

BK1

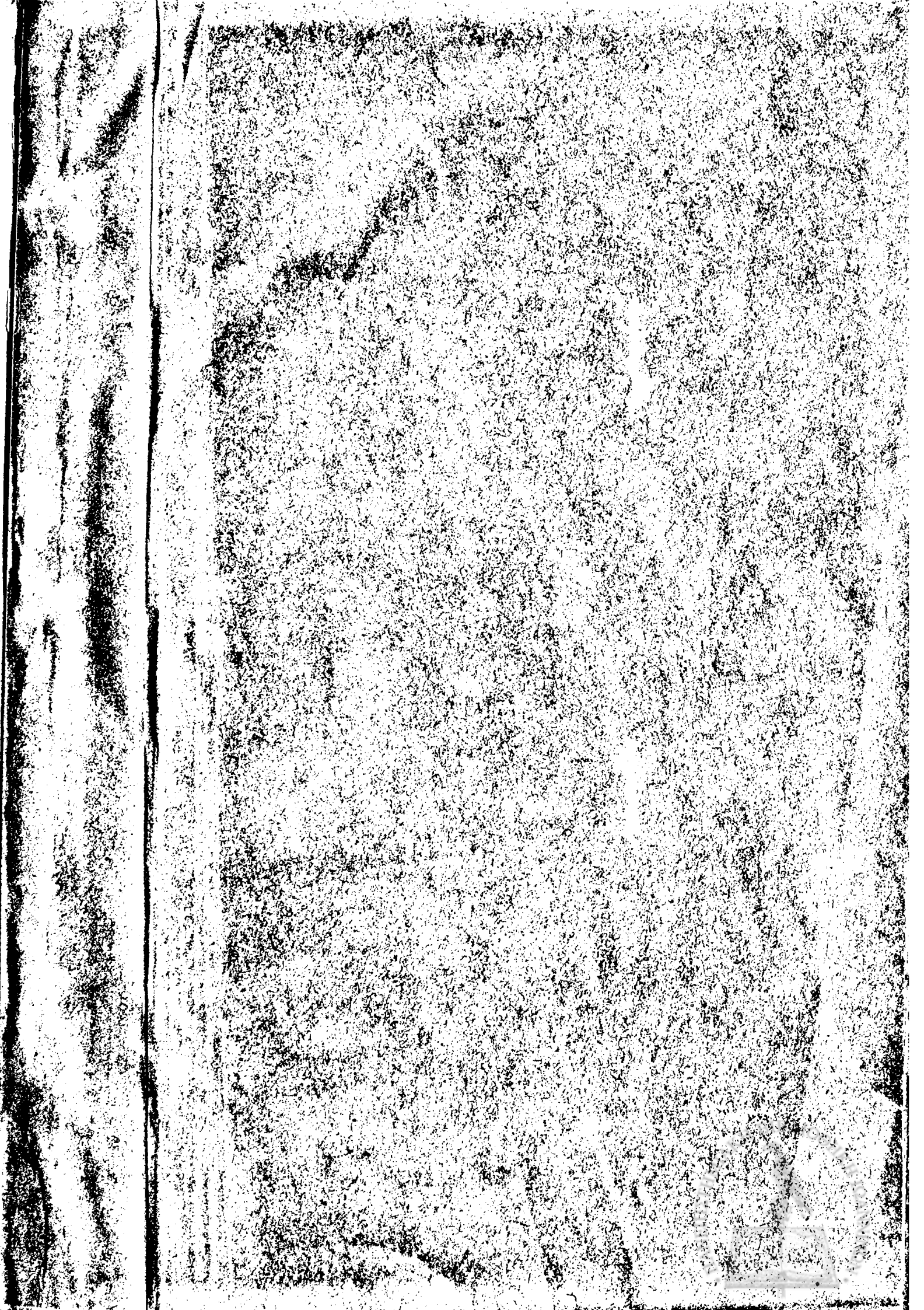
B29 Δ'

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

026000347120

BK

B29

Digitized by Google

B A S I L I C O R U M
LIBRI LX.

TOM. IV.

4

AW

RA S I L I C O N

LIBR I X

TOM IV

BASILICORUM LIBRI LX.

POST

ANNIBALIS FABROTI CURA

OPE CODD. MSS.

A

GUSTAVO ERNESTO HEIMBACHIO

ALIISQUE COLLATORUM

INTEGRIORES CUM SCHOLIIS EDIDIT, EDITOS DENUO RECENSUIT,

DEPERDITOS RESTITUIT,

TRANSLATIONEM LATINAM ET ADNOTATIONEM CRITICAM

ADIECIT

D. CAROLUS GUILIELMUS ERNESTUS HEIMBACH

ANTECESSOR JENENSIS.

TOM. IV.

LIB. XXXIX. — XLVIII. CONTINENS.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ
ΛΑΥΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Κ. Η. ΕΥΛΟΓΙΟΥ
9 ΑΡΙΣΤΕΜΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛ. 29-904

LIPSIAE 1846.

SUMTIBUS JOH. AMBROSII BARTH.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μετροπολίτη
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ

REPUBLIC OF THE PHILIPPINES

DEPARTMENT OF EDUCATION

OFFICE

REGIONAL OFFICE - CEBU

CEBU

OFFICE OF THE SUPERVISOR

EDUCATION

IN CHARGE OF THE REGIONAL OFFICE

EDUCATION

REGIONAL OFFICE - CEBU

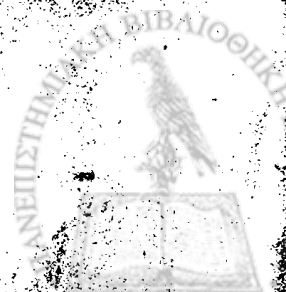
OFFICE

OFFICE OF THE SUPERVISOR

EDUCATION

OFFICE

REGIONAL OFFICE - CEBU

BIBΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΝ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΣΩΝ ΑΡΙΘ.

INDEX LIBRORUM ET TITULORUM,
QUI HOC QUARTO TOMO CONTINENTUR ET EXPLICANTUR.

BIBΛΙΟΝ λθ'.^{a)}

- α'. Περὶ μέμψεως διαθήκης.^{b)}
- β'. Περὶ παρανόμων καὶ ἐγγυμμένης καὶ ἀκύρου διαθήκης.^{c)}

BIBΛΙΟΝ μ'.

- α'. Περὶ κυρίας διακατοχῆς.^{d)}
- β'. Περὶ ἀγαθῶν διακατοχῆς μαινομένου, ἀλάλου, κωφοῦ, τυφλοῦ.^{e)}
- γ'. Περὶ ἀγαθῶν διακατοχῆς ἐναντιώσεως διαθήκης.^{f)}
- δ'. Περὶ συνεγγυμένου μετὰ αὐτεξουσίου παιδὸς αὐτοῦ, καὶ περὶ γαστρὸς εἰς διακατοχὴν ἀποστελλομένης.^{g)}
- ε'. Περὶ τοῦ Καρβωνιανείου παραγγέλματος, ἥνκα ἀμφίβολός ἐστιν ἢ τοῦ ἀνήθου σπορά.^{h)}
- ς'. Ἐὰν παρὰ γονέων τις αὐτεξούσιος γένηται.ⁱ⁾
- ζ'. Πότε τῶν μὴ αἰτούντων τὰ μέρη τοῖς τῶν αἰτούντων ἐφαρμόζει, καὶ περὶ τῆς τῶν ὑπαρχόντων διακατοχῆς κατὰ τῆς διαθήκης, καὶ περὶ τῶν ὑπαρχόντων διακατοχῆς τῶν ἀπελευθέρου.^{k)}
- η'. Περὶ παραπτώσεως τῆς τῶν ὑπαρχόντων διακατοχῆς, καὶ ὅθεν οἱ νόμιμοι συγγενεῖς.^{l)}
- θ'. Περὶ τῆς τῶν πραγμάτων διακατοχῆς καὶ περὶ ἐκδικήσεως κληρονομίας.^{m)}

BIBΛΙΟΝ μα'.ⁿ⁾

- α'. Περὶ τοῦ Φαλκιδίου.^{o)}
- β'. Ἐὰν τι πλεόν ἦεν κατὰ τὸν νόμον τοῦ Φαλκιδίου καταλειφθῆι ληγάτων.^{p)}
- γ'. Θεσπισμα συγκλήτου λεγόμενον Τρεβελλιάνειον περὶ τῶν ὀρισθέντων ἀποκαταστῆν κληρονομίαν, καὶ ὀφειλόντων παρακρατεῖν Φαλκιδίου.^{q)}
- δ'. Περὶ τῶν κληρονομῶν καὶ τοῦ Φαλκιδίου.^{r)}
- ε'. Περὶ τῶν εἰς παῖδας ἀμέτρων δωρεῶν.^{s)}
- ς'. Περὶ ὄρκου δοθέντος παρὰ τοῦ τελευτῶντος ἔνεκεν τοῦ μέτρου τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας.^{t)}
- ζ'. Περὶ συνεισφορᾶς πραγμάτων.^{u)}

BIBΛΙΟΝ μβ'.^{v)}

- α'. Περὶ ἀπατήσεως κληρονομίας καὶ ἐκδικήσεως αὐτῆς.^{w)}
- β'. Ἐὰν μέρος τῆς κληρονομίας ἀπατήται, καὶ περὶ νομῆς νερεδιατικῆς πεπιτονος, καὶ περὶ τῆς κατὰ πίστιν κληρονομίας ἀπατήσεως.^{x)}

LIBER XXXIX.

- I. De querela testamenti.
- II. De iniusto et rupto, et irrito testamento.

LIBER XL.

- I. De bonorum possessione proprie sumta.
- II. De bonorum possessione furiosi, muti, surdi, coeci.
- III. De bonorum possessione contra tabulas.
- IV. De coniungendo cum emancipato filio eius, et de ventre in possessionem mittendo.
- V. De Carboniano edicto, cum dubia est impuberis origo.
- VI. Si a parentibus quis emancipatus sit.
- VII. Quando non petentium partes partibus petentium accrescant, et de bonorum possessione secundum tabulas, et de bonorum possessione libertorum.
- VIII. De repudiatione bonorum possessionis, et unde legitimi.
- IX. De bonorum possessione et de petitione hereditatis.

LIBER XLI.

- I. De Falcidia.
- II. Si quid plus, quam per legem Falcidiam licuerit, legatum sit.
- III. Senatusconsultum, quod dicitur Trebellianum, de eis, qui hereditatem restituere iussi sunt, et Falcidiam retinere debent.
- IV. De heredibus et Falcidia.
- V. De immensis donationibus in liberos collatis.
- VI. De iureiurando, quod defunctus de modo substantiae suae praestitit.
- VII. De collatione bonorum.

LIBER XLII.

- I. De petitione hereditatis eiusque vindicatione.
- II. Si pars hereditatis petatur, et de possessoria, et de fideicommissaria hereditatis petitione.

a) Index Coisl. βιβλίον λθ'. τῶν βασιλικῶν. b) Index Coisl. β. ε'. τῶν διγ. τ. β'. περὶ μέμψεως διαθήκης. Ad marg. τ. α'. sc. libri huius Basil. c) Index Coisl. addit: β. κη'. τῶν διγ. τ. ε'. Ad marg. habet τ. β. sc. huius libri Basil. d) Index Coisl. β. λζ'. τῶν διγ. τ. α'. περὶ κυρίας διακατοχῆς, καὶ πότε πέντακες διαθήκης ἐξέρχεται. Ad marg. τ. α'. Eandem tituli inscriptionem suppeditat Tipucitus. e) Kandem tit. 2. inscriptionem habet Tipucitus. Index Coisl. post μαινομένου inserit νίου, et post τυφλοῦ addit: β. λζ'. τῶν διγ. τ. γ'. Pro ἀγαθῶν uterque habet ἀγαθῆς. Index Coisl. ad marg. τ. β. β. f) Tip. περὶ ἀγαθῆς διακατ. καὶ ἐναντ. διαθ. Ind. Coisl. περὶ ἀγαθῆς διακατοχῆς καὶ ἐναντιώσεως β. λζ'. τῶν διγ. τ. γ'. Ad marg. τ. γ'. g) Index Coisl. addit: β. λζ'. τῶν διγ. τ. η'. διγ. α'. Ad marg. habet τ. δ. h) Index Coisl. addit: β. λζ'. τῶν διγ. τ. ι'. Ad marg. habet: τ. ε'. i) Tip. pro παρὰ ἑαυτοῦ habet περὶ, et τις ponit post αὐτεξούσιος. Index Coisl. post γένηται addit: β. λζ'. τῶν διγ. τ. ιβ'. et in marg. habet: τ. ε'. k) Index Coisl. pro τοῖς τῶν αἰτούντων habet τοῖς αἰτούσιν. Pro ἐφαρμόζει index Coisl. et Tip. ἐφαρμόσει. Post ἀπελευθέρου index Coisl. addit: β. ε'. τοῦ κωδ. τ. ε'. et in marg. habet τ. ζ. Pro κατὰ τῆς διαθήκης iam in editione huius tomi p. 85. not. a. notavi, legendum esse κατὰ τὴν διαθήκην. In qua emendatione etiam nunc persevero, nisi διακατοχὴν κατὰ τῆς διαθήκης bonorum possessionem secundum tabulas eodem iure significare existimes, quo Ulp. Fragm. tit. XXVIII. §. 1. eam dixit dari adversus tabulas. l) Index Coisl. post συγγενεῖς addit: ἔρχονται εἰς διακατοχὴν. β. ε'. τοῦ κωδ. τ. ιθ'. In marg. τ. η'. m) Index Coisl. addit: β. μγ'. τῶν διγ. τ. β. et sic pergit: καὶ ὥστε μὴ καλεῖσθαι ἐξ ἀδιαθέτου τὸν ἄνδρα εἰς τὴν κληρονομίαν τῆς γυναικός, ἀνεπιῶν ὑπόντων αὐτῇ. n) Index Coisl. βιβλίον τῶν βασιλικῶν μβ'. β. λε'. τῶν διγ. τ. β. ἔχει τ. ζ. o) Index Coisl. in marg. τ. α'. p) Ind. Coisl. addit: β. λε'. τῶν διγ. τ. γ'. q) Index Coisl. addit: β. ε'. τοῦ κωδ. τ. μθ'. In marg. habet τ. γ'. r) Ind. Coisl. in marg. τ. δ. s) Ind. Coisl. in marg. τ. ε'. t) Ind. Coisl. addit: σημ. νε. μη. διατ. (lege διατρ.) α. ἀναλζον (?). Citatur Nov. 48. In marg. habet τ. ε'. u) Ind. Coisl. haec habet: περὶ συνεισφορᾶς πραγμάτων νε. ιη'. διατρε ηγ. περὶ τοῦ καὶ ἐκ διαθήκης καὶ ἐξ ἀδιαθέτου ἀρμόζειν τὰς συνεισφορὰς νεαρ. λζ'. διατρεσ. περὶ συνεισφορᾶς προικός, ἣν ἐφθη πρό τῆς τελευτῆς τοῦ πατρὸς ὁ ἀνήρ δαπανήσας καὶ ἀπορών. v) Ind. Coisl. addit: ἔχει τ. δ. w) Ind. Coisl. pro αὐτῆς habet αὐτῶν, et addit: καὶ περὶ νομῆς. In marg. τ. α'. x) Ind. Coisl. τῆς ante κληρονομίας omittit. Pro νομῆς νερεδον, πεπιτ. habet νομῆς κληρονομίας. In marg. τ. β. Cum ind. Coisl. convenit Tip.

- γ. Περὶ μερίσεως φαμίλιας. γ)
 δ. Περὶ ἐπερωτήσεως ἐν δικαστηρίῳ γινομένης, καὶ ἀντεπερωτήσεως παραθέσεως.

BIBΛΙΟΝ μγ'.²⁾

- α. Περὶ ὀφθαλμῶν ἐνοχῶν.
 β. Περὶ δύο ἐναγομένων παρ' ἑαυτῶν ἀποκαθισταμένων.
 γ. Περὶ ἐπερωτήσεων δούλων.
 δ. Περὶ τῶν πραιτωρίων ἐπερωτήσεων.
 ε. Περὶ οὗ ἢ δεσποτείας ἀμφιβάλλεται.
 ς. Περὶ συναλλάγματος παρεντεθείσης ἐπερωτήσεως.
 ζ. Περὶ προστίμων τῶν ἀπὸ καταδίκης ἀρχόντων.

BIBΛΙΟΝ μδ'.

- α. Περὶ ληγάτων καὶ ἀποκαταστάσεων τῶν πίστει καταλιμπανομένων.
 β. Περὶ ληγάτων καὶ ἀποκαταστάσεων τῶν πίστει ἐτέρου καταλιμπανομένων.
 γ. Περὶ ληγάτων καὶ πίστει καταλιμπανομένων.
 δ. Περὶ ἐνιαυσιαίων ληγάτων καὶ τῶν πίστει καταλιμπανομένων.
 ε. Περὶ χρήσεως παρόδου, καὶ οἰκήσεως, καὶ ὑποουρίας κατὰ ληγάτον ἢ πίστει καταλιμπανόμενον δοθέντων.
 ς. Περὶ δουλείας ληγατευθείσης.
 ζ. Περὶ προκῶς ἀντιληγατευθείσης.
 η. Περὶ καλλονῆς ἢ ἐπιλογῆς ληγατευθείσης.
 θ. Περὶ αἴτου, οἴνου, ἐλαίου ληγατευθέντων.
 ι. Περὶ κατασκευῆς ἡγουν τῶν πρὸς ὑπηρεσίαν ληγατευθέντων.
 ια. Περὶ πεκουλίου ληγατευθέντος.
 ιβ. Περὶ κέλλαρικοῦ ληγατευθέντος.
 ιγ. Περὶ οἰκοσκευῆς ληγατευθείσης.
 ιδ. Περὶ τροφείων ληγατευθέντων.
 ιε. Περὶ χρυσοῦ, ἀργύρου, καθαροῦ, κοσμίων, ἢ μύρων, ἢ ἀνδριανῶν ληγατευθέντων.
 ις. Περὶ ἐλευθερίας χρεῶν ληγατευθείσης, καὶ περὶ πλαστῆς αἰτίας καταβολῆς ληγάτου καὶ τοῦ πίστει καταλιμπανθέντος.
 ιζ. Περὶ ἀφαιρέσεως ἢ μεταφορᾶς ληγάτων ἢ φιδικομίσσων.
 ιη. Περὶ πραγμάτων ἀμφιβόλων ληγατευομένων, καὶ περὶ ἀφανῶν προσώπων.³⁾
 ιθ. Περὶ αἰρέσεως καὶ δηλώσεως, καὶ αἰτίας, καὶ τρόπου αὐτῶν, αἵτινα ἐν διαθήκῃ περὶ ληγάτων γράφονται.
 κ. Περὶ τοῦ, ποιαὶς ἡμέραις τὸ ληγάτον ἢ φιδικόμισσον ἀργεῖ.
 κα. Τίνα τῶν ληγάτων καὶ τῶν φιδικομίσσων φυλακτέων χάριν ἀσφαλιζέται ὁ κληρονόμος.
 κβ. Περὶ τοῦ, ἵνα εἰς τὴν νομίην τῶν ληγάτων ἢ φιδικομίσσων ἐξελεῖ δοθῆναι.
 κγ. Περὶ ληγάτων παρασχετέων, τῆς διαθήκης ἀντιλεγομένης διὰ τῆς τῶν πραγμάτων νομῆς ἀπαιτήσεως.
 κδ. Πρὸς τοὺς ληγαταρίους παράγγελμα.
 κε. Περὶ νομῆς καὶ οὐσουκαπίωνος ληγάτων ἧτοι τῆς ἀπὸ ληγάτων.
 κς. Ἐὰν παραιτηθῇ ἢ αἰτία τῆς διαθήκης.
 κζ. Κοινὰ περὶ ληγάτων καὶ πίστει καταλιμπανομένων, καὶ περὶ τῆς τῶν καταλειφθέντων ἀναιρέσεως.
 κη. Περὶ τῶν ὑπο τὸν τρόπον ληγάτων ἧτοι τῶν πίστει καταλιμπανομένων.
 κθ. Ὅτι οὐ λέγεται ἅπαις ὁ ἔγγονον μόνον ἔχων καὶ μὴ υἱόν.
 λ. Περὶ ἀνιόντων καὶ κατιόντων, καὶ πῶς δεῖ αὐτοῖς ληγάτα παραπέμπειν.
 λα. Τότε τῆς διακατοχῆς τῶν ληγάτων ἢ φιδικομίσσων τηρουμένων ἢ αἰτία συγκεχώρηται, ὅτε ἱκανοδοσία δοθῆναι ὀφείλει.

BIBΛΙΟΝ με'.⁴⁾

- α. Περὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίας τῶν συγγενῶν. b)

γ) Ind. Coisl. in marg. τ. γ'. 2) Differentias indicis Coisl. et Tipuciti, quod ad inscriptiones titularum librorum XLIII. et XLIV. attinet, in notis ad hosce libros restitutos notavi. 3) Ind. Coisl. habet βι. με'. τῶν βασιλ. βι. λη'. τῶν διγ. τ. ς'. ἔχει τ. ς'. 4) Ind. Coisl. addit: ζῆται τοῦ κωδ. βι. . . καὶ τ. ιδ'. In marg. τ. α'.

III. Familiae heriscundae.

IV. De interrogatione et responsione in iure facta.

LIBER XLIII.

- I. De verborum obligationibus.
 II. De duobus reis constituendis.
 III. De stipulationibus servorum.
 IV. De Praetoriis stipulationibus.
 V. De litigiis.
 VI. De contractu interposita stipulatione.
 VII. De multis, quae ex condemnatione iudicum veniunt.

LIBER XLIV.

- I. De legatis et fideicommissis.
 II. De legatis et fideicommissis.
 III. De legatis et fideicommissis.
 IV. De annuis legatis et fideicommissis.
 V. De usu actus, et habitatione, et operis per legatum vel fideicommissum relictis.
 VI. De servitute legata.
 VII. De dote praelegata.
 VIII. De optione vel electione legata.
 IX. De tritico, vino, oleo legatis.
 X. De instructo vel instrumento legato.
 XI. De peculio legato.
 XII. De penu legata.
 XIII. De suppellectile legata.
 XIV. De alimentis legatis.
 XV. De auro, argento, mundo, ornamentis vel unguentis, vel statutis legatis.
 XVI. De liberatione legata, et de falsa causa solutionis legati et fideicommissi.
 XVII. De ademptione vel translatione legatorum vel fideicommissorum.
 XVIII. De rebus dubiis legatis, et de incertis personis.
 XIX. De conditione et demonstratione, et causa, et modo eorum, quae in testamentis de legatis scribuntur.
 XX. De eo, quibus diebus legatum vel fideicommissum cesset (cedat).
 XXI. Cuiam legatorum et fideicommissorum servando gratia heres caveat.
 XXII. De eo, ut in possessione legatorum vel fideicommissorum esse liceat.
 XXIII. De legatis praestandis, contra tabulas bonorum possessione petita.
 XXIV. Interdictum adversus legatarios.
 XXV. De possessione et usucapione legatorum sive ex causa legatorum.
 XXVI. Si omissa sit causa testamenti.
 XXVII. Communia de legatis et fideicommissis, et de tollendis his, quae relicta sunt.
 XXVIII. De legatis vel fideicommissis sub modo relictis.
 XXIX. Quod non dicatur liberis orbatus, qui nepotem tantum habet, non filium.
 XXX. De ascendentibus et descendantibus, quomodo ad eos legata transmitti oporteat.
 XXXI. Tunc possessio legatorum vel fideicommissorum servandorum causa permissa est, cum satisfari debet.

LIBER XLV.

- I. De successione ab intestato cognatorum.

- β. Ἀγωγή, ἣν ὁ νόμος τοῖς συγγενεῖσι δίδωσι. c)
 γ. Περὶ βαθμῶν συγγενῶν καὶ ἀγχιστῶν, καὶ τῶν ὀνομα-
 σίων αὐτῶν, καὶ ὅτι ἴσως κληρονομοῦσιν οἱ ἐξ ἀρρενογονίας
 καὶ θηλυγονίας συγγενεῖς. d)
 δ. Περὶ ὑπάρξεων μητρικῶν. e)
 ε. Ἀγωγή, δεῖ ἢ ὁ ἀνὴρ ἢ ἡ γυνή, συγγενῶν μὴ ὄντων, κλη-
 ρονομοῦσιν ἀλλήλους. f)
 ς. Περὶ Ἀρμενίων, ὡστε καὶ αὐτοὺς ἐν πᾶσι τοῖς Ῥωμαίων
 ἀκολουθεῖν νόμοις. g)

BIBΛION μς'. h)

- α. Περὶ καταστάσεως ἀνθρώπων καὶ διαιρέσεως προσώπων. i).
 β. Περὶ καταστάσεως ἐναλλαγῆς. k)
 γ. Περὶ διαιρέσεως πραγμάτων καὶ ποιότητος αὐτῶν. l)

BIBΛION μζ'. m)

- α. Περὶ δωρεῶν τῶν ἐν ζωῇ. n)
 β. Περὶ ἀνατροπῆς δωρεῶν. o)
 γ. Περὶ τῶν μετὰ θάνατον δωρεῶν. p)

BIBΛION μη'. q)

- α. Περὶ ἐλευθεριῶν. r)
 β. Περὶ τῆς τῶν ἐλευθερωθέντων ἐκδικήσεως. s)
 γ. Περὶ ἐλευθεριῶν δούλων τῶν εἰς σύστασιν, οἷς ἀνήκουσιν,
 ἐπιτιθεμένων, καὶ περὶ τῶν ἐλευθερουμένων ἐν διαθήκῃ. t)
 δ. Περὶ τῶν διὰ μέσων προσώπων καταλειφθέντων ἐλευθερω-
 θῆναι. u)
 ε. Περὶ ἀφαίρεσεως ἐλευθερίας, καὶ περὶ τῶν ὑπο ἡμέραν ἢ
 αἴρεσιν ἐλευθερουμένων. v)
 ς. Οἰκτιρες ἄνευ ἐλευθερίας εἰς ἐλευθερίαν μετέρχονται. w)
 ζ. Τίνας καὶ παρὰ τίνων ἐλεύθεροι οὐ γίνονται εἰς βλάβην
 τῶν δαρευστῶν ἐλευθερουμένοι, καὶ εἰς τὸν νόμον τοῦ Αἰλίου
 Σεντίου. x)
 η. Περὶ ἐλευθεριῶν αἰτίας. y)
 θ. Τίσι πρὸς ἐλευθερίαν ἀναβοῶν οὐκ ἔξεστιν. z)
 ι. Ἐὰν εὐγενὴς εἶναι λέγεται. a)
 ια. Περὶ καταστάσεως τῶν τελευτησάντων μετὰ πενταετίαν
 μὴ ζῆτεῖν. b)
 ιβ. Περὶ συμπαυρίας ἀπελεγομένης. c)
 ιγ. Περὶ τῶν ἐν πίστει καταλιμπανομένων ἐλευθεριῶν, καὶ
 τιμῆς δούλων. d)

II. Actio, quam lex dat cognatis.

III. De gradibus cognatorum et affinium, et nominibus eorum, et quod ex aequo succedant per virilem et femininum sexum cognati.

IV. De bonis maternis.

V. Actio, per quam vir vel uxor, si cognati non sint, sibi invicem succedunt.

VI. De Armeniis, ut et ipsi in omnibus Romanorum leges sequantur.

LIBER XLVI.

I. De statu hominum et divisione personarum.

II. De status mutatione.

III. De rerum divisione et earum qualitate.

LIBER XLVII.

I. De donationibus inter vivos.

II. De revocatione donationum.

III. De mortis causa donationibus.

LIBER XLVIII.

I. De manumissionibus.

II. De manumissorum vindicta.

III. De manumissionibus servorum ad universitatem pertinentium impositis, et de manumissis testamento.

IV. De his, quibus per mediam personam libertas imponenda relinquitur.

V. De ademptione libertatis, et de his, qui ex die manumittuntur, aut sub conditione.

VI. Qui sine manumissione ad libertatem perveniant.

VII. Qui et a quibus manumissi liberi non fiant in fraudem creditorum, et ad legem Aeliam Sentiam,

VIII. De liberali causa.

IX. Quibus ad libertatem proclamare non licet.

X. Si ingenuus esse dicetur.

XI. Ne de statu defunctorum post quinquennium quaeratur.

XII. De collusione detegenda.

XIII. De fideicommissariis libertatibus, et pretio servorum.

c) Ind. Coisl. post δίδωσι addit: ββ. λη'. τῶν διγ. τι. ζ'. In marg. τι. β'. d) Ind. Coisl. pro συγγενῶν habet συγγενικῶν. Post συγγενεῖς addit: βι. λδ'. (leg. λη'.) τῶν διγ. τι. ι'. νεαρά ρεδ'. περὶ κληρονομῶν, ἢ ὅλη νεαρά τυπούσα τὰς ἐξ ἀδιαθέτου κλήσεις αὐτῶν, κἂν ὁ ἀνὴρ δευτερογαμήση. In marg. τι. γ'. e) Ind. Coisl. post μητρικῶν addit: καὶ χρήσεως βι. ς'. τοῦ κωδ. τι. ζ'. (lege ξ'.) In marg. τι. δ'. f) Ind. Coisl. habet ἢ ante γυνή, quem articulum Fabr. omittit. Post ἀλλήλους ind. Coisl. addit: βι. λη'.

τῶν διγ. τι. ια'. g) Pro Ῥωμαίων index Coisl. habet ἀρμηνι. Post νόμοις addit: βι. ς'. τοῦ κωδ. τι. ιη'. κεφ. α'. καὶ νε. μζ'. νε. ρμα'. καὶ νε. λζ'. h) Ind. Coisl. βι. μς'. τῶν βασιλ. βι. α'. τῶν διγ. τι. ιε'. κεφ. υγ'. i) Ind. Coisl. post προσώπων pergit: καὶ πραγμάτων καὶ ποιότητος αὐτῶν. In marg. habet τι. α'. Tip. hunc titulum sic inscribit: περὶ καταστάσεως ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων καὶ ποιότητος αὐτῶν. k) Index Coisl. post ἐναλλαγῆς addit: βι. μη'. τῶν διγ. τι. κς'. κεφ. α'. l) Index Coisl. post αὐτῶν addit: βι. α'. τῶν διγ. τι. η'. m) Index Coisl. habet: βιβλίον μζ'. τῶν βασιλικῶν. βι. λθ'. τῶν διγ. τι. α'. κεφ. ο'. ἔχει τι. n) Post ζωῇ index Coisl. pergit: ζῆτεῖ τὸ β'. βι. κεφ. ιε'. τι. α'. κεφ. οδ'. εἰς τὸ τέλος. περὶ τῶν δωρηθέντων ζῆτεῖ τοῦ ς'. βι. υγ'. κεφ. ιθ'. νεαρά ρεβ'. διαιρέσεως υγ' (sic) περὶ δωρεῶν συνοικούντων ἰσχυροῦσιν. In marg. habet τι. α'. o) Ind. Coisl. περὶ ἀνατροπῆς δωρεῶν καὶ ἰσχύος βι. η'. τοῦ κωδ. τι. νε'. κεφ. α'. In marg. τι. β'. Tip. sic titulum inscribit: περὶ ἀνατροπῆς δωρεῶν. p) Index Coisl. post δωρεῶν addit: βι. λθ'. τῶν διγ. τι. ις'. (leg. ς'.) κεφ. α'. Tip. τὸν ante θάνατον omittit. q) Ind. Coisl. βιβλίον μη'. τῶν βασιλικῶν ἔχει τι. κς'. βι. τῶν διγ. τι. μ'. τι. α'. κεφ. . . . r) Index Coisl. habet: περὶ ἐλευθεριῶν οἰκετῶν. In marg. τι. α'. Tip. titulum inscribit: περὶ ἐλευθεριῶν. s) Index Coisl. τῆς ad ἐκδικήσεως pertinens omittit, et post ἐκδικήσεως addit: βι. μ'. τῶν διγ. τι. β'. κεφ. α'. In marg. habet τι. β'. t) Index Coisl. post διαθήκῃ addit: βι. λα'. τῶν διγ. τι. γ'. In marg. habet: τι. γ'. u) Index Coisl. post ἐλευθερωθέντων pergit: βι. μ'. τῶν διγ. τι. α'. κεφ. α'. In marg. τι. δ'. Tip. in inscriptione tituli habet διὰ μέσου προσώπου. v) Ind. Coisl. pro ἐλευθερουμένων habet συλλελευθερουμένων. Postea addit: βι. μ'. τῶν διγ. τι. ς'. τοῦ αὐτοῦ βι. τι. ζ'. κεφ. α'. Tip. post ἐλευθερουμένων addit: ἢ ὑπὸ δόσιν. Index Coisl. in marg. τι. ε'. w) Ind. Coisl. pro μετέρχονται habet ἔρχονται et pergit: βι. μ'. τῶν διγ. τι. η'. κεφ. α'. In marg. τι. ς'. Tip. in inscriptione tituli verba εἰς ἐλευθερίαν omittit. x) Ind. Coisl. post Σεντίου addit: βι. μ'. τῶν διγ. τι. κ'. κεφ. α'. In marg. habet: τι. ζ'. y) Index Coisl. post αἰτίας addit: βι. μ'. τῶν διγ. τι. ιθ'. In marg. τι. η'. z) Index Coisl. post ἔξεστιν addit: βι. μ'. τῶν διγ. τι. ιγ'. In marg. habet τι. θ'. a) Post λέγεται index Coisl. addit: βι. μ'. τῶν διγ. τι. ιδ'. In marg. habet τι. ι'. b) Post ζῆτεῖν index Coisl. addit: βι. μ'. τῶν διγ. τι. ι'. κεφ. α'. Pro τι. ι'. In marg. habet τι. ια'. c) Index Coisl. pro ἀπελεγγ. habet ἐλεγομένης et pergit: καὶ περὶ τῶν ἐν ἐκκλησίᾳ ἐλευθερουμένων βι. μ'. τῶν διγ. τι. ις'. κεφ. α'. In marg. τι. ιβ'. d) Index Coisl. post δούλων addit: βι. ζ'. τοῦ κωδ. τι. δ'. κεφ. α'. In marg. habet κεφ. ιγ'. Pro κεφ. repono τι.

- ιδ'. Περὶ τοῦ πάντα τῶν καθ' οἰονοῦν τρόπον ἐλευθερούμενον
Ρωμαίων γοεῖσθαι, καὶ περὶ ἐλευθερίας κοινῶν δούλων, καὶ
περὶ τιμῆς δούλων, καὶ περὶ τῶν, οἱ ἐν ἐκκλησίᾳ ἐλευθε-
ροῦνται.^{ε)}
- ιε'. Περὶ δούλου ἐνεχυροδοσίας ἀπελευθερώσεως.^{ς)}
- ισ'. Περὶ τῶν μὴ παρὰ δεσποτῶν ἐλευθερουμένων.^{ε)}
- ιζ'. Περὶ τῶν μὴ δυναμένων ἐλευθεροῦσθαι.^{λ)}
- ιη'. Τῆρ ὧν αἰτιῶν οἱ δούλοι ἐπαθλον λαμβάνουσι τὴν ἐλευ-
θερίαν.^{ι)}
- ιδ'. Κοινὰ περὶ ἐλευθεριῶν.^{κ)}
- κ'. Περὶ ἐλευθέρου πράγματος.^{λ)}
- κα'. Περὶ ἐλευθέρου δοθέντος ὑπὲρ δούλου δικάσασθαι.^{μ)}
- κβ'. Περὶ τάξεως διαγνώσεως.^{ν)}
- κγ'. Περὶ συνδοιασμοῦ ἀναφανέντος.^{ο)}
- κδ'. Περὶ μακροῦ χρόνου παραγραφῆς, ἥτις ὑπὲρ ἐλευθερίας
ἀντιτίθεται, καὶ περὶ πεκουλλίου τοῦ ἐλευθερίας ἀξιω-
θέντος.^{ρ)}
- κε'. Περὶ γυναικος εὐγενοῦς ἐρασθείσης δούλου ἢ ἐναπο-
γράφου.^{σ)}
- κς'. Ὡστε τοὺς ἀπελευθέρους τοῦ λοιποῦ μὴ δεῖσθαι δικαίων
χρυσῶν δακτυλίων καὶ παλιγγενεσίας, καὶ περὶ τῶν ἐξ ἐλευ-
θέρας καὶ ἐναπογράφου τικτομένων.^{τ)}

- XIV. Quocunque modo manumissum civem Romanum
intelligi: et de manumissione communium servorum,
et de pretio servorum, et de his, qui in ecclesia ma-
numittuntur.
- XV. De manumissione servi dati pignori.
- XVI. De his, qui a non dominis manumittuntur.
- XVII. De his, qui manumitti non possunt.
- XVIII. Quibus ex causis servi pro praemio libertatem
accipiant.
- XIX. Communia de manumissionibus.
- XX. De liberali causa.
- XXI. De libero homine dato, ut pro servo litiget.
- XXII. De ordine cognitionum.
- XXIII. De collusionione detegenda.
- XXIV. De longi temporis praescriptione, quae pro liber-
tate opponitur, et de peculio eius, qui libertatem
meruit.
- XXV. De muliere ingenua servi vel adscriptitii amore
capta.
- XXVI. Ne liberti de cetero opus habeant iure aureo-
rum annulorum et restitutionis natalium: et de his,
qui nascuntur ex libera et adscriptitio.

ε) Index Coisl. haec habet; περὶ τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀπολυομένων βί. α'. τοῦ κωδ. τι. γλ' κερ. α'. βί. ζ'. τοῦ κωδ. τι. ζ'. κερ. α'. περὶ ἐλευθερίας κοινῶν δούλων καὶ τιμῆς. περὶ τοῦ πάντα τὸν κ. τ. λ. usque ad τιμῆς δούλων. In marg. ad verba περὶ τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀπολυομένων scriptum est τι. δ', quod tamen cancellatum in Cod. reperitur. Infra ad verba περὶ ἐλευθερίας κοινῶν δούλων in marg. scriptum est τι. ιδ'. f) Index Coisl. post ἀπελευθερώσεως addit: βί. ζ'. τοῦ κωδ. τι. η'. κερ. α'. In marg. scriptum est τι. ιε'. g) Ind. Coisl. et Tip. pro δεσποτῶν habent δεσπότου. Ind. Coisl. addit: βί. ζ'. τοῦ κωδ. τι. ι'. In marg. τι. ιζ'. h) Tip. addit δούλων. Ind. Coisl. addit: βί. ζ'. τοῦ κωδ. τι. ιβ'. In marg. τι. ιζ'. i) Ind. Coisl. addit: βί. ζ'. τοῦ κωδ. τι. ιγ'. In marg. τι. ιη'. k) Ind. Coisl. addit: βί. ζ'. τοῦ κωδ. τι. ιε'. In marg. τι. ιθ'. Tip. hunc titulum incipit: καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν διήρηται οἰκέτης εἰς δεσποτεῖαν καὶ εἰς χρῆσιν κ. τ. λ. ut cap. I. huius tit. l) Ind. Coisl. addit: βί. ζ'. τοῦ κωδ. τι. ις'. In marg. τι. κ'. m) Ind. Coisl. addit: βί. ζ'. τοῦ κωδ. τι. ιζ'. In marg. τι. κα'. n) Index Coisl. διαγνώσεως. Postea addit: βί. ζ'. τοῦ κωδ. τι. ιθ'. In marg. τι. κβ'. o) Ind. Coisl. et Tip. pro συνδοιασμοῦ habent συνδυασμοῦ. In ind. Coisl. additur: βί. ζ'. τοῦ κωδ. τι. κ'. In marg. τι. κγ'. p) Ind. Coisl. addit: βί. ζ'. τοῦ κωδ. τι. κβ'. In marg. τι. κδ'. Tipucitus tituli inscriptionem non exhibet. q) Fabr. in inscriptione tit. τοῦ ante δούλου habet, quod ind. Coisl. et Tip. recte omittunt. Post ἐναπογράφου ind. Coisl. haec addit: βί. ζ'. τοῦ κωδ. τι. κδ'. ζῆτι τοῦ αὐτοῦ βιβλίου τι. κγ'. κερ. α'. ζῆτι βιβλίου β'. τῶν ἰστοιούτων τι. ιθ'. κερ. α'. In marg. τι. κε'. r) Eandem inscriptionem exhibent ind. Coisl. et Tip. In marg. indicis Coisl. additur: τι. κς'. Leguntur praeterea in marg. eiusdem loci Novellarum, qui hoc titulo continentur; νε. σγ'. διατ. α'. καὶ νε. ριθ'. διαίρεσις β'. καὶ νεαρά ρς'. Sed Nov. 156. hoc titulo non comprehenditur in nostris Basilicis. Sed fuisse eam sub hoc titulo repositam, praeter indicem Coisl. testatur *index Reginae* in *Heimbach*. iun. Anecd. T. II. p. 246. ubi certe lib. XI.VIII. Basil. citatur, numerus autem tituli omittitur. Eadem Novella secundum *indicem Reginae* reposita fuit lib. I.V. Basil. tit. 14. cap. 10. Etiam index Coisl. sub tit. 14. lib. I.V. Basil. eam inter locos sub hoc titulo repositos citat his verbis: νε. ρς'. περὶ τῆς μεριζομένης γονῆς τῶν γεωργῶν ἢ ὅλη νεαρά. Duobus ergo Basilicorum locis Novella 156. legebatur, altero lib. XI.VIII. tit. 26. altero lib. I.V. tit. 14. In Codice Basilicorum Paris. 1349. ex quo Fabrotus librum XI.VIII. Basil. edidit, et in Cod. Paris. 1357. quo nos praeterea usi sumus, Nov. 156. sub tit. 27. omisa est. In Basilicis locos iuris Iustiniani ab initio receptos sequiori aetate fuisse omissos, docuit *Biener Geschichte der Novellen* p. 152. sq.

Τ Ω Ν Β Α Σ Ι Λ Ι Κ Ω Ν

BIBLION ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ.

BASILICORUM

LIBER XXXIX.

ΤΙΤΛΟΣ Α'.

Περὶ μέμψεως διαθήκης.

α'. Οὐλπ. Γονεῖς^{a)} καὶ παῖδες, καὶ ἀδελφοὶ κινουσι τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν· οὐ μὴν καὶ οἱ λοιποὶ συγγενεῖς.

περὶ μέμψεως διαθήκης] Περὶ τῶν ἀκαθηκόντως διαθεμένων καὶ ἀλόγως ποιούντων ἐξνερεδάτους τοὺς παῖδας, ἢ καὶ σιωπῇ παρατρέχοντων ὁ τίτλος διαλαμβάνει ἐπαγγίλλεται, καὶ περὶ τῆς ἀγωγῆς, ἣν οἱ νόμοι παρέχουσι τοῖς ὑβρισθεῖσι διὰ τῆς ἐξνερεδατίονος ἢ τῆς πραιτεριτίονος. ἔστι δὲ αὕτη ἡ νερεδιταὶς πετιτῶν δέινοφρικίσο. δέινοφρικίσο δὲ ἐστὶ μέμψις κατὰ διαθήκης, ἀκαθηκόντως μὲν ἀπὸ τῆς φύσεως τυπωθείσης, ἐρρωμένης δὲ τῇ ἀκριβείᾳ τῶν νόμων, παρεχομένη^{b)} τοῖς ὑβρισθεῖσι διὰ τῆς ἐξνερεδατίονος, ἢ πραιτεριτίονος, καὶ μηδεμίαν ἔχουσιν ἐν πολιτικῆς παλαιᾶς νομοθεσίας ἢ ἀπὸ πραιτορίας δικαιοδοσίας ἐξοδὸν ἐπὶ τὸν κατοικομένου κληρὸν. ἦν εὖρε μὲν ὁ δῆμος, αἱ δὲ διατάξεις ἐβιβάζωσαν, καὶ οὗτος μὲν ὁ ὅρος τῆς δέινοφρικίσο. σαφηνίσθη δὲ αὐτοῦ τὸ καθέκαστον. τῶν ἀνθρώπων οἱ μὲν παντελῶς οὐ διατίθενται, ὡς οἱ ὑπεξούσιοι, ὑπεξήρημενον δηλονότι τοῦ καστροεσίου καὶ τοῦ κουσσι καστροεσίου πεκουλίου, καὶ ὁ ἀνήθος, καὶ ὁ δούλος, καὶ ὁ μαινόμενος, καὶ ἄλλοι τινές. οἱ δὲ διατίθενται, ὡς βουλονται, ὡς οἱ στρατιώται κατὰ τὸν ἐξπeditιονος καιρὸν ἐν αυτοῖς ἐπὶ τοῖς καστροῖς διαγοντες. τῆν γὰρ οὕτω τυπωθείσαν ὑπ' αὐτῶν διαθήκην οὐδεὶς περιεργάζεται νόμος. τῷ γὰρ στρατιώτῃ περὶ τῆν ἐν στρατοπέδῳ τῶν διαθηκῶν διατυπωσῶν μονῆ ἢ βουλήσιν καὶ τὸ τοῦτον νομοθέτημα νόμον τίθην τοῖς πραγμάκων. οἱ δὲ διατίθενται μὲν, δουλεύοντες δὲ τῇ ἀκριβείᾳ τοῦ νόμου, ὅσοι παρὰ τοὺς εἰρημένους^{c)} ἀπελεύθεροί τε καὶ εὐγενεῖς. ἀλλ' ὁ μὲν ἀπελεύθερος πρὸς τοῖς ἄλλοις φροντίζειν ὀφείλει τοῦ πατρωνος, καὶ δουλεύει τῇ ἀκριβείᾳ τῆς διατάξεως, ἦν ὁ καλλίνικος^{d)} ἡμῶν ἐξεφώνησε βασιλεύς. οἱ δὲ εὐγενεῖς διατίθενται καὶ αὐτοὶ δουλεύοντες τῇ ἀκριβείᾳ τῶν νόμων τε καὶ διατάξεων· καὶ ταύτην εἰ φυλάξουσιν καὶ τοὺς παῖδας ποιήσουσι κληρονόμους ἢ ἐξνερεδάτους, ἐξ ὧν ἐξνερεδατεύειν δυνάμεθα σημερον, ἐρρωται αὐτῶν ἢ διαθήκη, καὶ οὐτε τὸ πολιτικόν, οὐτε ὁ πραιτωρ δυνάται τῇ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ὑπ' αὐτῶν τυπωθείση διαθήκη παρενοχλεῖν. ἀλλ' ἐπειδὴ ταύτης παρὰ τῶν νόμων δραξίμενοι τῆς ἀδίας ἄνθρωποι ἀπεχρησάντο αὐτῇ καθ' ὃν ἥμισα ἐχρῆν τρόπον· ἐξωτικόνος γὰρ ἐνιστάμενοι^{dd)} κληρονόμους τοὺς παῖδας ἐξνερεδάτους ἐπόλουν, καὶ ἀπέκλειον αὐτοὺς τῆς οἰκείας διαδοχῆς· ἠλέησε τούτους^{e)} ὁ δῆμος καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς κινεῖν τὴν δέινοφρικίσο, μέγιστον ἐπαθλον ἐπαγγελάμενος, εἰ δυνήθειεν ἄλογον δεῖξαι

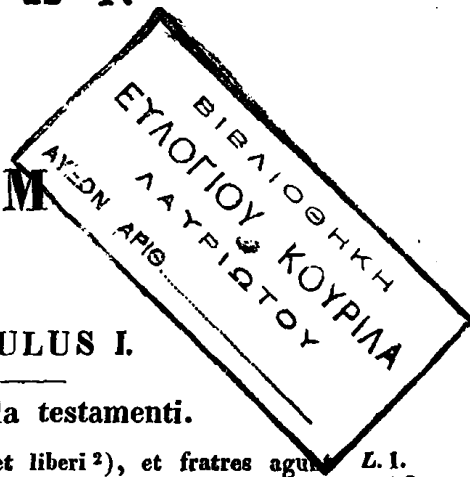
TITULUS I.

De querela testamenti.

I. Ulp. Parentes et liberi²⁾, et fratres agunt querela inofficiosi testamenti: nec vero ceteri cognati.

1) de querela testamenti] De iis, qui inofficose testamentum faciunt, et sine causa liberos exheredant vel etiam silentio praetereunt, hic titulus agere promittit, et de actione, quam leges praestant iis, qui exheredatione vel praeteritione iniuria affecti sunt. Est autem haec hereditatis petitio de inofficioso. De inofficioso autem est querela de testamento, non prout naturae convenit, condito, stricto autem iure valido, quae datur iis, qui exheredatione vel praeteritione iniuria affecti sunt, quique nullum ex iure civili antiquo vel ex praetoria iurisdictione aditum ad defuncti hereditatem habent. Invenit eam populus, confirmarunt constitutiones, et haec quidem est definitio querelae inofficiosi testamenti. Singula autem eius explicantur. Ex hominibus quidam plane non faciunt testamentum ut filii familias, excepto scilicet castrensi et quasi castrensi peculio, et impubes, et servus, et furiosus, et alii quidam. Quidam testamentum faciunt, ut volunt, ut milites expeditionis tempore in ipsis adhuc castris degentes. Nam testamentum ita ab iis conditum nulla lex subtilius curat. Militi enim in testamentis expeditionis tempore condendis sola voluntas eiusque sanctio legem rebus imponit. Quidam testamentum quidem faciunt, inservientes tamen subtilitati iuris, quotquot praeter modo memoratos libertini et ingenui sunt. Sed libertus praeter reliqua rationem habere debet patroni, et observare subtilitatem constitutionis, quam victoriis clarus Imperator noster promulgavit. Ingenui autem testamentum faciunt, ipsi quoque observantes subtilitatem legum et constitutionum: quam si observaverint, et liberos heredes scripserint vel exheredes ex causis, ex quibus hodie exheredare possumus, testamentum eorum valet: et nec civile ius, nec Praetor testamentum hoc modo ab iis conditum molestare potest. Sed quia homines hac potestate legibus concessa abutebantur eo modo, quo minime conveniebat: nam extraneos heredes instituentes liberos exheredabant eosque a successione sua excludabant: populus eorum miseratus est itaque querela inofficiosi agere permisit, summum praemium iis pollicitus, si odium iniustum esse probare pos-

a) L. I. D. h. t. legitur in Syn. p. 367. b) Lego παρεχομένη ad μέμψιν referendum. Fabr. παρεχομένης, quod pertineret ad διαθήκης. c) Legge παρὰ τοὺς εἰρημένους, quibus verbis intelliguntur ii, qui paulo ante memorati sunt, qui vel plane non testamentum faciunt, vel testamentum condunt, uti volunt, Fabr. παρὰ τοῦ εἰρημένου. d) Scripsi καλλίνικος. Fabr. Καλλίνικος. dd) Fabr. ἐνιστάμενος. e) Malim τούτων.

τὸ μῖσος, τὴν τῆς διαθήκης ἀνατροπήν. ἀνατρέπεται γὰρ ὡς μαινομένου διαθήκη. πῶς γὰρ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν μανίᾳ τὸ χαλεπαίνειν οὕτω κατὰ τῆς φύσεως; βλέπε δέ, πῶς εἶπον τὴν δεινοφικίλοσο μέμψιν εἶναι κατὰ διαθήκης, καὶ οὐκ εἶπον ἀγωγῆν. οὐ γὰρ ἔστιν ἀγωγή, ἀλλ' αἰτία τῆς ἀγωγῆς, ἥτοι τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος. καὶ ὡς περ ἂν τις γραφῆ κληρονομος, οὐκ αὐτῆ ἡ γραφῆ ἔστιν ἀγωγή· κινεῖ γὰρ νερεδιτάτις δὲ τεσταμέντο· ἀλλ' αἰτία τινὸς τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος, καὶ ἀπόδειξις τοῦ θεόντως κινεῖν τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα· ὡς περ καὶ ἡ ἐξ ἀδιαθέτου κλήσις καὶ τὸ δόγμα τὸ Τερτυλιανείου καὶ Ὀρφιτιανείου αἰτία μᾶλλον εἰσὶ τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος, καὶ οὐκ ἔστιν ἀγωγή· καὶ οἱ ἐξ ἀδιαθέτου γὰρ καλούμενοι κινουσὶν ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἀπαιτήσει τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα, καὶ οἱ ἐάν τις αὐτοὺς ἐρωτήσῃ, πῶθε κινουσίν, ἐκ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου πάντως ἂν εἴποιεν κλήσεως· καὶ ἡ μήτηρ δὲ πάλιν εἰς τὰ πράγματα τοῦ παιδὸς ἐκ τοῦ Τερτυλιανείου δόγματος καλουμένη, καὶ ὁ παῖς εἰς τὰ πράγματα τῆς μητρὸς ἐκ τοῦ Ὀρφιτιανείου καλούμενος δόγματος, εἰ ἐρωτηθῆ, πῶθεν νερεδιτάτις πετιτίονα κινεῖ, ἐκ τοῦ Τερτυλιανείου φησὶ δόγματος· οὕτως οὖν ὁ τὴν δεινοφικίλοσο γυμνάζων κινεῖ μὲν τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα· πῶθεν δὲ κινεῖ ἐρωτῶμενος, εἶποι ἂν ἐκ τῆς δεινοφικίλοσο, τῶς ἐκ τοῦ ἀκαθηκόντως γενέσθαι τὴν διαθήκην, ὥστε οὐκ ἡ δεινοφικίλοσο οὐκ ἔστιν ἀγωγή καθ' ἑαυτήν, ἀλλ' αἰτία τῆς ἀγωγῆς, τῆς νερεδιτάτις φημὶ πετιτίονος. ὁ¹⁾ δὲ τὴν δεινοφικίλοσο κινῶν νερεδιτάτις πετιτίονα κινεῖ, σαφέστερον ἔστι μαθεῖν, ἐξ ἂν ὁ Σκαεβόλας φησὶν ἐν τῷ κ. διγ. τοῦ παρόντος τίτλου, καὶ ὁ Οὐλλπιανὸς ὁ σοφώτατος ἐν τῷ ἐξῆς τίτλῳ πρὸς τὸ τέλος τοῦ ε. διγ. δι' ὧν πολλά εἶναι τὰ τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος δεικνύσι δικαστήρια, τούτεστιν, ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων αἰτιῶν κινεῖσθαι δυναμένης τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος. καὶ οὔτε ἐναντιωθῆσεται ἡμῖν ἐν τῷ τῆς δεινοφικίλοσο ἄκτιο. εὐρισκομένη γὰρ κρεδίταις πεκουνίαις ἄκτιο, καὶ οὐ παρὰ τοῦτο κρεδίταις πεκουνίαις καλουμένη τις ἀγωγή²⁾. καὶ ἀπὸ κέρτας δὲ ἐπερωτήσεως ἀγνωστικῶν ἐξ στυπουλάτου ἄκτιο, καὶ οὔτε οὐκ ἡ ἐξ στυπουλάτου ἀρμόζει ἀπὸ κέρτας ἐπερωτήσεως, ἀλλ' ὁ κονδικτικίος. ἀλλὰ τὸ κρεδίταις πεκουνίαις ἄκτιο δηλοῖ τὴν ἀπὸ τῆς ἀπειρηκτικῆς ἀγωγῆς, καὶ τὸ ἐξ στυπουλάτου ἄκτιο δηλοῖ τὸν ἀπὸ τῆς ἐπερωτήσεως κέρτας οὐσης δηλαδὴ κονδικτικίον. τοσοῦτον δὲ μέμψις τίς ἐστὶν ἡ δεινοφικίλοσο καὶ οὐκ ἀγωγή, ὅτι καὶ Οὐλλπιανὸς ὁ κράτιστος εὐθύς ἐν τῷ α. διγ. τὴν κυριότητα σαφηνίσαι βουλόμενος μέμψιν εἶναι δεικνύσι τὴν δεινοφικίλοσο, εἴτα κέρχεται λοιπὸν λέξει δεινοφικίλοσο ἄκτιο. μηδεὶς οὖν ἀγωγῆν νομίζετω τὴν δεινοφικίλοσο, ἀλλ' αἰτίαν ἀγωγῆς, ἐκ τοῦ τὴν διαθήκην ἀκαθηκόντως γενέσθαι. ταῦτα περὶ τοῦ ὅρου τῆς δεινοφικίλοσο μαθῶν ἐλθέ ἐπὶ τὸ προκείμενον. χρῆ πρό τῶν ἄλλων εἶδεναι, πολλὰς ἦτοι παρὰ διαφόρων προσώπων εἶναι τὰς μέμψεις, ὅσαι³⁾ κατὰ τῶν διαθηκῶν εἰσάγουσι τὴν προκειμένην ἡμῖν δεινοφικίλοσο, ἀνοῦσι⁴⁾ κατὰ τῆς τῶν κατιόντων διαθήκης, καὶ τοῖς κατιούσι κατὰ τῆς διαθήκης τῶν ἀνιόντων. ἔτερον ἔστι⁵⁾ τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν. τῶν γὰρ ἐκ πλαγίου μόνος ἀδελφός, αἰσχροῦ δηλονότι γραφέντος προσώπου, δύναται τὴν δεινοφικίλοσο κατὰ τῆς τοῦ ἀδελφοῦ διαθήκης κινεῖν. ὥστε τοῖς ἄλλοις τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν συμβουλευέουσιν ἐρησυχάσαι, καὶ κατὰ μηδὲνα τρόπον τὴν δεινοφικίλοσο πειραθῆναι κινεῖν, ἵνα μὴ ματαίᾳ ἐαυτοὺς περιβάλλωσι διαπάνη, ἐπειδὴ μηδεμίαν ἔχουσιν ἐλπίδα τοῦ κρατῆσαι τῆς οὕτω κινουμένης παρ' αὐτῶν ὑποθέσεως. [Sch. a. V. 221 — 223.]

καὶ παῖδες] Ἐρώτησις. Ἄρα καὶ θετὸς παῖς δύναται τὴν δεινοφικίλοσο κατὰ τῆς τοῦ θετοῦ πατρὸς διαθήκης κινεῖν; Στέφανος. Καὶ πάνν. καὶ τοῦτο φησὶν ὁ Παῦλος ἐν τῷ με. βιβ. τι. α. διγ. πρὸ ιθ'. καταβατῶν τοῦ τέλους τοῦ Ἰνδικίου. Ἐρώτησις. Ἄρα δὲ ὁ εἰς θέσιν δοθεὶς δύναται κατὰ τῆς διαθήκης τοῦ φυσικοῦ πατρὸς τὴν δεινοφικίλοσο κινεῖν; Στέφανος. Ὁ ἐξωτικὸς διδόμενος εἰς θέσιν, ἐφ' ὅσον ἐστὶν ἐν τῇ θετῇ φαμίλιᾳ καὶ οὐκ ἐγένετο παρὰ τοῦ θετοῦ πατρὸς ἐμαγκίλιτος, οὐ δύναται κατὰ τῆς διαθήκης τοῦ πατρὸς τοῦ φυσικοῦ δεινοφικίλοσο κινεῖν, ὡς ἀνήκεται βιβ. η'. τοῦ κώδικος τι. μζ'. διατ. ε'. Ἄλλον δὲ, ὅτι παιδῶν ἢ λεγτικῶν ὑπόντων οὐ κινεῖ. ὁ γὰρ ἐν τῇ θετῇ φαμίλιᾳ τυγχάνων ἐκ τρίτης τάξεως ἥτοι ἐκ τῆς οὐκ ἀδελφῶν καλεῖται διακατοχῆς. καλούμενος δὲ ὁ παῖς τῶς ὡς πρώτου τυγχάνων καλεῖται

sent, testamenti rescissionem. Infirmatur enim quasi furiosi testamentum. Quomodo enim furorem dicere non licet, ita naturae succensere? Nota autem, me dixisse, querelam inofficiosi esse querelam de testamento, non actionem. Non enim est actio, sed causa actionis vel hereditatis petitionis. Et quemadmodum cum quis heres scribitur, non ipsa scriptura est actio: (agit enim de hereditate ex testamento) sed causa aliquis hereditatis petitionis et probatio, iuste agi hereditatis petitione: quemadmodum etiam ex intestato vocatio et Senatusconsultum Tertullianum et Orphitianum causae potius sunt hereditatis petitionis, quam actio: (nam et ab intestato vocati rerum petendarum causa agunt hereditatis petitione, et si quis eos rogaverit, unde agant, dicent omnino, quod ab intestato vocati sint: et mater rursus ad bona filii ex Senatusconsulto Tertulliano vocata, et filius ad bona matris ex Senatusconsulto Orphitiano vocatus, si interrogentur, unde hereditatis petitione agant, inquirunt, ex Senatusconsulto Tertulliano:) sic is, qui de inofficioso agit, hereditatis quidem petitione agit: unde autem agat, interrogatus, dicet, ex inofficioso, id est, ideo, quod testamentum contra pietatis officium factum sit. Itaque de inofficioso querela non est actio per se, sed causa actionis, id est, hereditatis petitionis. Agentem autem de inofficioso hereditatis petitione agere, certius dici potest ex his, quae Scaevola in dig. 20. huius tituli ait, et sapientissimus Ulpianus in titul. sequenti ad finem dig. 5. quo docet, multa esse hereditatis petitionis iudicia, hoc est, cum possit ex multis et diversis causis agi hereditatis petitione. Neque obstat nobis, quod actio de inofficioso saepe dicitur. Nam et creditae pecuniae actio reperitur: et tamen non est actio, quae pecuniae creditae vocatur. Et ex certa stipulatione legitimam actionem ex stipulatu, quamvis ex certa stipulatione non competat ex stipulatu actio, sed condictio. Verum creditae pecuniae actio significat actionem ex numeratione, et ex stipulatu actio significat condictionem ex stipulatione certa scilicet. Adeo autem de inofficioso querela quaedam est, non actio, ut et optimus Ulpianus statim dig. 1. proprietatem explicare volens de inofficioso querelam esse demonstrat, et deinde ceterum utatur verbo, de inofficioso actio. Ne quis igitur actionem esse putet de inofficioso, sed causam actionis ex eo, quod testamentum contra pietatis officium factum sit. His igitur de definitione querelae de inofficioso cognitis, accedas ad id, quod propositum est. Prae ceteris sciendum est, multas esse, id est, diversis personis competere querelas, quae propositam nobis querelam de inofficioso adversus testamenta instituunt, adscendentibus contra testamentum descendendum, et descendentes contra testamentum adscendentium. Aliud est in cognatis a latere. Nam ex cognatis a latere solus frater, turpi scilicet persona herede scripta, de inofficioso adversus fratris testamentum agere potest. Itaque reliquis a latere cognatis suadent, ut quiescant, et nullo modo de inofficioso agere conentur, ne inani sumtu se vexent, cum obtinendi spem nullam habeant causa ita ab iis instituta.

2) et liberi] Quaestio. An etiam filius adoptivus adversus testamentum patris adoptivi de inofficioso agere potest? Stephanus. Omnino. Et hoc ait Paulus in lib. 45. tit. 1. dig. ante 19. folii Indicis finem. Quaestio. An vero is, qui in adoptionem datus est, adversus patris naturalis testamentum de inofficioso agere potest? Stephanus. Extraneus datus in adoptionem, quamdiu est in adoptiva familia, neque a patre adoptivo emancipatus est, non potest adversus patris naturalis testamentum de inofficioso agere, ut relatum est lib. 8. Codicis tit. 47. const. 10. Certum autem est, existentibus liberis vel legitimis heredibus eum non agere. Nam qui est in adoptiva familia, ex tertio ordine, id est, ex bonorum possessione Unde cognati vocatur. Filius au-

f) Pro ὁ lege ὄτι. g) Hic locus a verbis καὶ οὔτε ἐναντιωθῆσεται — καλουμένη τις ἀγωγή ita corruptus videtur, ut quomodo emendandus sit, nesciam. Nihilosecius sensum cum Fabroto elicere studui. h) Μαλ' ὅσα, referendum ad πρόσωπα. i) Lege τοῖς ἀνοῦσι. k) Addendum videtur ἐπὶ ante τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν.

βαθμού. οὐκοῦν τότε καλεῖται, ὅτε μήτε παῖδες μήτε λεγι-
μοὶ συγγενεῖς ἴπται. κινεῖ δὲ τὴν δεινοφικίσοσ προαιτέρως
ἀλόγως γενόμενος ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ φυσικοῦ. Ἐρωτήσις.
Ἄρα δὲ ὁ ἐκ πορνείας συλληφθεὶς παῖς δύναται κατὰ τῆς
μητρῶς διαθήκης τὴν δεινοφικίσοσ κινεῖν; Στέφανος. Καὶ
παντ' καὶ τοῦτο φησὶν ὁ Οὐλπιανὸς ἐν τῷ β. θεματι τοῦ
κθ. διγ. τοῦ παροῦτος τίτλου. [Sch. b. V. 223. sq.]

καὶ ἀδελφοί] Τῶν γὰρ ἐκ πλαγίου μόνος ὁ ἀδελφὸς
δύναται τὴν δεινοφικίσοσ κινεῖν, ὡς βιβ. γ'. τοῦ κώδικος
τιτ. κη'. διατ. κα'. καὶ αὐτὸς δὲ ὅτε καὶ δημοσίαιος ἐστίν,
εἴτε φυλάξας τὰ δίκαια τῆς οὐμαιότητος, εἴτε καὶ μὴ, καὶ
αἰσχρὸν ἐστὶ τὸ τοῦ γεγραμμένου κληρονόμου πρόσωπον.
αἰσχρὸν γὰρ γεγραμμένου προσώπου, εἰ καὶ μὴ πολλὴ τις
ἐστὶν ἡ αἰσχρότης ἐν τῷ πράγματι, ἀλλὰ ψιλὴ εὐτέλεια καὶ
ἀτιμία, δύναται τὴν δεινοφικίσοσ κινεῖν κατὰ τῆς τοῦ ἀδελ-
φοῦ διαθήκης ὁ δημοσίαιος ἀδελφός, ὡς ἐστὶ μαθεῖν ἐκ τῆς
κς. τοῦ αὐτοῦ βιβ. καὶ τιτ. διατ. ηῖς καὶ τοῦτο φησὶν, ὅτι
καὶ ἀπελευθέρου γραφέντος κληρονόμου δύναται ὁ τοῦ τεστά-
τωρος ἀδελφὸς τὴν δεινοφικίσοσ κινεῖν, ἔνθα προπετώσ, καὶ
μὴ διὰ τινος τυχόν εὐεργεσίαν, τὸν ἀπελευθέρου ἀδελφὸς
ἔγραψε κληρονόμον. ὑπεξήρηται τῆς τοιαύτης νομοθεσίας δού-
λος νεκεσσαρίος· κατὰ τοῦτου γὰρ οὐ κινήθησεται δεινοφικί-
σοσ. [Sch. c. V. 224.]

β'. Μαρκ. 1.) Ἡ^m κατὰ τῆς διαθήκης μέμψις
χρῶμα εἰσάγει τὸⁿ ὡςανεὶ μὴ φρονεῖν τὸν διαθέ-
μενον· οὐχ ὅτι ταῖς ἀληθείαις παρεφρόνει^ο· ἢ γὰρ
ἂν οὐκ ἔρρωτο ἢ διαθήκη.

ἢ κατὰ τῆς διαθήκης μέμψις] Τινες μὲν δύναται
τὴν δεινοφικίσοσ κινεῖν, ἔγνωμεν ἐν τῷ α. διγ. κινουσι
δὲ οὗτοι χρωματὶ τινι καὶ προσάσει κεχηρημένοι τοῦ τὸν τε-
στάτορα μεμψέναι δοκεῖν. πῶς γὰρ οὐκ ἂν τις εἴποι μανίαν
τὸ καὶ αὐτῆς ὡςπερ ἀλόγως χαλεπαίνειν τῆς φύσεως; βλέπε,
πῶς εἶπον χρωματὶ κεχηρημένοι τοῦ τὸν τεστάτορα μεμψέναι
δοκεῖν, ὡςτε τὴν μὲν διαθήκην ἐρωθῆσθαι τῇ ἀκριβείᾳ τῶν νό-
μων, ἀκαθῆκόντως δὲ γεγενῆσθαι, καὶ οὐ καθάπερ ὁ τῆς
εὐσεβείας ἀπαυτεῖ λογισμός. οὐκ εἶπον τὸν τεστάτορα μεμψ-
νῆναι ἢ ἐκτός εἶναι τῶν φρονῶν. εἰ γὰρ μαινόμενος ἦν, ἀνυ-
πόστατος ἦν αὐτοῦ ἢ διαθήκη, καὶ οὐδὲ συνετρέχεν ὁ ὅρος
τῆς δεινοφικίσοσ. φθάσας γὰρ εἶπεν, ὅτι δεινοφικίσοσ
ἐστὶ μέμψις κατὰ διαθήκης, ἔρρωμένης μὲν τῇ ἀκριβείᾳ τῶν
νόμων, ἀκαθῆκόντως δὲ τογὲ ἀπὸ τῆς φύσεως γεγενημένης.
[Sch. d. V. 224.]

γ'. Μαρκελ. 1.) Ἀκαθήκονσὺν τις λέγει⁹ διαθή-
κην ἐν τῷ λέγειν, μὴ ὀφείλειν ἀπόκληρον γενέσθαι
ἢ ἀμνημόνευτον.

ἐν τῷ λέγειν, μὴ ὀφείλειν — γενέσθαι] Δεῖ δὲ
τὸν βουλομένον τὴν δεινοφικίσοσ γυμνάσαι ἢ τοὶ κινήσει τὴν
ἐξ αὐτῆς νερεδιταῖς πετιόνα, δικαιολογεῖσθαι καὶ λέγειν,
ὡς οὐκ ἔχρησιν αὐτὸν ἐξνερεδατενεσθαι ἢ προαιτεριτενεσθαι.
ποιοῦσι γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον οἱ ἀνιόντες τοὺς παῖδας
ἐξνερεδατοῦς ἢ προαιτεριτοῦς¹). τὸ δὲ τῆς προαιτεριτοῦς ἐπὶ
μητρῶς ἠρῆσον διαθήκης, ἢ ἐπὶ ἐγγόνου ἀπὸ θυγατρὸς.
ποιοῦσιν οὖν, ὡς εἶπον, οἱ ἀνιόντες τοὺς παῖδας ἐξνερεδατοῦς
ἢ προαιτεριτοῦς πλαστώσ, ἢ τοὶ μᾶτην κατ' αὐτῶν ὑπερεδι-
σθέντες. [Sch. e. V. 224. sq.]

Κυριλλου. 1.) Ὁ κινῶν τὴν δεινοφικίσοσ ὀφείλει δικαιο-
λογεῖσθαι, διότι ἐξνερεδατοῦς ἢ προαιτεριτοῦς οὐκ ὀφείλει γενέ-
σθαι. [Sch. f. V. 225.]

Ἐναντιοφ. Τοῦτο ἀναγεί^η ἢ ριε'. νεαρά λέγουσα μὴ καθό-
λου τὴν διαθήκην ἰρήνυσθαι, ἀλλὰ μόνην τὴν ἐνοσταίαν ἀνα-
τρέπεσθαι. [Sch. g. V. 225.]

Ὡςτε δι' ὧν ἀρνεῖται λέγειν, μὴ χρῆται αὐτὸν ὑπὸ τοῦ
πατρὸς ἐξνερεδατοῦς ἢ προαιτεριτοῦς γενέσθαι, τὸ βίβρος τῶν
τῆς ἀκαριστίας ἀποδείξεων ἐπιτιθῆσαι τῷ κληρονόμῳ, καὶ
τοῦτο σαφέστερον ἐστὶ μαθεῖν ἐκ τοῦ β. θεματος τοῦ ε. δι-

tem, qui vocatur, statim ex primo gradu vocatur. Ita-
que tunc vocatur, cum neque liberi, neque legitimi
cognati supersunt. Agit autem de inofficioso, si sine
causa a patre naturali praeteritus sit. Quaestio. An
spurius adversus maternum testamentum de inofficioso
agere potest? Stephanus. Omnino: idque ait Ulpianus
in them. 2. dig. 29. huius tituli.

3) et fratres] Nam ex iis, qui sunt a latere, so-
lus frater de inofficioso agere potest, ut lib. 3. Codicis,
tit. 28. const. 21. et ipse, cum consanguineus est, sive
retinuerit iura agnationis, sive non, et turpia est per-
sona heredis scripti. Nam turpi persona herede scripta,
etiamsi re ipsa non sit magna turpitudine, sed levis vili-
tas et famae macula, consanguineus frater agere potest
de inofficioso fratris testamento, ut discere licet ex
const. 27. eiusdem libri et tituli, quae hoc quoque ait,
etiam liberto herede scripto posse testatoris fratrem
agere de inofficioso, si perperam et non propter ali-
quod beneficium libertum heredem frater scripserit. Ex-
ceptus est tali legislatione servus necessarius: adversus
hunc enim de inofficioso non agitur.

II. Marc. Querela inofficiosi testamenti¹) colo-
rem inducit, quasi testator compos mentis non fuerit: L. 2.
non quod revera sanae mentis non fuerit: alioquin D. V. 2.
non valeret testamentum.

1) querela inofficiosi testamenti] Qui pos-
sint agere de inofficioso, dig. 1. didicimus. Hi vero
agunt, colore et praetextu utentes, quod testator vis-
deatur sanae mentis non fuisse. Quomodo enim quis
non dixerit furorē esse, suae naturae paene sine
causa succensere? Nota, me dixisse, colore utentes,
quod videtur testator sanae mentis non fuisse: ita ut
testamentum iure stricto valeat, non autem, uti decet,
factum sit, et non, uti pietatis ratio postulat. Non
dixi, testatorem furiosum aut non sanae mentis fuisse.
Nam si furiosus esset, nullum esset eius testamentum,
neque huc pertinere definitio querelae inofficiosi testa-
menti. Nam antea dixi, de inofficioso esse querelam
contra testamentum, legum subtilitate quidem validum,
sed quantum ad naturam attinet, non prouti convenit,
factum.

III. Marcellus. Inofficiosum testamentum quis
dicit, cum dicit, se non debuisset exheredari¹) vel
praeteriri²). L. 3.
D. eod.

1) cum dicit se non debuisset exheredari]
Qui vero querela inofficiosi testamenti experiri vult, id
est, agere hereditatis petitione ex ea oriunda, allegare
et dicere debet, se non debuisset exheredari vel prae-
teriri. Plerumque enim parentes liberos exheredant vel
praetereunt [falso]. Praeteritionis autem verbum de
materno intellige testamento, vel de nepote ex filia.
Parentes igitur, ut dixi, liberos exheredant vel prae-
tereunt falso, id est, sine causa adversus eos insti-
mulati.

Cyrylli. Qui agit querela inofficiosi testamenti, alle-
gare debet, cur exheredari vel praeteriri non debuerit.

Enantiophanis. Hoc tollit Novella 115. quae dicit,
non totum testamentum infirmari, sed solam institutio-
nem rescindi.

Ita, ut ob id solum, quod neget, se a patre exheredari
vel praeteriri debuisset, onus probandi ingratitudinem
heredi imponat: idque certius discere licet ex
them. 2. digesti 5. Scias enim, hodie etiam esse certas

1) Id est, Marciani. m) L. 2. D. h. t. legitur in Syn. p. 367. n) Syn. τὸ, quod praefendum videtur. Fabr. τῆ.
o) Syn. addit ἢ ἱμμι/νει. p) L. 3. D. h. t. legitur in Syn. p. 236. q) Syn. λέγω. r) Adde πλαστώσ, falso ex textu
Digestorum. Illud falso in versione addidi et unclis inclusi. s) In hoc titulo mira est scholiorum confusio apud Fabrotum.
Nam literae, quibus in textu lector ad scholia ablegatur, non conveniunt literis, quae singulis scholiis praefixae sunt.
Equidem retinui in allegandis scholiis literas, quae singulis scholiis post textum a Fabroto positae praefixae sunt.

γέστω. ἔσο¹⁾ γὰρ εἰδῶς, ὅτι καὶ φανεραὶ τῆς ἀχαριστίας εἰσὶν αἰτίαι σημερον, καὶ ταύτας ἀπαριθμουμένη γεαρά τοῦ δεσπότου διατάξεις ρε. τυγχάνουσα τῶν μετὰ τὸν κώδικα διατάξεων. ἢ τῆ μητρὶ, ἢ τῆ πατρὶ ἢ τῆ μητρὶ, ἢ τῆ πάππῳ, ἢ τῆ μητρὶ, ἢ τῆ προπύπῳ, ἢ τῆ προμητρὶ, τὸν οἰκεῖον υἱὸν ἢ θυγατέρα, ἢ τοὺς λοιποὺς παῖδας πραιτεριτεὺεν, ἢ ἐκπεριεργασίαν ποιεῖν, ἢ κατὰ τινὰ δωρεάν, ἢ ληγάτων, ἢ φιδεϊκάμισσον, ἢ κατ' ἕτερον τροπὸν τὸ νόμιμον αὐτῷ δεδωκάσι ποστημοριον, εἰ μὴ δύναται ἀχαριστοὶ δευχθῆναι οἱ παῖδες, καὶ αὐτὰς τὰς τῆς ἀχαριστίας αἰτίας οἱ γονεῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ καταγράψουσι διαθήκη²⁾ χηρῶν δὲ τὰς τῆς ἀχαριστίας αἰτίας πᾶσας ἢ καὶ μίαν αὐτῶν ἐγγραφεῖσας, ὡς εἰρηται προτερον, τῇ τοῦ πατρὸς διαθήκῃ δευκνεῖν οὕτως ἔχουσας τὸν κληρονομόν. ἀνάγνωθι δὲ αὐτῇ τὴν διατάξιν ἔχουσαν ἐντελῶς τὰ περὶ τούτων. [Sch. g. V. 225.]

ἢ ἀμνημονευντον] Πραετ. Τὸ τῆς πραιτεριτεριος ἐπὶ τῆς μητρὸς νῆσον διαθήκης, ἢ ἐπὶ πάππου πρὸς μητρὸς, ἢ ἐπὶ ἀδελφοῦ, καὶ ἀνάγνωθι τὸ ε. διγ. [Sch. h. V. 225.]

L. 4. D. V. 2. δ'. Οὐ⁴⁾ γὰρ δεῖ τοῖς γονεῦσι συναινεῖν ζημοῦσι τοὺς παῖδας ἐν ταῖς διαθήκαις.

L. 5. D. cod. ε'. Μάρκου⁵⁾. Καὶ⁶⁾ τοῖς ἐκ θηλυγονίας ἀρμόζει ἢ κατὰ τῆς διαθήκης μέμνυς.

καὶ τοῖς ἐκ θηλυγονίας] Εἰπὼν ὁ Μάρκελλος ἐν τῷ γ. διγ. καὶ πραιτεριτεριος παισὶ δίδουσαι τὴν δεινοφφικίσοσον, διὰ τὸ μὴ τινὰς ἀπορηθῆναι καὶ εἰπεῖν, πῶς οἷον τέ ἐστι, πραιτεριτεριος καταλειφθέντος παιδὸς ἐρρωσθῆναι τὴν διαθήκην, φησὶν, ὅτι καὶ τοῖς ἐκ θηλυγονίας κατιούσιν, ἐφ' ὧν ἀκίνδυνος ἢ πραιτεριτεριος, δεινοφφικίσοσος παρέχεται. καὶ κατὰ μητρὸς γὰρ διαθήκης τὴν δεινοφφικίσοσον κινούσιν οἱ παῖδες, καὶ κινούσιντες ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον νικῶσιν, ἀλόγου δηλονότι δευκνεμένου τοῦ μίσους. [Sch. i. V. 225.]

Τοῦ Ἐναντιοφάνους. Ταῦτα περὶ διαφορῆς τῆς ἐξ ἀρρογονίας καὶ θηλυγονίας, ἀλλὰ ἀναίρουνται, ὡς βιβ. ιτ. ιδ'. διατ. λδ'. [Sch. i. V. 226.]

L. 6. pr. D. cod. ε'. Οὐλλ. Καὶ τοῖς ἐγκυμονοῦμένοις ὑπεξουσίοις ἐν τῷ τελευτῶν τὸν διαθέμενον, καὶ συγγενέσιν ἀρμόζει ἢ κατὰ τῆς διαθήκης μέμνυς, καὶ τῷ μετὰ τελευτῆν τῆς μητρὸς ἐξ ἀνατομῆς ἐξελεχθέντι.

καὶ τοῖς ἐγκυμονοῦμένοις ὑπεξουσίοις] Προφωρησὶς. Δεῖ τὸν κινούντα τὴν δεινοφφικίσοσον πρῶτον μὲν δευκνεῖν, ὅτι οὐδεὶς αὐτὸν ἐκώλυσε νόμος γραφεσθῆναι κληρονομόν, εἶτα καὶ ὅτι πρὸ τῶν ἄλλων αὐτῷ*) διέφερον ἐξ ἀδιαθέτου τὰ πράγματα, ἢτοι ἢ κληρονομία τοῦ τελευτησαντος, ἐπειτα δὲ λέγειν, ὅτι ἀλόγον τὸ μίσος. μάθε καὶ τοῦτο⁷⁾ ὁ πραιτωρ βουλόμενος μὴ ἀκληρονομητοὺς τελευτῶν τοὺς ἀνδρώπους πολλὰς προτεθεῖκε διακατοχὰς, δύο μὲν ἐκ διαθήκης, ἐξ ἀδιαθέτου δὲ δ. τὰς πᾶσας ορδιναρίας ε. ορδιναρίας δὲ λέγονται, ἐπειδὴ ταῦτα ἐξήγαγε καὶ μίαν ἐξτραορδιναρίας διακατοχῆν. καλεῖται δὲ αὐτὴ ἐξτραορδιναρία διακατοχῆ, ἐπειδὴ καὶ ἐκ διαθήκης καὶ ἐξ ἀδιαθέτου χώραν ἔχει. καὶ πρώτη μὲν εἰσῆγαγε τὴν κόντρα ταβούλας, ἢν ἐπαγγέλλεται δίδουσι τοῖς παισὶ πραιτεριτεριος καταλειφθείσιν⁸⁾. τὸ γὰρ φούπτον πάθος οὐκ οἶδεν ὁ πραιτωρ. ταῦτα δὲ προφθεις ὁ πραιτωρ ἐπήγαγεν οὕτως⁹⁾ εἰ δὲ καὶ ποστοῦμος πραιτεριτεριος καταλειφθῆναι, καὶ τούτῳ δίδουσι τὴν κόντρα ταβούλας τεχθέντι. προ γὰρ τῆς γεννήσεως οὐ δίδουσι μὲν διακατοχῆν¹⁰⁾ τοῖς γὰρ ἐν φύσει τε οὐαὶ καὶ μὴ μεμηρόσι δίδουσι τὰς διακατοχὰς ἐπαγγέλλεται¹¹⁾. πέμπει δὲ αὐτὸν εἰς νόμῳ τὴν λεγομένην οὐεντρὶς νόμῳ, ἵνα δόξῃ διὰ τῆς γαστρὸς ἐπιβαίνειν ὡς περὶ τῶν πατρῶων πραγμάτων νόμῳ. δευτέρω εἰσῆγαγεν ὁ πραιτωρ διακατοχῆν τὴν λεγομένην σεκούνδουμ ταβούλας, δι' ἧς βεβαῖω τὴν γνώμην τοῦ τεστατορος. ἐπαγγέλλεται ταυτην δίδουσι παντὶ γεγραμμένῳ κληρονομῳ. εἰ δὲ καὶ ποστοῦμος γέγραπται, καὶ τούτου τεχθέντος δίδουσι ὁ πραιτωρ διακατο-

ingratiitudinis causas, et eas enumerantem Novellam Domini constitutionem 115. Ait, non licere patri, vel matri, vel avo, vel aviae, vel proavo, vel proaviae filium suum vel filiam, vel reliquos liberos praeterire vel exheredare, nec si donatione quadam, vel legato, vel fideicommisso, vel alio modo legitimam portionem ei dederint, nisi liberi ingrati probari possint, et ipsas ingratiitudinis causas parentes in suo descripserint testamento: debere autem omnes ingratiitudinis causas, vel etiam unam earum descriptas, uti antea dictum est, testamento patris probari, veras esse, ab herede. Lege vero ipsam constitutionem, quae perfecte de his tractat.

2) vel praeteriri] Praeteriri. Praeteritionis verbum intellige de materno testamento, vel de avo materno, vel fratre, et lege dig. 5.

IV. Non enim est parentibus consentiendum liberos in testamentis laedentibus.

V. Marcell. His etiam, qui ex feminis descendunt¹⁾, querela inofficiosi testamenti competit.

1) his etiam, qui ex feminis descendunt] Cum dixerit Marcellus in dig. 3. etiam praeteritis liberis dari querelam inofficiosi testamenti, ideo, ne quidam dubitent et dicant, quomodo fieri possit, ut praeterito filio valeat testamentum, ait, etiam his, qui ex feminis descendunt, quorum praeterito testamento nullum periculum affert, inofficiosi testamenti querelam dari. Nam et adversus maternum testamentum liberi de inofficioso agunt, et agentes plerumque obtinent, scilicet si odium iniustum probatum fuerit.

Enantiophanis. Haec de differentia agnationis et cognationis: sed tolluntur, ut lib. tit. 14. const. 34.

VI. Ulpian. Etiam suis, qui sunt in utero¹⁾ tempore mortis testatoris, et cognatis competit querela inofficiosi testamenti, atque etiam ei, qui post mortem matris sectione editus est.

1) etiam suis, qui sunt in utero] Praevia consideratio. Agentem de inofficioso testamento primum quidem probare oportet, nullam legem prohibere, quominus heres scribatur, deinde prae ceteris ad se pertinere ab intestato bona sive hereditatem defuncti: tum, iniustum esse odium. Scias et hoc. Praetor volens, ne homines sine successoribus decederent, multas proposuit bonorum possessiones, duas ex testamento, quatuor ab intestato, omnes sex ordinarias. Ordinariae autem dicuntur, quod ordinem quandam habent, aliae ex testamento, aliae ab intestato. Postea introduxit et unam extraordinariam bonorum possessionem. Haec autem extraordinaria bonorum possessio vocatur, quia et ex testamento, et ab intestato locum habet. Ac primam quidem introduxit bonorum possessionem contra tabulas, quam liberis praeteritis se daturum pollicetur. Vitium enim rupti testamenti Praetor non novit. His vero propositis Praetor ita subiunxit: Si vero et postumus praeteritus sit, etiam huic nato do bonorum possessionem contra tabulas. Nam antequam nascatur, bonorum quidem possessionem non dat: (his enim, qui sunt in rerum natura, et qui sanae mentis sunt, bonorum possessiones se daturum pollicetur) sed mittit eum in possessionem dictam ventris nomine, ut videatur per ventrem quodammodo ingredi bonorum paternorum possessionem. Secundam Praetor introduxit bonorum possessionem, quae dicitur secundum tabulas, qua confirmat

1) Nota singularem formam Imperativi, ἔσο. Reperitur haec forma etiam apud antiquiores scriptores, in primis eos, qui Dorica dilecto scripserunt, et apud Epicos. cf. *Buitmann Grammat. graec.* §. 96, p. 228, not. 2, edit. X. u) L. 4. D. h. t. legitur in Syn. p. 236. Pro οὐ Syn. habet οὐτε. v) Sic Fabr. *Legge Marcellou.* w) L. 5. 6. pr. D. h. t. totidem verbis leguntur in Syn. p. 367. ubi efficiunt cap. 4. hui. tit. et lib. Basil. x) *Legge avrō.* y) Videntur in textu nonnulla deesse post verbum καταλειφθείσιν. Nam Cuiacius in versione addit: nec tamen ea accepta, et Joannes adnotat, etiam liberi auferunt possessionem ex cap. 39. Graeca, quae his respondeant, in textu scholii non reperiuntur.

χὴν. ταύτας δὲ τὰς δύο διακατοχὰς εἰσάγει^{α)} ὁ πρῶτος προφάσει διαθήκης, τὴν κόντρα ταβούλας, τὴν σεκοῦνδουμ ταβούλας, τὴν μὲν ἐναντιουμένην, τὴν δὲ βεβαιούσαν τὴν γνώμην τοῦ τεστατορος. εἰσάγει καὶ προφάσει τῶν ἐξ ἀδιαθέτου διακατοχὰς δ., ὡν πρώτη ἐστὶν ἡ οὐνδε λίβερν. δίδωσι δὲ ταύτην πασιῶν ὑπεξουσίαις, τοῦτο μὲν φυσικοῖς, τοῦτο δὲ καὶ θετοῖς, καὶ ἐμαγκητάτοις. εἰσάγει δὲ καὶ ἄλλην διακατοχὴν τὴν λεγομένην οὐνδε λεγιμί, ἴστωνα δευτέραν οὖσαν τῶν ἐξ ἀδιαθέτου, δ. δὲ πασῶν, δίδωσι ἢ διὰ συγγένειαν ἢ διὰ ἐλευθερίαν· διὰ συγγένειαν τοῖς λεγιμίμοις, διὰ ἐλευθερίαν τοῖς πατρωσι. πρὸς τοῖς εἰρημένοις εἰσάγει καὶ τὴν οὐνδε κορνάτι διακατοχὴν, τρίτην μὲν τῶν ἐξ ἀδιαθέτου, πέμπτην δὲ πασῶν, ἣν δίδωσι τοῖς ἐκ θηλυγονίας συναπτομένοις ἡμῖν πρὸς συγγένειαν, καὶ τοῖς, ὅσοι διὰ τῆς καπιτς δεμιονοτίῶν τοῦ λεγιμίμου ἀπώλεσαν δίκαιον, καὶ ἄλλοις τισίν, οἷον τῶν εἰς θεῖον δοθέντι τινί, ἐφ' ὃν καὶ τὸ ἰν ποιεστάτε μεταφέρεται. ὁ γὰρ εἰς θεῖον τοιοῦτω δοθείς ἀπὸ τῆς οὐνδε κορνάτι καλεῖται διακατοχὴς εἰς τὰ πράγματα τοῦ φυσικοῦ πατρός. ἔστην μὲν τοῦ πατρός, δ. δὲ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου, τὴν οὐνδε βίρ ἐτ οὐξορ εἰσάγειν ὁ πρῶτος διακατοχὴν. ἔαν γὰρ ἀνὴρ προτελευτήσῃ γυναῖκα, ἢ πρὸ τοῦ ἀνδρός ἢ γυνῆ, καὶ μηδεὶς εἴη καλούμενος εἰς τὴν τῶν εἰρημένων διακατοχὴν, καλεῖ ὁ πρῶτος τῶν ἀνδρῶν εἰς τὰ τῆς γυναῖκος πράγματα, ἢ τὴν γυναῖκα, εἰς τὰ τοῦ ἀνδρός. μετὰ ταύτην τὴν διακατοχὴν προτέθεικεν ὁ πρῶτος τὴν ἐξτραορδιναρίαν τὴν λεγομένην οὐτ κουβίους ἐξ λεγίμβους. ταύτην προστέθεικε^{β)} νομίς ἢ δόγμασι ἢ διατάξεσι διακονούσαν, καλούσαν μένοι κατὰ καινοτομίαν ἐπὶ διαδοχὴν τινος τελευτήσαντος, εἴτε ἐπὶ διαθήκῃ εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου ἐτελευτήσῃ· ὁποῖο ἐῖδι τυχὸν οὐ παῖδες οἱ φυσικοῖ, καὶ ἡ μήτηρ εἰς τὰ τοῦ^{γ)} φυσικοῖ. διὰ τοῦτο δὲ αὐτὴν ἐξτραορδιναρίαν καλεῖ, διὰ τὸ μὴ βεβαίαν φυλάττειν τάξιν, ἀλλὰ πρὸς ἑκατέρωθεν διαδοχῆς ποιότητα μεταφέρεσθαι, καὶ γῶρον ἔχειν καὶ ἐξ ἀδιαθέτου καὶ ἐπὶ διαθ.^{δ)} μετὰ τὴν οὐνδε τούρ^{ε)} διακατοχὴν ἐπήγαγεν ὁ πρῶτος καὶ εἶπεν οὕτως· ἐπὶ πασῶν δὲ τούτων τῶν διακατοχῶν, ἔαν ἐμπέση ποστ.^{ς)} πρόσωπον, τεχθέντος μὲν αὐτοῦ, δίδωμι τὴν ἀμοιστοῦσαν διακατοχὴν· ἐφ' ὅσον δὲ κνοφορεῖται, πέμπω αὐτὸν εἰς νομὴν τὴν λεγομένην οὐντρὶς νόμινε. τοῦτο δὲ τὸ κεφάλαιον ἀρμοσον ταῖς διακατοχαῖς, ἐφ' ὡν ἐνδέχεται ποστ. τρακαίεσθαι πρόσωπον. ἐπὶ γὰρ τῆς οὐνδε βίρ ἐτ οὐξορ οὐτε προβαίνει, καὶ ἐνήθης ἐστὶ τοῦτο εἰπεῖν. πῶς γὰρ οἷον τὸ ἐστὶν εἰπεῖν ἢ γυναῖκα ποστοῦμαν ἀνδρός, ἢ ἀνδρα γαμετῆς ποστοῦμου εἶναι; ταύτην οὖν παραλιπόντες τὴν οὐνδε κορνάτι ποιησόμεθα τὸ προοίμιον, δηλοῦντες κατὰ ταῦτον, πῶς συμβαίνει ποστοῦμου κορνάτι πρόσωπον ἐμπεσεῖν. θεῖς, ὁ Μαεβίος ἐτελευτήσῃ ἐν^{ς)} ἐγκύμονι γαμετῇ· καὶ μετ' αὐτὸν ἐτι κνοφορούσης αὐτῆς ἐτελευτήσῃ τις θεῖος ὡν πρὸς μητρός τῷ Μαεβίω. καὶ οὕτως προσήθην ὁ ποστοῦμος, δηλονότι τεχθείς μὲν αἰτεῖ τὴν οὐνδε κορνάτι διακατοχὴν κατὰ τῶν πραγμάτων τοῦ πρὸς μητρός θεῖου τοῦ οἰκείου πατρός· μῆπω δὲ τεχθείς εἰς τὴν οὐντρὶς νόμινε πέμπεται νομῆν. ἔλκε τὸ εἰρημένον ἐπὶ τῆς οὐνδε λεγιμί διακατοχῆς, καὶ μάθε, πῶς καὶ ἐν ταῦθα συμβαίνει ποστοῦμον λεγιμίμον πρόσωπον ἐμπεσεῖν. οἷον πατὴρ ἐτελευτήσῃ ἐπὶ παιδί καὶ ἐγκύμονι γαμετῇ. μετὰ ταῦτα ἐτελευτήσῃ καὶ ὁ παῖς. οὐκ ἀμφιβάλλεις, ὅτι ὁ ποστοῦμος εἰς τὰ τοῦ τελευτήσαντος ἀδελφοῦ καλεῖται πρῶγματα, ὡς ἀγγατος. διὸ τεχθείς μὲν αἰτεῖ τὴν οὐνδε λεγιμί διακατοχὴν· μῆπω δὲ τεχθείς πέμπεται εἰς τὴν οὐντρὶς νόμινε νομῆν. ἔλκε τὸ εἰρημένον ἐπὶ τῆς οὐνδε λίβερν διακατοχῆς. οἷον πατὴρ ἐτελευτήσῃ ἐπὶ ἐγκύμονι γαμετῇ. κάλεσον τὸν ποστ. εἰς τὰ τοῦ τελευτήσαντος πατρός πράγματα, καὶ τεχθέντι μὲν αὐτῷ δὸς τὴν οὐνδε λίβερν διακατοχὴν· μῆπω δὲ τεχθέντος, πέμπω εἰς τὴν οὐντρὶς νόμινε νομῆν. ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου καλούμενων ποστοῦμων. τί οὖν, ὅτι τὸν οἰκείον τις ποστοῦμον ἐγράψε κληρονομόν; καὶ οὕτως ἀρῶντως τεχθείς μὲν ἀναμφιβόλως τὴν σεκοῦνδουμ ταβούλας αἰτεῖν δύναται διακατοχὴν, καὶ μήπω δὲ τεχθείς εἰς τὴν οὐντρὶς νόμινε πέμπεται νομῆν. μάθε καὶ τοῦτο, μᾶλλον δὲ οἶδας, τὸ μὲν Ὀρφειανέων δόγμα μόνω τῷ νιῷ λεγιμίμον δέδωκε δίκαιον ἐπὶ τὴν τῆς μητρός κληρονομίαν· αἱ δὲ διατάξεις καὶ τῷ ἐγγόνω καὶ τῇ ἐγγόνῃ τὸ αὐτὸ δέδωκεσι δίκαιον ἐπὶ τὴν μαμψίαν διαδοχὴν, ὡς ἔγνωσ ἐν τῷ δ. τι. τῆς γ'. ἴστω. οὐκέτι δὲ καὶ τῷ προεγγόνω. παρελοθῶσαν γὰρ τὴν αἱ καινοτομίαι τῶν μετὰ ταῦτα διατάξεων. ταῦτα εἰδὼς ἔλθε ἐπὶ τὸ προκεί-

testatoris voluntatem. Pollicetur eam se datarum cui-libet heredi scripto. Quodsi et postumus scriptus sit, etiam eo nato Praetor dat bonorum possessionem. Has autem duas bonorum possessiones Praetor introduxit ex causa testamenti, contra tabulas et secundum tabulas, alteram obstantem, alteram confirmantem voluntatem testatoris. Introduxit etiam ex causa intestati quatuor bonorum possessiones, quarum prima est unde liberi. Hanc autem dat liberis in potestate constitutis tam naturalibus, quam adoptivis, atque emancipatis. Introduxit et aliam bonorum possessionem dictam unde legitimi, secundam earum, quae ab intestato sunt, quartam vero omnium, quam dat vel propter cognationem, vel propter manumissionem: propter cognationem legitimis, propter manumissionem patronis. Praeter eas introduxit et bonorum possessionem unde cognati, tertiam earum ab intestato, quintam omnium, quam dat his, qui per femininum sexum cognatione nobis iuncti sunt, et his, qui capitis deminutione ius legitimum amiserunt, et aliis quibusdam, puta ei, qui in adoptionem datus est alicui, ad quem et potestas transfertur. Qui enim tali homini in adoptionem datus est, ex bonorum possessione unde cognati vocatur ad bona patris naturalis. Sextam omnium, quartam earum ab intestato introduxit Praetor bonorum possessionem unde vir et uxor. Nam si vir ante mulierem decesserit, vel uxor ante maritum, et nullus extet, qui ad bonorum possessionem eorum vocetur, Praetor vocat virum ad bona uxoris, vel uxorem ad bona viri. Post hanc bonorum possessionem Praetor proposuit extraordinariam, ut quibus ex legibus. Hanc proposuit legibus aut Senatusconsultis aut constitutionibus subservientem, quae novo quodam iure ad successionem defuncti cuiusdam vocat, sive testatus, sive intestatus decesserit: quales sunt liberi naturales, et mater in bona naturales. Ideo autem eam extraordinariam vocat, quod certum ordinem non servet, sed ad utrumque successionis genus transferatur, et locum habeat tam in testamento, quam ab intestato. Post bonorum possessionem unde vir et uxor Praetor haec subiecit et dixit: In his omnibus autem bonorum possessionibus si incidit persona postumi, nato quidem eo do competentem bonorum possessionem: quamdiu autem est in utero, mitto eum in possessionem, quae dicitur ventris nomine. Hoc autem caput adhibe iis bonorum possessionibus, in quibus de persona postumi tractari potest. Nam in bonorum possessione unde vir et uxor hoc non procedit, et ineptum est hoc dicere. Quomodo enim dici potest, vel uxorem postumam mariti, vel maritum postumum uxoris esse? Hanc igitur praetermittentes a bonorum possessione unde cognati faciamus exordium, ostendentes in eo, quomodo postumi cognati persona incidere possit. Pone: Maevius decessit uxore praegnante relicta: et post eum adhuc praegnante illa decessit avunculus Maevii. Atque ita postumus, natus scilicet, accessit, et petit bonorum possessionem unde cognati avunculi patris sui: nondum vero natus mittitur in possessionem ventris nomine. Quod dictum est, adhibe in bonorum possessione unde legitimi, et discite, quomodo et hic postumi legitimi persona incidere possit. Puta pater decessit relicto filio et praegnante uxore. Postea etiam filius decessit. Non dubitas, quin postumus ad bona defuncti fratris vocetur ut agnatus. Quapropter natus quidem petit bonorum possessionem unde legitimi: nondum vero natus mittitur in bonorum possessionem ventris nomine. Quod dictum est, adhibe in bonorum possessione unde liberi. Puta pater decessit praegnante uxore relicta. Postumus voca ad bona patris defuncti, et ei quidem nato da bonorum possessionem unde liberi: nondum vero natum mitte in bonorum possessionem ventris nomine. Haec igitur de postumis, qui ab intestato vocantur. Quid ergo, si quis suum postumum heredem scripserit? Tunc quoque similiter natus quidem haud dubie petere potest bonorum posses-

α) Lege εἰσάγει. β) Malim προτέθεικε. γ) Desunt nonnulla. δ) Fabr. διαθ. quod notat διαθήκης. ε) Fabr. in marg. stellula adiecta notat: forte unde vir et uxor. Recte. ζ) Sic Fabr. Explicandum est ποστοῦμου. η) Lege ἐπὶ pro ἐν.

μερον. τριῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὑποκειμένων ζητήσεων· εἰ σοῦος ποστούμος, εἰ ἀγνάτος ποστούμος, εἰ κογνάτος ποστούμος δύναται τὴν δεινοφικίλοσο κινεῖν, πρῶτον περὶ τοῦ σοῦου ποστούμου διαλάβωμεν. ἀρα σοῦος ποστούμος δύναται τὴν δεινοφικίλοσο κινεῖν; σκοπήσομεν, εἰ τὰ τρία τούτω συντρέχει, ἅπερ ὀφείλουσιν ἔχειν οἱ τὴν δεινοφικίλοσο κινήσει βουλόμενοι, τεὸς εἰ δεκτικός ἐστι τῶν ἐξ ἀδιαθέτου, ὕπερ εὐρίσκαμεν· τοῦ σοῦου γὰρ οὐδεὶς προτιμῶναι παῖδος. ἀρα δὲ τὸ μῖσος πάντως ἄλογον ἐπὶ ποστ. τί γὰρ ἐποίησεν ἡ ἐφθέρχεται, δι' ἣν πεφικασιν ἰνδρωποὶ λυπεῖν; τὸ γ'· μήτις αὐτὸν κωλύει νόμος γράφεσθαι κληρονόμον. τί γὰρ οἱ ἰμπερόβους, ἰντεσταβίλλῃς ἐστὶν οὐδαμῶς. τίνα γὰρ μᾶλλον τοῦ σοῦου δικαιοτέρον γράφομεν κληρονόμον; ὥστε, ἀναμφιβόλως οὗτος δύναται τὴν δεινοφικίλοσο κινεῖν. Ζητήσομεν καὶ περὶ τοῦ λεγιτίμου· ἀρα λεγιτίμος ποστούμος δύναται τὴν δεινοφικίλοσο κινεῖν; εἴη δ' ἂν λεγιτίμος ποστούμος, ὡς ἐνθα ὁ ἐμός πατήρ ἐτελεύτησεν ἐπὶ ἐγκύμονι γαμετῇ. μήπω δὲ τεκούσης αὐτῆς συνέβη καμὲ τελευτήσαι. ὁ γὰρ ἐκ ταύτης τικτόμενος ἐμοὶ λεγιτίμος ἐστὶ ποστούμος. ἴδωμεν κἀνταῦθα πόλιν, εἰ συντρέχει τὰ γ', εἰ δεκτικός ἐστι τῶν ἐξ ἀδιαθέτου, εἰ δ' ἂν μὴ ὑπὴρ ἡ διαθήκη. καὶ πάντ' ἴδει γὰρ μηδένα αὐτοῦ πλησιέστερον. ἄλογον τὸ μῖσος πάντως ἐπὶ τοῦ ποστούμου. εἰπέ καὶ τὸ γ'. μᾶλλον δὲ τοῦτο ἔασας, ζητήσον τὰ περὶ κογνάτων. καὶ οὕτω κοινὸν ἐπὶ ἐκατέρων ἀποδοῦ τρακτάτον, ἀρα κογνάτος ποστούμος δύναται τὴν δεινοφ. κινεῖν; καὶ πῶς οὖν ἐνδέχεται κογνάτον εἶναι ποστούμον τὴν δεινοφ. κινεῖν δύναμενον; ὑπόθου προαμμην ἐπὶ κνοφορομένῳ προεγγόνῳ τελευτήσασαν, τοῦ νιού δηλονότι καὶ τοῦ ἐγγόνου αὐτῆς ἤδη τελευτήσαστος. ἡ οὖν προαμμη τῶν νιού ἢ τοῦ ἐγγόνου αὐτῆς ἤδη τελευτήσαστος, καὶ θά εἴρηται, ἐτι κνοφοροῦσης τῆς τοῦ ἐγγόνου γαμετῆς ἐτελεύτησεν ἐπὶ τῷ κνοφορομένῳ αὐτῆς προεγγόνῳ. τούτῳ γὰρ συμβαίνει τῷ τρόπῳ, τὸν προεγγόνον κογνάτον τῆ προαμμη τυχχάνοντα ποστούμου· παρῆσθασαν γὰρ, ὡς καὶ πρότερον εἴρηται, νῦν αἱ καινοτομίαι τῶν μετὰ ταῦτα διατάξεων· δύνασθαι κατὰ τῆς διαθήρης αὐτῆς τὴν δεινοφ. κινεῖν. ἴδωμεν οὖν, εἰ δεκτικός ἐστι τῶν ἐξ ἀδιαθέτου, καὶ εἰ ἄλογον τὸ μῖσος, καὶ εἰ μηδεὶς αὐτὸν κωλύει νόμος γράφεσθαι κληρονόμον. καὶ οἱ μὲν δεκτικός τῶν ἐξ ἀδιαθέτου καὶ ἄλογον τὸ μῖσος, δηλον. ἀρα δὲ νόμος οὐδεὶς ἐκώλυεν αὐτὸν γράφεσθαι κληρονόμον. ἀλλ' ἐνταῦθα συναγαγὼν τὴν ζήτησιν ἐπὶ τε λεγιτίμου καὶ κογνάτου ποστούμου. τούτο γὰρ σοὶ φθάσας ἐπηγγειλάμην, ἀρα τούτων ἐκατέρων¹⁾ τι μὲμφονται τοῖς τελευτήσοισιν, οἱ οὐκ ὄφειλον διαθέσθαι. ἡ γὰρ ἂν αὐτοὶ ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὴν ἐκείνου κληρονομίαν τε καὶ διαδοχὴν ἐκαλοῦντο. ἀλλ' οὐδεὶς αὐτοὺς ἐδεξάτο δικαστῆς κωλύοντας τὸν κατοχόμενον ἔχειν τεσταμεντι φρακτίονα, ἢν αὐτῷ φθάσας ἐφιλοτιμησάτω ἔχειν ὁ νόμος. εἰ δὲ τούτω μὲν οὐ καταμῆμφονται, ἐκείνω δὲ λέγοντες αἰτιώνται, διὰ τί μὴ τούτους ὁ κατοχόμενος ἔγραψε κληρονόμους, ἴδωμεν μή τις νόμος κωλύει αὐτοὺς γράφεσθαι κληρονόμους. ἀλλ' εὐρίσκαμεν ἀναμφιβόλως πέμποντας²⁾ αὐτοὺς εἰς τὴν οὐέντοις νόμῳ νομῆν ἐκ τοῦ κεφαλαίου τοῦ λέγοντος, οἱ ἐπὶ πάντων τούτων ἂν ποστούμου πρόσωπον εὐρεθῇ, πέμπει αὐτὸν εἰς τὴν οὐέντοις νόμῳ νομῆν· οὐ μόνον δὲ κνοφορομένους αὐτοὺς πέμπει εἰς τὴν τοιαύτην νομῆν, ἀλλὰ καὶ τεχθῆσαι τὴν σεκοῦνδου ταβούλας καὶ παρέχειν ἐπαγγέλλεται διακατοχὴν. εἰ δὲ ὁ πραιτωρ μήπω αὐτοὺς τεχθῆντας εἰς τὴν οὐέντοις νόμῳ πέμπει νομῆν, τεχθῆσαι δὲ τὴν σεκοῦνδου ταβούλας δίδωσι διακατοχὴν, εἰκότως δύναται³⁾ τὴν δεινοφικίλοσο κινεῖν, ἐάν δηλονότι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τοῦ τεστατορος τελευτῆς ἐν γαστρὶ ὄντες ἐτύγχανον. προστίθεται τούτοις καὶ ὁ ἐχάτραικος. ἐχάτραικος δὲ ἐστὶν, ὃν μέλλουσα τικτεῖν ἡ μήτηρ καὶ πρὸς τὴν αὐτῆς μὴ ἀνατρέχουσα, τοῦ βροίφους ἐτι κατὰ γαστέρα σπαιρόντος, ἐτελεύτησεν, εἴτα τούτω χεῖρες λατῶν ἐξείκωσαν, τὴν τῆς κατοχόμενης ἀνατεμοῦσαι γαστέρα. καὶ οὗτος γὰρ, εἰ καὶ μὴ τῶν κατὰ φύσιν ὠδῶν προήλθεν, δύναται κατὰ τῆς μητρίους διαθήρης τὴν δεινοφ. κινεῖν. ἐγκαλέσει⁴⁾ γὰρ αὐτῇ, τί δήποτε οὐκ ἔγραψεν αὐτὸν κληρονόμον, τούτω μὲν ἐπιτρέποντων τῶν νόμων, τούτω δὲ δεκτικὸν τῶν ἐξ ἀδιαθέτου τυχχάνοντα, καὶ μάλιστα μηδὲν ἔχουσα λέγειν, διότι τούτων ὑποστραφείσα σιωπῇ κατὰ τὴν διαθήκην παραδέδωκεν. [Sch. k. v. 226 — 230.]

sionem secundum tabulas, nondum vero natus mitti potest in possessionem ventris nomine. Discas et hoc: imo iam scis, Senatusconsultum Orphitianum soli filio dedisse ius legitimum in hereditate matris: constitutiones vero etiam nepoti et nepti idem ius dedisse in successione aviae, ut didicisti in tit. 4. libri 3. Institutionum, nec vero pronepoti. Omittantur enim ea, quae posterioribus constitutionibus innovata sunt. His cognitis accede ad id, quod propositum est. Tribus hoc loco propositis quaestionibus, an suus postumus, an agnatus postumus, an cognatus postumus querela inofficiosi testamenti agere possit, primum de suo postumo disseramus. Potestne suus postumus de inofficioso agere? Videamus, an in eo tria concurrant, quae habere debent ii, qui de inofficioso agere volunt: acilicet an possit ab intestato succedere, quod invenimus: nam suo filio nemo praefertur: deinde, an odium omnino iniustum sit in postumum: quod est: quid enim fecit aut dixit, quo homines dolore affici possint? Tum, ne qua lex prohibeat eum heredem scribi. Nam improbus, intestabilis nullo modo est. Quem enim suo aequius heredem scribemus? Itaque haud dubie hic querela inofficiosi testamenti agere potest. Videamus et de legitimo postumo: an legitimus postumus potest de inofficioso testamento agere? Sit autem legitimus postumus, ut si pater meus decessit praegnante uxore relicta: quae cum nondum peperisset, ego quoque decessi. Nam qui ex ea nascitur, mihi legitimus postumus est. Videamus rursus et hic, an illa tria concurrant, an capax sit successionis ab intestato, si testamentum non subsit. Omnino: sciebat enim neminem eo propiorem. Iniustum plane est odium in postumum. Dic et tertium adesse. Hoc tamen facilius concedens, quare de cognatis. Et tunc quoque communem in utroque invenies tractatum, an cognatus postumus possit agere de inofficioso. Et quomodo igitur cognatus postumus esse potest, qui de inofficioso agere possit? Pone, proaviam decessisse pronepote in utero relicto, filio scilicet et nepote eius iam ante mortuis. Proavia igitur, filio et nepote eius iam mortuis, uti dictum est, praegnante adhuc uxore nepotis decessit, relicto pronepote in utero. Hoc enim modo contingit, ut pronepos, qui proaviae cognatus postumus est, (omittantur nunc enim, ut et antea dictum est, quae posterioribus constitutionibus innovata sunt) adversus testamentum eius de inofficioso agere possit. Videamus igitur, an capax sit successionis ab intestato, et an iniustum sit odium, et an nulla lex eum heredem scribi prohibeat. Et certum quidem est, eum successionis ab intestato capax et odium iniustum esse. Sed neque ulla lex prohibuit eum scribi heredem. Sed hic coniungas quaestionem in legitimo et cognato postumo (hoc enim antea tibi pollicitus sum), an possit uterque eorum defunctis imputare, quod testamentum fecerint: alioquin ipsi ab intestato ad eius hereditatem et successionem vocarentur. Sed nullus iudex eos admittit denegantes defuncto testamenti factionem, quam antea ei ex largita est. Quodsi hoc non impunit, de eo autem querantur, quod defunctas hos heredes non scripserit, videamus, ne qua lex heredes eos scribi prohibeat. Sed invenimus, haud dubie iudices mittere eos in possessionem ventris nomine ex capite dicente, in his omnibus si postumi persona interveniat, mitti eum in possessionem ventris nomine. Non solum autem eos, quamdiu in utero sunt, mittit in eiusmodi possessionem, verum etiam natis bonorum possessionem secundum tabulas se daturum promittit. Quodsi Praetor eos nondum natos mittit in possessionem ventris nomine, natis autem dat bonorum possessionem secundum tabulas, merito etiam de inofficioso agere possunt, modo tempore mortis testatoris in utero fuerint. Additur his etiam extractus. Est autem extractus, quem matre paritura et puerperii doloribus non obnixa, dum foetus in utero palpiteret, mortua manus medicorum exsecto defunctae utero extraxerunt. Nam et hic, etsi naturaliter editus non sit, agere potest de inofficioso

g) Sic Fabr. Id est δὲ ἱεροφικίλοσο. h) Malim ἐκατέρω. f) Sc. τοὺς δικαστῆς. k) Lege δύναται, Fabr. δύναται. l) Sic lego. Fabr. ἐγκαλέσει.

Κυρίλλ. Ὁ ποστοῦμος κινεῖ κατὰ τῆς διαθήκης ἐκείνων, ἂν ὁ ποσὸς ἢ λεγίτιμος ἢ κογνάτος κληρονόμος ἠδύνατο γενέσθαι. ἐγκαλιῖται δὲ αὐτοῖς, τί δηποτε αὐτὸν κληρονόμος οὐκ ἔγραψαν. ἠδύνατο γὰρ, εἰ ἔγραψεν κληρονόμος, πέμπεσθαι εἰς τὴν οὐέντρεις νόμιμη διακατοχήν· καὶ τεχθεῖς ἔχει τὴν σεκούδουμ ταβούλας. [Sch. i. potius l. V. 230.]

Ἐάν τις μὴ καλούμενος ἐξ ἀδιαθέτου κινήσῃ κατὰ συναρπαγὴν τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν, καὶ νικήσῃ, οὐκ αὐτός, ἀλλ' οἱ ἐξ ἀδιαθέτου ὠφελούνται· ἀδιάθετον γὰρ ποιεῖ τὸν τελευτήσαντα.

Ἐάν τις μὴ καλούμενος ἐξ ἀδιαθέτου] Εἰρήσμεν οὖν, ὅτι δεῖ τὸν κινῶντα τὴν δέουσα. ταῦτα ἔχειν τὰ τρία, δεκτικὸν καὶ πρό^m) τῶν ἐξ ἀδιαθέτου, καὶ ἄλογον τὸ πρὸς αὐτὸν μῦθος, καὶ παρὰ μηδενὸς αὐτὸν νόμου καλεῖσθαι γράφεσθαι κληρονόμον. τί οὖν, ὅτι τις μὴ ἂν τῶν ἐξ ἀδιαθέτου δεκτικὸς ἐκίνησε τὴν δέουσα, μηδενὸς δὲ τούτου ἐκβαλόντος κατὰ συναρπαγὴν τυχὸν ἐνίκησε καὶ κατέλυσε εἰς δόκλον, οὕτω γὰρ παντὸς θυμαίσιον, τὴν τοῦ τελευτάτου διαθήκην; λέγει ὁ Οὐλπιανός, τῆς διαθήκης τούτου καταλύσεως τὸν τρόπον οὐκ αὐτὸς ἐπὶ τὸν τοῦ κατοχομένου κληρον εἰλεσται, ἀλλ' οἱ ἐξ ἀδιαθέτου καλούμενοι συγγενεῖς. πέμπτε γὰρ ἢ δέουσα, πᾶσαν καταλύουσα τὴν διαθήκην, τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου χώραν ποιεῖν. ἐκείνοις οὖν μᾶλλον, ἀλλ' οὐκ ἑαυτῶ τὴν τοιαύτην περιποίησε νίκη. [Sch. i. V. 230.]

κινήσῃ κατὰ συναρπαγὴν τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν] Παραγραφή. Σημειώσαι, ὅτι δυνατὰ τις κατὰ συναρπαγὴν τὴν δέουσα κινεῖν καὶ καταλύειν τὴν διαθήκην, ἀλλὰ πῆ μὲν ἑαυτῶ περιποιεῖ τὴν νίκη, ἐν ᾧ καὶ ἐκ μέρους καταλύει τὴν διαθήκην, καὶ τὰ προλαμβάνοντα αὐτὸν πρὸς αὐτὸν διὰ τῆς ἐνεργείας ἀποκεκλεισμένα εἶσιν, ὡς ἐν τῷ κ. μανθάνει διγ. πῆ δὲ τοῖς προλαμβάνουσιν αὐτὸν πρὸς ὅποις τὴν νίκη περιποιεῖ κατὰ τὸ ἐνταῦθα ῥητόν. καὶ ἀπλοῖς εἰπεῖν, τὸ εἰρημένον ἐνταῦθα νόσον, ἐνθα μὴ πρὸ πᾶστε, ἀλλ' εἰς δόκλον τὴν διαθήκην κατέλυσε. εἰ γὰρ εἰς μέρος αὐτὴν κατέλυσε, καὶ ὅπῃ ἐνεργείας πᾶς, ἑαυτῶ μᾶλλον τὰ τῆς νίκης ὁ κινήσας περιποιεῖ, καθὰ καὶ τὸ κ. διγ. φησίν. [Sch. k. V. 231.]

καὶ νικήσῃ] Ἰσθι δὲ, ὅτι εἰν κατὰ ἀπουσίαν τοῦ σκρίπτου καταψηφίσθαι τῆς διαθήκης ὁ τὴν δέουσα δικάζων, ἐπὶ μόνῃ τῇ ἐστάσει, καὶ οὔτε κατὰ^{mm}) ἴσο ἴσως καταλύεται ἡ διαθήκη, οὐ μὴν καὶ ἐπὶ ταῖς ἐλευθερίας καὶ τοῖς ληγάτοις, ὡς ὁ Παῦλος πρὸς τῶ τέλει τοῦ ιζ. διγ. φησίν. σημειώσαι δὲ ἀπὸ τῆς νεαυῆς τοῦ δεσπότου διατάξεως ἀδιαστίτως, τοιτέστιν, εἴτε πᾶστιν, εἴτε ὀπεισιν ὁ σκρίπτος, ἐπὶ μόνῃ τῇ ἐστάσει καταλύεται ἡ διαθήκη, μὴ κατὰ τὴν αὐτῆς γενομένη παρατήρησιν. [Sch. 1. V. 231.]

Καὶ μετὰ προκάταρξιν καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν διακατοχήν, καὶ μετὰ τὸ ἐπὶ κινήσει εὐτρεπισθῆναι παραπέμπεται κληρονόμοις ἢ κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν, καὶ ἐν τῷ ἔργεσθαι διὰ τὸ κινήσαι τελευτήσῃ.

καὶ μετὰ προκάταρξιν] Μαθόντες ἤδη τοὺς δυναμένους τὴν δέουσα κινεῖν ἴδωμεν ἐπευθεν, εἰ δυνατὸν παραπέμπεσθαι τὴν δέουσα. καὶ ὅτι μὲν προκάταρξιν ἐπ' αὐτῇ γενομένης παραπέμπεται, δῆλον, καὶ ὡς ὠμολογημένον τοῦτο παραλείπειν ὁ Οὐλπιανός. τί δὲ, ὅτι δυναμένους τὴν δέουσα κινεῖν μῆπω προκαταρξίμενος ἐτελεύτησεν, ἀρα δυνατὰ ταῦτην οἱ τοῦτον κληρονόμοι γυμνάσειν; ἀκουε τοῖνυν ὡς ἐν θεωρίᾳ καὶ οὕτω τότε μανθάνει τὴν τοῦ ζητουμένου τομῆν. δεῖ τὸν βουλόμενον κινήσαι τὴν δέουσα, ἐν ᾧ μὴ ποσὸς ἐστιν, ἀδεινεῖν πρότερον ἢ αἰτεῖν διακατοχήν, καὶ οὕτω γυμνάσει τὴν ἀγωγήν, ἥτοι τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα κινεῖν. πᾶς γὰρ οἷον τε ἐστὶ τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα κινεῖν αὐτὸν, μὴ κατασκευάσαντα πρότερον ἑαυτῶ δικαίον κληρονομίας, ἢ ἀπὸ πολιτικῆς νομοθεσίας ἢ ἀπὸ πραιτωρίας

testamento matris. Imputabit enim ei, quod se heredem non scripserit, cum hoc leges permetterent, et ipse successione ab intestato capax esset, et maxime cum nullam causam haberet, ob quam eum exosa silentio in testamento traderet.

Cyrilli. Postumus agit contra testamentum eorum, quibus suus, aut legitimus, aut cognatus heres fieri potuit. Imputat autem iis, quod se heredem non scripserint. Potuit enim, si heres scriptus fuerit, in possessionem ventris nomine mitti: et natus habet bonorum possessionem secundum tabulas.

Si quis, qui non vocatur ab intestato²⁾, egerit L. 6. §. 1. per obreptionem querela inofficiosi testamenti³⁾, et D. V. 2. obtinuerit⁴⁾, non ipsi, sed heredibus ab intestato hoc prodest: defunctum enim intestatum facit.

2) si quis, qui non vocatur ab intestato] Diximus igitur, in eo, qui agit de inofficioso testamento, haec tria desiderari, ut et capax successione sit ab intestato, et iniustum odium in eum, et ut nulla lege heres scribi prohibeatur. Quid igitur, si quis, qui non potuit ab intestato succedere, egerit de inofficioso testamento, et nemine eum submovente forte per obreptionem obtinuerit et in solidum infirmaverit (sic enim omnino fingas) testatoris testamentum? Ait Ulpianus, testamento hoc modo rescisso non ipsum ad hereditatem defuncti venturum, sed cognatos ab intestato vocatos. Querela enim inofficiosi testamenti, quae totum testamentum rescindit, ita comparata est, ut successoribus ab intestato locum faciat. Illis igitur potius, quam sibi ipsi talem victoriam reportavit.

3) egerit per obreptionem querela inofficiosi testamenti] Adnotatio. Nota, posse aliquem per obreptionem de inofficioso agere testamento et testamentum rescindere: quin et sibi ipsi quandoque reportare victoriam, si ex parte resciderit testamentum, et personae eum praecedente exheredatione exclusae sint, ut in dig. 25. discis, aliquando autem praecedentibus eum personis eum victoriam reportare, secundum textum hoc loco positum. In summa, hoc loco dictum accipe, si non pro parte, sed in solidum resciderit testamentum. Nam si pro parte id resciderit, et supersit exheredatus filius, is, qui egit, sibi ipsi potius victoriam reportat, ut et dig. 25. dicit.

4) et obtinuerit] Scias autem, si absente herede scripto is, qui de querela inofficiosi testamenti iudicat, contra testamentum pronuntiaverit, quantum ad institutionem solam attinet, non ipso iure testamentum rescindi, nec quantum et ad libertates et legata attinet, ut Paulus ad finem dig. 17. ait. Nota autem ex Domini Novella constitutione indistincte, hoc est, sive adsit, sive absit heres scriptus, ratione institutionis tantum rescindi testamentum non factum secundum eius observationem.

Et post litis contestationem⁵⁾, et post acceptam §. 2. bonorum possessionem⁶⁾, et post litem praeparatam ad heredes transmittitur querela inofficiosi testamenti, etiamsi, cum veniret ad movendam querelam, decesserit.

5) et post litis contestationem] Postquam cognovimus eos, qui de inofficioso testamento agere possunt, hinc videamus, an transmitti querela inofficiosi testamenti possit. Et eam quidem lite propter eam contestata transmitti manifestum est, idque quasi certissimum praetermisit Ulpianus. Quid vero, si is, qui agere potest de inofficioso testamento, litem nondum contestatus decesserit, an heredes eius eam exercere possunt? Audi igitur praeviam considerationem, et sic discis decisionem eius, quod quaeritur. Qui de inofficioso testamento agere vult, si non sit suus, prius adire debet vel petere bonorum possessionem, et sic actionem exercere, id est, hereditatis petitione agere. Quomodo enim agere poterit hereditatis petitione, nisi prius

m) Illud pro abundant aut pro pro τῶν lege πρὸς τὰ. mm) Addendum τὸ.

δικαιοδοσίας; ἀλλ' ἐπειδὴ μὴ οἷόν τε ἐστίν, ἑτέρου γεγραμμένου κληρονόμου ἐρωμένης ἐτι τῆς διαθήκης, ἕτερον ἀδιτεύειν ἢ διακατοχὴν ἐνδυναμῶς αἰτεῖν, τούτου χάριν ἐπέτρεψεν αὐτῷ διακατοχὴν αἰτεῖν, οὐ τῇ ἀκριβείᾳ γνωσκομένην, οὐδὲ ἕνα τῆς τῶν πραγμάτων δραξῆται νομῆς, ἀλλ' ἕνα πως δόξῃ διαδοχῆς σχῆμα λαμβάνειν. καὶ οὕτως εἰσαγωγῆς αὐτῷ ἢ ἐπιτῇ μελλοντῇ κινεῖσθαι δεινοφικλοσο ἢ τοι νερεδιτάτις γενήσεται δίκη. ὥστε ἀμέλει ἢ τοιαυτῇ διακατοχῇ καλεῖται λίτις ὀρδινάσαι χάριτια, τῶς ἐνεκα τοῦ τῶν τινῶν τὴν δίκην λαβεῖν, ταῦτα γνοῦς ὅρα καὶ τὴν τοῦ ζητουμένου τομῆν^{η)}, καὶ σκοπεῖ, τί μὲν φησὶ ὁ Παπινανός, τί δὲ ἀντίθενται τοῖς τοῦτο λέγουσι καὶ βασιλέως ἀντιγραφαί. φησὶ τοῖσιν, ὅτι ὁ διακατοχὴν αἰτήσας τὴν λίτις ὀρδινάσαι χάριτια, κἂν μὴ προκαταρξάμενος τελευτήσῃ, παραπέμπει τὴν μέμψιν ἐπὶ τοὺς αὐτοῦ κληρονόμους. εἰ δὲ μῆπω τὴν λίτις ὀρδινάσαι χάριτια διακατοχὴν ᾗρησε, κοιτροβερσίαν δὲ πρὸς τοὺς γεγραμμένους κληρονόμους ἤρξαστο ποιεῖν, τυχὸν περὶ τῆς κληρονομίας αὐτοῖς διαμάχασθαι, ἢ τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησεν, ἐχρήσατο δὲ πραεπαρῆταιον, τῶς πρὸς κοιτροβερσίαν παρῆσκυαζεται, τυχὸν συνηγόρους διδάσκων, ἢ ἐν τῷ ἐχρεσθῆαι πρὸς τὸ κινήσαι τὴν μέμψιν ἐτέλυτῃς, καὶ οὕτως οὐδὲν ἦγον παραπέμπει τὴν μέμψιν ἐπὶ τοὺς αὐτοῦ κληρονόμους. [Sch. m. V. 231. sq.]

καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν διακατοχὴν] Τὴν λίτις ὀρδινάσαι χάριτια διακατοχὴν φησιν. ἐπειδὴ γὰρ μῆτε ἐξ ἀδιαθέτου δύναται τῶς εἰσθῆν, διαθήκης ὑποσῆς καὶ ἐρωμένης, μῆτε κότερα ταβούλας αἰτεῖν διακατοχὴν, ἐξερεδατος ὡν' μόνω γὰρ τῷ πραετερῆτω παιδί διδῶσι τὴν κότερα ταβούλας ὁ πρῶτα^ω εἰκότως διὰ τὸ μὴ δύνασθαι αὐτὸν ὡς κληρονόμον δῆθῃν ἢ βοπόρομο ποσέσορα τὴν νερεδιτάτις πετιτοια κινεῖν, ὀφείλει διακατοχὴν αἰτεῖν, λίτις ὀρδινάσαι χάριτια, ἢ καὶ ἀδιτεύειν ἢ πρὸ νερέδε γεριτενεῖν ἐσχηματισμένους. μάλιστα δὲ σήμερον καὶ ψιῆ γνόμη, πρῶξως ὑπομημάτος^{ηη)} μένοι συνσταμένης, δύναται τις^{ο)} δεικνῶν οἰωδηποτε τρῶπω προαιρέσεως καταδεχομένης τὰ πράγματα, εἴσω μένοι τῶν ὀριωμένων χρόνων. οὕτως εἶναι δοκεῖ, ὡσπερ ἂν εἰ ἔτυχεν αἰτήσας διακατοχὴν. οὕτως ἔγνωσ ἐν τῷ τέλει τοῦ θ'. τι. τῆς γ'. τῶν ἴστυ. [Sch. n. V. 232.]

L. 7. D. V. 2. ζ. Παύλου^{ρ)}. Προεντρεπίσαι τὴν δίκην^{ρ)} ἐστίν ἐπὶ μὲν τῶν ὑπεξουσίω τὸ μόνον ἀπειλῆσαι τὴν κινήσιν, ἢ τὸ πλέον, διαμαρτύρασθαι^{ρ)} ἢ λιβέλλον ἐπιδοῦναι. ἐπὶ γὰρ τοῦ ὑπεξουσίω οὐκ ἀναγκαῖα ἢ διακατοχῇ, καὶ ὑπεξέλευσις^{ς)} τῆς κληρονομίας περιτῆ. ἐπὶ δὲ τῶν μὴ ὑπεξουσίω ἐντρεπίσαι τὴν δίκην^{ρ)} ἐστὶ τὸ πρῶξαι^{ρ)} τι τῶν ἐρημένων, καὶ ἀρμόζει τοῖς αὐτοῦ^{ρ)} κληρονόμοις ἢ μέμψιν.

προεντρεπίσαι τὴν δίκην ἐστίν] Καὶ ὁ πραεπαρῆταιον τοῖσιν χροῖάμενος καὶ ἐπὶ κληρονόμους παραπέμπει τὴν μέμψιν, ὡς τὸ προλαβὼν σε διγ. εἰδίδαξε. τί δὲ τις ποιῶν δοκεῖ πραεπαρῆταιον κεχοῖσθαι; μάθε τοῖσιν τοῦτο πλατύτερον σε τοῦ Παύλου διδάσκοντος. εἰ μὲν γὰρ τοῦ κατοχομένου^{ρ)}, φησὶν, ὅτι^{ρ)} τὴν δεινοφικλοσο κινήσαι βουλόμενος, φουπτενεῖν ἐπ' ἀναγκῆς αὐτῷ, οὔτε μὴ αἰτεῖν τὴν διακατοχὴν· ἐχει γὰρ τὸ τῆς ἀναφάνσεως δίκαιον. καὶ τοῦτων δὲ οὕτως ἐχόντων οὐκ ἄλλως δύναται^{ρ)} παραπέμπει ἐπὶ κληρονόμους τὴν μέμψιν, εἰ μὴ ἀπειλήσει τῷ γεγραμμένῳ κληρονόμῳ τὸ τῆς δεινοφικλοσο κινεῖν δικαστήριον. εἰ δὲ καὶ μέγχι παραγγελίας ἢ λιβέλλου προέδτ; τῶς εἰ χροῖσται^{ρ)} παραγγελίας πρὸς τοὺς γεγραμμένους κληρονόμους, ἢ λιβέλλω^{ρ)} ἐπιδῶ τῷ^{ρ)} ἐπαρχίας ἄρχοντι, παραπέμπει τὴν μέμψιν ἐπὶ τὸν αὐτοῦ κληρονόμον. τοῦτο γὰρ τὸ περὶ τῆς παραγγελίας καὶ τοῦ λιβέλλου καὶ ὁ θεῖος ἀντέγραφε Πίος. ταῦτα μὲν εἰ ὑπεξουσίω ἦν τοῦ τεσάτορος. εἰ δὲ ὑπεξουσίω οὐκ ἦν, οὐκ ἄλλως δύναται τὴν δεινοφικλοσο παραπέμπει ἐπὶ τοὺς αὐτοῦ κληρονόμους, εἰ μῆτι τῶν προαναπεφωρημένων ἐν τῷ προλαβόντι

sibi ius hereditatis comparaverit, vel ex iure civili, vel ex praetoria iurisdictione? Verum quia alio herede scripto, et firmo adhuc testamento alius adire aut cum effectu bonorum possessionem petere non potest, idcirco permisit ei petere bonorum possessionem, non iuri cognitam, neque ut rerum possessione potiat, sed ut quodammodo videatur speciem successionis accipere. Et sic introduci ab eo poterit lis querelae inofficiosi testamenti vel hereditatis petitionis instituendae. Itaque vera eiusmodi bonorum possessio vocatur *litis ordinandae gratia*, scilicet ut lis ordinem aliquem accipiat. Misce cognitis disce et decisionem eius, quod quaeritur, et observa, quid dicat Papinianus, et quomodo his, qui hoc dicunt, Principis rescripta adstipulentur. Ait igitur, eum, qui petit bonorum possessionem *litis ordinandae gratia*, licet lite nondum contestata decesserit, querelam ad heredes suos transmittere. Si vero nondum petierit bonorum possessionem *litis ordinandae gratia*, sed controversiam heredibus scriptis facere coeperit, puta, de hereditate cum eis contendere, vel si hoc quidem non fecerit, sed usus sit praeparatione, scilicet ad controversiam se praeparaverit, puta advocatos instruens, vel si cum venit ad querelam movendam, decesserit, sic quoque nihilominus querelam ad heredes suos transmittit.

6) et post acceptam bonorum possessionem] *Litis ordinandae gratia* bonorum possessionem dicit. Quia enim neque ab intestato potest statim venire, testamento valido existente, neque contra tabulas bonorum possessionem petere, cum exheredatus sit: (soli enim praeterito filio dat Praetor bonorum possessionem contra tabulas) merito, cum non possit tanquam heres vel bonorum possessor hereditatis petitione experiri, debet bonorum possessionem petere *litis ordinandae gratia*, vel etiam adire aut pro herede gerere fictitia. Hodie certe et nuda voluntate, actis tamen confectis, potest quis ostendens, quocumque modo animo amplectendae hereditatis, intra statuta tamen tempora. Perinde enim esse videtur, ac si bonorum possessionem petisset et obtinisset. Sic didicisti in fine tit. 9. lib. 3. Institut.

VII. Pauli. Praeparare litem est¹⁾, in suis quidem comminari litem tantum²⁾, vel quod plus est, denuntiare aut libellum dare. Nam in suo bonorum possessio necessaria non est, et aditio hereditatis supervacanea est. In his autem, qui non sunt in potestate³⁾, praeparare litem est eorum quid facere, quae dicta sunt: et querela heredibus eius competat.

1) praeparare litem est] Etiam qui praeparatione usus est, querelam ad heredes transmittit, ut praecedens digestum te docuit. Quid vero faciens quis praeparatione videtur usus? Hoc igitur disce, Paulo latius hoc te docente. Nam si defuncti suus heres sit, ait, is, qui de inofficioso testamento agere vult, rumpat testamentum necesse est, nec vero petere debet bonorum possessionem: habet enim ius *αναφάνσεως*, id est, ipso iure heres existit. Quae cum ita sint, non potest aliter ad heredes transmittere querelam, quam si comminatus sit heredi scripto, se acturum iudicio de inofficioso testamento. Sed et si usque ad denuntiationem vel libellum processerit, puta si usus sit denuntiatione adversus heredes scriptos, vel libellum dederit Praesidi provinciae, querelam ad heredem suum transmittet. Hoc enim de denuntiatione et libello etiam Divus Pius rescripsit. Et haec quidem, si filius erat in potestate testatoris. Quodsi non erat in potestate, non aliter potest querelam inofficiosi testamenti ad heredes suos

η) Fabr. τιμήν. ηη) Lege ὑπομημάτων. ο) sc. ἀδιτεύειν. ρ) L. 7. D. h. t. legitur in Syn. p. 367. sq. ubi est cap. 5. hui. tit. et lib. Basil. ρ) Syn. τὴν διαθήκην. Leuncl. in marg. emendat τὴν δίκην. ρ) Syn. addit τὸ ante vocem διαμαρτύρασθαι. Recte. ς) Syn. ante vocem ὑπεξέλευσις addit articulum ἢ. ε) Syn. τὴν διαθήκην. Leuncl. in marg. τὴν δίκην. ς) Syn. αὐτοῖς. Leuncl. in marg. αὐτῶν. ς) Deesse videntur nonnulla, puta, ὑπεξουσίω ἐστίν. Sic etiam verti cum Fabroto. ς) Pro ὅτι malim ὁ. Sic etiam verti. ς) Sic legendum. Fabr. δύναται. ς) Lege χροῖσται. ς) Lege λιβέλλον. α) Pone τῆς ante ἐπαρχίας.

διέστω ποιήσας έτελεύτησεν, αίτησας τυχόν την λίκτις όρδινάν-
 δαιε γρατία διακατοχήν, ή παρασκευασθείς^{b)} αίτησαι και διά
 τουτο γενομένην^{c)} παρά τῷ άρχοντι, ή κοτροβερσίαν άρξά-
 μινος, παρασκευασθείς^{d)}, και άπλωσ ειπείν, ό μιν υπεξού-
 σιος, καν άπειλήσας μόνον την δεινοφικίσοο κινείν έτελεύτησε,
 παραπέμπει την μέμψιν επί κληρονομους^{e)} ό δε μη υπεξούσιος
 ών του τελευτησαντος ουκ άλλως πέμπει^{f)} την μέμψιν, ει μη
 τά κατά τό προλαβόν διγ. ειρημίνα διαταξάμενος, έτελεύτησεν.
 άναγρωθι την του διεστού παραγραφήν. [Sch. o. V. 232. sq.]

έπί μιν των υπεξουσιών το μόνον άπειλήσαι
 την κίνησην] Λόγον γάρ το¹⁾ προνερεδε γερατεύσαι δεύται
 ό σοφος. ει γάρ²⁾ έδοξε πως αναφανείσθαι κληρονομους, οια
 δη υπεξουσιος ών, όμως ου ταυτων δύναται ποιείν τη αίτησει
 της λίκτις όρδινάσδαιε γρατία διακατοχής ή ρομιζομένη πως
 αναφανείσθαι³⁾ και ουκ άλλως δύναται παραπέμψαι την μέμψιν
 επί κληρονομους, ει μη έτυχεν άπειλήσας την μέμψιν κινείν,
 και δια της άπειλής προαιρείσιν έδειξε βουλομένη την μέμψιν
 γυμνάσειν. ει γάρ ό τουτου αυτου του έξερεδατου υπεξού-
 σιος κληρονομους μετά την έκείνου τελευτην κινήσαι την μέμψιν
 βουλόμενος, ειτα δεύται παρά των δικαστων απαιτούμενος, ει
 γεγονησεν παρά του πατρος, εξ ών ή μέμψις επί κληρονομους
 πέμπεται (παραπέμψαι⁴⁾), ειποι, ότι καν τά μάλιστα μηδεν του-
 των έπρεπε, έφειται μοι και ουτω την δεινοφικίσοο γυμνά-
 σαι, ου γάρ ών του κατοιχομένου και δόξας αναφανείσθαι
 ή την έκείνου τελευτην κληρονομους, περιττον ήγησασιν την
 λίκτις όρδινάσδαιε γρατία διακατοχήν αιτήσαι, ταυτα έαν ειπην,
 την έκείνου προαιρείσιν εξ άδηλων προκατασκευάζει. και ένα
 μη τουτο γίνηται και κατά αναφανοιν προφίρων, πούγμα μη
 εξ έκουσίας γνωόμενον γνώμης, ουτε και γίνεται, άλλ' εξ ανάγκης
 νομον προσυγόμενον, απαιτούμεν παντως τον κληρονομον του
 έξερεδατου παιδος άπειλήσιν⁵⁾ ή δια μαρτυρίαν⁶⁾ ή λιβελλον,
 δι' ών δηλούται βουληθείς ό έξερεδατος κινήσαι την μέμψιν.
 [Sch. p. V. 233. sq.]

έπί δε των μη υπεξουσιών] Τουτο νόησον, ένθα
 έκείνος, ή ήρμοσεν ή μέμψις, επί έξωτικῶ και μη επί σοφῶ
 κληρονομῶ έτελεύτησε. τοτε γαρ πραεπακατιότος εκτός παρα-
 πέμπει την μέμψιν επί τον υιον αυτου και κληρονομον, ως
 άνηκεται βιβ. γ. του κώδικος tit. κη. διατ. λς. [Sch. q.
 V. 234.]

η. Ουλπιανου. 'Ο πατήρ όνόματι του υιοῦ άκον-
 τος ου κινεί την κατά της διαθήκης μέμψιν. ει και
 μετά τό την δικην προεντρεπίσαι τελευτήσιν ό υιος,
 κινεί¹⁾ την άρμόδουσαν αυτω κατά της διαθήκης
 μέμψιν ό πατήρ.

ό πατήρ όνόματι του υιοῦ] Τι γάρ ότι έτελεύτησε
 μήτηρ έξωτικούς μιν ένσητημένη κληρονομους, πραετέριον
 δε τον οικειον έσασσα παιδα, υπεξουσιον οντα του πατρος.
 [Sch. r. V. 234.]

άκοντος] Βουλομένου γάρ του παιδος δύναται όνόματι
 αυτου την δεινοφικίσοο κινείν ό πατήρ. και σημειώσαι δια
 τό άδιαστικως κείμενον έν τῷ κβ. διγ. του παράντος τίτλου.
 [Sch. s. V. 234.]

ου κινεί την κατά της διαθήκης μέμψιν] Πρόσ-
 κείται εις τό πλάτος^{m)} του γάρ παιδος έστιν ή ύβρις. και
 φησιν ό Στέφανοςⁿ⁾ ή πραετεριτων, φησί, του παιδος ύβρις
 έστιν αυτου του παιδος γενομένη παρά της μητρος, μη ανα-
 τρέχουσα εις τον πατέρα. [Sch. t. V. 234.]

κινεί — ό πατήρ] Μη έναντιωθή σοι τό ειρημένον έν
 τῷ προλαβόντι διεστω. ειρηται δε, ότι ό υπεξουσιος, άρμο-
 σσης αυτω της δεινοφικίσοο, ουⁿ⁾ παραπέμψει ταυτην άδ
 νεριδμε σονομ. ένταυθα γάρ^{o)} ουτως οίον τε έστιν ειπείν,
 ότι ως κληρονομους του παιδος ό πατήρ δύναται την δε ίνοφι-
 κίσοο κινείν. ό γάρ πατήρ οίτε εις τό κωστροσίον πεκούλιον
 έρχεται κληρονομους, άλλ' ουνε πεκούλι αυτω διαδίδεται, ως
 έστι μιν και άλλοθθεν μανθάνειν, δηλούται δε εξ ών ό
 Παυλος έν τῷ λε. βιβ. tit. η. φησιν. σαφέτερον δε τουτο

transmittere, nisi quid eorum fecerit, quae praedicta sunt
 praecedente digesto, et tunc vita decesserit, puta si pe-
 tierit bonorum possessionem litis ordinandae gratia, vel
 petere praeparaverit ideoque magistratum adierit, vel
 controversiam praeparare coeperit. In summa, is, qui
 est in potestate, etiamsi postea, quam comminatus est,
 se acturum de inofficioso testamento, decesserit, trans-
 mittit querelam ad heredes: is vero, qui non est in
 potestate defuncti, non aliter transmittit querelam, quam
 si his, quae praecedente digesto dicta sunt, ordinatis
 decesserit. Lege digesti adnotationem.

2) in suis quidem comminari litem tan-
 tum] Hoc enim tantum in suo exigitur, ut pro herede
 gerat. Nam etsi quodammodo ipso iure heres existere
 videatur, quippe cum suus sit, tamen hoc, quod suus
 heres ipso iure heres esse creditur, non idem efficere pot-
 est, quod agnitio bonorum possessionis litis ordinandae
 gratia, et non aliter potest querelam ad heredes trans-
 mittere, quam si querela se acturum comminatus sit, et
 comminatione ostenderit voluntatem querelae instituen-
 dae. Nam si ipsius exhereditati suus heres, si post eius
 mortem velit agere querela, et erigatur a iudicibus, ut
 probet, a patre factum esse aliquid, ex quo querela ad
 heredes transmitti solet, dixerit, licet pater nihil eorum
 fecerit, tamen sibi de inofficioso testamento agere licere,
 quod cum defuncto suus heres pater extitisset, et videret-
 ur post eius mortem ipso iure heres esse, super-
 vacaneum existimaverit, petere bonorum possessionem
 litis ordinandae gratia, haec si dixerit, illius propositum
 ex argumentis incertis derivat. Ideoque ne hoc
 fiat, et ne praetendat, se ipso iure heredem existere,
 quod, cum fit, non ex voluntate, sed ex necessitate legis
 proficiscitur, exigimus omnino ab herede filii exhereditati
 comminationem, vel denuntiationem vel libellum, ex
 quibus apparet, exhereditatum querela agere voluisse.

3) in his autem, qui non sunt in potestate]
 Hoc intellige, cum is, cui querela competebat, extraneo,
 non suo herede relicto decessit. Alioquin etiam citra
 praeparationem querelam transmittit in filium suum
 eundemque heredem, ut refertur lib. 3. Codicis, tit. 28.
 const. 36.

VIII. Ulpiani. Pater nomine filii¹⁾ inviti²⁾ non L. 8. pr.
 agit querela inofficiosi testamenti³⁾. Etiamsi post D. V. 2.
 litem praeparatam filius decesserit, pater competen-
 tem ei querelam inofficiosi testamenti intendit⁴⁾.

1) pater nomine filii] Quid enim, si mater
 decesserit, extraneis heredibus scriptis et praeterito
 filio, qui est in potestate patris?

2) inviti] Volente enim filio pater nomine eius
 agere potest de inofficioso testamento. Et nota propter
 id, quod indistincte positum est dig. 22. huius tituli.

3) non agit querela inofficiosi testa-
 menti] Additur in latiori contextu: filii enim iniuria
 est. Et ait Stephanus: Praeteritio filii iniuria est
 ipsius filii a matre facta, quae non tangit patrem.

4) pater — intendit] Ne obstare tibi videatur,
 quod praecedente digesto dicitur. Dicitur autem, filium
 familias, cum comperet ei querela inofficiosi testa-
 menti, eam ad heredem suum [non] transmittere. Etenim
 hoc loco dici [non] potest, patrem tanquam filii here-
 dem de inofficioso testamento agere posse. Pater enim
 neque in castrensae peculium succedit ut heres, sed iure
 peculii in illud succedit, ut aliunde quidem disci potest,
 ostenditur autem his, quae Paulus lib. 35. tit. 8. ait.

b) Lege παρασκευάσας. c) Lege γινόμενος pro γινομένην. d) Malim παρασκευάσαι. e) Lege παραπέμπει. f) Lege του.
 g) Adde kai post γάρ, quod sensus postulat. h) Malim παραπέμπεισθαι. i) Lege άπειλήν. k) Lege διαμυρτυρίαν.
 l) Deest negatio ου ante κινεί, non intendit, ut vidit Iustus Notat. Basil. p. LXVI. Necessario supplenda est: alioquin
 Basilica plane contrarium Digestis sensum praebent. m) Το πλάτος significat Digesta. n) Delenda videtur negatio.
 o) Inserenda est negatio ουχ.

αὐτὸ ἀνίκεται βιβ. ββ. τοῦ κώδικος tit. λς. διατ. ε'. ἀλλ' οὐδὲ πάλιν δύναται λέγειν, ὅτι ὡς πεκουλιασταν τὴν δεινοφικίσο κινεῖν δύναται ὁ πατήρ. τὴν γὰρ διακατοχὴν οὐκ ἐνδυναμῶσθε ὁ ὑπεξουσίος ἤτησεν, ἀλλὰ λῆτις ὀρδινάδαε γρατία. τὸ δὲ μὴ ὑπεξουσίος ὡς λογίζεσθε πεκούλιον. ὅθεν οὐδὲ ὡς προσπορισθεῖσαν αὐτῷ δύναται ταύτην κινεῖν. τὸ γὰρ μὴ δύναμενον διὰ τὸ μὴ ὑπεξουσίος εἶναι οὐδὲ προσπορισθεῖσαι δύναται. [Sch. u. V. 234. sq.]

L. 8. §. 1. Ἐάν τις μετὰ προκάταρξιν καταλήπῃ τὴν δίκην,
D. V. 2. οὐ δύναται κινεῖν.

Ἐάν τις μετὰ προκάταρξιν] Ἐάν τις ἀμοσάσης αὐτῷ τῆς δεινοφικίσο τὴν λῆτις ὀρδινάδαε γρατία κατοχὴν¹⁾ αἴτησεν, καὶ αἰτήσας ἀπαγορεύσῃ, ἢ καταλείψῃ τὴν μέμψιν, οὐ δύναται λοιπὸν ἐκ μεταμέλειας ταύτην κινεῖν. μίμειται γὰρ τὴν ἰνουργίαν, ἥτις τῇ προσποιήσει ἢ ἀπαγορεύσει φθιρῶσθαι πέφυκεν. [Sch. x. V. 235.]

καταλήπῃ τὴν δίκην] Κύριλλος. Τὴν λῆτις ὀρδινάδαε γρατία διακατοχὴν. Ὁ Ἄνωνμος. Μετὰ τὴν ὀρδινάδαε. [Sch. y. V. 235.]

§. 2. Καὶ βασιλέως γραφέντος κληρονόμον κινεῖται ἢ κατὰ διαθήκης μέμψιν.

§. 3. Καὶ κατὰ τῆς διαθήκης τοῦ αὐτεξουσίου ἀπὸ στρατιωτῶν, εἰ καὶ μόνον ἔσχε τὰ ἐν τοῖς στρατοπέδοις κτηθέντα.

καὶ κατὰ τῆς διαθήκης τοῦ αὐτεξουσίου] Εἰ γὰρ ὑπεξουσίος ἦν καὶ ἐπὶ τοῦ κληρονόμου πεκούλιον διέθετο, οὐκ ὑπέκειτο²⁾ δεινοφικίσο, ὡς ἀνίκεται βιβ. γ'. τοῦ κώδικος καὶ³⁾ tit. κη. διατάζει τελευταία. τοῖς γὰρ δυναμένοις ἐπὶ τῷ κοινῷ κληρονόμῳ πεκούλιον διατίθεσθαι τοῦτο δέδοται τὸ προνόμιον, ὡς μὴ ὑποκείσθαι τῇ δεινοφικίσο τὴν ἐν τῷ κοινῷ κληρονόμῳ πεκούλιον τυπωθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν διαθήκην, ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐπὶ αὐτεξουσίου εἰπεῖν. ἐπὶ γὰρ αὐτεξουσίου οὐδὲ σῶζεται ἢ τοῦ πεκούλιου ἢ τοῦ κοινῷ κληρονόμου πεκούλιον προσηγορία, ὡς φησὶν ἡ αὐτὴ διάταξις. Θημάτισον δὲ κομμοῦνι ἴουρε τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτεξουσίου βετεράνου γενομένην διαθήκην. εἰ γὰρ εἶ στρατευόμενος διέθετο καὶ πληρώσας τὴν στρατιωτικὴν βετεράνος γενομένης ἐτελεύτησεν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς στρατείας, οὐ κινεῖται⁴⁾ δεινοφικίσο. τοῦτο δὲ λέγει, ἐπειδὴ βετεράνου ὑποκείται πρόσωπον, ἐπειτογε κατὰ στρατιώτου διαθήκης, εἴτε στρατιωτικὴ ἔστιν ἢ διαθήκη, εἴτε κομμοῦνι ἴουρε γεγεννημένη, οὐ κινεῖται δεινοφικίσο, οὐδὲ εἰ παῖδες εἶεν οἱ κινῆσαι ταύτην ἐθέλοντες, ὡς ἀνίκεται βιβ. γ'. τοῦ κώδικος, tit. η'. διατ. σ'. φησὶ δὲ καὶ Οὐλιανὸς ἐν τῷ κς. διγ. τοῦ παρόντος τίτλου, ὅτι οὐδὲ στρατιώτης δύναται δεινοφικίσο κινεῖν⁵⁾. [Sch. z. V. 235.]

§. 4. Ἐάν ὁ διαθίμενος ἐν στρατίᾳ τελευτήσῃ εἰς ἄνθρωπον, ἐπειδὴ στρατιωτικῶς ἰσχύει, ἀργεῖ ἢ κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν.

τελευτήσῃ εἰς ἄνθρωπον] Εἰ γὰρ μετὰ τὸν ἐνιαυτὸν τῆς ἀφίσεως ἐτελεύτησεν, αὐτὸ⁶⁾ τὴν ἀρχὴν ἀνυπόστατος ἦν ἢ διαθήκη στρατιωτικῶς καὶ μὴ κομμοῦνι ἴουρε γεγεννημένη, καὶ περιττον ἦν περὶ τῆς⁷⁾ δεινοφικίσο κινεῖν. [Sch. a. V. 235.]

Καὶ μετὰ τὴν ἀφίεσιν γὰρ τῆς στρατείας ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἴουρε μιλιτᾶρι ἔρρωται αὐτοῦ ἢ διαθήκη. εἰπὸν σοι καὶ ἦδη, ὅτι κατὰ διαθήκης στρατιώτου, κἂν τε στρατιωτικὴ ἔστιν ἢ διαθήκη, κἂν τε κομμοῦνι ἴουρε γεγεννημένη, οὐ κινεῖται δεινοφικίσο. [Sch. b. V. 235.]

§. 5. Ἡ μήτηρ οὐ δύναται κινεῖν κατὰ τῆς ἐν ἀνηγόρῃ ὑποκαταστάσεως· ὁ γὰρ πατήρ αὐτὴν ἐποίησεν· οὔτε ἀδελφὸς τοῦ πατρὸς· τοῦ γὰρ υἱοῦ ἔστιν

Apertius vero hoc ipsum relatum est lib. 12. Codicis, tit. 36. const. 5. Nec rursus dicere potest, patrem agere posse querela inofficiosi testamenti tanquam peculiari actione. Bonorum enim possessionem cum re non petiit filiusfamilias, sed litis ordinandae gratia. Quod autem non existit, in peculium non computas. Ideo nec quasi acquisita sibi ea pater agere potest. Nam id, quod, quoniam non extat, in peculio esse non potest, neque acquiri potest.

Si quis post litis contestationem⁵⁾ litem dereliquerit⁶⁾, non potest agere.

5) si quis post litis contestationem] Si quis competente sibi querela inofficiosi testamenti petierit bonorum possessionem litis ordinandae gratia, eaque petita renuntiaverit querelae, vel deseruerit eam, postea non potest poenitentia actus eam intendere. Imitatur enim iniuriarum actionem, quae dissimulatione vel renuntiatione perimitur.

6) litem dereliquerit] Cyrillus. Post bonorum possessionem litis ordinandae gratia. Innominatus. Post ordinationem.

Etiam Imperatore herede scripto agitur querela inofficiosi testamenti.

Etiam contra testamentum patrisfamilias⁷⁾ veterani, etsi ea sola habuit, quae in castris acquisita sunt.

7) etiam contra testamentum patrisfamilias] Nam si filiusfamilias fuerit, et testatus fuerit de castrensi peculio, locus non erit querelae inofficiosi testamenti, ut refertur lib. 3. Codicis tit. 28. const. ult. His enim, qui de quasi castrensi peculio testari possunt, hoc privilegium datum est, ne testamentum eorum de quasi castrensi peculio conditum querelae inofficiosi subiceretur, quod in patrefamilias dici non potest. Nam in patrefamilias non cadit peculii vel quasi castrensis peculii appellatio, ut eadem constitutio ait. Pone igitur communi iure testamentum a patrefamilias veterano conditum. Nam si adhuc militans testatus sit, et impleta militia veteranus factus decesserit intra annum post missionem a militia, non agitur de inofficioso testamento. Hoc vero dicit, quia veterani persona subest: nam contra testamentum militis, sive militare sit testamentum, sive communi iure factum, non agitur querela inofficiosi, nec si liberi sint, qui ea agere velint, ut refertur lib. 3. Codicis, tit. 58. const. 9. Ait autem et Ulpianus dig. 27. huius tituli, nec militem agere de inofficioso testamento.

Si is, qui durante militia testatus est, decesserit⁸⁾ intra annum, quia militariter valet, cessat querela contra testamentum.

8) decesserit intra annum] Nam si post annum missionis decesserit, ab initio nullum erat testamentum, militari, non communi iure factum, et supervacaneum erat, querela inofficiosi agere.

Etenim post missionem a militia intra annum iure militari testamentum eius valet. Etiam ante tibi dixi, adversus testamentum militis, sive militare sit testamentum, sive communi iure factum, non agitur querela inofficiosi testamenti.

Mater non potest agere⁹⁾ contra pupillarem substitutionem: pater enim eam fecit: neque frater patris: filii enim testamentum est¹⁰⁾: neque frater im-

p) Lego ὑπεξουσίος. Fabr. ὑπεξουσίος, quod videtur esse vitium tythothetae. q) Lege διακατοχὴν. r) Inserendum videtur τῇ ante δεινοφικίσο. s) καὶ supervacaneum est. t) Lege κινεῖται pro κινεῖ. u) Scilicet κατὰ διαθήκης στρατιώτου. v) Mallm ἐτελεύτησεν αὐτός, τὴν ἀρχὴν κ. τ. λ. w) Pro περὶ τῆς lege τὴν omisso περὶ.

ἡ διαθήκη· οὕτε ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀνήβου, εἰ μὴ κατὰ τῆς αὐθεντικῆς κινήσει διαθήκης. καὶ ἐὰν νικήσῃ, οὕτε ἢ ἐν ἀνήβότητι ἔρρωται, εἰ μὴ τὴν τοῦ πατρὸς ἐκ μέρους ἀνέστρεψε*)· τότε γὰρ ἰσχύει.

ἡ μήτηρ οὐ δύναται κινεῖν] Ἐντεῦθεν ὁ Οὐλπιανός γ) περὶ πουπιλλαρίας ὑποκαταστάσεως κινεῖσθαι ε) δεινοφικίσο. πατὴρ τελευτῶν ἀνήβω τυγχάνοντι τῇ παιδί πουπιλλαρίας ὑποκατέστησεν. ἀλλὰ μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς ἀποβίωσιν, τελευτησαντος καὶ τοῦ ἀνήβου παιδὸς καὶ χωρὶς λαβούσης τῆς πουπιλλαρίας ὑποκαταστάσεως ἦεν ἡ μήτηρ βουλομένη τὴν δεινοφικίσο κινήσει, λέγουσα διὰ τοῦτο κινεῖν, διὰ τὸ μὴ γεγραφῆαι αὐτὴν κληρονόμον. καὶ φησὶ Παπινιανός, μὴ καλῶς αὐτὴν τὴν δεινοφ. κατὰ τῆς πουπιλλαρίας διαθήκης κινεῖν. τὴν γὰρ πουπιλλαρίαν διαθήκην οὐχ ὁ πουπίλλιος ἐποίησεν, ἀλλ' ὁ τοῦ πουπίλλου πατὴρ. κρίσει γὰρ τοῦ πατρὸς γέγονεν ἡ πουπιλλαρία ὑποκαταστάσεως. οὐ δύναται δὲ ἡ τοῦ πουπίλλου μήτηρ τῇ κρίσει μέρμερσαι τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ οἰκείου ἀνδρός. καὶ εἰκότως οὐ κινεῖ δεινοφ. κατὰ τῆς πουπιλλαρίας ὑποκαταστάσεως. ἀλλ' οὐδὲ θεῖος δύναται κινεῖν. κινεῖ τὰ μάλιστα γὰρ τῇ κρίσει μέρμερσαι τοῦ ἀδελφοῦ, τούτεστι τοῦ πατρὸς τοῦ πουπίλλου, ὅπως τὴν πουπιλλαρίαν ὑποκαταστήσῃ ἀνατρεψάμενος. θεῖος δὲ ὧν οὐ δύναται τοῦτο ποιεῖν καὶ καταλείβει τὴν νομιζομένην τοῦ παιδὸς τοῦ ἀδελφοῦ διαθήκην. μόνος γὰρ ὁ ἀδελφὸς δεινοφ. κινεῖ, θεῖος δὲ οὗτος τοῦ πουπίλλου. τί λέγω περὶ τοῦ ἀδελφοῦ; ἴδου γὰρ πρόσωπον κατὰ τῆς προγκυπάλιας διαθήκης δυνάμενον τὴν δεινοφικίσο κινεῖν, υἱὸς γὰρ τοῦ ταύτην πεποιηκότος, καὶ κατὰ τῆς πουπιλλαρίας ὑποκαταστάσεως δυνάμενος γυμνάζει τὴν μέρμερ, ὡς κατὰ ἀδελφοῦ διαθήκης. καλλίστη τοίνυν διαστίξει κέρχεται νῦν ὁ Οὐλπιανός, καὶ οὕτως φησὶν· εἰ μὲν κατὰ τῆς προγκυπάλιας μὴ ἐκίνησε διαθήκης, οὐ δυνήσεται κατὰ τῆς πουπιλλαρίας κινεῖν. τί γὰρ τοὺς πλησιεστέρους ἑάσας ἐπὶ τοὺς πόρρω κειμένους χωρεῖ; εἰ δὲ ἐκίνησε κατὰ τῆς προγκυπάλιας διαθήκης τὴν μέρμερ καὶ κινήσει ἐκίνησε, καὶ κατέλυσεν εἰς τὸ πᾶν τὴν διαθήκην, οὕτε ἡ πουπιλλαρία ὑποκαταστάσεως ἔρρωται, καὶ μὴ τὴν κατὰ τῆς πουπιλλαρίας διαθήκης τὴν μέρμερ κινεῖν πειράται. τῆς γὰρ προγκυπάλιας εἰς ὁλόκληρον ἀναίεθεσίσης συνανήσεται δηλονότι καὶ ἡ πουπιλλαρία. εἰ δὲ μὴ εἰς τὸ πᾶν, ἀλλ' εἰς μέρος τὴν προγκυπάλιαν κατέλυσεν διαθήκην, θές γὰρ καὶ τὸν πουπίλλου ἐκ μέρους ἐν αὐτῇ γεγραφῆαι κληρονόμον, ἐπειδὴ καὶ εἰς μέρος τῆς προγκυπάλιας μένει τὰ τῆς πουπιλλαρίας σωζόμενα δικαία, δίδομεν αὐτῷ τηρικυατὰ τὴν δεινοφικίσο κινεῖν κατὰ ἔρρωμένης τῆς πουπιλλαρίας ὑποκαταστάσεως, αἰσχροῦ δηλονότι γεγραμμένου προσώπου. [Sch. c. V. 236. sq.]

τοῦ γὰρ υἱοῦ ἐστὶν ἡ διαθήκη] Ἐὶ γὰρ τῇ τοῦ ἀδελφοῦ μέρμεραι κρίσει, οἷα δὴ μὴ ποιησαντος αὐτὸν ὑποκαταστάτον, ὅμως αὐτός γ) κἀτανύθια κρατεῖ λογισμός. οὐδὲ γὰρ κρίσει ἑτέρου μεμφομένης ἑτέρου κληρονόμου ἐπιζητεῖ. [Sch. d. V. 237.]

εἰ μὴ κατὰ τῆς αὐθεντικῆς ἐκίνησε διαθήκης] Ἐὶ μὴ γὰρ ἐκίνησε κατὰ τῆς πατρὸς διαθήκης, τούτεστι τῆς προγκυπάλιας, οὐδὲ κατὰ τῆς πουπιλλαρίας κινεῖ. τί γὰρ τοὺς πλησιεστέρους ἑάσας ἐπὶ τοὺς πόρρω κειμένους χωρεῖ; εἰ γὰρ καὶ ἐκίνησε καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν προγκυπάλιαν κατέλυσεν, θές γὰρ, ὅτι καὶ τὸν ἀνήβου παιδί ἐξηρεδῆσαν ἐποίησεν ὁ πατὴρ, καὶ ὑποκατέστησεν αὐτῷ πουπιλλαρίως, καὶ ἐξηρεδῆσαν γὰρ τοῖς ἀνήβοις παισὶν ὑποκαταστήσῃ, καὶ ὡς γενομένου αὐτῷ ἐξηρεδῆσαν καὶ ἀποταξαμένου τῇ μέρμερ, ὁ ἕτερος ἐκίνησε τὴν δεινοφ. κατὰ τῆς προγκυπάλιας, καὶ κατέλυσεν αὐτὴν εἰς ὁλόκληρον, καὶ αὕτω γὰρ οὐ κινήσεται δεινοφ. κατὰ τῆς πουπιλλαρίας ὑποκαταστάσεως, ἐπειδὴ μήτε ὑπέρστησε τῆς προγκυπάλιας καταλύσεως. εἰ μόντοι μὴ εἰς ὁλόκληρον, ἀλλ' εἰς μέρος τὴν προγκυπάλιαν κατέλυσεν· θές γὰρ, ὅτι ἐν τῇ προγκυπάλια κληρονόμος ὁ ἀνήβος ἐγγράπτω ἢ μόνος ἢ μετὰ ἑξωτικῶν· εἴγε τοίνυν ὁ ἐξηρεδῆσαν παῖς μὴ εἰς ὁλόκληρον τὴν προγκυπάλιαν κατέλυσεν, ἐπειδὴ κινεῖ εἰς μέρος ἢ προγκυπάλια περὶλακτικῶν, μένει σωζομένη ἡ πουπιλλαρία ὑποκαταστάσεως, δύναται ὡς κατὰ ἔρρωμένης αὐτῆς τὴν δεινοφ. κινεῖν ὁ τοῦ ἀνήβου παιδὸς ἀδελφός. ἐπιμείρεται γὰρ ὡς μὲν υἱὸς τῇ κρίσει τοῦ πατρὸς, ὁ β) δὲ ἀδελφός τῇ νομιζομένη τοῦ πουπίλλου διαθήκῃ. καὶ εἰς ὁλόκληρον μὲν ἀνατρεπεται, ὡς εἴρηται, ἡ προγκυπάλια, ἔνθα οἱ δύο παῖδες ἐξε-

puberis, nisi contra principale testamentum egerit 11). Et si vicerit, nec pupillaris substitutio valet, nisi patris testamentum ex parte resciderit: tunc enim valet.

9) mater non potest agere] Hinc Ulpianus ait, de pupillari substitutione de inofficioso agi posse. Pater moriens filio impuberi pupillariter substituit. Verum post patris mortem mortuo quoque filio impubere et locum habente substitutione pupillari mater venit, querela inofficiosi testamenti agere volens, dicens, ideo se agere, quod heres scripta non sit. Et Papinianus ait, non recte agere eam de inofficioso contra testamentum pupillare. Pupillare enim testamentum non pupillus fecit, sed pupilli pater. Iudicio enim patris facta est pupillaris substitutio. Non potest autem pupilli mater queri de iudicio patris sive mariti sui. Et merito non agit de inofficioso contra pupillarem substitutionem. Sed neque patruus agere potest. Nam etsi queratur de iudicio fratris, hoc est, patris pupilli, tamen pupillarem substitutionem tentat rescindere. Sed cum patruus sit, hoc iacere non potest, et rescindere testamentum, quod filii fratris esse existimatur. Solus enim frater de inofficioso agit: hic autem patruus pupilli est. Quid dico de fratre? Ecce enim persona est, quae contra principale testamentum de inofficioso agere potest, nempe filius eius, qui illud fecit, qui etiam contra pupillarem substitutionem quasi testamentum fratris querelam exercere potest. Pulcherrima igitur distinctione Ulpianus nunc utitur, et haec ait. Si non egerit adversus principale testamentum, non poterit agere adversus pupillare. Cur enim propioribus relictis ad posteriores transit? Si vero egerit querela contra principale testamentum, et hac actione obtinuerit, et testamentum totum resciderit, nec pupillaris substitutio valet, et frustra etiam adversus pupillare testamentum querelam intendere tentat. Nam principali in solidum rescisso, rescissum simul manifesto est pupillare. Quod si non in totum, sed ex parte resciderit principale testamentum, (finge enim, etiam pupillum in eo heredem scriptum esse ex parte) quoniam et pro parte principalis testamenti salva manent iura pupillaria, tunc ei concedimus, de inofficioso agere adversus validam pupillarem substitutionem, turpi scilicet persona herede scripta.

10) filii enim testamentum est] Nam si queratur de iudicio fratris, quod se non substituerit, tamen eadem et hic obtinet ratio. Nemo enim, qui de iudicio alterius queritur, alterius hereditatem appetit.

11) nisi contra principale testamentum egerit] Nam si non egerit contra patrum testamentum, hoc est, principale, nec contra pupillare agit. Cur enim propioribus relictis ad posteriores transit? Etenim si egerit, et in totum resciderit principale testamentum, (finge enim, patrem etiam filium impuberem exheredasse, eique pupillariter substituisse: nam et exhereditatis impuberibus filiis substituiimus: et porro finge, eo exheredato repudiante querelam, alterum egisse de inofficioso contra principale testamentum, et in totum id rescidisse) tunc quoque de inofficioso non agitur contra pupillarem substitutionem, quia non valet rescisso principali. Si tamen non in solidum, sed ex parte principale testamentum resciderit, (finge enim, in principali pupillum heredem scriptum vel solum, vel cum extraneo) si igitur filius exheredatus non in solidum principale testamentum resciderit, quia et si ex parte principale servatur, salva manet pupillaris substitutio, filii impuberis frater contra eam tantquam validam de inofficioso agere potest. Queritur enim ut filius de iudicio patris, ut frater de testamento, quod pupilli esse creditur. Et in totum quidem rescinditur principale testamentum, ut dictum est, si ambo filii exhereditati fuerint et

x) Malim ἀνέστρεψε. y) Sc. φησίν. z) Ante vocem κινεῖσθαι deesse videtur negatio μή. a) Lego ὁ αὐτός. aa) Fabr. ἐξηρεδῆσαν. b) Lege ὡς pro ὅ, ut ex praecedentibus ὡς μὲν υἱὸς patet.

ροδάτοι ὄντες ἐκίνησαν· εἰς μέρος δέ, ἔνθα τοῦ ἀνήθου γρα-
φέντος εἰς δολόκληρον κληρονομοῦ ἢ εἰς μέρος, πρὸ πάντε τῆν
μέμψιν ἐκίνησεν ὁ τοῦτου ἀδελφός. [Sch. e. V. 237.]

Καλοκύρου ἀνθυπάτου. Τελείως μὲν ἔχει καὶ ἀνευδυσῶς
ὁ θεματισμὸς ἐν τῷ πλάτει^{α)}, πλὴν οὐ παντὶ ἠγκριβῶσθαι
δοκεῖ, ἐν ᾧ τὸν πούπιλλον ὑποτίθησι μόνον κληρονομοῦ γε-
γραφοῦναι. εἰ γὰρ καὶ ἕτερος τοῦτω συγκληρονόμος θεματι-
σθεῖη, εὐχερῆς ἢ τοῦ κεφαλαίου ἔννοια καὶ ἀπλούστερον
ἔχουσα· εὐχερευτέα δὲ πολλῶ, εἰ τοὺς δυο παῖδας τις ὑπο-
θήσειεν ἀποκλήρους γεγονέναι. ἀνάγνωθι τὸ ε'. θέμα τοῦ
παρόντος κεφ. [Sch. f. V. 237. sq.]

L. 8. §. 6.
D. V. 2.

Καλῶς τις διατίθεται δωρησάμενος θανάτου
αἰτία τῷ ἰδίῳ παιδί τὸ τρίτον τῶν ἑξ ἀδιαθέτου
ἄρμοζόντων αὐτῷ.

καλῶς τις διατίθεται] Προθεώρησις. Ἐάν τις τῷ
ἐνευδυσῶν παιδί τέταρτον τῶν ἑξ ἀδιαθέτου μέρος ἦτοι τὸ
νῦν νομίμως^{δ)} καταλείψῃ ποστημόριον, ἀσφαλίζεται τῆν δια-
θήκην τῆν ἐαυτοῦ, καὶ οὐ δίδωσιν ἐκεῖνα^{ε)} χώραν τῆν δέωσφ.
κινεῖν. δῆλον δέ, ὅτι, κἂν ἔλιπτον τοῦ νομίμου ποστημόριον
τις καταλείπει, καὶ οὕτως ἀπὸ τῶν εὐσεβῶν διατάξεων τὸ
νόμιμον ἀποπληρουμένον ὁ παῖς ποστημόριον, οὐ δύναται τῆν
δέωσφ. κατὰ τῆς διαθήκης κινεῖν. ζηρὴ δὲ τὸ τέταρτον καθάρων
αὐτῷ καταλιμπάνειν καὶ παρτὸς βαρῶν καὶ ὑπερθέσεως ἀπηλ-
λαγμένον. τί οὖν, ὅτι κατὰ μόρτις κἂν αὐτῶν δωρεῶν (ἔλθῃ γὰρ
ἐπὶ τὸ προκείμενον) ἐδωρήσατο τις τῷ οἰκίῳ παιδί τὸ νομι-
μον ποστημόριον^{ι)}; καὶ οὕτω φησὶν ὁ Οὐλπιανὸς εἰρησθῆναι
τὸν παῖδα τῆς μέμψεως, καὶ μὴ δύνασθαι αὐτὸν τῆν δέωσφ.
κίσο κατὰ τῆς πατρῴας διαθήκης κινεῖν. οἶδας, ὅτι σημερον
ληγάτοις ἢ μόρτις κἂν αὐτῶν προσέοικε δωρεά. ἀνάγνωθι τὸ κε. διγ.
ἐκεῖνο γὰρ περὶ τῆς ἕντερ βίβος δωρεῶν. ἀνάγνωθι δὲ τῆν
ριε'. νεαράν τοῦ δεσπότητος διατ. ἧτις ἐν ἐνστάσει βούλεται τὸ
νόμιμον καταλιμπάνεσθαι ποστημόριον. [Sch. g. V. 238.]

τὸ τρίτον τῶν ἑξ ἀδιαθέτου ἄρμοζόντων αὐ-
τῷ] Τοῦτο νόμον πρὸς τὸ νῦν κρατοῦν. σημερον γὰρ τὸ
νόμιμον μετατετιπῶται ποστημόριον, καὶ τεσσαρῶν μὲν ὑπο-
κειμένων παίδων ζηρὴ τὸν διατιθέμενον τὸ γ'. αὐτοῖς τῆς πά-
σης περιουσίας καταλιμπάνειν μέρος, ἀπὸ δὲ πέντε καὶ ἄνω
τὸ ἡμισυ, καθά που φησὶν ἢ ιβ'.^{ε)} τῶν μετὰ τὸν κώδικα
διατάξεων. ζηρὴ δὲ αὐτὸ τοῦτο τὸ νόμιμον καταλιμπάνεσθαι
ποστημόριον τοῖς παῖσιν ἀπὸ μεταγενεστέρως πάλιν διατάξεως
ἐν ἐνστάσει παντως, καὶ μὴ ἐν ληγάτοις ἢ φιδεικομμίσσοις.
τοῦτο γὰρ φησὶ διατ. ριδ'.^{ι)} τυγχάνουσα τῶν μετὰ τὸν κώ-
δικα διατάξεων. [Sch. h. V. 238.]

§. 7. 8. ini.

Ὁ ἀνήθου οὐ δύναται κινεῖν τὴν κατὰ τῆς δια-
θήκης μέμψιν διὰ τὸ γενέσθαι ἐπ' αὐτῷ κατὰ ἀνη-
βότητα ὑποκατάστασιν. τότε γὰρ τὸ ἑξ ἀδιαθέτου
καταλιμπανόμενον τῷ παιδί ἀποκλείει αὐτῷ τὴν κατὰ
τῆς διαθήκης μέμψιν.

ὁ ἀνήθου οὐ δύναται κινεῖν] Κυρilloύ. Οὐ δύ-
ναται ὁ ἀνήθου διὰ τοῦτο κινεῖν τῆν δέωσφ. κίσο, ἐπειδὴ ὁ
πατὴρ ὑποκατέστησεν αὐτῷ. ἀνάγνωθι βιβ. ιδ'. τιτ. θ'. διγ. ε'.
θέμα ζ'. [Sch. i. V. 238.]

τότε γὰρ τὸ ἑξ ἀδιαθέτου καταλιμπανόμενον
τῷ παιδί] Καλοκύρου ἀνθυπάτου. Θεμάτισον, ὡς ὁ πατὴρ
τὸν ἀνήθου εἰς τὸ ἀπὸ τοῦ Φυλκιδίου νόμιμον ἐποφειλούμενον
γράψας κληρονομοῦ ὑποκατέστησεν αὐτῷ. καὶ φησὶν ὁ νόμος,
ὡς οὕτω γραφῆς ὁ υἱὸς οὐ δύναται τῆν δέωσφ. κινήσει κατὰ
τῆς τοῦ πατρὸς διαθήκης. τότε γὰρ ἦτοι ὅτε οὕτως ὑποκατα-
στήσῃ ὁ πατὴρ, οὐ δίδωσι χώραν τῇ μέμψει, τὸ ἑξ ἀδιαθέτου
τῷ ἀνήθου περιποιούμενον μέρος. οὐ γὰρ δὴ καὶ τοῦτον^{ι)}
αὐτὸν ἀπεστήρησεν, ὅποτε μετὰ τῆν ἦσθην ἀργεῖ τὰ τῆς ὑπο-
στάσεως. ἐν ᾧ γὰρ ἐφήθησεν τοῦ παιδὸς γενομένου λῦεται
αὐτῇ, ἑξ ἀρχῆς δοκεῖ τὸ νόμιμον μέρος παρα τοῦ πατρὸς κατα-
λείψεσθαι τῷ ἀνήθου. ὅταν^{κ)} δὲ ὑγιῶς ἔχει τὰ τοῦ θεματισμοῦ,
ἀνάγνωθι τοῦ παρόντος τιτ. κεφαλ. νε'. ὅπερ ἐστὶ διατ. κς'.

α) Id est, in Digestis. δ) Malim νόμιμον. ε) Malim ἐκείνη, referendum ad διαθήκην. f) Interpunctionem mutavi. Fabrotus sic habet: Τί οὖν, ὅτι κατὰ μόρτις κἂν αὐτῶν δωρεῶν; ἔλθῃ γὰρ ἐπὶ τὸ προκείμενον. ἐδωρήσατο τις τῷ οἰκίῳ παιδί τὸ νόμιμον ποστημόριον. g) Esse debet ιη'. Novella 18. h) Esse debet ριε'. Novella 115. i) Malim τούτου. k) Pro ὅταν lego ὅτι.

egerint: ex parte vero, cum impubere in solidum vel ex parte herede scripto, frater eius pro parte egerit querela.

Calocyri Proconsulis. Copiose quidem et plene proposita est species ἐν τῷ πλάτει, praeterquam quod non admodum subtiliter proposita esse videtur in eo, quod ponit solum pupillum heredem scriptum. Nam si et alius ei ponatur coheres adiectus, facilis et simplex est capitis sententia: multo vero facilius, si quis posuerit, utrumque filium fuisse exheredatum. Lege thema 10. huius capitis.

Recte testatur¹²⁾, qui mortis causa filio donavit trientem eius, quod ab intestato ei competeret¹³⁾.

12) recte testatur] Praevia consideratio. Si quis filio exheredato reliquerit quartam partem portionis ab intestato debitaе, sive eam, quae nunc est legitima portio, conservat testamentum suum, neque locum illud facit instituendae querelae inofficiosi. Certum autem est, etiamsi quis minorem, quam legitimam portionem reliquerit, tunc quoque filium, legitima portione ex piis constitutionibus suppleta, non posse querela inofficiosi testamenti experiri. Quartam autem ei relinqui oportet puram, et omni onere et dilatione liberam. Quid vero, si mortis causa donatione (nam accede ad id, quod propositum est) quis filio suo legitimam portionem reliquerit? Tunc quoque Ulpianus ait, filium querela arceri, nec posse eum de inofficioso contra paternum testamentum agere. Nosti, hodie legatis comparari mortis causa donationem. Lege dig. 25. Illud enim est de donatione inter vivos. Lege etiam Domini Novellam 115. quae vult institutionis titulo legitimam portionem relinqui.

13) trientem eius, quod ab intestato ei competeret] Hoc intellige secundum ius, quod nunc obtinet. Hodie enim transformata est portio legitima, et si quidem sint quatuor filii, testatorem eis relinquire oportet trientem bonorum omnium, si vero sint quinque et supra, semissem, quemadmodum ait Novella 12. Hanc autem partem legitimam relinqui filiis oportet ex novissima rursus constitutione titulo institutionis omnimodo, non titulo legati vel fideicommissi. Hoc enim ait Novella 114.

Impubes non potest agere¹⁴⁾ querela inofficiosi testamenti ob id, quod ei facta sit pupillaris substitutio. Tunc enim quod ab intestato relinquitur filio¹⁵⁾, excludit eum a querela inofficiosi testamenti.

14) impubes non potest agere] Cyrilli. Non potest impubes ob id agere de inofficioso, quod pater ei substituerit. Lege lib. 34. tit. 9. dig. 5. them. 7.

15) tunc enim, quod ab intestato relinquitur filio] Calocyri Proconsulis. Pone, patrem impuberem filium in portionem legitimam ex Lege Falcidia debitam heredem instituisse, et ei substituisse. Et lex ait, filium ita institutum non posse agere de inofficioso contra testamentum patris. Tunc enim, id est, cum ita pater substituit, portio ab intestato impuberi relicta locum querelae non facit. Hanc enim portionem ei non ademit, quandoquidem post pubertatem cessat substitutio. Quoniam enim filio pubere facto haec solvitur, videtur ab initio legitima portio a patre impuberi filio relicta fuisse. Ut autem species recte se habeat, lege huius tituli cap. 55. quod est const. 26. tit. 28.

τοῦ κῆ. τι. τοῦ γ'. βιβ. τοῦ κώδικος. συμβάλλεται δὲ πρὸς τὸ κεφάλαιον καὶ τὸ ζ. θέμα τοῦ η. κεφ. τοῦ παρόντος τι. [Sch. k. v. 238. sq. 1)

lib. 3. Codicis. Confert etiam ad hoc caput thema 7. cap. 8. huius tituli.

Ὁ μὴ κινῶν μειοῖ τὸ μέρος τοῦ κινουῦντος. εἰ γὰρ εἰσι δύο παῖδες, ὁ εἰς κινῶν οὐκ ἀπαιτεῖ τὴν ὅλην κληρονομίαν, ἀλλὰ τὸ ἥμισυ. καὶ οἱ ἔγγονοι ἄντες τὸ ἀνάλογοῦν τοῖς γονεῦσιν αὐτῶν ἀπαιτοῦσιν.

Qui non agit, minuit partem eius, qui agit 16). L. 8. §. 8. Nam si duo sint filii, unus, qui agit, non petit totam hereditatem, sed dimidiam. Etiam nepotes 17) petunt partem parentibus suis competentem.

Ὁ μὴ κινῶν μειοῖ τὸ μέρος τοῦ κινουῦντος] Ἐπειδὴ φθάσαντες ἐπομεν, τὸ νόμιμον τῶν παιδῶν καταλιμπανόμενον ἀποκλείειν τούτων τῆς μέμψεως, ἄξιον ἐπευθύνει ζητηταί τε καὶ μαθεῖν, εἰ ἅμα ὁ ἐξνερεδάτος παῖς ἐφησυχάζων πῦρτεμ ποιεῖ τῷ ἀδελφῷ, τί δὲ τοῦτο ἐστὶ, μάθε σαφέστερον. δύο τις ἔχων παῖδας ἐξωτικῶν μὲν ἐνεστήσατο κληρονόμον, ἐξνερεδάτους δὲ τοὺς παῖδας πεποίηκε καὶ θάτερον μὲν τῶν παιδῶν τὸ ἦ. τῆς οἰκείας περιορίας καταλέλοιπε μέρος, τῷ δὲ ἐτέρῳ τῶν παιδῶν οὐδέν. ἀλλ' ὁ μὲν παῖς, ὃ μὴδὲν καταλέλοιπεν ὁ πατήρ, ἐφησυχάσεν, οὐ ῥηπουδιατείων μέντοι τῆν μέμψιν. βούλεται δὲ ὁ ἕτερος τῶν παιδῶν ὁ τὸ ἦ. μέρος ἔχειν παρὰ γνώμην τοῦ τεστατόρος ἕτερον ἦ. ἔχειν, λέγων ὅτι ὁ ἐξνερεδάτος μου ἀδελφός οἷα δὴ γεγονώς ἐξνερεδάτος καὶ ἐφησυχάζων τετελευτηκέναι δοκεῖ, καὶ μόνος εἰμι τοῦ κατοικομένου παῖς. μόνον δὲ με ὄντα δίκαιον ἐστὶ φρεσὶ, τὸ νόμιμον ἔχειν ποστημόριον. ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ καὶ δικαιολογουμένου φρεσὶ ὁ Παιπιανὸς πῦρτεμ ποιεῖν ἐκείνῳ τῷ ἐφησυχάζοντι, μὴ ῥηπουδιατεινόντι μέντοι ψυχῇ ἀδελφοῦ¹⁶⁾, τουτέστι μέρος ἔχειν σὺν ἐκείνῳ δοκεῖν, καὶ μὴ νομιζεσθαι μόνον εἶναι τὴν νῦν ἐπιφροσύνην παῖδα, μηδὲ ὀφείλειν τέλειον κομιζεσθαι τὸ νόμιμον ποστημόριον. πῦρτεμ δὲ αὐτῷ ποιεῖ τῷ ἀδελφῷ τοσοῦτον, ὅτι ἐνθα μὴδὲν αὐτῷ παρὰ¹⁷⁾ γνώμην τοῦ τεστατόρος καταλέλειπται, καὶ ἀρμόττει δεινόφ. ἐπὶ καταλύσει τῆς διαθήκης, ἐφησυχάζει δὲ θάτερος τούτων, κινῶν ὁ ἕτερος οὐ πάσαν, ἀλλὰ κατὰ μέρος καταλύσει τὴν διαθήκην. συνελόντα¹⁸⁾ τοῖνυν εἰπεῖν, ὁ ἐξνερεδάτος παῖς κἂν ἐφησυχάζῃ, μὴ ῥηπουδιατεινόντος μέντοι ψυχῇ, πῦρτεμ δοκεῖ ποιεῖν ἐκείνοισ, οἷς ἅμα αὐτῷ τὸ τῆς ἀνακληρώσεως ἀρμόττει δίκαιον ἢ ἐπὶ καταλύσει τῆς διαθήκης ἢ μέμψις. ἀνῆγνωθι τὸ ιζ. διγ. τοῦ παρόντος τι. ταῦτα μὲν οὖν εἰ παῖδας ἔχων ἐξνερεδάτους ὁ τεστατόρ ἐποίησεν αὐτοὺς κατὰ τὴν ἰδίαν διαθήκην. τί δὲ, ὅτι ἀπὸ δύο προτελευτησαντων παιδῶν ἔχων ἔγγονους, ἀπὸ μὲν τοῦ ἐνός ἕνα καὶ μόνον, ἀπὸ δὲ τοῦ ἑτέρου δύο ἢ καὶ τρεῖς, βούλεται αὐτοὺς ἀποκλείσαι τῆς μέμψεως, πόσον ἕνα τῆς αὐτοῦ περιορίας τούτοις καταλιμπανῆν μέρος ὀφείλει; τοῦτο δὲ ἢ ἐξ ἀδιαθέτου κανονίζει σοὶ κλησις. εἰπέ γὰρ μοι, πῶς ἤμελλον οὕτω κληρονομεῖν ἐξ ἀδιαθέτου καλούμενοι; δηλοῦσι ἢ στίρτες, τουτέστι κατὰ τὰς ὁλίας. καὶ εἰ¹⁹⁾ μὲν εἰς ἔγγονος, ὅς ἐξ ἐνός ἐτέχθη υἱοῦ, ἐξ ἐλαμβανον²⁰⁾ οὐγκίως, οἱ δὲ ἐκ τοῦ ἑτέρου τεχθέντες, ὅσοι δ' ἂν εἴεν, τὰς ἑτέρας ἐξ. ἢ στίρτες γὰρ, ὡς εἶπον, κληρονομοῦσιν οἱ ἐξ διαφόρων παιδῶν τεχθέντες ἔγγονοι. σκεῖν τῷ μὲν ἐπὶ ἔγγονῳ μίαν ἡμισυ καταλιμπανῶν, τοῖς δὲ ἄλλοις τοῖσιν οὖσαν ἀπὸ ἡμιωνγίου, (τοῦτο γὰρ ἐστὶν αὐτοῖς τῶν ἐξ ἀδιαθέτου τὸ δ.) τὴν οἰκείαν ἀσφαλίζεται διαθήκην. [Sch. p. v. 239. sq.]

16) qui non agit, minuit partem eius, qui agit] Quoniam antea diximus, legitimam portionem filio relictam eum a querela, excludere, illud inde quaeri discique dignum est, an filius exheredatus, qui non queritur, partem faciat fratri. Hoc vero quid sit, cognosce apertius. Quidam habens duos filios extraneum quidem instituit heredem, filios autem exheredavit: et uni filiorum octavam bonorum suorum partem reliquit, alteri vero filio nihil. Hic vero filius, cui pater nihil reliquit, tacebat, non repudians tamen querelam. Alter vero filius, qui octavam partem habet, contra voluntatem testatoris alteram octavam habere vult, dicens, fratrem suum exheredatum, exheredatum quippe et tacentem mortuum esse videri, seque solum esse filium defuncti. Ait autem, aequum esse, se, cum solus sit, habere portionem legitimam. Haec dicente eo et allegante Papinianus ait, partem ei facere fratrem tacentem, nec tamen repudiandi animo, hoc est, partem videri cum illo habere, nec credi illum solum superesse filium, qui nunc insurgit, nec debere ferre integram portionem legitimam. Partem vero ipsi fratri facit adeo, ut cum nihil ei ex voluntate testatoris relictum sit, et competat querela inofficiosi ad rescindendum testamentum, taceat vero alter eorum, alter agens non totum, sed ex parte rescindat testamentum. Ut igitur brevi omnia complectamur, filius exheredatus, etiamsi taceat, non repudiantis tamen animo, partem videtur facere iis, quibus simul cum eo competit ius supplendae portionem legitimaе, vel querela ad rescindendum testamentum. Lege dig. 17. huius tit. Haec igitur, si filios habens testator eos in testamento suo exheredaverit. Quid vero, si ex duobus filiis praemortuis nepotes habens, ex uno unum solum, ex altero duos vel etiam tres, eos a querela excludere velit, quantam bonorum suorum partem his relinquere debet? Hoc vero successio ab intestato tibi definit. Dicis enim mihi, quomodo hi ab intestato vocati successuri sint. In stirpes scilicet, hoc est, κατὰ τὰς ὁλίας. Et unus quidem nepos, qui ex uno filio natus est, sex uncias acciperet, reliqui vero ex altero filio nati, quotquot fuerint, reliquas vero uncias. In stirpes enim, ut dixi, nepotes ex diversis filiis nati succedunt. Itaque uni nepoti sescunciam relinquens, reliquis autem tribus semunciam, (haec enim est pars quarta portionis ab intestato iis debitaе) testamentum suum conservat.

Ἐν ᾗ δηλοῦσι μὴ ῥηπουδιατείουσαν ἰδικῶς τὴν μέμψιν. τότε γὰρ οὐ ποιεῖ πῦρτεμ, ὡς ὁ Παῦλος ἐν τῷ ιζ. διγ. φρεσίν. [Sch. q. v. 240.]

Si scilicet non specialiter repudiaverit querelam. Tunc enim partem non facit, ut Paulus in dig. 17. ait.

καὶ οἱ ἔγγονοι ἄντες] Σημείωσαι, ὅτι πρὸς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου κληρὸν καὶ τὸ νόμιμον κανονίζεται ποστημόριον. οἱ ἔγγονοι γὰρ ἢ στίρτες ἀεὶ κληρονομοῦντες ἢ στίρτες καὶ τὸ νόμιμον λαμβάνουσι ποστημόριον. [Sch. r. v. 240.]

17) etiam nepotes] Nota, secundum successionem ab intestato etiam legitimam portionem definiri. Nepotes enim in stirpes semper succedentes, in stirpes etiam legitimam portionem accipiunt.

Τὸ τρίτον λέγομεν τῶν μετὰ τὰ χρεῖα μινόντων καὶ τῶν δαπανῶν τῆς ταῆς καὶ τῶν ἐλευθεριῶν¹⁾. καὶ ἐν τῇ Φαλκιδίῳ γὰρ ὑπεξαιροῦνται αἱ ἐλευθερίαι. εἰ δὲ τις μόνος δούλους ἔχων εἰς ὑπόστασιν, ἐλευθερώσει αὐτοὺς ἐν διαθήκῃ τὸν ὑπεξούσιον υἱὸν γράψας κληρονόμον, ἀργεῖ ἢ κατ' αὐτῆς μέμψις. εἰ δὲ αὐτεξούσιος ἦν ὁ παῖς, παραιτεῖται τὸν κληρὸν,

Trientem dicimus 18) eorum, quae supersunt deducto aere alieno, et deductis impensis funeris et libertatibus. Nam et in Falcidia deducuntur libertates 19). Si vero quis servos tantum habens in bonis, eos testamento manumiserit, filio, quem habebat in potestate, herede scripto, cessat querela inofficiosi testamenti 20). Si vero filius emancipatus erat, repu-

1) Nota, inde ab hoc scholio rursus negligentem versatum esse Fabrotum in literis scholiis praefigendis. Quod enim sequitur scholium, quod esset lit. l. notandum, litera p. apud Fabrotum insignitum est. Quod et observa in sequentibus scholiis. m) Legendum videtur: πῦρτεμ ποιεῖν ἐκείνῳ, τὸν ἐφησυχάζοντα, μὴ ῥηπουδιατεινόντος μέντοι ψυχῇ ἀδελφοῦ. n) Pro παρὰ necessarium est κατά. o) Frequentius est συνελόντι εἰπεῖν. p) Lege ὁ pro εἰ. q) Lege ἐλάμβανεν. r) Legendum est τῶν μετὰ τὰ χρεῖα καὶ τὰς δαπάνας τῆς ταῆς καὶ τὰς ἐλευθερίας μινόντων.

καὶ εἰ μὲν εἶχεν ὑποκατάστατον, κινεῖ κατ' αὐτοῦ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν· εἰ δὲ μὴ εἶχεν, αὐτὸς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομεῖ, μὴ ὑποπίπτων τῷ νόμῳ δόγματι.

τὸ τρίτον λέγομεν] "Οὐ μὲν οὖν τὸ τέταρτον τῶν ἐξ ἀδιαθέτου καταλιμπανόμενον τῷ παιδί τῆς μέμψεως αὐτὸν ἀποκλείει, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων. ποῖος δὲ ἄρα περιοριστὴς τὸ δ·; καὶ φησὶν ὁ Οὐλιπιανὸς, τῆς οὐσίας ἐκείνης χεῖραί τὸ δ· καταλιμπανέσθαι μέρος, ἧς εὐφραίνεται μετὰ τὴν τῶν χρεῶν καὶ τῶν περὶ τὴν ταφὴν διαπανθήδενον ὑπεξείρεται. ἄρα δὲ αἱ ἐλευθερία μειοῦσι τὸ δ· ἢ οὐ μειοῦσι, ἅτιον ἐστὶν ἐν ταῦθα σκοπήσαι. εἰ γὰρ, ὅτε τις ἐξ ὀλοκλήρου γέγραπται κληρονομός, πῶς ἂν δηλοῦντο τοῦ τεστάρτου, ληγματος τῆς πάσης διαπαθήσεως οὐσίας, διὰ τοῦτο οὐ δύναται τὴν δεινοφοκίσο κινεῖν, ἐπειδὴ φυλάττεται αὐτῷ παρὰ τῶν νόμων Φαλκιδίος· ὁ δὲ Φαλκιδίος οὐ μοιὸς τὰς ἐλευθερίας, τοῖνατι μὲν οὖν ὑπ' ἐκείνων μειοῦται· δύναται ἐστὶν εἰπεῖν καὶ ἐπὶ τῆς προκειμένης ζητήσεως, ὅτι μετὰ τὴν τῶν ἐλευθεριῶν ὑπεξείρεται τὴν καθαράν σκοποῦμεν οὐσίαν, καὶ ταύτης καὶ μόνης τὸ δ· φανερὸν ἀποσώζεσθαι τῷ παιδί. τούτων οὕτως ἐχόντων καὶ τοῦ δ· μειοῦμένου διὰ τῶν ἐλευθεριῶν, ὅρα ὅλον ἐζητήθη θέμα. ἔχον τις ἐν περιοριστῇ μόνους οὐκείας τὸν μὲν υἱὸν ἐγραψε κληρονομόν, δίδεκεν δὲ τοῖς οὐκείαις ἐλευθερίαν καταλείπει καὶ ζητήσεως ἢ, πῶθεν γίνεται τὸ ἱκανόν τῷ παιδί; τῆς ζητήσεως οὐσὴς ἐν τούτοις φησὶν ὁ Οὐλιπιανός, εἰ μὲν σοῦος ἐστὶν ὁ παῖς, ἀβόηδρον ἐστὶ τὸ κακόν. ἀνεφάνη γὰρ κληρονομός μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ οὐκείου πατρὸς, καὶ οὐ δύναται τῆς κληρονομίας ἀβδυνατέωσιν αὐτὸν τῆς μέμψιν κινεῖν. ὁ γὰρ ὑπεξουσίος γὰν ἀβδυνατέωσιν, μὲν τὸ ἀσώματον ἔχων καὶ ὡς ἐκ διαθήκης κληρονομίης*) τι δοκῶν οὐ δύναται δεινοφ. κινεῖν, καὶ σημειώσαι, πότε ὁ ἐμαγκίματος πλέον τι ἔχει τοῦ σοῦου. εἰ δὲ ἐμαγκίματος ἐστὶ, καὶ ἔχει ὑποκατάστατον, δύναται τὴν ἐνοσίαν παραποιεῖν καὶ χροῦν τῇ ὑποκατάστατῃ ποῖων κινήσαι κατὰ τοῦ ὑποκαταστάτου ἢ καὶ ἐνόστας γραφεῖς παραποιεῖν μὲν καὶ οὕτω τὴν ἐνοσίαν, ἐξ ἀδιαθέτου δὲ κατέχει τὸν τοῦ τελευτήσαντος κληρὸν, μὴ ὑποπίπτων τῇ δευτέρῃ) ποινῇ. μόνος γὰρ ἐκείνος ὑποπίπτει τῷ δίκτῳ, ὅς διὰ βλάβην ἑτέρων εἴ τῆς γραφῆς, καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς ἐνόστας παραποιεῖν ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὸν τοῦ τετελευτηκότος ἔρχεται κληρὸν, οὐ μὴν ὁ διὰ τὸ βλάβην ἐκφυγεῖν τοῦτο ποῖων. [Sch. s. V. 240. sq.]

καὶ ἐν τῷ Φαλκιδίῳ γὰρ ὑπεξαιροῦνται αἱ ἐλευθερίας] Σημειώσαι ἰδικῶς ἐν ἡρώ, ὅτι οὐ μοιὸς τὰς ἐλευθερίας ὁ Φαλκιδίος, καὶ ὅτι ὑπεξαιρουμένων τῶν ἐλευθεριῶν τῆς λοιπῆς οὐσίας τὸ δ· σκοπεῖ. [Sch. t. V. 241.]

ἀργεῖ κατ' αὐτῆς μέμψιν] Ὁ γὰρ ὑπεξουσίος γὰν ἀβδυνατέωσιν, μὲν τὸ ἀσώματον ἔχων, ὡς ἔγνω ἐξ ἂν ὁ Οὐλιπιανὸς ἀπὸ τῶν Παπινιανῶν ἠεσπόντων ἐν τῷ ζ'. διγέστο τοῦ δὲ μυροβίου τίτλου τῶν α'. φησὶ. καὶ εἰκότως ἔχων ἐτι παρ' αὐτῷ τὸ ἀσώματον καὶ ὡς ἐκ διαθήκης κληρονομός εἶναι δοκῶν τε καὶ νομιζόμενος οὐ δύναται δεινοφοκίσο κινεῖν. καὶ σημειώσαι, πότε ὁ ἐμαγκίματος πλέον τι ἔχει τοῦ σοῦου. μὴ ἐναντιωθῆ δὲ σοὶ τὸ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ἡμῶν εἰρημένον. εἰρηται δὲ, ὅτι ὁ σοῦος υἱὸς καὶ μὴ αἰτῶν τὴν λιτὴς ὀρδινάδαε χροῦα διακατοχὴν καλῶς τὴν δεινοφοκίσο κινεῖ, ἐπειδὴ ἔχει τὸ ἀσώματον δικαίον τῆς ἀναφάνσεως. ἐκεῖ μὲν γὰρ ὡς ἐκ τῶν ἀδιαθέτου δικαίων ὁ σοῦος ἔδοξεν ἔχειν δικαίω) τῆς ἀναφάνσεως τὸ ἀσώματον. ἐνταῦθα δὲ γραφεῖς κληρονομός ἰδικῶς ἐκ τῆς ἐν τῇ διαθήκῃ γενομένης ἐπ' αὐτῷ ἐνόστας κτήσασθαι δοκεῖ τὸ ἀσώματον. καὶ εἰκότως κινεῖν οὐ δύναται δεινοφοκίσο κατὰ διαθήκης χροῦσασθαι αὐτῷ δοκούσης τὸ ἀσώματον. ἐκεῖ μὲν γὰρ μόνῳ τῷ νόμῳ χάριν ὁμολογεῖ τῷ διὰ τῆς ἀδιαθέτου κλησεως χροῦσασθαι αὐτῷ τὸ ἀσώματον· ἐνταῦθα δὲ οὐ μόνον τῷ νόμῳ, ἀλλὰ καὶ τῇ διαθήκῃ. καὶ εἰκότως οὐ δύναται κατ' αὐτῆς δεινοφοκίσο κινεῖν, ἐξ αὐτῆς γενομένης καὶ εἶναι δοκῶν ἐτι τῷ νόμῳ κληρονομός. [Sch. u. V. 241. sq.]

καὶ εἰ μὲν εἶχεν ὑποκατάστατον] Εἰ γὰρ καὶ δοκούσιν αἱ τῷ ἐνοσίτῳ καταλειφθεῖσαι παρὰ τοῦ τεστάρτου ἐλευθερία καὶ ἐκ τοῦ ὑποκαταστάτου κατὰ πρόληψιν ἠεπιτενεῦσθαι, ὁμοῦ τῆς δεινοφοκίσο κατ' αὐτοῦ ὡς περὶ οὐν καὶ κατὰ πτωτὸς ἑτέρου κινουμένης πενταετίας ἐντός, ἀνατρέπονται

*) Malim κληρονομῆσαι. t) Malim τοῦ δίκτου, vel τοῦ δικαίου pro δικαίω.

diat hereditatem, et si quidem substitutum habeat²¹⁾, agit in eum querela inofficiosi testamenti: si vero non habeat, ipse ab intestato succedit, non incidens in Edictum²²⁾.

18) trientem dicimus] Quartam partem portionis ab intestato debitae filio relictae cum a querela excludere, manifestum est ex supradictis. Verum quorum bonorum quartam partem? Et ait Ulpianus, eorum bonorum quartam partem relinquendam esse, quae supersur deducto aere alieno et funeris impensa. Utrum autem libertates minuant quartam partem. an non minuant, hoc loco investigare dignum est. Nam si, cum quis, filius videlicet testatoris, ex asse heres institutus est, legatis tota exhausta hereditate, ideo non potest agere de inofficioso testamento, quia legibus ei Falcidia servatur, Falcidia autem non minuit libertates, quin imo illis minuitur, dici potest et in quaestione proposita, deductis libertatibus nos puram substantiam spectare, et eius tantum quartam filio servari dicimus. Quae cum ita sint, et quarta libertatibus minuatur, observata, qualis species in quaestione deducta sit. Quidam servos tantum in bonis habens filium quidem heredem scripsit, servis autem directam libertatem reliquit. Et quaerebatur, unde filio satisfaceret. Quod cum quaereretur, Ulpianus ait, si quidem suus sit filius, malum esse sine remedio. Ipso iure enim post patris sui mortem heres extitit, nec potest abstinens se hereditate querela agere. Nam suus, licet se abstinuerit, ius incorporale retinet, et quasi ex testamento heres extitisse videtur, nec potest de inofficioso agere. Et nota, quando emancipatus plus habeat, quam suus. Quod si emancipatus sit, et habeat substitutum, potest institutionem repudiare et locum substitutioni faciens agere adversus substitutum: vel etiam institutus tunc quoque institutionem repudiare, ab intestato autem defuncti hereditatem possidere, non incidens in poenam Domini. Is enim solus in Edictum incidit, qui in fraudem aliorum institutionem repudiat, et institutione repudiata ab intestato ad hereditatem defuncti venit, nec vero qui hoc facit damni evitandi gratia.

19) nam et in Falcidia deducuntur libertates] Nota specialiter in textu, Falcidia non minuit libertates, et deductis libertatibus reliquorum bonorum quadrantem spectari.

20) cessat querela inofficiosi testamenti] Nam suus filius, quamvis abstinuerit se, ius retinet incorporale, ut didicisti ex his, quae Ulpianus ex Papiniani responsis dig. 7. tit. de minoribus, parte prima Digestorum dicit. Et merito, cum heres ex testamento esse videatur et credatur, non potest agere de inofficioso. Et nota, quando emancipatus plus habeat, quam suus. Nec ob stare credas, quod ante a nobis dictum est. Dictum autem est, suum filium etiam non petentem litis ordinandae gratia bonorum possessionem, recte agere de inofficioso, quoniam ius habeat incorporale ἀναφάνσεως, id est, quoniam iure heres esse videatur. Ibi enim velut iure intestati suus videtur habere ius ἀναφάνσεως incorporale. Hic vero specialiter heres scriptus ex institutione ipsius in testamento facta videtur ius incorporale acquisivisse, et merito non potest agere de inofficioso contra testamentum, quod ius illud incorporale largiri ei videtur. Ibi enim soli legi gratiam debet, quae per successionem ab intestato ius illud ei largita est: hic vero non solum legi, sed etiam testamento. Et merito non potest de inofficioso agere adversus illud, cum ex eo factus sit heres, et adhuc iure esse videatur.

21) et si quidem substitutum habeat] Nam et si libertates, quas testator instituto reliquit, etiam a substituto ex praesumptione videantur repetitae, tamen contra eum mota querela inofficiosi, ut contra quemlibet alium, intra quinquennium, infirmatur, scilicet

νομιμον δόγματος, non incidens in poenam Edicti. u) Lege

δηλονότι κατὰ τὸ πάλαι κρατοῦν αἱ διέχονται ἐλευθερία, ὡς ὁ Μοδεστίνος ἐν τῷ δ'. διγ. [Sch. x. V. 242.]

μη̄ ὑποπίπτων τῷ νομίμῳ δόγματι.] Τουτέστι μη̄ δεδιώσ τῆν ἐπιφερομένην ἐκ τοῦ ἐδικτου ποιῆν τὴν) τὰ τοῦ τελευτησαντος πράγματα. ποῦν δὲ τοῦ ἐδικτου τὸ ἀναγκάζεσθαι αὐτῶν, καὶ ταῦτα ἐκ διαθήκης μη̄ ἀδιτεύσαντα διδοῖναι τὰ ληγίατα, διδομένης καὶ οὕτως ἀδείας αὐτῶν παρακατεῖναι Φαλκιδίων. ἐπειδὴ γὰρ ὡς ἐν διαθήκῃ ἀδιτεῦσαν ἐναγεται, εἰκότως καὶ τὸν Φαλκιδίων ὡς ἀδιτεύσους παρακατέχεται. τούτου Γάιος φησὶν ὁ σοφώτατος ἐν τῷ κδ'. τῶν διγ. ββ. tit. δ'. διγ. ιη'. πρὸς τῷ τέλει τοῦ διγ. καὶ εἰ θέλεις τὰ περὶ τούτου εἰδέναι πλατύτερον, αὐτὸν ἀναγνώδι τὸν τίτλον ἐντελῶς ἔχοντι περὶ τούτων. τὸ αὐτὸ δὲ φησὶ καὶ ἐν τῷ λδ'. ββ. tit. β'. διγ. κζ'. [Sch. y. V. 242.]

Τοῦ Ἐναντιοφανούς. Καίτοι ὁ πάτριον τὰς εἰς περιγραφῆν αὐτῶν δωθείσας ἐλευθερίας ἀνατρέπει, ὡς ββ. μ'. tit. ιβ'. διγ. δ'. [Sch. y. V. 242.]

Ἐὰν πρὸ τῆς προκατάρξεως λάβῃ τις τὰ παρὰ τοῦ τελευτήσαντος αὐτῶ καταλειφθέντα χάριν τοῦ ἐκπληρῶσαι αἰρεσίν, οὐ κινεῖ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μίμψιν· ἐπιγινώσκει γὰρ τὴν γνώμην αὐτοῦ.

Ἐὰν πρὸ τῆς προκατάρξεως] Προθεώρ. Χρῆ πρόσωπον ὑπεῖναι, καθ' οὐ κινεῖται ἡ δέωσις. διὰ τοῦτο γὰρ πρὸ ἀδίκτου τοῦ κληρονομοῦ τιχτομένου τὴν δέωσις τοῦ κληρονομοῦ ἀνεύρωται. ἐπεὶ οὖν τοῦτο ἔγνωσ, ἐλθὲ ἐπὶ τὸ προκειμένον. ἐξημεδαῖον τις τὸν οἰκίον παῖδα ποιησάμενος ἐξωτικὸν ἐνεστήσας κληρονομοῦ οὕτως εἶπεν· ὁ δέωσις ἔστω μου κληρονομος, ἐὰν παρὰσῃ τῷ ἡμετέρῳ) ὁ νομίματα, ἢ καὶ ληγίατα ἐνὶ καταλειφθέντι οὕτως εἶπεν· καταδικάζω σε, ὡ κληρονομο, δοῦναι Τίτῳ τὸνδε τὸν ἀγρον, ἐὰν παρὰσῃ τῷ ἡμετέρῳ παῖδι νομίματα ὁ. ἢ καὶ ἐλευθερίαν κατέλειπεν οὕτως εἶπεν· ἔστω Στίχῳς ἐλευθέρῳ, ἐὰν παρὰσῃ τῷ ἡμετέρῳ παῖδι τοσαύδε νομίματα· καὶ δοκεῖ λέγειν, ἐκ τοῦ πεκουλίου δοῦναι τὸν οἰκίον τὰ νομίματα. πάντα δὲ ταῦτα ὑπὸ τοιαύτῃ αἰρεσίν καταλειφθέντι μόρτις καὶσα κληρονομοῦ) προσαγορευοῦνται. τούτων οὕτως τετυπωμένων ἐτελεύτησε μὲν ὁ τεστατωρ, προσήρχε δὲ τῷ ἐξημεδαῖῳ παῖδι τὰ ἐκπληρῶσαι κοινδικίονος γράτια τῶς τοῖς ὁ. κληρονομος ἢ ὁ ληγατικός ἢ ὁ οἰκίτης, διδάξας τὴν αἰτίαν, δι' ἣν αὐτὸ ταῦτα προσφέρει. ὁ δὲ καὶ ταῦτα μαθὼν ἐδέξατο τὸ προσεχθέν. δεξάμενος δὲ δόξας πείθεσθαι τοῖς ὑπὸ τοῦ τεστατωρ διατετυπωμένους καὶ τὴν ἐκείνου κρίσιν ἀγαπῆν ἀπέκλεισεν ἐαυτὸν εἰκότως τῆς μίμψως, εἴτε παρὰ κληρονομοῦ, εἴτε παρὰ ληγατοῦ, εἴτε παρὰ στατουλίβερῳς ἐδέξατο τὰ ἐκπληρῶσαι κοινδικίονος γράτια προσεχθέντα. καὶ ἴσως ἂν τις εἴποι τῆ ἀγρον ἀκριβείῳ προσέχων, ἐπὶ τῶν ἀπὸ ληγατοῦ δωθέντων τῆν ἅπασιν κατὰ διαθήκης τεχθεῖσαν διὰ τῆς ἀδίκτου μη̄ σβέννυσθαι μίμψιν. τὸ αὐτὸ δὲ ἂν τις καὶ ἐπὶ τοῦ στατουλίβερῳς εἴποι. διὰ τί δὲ ἀβασανίστως ἐπὶ τοῦ κληρονομοῦ φθάσαντες εἴπομεν, μη̄ γούραν ἔχειν τὴν δέωσις; ἐπειδὴ μήτε ἀδιτεῦσιν ὁ κληρονομος ἠδύνατο τῶν ἐκπληρῶσαι κοινδικίονος γράτια μη̄ διδομένων. μη̄ ἀδιτεύσαντος δὲ αὐτοῦ τὴν ἀγρον οὐδὲ ἐτέχθη) δέωσις, καὶ οὐκ ὀφείλει κατὰ τὴν ἀγρον ἀκριβείῳ πρόσωπον γίνεσθαι τῷ παῖδι, λαβόντι παρὰ τοῦ γεγραμμένου κληρονομοῦ τὰ ἐκπληρῶσαι κοινδικίονος γράτια πρὸ ἀδίκτου, ὅτε οὐδὲ ὑπέκειτο πρόσωπον, καθ' οὐ ἠδύνατο ἂν ἡ δέωσις κινεῖσθαι. πρόδηλον γὰρ, ὅτι τιχτομένης μετὰ ταῦτα διὰ τῆς ἀδίκτου) δέωσις, ἂν δοῖ τις αὐτῆν κατὰ συγχώρησιν τιχτοῦσθαι, εἰσάγει τὸν παῖδα λαβόντι τὰ ἐκπληρῶσαι κοινδικίονος γράτια, καὶ οὐκ ἐπιδίδωσιν αὐτῷ ἐαυτῆν τοῦ ἔχοντος) ἀπὸ γνώμης τοῦ τεστατωρ τὰ δεδομένα. πλὴν ἀλλὰ καὶ τούτων οὕτως ἔχοντων τῷ ἀποτελέσματι μᾶλλον προσέχοντες, φησὶν ὁ Οὐλπιανός, ἐπὶ τῆς προκειμένης ζήτησεως, καὶ εἰ μῆτοι τοῦ περὶ τῆς δέωσις κινήθητος δικαστηρίου τὰ ἐκπληρῶσαι κοινδικίονος γράτια παρὰ τινος ἔλαβε τῶν εἰρημένων προσώπων ὁ παῖς, τὸ ἱκανὸν αὐτῷ γεγενησθαι φημί, καὶ ἀποκλείει τούτων τῆς μίμψως· ἐπειδὴ ἐξ ἀποτελέσματος τὰ ἀπὸ γνώμης τοῦ τεστατωρ κερδωνόμενα τοῖς παῖδας ἀποκλείει τῆς μίμψως. [Sch. z. V. 242. sq.]

Κυρίλλ. Ἐἰ κοινδικίονος ἐκπληρῶσαι καὶσα καταλειφθῆ) τι τῷ υἱῷ ἀπὸ τοῦ κληρονομοῦ ἢ ληγατοῦ, καὶ δέχεται, ἀποκλείεται τῆς δέωσις. [Sch. z. V. 243.]

secundum ius, quod olim obtinuit, directae libertates, ut Modestinus ait dig. 9.

22) non incidens in Edictum] Hoc est, non timens poenam Edicto illatam defuncti bona. Poena autem Edicti haec est, ut cogatur, etiamsi ex testamento non adierit, legata praestare, tunc quoque facultate ei concessa Falcidiam retinendi. Cum enim perinde ac si testamento adisset, conveniatur, merito etiam Falcidiam perinde, ac si adisset, retinet. Hoc sapientissimus Gaius dicit lib. 29. Digestorum, tit. 4. dig. 18. ad finem. Quae si latius cognoscere velis, lege ipsum titulum, qui plenius ea continet. Idem vero dicitur et in lib. 39. tit. 2. dig. 22.

Enantiophanis. Atqui patronus libertates in fraudem suam datas revocat, ut lib. 40. tit. 12. dig. 9.

Si ante litis contestationem²³⁾ acceperit quis L. 8. §. 10. a defuncto relicta sibi conditionis implendae gratia, D. V. 2. non agit querela inofficiosi testamenti: agnoscit enim voluntatem eius.

23) si ante litis contestationem] Praevia consideratio. Personam esse oportet, in quam agatur de inofficioso. Ideo enim ante aditionem heredis querela de inofficioso nasci non potest. Cum hoc igitur cognoveris, venias ad id, quod propositum est. Quidam exheredato suo filio extraneum instituit heredem his verbis: Ille mihi heres esto, si filio nostro dederit centum aureos. Vel legatum alicui reliquit his verbis: Damno te, heres, Titio hunc fundum dare, si filio nostro dederit centum aureos. Vel etiam libertatem reliquit his verbis: Stichus liber esto, si filio nostro dederit tot aureos: et videtur dicere, servum ex peculio pecuniam dare. Haec vero omnia sub eiusmodi conditione relicta mortis causa capiones appellantur. His ita definitis testator quidem mortuus est, heres autem vel legatarius, vel servus filio exheredato conditionis implendae gratia centum aureos obtulit, exposita causa, ob quam eos offert. Hic vero his cognitis oblatam pecuniam accepit. Accipiens vero videtur parere his, quae a testatore praecepta sunt, et iudicium eius agnoscere, et merito se ipsum a querela exclusit, sive ab herede, sive a legatario, sive a statulibero acceperit oblata conditionis implendae gratia. Fortasse dicet aliquis nimiam subtilitatem quaerens, semel natam aditione querelam contra testamentum non extingui ob ea, quae a legataris data sunt. Idem aliquis dixerit et de statulibero. Cur autem sine difficultate in herede dicimus, locum non habere querelam de inofficioso? Quia neque adire heres potuit non datis his, quae conditionis implendae gratia dari oportet: non adunte autem eo ab initio ne nata quidem est querela de inofficioso, nec debet ex nimia subtilitate praeiudicium fieri filio, qui ab herede scripto conditionis implendae gratia relicta accepit ante aditionem, cum ne subsit quidem persona, contra quam de inofficioso agi possit. Manifestum autem est, postea nata per aditionem querela de inofficioso, etiamsi quis det, eam concessionem nasci, inveniri filium conditionis implendae gratia relicta accepisse, nec concedi ei querelam, qui ex voluntate testatoris data accepit. Verum his ita se habentibus eventum magis spectamus, ait Ulpianus, in quaestione proposita. Et si nondum moto iudicio de inofficioso implendae conditionis gratia relicta ab alio supradictorum filius accepit, satisfactum ei esse aio, eumque querela excludo: quoniam ex eventu ea, quae ex voluntate defuncti obveniunt, liberos querela excludunt.

Cyrolli. Si quid conditionis implendae causa relictum sit filio ab herede vel legatario, idque is acceperit, ab inofficiosi querela excluditur.

v) Desunt nonnulla. Fabrotus stellulam adiecit. w) Lege habet Fabr. z) Inserendum videtur ἢ ante δέωσις. - α)

παρὰσῃ. x) Adde παῖδι. y) Sic lego pro κληρονομος, quod Adde τῆς ante δέωσις. θ) Malim αὐτῆν τῷ ἔχοντι.

Παραγραφή. Θέσ, ὅτι τὸ νόμιμον αὐτῷ ποστημόριον οὐκ ἐποίησε τὰ ὑπὲρθεσιν κοινδύλιον γράτια προσεξεχθέντα αὐτῷ, καὶ εἶπε, ὅτι εἰ τοῦτο εἰδὼς ἔλαβε, προκριματίζεται, καὶ οὔτε ἐπὶ καταλύσει τῆς διαθήκης δύναται τὴν δέουσαν κινήσιν, οὔτε ἐπὶ ἀναπληρώσει τοῦ νόμιμον ποστημόριον τὴν τοῦ φιδεικομίσσου περσεκουτίονα. τὸ δὲ εἰρημένον μοι, ὅτι οὐδὲ ἐπὶ καταλύσει τῆς διαθήκης δύναται κινήσιν, πρὸς τὸ πάλαι κινήσιν εἰρηται. πάλαι γὰρ, εἰ κατελείφθη τὴν πᾶσι, ἔλαττον δὲ ἢ τὸ καταλείφθην τοῦ νόμιμον ποστημόριον, καὶ οὕτως ἠδύνατο ἐπὶ καταλύσει τῆς διαθήκης ἢ δέουσαν κινήσιν ἐπιτελεῖσθαι πλὴν εἰ μὴ ἤρως εἶπεν ὁ διαθεμενος· εἰ δὲ τι ἐλλείψει, βουλομαι αὐτὸ ἀναπληροῦσθαι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ μεσιτεῖα. καὶ τοῦτο δὲ οὕτως ἔχοιτος εἰ τὴν ἀρχὴν εἰδὼς ὁ παῖς, ὅτι ἔλαττον ἢ τὸ προσφερόμενον, εἰδέατο, προκριματίζεν ἑαυτὸν, ὥστε καὶ σήμερον, εἰ καὶ καὶ πᾶσι ἐν ἐστάσει τὸ νόμιμον καταλιμπανέσθαι ποστημόριον, κινήσιν ἔλαττον καταλείφθη, ὁ δὲ παῖς τοῦτο εἰδὼς κατιδέξεται, προκριματίζεσθαι καὶ οὐ δύναται μὴ φυλάξας ἑαυτῷ τὸ ἀποκρίτον ἔχειν τινὰ λόγον περὶ ἀναπληρώσεως, τοῦτέστιν, εἴτε πρὸ ἀδύτιονος, εἴτε μετὰ ἀδύτιονα ἀπλῶς, πρὶν ἢ κινήσιν^d) δέουσαν κινήσιν. [Sch. z. V. 244.]

Εἰ γὰρ ἐφθασεν ὅλος προκαταρχθῆναι, τότε ὁ δικαστὴς αὐτὸν δι' ἀβουλοῦτιονα^e) ἐλευθεροῖ. ἀνάγνωθι τὸ κ. καὶ κή. διγέστον τοῦ παρόντος τίτλου. [Sch. z. V. 244.]

L. 8. §. 11. D. V. 2. Ὁ γραφεὶς κληρονόμος, ἐν ἀξιώσει μετὰ χρόνον ἀποκαταστήσῃ τὴν κληρονομίαν, οὐ κινήσιν τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν, ὡς διὰ τοῦ χρόνου πληρούμενος τὸ νόμιμον μέρος μετὰ τῶν καρπῶν αὐτοῦ, ἐκ τῶν ἐν τῷ μέσω καρπῶν. καὶ ἐν τῷ Φαλκιδίῳ γὰρ οἱ καρποὶ καταλογίζονται.

καὶ ἐν τῷ Φαλκιδίῳ γὰρ Ἔγκριον γὰρ δεῖ εἶναι τῷ κληρονόμῳ τὸν Φαλκιδίον. [Sch. a. V. 244.]

οἱ καρποὶ καταλογίζονται] Τοῦτο νόσον ἐνθα ἰδιῶς ἢ ὑπερθεσιν ἀπὸ γνώμης ἐστὶ τοῦ τεστατόρος, ἡμίραν τυχόν τοῖς ληγατοῖς προστεθειμένος. τότε γὰρ ἐπειδὴ ὅλος ἀπὸ γνώμης τοῦ τεστατόρος ἐστὶν ἢ ὑπερθεσιν, οἱ γενόμενοι καρποὶ λογίζονται εἰς Φαλκιδίον τῷ κληρονόμῳ. δοκεῖ γὰρ παρὰ τὸσαῦτα καταλειπόμενα ὁ διαθεμενος καὶ ἐν διέμ ληγατεύσας, παρ' ὅσα δύναται ὁ κληρονόμος ἐν τῷ μεταξύ κερδαίνειν τοκίτων τὰ ἐν διέμ ληγατευθέντων ἀργύρια ἢ καρποῦμενος τοὺς ἐν διέμ ληγατευθέντων ἀργύριον ἢ οἴκους, ὡς ὁ Γάιος ἐν τῷ β. β. β. τῶν διγέστον τι. β. διγ. ο. α. πρὸς τῷ τέλει τοῦ διγέστον φησὶν. ἐπειτοίγε οὐ μειοῦσιν οἱ ἐπιγενομένοι καρποὶ τῷ κληρονόμῳ τὸν Φαλκιδίον, ὡς ἐγὼς ἐν τοῖς Ἰνστιτούτοις, καὶ ὡς ἐστὶν ἐκ τοῦ εἰρημένου βιβ. καὶ τι. μαθεῖν. τοῦτο δὲ λέγειν, πλὴν εἰ μὴ ἀγα πέπειροι τῶν νεροδωταρίων κτημάτων ἐτύχων οἱ καρποὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τοῦ τεστατόρος τελευτῆς, καὶ τοῦτους ἔλαβεν ὁ κληρονόμος. ἀξίονισι γὰρ αὐτοῖς^f) τὴν κληρονομίαν, οἷα δὴ τιμωτέρον ποιοῦντες τὸν ἀγρόν. ὡς περὶ οὐ καὶ ἐπὶ ἐγκυμονοῦσης θεραπεινῆς ἐστὶν εἶπεῖν. καὶ ἐπὶ ταύτης γὰρ ὁ τοκετός αὐξεί τὴν αὐτοῦ^g) διατίμησιν. οὕτω φησὶν ὁ Παῦλος ἐν τῷ λ. β. β. διγ. θ'. τὸ οὐν εἰρημένον ἐταῦθα, εἰρηται δὲ συνομολογεῖσθαι, τοὺς καρποὺς λογίζεσθαι εἰς Φαλκιδίον, νόσον πρὸς τὸ ὑποκείμενον θέμα, ἐνθα ἢ ὑπερθεσιν ἀπὸ γνώμης ἐστὶ τοῦ τεστατόρος. οὕτω γὰρ καὶ τεθεματίσται ὁ κληρονόμος ἀξιώσει μετὰ φανερόν χρόνον ἀποκαταστήσῃ τὴν κληρονομίαν ἐτέρῳ. [Sch. b. V. 244. sq.]

§. 12. Ὁ λέγων ἀνίσχυρον τὴν διαθήκην, καὶ θέλων καὶ τὴν κατ' αὐτῆς μέμψιν κινήσιν, ἄδειαν ἔχει οἷον βούλεται πρότερον κινήσιν.

ὁ λέγων ἀνίσχυρον τὴν διαθήκην] Οὐκ εἶπε δεικνύων, ἀλλὰ λέγων ἑως, οὐ πάντως τῆς ἀληθείας ἔχοισης οὕτως. ἢ γὰρ ἂν οὐκ εἰδίδοτο αὐτοῖς δέουσαν κινήσιν· πρῶτον μὲν ἐπειδὴ μὴ κατὰ ῥούπτας ἢ νόν ἰουρε φακίας^{gg}), ἀλλὰ κατὰ ἔρρωμένης διαθήκης ἢ δέουσαν κινήσιν παρῆται· ἔπειτα δὲ ὅτι καὶ σονβσιδιαρία ἐστὶν ἢ δέουσαν κινήσιν. [Sch. c. V. 245.]

§. 13. Ἐάν^h) ἀπόκληρος νέμηται τὴν κληρονομίαν καὶ

c) Malim ἐάν pro κἄν. d) Adde ἢ ante δέουσαν κινήσιν. e) Lege δι' ἀβουλοῦτιονος. f) Malim οἷτος. g) Lege αὐτῆς. gg) Fabr. φακίας. h) Adde articulum ὁ ante ἀπόκληρος.

Adnotatio. Pone, ea, quae conditionis implendae gratia ei oblata sunt, non implere ei legitimam portionem, et dic, praedictum ei fieri, si hoc sciens acceperit, et neque de inofficioso eum agere posse ad rescindendum testamentum, neque ad explendam portionem legitimam fideicommissi persecutionem. Quod autem a me dictum est, neque ad rescindendum testamentum agere eum posse, secundum ius, quod olim obtinuit, dictum est. Olim enim, si filio quid relictum fuit, minus autem legitima portione fuit relictum, ad rescindendum testamentum querela inofficiosi intendi potuit: nisi nominatim testator dixerit: Si quid deest, id repleti volo boni viri arbitratu. Quod cum ita sit, si ab initio sciens filius, minus esse id, quod offertur, id acceperit, sibi ipse praedidicavit: ita, ut et hodie, quamvis omnino titulo institutionis portio legitima relinquenda sit, si minus relictum sit, idque sciens filius acceperit, praedictum patiatur, nec possit, non servata sibi iuris sui integritate, de supplemento quidquam agere, hoc est, sive ante additionem, sive post additionem simpliciter acceperit, antequam actum fuisset querela inofficiosi.

Nam si antea litem contestatus fuerit, iudex eum absolute liberat. Lege dig. 27. et 28. huius tituli.

Heres scriptus, si rogatus sit post tempus restituere hereditatem, non agit querela inofficiosi testamenti, cum per tempus impleta sit ei portio legitima cum fructibus eius ex fructibus medio tempore perceptis. Nam et in Falcidiam²⁴) fructus imputantur²⁵).

24) nam et in Falcidiam] Fructuosam enim heredi Falcidiam esse oportet.

25) fructus imputantur] Hoc intellige, si dilatio specialiter ex voluntate testatoris oritur, qui fortasse diem adiecit legatis. Tunc enim, quia dilatio omnino ex voluntate testatoris oritur, fructus nati heredi in Falcidiam imputantur. Tot enim videtur testator, qui et in diem legavit, heredi reliquisse, quot interim heres lucrari potest, pecuniam in diem legatam feronari occupans, vel ex agris aut aedibus in diem legatis fructus percipiens, ut Gaius lib. 32. Digestorum tit. 2. dig. 71. ad finem ait. Alioquin fructus interim percepti heredi Falcidiam non minuant, ut didicisti in Institutionibus, et ex dicto libro et titulo discere licet. Hoc autem dico, nisi maturi fuerint fructus possessionum hereditarium tempore mortis testatoris, eosque heres perceperit. Hi enim hereditatem augent, quippe pretiosorem facientes agrum. Quemadmodum etiam in praegnante ancilla dici potest. Nam et in ea partus pretium eius auget. Hoc ait Paulus lib. 35. dig. 9. Quod igitur dicitur hoc loco, certum esse, fructus imputari in Falcidiam, accipe secundum speciem propositam, si dilatio ex voluntate testatoris oritur. Sic enim etiam ponitur heres rogatus post certum tempus alteri restituere hereditatem.

Qui dicit irritum testamentum²⁶), atque vult etiam querela inofficiosi agere, electionem habet, utro prius agere velit.

26) qui dicit irritum testamentum] Non dixit, qui probat, sed, qui dicit, scilicet veritate non ita se habente prorsus. Alioquin his non daretur querela de inofficioso: primum, quia non contra ruptum vel non iure factum, sed contra validum testamentum querela inofficiosi datur: deinde, quia etiam subsidaria est querela inofficiosi.

Si exheredatus possideat hereditatem, et adver-

κινῆ κατ' αὐτοῦ ὁ γεγραμμένος κληρονόμος, ἀντιτίθει τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν καὶ οὕτως σκοπεῖται, ὡς ἂν εἰ αὐτὸς ἐξ ἀρχῆς ἐκίνησεν αὐτήν.

Ὁ¹⁾ κινήσας τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν καὶ^{κ)} ἤτηθῆς ἐκπίπτει τοῦ ἐν διαθήκῃ^{λ)} καταλειφθέντος αὐτῷ^{μ)} δημεύεται γάρ. εἰ δὲ τελευτήσῃ, ἢ ἀποστῇ πρὸ ψήφου, ἢ κατὰ ἀπουσίαν ἤτηθῆ^{ν)} ἢ κελυνοθῆ^{ο)} ἑτέρω ἀποκαταστήσῃ τὸ καταλειφθέν, οὐκ ἐκπίπτει· μόνου γὰρ τοῦ ἰδίου κέρδους ἐκπίπτει. ὁθεν ἂν ὁ γραφεὶς κληρονόμος καὶ ἀξιοθεὶς ἀποκαταστήσῃ κινήσῃ^{π)} τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν καὶ ἤτηθῆ^{ρ)}, τὸ δυνάμενον αὐτῷ διὰ τοῦ Φαλκιδίου περιγενέσθαι ἀπόλλυται^{σ)}.

δημεύεται γάρ] Ὁ φίσκος ταῦτα ὡς παρὰ ἀναξίου λοιπὸν ἀφαιρούμενος διεκδικεῖται^{α)}. πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον ἀπολαύειν γνώμης τεστατορος^{β)} τὸν πᾶσαν καταλύσαι τὴν γνώμην ἐπιχειρήσαντα τοῦ τεστατορος. Προσέκται εἰς τὸ πλάτος^{γ)} καὶ ταῦτα μὲν, εἰ ἄχρι τῆς ἀποφάσεως ἐπὶ τῇ ἀνασχίζῳ μεμνήκε δίκη, καὶ φησὶν ὁ Στέφανος^{δ)} σημειώσαι γάρ, ὅτι μόνος ὁ συκοφαντικῆ ψυχῆ τὴν δεινοφικίσο κινήσας καὶ ἐπιμένσας μέχρι καταδίκης ὑποπίπτει τῷ ἐναγομένῳ. [Sch. d. V. 245.]

Ἐάν τις τὸν δυνάμενον ἄνηβον ἔχειν κατὰ τῆς αὐτοῦ διαθήκης μέμψιν νόθευτήσῃται, ἀργεὶ ἢ κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν. ἔχει γὰρ ὁ ἄνηβος ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸ ἀπὸ τῆς διατάξεως τρίτον μέρος^{ε)}. εἰ δὲ κινήσῃ καὶ ἤτηθῆ^{ς)}, τὸ τρίτον ὡς χρέος λαμβάνει.

εἰ ἂν τις τὸν — ἄνηβον] Προθεώρησις. Ἐγνος ἐν τῷ α'. τὸν Ἰουστινιανόν, ὅτι εἰ ἄν τις ἄνηβον αὐτεξοίσιον εἰς θεῖαν λαβὼν ἐμαγκάπαιον αὐτὸν ἀλόγως ποιήσῃ, ἀναγκάζεται, τοῦτο βουλομένης τοῦ Πίου διατάξεως, ἀποκαταστήσῃ αὐτῷ πρῶτον μὲν τὰ δι' αὐτοῦ προσηρισθέντα, ἔπειτα δὲ καὶ τὸ δ'. μέρος τῆς οὐσίας περιουσίας. οὗτο εἰδὼς ἐλθεῖ ἐπὶ τὸ προκειμένον. ἔχων τις ἄνηβον ἔγγονον ἀπὸ θυγατρὸς ἔλαβε τοῦτον εἰς θεῖαν αὐτεξοίσιον ὄντι κατὰ ἀδραγατία. προδήλον δὲ, ὅτι ὁ ἀπὸ θυγατρὸς ἔγγονος ἠδύνατο καὶ τῆς θύσεως ἢ τῆς ἐμαγκάπαιονος μὴ γενομένης τὴν δεινοφικίσο κινήσῃ. ἐπειδὴ ἔχει τὸ δ'. ἐκ τῆς Πίου διατάξεως (καὶ ὡς παρὰ ἀναξίου τοῦτο ὑφαρνούμενος^{ε)} ἐπὶ τὸν φίσκον μετέρχεται), λέγει ὁ Οὐλπιανός^{ς)} προσήκον ἐστὶν ἢ τὴν ἀρχὴν αὐτὸν μὴ προσέσθαι τὴν δεινοφικίσο κινήσῃ, ἢ κινῆσῃ καὶ ἤτηθῆ^{ς)}, συγχωρεῖν αὐτῷ τοῦτο τὸ δ'. ἔχειν, ὡς ἀνεῖν χρέος ἰδικὸν αὐτῷ ἀπὸ τοῦ τεστατορος ἀπὸ τῆς Πίου διατάξεως ὀφειλόμενον. Παραγραφή. Εἰπόν σοι καὶ ἐν τῷ α'. διγ. τοῦ παρόντος τίτ. ὅτι παντες οἱ κατιόντες, κἂν ἐκ θηλυγονίας εἴεν, κινῶσι κατὰ τῆς διαθήκης τῶν ἀπόντων δεινοφικίσο. σημειώσαι δὲ, ὅτι καὶ θετοῦ πατρὸς κινῶσι δεινοφικίσο κατὰ τῆς διαθήκης τοῦ θετοῦ πατρὸς. τοῦτω δὲ συνῖδει καὶ τὸ μέλλον λέγεσθαι ἐν τῷ παρόντι τίτ. πρὸς τῷ τέλει τοῦ κθ'. διγ. [Sch. e. V. 245.]

τὸ τρίτον ὡς χρέος λαμβάνει] Ὡς^{ε)} τῷ ἐν ἀνηβότητι νόθευτήσῃται καὶ ἀλόγως ἐξηρεδατενομένῳ τὸ γ'. ἐποφείλεται. [Sch. e. V. 246.]

σ'. ἢ) Μάρκου^{ν)}. Ἐάν^{ω)} μέρος τῶν δικαστῶν ἐπὲρ τῆς διαθήκης καὶ μέρος κατ' αὐτῆς ψηφίσῃται, τὰ ἐπὲρ αὐτῆς κρατεῖ^{ρ)} εἰ μὴ δίκινται προσηνῶς ἐπὲρ τοῦ γεγραμμένου κληρονόμου ἀδίκως ψηφισάμενον.

Ὁ^{α)} λαβὼν ληγάτον οὐ κινεῖ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν, εἰ μὴ ἐπὶ τῷ ἀποκαταστήσῃ τὸ ληγάτον ἔλαβεν.

1) L. 8. §. 14. D. h. t. legitur in Syn. p. 368. ubi est cap. 7. hui. tit. et lib. Basil. Usque ad verba δημεύεται γάρ legitur apud Harm. V. 6. §. 3. κ) καὶ omittit Syn. λ) Syn. pro ἐν διαθήκῃ habet ἐκ τῆς διαθήκης. μ) Syn. κινήσει. ν) Syn. ἀπόλλυσιν. ο) Malim ἐδικήσῃ. π) Malim τῆς γνώμης τοῦ τεστατορος. ρ) Τὸ πλάτος sunt Digesta. ρ) Legendum est τὸ τεταρτον μέρος, quadrantem. Nam de quarta D. Pii sermo est. σ) Lege ἀφαιρούμενον cum Corn. Sieben ad Paelli Synopsis (in Thes. Meerm. T. I. p. 80.) et dele signum parentheses. τ) Addendum videtur χρέος post ὡς, vel ὡς dictum est pro ὡςτε. υ) Nota, numeros capitibus a nobis praefixos a Fabrotianis differre ideo, quod Fabrotus numeros secutus est fragmentorum in Digestis, ego vero numeros capitum singulorum in Basilicis. Numerus ergo cap. 9. apud Fabr. est 10. φ) Lege Μαρκελλου, Marcelli. ψ) L. 10. pr. D. h. t. legitur in Syn. p. 102. ρ) Fabr. huic §. 1. L. 10. praefigit numerum α'. eundemque repetit in L. 11.

sus eum agat heres scriptus, opponit querelam inofficiosi testamenti, et sic res spectatur, ac si ipse ab initio eam instituisset.

Qui egit querela inofficiosi testamenti, et victus est, excidit eo, quod in testamento ei relictum est: publicatur enim²⁷⁾. Si vero moriatur, vel desistat ante sententiam, vel absens victus sit, vel relictum iusus sit alii restituere, eo non excidit: lucro enim proprio tantum privatur. Unde si scriptus heres et rogatus restituere egerit querela inofficiosi testamenti et victus sit, quod per Falcidiam ad eum pervenire potuit, amittit.

27) publicatur enim] Fiscus haec tanquam indigno auferens vindicabit. Absurdum enim est, frui iudicio testatoris eum, qui totum iudicium testatoris evertere conatus est. Eius τὸ πλάτος additur: Et haec quidem, si usque ad sententiam in improba lite perseveraverit. Et ait Stephanus: Nota enim, eum tantum, qui calumniandi animo egit de inofficioso et perseveravit usque ad condemnationem, reo succumbere.

Si quis impuberem²⁸⁾, qui contra testamentum eius querelam habere potest, arrogaverit, cessat querela inofficiosi. Habet enim impubes ex bonis eius trientem ex constitutione. Quodsi egerit et victus sit, trientem ut aes alienum capit²⁹⁾.

28) si quis impuberem] Praevia consideratio. Didicisti in lib. I. Institutionum, si quis impuberem sui iuris arrogaverit eumque sine causa emancipaverit, cogi eum, volente id Pii constitutione, primum restituere ea, quae per eum acquisivit, deinde et quartam partem bonorum suorum. Hoc cognito accede ad id, quod propositum est. Quidam habens nepotem ex filia impuberem, hunc, qui sui iuris erat, arrogavit. Certum autem est, ex filia nepotem etiam arrogatione vel emancipatione non interveniente de inofficioso agere posse. Quia quartam habet ex Pii constitutione (eaeque tanquam indigno ei aufertur et ad fiscum transit), Ulpianus ait, conveniens esse, vel ab initio eum non admitti de inofficioso testamento agentem, vel, etiam si egerit et victus sit, concedi ei, ut hanc quartam habeat, quasi aes alienum a testatore ex Pii constitutione ei debitum. Adnotatio. Dixi tibi et in dig. I. huius tituli, omnes descendentes, etiamsi per femininum sexum descendant, agere de inofficioso contra testamentum adscendentium. Nota vero, et adoptivos liberos agere de inofficioso contra testamentum patris adoptivi. Huic vero congruit et quod dicendum erit hoc titulo ad finem dig. 29.

29) trientem ut aes alienum capit] Itaque impuberi arrogato et sine causa exheredato triens debetur.

IX. Marci. Si pars iudicum pro testamento, et pars contra illud pronuntiaverit, sententia pro eo data obtinet: nisi ostendatur aperte pro herede scripto inique partem iudicum iudicasse.

Qui accepit legatum, non agit querela inofficiosi, nisi legatum accepit, ut restitueret¹⁾.

εἰ μὴ ἐπὶ τῷ ἀποκαταστήσει τὸ ληγάτον ἐλαβεν] Τυχὸν γὰρ ἐπίτροπος ὢν καὶ ἀρμοτιούσης αὐτῷ τῆς δεινόφικισο ἀπήτησεν ἀπὸ τῆς διαθήκης ληγάτον οὐκ αὐτῷ καταλειφθέν, ἀλλὰ τῷ ἑξ αὐτοῦ ἐπιτροπιουμένῳ πουπίλλῳ. Παραγραφὴ. Σημειώσαι, ὅτι ἐνταῦθα τὸν ἐλλήροτα τὴν ἀπὸ γνώμης τοῦ τεστατορός φησι μῆτε κινεῖν δύνασθαι τὴν δεινόφικισο. ἐν τῷ ἡ. διγ. τὸν ἔχοντα ἀπὸ γνώμης τοῦ τεστατορός φησιν, ὅτι εἰ κινεῖται καὶ ἡτηθῆ, ἐκπίπτει καὶ αὐτοῦ τοῦ καταλειφθέντος αὐτῷ. διάφορον οὖν ἐνταῦθα καταδέξασθαι ἦτοι λαβεῖν αὐτὸν φησι τὸ καταλειφθέν. [Sch. f. V. 246.]

Παραγραφὴ. Τυχὸν γὰρ ἐπίτροπος ἔχων ἐν διαθήκῃ ληγάτον ἐκίνησεν ὀνόματι τοῦ πουπ. τὴν δεινόφ. τοῦτο νόσον, ἐνθα μὴ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλὰ ἀνάγκῃ τοῦ ὀφειμένου τὴν μέμψιν κατὰ τῆς διαθήκης ἐκίνησεν, ἢ ὁ πρωτόλυτος προκατηρξάτω κατὰ τὸ β. διγ. τοῦ παρόντος τι. εἰ γὰρ ὡς δικολόγος ἢ ὡς προκουρατωρ εἰσελθὼν εἶπεν ἢ ἐκίνησε κατὰ τῆς διαθήκης, ἐπειδὴ πρὸς ἀνάγκης οὐκ ἦν αὐτῷ τὸ συνηγορήσαι ἢ προκουρατωρ γενέσθαι, τότε ἀπόλλυσι τὸ καταλειφθέν αὐτῷ ληγάτον, ὡς μαθησίαις ἐν τῷ λβ. διγ. τοῦ παρόντος τι. εἰ καὶ ὁ πατήρ ὀνόματι τοῦ οἴκλου παιδὸς κινεῖται δεινόφικισο κατὰ τῆς μητρίας τοῦ παιδὸς διαθήκης, καὶ ἡτηθῆ, οὐκ ἀπόλλυσι τὸ καταλειφθέν αὐτῷ ἐν αὐτῇ τῇ διαθήκῃ ληγάτον, ὡς φησιν ὁ Τρυφώνιος ἐν τῷ κβ. διγ. καὶ οὗτος γὰρ ὡς πατήρ ἀνάγκῃ τοῦ ὀφειμένου τῆς εὐσεβείας καὶ στοργῆς τῆς περὶ τὸν παῖδα συνωθούμενος ἐκίνησεν. [Sch. f. V. 246.]

L. 11. D. v. 2. ἰ. 2) Μοδεστίνου. Ὁ νικήσας^{a)} τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν οὐκ ἀνατρέπει τὰς ἐν ζωῇ δωρεάς, οὔτε τὰς ἐπιδοθείσας προίκας.

ὁ νικήσας τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν] Προδωθήσας. Ὡς περὶ ἐστὶ δεινόφ. ^{b)} τεσταμέντι καταλούσα τὰς διαθήκας, οὕτως ἐστὶ δεινόφ. ^{c)} δωροδοκίους τὰς ἀμετρούς ὡς αὐτῶς καταλούσα δωρεάς ^{bb)}. ἔστι δὲ καὶ δεινόφ. ^{c)} δωροδοκίους τὰς ἀμετρούς ὡς αὐτῶς καταλούσα προίκας. τοῦτο εἰδὼς ἐλθεῖ ἐπὶ τὸ προκείμενον. δύο τις ἔχων ἀρρενας παῖδας τὸν μὲν ἐμαγκλίπατον, τὸν δὲ σοῦον, καὶ θυγατέρα μίαν τῷ μὲν ἐμαγκλίπατῳ παιδί δωρεάν δέδωκεν ἕντερ βίβος, ἕντερ δὲ τῆς θυγατρὸς ἐπίδεδωκε προίκα. καὶ τελευτῶν τούτων μὲν τὸν ἐμαγκλίπατον καὶ τὴν θυγατέρα κληρονόμους ἐνεστήσατο, τὸν δὲ σοῦον ἀπόκληρον πεποιθῶς οὐδὲν αὐτῷ καταλείπειν. εἰκότως οὖν αὐτῷ ^{d)} μετὰ τοῦ πατρὸς τελευτῆς ἤρμισεν ἢ κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν. καὶ ζήτησις ἦν, εἰ ἄρα τῆς διαθήκης καταλυθείσης ἀνατρέπεται καὶ ἡ γενομένη δωρεὰ παρὰ τοῦ τεστατορός εἰς τὸν ἐμαγκλίπατον παῖδα τὸν ἡτηθέντα, καὶ εἰ μέρος τῆς ἐπίδεδωμένης προίκας ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς ἐδικήσεται δύναται ὁ νενικηκώς. καὶ φησι Μοδεστίνος, τῆς δεινόφ. ^{e)} τεσταμέντι κινήσεως, εἰ καὶ ὁ τὴν μέμψιν κινήσας νικήσῃ, οὐ παρὰ τοῦτο ἀνατρέπεται ἡ γενομένη παρὰ τοῦ τεστατορός ἕντερ βίβος δωρεὰ, οὐδὲ μέρος ἐδικηθῆσεται τῶν ἐπίδεδωμένων λόγῳ προίκας. [Sch. g. V. 246. sq.]

L. 12. pr. D. eod. α. 8) Αὐτός ^{h)}. Εἴτε τὸ ληγατευθὲν αὐτῷ ⁱ⁾, ἢ τῷ υἱῷ, ἢ τῷ δούλῳ τῷ ἰδίῳ ἐπιγνοῦς ^{k)} ὁ υἱὸς οὐ κινεῖ τὴν μέμψιν, ὡς περὶ οὔτε εἰ πανούργως τὸν ἴδιον δοῦλον γραφέντα κληρονόμον ἡλευθέρωσε πρὸ τοῦ κληρονομήσαι.

εἴτε τὸ ληγατευθὲν αὐτῷ] Πρὸς τὸ μὴ δύνασθαι τὸν ἔξενερεδαῖον παῖδα τὴν δεινόφ. κινεῖν, ἄδιαφορον, εἴτε αὐτῷ ληγάτον καταλείπειται καὶ τοῦτο ἐπέγνω, εἴτε τῷ υἱῷ αὐτοῦ, εἴτε τῷ οἰκῆ καταλειφθέν ληγάτον ἀπήτησεν ἐπὶ ἑκατέρα γὰρ τὸ τῆς ὑπεξουσιότητος αὐτῷ ^{l)} καταλειφθέν ληγάτον ἀπαίτησας ἢ ἄλλως ἐπιγνοῦς, καὶ βουλομένοις κινήσει τὴν μέμψιν ἐκβιάλλεται παραγραφῇ. τὸ πλέον λέγω ^{l)} εἰ καὶ οὗτος αὐτὸς ὁ ἔξενερεδαῖος πᾶσι τὸν οἰκῆν αὐτοῦ κληρονόμον παρὰ τοῦ οἴκειου πατρὸς γραφέντα, πρὶν ἢ κελύσει αὐτῷ τὴν κληρονομίαν ἀδείψαι, ἡλευθέρωσεν, ἢ αὐτὸν ἔλευθέρωσεν ὡς κατ' οἰκίαν γνώμην καὶ μὴ κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ τῆς κλη-

1) nisi legatum accepit, ut restitueret] Puta, cum tutor esset, eique competeret querela inofficiosi, petit ex testamento legatum non sibi, sed pupillo, cuius tutelam gerit, relictum. Adnotatio. Nota, hoc loco dici, eum, qui aliquid accepit ex voluntate testatoris, agere non posse de inofficioso. In dig. 8. ait, eum, qui quid habet ex voluntate testatoris, si egerit et victus sit, cadere etiam eo, quod ipsi relictum est. Diversum igitur hoc loco ait, eum accipere id, quod relictum est.

Adnotatio. Forte tutor, qui ex testamento legatum habet, nomine pupilli egit de inofficioso. Hoc intellige, ubi non sua sponte, sed necessitate officii querela inofficiosi testamenti egit, vel principalis litem contestatus est secundum dig. 2. huius tituli. Nam si ut advocatus vel ut procurator ingressus testamentum inofficiosum dixit, vel querela egit, quoniam necesse ei non erat, ut advocacionem praestaret vel procurator fieret, amittit sibi relictum legatum, ut discis in dig. 32. huius tit. Etiam si pater nomine filii sui egerit de inofficioso contra testamentum matris filii, et victus sit, non amittit legatum in eodem testamento sibi relictum, ut ait Tryphoninus dig. 22. Nam et hic ut pater necessitate officii pietatis et amore filii coactus egit.

X. Modestini. Qui vicit querelam inofficiosi testamenti ¹⁾, non revocat donationes inter vivos, neque dotes datas.

1) qui vicit querela inofficiosi testamenti] Praevia consideratio. Quemadmodum querela inofficiosi testamenti rescindit testamenta, ita querela de inofficiosis donationibus immodicas rescindit donationes. Est autem et querela de inofficiosis dotibus, quae similiter rescindit immodicas dotes. Hoc cognito accede ad id, quod propositum est. Quidam habens duos filios, alterum emancipatum, alterum suum, et filiam unam, emancipato filio donavit inter vivos, et pro filia dotem dedit. Et moriens hunc emancipatum et filiam heredes instituit, suum vero exheredavit, et nihil ei reliquit. Merito igitur ei post patris mortem competeat querela inofficiosi testamenti. Et quaerebatur, an rescisso testamento etiam infirmaretur donatio a testatore in emancipatum filium, qui victus est, collata, et an partem dotis pro filia datae victor vindicare posset. Et Modestinus ait, querela inofficiosi testamenti mota, etiamsi is, qui ea egit, obtinuerit, non ideo tamen infirmari donationem inter vivos a testatore factam, neque partem in dotem datorum vindicari.

XI. Idem. Sive legatum sibi ¹⁾, sive filio ²⁾, sive servo suo filius agnoverit, non agit querela, sicut nec si fraudulenter servum suum heredem scriptum manumiserit ante aditam hereditatem.

1) sive legatum sibi] Ut filius exheredatus querela inofficiosi agere non possit, nihil interest, utrum ipsi legatum relictum sit idque agnoverit, an filio ipsius vel servo relictum legatum petierit: utrobique enim si legatum his, qui in potestate eius sunt, relictum, relictum vel aliter agnoverit, et querela inofficiosi agere velit, praescriptione submovetur. Plus dico, si et idem filius exheredatus servum suum a patre heredem scriptum, priusquam eum hereditatem adire iusserit, manumiserit, ita ut postea is liber suo arbitrio, non iussu ipsius hereditatem adiret, postea nihilominus a querela

y) Malim τῇ αὐτῇ. z) Apud Fabr. α. σ) Lege νικήσας, qui vicit, auctoritate Digestorum. Ὁ κινήσας, quod habet Fabr. est qui egit. b) Fabr. δεινόφ. Sed legendum ἰνοφικισο. bb) Fabr. τὰς δωρ. c) Fabr. δωροδοκίους. Sed lege δωροδοκίους. d) Lege αὐτῷ. Fabr. αὐτῶν. e) Lege ἰνοφ. f) Nota rursus in sequentibus scholiis confusionem Fabroti. Nam scholio sequenti, cui lit. h. erat praefigenda, praefigit litteram b. et sic pergit usque ad sch. s. V. 253. g) Apud Fabr. ἰβ. h) Lege ὁ αὐτός. i) Lege αὐτῷ. k) Lege ἐπιγνώ. l) Malim τῇ ὑπεξουσιότητι αὐτοῦ vel τοῖς ὑπεξουσιότησι αὐτοῦ.

ρονομία προσέλθη, και ούτως οὐδὲν ἦτον ἀποκηθήσεται μετὰ ταῦτα. μόνον εἰ ἐπίτηδες και ἀπατητικῶ λογισμῶ τοῦτο πεποιήκε. Θες γάρ, ἔτι μετα ἐξωτικῶ τινος εἰς μέρος ὁ οἰκέτης ἐγραφή κληρονομος, και βουλόμενος ὁ ἐξηρεδάτος παῖς πᾶσαν ἔχει τὴν τῷ τεστατορος περιουσίαν ἡλευθέρωσε τὸν οἰκέτην, ἵνα και οἰκίαν ἀδίτευσαν γνώμην μηδὲν αὐτῷ προσπορίσῃ, και ὡς μηδὲν ἔχων ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ τεστατορος τὴν δεινοφικίσο κινήσῃ. [Sch. b. V. 247.]

ἢ τῷ νίῳ] Ὑπεξούσιον θεμάτισον τὸν νίον τοῦ δυναμένου τὴν δεινοφ. κινεῖν, διὰ τὸ κγ. διγ. και μὴ ἀντιπέσῃ σοι τὸ εἰρημένον ῥήτον, ἐξηρεδάτον ὑποτιθέμενον τὸν τοῦτου πατέρα. και γὰρ ὑπεξούσιον τε και σοῦον αὐτὸν τὸν νίον λέγω τοῦ τεστατορος ὑποτιθεσθαι^{m)} και ὡς σοῦον ἐξηρεδάτον γενόμενος, προδῆλον, ὅτι μετὰ τελευτῆν τοῦ πατρός αὐτεξούσιος γενόμενος ἔχει τὸν οἰκίον νίον μεταπίπτοντα και ὑπεξούσιον αὐτοῦ γινόμενον. [Sch. c. V. 247.]

Ἀρξάμενος ὁ ἀπόκληρος ἀπαιτεῖν τὸ καταλειφθὲν αὐτῷ παρὰ τοῦ ὑπὸ ὄρον ἡλευθέρωθέντος ἐπιγινώσκει τὴν γνώμην τοῦ πατρός. ἔάνⁿ⁾ τὸ ἀκριρεθὲν ληγάτον ἀπαιτῶν ἡτήσῃ, ἀναλαμβάνει τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν.

Ἀρξάμενος ὁ ἀπόκληρος ἀπαιτεῖν] Τελευτῶν τις ἐξωτικὸν ἐνεστήσατο κληρονομόν, ἐξηρεδάτον δὲ τὸν πῦδα ποιήσας, οἰκέτη τινὶ καταλείπειν ἡλευθέρωσαν ὑπὸ αἰμοῖν τὴν ἔάν δῶ τούτῳ τῷ ἐξηρεδάτῳ παιδί δέκα νομίσματα. λέγει τούτων ὁ Μοδестίνος, ἔάν ὁ ἐξηρεδάτος παῖς ἀρξῆται τὸν στατουλίβρα τοὺς δέκα χρυσούς ἀπαιτεῖν, δοκεῖ τὴν βούλησιν ἐπιγινώσκων τοῦ οἰκίον πατρός, και οὐ δυνατα λοιπὸν κατὰ τῆς αὐτοῦ διαθήκης τὴν δεινοφ. κινεῖν. [Sch. d. V. 247.]

ἔάν τὸ ἀκριρεθὲν ληγάτον ἀπαιτῶν] Θες γάρ, ὅτι ἐν μὲν τῇ διαθήκῃ ληγάτον καταλείλοιπε τῷ ἐξηρεδάτῳ αὐτοῦ παιδί ὁ πατήρ, ἐν δὲ τῷ κωδικέλλῳ ἡδέμπευσε τὸ ληγάτον. [Sch. e. V. 248.]

ἀναλαμβάνει τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν] Εἰ και τὰ μάλιστα γὰρ ἐν τῷ ἐπιγινώσκει τὸ ληγάτον ἐβεβαίωσε τὴν διαθήκην, ὁμως τὸ ληγατεῦσαι μὲν τὸν πατέρα, ληγατεῦσαντα δὲ μεταμειληθῆναι και ἀδεμπεύσαι τὸ καταλειφθὲν ὁμοίον ἐστίν, ὡς ἂν εἰ μηδὲ ἐληγατεῦσε τὴν ἀρχῆν. [Sch. f. V. 248.]

Ἐάν ὁ νίος τοῦ τελευτήσαντος και Πέτρος ἡρωώστων αὐτῷ και ληγατεθείσης τοῦ χρέους ἡλευθέρωσῃ Πέτρωⁿⁿ⁾ και ἀμερμνίως αὐτῷ γενομένης ἡλευθέρωσῃ και ὁ νίος, οὐ κωλύεται κινεῖν τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν.

ἔάν ὁ νίος τοῦ τελευτήσαντος] Ἐχων τις νίον ἐμυγκίπτον ἐδάνεισεν αὐτῷ και Τίτῳ κοινῶς, και ἐπρωτήσεν αὐτοὺς ὡς εἶναι δύο χρέους προμπετίνδους. ἀλλὰ τελευτῶν ὁ τοῦ ἐμαγκίπτου πατὴρ ἴμα και δανεωτής ἐξωτικὸν ἐνεστήσατο κληρονομόν, ἐξηρεδάτον δὲ τὸν ἐμυγκίπτον ἐποίησε, λιβεραιόνα τοῦ χρέους καταλειποῦσῃ τῷ Τίτῳ, μεθ' οὗ δανεωμένος ὁ ἐμαγκίπτος ἐπρωτήσῃ κοινῶς. τῆς δὲ λιβεραιόνας τῷ Τίτῳ καταλειφθείσης διὰ τῆς γενομένης αὐτῷ ἀκκεπιτατόνος συνηλευθέρωσῃ και ὁ παῖς ὁ ἐμαγκίπτος. και φησὶν ὁ Μοδестίνος, μὴ παρὰ τοῦτο κωλύσθαι αὐτὸν τὴν δεινοφικίσο κινεῖν. [Sch. g. V. 248.]

Τοῦ Ἐναντιοφανούς. Καίτοι ληγατάριος ἐστίν ὁ νίος, ὡς βιβ. λδ. tit. δ. διγ. γ. και οὐκ ἐχρῆν αὐτὸν κινήσαι περὶ τῆς διαθήκης μέμψιν ἡλευθέρωθέντα^{o)} τοῦ χρέους. Λύσις. Ἀλλὰ τοῦτο ἐστίν, ὅτε τὸ ληγάτον ὁ νίος κατεδέξατο. ἐνταῦθα δὲ προποτύπως οὐ κατεδέξατο, ἀλλὰ διὰ τῆς γενομένης τῷ Πέτρω ἀποληρωσεως ἡλευθέρωσῃ. [Sch. g. V. 248.]

ιβ. p) Πανιανού. Και μετὰ προκάταρξιν εἰ ἀποστῆ τις τῆς κατὰ τῆς διαθήκης μέμψεως, οὐχ ἀρμόζει τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ ἢ μέμψις.

Κινήσας ὁ νίος κατὰ δύο κληρονόμων τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν, τὸν μὲν ἐνίκησεν, ὑπὸ δὲ τοῦ

repelletur, modo data opera et fraudulento consilio id fecerit. Pone enim, cum extraneo quodam servum ex parte heredem institutum, et exheredatum filium, qui omnia testatoris bona habere vult, manumisisse servum, ut suo arbitrio adita hereditate nihil ipsi acquireret, atque ita ipse tanquam nihil habens ex bonis testatoris de inofficioso ageret.

2) sive filio] Pone, filium esse in potestate eius, qui de inofficioso agere potest, propter dig. 23. Nec te offendat textus memoratus, qui ponit, patrem eius esse exheredatum. Nam et si dixero, poni filium in potestate testatoris esse eiusque suum heredem, et ut suum exheredatum, manifestum est, eum post mortem patris sui iuris effectum habere suum filium in suam potestatem recidentem.

Exheredatus, qui relictum sibi a statulibero L. 12. petere coepit³⁾, agnoscit iudicium patris. Si qui §. 1. 2. ademtum legatum petit⁴⁾, victus sit, recipit querelam inofficiosi testamenti⁵⁾. D. V. 2.

3) exheredatus, qui — petere coepit] Quidam moriens extraneum instituit heredem, filium autem exheredavit, et servo cuidam reliquit libertatem sub conditione, si huic filio exheredato decem aureos dederit. Ait igitur Modestinus, si filius exheredatus a statulibero decem illos aureos petere coeperit, videri eum agnoscere voluntatem patris sui, nec posse contra testamentum eius agere de inofficioso.

4) si qui ademtum legatum petit] Pone enim, patrem in testamento filio suo exheredato legatum reliquisse, in codicillis autem illud ademisse.

5) recipit querelam inofficiosi testamenti] Nam etsi agnoscendo legatum approbaverit testamentum, tamen patrem legare, postea autem poenitentia actum adimere id, quod relictum est, perinde est, ac si ab initio plane non legasset.

Si filius defuncti⁶⁾ et Petrus ei pecuniam debuerint et legata Petro liberatione et acceptilatione ei facta liberatus etiam sit filius, non prohibetur agere querela inofficiosi testamenti. §. 3.

6) si filius defuncti] Quidam filium emancipatum habens, ei et Titio communiter credidit pecuniam, et ab iis stipulatus est, ita ut essent duo rei promittendi. At moriens emancipati pater idemque creditor extraneum instituit heredem, et emancipatum exheredavit, liberatione Titio legata, quocum pecuniam mutuatus emancipatus communiter stipulanti promisit. Liberatione autem Titio legata per acceptilationem ei factam liberatus etiam est filius emancipatus. Et Modestinus ait, non tamen propterea eum prohiberi, quominus de inofficioso testamento agat.

Enantiophanis. Atqui legatarius est filius, ut lib. 34. tit. 4. dig. 3. nec debet ipse, qui debito liberatus est, agere querela inofficiosi. Solutio. Sed hoc obtinet, si legatum filius agnoverit. Hoc vero loco principaliter legatum non agnovit, sed acceptilatione Petro facta liberatus est.

XII. Papiniani. Etiam si quis post litis contestationem destiterit a querela inofficiosi testamenti, heredibus eius querela non competit. L. 15. §. 1. D. cod.

Filius, qui adversus duos heredes¹⁾ querela inofficiosi testamenti egit, unum vicit, ab altero victus §. 2.

m) Fabr. ὑποτίθεται. n) Adde ὁ post lán. nn) Lege τῆ III. o) Fabr. ἡλευθέρωθέντος. p) Apud Fabr. εἰ.

Prætermittæ sunt L. 13. 14. 15. pr. D. h. t.

ἄλλου ἡττήθη. ἔχει εἰς τὸ ἡμισυ τὸ διαιοῦν τῆ φαιμῖλα τὸν κληρον δικαστήριον, καὶ ἐκ μέρους ἐνάγει καὶ ἐνάγεται περὶ τῶν χρεῶν, καὶ δοκεῖ ὁ διαθήμενος ἐκ μέρους ἀδιάθετος τελευτᾶν.

κινήσας ὁ υἱὸς κατὰ δύο κληρονόμων] Δύο τις ἔχων παῖδας θάτερον μὲν αὐτῶν μετὰ ἐξωτικῆς πινος ἐνεστήσατο κληρονόμον, τὸν δὲ ἕτερον ἐξηρεδάτο ἐποίησεν. εἰτα κινήσας ὁ ἐξηρεδάτος παῖς τὴν μέμψιν διαφόρους ἀπρηγάτο ψήφους τῶν δικαστῶν· τὸν μὲν γὰρ ἐξωτικὸν ἐνίκησεν, ἐνίκηθη δὲ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ· καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, εἰς μέρος κατέλυσε τὴν διαθήκην. λέγει τοῖνον ὁ Παπινανός, εἰς μέρος αὐτὸν κινεῖν κατὰ τῶν νερεδιταριῶν δεβιτόρων καὶ ἐνάγεται παρὶ τῶν νερεδιταριῶν δανεωτῶν, καὶ αὐτὰ δὲ τὰ πράγματα τῆς κληρονομίας εἰς μέρος δηλονοτι, διὰ τῆς ἐν ἑμῶ ἐκδικεῖν, καὶ διαιεῖσθαι τὴν κληρονομίαν. πρόδηλον γὰρ, ὡς ἀμύττει αὐτῷ τὸ φαιμῖλας ἐκμακούνθαι δικαστήριον, ἐπειδὴ συναμολογηται εἶναι αὐτὸν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμον εἰς μέρος. καὶ διὰ τοῦτο μέρος μὲν τῆς κληρονομίας ἐναπομένει^{γ)} τῆ διαθήκῃ, καὶ ὡς ἐξ αὐτοῦ ἐκδικεῖται, τὸ δὲ ἕτερον ἐξ ἀδιαθέτου. καὶ οὐδὲν θαναμιστὸν ἐπὶ τῆς δεινοφ. τὸν αὐτὸν ἐκ διαθήκης καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομεῖσθαι. ἀνάγνωθι τὸ α'. θέμα τοῦ ἐξῆς διγ. τὸ ιθ'. καὶ τὸ κ'. καὶ τὸ β'. θέμα τοῦ κ'. διγ. καὶ τὸ κ. διγιστον^{ρ)}. [Sch. h. V. 248. sq.]

L. 16. pr. ιγ'.^{α)} Αὐτός^{β)}. Τοῦ ἐνὸς τῶν παιδῶν εἰς τὸ
D. V. 2. ἀναλογοῦν αὐτῷ κινήσαντος καὶ νικήσαντος, ὁ ἀδελ-
Omissa est φός αὐτοῦ ἢ μὴ κινῶν ἢ ἡττώμενος οὐ συντρέχει
§. 1. αὐτῷ ὡς ἐξ ἀδιαθέτου.

τοῦ ἐνὸς τῶν παιδῶν] Δύο τις ἔχουσα παῖδας καὶ θυγατέρα μίαν τὸν μὲν ἕνα τῶν παιδῶν ἔγραψε κληρονόμον· σιωπηρῶς δὲ τὸν ἕτερον καὶ τὴν θυγατέρα παρέδραμεν, ὡς ἀμύττει δεινοφ. κατὰ τῆς διαθήκης. ἀλλ' ὁ μὲν υἱὸς ὁ πικρετέριος ἐνίκησε τὴν μέμψιν, καὶ κατέλυσε τὴν διαθήκην εἰς μέρος, καὶ δ. ἔλαβεν οὐγκίας, αἰτινες αὐτῷ καὶ ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένῳ διέφερον. δέον δὲ καὶ τὴν θυγατέρα κινήσαι καὶ παρὰ τοῦ γεγραμμένου κληρονόμου τὸ ἀνήκον τῶν^{ι)} ἐξ ἀδιαθέτου μέρος λαβεῖν, τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησεν, ἦκε δὲ πρὸς τὸν ἀδελφὸν τὸν διὰ τῆς δεινοφ. λαβόντα τετρασύνκον, βουλομένη μέρος ἐκ τούτου λαβεῖν. ἔλεγε γὰρ πρὸς αὐτὸν, οὐ ὅσον ἦκεν εἰς τὰς δ. ταύτας οὐγκίας, ὡς ἐκομίσω τὴν δεινοφικίσο κινήσας, ἀδιάθετος ἢ κοινῇ μητρῷ τελευτηκέναι δοκεῖ, καὶ ὀφείλω μέρος ἐκ τούτου λαβεῖν. λέγει Παπινανός, μὴ δίκαιον εἶναι τὸν δικαστηρίοις ἰσοσ προσμῆσαντα ταὶ τὸ ἀνήκον αὐτῷ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κομισαμένων μέρος, κοινῶν ἔχειν τοῦτο μετὰ τῆς ἀδελφῆς τῆς ἐφρησυχασίας καὶ μηδὲ κινήσαι τὴν μέμψιν ἀνασχομένης, ἢ κινήσας καὶ ἡττηθείσης. [Sch. i. V. 249.]

L. 17. pr. ιδ'.^{α)} Ὁ γνώμη παραιτουμένου μὴ κινῶν τὴν
D. eod. κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν οὐ ποιεῖ μέρος τῷ ἰδίῳ
Deest §. 1. ἀδελφῷ βουλομένῳ κινήσαι τὴν μέμψιν. ἐὰν οὖν ὁ
νικήσας λάβῃ πᾶσαν τὴν κληρονομίαν, οὐ δύναται
ὁ ἄλλος συντρέχειν αὐτῷ ὡς ἐξ ἀδιαθέτου. ἀντίκει-
ται γὰρ αὐτῷ ἢ τοῦ δικιστοῦ ἀπόφασις.

ὁ γνώμη παραιτουμένου] Δύο τις ἔχων ἢ καὶ πλείονας παῖδας καὶ ἀλόγως αὐτοὺς ἐξηρεδάτους ποιήσας ἐξωτικὸν ἔγραψε κληρονόμον. ἀλλ' ὁ μὲν εἰς τῶν παιδῶν ἐφρησυχασεν, οὐκ ἀπλῶς, ἀλλὰ ἑπουδιатеύοντος ψυχῆ. βούλονται δὲ κινήσαι τὴν μέμψιν οἱ ἄλλοι τῶν ἀδελφῶν. φησὶ τοῖνον ὁ Παῦλος, τὸν ψυχῆ ἑπουδιатеύοντος ἐφρησυχασαντα μὴ ποιεῖν μέρος τοῖς ἄλλοις, οἱ βούλονται κινήσαι τὴν μέμψιν. ἀλλὰ δύο τυχόν ὄντων παιδῶν, εἰ θάτερος αὐτῶν ἑπουδιатеύοντος ἐφρησυχασε ψυχῆ, κινῶν ὁ ἕτερος πᾶσαν καταλύει^{β)}, εἰς τὸ παν καταλυομένην^{γ)}. τότε δὴ καὶ ὁ ἐφρησυχασας ἐξ ἀδιαθέτου καλεῖται, καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον εὐρίσκειται ὁ νενικηκάς^{δ)}, ὅσον ἦκεν εἰς ἐξ ἀκριβείας, μὴ δεόντως τὴν πᾶσαν ἐκδικῶν κληρονομίαν. εἰκότως ἐνταῦθα εἰ κινήσει καὶ καταλύσει τὴν διαθήκην, κέρχεται τῆ ἀυθεντίας τῆς ἀποφάσεως, ὡς αὐτῶν τῶν δικαστῶν αὐτὸν εἶναι καὶ μόνον ψηφισαμένον, ὅτε πᾶσαν

est. Habet in semissem familiae eriscundae iudicium, et ex parte agit et convenitur nomine debitorum, et videtur testator pro parte intestatus decedere.

1) filius, qui adversus duos heredes] Quidam duos filios habens, alterum eorum cum extraneo quodam heredem instituit, alterum exheredavit. Postea filius exheredatus querela instituta diversas iudicum sententias retulit: nam extraneum vicit, a fratre autem victus est: et ut simplicius dicam, testamentum pro parte rescidit. Ait igitur Papinianus, eum pro parte agere adversus debitores hereditarios et conveniri a creditoribus hereditariis, et ipsas res hereditatis pro parte scilicet vindicare in rem actione, et dividi hereditatem. Perspicuum enim est, competere ei iudicium familiae eriscundae, quia constat, eum ab intestato pro parte heredem esse. Atque idem pars hereditatis remanet in testamento, et quasi ex eo vindicator, altera vero ab intestato. Nec mirum est in querela inofficiosi, ut eidem ex testamento et ab intestato succedatur. Lege thema 1. digesti sequentis, dig. 19. et 20. et them. 2. dig. 25. et dig. 24.

XIII. Idem. Si unus filius¹⁾ pro parte sibi competente egerit et obtinuerit, frater eius, qui aut non agit, aut victus est, non concurrat ei veluti ab intestato.

1) si filius unus] Quaedam mulier duos filios et unam filiam habens unum filiorum heredem scripsit, alterum et filiam silentio praeteriit, ita ut competat querela inofficiosi testamenti. Verum filius praeteritus egit querela et pro parte rescidit testamentum, et accepit trientem, qui ei ab intestato vocato competeret. Cum vero etiam filiam agere oporteret, et ab herede scripto portionem ab intestato competentem acciperet, id quidem non fecit, sed venit ad fratrem, qui per querelam inofficiosi trientem consecutus erat, partem ex eo ferre volens. Dicebat enim ei, quantum attinet ad trientem, quem ille consecutus erat mota querela inofficiosi, matrem communem videri intestatam decessisse, seque ex eo partem ferre debere. Ait Papinianus, non esse aequum, eum, qui iudicio forte congressus est, et competentem sibi ab intestato portionem accepit, communem eam habere cum sorore, quae tacuit neque agere voluit querela, vel egit et victa est.

XIV. Qui repudiantis animo¹⁾ non agit querela inofficiosi testamenti, partem non facit fratri suo volenti agere querela. Si igitur is, qui vicit, acceperit hereditatem universam, alter non potest veluti ab intestato cum eo concurrere. Obstat enim ei sententia iudicis.

1) qui repudiantis animo] Quidam habens duos aut etiam plures filios eos sine causa iusta exheredavit et extraneum heredem scripsit. Verum unus ex filiis tacuit, non simpliciter, sed repudiantis animo. Volunt autem ceteri fratres agere querela. Ait igitur Paulus, eum, qui repudiantis animo tacuit, non facere partem reliquis, qui querelam instituere volunt. Sed si duo forte sint filii, et alter eorum repudiantis animo tacuerit, alter agens totum testamentum rescidit. Tunc etiam is, qui tacuit, ab intestato vocatur, et hac ratione is, qui vicit, quantum attinet ad summum ius, non recte vindicat totam hereditatem. Merito hoc casu, si egerit et testamentum resciderit, utitur auctoritate rei iudicatae, quasi iudices hunc solum filium esse pronuntiauerint, cum totum testamentum rescinderet, et quasi

γ) Fabr. ἐναπομένῃ. ρ) Legendum καὶ τὸ β'. θέμα τοῦ κ'. διγ. καὶ τὸ κδ'. διγιστον. α) Apud Fabr. ιγ'. β) Lege ὁ αὐτός. ιι) Fabr. ιγ'. ιι) Apud Fabr. ιγ'. υ) Sc. τὴν διαθήκην. ιω) Haec verba εἰς τὸ πᾶν καταλυομένην prorsus supervacanea sunt. x) Sic legendum. Fabr., ὁ νενικηκός (sic).

κατέλυσε τὴν διαθήκην, ὡσανεὶ τῶν ἐτέρων παίδων, δι' ὧν ἐφη-
φίχασαν, ῥεπουδιατευσάντων τὴν μέμνην, ἥδη τεθῆναι τομι-
ζομένων. [Sch. k. V. 249.]

ι'. γ) Ἐγούσα δύο υἱοὺς τὸν μὲν ἓνα εἰς τρεῖς
οὐγκίας ἔγραψε κληρονόμον καὶ τοῦ ἄλλου παρημέ-
λησε, καὶ ἑξωτικὸν εἰς ἑννέα οὐγκίας. κατὰ τοῦ ἑξω-
τικοῦ²⁾ μόνου κινεῖ ὁ παρημεληθεὶς, καὶ λαμβάνει
τὰς ἑξ οὐγκίας, καὶ εἰρίσκειται ἢ τελευτήσασα καὶ
ἐκ διαθήκης καὶ ἑξ ἀδιαθέτου κληρονομομένη. συν-
τρέχει γὰρ αὐτῷ ἑξ ἀδιαθέτου ὁ γεγραμμένος κλη-
ρονόμος αὐτοῦ ἀδελφὸς καὶ λαμβάνει τὰς ἐτέρας
τρεῖς οὐγκίας. ὁ γὰρ νομιζῶν ἐρῶσθαι τὴν διαθή-
κην καὶ ἑξ αὐτῆς κληρονομῶν οὐκ ἀπολέγει τὴν ἑξ
ἀδιαθέτου, ἣν οὐ γινώσκει κατενεχθῆναι αὐτῷ· καὶ
οἱ γινώσκοντες γὰρ τὸ ἴδιον δίκαιον οὐκ ἀπολλύουσιν
αὐτό, ἐπιλεγόμενοι ὅπερ νομιζοῦσιν ἑαυτοῖς ἀρμόζειν.
ὅπερ ἐπὶ τοῦ πάτρωνος συμβαίνει. πλυστῆ γὰρ ὑπο-
ποία καταδεξάμενος τὴν γνώμην τοῦ ἀπελευθέρου
τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν οὐ δοκεῖ παραι-
τεῖσθαι.

ἔγούσα δύο υἱοὺς] Προθεώρησις. Ὁ πάτρων ληγάτον
καταλειφθέντος αὐτῷ παρὰ τοῦ ἀπελευθέρου ἐπιλογὴν ἔχει,
πότερον τὸ ληγάτον βούλεται λαβεῖν ἢ τὴν κοντρά ταβούλας
αἰτήσασθαι διακατοχῆν. Φίστερον δὲ αὐτῶν ἐπιλεξάμενος ἐκ μετα-
μελείας ἐπὶ τὸ ἕτερον μεταβαίνειν^{α)} δύναται. τότε δὲ λέγει,
ἔνθα πρὸς τῆς ἀληθείας ληγάτον αὐτῷ καταλείπειν ὁ ἀπε-
λεύθερος. εἰ γὰρ μηδὲν μὲν ἐκείνος καταλείπειν, ὁ δὲ πά-
τρων νομίμας ἑαυτῷ καταλείψεται ληγάτον εἰστο μῖλλον ἀντὶ
τῆς κοντρά ταβούλας διακατοχῆς τὸ ληγάτον λαβεῖν, οὐκ ἐκ-
πίπτει τῆς διακατοχῆς, ἀλλὰ δύναται γνούς μετὰ ταῦτα τὴν
πλάνην ἐπὶ τὴν κοντρά ταβούλας ἐκ μεταμελείας μεταπηδῶν.
τὸ ψευδὴς ὑπονοηθῆν αἰρετισσόμενος οὐκ ἀπόλλυσι τὴν ἀρμό-
τουσαν αὐτῷ διακατοχῆν. τοῦτο γνούς ὅρα το προκειμένον.
δύο τις ἔγούσα θυγατέρας ἑξωτικὸν μὲν εἰς θ'. οὐγκίας ἔγραψε
κληρονόμον, καὶ μίαν τῶν θυγατέρων εἰς γ', πραετέριον δὲ
τὴν ἄλλην αὐτῆς θυγατέρα καταλείπειν. ἀλλὰ μετὰ τὴν τῆς
μητρὸς ἀποβίωσιν ἢ πραετέριος θυγάτηρ κινήσασα τὴν δένοιφ.
κατὰ τῆς μητρὸς διαθήκης ἐκήρσε. ζητεῖ τοίνυν ὁ Παῦλος,
τίνι χρῆσθαι τῆ γεγραμμένη κληρονομία βοηθεῖν θυγατρὶ;
καὶ τοῦτο ζητῶσα φησὶν, ὅτι ἢ πραετέριος θυγάτηρ ἐκείνη
καὶ μόνῃ^{β)} ὀφείλει ἐκδικεῖν τὸ μέρος, ὅπερ ἡμελλεν ἔχειν
ἀδιαθέτου τῆς μητρὸς τελευτησάσης, τοῦτέστι τὸ ἑξαούγκιον.
ταῦτα ὁ Παῦλος εἰπών, καὶ τὸ κρατοῦν ἀποκρινόμενος πε-
ρὶ αὐτῶν, ὡς ἐν ἐπιχειρηματι καὶ τὸ ἐναντίον ἐκ τοῦ ἐναν-
τίον κατασκευάσαι λογισμῷ. λέγει γὰρ, ὡς ἢ πραετέριος
θυγάτηρ μέρος καταλύσασα τῆς διαθήκης μόνῃ τὴν πᾶσαν
ἔχει κληρονομίαν, ὡς ἂν εἰ παρητήσατο τὴν ἑξ ἀδιαθέτου
κλησὶν ἢ γεγραμμένη κληρονομία. ταῦτα ὡς ἐν ἐπιχειρηματι
καὶ τρακτάσα φησὶς ὁ Παῦλος ἐπὶ τὸ κρατοῦν ἀνδρὶς μετέ-
ρχεται· καὶ φησὶν, ὅτι πρῶτον μὲν οὐ χρῆ τὴν πραετέριον
προσιεσθαι βουλομένην καὶ κατὰ τῆς ἀδελφῆς τὴν δένοιφ. κη-
νήσαι, καὶ πᾶσαν καταλύσαι τὴν διαθήκην· ἔπειτα δὲ οὐδὲ
προσεύκεν ἢ γεγραμμένη κληρονομία^{γ)} τῆ ῥεπουδιατευσάση τὴν
ἑξ ἀδιαθέτου κλησὶν ἑπαξ ἑξ διαθήκης ἀδτείνουσα, καὶ διὰ
τοῦτο χρῆ τὴν πραιετέριον ἀπὸ μόνου τοῦ ἑξωτικοῦ τὸ ἡμισυ
τῆς πούσης δηλονότι κληρονομίας, τῶς τὸ ἑξαούγκιον παρὰ
τοῦ ἑξωτικοῦ δηλονότι λαμβανόμενον, αὐτὴν ἀποφέρεισθαι, ὡς
αὐτῇ διαφέρειον καὶ μόνῃ. δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι
γὰρ^{δ)} οὐκ εἰς τὸ πᾶν καταλύεται ἢ διαθήκη, ἀλλὰ κατὰ τὸ
ἡμισυ μέρος εὑρίσκειται ἀδιέμετος ἢ ταύτῃ προισταμένη, κἂν
τὰ μάλιστα ὡς μέρος αὐτῆς^{ε)} ὁ τῆ δένοιφικίλοσο δικάζων κατα-
ψηφισοίτο. κινεῖτω τοίνυν εἰς μέρος ἢ πραετέριος θυγάτηρ
καὶ πρὸ πᾶστε καταλύτω τὴν διαθήκην. εἰ γὰρ τις καὶ αὐ-
τὴν ἀπολάβοι κινεῖ, καὶ πᾶσαν κατὰ συναψηφίαν δηλονότι
καταλύσθαι τὴν διαθήκην, καὶ οὕτω προσήκόν ἐστι δύνασθαι
καὶ τὴν γεγραμμένη κληρονομίαν ἀδτεῖν ἐξ ἀδιαθέτου τῆς
τελευτησάσης τὸν κληρὸν, καὶ οὐδὲν ἔχει πλέον ἡμίσεος τῆς

ceteri filii, qui per silentium querelam repudiaverunt,
iam mortui esse credantur.

XV. Quaedam mulier habens duos filios¹⁾, unum
ex quadrante heredem scripsit, alterum praeteriit, et
extraneum ex dodrante heredem scripsit. Adversus
extraneum solum agit praeteritus²⁾, et consequitur
semissem, atque ita defunctae et ex testamento et
ab intestato succeditur. Concurrit enim cum eo ab
intestato³⁾ frater eius heres scriptus et accipit reli-
quum quadrantem. Qui enim putat testamentum va-
lere ex eoque hereditatem adit, non repudiat succes-
sionem ab intestato, quam nescit sibi deferri: nam
et hi, qui sciunt ius suum, id non amittunt, eligentes
quod putant sibi competere. Quod in patrono eve-
nit⁴⁾. Falsa enim opinione amplexus iudicium li-
berti non videtur repudiare bonorum possessionem
contra tabulas.

1) quaedam mulier habens duos filios] Praevia consideratio. Patronus a liberto legato sibi relicto electionem habet, utrum legatum velit accipere an petere bonorum possessionem contra tabulas. Altero autem electo ex poenitentia ad alterum transire [non] potest. Tunc autem hoc dico, cum revera libertus ei legatum reliquit. Nam si nihil reliquit, patronus autem existimans, sibi relictum esse legatum, loco bonorum possessionis contra tabulas potius legatum consequi voluit, non cadit bonorum possessione, sed potest errore postea cognito ex poenitentia ad bonorum possessionem contra tabulas transilire. Electo eo, quod falso existi- mavit, non amittit competentem sibi bonorum possessionem. Hoc cognito vide, quid propositum sit. Quaedam habens duas filias, extraneum heredem scripsit ex dodrante, et unam ex filiabus ex quadrante, alteram autem filiam praeteriit. Verum post matris mortem filia praeterita egit de inofficioso testamento matris et obtinuit. Quaerit igitur Paulus, quomodo filiae heredi scriptae succurrendum sit. Et de eo quaerens ait, filiam praeteritam eam solum partem vindicare debere, quam intestata matre mortua habitura erat, hoc est, semissem. Haec postquam dixit Paulus et respondit, quid usu obtineat, tentat veluti argumentando contrarium, ex contraria ratione adstruere. Ait enim, praeteritam filiam, quae partem testamenti rescidit, solum universam habere hereditatem perinde, ac si heres scripta successio- nem ab intestato repudiasset. Haec cum veluti argu- mentando tractasset Paulus, rursus transit ad id, quod in usu obtinet: et ait, primum quidem non esse admit- tendam praeteritam, si adversus sororem de inofficioso agere et totum testamentum rescindere velit: deinde heredem scriptam, quae semel adiit ex testamento, non esse similem ei, quae repudiavit successionem ab inte- stato: ideoque a solo extraneo praeteritam debere au- ferre semissem scilicet totius hereditatis, id est, semissem ab extraneo scilicet acceptum eam auferre, cum ad eam solum pertineat. Ex his igitur, quae dicta sunt, mani- festum est, non in totum rescindi testamentum, sed pro se- misse tantum matrem eius intestatam fieri, licet iudex de inofficioso, quasi furiosa sit, contra eam pronuntiaverit. Agat igitur filia praeterita pro parte et rescindat testa- mentum pro parte. Nam et si quis existimet eam agere, et totum testamentum videlicet per obreptionem infir- mari, tunc quoque conveniens est, ut heres scripta possit defunctae adire hereditatem ab intestato, et ut prae- terita filia amplius semisse totius hereditatis non habeat.

L. 19.
D. V. 2.
Deest L. 18.

γ) Apud Fabr. iδ'. α) Fabr. inter voces ἑξωτικοῦ et μόνου inserit negationem οὐ, quam recte censet delendam Ientius Notit. Basil. p. l.XVI. α) Videtur deesse negatio οὐ, ut Fabr. notavit in marg. p. 250. T. V. In versione negationem addidi et uncis inclusi. β) Malim ἐκείνη καὶ μόνον. γ) Fabr. κληρονομία. δ) Illud γὰρ delendum videtur. ε) Pro ὡς μέρος αὐτῆς legendam videtur, ut ex Digestis apparet, ὡς μανούσης αὐτῆς. Hoc etiam in versione reddidi.

πάσης κληρονομίας μέρους ἢ πραιτερίτος θυγάτηρ. οὔτε γὰρ δοκεῖ παραιτεῖσθαι τὴν ἐξ ἀδιαθέτου κλήσιν ἢ γεγραμμένη θυγάτηρ, ἢν οὐδὲ ἐνόμιζεν αὐτῇ διαφέρειν, ἐκ διαθήκης ἀδιαθέτουσιν τὴν κληρονομίαν. καὶ οὐδὲν θαυμαστόν, εἰ τὴν ἐκ διαθήκης ἢ θυγάτηρ καταδεξαμένη κληρονομίαν οὐ δοκεῖ παραιτεῖσθαι τὰ ἐξ ἀδιαθέτου, ἅπερ οὔτε ἐγίνωσκε διαφέρειν αὐτῇ, ὅποτε καὶ οἱ τὸ οἰκίον γινώσκοντες δικαιοὶ εἰ ἐπιλέξονται, ἅπερ οἴονται κατὰ πλάνην διαφέρειν αὐτοῖς, οἷα ἀπολλύουσι τὸ πρὸς τῆς ἀληθείας ἀρμοττον αὐτοῖς. ὅπερ ἔστιν ἰδεῖν ἐπὶ τῶν πατρῶων. ὁ γὰρ πατρῶν πεπλανημένος καὶ νομίσις ληγάτον αὐτῷ καταλείφθαι καὶ τῇ πλαστῇ ταυτῇ κικροτημένος ὑποποιεῖ το ληγάτον μὴ καταλειφθῆν μὲν, νομισθῆν δὲ καταλείφθαι, τὴν ἀρχὴν ἐπιλεξάμενος οὐ δοκεῖ τὴν κοιτῶν ταβούλιος ἕπεουδιατεῖν διακατοχὴν. δέδεικται οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, μὴ δεόντως τὴν πραιτερίτον θυγατέρα πᾶσων ἐκδικεῖν τὴν κληρονομίαν, ὅποτε, καθάπερ εἴρηται, κὰν δολῆ τις ὅπερ οὐκ ἔστι, πᾶσαν δι' αὐτῆς καταλύσθαι τὴν διαθήκην, φυλάττεται καὶ τῇ γεγραμμένη κληρονομίᾳ τὴν ἐξ ἀδιαθέτου τῆς μητρὸς ἀδίτευσιν κληρονομίαν. [Sch. l. V. 250. sq.]

κατὰ τοῦ ἐξωτικῆς μόνου κινεῖ ὁ παραμεληθείς] Οὔτε γὰρ προσέοικεν ἢ γεγραμμένη κληρονομία καὶ ἀδίτευσια τῇ ἐξερειδῶν θυγατρὶ τῇ ἕπεουδιατευσίᾳ τῆς μέρων καὶ διὰ τοῦτο τεθνήσκει νομιζομένη, ἵνα καὶ εἰς ὀλοκληρον ἢ πραιτερίτος κινήσῃ καὶ καταλύσῃ τὴν διαθήκην. [Sch. m. V. 251.]

συντρέχει γὰρ αὐτῷ ἐξ ἀδιαθέτου] ἼΙ δὲ οἰε. νεαροὺς τὸς ἐξ ἀδιαθέτου μόνους εἰσάγει. [Sch. n. V. 251.]

ὅπερ ἐπὶ τοῦ πατρῶνος συμβαίνει] Τρακταῖζεται τοῦτο οὐ μόνον ἐπὶ πατρῶνος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἑτέρου θέματος, ὅπερ ἔστιν εὐρεῖν ἐν τῷ κα. διγ. τοῦ παρόντος τίτλου. [Sch. o. V. 251.]

L. 20.
D. V. 2.

ισ. f) Ὁ κινῶν τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν, εἰ καὶ ἀρεῖται υἱὸς εἶναι, οὐ λαμβάνει τὴν διακατοχὴν· τότε γὰρ ἀρμόζει, ὅτε εἰ ἀληθῶς υἱὸς ἔσται, γίνεται κληρονομός· καὶ ἐν τῷ μεταξὺ νέμεται καὶ τρέφεται καὶ περὶ τὰς ἀγωγὰς οὐ πύσχει πρόκριμα. ὁ δὲ κινῶν τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν, οὔτε τρέφεται, οὔτε κινεῖ ἀγωγὴν πλὴν τῆς τῶν κληρονομιαίων ἐκδικήσεως ἀγωγῆς.

ὁ κινῶν τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν] Προθεώρησον. Ἐάν πούπιλλος περὶ καταστάσεως ὑρίσταται ζητησιν, οὐ λέγω πρὸς ἐλευθερίαν ἀναβῶν, οὔτε δουλαγωγόμενος, ἀλλὰ τῶν πατρῶων αὐτοῦ κατεχόντων οἰσίαν καὶ λεγόντων μὴ εἶναι αὐτὸν παῖδα τοῦ τελευτήσαντος, παλαι μὲν ἐζητεῖτο καὶ ἐν ἀνηθῶντι τὰ περὶ τῆς αὐτοῦ καταστάσεως. Καρβῶν δὲ τις ἐπιγενομένος προαίτιος οὐ συνεχώρησε τοὺς πούπιλλους ἄχρι τῆς ἡβῆς τοιαύτην ὑρίστασθαι ζητησιν· ἐξ ἐκείνου δὲ λοιπὸν εἰ κινήσῃ περὶ καταστάσεως ζητησιν, ὑπερίθεται μὲν ἢ ζητησιν ἄχρι τῆς ἡβῆς, δίδονται δὲ αὐτῷ Καρβωνιανῆ διακατοχῇ, κὰν τε σοὺς λέγεται τοῦ τελευτήσαντος εἶναι, κὰν τε ἐμαγκίπυτος. καὶ ταυτὴν δὲ λαμβάνων τὴν διακατοχὴν, νέμεται κατὰ τὸν ἐν τῷ μεταξὺ χρόνον τῆς κληρονομίας^{g)} τὰ τῆς κληρονομίας πράγματα, καὶ ἀποτρέφεται ἐξ αὐτῶν, καὶ δύναιται τὰς τεμποραλίας κινεῖν ἀγωγὰς. καὶ γενομένου λοιπὸν ἐφήβου ἢ τοιαύτη ἀπολιμπανέται διακατοχῇ τε καὶ νομῇ, καὶ τότε περὶ τῆς τοιαύτης καταστάσεως γίνεται ζητησιν. ἄτοπον γὰρ ἢν ἀληθῶς ἐν ἀνηθῶντι τοιαύτη^{h)} τὸν οὐρανὸν ὑρίστασθαι ζητησιν. τοῦτο γνοὺς ὅρα τὸ προκειμένον. τελευτῶν τις ἐξωτικὸν ἐνεστήσατο κληρονομίαν, ἐξερειδῶν δὲ τὸν οἰκίον ἄνηβον ἐποίησεν παῖδα, μηδεμίαν εὐλογον τοῦ μίσους ἔχων αἰτίαν. τούτων οὕτως γεγενημένων ἐτελεύτησεν ὁ τεστίτωρ. προσήλθε δὲ ὁ κληρονομός καὶ τὰ τοῦ κατοικομένου πράγματα δικαίω τῆς ἀδίτουσιν ὑπὸ τὴν οἰκίαν ἔσχε κατοχὴν. ἤρμωσε δὲ τῷ ἀνηβῶ παιδί κατὰ τῆς διαθήκης εἰκότως ἢ μέμψιν. ἀλλὰ ταυτὴν αὐτὸν κινήσῃ βουλόμενος ἔλεγε ὁ σκρίπτος μὴ εἶναι παῖδα τοῦ τελευτήσαντος, καὶ βούλεται ὁ ἀνηβός αἰτῆσαι τὴν Καρβωνιανῆ διακατοχὴν. λέγει τοῖνυν ὁ Σκαεβόλας μὴ ἔχων ἐπὶ τῆς δέινοφ. τὴν Καρβωνιανῆ ἔχειν διακατοχὴν. ὁ γὰρ ἀνηβός, φησὶ, τὴν δέινοφ. κινήσῃ βουλόμενος, εἰ καὶ ὁ σκρίπτος

Neque enim filia heres scripta videtur repudiare successionem ab intestato, quam neque existimavit ad se pertinere, cum ex testamento hereditatem adit. Nec mirum est, si filia, quae ex testamento hereditatem amplexa est, eam non videtur repudiare ab intestato, quam ne sciebat quidem ad se pertinere, cum et hi, qui sciunt ius suum, si eligant, quod per errorem ad se pertinere existimant, non amittant ius sibi revera competens. Quod in patronis cognoscere licet. Patronus enim, qui errat et putat, sibi relictum esse legatum, et hac falsa opinione motus legatum non relictum, quod sibi relictum arbitratur, ab initio elegit, non videtur repudiare honorum possessionem contra tabulas. Ex his igitur, quae dicta sunt, apparet, non recte totam hereditatem filiam praeteritam vindicare, cum, sicut dictum est, etiamsi concesserit quis, quod tamen non est verum, totum per eam rescindi testamentum, etiam heredi scriptae integram sit, hereditatem matris ab intestato adire.

2) adversus extraneum solum agit praeteritus] Neque enim heres scripta, quae adit, similis est filiae exheredatae, quae repudiavit querelam et ideo habetur pro mortua, ut et in solidum agat praeterita et testamentum rescindat.

3) concurrat enim cum eo ab intestato] Sed Novella 115. solos introducit eos, qui veniunt ab intestato.

4) quod in patrono evenit] Tractatur hoc non in patrono solum, sed etiam in alio casu, qui reperiri potest in dig. 21. huius tituli.

XVI. Qui agit querela inofficiosi testamenti¹⁾, etiamsi negetur filius esse, non accipit bonorum possessionem: tunc enim competit, cum, si revera filius esset, heres esset: et interim possidet et alitur, et circa actiones praedictum non patitur. Qui vero agit querela inofficiosi testamenti, neque alitur, neque actionem intendit praeter hereditatis petitionem.

1) qui agit querela inofficiosi testamenti] Prae omnibus haec reputa. Si pupillus de statu quaestionem sustineat, non dico, proclamans ad libertatem, neque tractus in servitutum, sed quibusdam bona paterna eius possidentibus et negantibus, eum esse filium defuncti, olim quidem etiam in pupillari aetate quaerebatur de statu. Sed Carbo quidam Praetor factus non permisit pupillis usque ad pubertatem talem quaestionem pati, et ab eo deinceps, si quaestio de statu moveatur, quaestio differtur quidem usque ad pubertatem, datur autem ei bonorum possessio Carboniana, sive suus defuncto dicatur esse, sive emancipatus. Et hanc bonorum possessionem accipiens medio tempore possidet res hereditarias, et alitur ex eis, et potest temporales exercere actiones. Facto autem eo pubere eiusmodi bonorum possessio et possessio cessat: et tunc de statu quaestio exercetur. Revera enim absurdum esset, in pupillari aetate pupillum talem quaestionem sustinere. Hoc cognito vide, quid propositum sit. Moriens quidam extraneum instituit heredem, et filium suum impuberem exheredavit, nullam iustam odii causam habens. His ita factis testator decessit. Heres vero adit et iure aditionis res defuncti in sua detentione habuit. Competebat autem filio impuberi merito querela contra testamentum. Sed eum hac agere volentem scriptus negabat esse filium defuncti, et pupillus petere vult bonorum possessionem Carbonianam. Ait igitur Scaevola, in querela inofficiosi locum non habere bonorum possessionem Carbonianam. Pupillus enim, inquit, qui de inofficioso agere vult, etiamsi heres

f) Apud Fabr. x'. Nota ceterum, Fabrotum in versione g) Haec verba τῆς κληρονομίας prorsus supervacanea sunt. ante ζήτησιν ponendum erit τὴν.

huic capituli nomen Scaevolae praefigere, quod in textu deest. h) Pro τοιαύτη malim τοιαύτην, referendum ad ζήτησιν, et

κληρονόμος ἀρεῖται καὶ φησὶ μὴ εἶναι παῖδα τοῦ τελευτήσαντος, οὐ δύναται τὴν Καρβωνιανὴν ἔχειν διακατοχὴν. τότε γὰρ ἦ) τούτῃ διδοῦσι διακατοχὴν, ὅτε εἰ δ' ἂν ὁμολογημένως ὁ ταύτην αὐτῶν παῖς ἐτύγχανε τοῦ τελευτήσαντος, ἤμελλον εὐδύς, μηδενὸς μέσου γενομένου, κληρονόμος εἶναι τοῦ πατρὸς, ἵνα κατὰ τὸν ἐν τῷ μεταξὺ χρόνον καὶ νευηθῆ καὶ τροφή καὶ μηδὲν ὑπομείνῃ προκρίμα περὶ τὰς ἀγωγὰς, δυνάμενος τεμποραλλὰς οὐσίας κινεῖν. οἷτος δὲ τῆρ^κ) δέϊνοφ. κινήσῃ βουλομένοις ἐξηρεδάτος ἂν, οὔτε τὰς νερεδιταρίας δύναται κινεῖν ἀγωγὰς^μ· μένει γὰρ ἡ ἐξηρεδάτος^λ) ἐρρωμένη μέχρι τῆς ἡδῆς, ἥς ἐντός οὐ δύναται τὴν δέϊνοφ. κινεῖν διὰ τὸ ἀδῆλον τῆς αὐτοῦ καταστάσεως· οὔτος δὲ ὁ τὴν δέϊνοφφικίσοσ κινήσῃ βουλομένοις ἐξηρεδάτος ἂν οὔτε τὰς νερεδιταρίας δύναται κινεῖν ἀγωγὰς^μ), οὔτε ἕτερον τινά, πλὴν τῆς νερεδιταρίας πετιόνοσ, καὶ αὐτὴν ἥλικα μὴ ἀμφισβῆλλεται αὐτοῦ ἡ καταστάσεσ. οὔτε δὲ τρέφεσθαι καθ' ὁμοιοτητα τῶν ἄλλων ἐκ τῶν κληρονομιαίων οφείλει πραγμάτων, ἵνα μὴ βελτίονσ εἴῃ αἰδέσεωσ ἢ περ ἐτύγχανεν^ν) ἂν, εἰ ὁμολογημένως ἀντιδικὸσ ἦν, τῶσ εἰ συνωμολογητῆ παῖς ἂν τοῦ τελευτήσαντος. εἰ γὰρ ἐξηρεδάτος παῖς ὁμολογημένως υἱὸσ τοῦ τελευτήσαντος δέϊνοφ. κινῶν οὐ δύναται τὰς νερεδιταρίας κινεῖν ἀγωγὰς, ἢ τρέφεσθαι ἐκ τῶν τῆσ κληρονομιαίων πραγμάτων, πῶσ οὐκ ἴσποπον ἔχειν ἐκ τούτων τὸν ἀμφισβῆλλόμενον, εἰ μὴ παῖς ἐστὶ τοῦ τελευτήσαντος; [Sch. p. V. 251 — 253.]

Παραγραφή. Ἡ Καρβωνιανὴ διακατοχὴ χώραν ἔχει ἐπὶ τῶν ἐλευθερίων^ο) κατωτάτων, τῶσ ἐνθα φιλογενία τις διαγιγνώσται, πότιρον ὁ ἀνήθοσ υἱὸσ ἐστὶ τοῦ τελευτήσαντος, ἢ τούτων^π) οὐ μὴ ἐνθα δούλοσ ἐστὶν ἢ ἐλευθεροσ, ἢ εὐγενὴσ ἢ ἀπειλεύθεροσ. ὥστε μὴ ἐνιαυτῶδῃ σοὶ τὸ κείμενον ἐν τῷ δὲ τούτεῖσ μονοβῆλοσ τι. ε. διγ. ιζ'. ἀλλ' ἀνάγνωθὶ τὴν ἐκεῖσε κειμένην παραγραφὴν. τούτο δὲ σε εἰδέναι χρὴ, ὅτι ἡ Καρβωνιανὴ διακατοχὴ οὐκ ἐστὶν ἰδία διακατοχὴ, ἀλλὰ τῶν πρὸσ τί^ρ), οἷον Καρβωνιανὴ οὐδὲ λίβερὶ, ἢ Καρβωνιανὴ κόντρα ταβούλασ. [Sch. p. V. 253.]

Κυλοκίρου ἀνθυπίτου. Δύο ἐν ταύτῳ συνελθόντα ἐλατώματα ἢ τε γραφὴ τῆσ ἀποκληρώσεωσ καὶ ἡ τῆσ καταστάσεωσ ἀμφισβῆλια οὐκ ἐπιπῶν αὐτῷ αἰτήσαι τὴν διακατοχὴν. ἀνάγνωθὶ δὲ καὶ τοὺσ ἐγκείμενοσ τῷ Ἰνδιμ λογιμοῦσ. [Sch. p. V. 253.]

ιζ'. 9) Παῦλον. Προκαταρξάμενόν με τῆσ κατὰ τῆσ διαθήκησ μέμψεωσ ἀπατήσεωσ ὁ γεγραμμένοσ κληρονόμοσ καὶ ἐπιών, σιωπηρῶσ μοι καταλειφθῆναι τὸ τρίτον τῆσ οὐσίασ, παρισκεύουσεν ἀποστῆναι τῆσ δίκησ. δύναμαι πάλιν ἐναγαγεῖν.

ἀπατήσεωσ ὁ γεγραμμένοσ κληρονόμοσ] Ἐλογίζετο γὰρ ὁ κληρονόμοσ, ὥσ βελτίον εἴῃ δοῦναι τὸ γ'. ἢ τὴν πᾶσαν ἀπολείπει κληρονομίαν. [Sch. q. V. 253.]

Καὶ οὐκ ἀναλαμβάνει, ὅπερ ἐν εἰδήσει κατέβαλε^τ) μὴ χρεωστοίμενοσ. τῆσ κληρονομιαίων ἀποκαθισταμένησ^υ) διὰ τῆσ κατὰ τῆσ διαθήκησ μέμψεωσ ἀκέραια πάντα φυλάττεται, ὥσ ἂν εἰ μὴ ἐκ κληρονομίῃ^θ) καὶ ὁ γεγραμμένοσ ἀπαυτεῖ τὰ ἴδια χρεῖ καὶ ἔχει συμψηφισμὸν.

καὶ οὐκ ἀναλαμβάνει] Οὐδὲ γὰρ, ὅτι ἔλαβε τὸ δοθέν φιδεκόμισσον. [Sch. r. V. 253.]

καὶ ἔχει συμψηφισμὸν] Ἐκχερώσθητο^ι) Πρῶμο παρασχῆν Σικούνδοσ τινά, καὶ ἀντεχρεώσθη αὐτῷ· καὶ ἠδύνατο Σικούνδοσ ἐναγομένοσ ἀντιθεῖναι αὐτῷ κομπεναστίονα τοῦ χρεῖουσ. ἀλλὰ τελευτᾶν ὁ Σικούνδοσ τούτων αὐτῶν τὸν Πρῶμον ἐνεστήσατο κληρονόμον, ἐξηρεδάτον δὲ τὸν οἰκέτον ἐποίησε παῖδα, καὶ ἐτελεύτησεν. εἶτα μετὰ τὴν τούτων τελευτὴν προσῆλθε Πρῶμοσ ὁ κληρονόμοσ, καὶ πρόδηλον, ὅτι διὰ τῆσ ἀδίκτουσ γέμονε κομπερυσίον ἂν τε αὐτοῦσ ἔχρεωσται τῷ τεστατωρι, καὶ ἂν ὁ τεστατωρ αὐτῷ, ἀλλὰ τούτων οὐτῶ γενομένων μετὰ ταῦτα κινήσεωσ ὁ τοῦ τελευτήσαντος υἱὸσ τὴν δέϊνοφφικίσοσ κατέλυσε τὴν διαθήκην. καὶ φησὶν ὁ Παῦλοσ τῆσ δια-

scriptus neget, eum esse filium defuncti, Carbonianam bonorum possessionem habere non potest. Tunc enim talis bonorum possessio datur, cum, si is, qui eam petit, revera esset filius defuncti, statim nullo medio interveniente heres patris futurus esset, ut medio tempore et possideat, et alatur, et nullum praeiudicium patiatur circa actiones, cum temporales movere possit. Hic vero, qui exheredatus est et de inofficioso agere vult, neque hereditarias actiones movere potest (manet enim exhereditatio valida usque ad pubertatem, intra quam de inofficioso agere non potest propter incertum statum suum), neque ullam aliam praeter hereditatis petitionem, et hanc, cum de statu eius non ambigitur. Neque vero ad similitudinem reliquorum alii debet ex rebus hereditariis, ne sit melioris conditionis, quam foret, si haud dubie adversarius esset, id est, si certum esset, eum filium esse defuncti. Nam si exheredatus, quem certo constat esse filium defuncti, querela inofficiosi agens hereditarias actiones exercere non potest, neque alii ex rebus hereditariis, quam absurdum est, horum quidquam habere eum, de quo ambigitur, an sit filius defuncti?

Adnotatio. Carboniana bonorum possessio locum habet in statu liberorum hominum, utputa si quae controversia oriatur, impubes filius sit defuncti necne, nec vero, si quaeratur, liber sit an servus, vel ingenuus an libertinus. Ne obstat, quod positum est libro singulari de tutelis tit. 5. dig. 17. sed lege ibi positam adnotationem. Illud vero te scire oportet, Carbonianam bonorum possessionem non esse propriam bonorum possessionem, sed τῶν πρὸσ τί, veluti Carbonianam unde liberi, vel Carbonianam contra tabulas.

Calocyri Proconsulis. Duo vitia, quae in eodem concurrunt, scriptura exheredationis et dubitatio de statu non permittunt ei petere bonorum possessionem. Lege etiam rationes positas in Indice.

XVII. Pauli. Cum de inofficioso testamento litem L. 21. pr. contestatus essem, decipiens me heres scriptus¹⁾ D. V. 2. dixit, tacite mihi relictum esse trientem bonorum, et effecit, ut lite desisterem. Possum iterum agere.

1) decipiens me heres scriptus] Heres enim reputabat, melius esse, trientem dare, quam totam hereditatem amittere.

Nec recipit²⁾, quod sciens indebitum solvit. §. 1. 2. Hereditate restituta per querelam inofficiosi testamenti, perinde integra omnia servantur, ac si hereditas adita non fuisset: et scriptus heres petit ea, quae sibi debentur, et habet compensationem³⁾.

2) nec recipit] Pone enim, eum accepisse datum fideicommissum.

3) et habet compensationem] Secundus debuit Primo quaedam praestare, et ille ei vicissim debuit: et conventus Secundus potuit ei opponere compensationem debiti. Verum moriens Secundus hunc ipsum Primum heredem instituit, et filium suum exheredavit, et decessit. Deinde post eius mortem Primus heres hereditatem adit: et manifestum est, additione factam esse confusionem eorum, quae ipse testatori debuit, et quae testator ipsi. Verum his ita factis postea filius defuncti egit de inofficioso, et infirmavit testamentum. Et Paulus ait, infirmato testamento omnia restitui in integrum

ε) Fabr. εἰ. κ) Adde ὁ ante τὴν referendum ad βουλόμενοσ. λ) Malim ἐξηρεδάτων. μ) Nota, hic repeti verba iam supra posita οὔτος δὲ ὁ — δύναται κινεῖν ἀγωγὰς. ν) Lege ἐτύγχανεν. Fabr. ἐτύγχανον. ο) Malim ἐλευθερίων. ρ) ἀλλὰ τῶν πρὸσ τί significare videtur: sed ad eas pertinere, quae, ut aliud quid fiat, dantur. ς) Apud Fabr. κα'. τ) Sic correxit Ientius Notit, Basil. p. LXVI. Fabr. κατέλαβε. θ) Sic correxit Ientius l. l. Fabr. ἀποκαθισταμένησ (sic). ι) Malim ἐκχερώσθητοσ.

θήκης καταλυθείσης πάντα εἰς ἀκέραιον ἀποκαθίστασθαι, ὡς περ ἂν εἰ μίτη τὴν ἀρχὴν ἡδαιεύθη^{α)} ὁ κληρονόμος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοῦ χρόνου ἢ ἀπαίτησις ἀκέραιος μὲν τῷ γραφέντι κληρονόμῳ, καὶ ἢ κομπερασίων τοῦ ὑπεροφειλομένου φυλάττεται χρόνος. [Sch. a. V. 253.]

I. 22. ιη'.^{ν)} Εἴτε ληγάτον ὁ πατήρ μου λόβη ἐκ τῆς μητροφίας μου διαθήκης ἢ καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτῆς, οὐ κλώσομαι, καὶ ὑπεξούσιος αὐτοῦ ὦν, κινεῖν τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν· καὶ ὁ πατήρ μου ὀνόματί μου κινεῖ. καὶ ἐὰν ὑπὲρ τῆς διαθήκης ψηφισθῆ, οὐ δημεύεται τὰ καταλειφθέντα αὐτῷ, ὡς περ ὅτε κληρονομήσω τοῦ υἱοῦ τοῦ τελευτήσαντος, καὶ κινήσας ἐκ προσώπου αὐτοῦ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν ἤτηθῶ, οὐκ ἐκπίπτω τοῦ ληγατευθέντος μοι παρὰ τοῦ πατρὸς. ἀλλὰ τοῦτο, ὅτε περιῶν ὁ τελευτήσας προκατήρξαστο. τὸ αὐτὸ καὶ ὅτε ὀνόματι τοῦ πατρὸς υἱοδηθέντος κινήσω.

εἴτε ληγάτον ὁ πατήρ μου λόβη] Τίος^{ν)} κινεῖ τὴν δέσφ. κατὰ τῆς διαθήκης τῆς μητροφίας, καὶ ληγάτον ἐν αὐτῇ καταλείφθη τῷ πατρὶ αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ πατήρ, ὃ τὸ ληγάτον κατελείφθη, κινεῖ δέσφικιστο ὀνόματι τοῦ παιδός, καὶ ἤτηθῆ, οὐ φισκοῦται τὸ ληγάτον. ἐὰν τῷ ἀρχαμένῳ κινεῖν δέσφ. κατὰ διαθήκης, ἐν ἣ καταλείφθη μοι ληγάτον, κληρονομήσω καὶ τότε πληρῶσω τὴν δίκην καὶ ἤτηθῶ, τὸ ληγάτον οὐκ ἀπολλύς^{κ)}. ταῦτον δὲ ἐστὶν εἰ καὶ εἰς θέσαν αὐτὸν ἔλαβον ἤδη προκαταρξάμενον, καὶ ἐπεξήλθον ὀνόματι αὐτοῦ. ἀνάγνωθι βιβ. λδ. tit. θ. dig. ε. θέμα ζ. [Sch. a. V. 254.]

καὶ ὁ πατήρ μου ὀνόματί μου κινεῖ] Τοῦτο νόησον, ἐν ᾧ βούλεται ὁ υἱός. ἀκόντος γὰρ αὐτοῦ τὴν δέσφικιστο κινεῖν οὐ δύναται ὁ πατήρ, ὡς ἐγγως ἐν τῷ β. γ) dig. τοῦ παρόντος τίτλου. [Sch. b. V. 254.]

ἀλλὰ τοῦτο, ὅτε περιῶν ὁ τελευτήσας προκατήρξαστο] Ἔστε εἰ μὴ προκαταρξάμενος ἐτυχεν ὁ παῖς, κινεῖ μὲν καὶ οὕτως ὁ κληρονόμος αὐτοῦ. πέφυκε γὰρ ὁ ἐξυρεδάτος σοῦος ὦν καὶ μετὰ τὸ ἀπειλῆσαι μόνον τῷ σκρίπτῳ παραπέμπει τὴν μέμψιν. κινεῖν δὲ καὶ ἡτιούμενος ἐκπίπτει τοῦ ληγάτου. ἕτερον ἐστὶν ἐπὶ τοῦ πατρὸς τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ θειοῦ. κινεῖντες γὰρ οὗτοι, καὶ ἤτηθῶσιν, ἐπειδὴ ὀνόματι τοῦ παιδός ἐκίνησαν, οὐκ ἐκπίπτουσιν. [Sch. c. V. 254.]

L. 23. §. 1. ιθ'.^{ζ)} Παύλου. Ὁ ἀπόκληρος υἱὸς ἀγοράζων ἢ μισθοίμενος ἢ τι παραπλήσιον ποιῶν ἐν εἰδήσει παρὰ τοῦ γεγραμμένου ἢ καταβάλλον, ὑπερ ἐχρεώσσει τῷ πατρὶ, ἐκπίπτει τῆς μέμψεως.

ἢ τι παραπλήσιον ποιῶν] Κατὰ περιουσιαστικὰ τυχόν τινα τῶν τῆς κληρονομίας πραγμάτων λαβῶν. δοκεῖ γὰρ τὴν βούλησιν ἐπιγνώσκων τοῦ τεστατορος. [Sch. d. V. 254.]

§. 2. Ἐὰν δύο ἀπόκληροι κινήσωσιν ἅμα τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν, καὶ ὁ εἰς ἀποστή, ἢ τῷ χρόνῳ ἀποκλεισθῆ, τὸ μέρος αὐτοῦ τῷ ἄλλῳ προσανύξει.

ἐὰν δύο ἀπόκληροι κινήσωσιν ἅμα] Εἰ δύο παιδῶν ὄντων ἐξυρεδάτων ὁ εἰς μετὰ προκαταρξὼν ἀπέστη ἢ τῷ χρόνῳ ἀποκλεισθῆ, τὸ μέρος αὐτοῦ τῷ ἑτέρῳ προσανύζεται. προβαίνει καὶ τοῦτο εἰπεῖν τὸν θεματισμόν, ὅτι δύο παιδῶν ὄντων ἐξυρεδάτων οὐδέτερος αὐτῶν ἐκίνησε πενταετίας ἐντός· ἀλλ' ὁ μὲν ἀποθνήσκει^{α)}, ὁ δὲ εἰσπορεύεται καὶ αὐτὸς ἢ κατὰ ἕτερον περιστάσιν ἀπολιμπανόμενος^{β)}. εἰ καὶ παρήλθεν ἢ πενταετία, ἐξ ἡμέρας ἐτ ἰουστα καὶ μετὰ πενταετίαν ἢ δέσφικιστο κινεῖται. τοῦτο δὲ σημειώσαι, ὅτι μόνον τότε ὁ ἐξυρεδάτος παῖς πάρεμ ποιεῖ, ὅτε ἐφησυχάζει μὲν, δύναται δὲ, εἰ θέλησει, κινεῖν, οὐ μὴν ἐνθα ἰδικῶς ἀπετάξαστο τῇ μέμψει ἢ ἐτελευτήσεν, ἢ ἀπεκλείσθη τῷ χρόνῳ. [Sch. f. V. 254. sq.]

α) Lege ἡδαιεύθη, vel si ἡδαιεύθη retinere velis, pro ὁ κληρονόμος lege ἢ κληρονομία. β) Apud Fabr. κβ. γ) Nota, sequentibus scholiis Fabrotum falsas literas praefixisse. Hoc enim scholium, quod litera f. fuisset notandum, notavit lit. a. et sic deinceps. δ) Lege ἀπόλλυμι pro ἀπολλύς. ε) Lege ἦ. pro β. ζ) Apud Fabr. κγ. α) Lege ἀποθνήσκει. β) Fabr. ἀπολιμπανόμενος. γ) Nota, me horum scholiorum ordinem mutasse ex causis, quas textus adspexit suppeditat.

perinde, ac si ab initio non adisset heres, et ideo et debiti petitionem integram manere heredi scripto, et compensationem eius, quod vicissim debetur, servari.

XVIII. Sive legatum pater meus acceperit¹⁾ ex testamento matris meae, sive etiam hereditatem eius, non prohibeor, etiamsi in eius potestate sim, agere querela inofficiosi: et pater meus nomine meo agit²⁾. Et si pro testamento pronuntiatum sit, non publicantur ei relicta, sicut si filio defuncti heres extitero, et ex persona eius egero querela inofficiosi, et victus fuero, non amitto legatum a patre eius mihi relictum. Verum hoc, si superstes defunctus litem contestatus sit³⁾. Idem est et si egero nomine eius, qui a me arrogatus est.

1) sive legatum pater meus acceperit] Filius agit de inofficioso adversus testamentum matris, licet in eo legatum relictum sit patri eius. Et ipse etiam pater, cui legatum relictum est, agit de inofficioso nomine filii, et si victus fuerit, non publicatur legatum. Si ei, qui coepit agere de inofficioso testamento, in quo mihi legatum relictum est, heres extitero, tum litem peregero, et victus fuero, legatum non amitto. Idem est et si eum, qui iam litem contestatus erat, arrogavero, et nomine eius litem peregero. Lege lib. 34. tit. 9. dig. 5. them. 7.

2) et pater meus nomine meo agit] Hoc intellige, si filius velit. Nam eo invito pater non potest agere de inofficioso, ut cognovisti in dig. 8. huius tituli.

3) verum hoc, si superstes defunctus litem contestatus sit] Quin et si filius litem contestatus non sit, heres eius agit. Nam exheredatus, si suus sit, etiam post factam solam comminationem heredi scripto, transmittit querelam. Agens vero et victus amittit legatum. Aliud est in patre naturali et adoptivo. Hi enim agentes, licet victi fuerint, quia nomine filii egerunt, nihil amittunt.

XIX. Pauli. Filius exheredatus, qui sciens emit vel conducit ab herede scripto, vel simile quid facit¹⁾, vel qui solvit, quod patri debuit, querelam amittit.

1) vel simile quid facit] Puta, per permutationem quasdam ex rebus hereditatis accipiens. Videtur enim agnoscere voluntatem testatoris.

Si duo exheredati simul agant²⁾ querela inofficiosi testamenti, et unus destiterit, vel tempore exclusus fuerit³⁾, pars eius alteri accrescit.

2) si duo exheredati simul agant] Si duobus filiis exheredatis unus post litem contestationem destiterit, vel tempore exclusus sit, pars eius alteri accrescit. Potest etiam sic fingi species, duobus filiis exheredatis neutrum egisse intra quinquennium: sed unum neglexisse, alterum reipublicae causa vel qua ex alia causa abfuisse. Etiam si quinquennium praeterierit, ex magna et iusta causa etiam post quinquennium querela inofficiosi intenditur. Hoc vero nota, tunc demum filium exheredatum partem facere, cum tacet quidem, potest autem, si voluerit, agere, nec vero, si specialiter renuntiavit querelae, vel decessit, vel tempore exclusus est.

ἢ τῷ χρόνῳ ἀποκλεισθῆ] ὅς γάρ, ὅτι ὁ μὲν εἰς τῶν παίδων ἐνδωμιλευομένης ἐτι της πενταετίας προκατήρατο, ἐρραδύησε δὲ ὁ ἕτερος καὶ ἡ πενταετία παρεδραμεν. [Sch. c. V. 254.]

κ. δ) Οὐλπ. Ὡς ἐπίπαν ἐναντία ψῆφοι ἐπὶ τῆς κατὰ τῆς διαθήκης μέμψεως προφέρονται. τί γάρ, ὅτι ἀδελφός ἐστιν ὁ κινῶν κατὰ τῶν γεγραμμένων κληρονομίων διαφύρου δικαίου ὄντων; καὶ ἐρρίσκειται ὁ αὐτὸς ἐκ διαθήκης καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομούμενος.

ὡς ἐπίπαν ἐναντία ψῆφοι] Ἐπὶ τῆς δέωφ. συμβαίνει πολλάκις ἐπὶ μιᾷ καὶ τῆς αὐτῆς αἰτίας διαφοροὺς ἐκφέρεσθαι ψήφους. ἀδελφὸν γάρ κινῶντος κατὰ διαθ. τῆν μέμψιν καὶ β. σκληρῶν ὄντων κληρονομίων, τοῦ μὲν σεμνοῦ, τοῦ δὲ ἀσεμνοῦ, πρόδηλον, ὅτι ἐπὶ μόνῃ τῇ ἐνοστάσει τοῦ ἀσεμνοῦ προσώπου καταλέγεται ἡ διαθήκη. συμβαίνει τοῦτω τῷ τρόπῳ τὸν διαθήμενον ἐκ μέρους μὲν ἀδιαθέτου, ἐκ μέρους δὲ πάλιν ἐπὶ διαθήκῃ τετελευτημέναι δοκεῖν. μὲνησο τοῦ τέλους τοῦ ἐ. διγ. καὶ τῶν εἰρημένων ἐν τῷ 15. καὶ 19. διγ. ἀνάγνωθι καὶ τὸ β. θέμυ τοῦ ἐξῆς διγ. [Sch. g. V. 255.]

Κυρίλλου. Ἐπὶ τῆς δέωφ. συμβαίνει διαφοροὺς ἐκφέρεσθαι γνώμας. τί γάρ, ὅτι ἀδελφός ἦν ὁ κινῶν καὶ τινὲς μὲν τῶν κληρονομίων ἦσαν αἰσχρὰ πρόσωπα, τινὲς δὲ οὐκ ἦσαν; [Sch. g. V. 255.]

κα. ε) Εἰ καὶ μὴ θανάτου αἰτία δωρηθῆ τῷ παιδί, ἀλλ' ἐν ζωῇ, διαθήσει τοῦ καταλογίσασθαι εἰς τὸ τρίτον, ἀργεῖ ἢ κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν· καὶ ἐὰν ἠλλείπη τῷ τρίτῳ, πληροῦται, εἰ συνεισφέρει τὰ δωρηθέντα. ἐὰν τις μὴ δυνάμενος κινήσει τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν κινήσει καθ' ἑνὸς κληρονομίου καὶ νικήσει, ἐπειδὴ ἐκ μέρους ἔρρωται ἢ διαθήκη, καὶ οἱ τὸν νικήσαντα προλαμβάνοντες ἀπεκλεισθήσαν, ἔρρωται ἢ γενομένη κίνησις.

εἰ καὶ μὴ θανάτου αἰτία] ἼΙ μόρτις καῦσα δωρεὰ καταλογίζεται ἀδιαδικτικῶς εἰς τὸ νόμιμον ποστημόριον, ὡς ἔγνωσ ἐν τῷ η'. διγ. τοῦ παρόντος τίτλου. Πρωτ. Πῶς δὲ οἶόν τε ἐστὶ σήμερον, ἢ τὴν μόρτις καισα ἢ τὴν ἵντερ βίβος δωρεάν, εἰ καὶ τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τούτου ἐδόθη, τῆς μέμψεως ἀποκλείσει τὸν παῖδα; χροῖ τὸν πατέρα, εἰ καὶ μηδὲν ἕτερον, ἐπὶ τῷ νόμιμῳ ποστημόριῳ τὸν μὴ ἀχαριστὸν παῖδα κληρονομοῦν ἐνότασθαι, καὶ ἐὰν ἐνοστήσῃ, τῶς κληρονομήσω αὐτόν; δύναιται, ὡς παρεκελεύσθη, καταλογίσασθαι αὐτὸς ε) ἑαυτῷ εἰς τὴν ὑπ' αὐτῷ ἢ τυπωθῆσαν ἐνοτάσιν πάντα, ὅσα ἡμελλεν ἐξνεγεδάτος ὡν κατὰ τὸ πάλαι κρατοῦν εἰς τὸ νόμιμον αὐτοῦ καταλογίσασθαι ποστημόριον, καὶ μάλιστα νῦν, ὅτε ἐπὶ διαθήκῃ ἐστὶ τῶν ἐξημεδατίων; συνεισφορὰ, πληρ εἰ μὴ κλήσει ταυτην ἰδικῶς ὁ διαθήμενος, ὡς φησὶν ἡ ιη'. διαταξίς τῶν μετὰ τὸν κώδικα νεαρῶν. [Sch. h. V. 255.]

ἐάν τις μὴ δυνάμενος κινήσει] Δύο τις ἔχων παῖδας καὶ ἀδελφὸν ἔγραψε μὲν δύο τινὰς κληρονομοῦς, τὸν μὲν σεμνόν, τὸν δὲ ἀσεμνον. ἐξημεδατίους δὲ τοὺς οἰκείους ἐποίησαστο παῖδας, προαιτιῶν τὸν ἀδελφὸν καταλειπῶς. τῆς διαθήκης τούτου τυπωθῆλας τὸν τρόπον, καὶ τελευτήσαντος τοῦ διαθεμένου προσῆλθον οἱ κληρονομοί. καὶ πρόδηλον μὲν παίδων ἰπόντων καὶ δυναμένων δέωφ. κινεῖν κεκαλυπται ὁ ἀδελφός τῆν μέμψιν γυμνάζειν. ἐκίνησε δὲ ὅμως, ἕνα τῶν κληρονομίων, τὸν ἀσεμνον τυχόν, ἐπιλέξαμενος, καὶ κατὰ συναρπαγῆν, ἰπόντων τῶν δυναμένων τῆν δέωφ. κινεῖν. ἐκίνησε δὲ καὶ κατέλυσε ἐκ μέρους τὴν διαθήκην. φησὶ τοίνυν ὁ Οὐλπιανός, ἐπειδὴ εἰς μέρος ἢ τοῦ τελευτήσαντος ἔρρωται διαθήκη, καὶ τὰ προλαμβάνοντα τὸν ἀδελφὸν πρόσωπα, τοιούτων οἱ παῖδες, μῆπω τῆν δέωφικίον κινῶντες, ἀποκλεισμένοι διὰ τῆς ἐξημεδατίονος εἶναι, εἰκότως ὁ τοῦ τεστάτορος ἀδελφός μετὰ ἀποτελέσματος ἐνοτήρασθαι τῆν μέμψιν δοκεῖ. τῶς ἑαυτῷ τῆν κίνησιν περποιεῖ, καὶ τὸ ἐνεῦθεν ἀποφέρεται κέρδος. οὐτε γάρ οἶόν τε ἐστὶ τῶς ἐξ ἀδιαθέτου καλεῖσθαι τοὺς παῖδας, ἐφ' ὅσον, ὡς εἰρηται, διὰ τῆς ἐξημεδατίονος; μῆπω τῆν δέωφ.

3) vel tempore exclusus fuerit] Nam finge, unum ex filiis durante adhuc quinquennio litem esse contestatum: alterum autem cessasse et quinquennium exisse.

XX. Ulpian. Plurimque diversae sententiae¹⁾ L. 24. in querela inofficiosi testamenti proferuntur. Quid D. V. 2. enim, si frater est, qui agit contra heredes scriptos diversi iuris? Et ita evenit, ut idem ex testamento et ab intestato heredes habeat.

1) plerumque diversae sententiae] Saepe evenit in querela inofficiosi, ut in una eademque causa diversae proferantur sententiae. Nam fratre agente querela contra testamentum, et duobus heredibus scriptis, uno honesto, altero turpi, certum est, quantum ad institutionem solum turpis personae testamentum rescindi. Hoc modo evenit, ut testator ex parte intestatus, ex parte testatus decessisse videatur. Memineris finis dig. 15. et eorum, quae dicta sunt in dig. 16. et 19. Lege et them. 2. sequentis digesti.

Cyrilli. In querela inofficiosi evenit, ut diversae ferantur sententiae. Quid enim, si frater erat, qui agit, et ex heredibus quidam erant turpes personae, quidam non erant turpes?

XXI. Etiam si non mortis causa¹⁾ filio donatum sit, sed inter vivos, eo animo, ut in trientem L. 25. computetur, cessat querela inofficiosi testamenti: et si D. eod. quid deest trienti, repletur, si donata conferat. Si is, qui non potest agere²⁾ querela inofficiosi, egerit contra unum heredem et obtinuerit, quoniam ex parte valet testamentum, et praecedentes victorem personae exclusae sunt, valet instituta actio.

1) etiam si non mortis causa] Mortis causa donatio indistincte in legitimam portionem imputatur, ut cognovisti in dig. 8. huius tituli. Interrogabant: Quomodo fieri hodie potest, ut vel mortis causa vel inter vivos donatio filium excludat querela, etiam hunc ad finem ab initio facta sit? Debet pater, etiam si nihil aliud relinquat, in portionem legitimam filium non ingratum heredem instituire, et si eum instituerit, filius, qui ei heres extitit, potest, ut iussus est, in portionem, ex qua ab illo heres institutus est, imputare sibi omnia, quae, si exheredatus esset, secundum ius olim obtinens in portionem legitimam imputatura esset, et maxime nunc, cum in testamento [exheredatorum] collatio sit, nisi testator eam specialiter vetuerit, ut ait Novella 18.

2) si is, qui non potest agere] Quidam habens duos filios et fratrem, scripsit duos heredes, turpem unum, alterum honestum. Filios autem suos exheredavit, fratre praeterito. Testamento hoc modo condito et testatore mortuo heredes adierunt. Et certum est, existentibus liberis, qui possunt agere de inofficioso, fratrem prohiberi, quominus querelam exercent. Tamen egit, uno heredum, turpi puta, electo, per obreptionem, quamvis esset, qui de inofficioso agere possent. Obtinuit autem et pro parte testamentum rescidit. Ait igitur Ulpianus, quia ex parte testamentum defuncti valet, et praecedentes fratrem personae, hoc est, filii, qui nondum de inofficioso egerunt, exheredatione exclusi sunt, merito fratrem testatoris cum effectu querelam instituisse videri. Scilicet sibi ipsi victoriam reportat, et lucrum exinde obvieniens aufert. Non possunt enim filii ab intestato vocari, quamdiu, ut dictum est, propter exheredationem nondum de inofficioso querentes contenti sunt: ut ne obstet, quod dicitur dig. 6.

d) Apud Fabr. κδ'. e) Apud Fabr. κε'. f) Haec verba, τῶς κληρονομήσω αὐτὸν plane nullum sensum praehent. Malim τῶς κληρονομήσας αὐτόν. g) Lege αὐτός. Fabr. αἰτόν. h) Lege ὑπ' αὐτῷ. i) Verba τῶν ἐξημεδατίων corrupta esse videntur. Nam exheredati plane nihil conferunt. k) Malim διὰ τῆν ἐξημεδατίονα.

κινούντες ἠσφαλισμένοι τυγχάνουσιν ὥστε μὴ ἐναντιωθῆ ὑπο
τὸ εἰρημένον ἐν τῷ ζ'. διγ. ἐκεῖ γὰρ θεματίζει πᾶσαν εἰς
δλόκληρον καταλυθεῖσαν τὴν διαθήκην. [Sch. i. V. 255. sq.]

- L. 26. κβ'. 1) *Αὐτός*^m). Ἐάν ὑπὸ αἰρεσιν τὴν, ἐὰν ἐλευ-
D. V. 2. θερώσω τὸν δοῦλόν μου, γραφῶ κληρονόμος, καὶ
εὐρεθῆ ἢ διαθήκη ἄκυρος ἢ διὰ τῆς μέμψεως ἀνα-
τραπῆ, δίδωσί μοι τὴν τιμὴν αὐτοῦⁿ) ὁ ἐλευθερωθεῖς.

δίδωσί μοι τὴν τιμὴν αὐτοῦ ὁ ἐλευθερωθεῖς] Οἶδας δὲ μαθῶν ἐν τῷ ζ'. διγ. τοῦ παρόντος τιτ., ὅτι ἐπὶ
τῆς δέωσ. κ. νομίματα ὁ Μοδεστίνος ὀρῆζει τὸ τίμημα τοῦ
ἐλευθερωθέντος οἰκέτου. τὸ δὲ εἰρημένον ἐνταῦθα, ἐκ τοῦ
ἐλευθερωθέντος λαμβάνει νομίματα, νόησον κατὰ τὸ πάλαι
κρατοῦν. εἶπον γὰρ σοι πολλάκις, ὅτι σήμερον μὲν, ὡ^o) μὴ
δέκνυνται ἀχάριστος ὁ ἐξηρεδάτος παῖς, ἐπὶ μόνῃ τῇ ἐστάσει
καταλύεται ἢ διαθήκη τὰ μείτοι ληγάτα καὶ τὰ φιδεικόμισσα
καὶ αἱ ἐλευθερία παρέχονται καὶ αἱ τῶν ἐπιτρόπων ἔρρονται
δόσεις, ὥσπερ ἂν εἰ μὴδὲν κατελύθη ἐξ αὐτῆς τῆς διαθήκης.
[Sch. k. V. 256.]

- L. 27. pr. κγ'. p) *Αὐτός*^q). Ἐάν μετὰ προκάταξιν γένηται
D. eod. διάλυσίς, καὶ μὴ φυλάττη τὰ δόξαντα ὁ γεγραμμέ-
νος, κινεῖται πάλιν ἢ κατὰ τῆς διαθήκης μέμψις.

καὶ μὴ φυλάττη τὰ δόξαντα ὁ γεγραμμένος] Τυχὸν γὰρ οὐ δίδωσι τὰ ἐπὶ τῇ διαλύσει συνδεδογμένα.
[Sch. l. V. 256.]

κινεῖται πάλιν ἢ κατὰ τῆς διαθήκης μέμψις] Σημείωσαι. ἢ γὰρ ζ'. διάταξις τοῦ δὲ τρανακτιονίβους δ.
τίτλου τοῦ β. βιβ. τοῦ κώδικος οὐ φησιν αὐθις τὴν δέωσιν.
κινεῖσθαι, ἀλλὰ συγγνώμην δίδωσι τῷ διαλυσαμένῳ καὶ παρα-
βαινομένων^r), περὶ τὴν δόσιν τῶν ἐπηγγελμένων λόγῳ διαλύ-
σεως. ἵνα οὖν φωνῆς τὴν ἐναντιότητα, εἶπε, ὅτι τότε ἢ δέωσιν
φυλάττεται, ὅτε μὴδὲ ταύταις ἤδη ταῖς ἀγωγαῖς, ὡς δέδοικεν
ἢ διάταξις, ἐναγθεῖς ἀνάσχηται ὁ σκοῖπτος πρὸς εὐγνωμοσύνην
ιδεῖν^s) ἢ μᾶλλον, ὅπερ καὶ ἀμεινον, ὅτε αὐτὸ τὸ διαλυσαμένον
πρόσωπον περιέσσι καὶ παρητήσατο. οὕτω γὰρ καὶ τῇ δια-
τάξει θεματίζεται. [Sch. m. V. 256.]

- §. 1. Εἰ καὶ ἀρνησάμενός με υἱὸν αὐτοῦ^s) εἶναι ὁ
διαθέμενος ἀπόκληρον ποιήσει με, κινῶ τὴν κατὰ
τῆς διαθήκης μέμψιν.

εἰ καὶ ἀρνησάμενός με υἱὸν αὐτοῦ εἶναι] Ἐάν
εἴπῃ ὁ τεστάτωρ, ὁ δέωσι δὲ μὴδὲ ὡν υἱὸς μου ἐξηρεδάτος
ἔστω, δύναται ὁ υἱὸς δεκνῦν, ὅτι υἱὸς αὐτοῦ ἐστὶ, κινεῖ τὸν
δέωσιν. σημείωσαι, ὅτι οὐ ποιεῖ πρόκλημα τῷ παιδὶ τὸν τε-
στάτωρα^t) κατὰ τὴν αὐτὴν^u) διαθήκην μὴ εἶναι αὐτοῦ^v) παῖδα.
τοῦτο δὲ πολλάκις ἐν τῷ δὲ τεσταμέντις μονοβίβλω κείμενον
εὐρήσεις. [Sch. n. V. 256.]

- §. 2. Κατὰ^w) τῆς^x) στρατιωτικῆς διαθήκης οὕτε
στρατιώτης κινεῖ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν.

- §. 3. Ἐάν ἡττηθεῖς ὁ γεγραμμένος κληρονόμος ἐκκα-
λέσθαι, ἀναγκάζεται τροφὰς χορηγεῖν τῷ νικήσαντι
ἀνήθῳ μέχρι πέρας τῆς δίκης πρὸς τὸ ποσόν, ὅπερ
ἐκ τῆς κληρονομίας ἔχει^y).

πρὸς τὸ ποσόν] Κατὰ τὸ μέτρον τῆς οὐσίας, ἧς μέρος
κινῶν ὁ ἀνηθὸς τὴν δέωσιν κίσει ἐξεδίκει. [Sch. o. V. 256.]

- §. 4. Κατὰ τῆς διαθήκης τῆς μητρὸς, ἧτις ὑπονοῦσα
τελευτήσῃ τὸν υἱὸν ἄλλον ἐγράψε κληρονόμον, κινεῖται
ἢ κατὰ τῆς διαθήκης μέμψις.

κατὰ τῆς διαθήκης τῆς μητρὸς] Τὸ ποιῆσαν τὴν
ζήτησιν ἐνταῦθα τοῦτο ἐστίν, ὅτι οὐ δύναται τῇ οὕτω διαθε-
μένη χρώμα περιεθῆναι μωρίας^z) αὐτῆς^z) γὰρ τὴν ἀρχὴν οὕτε

Ibi enim ponit, totum testamentum in solidum esse
rescissum.

- XXII. Idem. Si sub conditione, si servum meum
manumisero, heres scriptus sim, et appareat testa-
mentum esse irritum, vel per querelam rescissum sit,
manumissus mihi praestat pretium sui capitis¹).

1) manumissus mihi praestat pretium sui
capitis] Didicisti in dig. 9. huius tituli, in querela
inofficiosi Modestinum viginti aureos statuere pro pretio
servi manumissi. Quod vero dicitur hoc loco de pretio
accipiendo a manumisso, intellige secundum ius olim
obtinens. Saepe enim tibi dixi, hodie, si filius exhere-
datus non probetur ingratus, testamentum quantum ad
institutionem solum rescindi: legata tamen et fideicom-
missa et libertates praestari, et donationes tutorum val-
lere, perinde ac si nihil ex ipso testamento rescissum
esset.

- XXIII. Idem. Si post litis contestationem facta
transactio sit, nec heres scriptus placita servet¹),
rursus agitur querela inofficiosi testamenti²).

1) nec heres scriptus placita servet] For-
tasse enim non dedit ea, quae transactionis nomine
placuerunt.

2) rursus agitur querela inofficiosi tes-
tamenti] Nota. Nam constitutio 6. tit. 4. de trans-
actionibus lib. 2. Codicis non dicit rursus agi querela
inofficiosi, sed veniam dat ei, qui transegit, si violatus
sit circa praestationem eorum, quae transactionis no-
mine promissa sunt. Ut ergo contradictionem evites,
dicas, tunc conservari querelam inofficiosi, cum heres
scriptus ne his quidem actionibus, quas constitutio de-
dit, conventus bonam fidem agnoscat: vel potius, quod
et melius est, cum ipsa persona, quae transegit, supersit
et repudiaverit. Sic enim et in constitutione species
proposita est.

Etiam si testator negans me filium suum esse³),
me exheredavit, ago querela inofficiosi testamenti.

3) etiam si testator negans me filium
suum esse] Si testator dixerit, ille, qui non est filius
meus, exheres esto, potest filius probans, se eius filium
esse, agere de inofficioso. Nota, non facere filio
praeiudicium, si testator in testamento suo dixerit, eum
non esse filium suum. Hoc autem saepe in libro sin-
gulari de testamentis positum invenies.

Adversus militare testamentum nec miles que-
rela inofficiosi agit.

Si victus heres scriptus appellaverit, victori im-
puberi cogitur alimenta praebere usque ad finem litis
pro modo⁴) eius, quod ex hereditate habet.

4) pro modo] Pro modo bonorum, quorum par-
tem impubes de inofficioso agens vindicabat.

Contra testamentum matris⁵), quae existimans,
decessisse filium, alium heredem scripsit, querela in-
officiosi agit.

5) contra testamentum matris] Quod dubi-
tationem hoc loco facit, hoc est, quod ita testatae non
potest adscribi color furoris: nam ipsa ab initio nec

1) Apud Fabr. κ'. m) Lege δ αὐτός. n) Lege αὐτοῦ. o) Lege ἐν ᾧ. p) Apud Fabr. κ'. q) Lege δ αὐτός.
r) Lege παραβαινομένων. s) Lege αὐτοῦ. t) Deesse aliquid videtur, τὸ εἰπεῖν forte, ut sit τὸ εἰπεῖν τὸν τεστάτωρα.
u) Lege αὐτοῦ pro αὐτῆς. v) Lege αὐτοῦ. w) L. 27. §. 2. D. h. t. legitur iisdem verbis in Syn. p. 308. x) τῆς deest
in Syn. y) Scilicet ὁ ἀνηθὸς νικήσας. z) Sic legendum. Fabr. αὐτό.

ἐνόμιζε περιεῖναι τὸν παῖδα, καὶ ὁμοῦ κινεῖται δεινοφικόσο. [Sch. p. V. 257.]

κδ. α) Παύλου. β) Μητήρ ψευδῶς ἀκούσασα, τὸν στρατιώτην αὐτῆς γ) υἱὸν τελευτήσαι, κληρονόμον ἄλλον ἔγραψε. λαμβάνει τὴν κληρονομίαν ὁ υἱὸς δ), καὶ δίδωσι τὰ ληγάτα καὶ τὰς ἐλευθερίας.

καὶ δίδωσι τὰ ληγάτα καὶ τὰς ἐλευθερίας] Ἄξιον ἐνταῦθα σημειώσασθαι τὸ περὶ τῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῶν ληγάτων. καὶ γὰρ ὅτε δεινοφ. κινεῖται καὶ ἡ ἀκαθάρτων γενομένη διαλύεται διαθήκη, οὐδὲν ἐξ αὐτῆς ἔρρωται τῆς διαθήκης. τοῦτο ἐν τῷ πλάτει ε) πρόκειται. καὶ φησὶν ὁ Στέφανος· τέως καὶ μὴ κινουμένης τῆς δεινοφ., μήτε γενομένης ζητήσεως, εἴτε καὶ ἀχώριστος ἦν ὁ στρατιώτης, εἴτε καὶ μὴ καὶ αὐτὴ ἐστὶ διαφορά τοῦ παρόντος καὶ τοῦ προλαβόντος θέματος, ὅτι ἐκεῖ μὲν ἀνάγκη ταῦτα ζητηθῆναι δεινοφικόσο γὰρ ἐστὶν ἡ κινουμένη, ἐνταῦθα δὲ μίας γενομένης ζητήσεως, ἐπειδὴ στρατιώτου ὑπόκειται πρόσωπον, δίδονται αὐτῷ ἡ κληρονομία τῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῶν ληγάτων ἀδιασκέτως παρεχομένη. ὅπερ ἐστὶ σήμερον ἐπιτεῖν καὶ τῆς δεινοφικόσο κινουμένης. τοῦτο γὰρ ἡ ριδ. β) τῶν μετὰ τὸν κώδικα νεαρά φησι διατάξεις. [Sch. q. V. 257.]

Ὡς ἂν εἴλεγε, διὰ τοῦτο ἐνταῦθα τὰς ἐλευθερίας εἰσῆκαμεν ἔρρωσθαι καὶ τὰ ληγάτα, ἐπειδὴ μὴ ἐστὶ δεινοφικόσο ἡ κινουμένη. ὅτι γὰρ δεινοφικόσο κινεῖται, ἀνατρέπονται τὰ ληγάτα καὶ αἱ ἐλευθερίαι κατὰ τὴν εἰρημένην ἐν τῷ ἡ. καὶ θ. διγ. διαστέλλειν, δηλοῦσι κατὰ τὸ παλαιὸν κρατοῦν. τί οὖν, ὅτι βαρύνεται ὁ στρατιώτης ἐν τῇ δόσει τῶν ὑπὸ τῆς μητρὸς καταλειφθέντων ἐν τῇ διαθήκῃ ληγάτων; τὸ μὴ ἐπὶ τῆς δεινοφικόσο τὸν στρατιώτην ἐπὶ τῷ ὑποκειμένῳ θέματι τὴν μητρῴαν καταλείβειν διαθήκῃ, ὑπὲρ αὐτοῦ εἰσενήκεται τοῦ στρατιώτου. εἰ τοίνυν μὴ κινουμένης αὐτῷ δεινοφ. βλάπτεται διδοῦς τὰ ληγάτα, ἔξεστιν αὐτῷ κατὰ τὸν καθόλου κανόνα τῶν ὑπὲρ ἑαυτοῦ εἰσενεργημένων καταφρονησῆναι· μάλιστα ὅτε καὶ ἕτερός ἐστὶ κανὼν ὁ λέγων, ὅτι τὰ ὑπὲρ τίνος ἐκφωνηθέντα οὐκ ὀφείλει ἐν περιστάσεως αὐτῶν ἀδικεῖν. ταῦτα δὲ μοι γάρων ἔχει κατὰ τὸ παλαιὸν κρατοῦν. σήμερον γὰρ κἂν ὡς ἀπὸ τῆς δεινοφ. ἀνατραπῆ διαθήκη, ἐπὶ μόνῃ τῇ ἐστάσει τοῦ κληρονόμου καταλύεται διαθήκη· τὰ μέντοι ληγάτα καὶ φιδεικόμισσα καὶ αἱ ἐλευθερίαι παρέχονται. [Sch. q. V. 257.]

κε. β) Οὐλιανοῦ. Ἐὰν ὑπονοῶσιν οἱ ληγατάριοι συμπαιλεῖν τῷ κινουῦντι τὸν γεγραμμένον κληρονόμον, δύνανται παρεῖναι τῇ δίκῃ καὶ ἐκκαλεῖσθαι, ἐὰν κατὰ διαθήκης ψηφισθῆ.

συμπαιλεῖν τῷ κινουῦντι τὸν γεγραμμένον κληρονόμον] Καθυφεῖναι β) τὸν ἀγῶνα καὶ μὴ σπουδαίως ὑπὲρ τῆς διαθήκης ἀγωνίζεσθαι πρὸς τὸν κινουῦντα τὴν δεινοφικόσο. ἔξεστι δὲ αὐτοῖς καὶ οὐδὲν ἦτον, εἰ προσέλθῃ κ) πῆφος ἀκυροῦσα τὴν διαθήκην, καὶ ἐκκλητὸν ἀποδιδόναι. [Sch. r. V. 257.]

Καὶ γ) οἱ σπούριοι κατὰ τῆς μητρῴας διαθήκης κινουοῦσι τὴν μέμψιν.

καὶ οἱ σπούριοι — κινουοῦσι τὴν μέμψιν] Τοῦ Ἐναντ. α) Εἰ μὴ ἐστὶ συγκλητικὴ νομίμως ἔχουσα παῖδας κατὰ τὴν ε. διατάξιν τοῦ γς. τιτ. τοῦ ε. βιβ. τοῦ κώδικος. [Sch. s. V. 258.]

Εἰ καὶ μετὰ προκἀταρξιν τῆς κατὰ τῆς διαθήκης μέμψεως γεγένηται ο) διάλυσις, μένει ἔρρωμένη ἡ διαθήκη, καὶ αἱ ἐλευθερίαι καὶ ρ) ληγάτα δίδονται μέχρι τοῦ Φαλκιδίου.

καὶ αἱ ἐλευθερίαι καὶ ληγάτα δίδονται] Δίδωσι δὲ τὰ ληγάτα καὶ τὰς ἐλευθερίας ὁ σκρίπτος, ὡς ἔγνωσ ἐν

α) Apud Fabr. κη. β) L. 28. D. h. t. legitur apud Harm. V. 8. §. 50. ex Proch. tit. XXX. cap. 23. Hic Basil. locus ex Proch. l. I. haustus est. γ) Lege αὐτῆς. δ) Harm. sic locum exhibet: ἢ ὁ υἱὸς, λαμβάνει τὴν κληρονομίαν. Pro ἢ Salmasius legit καὶ, ut Reitzius notavit in nota 89. ad Harm. l. I. ε) Id est, in Digestis. ς) Lege παρεχομένων. ζ) Intellige ex nostra numerandi ratione Novellam 115. η) Apud Fabr. κθ. θ) Καθυφεῖναι reddi posset praeparari, si de causarum patrqno sermo esset. ι) Malim προέλθῃ. κ) Malim ἐπιδιδόναι. λ) §. 1. et 2. l. 29. D. h. t. leguntur in Syn. p. 308. ubi cap. 20. hui. tit. et lib. Basil. efficiunt. μ) Adde τὰ ante ληγάτα.

superstitem esse filium putabat, et tamen agitur de inofficioso.

XXIV. Pauli. Mater, quae falso audierat, filium suum militem decessisse, alium heredem scripsit. Filius accipit hereditatem, et praestat legata et libertates 1).

1) et praestat legata et libertates] Illud hoc loco notatu dignum est, quod dicitur de libertatibus et legatis. Nam cum de inofficioso agitur, et testamentum contra officium pietatis factum rescinditur, nihil ex eo testamento valet. Hoc additur ἐν τῷ πλάτει. Et ait Stephanus: Quinimo, etiam si non sit actum querela, nec sit quaesitum, fueritne et ingratus miles, an non fuerit. Et haec est differentia inter hanc et praecedentem speciem, quod ibi necesse est hoc quaeri: nam de inofficioso agitur: hic vero una quaestione mota, quia militis persona subest, datur ei hereditas, libertatibus et legatis indistincte praestandis. Quod hodie dici potest etiam instituta querela inofficiosi. Hoc enim ait Novella 114.

Quasi dixerit, ideo hoc loco libertates et legata valere diximus, quod non sit actum querela inofficiosi. Nam cum de inofficioso agitur, legata et libertates infirmantur secundum distinctionem dig. 8. et 9. traditam, scilicet secundum ius olim obtinens. Quid igitur est, cur miles datione legatorum a matre testamento relictorum oneretur? Quod in casu proposito miles querela inofficiosi testamentum maternum non rescindit, hoc pro ipso milite introductum est. Si igitur non instituta querela laeditur legata praestans, licet ei secundum generalem regulam contemnere ea, quae pro se introducta sunt: maxime cum et alia regula sit, quae dicit, ea, quae pro aliquo introducta sunt, non debere ei casu quodam damnum inferre. Haec autem locum habent secundum ius vetus. Hodie enim etiamsi querela inofficiosi rescindatur testamentum, quantum ad institutionem solam heredis rescinditur: legata tamen et fideicommissa et libertates praestantur.

XXV. Ulpiani. Si suspicentur legatarii, cum eo, qui agit, colludere heredem scriptum 1), possunt adesse liti et appellare, si contra testamentum pronuntiatum sit.

1) cum eo, qui agit, colludere heredem scriptum] Negligere litem, nec serio pro testamento contendere adversus eum, qui agit de inofficioso. Licet vero ipsis nihilominus, si sententia prodierit, quae testamentum rescindit, etiam appellare.

Etiam spurii adversus testamentum maternum §. 1. querela agunt 2).

2) etiam spurii — querela agunt] Enantiophanis. Nisi sit senatoria mulier legitimos habens liberos, secundum const. 5. tit. 57. lib. 5. Codicis.

Etiam si post litem de querela inofficiosi testamenti contestatam transactio facta sit, ratum testamentum manet, et libertates et legata praestantur 3) ad modum Falcidiae 4).

3) et libertates et legata praestantur] Praestat autem legata et libertates heres scriptus, ut

α) Apud Fabr. κη. β) L. 28. D. h. t. legitur apud Harm. V. 8. §. 50. ex Proch. tit. XXX. cap. 23. Hic Basil. locus ex Proch. l. I. haustus est. γ) Lege αὐτῆς. δ) Harm. sic locum exhibet: ἢ ὁ υἱὸς, λαμβάνει τὴν κληρονομίαν. Pro ἢ Salmasius legit καὶ, ut Reitzius notavit in nota 89. ad Harm. l. I. ε) Id est, in Digestis. ς) Lege παρεχομένων. ζ) Intellige ex nostra numerandi ratione Novellam 115. η) Apud Fabr. κθ. θ) Καθυφεῖναι reddi posset praeparari, si de causarum patrqno sermo esset. ι) Malim προέλθῃ. κ) Malim ἐπιδιδόναι. λ) §. 1. et 2. l. 29. D. h. t. leguntur in Syn. p. 308. ubi cap. 20. hui. tit. et lib. Basil. efficiunt. μ) Adde τὰ ante ληγάτα.

τῷ γ'. διγ. τοῦ δὲ τρανσκακτιονίβους τῶν πρώτων. [Sch. t. V. 258.]

μέχρι τοῦ Φαλκιδίου] Ἰὴ γὰρ ἄμετρα καὶ ἡ τὴν Φαλκιδίου τὰ ληγάτα, καὶ πρὶν ἢ δοθῆ ἰσχυρῶς διαλύσεως, ἀνάγκη ἢ φυλαχθῆναι αὐτῶν τὸν Φαλκιδίου. νῦν μέντοι κατ' οὐδένα παντελῶς τρόπον δύναται τὰ δεδομένα λόγῳ διαλύσεως τοῖς ληγαταρίοις λογισασθαι. μὲνῃσο γὰρ τῶν εἰρημένων ἐν τῷ γ'. διγίστω τοῦ δὲ τρανσκακτιονίβους τῶν πρώτων. μὲνῃσο τῶν ἐν αὐτῷ τῷ διγίστω παραδεδομένων σοι παρ' ἐμοῦ. κατὰ μὲν τὸ ὄν αὐτοῦ ἀληθεύει, κατὰ δὲ τὴν διαστολήν ὅτι σφίλλεται. καὶ γὰρ ἀνατρεπομένης τῆς διαθήκης δίδονται τὰ ληγάτα καὶ αἱ ἐλευθερίαι κατὰ τὴν ρι. νεαράν, ὡς ἐν τῷ . . . θέματι τοῦ ἡ. διγ. ἔργως. [Sch. u. V. 258.]

L. 29. §. 3. (O⁵) παρὰ γυναικὸς υἰοθετηθεῖς καὶ παραμελη-
D. V. 2. θεῖς οὐ κινεῖ κατὰ¹⁾ τῆς διαθήκης αὐτῆς²⁾ μέμψιν.
γυνή γὰρ παρὰ κέλευσιν βασιλέως οὐχ υἰο-
θετεῖται.]

ὁ παρὰ γυναικὸς υἰοθετηθεῖς] Γυνή τις τῶν μὴ δυναμένων εἰς θεῖον λαβεῖν, οὐ γὰρ παίδων ἀποβολῆν ἐδυσ-
τύχησεν, ὥστε παρὰ βασιλέως ἐπιτραπῆναι ταύτην τὴν δια-
θήκην³⁾, ἀπελάει τινὰ θετὸν αὐτῆς υἰόν, καὶ τελευταῖα
πραετέριον αὐτὸν κατέλιπε. φησὶ τοίνυν ὁ Οὐλπιανός, ἐπειδὴ
βασιλικῆς δὴ κατέλευσεως οὐκ ἐπιτρέπεται γυναικὶ τὰ τῆς
θεῖας, εἰκότως οὐτε δέουσι⁴⁾ δύναται⁵⁾ κατὰ τῆς διαθήκης
ἐκείνης, ἢ ψευδῶς καὶ κατὰ ἀπάτην ἐνόμιζεν αὐτὴν θετὴν
εἶναι μητέρα. [Sch. x. V. 258.]

γυνή γὰρ παρὰ κέλευσιν βασιλέως οὐχ υἰο-
θετεῖται] Ἐῖρηται γὰρ βιβ. ἡ. τοῦ κώδικος tit. μζ'. διατ. ε.
ὅτι τάξιν ὁ τοιοῦτος ἔχει φυσικοῦ καὶ νομίμου. ὁμοίως καὶ
ἰσχυροῦ. α. tit. ια'. ὁ δὲ νόμιμος παῖς καὶ ὁ φυσικὸς κινεῖ
κατὰ τῆς μητρῶς διαθήκης τὴν κατ' αὐτῆς μέμψιν, ὡς ἐν τῷ
παρόντι διγ. καὶ ιθ'. ἀνάγνωθι βιβ. ζ'. τοῦ κώδικος tit. λγ'.
διατ. ἡ. [Sch. y. V. 258.]

§. 4. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, καθ' ἣν ἔχουσι τὴν κατοικίαν
οἱ γεγραμμένοι κληρονόμοι, κινεῖται ἢ κατὰ τῆς δια-
θήκης μέμψιν.

ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ] Καίτοι πολλοὺς τῇ ἐν ἡμέμ, ἢ ἄλλῳ δέ,
ὅτι ἐν⁶⁾ τῇ νερεδιτατί πετιτῶν ἐν ἡμέμ καὶ αὐτῇ τυγχάνουσα
δέδωκε φόρους ὁ νόμος. ἀλλ' ἐνταῦθα τέως ἀπὸ τῆς δέουσι-
κίσεως κινουμένης νερεδιτατί πετιτῶν οὕτω κυρίας ἐστὶν ἐν
ἡμέμ. πῶς γὰρ ἐρωμένῃς εἴη τῆς διαθήκης; [Sch. z. V. 258.]

I. 30. pr. κς'. γ) Μάρκ. 2) Ὁ φυσικὸς πατὴρ ἐπιτέτραπται
D. eod. τὴν μέμψιν κινεῖν κατὰ τῆς διαθήκης τοῦ παρ' αὐ-
τοῦ δοθέντος εἰς θεῖον.

ὁ φυσικὸς πατὴρ ἐπιτέτραπται] Δέδωκε τις εἰς
θεῖον τὸν υἱὸν αὐτοῦ τινι, ἐφ' ὃν καὶ τὸ ἐν ποτεστάτε μετα-
φέρεται. ἀλλὰ τελευταῖαντος ἤδη τοῦ θετοῦ πατρός, ἐφ' ὃν,
ὡς εἴρηται, καὶ τὸ ἐν ποτεστάτε μετέλθεν, αὐτεξούσιος γε-
γώς ὁ υἱὸς καὶ ὡς αὐτεξούσιος διέθετο. καὶ φησὶν ὁ Μαρ-
κιανός, δύνασθαι τὸν φυσικὸν τοῦτου πατέρα κατὰ τῆς αὐτοῦ
διαθήκης δέουσι κινεῖν. [Sch. a. V. 258.]

§. 1. Οὐ κινδυνεύει ὁ κηδεμὼν ἐπὶ τῷ καταλειφθέντι
αὐτῷ κινῶν ὀνόματι τοῦ ἀνήβου τὴν κατὰ τῆς πατρὸς
αὐτοῦ διαθήκης μέμψιν ἢ τὸ πλαστὸν κατὰ τῆς δια-
θήκης.

L. 31. pr. κς'. α) Παύλου. Τοῦ ὄντος πρώτου βαθμοῦ μὴ
D. eod. θέλοντος ἢ μὴ δυναμένου κινῆσαι τὴν κατὰ τῆς δια-
θήκης μέμψιν, χωρὶς τοῖς μετ' αὐτόν.

τοῦ ὄντος πρώτου βαθμοῦ μὴ θέλοντος] Ἐκ
τῶν παραγραφῶν. Πρόσεχε τῷ θεματισμῷ τοῦ Ἰνδικος, καὶ
μὴ ἀνάγκη παντελῶς αὐτὸν παρελθεῖν. ἀνάγνωθι βιβ. λδ'.
tit. θ'. διγ. ε'. θεμα ζ'. ἐστὶ καὶ ἐπὶ τῆς δέουσι. συνουσιῶν.

cognovisti in dig. 3. tit. de transactionibus parte prima Digestorum.

4) ad modum Falcidiaae] Nam si immodica sint legata et supra Falcidiam, etiam priusquam darentur ex causa transactionis, debuit sibi Falcidiam servare. Nunc tamen data transactionis nomine legatariis impu-
tare nullo modo potest. Memineris enim eorum, quae dig. 3. tit. de transactionibus parte prima Digestorum dicta sunt. Memineris eorum, quae in ipso digesto tibi a me tradita sunt. Reapse hoc verum: sed per argu-
mentum a contrario falsum. Etenim rescisso testamento legata et libertates praestantur secundum Nov. 115. ut in them. . . dig. 8. didiciati.

Adoptatus a muliere⁵⁾ et praeteritus non agit querela contra eius testamentum. Mulier enim citra iussum Principis non adoptat⁶⁾.

5) adoptatus a muliere] Quaedam mulier ex numero earum, quae adoptare non possunt, (non enim liberorum amissionem sustinuerat, ut a Principe ei adoptio permitti posset) quendam vocavit filium suum adoptivum, et moriens eum praeteriit. Ulpianus igitur ait, quia sine iussu Principis mulieribus adoptio non permittitur, merito nec de inofficioso testamento eius, quam falso et deceptus existimavit esse matrem adopti-
vam, agere eum posse.

6) mulier enim citra iussum Principis non adoptat] Dicitur enim lib. 8. Codicis, tit. 47. const. 5. talem vicem obtinere naturalis et legitimi. Similiter et Institut. lib. 1. tit. 11. Naturalis autem et legitimus filius contra testamentum maternum agit querela inofficiosi, ut hoc et 19. dig. Lege lib. 7. Codicis, tit. 33. const. 8.

In ea provincia⁷⁾, in qua heredes scripti domicilium habent, querela inofficiosi testamenti intenditur.

7) in ea provincia] Atqui in rem actioni lex plura fora dedit, unde manifestum est, etiam hereditatis petitioni, quae et ipsa in rem est. Sed hoc loco cum agitur hereditatis petitione de inofficioso, nondum proprie in rem actio est. Quomodo enim valente adhuc testamento in rem agi potest?

XXVI. Marc. Naturali patri permissum est¹⁾ querela agere contra testamentum filii ab eo in adoptionem dati.

1) naturali patri permissum est] Quidam filium suum in adoptionem alicui dedit, in quem et potestas transfertur. Verum mortuo iam patre adoptivo, in quem, ut dictum est, etiam transierat potestas, filius sui iuris factus etiam ut paterfamilias testamentum fecit. Et ait Marcianus, posse naturalem eius patrem contra testamentum eius agere de inofficioso.

Tutor non sustinet periculum in eo, quod sibi relictum est, si nomine pupilli adversus testamentum patris querela agit, vel falsi contra testamentum.

XXVII. Pauli. Si is, qui primo gradu est, nolit¹⁾ aut nequeat agere querela inofficiosi testamenti, sequentibus locus est.

1) si is, qui primo gradu est, nolit] Ex adnotationibus. Animum adverte ad speciem Indicis, neque ullo modo eam praeterea. Lege lib. 34. tit. 9. dig. 5. them. 7. Est et in querela inofficiosi successio.

γ) Deest ὑπὲρ ante τὸν Φαλκιδίου. ρ) Magis in usu est ubi est th. 4. cap. 20. h. t. Basil. et apud Harm. V. 6. §. 4. ε) Harm. τὴν ante κατὰ habet. υ) αὐτῆς Harm. omittit v) Pro διαθήκην haud dubie legendum est υἰοθεσίαν. w) Deest κινεῖν. x) Illud ἐν supervacaneum videtur. y) Apud Fabr. λ'. z) Id est Marciani. a) Apud Fabr. λ'.

ἀντιδιαστολήν. s) L. 20. §. 3. D. h. t. legitur in Syn. p. 308

εἰ γὰρ ἐτελεύτησέ τις ἐπὶ υἱῷ καὶ ἀδελφῷ διαθήκην τυπώ-
σας καὶ ἑξωτικῶν ἐνοστήσαμενος κληρονόμον· εἴτα πρῶτος ὢν
ὁ υἱὸς καὶ δυνάμενος κινήσει τὴν μέμνην, ἢ οὐ βούλεται ἢ οὐ
δύναται· τυχὸν γὰρ δευτέρως ἢ ἐξηρεδάτος· ἐπιτέτραπται
τῆρα καὶ τῷ ἀδελφῷ τὴν δέσποφ. κινεῖν. Παραγραφή. Ση-
μειώσαι, ὅτι ἐπὶ τῆς δέσποφ. ἐστὶ συνακρίτων. τοῦτο δὲ
σοι καὶ ἐν τῷ ἰδ. διγ. ἐσημειώσαμην. ἄλλο δὲ, ὅτι καταλυ-
μένης ὑπὸ τοῦ μεταγενεστέρου τῆ τάξει τῆς διαθήκης οὐχ ἦξει
πρὸς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίαν ὁ ἄπαξ ἠεπουδιατεύσας
τὴν μέμνην, ὡς ἔγνωξ ἐξ ὧν ὁ Παῦλος κατὰ τὸ ἰδ. ἐρη διγ.
[Sch. h. V. 259.]

Γονεὺς ἢ παιδὸς κινουῦντος τὴν κατὰ τῆς δια-
θήκης μέμνην ἀδιάρητον, τίς γέγραπται κληρονόμος,
εἴτε παῖς ἕτερος, ἢ ἑξωτικός, ἢ πόλις.

ἀδιάρητον] Τοῦτο νόσον παιδῶν τὴν δέσποφ. κινου-
των, ἐπεὶ οὐκ οὐ δύναται παιδὸς γεγραμμένου κλη-
ρονόμου τὴν δέσποφ. κινεῖν, ὡς ἔγνωξ πρὸς τὸν τέλει τοῦ
ἰδ. διγ. μὴ νόμιζε δὲ, ὅτι ἑξωτικῶν γεγραμμένου κληρονόμου
δύναται ἀδιαστικῶς τὴν δέσποφ. κινεῖν ὁ ἀδελφὸς κατὰ τῆς
τοῦ ἀδελφοῦ διαθήκης, μεμνημένος τῶν ἐν τῷ α. διγ. παρα-
δεδομένων σοι παρ' ἐμοῦ. εἶπε, ὅτι ὁ ἀδελφὸς διαθήκης ὑπο-
κειμένης, εἰ μὲν παῖδες εἰσὶν οἱ γεγραμμένοι, ἀδιαστικῶς ὁ
ἀδελφὸς ἀποκλείεται· εἰ δὲ ἑξωτικός, τότε διάστικον· καὶ εἰ
μὲν σιμὸς ἐστὶν ὁ γεγραμμένος, πάλιν ὁ ἀδελφὸς· εἰ δὲ
ἄσμιτος, δύναται τῆρα καὶ κινεῖν. [Sch. c. V. 259.]

Ἐὰν γένωμαι κληρονόμος τῷ γενομένῳ κληρο-
νόμῳ ἐκ τῆς πατρῴας μου διαθήκης, καθ' ἧς ἦβου-
λήθην κινήσει τὴν μέμνην ἀπόκληρος λαθεῖς, οὐ
βλάπτομαι· καὶ μάλιστα εἰ τοῦτο τὸ μέρος μὴ νέμο-
μαι ἢ ἐξ ἰδίου μου δικαίου νέμομαι αὐτό.

Εἰ δὲ τὸ ληγατευθὲν αὐτῷ ἐκ τῆς τοιαύτης δια-
θήκης ληγατεύσῃ μοι καὶ καταδέξομαι, ἐκπίπτω τῆς
μέμνης· καὶ ἐὰν καθ' ἕτερον τρόπον κυρώσω τὴν
γνώμην τοῦ πατρὸς μου, τυχὸν μετὰ θύνατον αὐτοῦ
ὑπογράψας ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ, ὅτι συναινῶ.

κῆ. β) Αὐτός. Εἰ συνηγορήσω ἀπαιτοῦντί τινι
ληγάτον ἐκ τῆς τοιαύτης διαθήκης ἢ προκουράτωρ
αὐτοῦ γένωμαι, ἢ γενόμενος κληρονόμος τοῦ ληγα-
ταρίου ἀπαιτήσω τὸ ληγάτον, ἐκπίπτω τῆς μέμνης.

εἰ συνηγορήσω] Μὴ δόξῃ σοι ἐναντίως ἔχειν τὸ εἰρη-
μόν τῷ Μαρζιανῷ πρὸς τὸν τέλει τοῦ ἰδ. διγ. εἰ ἐκεί μὲν ὁ
ληγατάριος ἐπίτροπος ὢν καὶ ὀνόματι τοῦ πονπίλλου κινῶν
κατὰ τῆς πατρῴας τοῦ ὀρφανοῦ διαθήκης, οὐ βλάπτεται περὶ
τὸ καταλειφθὲν αὐτῷ φιδεικόμενον· ἐνταῦθα δὲ ὁ δικολόγος
καὶ ὁ προκουράτωρ βλάπτεται. διαφορὰ γὰρ, ὅτι ἐπίτροπος
μὲν καὶ μὴ βουλόμενος τίς γίνεται· ἄκων δὲ οὐ συνηγορεῖ,
οὐδὲ μανδᾶτον ἐτέρου καταδέχεται. μέμνησ καὶ τῶν εἰρημέ-
νων τῷ Τρυφωνίῳ ἐν τῷ κβ. διγ. [Sch. d. V. 259.]

Παραγραφή. Εἰ μὲν ἐπίτροπος ὢν ἐξηρεδάτος παῖς λη-
γάτον ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ οἰκείου πατρὸς καταλειφθὲν παρὰ
τοῦ ἐπιτροπενόμενου πονπίλλου λάβῃ, πρόνομιον περὶ τὴν
οἰκίαν ἀγωγὴν οὐχ ὑφίσταται, ὡς ἔγνωξ ἐν τῇ δέσποφ. τῶν
ἰνασι. τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ πρὸς τὸν τέλει τοῦ ἰδ. διγ. σοι παρα-
διδούς ἐθεμίτισα. καὶ δηλὸς ὁ λογισμὸς. οὔτε γὰρ ὡς περὶ
ἐπίτροπος ἀνάγκη τοῦ ὀρφανοῦ λαμβάνει τὸ ληγάτον, τὴν
μέμνην ὀνόματι τοῦ πονπίλλου κινῶν, οὔτε καὶ ὁ συνηγορὸς
ἢ προκουράτωρ. ἐν αὐτοῖς γὰρ ἢ αὐτῷ τὴν ἀρχὴν μὴδὲ
συνηγορήσει, μὴδὲ μανδᾶτα καταδέξασθαι. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ
διαφορὰ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ ἰδ. διγ. μέμνησ καὶ τῶν εἰρη-
μένων τῷ Τρυφωνίῳ ἐν τῷ κβ. διγ. [Sch. d. V. 259. sq.]

κδ. dd) Οὐλπ. Καὶ τὰ θανάτου αἰτία δωρηθέντα
τοῖς ἀνιοῦσι καὶ κατιοῦσι μέχρι τρίτου βαθμοῦ φυ-
λάττεται. παρὰ δὲ τῶν μὴ ὄντων ἀνιόντων καὶ κατιόν-
των ἀφαιροῦνται.

Nam si decesserit quis relicto filio et fratre, testamento
condito et extraneo herede instituto, deinde filius, qui
primus est et querela agere potest, vel nolit agere, vel
pernequeat, puta quod rite fuit exheredatus, tum fratri per-
mittitur de inofficioso agere. Adnotatio. Nota, in que-
rela inofficiosi esse successionem. Hoc autem et in
dig. 14. tibi significavi. Certum vero est, testamento ab
eo, qui inferior ordine est, rescisso non venturum ad
successionem ab intestato eum, qui semel querelam
repudiavit, ut didicisti ex his, quae Paulus dixit dig. 17.

Parente aut filio instituente querelam inofficiosi L. 31. §. 1.
testamenti, nihil interest²⁾, quis sit heres scriptus, D. V. 2.
alter filius an extraneus, vel civitas.

2) nihil interest] Hoc intellige, si liberi agunt
de inofficioso: quippe pater filio herede scripto non
potest agere de inofficioso, ut didicisti ad finem dig. 14.
Ne vero existimes, extraneo herede scripto fratrem
contra testamentum fratris indistincte de inofficioso
agere posse, memor eorum, quae dig. 1. a me tibi tra-
dita sunt. Dic, fratrem, si testamentum adsit, si quidem
liberi heredes scripti sint, indistincte excludi, si vero
extraneus, tunc distingue: et si quidem honesta persona
sit heres scripta, rursus frater excluditur: si turpis,
tunc agere potest.

Si heres extitero ei, qui heres extitit ex testa- §. 2.
mento patris mei, contra quod querela agere volui
quippe exheredatus, nihil mihi obstat: maxime si eam
partem non possideo, vel proprio meo iure possideo.

Si vero legatum ei relictum ex tali testamento §. 3. 4.
mibi legaverit, illudque agnovero, amitto querelam:
et si alio modo probavero voluntatem patris mei, puta
post mortem eius subscribens testamento eius, me
assentiri.

XXVIII. Idem. Si advocacionem prae buero¹⁾ pe- L. 32.
tententi legatum ex tali testamento, vel procurator eius D. eod.
factus sim, vel heres legatarii factus petiero legatum,
amitto querelam.

1) si advocacionem prae buero] Ne obstare
tibi videatur, quod ait Marcianus ad finem dig. 30.
si quidem ibi tutor idemque legatarius nomine pupilli
agens contra testamentum patris pupilli, non laeditur
circa fideicommissum sibi relictum: hoc loco vero ad-
vocatus et procurator laeditur. Differentia enim haec
est, quod tutor quis etiam invitus fit, invitus vero ad-
vocacionem aut mandatum alterius non suscipit. Mem-
ineris etiam eorum, quae dicta sunt a Tryphonino in
dig. 22.

Adnotatio. Si filius exheredatus tutelam gerens le-
gatum in testamento patris sui relictum a pupillo acce-
perit, circa suam actionem praeiudicium non sustinet,
ut didicisti in tit. de inoff. in Institutionibus. Id ipsum
et ad finem dig. 10. tibi tradens proposui. Et manifesta
est ratio. Neque enim ut tutor necessitate officii ac-
cipit legatum querela nomine pupilli agens, ita et ad-
vocatus vel procurator. In eorum enim arbitrio erat
ab initio nec praebere advocacionem, nec suscipere
mandatum. Et haec est differentia inter hoc et 10. dig.
Memineris etiam eorum, quae dicta sunt a Tryphonino
in dig. 22.

XXIX. Ulpian. Etiam quae mortis causa do- L. 3. pr.
nata sunt¹⁾ ascendentibus et descendantibus usque §. 1. 2.
ad tertium gradum, conservantur. His autem, qui ex D. XXXVII.
ascendentibus et descendantibus non sunt, aufe- 5.
runtur.

b) Apud Fabr. 18. c) Lege ὁ αὐτός. d) Fabr. κ'. dd) Apud Fabr. 27'.

καὶ τὰ θανάτου αἰτία δωρηθέντα] Τὰ περὶ τῶν μόρτις καύσα δωρεῶν νόμιμα πρὸς τὸ εἰρημένον διγ. κ. [Sch. e. V. 200.]

L. 4. λ'. ε) Ἰουλιανῶ. Ὡς ἐπίπαν οἱ γεγραμμένοι διὰ
D. XXXVII. τοῦτο παραιτοῦνται διὰ τὸ γινάσκον τὸν αὐτεξού-
5. σιον αἰτήσαντα ταύτην^{ι)} ἢ μέλλειν κινεῖν.

ὡς ἐπίπαν οἱ γεγραμμένοι] Τὴ γίνεται τοῦ σκληροῦ παραιτουμένου, ἔγνωσ. τι. δ. ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κ. διγ. [Sch. f. V. 260.]

L. 15. §. 4. λά. β) Παύλου. Ἐὰν ἐξωτικὸν ἐνοστήσωμαι κλη-
D. eod. ρονόμου καὶ ληγατεύσω τινὶ ὑπὸ αἴρεσιν τὴν, ἐὰν παρὰσχῆ τῷ κληρονόμῳ δέκα νομίματα, αἰτουμένης τῆς ἐναντιώσεως τῆς διαθήκης ὁ ληγατάριος οὐ τῷ κληρονόμῳ δίδωσι τὰ δέκα νομίματα, ἀλλὰ τῷ αἰτήσαντι τὴν ἐναντίωσιν τῆς διαθήκης, τῷ καὶ τὸ ληγάτον παρέχοντι. εἰ δὲ καὶ μὴ τῷ κληρονόμῳ, ἀλλ' ἑτέρῳ τινὶ ἐκελεύσθη δοῦναι τὰ νομίματα, οὐκ αὐτῷ, ἀλλὰ τῷ παιδί δίδωσιν.

ἐὰν παρὰσχῆ τῷ κληρονόμῳ δέκα νομίματα] Ὁ ἀπρὸς ὧσιν κεινομένοις παρασχῆναι τὰ κοινὰ κληρονομία γράμματα τῷ κληρονόμῳ δίδωσιν, ὡς βιβ. μ. τι. ζ. διγ. ἢ καὶ κβ. καὶ βιβ. λ. τι. α. διγ. δ. [Sch. g. V. 260.]

ἀλλὰ τῷ αἰτήσαντι τὴν ἐναντίωσιν τῆς διαθήκης] Ἄλλο γὰρ ἐστὶ καὶ ἀποπον, τὸν μὲν αἰτήσαντα τὴν κοινὰ ταβούλας υποκείσθαι τῷ κληρονόμῳ, τὸν δὲ κληρονόμον κερδάναι τὰ ε. νομίματα. [Sch. h. V. 260.]

L. 17. λβ'. β) Οὐλιανῶ. Εἰ καὶ κατὰ δόλον τοῦ γε-
D. eod. γραμμένου ἐξωτικῶ κληρονόμου ἀπόληται τὸ ληγα-
τευθέν τι, ὅμως ὁ τὴν ἐναντίωσιν τῆς διαθήκης αἰτῶν δίδωσιν αὐτό.

εἰ καὶ κατὰ δόλον τοῦ γεγραμμένου ἐξωτικῶ κληρονόμου] Ἐὰν πατήρ τὸν ἐμαγκίπατον υἱὸν πρᾶξῆτον ἔσους, ἐξωτικῶ γράμματος^{ι)} κληρονόμον, καὶ παρ' αὐτοῦ καταλείψῃ ληγάτα ἐξέπτις προσώποις, καὶ τοῦτο τὸ πρᾶγμα κατὰ δόλον τοῦ γραφέντος κληρονόμου ἀπόληται μετὰ τὴν ἀδίτιον, ἀπαιτεῖται ὁ ἐμαγκίπατος αἰτῶν τὴν κοινὰ ταβούλας καταβαλεῖν τοῦτο τὸ ληγάτον, καὶ^{κ)} κατὰ δόλον ἀπώλετο. ἀπη-τέιτο γὰρ αὐτὸ καὶ αὐτὸς ὁ σκληρὸς, εἰ μὴ ἐξεβλήθη διὰ τῆς κοινὰ ταβούλας. σκοπὸς δὲ ἐστὶ τῷ πρᾶξῆτον χωρὶς τοῦ βλάψαι τοὺς ἐξέπτις δίδωσαι κατὰ τῆς διαθήκης τὴν κοινὰ ταβούλας. περὶ τοῦ κινδύνου τῶν ληγατευμένων ἀναγνώδι βιβ. λ. τι. β. διγ. κ. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα. [Sch. i. V. 260.]

L. 20. λγ'. λ) Μαρκ. μ) Τοῦ αὐτεξουσίου κινουῦντος τὴν
D. eod. ἐναντίωσιν τῆς διαθήκης ἀσφαλῶς μὲν ἔχουσιν οἱ ληγατάριοι τὰ δεδομένα αὐτοῖς. εἰ δὲ διαφόρως αὐτοῖς ὁ διαθέμενος ἐδωρήσατο θανάτου αἰτία, συνεισφέρουσιν εἰς τὸ ἀναπληρωθῆναι τὸν αὐτεξούσιον τὸ ἐπιβάλλον αὐτῷ. ὅπερ συμβαίνει καὶ ὅτε ληγάτα καταλειφθῆ αὐτοῖς. τοῦ δὲ πατρὸς ἀδιαθέτου τελευτῶντος οὐ δύναται τὰς θανάτου αἰτία δωρεῶν ὁ υἱὸς ἐπιζητεῖν· οὔτε γὰρ ἐοικασί τοῖς ληγάτοις.

τοῦ αὐτεξουσίου κινουῦντος] Ὅτε^{ν)} ἐμαγκίπατος υἱὸς αἰτεῖ κοινὰ ταβούλας, φυλάττονται μὲν οἱ ἐξέπτις ἐν αἷς ἔχουσιν ὑπὸ γνώμης τοῦ διαθεμένου. εἰ δὲ μόρτις καύσα δωρεῶν διαφόρως ἐποιήσατο πρὸς αὐτοὺς ὁ διαθέμενος, συνεισφέρουσι πάντως ἀναλόγως εἰς τὸ ἀναπληρωθῆναι τὸν ἐμαγκίπατον τὸ ἐπιβάλλον αὐτῷ· ὡσπερ ὅτε ληγάτον ἢ μέρος κληρονομίας καταλείφθη τοῖς ἐξέπτις, συνεισφέρουσι καὶ τότε τῷ ἐμαγκίπατῳ. ἀδιαθέτου δὲ τελευτῶντος τοῦ πατρὸς οὐ δύναται ταῖς μόρτις καύσα δωρεῶν ταῖς ὑπ' αὐτοῦ γενομένας ἐπιζητεῖν ὁ υἱὸς αὐτοῦ· ἐπειδὴ κατὰ συγκρίσιν τῶν λη-

1) etiam quae mortis causa donata sunt] Quae dicta sunt de mortis causa donationibus, intellige secundum id, quod dictum est dig. 20.

XXX. Iuliani. Plerumque heredes scripti¹⁾ ideo repudiant, quod sciant, emancipatum hanc petiisse aut petiturum esse.

1) plerumque heredes scripti] Quid fiat scripto repudiante, didicisti tit. 4. initio dig. 20.

XXXI. Pauli. Si extraneum heredem instituerō, et cuidam legaverō sub conditione, si heredi decem aureos dederit¹⁾, petita bonorum possessione contra tabulas, legatarius non heredi dat decem aureos, sed ei, qui petiit bonorum possessionem contra tabulas²⁾, qui et legatum praestat. Sed si non heredi, sed alii cuidam dare iussus sit aureos, non ei, sed filio dat.

1) si heredi decem aureos dederit] Qui persona non adiecta iussus dare conditionis implendae gratia, heredi dat, ut lib. 40. tit. 7. dig. 8. et 22. et lib. 35. tit. 1. dig. 4.

2) sed ei, qui petiit bonorum possessionem contra tabulas] Stultum enim et absurdum esset, eum, qui petiit bonorum possessionem contra tabulas, inferiorem esse herede, et heredem lucrari decem illos aureos.

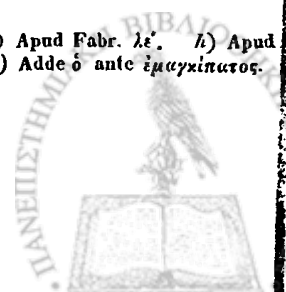
XXXII. Ulpiani. Etiam si dolo extranei heredis scripti¹⁾ res alicui legata perierit, tamen is, qui petit bonorum possessionem contra tabulas, id praestat.

1) etiam si dolo extranei heredis scripti] Si pater emancipato filio praeterito extraneum heredem scripserit, ab eoque legatum reliquerit exceptis personis, eaque res dolo scripti heredis post additionem perierit, emancipatus, qui petit bonorum possessionem contra tabulas, id legatum praestare cogitur, licet dolo perierit. Nam et ipse scriptus heres id praestare deberet, si non remotus esset bonorum possessione contra tabulas. Propositum autem Praetori est, sine iniuria exceptarum personarum contra testamentum dare bonorum possessionem contra tabulas. De periculo rerum legatarum lege lib. 35. tit. 2. dig. 30. et quae ibi adnotata sunt.

XXXIII. Marc. Filio emancipato petente¹⁾ bonorum possessionem contra tabulas, legatarii secure habent, quae ipsis data sunt. At si varie eis testator donaverit mortis causa, conferunt ad implendam emancipato contingentem portionem. Quod evenit et cum legata eis relicta sunt. Intestato autem mortuo patre, filius non potest de mortis causa donationibus disceptare; neque enim comparantur legatis.

1) filio emancipato petente] Cum filius emancipatus petit bonorum possessionem contra tabulas, conservantur quidem excepti in his, quae habent ex voluntate testatoris. Sed si varias mortis causa donationes eis testator fecerit, conferunt omnino pro rata ad implendam emancipato contingentem portionem: sicut, cum legatum vel pars hereditatis relicta est exceptis, tum quoque emancipato conferunt. Patre autem intestato mortuo de mortis causa donationibus ab eo factis queri non potest filius eius: quia ad comparationem

e) Apud Fabr. λδ'. f) Sc. τὴν διακατοχὴν i. e. bonorum possessionem contra tabulas. g) Apud Fabr. λε'. h) Apud Fabr. λς'. i) Lege γράμμη. k) Lege κἂν pro καὶ. l) Apud Fabr. λζ'. m) Id est, Marciani. n) Adde ὁ ante ἐμαγκίπατος.

γόντων φέρονται αὐτὸς καὶσα δωρεαὶ εἰς τὴν κοινὰ ταβού-
 λας· ληγάτα δὲ ἐξ ἀδιαθέτου οὐκ ἐνδέχεται τρακταῖσθηναι.
 Ταῦτα ὁ Δωροθέος. Καὶ φησὶν ὁ Ἀνώνυμος· ἀλλὰ δίδονται
 φιδεϊκόμισσα· οὐκ ἔστι δὲ διαφορὰ ληγάτων καὶ φιδεϊκόμισ-
 σων, ὡς διγ. α'. τοῦ λβ'.^{ο)} βιβλίου. [Sch. k. V. 260.]

Πότε ἡ μόρτις καὶσα δωρεὰ ληγάτοις οὐκ ἔοικεν, ἔχεις καὶ
 ἄλλο θέμα βιβ. λδ'. tit. θ'. διγ. ε'.^{ρ)} θέμα γ'. καὶ ἄλλο βιβ. κθ'.
 tit. ζ'. ἐν τῷ τέλει. καὶ ὁ πενθέρος οὐ καλῶς δωρεῖται μόρτις
 καὶσα τῇ νύμφῃ ἢ τῷ γαμβρῷ, ὡς βιβ. κδ'. tit. α'. διγ. νς'.
 καίτοι προδήλως καλῶς αὐτοῖς ληγατεῶν^{ι)}. ἔστιν οὖν καὶ αὕτη
 διαφορὰ ληγάτου καὶ μόρτις καὶσα δωρεῶς. [Sch. k. V. 261.]

λδ'.^{ρ)} Ἐπειδὴ περὶ τῆς ἀκαθάρτου γενομένης
 διαθήκης παρὰ τῆς ἰδίας μητρὸς ὁ παῖς βούλεται
 κινεῖν κατ' ἐκείνου, ὅστις ἀπὸ αἰτίας ἀποκαταστά-
 σεως^{ς)} τὴν κληρονομίαν κατέχει, οὐκ ἔστιν ἄτοπον
 τοῦτο αὐτῷ παρασχέσθην δι' ἧς ὁμοίως ὁ πρὸς ὃν
 ἡ ἀποκατάστασις ἀρμόζει κατέχεται, εἰ ὡς ἀρπαξ
 κατέσχε τὴν κληρονομίαν.

ἐπειδὴ περὶ τῆς — διαθήκης] Καὶ κατὰ τοῦ καθ'^{ο)}
 ὁμοῦ φιδεϊκόμισσαρίου δύναται κινεῖσθαι ἡ δεινοφικίσο, ὡς
 γὰρ πρὸ νερεῖδε ἐνεμετο τὴν κληρονομίαν, ὡς γὰρ ἐν τῷ δὲ
 ἰουδικίῳ κατὰ τὸν πρὸ νερεῖδε νεμόμενον^{ι)} κινεῖται νερεδι-
 τῆτις πετιίω. τὸ δὲ φάκτιον τῆς διατάξεως τοιοῦτον. γυνή
 τὸν υἱὸν ἀλόγως ἐνερεδίωτο ποιεῖσα ἐξωτικὸν ἔγραψε κληρο-
 νόμον, καὶ ἤξιασεν αὐτὸν ἐτέρω τὴν κληρονομίαν ἀποκατα-
 στήσασθαι. καὶ βουλομένου τοῦ παιδὸς τὴν δεινοφικίσο κινεῖν
 ἀντέγραψεν ἡ διατάξις τὰ ἐν τῷ Βασιλικῷ κείμενα. [Sch. a.
 V. 261.]^{ο)}

δι' ἧς ὁμοίως — κατέχεται] Τοῦτο ἐν τοῖς δὲ ἰου-
 δικίῳ ἐγγως, ὅτι πᾶς ὁμοῦ νεμόμενος κατέχεται νερεδίωτις
 πετιίω. πάντα γὰρ τὰ νόμιμα τῆς διατάξεως τελειῶς ἐκείω
 εἴρηται. [Sch. b. V. 261.]

λε'.^{ρ)} Κἂν τὰ μάλιστα περὶ τῆς ἀκαθάρτου
 γενομένης διαθήκης μέλλοντά σε κινεῖν τὴν διακατο-
 χῆν αἰτῆσαι θεματίζης, ὅμως τῶν γεγραμμένων κλη-
 ρονόμων τὴν νομὴν ἀφαιρεῖσθαι παράνομον ἔστιν.

κἂν τὰ μάλιστα — μέλλοντά σε κινεῖν] Θεοδοῦρου.
 Ὁ κινῶν τὴν δεινοφικίσο οὐκ εὐθὺς ἀφαιρεῖται τὴν νομὴν
 ἀπὸ τοῦ γραφέντος κληρονομοῦ, κἂν τὴν λῆτις ὀρδινάνδαι γρά-
 τια διακατοχῆν ἦησεν. Θαλελαίου. Ἐγγως ἐν τοῖς δὲ ἰουδικίῳ,
 ὅτι ὁ βουλομένος δεινοφικίσο κινῆσαι ὀφείλει αἰτεῖν διακατο-
 χῆν τὴν καλουμένην λῆτις ὀρδινάνδαι γράτια, καὶ οὕτω δικά-
 σασθαι. ἡ τοῖνον διατάξις φησὶν, ὅτι κἂν ὡς μέλλον τις κινεῖν
 τὴν δεινοφ. αἰτήσῃ τὴν λῆτις ὀρδινάνδαι γράτια διακατοχῆν,
 ὅμως^{ο)} δύναται αὕτης τὴν νομὴν ἀφαιρεῖσθαι παρὰ τῶν γε-
 γραμμένων κληρονομῶν. ἔχει δὲ τὸ κατὰ πόδας, ὡς ἐν τῷ
 Βασιλικῷ κείμεν. [Sch. c. V. 261.]

ὅμως — τὴν νομὴν ἀφαιρεῖσθαι παράνομον
 ἔστιν.] Διὰ τοῦτο γὰρ αἰτεῖται τὴν διακατοχῆν, διὰ τὸ ἔχειν
 εἰσοδὸν εἰς δικαστήριον τὸν ἐνάγοντα· ἐπεὶ ἀποτελεσμα ὅσον
 εἰς νομὴν οὐκ ἔχει. [Sch. d. V. 261.]

λε'.^{ρ)} Γυνὴ τις ἔχουσα δύο παῖδας ἐν φύσει ἐνε-
 στήσατο αὐτοὺς κληρονομοῦς. μετὰ δὲ ταῦτα συλ-
 λαβοῦσα ἐν τῷ τέλει τὸ συλληφθὲν ἐτελεύτησεν.
 ὁ δὲ πατὴρ τοῦ τεχθέντος παιδὸς προσῆλθε βασιλεῖ
 αἰτῶν κινῆσαι τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν ὀνό-
 ματι τοῦ παιδός. λέγει οὖν ἡ διατάξις· εἰ μὲν ἐτέχθη
 κατὰ φύσιν ὁ παῖς, καὶ τότε ἐτελεύτησεν ἡ μήτηρ,
 ὁ παῖς ὡς ἄλλως ἀπόκληρος γεγόμενος κινεῖ κατὰ
 τῆς διαθήκης μέμψιν. ἐπειδὴ δὲ ἐν αὐτῇ τῇ λο-
 χείᾳ ἐτελεύτησεν, αὐτὸ τὸ ἄθροον τῆς τελευτῆς

legatorum veniunt mortis causa donationes in bonorum
 possessionem contra tabulas, legata autem ab inte-
 stato esse non possunt. Haec Dorotheus. Et ait In-
 nominatus: At dantur fideicommissa; nulla autem diffe-
 rentia est legatorum et fideicommissorum, ut dig. I.
 lib. 32.

Quando mortis causa donatio non comparetur legatis,
 habes et alium casum lib. 34. tit. 9. dig. 5. them. 13.
 et alium lib. 29. tit. 6. in fine. Et socer non recte
 donat mortis causa nurui vel genero, ut lib. 24. tit. I.
 dig. 56. Atqui certum est, recte eum illis legare. Est
 igitur et haec differentia una legati et mortis causa
 donationis.

XXXIV. Cum de testamento¹⁾ inofficiose a matre L. 1.
 sua facto filius agere vult adversus eum, qui ex causa C. III. 28.
 restitutionis hereditatem tenet, non est absurdum,
 hoc ei praestari, qua perinde tenetur is²⁾, cui resti-
 tutio competit, ac si ut praedo hereditatem possi-
 deret.

1) cum de testamento] Etiam adversus fidei-
 commissarium universalem agi potest de inofficioso,
 perinde ac si pro herede possideret hereditatem. Ut
 enim est in libris de iudiciis, adversus eum, qui pro
 herede possidet, hereditatis petitione agitur. Factum
 autem constitutionis tale est. Mulier filium sine causa
 exheredavit, et extraneum scripsit heredem, eumque
 rogavit alii hereditatem restituere. Et cum vellet filius
 de inofficioso agere, rescripsit constitutio, quae sunt in
 Basilicis posita.

2) qua perinde tenetur is] Hoc didicisti in
 libris de iudiciis, quemlibet universitatem possidentem
 teneri hereditatis petitione. Omnia enim iura consti-
 tutionis plenius ibi tractantur.

XXXV. Quamvis de inofficioso testamento actu-
 rum te¹⁾ bonorum possessionem petiisse proponas, L. 2.
 tamen scriptis heredibus auferri possessionem iniquum C. eod.
 est²⁾.

1) quamvis — acturum te] Theodori. Qui agit
 de inofficioso, non statim aufert possessionem ab herede
 scripto, etiamsi petierit bonorum possessionem litis or-
 dinandae gratia. Thalelaei. Didicisti in libris de iu-
 diciis, eum, qui vult agere de inofficioso, debere petere
 bonorum possessionem, quae dicitur litis ordinandae
 gratia, atque ita litigare. Constitutio igitur ait, licet
 quis quasi acturus de inofficioso petierit bonorum pos-
 sessionem litis ordinandae gratia, tamen non posse
 eum possessionem heredibus scriptis auferre. Habet
 autem τὸ κατὰ πόδας, ut in Basilicis positum est.

2) tamen — auferri possessionem iniquum
 est] Ideo enim petitor bonorum possessio, ut actor
 aditum ad iudicium habeat: quia effectum, quantum ad
 possessionem, non habet.

XXXVI. Quaedam mulier duos filios superstites L. 3.
 habens¹⁾, eos heredes instituit. Postea vero con- C. eod.
 cepto alio filio, in puerperio decessit. Pater autem
 editi pueri adiit Principem petens, ut sibi liceret
 agere querela inofficiosi testamenti nomine filii. Con-
 stitutio igitur ait: Si filius naturaliter editus fuerit
 et postea mater decesserit, filius tanquam sine causa
 exheredatus agit querela inofficiosi testamenti. Cum
 vero in ipso puerperio decesserit²⁾, ipse repentinus
 casus mortis matrem defendit: ideoque non potest

ο) Lege λ'. lib. 30. ρ) Fabr. in texta numerum ε'. omisit, in versione tamen reddidit. ς) Malim ληγατεῖ. ρ) Apud
 Fabr. λγ'. σ) Id est, ex causa fideicommissi. ι) Lege κατὰ τοῦ — νεμόμενον. κ) Nota Fabrotum huic et sequentibus
 scholiis falsas praefigere literas. Huic enim scholio, cui lit. I. erat praefigenda, praefixit lit. a. et sic deinceps. ν) Apud
 Fabr. λθ'. ω) Supple negationem ἢ ante δύναται, quam et in versione reddidi. x) Apud Fabr. μ'.

ἀπολογεῖται ὑπὲρ τῆς μητρὸς· καὶ ὅτι οὐ δύναται εἶναι κατὰ τῆς διαθήκης μέμψις. πλὴν ἐπειδὴ τῶν ἀτόπων ἐστὶν ἄνδρα μηδὲν ἐγκαλοῦμενον ἀποκινεῖσθαι τῆς μητρὸς οὐσίας, διὰ τοῦτο τὸ ἀναλογοῦν μέρος αὐτῶ παραχέσθω παρὰ τῶν ἀδελφῶν, ὡς ἀνεὶ οἱ τρεῖς ἐγράφησαν κληρονόμοι. εἰ δὲ ἐξωτικοὶ εἰσιν οἱ παρὰ τῆς μητρὸς γραφέντες κληρονόμοι, τότε τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν κινεῖτω ὁ παραμεληθεὶς υἱός.

γυνή τις ἔχουσα δύο παῖδας ἐν φύσει] Ὁ ἀπὸ μητρὸς προαιερευθεὶς παῖς ἔχει τὴν δένοιον, εἰ μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν διαθήκην ἐτέγη. ὁμοίως φησὶν ἡ ἰε. διατ. τοῦ παρόντος τίτ. ἀναγνωθὶ βιβ. ζ'. τίτ. νε'. διατ. θ'. ἐνθα φησὶν, ὅτι κινεῖ τις τὴν μέμψιν κατὰ τῆς διαθήκης τῆς πρὸς μητρὸς αὐτοῦ μίμψης, καὶ ταύτην εὐλόγως. λέγει γὰρ ἡ ἰε. διατ. τοῦ παρόντος τίτ., ὡς ἡ μήτηρ, εἰ προαιερευθεῖ ἀπὸ τοῦ ἰδίου υἱοῦ, καλῶς κινεῖ κατὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ τὴν δένοιον ἀποκίνοσσι. λέγει δὲ ἡ β. νεοία, ὡς, ἐάν μήτηρ ὑπὸ παιδὸς διατιθεμένου παραλειφθῇ ἢ ἀλόγως ἀποκληρονομήσῃ, ἔχει τινὰ δίκαια κατὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ· δηλονότι τὴν δένοιον ἀποκίνοσσι κινεῖ. [Sch. e. V. 261. sq.]

ἐπειδὴ δὲ ἐν αὐτῇ τῇ λοχεῖα ἐτελεύτησεν] Ἐπὶ τὸν οὖν, ὅτι εἰ ἐν συλλήψει τὸν υἱὸν ἔχουσα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς διαθήκης ἠμέλησεν αὐτοῦ, δένοιον ἀποκίνοσσι ἦν. καὶ πόθεν σοι λέγω; τούτου τὸ ἀρχαῖον ἦτον τῆς διατάξεως τεχθέντος μνημῆν ἔχεν μετὰ τὴν διαθήκην. σημεῖον δὲ ἀφῆρηται τὸ τεχθέντος, καὶ ἐγένετο συλληφθέντος· ὡς εἶναι δῆλον, ὅτι εἰ μετὰ τὴν διαθήκην συνελήφθη, ἐτέχθη δὲ ὅλως κατὰ φύσιν, καλῶς ἐνεκάλει τῇ μητρὶ· καὶ πάλιν, ὅτι εἰ μετὰ τὴν διαθήκην συλληφθέντος αὐτοῦ ἡ μήτηρ ἐτελεύτησεν ἐν τῇ χρεῖα^{α)}, οὐκ ἔστι δένοιον ἀποκίνοσσι, ὡς, εἴγε πρὸ διαθήκης συνελήφθη, καλῶς ἐκινεῖτο. [Sch. f. V. 262.]

ὡς ἀνεὶ οἱ τρεῖς ἐγράφησαν κληρονόμοι] Εἰ γὰρ ἡ μήτηρ τοῖς ἐν φύσει ἀγαπᾶσι κληρονόμοις αὐτοῦ ἔγραψε, πάντως ἂν καὶ τούτων, εἰ ἠδυνήθη, κληρονόμον ἔγραψε τιχτόμενον. γυνὴ δὲ τελευτήσασα οὐ δύναται ἐγκαλεῖσθαι· οὐδὲ γὰρ ἐν καιρῷ διαθήκης εἶχεν ἐν γαστρὶ, ἵνα ἐγκληθῇ, δια τὴν μὴ τότε ἔγραψε τὸν υἱὸν κληρονόμον· καὶ ὅτε ἐν φύσει ἐγένετο, ἐφθασε προτελευτήσασα. εἰ δὲ λέγεις, πρὶν ἢ ἐγκυμώσῃ διατιθεμένη, ἠδύνατο γράφειν^{β)} κληρονόμον τὸν εἰ ἔγραψε αὐτῆς μέλλοντα τιχτέσθαι, ἀτοπὸν ἐστὶν ὑπὲρ τσαυτῆς ἀδηλίας ἐγκαλεῖσθαι τὴν μητέρα. [Sch. g. V. 262.]

Ἐποθεῖν, ὅτι ἐξ ἄλλου ἀνδρὸς εἶχε τοὺς ἄλλους δύο παῖδας ἢ μήτηρ, ἢ καὶ ἐμαγκίπτον τούτων θεμάτισον, ἵνα δυνηθῇ συστήναι δικαστήριον μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν παίδων τῶν γεγραμμένων κληρονόμων. [Sch. h. V. 262.]

L. 5. C. III. 28. Deest L. 4. λζ'. γ) Ἐάν τις προκαταρξάμενος τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν, ἢ ἄλλως πως τὴν οἰκίαν προαίρεισιν δέξας μετὰ ταῦτα τελευτήσῃ, παραπέμπει αὐτὴν εἰς τοὺς κληρονόμους.

ἐάν τις προκαταρξάμενος] Ἐάν ἐσκέφθη ἢ προκατήρχθη ἢ δένοιον ἀποκίνοσσι, παραπέμπεται εἰς κληρονόμους. ἔγνωσ ἐν τῷ δὲ ἰουδικίῳ, πῶς δίκηνυσι τὴν οἰκίαν προαίρεισιν ὁ βουλόμενος κινήσαι. [Sch. i. V. 262.]

L. 6. C. eod. λη'. δ) Ἐνίκη ζητεῖται, εἰ ὁ παῖς δύναται κινεῖν μέμψιν^{ε)} κατὰ τῆς πατρῴας διαθήκης, θεωρεῖσθω τὸ τρίτον τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, ἢν ἐκείνος ἐν τῷ τελευτῶν καταλλοίπεν.

ἐνίκη ζητεῖται] Θεοδώρου. Ὁ υἱὸς ἔχων τρίτον τῶν ἐξ ἀδιαθέτου οὐ κινεῖ τὴν μέμψιν. φησὶ γὰρ ἡ ἰε. διατάξις τοῦ παρόντος τίτ., ὡς, κὰν διανεμῇ ὁ πατήρ τοῖς ἰδίοις τέκνοις τὰ αὐτοῦ, οὐκ ὀφείλει εἶσαι αὐτοῖς ἦτον τοῦ δ. μερῶν, ἐπεὶ τῇ μέμψι ὑπόκειται. ὁμοίως δὲ δηλοῖ ἡ ἰε. δια-

locus esse querelae inofficiosi testamenti. At quoniam absurdum est, hominem, cui nihil imputari potest, removeri a paterna substantia, ideo portio virilis a fratribus ei praestetur, perinde ac si hi tres heredes scripti essent³⁾. Sin autem extranei sint a matre heredes scripti, tunc filius praeteritus querela inofficiosi testamenti agit.

1) quaedam mulier duos filios superstites habens] Filius a matre praeteritus habet querelam inofficiosi, si post factum testamentum natus sit. Idem ait const. 15. huius tituli. Lege lib. 6. tit. 55. const. 9. ubi ait, recte quem agere querela contra testamentum aviae maternae. Ait enim const. 17. huius tituli, matrem, si a filio suo praeterita fuerit, recte adversus testamentum eius agere de inofficioso. Dicit autem Novella 2. matrem a filio testamentum faciente praeteritam vel sine causa exheredatam habere quaedam iura adversus eius testamentum: videlicet agit de inofficioso.

2) cum vero in ipso puerperio decesserit] Manifestum igitur est, esse de inofficioso actionem, si tempore testamenti filium habens in utero neglexit eum. Et qui fit? Dicam tibi: vetus contextus constitutionis mentionem fecit filii suscepti sive nati post testamentum. Hodie vero sublatum est suscepti sive nati verbum, et repositum est concepti, ut manifestum sit, si post testamentum conceptus, naturaliter autem editus sit, recte eum matri id imputare, et rursus, si post testamentum concepto eo mater decesserit in puerperio, non esse querelam inofficiosi, qua tamen recte ageretur, si ante testamentum esset conceptus.

3) perinde ac si hi tres heredes scripti essent] Nam si mater filios superstites diligens eos heredes scripsit, utique hunc quoque natum, si potuisset, heredem scripsisset. Nunc vero ei mortuae nihil potest imputari: nam tempore testamenti eum non habebat in utero, ut imputetur ei, cur filium non scripsisset heredem: et cum in lucem editus est, ipsa iam obierat ante. Quodsi dicas, eam, priusquam praegnans fieret, testamento facto eum potuisse heredem scribere, qui ex ea nasceretur, absurdum est, ob tantam incertitudinem matrem accusari.

Pone, matrem ex alio viro habuisse alios duos filios, vel etiam pone hunc esse emancipatum, ut consistere possit iudicium inter patrem et filios heredes scriptos.

XXXVII. Si quis post litem de querela inofficiosi testamenti contestatam¹⁾, vel alio modo indicato proposito suo postea decesserit, transmittit eam ad heredes.

1) si quis post litem — contestatam] Si quis sibi proposuerit querelam inofficiosi, vel litem de ea contestatus sit, transmittitur ad heredes. Didicisti in libro de iudiciis, quemadmodum suum propositum ostendat, qui agere vult.

XXXVIII. Cum quaeritur¹⁾, an filius querela agere possit contra testamentum paternum, spectetur triens bonorum patris, quae ille moriens reliquit²⁾.

1) cum quaeritur] Theodori. Filius, qui habet trientem portionis ab intestato, querela non agit. Ait enim const. 8. huius tituli, etiam si pater bona sua inter liberos suos dividerit inter liberos suos, non minus quadrante eum his relinquere debere: alioquin querelae

γ) Illud καὶ delendum videtur, aut pro διὰ legendum διὰ τοῦτο. α) Fabr. sic: καὶ πόθεν σοι λέγω τοῦτο κ. τ. λ. α) Lege ἐν τῇ λοχεῖα. Sic etiam verti. β) Lege γράφειν. γ) Apud Fabr. μά. δ) Apud Fabr. μβ'. ε) Adde τὴν ante μέμψιν.

ταξίς τοῦ λζ'. τρι. τοῦ παρόντος βιβλίου. πλὴν ἰστέον, ὅτι σήμερον κτενεῖ ἡ ἰγ'. νεαρά, μὴ τὸ δ'. ἐαθῆναι, ἀλλὰ τὸ γ'. εἰν ὡς ἀπὸ τεσσαρῶν οἱ παῖδες, ἢ τὸ ἑξαοῦκιον ἀπὸ τῶν ε'. ἀναγνωθὶ δὲ πάλιν, ὡς ἡ αὐτὴ νεαρά διαλεγόμενὴ περὶ διανεμήσεως οὐκ ὀφίξει, τί ὀφείλει εἶσαι τοῖς παισὶν ὁ πατὴρ διανεμῶν, ἀλλὰ παρακλυθεῖται ὁμοίως ὑπογράψαι αὐτὸν ἢ τοὺς παῖδας τῇ διανεμῆσει. ἀναγνωθὶ δὲ καὶ τὴν ρζ'. ὁμοίως νεαράν. [Sch. k. V. 262. sq.]

ἢν ἐκεῖνος ἐν τῷ τελευτῶν καταλείλοιπεν] Σημείωσαι, ποῶν ὀφείλεις καιρὸν σκοπεῖν ἐπὶ τῆς οὐσίας τοῦ τεστατορος εἰς τὸ σκεῖν τὸν παῖδα τὸ τρίτον τῶν ἐξ ἀδιαθέτου, εἰ μὴ εὐλόγως ἀχαριστῆται. τῷ γὰρ εὐλόγως ἀχαριστομένῳ ἔστι μὴδὲν καταλιμπάνειν, ὡς εὐρήσεις ἐν τῇ η'. διατάξει. [Sch. l. V. 263.]

λθ'. ε) Ἐγγόνη κατὰ διαθήκης πάππου β) καλῶς κινεῖ τὴν μέμψιν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ὁ πατὴρ αὐτῆς αὐτεξούσιος ἦν καὶ ἐτελεύτησεν.

Ἐγγόνη — καλῶς κινεῖ τὴν μέμψιν] Καὶ οἱ ἔγγονοι ἔχουσι τὴν μέμψιν κατὰ τῆς τοῦ πάππου διαθήκης, εἰ μὴ ὁ πατὴρ αὐτῶν αὐτεξούσιος ὢν προαπέθανεν. ἀναγνωθὶ τὴν λδ'. διατ. τοῦ παρόντος τρι. ὁμοίως δὲ κεῖται ἀδιαστίκτως βιβ. ζ'. τρι. νέ. διατ. θ'. ἐπὶ τῆς διαθήκης τῆς μάμης. [Sch. m. V. 263.]

εἰ καὶ τὰ μάλιστα ὁ πατὴρ — ἐτελεύτησεν] Θαλάσιος. Ἡ διατάξις βούλεται καλεῖσθαι τὴν ἐκ τοῦ ἐμαγκιστάτου παιδὸς ἔγγονη, ἐπειδὴ καὶ ἐξ ἀδιαθέτου ἠδύνατο κληρονομεῖν. [Sch. n. V. 263.]

Κἂν γὰρ ἔξη ὁ πατὴρ, οὐ προελάβανεν αὐτὴν κατὰ ἀνάσχιον τῆς ἐμαγκιστατορίας. [Sch. o. V. 263.]

μ'. η) Ἐάν ἢ αὐτὸς ὁ διαθέμενος ἢ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ παρὰ τοῦ δημοσίου κληρονομηθῶσιν, οὐ κωλύονται οἱ παῖδες αὐτοῦ τὴν μέμψιν τῆς διαθήκης παρὰ τῷ καθολικῷ κατὰ τοῦ δημοσίου κινήσει.

Ἐάν ἢ αὐτὸς ὁ διαθέμενος] Τὸ κατὰ πόδας. Ἐάν τῶν κληρονόμων Κορινθίου, ὃν πατέρα σὸν εἶναι λέγεις, καθ' ὡν δεινοφικισο ἡμελλες κινεῖν, τὰ πράγματα πρὸς τὸν φίσκον ἀνήκουσι, ἢ τὰ αὐτοῦ τοῦ Κορινθίου πράγματα ὡς σχολάζοντα ὁ φίσκος διακρατεῖ, τὴν δίκην παρὰ τῷ καθολικῷ κινεῖν δύνανται. [Sch. p. V. 263.]

Καλοκύριου ἀνθυπάτου. Ἰσως ἀναδιτέιτο τῆς κληρονομίας ἐπὶ οὐσίας, ἐτελεύτησαν οἱ γραφέντες καὶ ἤρυσαν ἢ κληρονομία τῷ δημοσίῳ, ὡς τῶν παιδῶν ἀποκλήρων γραφέντων καὶ τῶς ἐφραγαζόντων, ἢ μὴδὲ μνημονευθέντων, καὶ κατὰ τοῦτο ἀγροουμένων ἢ οἱ γραφέντες κληρονόμοι κληρονομήσαντες ἐτελεύτησαν ἀδιάδοχοι, καὶ ὡς σχολάζουσαν τὴν κληρονομίαν κατέσχεν ὁ δημοσίος. καὶ λοιπὸν οἱ παῖδες ἀδειν ἔχουσι κινεῖν κατὰ τοῦ δημοσίου. ἀναγνωθὶ δὲ καὶ τὴν παραγραφήν. [Sch. p. V. 263.]

Παραγραφή. Ἐνόμισε μὴ εἶναι παῖδα τοῦ Κορινθίου ὁ φίσκος, ἐπειδὴ οὐκ ἂν εἶδῃς παῖδα ὑπέναι τὸν ἐρχόμενον κ) ἐξ ἀδιαθέτου, διὰ τὸ ἀναδιτέιτον εἶναι τὴν τοῦ Κορινθίου κληρονομίαν, κατέχε τὰ πράγματα, εἰ μὴ ἄρα ὑπέλαβεν αὐτὸν μὴ εἶθελιν ἐμῆσαι. [Sch. p. V. 264.]

μα'. λ) Ἐγων τις υἱὸν καὶ θυγατέρα καὶ γαμετὴν, τὴν τούτων τῶν παιδῶν μητέρα, τὸν μὲν υἱὸν εἰς ἕξ οὐγκίας ἐνεστήσατο κληρονόμον, τὴν δὲ θυγατέρα εἰς τέσσαρας, τὴν δὲ γαμετὴν εἰς τὰς λοιπὰς δύο οὐγκίας. ἠξίωσε δὲ, ὥστε τὸν προτελευτῶντα εἶσω τῶν ἐκκοσπέντε ἑνιαυτῶν ἀποκατιστῆσαι τῷ περιόντι τὸ οἰκίον μέρος. ἠξίωσε δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν, ἵνα μέλλουσα τελευτῶν ἀποκατιστῆσθαι τοῖς παισὶν αὐτῆς τὸ μέρος τῆς ἰδίας ἐνστάσεως. μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτῆν ἢ θυγατὴρ ἔφηβος οὖσα ἤτησεν ἑαυτῇ κούρατος, καὶ βούλεται κινεῖν τὴν μέμψιν κατὰ τῆς διαθήκης τοῦ πατρός, ὡς βυρηθεῖσα περὶ τὸ τρίτον.

f) Apud Fabr. μγ'. g) Adde τῆς ante διαθ. et τοῦ ante πάππου. h) Apud Fabr. μδ'. ε) Finis τοῦ κατὰ πόδας desideratur apud Fabr. hoc loco, sed in sequentis scholii sine additur. Ego statim hic inserui. κ) Lege ἐρχόμενον pro ἀρχόμενον, quod habet Fabr. ι) Apud Fabr. με'.

eum subfici. Idem autem ostendit const. 16. tit. 36. huius libri. Verum sciendum est, hodie caveri Novella 18. non quadrantem, sed trientem esse relinquendum, si sint quatuor usque liberi, vel semissem, si sint quinque vel supra. Illud etiam observa, eandem Novellam de divisione tractantem non definire, quid pater dividens liberis relinquere debeat, sed velle, ut divisioni ipse vel liberi subscribant. Lege autem similiter Novellam 107.

2) quae ille moriens reliquit] Nota, quale tempus spectare debeas in bonis testatoris, ut filius habeat trientem portionis ab intestato, nisi merito ingratus iudicetur. Nam ei, qui merito ingratus iudicatur, nihil relinquere licet, ut invenies in const. 8.

XXXIX. Neptis recte agit querela¹⁾ contra L. 7. testamentum avi, tametsi pater eius emancipatus fuerit C. III. 28. et decesserit²⁾.

1) neptis recte agit querela] Etiam nepotes habent querelam contra testamentum avi, si pater eorum sui iuris factus praemortuus fuerit. Lege const. 34. huius tituli. Idem habetur indistincte lib. 6. tit. 55. const. 9. de testamento aviae.

2) tametsi pater — decesserit] Thalelaeus. Constitutio vult, vocari neptem ex filio emancipato, quia et ab intestato succedere poterat.

Nam etiamsi pater viveret, non praecederet ei rescissa emancipatione.

XL. Si vel ipsi testatori¹⁾ vel heredibus eius L. 10. fiscus successerit, non prohibentur liberi eius querela C. eod. inofficiosi testamenti apud Procuratorem fisci contra Desunt L. 8. 9. fiscum agere.

1) si vel ipsi testatori] Τὸ κατὰ πόδας. Si heredum Quintini, quem patrem tuum esse dicis, adversus quos de inofficioso acturus eras, bona ad fiscum pertinent, vel ipsius Quintini bona utpote vacantia fiscus tenet, causam apud Catholicum agere potes.

Calocyri Proconsulis. Forte non adita hereditate defuncti sunt heredes scripti, et hereditas fisco compete-
tebat, utpote filii exheredatis et interim acquiescentibus, vel non memoratis ideoque non cognitis: vel heredes scripti adita hereditate sine successore decesserunt, et hereditatem ut vacantem fiscus detinebat. Ac tum filii contra fiscum agendi potestatem habent. Lege autem et adnotationem.

Adnotatio. Existimavit fiscus, filium Quintini non esse: alioquin sciens, filium superesse ab intestato venientem, ob non aditam Quintini hereditatem non detineret bona, nisi forte existimavit, eum nolle se immiscere.

XLI. Quidam habens filium et filiam et uxorem L. 12. matrem horum liberorum, filium ex semisse heredem C. eod. instituit, filiam ex quadrante, uxorem ex reliquo Deest L. 11. sextante. Rogavit autem, ut is, qui prior decederet intra viginti quinque annos, partem suam superstiti restitueret. Rogavit autem et uxorem suam, ut, cum moreretur, liberis suis partem suae institutionis restitueret. Post eius mortem filia iam pubes petiit sibi curatores, et querela inofficiosi agere vult contra patris testamentum, tanquam onerata in triente. Triens enim portionis ab intestato efficit ei sextantem. Nunc vero rogata restituere partem institutionis suae reti-

τὸ μὲν τρίτον τῶν ἑξ ἀδιαθέτου ποιῆ αὐτῇ δύο οὐγκίας. νῦν δὲ ἄξιωθῆσαι ἀποκαταστῆσαι τὸ μέρος τῆς ἐνοστάσεως αὐτῆς^{m)} παρακατέχει μὲν τὸ τρίτον ἐκ τοῦ Πηγασιανείου δόγματος· οὐ τοσοῦτον δὲ ἔστιν, ὅσον ἐκεχειρώσητο· τὸ μὲν γὰρ ἦν δύο οὐγκίαι· νῦν δὲ παρακατέχει μίαν οὐγκίαν. καὶ μὴ λέγε, ἀλλ' ἠξιώθη μετὰ τὸ εἰκοσιπέντε ἔτη ἀποκαταστῆσαι, καὶ φθάνει ἐκ τῶν καρπῶν ἀναπληρωθῆναι τὸ ἄλλο. οὐδὲ γὰρ εἶπεν ὁ διαθέμενος πάντως, μετὰ τὰ εἰκοσιπέντε ἔτη, ἀλλ' εἶπεν, ἐὰν εἴσω τῶν εἰκοσιπέντε ἐνιαυτῶν. εἰκὸς δὲ ἦν, αὐτὴν μετὰ δύο ἡμέρας τελευτήσαι, ὥστε μὴ φθάσαι λαβεῖν καρπούς. ἢ τοῖνυν διάταξις ἀντιγράφουσα τοῖς κοινώτερον ἐπαινεῖ τὴν διατύπωσιν τοῦ πατρὸς, ὡς ἔχουσιν τὸ εὐλογον. καὶ ἐπειδήπερ εἰκὸς ἦν προτελευτήσαντος τοῦ ἀδελφοῦ, ἀποθανούσης δὲ καὶ τῆς μητρὸς κυρίαν αὐτῆν γενέσθαι πάσης τῆς τοῦ πατρὸς κληρονομίας, διὰ τοῦτο ἀρνέται αὐτῇ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν. οὐδὲν γὰρ ἄλλο, φησί, δείκνυται βάρος ἐπάγων ὁ πατὴρ κατ' αὐτῆς, ἀλλὰ τοῦτο μόνον τὸ τῆς ἀποκαταστάσεως, ἕξ ἧς οὐ πάντως βαρηθῆσεται, ἀλλ' ἔσθ' ὅτε καὶ τὰ μέγιστα κερδανεῖ.

διὰ τοῦτο ἀρνέται αὐτῇ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν] Μὴ νόμιζε, ὅτι αὐτὴ ἡ διάταξις, ἐὰν εὐρηταιⁿ⁾ δυνάμενον ἔχειν τὸ δ. τῆς οἰκίας ἐνοστάσεως, ἀποκλείει τὴν δέουσαν. βλέπε γὰρ, πόσους ἐχρήσατο λογισμοὺς ἡ διάταξις· πρῶτον μὲν, ὅτι εἰκὸς μὴ τελευτήσαι αὐτὴν εἴσω τῶν κέ. ἐνιαυτῶν^{o)} ἔπειτα, ὅτι εἰκὸς αὐτὴν πλησιάζουσαν τοῖς κέ. ἐνιαυτοῖς τελευτήσαι, ὅτε καὶ δύναται πολὺ κέρδος ἔχειν ἀπὸ τῶν ἐν τῷ μέσῳ γενομένων καρπῶν, ἄλλως τε, ὅτι καὶ εἰκὸς αὐτὴν τῆς πάσης κληρονομίας γενέσθαι κυρίαν μητέραⁿⁿ⁾. διὰ τοῦτο οὖν οὐ κινεῖ, ὡς εἶγε ποῦρον ἢ τὸ φιδεικομμισσον, πάντως ἂν ἐπέτρεπεν αὐτῇ κινήσαι. [Sch. p. V. 264.]

L. 14. C. III. 28. Deest L. 13. μβ'.^{o)} Ὁρ) κινήσας τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν καὶ ἡττηθεὶς καλῶς μετὰ ταῦτα κατηγορεῖ τῆς διαθήκης ὡς πλαστής. καὶ τὸ ἐναντίον δέ, ὅ τὸ πλαστόν πρότερον κινήσας καλῶς μετὰ ταῦτα τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν κινεῖ.

ὁ κινήσας τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν] Θεοδώρου. Καὶ μετὰ τὸ κινήσαι τὴν δέουσαν καλῶς τις γυμνάζει τὸ πλαστόν· καὶ τούναντιον δὲ ποιεῖν δύναται μὴ προκριματιζόμενος, κἂν ἡττηθῇ, ἐφ' ᾧ ἐκίνησε πρότερον. κείται δὲ κανονικῶς βιβ. δ'. tit. α'. διατ. α'. ὡς ἔχων ἐγκληματικὴν καὶ χρηματικὴν ἀγωγὴν, ἢ φέλω κινῶ, εἰ μὴ πάσχω^{q)} πρόκριμα περὶ τὴν ἀλλοτρίαν. ἀνάγνωθι τὴν ις'. διατ. τοῦ παρόντος tit. τὸ αὐτὸ γὰρ ἐπὶ τοῦ ἔχοντος δύο ἀγωγὰς φησι. μὴ λάθῃ σε ἡ γ'. διατ. τοῦ λα'. tit. τοῦ παρόντος γ'. βιβ., ἀλλὰ καὶ αὐτὴν διέλθε, ἐπειδὴ πλαστοῦ ἐμνησθημεν. ἰστέον, ὡς εἴρηται βιβ. δ'. tit. κβ'. διατ. α'. δ'. ὡς κἂν ληγῶσαν τις ἀπὸ διαθήκης λάβῃ, οὐ κωλύεται κινεῖν κατ' αὐτῆς τὸ πλαστόν. ἀνάγνωθι οὖν τὴν δ'. καὶ ις'. διατάξιν τοῦ αὐτοῦ κβ'. tit. τοῦ εἰρημένου δ'. βιβλίου. [Sch. q. V. 264.]

Θαλέλαιος. Αὐτὴ ἡ διάταξις ἔτεμε πολλὰς ζητήσεις τῶν νομικῶν. πάνυ γὰρ ἐζητεῖτο, εἰ δύναται τις τὰ δύο κινεῖν κατὰ τῆς διαθήκης. [Sch. q. V. 264.]

L. 15. C. eod. μγ'.^{r)} Ὁυγάτηρ^{s)} παρὰ τῆς μητρὸς ἀμνημόνευτος γενομένη καλῶς κινεῖ κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν^{t)}.

L. 16. C. eod. μδ'.^{u)} Ἐὰν ὁ μελῶν τῶν εἰκοσιπέντε ἐνιαυτῶν πρῶτον μὲν διέβαλε τὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ^{v)} διαθήκην ὡς μὴ νομίμως γενομένην, ἡττηθεὶς δὲ περὶ

net quidem trientem ex Senatusconsulto Pegasiano: qui vero non tantum efficit, quantum ei debebatur, qui erat sextans: nunc vero retinet unciam unam. Et ne dicas, at rogatus fuit restituere post viginti-quinque annos, et potuit ex fructibus implere residuum. Neque enim omnino dixit testator, post vigintiquinque annos, sed dixit, si intra vigintiquinque annos. Fieri autem poterat, ut ea post biduum decederet, ita ut fructus non perceperit. Constitutio igitur rescribens curatoribus laudat dispositionem patris tanquam iustis rationibus subnixam. Et quia fieri poterat praemortuo fratre, mortua etiam matre, ut fieret domina universae patris hereditatis, ideo denegat ei querelam inofficiosi testamenti¹⁾. Nullum enim aliud, inquit, apparet onus ei patrem imposuisse, quam onus solum fideicommissi, ex quo non omnino onerabitur, sed aliquando longe maiora lucrabitur.

1) ideo denegat ei querelam inofficiosi testamenti] Ne existimes, hanc constitutionem excludere querela eum, qui ex sua institutione quadrantem ferre non potest. Observa enim, quot rationibus utatur constitutio: ac primum quidem probabile esse, eam non morituram intra XXV annos, deinde ipsam propius accedentem ad XXV annos morituram esse, cum possit ex fructibus medio tempore natis magnum lucrum percipere, ac praeterea eam universae hereditatis dominam fieri posse. Ideo igitur non agit, sicut omnimodo agere ei liceret, si purum esset fideicommissum.

XLII. Qui egit querela inofficiosi testamenti¹⁾, et victus est, postea recte acusat testamentum quasi falsum. Et e contrario qui prius egit de falso, postea recte agit querela inofficiosi testamenti.

1) qui egit querela inofficiosi testamenti] Theodori. Etiam post motam inofficiosi querelam recte quis agit de falso: et contrarium quoque facere potest, nullum praedictum patiens ex eo, si victus sit in eo iudicio, quod prius egit. Et regula proponitur lib. 9. tit. 1. const. 1. si habeo criminalem et pecuniariam actionem, me agere, qua voluero, nec circa alteram praedictum pati. Lege const. 16. huius tituli, quae idem dicit in eo, qui duas actiones habet. Ne lateat te const. 3. tit. 31. huius libri 3. sed etiam eam percurrere, quoniam falsi mentionem fecimus. Sciendum est, ut dicitur lib. 9. tit. 22. const. 1. 4. si quis legatum ex testamento acceperit, non prohiberi eum, id falsum arguere. Lege igitur const. 9. et 16. eiusdem tit. 22. dicti libri 9.

Thalaleus. Haec constitutio multas diremit quaestiones Iurisconsultorum. Valde enim quaerebatur, an quis posset duas illas actiones contra testamentum intendere.

XLIII. Filia praeterita a matre recte agit querela inofficiosi testamenti.

XLIV. Si maior vigintiquinque annis¹⁾ primum arguit testamentum patris sui quasi non iure factum²⁾, superatus autem circa hoc testamentum que-

m) Lege αὐτῆς. n) Supple μὴ ante δυνάμενον. nn) μητέρα melius abest. o) Apud Fabr. μβ'. p) L. 14. C. h. t. legitur in Syn. p. 368. ubi est cap. 37. huius Basil. tituli. q) Malim legi καὶ μὴ πάσχω x. τ. λ. r) Apud Fabr. μζ'. s) L. 15. C. h. t. legitur in Syn. p. 368. ubi est cap. 38. huius Basil. tituli. t) Syn. τὴν μέμψιν κατὰ τῆς διαθήκης. u) Apud Fabr. μη'. v) Lege αὐτοῦ.

ταύτην τὴν διαθήκην ἐκίνησε τὴν κατ' αὐτῆς μέμψιν, οὐ δύναται διὰ τὸν διαπαρηθέντα περὶ τὴν πρώτῃν ἐπαγωγὴν χρόνον ἀντιτίθεσθαι αὐτῷ ἢ τῆς πενταετίας παραγραφῆς. οὐδὲ γὰρ ὡς ῥαθυμῆσας ὑπερέθετο τὴν ἐπαγωγὴν, ἀλλ' ὡς ἀσχοληθεὶς ἐν τῷ προτέρῳ δικαστηρίῳ, ἐν ᾧ ἀνυπόστατον ἔλεγε γεγενῆσθαι τὴν διαθήκην.

ἐὰν ὁ μείζων τῶν εἰκοσιπέντε ἐνιαυτῶν Θεόδωρος. Ὁ υπερθέμενος χωρὶς ῥαθυμίας κινεῖν τὴν δεινοφικίσοσιν οὐκ ἀποκλείεται τῆ πενταετίας. μὲνησο τῆς β'. διατ. τοῦ μ. τιτ. τοῦ β. βιβ. εἰπούσης, ὅτι ἀποκαθίσταται ὁ ἕτερος καὶ μετὰ τὴν πενταετίαν τὴν δεινοφικίσοσιν. [Sch. r. V. 264.]

ὡς μὴ νομίμως γενομένην] Πρῶτον γὰρ ἔλεγε μὴ εἶναι νομίμως τὴν διαθήκην. ἤτηθεὶς δὲ ἤρξατο λέγειν, ὅτι εἰ καὶ νομίμως γέγονεν, ἀλλ' οὐν οὐ καθήκοντως ἐγενομένην ἐξερεδάτος. [Sch. u. V. 264.]

οὐδὲ γὰρ ὡς ῥαθυμῆσας ὑπερέθετο τὴν ἐπαγωγὴν] Σημείωσα τὸν κανόνα τῆς διατάξεως, ὅτι ἢ τῆς πενταετίας παραγραφῆς, εἰ μὴ τοῖς ῥαθυμῆσασιν οὐκ ἀντίκειται. μάλλον οὐν οὐδενὶ μὴ δια ῥαθυμίας ἐμβραδύναντι λέγομεν ἀντικεῖσθαι τὴν παραγραφὴν. [Sch. t. V. 264.]

μέ. w) 'H*) μήτηρ κατὰ τῆς τοῦ παιδὸς διαθήκης καλῶς κινεῖ τὴν μέμψιν, κἂν ἀδελφὴν ἰδίαν ἔγραψεν ἐκείνος κληρονόμος.

ἡ μήτηρ — καλῶς κινεῖ τὴν μέμψιν] Μάλιστα σημερον, ὅτι πάντων τῶν ἀγνάτων αὐτὴν προετίμων, ὑπεξήρημένων ἀδελφοῦ καὶ ἀδελφῆς, οἷς συναπέπεμψεν αὐτὴν εἰς διαφορῶν, ὡς ἐν τοῖς ἰστυτοῖταις ἔγνωσ, εὐρήσεις δὲ καὶ ἐν τῷ ε'. βιβ. [Sch. u. V. 265.]

μζ. γ) Τὸ²) τὴν θυγατέρα μὴ βουληθῆναι τοῦ ἀνδρὸς ἀποστῆναι, ἀποκηρύξας εὐλόγον αἰτίαν οὐδέποτε ποιεῖ.

τὸ τὴν θυγατέρα μὴ βουληθῆναι τοῦ ἀνδρὸς ἀποστῆναι] Θεοδ. Οὐκ ἐξερεδατεύεται κόρη διὰ τὸ μὴ θελήσει τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς²) χωρὶςεσθαι. ὅθεν εἰ διὰ τοῦτο γένηται ἀπάκληρος, ἔχει τὴν μέμψιν, ἐὰν δηλονότι συνανίσει τῶν ἰδίων γονέων συνηφθῆ αὐτῷ τῷ ἀνδρὶ. φησὶ γὰρ ἡ κ'. διατάξις τοῦ παρόντος τιτ. ὡς ἢ κατὰ βουλήσιν τῆς μητρός γαμηθεῖσα, εἰ παρετετευθῆ ὑπ' αὐτῆς ἐκ τοῦ μὴ χωρισθῆναι τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς^{2a}), καλῶς κινεῖ τὴν δεινοφικίσοσιν. ἀνέγνωθι τὴν λγ'. διατ. τοῦ παρόντος τιτ. ὅτι γὰρ οἱ γονεῖς οὐ λύουσι τὸν γάμον τῶν τέκνων μὴ θελήσαντων, δηλοῖ ἡ δ. καὶ ε'. καὶ ιβ'. διατάξις τοῦ ιζ'. τίτλου τοῦ ε'. βιβ. ἀνέγνωθι δὲ βιβ. ε'. τιτ. κ'. διατ. ε'. ἐνθι φησὶ, ὅτι καλῶς κληρονομεῖ ἡ θυγατέρα τὸν ἰδίον πατέρα, κἂν ἔγραψεν ὑπ' αὐτοῦ κληρονόμος ὑπὸ αἰτίας τῆς εἰ ἀποξευχθῆ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς² καὶ οὐκ ἀπεχωρίσθῃ. [Sch. x. V. 265.]

Θαλει. Ἐτε ἀτεξουσία ἦν, εἴτε ὑπεξουσία ἢ θυγάτηρ, ἀδιάφορον. οὐκ ἔστι δὲ τὸ αὐτὸ εἰπεῖν καὶ ἐπὶ τῆς μητρός. ἐκεῖ γὰρ ἕτερα διατάξεις κρατεῖ. εἰ μὲν ἐξ ἀρχῆς κατὰ γνώμην αὐτῆς συνηφθῆ τῷ ἀνδρὶ, οὐ δοκεῖ παρέχειν εὐλόγον αἰτίαν μίσους τῇ μητρὶ βουλομένη αὐτὴν ὑποδιατενεῖν τὸν ἰδίον ἀνδρα. εἰ δὲ παρὰ γνώμην αὐτῆς ἐγαμήθῃ καὶ μετὰ ταῦτα ἀκούσασα ἀποστῆναι οὐκ ἀπέστη^{2b}), εὐλόγον ἔχειν αἰτίαν δοκεῖ ἡ μήτηρ τὴν καταφρόνησιν τῆς θυγατρὸς, ὡς εὐρήσεις ἐν τῇ κ. τοῦ τίτλου διατάξει. οὕτω γὰρ καὶ ὁ ἥρωσις Πατρικίος τῶν δύο διατάξεων τούτων μνημονείας ἰδικῶς ἐξηγήσατο αὐτάς. [Sch. x. V. 265.]

μζ. γ) 'H ὄρφανὴ θυγάτηρ κατὰ γνώμην μητρὸς γαμηθεῖσα, εἰ καὶ μετὰ ταῦτα μεταμεληθείσῃ τῇ μητρὶ καὶ βουλομένη λυθῆναι τὸν γάμον οὐ συναινεῖ, οὐ δικαίως ἀχαριστεῖται παρ' αὐτῆς, ὅθεν ἀκυλώτως τὴν μέμψιν κινεῖ.

rela inofficiosi testamenti egit, non potest propter tempus in priore accusatione consumtum ei opponi quinquennii praescriptio. Neque enim, quasi negligens distulit actionem³), sed quasi occupatus in priore iudicio, in quo testamentum irritum factum esse dicebat.

1) si maior vigintiquinque annis] Theodorus. Qui sine negligentia distulit agere de inofficioso, quinquennio non excluditur. Memineris const. 2. tit. 40. lib. 2. quae dicit minorem etiam post quinquennium restitui ratione querelae inofficiosi testamenti.

2) quasi non iure factum] Primum enim dixit, non iustum esse testamentum. Superatus autem coepit dicere, etiamsi iustum sit, tamen se non ex officio pietatis esse exheredatum.

3) neque enim quasi negligens distulit actionem] Nota regulam constitutionis, quinquennii praescriptionem non nisi cessantibus obstare. Multo magis igitur nemini diximus eam obstare praescriptionem non moranti per negligentiam.

XLV. Mater adversus filii testamentum recte agit querela¹), etiamsi ille sororem suam heredem scripserit. L. 17. C. III. 28.

1) mater — recte agit querela] Praecipue hodie, cum omnibus agnatis eam praetulerunt, exceptis fratre et sorore, quibuscum varie concurrat, ut didicisti in Institutionibus, et invenies lib. 6.

XLVI. Filiam a marito divertere noluisse¹), iustam exheredationis causam nunquam praebet. L. 18. C. eod.

1) filiam a marito divertere noluisse] Theodori. Non exheredatur puella, quod nolit a marito suo divertere. Unde si ideo exheredata sit, habet querelam, videlicet si consensu parentum suorum ipsi marito iuncta sit. Ait enim const. 20. huius tituli, eam, quae nupsit voluntate matris, si ab ea praeterita sit ob id, quod a marito suo non diverterit, recte agere de inofficioso. Lege const. 33. huius tituli. Parentes enim non dissolvere matrimonium liberis invitis, significat etiam const. 4. et 5. et 12. tit. 17. lib. 5. Lege autem lib. 6. tit. 25. const. 5. ubi dicitur, recte filiam patri suo heredem existere, etiamsi ab eo scripta sit heres sub conditione, si a marito diverterit: et non diverterit.

Thalaelae. Sive filia sit sui iuris, sive in potestate constituta, nihil interest. Non tamen idem dici potest etiam in matre. Ibi enim alia distinctio valet. Si quidem ab initio voluntate eius coniuncta sit marito, non videtur iustam odii causam praebere matri volenti, eam repudiare suum maritum. Si vero citra voluntatem eius nupsit, et postea re cognita velit eam divertere, nec divertat, iustam videtur causam habere mater contemtu filiae, ut invenies in const. 20. huius tituli. Sic enim et praestantissimus Patricius mentionem harum duarum constitutionum faciens specialiter eas interpretatus est.

XLVII. Filia pupilla¹), quae voluntate matris nupsit, etiamsi postea matri poenitenti et volenti matrimonium dissolvere non consentiat, non recte ab ea ingrata iudicatur, unde nullo obstante querela agit. L. 20. C. eod. Deest L. 19.

w) Apud Fabr. μθ'. x) L. 17. C. h. t. legitur in Syn. p. 368. ubi est cap. 40. huius Basil. tituli. y) Apud Fabr. γ'. z) L. 18. C. h. t. aliis verbis exhibetur ab Harm. IV. 5. §. 3. ex Proch. tit. V. cap. 3. a) Lege αὐτῆς. aa) Lege αὐτῆς. b) Legendum videtur, καὶ μετὰ ταῦτα ἀκούσασα βουλήσθῃ αὐτὴν ἀποστῆναι, καὶ οὐκ ἀπέστη. c) Apud Fabr. ρά'.

ὁ ὀρφανὴ θυγάτηρ] Δύναται τις ἐνεῦθεν ἀντιδια-
στέλλων εἰπεῖν, ὅτι εἰ γὰρ παρὰ γνώμην τῆς μητρὸς ἐγαμήθη,
δικαίως αὐτὴν ἢ μῆτηρ ἀπειστήρετο, ὡς εὐλόγως αὐτὴν δο-
κοῦσα μισεῖν. [Sch. γ. V. 205.]

L. 21.
C. III. 28. μθ'.^{d)} Οἱ^{e)} ἀδελφοπαῖδες οὐ κινουῦσι κατὰ τῆς
τῶν θείων διαθήκης μέμψιν· οὐδεὶς γὰρ τῶν ἐκ
πλαγίου συγγενῶν, ὑπέξηρημένου ἀδελφοῦ καὶ ἀδελ-
φῆς, τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν κινεῖ. ὡς πλα-
στὴν δέ^{f)} οὗτοι δύναται διαβάλλειν τὴν διαθήκην.

οἱ ἀδελφοπαῖδες οὐ κινουῦσι — μέμψιν] Τὴν
δεινότητα οὐδεὶς τῶν ἐκ πλαγίου κινεῖ, εἰ μὴ μόνος ὁ ἀδελφός
καὶ ἡ ἀδελφή, καὶ τότε αἰσχυρῶν γεγραμμένων κληρονομῶν
προσωπῶν ἢ ἀπελευθέρου^{g)} γραφέντος μὴ ἐνεργησαντος τὸν
ἀδελφὸν τελευτήσαντα, ἔαν δηλονότι ὁμοπάριοι εἴσι. φησὶ
γὰρ ἡ κ'. διάταξις τοῦ παρόντος τι. ὡς οἱ ὁμομήριοι ἀδελ-
φοὶ οὐ γυμνάζουσι τὴν μέμψιν. οὐ δίδεται ἡ δεινοφικίσο
ἀδελφοῖς κατὰ νεκροῦ δούλου γεγραμμένου κληρονομῶν
ὑπ' ἀδελφοῦ. [Sch. z. V. 205. sq.]

οὐδεὶς γὰρ τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν] Οὕτως
ἔγνωσ ἐν τοῖς ἰνστιτούτοις καὶ ἐν τοῖς δὲ ἰουδικαῖς, ὅτι οὐδεὶς
τῶν ἐκ πλαγίου τὴν δεινοφικίσο κινεῖ. [Sch. a. V. 206.]

ὡς πλαστὴν δέ οὗτοι δύναται διαβάλλειν τὴν
διαθήκην] ἵνα κινήσῃ^{h)} τὸν Κορνήλιον δὲ φάσις καὶ τὸ
πλαστὸν ἐξέτασῃⁱ⁾. [Sch. b. V. 206.]

L. 23.
C. eod.
Deest
L. 22. μθ'.^{k)} Τὸ διαμαρτύρασθαι μητρὶ, ὡς οὐκ ἔξεστιν
αὐτῇ διαθέσθαι, εὐλογον μίσους αἰτίαν ποιεῖ κατὰ
τοῦ παιδός.

τὸ διαμαρτύρασθαι μητρὶ] Θεοδώρου. Ὁ λέγων ὡς
διαμαρτυροῦν μὴ ἔχει τοὺς ἑαυτοῦ γονεῖς τεσταμέντι φακίονα,
ἀχαριστος νοεῖται καὶ οὐκ ἔχει τὴν μέμψιν. ἀγνώσθι τὰς
νεκράς, καὶ μαθήσῃ τοὺς τρόπους τῶν ἀχαριστιῶν. [Sch. c.
V. 206.]

L. 25.
C. eod.
Deest
L. 24. ν'.^{l)} Γυνὴ τις εὐλόγως τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα μι-
σοῦσα καὶ μὴ βουλομένη αὐτὸν κέρδος σχεῖν ἐκ τῆς
ἰδίας οὐσίας, τοὺς παῖδας τοὺς ἰδίους γράφουσα
κληρονόμους ὑπὸ αἵρεσιν αὐτεξουσιότητος αὐτοὺς
ἔγραψε. λέγει οὖν ἡ διάταξις, ὅτι οὐ δύναται ὁ
πατὴρ μηδέπω ποιήσας τοὺς παῖδας αὐτεξουσίους
αἰτεῖν ὀνόματι αὐτῶν διακατοχὴν· οὐδέπω γὰρ ἐξήλ-
θεν ἡ αἵρεσις. ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν
κινεῖ ὀνόματι τῶν παίδων. οὐδὲ γὰρ ἐβλάβησαν οἱ
παῖδες ὑπὸ τοιαύτην αἵρεσιν γραφέντες κληρονόμοι,
τὴν ὀφείλουσαν αὐτοὺς ἀσφαλισθῆναι.

γυνὴ τις] Καλῶς γράφει ἡ μήτηρ κληρονόμους τοὺς
ἰδίους παῖδας ὑπὸ αἵρεσιν τὴν, ἔαν ἐμαγκασθῶσι παρὰ
τοῦ πατρός, τουτέστι, τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. ὅθεν οἶκ' αἰτεῖ ὁ
πατὴρ τὴν σεκουνδοῦ ταβούλας διακατοχὴν, οὐδὲ τὴν δεινο-
φικίσο κινεῖ ὀνόματι αὐτῶν, ἵνα μὴ βλάβῃ αὐτοὺς, ὅλλ'
ἐκείνοι τοῦτο ποιοῦσιν ἐμαγκαστένομενοι. ἀγνώσθι βιβ. ε'.
τιτ. κβ'. διγ. μ'. [Sch. d. V. 206.]

εὐλόγως τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα μισοῦσα] Διὰ τὸ
ἄσπαστον ἢ μισεῖν τοὺς παῖδας ἢ τι ἕτερον εὐλογον. μεθόδον
ἐπινοεῖ ἡ διάταξις τὰς μητρίσιν ὑπὲρ τῆς τῶν παίδων ὠφέ-
λειας. [Sch. e. V. 206.]

οὐ δύναται — αἰτεῖν ὀνόματι αὐτῶν διακατο-
χὴν] Κἂν τὰ μάλιστα γὰρ πᾶς γεγραμμένος ὑπὸ αἵρεσιν
κληρονόμος καὶ ἰσχυρῆς τῆς αἵρεσεως δύναται σεκουνδοῦ
ταβούλας αἰτεῖν, ὅμως οὐκ ἄλλως δύναται ἐνδυνάμως αὐτὴν
ἔχειν, εἰ μὴ ἐξέλη ἡ αἵρεσις. ἀνονοῦσης γὰρ αὐτῆς δεικνύται
ἔξ ἀποτελέσματος μητρὸς αἵρεσιν τὴν σεκουνδοῦ ταβούλας.
σημείωσαι, ὅτι κἂν ὑπὸ κισσοῦ αἵρεσιν ἔγραψέ τις κλη-
ρονόμον, ὅμως εἰ μὴδὲν βλάπτεται, οὐ κινεῖ τὴν δεινοφικίσο.
[Sch. f. V. 206.]

d) Apud Fabr. γβ'. e) I. 21, C. h. t. legitur in Syn. p. 368, ubi est cap. 43, huius Basil. tituli. f) Syn. post dē
addit καὶ. g) Sic lego. Fabr. ἀπελευθέρου. Ex accentu patet, esse hoc vitium tythothetae pro ἀπελευθέρου. h) Malim
κινήσασθαι. i) Malim ἐξετάσθῃ. k) Apud Fabr. νγ'. l) Apud Fabr. νδ'. m) Lege διατ.

1) filia pupilla] Hinc potest quis argumento
a contrario dicere, si nupsit citra matris voluntatem,
iure eam a matre negligi, utpote iustam habente odii
causam.

XLVIII. Fratrum et sororum filii non recte agunt
querela¹⁾ contra testamentum patris, avunculi, ami-
tae et materterae: nemo enim ex latere cognato-
rum²⁾, excepto fratre et sorore, querela inofficiosi
testamenti agit. Ut falsum autem hi testamentum
arguere possunt³⁾.

1) fratrum et sororum filii non recte
agunt querela] Nemo eorum, qui sunt ex trans-
verso, querela inofficiosi agit praeter solum fratrem et
sororem, idque tunc, cum turpes personae heredes
scripti sunt, vel libertus non bene meritus de fratre
defuncto, videlicet si consanguinei sunt. Ait enim
const. 27. huius tituli, uterinos fratres querelam non
exercere. Non datur querela inofficiosi testamenti fra-
tribus contra servum necessarium heredem scriptum
a fratre.

2) nemo enim ex latere cognatorum] Sic
didicisti in Institutionibus et in libris de iudiciis, nemi-
nem eorum, qui sunt a latere, querela inofficiosi agere.

3) ut falsum autem hi testamentum ar-
guere possunt] Ut agant Lege Cornelia de falsis
et falsum examinetur.

XLIX. Denuntiatio testato matri facta¹⁾ de eo,
quod testamentum facere ei non licet, iustam odii
causam praebet in filium.

1) denuntiatio testato matri facta] Theo-
dori. Qui testato dicit, non habere parentes suos testa-
menti factionem, ingratus esse intelligitur, et non habet
querelam. Lege Novellas, et discas modum ingrati-
tudinis.

L. Quaedam mulier¹⁾ ex iusta causa maritum
suum exosa²⁾, nec volens eum ex suis bonis aliquid
lucrari, filios suos heredes scripsit sub conditione eman-
cipationis. Ait igitur constitutio, patrem nondum
emancipatis liberis non posse nomine eorum petere
bonorum possessionem³⁾: nondum enim extitit con-
ditio. Sed neque filiorum nomine agit querela inof-
ficiosi testamenti. Neque enim damno affecti sunt
liberi sub tali conditione heredes scripti, quae secu-
ros eos reddere debet.

1) quaedam mulier] Mater liberos suos recte
scribit sub conditione, si emancipentur a patre, hoc
est, marito suo. Ideo nec bonorum possessionem secun-
dum tabulas petit pater, neque eorum nomine querela
inofficiosi agit, ne laedat eos, sed hoc illi faciunt eman-
cipati. Lege hb. 6. tit. 25. const. 3.

2) ex iusta causa maritum suum exosa]
Vel quod prodigus sit, vel quod filios oderit, vel qua
alia iusta causa. Constitutio viam excogitat matribus,
qua liberorum utilitati prospiciant.

3) non posse nomine eorum petere bono-
rum possessionem] Nam etiamsi omnis heres sub
conditione scriptus etiam pendente conditione bonorum
possessionem secundum tabulas petere possit, tamen
non aliter cum effectu eam obtinere potest, quam si
conditio extiterit. Nam deficiente ea ex eventu apparet,
eum frustra petiisse bonorum possessionem secundum
tabulas. Nota, etiam heredem scriptum sub conditione
casuali, si nihil laedatur, non agere querela inofficiosi.

να. α) Τῷ^ο) εἰς τετραούγκιον γραφέντι ἀνήθῳ παιδί κληρονόμῳ δύναται ὑπὸ ἀνηθότητα ὑποκατάστατον παρέχειν ὁ πατήρ, καὶ οὐ δοκιεῖ τοῦτο μείωσις εἶναι.

τῷ — ἀνήθῳ παιδί] Κἂν εἰς ἥτον μέρος γράψῃ τις τὸν υἱὸν αὐτοῦ^{α)} κληρονόμον, δύναται πουπιλλαρῶς αὐτῷ ὑποκαταστήσαι ἀνήθῳ ὅτι, καὶ οὐχ ὁρμῶσει ἢ μέμψις κατὰ τῆς αὐτοῦ διαθήκης. [Sch. g. V. 266.]

εἰς τετραούγκιον γραφέντι] Τοῦτο θεμάτισον, εἰ μόνος ἦν ὁ ἀνήθος. εἰ γὰρ δύο ἦσαν, ἤκει ἐκώστω μία ἡμισυ οὐγία. [Sch. h. V. 266.]

να. β) Οἱ^ι) ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαί^ς) κατὰ διαθήκης ἀδελφοῦ ἢ ἀδελφῆς κινεῖτωσαν τὴν μέμψιν, ἐὰν οἱ γεγραμμένοι κληρονόμοι ἄτιμοι ὦσιν ἢ αἰσχροί, καθ' οἵανδήποτε κουφοτάτην ἀτιμίαν^{β)}, ἢ ἀπελευθεροί, μὴ^{γ)} μεγάλας εὐεργεσίας τὸν ἴδιον ἀμειψόμενοι πύτρωνα. κατὰ δὲ δούλου ἀναγκαίου γενομένου κληρονόμον μὴ ἐναγέτωσαν.^{δ)}

καθ' οἵανδήποτε κουφοτάτην ἀτιμίαν] Κἂν οὖν εὐτελεστάτην αἰτίαν ἔχεις εἰπεῖν ἀτιμίας ἢ αἰσχρότητος, κινεῖται δεῖνοφικίσο. καὶ σημειώσαι τὸ νόμιμον. πολλὰς γὰρ πᾶσαν αἰτίας δύνασαι ἐκ ταύτης τῆς διατάξεως ἀναπλάσασθαι, εἰ καὶ εὐτελεῖς εἴησαν. [Sch. i. V. 266.]

ἢ ἀπελευθεροί μὴ — τὸν ἴδιον ἀμειψόμενοι πύτρωνα] Ἐβάρησεν οὖν τὸν ἀπελευθερον. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι πάντες, ἐν ᾧ μὴ ἦσαν αἰσχροί, καλῶς γραφονται· ὁ δὲ ἀπελευθερος ὀφείλει μὴδὲ αἰσχος εἶναι, ἀλλὰ καὶ εὐεργετήσαι τὸν διαθεμένον καὶ μεγάλας εὐεργεσίας αὐτὸν εὐεργετήσαι. δεῖ οὖν θεματίζειν, οἱ αὐτὸς ὁ πατήρ^{γ)} εὐεργετήσεις ἐπὶ τοῦ ἀπελευθεροῦ ἔγραψεν αὐτὸν κληρονόμον^{δ)} ὡς εἶγε ἄλλοτριος ἦν ὁ ἀπελευθερος, μᾶλλον ἀδιαστικῶς κινεῖται κατ' αὐτοῦ ἢ δεῖνοφικίσο κατὰ τὸν νόμον τὸν πρὸ τῆς διατάξεως. ἢ γὰρ διατάξις κατὰ κληρονομίαν στενωσασα τῶν ἀδελφῶν τὰ δίκαια ἐπ' ἐκείνων κρατεῖ, ἐφ' ᾧν εἰρηχέθη, πᾶσα γὰρ καινοτομία, ὡς ἐν τοῖς πρώτοις ἔγνωμεν, ἐφ' ᾧν εἰσάγεται μόνον κρατεῖ. οὕτως οὖν καὶ ἐνταῦθα στενωτέρον συγκείται τὸ νόμιμον τῆς διατάξεως, καὶ ὀφείλομεν ἐν τοῖς ἄλλοις πᾶσι τοῖς μὴ κειμένοις ἐν τῇ διατάξει τοῖς παλαιῶς κεχρησθαι νόμοις. [Sch. k. V. 267.]

κατὰ δὲ δούλου — μὴ ἐναγέτωσαν] Ὅποτερον^{ε)} γὰρ ἀπορός ἐστὶν ἡ οὐσία, περιττόν ἢ τὸ^ς) ἐπιτρέψαι τῷ ἀδελφῷ τὴν δεῖνοφικίσο κινεῖν. τοῦτο γὰρ τὸ νόμιμον ἐπὶ τῆς εὐπόρου^ς) μᾶλλον οὐσίας ὀφειλομεν δεχέσθαι, καὶ οὐκ ἐπὶ παντός δούλου σὺν ἐλευθερίᾳ γραφέντος κληρονόμου. εἰ γὰρ, ὡς ἔγνωμεν ἐν τῷ δὲ τεσταμέντις^{α)}, οἱ ὑποκατάστατοι τοῦ δούλου προτιμῶνται αὐτοῦ παρὰ τὴν τῆς διαθήκης ἀκολουθίαν, πολλῶν πλέον καὶ ὁ ἀδελφὸς ζητῶν διαδέξασθαι τὸν εὐπορον αὐτοῦ ἀδελφον ὀφείλει τοῦ δούλου προτιμᾶσθαι. [Sch. l. V. 267.]

να. β) Ἐπειδὴ διατάξις γέγονε παρακελευομένη τὴν πρὸ γάμων δωρεάν ὑπὲρ υἱοῦ δοθεῖσαν οὕτω συνεισφέρεσθαι παρ' αὐτοῦ ἐξ ἀδιαθέτου, ὡς ἢ προλιξ ἢ^{β)} παρὰ τῆς θυγατρὸς συνεισφέρεται, χρὴ καὶ εἰς τὸ τρίτον τῆς ἐπὶ τῇ διαθήκῃ μείμψεως κατυλογιέσθαι

LI. Impuberi filio¹⁾ ex quadrante heredi scripto²⁾ L. 26. pater potest facere substitutionem pupillarem, neque C. III. 28. hoc deminutio esse videtur.

1) filio impuberi] Etiam si ex minore parte quis filium suum heredem scripserit, potest ei impuberi pupillariter substituere, et non competit querela contra eius testamentum.

2) ex quadrante heredi scripto] Hoc intellege, si solus erat impubes. Nam si duo essent, singulis sufficeret sescuncia.

LII. Fratres et sorores contra testamentum fratris L. 27. et sororis querela agant, si heredes scripti sint infames vel turpes ex qualicunq; levissima infamia¹⁾, vel liberti, qui magnis beneficiis patronum suum remunerati non sunt²⁾. At contra servum necessarium heredem scriptum ne agant³⁾. C. eod.

1) ex qualicunq; levissima infamia] Itaque etiam si levissimam causam infamiae vel turpitudinis dicere possis, agitur querela inofficiosi. Et nota hoc ius. Nam permultas causas ex hac constitutione confingere potes, etiam si tenuous sint.

2) vel liberti, qui — patronum suum remunerati non sunt] Oneravit igitur libertum. Nam reliqui omnes, si turpes non sint, recte heredes scribuntur: libertum autem non modo non turpem esse oportet, sed et bene meritum de testatore et magnis beneficiis eum affectisse. Fingendum igitur est, patronum ipsum a liberto beneficiis affectum eum heredem scripsisse, adeo, ut si alienus fuerit libertus, multo magis indistincte moveatur adversus eum querela inofficiosi secundum ius constitutione antiquius. Nam constitutio, quae novando coangustavit fratrum iura, in eis obtinet, in quibus introducta est. Omne autem ius novum, ut in parte prima Digestorum cognovimus, in eis tantum valet, in quibus introducitur. Sic igitur etiam hoc loco strictius compositum est ius constitutionis, et in reliquis omnibus constitutione non comprehensivus uti debemus legibus antiquis.

3) at contra servum — ne agant] Nam si solvendo non sunt bona, superfluum est fratri permittere, ut agat querela inofficiosi. Hoc enim ius admittere potius debemus in bonis, quae solvendo sunt, et non in omni servo cum libertate herede scripto. Nam si, ut didicimus libro de testamentis, servo substituti ei praeferuntur contra seriem testamenti, multo magis et frater, qui cupit succedere fratri suo locupletis, servo praeferri debet.

LIII. Cum extet constitutio¹⁾ iubens, ante nuptias donationem pro filio datam perinde ab eo conferri ab intestato, ac dotem a filia, oportet etiam in trientem querelae inofficiosi testamenti filio imputari donationem antenuptialem pro ea datam, quam dedit L. 29. C. eod. Deest L. 28.

α) Apud Fabr. νε'. ο) L. 26. C. h. t. legitur in Syn. p. 378. p) Lege αὐτοῦ. q) Apud Fabr. νε'. ρ) L. 27. C. h. t. legitur in Syn. p. 369. ubi est cap. 47. h. t. Basil. Argumentum traditur in sch. x. ad Basil. XXI. 3. cap. 12. (Fabr. T. II. p. 648. edit. nostr. T. II. p. 457.) ubi dicitur esse cap. 56. h. t. s) Syn. addit αἰ ante ἰδελφῶν. Recte. t) Verba κουφοτάτην ἀτιμίαν in Syn. edita desunt, quorum loco est lacuna. u) μὴ Syn. omittit. Restituit id Labbacus Obs et Emend. in Syn. p. 124. v) Syn. huic loco scholium Thalelaei subiicit, quod in nostris Basilicis desideratur: Θαλέλαιος. Τότε κινεῖτωσαν οἱ ὁμομήτροι καὶ ὁμοπάτριοι τὴν de inofficioso, ὅτι οἱ συγγενεῖς ἀτιμίας ἢ αἰσχροῦτος ἢ ἀτελεστάτης (Leuncl. in marg. emendat εὐτελεστάτης) ἀτιμίας οὐκ ἔχουσι. Quod Leuncl. sic vertit: Thalelaeus. Tunc uterini et consanguinei fratres de inofficioso querelam instituant, cum scripti heredes infamiae vel turpitudinis vel levis notae macula adspersantur. Malim tamen vocibus οἱ ὁμομήτροι καὶ ὁμοπάτριοι intelligere fratres germanos. Nam uterini querelam inofficiosi testamenti non habent, sed praeter germanos tantum consanguinei. Nota etiam in Basilicis indistincte de omnibus fratribus et sororibus sermonem esse contra tenorem constitutionis. w) Lege πύτρων pro πατήρ. x) Lege ὅποτε pro ὀπότερον. Sic etiam verti. Hoc scholium laudat Cuiacius Obs. XVIII. 40. y) τὸ δεest apud Cui. z) Pro εὐπόρου Cui. legendum merito censet ἀπόρου, ut sensus sit: in hereditate, quae solvendo non est. a) Spectatur, ut Cuiacius notat, L. ult. C. VI. 27. b) Apud Fabr. νε'. bb) Dele articulum.

τῷ παιδί τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ δοθεῖσαν προγαμιαίαν δωρεάν, ἢν λοιπὸν αὐτὸς ἢ πάππος κατὰ πατέρα, ἢ κατὰ μητέρα, ἢ μάμμη ὁμοίως κατὰ πατέρα ἢ κατὰ μητέρα ὑπὲρ ἐγγόνης ἢ ὑπὲρ ἐγγόνου, ἢ πρόπαππος ἢ προαμμη κατὰ πατέρα ἢ κατὰ μητέρα ὑπὲρ ἐγγόνης ἢ ὑπὲρ ἐγγόνου^{c)} ταῦτα δεδώκασι. μὴ μόνον οὖν συνεισφέρεισθωσαν αἱ παρὰ τούτων ἐπιδοθεῖσαι προικες καὶ αἱ γενόμεναι προγαμιαῖαι δωρεαί· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ τρίτον τῆς κατὰ τῆς διαθήκης μέμψεως καταλογίζεσθωσαν, ὅταν ἐκ τῆς οὐσίας ἐκείνου ταῦτα ἐπιδέδοται, οὕτως κατὰ τῆς διαθήκης ἢ μέμψης κινεῖται.

Ἐπειδὴ δὲ διάταξις γέγονε] Θεοδώρου. Καὶ ἡ πρὸ γάμου δωρεά, ὡς περὶ ἢ προικε, καταλογίζεται εἰς τὸ δ. τῶν ἐξ ἀδιαθέτου τῆς μέμψεως. ὁμοίως βιβ. ε'. tit. ιγ'. διατ. α'. φησὶ δὲ καὶ ἡ λε. διατ. τοῦ παρόντος κη. tit. ὡς καὶ ἡ μορσις καὶ αὐτὰ δωρεὰ καταλογίζεται εἰς αὐτὸ τὸ δ. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἕντερον βίβλος, ἐὰν μὲντοιγε ἐδωρήθη ἐπὶ τῷ καταλογισθῆναι τῷ παιδί. σὺ δὲ ἴσθι, ὅτι τῆς νεαρῆς ἀνάγκῃ ἐπιστήσασθαι τοὺς παῖδας κληρονόμους, κἂν δωρεαί, κἂν ἐν προικῇ, κἂν ἐν ληγαίοις, κἂν ἐν ἄλλῳ τρόπῳ ἐαθῆ αὐτοῖς τὸ νομίμον ποστημόριον. [Sch. m. V. 267.]

Θαλαλαεὺς. Ὅσκις πατὴρ προικίας τὴν ἐαυτοῦ θυγατέρα ἐτελεύτησεν ἀδιάθετος, κληρονομοῦσα μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἢ θυγατρὴ ἀναγκάζεται συνεισνεγκεῖν τὴν προικῆ, καὶ οὕτως διελῆσθαι. περὶ δὲ παιδός, ὑπὲρ οὗ προγαμιαίαν δωρεάν ἐπιδέδωκεν ὁ πατὴρ, οὐχ ὠρίσται τοῖς νόμοις. ἀλλὰ λέγει διατ. κειμένη βιβ. τοῦ κ'. tit. τοῦ ε'. βιβ. ἐκέλευσε καὶ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, ἢν ὑπὲρ τοῦ παιδός πατὴρ ἐπιδέδωκε, συνεισφέρεισθαι παρὰ τοῦ παιδός ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομήσαι τὸν πατέρα βουλομένον. αὕτη τοίνυν ἡ διάταξις βούλεται, ὅν τρόπον συνεισφέρεται, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ εἰς τὸ ποστημόριον τῆς δεινοφικίσο ψηφίζεσθαι. καὶ σημείωσαι, ὅτι μᾶλλον ἀπὸ τῆς συνεισφορᾶς κανονίζομαι^{d)} τὸ τρίτον τῆς δεινοφικίσο. λοιπὸν δὲ προσέθηκεν ἡ διάταξις τὸ τῆς μάμμης ἢ τοῦ πάππου τοῦ πρὸς μητρός, καὶ τὸ τῆς προαμμης καὶ τοῦ προπάππου τοῦ πρὸς μητρός. ἐπὶ γὰρ τούτων ὅλας οὐκ ἔγνωστο συνεισφορὰ παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ἀλλ' ἐκ τῶν^{e)} καὶ τὰ παρὰ τοῖς^{f)} δεδομένα λόγῳ προικὸς ἢ προγαμιαίας δωρεᾶς καὶ συνεισφέρονται καὶ εἰς τὸ τρίτον καταλογίζονται. [Sch. m. V. 267. sq.]

L. 32. νδ'. β) Ἐπειδὴ ἐν ταῖς πρώταις διατάξεσιν ἐκείνο
C. III. 28. ὠρίσαμεν, ἵνα εἴ τι ἕλαττον τοῦ νομίμου μέρους τού-
Desunt τοις κατελείφθη, οἵτινες ἐκ τοῦ ἀρχαίου νόμου τὴν
L. 30. 31. περὶ τῆς ἀκαθηκούσης διαθήκης ἀγωγὴν κινεῖν ἠδύ-
ναντο, ἀναπληρωθῆ, καὶ^{h)} ἵνα μὴ τῇ προφάσει τῆς
ἐλάττονος ποσότητος ἢ διαθήκης ἀνατρέπηται, τοῦτο
ἐν τῷ παρόντι προστεθῆναι θεσπιζόμεν· ἵνα ἐὰν τισὶν
αἰρέσειον, ἢ ὑπερθεσιν ἢ ἄλλῃ τινὶ διατυπώσιν ὑπέ-
ρθεσιν ἢ τρόπον ἢ ἄλλο βᾶρος εἰσαγοῦσιν, τὰ δίκαια
ἐκείνων, οἵτινες εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν ἀγωγὴν ἐκα-
λοῦντο, μειωθῆναι δόξωσιν, αὕτη ἡ αἴρεσις ἢ ἄλλῃ
διατύπωσις τὴν ἀναβολὴν ἢ τὸ οἰονδήποτε βᾶρος
εἰσαγοῦσα ἀναιρεθῆ· καὶ οὕτω τὸ πρᾶγμα προβῆ,
ὡς ἂν εἰ μηδὲν αὐτῶν ἐν τῇ διαθήκῃ προσέκετο.

Ἐπειδὴ ἐν ταῖς πρώταις διατάξεσιν ἐκεῖνο ὠρίσαμεν] Ἐγὼ γὰρ ἐν τῷ δὲ ἰουδαίῳ, ὅτι ἐὰν ὑπὸ αἴρεσιν ἢ δηλαῖονα^{h)} ἢ ἄλλῃ ἀναβολῇ καταλείπεται τινὶ τὸ νομίμον ποστημόριον, καλῶς ὀφείλει τὴν δεινοφικίσο κινεῖν. ἀναρῶσα τοίνυν ἡ διάταξις τὸ νομίμον οὕτω φησὶν, ὅτι βελτιῶν ἴσθιν αὐτὴν τὴν ἐγκειμένην αἴρεσιν ἢ τοῖς ὑπερθεσιν ἀναιρεῖσθαι, καὶ μὴ προφάσει τούτων πᾶσαν ἀνατρέπεσθαι τὴν διαθήκην. ἔχει δὲ τὸ κατὰ πόδας, ὡς ἐν τῷ Βασιλικῷ κείται. [Sch. n. V. 268.]

ἢ ὑπερθεσιν] Ἴνα λάβῃ τυχὸν μετὰ ἐνιαυτούς. ὅσον γὰρ περὶ τὸ νομίμον μέρος, ἐναντιοῦται τῇ β. διατάξει ἢ τοῖς

c) Legendum ὑπὲρ προεγγόνης ἢ ὑπὲρ προεγγόνου. d) Lege κανονίζεται. e) Malim ἐκ τῆς διατάξεως. f) Lege τούτων pro τούτοις. g) Apud Fabr. νη'. Nota Basilica exhibere omittendum videtur. h) Lege dilata.

vel avus paternus aut maternus, vel avia similiter paterna aut materna pro nepte vel nepote, vel quam proavus vel proavia paterna aut materna pro pronepte vel pro pronepote dederunt. Itaque non solum conferantur dotes ab his datae et antenuptiales donationes, verum etiam in trientem querelae inofficiosi testamenti imputentur, cum ex eius bonis data fuerint, contra cuius testamentum querela instituitur.

1) cum extet constitutio] Theodori. Ut dos, ita et donatio propter nuptias in quadrantem portionis ab intestato imputatur. Similiter lib. 5. tit. 13. const. 1. Ait autem et const. 35. huius 28. tituli, etiam mortis causa donationem in quadrantem imputari, nec non inter vivos donationem, si modo ea lege donatum sit, ut filio imputaretur. Tu vero scias, ex Novella 115. necesse esse, ut filii heredes instituantur, sive donationis, sive dotis, sive legati titulo, sive alio modo eis portio legitima relinquatur.

Thalaelaeus. Quoties pater filia sua dotata intestatus decessit, filia cum fratribus succedens cogitur conferre dotem, et ita dividere. De filio autem, pro quo pater dedit donationem ante nuptias, his legibus nihil est definitum. Verum const. 17. tit. 20. libri 6. iussit, etiam ante nuptias donationem, quam pater pro filio dedit, conferri a filio ab intestato patri succedere volenti. Itaque quemadmodum confertur, eodem modo haec constitutio eam in portionem querelae inofficiosi imputari vult. Et nota, magis ex collatione definiti trientem querelae inofficiosi. Ceterum adiecit constitutio voces aviae vel avi materni, et proaviae et proavi materni. Nam in his prorsus incognita fuit collatio veteribus, sed ex hac constitutione etiam quae ab his dotis vel donationis ante nuptias causa data sunt, et conferuntur et in trientem imputantur.

LIV. Quoniam in prioribus constitutionibus illud statuimus¹⁾, ut, si quid minus legitima portione his relictum sit, qui ex iure antiquo de inofficioso testamento actionem movere poterant, hoc repleatur, ne occasione minoris quantitatis testamentum rescindatur: hoc in praesenti addendum esse censuimus, ut, si conditionibus quibusdam, vel dilationibus²⁾, aut alia quadam dispositione moram³⁾ vel modum⁴⁾ vel aliud grativamen introducente, eorum iura, qui ad memoratam actionem vocabantur, minuta esse videantur, haec conditio, vel alia dispositio moram vel quodcumque onus introducens tollatur⁵⁾: et ita res procedat, quasi nihil eorum in testamento additum esset.

1) quoniam in prioribus constitutionibus illud statuimus] Didicisti enim in lib. de iudiciis, si cui legitima portio relicta sit sub conditione, vel dilatione, vel alia mora, recte eum agere querela inofficiosi. Constitutio igitur hoc ius abrogans melius esse ait, ipsam impositam conditionem vel dilationem tolli, et non praetextu earum totum testamentum rescindi. Habet autem τὸ κατὰ πόδας, ut in Basilicis positum est.

2) vel dilationibus] Forte ut accipiat post annos. Quantum enim ad legitimam portionem attinet,

τῷ μέ. κεφαλαίῳ¹⁾ τοῦ παρόντος τι. ὡς βουλομένου τοῦτο χωρὶς τινοῦ αἰρέσεως ἢ βόρουσ προσκυροῦσθαι. ὁμοίως ἐκείνην ἐφ' ἐαυτῆς βέλτιον ἐστὶ μένειν, ἢ ἄνθα οἱ ἐγκείμενοι ἐκέλευε λογομοιοὶ παρεπιπίπτουσιν. [Sch. o. v. 268.]

ὑπὲρ θεσειν] Ἴνα λάβῃ τὸ νόμιμον ποστημόριον ἀπὸ καρπῶν τοῦδε τοῦ ἀγροῦ. τοῦτο γὰρ οὐκ ἐστὶ δηλατῶν τελείως, πλὴν μόρα ἐστίν. ἢ γὰρ μόρα τῆς δηλατῆνος ἐλάττωνα χρόνον σημαίνει. [Sch. p. v. 268.]

ἢ τρόπον] Ἴνα λάβῃ τὸ γ'. ἐπὶ τῷ δοῦναι τῷδε ἰ. νομίματα. [Sch. q. v. 268.]

ἀναίρεθῆ] Ἴνα αὐτῇ ἢ διατύποις ἢ τὴν παρολίην ἢ τὸν τρόπον εἰσαγοῦσα ἀναίρηται. [Sch. r. v. 268.]

νε'. κ.) Ἐάν τις καταλείψῃ τῷ ἐνὶ τῶν παίδων τὸ νόμιμον ποστημόριον, ὃ δὲ ἕτερος παῖς μὴ παραχρησάμενος καὶ ἀνιμφοβόλως τοῦτο παρὰσχη, μὴ μόνον αὐτὸ τὸ καταλειφθέν, ἀλλὰ καὶ ἕτερον τρίτον μέρος τοῦ καταλειφθέντος παρέχει, ἰσχυρόντων πάντων τῶν ἄλλων τῶν ἐν διαθήκῃ γεγραμμένων. μηδεμίαν δὲ μητέρα τὸ πρὸς τὸν ἀνδρα μίσος εὐλογον αἰτίαν ἐχέτω τῆς κατὰ τῶν παίδων ἀποκηρύξεως· εἴτε νήπιοι τυχόν εἰσιν οἱ παῖδες, εἴτε καὶ ἐν ἡλικίᾳ. ἀλλὰ γραφέτω μᾶλλον αὐτοὺς ὑπὸ αἰρεσιν ἀντιξουσιότητος, ὥστε τὸν πατέρα μηδὲν ἐκ τῆς ἐνστάσεως αὐτῶν κερδαίνειν.

τοῦτο παρὰσχη] Πρόσκειται εἰς τὸ κατὰ πόδας, ἀλλὰ μετὰ ἀπόφασιν. καὶ φησὶν ὁ Θαλελαῖος· ἐάν οὖν πρὸ ἀποφάσεως βουληθῆ καταβαλεῖν, φεύγει τὴν τιμωρίαν τῆς τοῦ γ' μέρους προσθήκης. [Sch. s. v. 268.]

μηδεμίαν δὲ μητέρα] Θεοδώρου. Ἐάν γυνὴ πραετερειτεύσῃ τοὺς ἰδίους παῖδας διὰ τὸ πρὸς τὸν ἀνδρα αὐτῆς μίσος, τῇ μέρει ὑπόκειται. ἀνάγνωθι βιβ. ε'. τίτ. δ'. διγ. ια'. [Sch. t. v. 268.]

νε'. λ.) Ἐάν τις υἱὸν ποιήσας ἀπόκληρον τοῦ ἐξ αὐτοῦ τεχθέντος ἐγγόνου ἢ^{μ)} ἔτι ἐγκυμονοῦμένου παρεμέλῃσιν, συνέβη δὲ διασκηπτομένου τοῦ γεγραμμένου κληρονόμου τελευτήσῃ τὸν υἱόν, μήτε προκαταρξόμενον τῆς κατὰ τῆς διαθήκης μέμψεως, μήτε ἄλλο τι ποιήσαντα τῶν πυρασκευαζόντων αὐτὴν παραπεμφθῆναι, πάσης βοήθειας ἔρημος ἦν κατὰ τὸν Βελλέιον νόμον, καὶ εἰς τὸν τόπον τοῦ ἰδίου πατρὸς ἐλθεῖν οὐκ ἠδύνατο, ἐπειδὴ μετὰ τελευτῆν τοῦ ἰδίου πατρὸς ὁ τοῦ ἐγγόνου πατὴρ ἐτελεύτησεν, ἀλλ' ἢ διάταξις τὰ αὐτὰ δίκαια τούτῳ τῷ ἐγγόνῳ χρῆσθεται, ἢ τινα καὶ ὁ υἱὸς εἴχῃ· καὶ κἄν τὰ μάλιστα μηδὲν ποιήσας ὁ υἱὸς τῶν ποιοῦντων παραπέμπεσθαι τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν ἐτελεύτησεν, ὁμοίως παραπέμπεσθαι αὐτὴν εἰς τὸν ἐγγονον νομοθετεῖ· καὶ εἰ μὴ ὁ κληρονόμος διὰ προφανῶν ἀποδείξεων συσταῖ, ὡς ὑχίριστος γέγονεν ὁ τοῦ ἐγγόνου τούτου πατὴρ περὶ τὸν ἰδίον πατέρα, ἀδιάθετον ποιεῖ τὸν ἀππρον, καὶ καλεῖ τὸν ἐγγονον, εἰ μὴ ἄρα τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἦν τι καταλειμμένον, εἰ καὶ ἐλάττω τοῦ νομίμου ποστημόριου. τότε γὰρ τὸ λείπον τῷ τρίτῳ μέρει δίδοται τῷ ἐγγόνῳ. εἰ δὲ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἔτι περιῶν παρητήσεται προφανῶς τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν, ἢ τῇ παραδρομῇ τῆς πενταετίας ἀπεκλείσθῃ, οὐκέτι βοηθεῖται οὗτος ὁ ἐγγονος.

ἐάν τις υἱὸν ποιήσας ἀπόκληρον] Θεοδώρου. Ἡ πενταετία τῆς δεινοφροσύνης ἀπὸ τῆς ἀδίτιδος τοῦ κληρονόμου τρέχει καὶ ἀριθμεῖται. ὁμοίως φησὶν ἢ λς'. διάταξις τοῦ

pugnat cum const. 12. sive cap. 45. huius tituli, quatenus vult eam sine ulla conditione et onere adjudicari. Tamen melius est, illius constitutionis sententiam servari, cum positae ibi rationes coincident.

3) moram] Puta, ut accipiat legitimam portionem ex fructibus illius fundi. Hoc enim non est dilatio perfecte, sed mora. Nam mora dilatione minus tempus significat.

4) vel modum] Puta ut accipiat in hoc, ut illi donet decem aureos.

5) tollatur] Ut haec dispositio moram vel modum introducens tollatur.

LV. Si quis uni ex liberis reliquerit portionem legitimam, alter filius vero non confestim et sine haesitatione eam praestiterit¹⁾, non solum id, quod relictum est, sed etiam aliam tertiam partem eius, quod relictum est, praestat, reliquis omnibus, quae in testamento scripta sunt, valentibus. Nulla vero mater²⁾ odium mariti pro iusta causa habeat exheredationis liberorum, sive liberi infantes sint, sive maioris aetatis: sed scribat potius eos heredes sub conditione emancipationis, ut nihil ex eorum institutione pater lucretur.

L. 33.
C. III. 28.

1) eam praestiterit] Eis τὸ κατὰ πόδας additur, sed post sententiam. Et ait Thalelaeus: Si igitur ante sententiam solvere velit, evitat poenam additamenti tertiae partis.

2) nulla vero mater] Theodori. Si mulier odio mariti sui liberos suos praeterierit, querelae obnoxia est. Lege lib. 5. tit. 4. dig. 11.

LVI. Si quis filium exheredasset¹⁾, nepotem ex eo natum vel adhuc in utero constitutum praeteriisset, et deliberante herede scripto filius decessisset, neque contestata querela inofficiosi testamenti, neque eorum quoquam perfecto, quae transmissionem eius efficiunt²⁾, omni auxilio destitutus erat secundum legem Velleiam, neque in locum patris sui venire poterat, quia pater nepotis post mortem patris sui decessit. At constitutio eadem iura huic nepoti largitur, quae etiam filius habebat: et quamvis filius nullo eorum facto, quae transmissionem querelae inofficiosi testamenti efficiunt, decesserit, tamen statuit, eam in nepotem transmitti: et si non heres apertissimis probationibus ostenderit³⁾, ingratum patrem huius nepotis circa patrem suum fuisse, intestatum avum facit, et nepotem vocat, nisi patri eius aliquid relictum sit, etiamsi minus sit portione legitima. Tunc enim, quod deest trienti, nepoti datur. Sed si pater eius adhuc superstes palam repudiaverit querelam inofficiosi testamenti, vel quinquennii cursu exclusus sit⁴⁾, non amplius huic nepoti succurritur.

L. 34.
C. eod.

1) si quis filium exheredasset] Theodori. Quinquennium querelae inofficiosi ab aditione heredis currit et numeratur. Idem ait const. 36. huius tituli.

i) Possis ex hoc loco derivare, numerum capitulorum in Fabrotiana editione recte sese habere, cum const. 12. sit revera apud Fabrotum cap. 45. h. t. Nec tamen me hoc movet, ut eidem sententiae accedam, cum Fabrotum saepius mutasse pro lubitu nuleros sexcentis exemplis ostendi possit. Ex nostra numerandi ratione est cap. 41. *) Apud Fabr. 78. l) Apud Fabr. 5. m) Adde ἢ ante τὴν ἐγκυμονοῦμένου cum Iensis Notit. Basil. p. I.XVI. Deest apud Fabr.

παρόντος τίτλου, εἰ μὴ ἄρα συμβῆῖ αἰτία εὐλόγος, ὡς ἔφαμεν κατὰ τὴν ζ'. διατάξιν τοῦ αὐτοῦ προκειμένου τίτλου. [Sch. u. V. 269.]

τῶν παρασκευαζόντων αὐτὴν παραπεμφθῆ-
ναι] Ἐγγως ἐν τοῖς δὲ ἰουδικαῖς τὰ προπαρασκευάζοντα τὴν δεινοφικίσοο. [Sch. x. V. 269.]

καὶ εἰ μὴ ὁ κληρονόμος — συστατῆ] Βλέπε, πῶς καὶ αὕτη ἡ διάταξις ἀκολουθῶς τῇ ἀνωτέρω τὸν κληρονόμον ἀναγκάζει ἀποδείξει τὴν τοῦ παιδὸς ἀγαριστίαν, ὡς καὶ ἐν τῇ κη'. διατάξει ἐν πλάτει σοι εἶπον. [Sch. γ. V. 269.]

ἢ τῇ παραδρομῇ τῆς πενταετίας ἀπεκλείσθη] Πρὸςκειται εἰς τὸ κατὰ πόδας, τῇ μετὰ τὸ ἀδιευθῆναι τὴν κληρονομίαν. καὶ φησὶν ὁ Θαλάλαιος· σημειώσαι ὡραῖον νόμιμον, ἐκ ποίου καιροῦ ψηφίζεται ἡ πενταετία τῆς δεινοφικίσοο. [Sch. z. V. 269.]

L. 35.
C. III. 28.

νζ'.^{η)} Ἐὰν βασιλεὺς χαρίσῃται τινὶ ἐλευθέρῳ τοῦ διατίθεσθαι ἕξουσίαν, οὐδὲν ἕτερον αὐτῷ συγχωρεῖ εἰ μὴ μόνον τὸ διατίθεσθαι· ἵνα μέντοι κατὰ νόμον διατίθῃται. οὐδὲ γὰρ τὴν περὶ τὰς διαθήκας κατὰ νόμον ἀκριβείαν πιθάνον ἐπιπαραχωρεῖσθαι τινι. εἰ δὲ καὶ τις παρὰ πατρὸς ἢ προῦργα ἢ ἀργύριον λαβὼν συμφωνήσῃ μὴ κινήσῃ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ μέμψιν, καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς μαθὼν τὴν βούλησιν, ὡς οὐδὲν ἕτερον αὐτῷ καταλλέλοιπε, μὴ ἐφησυχάσει, ἀλλὰ βουληθῆ κινήσῃ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν, οὐ γὰρ διὰ τὸ σύμφωνον ἀποκλείεσθαι τῆς ἐναγωγῆς. τοῦτο γὰρ ἦρσε καὶ Παπινιῶ, ὅστις ἀπεφῆναιτο, μᾶλλον εὐεργεσίας προκαλεῖσθαι πρὸς ὑπακοὴν εἰς τὰς πατρικὰς ὑπηρεσίας ἀπὸ τῶν πατέρων τοὺς παῖδας, καὶ μὴ διὰ συμφώνων συσφιγγεσθαι. ταῦτα δὲ τότε κρατεῖ, ὅτε μὴ διελύσατο πρὸς τοὺς κληρονόμους τοῦ πατρὸς ὁ υἱός, φανερώς εἰπὼν ἐν ταῖς διαλύσεσιν, ὡς ἐλέγγω τὴν τοῦ πατρὸς βούλησιν. ὁσάκις γὰρ πατὴρ ἔλαττον τοῦ νομίμου μέρους καταλείψει^{ο)} τῷ υἱῷ ἢ παράσῃ αὐτῷ περιών, ἢ θανάτου αἰτία ἢ ἐν ζωῇ θοραεάν, εἰς^{ρ)} τὸ τρίτον αὐτῷ καταλογισθῆ, ὁ δὲ υἱὸς ἀρ-
σθῆ τοῖς καταλειμμένοις αὐτῷ, ποιήσῃ^{γ)} δὲ καὶ ἀπόλησιν τοῖς κληρονόμοις τοῦ πατρὸς, ὡς ἔλαβε τὸ καταλειμμένον, μὴ ἐπαγάγῃ δὲ τὸ μηδεμίαν ἐαυτῷ περιλείψῃται περὶ ἀναπληρώσεως ἀγωγῆν, οὐδὲν ἐντεῦθεν ὑπομένει πρόκριμα, ἀλλὰ καλῶς ἀπαιτεῖ ἀναπληρωθῆναι τὸ λείπον αὐτῷ, εἰ μὴ ἰδικῶς ἐν τῇ ἀποχῇ ἢ ἐν τῇ διαλύσει συμφωνήσῃ, ὡς ἠρόσθη τοῖς καταλειφθεῖσιν αὐτῷ καὶ περὶ τοῦ ἐλλείποντος οὐδεμίαν ἀγωγῆν ἔχει. τότε γὰρ πάσης ἀποκλειομένης μέμψεως ἀναγκάζεται τῇ τοῦ πατρὸς ἐφησυχάζειν γνώμη. οὐκ ἐπὶ μόνου δὲ υἱοῦ ἢ θυγατρὸς, ἀλλ' ἐπὶ πάντων τῶν δυναμένων κινήσῃ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν χώραν ἔχει ἢ νομοθεσία τῆς διατάξεως.

ἐὰν βασιλεὺς χαρίσῃται τινι] Θεοδ. Κἄν ὁ βασιλεὺς χαρίσῃται τινι τὸ διατίθεσθαι, ὁ λαβὼν ὄλγα τὰ πρόγματα παρὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς, εἰ συμφωνήσῃ μὴ κινεῖν τὴν μέμψιν κατὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ, οὐδὲν ἕτερον κινεῖ· εἰ μὴ ἄρα καὶ διελύσατο πρὸς τοὺς ἐκείνου κληρονόμους. ταῦτα δὲ πάλιν νόμι κατὰ τὸ παλαιόν. σήμερον γὰρ ἀνάγκη, ὡς εἶπον, ἐν ἐνοτάσει πάντως ἕσσαι τοῖς παισὶ τὸ νόμιμον ποσημόριον. [Sch. a. V. 269.]

ἴσως γὰρ οὐκ ἠδυνάτο διατίθεσθαι διὰ τῶν αἰτίων κεκωλυμένος. [Sch. a. V. 269.]

φανερώς εἰπὼν ἐν ταῖς διαλύσεσιν] Καλοκίρον. Εἰ μὴ γὰρ ὁ υἱὸς κατὰθήσῃ, ὡς ἐλέγγω τὴν τοῦ πατρὸς γνώμη, ἢ ἐν τῇ ἀναπληρώσει τοῦ Φαλκιδίου ἀπειράξῃ, οὐ βλάπτειται ἐκ τῆς ἀποδείξεως, ἢ ἐπὶ τῇ ἀπολήσει τοῦ ληγά-

η) Apud Fabr. ζά. ο) Lege καταλείψη. ρ) Supple
γ) Lege ποιήση.

Nisi iusta causa incidat, ut diximus secundum const. 6. eiusdem tituli.

2) quae transmissionem eius efficiunt] Didicisti in libris de iudiciis ea, quae praeparant querelam inofficiosi testamenti.

3) et si non heres — ostenderit] Vide, quomodo etiam haec constitutio consequenter superiori heredem compellat probare filii ingratitudinem, ut et in const. 28. ἐν πλάτει tibi dixi.

4) vel quinquennii cursu exclusus sit] Eἰς τὸ κατὰ πόδας additur, post aditam hereditatem. Et ait Thalelaeus: Nota pulcram legis definitionem, ex quo tempore computetur quinquennium querelae inofficiosi.

LVII. Si Princeps alicui concesserit¹⁾ liberam testamenti factionem, nihil aliud ei concedit, quam ut testamentum tantum faciat, modo secundum leges id faciat. Neque enim legum circa testamenta subtilitatem verisimile est alicui esse remissam. Sed et si quis a patre accepta re vel pecunia, caverit, se non acturum querela contra eius testamentum, et post mortem patris cognita eius voluntate, quod nihil aliud ipsi reliquerit, non acquieverit, sed voluerit agere querela inofficiosi, non oportet eum propter illud pactum ab actione excludi. Hoc enim et Papiniano placuit, qui pronuntiavit, magis beneficiis filios a patribus esse provocandos ad parendum paternis obsequiis, quam pactionibus constringendos. Haec vero tunc obtinent, cum filius cum heredibus patris non transegit, aperte dicens in transigendo²⁾, se agnovisse patris voluntatem. Quoties enim pater minus legitima portione filio reliquit, aut ei donavit superstes vel mortis causa, vel inter vivos, ut ei in tricentem imputaretur: filius autem contentus sibi relictis cautionem heredibus patris fecerit, se accepisse relictum sibi, nec vero adiecerit, nullam sibi superesse de supplendo actionem: nullum inde sustinet praeiudicium, sed recte petit, repleti sibi, quod deest, nisi specialiter in apocha vel transactione caverit, se contentum esse sibi relictis, et de residuo nullam habere actionem. Tunc enim omni exclusa querela cogitur acquiescere iudicio patris. Non solum autem in filio et filia, sed in omnibus, qui querela inofficiosi testamenti agere possunt, sanctio constitutionis locum habet.

1) si Princeps alicui concesserit] Theodori. Etiam si Princeps alicui concesserit testamenti factionem, tamen qui accepit a patre suo res quasdam, si pactus sit, se non acturum querela contra eius testamentum, nihilominus agit: nisi transegerit cum eius heredibus. Haec autem rursus intellige secundum ius vetus. Hodie enim, ut dixi, necesse est, omnino titulo institutionis relinqui liberis legitimam portionem.

Fortasse enim testamentum facere non poterat ex causa quadam prohibitus.

2) aperte dicens in transigendo] Calocyri. Nam si filius non professus fuerit, se agnovisse patris voluntatem, vel se renuntiasset repletioni Falcidiae, nihil ei cautio nocet, quam de accepto legato exposuit.

ἵνα ante εἰς κ. τ. λ. et pro καταλογισθῆ lege καταλογισθῆ.

του ἐξέδοτο. οὐδὲ δίδοται τῷ κληρονόμῳ ἐκ ταύτης παρα-
γραφή. τὸ δ' αὐτὸ μοι δοκεῖ, καὶ ὅτε τῇ μὲν τοῦ Φαλκιδίου
ἀγωγῇ ὁ υἱὸς ἀποτάσσεται, οὐ πρὸς τυχὸν θῆσεται δὲ καὶ περὶ
ἀνακληρώσεως τοῦτου. οὐ γὰρ ὡς μὴ καταλειφθέντος αὐτῷ¹⁾
Φαλκιδίου κινεῖ, ἀλλ' ὡς μὴ τοῦτου²⁾ μέρους ἐντελῶς κατα-
λειφθέντος αὐτῷ. [Sch. b. V. 269.]

νῆ.³⁾ Ἐάν ὁ υἱὸς τὸ δωρηθὲν αὐτῷ⁴⁾ πρῶγμα
ἐν ζωῇ, ἢ θανάτου αἰτία παρὰ τοῦ πατρὸς, ἢ τὸ
καταλειφθὲν αὐτῷ ἐν διαθήκῃ ἐπιγνῶ καὶ καταδέξη-
ται, μετὰ ταῦτα δὲ ἐδικηθῆλη τὸ πρῶγμα ὅλον ἢ
ἐκ μέρους, ἢ καὶ διὰ τῆς τοῦ Φαλκιδίου παρακατα-
σχέσεως μειωθῆ τὸ καταλειφθὲν αὐτῷ λεγόμενον ἢ θά-
νάτου αἰτία δωρεά, ὑφείλει ἀνακληροῦσθαι αὐτῷ τὸ
λείπον ἢ ἄλλων πραγμάτων αὐτῷ παρεχομένων ἢ ἀρ-
γυρίων· ὡςπερ εἰ ἐξ ἀρχῆς ἔλατιον τοῦ τρίτου αὐτῷ
καταλειφθῆ. εἰ δὲ καὶ ἐξωθεν ποθεν οἰαδίποτε αἰτία
παρεπίση βαροῦσα τὸν παῖδα ἢ περὶ τὴν ποσότητα
ἢ περὶ τὸν χρόνον, καὶ τοῦτο ἀνακληροῦσθαι⁵⁾ τῷ
παιδί καθαρῶς καὶ δίχα βάρους παντός. τὴν δὲ ἀνα-
κληρώσειν ὑφείλει γίνεσθαι ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ πα-
τρὸς περιουσίας, οὐ μὴν ἐξ ὧν ὁ υἱὸς ἐξ ἄλλων
τινῶν ἐξέροθαι προφάσειον, ἢ ὑποκατάστατος δεδο-
μένος τισίν, ἢ διὰ προσηρῆσεν αὐτῷ χρήσις καρπῶν·
ἀλλὰ καὶ ταῦτα κερδαίνειν αὐτὸν ἐξωθεν καὶ ἀνα-
κληροῦσθαι αὐτῷ ἐκ τῆς ὑποστάσεως τὸ λείπον αὐτῷ.
εἰ δὲ τις ἐξωτικὸν γράμμα κληρονόμον ἀξιώσει αὐτὸν
ἀποκαταστήσει τῷ ἴδιῳ υἱῷ τὴν κληρονομίαν, ὅτε⁶⁾
μέλλει τελευτᾶν ἢ μετὰ δέκα τυχὸν ἔτη· ἐπεὶ νενο-
μοθέτηται ταῖς πρὸ τούτου διατάξεσι, καθαρὸν τὸ
τρίτον παραγρῆμα τοῖς παισὶν ἀποκαθίστασθαι· ἐν-
ταῦθα δὲ ἀναγκάζεται ἢ τὸν ὀρισθέντα χρόνον ἢ τὴν
τελευτὴν τοῦ κληρονόμου περιμένει· νομοθετεῖ ἢ
διώταξις, τὸ μὲν τρίτον, τουτέστι τὸ νόμιμον πο-
στημέριον, ἐπιτεῖθεν ἤδη ἀποκαθίστασθαι τῷ παιδί
μὴ περιμένοντι τὸν θάνατον τοῦ κληρονόμου ἢ τὸν
ὀρισμένον χρόνον· αἰτεῖ δὲ πλεόν ἐστὶ τοῦ τρίτου,
τότε αὐτὸ ἀποκαθίστασθαι, ὅτε ὁ διαθεμέμενος ἐκέ-
λευσεν. οὕτω γὰρ συμβήσεται καὶ τὸν παῖδα ἐπιτε-
θεῖν ἤδη καὶ καθαρὸν ἔχειν⁷⁾ τὸ τρίτον κατὰ νόμον
καὶ κατὰ τὰς διατάξεις, καὶ τὸν κληρονόμον ἔχειν
ἀπρογμῶνως τὰ ὑπὲρ τὸ τρίτον καταλειμμένα αὐτῷ,
ἕως ὅτε περὶσθῶν, ἢ ἕως ὅτε περιωμθεῖ ὁ ὀρισμένος
ἐπὶ τοῦ διαθεμένου χρόνος. τρέχει⁸⁾ δὲ ὁ χρόνος
τῆς κατὰ τῆς διαθήκης μέμψεως μὴ ἐκ τῆς τελευτῆς
τοῦ διαθεμένου, ἀλλ' ἐξ οὗ ὁ κληρονόμος ὑπεξήλθε
τὴν κληρονομίαν⁹⁾. εἰ μὲν γὰρ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ,
εἴσω ἢ ἐξωθεν ὑπεξέρχεται ὀφείλει· εἰ δὲ ἐν ἄλλῃ
μὲν ἐπαρχίᾳ διάγουσιν οἱ θέλοντες¹⁰⁾ τὴν κατὰ τῆς
διαθήκης μέμψιν κινήσει, ἐν ἄλλῃ δὲ ὁ κληρονόμος,
ἐντός ἐνιαυτοῦ συναπτοῦ ἀπὸ τῆς τελευτῆς τοῦ δια-
θεμένου ψηφισομένου ὑπεξέρχεται αὐτὸν ἢ ἀποτά-
σσεται τῇ κληρονομίᾳ¹¹⁾. εἴαν δὲ εἴσω τῶν εἰρημέ-
τιον μὴ ὑπεξέλθῃ τὴν κληρονομίαν, τὸν μὲν ἀρχοντα
διὰ τῆς τάξεως ἀναγκάζειν αὐτὸν ὑπεξελθεῖν. εἰ δὲ
ἐν τῷ μεταξὺ, τουτέστι μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ δια-
θεμένου, πρὸ δὲ τῆς ὑπερθέσεως¹²⁾ τοῦ κληρονόμου

Neque datur ex ea heredi praescriptio. Idem mihi vide-
tur, et si filius petitioni Falcidia renuntiaverit, nec
forte adiecerit quidquam de repletione eius. Non enim
agit, quasi non relicta sibi Falcidia, sed quasi hac parte
non perfecte sibi relicta.

LVIII. Si filius rem donatam sibi a patre inter
vivos vel mortis causa, vel legatum sibi relictum in
testamento agnoverit et susceperit, postea vero res
fuerit evicta tota vel ex parte, vel etiam retentione
Falcidiae minutum fuerit legatum ei relictum vel mor-
tis causa donatio, debet ei suppleri reliquum vel praes-
titis ei aliis rebus vel pecuniis, sicut si ab initio
minus triente ei relictum esset. Quodsi extrinsecus
qualiscunque causa interveniat, quae filium oneret vel
in quantitate, vel in tempore, et hoc repleti filio
pure et sine ullo onere debet. Repletionem autem
fieri oportet ex ipsa patris substantia, nec vero ex
his, quae filius ex aliis causis lucratus est, vel qui-
busdam substitutus datus, vel quod ei ususfructus
accreverit: verum haec extrinsecus lucrari debet, et
repleti ei, quod ei deest, ex substantia. Si vero quis
extraneo herede scripto, eum rogaverit filio suo re-
stituere hereditatem, cum morietur, vel post decem
annos forte: quia prioribus constitutionibus cautum
est, purum trientem confestim liberis restitui, hoc
vero casu cogitur expectare vel definitum tempus, vel
mortem heredis: constitutio iubet, trientem, id est,
legitimam portionem iam nunc restitui filio non ex-
pectanti mortem heredis vel definitum tempus: si
quid vero amplius sit triente, id tunc restitui, cum
testator iussit. Sic enim eveniet, ut filius iam nunc
et purum habeat trientem secundum leges et consti-
tutiones, et heres sine controversia habeat ultra trien-
tem ipsi relicta, quoad vixerit, vel quoad praeterierit
tempus a testatore definitum. Currit autem tempus
querelae inofficiosi testamenti non ex morte testato-
ris, sed ex quo heres hereditatem adierit. Nam si
in eadem provincia sit, intra sex menses adire debet:
sin autem in alia provincia degant¹⁾ hi, qui querela
inofficiosi testamenti agere volunt, et in alia heres,
intra annum continuum a morte testatoris numeran-
dum adire debet vel repudiare hereditatem. Quodsi
intra supradicta tempora non adierit hereditatem,
cogat cum Praeses per officium, ut adeat. Si vero
interim, hoc est, post mortem testatoris ante addi-
tionem heredis filius decesserit, quamvis nullam querelae
inofficiosi praeparationem fecerit, querelam ad liberos
suos transmittit, ad heredes autem extraneos non
aliter eam transmittit, quam si fecerit ea, quae anti-
quis legibus dicta sunt, et sufficiunt ad transmitten-
dam inofficiosi querelam.

L. 36.
C. III. 23.

r) Lege αὐτῷ hic et paulo post. s) Lege τοῦτου τοῦ μέρους. t) Apud Fabr. §β'. u) Lege αὐτῷ hic et paulo post.
w) Subintellige ὀφείλει. w) Sic lego pro ὅτε, quod Fabr. habet, cum *Iensio* Notit. Basil. p. LXVI. x) Sic pro ἔχει, quod
habet Fabr. correxit *Iensius* Notit. Basil. p. LXVI. y) Inde ab his verbis hic locus usque ad verba ἀναγκάζειν αὐτὸν
ὑπεξελθεῖν legitur in Syn. p. 369. ubi dicitur esse them. 4. cap. 23. (Leuncl. in marg. emendat γγ'. 53.) h. t. Basil. Syn.
incipit ita: ὅτι ὁ χρόνος τῆς κατὰ τῆς διαθήκης μέμψεως οὐκ ἐκ τῆς τελευτῆς τοῦ διαθεμένου τρέχει. z) Syn. τῇ κληρονομίᾳ.
Huic loco in Syn. scholium subiicitur, quod in Basil. nostris desideratur: Σημειώσαι, πότε ἀρχεται τρέχειν ὁ χρόνος τῆς
περτάξις. ἀνάγνωθαι καὶ τοῦ ε. βιβλίου τίτλον κγ'. ἐν ᾧ φησιν, ὅτι περτάξις ἀναρτῆται ἢ κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν.
προσέηται δὲ ἐν τῷ κτλ. ἀναρτῆται. a) Syn. μέλλοντες pro θέλοντες. b) Subintelligo δεῖ. Nam a praecedente ὀφείλει
haec non pendent. c) Lege ὑπεξελθείσως. Sic etiam verti.

τελευτήσει ὁ υἱός, εἰ καὶ μηδεμίαν προπαρισκενὴν ποιήσεται τῆς κατὰ τῆς διαθήκης μέμψεως, παισὶ μὲν οικείοις παραπέμπει αὐτὸν τὴν μέμψιν, ἔξωτικοῖς δὲ αὐτοῦ κληρονόμοις μὴ ἄλλως παραπέμπειν αὐτήν, εἰ μὴ ποιήσει τὰ εἰρημένα τοῖς παλαιοῖς νόμοις καὶ ἀκούοντα ποιῆσαι παραπεμφθῆναι τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν.

εἰ δὲ ἐν ἄλλῃ μὲν ἐπαρχίᾳ διάγουσιν] Καλοκύριον. Τότε ἔχει ὁ γραφεὶς ἔξωτικὸς κληρονόμος ἐναντὶν εἰς τὴν ἐπεισίλειον, ὅτε καὶ ἡ κληρονομία ἐν ἑτέρᾳ ἐπαρχίᾳ διακεῖται, οὐ τὴν μέμψιν δυναμένην κινεῖν ἐν ἑτέρᾳ τὴν κατοικίῳ ἔχουσαν^{d)}. [Sch. c. V. 269.]

L. 37. τῷ τίτλῳ τούτῳ διατάξαι, τὴν ἐπὶ στρατιωτικοῖς πρῶγμασι γενομένην διαθήκην μὴ ὑποκεῖσθαι τῇ μέμψει. κατὰ τρεῖς δὲ τρόπους νοεῖται πεκούλιον· ἢ γὰρ παγανικόν ἐστιν, ἢ ιδιόκτητον, ἢ ὡσανεὶ ιδιόκτητον. καὶ ἔξεστι καὶ ἐπὶ τοῖς ὡσανεὶ ιδιόκτητοις πεκούλιοις διατίθεσθαι, κατὰ νομικὴν μέντοι ἀκρίβειαν, ὡς ὑπάτοις καὶ τοῖς ὑπάρχοις καὶ τοῖς ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν καὶ πᾶσι τοῖς ἐν ἀξίαις ἢ ἐν διοικήσει τινὶ τυγχάνουσι, καὶ ἀπὸ βασιλικῆς χειρὸς καὶ ἀπὸ δημοσίων παροχῶν λαμβάνουσιν. οὐ μὴν πῶσιν ἐπέτρεπον οἱ παλαιοὶ διατίθεσθαι, ἀλλὰ τισιν ἐξ αὐτῶν, ὡς ἐν προνομίῳ. καὶ στρατιώταις δὲ καὶ ἀπεστρατευμένοις ἀμύχως^{e)} ἔξῃν εἰς τὰ στρατιωτικὰ πεκούλια διατίθεσθαι· τοῖς μὲν στρατιώταις ἐν στρατοπέδῳ διάγουσιν ὡς ἂν βουληθῆσαν, τοῖς δὲ ἀπεστρατευμένοις δικαίῳ κοινῷ. περὶ δὲ τῶν ἄλλων προσώπων τῶν ἐχόντων ὡσανεὶ ιδιόκτητα πεκούλια, οἷον περὶ δικολόγων καὶ χαρτοφυλάκων καὶ μαγιστριανῶν καὶ τῶν διδασκάλων τῶν ἐλευθέρων σπουδασμάτων καὶ ἀρχιτρῶν καὶ τῶν ἄλλων πάντων τῶν ἀνόμων ἢ παροχῶν λαμβανόντων ἐκ τοῦ δημοσίου, ἢ προκειμένη διατάξις πᾶσι τούτοις τοῖς προσώποις ἐπιτρέπει διατίθεσθαι εἰς μόνα τὰ ὡσανεὶ ιδιόκτητα πεκούλια, καὶ οἷδὲ ὑποκεῖσθαι τὰς διαθήκας αὐτῶν τῇ μέμψει βούλεται. εἰ γὰρ ὁ πάτρων κατὰ τῶν κτηθέντων τῶν ἀπελευθέρων ιδιόκτητων πεκούλιων οὐκ ἔχει τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, ὡς καὶ τοῖς παλαιοῖς ἐδόκει, πῶς οὐκ ἔστι δίκαιον καὶ τὰ μημονευθέντα πεκούλια τὰ λοιπὰ τοῖς ιδιόκτητοις πεκούλιοις ἀπηλλάχθαι τῆς κατὰ τῆς διαθήκης μέμψεως, ἢ ὅσον εἰσὶν ὑπεξούσιοι οἱ ταῦτα κεκτημένοι, καὶ παρὰ κανόνα διατίθενται; εἰ γὰρ ἀντεξούσιοι γενομένοι διάθωνται εἰς πᾶσαν αὐτῶν^{g)} δηλονότι τὴν οὐσίαν, τότε καὶ ἐπὶ τοῖς ὡσανεὶ στρατιωτικοῖς πεκούλιοις συγχωρεῖ^{h)} κινεῖσθαι τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν, ἐπειδὴ οὔτε πεκούλιον λοιπὸν μετὰ τὴν ἀντεξουσιότητα καλεῖται, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν τῇ ἄλλῃ περιουσίᾳ τοῦ ἀντεξουσίου δύναμιν ἔχουσιν.

εἰ γὰρ ὁ πάτρων] Τοῦτο κατ' ἐπίτασιν λέγει, ὅτι εἰ ὁ ἀπελευθέρως ὁ καὶⁱ⁾ ἀντεξούσιος ὢν εἶχεν ἐν προνομίῳ τὸ μὴ ὑποκεῖσθαι τὰ κληρονομία πράγματα αὐτοῦ τῇ κοινῇ ταβύλας, τοῦτο μόνον ἔχων προνομίον, πολλῶ πλεον ὁ υἱός ἐν ταύτῃ καὶ ἕτερον προνομίον ἔχων, τὸ μὴδὲ προσπορίζειν αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀντεξουσιότητι^{k)} διατίθεσθαι, ὀφείλει καὶ τοῦτο σκεῖν τὸ μὴ ὑποκεῖσθαι τῇ δεινῳ. ἕως ὅτε ἐστὶν ὑπεξούσιος. [Sch. d. V. 269.]

d) Locus corruptus. I. lego καὶ οἱ τὴν μέμψιν δυναμένοι κινεῖν x. r. λ. e) Apud Fabr. ἔξ. f) Sic lego. Fabr. ἰμάχος. g) Lege αὐτῶν. h) Scilicet ἡ διατάξις. i) Fabr. καὶ ὁ ἀντεξούσιος ὢν. I. lego ὁ καὶ αὐτ. ὢν. k) Lege ἐν ἀντεξουσιότητι.

1) si enim in alia provincia degant] Calocyri. Tunc habet heres extraneus scriptus annum ad adeundum, cum et hereditas in alia provincia sita est, et hi, qui querela agere possunt, in alia domicilium habent.

LIX. Et veteribus dictum est, et constitutionibus hoc titulo positus, testamentum de militaribus rebus conditum querelae non subiici. Tribus autem modis intelligitur peculium: nam vel paganum est, vel castrense, vel quasi castrense. Et licet etiam de quasi castrensi peculio testamentum facere, secundum legitimam tamen subtilitatem, veluti Consulibus et Praefectis, et Praesidibus provinciarum, et omnibus his, qui in dignitatibus vel administratione aliqua positi sunt, et a Principis manu, et ex publicis praestationibus aliquid consequuntur. Nec vero omnibus veteres permiserunt testamentum facere, sed quibusdam ex his, quasi ex privilegio. Militibus autem et veteranis citra controversiam licebat testamentum facere de militari peculio, militibus in expeditione degentibus, quomodo vellent, veteranis iure communi. Quod alias autem attinet personas habentes quasi castrense peculium, velut advocatos, et chartarum custodes, et magisterianos, et praeceptores liberalium studiorum, et Archiatros, et reliquos omnes, qui annonas vel praestationes ex publico accipiunt, haec constitutio omnibus his personis concedit testamentum facere de peculio tantum quasi castrensi, nec testamenta earum querelae obnoxia esse vult. Si enim patronus¹⁾ adversus castrense peculium a liberto acquisitum non habet bonorum possessionem contra tabulas, ut et veteribus videbatur, quemadmodum non est aequum, et memorata peculia castrensibus similia liberari querela inofficiosi, quamdiu sunt in potestate hi, qui ea acquisiverunt, et iure singulari testantur? Nam si sui iuris effecti testentur de omnibus bonis suis, etiam de quasi castrensi peculio concedit constitutio agere querela inofficiosi, quia nec peculium amplius vocatur post emancipationem, sed eandem vim habet, quam cetera bona hominis sui iuris.

1) si enim patronus] Hoc dicit per intensionem. Si enim libertus, qui est sui iuris, hoc privilegium habet, et quidem solum, ut res eius castrenses bonorum possessioni contra tabulas obnoxiae non sint, multo magis filius, qui cum eodem et aliud privilegium habet, ut eas non acquirat patri, et ut durante potestate testari possit, et hoc habere debet, quamdiu est in potestate, ut querelae inofficiosi non subiiciatur.

TITΛΟΣ Β΄.

TITULUS II.

Περὶ παρανόμου καὶ ῥηγγυμένης καὶ ἀκύρου διαθήκης.

De iniusto, et rupto, et irrito testamento.

α΄.) Παπ. Ἡ^ω παράνομος λέγεται διαθήκη, ὅτε μὴ κατὰ νόμον γένηται¹⁾. ἢ ὁ ἀντὶ μηδενός, ὅταν ἀμνημόνευτος γένηται ὁ ὑπεξούσιος.

I. Papinian. Iniustum dicitur testamentum¹⁾, cum secundum leges factum non est: pro nullo est, cum filius in potestate constitutus praeteritus est.

ἢ παράνομος λέγεται διαθήκη] Νὸν ἴουρε φάκτα λέγεται, ἥτις ἤμελλε νόμιμος εἶναι, εἰ πάντα νομίμως ἐν αὐτῇ ἐγγράφῃ, ὡς βιβ. μῆ. τιτ. ι. διγ. ζ. γόν ἰούστα²⁾ δέ ἐστιν, ὅτε ὁ ἐν φρονεῖ ὑπεξούσιος σοῦς πραετερειτευθῆ, ὡς διγ. γ. τοῦτου τοῦ τιτ. θείματος α΄. [Sch. a. V. 277.]

1) iniustum dicitur testamentum] Non iure factum dicitur, quod iustum esset, si omnia in eo legitime facta essent, ut lib. 48. tit. 10. dig. 6. Non iustum vero est, cum superates filius suus praeteritus est, ut dig. 3. huius tituli, them. 1.

Κυρίλλου. Πάθη διαθήκης, ἰνούστον, ὅταν τι τῶν ἐκ τοῦ νόμου παραλειφθῆ³⁾ ἢ ἀνυπόστατον, ὅτε σοῦς πραετερειτευθῆ⁴⁾ ἢ φοῦπτον, ὅταν δευτέρα γένηται διαθήκη, ἢ σοῦς ἐπιτεχθῆ⁵⁾ ἢ ῥηρτον, ὅτε μὴ ἀδιτεθῆ ἢ κληρονομία. [Sch. a. V. 277.]

Cyrelli. Vitia testamenti haec sunt: iniustum, cum quid ex solemnibus legum praetermissum est: vel nullum, cum suus praeteritus est: vel ruptum, cum secundum factum est testamentum, vel suus agnascitur: vel irritum, cum non adita est hereditas.

β΄.) Ἡ^τ ῥηγγυμένη, ὅτε δευτέρα γένηται, ἐξ ἧς ἠδύναται τις κληρονομησάσαι, ἢ ὑπεξούσιος ἐπιτεχθῆ. ἄκυρος δέ ἐστιν, ὅτε μὴ κληρονομεῖται ἢ κληρονομία. ὁ ἀτελής⁶⁾ δευτέρα⁷⁾ τὴν πρώτην οὐ ῥήσσει, εἰ μὴ στρατιωτικὴ ἐστίν, ἢ τις ἐν αὐτῇ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου γέγραπται.

II. Ruptum, cum factum est secundum testamentum, ex quo quis heres existere poterat, vel suus agnascitur. Irritum autem est, cum hereditas adita non est. Secundum testamentum imperfectum non rumpit primum, nisi militare sit, vel in eo quis scriptus sit eorum, qui ab intestato vocantur¹⁾.

ἢ τις ἐν αὐτῇ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου γέγραπται] Ὅμοίως βιβ. λζ. τιτ. δ. διγ. ιβ. Γαίου, καὶ βιβ. ζ. τοῦ κώδικος τιτ. κγ. διατ. κα. καὶ βιβ. γ. τιτ. λζ. τὸ δὲ περὶ παίδων κρατούντων γνώσεαι ἀπὸ τῆς περὶ βουλήσεως νεαρῶς. [Sch. b. V. 277.]

1) vel in eo quis scriptus sit eorum, qui ab intestato vocantur] Similiter lib. 37. tit. 4. dig. 12. Gaii, et lib. 6. Codicis, tit. 23. const. 21. et lib. 3. tit. 36. Quid vero in liberis obtineat, co noscitur ex Novella de voluntate.

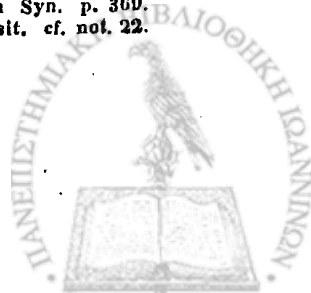
γ. Οὐλπ.⁸⁾ Τοὺς κνοφορομένους δεῖ⁹⁾ ἐν οἰωδῆποτε τόπω ἢ βαθμῶ ἀποκλήρους ποιεῖν, ἵνα μὴ ἐπαναβαίνοντες ῥήξωσι τὴν διαθήκην.

III. Ulpian. Postumi¹⁾ quocunque loco vel gradu exheredandi sunt, ne succedentes rumpant testamentum.

τοὺς κνοφορομένους] Τοὺς ἐξ ἀρρονογνας καὶ φησι τὸ τῶν ἐναντιοφανῶν βιβ. τὸ περὶ τῆς διαφορᾶς τῆς συγγενείας ἀναρῆ¹⁰⁾ ἢ ρη¹¹⁾. ὡς βιβ. α. τιτ. ζ. διγ. κγ. τὸ περὶ τῆς ἀποκηρύξεως ἢ παραμελήσεως ἀναρῆ¹²⁾ ἢ ρη¹³⁾. νεαρά, ὡς διγ. ιβ. καὶ λα. τοῦ β. τιτ. τοῦτου τοῦ βιβλίου. ἐπὶ τῆς πραετερειτίας τοῦ ὑπεξούσιου ῥούπταν εἶπε τὴν διαθήκην διγ. λ. τοῦ β. τιτ. καὶ τοὺς ἐξ ἀρρένων καταγομένους πο-

1) postumi] Per virilem sexum descendentes. Et ait liber τῶν ἐναντιοφανῶν: Differentiam cognationis tollit Novella 118. ut lib. 1. tit. 7. dig. 23. Quod autem de exheredatione vel praeteritione dicitur, tollit Novella 115. ut dig. 12. et 31. tit. 2. huius libri. In praeteritione sub potestate constituti ruptum dixit testamentum dig. 30. tit. 2. Et postumos per virilem sexum

1) L. 1. D. h. t. legitur in Syn. p. 369. m) Syn. ἢ omittit. n) Ad verba μὴ κατὰ νόμον γένηται Labbaeus Obs. et Emend. in Syn. p. 125. e Codd. mss. hoc scholium edidit a nostris Basilicis alienum: Οἶον, ὅτε ὁ ἀριθμὸς τῶν μαρτύρων ἔλλειπει, ἢ οὐκ οἱ αὐτοὶ ἐσφράγισαν, ἢ οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ καιρῷ καὶ ἐπέγραψαν (lege υπέγραψαν) καὶ ἐσφράγισαν. χρῆ εἶδέναι, ὅτι ἐπὶ εἰσι τὰ τῆς διαθήκης ἐλαττώματα· ἀχρηστίας, ἄκυρος, πλαστή, ῥηγγυμένη, μιμητή, οὐ καθήκουσα, καὶ παράνομος. καὶ ἀχρηστὸς μὲν ἐστίν, ὅταν ἐτέρα διαθήκη β. γένηται· ἄκυρος, ὅταν μὴ νομίμως βεβαιωθῆ, ὡς ὅταν μὴ ὑπογραφή ἐν ταύτῳ παρὰ μαρτύρων, ἢ ἐν μὴ ὑφῆ γραφῆ, ἢ καὶ μὴ σφραγισθῆ, ἢ ἐλ μὴτε προσκεκλημένοι εἴεν οἱ μάρτυρες. πλαστή δέ, ὅταν παρὰ γνώμην τοῦ τεσσάρτου γένηται. ῥηγγυμένη δέ, ὅταν υἱὸς ἀμνημόνευτος λαθῆ, ἢ ἔγγονος ἐπαναβῆ. μιμητή δέ, ὅταν ἑλάττων τοῦ νομίμου μέρους τῷ υἱῷ καταλειφθῆ. οὐ καθήκουσα δέ, ὅταν ἀσέμνω πρόσωπῳ ἐνοσταίος λαθῆ. παράνομος δέ, ὅταν ἐνδεῆς ἐστὶ τῶν νομικῶν παρατηρήσεων· μᾶλλον δέ, ὅταν ὑπὸ τριῶν μόνων μαρτύρων ὑπογραφή ἢ τεσσάρων. οὐ καθήκουσαν ποιεῖ διαθήκην ἢ μέρμης τῆς διαθήκης. χρώμα γὰρ εἰσάγει τὸ ὡσανεὶ μεμνηναὶ τὸν διαθέμενον καὶ μὴ καθήκοντος διαδίδου. ῥηγγυμένην δὲ παῖς ἀμνημόνευτος ποιεῖ. παράνομον δὲ τὸ παραλειφθῆναι τι τῶν ἐξενεχθέντων παρὰ τῶν πολιτικῶν νόμων ἢ τοῦ πρᾶκτορος, ἢ τῆς διατάξεως. ἄκυρον δὲ τὸ μὴ δύνασθαι τῷ κληρῷ προσελθεῖν. Puta, cum vel numerus testium deest, vel non iidem signaverunt, vel non eodem tempore subscripserunt et signaverunt. Sciendum est, septem esse testamenti vitia, inutile, irritum, falsum, ruptum, reprehensibile, inofficiosum et iniustum. Et inutile quidem est, cum aliud secundum testamentum factum est: irritum, cum non legitime fuit confirmatum, ut cum non eodem tempore a testibus est subscriptum, vel non uno contextu scriptum est, vel signatum non est, vel si nec rogati testes fuerint. Falsum, cum contra voluntatem testatoris factum est. Ruptum, cum filius praeteritus est, vel nepos in locum propioris successit. Reprehensibile, cum minus legitima portione filio relictum est. Inofficiosum, cum inhonesta persona heres instituta est. Iniustum, cum testamentum caret iis, quae ex legibus observanda sunt: imo, cum a tribus tantum vel quatuor testibus subscriptum est. Inofficiosum testamentum facit querela testamenti: colorem enim inducit, quasi furiosum fuisse testatorem et non ex officio pietatis testamentum fecisse. Ruptum filius praeteritus facit: iniustum autem omissio alicuius eorum, quae iure civili, aut a Praetore, aut constitutione introducta sunt. Irritum facit, quod hereditas adiri non possit. o) Etiam hic Syn. ἢ omittit. p) Hoc falsum est. Legendum est νοῦλλα. q) Cap. 2. legitur in Syn. p. 369, quae priorem partem usque ad vocem κληρονομία cum cap. 1. iunxit, reliqua autem sub cap. 2. reposuit. r) Syn. ἢ omittit. s) Usque ad κληρονομία hoc caput continet L. 1. D. h. t. Reliqua sunt ex L. 2. D. eod. t) Syn. ἢ addit ante ἀτελής. Inde a voce ἀτελής haec leguntur apud Harm. V. 5. §. 11. qui et ipse ἢ praeposit. u) Harm. διαθήκη pro δευτέρα. v) L. 3. D. h. t. usque ad verba ὁ δὲ κνοφορούμενος ῥηγγυμένην, ὅτε λαθῆ, legitur in Syn. p. 369. l. 3. pr. D. h. t. legitur apud Harm. V. 5. §. 9. w) Negationem οὐ ante vocem δεῖ apud Harm. Reitzius omittit. cf. not. 22. ad Harm. l. 1.

ποτούμους νομινάτιμ δὲ ἐξηρεδατεύειν· ποτούμοι δὲ εἰσι καὶ οἱ ἐν ζωῇ τοῦ τεστατόρος μετὰ τὴν διαθήκην τικτόμενοι· διὰ καὶ πρὸ τῆς ἐνοστάσεως καὶ μεταξὺ τῆς ἐνοστάσεως ἢ δύο βαθμῶν καλῶς ἐξηρεδατεύεται. ἐπὶ γὰρ ἐξηρεδατῆρος ἴσος ἐστὶν ὁ ποτούμος τῷ ἐν φύσει. ἀλλ' ὁ μὲν ἐν φύσει πραιοτεριτευθεὶς ἀνόκληρον ποιεῖ τὴν διαθήκην πᾶτως, καὶ ἢ πρὸ αὐτῆς διαθήκη οὐ ῥήγγνται, ὁ δὲ ποτούμος ῥοῦπταν καὶ ὅτε τεχθῆ, καὶ ἢ α'. διαθήκη ῥήγγνται. [Sch. c. V. 277.]

L. 3. §. 1. Κνοφορούμενος δὲ ἐστὶν ὁ μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς τικτόμενος, ἢ ἐν ζωῇ αὐτοῦ μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν διαθήκην.

§. 3. 4. Καὶ ὁ μὲν ἐν φύσει ἀμνημόνευτος γενόμενος οὐ δικαίαν ποιεῖ τὴν διαθήκην· ὁ δὲ κνοφορούμενος ῥήγγνιμένην, ὅτε τεχθῆ. ἐὰν ἐν πρώτῃ διαθήκῃ ἀπόκληρον ποιῆσθαι τὸν κνοφορούμενον καὶ ἐν τῇ δευτέρῃ ἀμνημόνευτον ἐάσῃ αὐτόν, ἢ μὲν πρώτῃ διὰ τῆς δευτέρας, ἢ δὲ δευτέρῃ διὰ τῆς ἐπιγεννήσεως ῥήσεται.

§. 5. Ὀνομαστὶ δὲ ἀπόκληρον ποιεῖ, εἴτε ψιλῶς εἴπῃ, ὁ κνοφορούμενος ἀπόκληρος ἔστω, ἢ ἢ γαστήρ.

ὄνομαστὶ δὲ ἀπόκληρον ποιεῖ] Περὶ τῆς σημασίας τοῦ νομινάτιμ ἀνάγνωθι τιτ. β'. διγ. α'. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα. [Sch. d. V. 277.]

ὁ κνοφορούμενος ἀπόκληρος ἔστω] Πρόκειται εἰς τὸν Κύριλλον· εἰ δὲ ποτούμον εἴπῃ, κἂν ἐν ζωῇ αὐτοῦ τεχθῆ, οὐ ῥοῦπτεύει. [Sch. e. V. 277.]

L. 3. §. 6. δ'. Αὐτίς*). Ἐὰν ἀπὸ τοῦ πρώτου βαθμοῦ ἀπόκληρος γένηται καὶ ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἀμνημόνευτος, μόνον τὸν δευτέρον ῥήσσει. καὶ εἰ συμβῆ διασκέπτεσθαι τοὺς τοῦ πρώτου βαθμοῦ, οὐ λαμβάνουσιν οἱ τοῦ δευτέρου τὴν κληρονομίαν.

L. 5. ε'. Αὐτίς γ). Ἐὰν ὑπὸ αἰρεσιν γράψῃ κληρονόμον ἀμνημόνευτον ἐάσας τὸν κνοφορούμενον καὶ τεχθῆ ἡρτημένης αὐτῆς, ῥήσσει τὴν διαθήκην, καὶ οὔτε τοῖς ὑποκαταστάτοις χώρα. εἰ μέντοι μετὰ τὸ ἀποκτείναι τὴν αἰρεσιν τοῦ ἐνοστάτου τεχθῆ, οὐ ῥήσσει τὴν ἐνοστάσιν αὐτοῦ· εἰρήσκει γὰρ αὐτὴν ἀκρωθίσει. ἐὰν δὲ τὸν πρώτον βαθμόν, ἐν ᾧ γέγονεν ἀμνημόνευτος, εὐρών ῥρωμένον ῥήσῃ, καὶ τοὺς ἐξῆς ῥήσσει, κἂν ἐξ αὐτῶν ἀπόκληρος ἔγενετο. ἀρξάμενος γὰρ ῥήσσειν, ἕλην ἐφεξῆς ἐπὶ μόναις δηλονότι ταῖς ἐνοστάσεσιν ἀκροῖ τὴν διαθήκην. ὁ μὲντοι ἐν φύσει ἀμνημόνευτος γενόμενος ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ ἐκ τῶν ἐξῆς ἀποκρησθῆς μόνον τὸν πρώτον ἀκροῖ.

ἐπὶ μόναις δηλονότι ταῖς ἐνοστάσεσιν] Ἡ προσθήκη τοῦ ἐπὶ μόναις ταῖς ἐνοστάσεσιν, ἀπὸ τῶν ἀντιγράφων, οἶμαι, ἐγενόνη. ἢ γὰρ τοιαύτη ἐνοία τῶν μεταγενετέρων νόμων ὑπάρχει· ἢ ἴσως καὶ τῶν βασιλικῶν ἐστὶν ἢ προσθήκη, προκατελημμένων τὴν δύνανσιν ἀπὸ τῆς ἐνοίας τῶν μεταγενετέρων. τοῦτο δὲ τὸ τῆς προσθήκης σύγγχυσιν πρὸς τὰ παλαιὰ καὶ ἀναρροπὴν ἀπεργάζεται. [Sch. f. V. 277. sq.]

μόνον τὸν πρώτον ἀκροῖ] Ταῦτα ἀναρροῖ ἢ ριέ. νεαρά, ὡς διγ. ιβ'. λ'. λα'. τοῦ β'. τι. [Sch. g. V. 278.]

L. 6. pr. §. 1. D. cod. ε'. Παπιαν. γ). Ἐὰν ἀπόκληρον ποιῆσῃ τὸν υἱόν μου, τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἐγκύου οὔσης, καὶ τῆς αἰρέσεως τοῦ ἐνοστάτου ἡρτημένης ἢ διασκεπτομένου τοῦ κληρονόμου τελευτήσῃ ὁ υἱός, καὶ τεχθῆ ὁ ἔγγονος, οὐ ῥήσσει τὴν διαθήκην· προελαμβάνετο γὰρ ἐπὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς ἐν τῇ τελευτῇ μου. εἰ δὲ παραι-

descendentes nominatim exheredari oportet: (postumi autem sunt et qui in vita testatoris post testamentum nascuntur) ideo et ante institutionem, et inter institutionem vel duos gradus recte exheredatur. Nam in exheredatione postumus par est superstiti. At superstes praeteritus irritum prorsus testamentum facit, et testamentum ante factum non rumpitur: postumus vero ruptum facit testamentum, si nascatur, et prius testamentum rumpitur.

Postumus autem est, qui post mortem patris nascitur, vel in vita eius post factum testamentum.

Et filius quidem superstes praeteritus iniustum testamentum facit: postumus vero ruptum, cum nascitur. Si in primo testamento postumum exheredavero, et in secundo eum praeteriero, primum per secundum, secundum per agnationem rumpitur.

Nominatim autem exheredat²⁾, sive simpliciter dixerit, postumus exheres esto³⁾, sive, venter exheres esto.

2) nominatim autem exheredat] De significatione vocis nominatim lege tit. 2. dig. I. et quae in eo adnotata sunt.

3) postumus exheres esto] Apud Cyrillum additur: Si vero postumum dixerit, etiamsi in vita eius nascatur, non rumpit.

IV. Idem. Si a primo gradu exheredatus sit, et a secundo praeteritus, secundum tantum gradum rumpit. Et si contigerit, ut heredes primi gradus delibenter, non obtinent hereditatem heredes secundi gradus.

V. Idem. Si sub conditione heredem scripsero postumo praeterito, et pendente ea natus sit, rumpit testamentum, nec substitutis locus est. Si tamen, postquam defecit conditio instituto adscripta, natus sit, non rumpit institutionem eius: nam irritam eam invenit. Sed si primum gradum, in quo praeteritus est, cum validum invenisset, ruperit, sequentes etiam rumpit, licet ab eis sit exheredatus. Nam cum coepit rumpere, totum in sequentibus, videlicet quod ad institutiones tantum attinet¹⁾, infirmat testamentum. Filius tamen superstes praeteritus a primo gradu, et a sequentibus exheredatus primum duntaxat infirmat²⁾.

1) videlicet quod ad institutiones tantum attinet] Haec adiectio, quod ad institutiones tantum attinet, a descriptoribus, ut opinor, addita est. Haec enim sententia est ex posterioribus legibus: vel forte etiam Basilicorum est adiectio, quae sententiam ex mente posteriorum legum praecoccupavit. Haec autem adiectio confusionem et eversionem iuris antiqui efficit.

2) primum duntaxat infirmat] Haec tollit Novella 115. ut dig. 12. 30. 31. tit. 2.

VI. Papinian. Si filium meum exheredavero uxore eius pregnante, et conditione instituti pendente vel deliberante herede filius decesserit, et nepos natus sit, non rumpit testamentum: nam pater eum praecessit tempore mortis meae. Sed si institutus repudiaverit, nepos fit mihi suus heres, quia, cum locus

x) Lege ὁ αὐτός. y) Lege ὁ αὐτός. z) In Digestis praefigitur Idem sc Ulpianus. Nota ceterum, Basilicorum compilatores in componendo hoc loco non strenue ordinem Digestorum esse secutos: quod notari, ne mireris, partem pr. l. 6. post §. 1. in Basilicis esse positam.

τήσεται ὁ ἐνοστατος, γίγνεται μου ὑπεξούσιος κληρονόμος ὁ ἔγγονος, ἐπειδὴ ἐν τῷ γίνεσθαι χώραν τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου οὐδὲις αὐτὸν προλαμβάνει. εἰ μὲντοι αἰχμάλωτος ἦν ὁ υἱός, καὶ ἐκεῖ τελευτήσῃ, ῥήσσει τὴν διαθήκην ὁ ἔγγονος.

ῥήσσει τὴν διαθήκην ὁ ἔγγονος] Ὁ γὰρ μὴ ὑποστρέφων δοκεῖ τελευτῆν ἐξ ὅτι ἐλήφθη, ὡς βιβ. κδ. tit. α. dig. ιβ. θεμ. ι. καὶ βιβ. μδ. tit. ιε. dig. ιβ. καὶ τη. κβ. [Sch. a. V. 278.]^o

Ὁ μὲντοι μετὰ τελευτῆν τοῦ οἰκέτου πάππου κνοφορηθεὶς οὔτε ὡς ὑπεξούσιος, οὔτε ὡς ἔγγονος, οὔτε ὡς συγγενῆς γίνεται τοῦ πάππου κληρονόμος.

Εἴτε ἐν τῇ πολιτείᾳ εἴτε παρὰ^b) πολεμοῖς κνοφορηθεὶς ὁ ἔγγονος καὶ ἀμνημόνευτος ἐαθῆ, ἐπαναβαίνων ῥήσσει τὴν διαθήκην, καὶ ὁ συλληφθεὶς γὰρ παρὰ^c) πολεμοῖς ἔχει τὸ τῆς ἀναλήψεως δίκαιον. ἔγγονοι γραφέντες κληρονόμοι^d) οὐ ῥήσσουν τὴν διαθήκην ἐπαναβαίνοντες, ἐὰν βαθμός, ἐξ οὗ ἀπόκληροι γίνοντο, ἔρρωται.

ἔχει τὸ τῆς ἀναλήψεως δίκαιον] Ὅτι ὁ παρὰ τοῖς πολεμοῖς συλληφθεὶς ἔχει ποστλιμίνιον, εἴρηται βιβ. δ. tit. ε. dig. ιγ. Οὐλπιανού. τοῦτο δὲ γόει κατὰ τὴν διάσειν τῆς α. διατάξεως τοῦ γ. tit. τοῦ η. βιβ. τοῦ κώδικος. ἀνύγνωθε βιβ. α. tit. ε. dig. κς. [Sch. b. V. 278.]

ἔγγονοι γραφέντες κληρονόμοι] Κυρίλλου. Ὁ ἔγγονος ἐπαναβαίνων εἴτε τελευτῆ τοῦ υἱοῦ, εἴτε ἐμαγκαστοῖσι, ἢ ποιῆ, οὐ βουπτεύει, εἰ γέγραπται κληρονόμος ἢ ἐξερθεύτος. [Sch. c. V. 278.]

Ἄκυρος¹) γίνεται διαθήκη, ὅταν τὴν ἐλευθερίαν ὁ διαθέμενος ἀπολήσῃ, αἰχμάλωτος εἰκός^β) γενόμενος· ἢ ὅταν τις κεφαλικῶς κατακριθῆ^γ)· ἅμα γὰρ τῇ ψήφῳ ἄκυρος ἢ διαθήκη αὐτοῦ γίνεται^δ). τοῖς δὲ στρατιώταις καταδικαζομένοις ἀπὸ στρατιωτικοῦ ἐγκλήματος ἐπιτρέπεται στρατιωτικῶς διατίθεσθαι, καὶ ἐὰν βουληθῶσιν, ἔρρωται ἢ προγενομένη.

αἰχμάλωτος εἰκός γενόμενος] Γίνεται μὲν γὰρ ἄκυρος^ε) εἴτε^κ) δὲ ἐκεῖ τελευτήσῃ, βεβαιούται, ὡς ἐν τούτῳ τῷ dig. θεμάτι προτελειῶ¹) καὶ tit. α. dig. ιβ. [Sch. d. V. 278.]

ἢ ὅταν τις κεφαλικῶς κατακριθῆ^γ)] Εἰ μὴ ἐγκλημα συγγωρηθῆ, ὡς κάτω ἐν τούτῳ τῷ dig. καὶ tit. α. dig. ιγ. [Sch. e. V. 278.]

τοῖς δὲ στρατιώταις καταδικαζομένοις] Στρατιώτης διὰ στρατιωτικὸν ἀμάρτημα καταδικασθεὶς καλῶς αἰτεῖ διαθεσθαι, καὶ ἦν ἐποίησε διαθήκην, βεβαιοῖ τὸ βούλεσθαι αὐτὸν ἔρρωσθαι. [Sch. f. V. 278.]

ἐπιτρέπεται στρατιωτικῶς διατίθεσθαι] Ἐπὶ μόνους τοῖς καστρευσίαις, ὡς βιβ. ε. τοῦ κώδικος tit. κα. διατ. m) ιγ. ἀνύγνωθε καὶ βιβ. κδ. tit. α. dig. κ. Οὐλπιανού, καὶ βιβ. κδ. tit. α. dig. ια. καὶ βιβ. ιη. καὶ ιβ. ποῖα δὲ εἴσι στρατιωτικὰ ἐγκλήματα, μανθάνεις βιβ. μδ. tit. ις. dig. ε. [Sch. g. V. 278.]

Τοῦ^η) περιοριζομένου οὐ παραχρῆμα γίνεται ἄκυρος διαθήκη^ο), ἀλλ' ὅταν ὁ βασιλεὺς τὸ γεγονός ἀποδέξηται. τότε γὰρ καὶ ὑφίσταται^π) τὴν τῆς καταστάσεως ἐναλλαγὴν. τὸ αὐτὸ καὶ ἐὰν περὶ ποινῆς βουλευτοῦ ἢ υἱοῦ αὐτοῦ ἢ ἐγγόνου ἐρωτήσῃ ἕρχων

fit successoribus ab intestato, nemo cum praecedat. Si tamen captivus erat filius, et ibi decessit, nepos testamentum rumpit¹).

1) nepos testamentum rumpit] Nam qui non revertitur, videtur decessisse, ex quo captus est, ut lib. 24. tit. 1. dig. 32. them. 10. et lib. 49. tit. 15. dig. 12. 18. et 22.

Qui tamen post mortem avi sui conceptus est, L. 6. pr. neque ut suus, neque ut nepos, neque ut cognatus D. XXVIII. 3.

Sive in civitate, sive apud hostes conceptus §. 2. 3. fuerit nepos et praeteritus fuerit, succedens rumpit testamentum. Nam et conceptus apud hostes ius postliminii habet²). Nepotes heredes scripti³) non rumpunt testamentum succedentes, si gradus, a quo exheredati sunt, valeat.

2) ius postliminii habet] Eum, qui apud hostes conceptus est, habere postliminium, dictum est lib. 4. tit. 6. dig. 13. Ulpiani. Hoc autem intellige secundum distinctionem constitutionis 1. tit. 50. lib. 8. Codicis. Lege lib. 1. tit. 5. dig. 26.

3) nepotes heredes scripti] Cyrilli. Nepos succedens sive morte filii, sive emancipatione, sive poena, non rumpit, si heres vel exheres scriptus sit.

Irritum fit testamentum, cum testator libertatem §. 5. 6. amisit, forte captus ab hostibus⁴): vel cum quis capitis damnatus est⁵), nam simul cum sententia testamentum eius irritum fit. Militibus autem damnatis⁶) ex militari delicto permittitur iure militari testari⁷), et, si velint, valet testamentum antea factum.

4) forte captus ab hostibus] Fit quidem irritum: sed si ibi decesserint, confirmatur, ut in hoc dig. them. penult. et tit. 1. dig. 12.

5) vel cum quis capitis damnatus est] Nisi crimen remittatur, ut infra in hoc dig. et tit. 1. dig. 13.

6) militibus autem damnatis] Miles propter militare delictum condemnatus recte desiderat, ut sibi testari liceat, et quod fecit testamentum, confirmat, si voluerit id valere.

7) permittitur iure militari testari] In rebus castrensibus duntaxat, ut lib. 6. Codicis, tit. 21. const. 13. Lege et lib. 24. tit. 1. dig. 30. Ulpiani, et lib. 29. tit. 1. dig. 11. et lib. 38. et 12. Quatenam autem sint militaria delicta, discis lib. 49. tit. 16. dig. 6.

Eius, qui deportatur, non statim irritum fit §. 7. testamentum, sed cum Princeps factum comprobaverit. Tunc enim et capitis deminutionem sustinet. Idem est et si de poena decurionis vel filii, vel nepotis eius Praeses Principem consuluerit, licet interim

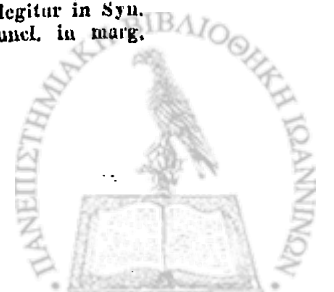
a) Nota, huic scholio proprie lit. h. esse praesigendam. Fabrotus autem negligenter versatus lit. a. praefixit et sic deinceps.

b) Adde τὰς ante πολεμίας. c) Adde τοὺς ante πολ. d) Adde ἢ ἀπόκληροι γενομένοι, vel exheredati, ex Digestis.

e) Lege ιε. dig. 15. quod est Ulpiani. f) §. 5. 6. l. 6. D. h. t. leguntur in Syn. p. 370. et apud Harm. V. 5. §. 13. g) εἰκός Harm. omittit. h) Syn. Harm. pro ἢ ὅταν τις κεφαλικῶς κατακριθῆ habent ἢ κεφαλικῶς κατακριθείς.

i) Syn. Harm. verba sic transponunt: ἄκυρος αὐτοῦ ἢ διαθήκη γίνεται. k) Lege εἰ pro εἴτε. l) Lege προτελειῶ.

m) Lego διατ. Fabr. dig. n) L. 6. §. 7. D. h. t. usque ad verba καταστάσεως ἐναλλαγῆν legitur in Syn. p. 370. et apud Harm. V. 5. §. 13. o) Vocem διαθήκη Syn. Harm. omittunt. p) Syn. ἀπίσταται. Leuncl. in marg. υφίσταται.

τὸν βασιλέα, εἰ καὶ τὰ μάλιστα οὗτοι ἐν τῷ μεταξύ ἐν εἰρκῆ βύλλονται. καὶ ἐὰν πρὸ τῆς ἀποκρίσεως τοῦ βασιλέως ἀποθάνωσιν, ἔρρωται ἡ διαθήκη αὐτῶν· εἰ μὴ ἄρα διὰ τὸ συνειδέναι τῷ ἐγκλήματι ἑαυτοὺς ἀνέλωσιν, οὐ μὴν διὰ νόσον ἢ μίσος ζωῆς, ἢ ὡς δῆθεν φιλοσοφοῦντες. αὕτη δὲ ἡ διάταξις καὶ ἐπὶ στρατιωτῶν διὰ στρατιωτικὸν ἔγκλημα ἑαυτοὺς ἀνελόντων ἔχει χώραν· καὶ ἡ ἀκυροῦνται αἱ διαθήκαι αὐτῶν, ἢ μένουσιν ἔρρωμένοι, ἢ ἐξ ἀδιαθέτου ὑπὸ συγγενῶν κληρονομοῦνται, ἢ τούτων μὴ ὄντων ὑπὸ τῶν ἰδίων ταγμάτων.

εἰ μὴ ἄρα διὰ τὸ συνειδέναι τῷ ἐγκλήματι] Τότε γὰρ ὁ φύσος αὐτοὺς διαδέχεται κατὰ τὰ εἰρημὰ βιβ. μῆ. τι. κ. βιβ. μθ. τι. ιδ. [Sch. h. V. 278.]

ἢ ἐξ ἀδιαθέτου ὑπὸ συγγενῶν κληρονομοῦνται] Στρατιωτῆς κἄν ἀδιάθετος ὢν μίσει ζωῆς ἀνέλῃ ἑαυτοῦ, οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ καλοῦνται. εἰ δὲ μὴ, ἔχει ὁ λεγὼν ἐπ' αὐτοῖς τὴν ἰν ἔμ, ἧται κληρονομίας ἀπαίτησαν. [Sch. i. V. 278.]

L. 6. §. 8. 9. Ἐὰν ἐκκαλέσωνται οἱ κατακριθέντες, οὐχ ὑφί-

D. XXVIII. 3. στανται καταστάσεως ἐναλλαγῆν, ἀλλὰ καὶ διαθίσθαι

δύνανται, καὶ ἡ προγενομένη οὐκ ἀκυροῦται. εἰ καὶ μὴ δέξηται ὁ ἄρχων αὐτοῦς, ἢ ὑπὲρ αὐτῶν ἐτέρους ἐκκαλομένους, ἀλλ' ὑπόσχηται βασιλεῖ ἀναφέρειν, ἕως οὗ ἀντιγράψῃ πρὸς τὴν ἀναφορὰν αὐτοῦ καὶ τῷ λιβέλλῳ⁹⁾ τοῦ ἐναγομένου, ὑπερτίθεται ἡ ποινή· εἰ μὴ ἄρα διὰ τὸ καταπαῦσαι μεγάλην στάσιν ἢ δι' ἐτέραν εὐλογον αἰτίαν, ἢ ληστὴν ὄντα προφανῆ, πρῶτον τιμωρηθῆναι δεῖ καὶ τότε ἀνεχεθῆναι τῷ βασιλεῖ.

ἕως οὗ ἀντιγράψῃ πρὸς τὴν ἀναφορὰν αὐτοῦ] Ἀνάγνωθι βιβ. λη. τι. ιβ. καὶ βιβ. ζ. τοῦ κώδικος τι. ὑστερον διατ. β. περὶ τῆς τοιαύτης ἀναφορᾶς καὶ τοῦ λιβέλλου διαλαμβάνει ὁ ξ. τι. τοῦ ζ. βιβ. τοῦ κώδικος καὶ βιβ. μθ. τι. α. διγ. α. κβ. κς. καὶ τι. δ. διγ. α. [Sch. k. V. 278.]

ἢ ληστὴν ὄντα προφανῆ] Ἀνάγνωθι περὶ τῶν τοιούτων βιβ. μθ. τι. α. διγ. ις. καὶ βιβ. μῆ. τι. η. διγ. ις. [Sch. l. V. 278.]

§. 10. 11. Εἰ δὲ τις παρανόμως μὲν κατεδικάσθη, οὐ μὴν ἐτιμωρήθη, τυχὸν ὑπὸ ἀπροσφόρου δικαστοῦ, οὔτε ἡ ψῆφος ἔρρωται, οὔτε ἡ διαθήκη ἀκυροῦται. καὶ τῶν μετὰ θάνατον καταδικαζομένων ἀκυροῦνται αἱ διαθήκαι, ὡς ἐπὶ τῆς καθοσιώσεως καὶ τῶν ὁμοίων.

εἰ δὲ τις παρανόμως μὲν κατεδικάσθη] Κυριλλου. Εἰ ὁ ἀρχων ἀθεμίτως τινὰ τιμωρήσεται, οἷον βουλευτὴν θηρίων, ἢ τὸν μὴ ὄντα τῆς αὐτοῦ¹⁰⁾ ἰουριδικτιονος, ἔρρωται αὐτοῦ ἡ διαθήκη. [Sch. m. V. 279.]

τυχὸν ὑπὸ ἀπροσφόρου δικαστοῦ] Τὰ γὰρ ὑπὸ ἀπροσφόρου δικαστοῦ ψηφίζομενα οὐκ ἔρρωται, ὡς βιβ. ζ. τοῦ κώδικος τι. μῆ. τὸ δὲ περὶ τοῦ βουλευτιοῦ εἴρηται βιβ. θ. τι. μζ. διατ. ιβ. καὶ βιβ. ι. τι. λβ. καὶ ἴνω ἐν τούτῳ τῷ διγ. [Sch. n. V. 279.]

καὶ τῶν μετὰ θάνατον καταδικαζομένων] Περὶ ὧν μανθάνεις βιβ. μῆ. τι. δ. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. α. τοῦ κώδικος τι. ζ. διατ. β. [Sch. o. V. 279.]

ὡς ἐπὶ τῆς καθοσιώσεως] Ἐπὶ μόνου τοῦ κεφαλαίου τῆς προδοσίας καὶ τῆς κατὰ βασιλέως ἐπιβουλῆς. ἐπὶ τούτων γὰρ εἴαν μὴ καθαρῶς ἀπὸ τῶν κληρονομῶν, φισκοῦται ἡ κληρονομία, ὡς βιβ. μῆ. τι. δ. διγ. σ. ὑστερον. [Sch. p. V. 279.]

καὶ τῶν ὁμοίων] Ὡς ἐπὶ ἀποστάτου εἴρηται βιβ. α. τοῦ κώδικος τι. ζ. διατ. β. πέμπονται κατὰ κληρονομοῦς καὶ ὁ δὲ πεκουλάτους¹¹⁾ καὶ ὁ δὲ ἑσείδους· περὶ γὰρ χρημάτων ἐν αὐτοῖς ἐστὶν ἡ ζητησις, ὡς βιβ. μῆ. τι. ιγ. διγ. ιε. καὶ ὁ δὲ φάσις, ὡς βιβ. θ. τοῦ κώδικος τι. ι. διατ. ιβ. ἀνάγνωθι τὸν ζ. τι. τοῦ θ. βιβ. τοῦ κώδικος καὶ τὸ β. διγ. τοῦ ια. τι. τοῦ μῆ. βιβ. [Sch. q. V. 279.]

hi carcere contineantur. Et si ante responsum Principis decesserint, valet testamentum eorum: nisi forte conscientia eriminis⁸⁾ se ipsos interemerint, nec vero ob morbum vel taedium vitae, vel ut Philosophi. Haec vero constitutum etiam in militibus, qui ob militare delictum se ipsos interemerunt, locum habet: et vel infirmantur testamenta eorum, vel firma manent, vel ab intestato cognati iis succedunt⁹⁾, vel his deficientibus legiones, in quibus erant.

8) nisi forte conscientia criminis] Tunc enim fiscus eis succedit secundum ea, quae dicta sunt lib. 48. tit. 21. et lib. 49. tit. 14.

9) vel ab intestato cognati iis succedunt] Etiam, si miles intestatus taedio vitae se ipsum interemerit, cognati eius vocantur. Qui si non sint, legio in his habet in rem actionem, sive hereditatis petitionem.

Si damnati appellaverint, capitis deminutionem non sustinent, sed et testari possunt, et testamentum antea factum irritum non fit. Et si Praeses eos vel pro eis appellantes alios non receperit, sed promiserit, se relaturum ad Principem, quoad rescripserit ad relationem eius¹⁰⁾ et libellum rei, poena differtur: nisi forte sedandae magnae seditionis causa, vel ob aliam iustam causam, vel quod manifestus latro sit¹¹⁾, primum puniri oporteat, et tunc referri ad Principem.

10) quoad rescripserit ad relationem eius] Lege lib. 38. tit. 12. et lib. 6. Codicis, tit. ult. const. 2. De huiusmodi relatione et libello disserit tit. 61. lib. 7. Codicis, et lib. 49. tit. 1. dig. 1. 22. 26. et tit. 4. dig. 1.

11) vel quod manifestus latro sit] Lege de his lib. 49. tit. 1. dig. 16. et lib. 48. tit. 8. dig. 16.

Quodsi quis iniuste quidem damnatus¹²⁾, nec vero punitus sit, forte ab incompetente iudice¹³⁾, neque sententia valet, neque testamentum irritum fit. Etiam eorum, qui post mortem damnantur¹⁴⁾, testamenta irrita fiunt, ut in crimine maiestatis¹⁵⁾ et similibus¹⁶⁾.

12) quodsi quis iniuste quidem damnatus] Cyrilli. Si quem Praeses illicite puniverit, puta decurionem ad bestias, vel eum, qui non est suae iurisdictionis, eius testamentum valet.

13) forte ab incompetente iudice] Nam quae ab incompetente iudice pronuntiantur, non valent, ut lib. 7. Codicis, tit. 48. Id autem de decurione dicitur lib. 9. tit. 47. const. 12. et lib. 10. tit. 32. et supra in hoc dig.

14) etiam eorum, qui post mortem damnantur] De quibus discit lib. 48. tit. 4. Lege et lib. 1. Codicis, tit. 7. const. 2.

15) ut in crimine maiestatis] Ex solo capite prodicionis et conspirationis contra Principem. Ex his enim causis, si non purgetur ab heredibus, publicatur hereditas, ut lib. 48. tit. 4. dig. ult.

16) et similibus] Ut in apostata dicitur lib. 1. Codicis, tit. 7. const. 2. Transit ad heredes etiam crimen peculatus et de residuis: in his enim de pecunia quaestio est, ut lib. 48. tit. 13. dig. 15. et de falsis, ut lib. 9. Codicis, tit. 10. const. 12. Lege tit. 6. lib. 9. Codicis, et dig. 2. tit. 11. lib. 48.

9) Malim τὸν λιβέλλον. 10) Sic lego. Fabr. αὐτῆς. 11) Malim δὲ πεκουλάτου.

Τῶν^{α)} αἰχμαλώτων αἱ διαθήκαι εἰ καὶ γίνονται ἄκυροι, ὅμως εἴτε ὑποστρέφουσι, βεβαιοῦνται διὰ τοῦ δικαίου τῆς ὑποστροφῆς^{β)}, εἴτε τελευτήσουσιν ἐκεῖ, διὰ τοῦ νόμου βεβαιοῦνται. καὶ τοῦ κεφαλικῶς καταδικασθέντος καὶ παρὰ βασιλέως ἀποκαταστάντος ἢ διαθήκη βεβαιοῦται.

τῶν αἰχμαλώτων αἱ διαθήκαι] Κυρίλλου. Τὴν διαθήκην τοῦ αἰχμαλώτου βεβαίω ἢ ποσθλιμίνιον ἢ Κορνήλιος, εἰ ἐκεῖ ἀποθάνῃ. [Sch. r. V. 270.]

καὶ παρὰ βασιλέως ἀποκαταστάντος] Καλιῶς εἶπεν, ἀπὸ βασιλέως. τοὺς γὰρ τοιοῦτους μόνους^{γ)} βασιλεὺς ἢ συγκλητικός^{δ)} ἀποκαθίστηναι, οὐ μὴν οἱ ἄρχοντες, ἀλλὰ μόνον κατὰ τῆς περιγραφῆς τῶν νέων καὶ τῶν λοιπῶν τῶν περιεχομένων τῷ τίτλῳ τῶν ἀποκαταστάσεων. [Sch. s. V. 279.]

Οὐκ ἄκυροῦται ἢ ἐν ὑπεξουσίῳ παρὰ τοῦ στρατιώτου γενομένη ἐπὶ τοῖς ἰδιοκλήτοις διαθήκη, εἴτε θανάτῳ τοῦ πατρὸς, εἴτε ἐμαγκηπατίῳ γέννηται αὐτεξούσιος.

ζ. Οὐλιανός. Στρατιώτης κοινῶς διαθέμενος ἔγραψεν ἐν τῷ πρώτῳ βαθμῷ τινα, ὃν μόνος ἠδύνατο στρατιώτης γράφειν, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἄλλον δυνάμενον καὶ ὑπὸ αὐτρατεύτου γράφασθαι· καὶ πληρώσας τὴν στρατείαν ἐτελεύτησε μετὰ ἐνιαυτόν. ἄκυρομένον τοῦ πρώτου βαθμοῦ ὁ δεύτερος ἰσχύει.

ὃν μόνος ἠδύνατο ὁ στρατιώτης γράφειν] Ὁ στρατιώτης καὶ τὸν δεπορτάτον καὶ πάντα σχεδὸν μὴ ἔχοντα τεσταμέντι φακίονα γράφει κληρονομόν, ὡς βιβ. κθ'. τίτ. α'. διγ. ιγ'. παγανός δὲ δεπορτάτον^{ε)} οὐ γράφει κληρονομόν, ὡς βιβ. μη'. ιε'. τίτ. κβ'. διγ. περὶ τοῦ δεπορτάτου παρὰ τοῦ στρατιώτου κληρονομόν γραφομένου ἀνάγνωθι βιβ. λε'. Βασιλικῶν τίτ. κ'. κεφ. ιγ'. [Sch. t. V. 270.]

η'. Αὐτός^{ς)}. Καὶ^{υ)} ὁ διὰ νόθευσεως ἐπιγενόμενος ὑπεξούσιος ἤσσει τὴν διαθήκην.

καὶ ὁ διὰ νόθευσεως] Τῇ νόθευσι καὶ τῇ τοῦ σοῦου ἐπιγνώσει^{ς)} ἤγγνται ἢ διαθήκη. [Sch. u. V. 270.]

θ'. Παύλου. Τοῦ νόου μένοντος ἐν πολιτείᾳ, εἰ ὁ πατὴρ γενομένος αἰχμάλωτος ὑποστρέψει, οὐ ἤσσει τὴν διαθήκην.

τοῦ νόου μένοντος ἐν πολιτείᾳ] Κυρίλλου. Εἰ ὁ αἰχμάλωτος ἔχων νόον ἐν πολιτείᾳ ὑποστρέψει, οὐ ἤγγνται αὐτοῦ ἢ διαθήκη· οὔτε ὁ νόος αἰχμάλωτος ὢν καὶ ὑποστρέψει^{ς)}, ῥουπιτεύει. [Sch. x. V. 279.]

ι. Αὐτός^{β)}. Οὔτε ὁ νόος αἰχμαλωτιζόμενος καὶ ὑποστρέφων.

ια'. Παύλου^{ς)}. Ἐὰν κατὰ δευτέραν διάταξιν^{δ)} γενομένη διαθήκη καὶ ὑπὸ ἐπτά ἢ καὶ πέντε μαρτύρων σφραγισθεῖσα εὔρεθῇ ἄγραφος, ἢ πρώτη ἰσχύει.

ἢ ἐὰν κατὰ δευτέραν διάταξιν γενομένη διαθήκη] Κυρίλλου. Διαθήκη σφραγίδα ἔχουσα μηδενὸς ἐν αὐτῇ γεγραμμένον οὐδὲν ἴστω, οὐδὲ ἤσσει τὴν πρώτην. [Sch. y. V. 279.]

ιβ'. Αὐτός^{ς)}. Ἐὰν ἐν ζωῇ τοῦ πατρὸς τεχθῇ ὁ κνοφορούμενος καὶ ἀποθάνῃ καὶ μετὰ ἢ διαθήκη ἔσφραγισμένη, παρὰ τὴν ἀκρίβειαν ἀρμύζει ἐξ αὐτῆς διακατοχή, καὶ τὰ ληγάτι ἀπαιτοῦνται. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ πυρηνόμον καὶ ἀκύρου διαθήκης, κληρονομοῦντος

Captivorum testamenta¹⁷⁾ etiamsi irrita fiant, L. 6. §. 12. tamen sive reversi fuerint, confirmantur iure postliminii, sive ibi decesserint, lege confirmantur. Etiam capitis damnati et a Principe restituti¹⁸⁾ testamentum confirmatur. D. XXVIII. 3.

17) captivorum testamenta] Cyrilli. Testamentum captivi vel postliminlum confirmat, vel lex Cornelia, si ibi decesserit.

18) et a Principe restituti] Recte dixit, a Principe. Tales enim Princeps tantum vel Senatus restituit, non Praesides, sed contra circumscriptiorem minorum et reliquorum, qui titulo de restitutionibus continentur.

Irritum non fit testamentum durante potestate §. 13. a milite de peculio castrensi factum, sive morte patris, sive emancipatione sui iuris factus sit.

VII. Ulpianus. Miles iure communi testatus primo gradu aliquem scripsit, quem solus miles scribere poterat¹⁾, secundo autem alium, qui et a pagano scribi poterat, et impleta militia decessit post annum. Primo gradu irritato factus secundus valet. L. 7. D. eod.

1) quem solus miles scribere poterat] Miles et deportatum et fere quemlibet, qui non habet testamenti factionem, heredem scribit, ut lib. 29. tit. 1. dig. 13. Paganus vero deportatum non scribit heredem, ut lib. 48. tit. 17. dig. 22. De deportato a milite herede scripto lege lib. 35. Basilicorum tit. 21. cap. 13.

VIII. Idem. Etiam qui per adoptionem¹⁾ agnatus est filiusfamilias, rumpit testamentum. L. 8. pr. D. eod. Deest §. 1.

1) etiam qui per adoptionem] Adoptione et agnatione sui rumpitur testamentum.

IX. Pauli. Filio manente in civitate¹⁾ si pater ab hostibus captus reversus fuerit, non rumpit testamentum. L. 9. D. eod.

1) filio manente in civitate] Cyrilli. Si captivus filium habens in civitate revertatur, non rumpitur eius testamentum: neque filius captivus, si redierit, id rumpit.

X. Idem. Nec filius ab hostibus captus et revertens. L. 10. D. eod.

XI. Pauli. Si testamentum secundo loco factum¹⁾ et a septem vel etiam quinque testibus signatum inveniat non scriptum, primum valet. L. 11. D. eod.

1) si testamentum secundo loco factum] Cyrilli. Testamentum sigillum habens, si nihil in eo scriptum est, nullum est, nec prius rumpit.

XII. Idem. Si vivo patre nascatur postumus¹⁾ et decedat, et testamentum manserit signatum, contra iuris subtilitatem competit ex eo honorum possessio, et legata petuntur. Idem et in iniusto et irritato testamento²⁾, herede existente eo, qui et ab intestato L. 12. D. eod.

α) L. 6. §. 12. D. h. t. usque ad verba διὰ τοῦ νόμου βεβαιοῦνται legitur in Syn. p. 370. et apud Harm. V. 1. §. 18.
β) Syn. ὑποστροφῆς. Leuncl. in marg. ὑποστροφῆς. γ) Malim μόνος pro μόνους. δ) Lege σύγκλητος. ε) Sic lege. Fabr. δεπορτάτον. ς) Lege ὁ αὐτός. ζ) L. 8. D. h. t. legitur in Syn. p. 370. ubi est cap. 7. huius Basil. tituli.
η) ἐπιγνώσει falsum est. Lege ἐπιγενήσει. θ) Lege ὑποστρέφω. ι) Lege ὁ αὐτός. κ) In Digestis nomen praefigitur Ulpiani. λ) Lege τάξιν pro διάταξιν. Sic etiam verti. μ) Lege ὁ αὐτός.

καὶ τοῦ καὶ ἐξ ἀδιαθέτου δυναμένου ἐλθεῖν. ἐὰν δευτέρω ποιῶν διαθήκη εἴπω τὴν πρώτην ἐρῶσθαι, οὐδὲν μὲν ἤτιον φήγνυται· αἱ δὲ ἐν αὐτῇ ἐνοστάσεις καὶ τὰ ληγῆτα, καὶ αἱ ἐλευθερίαι ὡς ἐξ ἀποκαταστάσεως ἀρμύζουσιν.

ἐὰν ἐν ζωῇ τοῦ πατρὸς τεχθῆ ὁ κνοφοροῦμενος] Κυρίλλου. Τὸν ποστούμον ἐπραετέριεσσα. ἐτέχθη ἐν ζωῇ μου καὶ ἀπέθανεν. ἐὰν εἰς τῶν ἐξ ἀδιαθέτου καλούμενων ἢ ὁ σκρίπτος, καλεῖται ἐκ διαθήκης καὶ παρέχει τὰ ληγῆτα. τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ ἰουσίας καὶ ἰουσίας διαθήκης. κατὰ οὖν τὸ ἀκριβὲς εἴρηται διὰ τὸ ἐναντίως κείμενον βιβ. μθ.¹⁾ tit. ιε'. διγ. κβ'. ἀνάγνωθι καὶ τὸ ἕτηρον τοῦ θ'. διγ. τοῦ ιδ'. tit. τοῦ αὐτοῦ βιβ. καὶ ιε'. διγ. τούτου τοῦ τίτλου. Τῶν ἐναντιοφανῶν. Κατὰ οὖν τὸ ἀκριβὲς ἐστὶ τὸ εἰρημένον διγ. κβ'. τοῦ ιε'. tit. τοῦ μθ.²⁾ βιβλίου. φησὶ γὰρ, ὅτι ἐὰν ὁ τῶν αἰχμαλωτῶν κνοφορούμενος ἐν τῇ πολιτείᾳ τεχθῆ καὶ τελευτήσῃ, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ πατήρ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, φήγνυται τὴν διαθήκην αὐτοῦ. τὸ αὐτὸ γὰρ ἐστὶ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν πολιτείᾳ μενόντων. καὶ tit. ιδ'. τοῦ αὐτοῦ μθ'. βιβ. ὅτι κὰν παραχρησά τελευτήσῃ ὁ κνοφορούμενος, φήσεται τὴν διαθήκην, καὶ οὐκ εἰσὶν ἰσχυροί. καὶ βιβ. ε'. τοῦ κωδικῶς tit. κθ'. διατ. β'. γ'. κὰν παραχρησά τελευτήσῃ μὴ φθεγξάμενος ἢ ἐν ταῖς χερσὶ τῆς μάϊας, φήγνυται ἢ διαθήκη, καὶ οὐκ εἰσὶν βεβαιούται. ἐχει δὲ τὸ ἕτηρον τοῦ πατρὸς ἰβ'. διγ. πρὸς τὰ λοιπὰ διαφορῶν, ὅτι ἐν αὐτῷ μόνον ὑπέθετο τοῦ πατρὸς ζῶντος αὐτὸν τεχθῆναι καὶ τελευτῆσαι. ἀνάγνωθι διγ. ιε'. τούτου τοῦ τίτλου. [Sch. z.V. 279. sq.]

τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ παρανόμον καὶ ἀκύρον διαθήκης] Κοβ. Ἐπὶ γὰρ ἰουσίας, οἶον^{h)} ὁ ἐν φύσει υἱὸς πραετέριεθῆ¹⁾ καὶ ἐπὶ ζωῆς τοῦ τευτάτορος ἀπέθανεν. ἐπὶ δὲ τῆς ἰουσίας, οἶον εἰ ὁ γομφίος κληρονόμος καὶ δυναμὸς ἐλθεῖν ἐξ ἀδιαθέτου, τὴν μὲν διαθήκην ἕσσει καὶ κατὰ τοῦτο δεῖξει αὐτὴν ἰρητον, ἐλθῆ^{k)} δὲ ἐξ ἀδιαθέτου, ἢ ἐὰν ὁ τευτάτωρ παθῶν κατὰ τὴν δευτερίαν, εὐρεθῆ^{l)} ἐν τῇ τελευτῇ ἔχων τεσταμέντι φακίονα, καὶ σωζοῖται^{m)} αἱ ἐπὶ ἀσφαγίδες, ὡς ἰσχυρῶς β. tit. ιε'. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. λζ'. tit. ια'. διγ. ια'. θέμα γ'. ὁμοίως ἰσχυρῶς β. βιβ.^{m)} tit. ιε'. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. λζ'. tit. α'. διγ. ιη'. ἐὰν πρώτην γομφίος διαθήκην ποιήσῃ καὶ δευτέραν καὶ εἴπω, βούλομαι ταύτην ἐρῶσθαι, ἐὰν ὁ μείτωρ γενῆται ὑπάτος· εἴτε γενῆται, φήγνυται ἢ α'. εἴτε μὴ γενῆται, ὁμοίως φήγνυται· καὶ γὰρ οὐκ ἐπηγάμεν ἐν αὐτῇ, ὅτι εἰ μὴ γενῆται ὁ μείτωρ ὁ ὑπάτος, βούλομαι τὴν α'. μένειν. καὶ λοιπὸν ἢ μὲν α'. ὡς τελείας γενομένης β'. φῆξεν ὑπομένειⁿ⁾ ἢ δὲ δευτέρω μὴ ἐκβάσεως τῆς αἰρέσεως ἀκύρος μένει, καὶ χάρα τῶν ἐξ ἀδιαθέτου. Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπὶ παρανόμον διαθήκης, οἶον εἰ τὸν ἐν φύσει υἱὸν ἀνημιόνητον ἕσσει ὁ πατήρ, καὶ εὐρεθῆⁿ⁾ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου γεγραμμένος, λαμβάνει τὴν κληρονομίαν τοῦ ἀνημιόνητου ἐν ζωῇ τοῦ πατρὸς τελευτήσαντος. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἐπὶ ἀκύρου. τοῦτο δὲ οὕτως ἂν συμβαίη. ἐγὼ κατὰ μὴδὲν τὴν ἀρχὴν παρὰ τοῦ νόμου κωλυόμενος ἔγραψα διαθήκην, ἐνοστήσαμενος ἕνα τῶν ἐγγυτέρων. εἴτα πρὸς τὸν ἰντεσταβίλις, ὡς ἠνεῶσθαι μου τὴν διαθήκην. οὐδὲ γὰρ ἠδύνατο ὑπερκελευσθῆναι μου ἢ κληρονομία ἐν τῇ τελευτῇ. ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐχούσης τῆς διαθήκης εἰ εὐρεθῆⁿ⁾ εἰς τῶν ἐξ ἀδιαθέτου γραφῆς κατὰ τὸν καιρὸν, καθ' ὃν εἶχον ἀδειαν διατίθεσθαι, κληρονομεῖ. δοκεῖ γὰρ μοι τοῦτο ποιεῖν τὴν διαφορῶν ἐφ' ἐκστέρου θέματος τοῦ τῆς παρανόμου δηλονότι καὶ τῆς ἀκύρου διαθήκης, τὸ γεγραφῆθαι ἕνα τῶν ἐξ ἀδιαθέτου, ἢ καὶ ἰσως καθ' ἕτερον θεμιτισμόν τῆς ἀκύρου ἢ διαθήκης· ἴσως γὰρ ἐγγράφω κληρονομίαν ἀσχυρὸν πρόσωπον ἢ καὶ ἄλλως μὴ ἔχον τεσταμέντι φακίονα· ὑποκλιθῆναι δὲ τοῦτω εἰς τῶν ἐξ ἀδιαθέτου καὶ ὡς μὴ δυναμένου τοῦ γεγραμμένου γραφέντος^{o)} κληρονομίαν προήχθη ὁ ὑποκαταστάτος ὡς καὶ ἐξ ἀδιαθέτου καλούμενος, καὶ προτιμώμενος εἰς τὴν κληρονομίαν. [Sch. f. V. 280. sq.] p)

l. 13. γ'. Γάτου. Καὶ ὁ ἐγγονὸς ἐπαυτῶν καὶ γενόμενος D. XXVIII. ἐπέξουσος φήσεται τὴν διαθήκην. δεῖ οὖν καὶ αὐτὸν πρὸς φραλίεσθαι διὰ τοῦ γραφῆσθαι κληρονομοῦν ἢ ἀπόκληρον.

f) Cui. in versione habet lib. 49. Ergo lege μθ'. Fabr. μβ'. g) Fabr. μα'. h) Adde et post οἶον. i) Malim ἐπραετέριεσθαι. j) Malin ἢ λθε. l) Lege σωζοῖται. m) Nota. hoc loco librum Institutionum laudari, cuius libri mentio plerumque in Basilicorum scholiis omitti solet. n) Sic legendum. Fabr. εἰς. o) Alterum supervacaneum est, aut γεγραμμένον aut γραφέντος. p) Huic scholio lit. a. praefigenda erat a Fabroto. Sed rursus negligenter versatus praefixit lit. f. et sic deinceps.

venire potest. Si secundum testamentum condens dixerō, primum valere, nihilo minus rumpitur: sed institutiones in eo comprehensae et legata, et libertates quasi ex fideicommissio competunt.

1) si vivo patre nascatur postumus] Cyrilli. Postumum praeterii. Me vivo natus est et decessit. Si unus eorum, qui ab intestato vocantur, heres scriptus sit, vocatur ex testamento et praestat legata. Eadem et in iniusto et irrito testamento. Secundum iuris subtilitatem igitur dictum est propter contrarium positum lib. 49. tit. 15. dig. 22. Lege et textum dig. 9. tit. 14. eiusdem libri, et dig. 17. huius tituli. Τῶν ἐναντιοφανῶν. Secundum iuris subtilitatem igitur est, quod dictum est dig. 22. tit. 15. lib. 49. Ait enim, si captivo postumus in civitate nascatur et moriatur, et post eum pater in captivitate, rumpi testamentum eius. Idem enim est et in his, qui in civitate manent. Et tit. 14. eiusdem 49. libri dicitur, etiamsi statim postumus decesserit, rumpi testamentum, neque amplius valere. Et lib. 6. Codicis, tit. 29. const. 2. 3. dicitur, etiamsi statim decesserit voce non emissa, vel in manibus obstetricis, rumpi testamentum, neque amplius confirmari. Textus autem huius dig. 12. quod ad reliqua, hanc differentiam habet, quod in eo tantum posuit, vivo patre eum natum et mortuum esse. Lege dig. 17. huius tituli.

2) idem et in iniusto et irrito testamento] Cobidae. In iniusto, puta si filius superstes praeteritus et vivo testatore mortuus sit. In irrito autem, puta, si scriptus heres, qui et ab intestato succedere potest, testamentum omiserit atque ita id irritum fecerit, ab intestato autem venierit, vel si testator capite minutus tempore mortis habeat testamenti factionem, et salva sint septem signa, ut Institut. lib. 2. tit. 17. Lege et lib. 37. tit. 11. dig. 11. them. 3. Similiter Institut. lib. 2. tit. 17. Lege et lib. 36. tit. 1. dig. 18. Si priore testamento condito secundum fecero et dixerō, volo hoc valere, si Petrus consul factus fuerit: sive consul factus fuerit, prius rumpitur, sive factus non fuerit, similiter rumpitur: non enim in eo subiecit, si Petrus consul factus non fuerit, volo prius valere. Itaque prius posteriore tanquam perfecto rumpitur: posterius autem conditione non existente irritum manet, et locus est successori ab intestato. Eiusdem. In iniusto testamento, puta si pater filium superstitem praeterierit, et inveniat scriptus unus eorum, qui ab intestato vocantur, hereditatem accipit, si filius praeteritus vivo patre decesserit. Idem et in testamento irrito. Hoc autem ita contingit. Ego ab initio lege non prohibitus testamentum scripsi, uno ex propinquis herede instituto. Postea factus sum intestabilis, ita ut testamentum meum irritum fieret. Neque enim tempore mortis poterat adiri hereditas mea. Verum et ita se habente testamento, si unus eorum, qui ab intestato vocantur, inveniat heres scriptus eo tempore, quo testamenti factionem habui, succedit. Videtur enim mihi hoc facere differentiam in utroque casu, videlicet iniusti et irriti testamenti, quod heres scriptus sit unus eorum, qui ab intestato vocantur, vel forte etiam utroque casu erat irritum testamentum: fortasse enim scripta in eo heres erat turpis persona vel etiam alia non habens testamenti factionem: substituitur autem huic unus successorum ab intestato, et quasi non possit adire heres scriptus, prodiit substitutus, utpote qui et ab intestato vocetur et in ea hereditate praefertur.

XIII. Gaii. Et nepos succedens¹⁾ et suus factus rumpit testamentum. Itaque et huic praecavendum est eo, quod scribitur heres aut exheredatur.

καὶ ὁ ἔγγονος ἐπανιών] Κυρίλλου. Καὶ ὁ ποστοῦ-
μος ἔγγονος ἐπαναβιβαίων ῥουπτέει, εἰ μὴ γραφῇ κληρονόμος,
ἢ ἀποκλῆρος. [Sch. g. v. 281.]

ω'. Παύλου. Οὕτως εἶπον· εἴτε υἱός, εἴτε θυ-
γάτηρ τεχθῆ, ἀποκλῆρος ἔστω· εἰ καὶ ἐκάτερος τεχθῆ,
οὐ ῥήσεται ἢ διαθήκη.

οὐ ῥήσεται ἢ διαθήκη] Ἀνάγνωθι τιτ. β'. διγ. ιθ'.
καὶ σημειώσαι τὸν ἐξηρεδάτον βοηθούμενον. ἀνάγνωθι βιβ. λ'.
τιτ. θ'. διγ. α'. θέμα γ', ἐν ᾧ φησιν· Ἐάν οὕτως ἐξηρεδα-
τεύσω· εἴαν εἰς μόνος υἱός τεχθῆ, ἀποκλῆρονόμος ἔστω, καὶ
τεχθῶσιν ἅμα πολλοί, ἢ θυγάτηρ, οὐκ ἔρρωται ἢ ἐξηρεδα-
τίων. τὸ οὖν διάφορον τῆς σφραγίδος τῶν ἡμετέρων τοῦ δια-
θεμένου διάφορον ἀποτελέσματο εἰργάσματο. [Sch. h. v. 281.]

ι'. Ἰαβολένου. Καὶ ὁ τῶ ἀιχμαλώτῳ ἐν τῇ πο-
λιτείᾳ ἐπιτικτόμενος ῥήσσει τὴν διαθήκην.

καὶ ὁ — ἐπιτικτόμενος] Κυρίλλου. Ὁ πραιτέρτος
ποστοῦμος καὶ ἀιχμαλώτου ληφθέντος τοῦ πατρός τεχθῆ,
εὐθὺς ῥουπτέει, καὶ πρὶν ἐπανελθεῖν τὸν πατέρα ἀποθάνῃ.
Τοῦ Ἐναντιοφανούς. Τοῦτο αἰτιρεῖ ἢ οἰε. νεαρά, ὡς διγ. γ.
θέμα α'. καὶ διγ. ε'. καὶ τιτ. β'. διγ. ιβ'. καὶ ιγ'. καὶ λα'.
[Sch. i. v. 281.]

ις'. Παπιανού⁹). Ἐάν εἰς τὸν παρελθόντα ἢ τὸν
ἐνεστῶτα καιρὸν συντεθῆ ἢ τῆς ἐνστάσεως αἰρεσις,
καὶ εὐρεθῆ ἀληθής, ῥήγγνται ἢ πρώτη διαθήκη· εἰ
δὲ μὴ, οὐ ῥήγγνται· οἷον εἴαν Πέτρος γέγονεν ὑπα-
τος, ἢ ἔστιν. εἰ δὲ εἰς τὸν μέλλοντα συντεθῆ, καὶ
μὴ ἐξέλθῃ, ῥήγγνται, μόνον εἰ ἠδύνατο ἐξελεθῆν·
ἢ γὰρ ἀδύνατος ἀντὶ μηδὲ γεγραμμένης ἔστιν.

εἴαν εἰς τὸν παρελθόντα] Κυρίλλου. Εἰ εἰς παρόντα
ἢ παρεληλυθότα χρόνον ἀναλέγεται¹⁾ ἢ αἰρεσις, εἰ μὴ ἀπέβῃ,
οὐ ῥήγγνται ἢ διαθήκη· εἰ δὲ εἰς μέλλοντα, ῥήγγνται, καὶ
μὴ ἀποβῆ, καὶ ἀδύνατος ἢ περιαιρεῖται γὰρ. ἀνάγνωθι
διγ. ε' καὶ τιτ. α'. διγ. ιβ'. [Sch. k. v. 281.]

Οὐκ ἔστι γὰρ κυρίως αἰρεσις²⁾ συγκεκριμένη εἰς τὸν ἐνεστῶτα
ἢ παρελθόντα χρόνον, ὡς τιτ. ζ'. διγ. ι'. καὶ βιβ. ιβ'. τιτ. α'.
διγ. ιβ'. Παπιανού, καὶ ἰστοι. γ'. τιτ. ιε'. καὶ βιβ. λε'. τιτ. α'.
διγ. ις'. ιθ'. καὶ βιβ. με. τιτ. α'. διγ. ρι'. ἐν δὲ τῷ ι'. διγ.
τοῦ ε'. τιτ. τοῦτου τοῦ βιβ. τὴν εἰς παρελθόντα, οὐ μὴν εἰς
τὸν μέλλοντα ἐδέξαστο αἰρεσιν. [Sch. l. v. 281. sq.]

ἢ γὰρ ἀδύνατος ἀντὶ μηδὲ γεγραμμένης ἔστιν]
Οὐκοῦν ὡς ἐπὶ τοῦ ἀδύνατου ῥήσεται ἢ διαθήκη, ὡς τῆς
ἐνστάσεως οὐσης πούρας. ἀνάγνωθι τιτ. ε'. διγ. μδ'. μθ'.
[Sch. m. v. 282.]

ιθ'. Σκαεβόλ. Ἐάν ὁ διαθέμενος υἰοθετήσῃται
τὸν γεγραμμένον κληρονόμον, οὐ ῥήγγνται ἢ διαθήκη.

εἴαν ὁ διαθέμενος] Ἐάν ὁν ἔγραψα κληρονόμον εἰς
θέαν λάβω, οὐ ῥήσσει μὲν τὴν διαθήκην. ὁμοίως τιτ. β'. ἐν
τῷ τέλει τοῦ κγ'. διγ. καὶ διγ. κθ'. Σκαεβόλας. [Sch. n. v. 282.]

ιθ'. Αὐτός³⁾. Ἐάν ἐγὼ καὶ Πέτρος κληρονόμοι
γραφῶμεν, καὶ ὑποκαταστήσω ἡμῖν ἕτεροι, τοῦ κνο-
φορουμένου ἀπὸ μόνως τῆς ἐνστάσεως ἀποκλήρον
γεγονότος, καὶ ἀποθάνῃ εἰς τῶν ἐνστάτων ἢ παραι-
τήσῃται, εἰς τὸ πᾶν ἢ διαθήκη ῥήσεται. εἰ δὲ ἀλ-
λήλοις ὑποκατέστημεν⁴⁾ καὶ ὁ εἰς ἀποθάνῃ ἢ παραι-
τήσῃται, ὁ ἄλλος εἰς ὀλόκληρον κληρονομεῖ.

εἴαν ἐγὼ καὶ Πέτρος κληρονόμοι γραφῶμεν]
Κυρίλλου. Ἐκ⁵⁾ τοῦ α'. βαθμοῦ ἐξηρεδάτος ἢ ὁ ποστοῦ-
μος, ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου πραιτέρτος, καὶ πρὶν ἢ τεχθῆ, ἀπο-
θάνῃ εἰς τῶν τοῦ α'. βαθμοῦ, ὡς ἐπανελθεῖν εἰς τῶν αὐτοῦ
ἕνα τῶν τοῦ β'. τοὺς δυο βαθμοὺς ῥήσσει τικτόμενος. διό

1) et nepos succedens] Cyrilli. Etiam postu-
mus nepos succedens rumpit, si heres vel exheres
scriptus non sit.

XIV. Pauli. Ita dixi: *Sive filius, sive filia nasca- L. 14.*
tur, exheres esto: etiamsi uterque nascatur, non rum- D. XXVIII.
pitur testamentum 1). 3.

1) non rumpitur testamentum] Lege tit. 2.
dig. 19. et nota, exheredatum adiuvari. Lege lib. 37.
tit. 9. dig. 1. them. 3. in quo ait: Si ita exheredavero,
si unus tantum filius nascatur, exheres esto: et plures
simul nati fuerint, vel filia, non valet exheredatio. Ita-
que formae verborum testatoris diversitas diversum
effectum genuit.

XV. Iavoleni. Etiam is, qui ab hostibus capto L. 15.
in civitate agnascitur 1), rumpit testamentum. D. eod.

1) etiam is, qui — agnascitur] Cyrilli. Postu-
mus praeteritus, etiamsi patre ab hostibus capto nasca-
tur, statim rumpit testamentum, licet, priusquam patri
succederet, decesserit. Enantiophanis. Hoc tollit No-
vella 115. ut dig. 3. them. 1. et dig. 5. et tit. 2. dig. 12.
et 13. et 31.

XVI. Papiniani. Si in praeteritum 1) vel prae- L. 16.
sens tempus concepta sit institutionis conditio, et D. eod.
veram esse eam appareat, rumpitur prius testamen-
tum: sin minus, non rumpitur: veluti, si Petrus
Consul fuit, vel est. Si vero in futurum concepta
sit, etiamsi non extiterit, rumpitur, modo si existere
potuerit: impossibilis enim conditio pro non scripta
est 2).

1) si in praeteritum] Cyrill. Si ad praesens
vel praeteritum tempus referatur conditio, si non ex-
titerit, non rumpitur testamentum: si vero in futurum,
rumpitur, sive non extiterit, sive impossibilis sit: tol-
litur enim. Lege dig. 6. et tit. 1. dig. 12.

Nam proprie non est conditio ea, quae in praesens
vel praeteritum tempus collata est, ut tit. 7. dig. 10. et
lib. 12. tit. 1. dig. 32. Papiniani, et Institut. lib. 3.
tit. 15. et lib. 35. tit. 1. dig. 17. 19. et lib. 45. tit. 1.
dig. 110. In dig. autem 10. tit. 5. huius libri in prae-
teritum, non in futurum tempus conditionem admisit.

2) impossibilis enim conditio pro non
scripta est] Non igitur impossibili conditione rum-
pitur testamentum, cum institutio pura sit. Lege tit. 5.
dig. 44. 49.

XVIII. Scaevol. Si testator 1) heredem institu- L. 18.
tum arrogaverit, non rumpitur testamentum. D. eod.
Deest L. 17.

1) si testator] Si eum, quem heredem scripsi,
arrogavero, testamentum meum non rumpit. Similiter
tit. 2. in fine dig. 23. et dig. 29. Scaevola.

XIX. Idem. Si ego et Petrus heredes scripti L. 19.
simus 1), et substituti nobis sint alii, postumo a sola D. eod.
institutione exheredato, et decesserit unus ex insti-
tutis aut repudiaverit, in totum rumpitur testamen-
tum 2). Si vero invicem substituti simus, et unus
decesserit aut repudiaverit, alter in solidum heres
existit.

1) si ego et Petrus heredes scripti simus]
Cyrilli. Si postumo a primo gradu exheredatus sit,
a secundo praeteritus, et priusquam nascetur, unus
heredum primi gradus decesserit, ut in locum eius suc-
cederet unus eorum, qui secundo gradu scripti sunt,

g) In Digestis nomen Pomponii praefigitur. r) Malim αναφέρεται. s) Adde ἢ ante συγκεκριμένη. t) Proprie ponendum
esset ις'. XVII. Nolui autem numeros a Fabroto exhibitos mutare. u) Lege ὁ αὐτός. v) Sic lego cum Iensio Notit.
Basil. p. LXVI. Fabr. υποκατέστησεν. w) Initio huius scholii supple εἶν.

ἅμα δὲ ἀδιτέυειν τοὺς τοῦ α'. βαθμοῦ, ἐπειδὴ ἄδηλόν ἐστι, μήποτε παρατηρήσεται ἄτερος*) αὐτῶν, καὶ φάγῃ ἢ διαθήκη. εἰ δὲ μὴ ἐτέρους, ἀλλὰ τοὺς γ) ἀλλήλους ὑποκατέστησεν, καὶ ἐμοῦ παρατουμένου ὁ ἄλλος εἰς τέλειον καλεῖται. [Sch. o. V. 282.]

εἰς τὸ πᾶν ἢ διαθήκη εἴσεται] Ἀνάγνωθι διγ. ε'. καὶ τιτ. β'. διγ. ιβ'. καὶ βιβ. ε'. τοῦ κώδικος τιτ. κη. διατ. α'. ἢ γὰρ ὑποκατάσεις προτιμάται μὲν τῆς προσανξήσεως, ἡττάται δὲ τοῦ πραιτερίτου ποστούμου, εἰ μὴ συμπεπλεῖται τῇ προσανξήσει, ὡς ἐπὶ τῆς ἀμοιβαίας ὑποκαταστάσεως. [Sch. p. V. 282.]

L. 20. D. XXVIII. 3. κ'. Σκαευόλ. Ἐὰν ὁ διαθέμενος ὕστερον ἀπὸ νόσου παραφρονήσας ἀπολέσῃ τὴν διαθήκην, οὐδὲν ἦττον οἱ ἐν αὐτῇ γεγραμμένοι κληρονομοῦσιν.

ἐὰν ὁ διαθέμενος] Κυρῖλλου. Ἐὰν παραφρονήσας*) σχίσω τὴν διαθήκην μου, οὐδὲν ἦττον ἔρρωται. ἀνάγνωθι τὸν ἐξῆς τίτλον. [Sch. q. V. 282.]

natus utrumque gradum rumpit. Quapropter simul adire oportet heredes primi gradus, quia incertum est, an alter eorum repudiaturus sit, et testamentum rumpatur. Quodsi non alios, sed eos invicem substituit, etiam me repudiante alter in solidum vocatur.

2) in totum rumpitur testamentum] Lege dig. 5. et tit. 2. dig. 12. et lib. 6. Codicis, tit. 28. const. 1. Nam substitutio praefertur quidem iuri accrescendi, sed inferior est praeterito postumo, nisi implicita sit iuri accrescendi, ut in reciproca substitutione.

XX. Scaevol. Si testator 1) postea ex morbo mente lapsus testamentum perdiderit, nihilominus in eo scripti heredes existunt.

1) si testator] Cyrilli. Si mente lapsus testamentum meum incidero, nihilosecius valet. Lege sequentem titulum.

Τ Ω Ν Β Α Σ Ι Λ Ι Κ Ω Ν

BIBLION ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΝ.

BASILICORUM

LIBER XL.

ΤΙΤΛΟΣ Α'.

Περὶ κυρίας διακατοχῆς.

L. 1. D. XXXVII. 1. α'. Οὐλπ. Καταδεχθεῖσα ἢ διακατοχὴ καὶ τὰ κέρδη καὶ τὰς ζημίας τῆς κληρονομίας καὶ τὴν δεσποτείαν τῶν πραγμάτων χαρίζεται· ταῦτα γὰρ πάντα τῇ οὐσίᾳ προσέζονται.

καταδεχθεῖσα ἢ διακατοχῇ] Ὁ πραιτωρ τὰς διακατοχὰς ἐκ διαθήκης καὶ ἐξ ἀδιαθέτου ἐπενόησεν, ἢ συντρέχων τῷ πολιτικῷ ἢ διορθούμενος ἢ ἐναντιούμενος αὐτῷ. [Sch. a. V. 290.]

L. 2. D. eod. β'. Αὐτός^{a)}. Τάξιν γὰρ ἔχουσιν ἐν πᾶσι κληρονόμων οἱ ἀγαθῶν^{b)} διακάτοχοι.

τάξιν γὰρ] Ὁ γὰρ πραιτώριος διάδοχος οὐ λέγεται τῶν κληρονομῶν, ὡς ἐν τῷ ἑπτῷ τοῦ θ'. τίτλου τῆς γ'. ἐπιστολῆς. ἐν δὲ τῷ ρλη. καὶ ρσ'. τοῦ ιε'. τιτ. τοῦ ν'. βιβλίου καὶ τὴν διακατοχὴν κληρονομίαν λέγει. ὁμοίως δὲ τοῖς ἐνταῦθα διγ. ρις'. τοῦ ιε'. τιτ. τοῦ ν'. βιβλίου. [Sch. b. V. 290.]

L. 3. pr. D. eod. γ'. Ἀγαθὰ δὲ ἐπὶ τῆς διακατοχῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λέγομεν τὴν ἐν ὀμίᾳ διακατοχὴν^{c)} τῶν τοῦ τελευτήσαντος δικαίων, καὶ καταδεχόμεθα τὰ πράγματα αὐτῶν, εἴτε ἐπικερδῆ, εἴτε ἐπιζήμια, ἢ εὐπορα ἢ ὑπορα, εἴτε σωματικά, ἢ ἐν ἀγωγαῖς.

a) Lege θάτερος. y) Legendum videtur ἀλλ' αὐτούς. z) Lege παραφρονήσας. a) Lege ὁ αὐτός. b) Nota, ἀγαθὰ hoc et alia eiusdem tituli locis sumi eodem sensu, quo οὐσία. c) Malim διαδοχὴν, quod respondet verbo successio, quo Digesta utuntur. Sic etiam transtuli. ἐν ὀμίᾳ διακατοχῇ est possessio, detentio per universitatem, quod non aptum praebet sensum.

TITULUS I.

De bonorum possessione proprie sumta.

I. Ulp. Bonorum possessio admissa 1) et commoda et damna hereditatis, et dominium rerum tribuit: nam haec omnia bonis sunt adiuncta.

1) bonorum possessio admissa] Praetor bonorum possessiones ex testamento et ab intestato cogitavit, vel cum iure civili concurrens, vel corrigens, vel eidem repugnans.

II. Idem. Vicem enim 1) heredum in omnibus obtinent bonorum possessores.

1) vicem enim] Praetorius enim successor non dicitur esse ex heredibus, ut in textu tit. 9. lib. 3. Institutionum. In cap. autem 138. et 170. tit. 16. lib. 59. etiam bonorum possessionem hereditatem appellat. Similiter autem his, quae hic posita sunt, dig. 116. tit. 17. lib. 50.

III. Bona autem in bonorum possessione 1) ut plurimum dicimus per universitatem successionem in iura defuncti, et suscipimus res eorum, sive commodae, sive damnosae, sive solvendo sint, sive non sint, sive corporales, sive in actionibus.

ἐπὶ τῆς διακατοχῆς] Καλῶς εἶπεν ἐπὶ τῶν διακατοχῶν. γερῶς γὰρ εἴρηται βιβ. ν'. tit. ις'. διγέστο πγ'. ὅτι κυρίως οὐ λέγεται βόνα τὰ μᾶλλον ἐπιζήμια ἢ ἐπικερδῆ. [Sch. c. V. 290.]

Ἡ νομὴ τῆς διακατοχῆς καὶ τῆς κληρονομίας δικαίον ἐστὶ νομὴ, καὶ οὐ πράγματος. ὄθεν εἰ καὶ μηδὲν ὑπεστί σωματικὸν ἐν τῇ κληρονομίᾳ, καλῶς ἐπιζητεῖται διακατοχῆ.

Ἔστιν^{d)} οὖν διακατοχὴ δίκαιον τοῦ εἰσεῖναι καὶ κρατεῖν τὴν οὐσίαν, ἥτοι^{e)} τὰ πράγματα τοῦ τελευτήσαντος. οὐδενὶ ἄκοντι ἀρμόζει διακατοχῆ.

Ἡ νομὴ τῆς διακατοχῆς] Ἡ κληρονομία καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἢ διακατοχῆ, ὡς ὁ Λαβέων γράφει, οὐκ ἐστὶν ὁμοία τῇ τῶν ἄλλων πραγμάτων νομῇ· ἀσωμάτου γὰρ μᾶλλον δικαίου κτήσις ἢ σωματικοῦ πράγματος διακατοχῆ. ἀμέλει γὰρ μηδὲν ἢ σωματικὸν ἐν τῇ κληρονομίᾳ, ὅμως καλῶς λαμβανόμεν αὐτοῦ τὴν διακατοχὴν. τὴν διακατοχὴν οὕτως ὁρθῶς ὀρίζομεθα, δίκαιον τοῦ εἰσεῖναι καὶ ἀπαιτεῖν, ἥτοι διακρατεῖν τὴν περιουσίαν τοῦ τελευτήσαντος, ἥτοι τὰ πράγματα, ἅτινα εἶχεν, ὅτε ἤμελλε τελευτᾶν. [Sch. d. V. 290.]

οὐδενὶ ἄκοντι] Εἴρηται γὰρ βιβλῶν ν'. tit. ις'. διγέστο ξθ'. ὅτι ἄκοντι βερεφέκιον οὐ δίδεται· καὶ διγ. ρνς'. ὅτι τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ δεδομένον μοι ἐκόντι μοι δίδεται, οὐ μὴν καὶ μὴ βουλομένῳ. [Sch. c. V. 290.]

Καὶ πόλεις καὶ κοινωνίαι καὶ σωματεῖα δύνανται καταδέχεσθαι διακατοχὴν, εἴτε διὰ συνδίκου, εἴτε ἄλλος ὀνόματι αὐτῶν αἰτήσῃ. εἰ δὲ καὶ μηδεὶς αἰτήσῃ, ἢ ἐπιγνώ τὴν ἀρμόζουσαν τῇ πόλει διακατοχὴν, ἢ πόλις αὐτὴν ἔξει ἐκ τοῦ δόγματος τοῦ πραιτωρός.⁸⁾

καὶ πόλεις] Καὶ πόλεις δὲ ἅμα καὶ κοινωνίαι καὶ σωματεῖα δύνανται καταδέχεσθαι διακατοχὴν. εἴτε γὰρ ὁ συνδικος ὀνόματι αὐτῶν καταδέχεται, εἴ^{h)} καὶ ἕτερός ἐστίν, ἀρμόζει αὐτοῖς ἢ διακατοχῆ. εἰ δὲ μηδεὶς αἰτήσῃ ἢ ἐπιγνώ τὴν διακατοχὴν ὀνόματι τῆς πόλεως, ἔξει ἢ πόλις αὐτομάτως τὴν διακατοχὴν κατὰ τὸ ἔδικτονⁱ⁾ τοῦ πραιτωρός. [Sch. h. V. 291.]

καὶ σωματεῖα] Οὐ πᾶν σύστημα, ἀλλὰ τὸ ἔχον προνομίον δύνανται λαβεῖν κληρονομίαν, ὡς βιβ. ζ'. τοῦ κώδικος tit. γγ'. διατάξῃ ἢ ὑπεριθμεῖται δὲ αὐτὰ τίτλῳ μῆ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου. [Sch. i. V. 291.]

εἰ δὲ καὶ μηδεὶς αἰτήσῃ] Κυρία διακατοχὴ ἢ ὑπαίτηθεῖσα καὶ παρὰ τοῦ πραιτωρός δοθεῖσα· οὐ γὰρ πᾶσαι αἱ διακατοχαὶ εἰσὶν ἐν αἰτήσῃ, ἀλλ' ἀρκεῖ καὶ τὸ μόνον ἐπιγνώναι, ὡς ἰσοτιμῶν γ'. tit. θ'. ἐπιγνώναι δὲ ἐστὶ τὸ δεῖξαι τινα ἔμφρασιν καταδοχῆς· οἷον ἐστὶ τὸ κνεῖν κατὰ τῆς τοῦ τελευτήσαντος διαθήκης ὡς πλαστής, ἢ ἀντιλαβεῖσθαι ἐπιμεληθῆναι τινος τῶν ἀνηκόων τῶ τελευτήσαντι. ἐπιγνώσκουσι δὲ ὑπερῶντοι καὶ χωρὶς αἰτήσεως, ὡς βιβ. λθ'. tit. α'. κεφαλαίῳ^{k)} ζ'. ἐν ᾧ εὐρίσκει καὶ ἕτερον τεμήριον τοῦ ἐπιγνώναι. [Sch. h. V. 290. sq.]

ἢ πόλις αὐτὴν ἔξει] Δωροθ. Αὐτομάτως, χωρὶς αἰτήσεως, ὡς ἔχουσα πονυλλῶρια δίκαια, ὡς βιβ. ια'. τοῦ κώδικος tit. λ'. διατάξῃ γ'. [Sch. e. V. 290.]

Κἂν ἀντεξούσιος ἐστὶν ὁ τελευτήσις, κἂν ὑπεξούσιος διαθίμενος εἰς τὰ ἰδιόκτητα καὶ ὡσανεὶ ἰδιόκτητα, χωρὶς τῆς διακατοχῆ· καὶ ἐπὶ τοῦ αἰχμαλώτου.

καὶ ἐπὶ τοῦ αἰχμαλώτου] Καὶ τοῦ παρὰ πολέμου

1) in bonorum possessione] Recte dixit: in bonorum possessionibus. Generaliter enim dicitur lib. 50. tit. 16. digesto 83. proprie bona non dici, quae magis damnosa, quam lucrosa sunt.

Possessio bonorum possessionis²⁾ et hereditatis L. 3. §. 1. iuris est possessio, et non rei. Unde et si nihil corporale est in hereditate, recte petitur bonorum possessio. 1.

Est igitur bonorum possessio ius ingrediendi et retinendi patrimonii sive rerum defuncti. Nemini invito³⁾ competit bonorum possessio. §. 2. 3.

2) possessio bonorum possessionis] Hereditas et bonorum possessio, ut Labeo scribit, similis non est reliquarum rerum possessioni: est enim magis incorporalis iuris acquisitio, quam rei corporalis detentio. Certe et si nihil corporale sit in hereditate, tamen recte eius possessionem accipimus. Bonorum possessionem ita recte definimus, ius ingrediendi et petendi sive retinendi patrimonii defuncti, sive rerum, quas habuit, cum moreretur.

3) nemini invito] Nam lib. 50. tit. 17. digesto 69. dicitur, invito beneficium non dari: et dig. 156: pro me praestitum mihi volenti dari, non etiam invito.

Et municipia⁴⁾, et societates, et corpora⁵⁾ possunt admittere bonorum possessionem, sive per syndicum, sive alius eorum nomine, petierit. Sed et si nemo petierit⁶⁾, vel agnoverit bonorum possessionem municipio competentem, municipium ipsum habebit⁷⁾ ex Praetoris edicto.

4) et municipia] Et municipia simul, et societates, et corpora possunt admittere bonorum possessionem. Sive enim syndicus eorum nomine admisserit, sive alius sit, competit eis bonorum possessio. Si vero nemo petierit vel agnoverit bonorum possessionem nomine municipii, municipium habebit bonorum possessionem secundum Praetoris edictum.

5) et corpora] Non omne collegium, sed quod privilegium habet, hereditatem capere potest, ut lib. 6. Codicis, tit. 23. const. 8. Haec autem enumerantur tit. 48. eiusdem libri.

6) sed et si nemo petierit] Bonorum possessio proprie sic dicta est, quae petita et a Praetore data est: non enim omnes bonorum possessiones sunt in petitione, sed sufficit et solum agnoscere, ut lib. 3. Institut. tit. 9. Agnoscere autem est ostendere iudicium aliquod admissionis: quale est falsi agere adversus testamentum defuncti, vel curam alicuius eorum, quae ad defunctum pertinent, suscipere. Agnoscunt autem potestati subiecti etiam sine petitione, ut lib. 39. tit. 1. cap. 7. ubi et aliud argumentum agnitionis invenis.

7) municipium ipsum habebit] Dorothei. Ipso iure, sine petitione, quippe quod habet iura pupillorum, ut lib. 11. Codicis, tit. 30. const. 3.

Sive paterfamilias sit is, qui decessit, sive filiusfamilias de castrensi et quasi castrensi peculio testatus, locus est bonorum possessioni: etiam in captivo⁸⁾.

8) etiam in captivo] Nam et eius, qui apud

d) Hic locus usque ad vocem τελευτήσαντος legitur in Syn. p. 370, et apud Harm. V. 6. §. 7. Sed initium utroque loco diversum est hoc: διακατοχὴ ἐστὶ δίκαιον τοῦ εἰσεῖναι κρατεῖν κ. τ. λ. e) Syn. Harm. habent ἢ pro ἥτοι. f) Post vocem τελευτήσαντος Syn. addit, quae et Harm. I. 1. sequitur: κνεῖται δὲ (καθὼς ἐν τῷ ις'. καὶ ιθ'. κεφαλαίῳ φησὶν) παρὰ μὲν τῶν ἐκ πλαισίου συγγενῶν ἐντός γ'. ἡμερῶν· παρὰ δὲ τῶν κατόντων ἐντός ἐνιαυτοῦ. Verba parenthesi inclusa in Syn. omittit Harm. Idem habet et ante vocem πλαισίου, quod Syn. omisit. Significatur in Syn. L. 2. 4. C. VI. 9. infra sub cap. 18. et 20. repositae. g) Nota me ordinem scholiorum a Fabro observatum mutasse. Apud eum scholium κυρία διακατοχὴ primo loco positum, scholium καὶ πόλεις secundo, scholium οὐ πᾶν σύστημα tertio, scholium Dorothei αὐτομάτως subiectum ab eo est §: 3. L. 3. D. h. t. Praeterea nota, Fabrotum post scholium e. statim subiicere scholium h. omittis litera f. et g., quibus scholia fuissent notanda. h) Pro εἰ malim εἶτε. i) Fabr. ἔδικτον. k) Fabr. κεφαλαίον.

γὰρ τελευτῶντος καλῶς αἰτεῖται διακατοχὴν, εἰ καὶ ἐν δουλείᾳ τελευτήσῃ. [Sch. k. V. 291.]

L. 3. §. 7.
D. XXXVII.
1.

Δύναμαι δι' ἑμαυτοῦ καὶ δι' ἑτέρου διακατοχὴν αἰτεῖν. εἰ δὲ μὴ ἐνετειλάμην αὐτῷ, τότε κτῶμαι αὐτήν, ὅτε δεκτὸν ἡγήσομαι. εἰ δὲ τελευτήσω, οὐ κτῶμαι αὐτήν. Ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ οὐχ ἡγήσομαι δεκτὸν, οὔτε ὁ κληρονόμος μου δύναται δεκτὸν ἡγήσασθαι· οὔτε γὰρ διαβαίνει πρὸς αὐτὸν τὸ δίκαιον τῆς διακατοχῆς.

ὅτε δεκτὸν ἡγήσομαι] Ἐπισταμένον τοῦ χρόνου ἐὰν ἕταναβιτεύσω, οὐ μὴ μετὰ τὸν χρόνον τῆς διακατοχῆς, ὡς βιβ. μς. tit. η. dig. ζ'. καὶ περὶ πατρὸς ἕταναβιτευόντος τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου αἰτηθεῖσαν βιβ. λη'. tit. ιε'. dig. ε'. θεματι α'. [Sch. l. V. 291.]

οὔτε ὁ κληρονόμος μου δύναται δεκτὸν ἡγήσασθαι] Ἔστι γὰρ αὕτη διαφορὰ διακατοχῆς καὶ ἀδιαιτονος, ὅτι δυνατὸν τὴν παρ' ἑτέρου αἰτηθεῖσαν διακατοχὴν καὶ ἕταναβιτεῦν' ἐπὶ δὲ τῆς ἀδιαιτονος ἡγείσθαι¹⁾ δεῖ τὴν γνώμην, ὡς βιβ. λς. tit. α. dig. ξε'. [Sch. m. V. 291.]

οὔτε γὰρ διαβαίνει πρὸς αὐτὸν] Ὁ κληρονόμος μου οὔτε τοῦ χρόνου ἐπισταμένον δύναται ἕταναβιτεῦσαι τὴν ὀνόματι μου αἰτηθεῖσαν, ὡς βιβ. μς. tit. η. dig. ζ'. [Sch. u. V. 291.]

§. 8. Ὅτε κατὰ διάγνωσιν αἰτεῖται διακατοχὴν, ἐπὶ βήματος δίδεται· οὔτε γὰρ ψῆφος ἐξ ἐπιπέδου γίνεται, οὔτε διακατοχὴ χωρὶς βήματος δίδεται.

ὅτε κατὰ διάγνωσιν] Οὔτε γὰρ πᾶσαι αἱ διακατοχαὶ διαγνώσεως^{m)} δεκτέου δέονται, ἀλλὰ τινὲς καὶ ἐξ ἐπιπέδου δίδονται, ὡς βιβ. λη'. tit. ιε'. dig. β'. θεματι β'. ἔγνωσ δὲ ἴσται. γ. tit. θ'., ὅτι αἱ διακατοχαὶ οὐκ εἰσὶν ἐν αἰτήσῃ, ἀλλ' ἀρκεῖ τὸ ὄπισθον αὐτὰς καὶ ἐπιγνώσει. ἀνάγνωθι βιβ. α. tit. ις. dig. θ'. καὶ βιβ. μη'. tit. ε'. dig. ια'. καὶ βιβ. ν'. tit. ις. dig. ο'. [Sch. o. V. 291.]

§. 9. Ἐὰν τινὲς μὲν αἰτήσωσι, τινὲς δὲ παραιτήσονται,

L. 4. δ'. Ἡ τῷ χρόνῳ ἀποκλεισθῶσιν, ἢ τελευτήσωσι
D. cod. πρὶν αἰτήσαι,

L. 5. ε'. Τὰ μέρη αὐτῶν τοῖς αἰτήσασιν προσάξει.
D. cod.

τοῖς αἰτήσασιν προσάξει] Ἐπὶ τῶν διακατοχῶν φυλάττεται τὸ τῆς προσανήξεως δίκαιον. ἐὰν γὰρ πολλοῖς μὲν ἀρμόσῃ διακατοχὴ, καὶ εἰς αὐτῶν καταδέξῃται αὐτήν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπέσωσαν, ἢ ὅτι παρητήσαντο τὸ ἴδιον δίκαιον, ἢ ὅτι τῷ χρόνῳ ἀπεκλείσθησαν, ἢ ὅτι πρὸ τῆς αἰτήσεως τῆς διακατοχῆς ἐτελεύτησαν, τὰ τούτων μέρη προσάξει τῷ καταδεξαμένῳ τὴν διακατοχὴν, καὶ εἴτι ἐμείλλον οὔτοι, εἰ κατεδέξαντο, κερδαίνειν, τοῦτο τῷ αἰτήσαντι προσπορίζεται. ἐπεὶ δὲ τῷ πάτρωνι μὲν εἰς ἡπτόν μέρος τὴν κοινὰν τάβουλας ὁ πραιτωρ ἐπαγγέλλεται, τῷ δὲ γεγραμμένῳ εἰς τὸ ἕτερον μέρος τὴν σκευὴν τάβουλας, ἀκολουθῶν ἐστὶ καὶ τούτῳ τῷ θεματι μὴ εἶναι δίκαιον προσανήξεως. ἀλλ' ἐὰν μὴ αἰτήσῃ ὁ σκρίπτος τὴν σκευὴν τάβουλας, ἄνωθεν ἐπαγγέλλεται ὁ πραιτωρ δίδοναι τῷ πάτρωνι καὶ εἰς τὸ μέρος τοῦ σκρίπτου τὴν σκευὴν τάβουλας. καίτοι οἱ λοιποὶ πάντες, ἐφ' ὧν ἐστὶ τὸ τῆς προσανήξεως δίκαιον, ἅπαξ εἰ καταδέξονται τὸ ἴδιον μέρος, προσάξει αὐτοῖς τὰ τῶν ἑτέρων μέρη. [Sch. p. V. 291. sq.]

ἔγνωσ γὰρ βιβ. κη'. tit. ε'. dig. νθ'. ὅτι ἐπὶ τῆς προσανήξεως οὐ χρῆζομεν δευτέρως διακατοχῆς, οὔτε δευτέρως ἀδιαιτονος, ὡς tit. ια'. τούτου τοῦ βιβλίου dig. β'. θεματι θ'. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίου λη'. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα^{mm)}. [Sch. p. V. 292.]

L. 6. pr. §. Παντὸς ὁ δὲ πάτρων αἰτῶν εἰς μέρος τὴν
D. cod. κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν οὐκ ἔχει τὸ δίκαιον

hostes moritur, honorum possessio recte petitur, quamvis in servitute decesserit.

Possum per me ipsum et per alium honorum possessionem petere. Sed si ipsi non mandavero, tunc eam acquirō, cum ratum habuero¹⁰⁾. Sin autem decessero, eam non acquirō. Quoniam autem ego ratum non habui, neque heres meus ratum habere potest¹¹⁾: neque enim transit ad eum¹²⁾ ius bonorum possessionis.

10) cum ratum habuero] Si durante tempore praestituto ratum habuero, nec vero post tempus bonorum possessionis, ut lib. 46. tit. 8. dig. 7. et de patre, qui ratam habet bonorum possessionem a filio petitam, lib. 38. tit. 15. dig. 5. them. 1.

11) neque heres meus ratum habere potest] Haec enim bonorum possessionis et aditionis differentia est, quod bonorum possessionis ab alio petita rata haberi potest: in aditione vero voluntas praecedere debet, ut lib. 36. tit. 1. dig. 65.

12) neque enim transit ad eum] Heres meus nec durante tempore praestituto bonorum possessionem nomine meo petitam ratam habere potest, ut lib. 46. tit. 8. dig. 7.

Cum causa cognita¹³⁾ petitur bonorum possessio, pro tribunali datur: neque enim decretum de plano fit, neque bonorum possessio sine tribunali datur.

13) cum causa cognita] Neque enim omnes bonorum possessionis causae cognitione et decreto egent, sed quaedam etiam de plano dantur, ut lib. 38. tit. 15. dig. 2. them. 2. Cognovisti autem Inst. lib. 3. tit. 9. bonorum possessiones non peti, sed sufficere etiam eas quoque modo agnoscere. Lege lib. 1. tit. 16. dig. 9. et lib. 48. tit. 5. dig. 11. et lib. 50. tit. 17. dig. 10.

Si quidam petierint, quidam autem repudiaverint,

IV. Aut tempore exclusi fuerint, aut mortui fuerint, antequam peterent,

V. Portiones eorum his, qui petierunt, accrescunt¹⁾.

1) his, qui petierunt, accrescunt] In bonorum possessionibus servatur ius accrescendi. Nam si multis bonorum possessio competat, et unus eorum eam admiserit, ceteri autem eam amiserint, vel quod ius suum repudiaverint, vel quod tempore exclusi fuerint, vel quod ante petitionem bonorum possessionis mortui fuerint, portiones eorum ei, qui bonorum possessionem admisit, accrescunt, et si quid lucrifacere deberent ei, si bonorum possessionem admisissent, hoc petenti acquiritur. Quoniam autem patrono quidem in certam partem bonorum possessionem contra tabulas Praetor pollicetur, scripto autem heredi in alteram partem bonorum possessionem secundum tabulas, consequens est, et in hac specie non esse ius accrescendi. Sed si scriptus heres non petierit bonorum possessionem secundum tabulas, iterum Praetor pollicetur, se datum patrono in partem heredis scripti bonorum possessionem secundum tabulas. Atqui si reliqui omnes, in quibus ius accrescendi est, semel portionem suam admiserint, eis portiones reliquorum accrescunt.

Didicisti enim lib. 28. tit. 5. dig. 59. in iure accrescendi nobis opus non esse secunda bonorum possessione, nec secunda aditione, ut tit. 11. huius libri, dig. 2. them. 9. Lege et lib. 38. et ad illum adnotata.

VI. Paul. Patronus autem petens in partem¹⁾ bonorum possessionem contra tabulas non habet ius

1) Malim παραγγεῖσθαι. m) Adde καὶ inter διαγνώσεως et δεκτέου. mm) Fabr. περιγρη.

τῆς προσανθήσεως. ὅθεν ἐὰν ὁ γεγραμμένος κληρο-
νόμος μὴ αἰτήσῃ τὴν ἐκ τῆς διαθήκης βοήθειαν,
οὐ προσυῦξαι τῷ πατρῷνι τὸ μέρος αὐτοῦ, ἀλλ'
ἄνωθεν ὁ προκίτωρ αὐτῷ δίδωσι διακατοχὴν· καίτοι
τῶν ἄλλων ἕκαστος αὐτοῦντων καὶ μὴ δεομένων δευτέ-
ρας αἰτήσεως ἐν ταῖς προσανθήσεσιν.

ὁ δὲ πατρῶν αἰτῶν εἰς μέρος] Καλοκύρον. Μὴ
περιτὴν ἢ ἀκαίρον νομίσης τὴν εἰς μέρος λέξιν ἐνταῦθα κει-
μένην· ἀλλ' ἀναγνώθι τὸ α. κεφάλαιον τοῦ δ. τίτ. τοῦ
μθ. βιβλίου, καὶ γνώθι, ὅτι ἡ διακατοχὴ τῶν ἀπελευθέρων
εἰς μέρος αἰτεῖται παρὰ τῶν πατρῶνων. ἄλλως γὰρ ἡ ἀρχαιο-
λογία τῶν νόμων εἶχεν, ἥτοι εἰς ἡμῶν. μετὰ δὲ ταῦτα οἱ
πρῶτοι ἀντὶ τῆς παλαιᾶς ἀγωγῆς, ἢ οἱ πατρῶνες εἶχον,
τὴν κόντρα τὰ βουλάς δεδώκασιν, καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ ἡμῶν. οὐ
δὲ γνώθι, ὅτι σημερον τοῦτο τὸ μέρος τὸ τρίτον ἐστίν. [Sch. q.
v. 292.]

Ἡ τῶν διακατοχῶν εὐεργεσία πολύτροπός ἐστι·
πῆ μὲν ἐναντιοῦται τῇ γνώμῃ τοῦ τελευτήσαντος·
πῆ δὲ συντρέχει αὐτῇ· καὶ ποτὲ μὲν δίδεται τοῖς
ἔχουσι νόμιμον δίκαιον· ποτὲ δὲ τοῖς ἀπολέσασιν
αὐτὸ κατὰ τὸ πολιτικόν, ὡς ἐπὶ τῶν αὐτεξουσίων
γενομένων παιδῶν. καὶ ἐπὶ παραφυλακῇ δὲ τῶν νό-
μων δίδεται ἢ διακατοχῇ.

ἡ τῶν διακατοχῶν εὐεργεσία] Ἡ τῶν διακατοχῶν
εὐεργεσία ἐκ πολλῶν αἰτιῶν ἐστίν. τινὲς μὲν γὰρ αὐτῶν ἐναν-
τιοῦνται τῇ βουλῇ τοῦ τελευτήσαντος· τινὲς δὲ κατὰ τὴν
βούλην αὐτοῦ δίδονται. πάλιν αἱ μὲν ἐξ ἀδιαθέτου παρε-
χονται τοῖς ἔχουσι τὸ λεγόμενον δίκαιον καὶ τοῖς ἀπολέσασιν
αὐτὸ διὰ καπίτις δεμινοῦτιονος. εἰ καὶ τὰ μάλιστα κατὰ τὸ
πολιτικὸν ἀπονοσῶν οἱ παῖδες διὰ τὴν καπίτις δεμινοῦτιονα
παρνομένοι εἶναι σοῦοι κληρονομοί, ὅμως διὰ τὸ δίκαιον καὶ
ἀνοσῆζει τὴν καπίτις δεμινοῦτιονα αὐτῶν ὁ πρῶτος, καὶ καλεῖ
αὐτοὺς. καὶ ἐπὶ παραφυλακῇ δὲ τῶν νόμων δίδωσι διακατοχὴν
ὁ πρῶτος. [Sch. r. v. 292.]

ἐναντιοῦται τῇ γνώμῃ τοῦ τελευτήσαντος]
Ἐναντιοῦται τῇ τελευτήσαντι ἢ κόντρα τὰ βουλάς. συντρέχει
ἢ σεκοῦνδουμ τὰ βουλάς καὶ ἢ σεκοῦνδουμ νουκουπατίονεν.
[Sch. s. v. 293.]

Αἱ διὰ σημείων γεγραμμέναι διαθήκαι οὐ γι-
νώσκονται τῷ πρῶτῳ· τὰ γὰρ σημεία οὐκ εἰσὶ
γράμματα.

αἱ διὰ σημείων γεγραμμέναι διαθήκαι] Τοῦτο
ἐπὶ παραγῶν· ἐπὶ δὲ γὰρ στρατιωτῶν ἔρρωται, ὡς βιβ. κθ'.
τι. α'. διγ. μ'. καὶ προδήλως ἠρμόζει ἢ σεκοῦνδουμ τὰ βουλάς.
[Sch. t. v. 293.]

Σημεῖοσι, ὅτι τὰ σημεία οὐκ εἰσὶ γράμματα. ὁμοίως ἐξ
ἀντιδιαστολῆς βιβ. ν'. τίτ. ιγ'. διγ. α'. θεμ. γ'. ἐν δὲ τῇ περὶ τῆς
πίστεως τῶν συμβολαίων ἐξ. νεαροῖ γράμματα αὐτὰ ἐδέξατο
εἰπὼν, ὡς ἐὰν ὡσεὶ σημεία προσγεγραμμένα· ἐν δὲ τῷ εἰρη-
μένῳ ιγ'. τοῦ ν'. βιβλίου φησὶν, ὅτι τοῖς δὲ τῶν τεχνῶν ἐργα-
ταῖς, αἰτινες οὐτε διὰ γραμματικῶν, οὐτε διὰ σημείων ἀνονο-
ται. λέγει βιβ. κθ'. τίτ. α'. διγ. μ'., ὅτι ἐὰν ὑπαγορεύσῃ
στρατιωτῆς διαθήκην, καὶ μὴ φθάσῃ γραφῆναι, δεχόμεθα τὰ
σημεῖα εἰς διαθήκην, ἐὰν μέντοι νομίμως ἀποδειχθῇ, οὕτω
ταῦτα γινεσθῆναι. καὶ βιβ. λβ'. διγ. ια'. φησὶν, ὅτι ἀπὸ σχι-
δαρίου διαθήκης οὐ δίδεται φιδεϊκομμισσον, κἄν ἔχη ὅμματα
φιδεϊκομμισσου. [Sch. t. v. 293.]

ζ. Οὐλπ. Καὶ δοῦλος δύναται διακατοχὴν αἰ-
τεῖν, ἐὰν αὐτὸ τοῦτο γινώσκῃ ὁ προκίτωρ, ὅτι
δοῦλός ἐστι· καὶ τῷ ἀπόντι γὰρ καὶ μὴ αἰτοῦντι
δίδεται ἢ διακατοχῇ, ἐὰν τοῦτο γινώσκῃ ὁ προκίτωρ.
καὶ γυνὴ δὲ δύναται ἄλλω αἰτεῖν.

καὶ δοῦλος] Ἐν ᾧ καὶ ὁ κύριος αὐτοῦ φησὶν ἀφαιρέσει,
ὡς βιβ. λς'. τίτ. α'. διγ. ξε'. ἀναγνώθι τούτου τοῦ βιβλίου
τίτλον ια'. διγ. ι'. [Sch. u. v. 293.]

α) Lego in pro in, quod habet Fabrotus.

accrescendi. Unde si heres scriptus bonorum posses-
sionem secundum tabulas non petierit, non accrescit
patrono portio eius, sed Praetor denuo ei bonorum
possessionem dat: tametsi reliqui semel petant nec
secunda petitione indigeant in iure accrescendi.

1) patronus autem petens in partem] Ca-
locyri. Ne supervacaneam vel intempestivam existimes
vocem in partem hoc loco positam: sed legas caput I.
tit. 4. lib. 49. et scias, bonorum possessionem libertor-
um ex parte a patronis peti. Aliter enim ius vetus se
habebat, id est, ex parte dimidia. Postea vero Prae-
tores pro veteri actione, quam patroni habebant, contra
tabulas bonorum possessionem dederunt, et ipsi in par-
tem dimidiam. Tu vero scias, hodie hanc partem esse
tertiam.

Bonorum possessionum beneficium 2) multiplex L. 6. §. 1.
est: modo enim voluntati defuncti repugnat 3): modo D. XXXVII.
vero succurrit ei: et interdum quidem datur habentibus ius legitimum: interdum vero iis, qui secundum ius civile id amiserunt, ut in liberis emancipatis. Legum quoque tuendarum causa datur bonorum possessio.

2) bonorum possessionum beneficium] Bonorum possessionum beneficium ex multis causis est. Quaedam enim earum voluntati defuncti repugnant: quaedam vero secundum voluntatem eius dantur. Kursus quaedam ab intestato dantur habentibus ius legitimum, et his, qui id amiserunt capitis deminutione. Quamvis iure civili deficiant liberi, qui propter capitis deminutionem sui heredes esse desinunt, tamen propter aequitatem capitis deminutionem eorum Praetor rescindit, et eos vocat. Legum quoque tuendarum causa Praetor dat bonorum possessionem.

3) voluntati defuncti repugnat] Bonorum possessio contra tabulas repugnat defuncto. Bonorum possessio secundum tabulas et secundum nuncupationem succurrit.

Notis scripta testamenta 4) nota non sunt Prae- §. 2.
tori: notae enim non sunt literae.

4) notis scripta testamenta] Haec in paga-
nis: nam in militibus valent, ut lib. 29. tit. 1. dig. 40.
et manifesto competit bonorum possessio secundum
tabulas.

Nota, notas non esse literas. Similiter ex argu-
mento lib. 50. tit. 13. dig. 1. them. 3. In Novella autem 68.
de fide instrumentorum eas pro literis accipit, dicens,
quodsi notae adscriptae sint: in dicto autem tit. 13.
lib. 50. ait, ceterarum vero artium opificibus, quae neque
per literas, neque per notas conficiuntur. Lib. 29. tit. 1.
dig. 40. ait: Si miles testamentum dictaverit, neque
antea scriptum sit, notas accipimus pro testamento, si
tamen legitime probetur, hoc ita subsecutum esse. Et
lib. 32. dig. 11. ait, ex schedario testamenti fideicom-
missum non praestari, licet verba fideicommissi habeat.

VII. Ulp. Servus quoque 1) petere potest bono-
rum possessionem, si hoc ipsum Praetor sciat, eum
servum esse: nam et absenti et non petenti datur
bonorum possessio, si Praetor hoc sciat. Sed et fe-
mina alii 2) petere 3) potest.

1) servus quoque] Si dominus eius ratum ha-
buerit, ut lib. 36. tit. 1. dig. 65. Lege huius libri tit. 11.
dig. 10.

L. 7. pr.
D. eod.

ἄλλω] Ἀνάγνωθι βιβλίον ις'. τιτ. α'. διγ. β'. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα. [Sch. x. V. 293.]

αἰτεῖν] Ὅτε φανερώς ὁ πραιτωρ βούλεται δι' αὐτῆς ἐκείνῃ τὴν διακατοχὴν παρασχέιν, ὡς περὶ μητρὸς διγ. ιε'. ἀνάγνωθι βιβλίον γ'. τιτ. γ'. διγ. μ'. [Sch. y. V. 293.]

L. 7. §. 1.
D. XXXVII.
1. Ἄνηθος οὔτε διακατοχὴν αἰτῆσαι οὔτε δικαστήριον ὑποδέξασθαι χωρὶς ἐπιτρόπου δύναται· ἀλλὰ τῷ μὲν ἀνήθῳ ὁ ἐπίτροπος αἰτεῖ διακατοχὴν· τῷ δὲ νηπιῷ μέχρις ἐπὶ τῶν ὁ πατῆρ.

τῷ μὲν ἀνήθῳ ὁ ἐπίτροπος αἰτεῖ] Καὶ τῷ ἴφραντι αἰτεῖ ὁ ἐπίτροπος, ὡς βιβλίω ις'. τιτ. α'. διγ. ξε'. θέματι δ'. καὶ βιβ. ε'. τοῦ κώδικος τίτλῳ ιβ'. διατάξει β'. [Sch. z. V. 293.]

§. 2. Τὰς δὲ τῆς εἰδήσεως ἡμέρας τοῦ ἐπιτρόπου καὶ τοῦ πατρὸς ἀριθμοῦμεν εἰς τὸν χρόνον τῆς διακατοχῆς.

καὶ τοῦ πατρὸς] Τοῦτο τὸ ἰδικὸν ἐπὶ ἴφραντι^{ο)} διὰ τὰ εἰρημένα βιβλίω λη'. τίτλῳ ιε'. διγ. γ'. ὅτι ἡ τοῦ πατρὸς μου εἰδήσις περὶ τὸν χρόνον οὐ βλάπτει με ἄγνοήσαντα διακατοχὴν ἀρμόσαι μοι. [Sch. a. V. 293.]

Τοῦτο περὶ τῶν ἄλλων, οὐ μὴν περὶ ἴφραντος εἴρηται, διὰ τὸ προκείμενον ἐν τῷ παρόντι διγέστω ζ'. τοῦ α'. τίτλου τοῦ βιβλίου. περὶ δὲ τῶν ἀρμόζουσῶν κληρονομιῶν ἴφραντι ὑπερσοῖω ἀνάγνωθι τὸν γ'. τίτλον τοῦτο τοῦ βιβλίου καὶ βιβλίου ε'. τιτ. λ'. διατ. ν) ιη'. καὶ τὴν τυπούσαν παραπέμπασθαι τὸ διασκέμειν δικαίον νεορῶν. [Sch. a. V. 293.]

εἰς τὸν χρόνον τῆς διακατοχῆς] Καίτοι εἴρηται βιβ. ζ'. τοῦ κώδικος τίτλῳ λθ'. διατάξει γ'. καὶ βιβ. β'. τιτ. μα'. διατάξει ε'. καὶ ἐν τῇ περὶ τῶν γάμων νεορῶν κεφαλ. κδ'. μὴ τρέχειν τῶν νέων^{ι)} χρόνον πληρῆ τῆς τριακονταετίας καὶ τεσσαρακονταετίας ἀρμόζουσας ἀπὸ τῆς ἡβῆς. [Sch. b. V. 294.]

Καίτοι εἴρηται τίτλῳ γ'. διγ. α'. ὅτι ἐὰν ἀμελήσῃ ὁ πατῆρ, οὐκ ἀποκλείεται ὁ ἴφρανς. [Sch. b. V. 294.]

L. 8.
D. eod. η'. Αἰτεῖν ὁ ἐπίτροπος, οὐ μὴν πραιτεῖσθαι δύναται διακατοχὴν.

οὐ μὴν πραιτεῖσθαι δύναται] Ἄλλ' ὁ ἀνήθος ἀθροιστικῶς αὐτοῦ, ὡς βιβλίω κς'. τίτλῳ η'. διγ. ια'. οὔτε ὁ πούπιλλος ἄνευ τοῦ ἐπιτρόπου, ὡς βιβλίω ε'. τοῦ κώδικος τιτ. λα'. διατάξει ε'. [Sch. c. V. 294.]

L. 9.
D. eod. θ'. Ἐφ' ὅσον ἄδηλόν ἐστιν, εἰ καταδέχονται οἱ τοῦ πρώτου βαθμοῦ, τοῖς ἐξῆς οὐ τρέχει ὁ χρόνος.

ἐφ' ὅσον ἄδηλόν ἐστιν] Ἐὰν πολλοὶ ὡς βαθμοὶ τῆς διακατοχῆς, ἕως ὅτε ἐν ἀδηλῷ ἐστὶ τὸ εἰ ἤτησαν οἱ ἐν τῷ α'. βαθμῷ τὴν διακατοχὴν, ἢ οὐκ ἤτησαν, ἕως τότε οὐ ψηφίζεται τοῖς ἐν τῷ β'. βαθμῷ, οὐδὲ τρέχει ἡ τῆς διακατοχῆς ἡμέρα. [Sch. d. V. 294.]

L. 10.
D. eod. ι'. Ἡ τοῦ νόμου ἄγνοια εἰς τὸ μὴ δραμεῖν τὸν χρόνον οὐ συμβάλλεται, εἴπερ εἶχε τοὺς δυναμένους ἐρωτηθῆναι. τοιγαροῦν καὶ πρὸ τῆς ἀνοξείως τῶν διαθηκῶν τρέχει· ἀρκεῖ γὰρ εἰδέναι, ὅτι ἐτελεύτησεν ὁ διαθέμενος, καὶ ὅτι ἐγγύτερον συγγενῇ αὐτὸν καταλείπειν.

ἡ τοῦ νόμου ἄγνοια] Ἐν ταῖς διακατοχαῖς οὐκ ὠφελεῖ ἡ τοῦ νόμου ἄγνοια πρὸς τὸ μὴ δραμεῖν τὸν χρόνον αὐτῶν, ὅθεν τῷ γεγραμμένῳ κληρονόμῳ καὶ πρὸ τῆς ἀνοξείως τῶν διαθηκῶν τρέχει ὁ χρόνος. ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ εἰδέναι, ὡς ἐτελεύτησεν ὁ γράμψας αὐτὸν κληρονόμος, ἢ ὅτι ὁ συγγενὴς αὐτοῦ ἐτελεύτησεν ἐγγύτερον αὐτὸν καταλείπων συγγενῇ· καὶ ἀρκεῖ αὐτῷ ἐμπειρον τῶν νόμων ἐρωτηθῆναι περὶ τοῦ νόμου. τὴν γὰρ εἰδῆσαν οὐ ταύτην δεχομεθα, ἢν ἔχουσιν οἱ τῶν νόμων ἐμπειροί, ἀλλὰ ἢν ἕκαστος^{ι)} καθ' ἑαυτὸν ἢ συνετιότερος ἐρωτῶν μαθεῖν δύναται. [Sch. e. V. 294.]

ο) Malim ἐπὶ ἴφραντος. π) Sic lego pro διγ. quod habet Fabr. ρ) Legendum videtur κατὰ τῶν νέων. ρ) Lege ἕκαστος pro ἕκαστον, quod habet Fabr.

2) alii] Lege lib. 16. tit. 1. dig. 2. et in eo adnotata.

3) petere] Quum Praetor evidenter per eam illi bonorum possessionem dare vult, ut de matre dicitur dig. 15. Lege lib. 3. tit. 3. dig. 41.

Impubes nec bonorum possessionem petere, nec iudicium suscipere sine tutore potest: sed impuberi quidem tutor bonorum possessionem petit⁴⁾: infanti autem usque ad annum septimum pater.

4) impuberi quidem tutor — petit] Infanti quoque tutor petit, ut lib. 36. tit. 1. dig. 65. them. 4. et lib. 6. Codicis, tit. 12. const. 2.

Dies autem scientiae tutoris et patris⁵⁾ numeramus in tempus bonorum possessionis⁶⁾.

5) et patris] Hoc singulare est in infante propter ea, quae dicta sunt lib. 38. tit. 15. dig. 3. scientiam patris mei circa tempora mihi non nocere ignoranti, bonorum possessionem mihi competere.

Hoc de reliquis, nec vero de infante dicitur propter id, quod propositum est in hoc dig. 7. tit. 1. huius libri. De hereditatibus autem, quae infanti in potestate constituto competunt, lege tit. 3. huius libri, et lib. 6. (Codicis) tit. 30. const. 18. et novellam constitutionem, quae ius deliberandi transmitti definit.

6) in tempus bonorum possessionis] Atqui dicitur lib. 7. Codicis, tit. 39. const. 3. et lib. 2. tit. 41. const. 5. et Novella de nuptiis cap. 24. contra minores non currere tempus, nisi triginta et quadraginta annorum, quod incipit a pubertate.

Atqui dicitur tit. 3. dig. 1.: Si pater neglexerit, infans non excluditur.

VIII. Petere tutor, nec vero repudiare potest¹⁾ bonorum possessionem.

1) nec vero repudiare potest] Sed impubes auctore eo, ut lib. 26. tit. 8. dig. 11. neque pupillus sine tutore, ut lib. 6. Codicis, tit. 31. const. 5.

IX. Quamdiu incertum est¹⁾, an admittant hi, qui in priore gradu sunt, sequentibus tempus non currit.

1) quamdiu incertum est] Si multi sunt gradus bonorum possessionis, quamdiu incertum est, utrum petierint hi, qui in primo gradu sunt, bonorum possessionem, an non petierint, tamdiu non computatur his, qui in secundo gradu sunt, nec currit dies bonorum possessionis.

X. Iuris ignorantia¹⁾, quo minus tempus currat, non prodest, siquidem habuit, quos consulere posset. Itaque et ante aperturam testamenti currit: sufficit enim scire, testatorem mortuum esse, seque propiorum cognatum ab eo relictum.

1) iuris ignorantia] In bonorum possessionibus iuris ignorantia non prodest, quo minus tempus earum currat. Unde scripto heredi et ante aperturam testamenti tempus currit. Satis enim ei est, scire, mortuum esse eum, qui heredem eum scripsit, aut cognatum suum esse mortuum, seque proximum cognatum ab eo relictum: et satis ei est, iuris peritum de iure consulis. Scientiam enim non hanc accipimus, quam habent iuris periti, sed quam quisque per se, vel prudentiores consulens habere potest.

Ἦ ἰβ. διάταξις τοῦ ἰη. τίτλου*) α'. βιβλίον φησίν, ὅτι τὰς διατάξεις οὐδεὶς δύναται ἀγνοεῖν· καὶ β'. τοῦ ιζ. τίτλου, ὅτι τὰ διγέστα ὡς αἱ διατάξεις κρατοῦσιν. [Sch. e. V. 294.]

ια'. Γάτου. Ὁ ἐπίτροπος ἐπιζήμιον αἰτήσας διακατοχὴν τῷ ἀνήθῳ ἐλέγεται τῇ κατὰ τῆς ἐπιτροπῆς) ἀγωγῇ.

ιβ'. Οὐλπιανῶ. Εἰσὶ τινες καὶ τοῦ δημοσίου καὶ τῆς πόλεως προτιμώμενοι, ὡς ἡ γαστήρ καὶ ὁ μαινόμενος διάδοχος, καὶ ὁ κληρονόμος τοῦ αἰχμαλώτου.

εἰσὶ τινες καὶ τοῦ δημοσίου] Ἔσθ' ὅτι καὶ κατὰ φύσκου καὶ κατὰ πόλεως δεχόμεθα τινας, καὶ προτιμώμεν αὐτούς. τί γὰρ, εἰ γαστήρ προκείται παῖδα τοῦ τελευτήσαντος ἐγκυμονομένη ὡς διάδοχον αὐτοῦ, ἢ ἐν αἰχμαλωσίᾳ τινὸς τελευτήσαντος ὑπῆσαν ὁ κατὰ νόμον διάδοχος; ἐπὶ τοῦτων γὰρ πάντων οὐτε φύσκος ὡς βακάντια διαφέρειν αὐτῇ), ἀλλὰ προτιμᾶται ἡ γαστήρ γαμετῆς τοῦ τελευτήσαντος καὶ ὁ μεμνῶς αὐτοῦ διάδοχος, καὶ ὁ πρὸς τὴν κληρονομίαν τοῦ αἰχμαλώτου ἀπὸ νόμου καλούμενος. [Sch. f. V. 294.]

καὶ τῆς πόλεως] Ἐρηται βιβλίω ι'. τοῦ κώδικος τίτλω ι'. διατάξει α'. ὅτι τῶν ἀδιαδοχῶν τὰς οὐσίας ὁ φύσκος, οὐ μὴν αἱ πόλεις λαμβάνουσι, κἂν ἔχωσι τοιοῦτον προνομον. [Sch. g. V. 294.]

καὶ ὁ μαινόμενος διάδοχος] Ὁ μαινόμενος ἐν διαθήκῃς ἐξωτικῆς κληρονόμος οὐ γίνεταί, εἰ μὴ δι' ὑπεξουσίᾳ αὐτοῦ γραφομένου) κληρονόμος. γίνεταί δὲ γενεσσάριος πατρὶ καὶ δευτέρῳ, ὡς βιβ. κθ'. τίτ. β'. διγ. ξγ'. ἀνάγνωθι τὰ ἐκεῖ παραγεγραμμένα. [Sch. h. V. 295.]

Ὁ κατὰ νόμον κληρονομησάτω κωλύμενος οὐτε διακατοχὴν αἰτεῖ.

ὁ κατὰ νόμον κληρονομησάτω κωλύμενος] Ὁπουδήποτε ἐν εὐρεθῇ νόμος ἢ δόγμα συγκλήτων ἢ διάταξις κωλύουσα τινα κληρονομεῖν, πάντως ὁ τοιοῦτος καὶ διακατοχὴν λαμβάνειν κωλύεται. [Sch. i. V. 295.]

οὐτε διακατοχὴν αἰτεῖ] Καίτοι ὁ μὲν πολιτικός τὸν ἐμαγαρίπτον ἐκβάλλει, ὁ δὲ πραιτωρ εἰσδέχεται, ὡς ἐν τῷ τέλει τοῦ ε'. διγέστου. [Sch. k. V. 295.]

ιγ'. Ἀφρικ. Ὁ κεφαλικῶς καταδικασθεὶς καὶ μὴ ἀποκαταστάς οὐκ αἰτεῖ διακατοχὴν. κεφαλικὴ δὲ καταδίκη ἐστίν, ἐξ ἧς θάνατος ἢ περιορισμὸς ἐπιφέρεται. ὁ μόντος ἐξόριστος λαμβάνει διακατοχὴν.

καὶ μὴ ἀποκαταστάς] Τὰς ἐπὶ ἐγκλήμασι καὶ ἀτιμίαις ἀποκαταστάσεις βασιλεὺς καὶ συγκλήτος δίδωσιν, οὐ μὴν καὶ ἄρχον, ὡς βιβ. γ'. τίτ. α'. διγ. α'. [Sch. l. V. 295.]

κεφαλικὴ δὲ καταδίκη ἐστίν] Κεφαλικὴ ἐστὶ καὶ ἡ ἐπάγουσα πολιτείας ἐπιτίσιον, ὅποια ἐστὶν ἡ δεπορτατίων, ὡς βιβ. ν'. τίτ. ιε'. διγ. ργ'. ὁμοίως δὲ τοῖς ἐνταῦθα βιβ. μη. τίτ. α'. διγ. β'. [Sch. m. V. 295.]

ιδ'. Οὐλπ. Συγγενὴς τοῦ τελευτήσαντος κατηγορήσας πλαστής διαθήκης, εἰ καὶ μετὰ πολὺν χρόνον ἀποδείξει τοῦτο, καὶ μετὰ τὸ παρελθεῖν τὸν χρόνον τῆς αἰτήσεως, ὅμως δοκεῖ τὴν διακατοχὴν ἐπιγρῶναι.

συγγενὴς τοῦ τελευτήσαντος] Προπίνκουσ τις κατηγορεῖ διαθήκης ὡς πλαστής, καὶ μετὰ μακρὸν χρόνον ἀπέδειξεν εἶναι αὐτὴν πλαστὴν. εἰ καὶ τὰ μάλιστα παρεδράμεν ὁ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διακατοχῆς χρόνος, ἢ ἠδύνάτο αἰτήσαι ἄλλοθεν πλαστὴν εἶναι τὴν διαθήκην, ὅμως) ἐκ τοιαύτης προαιρέσεως τὴν κατηγορίαν ἐνεστήσατο, ὥστε τὸ ἴδιον δίκαιον ἐναντὶ φύλαξαι, πιστεύεται ἤδη καταδέχασθαι τὴν διακατοχὴν· καὶ οὕτως ἐστὶν ὡς αἰτήσας αὐτὴν. ἀνάγνωθι βιβλίον κθ'. τίτ. β'. διγ. μς'. ἀνάγνωθι καὶ διγ. ζ'. θέμα α'. [Sch. n. V. 295.]

*) Adde τοῦ ante α'. βιβλίον. ι) Malim legere τῇ κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀγωγῇ. κ) Locus corruptus est. Fortasse sic emendandus est: οὐτε φύσκω ὡς βακάντια διαφέρειν αὐτῇ sc. τὰ πράγματα τοῦ τελευτήσαντος. σ) Lege γραφομένου κληρονόμων, cf. Basil. lib. XXXV. tit. 14. cap. 54. a me editum. ω) Addendum videtur ἰπειδῆ, quod et Fabrotus in vertendo reddidit quia.

Constitutio 12. tit. 18. lib. 1. ait, constitutiones ignorare posse neminem: et const. 2. tit. 17. digesta ut constitutiones valere.

XI. Gaii. Tutor, qui damnosam bonorum possessionem pupillo petit, tutelae actione tenetur. L. 11. D. XXXVII. 1.

XII. Ulpiani. Quidam sunt, qui et fisco¹⁾ et civitati²⁾ praeferruntur, ut venter et furiosus successor³⁾, et heres captivi. L. 12. pr. D. eod.

1) quidam sunt, qui et fisco] Interdum et contra fiscum, et contra civitatem quosdam admittimus, eosque praeferrimus. Quid enim, si uxor adsit postumo defuncti grvida, utpote successore eius, vel quodam in captivitate defuncto adsit ex lege successor? In his enim omnibus neque fisco ut vacantia bona competunt, sed praefertur venter uxoris defuncti, et furiosus eius successor, et qui ad hereditatem captivi ex lege vocatur.

2) et civitati] Const. 1. tit. 10. lib. 10. Codicis dicitur, bona eorum, qui sine successore decedunt, fiscum, nec vero civitates occupare, quamvis tale privilegium habeant.

3) et furiosus successor] Furiosus ex testamento extranei heres non fit, nisi per eos, qui in potestate eius sunt, heredes scriptos. Necessarius autem patri et domino heres existit, ut lib. 29. tit. 2. dig. 63. Lege ibi adnotata.

Qui lege heres esse prohibetur⁴⁾, nec bonorum §. 1. possessionem petit⁵⁾.

4) qui lege heres esse prohibetur] Ubiunque Lex, vel Senatusconsultum, vel constitutio reperitur, quae aliquem heredem esse prohibet, omnino is et bonorum possessionem accipere prohibetur.

5) nec bonorum possessionem petit] Atqui ius civile emancipatos repellit, Praetor autem eos admittit, ut in fine digesti 6.

XIII. African. Capitis damnatus et non restitutus¹⁾ non petit bonorum possessionem. Capitalis autem damnatio est²⁾, ex qua mors aut deportatio inferitur. Relegatus tamen bonorum possessionem accipit. L. 13. D. eod.

1) et non restitutus] Propter crimina et infamiam in integrum restitutiones Princeps et Senatus concedit, nec vero magistratus, ut lib. 3. tit. 1. dig. 1.

2) capitalis autem damnatio est] Capitalis etiam est, quae civitatis amissionem infert, qualis est deportatio, ut lib. 50. tit. 16. dig. 103. Similia iis, quae hoc loco, dicuntur lib. 48. tit. 1. dig. 2.

XIV. Ulp. Propinquus defuncti¹⁾, qui testamentum falsum accusavit, licet post longum tempus hoc probaverit, etiam postquam tempus petitionis praeterlapsum erat, tamen bonorum possessionem agnovisse videtur. L. 14. D. eod.

1) propinquus defuncti] Propinquus quidam testamentum ut falsum accusat, et post longum tempus probavit, id esse falsum. Licet tempus bonorum possessionis ab intestato, quam petere poterat certus, falsum esse testamentum, praeterierit, tamen [quia] tali proposito accusationem instituit, ut suum ius sibi servaret, iam bonorum possessionem admittere creditur: ac perinde est, ac si eam petiisset. Lege lib. 29. tit. 2. dig. 46. Lege et dig. 7. them. 1.

L. 15. *ιέ. Παύλου.* Ἡ αἰτηθεῖσα διὰ τῆς μητρὸς τῶ ἀνήβω διακατοχῇ οὐ προσπορίζεται αὐτῷ, εἰ μὴ ὁ ἄρχων βουλευθῆ ἑπιφανῶς αὐτὴν δοῦναι διὰ τῆς μητρὸς τῶ ἀνήβω.

L. 16. *ις. Αὐτός**). Ἐὰν αἰτηθῆ σοι δι' ἄλλον διακατοχῇ καὶ ἄρξῃ μαινεσθαι, δοκεῖς δεκτὸν ἡγήσασθαι ἢ γὰρ τοῦ γενομένου^{γ)} ἀποδοχῇ τὴν γενομένην αἰτήσιν βεβαίω.

L. 1. *ιζ. Πᾶσα διακατοχῇ ῥητῶ περικλείεται χρόνω.* δύναιται δὲ ὁ υἱὸς καὶ ἄγνοοῦντος τοῦ πατρὸς αἰτῆσαι διακατοχὴν· καὶ ἐὰν ὁ πατὴρ ἀποδέξηται, προσπορίζεται αὐτῷ ἢ τῶν πραγμάτων χρῆσις. ἐὰν δὲ μὴ ἀποδέξηται ὁ πατὴρ, μένει παρὰ τῶ παιδί καὶ ἡ δεσποτεία καὶ ἡ χρῆσις. εἰς οὖν τελευτήσῃ ὑπεξουσίον τινα γράψας κληρονόμον, ἢ ἐὰν τελευτήσῃ μητρη ἐπὶ παιδί ὄντι ὑπεξουσίω τοῦ ἰδίου πατρὸς, ἀπλῶς ἐὰν ἄρμόσιον ὑπεξουσίω τοῦ ἰδίου πατρὸς διακατοχῇ, ζητούμεν αὐτὸν τὸν υἱὸν γινῶναι, ὅτι ἤρμοσεν αὐτῷ διακατοχῇ.

καὶ ἄγνοοῦντος τοῦ πατρὸς] Θεοδώρου. Καὶ ἄγνοοῦντος τοῦ οἰκείου πατρὸς αἰτεῖ διακατοχὴν ὁ ὑπεξουσίος. ἀλλ' εἰ μετὰ ταῦτα ἡτοναβιτεύσῃ, προσπορίζει αὐτῷ τὸν οὐσούφρονον τῶν παραγενομένων αὐτῷ ἐκ τούτου. ἀνάγνωθι τὴν ἡ. διατάξιν τοῦ ζα. τίτλου τοῦ προκειμένου ε. βιβλίου. [Sch. o. V. 295.]

Ἐπειδὴ κἄν ἐναντιοῦται ὁ πατὴρ, δύναιται ὁ υἱὸς αἰτῆσαι διακατοχὴν ἰδίω κινδύνῳ, ὡς μὴ προσποριζομένης τῷ πατρί τῆς τῶν πραγμάτων δεσποτείας, διὰ τοῦτο καὶ ἄγνοοῦντος τοῦ πατρὸς καλῶς αἰτεῖται²⁾ διακατοχὴν. τὸ μὲν γὰρ παλαιὸν εἶχεν, ὅτι τότε καὶ ἡ αἰτήσις ἰσχυεῖ, ὅτε ὁ πατὴρ ἡτοναβιτεύσει. σημερον δὲ πρὸς τὸ νῦν κρατοῦν μετεφράσθη ἡ διατάξις λέγουσα, ὅτι ἡ μὲν αἰτήσις καλῶς γίνεται. τότε δὲ κερδαίνει ὁ πατὴρ, ὅτε ἡτοναβιτεύσει τὴν αἰτήσιν ἢ ὅτι, ὡς ἐθεμάτισεν, ὑπεξουσίον τις γράψας³⁾ κληρονόμον, ἢ ὅτι μητέρα τελευτήσαν ἡμελλεν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομήσαι. [Sch. o. V. 295.]

L. 2. *ιη. Ἡ τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν διακατοχῇ ἑκα-*
C. *εὐδ.* τὸν ἡμερῶν ἔχει διάστημα.

ἑκατὸν ἡμερῶν ἔχει διάστημα] Θεοδώρου. Ἐντὸς ε. ἡμερῶν οὐτίλιον αἰτεῖται ἢ οὐκδε κογγάτι διακατοχῇ. ἀνάγνωθι τὴν ε. διατάξιν τοῦ παρόντος τίτλου. [Sch. p. V. 296.]
Τὸ πλάτος ἔχει ἢ οὐκδε κογγάτι διακατοχῇ. [Sch. p. V. 296.]

L. 3. *ιθ. Ἐὰν νηπίω ἀρμόσῃ διακατοχῇ καὶ αἰτηθῆ,*
C. *εὐδ.* τελευτήσῃ δὲ ἐκεῖνος ἔτι ὢν νήπιος, ὡς ἀρμόσασαν αὐτῷ τὴν διακατοχὴν παρῆμπε ἐπὶ τοὺς ἰδίους κληρονόμους.

ἐὶν νηπίω] Ὁ χρόνος τῆς αἰτηθείσης τῶ ἡμφαντι διακατοχῆς τρέχει καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ. ἀνάγνωθι τὴν ζ. διατάξιν τοῦ παρόντος θ. τίτλου καὶ τὴν τελευταίαν διατάξιν τοῦ ια. τίτ. καὶ τὴν ια. διατάξιν τοῦ λ. τίτ. τοῦ προκειμένου ε. βιβλίου. [Sch. q. V. 296.]

καὶ αἰτηθῆ] Θεμάτισεν, ὅτι ὁ πατὴρ ἤτησεν αὐτῷ τὴν διακατοχὴν. τοῦτο γὰρ εἴρηται ἐν τῷ ζ. διγ. τοῦ α. τίτ. τοῦ λζ. βιβλίου καὶ πάλιν ἐν τῷ δ. διγέτω τοῦ γ. τίτλου τοῦ αὐτοῦ βιβλίου. [Sch. r. V. 296.]

L. 4. *κ. Ἐὰν αὐτέξουσία θυγάτηρ μὴ αἰτήσῃ τὴν δια-*
C. *εὐδ.* κατοχὴν τὴν ἐκ τοῦ δικαίου τῶν παίδων ἐντὸς τοῦ νενομισμένου χρόνου, τουτέστιν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ, ὁ κληρονόμος οὐ δύναται τὴν κληρονομίαν ἐκδικῆσαι.

ἐάν] Θεοδώρου. Ὁ ἐμαγκίματος μὴ αἰτήσας τὴν οὐκδε λίβερν διακατοχὴν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ, οὐ παρῆμπε αὐτὴν ἐπὶ κληρονόμον. μίμησο τῆς β. καὶ γ. διατάξεως τοῦ προκειμένου τίτλου. [Sch. s. V. 296.]

XV. Paul. Petita per matrem impuberi bonorum possessio ei non acquiritur, nisi Praetor evidenter voluerit eam per matrem impuberi dare.

XVI. Idem. Si tibi per alterum bonorum possessio petita fuerit, et furere coeperis, ratum videris habuisse: rati enim habitio eius, quod actum est, factam petitionem confirmat.

XVII. Omnis bonorum possessio certo tempore concluditur. Potest autem filius etiam ignorante patre¹⁾ petere bonorum possessionem: et si pater ratum habuerit, acquiritur ei rerum ususfructus. Si vero pater ratum non habuerit, apud filium et proprietas et ususfructus manet. Si quis igitur decesserit filiofamilias quodam herede scripto, aut si mater decesserit, relicto filio in potestate patris sui constituto, simpliciter si filiofamilias patris sui bonorum possessio competat, desideramus, ut ipse filius sciat, bonorum possessionem sibi competiisse.

1) etiam ignorante patre] Theodori. Etiam ignorante patre suo filiusfamilias bonorum possessionem petit. Sed si postea ratum habuerit, acquirit ei ususfructum eorum, quae inde sibi obvenerunt. Lege const. 8. tit. 61. huius libri 6.

Quoniam, etiamsi pater dissentiat, filius periculo suo bonorum possessionem petere potest, cum rerum dominium patri non acquiratur, ideo etiam ignorante patre bonorum possessionem recte petit. Ius enim vetus habebat, tunc et petitionem valere, cum pater ratum habuerit. Hodie vero secundum ius, quod nunc obtinet, mutata est constitutio dicens, petitionem recte fieri. Tunc vero pater lucrum facit, cum petitionem ratam habuit: vel quia, ut proposuit, quis filiumfamilias heredem scripsit, vel quia filiusfamilias matri defunctae ab intestato heres extiturus erat.

XVIII. Bonorum possessio ex latere cognatorum centum dierum spatium habet¹⁾.

1) centum dierum spatium habet] Theodori. Intra centum dies utiles bonorum possessio unde cognati petitur. Lege const. 5. huius tituli.

Τὸ πλάτος habet: bonorum possessio unde cognati.

XIX. Si infanti¹⁾ bonorum possessio competat, et petita sit²⁾, ille vero infans adhuc decesserit, bonorum possessionem tanquam sibi competentem ad heredes suos transmittit.

1) si infanti] Tempus bonorum possessionis infanti petitae etiam heredibus eius currit. Lege const. 7. huius tituli 9. et const. ult. tit. 11. et const. 11. tit. 30. huius libri 6.

2) et petita sit] Finge, patrem ei petiisse bonorum possessionem. Hoc enim dicitur dig. 7. tit. 1. lib. 37. et rursus dig. 4. tit. 3. eiusdem libri.

XX. Si¹⁾ filia emancipata²⁾ bonorum possessionem ex iure liberorum intra tempus consuetum, hoc est, intra annum non petierit, heres hereditatem vindicare non potest³⁾.

1) si] Theodori. Filius emancipatus, si non petierit bonorum possessionem unde liberi intra annum, ad heredem eam non transmittit. Memineris const. 2. et 3. huius tituli.

x) Lege ὁ αὐτός. y) Lege γενομένου. z) Malim αἰτεῖ τὴν pro αἰτεῖται. a) Malim ἔγραψε.

αὐτεξουσία θυγάτηρ] Ἐἴ ἦν ἐπεξουσία, τὸ πολυ-
τινον δίκαιον χρόνον οὐκ ἀποκλείεται ὥστε, κἂν μὴ ἦτοσε
δικατοχὴν ἐμπροθέμως, ἠδύνατο μετὰ τὸν χρόνον ἀδιτενεῖν,
καὶ παραπέμπειν τὴν οὐσίαν ἐπὶ τοὺς ἰδίους κληρονόμους.
[Sch. t. V. 296.]

οὐ δύναται τὴν κληρονομίαν ἐκδικῆσαι] Τὸ
κατὰ πόδας ἔχει· οὐ δύναται πρὸς τοὺς ἰδίους κληρονόμους
πέμψαι^{β)}. καὶ φησὶν ὁ Θαλελαῖος· ἐπειδὴ γὰρ αὐτὴ οὐκ
ἤτοσε τὴν δικατοχὴν, οὐδὲν παραπέμπει εἰς τοὺς ἰδίους κλη-
ρονόμους, ἐπειδὴ γὰρ δύναται αἰτηθῆναι ἐντὸς τοῦ χρόνου,
παραδραμόντος ἀπόλλυται. [Sch. u. V. 296.]

κα'. Ὁ χρόνος ὁ τῶν δικατοχῶν ὠρισμένος ἐστὶ,
τουτέστι ζητεῖ τὴν εἰδησὶν τοῦ μέλλοντος αἰτεῖν τὴν
δικατοχὴν. ἂν δὲ ἀγνοῇ, ποίαν δικατοχὴν ὤφειλεν
αἰτῆσαι, τινῶν λεγόντων αὐτῷ, ὅτι ἐγράφη κληρο-
νόμος, ἑτέρων λεγόντων αὐτῷ, ὅτι ἐξ ἀδιαθέτου
καλεῖται, ἀγνοῇ δὲ καὶ ἐκ ποίου κεφαλαίου ἀρμόζει
αὐτῷ δικατοχῇ, καὶ ἐστὶν ἀγνοία αὐτοῦ κατὰ φάκτον,
οὐ τρέχει αὐτῷ ὁ χρόνος τῆς δικατοχῆς.

ὁ χρόνος ὁ τῶν δικατοχῶν] Ὁ χρόνος τῶν δικα-
τοχῶν οὐτίλιος ἐστίν. [Sch. x. V. 296.]

καὶ ἐστὶν ἀγνοία αὐτοῦ κατὰ φάκτον] Ἐν ταῖς
δικατοχαῖς ἢ τοῦ φάκτου ἀγνοία συγγνωσκται. φησὶ δὲ ἡ
ζ'. διατάξις τοῦ παρόντος τίτλου, ὅτι οὐδὲ γυναιξὶ συμβάλλεται
ἐν ταῖς δικατοχαῖς ἢ τοῦ νόμου ἀγνοία, μὲνησο τῆς γ'.
καὶ ια'. καὶ ιγ'. διατάξεως τοῦ ιη'. τίτλου τοῦ α'. βιβλίου λεγου-
σῶν, ὅτι οὐδὲ γυνὴ συγγνωσκται ἐπὶ κέρδει νόμον ἀγνοουσα.
[Sch. y. V. 296.]

Τοῦτο ἔγνωσεν ἐν τῇ τελευταίῃ τίτλῳ τοῦ κβ'. βιβλίου τῶν
διγέστην, ὅτι ἐὰν φάκτον τις ἀγνοῇ, τυχὸν γὰρ ἄλλοι λέ-
γουσιν αὐτῷ περὶ τινος, ὅτι ἀδιαθέτος ἐτελευτήσεν, ἄλλοι δὲ
λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι αὐτὸν ἔγραψε κληρονόμον, καὶ ἀγνοεῖ ποίαν
δικατοχὴν αἰτῆσαι, οὐ τρέχει ὁ χρόνος. [Sch. y. V. 296.]

Πολλοὺς ἐστὶν αὐτῶν τῶν λεγιτίμων προλαμβανόμενος ἐπὶ
ἑτέρου τινός· καὶ τινὲς αὐτῷ λέγουσιν, ὅτι ζῶντος ἐστὶ τοῦ
τεστάρωτος προτελευτήσεν ὁ προλαμβάνων αὐτόν, ὥστε αὐτόν
εἶναι ἐγγύτερον. ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι μετὰ θάνατον τοῦ
τεστάρωτος παρητήσατο, ὥστε καλεῖσθαι αὐτόν ἐκ τοῦ συκ-
κασσορίου. τοῦτο δὲ ἀγνοεῖ. καλῶς δὲ ἔχει ἡ διατάξις per
facti quaestionem. εἰ γὰρ νόμιμον ἤγνωσεν, καὶ διὰ τοῦτο
ὑπερέθετο, τρέχει αὐτῷ ὁ χρόνος τῆς δικατοχῆς. [Sch. y.
V. 297.]

κβ'. Ἐὰν^{ε)} γυνὴ ὀφειλοῦσα ἐμπροθέμως αἰτεῖν
δικατοχὴν μὴ αἰτήσῃ^{δ)} κατὰ νόμον ἀγνοίαν, οὐ^{ε)}
συμβάλλεται αὐτῇ.

οὐ συμβάλλεται αὐτῇ] Κἂν γὰρ ἐν τισιν ἄλλοις
συγγνωσκται ταῖς γυναιξὶ νόμον ἀγνοουσαῖς, ἐν τούτῳ οὐ
συγγνωσκται. εἰ δὲ βούλει τελείως εἰδέναι, ἐν τίσιν συγ-
γνωσκται νόμον ἀγνοουσαῖς, ἀνάγνωθι τὴν τελευταίαν δια-
τάξιν τοῦ de iuris et facti ignorantia. [Sch. z. V. 297.]

κγ'. Ἐὰν ἀνήβω ἀρμόσῃ δικατοχῇ, ὀφείλει αὐ-
τῇ αἰτῆσαι μετὰ ἀφθονίας τοῦ ἐπιτρόπου. ἂν δὲ
χωρὶς τοῦ ἐπιτρόπου τοῦτο αἰτήσῃ καὶ εἰδῶς ὁ δι-
καστής, ὅτι ἀνήβος ἐστὶ, καὶ χωρὶς ἐπιτρόπου αἰτῆ^{ι)},
ὅμως ἐπιτρέψῃ, καλῶς αὐτῷ δίδεται ἡ δικατοχῇ.

ἐὰν ἀνήβω ἀρμόσῃ δικατοχῇ] Θεοδώρου. Ὁ ἀνή-
βος χωρὶς ἐπιτρόπου καλῶς αἰτεῖ τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῷ δικα-
τοχῇ, ἐὰν οἶδεν ὁ δικαστής, ὅτι ἀνήβος ἐστὶ, καὶ χωρὶς
κηδεμόνος τοῦτο ποιεῖ. μὲνησο τῆς γ'. διατάξεως τοῦ παρόντος
τίτλου, καὶ ἀνάγνωθι τὴν ιη'. διατάξιν τοῦ λ'. τίτλου τοῦ
παρόντος ε'. βιβλίου, καὶ ἴσθι, ὅτι φησὶν ἡ ε'. διατάξις τοῦ
ειρημένου λ'. τίτλου, ὡς οὐ καταδέχεται ὁ ἀνήβος κληρονομίαν
ἐκτός ἐπιτρόπου. [Sch. a. V. 297.]

Οὐκ εἶπεν ἱφαντι, ἀλλὰ πονπύλλῳ, τουτέστι τῷ ὑπερβάντι
τὴν τοῦ ἱφαντος ἡλικίαν, ἐπὶ δὲ ὄντι πονπύλλῳ. τούτῳ γὰρ

2) filia emancipata] Si erat filiafamilias, ius
civile tempore non excluditur: ut, quamvis intra tempus
statutum bonorum possessionem non petierit, post tem-
pus adire possit, et ad heredes suos hereditatem trans-
mittere.

3) hereditatem vindicare non potest] Τὸ
κατὰ πόδας habet: non potest ad heredes suos trans-
mittere. Et Thalelaeus ait: Quoniam enim ipsa bono-
rum possessionem non petiit, nihil ad heredes suos
transmittit. Nam cum intra tempus peti potuerit, eo
praeterlapso amittitur.

XXI. Tempus bonorum possessionum¹⁾ utile est, L. 5.
hoc est, desiderat scientiam eius, qui bonorum pos- C. VI. 9.
sessionem petiturus est. Si vero ignoret, qualem
bonorum possessionem petere debeat, quibusdam ei
dicentibus, eum scriptum esse heredem, aliis ei di-
centibus, ab intestato eum vocari: ignoret etiam,
ex quo capite bonorum possessio ei competat, sitque
eius ignorantia facti²⁾, tempus bonorum possessionis
ei non currit.

1) tempus bonorum possessionum] Tempus
bonorum possessionum utile est.

2) sitque eius ignorantia facti] In bonorum
possessionibus facti ignorantia excusatur. Ait autem
const. 6. huius tituli, ne mulieribus quidem in bonorum
possessionibus iuris ignorantiam prodesse. Memineris
const. 3. et II. et 13. tit. 18. lib. I. quae dicunt, in
luero ne mulierem quidem ius ignorantem excusari.

Hoc cognovisti in ultimo titulo libri 22. Digestorum,
si quis factum ignoret, (fortasse enim alii ei dicunt,
quendam intestatum decessisse, alii autem, eum here-
dem ipsum scripsisse, et ignorat, qualem bonorum pos-
sessionem petat) tempus non currere.

Saepe inter ipsos legitimos heredes est, cui alius
quidam praefertur: et quidam ei dicunt, vivo adhuc
testatore propiore eo decessisse, ita ut ipse proximus
sit. Alii vero dicunt, illum post mortem testatoris re-
pudiassse, ita ut ipse ex successorio edicto vocetur. Hoc
vero ignorat. Recte autem habet constitutio, per facti
quaestionem. Nam si ius ignoravit, et ideo moram fecit,
tempus bonorum possessionis ei currit.

XXII. Si mulier, quae intra tempus statutum L. 6.
bonorum possessionem petere debebat, eam per iuris C. eod.
ignorantiam non petierit, ipsi non prodest¹⁾.

1) ipsi non prodest] Licet enim in quibusdam
aliis feminas ius ignorantes excusamus, in hoc tamen
non excusamus. Si vero plene scire velis, in quibus
feminis iuris ignorantibus venia detur, lege const. ult.
tituli de iuris et facti ignorantia.

XXIII. Si pupillo competat bonorum possessio¹⁾, L. 7.
eam cum auctoritate tutoris petere debet. Si vero C. eod.
sine tutore hoc petierit, et iudex sciens, impuberem
cum esse, et sine tutore petere, tamen permiserit,
recte ei bonorum possessio datur.

1) si pupillo competat bonorum possessio] Theodori.
Pupillus sine tutoribus recte petit bonorum
possessionem sibi competentem, si iudex scit, eum im-
puberem esse, et sine tutore hoc facere. Memineris
const. 3. huius tituli, et legas const. 18. tit. 30, huius
libri 6. et scias, const. 5. dicti tit. 30. dici, impuberem
sine tutore hereditatem non suscipere.

Non dixit, infanti, sed pupillo, hoc est ei, qui in-
fantis aetatem excessit, sed adhuc impubes est. Haec

b) Lege παραπέμψαι. c) L. G. C. h. t. legitur in Syn. p. 370. ubi est cap. 21. huius Basil. tituli, d) Syn. αἰτήσαι. e) Ante vocem οὐ Syn. haec reponit: ἢ τοῦ νόμου ἀγνοία. f) Lege αἰτεῖ.
Basil. T. IV.

ὁμολογημένως ἀρμόζει διακατοχή. ἐπὶ γὰρ τοῦ ἔμφαντος λέγομεν, ὅτι μόνον, ἐὰν ὑπεξουσίος ἐστί, δύναται αὐτῷ ὁ πατήρ διακατοχήν αἰτήσαι. [Sch. a. V. 297.]

L. 8. C. VI. 9. κδ'. Εἴ τις δῆποτε πράγματα ἐκ τῆς τῶν γονέων ἢ τῶν συγγενῶν διακατοχῆς^{β)} νομίμως ἑαυτῷ ἀρμόξιν θαρρεῖ, εἰδέτω ἑαυτῷ μὴ ἀντικεῖσθαι, ἐὰν διὰ ἀγροικίαν, ἢ ἀγροίαν, ἢ οἰονδήποτε ἄλλον λογισμὸν εἰσω τοῦ ὠρισμένου χρόνου τὴν διακατοχήν οὐδαμῶς ἤτηκέναι γινώσκῃται, ἐπειδὴ αὐτῇ ἢ διατάξις τῆν τῆς τοιαύτης συνηθείας ἀνάγκην ἐνήλλαξεν.

εἴ τις δῆποτε] Θεοδώρου. Σήμερον οὐ χρεῖα τῆς αἰτήσεως τῶν διακατοχῶν. ἐκτός γὰρ τοῦ αἰτεῖν διακατοχήν ἀπαιτεῖ ἕκαστος τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῷ κληρονομίαν, δηλονότι ἐντός τοῦ ὠρισμένου χρόνου κατὰ τὴν θ'. διατάξιν τοῦ παρόντος τίτλου, ἥτις φησὶν, ὡς ἀρκεῖ ἕκαστῷ τὸ διαμαρτυρηθῆναι παρὰ οἰωδήποτε δικαστῆ ἔντος τοῦ χρόνου τῶν διακατοχῶν, ὅτι κατεδέξατο τὴν περιελθούσαν εἰς αὐτὸν κληρονομίαν. προφανῶς μέντοιγε, ὡς δηλοῖ ἡ δ'. διατάξις τοῦ ε'. τίτ. τοῦ προκειμένου ε'. βιβλίου, ἥτις λέγει, ὅτι οὐ δοκεῖ καταδέξασθαι τὴν κληρονομίαν ὁ νεφεδιτάρια πράγματα νεμόμενος, ἀλλ' ὀφείλει πάντα εἰπεῖν, ὡς καὶ κατεδέξατο. ἀνάγνωθι γὰρ τὴν ιδ'. καὶ ιθ'. διατάξιν τοῦ λα'. τίτλου τοῦ αὐτοῦ παρόντος βιβλίου. [Sch. b. V. 297.]

εἰδέτω ἑαυτῷ μὴ ἀντικεῖσθαι] Θαλαλαί. Ἡ διατάξις οὐ βούλεται ἀναγκαίαν εἶναι τὴν τῶν διακατοχῶν αἴτησιν, ἣν εἶδει κατὰ τὰ παλαιὰ γενέσθαι. ἔχει δὲ τὸ κατὰ πόδας, ὡς ἐν τῷ Βασιλικῷ. [Sch. c. V. 298.]

γινώσκῃται] Τοντέστιν, ἐπίσταται. Ἐγνωμεν γὰρ ἤδη ἐκ τῶν Ἰνστιτουτῶν, ὅτι χρὴ τὸν βουλόμενον καταδέξασθαι κληρονομίαν εἰδέναι, εἴτε ἐκ διαθήκης, εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου καλείται. [Sch. d. V. 298.]

L. 9. C. eod. κε'. Τῆς πρὸ ταύτης διατάξεως ἀνελεύσεως τὴν αἴτησιν τῆς διακατοχῆς ἢ προκειμένη διατάξις κελεύει ἐν οἰωδήποτε δικαστηρίῳ περὶ τούτου αὐτοῦ διαμαρτυρίαν γενέσθαι, ὅτι καταδέχεται τις τὴν διακατοχήν, ἢ παρὰ τοῖς στρατηγοῖς τῶν πόλεων. καὶ δεῖ ἐν τοῖς χρόνοις τοῖς προωρισμένοις γίνεσθαι ταύτην τὴν διαμαρτυρίαν. εἰ δὲ καὶ πρώτης διακατοχῆς ἔτι ἐνδαριλευομένης οἱ ἐν τῇ δευτέρᾳ διακατοχῇ διεμαρτύραντο, καὶ συνέβη αὐτῇ τὴν δευτέραν διακατοχήν χάραν λαβεῖν, ἀρκεῖ τὴν ἢ πρώτην διαμαρτυρίαν καὶ μὴ ἐν τοῖς οἰκείοις χρόνοις γενομένην.

ἐν οἰωδήποτε δικαστηρίῳ] Ἐπεὶ οὖν πρόσφορος εἴτε ἀπρόσφορος ἐστὶν ὁ δικαστής, ἀρκεῖ τὸ παρ' αὐτῷ γενέσθαι διαμαρτυρίαν. [Sch. e. V. 298.]

οἱ ἐν τῇ δευτέρᾳ διακατοχῇ] Πολλὰς τις ἐτελεύτησον ἐπὶ παῖσι, καὶ ἀδύγατοις, ὡς ὑπὸ τῶν παίδων ἀποκλείεσθαι. δηλονότι, ὅτι τῆς πρώτης διακατοχῆς, λέγω τῆς τῶν παίδων, ἐπιζυγμένης αἰτεῖσθαι ἢ διακατοχή τῶν ἀδύγατων ἤρχει. ἐὰν οὖν οἱ ἀδύγατοι ἐν τοῖς χρόνοις τῆς τῶν παίδων διακατοχῆς διεμαρτύραντο, ὅτι παρατρέγοντος τοῦ χρόνου τῶν παίδων αὐτοὶ καταδέχονται τὴν διακατοχήν, εἰ καὶ μὴ ἐν τοῖς ἰδίῳ χρόνοις ἐχρήσαντο τῇ διαμαρτυρίᾳ, ὁμῶς ὅτε δηποτε ἐὰν αὐτοὶ κληθῶσιν, ὡς ἡδὴ διαμαρτυρημένους^{η)} δεχόμεθα αὐτοῦς. [Sch. f. V. 298.]

L. un. D. XXXVII. 2. κς'. Παύλου. Εἰ καὶ κατὰ τύχην τὸ τοῦ κληρονόμου ὄνομα οὕτως ἀπαλειφθῆ, ὡς παντελῶς μὴ ἀναγινώσκῃται, οὐχ ἀρμόζει ἢ διακατοχή. εἰ δὲ μετὰ τὸ προκομισθῆναι ἀπαλειφθῆ, ὡς παντελῶς μὴ ἀναγινώσκῃται, ἀρμόζει ἢ διακατοχή.

εἰ καὶ κατὰ τύχην] Ἐὰν τὸ τοῦ κληρονόμου ὄνομα οὕτως ἀπαλειφθῆ παντελῶς, ὡς μηδὲ δύνασθαι αὐτὸ ἀναγνωσθῆναι, εἰ καὶ μὴ ἀπὸ σπουδῆς ἀπαλειφθῆ, ὁμῶς οὐ δύναται

g) Lege διαδοχῆς. Sic etiam verti. Si retines διακατοχῆς, verte: ex parentum vel cognatorum bonorum possessione.
h) Sic lege pro διαμαρτυρημένους, quod habet Fabr.

enim haud dubie bonorum possessio competit. In infante enim dicimus, tunc demum, cum filiusfamilias est, patrem ei bonorum possessionem petere posse.

XXIV. Quicumque¹⁾ res ex parentum vel cognatorum successione iure sibi competere confidit, sciat, sibi non obstare²⁾, si propter rusticitatem, vel ignorantiam, vel quamcunque aliam rationem intra praefinitum tempus bonorum possessionem minime petiisse noscatur³⁾, quoniam haec sanctio huiusmodi consuetudinis necessitatem mutavit.

1) quicumque] Theodori. Hodie petitio bonorum possessionum necessaria non est. Nam citra petitionem bonorum possessionis quisque successionem sibi competentem petit, scilicet intra praefinitum tempus, secundum const. 9. huius tituli, quae dicit, cuilibet sufficere, si apud quemlibet iudicem intra tempus bonorum possessionum testatus sit, se hereditatem ad ipsum pervenientem suscepisse. Manifeste tamen, ut ostendit const. 4. tit. 15. huius libri 6. quae ait, non videri hereditatem admisisse eum, qui res hereditarias possidet, sed omnino dicere debere eum, se et admittere. Legas enim const. 14. et 19. tit. 31. huius libri.

2) sciat, sibi non obstare] Thalelaei. Constitutio non vult necessariam esse bonorum possessionum petitionem, qua iure veteri opus erat. Habet autem τὸ κατὰ πόδας, ut in Basilicis.

3) noscatur] Id est, sciat. Iam enim didicimus ex Institutionibus, eum, qui hereditatem suscipere velit, scire debere, utrum ex testamento, an ab intestato vocetur.

XXV. Postquam constitutio hanc antecedens bonorum possessionis petitionem sustulit, proposita constitutio iubet, in quolibet iudicio¹⁾ testationem de hoc ipso fieri, admittere quem bonorum possessionem, aut apud magistratus municipiorum. Et necesse est, ut haec testatio intra tempora olim statuta fiat. Sed et si intra tempus prioris bonorum possessionis adhuc currens hi, qui in secundo gradu bonorum possessionis positi sunt²⁾, testationem fecerint, et contigerit, ut ipsa bonorum possessio secunda locum habeat, sufficit prior testatio, quamvis non suis temporibus facta.

1) in quolibet iudicio] Sive igitur iudex competentis, sive incompetentis sit, sufficit, apud ipsum testationem fieri.

2) hi, qui in secundo gradu — positi sunt] Saepe quis relictis liberis et agnatis decedit, ita ut agnati a liberis excludantur. Certum igitur est, quamdiu speratur fore, ut prima bonorum possessio, liberorum inquam, petatur, bonorum possessionem agnatorum cessare. Si igitur agnati intra tempora bonorum possessionis liberorum testati fuerint, se ipsos praeterlapso tempore liberis currente bonorum possessionem admittere, licet non suis temporibus testatione usi fuerint, tamen quodocumque vocati fuerint, eos, quippe qui iam testationem interposuerint, admittimus.

XXVI. Pauli. Licet fortuito¹⁾ heredis nomen ita deletum sit, ut plane non legatur, bonorum possessio non competit. Si vero post prolatas tabulas deletum sit, ut plane non legatur, bonorum possessio competit.

1) licet fortuito] Si nomen heredis ita prorsus deletum sit, ut nec legi possit, licet non data opera deletum sit, tamen bonorum possessionem petere non

αἰτήσαι διακατοχὴν. οὐδεὶς γὰρ ἀπὸ μόνου τοῦ στοχασμοῦ πιστεύεται γεγραφεῖν κυρίως κληρονόμος. εἰ δὲ ἅπασι ἐμφανισθεῖσα διαθήκη μετὰ ταῦτα ἀπαλειφθῆ, οὐκ ἐμποδίζεται ἡ αἰρήσις¹⁾ τῆς διακατοχῆς· ὡς περ εἰ καὶ ἐν καιρῷ τελευτῆς ἐνοήσεται ἡ διαθήκη, μετὰ δὲ ταῦτα ἀπωλετο ἡ ἡφανισθῆ, ἀρροῦσι ἡ διακατοχὴ· ἐπειδὴ ὅλως ἐν καιρῷ τελευτῆς τοῦ τεστατωρος ἐνοήσεται. ἀνάγνωθι τίτλον δ'. διγ. ιθ'. καὶ τίτλον ια'. θέμα γ'. καὶ βιβλίον ιδ'. τιτ. η'. διγ. β'. ἀνάγνωθι τὸν δ'. τιτ. τοῦ κη'. βιβλίον. [Sch. g. v. 298.]

TITULOS B'.

Περὶ ἀγαθῶν διακατοχῆς μαινομένου, ἀλάλου, κωφοῦ, τυφλοῦ.

α'. Ἐφ' ὅσον ὁ γεγραμμένος κληρονόμος μαινεται, οὔτε αὐτῷ, οὔτε τῷ ὑποκαταστατῷ αὐτοῦ τρέχει ὁ χρόνος, καὶ τὰ μάλιστα ὁ κουράτωρ αὐτοῦ δύναται ὀνόματι αὐτοῦ λαβεῖν τὴν διακατοχὴν. καὶ ὁ πατὴρ γὰρ αἰτεῖ ὀνόματι τοῦ νηπίου. καὶ ὅμως ἐὰν ἀμελήσῃ, οὐκ ἀποκλείεται ὁ νήπιος. ἐὰν δὲ μὴ θελήσῃ αἰτῆσαι ὁ κουράτωρ τοῦ μαινομένου, δίδεται διακατοχὴ τοῖς μετ' αὐτὸν καλουμένοις ἢ τῷ ὑποκαταστατῷ ἀσφαλιζομένῳ πάντας, οἷς ἀποκαθίστασθαι μέλλει τὰ πράγματα τελευτῶντος τοῦ γεγραμμένου κληρονόμου ἐν τῇ μανίᾳ, ἢ νήφαντος μὲν, πρὶν δὲ καταδέξασθαι τὴν κληρονομίαν τελευτήσαντος. εἰκὸς γὰρ τὸν ὑποκατάστατον προαποθανεῖν τοῦ μαινομένου, καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν ὁ μαινομένος οὐκ ἀντίκειται, ἐὰν καὶ αὐτὸς μὴ κτησάμενος τὴν κληρονομίαν ἀποθάνῃ.

ἔφ' ὅσον ὁ γεγραμμένος κληρονόμος μαινεται] Ἐάν τις μεμνησθῇ ἐν πρώτῳ βαθμῷ γραφέντι κληρονόμῳ σουβσιτουτὸς δοθεῖη, ἕως ὅτε μαινεται ὁ ἰστικιούτος, οὔτε αὐτῷ μεμνησθῆ οὔτε τῷ σουβσιτουτῷ αὐτοῦ τρέχει τῆς διακατοχῆς ὁ χρόνος. εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ ὁ τοῦ μαινομένου κουράτωρ δύναται λαβεῖν ὀνόματι αὐτοῦ διακατοχὴν, οὐ παρὰ τοῦτο ὁ ὠρισμένος χρόνος τοῖς δυναμένοις νοεῖν πρὸς κτήσιν τῆς διακατοχῆς δοκεῖ προχωρεῖν. ὁ πατὴρ γὰρ τῷ ἱφαντι νῆφ καλῶς αἰτεῖ διακατοχὴν, καὶ ὅμως ἀμελούντος τοῦ πατρὸς αἰτήσαι οὐκ ἀποκλείεται ἀπὸ τοῦ χρόνου ὁ ἱφανς. τί οὖν, εἰ ὁ κουράτωρ μὴ βούλεται λαβεῖν τῷ μαινομένῳ διακατοχὴν, οὐκ ἔστι δικαιοτέρον χρησιμώτερον τε ἔστι, κατὰ τὸν αὐτὸν^{κ)} τοῖς μετὰ τὸν μεμνησθῆ καλουμένοις δίδοσθαι διακατοχὴν, ἵνα μὴ οὐσία ἔρριπται καὶ ἀμελήσῃ; τοῦτο δὲ κρατούνητα^{λ)} ἀνάγκη καὶ τὸν σουβσιτουτὸν ἐν ἀμελείᾳ τοῦ κουράτωρος λαμβάνοντα διακατοχὴν ἀσφάλειαν παρέχειν οἷς μέλλει τὰ πράγματα ἀποκαθίστασθαι, ἐὰν ὁ μεμνησθῆ ἐν τῇ αὐτοῦ^{μ)} μανίᾳ τελευτήσῃ, ἢ ἐάν ἰστικιούτος τελευτήσῃ, πρὶν καταδέξασθαι τὴν κληρονομίαν. καὶ ἵνα μὴ τις εἴποι, καὶ αὐτὸς ὁ σουβσιτουτὸς μέλλει καλεῖσθαι, τελευτῶντος ἐν τῇ μανίᾳ τοῦ ἰστικιούτου, καὶ τίς ἔχει δόνην τὴν ἀσφάλειαν; ἐπήγαγεν ὁ Παπινανός, ὅτι χρὴ καὶ οὕτω παρέχειν αὐτὸν ἀσφάλειαν· ἔσθ' ὅτε γὰρ πρὸ μαινομένου τελευτήσῃ. καὶ οὐδὲ ὁ μαινομένος ἀντίκειται τοῖς μετ' αὐτὸν^{ν)} καλουμένοις, ἐὰν μὴ κτησάμενος τὴν κληρονομίαν τελευτήσῃ. [Sch. a. v. 300.]

ἀνάγνωθι βιβ. ε'. τοῦ κώδικος τιτ. β'. διατ. ζ'. περὶ μαινομένου καὶ περὶ ἱφαντος· καὶ βιβ. ε'. τιτ. θ'. διατ. γ'. καὶ τιτ. ιβ'. διατ. β'. καὶ τιτ. νγ'. διατ. α'. ἀνάγνωθι τὸ περὶ μαινομένου εἰρημένου καὶ περὶ γεγραμμένου βιβ. κθ'. τιτ. β'. διατ. ο). κβ'. μεμνησο τοῦ τέλους καὶ τοῦ ζ'. διγ. τοῦ α'. τιτ. καὶ βιβλίον ια'. διγ. μη'. θέμα β'. καὶ περὶ ἱφαντος καὶ ἀλάλου βιβλίον ιδ'. τιτ. α'. διατ. ρ) κγ'. [Sch. a. v. 300. sq.]

λαβεῖν τὴν διακατοχὴν] Θεοδώρου. Τὴν δεκρετῶν αἰτεῖ, ὡς βιβ. λη'. τιτ. ιζ'. διγ. β'. θέμῃτι ι'. καὶ βιβ. ε'. τοῦ κώδικος τιτ. ο. διατάξει ζ., οὐ μὴν τὴν ὀρδινωρίαν, ἡγουν

potest. Nemo enim ex sola coniectura proprie heres scriptus esse creditur. Si vero semel prolatum testamentum postea deletum sit, non impeditur conditio bonorum possessionis: sicut et si mortis tempore extabat testamentum, postea autem interierit vel non prolatum sit, competit bonorum possessio, quia tempore mortis testatoris omnino extabat. Lege tit. 4. dig. 19. et tit. 11. them. 3. et lib. 34. tit. 8. dig. 2. Lege tit. 4. lib. 28.

TITULUS II.

De bonorum possessione furiosi, muti, surdi, coeci.

I. Quamdiu heres scriptus furit¹⁾, neque ipsi, neque substituto eius currit tempus, quamvis curator eius nomine eius bonorum possessionem accipere²⁾ possit. Nam et pater petit infantis nomine. Tamen, si neglexerit, infans non excluditur³⁾. Si vero curator furiosi petere nolit, bonorum possessio datur eis, qui post ipsum vocantur, vel substituto, cautionem praestanti omnibus, quibus bona restituenda sunt⁴⁾, si heres scriptus in furore decesserit, aut resipuerit quidem, mortuus autem fuerit, priusquam hereditatem admitteret. Fieri enim potest, ut substitutus ante furiosum decedat, et furiosus his, qui post eum sunt, non obstat, si et ipse non acquisita hereditate decesserit.

I. I. D. XXXVII. 3.

1) quamdiu heres scriptus furit] Si quis furioso primo gradu heredi instituto substitutus sit, quamdiu institutus furit, neque ipsi furioso, neque substituto eius bonorum possessionis tempus currit. Quamvis enim curator furiosi nomine eius bonorum possessionem accipere possit, non ideo tempus statutum his, qui scire possunt, ad acquirendam bonorum possessionem currit. Nam et pater infanti filio recte bonorum possessionem petit, et tamen negligente patre petere infans tempore non excluditur. Quid ergo, si curator furioso bonorum possessionem accipere nolit, nonne aequius et utilius est, ad eundem modum his, qui post furiosum vocantur, bonorum possessionem dari, ne bona dilapidentur et negligenter? Hoc autem obtinente, necesse est, ut et substitutus, qui negligente curatore bonorum possessionem accipit, cautionem praestet his, quibus bona restituenda sunt, si furiosus in eodem furore decesserit, vel si sanae mentis effectus ante obierit, quam hereditatem admitteret. Et ne quis dicat: ipse quoque substitutus vocabitur, si institutus in furore decesserit, et cui dare cautionem poterit? subiecit Papinianus, sic quoque cautionem eum praestare debere: interdum enim ante furiosum decessit. Nec tamen furiosus obstat iis, qui post ipsum vocantur, si non acquisita hereditate decesserit.

Lege lib. 5. Codicis, tit. 2. const. 7. de furioso et de infante: et lib. 6. tit. 9. const. 3. et tit. 12. const. 2. et tit. 56. const. 1. Lege, quod de furioso dicitur et de eodem matrimonium contrahente lib. 29. tit. 2. cap. 22. Memineris finis et dig. 7. tit. 1. et lib. 31. dig. 48. them. 2. et de infante et muto lib. 36. tit. 1. dig. 27.

2) bonorum possessionem accipere] Theodori. Decretalem petit, ut lib. 38. tit. 17. dig. 2. them. 10. et lib. 5. Codicis, tit. 70. const. 7. nec vero ordinariam

1) Legendum videtur αἰτήσαι petitio. 2) Adde τρόπον, in eodem furore. Alioquin vertendum in suo furore. 3) Lego μετ' αὐτόν. Fabr. μετ' αὐτοῦ. 4) Lege κηφ. pro διατ. Intelligitur enim locus Basilicorum. 5) Lege διγ.

1) Lege ταύτου δὲ κρατούνητος. 2) Malim αὐτῆ pro αὐτοῦ. 3) Lego μετ' αὐτόν. Fabr. μετ' αὐτοῦ. 4) Lege κηφ. pro διατ.

εδικταλιαν, ἐπειδὴ οὔτε τῶς ἠρμόζει, ὡς βιβ. λή. τι. δ'. διατ. α'. θέμιτι γ'. [Sch. h. V. 301.]

οὐκ ἀποκλείεται ὁ νήπιος] Καίτοι φησὶ τι. α'. διγ. ζ. τρέχον κατ' αὐτοῦ τὸν χρόνον τῆς διακατοχῆς ἀνάγνωθι τὰ ἐκεῖ παραγεγραμμένα. [Sch. c. V. 301.]

Περὶ τῶν ἠρμοζουσῶν κληρονομιῶν ἵφρασι ὑπεξουσίῃ ἢ ἀυτεξουσίῃ ἀνάγνωθι ἐν παρόντι πλατεῖ βιβ. ε'. τι. α'. διγ. ιη. καὶ τὴν διατυπωσαν τὸ τῆς διασκέψεως δίκαιον παραπέμπεσθαι νεαρῶν. [Sch. c. V. 301.]

οἷς ἀποκαθίστασθαι μέλλει τὰ πράγματα] Τισὶ δὲ μέλλουσιν ἀποκαθίστασθαι τὰ πράγματα, ἔγνωσ βιβ. ε'. τοῦ κώδικος τι. δ'. διατάξει ζ'. καὶ βιβ. ε'. τι. γ'. διγ. να'. τὰ μέντοι ληγάτα καὶ ἀκόντες κτώνται, καὶ ἀξιούμενοι αὐτὰ ἐτέρους ἀποκαταστήσαι ἐνέχονται, ὡς βιβ. λυ'. διγ. μη'. θέματι β'. καὶ ὁ ἀδίτευσεν γὰρ διὰ νεύματος γίνεται, ὡς βιβ. κδ'. τι. β'. διγ. λγ'. ποῖα δὲ γίνεται διὰ νεύματος, παραγράφῃ βιβ. λβ'. διγ. κα'. [Sch. d. V. 301.]

L. 2. β'. Οὐλπ. Καὶ κωφός, καὶ ἄλαλος, καὶ τυφλός
D. XXXVII. δύνανται κτᾶσθαι διακατοχὴν, ἐὰν τοῦ γινόμενου
3. αἰσθάνωνται.

L. 1. γ'. Ἐὰν οἱ προλαμβάνοντες κατὰ τὸν βαθμὸν
C. VI. 16. ὑπὸ μανίας ἐμποδιζόμενοι μὴ αἰτήσωσι διακατοχὴν,
δύνανται οἱ μετ' αὐτοὺς καλούμενοι ἵπειςελθεῖν καὶ
τὴν διακατοχὴν αἰτήσαι.

ἐὰν οἱ προλαμβάνοντες κατὰ τὸν βαθμὸν] Θεοδώρου γ'). Μὴ αἰτούντος διακατοχὴν τοῦ προλαμβανόμενου συγγενεῶς ὑπὸ ἄλλου διὰ τὴν ἐνούσαν αὐτῷ μανίαν, δύναται αἰτεῖν ὁ υἱὸς αὐτοῦ διὰ συννεσεσίονος, τοῦτο δὲ κρατεῖ ἐπὶ ποροτέρων βαθμῶν, ὡς δηλοῖ ἡ β'. διατάξις τοῦ παρόντος τίτλου. [Sch. c. V. 301.]

Θαλελαίου. Ἡ διατάξις ἀντιγράφεται πρὸς τινα μετὰ τὴν ἰδίαν μητέρα καλούμενον πρὸς τὴν κληρονομίαν οὕτως ἔαν ἡ μητὴρ ἢ σὴ διὰ τὴν μανίαν τὴν ἰδίαν τοῦ θείου αὐτῆς τοῦ πρὸς πατρός διακατοχὴν οὐκ ἔλαβεν, ὁ υἱὸς αὐτῆς εἰς τὴν τῶν αὐτῶν πραγμάτων τοῦ μεγάλου θείου διακατοχὴν ἐκ τοῦ ἐδίκτου, ἐν ᾧ τῶν πρώτων μὴ αἰτούντων τὴν δευτέραν ἐπιτέτραπται, κληθεῖς ὑπάρχεις. πρόπτερ φουρορεμ ἡδύνατο ὁ κουράτωρ αὐτῆς αἰτήσαι διακατοχὴν, ὡς ἔαν ἐν τῇ μανίᾳ τελευτήσῃ, τοῖς μετ' αὐτὴν ἀποκαθίστασθαι. ἀλλ' οὐκ ἤτησε καὶ συνέβη τελευτήσαι τὴν μητέρα ἔαν γὰρ ζῆι περὶ τὴν ἢ διακατοχὴν . . . ἐπειδὴ οὐτίλως ἐστὶν ὁ χρόνος τῆς διακατοχῆς. σημειώσαι δὲ, ὅ τῆς μητρός μὲν κατὰ πατέρα θεῖος καὶ ἐμὸς πατρῶος μᾶλλον λέγεται, εἰ καὶ διὰ τῆς μητρός ἐστὶ μου συγγενῆς. [Sch. f. V. 301. sq.]

TITULOS Γ'.

Περὶ ἀγαθῶν διακατοχῆς ἐναντιώσεως δια-
θήκης.

L. 1. pr. α'. Ἐπὶ ὅ τῆς διακατοχῆς διαθήκης ἐναντιώ-
D. XXXVII. σεως γ) παιδᾶς νοοῦμεν καὶ φυσικοὺς καὶ θετούς, εἰ
4. μήτε κληρονόμοι, μήτε ἀπέκληροι γεγόνασιν.

ἐπὶ τῆς διακατοχῆς διαθήκης ἐναντιώσεως] Ἐπειδὴ παιδῶν ὁ πρῶτος ἐπαγγέλλεται τὴν κόντρα τάβουλας, παιδᾶς νοοῦμεν φυσικοὺς καὶ θετούς, ἔαν μήτε ἐγράψωσαν κληρονομοί, μήτε ἐξηρεδῆσται γεγόνασιν. τῇ αὐτῇ δὲ τάξει καὶ τῷ αὐτῷ δικαίῳ διὰ τῆς κόντρα τάβουλας διακατοχῆς καλοῦνται οἱ παῖδες, καθ' ἣν ἐκαλοῦντο καὶ κατὰ τὸ πολιτικὸν ἐπὶ τὴν κληρονομίαν τοῦ τελευτήσαντος. τοῦτο δὲ τὸ κεφάλαιον τοῦ ἐδίκτου τοῦ πρᾶκτορος καὶ εἰς ποστούμους ἀνήκει. [Sch. a. V. 311.]

Ὁ παρὼν τίτλος κατὰ τὸ κρατοῦν περιττός ἐστὶ. τῆς γὰρ μετὰ τὸν κώδικα νεαρᾶς ἡτίας ἀπαριθμουμένης, παρ' ὧς εἰ τις ἐξηρεδατεύσει ἢ πρᾶετριτεύσει τὸν ἑαυτοῦ παιδᾶ, ἀν-

sive edictalem, quia nondum competit, ut lib. 38. tit. 9. const. 1. them. 3.

3) infans non excluditur] Atqui ait tit. 1. dig. 7. tempus possessionis adversus eum currere. Lege ibi adnotata.

De hereditatibus, quae infanti in potestate constituto vel emancipato competunt, lege in hoc volumine lib. 6. tit. 1. dig. 18. et Novellam, quae sancit, ut ius deliberandi transmittatur.

4) quibus bona restituenda sunt] Quibus autem bona restituenda sint, didicisti lib. 5. Codicis, tit. 70. const. 7 et lib. 5. tit. 3. dig. 51. Legata tamen etiam inviti acquirunt, et ea aliis restituere rogati tenentur, ut lib. 31. dig. 48. them. 2. Nam et aditio nutu fit, ut lib. 29. tit. 2. dig. 93. Quanam autem nutu fiant, adnotatum est lib. 32. dig. 21.

II. Ulp. Et surdus, et mutus, et coccus bonorum possessionem acquirere possunt, si, quod agatur, intelligant.

III. Si gradu praecedentes 1) furore impediti non petierint bonorum possessionem, qui post eos vocantur, succedere et bonorum possessionem petere possunt.

1) si gradu praecedentes] Theodori. Si cognatus praecedens propter furorem suum bonorum possessionem non petierit, filius eius per successionem petere potest. Hoc autem obtinet in ulterioribus gradibus, ut ostendit const. 2. huius tituli.

Thalelaei. Constitutio ad quendam, qui post matrem suam ad hereditatem vocabatur, in hunc modum rescripta est: Si mater tua propter furorem suum patrum suum bonorum possessionem non accepit, filius eius ad eorumdem bonorum patrum magni possessionem ex edicto, quo prioribus non petentibus sequentibus permittitur, vocatus es. Propter furorem curator eius bonorum possessionem petere poterat, ut, si in furore decedat, his, qui post eam sunt, restitueret. Sed non petiit, et accidit, ut mater moreretur: nam si adhuc superstes esset, bonorum possessio ipsi . . . quia tempus bonorum possessionis utile est. Nota autem, patrum matris meae meum patrum magnum dici, quamvis per matrem mihi cognatus sit.

TITULUS III.

De bonorum possessione contra tabulas.

I. In contra tabulas bonorum possessione 1) liberos intelligimus et naturales et adoptivos, si neque heredes, neque exheredati sunt.

1) in contra tabulas bonorum possessione] Quia liberis Praetor contra tabulas bonorum possessionem pollicetur, liberos intelligimus naturales et adoptivos, si neque heredes scripti, neque exheredati sint. Eodem autem ordine et eodem iure liberi per bonorum possessionem contra tabulas vocantur, quo etiam civili iure ad hereditatem defuncti vocarentur. Hoc autem caput edicti Praetoris ad postumos quoque pertinet.

Hic titulus secundum ius, quod obtinet, supervacaneus est. Cum enim Novella post Codicem certas causas enumeret, praeter quas si quis filium suum exhereda-

g) Adde τὸ ante ἀδίτευσεν. γ) Hoc scholium non pertinet ad cap. 2. h. t. sed ad cap. 3. Fabrotus capiti 2. subiecit. s) Lege τοῦ προλαμβάνοντος συγγενεῶς, et omitte verba ὑπὸ ἄλλου. ι) Lege τοῖς δευτέροις. η) pr. §. 1—3. D. h. t. leguntur in Syn. p. 370. υ) Lege cum Syn. ἐπὶ τῆς κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντιώσεως.

ροῦται μὲν ἡ ἑσταισις, δίδονται δὲ πάντα τὰ ληγάτα, χώραν οὐκ ἔχει ὁ παρὼν οὔτε ὁ ἐπόμενος τίτλος. ἀναγνώθῃ αὐτοὺς διὰ τὰ ἐν αὐτοῖς κείμενα παρατίτλα. [Sch. a. V. 311.]

verit aut praeterierit, infirmatur quidem institutio, legata autem omnia praestantur, locum hic titulus non habet, nec sequens. Lege ipsos propter paratitla in ipsis posita.

Καλοῦνται δὲ πρὸς τὸ νόμιμον καὶ τὴν τάξιν τοῦ πολιτικοῦ νόμου.

Vocantur autem secundum ius et ordinem iuris civilis. L. I. §. 1. D. XXXVII.

Ἀρμόζει δὲ ἡ^{ω)} διακατοχὴ καὶ κνοφοροῦμένοις καὶ τοῖς ἀπὸ πολεμίων^{κ)} ὑποστρέψασιν παισίν.

Competit autem bonorum possessio et postumis, §. 2. 3. et filiis, qui ab hostibus reversi sunt²⁾.

καὶ τοῖς ἀπὸ πολεμίων ὑποστρέψασιν παισίν] Καὶ ἀριθμῆται αὐτοῖς ὁ ἐνιαυτὸς ἐξ ὅτε ὑποστρέψουσιν, ὡς παῖσι, τι. ια'. διγ. ια'. θέματι β'. καὶ ἐπὶ τῆς κόντρα τάβουλας, καὶ ἐπὶ πάσης διακατοχῆς ἐνιαυτὸς ὠρισται ἀνοῦσι καὶ κατιοῦσιν. ἀναγνώθῃ βιβ. λη. τι. θ'. διγ. α'. θέμα ια'. [Sch. b. V. 311.]

2) et filiis, qui ab hostibus reversi sunt] Et annus eis numeratur ex quo redierint, ut liberis, tit. 11. dig. 11. them. 2. Et in bonorum possessione contra tabulas, et in omni bonorum possessione, annus definitus est adscendentibus et descendantibus. Lege lib. 38. tit. 9. dig. 1. them. 11.

Ὁμοίως ἐπὶ τῆς κόντρα τάβουλας τῶν ἀπελευθέρων βιβ. λη'. τι. β'. διγ. δ'. θέμα γ'. [Sch. b. V. 311.]

Similiter in bonorum possessione contra tabulas liberorum lib. 38. tit. 2. dig. 4. them. 3.

Ἐὰν ἐκ τριῶν ἀδελφῶν ὁ εἷς ἐστὶν αἰχμάλωτος, οἱ ἐν τῇ πολιτείᾳ δύο τὴν διακατοχὴν εἰς μόνον τὸ ὀκταούγκιον αἰτοῦσι· τὸ δὲ λοιπὸν τῷ αἰχμαλώτῳ φυλάττεται. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ κνοφοροῦμένου· ἕως οὗ γὰρ ἐλπίζεται, μέρος ποιεῖ τοῖς ἐν φύσει αὐτοῦ ἀδελφοῖς.

Si ex tribus fratribus unus ab hostibus captus sit, duo, qui sunt in civitate, bonorum possessionem in bessem tantum petunt: reliquum vero captivo servatur. Idem et in postumo³⁾: nam quamdiu speratur, partem facit fratribus suis, qui in rerum natura sunt.

τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ κνοφοροῦμένου] Ἐν τῷ γ'. διγ. τοῦ δ. τι. τοῦ ε'. βιβ. φησίν, οἱ δύναται^{κκ)} ἅμα ἐπὶ τὰ τεθῆναι. ἐν δὲ τῷ λς'. διγ. τοῦ γ'. τίτλου τοῦ μς'. βιβλίον λέγει πέντε τίκτεσθαι, διότι Ἀριστοτέλης λέγει, τὴν μήτραν τῆς γυναικὸς πέντε κόλπους ἔχει. ἐν δὲ τῷ ζ'. διγίστῳ τοῦ ε. τι. τοῦ λδ'. βιβλίον φησίν, ὅτι εἰν ὑπὲρ τὰ τρία τεθῆναι, τερατώδες ἰσχυρίζεται. ἀναγνώθῃ καὶ βιβ. κθ'. τι. β'. διγ. κ'. θέμα β'. [Sch. c. V. 311.]

3) idem et in postumo] Dig. 3. tit. 4. lib. 5. dicit, septem simul nasci posse. Dig. autem 36. tit. 3. lib. 46. ait, quinque nasci, quoniam Aristoteles ait, vulvam mulieris quinque receptacula habere. Dig. autem 7. tit. 5. lib. 34. ait, si ultra tres nascantur, portentosum videri. Lege et lib. 29. tit. 2. dig. 30. them. 2.

Ὁὐ μόνον οἱ ὑπεξουσίοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ὀπωσδήποτε τῆς ὑπεξουσιότητος ἐξελεθόντες καλοῦνται εἰς τὴν διακατοχὴν· οὐκέτι δὲ καὶ^{λ)} τοῦ θετοῦ ἀπὸ πατρὸς^{ζ)} αὐτεξούσιος γεγυώς.

Non solum filii familias, sed etiam qui qualibet ratione exierunt e potestate⁴⁾, vocantur ad bonorum possessionem: nec vero qui a patre adoptivo emancipatus est⁵⁾.

οἱ ὀπωσδήποτε τῆς ὑπεξουσιότητος ἐξελεθόντες] Τυχὸν ἐμαγκύματος ἢ πατρικίτης ἀξίης ἢ ὑπατείας ἢ ἐπιουρητοῦ^{κ)} ἢ στρατηλασίας ἀπολυθείς, ὡς βιβλίον ιβ'. τοῦ κωδικος τι. γ'. διατάξεως ε. καὶ ἐν τῇ σε. νεαρῶ, ἧτις καὶ τὸν ἐπίσκοπον λέγει γίνεσθαι αὐτεξούσιον. [Sch. d. V. 311. sq.]

4) qui qualibet ratione exierunt e potestate] Puta emancipatus, aut Patriciatus dignitate, aut consulatus, aut praefecturae, aut magisterii militum liberatus, ut libri 12. Codicis, tit. 3. const. 5. et Nov. 75. quae etiam Episcopum sui iuris fieri ait.

οὐκέτι δὲ καὶ τοῦ θετοῦ ἀπὸ πατρὸς αὐτεξούσιος γεγυώς] Ὁ γὰρ θετὸς ἐμαγκυπατευόμενος ἀπὸλλει σχεδὸν ἅπαν, ὅπερ διὰ τῆς θέσεως ἔσχε, καὶ τὴν τοῦ θετοῦ πατρὸς ἀξίαν, ὡς βιβ. α'. τι. ζ'. διγ. ιγ'. ιδ'. τὸ δὲ σχεδὸν ἔπλον, ὅτι μένει καὶ αὐτῶν γάμος ἐμποδιζόμενος, ὡς ἰστυτύτων α'. τι. ε. καὶ βιβ. κγ'. τι. β'. διγ. νδ'. μη ὑπόθου καὶ φυσικὸν τὸν θετὸν πατέρα διὰ τὰ ἐξῆς θέματα. [Sch. e. V. 312.]

5) nec vero qui a patre adoptivo emancipatus est] Filius enim adoptivus emancipatus omne fere amittit, quod per adoptionem habuit, et patris adoptivi dignitatem, ut lib. 1. tit. 7. dig. 13. 14. Dixi autem fere, quia nuptiae quoque eorum prohibitae manent, ut Instit. lib. 1. tit. 10. et lib. 23. tit. 2. dig. 54. Ne fingas, patrem adoptivum etiam naturalem esse, propter themata sequentia.

Ἐὰν ὁ υἱὸς μου ὑπεξούσιος ὦν ἢ αὐτεξούσιος περιορισθῇ, ὁ ἐξ αὐτοῦ ἔγγονος κληρονομεῖ μου· ὁ γὰρ περιορισμὸς θάνατον μιμεῖται.

Si filius meus in potestate positus vel emancipatus deportatus sit, nepos ex eo mihi succedit: deportatio enim mortem imitatur⁶⁾.

ὁ γὰρ περιορισμὸς θάνατον μιμεῖται] Ὁμοίως βιβ. λη'. τι. β'. διγ. δ'. θέματι γ'. ἀναγνώθῃ καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα. [Sch. f. V. 312.]

6) deportatio enim mortem imitatur] Similiter lib. 38. tit. 2. dig. 4. them. 3. Lege et in eo adnotata.

Καὶ εἰς τὸ παντελὲς δημευθεῖς ἔοικε τῷ τελευτήσαντι, ὡς ἰστυτύτων γ'. τι. κε. καὶ βιβ. ις'. τι. β'. διγ. ξς'. [Sch. f. V. 312.]

Is quoque, cuius universa bona publicata sunt, mortuo similis est, ut Instit. lib. 3. tit. 25. et lib. 17. tit. 2. dig. 65.

Εἰ δὲ οἱ δύο περιορισθῶσαν καὶ ἀποκατέστησαν, καλεῖται ὁ υἱὸς. εἰ δὲ καὶ εἰς μέταλλον κατεδικάσθη, ἢ ἄλλως ἐγένετο ὑπέυθυνος τιμωρίας, καὶ ἀποκατέστη, κληρονομεῖ.

Si vero ambo deportati sint et restituti⁷⁾, filius §. 9. vocatur. Sed et si in metallum damnatus, vel alio modo servus poenae effectus restitutus sit, succedit.

ω) Syn. articulum, omittit. κ) Syn. ante vocem πολεμίων addit τῶν. ε) post καί. ζ) Pone verba ἀπὸ τοῦ θετοῦ πατρὸς. α) Lege ἐπαρχότητος.

κκ) Lege δύναται vel δυνατόν. γ) Adde

καὶ ἀποκατέστησαν] Ἀπὸ βασιλείας καὶ συγκλήτου, οὐ μὴν ἀπὸ ὄρχοντος οἱ τοιοῦτοι ἀποκαθίστανται, ὡς βιβ. γ. τίτ. α. διγ. α. [Sch. g. V. 312.]

L. 2. β'. Ἐρμολ. Τὸ αὐτὸ κἄν ἐγὼ γενόμενος ὑπεύ-
D. XXXVII. θυνος τιμωρίας ἀποκατίστην.

L. 3. pr. γ'. Οὐλπ. Καὶ οἱ ἀπὸ τῶν ἀντεξουσίων τεχθέντες
D. eod. καλοῦνται.

§. 3. Ἐάν τὸν ἔγγονόν μου ὡς υἱὸν υἰοθετήσωμαι,
καλεῖται μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

§. 3. Εἰ δὲ τὸν ἔγγονον ἀντεξούσιον ποιήσω, μόνος
ὁ υἱὸς κληρονομεῖ μου.
μόνος ὁ υἱός] Ἐπειδὴ ὁ πατὴρ αὐτοῦ παραλαμβάνει^{b)}
αὐτόν. [Sch. h. V. 312.]

§. 4. Ἐσχηκῶς υἱὸν μετὰ τὸ ἀντεξούσιον γενέσθαι με
δέδωκα αὐτὸν τῷ πατρὶ μου εἰς θέσιν. οἱ δύο κλη-
ρονομοῦμεν αὐτοῦ. ἐάν δὲ ἀντεξούσιος γένηται, μόνος
ἐγὼ κληρονομῶ.

οἱ δύο κληρονομοῦμεν αὐτοῦ] Δίκαιον γὰρ ἐστὶ
τοῦτω τῷ ἔγγονῳ παρέχεσθαι, ὅσον παρέχετο καὶ ἄλλῳ οἰσ-
δήποτε θετῷ υἱῷ γενομένῳ τοῦ τελευτήσαντος. διὰ τοῦτο
οὐν συζεύγνυται τῷ οἰκίῳ πατρὶ εἰς τὴν κόντρα τάβουλας.
[Sch. i. V. 312.]

μόνος ἐγὼ κληρονομῶ] Ἐπανήλθε γὰρ εἰς τὸν ἴδιον
τόπον, καὶ οὐκ εἶναι οὐδεμίαν συζεύγνυσθαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ὡς
προλαμβανόμενος ὑπ' αὐτοῦ. [Sch. k. V. 312.]

§. 5. Ἐάν ἀντεξούσιος γεγονώς ἀγάγωμαι μὴ κατὰ
βούλησιν τοῦ πατρὸς μου, εἰ καὶ αἰσχρὰν γυναῖκα,
καὶ παιδοποιήσας ὑποθήνω, κληρονομεῖ ὁ υἱὸς μου
τοῦ πατρὸς μου.

εἰ καὶ αἰσχρὰν] Ἄσχημον, ὥστε πρὸς αἰσχύνην εἶναι
καὶ αὐτῷ καὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ. [Sch. l. V. 312.]

§. 7. Ἐάν τῷ ἀντεξουσίῳ μου παιδί δώσω εἰς θέσιν
τὸν ἐξ αὐτοῦ ἔγγονον, καὶ προτελευτήσῃ ὁ υἱός, ὁ
ἔγγονος ἔχει εἰς τὴν κληρονομίαν μου τὴν διακατοχὴν.

ἐάν τῷ ἀντεξουσίῳ μου παιδί] Ἐάν τις υἱὸν ποιή-
σας ἐμαγκίπαιον, τὸν δὲ ἐξ αὐτοῦ ἔγγονον κατασχῶν ἐν
ἐπεξουσιότητι παρασῆχ αὐτόν τῷ υἱῷ αὐτοῦ εἰς θέσιν, κα-
λεῖται πρὸς τὴν πάππου διαδοχὴν οὗτος ὁ ἔγγονος, ἐάν πρό-
τερον ὁ πατὴρ αὐτοῦ τελευτήσῃ, ἐπειδὴ ἐν familiā ἢ τοιοῦτου
πατρὸς, ὅς καὶ αὐτὸς ἠδύνατο λαβεῖν τὴν κόντρα τάβουλας.
τὸ δὲ αὐτὸ ἐστίν, εἰ καὶ ὁ ἐμαγκίπαιος τὸν μετὰ τὴν ἐμαγκί-
παιον γεννηθέντα αὐτῷ υἱὸν δέδωκε τῷ ἰδίῳ πατρὶ εἰς
θέσιν καὶ ἐτελευτήσῃ. καὶ οὗτος γὰρ ὁ ἔγγονος εἰς τὴν τοῦ
πατρὸς αὐτοῦ κληρονομίαν καλεῖται, ὡς μὴ ἂν ἐν ἑτέρᾳ φα-
μίλιᾳ. [Sch. m. V. 312.]

§. 8. Τὸ αὐτὸ ἐστὶ, κἄν ὁ υἱός μου, ὃν ἔσχε μετὰ
τὴν ἀντεξουσιότητα παιδὰ δέδωκέ μοι εἰς θέσιν καὶ
προτελευτήσῃ. ἔχει γὰρ κατὰ τῆς αὐτοῦ διαθήκης
τὴν ἐναντίωσιν.

§. 9. Ἐάν τις ἔχων υἱὸν ἑαυτὸν δέδωκε εἰς θέσιν, καὶ
οὐκ ἐπηκολούθησεν αὐτῷ ὁ υἱὸς καὶ ἀποθήνη ἐν τῇ
θετῇ familiā, εἰ καὶ μὴ ἐστὶ τῆς αὐτῆς αὐτῷ φα-
μίλιας ὁ μὴ ἐπακαλουθήσας αὐτῷ υἱός, ἔχει τὴν
διακατοχὴν κατὰ τῆς αὐτοῦ κληρονομίας.

καὶ οὐκ ἐπηκολούθησεν αὐτῷ ὁ υἱός] Τυχὸν
γὰρ ἐμαγκίπαιος ἦν γεγονώς. ὁμοίως διγ. ιζ'. ἐν ᾧ ὑποτί-
θεται ἐμαγκίπαιον τὸν πατέρα μὴ ἐπακαλουθήσαντα. [Sch. n.
V. 312.]

§. 10. Οἱ μὴ δυνάμενοι κληρονόμοι γράφεσθαι ἐν τῷ
καιρῷ τῆς τοῦ πατρὸς τελευτῆς οὔτε διακατοχὴν
ἔχουσιν.

7) et restituti] A Principe et Senatu, nec vero
a magistratu tales restituuntur, ut lib. 3. tit. 1. dig. 1.

II. Hermogen. Idem etsi poenae servus effectus
postea restitutus sim.

III. Ulp. Etiam hi, qui ex emancipatis nati sunt,
vocantur.

Si nepotem meum loco filii adoptavero, cum
patre suo admittitur.

Si vero nepotem emancipavero, solus filius¹⁾
mihi succedit.

1) solus filius] Quia pater eius eum prae-
cedit.

Filium suscepi, postquam emancipatus eram, eum-
que patri meo in adoptionem dedi. Ambo ei succe-
dimus²⁾. Si vero emancipatus fuerit, solus ego suc-
cedo³⁾.

2) ambo ei succedimus] Aequum enim est, ne-
poti praestari, quantum et cuivis alii filio adoptivo de-
functi praestaretur. Ideo igitur patri suo iungitur in
bonorum possessione contra tabulas.

3) solus ego succedo] Rediit enim in suum
locum, neque amplius patri suo iungi debet, quippe qui
eum praecedat.

Si emancipatus factus uxorem non ex voluntate
patris mei duxero, licet turpem⁴⁾, et filium sortitus
decessero, filius meus patri meo succedit.

4) licet turpem] Inhonestam, ut dedecori sit et
ipsi, et patri eius.

Si filio meo emancipato⁵⁾ nepotem ex eo in ad-
optionem dederō, et filius prior decesserit, nepos in
hereditate mea bonorum possessionem habet.

5) si filio meo emancipato] Si quis filio eman-
cipato nepotem ex eo in potestate retentum filio suo
in adoptionem dederit, hic nepos ad avi successionem
vocatur, si pater eius antea decesserit, quia in eiusmodi
patris familia erat, qui et ipse bonorum possessionem
contra tabulas accipere poterat. Idem autem est, si et
emancipatus filium post emancipationem sibi natum
patri suo in adoptionem dederit, et decesserit. Nam
et hic nepos ad hereditatem patris sui vocatur, quasi
non sit in alia familia.

Idem est, et si filius meus filium, quem post
emancipationem quaesierat, mihi in adoptionem de-
derit, et prior decesserit. Habet enim contra tabulas
bonorum possessionem.

Si quis filium habens se ipsum in adoptionem
dederit, et eum filius secutus non sit⁶⁾, et in ad-
optiva familia decesserit, quamvis filius, qui cum
secutus non est, non sit eiusdem cum eo familiae, ta-
men bonorum possessionem in eius hereditate habet.

6) et eum filius secutus non sit] Fortasse
enim emancipatus fuerat. Similiter dig. 17. in quo sup-
ponitur, emancipatum non secutum esse patrem.

Qui heredes institui non possunt tempore mortis
patris⁷⁾, nec bonorum possessionem habent.

b) Lege προλαμβ.

ἐν τῷ καιρῷ τῆς τοῦ πατρὸς τελευτῆς] Οὐ μὴν ὅτε διεθετο. [Sch. o. V. 313.]

Οἱ^c) παῖδες γραφόμενοι κληρονόμοι τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν οὐκ αἰτοῦσιν^d): ἔχουσι γὰρ τὴν ἐκ τῆς διαθήκης βοήθειαν.

τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν οὐκ αἰτοῦσιν] Ὁμοίως tit. α. dig. ιβ'. ἐν τῷ τέλει. ἀνάγνωθι καὶ τὸ τέλος τοῦ α'. dig. [Sch. p. V. 313.]

Εἰ δὲ ὑπὸ αἵρεσιν αἰτιατῆρ^e) ἐγγράφη^f) ὁ αὐτῆς ἐξουσίως καὶ ἀτονῆσει, αἰτεῖ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν.

εἰ δὲ ὑπὸ αἵρεσιν αἰτιατῆρ] Περὶ σοῦων ὑπὸ αἵρεσιν γραφομένων ἔπει βιβλίον λζ'. τίτλω δ'. κεφαλαίω δ'. ε'. ἀνάγνωθι καὶ τοῦ παρόντος τίτλου κεφαλαίον ι'. dig. ια'. θέμα α'. καὶ τὴν εἰς αὐτὸ τοῦ Ἀνωνύμου παραγραφὴν. [Sch. q. V. 313.]

Ὁ δὲ γεγραμμένος ὑπὸ αἵρεσιν ἠρημένης αὐτῆς αἰτεῖται^g) τὴν ἐκ τῆς διαθήκης βοήθειαν. ἐὰν γὰρ ἀτονῆσῃ, ἔχει πάλιν τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, εἰς ὅσον ἤμελλεν^h) ἔχειν, εἰ αὐτὴν ἐξ ἀρχῆςⁱ) ἦτησε^k).

ὁ δὲ γεγραμμένος ὑπὸ αἵρεσιν] Ὁ δὲ ἔξωτικός ὑπὸ αἵρεσιν γραφομένος κληρονόμος ἠρημένης αὐτῆς οὐκ αἰτεῖ τὴν σεκουνδομὴν τάβουλας, ὡς tit. ια'. dig. β'. θεμ. ζ'. εἰ καὶ τὸ ε'. dig. τοῦ αὐτοῦ tit. ἐμφαίνει αὐτὸν αἰτεῖν. ἀνάγνωθι dig. ιζ'. καὶ ιη'. καὶ τοῦ ἐπομένου βιβλίον tit. β'. dig. κ'. θέμα δ'. φησὶ γὰρ, ὅτι ἐὰν εἶχεν ὁ υἱὸς ὑποκατάστατον, εἶχε ποτεσταίβη ἢ ἡ αἵρεσις, καὶ οὐκ ἐπληρωσεν αὐτὴν, χώραν ποιεῖ τῷ ὑποκαταστατῷ· εἰ δὲ κασοναλία οὐσα ἦτονσεν, χώρα τῆ κόντρα τάβουλας. ἀνάγνωθι καὶ τοῦτου τοῦ βιβλίου tit. ια'. dig. β'. θέμα β'. καὶ dig. ε'. [Sch. r. V. 313.]

Τὸ αὐτὸ ἐστὶ καὶ ὅτε ἔγγονος ὑπὸ τὰς αὐτὰς αἵρέσεις γράφεται κληρονόμος.

Ἐὰν^l) ἀνημόνευτον ἐάσας τὸν υἱὸν μου ληγατεύσω^m) αὐτῷ, ἢ τῷ δούλῳ αὐτοῦ, ἢ καὶ κληρονόμον τὸν δούλον αὐτοῦ γράψω, καὶ καταδέξεται τὸ ληγάτονⁿ), ἢ κελεύθῃ τῷ δούλῳ τὴν κληρονομίαν ὑπερσελθεῖν, ἀπόλλει^o) τὴν διακατοχήν.

δ'. ἩΡ) τοῖς παισὶν ἀρμόζουσα κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν ἔχει χώραν, εἴτε κληρονόμος ἐφάνη τις, εἴτε μὴ· κατὰ γὰρ τῆς διαθήκης δίδοται. ὑπερ ἐπὶ τοῦ πάτρωνος ἐναντίως ἔχει.

ὅπερ ἐπὶ τοῦ πάτρωνος ἐναντίως ἔχει] Ἐπὶ γὰρ τοῦ πάτρωνος δεῖ τὴν τοῦ ἀπελευθέρου κληρονομίαν ἀδειχθῆναι ἢ διακατοχὴν αἰτηθῆναι, ὡς βιβλ. λη'. tit. β'. dig. γ'. θεματι γ'. ἀνάγνωθι βιβλίον λη'. tit. ιζ'. dig. ι'. καὶ tit. ιζ'. dig. β'. πῶς διαδέχονται οἱ μανουμισσορες, γνωσκεις tit. ιβ'. τούτου τοῦ βιβλίου. [Sch. s. V. 313.]

Ἐὰν^q) κληρονόμον ἢ ἀπόκληρον ποιήσας τὸν ὑπεξουσίον^r) μου υἱὸν ἀμελήσω τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἐγγόνου^s), χώραν οὐκ ἔχει ἢ διακατοχὴ· οὐκ ἐστὶ γὰρ ὑπεξουσίος. τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐξῆς βαθμῶν.^t)

οὐκ ἐστὶ γὰρ ὑπεξουσίος] Ἐν τῷ δ'. διγίωτα τοῦ ε'. τίτλου τοῦ κη'. βιβλίον σοῦους αὐτοῦ ἐκάλεσε, καὶ βιβλίω γ'. tit. ιζ'. dig. σκ'. πῶτας τοὺς κατιόντας. ἐστὶν οὖν λέγειν, ὅτι

c) §. 11 — 14. L. 3. D. h. t. reperiuntur in Syn. p. 370. sq. ubi sub cap. 2. huius Basil. tituli repositae sunt. d) Syn. ἔχουσι pro αἰτοῦσιν. e) Lege cum Syn. αἰτιατῆρ. f) Syn. γράφη (sic). Lege ἐγγράφη vel γραφή. g) Syn. αἰτεῖ pro αἰτεῖται. h) Syn. ἤμελλεν. i) Syn. ἐξ ἀρχῆς αὐτὴν. k) Syn. ἦτησατο. l) §. 15. 16. L. 3. et L. 4. pr. D. h. t. leguntur in Syn. p. 371. sub cap. 3. huius Basil. tituli repositae. m) Syn. ληγατεύσω. n) Syn. ληγάτον. o) Syn. ἀπόλλυσι. p) Syn. incipit: καὶ ὅτι ἢ. q) §. 1. L. 4. D. h. t. legitur in Syn. p. 371. ubi est cap. 4. huius Basil. tituli. r) Lege ὑπεξουσίον cum Syn. auctoritate Digestorum. Fabr. habet αὐτεξουσίον, et tamen vertit *filium, quem in potestate habeo*. s) Syn. ἐγγόνου. t) L. 4. §. 2. L. 5. D. h. t. desiderantur in Basilicis.

7) tempore mortis patris] Nec vero eo tempore, quo testamentum fecit.

Liberi heredes scripti contra tabulas bonorum L. 3. §. 11. possessionem non petunt⁸): habent enim bonorum D. XXXVII. possessionem secundum tabulas. 4.

8) contra tabulas bonorum possessionem non petunt] Similiter tit. 1. dig. 12. in fine. Lege et finem dig. 1.

Si vero sub conditione casuali⁹) filius emancipatus scriptus sit, eaque defecerit, bonorum possessionem contra tabulas petit. §. 12.

9) si vero sub conditione casuali] De suis sub conditione scriptis quaere lib. 37. tit. 9. cap. 4. 5. Lege et huius tituli cap. 10. dig. 11. them. 1. et ad id Innominati adnotationem.

Qui autem sub conditione scriptus est¹⁰), ea §. 13. pendente petat bonorum possessionem secundum tabulas. Nam si defecerit, rursus contra tabulas bonorum possessionem habet, in tantum, quantum habiturus erat, si ab initio eam petiisset.

10) qui autem sub conditione scriptus est] Extraneus autem sub conditione heres scriptus pendente ea non petit bonorum possessionem secundum tabulas, ut tit. 11. dig. 2. them. 7. tametsi dig. 5. eiusdem tituli significet, eum bonorum possessionem petere. Lege dig. 17. et 18. et sequentis libri tit. 2. dig. 20. them. 4. Ait enim, filium, si substitutum habeat, si quidem potestativa erat conditio, neque eam impleverit, locum facere substituto: si vero defecerit, cum casualis esset, locum esse bonorum possessioni contra tabulas. Lege et huius libri tit. 11. dig. 2. them. 2. et dig. 5.

Idem est, et cum nepos sub iisdem conditionibus §. 14. heres scribitur.

Si filio meo praeterito legavero ei vel servo §. 15. 16. eius, vel etiam servum eius heredem scripsero, et legatum acceperit, aut servum iusserit adire hereditatem, bonorum possessionem amittit.

IV. Bonorum possessio contra tabulas, quae liberis L. 4. pr. competit, locum habet, sive quis heres extiterit, sive D. eod. non: nam contra testamentum datur. Quod in patrono contra est¹).

1) quod in patrono contra est] In patrono enim oportet hereditatem liberti aditam esse, aut bonorum possessionem petitam, ut lib. 38. tit. 2. dig. 3. them. 3. Lege lib. 38. tit. 16. dig. 10. et tit. 17. dig. 2. Quemadmodum manumissores succedant, discis tit. 12. huius libri.

Si filio meo, quem in potestate habeo, herede §. 1. instituto vel exheredato nepotem ex eo omisero, locum non habet bonorum possessio: non enim est suus heres²). Eadem et in sequentibus gradibus.

2) non enim est suus heres] In dig. 4. tit. 5. lib. 28. suos eos vocavit, et lib. 50. tit. 16. dig. 220. omnes descendentes. Dici igitur potest, suos quidem

σοῦοι μὲν κληρονόμοι λέγονται πάντες οἱ ἐξ ἀρρενογονίας κατιόντες· σοῦος δὲ νεκασάριος ὁ μὴ προλαμβανόμενος ὑπο τοῦ οἰκείου γονέως, προτελευτήσαντος τυχόν, ἢ ἄλλως αὐτεξουσίῳ γενομένου, ὡς ἴσασιν. β. τ. ιθ'. [Sch. t. V. 313.]

L. 6. pr. ε'. Παῦλ. Ἐάν ὁ αὐτεξουσίος μου υἱὸς παιδοποιήσας ἀποθάνῃ, καὶ μετ' αὐτὸν ἐγὼ, καλεῖται πρὸς τὴν διακατοχὴν μου ὁ ἔγγονος.

§. 1. Εἰ δὲ τοὺς δύο αὐτεξουσίους ἐποίησα, ζῶντος μὲν τοῦ υἱοῦ οὐ καλεῖται ὁ ἔγγονος· προαποθνήσκοντος δὲ τοῦ υἱοῦ καλεῖται.

§. 2. Εἰ δὲ μόνον αὐτεξουσίον ποιήσας τὸν ἔγγονον ἀποθάνω, καὶ μετ' ἐμὲ ὁ υἱὸς μου, παραμελήσας τοῦ παιδὸς αὐτοῦ, ἔχει ὁ ἔγγονος κατὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ τὴν ἐναντίωσιν.^{u)}

L. 7. ζ'. Γαίον. Ὁ παρακρατηθεὶς ἔγγονος, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ αὐτεξουσίου γεγονότος καὶ τελευτῶντος, καλεῖται πρὸς τὴν αὐτοῦ διακατοχὴν καὶ ζῶντος ἔτι τοῦ πάππου.

L. 8. ζ'. Ἐάν^{v)} τὸν αὐτεξουσίον μου παῖδα ἀπόκληρον ποιήσας υἰοθετήσωμαι αὐτὸν, βλάπτει αὐτὸν ἢ ἀποκλήρῳξις. Ἐάν δὲ ἐξωτικὸν ἀπόκληρον ποιήσας υἰοθετήσωμαι αὐτὸν, οὐ βλάπτειται ἐκ τῆς ἀποκλήρῳξως. τὸν δὲ ἀπὸ τῶν πολεμίων ὑποστρέψαντα υἱὸν καὶ ἢ πρὸ τούτου γενομένη ἀποκλήρῳξις βλάπτει.

βλάπτει αὐτὸν ἢ ἀποκλήρῳξις] Οὔτε γὰρ ἔγγονται ἢ διαθήκη, ὡς βιβλίῳ κη. τ. β. διγ. κ'. [Sch. u. V. 313.]
Τὰ γὰρ φυσικὰ τοῦ παιδὸς δίκαια ὑπερνακῆ ἐν τούτῳ τῷ θέματι. [Sch. x. V. 313.]

L. 9. η'. Γαίον. Ἀδιάφορόν ἐστιν, εἴτε ζῆ, εἴτε ἀπέθανεν ὁ θετὸς πατήρ· ἀρκεῖ γὰρ τὸν παῖδα ἐν τῇ θετῇ φιλίᾳ εἶναι.

ἀδιάφορόν ἐστιν] Ἐάν ὁ εἰς θεσίῳ δεδομένος καλεῖται κατὰ τῆς διαθήκης τοῦ φυσικοῦ πατρὸς, οὐδὲν διαφερόμεθα, εἴτε περὶ ἑαυτοῦ πατήρ, εἴτε ἐτελεύτησεν· ἐν γὰρ μόνον ζητούμεν τὸ εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ θετῇ φιλίᾳ. [Sch. y. V. 313.]

Πρὸς τὸ μὴ κηῖσαι τὴν κόντρα τάβουλας. [Sch. y. V. 313.]

ἀρκεῖ γὰρ τὸν παῖδα ἐν τῇ θετῇ φιλίᾳ εἶναι] Ταῦτα ἐν ᾧ ἐξωτικὸς αὐτὸν υἰοθετήσεται. εἰ γὰρ τῷ ἐμαγκηπᾶτῳ μου παιδί δώσω τὸν ἐξ αὐτοῦ ἔγγονον εἰς θεσίῳ, ἔχει κατὰ τῆς διαθήκης μου τὴν κόντρα τάβουλας, ὡς διγ. κ'. ἀνύγνωθι καὶ τὸ β. θέμα τοῦ ι. διγέστου. [Sch. z. V. 314.]

L. 10. §. 1. θ'. Καὶ ὁ εἰς θεσίῳ δοθεὶς τῷ πρὸς μητρὸς πάππῳ γραφόμενος παρὰ τοῦ πατρὸς κληρονόμος συγκινεῖ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης.

καὶ ὁ εἰς θεσίῳ δοθεὶς] Ἐάν τις υἱὸν ἔχων δέδωκεν αὐτὸν εἰς θεσίῳ κατὰ μητέρα πάππῳ τοῦ παιδὸς, καὶ ἔγραψεν αὐτὸν κληρονόμον, ἐάν χώρα γένηται τῇ κόντρα τάβουλας δι' ἑτέρου παιδὸς πραιοτέρου, δύναται καὶ οὗτος αἰτεῦν τὴν κόντρα τάβουλας· οὐδὲ γὰρ ἀπαιτοῦμεν αὐτὸν ἀδιτεῦσαι τὴν τοῦ φυσικοῦ πατρὸς κληρονομίαν, ἀλλὰ μόνον κατενεχθῆναι αὐτῷ τὴν κληρονομίαν ζητούμεν, καὶ δύνασθαι αὐτὸν κτήσασθαι αὐτήν. [Sch. a. V. 314.]

§. 2. Ἐάν κελύσει τοῦ θετοῦ μου πατρὸς ὑπειέλθω τὴν κληρονομίαν τοῦ φυσικοῦ μου πατρὸς καὶ αὐτεξουσίος γένωμαι, κινῶ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, ἵνα ἐγὼ κτώμαι τὴν κληρονομίαν καὶ μὴ ὁ θετός μου πατήρ.

§. 3. Τοῦτο δὲ τὸ θέμα ἰδικόν ἐστιν· ὁ γὰρ τὸ λεγατευθῆν αὐτῷ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπιγινώσκων, ἢ

heredes appellari omnes, qui ex masculis descendunt: suum autem necessarium eum, quem pater eius non praecedit, puta quod praemortuus sit, vel alio modo sui iuris effectus, ut Instit. lib. 2. tit. 19.

V. Paul. Si filius meus emancipatus nepote procreato decesserit, et post eum ego, ad bonorum meorum possessionem nepos vocatur.

Si vero utrumque emancipavero, vivente quidem filio nepos non vocatur: filio autem praemortuo vocatur.

Si vero nepote solo emancipato decessero, et deinde filius meus filio suo praeterito, nepos contra tabulas eius bonorum possessionem habet.

VI. Gaii. Nepos in potestate retentus patre eius emancipato et mortuo vocatur ad eius bonorum possessionem vivo etiam adhuc avo.

VII. Si emancipatum filium meum exheredavero, eumque arrogavero, nocet ei exhereditatio¹⁾. Si vero extraneum exheredavero, eumque arrogavero, exhereditatione non laeditur. Filio autem ab hostibus reverso etiam ante facta exhereditatio nocet.

1) nocet ei exhereditatio] Neque enim rumpitur testamentum, ut lib. 28. tit. 2. dig. 20.

Iura enim naturalia filii in hoc casu praevalet.

VIII. Gaii. Nihil interest¹⁾, utrum vivat, an mortuus sit pater adoptivus: sufficit enim filium in adoptiva familia esse²⁾.

1) nihil interest] Si in adoptionem datus vocetur ad contra tabulas bonorum possessionem patris naturalis, nihil interest, utrum pater adoptivus superstes sit, an defunctus: nam hoc solum quaerimus, esse eum in adoptiva familia.

Ad hoc, ut bonorum possessionem contra tabulas petere non possit.

2) sufficit enim, filium in adoptiva familia esse] Haec, si extraneum ipsum adoptaverit. Nam si filio meo emancipato nepotem ex eo in adoptionem dederō, adversus testamentum meum bonorum possessionem contra tabulas habet, ut dig. 21. Lege et them. 2. dig. 10.

IX. Etiam in adoptionem datus¹⁾ avo materno, et a patre heres scriptus cum alio bonorum possessionem contra tabulas petit.

1) etiam in adoptionem datus] Si quis filium habens eum avo materno eius in adoptionem dederit, eumque heredem scripserit, si locus fiat bonorum possessioni contra tabulas per alium filium praeteritum, potest et hic bonorum possessionem contra tabulas petere: neque enim exigimus, ut adeat hereditatem patris naturalis, sed tantum, ut delata ei hereditas sit, et ut eam acquirere possit.

Si iussu patris mei adoptivi hereditatem patris mei naturalis adiero, et emancipatus fuero, contra tabulas bonorum possessionem peto, ut ego hereditatem acquiram, non pater meus adoptivus.

Hic autem casus specialis est²⁾: nam qui legatum sibi a patre relictum agnoscit, vel portionem

u) L. 6. §. 3. 4. D. h. t. omniae sunt. v) Reliqua L. 8. desiderantur.

μέρος τῆς κληρονομίας αὐτοῦ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν οὐ κινεῖ.

τοῦτο δὲ τὸ θέμα ἰδικόν ἐστιν] Ἀνάγνωθι τιτ. ε'. διγ. ε'. θέμα γ'. ἀνάγνωθι καὶ διγ. ιδ'. [Sch. b. V. 314.]

Οἱ μὴ δυνάμενοι κινεῖν τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν οὐ ποιοῦσι μέρος τοῖς κινουῦσιν.

οἱ μὴ δυνάμενοι κινεῖν] Ὅσοι τῶν παιδῶν μὴ δύνανται τὴν κόντρα τάβουλας ἔχειν, οἷον οἱ ἐξηρεδάτοι, οὗτοι οὐδὲ μέρος ποιοῦσιν ἐτέρων παιδῶν κομμιτενόντων αὐτοῖς. ἀωφελῶς γὰρ θάλλομεν αὐτοὺς εἰς τὸ ποιῆσαι μέρος τοῦς καλουμένους, εἰ μηδὲν μέλλουσιν αὐτοὶ κερδαίνειν, ἀλλὰ μόνον ἀωφελεῖν τὸν γεγραμμένον. [Sch. c. V. 314.]

οὐ ποιοῦσι μέρος τοῖς κινουῦσιν] Τουτίστω, εἰς ὀλόκληρον κινουῦσιν οἱ κινούντες ἐπὶ τῆς δὲ ἰνοφφικίσοο. εἰρηται βιβ. ε'. τιτ. β'. διγ. ις'. κ'. [Sch. d. V. 314.]

Οἱ^w) ἀπόκληροι τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν οὐ κινουῦσιν, οὔτε μετὰ τῶν κινούντων καλοῦνται.

οὔτε μετὰ τῶν κινούντων καλοῦνται] Πρὸςκειται εἰς τὸν ἄνονον μόνον γὰρ ἔχουσι τὴν δὲ ἰνοφφικίσοο. ἀνάγνωθι τὸ β'. θέμα τοῦ ἡ'. διγέστον. [Sch. e. V. 314.]

ι'. Ὁ εἰς θέσιν δοθεὶς ἐὰν ὑπὸ αἵρεσιν γραφῆ κληρονόμος ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ πατρὸς, συγκινεῖ ἐτέρω τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν. εἰ δὲ ἀτονήσῃ ἢ αἵρεσις, ἢ χωρὶς αἰρέσεως ἀνισχύρως γραφῆ, ἀπωθεῖται ἢ κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν.

ὁ εἰς θέσιν δοθεὶς] Ὁ εἰς θέσιν δεδομένος εἰ ὑπὸ αἵρεσιν γραφῆ κληρονόμος παρὰ τοῦ φυσικοῦ πατρὸς, ἐτέρου παιδὸς χωρὶς ποιούντος τῇ κόντρα τάβουλας κινεῖται μὲν καὶ αὐτός, εἰ δὲ ἀτονήσῃ ἢ αἵρεσις ἢ χωρὶς αἰρέσεως ἀνισχύρως γραφῆ, τυχὸν ὡς ἀπὸ μοιχῶν δεθέν τεχθεὶς, ἀπωθεῖται τῆς κόντρα τάβουλας. [Sch. f. V. 314.]

Τὸ αὐτὸ δὲ λέγει, εἰ καὶ πούρως μὲν ἐγγράπτο, μὴ ἰσχύει δὲ κατὰ νόμον ἢ ἐπ' αὐτῷ ἔνστασις. [Sch. f. V. 314.]

ἀπωθεῖται ἢ κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν] Ὁ^x) γὰρ ἂν ἐν ἐτέρῃ φιλίᾳ οὐ κινεῖ τὴν κόντρα τάβουλας, ὡς διγ. θ'. καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ ε'. [Sch. h. V. 314.]

Καὶ πρὸς μίμησιν τοῦ πολιτικοῦ ἐπιμερίζει· οἱ γὰρ ἐξ ἑνὸς υἱοῦ ἔγγονοι μέρος ἐν λαμβάνουσιν.

καὶ πρὸς μίμησιν τοῦ πολιτικοῦ] Ἡ κόντρα τάβουλας αἰτουμένη πρὸς μίμησιν τῶν ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένων παρέχεται· ὅθεν ἐὰν ὑπεσιν υἱὸς καὶ ἐξ ἄλλου υἱοῦ ἔγγονοι, πάντες οἱ ἐκ τοῦ ἑνὸς ἔγγονοι ἐν μέρος λαμβάνουσιν, ἐπειδὴ καὶ ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὴν ἕξασ διαιροῦμεν αὐτοῖς τὴν κληρονομίαν. [Sch. g. V. 314.]

ια'. Γάτον. Ἐὰν πρώτη διαθήκη σίννομος ὑπεσιν, ἐν ἣ γέγονεν ὁ υἱὸς ἀπόκληρος, δευτέρα δὲ ἀτελής, καθ' ἣν εἰάθη ἀμνημόνευτος, καλῶς κινεῖ κατὰ τῆς δευτέρας τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, εἰπερ μὴ ὑπόντος υἱοῦ οἱ ἐν αὐτῇ γεγραμμένοι ἡμέλλον ἐπικρυπτετέροι εἶναι. καθόλου γὰρ ὅσακις ἐκεῖνος, καθ' οὗ αἰτεῖται ἢ κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, ἡδύνατο, εἰ μὴ ὑπῆν ὁ υἱὸς, ἀσφαλῶς ἔχει τὴν κληρονομίαν, τότε καὶ ὁ υἱὸς δύναται κατ' αὐτοῦ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν αἰτεῖν. εἰ δὲ μὴ ἡδύνατο καὶ χωρὶς τοῦ υἱοῦ τὴν κληρονομίαν

hereditatis eius, bonorum possessionem contra tabulas non petit.

2) hic autem casus specialis est] Lege tit. 5. dig. 5. them. 3. Lege et dig. 14.

Qui petere non possunt³) bonorum possessionem contra tabulas, petentibus partem non faciunt⁴). L. 10. §. 4. D. XXXVII. 4.

3) qui petere non possunt] Quicumque ex liberis bonorum possessionem contra tabulas habere non possunt, veluti exheredati, hi ne partem quidem faciunt, si per alios liberos committatur edictum. Inutiliter enim favemus iis, ut partem faciant his, qui vocantur, cum nihil ipsi lucraturi sunt, sed tantum heredi scripto profuturi.

4) petentibus partem non faciunt] Hoc est, qui de inofficioso agunt, solidum petunt. Hoc dicitur lib. 5. tit. 2. dig. 16. 20.

Exheredati contra tabulas bonorum possessionem §. 5. non petunt, neque cum his, qui petunt, vocantur⁵).

5) neque cum his, qui petunt, vocantur] Apud Innominatum additum est: habent enim tantum querelam inofficiosi. Lege them. 2. dig. 8.

X. In adoptionem datus¹), si sub conditione heres scriptus sit a patre naturali, una cum alio bonorum possessionem contra tabulas petit. Sed si defecerit conditio, aut sine conditione invalide heres scriptus sit, bonorum possessio contra tabulas submovetur²). L. 11. pr. D. eod.

1) in adoptionem datus] Si in adoptionem datus sub conditione scriptus sit heres a naturali patre, alio filio locum faciente bonorum possessioni contra tabulas, vocatur et ipse. Sed si defecerit conditio, vel sine conditione invalide heres scriptus sit, puta quod ex adulteris natus, a bonorum possessione contra tabulas repellitur.

Idem autem ait et si pure heres scriptus sit, institutio autem eius iure non valeat.

2) bonorum possessio contra tabulas submovetur] Nam qui in alia familia est, bonorum possessionem contra tabulas non petit, ut dig. 9. et in fine dig. 6.

Et exemplo iuris civilis³) distribuit: nepotes §. 1. enim ex uuo filio unam partem accipiunt.

3) et exemplo iuris civilis] Bonorum possessio contra tabulas petita exemplo eorum, qui ab intestato vocantur, datur: unde si filius sit, et ex alio filio nepotes unam partem accipiunt, quia et ab intestato in stirpes inter eos hereditatem dividimus.

XI. Gaii. Si prius testamentum extet iure factum, in quo filius exheredatus est, secundum autem imperfectum, in quo praeteritus est, recte petit contra secundum bonorum possessionem contra tabulas, si non existente filio scripti in eo heredes potiores futuri erant¹). Generaliter enim, quoties is, contra quem petitur bonorum possessio contra tabulas, poterat, si filius non esset, secure hereditatem obtinere, tunc quoque filius adversus ipsum bonorum possessionem contra tabulas petere potest. Si vero remoto quoque filio secure hereditatem obtinere non poterat,

ω) §. 5. L. 10. D. h. t. legitur in Syn. p. 371. ubi est them. 2. cap. 7. huius Basil. tituli. x) Hoc scholium Fabrotus subiecit verbis §. 1. L. 11. μέρος ἐν λαμβάνουσιν, unde explicandum, illud litera h. esse notatum. Pertinet autem potius ad pr. L. 11.

ἀσφαλῶς ἔχειν, ἀποκλείεται καὶ ὁ υἱὸς τῆς κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντιώσεως.

ἡμελλον ἐπικρατέστεροι εἶναι] Τυχὸν γὰρ δεχτοὶ ἦσαν τῶν ἐξ ἀδιαθέτου· οἱ δὲ ἐν τῇ πρώτῃ γεγραμμένοι ἦσαν ἐξωτικοί. ἀναγνωθῆ βιβ. κη. tit. γ'. διγ. β'. [Sch. i. V. 314. sq.]

L. 13. pr. β'. Τοῦ) αὐτεξουσίου αἰτοῦντος τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, ἀναγκάζεται ὁ γεγραμμένος καὶ τὰ χωρία, καὶ τοὺς δούλους, καὶ πάντα τὰ προφάσει τῆς κληρονομίας αὐτῷ κτηθέντα δοῦναι.

τοῦ αὐτεξουσίου αἰτοῦντος] Ὅτε ἐμαγκίματος αἰτεῖ τὴν κόντρα τάβουλας, ἐναγόμενος παρ' αὐτοῦ ὁ σκρίπτος κληρονομος ἀναγκάζεται καὶ τὰ κτήματα καὶ τοὺς δούλους τῆς κληρονομίας ἀποκαθιστῆν αὐτῷ· εἴ τι γὰρ διὰ τῆς κληρονομίας ὁ σκρίπτος ἐκτήσατο, τοῦτο μετατρέπεσθαι δεῖ πρὸς τὸν ἐμαγκίπατον, ὅτινα ὁ πραιτωρ ἐν τάξει κληρονομοῦ καθίστηται. [Sch. k. V. 315.]

§. 1. Ἐχων δύο υἱοὺς τὸν ἐξ ἐνὸς αὐτῶν ἔγγονον εἰς θέσιν δίδωκα, καὶ κληρονόμον αὐτὸν ἔγραψα. εἰς τῶν υἱῶν ἀμεληθεὶς αἰτήσῃ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, ὁ ἔγγονος, ἐφ' ὅσον ὁ πατὴρ αὐτοῦ περιέσται, εἴτε ὑπεξούσιός μου, εἴτε αὐτεξούσιος γεγονώς, οὐ δύναται τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν ἔχειν· οὔτε εἰ ἀποθάνῃ ὁ πατὴρ αὐτοῦ μὴ αἰτήσας διακατοχὴν.

ἔχων δύο υἱοὺς] Δύο τις ἔχων υἱοὺς καὶ ἐξ ἐνὸς αὐτῶν ἔγγονον, δίδωκε τὸν ἔγγονον εἰς θέσιν, καὶ κληρονόμον αὐτὸν ἔγραψεν, ἐνὸς δὲ τῶν υἱῶν αὐτοῦ παρημέλησε. καὶ ζητεῖται, πότερον ὁ ἔγγονος οὗτος ὁ εἰς θέσιν δεδομένος εἰς τὸ μέρος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καλεῖται, ἢ τὸ ἀναλογεῖν μέρος διὰ τῆς κόντρα τάβουλας ἐκδικεῖ. καὶ ἀπεκρίνατο ὁ Ἰουλιανός, τὸν δεδομένον εἰς θέσιν ἔγγονον καὶ γραφέντα παρὰ τοῦ πατρὸς κληρονόμον, ἕως ὅτε ὁ πατὴρ αὐτοῦ περιέσται, ἢ ὑπεξούσιος μείνας τοῦ πατρὸς, ἢ ἐμαγκίματος γερόμενος, μὴ δύνασθαι αἰτεῖν κόντρα τάβουλας, ἐπειδὴ ἐν τῷ τελευτῆν τὸν πατρὸν προελαμβάνετο ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. [Sch. l. V. 315.]

§. 3. Ἐχων δύο υἱοὺς τὸν ἕνα παῖδας ἔχοντα αὐτεξούσιον ἐποίησα, ἕνα δὲ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἔγγόνων, ὃν ἤμην πρὸ αὐτεξούσιου ποιήσας, εἰς υἱὸν υἰοθετησάμην, καὶ διαθέμενος ἡμέλησα τοῦ αὐτεξουσίου. κινουμένης τῆς κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντιώσεως εἰς τρία μέρη γίνεται ἡ κληρονομία μου· καὶ τὸ μὲν ἐν λαμβάνει ὁ μείνας ὑπεξούσιος υἱός μου, τὸ δὲ ἄλλο ὁ υἰοθετηθεὶς εἰς υἱὸν ἔγγονος, καὶ τὸ λοιπὸν ὁ αὐτεξούσιος υἱός. εἰ δὲ καὶ τελευτήσαντος τοῦ υἱοῦ ἕνα τῶν ἐξ αὐτοῦ ἔγγόνων υἰοθετησομαι εἰς υἱόν, ὁμοίως τὸ τρίτον λαμβάνει.

ὁ υἰοθετηθεὶς εἰς υἱὸν ἔγγονος] Ἐπειδὴ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐμπιστεύεται. [Sch. m. V. 315.]

ὁμοίως τὸ τρίτον λαμβάνει] Δίκαιον γὰρ ἐστὶ, τὸν ἐν τάξει υἱὸν λαμβάνειν εἰς θέσιν μὴ ἕλατον ἔχειν, οὐπερ ἡμελλεν ἔχειν μέρους, εἰ μὴ ἦν ἔγγονος φυσικός, ἀλλὰ ἐξωτικὸν ὄντα αὐτὸν υἱὸν θετὸν ὁ πατὴρ ἐποίησατο. [Sch. n. V. 315.]

L. 14. pr. γ'. Δύο ὄντων αὐτεξουσίων παίδων ὁ εἰς ἐγρόφῃ κληρονόμος, ὁ ἄλλος ἡμελήθη. εἰς ὁ γραφεὶς κληρονομήσῃ, ἀπόλλει τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, ὡςπερ ὁ λαβὼν ληγάτον παρὰ τοῦ γεγραμμένου κληρονόμου, ἢ παρὰ τοῦ αἰτήσαντος τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν· μένει δὲ βεβαίως ἔχων τὸ μέρος εἰς ὃ γέγραπται, ὡςτε μέντοι μὴ πλέον ἔχειν οὐπερ ἡμελλεν ἔχειν, εἰ δ' ἂν ἤτῃσε τὴν κατὰ τῆς διαθήκης

etiam filius a bonorum possessione contra tabulas excluditur.

1) potiores futuri erant] Fortasse enim capaces erant successionis ab intestato: in priore autem scripti erant extranei. Lege lib. 28. tit. 3. dig. 2.

XII. Cum emancipatus petit¹⁾ bonorum possessionem contra tabulas, scriptus heres et praedia, et servos, et omnia praetextu hereditatis sibi quaesita dare cogitur.

1) cum emancipatus petit] Cum emancipatus bonorum possessionem contra tabulas petit, scriptus heres ab eo conventus cogitur et praedia et servos hereditatis ei restituere: si quid enim scriptus heres per causam hereditatis acquisiverit, id ad emancipatum transferri debet, quem Praetor heredis loco constituit.

Duos filios habens²⁾ nepotem ex altero eorum in adoptionem dedi, eumque heredem scripsi. Si alter filiorum praeteritus bonorum possessionem contra tabulas petierit, nepos, quamdiu pater eius superest, sive in potestate mea, sive emancipatus factus, contra tabulas bonorum possessionem habere non potest: nec si pater eius decesserit non petita bonorum possessione.

2) duos filios habens] Quidam duos filios et ex altero eorum nepotem habens nepotem in adoptionem dedit, eumque heredem scripsit, alterum autem filiorum suorum praeteriit. Et quaeritur, utrum hic nepos in adoptionem datus in partem patris sui vocetur, an civilem portionem per bonorum possessionem contra tabulas vindicet? Et respondit Iulianus, in adoptionem datum nepotem et heredem scriptum ab avo, quamdiu pater eius superstes est, vel in potestate patris manens, vel emancipatus factus, non posse bonorum possessionem contra tabulas petere, quoniam, cum avus moreretur, pater eum praecedebat.

Duos filios habens alterum filios habentem emancipavi, unum autem nepotum ex eo, quem ante emancipaveram, in locum filii adoptavi, et testamento facto emancipatum praeterii. Petita bonorum possessione contra tabulas in tres partes hereditas mea dividitur: et unam quidem accipit filius meus, qui in potestate remansit: alteram autem nepos in locum filii adoptatus³⁾, et reliquum filius emancipatus. Sed et si mortuo filio alterum nepotum ex eo in locum filii adoptaverim, similiter tertiam partem accipit⁴⁾.

3) nepos in locum filii adoptatus] Quia filius eius esse creditur.

4) similiter tertiam partem accipit] Aequum enim est, eum, qui in locum filii adoptatus est, non minorem habere partem, quam habiturus esset, si non esset nepos naturalis, sed extraneus a patre in locum filii adoptatus.

XIII. Cum duo essent filii emancipati¹⁾, alter heres institutus est, alter praeteritus. Si institutus adierit, bonorum possessionem contra tabulas amittit, sicut qui legatum accepit ab herede scripto, vel ab eo, qui contra tabulas bonorum possessionem petiit: secure autem retinet partem, ex qua scriptus est, ita tamen, ut ampliolem non habeat, quam habiturus esset, si bonorum possessionem contra tabulas pe-

y) L. 13. pr. D. h. t. legitur in Syn. p. 371. ubi est cap. 9. huius Basil. tituli.

ἐναντίωσιν. δίδωσι δὲ καὶ τὰ ληγάτα τοῖς ἔξωτικοῖς. εἰ δὲ ὑπεξούσιος ὢν ὁ γραφεὶς ἀνεφάνη, κινεῖ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, εἰ μήπω ἐνέμιξε· τότε γὰρ κυροῖ τὴν γνώμην τοῦ πατρὸς, καὶ ἔοικε τῷ κληρονομήσαντι αὐτεξουσίῳ.

δύο ὄντων αὐτεξουσίων παιδῶν] Ἐάν δύο παίδων ὄντων ἐμαγκιπῶν ὁ μὲν γραφῆ κληρονόμος, ὁ δὲ πραετέριτος γένηται, καὶ ἀδιτεύσῃ ὁ γεγραμμένος, εἰ καὶ ἦπτον ἐκπεφώνηται τὸ περὶ τούτου μέρος τοῦ ἐδίκτου, ὅμως οὐ δύναται ὁ ἀδιτεύσας τὴν κόντρα τάβουλας αἰτῆσαι, ἐπειδὴ ἀπαξ τῆ γνώμῃ τοῦ πατρὸς ἠκολούθησε καὶ ἤδτευσε. καὶ ἐμαγκιπῶτος γὰρ υἱὸς ἐάν τὸ καταλειφθῆν αὐτῷ ληγάτον λάβῃ ἢ παρὰ τὸν γεγραμμένον κληρονομῶν, ἢ παρὰ τοῦ αἰτησαντος τὴν κόντρα τάβουλας, οὐκέτι δύναται αἰτεῖν αὐτὸς τὴν κόντρα τάβουλας, ἀλλ' ἐκέλετο παραπεφίλακται, ἵνα ὁ πρῶτος τὸν γραφεῖντα κληρονόμον υἱὸν καὶ ἀδιτεύσαντα φυλάτῃ, αἰτουμένης παρ' ἑτέρου τῆς κόντρα τάβουλας, εἰς ὅσον μέρος γεγραπταὶ κληρονόμος· εἰ μὴ ἄρα πλείον ἐστι τὸ μέρος, οὐ ἤμελλε λαμβάνειν, εἰ δ' ἂν τὴν κόντρα τάβουλας ἤρῃσεν, ἵνα μὴ ἐν τούτῳ μόνῳ δοξῆ βλάπτειν ἑαυτὸν, μὴ αἰτῶν τὴν κόντρα τάβουλας, οὐ ἐάν ἐξ ἐλάττωτος μέρους γεγραπταὶ κληρονόμος, εἰς ὁ γεγραπταὶ μόνον ἑαυτῷ²⁾ φυλάττομεν, καὶ οὐ τὰ παρ' αὐτοῦ καταλειφθέντα ληγάτα οὐ μόνον ἐκπέπτως, ἀλλὰ καὶ ἔξωτικοῖς οὐσι τοῖς ληγατωροῖς ἀναγκάζεται παρέχειν. εἰ δὲ σοῦος ὢν ὁ υἱὸς γεγραμμένος κληρονόμος ἀνεφάνη τῷ πατρὶ ἐκ διαθήκης κληρονόμος, ἐπειδὴ ὁ υἱὸς ἐκ διαθήκης ἀναφαίνεται, δύναται αἰτῆσαι τὴν κόντρα τάβουλας, ἐάν μὴ ἐνέμιξεν ἑαυτὸν τῇ κληρονομίᾳ· εἰ γὰρ ἐνέμιξεν, ὡς ἐκουσίως ἀσπασάμενος τὴν τοῦ πατρὸς βούλησιν, ἔοικε τῷ ἐμαγκιπῶτι τῷ γραφεῖντι κληρονόμῳ καὶ ἀδιτεύσαντι. [Sch. o. v. 315. sq.]

tiisset. Praestat autem etiam legata extraneis. Quodsi heres scriptus in potestate quippe positus ipso iure heres existit, bonorum possessionem contra tabulas petit, si nondum se immiscuerit: tunc enim iudicium patris confirmat, et similis est emancipato hereditatem adepti.

1) cum duo essent filii emancipati] Si, cum duo filii essent emancipati, alter heres scriptus sit, alter praeteritus, et heres scriptus adierit, quavis pars edicti de eo agens minus dilucide expressa sit, tamen, qui adiiit, bonorum possessionem contra tabulas petere non potest, quia voluntatem patris semel secutus est, et adiiit. Nam et filius emancipatus, si legatum sibi relictum accepit, vel ab heredibus institutis, vel ab eo, qui contra tabulas bonorum possessionem petit, ipse non amplius bonorum possessionem contra tabulas petere potest. Sed illud observatur, ut Praetor filium heredem institutum, si adierit, petita ab alio contra tabulas bonorum possessione in partem, in quam scriptus est, tueatur: nisi forte amplior sit pars, quam ea, quam habiturus esset, si bonorum possessionem contra tabulas petiisset, ne in eo duntaxat nocere sibi videatur non petens contra tabulas bonorum possessionem: quod, si ex minore parte heres scriptus sit, eam duntaxat partem, in quam scriptus est, ei servamus, et quod legata a se relicta non solum exceptis, sed etiam extraneis legatariis praestare cogitur. Si vero filius suus heres scriptus heres patri ex testamento ipso iure heres existit, bonorum possessionem contra tabulas petere potest, si se hereditati non immiscuerit: nam si se immiscuerit, quia sponte voluntatem patris amplexus est, similis est emancipato, qui heres scriptus est et adiiit.

ιδ'. Μαρκιανῶ. Ἐάν ὁ αὐτεξούσιος υἱὸς τῷ πατρὶ χρεωστῶν ἐγένετο ἀμνημόνευτος, καὶ περὶ τοῦ χρεώους ἐναγόμενος παρὰ τοῦ κληρονόμου, μὴ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν ἀντιθήσει ὡς ἐν παραγραφῇ, ἀλλὰ τὴν τοῦ δόλου, ἐκπίπτει τῆς κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντιώσεως, ὡς κυρῶν τὴν γνώμην τοῦ πατρὸς.

XIV. Marciani. Si filius emancipatus patri debens praeteritus sit, et de debito ab herede conventus bonorum possessionem contra tabulas non opposuerit velut excipiendo¹⁾, sed doli mali exceptionem²⁾, bonorum possessione contra tabulas excidit, quippe qui iudicium patris confirmat³⁾.

L. 15. D. XXXVII. 4.

μη — ἀντιθήσει ὡς ἐν παραγραφῇ] Ἄλλ' εἰ μὴ ἢ κόντρα τάβουλας ἀρμόξει μοι διαταχῆ. [Sch. p. v. 316.]

1) non opposuerit velut excipiendo] At si non contra tabulas bonorum possessio mihi competit

ἀλλὰ τὴν τοῦ δόλου] Λιβερατίονος αὐτῷ τοῦ χρεώους ἕως ληγατευθείσης, ὡς ἐπὶ πατρωνος εἴρηται βιβλίῳ λη. ιτ. β. διγ. ν'. θεμ. δ'. [Sch. q. v. 316.]

2) sed doli mali exceptionem] Liberatione forte ipsi legata, ut de patrono dicitur lib. 38. tit. 2. dig. 50. them. 4.

ὡς κυρῶν τὴν γνώμην τοῦ πατρὸς] Ὡς δόξας ἀκολουθεῖν τῇ γνώμῃ τοῦ πατρὸς, δι' ὧν ἐκ τῆς διαθήκης ἐδικαιολογήσατο. [Sch. r. v. 316.]

3) quippe qui iudicium patris confirmat] Quasi iudicium patris sequi videatur ideo, quod ex testamento causas defensionis allegavit.

ιε'. Ἐάν αὐτεξούσιος ὢν ἔξωτικὸν γράψω κληρονόμον, καὶ καθ' ἑμῆσιν φιδεικόμισσον ἐάσω τῷ υἱῷ μου μείναντι ὑπεξουσίῳ τοῦ πατρὸς μου ὑπὸ^{α)} αἴρεσιν τὴν, ἐάν αὐτεξούσιος γένηται, καὶ ὑποπτός ἐστιν ὁ πατὴρ μου, μέλλων δαπανᾶν τὰ πράγματα, οὐ δίδεται κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσις.

XV. Si emancipatus extraneum scripsero heredem, et hereditatem per fideicommissum reliquero filio meo in potestate patris mei relicto sub ea conditione, si liberatus potestate fuisset, et pater meus suspectus sit, quasi bona consumpturus¹⁾, bonorum possessio contra tabulas non datur²⁾.

L. 16. D. eod.

ὡς μέλλων δαπανᾶν τὰ πράγματα] Εἰ λάβῃ τὴν κόντρα τάβουλας. ὁμοίως ἐπὶ μητρὸς ὑπὸ τοιαύτην αἴρεσιν γραφῆς τὸν πύδα κληρονόμον διὰ τὸ τὸν ἄνδρα ὑποπιτεῦν, βιβ. γ. τοῦ κώδικος ιτ. κη. διατ. κε. [Sch. s. v. 316.]

1) quasi bona consumpturus] Si bonorum possessionem contra tabulas accepit. Similiter in matre, quae sub eiusmodi conditione filium heredem scripsit, quia maritum suspectum habebat, lib. 3. Codicis, tit. 28. const. 25.

οὐ δίδεται κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσις] Ἀλλὰ μὴδὲν φυλάττεται αὐτῷ τὸ φιδεικόμισσον εἰς καιρὸν αὐτεξουσιότητος. ἀνάγκη τὸ τέλος τοῦ λς. βιβλίου. [Sch. t. v. 316.]

2) bonorum possessio contra tabulas non datur] Sed ipsi potius servatur fideicommissum in tempore emancipationis. Lege finem lib. 36.

ις'. Ἐάν^{β)} οὖν^{γ)} εἰς θάλασσαν^{δ)} δώσω ἑμῆσιν, οὐκ ἀκολουθεῖ^{ε)} ὁ αὐτεξούσιος μου υἱός. ἔχει δὲ κατὰ τῆς διαθήκης μου τὴν¹⁾ ἐναντίωσιν.

XVI. Si igitur in adoptionem me dederō, non sequitur filius meus emancipatus¹⁾. Habet autem contra testamentum meum bonorum possessionem contra tabulas²⁾.

L. 17. D. eod.

z) Lege αὐτῶ. a) illud ὑπὸ Fabr. posuit ante μείναντι. Sed pertinet ad αἴρεσιν. b) L. 17. D. h. t. legitur in Syn. p. 371. ubi est initium, cap. 13 huius Basil. tituli. c) οὖν Syn. omittit. d) Syn. διάθλασιν. Leuncl. in marg. θάλασσαν. e) Syn. post vocem ἀκολουθεῖ addit μοι. f) τὴν Syn. omittit.

οὐκ ἀκολουθεῖ ὁ ἀντεξοσύσιός μου υἱός] Οἱ γὰρ ὑπεξουσίαι μου ἀκολουθοῦσί μοι, καὶ οἱ κνοφορούμενοι, καὶ οἱ ἀπὸ τῶν πολεμίων ὑποστρέφοντες, ὡς βιβλίω α'. τίτλω ζ'. διγ. ιε'. [Sch. u. v. 316.]

ἔχει δὲ — τὴν ἐναντίωσιν] "Ὅτε μὲν γὰρ δίδωσι πατὴρ τὸν υἱὸν εἰς θέσιν, ἐπειδὴ ἄλλον πατέρα ἀντ' αὐτοῦ δίδωσι τῶν υἱῶν, εἰκότως ἀποκλείεται ὁ υἱός, καὶ οὐ δύναται ἐν τῇ θετῇ φραμίλλῃ ὑπάρχων κατὰ τῆς τοῦ φυσικοῦ πατρὸς διαθήκης αἰτῆσαι κόντρα τὰ βουλάς. ἔνθα δὲ ὁ πατὴρ δίδωσι αὐτὸν εἰς θέσιν, ἐπειδὴ οὐκ ἔχει ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ πατέρα ὁ υἱός, ὀφείλει δίδοσθαι αὐτῷ κατὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἢ κόντρα τὰ βουλάς. χρῆ δὲ θεματῖσαι, ὅτι ἐτελεύτησεν ὁ θετός πατὴρ, ἐπεὶ ὑπεξουσίαις ἂν οὐκ ἠδύνατο διαθεσθαι. [Sch. x. v. 316.]

L. 18. pr. ιζ'. Ὁ ὑπὸ αἵρεσιν ἀπόκληρος γεγωνὸς αἰτεῖ τὴν D. XXXVII. κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν· χωρὶς αἰρέσεως γὰρ 4. ἀποκηρύξει δεῖ τοὺς παῖδας ἀποκλείεσθαι. ὁ μέντοι ὑπὸ αἵρεσιν κληρονόμος οὐκ αἰτεῖ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν.

ὁ ὑπὸ αἵρεσιν ἀπόκληρος γεγωνὸς] Ἀνάγνωθι τιτ. θ'. διγ. α'. θέμα δ'. ὁμοίον δὲ τοῖς ἐνταῦθα βιβ. κη'. τιτ. β'. θεμ. γ'. [Sch. y. v. 316.]

ὁ μέντοι ὑπὸ αἵρεσιν κληρονόμος] Πανταχοῦ τὰς πρᾶξεραϊονας καὶ τὰς ὑπὸ κασουαλιαν αἵρεσιν ἐνοστάσεις ἐπὶ ἐμαγκυλάτου νόει. οἱ γὰρ σοῖοι πρᾶξεραϊτενοῦμενοι, ἢ ὑπὸ κασουαλιαν αἵρεσιν γραφοῦμενοι κληρονόμοι, καὶ μὴ ὑπὸ τὴν ἐνοσταίαν αἵρεσιν ἐξνερεδατενοῦμενοι σκυροῦσι τὴν διαθήκην, ὡς βιβ. κη'. τιτ. ε'. διγ. δ'. εἰκότως δὲ ἰαχυρά τοῖ ἐμαγκυλάτου ἢ ὑπὸ αἵρεσιν ἐξνερεδατίων· φιλαγῶδως γὰρ ὁ νόμος βοηθεῖ ταῖς ἐνοστάσειν. ἀμέλει ἐάν τις μόνος ἐξ θε γραφῆ κληρονόμος, περιαιρουμένης τῆς τοῦ πράγματος μνημῆς ἐν τότουμ γίνεται κληρονόμος. ἐάν δὲ παῖς ἐξ θε ἐξνερεδατευθῆ, ἀνίσχυρός ἐστιν ἢ ἐξνερεδατίων, ὡς βιβλίω κη'. τιτ. β'. διγ. ιθ'. καὶ ὁ σοῖος πρᾶξεραϊτος δύναται κινεῖν τὴν κόντρα τὰ βουλάς, ὡς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ιδ'. διγέστου τοῦτου τοῦ τίτλου. ἀνάγνωθι βιβ. λζ'. τιτ. ε'. διγ. ιε'. καὶ τιτ. ζ'. διγ. τελευταῖον, καὶ τοῦτον τοῦ βιβλίου τιτ. θ'. διγ. α'. καὶ τιτ. ια'. διγ. β'. ιε'. καὶ βιβλίου μς'. τιτ. ε'. διγ. η'. καὶ τοῦτου τοῦ τίτλου διγέστων ια'. καὶ βιβλίου β'. τιτ. η'. διγ. ιβ'. [Sch. z. v. 317.]

Ἔως οὗ ἀτονῆση ἢ αἵρεσις· μετὰ γὰρ τὸ ἀτονῆσαι αὐτὴν κινεῖ τὴν κόντρα τὰ βουλάς, ὡς διγ. γ'. θέματι θ'. ἐν ᾧ φησιν, ὅτι ἠρημένης τῆς αἵρέσεως αἰτεῖ τὴν σκυοῦνδουμ τὰ βουλάς. ἀλλ' οὐδὲ κινούνη) συγκατεῖ καὶ αἰτεῖ τῆς αἵρέσεως ἠρημένης, ὡς διγ. ια'. [Sch. z. v. 317.]

§. 1. Ὁ^b) αἰτῶν τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν ἐκπληττει τῶν ληγατευθέντων αὐτῷ καὶ τῶν θανάτου αἰτία δωρηθέντων¹⁾, εἴτε αὐτῷ ταῦτα κατελείφθη, εἴτε τινὲ τῶν προσποριζόντων αὐτῷ.

καὶ τῶν θανάτου αἰτία δωρηθέντων] Καὶ πάντων τῶν ἀπὸ γνώμης τοῦ τελευτήσαντος ἐαθέντων αὐτῷ καὶ τῆς πομπιλλαρίας τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ὑποκαταστάσεως, ὡς τιτ. ε'. διγ. ε'. ὁ δὲ διαθήκης κατηγορήσας ὡς πλαστής οὐκ ἐκπληττει τῶν παρὰ τοῦ διαθεμένου μόντις καῦσα δωρηθέντων αὐτῷ, ὡς βιβλίω λδ'. τιτ. θ'. διγ. ε'. θέματι γ'. [Sch. a. v. 317.]

L. 19. ιη'. Εἰς τὸ ἀρμόσαι τὴν κατὰ τῆς διαθήκης D. eod. ἐναντίωσιν ἀρκεῖ διαθήκην ἐπεῖναι κατὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς, ἐξ ἧς δύναται κληρονομία ἢ διακατοχή αἰτεῖσθαι, κὰν μηδὲν τούτων γένηται. ἐάν δὲ πάντες ἀποθάνωσιν οἱ κληρονόμοι καὶ οἱ ὑποκατάστατοι ζῶντος τοῦ πατρὸς, ἢ ὁ γραφεὶς οὐκ ἔχει τεσταμέντι φρακτίονα, οὐκ αἰτεῖται ἢ κόντρα τὰ βουλάς.^{κ)}

ἐξ ἧς δύναται — αἰτεῖσθαι] Ἀνάγνωθι^{κκ)} τὸν β'. τίτλον καὶ τὸ β'. θέμα τοῦ ιβ'. διγέστου τοῦτου τοῦ τίτλου καὶ

g) Lege κινούνη. Fabr. κινούνη. h) §. 1. L. 18. D. h. t. legitur in Syn. p. 371. ubi est pars posterior cap. 13. huius Basil. tituli, et in sch. c. ad Basil. LX. 42. cap. 5. (Fabr. T. VII. p. 756.) ubi dicitur esse them. 2. cap. 18. h. t. et apud Harm. V. 6. §. 6. i) Usque ad vocem δωρηθέντων sch. laudatum hunc locum exhibet. k) L. 20. 21. D. h. t. desiderantur in Basilicis. kk) Scholium Theodori pertinet ad L. 1. C. VI. 14.

1) non sequitur filius meus emancipatus] Nam qui in potestate mea sunt, sequuntur me, et qui in utero sunt, et qui ab hostibus redeunt, ut lib. 1. tit. 7. dig. 15.

2) habet autem — bonorum possessionem contra tabulas] Cum enim pater filium in adoptionem dat, quoniam alium patrem filio pro se dat, merito filius excluditur, et eum in adoptiva familia sit, bonorum possessionem contra tabulas testamenti patris naturalis petere non potest. Cum vero pater se dat in adoptionem, quoniam filius alium pro eo patrem non habet, bonorum possessio contra tabulas testamenti eius ei dari debet. Fingendum autem est, patrem adoptivum decessisse, quia in potestate constitutus testamentum facere non posset.

XVII. Sub conditione exheredatus¹⁾ contra tabulas bonorum possessionem petit: pura enim exheredatione liberi excludendi sunt. Heres tamen sub conditione institutus²⁾ bonorum possessionem contra tabulas non petit.

1) sub conditione exheredatus] Lege tit. 9. dig. 1. them. 4. Simile vero his, quae hoc loco dicta sunt, lib. 28. tit. 2. them. 3.

2) heres tamen sub conditione institutus] Ubique praeteritiones et institutiones sub conditione casuali accipe in persona emancipati. Sui enim praeteriti aut sub conditione casuali heredes scripti, et non sub contraria conditione exheredati infirmant testamentum, ut lib. 28. tit. 5. dig. 4. Merito autem valida est emancipati exhereditatio sub conditione facta: benigne enim iura institutionibus subveniunt. Certe si quis solus heres ex re certa scriptus sit, sublata rei mentione in totum heres fit. Si autem filius ex re exheredatus sit, invalida est exhereditatio, ut lib. 28. tit. 2. dig. 19. Etiam suus praeteritus bonorum possessionem contra tabulas petere potest, ut in principio dig. 14. huius tituli. Lege lib. 37. tit. 5. dig. 15. et tit. 7. dig. ultimum, et huius libri tit. 9. dig. 1. et tit. 11. dig. 2. 15. et lib. 46. tit. 5. dig. 8. et huius tituli dig. 11. et lib. 2. tit. 8. dig. 12.

Donec defecerit conditio: nam postquam defecerit, bonorum possessionem contra tabulas petit, ut dig. 3. them. 9. ubi dicit, pendente conditione eum petere bonorum possessionem secundum tabulas. Sed non petit eum alio pendente conditione, ut dig. 11.

Qui petit bonorum possessionem contra tabulas, amittit legata sibi relicta et mortis causa donata³⁾, sive ipsi haec relicta sunt, sive alicui eorum, qui ei acquirunt.

3) et mortis causa donata] Et omnia, quae iudicio defuncti ei relicta sunt, et pupillorum fratris sui substitutionem, ut tit. 5. dig. 5. Qui vero testamentum ut falsum accusavit, non amittit ea, quae a defuncto mortis causa ipsi donata sunt, ut lib. 34. tit. 9. dig. 5. them. 13.

XVIII. Ut contra tabulas bonorum possessio competat, sufficit, extitisse testamentum tempore mortis patris, ex quo adiri hereditas vel bonorum possessio peti potest¹⁾, quamvis nihil eorum factum sit. Si vero omnes instituti substitutique vivo patre decesserint, vel heres scriptus testamenti factionem non habeat, bonorum possessio contra tabulas non petitur.

1) ex quo — peti potest] Lege tit. 2. et them. 2. dig. 12. huius tituli, et finem dig. 10. tit. 5. Theodori.

τὸ τέλος τοῦ ε'. διγέστων τοῦ ε'. τίτλου. Θεοδοίου. Ἐξ ἀδιαθέτου αἰτούσων οἱ παῖδες τῆν ὄνδε λίβερι, καὶ ἐξ ἴσου κληρονομοῦσι, κὰν ἐμαγκίπατοι ὡσι. ἀνάγνωθι τῆν ε'. διάταξιν τοῦ νη'. τίτλου καὶ τῆν α'. διάταξιν τοῦ νθ'. τι. τοῦ παρόντος ε'. βιβλίου. [Sch. b. V. 317.]

ιδ'. 1) Ἐάν τις διαθέμενος τελευτήσῃ, ἢ ἀπὸ τῆς διαθήκης βοήθεια αἰτεῖται ἐκ τῶν γραφέντων παρ' αὐτοῦ κληρονόμων, ἢ ἢ κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίως ἀπὸ τῶν παίδων αὐτοῦ τῶν γενομένων ἀμνημονεύτων. ἐάν δέ τις τελευτήσῃ ἀδιάθετος, τότε λοιπὸν ἐξ ἀδιαθέτου οἱ παῖδες αὐτοῦ αἰτούσι τὴν ἐκ τοῦ δικαίου τῶν παίδων διακατοχὴν, εἴτε ὑπεξούσιοι εἰσιν, εἴτε ἀτεξούσιοι. ἢ δὲ διάταξις ἀντιγέγραπται πρὸς τινὰ ἔγγονον βουλόμενον κληρονομηῆσαι τὸν ἴδιον πάππον τελευτήσαντα ἐπὶ τρισὶ παισὶν αὐτεξουσίαις.

πρὸς τινὰ ἔγγονον] Θεμάτισον τοῦτον τὸν ἔγγονον ἀπὸ ἐνὸς τῶν ἐμαγκιπῶν τεχθέντα καὶ συλληφθέντα μετὰ τὴν ἐμαγκιπῶνα. ἐάν γὰρ καὶ οὕτως θεματίσῃ, εὐρίσκεται εἰς τόπον τοῦ ἴδιου πατρὸς ὑπεξερχομένου καὶ κληρονομῶν. δυνασαι δὲ κακεῖνο εἰπεῖν, ὅτι ἡ διάταξις οὐδαμῶς τοῦτον ἀπέκλεισεν, ἀλλ' εἶπεν καὶ τοὺς ἐμαγκιπῶν κληρονομεῖν ἐξ ἀδιαθέτου, μηδαμῶς εἰπούσα, ὅτι οὗτος οὐ κληρονομεῖ· ὥστε καὶ αὐτὸν μετὰ τῶν ἐμαγκιπῶν λαμβάνειν μέρος ἀπὸ τῆς οὐσίας. [Sch. b. vel potius c. V. 317. sq.]

TITULUS Δ'.

Περὶ συνεξευγμένου μετὰ αὐτεξουσίου παιδὸς αὐτοῦ, καὶ περὶ γαστρὸς εἰς διακατοχὴν ἀποστελλομένης.

α'. Οὐλπ. m) Ἐάν ἔχων δύο παῖδας αὐτεξούσιον ποιήσω τὸν ἕνα, καὶ ἕνα τῶν ἐξ αὐτοῦ ἔγγόνων εἰς νῖον νιοθετήσωμαι, εἰς τρία μέρη γίνεται ἡ οὐσία μου. καὶ τὸ μὲν ἐν ὃ ὑπεξούσιός μου νῖος λαμβάνει, τὸ δὲ ἄλλο ὃ νιοθετηθῆις, καὶ τὸ λειπόμενον ὃ αὐτεξούσιός μου νῖος.

β'. Μοδεστίνος n). Αὐτεξούσιον ἐποίησα τὸν νῖόν μου παρακρατήσας τοὺς ἐξ αὐτοῦ ἔγγονους, καὶ μετὰ τὴν αὐτεξουσίωτητι παιδοποίησας ἄλλους ἐτελεύτησε o). πᾶσι τοῖς αὐτοῦ παισὶν ἠρμόζει ἢ κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίως.

γ'. Ἐάν ἔχων σε νῖον νιοθετήσωμαι εἰς τάξιν ἔγγονον ὡς ἀπὸ σοῦ ἕξωτικόν, καὶ ὕστερον αὐτεξούσιόν σε ποιήσω, οὐ συζεύγνται σοι ὁ ἔγγονος· μετὰ γὰρ τὴν αὐτεξουσίωτητι ἐπαύσατο νῖός σου εἶναι.

ἐάν ἔχων σε νῖον] Καλοκύριου. Ὁ λογισμὸς τοῦ κεφαλαίου, ὅτι εἰ τελευτήσῃ ὁ νιοθετηθεὶς ἐπὶ τῇ ν) εἰς τάξιν ἔγγονου, καὶ τῷ τούτου δῆθεν πατρὶ καὶ ἑτέροις παισὶν, εἰσῆσις πᾶσι ἢ κληρονομία διαίρεται· τοῦ δῆθεν πατρὸς τοῦ νιοθετηθέντος αὐτεξουσίωτου γενομένου παρὰ τοῦ ἴδιου πατρὸς. [Sch. a. V. 324.]

δ'. Η9) γαστρὸς ὀνόματι νομῆ ἐν τάξει τῆς κατὰ τῆς διαθήκης 1) ἐναντιώσεως δίδεται.

Αεὶ δὲ τὴν γυναῖκα ταῖς ἀληθείαις ἔχουον εἶναι καὶ καθ' ὃν ἐτελεύτησε 2) κωρὸν ὃ ἀνήρ αὐτῆς, καὶ

Liberi ab intestato petunt bonorum possessionem unde liberi, et aequo iure succedunt, quamvis emancipati sint. Lege const. 15. tit. 58. et const. 1. tit. 59. huius libri 6.

XIX. Si quis testatus decesserit, bonorum possessio secundum tabulas ab heredibus ab eo scriptis petitur, vel contra tabulas bonorum possessio a liberis eius practeritis. Si vero quis intestatus decesserit, tunc ab intestato liberi eius petunt bonorum possessionem unde liberi, sive in potestate sint, sive emancipati. Constitutio autem rescripta est ad quendam nepotem 1) desiderantem succedere avo suo defuncto tribus filiis emancipatis relictis. L. 1. C. VI. 14.

1) ad quendam nepotem] Finge hunc nepotem ex uno emancipatorum natum et conceptum post emancipationem. Si enim ita speciem fingas, in locum patris sui succedet et heres existet. Potes et illud dicere, constitutionem eum nusquam exclusisse, sed dixisse, emancipatos quoque ab intestato succedere, cum nusquam dixerit, eum non succedere: ut et ipse partem bonorum cum emancipatis accipiat.

TITULUS IV.

De coniungendo cum emancipato filio eius, et de ventre in possessionem mittendo.

I. Ulp. Si duos filios habens unum emancipatum, et unum nepotum ex eo in locum filii adoptati vero, in tres partes bona mea dividuntur. Et unam quidem filius meus in potestate constitutus accipit, alteram adoptatus, et reliquam filius meus emancipatus. L. 1. §. 9. D. XXXVII. 8.

II. Modestinus. Filium meum emancipavi, retentis nepotibus ex eo in potestate, et post emancipationem aliis susceptis decessit. Omnibus eius liberis 1) contra tabulas bonorum possessio competit. L. 4. D. cod.

III. Si te filium habens extraneum in locum nepotis quasi ex te natum adoptavero, et postea te emancipavero, non coniungitur tibi nepos: post emancipationem enim desiit esse filius tuus. L. 6. D. cod.

1) si te filium habens] Calocyri. Ratio capitis haec est, quod, si is, qui adoptavit, decesserit, relicto eo, quem in locum nepotis adoptavit, et patre eius, et aliis liberis, universa hereditas ex aequo dividitur: patre scilicet adoptati a patre suo emancipato.

IV. Ventris nomine bonorum possessio vice bonorum possessionis contra tabulas datur. L. 1. pr. D. XXXVII. 9.

Mulierem autem revera praegnantem esse oportet, et eo tempore, quo maritus eius mortuus est, et

1) L. 2. 3. C. h. t. desiderantur in Basilicis. Argumentum traditur L. 3. in sch. z. ad Basil. XII. 3. cap. 81. Fabr. T. V. p. 733. ubi haec leguntur: ἴσθι, ὡς κῆται βιβ. ε'. τι. ιδ'. διατάζει γ'. ὅτι δυνατὰ τις καταδέξασθαι τὸ τοῦ πάππου πρῶγμα. καὶ παρακτεῖσθαι τὴν τοῦ πατρὸς κληρονομίαν, ἐάν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ζῶν ἢ διεδέξατο τὸν πάππον. m) Reliqua L. 1. D. h. t. in Basilicis desiderantur. n) L. 2. 3. 5. 7. D. h. t. in Basilicis omissae sunt. o) Sc. ὁ νῖος, filius. p) Lege ἐπὶ τῷ. Fabr. ἐπὶ τῷ. q) L. 1. pr. §. 1. 2. D. h. t. leguntur in Syn. p. 313. r) Syn. ἐν τάξει τῆς παιδοποίησεως τῆς διαθήκης. Leuncl. in marg. emendat τῆς κατὰ τῆς διαθήκης eamque lectionem ex Codd. Mss. confirmat Labbeus Obs. et Ewend. in Syn. p. 91. s) Syn. ἐτελεύτησα.

καθ' ὃν εἰς νομὴν πέμπεται· ἐπεὶ οὐκ ἔρρωται ἢ δόσις τῆς διακατοχῆς.

L. 1. §. 2. D. XXXVII. 9. Τότε¹⁾ πέμπεται ἢ γαστήρ ἐπὶ νομῆς, ὅτε εἰ δ' ἂν²⁾ ἐτέχθη τὸ ἐγκυμονούμενον, ἡμελλεν³⁾ εἶναι ὑπεξούσιον. εἰ δὲ καὶ ἀδελφὸν ἴσθι τοῦτο, κατὰ δὲ τινὰ θεματισμὸν⁴⁾ ἠδύνατο ὑπεξούσιον εἶναι⁵⁾, πέμπεται ἢ γαστήρ ἐπὶ νομῆς. κάλλιον γὰρ ἔστιν, ἀκαίρωσ ὡς εἰκὸς γενέσθαι δαπάνην, ἢ ἀπαρηύσασθαι τροφὰς τῷ ἑσθ' ὅτε γινόμενω κυρίῳ τῶν πραγμάτων.

τότε πέμπεται ἢ γαστήρ ἐπὶ νομῆς] ἴσως αἰτοῦσαν τὴν γυναῖκα πεμφθῆναι εἰς νομὴν λέγει Τίτιος μὴ εἶναι γαμετὴν τοῦ τελευτήσαντος, ἢ μὴ ἐγκυμονεῖν, ἢ δούλην εἶναι, ἢ τι τοιούτου. πρόσφορον δὲ καὶ τὸ περὶ τοῦ ποιοῦμένου τοῦ αἰχμαλώτου θέμα ἦτοι τὸ μετὰ παρόν. [Sch. b. V. 321.]

κατὰ δὲ τινὰ θεματισμὸν] Κατὰ τῶν εἰρημένον θεματισμὸν θέματος ε'. τοῦτου τοῦ διγέστου. ἀνάγνωθι καὶ τὸ ιβ'. θέμα. [Sch. c. V. 324.]

§. 8. Ἐὰν αἰχμαλώτος ἔστιν ὁ υἱὸς μου, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐγκυμονῇ, πέμπεται εἰς νομὴν τῆς οὐσίας μου· δυνατὸν γὰρ τὸ τικτόμενον ἐξ αὐτῆς ὑπεξούσιον μου γεννηθῆναι, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τελευτήσαντος ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ.

ὑπεξούσιον μου γεννηθῆναι] Σοῦοι μὲν πάντες οἱ ὑπεξούσιοι λέγονται, ὡς βιβλίῳ κη'. τίτλου ε'. διγέστῳ δ. καὶ βιβλίῳ ν'. τίτ. ιζ'. διγέστῳ σκ'. κυρίως δὲ σοῦος λέγεται ὁ ὑπεξούσιος καὶ ὕφ' ἑτέρου μὴ προλαμβανόμενος, ὡς τοῦτου τοῦ βιβλίου τίτλ. δ. διγέστῳ δ. θέματι β'. καὶ ἰνστιτούτων β'. τίτ. ιδ'. [Sch. d. V. 324.]

§. 10. Γαστρός δὲ καὶ οὐ γαμετῆς ὁ πραιτωρ μνημονεύει· συμβαίνει γὰρ κατὰ τὴν τελευτὴν τοῦ ἀνδρός μὴ εἶναι γαμετὴν αὐτοῦ τὴν λέγουσαν ἐγκυμονεῖν ἐξ αὐτοῦ.

§. 14. 15. Ἐὰν⁶⁾ τὴν αἰτοῦσαν εἰς νομὴν πεμφθῆναι ἀρνηθῆται τις γαμετὴν ἢ νόμφην γενέσθαι τοῦ τελευτήσαντος ἢ ἐγκυμονεῖν, ἢ ζήτησιν αὐτῇ περὶ τύχης ἐπάγη, ἀροθιγῶσ ὁ πραιτωρ σκοπεῖ· καὶ εἰ μὲν ἀποδείχθῃ φανερώσ ἡ γυνὴ συκοφαντοῦσα, οὐ πέμπεται· εἰ δὲ ἀμφιβάλλεται τοῦτο, πέμπεται. γενικῶσ γὰρ ἐξ ἂν αἰτιῶν δίδεται τοῖσ νηπίοισ ἢ βοήθεια, ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ ἡ γαστήρ βοηθεῖται. πλέον δὲ τοῖσ ἐγκυμονουμένοισ, ἢπερ τοῖσ ἐν φύσει βοηθεῖ ὁ πραιτωρ⁷⁾.

ἀροθιγῶσ ὁ πραιτωρ σκοπεῖ] Περὶ ἀροθιγῶσ ζήτησῶσ ἐγγῶσ καὶ βιβλίῳ ις'. τίτλ. γ'. θεμ. α'. καὶ τίτλ. τῷ ἐξῆσ διγέστῳ γ'. θέματι δ'. [Sch. e. V. 324.]

§. 16. Ἐὰν⁸⁾ διαζευχθεῖσ τῆσ πρώτῆσ γαμετῆσ ἐτέραν⁹⁾ ἀγάγωμαι καὶ καταλίπω τὰσ δύο ἐγκύουσ, αἱ δύο εἰς νομὴν πέμπονται.

§. 17. Εἴωθεν ἡ γυνὴ πεμπομένη εἰς νομὴν αἰτεῖν κουράτωρα τῇ γαστρὶ αὐτῆσ καὶ τῇ περιουσίᾳ. καὶ εἰ μὲν μόνη τῇ γαστρὶ δοθῆ, ἔξεισσι τοῖσ δανεισταῖσ φυλάττειν τὰ πράγματα· εἰ δὲ καὶ τῇ γαστρὶ καὶ τῇ περιουσίᾳ δοθῆ, ἀμέριμοι εἰσιν οἱ δανεισταί· τὸν κουράτωρα γὰρ ὁ κίνδυνος ἑσθ'. δίδεται δὲ ὁ τῆσ

eo, quo mittitur in possessionem: alioquin non valet datio bonorum possessionis.

Tunc venter mittitur in possessionem¹⁾, cum id, quod in utero est, si nascatur, inter suos heredes futurum erit. Sed et si hoc incertum sit, aliquo tamen casu²⁾ possit esse suum, venter in possessionem mittitur. Melius enim est, frustra, ut probabile est, fieri impendia, quam denegari alimenta ei, qui dominus bonorum interdum futurus est.

1) tunc venter mittitur in possessionem] Fortasse Titius mulierem, quae in possessionem mitti desiderat, negat uxorem esse defuncti, aut praegnantem esse, aut dicit, eam ancillam esse, aut quid eiusmodi. Huic convenit etiam casus sequens de postumo captivi.

2) aliquo tamen casu] Secundum speciem dictam them. 6. huius digesti. Lege et them. 12.

Si filius meus ab hostibus captus sit, et uxor eius praegnans sit, in possessionem bonorum meorum mittitur: nam fieri potest, ut id, quod ex ea nascitur, inter suos heredes meos futurum sit³⁾, si pater eius in captivitate decedat.

3) inter suos heredes meus futurum sit] Sui quidem dicuntur omnes, qui in potestate sunt, ut lib. 28. tit. 5. dig. 4. et lib. 50. tit. 16. dig. 220. Proprie autem suus dicitur, qui in potestate est, quemque alius non praecedit, ut huius libri tit. 4. dig. 4. them. 2. et Institut. lib. 2. tit. 19.

Ventris autem, non uxoris Praetor facit mentionem: fieri enim potest, ut mortis viri tempore uxor eius non sit, quae se praegnantem ex eo dicit.

Si quis eam, quae in possessionem se mitti postulat, neget uxorem aut nurum defuncti fuisse, vel praegnantem esse, aut status ei controversiam moveat, Praetor summam cognoscit⁴⁾: et si quidem manifeste probata fuerit calumniari, in possessionem non mittitur: si vero de eo dubitatur, mittitur. Generaliter enim ex quibus causis pueris datur auxilium, ex iisdem ventri quoque subvenitur. Magis autem iis, qui sunt in utero, quam iis, qui sunt in rebus humanis, Praetor succurrit.

4) Praetor summam cognoscit] De summaria quaestione didicisti et lib. 36. tit. 4. dig. 3. them. 1. et tit. sequenti, dig. 3. them. 4.

Si divortio cum priore uxore facto aliam duxero, et utramque praegnantem reliquero, utraque in possessionem mittitur.

Solet mulier⁵⁾, quae in possessionem mittitur, curatorem petere ventri et bonis. Et si quidem tantum ventri datus sit, creditoribus licet bona custodire⁶⁾: si vero tam ventri, quam bonis datus sit, securi sunt creditores: periculum enim curatorem respicit. Curator autem bonis datur ex inquisi-

1) Syn. addit δέ. 2) Syn. ἢ δ' ἂν (sic). 3) Syn. ἡμελλεν. 4) Ad verba κατὰ δὲ τινὰ θεματισμὸν Labbaeus l. 1. p. 92. hoc e Codd. mss. Synopseos edidit scholium: θεματισμὸν υἱὸν θετὸν ὄντα ἐν τῇ φιλίᾳ τοῦ θετοῦ πατρὸς ἔγκυμονα ἔχει γαμετῆν, καὶ πρὸ τοῦ τικῆν αὐτὴν αὐτεξουσίαν αὐτὴν (lege αὐτὸν) γενέσθαι. τότε οὖν ὁ ἔγγονος, ἐπὶ μετὰ τὴν αὐτεξουσίαν ἔγεννηθη, οὐκ ἔχει δικαίον ἐπὶ νομῆσ πεμφθῆναι, εἰ μὴ πάλιν μετὰ αὐτεξουσίαν ἔλαβεν αὐτὸν εἰς θεῖαν. Pone, filium adoptivum, qui in familia patris adoptivi est, praegnantem habere uxorem, eumque ante, quam ea pepererit, emancipatum esse. Tunc igitur n-ros, quoniam post emancipationem natus est, ius non habet, ut in possessionem mittatur, nisi post emancipationem cum rursus arrogaverit. 5) In Syn. εἶναι deest, eiusque verbi loco est parva lacuna. Labbaeus l. 1 p. 92. sic verba ponit: ἠδύνατο εἶναι ὑπεξούσιον. 6) L. 1. §. 14 — 16. D. h. t. leguntur in Syn. p. 313. 7) Syn. verba sic transponit: ὁ πραιτωρ βοηθεῖ. 8) Syn. post εἰν addit δέ. 9) Syn. δευτέραν.

ουσίας κατά εξέτασιν ἤτοι ἔρευναν προνοία τῶν δανεισῶν καὶ τοῦ μέλλοντος διαδέχεσθαι τὸν τελευταίον, εἰ μὴ τεχθῆ τὸ ἐγκυμονοῦμενον.

ἐκώθεν ἢ γυνή] Ἐν τῷ β. διγείτω τοῦ ζ. τίτλου τοῦ βιβλίου φησὶν, ἀκοιτα μηδένα χωρὶς βασιλέως γίνεσθαι κούρατωρα πραγμάτων. [Sch. f. v. 324.]

ἔξεστι τοῖς δανεισταῖς φυλάττειν τὰ πράγματα]. Οἱ μὲντοι ληγατῆριοι, ἐφ' ὅσον ἡ γαστήρ ἐστιν ἐν νομῇ, οὐ δύναται εἰς νομῆν πεμφθῆναι, ὡς βιβλίω λς'. τίτλω δ'. διγ. ζ. [Sch. g. v. 324.]

κατὰ εξέτασιν ἤτοι ἔρευναν] Ὅτε δὲ κατὰ ἰνκυσία γίνεται, οὐ δίδωσιν ἔγγυας, ὡς βιβ. κς'. τι. ι'. διγ. η'. [Sch. h. v. 324.]

εἰ μὴ τεχθῆ τὸ κυφοροῦμενον] Μὴ τιχομένου τοῦ κυφοροῦμένου οὐκ ἐστὶ κατὰ τοῦ τοιοῦτου κούρατωρος προνόμιον, ὡς βιβλίω β. τι. ε'. διγ. κδ'. [Sch. i. v. 324.]

Εἷς δὲ κούρατωρ ὀφείλει τῇ γαστρὶ καὶ τῇ οὐσίᾳ δίδοσθαι. εἰ δὲ πρὸς τοῦτο ἐνίστανται οἱ δανεισταὶ καὶ ὁ μέλλον διαδέχεσθαι, μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας τὰ περὶ τοῦ κούρατωρος πράττεται, καὶ ἔσθ' ὅτε πολλοὶ προβάλλονται.

Ἐκεῖνα^{c)} δὲ δαπανᾷ ἢ πεμφθεῖσα γυνή, ὧν ἐκτός τοῦ ἐγκυμονοῦμενον οὐ δύναται σωθῆναι, καὶ χορηγεῖ ὁ κούρατωρ τὰ εἰς τροφήν καὶ πόμα, καὶ ἔνδυσιν, καὶ στεγονόμια πρὸς τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ τελευταίου καὶ τῆς γυναικός.

καὶ ἔνδυσιν, καὶ στεγονόμια] Ταῦτα γὰρ πάντα τῷ ὀνόματι τῆς τροφῆς περιέχονται^{d)}, ὡς βιβ. λδ'. τι. α'. διγ. ις'. καὶ βιβλίω ν. τι. ις'. διγ. μγ'. μδ'. [Sch. k. v. 324.]

Γίνεται δὲ ἡ δαπάνη ἀπὸ τῶν ἐν οὐσίᾳ νομισμάτων. εἰ δὲ μὴ εἶναι, ἀπὸ τῶν βαρυνόντων τὴν οὐσίαν, ἢ περὶ περιποιούντων πόρον.

Εἰ δὲ καὶ φόβος ἐστὶ, μὴ διὰ τῆς χρήσεως δεσποθῆ πράγμα τῆς οὐσίας ἢ χρεῶσται χρεῶν^{e)} ἐλευθερωθῶσιν, ὁ κούρατωρ ὀφείλει τοῦτου προνοεῖν, καὶ δικαιοῦν, ὡς οἱ κούρατωρες καὶ ἐπιτροποὶ τῶν νέων.

εἰ δὲ καὶ φόβος ἐστὶ] Μὴ ὑποκειμένης γὰρ τοιαύτης αἰτίας δοκεῖ δίδοσθαι διὰ φυλακῆν τῶν πραγμάτων καὶ ἐκποίησην τῶν εὐφάρτων, ὡς βιβ. κς'. τι. ζ'. διγ. μη'. [Sch. l. v. 325.]

Λίθοιαι ὁ κούρατωρ ἢ ἀπὸ τῶν δοθέντων ἐπιτροπῶν τῶ κυφοροῦμένῳ, ἢ τῶν συγγενῶν, ἢ ἀγχιστῶν αὐτοῦ, ἢ ὑποκαταστάτων, ἢ φίλων τοῦ τελευταίου, ἢ τῶν δανειστῶν. ἐπιλέγεται δὲ ὁ ἀξίπιστος· εἰ δὲ τὰ περὶ τούτων ἀμφισβητεῖται, ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐπιλέγεται.

ἢ ἀπὸ τῶν δοθέντων ἐπιτροπῶν τῶ κυφοροῦμένῳ] Διὸ καὶ ἀναγκαῖόν ἐστι τοιαύτης αἰτίας ὑποκειμένης ἀνοίγεσθαι τὴν πονηλοῦσαν ὑποκατάστασιν, ὡς βιβλίω κθ'. τι. γ'. διγ. θ'. [Sch. m. v. 325.]

Ἔως οὗ δὲ προβληθῆ ὁ κούρατωρ, οὐ χρὴ τὸν γεγραμμένον κληρονόμον ἢ τὸν ὑποκατάστατον σφραγίζειν τὰ πράγματα, ἀλλὰ τῇ γυναικὶ παραδίδομαι.

Καὶ τοῖς μὴ δυναμένοις χωρὶς φυλακῆς σώζεσθαι φύλακας ἐπιστάσιν. εἰ δὲ φιλονεικία γένηται περὶ τὴν ὀφειλομένην εἰς τὴν γυναῖκα δαπανηθῆναι ποσότητι, διαιτήτης αὐτὴν δοκιμάζει. ταῦτα ἐν τῷ μῆνῳ κούρατωρ ἐδόθη. δοθέντος γὰρ ἀργεῖ. ὅμως χρὴ συναπογράφεσθαι καὶ συμπαρεῖναι τῷ κούρατωρι καὶ ἐν τῇ πτυκτῇ τῆς καταγραφῆς καὶ τῇ διαγράσει τῆς οὐσίας.

tionē¹⁾ cura creditorum et eius, qui defuncto successurus est, partu non edito²⁾).

5) solet mulier] Dig. 2. tit. 7. libri 42, dicitur, neminem invitum sine Principe curatorem bonorum fieri.

6) creditoribus licet bona custodire] Legatarii tamen, quamdiu venter in possessione est, in possessionem mitti non possunt, ut lib. 36. tit. 4. dig. 7.

7) ex inquisitione] Cum vero ex inquisitione datur, non dat fideiussores, ut lib. 27. tit. 10. dig. 8.

8) partu non edito] Si venter editus non sit, privilegium adversus eiusmodi curatorem cessat, ut lib. 42. tit. 5. dig. 24.

Unus autem curator ventri et bonis dari debet. L. 1. §. 18. Sed si huic instent creditores et qui successurus est, magna diligentia res circa curatorem agitur, et interdum plures eliguntur. ^{9.}

Mulier autem in possessionem missa ea sola impendit, sine quibus foetus salvus esse non potest, et curator praestat cibum et potum, et vestitum, et tectum⁹⁾ pro facultatibus et dignitate defuncti et mulieris. §. 19.

9) et vestitum, et tectum] Haec enim omnia alimentorum nomine continentur, ut lib. 34. tit. 1. dig. 16. et lib. 50. tit. 16. dig. 43. 44.

Sumtus autem fiunt ex pecunia, quae in bonis est. Si vero ea non sit, ex his magis, quae patrimonium onerant, quam quae quaestum afferunt. §. 20.

Sed et si periculum sit¹⁰⁾, ne res ex bonis usucapiatur, aut debitores debitis liberentur, curator eius rei curam habere debet, et administrare, ut curatores et tutores pupillorum. §. 21. 22.

10) sed et si periculum sit] Nam si eiusmodi causa non subsit, dari videtur ob rerum custodiam, et eorum, quae servari non possunt, alienationem, ut lib. 26. tit. 7. dig. 48.

Datur autem curator aut ex tutoribus postumo datis¹¹⁾, aut ex cognatis vel affinibus eius, aut ex substitutis, aut ex amicis defuncti, aut ex creditoribus. Eligitur autem idoneus: si vero de his quaestio moveatur, vir bonus eligitur. §. 23.

11) aut ex tutoribus postumo datis] Ideo et necessarium est, si talis causa subsit, ut aperiat pupillaris substitutio, ut lib. 29. tit. 3. dig. 9.

Donec autem curator constituatur, heres institutus vel substitutus res obsignare non debet, sed mulieri tradere. §. 24.

Et his, quae sine custodia salva esse non possunt, custodes apponunt. Si vero controversia fuerit de summa in mulierem impendenda, arbiter cam statuit. Haec, si nondum curator datus est: dato enim cessant. Conscribere tamen debent, et adesse curatori¹²⁾ tam in inventario faciendo, quam in bonorum alienatione. §. 25. 26.

c) L. 1. §. 19. D. h. t. legitur in Syn. p. 313.

d) Sic lego. Fabr. προέχοντα.

e) Fortasse pro χρεῶν legendum est χρόνω, tempore, ut in Digestis.

καὶ συμπαρεῖναι τῷ κουράτωρι] Δωρόθεος φησὶ, χρῆναι τὴν γυναῖκα παρεῖναι καὶ συναπογράφεσθαι. ἐγὼ δὲ νομίζω λέγεσθαι αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος κληρονομεῖν μὴ τικτομένου τοῦ κνοφορομένου. [Sch. n. V. 325.]

L. 1. Μένει δὲ ἐν νομῇ, ἕως οὗ γεννήσει, ἢ ἀμβλύ,
D. eod. §. 27. 28. ἢ γένηται δῆλον μὴ ἐγκυμονεῖν αὐτήν. καὶ ἐὰν εἰδύτα
D. XXXVII. μὴ ἐγκυμονεῖν διαπανήσει τι τῆς οὐσίας, οἴκοθεν αὐτὸ
9. δίδωσιν.

εἰδύτα μὴ ἐγκυμονεῖν] Περὶ τῆς δημοσίας μὴ ἐγκυμονεῖν ἀνάγνωθι βιβλίον β'. tit. β'. dig. γ'. καὶ βιβλίον κέ. tit. ε'. dig. δ'. [Sch. o. V. 325.]

L. 2. ε'. Παυλ. Εἰ δὲ καὶ νεκροτοκήσει, ἀπαλλάττεται.
D. eod. L. 3. ε'. Ἑρμογεν. Εἴ τι δὲ καλῆ πίστει διαπανήσει,
D. eod. οὐκ ἀπαιτεῖται.

L. 4. pr. ζ'. Παυλ. Ἐὰν μὴ εἶχεν ὁ τελευτήσας οἶκον,
D. eod. μισθοῦται τῇ γυναικὶ οἶκος ἀρκῶν αὐτῇ,

§. 1. Καὶ τοῖς πρὸς ὑπηρεσίαν αὐτῆς χρειώδεσιν ἀνδραπόδοις, καὶ πρὸς τὴν ἀξίαν αὐτῆς ἀποτρέφονται.

L. 5. pr. η'. Γαίου. Ὁ κουράτωρ ὀφείλει δίδόναι τῇ γυναικὶ διατροφάς, κἂν ἔχη προῖκα καὶ δύνηται τρέφειν
D. eod. ἑαυτήν.

διατροφάς] Τῷ ὀνόματι τῶν ἀλιμένων καὶ τὰ κισάρια καὶ ἡ ἐσθῆς καὶ ἡ οἰκίαις περιέχεται, ὡς βιβλίω λδ'. tit. α'. dig. ε'. καὶ ἄλλα, ὡς βιβλίω ν'. tit. ιε'. dig. μγ'. μδ'. [Sch. p. V. 325.]

§. 1. Καὶ καταβάλλει τὰ ἐπ' ἐνεχύροις τιμίαις ἢ ὑπὸ ποινήν ἐποφειλόμενα.

L. 6. θ'. Οὐλιανού. Ἡ ἔξωτικὴ γαστήρ ὁ γραφο-
D. eod. μένη β) οὐ καλῶς εἰς νομὴν πέμπεται, εἰ μὴ ἑαυτὴν ἀποθρέψαι ἐτέρωθεν οὐ δύναται.

ἡ ἔξωτικὴ γαστήρ] Ἐξωτικὸν κληρονομὸν λέγει τὸν μὴ ὄντα σοῦον, κἂν τῶν κατιόντων εἴη, βιβλίω λς'. tit. α'. dig. ιη'. καὶ Ἰνστι. β'. tit. ιθ'. καὶ βιβ. ε'. τοῦ κώδικος tit. ιγ'. ἐνταῦθα δὲ γαστέρα ἔξωτικὴν ἔλαβεν οὐ τὴν μὴ τίκτουσαν σοῦον, ἀλλὰ καὶ τὴν μὴ τίκτουσαν τὸν ἐξ ἀδιαθέτου μέλλοντα κληρονομεῖν, ὡς δηλοῖ τὸ ἐπόμενον διγέστον. [Sch. q. V. 325.]

L. 7. pr. ι'. Αὐτός^{h)}. Καὶ ὁ ἐξ ἀδιαθέτου μέλλων κληρονομεῖν τικτομένος εἰς νομὴν πέμπεται· ἀντὶ τεχθέντος γὰρ ἐστίν.

ἀντὶ τεχθέντος γὰρ ἐστίν] Πρόσθεσιςⁱ⁾ τῷ κεφαλαίῳ, ἐν οἷς ἑαυτὸν καὶ οὐχ ἕτερον ὠφελεῖ, ὡς βιβλίω α'. tit. ε'. dig. ζ'. [Sch. r. V. 325.]

§. 1. 2. Ἐπὶ τῶν ἐκ πλαγίου κνοφορομένων, ἐὰν τις ἀντιλέγῃ τῇ αἰτήσει τῆς γυναικός, ἢ μὲν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ παιδὸς ζήτησις ὑπερτίθεται μέχρι τῆς ἡβῆς αὐτοῦ· ἢ δὲ γυνὴ οὐ γίνεται ἐν νομῇ. εἰ δὲ παῖς τοῦ τελευτήσαντος ἐλπίζεται τίποτεσθαι, καὶ ἔστι τις ἀντιλέγων, τῆς αἰτίας διαγνωσθείσης ἢ νομῇ δίδεται. εἴτε δὲ ἔχει ὁ κνοφορούμενος ἀδελφοὺς ἐν φῦσει, εἴτε μόνος ἐστί, πέμπεται εἰς νομὴν.

ἢ δὲ γυνὴ οὐ γίνεται ἐν νομῇ] Καλοκύρου. Ἐτερον παρὰ τὸ α'. εἰσαγωγὴν ὁ νομικὸς θεμα φησὶν· εἰ δὲ ὁ μὲν πρὸς τὴν κνοφοροῦσαν γάμος οὐκ ἀμφιβάλλεται, λέγεται δὲ ἡ γυνὴ ἢ μὴδὲ τὸ παράπαν κνοφορεῖν, ἢ μὴ ἐξ ἐκείνου, δίδεται μετὰ διαγνωσῶν ἢ νομῇ. τοῦτο δὲ, ὅτε μὴ τῶν ἐκ πλαγίου εἴη ὁ κνοφορούμενος, ἀλλ' υἱὸς τοῦ τελευτήσαντος, εἰ καὶ ἀμφίβολος. ἐπὶ γὰρ τῶν ἐκ πλαγίου, οἷον ἀδελφοπαίδων ἢ μὲν τῆς κατα-

12) et adesse curator] Dorotheus ait, mulierem praesentem esse oportere et conscribere. Ego vero puto, id dici etiam de eo, qui non edito partu successurus est.

Manet autem in possessione, quamdiu pariat, aut abortum faciat, aut certum sit, eam non esse praegnantem. Et si sciens, se praegnantem non esse¹³⁾, quid ex bonis consumserit, de suo id praestat.

13) sciens, se praegnantem non esse] De ea, quae iuravit, se non esse praegnantem, lege lib. 12. tit. 2. dig. 3. et lib. 25. tit. 6. dig. 4.

V. Paul. Sed et si mortuum ediderit, discedit.

VI. Hermogen. Si quid autem bona fide consumserit, id non repetitur.

VII. Paul. Si domum defunctus non habuit, conducitur mulieri domus ei sufficiens,

Et servis ad ministerium eius necessariis, et pro dignitate eius aluntur.

VIII. Gaii. Curator mulieri praestare debet alimenta¹⁾, licet dotem habeat et sustentare se possit.

1) alimenta] Alimentorum nomine et cibaria, et vestitus, et habitatio continentur, ut lib. 34. tit. 1. dig. 6. et alia, ut lib. 50. tit. 16. dig. 43. 44.

Et solvit ea, quae sub pignoribus pretiosis aut sub poena debentur.

IX. Ulpiani. Extraneus venter¹⁾ heres institutus non recte in possessionem mittitur, nisi aliunde se alere non possit.

1) extraneus venter] Extraneum heredem dicit eum, qui suus non est, quamvis sit ex descendentibus, lib. 36. tit. 1. dig. 18. et Instit. lib. 2. tit. 19. et lib. 5. Codicis, tit. 13. Hoc autem loco ventrem extraneum accepit non eum, qui suum non parit, sed et eum, qui, ab intestato successurum non parit, ut sequens digestum ostendit.

X. Idem. Etiam qui ab intestato successurus est, si in utero sit, in possessionem mittitur: pro nato enim est¹⁾.

1) pro nato enim est] Adde capiti: In quibus sibi, non alii prodest, ut lib. 1. tit. 5. dig. 7.

Cum venter ex transverso gradu est, si quis mulieris desiderio contradicat, controversia de statu pueri usque ad pubertatem eius differtur: mulier autem in possessionem non mittitur²⁾. Si vero speratur, fore, ut filius defuncti nascatur, et existat aliquis, qui contradicat, causa cognita possessio datur. Sive autem qui in utero est, fratres in rebus humanis habeat, sive solus sit, mittitur in possessionem.

2) mulier autem in possessionem non mittitur] Calocyri. Aliam ac diversam a prima addens Iureconsultus speciem ait: Sin autem matrimonium cum ea, quae uterum gerit, dubium non sit, dicatur autem mulier aut omnino praegnans non esse, aut non ex illo praegnans, causa cognita possessio datur. Hoc autem, si venter ex iis non sit, qui a latere sunt, sed

f) Cum sub voce γαστήρ intelligatur femina praegnans, mirum non est, quod in his, quae sequuntur, sermo sit de ventre, qui se aliunde alere non potest. g) Lego γραφομένη. Fabr. γραφόμενος, quod Iensius Notit. Basil. p. LXVI. correxit γραφομένης. h) lege ὁ αὐτός. i) Lege πρόσθεσις. Fabr. πρόσθεσις (sic).

στάσεως τοῦ παιδὸς ζήτησις ὑπερτίθεται μέχρι τῆς ἡβης, νομὴ δὲ οὐ δίδεται. [Sch. s. V. 325.]

ια'. Πανλ. κ) Γαστρος εἰς νομὴν πεμπομένης ὑπερτίθεται τὸ κατ' αὐτῆς περὶ μοιχείας ἔγκλημα, διὰ τὸ μὴ γενέσθαι τῷ παιδί πρόκριμα.

ὑπερτίθεται τὸ κατ' αὐτῆς περὶ μοιχείας ἔγκλημα] Καίτοι φησὶ βιβλίω μὴ. τι. ε. διγ. ια'. οἷτι μετὰ τελευτῆν τοῦ ἀνδρὸς κατηγορουμένη περὶ μοιχείας ἢ γυνή, οὐ καλῶς ἄξιόν τιν ζήτησιν ὑπερτεθῆναι, διὰ τὸ ἔχειν τὸν ἀνήβον, καὶ τὸν λογισμὸν ἐπάγει, οἷτι οὐ πάντως τὸ τῆς μοιχείας ἔγκλημα πρόκριμα ποιεῖ τῷ παιδί. δύναται γὰρ αὐτὴ μοιχὰς εἶναι καὶ ὁ ἀνήβος ἔχειν πατέρα τὸν τελευτήσαντα. Αἰσις. Ἀλλ' ὁ σκοπὸς τοῦ παρόντος τίτλου δηλοῖ προφάσει τοῦ ἐκβληθῆναι τὸν πατέρα τὴν κατηγορίαν ἐπίστασθαι καὶ οὐ δυνατόν ἐστὶ τῶς αὐτῆν προβῆναι, ἵνα μὴ πάθῃ ὁ παῖς πρόκριμα. ἔστι γὰρ, ὅτε προκριματίζεται ἐν τῶν πρὸς τὴν μητέρα ψηφισμένων, ὡς βιβ. κε. τι. γ. ἐν τῷ τέλει α. διγ. καὶ β'. καὶ γ. ἀνάγνωθι καὶ τὸ τέλος τοῦ α. διγ. τοῦ ἐξῆς τίτ. καὶ τὸ γ. διγ. καὶ τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ α. καὶ β'. διγ. τοῦ γ. τι. τοῦ κε. βιβλίου. [Sch. t. V. 325. sq.]

ιβ'. Οὐλπ. Τὰ εἰς διατροφὰς τῆς γαστρος δαπανώμενα ὑπέξαιρεῖται ὡς χροῖος.

ιγ'. Πανλ. Ὁ συλληφθεὶς ἐν ζωῇ τοῦ τελευτήσαντος ὅτεδήποτε εἰ τεχθῆ, πέμπεται εἰς νομὴν, ζειδιῆ καὶ κνοφορούμενος πέμπεται.

TITULOS E'

Περὶ τοῦ Καρβωνιανείου παραγγέλματος, ἡνίκα ἀμφίβολός ἐστιν ἡ τοῦ ἀνήβου σπορά¹⁾.

α'. Οὐλπ. μ) Ἀμφιβαλλομένου, εἰ ἔστιν ὁ ἀνήβος υἱὸς τοῦ τελευτήσαντος, δίδεται αὐτῷ^{ν)} ἡ διακατοχή, καὶ τὸ δικαστήριον εἰς τὸν τῆς ἡβης καιρὸν ὑπερτίθεται.

Εἰ δὲ μὴ παρέχεται τῷ ἀντιδικῷ αὐτοῦ ἱκανοδοσία, πέμπεται σὺν αὐτῷ εἰς νομὴν.

Οὐδ^{ο)} μόνον οἱ ἄρρενες, ἀλλὰ καὶ θήλειαι ἐξ ἄρρένων ἔχουσι τὴν μέχρι τῆς ἡβης διακατοχήν. καὶ γενικῶς ὅσοι τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν ἔχουσιν.

Ἐὰν αὐτὸς ὁ πατὴρ τοῦ ἀνήβου αὐτεξούσιος ὢν ἀρνητῆται αὐτὸν υἱὸν εἶναι, θέλοντα συζευχθῆναι αὐτῷ εἰς τὴν τοῦ πάππου κληρονομίαν, ἀρμόζει ἡ μέχρι τῆς ἡβης διακατοχή. εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ τελευτήσας ἠρνήσατο υἱὸν εἶναι, ἠρμόζεν.

Εἰ δὲ μὴ μόνον υἱὸς εἶναι ἀρνεῖται, ἀλλὰ καὶ δοῦλος εἶναι λέγεται, τυχόν ὡς ἀπὸ δούλης τεχθεὶς, ἀρμόζει, ὡσπερ εἰ καὶ αὐτὸς ὁ τελευτήσας λέγεται δοῦλος εἶναι. καὶ δημοσίου ζήτησιν τῷ ἀνήβῳ ἐπάγοντος δίδεται ἡ μέχρι τῆς ἡβης διακατοχή.

Ἐὰν γέγραπται ὁ ἀνήβος κληρονόμος, ἀργεὶ ἡ διακατοχή· εἰ μὴ ἔρου κνοφορούμενος ἐγράφῃ, καὶ λέγεται μὴ τεχθῆναι, ἀλλ' ὑποβολιμαῖος εἶναι· τότε γὰρ κατὰ τὸ μέρος, εἰς ὃ γέγραπται, δίδεται αὐτῷ ἡ Καρβωνιανή.

filii defuncti, tametsi de eo dubitetur. In his enim, qui a latere sunt, veluti fratrum filiis, quaestio de statu pueri usque ad pubertatem differtur, possessio autem nun datur.

XI. Paul. Ventre in possessionem misso, differtur adversus ipsum adulterii accusatio¹⁾, ne fiat praedictum. L. 8. D. XXXVII. 9.

1) differtur adversus ipsum adulterii accusatio] Atqui lib. 48. tit. 5. dig. 11. dicit, mulierem post mortem mariti adulterii accusatam non recte desiderare, ut quaestio differatur, ideo, quod impuberes filium habeat, et rationem subiecit, quia non utique crimen adulterii filio praedictat. Potest enim ipsa adultera esse, et impubes defunctum patrem habere. Solutio. Verum huius tituli propositum indicat, filii repellendi causa accusationem institui: et interim ea peragi non potest, ne filius praedictum patiat. Interdum enim praedictum ei fit ex his, quae adversus matrem pronuntiata sunt, ut lib. 25. tit. 3. in fine dig. 1. et 2. et 3. Lege et finem dig. 1. sequentis tituli, et dig. 13. et adnotata ad dig. 1. et 2. tit. 3. lib. 25.

XII. Ulp. Quae in ventris alimenta impensa sunt, detrahuntur velut aes alienum. L. 9. D. eod.

XIII. Paul. Qui conceptus est in vita defuncti, si quocumque tempore natus fuerit, mittitur in possessionem, quia et, dum in utero est, mittitur. L. 10. D. eod.

TITULUS V.

De Carboniano edicto, cum dubia est impuberis origo.

I. Ulp. Si dubitatur, an impubes sit filius defuncti, possessio ei datur, et iudicium in tempus pubertatis differtur. L. 1. pr. D. XXXVII. 10.

Quodsi adversario eius satis non datur, cum eo §. 1. in possessionem mittitur.

Non solum masculi, sed et feminae ex masculis §. 2. 3. descendentes usque ad pubertatem possessionem habent. Et generaliter quicumque contra tabulas bonorum possessionem habent.

Si ipse pater impuberis sui iuris constitutus neget eum filium esse volentem ei iungi in avi successionem, usque ad pubertatem bonorum possessio competit. Nam et si defunctus negaret eum filium esse, competeret. §. 4.

Si vero non tantum filius esse negetur, verum etiam servus esse dicatur, forte ex ancilla editus, competit, quemadmodum si et ipse defunctus servus esse dicatur. Etiam cum fiscus impuberi controversiam facit, bonorum possessio usque ad pubertatem datur. §. 5. 6. 7.

Si impubes heres scriptus sit, cessat bonorum possessio: nisi forte postumus sit heres institutus, et negetur esse natus, sed suppositus esse dicatur: tunc enim in eam partem, in quam scriptus est, datur ei Carboniana bonorum possessio. §. 8.

κ) L. 8. D. h. t. legitur in Syn. p. 313. λ) Verte περιφραστικῶς, cum dubium est, quis impuberes genuerit. μ) pr. et §. 1. L. 1. D. h. t. leguntur in Syn. p. 371, ubi efficiunt cap. 1. huius Basil. tituli. ν) αὐτῷ deest in Syn. ο) §. 2. 3. l. 1. D. h. t. leguntur in Syn. p. 371. sq. ubi cap. 2. huius Basil. tituli efficiunt.

L. 1. §. 9. D. XXXVII. 10. **Εἰ δὲ καὶ ἀπόκληρον ποιήσει αὐτόν, εἰπὼν ἀπὸ μοιχείας συλληφθῆναι, καὶ πάσχει ζήτησιν τοῦ εἶ ἔστιν υἱός, ἔχει τὴν μέγρι τῆς ἡβῆς διακατοχήν. εἰ δὲ καὶ οὕτω τις ἀπόκληρος γένηται, εἴ τις ἑαυτὸν υἱὸν μου εἶναι λέγει, ἀποκληρονόμων^{p)} ἔστω· ἔχει τὴν μέγρι τῆς ἡβῆς διακατοχήν.**

ἔχει τὴν μέγρι τῆς ἡβῆς διακατοχήν] Καὶ λοιπὸν ἔχει τὴν δεινοφροσύνην, ὡς βιβ. ε. τίτλ. β. διγ. κ'. εἰ δὲ λέγει μὴ ἐρρωσθαι τὴν ἐξαιρεσιμότητα, καὶ αἰτεῖ τὴν οὐδὲ λίβερν, καὶ ἀρνείται εἶναι υἱός, ἀρμόζει ἡ Καρβωνιανή, ὡς διγ. ζ. τοῦτου τοῦ τίτλου θεμ. ε'. [Sch. a. V. 340.]

Περὶ τῶν τοιούτων ἐξαιρεσιμῶν ἀνάγνωθι βιβ. κη. tit. β. τὸ τέλος τοῦ ιδ. διγέστω, καὶ τὸ ιε., καὶ tit. β. τοῦ ε'. βιβλίου διγ. κ'. [Sch. b. V. 340.]

εἰ δὲ καὶ οὕτω τις ἀπόκληρος γένηται] Δύο λόγοι ἐνταῦθα ἀκυροῦσι τὴν ἐξαιρεσιμότητα· εἰς μὲν, ὅτι δοκῶ διὰ τὴν ἀγνοίαν τοῦ μὴ ἔχειν υἱὸν ἐξαιρεσιμότητα, ὡς βιβ. κη. tit. β. ἐν τῷ τέλει τοῦ ιδ. διγέστω· ἕτερος δὲ, ὅτι πούρος δὲ ἐξαιρεσιμότητα, ὡς βιβλίου τῷ αὐτῷ tit. β. διγ. γ'. καὶ τοῦτου τοῦ βιβλίου tit. δ. διγ. ιη. εἰ καὶ εἶπω, ὅτι, εἴν ὁ δεινὸν δελεῖ ἑαυτὸν υἱὸν μου, ἔστω μου κληρονόμος· ἀκυρὸς ἡ ἐνοστασις, ὡς βιβ. λε. tit. α. διγ. πγ'. μετὰ λογιμοῦ. [Sch. c. V. 340.]

§. 10. **Εἰ δὲ καὶ εἰς ἥττον μέρος ἐγράφη κληρονόμος, οὐχ ὡς υἱός, ἀλλ' οὕτως· ὁ δεινὸς ὁ ἀπὸ τῆςδε τεχνείας ἔστω κληρονόμος· καὶ λέγει τὸν πατέρα αὐτοῦ ἀδιάθετον ἀποθανεῖν, εἰ μὲν οἱ συγκληρονόμοι μὴ ὁμολογοῦσιν αὐτὸν τὸν υἱόν, καὶ λέγουσι, τὸν κληρονόμον ἑαυτοῖς ὡς συγγενεῖσι διαφέρειν, δίδεται ἡ διακατοχή, καὶ ἡ ζήτησις ὑπερτίθεται. εἰ δὲ φιλονεοῦσι τὴν διαθήκην ἐρρωσθαι, οὕτε ἡ ζήτησις ὑπερτίθεται, οὕτε ἡ διακατοχή δίδεται.**

§. 11. **Ἐὰν περὶ ὑποβολιμαίου ἡ μήτηρ ἐλέγχεται, εἰ μὲν διὰ τὴν τοῦ παιδὸς κατάστασιν ἔστιν ἡ ζήτησις, ὑπερτίθεται. εἰ δὲ ἡ μήτηρ ἐγκληματικῶς κατηγορεῖται, οὐχ ὑπερτίθεται· καὶ εἰ ἀποφανθῇ ὑποβολιμαίου εἶναι τὸ παιδίον, ἀρνοῦνται αὐτῷ αἱ κληρονομιαὶ ἀγωγαί, ὡς ἂν εἰ μὴ ἐγγράπτο κληρονόμος.**

εἰ μὲν διὰ τὴν τοῦ παιδὸς κατάστασιν ἔστιν ἡ ζήτησις, ἀλλ' οὕτως· ὁ δεινὸς ὁ ἀπὸ τῆςδε τεχνείας ἔστω κληρονόμος· καὶ λέγει τὸν πατέρα αὐτοῦ ἀδιάθετον ἀποθανεῖν, εἰ μὲν οἱ συγκληρονόμοι μὴ ὁμολογοῦσιν αὐτὸν τὸν υἱόν, καὶ λέγουσι, τὸν κληρονόμον ἑαυτοῖς ὡς συγγενεῖσι διαφέρειν, δίδεται ἡ διακατοχή, καὶ ἡ ζήτησις ὑπερτίθεται. εἰ δὲ φιλονεοῦσι τὴν διαθήκην ἐρρωσθαι, οὕτε ἡ ζήτησις ὑπερτίθεται, οὕτε ἡ διακατοχή δίδεται.

Ἐὰν περὶ ὑποβολιμαίου ἡ μήτηρ ἐλέγχεται] Ἐνθα μὴ τῷ παιδί ἐπάγεται ἡ τῆς ὑποβολῆς ζήτησις, ἀλλὰ μήτηρ^{q)} κατηγορεῖται, μὴ ὑπερτιθέσθω δίκη, καὶ εἰ κατακριθῇ, ἐκβάλλεται ὁ παῖς, ὡς μὴ γραφεὶς κληρονόμος. εἰ δὲ ζῇ ἡ μήτηρ, οἱ κοινοὶ τοῦ δραματός παρασχηματισμοὶ τιμωροῦνται. μήτε τούτων δὲ ὄντων τὴν ἡδὴν δεῖ μείνειν. ἐν τῷ β. θεματι τοῦ α. διγ. τοῦ ιη. τίτλου τοῦ μη. βιβλίου λέγει, μὴ πιστεύεσθαι ὑποβολιμαίου εἶναι τὸν παρ' ἀμφοτέρων τῶν γονέων ὡς υἱὸν ἀγαπηθέντα. οὐ πάντες δὲ τὸν δὲ φάλοισ περὶ ὑποβολιμαίου κνοῦσιν, ἀλλὰ μόνοι γονεῖς καὶ οἱ διαφέρει, ὡς τίτλ. ι. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου διγέστω κ'. [Sch. d. V. 340.]

L. 2. D. eod. β'. **Μαρκ. Εἰ δὲ καὶ μήτηρ ἀπέθανε, καὶ πάντες οἱ μετασχέειν τοῦ μύσους λεγόμενοι, ὑπερτίθεται ἡ ζήτησις· εἰ δὲ περιέσι τινες αὐτῶν, οὐχ ὑπερτίθεται.**

εἰ δὲ καὶ μήτηρ ἀπέθανε] ἼΙ τοῦ ὑποβολιμαίου κατηγορία γίνεται καὶ τελευτήσεως τῆς λεγομένης ὑποβαλῆν, ὡς βιβλίου μη. tit. ι. διγέστω ιθ'. [Sch. e. V. 340. sq.]

L. 3. pr. §. 1. D. eod. γ'. **Οὐλπ. Ἡ μέγρι τῆς ἡβῆς διακατοχή πρὸς τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν καὶ τὰ ἐξ ἀδιάθετου ἡρμοσται· ἔστι δὲ, ὅτε καὶ πρὸς τὴν ἐκ τῆς διαθήκης βοήθειαν. εἰ γὰρ ὁ τελευτήσας ὡς κνοφοροῦμένους αὐτοὺς ἔγραψε, καὶ ἀρνοῦνται αὐτοῦ εἶναι κνοφοροῦμενοι, ἀρμόζει ἡ μέγρι τῆς ἡβῆς δια-**

Sed si exheredem cum scripserit, quod diceret cum ex adulterio conceptum, et ei controversia fiat, an sit filius, usque ad pubertatem bonorum possessionem habet¹⁾. Sed et si quis ita exheredatus fuerit²⁾: Si quis filium meum se esse dical, exheres esto: usque ad pubertatem bonorum possessionem habet.

1) usque ad pubertatem bonorum possessionem habet] Et praeterea de inofficioso querelam habet, ut lib. 5. tit. 2. dig. 20. Si vero dicat, exheredationem non valere, et petat bonorum possessionem unde liberi, et negetur esse filius, Carboniana bonorum possessio competit, ut dig. 7. huius tituli, them. 6.

De eiusmodi exheredationibus lege lib. 28. tit. 2. finem dig. 14. et dig. 15. et tit. 2. lib. 5. dig. 20.

2) sed et si quis ita exheredatus fuerit] Duae rationes hoc loco exheredationem infirmant: una quidem, quia ignorans, filium me habere, exheredare videor, ut lib. 28. tit. 2. in fine dig. 14. altera autem, quia pure exheredandus est, ut eodem libro, tit. 2. dig. 3. et huius libri tit. 4. dig. 18. Quamvis dixero: si ille filium meum se esse probaverit, heres mihi esto: invalida est institutio, ut lib. 35. tit. 1. dig. 83. cum ratione.

Sed et si ex minori parte heres scriptus sit, non quasi filius, sed sic: Ille, qui ex illa natus est, heres esto: et dicat, patrem suum intestatum decessisse, si quidem coheredes non confiteantur, eum esse filium, et dicant, hereditatem ad se quasi cognatos pertinere, datur bonorum possessio, et quaestio differtur. Si vero testamentum valere contendunt, neque quaestio differtur, neque bonorum possessio datur.

Si mater subiecti partus arguatur³⁾, si quidem propter statum infantis quaestio moveatur, differtur. Si vero mater criminaliter accusetur, non differtur: et si suppositum partum esse apparuerit, actiones hereditariae ei denegantur, quasi heres scriptus non fuisset.

3) si mater subiecti partus arguatur] Cum non pupillo quaestio suppositionis movetur, sed mater accusatur, causa non differatur. Et si condemnata fuerit, puer excluditur, perinde ac si heres scriptus non fuisset. Si autem mater superstes sit, socii sceleris statim puniuntur. Cum autem hi non existunt, pubertas expectanda est. Them. 2. dig. 1. tit. 18. lib. 48. ait, subiectum non credi eum, qui ab utroque parente tanquam filius dilectus fuerit. Non omnes autem falsi agunt de partu supposito, sed soli parentes et ii, quorum interest, ut tit. 10. eiusdem libri, dig. 30.

II. Marc. Sed et si mater decesserit¹⁾, et omnes, qui participes facinoris esse dicuntur, quaestio differtur. Si vero quidam eorum superstites sint, non differtur.

1) sed et si mater decesserit] Accusatio suppositi partus instituitur ea quoque mortua, quae partum subiecisse dicitur, ut lib. 48. tit. 10. dig. 19.

III. Ulp. Bonorum possessio, quae usque ad pubertatem datur, ad contra tabulas bonorum possessionem¹⁾ et intestati aptata est: interdum etiam ad bonorum possessionem secundum tabulas. Si enim defunctus tanquam postumus ipsos heredes instituerit, et negentur eius esse postumi²⁾, bonorum possessio

p) Malim ἀπόκληρος vel ἀποκληρονόμος. q) Adde ἡ ante μήτηρ.

κατοχή. χώραν δὲ ἔχει καὶ ἐπὶ ληγάτου καὶ φιδει-
χομίσσου, καὶ ἡ ζήτησις εἰς τὴν ἡβην ἀνυρεῖται.

πρὸς τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν] Τὸ
Καρβωνιανέον χώραν ἔχει καὶ κόντρα τίβουλας αἰτηθείσης,
καὶ ἐξ ἀδιαθέτου, καὶ ὅτε κληρονομος γραφῆ ὁ ποστονομος
καὶ ἀμφιβάλλεται ἢ γραφῆ, ἢ περὶ ληγάτου ἀμφιβάλλεται.
[Sch. f. v. 341.]

καὶ ἀρνοῦνται αὐτοῦ εἶναι κυφοροῦμενοι] Εἰ
γὰρ τις ὡς υἱὸν τὸν μὴ υἱὸν ἐστήσειται, ὃν οὐκ ἂν ἔγραψε
κληρονομον γινώσκων τὸ ἀληθές, καὶ εὐρεθῆ μὴ ὂν υἱός, οὐ
γίνεται κληρονομος, ὡς βιβλίω ζ. τοῦ κωδικος τιτ. κγ'. διατ. ε'.
εἰ δὲ καὶ υποβολιμαίως εὐρεθῆ, ἀραιρεῖται αὐτῷ ὁ κληρος,
καὶ χώρα τῆ φύσικω, ὡς βιβλίω τῷ αὐτῷ τίτλω κδ'. διατ. δ'.
καὶ βιβλίω μθ'. τίτλω ιδ'. διγέστω μς'. [Sch. g. v. 341.]

Καλοκίρου ἀνθυπ. Μή σοι ἐναντιωθῆ ἢ ἀρχὴ τοῦ ζ'. θε-
ματος τοῦ α'. κεφαλαίου. ἐκεῖνο γὰρ περὶ τοῦ ὡς υἱοῦ γρα-
φέντος κληρονομου διαλαμβάνει, ὡς ἀρκούσης τῆς γραφῆς τῆς
διαθήκης' τὸ δὲ ε' περὶ ποστονομου καὶ ἀμφιβαλλομένου, εἰ
ἔστι τοῦ γραφέντος, ὡς ἐκ τοῦ ὑποκειμένου δηλοῦται θεμα-
τισμοῦ. ἢ δὲ ἀρχὴ τοῦ παρόντος κεφαλαίου τοῦτον ἔχει τὸν
σκοπὸν, ὅτι τὸ Καρβωνιανέον δόγμα χώραν ἔχει καὶ ὅτε ὁ
λεγόμενος πατήρ τοῦ υἱήβου διαθεμένος μὴ ποιήσῃται τοῦτον
μνείαν, καὶ ὅτε ἀδιαθέτου ἐκεῖνον τελευτήσαντος ἀνεῖται παρὰ
τῶν ἐξ ἀδιαθέτου υἱός εἶναι. πλὴν καὶ ὁ ἐν ἐκείνῳ τῷ θεματι
περὶ ποστονομου θεματισμός, καὶ ὁ παρῶν ὁ αὐτὸς κατὰ τὴν
δυναμιν. [Sch. g. v. 341.]

Ὁ γεγραμμένος κληρονομος ἐὰν καὶ περὶ κατα-
στάσεως καὶ περὶ τῆς πατρύας οὐσίας ὑπομένη ζή-
τησιν, χώρα τῆ νομῆ. εἰ δὲ περὶ μόνης τῆς αὐτοῦ
καταστάσεως ἐστὶν ἡ ζήτησις, ὑπερτίθεται μὲν εἰς
τὴν ἡβην, πλὴν οὐκ ὡς ἀπὸ Καρβωνιανέου δόγμα-
τος, ἀλλ' ἀπὸ τῶν διατάξεων.

ὁ γεγραμμένος κληρονομος] Κυρίλλου. Ἐὰν κατα-
στάσεως ὑπομένη ζήτησιν ὁ σκρίπτος, ὑπερτίθεται μὲν εἰς τὴν
ἡβην, Καρβωνιανέον δὲ οὐκ αἰτεῖ, εἰ μὴ ἡ κληρονομία ἀμ-
φιβάλλεται. [Sch. h. v. 341.]

χώρα τῆ νομῆ] Ἐγνωσ' γὰρ, ὅτι ὁ τοιοῦτος καθ'
ὅσον γεγραπται πέμπεται εἰς νομην, διγέστω α'. θεματι ζ'.
[Sch. i. v. 341.]

ὑπερτίθεται μὲν εἰς τὴν ἡβην] Οὐ πάντως εἰς
τὴν ἡβην ὑπερτίθεται, ἀλλ' ὅτε συμφέρει τῷ ἀνήβῳ, ὡς θέ-
ματι δ. τοῦτον τοῦ διγέστου καὶ βιβλίου μ. τιτ. ιβ'. διγ. κζ'.
[Sch. k. v. 341.]

Ὁ ἔφηβος, κἂν ἐστὶν ἀφῆλιξ, τὴν διὰ τὴν ἀνη-
βότητα διακατοχὴν οὐκ ἔχει. εἰ δὲ ἔφηβος ὢν ὡς
ἀνήβος αὐτὴν λάβῃ κατὰ συναρπαγὴν, ἀνισχύτως
λαμβάνει, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἀνήβος γενόμενος ἔφηβος
παύεται αὐτὴν ἔχειν.

Μετὰ διαγνώσεως δίδοται ἡ Καρβωνιανή. ἐὰν
γὰρ προφανής ἐστὶν ἡ συκοφαντία τοῦ θέλοντος αὐ-
τὴν λυβεῖν, καὶ ὁμολογῆται μὴ εἶναι παῖς τοῦ τε-
λευτήσαντος, οὐ δίδοται. εἰ δὲ ἀμφιβάλλεται ἢ εἰ
ἐστὶν ὑπὲρ τοῦ παιδὸς ὀλίγη πρόληψις, δίδοται.
παχυμερῶς οὖν τὰ περὶ τοῦτον ὁ πραιτωρ ἐξετάζει.

μετὰ διαγνώσεως] Τὸ καὶσα κόννιτα τοιοῦτον ἐστὶν,
ἵνα, εἰ μὴ ἄμαζον τὸ μὴ εἶναι αὐτοῦ υἱόν, πεμφθῆ εἰς νο-
μην, καὶ εἰ συμφέρει αὐτῷ ἀπεντεύθειν κινήθηναι τὴν ζήτη-
σιν*) τυχόν γὰρ ἔχει μάρτυρας πρὸς τὸ παρόν, ἢ τὰς
μαίας, ἢ τὰς θεραπεύνας, ἢ δικαιοματι, ἢ ἄλλας ἀποδείξεις
ἢ οὐκ ἔχει δοῦναι ἱκανά, καὶ τὸ πεμφθῆναι εἰς νομην τὸν
ἀντιδικὸν βλάβην φέρει, ἢ ἐπιτιθείς ἐστὶν ὁ ἐπίτροπος αὐτοῦ
καὶ τὸ πρῶγμα φανερόν. [Sch. l. v. 341. sq.]

παχυμερῶς] Περὶ παχυμεροῦς ἦγον ἀκροθιγοῦς ζή-
τήσεως ἔγνωσ τιτ. θ'. διγ. α'. θεμ. ιβ'. καὶ βιβ. ις'. τιτ. δ'.
διγ. γ'. θεμ. α'. [Sch. m. v. 342.]

r) Lege τὸδε δέ. rr) Fabr. μὴ ἔγνωσ. Negatio omittenda. s) Malim κινήθῃ ἢ ζήτησις.

usque ad pubertatem competit. Locum autem habet
et in legato et fideicomisso, et quaestio in puber-
tatem suspenditur.

1) ad contra tabulas bonorum possessio-
nem] Carbonianum edictum locum habet et petita
bonorum possessione contra tabulas, et ab intestato, et
cum postumus heres scriptus est, et scriptura ambigua
est, vel de legato quaeritur.

2) et negentur eius esse postumi] Si quis
enim ut filium eum, qui filius non erat, heredem insti-
tuerit, quem veritatem sciens non erat instituturus, et
apparuerit, eum non esse filium, heres non fit, ut lib. 6.
Codicis, tit. 23. const. 5. Sed et si subiectum eum esse
apparuerit, aufertur ei hereditas, et locus est fisco, ut
eodem libro, tit. 24. const. 4. et lib. 49. tit. 14. dig. 46.

Calocyri proconsulis. Ne obstare tibi videatur prin-
cipium them. 6. cap. 1. Illud enim de eo disserit, qui
quasi filius heres scriptus est, quasi testamenti scriptura
sufficiat: hoc autem de postumo eoque, cui contro-
versia fit, an sit eius, qui heredem eum scripsit, ut
constat ex subiecta specie. Huius capituli autem prin-
cipium hanc habet sententiam, Carbonianum edictum
locum habere et cum is, qui pater pupilli dicitur, testa-
mento condito mentionem eius non fecerit, et cum in-
testato eo mortuo negetur esse filius ab his, qui ab
intestato succedunt. Verum haec species et illa in illo
themate de postumo effectu eadem est.

Heres scriptus³⁾ si et de statu, et de paternis L. 3. §. 2.
bonis controversiam patiatur, locus est possessioni⁴⁾. D. XXXVII.
Sin vero de statu tantum eius controversia est, dif-
fertur quidem usque ad pubertatem⁵⁾, non tamen ex
Carboniano edicto, sed ex constitutionibus. 10.

3) heres scriptus] Cyrilli. Si heres scriptus
status controversiam patiatur, differtur quidem usque
ad pubertatem: Carbonianam autem heres non petit,
nisi de hereditate controversia fiat.

4) locus est possessioni] Scis enim, eum in
possessionem mitti pro qua parte heres scriptus est,
dig. 1. them. 6.

5) differtur quidem usque ad puberta-
tem] Non utique differtur quaestio usque ad puber-
tatem, sed cum impuberi expedit, ut them. 4. huius
digesti, et lib. 40. tit. 12. dig. 27.

Pubes, licet minor sit, bonorum possessionem, §. 3.
quae propter impuberem actatam datur, non habet.
Sed si, cum esset pubes, quasi impubes per obreptionem
eam acceperit, inutiliter accipit, quoniam et
impubes, si pubes factus sit, eam habere desinit.

Causa cognita⁶⁾ datur Carboniana bonorum pos-
sessio. Si enim manifesta sit calumnia eius, qui
eam accipere vult, et constet, cum defuncti filium
non esse, non datur. Si vero hoc ambigatur, aut si
modica pro filio praesumptio sit, datur. Summatim⁷⁾
ergo Praetor de eo cognoscit.

6) causa cognita] Quod dicitur, causa cognita,
ita accipiendum est, ut, nisi extra dubitationem pos-
tulum sit, eum filium eius non esse, in possessionem
mittatur, et si expediat ei, exinde quaestio moveatur:
forte enim testes praesenti tempore habet, aut obste-
trices, aut ancillas, aut instrumenta, aut alias proba-
tiones: aut satisfacere non potest, et damnum ei infert,
adversarium in possessionem mitti: aut tutor eius ido-
neus est, et res manifesta.

7) summatim] De summaria cognitione didicisti
tit. 9. dig. 1. them. 12. et lib. 36. tit. 4. dig. 3. them. 1.

L. 3. §. 5. "Ἐστὶ δὲ καὶ δευτέρω ζήτησις, εἰ ὀφείλει μέχρι τῆς ἡβῆς ἢ ζήτησις ὑπεριθῆναι. ἐὰν γὰρ συμφέρη τῷ παιδί, παραχρῆμα σκοπεῖται· καὶ τοῦτο δὲ πολυπραγμονεῖν τὸν πρακτικῶρα ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ τῆς μητρὸς ἢ τῶν ἐπιτρόπων αὐτοῦ. τί γὰρ ὅτι συστάσεων εὐπορεῖ νῦν, ὧν εἰκὸς αὐτὸν ὕστερον ἀπορῆσαι· ἢ οὐκ εὐπορεῖ ἐγγυῶν, καὶ μέλλει σὺν αὐτῷ πέμπεσθαι εἰς νομὴν ὁ ἀντίδικος αὐτοῦ καὶ βλάπτειν τὴν οὐσίαν.

τί γὰρ ὅτι συστάσεων εὐπορεῖ νῦν] Ἐν τῷ ὁρισμῷ τοῦ παρόντος θέματος λέγεται, ὅτι περὶ τῆς πίστωσης τοῦ τοκετοῦ καὶ δούλου δικταί εἰσι, δηλονότι ἐμβυσίως, καὶ ἐν ἀπορία συστάσεων, ὡς βιβ. μῆ. τι. ιη'. διγ. ιη'. [Sch. n. V. 342.]

§. 6. Ἐὰν¹⁾ ἢ μήτηρ περὶ ὑποβολιμαίου κατηγορηθεῖσα νικήσῃ²⁾, μένει ἢ περὶ τῆς καταστάσεως³⁾ τοῦ παιδίου⁴⁾ ζήτησις. τί γὰρ, ὅτι λέγεται⁵⁾ μὴ εἶναι υἱὸς τοῦ τελευτήσαντος, ἢ ἀπὸ νομίμου μὴ τεχθῆναι γάμου;

περὶ ὑποβολιμαίου] Γενικῶς περὶ ἀποδείξεως γένους καὶ περὶ ὑποβολιμαίου διγ. ιζ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου. [Sch. o. V. 342.]

§. 7. Ἐὰν υἱὸς τοῦ τελευτήσαντος ἀνήβω ζήτησιν ἐπάγῃ, καὶ τελευτήσῃ ἐπὶ μητρὶ κληρονόμω, εἰ μὲν καὶ αὐτὴ ἀρνεῖται τὸν ἀνηβον ἐξ ἄλλης μητρὸς υἱὸν εἶναι τοῦ τελευτήσαντος, ἢ ζήτησις ὑπεριθῆται.

τὸν ἀνηβον ἐξ ἄλλης μητρὸς] Πρώτῃ γὰρ εἴτε ὁμοπάτριοι εἴτε ὁμομήτριοι ὑπῆσαν ἀδελφοὶ ἢ ἀδελφαὶ τῶν τελευτήσαντων μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἐκληρονόμουσαν κατὰ τὴν εἰρημῆν διατάξιν βιβ. ε'. τοῦ κώδικος τι. νς'. διατάξει ζ. σημερον δὲ μόνον οἱ ἐξ ἑκατέρου γονέως συναπτόμενοι τῷ τελευτήσαντι κληρονόμοισι μετὰ τῶν αὐτῶν γονέων ἀπὸ τῆς τυπούσης τὰ ἐξ ἀδιαθέτου νεαρῶς. [Sch. p. V. 342.]

§. 7. Εἰ⁶⁾ δὲ ἐπιγινώσκει αὐτόν, οὐκ ὑπεριθῆται· λοιπὸν γὰρ οὐ περὶ πατρῶων, ἀλλὰ ἀδελφικῶν πραγμάτων ἐστὶν αὐτῶν ἢ ζήτησις.

§. 8. Ἐὰν ἀνηβοὶ δύο περὶ καταστάσεως ὑπομένωσι ζήτησιν, καὶ ὁ εἰς αὐτῶν ἡβήσῃ, περιμένωμεν καὶ τοῦ ἄλλου τὴν ἡβήν, ἵνα μὴ πάθῃ πρόκριμα διὰ τοῦ ἐφήβου ὁ ἀνηβός.

καὶ ὁ εἰς αὐτῶν ἡβήσῃ] Κυρίλλου. Κἂν εἰς τῶν ἀμφιβαλλομένων υἱῶν ἡβήσῃ, δεῖ καὶ τὴν τοῦ ἑτέρου ἡβήν περιμένειν. [Sch. q. V. 342.]

§. 9. Εἴτε δὲ ἐνάγει, εἴτε νέμεται ὁ ἀνηβός, ὑπεριθῆται εἰς τὴν ἡβήν αὐτοῦ ἢ τῆς καταστάσεως ζήτησις.

§. 10. Ἐὰν ἀνηβοὶ δύο περὶ καταστάσεως ἀλλήλοισι ἐπαγάγωσι ζήτησιν, εἰ μὲν ἕκαστος ἑαυτὸν υἱὸν εἶναι μόνον λέγει, τὴν ἑκατέρου περιμένωμεν ἡβήν. εἰ δὲ ὁ εἰς λέγει μόνον ἑαυτὸν υἱὸν εἶναι, ὁ δὲ ἄλλος καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸν ἄλλον, εἰ μὲν ὁ λέγων ἑαυτὸν εἶναι μόνον ἡβήσῃ, εἰς τὸ ἥμισυ τῆς κληρονομίας ὑπεριθῆται ἢ ζήτησις ἕως τῆς ἡβῆς τοῦ ἄλλου. εἰς γὰρ τὸ ἥμισυ ὁ ἡβήσας ἀμάχως ἐστὶ κληρονόμος. εἰ δὲ ὁ λέγων ἑαυτὸν καὶ τὸν ἄλλον εἶναι παῖδα ἡβήσῃ, οὐκ ὑπεριθῆται· οὐ γὰρ ἀνηβός ἐστιν ὁ τὴν περὶ καταστάσεως ὑπομένων ζήτησιν, ὅς γε συνωμολογηται παρὰ τοῦ ἡβήσαντος υἱὸς εἶναι τοῦ τελευτήσαντος.

ἐὰν ἀνηβοὶ δύο] Εἰ ἑαυτὸν⁷⁾ λέγω υἱόν, καὶ σὲ μὴ εἶναι υἱόν, καὶ τελευτήσω, εἰ μὲν τὰ αὐτὰ κινεῖ ὁ κληρονόμος

Est autem et secunda causae cognitio, an usque ad pubertatem quaestio differri debeat. Si enim expediat puero, statim causa cognoscitur: idque Praetor inquirere debet ex cognatis et matre, vel tutoribus eius. Quid enim, si nunc probationum copiam habeat⁸⁾, quibus forte postea cariturus sit: aut satis dare non possit, et futurum sit, ut cum eo adversarius eius in possessionem mittatur et bonis noccat?

8) quid enim, si nunc probationum copiam habeat] In textu huius thematis dicitur, ad fidem partus faciendam etiam ancillas esse admittendas, tormentis scilicet adhibitis, et si inopia probationum sit, ut lib. 48. tit. 18. dig. 18.

Si mater subiecti partus⁹⁾ accusata obtinuerit, quaestio de statu pupilli remanet. Quid enim, si dicatur non esse defuncti filius, aut non ex iusto matrimonio editus?

9) subiecti partus] Generaliter de probatione generis et de partu subiecto dig. 17. eiusdem tituli.

Si filius defuncti impuberi quaestionem moveat, et decesserit matre herede relicta, si quidem et ipsa neget, impuberem ex alia matre¹⁰⁾ filium defuncti esse, quaestio differtur.

10) impuberem ex alia matre] Antea enim fratres aut sorores defunctorum, sive consanguinei, sive uterini fuerint, una cum matre succedebant ex sanctione, quae proposita est lib. 6. Codicis, tit. 56. const. 7. Hodie vero soli fratres et sorores ex utroque parente iuncti defuncto una cum parentibus eorum succedunt ex Novella, quae successionem ab intestato ordinat.

Si vero ipsum agnoscat, non differtur: iam enim non de paternis, sed de fraternis bonis controversia eorum est.

Si duo impuberes quaestionem de statu patiantur, et alter eorum pubuerit¹¹⁾, alterius quoque pubertatem expectamus, ne praeiudicium per puberem impubes patiatur.

11) et alter eorum pubuerit] Cyrilli. Quamvis unus ex filiis, quibus status controversia fit, pubuerit, expectari alterius quoque pubertas debet.

Sive autem petat, sive possideat impubes, quaestio status usque ad pubertatem eius differtur.

Si duo impuberes¹²⁾ sibi invicem status inferant controversiam, si quidem quisque se solum filium esse dicat, utriusque pubertatem expectamus. Si vero alter se solum filium esse dicat, alter vero et se et alterum, si quidem ille, qui se solum dicat, adoleverit, pro semisse hereditatis quaestio differtur usque ad pubertatem alterius. Nam pro semisse is, qui adolevit, haud dubie heres est. Si vero qui dicit, se et alterum esse filium, adoleverit, non differtur: non enim impubes patitur status controversiam, quem et is, qui pubes factus est, filium defuncti esse confitetur.

12) si duo impuberes] Si me dicam filium, et te filium non esse, et decessero, si quidem heres meus

1) §. 6. L. 3. D. h. t. legitur in Syn. p. 372. sub cap. stáσεως. w) Syn. παιδός. x) Syn. addit καὶ post vocem particulas dissecta est. z) Malim ἐμαυτόν.

3. huius Basil. tituli. u) Syn. νικήσει. v) Syn. διακαταλέγεται. y) §. 7. L. 3. D. h. t. apud Fabrotum in duas

μον, περιμένει τὴν ἡβην σου· εἰ δὲ τὸ ἡμῶν τοῦ κληροῦ ἐδικαίῃ, οὐχ οὕτως. [Sch. r. V. 342.]

Ἐάν τις ἐν διαθήκῃ ἐλεύθερος καὶ κληρονόμος γραφεὶς ζήτησιν ἐπάγει ἀνήβῳ λέγοντι ἑαυτὸν εἶναι παῖδα τοῦ τελευτήσαντος καὶ ῥῆσαι τὴν διαθήκην αὐτοῦ, τὰ δύο δικαστήρια εἰς τὴν ἡβην ὑπερτίθενται καὶ αἱ λοιπαὶ πύσαι ζητήσεις τῆς^{a)} περὶ τῆς ἐν διαθήκῃ καταλειφθείσης ἐλευθερίας.

Ἐάν τις ἐν διαθήκῃ ἐλεύθερος] Κυρίλλου. Εἰ δὲ ἐν διαθήκῃ ἐλευθερωθεὶς ἐπάγει ζήτησιν τῷ ἐπιτεχθέντι σοῦ, τὴν ἡβὴν αὐτοῦ δεῖ μῆναι^{b)} περὶ ἐκατέρου πράγματος τέλους καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς κληρονομίας. [Sch. s. V. 342.]

Ὁμοίως μετὰ προσθήκης ζήτησιν ἔχεις βιβ. ε'. ιτ. γ'. διγ. ζ. [Sch. s. V. 342.]

Ἐάν οἱ χρεώσται τοῦ τελευτήσαντος ἀρῶνται, τὸν ἀνήβον υἱὸν αὐτοῦ εἶναι, καὶ λέγωσι, τὸν κληρὸν τινὶ συγγενεῖ αὐτοῦ ἀπολιμπανομένῳ ἀρμόζειν, δίδοται τῷ παιδὶ ἢ μέχρι τῆς ἡβῆς διακατοχῇ. πρόνοια δὲ γίνεται καὶ τοῦ ἀπολιμπανομένου δι' ἀσφαλείας.

Ἐάν οἱ χρεώσται τοῦ τελευτήσαντος] Κυρίλλου. Εἰ οἱ χρεώσται λέγουσι τὸν ἀνήβον μὴ εἶναι υἱόν, καὶ τὸν κληρὸν ἀπέσαι, αἰτήσαι ἰδίᾳ τὸ Καρβωνιανέιον, ἀσφάλειαν διδοῦς διὰ τὸν ἀπόστα. [Sch. t. V. 342.]

Ὁ δὲ λαμβάνων τὴν Καρβωνιανὴν μόνον νομὲς γίνεται, οὐ^{c)} τὴν κληρονομίαν ἢ τὸ καθ' ἕκαστον τῶν πραγμάτων ἐδικαίῃ δύναται. ἀλλ' εἰ ταῦτα βούλεται ποιῆσαι, κινεῖ διέκτους περὶ τῆς κληρονομίας· κακεῖ ζητεῖται, εἰ ἔστι παῖς τοῦ τελευτήσαντος, μὴ γινομένου τῷ ἀντιδικῷ αὐτοῦ προκρίματος ἐκ τοῦ λαβεῖν αὐτὸν τὴν δι' ἀνηβότητα διακατοχὴν.

Ὁ δὲ λαμβάνων τὴν Καρβωνιανὴν] Ὁ πεμφθεὶς εἰς νομὴν μὴ κινεῖται νερεδιταῖς πετιπύσῃ ἢ ἰν ἴσῃ, εἰ μὴ βούλεται ἐν τῇ διαθήκῃ^{d)} ζήτηθῆναι, εἰ υἱὸς ἐστίν. [Sch. u. V. 342.]

Ἡ^{e)} διὰ τὴν ἀνηβότητα διακατοχῇ, ὡς περ καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν παίδων ὀρδινάριαι διακατοχαί, εἰσὼ ἐνιαυτοῦ παρέχονται^{f)}. ὁ δὲ προνοῶν τοῦ παιδὸς οὐ μόνον τὴν μέχρι τῆς ἡβῆς διακατοχὴν αἰτεῖν ὀφείλει, ἀλλὰ καὶ τὴν ὀρδινουρίαν. ἄρχεται δὲ τρέχειν ὁ χρόνος τῆς μὲν ὀρδινουρίας^{g)}, ἀφ' οὗ γινώ τελευτῆσαι τὸν πατέρα, καὶ ἐν χρεῖαν ἔσχειν αἰτῆσαι διακατοχὴν· τῆς δὲ μέχρι τῆς ἡβῆς, ἀφ' οὗ γινώ ζήτησιν ὑφίστασθαι.

Ἡ διὰ τὴν ἀνηβότητα διακατοχῇ] Κυρίλλου. Το Καρβωνιανέιον καὶ ἡ οὐνδε λίβερι εἰσὼ ἐνιαυτοῦ δίδονται. τὰς δύο δὲ δεῖ αἰτεῖσθαι τοῦ χρόνου τρέχοντος, τὴν οὐνδε λίβερι, ἀφ' οὗ γινώ τὸν πατέρα ἀποθανεῖν, τὸ Καρβωνιανέιον, ἀφ' οὗ ὑπομείνη ζήτησιν. καὶ εἰ μὲν ἅμα τὰ δύο συμβῆ κινήθῃναι, καὶ παραδράμῃ ὁ χρόνος, ἅμα τῶν δύο ἐκπίπτει· εἰ δὲ μετὰ χρόνον ὑπομείνη ζήτησιν, κἂν ἀποκλεισθῇ τῆς οὐνδε λίβερι, αἰτεῖ τὸ Καρβωνιανέιον καὶ ζητεῖται τὰς ἀγωγὰς, εἰ μὴ μετὰ τὴν ἡβὴν κατακοιθῇ. [Sch. x. V. 342. sq.]

ἄρχεται δὲ τρέχειν ὁ χρόνος] Ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι σημερον ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ μ. τίτλου τοῦ β. βιβλίου τοῦ κωδικῆς οὐδεὶς τοιοῦτος χρόνος τρέχει τῷ ἀνήβῳ. [Sch. y. V. 343.]

δ'. Ἰουλιανῶ. Ὅθεν εἰ μὲν ἅμα γινώ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς, καὶ ἡ περὶ τῆς καταστάσεως αὐτῶ

a) Illud primum τῆς defendendum est, ut legendum sit ζήτησις περὶ τῆς — ἐλευθερίας. b) Lege περιμένειν. c) Addendum videtur μὴν post οὐ. d) Malim pro ἐν τῇ διαθήκῃ legere ἐν τῇ δίκῃ vel ἐν τῷ δικαστηρίῳ. Ita etiam verti. e) §. 14—16. l. 3. et l. 4. d. h. t. leguntur in Syn. p. 372. sub cap. 4. huius Basil. tituli repositae. f) Leuncl. in marg. Syn. emendat παρέχεται. g) Verba τῆς μὲν ὀρδινουρίας, quae desunt apud Fabr. addidi e Syn. Inserenda ea esse colligi potest ex sequentibus τῆς δὲ μέχρι τῆς ἡβῆς.

eandem controversiam faciat, pubertatem tuam expectat: nec vero, si semissem hereditatis petat.

Si quis testamento liber¹³⁾ et heres scriptus L. 3. §. 11. controversiam impuberi faciat dicenti, se defuncti D. XXXVII. 10. filium esse et testamentum eius rupisse, ambo iudicia usque ad pubertatem differuntur, et reliquae omnes quaestiones de libertate testamento relicta.

13) si quis testamento liber] Cyrilli. Si testamento manumissus status controversiam faciat suo, qui agnatus est, pubertas eius expectanda est, ut utraque res decidatur, et libertas, et hereditas.

Similiter quaestionem cum accessione habes lib. 5. tit. 3. dig. 7.

Si debitores defuncti¹⁴⁾ negent, impuberem filium §. 12. eius esse, et dicant, hereditatem cognato cuidam absenti competere, datur puero usque ad pubertatem bonorum possessio. Prospicitur autem etiam absenti per cautionem.

14) si debitores defuncti] Cyrilli. Si debitores negent, impuberem filium esse, et heredem abesse dicant, Carbonianam petere debet, cautionem praestans propter absentem.

Qui autem Carbonianam accipit¹⁵⁾, possessor §. 13. tantum fit, non etiam hereditatem aut res singulas petere potest. Sed si haec facere velit, directe de hereditate agit: et ibi quaeritur, an sit filius defuncti, nullo adversario eius praeiudicio generando ex eo, quod propter impuberem aetatem bonorum possessionem acceperit.

15) qui autem Carbonianam accipit] Missus in possessionem hereditatem ne petat, neve in rem agat, nisi velit in iudicio quaeri, an filius sit.

Bonorum possessio propter impuberem aeta- §. 14. 15. 16. tem¹⁶⁾, ut et reliquae liberorum ordinariae, intra annum dantur. Qui vero curam pupilli gerit, non solum bonorum possessionem, quae usque ad pubertatem datur, petere debet, sed etiam ordinariam. Incipit autem currere tempus¹⁷⁾, ex quo patrem decessisse cognovit, et facultatem petendae bonorum possessionis habuit: eius vero, quae usque ad pubertatem datur, ex quo controversiam sibi fieri cognovit.

16) bonorum possessio propter impuberem aetatem] Cyrilli. Carboniana bonorum possessio et unde liberi intra annum datur. Utraque autem peti debet currente tempore, et quidem unde liberi, ex quo patrem decessisse cognovit: Carboniana autem, ex quo status controversiam patitur. Et si quidem contigerit, ut utraque petenda sit, et tempus praeterierit, utramque simul amittit: si vero interposito tempore controversiam patitur, licet a bonorum possessione unde liberi exclusus sit, Carbonianam petit et actionibus utitur, nisi post pubertatem condemnatus sit.

17) incipit autem currere tempus] Dicendum est, hodie ex constitutione tit. 40. lib. 2. Codicis nullum eiusmodi tempus impuberi currere.

IV. Iuliani. Ideo si simul mortem patris cognoverit, et status ei controversia facta fuerit, anno L. 4. D. end.

γένηται ζήτησις, παρερχομένου τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκατέρας διακατοχῆς ἀποκλείεται¹⁾). εἰ μέντοι μετὰ χρόνον τοῦ γνῶναι τὴν τελευταίαν τοῦ πατρὸς πάθη ζήτησιν, καὶ λαμβάνων τὴν μέχρι τῆς ἡβῆς διακατοχὴν διηνεκῶς κέχρηται ταῖς ἀγωγαῖς. εἰ δὲ μετὰ τὴν ἡβην ἀποφανθῆ μὴ εἶναι υἱὸς τοῦ τελευτήσαντος, ἀρνοῦνται αὐτῷ.

διηνεκῶς κέχρηται ἀγωγαῖς] Ἐάν ὕστερον ἀποφανθῆ υἱός. ἔγνωσ γὰρ ἐν τῷ ια'. θέματι τοῦ γ'. διγέστου, ὅτι ὁ λαμβάνων τὴν Καρβωνιανὴν νομεὺς μόνον γίνεται, οὐ μὴν τὴν κληρονομίαν ἢ τὸ καθ' ἑκάστον τῶν πραγμάτων ἐκδικεῖ. ἀνάγνωθι καὶ τὸ ιε'. διγέστον. [Sch. z. V. 343.]

L. 5. pr. D. XXXVII. 19. ε'. Οὐλπ. ἰ) Ἐάν παῖς ἔστιν ὁ^{κ)} ἐπιφύρων τῷ ἀνήβῳ τὴν ζήτησιν, εἴτε ἀσφάλεια δίδεται παρὰ τοῦ ἀνήβου¹⁾, εἴτε μὴ, οἱ δύο εἰς νομὴν πέμπονται.

ἐάν παῖς ἔστιν] Ἐὶ ὁ κινῶν ζήτησιν τῷ ἀνήβῳ τῶν κατιόντων ἢ, καὶ μὴ διδοὺς ἱκανὰ πέμπεται εἰς νομὴν σὺν αὐτῷ. [Sch. a. V. 343.]

§. 1. Ἐάν μὴ ἐκδικῆται ὁ ἄνηβος καὶ πέμπεται σὺν αὐτῷ εἰς νομὴν ὁ ἀντίδικος αὐτοῦ, δίδεται κουργάτωρ ὀφείλων τὰς κληρονομιαίας κινεῖν ἀγωγὰς· καὶ ἔχει κατ' αὐτοῦ ἀγωγήν ὁ ἀντίδικος τοῦ ἀνήβου· οὔτε γὰρ ἐκ τούτου γίνεται τῇ κληρονομίᾳ πρόκριμα. εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἄνηβος δοὺς τὰ ἱκανὰ ἐπέμφθη εἰς νομὴν, ἠδύνατο ὁ ἀντίδικος αὐτοῦ κινεῖν κατ' αὐτοῦ.

δίδεται κουργάτωρ] Ἐν τῷ β'. διγέστῳ τοῦ ζ'. τίτλῳ τοῦ μβ. βιβλίου φησὶν, ὅτι χωρὶς βασιλέως οὐδεὶς γίνεται ἄκων κουργάτωρ. [Sch. b. V. 343.]

§. 2. Μὴ ἀσφαλιζομένου τοῦ ἀνήβου, ἐάν πεμφθῆ σὺν αὐτῷ ὁ ἀντίδικος αὐτοῦ εἰς νομὴν, καὶ θελήσῃ διοικεῖν, δίδεται ἐγγύς τῷ ἀνήβῳ καὶ πιπρασκίται τὰ χρόνῳ φθειρόμενα ἢ χείρονα γινόμενα, καὶ τοὺς ἐλευθεροῦσθαι μέλλοντας χρεώστας ἀπαιτεῖται· τὰ δὲ λοιπὰ μετὰ τοῦ ἀνήβου νεμέσθω. μὴ διδοὺς δὲ τὰ ἱκανὰ οὐ διοικεῖ, ἀλλὰ κουργάτωρ δίδεται.

§. 3. Εἰ μὲν δέδωκεν ὁ ἄνηβος ἱκανὰ, μιοῖ τὴν οὐσίαν διὰ τὴν ἀποτροφήν αὐτοῦ, κἂν μὴ τοῦτο διελάλησεν ὁ πραιτωρ, καὶ παρὰ τοσοῦτον τὴν κληρονομίαν ἀποκαθίστησιν. ἐάν δὲ μὴ εὐπορήσῃ δοῦναι ἱκανὰ, καὶ οὕτως ἀποτρέφεται μὴ εὐπορῶν ἀλλὰ χόφην, κἂν ἀποφανθῆ ὕστερον μὴ εἶναι υἱὸς τοῦ τελευτήσαντος· καὶ ἡ γαστήρ γὰρ πεμπομένη τρέφεται διὰ τόν, ὡς εἰκός, μὴ τιτόμενον.

εἰ μὲν δέδωκεν ὁ ἄνηβος ἱκανὰ] Κυρίλλου. Ὁ δεδωκώς ἱκανὰ ἄνηβος τρεφέσθω ἐκ τῆς οὐσίας, κἂν μηδὲν εἴπῃ ὁ πραιτωρ. καὶ ὁ μὴ δεδωκώς, εἰ ἀπορος ἢ. [Sch. c. V. 343.]

καὶ ἡ γαστήρ γὰρ πεμπομένη τρέφεται] Καὶ οὐδὲν θαυμαστόν, εἰ ἐλαττοῦται ἡ κληρονομία διὰ τὴν ἀποτροφήν τούτου τοῦ ἔσθ' ὅτε μὴ ὄντως υἱὸς τοῦ τελευτήσαντος, ὅποτε κατὰ πάντα τὰ ἔδικτα ἡ γαστήρ πέμπεται ἐπὶ νομῆν, καὶ τὰ πρὸς ἀποτροφήν χορηγεῖται τῇ γυναικὶ διὰ τὸν ἐγκυμονοῦμενον τὸν ἔσθ' ὅτε μὴδὲ τεχθῆσμενον. πλέον γὰρ ὀφειλομένη φροντίζειν τοῦ μὴ φθαρῆναι λοιμῷ τὸ νήπιον, τοῦ μὴ ἐλάττωσα τὰ τῆς κληρονομίας ἀποδοθῆναι, ἐάν φανείη μὴ ὄν υἱὸς ὁ ἀντίδικος. ἀνάγνωθι διγ. ε'. θέματι δ'. καὶ ιτ. θ'. διγ. θ'. [Sch. d. V. 343.]

§. 4. Ἐάν πεμφθῆ σὺν τῷ ἀνήβῳ εἰς νομὴν ὁ ἀντίδικος αὐτοῦ, οὐ χωρὶ τὰ δικαιώματα ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτοῦ γενέσθαι.

elapso utraque honorum possessione excluditur. Si tamen post tempus, ex quo patris mortem cognovit, controversiam patiatur, honorum etiam possessionem, quae usque ad pubertatem datur, accipiens perpetuo actionibus utitur¹⁾. Sed si post pubertatem iudicatum sit, eum non esse filium defuncti, denegantur ipsi.

1) perpetuo actionibus utitur] Si postea filius pronuntiatus fuerit. Didicisti enim them. 11. dig. 3. eum, qui Carbonianam accipit, possessorem tantum fieri, nec vero hereditatem vel singulas res vindicare. Lege et dig. 15.

V. Ulp. Si ex liberis sit is¹⁾, qui impuberi controversiam infert, sive cautio praestetur ab impubere, sive non, ambo in possessionem mittuntur.

1) si ex liberis sit is] Si is, qui controversiam impuberi movet, ex descendibus sit, etiamsi satis non det, cum eo in possessionem mittitur.

Si impubes non defendatur, et cum eo in possessionem adversarius eius mittatur, curator datur²⁾, qui hereditarias actiones instituere debet: et impuberis adversarius adversus eum actionem habet: neque enim ex eo praeiudicium fit hereditati. Sed et si ipse impubes satisfactione praestita in possessionem missus esset, adversarius eius adversus ipsum experiri posset.

2) curator datur] Dig. 2. tit. 7. lib. 42. dicit, sine Principe neminem invitum fieri curatorem.

Si, cum impubes satis non daret, adversarius eius una cum eo in possessionem missus sit, et administrare velit, satisfacit impuberi, et vendat res, quae tempore pereunt vel deteriores fiunt, et a debitoribus, qui liberabuntur, exigat: reliqua vero cum pupillo possideat. Non satisfans autem non administrat, sed curator datur.

Si quidem pupillus satisfecerit³⁾, propter sustentationem suam hereditatem deminuit, quamvis Praetor hoc non decreverit, et hoc minus hereditatem restituit. Si vero satisfacere non possit, sic quoque alitur, si aliunde non possit, quamvis postea iudicatum sit, eum filium defuncti non esse: nam et venter missus alitur⁴⁾ propter eum, qui forte non nascitur.

3) si quidem impubes satisfecerit] Cyrilli, Impubes, qui satisfacit, ex bonis alatur, licet Praetor nihil dixerit. Et qui non satisfacit, si inops sit.

4) nam et venter missus alitur] Nec mirum est, si hereditas minuitur propter alimenta eius, qui interdum filius defuncti non est, cum secundum omnia edicta venter in possessionem mittatur, et alimenta mulieri praestentur propter eum, qui in utero est, quae interdum non nascatur. Plus enim curare debemus, ne fame pereat puer, quam ne minor hereditas restituatur, si apparuerit, adversarium filium non esse. Lege dig. 6. them. 4. et tit. 9. dig. 9.

Si una cum impubere adversarius eius in possessionem missus sit, instrumenta in manibus eius esse non debent.

1) Usque ad vocem ἀποκλείεται Syn. p. 372. hunc locum exhibet. 2) L. 5. pr. D. h. t. legitur in Syn. p. 372. sub cap. 5. huius Basil. tituli. 3) ὁ δεest in Syn. 4) Syn. παρὰ τῷ ἀνήβῳ. Leuncl. in marg. παρὰ τοῦ ἀνήβου.

Εἰ δὲ μὴ δίδεται ἡ ἱκανοδοσία παρὰ τοῦ ἀνήβου ἢ τοῦ ἀντιδίκου αὐτοῦ, κουράτωρ χειροτονεῖται καὶ διοικεῖ καὶ τῷ νεκῶντι ἀποκαθίστησιν. ὁ δὲ τοῦ παιδὸς ἐπίτροπος οὐ διοικεῖ, μὴ διδοὺς ὀνόματι τοῦ ἀνήβου ἀσφάλειαν, εἰ μὴ αὐτὸς χειροτονηθῆ ἢ κουράτωρ τῆς οὐσίας.

5. Ἐὰν ζητῆται περὶ μητρῴας κληρονομίας, οὐ διαλαλεῖ μὲν ὁ πραιτωρ, ἢ δὲ ζήτησις εἰς τὴν ἡβὴν ὑπερτίθεται.

Ἐὰν ζητῆται περὶ μητρῴας κληρονομίας] Ἐξηγήθη, εἰ καὶ ἐπὶ μητρῴας κληρονομίας χώραν ἔχει ἢ τοῦ Κάρβωνος εὐεργεσία, καὶ ψῆφος τοῦ πραιτωρός. καὶ ἤρσε, διαλαλεῖν μὲν τοῦ πραιτωρός τὴν ἐκτίμωσιν ἐπὶ νομῶν τῶν μητρῴων τὸν ἀνήβον μὴ ὀφείλειν χίρσθαι, ὑπέροσον δὲ μακροτέρην παρέχεσθαι τῇ δίκῃ, ἐφ' ᾧ παρεκαθῆναι τὴν δίκην εἰς τὸν μετὰ τὴν ἡβὴν καιρὸν. ἔαν δὲ κατὰ ταῦτον καὶ τὰ περὶ τῆς πατρῴας καὶ μητρῴας οὐσίας ζητῆται, ἢ τὰ περὶ κληρονομίας ἀδελφῶν καὶ μητρὸς, χρὴ καὶ τὰς τοιαύτας ὑποδείξεις εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἡβῆς ὑπερτίθεσθαι. [Sch. c. v. 343.]

Εἰ δὲ ἅμα περὶ πατρῴας ἢ μητρῴας ἢ ἀδελφικῆς ζητεῖται, ὑπερτίθεται εἰς τὴν ἡβὴν.

Ἡ μέχρι τῆς ἡβῆς διακατοχὴ καὶ ἐξ ἀδιαθέτου χώραν ἔχει ἐπὶ παίδων.

Ἡ μέχρι τῆς ἡβῆς διακατοχὴ] Χώρα δὲ ἐστὶ τῆ Κάρβωνος νομοθεσία καὶ ὅτε ἐξ ἀδιαθέτου ἔρχονται οἱ παῖδες, εἰ καὶ ἀπὸ τῶν κατωτέρων μερῶν τοῦ ἐδικτου, ἢ τὴν οὐνδε λίβερι, ἢ τὴν οὐνδε κορνάτι λαβῶσι διακατοχὴν ὁσοῦ γὰρ εἰσι. τότε δὲ χώρα τῇ Ἰκαρβωνιανῇ διαγνώσει, ὅτε κατὰ ταῦτον καὶ περὶ τῆς καταστάσεως καὶ περὶ τῆς κληρονομίας ἐστὶ φιλονεικία. εἰ γὰρ μόνον περὶ τύχης ἐνάγεται νηπιος λεγόμενος εἶναι δοῦλος, φιλονεικία δὲ περὶ κληρονομίας οὐχ ὑπεστί, τότε περὶ ἐλευθερίας δικαστήριον ἐκ τοῦ παραγῆμα γυμνάζεται. [Sch. f. v. 344.]

χώραν ἔχει ἐπὶ παίδων] Πρόκειται εἰς τὸν Κύριλλον· εἰ καὶ ἐκ τῆς οὐνδε λεγίμι ἢ οὐνδε κορνάτι ἔρχονται. [Sch. g. v. 344.]

Τότε δὲ ἀρμόζει, ὅτε καὶ περὶ καταστάσεως καὶ περὶ τοῦ κλήρου ἐστὶν ἡ ζήτησις. εἰ γὰρ περὶ μόνης τῆς καταστάσεως, ὅτι τυχὸν δοῦλος εἶναι λέγεται, περὶ δὲ τῶν πραγμάτων οὐκ ἔστι φιλονεικία, τὸ καταστατικὸν εὐθέως τέμνεται.

Ὁ ἀντίδικος τοῦ ἀνήβου σὺν αὐτῷ πεμπόμενος εἰς νομὴν οὐ τρέφεται ἐκ τῆς οὐσίας, οὔτε μειοῦ αὐτήν. ἀντὶ γὰρ τῶν ὀφειλόντων αὐτῇ δοθῆναι ἱκανῶν^{m)} πέμπεται.

οὐ τρέφεται ἐκ τῆς οὐσίας] Ἐξέλε τὸν ἀντιλέγοντα καῦδα, ὡς διγέστω ε'. θέματι α'. [Sch. h. v. 344.]

Ὁⁿ⁾ μόνον τὰ πρὸς ἀποτροφήν χορηγεῖται^{o)} τῷ ἀνήβῳ, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸς μάθησιν^{p)} καὶ^{q)} λοιπὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὴν οὐσίαν^{r)}.

οὐ μόνον τὰ πρὸς ἀποτροφήν] Τῷ ὀνόματι τῶν ἀλλομένων πολλὰ περιέχονται, ὡπερ ἐγνώσ βιβλίω γ'. tit. 15. dig. μγ'. μδ'. καὶ βιβλίω λδ'. tit. α'. dig. 5., ἐν ᾧ φησιν, ὅτι τὰ πρὸς μάθησιν τέχνης οὐ περιέχονται κατὰ πρόληψιν ἐπὶ ληγάτου. [Sch. i. v. 344.]

Ὁ λαβῶν τὴν μέχρι τῆς ἡβῆς διακατοχὴν, εἴτε δίδωκεν ἑγγύς, εἴτε νῦν ἑτοιμός ἐστι δοῦναι, ἐναγόμενος νομιζέται. εἰ δὲ μὴ δίδωσι τὰ ἱκανά, μεταφέρεται ἢ νομῇ εἰς τὸν ἀντίδικον αὐτοῦ ἑγγύς παρ-

Si vero non satisfacetur ab impubere vel adversario eius, curator creatur et administrat, et victori restituit. Tutor autem pueri non administrat, si non cautionem praestet nomine pupilli, nisi ipse curator bonis creatus sit. L. 5. §. 5. D. XXXVII. 10.

VI. Si de materna hereditate controversia sit¹⁾, Praetor quidem non decernit, controversia autem usque ad pubertatem differtur. L. 6. pr. D. eod.

1) si de materna hereditate controversia sit] Quaesitum est, an et in materna hereditate beneficium Carbonis locum haberet, et decretum Praetoris. Et placuit, decretum quidem Praetoris, quod impubere in possessionem bonorum maternorum mittat, non esse faciendum, sed dilationem longiorem liti dandam, ut lis in tempus post pubertatem extendatur. Sin autem eodem tempore de paternis et maternis bonis controversia sit, vel etiam de hereditate fratrum et matris, eiusmodi quoque causae in tempus pubertatis differendae sunt.

Si vero simul de paterna et materna, vel fraterna controversia sit, in pubertatem differtur. §. 1.

Bonorum possessio, quae usque ad pubertatem datur²⁾, etiam ab intestato locum habet in liberis³⁾.

2) bonorum possessio, quae usque ad pubertatem datur] Locus autem est Carbonis edicto, et cum ab intestato veniunt liberi, tametsi ex inferioribus edicti partibus, vel unde liberi, vel unde cognati bonorum possessionem accipiant: sui enim sunt. Tunc autem Carbonianae cognitioni locus est, cum eodem tempore et de statu, et de hereditate controversia est. Nam si de statu tantum per conveniatur, quod servus esse dicatur, de hereditate autem controversia non sit, tunc de libertate iudicium statim exercetur.

3) locum habet in liberis] Apud Cyrillum additur: tametsi ex edito unde legitimi vel unde liberi veniant.

Tunc autem competit, cum et de statu, et de hereditate controversia est. Nam si de statu tantum, quod forte servus esse dicatur, de bonis autem controversia non sit, status iudicium statim deciditur. §. 3.

Pupilli adversarius, qui cum eo in possessionem mittitur, ex bonis non alitur⁴⁾, neque ea deminuit. Vice enim satisfactionis ei praestandae mittitur. §. 4.

4) ex bonis non alitur] Excipe filium contradicentem, ut dig. 5. them. 1.

Non solum alimenta⁵⁾ pupillo praestantur, sed etiam impendia in studia et reliqua necessaria pro modo facultatum. §. 5.

5) non solum alimenta] Alimentorum nomine multa continentur, quae didicisti lib. 50. tit. 16. dig. 43. 44. et lib. 34. tit. 1. dig. 6. ubi dicit, impendia discendae artis legato per praesumptionem non contineri.

Qui bonorum possessionem, quae usque ad pubertatem datur, accepit⁶⁾, sive satisfacit, sive nunc paratus sit satisfacere, reus esse creditur. Quodsi non satisfacit, transfertur possessio⁷⁾ ad adversarium eius §. 6.

m) Lege ἱκανῶν. Fabr. ἱκανῶν. n) L. 6. §. 5. D. h. t. legitur in Syn. p. 175. quam emendavit Labbaeus Obs. et Emend. in Syn. p. 37. o) Syn. χορηγεῖται. Labb. χορηγεῖσθαι (sic). p) Syn. παθήματα. Leuncl. in marg. μαθήματα. Labb. μάθησιν. q) Adde τὰ ante λοιπὰ. r) Labb. adiecit διορίζομεθα, a quo pendet quod praecedit apud eum χορηγεῖσθαι.

χοντα· και οὕτως ἐστίν, ὡς ἂν εἰ νῦν ἤρξατο ἡ κληρονομία παρ' αὐτοῦ ἐκδικεῖσθαι.

ὁ λαβὼν τὴν — διακατοχήν] Μετὰ τὴν ἡβὴν εἰ ἔδωκεν ἱκανά, ἢ γὰρ διδῶναι, ὡς πούσεσθαι ἐναγέσθω· εἰ δὲ μὴ, ἀναδιδῶν τὴν νομίην, ἱκανὰ λαμβάνων. [Sch. k. V. 344.]

μεταφέρεται ἡ νομή] Εἰσὶ καὶ ἄλλα θεήματα, ἐν οἷς διὰ τὸ μὴ δοθῆναι τὰ ἱκανά, μεταφέρεται ἡ νομή, ὡς βιβλίω η'. τοῦ κώδικος tit. ε'. διατάζει α'. καὶ tit. λς'. διατάζει δ'. καὶ βιβ. ζ'. tit. μγ'. διατάζει η'. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. λδ'. καὶ tit. β'. διγ. με. καὶ tit. ε'. διγ. ιε. [Sch. l. V. 344.]

L. 7. pr. D XXXVII. 10. ζ'. Ἰουλιανῶ. Ἐὰν λέγηται ὁ ἄνηθος μὴ ὀρθῶς υἱοθετηθῆναι, καὶ ἐνταῦθα ὑφίσταται ζήτησιν ἐπὶ τῷ πατρὶῳ κλήρῳ, κατὰ μίμησιν τῆς μέχρι τῆς ἡβῆς διακατοχῆς δίδεται αὐτῷ διακατοχή.

ἔὰν λέγηται ὁ ἄνηθος μὴ ὀρθῶς υἱοθετηθῆναι] Ἐὰν τὸν ἄνηθον ὀρθῶς τις κατὰ τὸν νόμον εἰς θεῖον δεδοσθαι τῷ τελευτήσαντι, καὶ διὰ τοῦτο φιλονεικῆσθαι αὐτῷ περὶ τοῦ κλήρου τοῦ πατρὸς, οὐκ ἔστιν ἄδικον κατὰ μίμησιν τοῦ Καρβωνιανέου δόγματος δίδεσθαι αὐτῷ τὴν διακατοχήν. εἰ δὲ καὶ εἰς θεῖον δέδοται ὁ ἄνηθος καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλεται τις αὐτῷ τὴν τοῦ φυσικοῦ πατρὸς κληρονομίαν, ἐπειδὴ καὶ ἐνταῦθα ζητεῖται, εἰ δικαίῳ υἱῷ δύναται κατέχειν τὴν κληρονομίαν, χωρὶς γίνεσθαι πάλιν τῷ Καρβωνιανέῳ. ἔτε δὲ τεθεματίσται ἐξαιρεθέντος εἶναι ὁ ἄνηθος, οὐκ ἔστιν ἐπιεικὲς τὸ ὑπερτίθεσθαι τὴν ζήτησιν εἰς τὸν τῆς ἡβῆς κληρὸν, ἐπειδὴ οὐ περὶ τῶν δικαίων τοῦ υἱοῦ ζητεῖται, ἀλλὰ περὶ τῶν δικαίων τῆς διαθήκης. [Sch. m. V. 344.]

§. 1. Εἰ δὲ καὶ λέγεται εἰς θεῖον δοθῆναι καὶ διὰ τοῦτο ζήτησιν ἐπὶ τῷ κλήρῳ τοῦ φυσικοῦ πάσχῃ) πατρὸς, ἔχει τὴν μέχρι τῆς ἡβῆς διακατοχήν.

εἰ δὲ καὶ λέγεται εἰς θεῖον δοθῆναι] Κυρίλλου. Εἰ ὁ θεῖος υἱὸς λέγεται ἀχρηστῶς υἱοθετηθῆναι, ἢ φυσικὸς εἰς θεῖον δοθῆναι, αἰτεῖσθω τὸ Καρβωνιανέον. [Sch. n. V. 344.]

Τῶν τῶν ἀνόντων, ἵνα καὶ μετατεθῆ τὸ ἐν ποτεστάτῃ, ὡς βιβλίω η'. τοῦ κώδικος tit. μγ'. διατάζει ι. καὶ Ἰνστιτούτων α'. tit. ια'. [Sch. n. V. 345.]

§. 2. Ἐὰν δὲ ἀπόκληρος γένηται, οὐχ ὑπερτίθεται ἡ ζήτησις, ἐπειδὴ οὐκ ἔστι περὶ τῶν δικαίων τοῦ υἱοῦ, ἀλλὰ τῆς διαθήκης.

εἰ δὲ ἀπόκληρος γένηται] Ἐπὶ ἐξαιρεθέντος υἱοῦ οὐ περιμένοντες τὴν ἡβήν. [Sch. o. V. 345.]

§. 3. Ἐὰν ἡ μήτηρ τοῦ ἐπὶ καταστάσει καὶ τῷ κλήρῳ πάσχοντος ζήτησιν δουλαγωγῆται, τὸ κατ' αὐτῆς δικαστήριον οὐ πάντως ὑπερτίθεται· ἔσθ' ὅτε γὰρ καὶ τὸ περὶ τοῦ ὑποβολιμαίου παραχρησμά σκοπεῖται.

ἔὰν ἡ μήτηρ] Κυρίλλου. Εἰ ἡ μήτηρ τοῦ ἄνηθου ἐνάγεται ὡς δούλη, ἢ ὡς ὑποβαλοῦσα, μὴ πάντως ὑπερτίθεσθω ἡ διάγνωσις. [Sch. p. V. 345.]

§. 4. Ὅτε δίδεται ἡ μέχρι τῆς ἡβῆς διακατοχή, ἐπὶ σχήματος μένουσι τὰ πράγματα, ὡς μὴ παθόντος ἀμφισβήτησιν τοῦ λαβόντος αὐτήν.

ἐπὶ σχήματος μένουσι τὰ πράγματα] Ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει μένειν ὀφείλει, ἐν ἣ ἡμελλεν εἶναι, εἰ μηδεμία ἐγένετο φιλονεικία τῷ λαβόντι τὴν διακατοχήν. [Sch. q. V. 345.]

§. 5. Ἐὰν δὲ δύο ἀδελφοὶ λάβωσιν αὐτήν, καὶ ὁ εἰς μὴ ἐκδικῆ) τὸ μέρος αὐτοῦ τῆς πατρὸς κληρονομίας, ἀνάγκην ἔχει ὁ ἄλλος διεκδικῆσαι πᾶσαν ἢ πᾶσης ἀποστῆναι τοῖς δανεισταῖς.

ς) Lege φιλονεικῆ. ε) Lege πάσχι. υ) Lege διεκδικῆ.

satisdantem: et perinde est, ac si nunc coepisset ab eo peti hereditas.

6) qui bonorum possessionem — accepit] Post pubertatem si satisdederit, vel nunc satisdet, quasi possessor conveniatur: sin minus, possessionem restituat satis accipiens.

7) transfertur possessio] Sunt et alii casus, in quibus, quia satisdatum non est, possessio transfertur, ut lib. 8. Codicis, tit. 6. const. 1. et tit. 36. const. 4. et lib. 7. tit. 43. const. 8. Lege et lib. 39. et tit. 2. dig. 45. et tit. 5. dig. 15.

VII. Iuliani. Si impubes negetur iure adoptatus¹⁾, et ideo controversiam de paterna hereditate patiatur, ad exemplum bonorum possessionis, quae usque ad pubertatem competit, datur ei bonorum possessio.

1) si impubes negetur iure adoptatus] Si quis impuberem neget iure datum in adoptionem defuncto, et ideo de patris hereditate ei controversiam faciat, non est iniquum, ad exemplum Carboniani edicti bonorum possessionem ei dari. Sed et si impubes in adoptionem datus sit, et ideo quis neget, patris naturalis hereditatem ad eum pertinere, quia et hoc casu quaeritur, an filii iure hereditatem obtinere possit, rursus locus est Carboniano. Cum vero propositum est, impuberem esse exheredatum, non est necessarium, controversiam in tempus pubertatis differri, quia non de iuribus filii, sed de iuribus testamenti quaeritur.

Sed et si in adoptionem datus esse dicatur²⁾, et ideo de hereditate patris naturalis controversiam patiatur, habet bonorum possessionem usque ad pubertatem.

2) sed et si in adoptionem datus esse dicatur] Cyrilli. Si filius adoptivus dicatur inutiliter adoptatus, vel filius naturalis in adoptionem datus, Carboniana petatur.

Alicui ex adscendentibus, ut et in potestatem transcat, ut lib. 8. Codicis, tit. 48. const. 10. et Institut. lib. 1. tit. 11.

Si vero exheredatus sit³⁾, quaestio non differitur, quia non de filii, sed de testamenti iure est.

3) si vero exheredatus sit] In filio exheredato pubertatem non expectamus.

Si mater⁴⁾ eius, qui de statu et hereditate controversiam patitur, in servitute vindicetur, iudicium adversus ipsam non omnino differtur: interdum enim et de partu subiecto statim quaeritur.

4) si mater] Cyrilli. Si mater impuberis in servitute vocetur, vel accusetur, quasi partum subiecerit, non omnino differatur cognitio.

Cum bonorum possessio usque ad pubertatem datur, res in eodem statu manent⁵⁾, quasi is, qui eam accepit, controversiam non pateretur.

5) res in eodem statu manent] In eodem statu manere debent, quo esse deberent, si nulla controversia fieret ei, qui bonorum possessionem accepit.

Si vero duo fratres ipsam acceperint, et alter partem suam hereditatis paternae non defendat, compellitur alter totam defendere, aut tota creditoribus cedere.

Ἐάν ὁ ἀπόκληρος ἄνηβος λέγῃ μὴ ἐρρωσθαι τὴν διαθήκην, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμον εἶναι, καὶ ὀρνῆται^{ω)} τις υἱὸν αὐτὸν^{ς)} τοῦ τελευτήσαντος^{ς)}, δίδεται αὐτῷ ἢ μέχρι τῆς ἡβῆς διακατοχῇ.

Ἐάν ὁ ἀπόκληρος ἄνηβος λέγῃ] Ἐσθ' ὅτε καὶ ἐξ-
κερδαίος υἱὸς λαμβάνει τὴν ἐκ τοῦ Καρβωνοῦ διακατοχῇ,
ἢ μὴ τὴν κόντρα τὰς βούλας αἰτεῖ, ἀλλὰ τὴν οὐνδε λίβερὸν ἐξ
ἀδιαθέτου, ἀρνούμενος ἐρρωσθαι τὴν τοῦ πατρὸς διαθήκην,
καὶ τις ἀμφεβύλλε πρὸς αὐτὸν, λέγων αὐτὸν μὴ εἶναι υἱὸν τοῦ
τελευτήσαντος. [Sch. q. V. 345.]^{z)}

Κυρίλλου. Εἰ ἐξκερδαίος, ὡς ἀχρόστον οὐσης τῆς δια-
θήκης, ἐξ ἀδιαθέτου ἐλθῇ, λέγεται δὲ μὴ εἶναι υἱὸς, χωρὰ τῷ
Καρβωνιανῷ. εἰ δὲ πατρῷον ἀπελευθέρου οὐσίαν ἐκδικεῖ,
μὴ ὑπεριδέσθω ἢ δίκῃ, εἰ μὴ ἤτησε τὸ Καρβωνιανῶν.
[Sch. q. V. 345.]

Ἐάν ἄνηβος αἰτῶν τὸν κλῆρον τοῦ πατρῷου
ἀπελευθέρου ἀρῆται υἱὸς εἶναι τοῦ πάτρωνος, οὐχ
ὑπεριδέται ἢ ζήτησις, ἐπειδὴ μὴ περὶ τῆς οὐσίας
ἐστὶ τοῦ πατρὸς. εἰ δὲ μετὰ τὸ αἰτῆσαι ἐπὶ τῷ
πατρῷ κλῆρῳ τὴν μέχρι τῆς ἡβῆς διακατοχῇ ὑπο-
στῆ τὴν φιλονεικίαν ἐπὶ τοῖς πράγμασι τοῦ ἀπελευ-
θέρου, ὑπεριδέται ἢ ζήτησις.

Εἰ μὴ ἐστὶν υἱὸς, ἢ εἰ μὴ ἔλαβε τὴν κατὰ τῆς
διαθήκης ἐναντίωσιν, ἢ τὴν ἐξ ἀδιαθέτου, δύναται
ὁ ἄνηβος τὴν μέχρι τῆς ἡβῆς διακατοχῇ, καὶ ὁ γε-
γομμένος κληρονόμος ἄμια τὴν ἀπὸ τῆς διαθήκης
βοήθειαν αἰτεῖν.

εἰ μὴ ἐστὶν υἱὸς] Ἐζητήθη, εἰ δύναται καὶ οἱ γε-
γομμένοι ὡς ἀπὸ τῆς σεκοίνδουμ τὰς βούλας, καὶ ὁ νῆπιος ὡς
ἀπὸ τοῦ Καρβωνοῦ αἰτεῖν διακατοχῇ. καὶ ἀπεκρωάμην ἐγὼ,
φραστὶν Ἰουλιανὸς, εἰ μὴ ἦν ὁ υἱὸς, ἢ εἰ μὴ ἔλαβε τὴν κόντρα
τὰς βούλας ἢ τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διακατοχῇ, ἄμια καὶ αὐτὸν ἐκ τοῦ
Καρβωνοῦ καὶ τὸν γεγομμένον ἐκ τῆς σεκοίνδουμ τὰς βούλας
λαμβάνειν διακατοχῇ. [Sch. r. V. 345.]

ἢ. Ἀφρικ. Ἐάν ἐγὼ μὲν τὸν ἀποθανόντα λέγω
υἱὸν μου ὑπέξουσίου, ἄνηβος δὲ τις καὶ αὐτέξουσίου
λέγῃ, καὶ τὸν κλῆρον αὐτῷ^{α)} διαφέρειν, δίδεται ἢ
μέχρι τῆς ἡβῆς διακατοχῇ.

Ἐάν ἐγὼ μὲν τὸν ἀποθανόντα λέγω] Κῆν^{β)} τὸν
πατέρα τοῦ ἀνήβου ἢ αὐτὸν τὸν ἀνήβον λέγω ὑπέξουσίου μου,
χωρὰ τῷ ἐδικτῷ. ἀνάγνωθι τὸ ἐξῆς θέμα, καὶ βιβ. μγ'.
tit. α'. dig. δ. καὶ βιβλίον γ'. τοῦ κώδικος tit. κ'. διατ. ζ'.
καὶ βιβλίον η'. tit. η'. dig. α'. καὶ βιβ. α'. tit. ζ'. dig. κέ'.
[Sch. s. V. 345.]

Ἐάν τὸν υἱὸν τοῦ αὐτέξουσίου μου λέγω συλ-
ληφθῆναι πρὸ τῆς αὐτέξουσιότητος, καὶ ὑπέξουσίου
μου εἶναι, ὁ δὲ μετὰ τὴν αὐτέξουσιότητα καὶ αὐτῷ
διαφέρειν τὸν πατρῷον κλῆρον, εἰ καὶ μὴ ἀμφιβάλ-
ληται^{ς)} υἱὸς εἶναι τοῦ τελευτήσαντος, ὅμως καὶ
οὕτως λαμβάνει τὴν μέχρι τῆς ἡβῆς διακατοχῇ.

θ'. Νερατ. Τὸ εἰρημένον, ὅτι ὁ πάσχων ζήτησιν
ὡς ὑποβολιμαῖος εἰς νομὴν πέμπεται, περὶ ἐκείνου
δεῖ νοεῖν, ὅς μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς ἐτέχθη τελευτήν,
τοῦ ἐλπίσαντος ἡπίδος ἀποθνήσκειν. εἰ γὰρ γεν-
νηθεὶς ἐπεγνώσθη πατὴρ τοῦ πατρὸς, ἐν αὐτῇ τῇ
αἰτίᾳ δικαιότερός ἐστι τοῦ κνοφορουμένου.

τὸ εἰρημένον] Τὸ λεγόμενον ὑποβολιμαῖον πέμπει
εἰς νομὴν ὁ παῖτωρ, ὅτε μὴ περιῶν ὁ πατὴρ ἐπέγνα αὐτὸν.
[Sch. t. V. 345.]

Si impubes exheredatus dicat⁶⁾, testamentum L. 7. §. 6.
non valere, sed se ipsum ab intestato heredem esse, D. XXXVII.
et quis neget, eum filium esse defuncti, datur ei 10.
bonorum possessio usque ad pubertatem.

6) si impubes exheredatus dicat] Interdum
etiam exheredatus filius ex Carboniano edicto bonorum
possessionem accipit, cum non contra tabulas petit bo-
norum possessionem, sed ab intestato unde liberi, ne-
gans, testamentum patris valere, et quis ei controver-
siam fecit, negans, eum filium defuncti esse.

Cyrilli. Si exheredatus, quasi testamentum invali-
dum sit, ab intestato veniat, negetur autem esse filius,
locus est Carboniano. Si vero liberti paterni bona vin-
dicet, iudicium non differatur, nisi Carbonianum pe-
terit.

Si pupillus petens hereditatem liberti paterni §. 7.
negetur filius esse patroni, quaestio non differtur,
quia de bonis patris non est. Si vero postquam de
paterna hereditate bonorum possessionem usque ad
pubertatem petiit, controversiam de bonis liberti pa-
tietur, quaestio differtur.

Si filius non sit⁷⁾, aut si non acceperit bono- §. 8.
rum possessionem contra tabulas, vel ab intestato,
simul impubes bonorum possessionem usque ad puber-
tatem, et scriptus heres bonorum possessionem secun-
dum tabulas petere possunt.

7) si filius non sit] Quaesitum est, an et scripti
heredes secundum tabulas bonorum possessionem, et
pupillus ex Carboniano edicto petere possint. Et re-
spondi, inquit Iulianus, si filius non esset, aut si non
acceperisset contra tabulas vel ab intestato bonorum
possessionem, simul et ipsum ex Carboniano, et scrip-
tum heredem secundum tabulas bonorum possessionem
accipere.

VIII. Afric. Si eum, qui decessit, dicam¹⁾ filium L. 8. pr.
meum in potestate fuisse, impubes autem quis dicat, D. eod.
et patremfamilias esse, et ad se hereditatem pertine-
re, datur bonorum possessio usque ad pubertatem.

1) si eum, qui decessit, dicam] Sive patrem
pupilli, sive ipsum pupillum dicam esse in potestate
mea, locus est edicto. Lege sequens thema, et lib. 43.
tit. 1. dig. 4. et lib. 3. Codicis, tit. 30. const. 6. et lib. 8.
tit. 8. dig. 1. et lib. 1. tit. 7. const. 25.

Si filium filii mei emancipati dicam ante eman- §. 1.
cipationem conceptum, et in potestate mea esse, ille
vero post emancipationem se conceptum esse, et he-
reditatem paternam ad se pertinere, licet dubium non
sit, eum filium esse defuncti, tamen sic quoque ac-
cipit bonorum possessionem usque ad pubertatem.

IX. Nerat. Quod dicitur¹⁾, eum, cui contro- L. 9.
versia sit quasi supposito, in possessionem mitti, de D. eod.
eo intelligendum est, qui post mortem patris, qui
se sine liberis decedere credidit, natus est. Si enim
natus agnitus sit a patre, in eadem causa iustior est,
quam postumus.

1) quod dicitur] Quod dicitur: Suppositum
Praetor in possessionem mittit, cum pater superstes
eum non agnovit.

ο) L. 7. §. 6. D. h. t. legitur in Syn. p. 175. ubi dicitur esse cap. 8. huius Basil. tituli. ω) Syn. ἀρνεῖται. ς) Syn. αὐτὸν υἱὸν. γ) Syn. τῶν τελευτησάντων. ζ) Fabr. hoc et sequens scholium lit. θ. notavit, quamvis ea non pertineant ad §. 4. L. 7. D. h. t. α) Lege αὐτῷ. β) Fabrotus versioni huius scholii nomen Cyrilli praefixit, quod in textu omisit. ε) Lege ἀμφιβάλεται.

ἴσθηται γὰρ βιβ. . . τι. . . διγ. . . ὅτι οὐ πιστεύεται ὑποβολιμαῖος εἶναι ὁ παρ' ἀμφοτέρων γονέων ὡς υἱὸς ἐπιγονοσθεῖς. [Sch. t. V. 345.]

Dicitur enim lib. . . tit. . . dig. . . suppositum esse non credi eum, qui ab utroque parente pro filio agnitus est.

L. 10. D. XXXVII. 10. *ι'. Μαρκελ.* Ἐὰν ἐπιφερόντος τοῦ κληρονόμου ὁμύση ἢ γυνὴ ἔγκυμονεῖν, λαμβάνει τὴν Καρβωνιανήν. εἰ δὲ αὐτῆς ἐπιφερούσης ὁ κληρονόμος ὁμύση μὴ ἔγκυμονεῖν αὐτήν, ἀρνείται αὐτῇ ἢ διακατοχῇ. πρόκριμα δὲ οὔτε τῷ κληρονόμῳ, οὔτε τῷ παιδί γίνεται.

X. Marcel. Si deferente herede mulier iuraverit, se praegnantem esse, Carbonianam accipit. Si vero ea deferente heres iuraverit, eam non esse praegnantem, denegatur ipsi honorum possessio. Praejudicium autem neque heredi¹⁾, neque pupillo fit.

πρόκριμα δὲ οὔτε τῷ κληρονόμῳ] Μετὰ γὰρ διαγνώσεως δίδεται ἡ Καρβωνιανή, ἵνα μήτε τῷ κληρονόμῳ γίγηται πρόκριμα πεμπομένης ἀζητήτως τῆς γυναικὸς εἰς τὴν νομίην, μήτε τῷ νηπίῳ ἀφελόμεθα τὴν ὀρθοτάτην ἐκδικήσιν τῆς πατρῴας κληρονομίας. [Sch. u. V. 345. sq.]

1) praejudicium autem neque heredi] Carboniana enim causa cognita datur, ut neque heredi praejudicium fiat, muliere causa non cognita in possessionem missa, neque pupillo ordinariam vindicationem paternae hereditatis auferamus.

L. 11. D. eod. *ια'. Παπιανοῦ.* Ἐὰν ὁ πάσχων ζήτησιν γέγραπται κληρονόμος, ἀργεῖ ἢ μέχρι τῆς ἥβης διακατοχῇ· εἰ καὶ τὰ μάλιστα συμβαλεῖται αὐτῷ δευχθῆναι υἱῷ τοῦ τελευτήσαντος, ἐὰν τυχὸν θέλῃ ἀδελφὸν ὁμοπάτριον ἐξ ἄλλης μητρὸς κληρονομήσαι, ἢ τὰ δίκαια τῶν πατρῴων ἀπελευθέρων ἐκδικῆσαι καὶ τοὺς πατρῴους τάφους· αὐταὶ γὰρ αἱ ζητήσεις οὐκ ἀνήκουσι πρὸς τὴν μέχρι τῆς ἥβης διακατοχῇν.

XI. Papiniani. Si is, qui patitur controversiam, heres scriptus sit, cessat bonorum possessio, quae usque ad pubertatem datur: quamvis ei prosit, probari, filium esse defuncti, si forte velit fratri consanguineo ex alia causa succedere, vel iura libertorum paternorum vindicare et sepulcra paterna: hae enim quaestiones ad bonorum possessionem, quae usque ad pubertatem datur, non pertinent.

L. 12. D. eod. *ιβ'. Αὐτός^{d)}.* Τοῦ λεγομένου ὑποβολιμαίου εἶναι τὴν διακατοχῇν αἰτοῦντος, οὔτε ὁ γεγραμμένος κληρονόμος, οὔτε ὁ ἐξ ἀδιαθέτου δύναται διακατοχῇν αἰτεῖν. Ἐθὲν ἐὰν ἀποθάνῃσιν πρὶν ζητηθῆναι τὰ περὶ τῆς καταστάσεως αὐτοῦ, βοηθοῦνται οἱ κληρονόμοι αὐτῶν.

XII. Idem. Eo, qui subiectus esse dicitur, bonorum possessionem petente, neque heres scriptus, neque legitimus bonorum possessionem petere potest. Unde si moriantur, priusquam de statu eius quaeretur, heredibus eorum succurritur¹⁾.

βοηθοῦνται οἱ κληρονόμοι αὐτῶν] Τί γὰρ, ὅτι οὐκ ἠδύνατο αἰτεῖσθαι τὴν κληρονομίαν διὰ τὸ ἀμφιβαλλεσθαι τὰ κατ' αὐτήν, ἕως ὅτε ὁ ὑποβολιμαῖος οὗτος διεβεβαιώτο γνήσιος γεγονέναι. [Sch. x. V. 346.]

1) heredibus eorum succurritur] Quid enim, si non potuerit adire hereditatem, quia de ea dubius erat, quamdiu iste suppositus legitimus esse affirmabatur.

Κυρίλλου. Τοῦ ἀμφιβαλλομένου υἱοῦ αἰτήσαντος τὴν οὐνδε λίβερν, οὐ δύναται προσελθεῖν ὁ σκρίπτος ἢ λεγίμιμος. διὸ εἰ καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἀποθάνῃ, βοηθεῖται ὁ κληρονόμος αὐτοῦ. [Sch. x. V. 346.]

Cyrilli. Si is, qui an filius sit, dubitatur, bonorum possessionem unde liberi petierit, scriptus heres aut legitimus hereditatem adire non potest. Ideo, si et interim decesserit, heredi eius succurritur.

L. 13. D. eod. *ιγ'. Παίλου.* Ἐὰν ἡ γυνὴ μετὰ θάνατον τοῦ ἀνδρὸς γεννήσασσι κατηγορεῖται^{e)} ἐπὶ μοιχείᾳ, εἰ μὴ ζήτησιν ὑφίσταται τὸ τεχθῆναι ἐπὶ τῷ πατρῴῳ κλήρῳ, οὐχ ὑπερίθεται ἢ κατηγορεῖται.

XIII. Pauli. Si mulier¹⁾, quae post mortem mariti enixa est, adulterii accusetur, si natus de hereditate paterna controversiam non patitur²⁾, accusatio non differtur.

ἐὰν ἡ γυνὴ] Ὅτι γὰρ ἡ γυνὴ κατηγορεῖται περὶ μοιχείας μετὰ θάνατον τοῦ ἀνδρὸς, εἴρηται βιβλίῳ μ'. τίτλῳ θ'. διγέστῳ ιδ'. καὶ βιβλίῳ μη'. τίτλῳ ε'. διγέστῳ ια'. [Sch. γ. V. 346.]

1) si mulier] Mulierem enim adulterii post mortem mariti accusari, dicitur lib. 40. tit. 9. dig. 14. et lib. 48. tit. 5. dig. 11.

εἰ μὴ ζήτησιν ὑφίσταται] Δύναται γὰρ καὶ αὐτὸς υἱὸς εἶναι τοῦ τελευτήσαντος καὶ ἡ μήτηρ. [Sch. z. V. 346.]

2) si — controversiam non patitur] Potest enim et ipse filius defuncti esse, et illa mater.

L. 14. D. eod. *ιδ'. Ἐὰν ὁ λαβὼν τὴν μέχρι τῆς ἥβης διακατοχῇν πρὶν ἢ δράξεται τῆς νομῆς ἥβησῃ, ἐνάγων ἐστίν.*

XIV. Si is, qui accepit¹⁾ bonorum possessionem usque ad pubertatem, antequam possessionem nactus sit, puberit, petitor est.

ἐὰν ὁ λαβὼν] Ἐὰν ἄνηθος λάβῃ τὴν Καρβωνιανὴν διακατοχῇν, καὶ μήπω γεγόμενος ἐν νομῇ τοῦ πράγματος ἔφηβος γένηται, ζῆτω, εἰ ὡς ἄκτωρ ὀφείλει ἐνάγειν περὶ τῶν πατρῴων, ἢ μήτε ὡς ἄκτωρ ἐνάγεται. καὶ ἀπεκρίνατο Σκαεβόλας, ὅτι ὁ κινῶν κατὰ τῶν νεομένων τὰ πράγματα, οὗτος ἥβησας αὐτὸς εἰκότως βαρεῖται ταῖς ἀποδείξεσιν. [Sch. a. V. 346.]

1) si is, qui accepit] Si impubes bonorum possessionem Carbonianam acceperit, et in possessione rei nondum constitutus pubes factus sit, quaero, utrum ut petitor agere debeat de bonis paternis, an ut reus conveniatur. Et respondit Scaevola, eum, qui contra possessores rerum agit, puberem factum merito probationibus onerari.

L. 15. D. eod. *ιε'. Ἑρμογ.* Ὁ διδοὺς τὰ ἱκανὰ οὐ μόνον εἰς τὸ λαβεῖν τὴν νομίην ὠφελεῖται, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἀπαίτησαι τὰ πράγματα καὶ τοὺς χρεώστας καὶ εἰς τὸ γενέσθαι αὐτῷ συνεισφορὰν τῆς προικὸς καὶ πάντων τῶν συνεισφερομένων.

XV. Hermogen. Qui satisdedit¹⁾, non tantum ad possessionem adipiscendam iuvatur, sed etiam ad res persequendas, et debitores exigendos, et ut collatio dotis ei fiat et omnium, quae conferuntur.

d) Lege ὁ αὐτός. e) Lege κατηγορεῖται.

ὁ δίδους τὰ ἱκανά] Ἡ Καρβωνιανὴ διακατοχὴ, ἐὰν παρὰ τὴν ἐγγύς αὐτῆς, οὐ μόνον εἰς τὸ ἐπιλαβῆσθαι τῆς τῶν πραγμάτων νομῆς συμβάλλεται αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκδίκεσιν τῶν τῆς κληρονομίας πραγμάτων καὶ εἰς ἀπαίτησιν τῶν κληρονομίᾳ (1) δεβίτων. συμβάλλεται δὲ αὐτῷ καὶ εἰς τὸ γενέσθαι αὐτῷ συνεισφορῶν καὶ τῶν τοῦ ἐμυγκιπῆτον καὶ τῆς προικός, καὶ πάντα (2), ἅτινα εἰσῆραμεν ὀφείλειεν συνεισφέρεσθαι. ὡς περὶ δὲ περὶ τῶν πατρῶων ἀσφάλειαν δίδωσιν ὁ τὴν Καρβωνιανὴν λαμβάνων διακατοχὴν, ὅτι ἐὰν ἤτηθῃ, ἀποδίδωσιν αὐτὰ, οὕτω καὶ περὶ συνεισφερομένων αὐτῷ παρὰ τοῦ ἐμυγκιπῆτον ἀσφάλειαν ἀπαιτεῖται, ὅτι, ἐὰν μὴ φανῇ υἱὸς εἶναι τοῦ τελευτήσαντος, ἀποδίδωσιν αὐτὰ. ἀνάγνωθι tit. 5. dig. 7. θεμ. β. [Sch. b. V. 346.]

Κυρίλλου (3). Ὁ πεμφθεὶς εἰς νομῆν ἐκδικεῖ πράγματα καὶ ἀπαιτεῖ χρεῖα καὶ συνεισφορᾶς, τοῦ συνεισφερόντος ἀσφάλειαν δίδοντας καὶ λαμβάνοντος. [Sch. c. V. 346.]

ισ'. Ἀσφαλίεται δὲ τὸν αὐτεξούσιον καὶ περὶ τῶν πατρῶων καὶ περὶ τῶν συνεισχυθέντων.

ισ'. Ὁσάκις ἀνήθως μέλλει κληρονομεῖν, ἕτερος δὲ τις λέγει δοῦλον αὐτὸν εἶναι, ἵνα μὴ τὴν τοσαύτην ζήτησιν ἐπιτρέπωμεν τῇ ἀνήθῳ ἡλικίᾳ, δίδεται αὐτῷ τῶς διακατοχῆ ἕως τῆς ἡβῆς, καὶ αἰτεῖ αὐτὴν τῶς ἀπροκρίτως (4), ἵνα μετὰ τὴν ἡβὴν ἀγωνίσῃται περὶ τῆς κληρονομίας. τοῦτο οὖν εἰδότες ἐλθόμεν ἐπὶ τὴν διατάξιν. μήτηρ ὑπὲρ ἀνήθου παιδὸς πάσσοσα περὶ καταστάσεως ζήτησιν. ἔλεγε γὰρ ὁ ἀδελφὸς τοῦ τελευτήσαντος, ὅτι καὶ αὐτὴ δούλη ἐστὶ καὶ ὁ υἱὸς αὐτῆς. ἐδήσε (5) βασιλέως αἰτοῦσα δοθῆναι Καρβωνιανὴν διακατοχὴν. πρὸς ἣν ἀντιγράφει ἡ διατάξις. Ἐάν σοι καὶ τῷ υἱῷ τῷ σὺ περὶ καταστάσεως παρ' ἐκείνων, καθ' ἣν ἐδείχθη, κινήται ζήτησις, θεωρεῖς πρὸ καιροῦ τῶν πραγμάτων, ἅτινα ὡς ἀπὸ τῆς τοῦ πατρὸς κληρονομίας ὁ υἱὸς ὁ σὸς ἐκδικεῖ, τὴν ἀποκατάστασιν αἰτεῖσθαι (6) ὅποτε, εἰ ἐν τῇ ἀνήθῳ ἡλικίᾳ διαμένει, κατὰ τὸν τύπον τοῦ δόγματος τοῦ Καρβωνιανείου δοθείσης διακατοχῆς, τῆς ἱκανοδοσίας πληρομένης, τότε εἰς νομῆν καταστῆναι χρή, ἢ ταύτης μὴ προφερομένης (7) παρὰ πάντων ὑπὲρ ἐκδικεῖ κατέχεσθαι, τὴν δὲ τῆς δουλείας ζήτησιν εἰς τὸν καιρὸν ὑπερτεθῆναι τῆς ἐφηβότητος.

δίδεται αὐτῷ τῶς διακατοχῆ] Ἰωάννου. Τῷ ἐφήθῳ οὐ δίδεται, ὡς dig. 7. θεμ. β. γ. [Sch. c. V. 346.]

Θεοδώρου. Ὁ ἦτων τῶν κέ. ἐνιαυτῶν θείων τινὰ κληρονομεῖν, ἐὰν λέγηται δοῦλος εἶναι, αἰτεῖται τὴν Καρβωνιανὴν διακατοχὴν, φυλακισσάμενος αὐτῷ τὸ μὴ ἐκπεσεῖν τῆς κληρονομίας, ἕως ὅτε γένηται τέλειος ἡλικίας, καὶ τὸ τῆς καταστάσεως αὐτῷ τέλος λαμβάνει (8). [Sch. c. V. 346. sq.]

πρὸ καιροῦ] Ἡ μήτηρ αὐτῆ, πρὶν ἢ λάβῃ τὴν Καρβωνιανὴν διακατοχὴν, ἠθέλησεν ἐν νομῇ γενέσθαι τῶν πραγμάτων. λέγει οὖν ἡ διατάξις ὅτι παρὰ καιρὸν αἰτεῖς, μὴ λαβούσα τὴν Καρβωνιανὴν διακατοχὴν, ἐν νομῇ τῶν πραγμάτων γενέσθαι. [Sch. d. V. 347.]

τῆς ἱκανοδοσίας πληρομένης] Αἰτομένης τῆς Καρβωνιανῆς διακατοχῆς δίδεται ἱκανοδοσία, ὅτι ἐὰν ἐκεῖνος ἀνήθως τελευτήσῃ, τοῖς μετ' αὐτὸν κολουμένοις ἀποκαθίσταται ἡ κληρονομία, τουτέστιν ἢ τοῖς ἀποκαταστάτοις αὐτοῦ ἢ τοῖς εἰς ἀδιαιτέον. ταύτην οὖν λέγει τὴν ἱκανοδοσίαν. [Sch. e. V. 347.]

ἢ ταύτης μὴ προφερομένης] Μὴ διδομένης, φησὶ, τῆς ἱκανοδοσίας διὰ τὰ πράγματα παρακαταστῆθαι τῶς παρὰ πάντων, τῶς καὶ (9) τοῦ ἀνήθου καὶ τῶν μετ' αὐτὸν κολουμένων εἰς τὴν κληρονομίαν. [Sch. e. V. 347.]

ισ'. Ὁσάκις (10) τις τελευτήσει γυναῖκα ἐγκυμονοῦσαν καταλείψας, χρή καὶ αὐτὴν τὴν γυναῖκα εἰπεῖν,

f) Lege κληρονομιαίων. g) Lege πάντων. h) Fabrotus hoc scholium subiecit L. 1. C. h. t. Pertinet vero ad L. 15. D. h. D. i) Lege ἀπροκρίτως cum sensio Notit. Basil. p. I.XVI. Fabr. ἀπροκρίτως. k) Malim ἐδείχθη. l) Lege προσφερομένης. m) Lege λαμβάνει. n) Adde παρὰ ante τοῦ ἀνήθου. o) L. 2. C. h. t. legitur in Syn. p. 313. sq. ubi dicitur esse cap. 16. h. t.

1) qui satisdedit] Carboniana bonorum possessio, si is, qui ea petit, satisdederit, non tantum ad possessionem rerum adipiscendam ipsi prodest, sed etiam ad vindicationem rerum hereditatis, et ad exactiorem debitorum hereditariorum. Prodest autem ei et ad id, ut collatio ei fiat bonorum emancipati et dotis, et omnium, quae conferri debere diximus. Sicuti autem, qui Carbonianam bonorum possessionem accipit, de bonis paternis restituendis cavet, si victus fuerit, ita et de eis restituendis, quae ab emancipato conferuntur, cavet, si non apparuerit, eum filium defuncti esse. Lege tit. 6. dig. 3. them. 2.

Cyrilli. Qui in possessionem missus est, res vindicat et debita exigit et collationes, eo, qui confert, satisdante et accipiente.

XVI. Cavet autem emancipato et de bonis paternis et de collatis. L. 16. D. XXXVII.

XVII. Quoties pupillus successurus est, alius autem quispiam servum eum esse dicit, ne tantam controversiam puerili aetati concedamus, ipsi interim bonorum possessio datur (1) usque ad pubertatem, et eam petit interim sine praeiudicio, ut post pubertatem de successione disceptet. Hoc igitur scientes accedamus ad constitutionem. Mater, quae pro filio impubere status controversiam patiebatur, (frater enim defuncti dicebat, et ipsam ancillam esse, et filium eius servum) preces obtulit Imperatori, postulans, ut daretur bonorum possessio Carboniana: ad quam constitutio rescribit: Si tibi ac filio tuo ab his, contra quos supplicasti, status movetur quaestio, perspicis, praemature (2) rerum, quas velut de patris successione filius tuus vindicat, restitutionem postulari: cum, si in pupillari permaneat aetate, secundum formam edicti Carboniani data bonorum possessione, satisfactione impleta (3), tunc in possessionem eum constitui conveniat, vel hac non oblata (4), quod vindicat, ob omnibus possideri: servitutis vero quaestionem in tempus pubertatis differri.

1) ipsi interim bonorum possessio datur] Ioannis. Puberi non datur, ut dig. 3. them. 3.

Theodori. Minor viginti quinque annis, qui alicui succedere vult, si servus esse dicatur, Carbonianam bonorum possessionem petat, quae tuetur eum, ne hereditatem amittat, donec perfectae aetatis factus sit, et status iudicium finem accipiat.

2) praemature] Mater ista, priusquam bonorum possessionem Carbonianam acciperet, in possessione rerum constitui volebat. Ait igitur constitutio: praemature postulas, nondum accepta Carboniana bonorum possessione, in possessione rerum constitui.

3) satisfactione impleta] Petita Carboniana bonorum possessione satisdatur de hereditate, si impubes iste decesserit, his, qui post eum vocantur, restituenda, id est, vel substitutis eius, vel successoribus ab intestato. Hanc igitur satisfactionem dicit.

4) vel hac non oblata] Non praestita, inquit, satisfactione res interim ab omnibus possideri debent, et a pupillo interim, et ab his, qui post eum ad hereditatem vocantur.

XVIII. Cum quis decesserit relicta uxore praegnante (1), et ipsa mulier dicere debet, se esse praegnantem. L. 2. C. eod.

ὅτι ἐγκυμονεῖ, καὶ τοὺς συγγενεῖς τοῦ τελευτήσαντος φυλάξει αὐτὴν ἕως τοῦ τοκετοῦ, ἵνα μὴ ἀμφιβάλῃται υἱὸς εἶναι τοῦ τελευτήσαντος. καὶ τότε ἐπειδ' ἂν τοῦτο ὠμολόγηται, ζήτησις δὲ περὶ τῆς ἐπί, λεγόντων τινῶν, τὴν μητέρα αὐτοῦ δούλην εἶναι, δίδεται μέχρι τῆς ἡβῆς ἢ^{p)} διακατοχή, ὥστε ἐκείνον τῶς κατασχεῖν τὰ πράγματα καὶ μετὰ τὴν ἡβὴν ἐναρθῆναι. εἰκὸς οὖν μετὰ τὴν ἡβὴν ἐναγόμενον αὐτὸν ἡττηθῆναι, ὥστε ἐκ τούτου δέικνυσθαι, ὅτι ἀλλοτρίοις πράγμασιν ἐχρήσατο.

γυναῖκα ἐγκυμονοῦσαν καταλείψας] Καὶ ἐγκυμονοῦσα γυνὴ αἰτεῖ τὴν Καρβωνιανὴν ὀνόματι τοῦ ἐγκυμονομένου βρέφους, ἐὰν ὠμολόγηται εἶναι τοῦ ἀποθανόντος ἀνόδρος αὐτῆς ὁ υἱός, αὐτὴ δὲ νομίζεται εἶναι δούλη. [Sch. f. v. 347.]

ΤΙΤΛΟΣ Ζ΄.

Ἐὰν παρὰ γονέων τις αὐτεξούσιος γένηται.

L. 1. pr. D. XXXVII. 12. α'. Κατὰ^{q)} μίμησιν τοῦ πατρῶνος καὶ ὁ αὐτεξούσιος ποιῶν τινα ἔχει τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, εἴτε πατὴρ ἐστίν, εἴτε πάππος^{r)}.

καὶ ὁ αὐτεξούσιος ποιῶν τινα] Τὸ νόμιμον μέρος τοῦ ἐμαγαπιτευόντος δ. οὐγκίαι εἰσὶν ἐξ ἀδιαθέτου· καὶ εἰς τὸ πᾶν ὑπαιδία καλεῖται, ὡς ἐν τῷ τέλει τῆς δ. διατάξεως τοῦ δ. τι. τοῦ ζ'. βιβλίου. ἀνάγνωθι τούτου τοῦ τίτλου διγ. γ'. θέμα α'. [Sch. a. v. 349.]

ἔχει τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν] Ἐπειδὴ παρὰ τοῦ πατρὸς ἔσχη ἐξέρεϊαν τοῦ κήσασθαι περιουσίαν· εἰ γὰρ ἔμεινεν ὑπερούσιος, πρόδηλον κέρδος εἰς τὸν πατέρα προΐσταται. [Sch. b. v. 349.]

§. 2. Ἐοικεν^{s)} ὁ αὐτεξούσιος γενόμενος ἀπελευθέρω· ἀπελευθέρως δὲ εἰς θέσιν οὐ δίδεται· καὶ ἐὰν ἐδόθη^{t)} κατὰ συναρπαγὴν, οὐ βλάπτονται τὰ τοῦ πατρῶνος δίκαια.

κατὰ συναρπαγὴν] Ἀνάγνωθι βιβ. α'. τι. ζ'. διγ. ιε'. καὶ ὑστερον, καὶ τι. ε. τοῦ αὐτοῦ βιβ. διγ. ὑστερον, καὶ βιβ. β'. τι. δ'. διγ. ι'. θεμ. γ'. καὶ βιβ. η'. τοῦ κώδικος τι. μζ'. διατ. γ'. καὶ βιβ. λη'. τι. β'. διγ. μδ'. καὶ βιβ. κγ'. τι. β'. διγ. να'. [Sch. c. v. 349.]

§. 3. Εἴτε λάβη ὑπὲρ^{u)} αὐτεξουσιότητος ὁ γονεὺς χρήματα, εἴτε μετὰ ταῦτα ὑπὲρ τοῦ μὴ παρενοχλήσαι τῇ διαθήκῃ^{v)} αὐτοῦ τὸ ἱκανὸν ὑποστῆ παρ' αὐτοῦ^{w)} ζῶντος, κινῶν ἐκβάλλεται δόλου^{x)} παραγραφῇ.

εἴτε λάβη — ὁ γονεὺς χρήματα] Καλῶς γὰρ ὁ πατὴρ ἐπερωτᾷ τὸν υἱὸν χρήματα ὑπὲρ τοῦ ἐμαγαπιτεῦσαι αὐτὸν, ἐτίμου προσώπου παρεντιθεμένου, ὡς βιβ. με'. τι. α'. διγ. ρζ'. ἐν δὲ τῷ ριγ'. διγ. τοῦ λ'. βιβ. λέγεται, ὅτι ἀδιαιτήτως ἐστὶν ἡ πατρικὴ ἐξουσία. ἀνάγνωθι τούτου τοῦ βιβλίου τι. ιε'. διγ. γ'. [Sch. d. v. 349.]

§. 5. Μόνον^{y)} οἱ αὐτεξουσίους ποιήσαντες ἔχουσι τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, οὐ μὴν καὶ οἱ παῖδες αὐτῶν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα οἱ τῶν πατρῶνων παῖδες ἔχουσι κατὰ τῶν ἀπελευθέρων.

οὐ μὴν καὶ οἱ παῖδες αὐτῶν] Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ τελευτήσαντος. [Sch. e. v. 349.]

§. 6. Ὁ αὐτεξούσιος ποιήσας πρὸς τῇ κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν ἔχει καὶ τὰ ἀρμόζοντα αὐτῷ ὡς πατρὶ ἀρχαῖα δίκαια.

p) ἢ Syn. omittit. q) Tota L. 1. D. h. t. legitur in Syn. p. 372. r) Syn. addit ἡ πρόπαππος. s) Syn. εοικε γάρ. t) Syn. δοθη. u) Syn. addit τῆς ante αὐτεξουσιότητος. v) Syn. τὴν διαθήκην. w) Syn. pro παρ' αὐτοῦ habet παρὰ τοῦ. x) Syn. δόλου. Leucl. in marg. δόλου. y) Syn. post μόροι addit δε.

gnantem, et cognati eius, qui defunctus est eam custodire debent, donec pepererit, ne dubitetur, an sit filius defuncti. Et tunc, si hoc quidem certum sit, quaestio autem de statu sit, quibusdam dicentibus, matrem eius ancillam esse, datur bonorum possessio usque ad pubertatem, ut ille interim res detineat, et post pubertatem conveniatur. Verisimile igitur est fore, ut post pubertatem conventus vincatur, ut ex eo manifestum sit, rebus eum alienis usum fuisse.

1) relicta uxore praegnanter] Etiam mulier praegnanter nomine eius, qui in utero est, Carbonianam petit, si certum sit, filium viri eius defuncti esse, ipsa autem ancilla esse credatur.

TITULUS VI.

Si a parentibus quis emancipatus sit.

I. Ad exemplum patroni etiam is, qui aliquem emancipavit¹⁾, habet bonorum possessionem contra tabulas²⁾, sive pater sit, sive avus.

1) etiam is, qui aliquem emancipavit] Legitima portio emancipantis est triens ab intestato: et deficientibus liberis in assem vocatur, ut in fine const. 4. tit. 4. lib. 6. Lege huius tituli dig. 3. them. 1.

2) habet bonorum possessionem contra tabulas] Quoniam a patre facultatem habuit bonorum quaerendorum: si enim filius familias mansisset, manifesto lucrum ad patrem perveniret.

Emancipatus similis est liberto: libertus autem in arrogationem non datur: et si per obreptionem³⁾ datus sit, patroni iura non laeduntur.

3) per obreptionem] Lege lib. 1. tit. 7. dig. 15. et ultimum, et tit. 5. eiusdem libri dig. ultimum, et lib. 2. tit. 4. dig. 10. them. 3. et lib. 8. Codicis, tit. 47. const. 3. et lib. 38. tit. 2. dig. 49. et lib. 23. tit. 2. dig. 51.

Sive parens pecuniam pro emancipatione accepit⁴⁾, sive postea a filio superstite satisfactum sit, ne testamentum eius inquietet, agens exceptione doli repellitur.

4) sive parens pecuniam — accepit] Recte enim pater pecuniam a filio stipulatur, ut eum emancipet, alia persona interposita, ut lib. 45. tit. 1. dig. 107. Digesto vero 113. lib. 30. patria potestas inaequabilis esse dicitur. Lege huius libri tit. 15. dig. 3.

Si soli, qui emanciparunt, habent bonorum possessionem contra tabulas, non etiam liberi eorum⁵⁾: quamvis patronorum liberi habeant contra libertos.

5) non etiam liberi eorum] Fratres defuncti.

Qui emancipavit, praeter bonorum possessionem contra tabulas habet et antiqua iura⁶⁾ sibi tanquam patri competentia.

ἀρχαῖα δέκατα] Οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ ἔσχε πατρωνικά δι-
καια, δια τοῦτο ἐξέπεσε τοῦ εἶναι πατῆρ. [Sch. f. V. 349.]

Ἐῖρηται βιβ. ν'. tit. ιζ'. διγ. ἑα'. ὅτι ἐάν ἐκ δύο δικαίων
ἀρμύση μοι κληρονομία, καὶ ἔσπουδιατεύσω τῆς ἐκ τοῦ καινοῦ
νόμου, περιλιμπάεται μοι ἢ ἐκ τοῦ παλαιοῦ. [Sch. f. V. 349.]

β'. Γαίου. Οὐχ ὡς τῶ πατρωνί, οὕτω καὶ τῶ
πατρὶ ἀρμόζει ἢ Φαβιανῆ ἢ ἢ Καλυσιανῆ εἰς ἀνα-
τροπήν τῶν παρὰ τοῦ υἱοῦ ἐκπονηθέντων· ἔξουσίαν
γὰρ ἔχει ὁ υἱὸς ἐκποιεῖν.

οὐχ ὡς τῶ πατρωνί] Οὐ κατὰ πάντα ἔοικε τῶ πά-
τρωνι ἐμαγκιπύτων ποιήσας τὸν υἱὸν πατῆρ' ὅθεν οὐ δύναται
διὰ τῆς Φαβιανῆς ἀνατρέπειν, ὅσα ἐξέποιησεν οὗτος· ἄτοπον
γὰρ ἔστι, τῶ υἱῷ μὴ ἐπιτετραφῆναι τὰ οἰκία ὡς βούλεται.
[Sch. h. V. 349.]

ἢ ἢ Καλυσιανῆ] ἢ ἢ Καλυσιανῆ ἀρμόζει ἀδιαθέτου
ἀπελευθέρου τελευτῶντος· ἢ δὲ Φαβιανῆ, ὅταν διάθῃται, ὡς
βιβ. λη'. tit. ε'. διγ. γ'. θεμ. δ'. [Sch. i. V. 349.]

γ'. Παύλου. Ὁ γονεὺς ἀμελούμενος καὶ κινῶν
τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν ἢ γραφόμενος
κληρονόμος, οὐκ ἀναγκάζεται ἐκ τοῦ κεχρηωστημέ-
νου²⁾ αὐτῷ μέρος διδόναι ληγάτα.

Ἔσα περὶ υἱοῦ εἴρηται, ταῦτα νόει καὶ περὶ
θυγατρός.

δ'. Μαρκ. Ὁ πατὴρ μάτην ὑπηρεσίας ἐπερωτᾷ
τὸν αἰτεξούσιον γινόμενον.

ὁ πατὴρ μάτην ὑπηρεσίας ἐπερωτᾷ] Εἰ καὶ ἐν
ἄλλοις ἔοικεν ὁ πατὴρ τῶ πατρωνί, ἀλλ' εἰ καὶ ὁμοίει ὁ παῖς
τελεῖν αὐτὰς, οὐκ ἐνέχεται, ὡς tit. ιε'. διγ. ι'. [Sch. k. V. 349.]

ε'. Ὁ πατὴρ κακῶς κεχρημένος τῶ υἱῷ ἀναγκά-
ζεται αἰτεξούσιον ποιεῖν αὐτόν.

ὁ πατὴρ κακῶς κεχρημένος τῶ υἱῷ] Πατέρα
κακῶς κεχρημένον τῶ ὑπεξουσίῳ υἱῷ ἀναγκάσεν ὁ θεῖος
Τραϊανὸς ἐμαγκιπύτων ποιῆσαι τὸν υἱόν, καὶ τελευτήσαντος
τούτου ὁ πατὴρ μὲν ὡς μανουμισσῶρ ἤθελεν αἰτῆσαι τὴν
κόντρα τάβουλας κατὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ συμ-
βούλου Νερατίου Πρίσκου καὶ Ἀριστωνος ἀπηγορεύθη αὐτῷ,
ἵνα ἐξ ἀνάγκης οἱ πατέρες εὐσεβῶς περὶ τοὺς παῖδας δια-
κίωται. [Sch. l. V. 350.]

Κύριλλος. Ὁ ἀσεβῶς κεχρημένος υἱῷ ἐμαγκιπυτεύτω αὐ-
τόν, καὶ μήτε κληρονομεῖτω ὡς πατρων. [Sch. l. V. 350.]

ἀναγκάζεται αἰτεξούσιον ποιεῖν αὐτόν] Τὸ
οὐκ εἰρημένον βιβ. α'. tit. ζ'. διγ. λα'. Μαρκιανῶν, ὅτι οὐκ
ἀναγκάζεται, πρὸς τὸ παρὸν νόει, ὅτε μὴ κακῶς κέχρηται, καὶ
ὅτε μὴ ἔλαβε ληγάτων ἐκ τῶν αὐτῶ ὑπὸ ἀφροσιν ἐμαγκιπιτω-
ρος, ὡς βιβ. λβ'. tit. α'. διγ. ηβ'. [Sch. m. V. 350.]

TITULUS Z'

Πότε τῶν μὴ αἰτούντων τὰ μέρη τοῖς τῶν
αἰτούντων ἐφαρμόζει, καὶ περὶ τῆς τῶν
ὑπαρχόντων διακατοχῆς κατὰ τῆς διαθή-
κης¹⁾, καὶ περὶ τῶν ὑπαρχόντων διακατοχῆς
τῶν ἀπελευθέρων.

α'. Ἐάν^{b)} πολλοῖς παισὶν ἀρμύση διακατοχῆ, καὶ
τινὲς παραιτήσωνται, οἱ δὲ ἄλλοι βουληθῶσι κατα-
δέξασθαι, δύναται λαμβάνειν εἰς τέλειον τὴν δια-
κατοχὴν οἱ καταδιχόμενοι.

α) Lego κεχρηωστημένου. Fabr. χρωσστημένου. β) L. i. C. h. t. totidem verbis legitur in Syn. p. 373.

6) antiqua iura] Neque enim, quod iura patro-
natus habebat, idco desiit esse pater.

Lib. 50. tit. 17. dig. 91. dicitur, si duplici iure de-
feratur mihi successio, et eam repudiavero, quae ex
nova lege mihi competit, superesse mihi eam, quae ex
antiqua competit.

II. Gaii. Non sicut patrono¹⁾, patri quoque L. 2.
Faviana competit aut Calvisiana²⁾ ad revocanda ea, D. XXXVII.
quae a filio alienata sunt: filius enim alienandi fa- 12.
cultatem habet.

1) non sicut patrono] Non per omnia pater,
qui filium emancipavit, patrono similis est: unde Faviana
revocare non potest, quaecunque ille alienavit: est enim
absurdum, filio sua non permitti, prouti velit.

2) aut Calvisiana] Calvisiana competit, cum
libertus intestatus decedit: Faviana vero, cum testa-
mentum fecit, ut lib. 38. tit. 5. dig. 3. them. 4.

III. Pauli. Parens praeteritus et agens bonorum L. 3. §. 1.
possessione contra tabulas, aut heres institutus non D. eod.
cogitur ex debita sibi parte legata praestare.

Quaecunque de filio dicta sunt, haec et de filia §. 1. fin.
intellige.

IV. Marcel. Pater frustra operas stipulatur¹⁾ L. 4.
a filio emancipato. D. eod.

1) pater frustra operas stipulatur] Licet
in aliis pater patrono similis sit, tamen, et si filius
iuraverit, se eas praestitutum, non obligatur, ut tit. 15.
dig. 10.

V. Pater, qui filium male affecit¹⁾, eum emanci- L. 5.
pare cogitur²⁾. D. eod.

1) pater, qui filium male affecit] Divus
Traianus patrem, qui filium in potestate constitutum
male afficiebat, coegit emancipare: eoque defuncto pater
quidem ut manumissor bonorum possessionem contra
tabulas eius petere volebat: sed consilio Neratii Prisci
et Aristonis id ei denegatum est, ut parentes neces-
sario erga liberos bene se habeant.

Cyrillus. Qui filium male tractat, emancipet eum,
neque succedat ut patronus.

2) eum emancipare cogitur] Quod igitur
lib. 1. tit. 7. dig. 31. Marciani dicitur, non cogi eum,
ex hoc intellige, cum eum non male tractat, et cum
non accepit legatum sub conditione emancipationis ipsi
relictum, ut lib. 35. tit. 1. dig. 92.

TITULUS VII.

Quando non petentium partes partibus
petentium accrescant, et de bonorum pos-
sessione secundum tabulas, et de bonorum
possessione libertorum.

I. Si pluribus liberis¹⁾ bonorum possessio com- L. 1.
petat, et quidam omittant, reliqui vero eam admit- C. VI. 10.
tere velint, bonorum possessionem in solidum acci-
pere possunt ii, qui eam admittunt²⁾.

ἐὰν πολλοῖς παισὶν] Θεοδώρου. Πολλῶν παιδῶν ὄντων δύναται μόνος οἱ θέλοντες ἐξ αὐτῶν κληρονομεῖν αἰτεῖν τὴν πᾶσαν ἀποζώνουσαν διακατοχὴν. Ἰσθὶ δὲ, ὅτι φησὶν ἡ α. νεαρά, ὅτι καὶ εἰς μέρος γραφῆ τις, τελειος κληρονόμος νοεῖται. [Sch. a. V. 351.]

οἱ κατὰ εὐχόμενοι] Δηλονότι προστίθεται αὐτοῖς τὸ μέρος cum suo onere, τουτέστι, μετὰ τοῦ βάρους τῶν χρεῶν καὶ τῶν λημάτων τῶν ἀνηκόντων τῷ μέρει. ὅσακις γὰρ γίνεται προσαύξησις, οὕτω γίνεται. [Sch. b. V. 351.]

I. 1.
C. VI. 11. β. Ἐάν τις διάθηται, καὶ λέγεται πλαστὴ εἶναι ἡ διαθήκη αὐτοῦ, καὶ ἀπόρασις ἐξενηχθῆ λέγουσα αὐτὴν εἶναι πλουσίην, καὶ ἐκκλητος ἐπιδοθῆ κατ' αὐτῆς τῆς ἀποράσεως, ἄδηλόν ἐστιν, εἰ ἀδιώθητός ἐστιν ὁ τελευτήσας, καὶ διὰ τοῦτο οὐδεὶς δύναται ἐξ ἀδιώθητου διακατοχὴν αἰτεῖσθαι.

οὐδεὶς δύναται ἐξ ἀδιώθητου διακατοχὴν αἰτεῖσθαι] Οὐτε δὲ αὐτὸς ὁ γεγραμμένος δύναται διακατοχὴν αἰτεῖσθαι ἔγνωμεν γὰρ ἐν τοῖς Ἰνστιτούτοις, ὅτι πᾶς κληρονόμος ὀφείλει εἶδέναι σὺν ἀληθείᾳ τὴν τῆς κληρονομίας κατάστασιν· οὗτος δὲ ἀγνοεῖ. [Sch. c. V. 352.]

I. 2.
C. eod. γ. Ἐάν ἔγγραφος γένηται διαθήκη καὶ σφραγισσῶσιν ἑπτὰ, ἢ πέντε μάρτυρες, δίδεται ἢ ἀπὸ τῆς διαθήκης τῆς βοηθείας διακατοχὴ. ἐάν δὲ οἱ μάρτυρες παραγένωνται οἱ ἑπτὰ καὶ^c) οἱ πέντε, καὶ γένηται ἄγραφος διαθήκη, δηλονότι κατὰ πολιτικὸν ἰσχύει· τοῦτο γὰρ καὶ ἐν τοῖς Ἰνστιτούτοις ἔγνωσ. δίδεται οὖν ἢ ἐκ τῆς ἀγράφου ἐκφωνηθείσης μνήμης λεγομένη διακατοχὴ.

ἐάν ἔγγραφος γένηται διαθήκη] Θεοδώρου. Ἐπὶ τῇ ἐχοσῇ διαθήκῃ τὰς ἑπτὰ τῶν μαρτύρων σφραγίδας, ἄρμोजей ἢ σκευόνδουμ διακατοχὴ. εἰ δὲ ἄγραφος εἴη, δίδεται ἐπ' αὐτῇ ἢ σκευόνδουμ νουκουπατιόνεμ. ἀνάγνωθι τὴν β. διατάξιν τοῦ ιβ'. τι. τοῦ παρόντος ε'. βιβλίου. [Sch. d. V. 352.]

τοῦτο γὰρ καὶ ἐν τοῖς Ἰνστιτούτοις ἔγνωσ] ἔγνωσ γὰρ ἐν τοῖς Ἰνστιτούτοις, ὅτι τότε δίδεται ἢ σκευόνδουμ τὰβουλας διακατοχὴ, ὅτε ἢ διαθήκη γνωρίζεται τῷ πρῶτῳ, τουτέστιν, ὅτε ἔχει ἑπτὰ μαρτύρων σφραγίδας. ἐάν δὲ ἐπὶ ἑπτὰ μαρτύρων ἄγραφος διαθήκη γένηται, κατὰ τὸ πολιτικὸν ἰσχύει, καὶ δίδεται ἢ λεγομένη σκευόνδουμ νουκουπατιόνεμ διακατοχὴ. [Sch. e. V. 352.]

ἢ ἐκ τῆς ἀγράφου ἐκφωνηθείσης μνήμης λεγομένη διακατοχὴ] Σκευόνδουμ^d) νουκουπατιόνεμ διακατοχὴ συντιθεμένης τῆς ἀγράφου διαθήκης τοῦ τελευτήσαντος. ἔστι καὶ κόντρα νουκουπατιόνεμ διακατοχὴ ἀνατρέψουσα τὴν ἀγράφου βούλησιν τοῦ τελευτήσαντος. [Sch. h. V. 352.]

I. 1.
C. VI. 13. δ. Ἐάν τις τελευτῶν ἀξιώσῃ τοὺς παῖδας δοῦλον ἐλευθερώσαι, ἐκείνος δὲ γινόμενος ἀπελευθερος καὶ τελευτῶν ἐξωτικὸς γράψῃ κληρονόμους, δύναται οἱ ἀπελευθερώσαντες αὐτὸν αἰτεῖσθαι τὴν κατὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ διακατοχὴν.

ἐάν τις τελευτῶν] Ὁ φιδεικομισαίος ἐλευθερίῳ^e) τιμηθεῖς, εἰ ἔγγραφως διάθηται εἰς ἐξωτικόν, καλῶς αἰτεῖ ὁ ἐπιθεῖς αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν κατὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ τὴν κόντρα τὰβουλας. ἐάν δὲ ἀγράφως διάθηται εἰς ἐξωτικόν, δίδεται ἢ κόντρα νουκουπατιόνεμ διακατοχὴ, κατὰ τῆς βουλῆς αὐτοῦ, εἰς τὸ ἀρμόζον δηλονότι τῷ φιδεικομισαίως αὐτὸν ἐλευθερώσαντι. σημειώσωμι δὲ τὴν α. διατάξιν τοῦ ζ'. τίτλου, καὶ μέμνησο τῆς τελευταίας διατάξεως τοῦ παρόντος ε'. βιβλίου. [Sch. f. V. 352.]

ἐξωτικὸς γράψῃ κληρονόμους] Εἰ γὰρ εἰσ

1) si pluribus liberis] Theodori. Si plures liberi sint, qui ex his hereditatem accipere volunt, soli bonorum possessionem omnibus competentem petere possunt. Scias autem, Novella l. dici, licet ex parte heres quis scriptus sit, ex asse heredem eum intelligi.

2) qui eam admittunt] Portio scilicet iis accrescit cum suo onere, id est, cum onere aeris alieni et legatorum ad hanc portionem pertinentium. Quoties enim quid accrescit, id ita procedit.

II. Si quis testamentum fecerit, et testamentum eius falsum esse dicatur, et sententia lata sit, quae id falsum esse pronuntiat, et a sententia ipsa appellatum sit, incertum est, an defunctus intestatus decesserit, ideoque nemo ab intestato bonorum possessionem petere potest¹).

1) nemo ab intestato bonorum possessionem petere potest] Imo neque ipse heres scriptus bonorum possessionem petere potest: didicimus enim in Institutionibus, heredem omnem revera scire debere statum hereditatis: hic autem ignorat.

III. Si testamentum scriptum sit¹), idque septem vel quinque testes signaverint, bonorum possessio secundum tabulas datur. Si vero septem vel quinque testes adfuerint, et testamentum sine scriptis conditum sit, iure civili utique valet: hoc enim et in Institutionibus didicisti²). Datur igitur, quae dicitur secundum nuncupationem, bonorum possessio³).

1) si testamentum scriptum sit] Theodori. In testamento, quod septem testium signa habet, competit bonorum possessio secundum tabulas. Si vero sine scriptis conditum sit, datur in eo bonorum possessio secundum nuncupationem. Lege const. 2. tit. 12. huius libri 6.

2) hoc enim et in Institutionibus didicisti] Didicisti enim in Institutionibus, bonorum possessionem secundum tabulas tunc dari, cum testamentum Praetori cognitum est, hoc est, cum septem testium signa habet. Si vero septem testibus adhibitis sine scriptis testamentum conditum sit, iure civili valet, et datur bonorum possessio, quae dicitur secundum nuncupationem.

3) quae dicitur secundum nuncupationem, bonorum possessio] Bonorum possessio secundum nuncupationem, si testamentum defuncti sine scriptis conditum sit. Est etiam contra nuncupationem bonorum possessio, quae rescindit voluntatem defuncti sine scriptis conditam.

IV. Si quis moriens¹) filios rogaverit, ut servum manumitterent, ille vero manumissus et moriens extraneos scripserit heredes²), possunt ii, qui cum manumiserunt, contra tabulas eius bonorum possessionem petere.

1) si quis moriens] Si is, qui fideicommissaria libertate donatus est, in scriptis testamentum fecerit in favorem extranei, recte is, qui libertatem ei imposuit, contra tabulas testamenti eius bonorum possessionem petit. Si vero sine scriptis testamentum fecerit in favorem extranei, contra nuncupationem bonorum possessio datur, contra voluntatem eius, in partem scilicet ei, qui ex fideicommissis eum manumisit, competentem. Nota autem const. 1. tit. 7. et memineris const. ult. huius libri 6.

2) extraneos scripserit heredes] Nam si

c) Malim ἢ pro καὶ. d) Hoc scholium Fabrotus subiecit lit. h. notatum cap. 4. huius Basilicorum tituli. Sed pertinet ad cap. 3. h. t. e) Malim ὁ φιδεικομισαίως ἐλευθερίῳ.

παῖδες αὐτῶν οἱ γραφεῖντες κληρονόμοι, ἀποκλείουσι τὸν πατέρα, ὡς ἔγνωσ ἀνωτέρω ἐν τῷ παρόντι τίτλῳ. [Sch. g. V. 352.]

ε'. Ἐὰν ἀπελεύθερος ἐπερωτηθῇ τῷ πατρὶ ἀποδοῦναι καὶ ὑπηρεσίας καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ ἐπὶ ἐξωτικοῖς κληρονόμοις, ὁ πατὴρ ἐπιλέξεται κατ' αὐτοῦ τὴν ἐνοχίαν τῶν ὑπηρεσιῶν, ἀπόλλυσι τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν.

ἔαν ἀπελεύθερος] Θεοδώρου. Οὐκ αἰτεῖ τὴν κόντρα τὰ βουλάς κατὰ τῆς διαθήκης τοῦ ἀπελευθέρου, ἔαν τὰ δῶρα καὶ τὰς ὀπίρας προέκρινε τῆς διακατοχῆς αὐτοῦ. [Sch. i. V. 352.]

TITULOS H'.

Περὶ παραιτήσεως τῆς τῶν ὑπαρχόντων διακατοχῆς, καὶ ὅθεν οἱ νόμοι^{f)} συγγενεῖς.

α'. Ἐὰν ε) ἀπεξούσιος παραιτήσῃ τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῷ διακατοχήν, οὐκέτι δύναται αὐτὴν^{h)} αἰτεῖν λέγων, ὅτι ἀπόντος τοῦ συνηγόρου μου παρησύμην τὴν διακατοχήν.

ἔαν ἀπεξούσιος] Θεοδώρου. Ὁ παραιτησάμενος τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῷ διακατοχήν οὐκέτι αἰτεῖ αὐτήν, ἂν τὴν ἀπουσίαν τοῦ συνηγόρου αὐτοῦ προφασίζεταί· δηλονότι εἰ μὴ ἄρα υἱὸς ἐστίν. οὗτος γὰρ καὶ παραιτούμενος τὴν τῶν γονέων κληρονομίαν οὐδὲν ἔσται δύναται αὐτὴν λαβεῖν. μὲνησο γὰρ τῆς δευτέρας καὶ β'. διατάξεως τοῦ κη'. τιτ. καὶ ἀνάγνωθι τὴν δ'. διατάξιν τοῦ λβ'. τιτ. τοῦ προκειμένου §. βιβλίου. [Sch. a. V. 353. sq.]

β'. Τὴν ἀρμόζουσαν τῷ παιδί διακατοχήν οὐ δύναται ὁ πατὴρ παραιτεῖσθαι καὶ ζημιῶν ἐκ τούτου τὸν υἱόν· τυχὸν γὰρ περὶ μητρῶν πραγμάτων ἢ ἄλλων συγγενικῶν ἤρροσε τῷ παιδί διακατοχήν.

τὴν ἀρμόζουσαν τῷ παιδί διακατοχήν] Θεοδώρου. Οὐ δύναται πατὴρ τὴν ἀρμόζουσαν τῷ υἱῷ διακατοχήν παραιτεῖσθαι, καὶ ἐκ τούτου ὁ υἱὸς αὐτοῦ ζημιουῖσθαι. μὲνησο τῆς α'. διατάξεως τοῦ θ'. τιτ. καὶ ἀνάγνωθι τὴν δ'. διατ. τοῦ α'. τιτ. καὶ τὴν η'. διατ. τοῦ ζ'. τιτ. τοῦ παρόντος βιβλίου. [Sch. b. V. 354.]

τυχὸν γὰρ περὶ μητρῶν πραγμάτων] Καὶ σημειῶσαι οὖν, ἐπειδὴ ἀπροσπόριστά ἐστι καὶ κατὰ δεσποτείαν πάντα σχεδὸν τὰ πράγματα, οὐκ ἔξεσι τῷ πατρὶ τὴν διακατοχήν τὴν ἀρμόζουσαν τῷ παιδί ἀποδιατεῖν. [Sch. c. V. 354.]

γ'. Ἐὰν τις κατάσχη πράγματα τῆς κληρονομίας, οὐ δοκεῖ ἐκ τούτου καταδέχεσθαι αὐτὴν· ἀλλὰ ζητούμεν, εἰ κατεδέξατο, ἦτοι διακατοχήν ἤτησεν.

δ'. Οὐδεὶς μὴ βουλόμενος ἀναγκάζεται κληρονομησάσθαι.

TITULOS Θ'.

Περὶ τῆς τῶν πραγμάτων διακατοχῆς καὶ περὶ ἐκδικήσεως κληρονομίας.

α'. Οὐλλ. λέγει ὁ πραιτωρ· εἰ ἐκ τῶν πραγμάτων, καθ' ὧν δέδικά τι διακατοχήν, νέμῃ τι ὡς κληρονόμος ἢ ὡς ἕρπασ^{g)} καὶ μὴ διὰ χρήσεως ἐδέσποσας, ἢ εἰ δὲ ἄλλω ἐπαύσω νέμεισθαι, τοῦτο ἐκείνῳ ἀποκατάστησον.

Ἀποκαταστατικόν ἐστὶ τὸ νόμιμον παράγγελμα

ipsi heredes scripti liberi sint, patronum excludunt, ut didicisti supra hoc titulo.

V. Si libertus¹⁾ patrono promiserit munera et operas, et eo mortuo extraneis heredibus relictis patronus contra eum obligationem operarum elegerit, bonorum possessionem contra tabulas amittit. L. 2. C. VI. 13.

1) si libertus] Bonorum possessionem contra tabulas liberti non petit, si munera et operas bonorum possessioni praetulerit.

TITULUS VIII.

De repudiatione bonorum possessionis et unde legitimi.

I. Si emancipatus¹⁾ bonorum possessionem sibi competentem repudiaverit, non amplius eam petere potest, dicens, se absente advocato suo bonorum possessionem repudiasset. L. 1. C. VI. 19.

1) si emancipatus] Theodori. Qui bonorum possessionem sibi competentem repudiavit, non amplius eam petit, licet absentiam advocati sui praetendat: scilicet nisi filius sit. Hic enim et repudians parentum hereditatem nihilominus eam consequi potest. Memineris const. 2. et 12. tit. 18. et lege const. 4. tit. 31. huius libri 6.

II. Filio competentem bonorum possessionem¹⁾ pater repudiare non potest et ex eo filium laedere forte enim bonorum maternorum²⁾ aut aliorum cognatorum possessio filio competebat. L. 2. C. eod.

1) filio competentem bonorum possessionem] Theodori. Pater bonorum possessionem filio competentem repudiare non potest, nec ex eo filius damno affici. Memineris const. 1. tit. 9. et lege const. 4. tit. 1. et const. 8. tit. 7. huius libri.

2) forte enim bonorum maternorum] Et nota igitur, quia bona fere omnia, etiam quod ad dominium attinet, patri non acquiruntur, bonorum possessionem filio competentem patri repudiare non licere.

III. Si quis res hereditatis detinuerit, non ob id eam admittere videtur: sed quaerimus, an admiserit, vel bonorum possessionem petierit. L. 4. C. IV. 15.

IV. Nemo invitus succedere cogitur. L. 5. C. eod.

TITULUS IX.

De bonorum possessione et de petitione hereditatis.

I. Ulp. Ait Praetor: Si ex his bonis, quorum alicui possessionem dedi, quid pro herede aut pro possessore possides, nec usucepisti, aut si dolo desieris possidere, id illi restituas. L. 1. pr. D. XI. III. 2.

Interdictum restitutorium est, et ad universita- §. 1.

f) Lege oi νόμοι. g) L. 1. C. b. t. legitur in Syn p. 373. h) αὐτὴν deest in Syn.

καὶ πρὸς ὑμάδα, οὐ πρὸς τὸ καθ' ἕκαστον ὄρῃ καὶ ἔστι δρακτίαις νομῆς πάντων.

I. 2. β'. Παύλου. Ὑπόκεινται δὲ αὐτῶ ὁχ οἱ τοῦ
D. XI. III. 2. κλήρου χρεώσται, ἀλλὰ οἱ τὰ σώματα αὐτοῦ νεμό-
μενοι.

I. 1. γ'. Ὁ παῖς ἐαθεὶς ἀμνημόνευτος παρὰ τοῦ πατρὸς
C. VIII. 2. καὶ αἰτῶν τὴν κατὰ τῆς διαθήκης διακατοχὴν, οὐκ
ἄλλως ἐπιτεύξεται αὐτῆς, εἰ μὴ δέξῃ ἑαυτὸν εἶναι
παῖδα τοῦ τελευτήσαντος.

εἰ μὴ δέξῃ ἑαυτὸν εἶναι παῖδα τοῦ τελευτή-
σαντος] Θεοδώρου. Ὁ δεχθεὶς υἱὸς τινος καὶ αἰτήσας
διακατοχὴν κινεῖ τὴν κούρουμ βονόρουμ ἥτοι περὶ ἐδική-
σεως κληρονομίας ὡς γὰρ δηλοῖ ἡ β'. διατάξεις τοῦ παρόντος
τίτλου, πᾶς διακατοχὴν αἰτῶν τὸ εἰρημένον ἰντερδικτον γυμνάσει
κατὰ τοῦ πρὸ νερεδε ἢ πρὸ ποσεσσορε νεμομένου. μνησσο
ὦν εἰπὼν σοι ἐν ταῖς ὑποκειμέναις διατάξεσι τοῦ θ'. καὶ ι'. καὶ
ια'. καὶ ιβ'. καὶ ιγ'. καὶ ιδ'. καὶ ιε'. καὶ ις'. καὶ ιη'.
καὶ ιθ'. τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου. πλὴν ἔγνωσ ἐκείσε, ὅτι ση-
μερον οὐ χρεῖα διακατοχῆς. [Sch. a. V. 355.]

Ἰσιδώρου. Ὁ παῖς ἐαθεὶς προαιτέριος παρὰ τοῦ οἰκείου
πατρὸς καὶ αἰτήσας τὴν κούρουμ ταβουλας διακατοχὴν οὐκ ἄλ-
λως δύναται τῷ ἰντερδικτῷ χρῆσθαι, εἰ μὴ καὶ παῖδα ἑαυ-
τὸν ἀποδείξει τοῦ τελευτήσαντος, καὶ κατὰ τὸ ἔδικτον ἡτημέναι
τὴν διακατοχὴν. [Sch. a. V. 355.]

L. 2. δ'. Ἐὰν διακατοχὴν αἰτήσης ἐπὶ κατενεχθείσῃ
C. eod. κληρονομίᾳ, ὡς κατὰ νόμους αὐτὸς καλούμενος, δύ-
νασαι ἀπαιτεῖν τὰ πράγματα τοὺς ὡς κληρονόμους
νεμομένους ἢ ὡς βιαίους ἄρπαγας, ἐὰν ὅλως σώζων-
ται, εἴτε οὐν δόλω ἐξεποιήθη παρὰ τῶν ἐχόντων.

δύνασαι ἀπαιτεῖν τὰ πράγματα] Διὰ τοῦ κού-
ρουμ βονόρουμ ἰντερδικτου. [Sch. b. V. 356.]

L. 3. ε'. Ἐὰνⁱ⁾ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς τῆς ἀδιαθέτου
C. eod. τελευτησάσης ὁ ἀνὴρ διαμάχηται^{κ)}, τῶς διὰ τοῦ
νόμου ἐπὶ νομῆς^{λ)} γενέσθωσαν^{μ)} τῶν πραγμάτων,
τελευταίον φυλαττομένου αὐτοῖς τοῦ ἐπὶ τῆς δεσπο-
τείας λόγου.

ἐὰν πρὸς τοὺς ἀδελφούς] Προτιμᾶται τοῦ ἀνδρὸς ὁ
ἀδελφὸς εἰς τὴν κληρονομίαν τῆς αὐτοῦ μὲν ἀδελφῆς, ἐκείνου
δὲ γαμετῆς, ὡς γὰρ ἔγνωσ ἐν τῷ ε'. βιβλίῳ τετ. ιη'. δια-
τάξει α'. τότε καλεῖται ὁ ἀνὴρ ἐκ τῆς οὐδε βίβρ καὶ οὐξορ
διακατοχῆς εἰς τὰ τῆς γυναικὸς πράγματα, ὅτε μὴ ὑπεσιν
ὁ ὀφείλων αὐτὴν διαδέχεσθαι. [Sch. c. V. 356.]

διὰ τοῦ νόμου] Ἰσιδώρου. Τοῦ κούρουμ βονόρουμ
ἰντερδικτου. [Sch. d. V. 356.]

τοῦ ἐπὶ τῆς δεσποτείας λόγου] Πρὸςκειται ἐν τῇ
τοῦ Ἰσιδώρου ἐκδόσει καὶ γὰρ ὁ νόμος καὶ ἡ φυσικὴ δικαιο-
σύνη δυνατωτέρους τῆς γυναικὸς τίθεται τοὺς ἀδελφούς, τότε
γὰρ μόνος ἀνὴρ ἢ γυνὴ κληρονομοῦσιν ἀλλήλους, ὅταν πᾶσα ἡ
συγγενῶν ἀπορία. [Sch. e. V. 356.]

tem, non ad singulas res spectat, et est adipiscendae
possessionis universorum.

II. Pauli. Tenentur autem eo non debitores he-
reditatis, sed qui corpora eius possident.

III. Filius a patre praeteritus ac petens bonorum
possessionem contra tabulas, non aliter eam impetra-
bit, quam si se defuncti filium esse probaverit¹⁾.

1) quam si se defuncti filium esse proba-
verit] Theodori. Qui probavit se filium alicuius esse,
quique bonorum possessionem petiit, interdicto quorum
bonorum sive petitione hereditatis experitur: ut enim
const. 2. huius tituli ostendit, quicumque bonorum pos-
sessionem petit, interdictum memoratum exercet ad-
versus eum, qui pro herede vel pro possessore possidet.
Memineris eorum, quae dixi ad constitutiones subiectas
tit. 9. et 10. et 11. et 12. et 13. et 14. et 15. et 16. et
17. et 18. et 19. lib. 6. Verum ibi didicisti, bonorum
possessionem hodie necessariam non esse.

Isidori. Filius a patre suo praeteritus, contra tabu-
las bonorum possessione petita non aliter interdicto
uti potest, quam si et filium defuncti se esse proba-
verit, et ex edicto bonorum possessionem petiisse.

IV. Si bonorum possessionem petieris hereditatis
delatae nomine, quasi lege ipse vocatus, potes res
petere¹⁾ ab his, qui pro herede vel pro possessore
possident, sive omnino extent, sive dolo a possidentibus
alienatae sint.

1) potes res petere] Per interdictum quorum
bonorum.

V. Si cum fratribus¹⁾ ab intestato defunctae vir
contendat, interim per interdictum²⁾ in possessione
rerum constituentur, servanda ipsis ultima proprie-
tatis causa³⁾.

1) si cum fratribus] Praefertur marito frater
in successione sororis suae, uxoris autem illius: ut
enim didicisti lib. 6. tit. 18. const. I. tunc ex edicto
unde vir et uxor maritus ad bona uxoris vocatur, cum
non extet, qui ei succedat.

2) per interdictum] Isidori. Quorum bonorum.

3) proprietatis causa] In Isidori editione ad-
ditur: Nam et lex et naturalis aequitas fratres uxoris
potiores constituit: tunc enim maritus vel uxor sibi
invicem succedunt, quoties omnis cognatio deficit.

i) I. 3. C. h. t. legitur in Syn. p. 373. ubi them. 2. cap. 3. huius Basil. tituli esse dicitur. κ) Syn. διαμάχεται.
l) Syn. pro ἐπὶ νομῆς habet ἐπινομαί (sic). m) Syn. γενέσθωσαν.

Τ Ω Ν Β Α Σ Ι Λ Ι Κ Ω Ν

BIBLION ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

BASILICORUM

LIBER XLI.

ΤΙΤΛΟΣ Α'.

Περὶ τοῦ φαλκιδίου.

α'. Παυλ.^{α)} Ἐξεσι ληγατεύειν μέχρι τοῦ ὀκταονγκίου^{β)}· τὸ γὰρ τετραονγκιον^{γ)} τῷ γεγραμμένῳ^{δ)} κληρονόμῳ φυλάττεται^{ε)}.

Ὁ φαλκιδίος χώραν ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν διαθηκῶν τῶν αἰχμαλώτων^{ς)}.

καὶ ἐπὶ τῶν διαθηκῶν τῶν αἰχμαλώτων] Ἡ τοῦ αἰχμαλώτου οὐ λέγεται κληρονομία, ὡς βιβ. ν'. υπ. ις'. διγ. γ'. [Sch. a. V. 405.]

Κυρίλλου. Καὶ ἐπὶ διαθήκης τοῦ παρὰ πολεμίους τελευτήσαντος χώρα τῷ φαλκιδίῳ^{ς)} δοκεῖ γὰρ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀποθερεῖν. [Sch. a. V. 405.]

Καὶ ὁ ἀπαγορεύσας τῇ διαθήκῃ καὶ νεμηθεὶς ἐξ ἀδιαθέτου κέχρηται αὐτῷ.

καὶ ὁ ἀπαγορεύσας τῇ διαθήκῃ] τῷ παρατησάμενῳ ἐκ διαθήκης καὶ ἐλθόντι ἐξ ἀδιαθέτου ἢ ὑπὸ αἰρέσειν ὀρκου γραφέντι ὁ πραιτωρ παρέχει τὸ δ'. [Sch. b. V. 405. η.]

κέχρηται αὐτῷ] Ἐκότερον εἴρηται διγ. ιη'. ἐν τῷ τέλει. καὶ τῷ τοιοῦτῳ γὰρ ὁ φαλκιδίος φυλάττεται, ὡς βιβ. κθ'. υπ. δ'. διγ. κέ'. ἀνάγκῃσι τούτου τοῦ τίτλου διγ. κς'. [Sch. c. V. 406.]

Καὶ ὅτε συγγορεῖται τῷ κληρονόμῳ ἢ αἰρέσει τοῦ ὄρκου. καὶ ὅτε ληγατεύει τις τῷ ἰδίῳ δούλῳ μετὰ ἐλευθερίας· καὶ ἐπὶ τῶν ληγατευόμενων τῷ αἰχμαλώτῳ, ἢ κνοφορομένῳ, καὶ πόλει καὶ τῷ Θεῷ^{ς)}.

καὶ ὅτε ληγατεύει τις ἰδίῳ δούλῳ μετὰ ἐλευθερίας] Κυρίλλου. Χώρα τῷ φαλκιδίῳ κἂν δούλῳ μετὰ ἐλευθερίας^{ς)} τι ληγατευθῆ, ἢ αἰχμαλώτῳ, ἢ γαστροί, ἢ πόλει, ἢ ἱερῷ, ἢ ἀλλοτρίῳ πράγμα ἢ κέρτον, ἢ ἐν σταδμῷ, ἢ ἀριθμῷ, ἢ μέτρῳ, ἢ ἐν δικαίῳ, οὐσουφροῦντος^{ς)} τυχόν, ἢ γραμματεῖον. εἰ δὲ κελλαρικῶν ληγατευθῆ, εἰ μὴ δοθῆ, ἰ. νομίσματα, εἰ μὲν δοθῆ πρό μῶρας, αὐτὸ λογίζεται ἐν τῷ φαλκιδίῳ· εἰ

TITULUS I.

De Falcidia.

I. Paul. Legare licet usque ad bessem: triens enim heredi scripto servatur. *L. 1. pr. D. XXXV. 2.*

Falcidia locum habet et in testamentis captivorum¹⁾.

1) et in testamentis captivorum] Captivi hereditas non dicitur, ut lib. 50. tit. 16. dig. 3.

Cyrilli. Etiam in testamento eius, qui apud hostes decessit, Falcidiae locus est: videtur enim in civitate decessisse.

Et qui testamento renuntiavit²⁾, et ab intestato §. 2. possidet, ea utitur³⁾.

2) et qui testamento renuntiavit] Eius, qui hereditatem ex testamento omisit, et ab intestato venit, vel qui sub conditione iurisiurandi scriptus est, Praetor quadrantem praestat.

3) ea utitur] Utrumque dicitur dig. 18. in fine. Nam et huic servatur Falcidia, ut lib. 29. tit. 4. dig. 25. Legē huius tituli dig. 27.

Et cum heredi conditio iurisiurandi remittitur. §. 3. 4. 5. Et cum servo suo quis cum libertate legat⁴⁾: et in his, quae legantur captivo⁵⁾, aut ei, qui in utero est, et civitati, et Deo⁶⁾.

4) et cum servo suo quis cum libertate legat] Cyrilli. Falcidiae locus est, etsi servo post libertatem quid legatum sit, vel captivo, vel ventri, vel civitati, vel templo, vel res aliena vel certa, vel quod pondere, numero, mensura constat, vel in iure consistit, puta ususfructus, vel cautio. Si vero penus legata sit, si non detur, decem aurei, si quidem ante moram

α) L. 1. pr. D. h. t. legitur apud Harm. V. 9. §. 3. ex Prochiro tit. XXXII. cap. 2. Videtur hic locus Prochiri fons esse Basilicorum, ut et Zachariaeus notavit p. 169. not. 5. editionis suae. β) Graeci non recte reddiderunt legis Falcidiae sententiam. Nam ex lege Falcidia usque ad dodrantem legare licet, et quadrans tantum heredi relinqui debet. Graeci Novellam 18. cap. 1. qua aucta est portio legitima, etiam de Falcidia heredi relinquenda intellexerunt. Unde saepissime in Basilicis pro quarta mentio fit irrentis. Cf. Fabr. ad Theoph. Paraphr. Lib. II. tit. XXII. pr. edit. Reitz. p. 483. γ) Proch. et Harm. post τετραονγκιον addunt: τούτῳ τὸ τρίτον τῆς περιουσίας. δ) γεγραμμένῳ deest in Proch. et apud Harm. ε) Harm. φυλάττεσθω. ς) Sic correxit Ieusius Notit. Basil. p. LXVI. Fabr. τῶν αἰχμαλώτων (sic). ζ) Phot. Nomocan. tit. II. cap. 1. (apud Voellum T. II. p. 880.) haec habet: βιβ. λέ'. υπ. β'. διατ. α'. καὶ ἐπὶ τοῖς τῷ Θεῷ ληγατευόμενοις χώρα τῷ φαλκιδίῳ. Ad hunc locum Balsamo (ibid. p. 881.) locum a Photio laudatum dicit esse them. 3. cap. 1. tit. 1. lib. XLI. Basil. cuius sententiam his verbis tradit: λέγον ἐν μέρει φαλκιδιοῦσθαι καὶ τὰ τῷ Θεῷ ληγατευόμενα. η) Malim μετὰ ἐλευθερίας. θ) Malim οὐσουφροῦντος. Basil. T. IV.

δὲ μὴ, τὰ ἰ. νομίματα, ὡς περ εἰ καὶ ἰ. νομίματα ἐληγά-
τυσεν, εἰ τὸ κελλαρικὸν μὴ δοθῆ. [Sch. d. V. 406.]

καὶ ἐπὶ τῶν ληγατενομένων τῶ ἀίχμαλότῳ] *Ἐίγε ὅλας ἐπατέλθη*· ἐπεὶ οὐ χωρὰ τῷ φαλκιδίῳ, ὡς τοῦ λη-
γάτου μὴ ἐρρωμένον· πρὸ νόν οὐκ ἔστιν, ὡς βιβ. λδ.
τιτ. η'. διγ. δ'. ἀνάγνωθι καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.
[Sch. e. V. 406.]

καὶ τῷ Θεῷ] *Ἦ περὶ διαφορῶν ἐκκλησιαστικῶν κεφα-
λαίων ρα'. νεαρά κεφ. β'. οὐ συγχωρεῖ τῷ φαλκιδίῳ περι-
κόπεσθαι τὰ εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας ληγατενομένα.* [Sch. f. V. 406.]

L. I. §. 6. 7. *Ἐἴτε ἴδια ληγατεύσει, εἴτε ἀλλότρια. καὶ ἐπὶ
D. XXXV. πάντων τῶν ἐκ τῆς οὐσίας δαπανωμένων, εἴτε ἐν
2. δῆλῳ σώματι, ἢ ἐν ἀδῆλῳ, εἴτε τῶν σταθμωμένων
ἢ ἀριθμουμένων, εἴτε ἐν δικαίῳ, ὡς ἐπὶ χρήσεως
καρπῶν καὶ ὀγῶν.*

εἴτε τῶν σταθμωμένων ἢ ἀριθμουμένων] *Ση-
μείωσαι ἐξ ἀνιδιαστολῆς, ὅτι τὰ πόνδερο, νομμερο, μεσουρα
ἄδηλα σώματά ἐστι. ποῖα δὲ πράγματα διὰ τούτων δηλοῦνται
τῶν ὀνομάτων, ἔγνω βιβλίῳ ιη'. τιτ. α'. διγ. λε'. καὶ πολ-
λαχοῦ. ἀνάγνωθι βιβλίον λδ'. τιτ. δ'. διγέτω λβ'. [Sch. g.
V. 406.]*

§. 8. *Οὕτως εἶπον· ὁ κληρονόμος μου Πέτρῳ τὸ κελ-
λαρικὸν δότω· εἰ δὲ μὴ παρῶσχη, δότω δέκα νομί-
ματα. εἰ μὲν μετὰ μικρὸν διάστημα χρόνου δέδωκε
τὸ κελλαρικόν, αὐτὸ ἐστὶν ἐν ληγάτῳ, καὶ παρακρα-
τεῖται ἐξ αὐτοῦ ὁ φαλκιδίος. εἰ δὲ μετὰ ὑπέρθειν
καταβάλῃ τὸ κελλαρικόν, οὐκ ἔστιν αὐτὸ ληγάτον,
οὔτε χωρὰ τῷ φαλκιδίῳ· τὰ γὰρ νομίματα εἰσι τὰ
κεχρωστικμένα. τὸ δὲ κελλαρικόν ἐὰν δοθῆ, οὐκ ἔστιν
ὡς ληγάτον, ἀλλ' ὡς θανάτου αἰτία δόσις δίδεται.
τὸ αὐτὸ ἐστὶ κἂν οὕτως ἐξ ἀρχῆς εἶπον· ἐὰν μὴ δῶ
τὸ κελλαρικόν, δότω δέκα νομίματα.*

εἰ δὲ μετὰ ὑπέρθειν καταβάλῃ τὸ κελλαρι-
κόν] *Ἐν τῷ λγ'. βιβ. τιτ. θ'. διγ. α'. λέγεται μὴ γίνεσθαι
μόραν πρὸ προκαταρξέως. καὶ ἀνάγνωθι τὸ δίγστον. ἔστι
γὰρ περὶ τοῦ προκειμένου κακέισε ζήτησις ἀναγκαῖα. καὶ
ἀνάγνωθι βιβ. λς'. τιτ. β'. διγ. ιθ'. καὶ βιβ. με'. τιτ. α'.
διγ. ριε'. [Sch. h. V. 406.]*

οὐκ ἔστιν αὐτὸ ληγάτον] *Φησὶ βιβλίῳ μδ'. τιτ. ζ'.
διγ. μδ', ὅτι ἐὰνⁱⁱ⁾ οὕτως ἐπερωτησῆ, ἐὰν μὴ δῶσι μοι τόνδε
τὸν ἀγρὸν, ὁμολογεῖς δίδουαι θ'. ; θ'. νομίματα εἰσὼ ἐν ἐπε-
ρωτησει, ὁ δὲ ἀγρὸς ἐν καταβολῇ ὡς περ ὅτε ἐπερωτῶ, ἐὰν
μὴ ποιήσῃ μοι πλοῖον, ὁμολογεῖς δίδουαι θ'. νομίματα; καὶ
διγ. η'. τοῦ α'. τιτ. τοῦ με'. βιβλίῳ φησὶν, ὅτι εἰ ὁμολογῶ^{kk)}
ἰ. νομίματα, ἐὰν εἰσὼ τῶν Καλανδῶν μὴ δῶσι Στίχον,
οὐκ ἀπαιτεῖται τὰ ἰ. νομίματα πρὸ τῶν Καλανδῶν. πρό-
δηλον οὖν ἐστὶν, ὅτι καὶ ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος τὰ νομί-
ματα εἰσὼ ἐν ἐπερωτησει· εἰ γὰρ Στίχος ἦν ἐν ἐπερωτησει,
τὰ δὲ νομίματα ἐν ποιῆ, ἡμελλε τοῦ Στίχου πρὸ Καλανδῶν
ἀποδνησκοντος, μήτε τὰ νομίματα ἀπαιτησῆ, ὡς μὴ γενο-
μένης ἐπὶ τῷ Στίχῳ μόρας. [Sch. i. V. 406. sq.]*

ἀλλ' ὡς θανάτου αἰτία δόσις δίδεται] *Ἵτι γὰρ
τοὺς κληρονόμους ἐμπλένδαι καὶ δίδουαι οὐκ εἰσι ληγάτα,
ἔγνω βιβλίῳ κθ'. τιτ. δ'. διγ. η'. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ε'.
τοῦ κωδικῶς τιτ. ν'. διατάξει ιη'. ἔγνω δὲ καὶ τούτου τοῦ
βιβλίου τιτ. α'. διγ. νς', ὅτι τὰ μόρτις καὶσα κληρονόμοι δίδου-
μενα οὐ δίδονται ὀνόματι διαθήκης. ἡ μόντοι μόρτις καὶσα
δωρεῖα ὑπόκειται τῷ φαλκιδίῳ, ὡς βιβ. λα'. τιτ. α'. διγ. ος'.
θέματος β'. ἔστι δὲ καὶ ἄλλη τις διαφορὰ, ὁ μὲν γὰρ λαβῶν
μόρτις καὶσα δωρεῖαν, ἐὰν κατηγορησῆ τῆς τοῦ διαθεμένου
διαθήκης ὡς πλαστής καὶ ἠτηθῆ, ἐκβάλλεται τοῦ ληγάτου καὶ
μόρτις καὶσα κληρονόμοι, οὐ μὴν τῆς δωρεῖς μόρτις καὶσα, ὡς
βιβ. λδ'.^{kk)} τιτ. θ'. διγ. ε'. θέμα ιδ'. ἔστι καὶ ἄλλη, ὅτι τὰ
ἰδικὰς ἔχοντα προσγορίας οὐ λέγονται θανάτου αἰτία ληγεῖς.
ἀνάγνωθι βιβ. λθ'. τιτ. ε'. διγ. λα'. καὶ καθεξῆς τὰ τοῦ
τοιούτου κεφαλαίου θέματα. ἀνάγνωθι καὶ τοῦ παρόντος
τίτλου κεφάλαιον ος'. καὶ τοῦ φηθέντος λθ'. βιβ. καὶ τίτλου κε-
φάλαιον η'. οὐ τὸ δίγστον οὕτω φησὶν· Ὁ λαμβάνων χρήματα*

penus solvatur, in Falcidiam imputatur: sin minus,
decem aurei, sicut et si decem aureos legaverit, si
penus data non fuerit.

5) et in his, quae legantur captivo] Si
modo redierit: alioquin Falcidiae locus non est, cum
legatum non valeat: nam pro non scripto est, ut lib. 34.
tit. 8. dig. 4. Lege et ad illud adnotata.

6) et Deo] Novella 131. cap. 12. de diversis eccle-
siasticis capitibus non patitur, ut legata ad pias causas
relicta Falcidia recidantur.

Sive res proprias legaverit, sive alienas. Et in
omnibus, quae ex bonis erogantur, sive in corpore
certo incertove, sive sit eorum, quae pondere vel
numero constant⁷⁾, sive in iure consistant, ut in
usufructu et actionibus.

7) sive sit eorum, quae pondere vel nu-
mero constant] Nota ex argumento a contrario,
ea, quae pondere, numero, mensura constant, incerta
corpora esse. Quae enim res his nominibus signi-
ficantur, didicisti lib. 18. tit. 1. dig. 35. et multis in
locis. Lege lib. 34. tit. 4. dig. 32.

Ita dixi: Heres meus Petro penum dato: si vero
non dederit, decem aureos dato. Si quidem post
modicum temporis spatium penum solverit, hoc in
legato est, et ex eo Falcidia retinetur. Si vero post
moram penum solverit⁸⁾, hoc legatum non est⁹⁾,
nec Falcidiae locus est, nummi enim sunt, qui de-
bentur. Si vero penus detur, non est sicuti lega-
tum, sed ut mortis causa capio datur¹⁰⁾. Idem est,
et si ab initio ita dixi: si penum dederit, decem
aureos dato.

8) si vero post moram penum solverit] *Lib. 33. tit. 9. dig. 1. dicitur, moram non fieri ante
litem contestatam. Et lege digestum. Est enim de pro-
posito et ibi quaestio necessaria. Et lege lib. 36. tit. 2.
dig. 19. et lib. 45. tit. 1. dig. 115.*

9) hoc legatum non est] *Lib. 44. tit. 7. dig. 44.
dicitur: Si quis ita stipulatus sit, si fundum illum mihi
non dederit, centum dare spondes? centum aurei in
stipulatione sunt, fundus autem in solutione: quemad-
modum cum stipulor: si mihi navem non feceris, cen-
tum aureos dare mihi spondes? Et dig. 8. tit. 1. lib. 45.
dicitur: Si decem aureos stipuler, si intra Calendas
Stichum non dederis, ante Calendas decem aurei non
petuntur. Manifestum igitur est, et in hoc casu aureos
esse in stipulatione: si enim Stichus esset in stipula-
tione, aurei autem loco poenae, Stichus ante Calendas
mortuo, neque aurei peti possent, cum circa Stichum
mora facta non sit.*

10) sed ut mortis causa capio datur] *Ea
enim, quae conditionis implendae causa dantur, legata
non esse, didicisti lib. 29. tit. 4. dig. 8. Lege et lib. 6.
Codicis, tit. 50. const. 18. Didicisti autem et huius libri
tit. 1. dig. 55. ea, quae mortis causa capione dantur,
non dari testamenti nomine. Mortis causa donatio ta-
men Falcidiae subiacet, ut lib. 31. tit. 1. dig. 77. them. 2.
Est autem et alia quaedam differentia. Nam qui mortis
causa donationem accepit, si testamentum testatoris ut
falsum arguerit, et victus sit, repellitur a legato et
mortis causa capione, nec vero a mortis causa dona-
tione, ut lib. 34. tit. 9. dig. 5. them. 14. Est et alia,
quod quae propria nomina habent, non dicuntur mortis
causa capiones. Lege lib. 39. tit. 6. dig. 31. et quae
sequuntur huius capituli themata. Lege et huius tituli
cap. 76. et dicti lib. 39. et tit. cap. 8. cuius digestum
sic ait: Qui pecuniam accepit, ut hereditatem repudia-*

ii) Adde τις ante ἐν. k) Lege ἐπερωτῶ. kk) Fabr. λθ'.

ἐπὶ τῷ παρατεῖσθαι κληρονομίαν καὶ πρὸς τὸν ὑποκατάστατον αὐτῆν διαβῆναι ἢ πρὸς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένους, μὴ τις καὶσα καπίονα δοκεῖ λαμβάνειν. εἴ τι γὰρ διὰ τῆς ἐτέρου τελευτῆς συμβῆ ἡμῶς κερδοῦναι, εἴ μὴτε κληρονομία, μὴτε ληγάτον, μὴτε φιδεικομμισσὸν ἐστὶ, μὴ τις καὶσα καπίων καλεῖται. καὶ ὅσα γὰρ ἀπὸ τοῦ στατουλίβερος δίδονται ἔνεκεν τοῦ πληρωθῆναι τὴν αἰτίαν, ἢ παρὰ ληγαταρίου, καὶ ταῦτα μὴ τις καὶσα καπίων προσαγορεύονται. εἰ δὲ καὶ πατὴρ διὰ τελευτῆν υἱοῦ, ἢ συγγενῆς διὰ τελευτῆν συγγενοῦς δωρησθῆται, μὴ τις καὶσα δοκεῖ δωρεῖσθαι. ἀμφεὶ δύναται τις οὕτω δωρεῖσθαι, ἐὰν¹⁾ ὕγιαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἢ ὁ συγγενῆς αὐτοῦ, ἀναλαμβάνει²⁾ τὸ δωρηθέν. [Sch. k. V. 407.]

Τὸ τρίτον τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν παρακρατεῖται· οὐ γὰρ ἐστὶν ὡς ἐπὶ τῶν δουλειῶν ἀδιαίρετον. ὅτε ὑπηρεσίαι ληγατεύονται, ἐπειδὴ οὔτε χρήσις μόνη, οὔτε ἐπικαρπίαι εἰσὶν, ἢ διατίμησις αὐτῶν σκοπεῖται. καὶ ὅτε δὲ συμψηγισμὸς γίνεται μεταξὺ ἐκείνου, ὅστιν ἐπικαρπίαι ἐληγατεύθη, καὶ τῶν ἄλλων ληγαταρίων, ἵνα μὴ εὐρεθῆ ἔν τῇ χρήσει τῶν καρπῶν ὑπὲρ τὸ ὀκταούγκιον, ἀποτιμᾶται.

τὸ τρίτον τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν] Κυρίλλου. Ἐὶ οὐσοῦφροντος ληγατεύθη, μέρος αὐτοῦ ἀφαιρεῖται ὁ φαλκιδίος· εἰ δὲ ὀπείαι, μέρος τῆς ἀποτιμήσεως. ἀνάγκη δὲ καὶ τὸν οὐσοῦφροντον διατιμᾶσθαι, ἵνα γνωσθῆ, εἴ ζῶσα τῷ φαλκιδίῳ. [Sch. l. V. 407.]

παρακρατεῖται.] Τουτέστιν ἐκ τῶν καρπῶν τὸ τρίτον. περὶ δὲ τῆς δουλείας ἀναγνωθὶ διγ. ζ. καὶ περὶ οὐσοῦφροντος διγ. οή. [Sch. m. V. 407.]

ἀποτιμᾶται.] Πῶς ἀποτιμᾶται ὁ οὐσοῦφροντος, μανδύασις διγ. ξς. [Sch. n. V. 408.]

Ἐκ τοῦ κέρδους τοῦ ἐμπαροουσιασμοῦ τοῦ ληγατευομένου τῷ δανειστῇ παρακρατεῖται τὸ τρίτον.

ἐκ τοῦ κέρδους τοῦ ἐμπαροουσιασμοῦ] Κυρίλλου. Ἐὶ καὶ δανειστῇ τὸ χρέος ληγατεύθη, καὶ ἔχει³⁾ τι πλεόν τοῦ ληγάτον, μειοῦται φαλκιδίῳ. καίτοι φησὶ διγ. ε., μὴ μόνον τὸ τοῦ ἐμπαροουσιασμοῦ κέρδος κατὰσχῆσθαι εἰς τὸν φαλκιδίον, ἀλλ' ὅλον τὸ ληγάτον. Ἄσως. Ἐναντίον ἐστὶν, εἴ μένοι ἐκείνο μὲν τὸ χρέος ἀπὸ δωρεῶν ὑπόδηται⁴⁾ εἶναι, τοῦτο δὲ ἀπὸ συναλλαγματος, ἢ ἰσὺν ἀναγκαστικῆς αἰτίας. ἴσως δὲ τις δύναται λέγειν μὴ παραπέμπεσθαι⁵⁾ τοῦ χρέους. ἀναγνωθὶ τὸ δ. διγ. γεστον καὶ τὸ α'. θέμα τοῦ πγ. διγ. τοῦ λα. βιβ. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα. [Sch. o. V. 408.]

Ὅτε κατὰ γνώμην τοῦ κληρονόμου πλανωμένου δράζεται τοῦ ληγατευθέντος ὁ ληγατάριος, οὐ δύναται μὲν αὐτὸ ἀφαιρεῖσθαι, ἔχει δὲ ἀγωγήν εἰς τὸ λαβεῖν τὸ ὑπὲρ τὸ ὀκταούγκιον.

ὅτε κατὰ γνώμην] Ἐἴ⁶⁾ γὰρ παρὰ γνώμην αὐτοῦ ἐδράζεται, ἀφαιρεῖται αὐτὸ διὰ τοῦ ἰντερδίκτου κοινὸν λεγατόρονον. [Sch. q. V. 408.]

τοῦ κληρονόμου πλανωμένου.] Ὁ κατὰ πλάνην μὴ παρακατασχῶν φαλκιδίον ἔχει ἀγωγήν. [Sch. p. V. 408.]

Πλανωμένου ἴσως περὶ τὸ πῶσον τῆς οὐσίας καὶ νομίζοντος μὴ εἶναι χάραν τῷ φαλκιδίῳ. πῶς δὲ καὶ λέγομεν κατὰ γνώμην τοῦ κληρονόμου δράζεσθαι τὸν ληγατάριον, ὅποτε εἴρηται βιβ. β. tit. α'. διγ. ιε'. καὶ βιβ. ε. tit. α'. διγ. ιε' β. καὶ βιβ. ιθ'. tit. β. διγ. ιε' κ. καὶ βιβ. ιθ' γ. tit. ιε'. διγ. ιε'. εἰ δὲ πλανωμένος οὐ δοκεῖ συναίνειν. [Sch. q. V. 408.]

Ἐσθ' ὅτε ἀναγκαῖον ἐστὶν, ὀλόκληρον μὲν δοθῆναι τὸ ληγάτον, ἀσφάλειαν δὲ περὶ τῆς ἀναδόσιως τοῦ περιττοῦ παρασχεθῆναι. τί γὰρ, ὅτι τὰ μὲν ἀπαιτούμενα παρὰ τοῦ ἀνήβου οὐχ ὑπερβαίνουσι τὸ ὀκταούγκιον, ἐλπίς δὲ ἐστὶ τῆς ὑποκαταστάσεως αὐτοῦ χάραν λαμβανούσης ἀπαιτεῖσθαι καὶ τὰ ἐν αὐτῇ

ret, eaque ad substitutum transiret, vel ad eos, qui ab intestato vocantur, mortis causa capionem accipere videtur. Si quid enim per alterius mortem lucrificerimus, si neque hereditas sit, neque legatum, neque fideicommissum, mortis causa capio vocatur. Nam et quaecumque a statulibero conditionis implendae causa praestantur, vel a legatario, haec quoque mortis causa capiones appellantur. Sed et si pater propter mortem filii, vel cognatus propter mortem cognati donaverit, mortis causa donare videtur. Certe quis potest sic donare, ut, si filius eius aut cognatus eius convaluerit, donatum recipiat.

Triens ususfructus¹¹⁾ retinetur¹²⁾: non enim, *L. I. §. 9. D. XXXV.* ut in servitutibus, individuus est. Cum operae legantur, quia neque nudus usus, neque ususfructus sunt, aestimatio earum spectatur. Et cum computatio fit inter illum, cui ususfructus legatus est, et ceteros legatarios, ne in usufructu besse amplius inveniatur, aestimatur¹³⁾.

11) triens ususfructus] Cyrilli. Si ususfructus legatus sit, partem eius aufert Falcidia: si vero operae, partem aestimationis. Necessae autem est, et usufructum aestimari, ut sciatur, an Falcidiae locus sit.

12) retinetur] Hoc est, ex fructibus triens. De servitute autem lege dig. 7. et de usufructu dig. 78.

13) aestimatur] Quemadmodum aestimetur ususfructus, discis dig. 66.

Ex comodo repraesentationis¹⁴⁾ eius, quod §. 10. creditori legatum est, triens retinetur.

14) ex comodo repraesentationis] Cyrilli. Et si creditori debitum legatum sit, et legatum plus contineat, Falcidia minuitur. Atqui dig. 5. ait, non solum repraesentationis commodum in Falcidiam deduci, sed totum legatum. Solutio. Contrarium est, si modo illud debitum ex donatione esse fingitur, hoc autem ex contractu, sive ex causa necessaria. Fortasse autem dicere quis possit, non deduci ex debito. Lege dig. 4. et them. l. dig. 83. lib. 31. et ad illud adnotata.

Cum ex voluntate¹⁵⁾ heredis errantis¹⁶⁾ legatarius rem legatam apprehenderit, non potest quidem ea auferri, habet autem actionem, ut id, quod supra bessem est, consequatur.

15) cum ex voluntate] Si enim contra voluntatem eius apprehenderit, aufertur ea res per interdictionem quod legatorum.

16) heredis errantis] Qui per errorem Falcidiam non retinuit, habet actionem.

Errantis forte in quantitate patrimonii, et existimantis, Falcidiae locum non esse. Quomodo vero etiam dicimus, ex voluntate heredis legatarium rem nactum esse, cum lib. 2. tit. 1. dig. 15. et lib. 5. tit. 1. dig. 2. et lib. 39. tit. 2. dig. 20. et lib. 50. tit. 17. dig. 116. dictum sit, errantem non videri consentire?

Interdum necessarium est, solidum quidem legatum solvi, cautionem¹⁷⁾ autem praestari de reddendo eo, quod amplius accepit. Quid enim, si quae a pupillo petuntur, bessem non excedant, vereamur autem, ne substitutione eius locum habente etiam legata in ea relicta petantur, ut omnia computata bessem ex-

1) Adde ἵνα αὐτε ἰάν. m) Lege ἀναλαμβάνει. n) Malim ἔχη. o) Addendum videtur τις post ὑπόδηται. p) Malim παρακατασχῆσθαι pro παραπέμπεσθαι. q) Ordinem schollorum, quem Fabrotus observavit, mutavi. Causae in ipso textu positae sunt.

ληγατευθέντα, ὥστε πάντα συμψηφίζόμενα το ὀκταούγκιον ὑπερβαίνειν; τὸ αὐτὸ καὶ ὅτε ἐν τῇ αὐθεντικῇ τιπὶ μὲν χωρὶς αἰρέσεως, τιπὶ δὲ ὑπὸ αἰρεσιν ληγατεύεται· ἐὰν γὰρ θέλη ὁ κληρονόμος ἔξωθεν δικαστηρίου δοῦναι τὰ χωρὶς αἰρέσεως, λαμβανέτω ἀσφάλειαν.

ἀσφάλειαν] Ἡ περὶ τοῦ φαλκιδίου ἀσφάλεια δι' ἐγγυητῶν δίδεται, ὡς διγ. λα'. καὶ τι. γ'. διγ. γ'. καὶ μὴ ἀπαιτήσαντες οἱ ἐπίτροποι τὴν ἀσφάλειαν ἐπὶ κενταί τοῖς ὑποκαταστάτοις τῇ τουτέλαε, ὡς διγ. πδ'. [Sch. r. V. 408.]

τιπὶ δὲ ὑπὸ αἰρεσιν ληγατεύεται] Πῶς δὲ γίνεται ὁ συλλογισμὸς τοῦ φαλκιδίου χωρὶς λαμβανόντων τῶν αἰρετικῶν ληγατων, κείται ἐν τῷ τέλει τοῦ με. διγέστον. [Sch. s. V. 408.]

L. 1. §. 13. Ὅπερ δικαίῳ ὑποκαταστάσεως εἰς τὸν μερικὸν
D. XXXV. ἔλθῃ κληρονόμον, συμβάλλεται τοῖς ληγαταριοῖς. ὁ
2. γὰρ τοιοῦτος ὁμοίος ἐστὶ τῷ χωρὶς αἰρέσεως ἐν μέρει καὶ ὑπὸ αἰρεσιν ἐν μέρει γραφέντι. τὰ δὲ παρ' αὐτοῦ ληγατευόμενα, ἐὰν ἐγκαταλίπη τὴν κληρονομίαν, οὐκ αὖξονται, ἐὰν ὀνομαστὶ παρ' αὐτοῦ ἐληγατεύθησαν, καὶ μὴ οὕτως· ὅστις ἐμοὶ κληρονόμος ἐστὶ.

ὅπερ δικαίῳ ὑποκαταστάσεως] Κυρίλλου. Εἰ ὑποκαταστῶ τῷ συγκληρονόμῳ, καὶ παραιτήσεται τὸ μέρος αὐτοῦ, αὖξει τὰ παρ' ἐμοῦ ληγατευθέντα· οὐ μὴν τὸ ἐμὸν τὰ παρ' ἐκείνου, εἰ μὴ οὐκ ἐγράφη ὑποκατάστατος, ἀλλὰ προσηζήθη μοι· ὡς περ^{rr}) οὔτε εἰς θεῖον ἔλαβον ἢ ἐκληρονόμησα αὐτόν. [Sch. t. V. 408.]

οὐκ αὖξονται] Δοκεῖ ἐναντίως ἔχειν τὸ παρὸν θέμα πρὸς τὸ προηγούμενον. ἐκεῖνο γὰρ, ἐὰν εἰς τὸν μὴ βεβαρημένον ληγατοῖς περιέλθῃ ἡ κληρονομία, τοῦ βεβαρημένου, φησὶν, ἐκ παραίτησεως μὴ αὖξομαι τὰ ληγάτα· τοῦτο δὲ μὴ γίνεσθαι καὶ τὸ τοῦ βεβαρημένου μέρος καὶ ἐνα τραπαλίξασθαι φαλκιδιον. καὶ εἰσὶ πως ἀλλήλοις ὡς ἐναντία τὰ θέματα. ἀλλ' ἴσθι, ὡς, ὅτε μὲν ἐξ ὑποκαταστάσεως περιέλθῃ τῷ μὴ βεβαρημένῳ τὸ τοῦ βεβαρημένου μέρος, μὴ γίνονται ἐκάτερον, καὶ εἰς φαλκιδίον ἐπίζητεῖται· ὅτε δὲ ἐκ προσουξήσεως, ἥτις γίνεται, ὅποτε ὁ εἰς τῶν κληρονόμων παραιτήσεται, καὶ ὁ ἕτερος καταδέξεται μὴ ὡν ὑποκατάστατος, ἀλλὰ μόνον συγκληρονόμος, ἀσύγγυτος ὁ φαλκιδίος μένει, καὶ οὕτω δίδονται τὰ ληγάτα, ὡς ἂν εἰ ὁ βεβαρημένος ἐκληρονόμησεν. ἀλλὰ μὴδὲ τοῦτο λάθῃ σε, ὅτι αἰεὶ ἡ προσουξήσις ἦτον ἐστὶ τῆς ὑποκαταστάσεως. ὁ δὲ λογισμὸς τοῦ πῆ μὲν ἐνοῦσθαι τὸν φαλκιδιον, πῆ δὲ ἀσύγγυτον μένειν, ὅτι ἐνθα μὲν ὑποκατάστατος ὁ εἰς τῶν κληρονόμων ἐγράφη, ἀπὸ γνώμης τοῦ τεστάτωρος κληρονομίαν εἰκότως σύγγυτον ὑπομένει ἐπὶ τε τῇ ἰδίᾳ κληρονομίᾳ καὶ τῇ περιελθούσῃ αὐτῷ ἐξ ὑποκαταστάσεως, ὡς τῶν δύο μίᾳ λογιζόμενων· ἐνθα δὲ ἀπὸ προσουξήσεως, ἀπὸ τοῦ νόμου τὴν βοήθειαν ἔχει καὶ οὐδὲν ὑφίσταται πρόδικμα ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ κληρονομίᾳ κειροισμένη οὕση τῆς ἄλλης, ἥτοι τῆς μετὰ βάρους προσγενομένης αὐτῷ. ἡ εἶπε, ὁ δὴ καὶ βεβιασται, ὅτι τὸν ἐνα ἰδικῶς βαρῆσας ὁ τεστάτωρ ληγατοῖς ἐπήγαγεν· ἐκεῖνος οὐν δότω ταῦτα, ὡς γένηται μοι κληρονόμος. μὴ λάθῃ σε δὲ τὸ τέλος τοῦ λα'. θέματος τοῦ α'. κεφαλαίου. διέστικται γὰρ. [Sch. u. V. 408. sq.]

§. 14. Ἐὰν ἐξ ἐμοῦ μὲν μηδὲν ληγατευθῇ, ἀπὸ δὲ τοῦ συγκληρονόμου ὅλον τὸ μέρος αὐτοῦ, ἐν τῷ λόγῳ τοῦ φαλκιδίου ἐκάτερον μίγνυται.

§. 15. Ἐὰν μετὰ τὸ κληρονομηῆσαι τὸν συγκληρονόμον νύθετησῶμαι αὐτόν, ἢ γένωμαι αὐτοῦ κληρονόμος, ἰδιάζον ἐστὶ τὸ ἐκάτερον μέρος.

§. 16. Ἐὰν ἐτήσιόν σοι ληγάτον καταλειφθῇ, ἐπειδὴ πολλὰ καὶ αἰρετικά ἐστὶ, λαμβάνεις, διδούς μέντοι περὶ τοῦ περιττοῦ ἀσφάλειαν.

ἐὰν ἐτήσιόν σοι ληγάτον καταλειφθῇ] Κυρίλλου. Ἐπὶ ἀναλίῳ ληγάτῳ, ἐπεὶ πολλὰ εἰσὶ ληγάτα καὶ αἰρετικά, ἀσφάλεια δίδασθαι. [Sch. x. V. 409.]

r) Lege αὐτοῦ. rr) Adde εἰ post οὔτε.

cedant? Idem est, et cum principali testamento quibusdam sine conditione, quibusdam sub conditione legatur¹⁸): si enim heres extra iudicium pure legata solvere velit, cautionem accipiat.

17) cautionem] Cautio de Falcidia per fideiussores praestatur, ut dig. 31. et tit. 3. dig. 3. Et tutores, qui cautionem non exegerunt, substitutis tutelae iudicio tenentur, ut dig. 84.

18) quibusdam sub conditione legatur] Quemadmodum autem fiat computatio Falcidiae locum habentibus legatis sub conditione relictis, traditum est in fine dig. 45.

Quod iure substitutionis¹⁹) ad heredem partiarium pervenit, proficit legatariis. Is enim similis est heredi ex parte pure, et ex parte sub conditione instituto. Quae vero ab eo legata sunt, si omiserit hereditatem, non augentur²⁰), si nominatim ab eo legata sint, non si ita: quisquis mihi heres erit.

19) quod iure substitutionis] Cyrilli. Si coheredi substitutus sim, et portionem ille suam omiserit, auget legata a me relicta: nec vero mea portio legata ab illo relicta auget, si modo substitutus ei non sim, sed portio eius mihi accreverit: sicut nec si coheredem meum arrogavero, vel ei heres extitero.

20) non augentur] Hoc thema et praecedens contraria esse videntur. Illud enim, si ad eum, qui legatis oneratus non est, hereditas pervenerit, legata onerati ex omissione hereditatis non augeri ait: hoc autem, partem quoque eius, qui oneratus est, confundi, et unam Falcidiam tractari. Et haec themata quodammodo sibi contraria sunt. Scias vero, cum ex substitutione pars onerati ad non oneratum pervenit, commisceri utramque partem, unamque peti Falcidiam: cum vero ex iure accrescendi, cui locus est, cum unus ex heredibus portionem suam repudiavit, et alter, qui substitutus non est, sed coheres tantum, eam admisit, non confundi Falcidiam, et ita praestari legata, perinde ac si oneratus heres extitisset. Sed neque hoc te lateat, ius accrescendi semper minus esse substitutione. Ratio autem, cur alias Falcidia confundatur, alias vero non confundatur, haec est, quoniam, ubi unus ex heredibus substitutus est, ex voluntate testatoris succedens merito confusionem patitur portionis suae et eius, quae ad eum ex substitutione pervenit, cum utraque pro una habeatur: cum vero iure accrescendi ex lege beneficium habet, neque ullum in hereditaria sua parte praedictum patitur, cum sit ab altera separata, sive ab ea, quae cum onere ei obvenit. Vel dicas, eum ad legatorum praestationem compelli, quia testator unum nominatim legatis onerans subiecit: Ille igitur legata dato, qui mihi heres fuerit. Ne vero te lateat finis them. 11. cap. 1. Distinctione enim utitur.

Si a me nihil legatum sit, a coherede vero tota eius portio, in ratione Falcidiae utraque pars commiscetur.

Si post aditam a coherede hereditatem eum arrogavero, aut heres ei extitero, utriusque portio separatur.

Si annum tibi legatum relictum sit²¹), quia multa et conditionalia sunt, accipis, de eo, quod plus est, cautionem praestans.

21) si annum tibi legatum relictum sit] Cyrilli. In annuo legato, quia multa et conditionalia legata sunt, cautio praestetur.

Τὰ κεχρεωστημένα τῇ κληρονομίᾳ φυσικῶς καὶ ἀπαιτεῖσθαι μὲν μὴ δυνάμενα, καταβαλλόμενα δὲ μὴ ἀναλαμβάνόμενα, ἔξ ἀποτελέσματος ἢ αὐξοῦσιν ἢ οὐκ αὐξοῦσι τὴν κληρονομίαν· δικαίω γὰρ κληρονομίας λαμβάνονται· ὅθεν καὶ καταφέρονται εἰς τὰς ἀποκαταστάσεις.

τὰ κεχρεωστημένα τῇ κληρονομίᾳ φυσικῶς] Κυρίλλου. Ποῖα γὰρ ἐστὶ φυσικὰ χρεῖα ἢ φυσικαὶ ἰσογαί, μανθῶνεις βιβ. μδ. tit. ζ. διγ. ι. καὶ βιβλίω μς. tit. α. διγ. ις. καὶ βιβ. ν. tit. ιζ. διγ. πδ. [Sch. γ. V. 409.]

Κυρίλλου. Τὸ φυσικὸν χρεὸς αὐξεῖ τὴν οὐσίαν, εἰ καταβληθῆ ἢ καὶ ὁ κληρονόμος ἐχρεώσται τῷ τεστάτῳ. [Sch. γ. V. 409.]

Καὶ ὑπερ ὃ κληρονόμος χρεώσται τῷ διαθεμένῳ, ἐν τῇ κληρονομίᾳ ψηφίζεται, εἰ καὶ ἀπώλετο τῇ συγχύσει.

καὶ ὅπερ ὃ κληρονόμος χρεώσται τῷ διαθεμένῳ] Ὅτε γὰρ ὁ δανειστὴς κληρονομεῖ τοῦ χρεώστου, ἥτις δοκεῖ εἶναι ἡ κληρονομία, ὡς περ εὑπορωτέρα, ὅτε ὁ χρεώστης κληρονομήσῃ τοῦ δανειστοῦ, ὡς βιβ. κ. tit. β. διγ. μα. ἀναγνωθὶ καὶ τὸ ιβ. διγ. τοῦτου τοῦ τίτλου καὶ βιβ. δ. τοῦ κώδικος tit. ις. διατάξει α. ε. καὶ βιβ. ε. τοῦ κώδικος tit. α. διατ. κβ. [Sch. ζ. V. 409.]

Τὰ εἰς ταφὴν δαπανώμενα ὡς χρεὸς ὑπεξαίρουσιν, οὐ μὴν τὰ εἰς ποιήσιν μνημείου· ταῦτα γὰρ καὶ ὑπόκεινται τῷ φαλκιδίῳ.

οὐ μὴν τὰ εἰς ποιήσιν μνημείου] Τὸ εἰς κτίσμα μνημείου δαπανηθὲν, εἰ καὶ κελεύσει τοῦ τεστάτῳ, οὐ μειοῖ τὴν οὐσίαν. εἰ δὲ χρήματα ληγατευθῆ ἔσ' ὃ μνημα κτισθῆναι, μειοῦται φαλκιδίῳ, καὶ μὴδὲ δαπανᾶσθαι εἰ μὴ ὅσον ἀρκεῖ εἰς συμμετρον κτίσμα. ποῖα δαπάνη τῷ ὀνόματι τῆς ταφῆς περιέχεται, ἔγνωσ βιβλίω ια. tit. ζ. διγ. ιδ. καὶ λς. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὑπεξαίρουμένα, ὅσον ἐλευθερία καὶ τὰ εἰς ποιήσιν διαθήκης καὶ ἰβέντου ὡ) καὶ πᾶσα ἕτερα εὐλόγος, ὡς βιβ. ε. tit. β. διγ. η. σημειώσαι, ὅτι ἐὰν μέρος κληρονομίας ληγατευθῆ, οὐχ ὑπεξαίρουται ἡ τιμὴ τῶν ἐλευθερωθέντων, οὔτε ἡ δαπάνη τῆς κηδείας. ὁ δαπανῶν εἰς ταφὴν τῷ τελευτήσαντι καὶ οὐ τῷ κληρονόμῳ δοκεῖ συναλλάττειν, ὡς βιβ. ια. tit. ζ. διγ. α. ἀναγνωθὶ τίτλου α. διγ. μ. τὸ τέλος, καὶ διγ. κς. τοῦ αὐτοῦ τίτλου. εἰρηται βιβλίω λ. διγ. ριγ. ὅτι*) ἡ περὶ τὴν πολυτέλειαν δαπάνη τῆς ταφῆς γνώμη τοῦ διαθεμένου οὐκ ἐρρωται. [Sch. α. V. 410.]

β. Μαρκελ. Καὶ ὅστις ληγατευθῶσιν, οὐ συγχωρεῖται δαπανᾶν πλέον τοῦ συμμετροῦ μνημείου.

γ. Παύλου. Ἐὰν τὴν ὑπορον κληρονομίαν καλῶς πωλήσῃ ὁ κληρονόμος, καὶ δυνηθῆ τμήμα λαβεῖν, οὐκ ὠφελούνται οἱ ληγατάριοι· ὡς περ οὔτε ἐὰν διαλυσόμενος ἐπὶ μερικῇ καταβολῇ πρὸς τοὺς δανειστὰς μείνη ἔχων τινὰ τῆς κληρονομίας· οὐ γὰρ ἐκ τῆς κληρονομίας, ἀλλ' ἐξ οὐκείας σπουδῆς ἔσχεν. εἰ δὲ τὰ πολλοῦ ἄξια ὀλίγος πωλήσει, οὐ βλέπτει τοὺς ληγαταρίους.

ἐὰν τὴν ὑπορον κληρονομίαν] Κυρίλλου. Ἐὰν ὁ κληρονόμος καλῶς πωλήσῃ τὴν ὑπορον κληρονομίαν, ἢ κακῶς τὴν ὑπορον, ἢ κακῶς διοικήσῃ τὸν κλῆρον καὶ κέρδος σχῆ, ἢ κατὰ δούλυσιν χρεῖα ὑποκόψῃ, οὐδὲν πρὸς τοὺς ληγαταρίους. [Sch. β. V. 410.]

Quae naturaliter hereditati debentur²²), et peti L. 1. §. 17. quidem non possunt, soluta vero non repetuntur, ex D. XXXV. eventu vel augment, vel non augment hereditatem: iure enim hereditario capiuntur: unde et in restitutiones deducuntur.

22) quae naturaliter hereditati debentur] Cyrilli. Nam quatenam sint naturalia debita vel naturales obligationes, discis lib. 44. tit. 7. dig. 10. et lib. 46. tit. 1. dig. 16. et lib. 50. tit. 17. dig. 84.

Cyrilli. Naturale debitum patrimonium auget, si solutum sit: et quod heres testatori debebat.

Et quod heres debet testatori²³), in hereditate §. 18. computatur, quamvis confusione extinctum sit.

23) et quod heres debet testatori] Cum enim creditor debitori heres existit, minor videtur esse hereditas, sicut locupletior, cum debitor creditori heres extiterit, ut lib. 21. tit. 2. dig. 41. Lege et dig. 12. huius tituli, et lib. 4. Codicis, tit. 16. const. 1. 6. et lib. 6. Codicis, tit. 1. const. 22.

Quae in funus impenduntur, ut aes alienum deducuntur, nec vero quae in extructionem monumenti²⁴): haec enim Falcidiae subiacent.

24) nec vero quae in extructionem monumenti] Quod in extructionem monumenti erogatum est, etiamsi iussu testatoris, patrimonium non minuit. Si vero pecunia ad faciendum monumentum legata sit, minuitur Falcidia, neque amplius impendatur, quam quod sufficiat ad modicam aedificationem. Quinam sumtus sepulturae nomine contineantur, didicisti lib. 11. tit. 7. dig. 14. et 37. Sunt et alia multa, quae excipiuntur, puta libertates, et quae ad confectionem testamenti et inventarii expensa sunt, et quaevis alia iusta impensa, ut lib. 5. tit. 2. dig. 8. Nota, si pars hereditatis legata sit, non deduci pretium manumissorum, neque impensam funeris. Qui in funus impensam facit, cum defuncto contrahere videtur, non cum herede, ut lib. 11. tit. 7. dig. 1. Lege tit. 1. dig. 40. finem, et dig. 26. eiusdem tituli. Dictum est lib. 30. dig. 113. voluntatem testatoris de sumtuosa funeris impensa non valere.

II. Marcel. Et ei, cui legata sunt, non conceditur amplius impendere, quam quod sufficit ad modicum monumentum. D. cod.

III. Pauli. Si hereditatem, quae solvendo non est¹), heres bene vendiderit, et pretium consequi potuerit, legatariis hoc non prodest: sicut nec si transactione cum creditoribus de parte tantum solvenda inita quaedam ex hereditate retinuerit: non enim ex hereditate, sed ex sua industria habuit. Si vero res maiore pretio dignas viliore distraxerit, non nocet legatariis. L. 3. pr. §. 1. D. cod.

1) si hereditatem, quae solvendo non est] Cyrilli. Si heres hereditatem, quae solvendo non est, bene vendiderit, aut male eam, quae solvendo est, vel bene hereditatem administraverit, et lucrum habuerit, vel transactionis ope debita minuerit, hoc nihil ad legatarios.

*) Malim καὶ ὁ ὁ κληρονόμος. t) L. 1. §. 19. L. 2. D. h. t. leguntur in Syn. p. 373. ubi efficiunt cap. 2. huius Basil. tituli, et apud Harm. V. 9. §. 24. Syn. hoc scholium subicit, quod in Basilicis desideratur: ὁ δανειζων εἰς ἔξοδον ταφῆς τῷ διαθεμένῳ δοκεῖ συναλλάσσειν· καὶ διὰ τοῦτο χρεῖον (sic) τοῦ διαθεμένου ὑπεξαίρουσιν μετὰ τοῦτο γίνεται ὁ φαλκιδίος. Legendum videtur καὶ διὰ τοῦτο ὡς χρεὸς τοῦ διαθεμένου ὑπεξαίρουσιν καὶ μετὰ τοῦτο γίνεται λόγος τοῦ φαλκιδίου. Qui credit ad exitum funeris, cum defuncto contrahere videtur: ideoque ut aes alienum defuncti haec deducuntur, eoque deducto Falcidiae ratio habetur. u) Harm. δαπανήματα. v) Syn. et Harm. ὑπόκειται. w) Malim ἰβένταριοι. x) Sequentia sic constituenda videtur: ὅτι ἡ περὶ τὴν πολυτέλειαν δαπάνη τῆς ταφῆς γνώμη τοῦ διαθεμένου οὐκ ἐρρωται. Sic etiam verti. y) Harm addit τοῦ ante μνημείου.

L. 3. §. 2. ¹ Ἐὰν πόλει ληγατευθῆ ἑτήσιον καὶ λόγος τοῦ
D. XXXV. φαλκιδίου γένηται, τοσοῦτον ποσὸν δοκεῖ ληγατευ-
2. σθαι, ὅσον διὰ τῶν ἀπὸ τρίτου ἑκατοστῆς τόκων
συνάγει τὸ ληγατευθὲν κεφάλαιον.

Ἐὰν πόλει ληγατευθῆ ἑτήσιον] Ἐἰ πόλει ἀνάλια
ι. νομίματα καταλειφθῆ, εἰς κέ. ἔτη διατιμᾶται. Δωροθέου
καὶ Ἰωάννου. Τουτέστι τοσαύτην ποσότητα²⁾ δοκεῖ ληγατευ-
θῆναι, ὅση εἰ ἐληγατευθῆ, ἡδύνατο ἐφ' ἑνα ἐνιαυτὸν συναγα-
γεῖν τόκον ἀπὸ τρίτου ἑκατοστῆς ἀνάλογον τῇ ληγατευθείσῃ
τοῦ ἀναλλοῦ ποσότητι· οἷον ἐληγατευθῆ ἀνάλια δέκα νομί-
ματα· δοκεῖ σὺ νομίματα ληγατευθῆναι· τόκος γὰρ ἀπὸ
τρίτου ἑκατοστῆς τῆς ποσότητος τὰ δέκα νομίματα. εἰ δὲ
ἐληγατευθῆ κ. νομίματα ἀνάλια, φ. νομίματα δοκεῖ ληγα-
τευθῆναι· τόκος γὰρ ἀπὸ τρίτου ἑκατοστῆς τῶν φ. νομίμα-
των τὰ κ. νομίματα. ἀνάγνωθι διγ. ξη. [Sch. c. V. 410.]

L. 4. δ'. Παπινανῶ. Ἐὰν ὁ χρεωστῶν μοι ὑπὸ αἴρεσιν
D. cod. ληγάτον γράψῃ με κληρονόμον, καὶ ἐξέλθῃ μετὰ
ταῦτα ἢ αἴρεσις, οὐ λογίζεται μοι τοῦτο τὸ πρᾶγμα
εἰς φαλκιδίον.

Ἐὰν ὁ χρεωστῶν μοι — ληγάτον] Κυρίλλου. Ἐὰν
αἰρετικὸν ληγάτον ἐχρεώσῃ ὁ τεστατωρ τῷ κληρονόμῳ, καὶ
μετὰ τοῦτο ἐκβῆ ἢ αἴρεσις, ὑπεξαίρεται. [Sch. d. V. 410.]

οὐ λογίζεται — εἰς φαλκιδίον] Ἐἰ μὴ ὅπως ὁ
διαθέμενος ἐξέπειν, ὡς διγ. ιβ'. ἀνάγνωθι τὸ ἐξῆς καὶ τοῦ
α'. διγέστου θέμα η'. [Sch. e. V. 410.]

L. 5. ε'. Ὅπερ ἐξ ἐπαγγελίας ἀνάγκην εἶχον τῇ πόλει
D. cod. δοῦναι, ἐὰν ληγατεύσω αὐτῇ, οὐκ ἔχει χώραν ὁ φαλ-
κιδίος, οὔτε ληγάτον δίδεται παρ' αὐτῆς, ἐπειδὴ οὐκ
ἔρρωται τὸ ληγάτον. εἰ δὲ ὑπὸ ἡμέραν ἢ ὑπὸ αἴ-
ρεσιν ἦν τὸ χρεός, ἔρρωται τὸ ληγάτον, καὶ οὐ μόνον
ἐπὶ τῷ κέρδει, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ τῷ ποσῷ. κἂν ἐν ζωῇ
μου ἐπιστῇ ἢ ἡμέρα, ἢ ἐξέλθῃ ἢ αἴρεσις, οὐκ ἀκν-
ρωταῖ τὸ ληγάτον ἀπαξ ἀρμόσαν. εἰ δὲ πλὴν λη-
γατεύσω, χώρα ἐπὶ τῷ περιττῷ τῷ φαλκιδίῳ.

Ὅπερ ἐξ ἐπαγγελίας] Κυρίλλου. Ἡ πόλις καὶ τὰ ἐξ
ἐπαγγελίας ἀπαιτεῖ. διὸ εἰ ταῦτα ληγατευθῆ αὐτῇ, οὐκ ὑπό-
κειται φαλκιδίῳ, εἰ μὴ ἔχει τι περιττόν. οὔτε φειδομίσσω
καλῶς βαρεῖται. εἰ δὲ ἐπαρουσίασμον ἔχει τὸ ληγάτον, οὐ
τὸ διαφέρει μόνον, ἀλλὰ τὸ πᾶν ὡς ληγάτον ἀπαιτεῖται.
[Sch. f. V. 411.]

ἐπειδὴ οὐκ ἔρρωται τὸ ληγάτον] Καλοκύριου. Τὸ
οὐκ ἔρρωται διχῶς νοσητέον. ἢ γὰρ, οὐκ ἔρρωται, εἶπεν, τὸ
φειδομίσσω, ὁ παρὰ τῆς πόλεως δοθῆναι τῷ τεστατωρὶ
ἔδοξεν, ἢ τὸ καταλειφθὲν αὐτῇ ληγάτον παρ' ἐκείνου οὐκ ἔρ-
ρωται. οὐκ ἔρρωται δὲ, ὅσον πρὸς τὸ ὀνομασθῆναι καὶ λογι-
σθῆναι ληγάτον, ἐπεὶ ὡς ἐξ ἐπαγγελίας αὐτῇ χρεωτονημένον.
ἔρρωται πρὸς γε τὴν καταβολὴν αὐτοῦ. τοῦτο κατεῖνε συμ-
περαίνεται, ὅτι δηλαδὴ μηδὲν παρὰ τῆς πόλεως ὑπὲρ φειδο-
μίσσω κεχρηώσθηται. [Sch. g. V. 411.]

Πότε δὲ ἐξ ἐπαγγελίας γνωμένης πρὸς πόλιν ἐρέγεται, καὶ
πότε οὐ, διδάσκει σε τὸ ιθ'. διγ. τοῦ ε'. τιτ. τοῦ λθ'. βιβλίον,
καὶ βιβλίον ν'. τιτ. ιβ'. ἐν τοῖς τοῦ τίτλου διγέστοις καὶ μά-
λιστα α'. καὶ δ'. [Sch. g. V. 411.]

κἂν ἐν ζωῇ μου] Κἂν ζῶντος τοῦ τεστατωρὸς ἔλθῃ ἢ
ἡμέρα ἢ ἐκβῆ ἢ αἴρεσις, ἀνάγνωθι βιβ. β'. τῶν Ἰουστ. τιτ. κ'.
κεφαλ. κγ'. ἐνθα φησὶν· ἐρρωθῆ γὰρ ὁ νομικὸς ἀκρωτὸν τε-
στατωρὸς βούλησιν, ἢ ἀπαξ ἐκώρωσεν. ἐναντίον δὲ βιβ. λα'.
διγ. πβ'. θέμα α'. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐκεῖ παραγεγραμμένα.
καὶ οὐ μειοῦται τὸ τοιοῦτον ληγάτον φαλκιδίῳ, ὡς φησι τὸ
κη. κεφάλαιον τοῦ α'. τιτ. βιβ. λ'. φειδομίσσω δὲ βαρεῖ-
σθαι δύναται. [Sch. h. V. 411.]

L. 6. ε'. Οὐενουλ. Ὁ ἀνὴρ γινόμενος τῇ γυναικὶ κλη-
D. cod. ρονόμος, καὶ δαπανῶν εἰς τὴν ταφήν αὐτῆς, οὐ δοκεῖ

Si civitati annum legatum relictum sit²⁾, et
ratio Falcidia habitata sit, tantum videtur esse lega-
tum, quantum ad usuras trientes sors legata col-
ligit.

2) si civitati annum legatum relictum sit]
Si civitati in annos singulos decem aurei relictis sint,
in XXV. annos aestimatur. Dorothei et Iohannis. Hoc
est, tanta quantitas legata videtur, quae si legata esset,
uno anno colligere posset tertiam partem usurae cen-
tesimae congruentem quantitati annui legati: verbi gra-
tia, annui decem aurei legati sunt: ducenti quinquaginta
videntur legati: trientes enim usurae ex ea quan-
titate sunt decem aurei. Si vero annui viginti aurei
legati sint, quingenti videntur legati: trientes enim
usurae quingentorum aureorum sunt viginti aurei. Lege
dig. 68.

IV. Papiniani. Si is, qui legatum mihi sub con-
ditione debebat¹⁾, heredem me scripserit, ac postea
conditio extiterit, non imputatur haec res mihi in
Falcidiam²⁾.

1) si is, qui legatum mihi — debebat] Cy-
rilli. Si testator legatum conditionale heredi debebat,
ac postea conditio extiterit, deducitur.

2) non imputatur — in Falcidiam] Nisi tes-
tator id nominatim expresserit, ut dig. 12. Lege dig.
sequens et dig. 1. them. 8.

V. Quod ex pollicitatione¹⁾ civitati praestare ne-
cesse habebam, si ei legaverim, Falcidia locum non
habet, neque legatum ab ea relinquitur, quia legatum
non valet²⁾. Quodsi in diem aut sub conditione
deberetur, valet legatum, non tantum lucri, sed to-
tius quantitatis ratione. Etsi me vivo³⁾ dies venerit,
aut conditio extiterit, non irritum fit legatum, quod
semel competiit. Si vero amplius legavero, in super-
fluo locus est Falcidiae.

1) quod ex pollicitatione] Cyrilli. Civitas et
ea, quae ex pollicitatione debentur, petit. Ideo, si haec
ei legata fuerint, Falcidiae non subiacent, nisi quid
superfluum habeant. Neque fideicommissum recte on-
eratur. Si vero legatum commodum repraesentationis
contineat, non solum id, quod interest, sed solidum ut
legatum petitur.

2) quia legatum non valet] Calocyri. Quod
dicitur, non valet, bifariam intelligendum est. Vel enim
non valere dixit fideicommissum, quod a civitate dari
testatori placuit, vel legatum ipsi ab eo relictum non
valet. Non valet autem, quatenus legatum dicitur et
esse creditur, quoniam ex pollicitatione ei debebatur.
Sed valet quantum ad solutionem eius. Hoc et illud
concluditur, scilicet nihil a civitate fideicommissi no-
mine deberi.

Quando vero ex pollicitatione civitati facta teneatur,
vel non, docet te dig. 19. tit. 5. lib. 39. et lib. 50. tit. 12.
in digestis tituli, et maxime primo et quarto.

3) etsi me vivo] Etiamsi vivo testatore dies ve-
nerit, aut conditio extiterit. Lege lib. 2. Institut. tit. 20.
cap. 23. ubi ait: Erubescit enim Iureconsultus infirmare
testatoris voluntatem, quam semel confirmavit. Con-
trarium autem est lib. 31. dig. 82. them. 1. et lege ibi
adnotata. Et eiusmodi legatum Falcidia non minuitur,
ut ait cap. 28. tit. 1. lib. 30. Fideicommissum autem
onerari potest.

VI. Venuleii. Vir, qui uxori heres existit¹⁾, et
in funus eius impendit²⁾, non videtur totum quasi

2) Lege τοσαύτη ποσότης, αὐτὸ τοσαύτην ποσότητα δοκεῖ ληγατεύσαι.

τὸ πᾶν ὡς κληρονόμος δαπανᾶν, ἀλλὰ τὸ μετὰ τὴν ἐπιξαιρῆσιν ἐκείνου, ὅπερ ἠναγκάζεται δαπανᾶν διὰ τὸ κέρδος τῆς προικός.

ὁ ἀνὴρ γινόμενος τῆ γυναικὶ κληρονόμος] Κυρίλλου^{α)}. Ὁ τὴν γαμετήν κληρονόμῳ ἐκ τῆς προικός καὶ τῆς κληρονομίας διατίθεται αὐτῆν. [Sch. k. V. 411.]

καὶ δαπανῶν εἰς ταφὴν αὐτῆς] Πότε δαπανᾷ ὁ ἀνὴρ καὶ πῶς, ἐγγὺς βιβλ. ια'. τι. ζ'. ἀπὸ τοῦ ις'. διγέστω εἰς τοῦ λα'. [Sch. l. V. 411.]

ζ. Παισιαν. Χώραν λαμβάνοντος τοῦ φαλκιδίου ἢ ληγατευθείσα δουλεία δίδεται μὲν εἰς ὀλόκληρον· ἀδιάρητος γὰρ ἐστίν· οὐ πρότερον δέ, εἰ μὴ τοῦ περιτοῦ παρῶσχη τὴν ἀποτίμησιν ὁ ληγατάριος.

χώραν λαμβάνοντος τοῦ φαλκιδίου] Κυρίλλου. Ἴδ' ἐπὶ ληγάτου δουλείας χώραν λάβη ὁ φαλκιδίος, ἢ ἀποτίμησις προσφερέσθω τῷ κληρονόμῳ, ἐπειδὴ δουλεία οὐ διαίρειται. ὁμοίως βιβλ. λ'. διγ. σς'. εἰ δὲ μὴ δίδωσιν, ἐπιβάλλεται πυραγοφῆ, ὡς βιβλ. μδ'. τι. δ'. διγ. ε'. θεμ. β'. [Sch. m. V. 411.]

η'. Αὐτός^{β)}. Ἐὰν ὁ εἰς τῶν κληρονόμων ἀξιωθῆ δούλιαι τὸ χρέος, αὐτὸς μόνος ἐπ' αὐτῷ κέρχεται τῷ φαλκιδίῳ.

ἐὰν ὁ εἰς τῶν κληρονόμων] Κυρίλλου. Εἰς τῶν κληρονόμων ἀξιωθῆς πληρώσει τοὺς δανειστὰς μόνος ἐπιξαιρῆται χρεῖα. ἀνάγνωθι βιβλ. λ'. διγέστω ξδ'. θεματι β'. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα. [Sch. n. V. 411.]

θ'. Αὐτός^{γ)}. Οἱ^{δ)} ἐν τῇ τελευτῇ τοῦ διαθεμένου πέπειροι^{ε)} ὄντες καρποὶ μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ^{ς)} λαμβανόμενοι αὐξοῦσι τὴν κληρονομίαν· ποιοῦσι γὰρ τὸν ἀγρὸν τιμιώτερον. ἐπι^{ς)} δὲ τῆς ἐγκύου δούλης οὐδεμίᾳ διμισίξει χρώμεθα· ὁ γὰρ μήπω τεχθεὶς οὐδὲ^{η)} λέγεται ἄνθρωπος.^{ι)}

αὐξοῦσι τὴν κληρονομίαν] Τὸ οὖν εἰρημίον ἐν τῷ φαλκιδίῳ τῶν Ἰουστινιανῶν, ὅτι οἱ καρποὶ οὐ ψηφίζονται τῷ λόγῳ τοῦ φαλκιδίου, ὅτε μὴ πεπείρους εἴασιν αὐτοὺς ὁ τεστάτωρ, καὶ ὅτε μὴ ὑπὸ αἰρεσίν ἐστὶ τὸ ληγάτον, ὡς διγ. ιε'. θεματι^{κ)} ζ'. καὶ διγέστω λ'. φησὶν, ὅτι ἡ μετὰ τελευτὴν τοῦ διαθεμένου αὐξήσις ἢ μείωσις τῆς κληρονομίας οὐκ ἀφελῆται τὸν κληρονόμον, οὔτε βλάπτει ἐν τῷ λόγῳ τοῦ φαλκιδίου. [Sch. o. V. 412.]

ποιοῦσι γὰρ τὸν ἀγρὸν τιμιώτερον] Ἰσχύος εἰρηται, τὸν ἀγρὸν διὰ τὸν καρπὸν γίνεσθαι τιμιώτερον. εἰρηται γὰρ βιβλ. ζ'. τι. α'. διγ. μδ'. ὅτι οἱ ἠρτημένοι καρποὶ μέρος ἐστὶ τοῦ ἀγροῦ, ὡς βιβλ. ιθ'. τι. α'. διγ. μ'. λέγεται δὲ καὶ βιβλ. μβ'. τι. η'. διγ. ὑστέρω, ὅτι ἐν πράγματι ἐστὶν ὁ ἀγρὸς καὶ οἱ καρποὶ αὐτοῦ, ὡςπερ τὸ ἔδαφος καὶ τὸ ἐπιειμένον αὐτῷ οἴκημα. [Sch. p. V. 412.]

οὐδὲ λέγεται ἄνθρωπος] Περὶ τούτου ἀνάγνωθι βιβλ. α'. τι. ε'. διγ. ζ'. κς'. καὶ τὰ ἐκεῖ παραγεγραμμένα. μέρος ἐστὶ τῆς μητρός, ὡς βιβλ. κς'. τι. δ'. διγ. α'. θεματι β'. ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. λς'. τι. α'. διγ. κβ'. μεθ' ὃ δὲ τεχθῆ, λογίζεται αὐτῷ εἰς φαλκιδίον, ὡς διγέστω κδ'. [Sch. q. V. 412.]

ι'. Ἐὰν ληγατεύσω παρὰ σοῦ ὑπὲρ τὸ ὀκταοῦγιον, καὶ ὑποκαταστήσω σε τῷ ἀποκλήρῳ μου ἀνήθῳ, καὶ γένη αὐτοῦ κληρονόμος, οὐκ ὠφελούνται ἐκ τούτου οἱ ληγατάριοι.

α) Hoc scholium lit. k. a Fabroto notatum est, quamvis praesigenda fuisset lit. i. β) Lege δ αὐτός. γ) Lege δ αὐτός. δ) L. 9. D. h. t. legitur in Syn. p. 373. ε) Syn. πῆρηροι (sic). ς) αὐτοῦ deest in Syn. ζ) Lego ἐπὶ cum Syn. pro ei, quod habet Fabr. Sic etiam Fabrotus in versione: In ancilla vero praegnantate. η) Syn. οὐ pro οὐδὲ. θ) Huic capiti Syn. l. l. duo scholia subiicit. Primum hoc est: ἄλλως γὰρ ἀποτιμάται ὁ ἀγρὸς μετὰ τῶν πεπεύρων καρπῶν, καὶ ἄλλως ἀνευ καρπῶν· καὶ ἐπὶ πλείονος ἀποτιμάται, αὐξεται καὶ ἡ περιουσία, καὶ γίνεται καὶ πλείων ὁ φαλκιδίος τῆς μελλοῦσας περιουσίας. εἰ δὲ δούλη ἐγκυος κατελήφθη, ἐπὶ οὐκ αὐξεται ἢ ταύτης τιμῆ, οὐδὲ ἡ περιουσία αὐξεται. Nam aliter aestimatur fundus cum maturis fructibus, aliter sine fructibus. Et quoniam pluris aestimatur, patrimonium quoque augetur, et maiore patrimonio Falcidia quoque sit amplior. At si praegnant ancilla relicta sit, quandoquidem non augetur eius pretium, nec patrimonium augetur. Alterum hoc est: Κυρίλλος. Οἱ καρποὶ, οὓς ἤρε πεπεύρους ὁ κληρονόμος, αὐξοῦσι τὸν κληρὸν ἐν τῷ φαλκιδίῳ, οὐ μὴν τὸ ἐν γαστρὶ τῆς δούλης. τὸ γὰρ μήπω τεχθῆν οὐ νομίζεται ἄνθρωπος. Cyrillus. Fructus, quos heres maturus percipit, auget hereditatem in Falcidia, non etiam quod ancilla gerit utero. Nam quod nondum editum est, pro homine non habetur. κ) Fabr. θεματις, haud dubie vitio typhetae.

heres impendere, sed deducto eo, quod impendere cogebatur propter lucrum dotis.

1) vir, qui uxori heres existit] Cyrilli. Qui uxori heres existit, ex dote et hereditate eam sepeliat.

2) et in funus eius impendit] Quando maritus impendat, et quomodo, cognovisti lib. 11. tit. 7. a digesto 16. usque ad 31.

VII. Papinian. Cum locum Falcidia habet¹⁾, legata servitus praestatur quidem in solidum: individa enim est: non prius autem, quam si superflui aestimationem legatarius praestiterit.

L. 7. D. XXXV. 2.

1) cum locum Falcidia habet] Cyrilli. Si in legato servitutis Falcidia locum habeat, aestimatio offeratur heredi, quia servitus non dividitur. Similiter lib. 30. dig. 76. Si vero non praestet, exceptione repellitur, ut lib. 44. tit. 4. dig. 5. them. 2.

VIII. Idem. Si unus ex heredibus¹⁾ rogatus sit, aes alienum solvere, ipse solus in eo Falcidia utitur.

L. 8. D. eod.

1) si unus ex heredibus] Cyrilli. Unus ex heredibus rogatus satisfacere creditoribus solus aes alienum deducit. Lege lib. 30. dig. 69. them. 2. et ad illud adnotata.

IX. Idem. Fructus maturi mortis testatoris tempore post mortem eius percepti augent hereditatem¹⁾: reddunt enim fundum pretiosorem²⁾. In ancilla vero praegnantate nulla distinctione utimur: qui enim nondum editus est, ne homo quidem dicitur³⁾.

L. 9. D. eod.

1) augent hereditatem] Quod igitur dictum est in Institut. tit. de Falcidia, fructus rationi Falcidiae non imputari, cum testator eos immaturos reliquit, et cum purum est legatum, ut dig. 15. them. 7. et dig. 30. ideo dicitur, quia augmentum vel deminutio hereditatis post mortem testatoris contingens non prodest heredi, nec nocet in ratione Falcidiae.

2) reddunt enim fundum pretiosorem] Merito dictum est, fundum propter fructus fieri pretiosorem. Dictum enim est lib. 6. tit. 1. dig. 44. fructus pendentes partem fundi esse, ut lib. 19. tit. 1. dig. 40. Libro autem 42. tit. 8. dig. ult. dicitur, unam rem esse fundum et fructus eius, sicut solum et aedificium ei impositum.

3) ne homo quidem dicitur] De eo lege lib. 1. tit. 5. dig. 7. 26. et ibi adnotata. Est pars matris, ut lib. 25. tit. 4. dig. 1. them. 2. Lege et lib. 36. tit. 1. dig. 22. Postquam vero editus fuerit, in Falcidiam ei imputatur, ut dig. 24.

X. Si a te legavero supra bessem, et te filio meo impuberi exheredato substituero¹⁾, eique heres extiteris, ex eo commodum non habent legatarii.

L. 10. D. eod.

καὶ ὑποκαταστήσω σε] Κυρίλλου. Ἐὶ ὁ κληρονόμος ὑποκαταστή τῷ ἐξηρεδιάτῳ παιδί, οὐκ αὐξεί τὰ ληγάτα ἢ οἷα τοῦ παιδός. ἀνάγνωθι τοῦ ἐξῆς διγέστου θέμα ζ'. καὶ τελευταῖον, καὶ τὸ ια'. τοῦ α'. διγέστου. [Sch. r. V. 412.]

L. 11. pr. ια'. Αὐτός¹⁾. Τὰ δευδῆποτε ὑπὸ τοῦ κληρονόμου
D. XXXV. παρακρατούμενα λογίζονται αὐτῷ εἰς τὸν φαλκίδιον.
2.

τὰ δευδῆποτε ὑπὸ τοῦ κληρονόμου παρακρατούμενα] Τα ἐν παρακατασχέσει λογίζονται εἰς τὸ δ'. τῷ κληρονόμῳ· ἰούρε νερεδιταρῶ νοί, διὰ τὸ εἰρημένον διγ. οδ'. [Sch. s. V. 412.]

§. 1. Ἐάν ὁ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερωθεὶς ἀποθάνῃ, εἰ μὲν δευδῆποτε ἐξέλθῃ ἢ αἵρεσις, οὐ δοκεῖ ἢ τιμὴ αὐτοῦ εἶναι ἐν τῇ κληρονομίᾳ. τούναντιον δὲ εἰν ἀτονήσῃ, καὶ τσοῦτου διατιμάται, ὅσου ἄξιός ἦν ἐν τῷ τελευτῶν.

ἐάν ὁ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερωθεὶς ἀποθάνῃ] Κυρίλλου. Ἐὶ στατουλίβερ ἀποθάνῃ, εἰ μὲν ἐξέλθῃ ἢ αἵρεσις, τῇ κληρονομίᾳ ἀπόλλυται· εἰ δὲ ἀτονήσῃ, τῷ κληρονόμῳ ἀποτιμάται ὁ στατουλίβερ. [Sch. t. V. 412.]

οὐ δοκεῖ ἢ τιμὴ αὐτοῦ εἶναι ἐν τῇ κληρονομίᾳ] Αἱ γὰρ ἐλευθερίαι ὑπεξαίρουσιν, ὡς ἐπὶ τῆς δεινοφρικλοσο καὶ ἐπὶ τοῦ φαλκίδιον, ὡς Ἰνστιτουτων β'. τι. κβ'. καὶ βιβ. ε'. τι. β'. διγ. η'. ἀνάγνωθι καὶ τούτου τοῦ διγέστου θέμα β'. καὶ διγ. λβ'. λγ'. λδ'. λε'. καὶ νδ'. καὶ βιβ. ζ'. τοῦ κώδικος τι. δ'. διατάξει δ'. καὶ τι. λ'. διατ. κβ'. ἐπὶ δὲ τῶν πατρώων οὐχ ὑπεξαίρουσιν, ὡς βιβ. ζ'. τι. δ'. διατ. δ'. ἀνάγνωθι τὸ τέλος τοῦ η'. διγ. τοῦ λα'. βιβ. ἀνάγνωθι τούτου τοῦ διγέστου θέμα ε'. [Sch. u. V. 412.]

§. 2. Ἐάν ἀφαιρεθῇ παρὰ τοῦ κληρονόμου μέρος τῆς κληρονομίας, πρὸς τὸ μείναν ὑπόκειται τοῖς ληγάτοις.

ἐάν ἀφαιρεθῇ — μέρος τῆς κληρονομίας] Κυρίλλου. Ἐὶ μέρος κληρονομίας ἀφαιρεθῇ, πρὸς τὸ ὑπολειφθὲν δίδονται τὰ ληγάτα. τούτο νοίε κατὰ τὸ εἰρημένον βιβ. λς'. τι. γ'. διγέστῳ α'. θέματι ια'. ἀνάγνωθι τὸ ἐξῆς θέμα καὶ βιβ. λα'. διγ. οζ'. [Sch. x. V. 412.]

§. 3. Ἐάν τις εἰς τὸ ἥμισυ δημευθεὶς ἐκκαλέσῃται, καὶ μετὰ ταῦτα ἀποθάνῃ, εἴτα βεβαιωθῇ ἢ ψῆφος, τὰ ληγάτα κατὰ τὸ ἥμισυ δίδονται.

τὰ ληγάτα κατὰ τὸ ἥμισυ δίδονται] Κυρίλλου. Τὸ αὐτὸ κἂν ἐξορωθῇ τις μερικῶς δημευθεὶς καὶ ἐκκαλεσάμερος διάθῃται μετὰ θάνατον κατακριθεὶς. μανθάνεις δὲ, πότε καὶ μετὰ θάνατον τοῦ κατηγορηθέντος παραπέμπεται κατὰ κληρονόμων αὐτοῦ ἢ ζήτησις, βιβ. μη'. τι. β'. διγέστῳ κ'. καὶ βιβ. μθ'. τι. ιγ'. καὶ βιβ. θ'. τοῦ κώδικος τι. ζ'. καὶ ἀκολουθῶς τοῖς ἐν τῷ αὐτῷ τίτλῳ εἰρημένους τεθεμιστάται ἐνιαῦθα εἰς μόνον τὸ ἥμισυ δημευθεὶς ὁ τελευτήσας. [Sch. y. V. 412. sq.]

§. 4. Ἐάν ὁ ἐλευθερωθεὶς ἀποθάνῃ πρὸ ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας, τῷ μὲν κληρονόμῳ δοκεῖ τελευτῶν. ὅμως ἐπειδὴ, εἰ ἐξῆσεν, ἢ ἐλευθερωῦτο, οὐδέμιαν ἐπιδέχεται διατίμησιν. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν θανατικῆν νόσῳ συνεχομένων ἐν τῷ τελευτῶν τὸν διαθέμερον, καὶ ὕστερον ἀποθανόντων, ἢ ἐν τῇ αὐτῇ στήγῃ εὐρεθέντων, ὅτε ὁ διαθέμενος ἐφρονεύθῃ.

ἐάν ὁ ἐλευθερωθεὶς ἀποθάνῃ] Κυρίλλου. Ὁ ἐλευθερὸς τιμηθεὶς δούλος καὶ πρὸ ἀδίτινος ἀποθάνων καὶ ὁ ἐν ζωῇ τοῦ τεστατῶρος ἀπογνωσθεὶς καὶ²⁾ ὑπὸ τῶν αὐτῶν στήγῃ ὦν, ὅτε ὁ τεστατῶρ σφίζεται, τῇ κληρονομίᾳ ἀπόλλυται. [Sch. z. V. 413.]

ὅτε ὁ διαθέμενος ἐφρονεύθῃ] Ἀναγίνεται γὰρ, ὡς βιβ. κθ'. τι. ε'. ἀνάγνωθι τούτου τοῦ τίτλου διγ. λθ'. [Sch. a. V. 413.]

1) Lege ὁ αὐτός, sc. Papinianus, cuius nomen et praecedenti digesto praefigendum erat. 2) Huic scholio lit. x. Fabrotus praeiixit, quamvis praefigenda fuisset lit. v. 3) Adde ὁ ante ὑπὸ.

1) et te — substituero] Cyrilli. Si heres filio exheredato substitutus sit, patrimonium filii legata non auget. Lege sequentis digesti them. 6. et ultimum, et them. 11. dig. 1.

XI. Idem. Quae quaecumque ab herede retinentur¹⁾, imputantur ei in Falcidiam.

1) quae quaecumque ab herede retinentur] Retentiones heredi in quadrantem imputantur: iure hereditario intellige, propter id, quod dicitur dig. 74.

Si sub conditione manumissus decesserit²⁾, si quidem conditio quandoque extiterit, pretium eius in hereditate esse non videtur³⁾. Aliud autem est, si defecerit, et tanti aestimatur, quanti dignus fuerit, cum decederet.

2) si sub conditione manumissus decesserit] Cyrilli. Si statu liber decesserit, si quidem conditio extiterit, hereditati perit: si vero defecerit, heredi aestimatur statu liber.

3) pretium eius in hereditate esse non videtur] Libertates enim deducuntur, ut in querela inofficiosi et in Falcidia, ut Institut. lib. 2. tit. 22. et lib. 5. tit. 2. dig. 8. Lege et huius digesti thema 2. et dig. 32. 33. 34. 35. et 54. et lib. 6. Codicis, tit. 4. const. 4. et tit. 30. const. 22. In patronis autem non deducuntur, ut lib. 6. tit. 4. const. 4. Lege finem dig. 8. lib. 31. Lege huius digesti thema 5.

Si ablata sit heredi pars hereditatis⁴⁾, pro ea parte, quae ei mansit, legis tenetur.

4) si ablata sit — pars hereditatis] Cyrilli. Si pars hereditatis ablata sit, pro ea, quae relicta est, legata praestantur. Hoc intellige secundum id, quod dictum est lib. 36. tit. 3. dig. 1. them. 11. Lege sequens thema et lib. 31. dig. 77.

Si quis publicata dimidia bonorum parte provocaverit, et postea decesserit, deinde sententia confirmata fuerit, legata pro parte dimidia praestantur⁵⁾.

5) legata pro parte dimidia praestantur] Cyrilli. Idem est, et si quis relegatus fuerit, parte bonorum publicata, et appellacione interposita testamentum fecerit, et post mortem condemnatus fuerit. Discis autem, quando et post mortem accusati quaestio adversus heredes eius transmittatur, lib. 48. tit. 2. dig. 20. et lib. 49. tit. 13. et lib. 9. Codicis, tit. 6. Et convenienter his, quae in eodem titulo dicta sunt, hoc loco propositum est, eius, qui decessit, dimidiam tantum bonorum partem esse publicatam.

Si manumissus decesserit⁶⁾ ante aditam hereditatem, heredi quidem perire videtur. Tamen, quia, si viveret, liber esset, nullam aestimationem recipit. Idem et in his, qui morbo mortifero tenentur, cum testator decederet, et postea mortui sunt, vel sub eodem tecto reperti sunt, cum testator necaretur⁷⁾.

6) si manumissus decesserit] Cyrilli. Servus libertate honoratus et ante aditionem mortuus, et is, de quo vivo testatore desperabatur, et is, qui sub eodem tecto est, cum testator occiditur, hereditati perit.

7) cum testator necaretur] Supplicio enim afficitur, ut lib. 29. tit. 5. Lege huius tituli dig. 39.

Ἐκ τῆς αὐθεντικῆς καὶ τῆς ὀρφανικῆς εἰς φαλκιδίους παρακρατεῖται. εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ ἐν τῇ αὐθεντικῇ ληγατευθέντα ὡς χρέος ὁ ὑποκατάστατος δίδωσιν, ὅμως διὰ τὰ ληγατευθέντα ἐν τῇ ὀρφανικῇ γίνεται ἡ ἀπόδοσις. καὶ διὰ τοῦτο συμβαίνει τὸν ὑποκατάστατον ἔσθ' ὅτε μὴδὲν παρακρατεῖν, ἔσθ' ὅτε πλεον τοῦ τρίτου τῆς τοῦ πατρὸς κληρονομίας. ἐὰν δὲ ἡ τοῦ ἀνήβου κληρονομία μὴ ἀρκῇ τοῖς ληγάτοις, ἡ δὲ τοῦ πατρὸς ἀρκῇ, δίδωσιν ὁ ὑποκατάστατος ἐκ τοῦ οἰκείου τρίτου. καὶ οὐκ ἐναντιοῦται τὸ μὴ δίδοσθαι ληγάτα πλεον τῆς οὐσίας· ὁ γὰρ πατὴρ ἐκ τῶν ἰδίων ἔδοξε ληγατεῦν· τὰ γὰρ ἐν τῇ ὀρφανικῇ δοκοῦσι καὶ ἐν τῇ αὐθεντικῇ ὑπὸ αἵρεσιν ληγατεῖσθαι.

ἐκ τῆς αὐθεντικῆς καὶ τῆς ὀρφανικῆς] Κυρίλλου. Ἐπὶ τῆς προγκυπαλίας καὶ πονυλλαρίας εἰς φαλκιδίους τρακταί- ζεται. κὰν ἔχη τὸ δ. ὅλης τῆς οὐσίας ὁ ἔνοστος, τέλεια τὰ ληγάτα ἀπαιτεῖται ὁ ὑποκατάστατος, κὰν μὴ ἀρκῇ ἡ οὐσία τοῦ ἀνήβου, ὡς δοκοῦντα τὰ ὅ) ἐπὶ τῇ προγκυπαλίᾳ ὑπὸ αἵρεσιν καταλείψεται. εἰ δὲ καὶ δύο εἰν ὑποκατάστατοι, καὶ ὁ εἰς βαρῆθῃ ληγάτοις, καὶ παρακρατεῖται τὸ τέταρτον, ὁ ἕτερος τὰ παρὰ τοῦ ἀνήβου καταλείφθῃ οὐ χρεωστῆ εἰ μὴ κατὰ τὸ ἥμισυ. ἀλλὰ κὰν ἰσοφαλισθῇ ὁ ἀνήβος περὶ τοῦ φαλκιδίου, οἱ δύο ἐξ ἴσου κινουσι. εἰ συγκληρονόμος ὑποκατάστατος δοθῇ τῷ ἀνήβῳ, ἐπὶ μὲν τοῖς ἐκ τοῦ ἀνήβου καὶ ἐν τῷ ἥμισυ ὑποκαταστάτου καταλείφθῃσι κοινῶς ὁ φαλκιδίος τρακταί- ζεται· ἐπὶ δὲ τοῖς παρ' ἐμοῦ κερχωρισμένως. εἰ δὲ ἐκ πολλῶν μερῶν ἐγράφη κληρονομία πούρωσ ἢ ὑπὸ αἵρεσιν, κοινῶς. τὸ αὐτὸ, κὰν ἐξνερεδάτω παιδί ὁ ἑσάτος ὑποκαταστή. [Sch. b. V. 413.]

πλεον τοῦ τρίτου τῆς τοῦ πατρὸς κληρονομίας] Πλεον τοῦ φαλκιδίου τῆς ὅλης οὐσίας, κὰν μετὰ τῆς πατρίας οὐσίας φαλκιδίον καὶ τὰ ἐκ ταύτης ληγάτα περιττεῖν τινὰ ἐν αὐτῇ. ἀσγνωθὶ τὸν Κύριλλον. [Sch. c. V. 413.]

Εἰ δὲ δύο εἰσιν οἱ τῷ ἀνήβῳ ὑποκαταστάτες, καὶ ὁ μὲν εἰς οὐκ ἐβαρῆθῃ τοῖς ληγάτοις, ὁ δὲ ἄλλος ἐβαρῆθῃ, παρακρατεῖ ὁ βαρῆθῆς τὸ τρίτον τῆς οἰκίας ἐνοστάσεως. εἰ δὲ μὴ καταβαλὼν ὁ ἀνήβος τὰ παρ' αὐτοῦ ληγατευθέντα ἐτελεύτησεν, ὁ ὑποκατάστατος ὁ μὴ βεβαρημένος παρακρατεῖ φαλκιδίον. εἰ δὲ τὴν ὑπὲρ τοῦ πλείονος ἀσφάλειαν ὁ ἀνήβος ἔλαβε, τοῖς φροσὶν ὑποκαταστάτοις βεβαιοῦται κατὰ ἀναλογίαν, ὑπερ ἕκαστος αὐτῶν ἠδύνατο παρακρατασχεῖν.

Εἰ δὲ ὁ συγκληρονόμος τοῦ ἀνήβου ὑποκαταστή αὐτῷ, τὰ μὲν ἐκ τοῦ ἀνήβου καὶ τὰ ἐν τῇ ὑποκαταστάσει ληγατευθέντα συγγέται, καὶ εἰς ἐπ' αὐτοῖς γίνεται φαλκιδίος· τὸ δὲ μέρος τοῦ συγκληρονόμου τοῦ καὶ ὑποκαταστάτου ἰδιάζον ἐστὶ καὶ ἀσύγγχτον. εἰ δὲ κληρονόμον ἐκ διαφόρων ἐνοστήσομαι μερῶν χωρὶς αἵρέσεως ἢ ὑπὸ αἵρεσιν, συγγέονται, καὶ εἰς ἐξ ὅλων παρακρατεῖται φαλκιδίος.

Ἐὰν τὸν κληρονόμον μου ὑποκαταστήσω τῷ ἀποκλήρῳ μου ἀνήβῳ, τὰ ἐν τῇ αὐθεντικῇ καὶ τῇ ὑποκαταστάσει ληγατευθέντα συγγέονται· ἔνθα γὰρ ὁ τοῦ πατρὸς κληρονόμος ὑποκαθίσταται τῷ ἀποκλήρῳ ἀνήβῳ, ἔρρωται τὰ παρ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὑποκαταστάσει ληγατευόμενα.

συγγέονται] Τὰ μὲντοι ληγάτα πρὸς τὸ ἐνοκούγιον τῆς τοῦ πατρὸς περιουσίας ψηφίζονται, καὶ οὐ βεβαιῶται ὁ κληρονόμος ἐκ τοῦ διαδέξασθαι τὰ ἐπικτηθέντα τῷ ἀνήβῳ, ὡς διγ. ἰ. πζ. [Sch. d. V. 413.]

ἔρρωται] Τοῦ γὰρ πατρὸς οὐσία καὶ ἡ τοῦ ἀνήβου εἶναι δοκέ. [Sch. e. V. 413.]

Ex principali et pupillari testamento⁸⁾ una Falcidia retinetur. Quamvis enim substitutus ea, quae principali testamento legata sunt, ut aes alienum solvat, tamen propter ea, quae in pupillari legata sunt, contributio fit. Et ideo interdum evenit, ut substitutus nihil retineat, interdum ut plus habeat triente hereditatis patris⁹⁾. Si vero pupilli hereditas non sufficiat legatis, patris autem sufficiat, substitutus de suo triente dat. Nec contrarium est, quod legata ultra vires patrimonii non praestentur: pater enim de suo videtur legare: nam quae in pupillari testamento legantur, videntur et in principali sub conditione legari.

8) ex principali et pupillari testamento] Cyrilli. In principali et pupillari testamento una Falcidia tractatur. Etsi quadrantem totius patrimonii institutus habeat, integra legata a substituto exiguntur, licet pupilli patrimonium non sufficiat, quasi in principali testamento sub conditione relicta esse videantur. Sed et si duo sint substituti, et unus legatis oneratus sit, ac quadrantem retinuerit, alter legata a pupillo relicta non debet, nisi pro semisse. Sed licet pupillo de Falcidia cautum sit, ambo ex aequis portionibus agunt. Si coheres pupillo substitutus datus sit, in legatis quidem a pupillo et a substituto relictis communiter Falcidia tractatur: in eis vero, quae a me relicta sunt, separatim. Si vero ex multis portionibus heres scriptus sit pure aut sub conditione, communiter. Idem est, et si institutus puero exheredato substitutus sit.

9) plus — triente hereditatis patris] Plus Falcidia totius patrimonii, quamvis post Falcidiam paternorum bonorum et legata ex his relicta quaedam in eis supersint. Lege Cyrillum.

Si vero impuberi duo substituti sint, et unus §. 6. oneratus non sit legatis, alter autem sit oneratus, tertiam institutionis suae oneratus retinet. Quod si pupillus non solutis legatis a se relictis decesserit, substitutus, qui oneratus non est, Falcidiam retinet. Si vero de superfluo pupillus cautionem acceperit, ambobus substitutis committitur pro rata eius, quod quisque eorum retinere potuisset.

Si autem coheres pupilli substitutus ei sit, legata §. 7. quidem a pupillo et in substitutione relicta confunduntur, et una ex his Falcidia deducitur: pars autem coheredis eiusdemque substituti separata est, et non confunditur. Si vero heredem ex variis partibus instituero pure aut sub conditione, confunduntur, et una ex omnibus Falcidia deducitur.

Si heredem meum filio meo impuberi exheredato §. 8. substituero, legata in principali testamento et in substitutione relicta confunduntur¹⁰⁾: cum enim patris heres pupillo exheredato substituitur, legata ab eo in substitutione relicta valent¹¹⁾.

10) confunduntur] Legata tamen ad modum dodrantis bonorum patris computantur, neque heres oneratur, quod pupillo acquisita acceperit, ut dig. 10. 87.

11) valent] Nam etiam bona pupilli patris esse videntur.

o) Omittit illud τὰ. p) Fabr. καταλείψεται (sic). q) Malim ἐπὶ τοῖς et ante ὑποκαταστάτου adde ἐκ τοῦ. Basil. T. IV.

L. 12. β'. Παπ. Ἐὰν τὸν δανειστὴν μου γράψας κληρονόμον εἶπω μὴ ὑπεξελεῖν αὐτὸν ἐν τῷ λόγῳ τοῦ φαλκιδίου τὸ χρεὸς, διὰ τῆς τοῦ δόλου παραγραφῆς φυλάττεται ἢ γνώμη μου.

Ἐὰν τὸν δανειστὴν μου γράψας κληρονόμον] Δυναμαί¹⁾ αἰτεῖν τὸν κληρονόμον μὴ λογισασθαι ἐν τῷ φαλκιδίῳ ὃ χρεωστῶ αὐτῷ. [Sch. g. v. 413.]

L. 13. γ'. Ἐὰν ὑπεξούσιος υἱὸς ἢ δοῦλος γραφῆ κληρονόμος παρὰ τοῦ δεσπότου ἢ πατρὸς καὶ κελεύσει αὐτοῦ ὑπογραφήσῃ μὴ δυναμένῳ δοθῆναι ληγάτω, παρακατέχει φαλκιδίον· ἀνάγκη γὰρ εἶχε πειθαρχῆσαι.

Ἐὰν ὑπεξούσιος υἱὸς] Κυρίλλου²⁾. Εἰ παρὰ δούλου μου ἢ ὑπεξούσιου σιωπηρῶς καταλείπω, κέχρηται φαλκιδίῳ. [Sch. f. v. 413.]

L. 14. pr. δ'. Αὐτός³⁾. Ἐὰν τὴν θυγατέρα μου διαζευχθεῖσαν τοῦ ἀνδρὸς γράψω μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς κληρονόμον, καὶ ἀξιῶσω αὐτὴν τὸ ἴδιον μέρος ἀποκαταστήσῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς παρὰ τὸ ἕκτον μέρος, καὶ καταλογισασθαι τὴν προῖκα εἰς τὸν φαλκιδίον, ἔὰν μὴ κατὰ συναίνεσιν αὐτῆς ἀπαιτήσας αὐτὴν ἀποθάνω, δικαίῳ μὲν κληρονομίας παρακρατεῖ τὸν φαλκιδίον, οἰκείῳ δὲ δικαίῳ λαμβάνει τὴν προῖκα, ἐπειδὴ οὐχ εὐρίσκειται ἐν τῇ κληρονομίᾳ.

Ἐὰν τὴν θυγατέρα μου] Κυρίλλου. Οὐ καλῶς ἀξιῶ τὴν θυγατέρα λογισασθαι εἰς τὸν φαλκιδίον τὴν προῖκα αὐτῆς, κὰν ἐλύθη ὁ γάμος, εἰ μὴ ἀπήτησα ταύτην συναίνουσίης αὐτῆς. [Sch. h. v. 414.]

Ἐπειδὴ οὐχ εὐρίσκειται ἐν τῇ κληρονομίᾳ] Σημειῶσαι, καὶ μνησθαι τοῦ β'. διγ. καὶ τούτου τοῦ διγέστου θεματος β'. καὶ διγ. ιε'. θεμ. δ'. ε'. καὶ βιβ. κδ'. tit. γ'. διγ. μβ'. Δωροθέου. Τουτέστιν, ἐπειδὴ, εἰ καὶ μὴ ἐγγραφῆ κληρονόμος, αὐτῇ διέφερον ἢ προῖξ. [Sch. i. v. 414.]

§. 1. Μάμμη τοὺς ἐγγόνους αὐτῆς⁴⁾ γράψασα κληρονόμους ἤξιωσε αὐτοὺς μὴ παρακατασχέιν τὸν ἐξ ἄλλης διαθήκης αὐτοῖς ἀρμόζοντα φαλκιδίον. ἔρρωται τὸ ληγάτον, ἀλλὰ τοιοῦτο βῆρος εἰς συμψηφισμὸν τῶν παρ' αὐτῆς ληγατευθέντων φέρεται.

μάμμη] Κυρίλλου. Καλῶς ἀξιῶ τὸν κληρονόμον μου μὴ χρησασθαι φαλκιδίῳ, ἐφ' οἷς χρεωστῆται ἐξ ἐτέρας διαθήκης. λογίζεται δὲ αὐτῷ τούτο εἰς φαλκιδίον τῆς οὐσίας μου. [Sch. k. v. 414.]

Καλοκίρου ἀνθυπ. Οὐ φησι καὶ τὸν ἐξ ἐτέρας οὐσίας κηρωσθημένον φαλκιδίον καὶ τὸν ἀπὸ τῆς γραψίσης τοὺς ἐγγόνους κληρονόμους ἅμα καὶ ἀπολλύειν αὐτοὺς· ἀλλὰ δεχέσθαι μὲν αὐτοὺς τὸ ἐπιβληθέν βῆρος διὰ τὴν κληρονομίαν, δεχέσθαι δὲ εἰς τὸ λογισθῆναι τούτο ἐν τῷ ἀρμόζοντι αὐτοῖς φαλκιδίῳ τῆς μάμμης κληρονομίας. καὶ γὰρ συμψηφίζονται καὶ τούτο τοῖς ἄλλοις ληγάτοις, ἀπερ' ἐκεῖνη καταλείουπεν, καὶ παρακρατοῦσιν ἐκ τῆς ὅλης ποσότητος. [Sch. k. v. 414.]

§. 2. Ἐὰν δύο ἀνήβοις ὑποκαταστῶ καὶ γένωμαι τῶν δύο κληρονόμος καὶ ἐκ μὲν τοῦ ἐνὸς ὑποκαταστήσειως σώζεται μοι ὁ φαλκιδίος, ἐκ δὲ τοῦ ἄλλου οὐ σώζεται, ἀρκοῦμαι· τῆς γὰρ πατρῴας κληρονομίας ἀρκεῖ με σχεῖν τὸ τρίτον.

Ἐὰν δύο ἀνήβοις ὑποκαταστῶ] Κυρίλλου. Εἰ μὲν ἴδια ἐκάστῳ τῶν δύο ἀνήβων ὑποκαταστή τις, κοινῶς τρακατέζεται ὁ φαλκιδίος· εἰ δὲ τῷ ὑστέρω τελευτῶντι, κηρωσιμῶς. [Sch. l. v. 414.]

§. 3. Εἰ δὲ τοῦ ἐνὸς προαποθανόντος ὁ ἄλλος αὐτὸν ἐξ ἀδιαθέτου διαδέχεται καὶ τοῦ ὑστέρου κληρονο-

XII. Papin. Si creditore meo herede instituto¹⁾ petiero, ne in rationem Falcidiae debitum deduceret, per doli exceptionem voluntas mea servatur.

1) si creditore meo herede instituto] Ab herede meo petere possum, ne in Falcidia reputet id, quod ipsi debeo.

XIII. Si filiusfamilias¹⁾ vel servus a patre vel domino heres scriptus sit, et iussu eius ministerium praebuerit legato, quod praestari non potest, Falcidiam retinet: necessitatem enim parendi habuit.

1) si filiusfamilias] Cyrilli. Si a servo meo vel filiofamilias tacite fideicommissum reliquero, utitur Falcidia.

XIV. Idem. Si filiam meam¹⁾, quae a viro diverterat, cum fratre eius heredem instituero, camque rogavero, ut fratri ipsius portionem suam praeter sextam partem restitueret, et dotem in Falcidiam imputaret, si ea non consensu eius petita decessero, iure quidem hereditario Falcidiam retinet, dotem autem iure proprio accipit, quia ea in hereditate non invenitur²⁾.

1) si filiam meam] Cyrilli. Non recte peto a filia, ut dotem suam in Falcidiam imputet, licet matrimonium solum sit: nisi hanc consentiente ea petiero.

2) quia ea in hereditate non invenitur] Nota et memento dig. 12. et huius digesti them. 2. et dig. 15. them. 4. 5. et lib. 24. tit. 3. dig. 42. Dorothei. Hoc est, quia, licet heres instituta non esset, dos ad ipsam pertineret.

Avia³⁾ nepotibus suis heredibus institutis rogavit eos, ne retinerent Falcidiam ex alio testamento ipsis competentem. Valet legatum, sed huiusmodi onus in computationem eorum, quae ab ipsa legata sunt, venit.

3) avia] Cyrilli. Recte rogo heredem meum, ut Falcidia non utatur in his, quae ex alio testamento ei debentur. Hoc autem ei imputatur in Falcidiam bonorum meorum.

Calocyri Proconsulis. Non ait, et Falcidiam ex aliis bonis debitam et eam, quae debetur ex ea, quae nepotes heredes scripsit, simul eos amittere: sed ipsos suscipere quidem onus impositum propter hereditatem, suscipere autem, ut hoc in Falcidia sibi competente hereditati aviae imputent. Etenim hoc quoque reliquis legatis imputant, quae illa reliquit, et retinent ex universa summa.

Si duobus impuberibus substitutus fuero⁴⁾, et utrique heres extitero, et ex alterius quidem substitutione salva mihi sit Falcidia, ex alterius salva non sit, sufficit mihi: nam satis est, me trientem paternae hereditatis habere.

4) si duobus impuberibus substitutus fuero] Cyrilli. Si quis separatim singulis duobus impuberibus substitutus sit, communiter tractatur Falcidia: si vero ultimo morientis, separatim.

Si vero uno praemortuo alter ei ab intestato successerit, et postremo heres extitero, portiones he-

r) Huic scholio Fabrotus lit. g. praefixit. Praefigenda tamen erat lit. f. Nam id scholium, cui Fabrotus lit. f. praefixit, non ad hoc, sed ad sequens caput pertinet. s) Conferas notam ad scholium proxime antecedens. t) Lege ὁ αὐτός, scilicet Papinianus. u) Lege αὐτῆς. v) Lege αὐτῆς.

μήσω, τὰ μέρη τῆς πατρῴας κληρονομίας οὐ συγχέονται ἐν τῷ φαικιδίῳ, ἀλλὰ μόνον τοῦ τελευταίου ἀποθνήσκοντος παρακρατῶ φαικιδίον.

ι'. Ἐάν^{ω)} θανάτου αἰτία συγχωρητικὸν σύμφωνον ποιῶσω τῷ χρεώστῃ μου, χώρα τῷ φαικιδίῳ.

ἐάν θανάτου αἰτία] Κυρίλλου. Ὁ μὲντις καῦσα παραχωρηθεὶς ὑπόκειται φαικιδίῳ. ἀνάγνωθι βιβ. λα'. διγ. οζ'. θέμα β'. καὶ βιβ. λθ'. τι. ε'. διγ. μα'. τὸ τέλος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα. [Sch. m. V. 414.]

Ἐάν ὁ κληρονόμος μου κατὰ γνώμην μου ὁμολογήσῃ τῷ μέλλοντι λαβεῖν μετὰ θάνατον δωρεάν, ὡς οὐ κέρχρηται φαικιδίῳ, καὶ ἐπερωτηθῆ ποιήν, οὐδὲν ἤττον κέρχρηται τῷ φαικιδίῳ καὶ ἡ ποινή οὐ βεβαιούται.

ἐάν ὁ κληρονόμος μου] Κυρίλλου. Ἐάν ποιῶσω τὸν κληρονόμον μου μετὰ ποιητῆς ἐπερωτηθῆναι μὴ χρῆσθαι φαικιδίῳ, ἄχρηστος ἢ ἐπερωτητής. [Sch. n. V. 414.]

οὐδὲν ἤττον κέρχρηται τῷ φαικιδίῳ] Εἰ μέντοι μετὰ θάνατον τοῦ διαθεμένου ἀκολουθῶν τῇ γνώμῃ αὐτοῦ ὁ κληρονόμος ὁμολογήσῃ δοῦναι τὰ ληγάτα, οὐ δύναται φαικιδίῳ χρῆσασθαι, ὡς βιβ. λθ'. τι. ε'. διγ. κ. καὶ ἡ α'. δὲ τῶν νεαρῶν ἀδειαν δίδωσι τῷ διαθεμένῳ ἀπαγορεύειν τῷ κληρονόμῳ παρακρατᾶσθαι φαικιδίον. ἀνάγνωθι καὶ τοῦτου τοῦ τίτλου διγ. μς'. εβ'. εθ'. [Sch. o. V. 414.]

Εἰ καὶ ἐν τῷ πρώτῳ καὶ δευτέρῳ ἔτει τέλεια καταβληθῶσι τὰ ἐτήσια ληγάτα, ὅμως ἐπὶ τῶν μετὰ ταῦτα χώρα τῷ φαικιδίῳ.

χώρα τῷ φαικιδίῳ] Τὸ ἀνάλιον ληγάτον ὑπόκειται φαικιδίῳ, εἰ καὶ τῷ α'. ἢ δευτέρῳ ἔτει ἀνυπερθέτως καταβληθῆ. ἀνάγνωθι διγ. ις'. καὶ λθ'. θέμα γ'. καὶ διγ. μς'. [Sch. p. V. 414.]

Ἐάν γένωμαι τῷ πάππῳ μου μόνος κληρονόμος, ὅπερ χρεωστῆ μοι ἐκ τῆς ἐπιτροπικῆς ἀγωγῆς προεξαιρῶ ἐν τῷ λόγῳ τοῦ φαικιδίου, εἰ μὴ ἄρα ἔνεκεν τοῦ χρέους κληρονόμον ἔγραψέ με, καὶ οἱ ληφθέντες μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ καρποὶ πρὸς τὸ χρέος ἀρκούσιν. ἐπειδὴ δὲ ἐμέ^{*)} ἠξίωσεν ἄπαιδα τελευτῶντα τὴν κληρονομίαν καὶ τὰ πράγματα μου ἄποκαταστήσαι, μόνων τῶν ἐπὶ τελευτῇ ὑπ' αὐτοῦ καταλειφθέντων παρακρατεῖ ὁ κληρονόμος μου.

ἐάν γένωμαι τῷ πάππῳ μου μόνος κληρονόμος] Κυρίλλου. Ὁ χρεωστῆ μοι ὁ τεστάτωρ, παρακρατῶ, κἂν ἠξιώθῃ καὶ τὰ ἐμὰ πράγματα ἀποκαταστήσαι ἄπαις τελευτῶν. οἱ μέντοι ἐν μέσῳ καρποὶ μειοῦσι τὸ χρέος τῆς γὰρ ἐν καιρῷ τελευτῆς οὐσίας χρεωστεῖται τὸ δ'. [Sch. q. V. 415.]

Ἐάν ἡ μήτηρ μου γράψασα τὸν πατέρα μου κληρονόμον ἀξιώσῃ αὐτὸν ἀποθνήσκοντα τὴν κληρονομίαν ἀποκαταστήσῃ μοι, καὶ ὁ πατήρ μου τελευτῶν γράψῃ με κληρονόμον, ἐφ' ᾧ μὴ ἀπαίτησαι τὸ τῆς μητρός ληγάτον· ἐάν ἐστιν ἐν τῷ τρίτῳ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός, ὅπερ δικαίῳ φαικιδίου παρακρατῶ, ὅσον ἦν ἐν τῷ ληγάτῳ, γίνεται ἡ κομπευσάτιων. εἰ δὲ πλέον ἦν ἐν τῷ φαικιδίῳ, καὶ ἐκ τοῦ ὀκταονγκίου γίνεται μείωσις.

reditatis paternae in Falcidia non confunduntur, sed eius tantum, qui supremus defunctus est, Falcidiam retineo.

XV. Si mortis causa¹⁾ remissorium pactum cum debitore meo fecero, locus est Falcidiae.

L. 15. pr. D. XXXV. 2.

1) si mortis causa] Cyrilli. Is, cui mortis causa debitum remissum est, Falcidiae subiacet. Lege lib. 31. dig. 77. them. 2. et lib. 39. tit. 6. dig. 41. finem et ad illud adnotata.

Si heres meus²⁾ secundum voluntatem meam ca- §. 1. verit accepturo post mortem donationem, se Falcidia non usurum, et poenam promiserit, nihilominus Falcidia utitur³⁾, et poena non committitur.

2) si heres meus] Cyrilli. Si curavero, ut heres meus sub poena promitteret, se Falcidia non usurum, inutilis est stipulatio.

3) nihilo minus Falcidia utitur] Si tamen heres post mortem testatoris voluntatem eius sequens spondit, legata se praestitutum, Falcidia uti non potest, ut lib. 39. tit. 5. dig. 20. Etiam Novella 1. testatori potestatem tribuit heredem prohibendi, quominus Falcidiam retineat. Lege et huius tituli dig. 46. 62. 69.

Etiam si primo et secundo anno solida annua §. 2. legata soluta sint, tamen in sequentibus locus est Falcidiae⁴⁾.

4) locus est Falcidiae] Legatum annum Falcidiae subiacet, licet primo ac secundo anno sine mora solutum sit. Lege dig. 16. et 32. thema 3. et dig. 46.

Si solus avo meo heres extitero⁵⁾, quod mihi §. 3. debet ex actione tutelae, in ratione Falcidiae antea deduco, nisi debiti causa heredem me scripserit, et fructus post mortem eius percepti debito sufficiant. Quoniam autem rogavit me, ut, si sine liberis decederem, hereditatem et bona mea restituerem, heres meus de bonis duntaxat tempore mortis ab eo relictis retinet.

5) si solus avo meo heres extitero] Cyrilli. Quod testator mihi debet, retineo, quamvis rogatus sim, ut, si sine liberis decederem, etiam mea bona restituerem. Fructus tamen medii temporis debitum minuent: quarta enim pars bonorum, quae mortis tempore fuerunt, debetur.

Si mater mea⁶⁾ patre meo herede instituto eum §. 4. rogaverit, ut, cum moreretur, hereditatem mihi restitueret, et pater meus moriens heredem me scripserit, ne matris fideicommissum peterem: si in triente bonorum patris, quem iure Falcidiae retineo, tantum sit, quantum in fideicommissio, fit compensatio⁷⁾. Si vero amplius erat in fideicommissio, ex besse etiam deminutio fit.

ω) L. 15. pr. D. h. t. legitur in Syn. p. 373. et apud Harm. V. 9. §. 25. In Syn. p. 374. hoc scholium subicitur a nostris Basilicis alienum: δοκῶ γὰρ πρὸς παραγραφὴν (lege περιγραφὴν) τοῦ κληρονόμου ποιεῖν τὴν συγχώρησιν. φησὶ γὰρ ὁ κανὼν ἢ θανάτου αἰτία δωρεῶν λεγῶντο. ὅθιν καὶ ὑπόκειται τῷ φαικιδίῳ, διὰ τὸ εἰ θνήσκουσιν (sic. Lege θνήσκουσιν, et syllabam in ortam puta ex sequenti praepositione ἐν) ἐν τῇ οὐσίᾳ μου μένειν, καὶ μὴ ἐν τῇ τοῦ δωρηθέντος οὐσίᾳ. τῆς γὰρ κληρονομίας μου οὐσίας ὁ. λίτρων. εἰ. λίτρας δωρήσω, ἀφέλωμιν ὡς πρὸς ὁ. τὸν φαικιδίον, ἀλλὰ μὴ ὡς πρὸς ἡ. Nam videor in fraudem heredis debitum remittere. Ait enim regula: Mortis causa donatio similis est legato. Unde et Falcidiae subiacet, quoniam, si moritur ille, me in bonis manet, non in bonis donatarii. Nam si hereditas mea C. libras efficiat, et X libras donavero, deducamus Falcidiam ratione C. librarum, non ratione XC. x) Lege ἐμδ. Fabr. πο.

ἐὰν ἡ μήτηρ μου] Κυρίλλου. Ἐὶ ὁ χρεωστῶ τῷ υἱῷ κελύσω αὐτὸν λογίσασθαι εἰς ἣν κατέλιπον αὐτῷ κληρονομίαν, ἐκ τοῦ τεταύτου τοῦ παρακρατεῖ· καὶ εἰ μὴ ἀρκεῖ, τότε ἐκ τοῦ ἔκταουγίου τὸ λοιπὸν ἀπαιτεῖ. [Sch. r. V. 415.]

γίνεται ἡ κομπενατίων] Ἰσως δὲ καὶ ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς κληρονομίας ἐποφείλομαι τὸ νόμιμον. [Sch. s. V. 415.]

L. 15. §. 5. D. XXXV. 2. Ὁ κληρονόμος τῆς γυναικὸς ἐν τῷ λόγῳ τοῦ φαλκιδίου λογίζεται τοῖς ληγαταρίοις τὸ μέλλον ἀναδίδοσθαι τῷ ἀνδρὶ ἐκ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων εἰς αὐτὴν δωρεῶν.

ὁ κληρονόμος τῆς γυναικὸς] Τὸ δωρηθῆν γυναικὶ παρὰ ἀνδρὸς οὐ λογίζεται τῷ κληρονόμῳ αὐτῆς εἰς τὸ δ'. ἀπαιτεῖται γὰρ τὸ σωζόμενον ἐξ αὐτοῦ, καὶ εἴη αὐτὸς ἐμίωσεν. [Sch. t. V. 415.]

τὸ μέλλον ἀναδίδοσθαι τῷ ἀνδρὶ] Προτελευτήσας γὰρ αὐτῆς ἀνατρέπονται αἱ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν γενομενὴ δωρεαί, ὡς βιβ. κδ'. tit. α'. καὶ βιβ. ε'. τοῦ κωδικῶς tit. ις'. [Sch. u. V. 415.]

§. 6. Οἱ καρποὶ τοῦ ὑπὸ αἵρεσιν ληγατευθέντος ἀγροῦ, εἰ μὴ καὶ αὐτοὶ ἐληγατεύθησαν, λογίζονται τῷ κληρονόμῳ εἰς φαλκιδίον, καὶ εἰς τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. ὅτε γὰρ δήποτε σχῆν χωρῶν ὁ φαλκιδίος, οἱ καρποὶ τοῦ τρίτου ἀπὸ τελευτῆς τοῦ διαθεμένου κεχρεώσθηται τῷ κληρονόμῳ.

οἱ καρποὶ τοῦ ὑπὸ αἵρεσιν ληγατευθέντος ἀγροῦ] Οἱ καρποὶ τῶν ὑπὸ αἵρεσιν ληγατευθέντων ἀγρῶν λογίζονται εἰς τὸ δ'. ἀπαιτεῖ γὰρ σωζόμενον καὶ εἰς καρποὺς τὸ δ'. ἀνάγνωθι διγέστον καὶ τὸ β'. θέμα τοῦ κδ'. καὶ βιβ. λγ'. tit. δ'. πρὸς τῷ τέλει τοῦ β'. διγέστον. [Sch. x. V. 415.]

§. 7. Ἐὰν εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ κεχρεωστημένου γ) μέρους τῆς μητρὸς μου τῆς ἐνοστάσεως αὐτῆς²⁾ ἐλύσω αὐτῇ ληγάτον, ὑπόκειται τὸ τοιοῦτον ληγάτον φαλκιδίῳ, καὶ τὰ λοιπὰ κερδαίνει πρὸς τῷ τρίτῳ τοῦ μέρους αὐτῆς.

ἐὰν εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ κεχρεωστημένου μέρους] Κυρίλλου. Ἐὶ τῇ μητρὶ μέρος κληρονομίας καταλίπω καὶ φειδικομίσσον εἰς πληρωσιν τοῦ νομίμου μέρους, ὑπόκειται φαλκιδίῳ· αὐτῇ δὲ οὐ λογίζεται εἰς φαλκιδίον. [Sch. y. V. 415.]

πρὸς τῷ τρίτῳ τοῦ μέρους αὐτῆς] Μόνα γὰρ τὰ ἴουρε νερεδιταρίῳ κερδαινόμενα παρὰ τοῦ κληρονόμου λογίζονται αὐτῷ εἰς φαλκιδίον. οὕτως εἴρηται διγέστον α'. θέμα ιγ'. καὶ διγέστον οδ'. ἄλλ' ἐναντιοῦται αὐτῷ τὸ οε'. διγ. εἴρηται γὰρ, ὅτι, ἐὰν εἴρη ὁ τεταύτω λογισθῆναι τὸ ληγάτον εἰς φαλκιδίον, λογίζεται. πῶς οὖν ἐνταῦθα τοῦ ληγάτου καταλειφθέντος εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ μέρους αὐτῆς λαμβάνει αὐτὸ καὶ τὸ δ'. τὸ κεχρεωστημένον αὐτῇ ὑπὲρ οἰκείας ἐνοστάσεως; [Sch. z. V. 415.]

Ἐπιόθου, ὅτι καὶ παρὰ τῆς μητρὸς ὑπερμέτρως ἐληγατεύθη. παρακρατεῖ δὲ τὸ δ'. τοῦ ἰδίου μέρους, ἦγον τῆς οἰκείας ἐνοστάσεως, καὶ ἔξωθεν τὸ ληγατευθῆν αὐτῇ, τε καὶ παρακοπὴν τῷ φαλκιδίῳ· μὴ δυναμένων τῶν παρ' αὐτῆς τὰ ληγάτα λαμβανόντων τέλει ζητεῖν, ὡς τοῦ ληγατευθέντος αὐτῇ δυναμένου ποιῆσαι αὐτῇ τὸν φαλκιδίον τοῦ ἰδίου μέρους· ἀκούσονται γὰρ, ὅτι μόνα τὰ παρὰ τοῦ κληρονόμου ἴουρε νερεδιταρίῳ κερδαινόμενα λογίζονται αὐτῷ εἰς φαλκιδίον, οὐ μὴ καὶ τὰ ληγατευθέντα αὐτῷ, εἰ μὴ ἥτοις ὁ τεταύτω εἴποι, ὡς διγ. οε'. τὰ δὲ ληγάτα εἰ καὶ μὴ λογίζεται εἰς φαλκιδίον, ὅμως λογίζεται εἰς τὸ νόμιμον μέρος τῶν δυναμένων τὴν δεινοσφικίσο κινῆν, καὶ, ἐὰν τι ἐλλείπη, πληροῦται, ὡς βιβ. γ'. τοῦ κωδικῶς tit. κη'. διατ. λ'. ὑπόθου οὖν ἐνταῦθα περιγίνεσθαι τῇ μητρὶ διὰ τῆς ἐνοστάσεως καὶ τοῦ ληγάτου τὸ νόμιμον αὐτῆς. [Sch. z. V. 415. sq.]

§. 8. Οὐ δύναται τὸ τοῦ φαλκιδίου ποσὸν μειοῦν ὁ διαθεμένος διὰ τῆς παρ' αὐτοῦ γενομένης ἐπομιμῆσεως, ὡς περ οὔτε ἀφαιρεῖσθαι.

γ) Sic correxit *Iensius* Notit. Basil. p. LXVI. Fabr. κεχρεωμένου (sic).

6) si mater mea] Cyrilli. Si, quod filio debeo, iussero eum imputare in hereditatem, quam ei reliqui, ex quadraute hoc retinet: et si non sufficit, tunc ex besse reliquum exigit.

7) fit compensatio] Fortasse autem ex hereditate quoque patris debetur mihi portio legitima.

Heres uxoris⁸⁾ in ratione Falcidiae legatariis imputat, quod viro reddendum est⁹⁾ ex donationibus ab ipso in eam collatis.

8) heres uxoris] Quod uxori a viro donatum est, non imputatur heredi eius in quartam. Quod enim superest, ab eo petitur, et si quid ipse deminuerit.

9) quod viro reddendum est] Nam ea praemortua donationes a viro in eam collatae revocantur, ut lib. 24. tit. 1. et lib. 5. Codicis, tit. 16.

Fructus praedii sub conditione legati¹⁰⁾, nisi et ipsi legati sint, heredi in Falcidiam imputantur, et in fructus eius. Quoties enim locum habet Falcidia, fructus trientis a morte testatoris heredi debentur.

10) fructus praedii sub conditione legati] Fructus praediorum sub conditione legatorum imputantur in quartam: petit enim quartam salvam et quod attinet ad fructus. Lege digestum et them. 2. dig. 24. et lib. 33. tit. 4. in fine dig. 2.

Si ad supplendam debitam partem¹¹⁾ matri meae praeter portionem, in quam instituta est, legatum ei reliquero, eiusmodi legatum Falcidiae subiacet, et reliqua lucratur supra trientem portionis suae¹²⁾.

11) si ad supplendam debitam partem] Cyrilli. Si matri partem hereditatis reliquero, et fideicommissum ad supplendam portionem legitimam, Falcidiae subiacet: ipsi autem non imputatur in Falcidiam.

12) supra trientem portionis suae] Ea enim tantum, quae iure hereditario ab herede capiuntur, in Falcidiam ei imputantur. Sic dicitur dig. 1. them. 13. et dig. 74. At contrarium ei est dig. 75. Dicitur enim, si testator iusserit legatum in Falcidiam imputari, imputari. Quomodo igitur hoc loco, cum legatum ad supplendam portionem eius relictum sit, id accipit et quartam ipsi debitam supra portionem hereditariam?

Finge, etiam a matre legata supra modum esse relicta. Retinet autem quartam portionis suae, id est, in quam instituta est, et extrinsecus legatum ipsi relictum et Falcidia minutum: cum non possint illi, qui ab ea legata accipiunt, solida ea petere, quasi legatum ipsi relictum Falcidiam ei suae partis implere possit: audient enim, ea tantum, quae ab herede iure hereditario capiuntur, ei in Falcidiam imputari, nec vero, quae ipsi legata sunt, nisi nominatim testator id dixerit, ut dig. 75. Legata vero licet non imputentur in Falcidiam, tamen imputantur in portionem legitimam eorum, qui de inofficioso agere possunt, et, si quid desit, adimpletur, ut lib. 3. Codicis, tit. 28. const. 30. Finge igitur, hoc loco matri per institutionem et legatum portionem legitimam eius servari.

Non potest Falcidiae quantitatem testator minuire¹³⁾ aestimatione, quam facit¹⁴⁾, sicut neque auferre.

z) Ita legendum videtur: πρὸς τῇ ἐνοστάσει αὐτῆς.

οὐ δύναται — μειοῦν ὁ διαθήμενος] Κυρίλλου. Οὐ δύναται ὁ τεστάτωρ ἀποτιμᾶσθαι τὸν φιλκίδιον καὶ μειοῦν, ὡς περ οὔτε ἀφαιρεῖται. [Sch. a. V. 416.]

διὰ τῆς παρὰ αὐτοῦ γινομένης ἀποτιμῆσεως] Οὐ γὰρ πρὸς τὸ λεχθὲν αὐτῷ, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀληθὲς ἀποτιμᾶται τὸ ληγατευθέν, ὡς βιβ. λ. διγ. πα'. θεμάτι^α) ε'. εἰ μὲντοι σὺν ὄρκῳ τὸ ποσὸν εἶποι τῆς οἰσίας, οἱ μὲν κληρονόμοι ἐμμένειν ἀναγκάζονται, οἱ δὲ κρεδίτορες^β) οὐ προχομιζόνται, ὡς ἡ νεαρά ἢ μετὰ τὸν κώδικα μή. ἀνάγκωθι διγ. μβ. καὶ τὸ τέλος τοῦ ξ'. καὶ τοῦ ξα'. [Sch. b. V. 416.]

ιζ'. Ἐν πολλῶν πραγμάτων ληγατευθέντων μοι ὁ κληρονόμος τινὰ καταβῆλη, δύναται ἐκ τῶν ἀπομεινάντων καὶ τὸν ὑπὲρ τῶν καταβληθέντων φιλκίδιον παρακρατεῖν διὰ τῆς τοῦ δόλου παραγραφῆς, τὸ αὐτὸ ἔστι, κἄν ἐληγατεύθῃ πρῶγμα καὶ μέρος αὐτοῦ κατέβαλεν^γ).

ἐὰν πολλῶν πραγμάτων ληγατευθέντων μοι] Κυρίλλου. Ἐκ πολλῶν ληγῶν τινὰ καταβληθέντα ἢ μέρος τινῶν^δ), ἐκ τῶν λοιπῶν παρακρατεῖται ὁ φιλκίδιος, καὶ ὑπὲρ τῶν ἤδη δοθέντων. ἀνάγκωθι διγ. ιε'. θεμάτι^ε) γ'. διγ. λβ'. θεμ. γ. καὶ μβ. καὶ βιβ. . . . διγ. . . . φησὶ μὴ δύνασθαι τὸν προσαίριος τινὰ καταβαλόντα, εἴτα τὰ λοιπὰ μεθοδεύμενον παρακρατεῖν τὸ περιγεγόμενον ἐν τῇ μέσῳ τῶ ληγατωρῶ κέρδος. [Sch. c. V. 416.]

ιζ'. Καὶ ἐπὶ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου ληγῶν χώρα τῶ φιλκιδίῳ. ἐὰν οὖν ὁ ἀπολυθεὶς τῆς στρατείας ὑπέξουσις ἐν κωδικέλλοις ἀξιώσῃ τὸν ἴδιον πατέρα μετὰ τελευτῆν ἀποκαταστήσῃ Πέτρω τὸ ἰδιόκτητον αὐτοῦ πεκούλιον, εἰ καὶ τὰ μάλιστα τελευτῶντος τοῦ ὑπέξουσιου στρατιώτου ἀδιαθέτου τὸ πεκούλιον οὐχ ὡς κληρονομία, ἀλλ' ὡς πεκούλιον μένει παρὰ τῷ πατρὶ, ὅμως παρακρατεῖ φιλκίδιον· ὡς αὐτέξουσιον γὰρ τὸ πεκούλιον ἀποκηθίστησι.

ἐὰν οὖν ὁ ἀπολυθεὶς τῆς στρατείας ὑπέξουσιος] Κυρίλλου. Εἰ ἐν κωδικέλλοις ἀξιώσῃ με ὁ υἱός μου ἀποκαταστήσῃ τὸ κληρονομίον πεκούλιον, ὅτε τελευτῶ, παρακρατῶ τὸ δ., εἰ καὶ μὴ ἔστι κληρονομία, ὡς καὶ ἡ τοῦ αἰμαλώτου. καὶ κληρονόμος γὰρ γράφει καὶ ἐξ ἀδιαθέτου ἐλθὼν ἀπαιτοῦμαι τὰ ληγάτα, ἀποκηθίστω δὲ τοὺς καρποὺς παρακρατῶν τὸ δ. ἔγκριτον. [Sch. d. V. 416.]

Καὶ ἐὰν ὁ πατὴρ ἐν τῷ μεταξὺ πληρωθῇ ἐκ τῶν καρπιῶν, τὸ τρίτον καὶ τοὺς καρποὺς αὐτοῦ ἀποκαθίστησι διὰ τοῦ νόμου, καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν γίνεται κληρονομία.

Καὶ ἐπὶ τῆς διαθήκης τοῦ παρὰ πολέμοις τελευτήσαντος χώρα τῷ φιλκιδίῳ.

καὶ ἐπὶ τῆς διαθήκης] Τῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ πρὸ τῆς αἰμαλωσίας γινομένης. ἡ γὰρ ἐν τῇ αἰμαλωσίᾳ γενομένη οὐκ ἔρροται, κἄν στρατιωτῆς ἢ ὁ δεκόμενος, ὡς βιβ. κη. τιτ. α'. διγ. ιβ'. καὶ τιτ. γ'. διγ. ε'. καὶ τιτ. ε'. διγ. κη'. καὶ βιβ. κθ'. τιτ. α'. διγ. ι'. καὶ λθ'. καὶ βιβ. μθ'. τιτ. ιε'. διγ. ι'. α'. [Sch. e. V. 416.]

Καὶ ὁ τὴν διαθήκην ἐώσας καὶ νεμηθεὶς ἐξ ἀδιαθέτου τὴν κληρονομίαν ἐνάγεται.

ιη'. Σκαεβόλ. Ἐὰν κλεισοθῇ ὁ κληρονόμος πρῶγμα δέκα νομισμάτων ἀξίον πωλῆσαι πέντε νομισμασι, μόνον τὰ πέντε νομισματα εἰς τὸν φιλκίδιον φέρεται.

ἐὰν κλεισοθῇ ὁ κληρονόμος] Ὁ πρῶγμα ἀξίον δέκα νομισμάτων ἀξίωθεις πωλῆσαι ε. νομισμάτων, ε. νομισματα λογιζέται ἐν τῷ φιλκιδίῳ. [Sch. f. V. 416.]

α) Sic lego. Fabr. θεμάτις. β) Malim κρεδίτορες. γ) Sc. ὁ κληρονόμος. δ) Lege τινῶν καταβληθέντων ἢ μέρος τινῶν. ε) Lege θεμάτι. Fabr. θεμάτις. ς) Fabr. θ.

13) non potest — testator minuere] Cyrilli. Testator Falcidiam aestimare non potest et minuere, sicut neque auferre.

14) aestimatione, quam facit] Non enim secundum ab eo dictum, sed secundum verum pretium legatum aestimatur, ut lib. 30. dig. 81. them. 5 Si tamen iureiurando modum honorum expresserit, heredes quidem acquiescere coguntur, creditores autem praedictum non patiuntur, ut Novella 48. Lege dig. 42. et finem dig. 60. et 61.

XVI. Si, cum multae res mihi legatae essent¹⁾, heres quasdam solverit, ex reliquis etiam pro solutis Falcidiā per doli exceptionem retinere potest. Idem est, et si res legata sit, et partem eius solverit. L. 16. D. XXXV. 2.

1) si, cum multae res mihi legatae essent] Cyrilli. Si ex multis legatis quaedam soluta sint, vel pars quorundam, ex reliquis Falcidia retinetur, etiam pro his, quae iam soluta sunt. Lege dig. 15. them. 3. dig. 32. them. 3. et 46. Et lib. . . dig. . . ait eum, qui ad tempus quaedam solvit, reliquorum nomine postea conventum, lucrum, quod medio tempore ad legatarios pervenit, retinere non posse.

XVII. Etiam in legatis ab intestato relictis locus est Falcidiae. Si igitur filiusfamilias militia dimissus¹⁾ in codicillis patrem suum rogaverit, ut post mortem Petro peculium suum castrense restitueret, quamvis filiofamilias milite intestato moriente peculium non velut hereditas, sed velut peculium apud patrem maneat, tamen Falcidiam retinet: nam ut patrisfamilias peculium restituit. L. 18. pr. D. eod.

1) si igitur filiusfamilias militia dimissus] Cyrilli. Si filius meus in codicillis me rogaverit, ut, cum decederem, peculium castrense restituerem, quartam retineo, quamvis hereditas non sit, sicut et eius, qui ab hostibus captus est. Nam et si heres scriptus sim, et ab intestato venerim, legata a me petuntur, fructus autem restituo, deducens quartam cum fructibus.

Et si patri medio tempore ex fructibus satisfactum sit, trientem et fructus eius ex Scto restituit, et post restitutionem fit hereditas. §. 1.

Etiam in testamento²⁾ eius, qui apud hostes decessit, locus est Falcidiae. L. 18. pr. D. eod.

2) etiam in testamento] Quod in civitate, antequam ab hostibus captus esset, factum est. Nam quod in captivitate factum est, non valet, quamvis testator miles esset, ut lib. 28. tit. 1. dig. 12. et tit. 3. dig. 6. et tit. 6. dig. 28. et lib. 29. tit. 1. dig. 10. et 39. et lib. 49. tit. 15. dig. 10. 11.

Etiam qui testamentum omisit et ab intestato hereditatem possidet, convenitur. L. 18. pr. D. eod.

XVIII. Scaevol. Si heres iussus sit¹⁾, rem decem aureis dignam quinque aureis vendere, quinque aurei duntaxat in Falcidiam veniunt. L. 19. D. eod.

1) si heres iussus sit] Qui rem decem aureis dignam quinque vendere rogatus est, quinque aureos imputat Falcidiae.

1. 20. *l. XXXV.* **19. ε)** Ἐὰν παρὰ τοῦ δούλου μου γραφέντος κληρονόμου ληγατευθῆ μοι, καὶ προσπορισθῆ μοι ἢ κληρονομία, τὸ ληγάτον εἰς τὸν φαλκίδιον οὐ συμψηφίζεται· οὔτε γὰρ κεχρεώσεται.

Ἐὰν παρὰ τοῦ δούλου μου — ληγατευθῆ μοι] Κυρίλλου. Ἐὶ δούλον μου γραφῶς κληρονόμον ληγατεύσεις τί μοι, καὶ προσέλθῃ κτελεσεῖ μου, ἀσθενῆ^{h)} τὰ ληγάτα· διὸ οὐ λογίζεται μοι ἐν τῷ φαλκιδίῳ. [Sch. g. V. 416. sq.]

καὶ προσπορισθῆ μοι ἢ κληρονομία] Ἐὰν δὲ μὴ προσπορισθῆ μοι ἢ κληρονομία, ἀλλὰ πρὸ ἀδιτινος ἐκποιήσω τὸν δούλον, ἔρρωται τὸ ληγάτον, ὡς Ἰνστιτούτων β. tit. κ. κεφ. κε. ἀνάγνωθι βιβ. λ. διγ. ια'. εἰ δὲ καὶ υἱὸς ἦν, καὶ πρὸ ἀδιτινος ἐμαγκυπατεύθῃ, κεχρεώσεται τὸ παρ' αὐτοῦ τῷ πατρὶ ληγατευθέν, ὡς βιβ. λς. tit. β. διγ. ις. [Sch. h. V. 417.]

τὸ ληγάτον εἰς τὸν φαλκίδιον οὐ συμψηφίζεται] Μόνα γὰρ τὰ παρὰ τοῦ καθ' ὁμάδα φιδεικομισσαρίου διδόμενα τῷ κληρονόμῳ ἐπὶ πληρώσει αἰρέσεως λογίζονται εἰς φαλκίδιον, ὡς διγέστω λ. θέματι¹⁾ δ. καὶ διγέστω λ. ἀνάγνωθι καὶ τὸ ζα'. [Sch. i. V. 417.]

l. 21. pr. D. eod. **κ'. κ)** Ἐὰν ἀνήβω, ὄντιν χωρὶς αὐθεντίας ἐπιτροπὸν ἐδάνασσα δέκα νομίσματα, ληγατεύσω ὑπὸ αἰρεσιν τήν· ἔὰν καταβάλλῃ τὰ δέκα νομίσματα, τῇ μὲν καταβολῇ καὶ τὴν αἰρεσιν πληροῖ, καὶ τῆς φυσικῆς ἐνοχῆς ἐλευθεροῦται, καὶ τὰ δέκα νομίσματα λογίζονται εἰς τὸν φαλκίδιον. τοσοῦτον δὲ ὑπὲρ χρέους καταβάλλει, ὅτι κἂν φθαρῇ τὸ ληγάτον ἢ πυραιτήσῃται αὐτό, οὐκ ἀναλαμβάνει τὰ νομίσματα.

Ἐὰν ἀνήβω] Κυρίλλου. Ἐὶ ἀνήβω ληγατεύσω, εἰ καταβάλλει, ἢ ἐδάνασσα παρ' ἐμοῦ ἀνεπιτροπὸν, καταβαλὼν καὶ τὴν αἰρεσιν πληροῖ, καὶ ἐλευθεροῦται· καὶ τὸ δοθέν αὐξεί τὴν κληρονομίαν. ὅπερ οὐκ ἦν, εἰ διὰ μόνην τὴν αἰρεσιν ἐδόθη. εἰ δὲ καὶ παραιτήσεται τὸ ληγάτον, ἢ φθαρῇ τὸ ληγατευθέν, οὐκ ἀναλαμβάνει, ἢ ἔδωκεν. [Sch. k. V. 417.]

Καίτοι φησὶν βιβ. μδ'. tit. ζ. διγ. νθ'. ὅτι ὁ πούπιλλος δανειζόμενος οὔτε φυσικῶς ἐνέχεται. ἀνάγνωθι βιβ. λς. tit. β. διγ. κε. καὶ τοῦ α'. tit. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου διγ. ξδ. θέματι α'. πότε ἔπειτεται, καὶ πότε οὐ. καὶ βιβ. λθ'. tit. ε'. διγ. ιθ'. τὸ τέλος. ἀνάγνωθι περὶ τούτου βιβ. ιβ'. tit. ε'. διγ. μα'. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα, καὶ tit. α'. διγ. ιθ'. [Sch. k. V. 417.]

οὐκ ἀναλαμβάνει τὰ νομίσματα] Ἰνώρισμα γὰρ τῶν φυσικῶν χρεῶν τὸ μὴ ἔπειτεύεσθαι τὸ καταβαλλόμενον, ὡς βιβ. μδ'. tit. ζ. διγ. ι. καὶ βιβ. μς'. tit. α'. διγ. ις'. ὑπόθου δὲ τὸν πούπιλλον αὐθεντία τοῦ ἐπιτροπὸν καταβαλὼν· ἄλλως γὰρ οὔτε τὸ νόμιμον χρέος καταβάλλει, καὶ σωζόμενα τὰ καταβληθέντα ἔπειτεται. οὔτε γὰρ οἰουδήποτε πράγματος ἔχει ἐκποίησιν, ὡς βιβ. μς'. tit. γ'. διγ. ιε'. καὶ Ἰνστιτούτων βιβ. β. tit. η'. [Sch. l. V. 417.]

§. 1. Ἐὰν ἐγὼ καὶ ὁ δούλος μου ἐκ διαφορῶν μερῶν γραφῶμεν κληρονόμοι, καὶ τὸ μέρος μόνον τοῦ ἐνὸς βαρηθῆ ληγάτοις, εἰ καὶ τὸ πᾶν ἐγὼ λαμβάνω, ὅμως ὡς ἐπὶ κειχωρισμένων κληρονομιῶν τῷ φαλκιδίῳ ὑπὲρ τοῦ βαρηθέντος μέρους, κἂν ἐκ τοῦ ἄλλου μηδὲν ληγατεύθῃ. εἰ δὲ καὶ ληγατευθῆ μοι δέκα νομίσματα καὶ τῷ δούλῳ μου δούλος, οὐ παρακρατεῖται ἐκ τῶν ἐμῶν νομισμάτων ὁ ὑπὲρ τοῦ δούλου φαλκίδιος.

Ἐὰν ἐγὼ καὶ ὁ δούλος μου] Κυρίλλου. Ἐὰν μετὰ δούλου μου γραφῶ κληρονόμος, ὁ προσπορίζει μοι, οὐ λογίζεται μοι εἰς φαλκίδιον. [Sch. m. V. 417.]

Τὸ¹⁾ ἐναντίον ἐπὶ υἱοῦ καὶ πατρὸς γραφέντων κληρονόμων διγ. κε. θέματι α'. [Sch. n. V. 418.]

εἰ δὲ καὶ ληγατευθῆ μοι δέκα νομίσματα] Ἐὰν τῷ δούλῳ μου δούλος ληγατευθῆ, ἡμῶν δέκα νομίσματα, οὐ

g) Fabr. κ'. h) Adde ἔστιν aut pro ἀσθενῆ lege ἀσθενεῖ. mutavi. Nam scholium, quod incipit verbis τὸ ἐναντίον apud Fabr. verbis textus εἰ δὲ καὶ ληγατευθῆ κ. τ. λ. subiectum et lit. n. notatum, potius pertinet ad verba textus ἐὰν ἐγὼ καὶ ὁ δούλος μου κ. τ. λ.

XIX. Si a servo meo herede instituto mihi legatum sit¹⁾, et hereditas mihi acquisita sit²⁾, legatum in Falcidiam non computatur³⁾: neque enim debetur.

1) si a servo meo — mihi legatum sit] Cyrilli. Si servum meum heredem institueris mihi que aliquid legaveris, et iussu meo adierit, invalida sunt legata: quapropter in Falcidiam mihi non imputantur.

2) et hereditas mihi acquisita sit] Si vero mihi non acquisita sit hereditas, sed ante aditionem servum alienavero, legatum valet, ut Institut. lib. 2. tit. 20. cap. 25. Lege lib. 30. dig. 11. Sed et si filius erat, et ante aditionem emancipatus est, legatum ab eo patri relictum debetur, ut lib. 36. tit. 2. dig. 17.

3) legatum in Falcidiam non computatur] Ea enim tantum, quae a fideicommissario universali heredi dantur conditionis implendae causa, in Falcidiam imputantur, ut dig. 30. them. 4. et dig. 90. Lege et 91.

XX. Si pupillo¹⁾, cui sine tutoris auctoritate decem aureos mutuos dedi, legaverim sub hac conditione, si decem aureos solverit, una solutione et conditionem implet, et naturali obligatione liberatur, et decem aurei imputantur in Falcidiam. Adeo autem pro debito solvit, ut, etsi legatum perierit, vel illud repudiaverit, aureos non repetat²⁾.

1) si pupillo] Cyrilli. Si pupillo legavero sub ea conditione, si ea solverit, quae a me sine tutore mutuo accepit, solvens et conditionem implet, et liberatur: et quod datum est, auget hereditatem. Quod non procederet, si propter solam conditionem datum fuisset. Sed et si legatum repudiaverit, aut res legata perierit, non repetit, quae dedit.

Atqui lib. 44. tit. 7. dig. 59. ait, pupillum mutuum pecuniam accipientem nec naturaliter obligari. Lege lib. 36. tit. 2. dig. 25. et tit. 1. eiusdem libri dig. 64. them. 1. quando repetat, quando non. Et lib. 39. tit. 5. dig. 19. finem. Lege de hoc lib. 12. tit. 6. dig. 41. et ad illud adnotata, et tit. 1. dig. 19.

2) aureos non repetat] Indicium enim naturaliter debitorum est, ut solutum non repetatur, ut lib. 44. tit. 7. dig. 10. et lib. 46. tit. 1. dig. 16. Finge autem, pupillum auctoritate tutoris solvisse: aliter enim nec civiliter debitum solvit, et nummos solutos extantes repetit. Neque enim cuiuscunque rei habet alienandae facultatem, ut lib. 46. tit. 3. dig. 15. et Institut. lib. 2. tit. 8.

Si ego et servus meus³⁾ ex diversis partibus heredes instituti simus, et unus tantum portio legatis onerata sit, licet totum ego capiam, tamen velut in separatim institutis Falcidia utor partis oneratae nomine, quamvis ab altero nihil legatum sit. Sed et si decem aurei mihi legati fuerint⁴⁾, et servo meo servus, Falcidia servi nomine ex meis decem aureis non retinetur.

3) si ego et servus meus] Cyrilli. Si cum servo meo heres institutus fuero, quod acquirit mihi, non imputatur mihi in Falcidiam.

Contrarium obtinet in filio et patre heredibus institutis dig. 25. them. 1.

4) sed et si decem aurei mihi legati fuerint] Si servo meo servus legatus fuerit, et mihi

κρατείται^{μ)} φαλκίδιος τοῦ ληγατευθέντος δούλου ἐκ τῶν ἰ. νομιματων. ἀνάγνωθι διγ. α. θέμα β. καὶ τὸ β. θέμα τοῦ κβ. καὶ οε. καὶ πδ. καὶ βιβ. λα. διγ. κδ. θέματα^{ν)} β. [Sch. n. V. 417.]

κα'. ο). Αὐτός^{ρ)}. Ἐνεστησάμην τρεῖς κληρονόμους καὶ παρ' ἀλλήλων αὐτοῖς ἐληγάτευσαι. ἐκ δὲ τοῦ ἑνὸς τοσαῦτα καὶ αὐτοῖς καὶ ἐξωτικαῖς, ὥστε χώραν ἔχειν τὸν φαλκίδιον. παρακρατεῖ καὶ ἐκ τῶν συγκαληρονόμων αὐτοῦ^{σ)} φαλκίδιον· εἰ μὴ ἦρα κατὰ γνώμην μου μέλλει παρ' αὐτῶν ἀντιλαμβάνειν, ὅσον ἀρκεῖ πρὸς τὸν φαλκίδιον. τοῖς λοιποῖς ληγαταρίοις οὐχ ὄλον, ὃ δίδωσι τοῖς κληρονόμοις, λογίζεται εἰς φαλκίδιον, ἀλλ' ὅσον ἐμελλε δίδοναι, εἰ μὴδὲν ἔλαβε παρ' αὐτῶν.

ἐνεστησάμην τρεῖς κληρονόμους] Τὸ ληγατευθὲν ἐπὶ τῶν κληρονόμων οὐ λογίζεται αὐτῷ εἰς τὸ δ'. εἰ δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ ἐληγατευθῆ τοῖς κληρονόμοις, ὅπερ ἔδοκε μόνον, λογίζεται αὐτῷ ἢ ἐξωτικῶς ἐν τῷ φαλκιδίῳ. [Sch. o. V. 418.]

Ἐὰν γράφας δούλον κληρονόμον ληγατεύσω παρ' αὐτοῦ καὶ ἀποκαταστάσεις παρὰ τοῦ δεσπότην αὐτοῦ εἴσω, πρῶτα τὰ ληγάτα παρέχονται, καὶ οὕτως ἐὰν τι περιτεύσῃ^{τ)}, αἱ ἀποκαταστάσεις δίδονται· κέχρηται δὲ τῷ φαλκιδίῳ.

ἐὰν δούλον γράφας κληρονόμον ληγατεύσω παρ' αὐτοῦ] Κυρίλλου. Εἰ δούλον μου ἐστήσεις καὶ ληγατεύσεις παρ' αὐτοῦ καὶ παρ' ἐμοῦ, πρῶτα τὰ παρ' ἐκείνου ληγατευθέντα δίδονται, καὶ τότε τὰ παρ' ἐμοῦ, παρακρατούμενός μου τὸ δ'. εἰ δὲ ἐστατός ὢν παραιτησῶμαι καὶ τῷ δούλῳ ἀποκαταστάω ὄντι κελύσω προσελθεῖν, τὰ παρ' ἐμοῦ πρῶτα δίδονται. [Sch. p. V. 418.]

Εἰ δὲ γραφῆς ὁ δεσπότης κληρονόμος παραιτήσεται καὶ τῷ δούλῳ αὐτοῦ^{υ)} ἀποκαταστάω ὄντι κελύσει κληρονομήσαι, πρῶτον τὰ παρ' αὐτοῦ ληγατευθέντα δίδονται καὶ οὕτω τὰ παρὰ τοῦ δούλου, ἐὰν ὁ φαλκίδιος ἀνέχρηται.

Εἰ καὶ τὰ μάλιστα τὰ ἄπορα χρέα τῆν κληρονομίαν οὐκ αὐξοῦσιν, εἰ μὴ εὐπορα ταῦτα γίνονται, ὅμως ἐὰν ἀπόρῳ χρωστικῇ ληγατευθῇ τὸ χρέος αὐτοῦ, δι' ὧν ἐλευθεροῦται δοκεῖ λαμβάνειν, καὶ ὄλον καταλογίζεται εἰς τὸν φαλκίδιον, καὶ μειοῦνται δι' αὐτοῦ τὰ λοιπὰ ληγάτα, καὶ αὐτὸ διὰ τῶν ἄλλων.

εἰ καὶ τὰ μάλιστα τὰ ἄπορα χρέα] Εἰ^{ϑ)} ἄπορον χρέος ληγατευθῆ, εἰ μὲν τῷ χρωστικῇ, εἰς ληγάτον ἀριθμεῖται, εἰ καὶ μὴ αὐξεί τὴν οἰσίαν, εἰ μὴ ex eventu: εἰ δὲ ἐτέρῳ, τὸ ἐναντίον. [Sch. q. V. 418.]

ὅμως ἐὰν ἀπόρῳ χρωστικῇ] Ἐν τῷ νά. διγ. τοῦ α. τι. τοῦ ἰε. βιβλίου φησὶν, ὅτι τὸ χρωστούμενον παρὰ ἐξωτικῶν τῷ δούλῳ μου οὐ συλλογίζεται εἰς ὀλόκληρον τῆς de peculio κινουμένης, διὰ τὸ τὰς δαπάνης^{ω)} καὶ τὸ τῆς ἀπαιτήσεως ἄδηλον καὶ τὴν δεδομένην ὑπέρθεσιν τοῖς ἰουδικατοῖς καὶ τοῖς ὑφισταμένοις διαφρασαν. ἐκχωρῶν οὖν δεσπότης τὰς ἐναγωγὰς ἀπολυεῖται. ὅπερ ἐστὶ καὶ κοινῶν εἰς ὀλόκληρον ἐναγομένου τῆ δὲ πεκουίῳ διὰ τὸ ἔχειν κατὰ τοῦ κοινῶν ἀγωγῆν ἐπὶ πάντων γὰρ τῶν ἐναγομένων διὰ τὸ ἔχειν ἀγωγῆν διλεγμάτων ἀντὶ καταβολῆς ἐστὶ. δυνατὸν οὖν ταῦτα ἔλκειν εἰς τὰ κληρονομία χρέα. ἀνάγνωθι διγ. οδ'. διαλαμβάνον περὶ χρέων ἀπόρων ληγατευομένων, καὶ τὸ β. θέμα τοῦ ξα. καὶ τὸ β. θέμα τοῦ νδ. [Sch. r. V. 418.]

Εἰ δὲ τὸ τοιοῦτον ἄπορον χρέος ἐτέρῳ ληγατευθῆ, οὐδὲ τὸ ληγάτον ἐρωται, οὔτε^{ϛ)} μείωσιν εἰσάγει.

κβ'. ω). Ἐὰν ἀγρός ληγατευθῆ μοι καὶ πάροδος,

μ) Lege παρακρατεῖται. ν) Sic lego. Fabr. θέματα. correxit Iensius Notit. Basil. p. LXVI. Fabr. περιεῖδη. ac. Cyrilli. In textu graeco verba τοῦ αὐτοῦ desiderantur. η)

decem aurei, servi legati Falcidia ex decem aureis non retinetur. Lege dig. I. them. 12. et them. 2. dig. 22. et 75. et 84. et lib. 31. dig. 29. them. 2.

XXI. Idem. Tres heredes institui¹⁾, et a singulis invicem legavi. Ab uno autem tantum legavi et ipsis, et extraneis, ut locum Falcidia habeat. Ex coheredibus etiam suis Falcidiam retinet: nisi forte ex voluntate mea ab eis vice versa accepturus sit, quantum sufficit ad Falcidiam. Ceteris legatariis non universum, quod heredibus dat, in Falcidiam imputat, sed quantum daturus esset, si nihil ab eis accepisset.

1) tres heredes institui] Quod uni ex heredibus legatum est, in quartam ei non imputatur. Si vero et ab eo legatum sit heredibus, id tantum, quod dedit, imputatur ipsi aut extraneis in Falcidiam.

Si servo herede instituto ab eo legavero²⁾, et §. I. fideicommissa a domino reliquero, primum legata praestantur, et si quid superfuerit, fideicommissa dantur: utitur autem Falcidia.

2) si servo herede instituto ab eo legavero] Cyrilli. Si servum meum institueris, et ab eo et a me legaveris, primum legata ab eo relicta praestantur, et deinde quae a me, retinente me quartam. Si vero institutus repudiavero et servum substitutum adire iussero, quae a me legata sunt, primum dantur.

Si vero dominus heres institutus repudiaverit, §. 2. et servum suum substitutum adire iusserit, primum quae ab ipso legata sunt, praestantur, deinde quae a servo, si Falcidia patiatur.

Quamvis non idonea nomina³⁾ hereditatem non augeant, nisi idonea facta sint, tamen, si debitori inopi⁴⁾ debitum eius legatum sit, capere videtur eo, quod liberatur, et totum imputatur in Falcidiam, et per hoc cetera legata minuuntur, et ipsum per cetera.

3) quamvis non idonea nomina] Si non idoneum nomen legatum sit, si quidem debitori, in legatum numeratur, quamvis hereditatem non augeat, nisi ex eventu: sed si alii, contrarium obtinet.

4) tamen si debitori inopi] In dig. 51. tit. I. lib. 15. ait, id, quod ab extraneo servo meo debetur, non computari in solidum mota actione de peculio, propter sumtus et actionis incertum, et dilationem, quae datur iudicatis, et his, qui bonorum venditionem patiuntur. Dominus igitur actiones cedens absolvitur. Quod obtinet et socio in solidum actione de peculio convento ideo, quod adversus socium actionem habeat: in omnibus enim, qui conveniuntur, quod habeant actionem, delegatio pro solutione est. Haec igitur ad aes alienum hereditarium trahi possunt. Lege dig. 79. quod disserit de nominibus non idoneis legatis, et them. 2. dig. 61. et them. 2. dig. 54.

Si vero eiusmodi nomen non idoneum alii legatum sit, nec legatum valet, nec deminutionem inducit.

XXII. Si fundus mihi legatus fuerit et via¹⁾, L. 23. D. eod.

ο) Fabr. κβ. ρ) Lege ὁ αὐτός. ϑ) Lege αὐτοῦ. ϛ) Sic s) Lege αὐτοῦ. ε) Fabr. in versione praefigit Eiusdem. Lege τῆς δαπάνης. υ) Lege οἰδὲ. ω) Fabr. κγ.

καὶ εὐρεθῆ ἔν τῷ ληγάτῳ περιττὸν ὅσον ποιεῖ τὴν διατίμησιν τῆς παρόδου, ἢ μὲν δουλεία φθίρεται, ὁ δὲ ἀγρὸς ὀλόκληρος δίδεται. εἰ δὲ πλεον ἔστιν ἢ διατίμησις αὐτῆς^{α)} τοῦ ὑπερβληντος διὰ τοῦ φαλκιδίου μειωθῆναι, βοηθοῦμαι διὰ δόλου παραγραφῆς, ἵνα μὴ πλεον εἰρεθῶ διδοῦς, ὡν ὁ φαλκιδίος ἐπιζητεῖ. τότε οὖν μόνον ἀπόλλεται^{β)}, ὅτε ἡττὸν ἔστιν ἐν αὐτῇ, ἢ περὶ ὁ φαλκιδίος ἐπιζητεῖ. εἰ δὲ ὁδὸς ληγατευθῆ^{γ)}, καὶ ἔστιν ἄπορος ἢ κληρονομία, οὐ χρεωσιτεῖται.

ἔάν ἀγρὸς ληγατευθῆ μοι καὶ πάροδος] Κυρίλλου. Εἰ ἀγρὸς ληγατευθῆ καὶ ὁδὸς, εἰ μὲν τοσοῦτον λείπη τῷ φαλκιδίῳ, ὅσον ἢ ὁδὸς ἔστιν, οὐ δίδεται ὡς περὶ ὅτε εἰ ὁδὸς μόνη καταλειφθῆ ὑπὸ ἄπορου. εἰ δὲ ἔλαττον ἢ, ἢ διατίμησις δίδεται. [Sch. s. V. 418.]

L. 24. pr. κγ'.^{α)} 'Ο^{β)} κληρονόμος, ὡν ὑπέκλεψε πραγμάτων, οὐ παρακρατεῖ φαλκιδίον.

ὁ κληρονόμος, ὡν ὑπέκλεψε πραγμάτων] Ὅπερ γὰρ ἐμελλεν ὑπὲρ τῶν κλαπέντων ἔχειν, ὁ φίσκος ἔχει τε καὶ λαμβάνει τῶν δὲ μὴ κλαπέντων αὐτὸς ὁ κληρονόμος ἀπαιτεῖ τὸν φαλκιδίον, ὡς βιβ. λδ'. tit. θ'. διγ. ε'. ἀνάγνωθι τὸ τέλος τοῦ εἴη. διγ. τοῦτου τοῦ τίτλου καὶ τοῦ γθ'. [Sch. t. V. 418.]

§. 1. 'Ο^{α)} τοκετὸς τῆς ληγατευθείσης δούλης πρὸ τῆς προχωρήσεως^{δ)} τῷ κληρονόμῳ ἀρμόζει καὶ λογίζεται αὐτῷ εἰς τὸν φαλκιδίον καὶ τοὺς καρποὺς αὐτοῦ.

πρὸ τῆς προχωρήσεως] Κυρίλλου. Οἱ πρὸ προχωρήσεως καρποὶ τοῦ κληρονόμου εἰσὶ. λογίζονται δὲ εἰς τὸ δ', εἰ μὴ αὐτοῦ ἢ τὸ πρῶμα. [Sch. u. V. 418.]

καὶ λογίζεται αὐτῷ εἰς τὸν φαλκιδίον] Διὰ τοῦτο λογίζεται εἰς τὸ τέταρτον, ἐπειδὴ ἀπὸ γνώμης τοῦ τεστατόρος ἢ ἢ ὑπέθεσε· ἐπεὶ οὐκ ἐλογίζετο, ὡς διγ. λ'. καὶ Ἰνστιτούτων β'. tit. κβ'. ἀνάγνωθι τοῦτου τοῦ τίτλου διγ. ιε'. θέμα ζ'. καὶ βιβλίον λς'. tit. α'. διγ. κβ'. θέματι γ'. πρὶν δὲ τεχθῆ, οὐ λογίζεται, ὡς μετὰ λογιμοῦ διγ. θ'. [Sch. x. V. 419.]

§. 2. Ἐάν τῶν τοῦ κληρονόμου πραγμάτων ληγατευθέντων καρπὸς ἐξ αὐτῶν μετὰ προχωρήσιν ληφθῆ, οὔτε τῷ ληγαταρίῳ δίδεται, οὔτε εἰς φαλκιδίον λογίζεται.

οὔτε τῷ ληγαταρίῳ δίδεται] Διὰ τί ἐπὶ τοῦ παρόντος θέματος οἱ καρποὶ οὐ δίδονται τῷ ληγαταρίῳ, ἔγνωσ ἐκ τῶν παραγεγραμμένων μοι ἐν τῷ γ'. θέματι τοῦ γ'. διγέστου τοῦ λ'. βιβλίον. [Sch. y. V. 419.]

L. 25. pr. κδ'.^{ε)} Γυνὴ τὸν ἄνδρα καὶ τὸν κοινὸν υἱὸν ἐξ ἑσῶν ἔγραψε κληρονόμους. ἐὼν διὰ τῆς ἐνοστάσεως τοῦ υἱοῦ τοσοῦτον ὁ πατήρ παρακρατῆ, ὅσον ἀρκεῖ τῷ φαλκιδίῳ, οὐδὲν ὀνόματι φαλκιδίου παρακρατεῖ.

γυνὴ τὸν ἄνδρα καὶ τὸν κοινὸν υἱὸν] Ἐάν ἐγὼ καὶ ὁ υἱὸς μου γραφῶμεν κληρονόμοι, ὁ προσπορίζει μοι, γίνεταί μοι εἰς φαλκιδίον. [Sch. z. V. 419.]

§. 1. Ἐάν ἀγρὸν ληγατεύσω ἀπελευθέρῳ μου καὶ εἴπω αὐτῷ δίδόναι σοι ἐτήσια δέκα νομίσματα, καὶ περικόπη τὸ ληγάτον τοῦ ἀπελευθέρου ὁ φαλκιδίος, οὐ μειοῦται τὸ ἐτήσιον, εἰ μὴ τοῦτο ἤβουλήθην. ταῦτα, ἐν ᾧ μὲν σωζόμενον ἐκ τῆς προσόδου τὸ ἐτήσιον.

ἔάν ἀγρὸν ληγατεύσω ἀπελευθέρῳ μου] Κυρίλλου. Εἰ ὁ ληγατευθεὶς σοι ἀγρὸς μειωθῆ φαλκιδίῳ, τὰ

x) Sc. τῆς παρόδου, pretium viae. y) Sc. ἢ πάροδος, via. z) Malim ληγατεύθην, quia ἔστιν sequitur. a) Fabr. κδ'. b) L. 24. pr. et §. 1. D. h. t. leguntur in Syn. p. 374. ubi est cap. 29. h. t. c) Syn. post ὁ inserit δδ. d) Ad verba πρὸ τῆς προχωρήσεως pertinet scholium, quod Syn. l. l. huic capiti subiicit, hoc: τουτέστι, πρὸ τῆς αἰρέσεως ἢ τῆς ἡμέρας τέκη. μετὰ γὰρ ἡμέραν ἢ αἰρέσιν τότε χωρὶν ἔχει ληγατευθῆν (Adde τὸ). χρεωσιτεῖται γὰρ τῷ κληρονόμῳ καρπὸς φαλκιδίου (lege φαλκιδίου). Hoc est, si ante conditionem vel diem repererit. Nam post diem vel conditionem locum habet legatum. Debetur enim heredi Falcidia fructus. e) Fabr. κδ'.

et tantum repertum sit in legato superfluum, quantum pretium viae efficit, servitus quidem perit, solidus vero fundus praestatur. Si vero pretium eius superet id, quod per Falcidiam minui debet, succurritur mihi per doli exceptionem, ne plus dedisse videar, quam Falcidia desiderat. Tunc igitur solum perit, cum minus in ea est, quam Falcidia desiderat. Si autem via legata sit, nec solvendo sit hereditas, non debetur.

1) si fundus mihi legatus fuerit et via] Cyrilli. Si fundus legatus sit et via, si quidem tantum desit Falcidiae, quanti via est, non praestatur: quemadmodum si via tantum legata sit ab eo, qui solvendo non est. Si vero minus sit, aestimatio praestatur.

XXIII. Heres ex rebus, quas subtraxit¹⁾, non retinet Falcidiam.

1) heres ex rebus, quas subtraxit] Quod enim de rebus subtractis habiturus erat, fiscus habet et accipit: eorum vero, quae subtracta non sunt, Falcidiam ipse heres exigit, ut lib. 34. tit. 9. dig. 6. Lege finem dig. 68. huius tituli, et dig. 69.

Partus ancillae legatae, antequam dies cedat²⁾, heredi competit, eique imputatur in Falcidiam³⁾ et in fructus eius.

2) antequam dies cedat] Cyrilli. Fructus antedem cedentem heredis sunt: in quartam autem imputantur, nisi res eius sit.

3) eique imputatur in Falcidiam] Ideo in quartam imputatur, quia ex voluntate testatoris mora facta est: alioquin non imputaretur, ut dig. 30. et Institut. lib. 2. tit. 22. Lege huius tituli dig. 15. them. 7. et lib. 36. tit. 1. dig. 22. them. 3. Antequam autem editus sit, non imputatur, ut cum ratione dicitur dig. 9.

Si rebus heredis legatis fructus ex iis antedem cedentem percepti sint, nec legatario praestantur⁴⁾, neque in Falcidiam imputantur.

4) nec legatario praestantur] Cur in hoc casu fructus legatario non praestentur, didicisti ex annotatis a me in them. 3. dig. 3. lib. 30.

XXIV. Uxor maritum et filium communem¹⁾ ex aequis partibus heredes scripsit. Si per institutionem filii tantum pater retineat, quantum Falcidiae sufficit, nihil Falcidiae nomine retinet.

1) uxor maritum et filium communem] Si ego et filius meus heredes instituti fuerimus, quod mihi acquirit, imputatur mihi in Falcidiam.

Si fundum liberto meo legavero²⁾, eumque iussero tibi praestare decem aureos annuos, et Falcidia liberti legatum reciderit, non minuitur legatum annum³⁾, nisi hoc voluerim. Haec, cum ex reditu⁴⁾ legatum annum servatur.

2) si fundum liberto meo legavero] Cyrilli. Si fundus tibi legatus Falcidia minutus fuerit, alimenta

παρὰ σοῦ καταλειφθέντα ἄλιμντα οὐ μειοῦται, ἐὰν ἀρκῆ ἢ πρόσθετος, εἰ μὴ τοιαύτη δεχθῆ ἢ βούλησις. [Sch. a. V. 419.]

οὐ μειοῦται τὸ ἐτήσιον] Τοῦτο ἰδικόν ἐπὶ ἀγαλίου διὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ τελείῳ τοῦ βιβλίου διγ. οἱ. ἀνάγνωθι βιβλίον λς. τίτ. α'. διγ. οἱ. πρὸ τριῶν θεμάτων τοῦ τίλους. καὶ μείνησο τοῦ β'. θεματος τοῦ κ'. διγ. οἱ. τίτλου τοῦ λγ. βιβλίου, καὶ βιβλίου λκ'. διγ. οἱ. θεματι β'. καὶ τοῦ ἐξῆς τίτλου τοῦτοῦ τοῦ βιβλίου διγ. ζ'. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα διγ. κα'. θεματι β'. τοῦ α'. τίτ. τοῦ λγ'. βιβλίου. [Sch. b. V. 419.]

ἐκ τῆς προσόδου] Καίτοι οὐκ εἶπον ἐκ τῶν προσόδων δίδοσθαι τὸ ἀγαλίον. οὐκ οὖν σημειώσαι ὁράϊον καὶ ἔξον, ὅτι ὁ ληγατεύων μοι ἄγρον καὶ βραχὺν με ἀνάλα¹⁾ φειδεϊκόμισσον δοκί ἐκ τῶν προσόδων τοῦ ἄγρου καταλιμπάνειν αὐτῷ ε). [Sch. c. V. 419.]

κβ'.^{h)} Λινίαν μαργαριτῶν ἐληγάτευσα καὶ εὐρέθη παρὰ τῷ ληγατερίῳ ἐν τῷ τελευτῶν με. χώρον λιμβάνοντος τοῦ φαλκιδίου ἀπαιτεῖ αὐτὴν ὁ κληρονόμος· δύναται δὲ καὶ τὸ τρίτον αὐτῆς ἐκδικεῖν.

Λινίαν μαργαριτῶν ἐληγάτευσα] Εἰ παρὰ σοὶ ὄν ληγατεύθῃ σοι, καὶ χώρον λάβῃ ὁ φαλκιδίος, δύναται ὁ κληρονόμος ἀπαιτεῖν ἀποκαταστήσαι¹⁾ αὐτό, ἢ μερικῶς τοῦτο ἐκδικεῖν. [Sch. d. V. 419.]

καὶ εὐρέθη παρὰ τῷ ληγατερίῳ] Οὐ κατὰ γνώμην τοῦ κληρονόμου, διὰ τὸ εἰρημένον διγέτω α'. θεματι β'. [Sch. e. V. 419.]

ἀπαιτεῖ αὐτὴν ὁ κληρονόμος] Διὰ τὸ κοινὸν ληγατερίον, περὶ οὗ διαλαμβάνει βιβλ. μγ'. τίτ. γ'. [Sch. f. V. 419.]

κγ'.^{k)} Αἰτός¹⁾. Οὕτως εἶπον· ὁ δεῖνα καὶ δεῖνα ἐὰν ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν ἀσφαλίσωνται τὴν πόλιν μου, ὡς ἀρκοῦνται τριακοσίους νομίμασι καὶ οὐ κέρρηται τῷ φαλκιδίῳ, ἔστωσαν κληρονόμοι· καὶ δέδωκα αὐτοῖς ὑπὸ τοιαύτην αἴρεσιν ὑποκαταστήσαι. δύναται οἱ πρῶτοι καὶ μὴ πειθαρχοῦντες τῇ αἴρεσει κληρονομεῖν· εἰς βλάβην γὰρ τοῦ νομίμου ἐστίν.

εἰς βλάβην γὰρ τοῦ νομίμου ἐστίν] Κυρίλλου. Ἢ αἰρεσίς τοῦ ἀσφαλισσάου μὴ χρῆσασθαι φαλκιδίῳ περιαιρεῖται, κἂν ὑπὸ τὴν ἐναντίαν αἴρεσιν ἐξηρεδευτεθῆ τις καὶ ὑποκατάστατον λάβῃ. [Sch. g. V. 419.]

κδ'.^{m)} Μαικ. Καὶ ὁ πατήρ, ἐν οἷς αὐτῷ ληγατεύει ὁ υἱός, ἄλλον ὁ υἱόςⁿ⁾ γράψας κληρονόμον, ἐπίσταται φαλκιδίον.

καὶ ὁ πατήρ] Κυρίλλου. Καὶ ὁ πατήρ τοῦ τεστατέρου ἐπομένει φαλκιδίον. [Sch. h. V. 419.]

ἐν οἷς αὐτῷ ληγατεύει ὁ υἱός] Μὴ ὑπόθου στρατιώτην· ἐπ' αὐτῷ γὰρ οὐ χώρα τῷ φαλκιδίῳ, ὡς διγ. ιζ'. [Sch. i. V. 420.]

κε'.^{o)} Παύλον. Ἐὰν ληγατευθῆ σοι παρ' ἐμοῦ πρῶγμα, καὶ μετὰ χρόνον ὕξωθῆς ἀποκαταστήσαι μοι αὐτό, οὐ λογίζεται μοι εἰς φαλκιδίον, ὅτι μέλλω ὡς διὰ ἀποκαταστάσεως λαμβάνειν αὐτό.

ἐὰν ληγατευθῆ σοι παρ' ἐμοῦ πρῶγμα] Κυρίλλου. Τὸ ληγατευθῆν ἐφ' ᾧ μετὰ χρόνον ἐπιανελεῖται εἰς τὸν κληρονόμον, οὐ λογίζεται αὐτόν· εἰς τὸ δ'. τὰ γὰρ ἴουρε νερεδιτωῖ μόνοντα παρὰ τῷ κληρονόμῳ λογίζονται εἰς φαλκιδίων, ὡς διγ. οδ'. [Sch. k. V. 420.]

κς'.⁹⁾ Μαικ.⁹⁾ Οἰαδήποτε ζῆμινα τῆ κληρονομία⁹⁾ εἰ συμβῆ ἄνευ δόλου τῶν ληγατερίων, τὸν κληρονόμον βλάπτει, καὶ ἡ πτωχῆσις αὐτὸν ὠφελεῖ, καὶ οὐ λογίζεται εἰς φαλκιδίον.

f) lege anal. g) Illud autem melius abest: aut legendum παρ' αὐτοῦ, ut sensus sit, fideicommissum ex rebus fundi ab eo relinquere videre. h) Fabr. κς'. i) lege ἀποκαταστήσαι. k) Fabr. κς'. l) lege ὁ αὐτός. m) Fabr. κη. n) Verba ὁ υἱός hoc loco repetita supervacanea sunt, et melius omittuntur. o) Fabr. κς'. p) lege αὐτῷ. q) Fabr. λ'. r) L. 30. pr. D. h. t. legitur in Syn. p. 374. ubi est cap. 29. h. t. s) Syn. τὴν κληρονομίαν. Leoncl. in marg. κατά τὴν κληρονομίαν. Quod Labbaeus Oba. et Emend. in Syn. p. 126. improbavit et veram lectionem τῆ κληρονομίᾳ restituit.

Basil. T. IV.

a te relicta non minuuntur, si reditus sufficiat, nisi talis voluntas probata fuerit.

3) non minuitur legatum annuum] Hoc singulare est in annuo legato propter id, quod dicitur in fine dig. 32. Lege lib. 36. tit. 1. dig. 78. them. antepenult. Et memineris them. 2. dig. 21. tit. 1. lib. 33. et lib. 31. dig. 77. them. 2. et sequentis tit. huius libri dig. 7. Lege adnotata ad dig. 21. them. 2. tit. 1. lib. 33.

4) ex reditu] Atqui non dixit, ex rebus annuum legatum praestari. Nota igitur rem pulchram et novam, eum, qui fundum mihi legat, et annuo legato me onerat, fideicommissum ex rebus fundi relinquere ei videri.

XXV. Lineam margaritarum legavi¹⁾, eaque reperta est apud legatarium²⁾ mortis meae tempore. Falcidia locum habente eam heres petit³⁾: potest autem et trientem eius vindicare.

L. 26 D. XXXV. 2.

1) lineam margaritarum legavi] Si res, quae apud te erat, tibi legata sit, et locum Falcidia habeat, heres potest desiderare, ut ea restituatur, aut pro parte eam vindicare.

2) eaque reperta est apud legatarium] Non ex voluntate heredis, propter id, quod dicitur dig. 1. them. 9.

3) eam heres petit] Interdicto quod legatorum, de quo disserit lib. 43. tit. 3.

XXVI. Idem. Ita dixi: Ille et ille, si intra triginta dies civitati meae caverint, contentos se futuros trecentis aureis, nec usuros Falcidia, heredes sunt: dedique eis sub tali conditione substitutos. Primo loco instituti, etiam si conditioni non pareant, heredes esse possunt: in fraudem enim legis est¹⁾.

L. 27 D. eod.

1) in fraudem enim legis est] Cyrilli. Conditio, si heres caverit, se non usurum Falcidia, tollitur, licet sub contraria conditione quis exheredatus sit, et substitutum acceperit.

XXVII. Maecian. Pater quoque¹⁾ in iis, quae filius ei legat²⁾ alio herede instituto, Falcidiam patitur.

L. 28 D. eod.

1) pater quoque] Cyrilli. Pater quoque testatoris Falcidiam patitur.

2) in iis, quae filius ei legat] Ne fingas, militem esse: nam in hoc Falcidiae locus non est, ut dig. 17.

XXVIII. Pauli. Si a me res tibi legata sit¹⁾, tuque post tempus rogatus sis, eam mihi restituere, in Falcidiam mihi non imputatur, quia velut ex fideicommissum eam accepturus sum.

L. 29 D. eod.

1) si a me res tibi legata sit] Cyrilli. Legatum ita relictum, ut post tempus ad heredem redeat, non imputatur ei in quartam. Nam quae iure hereditario apud heredem manent, imputantur in Falcidiam, ut dig. 74.

XXIX. Maecian. Quodcunque damnum¹⁾ hereditati sine dolo legatariorum illatum fuerit, heredi nocet, et accessio ei prodest, neque imputatur in Falcidiam.

L. 30 pr. D. eod.

οὐ μὲν οὖν ποτε ζημία] Κυρίλλου¹⁾. Θάνατος δούλων καὶ ἄλλων²⁾ ζῶων, καὶ πάσα³⁾ ζημία⁴⁾ παρ' αἰτίαν τοῦ ληγα-
ταρίου συμβάσα τὸν κληρονομὸν ὁμῶς, καὶ τὸ κέρδος⁵⁾ ὡς
καρπὸς⁶⁾ καὶ τοκετός⁷⁾, καὶ πᾶς προσπορισμὸς δουλείας⁸⁾.
περὶ τοῦ κινδύνου τῶν ληγατευομένων ἀνάγνωθι βιβλίον λ'. δι-
γέστω κς'. λς'. μς'. λβ'. λα'. διγέστω ια'. λβ'. μδ'. καὶ βιβ'. λβ'.
διγέστω κβ'. καίτοι ἐν τῷ εγ'. διγέστω φησίν, ὅτι ἡ ἀδιευ-
θεῖσα ὑπὸ τοῦ κληρονομίου δούλου κληρονομία αὐξεί τὴν
αὐτοῦ διατίμησιν, ὡς ἐκ τούτου συμβαίνει τοὺς ληγαταρίους
κερδαίνειν. ἐπιλύσαι. Ἐνταῦθα λέγει τὸ ῥητόν, ὅτι ἐὰν δούλος
κληρονομίως γραφῆ κληρονομός, οὐκ αὐξεί⁹⁾ διὰ τούτου ἡ
κληρονομία ἐν τῷ λόγῳ τοῦ φαλκιδίου. ἢ ἐνταῦθα μετὰ θά-
νατον τοῦ τεστατῶρος ὁ δούλος ἐγράφη¹⁰⁾ ἐν δὲ τῷ εγ'. διγέστω
ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ. [Sch. l. v. 420.]

l. 30. §. 1. **Εἰ δὲ πρῶγμα κελυσθῆ ὁ κληρονόμος ἀγοράσαι**
ll. XXXV. **δῆλῳ τιμήματι, οὗ τὸ πᾶν εἰς φαλκίδιον λογίζεται,**
2. **ἀλλ' ὅσον πλέον ἢ ἥττόν ἐστι τὸ πραθέν τοῦ ἄλη-
θοῦς τιμήματος.**

εἰ δὲ πρῶγμα κελυσθῆ ὁ κληρονόμος] Περὶ τῶν
κελυσῶν τοῦ τεστατῶρος πιπρασκομένων δῆλῳ τιμήματι ἀνά-
γνωθι διγέστω ιθ'. λθ'. πς'. [Sch. m. v. 420.]

οὗ τὸ πᾶν εἰς φαλκίδιον λογίζεται] Ὁ ἥτις
τιμῆς ἀξιώθεις πρῶγμα πάλῃσαι ἢ ἀγοράσαι τὴν ἐνευθεν
ζημίαν λογίζεται εἰς ληγάτον. [Sch. n. v. 420.]

§. 2. 3. 4. **Τὸ δὲ περὶ τῆς βλάβης εἰρημένον οὕτω νοοῦμεν,**
**ἵνα εἰ μὲν τῶν σταθμωμένων ἢ ἀριθμομένων ἢ με-
τρονμένων εἰσὶ τὰ ληγατευθέντα, καὶ ἀπόλωνται^{b)},**
ὁ κληρονόμος ζημιωθῆ^{c)}· εἰ μὴ ἄρα καὶ αὐτὰ δῆλα
ἦσαν, οἷον τὰ ἐν τῇ κιστωῇ νομίσματα ἐληγάτευσαι,
**ἢ τὸν οἶνον τῶνδε τῶν πύθων, ἢ τὸνδε τὸν ἄργυ-
ρον· ταῦτα γὰρ, ἐὰν δόλου χωρὶς τοῦ κληρονόμου**
**φθαρῆ, τῷ ληγαταρίῳ ἀπόλλυται, καὶ οὔτε ἡ διατί-
μησις αὐτῶν κερραῖσται. εἰ δὲ καὶ χεῖρονα γένων-
ται, ὡς εἰσι, παρέχονται, καὶ ἡ ὑφιστάμενα διατίμη-
σις^{c)} εἰς τὴν ἐν καιρῷ τελευτῆς τοῦ διαθεμένου**
περιουσίαν αὐτοῦ ψηφίζεται.

τὸ δὲ περὶ τῆς βλάβης εἰρημένον] Κυρίλλου.
Ἢ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ τεστατῶρος συμβάσα ζημία τὸν κλη-
ρονομὸν ὁμῶς, κἂν ὑπερβαίῃ τὸ δ., εἰ τῶν ἐν σταθμῷ ἢ
μέτρῳ ἢ τὸ καταλειφθέν. εἰ δὲ τινὰ ῥητὰ σώματα ἢ τὰ ἐν
τῇ ἀρκῇ νομίσματα ληγατευθῆ, καὶ ἀπόλωνται μὴ παρ' αἰτίαν
τοῦ κληρονόμου, οὗ δίδονται. εἰ δὲ μεμωθῶσιν^{d)}, ὡς εἰσι, δι-
δοται, τοῦ φαλκιδίου πρὸς τὴν ἐν καιρῷ τελευτῆς οὐσίαν
σκοποῦμενον. εἰ δὲ ἰκετόν τι καταλίπη, ἐκ τῶν ἰδίων, οἷον
ἐπιλογὴν ἀργύρου, καὶ ἀπόληται ὅλος ὁ ἀργυρός, οὗ χρεω-
στεῖται. εἰ δὲ ῥητὸς σταθμὸς ἀργύρου ληγατευθῆ, πάντα
δίδονται, οὗ μὴ εἶδος ῥητόν, ἐὰν φθαρῆ. [Sch. o. v. 420.]

τῶν σταθμωμένων] Τί δηλοῦται τῇ τούτων προσηγο-
ρίᾳ, ἔγνωσ βιβλίῳ ιβ'. τίτ. α'. διγ. β'. [Sch. p. v. 420.]

§. 5. 6. **Ὅτε ἐκ τῶν οἰκείων πρῶγμα ἄδηλον ληγατεύει**
ὁ διαθέμενος, τυχὸν ὅπερ ἐπιλέξομαι ἐκ τοῦ ἀργύρου
αὐτοῦ, καὶ ὅλος ὁ ἀργυρός ἀπόληται, τῷ ληγαταρίῳ
φθίρεται. εἰ μὲντοι λίτρας ἀπλῶς ἐληγάτευσεν, ὅσος
ἦν ἀργυρός ἐν τῇ τελευτῇ αὐτοῦ, ψηφίζεται ἐν τῇ
περιουσίᾳ αὐτοῦ· καὶ ἡ μετὰ ταῦτα συμβάσα ζημία
τὴν οὐσίαν οὐ^{e)} μειοῖ.

§. 7. **Εἰ δὲ κελυσθῆ παρὰ τοῦ διαθεμένου ὁ κληρονό-
μος ἀγοράσαι πρῶγμα ῥητοῦ τιμήματος, καὶ γένηται**

1) quodcumque damnum] Cyrilli. Mors servo-
rum et aliorum animalium, et omne damnum sine culpa
legatarii illatum heredem spectat, et lucrum: veluti
fructus et partus, et omnis acquisitio per servos. De
periculo legatorum lege lib. 30. dig. 26. 36. 47. lib. 31.
dig. 11. 32. 49. et lib. 32. dig. 22. Atqui in dig. 63. ait,
hereditatem a servo hereditario aditam aestimationem
eius augere, ita ut ex eo legatarii lucrum percipiant.
Solve. Hoc loco textus ait, si servus hereditarius heres
scriptus sit, ex eo hereditatem non augeri in ratione
Falcidia. Vel hic post mortem testatoris servus insti-
tutus est: in dig. autem 63. vivo eo.

Sin autem heres iussus sit rem²⁾ emere certo
pretio, non totum in Falcidiam imputatur³⁾, sed
quanto pluris minorisve res vendita sit vero pretio.

2) sin autem heres iussus sit rem] De his,
quae iussu testatoris certo pretio venduntur, lege
dig. 19. 39. 87.

3) non totum in Falcidiam imputatur] Qui
certo pretio rem emere vel vendere rogatus est, damnum
inde ortum in legatum imputat.

Quod autem de damno dictum est⁴⁾, sic intelli-
gimus, ut, si quidem legata sint ex iis, quae pon-
dere, vel numero, vel mensura consistunt⁵⁾, damnum
heredem spectet: nisi forte et ipsa certa erant, ut
puta, pecuniam, quae in illa arca erat, legavi, aut
vinum in illis dolis, aut illud argentum: haec enim,
si sine dolo heredis perierint, legatario pereunt, et
neque aestimatio eorum debetur. Sed et si deteriora
facta sint, qualia sunt, praestantur, et eorum, quae
extant, aestimatio in bonis, quae mortis testatoris
tempore eius fuerint, computatur.

4) quod autem de damno dictum est] Cy-
rilli. Damnum post mortem testatoris illatum heredem
spectat, licet quartam superet, si legatum sit ex iis,
quae pondere vel mensura consistunt. Si vero certa
quaedam corpora vel nummi, qui in arca sunt, legati
sint, et sine culpa heredis perierint, non praestantur.
Si vero deminuta fuerint, qualia sunt, praestantur,
Falcidia secundum ea bona, quae mortis tempore fue-
runt, aestimanda. Si vero ex suis rebus incertum quid
reliquerit, veluti electionem argenti, et omne argentum
perierit, non debetur. Sin autem certum argenti pon-
dus legatum sit, omnia praestantur, nec vero certa spe-
cies, si perierit.

5) ex iis, quae pondere — consistunt] Quid
horum appellatione significetur, cognovisti lib. 12. tit. 1.
dig. 2.

Cum ex suis incertam rem testator legat, puta,
quod ex argento eius elegero, et omne argentum pe-
rierit, legatario perit. Si tamen libras simpliciter
legaverit, quantum argenti erat morte eius, compu-
tatur in bonis eius: et damnum postea illatum sub-
stantiam non minuit.

Si vero iussus sit a testatore heres rem certo
emere pretio, et Falcidia locus sit, tantum in legato

t) Hoc scholium Cyrilli usque ad verba προσπορισμὸν δούλων legitur in Syn. p. 374. nomine Cyrilli praeposito. u) καὶ ἄλλων deest in Syn. v) πῶσα deest in Syn. w) Syn. ante verba παρ' αἰτίαν addit μὴ. Recte. Sic etiam verti. Nana παρ' αἰτίαν, licet etiam significare possit praeter causam, tamen plerumque significat culpa. x) Syn. καρποί. y) Syn. τοκετοί. z) Syn. καὶ προσπορισμὸν δούλων. Pro δουλείας legendum δούλων. a) Lege αὐξεται. b) Malim ἀπόλωντο. c) Malim ἢ τῶν ὑφιστάμενων διατίμησις. d) Sic lego. Fabr. μεμωθῶ. e) Sic lego. Fabr. μου pro οὐ.

χώρη τῆ φιλκιδίῳ, τοσοῦτον εἶναι δοκεῖ ἐν τῷ ληγάτω, ὅσου πλείονος ἢ ἥτιονος ἦν τὸ πρῶγμα κατὰ ἀλήθειαν.

Τὰ ἐπὶ πληρώσει αἰρέσεως διδόμενα τῷ κληρονόμῳ οὐ λογίζονται αὐτῷ εἰς φιλκιδίον· εἰ μὴ ἔτε ὁ καθ' ὁμάδα διὰ ἀποκαταστάσεως ὀρισθεὶς κληρονομῆσαι ἀξιώθῃ δοῦναι τι καὶ λαβεῖν τὴν κληρονομίαν· οὐ δοκεῖ γὰρ ἐπὶ πληρώσει αἰρέσεως δίδοσθαι, ἀλλ' ὥσπερ τίμημα κληρονομίας. οὐκ ἀναγκάζεται δὲ ὁ διὰ ἀποκαταστάσεως ὀρισθεὶς κληρονομησάμενος δοῦναι τοῦτο τὸ ποσόν, καὶ λαβεῖν τὴν κληρονομίαν.

τὰ ἐπὶ πληρώσει αἰρέσεως διδόμενα] Κυρίλλου. Τὸ διὰ πληρώσει αἰρέσεως τῷ κληρονόμῳ δοθὲν οὐ λογίζεται εἰς τὸ τέταρτον. εἰ δὲ λαβεῖν τι ἠξιώθῃ, καὶ ἀποκαταστήσῃ τὸν κληρονόμον, ἢ πωλῆσῃ, τοῦτο λογίζεται. καθόλου γὰρ τὰ τῷ κληρονόμῳ διδόμενα κοινῶς ἰσχυροῦνται καὶ οὐ λογίζονται εἰς τὸν φιλκιδίον. [Sch. q. V. 421.]

οὐκ ἀναγκάζεται δὲ] Κἂν μὴ δοθῇ, αὐτοῦ λαβεῖν μὴ θέλησαντος, ὡς διγ. . . [Sch. r. V. 421.]

Οὐκ) ἔρχεται δὲ εἰς συμψηφισμὸν τοῦ φιλκιδίου τὰ τῷ κληρονόμῳ παρ' ἑαυτοῦ ἠγατευθέντα, ἢ τοῖς δούλοις αὐτοῦ χωρὶς αἰρέσεως¹⁾, ἢ τοῖς δούλοις τοῦ διαθεμένου χωρὶς ἐλευθερίας, ἢ τὰ πρῶγματα, ἅτινα ληγατεύονται οὐκ ἠδύνατο²⁾. τὰ μέντοι ὑπὸ ἡμέραν ληγατευθέντα τοῖς δούλοις τοῦ κληρονόμου, τῆς ἐλευθερίας ἐν τῷ μεταξὺ πρὸ τῆς προχωρήσεως ἀρμόζουσας, κεχρηώσθηται καὶ συμψηφίζονται.

οὐκ ἔρχεται δὲ εἰς συμψηφισμὸν τοῦ φιλκιδίου] Τὸ ἀρχήτως ληγατευθέν, οἷον τῷ κληρονόμῳ ἢ τῷ δούλῳ αὐτοῦ, ἐν ᾧ μὴ ἐν die ἐστὶ, καὶ μεταξὺ ἡλευθερωθῇ, ἢ δούλῳ τοῦ τεταύωτος χωρὶς ἐλευθερίας, ἢ πρῶγμα μὴ δυνάμενον ληγατεύεσθαι, οὐ λογίζεται ἐν τῷ φιλκιδίῳ. [Sch. s. V. 421.]

Τὰ γὰρ ἄλλα ληγάτα λογίζονται τῷ κληρονόμῳ, ὡς διγίστω μθ. ἢ ν. εἰ δὲ καὶ ὑπὸ αἰρεσιν ληγατευθεῖς³⁾ δούλος⁴⁾ τοῦ κληρονόμου καὶ πρὸ τῆς ἐκβύσεως αὐτοῦ⁵⁾ ἐκποιηθῇ, ἔρχεται, ὡς Ἰνστιτούτων β. τι. κ. [Sch. s. V. 421.]

τὰ μέντοι ὑπὸ ἡμέραν ληγατευθέντα] Καίτοι ὅσον πρὸς τὴν προχωρήσιν, οὐ διαφέρει τὰ ἐν die τῶν πούρων ἐπὶ μὲν γὰρ ἐλευθέρων ληγατιῶν ἐκότερον προχωρεῖ ἢ μόρτε τεταύωτος· ἐπὶ δὲ δούλων τοῦ τεταύωτος ἄβ ἄδιτα νερεδίτατε, ὡς βιβλίῳ λς. τι. β. διγίστω ε. ζ. ἢ. καὶ ἐν τῷ μέ. διγίστω τούτου τοῦ τίτλου φησὶν, οἷ τὰ ἐν die ληγάτα τοῖς πούροις εἰσίσταν. [Sch. t. V. 421.]

λ. ο) Πομπωνίου. Οἱ ληγατῆριοι λαμβάνοντες ὄφελον ἐγγύας δίδουσι περὶ τοῦ περιττώως ὡς εἰκὸς αὐτοῖς δεδομένου. εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ ὑπόκεινται ἀναλήψει, ἀλλ' οὐδὲν δέος ἐστὶ, μήποτε ἀπορήσωσιν ἐλπίζομένων ἀρμόζειν τῶν αἰρετικῶν ληγάτων ἢ τῶν ἐν τῇ ὀρφανικῇ ἀποκαταστάσει.

ὄφελον ἐγγύας δίδουσι] Κυρίλλου. Χώρον λαμβάνοντος τοῦ φιλκιδίου, τυχόν διὰ ληγάτα αἰρετικά, ἢ ἐν τῇ πομπιλλίῳ καταλειφθέντα, ἰκανὰ λαμβάνει ὁ κληρονόμος ἀπὸ τῶν ληγατιῶν. καὶ ἀνευ δὲ τούτων δούς ἡπετετενευ. ὁμοίως διγ. α. θέματι ι. ἀνώρωθι διγίστω νγ. ογ. καὶ τίτλου γ. διγ. α. θέματι δ. καὶ βιβ. λς. τι. α. διγ. κβ. [Sch. u. V. 421.]

εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ ὑπόκεινται ἀναλήψει] Τὸ τῆς ἡπετετενευ νόμι κατὰ τὸ εἰρημένον βιβλίῳ κβ. τι. ζ. διγ. θ. εἰ δὲ τὴν ἀσφάλειαν οἱ ἐπίτροποι μὴ αἰτήσωσιν, ὑπόκεινται τῷ ἀποκαταστάτῳ τῆς τουτέλας, ὡς διγ. πδ. ἀνώρωθι διγ. α. θέματι ι. [Sch. x. V. 421.]

f) §. 8. L. 30. D. h. t. legitur in Syn. p. 374. ubi partem cap. 29. h. t. efficit. g) δι Syn. omittit. h) Syn. παρ' αὐτῶν. i) Syn. in marg. ad verba ἢ τοῖς δούλοις αὐτοῦ χωρὶς αἰρέσεως hoc scholium habet: οἰμετώσαι, ὅτι ὑπὸ αἰρεσιν τοῖς δούλοις τοῦ κληρονόμου καλῶς ληγατεύω. Nota, sub conditione servus heredis me recte legatum relinquere. k) Syn. ἠδύνατο. l) Malim ληγατευθῆ. m) Malim δούλω. n) Malim αὐτῶ. o) Fabr. λα'.

esse videtur, quanto plurius minorisve in veritate res erat.

Quae ad implendam conditionem heredi dantur⁶⁾, L. 30. §. 7. in Falcidiam ei non imputantur: nisi cum is, cui per D. XXXV. fideicommissum hereditas restituenda est, rogatus sit, dare aliquid, et suscipere hereditatem: non enim conditionis implendae causa dari videtur, sed velut pretium hereditatis. Non cogitur autem⁷⁾ is, cui per fideicommissum hereditas restituenda est, invitus dare eam summam, et suscipere hereditatem.

6) quae ad implendam conditionem — dantur] Cyrilli. Quod conditionis implendae causa heredi datum est, in quartam non imputatur. Si vero quid accipere rogatus sit, et hereditatem restituere aut vendere, hoc imputatur. Generaliter enim, quae heredi dantur conditionis implendae causa, in Falcidiam non imputantur.

7) non cogitur autem] Licet non datum sit, eo accipere nolente, ut dig. . .

Non veniunt autem in computationem Falcidiae⁸⁾, quae heredi a semet ipso legata sunt, vel servis eius sine conditione, vel servis testatoris sine libertate, vel res, quae legari non poterant. Quae tamen in diem servis heredis legata sunt⁹⁾, si interim, antequam dies cederet, libertas competat, debentur et computantur.

8) non veniunt autem in computationem Falcidiae] Quod inutiliter legatum est, veluti heredi aut servo eius, si non in diem sit, et interim liberatus sit, vel legatum servo testatoris sine libertate relictum, vel res, quae legari non potest, non computatur in Falcidia.

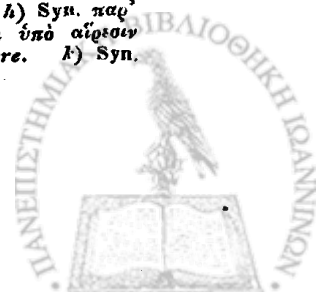
Legata enim invalida imputantur heredi, ut dig. 49. vel 50. Si vero sub conditione servo heredis legatum sit, et ante eventum eius alienatus sit, valet, ut Institut. lib. 2. tit. 20.

9) quae tamen in diem — legata sunt] Atqui, quantum ad cessionem diei, legata in diem relicta a puris non differunt: nam in hominibus liberis legatariis utrumque cedit a morte testatoris: in servis autem testatoris ab adita hereditate, ut lib. 36. tit. 2. dig. 5. 7. 8. et dig. 45. huius tituli dicitur, legata in diem puris comparari.

XXX. Pomponii. Legatarii, quibus legata praestantur, satisfacere debent¹⁾ de eo, quod amplius, ut probabile est, iis datur. Licet enim repetitioni obnoxii sint²⁾, tamen verendum est, ne ad inopiam redacti sint, cum legata conditionalia vel in pupillari substitutione relicta competere possint.

1) satisfacere debent] Cyrilli. Falcidia locum habente, forte propter legata conditionalia vel in pupillari substitutione relicta, heres a legatariis satis accipit. Sine satisfactione autem legata si praestiterit, ea repetit. Similiter dig. 1. them. 10. Lege dig. 53. 73. et tit. 3. dig. 1. them. 4. et lib. 36. tit. 1. dig. 22.

2) licet enim repetitioni obnoxii sint] Quod dicitur de repetitione, intellige secundum id, quod dicitur lib. 22. tit. 6. dig. 9. Si vero tutores cautionem non exegerint, substituto tutelae tenentur, ut dig. 84. Lege dig. 1. them. 10.

l. 32. pr. λα. ρ) Αἱ ποινάλια ἀγωγὰι, εἴτε πολιτικάι, εἴτε
 πραιτώριαι, χωρὶς τῶν δημοτικῶν αὔξουσι τὴν οὐ-
 σίαν τοῦ ἐχόντος αὐτάς. ὁ δὲ ὑποκείμενος αὐταῖς
 εἴαν ἀποθάνῃ, οὐ μειοῦται δι' αὐτάς ἢ οὐσία αὐτοῦ.
 2. καὶ ὁ ὑβρισθεὶς εἴαν ἀποθάνῃ, οὐκ αὔξεται διὰ τῆς
 περὶ ὑβριως ἀγωγῆς ἢ οὐσία αὐτοῦ· αὕτη γὰρ καὶ
 τῷ θανάτῳ τοῦ ὑβρισαντος ἀπόλλυται, ὥσπερ καὶ
 ἢ τῶν καρπῶν χρῆσις, καὶ τὰ ὑπὸ ἡμέραν ἢ μῆνα
 καὶ τὰ ἐτήσια. εἰ δὲ καὶ τις ἐπερωτήσῃ, ὅτε τε-
 λεντῶ, αὔξει^{ρ)} ἢ οὐσία αὐτοῦ, ὥσπερ εἴαν οὗτος
 ἐπερωτηθῇ, μειοῦται.

αἱ ποινάλια ἀγωγὰι] Κυρίλλου. Αἱ ποινάλια ἀγω-
 γὰι, κἂν λεγίτιμοι ᾖσι, κἂν πραιτώριαι, ἅνευ τῶν ποπουλι-
 κῶν, κἂν θανάτῳ τοῦ ἕου σβέννυνται, τὴν οὐσίαν αὔξουσι
 τοῦ ἐνάγοντος, τοῦ δὲ ἐναγομένου τελευτήσαντος οὐ μειοῦται.
 ἢ δὲ ἰνουριάρχου οὐκ αὔξει, ὥσπερ ἐπὶ αὐσονφρονιου καὶ
 αναλλου ληγατου. καὶ εἰ ἐπερωτήσῃς, ὅτε τελευτῶ, αὔξει
 τοιοῦτο τὴν κληρονομίαν σου· εἰ δὲ ἐπερωτηθῆσαι^{ρ)}, μειοῖ. καὶ
 πρόσκαιρος ἀγωγή ἀρμόζουσα κληρονομῶ οὐ λογίζεται εἰς
 φαλκίδιον. [Sch. y. V. 421.]

οὐ μειοῦται δι' αὐτάς ἢ οὐσία αὐτοῦ] Εἰ μὴ
 γέγονε προκαταρξίς· τότε γὰρ κληρονομίαι καὶ κατὰ κληρο-
 νομίαν δίδονται^{ρ)}, ὡς βιβ. γ'. τι. ιζ'. διγ. πε. πζ'. καὶ βιβ. μδ'.
 τι. ζ'. διγ. νη. Καλλιστρατον. [Sch. z. V. 422.]

§. 1. Καὶ αἱ πρόσκαιροι δὲ πραιτώριαι καὶ τὴν τοῦ
 ἐνάγοντος οὐσίαν αὔξουσι, καὶ τὴν τοῦ ἐναγομένου
 μειοῦσιν, εἴαν εἰς κληρονόμους διαβαίνωσιν.

εἴαν εἰς κληρονόμους διαβαίνωσιν] Ταύτας γὰρ ὁ
 κληρονόμος δύναται σοῦ νόμου κινεῖν. [Sch. a. V. 422.]

§. 2. Ἐάν δύο γραφέντων κληρονομῶν καὶ τῶν μερῶν
 αὐτοῖς¹⁾ ληγάτοις δαπανηθέντων μόνος ὁ εἰς λάβῃ
 τὴν ἀσφάλειαν κατὰ τὸ ἴδιον μέρος, μόνος ἔχει τὴν
 ἀπαιτήσιν. τοῦτο γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν²⁾ πασῶν τῶν
 πραιτωρίων ἐπερωτήσεων λέγομεν καὶ τῆς ἀπὸ τῆς
 δίκης³⁾ ἱκανοδοσίας. εἴτε γὰρ ὁ ἐνάγων, εἴτε ὁ ἐναγύ-
 μενος ἐπὶ πολλοῖς ἀποθάνῃ κληρονόμοις, οὐ πᾶσιν,
 οὔτε κατὰ πάντων ἀρμόζει, ἀλλὰ μόνοις τοῖς νικῆ-
 σασιν, καὶ κατὰ μόνων τῶν ἠτηθέντων, καὶ κατὰ τῶν
 μὴ ἐκδικησάντων⁴⁾ καὶ τοῖς πρὸς οὓς οὐ διεξεδίκησαν.

εἴαν δύο γραφέντων κληρονομῶν] Κυρίλλου. Ἐάν
 ὁ εἰς τῶν κληρονομῶν λάβῃ ἱκανὰ περὶ τοῦ φαλκίδιον, μόνος
 κινεῖ. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ πασῶν πραιτωρίων, εἴον τῆς ἰουδικά-
 τουμ σόλου⁵⁾· μόνος γὰρ κινεῖ ὁ νικῆσας, ἢ πρὸς ὃν ἡ δίκη οὐκ
 ἐθεπεδευθῆ, κατὰ μόνου τοῦ ἠτηθέντος, ἢ μὴ θεπεδευσαντος.
 [Sch. b. V. 422.]

τὴν ἀσφάλειαν] Περὶ τῆς ὁ ἐξῆς διαλαμβάνει τίτλος.
 καὶ ἀνύγνωθι τὸ α'. αὐτοῦ διγ. θεματ. η'. [Sch. c. V. 422.]

ἐπὶ τῶν πασῶν τῶν πραιτωρίων ἐπερωτήσεων]
 Περὶ τῶν πραιτωρίων ἐπερωτήσεων διαλαμβάνει βιβ. μς'.
 τι. ε'. καὶ περὶ τῆς ἰουδικατουμ σόλου τι. ζ'. τοῦ αὐτοῦ
 βιβλίου. [Sch. d. V. 422.]

§. 3. Ἐάν δι' ἐνιαυτοῦ ἢ διετίας ἢ τριετίας ληγα-
 τευθῇ μοι, οὐκ ἀπὸ τῆς ὑστέρας καταβολῆς, ἀλλ'
 ἐκ πασῶν παρακρατεῖται ὁ φαλκίδιος.

εἴαν δι' ἐνιαυτοῦ] Ἐάν δι' ἐνιαυτοῦ ἢ διετίας ἢ τρι-
 ετίας ἐληγατεύθῃ⁶⁾, παρακρατεῖ φαλκίδιον. ἀνύγνωθι διγ. ιε'.
 θεμ. γ'. καὶ διγ. μς'. καὶ βιβ. ιγ'. τι. ζ'. διγ. η'. θεμ. γ'.
 [Sch. e. V. 422.]

§. 4. Εἰ καὶ τὰ μάλιστα οἱ ληγατάριοι οὐ κρατοῦσι⁷⁾
 φαλκίδιον, ὅμως εἴαν ληγατεύσω σοι εἴκοσι νομισματα,
 καὶ ἀξιώσω σε Πέτρῳ πέντε ἀποκαυστήσαι, καὶ

p) Fabr. λβ. q) Malim αὔξεται. r) Sic Fabr. Malim ἐπερωτηθῆς. s) Lege δίδονται. t) Malim αὐτῶν. u) Illud
 τῶν melius omittitur. v) Lege κατάδικης pro δίκης. w) Lege διεκδικησάντων. x) Lege ληγατευθῇ. y) Malim παρα-
 κρατοῦσαι.

XXXI. Poenales actiones¹⁾, sive civiles, sive
 praetoriae, exceptis popularibus bona eius augent, qui
 eas habet. Si vero is, qui eis obnoxius est, dece-
 serit, non minuitur propter eas substantia eius²⁾.
 Et si is, qui iniuriam passus est, deceaserit, sub-
 stantia eius per iniuriarum actionem non augetur:
 haec enim et morte eius, qui iniuriam fecit, extin-
 guitur, sicut et ususfructus, et ea, quae in diem,
 vel mensem debentur, et annua. Sed et si quis sti-
 pulatus sit, cum morietur, augetur bona eius, quem-
 admodum, si hic promiserit, minuuntur.

1) poenales actiones] Cyrilli. Poenales actio-
 nes, sive legitimae sint, sive praetoriae, exceptis po-
 pularibus, licet morte rei extinguantur, actoris bona
 augent, rei autem defuncti non minuunt. Actio autem
 iniuriarum non auget, sicut in usufructu et annuo le-
 gato. Et si stipuleris, cum morieris, hoc hereditatem
 tuam auget: si vero promiseris, minuit. Actio quoque
 temporalis heredi competens non imputatur in Fal-
 cidiam.

2) non minuitur propter eas substantia
 eius] Nisi lis contestata sit: tunc enim heredibus et
 adversus heredes dantur, ut lib. 50. tit. 17. dig. 86. 87.
 et lib. 44. tit. 7. dig. 58. Callistrati. }

Praetoriae quoque temporales actiones et bona
 actoris augent, et bona rei minuunt, si ad heredes
 transeant³⁾.

3) si ad heredes transeant] Has enim heres
 suo nomine intendere potest.

Si duobus heredibus scriptis⁴⁾ et partibus eorum
 legatis exhaustis alter tantum pro sua parte cautio-
 nem⁵⁾ acceperit, solus actionem habet. Hoc enim
 et in omnibus praetoriis stipulationibus⁶⁾ dicimus,
 et in iudicatum solvi satisfactione. Sive enim actor,
 sive reus multis heredibus relictis deceaserit, non
 omnibus, neque adversus omnes competit, sed dun-
 taxat his, qui vicerunt, et adversus victos tantum, et
 adversus eos, qui non defenderunt, et his, adversus
 quos non defenderunt.

4) si duobus heredibus scriptis] Cyrilli.
 Si alter heredum de Falcidia satis acceperit, solus agit.
 Idem et in omni praetoria stipulatione, ut iudicatum
 solvi: solus enim agit, qui vicit, aut is, adversus quem
 causa defensa non est, adversus victum tantum, vel
 eum, qui non defendit.

5) cautionem] De qua sequens titulus disserit.
 Et lege dig. I. eius, them. 8.

6) in omnibus praetoriis stipulationibus]
 De praetoriis stipulationibus disserit lib. 46. tit. 5. et de
 iudicatum solvi stipulatione tit. 7. eiusdem libri.

Si annua⁷⁾, bima, trima die mihi legatum sit,
 non ex ultima pensione, sed ex omnibus Falcidia
 retinetur.

7) si annua] Si annua, bima, trima die legatum
 sit, Falcidiam retinet. Lege dig. 15. them. 3. et dig. 47.
 et lib. 13. tit. 7. dig. 8. them. 3.

Quamvis legatarii⁸⁾ Falcidiam non retineant,
 tamen si viginti aureos tibi legavero, et rogavero
 te, quinque Petro restituere, et Falcidia partem vi-

μειώση μέρος τῶν εἴκοσιν ὁ φαλκίδιος, κατὰ ἀναλογίαν παρὰ τοσοῦτον δίδως τὰ πέντε, εἰ μὴ ἄρα εἶπον, ἵνα πᾶν, ὅπερ ἔλαβες, ἀποκαταστήσῃς.

εἰ καὶ τὰ μάλιστα οἱ ληγατάριοι] Κυρίλλου. Ὁ ληγατάριος φαλκιδῶς²⁾ οὐ κίχρηται. ὑπομείνας δὲ φαλκιδίον κατὰ ἀναλογίαν ὡς δέδωκε παρακρατεῖ, εἰ μὴ τὸ πᾶν ἡξιώσῃ ἀποκαταστήσῃ, ἢ δοῦλον ἐλευθερώσῃ. [Sch. f. V. 422.]

Εἰ μέντοι ἡξιώσῃ σε δοῦλον ἴδιον ἢ ἀλλότριον ἐλευθερώσῃ, καὶ μειωθῇ τὸ ληγάτον σου, δίδως τὴν ἐλευθερίαν παρὰ τὴν ἀκρίβειαν διὰ τὴν περὶ τὰς ἐλευθερίας σπουδήν.

λβ'.^{α)} Παύλου^{β)}. Ἐὰν ληγατευθῇ σοι δοῦλος ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι, καὶ μηδὲν ἕτερον, ἄργεῖ ὁ φαλκίδιος.

εἰ ἂν ληγατευθῇ σοι δοῦλος] Εἰ δοῦλος ἐπὶ ὄρω ἐλευθερίας ληγατευθῇ σοι καὶ μηδὲν ἕτερον, ἄργεῖ ὁ φαλκίδιος³⁾ οὐ μὴ εἰ ληγατευθῇ τί μοι, καὶ ἀξιώσῃ ἐλευθερώσῃ δοῦλον ἴδιον ἢ ἀλλότριον. [Sch. g. V. 422.]

λγ'.^{γ)} Ταῦτα ἐν τῷ διαθεμένῳ ἦν. εἰ μέντοι χρήματα ἢ ἄλλο τι ληγατεύσω σοι ἐπὶ τῷ σὸν δοῦλον ἢ ἀλλότριον ἐλευθερώσῃ, χάρον ἔχει ὁ φαλκίδιος.

εἰ μέντοι χρήματα] Τοῦτο νόμι κατὰ τὴν γ'. διατάξιν τοῦ ν. τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου τοῦ κώδικος. [Sch. h. V. 422.]

λδ'.^{δ)} Οὐλιανῶ. Ἐὰν τῷ ληγατευθέντι δούλῳ ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι καὶ ἕτερον τι ληγατευθῇ, ἔξ αὐτοῦ καὶ τὸ ὑπὲρ τοῦ δοῦλου ἀρεῖλον δοθῆναι παρακρατεῖται.

εἰ ἂν τῷ ληγατευθέντι δούλῳ] Κυρίλλου. Εἰ δὲ τῷ οἰκέτῃ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ληγατευθῇ τι, παρακρατεῖται καὶ ὁ τῆς τιμῆς τοῦ δούλου φαλκίδιος⁴⁾ ὁ αὐτὸς τοῦ ληγάτου. [Sch. i. V. 422.]

λε'.^{ε)} Παύλος. Ὁ ληγατάριος λαβὼν τὸ ληγάτον καὶ φαλκιδῶν ὑφίσταται, καὶ ἀναγκάζεται τὸν ἴδιον ἐλευθερώσῃ δοῦλον.

Εἰ μέντοι ἀλλότριον ἐκελεύσῃ ἐλευθερώσῃ, οὐδὲν πλέον ὢν ἔλαβεν ἀναγκάζεται δοῦναι εἰς τὴν ἀγορασίαν αὐτοῦ.

Ὁ μέντοι κληρονόμος δοῦλον ἴδιον ἀξιώσει ἐλευθερώσῃ, ὑπεξαιρεῖ τὴν αὐτοῦ τιμὴν ὡς χρέος.

ὁ ληγατάριος λαβὼν τὸ ληγάτον] Κυρίλλου. Κἂν μὴ ἐξαργεῖ τὸ ληγάτον, ἀνάγκη ἔχει ὁ ληγατάριος ἐλευθερώσῃ τὸν ἴδιον οἰκέτην, οὐ μὴ τὸν ἀλλότριον. ὁ κληρονόμος ἀξιώσει ἐλευθερώσῃ δοῦλον ἴδιον, ὑπεξαιρεῖ τὴν τιμὴν αὐτοῦ ὡς χρέος. εἰ ληγατευθῇ σοι δοῦλος ἐπὶ ὄρω ἐλευθερίας, οὐκ ἀπαιτεῖται φαλκίδιος ὑπὲρ αὐτοῦ. [Sch. k. V. 422.]

Ὅτε δοῦλος ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι ληγατεύεται καὶ ἄλλο τι μετ' αὐτοῦ, ὅλος μὲν ὁ δοῦλος διὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐκδικεῖται καὶ ἀπαιτεῖται⁵⁾ ἀπὸ δὲ τοῦ ληγάτου τὸ ὑπὲρ ἐκατέρου τρίτον κρατεῖται⁶⁾.

ὅτε δοῦλος] Κυρίλλου. Εἰ μὴ ἄλλο τί σοι καταλειφθῇ. εἰ δὲ ἐν die, ἢ αἰρετικῆ ἐλευθερία, παρακρατεῖ μὲν ὁ κληρονόμος τὸν φαλκιδῶν⁷⁾ ὅτε δὲ ἡμέρῃσι, παρέχει αὐτῷ. εἰ δὲ τί ἐν μέσῳ ἐκ τῶν ὀπερῶν αὐτοῦ λάβῃ, λογίζεται αὐτῷ εἰς τὴν τιμὴν τοῦ οἰκέτου. διατιμάται δὲ ὁ οἰκέτης ὡς στατουλίβερ. [Sch. l. V. 423.]

ἐκδικεῖται καὶ ἀπαιτεῖται] Τοῦτέστι καὶ διὰ τῆς ἐν ἡμέρῃ, καὶ διὰ τῆς περιουσιαίας. ἀνάγκη τὸ τελευταῖον θέμα τοῦ σς'. διγ. τοῦ λα'. βιβ. [Sch. l. V. 423.]^{h)}

ginti aurcorum minuerit, eo minus pro rata quinque praestas, nisi forte dixerō, ut totum, quicquid cepisses, restitueres.

8) quamvis legatarii] Cyrilli. Legatarius Falcidia non utitur. Si autem Falcidiam passus sit, pro portione eorum, quae dedit, retinet, nisi totum rogatus sit restituere, vel servum restituere.

Si tamen rogavero te, servum tuum vel alienum L. 32. §. 5. manumittere, et legatum tuum minutum sit, libertatem praestas contra iuris rigorem, propter favorem D. XXXV. 2. libertatis.

XXXII. Pauli. Si servus tibi legatus sit¹⁾, ut L. 33. manumitteretur, et nihil aliud, cessat Falcidia. D. eod.

1) si servus tibi legatus sit] Si servus sub conditione manumissionis mihi legatus sit, et nihil aliud, Falcidia cessat: nec vero si quid mihi legatum sit, et rogatus fuero, meum vel alienum servum manumittere.

XXXIII. Haec, si testatoris servus erat. Si L. 34. tamen pecuniam¹⁾ aliudve quid tibi legavero, ut servum tuum vel alienum manumitteres, locum Falcidia D. eod. habet.

1) si tamen pecuniam] Hoc intellige secundum constitutionem 13. tit. 50. lib. 6. Codicis.

XXXIV. Ulpiani. Si servo legato¹⁾, ut manu- L. 35. mitteretur, etiam aliud quid legatum sit, ex eo et D. eod. quod pro servo praestandum est, retinetur.

1) si servo legato] Cyrilli. Si vero servo quid praeter libertatem legatum sit, et Falcidia pretii servi nomine retinetur: eadem legati est.

XXXV. Paulus. Legatarius accepto legato¹⁾ L. 36. pr. et Falcidiam patitur, et cogitur servum suum manu- D. eod. mittere.

Si tamen alienum manumittere iussus sit, non §. 1. plus, quam accepit, ad emtionem eius cogitur im- pendere.

Heres tamen servum suum rogatus manumittere, §. 2. pretium eius ut aes alienum deducit.

1) legatarius accepto legato] Cyrilli. Quamvis legatum non sufficiat, legatarius servum suum manumittere necesse habet, nec vero alienum. Heres rogatus servum suum manumittere, pretium eius ut aes alienum deducit. Si servus sub conditione manumissionis tibi legatus sit, Falcidia eius nomine non petitur.

Cum servus²⁾, ut manumittatur, legatur, et §. 3. aliud quidpiam cum eo, totus quidem servus propter libertatem vindicatur et petitur³⁾: triens autem utriusque nomine ex legato retinetur.

2) cum servus] Cyrilli. Si nihil aliud tibi relictum sit. Si vero in diem, vel sub conditione libertas data sit, heres quidem Falcidiam retinet: cum vero libertas competere coeperit, ei praestat. Si quid autem ex operis eius medio tempore consecutus fuerit, id in pretium servi ei imputatur. Aestimatur autem servus ut statu liber.

3) vindicatur et petitur] Hoc est, et actione in rem, et personali. Lege thema ultimum dig. 76. lib. 31.

a) Sic lego. Fabr. φαλκιδῶν. α) Fabr. λγ'. δ) I. 33. 34. D. h. t. leguntur in Syn. p. 374. ubi coniunctae efficiunt cap. 32. h. t. c) Fabr. λδ'. d) Fabr. λε'. e) Fabr. λς'. g) Malim παρακρατεῖται. h) Huic scholio Fabr. rursus lit. l. praefixit.

Δωροθέου. Ἔνα τίως πανταχόθεν δίδονται τῶ ληγατα-
ρίῳ, καὶ μὴ ἐμποδίζεται ἡ ἐλευθερία. [Sch. l. V. 423.]

L. 36. §. 4. *Εἰ δὲ καὶ ἄδηλόν ἐστιν, εἰ μέλλει ἀρμόζειν ἡ
D. XXXV. ἐλευθερία, τυχόν γὰρ ὑπὸ ἡμέραν ἢ ἢ ὑπὸ αἴρεσιν,
2. παρικρατεῖται μὲν τὸ τρίτον· ὅτε δὲ ἡ ἐλευθερία
ἀρμόσει, δίδονται τῶ ληγαταρίῳ. εἰ δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐν
τῷ μέσῳ ὑπηρεσιῶν τοῦ δούλου λάβῃ τι ὁ κληρονό-
μος, καὶ τοῦτο δαπανᾷ εἰς τὴν τιμὴν τοῦ δούλου
διὰ τὸν φαλκιδίον.*

L. 37. pr. *λξ'. κ) Ἐνθα δὲ ἤρτηται τῆς ἐλευθερίας ἡ αἴρε-
§. 1. D. eod. σις, ὁ δούλος ὡς ὑπὸ αἴρεσιν ἐλευθερούμενος ἀπο-
τιμάται. εἰ δὲ καὶ ἀλλότριον δούλον ἀξιώσῃ ὁ κλη-
ρονόμος ἐλευθερώσαι, ὑπεξαιρεῖ τὴν τιμὴν αὐτοῦ ὡς
χρέτος.*

*εἰ δὲ καὶ ἀλλότριον δούλον] Κυρίλλου. Ἐλευθερία
μειοῖ τὴν οὐσίαν, κἂν ἀλλότριος δούλος καταλειφθῇ. [Sch. m.
V. 423.]*

L. 38. pr. *λξ'. 1) Ἐρμογ. m) Ὁ ὑπὸ ὄρον ἐλευθερούμενος οὐ
D. eod. ψηφίζεται n) ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ κληρονόμου.*

§. 1. *Οἱ δὲ κοινοὶ δούλοι ἐν τῇ ἑκατέρου δεσπότη
εἰσίν.*

§. 2. *Ὁ εἰς χρῆσιν δοθεὶς δούλος, ἐν τῇ τοῦ δεσπό-
του, ὁ εἰς ἐνέχυρον δοθεὶς, ἐν τῇ τοῦ χρεώστου, ὁ
ὑπὸ ὠρισμένην ἡμέραν ἢ ὑπερθεματισμὸν πραθεὶς
ἢ ὑπὸ ὄρον τοῦ ἀναλυθῆναι τὴν πρῶσιν, εἰ θελήσει
ὁ πράτης, ἐν τῇ τοῦ πράτου.*

*ὁ ὑπὸ ὄρον ἐλευθερούμενος οὐ ψηφίζεται]
Κυρίλλου. Στατουλίβερ οὐκ αὖξει τὴν οὐσίαν τοῦ κληρο-
νόμου. ἐπίκοινος δούλος τὴν ἑκατέρου κληρονομίαν αὖξει· οὐ-
σουφρουκτουόριος τὴν τοῦ δεσπότη, ἢ καὶ εἰς ἐνέχυρον δο-
θεὶς. ὁ δὲ ὑπο κομισσάριον ὄρον πραθεὶς, ἢ ὑπερθεματισμὸν,
τὴν τοῦ πράτου. τοῦτο νόμι κατὰ τὸ εἰρημένον βιβ. 5. tit. α'.
διγέτω μα'. [Sch. n. V. 423.]*

L. 39. *λθ'. p) Παυλ. q) Οὐ μόνον τῶν ἐλευθερωθέντων
D. cod. ὑπεξαιροῦνται αἱ τιμαί, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀναίρουμένων
διὰ τοῦ νόμου r), καὶ τῶν ἐλευθερουμένων διὰ τὸ
καταμηνῦσαι τὴν τοῦ δεσπότη ἀναίρεσιν ἢ τὴν s)
κατ' αὐτοῦ συνωμοσίαν. t)*

*οὐ μόνον τῶν ἐλευθερωθέντων ὑπεξαιροῦν-
ται αἱ τιμαί] Ὁ u) τιμωρηθεὶς οἰκέτης, ἢ ἐλευθερωθεὶς
ἐν διαθήκῃ, ἢ ὡς ἐλέγξας τὸν φόνον τοῦ τεστατορος, ἢ τὴν
κατ' αὐτοῦ συνωμοσίαν μειοῖ τὴν οὐσίαν. [Sch. o. V. 423.]*

*Ἄντι προμίου v) γὰρ ὁ τοιοῦτος ἐλευθεροῦται. ἀνάγνωθι
τὸ τέλος τοῦτο τοῦ τίτλου, καὶ βιβ. κθ'. tit. ε'. διγ. γ'. θεμ. 5.
[Sch. o. V. 423.]*

L. 40. pr. *λθ'. w) Ἐρμογ. Ἐπὶ τῶν διαθηκῶν τῶν ἀπο-
D. eod. στρατευθέντων ἀτεξουσίῳν καὶ ὑπεξουσίῳν χώρα
τῷ φαλκιδίῳ, κἂν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τελευτήσωσιν.*

*χώρα τῷ φαλκιδίῳ] Κυρίλλου. Ἐν ᾧ μετὰ τὴν ἄφεσιν
δέθεντο, διὰ τὰ εἰρημένα διγ. ιθ'. οἶδας δὲ, ὅτι ἡ γενόμενη*

Dorothei. Ut interim totus praestetur legatario, et
libertas non impediatur.

Sed et si incertum sit, an libertas competitura
sit, (forte enim in diem aut sub conditione data est)
triens quidem retinetur: cum vero libertas competere
coeperit, praestatur legatario. Sed et si quid ex operis
servi medio tempore heres perceperit, et id in pre-
tium servi erogat propter Falcidiam.

XXXVI. Cum vero pendet libertatis conditio,
servus ut statu liber aestimatur. Sed et si alienum
servum 1) heres manumittere rogatus sit, pretium eius
ut aes alienum deducit.

1) sed et si alienum servum] Cyrilli. Liber-
tas minuit hereditatem, licet servus alienus relictus sit.

XXXVII. Hermog. Statu liber non computatur 1)
in patrimonio heredis.

Communes autem servi in utriusque domini pa-
trimonio sunt.

Servus in usumfructum datus in bonis proprie-
tarii est: pignori datus in bonis debitoris: in diem
certum addictus vel nisi quis plus obtulerit, vel sub
lege rescindendae venditionis, si venditori placuerit,
in bonis venditoris.

1) statu liber non computatur] Cyrilli. Statu
liber heredis bona non auget. Communis servus utrius-
que hereditatem auget: servus usufructuarius heredita-
tem domini, et qui pignori datus est. Qui vero sub
lege commissoria venditus est, vel in diem addictus,
vendidit hereditatem auget. Hoc intellige secundum
id, quod dicitur lib. 6. tit. 1. dig. 41.

XXXVIII. Paul. Non solum manumissorum pretia
deducuntur 1), sed et eorum, qui ex Senatusconsulto
supplicio afficiuntur, et eorum, qui propter indicatam
caedem domini vel coniurationem adversus eum liber-
rantur.

1) non solum manumissorum pretia dedu-
cuntur] Servus supplicio affectus vel testamento ma-
numissus, vel quod necem testatoris arguerit, vel ad-
versus eum coniurationem, patrimonium minuit.

Nam pro praemio eiusmodi servus liber fit. Lege
finem huius tituli, et lib. 29. tit. 5. dig. 3. them. 6.

XXXIX. Hermog. In testamentis veteranorum
patrumfamilias et filiorumfamilias Falcidiae locus
est 1), licet intra annum decesserint.

1) Falcidiae locus est] Cyrilli. Si post mis-
sionem testamentum fecerint, propter ea, quae dicta

i) Lege didōται. k) Fabr. λξ'. l) Fabr. λθ'. m) L. 38. pr. §. 1. D. h. t. leguntur in Syn. p. 374. ubi efficiunt
cap. 36. h. t. n) Syn. συμψηφίζεται. o) Legitur in Syn. p. 374. scholium pro parte ex Cyrilli scholio haustum: φησὶ γὰρ
ὁ κανὼν· αἱ ἐλευθερίαὶ οὐχ ὑπόκεινται φαλκιδίῳ (adde τῷ ante φαλκιδίῳ)· ὡς statuliber οὐκ αὖξει τὴν οὐσίαν τοῦ κληρονόμου.
ὁ δὲ κοινὸς δούλος τὴν ἑκατέρου (lege ἑκατέρου) κληρονομίαν αὖξει. Ait enim regula: Libertates Falcidiae non subiacent:
sicut statuliber patrimonium heredis non auget. At servus communis auget utriusque hereditatem. p) Fabr. λθ'. q) L. 39.
D. h. t. legitur in Syn. p. 374. ubi est cap. 37. h. t. Hunc Synopsos locum in editione corruptum (legitur enim ibi ἐλευθε-
ρωθέντων ὑπεξαιροῦνται, pro quo Leuncl. emendavit ὑπεξαιροῦνται et addit τιμήματα) ex Codd. Mss. restituit Labbaeus Obs. et
Emend. in Syn. p. 126. r) Ad verba διὰ τοῦ νόμου Labbaeus Obs. et Emend. in Syn. p. 127. ex Codd. Mss. hoc scholium edidit:
τοῦ σιλιανεῖου δόγματος τοῦ λέγοντος ἀναίρεσθαι τοὺς ἐν τῇ αὐτῇ στήλῃ ὄντας δούλους καὶ μὴ διεκδικούντας τὸν τοῦ δεσπότη
θάνατον. Senatusconsulto Silianico, quod servos, qui sub eodem tecto degunt et necem domini non vindicant, supplicio affici
iubet. s) τὴν inserui e Syn. quod deest apud Fabr. t) Syn. hoc scholium subiicit: ἀναίρετ γὰρ ὁ νόμος τοὺς μὴ βοηθήσαντας
τῷ δεσπότη ἐπιβούλους κινδυνεύοντα, ὡς περ καὶ ἐλευθερίας ἀξιοῖ τοὺς τὸν φόνον καταμηνύσαντας. Quippe supplicio lex afficit
eos, qui domino periclitanti ex insidiis opem non tulerunt, sicut et libertatem donat eis, qui caedem indicarunt. u) Fabr.
versioni huius scholii praefixit nomen Cyrilli, quod in textu omisit. v) Malim πραιμίου. w) Fabr. μ'.

ἐν τῇ στρατείᾳ κρατεῖ στρατιωτικῶς εἰς ἐνιαυτοῦ, ὡς βιβ. κδ'. τίτ. α'. διγ. κ. καὶ ἰστοιτοῦτον*) β'. τίτ. ια'. ἀνάγνωθι καὶ τοῦτου τοῦ τίτλου διγ. ιζ'. Καλοκύνου. Πρὸς σχος τῷ ἡματι' οὐ γὰρ εἶπεν ἀπολυθέντων, ἀλλ' ἀποστρατευθέντων. ὁ μὲν γὰρ ἀποστρατευθεὶς, ὡς κὰν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρηται, εἰ μὴ τὸ στρατιωτικῶς διαθεσθαι ἰδικῶς αἰτήσῃ, καὶ τὴν, οὐκ ἔχει τοῦτο τὸ δικαίον· ὁ δὲ ἀπολυθεὶς ἔχει, ὡς ἐμφαίνει τὰ τε ἄλλα τῶν πρόσφορος περὶ στρατιωτικῆς εἰρημότητος) διαθήκης, καὶ τὸ ἕβ'. κεφάλαιον τοῦ παρόντος τίτλου. [Sch. p. V. 423.]

Ἐὰν ληγατεύσω σοι ἀγρὸν ἄξιον εἴκοσι νομισμάτων ὑπὸ ἀρεσίᾳ τοῦ δοῦναι δέκα νομίσματα, ὅλος ὁ ἀγρὸς ἐστὶν ἐν ληγάτῳ.

ἐὰν ληγατεύσω σοι ἀγρὸν] Κυρίλλου. Εἰ ἀγρὸς καταλειφθῆ σοι, ἐὰν ᾄσῃ δέκα νομίσματα, ἐπὶ ὅλῳ τῷ ἀγρῷ ληγατίριος εἶ. τὸ αὐτὸ, κὰν τα εἴκοσι νομίσματα εἴπῃ σε δοῦναι, ὡς διγ. ξε'. οἶδας δὲ ἐκ τοῦ ιθ'. διγέστω, ὅτι μόνον τὸ κέρδος τοῦ ληγατίριον εἰς τὸν φαλκιδίον φέρεται. [Sch. q. V. 423. sq.]

μ'. 2) Παυλ. Ὁ μετὰ τὸ κινήθῃναι τὴν ἀγωγὴν τὴν ἀπαιτοῦσαν τὴν κληρονομίαν διδοὺς τὰ ληγάτα χωρὶς ἀσφαλείας δόλον πλημμελεῖ.

δόλον πλημμελεῖ] Κυρίλλου. Δόλον ποιεῖ ὁ μετὰ κοτρωβησίαν τῆς κληρονομίας διδοὺς τὰ ληγάτα χωρὶς ἀσφαλείας. [Sch. r. V. 424.]

Πρὶν δὲ ζήτησιν ὑποστῆ καταβαλὼν, οὐκ ἀμαρτάνει κίη) ἡτιθη, οὐ ζημιούται, ἐπειδὴ οὔτε νέμει, οὔτε δόλον ἐπαισάτο νέμεισθαι, ὡς τίτλῳ τῷ ἐξῆς διγέστω δ'. τὸν δὲ τύπον τῆς τοιαύτης ἀσφαλείας μανθάνεις βιβ. ε'. τίτ. γ'. διγ. ιζ'. [Sch. r. V. 424.]

μα'. 4) Οὐλίπιαν. Ἐν τῷ φαλκιδίῳ σὺν ἀληθείᾳ διατιμῶνται τὰ πράγματα.

ἐν τῷ φαλκιδίῳ] Ἐν) τῷ φαλκιδίῳ ἡ ἀληθῆς διατιμῆς σκοπεῖται. ἀνάγνωθι τὸ τέλος τοῦ ιε'. διγέστω καὶ τὸ τέλος τοῦ ξ'. καὶ τὸ ξα'. [Sch. s. V. 424.]

μβ'. 4) Αὐτόσ) ε). Οἱ μετὰ θάνατον τοῦ διαθεμένου ὑποστρέφαντες ἐκ τῶν πολεμίων δοῦλοι, αὐξοῦσι τὴν κληρονομίαν ἐν τῷ λόγῳ τοῦ φαλκιδίου.

οἱ μετὰ θάνατον τοῦ διαθεμένου ὑποστρέφαντες — δοῦλοι] Δούλος μετὰ θάνατον τοῦ δεσποτοῦ ἐπαελθὼν ἐκ τῶν πολεμίων αὐξεῖ τὴν κληρονομίαν· διὰ γὰρ τοῦ ποστικιμνίου γίνεταί τοῦ πρώην δεσποτοῦ, ἦγον τῆς κληρονομίας, ὡς μηδέποτε γενόμενος αἰχμαλώτος. καὶ περὶ αἰχμαλώτου δούλου ὑποστρέφοντος πολλὰς καὶ ὠραίας ζητήσεις ἀνάγνωθι βιβ. μδ'. τίτ. ιε'. διγ. ιβ'. θεμ. δ'. καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ τίτλου. [Sch. t. V. 424.]

μγ'. 5) Αὐτόσ) ε). Εἴτε ἔξωθεν δέδωκεν ὁ ὑπὸ ἕρον ἡλευθερούμενος τὰ ὑπὲρ τῆς ἡλευθερίας, εἴτε ἄλλος ἡλεύθερος ἐξεπλήρωσε τὴν αἴρεσιν, οὐκ ἔχει χώραν ὁ φαλκιδίος.

εἴτε ἔξωθεν δέδωκεν] Κυρίλλου. Εἰ ὁ στατουλίβερ μὴ ἐκ τῶν τοῦ τεστατόρος παρώχη, ἡ ἄλλος ὑπὲρ αὐτοῦ, οὐ λογίζεται εἰς τὸ δ'. εἰ δὲ ἐκ τῆς οὐσίας δέδωκε τοῦ τελευτήσαντος, ἀνάγνωθι διγ. ογ'. τὸ δὲ παρὸν νόμι κατὰ τὸ εἰρημένον βιβλίῳ λδ'. τίτ. ζ'. διγ. μα'. [Sch. u. V. 424.]

μδ'. 6) Ἐπὶ τοῦ φαλκιδίου τὰ ὑπὸ ἡμέραν ὠρισμένην ληγάτα τοῖς χωρὶς αἰρέσεως οὐκ εἰκόμασι· τὸ γὰρ ἐν τῷ μεταξὺ κέρδος λογίζεται τῷ κληρονομίῳ εἰς φαλκιδίον.

Ἐπὶ δὲ τῶν αἰρετικῶν ληγάτων καὶ τῶν αἰρε-

sunt dig. 18. Nosti autem, testamentum militiae tempore factum intra annum iure militari valere, ut lib. 29. tit. 1. dig. 20. et Institut. lib. 2. tit. 11. Lege et huius tituli dig. 17. Calocyri. Animum adverte ad verbum: non enim dixit, *missorum*, sed *veteranorum*. Nam veteranus, ut et antea dictum est, nisi specialiter petierit et consecutus sit, ut iure militari testaretur, hoc ius non habet: missus autem habet, ut ostendunt et alia, quae congruo loco de militari testamento dicta sunt, et cap. 92. huius tituli.

Si tibi legavero fundum 2) dignum viginti aureis L. 40. §. 1. sub conditione dandi decem aureos, totus fundus in legato est. D. XXXV. 2.

2) si tibi legavero fundum] Cyrilli. Si fundus tibi relictus sit, si decem aureos dederis, in toto fundo legatarius es. Idem, licet dixerim, te dare viginti aureos, ut dig. 65. Nosti autem ex dig. 19. lucrum duntaxat legatarii in Falcidiam deferri.

XL. Paul. Qui post motam hereditatis petitionem legata sine cautione dat, dolum admittit 1). L. 41. D. eod.

1) dolum admittit] Cyrilli. Dolum facit, qui post motam hereditatis controversiam legata sine cautione praestat.

Qui autem solvit, antequam controversiam patiat, non peccat: et si victus sit, damnnum non patitur, quia neque possidet, neque dolo desiit possidere, ut sequenti titulo, dig. 4. Formulam autem huiusmodi cautionis discis lib. 5. tit. 3. dig. 17.

XLI. Ulpian. In Falcidia 1) ex veritate res aestimantur. L. 42. D. eod.

1) in Falcidia] In Falcidia vera aestimatio spectatur. Lege finem dig. 15. et finem dig. 60. et dig. 61.

XLII. Idem. Servi post mortem testatoris ab hostibus reversi 1) augent hereditatem in ratione Falcidiae. L. 43. D. eod.

1) servi post mortem testatoris — reversi] Servus post mortem domini ab hostibus reversus auget hereditatem: nam postliminio efficitur prioris domini sive hereditatis, quasi nunquam captus ab hostibus fuisset. Et de servo capto reverso multas et pulcras quaestiones lege lib. 49. tit. 15. dig. 12. them. 4. et in fine tituli.

XLIII. Idem. Sive aliunde dederit 1) statuliber ea, quae pro libertate praestanda sunt, sive alius homo liber conditionem impleverit, Falcidia locum non habet. L. 44. D. eod.

1) sive aliunde dederit] Cyrilli. Si statuliber non de bonis testatoris dederit, vel alius pro eo, non computatur in quartam. Si vero de bonis defuncti dederit, lege dig. 73. Quod autem hoc loco dicitur, intellige secundum id, quod dicitur lib. 39. tit. 6. dig. 41.

XLIV. In Falcidia 1) legata in diem certum relicta puris non sunt similia: medii enim temporis commodum heredi in Falcidiam imputatur. L. 45. pr. D. eod.

In legatis conditionalibus et debitis conditiona- §. 1.

x) Lege ἰστοιτοῦτον. y) Malim εἰρημότητων. z) Fabr. μα'. a) Malim οὐκ ἀμαρτάνει, καὶ ἐὰν ἡτιθη κ. τ. λ. b) Fabr. μβ'. c) Fabr. huius scholii versioni nomen Cyrilli praefixit, quod in textu omisit. d) Fabr. μγ'. e) Lege ο αὐτός. f) Fabr. μδ'. g) Lege ὁ αὐτός. h) Fabr. με'.

τικῶν χρειῶν οὐ γίνεται ὑπὲρ αὐτῶν ὑπεξαίρεσις, ὅσον δύνανται πραθῆναι, ἀλλὰ διὰ ἀσφαλείας τὸ ἱκανὸν γίνεται τῷ φαλκιδίῳ.

ἐπὶ τοῦ φαλκιδίου] Κυρίλλου. Τὰ ἐν diei ληγάτα ἐν τῷ φαλκιδίῳ οὐκ εἰσὶν ἀντὶ πόρων. ὁ γὰρ ἐν μέσῳ καρπὸς λογίζεται. ἐπὶ ληγάτων ἐπιζομένων ἀσφάλεια διδούθω. [Sch. x. V. 424.]

Καλοῖς εἶπεν ἐπὶ τοῦ φαλκιδίου. ὅσον γὰρ ἦκεν εἰς τὸ προχωρησάτω, τοῖς πόροις εὐκασιῶν, ὡς βιβλίον λς. τι. β. διγ. ε. ἀναγνωθὶ διγέστον ζς. καὶ ογ. θέματι β. [Sch. x. V. 424.]

l. 46. D. XXXV. μέ. 1) Οὐλλιανου. Ἐὰν ὁ δυνάμενος παρακατασχέιν φαλκιδίον ἀκολουθῶν τῇ γνώμῃ τοῦ διαθεμένου ὁμολογήσῃ τέλειον καταβαλεῖν, ἀναγκάζεται δοῦναι.

ἐὰν ὁ δυνάμενος παρακατασχέιν φαλκιδίον] Κυρίλλου. Ὁ ἐκὼν ἐπερωτηθεὶς τέλειον παρέχειν τὰ ληγάτα, ἀπαιτεῖται. ὁμοίως βιβ. λδ. τι. ε. διγέστον κ. ἐν ᾧ ἕτερον περὶ πάτρωνος. ἀναγνωθὶ τὰ ἐκεῖ παραγεγραμμένα. ἀναγνωθὶ τὸ β. θέμα τοῦ ε. διγέστον καὶ τὸ οα. διγ. [Sch. γ. V. 424.]

L. 47. pr. D. eod. μς. 1) Ἐπὶ τῶν ἐτησίων ληγάτων εἰ καὶ ἐν τῷ πρώτῳ καὶ δευτέρῳ ἔτει μὴ ἀρμόσει ὁ φαλκιδίος, ὕστερον δὲ ἀρμόσει, καὶ τὰ τῶν προλαβόντων ἐνιαυτῶν τέμνει.

ἐπὶ τῶν ἐτησίων ληγάτων] Κυρίλλου. Εἰ τὸ ἀνάμιον ληγάτον δαπανᾷ τὸς θ. οὐγκίας, ἐξ ἀρχῆς μειοῦται ἐκάστη καταβολή. ἀναγνωθὶ διγ. ιε. θέμα γ. [Sch. z. V. 424.]^m

ξ. 1. Οὔτε ὁ ληγατάριος οὔτε ὁ δι' ἀποκαταστάσεως λαβῶν τι, εἰ καὶ καθ' ὁμάδα ἐστὶ, κεχρεώσθηται φαλκιδίον.

οὔτε ὁ ληγατάριος] Ληγατάριος ἢ φιδεικομισσάριος, καὶ καθ' ὁμάδα ἢ, οὐ χρεωστῆται φαλκιδίονⁿ. ἀναγνωθὶ διγ. λβ. θέματι δ. καὶ βιβλίον λς. τι. α. κεφάλαιον α. θέμα ις. καὶ διγέστον εγ. θέματι ιβ. ἔστι γάρ, ὅτι καθ' ὁμάδα^o παρακατεῖ. [Sch. a. V. 425.]

L. 48. D. eod. μς. p) Παύλου. Ἐὰν ὁ ἀγοραστής κληρονομήσῃ τοῦ πρώτου ἢ τοῦναντίον, καὶ τὸ πραθὲν ἐκνικηθῇ, τὸ ἀπλοῦν τίμημα τῆς κληρονομίας καταλογίζεται. ἐπὶ δὲ τῶν ἐξωτικῶν τὸ διπλοῦν.

ἐὰν ὁ ἀγοραστής κληρονομήσῃ τοῦ πρώτου] Κυρίλλου. Εἰ ὁ ἀγοραστής τὸν πρώτον κληρονομήσει, ἢ τὸ ἐναντίον, καὶ ἐκνικηθῇ τὸ πρῶμα, τὸ ἀπλοῦν λογίζεται ἐν τῷ φαλκιδίῳ. ἀναγνωθὶ βιβλίον κα. τι. β. διγ. μα. [Sch. b. V. 425.]

L. 49. pr. D. eod. μς. q) Αὐτός. Ἐὰν ληγατευθῇ μοι δοῦλος καὶ τῷ δούλῳ ἀγρός, κατὰ ἀκριβείαν πρώτον ἐπὶ τῷ δούλῳ γίνεται φαλκιδίος· καὶ λοιπὸν εὐρίσκειται κοινὸς ἐμοῦ τε καὶ τοῦ κληρονόμου, καὶ ὁ ἀγρὸς προδήλως ὡς κοινῷ δούλῳ ληγατευθεὶς. ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ ληγατευόμενα κοινῷ δούλῳ, ὅτε μὴ δύνανται συστήναι εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἐνὸς δεσπότη, ἐξ ὀλοκλήρου τῷ ἄλλῳ προσάξει· ἐνταῦθα δὲ οὐ δύναται συστήναι εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ κληρονόμου, ἐμοὶ ὅλος ὁ ἀγρὸς προσάξει, καὶ ἅπαξ ἐπ' αὐτῷ φαλκιδίον ὑφίσταμαι.

ἐὰν ληγατευθῇ μοι δοῦλος] Κυρίλλου. Καὶ ὁ φαλκιδίος μέρος μειώθη τοῦ ληγατευθέντος μοι δούλου, ὅμως τὸ ληγατευθὲν αὐτῷ ὅλον ἐμοὶ προσάξει· ὁ γὰρ μὴ δύναται ἐν τῶν δεσποτῶν προσποριθῆναι, τῷ ἑτέρῳ προσάξει. [Sch. c. V. 425.]

libus deductio eorum nomine non fit, quanti venire possunt, sed per cautionem Falcidiae satisfit.

1) in Falcidia] Cyrilli. Legata in diem in Falcidia pro puris non sunt. Medij enim temporis fructus computatur. In legatis futuris cautio praestetur.

Recte dixit, in Falcidia. Nam quantum ad diei cessionem attinet, puris comparantur, ut lib. 36. tit. 2. dig. 5. Lege dig. 66. et 73. them. 2.

XLV. Ulpiani. Si is, qui Falcidiam retinere poterat 1), voluntatem testatoris secutus sponderit, se solidum soluturum, cogitur id praestare.

1) si is, qui Falcidiam retinere poterat] Cyrilli. Qui ultro sponderit, solida legata se praestitutum, convenitur. Similiter lib. 39. tit. 5. dig. 20. in quo aliud de patrono. Lege ibi adnotata. Lege them. 2. dig. 15. et dig. 71.

XLVI. In annuis legatis 1) et si primo et secundo anno Falcidia non competat, postea autem competat, praeteritorum quoque annorum legata recidit.

1) in annuis legatis] Cyrilli. Si legatum annum excedit dodrantem, ab initio quaeque solutio minuitur. Lege dig. 15. them. 3.

Neque legatario 2), neque ei, qui per fideicommissum aliquid accepit, licet fideicommissarius universalis sit, Falcidia debetur.

2) neque legatario] Legatario vel fideicommissario, etiamsi universalis sit, non debetur Falcidia. Lege dig. 32. them. 4. et lib. 36. tit. 1. cap. 1. them. 17. et dig. 63. them. 12. Interdum enim fideicommissarius universalis retinet.

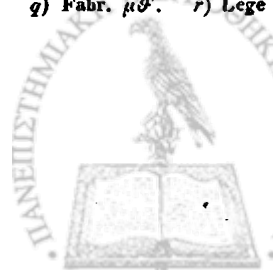
XLVII. Pauli. Si emtor venditori heres extiterit 1), vel contra, et res vendita evicta fuerit, simplum pretium hereditati imputatur: in extraneis autem duplum.

1) si emtor venditori heres extiterit] Cyrilli. Si emtor venditori heres extiterit, vel contra, et res evicta fuerit, simplum Falcidiae imputatur. Lege lib. 21. tit. 2. dig. 41.

XLVIII. Idem. Si mihi servus legatus sit 1), et servo fundus, stricto iure primum in servo Falcidiae ratio habetur: et postea servus communis inter me et heredem efficitur, et fundus manifeste tanquam communi servo legatus. Sed quia ea, quae servo communi legantur, cum in persona unius domini consistere non possunt, in solidum alteri accrescunt 2): hoc loco autem in persona heredis consistere non potest 3), mihi totus fundus accrescit, et semel in eo Falcidiam parior.

1) si mihi servus legatus sit] Cyrilli. Licet Falcidia partem servi mihi legati minuerit, tamen quod ei legatum est, totum mihi acquirit: quod enim uni ex dominis acquiri non potest, alteri accrescit.

1) Fabr. μς. 2) Fabr. πάτρωνος. 3) Fabr. μς. m) Huic scholio Fabr. lit. γ. praefixit. Sed praefigenda erat lit. z. n) Lego φαλκιδίον pro φαλκιδίος, quod habet Fabr. o) Lege ὅτι ὁ καθ' ὁμάδα. p) Fabr. μς. q) Fabr. μς. r) Lege ὁ αὐτός.

ἐξ ὀλοκλήρου τῷ ἄλλῳ προσαύξει] Ὡς ἂν εἰ αὐτοῦ μόνου ἦν δούλος, ὡς βιβ. με. τι. γ'. διγ. α'. ζ'. ιζ'. ιθ'. εἰ μέρτοι δύναιται μὲν ἀρμόσει τοῖς δυνάσιν, οὐδεὶς δὲ παρατιγέται, οὐ προσαύξει τῷ ἄλλῳ, ὡς βιβ. λα'. διγ. κ'. ὁμοίως δὲ τοῖς ἐπιτάφια βιβ. ιζ'. τι. β'. διγ. εγ'. θέματι ι'. [Sch. d. V. 425.]

οὐ δύναται συστήναι εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ κληρονομοῦ] Ὁ γὰρ κληρονόμος διὰ δούλου τῆς κληρονομίας οὔτε μέρος αὐτῆς, οὔτε πρᾶγμα κληρονομιαῖον δύναται κτῆσθαι, ὡς βιβ. κθ'. τι. β'. διγ. μγ'. καὶ βιβ. μα'. τι. α'. διγ. ιη'. καὶ τι. β'. διγ. α'. θέματι ιζ'. καὶ διγ. λη'. θεμ. γ'. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. ιζ'. τι. β'. διγ. εγ'. θέματι ι'. ἀνάγνωθι διγ. εγ'. καὶ τὸ παρὸν νόσον πρὸς ἀκριβείαν. [Sch. e. V. 425.]

Ἔσθ' ὅτε διὰ τὸν φαλκιδίον τὸ δεύτερον ληγάτον ἀπόλλυται. ἐὰν γὰρ ἀγρὸν ληγατεύσω σοι καὶ πύροdon εἰς αὐτὸν δι' ἑτέρου, εἶτα μέρος τοῦ ἀγροῦ τέμῃ ὁ φαλκιδίος, ἀπόλλυται ἢ δουλεία· ἐκ μέρους γὰρ ἢ δουλεία οὐ προσγίνεται.

ἔσθ' ὅτε διὰ τὸν φαλκιδίον] Ὅσον εἰ δούλω ἐμῷ καὶ σὺ ληγατεύσεις, ἢ ἀγρὸς καταλειφθῇ μοι καὶ ὁδὸς εἰς αὐτόν, καὶ μειωθῇ ὁ ἀγρὸς φαλκιδίω, ἢ ὁδὸς οὐ δίδεται. [Sch. f. V. 425.]

μθ'. ε) Κέλσον. Ὅσα ληγάτα κερδαίνει ὁ κληρονόμος, ἐκβάλλων τοὺς ληγαταρίους παραγραφῆ, λογίζονται αὐτῷ εἰς φαλκιδίον.

ὅσα ληγάτα κερδαίνει ὁ κληρονόμος] Κυρίλλου. Τὰ ὑπὸ παραγραφῆν ληγάτα οὐκ ἀριθμοῦνται εἰς μειοσιν οὐσίας, εἴτε ἐξ ἀρχῆς ἀχρηστα¹⁾ ἢ, εἴτε ὕστερον ἀσθενῆ²⁾· ὡς ὅτε ἀπελεύθερος ἐξωτικῶ καὶ νύω ληγατεύσῃ τὴν οὐσίαν τᾶσαν ἀπὸ τοῦ πατρῶος κληρονομοῦντος αὐτόν, τὸ γὰρ μὴ ἔλειον λαμβάνων τὸν ἐξωτικὸν οὐκ εἰς τὸ ληγάτον τοῦ νύω ἐιωθῆναι φαλκιδίω. [Sch. g. V. 425.]

ν'. ν) Ἰουλιανῷ. Εἴτε ἐξ ἀρχῆς ἦσαν ἀνυπόστατα, εἴτε μετὰ ταῦτα γενόμενα· οἶω γὰρ δῆποτε τρῶπῳ ταριακατασχεθῶσι, λογίζονται αὐτῷ εἰς φαλκιδίον.

οἶω γὰρ δῆποτε τρῶπῳ παρακατασχεθῶσι] Τοῦτο τὸ θέμα ἐν πολλοῖς τῶν ἀπιγράφων οὐ κεῖται, καὶ πως τρακταῖσμός ἐστι τοῦ μθ'. διγ. καὶ τοῦ ν'. [Sch. h. V. 425.]

να'. ω) Ἀπελεύθερος ἔχων διακοσίων νομισμάτων περιουσίαν ἔγραψε τὸν πατέρα κληρονόμον, ληγατεύσας τῷ νύω ἑκατὸν εἴκοσι νομίσματα καὶ ἄλλω ἂ λοιπὰ. τὸ μειούμενον παρὰ τοῦ ἐξωτικῷ συμβάλλεται τῷ νύω εἰς τὸ λαβεῖν τέλειον τὸ ἴδιον ληγάτον· τὰ γὰρ μὴ διδόμενα ληγάτα εἰς φαλκιδίον λογίζονται.

νβ'. x) Κέλσον. Ἐὰν ὁ λόγος ἤρτηται τοῦ φαλκιδίου διὰ τὰ αἰρετικά ληγάτα, οὐκ ἐκδικοῦνται τὰ πρὸς αἰρέσεως εἰς ὀλοκλήρον.

ἐὰν ὁ λόγος ἤρτηται τοῦ φαλκιδίου] Κυρίλλου. ἰ αἰρετικά ληγάτα ἐπιζέται, μειοῦνται τὰ πύρα. ἀνάγνωθι γ. α'. θέματι θ'. α'. καὶ λα'. [Sch. i. V. 425.]

νγ'. y) Μαρκ. Ἐὰν τις γραφεὶς κληρονόμος ἀξίωθῇ ἢ πωλῆσαι ἀγρὸν, ἀλλὰ φυλάξαι αὐτὸν τῇ φαιμίλιᾳ αὐτοῦ²⁾, εἶτα γράψῃ τοὺς νόμους αὐτοῦ κληρονόμος, πεξαίρουσι τὸν ἀγρὸν ὡς χρέος ἐν τῷ φαλκιδίω.

ἐὰν τις γραφεὶς κληρονόμος ἀξίωθῇ] Κυρίλλου. ἰ ὁ ἀξίωθεις τὸν ἀγρὸν μὴ ἐκποιήσῃ, ἀλλὰ φυλάξῃ τῇ φαιμίλιᾳ, γράψῃ τοὺς νόμους κληρονόμος, ὑπεξαίρουσιν αὐτὸν ὡς χρέος. [Sch. k. V. 425.]

νδ'. a) Αὐτός^{b)}. Ὅτε τὸ ἐτήσιον διατιμᾶται ἐν τῷ φαλκιδίω, τοσοῦτον λογίζεται, ὅσον δύναται πρα-

ε) Fabr. ν'. ι) Lege ἀχρηστα. Fabr. ἀχρηστος. υ) Lege ἀσθενῆ. Fabr. ἀσθενής. ν) Fabr. να'. ω) Fabr. νβ'. y) Fabr. νγ'. y) Fabr. νδ'. x) Lege αὐτοῦ hic et paulo post. a) Fabr. νε'. b) Lege ὁ αὐτός.

2) in solidum alteri accrescunt] Quasi eius solius esset servus, ut lib. 45. tit. 3. dig. 1. 7. 17. 19. Si tamen utrique competere possit, nullus autem omiserit, alteri non accrescit, ut lib. 31. dig. 20.) Similiter his, quae hoc loco dicuntur, lib. 17. tit. 2. dig. 63. them. 10.

3) in persona heredis consistere non potest] Heres enim per servum hereditatis nec partem eius, nec rem hereditariam acquirere potest, ut lib. 29. tit. 2. dig. 43. et lib. 41. tit. 1. dig. 18. et tit. 2. dig. 1. them. 17. et dig. 38. them. 3. Lege et lib. 17. tit. 2. dig. 63. them. 10. Lege dig. 63. et hoc intellige secundum ius strictum.

Interdum propter Falcidiam⁴⁾ secundum legatum extinguitur: si enim fundum tibi legavero, et ad eum viam per alium, deinde partem fundi Falcidia reciderit, servitus extinguitur: ex parte enim servitus non acquiritur.

4) interdum propter Falcidiam] Veluti, si servo meo et tuo legaveris, vel fundus mihi relictus sit et ad eum via, et fundus Falcidia imminutus sit, via non praestatur.

XLIX. Celsi. Quaecunque legata heres [lucratur¹⁾], summovens legatarios exceptione, ei in Falcidia imputantur. L. 50. D. eod.

1) quaecunque legata heres lucratur] Cyrilli. Legata, quibus obici potest exceptio, non imputantur ad minuenda bona, sive ab initio inutilia sint, sive postea infirmentur: ut cum libertus a patrono ei succedente extraneo et filio totam substantiam legaverit. Nam quod extraneus solidum legatum non capiat, non admittit legatum filii Falcidia minui.

L. Iuliani. Sive ab initio inutilia erant, sive postea facta fuerint: quocunque enim modo retineantur¹⁾, imputantur ei in Falcidiam. L. 51. D. eod.

1) quocunque enim modo retineantur] Hoc thema in multis exemplaribus non est positum, et fortasse tractatio est dig. 49. et 50.

LI. Libertus, qui ducentorum aureorum patrimonium habebat, patronum heredem instituit, et legavit filio centum viginti aureos, et alii reliquos. Quod extraneo deducitur, proficit filio ad suum legatum solidum consequendum: legata enim, quae non praestantur, in Falcidiam imputantur. L. 52. pr. §. 1. D. eod.

LII. Celsi. Si ratio Falcidiae pendet¹⁾ propter conditionalia legata, pura in solidum non vindicantur. L. 53. D. eod.

1) si ratio Falcidiae pendet] Cyrilli. Si legata conditionalia sperantur, pura minuuntur. Lege dig. 1. them. 9. 11. et 31.

LIII. Marcel. Si quis heres institutus rogatus sit¹⁾, ne fundum venderet, sed ut familiae suae servaret, deinde filios suos heredes instituerit, in Falcidia agrum quasi aes alienum deducunt. L. 54. D. eod.

1) si quis heres institutus rogatus sit] Cyrilli. Si is, qui rogatus est, ne fundum alienaret, sed ut familiae servaret, filios heredes scripserit, eum quasi aes alienum deducunt.

LIV. Idem. Cum annum legatum¹⁾ in Falcidia aestimatur, tanti aestimatio fit, quanti vendi potest. L. 55. D. eod.

Θῆναι διὰ τὴν ἄδελφον τοῦ ληγαταρίου ζῶν. μετὰ δὲ θάνατον αὐτοῦ μόνον σκοπεῖται τὸ παρὰ τοῦ κληρονόμου κεχρῶσθημένον.

ὅτε τὸ ἐτήσιον] Κυρίλλου. Τὸ ἀνάγιον ληγάτον, εἰ μὲν ζῆ ὁ ληγατάριος, ὅσον διατιμάται, ἀριθμεῖται ἐν τῷ φαλκιδίῳ· εἰ δὲ ἀπέθανεν, ἐφ' ὅσον ἔδραμεν. [Sch. I. V. 426.]

τὸ παρὰ τοῦ κληρονόμου κεχρῶσθημένον] Ὑπὲρ τῶν δραμόνων ἐνιαυτῶν^{d)} ἐν ζῶν τοῦ ληγαταρίου. [Sch. m. V. 426.]

L. 56. pr. νέ. e) Αὐτός^{f)}. Ἐὰν ὁ ἐνεχόμενός μοι τῆ περι τοῦ πεκουλλίου ἀγωγῆ κληρονομίῃ μου, καὶ τὰ πρὸ τοῦ κληρονομῆσαι ἐπικτηθέντα τῷ δούλῳ ἀῶξαι τὴν κληρονομίαν μου· ὡς ὅτε ὑπορος χρεώστης μετὰ θάνατόν μου εὐπορήσει, ἢ ἐξέλθῃ αἴρεσις χρέους, εἰ δὲ ἀπορήσει μετὰ θάνατόν μου, ἢ τὸ πεκούλιον μειωθῇ, οὐ βλάπτει τὴν κληρονομίαν. εἰ δὲ οὗτος ὁ δούλος ἐμοὶ καὶ τῷ ἑξωτικῷ ἀνά δέκα νομίσματα χρεωστῶν δέκα μόνα ἔσχηεν, ὁλόκληρα τὰ δέκα λογίζεται τῆ κληρονομίᾳ.

ἐὰν ὁ ἐνεχόμενός μοι τῆ περι τοῦ πεκουλλίου ἀγωγῆ] Σι^{g)} ὁ οἰκέτης τοῦ κληρονόμου χρεωστῆ τῷ τεστάτωρι, τὸν κληρονόμον ὀρεῖ ἢ ἀύξησης καὶ ἢ μείωσις τοῦ πεκουλλίου, ὡς περὶ καὶ ἀπορία ἢ εὐπορία χρεώστου, ἢ τὸ ἐξελεθῆν αἴρεσιν τοῦ χρέους. εἰ δὲ ἐμοὶ καὶ ἄλλῳ χρεωστῆ ὁ οἰκέτης, ταῦτα πρῶτον ὑπεξαιρεῖται· μειοῦται γὰρ τὸ πεκούλιον διὰ τῶν χρεωστουμένων μοι, καὶ εὐρίσκονται τὰ νομίσματα αὐτοῦ ἐν οὐσίᾳ μου. [Sch. m. V. 426.]

§. 3. Ἐὰν ἓνα μόνον ἔχων δούλον ληγατεύσω σοι αὐτόν, καὶ ἀξιώσω σε μετὰ τρία ἔτη ἐλευθερῶσαι αὐτόν, ἐξ ὧν ἐκ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ δύνασαι κερδᾶναι ἐν τῷ μεταξὺ, παρακρατεῖ τὸ τρίτον ὁ κληρονόμος. τὸ αὐτὸ, κἂν ἀπλώσω μετὰ τρία ἔτη ἐλευθερώσω αὐτόν, ἢ ληγατεύσω σοι τὴν χρῆσιν αὐτοῦ, ἢ καὶ τὴν δεσποτεῖαν.

ἐὰν ἓνα μόνον ἔχων δούλον] Κυρ. Σι δούλος ἢ οὐσοῖφρουκτος αὐτοῦ καταλειφθῆ μοι πρὸς τὸ ἐλευθερῶσαι αὐτόν μετὰ χρόνον, τῶν ὁπερῶν τοῦ μέσου χρόνου φαλκιδίος παρακρατεῖται. [Sch. n. V. 426.]

§. 4. Ἐὰν ληγατεύσω σοι δούλον, καὶ τῷ δούλῳ σου δέκα νομίσματα, ἢ τοῖναντιόν σοι δέκα νομίσματα καὶ τῷ δούλῳ σου δούλον, καὶ ἐλευθερίαν αὐτῷ παρ' αὐτοῦ, ὁ μὲν φαλκιδίος μειοῖ τὰ ληγατευθέντα. ὁμοῦς ἀνταγοράζεις τὸν δούλον παρὰ τοῦ κληρονόμου διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ὡς περὶ εἴ σοι ἐκάτερον ἐληγατεύθῃ.

ἢ τοῖναντιόν σοι δέκα νομίσματα] Ἐὰν Στιχος τῷ δούλῳ σου καὶ σοὶ δέκα νομίσματα δοθῇ, τῶν δύο δίδονται ὁ φαλκιδίος, ἀγοράζοντός σου τὸ μέρος αὐτοῦ παρὰ τοῦ κληρονόμου. [Sch. o. V. 426.]

ὁμοῦς ἀνταγοράζεις τὸν δούλον παρὰ τοῦ κληρονόμου] Τοῦτέστι, τὸ ἀρμόσαν μέρος τῷ κληρονόμῳ ἐπὶ τῷ ληγατευθέντι δούλῳ συμβαίνει μὴ ἐναπομένειν αὐτῷ, ἀλλ' ἀγοράζεσθαι παρὰ τοῦ δεσπότου τοῦ ληγαταρίου. [Sch. p. V. 426.]

§. 5. Καὶ συμβαίνει τὸ κέρδος μὴ ἔχειν τὸν κληρονόμον· ὡς περὶ ὅτε τις ἔχων ἑκατὸν νομισμάτων περιουσίαν δώσει μοι τὰ^{h)} εἰκοσιπέντε, καὶ γράψω με κληρονόμον ληγατεύσει ἄλλοις τὰ ἑβδομήκοντα πέντε· οὔτε γὰρ δύναμαι ὀνόματι τοῦ φαλκιδίου παρακρατεῖν τι ἐξ αὐτῶν, ἐπειδὴ προειρόσέ μου ὁ διαθέμενος δειδωκώς μοι τὰⁱ⁾ εἰκοσιπέντε νομίσματα.

propter incertam legatarii vitam. Post mortem autem eius spectatur id tantum, quod ab herede debetur²⁾).

1) cum annum legatum] Cyrilli. Legatum annum, si quidem vivat legatarius, quanti aestimatur, imputatur in Falcidiam: si vero decesserit, quatenus dies eius venit.

2) quod ab herede debetur] Pro annis vivo legatario praeteritis.

LV. Idem. Si is, qui actione de peculio mihi tenebatur¹⁾), heres mihi extiterit, etiam ea, quae servo ante aditam hereditatem acquisita sunt, augment hereditatem meam: sicut cum debitor inops post mortem meam locupletior factus est, aut conditio debiti extitit. Si vero post mortem meam pauperior factus sit, aut peculium deminutum sit, hereditati non nocet. Si vero hic servus mihi et extraneo denos aureos debens decem tantum habuit, toti decem in hereditate computantur.

1) si is, qui actione de peculio mihi tenebatur] Si servus heredis testatori debet, augmentum et deminutum peculii heredem spectat, sicut et si debitor solvendo sit, vel non, aut si conditio debiti extiterit. Si vero mihi et alii servus debeat, hoc primo loco deducitur: minuitur enim peculium per ea, quae mihi debentur, et nummi eius in bonis meis reperiantur.

Si unum tantum servum habens²⁾ eum tibi legavero, et rogavero te, ut post triennium eum manumitteres, ex eo, quod ex operis eius interim lucrari potes, trientem heres retinet. Idem, et si simpliciter post triennium ei libertatem dedero, aut eius usumfructum tibi legavero, aut etiam proprietatem.

2) si unum tantum servum habens] Cyrilli. Si servus aut ususfructus eius mihi relictus sit, ut post tempus eum manumitterem, ex operis medii temporis Falcidia retinetur.

Si servum tibi legavero, et servo tuo decem aureos, vel contra tibi decem aureos³⁾ et servo tuo servum, eique a te libertatem, Falcidia quidem minuit legata. Tamen servum ab herede redimis⁴⁾ propter libertatem, quemadmodum si tibi utrumque legatum esset.

3) vel contra tibi decem aureos] Si Stichus servo tuo et tibi decem aurei legati fuerint, utriusque Falcidia datur, te partem eius ab herede emente.

4) tamen servum ab herede redimis] Hoc est, contingit, ut pars, quae in servo legato heredi competit, ei nun maneat, sed a domino legatarii ematur.

Et evenit, ut heres lucrum non habeat: veluti si quis centum aureorum patrimonium habens viginti-quinque mihi dederit⁵⁾, et me herede instituto⁶⁾ aliis septuaginta quinque legaverit: neque enim Falcidiae nomine quidquam ex eis retinere possum, quia testator prospexit mihi, datis mihi viginti-quinque aureis.

d) Sic lego. Fabr. τῶν δραμόνων τῶν ἐνιαυτῶν. e) Fabr. πρ. f) Lege ὁ αὐτός. g) Fabr. huius scholii versioni nomen Cyrilli praefixit, quod in textu omisit. h) τὰ melius omittitur hic et postea. i) Hoc loco τὰ servandum est.

δώσει μοι τὰ εἰκοσιπέντε] Κυρίλλου. Εἰ ᾧ δ' εστώτω δώσει κληρονομίαν τὸ δ', οὐ χρήται φαλκιδίω. [Sch. q. V. 426.]

καὶ γράψας με κληρονόμον] Καλῶς ἐπέθετο μόνον κληρονόμον διὰ τὸ εἰρημένον διγέστον. . . . [Sch. r. V. 426.]

νς. κ) Αὐτός λ). Ἐὰν ληγατεύσω σοὶ τὴν προῖκα τῆς γυναικός μου, ἵνα ἀποκαταστήσῃ αὐτῇ, χώραν φαλκιδίως οὐκ ἔχει· ἐν πολλοῖς γὰρ θέμισιν οὐδὲ πρόσωπον τοῦ μέσου, ἀλλὰ τοῦ λαμβάνοντος σκοποῦμεν.

εἰν ληγατεύσω σοὶ τὴν προῖκα τῆς γυναικός σου] Κυρίλλου. Εἰ τὴν προῖκα τῆς γυναικός μου ληγατεύσω σοι, ἵνα ἀποκαταστήσῃ αὐτῇ, οὐ χώρα τῆ φαλκιδίω. [Sch. s. V. 426.]

χώραν ὁ φαλκιδίως οὐκ ἔχει] Τὸ ἀκριβὲς βούλεται, οὐκ, εἰ μὴ τῇ γυναικὶ ληγατεύσῃ ἢ προῖξ, ἢ ἕτερον ἀπὸ τῆς προῖκας, καὶ μηδὲν ἔχει πλεον, μὴ παρακρατεῖ φαλκιδίως. εἰ δὲ ἕτερον ληγατεύσῃ, ἐπὶ τῷ παρασχεῖν αὐτῇ, παρακρατεῖται μὲν φαλκιδίως, ἀναπληροῦται δὲ ἡ γυνὴ παρὰ τοῦ κληρονομοῦ, ὡς βιβ. λγ'. τίτ. δ. διγ. α. ζ'. ι. ἀνάγνωθι καὶ ἡ παραγεγραμμένα διγ. α. θέμισι δ. τοῦ δ. τίτ. τοῦ λγ'. βιβλίου. [Sch. t. V. 426.]

ἀλλὰ τὸ ὑ λαμβάνοντος σκοποῦμεν] Ὅμοιον ἔχεις πόδεγμα ἐπὶ οὐσουφρονύχτου βιβ. λγ'. τίτ. β. διγ. κθ'. καὶ βιβλίου λς. τίτ. α. διγ. ιζ'. ἐν τῷ τέλει, καὶ βιβ. λς. τίτ. ε'. γγ'. γ'. [Sch. u. V. 426.]

νς. ρ) Μοδестίνος. Ὁ κληρονόμος οὐ κωλύεται καὶ μετὰ πολὺν χρόνον τῆς τοῦ διαθεμένου τελευτῆς αἰζητεῖν τὸν φαλκιδίον.

ὁ κληρονόμος οὐ κωλύεται] Κυρίλλου. Καὶ μετὰ πολὺν χρόνον τῆς τοῦ τεστώτου χρόνου, ὡς βιβλίου φαλκιδίω. [Sch. x. V. 427.]

καὶ μετὰ πολὺν χρόνον τῆς τοῦ διαθεμένου τελευτῆς] Οὐ μόνον μετὰ χρόνον τῆς τελευτῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀδικία, ὡς διγ. . . . [Sch. y. V. 427.]

νη. ς) Αὐτός ν). Ὁ ποιήσας τι ἐπὶ τῷ ἀπολέσθαι τὸν ληγάτον οὐ παρακρατεῖ ἐξ αὐτοῦ φαλκιδίον.

Ὅντε ὁ ἀξιούμενος ἀποκαταστήσῃ κληρονομίαν οὐ μὴ δεκτικῶ· τὸ γὰρ τοιοῦτον ὁ δημόσιος λαμβάνει.

ὁ ποιήσας τι] Κυρίλλου. Ὁ περαθεὶς ἀνατρέψαι τὸ ταλειφθέν, ἢ τακτικῶ φιδεωμισίω ὑπηρετίας, οὐ χρήται φαλκιδίω. [Sch. z. V. 427.]

Καὶτοι ὁ πῆ) διαθήκη ἀπολέσθαι καὶ νεμόμενος ἐξ ἀδικίου ποιεῖ τε ἐπὶ τῷ φθεῖραι τὸν ληγάτον, καὶ ὅμως κέρηται φαλκιδίω, ὡς διγ. . . . τούτου τοῦ τίτ. τοῦ θέματος γ'. βιβλίου. [Sch. z. V. 427.]

ἐπὶ τῷ ἀπολέσθαι τὸν ληγάτον] Ὅμοιος βιβ. λδ'. τίτ. δ. διγ. ε'. περὶ κληρονομίου κλειψάντος πρᾶγμα τοῦ κληρονομοῦ ἀνάγνωθι διγ. κδ'. καὶ τὸ τέλος τοῦ εἴ. [Sch. a. V. 427.]

νθ. ς) Ἰαβὸλ. Ἐὰν ὑποκαταστήσω τῷ ἀνήβω τὸν ληγατεύθην αὐτῷ οὐ λογίζεται τοῖς ὑποκαταστάτοις εἰς φαλκιδίον.

Ἐὰν ὑποκαταστήσω τῷ ἀνήβω μου] Κυρίλλου. Τὸν ληγατεύθην τῷ ἀνήβω οὐ λογίζεται ὁ ὑποκατάστατος ἐν τῷ φαλκιδίω. [Sch. b. V. 427.]

Τὰ γὰρ ἴουρε ληγάτου κερδαινόμενα οὐ ψηφίζεται τοῖς κληρονομοῖς εἰς φαλκιδίον, ὡς διγ. οδ'. καὶ ια'. [Sch. b. V. 427.]

Ἐὰν μὴ δίδοντας τοῦ κληρονομοῦ τὸ ληγάτον ἐπιση τὸν ἐνδίκον ἔρχον ὁ ληγατεύθης καὶ ἀξίση τὸν τοῦ ληγάτου τιμὴν, οὐχ ὅσον ἔλαβεν, ἀλλ' ἡ ἡθῆς ἀποτίμησις ἐν τῷ φαλκιδίω ψηφίζεται.

κ) Fabr. νς. λ) Lege δ' αὐτός. μ) Lege ἀποκαταστήσῃ. ν) Lege ἀποκαταστήσῃ. ο) Lege εἴη. π) Lege παρακρατεῖ. ρ) Fabr. in versione ita explicuit in parenthesi: quod minus est in fideicommissio, ab herede consequitur. Recte. Fabr. νη. σ) Adde τελευτῆς. ζ) Fabr. νθ. υ) Lege δ' αὐτός. φ) Malim τῇ pro πῆ. ψ) Fabr. ξ. χ) Sic legendum. υ. ἀποκαταστήσω.

5) viginti quinque mihi dederit] Cyrilli. Si testator vivus quartam heredi dederit, non utitur Falcidia.

6) et me herede instituto] Recte posuit, heredem unicum institutum, propter id, quod dicitur digesto

LVI. Idem. Si legavero tibi dotem uxoris meae¹⁾, ut ei restituas, locum Falcidia non habet²⁾: in multis enim casibus non personam interpositam, sed capientis spectamus³⁾. L. 57. D. XXXV. 2.

1) si legavero tibi dotem uxoris meae] Cyrilli. Si dotem uxoris meae tibi legavero, ut ei restituas, Falcidiae locus non est.

2) locum Falcidia non habet] Stricta iuris ratio exigit, ut, si uxori dos legata sit, aut aliud vice dotis, nec plus sit in legato, Falcidiam non retineat. Si vero alii legata sit, ut ipsi restituat, retinetur quidem Falcidia, sed uxor ab herede impletur, ut lib. 33. tit. 4. dig. 1. 7. 10. Lege et adnotata dig. 1. them. 4. tit. 4. lib. 33.

3) sed capientis spectamus] Simile exemplum habes in usufructu lib. 33. tit. 2. dig. 29. et lib. 36. tit. 1. dig. 17. in fine, et lib. 37. tit. 5. dig. 3.

LVII. Modestinus. Heres non prohibetur¹⁾, etiam post longum tempus mortis testatoris²⁾ Falcidiam implorare. L. 58. D. eod.

1) heres non prohibetur] Cyrilli. Etiam post longum tempus mortis testatoris utimur Falcidia.

2) etiam post longum tempus mortis testatoris] Non solum post tempus mortis, sed etiam additionis, ut dig.

LVIII. Idem. Qui fecit aliquid¹⁾, ut legatum intercidat²⁾, Falcidiam ex eo non retinet. L. 59. pr. D. eod.

Neque qui non capaci rogatus est restituere hereditatem: tale enim fiscus occupat. §. 1.

1) qui fecit aliquid] Cyrilli. Qui relictum subvertere tentavit, aut tacito fideicommissio ministerium praebuit, non utitur Falcidia.

Atqui qui testamentum omittens ab intestato possidet, facit aliquid, ut legatum intercidat, et tamen utitur Falcidia, ut dig. huius tituli, them. 3.

2) ut legatum intercidat] Similiter lib. 34. tit. 9. dig. 6. de herede, qui rem hereditatis subtrahit. Lege dig. 24. et finem dig. 68.

LIX. Iavol. Si filio meo impuberi substituero¹⁾, quod ei legatum est, substitutio in Falcidiam non computatur. L. 60. pr. D. eod.

1) si filio meo impuberi substituero] Cyrilli. Quod impuberi legatum est, substitutus in Falcidiam non imputat.

Nam quae iure legati quis lucratur, heredibus in Falcidiam non imputantur, ut dig. 74. et 91.

Si herede legatum non praestante²⁾ legatarius in litem iuraverit, et legati aestimationem auxerit, non quantum accepit, sed vera aestimatio in Falcidiam computatur. §. 1.

ἔαν μὴ διδόντος τοῦ κληρονόμου τὸ ληγύτον] Κυρίλλου. Εἰ τῷ ἐν λίτεμ ὄρκω κατακριθῆ ὁ κληρονόμος εἰς πλείονα, τὸ περιττον οὐ λογίζεται. ὁμοίως διγ. μβ. καὶ βιβ. ιβ. τιτ. γ. διγ. α. γενικῶς, ὅτι διὰ τὸν ἐν λίτεμ ὄρκον οὐκ αὐξεται ἢ διατίμησις τοῦ πράγματος. [Sch. c. V. 427.]

L. 61. D. XXXV. 2. §. 2. Ἄντρός^α). Ἐὰν ἀλλότριος ἀγρὸς ληγατευθῆ, καὶ μὴ δυνάμενος ὁ κληρονόμος τῆς ἀληθοῦς αὐτὸν ἀγοράσαι τιμῆς δώσει^β) πλείονα, μόνον τὸ ἀληθές τμήμα τοῖς ἄλλοις ληγαταρίοις ἐν τῷ φαλκιδίῳ λογίζεται. τὸ γὰρ ληγύτον συνομολογῶν ἠδύνατο μὴ τὸν ἀγρὸν, ἀλλὰ τὴν ἀληθῆ δοῦναι διατίμησιν.

μόνον τὸ ἀληθές τμήμα — λογίζεται] Κυρίλλου. Οὔτε εἰ πλείονος τιμῆς ἀγοράσει τὸ ληγατευθέν ἠδύνατο γὰρ ἀληθῆ παρακατασχέιν^ε) διατίμησιν. [Sch. d. V. 427.]

L. 62. pr. D. eod. §. 1. ξα^δ). Οὐλίπανοῦ. Ἐπὶ τῶν δύο ἐναγομένων ἐπερωτῶντων ἢ ἐπερωτωμένων οὕτω σκοπεῖται ἢ οὐσία, ἵνα, εἰ μὲν εἰσι κοινωνοί, οὕτω νοῶνται, ὡς ἀνεὶ ἕκαστος αὐτῶν εἰς μέρος ἐπηρώτησεν, ἢ ἐπερωτήθη· εἰ δὲ μὴ εἰσι κοινωνοί, τῷ ἀποτελέσματι προσέχουμεν, καὶ τὴν οὐσίαν λέγομεν αὐξῆσιν τοῦ λαβόντος καὶ μειοῦσθαι τοῦ καταβάλλοντος.

ἐπὶ τῶν δύο ἐναγομένων ἐπερωτῶντων ἢ ἐπερωτωμένων] Εἰ δύο ῥεοὶ προμηθένοι ἢ στυπουλάνδοι εἰσὶν ὁ κληρονόμος καὶ ὁ τεστάτωρ, εἰ μὲν κοινωνοὶ εἰσι, τὸ ἡμισυ λογίζεται· εἰ δὲ μὴ, τὸ ἄρμόζον αὐτῷ ἐν τῷ χρεῖ. [Sch. e. V. 427.]

§. 1. Τὰ σωματικὰ τῆς κληρονομίας πράγματα οὐ πρὸς τὴν τετυπωμένην σκοποῦμεν διατίμησιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν παρούσαν καὶ ἀληθῆ.

τὰ σωματικὰ τῆς κληρονομίας πράγματα] Κυρίλλου. Τὰ σώματα τῆς οὐσίας πρὸς τὸν νῦν καιρὸν ἀποτιμάται. ἀνάγνωθι διγ. μα. καὶ τὸ ἐξῆς. [Sch. f. V. 427.]

L. 63. pr. D. eod. §. 1. ξβ^ε). Πανλ. Οὔτε πρὸς τὴν διάθεσιν ἢ τὸ χρήσιμον τῶν καθ' ἕκαστον, ἀλλὰ πρὸς τὸ κοινῇ χρήσιμον· οὔτε γὰρ, εἴ τις υἱὸν νέμεται φυσικόν, ὡς ἐλεν αὐτὸν τοσοῦτου λογίσασθαι, ὅσον αὐτὸν ἀγοράζειν ἡμελλεν ἄλλου αὐτὸν νεμομένου, ἢ ὅτε φυσικὸν υἱὸν ἄλλου, ὅσον ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀγοράζειν αὐτόν. ἀλλ' οὔτε δοῦλος πλημμελῶν πλείονος ἄξιος ἐν τῷ πλημμελεῖν γίνεται. εἰ δὲ καὶ δοῦλος μετὰ τελευτῆν τοῦ διαθεμένου γραφῆ κληρονόμος, ἢ τῆς κληρονομίας τιμῆ οὐκ αὐξῆσιν τὴν τοῦ δεσπότου αὐτοῦ κληρονομίαν, εἰ μὴ μεθ' ὃ ὑπέσχευτο· πολλὰ γὰρ δύνανται συμβῆναι εἰς τὸ μὴ δυνηθῆναι με κελεύσει αὐτῷ κληρονομεῖν· οὔτε γὰρ ὁ ἐλεύθερος γραφόμενος κληρονόμος δοκεῖ πρὸ τοῦ κληρονομησαί εὐπορος εἶναι.

οὔτε πρὸς τὴν διάθεσιν] Οὐκ ἐκ διαθέσεως μίαις ἀποτιμάται τὰ πράγματα, ὡς εἰ πατέρα ἐλεύθερον ἔχει δοῦλος καὶ ἀγοράσει αὐτόν ῥ. ἢ ἐνοχῆ ὑπόκειται, ἢ κληρονομος ἐγράφη μετὰ προσέλευσιν· τοῦτο γὰρ πρὸς κέρδος τοῦ κληρονόμου. ἔστι^ζ), ὅτε καὶ ἀπὸ διαθέσεως γίνεται καὶ αὐξῆσι^ε) ἢ ἀποτίμησις, ὡς βιβ. λη. τιτ. β. διγ. λς. εἰσὶ καὶ ἄλλα τινὰ, αἵτινα παρεγράφη βιβ. λ. τιτ. α. διγ. γδ. ἀνάγνωθι τὰ περὶ λόγον διαθέσεως καὶ βιβ. λη. τιτ. β. διγ. α. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα. [Sch. g. V. 427.]

ἀλλ' οὔτε δοῦλος πλημμελῶν] Ἐπειδὴ ἕως ὁ δεσπότης αὐτοῦ ἐρέχεται διὰ τὸ μὴ ἐκδοῦναι αὐτόν καὶ πλεόν τοῦ ἀληθοῦς τιμηματος ὑπὲρ αὐτοῦ δοῦναι. [Sch. h. V. 427. sq.]

εἰ δὲ καὶ δοῦλος — γραφῆ κληρονόμος] Ἐτερόν ἐστὶν ἐπὶ πατρὸς γραφομένου κληρονόμου παρὰ τοῦ υἱοῦ εἰς τὰ καστορέσια. [Sch. i. V. 428.]

2) si herede legatum non praestante] Cyrilli. Si heres iureiurando in litem in plus condemnatus sit, superfluum non computatur. Similiter dig. 42. et lib. 12. tit. 3. dig. 1. generaliter proponitur, propter iusiurandum in litem aestimationem rei non augeri.

LX. Idem. Si alienus fundus legatus sit, et cum heres eum vero pretio emere non posset, plus dederit, verum duntaxat pretium reliquis legatariis in Falcidiam imputat¹). Legatum enim confitens poterat non ipsum fundum, sed veram aestimationem praestare.

1) verum duntaxat pretium — imputat] Cyrilli. Neque si rem legatam maiori pretio emerit: poterat enim veram aestimationem praestare.

LXI. Ulpiani. In duobus reis stipulandi vel promittendi¹) sic ratio bonorum habetur, ut, si quidem socii sint, sic habeantur, ac si singuli partem stipulati essent vel promisissent: si vero socii non sint, eventum spectamus, et augeri bona dicimus eius, cui solvitur, et minui eius, qui solvit.

1) in duobus reis stipulandi vel promittendi] Si duo rei promittendi vel stipulandi sint heres et testator, si quidem socii sint, dimidia pars imputatur: sin minus, debiti pars ei contingens.

Res corporales hereditatis²) non secundum formale pretium aestimamus, sed secundum praesens et verum.

2) res corporales hereditatis] Cyrilli. Corpora, quae sunt in bonis, secundum praesens tempus aestimantur. Lege dig. 41. et sequens.

LXII. Paul. Neque ex affectu¹) vel utilitate singularum, sed ex communi utilitate: neque enim, si quis filium naturalem possidet, tanti eum aestimare debet, quanti emturus eum fuisset, si alius eum possideret: vel si filium alius naturalem, quanti pater eius eum emeret. Sed nec servus delinquens²) delinquendo pretiosior fit. Sed et si servus post mortem testatoris heres institutus sit³), hereditatis pretium hereditatem domini eius non auget, nisi postea, quam adierit. Multa enim accidere possunt, ut eum adire iubere non possim: neque enim liber homo heres institutus, antequam adierit, locuples esse videtur.

1) neque ex affectu] Non ex affectu solo res aestimantur, veluti si servus patrem liberum hominem habeat, eumque pater centum aureis emeret, vel si noxae teneatur, aut heres scriptus sit post aditionem: hoc enim ad lucrum heredis spectat. Interdum etiam ex affectu aestimatio fit et augetur, ut lib. 38. tit. 2. dig. 36. Sunt et alia quaedam, quae adnotata sunt lib. 30. tit. 1. dig. 54. Lege, quae dicuntur de ratione affectus et lib. 38. tit. 2. dig. 1. et ad illud adnotata.

2) sed nec servus delinquens] Quia fortasse dominus eius ideo, quod noxae eum non dederit, etiam plus vero pretio praestare tenetur.

3) sed et si servus — heres institutus sit] Aliud est in patre a filio in rebus castrensibus herede instituto.

¹ y) Malim αὐξεται. ² Fabr. ξα. ³ a) Lege ὁ αὐτός. ^δ) Lege δῶ. ^ε) Lege παρασχέιν. ^δ) Fabr. ξβ. ^ε) Fabr. ξγ. ^ζ) Lege Ιστω. ^γ) Lege αὐξεται.

Καίτοι κεκατόνισται διγέστω ού. καὶ Ἰνστιτούτων τίτλῳ ββ., ὅτι τὸ ποσὸν τῆς οὐσίας ἐν τῷ λόγῳ τοῦ φαλκιδίου πρὸς τὸν καιρὸν τοῦ διαθεμένου τελευτῆς σκοπεῖται, καὶ οὐδὲν ὠφελεῖ ἢ βλάπτει τὸ μετὰ ταῦτα ἀυξήσθαι αὐτήν. δύναται δὲ^{h)} ἐπὶ τούτου^{hh)} θεματικῶς λέγειν καλῶς, αὐξένⁱ⁾ τὴν κληρονομίαν, ἐπειδὴ εἰς τὸ ἐρρῶσθαι τὴν ἔνστασιν τοῦ κληρονομιαίου δούλου τὸ πρόσωπον σκοπεῖται τοῦ τελευτησαντος. εἰρηται γὰρ βιβλίου κη. τίτ. ε'. διγ. νβ., ὅτι ὁ κληρονομιαῖος δούλος καλῶς γραφεται κληρονομός, ἐάν ὁ τεστατωρ τεσταμένου φακίονα ἔχη, κὰν ὁ κληρονομός οὐκ ἔχη. ἀλλ' οὐ δύναται ἀδιτεῦσαι, πρὶν κελεύσει αὐτὸν ὁ κληρονομός, ὡς βιβ. μα. τίτ. α'. διγ. ι'. ξα'. [Sch. i. V. 428.]

Οὔτε ἡ μήπω ἀμόσασά μοι ὑποκατάστασις ἐστὶ τῆς ἐμῆς οὐσίας, ὡς βιβ. μα. τίτ. α'. διγ. μβ. ὁ κληρονομός εἰς τὸ ἀμόσασθαιⁱⁱ⁾ τῷ τεστατῶρι παραιτῆσται, λογίζεται αὐτῷ εἰς φακίδιον, ὡς βιβ. λη. τίτ. β'. διγ. κς'. [Sch. i. V. 428.]

Οὐχ ὅσα χρεωστούσιν οἱ ἕποροι, λογίζονται τῇ κληρονομίᾳ, ἀλλ' ὅσα δύναται ἀπαιτηθῆναι.

ἀλλ' ὅσα δύναται ἀπαιτηθῆναι] Κυρίλλου. Τὸ δυνάμενον ἀπαιτηθῆναι χρεὸς λογίζεται εἰς οὐσίαν. ἀναγνώθι τὸ τέλος τοῦ πβ. διγ. ἀναγνώθι πάντως τὸ α'. διγ. τίτ. α'. τοῦ ε'. βιβλίου. δύνασαι γὰρ τὰ ἐκεῖ περὶ δὲ πεκουλίῳ εἰρημένα ἔλκειν ἐπὶ κληρονομίᾳ ἐναγομένου παρὰ δανεισίων καὶ ληγαταρίων. [Sch. k. V. 428.]

Οἱ τόποι καὶ οἱ καιροὶ διαφορὰν εἰσάγουσιν ἐπὶ τῇ τιμῇ· ἄλλως γὰρ ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ ἄλλως ἐν Ρώμῃ τὸ ἔλαιον πωλεῖται, καὶ^{h)} εὐφορία καὶ ἄφορία. οὐ σκοπεῖται δὲ τὸ τίμημα ἀπὸ τοῦ παραχρῆμα καὶ σπανίως συμβαίνοντος.

οἱ τόποι καὶ οἱ καιροὶ] Κυρίλλου. Οἱ καιροὶ πρὸς τὸν καιρὸν καὶ τὸν τόπον ἀποτιμῶνται, καὶ βιβ. ιγ. τίτ. δ'. διγ. γ'. φσιβ, ὅτι διαφορὰ ἐστὶν ἐν ἐκαστῇ ἐπαρχίᾳ τὰ τίμηματα τῶν εἰδῶνⁱⁱ⁾ καὶ βιβ. μδ'. τίτ. ιδ'. διγ. γ'. θεμ. γ'. [Sch. l. V. 428.]

ξγ. l) Οὐλπ. Δύναται εἰπεῖν ὁ διαθέμενος, ἵνα τὸ μειώμενον διὰ τοῦ φαλκιδίου ἀναπληρώσῃ τὸν ληγατάριον ὁ κληρονομός.

δύναται εἰπεῖν ὁ διαθέμενος] Δύναμαι ληγατεύειν εἰς δέκα νομίματα καὶ εἰ τι ἐξ αὐτῶν μειώσει ὁ φαλκιδίος. εἰρηται καὶ βιβ. λθ. τίτ. ε'. διγ. κ', ὅτι, ἐάν ὁ πάτρων εἰς τὸ κερχεωστικῶν γραφεὶς ἐμολογήσῃ δοῦναι φιδεικόμισσον παρ' αὐτοῦ καταλειφθέν, οὐκ ἀναγκάζεται καταβυλεῖν, ἵνα μὴ μειωθῇ τὸ πατρωνικὸν μέρος. ὁ μέρτοι κληρονομός δυνάμενος τὸν φαλκιδίον παρακρατεῖσαι, ἐάν ἀκολουθῶν τῇ γνώμῃ τοῦ τεστατῶρος ἐμολογήσῃ δοῦναι ληγάτον, ἀναγκάζεται παρασχέινⁱⁱ⁾ ἐπιπῶ καὶ καταβύλλων δοκεῖ πληροῦν τὴν τοῦ διαθεμένου γνώμην, καὶ οὐκ ἔχει ἠρεπετιτίονα. δμοίως διγ. μς'. τούτου τοῦ τίτλου. οὔτε δὲ τοὺς δανειστίους δοκεῖ περιγρῶσαι ὁ κολύσας τὸν φαλκιδίον. νομίζω οὖν τὸ διάφορον, μὴ ζημιούσθαι τὸν κληρονομόν, ἀλλὰ τοὺς ἄλλους ληγαταρίους. ἀναγνώθι διγ. πη. Ἀφρικανοῦ θέμα α'. καὶ μέμνησο τῆς α'. τῶν νεαρῶν διδοῦσης ἄδειαν τῷ διαθεμένῳ κολύειν τὸν κληρονομόν παρακρατεῖν φαλκιδίον. [Sch. m. V. 428. sq.]

ξδ. m) Παύλου. Ἐάν ἀγρὸν ἄξιον πενήκοντα νομισμάτων ληγατεύσω σοι ὑπὸ αἴρεσιν τοῦ δοῦναι πενήκοντα νομίματα τῷ κληρονομῷ, καὶ τὸ ληγάτον ἐρωτῶ, καὶ φαλκιδίον ὑπομένεις. εἰ δὲ μὴⁿ⁾ ληγατεύσω σοι πενήκοντα νομίματα ἐπὶ τῷ δοῦναι τῷ κληρονομῷ, καὶ ἄχρηστον καὶ καταγέλαστον ἐστὶ τὸ ληγάτον.

ἐάν ἀγρὸν ἄξιον πενήκοντα νομισμάτων] Κυρίλλου. Ἄγρὸν πενήκοντα νομισμάτων καλῶς ληγατεύω σοι, ἐάν ὄψις πενήκοντα νομίματα, καὶ ὑπομένεις φαλκιδίονⁱⁱ⁾ οὐ μὴν γ'. νομίματα, ἵνα ὄψις γ'. νομίματα. [Sch. n. V. 429.]

Atqui dig. 73. et Institutionum tit. 22. regulariter definitum est, in ratione Falcidiae quantitatem patrimonii spectari tempore mortis testatoris, nec prodesse, nec nocere, si postea illud auctum sit. Potest autem in hac specie recte dici, augeri hereditatem, quoniam, ut servi hereditarii institutio valeat, persona defuncti spectatur. Libro enim 28. tit. 5. dig. 52. dicitur, servum hereditarium recte heredem scribi, si testator testamenti factionem habeat, licet heres non habeat. Sed adire non potest, priusquam heres adire eum iusserit, ut lib. 41. tit. 1. dig. 10. 61.

Neque substitutio, quae nondum mihi competit, in bonis meis est, ut lib. 41. tit. 1. dig. 42. Si heres id, quod testatori competeat, repudiaverit, imputatur ei in Falcidiam, ut lib. 38. tit. 2. dig. 26.

Non quaecunque debent ii, qui solvendo non L. 63. §. 1. sunt, hereditati imputantur, sed quantum exigi potest⁴⁾. D. XXXV. 2.

4) sed quantum exigi potest] Cyrilli. Debitum, quod exigi potest, in bonis computatur. Lege finem dig. 82. Lege omnino dig. 1. tit. 1. lib. 15. Potes enim ibi de peculio dicta ad heredem producere, qui convenitur a creditoribus et legatariis.

Loca temporaque⁵⁾ varietatem pretio afferunt: §. 2. aliter enim in Hispania et aliter Romae oleum venit, et aliter ubertatis, aliter sterilitatis tempore. non spectatur autem pretium ex eo, quod statim et raro contingit.

5) loca temporaque] Cyrilli. Fructus secundum tempus et locum aestimantur. Et lib. 13. tit. 4. dig. 3. dicit, diversa esse in singulis provinciis specierum pretia: et lib. 49. tit. 14. dig. 3. them. 3.

LXIII. Ulp. Testator praecipere potest¹⁾, ut L. 64. heres, quod per Falcidiam deminuit, legatario suppleat. D. eod.

1) testator praecipere potest] Decem aureos legare possum, et si quid ex eis Falcidia minuerit. Dicitur lib. 39. tit. 5. dig. 20. si patronus ex debita parte heres institutus fideicommissum a se relictum dare promiserit, non cogi eum solvere, ne pars patrono debita minuatur. Heres tamen, qui Falcidiam retinere poterat, si voluntatem testatoris sequens promiserit, se dare legatum, praestare cogitur: quoniam etiam solvens voluntatem testatoris adimplere videtur, et repetitionem non habet. Similiter dig. 46. huius tituli. Neque vero creditores fraudare videtur, qui Falcidiae retentionem prohibuit. Puto igitur differentiam esse, heredem damno non affici, sed ceteros legatarios. Lege dig. 88. Africani, them. 1. et meminervis Novellae 1. quae testatori concedit prohibere heredem, quominus Falcidiam retineat.

LXIV. Pauli. Si fundum quinquaginta aureis dignum¹⁾ tibi legavero sub hac e conditione, si quinquaginta aureos heredi dederis, et legatum valet, et Falcidiam pateris. Sed si quinquaginta tibi legavero, ut heredi dares, et inutile, et ridiculum est legatum. L. 65. D. eod.

1) si fundum quinquaginta aureis dignum] Cyrilli. Fundum quinquaginta aureorum recte tibi lego, si quinquaginta aureos dederis, et Falcidiam pateris: nec vero quinquaginta aureos, ut quinquaginta des.

h) Addendum videtur τις. hh) Adde τοῦ. i) Malim αὐξέσθαι. ii) Fabr. τῷ ἀμόσασθαι. k) Addendum videtur ἐν ante εὐφορίᾳ. l) Fabr. ξδ'. m) Fabr. ξέ. n) Delenda est negatio, ut iam vidit Ientius Notit. Basil. p. L.XV.

L. 66. pr. D. XXXV. 2. ξε'. ο) Τῶν αἰρετικῶν καὶ τῶν ὑπὸ ἡμέραν ὠρι-
σμένων ληγάτων τὸ κέρδος τοῦ μέσου χρόνου λογί-
ζεται τῷ κληρονόμῳ εἰς φαλκίδιον.

τῶν αἰρετικῶν] Κυρίλλου. Τῶν αἰρετικῶν ἢ ἐν διευ-
ληγάτων ἢ ἐν μέσῳ χρόνῳ λογίζεται εἰς τὸ δ'. ἀνάγνωθι
διγ. μέ. [Sch. o. V. 429.]

§. 1. Ὡςπερ τὰ ληγάτα, καὶ αἱ μετὰ θάνατον δωρεαί,
εἰ μὴ μετὰ συμπλήρωσιν τῶν χρεῶν, οὐ παρέχονται.
καὶ πολλῶν χρεῶν εὐρισκομένων οὐ δίδονται.

καὶ αἱ μετὰ θάνατον δωρεαί] Κυρίλλου. Αἱ μόρις
καὶσα δωρεαί ὡςπερ τὸ ληγάτον μετὰ τὰ χρεῖα δίδονται. ὁμοίως
βιβ. λθ'. τιτ. ε'. διγ. ιζ'. [Sch. p. V. 429.]

L. 67. D. cod. ξς'. ρ) Τερεντίου. Ἐπὶ τῶν μὴ δυναμένων ἀπὸ
νόμου τὸ ληγατευόμενον ὄλον λαβεῖν, πρῶτον ὁ
φαλκίδιος λαμβάνει χῶρον, καὶ τὸ ἀπομένον ἐὰν μὴ
τὸ μέτρον ὑπερβαίῃ, λαμβάνει αὐτό.

ἐπὶ τῶν μὴ δυναμένων — ὄλον λαβεῖν] Κυρίλλου.
Μετὰ τὴν μείωσιν τοῦ φαλκιδίου σκοποῦμεν, πόσον δύναται
τις λαβεῖν ἐκ νόμου. ἀνάγνωθι βιβ. λα'. διγ. μβ'. [Sch. q.
V. 429.]

λαμβάνει αὐτό] Ἐὰν δὲ καὶ τι δεδοκῶς ἔτυχε κονδι-
κίους ἐμπλῆσαι καίσα, καὶ αὐτό, ὡς βιβ. κη'. τιτ. ε'. διγ. ξα'.
[Sch. q. V. 429.]

L. 68. pr. D. cod. ξζ'. ρ) Τὸ ληγάτον τῶν διατροφῶν ἐν τῷ φαλ-
κιδίῳ οὕτω λογίζεται, ἵνα, ἐὰν ληγατευθῇ τῷ ἀπὸ
πρώτης ἡλικίας ἕως τῶν εἰκοσι ἑτῶν, εἰς τριάκοντα
ἔτη ψηφίζεται¹⁾, ἀπὸ δὲ εἰκοστοῦ ἔτους ἕως τοῦ
εἰκοστοῦ πέμπτου, εἰς εἰκοσιοκτὴ ἔτη· ἀπὸ δὲ εἰκο-
στοῦ πέμπτου ἔτους ἕως τριακοστοῦ, εἰς ἔτη εἰκο-
σιπέντε· ἀπὸ δὲ τοῦ τριακοστοῦ ἕως τοῦ τεσσακοστοῦ
πέμπτου, εἰς εἰκοσι δύο ἔτη· ἀπὸ δὲ τοῦ τεσσακοστοῦ
πέμπτου ἕως τοῦ τεσσαρακοστοῦ, εἰς εἰκοσιν ἔτη·
ἀπὸ δὲ τοῦ τεσσαρακοστοῦ ἕως τοῦ πενηκοστοῦ
τοσοῦτων ἐτῶν ἢ ἀπιτίμησις γίνεται, ὅσοι λείπουσι
τῇ ἡλικίᾳ τοῦ ληγατιῶν, ἵνα γένηται πετηκοντα
ἐννέα· ἀπὸ δὲ τοῦ πενηκοστοῦ ἕως τοῦ πενηκοστοῦ
πέμπτου, εἰς ἐννέα ἔτη· ἀπὸ δὲ τοῦ πενηκοστοῦ
πέμπτου ἕως τοῦ ἑξηκοστοῦ, καὶ εἰς ἐπτὰ ἔτη· ἀπὸ
δὲ τοῦ ἑξηκοστοῦ καὶ ἐπέκεινα εἰς πέντε. τὴν ληγα-
τευθεῖσαν χρῆσιν τῶν καρπῶν οὕτω σύνθηθές ἐστι
ψηφίζεσθαι· ἀπὸ μὲν τῆς πρώτης ἡλικίας ἕως τριά-
κοντα ἐτῶν εἰς τριάκοντα ἔτη· ἀπὸ δὲ τοῦ τριακοστοῦ
ἕως τοῦ ἑξηκοστοῦ τοσοῦτων, ὅσοι λείπουσι τῷ λη-
γατιῶν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν ἑξηκοντα ἐτῶν. εἰ δὲ
ὑπερ τὰ ἑξηκοντα ἔτη ἐστίν, εἰς πέντε ἔτη ἀποτιμῶ-
ται. εἰ δὲ πόλει ληγατευθῇ χρῆσις καρπῶν ἀπλῶς ἢ
πρὸς θῆαν, εἰς τριάκοντα ἔτη ἀποτιμᾶται.

τὸ ληγάτον τῶν διατροφῶν] Κυρίλλου. Τὰ ἀλ-
μῆντα οὕτω διατιμᾶται· ἀπὸ πρώτης ἡλικίας ἕως εἰκοσι ἐνιαυ-
τῶν εἰς λ'. ἔτη· ἀπὸ τοῦ κ'. ἕως τοῦ κε. εἰς κη'. ἔτη· ἀπὸ
τοῦ κε. ἕως λ'. εἰς κε'. ἀπὸ λ'. ἕως λε. εἰς κβ'. ἀπὸ λε.
ἕως μ. εἰς κγ'. ἀπὸ μ. ἕως ν. εἴτι λείπει τοῖς νθ'. ἔτεσιν·
ἀπὸ ν. εἰς νε. εἰς θ'. ἀπὸ νε. εἰς ξ. εἰς ζ., καὶ μετὰ τὰ
ἐπτὰ εἰς πέντε. οὐσοφρονικός ἀπὸ α'. ἡλικίας ἕως λ'. ἐτῶν
εἰς λ'. ἔτη· μετὰ δὲ λ'. ἔτη, εἴτι λείπει τῶν ξ'. μετὰ δὲ
ἑξηκοντα εἰς ε'. ἐπὶ δὲ πόλει, ἀεὶ εἰς λ'. κῶν ἀπλῶς κατα-
λειφθῇ, κῶν εἰς θῆαν. [Sch. r. V. 429.]

εἰς τριάκοντα ἔτη] Καίτοι ἐπὶ ἑκατὸν ἔτη συνίσταται,
ὡς βιβ. ζ'. τιτ. α'. διγ. νς'. καὶ βιβ. λγ'. τιτ. β'. διγ. η'.

LXV. In conditionalibus¹⁾ et in diem relictis
legatis commodum medii temporis heredi in Falcidiam
imputatur.

1) in conditionalibus] Cyrilli. In legatis con-
ditionalibus vel in diem relictis medii temporis com-
modum in quartam imputatur. Lege dig. 45.

Sicuti legata, donationes quoque mortis causa¹⁾,
nisi soluto acre alieno, non praestantur. Et si
magnum aes alienum appareat, non praestantur.

1) donationes quoque mortis causa] Cyrilli.
Mortis causa donationes, sicut legatum, deducto acre
alieno praestantur. Similiter lib. 39. tit. 6. dig. 17.

LXVI. Terentii. In his, qui ex lege legatum so-
lidum capere non possunt¹⁾, primum Falcidia locum
habet, et quod reliquum est, si modum non excedat,
capit²⁾.

1) in his, qui — solidum capere non pos-
sunt] Cyrilli. Post deductam Falcidiam spectamus,
quantum quis ex lege capere possit. Lege lib. 31.
dig. 42.

2) capit] Sed et si quid conditionis implendae
causa dederit, et hoc capit, ut lib. 28. tit. 6. dig. 61.

LXVII. Legatum alimentorum¹⁾ in Falcidia sic
computatur, ut, si legata fuerint a prima aetate
usque ad viginti annos, in triginta annos computen-
tur, ab anno vero vicesimo usque ad vicesimum
quintum in viginti octo annos: ab anno vicesimo
quinto usque ad tricesimum in annos vigintiquinque,
ab anno tricesimo usque ad tricesimum quintum in
annos viginti duo: a tricesimo quinto usque ad qua-
dragesimum in viginti annos: a quadragesimo usque
ad quinquagesimum tot annorum computatio fit, quot
aetati legatarii desunt, ut sit annorum quinquaginta
novem: ab anno vero quinquagesimo usque ad quin-
quagesimum quintum in annos novem: ab anno quin-
quagesimo quinto usque ad sexagesimum in septem
annos: ab anno sexagesimo et ultra in quinque.
Ususfructus legatus sic computari solet: a prima
quidem aetate usque ad triginta annos in triginta
annos²⁾: a tricesimo vero usque ad sexagesimum
tot, quot legatario ad annum sexagesimum desunt.
Si vero ultra sexaginta annos sit, in quinque annos
aestimatur. Si civitati legatus sit ususfructus sim-
pliciter sive ad spectaculum, in triginta annos aesti-
matur.

1) legatum alimentorum] Cyrilli. Alimenta
sic aestimantur: a prima aetate usque ad viginti annos
in annos triginta: ab anno 20. usque ad 25. in 28. an-
nos: a 25. usque ad 30. in 25. annos: a 30. usque ad
35. in 22.: a 35. usque ad 40. in 20.: a 40. usque ad 50.
si quid deerit annis 59: a 50. usque ad 55. in 9.: a 55.
usque ad 60. in 7. et post septem in quinque. Usus-
fructus a prima aetate usque ad 30. annos computatur
in 30. annos: post annos 30. si quid desit sexaginta
annis: post sexaginta in quinque: in civitate semper
in triginta annos, sive simpliciter relictus sit, sive ad
spectaculum.

2) in triginta annos] Atqui in centum annos
constituitur, ut lib. 7. tit. 1. dig. 56. et lib. 33. tit. 2.

ο) Fabr. ξζ'. ρ) Fabr. ξζ'. q) Fabr. ξη'. r) Epitomen L. 68. pr. D. h. t. exhibet sch. 12. recens editum ad Basil. XI.
2. cap. 8. (edit. nostr. T. I. p. 676.) in quo scholio in fine numerum p. emenda in λ'. s) Malim τρι pro τῷ. t) Lege
ψηφίζεται.

Γαίου. ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἄλλοις τρόποις δύναται συντομώτερον φθαρῆναι, ὡς ἔγνωσ βιβ. ζ'. tit. δ'. διγέτω κα'. καὶ βιβ. λα'. διγ. ζς'. ἐν τῷ τέλει, εἰκότως ἐν τῷ λόγῳ τοῦ φαλκιδίου τὸν παρόντα ἀλλογισμὸν ἐποιήσαμεν. [Sch. s. V. 429.]

Τῶν ὁ αποκλαπέντων ὁ κληρονόμος οὐ παρακρατεῖ φαλκιδίον. εἰ δὲ φιλονικεῖ μὲν ἴδιον εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἕστερον δὲ δειχθῆναι τῆς κληρονομίας εἶναι, παρακρατεῖ.

τῶν αποκλαπέντων] Κυρίλλου. Ὁ κλέψας πράγματα κληρονομία, οὐ χρήται ἐπ' αὐτοῖς φαλκιδίῳ, ὁ μὲντοι ἴδιον εἶπὼν εἶναι τὸ περιεχόμενον, εἰ καὶ μὴ εἶναι ἐλεγχθῆναι, χρήται. [Sch. t. V. 430.]

ὁ κληρονόμος οὐ παρακρατεῖ φαλκιδίον] Φιλοσοφία γὰρ, ὡς ἔγνωσ βιβ. λδ'. tit. θ'. διγ. ζ'. ὁμοίως δὲ τῷ παρόντι διγ. κδ'. τοῦτον τοῦ τίτλου. [Sch. u. V. 430.]

παρακρατεῖ] Τινὰ τῶν ἀγίων ἔχουσα, οὐ παρακρατεῖ. [Sch. x. V. 430.]

ζη'. ν) Πομπων. Ἐὰν χρήσις καρπῶν οὐσίας ληγατευθῆναι, ἐκ πάντων τῶν πραγμάτων ὑπεξαίρεται τὰ χρεῖα· ἐπὶ πᾶσι γὰρ τοῖς πράγμασι συνίσταται τὸ τῆς χρήσεως ληγάτον.

ἐὰν χρήσις καρπῶν οὐσίας ληγατευθῆναι] Κυρίλλου. Ἐὰν οὐσούφροκτος οὐσίας ληγατευθῆναι, συνίσταται οὐσούφροκτος ὡς παρὰ πρᾶγμα, μετὰ δὲ τὰ χρεῖα δίδονται. ἐπὶ τοῦ τοιαύτου ληγάτου ἀδειαν ἔχει ὁ κληρονόμος, ἢ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἢ τῆς ἀποτιμήσεως αὐτῶν δοῦναι τὸν οὐσούφροκτον, ὡς βιβ. λγ'. tit. β'. διγ. λβ'. θέματι ὑστέρω. [Sch. y. V. 430.]

ἐκ πάντων τῶν πραγμάτων ὑπεξαίρεται τὰ χρεῖα] Ἐπεξαιρουμένων τῶν χρεῶν πρότερον ὁ οὐσούφροκτος παραχωρεῖται. [Sch. x. v) V. 430.]

Ἐπεξαιρεῖ δὲ τὰ χρεῖα καὶ τὰ τριβούτα, ὡς διγ. τῷ αὐτῷ. [Sch. y. v) V. 430.]

ζθ'. ζ) Οὐλιαν. Ἡ παρεχομένη τῷ κληρονόμῳ ἀσφάλεια προφάσει τῶν ἐπιζυμμένων ὑπὸ ἡμέραν ἢ αἰρετικῶν ληγάτων παραχρησῆναι τοῦ ἢ ἐπιστῆναι τὴν ἡμέραν ἢ τὴν αἰρεσιν ἐξελεῖν βεβαιούται.

ἢ παρεχομένη τῷ κληρονόμῳ ἀσφάλεια] Κυρίλλου. Περὶ τῶν φαλκιδίων ἐπερώτησις, ἅμα ἐβῆ ἢ αἰρεσις τοῦ ληγάτου ἢ τοῦ χρέους, ἀμύεται. [Sch. z. V. 430.]

ο'. ε) Πιόλου. Δύναται ὁ κληρονόμος πωλῶν τὴν κληρονομίαν συμφωνεῖν τέλεια δοθῆναι τὰ ληγάτα· ὑπὲρ αὐτοῦ γὰρ εἰσηλέθη τὸ παρακρατῆσαι φαλκιδίον, καὶ δύναται τοῦτου καταφρονῆσαι.

δύναται ὁ κληρονόμος — συμφωνεῖν] Κυρίλλου. Ὁ πωλῶν κληρονομίαν καλῶς συμφωνεῖ πρὸς τὸν ἀγοραστήν, ἢ αὐτὸν μὴ χρήσεται φαλκιδίῳ. ἀνάγνωθι διγ. ιε'. θεμ. β'. καὶ μς'. [Sch. a. V. 430.]

Ἐξέστι γὰρ ἐκάστῳ τῶν ὑπὲρ ἐαυτοῦ καταφρονεῖν, ὡς πολλαχοῦ, καὶ βιβ. δ'. tit. δ'. διγέτω μ'. καὶ βιβ. β'. τοῦ κώδικος tit. γ'. διατάξει κθ'. [Sch. a. V. 430.]

οα'. δ) Γαίου. Ὑπεξαίρεται τῆς κληρονομίας καὶ τὸ δαπανώμενον εἰς πρᾶσι τῶν πραγμάτων αὐτῆς.

ὑπεξαίρεται τῆς κληρονομίας] Ἀνάγνωθι βιβλίον λς'. tit. α'. διγ. κ'. θέματος γ'. ἐν ᾧ φησιν, ὅτι τὰ εἰς φυλακὴν τῶν πραγμάτων. [Sch. b. V. 430.]

οβ'. ε) Αὐτός. Τὸ ποσὸν τῆς κληρονομίας ἐν τῇ τελευτῇ τοῦ διαθεμένου σκοπεῖται. ἐὰν οὖν ἔχων φ. νομισμάτων οὐσίαν ληγατεύσῃ τὰ ε'. καὶ μετὰ

dig. 8. Gaii. Sed quoniam aliis quoque modis brevior tempore extingui potest, ut didicisti lib. 7. tit. 4. dig. 21. et lib. 31. dig. 66. in fine, merito in ratione Falcidiae hanc computationem feci.

Rerum subtractarum³⁾ heres Falcidiam non retinet⁴⁾. Si vero rem propriam esse contendat, deinde ea hereditatis esse probetur, retinet⁵⁾. L. 68. §. 1. D. XXXV. 2.

3) rerum subtractarum] Cyrilli. Qui res hereditarias subtraxit, in eis Falcidia non utitur. Qui tamen rem hereditariam suam esse contendit, licet eius non esse convictus fuerit, utitur.

4) heres Falcidiam non retinet] Publicatur enim, ut cognovisti lib. 34. tit. 9. dig. 6. Similiter autem huic dig. 24. huius tituli.

5) retinet] Quidam textus habent, non retinet.

LXVIII. Pompon. Si ususfructus bonorum legatus sit¹⁾, ex omnibus rebus aes alienum deducitur²⁾: in omnibus enim rebus legatum ususfructus constituitur. L. 69. D. eod.

1) si ususfructus bonorum legatus sit] Cyrilli. Si ususfructus bonorum legatus sit, ususfructus in omni re constituitur, deducto autem aere alieno praestatur. In eiusmodi legato heredis electio est, utrum rerum ipsarum, an aestimationis earum usumfructum praestare velit, ut lib. 33. tit. 2. dig. 32. them. ultimo.

2) ex omnibus rebus aes alienum deducitur] Aere alieno deducto ususfructus conceditur.

Deducit autem aes alienum et tributa, ut digesto eodem.

LXIX. Ulpiani. Cautio, quae heredi praestatur¹⁾ legatorum nomine, quae in diem debentur, vel sub conditione, statim ac dies venerit, vel conditio extiterit, committitur. L. 70. D. eod.

1) cautio, quae heredi praestatur] Cyrilli. Falcidiae stipulatio committitur statim ac conditio legati vel debiti extiterit.

LXX. Pauli. Potest heres hereditatem vendens pacisci¹⁾, ut solida legata praestentur: nam pro eo introducta est retentio Falcidiae, et potest eam contemnere. L. 71. D. eod.

1) potest heres — pacisci] Cyrilli. Qui hereditatem vendit, recte paciscitur cum emptore, ne Falcidia utatur. Lege dig. 15. them. 2. et 46.

Licet enim cuique ea, quae pro se introducta sunt, contemnere, ut multis in locis, et lib. 4. tit. 4. dig. 41. et lib. 2. Codicis, tit. 3. const. 29.

LXXI. Gaii. Deducitur ex hereditate¹⁾ etiam quod in venditionem rerum eius impenditur. L. 72. D. eod.

1) deducitur ex hereditate] Lege lib. 36. tit. 1. dig. 20. them. 3. ubi dicit, ea, quae in rerum custodiam.....

LXXII. Idem. Quantitas hereditatis¹⁾ tempore mortis testatoris spectatur. Si igitur centum aureo-²⁾rum patrimonium habens centum legaverit, et post

u) L. 68. §. 1. D. h. t. totidem verbis legitur in Syn. p. 375. ubi numerus capitis est ζ'. pro quo in marg. Leuncl. reponit ζ'. v) Fabr. ζθ'. w) Addendum videtur ἐπὶ ante παρὰ πρᾶγμα. x) Fabr. hoc scholium capiti 67. h. t. subiecit, et lit. x. notavit, licet ad cap. 68. pertineat. y) Sic Fabr. z) Fabr. ο'. a) Malim τῷ pro τοῦ. b) Lege ἢ περὶ τοῦ φαλκιδίου ἐπερώτησις. c) Fabr. οα'. d) Fabr. οβ'. e) Lege θέματι. f) Fabr. ογ'. g) Lege ὁ αὐτός.

θάνατον αὐτοῦ πρὸ ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας αὐξήθη ἢ κληρονομία, ὥστε καὶ τὸν ληγατάριον λαβεῖν τὰ ῥ. νομίσματα, καὶ τὸν κληρονόμον τρίτον ἄλλο, οὐδὲν ἦτον καὶ τὴν ἐπαύξησιν ὁ κληρονόμος κερδαίνει, καὶ τὸν φαλκίδιον ἐκ τῶν ἑκατὸν παρακρατεῖ. εἰ δὲ μόνον ληγατεύσει τὸ δίμοιρον, καὶ πρὸ τοῦ κληρονομοθῆναι τὴν κληρονομίαν μετὰ θάνατον ἢ οὐσίᾳ μειωθῆ εἰς δίμοιρον, οὐ δυνατόν ἐξ αὐτῶν παρακρατεῖν φαλκίδιον, καὶ οὐ βλάπτεται ὁ κληρονόμος ἐκ τούτου· δύναται γὰρ μὴ ἄλλως κληρονομήσαι, εἰ μὴ ποιήσουσιν αὐτῷ σύμφωνον οἱ ληγατάριοι, ὅτι μέρος αὐτῷ παραχωροῦσιν.

τὸ ποσὸν τῆς κληρονομίας] Κυρίλλου. Ἦ μετὰ τελευτῆν τοῦ τεστατορος αὐξήσῃς ἢ μείωσῃς τῆς οὐσίας τὸν κληρονόμον ὀρεῖ. [Sch. c. V. 430.]

αὐξήθη ἢ κληρονομία] Ἐν τῷ λ'. καὶ λβ'. διγέστω ἔγνωσ, ποῖα αὐξεί τὴν κληρονομίαν· καὶ ἐν τῷ α'. θέμοτι τοῦ ξγ'. διγέστω εἶπεν, αὐξείν^{h)} τὴν οὐσίαν διὰ τῆς γενομένης ἀδαιτίας τοῦ νερεδιταρίου δοῦλου κληρονόμου γραφέντος. [Sch. d. V. 430.]

καὶ οὐ βλάπτεται ὁ κληρονόμος ἐκ τούτου] Καλοκύριον ἀνθυπάτου. Τὸ οὐ βλάπτεται διὰ τὴν μέθοδον εἶπεν. πῶς γὰρ οὐ βλάπτεται ὁ κληρονόμος τῇ μείωσει τῶν τῆς κληρονομίας, ἀπολλύων καὶ αὐτὸν τὸν φαλκίδιον; ἀλλ' ὅτι ἡ μέθοδος δύναται αὐτῷ κέρδος περιποιῆσαι. [Sch. e. V. 430.]

L. 73. §. 2. 3. D. XXXV. 2. Τὰ αἰρετικά χρεῖα ἢ τοσοῦτου λογίζονται εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ διαθεμένου, ὅσον δύναται ἢ ἐλπίς αὐτῶν προθῆναι, ἢ δι' ἀσφαλειῶν ἀλλήλοις οἱ κληρονόμοι καὶ οἱ ληγατάριοι ἀσφαλιζονται, ὅτι τῆς αἰρέσεως ἐξισούσης ἢ τὸ περιττὸν ἀναδιδόσασιν ἢ τὸ λείπον πληροῦνται. εἰ δὲ καὶ αἰρετικά εἰσι ληγῆτα ἢ αἰρετικά ἐλευθερία, τὰ χωρὶς αἰρέσεως ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἀσφαλείας παρέχονται.

τὰ αἰρετικά χρεῖα] Κυρίλλου. Εἰ ὑπὸ αἴρεσιν χρεωστέται ἢ χρεωστέῃ ἢ οὐσία, διατιμῶσθω. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ληγῆτων αἰρετικῶν καὶ ἐλευθεριῶν. εἰ δὲ τις ὑπερβαίνει τὸ ἑκατομμύριον, τὸ τέταρτον ἀναλόγως παρὰ πάντων ὑπεξαίρεται· εἰ δὲ ὑπὲρ τὴν οὐσίαν, τὸ περιττὸν καὶ τότε τὸ δ'. [Sch. f. V. 431.]

§. 4. 5. Τὰ μέντοι ὑπὸ ἡμέραν ὠρισμένην, ἐπειδὴ πάντως ἢ τῷ ληγατάριῳ ἢ τῷ κληρονόμῳ αὐτοῦ κεραιώσθηται, δίδονται, λογιζομένων τῷ κληρονόμῳ τῶν ἐν μέσῳ καρπῶν καὶ τόκων. καὶ ὁ φαλκίδιος ἰδίῳ δικαίῳ μεοῖ κατ' ἀναλογίαν ληγῆτα· καὶ τὸ ὑπὲρ οὐσίαν ἀχρηστώως ληγατευόμενον ὑπεξαίρεται.

L. 74. D. eod. ογ'. 1) Αὐτός^{k)}. Τὸ ληγατευθὲν τῷ κληρονόμῳ, ἐπειδὴ οὐχ ὡς κληρονόμος παρὰ τοῦ συγκαληρονόμου τοῦτο λαμβάνει, οὐ λογίζεται εἰς τρίτον,

L. 75. D. eod. οδ'. 1) Εἰ μὴ ἐπὶ τούτῳ καταλειφθῆ.

τὸ ληγατευθὲν τῷ κληρονόμῳ] Τὸ παρὸν θέμα ἐκ τῆς τοῦ Κυρίλλου ἐληφθη ἐκδίσεως· ἐν δὲ τῷ ἄλλῳ ἔχει οὕτως τὸ λεγόμενον, ὅτι ἔχων ὁ κληρονόμος ἀπὸ γνώμης τοῦ διαθεμένου τὸ γ'. δλοκληρὰ δίδωσι τὰ ληγῆτα. νοεῖ, ὅτι, εἰ^{m)} κληρονόμος ἔχει τὸ γ'. τὸ γὰρ ληγατευθὲν αὐτῷ παρὰ τοῦ συγκαληρονόμου εἰς φαλκίδιον οὐ λογίζεται, εἰ μὴ ἐπὶ τούτῳ ληγατευθῆ, τότε γὰρ, εἰ ἐπιχειρήσει χρῆσασθαι τῷ φαλκιδίῳ, ἀρνεῖται αὐτῷ ἢ τοῦ ληγῆτου μέθοδος. [Sch. g. V. 431.]

Κυρίλλου. Τὸ ληγατευθὲν τῷ κληρονόμῳ, ἐπειδὴ οὐχ ὡς κληρονόμος τοῦτο λαμβάνει, οὐ λογίζεται εἰς τὸ δ'. εἰ μὴ ἐπὶ τούτῳ καταλειφθῆ, οὔτεⁿ⁾ εἰς πληρωσιν αἰρέσεως δοθῆν. εἰ δὲ στατουλίβερ δῶ αὐτῷ ἐκ τοῦ πεκουλλίου, λογίζεται εἰς τὸ δ'. [Sch. g. V. 431.]

h) Lege αὐξασθαι. i) Fabr. οδ'. k) Lege ὁ αὐτός. n) Adde τὸ post οὔτε.

mortem eius ante aditam hereditatem tantum accesserit hereditati²⁾, ut et legatarius centum aureos consecutus sit, et heres alium trientem, nihilosecius et accessionem heres lucratur, et Falcidiam ex centum aureis retinet. Si vero heres tantum legaverit, et ante aditam hereditatem post mortem bona usque ad bessem minuta fuerint, ex eis Falcidia retineri non potest, neque heres ex eo laeditur³⁾: licet enim ei non aliter adire hereditatem, quam si legatarii cum eo paciscantur, ut partem ei concedant.

1) quantitas hereditatis] Cyrilli. Augmentum et deminutio bonorum post mortem testatoris contingens heredem spectat.

2) tantum accesserit hereditati] In dig. 30. et 32. didicisti, quae nam augeant hereditatem: et them. 1. dig. 63. dixit, augeri bona additione servi hereditarii heredis instituti.

3) neque heres ex eo laeditur] Calocyri Proconsulis. Quod dicitur, non laeditur, dixit propter viam, quam monstrat. Quomodo enim heres non laedatur hereditatis deminutione, cum et ipsam Falcidiam omittat? Sed quia via monstrata lucrum ei afferre potest.

Debita conditionalia⁴⁾ aut tanti in bonis testatoris computantur, quanti spes eorum venire potest, aut heredes et legatarii sibi invicem cavent, ut existente conditione vel superfluum reddant, vel quod deest, consequantur. Sed et si legata conditionalia, vel libertates sub conditione datae sint, pure legata sub eisdem cautionibus praestantur.

4) debita conditionalia] Cyrilli. Si sub conditione hereditati debetur, vel ipsa debet, hoc aestimetur. Idem et in legatis conditionalibus et libertatibus. Quodsi quis dodrantem excesserit, pro rata ab omnibus quarta deducitur: si quis vero supra bonorum suorum quantitatem legaverit, superfluum deducitur, et deinde quarta.

Legata tamen in diem relicta, quoniam omnino vel legatario, vel heredi eius debentur, praestantur, heredi fructibus et usuris medii temporis imputatis. Et Falcidia ipso iure pro rata legata minuit: et quod supra bonorum quantitatem inutiliter legatur, deducitur.

LXXIII. Idem. Quod heredi legatum est¹⁾, quoniam non quasi heres a coherede id accipit, in trientem non imputatur,

LXXIV. Nisi ad hoc relictum sit.

1) quod heredi legatum est] Hoc thema ex Cyrilli editione desumptum est: in alio vero sic se habet, quod dicitur: Heres, qui ex iudicio testatoris trientem habet, solida legata praestat. Hoc intellige, si quasi heres trientem habeat: nam quod ei a coherede legatum est, in Falcidiam non computatur, nisi ideo legatum sit: tunc enim, si Falcidia uti conetur, legati petitio ei denegatur.

Cyrilli. Quod heredi legatum est, quoniam non quasi heres id accipit, in quartam non imputatur, nisi ideo relictum sit, neque quod ad implendam conditionem datum est. Si vero statu liber ex peculio ipsi dederit, in quartam imputatur.

l) Fabr. οε'. m) Addendum videtur ὡς ante κληρονόμος.

Τὰ παρὰ τοῦ καθ' ὁμάδα φιδεικομισσαρίου δίδομενα αὐτῷ ὡς ἐν τάξει αἰρέσεως λογίζεται εἰς φαλκίδιον, ὡς διγ. λ'. θέματι δ'. καὶ διγ. 47. ὁ καὶ ἀνάγνωθι. [Sch. g. V. 431.]

οε'. ο) Τὸ παρεχόμενον τῷ κληρονόμῳ ἀπὸ τοῦ συγκληρονόμου ἢ τοῦ ληγαταρίου ἢ τοῦ ὑπὸ ὄρον ἐλευθερωθέντος ἐπὶ πληρώσει αἰρέσεως, οὐ ψηφίζεται αὐτῷ εἰς φαλκίδιον, ἐπειδὴ θανάτου αἰτία ἐστίν. εἰ δὲ παρὰ τοῦ ὑπὸ ὄρον ἐλευθερωθέντος ἐκ τοῦ πεκουλλίου λάβῃ, τὸ ἐντεῦθεν ἀρμόζον αὐτῷ κατὰ τὰ κληρονομίαται μέρη ὡς κληρονόμος ἔχει, καὶ λογίζεται αὐτῷ εἰς φαλκίδιον, ὡς περὶ καὶ τὰ μὴ δίδομενα τοῖς ληγαταρίοις· δικαίω γὰρ κληρονομίας μέτροσι παρ' αὐτῷ.

ἢ τοῦ ὑπὸ ὄρον ἐλευθερωθέντος] Εἰ δὲ ἔξωθεν δέδωκεν ἄλλος ὕπερ αὐτοῦ, οὐ λογίζεται τὸ δοθέν εἰς φαλκίδιον, ὡς διγ. μδ'. ἀνάγνωθι δὲ βιβ. λθ'. tit. ζ'. διγέτω μ'. [Sch. h. V. 431.]

οσ'. ρ) Αὐτός ρ). Ἰδιαζόντως ἕκαστος κληρονόμος ἔχει τὸν φαλκίδιον· ὅθεν ἐὰν ἐγὼ καὶ σὺ γραφῶμεν κληρονόμοι, καὶ ἐμοὶ μὲν τὸ τετραοῦγκιον τῆς ὅλης οὐσίας περιλιμπάνηται, τὸ σὸν δὲ μέρος ἐδυνατήθη ληγάτοις, δύνασαι χρῆσασθαι τῷ φαλκιδίῳ.

ἰδιαζόντως ἕκαστος κληρονόμος ἔχει τὸν φαλκίδιον] Κῶν ὁ συγκληρονόμος ἔχη τὸ δ. πάσης τῆς οὐσίας κέρρημαι τῷ φαλκιδίῳ. εἰ δὲ προσεξηθῇ μοι τὸ μέρος αὐτοῦ, αὐξεί τὸ ληγάτον, ὡς περὶ καὶ ληγάτον ἀσθενούντος. εἰ δὲ αὐτῷ προσεξηθῇ τὸ μέρος μου, χρεῖται τῷ φαλκιδίῳ. ἀνάγνωθι διγ. α'. θέματι β'. ἔχει πρὸς τὸ παρὸν ἐναντιότητα. ἀνάγνωθι καὶ διγ. πζ'. θέματι δ'. καὶ ζ'. [Sch. i. V. 431.]

οζ'. σ) Αὐτός σ). Εἰ δὲ τοῦ ἐνὸς παραιτησαμένου προσεξηθῇ τῷ ἄλλῳ τὸ μέρος αὐτοῦ, εἰ μὲν τὸ μέρος τοῦ κληρονομήσαντος ἐβραεῖτο, ὠφελούνται οἱ ληγατάριοι, ὡς περὶ συμβάλλεται αὐτοῖς τὸ τινὰ τῶν ληγάτων ἰσότησαι. εἰ μὲντοι τὸ τοῦ παραιτησαμένου μέρος ἐβραεῖτο, οὕτως ἐπ' αὐτῷ κέρρηται τῷ φαλκιδίῳ ὁ κληρονομήσας, ὡς ἂν εἰ αὐτὸς ὁ παραιτησάμενος ἐκληρονόμησεν.

οη'. τ) Αὐτός τ). Ἐπὶ τῶν διπλῶν διαθηκῶν ἐκτελεσθεῖσα ἡ οὐσία, ἢν ὁ πατήρ τοῦ ἀνήβου τελευτῶν εἴησε. καὶ οὐ διαφερόμεθα, εἴτε ἠΐξῃσιν αὐτὴν ὁ παῖς, εἴτε ἐμείωσε· καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ληγάτων εἰς φαλκίδιον γίνεται, ὡς ἀνὰ τῶν ἀπὸ τοῦ ὑποκαταστάτου ληγατευθέντων δοκούντων ὑπὸ αἰρέσειν ἐκ τοῦ ἀνήβου ληγατευθῆσθαι.

ἐπὶ τῶν διπλῶν διαθηκῶν] Κυρίλλου. Ἐπὶ τῶν διπλῶν διαθηκῶν ἢ ἐν καιρῷ τελευτῆς τοῦ τεστατέρου οὐσία σκοπεῖται, κῶν ὁ ἀνήβος αὐξήσῃ ἢ μειώσῃ αὐτὴν· καὶ τὰ ἐν τῇ πονυλλυρίῃ δοκεῖ καὶ ἐν τῇ πριγκυπαλίᾳ καταλείψθαι ὑπὸ αἰρέσειν. ἀνάγνωθι τὸ ἐξῆς καὶ διγέτω μ'. θέματι ζ'. καὶ διγ. πζ'. θέματι δ'. [Sch. k. V. 431.]

οθ'. ς) Παύλου. Ἐχων τετρακοσίων νομισμάτων οὐσίαν ἐνεστησάμην τὸν ἀνήβον μου κληρονόμον, καὶ ἐληγάτευσα παρ' αὐτοῦ διακόσια νομίσματα· καὶ ὑποκαταστήσας αὐτῷ Πέτρον καὶ Παῦλον ἐληγάτευσα παρὰ Παύλου ρ'. νομίσματα. ἐὰν ὁ υἱός μου ἀποθάνῃ μὴ δέδωκώς τὰ ληγάτα, μόνος ὁ Παῦλος κέρρηται τῷ φαλκιδίῳ· σ'. γὰρ νομίσματα λαβὼν εὐρίσκειται χρεωστῶν ληγάτα διακόσια νομίσματα, ρ'. μὲν ἐξ οἰκείου προσώπου, ρ'. δὲ τῶν παρὰ τοῦ ἀνήβου ληγατευθέντων, καὶ παρακρατῆ ἐκ τῶν διακοσίων νομισμάτων τὸ τρίτον. ὁ δὲ Πέτρος διακόσια λαβὼν

Quae ab universali fideicommissario ei praestantur quasi loco conditionis, in Falcidiam imputantur, ut dig. 30. them. 4. et dig. 91. quod etiam lege.

LXXV. Quod heredi praestatur a coherede, vel a legatario, vel a statu libero¹⁾ conditionis implendae causa, in Falcidiam ei non imputatur, quia mortis causa est. Si vero a statu libero ex peculio acceperit, quod inde ei pro partibus hereditariis competit, quasi heres habet, et in Falcidiam ei imputatur: sicut et legata, quae legatariis non praestantur: iure enim hereditario apud eum manent.

L. 76. pr. §. 1. D. XXXV. 2.

1) vel a statu libero] Si vero extrinsecus alius pro eo dedit, quod datum est, in Falcidiam non imputatur, ut dig. 44. Lege autem lib. 39. tit. 6. dig. 41.

LXXVI. Idem. Separatim singuli heredes Falcidiam habent¹⁾: unde, si ego et tu heredes scripti fuerimus, et mihi quidem triens totius patrimonii relictus fuerit, portio autem tua legatis fuerit exhausta, potes uti Falcidia.

L. 77. D. eod.

1) separatim singuli heredes Falcidiam habent] Quamvis coheres quadrantem omnium bonorum habeat, utor Falcidia. Si vero portio eius: mihi accreverit, augetur legatum, sicut et cum legatum defecerit. Si vero portio mea ipsi accreverit, utitur Falcidia. Lege dig. 1. them. 12. quod huic contrarium est. Lege et dig. 87. them. 4. et 6.

LXXVII. Idem. Si vero uno repudiante portio eius alteri accreverit, si quidem pars eius, qui hereditatem adiit, onerata erat, prodest hoc legatariis, sicut eis prodest, si quaedam legata defecerint. Si tamen pars eius, qui repudiavit, onerata erat, qui hereditatem adiit, perinde in ea utitur Falcidia, ac si ipse, qui repudiavit, heres extitisset.

L. 78. D. eod.

LXXVIII. Idem. In duplicibus testamentis¹⁾ ea substantia spectatur, quam pater pupilli, cum moreretur, reliquit. Nec discernimus, sive filius eam auxerit, sive deminuerit: et ex omnibus legatis una Falcidia deducitur, quasi legata a substituto relicta sub conditione ab impubere relicta videantur.

L. 79. D. eod.

1) in duplicibus testamentis] Cyrilli. In duplicibus testamentis ea substantia spectatur, quae tempore mortis testatoris fuit, quamvis pupillus eam auxerit aut deminuerit: et relicta in pupillari testamento videntur et in principali relicta esse sub conditione. Lege sequens et dig. 11. them. 6. et dig. 87. them. 4.

LXXIX. Pauli. Quadringentorum aureorum patrimonium habens¹⁾ filium meum impuberem heredem institui, et ab eo ducentos aureos legavi: eique Petro et Paulo substitutis a Paulo centum aureos legavi. Si filius meus defecerit non praestitis legatis, solus Paulus utitur Falcidia: cum enim ducentos aureos acceperit, ducentos aureos legatorum nomine debere invenitur, centum quidem ex persona sua, centum vero ex legatis a pupillo relictis, et ex ducentis aureis trientem retinet. Petrus autem, qui ducentos accepit, centum solum debet, et locum in eo Falcidia

L. 80. pr. D. eod.

ο) Fabr. οσ'. ρ) Fabr. οζ'. ς) Lege ὁ αὐτός. ρ) Malim αὐξεται. σ) Fabr. οη'. τ) Lege ὁ αὐτός. ζ) Fabr. οθ'. ς) Lege ὁ αὐτός. ι) Fabr. π'. Basil. T. IV.

ἐκατὸν μόνον χρεωστῆ, καὶ χώραν ἐπὶ αὐτοῦ ὁ φαλκίδιος οὐκ ἔχει. εἰ μὲντοι περιῶν ὁ ἀνηβος καταβῆλη τὰ παρ' αὐτοῦ ληγατευθέντα, ἀσφαλισθῆναι ὠφελον παρὰ τῶν ληγατεριῶν οἱ ἐπίτροποι αὐτοῦ.

ἔχων τετρακοσίων νομισμάτων οὐσίαν] Εἰ*) τετρακοσίων νομισμάτων ἔχων οὐσίαν ληγατεύσω σ'. ἐκ τοῦ υἱοῦ, καὶ ἐκατὸν παρ' ἐνός τῶν β'. ὑποκαταστάτων αὐτῷ, ἐκ πάντων τῶν ληγάτων παρακρατεῖ φαλκίδιον ὁ ὑποκατάστατος, ὁ δὲ ἕτερος οὐδέν. ὁ δὲ ἕτερος καταβαλὼν ἀσφάλειαν ἀπαιτεῖ. [Sch. l. v. 432.]

L. 80. §. 1. *D. XXXV.* 2. Τινὰ τῶν ληγάτων οὐκ ἐπιδέχεται διαίρεσιν, οἷον ἡ πλατεῖα ὁδός, τὸ μονοπάτιον, ἡ μέση ὁδός, καὶ τὰ ἔργα, ἅπερ ὁ κληρονόμος κελευσθῆ ποιῆσαι τῇ πόλει· οὔτε γὰρ τις δοκεῖ βαλανεῖον ἢ θέατρον, ἢ στάδιον πεποιηκῆναι μὴ πληρώσας τὸ ἔργον. παραγγελλόμενος δὲ ὁ ληγατάριος ἐκ τοῦ κληρονόμου τὸ μέρος συνεισαγαγεῖν τῆς ἀποτιμῆσεως, ἐὰν ὑπέρθηται, ἐκβάλλεται δόλου παραγραφῇ. τὰ δὲ ἀδιαίρετα ληγάτα ἕκαστος τῶν κληρονόμων εἰς ὁλόκληρον χρεωστῆ.

τινὰ τῶν ληγάτων οὐκ ἐπιδέχεται διαίρεσιν] Ἐπι*) τῶν ἀδιαίρετων, οἷον δούλων*) ἢ κτισμάτων, ἐφ' ὧν εἰς τέλος*) ἕκαστος τῶν κληρονόμων ἀνέχεται δέχεται*), ἢ ἀποτιμῆσις τοῦ φαλκιδίου διδύσθω, τὸ ἐναντίον ἐπὶ τοῦ οὐσοφροῦτον· καὶ μερικῶς γὰρ συνίσταται. [Sch. m. v. 432.]

τὸ μέρος συναγαγεῖν τῆς ἀποτιμῆσεως] Καλοκῦρου ἀνθυμ.) Τῆς ὑπερβαίνουσης τὸν φαλκίδιον, τουτέστιν, ὅσον μέρος ἐκ τῆς διατιμῆσεως ἀπαιτεῖ ὁ φαλκίδιος, ἀναγκάζεται ὁ ληγατάριος, ἢτοι ὃ τὸ ἀδιαίρετον καταλειφθῆ ληγάτων, οἷον δουλεία, καταβαλεῖν· καὶ οὐκ ἄλλως τὸ ληγάτον λαμβάνει, εἰ μὴ καταβῆλη. [Sch. m. v. 432.]

L. 81. pr. *D. eod.* π'.^d) Ἡ μὲντοι ληγατευθεῖσα χρῆσις τέμνεται φαλκιδίω· διαιρεῖται γὰρ· διὸ ἐὰν δύο τισὶ ληγατευθῆ, αὐτῷ δικαίω ἀνὰ ἡμισυ αὐτὴν κτῶνται.

§. 1. 2. Οὔτε ἡ ληγατενομένη τῇ γυναικὶ προῖξ αὐτῆς, οὔτε τὰ χάριν αὐτῆς εὐτρεπισθέντα ἢ ἀγορασθέντα ὑπόκεινται τῷ φαλκιδίω.

οὔτε ἡ ληγατενομένη τῇ γυναικὶ προῖξ αὐτῆς] Κυρίλλου. Εἰ ἡ προῖξ ληγατευθῆ τῇ γυναικὶ, ἢ τὰ δι' αὐτῆς*) ἀγορασθέντα, οὐ χώρα τῷ φαλκιδίω. ἀνάγνωθι διγ. γ'. πρὸ τοῦ τοιαύτου ληγιῶν. ἀνάγνωθι βιβ. λβ'. κεφ. κθ'. καὶ λγ'. θεμ. β'. καὶ ἀπὸ τοῦ με. ἕως τοῦ μη'. [Sch. n. v. 432.]

οὔτε τὰ χάριν αὐτῆς εὐτρεπισθέντα] Καλοκῦρου. Δοκοῦσι γὰρ ἐν ζωῇ μὲν τοῦ ἀνδρός δωρηθῆναι τῇ γυναικὶ, ἐν δὲ τῇ τελευτῇ βεβιωθῆναι. θεμάτισον γὰρ, ὅτι ληγατευθῆ τὰ τοιαῦτα. ἀνάγνωθι βιβ. κθ'. tit. α'. κεφαλαίω θ'. καὶ λβ'. θεμ. β'. [Sch. o. v. 432.]

L. 82. *D. eod.* πα'. Οὐλπ. Ἐχων ἐν περιουσίᾳ γραμματεῖον μόνον τετρακοσίων νομισμάτων ἔγραψα κληρονόμον, καὶ τῷ χρεώστῃ ἀποχὴν ἐληγάτευσσα, καὶ ἄλλω τινὶ ἐληγάτευσσα τετρακοσία νομισματα. εἰ μὲν εὐπορεῖ ὁ χρεώστῃς, ἐαυτῷ καταλογίζεται τὸ τρίτον τῶν τετρακοσίων νομισμάτων, καὶ ὁ ἄλλος ληγατάριος λαμβάνει τὸ τρίτον, καὶ ὁ κληρονόμος τὸ τρίτον. εἰ δὲ μόνον ἐκατὸν δύναται δοῦναι, τὰ μὲν ἐκατὸν τριάκοντα τρία τὸ τρίτον λογίζεται ἐαυτῷ ὁ χρεώστῃς, καὶ λαμβάνει ἐκ τῶν ἐκατῶν ὁ ἄλλος ληγατάριος τὰ ἐξήκοντα ἕξ δέμοιρον, ὁ κληρονόμος τὰ λγ'. γ'. καὶ ἡ ἀγωγή τῶν λοιπῶν ἐκατῶν τριάκοντα τριῶν τρίτον πωλεῖται· καὶ τὸ συναγόμενον δοκεῖ ἐν οὐσίᾳ εἶναι

x) Fabr. versioni huius scholii praefixit nomen Cyrilli, quod in textu non reperitur. y) Versioni huius scholii Fabrotus nomen Cyrilli praefixit, quod in textu non extat. z) Lege δουλειῶν. Sic etiam verti. a) Malim εἰς τέλος b) Fabr. habet ἀνέχεται δέχεται. Sed legendum ἰνέχεται, et δέχεται omittendum. c) Hoc scholium Fabrotus priori statim subiecit, quasi ad eadem verba textus pertineret. d) Fabr. πα'. e) Lege δι' αὐτῆς.

non habet. Si tamen superstes pupillus legata a se relicta solverit, tutores eius curare debent, ut legatarii caveant.

1) quadringentorum aureorum patrimonium habens] Si quadringentorum aureorum patrimonium habens ducentos a filio legavero, et centum ab uno ex duobus ei substitutis, ex omnibus legatis Falcidiam substitutus retinet, alter vero nihil. Alter vero si solverit, cautionem exigit.

Quaedam legata divisionem non recipiunt²⁾, ut puta via, iter, actus, et opera, quae heres civitati facere iussus fuerit: neque enim quis balneum, aut theatrum, aut stadium fecisse videtur, si opus non consummaverit. Legatarius autem, cui heres denuntiat, ut partem aestimationis inferat³⁾, si moram trahat, doli exceptione repellitur. Legata autem individua singuli heredes in solidum debent.

2) quaedam legata divisionem non recipiunt] In his, quae dividi non possunt, ut in servitutibus aut aedificiis, quorum nomine singuli heredes in solidum tenentur, aestimatio Falcidiae praestetur. Contrarium in usufructu: nam pro parte etiam constituitur.

3) ut partem aestimationis inferat] Calocyri Proconsulis. Id est, eius, quae Falcidiam superat, hoc est, quantam partem ex aestimatione Falcidia deducit, legatarius sive is, cui legatum individuum, puta servitus, relictum est, solvere cogitur: et non aliter legatum consequitur, nisi solverit.

LXXX. Ususfructus tamen legatus Falcidia reciditur: nam dividitur: ideo, si duobus quibusdam legatus fuerit, ipso iure pro parte dimidia singulorum acquirunt.

Neque dos uxori legata¹⁾, neque quae eius causa parata²⁾ emtae sunt, Falcidiae subiacent.

1) neque dos uxori legata] Cyrilli. Si dos uxori legata sit, vel quae eius causa emta sunt, Falcidiae locus non est. Lege dig. 57. de eiusmodi legatorum Lege lib. 32. cap. 29. et 33. them. 2. et a cap. 45. usque ad 48.

2) neque quae eius causa parata] Calocyri Videntur enim vivo quidem marito uxori donata, morte autem confirmata. Finge enim, ea legata esse. Lege lib. 24. tit. 1. cap. 9. et 32. them. 2.

LXXXI. Ulpian. Cum in patrimonio chirographum tantum quadringentorum aureorum haberem¹⁾ e heredem scripsi, et debitori liberationem legavi, et alii cuidam quadringentos aureos legavi. Si quidem debitor solvendo sit, sibi imputat trientem quadringentorum aureorum, et alter legatarius trientem accipit, et heres trientem. Si vero centum duntaxat dare possit, centum triginta tres cum triente debitor sibi imputat, et alter legatarius ex centum accipit sexaginta sex cum besse, heres triginta tres cum triente: et actio reliquorum centum triginta trium cum triente venditur: et quod colligitur, in bono testatoris esse videtur. Idem est et si nihil da-

τοῦ διαθεμένου. τὸ αὐτὸ ἔστι, κἄν μηδὲν εὐπορήσῃ δοῦναι· λογίζονται γὰρ αὐτῷ τὰ ἑκατὸν τριάκοντα τρία τρίτον, καὶ ἡ ἀγωγή τῶν λοιπῶν πωλεῖται. εἰ δὲ καὶ ἐλευθερίαν ἢ θανάτου αἰτία ἀποχὴν τῷ τοιοῦτῳ χρεώστῃ καταλίπω, εἰ μὲν περιῶν ἐκτησάμην, ὅσα ποιεῖ τῷ κληρονόμῳ τὸν φαλκίδιον, εἰς ὀλόκληρον ἐπὶ τοῖς τετρακοσίοις γίνεται αὐτῷ ἡ ἀποχὴ. εἰ δὲ μηδὲν ἐπεκτησάμην, εἰς τὰ διακόσια ἐξήκοντα ἕξ διμοῖρον γίνεται ἡ ἀποχὴ, καὶ μένει χρεωστῶν τὰ ἑκατὸν τριάκοντα¹⁾ τρίτον.

ἔχων ἐν περιουσίᾳ γραμματεῖον] Κυρίλλου. Τὸ δυνάμενον συναρθῆναι ἀπὸ τῆς κληρονομίας μερίζεται, καὶ ὁ κληρονόμος ἔχει τὸ τρίτον^{ε)}, καὶ οἱ ληγατάριοι $\frac{1}{3}$ γ. ἐλευθερία δὲ χρεῖους εἰς ληγατενθῆ τινι, ἢ μόρις καύσα ἀκεπτιλατίων γίνηται, ὑποκείται τῷ φαλκιδίῳ, κἄν ἀπορος ἢ ὁ χρεώστῃς· ἑαυτῷ γὰρ ἕκαστος εὐπορεῖ. εἰ δὲ ὑπὲρ καὶ ἕτερα ληγάτα, ἐκ πάντων δὲ^{h)} ἐξαιρεῖται τὸ ὑπὲρ τὴν οὐσίαν, καὶ δ. εἰ μὴ ἀπορος ἢ ὁ χρεώστῃς· τότε γὰρ τὸ δυνάμενον ἀναρθῆναι μερίζεται· ὁμοίως καὶ τὰ λοιπὰ πιπράσκειται. [Sch. p. V. 432.]

πβ'.¹⁾ Ἰουλ. Ἐὰν δανειστής τοῦ νόιοῦ μου γράψῃ με κληρονόμον, τὸ πεκούλιον, ὅπερ εἶχεν ἐν τῷ κληρονομεῖν με, λογίζεται μοι εἰς φαλκίδιον.

ἔαν δανειστής τοῦ νόιοῦ μου γράψῃ με κληρονόμον] Κυρίλλου. Ὁ χρεωστὴς ὁ νόιος τοῦ κληρονόμου τῷ τεστατέρῳ, λογίζεται αὐτῷ εἰς τὸ δ. ἐφ' ὅσον ἔχει τὸ^{κ)} πεκούλιον ὁ τελῶν¹⁾. [Sch. q. V. 432.]

πγ'.^{m)} Αὐτόςⁿ⁾. Ἐσθ' ὅτε ὁ μὲν τελευτήσας ἐνάγειν οὐκ ἠδύνατο, ὁ δὲ κληρονόμος δύναται. ἔαν γὰρ ὁ ἐπιτρόπος τὰ ληγάτα καταβάλῃ, μὴ λαβῶν τὴν περὶ τοῦ περιττοῦ ἰκανοδοσίαν, ὁ μὲν ἄνηθος διὰ τοῦτο τὴν κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου ἀγωγὴν οὐκ ἔχει, ὁ δὲ ὑποκατάστατος ἔχει.

ὁ μὲν ἄνηθος διὰ τοῦτο τὴν κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου ἀγωγὴν οὐκ ἔχει] Ὁ ἄνηθος οὐ κινεῖ τὴν τουτέλα κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου μὴ ἀσφαλισθέντος περὶ τοῦ φαλκιδίου, ἀλλ' ὁ κληρονόμος αὐτοῦ· τῆς γὰρ ἐπιτροπῆς ἐπι συσταμένης οὐ κινεῖται ἡ τουτέλα, ὡς πολλαχοῦ τοῦ λζ'. λη. βιβλίου ἐμάθομεν. [Sch. r. V. 432.]

πδ'.^{o)} Αὐτός^{p)}. Ἐὰν ὁ πατήρ μου ὑποδεξάμενος τὴν προῖκα τῆς γαμετῆς μου ἐπ' ἐμοὶ μόνῳ κληρονόμῳ ἀποθάνῃ, ὑπεξαιρῶ τὴν προῖκα ὡς χρεός. εἰ δὲ καὶ ἐξωτικός συγκληρονομεῖ μοι, κατὰ μὲν τὸ μέρος τῆς ἐμῆς ἐνστάσεως ὑπεξαιρῶ· ὁ δὲ συγκληρονόμος μου τότε, ὅτε κατεξαιρετον αὐτὴν λάβω.

ὑπεξαιρῶ τὴν προῖκα ὡς χρεός] Ὁ νόιος ὑπεξαιρῶ τὴν προῖκα τῆς ἰδίας γαμετῆς ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός. ὅτε δὲ αὐτὴν ἐξαιρετον λαμβάνει, ἔγνωσ βιβ. ι. τι. β'. διγέστω κ'. μς. καὶ βιβ. λγ'. τι. δ. διγ. α'. [Sch. s. V. 433.]

πέ'.^{q)} Αὐτός^{r)}. Ἐνοστησάμενος τὸν ἀδελφόν μου εἰς τετραοῦγιον ἠξίωσα αὐτὸν μίαν οὐγκίαν παρακατέχοντα τὴν κληρονομίαν ἄλλοις ἀποκαταστήσαι. ἐληγάτισσα δὲ αὐτῷ καὶ κτήματα. εἰς ὀλόκληρον τὰ κτήματα παρακατέχει, λογίζόμενος τὸ δωδέκατον αὐτῶν εἰς φαλκίδιον. εἰ μὲντοι μὴ ἐπήγαγον αὐτὸν τὴν οὐγκίαν παρακατέχουσα, τὸ τρίτον τῶν κτημάτων εἰς φαλκίδιον λογίζεται, ἐπειδὴ παρὰ γνώμην μου ὁ φαλκιδίος εἰσάγεται.

λογίζόμενος τὸ δωδέκατον αὐτῶν εἰς φαλκίδιον] Ἐπειδὴ γὰρ κατὰ ἀλόγιστον πρὸς ἀναλογίαν τῆς μᾶς

f) Adde τρία. - g) Legendum τὸ δ. quadrantem. h) Omittit illud δέ. i) Fabr. πγ'. k) Delendum videtur τὸ 1) Sc. ἐπ' ἐξουσίαν. m) Fabr. πδ'. n) Lege ὁ αὐτός. o) Fabr. πέ'. p) Lege ὁ αὐτός. q) Fabr. πς'. r) Lege ὁ αὐτός.

possit: imputantur enim ei centum triginta tres cum triente, et actio reliquorum nomine venditur. Sed et si liberationem vel mortis causa acceptilationem eiusmodi debitori reliquero, si quidem vivus quaesiero, quantum heredi Falcidiam efficit, in solidum quadringentorum nomine ei acceptilatio fit. Si vero nihil adquisiero, in ducentos sexaginta sex aureos cum besse fit acceptilatio, et debitor manet centum triginta trium aureorum cum triente.

1) cum in patrimonio chirographum — haberem] Cyrilli. Quod ex hereditate colligi potest, distribuitur, et heres habet trientem, et legatarii dodrantem. Liberatio vero si cui legata sit, vel mortis causa acceptilatio facta, Falcidiae subiacet, licet debitor solvendo non sit: sibi enim quisque solvendo est. Si vero et alia legata subsint, ex omnibus deducitur, quod extra bona est, et deinde quarta, nisi debitor solvendo non sit: tunc enim quod redigi potest, distribuitur: similiter et reliqua distrahuntur.

LXXXII. Iul. Si creditor filii mei heredem me instituerit¹⁾, peculium, quod habebat eo tempore, quo hereditatem adii, in Falcidiam mihi imputatur. L. 83. D. XXXV. 2.

1) si creditor filii mei heredem me instituerit] Cyrilli. Quod filius heredis testatori debet, in quartam ei imputatur, quatenus qui in potestate est, peculium habet.

LXXXIII. Idem. Interdum quidem defunctus agere non poterat, heres autem potest. Si enim tutor legata solverit, non accepta de superfluo satisfactione, pupillus quidem ob id actionem tutelae non habet¹⁾, substitutus autem habet. L. 84. D. eod.

1) pupillus quidem ob id actionem tutelae non habet] Pupillus tutelae non agit adversus tutorem, qui de Falcidia satis non accepit, sed heres eius: durante enim adhuc tutela non agitur tutelae, ut pluribus locis lib. 37. et 38. didicimus.

LXXXIV. Idem. Si pater meus accepta dote uxoris meae me solo herede relicto decesserit, dotem velut aes alienum deduco¹⁾. Si vero extraneus mihi coheres sit, ex parte quidem, ex qua institutus sum, deduco: coheres meus autem tunc, cum eam praecipio. L. 85. D. eod.

1) dotem velut aes alienum deduco] Filius dotem uxoris suae ex bonis patris deducit. Quando autem ipsam praecipiat, didicisti lib. 10. tit. 2. dig. 20. 46. et lib. 33. tit. 4. dig. 1.

LXXXV. Idem. Fratrem meum ex triente heredem institui eumque rogavi, ut una uncia retenta hereditatem aliis restitueret. Legavi autem ei etiam praedia. In solidum praedia retinet, duodecimam partem eorum in Falcidiam imputans¹⁾. Si tamen non adieci, ut unciam retineret, trientem praediorum in Falcidiam imputat, quoniam contra sententiam meam Falcidia inducitur. L. 86. D. eod.

1) duodecimam partem eorum in Falcidiam imputans] Quoniam enim secundum iuris sub-

οὐγκίας ἀρχητόν ἐστι τὸ ληγάτον, δοκεῖ ἰονγε νερεδιπαρίω τὸ ποσὸν ἔχειν· καὶ διὰ τοῦτο λογίζεται αὐτῶ εἰς φαλκιδίον. μέμνησο τοῦ οἰ. ος. τὸ κατὰ ἀκριβείαν εἶπον, ἐπειδὴ ἔγνωσ βιβ. κη. tit. ε. dig. 16. φυλάττεσθαι διὰ τοῦ δικαστοῦ τὴν γνώμη τοῦ διαθεμένου ἕπα τὰ πράγματα τοῖς κληρονόμοις ἑασαντος. [Sch. t. V. 433.]

L. 87. pr. πς. s) Αὐτός. Εἰν^{u)} μόνον ἀγρὸν ἔχων ἐν D. XXXV. περιουσίᾳ ἑκατὸν νομισμάτων ἄξιον ἀξιώσω τὸν κληρονόμον πωλῆσαι αὐτὸν ν. νομισμάτων, οὐκ ἔχει χώραν ὁ φαλκιδίος.

ἔαν μόνον ἀγρὸν ἔχων ἐν περιουσίᾳ] Κυρίλλου. Ὁ ἀξιώσας τὸν κληρονόμον ἀγρὸν ἑκατὸν νομισμάτων πωλῆσαι ν., ν. μόνον δοκεῖ ληγατέυειν, καὶ οὐ χώρα τῷ φαλκιδίῳ. εἰ τοὺς κληρονόμους ἀξιώσω ἀγρούς ἀξίους ἀνά ρ. πωλῆσαι ἀλλήλοις ἀνά ν., οὐ χώρα τῷ φαλκιδίῳ. [Sch. u. V. 433.]

§. 1. Εἰ δὲ καὶ δύο ἔχων ἀγρούς ἀνά ἑκατὸν νομισματα δύο γράψω κληρονόμους, καὶ ἀξιώσω τὸν ἕνα κληρονόμον πωλῆσαι αὐτὸν πενήκοντα νομισμάτων, καὶ τὸν ἄλλον κληρονόμον τὸν ἕτερον πωλῆσαι τῷ συγκληρονόμῳ αὐτοῦ^{v)} πενήκοντα νομισμάτων, οὐκ ἔχει χώραν ὁ φαλκιδίος· ἕκαστος γὰρ τοῦ προθέντος αὐτῷ^{w)} ἀγροῦ τὸ ἥμισυ ἔχει δικαίω κληρονομιαίῳ.

§. 2. Ἐάν ὁ χρεωστῶν μοι ληγάτον γράψῃ με κληρονόμον, ἐν τῷ λόγῳ τοῦ φαλκιδίου τὸ ληγάτον ὡς χρέος ὑπέχειρεῖται.

τὸ ληγάτον ὡς χρέος ὑπέχειρεῖται] Κυρίλλου. Ὁ κληρονόμος ὑπέχειρεῖ ὁ χρεωστῆ αὐτῷ φιδεικόμισσον ὁ τεστάτωρ. [Sch. x. V. 433.]

Εἰ μὴ κομπενσάνδι ἀνιμο ἐγράψῃ, ὡς dig. 16. [Sch. x. V. 433.]

§. 3. Ἐγραψά σε καὶ Πέτρον εἰς ἀνά τρεῖς οὐγκίας κληρονόμους χωρὶς αἰρέσεως, καὶ εἰς ἄλλας ἕξ σε ὑπὸ αἰρεσιν· τὰς ἐν τῇ χωρὶς αἰρέσεως ἐνοστάσει ἐλευθερίας καὶ ληγάτα εἰς ὀλόκληρον δίδωσ· ἐπειδὴ, εἴτε ἐξέλθῃ ἡ αἴρεσις, σοὶ προστίθενται αἱ ἕξ οὐγκίαι, εἴτε ἀτονήσοι^{x)}, σοὶ καὶ Πέτρῳ· ὅταν δὲ ἐξέλθῃ ἡ αἴρεσις, ἀναμίσγνται τὰ ἐν τῇ χωρὶς αἰρέσεως καὶ τὰ ἐν τῇ αἰρετικῇ ἐνοστάσει· καὶ οὕτως πρὸς τὸ ἐναούγκιον γίνεται ὁ φαλκιδίος.

Ἐγραψά σε καὶ Πέτρον — κληρονόμους] Κυρίλλου. Εἰ Τίτιον εἰς δ. ἐνοτήσομαι, καὶ σὲ εἰς δ. πούρωσ καὶ εἰς ἥμισυ ὑπὸ αἰρεσιν, καὶ ἠρημένης αὐτῆς δίδονται τὰ ληγάτα καὶ αἱ ἐλευθερίαι. κἂν γὰρ μὴ ἐξέλθῃ, ἕξ ἴσου καλούνται· καὶ εἰ ἐβῆ, ἐκ τῶν δ. οὐγκιῶν ἀπαιτεῖται τὰ ληγάτα. ἀνάγνωθι dig. 16. τὸ τέλος τοῦ ε. θέματος καὶ dig. 16. θέματι ε. τοῦ ε. τίτλου τοῦ κη. βιβλίου. [Sch. y. V. 433.]

§. 4. Τὸν ἄνηβόν μου καὶ Πέτρον ἕξ ἴσου κληρονόμους ἔγραψα, καὶ ὑποκατέστησα τῷ ἀνήβῳ τὸν Πέτρον, καὶ ἑδαπάνησα τὸ μέρος αὐτοῦ ληγάτοις· ἀπὸ δὲ Πέτρον οὐδὲν ἐληγάτευσα. ἔαν μὴ κληρονομήσας ὁ ἄνηβος ἀποθάνῃ, δίδωσιν ὀλόκληρα τὰ ληγάτα ὁ Πέτρος· συγγέονται γὰρ τὰ τῆς κληρονομίας μερῆ. εἰ δὲ κληρονομήσας ὁ ἄνηβος ἀποθάνῃ, οὐδὲν πλέον ὁ Πέτρος ἐκ τῆς ὑποκαταστάσεως κληρονομῶν ἀναγκάζεται δοῦναι, ἂν αὐτὸς ὁ ἄνηβος περιῶν ἐδίδου.

τὸν ἄνηβόν μου καὶ Πέτρον — κληρονόμους ἔγραψα] Κυρίλλου. Εἰ συγκληρονόμος καὶ ὑποκαταστάτος δοθῆ^{y)} ἀνήβῳ, καὶ ἀρμόσει μοι τὸ μέρος αὐτοῦ, εἰ μὲν μετὰ τὸ προσελθεῖν αὐτὸν, οὐκ αὐξήσει^{z)} τὰ παρ' αὐτοῦ ληγατέυθιντα ἐκ τοῦ μέρους ἐμοῦ· εἰ δὲ μὴ, αὐξήσει. τὰ δὲ παρ' ἐμοῦ

s) Fabr. πς. t) Lege ὁ αὐτός. u) Adde ἕνα ante μόνον. v) Lege αὐτοῦ. w) Lege αὐτῷ. x) Lege ἀτονήσοι. y) Malim δοθῶ. Sic etiam verti. z) Lege αὐξεται hic et postea.

tilitatem pro rata unciae unius legatum inutile est, videtur iure hereditario quantitatem habere: et ideo imputatur ei in Falcidiam. Memineris dig. 74. 76. Dixi, secundum iuris subtilitatem, quia lib. 28. tit. 5. dig. 35. didicisti, per iudicem servari voluntatem testatoris res certas heredibus relinquentis.

LXXXVI. Idem. Si, cum unum tantum fundum in bonis haberem¹⁾ centum aureis dignum, heredem rogavero, ut eum quinquaginta venderet, Falcidia locum non habet.

1) si cum unum tantum fundum in bonis haberem] Cyrilli. Qui heredem rogavit, ut fundum centum aureis dignum quinquaginta venderet, quinquaginta tantum legare videtur, et Falcidiae locus non est. Si heredes rogavero, ut fundos singulos centum aureis dignos sibi invicem singulos quinquaginta venderent, Falcidiae locus non est.

Sed et si duos fundos habens, singulos centum aureis dignos, duos heredes instituo, et unum ex heredibus rogavero, ut eum quinquaginta aureis venderet, et alterum heredem, ut alterum fundum coheredi suo quinquaginta aureis venderet, Falcidia locum non habet: quisque enim fundi sibi venditi dimidiam iure hereditario habet.

Si is, qui legatum mihi debebat, heredem me instituerit, in ratione Falcidiae legatum ut aes alienum deducitur²⁾.

2) legatum ut aes alienum deducitur] Cyrilli. Heres fideicommissum deducit, quod testator ipsi debet.

Nisi compensandi animo institutus fuerim, ut dig. 12.

Te et Petrum, singulos ex quadrante, heredes pure institui³⁾, te ex reliquo semisse sub conditione: libertates et legata in pura institutione data in solidum praestas: quia, sive extiterit conditio, tibi semis accrescit, sive defecerit, tibi et Petro: cum vero conditio extitit, miscentur, quae in pura et quae in conditionalis institutione relicta sunt: atque ita pro dodrante Falcidia deducitur.

3) te et Petrum — heredes — institui] Cyrilli. Si Titium ex quadrante heredem instituo, teque ex quadrante pure et ex semisse sub conditione, etiam pendente ea legata et libertates praestantur. Licet enim non extiterit, ex aequis partibus vocantur: et si extiterit, ex dodrante legata petuntur. Lege dig. 11. them. 6. finem, et dig. 59. them. 6. tit. 5. lib. 28.

Filium meum impuberem et Petrum ex aequis partibus heredes institui⁴⁾, et impuberi Petrum substitui, et portionem eius legatis exhausti: a Petro autem nihil legavi. Si impubes heres non extiterit et decesserit, Petrus solida legata praestat: confunduntur enim partes hereditatis. Si vero impubes heres extiterit et decesserit, Petrus ex substitutione heres existens nihil amplius praestare cogitur, quam quae ipse impubes superstes praestaret.

4) filium meum impuberem et Petrum — heredes institui] Cyrilli. Si coheres et substitutus pupillo datus sim, et portio eius mihi competierit, si quidem post aditam ab eo hereditatem, legata ab eo relicta non augentur ex parte mea: sin minus, augentur.

ληγατευθέντα ἀεὶ αὐξοῖ ἐκ τοῦ μέρους αὐτοῦ. τὸ αὐτὸ, κἄν ἐξωνικῶ ὑποκαταστή τις, ἢ β. ἀνήθοι ἀλλήλοις. ἀνάγνωθι ἐφεξῆς ὅλον τὸ παρὸν δίγαστον καὶ τὸ σή. [Sch. z. v. 433.]

Δωροθείου. Καὶ ἐπαυθῆα ἐὰν ὁ εἰς κτήσῃται τὸ τοῦ ἐτέρου μέρους μὴ βεβαρημένον ληγάτοις, οὐκέτι παρακρατεῖται φαλκιδίων. [Sch. z. v. 433.]

Εἰ μέντοι τοῦ Πέτρου τὸ μέρος ἐξηνητήθη ληγάτοις, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀνήθου οὐδὲν ἐληγατεύθη, τὰ ληγάτα αὐξοῦσι^{α)} κληρονομοῦντος Πέτρου ἐκ τῆς ὑποκαταστάσεως, ὡς περ εἰ οἰωδῆποτε ὑποκατέστη τῷ κληρονόμῳ, κἄκεῖνος παρητήσατο.

Τὸ αὐτὸ ἐστὶ καὶ ἡνίκαι τις δύο ἔχων ἀνήθους κληρονόμους αὐτοὺς γράφει καὶ ἀλλήλοις ὑποκαταστήσει.

Ἐὰν ἔχων δύο υἱοὺς ἀνήθους ἐνστήσωμαι τὸν ἓνα κληρονόμον καὶ τὸν ἄλλον ἀποκλήρον ποιήσω, ὑποκαταστήσας αὐτὸν τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, καὶ αὐτῷ τῷ ἀποκλήρῳ ὑποκαταστήσω Πέτρον, καὶ ληγατεύσω παρὰ τοῦ Πέτρου, ἐὰν κληρονομήσῃ διὰ μέσον τοῦ ἀποκλήρου Πέτρος, δίδωσι τὰ ληγάτα· δικαίῳ γὰρ κληρονομίας ἔλαβε τὴν οὐσίαν μου κατὰ γνώμην μου διὰ τῆς ὑποκαταστάσεως· τότε γὰρ οὐ δύναμεθα ληγατεύειν ἀπὸ τοῦ ὑποκαταστάτου τοῦ ἀποκλήρου, ὅτε μὴ ληγατεύσωμεν τῷ ἀποκλήρῳ. εἰ μέντοι μὴ ἐκ τῆς ὑποκαταστάσεως ὁ ἀποκλήρος ἀδελφὸς ἐκκληρονόμησεν τοῦ ἀδελφοῦ, τότε τὰ παρὰ τοῦ ὑποκαταστάτου τοῦ ἀποκλήρου ληγατευθέντα οὐκ ἔρωται· ἐπειδὴ μήτε τὸν ἀποκλήρον αὐτὸν ὁ πατὴρ ἠδύνατο βαρεῖν ληγάτοις. ἐν οἷς δὲ δίδωσιν, ὡς τεθεμίτισται, ὁ ὑποκατάστατος τὰ ληγάτα, παρακρατεῖ φαλκιδίων πρὸς τὸ ποσὸν τῆς ὑπ' ἐμοῦ καταλειφθείσης οὐσίας.

Ἐὰν ἔχων δύο υἱοὺς ἀνήθους] Κυρίλλου. Εἰ δύο παῖδας ἀνήθους ἔχων τὸν ἓνα γράφω κληρονόμον καὶ τὸν ἄλλον ἐξηρεδάτου, καὶ τῷ ἀδελφῷ ὑποκαταστήσω, καὶ αὐτῷ Τίτιον· εἰ καὶ κληρονομήσει τοῦ ἀδελφοῦ, ὁ ἐξηρεδάτος, οὐκ ἐκ τῆς ὑποκαταστάσεως, ἀλλ' ἄλλως, οὔτε αὐτός, οὔτε ὁ ὑποκατάστατος αὐτοῦ ἀπαιτεῖται τὰ ληγάτα. ἀνάγνωθι τὸ ὑστερον δίγαστον τοῦ β. βιβλίου. [Sch. a. v. 433. sq.]

Ὁ τῷ ἀνήθῳ συγκληρονόμος δοθεὶς ἐὰν τὰ παρ' ἑαυτοῦ ληγατευθέντα καταβάλλῃ, καὶ ὑστερον ἐκ τῆς ὑποκαταστάσεως κληρονομήσῃ τοῦ ἀνήθου, καὶ εὖρη τὸ μέρος αὐτοῦ δαπανηθὲν ληγάτοις, κέρρηται πάλιν ἐπ' αὐτῷ φαλκιδίῳ· καὶ συμψηφισμένων τῶν παρ' αὐτοῦ ληγατευθέντων καὶ τῶν παρὰ τοῦ ἀνήθου, τὸ τρίτον τῆς πάσης οὐσίας μένει παρ' αὐτῷ, καὶ οὐκ ἄλλως αὐξεται τὰ παρ' αὐτοῦ ὑπὲρ τὸ ὄκταούκιον ληγατευθέντα, ὡς περ οὐκ αὐξεται, ὅτε τις μερικὸς ὢν κληρονόμος καὶ τῷ ἄλλῳ ὑποκατάστατος διασκεπτομένου τοῦ συγκληρονόμου καταβάλλῃ τὰ ἴδια ληγάτα πρὸς τὸν φαλκιδίον, εἴτα παραιτησαμένου τοῦ συγκληρονόμου καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ κτήσεται^{β)}.

Ὁ τῷ ἀνήθῳ συγκληρονόμος δοθεὶς] Εἰ ἀπὸ πούπυλλας ἢ βουλαρίας ὑποκαταστάσεως προσγένηται μοι τὸ μέρος τοῦ συγκληρονόμου, ὡς ἐκ μίης οὐσίας χωριστῶ τὰ ληγάτα, κἄν φθάσας κατέβωλον τα ἐμὴ παρακρατήσας τὸ δ. [Sch. b. v. 434.]

Ἐὰν τὰ παρ' ἐαυτοῦ ληγατευθέντα καταβάλλῃ] Δωροθείου. Βεβαρημένους καὶ αὐτὸς ληγάτοις· καὶ οὕτω γὰρ πάλιν ἐκ δευτέρου ποιεῖται τὸν φαλκιδίον λόγον. ἀνάγνωθι βιβ. β. tit. ε. dig. 17. θέμα ὑστερον περὶ τοῦ λέγοντος· ἐὰν οἱ παῖδες μου ἀνήθοι τελευτήσωσι, καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ἀνήθοι τελευτήσωσιν^{γ)}, οἱ δὲ ἡβήσωσιν. [Sch. c. v. 434.]

Legata autem a me relicta semper augentur ex parte eius. Idem est, etsi quis extraneo substitutus sit, aut duo impuberes sibi invicem. Lege, quae sequuntur toto hoc digesto, et dig. 78.

Dorothei. Et hoc casu, si unus quaesierit partem alterius legatis non oneratam, Falcidiam non retinet.

Si tamen Petri portio legatis exhausta sit, a pupillo vero nihil legatum sit, legata augentur, si Petrus ex substitutione heres extiterit, quemadmodum si cui libet heredi substitutus fuisset, isque hereditatem repudiasset.

Idem est et cum quis duos impuberes filios habens heredes eos instituerit, et invicem substituerit.

Si, cum duos filios impuberes haberem⁵⁾, alterum heredem instituerem, et alterum exheredavero, eumque fratri substituerem, et ipsi exheredato substituerem Petrum, et a Petro legavero, si per mediam personam exheredati Petrus heres extiterit, legata praestat: iure enim hereditario bona mea voluntate mea ex substitutione accepit: tunc enim a substituto exheredati legare non possumus, cum exheredato non legaverimus. Si tamen frater exheredatus non ex substitutione heres extiterit, tunc legata a substituto exheredati relicta non valent: quia neque ipsum exheredatum pater legatis onerare poterat. Cum vero substitutus, ut propositum est, legata praestat, Falcidiam retinet pro quantitate bonorum a me relictorum.

5) si cum duos filios impuberes haberem] Cyrilli. Si, cum duos filios impuberes haberem, alterum heredem scripsero, et alterum exheredavero, eumque fratri substituerem, et ipsi Titium: licet exheredatus fratri heres extiterit, non ex substitutione, sed alio modo, neque ipse, nec substitutus eius propter legata convenitur. Lege dig. ult. libri 32.

Coheres pupillo datus⁶⁾ si legata a se relicta solverit⁷⁾, et postea ex substitutione pupillo heres extiterit, et partem eius legatis exhaustam reperit, rursus utitur Falcidia: et computatis legatis, quae ab ipso et quae ab impubere relicta sunt, triens totorum bonorum apud eum remanet, neque aliter augentur legata ab ipso ultra bessem relicta, quam augentur, cum quis ex parte heres institutus et alteri substitutus deliberante coherede legata ab ipso relicta solverit habita ratione Falcidiae, deinde repudiante coherede eius quoque partem acquisierit.

6) coheres pupillo datus] Si ex pupillari vel vulgari substitutione pars coheredis mihi accesserit, quasi ex uno patrimonio legata debeo, licet iam antea legata a me relicta retenta quarta solverim.

7) si legata a se relicta solverit] Dorothei. Oneratus et ipse legatis: nam sic quoque rursus Falcidiae rationem ponit. Lege lib. 34. tit. 5. dig. 13. them. ult. de eo, qui dicit: Si filii mei impuberes decesserint, et quidam ex liberis eorum impuberes decesserint, quidam ad pubertatem pervenerint.

a) lege αὐξονται. b) lege κτήσεται. c) lege τελευτήσωσιν et ἡβήσωσιν.

L. 88. pr. πζ. d) Ἐχων τετρακοσίων νομισμάτων οὐσίαν ἐληγάτευσα τριακόσια· καὶ μετὰ ταῦτα ἀγρὸν ἄξιον ἑκατὸν νομισμάτων ἐληγάτευσά σοι ὑπὸ αἵρεσιν τήν· ἐάν μὴ σὴν χώρον ὁ φαλκίδιος. ἐπειδὴ διὰ τούτων τῶν λόγων ἠβουλήθη τὸν πρῶτον ληγαταρίου ὀλόκληρα λαβεῖν, ἠτονημέναι δοκεῖ ἢ αἵρεσις.

Ἐχων τετρακοσίων νομισμάτων οὐσίαν] Κυρίλλου. Ἐὰν τετρακοσίων νομισμάτων οὐσίαν ἔχων ἐληγάτευσά τ. καὶ σοὶ ἀγρὸν, εἰ ὁ φαλκίδιος μὴ λάβῃ χώρον, εἴτε, εἰ μὴ ἐδαπάνησα ἐκ τῶν θ'. οὐγκιών, ἀχρηστον τὸ ληγάτον. [Sch. d. V. 434.]

Ἐν τῷ ἑρῶ λέγει, ὅτι ἡ τοιαύτη ζήτησις τῶν ἀπόρων λέγεται, ἧγουν παρὰ τοῖς διαλεκτικοῖς τῶν ψευδομένων. [Sch. d. V. 434.]

§. 1. Εἰ δὲ μόνα διακόσια ληγατεύσω καὶ σοὶ ὑπὸ τήν εἰρημένην αἵρεσιν διακόσια, οὔτε ὅλον κεραιώσθηται τὸ ληγάτον, οὔτε μέρος αὐτοῦ· ἢ γὰρ αἵρεσις ἐνὸς ὄντος τοῦ ληγάτου ἢ ἐπὶ παντὶ ἀσθενεῖ, ἢ ἐπὶ παντὶ κρατεῖ γούν^ο). διὰ παραγραφῆς τοῦτο τὸ θέμα συγκιρνώται.

§. 2. Ὁ τὸν τοίνυν βουλόμενος ἐρρωσθαι τὸ τοιοῦτον ληγάτον, οὕτω λεγέτω· ἐάν ἐληγάτευσά ἢ ληγατεύσω ὑπὲρ τὸν φαλκίδιον, τὸ εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ τετραουγκίου ὑπέξαιρούμενον ὁ κληρονόμος μου ἐξ ὧν ἐληγάτευσά Πέτρῳ δότω.

ὁ κληρονόμος μου ἐξ ὧν ἐληγάτευσά Πέτρῳ δότω] Δωροθέου. Καὶ λοιπὸν οἱ μὲν ἄλλοι ληγαταριοὶ τέλεια τὰ οἰκία λαμβάνουσι· τὸ δὲ πρὸς τὸν φαλκίδιον ἐλλείπον ἀπὸ μόνου τοῦ ληγαταρίου Πέτρου παρακατέχεται. [Sch. e. V. 434.]

§. 3. Ἐχων διακοσίων νομισμάτων οὐσίαν ἐληγάτευσά σοι χωρὶς αἵρεσεως ἑκατόν, καὶ ὑπὸ αἵρεσιν Πέτρῳ ἑκατόν· καὶ ὕστερον ἐξήλθεν ἢ αἵρεσις, τοῦ κληρονόμου λαβόντος ἐκ τῶν προσόδων ἦτοι τόκων τοῦ ὑπὸ αἵρεσιν ληγάτου εικοσιπέντε νομίσματα. κεραιώσθηται^β) τὰ λοιπὰ πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ τρίτου καὶ τοὺς καρποὺς αὐτοῦ, τυχὸν ἄλλα πέντε νομίσματα. ἐκ τούτων τῶν νομισμάτων σὺ μὲν δίδως δ'. μέρος, ὁ δὲ Πέτρος τρία. δοκεῖ γὰρ τὸ σὸν εὐθάλτερον εἶναι τοσοῦτον, ὅσον ἐκ τῶν προσόδων τοῦ ἄλλου ἐν τῷ μέρῳ ὁ κληρονόμος ἀνελέξατο.

Ἐχων διακοσίων νομισμάτων οὐσίαν] Κυρίλλου. Ἐάν τις διακόσια νομίσματα ἔχων ἐληγάτευσά μοι ἑκατόν πούρω, καὶ σοὶ ἑκατόν ὑπὸ αἵρεσιν, καὶ πρὶν ἐκβῆ ἢ αἵρεσις, συλλέγῃ εικοσιπέντε νομίσματα ἐκ τῶν καρπῶν, χρεὶ καὶ τοὺς πούρους^δ) τούτων τῶν νομισμάτων καὶ ἕτερα κε. νομίσματα εἰς ἑπτὰ μέρη γίνεσθαι, καὶ ἐκ τούτων δ'. μέρος παρέχω ἐγὼ, καὶ τρία σὺ τῷ κληρονόμῳ. [Sch. f. V. 434.]

κεραιώσθηται] Ὁ ἄνωνμος οὕτως ἔχει· κεραιώσθηται ἄλλα κε. καὶ τοὺς καρποὺς τῶν γ'. τυχὸν ἄλλα πέντε νομίσματα. ἐκ τούτων τῶν κ'. νομισμάτων σὺ μὲν δίδως δ'. μέρος, ὁ δὲ Πέτρος τρία. [Sch. g. V. 434.]

ἐκ τούτων τῶν νομισμάτων] Ἦτοι ἐκ τῶν κεραιωσθημένων τῶν κε. νομισμάτων καὶ ε'. ἧγουν τῶν κ'. νομισμάτων συναξαγομένων τῇ τοιαύτῃ ποσότητι καὶ τοῦ ἐπιβαλλοτος τόκου τῷ γ'. ἦτοι τῷ φαλκιδίῳ. [Sch. h. V. 431.]

L. 89. pr. πη. i) Καὶ τὰ ληγατευθέντα χρήματι προσάσει διατροφῶν νηπίων ἐπόκεινται τῷ φαλκιδίῳ, καὶ προνοία τοῦ ἄρχοντος εὐπόροις ἐπὶ τόκῳ δανείζονται.

§. 1. Εἰ δὲ δι' ὑπέρθεσιν ὁ κληρονόμος ἀντιθήσει τὸν φαλκίδιον, δίδωσι τόκον.

LXXXVII. Cum quadringentorum aureorum patrimonium haberem¹), trecentos legavi: et postea fundum centum aureis dignum tibi legavi sub hac conditione: si Falcidia locum non habeat. Quoniam his verbis volui, ut priores legatarii solida legata acciperent, conditio defecisse videtur.

1) cum quadringentorum aureorum patrimonium haberem] Cyrilli. Si quadringentorum aureorum patrimonium habens trecentos legavero, et tibi fundum, si Falcidia locum non habeat, sive, si ultra dodrantem non legavero, legatum inutile est.

In textu dicit, eiusmodi quaestionem dici esse τῶν ἀπόρων, id est, inexplicabilium, id est, τῶν ψευδομένων apud Dialecticos.

Si vero ducentos tantum legavero, et tibi sub dicta conditione ducentos, neque totum legatum, neque pars eius debetur: conditio enim, cum unum legatum sit, vel in totum deficit; vel in totum existit. Per exceptionem igitur haec species temperatur.

Qui igitur eiusmodi legatum valere vult, ita dicat: Si ultra Falcidiam legavi vel legavero, quod ad supplendum trientem deducendum est, heres meus ex his, quae Petro legavi, dato²).

2) heres meus ex his, quae Petro legavi, dato] Dorothei. Et ceterum reliqui legatarii solida legata sua consequuntur: quod autem Falcidiae deest, soli legatario Petro deducitur.

Cum ducentorum aureorum patrimonium haberem³), centum tibi pure legavi, et Petro centum sub conditione: et postea extitit conditio, cum heres ex rebus sive usuris legati sub conditione relicti vigintiquinque aureos perceperisset. Debentur ei⁴), quae desunt ad implendum trientem, et fructus eius, puta alii quinque aurei. Ex his aureis⁵) tu quidem quatuor partes praestas, Petrus autem tres: videtur enim legatum tuum tanto uberius esse, quantum ex rebus alterius medio tempore heres perceperit.

3) cum ducentorum aureorum patrimonium haberem] Cyrilli. Si quis ducentos aureos habens mihi centum pure legaverit, et centum tibi sub conditione, et antequam existeret conditio, vigintiquinque aurei ex fructibus collecti fuerint, reditus horum aureorum et alii vigintiquinque aurei in septem partes dividi debent, et ex his quatuor partes ego praesto, tu tres heredi.

4) debentur ei] Innominatus sic habet: Debentur ei alii vigintiquinque aurei et fructus quinquaginta aureorum, puta alii quinque aurei. Ex his triginta aurei tu quidem quatuor partes praestas, Petrus autem tres.

5) ex his aureis] Id est, ex debitis vigintiquinque aureis et quinque, id est, ex triginta aureis redactis ex eiusmodi summa, et ex usuris trientis sive Falcidiae.

LXXXVIII. Etiam pecunia legata ad alimentum puerorum¹) Falcidiae subiacet, et cura Praesidis locupletibus foenori datur.

Si vero frustrationis causa heres Falcidiam operosuerit, usuras praestat²).

d) Fabr. πη. e) Sic Fabr. Sed videtur post κρατεῖ signum maius ponendum et transponendum δια παραγραφῆς γούν κ. τ. λ. f) Fabr. οἱ. g) Sc. ὁ κληρονόμος. h) lege πόρους pro ποίρους. Sic etiam verti. i) Fabr. πθ.

καὶ τὰ ληγατευθέντα χρήματα προσάσει δια-
τροφῶν νηπίων] Κυρίλλου. Καὶ τὰ εἰς ἄλλαινα κατα-
λειφθέντα χρήματα μειοῦται φαλκιδίω. [Sch. i. V. 435.]

δίδουσι τόκον] Κυρίλλου. Ὁ δὲ ὑπέρθεσιν προσχό-
μος φαλκιδίον τόκους ἀπαιτεῖται. [Sch. i. k) V. 435.]

πθ'. 1) Ἐὰν κελευσθεὶς ὁ κληρονόμος λαμβάνων
ῥήτην ποσότητα τὴν κληρονομίαν ἀποκαταστήσῃ μὴ
βουληθῆ, ὑστερον δὲ θελήσει χορήσασθαι τῷ φαλκι-
δίῳ, εἰ καὶ μὴ δίδονται αὐτῷ τὰ ὑπὲρ τῆς ἀποκατα-
στάσεως, ἡμῶς εἰς φαλκιδίον αὐτὰ καταλογίζεται.

ἐὰν κελευσθεὶς ὁ κληρονόμος] Τοῦ αὐτοῦ. Ὁ κε-
λευσθεὶς λαβεῖν ἑκατὸν νομίσματα καὶ ἀποκαταστήσῃ τὸν
κληρονόμον, ἐὰν χορήσῃ φαλκιδίῳ, ἀποκαθίσταται καὶ^{m)} μὴ
λαμβάνειⁿ⁾ τὰ ρ. νομίσματα. [Sch. k. V. 435.]

ζ'. ο) Μαρκίαν. Ὅσα ὀνόματι κληρονομίᾳ ἔχει
ὁ κληρονόμος, εἰς φαλκιδίον λογίζονται, οὐ μὴν τὰ
ληγατευθέντα αὐτῷ, ἢ τὰ ἐπὶ πληρώσει αἰρέσεως
αὐτῷ δοθέντα· εἰ μὴ ἢ παρὰ τοῦ καθ' ὁμάδα διὰ
ἀποκαταστάσεως λαβόντος κληρονομίαν ἐδόθη, ἢ ἐλη-
γατεύθη, ἢ εἰ ἐκελεύσθη τι παρακρατῆσαι καὶ τὴν
κληρονομίαν ἀποκαταστήσῃ. καὶ ὅπερ αὐτῷ δοθῆ
παρὰ τοῦ συκληρονόμου, οὐ λογίζεται αὐτῷ εἰς φαλ-
κιδίον. εἰ δὲ καὶ ληγατευθῆ ἄγρὸς ἄξιος ἑκατὸν νο-
μισμάτων ὑπὸ αἴρεσιν τὴν, ἐὰν δώσει τῷ κληρονόμῳ
πεντήκοντα· τὰ μὲν ἑκατὸν εἰς τὸν λόγον τοῦ φαλ-
κιδίου συμψηφίζεται, τὰ δὲ πενήκοντα ἔξωθεν ὁ
κληρονόμος κερδαίνει.

ὅσα ὀνόματι κληρονομίᾳ ἔχει ὁ κληρονόμος]
Κυρίλλου. Ὅσα μὴ ὡς κληρονόμος ἔχει τις, ἀλλ' ἢ ἀπὸ λη-
γατοῦ ἢ διὰ πληρώσει αἰρέσεως, οὐ λογίζεται εἰς τὸ δ'. οὐ
μὴν εἰ παρὰ ληγαταρίου εἰς πληρώσει αἰρέσεως^{p)}. ἀναγνώθη
διγ. δδ'. ος'. ζα'. [Sch. l. V. 435.]

τὰ μὲν ἑκατὸν εἰς τὸν λόγον τοῦ φαλκιδίου
συμψηφίζεται] Εἰ μὲν κελευσθῆ ἄγρὸν ἄξιον κ. νομι-
σμάτων πωλεῖσαι δέκα νομισμάτων, τὸ κέρδος μόνον εἰς φαλ-
κιδίον φέρεται, ὡς διγ. ιθ'. εἰ δὲ μὴ πωλεῖσαι ἐκελευσθῆ,
ἀλλὰ λαβεῖν κωνδικίους ἑμπλένας γράτια, κερδαίνει ὅπερ
λάβῃ, καὶ τὸν ἄγρὸν ὅλον εἰς φαλκιδίον λογίζεται, ὡς ἐνταῦθα,
καὶ διγ. λ. ξε'. [Sch. m. V. 435.]

ζα'. 9) Μάκρου. Στρατιώτης γράψας με κληρο-
νόμον ἠξίωσε τὸ ἡμισυ τῆς κληρονομίας ἀποκατα-
στήσῃ· καὶ μετὰ τὴν ἄφαισιν ἐν κωδικέλλοις εἶπε, καὶ
τὸ ἄλλο ἡμισυ ἀποκαταστήσῃ. εἰ μὲν μετ' ἐνιαυτὸν
τῆς ἀφάσεως ἀπέθανεν, ἀπὸ τῶν δύο φιδεικομισσα-
ρίων παρακρατῶ τὸ τρίτον· εἰ δὲ πρὸ τοῦ ἐνιαυτοῦ,
ὑπὸ μόνου τοῦ ὑστεροῦ.

στρατιώτης γράψας με κληρονόμον] Κυρίλλου.
Εἰ ἐν τῇ στρατείᾳ διάθηται τις καὶ ἀπολυθῆς κωδικέλλου
ποιήσῃ^{r)}, εἰ μὲν μετ' ἐνιαυτὸν ἀποθάνῃ, πάντα μειοῖ ὁ φαλ-
κιδίος· εἰ δὲ πρότερον, μόνον τὰ ἐν ταῖς κωδικέλλοις. ἀναγνώθη
διγ. λ. καὶ βιβ. κθ'. τίτ. α'. διγ. ιζ'. [Sch. n. V. 435.]

ββ'. ο) Παπίαν. Ἐὰν ἀξιώσω τὸν κληρονόμον μου
λαμβάνοντα παρὰ Πέτρου ἑκατὸν νομίσματα ἀποκατα-
στήσῃ αὐτῷ τὴν κληρονομίαν, καὶ εἶπω τὰ ρ'. νομι-
σματα μετὰ τελευτῆν ἐτέρῳ ἀποκαταστήσῃ, εἰ καὶ
ἄρκοῦσι τὰ ρ'. νομίσματα πρὸς τὸ τρίτον τῆς κλη-
ρονομίας, ὅμως χάρις τῷ φαλκιδίῳ· τότε γὰρ ἢ
τοιούτη δόσις εἰς φαλκιδίον ψηφίζεται, ὅτε μὲν
παρὰ τῷ κληρονόμῳ. μόνη δὲ ἢ καθ' ὁμάδα ἀπο-
καθίστασις ὑφίσταται τὸν φαλκιδίον, οὐ μὴν καὶ τὸ

1) etiam pecunia legata ad alimenta pue-
rorum] Cyrilli. Etiam pecunia ad alimenta relicta
minuitur Falcidia.

2) usuras praestat] Cyrilli. Qui frustrationis
causa Falcidiam praetendit, in usuras convenitur.

LXXXIX. Si heres iussus¹⁾ accepta certa quan-
titate hereditatem restituere, nolit, postea vero Fal-
cidia uti velit, etsi non dentur ei ea, quae pro
restitutione praestanda sunt, tamen in Falcidiam ea
imputat.

1) si heres iussus] Eiusdem. Qui iussus est
aureos centum accipere, et hereditatem restituere, si
Falcidia utitur, restituit, etiamsi centum aureos non
accipiat.

XC. Marcian. Quaecunque hereditario nomine
heres habet¹⁾, in Falcidiam imputantur, nec vero
quae legata ei sunt, vel ad implendam conditionem
ei data: nisi ea, quae ab eo, cui hereditas restituta
est, data sunt vel legata, vel si quid retinere iussus
sit et hereditatem restituere. Et quod ipsi a coherede
datum fuerit, non imputatur ei in Falcidiam. Sed
et si praedium centum aureis dignum legatum sit sub
hac conditione, si heredi quinquaginta dederit: cen-
tum quidem in rationem Falcidiae computantur²⁾,
quinquaginta vero extrinsecus heres lucratur.

1) quaecunque hereditario nomine heres
habet] Cyrilli. Quaecunque quis non quasi heres
habet, sed vel ex legato, vel implendae conditionis gra-
tia, non imputantur in quartam: nec si a legatario con-
ditionis implendae causa aliquid acceperit. Lege dig. 74.
76. 91.

2) centum quidem in rationem Falcidiae
computantur] Si quidem iussus sit, fundum viginti
aureis dignum vendere decem, lucrum duntaxat in Fal-
cidiam defertur, ut dig. 19. Si vero non vendere iussus
sit, sed conditionis implendae gratia accipere, lucratur,
quod acceperit, et totum fundum in Falcidiam imputat,
ut hoc loco et dig. 30. 65.

XCI. Macri. Miles herede me instituto¹⁾ rogavit,
ut dimidiam hereditatis restituerem: et post missionem
in codicillis dixit, etiam alteram dimidiam resti-
tuiti. Si quidem post annum missionis decesserit,
ab utroque fideicommissario trientem retineo: si vero
ante annum, a posteriore tantum.

1) miles herede me instituto] Cyrilli. Si
quis in militia testamentum fecerit, et militia dimissus
codicillos, si quidem post annum decesserit, Falcidia
omnia imminuit: si vero antea, ea tantum, quae codi-
cillis relicta sunt. Lege dig. 30. et lib. 29. tit. 1. dig. 17.

XCII. Papinian. Si heredem meum rogavero¹⁾,
ut acceptis a Petro centum aureis hereditatem ei
restitueret, et hos centum aureos post mortem alii
restituere eum iussero, quamquam hi centum aurei
ad trientem hereditatis sufficiant, tamen Falcidiae
locus est: tunc enim huiusmodi praestatio in Falci-
diam imputatur, cum apud heredem remanet. Sola
autem hereditas per fideicommissum restituenda sub-
iicitur Falcidiae, non aurei centum. Sin vero sim-

k) Sic Fabr. Praefigenda erat scholio litera k. l) Fabr. ζ'. m) Lege καθ'. n) Lege λαμβάνη. o) Fabr. ζα'.
p) Supple λάβη τι. q) Fabr. ββ'. r) Lege ποιήση. s) Fabr. βγ'.

τῶν ἑκατὸν νομισμάτων. εἰ δὲ ἀπλῶς εἶπω λαβεῖν αὐτὸν ἑκατὸν νομίσματα καὶ ἀποκαταστήσαι τὴν κληρονομίαν, μὴ εἰπὼν τὸ τοῦ δίδοντος τὰ ἑκατὸν νομίσματα πρόσωπον, δοκῶ λέγειν, ἐκ τῆς κληρονομίας αὐτὸν παρακρατῆσαι· καὶ ἐὰν ἀρκῶσι πρὸς τὸ τρίτον, ἀποκαθίστησιν.

ἐὰν ἀξιῶσω τὸν κληρονόμον μου] Κυρίλλου. Ἐὰν ἀξιῶθῃς ρ. νομίσματα λαβεῖν παρὰ Μεβίου καὶ ἀποκαταστήσαι αὐτῷ τὸν κλῆρον, λογίζεται σοι τὰ ρ'. εἰς τὸ δ'. εἰ δὲ εἶποι καὶ ὁ τελευτήσας δοῦναι τὰ ρ'. Τίτῳ, παρὰ μόνου Μεβίου παρακρατῆσαι τὸ δ'. τὰ γὰρ ρ'. νομίσματα τότε ὡς μόρις καὶ οὐα καπίων οὐκ ὑπομένει φαλκιδίων. εἰ δὲ μὴ πρόσκειται τῷ λαβεῖν, τὸ παρὰ Μεβίου λαβεῖν, εἰς τὸ δ'. λογίζεται τὰ ρ'. νομίσματα, καὶ ὡς ἀπὸ τοῦ Τρεβελλιανείου ἀποκαθίστησιν. [Sch. o. V. 435.]

L. 94. D. XXXV. 2. ἡγ'.¹⁾ Σκευολ.²⁾ Ἐὰν τοὺς υἱοὺς μου γράψας ἀνίσως κληρονόμους ληγατεύσω αὐτοῖς κατ' ἐξαίρετον, καὶ ὁ εἰς αὐτῶν εἰς ἦττον γραφεὶς κελευσθῆι ληγάτα δοῦναι, νομίμως μὲν ἐκ τοῦ καταλειφθέντος αὐτῷ τῆς κληρονομίας μέρους ἐπιζητεῖ τὸ τρίτον τῆς μετὰ ὑπεξαίρεσιν τῶν χρεῶν οὐσίας μου· οὐκ ἄλλως δὲ λαμβάνει τὰ ληγατευθέντα αὐτῷ, ἐὰν ὅλως πληρῶσι τὸν φαλκιδίων, εἰ μὴ τῇ βουλήσει μου πειθαρχήσει.

ἐὰν τοὺς υἱοὺς μου γράψας ἀνίσως κληρονόμους] Κυρίλλου. Ἐὰν τῷ υἱῷ σου καὶ τῇ θυγατρὶ σου κληρονομοῦσι σε ἐξαίρετα καταλίπῃς, ἦττον μέντοι τῇ θυγατρὶ, καὶ κελεύσῃς δοῦναι αὐτῇ χρεῖα, οὐκ ἄλλως παρακρατῆσαι φαλκιδίων, λογισμένων αὐτῇ εἰς τὸ δ'. καὶ τῶν κατ' ἐξαίρετον ληγῶν, εἰ μὴ τὰ χρεῖα δῶ. ἀνάγνωθι δίγεστον κβ. θέματι α'. καὶ διγ. οδ'. [Sch. p. V. 435.]

L. 95. pr. D. eod. ἡδ'.^{v)} Αὐτός.^{w)} Ἐὰν ἀνὴρ γραφεὶς παρὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ^{x)} κληρονόμος ἀξιῶθῃ ἀποκαταστήσαι τῷ υἱῷ αὐτοῦ^{y)} τελευτῶν τὴν κληρονομίαν, ἀποκαθίστησαι^{z)} καὶ ὅπερ ἐποφείλει τῇ κληρονομίᾳ ἀπὸ τῆς τῶν ἐξωπροίκων αὐτῆς διοικήσεως.

ἐὰν ἀνὴρ γραφεὶς — κληρονόμος] Κυρίλλου. Ἀνὴρ διοικῶν τὰ τῆς γαμετῆς καὶ κληρονόμος γραφεὶς παρ' αὐτῆς καὶ ἀξιῶθῃς ἀποκαταστήσαι τὸν κλῆρον, καὶ ὁ χρεωστῆ ἀπὸ τῆς διοικήσεως ἀπαιτεῖται. [Sch. q. V. 436.]

ἀπὸ τῆς τῶν ἐξωπροίκων αὐτῆς διοικήσεως] Πῶς δὲ διοικῆι τὰ ἐξώπροικα ὁ ἀνὴρ, καὶ πῶς ἐπ' αὐτοῖς κενδυνεύει, ἀνάγνωθι βιβ. κγ. tit. γ'. διγ. θ'. Οὐλίπιαου, θέματι γ'. καὶ βιβ. ε'. τοῦ κώδικος tit. ιδ'. διατάξει η'. καὶ ια'. καὶ tit. ις'. διατ. ις'. [Sch. r. V. 436.]

§. 1. Γυνή τις τὴν ἰδίαν θυγατέρα γράψασα κληρονόμον ἠξίωσεν αὐτὴν ἄνηβον τελευτῶσαν ἀποκαταστήσαι τὴν οὐσίαν αὐτῆς Πέτρω. ἀποθανούσης αὐτῆς ἀνήβου, ὁ θεῖος ἐκληρονόμησεν. ἐν τῷ κερῆσθαι κατὰ Πέτρον τῷ φαλκιδίῳ ἐπέχει καὶ τὰ δανεισθέντα χρήματα ἐπὶ τῷ δίδοσθαι ἐκ τῶν τόκων τὰς παρὰ τῆς τελευτησάσης ληγατευθείσας διατροφάς. δίδωσι δὲ ἀσφάλειαν, ὅτι πρὸς ἀναλογίαν τῶν τελευτῶντων ληγατευθῶν ἀποκαθίστησι τὰ χρήματα.

ὑπεξαίρει καὶ τὰ δανεισθέντα χρήματα] Λὶ τῷ τεστατῶρι ποσότης καταλειφθῆι, ἐφ' ᾧ ἐκ τῶν τόκων παρέχειν ἄλλοις, καὶ ταυτὴν ὁ κληρονόμος κατὰσχῃ, ἀποκαθιστῶν τὸν κλῆρον ἀσφαλίζεσθαι ἀποκαθιστῶν τὰ μέρη τῶν τελευτῶντων ληγατευθῶν. [Sch. s. V. 436.]

τῶν τελευτῶντων] Οὐ μόνον τῶν τελευτῶντων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἐν πολιτεῖᾳ πανομένων εἶναι, ὡς βιβ. λδ'. tit. α'. διγ. γ'. [Sch. t. V. 436.]

1) Fabr. ἡδ'. 2) Lege Σκευολ. 3) Fabr. ἡε'. 4) Lege ὁ αὐτός. 5) Lege αὐτοῦ. 6) Lege αὐτοῦ. 7) Sic legendum cum Iensio Notit. Basil. p. LXVI. pro ἀποκαθίστησαι, quod habet Fabr.

placiter dixerō, eum accipere centum aureos et restituere hereditatem, non significata persona eius, qui centum aureos dare debeat, videor dicere, ut ex hereditate retineat: et si trienti sufficiant, restituit.

1) si heredem meum rogavero] Cyrilli. Si rogatus fueris, centum aureos a Maevio accipere etque hereditatem restituere, centum tibi in quartam imputantur. Sin vero testator hos quoque centum aureos Titio dari iusserit, a solo Maevio quartam retines: centum enim aurei tunc ut mortis causa capio Falcidia non subiciuntur. Si vero verbis, *acceptis centum*, non adiectum sit, a Maevio, centum aurei in quartam imputantur, et velut ex Trebelliano restituit.

XCIII. Scaevol. Si filiis meis ex inaequalibus partibus heredibus scriptis¹⁾ praelegavero, et unus eorum ex minori parte scriptus iussus sit legata dare, iure quidem ex parte hereditatis ei relicta deducto aere alieno trientem bonorum meorum postulat: non aliter autem legata ipsi accipit, si modo Falcidiam impleant, quam si voluntati meae paruerit.

1) si filiis meis ex inaequalibus partibus heredibus scriptis] Cyrilli. Si filio tuo et filiae tuae tibi heredibus existentibus praelegata reliqueris, minus tamen filiae, eamque debita solvere iusseris, non aliter Falcidiam retinebit, ipsi quoque in quartam imputatis praelegatis, quam si debita solverit. Lege dig. 22. them. 1. et dig. 74.

XCIV. Idem. Si maritus ab uxore sua heres institutus¹⁾ rogatus sit, cum moreretur, filio suo hereditatem restituere, id quoque restituit, quod hereditati ex administratione rerum paraphernalium uxoris²⁾ debet.

1) si maritus — heres institutus] Cyrilli. Maritus, qui res uxoris administrabat, et heres ab ea institutus et hereditatem restituere rogatus est, in ea quoque convenitur, quae ex administratione debet.

2) ex administratione rerum paraphernalium uxoris] Quomodo autem bona paraphernalia maritus administrat, et quomodo periculum eorum nomine sustineat, lege lib. 23. tit. 3. dig. 9. Ulpiani, them. 3. et lib. 5. Codicis, tit. 14. const. 8. et 11. et tit. 16. const. 17.

Mulier quaedam filiam suam heredem instituit eamque rogavit, ut si impubes moreretur, bona sua Petro restitueret. Cum ea impubes decessisset, patruus heres extitit. Cum contra Petrum Falcidia utitur, eam quoque pecuniam deducit, quae credita est³⁾, ut ex usuris alimenta a defuncta legata praestarentur. Cavet autem, se pecuniam pro rata portione defunctorum⁴⁾ legatariorum restitutum.

3) eam quoque pecuniam deducit, quae credita est] Si testatori quantitas relicta sit, ut ex usuris eius alimenta praestaret, eamque heres penes se habeat, restituens hereditatem caveat, se defunctorum legatariorum portiones restitutum.

4) defunctorum] Non solum defunctorum, sed etiam reliquorum, qui in civitate esse desierint, ut lib. 34. tit. 1. dig. 3.

Καλοκύρου ἀνθρῶπ. Εἰ καὶ ἡ μήτηρ καθ' ὀλόκληρον ἐκέλευσε τῷ Πέτρῳ ἀποκαταστῆναι τὴν παρ' αὐτῆς τῇ θυγατρὶ καταλειφθεῖσαν κληρονομίαν, ἀλλ' οὐκ ἠδύνατο καὶ τοῦ φαλκιδίου αὐτὴν ἀποστῆναι, ὡς ἐμφαίνει τὸ κερφάλαιον^{α)} καὶ διὰ τοῦτο ἐξ ἀδιαθέτου ὁ θεῖος τὴν ἀνεψιῶν κατὰ τὸ ἀναλογεῖν τοῦ φαλκιδίου κληρονομεῖ, καὶ ἀπαιτῶν ἀπὸ τοῦ καθ' ὁμάδα φιδεικομισσαρίου τὸν φαλκιδίον, ὑπεξαιρεῖ καὶ τὰ λόγῳ ἀλιμῆντων καταλειφθέντα παρὰ τῆς τελευτήσεως. [Sch. t. V. 436.]

Ἐάν μετὰ τριετίαν τῆς ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας ἀντιτίθεται τοῖς ληγαταρίοις ὁ φαλκιδίος, καλῶς ἀπαιτοῦσιν ἐπιτεῖν καὶ μεταγράφασθαι πάντα τὰ κληρονομιαῖα δικαιώματα, ἵνα τὸ ποσὸν τῆς κληρονομίας ἐξ αὐτῶν δευχθῆ. ^{α)}

Ἐάν μετὰ τριετίαν τῆς ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας] Κυρίλλ. Εἰ μετὰ τρία ἔτη τῆς ἀδίτινος χρήσῃ φαλκιδίῳ ὁ κληρονόμος, καὶ λέγει τὸν τεστάτωρα ὑποκείσθαι τῇ τουτέλει, καὶ χρεώστας ἀπορῆσαι, ὁ δικαστὴς σκοπεῖτω, ποῖα δικαιώματα κληρονομίας δοκεῖ^{β)} προκομίσαι τὸν κληρονόμον εἰς τὸ γνωσθῆναι τὸ ποσὸν τοῦ κλήρου. [Sch. u. V. 436.]

Ἡ. ε) Ἐάν ὁ κληρονόμος βουλόμενος πληρῶσαι τὴν βούλησιν τοῦ τελευτήσαντος ἐπιτηδες μὴ παρακάτῃ φαλκιδίον, οὐ δοκεῖ πλέον τοῦ κεχρεωστημένου παρασχῆναι τοῖς ληγαταρίοις.

ἐπιτηδες μὴ παρακάτῃ φαλκιδίον] Ὁ ἴδιος βουλή μὴ παρακατῆσαι φαλκιδίον, ἀλλὰ καταβαλὼν πεισθεῖς τῷ τεστάτῳ οὐκ εἶναι αὐτὸν ἀπαιτεῖ, καὶ ὡς φησὶν ἡ εἴ. διάταξις τοῦ παρόντος τίτλου, ταῦτόν ἐστι, κἂν μὴ κατέβαλεν, ἀλλὰ ἀσφάλειαν δέδωκεν, ὅτι καταβάλλει. πλὴν δηλοῖ ἡ εἴ. διάταξις τοῦ αὐτοῦ παρόντος τίτλου, ὡς, ἐόν φαντῶ, καὶ μὴ νόμον ἀγνοήσας κατέβαλεν, ἔχει ἔσπετιτίονα. μὲνησο τῆς εἴ. διατάξεως τοῦ ιη. τίτλου τοῦ α. βιβλίου, ἐνθα ἐγγως, ὅτι ὁ φάντων ἀγνοῶν συγγινώσκειται. [Sch. x. V. 436.]

οὐ δοκεῖ πλέον τοῦ κεχρεωστημένου] Οὗτος καὶ κατὰ ἄλλον λόγον ἔσπετιτενεῖ. εἴρηται γὰρ βιβ. κβ. τίτλῳ τελευταίῳ, ὅτι ὁ ἀγνοῖα τοῦ φαλκιδίου πλέοντα καταβαλὼν ἔσπετιτενεῖ. [Sch. y. V. 436.]

Ἡ. δ) Τδ ε) τρίτον τοῦ φαλκιδίου ἐκ πάντων τῶν ληγαταρίων πρὸς ἀναλογίαν παρακάτῃται^{γ)}.

ἐκ πάντων τῶν ληγαταρίων πρὸς ἀναλογίαν παρακάτῃται] Θεοδώρου. Ὁ φαλκιδίος παρακατῃται πρὸς πάντας ληγαταρίων, κἂν τῷ βασιλεῖ ἐαθῆν^{δ)} κατὰ τὴν εἴ. διάταξιν τοῦ παρόντος τίτλου· κἂν εἰς δημοσίον ἔργον καταλειφθῆ, ὡς φησὶν ἡ εἴ. διάταξις τοῦ αὐτοῦ προκειμένου τίτλου, κἂν τινι τῶν κληρονομῶν κατ' ἐξαιρέτον ἐδόθῃ^{ε)}, ὡς ἐπάγει ἡ εἴ. διάταξις τοῦ παρόντος^{δ)}. ὁμοίως βιβ. κη. τίτ. ε. διγ. λε. θεμ. β. ὑπέξελε δὲ τὴν εἴ. διάταξιν τοῦ αὐτοῦ προκειμένου τίτλου, καὶ μὲνησο τῆς β. διατάξεως τοῦ μζ. τίτλου τοῦ παρόντος εἴ. βιβλίου. καὶ ὑπέξελε τὴν ριθ. νεαρῶν λέγουσαν, ὅτι οὐκ ὑποκίται φαλκιδίῳ τὸ ληγατεῦμενον μὴ προαθῆ^{ε)}. καὶ ἀπὸ παντὸς φιδεικομισσοῦ παρακατῃται φαλκιδίος, κἂν τακτόν ἐστι, κατὰ τὴν γ. διάταξιν τοῦ παρόντος τίτλου. [Sch. z. V. 437.]

Πρὸςκειται εἰς τὸ κατὰ πόδας· καὶ τῶν φιδεικομισσῶν. καὶ φησὶν ὁ Θαλάλαιος· κυρίως ἐπὶ τῶν φιδεικομισσῶν παρακατῃται ἐκ τοῦ Περγασιανείου ην. ἀλλ' ἐπειδὴ σημερον ἀνηρηται ἐκείνο τὸ δόγμα, διὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ φιδεικομισσοῦ ἐμνημόνευσε τοῦ φαλκιδίου. [Sch. z. V. 437.]

Ἡ. 1) Δύναται ὁ κληρονόμος καὶ ἐπαγγελάμενος δίδόναι ἀποκατάστασιν^{στ)}, ἐάν τὰ ἄλλα ληγάτα ὑπὲρ τὸ μέτρον ὦσι, παρακατασχῆναι ἐξ αὐτῶν πρὸς ἀνα-

Calocyri Proconsulis. Licet mater hereditatem a se filiae relictam Petro in solidum restitui iusserit, Falcidia tamen eam privare non poterat, ut hoc caput ostendit: et ideo patruus sororis filiae ab intestato pro rata Falcidiae succedit, et Falcidiam a fideicommissario universali petens ea quoque deducit, quae alimentorum nomine a defuncta relicta sunt.

Si post triennium ab adita hereditate⁵⁾ legatariis Falcidia opponatur, recte desiderant, ut inspiciant et describant omnia instrumenta hereditaria, ut quantitas hereditatis ex eis probetur.

5) si post triennium ab adita hereditate] Cyrilli. Si post triennium ab adita hereditate heres Falcidia utatur et dicat, testatorem tutelae actione teneri, et debitores inopes esse, dispiciat iudex, quae nam instrumenta hereditatis heres proferre debeat, ut quantitas hereditatis cognoscatur.

XCV. Si heres, cum vellet defuncti voluntatem implere, consulto Falcidiam non retinuerit¹⁾, non videtur plus debito²⁾ legatariis praestitisse.

1) consulto Falcidiam non retinuerit] Qui sua sponte Falcidiam non retinuit, sed testatori obtemperans solvit, non amplius eam exigit. Et, ut ait const. 19. huius tituli, idem est, etsi non solverit, sed cautionem dederit de solvendis legatis. Verum const. 9. huius tituli significat, si factum, non ius ignorans solverit, habere eum repetitionem. Memineris const. 7. tit. 18. lib. I. ubi didicisti, ei, qui factum ignorat, ignosci.

2) non videtur plus debito] Hic et secundum aliam rationem repetit. Nam lib. 22. tit. ultimo dicitur, eum, qui per ignorantiam Falcidiae plus solverit, repetere.

XCVI. Triens Falcidiae ex omnibus legatariis pro rata retinetur¹⁾.

1) ex omnibus legatariis pro rata retinetur] Theodori. Falcidia ab omni legatario retinetur, licet Principi legatum relictum sit, secundum const. 4. huius tituli: vel in opus publicum relictum sit, ut ait const. 6. eiusdem tituli: vel cuidam heredum per praecceptionem relictum sit, ut subiicit const. 17. huius tituli. Similiter lib. 28. tit. 5. dig. 35. them. 2. Excipe autem const. 15. eiusdem tituli, et memineris const. 2. tit. 47. huius libri 6. Excipe et Nov. 119. quae dicit, Falcidiae non subiici id, quod legatum est, ne vendatur. Et ex omni fideicommisso retinetur Falcidia, licet tacitum sit, secundum const. 3. huius tituli.

Additur ἐν τῷ κατὰ πόδας, et fideicommissorum. Et Thalelaeus ait: Proprie in fideicommissis retentio ex Senatusconsulto Pegasiano erat. Sed quoniam hodie illud Senatusconsultum sublatum est, ideo et in fideicommisso mentionem fecit Falcidiae.

XCVII. Potest heres, etiamsi promiserit, se fideicommissum restitutum¹⁾, si reliqua legata modum exsuperent, Falcidiam ex his pro rata retinere: quam-

α) L. 96. D. h. t. omissa est in Basilicis. β) Lege δεῖ pro δοκεῖ. γ) Fabr. Ἡ. δ) Fabr. Ἡ. ε) L. 2. C. h. t. legitur totidem verbis in Syn. p. 375. ubi est cap. 71. h. t. et apud Harm. V. 9. §. 26. ς) Syn. κατέχεται, pro quo Labbaeus in Obs. et Emend. in Syn. p. 127. ex Codd. mss. παρακατῃται restituit. ζ) Lege ἐαθῆ. η) Lege δοθῆ. θ) Scil. τίτλου. ι) Legendum videtur ἐπὶ τῷ προαθῆ. κ) Fabr. Ἡ. λ) Nota, in textu Basilicorum simpliciter esse sermonem de fideicommisso, in Codice autem de tacito fideicommisso, nisi accipere velis, etiam Basilica intelligenda esse de tacito fideicommisso, quoniam heres id se praestitutum promiserit.

λογίαν φιλκιδιον· εἰ γὰρ καὶ ἀπὸ τῆς ἀποκαταστάσεως μὴ παρακρατήσῃ φιλκιδιον, ὅμως τοῦτο τοῖς ληγαταρίοις οὐ συμβάλλεται.

καὶ ἐπαγγεῖλάμενος διδόναι ἀποκατάστασιν] Θαλελαίου. Τί ἐστὶ ταικτον φιδεϊκόμισσον; ἔγνωσ καὶ ἐκ τοῦ δὲ ληγάτις τῶν διγέστον, οὗ ταικτόν ἐστιν, ὅπερ ἐπαγγέλλεται ὁ κληρονόμος διδόναι τῷ μὴ δυναμένῳ λαβεῖν. καὶ δὲ τοῦτο φισκοῦσθαι. δύναται δὲ ὁ κληρονόμος καὶ ἐπαγγεῖλάμενος διδόναι τάκιτα φιδεϊκόμισσα, ἐὰν τὰ ἄλλα ληγάτα ὑπὲρ τὸ μέτρον ᾧσι, καὶ τὰ ἐξῆς, ὡς ἐν τῷ Βασιλικῷ. [Sch. a. V. 437.]

L. 4. C. VI. 50. ἡγ. α) Ἐὰν τῷ βασιλεῖ καταλειφθῇ ληγάτον, κρατῆται^ο) ἐξ αὐτοῦ τὸ τρίτον.

L. 5. C. eod. ἡθ. ρ) Καὶ αἱ θανάτου αἰτία δωρεαὶ μειοῦνται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ φιλκιδίου.

καὶ αἱ θανάτου αἰτία δωρεαὶ] Θεοδώρου. Ὁ φιλκιδιος μειοῦ καὶ τὰς μὸρτις καὶ αὐτὰ δωρεαίς. ὁμοίως φησὶν ἡ ἡ. διατάξις τοῦ παρόντος τίτλου, καὶ ἡ β. διατάξις τοῦ γ. τίτλου τοῦ ἡ. βιβλίου. ἴστέον δὲ, ὅτι φησὶν ἡ ἡβ. διατάξις τοῦ προκειμένου ὡσαύτως τίτλου, καὶ τὰς θανάτου βεβαιωθείσας μεταξὺ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν δωρεαίς μειοῦν. ἀνάγνωθι καὶ τὴν ρ. ν. νεαράν λέγουσαν, ὅτι μειοῦται ὁ φιλκιδιος τῷ τῶν προκρινῶν καὶ πρὸ γάμου δωρεῶν ἐπιδοσει. ἴσθι δὲ, ὅτι κλειεῖ ἡ ἡ. ν. νεαρά, μὴ μειοῦσθαι τὸν φιλκιδιον διὰ τῶν εἰς τοὺς παῖδας γενομένων ἀμέτρων δωρεῶν. [Sch. b. V. 437.]

Θαλελαίου. Τὸ φάντον ἔχει, ὅτι μήτηρ ἢ ἐκατέρων ἢ καταλιπούσα τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ τῇ τοῦ δευτέρου ἀδελφοῦ^ο) τὰς μὸρτις καὶ αὐτὰ δωρεαίς. [Sch. b. V. 437.]

L. 6. C. eod. ρ. ι) Ὅτε^υ) γίνεται λόγος φιλκιδίου^ν), πάντα τὰ χρεῖα ὑπεξαιροῦνται, καὶ ὅσα τῷ αὐτῷ^ω) κληρονόμῳ κεχρηώσθηται^α). κὰν γὰρ σύγχυσις ἐγένετο κληρονόμου αὐτοῦ, ὅμως τὰ χρεῖα αὐτοῦ^υ) ὑπεξαιροῦνται^α). χῶραν δὲ ἔχει καὶ ὅτε καταλειφθῇ ληγάτον εἰς ἔργον δημόσιον. καὶ ἐὰν εὐρεθῇ ὁ κληρονόμος ἐν τινι θέματι ἀμελήσας τοῦ φιλκιδίου, τοῦτο οὐδὲν αὐτῷ δύναται ποιεῖν εἰς τὰ λοιπὰ πρόκριμα.

πάντα τὰ χρεῖα ὑπεξαιροῦνται] Μετὰ πάντα τὰ νερεδιτάρια χρεῖα ὑπεξαιροῦνται ὁ φιλκιδιος, κὰν εὐρεθῇ ὁ κληρονόμος χρεωστούμενος ἀπὸ τοῦ τεστατῶρος. εἰ καὶ γὰρ τῇ κομφοσιῶν ἀπόλλυσιν ὁ κληρονόμος ἂ ἐποφείλειται παρὰ τοῦ τεστατῶρος, κατὰ τὸ ἀνυλογονῶν δίκαιον, δηλονότι τῆς ἰδίας ἐστάσεως, ὅμως ἔχει κατὰ τῶν ἰδίων συγκληρονόμων εἰς τὰ ὑπόλοιπα τὴν περσοναλίαν ἀγωγῆν^ν καὶ εἰς ὁ ἐπαθε σύγχυσιον παρακρατεῖ φιλκιδιον. ὁμοίως δὲ φησὶν ἡ ἰδ. διατάξις τοῦ παρόντος τίτλου. πληρὴ μὴ δέξῃ τὸ εἰρημένον ἐνταῦθα ἀδιαστικῶς. οὐ γὰρ αἰετὴ τῇ κομφοσιῶν ἀπόλλυσιν ὁ κληρονόμος ἂ ἐποφείλειται, ἀλλ' ὅτε ἡ κληρονομία ἀπορῆς ἐστὶ, καὶ οὐκ ἐποίησεν ἵνβεντον. ὡς γὰρ εἴρηται ἐν τῷ παρόντι ε. βιβλίῳ τ. κ. διατ. κβ. ἐὰν ποιήσῃ ἵνβεντον ὁ κληρονόμος, οὐ πασχει κομφοσιῶνα εἰς ἂ χρεωστέται παρὰ τοῦ τεστατῶρος. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. ἐπειδὴ δὲ φαμεν, ὡς μετὰ τὰ χρεῖα ὑπεξαιροῦνται ὁ φιλκιδιος, μὲνισο τῆς ἰε. διατάξεως τοῦ λ. τίτλου τοῦ προκειμένου βιβλίου εἰπούσης, ὅτι μετὰ τὰ χρεῖα καὶ τὰς ἐλευθερίας παρακρατεῖται ὁ φιλκιδιος. τὰ γὰρ ληγάτα μετὰ τὸν φιλκιδιον^ν) ἀπαιτοῦνται. μὲνισο δὲ τῆς δευτέρας διατάξεως τοῦ παρόντος τίτλου, καὶ ἀνάγνωθι τὴν α. νεαράν. ἴστέον δὲ, ὅτι δηλοῖ ἡ α. διατάξις τοῦ ιγ. τίτ. τοῦ ε. βιβλίου, ὡς μετὰ τὴν προκίνα, ὡσπερ μετὰ τὰ χρεῖα παρακρατεῖται φιλκιδιος. ἀνάγνωθι δὲ τὴν λθ. νεαράν, ὅτι οὐ μόνον μετὰ τὴν προκίνα, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰ ἔδνα παρακρατεῖται ὁ φιλκιδιος. [Sch. c. V. 437. sq.]

n) Fabr. ἡθ. ο) Lege παρακρατεῖται. p) Fabr. ρ. q) Lege ρι. quem numerum in versione Fabrotus et ego reddidimus. r) Lege ἡβ. s) Lege ἀδελφῆ. t) Fabr. ρα. u) L. G. C. h. t. usque ad verba τὰ χρεῖα ὑπεξαιροῦνται legitur in Syn. testante Labbaeo Obs. et Emend. in Syn. p. 127. In Syn. edita deest. Labbaeus et Codd. mss. eam restituit, et secundum hunc est cap. 78. h. t. v) Syn. φιλκιδιος. Sed legendum φιλκιδίου. w) Lege αὐτῷ τῷ. x) Syn. κεχρηώσθηται. y) αὐτοῦ deest in Syn. z) E. Codd. mss. Labbaeus l. p. 128. hoc scholium ad h. l. edidit: ὑπέβλε τὴν ριθ. νεαράν λέγουσαν, ὅτι οὐκ (Labbaeus οὐκ) ὑπόκειται φιλκιδίῳ τὸ λεγατενόμενον (sic), ἐφ' ᾧ μὴ παραθῆται. Excipias Novellam 119. quae dicit, non subiacere Falcidiae id, quod legatum est ea lege, ne veneat. Significatur cap. 11. Nov. 119. a) Id est, deducta Falcidia.

vis enim ex fideicommisso Falcidiam non retineat, hoc tamen legatariis non proffit.

1) etiamsi promiserit, se fideicommissum restitutum] Thalelaei. Quid est tacitum fideicommissum? Didicisti et ex titulo Digestorum de legatis, tacitum esse id, quod heres ei, qui capere non potest, dare promittit. Hoc autem fisco vindicari debet. Potest vero heres, qui tacita fideicommissa se daturum pollicetur, si cetera legata modum exsuperent, et quae sequuntur, ut in Basilicis.

XCVIII. Si Principi legatum relictum sit, triens ex eo retinetur.

XCIX. Etiam mortis causa donationes 1) per legem Falcidiam minuuntur.

1) etiam mortis causa donationes] Theodori. Falcidia donationes quoque mortis causa minuit. Idem ait const. 18. huius tituli, et const. 2. tit. 57. lib. 8. Sciendum autem est, const. 12. huius similiter tituli dici, etiam donationes inter virum et uxorem morte confirmatas Falcidia minui. Lege et Novellam 108. quae ait, Falcidiam minui datione dotium et ante nuptias donationum. Scias autem, Novellam 92. prohibere, quominus Falcidia per donationes immensas in liberos collatas minuatur.

Thalelaei. Facti species continet, matrem utriusque fuisse, quae filiae eidemque sorori eius, qui preces obtulit, mortis causa donationes reliquit.

C. Cum Falcidiae ratio ponitur, omne aes alienum deducitur 1), et quaecumque ipsi heredi debentur 2). Quamvis enim eo hereditatem adeunte confusio facta sit, tamen quae ei debentur, deducuntur. Locum autem etiam habet, cum in opus publicum legatum relictum est. Etsi probetur 3), heredem in aliquo casu Falcidiam omisisse, hoc ei in ceteris praeiudicium facere non potest.

1) omne aes alienum deducitur] Post omne aes alienum hereditarium deducitur Falcidia, licet apparuerit, heredem esse creditorem testatoris. Quamvis enim heres confusione amittat, quae ipsi a testatore debentur, pro iure competente, id est, pro parte, ex qua institutus est, tamen adversus coheredes residui nomine actionem personalem habet: et in quo confusione passus est, retinet Falcidiam. Idem autem ait const. 14. huius tituli. Quod autem hoc loco dicitur, cave, ne sine distinctione accipias. Non enim semper quod sibi debetur, heres confusione amittit, sed cum hereditas solvendo non est, et inventarium non fecit. Nam ut dicitur hoc 6. libro, tit. 30. const. 22. si heres inventarium fecerit, confusionem non patitur eorum, quae ipsi a testatore debentur. Atque haec quidem ita se habent. Quoniam autem dicimus, post aes alienum Falcidiam deduci, meminere const. 15. tit. 37. huius libri, quae dicit, post aes alienum et libertates Falcidiam retineri. Legata enim post Falcidiam petuntur. Memineris autem const. 2. huius tituli, et legas Novellam 1. Sciendum vero est, ostendi const. 1. tit. 13. lib. 5. Falcidiam post dotem, sicut post aes alienum retineri. Lege autem Novellam 39. dicentem, non solum post dotem, sed etiam post donationes propter nuptias Falcidiam retineri.

καὶ ὅσα τῷ αὐτῷ κληρονόμῳ κεχρεώσθηται] ^{b)} εἰς τὸ κατὰ πόδας ἐν καιρῷ τῆς τελευτῆς. καὶ φησὶν ὁ Θαλέλαιος· μόστις τέμπορε σημαίνει, ὅτι, κἂν μετὰ τελευτῆν τοῦ χρεωστούτου ἀπαλετο ἡ ἀγωγή, τυχὸν χρόνῳ, ὅμως δύναιται ὁ κληρονόμος ἀπαλεῖν τὸ κεχρεωσθημένον αὐτοῦ. [Sch. e. V. 438.]

καὶ ἐὰν εὐρεθῇ] ^{c)} Εἰ καὶ τινὲς τῶν ληγατωρίων ὁ κληρονόμος καταβῆλῃ τέλειον ληγάτον μὴ παρακρατῶν φαλκιδίον, ὅμως οὐ προκομματίζεται εἰς τὸ ὑπόλοιπον ληγάτον. ^{d)} ἴσθι, ὅτι τοῦτο καινοτομεί ἡ ἄ. νεαρά. φησὶ γὰρ, ὅτι μὴ δύναιται ὁ κληρονόμος εἰδὼς τὴν οὐσίαν τοῦ τεστατωροῦ τινὰς μὲν τῶν ληγατωρίων πληρῶσαι, ἐκ τινῶν δὲ παρακρατῆσαι φαλκιδίον, εἰ μὴ ἔρα ἀπρόοπτον χρόνος συνέβη. [Sch. d. V. 438.]

ρα. ^{d)} Ἐπι ^{e)} στρατιωτικῆς διαθήκης ἀργεὶ ὁ φαλκιδίος. πλὴν ἐὰν χρεωστῇ ^{f)} τῷ γεγραμμένῳ κληρονόμῳ ^{g)}, δύναιται ταῦτα παρακρατῆσαι ^{h)}. ἐπειδὴ μετὰ τὰ χρεῖα τότε παρέχονται τὰ ληγάτα.

ἐπὶ στρατιωτικῆς διαθήκης] Θεοδώρου. Ἐπὶ στρατιωτικῆς διαθήκης οὐκ ἔστι φαλκιδίος. ὁμοίως φησὶν ἡ ἴβ. διάταξις τοῦ κα. τι. τοῦ παρόντος ^ε. βιβλίον. ἐπειδὴ καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ διατάξει εἶπεν, ὅτι τὸ κεχρεωσθημένον τῷ κληρονόμῳ περιαιρείται, διὰ τοῦτο καὶ ἐν ταύτῃ τῇ διατάξει τοῦτο ἐπέτρεψε γίνεσθαι. [Sch. f. V. 438.]

ρα. ⁱ⁾ Δύο τις ἔχων παῖδας καὶ γράψας αὐτοῦς κληρονόμους ἤξιωσε τὸν ἕνα αὐτῶν, ἐὰν ἄποις τελευτήσῃ, τὴν πατρῴαν κληρονομίαν ἀποκαταστήσῃ τῷ ἑτέρῳ. ὁ δὲ ἄποις τελευτῶν ἔγραψε τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον κληρονόμον, κατέλειψε δὲ καὶ ἑτέροις τισὶ ληγάτα. ἔλεγεν οὖν οὗτος, ὅτι ἀχρηστός ἐστιν ἡ διαθήκη, ἐπειδὴ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν οὐσίαν ἐχρεώσται. ἡ δὲ διάταξις λέγει, ὅτι ἀχρηστός μὲν οὐκ ἐστὶν ἡ διαθήκη. τὴν γὰρ πατρῴαν κληρονομίαν ἐχρεώσται σοι ὡς ἀπὸ ἀποκαταστάσεως, τουτέστι, παρὰ τὸ τρίτον. πλὴν λόγον γινόμενον τοῦ φαλκιδίου ὡς χρεὸς ἴδιον ἐπέξελε τὸ ἀπὸ τῆς ἀποκαταστάσεώς σοι ἐποφειλόμενον, καὶ τὰ λοιπὰ πρὸς τὸν φαλκιδίον κατὰβαλε τοῖς ληγατωρίοις.

δύο τις ἔχων παῖδας] Θεοδώρου. Ὁ ἀξιοθεὶς ἀποκαταστήσῃ τινι κληρονομίαν δύναιται γράψαι αὐτὸν τὸν φιδεινομισσάριον κληρονόμον εἰς τὴν αὐτοῦ κληρονομίαν. εὐρίσκειται γὰρ ἐκ τούτου κερδαίνων ἑκείνος τὸν τῷ σκλήπτῳ ἀρμόζοντα φαλκιδίον. [Sch. g. V. 439.]

ὅτι ἀχρηστός μὲν οὐκ ἐστὶν ἡ διαθήκη] Ἐπειδὴ εἶχεν καὶ τὸ τρίτον τῆς πατρῴας οὐσίας, καὶ εἰ τι αὐτὸς ἐπεκλήσατο, διὰ τοῦτο οὐκ ἦν ἄκυρος ἡ διαθήκη αὐτοῦ. [Sch. h. V. 439.]

τὸ ἀπὸ τῆς ἀποκαταστάσεώς σοι ἐποφειλόμενον] Τοῦτο καὶ ἐν τῇ ^ε. καὶ ἐν τῇ ^ζ. διατάξει εἶπεν, ὅτι τὸ κεχρεωσθημένον τῷ κληρονόμῳ ὑπεξαίρεται. [Sch. i. V. 439.]

ρα. Ἐὰν ^{k)} ὁ κληρονόμος τὸ πρῶγμα ἀγνοήσας ^{l)} οὐ κέρηται ^{m)} τῷ φαλκιδίῳ, καὶ διὰ τοῦτο πλέον κατέβαλε, δύναιται ἀναλαμβάνειν. ἐὰν δὲ τὸν νόμον ἠγνόησεν, οὐκέτι συγγινώσκειται.

b) Hoc scholium Fabrotus post sequens posuit et lit. e. notavit. Ordinem mutavi. c) Lege eis τὰ ὑπόλοιπα ληγάτα. d) Fabr. ρβ. e) L. 7. C. h. t. legitur in Syn. p. 375. f) Sc. ὁ διαθέμενος, quae verba Syn. revera habet ante vocem χρεωστῆ (sic Syn.) posita. g) Ad verba τῷ γεγραμμένῳ κληρονόμῳ Syn. in marg. hoc scholium habet: δηλονότι τῷ κληρονόμῳ ἀπὸ τῆς τοῦ στρατιώτου οὐσίας. Scilicet heredi bonorum militis. h) Syn. hoc scholium subiicit a nostris Basilicis alienum: τουτέστιν, εἰ καὶ τοῦ κληρονόμου ἠπειρεσθῆντος σκλήπτῃ ἢ ἑκείνου οὐσία τῇ τοῦ τελευτήσαντος. ἴσθι καὶ τοῦτο στρατιωτικὸν προνόμιον, ἀρκεῖσθαι τὸν κληρονόμον εἰς ὅσον παρ' ἐκείνου γράφῃ, καὶ μὴ ὀλόκληρον ζητεῖν τὸν φαλκιδίον. ληγάτος γὰρ τοῖσιν, καὶ οὐ δωρεῖται, καθὼς καὶ πῦου ἢ μετὰ θάνατον δωρεῖται. Hoc est, licet postea, quam heres adit hereditatem, eius bona cum defuncti bonis coniuncta sint. Est et hoc militare privilegium, ut heres eo contentus sit, in quantum scriptus sit, nec solidam Falcidiam petat. Nam legatis assimulantur, nec donationes sunt, sicut et quaelibet mortis causa donatio. i) Fabr. ργ. Inde a sequenti capite numeri a Fabroto positi cum nostris conveniunt, cum Fabrotus sequenti capiti rursus praefixerit numerum ργ. k) L. 9. C. h. t. legitur in Syn. p. 375. ubi est cap. 81. h. t. et apud Harm. V. 9. §. 27. Qui laudantur loci similes in sch. m. ad Basil. II. 4. cap. 9. (Fabr. T. I. p. 100. edit. nostr. T. I. p. 84.) argumentum tradunt L. 9. §. 5. D. XXII. 6. l) Syn. ad verba τὸ πρῶγμα ἀγνοήσας hoc scholium in marg. habet: τουτέστιν, τὸ καταλεφθῆν τῷ ληγατωρίῳ ἠγνόησε, πόσου ἢ ἄξιον, καὶ οὐχ ὑπερβάτην τὸν φαλκιδίον. Hoc est, cum ignoravit, quanti esset, quod relictum erat legatario, nec Falcidiam retinuit. m) Syn. Harm. οὐκ ἐχρησάτο πρὸ οὐ κέρηται.

2) et quaecunque ipsi heredi debentur] ^{En τῷ κατὰ πόδας additur: mortis tempore. Et ait Thalaelaeus: Mortis tempore significat, quamvis post mortem debitoris actio perierit, forte tempore, heredem tamen, quod sibi debetur, petere posse.}

3) et si apparuerit] Licet heres cuidam ex legatariis solidum legatum solverit, non retenta Falcidia, tamen in ceteris legatis praeiudicium non patitur. Scias, hoc innovari Novella 1. Ait enim, heredem, qui novit patrimonium testatoris, non posse quibusdam legatariis solidum solvere, ex quibusdam vero Falcidiam retinere, nisi forte improvisum aes alienum emerit.

CI. In testamento militari ¹⁾ Falcidia cessat. Tamen si testator heredi quaedam debeat, haec retinere ^{L. 7. C. VI. 50.} potest: quia post aes alienum legata solvuntur.

1) in testamento militari] Theodori. In testamento militari Falcidia non obtinet. Similiter ait const. 12. tit. 21. huius libri 6. Quoniam in ea constitutione dixit, id, quod heredi debebatur, deduci, ideo et in hac constitutione hoc fieri concessit.

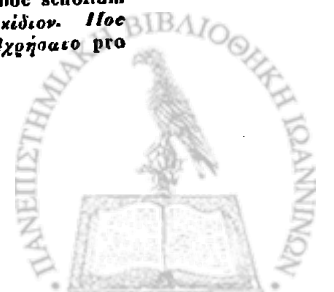
CII. Quidam duos filios habens ¹⁾ eos heredes instituit, et alterum eorum rogavit, ut, si sine liberis decederet, paternam hereditatem alteri restitueret. Ille vero sine liberis decedens fratrem suum heredem scripsit: quibusdam vero aliis etiam legata reliquit. Hic igitur dicebat, testamentum irritum esse, quod totum eius patrimonium deberet. Constitutio vero ait: Non est quidem irritum testamentum ²⁾: paternam enim hereditatem tibi veluti ex causa fideicommissi debebat, id est, praeter trientem. Tamen cum ratio Falcidiae ponitur, quod tibi ex causa fideicommissi debetur ³⁾, velut tibi debitum deducito, et reliqua pro modo Falcidiae legatariis exsolve.

1) quidam duos filios habens] Theodori. Qui rogatus est, hereditatem alicui restituere, ipsum fideicommissarium in hereditatem ei restituendam heredem instituire potest. Ex eo enim ille Falcidiam heredi scripto competentem lucrabitur.

2) non est quidem irritum testamentum] Quoniam et trientem habebat bonorum paternorum, et si quid ipse adquisierat, ideo testamentum eius irritum non erat.

3) quod tibi ex causa fideicommissi debetur] Hoc et in const. 6. et 7. dixit, id, quod heredi debetur, deduci.

CIII. Si heres factum ignorans ¹⁾ Falcidia usus ^{L. 9. C. eod.} non sit, et ideo plus solverit, repetere potest. Si vero ius ignoraverit, ei non ignoscitur.

ἐάν ὁ κληρονόμος τὸ πρῶγμα ἀγνοήσας] Πολ-
λάκις κωδικελλόν τις ἐνεφάνισε μετὰ ταῦτα, ὃν ἤγγυσην ὁ
κληρονόμος. [Sch. k. V. 439.]

L. 10.
C. VI. 50. ρδ'. Ἐχων τις τρεῖς πύδας καὶ γράφων αὐτοὺς
κληρονόμους ἤξιωσε τὸν ἕνα, ἐάν ἄποις τελευτήσῃ,
τῷ ἐτέρῳ τὴν κληρονομίαν ἀποκαταστήσαι. ἐκείνος δὲ
ἀρμόζοντος αὐτῷ τοῦ τρίτου τῆς κληρονομίας ἐτελεύ-
τησεν. ἀρμόζει ἢ κληρονομία αὐτοῦ ἐξ ἀδιαθέτου τῷ
ἀδελφῷ αὐτοῦ τῷ ἀξιοθέντι τῆς ἀποκαταστάσεως,
καὶ τῇ ἀδελφῇ αὐτοῦ.

ἔχων τις τρεῖς πύδας] Τοῦ σκρίπτου τελευτήσαντος
μῆπω παρακρατήσαντος τὸν φαλκιδιον, δύναται ἐξ ἀδιαθέτου
αὐτοῦ κληρονόμος αὐτῷⁿ⁾ παρακαταστήναι τὸν φαλκιδιον. μέ-
μνησο τῆς κδ. διατάξεως τοῦ λς. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου. κἂν
ἐξ ἀδιαθέτου κρατήται^{o)} εἰς τὸ ἡμισυ τῆς κληρονομίας ὁ
ἀξιοθεὶς αὐτὴν ἀποκαταστήσαι, ὅμως καλῶς παρακρατῆται
φαλκιδιος. ὅτι γὰρ καὶ οἱ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομοῦντες παρα-
κρατοῦσι φαλκιδιον, ἔγνωσ καὶ ἐν τῇ γ'. διατάξει τοῦ κθ. τίτλου
τοῦ παρόντος ε'. βιβλίου. [Sch. l. V. 439.]

Κλῆρ) τὰ μάλιστα ὁ πατήρ ὁ σὺς τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον¹⁾
παρακάλεσε, ἕνα, ἐάν ἄποις τελευτήσῃ, τὸ μέρος τῆς κληρο-
νομίας σοὶ ἀποκαταστήσῃ, ὅμως ἐξ ἀδιαθέτου αὐτοῦ τελευ-
τήσαντος, τοῦτο, ὅπερ ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ νόμου τοῦ φαλ-
κιδίου ἔχειν ἠδύνατο, εἰς τὸν κληρονομοῦντα αὐτὸν ἐξ ἀδια-
θέτου ἀνήκειν, καὶ διὰ τοῦτο μὴ ἀναξίως τὴν ἀδελφὴν τὴν
σὴν, ἥτις ἕνα σοὶ ἐξ ἀδιαθέτου αὐτὸν ἐκληρονόμησεν, τοῦ
μέρους, ὅπερ παρακαταστῆσαι ἠδύνατο, τὸ μέρος διεκδι-
κεῖν²⁾ φανερόν ἐστιν. [Sch. l. V. 439.]

Διὰ τοῦτο δοκεῖ ἡ διάταξις ὑπὸ τούτου τίτλου³⁾ εἶναι,
ἐπειδὴ τὸ δ., ὅπερ παρακατέχει ὡς ἀπὸ τῆς⁴⁾ φιδεικωμίσσου,
φαλκιδιον ἐκάλειεν ἡ διάταξις. [Sch. l. V. 439.]

L. 11.
C. eod. ρε'. Γράφων τις τὴν θυγατέρα κληρονόμον ἐκέ-
λευσεν αὐτὴν ὀρθοῖς πράγμασιν ἀρκεσθεῖσαν τὰ ὑπό-
λοιπα τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῆς⁵⁾ ἀποκαταστήσαι. ἢ δὲ
λίγουσα μὴ ἀρκεῖν αὐτῇ⁶⁾, ἄπερ ἐκελεύσθη παρα-
καταστῆσαι ἀντὶ τοῦ τρίτου, βούλεται ἀναπληρωθῆναι
τὸ τρίτον, καὶ ἐπιτρέπει αὐτῇ τοῦτο πράττειν ἢ διὰ
τάξις.

καὶ ἐπιτρέπει αὐτῇ τοῦτο πράττειν ἢ διὰ-
τάξις] Θεοδώρου. Ἐάν τὰ καταλειφθέντα τῷ κληρονόμῳ
πράγματα οὐκ ἀρκῶν αὐτῷ εἰς τὸν φαλκιδιον, οφείλει πλη-
ρωθῆναι ἐκ τῆς κληρονομίας. ὁμοίως φησὶν ἡ ριέ. γεγραμ-
ῶσι δὲ, ὅτι κῆται βιβ. η'. τίτ. γ'. διατάξει α., ὡς ὁ κλη-
ρονόμος μὴ ἔχων, πόθεν παρακρατῆσει φαλκιδιον, κνεὶ κατὰ
τῶν ληγαταρίων τὸ κοινὸν ληγαταρίον ὑπερδικτον ἐν νομῇ
ἄτων. [Sch. m. V. 439.]

L. 12.
C. eod. ρς'. Ἐάν⁷⁾ ὁ ἀνὴρ δωρησθῆται τῇ γυναικί, ἢ ἢ
γυνὴ τῷ ἀνδρὶ, τελευτῇ τοῦ δωρησαμένου βεβαιούται
ἢ δωρεά. ἐπειδὴ οὖν κατὰ τοῦτο⁸⁾ μιμῆται ἀπο-
κατάστασιν, μειοῦται τῷ φαλκιδίῳ⁹⁾.

μειοῦται τῷ φαλκιδίῳ] Ἐπειδὴ¹⁰⁾ αὐτὰ αἱ δωρεαὶ¹¹⁾
ἢ ἐξ ἀρχῆς¹²⁾ μορτίς καῦσα γίνονται, ἢ¹³⁾ τῇ τελευτῇ τοῦ
δωρησαμένου βεβαιούται, διὰ τοῦτο φαλκιδιος χώραν ἔχει¹⁴⁾.
[Sch. n. V. 440.]

L. 13.
C. eod. ρζ'. Διατιθέμενός τις κατέλειπε γυναικὶ τινε λη-
γάτον· ἤξιωσε δὲ αὐτὴν δούλους ἰδίους ἐλευθερώσαι.

n) Malim αὐτῷ. o) Malim καλῆται. Sic etiam verti cum Fabroto. p) Est τὸ κατὰ πόδας L. 10. C. h. t. q) Lege
τὸν ἀδελφὸν τὸν σὸν, fratrem tuum. Quod in textu legitur, vertendum est, fratrem suum, quod textui Codicis non
convenit. r) Malim ἐκδοῦν. s) Lege ὑπὸ τούτου τὸν τίτλον. t) Scilicet αἰτίας. Adde τοῦ ante φιδεικωμίσσου. u) Lege
αὐτῆς. v) Lege αὐτῇ. w) L. 12. C. h. t. legitur in Syn p. 375. ubi est cap. 81, h. t. et apud Harm. V. 9. § 28. x) Syn.
ἐπειδὴ καὶ κατὰ τοῦτο. Leuncl. in marg. pro ἐπειδὴ emendat ἐπι δὲ. Sed Labbaeus Obs. et Emend. in Syn. p. 128.
lectionem ἐπειδὴ οὖν κατὰ τοῦτο e Codd. mss. restituit. Haru. ἐπειδὴ δὲ καὶ κατὰ τοῦτο. y) Pro μειοῦται τῷ φαλκιδίῳ
Harm. χώρα τῷ φαλκιδίῳ. z) Hoc scholium in Codd. mss. Synopsis adscriptum paucis mutatis edidit Labbaeus l. l. p. 128.
a) Labb. αἱ τοιαῦται δωρεαὶ. b) Verba ἢ ἐξ ἀρχῆς Labb. omittit. c) Labb. καὶ pro ἢ. d) Pro his Labb. διὰ τοῦτο
μειοῦνται τῷ φαλκιδίῳ. Syn. p. 375. hoc scholium Anatolii a Basilicis nostris alienum exhibet: Ανατόλιος. Καὶ ἐπὶ τῶν
δωρεῶν τῶν μετὰ (malim μεταξὺ) ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς γινόμενων, ἐν ᾧ σβέννυνται, χώραν ἔχει ὁ φαλκιδιος. Anatolius. Etiam
in donationibus, quae sunt inter virum et uxorem, quando extinguuntur, Falcidia locum habet.

1) si heres factum ignorans] Saepe codi-
cillos quis postea profert, quos heres ignorabat.

CIV. Quidam tres filios habens¹⁾ eosque heredes
instituens alterum rogavit, ut, si sine liberis dece-
deret, alteri hereditatem restitueret. Ille vero, cum
triens hereditatis ei competeret, decessit. Hereditas
eius pertinet ab intestato ad fratrem eius fideicom-
misso honoratum, et sororem eius.

1) quidam tres filios habens] Si heres scri-
ptus decesserit, nondum retenta Falcidia, heres eius ab
intestato sibi retinere Falcidiam potest. Memineris
const. 24. tit. 36. lib. 3. Quamvis ab intestato vocetur
in semissem hereditatis, qui eam rogatus est restituere,
recte tamen Falcidia retinetur. Successores enim ab
intestato quoque Falcidiam retinere, cognovisti etiam
in const. 3. tit. 29. huius libri 6.

Quamquam pater tuus fratrem tuum rogaverit, ut,
si sine liberis diem suum fungeretur, portionem here-
ditatis tibi restitueret, tamen intestato eo diem suum
functo, id, quod beneficio legis Falcidiae habere po-
tuit, ad successorem eius ab intestato pertinere, ideo-
que non immerito sororem tuam, quae simul tecum ab
intestato ei successit, emolumentum, quod retineri potuit,
portionem vindicare manifestum est.

Ideo constitutio in hunc titulum relata esse videtur,
quia quartam, quam velut ex causa fideicommissi reti-
net, constitutio Falcidiam appellavit.

CV. Quidam filiam heredem instituit, eamque
certis rebus contentam reliqua fratribus suis resti-
tuere iussit. Illa vero, cum diceret, ea, quae pro
triente retinere iussa est, sibi non sufficere, vult
trientem impleri, idque ei facere constitutio con-
cedit¹⁾.

1) idque ei facere constitutio concedit] Theodori.
Si res heredi relictae ad Falcidiam ei non
sufficiant, ex hereditate impleri debet. Idem ait No-
vella 115. Scias autem, lib. 8. tit. 3. const. 1. dictum
esse, heredem, qui non habet, unde Falcidiam retineat,
adversus legatarios, qui in possessione sunt, agere in-
terdicto quod legatorum.

CVI. Si vir uxori donaverit, aut uxor viro, morte
donatoris donatio confirmatur. Quoniam igitur in eo
fideicommissum imitatur, per Falcidiam minuitur¹⁾.

1) per Falcidiam minuitur] Quia hae dona-
tiones vel ab initio mortis causa fiunt, vel morte do-
natoris confirmantur, ideo Falcidia locum habet.

CVII. Quidam testatus legatum mulieri cuidam
reliquerat: ipsam autem rogaverat, ut servos suos

ἐνὸς δὲ τῶν δούλων αὐτῆς μήτηρ ἐλευθερωθεῖσα παρ' αὐτῆς, λαχνηκῶτα υἱὸν συνελυθερωθέντα αὐτῇ^e) καὶ ὡς ἀγάριστον ἀναδουλωθέντα, προσῆλθεν αἰτούσα ἐλευθερωθῆναι καὶ αὐτὸν καὶ λαβεῖν αὐτὸν τὸ γιδεῖ- κόμισσον. λέγει οὖν ἡ διάταξις, ὅτι χρῆ μὲν αὐτὸν ἐλευθερωθῆναι· τὸ δὲ φιδεικόμισσον λαμβάνει πρὸς τὸ μέτρον, ὅσον ὑπερβαίνει τὸ ληγάτον τὸ γυναικί^f) καταλειφθέν τὴν τιμὴν ὧν ἠξιώθη οἰκετῶν ἐλευθε- ρῶσαι. ἔγνωμεν γάρ, ὅτι φιδεικόμισσον ἐλευθερω- σαι^g) οὐκ ἰσχύει πλέον τοῦ καταλειφθέντος κέρδους παρὰ τοῦ διαθεμένου.

ἠξίωσε δὲ αὐτὴν δούλους ἰδίους ἐλευθερῶσαι] Θεοδώρου^h). Ὁ ἔχων κέρδος τι ἀπὸ διαθήκης ἀναγκάζεται ἐλευθεροῦν οὓς ἐκελεύσθη δούλους παρὰ τοῦ τεστατέρου· εἰ μὴ ἴρα ὑπὲρ τὸ κερδαινομενον αὐτὸ εἶναι ἢ αὐτῶν διατίμησις, κατὰ τὴν β'. διάταξιν τοῦ με. τίτλου τοῦ πρώτου βιβλίου. [Sch. n. V. 440.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἐὰν ἐκείνη, ἧστινος τὸν υἱὸν τὸν ὄν- σον δούλον σημαίνει, ἐκ τῆς βουλῆσεως τοῦ τελευτήσαντος, ὃν λέγεις φιδεικόμισσαρίαν ἐλευθερίαν αὐτῷ καταλείπει, τίποτε κτησαμένη εἶσιν, εἰς ἀποκαταστασίαν τὴν φιδεικόμισσαρίαν ἐλευθερίαν οὐκ ἀξίωςⁱ) ὑπεύθυνος οὐσα ὀφείλει συνθάλβε- σθαι. τὸ γάρ φιδεικόμισσον τὸ καταλειμμένον αὐτῇ ἕως ἐκείνου τοῦ μέρους^k) δύναιται ἀπαιτεῖν, ὅπερ ὑπεξαίρουμένου τοῦ τιμήματος τῶν δούλων, οὓς ἦν παρακληθεῖσα ἐλευθερω- σαι, ἢ τῶν καταλειμμένων ὑποστασις ὑπομένει. [Sch. n. V. 440.]

Προτέρον^l) χρῆ ὑπεξαίρεθῆναι τὸ τίμημα τῶν οἰκετῶν τῶν λαβόντων φιδεικόμισσαρίαν ἐλευθερίαν, καὶ τότε, ἐὰν ὑρκῆσαι τὰ πράγματα εἰς πλέον κέρδος, δοθῆναι καὶ τὸ φιδεικόμισσον. [Sch. n. V. 440.]

ρῆ'. Ὁ κληρονόμος ὁ χρεωστούμενος ἐκ τοῦ δια- θεμένου καὶ κληρονομήσας τῇ συγχύσει ἤτοι τῇ ἐμ- μίξει τῆς κληρονομίας ἀπόλλυσι τὰς ἀγωγὰς. πλὴν ἐν τῷ γίνεσθαι λόγον τοῦ φαλκιδίου παρακατέχει τὸ χρέος, ὡς εἴρηται ἐν τῷ ρά. καὶ ρβ'. κεφαλαίῳ τού- του τοῦ τίτλου. ἀντιγέγραπται δὲ ἡ διάταξις πρὸς τινα θυγατέρα αὐτέξουσίαν γενομένην καὶ ἐπιτροπευ- θεῖσαν παρὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς, ὅτι πρὸς τὸ μέρος τῆς κληρονομίας αὐτῆς ἔπαθε σύγχυσιν· πλὴν καὶ παρὰ τῶν συγκληρονόμων αὐτῆς^m) ἀπαιτεῖ τὸ ὑπό- λοιπον τοῦ χρέους, καὶ ἐκ τοῦ μέρους αὐτῆς τὸν φαλκιδίον παρακατέχουσα, τότε δίδωσι τὰ ληγάτα.

ὁ κληρονόμος ὁ χρεωστούμενος παρὰ τοῦ δια- θεμένου] Τὸ κατὰ πόδας. Κἂν τὰ μάλιστα καταδέξω τὴν τοῦ πατρὸς κληρονομίαν, καὶ τῇ συγχύσει κατὰ τὸ μέρος, καθ' ὃ αὐτὴνⁿ) ἐκληρονομήσας, σβέννεται ἡ ἀγωγή προσωπα- λία, τὴν^o) σοι ἀρμόζειν^p) διὰ τοῦτο, ὅτι ἐκ τῆς διοικητικῆς τῆς ἐπιτροπῆς πολλὰ αὐτὸν χρεωστούμενος φιλονεικίει· ὅμως ὑπὲρ τῶν λοιπῶν μερῶν τοὺς συγκληρονόμους μεθοδεύειν οὐ κω- λυεῖ· καὶ τὸν ἀγρὸν τὸν παρὰ σοῦ καταλειφθέντα ἐπὶ τοσοῦ- τον, εἰς ὅσον ὑπεξαίρουμένου τοῦ δ'. ἢ τοῦ ὑπολοίπου ὑπό- στασις ἐνέχεται^q), παρασχεῖν ἀνάγκη ἔχεις. [Sch. o. V. 440.]

πρὸς τὸ μέρος τῆς κληρονομίας αὐτῆς] Σημειώ- σαι, ὅτι μερικὸς κληρονόμος εἰς μέρος μόνον ὑπομένει κομ- φουσίονα, καὶ οὐκ αἰ ψηφίζεται αὐτῷ εἰς χρέος, ὅσα ἔλαβε παρὰ τοῦ τεστατέρου. [Sch. p. V. 440.]

τότε δίδωσι τὰ ληγάτα] Δηλονότι πρὸ τοῦ δ'. ὑπεξαί- ρεῖται καὶ τὸ κερδαινομένον αὐτῇ. [Sch. q. V. 446.]

ρδ'. Ἐὰν τελευτῶν τις συμβόλαια ἀγρῶν κατα- λείψῃ τῷ δεσπότῃ τῶν ἀγρῶν, οὐ μειοῦται τὸ λη- γάτον φαλκιδίῳ. θεματίζει δὲ ἡ διάταξις, γυναῖκα

manumitteret¹). Mater autem unius ex servis eius ab ipsa manumissa, cum filium una secum manumis- sum et ut ingratum in servitutem retractum haberet, Principem adiit, desiderans, ipsum quoque manumitti, eumque fideicommissum accipere. Ait igitur consti- tutio, manumitti quidem ipsum oportere: fideicommis- sum autem capere eatenus, quatenus legatum mulieri relictum exsuperet pretium servorum, quos manumit- tere rogata est. Scimus enim, fideicommissum liber- tatis non valere supra commodum a testatore re- lictum.

1) ipsam autem rogaverat, ut servos suos manumitteret] Theodori. Qui lucrum aliquod ex testamento habet, manumittere cogitur servos, quos manumittere a testatore iussus est: nisi aestimatio eor- um superet id ipsum, quod lucratur, secundum const. 2. tit. 45. huius libri.

Τὸ κατὰ πόδας. Si ea, cuius filium tuum servum significas, ex iudicio defuncti, quem dicis fideicommis- sariam libertatem ei reliquisse, aliquid consecuta est, ad restituendam fideicommissariam libertatem non immerito obnoxia constituta debet urgeri. Nam fideicom- missum ei relictum usque ad eam partem potest petere, quam deducto pretio servorum, quos fuerat rogata ma- numittere, relictorum substantia patitur.

Ante omnia pretium servorum, qui fideicommissa- riam libertatem acceperunt, deducendum est, et tunc, si bona sufficiant ad maius lucrum, fideicommissum praestandum.

CVIII. Heres idemque creditor testatoris¹), si L. 14. hereditatem adierit, confusione sive immistione here- C. VI. 50. ditatis actiones amittit. Tamen in ponenda ratione Falcidiae debitum retinet, ut dictum est cap. 101. et 102. huius tituli. Rescripta autem est constitutio ad filiam quandam emancipatam, cuius tutor pater fuerat, eam nimirum pro parte quidem, ex qua suc- cessit²), confusionem esse passam: a coheredibus au- tem suis debiti residuum eam petere, et ex parte sua, retenta Falcidia, tunc legata praestare³).

1) heres idemque creditor testatoris] Τὸ κατὰ πόδας. Licet adieris patris hereditatem, et confu- sione pro parte, qua ei successeris, extinguitur actio personalis, quam tibi competere [dicis] ideo, quod ex administratione tutelae multa eum debuisse contendis: pro residuis tamen partibus coheredes convenire non prohiberis: et fundum a te relictum eatenus, quoad deducta quarta residui substantia patitur, praestare ne- cesse habes.

2) pro parte quidem, ex qua successit] Nota, ex parte heredem pro parte tantum confusionem pati, neque amplius in debitum ei imputari, quaecun- que a testatore accepit.

3) tunc legata praestare] Ante quartam sci- licet deducitur et quod ipsi debetur.

CIX. Si quis, cum moreretur¹), instrumenta L. 15. agrorum domino agrorum reliquerit, legatum Falcidia C. eod. non minuitur. Proponit autem constitutio, uxorem

e) Lege αὐτῇ. f) Adde τῇ ante γυναῖκι. g) Adde τοῦ ante ἐλευθερῶσαι. h) Fabr. hujc et duobus sequentibus scholiis literam non praefixit, sed subiecit ea scholio proxime antecedenti, quod verbis incipit: ἐπειδὴ αὐταὶ αἱ δωρεαί. i) Lege οὐκ ἀνάξιος. Sic etiam verti. k) Pro μέρος malim legere μέρος. Nam in Codice legitur: usque ad eum modum. l) Est scholium ad verba τοῦ κατὰ πόδας: ἕως ἐκείνου τοῦ μέρους. m) Lege αὐτῆς hic et paulo post. n) Malim αὐτὸν. o) ἦν lege pro τὴν. p) Post ἀρμόζειν supplendum est λέγεις vel simile quid. q) Lege ἀνέχεται.

τῶν προικιμαίων ἀγρῶν τὰ συμβόλαια τῷ ἀνδρὶ ληγατεύουσαν, εἰς κέρδος αὐτοῦ τῆς προικὸς περιελθούσης.

ἐὰν τελευτῶν τις] Θεοδώρου. Οὐ μισθὸς ὁ φαλκίδιος τὰ ληγατεύοντα συμβόλαια ἀγρῶν παρὰ τῆς αὐτοῦ γαμετῆς. μνήμη τοῦ κδ. διατάξεως τοῦ μβ. τι. τοῦ παρόντος ε'. βιβλίου. [Sch. r. V. 440.]

I. 16. C. VI. 50. ρί'. Ἐὰν ἡ οὐσία κατάχρεως ἐστίν, οὔτε ληγάτα, οὔτε ἀποκαταστάσεις ἀπαιτοῦνται· καὶ περιττὸν ἐστὶ τὸ ζητεῖν τὸ τρίτον τῶν ληγάτων, ὡς ἐκ τοῦ φαλκιδίου, ἢ τὸ τρίτον τῶν ἀποκαταστάσεων, ὡς ἐκ τοῦ νομίμου δόγματος.

ἐὰν ἡ οὐσία κατάχρεως ἐστίν] Θεοδώρου. Τῆς οὐσίας τοῦ τελευτῶντος οὐσης καταχρέου οὐκ ἀπαιτεῖται ληγάτα, οὐδὲ φιδεικόμισσα, ἵνα καὶ φαλκίδιος τραπαλίσθῃ. ἔγνω γὰρ ἐκ τῆς ἐκτῆς διατάξεως τοῦ παρόντος τίτλου, ὅτι μετὰ ὅλα τὰ χρεῖα ὁ φαλκίδιος ὑπεξαίρεται. μνήμη τοῦ ε'. διατάξεως τοῦ λζ. τίτλου τοῦ παρόντος ε'. βιβλίου. [Sch. s. V. 440. sq.]

I. 17. C. eod. ριά'. Ἐὰν ἐν τῶν συγκληρονόμων ληγάτων κατελείφθῃ παρὰ τῶν συγκληρονόμων αὐτοῦ, χώρα τῷ φαλκιδίῳ.

ἐὰν ἐν τῶν κληρονόμων] Τὸ κατὰ πόδας. Τὰ ἐκ τῶν συγκληρονόμων καταλειφθέντα ληγάτα, ἐφ' ὅσον τὸ μέτρον τῶ νόμου τῷ φαλκιδίῳ προωρισμένον ἀνέχεται, δύνασθαι ἀπαιτεῖν^{r)} φανερωτάτου νομίμου ἐστίν. [Sch. t. V. 441.]

Σημείωσαι, ὅτι καὶ ἐπὶ συγκληρονόμων χώρα τῷ φαλκιδίῳ. [Sch. t. V. 441.]

I. 18. C. eod. ριβ'. Εἴς τις τετρακοσίων τυχὸν νομισμάτων ἔχων ὑπόστασιν ἐκέλευσε τὸν κληρονόμον μὴ ἄλλως ὑπεισελθεῖν τὴν κληρονομίαν, εἰ μὴ πρῶτον τριακόσια ὀγδοήκοντα νομισματὰ τινὶ καταβάλλῃ ἢ ἄλλην πολλὴν ποσότητα, ἣτις ἀπομειοῦν τὸν τοῦ φαλκιδίου λόγον δύναται, θεισιζόμεν, τὸν κληρονόμον, ἐὰν καταδέξῃται, τῆ τοῦ νόμου τοῦ φαλκιδίου εὐεργεσία βοηθησόμενον ἀνακληροῦσθαι μὲν, ὑπερ εἰς φαλκιδίον ἐλλείπει, καὶ πρῶτον αὐτοῦ δοθέντος ἢ παρακατασχεθέντος, εἴτε μία δόσις, ἣτις γενέσθαι διετυπώθη, εἴτε εἰς πολλὰ πρόσωπα διαιρεῖται, τοῦ προειρημένου νόμου ἀμείωτον ἔχειν τὴν εὐεργεσίαν. ἐὰν γὰρ ὅτε θανάτου αἰτία δωρεὰ προβαίνει, καὶ αὐτῇ^{s)} τὸ μέτρον τοῦ φαλκιδίου ὑπερβαίνει, ὁ κληρονόμος μετὰ τὴν ὑπεισέλευσιν ἀναλαμβάνῃ ταύτην τὴν ποσότητα, ἣτις ὑπὲρ τὸ μέτρον τοῦ φαλκιδίου σωματικῶς μὲν δίδεται^{u)}, κατὰ δὲ τὸν νόμον ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ διαθεμένου ἀπέμεινε, διὰ τί μὴ ἐν τῷ παρόντι θέματι καὶ τῶν ζώντων καὶ τῶν τελευτησάντων προνοούμεθα, κἀκείνων τοὺς τελευταίους λόγους φυλάττοντες, καὶ τὸ κληρονομαίον κέρδος μὴ ἀπομειοῦντες;

ἐὰν τις τετρακοσίων τυχὸν νομισμάτων ἔχων ὑπόστασιν] Θεοδώρου. Κὰν ὁ τεστάτωρ δόξῃ λέγειν, ὡςτε μὴ παρακατασχεσθαι^{v)} φαλκιδίον, οὐδὲν ἦτον παρακρατεῖται. τοῦτο νόμι κατὰ τὴν ια. διατάξιν τοῦ παρόντος τίτλου. πλὴν οὐ γινώσκει, ὅτι τοῦτο καινοτομῆ ἢ α'. νεορά. ἐὰν γὰρ εἴπῃ ὁ τεστάτωρ μὴ παρακρατηθῆναι φαλκιδίον, οὐ παρακρατεῖται. [Sch. u. V. 441.]

ἀνακληροῦσθαι μὲν, ὑπερ εἰς φαλκιδίον ἐλλείπει] Ἐὰν μὲν ἐφθασε δοῦναι ὁ κληρονόμος, γρη' ἀποδοθῆναι αὐτῷ τὸ ἐλλείπον τοῦ δ'. ἐὰν δὲ μὴ ἐφθασε δοῦναι, ἀλλὰ τυχὸν ἐπιστεῦθη καὶ ἡδιτέυσεν, ἔδει αὐτὸν παρακατασχεῖν τὸ δ'. [Sch. x. V. 441.]

κατὰ δὲ τὸν νόμον ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ διαθεμένου ἀπέμεινε] Ἐὰν καὶ σωματικῶς δίδεται ἢ μόρτις καῖσα

r) Malim ἀπαιτεῖσθαι. s) Est versio huius constitutionis κατὰ πόδας. t) Malim αὐτῇ. u) Lege δίδεται. Nam Codex habet data est. v) Malim παρακατασχεθῆναι.

praediorum dotialium instrumenta legasse, cum dos lucro eius cedret.

1) si quis, cum moreretur] Theodori. Falcidia non minuit instrumenta praedii ab uxore eius legata. Memineris const. 24. tit. 42. huius libri 6.

CX. Si hereditas aere alieno obruta est¹⁾, nec legata, nec fideicommissa petuntur: et supervacaneum est, exigere trientem legatorum velut ex lege Falcidia, vel trientem fideicommissorum, velut ex Senatus-consulto.

1) si hereditas aere alieno obruta est] Theodori. Si patrimonium defuncti aere alieno obrutum est, nec legata petuntur, nec fideicommissa, ut et Falcidia exercentur. Didicisti enim ex const. 6. huius tituli, Falcidiam post omne aes alienum deduci. Memineris const. 5. tit. 37. huius libri 6.

CXI. Si uni coheredum¹⁾ legatum a coheredibus suis relictum sit, Falcidiae locus est.

1) si uni coheredum] Τὸ κατὰ πόδας. A coheredibus relicta legata, quatenus modus legi Falcidiae praestitutum patitur, posse peti certissimi iuris est.

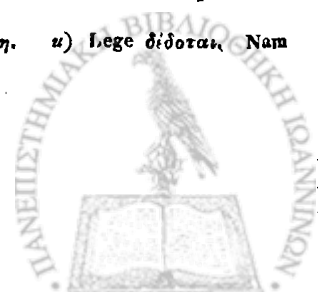
Nota, etiam in coheredibus locum esse Falcidiae.

CXII. Si quis quadringentorum forte solidorum habens substantiam¹⁾ iusserit, heredem non aliter adire hereditatem, nisi prius trecentos octoginta solidos cuidam persolvat, vel aliam magnam quantitatem, quae deminere Falcidiae rationem potest, sancimus, heredem, si admiserit hereditatem, legis Falcidiae beneficio sustentatum replere quidem, quod ad Falcidiam deest²⁾, et prius eo dato vel retento, sive a datio est, quae celebrari disposita est, sive in multas dividitur personas, praefatae legis immutilatum habere beneficium. Si enim, cum mortis causa donatio procedat, et haec modum Falcidiae excedat, heres post additionem repetit eam quantitatem, quae ultra modum Falcidiae corporaliter quidem data est, lege³⁾ autem in patrimonio testatoris permansit²⁾, quare non in praesenti casu et viventibus et mortuis providemus, et eorum ultima elogia conservantes, et commodum hereditarium non minuentes?

1) si quis quadringentorum forte solidorum habens substantiam] Theodori. Quamvis testator dicere videatur, Falcidiam non retineri, nihilominus retinetur. Hoc intellige secundum const. 11. huius tituli. Scito tamen, hoc innovari Novella I. Nam si testator vetuerit Falcidiam retineri, non retinetur.

2) replere quidem, quod ad Falcidiam deest] Si quidem heres persolvere occupaverit, quod ad quartam deest, ei reddendum est: si vero persolvere non occupaverit, sed forte fides ei habita sit, et adierit, quartam eum retinere oportebat.

3) lege autem in patrimonio testatoris permansit] Licet mortis causa donatio corporaliter

δορεὰ ὑπὲρ τὸν φαλκίδιον, ἀλλ' οὖν κατὰ νόμον ἔμεινεν ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ τελευτήσαντος. [Sch. γ. V. 441.]

ριγ'. Ὁ κληρονόμος ἐν εἰδήσει καταβαλὼν ὑπὲρ τὸν φαλκίδιον οὐκ ἀναλαμβάνει, κἂν ἀσφάλειαν ποιήσῃ ἐν εἰδήσει ὑπὲρ τὸν φαλκίδιον, ἀναγκάζεται ἐκ τῆς ἀσφαλείας ταύτης ἀποπληρωῶσαι.

οὐκ ἀναλαμβάνει] Τοῦτο εἶπεν καὶ ἐν τῇ α'. καὶ ἐν τῇ θ'. διατάζει, ὅτι ἐν εἰδήσει πλείονα καταβαλὼν οὐ ῥηπειτεῖται. [Sch. z. V. 441.]

ἀναγκάζεται ἐκ τῆς ἀσφαλείας ταύτης ἀποπληρωῶσαι] Νόει οὖν ἐντεῦθεν, ὅτι, ὅσα καταβάλλῃ τις οὐ ῥηπειτεῖται, περὶ τούτων κἂν ἀσφάλειαν γένηται, οὐ δύναται ἀναρῆσθαι. [Sch. a. V. 441.]

TITΛΟΣ Β'.

Ἐάν τι πλέον ἢπερ κατὰ τὸν νόμον τοῦ φαλκιδίου καταλειφθῆ ληγάτον.

α'. Ὅτε ἀμφιβάλλεται, εἰ ἔχει χώραν ὁ φαλκίδιος, δίδωσιν ὁ ληγατάριος ἑγγύς τῷ κληρονόμῳ περὶ τοῦ περιττοῦ, καὶ ὅτι δόλον οὐ ποιεῖ.

ὅτε ἀμφιβάλλεται, εἰ ἔχει χώραν ὁ φαλκίδιος] Κυρίλλου. Ἐὶ ἀμφιβάλλεται τὸ περὶ τοῦ φαλκιδίου, ἀσφάλεια δίδωσθαι, εἴτε πριγκιπαλία ἢ διαθήκη, εἴτε πονυλλαρία, εἴτε διπλή· εἰς γὰρ ἐστὶν ἐπὶ ἐκατέρω φαλκιδίος. διὸ εἰ μὴ ἀπατήσῃ ἀσφάλειαν ὁ ἐπίτροπος, ἐνέχεται τῷ ὑποκαταστάτῳ καὶ τῷ ἀνήθῳ, εἰ ζῶντος αὐτοῦ χώραν λάβῃ ὁ φαλκίδιος. εἰ γὰρ ἀπηθήσῃ ἀσφάλειαν, ἠδύνατο κινεῖν τὴν ἐκ στιπουλάτου κατὰ τῶν ληγαταρίων. [Sch. a. V. 448.]

Ἀδιάφορον δέ, εἴτε ἐν τῇ ἀθένητῃ, εἴτε ἐν τῇ ὀρφανικῇ ἐληγατεύθη· εἰς γὰρ ἐξ ἀμφοτέρων παρακρατεῖται φαλκίδιος.

Ἐάν μὴ λάβωσι τὴν ἀσφάλειαν οἱ ἐπίτροποι, ἐνέχοντι τῇ κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀγωγῇ τοῖς ὑποκαταστάταις. ἔσθ' ὅτε καὶ τῷ ἀνήθῳ ἢ τοιαύτη ἐπιρώτησις βεβαιούται, ἐὰν ζῶντος αὐτοῦ ἀρμόση ὁ φαλκίδιος.

ἐὰν μὴ λάβωσι τὴν ἀσφάλειαν οἱ ἐπίτροποι] Ἡ τοιαύτη ἀσφάλεια ἀναγκαστικὴ ἐστίν, ὅθεν καὶ δι' ἑγγυητῶν δίδεται. καὶ ὁ ἀπαιτούμενος αὐτῶν ὄμνυς μὴ δύνασθαι παρασχεῖν ἐνθα ἀπαιτεῖται, ἀλλ' ἐν ἑτέρῃ πόλει τῆς αὐτοῦ ἐπαρχίας, πέμπεται ἐκεῖ, ὡς βιβ. β. τι. η. διγ. η. [Sch. b. V. 448.]

ἐὰν ζῶντος αὐτοῦ ἀρμόση ὁ φαλκίδιος] Τυχὸν τῆς αἰρέσεως τῶν αἰρετικῶν ἐξελεθούσης ἢ τῆς ἡμέρας τῶν ἐν δέμ ἐνστάσεων. [Sch. c. V. 448.]

Ἐγὼν τετρακοσίον νομισμάτων οὐσίαν ἔγραψα τὸν ἀνήθῳ μου κληρονόμον, μηδὲν ἐξ αὐτοῦ ληγατεύσας, ἀλλὰ Πέτρον καὶ Παῦλον ὑποκαταστάσας αὐτῷ, ἐληγάτευσά περὶ Πέτρον τριακόσια νομίσματα. οὐδὲν πλέον ἢ ἦτρον τοῦ οἰκείου δίδωσι μέρους· καὶ συμβαίνει μὴ μόνῳ αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ τῷ συγκληρονόμῳ αὐτοῦ ἐξ εὐλόγου αἰτίας βεβαιούσθαι τὴν ἐπιρώτησιν· καὶ τὸ ἕμετρον τῶν ληγάτων καὶ τὰ κληρονομία χρεῖα τὸν φαλκίδιον εἰσάγουσιν.

ἐληγάτευσά περὶ Πέτρον τριακόσια νομίσματα] Ἐὶ παρ' ἑνὸς τῶν ὑποκαταστάτων τοῦ ἀνήθου ἄμετρα ληγατεύθη, πλείονα ἢ ἔχει οὐκ ἀπαιτεῖται, εἰ μὴ παρακρατῆται τὸ δ'. διὸ τῷ β'. ἀρμόζει ἢ ἐπερώτησις. [Sch. d. V. 448.]

οὐδὲν πλέον ἢ ἦτρον τοῦ οἰκείου δίδωσι μέρους] Ἀκόλουθόν ἐστι λέγειν, ὅτι ἐκ τοῦ οἰκείου μέρους φαλκίδιον παρακρατεῖ, εἰ καὶ τὸ ἦτρον τὸ ἐναντίον ἐμφαίνει,

ultra Falcidiam detur, lege tamen in patrimonio testatoris permansit.

CXIII. Heres, qui sciens ultra Falcidiam solvit, non repetit¹⁾, et si cautionem fecerit sciens ultra Falcidiam, ex hac cautione legata integra solvere compellitur²⁾.

1) non repetit] Hoc et in const. l. et 9. dixit, eum, qui sciens plura solvit, non repetere.

2) ex hac cautione legata integra solvere compellitur] Nota igitur exinde, quaecumque soluta quis non repetit, de his cautionem quoque factam non posse infirmari.

TITULUS II.

Si quid plus, quam per legem Falcidiam licuerit, legatum sit.

1. Cum dubitatur, an Falcidia locum habeat¹⁾, legatarius heredi satisdat de superfluo, et se dolum non admissurum.

1) cum dubitatur, an Falcidia locum habeat] Cyrilli. Si dubitatur de Falcidia, cautio praestetur, sive principale testamentum sit, sive pupillare, sive duplex: una enim in utroque Falcidia est. Quare nisi tutor cautionem exegerit, substituto et pupillo tenetur, si vivo eo Falcidia locum habeat. Si enim cautionem exegisset, ex stipulatu adversus legatarios agere poterat.

Nihil autem interest, utrum in principali testamento, an in pupillari legata relicta sint: una enim ex utroque Falcidia retinetur.

Si tutores cautionem non acceperint²⁾, tutelae actione substitutis tenentur. Interdum et ipsi pupillo eiusmodi stipulatio committitur, si vivo eo Falcidia competat³⁾.

2) si tutores cautionem non acceperint] Eiusmodi cautio necessaria est, unde et per fideiussores praestatur. Et is, a quo exigitur, si iurat, se ibi, ubi exigitur, eam praestare non posse, in alia autem civitate provinciae suae, illic mittitur, ut lib. 2. tit. 8. dig. 8.

3) si vivo eo Falcidia competat] Puta si conditio legatorum conditionalium extiterit, aut dies relictorum in diem.

Cum quadringentorum aureorum patrimonium haberem, impuberem filium meum heredem institui, nullo legato ab eo relicto, sed Petro et Paulo ei substituto, a Petro trecentos aureos legavi⁴⁾. Nihil amplius aut minus parte sua praestat⁵⁾: et evenit, ut non ei soli, sed etiam coheredi⁶⁾ eius ex iusta causa stipulatio committatur⁷⁾: et legata modum excedentia⁸⁾ et aes alienum hereditarium Falcidiam inducunt.

4) a Petro trecentos aureos legavi] Si ab uno ex substitutis pupilli supra modum legata relicta fuerint, plura, quam consecutus est, ab eo non exiguntur, nisi quartam retinuerit: quare secundo stipulatio competit.

5) nihil amplius aut minus sua parte praestat] Consequens est, dicere, eum Falcidiam ex parte sua retinere, etiamsi textus contrarium significet, di-

ω) Lege καταβαλὼν pro καταβάλλῃ. x) Lege ἀπήθησεν, vel pro ἀσφάλειαν potius ἀσφάλεια.

λέγον non amplius eum parte sua erogare compelli, certe nec minus. ἢ δυνατὸν λέγειν τὸ nec minus κατὰ νόμον, τοιούτοι μετὰ τὸν φαλκιδιον. [Sch. e. V. 448.]

ἀλλὰ καὶ τῷ συγκληρονόμῳ] Κοβίδου. Ἀλλὰ χρὴ καὶ Παῦλον ἐπιγνώσκων τὰ ληγάτα. ὥστε οὐ μόνον ὁ Πέτρος, ἀλλὰ καὶ ὁ Παῦλος τὴν τοιαύτην λήγονται, καὶ κομιτευθῆσεται ἐκατέρῳ. οὐκ ἔστι οἶδα, ποῖω λόγῳ φησὶν ὁ Κοβίδας, Παῦλον διδόναι μέρος τῶν παρὰ Πέτρον ληγατευθέντων· εἰ μὴ τις εἴπῃ, τοιαύτην εἶναι τὴν γνώμην τοῦ τεστάτωρος, καὶ δηλοῦν τοῦτο τὸ φητόν. οὐκ ἔστι τιτ. β. διγ. ια'. θεμ. ζ'. [Sch. f. V. 448.]

Ἐπιγνώσκων ἐνταῦθα, ὅτι ὁ τοῦ ἀνήβου ἐπίτροπος ἐπιγνώσκει, καὶ διὰ τοῦτο τῷ β. κομιτευεται. καὶ οὐκ ἐναντιοῦται τὸ β. θεμ. τοῦ λβ. διγέστων τοῦ β. τίτλου. ἀνάγνωθι καὶ διγ. πζ'. τοῦ αὐτοῦ τίτλου θεμ. ζ'. [Sch. f. V. 448.]

βεβαιωῦσθαι τὴν ἐπερώτησιν] Τὸ ἐναντιὸν ἐπὶ δύο κληρονόμων εἴρηται τιτ. β. διγ. λβ'. θεμ. β. [Sch. g. V. 448.]

καὶ τὸ ἀμετρον τῶν ληγάτων] Κυρίλλου. Τὸν φαλκιδιον τὰ ληγάτα εἰσάγουσι, καὶ τὰ χρεῖα. εἰ δὲ αἰρετικὸν χρεὸς εἴη, ἢ ἐπιμαχον, δικαστῆς²⁾ τοῦτο σκοπεῖ, μὴ προορίων τοῖς μὴ παροῦσι ληγατείοις. διὸ δεῖ τὸν κληρονόμον πάντα συναλεῖν καὶ τοὺς δανειστάς, προσφίρων δὲ τὸ πᾶν ὁ κληρονόμος εἴη ὁ ἀσφάλειαν λαβεῖν ἀκούεται· ὥσπερ καὶ ὅτε ποῦρος ἀπειτουμένου αἰρετικὸν ληγάτον ἐπιζέται· ἢ καὶ τῷ αὐτῷ καταλειφθῆ καὶ τὸ ποῦρον καὶ τὸ αἰρετικόν. καὶ μὴ δοθείσης ἀσφαλείας ὑπεπιτεύεται τὸ περιττόν. ἀλλ' ἵνα μὴ ἀπορήσῃ ἐν μέσῳ ὁ ληγατερός, δίδεται. [Sch. h. V. 449.]

L. 1. Ὅτε δὲ τὸ χρεὸς ἀδελφόν ἐστι, τυχὸν αἰρετικόν, §. 4—6. ἢ ἐπιμαχον προκαταρχθέν, δίδεται δικαστῆς τοῖς D. XXXV. ληγατείοις, καὶ τῷ κληρονόμῳ ἐπὶ τῷ συμψηφίσει §. 3. τὴν οὐσίαν. τοῖς ἀποῦσι δὲ τῶν ληγατερίων οὐ γίνεται πρόκριμα. εἰώθησι δὲ παραγγέλλειν οἱ κληρονόμοι πᾶσι παρεῖναι· ἔσθ' ὅτε καὶ τοῖς δανεισταῖς, ἵνα τὸ ἴδιον ἀποδείξωσι χρεὸς. εἰ δὲ βούλεται ὁ κληρονόμος ὀλόκληρα δοῦναι τὰ ληγάτα καὶ λαβεῖν τὴν περὶ τοῦ περιττοῦ ἀσφάλειαν, ἀκούεται.

εἰώθησι δὲ παραγγέλλειν οἱ κληρονόμοι πᾶσι] Ἡ α'. τῶν νεαρῶν ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ληγατερίων θελεῖ γίνεσθαι τὸ ἵβεντον. [Sch. i. V. 449.]

§. 7. Ὅτε τῶν ληγάτων τὰ μὲν εἰσι χωρὶς αἰρέσεως, τὰ δὲ ὑπὸ αἵρεσιν, ὀλόκληρα δίδονται τὰ χωρὶς αἰρέσεως, παρεχομένης τῆς περὶ τοῦ περιττοῦ ἀσφαλείας.

§. 9. Ἀναγκαῖον δὲ ἐστὶν αὐτὴν δίδεσθαι· κἄν γὰρ δύναται τὸ περιττόν ἀναλαμβάνεσθαι, ὅμως συμβαίνει ἀπορήσαι τὸν λαβόντα.

§ 10. Ἐχει δὲ ἡ ἐπερώτησις χώραν καὶ ἐπὶ τῶν θανάτου αἰτία δωρεῶν.

καὶ ἐπὶ τῶν θανάτου αἰτία δωρεῶν] Περὶ τῶν μόρις καὶ δωρεῶν ἀνάγνωθι τίτλου β. διγ. ιε'. θεμ. α'. καὶ βιβ. λα'. διγ. οζ'. θεμ. β. [Sch. k. V. 449.]

§. 11. Ἡ τοιαύτη ἀσφάλεια ἐστὶν ὅτε καὶ τὸ πᾶν ἀνατρέπει, τυχὸν μεγάλου χρεὸς καὶ μετὰ ταῦτα φανέντος, ἢ αἰρετικῶν ἐλευθεριῶν ἀρμοσασῶν· μετὰ γὰρ ὑπεξείρεσιν τῶν τιμῶν αὐτῶν τὰ ληγάτα δίδονται.

ἡ τοιαύτη ἀσφάλεια ἐστὶν ὅτε καὶ τὸ πᾶν ἀνατρέπει] Ἐσθ' ὅτι ὅλον ἀναδίδεται τὸ ληγάτον, εἰ χρεὸς ἢ ἐλευθερία ἀναφῆ, ἐφ' ὧν οὐ χώρα τῷ φαλκιδίῳ. πρὸς τὴν οὐσίαν τὴν μετὰ τὰ χρεῖα καὶ τὰς ἐλευθερίας δίδεται τὰ ληγάτα. ὁ ληγατερός καὶ ἀπαιτεῖται ἀσφάλειαν καὶ ἀπαιτεῖ τὸν φιδεικομισάριον. [Sch. l. V. 449.]

§. 12. Εἰσι^{α)} διαθήκαι, ἐξ ὧν οὐ παρακρατεῖται φαλκιδιος· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τούτων μετὰ ὑπεξείρεσιν τῶν χρεῶν καὶ τῶν ἐλευθεριῶν τὰ ληγάτα παρέχεται.

y) Inde a. verbis οὐκ οἶδα alius scholiasta loquitur. verbis in Syn. p. 375. ubi est them. 3. cap. 1. h. t.

cens, non amplius eum parte sua erogare compelli, certe nec minus. Aut dici potest, nec minus, secundum legem, id est, post Falcidiam.

6) sed etiam coheredi] Cobidae. Verum Paulus quoque legata agnoscere debet. Itaque non solum Petro, sed etiam Paulo eiusque stipulatio fiet, et utriusque committetur. Nescio, qua ratione Cobidas dicat, Paulum partem eorum, quae a Petro legata sunt, praestare: nisi quis dicat, talem esse voluntatem testatoris, idque textum ostendere. Lege tit. 2. dig. 11. them. 6.

Finge hoc loco, tutorem impuberis esse stipulatum, ideoque eam secundo committi. Neque adversatur them. 2. dig. 32. tit. 2. Lege et dig. 87. eiusdem tituli, them. 6.

7) stipulatio committatur] Contrarium in duobus heredibus dicitur tit. 2. dig. 32. them. 2.

8) et legata modum excedentia] Cyrilli. Falcidiam legata et aes alienum inducunt. Si vero debitum conditionale sit, aut in litem deductum, arbiter hoc spectat, non praeiudicans absentibus legatariis. Ideo heres omnes convocare debet, et creditores. Heres autem, qui solidum offert, ut cautionem accipiat, auditur: sicut et cum petitur legatum purum, conditionale in pendenti est: vel etiam si eidem purum et conditionale legatum relictum sit. Et cautione non praestita superfluum repetitur. Sed ne interim legatarius labatur facultatibus, cautio praestatur.

Cum autem aes alienum incertum est, puta conditionale, vel litigiosum, de quo lis contestata est, legatariis arbiter datur, et heredi ad computanda bona. Legatariis autem absentibus praedictum non fit. Heredes autem omnibus denuntiare solent⁹⁾, ut adsint: interdum etiam creditoribus, ut quod ipsis debetur, probent. Si vero heres integra legata praestare velit, et de superfluo cautionem accipere, auditur.

9) heredes autem omnibus denuntiare solent] Novella 1. praesentibus legatariis inventarium fieri vult.

Cum ex legatis quaedam pura sunt, quaedam sub conditione, pura integra praestantur, praestita cautione de superfluo.

Necessarium autem est, eam praestari: etsi enim superfluum repeti possit, tamen contingit, ut is, qui accepit, inops fiat.

Locum autem stipulatio et in mortis causa donationibus¹⁰⁾ habet.

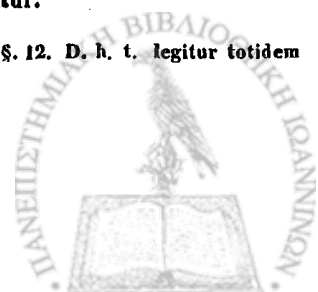
10) et in mortis causa donationibus] De mortis causa donationibus lege tit. 2. dig. 15. them. 1. et lib. 31. dig. 77. them. 2.

Huiusmodi cautio interdum etiam totum revocat¹¹⁾, puta magno aere alieno postea quoque emergente, aut libertatibus sub conditione relictis competentibus: deductis enim pretiis earum legata praestantur.

11) huiusmodi cautio interdum etiam totum revocat] Interdum totum legatum redditur, si aes alienum vel libertas emergerit, in quibus Falcidiae locus non est. Pro modo bonorum, quae deducto aere alieno et libertatibus supersunt, legata praestantur. Legatarius et cautionem praestat, et a fideicommissario exigit.

Sunt testamenta, ex quibus non retinetur Falcidia¹²⁾: sed in his quoque deducto aere alieno et libertatibus legata praestantur.

z) Lege ὁ δικαστῆς. α) L. 1. §. 12. D. h. t. legitur totidem

εἰσὶ διαθήκαι, ἐξ ὧν οὐ παρακρατεῖται φαλκιδίος] *Αἱ τῶν στρατιωτῶν, ὡς τι. β. διγ. ιζ. μ. ββ. και βιβ. κθ. τι. α. διγ. ιζ. ἐν τῷ τέλει, ὃ και συμφωνεῖ τῷ παρόντι. ἀναγνωθεὶ και τοῦ ἐξῆς βιβλίου τι. α. διγ. α. θεματι ζ. και τῷ τέλει α. β) θεμ. του γ. διγ. και τῷ τέλει του αὐτοῦ τίτλου.* [Sch. m. V. 449.]

Και ὁ ληγατάριος διδούς ἀποκατάστασιν ἀσφάλειαν λαμβάνει.

ἀσφάλειαν λαμβάνει] Οὐχ ὅτι ὁ ληγατάριος παρακρατεῖ φαλκιδίον, ὡς τι. β. διγ. ιβ. θεμ. δ. ἀλλ' ὅτι πολλοὶς τὸ καταλειφθὲν αὐτῷ ληγατόν περιμένει ὁ φαλκιδίος, και εὐρίσκειται δεδωκὼς πλέον ὧν ἔλαβε κατὰ τὸ ε. διγέστον. [Sch. n. V. 449.]

Ἐπὶ τῆς τοιαύτης ἐπειρωτήσεως ἔστιν ὅτι οὐ μόνον τοῦ φαλκιδίου, ἀλλὰ και ἑτέρου νόμου γίνεται λόγος· ἐὰν γάρ τις τὸν πάτρωνα γράψας κληρονόμον ληγατεύσῃ παρ' αὐτοῦ χωρὶς αἰρέσεως πέντε οὐγκίας και ὑπὸ αἵρεσιν ἄλλα, ὡςτε παραγράψασθαι^{α)} τοῦ κειρωσστημένου αὐτῷ μέρους, οὐκ ἔστι χώρα τῷ φαλκιδίῳ, ἀλλὰ τῷ νόμῳ τῷ καλοῦντι τοὺς πάτρωνας.

ἀλλὰ τῷ νόμῳ τῷ καλοῦντι τοὺς πάτρωνας] Κυρίλλου. Ὁ πάτρων παρακρατεῖ τὸ ἐκ νόμων, μὴ δεόμενος φαλκιδίου. τὰ περὶ τοῦ νομίμου μέρους τοῦ πάτρωνος ἀκριβῶς ἐπιτίθειαι ἡ δ. διατάξεις τοῦ δ. τίτλου του ζ. βιβλίου του κώδικος, ἐν ᾧ φησιν, ὅτι ἀπὸ φαλκιδίου ὁ πάτρων λαμβάνει τὸ τετραούγκιον. [Sch. o. V. 449.]

Ἐὰν τὸ πρᾶγμα τῷ^{δ)} ληγαταρίῳ ἀπόληται, βοηθεῖται διὰ δόλου παραγομφῆς.

ἐὰν τὸ πρᾶγμα — ἀπόληται] Κυρίλλου. Εἰ τὸ ληγατευθὲν φθαρῆ, οὐδὲν ἀναδίδωσιν ὁ ληγατάριος βοηθοῦμενος παραγομφῆ, κἂν ὅσοι ἄξιον τὸ πρᾶγμα, ἐπρωτηθῆ· εἰ μὴ δόλω αὐτοῦ ἀπώλετο. και περὶ τοῦ δόλου δίδωσιν ἐγγύας, ὡς ἐν τῇ ἀρχῇ του α. διγέστον. [Sch. p. V. 449.]

β. Εἰ και μὴ αὐτό, ἀλλὰ τὴν διατίμησιν ἐπρωτηθῆ.

γ. Εἰ μὴ ἄρα δόλω αὐτοῦ ἀπώλετο.

Ἡ περὶ τοῦ φαλκιδίου ἀσφάλεια δι' ἐγγυητῶν δίδεται.

ἡ περὶ τοῦ φαλκιδίου ἀσφάλεια] Κυρίλλου. Αὕτη ἡ ἀσφάλεια μετὰ ἐγγυητῶν δίδεται. [Sch. q. V. 450.]

Τὰ εἰς πολλὰς ἡμέρας ληγατευόμενα διατιμῶνται, και οὐ χώρα τῇ ἀσφάλεια, ἀλλ' εὐθέως παρακρατεῖται ὁ φαλκιδίος. ἰσχύει γὰρ αἵρεσις ἐμποδίζει τῇ δόσει, ἐκδεχόμεθα τὴν ἐκβασιν αὐτῆς. εἰ δὲ ἡμέρα ἐμποδίζει, τοῦ μέσου χρόνου γίνεται λόγος, και οὕτως διατιμᾶται τὸ ληγῆτον και δίδεται, και βεβαιούται ἡ ἐπειρωτήσις.

εἰ δὲ ἡμέρα ἐμποδίζει] Κυρίλλου. Εἰ ἡμερησίον τι καταλειφθῆ, διατιμᾶται, οὐχ ὡς ἐπὶ τοῦ αἰρετικῆ ἀσφάλεια δίδεται. τὸ αὐτὸ και ἐπὶ τῶν ἐν diei, τῆς ἐν μέσῳ ὠφελείας ὑπεξαουμένης. [Sch. r. V. 450.]

Οἱ τιμηθέντες μετρίαις διατροφαῖς και ἐνδύμασιν οὐ δίδωσιν τὴν ἀσφάλειαν, οὔτε ὁ δημόσιος· ἐνάγεται δὲ ὡς ἀσφαλισόμενος. οἱ δὲ λοιποὶ πάντες, οἷα σδῆποτε ἄστιας εἰσὶ, δίδωσιν αὐτῆν, κἂν ἐτυχον τὰ ληγῆτα λαβόντες.

οὔτε ὁ δημόσιος] Και ἐπὶ τῆς ληγατορομ τοῦ αὐτοῦ εἴρηται, ὅτι ὁ φίσκος οὐδέποτε ἐγγύας ἀπαιτεῖται, βιβ. λς. τι. γ. διγέστον α. θεματι ιη. δια παντός γὰρ εὐπορος ἔστιν

12) sunt testamenta, ex quibus non retinetur Falcidia] Testamenta militum, ut tit. 2. dig. 17. 40. 92. et lib. 29. tit. 1. dig. 17. in fine, quod et huic congruit. Lege et libri sequentis tit. 1. dig. 1. them. 6. et in fine them. 1. dig. 3. et in fine eiusdem tituli.

Etiam legatarius, qui fideicommissum praestat, L. 1. §. 13. D. XXXV. 3.

13) cautionem accipit] Non quod legatarius Falcidiam retineat, ut tit. 2. dig. 32. them. 4. sed quia plerumque Falcidia legatum ipsi relictum recidit, et dedisse plus, quam acceperit, reperitur, secundum dig. 5.

In huiusmodi stipulatione interdum non solum §. 14. Falcidiae, sed etiam alius legis ratio habetur: si quis enim patronum heredem scripserit, et ab eo pure quincuncem legaverit, et sub conditione alia, ut partem ei debitam laeserit, non est locus Falcidiae, sed legi, quae patronos vocat¹⁴⁾.

14) sed legi, quae patronos vocat] Cyrilli. Patronus partem legibus debitam retinet, non indigens Falcidia. Ea, quae ad legitimam patroni partem attinent, diligenter exponit const. 4. tit. 4. lib. 6. Codicis, ubi dicit, patronum pro Falcidia trientem accipere.

Si res apud legatarium interierit¹⁵⁾, exceptione §. 15. doli adiuvatur.

15) si res — interierit] Cyrilli. Si res legata perierit, nihil reddit legatarius, tutus exceptione, etiamsi, quanti res digna sit, promiserit: nisi dolo eius perierit. Et de dolo satisfacit, ut in principio digesti I.

II. Etiamsi non ipsam rem, sed aestimationem promiserit. L. 2. D. eod.

III. Nisi dolo ipsius perierit.

Cautio de Falcidia¹⁾ per fideiussores praestatur. L. 3. pr. D. eod. §. 1.

1) cautio de Falcidia] Cyrilli. Haec cautio cum fideiussoribus praestatur.

Quae in multos dies legantur, aestimantur, et §. 2. 3. cautioni locus non est, sed statim Falcidia retinetur. Quoties enim conditio praestationem impedit, eius eventum expectamus. Sin autem dies impedit²⁾, medii temporis habetur ratio, et ita legatum aestimatur et solvitur, et stipulatio committitur.

2) sin autem dies impedit] Cyrilli. Si diurnum quiddam relictum sit, aestimatur: non, ut in conditionali, cautio praestatur. Idem est et in iis, quae in diem relicta sunt, medii temporis commodo deducto.

Qui honorati sunt modicis alimentis et vestiario, §. 4. 5. cautionem non praestant, nec fiscus³⁾: perinde autem convenitur, ac si cavisset. Ceteri autem omnes⁴⁾, cuiuscunque dignitatis sint, eam praestant, licet iam legata acceperint⁵⁾.

3) neque fiscus] Etiam in stipulatione legatorum idem dicitur, satisfactionem a fisco nunquam exigi, lib. 36. tit. 3. dig. 1. them. 18. Fiscus enim semper idu-

b) Lege του α. c) Lege περιγράφασθαι. d) Ut Basilica Digestis respondeant, legendum est παρὰ τῷ ληγαταρίῳ. Sic etiam verti.

ὁ φίλος, ὡς βιβλῶ κγ'. τιτ. ε'. διγ. β'. καὶ περὶ πόλεων ἀναγνωθῆ βιβ. λς'. τιτ. γ'. διγ. ε'. [Sch. s. v. 450.]

οἱ δὲ λοιποὶ πάντες] Κυρίλλου. Ἐπεξηρημένου τοῦ μετρίῳ ἀλιμένῳ τιμηθέντος, καὶ τοῦ φίλου, ἑκαυτοῦ ἀπαιτεῖται ἀσφάλειαν, οἷας ἂν ἡ ἀξίας, καὶ μετὰ καταβολήν. [Sch. t. v. 450.]

ἂν ἔτυχον τὰ ληγάτα λαβόντες] Χώρα γὰρ τῷ ἰνδεβίτῳ, ὡς ἐν τῷ τέλει τούτου τοῦ διγέστου. [Sch. u. v. 450.]

L. 3. §. 6. Ἐὰν ὁ ληγατάριος ἐναγομένῳ τῷ κληρονόμῳ
D. XXXV. 3. περὶ τῆς κληρονομίας ἢ προσδοκῶντι ἐνάγεσθαι παρά-
σχῃ τὴν ἀσφάλειαν, καὶ ἐκνικηθῆ ἢ κληρονομία δόλω ἢ ἀμελείᾳ τοῦ κληρονόμου, οὐ βεβαιούται ἢ ἐπερωτήσις.

ἐὰν ὁ ληγατάριος] Κυρίλλου. Ἐὰν ὁ κληρονόμος κοντροβέρσιαν παθῶν ἢ ἐλπίζων ἀπαιτήσῃ ἀσφάλειαν, καὶ ἤττηθῆ δόλω ἢ ἁρπαγῇ, οὐ καλῶς κινεῖ. εἰ δὲ αὐτὸς ἐτέρωθεν ἐκδικῆσῃ τὸν κληρὸν, τυχὸν ἐκ δευτέρας διαθήκης, δύναται κινεῖν. τὸ αὐτὸ ἂν ποσὸν τι ἀπαιτηθῆ καὶ κοῦλπα αὐτοῦ οὐ δεικνύται. εἰ κατὰ μέρος ἐκνικηθῆ ὁ κληρονόμος, πολλάκις κινεῖ. καὶ μετὰ καταβολήν ἀπαιτεῖται τὰ ἱκανὰ διὰ κονδικτικίου. [Sch. x. v. 450.]

§. 7. Εἰ δὲ αὐτὸς ὁ κληρονόμος ἐξ ἐτέρας αἰτίας, τυχὸν ἀπὸ μεταγενεστέρως διαθήκης μὴ ἐχούσης τὰ αὐτὰ ληγάτα, τὴν κληρονομίαν ἀφέληται, βεβαιούται.

§. 8. Ὅσακις γὰρ τὴν κληρονομίαν πῦσαν, ἢ μέρος, ἢ κέρδος δίδωσιν ὁ ἐπερωτήσις, βεβαιούται, ἐὰν μὴ παρ' αἰτίας οἰκείαν καταδικάζηται ἢ ἀποκαθίστησι.

§. 9. Καὶ πολλάκις βεβαιούται, ἐὰν κατὰ μέρος ἀφαιρεθῆ ἢ κληρονομία.

§. 10. Εἰ δὲ δώσει τὰ ληγάτα τὴν ἀσφάλειαν μὴ λαβῶν, διὰ τῆς ἁρμοζούσης ἀγωγῆς αὐτὴν ἀπαιτεῖ· τὰ γὰρ κατὰ πλάνην παραλειφθέντα ἢ καταβληθέντα ἀπαιτεῖται. πλέον δὲ δοκεῖ καταβαλεῖν μὴ λαβῶν ἀσφάλειαν.

διὰ τῆς ἁρμοζούσης ἀγωγῆς] Διὰ τοῦ ἰκέρτου κονδικτικίου, ὡς βιβ. ιβ'. τιτ. ε'. διγ. λθ'. [Sch. y. v. 450.]

L. 4. pr. δ'. Παύλου. Κατὰ διάγνωσιν τοῦ πραιτωρός ἢ
D. eod. ἀσφάλεια δίδεται· οὐ γὰρ ἐὰν τις μὴ κινῆ τῷ κληρονόμῳ, ἢ καταγελάστως ἀπειλῆ, δίδεται.

κατὰ διάγνωσιν τοῦ πραιτωρός ἢ ἀσφάλεια δίδεται] Κυρίλλου. Τὰ ἱκανὰ ἐξ εὐλόγου αἰτίας ὑπὸ δικαστοῦ σκοπομένης δίδεται. [Sch. z. v. 450.]

§. 1. 2. Ὅτε δύο τινὲς ἐξ ὀλοκλήρου περὶ κλήρου διαμάχονται, κατὰ τῶν δύο ἁρμοζούσων ἀγωγῶν τοῖς ληγαταρίοις καὶ τοῖς δανεισταῖς. καὶ ἡ ἀσφάλεια χρειώδης ἐστίν, ὅτε οἰκοθεν δίδωσι· τῇ γὰρ τῆς β) κληρονομίας δώσει, ἂν ἤττηθῆ περὶ τὴν κληρονομίαν, οὐ κατέχεται, ἐπειδὴ μῆτε νέμεται, μῆτε δόλω ἐπαύσατο. ταῦτα, ὅτε πρὸ μότας ἀμφισβητήσεως δώσει· μετὰ ταῦτα γὰρ διδοῦς ὡς ἁρπαγῆς κατέχεται.

ὅτε δύο τινὲς — διαμάχονται] Κυρίλλου. Εἰ καὶ ὁ ἐκδικῶν κληρονομίαν καὶ ὁ νομεύς ἐκ τῆς διαθήκης διαμάχονται, οἱ δύο ἐνέχονται^{h)} δανεισταῖς καὶ ληγαταρίοις. τότε ἀπαιτεῖ τις ἀσφάλειαν, ὅτε ἰδίῳ τι καταβάλῃ τοῖς ληγαταρίοις, ἢ κληρονομία μετὰ κοντροβέρσιαν. δανειστὴν δὲ οὐκ ἀπαιτεῖ ἀσφάλειαν, εἰ μὴ οἰκοθεν καταβάλῃ. [Sch. b. v. 450.]

§. 3. Ὅτε δύο τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ἀμφισβητήσουσιν, οὐκ ἐστὶν ἀναγκαῖα ἢ ἀσφάλεια, ἐπειδὴ προδήλως ὁ εἷς ἐλευθεροῦται τῇ δώσει τῶν ληγάτων καὶ τῶν

neus est, ut lib. 23. tit. 5. dig. 2. Et de civitatibus lege lib. 36. tit. 3. dig. 6.

4) ceteri autem omnes] Cyrilli. Excepto eo, qui modicis alimentis honoratus est, et fisco, quilibet cautionem praestat, cuiuscunque dignitatis sit, etiam post solutionem.

5) licet iam legata acceperint] Est enim locus conditioni indebiti, ut in fine huius digesti.

Si legatarius⁶⁾ heredi, qui hereditatis nomine convenitur, vel expectat conveniri, cautionem praestiterit, et evicta hereditas sit dolo vel negligentia heredis, non committitur stipulatio.

6) si legatarius] Cyrilli. Si heres, qui controversiam patitur, aut sperat, cautionem exegerit, et dolo vel negligentia victus sit, non recte agit. Si vero ipse aliunde hereditatem evicerit, forte ex secundo testamento, agere potest. Idem est, licet quantitas ab eo exacta sit, et culpa eius non probetur. Si per partes hereditas evicta sit, saepe agit. Post solutionem quoque satisfactio conditione exigitur.

Si vero ipse heres ex alia causa, puta, ex posteriore testamento, quod eadem legata non continet, hereditatem evicerit, committitur stipulatio.

Quoties enim totam hereditatem, aut partem, aut emolumentum praestat is, qui stipulatus est, committitur, nisi culpa sua condemnatus sit, vel restituat.

Et saepius committitur, si per partes ablata sit hereditas.

Si vero legata praestiterit non accepta cautione, per actionem competentem⁷⁾ eam condicit: per errorem enim ommissa vel soluta condicuntur. Plus autem solvere videtur, qui cautionem non accepit.

7) per actionem competentem] Per incerti conditionem, ut lib. 12. tit. 6. dig. 39.

IV. Pauli. Causa a Praetore cognita cautio praestatur¹⁾: non enim praestatur, si quis cum herede non agat, vel ridicule comminetur.

1) causa a Praetore cognita cautio praestatur] Cyrilli. Ex iusta causa a iudice aestimanda satisfactio praestatur.

Cum duo quidam in solidum de hereditate litigant²⁾, in utrumque competunt actiones legatariis et creditoribus. Et cautio necessaria est, cum de suo solvit: nam si ex hereditate solverit, quamvis quod ad hereditatem attinet, victus sit, non tenetur, quia nec possidet, nec dolo desiit possidere. Haec, cum ante motam controversiam solvit: postea enim solvens ut negligens tenetur.

2) cum duo quidam — litigant] Cyrilli. Etiam si is, qui hereditatem petit, et possessor ex testamento litigent, uterque tenetur creditoribus et legatariis. Tunc cautionem quis exigit, cum quid suum legatariis praestiterit, aut res hereditarias post controversiam. A creditore vero cautionem non exigit, nisi de suo solverit.

Cum duo eiusdem nominis litigant, cautio necessaria non est, quia manifeste unus liberatur solutione legatorum et aeris alieni. Sed cum petitor de

e) Malim ἐτέρωθεν. f) Lege ὁ κληρὸς. g) Malim ἐκ τῆς. h) Adde τοῖς ante δανεισταῖς.

χορῶν. ἀλλ' ὅτε ἀπαιτητῆς οἴκοθεν δίδωσι, καὶ μὴ ἔχει ποθὲν παρακατασχεῖν, ἀναγκαῖα ἐστὶν ἡ ἀσφάλεια.

ε'. Ὁ ληγατάριος ἀξιοθῆεις ἐτέρῳ δοῦναι, τὸν κληρονόμον ἀσφαλίζεται· καὶ ὁ λαβῶν τὴν ἀποκατάστασιν αὐτόν¹⁾· εἰ μὴ ἐξ ὀρθοῦ τὸν κληρονόμον θελεῖ μᾶλλον ὁ τὴν ἀποκατάστασιν λαβῶν ἀσφαλισθῆναι. ἀσφαλίζεται δὲ καὶ τὸν ληγατάριον· ἴσως γὰρ καὶ ἀπὸ τῆς ἀποκαταστάσεως ἀρμόζει αὐτῷ παρακρατῆσαι· εἰ καὶ τὰ μάλιστα μένει παρ' αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ληγάτου μετὰ τὸν φαλκίδιον, ὅσον ἀρκεῖ πρὸς τὴν δόσιν τῆς ἀποκαταστάσεως.

εἰ μὴ ἐξ ὀρθοῦ τὸν κληρονόμον θελεῖ μᾶλλον — ἀσφαλισθῆναι] Κυρίλλου. Δύναται ὁ φιδεϊκόμισσαριος μὴ τὸν ληγατάριον ἀσφαλισθῆναι, ἀλλὰ τὸν κληρονόμον· εἰ μὴ ἔχει τι πλεον τὸ ληγάτον. τότε γὰρ καὶ τὸν ληγατάριον ἀσφαλισθῆναι κατὰ ἀναλογίαν, ὡν παρακρατεῖται. [Sch. c. V. 450.]

ς'. Αὐτὴ ἡ ἀσφάλεια παραχωρεῖται τοῖς μὴ εὐποροῦσιν αὐτὴν δοῦναι, ἐὰν διὰ τὸ μὴ δοθῆναι τὸ ληγάτον ἀπαιτῆται.

αὐτὴ ἡ ἀσφάλεια παραχωρεῖται] Κυρίλλου. Εἰ διὰ τοῦτο τις ἀπαιτεῖ ἱκανά, ἵνα μὴ²⁾ εὐπορῶν δοῦναι μὴ λάβῃ ληγάτον, συγχωρεῖται αὐτῷ. [Sch. d. V. 451.]

ζ'. Παυλ. Ὁ κελευσθεὶς λαβεῖν τὰ ἐτήσια καὶ διαιμερίσαι τοῖς ληγαταριοῖς, οὐ δίδωσιν ἀσφάλειαν, ὅτι τὰ τῶν ἀτονούντων ἀναδίδωσιν· εἰ μὴ ῥητῶς ἐκελεύσθῃ ἀσφαλισθῆναι.

ὁ κελευσθεὶς λαβεῖν τὰ ἐτήσια] Κυρίλλου. Εἰ ληγατεῦσθαι μοι ἐφ' ᾧ ἀνάμια παρέχειν τισίν, οὐκ ἀπαιτοῦμαι ἀσφάλειαν περὶ τῶν ἀτονούντων μερῶν. μὲνησο τῶν εἰρημέτων βιβ. λδ'. τίτ. α'. διγ. η'. καὶ τοῦτον τοῦ βιβλίου τίτ. β'. διγέτω ββ. θέματι δ'. [Sch. e. V. 451.]

η'. Εἰ καὶ λέγει ὁ κληρονόμος τῷ δημοσίῳ διαφέρειν πῦσαν τὴν οὐσίαν ἢ μέρος, δίδόντω τὰς ὁμολογουμένης ἀποκαταστάσεις λαμβάνων ἀσφάλειαν, ὡς τῆς κληρονομίας ἐκτικωμένης ἀναδίδονται.

εἰ καὶ λέγει ὁ κληρονόμος] Κυρίλλου. Καὶ μετὰ τὸ καταμηνθῆναι φύσῳ οὐσίαν ἀπαιτεῖ φιδεϊκόμισσον λαμβάνων ἀσφάλειαν ὁ κληρονόμος. [Sch. f. V. 451.]

θ'. Ἐὰν μὴ περὶ τῆς δεσποτείας ἐστὶν ἡ φιλονεκία, ἀλλὰ περὶ τῆς χρήσεως, ἢ τῆς ἀναδόσεως ἀσφάλεια οὐ τῷ κληρονόμῳ, ἀλλὰ τῷ ληγαταρίῳ δίδεται. εἰ δὲ οὕτως ἐληγάτευσά σοι τὴν δεσποτείαν, ὅτε ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν πύσεται Πέτρῳ διαφέρειν, ἐπειδὴ τὸ τῆς δεσποτείας ληγάτον αἰρετικὸν ὄν οὐ πάντως ἀρμόζει, ὁ μὲν ἔχων τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν τὸν κληρονόμον, ὁ δὲ κληρονόμος σὲ ἀσφαλίζεται.

ἀλλὰ περὶ τῆς χρήσεως] Ἐνθα τυχὸν ἐμοὶ μὲν ἢ προπριεταρῶ¹⁾, σοὶ δὲ οὐσοφροντος ληγατεῦθεις^{m)}. [Sch. g. V. 451.]

εἰ δὲ οὕτως ἐληγάτευσά σοι τὴν δεσποτείαν] Κυρίλλου. Εἰν οὐσοφροντος Σεῖο ληγατεῦθῃ, καὶ ἡ δεσποτεία Τίτῳ, εἰ μὲν πούρω, Σεῖος ἀσφαλισθῆναι· εἰ δὲ, ὅτε σβεσθῇ ὁ οὐσοφροντος, Σεῖος τὸν κληρονόμον, καὶ ὁ κληρονόμος Τίτων. [Sch. h. V. 451.]

ι'. Διὰ τοῦ φαλκίδιον νόμον καλῶς προενοήθη τῷ κληρονόμῳ, ὅταν ληγάτοις ἀντληθῇ ἡ οὐσία, ἢ παρακατάσχεσις τοῦ τρίτου μέρους. ὥστε οὖν ἐὰν ἐπινομῆς γέγονεν ὁ ληγατάριος παρὰ γνώμην τοῦ κληρονόμου, δύναται ὁ κληρονόμος ἱκανὰ προσφέρων ἀναλαμβάνειν αὐτόⁿ⁾, καὶ οὕτως λοιπὸν κεχρησθῆναι τῇ παρακατάσχεσι τοῦ ἐλλείποντος.

suo solvit, et non habet, unde retineat, cautio necessaria est.

V. Legatarius alii dare rogatus heredi cavet: et qui fideicommissum accepit, ipsi: nisi recta via qui fideicommissum accepit, heredi cavere malit¹⁾. Cavet autem et legatario: fortasse enim ex fideicommisso quoque retentio ei competit: quamvis ex legato tantum apud eum remaneat retenta Falcidia, quantum sufficit ad praestationem fideicommissi.

1) nisi recta via — heredi cavere malit] Cyrilli. Fideicommissarius potest legatario non cavere, sed magis heredi: nisi legatum quid amplius contineat. Tunc enim etiam legatario caveat pro rata eorum, quae retinet.

VI. Haec cautio remittitur¹⁾ eis, qui eam praestare facile non possunt, si ideo, ne legatum praestetur, exigatur.

1) haec cautio remittitur] Cyrilli. Si quis ideo satisfactionem exigat, ne is, qui eam facile praestare non potest, legatum consequatur, ei remittitur.

VII. Paul. Qui annua capere iussus est¹⁾, et legatariis distribuere, cautionem non praestat, se deficientium partes restitutum: nisi nominatim cavere iussus sit.

1) qui annua capere iussus est] Cyrilli. Si legatum mihi relictum sit, ut annua quibusdam praestarem, cautio de deficientium partibus a me non exigatur. Memineris eorum, quae dicta sunt lib. 34. tit. 1. dig. 8. et huius libri tit. 2. dig. 32. them. 4.

VIII. Licet heres dicat¹⁾, omnia bona vel partem ad fiscum pertinere, solvat fideicommissa, de quibus constat, cautione accepta de eis evicta hereditate restituendis.

1) licet heres dicat] Cyrilli. Etiam post delatam fisco hereditatem ab eo, qui fideicommissum accipit, heres cautionem exigit.

IX. Si de proprietate non sit controversia, sed de usufructu¹⁾, cautio de eo restituendo non heredi, sed legatario praestatur. Si vero proprietatem ita tibi legavero²⁾, cum usufructus ad Petrum pertinere desierit: quia legatum proprietatis, cum conditionale sit, non semper competit, qui usumfructum habet, heredi, heres autem tibi cavet.

1) sed de usufructu] Si fortasse mihi proprietatem, tibi usufructus legatus est.

2) si vero proprietatem ita tibi legavero] Cyrilli. Si usufructus Seio legatus sit, et proprietatem Titio, si quidem pure, Seius caveat: si vero, cum usufructus extinctus fuerit, Seius heredi, et heres Titio caveat.

X. Lege Falcidia bene prospectum est heredi¹⁾, cum legatis exhausta est hereditas, per trientis retentionem²⁾. Itaque si legatarius in possessione fuerit contra heredis voluntatem, heres satisfactionem offerens id recipere potest, et ita uti retentione eius, quod deest.

ι) Sc. τὸν ληγατάριον. κ) Lege ἵνα ὁ μὴ εὐπορῶν. λ) Lege προπριετας. μ) Lege ἐληγατεύθη. ν) Sc. το ληγάτον.

διὰ τοῦ φαλκιδίου νόμου καλῶς προενοήθη τῷ κληρονόμῳ] Θεοδώρου. Διὰ τοῦ φαλκιδίου ὁ κληρονόμος μὴ ἔχων παρακρατῆσαι φαλκιδιον κινεῖ κατὰ τῶν ληγαταρίων τὸ κοινὸν ληγατορίου ἰντερδικτον, ἐπὶ νομῆς ὄντων τῶν νερεδιταρίων πραγμάτων. μὲννησο τῶν εἰρημένων περὶ φαλκιδίου ἐν τῇ α'. καὶ ιθ'. διατάξει τοῦ μῆ. τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου καὶ ἀνάγνωθι τὴν α'. νεαράν. [Sch. i. V. 451.]

ἡ παρακατάσχεσις τοῦ τρίτου μέρους] Θεοδώρου. Ὁ φαλκιδιος νόμος παρακατάσχει μόνον δίδωσι τοῦ δ., οὐκ εἶναι δὲ καὶ ἀγωγήν. ὁ δὲ ληγαταριος κἄν ὁ ἐπιβῆ τοῦ ληγατευθέντος πᾶρα γνώμην τοῦ κληρονόμου, δύναται ὁ κληρονόμος ὡς σκρίπτος ἀδιεύσας ἢ διακατοχὴν αἰτήσας κινεῖν τὸ κοινὸν ληγατορίου ἰντερδικτον, καὶ οὕτω λοιπὸν λαμβάνει^ν μὲν τὸ πρῶτον, ἀντιτιθέναι δὲ ἐν τῇ τῶν ληγατων ἀπαιτῆσαι ἢ τῇ τῶν φιδεικόμεσων φαλκιδιον. οὐκ ἄλλως δὲ ἀναληφεται διὰ τοῦ ἰντερδικτου τὴν νομῆν, εἰ μὴ παρᾶσχη τὴν ληγατορίου ἰκανοδοσίαν. [Sch. k. V. 451.]

TITULOS I'.

Θέσπισμα συγκλήτου λεγόμενον Τρεβελλιάνειον περὶ τῶν ὀρισθέντων ἀποκαθιστῶν κληρονομίαν, καὶ ὀφειλόντων παρακρατεῖν φαλκιδιον.

L. 1. α'. Ἐὰν ὁ κληρονόμος ἀποκαταστήσας τὸ ὀκτα-
C. VI. 49. οὔγκιον⁹⁾ καὶ παρακατάσχωσιν ἑαυτῷ τὸ τρίτον, τοῖς κληρονομιαίοις δανεῖσαις κατέβαλεν οὐ μόνον ὑπὲρ τοῦ ἰδίου τετραουγκίου, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ ὀκταουγκίου, δύναται τὸ καταβληθῆναι ἀπαιτεῖν παρὰ τοῦ κληρονόμου¹⁾, ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ καταβαλῶν.

ἔαν ὁ κληρονόμος] Θεοδ. Τοῖς νερεδιταρίοις δανεῖσαις ἀπολογεῖσθαι⁸⁾ κατὰ ἀναλογίαν ὧν ἔλαβεν ὁ καθ' ἑμᾶδα φιδεικόμεσσοις. ὡς γὰρ φησὶν ἡ β'. διατάξις τοῦ παρόντος τίτλου, πρὸς τὸ ἀναλογεῖν αὐτῷ μέρος τῆς κληρονομίας τὰ ληγάτα καὶ τὰ νερεδιτάγια βίση ὑπεισέρχεται. ἀνάγνωθι δὲ τὴν ἡ'. διατάξιν τοῦ αὐτοῦ προκειμένου τίτλου. [Sch. a. V. 456.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἐὰν ἀπὸ τοῦ δόγματος τῆς συγκλήτου τὸ δ. τῆς κληρονομίας παρακατάσχεις, καὶ τὸ ἡμισυ δ.¹⁾ τοῦ φιδεικόμεσου ἀποκατήστας, ὅπῃ τοῖς κληρονομιαίοις δανεῖσαις ὑπὲρ τῶν θ. οὔγκιων παρῆσες, ἐν τοῦ φιδεικόμεσου ἀπαιτεῖν δύνασαι. [Sch. a. V. 457.]

Ἀηλονότι¹⁰⁾ σήμερον περὶ τοῦ¹¹⁾ Τρεβελλιανείου λέγει. τὸ γὰρ Πεγασιάνειον, ὡς ἔγνωμεν ἐν τοῖς Ἰνστιτούτοις, σήμερον ἀνήρηται. [Sch. a. V. 457.]

L. 2. β'. Ὁ καθ' ἑμᾶδα λαβὼν ἀποκατάστασιν ἐπι-
C. eod. γινώσκει τὰ βάρη¹²⁾ τῶν χρεῶν καὶ τῶν ληγατων τῆς ἀποκαταστάσεως πρὸς τὴν ἀναλογίαν τῶν ὀκτῶ οὔγκιων, καὶ ὁ κληρονόμος πρὸς τὴν ἀναλογίαν τοῦ τετραουγκίου.

ὁ καθ' ἑμᾶδα λαβὼν ἀποκατάστασιν] Εἰ ἐν πραγματικῇ αὐτῷ κατελείφθη τὸ φιδεικόμεσον, κἄν τὰ μάλιστα τὰ πράγματα τὰ καταλείφθητα αὐτῷ ἐποιοῦν αὐτῷ ἡμισυ τῆς κληρονομίας ἢ πλεον, ὅμως οὐ νοεῖται καθ' ἑμᾶδα φιδεικόμεσσοις, οὐδὲ ἐπιγινώσκει χρεῖος ἢ ληγάτα, ἀλλ' ὡς πᾶς ἔχων φιδεικόμεσον ὑποκαίεται τῇ ἀποκατάστασει. [Sch. b. V. 457.]

καὶ ὁ κληρονόμος πρὸς τὴν ἀναλογίαν τοῦ τετραουγκίου] Ταῦτα νόησον, ὅτι μέρος κληρονομίας¹³⁾ ἀποκαθίσταται. εἰ γὰρ ἡξιώθη τις πᾶσαν τὴν κληρονομίαν

1) lege Falcidia bene prospectum est heredi] Theodori. Heres, qui ex lege Falcidia Falcidiam retinere non potest, agit interdicto quod legatorum adversus legatarios, qui in possessione rerum hereditariarum sunt. Memineris eorum, quae de Falcidia dicta sunt const. l. et 19. tit. 48. lib. 6. et lege Novellam l.

2) per trientis retentionem] Theodori. Lex Falcidia quartae tantum retentionem concedit, nec vero actionem. Si vero legatarius contra voluntatem heredis rei legatae possessionem occupaverit, heres velut ex testamento adita hereditate, vel petita honorum possessione interdicto quod legatorum agere potest, et ita rem quidem recipere, legatorum autem vel fideicommissorum petitioni Falcidiam obicere. Non aliter autem interdicto possessionem recuperabit, quam si satisfationem legatorum praestiterit.

TITULUS III.

Senatusconsultum, quod dicitur Trebellianum de eis, qui hereditatem restituere iussi sunt, et Falcidiam retinere debent.

I. Si heres¹⁾ restituto besse et sibi triente restituto, creditoribus hereditariis non solum ultra trientem suum, sed etiam ultra bessem solverit, solum a fideicommissario petere potest, cum pro eo solverit.

1) si heres] Theodori. Fideicommissarius universalis creditoribus hereditariis respondere debet pro rata eorum, quae accepit. Ut enim ait const. 2. huius tituli, pro competente sibi portione hereditatis et legata et onera hereditaria subit. Lege const. 8. eiusdem tituli.

Τὸ κατὰ πόδας. Si ex Senatusconsulto quartam partem hereditatis retinuit, et dodrantem fideicommissi restituisti, quod creditoribus hereditariis pro novem uncis praestiteris, a fideicommissario petere potes.

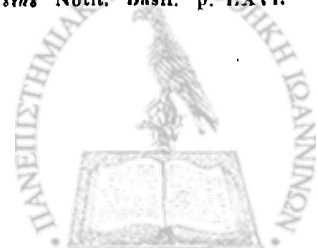
Manifestum est, hodie eum de Trebelliano loqui. Pegasianum enim, ut didicimus in Institutionibus, hodie sublatum est.

II. Is, qui fideicommissum universale accepit¹⁾, onera aeris alieni et legatorum fideicommissi pro portione bessis agnoscit, et heres pro portione trientis²⁾.

1) is, qui fideicommissum universale accepit] Si in certa re fideicommissum ei relictum sit, licet res relictæ semissem hereditatis aut amplius ei efficiant, tamen pro fideicommissario universali non habetur, neque aes alienum aut legata agnoscit, sed ut quilibet fideicommissarius, subiicitur restitutioni.

2) et heres pro portione trientis] Haec intellige, cum pars hereditatis restituitur. Nam si quis rogatus est totam hereditatem restituere, retinens sibi,

o) Lege *in pro* κἄν. p) Malim ἀναλαμβάνειν. q) Nota et in hoc titulo, ut in titulo primo, Basilicorum compilatores saepe loqui de triente retinendo, et besse legatis consumendo, quamvis revera ex lege Falcidia et ex Senatusconsulto Pegasiano quadrans tantum heredi relinquendus sit, et dodrans legatis et fideicommissis absumi possit. r) Lege potius παρὰ τοῦ φιδεικόμεσσοις. Sic etiam verti. s) Adde ὀφείλει vel simile quid. t) Ita locum intelligo: καὶ τὸ ἡμισυ καὶ τὸ δ. semissem et quadrantem, i. e. dodrantem. u) Hoc scholium pertinet ad verba τοῦ κατὰ πόδας constitutionis: ἔαν ἀπὸ τοῦ δόγματος τῆς συγκλήτου. v) Lege τοῦ. Fabr. τῆς. w) Sic correxit *Ientius* Notif. Basil. p. LXVI. Fabr. βάρη. x) Adde τῆς ante κληρονομίας.

ἀποκαταστήσαι, παρακατέχων ἐαυτῷ τυχόν δ'. νομίματα, ἢ τὸνδε τὸν ἴστρον, ἢ τὸδε τὸ πρῶγμα, τότε οὐδὲν παρέχει λόγῳ χρεῶν, πᾶν τὸ πρῶγμα ἰκανὸν εἶναι ἀντὶ τοῦ δ'. [Sch. e. V. 457.]

γ'. Μέλλων τις τελευτῶν ἤτησε τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμους αὐτοῦ μέρος τῆς κληρονομίας ἀποκαταστήσαι πόλει τινί· καὶ ἀντιγράφει ἢ διάταξις τοῖς τῆς πόλεως προνοοῦσιν, ὅτι ἐπειδὴ τὸ δόγμα τὸ νομικὸν καὶ ἐξ ἀδιαθέτου χώραν ἔχει, δύνασθε καλῶς ἀπειτεῖν τὴν τοῦ τρίτου ἀποκατάστασιν.

μέλλων τις τελευτῶν] Θεοδώρου. Ἀποκαταστήσαι τις καὶ ἐξ ἀδιαθέτου φιδεικόμισσον, καὶ παρακατέει το δ'. μετὰ τῶν καρπῶν. ὡς γὰρ δηλοῖ ἡ ε. διατάξις τοῦ παρόντος τίτλου, καθαρὸν ὄφειλ' εἶναι τὸ δ'. ἀνάγνωθι τὴν ε'. διάταξιν τοῦ αὐτοῦ προκειμένου τίτλου, καὶ τὴν ε'. διάταξιν τοῦ γ'. τίτλου τοῦ παρόντος ε'. βιβλίου. μὲμνησο τῆς ιβ'. καὶ ις'. καὶ λ'. διατάξεως τοῦ μβ'. τίτλου τοῦ παρόντος βιβλίου. ἴσθι πρὸ πάντων, ὅτι ὁ ἀξίων τινα ἀποκαταστήσαι ἄλλῳ τὴν ἑαυτοῦ κληρονομίαν ὄφειλε φυλάξαι τοῖς ἰδίοις νόμοις τὸ νόμιμον μέρος, τοῦτο γὰρ μέλει ἢ λθ'. νεαρά, καὶ δηλονότι ἐν ἐνοτάσει κατὰ τὴν οἰε'. ὡς αὐτῶς νεαράν. τοῦτο τοῖωνν γ) εἰρημένον ἡμῶν ἀναγκάσιον εἶδέναι, ὅτι ὁσάκις ἄλλοις ἔρημασιν ὁ διαθέμενος χρῆσται, τοσαύτους τύπον ἦτοι τρόπον εἰσάγει ἀποκαταστάσεως. εἰ μὲν γὰρ φίλος εἴη, ὅτι ὁ δέιναι γένηται μὴ κληρονόμος, ἀποκαταστήσει τὴν κληρονομίαν τῷ δέιναι, μὴ ποιησάμενος μνήμην τελευτῆς τοῦ κληρονόμου, παντὶ τρωπῶ ὁ σκρίπτος παραχρῆμα ἀποκαταστῶν λαμβάνει τὸ δ'. τῶν ἐσθαιτων κατὰ τὰ ἐνεῦθεν γ) λεχθέντα. εἰ δὲ βουληθῆ ὁ τεστᾶτωρ τὸν σκρίπτον ἀπολαύειν τῆς κληρονομίας ἐφ' ὅσον χρόνον ζῆ, μετὰ δὲ τὸ τελευτῆσαι θέλησει αὐτὸν ἄλλῳ ἀποκαταστήσαι τὰ περιλαμβανόμενα, τότε δύναιται ὁ κληρονόμος περιῶν τὰ γ'. μέρος τῆς κληρονομίας ὡς βούλεται διαπαντῶν, καὶ μόνον τὸ δ'. ἀποκαταστήσαι τῷ φιδεικόμισσαριῳ, ἀντιστοιχομένης τῆς τάξεως. δύναιται δὲ καὶ αὐτὸ τὸ δ'. μέρος καταναλῶσαι προκόας, ἢ προγαμίας δωρεῖς δώσει· οὐ μὴν ἄλλα καὶ λύσει αἰχμηλοῖτων καὶ ἀναγκάσιμ τρωπῶν. ταῦτα γὰρ τυποῖ ἡ γη'. νεαρά, εἰν δὲ εἴη ὁ διαθέμενος μὴ ἐκποιεῖν τοὺς κληρονόμους τὰ ἐυθέτητα αὐτοῖς παρ' αὐτοῦ γ), ἄλλα μετὰ τελευτῆν ἐξ ἀπειτίας ἀποκαταστήσαι αὐτὰ τῷ μόνῳ ἐξ αὐτῶν περιλαμβανόμενῳ συγκληρονόμῳ, τότε οὐκ ἔστι τῷ μὴ καταλαμβάνοντι περὶ τῶν κληρῶν τῆς τελευτῆς ζῶντι παῖδα τίποτε τῶν ἐσθαιτων εἰς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ τευτάτωρος παραπέμπειν ὡ δ' ἂν βουληθῆ, ἀλλὰ ἀναγκάσεται τῷ περιῶντι ἢ τοῖς περιοῖσι συγκληρονόμοις πάντα ἀποσώζεσθαι ἀμείωτα. οὕτω γὰρ νομοθετεῖ ἡ γηθ'. ὁμοίως νεαρά. καὶ σημειῶται τὰς διαφορὰς. μὲμνησο δὲ τῆς ιβ'. καὶ ις'. καὶ λ'. διατάξεως τοῦ μβ'. τίτλου τοῦ παρόντος βιβλίου. δηλον δὲ, εἰ μὴ μονάση γ) ἢ χειροτονηθῆ, τότε γὰρ δύναιται αὐτὰ τὰ ἀποκαταστάσιν πρῶγματα διαπαντῶν εἰς εὐσεβεῖς χρεῖας, ὡς κείται βιβ. α'. τίτ. γ'. διατ. ιβ'. καὶ νεαρά γ) ογκ'. καὶ πᾶν δὲ τὸ λεχθῆν ἐρημασῶς νόει, εἰ μὴ ἄρα εἰς ἐστὶ τῶν κατιῶντων· αὐτοὶ γὰρ εἰ ζῶντες δύναιται διακείν ὡς θέλουσι τὸ ἀρμόζον αὐτοῖς γ) νόμιμον ποστημῶν. φησὶ γὰρ ἡ ε'. διατάξις τοῦ παρόντος τίτλου, ὅτι νόμος ἀξίωντις ἀποκαταστήσαι παρακατέει το δ'. καὶ δηλονότι καθαρῶν, ὡς προείπαμεν. μὲμνησο δὲ τῆς ε'. διατάξεως τοῦ αὐτοῦ προκειμένου τίτλου. εἴρηται δὲ ἐν τῇ οἰε'. νεαρά, ὅτι κατὰ χρεῖαν καὶ κατὰ δεσποτείαν ἰσμοῖζει τὸ νόμιμον μέρος τοῖς κατιῶσιν. ἴστίον δὲ, ὅτι ἀξίων γ) τινα ἀποκαταστήσαι ἄλλῳ τὴν ἑαυτοῦ κληρονομίαν ὄφειλε φυλάξαι τοῖς ἰδίοις νόμοις τὸ νόμιμον μέρος. [Sch. d. V. 457. sq.]

μέρος τῆς κληρονομίας] Τὸ κατὰ πόδας κληρονομία ἔχει· καὶ φησὶν ὁ Θαλλελαῖος· κληρονομία ἐκάλεσε τὸ δ'. τῆς κληρονομίας, ἐπειδὴ ὁμοίως καὶ τὸ δ'. [Sch. e. V. 458.]

ἐπειδὴ τὸ δόγμα τὸ νομικὸν καὶ ἐξ ἀδιαθέτου χώραν ἔχει] Σμειῶσαι οὖν, ὅτι οὐ μόνον ἰδικὰ φιδεικόμισσα, ἀλλὰ καὶ καθ' ὁμοῖον καταλαμβάνονται ἐκ τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου. [Sch. f. V. 458. sq.]

δ'. Διατεθέμενός τις καὶ μὴ μνήμην ἔχων ἔχουσαν καὶ ἕτερον ἔργον καὶ εε) ἀδελφὸν τούτου τοῦ διαθε-

puta centum aureos, vel illum fundum, vel illam rem, tunc aeris alieni ratione nihil praestat, licet res pro quarta sufficiat.

III. Quidam moriturus 1) a successoribus suis ab intestato petiit, ut partem hereditatis 2) civitati cui-dam restituerent; et rescribit constitutio actoribus civitatis: Quia Senatusconsultum ab intestato quoque locum habet 3), tertiae partis restitutionem recte desiderare potestis.

L. 3. C. VI. 49.

1) quidam moriturus] Theodori. Fideicommissum ab intestato quoque quis restituit, et quartam retinet cum fructibus. Nam, ut ostendit const. 5. huius tituli, quarta pura esse debet. Lege const. 6. eiusdem tituli, et const. 10. tit. 50. huius libri 6. Memineris const. 12. et 16. et 30. tit. 42. huius libri. Scias ante omnia, eum, qui quem rogat, ut hereditatem suam alii restituat, liberis suis legitimam partem servare debere: hoc enim iubet Nov. 39. et quidem titulo institutionis, similiter secundum Nov. 115. Hoc igitur, quod dictum est, necesse est, ut sciamus, quoties aliis verbis testator utatur, toties eum formam sive modum fideicommissi inducere. Si enim simpliciter dixerit, ille mihi heres esto, hereditatem autem illi restituat, nulla mentione facta mortis heredis, omni modo heres scriptus statim restituens quartam relictorum capit, secundum ea, quae hic dicta sunt. Si vero testator voluerit, ut scriptus heres hereditate utatur, quamdiu vixerit, post mortem autem eius restitui voluerit ea, quae superfuerint, tunc heres superstes tres partes hereditatis, prouti voluerit, consumere potest, et quartam duntaxat fideicommissario restituit, inverso ordine. Potest autem et ipsam quartam partem datione dotis aut donationis ante nuptias consumere, imo et redemptione captivorum et alimentis necessariis. Haec enim Novella 108. statuit. Si vero testator heredes bona a se eis relicta alienare prohibuerit, eaque post mortem eorum, qui sine liberis decesserint, coheredi ex eis superstiti restitui iusserit, tunc ei, qui tempore mortis filium superstitem non relinquit, nihil eorum, quae a testatore ad eum pervenerunt, ad quemcumque voluerit, transmittere licet, sed omnia superstiti coheredi vel superstitibus coheredibus non minuta servare cogitur. Sic enim sancit similiter Nov. 159. Et observa differentias. Memineris autem const. 12. et 16. et 31. tit. 42. huius libri. Hoc autem exploratum est, nisi monachus factus, aut clericus ordinatus fuerit. Tunc enim ipsas res, quae fideicommissio continentur, ad pias causas erogare potest, ut positum est in lib. I. tit. 3. const. 52. et in Novella 123. Et rursus id, quod dictum est, sano intellectu accipe, nisi scilicet unus sit ex descendens: hi enim superstitibus adhuc portionem legitimam sibi competentem, prouti velint, administrare possunt. Nam const. 6. huius tituli ait, filium, qui hereditatem restituere rogatus est, quartam retinere, puram scilicet, ut antea diximus. Memineris const. 10. eiusdem tituli. Novella autem 117. dicitur, legitimam portionem descendens et quod ad usumfructum et quod ad proprietatem attinet, competere. Sciendum vero est, eum, qui quem rogat, ut hereditatem suam alii restituat, filiis suis legitimam portionem servare debere.

2) partem hereditatis] Τὸ κατὰ πόδας habet hereditas: et Thalelaeus ait: Hereditatem vocavit quartam partem hereditatis, quia similiter et quarta pars ita vocatur.

3) quia Senatusconsultum ab intestato quoque locum habet] Nota igitur, non solum singularia fideicommissa, sed etiam universalia a successore ab intestato relinqui.

IV. Quidam testator aviam habens, quae et alium nepotem habebat, eumque fratrem huius testatoris,

L. 4. C. cod.

γ) Adde τὸ ante εἰρημένον. ε) Malim ἐναῦθα. α) Lege αὐτοῦ. β) Lege μονάση. γ) Fabr. νεαρά. δ) Lege αὐτοῖς. ε) Lege ὁ ἀξίων. εε) Sic lego. Fabr. ἢ pro καὶ.

μένον, ἢ καὶ ἐξ ἑτέρου υἱοῦ ἢ θυγατρὸς τεχθέντα, ἔγραψε τὴν μάμμη κληρονόμον καὶ τὸν ἔγγονον αὐτῆς τὸν περιόντα συγκληρονόμον. τοῦτον δὲ τὸν ἔγγονον ὑποκατέστησε τῇ μάμμη τῇ ἰδίᾳ εἰς τὸ μέρος αὐτῆς. κατέλειπε δὲ τινεὶ καθ' ὁμάδα ἀποκατάστασιν. ἢ μάμμη παρητήσατο τὴν κληρονομίαν, ἵνα λάβῃ ταύτην ὡς ἐκ τῆς ὑποκαταστάσεως ὁ ἔγγονος. ὁ κελυθός λαβεῖν τὴν ἀποκατάστασιν προσῆλθε τῷ ἄρχοντι ἀναγκάσαι βουλόμενος τὴν μάμμη τοῦ διαθεμένου, ἵνα καταδέξῃται καὶ ἀποκαταστήσῃ τὴν κληρονομίαν. ἐκείνη δὲ πρὶν ἢ κληρονομήσῃ, ἐτελεύτησε. λέγει τολνν ἢ διάταξις, ὅτι κεχρωσθήσεται ἢ ἀποκατάστασις. ἐξ ὧν γὰρ αὐτῆ¹⁾ προσῆλθεν, ἀναγκάζων αὐτὴν καταδέξασθαι, ἢ ἠμοσε κατ' αὐτῆς ἢ τῆς ἀποκαταστάσεως ἀπαίτησις. ἄλλως τε καὶ αἱ ἀποκαταστάσεις πᾶσαι αἱ παρὰ τοῦ ἐνοστάτου καταλειφθεῖσαι ἰσχύουσι, καὶ ἀπαιτεῖται αὐτὸς ὁ ὑποκατάστατος μετὰ τὴν τοῦ ἐνοστάτου παραίτησιν, ὡς ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ τελευτήσαντος. μάτην οὖν, φησὶν, εὐλαβήθης, μήποτε ἀπολέσῃς τὸ κέρδος ταύτης τῆς ἀποκαταστάσεως.

ἢ μάμμη παρητήσατο τὴν κληρονομίαν] Θεοδώρου. Τοῦ σκρίπτου κακοθελῶς μὴ ἀδιτεύσαντος καὶ μετὰ ταῦτα τελευτῶντος, οὐδὲν ἦτορ ἀποκαθίσταται τῷ φιδεικόμεσσι τὸ ἐσθὲν αὐτῷ. φησὶ δὲ ἢ ζ. διατάξεις τοῦ παρόντος τίτλου, ὡς καὶ μεταφέρονται ἐπὶ αὐτῶν οὐτιλίως αἱ νεφεδιάραι ἀγωγαί. τὸ αὐτὸ δὲ λέγει οὐ μόνον, ὅταν ἀποθῆται ὁ σκρίπτος, ἀλλὰ καὶ ὅτε ἀπειθὴ κακοθελῶς μὴ θείων ἀδιτεύσαι. [Sch. g. V. 459.]

Τὸ κατὰ πόδας. Οὐ δικαίαν σε ἔχειν φροντίδα διὰ τὸ φιδεικόμεσον τοῦ καταλειφθέντος μέρους τῆς κληρονομίας θεωροῦμεν, εὐλαβουμένην μὴ τὸ κέρδος ἀπολέσῃς²⁾ τοῦ φιδεικόμεσου· ἐπειδὴ ἢ μάμμη τοῦ τελευτήσαντος ἐκ μέρους γραφεία κληρονόμος καὶ σοὶ ἀξιοθελῶσα ἀποκαταστήσεται, ποιησὶ τινὲ ἢ παραγραφῇ παρητήσατο, ἵνα εἰς τὸν ἄλλον ἔγγονον ἢ κληρονόμον κατενεχθῆ τὸ μέρος, ἐξ οὗ σοὶ ὀνομαστὶ οὐκ ἦν φιδεικόμεσον καταλειφθὲν, καὶ ἀναγκασθῆ³⁾ τὴν ὑποπτον κληρονομίαν ἀδιτεύσαι, πρὶν ἢ προνεροδεγερεῖται, ἐτελεύτησεν· ἐπειδὴ τῷ θεῷ Ἀντωνίνῳ τῷ ἡμετέρῳ πατρὶ χρεωστῆσθαι καὶ ἐκ τῶν ὑποκαταστάτων τὸ φιδεικόμεσον τῇ προεχέει τῆς κρίσεως τοῦ διαθεμένου, ὡσανεὶ σιωπηρῶς ἐξ αὐτῶν παραλειφθῆν⁴⁾ ἤδη ἤρεσεν. οὐδὲ γὰρ τὴν τῆς⁵⁾ τοῦ δ. παρακαταστήσῃ, ἢ ἐκείνη, ἢ ἐρεπουδιεύσῃ τὴν κληρονομίαν, εἴν ἀδιτεύσῃ ἀναγκασθῆσαι τὴν ὑποπτον, παρακατέχειν οἷα ἡδύνατο, φοβῆσθαι οὐρείλους. [Sch. g. V. 459.]

ἵνα λάβῃ ταύτην ὡς ἐκ τῆς ὑποκαταστάσεως ὁ ἔγγονος] Τοῦτο τοῦ φάκτου ἐστὶν ταῦτον γὰρ ἦν καὶ εἰ δόλου χωρὶς ἐρεπουδιεύσῃ, ὡς ἐν τοῖς ἐπομένοις δείκνυσιν ἢ διατάξις. [Sch. h. V. 459.]

L. 5.
C. VI. 49.

ε. Γυνὴ τις μέλλουσα τελευτῶν ἀδιάθετος ἀγράφως ἢ βουλήθη τὴν κληρονομίαν αὐτῆς¹⁾ δοθῆναι τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ, τουτέστι τῷ προγόνῳ αὐτῆς τῆς γυναικός. λέγει τοίνυν ἢ διάταξις, ὅτι καὶ αἱ ἀγράφως καταλιμπανόμεναι καθ' ὁμάδα ἀποκαταστάσεις ἰσχύουσι, καὶ καλῶς οἱ συγγενεῖς ἐνάγονται, ἵνα τὸ τρίτον παρακατασχόντες ἀποκαταστήσωσι τὸ ὀκταούγκιον.

ὅτι καὶ αἱ ἀγράφως καταλιμπανόμεναι — ἀποκαταστάσεις ἰσχύουσι] Σημειῶσαι, ὅ πολλὰ σοὶ εἶπον, ὅτι καὶ ἀγράφως καθ' ὁμάδα φιδεικόμεσον καταλιμπανεται. Καλοῦνον. Μὴ νομίσης, ὅτι, εἴν τις ἀγράφως βουλήθη πρὸς τοὺς μηδὲν αὐτῷ προσήκοντας τὴν κληρονομίαν παραπεμφθῆναι, τὸ γ. οἱ ἐξ ἀδιαθέτου παρακαταστῶν, εἰ μὴ παῖδες εἴν· οὐδὲν γὰρ ὅλως τοῖς τοιοῦτοις ἦτοι τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου ἀρμόζει. ἀλλ' ἐνταῦθα τῷ ἴμμιτι πρόσχημα τῆς διατάξεως· δοθῆναι γὰρ ἔχει, ὅπερ δηλοῖ, δι' ἑτέρον διαβιβῆσθαι, ὡς φιδεικόμεσον. τοῦτο δὲ τὸ δικαίον τισιν ἄλλοις

vel etiam ex alio filio filiae genitum, aviam heredem scripsit et nepotem eius superstitem cum ea heredem. Hunc vero nepotem aviae suae in portionem eius substituit. Reliquit autem alicui hereditatem per fideicommissum. Avia hereditatem repudiaverat¹⁾, ut eam nepos quasi ex substitutione acciperet²⁾. Qui iussus est fideicommissum accipere, Praetorem adiit, cogere volens aviam testatoris, ut adiret et hereditatem restitueret. Illa vero priusquam hereditatem adiret, decessit. Ait igitur constitutio, fideicommissum deberi. Ex quo enim Praetorem adiit, compellens eam adire, fideicommissi persecutio adversus eam competiit: maxime cum fideicommissa omnia ab instituto relicta valeant, eaque post repudiationem instituti a substituto petantur velut ex voluntate defuncti. Frustra igitur, inquit, vereris, ne commodum amittas huiusce fideicommissi.

1) avia hereditatem repudiaverat] Theodori. Si heres scriptus dolo malo non adierit, et postea decesserit, nihilominus fideicommissario restituitur, quod ei relictum est. Const. autem 7. huius tituli ait, utiliter in eum transferri quoque hereditarias actiones. Idem autem obtinere ait non solum, si heres scriptus decesserit, sed et si dolo malo abfuerit hereditatem adire nolens.

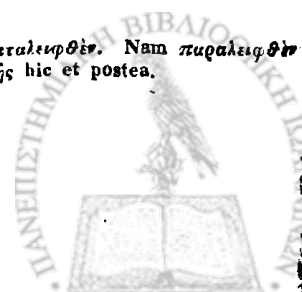
Τὸ κατὰ πόδας. Non iustam te gerere sollicitudinem propter fideicommissum relictæ portionis hereditatis perspicimus, verentem, ne fructum amittas fideicommissi: quoniam avia defuncti ex parte heres scripta et tibi rogata restituere, calliditate quadam et fraude repudiavit, ut ad alterum nepotem vel heredem devolvatur portio, a quo tibi nominatim non fuerat fideicommissum relictum, et coacta suspectam hereditatem adire, priusquam pro herede gereret, decessit: cum Divo Antonino parenti nostro deberi etiam a substitutis fideicommissum, contemplatione iudicii testatoris, quasi tacite ab his relictum iam dudum placuerit. Neque enim quartæ retentionem, quam illa, quae repudiavit hereditatem, si coacta suspectam adisset, retinere non potuit, timere debes.

2) ut eam nepos quasi ex substitutione acciperet] Hoc facti est: nam idem erat et si citra dolum repudiasset, ut in sequentibus ostendit constitutio.

V. Mulier quaedam intestata moritura sine scriptura hereditatem suam marito suo et filio eius, hoc est, privigno ipsius mulieris, restitui voluit. Ait igitur constitutio, et sine scriptura relicta fideicommissa universalia valere¹⁾, et cognatos recte conveniri, ut retento triente bessem restituant.

1) et sine scriptura relicta fideicommissa — valere] Nota, quod saepe tibi dixi, etiam sine scriptura fideicommissum universale relinquere. Calocyri. Cave existimes, si quis sine scriptura voluerit, ut hereditas ad eos, qui nihil ad se pertinerent, transmitteretur, ab intestato succedentes retinere trientem, nisi liberi sint: nihil enim omnino personis eiusmodi sive successoribus ab intestato competit. Verum hoc loco adverte ad verbum constitutionis: habet enim, restitui, quod significat, per alium transmitti, velut fideicommissum. Hoc

f) Lege αὐτῷ sc. τῷ ἄρχοντι. g) Lege ἀπολέσῃς. h) Malim ἀναγκασθῆσαι. i) Lege καταλειφθῆν. Nam παραλειφθῆν significat praetermissum. Textus Codicis habet repetitum. k) Delendum τῆς. l) Lege αὐτῆς hic et postea.

ἢ τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου ἀρμόζεται^{m)}. ἰερότως παρακρατεῖται τοῦ-
τοις ὁ φαλκιδίος. [Sch. i. V. 459.]

ζ'. Ὅσκις^{a)} πατὴρ ἢ μήτηρ^{o)} τοὺς παῖδας ἢ
τὰς θυγατέρας γράψει κληρονόμους, καὶ ἀξιώσει τὸν
πρῶτον ἄπαιδα^{p)} τελευτῶντα τῷ ἑτέρῳ τὸ μέρος τὸ
ἴδιον ἀποκαταστήσαι^{q)}, ἰσχύει ἢ βούλησις αὐτοῦ,
παρικρατοῦντος^{r)} ἐκείνου τὸ τρίτον μέρος αὐτοῦ^{s)}
ἐν αὐτοῖς τοῖς^{t)} πράγμασι, κερδαίνοντος δὲ καὶ ἔξω-
θεν, εἴτε^{u)} δυνήθῃ ἀπὸ προσόδων τῶν πραγμάτων
κερδᾶναι^{v)}. τοῦτου αὐτοῦ κρατοῦντος καὶ ἐπὶ τοῦ
νόμου τοῦ φαλκιδίου. βούλεται γὰρ ἡ διάταξις καὶ
τὸν κληρονόμον παρικρατέειν^{w)} ἐν αὐτοῖς τοῖς πρά-
γμασι τὸν^{x)} φαλκιδίον, κερδαίνοντα ἔξωθεν εἴτε^{y)}
ἢ πρὸ^{z)} καρπῶν τῶν πραγμάτων δυνήθῃ λαβεῖν^{a)}.

παρικρατοῦντος ἐκείνου τὸ τρίτον μέρος αὐ-
τοῦ ἐν αὐτοῖς τοῖς πράγμασι] Θεοδοίου. Ὁ υἱὸς
ἔξωθεν ἀποκαταστήσαι κληρονομίαν παρικρατεῖ τὸ δ'. αὐτῆς
ἰπεξηρημίαν τῶν προσόδων. μέμνησο τῆς κ'. διατάξεως τοῦ
ζ'. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου καὶ τῆς ιβ'. καὶ ις'. καὶ λ'. δια-
τάξεως τοῦ μβ'. τι. τοῦ παρόντος ζ'. βιβ. καὶ ἀνάγνωθι τὰς
ἐπι ἀποκαταστάσεως νεαρὰς. [Sch. k. V. 460.]

Καὶ ἀξιώσει υἱὸς ἀποκαταστήσαι τινὴ κληρονομίαν οὐ
ἴδωσι τὴν φιδεικομισσοῦν σερουανδόρου ἰκανοδοσίαν, εἰ
ἢ ἄρα τοῦτο ποιῆσαι ἐκελευσθή παρὰ τοῦ τεστᾶτορος, ἢ
ἐντέρῳ γάμῳ προσομιλήσῃ. ἴσκειν, ὅτι φησὶν^{b)} κβ'. νεαρὰ,
ἢ οὐδὲ πατὴρ ἀπαιτεῖται τὴν ληγατοῦν σερουανδόρου
σφάλειαν, εἰ μὴ ἄρα δευτερογάμηται. [Sch. k. V. 460.]

κερδαίνοντος δὲ καὶ ἔξωθεν, εἴτε δυνήθῃ —
κερδᾶναι] Κανὼν ἢ ὁ λέγων, πᾶν κέρδος, ὃ κερδαίνει ὁ
κληρονόμος ἀπὸ ὑπερθέσεως, ἢ ὁ διευθετημένος αὐτῷ δέδωκε,
ἠρξέσθαι εἰς τὸν φαλκιδίον. ἔδει οὖν κατὰ τοῦτο τοὺς κερ-
νὸς ψηφισθῆναι. ἀλλ' ἰδικῶς ἐπὶ τοῦτων τῶν θεμάτων
εἶπεν αὐτὰ ἡ διάταξις κελουσοῦσα, καὶ ἐπὶ φιδεικομίσσου,
ἢ ἐπὶ φαλκιδίου, καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων θεμάτων ἐν αὐτοῖς
ἢ πράγμασι γίνεσθαι τὴν ἀποκατάστασιν. [Sch. l. V. 460.]

Ἐπὶ δὲ τῶν προειρημένων θεμάτων, τουτέστιν,
καὶ παῖδες ἐγράφησαν κληρονομοὶ ἐπὶ τῷ τὸν τελευ-
τῶντα ἄπαιδα τοῖς ἄλλοις ἀποκαταστήσαι τὸ μέρος
ἴδιον, ἀργεῖν κελουσοῦ τὴν περὶ τῆς φυλακῆς τῶν
καταλειφθέντων ἰκανοδοσίαν. εἰ μὴ ἄρα ἰδικῶς ὁ
λευτήσας εἶπεν αὐτὴν δοθῆναι. εἰ δὲ ὁ βαρηθεὶς
τοιαύτη ἀποκατάστασις ἐδευτερογάμησεν, ἀναγκά-
ται δίδοναι τὴν τοιαύτην ἰκανοδοσίαν.

ὅτε παῖδες ἐγράφησαν κληρονομοὶ] Σημειώσαι,
πανταχοῦ υἱὸς ἢ θυγατέρας ἐθεμάτω, ὅτι ἐγράφη
κληρονομος καὶ ἐβαρηθῆ τῷ φιδεικομίσσῳ. [Sch. m. V. 460.]

Κᾶν τὰ μάλιστα δὲ ἡ τοιαύτη ἀποκατάστασις
ἠθνητικῶς ἔχη, ἵνα ὁ τελευτῶν χωρὶς παίδων ἀπο-
καταστήσῃ, ὅμως κᾶν ἐπὶ ἐνὶ παιδί τελευτήσῃ, ἀργεῖ
ἀποκατάστασις, δηλονότι ἐὰν ὁ εἰς αὐτὸς παῖς
τεχθεὶς περιεῖται.

ἐπὶ ἐνὶ παιδί] Πρόκειται εἰς τὸ κατὰ πόδας ἢ πο-
νόμου. καὶ φησὶν ὁ Θαλαλαῖος σημειώσαι, πότε καὶ ἑτέρῳ
ἢ δύναται συμβῆλθαι ποστοῦμος παρὰ τὸν κανὼνα τὸν
μενον ἐν τοῖς πρώτοις τὸν λέγοντα, ὅτι ὁ ἐγκυμονούμενος,
ἢ μέλλει ἑτέρῳ συμβῆλθαι, οὐ δοκεῖ εἶναι ἐν φρεσὶ.
ib. n. V. 460.]

autem ius quibusdam aliis, quam successoribus ab in-
testato competit. Merito ab his Falcidia retinetur.

VI. Quoties pater vel mater filios vel filias he-
redes instituerit, et rogaverit eum, qui prior sine
liberis decesserit, alteri portionem suam restituere,
rata est eius voluntas, illo trientem suum in ipsis
rebus retinente¹⁾, et lucrante etiam extrinsecus, si
quid ex rebus rerum quaerere potuerit²⁾. Idem
obtainet et in lege Falcidia. Vult enim constitutio,
etiam heredem in ipsis rebus Falcidiam retinere, lu-
crantem extrinsecus, si quid ex rebus rerum con-
sequi potuerit.

L. 6. pr.
C. VI. 49.

1) illo trientem suum in ipsis rebus reti-
nente] Theodori. Filius rogatus hereditatem resti-
tuerit, quadrantem eius retinet, exceptis rebus. Me-
mineris const. 27. tit. 36. lib. 3, et const. 12. et 16. et 30.
tit. 42. huius libri 6. et lege Novellas de restitutione.

Filius quoque rogatus hereditatem alicui restituere
fideicommissorum servandorum satisfactionem non prae-
stat, nisi hoc facere a testatore iussus sit, vel secundis
se nuptiis iunxerit. Sciendum est, Novellam 22. dicere,
neque a patre exigi legatorum servandorum satisfac-
tionem, nisi ad secundas transeat nuptias.

2) lucrante etiam extrinsecus, si quid —
quaerere potuerit] Regula erat haec: Lucrum
omne, quod heres percipit ex dilatione, quam testator
ei dedit, imputatur in Falcidiam. Debebant igitur se-
cundum hoc fructus imputari. Sed specialiter in his
casibus ea constitutio sustulit, iubens, et in fideicom-
misso, et in Falcidia, et in eiusmodi casibus in ipsis
rebus fieri restitutionem.

In supradictis autem casibus, hoc est, cum liberi
heredes instituti sunt³⁾, ita, ut is, qui sine liberis
decesserit, partem suam reliquis restitueret, satisfac-
tionem eorum, quae relicta sunt, servandorum causa
cessare iubet: nisi forte testator eam praestari spe-
cialiter iusserit. Sed si is, qui eiusmodi restitu-
tione oneratus est, ad secundas transierit nuptias,
eiusmodi satisfactionem praebere compellitur.

L. 6. §. 1.
C. eod.

3) cum liberi heredes instituti sunt] Nota,
ubique in filiis vel filiabus eum speciem posuisse, sci-
licet heredem scriptum et oneratum fideicommisso.

Quamvis autem eiusmodi restitutio plurali nu-
mero concepta sit, ut qui sine liberis decesserit, re-
stituatur, tamen, licet uno filio relicto⁴⁾ decesserit,
cessat restitutio, videlicet, si unicus ille filius pro-
genitus superstes sit.

§. 2.

4) uno filio relicto] Εἰς τὸ κατὰ πόδας additur:
vel postumo. Et Thalelaeus ait: Nota, quando et alii
cuidam postumus prodesse possit, contra regulam po-
sitam in prima parte Digestorum, dicentem, eum, qui
in utero est, cum alii profuturus est, non videri in
rebus humanis esse.

m) Lege ἀρμόζει. n) L. 6, pr. C. h. t. legitur in Syn. p. 375. ubi est cap. 6. h. t. o) Syn. ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ.
Syn. παῖδα. Leuncl. in marg. ἄπαιδα. q) Syn. ἀποκαταστήσαι. r) Syn. παρακαλοῦντος. Leuncl. in marg. παρακρα-
τος. s) Lege αὐτοῦ. t) τοῖς deest in Syn. u) Syn. post εἴτε addit ἄν. v) Syn. ἀποκερδᾶναι. w) Syn. παρακαταστήσειν.
Syn. τὸ. y) Syn. post εἴτε addit ἄν. z) Syn. post ἀπὸ addit τῶν. a) Syn. l. l. hoc scholium addit a nostris Basilicis
num: σημειώσαι, ὡς οὐ μένον τὸ τρίτον, ἢ ὡς ὁ φαλκιδίος, ἐξ αὐτῶν ἀποκαταστήσαι μέρος πραγμάτων (lege μέρος ἐξ
ἄν τῶν ἀποκαταστήσαι ὀφειλόντων πραγμάτων) παρικρατεῖ, ἀλλὰ καὶ χωρὶς τοῦ φαλκιδίου τοὺς καρπὸς. Nota, non
in trientem, vel ut in Falcidia, portionem ex ipsis rebus restituendis eum retinere, sed etiam citra Falcidiam
etiam. b) Adde ἢ ante κβ'. νεαρὰ.

L. 6. §. 3. Κρατεῖ δὲ τὰ εἰρημένα περὶ τε τοῦ παρακατέχε-
C. VI. 49. σθαι τὸν φαλκίδιον ἐν αὐτοῖς τοῖς πράγμασι καὶ περὶ
τοῦ μὴ δίδουσαι τὴν ἱκανοδοσίαν ἐν θέμασι τοῖς
ἀνηγεμένοις ἐν τῇ διατάξει.

τὰ εἰρημένα] Σημειῶσαι, ἐπὶ τῶν χώρα τῶ νομίμω
τῆς διατάξεως. [Sch. o. V. 460.]

L. 7. pr. Ζ. Θεσιπίζομεν ἐξουσίαν εἶναι καὶ μόνω τῷ ἐπι-
C. eod. τρώπῳ ὁρθῶς γίνεσθαι τῆς ἀποκαταστάσεως ἕνεκεν
τῆς ὁμάδος ἀποκατάστασιν, ὅπερ τῷ ἀνήθῳ κατα-
λελειμμένον ἐστὶ, χωρὶς βάρους ἐγγύης· ὅτε μέντοι
ὁ ἀνήθῳ λαλεῖν μὴ δύναται ἢ ἀπεινῶν γινώσκειται
ἵνα μὴ ἐν ὅσῳ τῇ πολλῇ ληπτότητι περὶ τὰ πράγματα
κεχρημένα τὰ ὁφραγικά, αὐτῇ ἢ λεπτότητι εἰς ὄλε-
θρον αὐτῶν^{c)} ἀντιστραφῇ. καὶ τὸ αὐτὸ νόμιμον
εἶναι χρῆ, εἰ καὶ τῷ μαινομένῳ δι' ἀποκαταστάσεως
κεχρωστέται κληρονομία, ἵνα ἀποκατάστασις τῷ κου-
ράτῳ αὐτοῦ μόνω, ὀνόματι δηλαδὴ τοῦ μαινομένου
ἐπιτελεσθῇ. ποία γὰρ αἰσθησις, ποία φωνὴ φανερά
τοῦ μαινομένου εἶναι νοεῖται, ὅποτε ἐν ἐκατέρῳ θέ-
ματι οἱ ἀποκαθιστῶντες τελειοτάτην κτῶνται ἐκ τοῦ
ἡμετέρου νόμου ἀμεριμνίαν; τούτου αὐτοῦ φυλατ-
τομένου, εἰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀνήθοι ἢ οἱ μαινομένοι
ἀποκαταστῶσι βαρηθέντες εἰσὶν.

Θεσιπίζομεν] Θεοδώρου. Ὁ τὴν ἁρμοζούσαν τῷ που-
πίλλῳ ἢ τῷ μαινομένῳ κληρονομίαν ἀποκαθιστῶν τῷ ἐπιτρόπῳ
ἢ τῷ κουράτῳ αὐτῶν, αὐτοῖς δοκεῖ ἀποκαθιστῶν. Θαλαλαίου.
Ἐάν τις χρεωστῶν τῷ ἀνήθῳ κατ' ὁμάδα φιδεϊκόμισσον εἴη
τῷ ἐπιτρόπῳ, ἀποκαθιστῶν, δοκεῖ ἀποκαθιστῶν τῷ φιδεϊ-
κόμισσον. εἰ δὲ καὶ ὁ μαινομένος κεχρωστέται, καὶ εἴη ὁ
χρεωστῶν κουράτῳ^{d)} αὐτοῦ, ἀποκαθιστῶν, πάλιν δοκεῖ φιδεϊ-
κόμισσον ἀποκαθιστῶν. εἰ δὲ καὶ ἀνήθοι ἢ μαινομένοι
κληρονομίᾳ γραφέντες ἐβαρηθήσαν κατ' ὁμάδα φιδεϊκόμισ-
σον^{e)}, οἱ ἐπιτροποὶ αὐτῶν ἢ οἱ κουράτῳι καλῶς ἀπαιτοῦνται.
ἐπειδὴ δὲ ἐζητεῖτο, ἄρα, εἴαν ὁ ὑποκείμενος κατ' ὁμάδα φιδεϊ-
κόμισσον, πρὸ προκαταρξέως ἢ μετὰ προκαταρξίν ἀπέκρυψεν
ἑαυτὸν, ἢ ἐτελεύτησε, πρὶν ἢ ἀποκαταστήσῃ, μὴ ἔχον κληρο-
νόμον· ἐζητεῖτο δὲ καί, εἴαν ὁ κατ' ὁμάδα φιδεϊκόμισσαριος
ἤξωθῆ ἀλλῶ τινὲ ἀποκαταστήσῃ τὴν κληρονομίαν, πῶς μετα-
φέρει τὰς ἀγωγὰς· λέγει ἢ διατάξεις, ἐπὶ τῶν τοιούτων θεμά-
των αὐτῶ τῷ νομίμῳ οὐτιλίας ἀγωγὰς παρέχεσθαι. [Sch. p.
V. 460. sq.]

καὶ μόνω τῷ ἐπιτρόπῳ]. Τούτῃ καὶ μὴ παρόντος
τοῦ ἀνήθου. ὅτι γὰρ ἡδύνατο αὐτῷ κομῆ τοιούτοις ἀπκρο-
τάτε ἀποκαταστήσαι, τοῦτο ὁμολογημένον ἐστίν. [Sch. q. V. 461.]

χωρὶς βάρους ἐγγύης]. Ἴνα μὴ ἀπαιτηθῇ ὁ ἐπιτρο-
πος ἐγγύην, οἱ φαιτοναβιτεύει τὴν ἀποκατάστασιν ὁ πουπίλλος.
[Sch. r. V. 461.]

αὐτῇ ἢ λεπτότητι εἰς ὄλεθρον αὐτῶν ἀντι-
στραφῇ]. Ἢ τοῦ φιδεϊκόμισσου ἀποκατάστασις πρὸς τὸν
κεχρωστέμενον ὀφείλει γίνεσθαι. εἴαν οὖν χρησώμεθα λεπτό-
τητι λέγοντες, ὅτι οὐ κεχρωστέται ἐπιτροπος, διαφθείρεται
τὸ κέρδος τῶν ἀνήθων. σημειῶσαι τὰ θέματα, ἐν οἷς καὶ
χωρὶς τοῦ ἀρχοντος καταβαλὼν τις τῷ ἐπιτρόπῳ ἢ τῷ κουρά-
τῳ ἀσφαλῶς καταβάλλει. [Sch. s. V. 461.]

εἰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀνήθοι ἢ οἱ μαινομένοι] Καὶ
αὐτῶν μελλόντων δοῦναι δύναται ὁ ἐπιτροπος εἰπεῖν, ἀπο-
καθιστῶν, κἂν μὴ αὐτὸς ἰδικῶς ἐχρωστέται^{f)} φιδεϊκόμισσον.
[Sch. t. V. 461.]

§. 1. Ὅτε δὲ τις κληρονομίαν ἀποκαταστήσῃ κελυ-
σθῇ, καὶ κατὰ δόλον ἢ μετὰ προκαταρξίν ἢ πρότερον
ἑαυτὸν προπετῶς ἀπέκρυψεν· ἢ εἴαν ὁ ὑποκείμενος τῇ
ἀποκατάστασει, πρὶν ἢ ἀποκαταστήσῃ τὴν κληρονο-
μίαν, ἐκ τούτου τοῦ φωτὸς ἀφαιρηθεῖς ἢ, μηδενὸς
κληρονομίου ἢ διαδόχου φαινομένου· ἢ εἴαν ἐκεῖνος,
ὅστις ἀποκατασταθεῖσθαι ἐστίν ἐκ τοῦ νόμου ἢ κληρονο-

c) Sc. τῶν ἀνήθων. d) Adde τῷ ante κουράτῳ. e) Lege φιδεϊκόμισσαριος. f) Lege ἐχρωστέται τὸ προ ἐχρωστέται.
Sic etiam verti.

Ea vero, quae dicta sunt⁵⁾ tam de retinenda
Falcidia in ipsis rebus, quam de non praebenda
satisfactio, in casibus in constitutione relatis ob-
tinent.

5) quae dicta sunt] Nota, in quibus locus sit
sanctioni constitutionis.

VII. Sancimus¹⁾, licentiam esse etiam soli tu-
tori²⁾ recte fieri fideicommissi nomine universitatis
restitutionem, quod pupillo relictum est, sine onere
fideiussionis³⁾: ubi tamen pupillus dari non possit,
vel abesse noscatur: ne, dum nimia subtilitate utimur
circa res pupillares, haec subtilitas ad perniciem
eorum revertatur⁴⁾. Idemque iuris esse oportet, et
si furioso per fideicommissum debeatur hereditas, ut
restitutio curatori eius soli, nomine scilicet furiosi,
celebretur. Quis enim sensus, quae vox furiosi
esse intelligitur, cum in utroque casu restituentes
plenissimam consequantur ex nostra lege securitatem?
Hoc eodem observando, et si ipsi pupilli vel furiosi⁵⁾
restitutione gravati sunt.

1) sancimus] Theodori. Qui hereditatem pupillo
vel furioso competentem tutori vel curatori eorum resti-
tuit, ipsis videtur restituere. Thalaelai. Si is, qui pu-
pillo fideicommissum universale debet, dixerit tutori,
restituo, fideicommissum restitui videtur. Sed si et fu-
rioso debeatur, et qui debet, curatori eius dixerit,
restituo, rursus fideicommissum videtur restituere. Sed
et si pupilli vel furiosi heredes scripti fideicommissum
universali gravati sint, tutores vel curatores eorum
recte conveniuntur. Quoniam autem quaerebatur, si is,
qui fideicommissum universali gravatus ante litem con-
testatam vel post litem contestatam se occultaverit, vel
decesserit, antequam restitueret, non habens heredem:
illud autem etiam quaerebatur, si fideicommissarius uni-
versalis rogatus sit, alii cuidam hereditatem restituere,
quomodo actiones transferat: constitutio dicit, in eius-
modi casibus ipso iure utiles actiones praebere.

2) etiam soli tutori] Hoc est, etiam absente
pupillo. Ipsi enim cum tutoris auctoritate restitui pu-
tuisse, certum est.

3) sine onere fideiussionis] Ut tutor satis-
dare non cogatur, pupillum restitutionem ratam habi-
tatum.

4) haec subtilitas ad perniciem eorum re-
vertatur] Restitutio fideicommissi ei fieri debet, cui
debetur. Si igitur subtilitate utamur dicentes, tutori
non debere, pupillorum lucrum intercidit. Nota casus,
in quibus etiam sine magistratu quis solvens tutori vel
curatori secure solvit.

5) si et ipsi pupilli et furiosi] Et si ipsi re-
stituere debeant, tutor dicere potest, restituo, licet
ipse specialiter fideicommissum non debeat.

Cum autem aliquis hereditatem restituere iussus
est, et dolo malo vel post litem contestatam vel
antea sese contumaciter celaverit⁶⁾: vel si suppo-
situs restitutioni, antequam restitueret hereditatem,
ab hac luce subtractus est, nullo herede vel succes-
sore existente⁷⁾: vel si ille, cui restituta est ex
Senatusconsulto hereditas, alii restituere iussus fuerit

μία, ἄλλω ἀποκαταστήσαι ἐκελεύσθη τὰ πράγματα τὰ κληρονομίατα· θεσιπλομεν, ἴνα, εἴτε κατὰ προπε-
 τειαν ἀπολειφθῆ οὗτος, ὥστιν ἡ ἀποκατάστασις ἐπε-
 τέθη, εἴτε θανάτῳ προληφθεὶς μηδενὸς καταλειφθέν-
 τος διαδόχου εἴη, εἴτε ἐκ τοῦ πρώτου ὀρισθέντος
 λαβεῖν τὴν ἀποκατάστασιν εἰς τὸν δεύτερον ἐπιτελε-
 σθῆναι ἐκελεύσθη, αὐτῷ τῷ νόμῳ αἱ ἀγωγαὶ μετενε-
 χθῶσιν.

ἐαυτὸν προπετῶς ἀπέκρυψε] Ἐζητεῖτο γάρ, αὐ-
 τοῦ ἀπολιπανομένου τίς ὀφείλει εἰπεῖν, ἀποκαθίστημι τὴν
 κληρονομίαν· καὶ ἐν τῷ ἐφεξῆς θεματὶ ἐζητεῖτο, μὴ ὄντων
 κληρονόμων, τίς ὀφείλει ἀποκαταστήσαι, καὶ ἐν τῷ γ· θεματὶ
 ἐζητεῖτο, πῶς δύναται ὁ φειδοκμισσαριὸς λέγων, ἀποκαθί-
 στημι, ἐνεργεῖν τὰς ἀγωγὰς. [Sch. u. V. 461.]

ἴσκει καὶ τὸ δόλω μάλω. σημειώσαι, ὅτι προπετῶς ἀπε-
 λείφθη. πλείονος οὖν σαφηνείας ἔρεκεν τοῦτο προσεῖδηκεν.
 [Sch. u. V. 461.]

μηδενὸς κληρονόμου ἢ διαδόχου φαινομένου] ἴνα καὶ λέγῃ, ὡς ἐν εἰ ἡμῶν κληρονομος, καὶ ἀκούσῃ, ὡς ἐν
 εἰ ἡς κληρονομος. [Sch. x. V. 461.]

γ'. Ἐγγραφέ τις κληρονόμου, καὶ κατέλειπεν ἐξ
 αὐτοῦ καθ' ὁμάδα ἀποκατάστασιν, καὶ ἐτέρῳ τινὶ
 ἰδικὴν ἀποκατάστασιν. κελύει οὖν ἡ διάταξις, τὸν
 καθ' ὁμάδα λαβόντα ἀποκατάστασιν διδόναι τῷ ἰδι-
 κῆν λαβόντι ἀποκατάστασιν.

ἔγραφέ τις κληρονόμου] Τὸ κατὰ πόδας. Ἐκέλευσε
 τις ἐν διαθήκῃ τὸν κληρονόμον τὸν ἴδιον πᾶσαν τὴν κληρονο-
 μίαν, ἢ ἐν αὐτῷ κατέλειπεν, ἄλλω ἀποκαταστήσαι· ἰδικὸν δὲ φει-
 δοκμισσαριὸν ἐτέρω προσεγγραφε. καὶ ζητεῖται, εἰ ὁ ἰδικὸς φειδο-
 κμισσαριὸς τοῦτο, ὅπερ αὐτῷ καταλειμμένον ἐστίν, ἀπό-
 τινος κτᾶσθαι ὀφείλει, πῦτερον ἀπὸ τοῦ κληρονόμου, ἴνα μετὰ
 τὴν παρακατάστασιν αὐτοῦ τὰ ἄλλα πράγματα ὁ τῆς ὁμάδος
 φειδοκμισσαριὸς λάβῃ, ἢ ἅμα μετὰ τῶν ἄλλων πραγμάτων
 χρῆ καὶ τοῦτο τῷ γενικῷ φειδοκμισσαριῷ παρασχεθῆναι, ἴνα
 αὐτὸς τῷ ἰδικῷ φειδοκμισσαριῷ παραδῶ, εἴτε ἐν πράγμασιν,
 εἴτε ἐν χρήμασιν ἐστὶ τὸ φειδοκμισσαριόν. θεσιπλομεν^{β)} τοίνυν,
 πᾶσαν μὲν τὴν οὐσίαν κατὰ τὴν τοῦ δόγματος τοῦ Τρεβελ-
 λιανέου ἀσθεντῶν ἀποκαθίστασθαι τῷ γενικῷ φειδοκμισσα-
 ρίῳ, ἐκείνον δὲ τῷ ἰδικῷ φειδοκμισσαριῷ τοῦτο, ὅπερ αὐτῷ
 καταλειμμένον ἐστὶ, καταβαλεῖν. [Sch. γ. V. 461. sq.]

Θεωδῶρον. Ὁ ἀξιωθεὶς ἀποκαταστήσαι τινὶ καθ' ὁμάδα
 φειδοκμισσαριῶν, εἰ κελύσθη ἰδικὸν φειδοκμισσαριὸν ἄλλω διδόναι,
 παρακρατεῖ τὸ δ. καὶ οὐ διδῶσι τὸ ἰδικὸν φειδοκμισσαριόν, ἀλλ'
 ὁ καθ' ὁμάδα φειδοκμισσαριὸς αὐτὸ παρέχει. μὴ οὖν ἐναγ-
 τωθῆ σοι ἢ β. διάταξις τοῦ προκειμένου τίτλου. μερικὴν γὰρ
 ἀποκατάστασιν θεματίζει. καὶ σημειώσαι, ὅτι ὁ μερικὸν φειδο-
 κμισσαριὸν ἀποκαθιστῶν οὐ παρακρατεῖ φαλκιδίον. [Sch. γ.
 V. 462.]

ΤΙΤΛΟΣ Δ'.

Περὶ τῶν κληρονόμων καὶ τοῦ φαλκιδίου.

α'. Θεσιπλομεν^{β)} τοὺς παρὰ τινῶν γεγραμμένους,
 ἢ καὶ τυχόντας ἀποκαταστάσεως, τῶν καθ' ὁμάδα τυ-
 χόν, ἢ κατ' εἶδος ἢ προσβελίων, ἀνάγκην ἔχειν, ἕπερ
 ὁ διαθίμενος καὶ τιμήσας αὐτοὺς διατάξειεν, ἐκ παν-
 τὸς τρόπου πληροῦν, εἰ τὸ προσταχθὲν νόμιμον εἴη,
 ἢ εἰ μήτις αὐτὸ νόμος, εἰ καὶ μὴ γένοιτο παρὰ τοῦ
 τιμηθέντος, ἀλλ' οὖν κύριον εἶναι ὁρῶν ἀποφαίνει.
 εἰ δὲ τις μὴ πληρῶν τὸ διατεταγμένον, ἀλλ' ἁρμο-
 σαντος τῷ τετιμημένῳ τοῦ καταλειφθέντος, ἐκ ψήφου
 δικαστικῆς ὑπομνησθεὶς ἐνιαυτὸν ὅλον ἐκλύσει, μὴ
 πράττων τοῦτο, ἕπερ προσταχθῆ, εἰ μὲν τις ἐκείνων
 εἴη τῶν ἐναγκαστικῶς ἐκ τοῦ νόμου τι λαμβανόντων,

res hereditarias: sancimus, ut, sive per contumaciam
 abfuerit is, cui restitutio imposita est, sive morte
 praeventus nullo relicto successore fuerit, sive a primo
 fideicommissario in secundum translatio celebrari iussa
 est, ipso iure actiones transferantur.

6) sese contumaciter celaverit] Quaerebatur
 enim, eo absente quis dicere deberet, hereditatem
 restituo: et in sequenti casu quaerebatur, hereditibus
 non existentibus quis deberet restituere: et in tertio
 casu quaerebatur, quemadmodum fideicommissarius di-
 cens, restituo, actiones transferre posset.

Satis erat dixisse, *dolo malo*. Nota, contumaciter
 abfuisse. Maioris igitur perspicuitatis gratia hoc ad-
 iecit.

7) nullo herede vel successore existente] Ut
 dicat, quasi heres essem, et audiat, quasi heres
 esses.

VIII. Quidam heredem scripsit¹⁾, ab eoque fidei-
 commissum universale reliquit, et alii cuidam fidei-
 commissum speciale. Iubet igitur constitutio, fidei-
 commissarium universalem praestare speciali fideicom-
 missario fideicommissum. L. 8.
C. VI. 49.

1) quidam heredem scripsit] Τὸ κατὰ πόδας.
 Quidam in testamento iussit heredem suum omnem he-
 reditatem, quam ei dereliquit, alii restituere: speciale
 autem fideicommissum alteri adscripsit. Et quaerebatur,
 specialis fideicommissarius id, quod ei derelictum
 est, a quo consequi debeat, utrumque ab herede, ut post
 retentionem eius alias res universitatis fideicommissa-
 rius accipiat: an una cum ceteris rebus oporteat et hoc
 generali fideicommissario praestari, ut ipse speciali fidei-
 commissario hoc tradat, sive in rebus, sive in pecuniis
 fideicommissum sit. Sancimus itaque, totam quidem sub-
 stantiam secundum Senatusconsulti Trebelliani auctori-
 tatem restitui generali fideicommissario, illum autem
 speciali fideicommissario id, quod ei derelictum est, de-
 pendere.

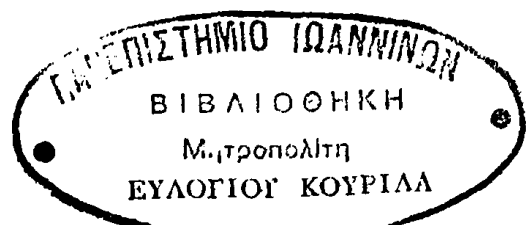
Theodori. Qui rogatus est, fideicommissum univer-
 sale alicui restituere, si iussus sit, alii speciale fidei-
 commissum praestare, quadrantem retinet, et speciale
 fideicommissum non praestat, sed fideicommissarius uni-
 versalis id praestat. Ne igitur adversari tibi videatur
 const. 2. huius tituli. Proponit enim restitutionem par-
 ticularem. Et nota, eum, qui fideicommissum particu-
 lare restituit, Falcidiam non retinere.

TITULUS IV.

De heredibus et Falcidia.

I. Sancimus¹⁾, ut ii, qui a quibusdam instituti *Nov. I.*
 sunt²⁾, vel etiam fideicommissum, puta universitatis, *cap. 1.*
 vel speciei, vel legata nacti sunt, necesse habeant,
 ea, quae testator et qui eos honoravit, praeceperit,
 omnimodo implere, si, quod praeceptum est, legiti-
 mum sit³⁾, vel si non id lex aliqua, etiamsi ab eo,
 qui honoratus est, non factum sit, tamen ratum esse
 nominatim demonstrat. Si quis autem id, quod prae-
 ceptum est, non implens, sed cum id, quod relictum
 est, honorato competeret, sententia iudiciali admoni-
 tus annum integrum cessaverit, si quidem ex iis sit,
 qui necessario ex lege aliquid capiunt, in plus autem,

g) Sic lego. Fabr. Θεσιπλομεν. h) Epitomen cap. I. Nov. I. exhibent Syn. p. 336. et Harm. V. 8. §. 51. Basil. T. IV.

εις πλεον δε η καθ' οσον ο νόμος αυτω δίδοσθαι βούλεται, γέγραπται κληρονόμος, τοσοῦτον λαμβάνειν μόνον, ὅποσον ο νόμος αυτω δίδοσθαι κατὰ τὴν τρίτην τῶν ἐξ ἀδιαθέτου μοίραν συγχωρεῖ, τὸ δὲ ἄλλο συμπᾶν ἀφαιρεῖσθαι· καὶ εἰ μὲν καὶ ἕτεροὶ τινες γεγραμμένοι τυγχάνουσι κληρονόμοι, προσαυξῆεν ἐκεῖνοις κατὰ τὸ μέρος τῆς ἐνστάσεως, ὅπερ ἐκάστῳ προσνεύμηται· εἰ δὲ μηδεὶς ἄλλος εἴη κληρονόμος, εἰ τύχοιεν μὲν γεγραμμένοι τινές, μὴ προσίοιεν δὲ τῷ κληρῷ, τηρικαῦτα τὸ ἀφαιρούμενον προστιθέσθω τοῖς ἄλλοις πράγμασι, καὶ ἄδειαν παρεχέτω¹⁾ καὶ ληγαταρίοι καὶ τοῖς τὴν ἀποκατάστασιν λαμβάνουσι καὶ οἰκέταις ἐλευθερία τιμηθεῖσι προσίεναι καὶ τοῦτο οἰκιοῦσθαι, ἐφ' ᾧ πᾶσι τρόποις τὸ προστεταγμένον πληρῶσαι· ἀσφαλείας δηλαδὴ πρότερον παρ' αὐτῶν γινομένης, καθάπερ ἂν ὁ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων ἐπιδέχοιτο τρόπος, ὅτι τὰ πράγματα λαβόντες πράξουσιν ἐπ' αὐτοῖς, ὕπερ ὁρθῶς ἠβουλήθησαν οἱ διαθέμενοι· ἢ εἴπερ μηδεὶς τῶν μνήμης ἐν τῇ διαθήκῃ τυχόντων βουληθεῖη προσελθεῖν, τουτέστι συγκληρονόμος ἢ ληγατάριος ἢ ὁ τὴν ἀποκατάστασιν λαμβάνων ἢ οἰκέτης ἐλευθερία τετιμημένος, τηρικαῦτα ἐπὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου, οὓς ὁ νόμος καλεῖ, μετὰ τὸν γεγραμμένον μὲν, τῇ νομίμῳ δὲ ὑπὸ τοῦδε τοῦ νόμου περικλεισθέντα μοίρα, φέρεσθαι τὰ πράγματα, καὶ αὐτοὺς ὁμοίως δίδοναι τὴν ἀσφάλειαν, ὅτι πληροῦσι τὰ τῇ διαθήκῃ περιεχόμενα· ἄτακτον δὲ οὐδὲν οὐδὲ συγκεχυμένον οὐδὲ ἐπὶ τοῦτων γίνεσθαι βουλόμεθα, ἀλλ' ὁ πρῶτος κατὰ τὴν τάξιν καλούμενος μετὰ τὸν ἤδη περικλεισμένον ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ καθ' ἡμᾶς, οὗτος καλεῖσθω πρότερος, εἶτα ὁ μετ' ἐκεῖνον, καὶ ἐφεξῆς οὕτως, ἕως ἂν ὁ τελευταῖος ἐκλείπῃ χώραν ποιῆσῃ καὶ τῶν ἐξωθέν τινη βουλομένῳ καὶ προσελθεῖν καὶ τὰ καταλειμμένα πληρῶσαι· μετ' οὓς καὶ τὸν δημόσιον, εἴγε βούλοιτο, τίθειμεν· καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ληγαταρίων καὶ τῶν ἀποκατάστασιν λαμβανόντων τοιαύτην εἶναι βουλόμεθα τάξιν, ὥστε πρότερον δίδοσθαι παρορσίαν τῆς προσελεύσεως τῷ καθ' ὁμάδα λαμβάνοντι τὴν ἀποκατάστασιν, ἢ πλείονων ὄντων τῷ μείζονα μοῖραν ἔχοντι, ἐπειδὴ καὶ μίμημά τι κληρονόμου καθέστηκε, καὶ μάλιστα ἐφ' ἡμῶν, ὅπερ τῷ νομίμῳ δέγματι²⁾ χώραν δεδώκαμεν ἐπὶ τῶν τοιούτων· εἰ δὲ ἢ οὐκ εἴη τις καθ' ὁμάδα τετιμημένος, ἢ οὐ βούλοιο πράξαι τὸ κελουσθέν, ἐπὶ τοῖς μείζοσιν ἰδικῶς ληγατοῖς τετιμημένους τὴν τοιαύτην ἔρχεσθαι παρορσίαν· οὕτω τε καὶ τοῖς οἰκέταις δίδοσθαι καιρὸν τοῖς ἐλευθερίῳ τετιμημένοις καὶ προσίεναι, καὶ ἐλευθέρους ἀσφαλῶς εἶναι, καὶ τὰ πράγματα λαμβάνειν, καὶ πληροῦν τὰ κελουσθέντα μετὰ τῆς ἐμπροσθεν εἰρημένης ἀσφαλείας· εἰ δὲ μηδεὶς εἴη τῶν ληγαταρίων ἢ τῶν ἀποκατάστασιν λαμβανόντων τῶν καθ' ὁμάδα ἢ καὶ κατ' εἶδος, μείζονι μοίρα ἢ πρεσβείῳ τετιμημένος, ἀλλὰ πάντες ἴσῃ ἐπέχοιεν τύχην, τηρικαῦτα προκρίνεσθαι μὲν καὶ οὕτως τοὺς καθ' ὁμάδα ἢ τὸν ἐξ αὐτῶν βουλόμενον πληρῶσαι τὸ προστεταγμένον· τοὺς δὲ λοιποὺς ληγαταρίους, ὅσοι μηδὲν ἀλλήλων ἐν τῷ καταλειμμένῳ προϊέουσιν, καὶ πάντας, εἰ βούλοιντο, καλεῖσθαι, ἢ τοὺς ἐξ αὐτῶν βουλομένους· εἰ δὲ μηδεὶς ληγατάριος ἔλοιτο τοῦτο πράξαι, δίδομεν τοῖς οἰκέταις παρορσίαν τοῖς ἐλευθερίῳ τετιμημένοις, κατὰ τὴν τάξιν τῆς ὀνομασίας, καθ' ἣν αὐτοὺς ὁ δεσπότης ὠνόμασε, κατὰ τοῦτο ἔχειν τὴν πρὸς ἀλλήλους προ-

quam quantum lex ei dari vult, heres scriptus sit, id tantum capiat, quantum ei lex pro triente⁴⁾ eorum, quae ab intestato debentur, dari concedit: reliquum autem omne ei auferatur⁵⁾: et, si quidem alii quidam heredes scripti sint, eis pro parte institutionis accrescat: si vero nullus alius heres sit, si quidem quidam scripti sint, hereditatem autem non adeant, tunc quod aufertur, reliquis bonis adiciatur, et liceat tam legatariis, quam his, qui fideicommissum capiunt, et servis libertate honoratis adire, idque sibi habere, ea lege, ut omnibus modis id, quod praeceptum est, impleant: praestanda scilicet prius ab eis cautione, prouti rerum et personarum ratio admittat, se bonis acceptis in iis facturos, quae recte testatores voluerunt. Aut si nullus eorum, qui testamento commemorati sunt, id est, coheres, vel legatarius, vel qui fideicommissum capit, vel servus libertate honoratus adire voluerit, tunc ad reliquos, qui ab intestato veniunt, quos lex vocat, post eum, qui heres quidem scriptus est, sed legitima portione ex hac lege contentus esse debet, bona deferantur, qui et ipsi similiter caveant, se ea, quae testamento continentur, impleturos. Nihil autem inordinatum, nec confusum in his fieri volumus, sed qui prior post eum, qui nostra lege circumscriptus est, ordine vocatur, is prior vocetur, deinde qui post eum est, et ita deinceps, donec ultimus deficiens locum faciat etiam alicui extraneorum volenti et adire et relicta implere: post quos etiam fiscum, si quidem voluerit, ponimus. Etenim et in legatariis et in his, qui fideicommissum capiunt, talem ordinem esse volumus, ut prius ad eundi licentia concedatur fideicommissario universali, aut, si plures sint, ei, qui maiorem partem habet, quia et iustar heredis est, et maxime apud nos, qui Senatusconsulto⁶⁾ in huiusmodi fideicommissis locum dedimus. Si vero nullus sit fideicommissio universali honoratus, vel si, quod iussum est, facere nolit, ad eos, qui maioribus legatis specialibus honorati sunt, eiusmodi licentia perveniat. Sic autem et servis libertate honoratis occasio detur, et adeundi, et libertatis tuto consequendae, et percipiendorum honorum, et iussa implendi, cum cautione antea dicta. Si vero nullus sit legatarius, vel fideicommissarius universalis, vel etiam specialis, qui maiore parte vel legato honoratus est, sed omnes eandem conditionem obtineant, tunc quidem etiam praeferantur fideicommissarii universales, aut qui ex iis id, quod praeceptum est, implere vult: reliqui vero legatarii, quicumque nihil inter se in eo, quod relictum est, praecipui habent, omnes, si velint, vocentur, vel qui ex eis velint. Quodsi nullus legatarius id facere elegerit, damus licentiam servis libertate honoratis, secundum ordinem nominationis⁷⁾, quo eos dominus nominaverit, inter se habendi praerogativam. Et haec quidem omnia sancimus, ubi necessario datio in quempiam eorum, quibus natura successio quaedam a testatore et defuncto debetur, subest. Si vero nulla subest eiusmodi persona in institutionibus, sed spontanea liberalitas dispositionis a testatore facta sit, deinde scriptus intra tempus a nobis praedictum⁸⁾ id, quod praeceptum est, non impleat, omnia, quae relicta sunt, illi auferantur, ut neque occasione Falcidia, neque alia ex causa quidquam possit perci-

1) Praeplacet ἄδεια παρεχέσθω, quod habet Haloander. 2) Intellige Sctum Trebellianum.

τίμησιν. καὶ ταῦτα μὲν πάντα νομοθετοῦμεν, ἕνθα ἀναγκαστικῆ τις ὑπόκειται δόσις εἰς τινα τῶν ἐκ φύσεως ὀφειλομένων τινὰ διαδοχὴν παρὰ τοῦ διαθεμένου τε καὶ τελευτῶντος. εἰ δὲ οὐδὲν ὑπόκειται τοιοῦτο πρόσωπον ἐν ταῖς ἐνστάσεσιν, ἀλλ' ἐκούσιος ἢ φιλοτιμία τῆς διατυπώσεως παρὰ τοῦ διαθεμένου γένοιτο, εἴτα ὁ γεγραμμένος οὐ πληροῖ τὸ προστεταγμένον εἰς τὸ ῥηθέντος ἡμῖν ἔμπροσθεν χρόνου, τὸν μὲν ἀφαιρεῖσθαι πάντων τῶν καταλειμμένων οὐδ' ὀτιοῦν οὔτε κατὰ φαλκιδίου πρόφρασιν, οὐδὲ κατ' ἄλλην αἰτίαν λαβεῖν δυνάμενον. ὁμοίως δὲ τὰ αὐτὰ κρατεῖν, καὶ εἰ μὲν εἶεν συγκληρονόμοι, τούτους καλεῖσθαι· ἐπιτίοιγε εἰς ληγαταρίους καὶ οἰκέτας, καὶ τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου πάντας κατὰ τὴν ἔμπροσθεν ὑφ' ἡμῶν παραδεδομένην τύξιν τὰ πράγματα χωρεῖν, πανταχοῦ τοῦ βάρους συνημμένον, τοῦ δεῖν πληροῦν ταῦτα, ἅπερ ὁ διαθεμένος κατὰ νόμον, καθάπερ ἔμπροσθεν εἰπόντες ἔφθηνεν, ἐπιτάξειεν. εἰ δὲ ἡ ἐνστασις καὶ ὑποκατάστασις ἔχει, πρόδηλον, ὡς πρότερον ἐπὶ τὸν ὑποκατάστατον βουλόμενον ἐλεύσεται τὰ πράγματα πάντα κατὰ τὸν νόμον, πληροῦντα τὰ καταλειμμένα. οὕτω τε ἐκείνου μὴ βουλομένου τηρικαῦτα ἐπὶ τοὺς συγκληρονόμους καὶ ληγαταρίους, καὶ οἰκέτας, καὶ τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου, καὶ τοὺς ἐξωθεν, καὶ τὸ δημόσιον κατὰ τὴν παρ' ἡμῶν εἰρημένην παρατήρησιν τὰ ἀφαιρούμενα παραγενήσεται, πληροῦντας παναρόθεν τὰς τῶν τελευτῶντων νομίμους διατυπώσεις. διὰ τοῦτο γὰρ δὴ καὶ ἐπὶ τσαυτὺς εἶδομεν διαδοχάς, ἵνα μὴ μείνειεν ἀπροσέλευστος ὁ τοῦ τελευτῶντος λῆρος. ἀποκλήρους δὲ παῖδας, εἴγε δικαίως παρὰ οὐ πατρὸς ἀποκλεισθεῖεν, καὶ μηδὲν ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς ἔχοιεν γνώμης, οὐ καλοῦμεν, οὐδὲ προσέμεθα, ἂν εἰ μνησιῶν βουληθεῖεν· εἰς γὰρ ἐστὶ τῶ νόμῳ κοπός, τὰ διατεταγμένα παρὰ τῶν τελευτῶντων πληροῦσθαι. τὸν γὰρ ἐξ αὐτοῦ τοῦ διαθεμένου τῆς αὐτοῦ περιουσίας ἀπελευνόμενον, πῶς ἂν εἴη δίκαιον αλεῖν εἰς πράγματα, ὧν αὐτὸν ἐκείνος διὰ τῆς ἐπ' ὑπὸν γενομένης ἀποκηρύξεως ῥητῶς γενέσθαι μέτοχον ἢ καὶ βουλήθη; εἰ δὲ τὸ ἀφαιρούμενον μέρος παρὰ οὐ μὴ πληροῦντος τὴν τοῦ τελευτήσαντος βούλησιν ῥότερον ἡγάγομεν ἐπὶ τοὺς ὑποκαταστάτους, ἐπειτα τὶ τοὺς συγκληρονόμους, καὶ μετ' ἐκείνους¹⁾ ληγαταρίους, καὶ πρὸς γε καὶ οἰκέτας, οὕτω τε ἐπὶ τὴν ἀδιαθέτου κλησιν, καὶ τοὺς ἐξωθεν, καὶ τὸ δημόσιον ἡλθόμεν, οὐκ ἀπὸ τρόπου τοῦτο γέγονεν, οὐδ' εἰ τοῦ παρήκοντος, οὐδὲ ὡς ἂν τινα καὶ διαλάθοι ὁ προσῆκον, ἀλλ' ἐκ προνοίας καὶ κατὰ τὸν νόμον, καὶ πεπερασμένων πρῶτον ἀπάντων τῶν κατὰ τὰς αἰθήρας προσώπων, εἴτα ὑπολειπόντων, οὕτως ἐπὶ τὴν ἐξ ἀδιαθέτου κλησιν καὶ τοὺς ἄλλους ἀφικώμεθα. ἐφ' ἀπάντων δὲ, ἐφ' ὧν τῶν προγεγραμμένων ὁ πληροῦντων, καλοῦμεν ἢ τὰ ἐκ διαθήκης πρόσωπα τὸς ἐξ ἀδιαθέτου καὶ τοὺς λοιπούς, δίδομεν ἅπασιν οἷς τοιοῦτοις προσώποις γίνεσθαι κληρονόμους, καὶ ἐπιελεύσεως ἢ τοι κληρονομίας ἐγχειρήσεως ἔχειν δίκαιον· ταῦτα δὲ τὰ τοῦ νόμου ῥήματα· καὶ ὡς κληρονόμους ἅπαντα πρῶττειν ἐναγομένους τε καὶ ἐνάοντας· τοῦτο, ὅπερ καὶ οἱ παλαιότατοι τῶν νόμων καὶ τῆς οἰκίας αὐθεντίας ἐδίδσαν, καὶ κληρονόμους ποιοῦν τοὺς οὐδὲ γεγραμμένους κληρονόμους, οὐδ' ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὸν κληρονόμον καλουμένους. τούτων ἅπαντων κρατούντων, κἂν εἰ μὴ παρὰ κληρονόμου,

pere. Similiter autem eadem obtineant, et, si coheredes sint, hi vocentur: alioqui ad legatarios et servos, et omnes, qui ab intestato vocantur, secundum ordinem a nobis antea traditum bona perveniant, ubique annexo onere implendi ea, quae testator legitime, ut antea iam diximus, praeceperit. Si vero institutio et substitutionem habeat, certum est, prius ad substitutum, si velit, omnia bona perventura, ex lege implentem ea, quae relicta sunt. Eo autem nolente, ad coheredes et legatarios, et servos, et successores ab intestato, et extraneos, et fiscum secundum dictam a nobis observationem ea, quae auferuntur, pervenient, qui legitimas defunctorum dispositiones ab omni parte impleant. Ideo enim et ad tot successiones respeximus, ne hereditas defuncti non adita maneat. Exheredatos autem liberos, si quidem iuste a patre exclusi sint, et nihil ex patris voluntate habeant, non vocamus, neque admittimus, etiamsi decies millies voluerint: una enim legis intentio haec est, ut, quae a defunctis praecepta sunt, impleantur. Eum enim, qui ab ipso testatore a bonis eius submovetur, quomodo iustum fuerit, vocare ad bona, quorum ille cum per exheredationem eius factam nominatim noluit fieri participem? Quod vero partem, quae ei, qui defuncti voluntatem non implet, aufertur, primum ad substitutos, deinde ad coheredes, et post eos ad legatarios, et praeterea ad servos transtulimus, et ita ad successionem ab intestato, et extraneos, et fiscum pervenimus, non abs re id factum est, nec temere, nec quod decorum quemquam latuerit, sed consulto et secundum legem, ut vocatis prius omnibus personis, quae testamentis memorantur, eisque recusantibus, tum ad successionem ab intestato et reliquos perveniremus. In omnibus autem casibus, in quibus, cum hi, qui supra scripti sunt, non implet, eas personas, quae testamento continentur, vel successores ab intestato, et reliquos vocamus, concedimus omnibus eiusmodi personis, ut heredes fiant, et adeundi sive pro herede gerendi⁹⁾ ius habeant, (quae iuris vocabula sunt) et omnia ut heredes gerant, sive conveniantur, sive agant: id quod etiam antiquissimae leges sua auctoritate praestabant et heredes faciebant eos, qui neque heredes scripti erant, neque ab intestato ad hereditatem vocabantur. His omnibus obtinentibus, et si non ab herede, sed a legatario vel mortis causa donatario dari quidpiam fieri testator voluit, eodem ordine ratione bonorum, quae auferuntur, servando, et a substitutis quidem legatarii incipiente, in fisco autem desinente. Nec quisquam huic legi indignetur, quod iis, quae relicta sunt, privetur: sed reputans, omnibus hominibus finem vitae esse mortem, non solum spectet id, ut ab aliis ipse accipiat, sed praeterea perpendat, et, se ipsum moriturum aliis praecepta daturum, et, si auxilium ex hac lege non habeat, nihil eorum, quae omni studio disposuerit, ad exitum esse perducturum. Non enim his tantum, qui nobis subiecti sunt, nec qui nunc sunt, hominibus, sed omni et postea currenti temporis legem fecimus.

1) Addendum videtur ἐπὶ ante ληγαταρίους.

παρὰ δὲ ληγαταρίου, ἢ τοῦ λαβόντος αὐτὰ θανάτου
 δωρεὰν δοθῆναι τι ἢ γενέσθαι ὁ διαθέμενος ἢ βου-
 λήθη, τῆς αὐτῆς τάξεως προφάσει τῶν ἀφαιρουμένων
 πραγμάτων φυλαττομένης, καὶ ἀρχομένης μὲν ἀπὸ τῶν
 ὑποκατιστάτων τοῦ ληγαταρίου, ληγοῦσης δὲ εἰς τὸ
 δημόσιον. καὶ μηδεὶς πρὸς τὸν νόμον δυσχεραίνεται
 τοῦτον, ὡς τῶν καταλειμμένων ἀποστερούμενος,
 ἀλλ' ἐννοῶν, ὡς ἅπασιν ἀνθρώποις πέρας ἐστὶ τοῦ
 βίου ὁ θάνατος, μὴ μόνον τὸ παρ' ἐτέρων αὐτὸς λα-
 βεῖν θεωρεῖτω, προσενοεῖτω δέ, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐτέ-
 ροις τελευτῶν ἐπιτάξει, καὶ εἰ μὴ παρὰ τῆς^{m)} τοῦδε
 τοῦ νόμου τύχει βοήθειας, οὐδὲν ὦν ἂν μετὰ σπου-
 δῆς ἀπάσης διατάξειεν, εἰς ἔργον ἄξει. οὐ γὰρ τοῖς
 ἐφ' ἡμῶν, οὐδὲ τοῖς τῶν μόνον ἀνθρώποις, ἀλλὰ
 παντὶ καὶ τῷ μετὰ ταῦτα ῥέοντι νομοθετοῦμεν χρόνῳ.

Ἐσπίζομεν] Τὸ προοίμιον τῆς νεαρᾶςⁿ⁾. Ἐνησχολη-
 μένοις ἡμῖν περὶ τῆς ἀπάσης τῆς πολιτείας φροντίδας καὶ μί-
 κρον οὐδὲν αἰρουμένοις ἐνοεῖν, ἀλλ' ὅπως ἂν Πέρσῃ μὲν
 ἤρεμοιεν, Βανδύλοι^{m)} δὲ σὺν Μαυρουσίῳ ὑπακούοιεν, Καρ-
 χιδόνιοι δὲ τὴν πάλαι ἀπολαβόντες^{o)} ἑλευθερίαν, Τζάνοι δὲ
 πρῶτον ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων γενομένοι πολιτείας ἐν ὑπηκόοις
 τελοῖεν, τοῦτο ὅπερ οὐπω καὶ νῦν, πληρὴ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας
 βασιλείας δέδωκεν ὁ θεός, ἐπιρροῦσαι τὴν ἰδιωτικὴν φροντίδα^{p)}
 παρὰ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων προσαγγελλόμενοι, ὡν ἕκαστη μὲν
 τὸν προσήκοντα τύπον δίδομεν. ὅποσα δὲ συγγῆς μὲν ἀπολαύει
 τῆς κατὰ μέρος βοήθειας, δυνατόν δὲ ἐστὶν ἐγγραφεῖν^{q)} νόμῳ
 κοινόν^{r)} ἀπασὶ δούναι ἐφ' οἷς χρήζουσιν ἀφέλειαν, ταῦτα χορηγῶν
 νομιζόμεν νομοθετεῖν καὶ παραδόναι τοῖς ὑπηκόοις αὐτῶ βοή-
 θούντα, καὶ μὴ τοῖς^{s)} αἰεὶ κελύσεως τῆς ἐκ τῶν βασιλείων
 δεόμενοι. αἰεὶ τοῦν ἡμᾶς ἐνοχλοῦσιν, οἱ μὲν ὑπὲρ πρεσβείων
 καταλειμμένοι, οὐδὲν δίδομένου προσόντος^{t)}, οἱ δὲ ἑλευθε-
 ρῶν, οἱ δὲ ἐτέρου τινός, ὅπερ οἱ μὲν παραδόντες τοὺς κλη-
 ρονόμοις^{u)} δοθῆναι τι ἢ γενέσθαι διατάξαντο, οἱ δὲ ἀγνω-
 μονες καὶ τῶν πραγμάτων ἐφίενται, καὶ ταῦτα λαμβάνει^{v)} καὶ
 τὸ κελύσθην ἐπιληροῦσι^{w)}. καίτοιγε καὶ τοῖς πάλαι νομοθε-
 τῆς εἴρηται προσήκει τῶν τελευτῶν διατυπώσεις, ὅσαι μὴ
 μάχονται νόμοις, πάσαι^{x)} πληροῦσθαι τρόποις. ἀλλ' ἐπειδὴ
 τοὺς οὕτω γεγραμμένους νόμους ἤδη κατὰ τὸ πλεῖστον ἀμε-
 ληθέντας εὐρομεν, ἀνακτῆσθαι τε αὐτοὺς ἡγησάμεθα δεῖν,
 καὶ τοῖς περιουσίαι δούναι τὴν ἐξ αὐτῶν ἀσφαλείαν, καὶ τοῖς
 τετελευτηκόσι τὴν ἐντεῦθεν ἀποτίσαι τιμῆν. πρῶτον μὲν οὖν
 ἐκέينو σκεπτόμενοι, ὅτι τῶν διαθέμενων τοῖς μὲν ἀνάγκη ἐπιτί-
 θησιν ὁ νόμος, ἀπονεμῆν τινὰ μοῖραν προσωπῶπις τισὶν, ὡς
 μὴ^{y)} τοῦτο^{z)} κατ' αὐτὴν τὴν φύσιν ὀφειλομένην, ὅποιον δὴ τι
 παῖσι καὶ ἑγγονοῖς καὶ πατρῶσι, καὶ ἑσθ' ὅτε καὶ ἀδελφοῖς,
 καὶ εἴτι τοιοῦτω προσώπῳ^{a)} ἢ ἐν τοῖς ἐξ ἡμῶν ἢ ἐν τοῖς ἐξ
 ἄλλων ἔσμεν, ἠδὲ μοῖραν οἱ νόμοι τοῖς δὲ οὐδεμίᾳ καθίστηται
 ἀνάγκη μοῖραν τινα δίδοναι τῆς ἑαυτῶν περιουσίας, ἀλλ' αὐτ-
 εξουσίος ἐστὶν ἢ φιλοτιμία, πρὸς οὗς ἂν ὁ διαθέμενος βούλοιοτο
 φερομένη. τοῦτων οὖν ἡμῖν προσδιωρισμένων^{b)} θεσπιζόμεν,
 καὶ τὰ ἐξῆς ὡς ἐν τῷ Βασιλικῷ. [Sch. a. V. 481. sq.]

τοὺς παρὰ τινῶν γεγραμμένους] Θεοδώρου. Ὁ κλη-
 ρονόμος^{c)} ἀναγκαῖος ἢ φιδεικομισσαριος^{d)} τῶν κατ' εἶδος ἢ
 τῶν καθ' ὁμᾶδα καὶ ὁ πρεσβείω τιμηθεὶς μὴ πληρῶν τὸ προσ-
 τεταγμένον αὐτῷ ὑπὸ τοῦ τεστατῶρος, ἀλλὰ καὶ μετὰ κατα-
 δίκην^{e)} ἀγνωμονῶν ἐπὶ ἐνιαυτῶν, μόνον τὸ ἐξ ἀδιαθέτου ἄρ-
 μόζον αὐτῷ κομιζεται, τοῦτέστιν τὸ νόμιμον ποστημόριον, ὅπερ
 ἐστὶν ἀπὸ μὲν τεσσάρων ἄνω^{f)} τὸ ἡμισυ, μέχρι δὲ τεσσάρων
 τὸ τρίτον κατὰ τὴν ἰσ. νεαρῶν. ἰστέον δὲ^{g)}, ὅτι τοῖς^{h)} ἐξ
 ἀνάγκης νόμουⁱ⁾ θεματίζει ἢ παρούσα διατάξεις, ὡς δηλοῖ τὸ

1) sancimus] Proemium Novellae. Occupatis
 nobis circa universae reipublicae curas, neque parvum
 quid reputantibus, sed quemadmodum Persae conque-
 scant, Vandali cum Mauris obediunt, Carthaginenses
 pristinam libertatem receptam obtineant, Tzani nunc
 primum Romanorum imperio subiecti inter subditos cen-
 seantur (id quod usque adhuc nondum, nisi sub nostro
 imperio Deus concessit): affluunt etiam privatae curae
 a subditis nostris delatae, quarum singulis quidem con-
 venientem formam damus. Quaecunque vero frequenti
 auxilio particulari perfruuntur, possunt autem lege per-
 scripta communem omnibus in his, in quibus opus ha-
 bent, praestare utilitatem, ea lege sancienda putamus
 et tradenda subditis, etiamsi iussionem Principum quo-
 libet casu non petant, per se auxilio futura. Semper
 igitur nos molestant, alii pro legatis relictis, nullo dato
 adeuntes, alii pro libertatibus, alii pro alio quopiam,
 quod qui hereditates reliquerunt, dari cuidam fiverie
 iusserunt, heredes autem indevoti et bona appetunt,
 eaque accipiunt, nec tamen iussa implent: quamquam
 et a veteribus legum latoribus dictum sit, defunctorum
 dispositiones, quae legibus non repugnant, omnibus
 modis esse implendas. Sed quia leges ita conscriptas
 magna iam ex parte neglectas invenimus, repetendas
 eas esse putavimus et tam viventibus securitatem ex
 illis praestandam, quam defunctis honorem inde persol-
 vendum. Primum igitur illud perpendendum est, qui-
 busdam testatoribus legem imponere necessitatem, par-
 tem quandam personis quibusdam tribuendi, quasi ipsa
 natura debita, ut puta liberis et nepotibus, et parenti-
 bus, interdum etiam fratribus, et si quam eiusmodi per-
 sonam vel inter eos, qui ex nobis sunt, vel inter eos,
 ex quibus nos sumus, leges numerarunt: quibusdam
 vero nullam esse necessitatem partem quandam bono-
 rum suorum tribuendi, sed liberalitatem esse arbitrio
 relictam, venientem ad eos, ad quos testator voluerit.
 His igitur prius a nobis dispositis sancimus et quae
 sequuntur, ut in Basilicis.

2) ut ii, qui a quibusdam instituti sunt] Theodori.
 Heres necessarius vel fideicommissarius specialis
 vel universalis, et legatus honoratus, qui quod
 praecceptum ei a testatore est, non implet, et post
 condemnationem intra annum praestare differt, id tan-
 tum, quod ab intestato ei competit, consequitur, hoc
 est, legitimam portionem, quae, si plures sint, quam
 quatuor, semis est, si non sint plures, quam quatuor,
 triens secundum Novellam 18. Sciendum autem est, hac

m) Lege εἰ μὴ τῆς παρὰ τοῦδε τοῦ νόμου cum Hombergkio. n) Emendavi textum, quem Fabrotus exhibet, ex textu
 Novellae, qui habetur in edit. Novellarum ab Ossenbruggio suscepta, nn) Sic Fabr. Consentit textus Novellae. o) Adde
 ἔχοιεν ante ἑλευθερίαν, quod habet textus Novellae. p) Textus Novellae melius habet ἐπιρροῦσαι καὶ ἰδιωτικὰ φροντίδες.
 q) Lege ἐγγραφεῖντα. r) Lege κοινὴν. s) Adde τῆς ante αἰεὶ κελύσεως. t) Lege ὑπὲρ πρεσβείων καταλειμμένων οἰδένος
 δίδομένου προσόντες. u) Lege τοὺς κληρῶν. v) Lege λαμβάνουσι. w) Lege οὐ πληροῦσι. x) Lege πάσι. y) Lege
 δὴ pro μὴ. z) Pro τοῦτο lege ταύτην. a) Lege τοιοῦτο πρόσωπον. b) Lege προσδιωρισμένων. Fabr. προσδιωρισμένων.
 c) Hoc scholium extat auctore fratre Anecd. T. I. p. 224. not. 1. in Codice Bodleiano 3309. tit. 32. fol. 131. sed Theodori
 nomine praetermissio. Titulus hic est: περὶ κληρονόμιων καὶ φαλικιδίων. Ἐνησχολημένοις ἡμῖν. Κληρονόμοις κ. τ. λ.
 Varietatem huius Codicis frater ibi notavit, quem exscripsi. d) Cod. Bodl. κληρονόμος ἀναγκαῖος ἢ φιδεικομισσαριος.
 e) Cod. Bodl. δίκην. f) Frater edidit ἀνὰ pro ἄνω. g) Cod. Bodl. γὰρ pro δέ. h) Cod. Bodl. τοῖς. i) Sic Cod. Bodl.
 Recte. Fabr. νόμου.

τέλος τοῦ παρόντος κεφαλαίου. ὅθεν φησὶν, ὅτι μὴ ποιῶντες τὴν κέλυσιν τοῦ τελευταίου οὐδὲν λήγονται, εἰ μὴ τὸ ἐξ ἀδιαθέτου, ὡς εἴπομεν· ἀλλὰ τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ μὴ πειθαρχήσαντος τῷ τεστάτῳ προσκυροῦνται τοῖς συγγληρονομοῖς αὐτοῦ κατὰ τὸ δικαίον τῆς ἐνοστάσεως ἐκαστοῦ^{κ)} αὐτῶν. εἰ δὲ συγγληρονομοὶ αὐτῷ μὴ ὑπείσιν, ἢ ὑπῆσαν^{λ)} μὲν, οὐκ ἠθέλησαν^{μ)} δὲ ἀδιτεῦσαι^{ν)}, τότε πάλιν τὸ λοιπὸν μέρος αὐτῶν^{ο)} δίδωσι τοῖς^{π)} φιδεικομισσαρίοις ἢ τοῖς ἐλευθερωθεῖσι δούλοις τοῦ διαθεμένου, ἀσφαλισόμενων πάντων δηλονότι, ὡς πληροῦσαι τὸ προστεταγμένον ὑπὸ τοῦ τεστάτῳ. εἰ δὲ μήτε ληγατάριος, μήτε οἰκέτης ἐλευθερωθεὶς ὑπέσται, τότε εἰς τῶν ἐξ ἀδιαθέτου τοῦ τεστάτῳ, ἢ καὶ οἰοσδήποτε θέλων ἐξωτικός, ἢ ἐν ἀπορίᾳ^{ρ)} πτωτῶν ὁ φίσκος λαμβάνει τὴν κληρονομίαν, καὶ πληροῖ τὸ προστεταγμένον ὑπὸ τοῦ τελευταίου. καὶ ταῦτα ἐπὶ τῶν^{σ)} ἐξ ἀνάγκης νόμου γραφομένων κληρονομῶν, τοῦτέστι, κατιόντων, ἀνιόντων^{τ)}, εὐθ^{ζ)} ὅτε δέ^{ι)} καὶ ἀδελφῶν. ὁ γὰρ μὴ ἐξ ἀνάγκης νόμου γραφομένος κληρονομός, εἰ μὴ ποιῆσιν^{θ)} τὸ κέλυσθαι ὑπὸ τοῦ τεστάτῳ, οὐδὲ τι ποτὲ^{κ)} λαμβάνει. τῇ δὲ λεχθείσῃ^{λ)} τῶν εἰρημένων προσώπων, φημί^{μ)}, συγγληρονομῶν, διαρῆσαι^{ν)} ληγατάρων καὶ δούλων ἐλευθερωθέντων^{ο)}, θελόντων προσελθεῖν τῷ κληρῷ τοῦ κατοχομένου, καὶ φίσκῳ^{ρ)} ἐν ὑστερᾷ χώρᾳ τάξιν^{σ)} δίδωσι. πληροῖσθαι, ὅτι, ἐάν κληρονομός^{τ)} εἴη ὑποκαταστάτους, αὐτοὶ ἰστίον μετὰ τὸν ἀγνωμονήσαντα^{θ)} καλοῦνται πρὸς τὸ πληροῦσαι τὴν βούλησιν τοῦ τεστάτῳ^{ι)} τῶν^{κ)} εἰν θέλωσι, τῶν ἐξερεδίων^{λ)} πανταχόθεν ἀποκλειομένων, εὐλόγου^{μ)} δηλονότι ὑπόστασις αἰτίας^{ν)}, σημειῶσαι δὲ, ὅτι τότε ἀναγκάζεται τις πληροῦν τὴν βούλησιν τοῦ τεστάτῳ, ὅτε οὐκ ἔστι παρόνομος· τότε γὰρ οὐκ ἔρωται, ὡς εἴρηται βιβ. ζ'. τοῦ κώδικος^{ο)} ιτ. μ'. διατ. β'.^{π)} [Sch. b. V. 482. sq.]

constitutione eos, qui necessitate legis heredes scribuntur, designari, ut finis huius capituli ostendit. Unde ait, si iussa a defuncto non faciant, eos nihil consequuturos praeter id, quod ab intestato debetur, (portionem legitimam) uti diximus: sed residuam partem eius, qui testatori non obtemperavit, coheredibus eius adjudicari pro iure, quod quisque eorum ex institutione habet. Quodsi coheredes ei non sint, vel fuerint quidem, hereditatem autem adire noluerint, tunc reliquam eorum partem tribuit fideicommissariis, vel servis testatoris manumissis, omnibus scilicet carentibus, se iussa a testatore impleturos. Quodsi nec legatarius, nec servus manumissus sit, tunc unus eorum, qui ab intestato testatori succedunt, vel quilibet extraneus, qui voluerit, vel omnibus deficientibus fiscus hereditatem consequitur, et iussu a testatore implet. Atque haec in his, qui ex necessitate legis heredes scribuntur, hoc est, descendantibus, adscendentibus, interdum etiam fratribus. Qui enim non ex legis necessitate heres scribitur, si a testatore iussa non fecerit, nihil unquam consequitur. Dictae autem praedictarum personarum divisioni, hoc est coheredum, legatariorum, et servorum manumissorum, hereditatem defuncti adire volentium, et novissime fisco locum facit. Sciendum tamen est, si heres substitutos habeat, eos primo loco post eum, qui iussa non exequitur, vocari ad implendam testatoris voluntatem, si velint, exheredatis omni ex parte excludendis, si iusta scilicet causa subsit. Nota autem, tunc aliquem ad testatoris voluntatem implendam cogi, cum ea legibus non repugnat: tunc enim rata non est, ut dictum est lib. 6. Codicis, tit. 46. const. 2.

εἰ τὸ προστεταγμένον νόμιμον εἴη] Ἀνάγνωθι βιβλίον λε'. τῶν διγ. tit. α'. διγ. ις'. καὶ βιβλίον ζ'. τοῦ κώδικος tit. μς'. διατ. β'. [Sch. c. V. 483.]

3) si quod praeceptum est, legitimum sit] Lege lib. 35. Dig. tit. 1. dig. 36. et lib. 6. Codicis, tit. 46. const. 2.

κατὰ τὴν τρίτην] Τὸ πλείον κατὰ τὴν δ'. ἔχει καὶ παρακαλεῖ τοῦτο σχόλιον παλαιόν. τοῦτο δὲ τὸ νόμιμον μέρος ἤλξησεν ἐπὶ τῶν ἀνιόντων καὶ κατιόντων ἢ ιη'. νεωρὰ ἐν τῷ α'. κεφαλαίῳ, ὁμοίως καὶ ἐπὶ ἀδελφῶν. [Sch. d. V. 483.]

4) pro triente] Textus Novellae habet pro quadrante, idque retinet scholium vetus. Hanc autem legitimam portionem in adscendentibus et descendantibus auxit Novella 18. cap. 1. similiter et in fratribus.

τὸ δὲ ἄλλο σύμπαν ἀφαιρεῖσθαι] Ὅμοίαν εὐρήσεις διαίρειν νεωρὰ ρα. κεφαλαίῳ ια., ὅτι, ἐάν τις ὑπομνησθεὶς πρὸς ἐπισκόπον καὶ οἰκονόμον διὰ δημοσίον προσώπον ἴπας καὶ δις ὑπέσθῃται πρὸς εἰσεβῆ, ἐκπίπτει παντὸς κέρδους. ρα. ο) νεωρὰ προστίθεται τῇ ἐνταῦθα νομοθεσίᾳ κελύουσα, ἐπὶ τῶν εἰς ἐνοστάσει αἰτίας καταλιμπανόμενων ὑπεριθεμένων τοῖς κληρονομοῖς τὰ προστεταγμένα ποιῶν εἰσπράττειν αὐτοῖς^{π)} τὸν τόπον^{ρ)} οἰκίωτον ἐπίσκοπον, καὶ τὸν μητροπολίτην, καὶ ἀγαλαμβάνειν τὰ καταλειμμένα μετὰ τῶν καρπῶν καὶ ἐπαυξήσεων, τοῖς δὲ κληρονομοῖς ἴπας κέρδος ἐπερχόμενον αὐτοῖς ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ τελευτήσαντος ἀπολλύου. [Sch. e. V. 483.]

5) reliquam autem omne ei auferatur] Similem distinctionem invenies Novella 131. cap. 11. eum scilicet, qui ab episcopo et oeconomio per publicam personam admonitus semel et iterum causam piam facere distulerit, omni lucro excidere. Novella 131. constitutioni hoc loco positae adiicit, in his, quae ad pias causas relinquuntur, sanctissimum locorum episcopum et archiepiscopum ab heredibus, qui iussa facere differunt, exigere, et relicta cum fructibus et accessionibus consequi, heredes autem omne lucrum ex bonis defuncti iis obveniēns amittere.

τῷ νομίμῳ δόγματι] Πρόσκειται εἰς τὸ πλάτος· τὰς τοῦ Πηγασιανοῦ περιόδους μισθωσαντές τε καὶ ἐκβαλόντες. [Sch. f. V. 483.]

6) Senatusconsulto] Additur in textu Novellae: Pegasiani ambages exosi et explodentes.

κατὰ τὴν τάξιν τῆς ὀνομασίας] Εἰ δὲ πάντας, οὓς εἴχεν, ἤλευθερώσῃ δούλους, πάντας ἢ οἱ θελοντες ἐξ αὐτῶν

7) secundum ordinem nominationis] Si vero omnes, quos habebat, servos manumisit, omnes

κ) Cod. Bodl. ἐκαστῷ. λ) Cod. Bodl. ὑπέσιν. μ) Cod. Bodl. ἠθέλον. ν) Ad vocem ἀδιτεῦσαι signum . . in Cod. Bodl. additum est. Idem Codex ad marg. addit ἀποστρεψ. μερίσαι. ο) Cod. Bodl. αὐτοῦ. π) Post τοῖς Cod. Bodl. inserit ληγατάριος καὶ τοῖς τοιοῦτοις, τοῦτέστι τοῖς. Cum in ipsa Novella 1. cap. 1. §. 1. haec legantur: καὶ ἀδελφῶν παρξένῳ καὶ ληγατάριος καὶ φιδεικομισσαρίοις καὶ οἰκέταις ἐλευθερῆς τιμηθεῖσι προσέμεναι, frater in Basilicorum Codd. mss. integrum verum librarii incuria excidisse arbitratur, mentione legatariorum in Novella motus, quorum Basilica mentionem non fecerunt. Quid vero: nonne fideicommissariorum nomine etiam legatarii continentur, uti supra, ubi distinxit Theodorus φιδεικομισσαρίους κατ' εἶδος et κατ' ὁμάδα? Theodori certe tempore fideicommissa rerum singularium et legata erant exaequata. ρ) Cod. Bodl. ἀπορείει. σ) Cod. Bodl. pro ἐπὶ τῶν habet ἐπὶ τῶν. τ) Cod. Bodl. καὶ addit ante ἀνιόντων. θ) δὲ Cod. Bodl. omittit. ι) Hanc lectionem habet Cod. Bodl. Fabr. μὴ ποιήσῃ omissa voce εἰ. κ) Cod. Bodl. τεστάτῳ. λ) Cod. Bodl. pro οὐδὲ τι ποτε habet οὐδὲν. μ) Cod. Bodl. pro λεχθείσῃ habet διαρῆσαι. ν) Cod. Bodl. post φημί addit ἢ. ξ) Vox διαρῆσαι ponenda est post vocem προσώπων. Verba συγγληρονομῶν διαρῆσαι Cod. Bodl. omittit. α) Pro ἐλευθερωθέντων Cod. Bodl. habet καὶ ἐλευθέρῳ ἐξωτικῶν, quod frater praefarendum censet. β) Cod. Bodl. φίσκου. γ) Cod. Bodl. ἐν ὑστερᾷ τάξει χώρων. δ) κληρονομός deest in Cod. Bodl. ε) Cod. Bodl. μετὰ τοὺς ἀγνωμονήσαντας. ς) Cod. Bodl. τεστάτῳ. ζ) Illud τῶν delendum videtur. Abest enim a Cod. Bodl. η) Cod. Bodl. ἐξερεδίων. θ) Fabr. εὐλόγον. Cod. Bodl. εὐλόγως. ι) Verba δηλονότι ὑπόστασις αἰτίας in Cod. Bodl. desunt. κ) Cod. Bodl. τοῦ κώδ. μ) Pro tit. Cod. Bodl. habet καὶ. ν) β'. deest in Cod. Bodl. Post haec in Cod. Bodl. haec sequuntur: πάντες οἱ κληρονομοὶ τέλει νοῦνται, κὰν εἰς μέρος εἰς ἕκαστος αὐτῶν ἐγγράφῃ. τὰ λεχθέντα ἐπὶ κληρονομῶν ἀγνωσίντος κρατεῖ καὶ ἐπὶ ληγατάρῳ μὴ πληροῦντος τὴν βούλησιν τοῦ τεστάτῳ. Quod frater sic verlit: Omnes heredes in solidum videntur esse, etsi unusquisque eorum ex parte tantum scriptus est. Ea, quae de herede, qui testatoris dicto audiens non est, dicta sunt, valent etiam in legatario, qui voluntatem testatoris non implet. Frater haec quoque Theodori esse censuit. ο) Adde ἢ ante ρα. π) Malim αὐτοῖς. ρ) Lege τὸν τῶν τόπων.

τὰ τῆ διατάξει ταύτῃ λεχθέντα πληροῦν, ὡς περ εἰ πολλοῖς ὁ διαθεμένος ὑπὸ αἰφύσει τοῦ ποιῆσαι τὴν κληρὸν κατέλιπε, καὶ τινες αὐτῶν παρηγοῦντο. [Sch. g. V. 483.]

εἶσω τοῦ ὄφθέντος ἡμῶν ἔμπροσθεν χρόνου] Ἐπιαιτοῦ μεθ' ὑπόμνησιν ἐκ ψήφου δικαστικῆς προσκομιζομένου. [Sch. h. V. 483.]

ἦτοι κληρονομίας ἐγχειρήσεως] Οἶδας, ὅτι οἱ μὲν τῶν κληρονομιῶν ὅμασι προσέρχονται τῷ κληρῷ, οἱ δὲ πράγματι μόνῃ ἦτοι διαθήσει μὴ λέγοντες, ὅτι κληρονομοῦσιν, ἀλλὰ μένοντες τυχὸν ἐν οἴκῳ κληρονομιαίῳ, ἢ κρατοῦντες κληρονομία πράγματα ἐν εἰδήσει τοῦ καλεῖσθαι εἰς τὸν κληρὸν, ἢ ἐπιταπιόντες δούλους κληρονομιαίῳ, ἢ μισθοῦντες, ἢ πωλοῦντες, ἢ ἀνταλλάττοντες, ἢ διοροῦντες, ἢ ἀπλῶς ἐκποιῶντες κληρονομία, ἢ ἐλευθεροῦντες ἀνδράποδα τοῦ κληροῦ, ἢ θάπτοντες διαθεμένον⁸⁾ καὶ μὴ προμαρτυροῦμενοι, ὅτι οὐχ ὡς κληρονομοί, ἀλλ' ἐξ ἑτέρων δικαίων δικαιούμενα⁹⁾ πράττονσι, ἢ νεγόντων ἑτέρου ποιοῦντες. ταῦτα οὖν δεῖγμα ἐστὶ πρό νερέδε γερίτιονος¹⁰⁾. [Sch. i. V. 484.]

Nov. 1.
cap. 2.

Ἐντεῦθεν¹¹⁾ ἡμᾶς εἰσηλθε βουλὴ καὶ τις ἔννοια τοῦ φαλκιδίου νόμου, ὅς καὶ ἀκόντων τῶν διατιθέμενων, εἴπερ ἐξαναλλοκοῖεν τὰ πράγματα διὰ τῶν πρεσβείων, δίδωσι παρακατέχειν τοῖς κληρονόμοις, ὅσοι αὐτοῖς ποιῶσι τὸ τρίτον ἢ τὸ ἡμισυ τῆς περιουσίας. κἀνταῦθα γὰρ μάχεσθαι μὲν δοκεῖ τῇ γνώμῃ τοῦ τελευτήσαντος, σκήπτεισθαι δὲ τῷ ταῦτα ἐπιέντι νόμῳ. θεσπίζομεν τοίνυν, ἀνθεκτόν γὰρ ἡμῖν πανταχοῦ τῆς τῶν τελευτησάντων γνώμης, τοὺς κληρονόμους, εἰ βούλοιντο τῆς ἐντεῦθεν ὠφελείας ἀπολαύειν, καθαρὰν φυλάξαι τῷ νόμῳ τὴν ἐξουσίαν, καὶ μὴ δι' ὧν ἂν ὡς εἰκὸς ὑποκλέψαιεν ἢ κακορρήσασιν, εἰς γὰρ περᾶσθαι τὸν φαλκιδίου, καλοῖται, εἰ μὴδὲν ἐκακούργησαν, οὐκ ἂν ἴσως ἀρμόσαντα. γινέσθω τοίνυν καταγραφή παρὰ τοῦ κληρονόμου τοῦ δεδιότος, μήποτε οὐκ ἔχοι μετὰ τὰ χρεῶτα καὶ τὰ πρεσβεῖα φαλκιδίου, κατὰ τὸν τρόπον καὶ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς πρώην ἐνομοθετήσαμεν, ὅτε τοὺς ἀνθρώπους ἐξηροῦμεν τῆς ἐκ τῶν προσελεύσειν ἐπὶ τοῖς οἰκείοις πράγμασι ζημίας, ἰσθάντες τὰ βάρη μέτροι τοῦ τῆς οὐσίας τῆς καταλειμμένης μέτρον, ἐκείνου προστιθεμένου τοῦ χρῆσθαι τὸν τοιοῦτον εἰδέναι κληρονόμον, ὡς¹²⁾ οὐδ' ἀναισθητῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ ληγαυρίους εὐλαβεῖται, καὶ δέδιεν οὐ τὸ ζημιωθῆναι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ κερδᾶναι, παραλαμβύειν ἕπαντας τοὺς ληγαυρίους, ὅσοι κατὰ τὴν αὐτὴν πόλιν τύχοιεν ἐνδημοῦντες, ἢ τινὰς γε ὑπὲρ αὐτῶν πράττοντας, εἰ τυχὸν ἢ τῶν προσώπων φύσις, ἢ ἀξίωσις, ἢ ποιότης, ἢ ἡλικία, ἢ καὶ τις ἀνάγκη εὐχρησίου αὐτοῖς οὐ δίδωσι τῆς ἐπὶ τῇ καταγραφῇ παρουσίας. εἰ δὲ ὑπείσι τινες, παραγίνεσθαι μάρτυρας, τῶν ἐξ αὐτῆς τῆς πόλεως ἀξιοπίστων καὶ κεκτημένων οὐσίαν καὶ ἐπὶ χρηστῆς ὑπολήψεως ὄντων, οὐκ ἐλάττους τῶν τριῶν¹³⁾ ταβουλλαρίοις γὰρ μόνοις, τότε εἰς τοῦτο ἦκον, οὐ πιστεύομεν, ἐφ' ὧν δὲ προσήκει γίνεσθαι τὴν καταγραφὴν¹⁴⁾ ὥστε ἐπανελθεῖν τοῖς ληγαυρίοις καὶ μεμφομένοις ὑπεξαίρεισθαι τὴν τυχὸν τῶν πραγμάτων ἢ μὴ φανερόν γίνεσθαι, παρηγοῖαν εἶναι μὴ μόνον διὰ τῆς τῶν οἰκείων βασάνου τὸ πρᾶγμα ζητεῖν¹⁵⁾ καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο

vel qui ex his ea, quae hac cōstitutione dicta sunt, implere velint: quemadmodum si testator multis sub conditione aliquid faciendi hereditatem reliquerit, et quidam ex his id facere recusaverint.

8) intra tempus a nobis praedictum] Intra annum post admonitionem sententia iudicis factam.

9) sive pro herede gerendi] Nosti, alios eorum, qui heredes existunt, verbis adire hereditatem, alios re tantum seu intentione, cum non dicant, se hereditatem adire, sed forte in aedibus hereditariis maneat, vel res hereditarias detineant, scientes, se ad hereditatem vocari, vel cum servis hereditariis impent, vel locent, vel vendant, vel permittent, vel donent, vel generaliter res hereditarias alienent, vel servos hereditarios manumittant, vel testatorem sepeliant, neque antea testentur, se non quasi heredes, sed alio iure iusta ei facere, vel negotium alterius gerentes. Haec sunt exempla pro herede gestionis.

Hinc nos consilium et cogitatio quaedam legis Falcidiae subiit, quae invitis quoque testatoribus, si bona legatis exhauriant, heredibus permittit retinere, quantum illis trientem vel semissem honorum efficit. Etenim hoc quidem casu testatoris voluntati repugnare videtur, nisi autem lege haec permittente. Sancimus igitur, (ubique enim voluntatem defunctorum nos tueri oportet) ut heredes, si commodo inde redundante frui velint, integram servent legi potestatem, neque ob ea, quae forte subtraxerint vel dolo malo fecerint, Falcidiam inducere conentur, quae fortasse non competeret, si nihil dolo fecissent. Fiat igitur inventarium¹⁰⁾ ab herede metuente, ne forte deducto aere alieno et legatis Falcidiam non habeat, eo modo et iis temporibus, quae dudum sancivimus, cum homines damno ex additionibus rebus propriis imminente exemimus, onera sistentes usque ad modum relicti patrimonii: illo addito, eiusmodi heredem, qui non creditores solum, sed etiam legatarios vetetur, et non solum metuit, ne damno afficiatur, sed etiam ne lucro careat, scire debere, se assumere omnes legatarios, quotquot in eadem civitate degant, vel quosdam, qui pro eis agant, si forte personarum sexus¹¹⁾, vel dignitas, vel qualitas, vel aetas, vel etiam necessitas quaedam facultatem eis non concedat, ut inventario interesse possint. Si vero quidam absint, adhibeantur testes ex personis eiusdem civitatis fide dignis et locupletibus et bonae existimationis, non minus quam tres, (tabulariis enim solis¹²⁾, quantum ad hoc attinet¹³⁾, fidem non habemus:) coram quibus inventarium confici convenit: ita ut legatariis reversis et aliquid forte ex bonis amotum vel non manifestatum esse querentibus, facultas sit, non solum per servorum tormenta, (etenim hoc quoque permittimus secundum observationem de servorum tormentis antea a nobis traditam) sed etiam per iusurandum heredis, et iusurandum testium dicentium, se interfuisse iis, quae acta sunt, et quae tunc facta sunt, vidisse, neque ullius fraudis ab he-

r) Lege προσκομιζομένην. s) Adde τὸν ante διαθεμένον. t) Adde τὰ ante δικαιούμενα. u) Lege γερίτιονος. v) Epitomen cap. 2. Nov. 1. exhibit Syn. p. 349. ubi haec leguntur: εἰ μὴ ποιῆσει καταγραφὴν ὁ κληρονόμος, οὐ παρακατέξει φαλκιδίου. ἀλλὰ πληρώσει τοὺς ληγαυρίους, κἂν εἰ (lege καὶ εἰ) τὸ τῆς καθαρᾶς οὐσίας τοῦ τελευτήσαντος ὑπερβαίῃ μέρων ἢ τῶν ληγάτων ὀσεί. Nisi fecerit heres inventarium, Falcidiam non retinebit, sed legatariis satisfaciēt, quantum purae substantiae defuncti modum datio legatorum excedat. Ibidem hoc scholium additur: ἀνάγκη καὶ νεοῦν με. ἀνάγκη καὶ νεοῦν α'. ἐν τῇ φησιν, ὅτι ἀνάγκη ἔχουσιν οἱ κληρονομοί, ἅπερ ἂν ὁ διαθεμένος διατάξεται, πληροῦν, καὶ τοῦ ποιῆσαι ἰβεντᾶριον ἦτοι ἀπογραφὴν, εἰ μὴ μέλλει (lege μέλλειν) εὐλαβεῖσθαι δανιστᾶς τε καὶ ληγαυρίους. Lege et Nov. 115 Lege et Nov. 1. in qua dicit, necesse esse heredibus, ut impleant, quae testator ordinaverit, et inventarium faciant, nisi creditores et legatarios metuere velint. w) lege ὡς.

ίδομεν κατὰ τὴν πρώην παρ' ἡμῶν εἰρημένην ἐπὶ αἷς οἰκετικαῖς βρασάνοις παρατήρησιν· ἀλλὰ καὶ διὰ οὗ ὄρκου τοῦ κληρονόμου καὶ διὰ τοῦ ὄρκου τῶν ἀρτύρων λεγόντων, παρῆναι τοῖς πραττομένοις καὶ τιθεῖν τὰ τότε γινόμενα καὶ οὐδὲν συνειδέναι γενόμενον τῷ κληρονόμῳ κακούργημα, οὕτω τε τὴν ἐπὶ αἷς καταλειμμένοις ὑπὸ τοῦ διαθεμένου πράγμασιν ἰρίσκειν ἀλήθειαν· πλὴν εἰ μὴ τυχὸν οἱ παρόντες ὡν ληγαταρίων πάντες ἢ τινὲς διαμαρτυρίας αὐτοῖς τελλομένης οὐ βουληθεῖεν ἐλθεῖν, οὐδὲ παρῆναι τῇ καταγραφῇ· τῆνικαῦτα γὰρ ἄδεια ἔσται τῷ κληρονόμῳ, καὶ μὴ παραγινόμενων τῶν ληγαταρίων ἀρκεῖται τῇ μαρτύρων παρουσίᾳ, καὶ ποιῆν τὴν ἀπογραφὴν· ἀποκειμένου καὶ οὕτω τοῖς ληγαταρίοις τοῦ τε κληρονόμου καὶ τῆς τῶν οἰκετῶν βρασάνου· ἢ τοῦτων ἀπάντων παρατηρηθέντων ἔχει τὴν ἐκ τῶν φιλκιδίων βοήθειαν. οὕτω γὰρ οὐ δέξομεν*) δὲ νόμον οὕτως εὐδοκίμησαντα μέχρι νῦν ἐλαττοῦν, δὲ ἀδικεῖν τὸν τελευτήσαντα. εἰ γὰρ πάντως μὲν τῷ βούλεται τινὰς γενέσθαι κληρονόμους καὶ ἔχειν τὰ παραψηχὴν ἐκ τῆς αὐτοῦ διαδοχῆς, καὶ οἰεταὶ αὐταρκῆ περιουσίαν ἔχειν, οὐ μὴν τοῦτο ἢ τοῦ ἀγματος ἀλήθεια δεικνύσι, πρόδηλον, ὡς οὐκ ἐναντίον ἔσται τοῦτο τῆς τοῦ κατοικομένου βουλῆς, ἢ τῆς ἀγνοίας καθαρῆς τῆς ἐκείνου. εἰ μὲντοι μὴ ἴησιν καταγραφὴν κατὰ τοῦτο τὸ σχῆμα, καθ' ἕνα ἕνα ἰόντες ἐφθῆμεν, οὐ παρακαθῆξει φιλκιδιον, ἀλλὰ ἠρώσει τοὺς ληγαταρίους, κἂν εἰ τὸ τῆς καθαρῆς πίας τοῦ τελευτήσαντος ὑπερβαλῆ μέτρον ἢ τῶν ἰσίων δόσις. καὶ τοῦτο φραμεν οὐ τὸν ἡμετέρον ποῦντες νόμον, ὃν τεθείκαμεν ἐπὶ τῷ μηδὲν οἰκοζήμιουσθαι τοὺς κληρονόμους τοῖς δανεισταῖς· τει γὰρ ποινὴν αὐτοῖς ἐκτινὺς τῆς ἐαυτοῦ κακοῦρ- ς, διότι παρέβη τὸν νόμον, ἐξ ὧν) ἀσφαλῶς κτα πράξαντι μηδὲν ἐζημιώσθαι, τοῦναντίον μὲν καὶ τὰ ἐκ τοῦ φιλκιδίου νόμου κερδᾶναι.

γενέσθω τοῖνυν καταγραφῇ] Θεοδώρου 2). Ὁ φιλκιδιον θέλων παρακαταεῖν ποιεῖτω ἰνβεντιον ἐμπροθέσμως^{α)}, ἔστιν ἐντὸς τῶν τριῶν μηνῶν^{β)}, παρόντων ληγαταρίων^{γ)} τῶν δανειστῶν, ἢ^{δ)} εἰ μὴ εἰσὶν^{ε)} οὗτοι, παρόντων τριῶν τῶν ἀξιοπίστων^{ς)} ἐὰν γὰρ παρόντες οἱ ληγαταρίοι^{ε)} μὴ ἠθῶσι παραγενέσθαι ἐπὶ τῇ ποιήσει τοῦ ἰνβεντιον, ἀρ- νήσονται οἱ εἰρημένοι μάρτυρες. ἀνάγνωθι βιβλίον ς'. κ. καὶ γ'. ἀνάγνωθι περὶ ἰνβενταρίου πονπίλλου βιβ. ε'. κώδικος tit. λζ'. διατ. κβ'.^{h)} καὶ νεαρῶν ρλα'. ἐν τῷ τέλει. k. v. 484.]

Ἔστι τοῦ κώδικος¹⁾ tit. λ'. διατ. κβ'. κεφ. δ., ἐν ᾗ φησιν, σθαι τὴν ἀπογραφὴν εἰς λ'. ἡμέρας, πληροῦσθαι δὲ αὐτὴν εἰς ἡμερῶν. ἐὰν δὲ ἀπολιμπανῶνται οἱ κληρονόμοι τῶν ὡν ἐκείνων, ἐν οἷς ἡ κληρονομία ἢ τὰ πλείω αὐτῆς πρά- τα διακρίνεται, τότε ἰσῶ ἐναντιοῦ τοῦ ἀπὸ τῆς τελευτῆς διαθεμένου ψηφισμένου τοῦ ἰνβενταρίου πληροῦσθαι, ἢ τὴν κειμένην ἐκεῖ παρατήρησιν. [Sch. k. v. 484.]

ἢ τῶν προσώπων φύσις] Ἐὰν τυχὸν ὁ ληγατάριος ἴεστιν, ἢ ἀξιοματικός, ἢ δούλος, ἢ ἀφῆλιξ. [Sch. l. v. 484.]
ταβουλλαρίοις γὰρ μόνοις] Τὸ δὲ ἐναντίον ἔγνωσ α. τοῦ κώδικος tit. γ'. διατ. λα'. ὅτι πιστοὶ οἱ ταβου- λιοί μόνοι καθ' ἑαυτούς. [Sch. m. v. 484.]

τόγε εἰς τοῦτο ἔκον] Σημαίνει, ὅτι ἐν τοῖς ἄλλοις εἰσονται οἱ ταβουλλαριοί μόνοι. [Sch. n. v. 484.]

καὶ τῆς τῶν οἰκετῶν βρασάνου] Ἐὰν οἱ ληγατάριοι ἴσιν τὸν κληρονόμον κλέπτειν, ζητεῖσθω τὰ λεγόμενα κλέ- ῖσθαι διὰ τῆς οἰκετῶν βρασάνου, καὶ διὰ τῆς τῶν μαρ-

rede factae conscios esse, rem investigandi, et ita veritatem in bonis a testatore relictis inveniendi: nisi forte ii ex legatariis, qui praesentes sunt, omnes vel quidam denuntiatione iis missa venire et inventario interesse noluerint: tunc enim facultas erit heredi etiam non praesentibus legatariis testium praesentia contento inventarium faciendi: servato sic quoque legatariis tam iureiurando heredis, quam quaestione servorum¹⁴⁾: atque his omnibus observatis ex Falcidia auxilium habeat. Sic enim neque legem, quae hactenus adeo inclaruit, imminuere, neque defuncto iniuriam facere videbimur. Nam si omnino aliquos heredes sibi existere, et ex sua successione solatium quoddam habere vult, seque sufficiens patrimonium habere arbitratur, nec tamen rei veritas id demonstrat, certum est, hoc voluntati defuncti non contrarium futurum, sed ignorantiam illius purgaturum. Si tamen inventarium non fecerit eo modo, quem antea diximus, Falcidiam non retinebit, sed legatariis solidum solvet, quamvis legatorum praestatio modum purae substantiae defuncti excedat. Idque dicimus, non legem nostram imminuentes, quam ideo tulimus, ne heredes in suis bonis a creditoribus damnium patiantur: praestabit enim, poenam illis fraudis suae exsolvens, quod legem violaverit, cum ei caute omnia agenti nullum damnium pati, et e contrario ea, quae ex lege Falcidia veniunt, lucrari licuisset.

10) fiat igitur inventarium] Theodori. Qui Falcidiam retinere vult, inventarium intra statutum tempus faciat, hoc est, intra tres menses, praesentibus legatariis et creditoribus, vel si absint, praesentibus tribus testibus fide dignis: nam si legatarii praesentes inventario conficiendo interesse noluerint, soli dicti testes sufficiunt. Lege lib. 6. tit. 30. et 50. Lege de inventario pupilli lib. 5. Codicis, tit. 37. const. 25. et Novellam 131. in fine.

Est constitutio 22. tit. 30. lib. 6. Codicis cap. 4. in qua dicit, inventarium intra triginta dies inchoari, intra sexaginta dies autem finiri. Sin autem heredes absint ab illis locis, in quibus hereditas, vel plurimae res eius sitae sunt, tunc intra annum a morte testatoris computandum inventarium perficiant, secundum observationem ibi positam.

11) personarum sexus] Si forte legatarius mulier sit, vel dignitate praeditus, vel servus, vel impubes.

12) tabulariis enim solis] Contrarium didicisti lib. 1. Codicis tit. 3. const. 31. tabularios solos per se fide dignos esse.

13) quantum ad hoc attinet] Significat, in reliquis tabulariis solis fidem haberi.

14) quam quaestione servorum] Si legatarii dicant, heredem aliquid subtrahere, ea, quae subrepta esse dicuntur, quaerantur per servorum tormenta, et

x) Lege δέξομεν. y) Lege ἔξον. *) Vox Θεοδώρου in Cod. Bodl. in quo hic locus extat auctore fratre Anecdote. p. 225. deest. a) Cod. Bodl. ἐμπροθέσμως. b) Cod. Bodl. ἐντὸς τριμήνου. c) Cod. Bodl. τῶν ληγαταρίων. d) Cod. ἢ pro καὶ. e) Cod. Bodl. καὶ pro ἢ. f) Malim πάρεσιν. g) Cod. Bodl. ληγατάριοι. h) In nostris editis, est l. 24. §. 37. ut notavit frater l. l. not. 41. i) Adde βιβ. ς'.

τύρων ἐνωμότου καταθέσεως καὶ τοῦ ὄρκου τοῦ κληρονόμου. ταῦτα δὲ νόμι, ἐὰν οὐκ ἄμωσον ὁ τεστάτωρ, τί εἶχεν ἐν περιουσίᾳ, διὰ τὴν μὴ γερῶν. ἀνάγνωθι βιβ. ζ'. τοῦ κώδικος τιτ. λ'. διατάξιν καὶ ἐνθα εἰρηται, ὅτι καὶ πᾶσι τοῖς δανεισταῖς ἐνέχεται ὁ μὴ ποιῶν ἕβεντον. [Sch. o. V. 484. sq.]

Ὡς βιβ. β'. τοῦ κώδικος τιτ. νη'. διατ. α'. καὶ βιβ. ζ'. τιτ. λ'. διατ. κβ'. ἀνάγνωθι δὲ βιβ. θ'. τοῦ κώδικος τιτ. μα'. διατ. ιγ'. ἐκεῖ γὰρ φησιν, ὅτι τότε δύνανται βιασινίξασθαι οἱ κληρονομῆται δούλοι, ἴρκα περὶ κληρονομίας ζητεῖται τις ἐκ ποίου μέρους ἐστὶ κληρονόμος· οὐ μὴν ἐνθα τοῦτο μὲν ἠμολόγηται, ζήτησις δὲ γίνεται περὶ τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων. πλὴν ἡ τελευταία τοῦ αὐτοῦ τίτλου διάταξις ἀναίρει τὴν ιγ'. συναφειγγομένη ταῖς ἐν τῷ β'. καὶ ζ'. βιβ. τοῦ κώδικος, ὡς εἰρηται, κειμέναις διατάξεσι, καὶ τῷ ἐνταῦθα ἐν τῇ νεαφί φηται, καὶ φησιν, ὅτι ἴρκα περὶ κληρονομιαίων πραγμάτων γίνεται ἡ ζήτησις, δύνανται βιασινίξασθαι οἱ οἰκέται. [Sch. o. V. 485.]

Nov. 1.
cap. 3.

Ὁὐ δώσομεν δὲ ἄδειαν τῷ κληρονόμῳ, τὸ μέτρον τῆς οὐσίας ἀκριβῶς γινώσκοντι, καταβάλλειν εὐθὺς ἔξ ἀρχῆς τισιν ὀλοκληρῶν τὰ πρεσβεῖα καὶ πλήρη τὴν γνώμην τοῦ διαθεμένου τηρῆσαι, τοῦτο ὅπερ καὶ αἱ τῶν πρὸ ἡμῶν λέγουσι διατάξεις, παρὰ δὲ τινῶν παρακατέχειν ἐθέλειν, οὐδὲ ἐκ μέρους μὲν πληροῦν τὴν τοῦ διαθεμένου γνώμην, ἐκ μέρους δὲ αὐτὴν ἔλαττον· ἀλλὰ τόνγε ὅλιως οὐ πεπλανημένον περὶ τὸ τῆς οὐσίας ποσόν, ἀλλὰ γινώσκοντά τε καὶ εὐθὺς ἀκολουθήσαντα τῇ γνώμῃ τοῦ διαθεμένου διὰ πάντων αὐτῇ κατακολουθεῖν, καὶ μὴ μεταμέλεισθαι πρὸς τὰ χεῖρω· οὐ γὰρ ἂν εἴη τοῦτο καθαρῶς ἀκολουθεῖν. οὐ μὴν οὐδὲ ἐφῆσομεν αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν ἐπισταμένοις μὲν, ἀφυλάκτως δὲ καταβαλοῦσιν, εἴτα ὕστερον πράγματα τοῖς λαμβάνουσι παρέχειν, καὶ ἀναλαμβάνειν βούλεσθαι παρ' αὐτῶν, ὅπερ ἂν τύχουν καταβαλόντες. δεῖ γὰρ πρὸ τῶν πράξεων βουλευέσθαι τε καὶ πράττειν· ἀλλὰ μὴ πράξαντα ὀρθῶς, εἴτα μεταβαλεῖν ἀγνωμοσύνην· πλὴν εἰ μὴ δικαία τις αἰτία τοῦτο εἰσαγῶγοι παραδόξου τινὸς ἀναφανέντος, ὅπερ ἔλαττον τὴν οὐσίαν, καὶ χώρον τῇ ἀναλήψει ποιεῖ.

οὐ δώσομεν δὲ ἄδειαν τῷ κληρονόμῳ] Θεοδώρου. Ὁ κληρονόμος εἰδὼς τὴν οὐσίαν τοῦ τεστάτωρος οὐ δύναται τινὰς μὲν τῶν ληγασαίων πληροῦν, ἐκ τινῶν δὲ παρακατέειν φαλκιδιον, ἢ ἔπειτεῖν τι, ἐὰν ἤδη αὐτοῖς καταβαλεν, εἰ μὴ ἄρα ἀπροσποτον χροῖος ἀνεφάνη, ἢ συμβῆ αἰτία εὐλογος. ἀνάγνωθι βιβ. ζ'. τοῦ κώδικος τιτ. ν'. διατ. ζ'. [Sch. p. V. 485.]

cap. 4.

Ἀλλὰ^{k)} κακέινου πρόνοιαν ἐθέμεθα τοῦ μὴ χρόνον γίνεσθαι μακρὸν ἐν ταῖς τοιαύταις ζητήσεσιν· οὐδεμίαν γὰρ τῶν τοιοῦτων ζητήσεων ἢ δικῶν ὑπερβαίνειν τὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ χρόνον θεσιζόμεν, ἀνάγκην ἐπιτιθέμεντες εἶσω παντὸς^{l)} ἐνιαυτοῦ μετὰ προσέλευσιν καὶ τὰ πρεσβεῖα καταβάλλειν, καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ διαθεμένου καταλειμμένα πληροῦν κατὰ τὴν ἐαυτῶν φύσιν, καὶ πάντα πράττειν, ὅσα ἐμπροσθεν εἰρήκαμεν. ἀρχὴν δὲ τῷ ἐνιαυτῷ δίδομεν, καθάπερ ἐμπροσθεν εἰπόντες ἐφῆμεν, τὴν ἐκ δικαστικῆς ὑπόμνησιν ψήφου· τοῦ γὰρ ἐνιαυτοῦ παρ' αἰτίαν τοῦ κληρονόμου παρῶραμόντος, τηρικᾶντα ὁ μὲν ἐκπεσεῖται τῶν καταλειμμένων, ἔτεροι δὲ ἐπὶ ταῦτα ἤξουσιν, οὐδὲς ἐμπροσθεν ἐκαλέσαμεν. ἀνήβοις δὲ ἢ καὶ ἐλάττωσι τὴν ἡλικίαν οὐδὲν ὁ παρ' ἡμῶν προκρίνει^{m)} νόμος· ἐστὶ γὰρ αὐτοῖς, εἴτι κατὰ τὰς εἰρημέναις ἡμῶν αἰτίας βλαβεῖν, διπλῆ τις βοήθεια, καὶ ἡ διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως, καὶ ἡ διὰ τῆς κατὰ τῶν ἐρραυνηκῶτων

per depositionem testium iureiurando firmatam, et per heredis iusiurandum. Haec autem intellige, si non testator iuraverit, quid in bonis haberet, propter Novellam 48. Lege lib. 6. Codicis, tit. 30. const. 21. ubi dicitur, omnibus quoque creditoribus teneri eum, qui inventarium non faciat.

Ut lib. 2. Codicis, tit. 58. const. 1. et lib. 6. tit. 30. const. 22. Lege autem lib. 9. Codicis, tit. 41. const. 13. Ibi enim dicit, quaestio de servis hereditariis tunc posse haberi, cum de hereditate quaeritur, quam ex parte quis heres sit: nec vero, quando hoc quidem certum est, quaestio autem de rebus hereditariis movetur. Verum constitutio ultima eiusdem tituli constitutionem 13. tollit, conveniens cum constitutionibus lib. 2. et 6. Codicis, ut dictum est, positis, et huic Novellae contextui, et ait, cum de rebus hereditariis quaestio movetur, servos torqueri posse.

Non permittemus autem heredi¹⁵⁾ modum patrimonii accurate noscenti, ut statim ab initio quibusdam solida legata solvat, et voluntatem testatoris totam servet, (id quod etiam eorum, qui ante nos imperarunt, constitutiones dicunt) quibusdam autem deducere velit, nec ita ex parte quidem testatoris voluntatem impleat, ex parte vero eam imminuat: sed qui circa patrimonii quantitatem penitus non errat, sed cognovit eam et statim secutus est testatoris voluntatem, per omnia eam sequatur, neque in peiora voluntatem mutet: hoc enim non esset pure sequi. Sed neque iis, qui initio quidem sciunt, incaute tamen solverunt, concedemus, ut iis, qui accipiunt, postea negotia facessant, et ab iis, quod solverint, recuperare velint. Antequam enim agas, consilium capiendum et tunc agendum est: non autem, ubi recte feceris, ad iniquitatem animi convertere oportet: nisi quae iusta causa hoc induxerit, si quid praeter expectationem emerit, quod substantiam minuat, et locum repetitioni faciat.

15) non permittemus autem heredi] Theodori. Heres, qui novit bona testatoris, non potest quibusdam legatariis solidum solvere, ex aliorum autem legatis Falcidiam retinere, vel aliquid repetere, si ipsis iam solverit, nisi forte aes alienum improvisum emerit, aut iusta causa contigerit. Lege lib. 6. Codicis, tit. 50. const. 6.

Illius quoque curam gessimus, ne multum temporis in eiusmodi quaestionibus consumatur: sancimus enim, ut nulla eiusmodi quaestio vel lis anni spatium¹⁶⁾ excedat, necessitatem imponentes, ut omnino intra annum post aditionem et legata solvat, et a testatore relicta impleat pro eorum natura, et omnia faciat, quae antea diximus. Initium autem anno damus, quemadmodum supra iam diximus, ab admonitione decreto iudiciali facta: anno enim culpa heredis transacto, ille relictis excidit¹⁷⁾, alii autem ad ea pervenient¹⁸⁾, quos antea vocavimus. Pupillis autem vel etiam aetate minoribus lex nostra praedictis non est: est enim eis, si quod ex causis a nobis dictis damnum passi fuerint, duplex auxilium, tam per in integrum restitutionem, quam per actionem contra negligentes tutores vel curatores. Non excipimus autem ab hac lege ne patronorum quidem successiones: nam et hic legitima parte, quam

k) Cap. 4. Nov. 1. in brevius contraxit Syn. p. 336. cuius textum valde corruptum e Codd. mss. emendavit et restituit Labbaeus Obs. et Emend. in Syn. p. 107. sq. Cum Syn. conveniant, quae habet Harm. V. 8. §. 51. l) Lege πάντων, idque pone post ἐπιτιθέμεντες. m) Lege προκρίνει.

κηδεμόνων ὁδοῦ. οὐκ ἔξαιροῦμεν δὲ τοῦ νόμου οὐδὲ τὰς πατρωνικάς διαδοχάς· κάκεισε γὰρ αὐτοῖς τῆς νομίμης φυλαττομένης μοίρας, ἣν ἡμεῖς διωρίσαμεν, εἴ τι παρὰ τῆς αὐτοῖς καταλειφθείη, καὶ τι παρὰ τῶν ἀπελευθέρων αἰτηθεῖεν ἐκείνοι πληρῶσαι, εἴτα μὴ βούλοιντο, ταύτην τὴν τάξιν κρατεῖν θεσπιζόμεν, ἥν-
 τερ ἄρχόμενοι τῆς θείας ἡμῶν ταύτης διατάξεως ἐποίησαν· ὥστε τὴν μὲν νόμιμον μοῖραν μένειν παρ' αὐτοῖς ἰσχυρὰν τῶν τοιούτων, τὰ δὲ λοιπὰ ἔρχεσθαι πρὸς ἡμῶν νῦν ἀνεωγμένην ἐπὶ τοιούτοις ὁδὸν ἰαλίστα· εἴπερ ὁ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ περὶ τῶν πατρωνι-
 ῶν τεθείσθαι παρ' ἡμῶν διατάξει πρὸς ὁμοίωσιν σχεδὸν ὡν εὐγενῶν, καὶ τὰς ἀπελευθερικὰς ἐτάξομεν διαδο-
 χάς. ἐπειδὴ δὲ διπλοῦς ἐστὶν ὁ τῶν διαθηκῶν τρόπος, εἰς ἔγγραφον φερόμενος διατύπων, ἢ εἰς ἄγραφον οὐληθῶν, ταῦτα ἕκαστα κρατεῖν ὁμοίως καὶ κατὰ τὴν ἑνὴν παρατήρησιν καὶ ἐπὶ ἀγραφῶν διαθηκῶν, καὶ ἐπὶ πάσης τελευταίας βουλήσεως θεσπιζόμεν, καὶ ἐπὶ προσώπου παντός, εἴτε ἰδιωτικοῦ ἢ, εἴτε ἱερατικοῦ, τε βασιλικῶν, εἴτε ἐτέρου οἰοῦντο. κοινὸν γὰρ ἐστὶν ἀνθρώποις τοῦτον τὸν νόμον ἀποτιθέμεθα. αὐτὰ ἡμεῖς ὑπὲρ τοῦ κοινῆ πᾶσι λυσιτελοῦντος ἀνθρώποις ἐγράψαμεν, καὶ ὅπως ἂν οἱ τε ζῶντες τῶν τελευταίωσιν ἀπολαύοιεν, οἱ τε τελευτῶντες μετ' ἐθιμίας ἀπέλθοιεν, γενώσκοντες, ὡς ὁ νόμος αὐτοῖς ἢ κειμένοις ὑπηρετήσεται καὶ ἄπερ ἂν ἐκείνοι δια-
 ἔξαιεν, αὐτὸς εἰς ἔργον ἔξει.

definivimus, iis servata, si quid praeter eam illis relictum sit, et a libertis rogati fuerint, ut quid impleant, deinde nolint, sancimus, ut is ordo obtineat, quem initio huius sacrae nostrae constitutionis diximus: ita, ut legitima quidem portio libera huiusmodi oneribus apud eos maneat, reliqua vero via a nobis in eiusmodi casibus nunc aperta procedant: maxime, cum in constitutione de iure patronatus a nobis proposita ad similitudinem fere ingenuorum libertinorum quoque successiones disposuerimus. Quoniam vero duplex est testamentorum modus vel ad scriptam dispositionem vergens, vel ad voluntatem in scriptis non habitam, sancimus, ut haec omnia similiter valeant et ex aequo tam in testamentis non scriptis, quam in omni ultima voluntate, et in omni persona observentur, sive privata ea sit, sive militaris, sive sacerdotalis, sive palatina, sive alia quaelibet. Communem enim omnibus hominibus hanc legem ferimus. Haec nos pro communi omnium hominum utilitate scripsimus, et ut tam viventes iis, quae relicta sunt, perfuantur, quam morientes aequo animo decedant, scientes, legem ipsis etiam sepultis opem laturam, et quae disposuerint, eam ad effectum perducturam esse.

τὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ χρόνον] Σημαίνει, ὅτι πᾶσα δίκη ζήτησις προφάσει τινὸς ἐν διαθήκῃ καταλειφθέντος κινου-
 ῃ πᾶτως ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ὀφείλει τέμνεσθαι. [Sch. q. V. 485.]

16) anni spatium] Significat, omnem litem et quaestionem occasione rei alicuius in testamento relictae motam omnino intra annum decidi oportere.

τηνικαῦτα ὁ μὲν ἐκπεσεῖται τῶν καταλειμμένων] Ἐάν ὁ κληρονόμος μὴ καταβάλλῃ τὸ προστεταγμένον τῷ ὑπὸ τοῦ τεστατόρος ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τοῦ ψηφισμένου τὰ ὑπόμνησιν δικαστικῆς ἐκπίπτει τῆς κληρονομίας, καὶ ἢ χωρὶς ἀναλαμβάνει ἢ ἐπιμένη πολλῶν τῶν προσ-
 ὶων διαίρεσις, καὶ ὁ θῆλων πληροὶ τὴν τοῦ τελευτήσαντος ἡλθῶν κατὰ τὴν ἀνωτέρω διύστιξιν· εἰ μὴ ἄρα ἀνήσος ἢ λῆς εἴη ὁ κληρονόμος, ὅστις καὶ διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως διὰ τῆς κατὰ τῶν ἰδικῶν κηδεμόνων ἀγωγῆς βοηθεῖται.
 ἄγνωθι δὲ τὸν ἄβ. τι. τοῦ β. βιβλίου τὸν κώδικος, καὶ λέ. τι. τοῦ ζ. βιβ. οὐ μὴν ἄλλα καὶ τὸν β. τίτλον τοῦ βιβ. ἰστέον δὲ, ὅτι φησὶν ἢ παρῶσα διατάξις, καὶ κρα-
 τὰ ἐπισημῆα καὶ ἐπὶ τῶν διαδεχομένων τοὺς ἀπελευθέρ-
 οὺς, μετὰ τὸ ὀφειλόμενον τοῖς πιάρωσι μέντοιγε, τοῦτοστι τὸ νῦγκιον. ἀνάγνωθι τὸν δ. καὶ τὸν ζ. τι. τοῦ ζ. βιβλίου κώδικος. τὰ δὲ λεχθέντα ἐν τῇ προκτιμένη δικτάξει χωρὶς ἐπὶ πᾶσι τελευταίας βουλήσεως, τοῦτοστι, κἂν ἔγγραφος ἢ ἄγραφος εἴη, καὶ ἐπὶ παντός προσώπου προβαίνει. v. r. V. 485.]

17) ille relictis excidet] Si heres, quod ei a testatore iniunctum est, intra annum ab admonitione iudiciali computandum non solverit, excidit hereditate, et rursus locum habet saepe memorata personarum divisio, et qui vult, testatoris voluntatem implet secundum supra dictam distinctionem: nisi forte heres impubes sit, aut minor, cui et in integrum restitutione, et actione adversus tutores curatoresve suos subvenitur. Lege tit. 22. lib. 2. Codicis, et tit. 35. lib. 6. nec non tit. 2. lib. 7. Sciendum est, dicere praesentem constitutionem, ea, quae dicta sunt, obtinere et in his, qui libertis succedunt, servato tamen eo, quod patronis debetur, id est, quadrante. Lege tit. 4. et 6. lib. 6. Codicis. Quae autem in hac constitutione dicta sunt, locum habent in omni ultima voluntate, hoc est, sive scripta sive sine scriptura condita sit, et in omni persona.

ἕτεροι δὲ ἐπὶ ταῦτα ἤξουσιν] Ἄρα πῶς ἤξουσιν ταῦτα; καὶ νομίζω, ὅτι δὲ πάντως ἠγέσθαι ψῆφον ἀπὸ φέσεως τῆς κειμένης ἐν τῷ ἐβδόμῳ βιβλίῳ τοῦ κώδικος φ. λῆ. διατάξεως ἔκτης. [Sch. s. V. 486.]

18) alii autem ad ea pervenient] Quomodo vero ad ea pervenient? et puto, sententiam omnino praecedere debere, ex divisione posita lib. 7. Codicis, tit. 38. const. 6.

εἴτε στρατιωτικοῦ] Σημειῶσαι ξένον ὄρατον. τινὲς ἐν ταύτης τῆς διατάξεως φασιν, ὅτι στρατιώτης μὴ ποιτ-
 ἰβεντόριον οὐ συγγινώσκειται, κατὰ τὴν ἐν τῷ ζ. βιβλίῳ κώδικος τι. δ. διατάξιν τελευταίαν. [Sch. t. V. 486.]

19) sive militaris] Nota novum et pulcrum ius. Quidam enim ex hac constitutione aiunt, militi, si inventarium non fecerit, non ignosci, secundum const. ult. tit. 4. lib. 6. Codicis.

β. Θεσπιζόμεν), εἰ μὲν ἐνός ἐστι παιδὸς πατῆρ ἡ μήτηρ, ἢ δυοῖν ἢ τριῶν ἢ τεσσάρων, μὴ τριούγκιον τοῖς καταλιμπάνειν μόνον, ἀλλὰ τὴν τρίτην τῆς τοῦ περιουσίας, τοῦτοστιν οὐγκίας τέσσαρας, καὶ ἴσο εἶναι τὸ διωρισμένον ἢ μέτρον ἕχρι τοῦ ῥή-
 τος ἀριθμοῦ. εἰ δὲ ὑπὲρ τοὺς τέσσαρας ἔχουσι

II. Sancimus, ut, si quis unius, vel duorum, vel trium, vel quatuor liberorum pater materve sit, non quadrantem illis solum relinquat, sed tertiam bonorum suorum partem, hoc est, uncias quatuor, et hunc esse definitum modum usque ad dictum numerum. Sin autem ultra quatuor liberos habeant, di-

n) Lege πέρα. ο) Fabr. ὁδὸν μάλιστα· ἐπερ. Sed lege ὁδὸν· μάλιστα ἐπεπερ. p) In textu Novellae additur εἴτε ἰδιωτικοῦ, quod Fabr. etiam in versione reddidit. y) Malim λαμβάνει. r) Sic lego. Fabr. καὶ τὴν διὰ ἀποκαταστάσεως· Malim ἰδίῳν pro ἰδικῶν. t) Hoc καὶ supervacaneum est. u) Cap. 1. Nov. 18. legitur in Syn. p. 375. sq. ubi cum seqq. ap. 8. h. t. Epitomen exhibent Attal. tit. XXXVII. et Harm. V. 9. §. 2. v) Syn. διορισμένον (sic). w) Syn. ἔξει. Basil. T. IV.

παῖδας, τὴν ἡμίσειαν τῆς πάσης περιουσίας αὐτοῖς καταλιμπάνεσθαι μοῖραν, ὥστε ἑξαοῦγκιον εἶναι πάντως τὸ θρεψόμενον ἐκάστῳ^{x)} κατ' ἴσον τὸ τετραοῦγκιον τυχὸν ἢ τὸ ἑξαοῦγκιον διαιρούμενον^{y)}. καὶ τοῦτο οὐκ ἐν ἀδίκῳ περιστάσει πραγμάτων· εἰκὸς γὰρ κἀνταῦθα τοὺς ἄλλους ἀδικηθῆναι, τῶν μὲν τὰ καλλίονα, τῶν δὲ τὰ χείρονα λαμβανόντων· ἀλλὰ τοῦτο^{z)} δὴ τὸ ἐπιβάλλον ἐκάστῳ διὰ πάντων ἴσον εἶναι ἐν ποιότητι τε^{a)} καὶ ποσότητι, εἴτε τις αὐτὸ κατὰ τρόπον ἐνοστάσει, εἴτε κατὰ προσβέλου καταλιμπάνει πρόφρασι. πάρεστι γὰρ αὐτῷ τὸ^{b)} λοιπὸν, ὀκταοῦγκιον τυχὸν ἢ ἑξαοῦγκιον, ἔχειν, καὶ φιλοτιμεῖσθαι καθ' ἴσον ἢ βουλευθῆναι ἢ τοῖς παισὶν αὐτοῖς^{c)}, ἢ τισι τῶν ἑξωθεν, καὶ τῆς φρίσεως πρότερον θεραπευθείσης τὰ εἰκότα, οὕτως ἐπὶ τὰς^{d)} ἕξω φιλοτιμίας χωρεῖν^{e)}. τοῦτου κραιτῦντος ἐφ' ἀπάντων τῶν προσώπων, ἐφ' ὧν ἕξ ἀρχῆς ὁ τοῦ πάλαι τετάρτου τῆς μέμψεως νενομοθέτηται λόγος.

μη̄ τριούγκιον αὐτοῖς καταλιμπάνειν μόνον] τὸ^{f)} νόμιμον ποσότηρον, ὃ καὶ ἕξ ἀδιαθέτου καλεῖται, ἐστὶ μὲν ἄχρι τεσσάρων παίδων τετραοῦγκιον· ἀπὸ δὲ τῶν δ'. ἄνω ἑξαοῦγκιον. οἱ γονεῖς γὰρ ἀναγκάζονται εἶναι τὸ εἰρημένον ποσὸν τοῖς ἰδίοις τέκνοις, δηλοῦσι ἐνοστάει κατὰ τὴν οἰκ. νεαρῶν. ἀναγνωθῆ βιβλίον γ'. τοῦ κώδικος tit. κη. διαταξίν ε. η'. νεαρῶν κβ. ξς. ζβ. [Sch. u. V. 486.]

Nov. 18. Πάντων τῶν ἄλλων τῶν περὶ τῆς μέμψεως κει-
cap. 2. μένων νόμων, καὶ μάλιστα τῶν ἡμετέρων ἐπὶ τῆς ἐαυτῶν φυλαττομένων ἰσχύος, ἐπὶ τε τῶν ἀχαρίστων παίδων, ἐπὶ τε τῶν ἰσοῦτων· πλὴν κατὰ μόνον τὸ ποσόν, ὅπερ κατὰ τὸ παρὸν ηὔξησαμεν κατὰ πάντας τοὺς προκειμένους ὅρους.

cap. 3. Κωλύομεν δὲ κακῆνο βαρὺ τε ὄν καὶ ἔχον μὲν
τινα νόμιμον ἀφορμὴν, εἰς δεινὴν δὲ ἐπιπτόν ἀπή-
νειάν τε καὶ πικρίαν. ἴσμεν γὰρ τινὰς διαθήκας, καθ'
ὡς οἱ τελευτῶντες οὐ πατρικῶς, οὐδὲ ὡς ἄνδρας ἔχρη-
σάν, ἀλλὰ σφόδρα μιλθρακῶς καὶ ὑποκεικλιμένως ἐποιήσαντο τὰς ἐνοστάσεις. ταῖς μὲν γὰρ γυναῖξι πᾶσαν κατέλιπον τῶν ἐαυτῶν πραγμάτων τὴν χρῆσιν, τοῖς δὲ παισὶ τὴν δεσποτείαν γυμνήν, ὥστε σπουδασμα εἶναι τῆς τοιαύτης διαθήκης τὸ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν δεσποτείαν προσλαβεῖν, τῶν παίδων ἴσως λιμῶ φθειρομένων. πόθεν γὰρ ὄν ἐν μέσῳ καὶ διοικοῖντο, καὶ τὴν ἐρήμερον ἔχοιεν διαίταν, οὐδενὸς αὐτοῖς καταλειμμένου, γυναικείας ὀργῆς ἴσως καὶ ἀλόγου παρεμπιπτούσης, ἣτις αὐτῶν καὶ τὴν καθ' ἡμέραν ὑφαιρέται διοίκησιν; οὐκ ἐξέσται τοίνυν τὸ λοιπὸν οὐδενὶ παντελῶς παῖδας ἔχοντι τοιοῦτό τι πράττειν, ἀλλὰ πάντως αὐτοῖς τοῦ νόμιμου μέρους^{g)}, ὅπερ νῦν^{h)} ἀφωρίσαμενⁱ⁾, καὶ τὴν χρῆσιν καὶ τὴν ἐπικαρτίαν πρὸς τῇ δεσποτείᾳ καταλιμπανέτω^{k)}, εἰ βούλεται παίδων οὐκ εὐθὺς λιμῶ τελευτῶντων, ἀλλὰ καὶ ζῆν δυναμένων καλεῖσθαι πατῆρ. καὶ^{l)} ταῦτα πάντα^{m)} φαιμέν οὐκ ἐπὶ πατρὸς μόνου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μητρός, καὶ πάππου καὶ προπάππου, καὶ τῶν παρεξευγμένων ἐκάστῳ Θεληῶνⁿ⁾ προσώπων, μύμιμης φαιμέν καὶ προμύμιμης, εἴτε^{o)} πρὸς πατρός, εἴτε πρὸς μητρός εἶεν.^{p)}

media totius substantiae pars eis relinquatur, ita ut semis sit omnino quod debetur, aequaliter inter singulos triente forte vel semisse dividendo: idque non iniusta rerum circumstantia: fortasse enim et hic ceteri iniuriam patiuntur, his quidem meliora, illis vero deteriora percipientibus: sed id, quod cuique competit, per omnia aequale sit, tam qualitate, quam quantitate, sive quis illud per modum institutionis, sive legati nomine relinquat. Licet enim ei reliquum, bessem puta, vel semissem habere, et quantum voluerit, vel liberis ipsis, vel quibusdam extraneis largiri et cum naturae prius ea, quae conveniunt, praestita fuerint, ita demum ad liberalites extraneis praestandas procedere: hoc observando in omnibus personis, in quibus ab initio antiquae quartae quere-
relae inofficiosi ratio constituta est.

1) non quadrantem illis solum relinquat] Portio legitima, quae et dicitur portio eius, quod ab intestato debetur, usque ad quatuor liberos triens est: si plures sint, quam quatuor, semis. Parentes enim dictam quantitatem liberis suis relinquere coguntur, titulo institutionis scilicet, secundum Novellam 115. Lege lib. 3. Codicis, tit. 28. const. 6. 8. Novellam 22. 66. 92.

Omnibus aliis legibus, quae de inofficiosi quere-
relae latae sunt, et maxime nostris, in suo robore servandis, tam de ingratis liberis, tam de his, qui tales non sunt: excepta sola quantitate, quam in praesenti secundum omnes dispositiones antea positas auximus.

Prohibemus autem et illud, quod grave est, et legitimam quidem originem habet, in horrendam tamen crudelitatem et acerbiteriam incidit. Novimus enim quaedam testamenta, in quibus defuncti non paterno animo, neque ut viros decuit, sed valde molli-
liter et demisse institutiones celebrarunt. Uxoribus enim totum honorum suorum usumfructum reliquerunt, liberis autem nudam proprietatem, ita ut testamenti eiusmodi ea sit intentio, ut mulier etiam proprietatem insuper accipiat, filiis fortasse fame percuntibus. Unde enim medio tempore et se sustentarent, et quotidianum victum haberent, nullo eis relicto, accedente fortasse muliebri ira et iniusta, quae ipsis etiam quotidianam sustentationem auferat? Non licebit igitur in posterum ulli omnino, qui liberus habet, tale quid facere, sed omnino eis legitima portio, quam nunc definivimus, et usum et fructum²⁾ cum proprietate relinquat, si pater dici velit liberorum, qui non statim fame emoriantur, sed etiam vitam sustentare possint. Et haec omnia dicimus non de patre tantum, sed et de matre, et avo, et proavo, et adiunctis cuique feminarum personis, avia scilicet et proavia, sive paterna, sive materna.

x) Syn. ἐκάστου. Leuncl. in marg. ἐκάστῳ. y) Syn. in marg. scholium habet: σημεῖωσαι, πῶς διαιρεῖται ὁ φαλκίδιος. z) Leuncl. in marg. Syn. δι. a) τε Syn. omittit. b) τὸ addo e Syn. Deest apud Fabr. c) Syn. αὐτοῦ. d) Syn. τὰ. e) Hactenus Syn. cap. 1. Nov. 18. exhibet. f) Hoc scholium Theodoro vindicat frater Anecd. T. I. p. 227. not. 47. g) Inde a verbis τοῦ νόμιμου μέρους Syn. p. 376. cap. 3. Nov. 18. exhibet. Incipit ita: τοῦ νόμιμου δὲ τούτου μέρους. h) νῦν deest in Syn. i) Syn. post ἀφωρίσαμεν ponit πάντες, quod Leuncl. mutavit in πάντως. k) Ad haec Syn. in marg. scholium habet: χρεωστῆται γὰρ ἀκαινοτομητικῶς τοῖς παισὶν ἀσφαλῶς μετὰ γε τῆς δεσποτείας καὶ ἡ χρῆσις. l) Pro his, quae sequuntur, Harm. V. 9. §. 22. haec habet: ὅτι τὰ περὶ φαλκίδου οὐκ ἐπὶ πατρός μόνου κ. τ. λ. ut in Basil. m) πάντα deest in Syn. n) Syn. Θεληῶν. o) Syn. addit καὶ post εἶτε. Sic etiam postea. p) Hactenus Harm.

καὶ τὴν χρῆσιν καὶ τὴν ἐπικαρπίαν] τὸ α) ἐξ ἀδιαθέτου νόμιμον μέρος οὐ μειοῦται, οὔτε κατὰ χρῆσιν, οὔτε κατὰ δεσποτείαν, ἀλλὰ κατὰ χρῆσιν καὶ κατὰ δεσποτείαν ὀφείλει διδοσθαι. [Sch. x. V. 486.]

Οὐδὲ γ) ἐκείνου φυλαττομένου τὸ λοιπὸν ἐπὶ τοῖς ἐγγόνοις καὶ προεγγόνοις δ) τοῖς οὐχὶ γνησίοις ε) καὶ ὑπεξουσίαις, ὥστε παρὰ τὸ τρίτον ἔχειν αὐτοὺς τῆς μοίρας η), ἣν τοῖς αὐτῶν γονεῦσι περιοῦσιν ἔδει καταλιπεῖν τοὺς διαθεμένους ζ). οὐ γὰρ ἐξαιροῦμεν ἐπὶ τοὺς η) ἐγγόνους κ) τοὺς ἀπὸ παιδὸς τοῖς πρὸς πατρός πάπποις γενομένους θ), ὥστε ἐκείνους μὲν τέλειον λαμβάνειν ι), ὅσον ἂν ὁ αὐτῶν πατὴρ λάμβανε περιῶν, τοὺς δὲ ἐγγόνους τοὺς ἀπὸ τοῦ α) πάππου διὰ μέσης θυγατρὸς γενομένους β) ἢ τοὺς ἀπὸ τῆς μάμμης πρὸς πατρός, ἢ πρὸς μητρός, παρὰ τὸ τρίτον λαμβάνειν, ἀλλὰ μίαν τῆσιν ἐφ' ἅπασιν τίθεμεν ἐγγόνους καὶ προεγγόνους, οὐκ ἀνεχόμενοι ε) τὸ θῆλυ τοῦ ἄρρενος ἐν τοῖς τοιούτοις ἐλαττοῦν. οὐδὲ γὰρ τὸ ἄρρεν αὐτὸ κατ' ἑαυτὸ, οὐδὲ τὸ θῆλυ μόνον πρὸς τεκνογονίαν αὐταρκες· ἀλλ' ὥσπερ ἐκάτερον συνήρμοσεν ὁ θεὸς πρὸς τὴν τῆς γενεσιουργίας χρεῖαν, οὕτω καὶ ἡμεῖς τὴν τοιαύτην δ) ἐκατέρω φυλάττομεν ἰσότητα. ἀλλ' οὐδὲ μέχρι τούτου στήσομεν τὸν νόμον· ταῦτα γὰρ φαιμεν καὶ ἐπ' ἐκείνων τῶν παιδῶν, οἵπερ ἐκ γάμων εἰσὶ γνησίων, εἰ καὶ μὴ προῖκες τοῖς γάμοις ἀκολουθήσαιεν, ἀλλὰ διάθεσις ἄμολογημένη καὶ σαφῆς μεταξὺ τῶν συνοικοῦντων οὕσα τοῖς παισὶ δόλη τὸ γνήσιον. προῖκα μὲν γὰρ ἀποτελεῖ γάμος, γάμον δὲ προῖκες οὐ ποιοῦσιν, ἀλλ' ἡ ε) τῶν συνοικοῦντων ἀμοιβαδόν ς) διάθεσις. ταῦτα δὲ κρατεῖτω καὶ ἐπὶ τῶν ἐκ μεταγενεστέρως διαθέσεως μετὰ προικῶν κατὰ τὰς ἡμετέρας διατάξεις γενομένων γνησίων. ζ) καὶ οὗτος μὲν νόμος ἔστω ταῖς γνησίοις γενεαῖς.

οὐδὲ ἐκείνου φυλαττομένου] Πάντες η) οἱ κατιόντες, κὰν ἄρρενες, κὰν θῆλεια ὡς, κὰν ἐξ ἄρρένων, κὰν ἐκ θηλειῶν, ἐξ ἴσου κληρονομοῦσι τοὺς ἰδίους γονεῖς ἐξ ἀδιαθέτου. ἀνάγνωθι βιβλίον ζ'. τοῦ κώδικος tit. νε'. καὶ νη'. καὶ μάλιστα τὴν ιδ'. καὶ ιε'. τοῦ αὐτοῦ τίτλου διατάξιν. μὴ λάθῃ σε δὲ ἡ ρη'. νεαρά, ἀλλ' ἀνάγνωθι καὶ ταύτην. [Sch. y. V. 486.]

εἰ καὶ μὴ προῖκες τοῖς γάμοις ἀκολουθήσαιεν] Θεοδώρου. Καὶ οἱ ἐξ ἀπρῶτου γυναικὸς τεχθέντες καλῶς κληρονομοῦσι τοὺς ἰδίους γονεῖς, κὰν νόθοι ἦσαν καὶ ἐγένοντο γνησίοι τῇ ποιήσει τῶν προικῶν. ἀνάγνωθι τὴν ριζ'. νεαράν, ἐνθα κεῖται. ἀνάγνωθι βιβ. ε'. τοῦ κώδικος, tit. κς'. διατ. ε'. ζ'. ι. ια'. [Sch. z. V. 486.]

γ'. Εἰ μὲν ὑπεξουσίω ὄντι τῶ σὺ ἀδελφῶ ὁ πατὴρ ἐδωρήσατο τὴν πᾶσαν αὐτοῦ περιουσίαν, ἐπειδὴ ἡ

2) et usum et fructum] Portio legitima successionis ab intestato non minuitur, neque quod ad usum fructum, neque quod ad proprietatem attinet, sed cum usufructu et proprietate dari debet.

Neque illud in posterum in nepotibus et pronepotibus, qui sui et in potestate non sunt, observetur 3), ut minus habeant triente eius portionis, quam parentibus eorum superstitibus relinquere testatores debebant. Non enim amplius excipimus nepotes ex filio avo paterno natos, ut illi quidem solidum id accipiant, quod pater eorum superstes accepturus esset, nepotes autem avi per mediam personam filiae nati, vel nepotes aviae paternae vel maternae minus triente capiant, sed unum ordinem in omnibus nepotibus et pronepotibus statuimus, non ferentes, ut feminae in eiusmodi casibus masculis cedant. Neque enim masculus ipse per se, neque femina sola ad liberorum procreationem sufficit: sed quemadmodum utrumque Deus ad procreationis opus coniunxit, ita etiam nos utrique talem aequalitatem servamus. Sed neque hactenus legem sistemus: haec enim dicimus et de illis liberis, qui ex iustis nuptiis procreati sunt, tametsi dotes nuptias secutae non sint 4), sed manifesta et certa inter coeuntes affectio praestet liberis, ut legitimi sint. Dotem enim nuptiae faciunt: nuptias autem dotes non faciunt, sed mutua coeuntium affectio. Haec autem obtineant et in his, qui ex posteriore affectione intervenientibus dotalibus instrumentis secundum constitutiones nostras legitimi effecti sunt. Et haec quidem lex sit proli legitimae.

Nov. 18. cap. 4.

3) neque illud observetur] Omnes descendentes, sive masculi, sive feminae sint, sive ex masculis, sive ex feminis, parentibus suis ab intestato ex aequo succedunt. Lege lib. 6. Codicis, tit. 55. et 58. et potissimum const. 14. et 15. eiusdem tituli. Nec te lateat Novella 118. sed eam quoque lege.

4) tametsi dotes nuptias secutae non sint] Theodori. Etiam qui ex muliere indotata nati sunt, recte succedunt parentibus suis, licet naturales fuerint et instrumentis dotalibus factis legitimi facti sint. Lege Novellam 117. ubi posita est. Lege lib. 5. Codicis, tit. 27. const. 5. 6. 10. 11.

III. Si quidem fratri tuo in potestate constituto 1) pater totum suum patrimonium donavit, quoniam eius-

L. 2. C. III. 29.

g) Fabr. versioni huius scholii praefixit nomen Theodori, quod in textu omissum est, haud dubie incuria Fabroti. r) Cap. 4. Nov. 18. legitur in Syn. p. 376. s) Syn. ἐγγόνοις τοῖς οὐχὶ γνησίοις καὶ προεγγόνοις καὶ ὑπεξουσίαις. Leuncl. in marg. ordinem, quo Basilica haec collocant, restituit. t) Melius τοῖς οὐχὶ καὶ σοῖσις. u) Sic lego cum Syn. Fabr. τὴν μοῖραν. v) Syn. διαθεμένους. Ceterum his in Syn. hoc subiicitur scholium a nostris Basilicis alienum: σημεῖωσαι, ὅτι τὸ παλαιὸν οἱ ἐκ θηλειῶν (Syn. θηλί). Ἐγγόνου οὐκ ἐλάμβανον φυλιδίον ὡς μὴ ὑπεξουσίαι· καὶ ὅτι ἐξ ἴσου διδόντων ὁ νόμος φαλκιδίον τοῖς ἐγγόνοις καὶ τοῖς ἀπὸ θηλειῶν, καὶ τοῖς ἐξ ἄρρένων. Nota, ex iure antiquo, nepotes ex feminis natos Falcidiam (id est portionem legitimam) non accipere, quod heredes sui non essent: et hanc legem aequaliter dare Falcidiam nepotibus tam ex feminis, quam ex masculis procreatis. w) τοῖς addo cum Syn. x) Syn. ἐγγόνους et sic semper. y) Syn. γενομένους. z) Syn. post λαμβάνειν addit τὸ μέρος. a) τοῦ Syn. omittit. b) Lego γενομένους cum Syn. Fabr. γενομένης. c) Syn. ἀνεχόμενοι. Leuncl. in marg. ἀνεχόμενοι. d) Leuncl. in marg. Syn. habet τὴν αὐτὴν, eandem. Sic etiam textus Novellae. e) Pro ἀλλ' ἡ Syn. habet ἀλλὰ omissis articulo ἡ. f) Syn. pro ἀμοιβαδόν habet ἀμοιβατά. g) Hactenus Syn. His, quae incipiunt a verbis ταῦτα δὲ κρατεῖτω, Syn. p. 377. subiicit hoc scholium a nostris Basilicis alienum: οἷον ἐὰν πρότερον εἶχεν αὐτὴν παλλακίην, εἴτα δὲ σεμνὴν γαμικὴν (malim διάθεσιν γαμικὴν) ἐπ' αὐτῇ ἐκτίθηται μὴ ἰλλουστρίως ὢν, γαμετὴ γίνεται, καὶ οἱ ἐξ αὐτῆς παῖδες γνησίοι, ὡς ἐπὶ τῶν ἰλλουστρίων, εἰσὶν, εἰ πρὸς αὐτὴν προικῶν μετὰ ταῦτα γένηται. κερδοῦται γὰρ ὁ ἰγνομος μετὰ ταῦτα γάμος ἐπὶ μὲν τῶν ἀνωμαλικῶν ἀπὸ τῆς ὡς πρὸς γαμετὴν διαθέσεως, ἐπὶ δὲ τῶν ἰλλουστρίων ἀπὸ τῆς τῶν προικῶν γαμικῆς. Puta, si prius eam vir concubinam habuit, deinde vero affectionem nuptialem erga eam habuit, sit uxor, et suscepti ex ea liberi sunt legitimi, ut in illustribus, si cum ea postea instrumenta dotalia confecta fuerint. Confirmatur enim postea legitimum matrimonium, in his quidem, qui in dignitate positi sunt, per affectionem erga eam tanquam uxorem, in illustribus vero per instrumentorum dotalium confectionem. h) Fabr. versioni huius scholii praefigit Eiusdem sc. Theodori. Haud dubie incuria Fabroti verba τοῦ αὐτοῦ in textu graeco ommissa sunt, ut iudicavit frater Anecd. T. I. p. 227. not. 49.

τοιαύτη δωρεὰ ἐν τῷ διαιροῦντι τῇ φαιμίᾳ τὸν κλη-
ρον δικαστηρίῳ χρεῖαν ἔχει βεβαιωθῆναι, ὁ αὐτὸς
δικαστὴς ὁ τὴν δωρεὰν βεβαιῶν ἀφορίζει σοι τὸ γ.
μέρος τῶν ἐξ ἀδιαθέτου. εἰ δὲ αὐτεξουσίῳ ὄντι αὐτῷ
ἔδωρήσατο αὐτῷ¹⁾ πάντα τὰ προσόντα αὐτῷ πρά-
γματα, ἢ μὲν δωρεὰ νόμῳ συνέστηκε, λοιπὸν δὲ κατὰ
μίμησιν τῆς κατὰ διαθήκης μέμψεως κινουῦντι σοι
τὴν κατὰ τῶν δωρεῶν ἀγωγὴν ὁ ἄρχων βοηθήσει.

εἰ μὲν ὑπεξουσίῳ ὄντι τῷ σῷ ἀδελφῷ²⁾ Τὰ³⁾ δωρη-
θέντα παρὰ τοῦ πατρὸς δηλονότι ἐν τῶν υἱῶν, εἰ μὲν ὑπεξου-
σίῳ ἐστὶ, βεβαιοῦνται ἐν τῷ φαιμίᾳ ἐγκισκοίνουσαι, καὶ τοῖς
λοιποῖς τῶν παίδων φυλάττεται τὸ ἀναλογεῖν δ'. ἀνάγνωθι
τὴν δ'. διατάξιν τοῦ λς'. τίτλου τοῦ παρόντος γ'. βιβλίου, καὶ
τὴν κς'. διατ. τοῦ ις'. τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου. εἰ δὲ αὐτεξου-
σίῳ εἴη, συνίσταται μὲν εὐθέως ἡ δωρεὰ, τὸ δὲ δ'. δίδεται
τοῖς ἄλλοις υἱοῖς διὰ τῆς δεινοφικίῃσιν⁴⁾ δονατιόνibus. ση-
μειῶσαι δὲ, ὅτι θεματίζει ἡ παρούσα διατάξις τὸν ἕνα μόνον
υἱὸν πᾶσαν τὴν οὐσίαν τοῦ πατρὸς λαβόντα⁵⁾ κατὰ δωρεάν.
ἀνάγνωθι γάρ τὴν ε'. διατάξιν τοῦ παρόντος τίτλου καὶ τὴν
ιβ'. νεαρῶν. [Sch. a. V. 486.]

ἐπειδὴ ἡ τοιαύτη δωρεὰ⁶⁾ Θεοδώρου. Εἰ ὑπεξουσίῳ
ἦν ὁ σὸς ἀδελφός, καὶ ἐξ ἑξῆς τοῦ πατρὸς οὐσα δωρεὰ πάλιν αὐτῷ
προσπορισθῆ, καὶ ἔδειτο καὶ τοῦ ἐφραυχάσαι αὐτὸν ἕως τε-
λευτήσῃ⁷⁾. εἰ δὲ αὐτεξουσίῳ ἦν, χρεῖα δεινοφικίῃσιν. [Sch. a.
V. 487.]

ἀφορίζει σοι τὸ γ. μέρος τῶν ἐξ ἀδιαθέτου⁸⁾
Ἡ γὰρ πρὸς τὸν ὑπεξουσίῳ γενομένη δωρεὰ βεβαιοῦται, ὥστε
μὴ τὸν ἄλλον παῖδα βλαβῆναι περὶ τὸν φαλκίδιον, ὡς ἔγγραμ-
ἐν τῷ πρὸ τούτου τίτλῳ ἐν τῇ η'. διατάξει. [Sch. b. V. 487.]

πάντα τὰ προσόντα αὐτῷ πράγματα⁹⁾ Ἐξεστὶ
γὰρ πᾶσαν¹⁰⁾ οὐσίαν ἅμα δωρεῖσθαι, ὡς εὐρήσεις σὺν θεῷ ἐν
τῷ η'. βιβ. [Sch. c. V. 487.]

κατὰ μίμησιν τῆς κατὰ διαθήκης μέμψεως¹¹⁾
Πάντα οὖν τὰ εἰρημένα σοι ἀνωτέρω ἐπὶ τῆς δεινοφικίῃσιν
τεσταμέντο νόμι καὶ ἐπὶ τοῖς¹²⁾ δεινοφικίῃσιν δονατιόνibus.
[Sch. d. V. 487.]

L. 3.
C. III. 29.

δ'. Πατήρ τις ἔχων παῖδας ἕνα ἐξ αὐτῶν αὐτεξου-
σίῳ ποιησάμενος τούτῳ σχεδὸν ἅπασαν τὴν οὐσίαν
ἔδωρήσατο, ἢ καὶ ἑξωτικῷ τινι πάντα σχεδὸν αὐτοῦ¹³⁾
τὰ πράγματα ἔδωρήσατο καὶ τετελεύτηκεν ἀδιάθετος.
τὸ οὖν ζητούμενον, εἰ δύνανται οἱ παῖδες κατὰ τῶν
ἀμέτρων κινεῖν τὴν μίμψιν. αἱ γὰρ διατάξεις αἱ προ-
λαβοῦσαι, ὡς καὶ ἐνέθηκον¹⁴⁾ οἱ παῖδες ἐν τῇ δεήσει,
ὑποτίθενται τὸν πατέρα διαθέμενον, καὶ ὄνομα ψιλὸν
ἀπὸ διαθήκης καταληπόντα τοῖς παισὶ. λέγει οὖν ἡ
διάταξις οὕτως· τὰ μὲν ἐν ταῖς δεήσεσιν ἐντεθέντα
ἔσκριπτα περὶ ἐκείνων τῶν πατέρων ἐπισημαίνεται,
οἵτινες διαθέμενοι ἐν τῇ ἰδίᾳ ζωῇ τὴν ἑαυτῶν ὑπόστα-
σιν ἀμέτροις δωρεαῖς δαπανήσαντες μάταιον ὄνομα
κληρονομίας τοῖς ἰδοῖς παισὶ καταλελοίπασιν. πλὴν
καὶ εἰς τοὺς ἀδιαθέτως τετελεύτησαντας ὁ αὐτὸς τῆς
δικαιοσύνης λόγος ἐκτείνει¹⁵⁾.

ἢ καὶ ἑξωτικῷ τινι¹⁶⁾ Σημειῶσαι, πῶς καὶ αὕτη ἀφι-
στικῶς διαλέγεται περὶ παντὸς λαβόντος τὰς ἀμέτρους δωρεάς.
[Sch. e. V. 487.]

πλὴν καὶ εἰς τοὺς ἀδιαθέτως τετελεύτησαντας¹⁷⁾
Καὶ ἐξ ἀδιαθέτου ἀρροῦσι ἢ προκειμένη ἀγωγή κατὰ τῶν
ἀμέτρων δωρεῶν δηλονότι, κῶν ἑξωτικῶ, κῶν υἱῷ ἔδωρήθη,
κατὰ τὴν α'. διατάξιν τοῦ παρόντος τίτλου. [Sch. f. V. 487.]

L. 5.
C. eod.

ε'. Ἄνο τις ἔχων παῖδας αὐτεξουσίῳ πᾶσαν ἀ-
τοῖς ἔδωρήσατο τὴν οὐσίαν. μετὰ ταῦτα ἕτερον ἔσχε
παῖδα¹⁸⁾ καὶ ἐτελεύτησε. καὶ δέεται αὐτὸς ὁ πατήρ

6) Alterum αὐτῷ supervacaneum est. 7) Fabr. versioni huius scholii nomen Theodori praefixit, quod in textu omisit.
1) Lege δὲ ἐνοφικίῃσιν. 2) Sic lego pro λαβόντος, quod habet Fabr. 3) Malim ἕως τοῦ τελευτήσαι. 4) Adde τὴν
ante οὐσίαν. 5) Lege τῆς. 6) Lege αὐτοῦ. 7) Sic lego. Fabr. ἐνέθηκον. 8) Sc. ταῦτα τὰ ἔσκριπτα. 9) Addendum
est, quod et Fabr. in versione expressit, ἢ ἔγγονον ἐξ υἱοῦ, ὅς καὶ ἐτελεύτησε. Nam patrem non proponi mortuum, ex
sequentibus colligitur.

modi donatio²⁾ in iudicio familiae erciscundae con-
firmari debet, idem iudex, qui donationem confirmat,
trientem portionis ab intestato debitaē tibi assignat³⁾.
Si vero ei emancipato omnia bona sua⁴⁾ donavit,
donatio quidem iure consistit, Praeses autem ad simi-
litudinem querelae inofficiosi testamenti⁵⁾ de dona-
tionibus querelam instituenti tibi subveniet.

1) si quidem fratri tuo in potestate con-
stituto] Quae a patre uni ex filiis donata sunt, si
quidem in potestate sit, confirmantur in iudicio fami-
liae erciscundae, et reliquis liberis pro virili portione
quarta servatur. Lege const. 4. tit. 36. huius libri 3. et
const. 25. tit. 16. lib. 5. Si vero sui iuris sit, donatio
quidem statim consistit, quarta autem reliquis liberis
datur per querelam inofficiosae donationis. Nota autem,
praesentem constitutionem proponere, unum tantum
filium totum patris patrimonium donatione accepisse.
Lege enim const. 5. huius tituli, et Nov. 92.

2) quoniam eiusmodi donatio] Theodori. Si
frater tuus in potestate erat, donatio ex re patris facta
rursus ei acquisita est, et silentio quoque eius usque
ad mortem indigebat. Si vero sui iuris erat, necessaria
est querela inofficiosae donationis.

3) trientem portionis ab intestato debi-
tae tibi assignat] Donatio enim in filium in pote-
state constitutum collata ita confirmatur, ut alter filius
circa Falcidiam non laedatur, ut didicimus titulo praec-
edente, const. 8.

4) omnia bona sua] Licet enim omnia bona simul
donare, ut iurante Deo invenies lib. 8.

5) ad similitudinem querelae inofficiosi
testamenti] Omnia igitur, quae supra de querela
inofficiosi testamenti tibi dicta sunt, intellige etiam de
querela inofficiosae donationis.

IV. Pater quidam filios habens unum eorum eman-
cipaverat, eique totum fere patrimonium donaverat,
vel etiam extraneo cuidam¹⁾ totum fere patrimonium
donaverat, et intestatus decesserat. Quaerebatur igitur,
an liberi querelam immo dicarum donationum in-
stituere possent. Praecedentes enim constitutiones,
quas liberi precibus etiam inseruerant, ponunt, pa-
trem fecisse testamentum, et nudum nomen ex testa-
mento liberis reliquisse. Sic igitur ait constitutio:
Precibus inserta rescripta eos patres denotant, qui,
cum testamento facto vivi patrimonium suum im-
mensis donationibus exinanissent, inane nomen here-
ditatis liberis suis reliquerunt. Sed ad eos quoque,
qui ab intestato decesserunt²⁾, eadem acquiritatis ratio
extendit.

1) vel etiam extraneo cuidam] Nota, quo-
modo et haec constitutio sine distinctione loquatur de
quolibet, qui immensas donationes accepit.

2) sed ad eos quoque, qui ab intestato
quoque decesserunt] Etiam ab intestato competit
querela adversus immensas donationes, sive extraneo, sive
filio donatum fuerit, secundum const. I. huius tituli.

V. Quidam duos habens filios emancipatos, totum
patrimonium ipsis donaverat. Postea alium filium
susceperat¹⁾, vel nepotem ex filio, qui iam deces-

ἀνατραπήναι πάσας τὰς δωρεάς, διὰ τὸ τοὺς μετὰ ταῦτα τεχθέντας παῖδας ἢ ἐγγόνους ἀποστερηθῆναι τῆς αὐτοῦ περιουσίας. ἢ τοῖνυν διάταξις, ἐπειδὴ καὶ τὰς δωρεάς ἐρωμένους εἶρε, καὶ οὐδὲ ἐπὶ περιγραφῇ τοῦ παιδὸς γενομένης εἶρεν· οὐδὲ γὰρ ἦν τότε ἐν οὐσίᾳ κελύει τὰς μὲν δωρεάς ἐρωῶσθαι, μέρος δὲ ἀποσπᾶσθαι ἐξ αὐτῶν τὸ ὀφειλόμενον καταλειφθῆναι ὡς παιδί, καὶ ποιῆσαι αὐτῷ τὸ τρίτον τῶν ἐξ ἀδιαιρέτου.

μετὰ ταῦτα ἕτερον ἔσχε παῖδα] Θεοδώρου. Ὁ δωρηόμενος πάντα αὐτοῦ τὰ πράγματα τοῖς οὖσι οἰκείοις παιδῶν, ἢ ἄλλων υἱῶν νόμιμον, ἀναγκάζεται περιποιεῖν αὐτῶν ὃ δ' ἀφαροῦμενος ἐκ τῶν λαβόντων παιδῶν ὅλα τὰ αὐτοῦ. ἀνάγνωθι τὴν ἡβ'. νεαράν λέγουσαν, ὅτι ὀφείλει ἐκαστος τῶν πατρῶν ἐάσαι τὸ νόμιμον μέρος ἐκάστῳ τῶν παιδῶν, πρὸς ὃ κατὰ τὸν καιρὸν τῶν δωρεῶν. νόμι δὲ μὴ τὸ δ' διδόνον, ἀλλὰ τὸ γ'. ἢ τὸ ἡμῶν κατὰ τὴν ιη'. νεαράν. [Sch. g. 487.]

Θυλαλαίου. Ἡ διάταξις ἀδελφία ἐστίν, ἢ παρὰ τοὺς καιρούς. [Sch. g. V. 487.]

Καλοκίρον δοκ. Ἀδελφίαν ἢ διάταξιν, ἐπειδὴ ἡμελλόν τῶν παίδων ἀδικεῖσθαι, μηδεμίαν ἔχοντες βοηθειαν. ζήτησε δὲ ὁ ἄρχος Πατρικίος, εἰ ἴσα δυνατόι τις ἐκ τῆς κληρονομίας ταύτης τῆς διατάξεως ἐκίσει νόμιμον τοιοῦτον νόμον ἐπὶ πάσης δωρεῆς μὴ ἐπὶ περιγραφῆς τῶν παιδῶν γενομένης, κατὰ τινὰ περιστάσιν αὐτοῦ βλαψάσης, χωρὰ τῶ νόμου τῆς διατάξεως, ἢ ἀποσπᾶσθαι τὸ γ'. καὶ οὐδὲν ἐπέμειν εἰπών, ὅτι κατὰ καιρονομίαν εἰσπράχθη ἢ παροῦσα διάταξις. δωρεῖται δὲ τις οὐκ ἐπὶ περιγραφῇ, ὅτε πολλὰς ἀπέσχε τὸ δ'. καὶ ὕστερον ἄπορος ἐγένετο, ἢ ἐπιζῶν ἐπιτηθεῖσθαι ἐδωρημένο τῷ ἐν παιδί, καὶ οὐκ ἐπετιήσασθαι. [Sch. g. 487.]

ζ. Ἄνθρωπος ἔχων υἱὸν ἀντεξούσιον καὶ θυγατέρα, καὶ πολλὰ τῷ παιδί δωρησόμενος, προικίσας ἐ καὶ τὴν θυγατέρα, καὶ τελευτῶν διεῖλε τὴν οὐσίαν ἀνάξιν τοῦ υἱοῦ καὶ τῆς θυγατέρος. ἢ θυγάτηρ διατίθει τὰς δωρεάς. λέγει οὖν ἡ διάταξις· Εἰ ἢ προικίσαι τὰ ἐν διαθήκῃ καταλειφθέντα σοι ποιούσι^ν τὸ τρίτον τῆς ἐξ ἀδιαιρέτου, καλῶς ζητεῖς ἀνατρέψαι τὸν δωρεῶν, κατὰ τὴν μίμησιν τῆς κατὰ διαθήκης μίμης· εἰ μὴ τὸ καταλειμμένον σοι παρ' αὐτοῦ τῆς δωρεῆς σοι προικὸς ἀρκεῖ πρὸς τὸ τρίτον, ἐλέγνων τὴν τοῦ πατρὸς βούλησιν, ἢ πενταετία ἐδωρημένο καὶ μετῶν εἰ τῶν εἰκοσιπέντε ἐτῶν.

ἀνὴρ τις ἔχων υἱὸν ἀντεξούσιον] Μὴ θεματίσειεν πρὸς ἀντεξούσιον παῖδα παρὰ πατρός γενομένην· οὐδὲ ὅ ἀπεντεύθεν ἐρωταί, ὡς περὶ οὐδὲ πράσις. ἀλλ' ὑπόθου, ἐν γαμοῖς συμφωνίᾳ ἐποίησε τὴν δωρεάν ὁ πατὴρ πρὸς υἱόν, ἢ εἰς προγαμιαίαν δωρεάν ἐδωρηθῆ, ἢ καὶ ἄλλως ἢ ἀπροσασίτως. τοιοῦτον δὲ μέχρι τέλους ἀντεξουσίου μείνους ἐν τῇ διαίρει τῆς φιλίας ἢ γενομένη δωρεῶν βεβαιούται. ἴσως δὲ τις καὶ θανάτου αἰτία δωρεῶν θεματίσει. ἀπεντεύθεν δὲ εἶπον, ὅτι εἰ μὴ ἐπιμείνη ὁ πατὴρ μέχρι τέλους αὐτῆς γνώμῃ, ἀνυποσῆται τὰ τῆς δωρεῆς, ὡς πρὸς ὑπόθεσιν καὶ ταῦτα κατὰ μίμησιν τῶν γενομένων πρὸς γαμῶν δωρεῶν. ἀνελεῖν τῶν ἐπιπέ, ὅτι ἢ μὲν πρὸς ἀντεξουσίου γενομένη δωρεῶν πρὸς τὸ ἔργον ὅρα ἀποτελεσμα, καὶ ἐστὶν περὶ ἐν μετεωρῶ. ἢ δὲ πρὸς ἀντεξουσίου παραγορήματα ἐροῦται. ἀνάγνωθι τίτλον ζ'. κεφ. λθ'. περὶ τὸ τίτλον. [Sch. h. 488.]

Τὸ δὲ θέμα αὐτῆς τοιοῦτον, καὶ τὰ ἐξῆς, ὡς ἐν τῷ Βασιλαίῳ. [Sch. h. V. 488.]

Θεοδώρου. Ὁ μὴ ἔχων ὀφειδῆτοτε τὸ δ'. υἱός, κινεῖ τὴν νομοκίσιον δωρησόμενος κατὰ τῶν ἀμείνων δωρεῶν γαμῶν, καὶ μὲν κατὰ τὴν ἐδωρηθῆ, ὡς βιβ. ἢ. τι. γ'. διατίθει β'. μίμησιν τῆς α'. διατάξεως τοῦ παρόντος τίτλου, καὶ ἀνάγνωθι τὴν ἡβ'. νεαράν. [Sch. h. V. 488.]

serat. Et ipse pater donationes omnes revocari desiderabat, quod filii vel nepotes postea suscepti bonis eius defraudarentur. Constitutio igitur, quia et donationes validas esse, neque in fraudem filii factas animadvertit, (neque enim tunc in rebus humanis erat) iubet, ratas quidem esse donationes, partem autem ex ipsis detrahi, quae filio relinqui debuit, et trientem portionis ab intestato debitae ei efficere.

1) postea alium filium suscepit] Theodori. Qui omne patrimonium suum liberis suis superstitibus donavit, si alium filium legitimum suscepit, quartam partem ei servare cogitur, adimendam liberis, qui totum patrimonium suum acceperunt. Lege Novellam 92. qua dicitur, parentes singulos singulis liberis portionem legitimam relinquere debere pro modo honorum, quae tempore donationis habet. Intellige autem non quartam dari, sed trientem vel semissem, secundum Novellam 18.

Thalaelaei. Ius singulare est huius constitutionis, sive contra iuris regulas.

Calocyri Ducis. Novum ius introduxit constitutio, quia liberi omnino damnari passuri erant, nullum auxilium habentes. Quaesivit autem clarissimus Patricius, an quis ex distinctione huius constitutionis tale ius quis posset derivare: ut in omni donatione, quae in fraudem liberorum facta non est, aliquo autem eventu eos laedit, locus sit iuri constitutionis, ut triens detraheretur. Et nihil respondit, dicens, hanc constitutionem innovandi iuris gratia esse introductam. In fraudem autem non donat, qui quartam retinuit, et postea inops factus est, vel qui uni ex liberis donavit, sperans fore, ut quaedam acquirat, quae tamen non acquisivit.

VI. Quidam filium habens emancipatum¹⁾ et L. 6. filiam, multis donationibus in filium collatis, et dote C. III. 29. filiae data, moriens inter filium et filiam bona sua diviserat. Filia donationes arguebat. Ait igitur constitutio: Si dos et quae testamento tibi relicta sunt, non efficiant trientem successionis ab intestato, recte desideras donationem revocari ad instar querelae inofficiosi testamenti: nisi id, quod ab eo tibi relictum est²⁾, cum dote tibi data ad trientem sufficiant, vel patris voluntatem agnoveris³⁾, vel quinquennium exierit⁴⁾ et maior sis annis viginti quinque.

1) quidam filium habens emancipatum] Ne fingas donationem in filium familias a patre collatam: neque enim illico valet, sicut nec venditio. Sed finge, patrem in pactis nuptialibus donationem in filium contulisse, vel ad donationem ante nuptias donasse, vel simpliciter et nulla causa praecedente. Sin autem usque ad mortem patris in potestate permanserit, in iudicio familiae erciscundae donatio facta confirmatur. Forte et mortis causa donationem quis sibi finxerit. Dixi, illico, quia, si pater usque ad mortem in eadem voluntate non permanserit, donatio infirmatur, ad similitudinem donationum uxoris factarum: ut in eventu posita sit. Dicis igitur breviter, donationem filiofamilias factam ad dictum eventum spectare, et velut in pendenti esse. Donatio vero in filium emancipatum collata statim valet. Lege tit. 7. cap. 39. circa finem.

Species autem eius talis est, et cetera, ut in Basilicis.

Theodori. Filius, qui undecunque quartam non habet, agit de inofficioso donationibus adversus immensas donationes nuptiales, et si mortis causa donatum fuerit, ut lib. 8. tit. 57. constitutione 2. Memineris constitutionis 1. huius tituli, et lege Novellam 92.

*) Adde μὴ ante verbum ποιούσι cum Iensio Notit. Basil. p. LXVI.

ἢ μὴ τὸ καταλειμμένον παρ' αὐτοῖς] Ἐλέπε, πῶς οὐκ ἐπέτρεψε τῷ πατρὶ εἰς τοῦτο τὸ ἀποσπώμενον μέρος διατίθεσθαι, ἀλλ' ἠβουλήθη^ω) πάντως τοῖς παισὶν αὐτοῖς παρασχεθῆναι. οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ σκοπὸς τῆς διατάξεως. κινῶ γὰρ ἀδιάθετος τελευτήσῃ, εἰ καταδέχονται τὸν κληρὸν αὐτοῦ, καὶ οἱ ἐμαγκίατοι ἀναγκάζονται συνεινεγκεῖν τὰς δωρεάς, ἃς ἔλαβον. παραιτοῦνται^α) εἰς ἐκείνους μόνους περιπίπτει τὸ δ'. [Sch. i. V. 488.]

ἢ ἐπέγνωσ τὴν τοῦ πατρὸς βούλησιν] Σημείωσαι οὖν, ὅτι κατὰ τοῦτο ἔοικε τῇ δεινοφικίσο τεταμέντο ὁ δεινοφικίσις δονατιόνιβος, ὅτι ὁ ἐπιγόνος τὸ καταλειφθῆν αὐτῷ, καὶ αὐτῆς ἀποκλείεται. [Sch. k. V. 488.]

ἢ πενταετία παρέδραμε] Εἰ γὰρ ἔοικε τῇ δεινοφικίσο τεταμέντο, ἀποκλείεται καὶ αὐτὸ^β) πενταετίας παραδραμοῦσης. [Sch. l. V. 488.]

L. 7. ζ'. Καὶ κατὰ μητρῶν δωρεῶν χώρα τῇ μέμψει,
C. III. 29. εἰ μὴ καὶ ἡ θυγατὴρ ἔλαβε τὸ ἀναλογοῦν εἰς τρίτον.

L. 8. η'. Ἡ μήτηρ ἐπὶ περιγραφῇ τῶν ἄλλων παίδων
C. eod. ἀμέτρως ἐνὶ δωρησαμένῃ χώρῃ ποιεῖ τῇ μέμψει. ὅτε δὲ ἡ μήτηρ δωρεὰν λαβοῦσα παρὰ τοῦ ἀνδρός, συναινοῦντος αὐτοῦ τῷ αὐτέξουσίῳ παιδί ταύτην παρῶσχη, οὐκ αὐτῇ δοκεῖ δωρεῖσθαι, ἀλλ' ὁ πατήρ· ἐπειδήπερ ἔτι τῆς αὐτοῦ περιουσίας ἐστὶ, τοῦ πολιτικοῦ τὰς ἐν τῷ γάμῳ δωρεάς ἀνατρέποντος. εἰ τοίνυν ἀμέτρως ἐστὶν ἡ δωρεά, ἐπὶ τῇ τοῦ πατρὸς οὐσίᾳ κινεῖται ἡ μέμψις, ὡς αὐτοῦ δωρησαμένου.

τῷ αὐτέξουσίῳ παιδί] Ἐπειδὴ γὰρ τοῦ πατρὸς ἦν τὸ πᾶγμα, ἵνα μὴ ἐξ ἑᾶ αὐτοῦ ὄν ευρεθῆ πάλιν αὐτοῦ προσποριζόμενον, διὰ τοῦτο εἶπεν, ἐμαγκίατω ὄντι τῷ παιδί, ἵνα ἰσχύσῃ ἡ δωρεά. [Sch. m. V. 489.]

ὡς αὐτοῦ δωρησαμένου] Ὅτι γὰρ δεσπότης ἐστὶν ὁ ἀνὴρ τῆς δωρεάς μὴ ἰσχυοῦσης. [Sch. n. V. 489.]

L. 9. θ'. Ἡ μέμψις ἢ κατὰ δωρεῶν ἔοικε τῇ μέμψει
C. eod. τῇ κατὰ διαθηκῶν.

ἢ μέμψις ἢ κατὰ δωρεῶν] Θεοδώρου. Ὁ δεινοφικίσις δονατιόνιβος παρέοικε, τῇ δεινοφικίσο τεταμέντο. φησὶ γὰρ ἡ διατάξις τοῦ παρόντος τίτλου, ὡς κατὰ μίμησιν τῆς μέμψεως ἐκείνης εἰσῆχθη, ἐπειδὴ καὶ^γ) ἐντὸς τῆς πενταετίας καὶ αὐτῇ γυμνάζεται. πάλιν ἴσθι, ὅτι κὰν μιμηται αὐτὴν κατὰ τι, ἀλλ' οὐκ ἀναφέρει αὐτῆς, καθ' ὃ αὐτῇ μὲν ἢ κατὰ τῶν δωρεῶν μέμψις καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κινεῖται, ὡς ἔγνωσ ἐν τῆς γ'. διατάξεως τοῦ παρόντος τίτλου· ἢ δὲ ἄλλη δεινοφικίσο τεταμέντο κατὰ τῶν διαθηκῶν, κὰν ἐγγραφοὶ κὰν ἀγραφοὶ ὦσιν, γυμνάζεται κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῇ λ'. διατάξει τοῦ κη. τίτλου τοῦ παρόντος τρίτου βιβ. [Sch. o. V. 489.]

L. 10. ι'. Ὅτε μήτηρ τὴν οὐσίαν πᾶσαν ὑπὲρ προικὸς
C. III. 30. ἰδίας ἐπιδώ, δύναται κατὰ μίμησιν τῆς περι διαθηκῆς μέμψεως οἱ παῖδες αὐτῆς ἐπὶ ἀνατροπῇ τῆς ἀμέτρου προικὸς κινεῖν τὴν μέμψιν τὴν κατὰ τῶν ἀμέτρων δωρεῶν.

ὅτε μήτηρ] Ἐὰν μήτηρ δαπανήσῃ τὴν οὐσίαν αὐτῆς εἰς προίκια, ἐχέτωσαν οἱ παῖδες αὐτῆς τὴν δεινοφικίσις δοτῖβος. τί γὰρ ὅτι δευτερογαμήσασα ἐπιδέδωκε πάντα τὰ ἴδια; ἀνάγνωθι γὰρ βιβλίον η'. τι. νζ'. διατάξιν β'. [Sch. p. V. 489.]

τὴν οὐσίαν πᾶσαν] Ἐὰν δὲ μὴ πᾶσαν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ ἡμῶν τέτατον δέδωκεν εἰς προίκια, τὸ αὐτὸ λέγομεν. τοῦτο δὲ νόσον μὴ ὅτε ὑπὲρ θυγατρὸς ἐπιδέδωκεν, ἀλλ' ὅτε γυνὴ ὑπὲρ ἐαυτῆς ἐπιδέδωκεν εἰς προίκια πᾶσαν τὴν ἰδίαν οὐσίαν. τοῦτο δὲ σημεῖον οὐ προβαίνει μετὰ τὴν ζ'. διατάξιν τι. θ'. βιβλίον ε'. περὶ δευτερογαμούντων γονέων, ἧς ἀναγκάζει αὐτοὺς πάντως φυλάττειν ἐκάστῳ παιδί, ὅσον εἰς προίκια ἐπιδέδωκεν^δ). ἀλλὰ θεμάτισον τοὺς παῖδας μὴ ἀπὸ νομίμου γάμου

2) nisi id, quod ab eo tibi relictum est] Observa, quomodo patri de hac parte detracta testari non permiserit, sed omnino liberis ipsis eam praestari voluerit. Hic enim est finis constitutionis. Licet enim intestatus decesserit, emancipati quoque, si hereditatem eius adeant, donationes, quas acceperunt, conferre tenentur. Si vero recusent, ad eos solos quarta pervenit.

3) vel patris voluntatem agnoveris] Nota igitur, in eo querelam de inofficiosis donationibus querelae inofficiosi testamenti similem esse, quod qui sibi relictum agnovit, ea quoque excluditur.

4) vel quinquennium exierit] Nam si querelae inofficiosi testamenti similis est, quinquennio transacto illa quoque excluditur.

VII. Etiam contra donationes a matre factas querelae locus est, nisi filia pro ratione trientis acceperit.

VIII. Mater, quae in fraudem ceterorum liberorum immodicas donationes in unum filium contulit, locum querelae facit. Cum autem mater donationem a marito sibi factam eo consentiente in filium emancipatum¹⁾ contulit, ipsa donare non videtur, sed pater: quoniam in bonis eius permansit, cum ius civile donationes constante matrimonio factas rescindat. Si igitur immodica donatio sit, in bonis patris querela movetur, quasi ipse donaverit²⁾.

1) in filium emancipatum] Quoniam enim res patris erat, ne rursus in bonis eius inveniretur, tanquam ei per filium acquisita, ideo dixit, filio emancipato, ut donatio valeat.

2) quasi ipse donaverit] Maritus enim dominus est, cum donatio non valeat.

IX. Querela immodicarum donationum¹⁾ similis est querelae inofficiosi testamenti.

1) querela immodicarum donationum] Theodori. Querela inofficiosarum donationum similis est querelae inofficiosi testamenti. Ait enim constitutio huius tituli, eam ad similitudinem illius querelae esse introductam, quoniam intra quinquennium et ipsa exercetur. Rursus scias, licet eam imitetur in quibusdam, ab ea tamen differre, quia haec querela inofficiosarum donationum etiam ab intestato intenditur, ut ex constitutione 3. huius tituli didicisti: querela autem inofficiosi testamenti adversus testamenta, sive scripta sint, sive citra scripturam condita, exercetur secundum id, quod dicitur in constitutione 31. tituli 28. huius lib. 3.

X. Cum mater¹⁾ omnia bona sua²⁾ in dotem dedit, filii eius ad exemplum querelae inofficiosi testamenti ad revocandam dotem immodicam querelam immodicarum donationum movere possunt.

1) cum mater] Si mater bona sua in dotem exhausserit, liberi eius querelam inofficiosarum dotium habeant. Quid enim, si secundis nuptiis contractis omnia bona sua in dotem dederit? Lege lib. 8. tit. 56. constitutionem 2.

2) omnia bona sua] Sin autem non omnia bona, sed supra quartae partis dimidiam in dotem dederit, idem dicimus. Hoc autem accipe, non cum pro filia, sed cum mulier pro se ipsa omnia bona sua in dotem dedit. Hoc vero hodie non procedit post constitutionem 6. tit. 9. lib. 5. de parentibus ad secundas nuptias transeuntibus, quae cogit eos omnino liberis servare, quantum in dotem dederunt. Sed finge, liberos non esse ex

ω) Sic legendum. Fabr. ἠβουλή (sic). x) Adde si δὲ ante παραιτοῦνται. y) Malim αὐτῆς. z) Hoc aut alterum καὶ supervacaneam est. a) Lege ἐπιδέδωκασιν.

γενομένων. τότε γὰρ μέλλουσα γαμῆσθαι μετὰ τὸ σχεῖν τοὺς φυσικοὺς παῖδας οὐκ ἀναγκάζεται φυλάττειν αὐτοὺς ἐξ ἐκείνης τῆς διατάξεως οὐδέν. οὐδὲ γὰρ δευτερογαμῆσαι ἐστὶ τοῦτο, ἐπειδὴ μῆτε γάμος ἢ ὁ πρώτος. εἰ δὲ θέλεις ἐπὶ παῖδων αὐτὸ θεματίσαι, μὴ γυναικὰ θεματίσης, ἀλλὰ πατέρα ὑπεξουσίαν θυγατέρα προκίοντα. οὐδὲ γὰρ δυνάμεθα δωρεὰν εἰπεῖν πρὸς^{b)} ὑπεξούσιον πρόσωπον. ἀμέλει καὶ πάσαι αἱ τῶν προλαβόντων διατάξεις σχεδὸν ἐμαγκηπύτων μέμνηται παίδων. [Sch. q. V. 489.]

ΤΙΤΛΟΣ Ε΄.

Περὶ τῶν εἰς παῖδας ἀμέτρων δωρεῶν.

α΄. Θεοπιζομεν^{c)}, ὥστε εἴ τις δωρεὰν ἀμέτρον εἰς τινα ἢ τινὰ τῶν παίδων ποιήσῃ, ἀνάγκην ἔχειν ἐν τῇ διανομῇ τοῦ κλήρου τοσοῦτον ἐκάστῳ τῶν παίδων φυλάττειν τὸ ἐκ τοῦ νόμου μέρος, ὅσον ἦν^{d)} πρὶν τὴν δωρεὰν ὁ πατὴρ εἰς τὸν παῖδα, ἢ τοὺς^{e)} παῖδας τοὺς ταύτῃ τετιμημένους ποιήσῃ. οὕτω γὰρ οὐδὲν ἐπὶ^{f)} ταῖς δωρεαῖς^{g)} ἐγκαλέσουσιν^{h)}, ἔχοντες μὲν ἐπὶⁱ⁾ πάσῃ τῇ οὐσίᾳ τοῦ πατρὸς τὸ ἀπὸ τῶν νόμων, κατὰ τοσοῦτον δὲ ἀξιομένου τούτου^{k)} τοῦ μέρους^{l)}, καθ' ὅσον καὶ τὰ πράγματα εἶχε τοῦ πατρὸς, πρὶν^{m)} ταῖς δωρεαῖς ἐξαντληθεῖν. οὐ δυναμένων τῶν ταῖςⁿ⁾ δωρεαῖς τετιμημένων παίδων φάσκιν, ἀρκεῖσθαι μὲν ταῖς ἀμέτρον ταύτας δωρεαῖς, δοκεῖν δὲ ἀβίστασθαι τοῦ πατρὸς κλήρου· ἀλλ' οὐκ ἀναγκαζόμενον μὲν, εἰ ἀρκοῦνται ταῖς δωρεαῖς, καταδέχεσθαι τὸν κλῆρον, ἀνάγκην δὲ ἔχόντων πᾶσι τρόποις ἐπανισοῦν τοῖς ἀδελφοῖς τὸ ἐντεῦθεν διαφέρον, καθ' ὅσον εἰρήκαμεν μέτρον, ὥστε μὴ^{o)} ἔλαττον αὐτοὺς ἔχειν τὸ ἐκ τῶν^{p)} νόμων αὐτοῖς ὀφειλόμενον διὰ τὴν γενομένην ἐπὶ ταῖς δωρεαῖς ἀμέτριαν, ὅπου γε ἔξεστι^{q)} τῷ πατρὶ μέτρια φρονήσαντι περὶ τῆν πᾶσαν γοιήν, καὶ τοῖς πατρὸς αὐτοῦ μᾶλλον ἀγαπωμένοις χαρίσασθαι τι πλεον, καὶ μὴ τοὺς λοιποὺς παῖδας διὰ τῆς εἰς ἐκείνους γενομένης ἀμετρίας βλάψαι, καὶ τὸν ἡμέτερον παραβῆναι σκοπόν. καὶ τοῦτο^{r)} ἐγένετο μὲν ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς ἐνθύμιον. ἀναβαλλόμενοι δὲ αὐτὸ πρώην καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πειρώμενοι ψυχῶν, ἐπειδήπερ ἐρωῶμεν αὐτοὺς εἰς τὰς τοιαύτας προσφαιτίας ἐξολοθαίνοντάς τε καὶ καταγερομένους, διὰ τοῦτο νῦν προσθήκην ἐκείνῳ τῷ νόμῳ ταύτῃν ποιούμεθα. ταῦτα μέντοι φαρμέν^{s)} περὶ παίδων κεχαρισμένων ὄντων^{t)} αὐτοῖς, οὐ μὴν περὶ τῶν ἀγνωμόνων καὶ οἷς ὁ πατὴρ δίκαιαν τε καὶ νόμιμον ἀχαριστίαν ἐπέγει. εἰ γὰρ τοῦτο οὕτως ἔχον φανείη, καὶ ἀποδειχθείησαν αἱ τῆς ἀχαριστίας αἰτίαι, ἔστω τὰ τῶν νόμων τῶν ἐπὶ τοῖς ἀχαριστοῖς^{u)} κειμένων κύρια, οὐδὲν^{v)} ἐκ τῆς ἡμῶν νομοθεσίας^{w)} ἐλαττούμενα.

iustus nuptiis procreatos. Tunc enim, quae nuptura est postea, quam liberos naturales habuit, ex illa constitutione nihil eis servare cogitur. Neque enim hoc est secundo nubere, quia prior coitus matrimonium non erat. Quodsi in liberis speciem malis fingere, ne ponas, matrem, sed patrem filiae, quam habebat in potestate, dotem constituisse. Neque enim donationem dicere possumus, quae in personam potestati nostrae subiectam confertur. Denique omnes superiores constitutiones fero loquuntur de filiis emancipatis.

TITULUS V.

De immensis donationibus in liberos collatis.

I. Sancimus¹⁾, ut, si quis immensam donationem in aliquem vel aliquos ex liberis contulerit, necesse habeat in distributione hereditatis tantam singulis liberis servare partem legitimam, quanta erat, antequam pater donationem in filium vel filios illa honoratos conferret. Sic enim donationes non accusabunt, cum ex omni substantia patris legitimam habeant, atque ea pars in tantum aucta sit, quantum substantia patris continuit, antequam donationibus exhauriretur. Nec liberi donationibus honorati dicere possint, se contentos esse immensis hisce donationibus, videri autem sibi, a paterna hereditate abstinere: sed non cogantur quidem, si donationibus contenti sunt, hereditatem adire, omni vero modo necesse habeant, fratribus inaequalitatem illam ad eam mensuram, quam diximus, exaequare, ne illis propter immensam donationem minuat, quod legibus ipsis debetur, cum patri liceat circa omnem sobolem moderate affectum esse, illisque, qui magis ab ipso diliguntur, plus largiri, non vero reliquos liberos per immensam donationem in illos factam laedere nostrumque transgredi propositum. Et hoc quidem nobis ab initio in animo fuit. Cum vero antea id distullemus, hominum animos tentantes, quoniam eos ad eiusmodi affectus delabi et deferri videbamus, propterea nunc illi legi hanc adiectionem facimus. Haec tamen de liberis dicimus, qui erga ipsos grati sunt, non vero de ingratissimis et quibus pater iustam et legitimam ingratitude obicit. Nam si hoc ita se habere appareat, et causae ingratitude demonstrantur, leges de ingratissimis latae ratae sint, per hanc nostram legislationem nihil minuendae.

Nov. 92.
cap. 1.

b) Addendum videtur τὴν ante verba πρὸς ὑπεξούσιον πρόσωπον. c) Cap. I. Nov. 92. legitur in Syn. p. 377. et apud Harm. V. 9. §. 17. qui hausit ex Prochiri tit. XXXII. cap. 4. edit. Zachariaei. Hic verba Θεοπιζομεν, ὥστε omittit, et in sequentibus pro infinitivo utitur verbo finito. d) Leuncl. in marg. Syn. verba ὅσον ἦν in Syn. omissa ponit ante verba τὸ ἐκ τοῦ νόμου μέρος. e) Syn. addit εἰς ante τοῖς. f) Leuncl. in marg. Syn. pro ἐπὶ correxit ἐν, quod legitur in textu Novellae. Harm. ἐν. g) ταῖς δωρεαῖς Harm. omittit. h) Harm. ἐγκαλοῦσιν. i) Syn. ἐν pro ἐπὶ. k) Syn. Harm. τούτου omittunt. l) Syn. Harm. τοῦ μέρους. Leuncl. in marg. τούτου τοῦ μέρους. m) Lego πρὶν cum Syn. Fabr. habet πλήν. n) Harm. addit ἐπὶ ante ταῖς. o) Syn. negationem omisit. Addidit Leuncl. in marg. p) τῶν Harm. omittit. q) Inde a verbis ὅπου γε ἔξεστι usque ad verba διὰ τοῦτο νῦν προσθήκην ἐκείνῳ τῷ νόμῳ ταύτῃν ποιούμεθα haec in Syn. desiderantur. r) Inde a verbis καὶ τοῦτο usque ad verba ταύτῃν ποιούμεθα haec Harm. omittit. s) Inde a verbis ταῦτα μέντοι φαρμέν haec rursus habent Syn. et Harm. t) ὄντων omittit Harm. u) Harm. ἐπὶ τῆς ἀχαριστίας. v) Syn. οὐδὲν omittit, quod Leuncl. in marg. addit. Harm. ante οὐδὲν addit καὶ. w) Harm. ἐκ τῆςδε ἡμῶν τῆς νομοθεσίας.

Θεσπιζομεν] Οὐδέν^{α)} τῆς γ) γνομένης^{α)} εἰς τινὰ τῶν παιδῶν ἀμέτρον δωρεάς παρα τοῦ γονεῶς αὐτῶν^{β)} μειοῦται ὁ φαλκίδιος τοῖς λοιποῖς παισίν, εἰ μὴ ἀρα ἀχαριστοὶ εἴσιν. ὀφείλει γὰρ ἐαθῆναι αὐτοῖς τὸ νόμιμον μέρος πρὸς τὴν οὐσαν^{β)} ὑπόστασιν τῶ τελευταίῳ γονεὶ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου αὐτοῦ. ἀνάγνωθι γὰρ τὴν ιη'. καὶ τὴν ρη'. νεαρόν, καὶ γνώσῃ τὰ περὶ τοῦ νόμιμου μέρους. περὶ γὰρ τῶν ἀμέτρων δωρεῶν ἀνάγνωθι βιβλίον γ'. τοῦ κώδικος τιτ. κθ'. διατ. α'. καὶ ζ'. περὶ δὲ τῶν μειοντων τὸν φαλκίδιον ἀνάγνωθι βιβ. ζ'. τοῦ κώδικος τίτλω μδ'. διατ. θ'. ια'. ιη'. καὶ βιβ. η'. τοῦ κώδικος τιτ. ηζ'. διατ. β'. [Sch. a. V. 494.]

Nov. 115. β'. Εἰ δὲ τινες κληρονόμοι ὀνομασθεῖεν, κἂν εἰ
cap. 5. ῥητοῖς πράγμασιν ἀρκεσθῆναι προσταχθεῖεν, τούτῳ τὴν μὲν διαθήκην μὴ ἀνατρέψασθαι προστάττειν, ὅπερ δ' ἂν ὑπέλαττον αὐτοὺς τῆς ἐκ τῶν νόμων μοιρας καταλειφθῆ, τοῦτο κατὰ τοὺς ἄλλους ἡμῶν νόμους παρὰ τῶν κληρονόμων ἀποπληροῦσθαι. μία γὰρ ἐστὶ τῆς ἡμετέρας γαληνότητος ἢ φροντίς τοῦ τὴν ὕβριν τῆς ἀμνημοσύνης καὶ τῆς ἀποκηρύξεως τῶν γονεῶν καὶ τῶν παιδῶν ἀνελεῖν.

εἰ δὲ τινες κληρονόμοι ὀνομασθεῖεν] Ὅμοιοι κληρονόμοι καὶ κελουθεῖς ἀρκεσθῆναι ῥητοῖς πράγμασιν καλῶς ἀναπληροῦται τὸ λείπον τῶ φαλκιδίῳ, δηλονότι ἐὰν οὐκ ἐπαρκῶσιν αὐτοῖς^{α)} τὰ ἐαθῆντα πρὸς τὸ δ'. ἀνάγνωθι βιβ. ζ'. τοῦ κώδικος τιτ. ν'. διατ. ια'. καὶ μὴ λάθῃ σε ἢ α'. διαταξὶς τοῦ γ'. τιτ. τοῦ νβ'. βιβ. πλὴν τὸ λεχθὲν δεῖσαι, ἐὰν οὐκ εἴπῃ ὁ τεστάτωρ μὴ παρακαταῖσαι φαλκιδίαν κατὰ τὴν α'. νεαρόν. [Sch. b. V. 494.]

Nov. 117. γ'. Θεσπιζομεν ἄδειαν εἶναι καὶ μητρὶ καὶ μᾶμμη
cap. 1. καὶ τοῖς ἄλλοις γονεῦσι, μετὰ τὸ καταλιπεῖν τοῖς παισὶ τὸ ἐκ τῶν νόμων ὀφειλόμενον μέρος, τὸ ὑπόλοιπον τῆς αὐτῶν περιουσίας, εἴτε εἰς ὀλόκληρον βουληθεῖεν, εἴτε ἐκ μέρους, τῷ υἱῷ ἢ θυγατρὶ ἢ ἐγγόνῳ ἢ ἐγγόνῃ ἢ τοῖς ἐφεξῆς κατιοῦσι δωρεῖσθαι, ἢ καὶ διὰ τελευταίας βουλήσεως καταλιμπάνειν, ἐπὶ τούτῳ^{α)} ὄρω τε καὶ αἰρέσει, εἴγε βουληθεῖεν, ὥστε τὸν πατέρα ἢ τὸν ὄλωσ ἔχοντα τούτους ὑπέξουσλους ἐν τούτοις τοῖς πράγμασι μὴδὲ χρῆσιν καρπῶν, μὴδὲ τὴν οἰανοῦν παντελῶς μετουσίαν ἔχειν. ταῦτα γὰρ δὴ καὶ ἐξωτικῶς ἠδύνωντο καταλιμπάνειν, ὅθεν οὐδεμίᾳ τοῖς γονεῦσιν ὀφέλεια προσεγένετο. τοῦτο δὲ οὐ μόνον τοῖς γονεῦσιν, ἀλλὰ παντὶ προσώπῳ ἐξείναι παρακελεύομεθα. τὰ δὲ πράγματα οὕτω καταλιμπανόμενα ἢ δωρούμενα τοῖς ὑπέξουσλοις προσώποις, εἰ μὲν τελείας εἰσὶν ἡλικίας, κἂν ὑπέξουσιοι ὦσιν, ἄδειαν ἐχέτωσαν καθ' ὃν βούλονται τρόπον διοικεῖν. εἰ δὲ τὴν ἡλικίαν ὦσιν ἀτελεῖς, δι' οὗπερ συνήδει ὁ διωκόμενος, ἢ ὁ δωρούμενος αὐτὰ διοικεῖσθαι, μέχρις ὅτου ἐκείνος, οἷς ἐδωρήθη, ἢ κατελείφθη, εἰς τελείαν ἔλθωσιν ἡλικίαν. ἄδειαν ἔχοντος τοῦ διατιθεμένου ἢ δωρουμένου καὶ τῆ μητρὶ καὶ τῆ μᾶμμη τούτων, οἷς τὰ πράγματα παρεσχέθη, τὴν τῶν αὐτῶν πραγμάτων, εἰ βούλοιο, διοικήσιν καταπιστεῦσαι, κἂν συνοικῶσιν ἀνδράσιν αἰ εἰρημεῖναι γυναῖκες. οὕτω μέντοι, εἴπερ καὶ αὐταὶ τὴν τοιαύτην διοικήσιν καταδέξασθαι βουληθῶσιν. εἰ δὲ, ὡς εἰκός, ὁ καταλιμπάνων ἢ δωρούμενος μὴδένα τούτοις διοικητὴν ὄρῃσιν, ἢ ὁ παρ' αὐτοῦ δεδομένος τὴν τοιαύτην διοικήσιν ὑπεισελθεῖν ἢ μὴ βουληθεῖν ἢ δυνηθεῖν ἢ τελευτήσῃ, πρὶν ἐκείνους τελείας ἡλικίας γενέσθαι, τῆρκαῦτα κελύομεν τὸν

1) sancimus] Donatione immodica in unum ex filiis a patre eorum collata ceteris filiis non minuitur Falcidia, nisi ingrati sint. Portio enim legitima eis relinqui debet pro modo substantiae, quam pater decedens tempore mortis suae habuit. Lege enim Novellam 18. et 118. et disces, quae de legitima portione cauta sunt. Nam de immodicis donationibus lege librum 3. Codicis, tit. 29. const. 1. et 6. De his autem, quae Falcidiam minuunt, lege lib. 6. Codicis, tit. 49. const. 9. 11. 18. et lib. 8. Codicis, tit. 57. const. 2.

II. Si vero quidam heredes nominati fuerint¹⁾, etsi certis rebus contenti esse iubeantur, hoc quidem casu testamentum non rescindi praecipimus, quod vero illis minus legitima parte relictum fuerit, hoc secundum alias nostras leges ab heredibus expleri. Una enim est serenitatis nostrae cura, ut iniuriam praeteritionis et exheredationis parentum et liberorum tollamus.

1) si vero quidam heredes nominati fuerint] Heres scriptus et certis rebus contentus esse iussus recte repletur nomine eius, quod Falcidia deest, si quae ei relicta sunt, ad quartam non sufficiant. Lege lib. 6. Codicis, tit. 50. const. 11. nec te lateat constitutio 1. tit. 3. lib. 52. Quod tamen dictum est, accipe, si testator Falcidiam retinere non prohibuerit, secundum Novellam 1.

III. Sancimus¹⁾, ut et matri, et aviae reliquae parentibus, postquam liberis portionem legibus debitam reliquerunt, reliquam ipsorum substantiam, sive in solidum, sive ex parte voluerint, filio vel filiae, vel nepoti, vel nepti, vel deinceps descendentes donare vel etiam ultima voluntate relinquere liceat, hac lege et conditione, si velint, ut pater vel quicumque eos in potestate habet, in his rebus neque usumfructum, neque ullam omnino partem habeat. Haec enim etiam extraneis relinquere poterant, unde nulla ad parentes utilitas pervenisset. Hoc autem non solum parentibus, sed omni personae licere iubemus. Eas vero res, quae personis sub potestate constitutis ita reliquuntur vel donantur, si quidem perfectae aetatis sint, licet sub potestate constituti, quo velint modo administrandi facultatem habeant: si vero imperfectae aetatis sint, ab eo administrantur, per quem testator vel donator eas administrari voluerit, donec illi, quibus donatum vel relictum est, ad perfectam aetatem venerint: licentiam habente testatore vel donatore etiam matri et aviae eorum, in quos res collatae sunt, administrationem earundem rerum, si velit, credere, quamvis dictae mulieres maritos habeant: ita tamen, si illae eiusmodi administrationem suscipere velint. Quodsi is, qui relinquit vel donat, nullum forte administratorem iis constituerit, vel qui ab eo datus est, eiusmodi administrationem suscipere aut noluerit, aut non potuerit, vel ante, quam illi perfectae aetatis fiant, moriatur, tunc praecipimus, ut iudex competens curatorem fide dignum cum legitima fideiussione illis rebus constituat, qui substantiam illis personis relictam admi-

α) Legitur hoc scholium usque ad verba κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου αὐτοῦ et in scholio ad Harm. V. 9. §. 17. edit. Reitz. p. 309. Praemittuntur medio in scholio ad Harm. haec: καὶ ὁ συντεμὼν τὰς νεαρὰς περὶ τῶν ἀμέτρων δωρεῶν οὕτω φησὶν. Quis sit ille Novellarum epitomator, disputarunt viri dicti, de quo cf. notam e. ad Harm. I. 1. Ego nihil certi proferre possum. γ) Pro οὐδὲν τῆς schol. Harm. οὐδὲ διὰ τῆς. α) Schol. Harm. γνομένης. β) Schol. Harm. αὐτοῦ. δ) Schol. Harm. οὐσαν omittit. ε) Schol. Harm. τελευτήσαντι. α) Lege αὐτῶ. dd) Lege τοιοῦτῳ.

ἀρμόδιον ὄρχοντα κουράτωρα ἀξιόπιστον μετὰ νομίμου ἐγγύης τοῖς τοιοῦτοις πράγμασι προβάλλεσθαι, ἐφείλοντα τὴν καταλειφθεῖσαν τοῖς τοιοῦτοις προσώποις περιουσίαν διοικῆσαι τε καὶ φυλάξαι, μέχρι δὲ του ἐκείνου, ὡς εἴρηται, εἰς τελείαν ἡλικίαν ἐλθῶσιν. ἐν ἐκείνοις γὰρ τοῖς θεμίσι τὸν νόμον τὸν τὴν χρῆσιν τοῖς γονεῦσι παρέχοντα βουλόμεθα παραφυλάττεσθαι, οἷς οὐκ ἔγκνεται ἰδικῶς τοιούτη ἀίρεσις.

Ἐσπίζομεν] Πῶς ἀνίων καταλιπὼν τὸ μέρος^{ε)} νόμιμον τοῖς κατιοῦσιν αὐτῷ δύναται ἐν ἐξ αὐτῶν τὰ λοιπὰ τῆς οὐσίας αὐτοῦ προσκρῶσαι ἀπροσπόριστα καὶ κατὰ χρῆσιν, τοῦ- ἔστιν ἵνα μὴδὲ προσπορίσῃ τὸν οὐνοῦφρονκτον αὐτῷ ἔχοντι τὸν πῦδα αὐτὸν αὐτεξούσιον. ἀλλ' ὁ πῶς αὐτὰ ἔχων διοικήσει ὡς θέλει, εἴν τελείος ἔστιν· εἰ δὲ ἦταν εἴη, τότε ὁ καταλιμπανόμενος κηδεμὼν παρὰ τοῦ γονεὺς αὐτοῦ ὀφείλει καὶ τῶν τοιούτων πραγμάτων φροντίζει. εἴν δὲ οὐκ εἰσθῆ αὐτῷ κηδεμῶν, δέον ἐστὶ τὸν ὄρχοντα προβάλλεσθαι αὐτῷ κουράτωρα ἢ ἐπίτροπον. τὰ δὲ εἰρημένα κρατεῖ, κῶν μὴ ἔστι γονεὺς ὁ διαθέμενος, ἀλλ' ἔξωτικός. [Sch. c. V. 491.]

Σημείωσαι οὖν, ὅτι ἀναγκάζεται πᾶς ἀνίων, εἴτε ἀγνοῦσα, εἴσαι τοῖς κατιοῦσι τὸ νόμιμον ποστημόριον, δηλοῦσι ὅτι ἐν ἐστάσει κληρονομίᾳ^{δ)} κατὰ τὴν ρε. νεαρίαν. καὶ γὰρ πῶς κατιῶν ἀναγκάζεται καταλιπεῖν τοῖς αὐτοῦ ἀγνοῦσι τὴν νομιμον μοῖραν, ὡς ἔγνωσ ἐπὶ νόῳ μητρὶ καταλιμπάνειν ὀφείλοντος ἐν τῇ διατ. δ'. πρόσθετε δὲ τῷ ὄρχῳ τῆς εἰρημένης διατάξεως, καὶ μᾶθε, ὅτι οὐκ ἀναγκάζεται πειρατῆρα τοῦ νομίμου μέρους ὁ γονεὺς εἶναι τοῖς τέκνοις. τοῦτο δὲ ἔγνωσ καὶ ἐν τοῦ τέλους τῆς κβ. νεαρίᾳ, ὅτι καὶ ἐξωτικούς τὰ παραλιμπανόμενα μετὰ τὴν νόμιμον μοῖραν καλῶς παραπέμπει. σημείωσαι ὅτι καὶ μητρη καὶ μημη καλῶς τοῖς ἐαυτῶν κατιοῦσι καταλιμπάνουσι τῆδεμοσας. [Sch. c. V. 495.]

δ'. Εἴς) ποτὲ τις διάθεται καὶ τι πρῶγμα ἀκίητον τῇ ἰδίᾳ φαιμίλῃ ἢ ἐτέρῳ τινὶ προσώπῳ ὀνόματι ηγάτων καταλείψῃ^{δ)}, καὶ ἰδικῶς εἴπη, μηδενὶ χρόνῳ τὸ αὐτὸ πρῶγμα ἐκποιεῖσθαι, ἀλλὰ παρὰ τοῖς κληρονόμοις ἢ διαδόχοις ἐκείνου, ἕτινι κατελείφθῃ^{ε)}, διαμένειν· ἐπὶ τούτου τοῦ ληγάτου κελείομεν τὸν παλκίδιον νόμον χῶραν παντελῶς μὴ ἔχειν, ἐπειδὴ ἦν ἐκποίησιν τούτου αὐτὸς ἐκώλυσεν ὁ διαθέμενος.

TITULOS 5.

περὶ ὄρκου δοθέντος παρὰ τοῦ τελευτῶντος ἔνεκεν τοῦ μέτρον τῆς ἐαυτοῦ περιουσίας.

α'. Οἰσπίζομεν^{κ)} εἴ τις ἀπογραφὴν πεποιηκῶς εἴτε ἰδίῳ χειρῶν, εἴτε δι' ἐτέρων^{λ)} μὲν γραφεῖσαν, παρ' αὐτοῦ δὲ ὑποσημειωθεῖσαν, ἢ ἐν ταῖς ἐαυτοῦ^{μ)} διαθήκαις τὸ τῆς οὐσίας τῆς αὐτοῦ μέτρον^{ν)} ποιήσει φανερόν, τῶν κληρονόμων ἴσως τῶν μὲν ἀπόντων, τῶν δὲ παρόντων, ἢ καὶ πάντων παρόντων, μὴ ἔξιναι τοῖς κληρονόμοις πρὸς ταῦτα ἀνανεύειν, μηδὲ λέγειν, ὡς ἰς^{ο)} τῶν κληρονόμων ἀπέκρυψε πράγματα ἔξω τῶν ἰθύντων παρὰ τοῦ τελευτήσαντος. ἀλλ' εἴπερ ὄρκον ὁ ἐλευτῶν ὑπόσχοι, ἢ διομύσοιτο^{π)} κατὰ τὰς ἐαυτοῦ ἰαθήκας, ὡς οὐδὲν ἔστιν ἕτερον αὐτῷ παρὰ ταῦτα, οὗτο στέργειν τοὺς κληρονόμους, εἴτε παῖδες, εἴτε καὶ ἔξωτικοὶ εἶναι, καὶ μὴ πολυπραγματεῖν, μηδὲ συκοφαντεῖν τοὺς ἐαυτῶν συκληρονόμους^{ρ)}, μηδὲ^{σ)} ἐντεῦθεν

nistret et custodiat, donec illi, ut dictum est, ad perfectam aetatem venerint. In illis enim casibus legem, quae usumfructum parentibus praebet, observari volumus, quibus specialiter haec conditio adiecta non est.

1) sancimus] Parentes omnes, qui liberis suis legitimam portionem reliquerunt, possunt uni ex eis cetera bona ea lege assignare, ut ne ususfructus quidem acquiratur ei, in cuius potestate est. Sed filius ea administrabit, prouti voluerit, si perfectae aetatis sit: si vero minor sit, curator a parente eius datus earum quoque rerum curam gerere debet. Sin autem curator ei relictus non sit, magistratus tutorem vel curatorem constituere debet. Quae autem dicta sunt, obtinent, licet testator e parentibus non sit, sed extraneus.

Nota igitur, omnes adscendentes utriusque sexus descendentes legitimam portionem relinquere debere, titulo institutionis scilicet, secundum Novellam 115. Nam etiam omnes descendentes adscendentibus suis legitimam portionem relinquere compelluntur, ut in filio didicisti, qui matri eam relinquere debet, const. 4. Adverte autem ad supradictae constitutionis textum, et disce, parentem non compelli ultra partem legitimam liberis relinquere. Hoc etiam didicisti ex fine Novellae 22. patrem post legitimam portionem relictam, quae supersunt, ad extraneos quoque recte transmittere. Nota, et matrem et aviam liberis suis tutores aut curatores recte transmittere.

IV. Si quando quis testatus fuerit, et rem aliquam immobilem familiae suae vel alii personae legati nomine reliquerit, et specialiter dixerit, ut nullo tempore eadem res alienetur, sed apud heredes vel successores illius, cui relicta sit, maneat: in hoc legato legem Falcidiam locum omnino non habere iubemus, quoniam alienationem eius ipse testator prohibuit.

Nov. 119. cap. 11.

TITULUS VI.

De iureiurando, quod defunctus de modo substantiae suae praestitit.

I. Sancimus¹⁾, si quis inventarium fecerit sive propria manu, sive ab aliis quidem scriptum, a se autem subscriptum, vel in testamento suo substantiae suae modum manifestaverit, heredibus fortasse quibusdam absentibus, quibusdam vero praesentibus, vel etiam omnibus praesentibus, ut non liceat heredibus haec recusare, neque dicere, quendam ex heredibus praeter ea, quae a defuncto dicta sunt, bona occultasse. Sed si defunctus iusiurandum praestitit, vel in testamento suo se praeter ea nihil aliud habere iuravit, id amplectantur heredes, sive liberi, sive extranei sint, nec curiosius perquirant, nec coheredes suos calumnientur, nec servos interrogent et tormentis subiiciant, atque eius generis alia perve-

Nov. 48. cap. 1.

e) Adde τὸ ante νόμιμον. f) Lege κληρονομίαι. g) Cap. 11. Nov. 119. legitur in Syn. p. 377. sq. et apud Harm. V. §. 29. h) Lege καταλείψῃ cum Harm. Fabr. et Syn. καταλείψει. i) Syn. καταλειφθῆ. k) Cap. 1. Nov. 48. legitur in syn. p. 378. sq. Epitomen exhibent Blastares Synt. Alphab. can. lit. A. cap. 3. (in Beccregii Synod. T. II. P. II. p. 92.) Harm. V. 8. §. 49. l) Syn. ἐτέρων. m) Syn. αὐτοῦ. n) μέτρον Syn. omittit. Leuncl. in marg. addidit. o) Syn. ὅς τις. euncl. in marg. ὡς τις. p) Lege διομύσοιτο. q) Syn. κληρονόμους. Leuncl. in marg. συκληρονόμους. r) Seguentia ique ad vocem βουληθέντος desunt in Syn.

οικέτας τε ζητεῖν, εἰς^δ) βάσανον ἄγειν, καὶ ἔτιρα τοιαῦτα ἔξερυνῶν, καὶ πολυπραγματοῦν, ἄπερ μόνης φιλοεικίας, ἐτέρου παντελῶς οὐδενός· ὡς τῆς οὐσίας δοκούσης τοσαύτης εἶναι, ὅσην ὁ διαθεμένος ἄμοσε, καὶ ταύτην μόνην εἰς τοὺς κληρονόμους διαιρεθῆναι βουληθέντος. ἀλλὰ^ε) ταῦτα μὲν πρὸς τοὺς κληρονόμους, ὅπερ ταῦτόν^η) πού τοῖς τελευτῶσι δοκοῦσιν εἶναι, κρατεῖν βουλομένα, οὐ μὴν τοῦτο κύριον εἶναι καὶ πρὸς δανειστάς· διότι τοῖς ἡμετέροις εἰρηται νόμοις, ὅποσα^ν) ἂν τις ὑπὲρ ἑαυτοῦ^ο) φήσκειν ἢ γράψειν, ταῦτα μηδὲν αὐτὸν ὠφελεῖν, μήτε τοῖς δανεισταῖς προκορίνειν. ἀλλ' ἐκείνοις ἄδεια ἔστω πάντα ἔρυνῶν^κ) ἢ βούλομαι^λ) τρόπον, τοὺς κληρονόμους δὲ ἐμμένειν τοῖς παρὰ τοῦ διαθεμένου^μ) ῥηθείσι. καὶ ἔστω γε ποινῆ τοῦ πράγματος ἐν τοῖς κληρονόμοις, τὸ^α) τὸν ἐναντιούμενον τοῦτοῖς μὴ δύνασθαι τῶν καταλειμμένων αὐτῷ παντελῶς ἀπολαύειν· ἀνάγκης ἐπούσης^β), ἢ πεθεσθαι πᾶσιν, ἢ πάντα διαπτύειν, καὶ μὴ τὰ μὲν αἰρεῖσθαι, τοῖς δὲ διαμάχεσθαι· ἀλλὰ τὴν τοῦ τελευτήσαντος βουλήν ὑπὸ τῶν αὐτοῦ διαδόγων οὕτω φυλάττεσθαι, ὡς κατὰ μηδὲν ἐναντιοῦσθαι ταύτην θυρεῖν.

Προοίμιον τῆς νεαρᾶς.

Ἀὐ τοῦτον ἓνα πεποιήμεθα σκοπόν, τὸ τὰς διατυπώσεις τῶν τελευτῶν εἶναι βεβαίας, εἰ μὴ μάχονται νόμῳ καὶ φανερώς ἐναντιοῦντο τοῖς ἐκείνῳ δοκοῦσιν. ἴσμεν τοίνυν καὶ ἐν τοῖς πράγμασι κινήθην καὶ προσηγγελμένον ἡμῖν, ὡς διαθέμενος τις σὺν ὄρκοις τὴν ἑαυτοῦ περιουσίαν ἵπασαν εἶπε, καὶ ὅτι ταύτην μόνην καταλιμπάνει τοῖς αὐτοῦ κληρονόμοις, τινὲς δὲ ἴσπερον αὐτῶν τῶν κληρονόμων πρὸς ταῦτα ἀνανεύουσιν, οὐ δίκαια ποιοῦντες, ὅτι τῆς μὲν οὐσίας τῆς ἐκείνου κληρονομοῦσι, κἂν τοῦτο^α) πείθονται τοῖς ὑπ' αὐτοῦ διατεταγμένοις· ἃ δὲ ἂν εἴποι μεθ' ὄρκου, ταῦτα οὐκέτι κύρια μένειν, οὐδὲ φυλάττειν αὐτὰ κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον βούλομαι· καιτογε τοῖς ἡμετέροις δοκεῖ νόμοις ἐν πως εἶναι πρόσωπον τοῦ κληρονόμου καὶ τὸ τοῦ εἰς αὐτὸν παραπέμποντος τὸν κληρονόμου, ὥστε οὐκ ἂν τις αὐτὸν ἐναντῶ φήσκει διαμάχεσθαι, καὶ ὅπερ εἶπε καὶ ἐπόμοσε κύριον εἶναι, τοῦτο μὴ βούλομαι κρατεῖν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς οἰκέλους διαμάχεσθαι νόμους^δ). Θεσιάζομεν τοίνυν, εἰς ἀπογραφῆν πεποιηώς, καὶ τὰ ἐξῆς, ὡς ἐν τῷ Βασιλικῷ. [Sch. V. 497.]

Θεσπίζομεν] Θεοδώρου. Ἐάν ὁ τεστᾶτω ἀπογραφῆν τῆς ἰδίας οὐσίας ποιησάμενος ὁμολογήσῃ μηδὲν ἄλλο ὑπὲρ αὐτῶν, οὐ δύναται οἱ αὐτοῦ κληρονόμοι πλέον τι ζητεῖν, ἐπεὶ καὶ τῶν ἐπελευθύντων^ε) αὐτοῖς ἐκπίπτουσι. καὶ τοῦτο μὲν περὶ κληρονόμου· οἱ γὰρ δανεισταὶ οὐ προκοριματίζονται ἐκ τούτου, ἀλλ' ἔξωσιν αὐτοῖς διὰ πάσης νομίμης ἐρείνης ἐξελθεῖν καὶ μετὰ τὸ ὁμολοῦν τὸν τεστᾶτωρα. τὸ ἐναντίον δὲ βιβλίῳ γ'. τοῦ κώδικος tit. λη'. διατ. ι'. καὶ βιβλίῳ δ'. tit. ιθ'. διατ. ζ'. καὶ τῷ λε'. βιβλίῳ tit. β'. dig. ιε'. ἐν τῷ τέλει. ὁμοίως φησὶν ἰστοιούτων α'. tit. ζ'. [Sch. a. V. 497.]

Μὴ δέξῃ τὸ ε'. θέμα τοῦ πα'. διγέστω τοῦ λ'. βιβλίου ἐναντίον· ἐκεῖ γὰρ περὶ φακιδίου φησὶν, ὡς λογίζεται ὡς χρεός. [Sch. a. V. 497.]

TITULUS Z'.

Περὶ συνεισφορᾶς πραγμάτων.

L. 1. pr. α'. "Ωςπερ^ι) οἱ αὐτεξούσιοι τὴν κατὰ τῆς διαθή-

D. XXXVII.

6.

α) Addendum καὶ ante εἰς. ι) Inde a verbis ἀλλὰ ταῦτα μὲν haec rursus habet Syn. υ) Syn. ταῦτό. ν) Inde a verbis ὅποσα ἂν τις usque ad verba ἢν βούλομαι τρόπον haec habet Harm. I. 8. §. 12. III. 5. §. 72. Argumentum tradit idem Harm. III. 5. §. 71. ω) Harm. priore loco post ἑαυτοῦ pergitt: ἐν ἰδίᾳ φήσκειν ἢ γράψει διαθήκη: posteriore autem verba φήσκειν ἢ omittit. x) Syn. ἀνευρεῖν. y) Harm. priore loco βούλομαι, posteriore βούλωνται. z) Syn. διατεθειμένου. α) τὸ Syn. omittit. b) Syn. ἐπούσης. c) Lege τοῦτω. d) In Novella legitur λόγους pro νόμους. In versione λόγους reddidi. e) Sic Fabr. lege ἐπελευθύντων. Frater Anecdol. T. I. p. 240. not. 57^b) correxit ἐπελευθύντων. f) Syn. p. 336. cap. I. h. t. sic exhibet: τῆς κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντιώσεως αἰτουμένης, οἱ αὐτεξούσιοι μόνου τοῖς ὑπεξουσίους συνεισάγουσι. καὶ διὰ τοῦτο, ἐάν ἀποθῶν καταλιπῶν οὐσίαν τετραμοσίων γν. καὶ δύο παῖδας ὑπεξουσίους, καὶ δύο αὐτεξουσίους, δικαίῳ μὲν κληρονομίας ἕκαστος τῶν παίδων ε'. λαμβάνει. ὅσα δὲ τῶν αὐτεξουσίων ἕκαστος ἔχει, εἰς τρία μέρη ποῦι, καὶ τὸ μὲν τρίτον αὐτὸς λαμβάνει, τὸ δὲ δμοιον οἱ ὑπεξούσιοι. Inde a verbis καὶ διὰ τοῦτο haec magis scholii locum obtinere videntur.

stigent et perscrutentur, quae ad contentionem solum, nec quidquam aliud faciunt: cum substantia tanta videatur, quantam testator iuravit, quamque solam inter heredes dividi voluit. Sed haec quidem in heredibus, qui iidem cum defuncto quodammodo esse videntur, obtinere volumus, non vero in creditoribus id ratum esse: cum legibus nostris dictum sit, quaecunque quis pro se dixerit aut scripserit, ea nihil ipsi prodesse, nec creditoribus praedjudicare. Sed liceat illis, quo velint modo omnia pervestigare, heredes vero in his, quae a testatore dicta sunt, acquiescant. Et poena quidem huius rei in heredibus haec sit, ut qui his adversetur, sibi relictis nullo modo frui possit: necessitate imposita vel omnibus obediendi, vel omnia respuendi, non autem illa quidem eligendi, haec vero impugnandi: sed defuncti voluntas a successoribus suis ita custodiatur, ut in nulla re illi adversari quis audeat.

Prooemium Novellae.

Hoc unum semper egimus, ut defunctorum dispositiones firmas sint, nisi legi repugnent et his, quae huic placent, manifeste adversentur. Iam vero scimus, quod re ipsa contigit et nuntiatum nobis est, testatorem quandam iureiurando interposito omnem substantiam suam dixisse, seque eam solam heredibus suis relinquere, postea vero heredes quosdam ea recusasse, inique facientes, quia in bona quidem illius succedunt, et hoc ipso iis, quae ab eo disposita sunt, obediunt, quae vero iureiurando addito dixit, rata non manere, neque, ut decet, servare volunt: cum tamen legibus nostris una quodammodo persona videatur heredis et illius, qui hereditatem in eum transmittit, adeo, ut nemo dixerit, eum cum se ipso pugnare, et quod dixit et ratum fore iuravit, id nolle valere, sed propria verba impugnare. Sancimus igitur, si quis inventarium fecerit, et quae sequuntur, ut in Basilicis.

1) sancimus] Theodori. Si testator descriptione bonorum suorum facta iuraverit, se nihil aliud in bonis habere, heredes eius amplius inquirere non possunt: alioquin eis privantur, quae eis obvenere. Atque hoc quidem de herede: creditores enim eo non laeduntur, sed eis omni modo legitimo alia requirere licet, etiam post iusiurandum a testatore praestitum. Contrarium est, quod dicitur lib. 3. Codicis, tit. 38. const. 10. et lib. 4. tit. 19. const. 6. et lib. 35. tit. 2. dig. 15. in fine. Simile dicitur Institutionum lib. 1. tit. 6:

Ne putes, thema 5. digesti 81. lib. 30. esse contrarium: ibi enim de Falcidia loquitur, eam quasi pro debito haberi.

TITULUS VII.

De collatione bonorum.

I. Sicut emancipati¹) bonorum possessionem con-

κῆς ἐναντίωσιν αἰτουῦντες καλοῦνται μετὰ τῶν ὑπέξου-
σίων εἰς τὴν πατρῴαν κληρονομίαν, οὕτω καὶ τὰ ἴδια
πράγματα συνεισφέρουσιν αὐτοῖς.

ὡς περ οἱ αὐτεξούσιοι] Προφανῆς ἐστὶ δικαιοσύνη
τοῦ παρόντος τίτλου. ἐπειδὴ γὰρ τοὺς ἐμαγκίπατους παῖδας
ὁ πρῶτος καλεῖ κόντρα τάβουλας, καὶ συμμετοχούς καὶ συγ-
κληρονόμους καθίστησι τοὺς ὑπέξουσίους εἰς τὰ πατρῴα πρᾶ-
γματα, ἀκόλουθον ἐπιτετεῖν εἶναι, φησὶν, αὐτοὺς ἐν μέσῳ τὰ
ἴδια πράγματα^{ε)}, ὡς περ ἀπαιτοῦσι τὰ πατρῴα εἰς μέσον
ἐναχθῆναι. ἐκεῖνοι δὲ ἀπαιτοῦσι τὴν συνεισφορὰν οἱ αἰτησάντες
τὴν κόντρα τάβουλας. εἰ δὲ τις ἢ ἀπειλάξωτο τῆς διακατοχῆς,
ἢ ἄλλως πως ἐξέπεισεν αὐτῆς, καὶ ὡς ἐλάττων ὑπάρχων τῶν
κῆ. ἐναντίων ἢ ἐξ ἄλλης αἰτίας τῆς εἰς ἀκέραιον ἀποκαταστα-
σεως ἔλαβεν, ὡς περ σώζεται αὐτῷ ἢ κόντρα τάβουλας δια-
κατοχῆ, καίτοι ἀπολομένη, οὕτω σώζεται αὐτῷ καὶ τὸ τῆς
συνεισφορᾶς. [Sch. a. V. 520.]

Κυρίλλου. Ὁ ἐμαγκίπατος υἱὸς αἰτήσας κόντρα τάβουλας,
συνεισφέρει τὰ ἴδια τῷ ἐπέξουσίῳ. τὸ αἰτὸ εἰ καὶ ὡς μὴ αἰ-
τήσας ἀποκαταστή. [Sch. a. V. 520.]

τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν αἰτουῦντες]
Ἡ συνεισφορὰ χώραν ἔχει ἐξ ἀδιαθέτου, οὐ μὴν καὶ διαθήκης
ὑπόθεσης. διὸ ἐνταῦθα τῆς κόντρα τάβουλας κινήσεως καὶ
τῆς διαθήκης ἀνατραπίσεως, χώραν ἔχειν φησὶ τὴν συνεισφορὰν.
πλὴν ἐξ ὧν παρεργαται ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ δ'. τίτλου, ἔγνωσ
περιττῆρ εἶναι κατὰ τὸ κρατοῦν τὴν κατὰ τῶν διαθηκῶν τῶν
γογιῶν κόντρα τάβουλας. [Sch. b. V. 520. sq.]

Ὁ παρῶν τίτλος, ὅσον πρὸς τὰ παλαιὰ τῶν ἐγκατεστρω-
μένων νομίμων, ἀχρηστος καθέστηκε. πλὴν οἱ τούτου θεμα-
τισμοὶ πολυπειρίαν εἰσάγουσι, καὶ ἀναγνωστῶν διὰ τοῦτο.
προσεκτεῖον δὲ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ λς. κεφαλαίου ὡς χρησί-
μοις καὶ κρατοῦσι νυνί· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐξ ἀρχῆς τοῦ
τίτλου διὰ τε τὸν ἠθῆντα λογισμόν, καὶ οὐδὲν ἦτον τα παρὰ-
τίτλα. [Sch. b. V. 521.]

Εἰ δὲ ἀφῆλιξ ἢ ἄλλος, ἔστιν δίδοται ἀποκατά-
στασις, μετὰ τὸ ἀπολέσαι τὴν διακατοχὴν λάβῃ αὐ-
τῆν, καὶ ἡ συνεισφορὰ ἀποκαθίσταται.

Ἐάν εἰς ἐννέα οὐγκίας γράρω^{h)} τὸν ὑπέξουσίον
μου υἱόν, καὶ ἔξωτικὸν εἰς τρεῖς, κινῶν ὁ αὐτεξού-
σιος τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, ἀποσπᾷ
παρὰ τοῦ ἔξωτικοῦ τὰς τρεῖς οὐγκίας, καὶ παρὰ τοῦ
ἀδελφοῦ αὐτοῦ τὰς τρεῖς· καὶ πρὸς ἀναλογίαν τῶν
παρὰ τοῦ ὑπέξουσίου ἀφαιρουμένων τριῶν οὐγκιῶν
γίνεται αὐτῶν ἡ συνεισφορὰ.

Ἐάν εἰς ἐννέα οὐγκίας] Νεαρά λέγει τὰς συνεισφορὰς
καὶ ἐξ ἀδιαθέτου καὶ ἐκ διαθήκης γίνεσθαι, εἰ μὴ ἤτις ὁ
τελευτήσας κολύει αὐτὰς γενέσθαι. [Sch. c. V. 521.]

Κυρίλλου. Ἐάν υἱὸς ὑπέξουσιος εἰς δ'. οὐγκίας ἐγγράπτω
κληρονόμος, ἔξωτικὸς δὲ εἰς γ'. οὐγκίας, καὶ ἦτοσεν ὁ ἐμαγκί-
πατος τὴν κόντρα τάβουλας, πρὸς ἀναλογίαν τῶν τριῶν οὐγκιῶν,
ὧν ἀφῆριτο παρὰ τοῦ σοῦου ὁ ἐμαγκίπατος, ὀφείλει καὶ συν-
εισφέρειν αὐτῷ. τὸ γὰρ ἄλλο τριουγκιον παρὰ τοῦ ἔξωτικοῦ
ἀφαιρεῖται. [Sch. c. V. 521.]

Πρὸς ὃ ἀφαιρεῖται μέρος τοῦ ἀδελφοῦ συνεισφέρει, οὐ μὴν
καὶ πρὸς ὃ παρὰ ἔξωτικῷ ἀφείλετο. ἀνάγνωθι ὁμοίως διαί-
ρεισιν βιβ. λη'. τι. β'. διγ. ι. καὶ βιβ. ε'. τι. β'. διγ. ιθ'.
[Sch. c. V. 521.]

Εἰ μὴⁱ⁾ περιόντος τοῦ ὑπέξουσίου αἰτηθῆ ἢ δια-
κατοχῆ, συνεισάγεται τῷ κληρονόμῳ αὐτοῦ, ὅσα ζῶντι
αὐτῷ συνεισῆγγο. εἰ δὲ μὴ αἰτηθείσης αὐτῆς ἀπο-
θάνη, τὸ μὲν μέρος, εἰς ὃ γέγραπται, μέχρι τῆς ἀνα-
λογίας αὐτοῦ γυλάττεται τῷ κληρονόμῳ αὐτοῦ· ἀργεῖ
δὲ ἡ συνεισφορὰ.

εἰ μὴ περιόντος] Ὅτε χώρα γίνεται τῇ συνεισφορᾷ, εἰ
καὶ τελευτήσῃ ὁ σοῦος πρὶν συνεινεχθῆναι αὐτῷ τὰ τοῦ

tra tabulas petentes²⁾ cum his, qui sunt in potestate,
ad paternam hereditatem vocantur, ita sua quoque
bona iis conferunt.

1) sicut emancipati] Manifesta est huius tituli
aequitas. Cum enim Praetor ad bonorum possessionem
contra tabulas emancipatos vocet, participesque et co-
heredes faciat his, qui sunt in potestate, bonorum pater-
norum, consequens esse credidit, ait, ut sua bona in
medium conferant, sicut paterna in medium conferri
postulant. Illi autem collationem petunt, qui bonorum
possessionem contra tabulas petierunt. Si quis vero vel
omiserit bonorum possessionem, vel quo alio modo ea
exclusus sit, et tanquam minor annis viginti quinque
vel qua alia ex causa in integrum restitutionem acce-
perit, sicut salva ei est bonorum possessio contra tabu-
las, quamvis amissa, ita etiam collationis commodum ei
salvum est.

Cyrilli. Filius emancipatus, qui bonorum possessio-
nem contra tabulas petiit, ei, qui in potestate est, sua
bona confert. Idem est et si non petierit et in integrum
restitutus sit.

2) bonorum possessionem contra tabulas
petentes] Collatio locum habet ab intestato, nec
vero, si testamentum extet. Ideo hoc loco petita ho-
norum possessione contra tabulas et rescisso testamento
collationem locum habere ait. Verum ex his, quae ad-
notavi in principio tituli 4. didicisti, supervacaneam
esse eo iure, quod nunc obtinet, bonorum possessionem
contra tabulas adversus testamenta parentum.

Hic titulus, quatenus ius vetus continet, inutilis
est. Verum species eo propositae multarum rerum no-
titiā afferunt, et ideo legendus est. Adhaerendum au-
tem his, quae inde a cap. 36. dicuntur, tanquam utilibus
et nunc obtinentibus: quin imo etiam his, quae inde
ab initio tituli dicuntur, tam propter rationem supra-
dictam, quam propter paratitla.

Sin autem minor vel alius, cui restitutio con- L. 1. §. 2.
ceditur, post omissam bonorum possessionem eam D. XXXVII.
acceperit, collatio quoque restituitur. 6.

Si ex dodrante³⁾ filium meum in potestate con- §. 3.
stitutum heredem instituero, et extraneum ex qua-
drante, emancipatus petens bonorum possessionem
contra tabulas quadrantem extraneo aufert, et alte-
rum quadrantem fratri suo: et pro rata ablati ei,
qui in potestate est, quadrantis collatio eorum fit.

3) si ex dodrante] Novella ait, et ab intestato, et
ex testamento collationes fieri, nisi eas fieri defunctus
nominatim prohibeat.

Cyrilli. Si filius in potestate constitutus ex dodrante
heres fuerit institutus, extraneus autem ex quadrante,
et emancipatus bonorum possessionem contra tabulas
petierit, pro rata quadrantis, quem emancipatus ab-
tulit suo, etiam conferre ei debet. Reliquum enim
quadrantem extraneo aufert.

Pro qua parte fratri aufert, ei confert, non autem
pro parte, quam extraneo abstulit. Lege similiter di-
visionem lib. 38. tit. 2. dig. 10. et lib. 5. tit. 2. dig. 19.

Si non superstite⁴⁾, qui in potestate est, bono- §. 8.
rum possessio petita sit, heredi eius tantum confer-
tur, quantum ipsi, si viveret, conferretur. Quodsi
non petita ea decesserit, pars quidem, ex qua heres
scriptus est, usque ad virilem portionem eius heredi
servatur: collatio autem cessat.

4) si non superstite] Cum locus collationi est,
licet suus decesserit, antequam bona emancipati ei con-

g) Supple ἐνάγειν. h) Lege γράψω. i) Legendum μῆ. Fabr. habet μὲν pro μῆ.

οικέτας τε ζητεῖν, εἰς^{ε)} βάσανον ἄγειν, καὶ ἔτι
τοιαῦτα ἔξευνην, καὶ πολυπραγμονεῖν, ἄπερ μόνης
φιλοκεικίας, ἔτερον παντελῶς οὐδενός· ὡς τῆς οὐσίας
δοκούσης τοσαύτης εἶναι, ὅσην ὁ διαθεμένος ὤμοσε,
καὶ ταύτην μόνην εἰς τοὺς κληρονόμους διαμεθῆναι
βουληθέντος. ἀλλὰ^{δ)} ταῦτα μὲν πρὸς τοὺς κληρονό-
μους, ὅπερ ταυτὸν^{υ)} πού τοῖς τελευτῶσι δοκοῦσιν
εἶναι, κρατεῖν βουλόμεθα, οὐ μὴν τοῦτο κύριον εἶναι
καὶ πρὸς δανειστάς· διότι τοῖς ἡμετέροις εἰρηται νό-
μοις, ὅποσα^{ς)} ἂν τις ὑπὲρ ἑαυτοῦ^{ω)} φῆσειεν ἢ γρά-
ψειεν, ταῦτα μηδὲν αὐτὸν ὠφελεῖν, μήτε τοῖς δανει-
σταῖς προκρίνειν. ἀλλ' ἐκείνοις ἄδεια ἔστω πάντα
ἔξευνην^{χ)} ὃν βούλονται^{γ)} τρόπον, τοὺς κληρονόμους
δὲ ἐμμένειν τοῖς παρὰ τοῦ διαθεμένου^{ζ)} ῥηθείσι. καὶ
ἔστω γε ποιητὴ τοῦ πράγματος ἐν τοῖς κληρονόμοις,
τὸ^{α)} τὸν ἐναντιούμενον τούτοις μὴ δύνασθαι τὴν
καταλειμμένων αὐτῷ παντελῶς ἀπολαύειν· ἀνάγκης
ἐπούσης^{β)}, ἢ πείθεσθαι πᾶσιν, ἢ πάντα διαπτύειν,
καὶ μὴ τὰ μὲν αἰρεῖσθαι, τοῖς δὲ διαμάχεσθαι· ἀλλὰ
τὴν τοῦ τελευτήσαντος βουλήν ὑπὸ τῶν αὐτοῦ δια-
δόχων οὕτω φυλάττεσθαι, ὡς κατὰ μηδὲν ἐναντιοῦ-
σθαι ταύτῃ θαρρεῖν.

Προοίμιον τῆς νεαροῦς.

Ἀλλ' οὕτως ἕνα πεποιήμεθα σκοπὸν, τὸ τὰς διατιπώσεις
τῶν τελευτῶντων εἶναι βεβαίαις, εἰ μὴ μάχονται νόμῳ καὶ
φανερῶς ἐναντιῶντο τοῖς ἐκείνῳ δοκοῦσιν. ἔσμεν τοῖνυν καὶ
ἐν τοῖς πράγμασι κινήθην καὶ προσηγγεμένον ἡμῖν, ὡς δια-
θεμένος τις σὺν ὄγκοις τὴν ἑαυτοῦ περιουσίαν ἄπασαν εἶπε,
καὶ ὅτι ταύτην μόνην καταλιμπάνει τοῖς αὐτοῦ κληρονόμοις,
τινὲς δὲ ὑστερον αὐτῶν τῶν κληρονόμων πρὸς ταῦτα ἀνανεού-
σιν, οὐ δίκαια ποιοῦντες, ὅτι τῆς μὲν οὐσίας τῆς ἐκείνου κλη-
ρονομοῦσι, κἂν τοῦτο^{ε)} πείθονται τοῖς ὑπ' αὐτοῦ διατεταγμέ-
νοις· ἢ δὲ ἂν εἶποι μεθ' ὄγκου, ταῦτα οὐκέτι κύρια μένειν,
οὐδὲ φυλάττειν αὐτὰ κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον βούλονται·
καίτοιγε τοῖς ἡμετέροις δοκεῖ νόμοις ἐν πῶς εἶναι πρόσωπον
τοῦ κληρονόμου καὶ τὸ τοῦ εἰς αὐτὸν παραπέμποντος τὸν
κληρῶν, ὥστε οὐκ ἂν τις αὐτὸν ἑαυτῷ φῆσειε διαμάχεσθαι, καὶ
ὅπερ εἶπε καὶ ἐπάμοσε κύριον εἶναι, τοῦτο μὴ βούλεσθαι
κρατεῖν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς οἰκείους διαμάχεσθαι νόμους^{δ)}.
θεσπιζόμεν τοῖνυν, εἰτις ἀπογραφῆν πεποιηκῶς, καὶ τὰ ἐξῆς,
ὡς ἐν τῷ Βασιλικῷ. [Sch. V. 497.]

Ἐσπίζομεν] Θεοδοίου. Ἐάν ὁ τεστάτω ἀπογραφῆν
τῆς ἰδίας οὐσίας προσηγγεμένος ὁμοίῃ μηδὲν ἄλλο ὑπέβαιναι αὐτῷ,
οὐ δύναται οὐ αὐτοῦ κληρονόμοι πλέον τι ζητεῖν, ἐπεὶ καὶ
τῶν ἐπελευθόντων^{ε)} αὐτοῖς ἐκπίπτουσι. καὶ τοῦτο μὲν περὶ
κληρονόμου· οἱ γὰρ δανεισταὶ οὐ προκρίματιζονται ἐκ τούτου,
ἀλλ' ἔξεστιν αὐτοῖς διὰ πίσεως νομίμης ἐρευνῆς ἐξελεῖν καὶ
μετὰ τὸ ὁμοίαν τὸν τεστάτωρα. τὸ ἐναντίον δὲ βιβλίῳ γ'. τοῦ
κώδικος tit. λη'. διατ. ε'. καὶ βιβλίῳ δ'. tit. ιθ'. διατ. ζ'. καὶ
τῷ λε'. βιβλίῳ tit. β'. dig. ιε'. ἐν τῷ τέλει. ὁμοίως φησὶν
ἰωσιτοῦτων α'. tit. ζ'. [Sch. a. V. 497.]

Μὴ δέξῃ τὸ ε'. θέμα τοῦ πα'. διγέστου τοῦ λ'. βιβλίου
ἐναντίον· ἐκεῖ γὰρ περὶ φαλκιδίου φησὶν, ὡς λογίζεται ὡς
χρῆος. [Sch. a. V. 497.]

TITULOS Ζ΄.

Περὶ συνεισφορῶς πραγμάτων.

L. I. pr.
D. XXXVII.

α'. Ὡςπερ^{ε)} οἱ ἀντεξούσιοι τὴν κατὰ τῆς διαθή-

ε) Addendum καὶ ante εἰς. ι) Inde a verbis ἀλλὰ ταῦτα μὲν haec rursus habet Syn. υ) Syn. ταῦτ'. ν) Inde a verbis ὅποσα ἂν τις usque ad verba ὃν βούλονται τρόπον haec habet Harm. I. 8. §. 12. III. 5. §. 72. Argumentum tradit idem Harm. III. 5. §. 71. ω) Harm. priore loco post ἑαυτοῦ pergīt: ἐν ἰδίᾳ φῆσειεν ἢ γράψειε διαθήκη; posteriore autem verba φῆσειεν ἢ omitlit. x) Syn. ἀνερευνην. y) Harm. priore loco βούλονται, posteriore βούλονται. z) Syn. διατιπόμενον. α) τὸ Syn. omitlit. β) Syn. ὑπόσης. γ) Lege τούτω. δ) In Novella legitur λόγους pro νόμους. ε) Syn. διατιπόμενον. e) Sic Fabr. Lege ἐπιληθόντων. Frater Anecd. T. I. p. 240. not. 57^{b)} correxit ἐπιθόντων. f) Syn. p. 336. cap. I. h. t. sic exhibet: τῆς κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντιώσεως αἰτουμένης, οἱ ἀντεξούσιοι μόνοι τοῖς ὑπεξουσίοις συνεισάγουσι. καὶ διὰ τοῦτο, ἐάν ἀποθῶν καταλιπῶν οὐσίαν τετρακοσίων νν. καὶ δύο παῖδας ὑπεξουσίους, καὶ δύο ἀντεξουσίους, δικαίῳ μὲν κληρονομίας ἕκαστος τῶν παίδων ε'. λαμβάνει. ὅσα δὲ τῶν ἀντεξουσίων ἕκαστος ἔχει, εἰς τρία μέρη ποιῶ, καὶ τὸ μὲν τρίτον αὐτὸς λαμβάνει, τὸ δὲ διμοῖρον οἱ ὑπεξούσιοι. Inde a verbis καὶ διὰ τοῦτο haec magis scholii locum obtinere videntur.

stigent et perscrutentur, quae ad contentionem so-
lum, nec quidquam aliud faciunt: cum substantia
tanta videatur, quantam testator iuravit, quamque
solam inter heredes dividi voluit. Sed haec quidem
in heredibus, qui iidem cum defuncto quodammodo
esse videntur, obtinere volumus, non vero in credi-
toribus id ratum esse: cum legibus nostris dictum
sit, quaecunque quis pro se dixerit aut scripserit, ea
nihil ipsi prodesse, nec creditoribus praeiudicare.
Sed liceat illis, quo velint modo omnia pervestigare,
heredes vero in his, quae a testatore dicta sunt, ac-
quiescant. Et poena quidem huius rei in heredibus
haec sit, ut qui his adversetur, sibi relictis nullo modo
frui possit: necessitate imposita vel omnibus obediendi,
vel omnia respuendi, non autem illa quidem eligendi,
haec vero impugnandi: sed defuncti voluntas a suc-
cessoribus suis ita custodiatur, ut in nulla re illi
adversari quis audeat.

Prooemium Novellae.

Hoc unum semper egimus, ut defunctorum disposi-
tiones firmæ sint, nisi legi repugnent et his, quae huic
placent, manifeste adversentur. Iam vero scimus, quod
re ipsa contigit et nuntiatum nobis est, testatorem
quendam iureiurando interposito omnem substantiam
suam dixisse, seque eam solam heredibus suis relin-
quere, postea vero heredes quosdam ea recusasse, in-
ique facientes, quia in bona quidem illius succedunt, et
hoc ipso his, quae ab eo disposita sunt, obediunt, quae
vero iureiurando addito dixit, rata non manere, neque,
ut decet, servare volunt: cum tamen legibus nostris
una quodammodo persona videatur heredis et illius,
qui hereditatem in eum transmittit, adeo, ut nemo
dixerit, eum cum se ipso pugnare, et quod dixit et
ratum fore iuravit, id nolle valere, sed propria verba
impugnare. Sancimus igitur, si quis inventarium fecerit,
et quae sequuntur, ut in Basilicis.

I) sancimus] Theodori. Si testator descriptione
bonorum suorum facta iuraverit, se nihil aliud in bonis
habere, heredes eius amplius inquirere non possunt:
alioquin eis privantur, quae eis obvenerunt. Atque hoc
quidem de herede: creditores enim eo non laeduntur,
sed eis omni modo legitimo alia requirere licet, etiam
post iusiurandum a testatore praestitum. Contrarium
est, quod dicitur lib. 3. Codicis, tit. 38. const. 10. et
lib. 4. tit. 19. const. 6. et lib. 35. tit. 2. dig. 15. in fine.
Simile dicitur Institutionum lib. 1. tit. 6:

Ne putes, thema 5. digesti 81. lib. 30. esse contra-
rium: ibi enim de Falcidia loquitur, eam quasi pro
debito haberi.

TITULUS VII.

De collatione bonorum.

I. Sicut emancipati¹⁾ bonorum possessionem con-

κῆς ἐναντίωσιν αἰτοῦντες καλοῦνται μετὰ τῶν ὑπεξουσιῶν εἰς τὴν πατρῴαν κληρονομίαν, οὕτω καὶ τὰ ἴδια πράγματα συνεισφέρουσιν αὐτοῖς.

ὡς περ οἱ αὐτεξούσιοι] Προφανῆς ἐστὶ δικαιοσύνη τοῦ παρόντος τίτλου. ἐπειδὴ γὰρ τοὺς ἐμαγκιπάτους παῖδας ὁ πραιτωρ καλεῖ κόντρα τάβουλας, καὶ συμμετόχους καὶ συγκληρονομοὺς καθίστησι τοῖς ὑπεξουσίοις εἰς τὰ πατρῴα πράγματα, ἀκολουθοῦν ἐπίστευσιν εἶναι, φησὶν, αὐτοὺς ἐν μέσῳ τῶν ἴδια πράγματα^g), ὡς περ ἀπαιτοῦσι τὰ πατρῴα εἰς μέσον ἐναχθῆναι. ἐκείνοι δὲ ἀπαιτοῦσι τὴν συνεισφορὰν οἱ αἰτήσαντες τὴν κόντρα τάβουλας. εἰ δὲ τις ἢ ἀπετάξωτο τῇ διακατοχῇ, ἢ ἄλλως πως ἐξέπεσον αὐτῆς, καὶ ὡς ἐλάττων ὑπάρχων τῶν κῆ. ἐναντιῶν ἢ ἐξ ἄλλης αἰτίας τῆς εἰς ἀκέραιον ἀποκαταστάσεως ἔλαβεν, ὡς περ σώζεται αὐτῷ ἢ κόντρα τάβουλας διακατοχῇ, καίτοι ἀπολομένη, οὕτω σώζεται αὐτῷ καὶ τὸ τῆς συνεισφορᾶς. [Sch. a. V. 520.]

Κυρίλλου. Ὁ ἐμαγκιπάτος υἱὸς αἰτήσας κόντρα τάβουλας, συνεισφέρει τὰ ἴδια τῷ ὑπεξουσίῳ. τὸ αὐτὸ εἰ καὶ ὡς μὴ αἰτίας ἀποκαταστή. [Sch. a. V. 520.]

τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν αἰτοῦντες] Ἡ συνεισφορὰ χάραν ἔχει ἐξ ἀδιαθέτου, οὐ μὴν καὶ διαθήκης ὑπόσης. διὸ ἐνταῦθα τῆς κόντρα τάβουλας κινήσεως καὶ τῆς διαθήκης ἀνατραπέσεως, χάραν ἔχειν φησὶ τὴν συνεισφορὰν. πλὴν ἐξ ὧν παρεγράφη ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ δ. τίτλου, ἔγνωσ περιττὴν εἶναι κατὰ τὸ κρατοῦν τὴν κατὰ τῶν διαθηκῶν τῶν γονέων κόντρα τάβουλας. [Sch. b. V. 520. sq.]

Ὁ παρῶν τίτλος, ὅσον πρὸς τὰ παλαιὰ τῶν ἐγκατεστρωμένων νομίμων, ἀχρηστος κινδυνεύει. πλὴν οἱ τούτου θεματισμοὶ πολυτελείαν εἰσάγουσι, καὶ ἀναγνωστόν διὰ τοῦτο. προσεκτιόν δὲ τοῖς ἀπ' αὐτοῦ τοῦ λς. κεφαλαίου ὡς χρησίμοις καὶ κρατοῦσι νυνί· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐξ ἀρχῆς τοῦ τίτλου διὰ τε τὸν ἠθῆντα λογισμόν, καὶ οὐδὲν ἦτον τὰ παρὰ τίτλα. [Sch. b. V. 521.]

Εἰ δὲ ἀφῆλιξ ἢ ἄλλος, ἔτινι δίδεται ἀποκατάστασις, μετὰ τὸ ἀπολέσαι τὴν διακατοχὴν λάβη αὐτῆν, καὶ ἡ συνεισφορὰ ἀποκαθίσταται.

Ἐάν εἰς ἐννέα οὐγκίας γράψω^h) τὸν ὑπεξουσίον μου υἱόν, καὶ ἔξωτικὸν εἰς τρεῖς, κινῶν ὁ αὐτεξούσιος τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, ἀποσπᾷ παρὰ τοῦ ἔξωτικοῦ τὰς τρεῖς οὐγκίας, καὶ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τὰς τρεῖς· καὶ πρὸς ἀναλογίαν τῶν παρὰ τοῦ ὑπεξουσίου ἀφαιρουμένων τριῶν οὐγκιῶν γίνεται αὐτῶν ἡ συνεισφορὰ.

Ἐάν εἰς ἐννέα οὐγκίας] Νεαρά λέγει τὰς συνεισφορὰς καὶ ἐξ ἀδιαθέτου καὶ ἐκ διαθήκης γίνεσθαι, εἰ μὴ ἤτῳς ὁ τελευταῖος κολίει αὐτὰς γενέσθαι. [Sch. c. V. 521.]

Κυρίλλου. Ἐάν υἱὸς ὑπεξούσιος εἰς θ'. οὐγκίας ἐγγράψωτο κληρονόμος, ἔξωτικὸς δὲ εἰς γ'. οὐγκίας, καὶ ἤτησεν ὁ ἐμαγκιπῆτος τὴν κόντρα τάβουλας, πρὸς ἀναλογίαν τῶν τριῶν οὐγκιῶν, ἂν ἀφῆρῃτο παρὰ τοῦ σοῦν ὁ ἐμαγκιπάτος, ὀφείλει καὶ συνεισφέρειν αὐτῷ. τὸ γὰρ ἄλλο τριουγκιον παρὰ τοῦ ἔξωτικοῦ ἀφαιρεῖται. [Sch. c. V. 521.]

Πρὸς ὃ ἀφαιρεῖται μέρος τοῦ ἀδελφοῦ συνεισφέρει, οὐ μὴν καὶ πρὸς ὃ παρὰ ἔξωτικοῦ ἀφείλετο. ἀνάγνωθι ὁμοίως διαιρέσιν βιβ. λη. tit. β. dig. ι. καὶ βιβ. ε. tit. β. dig. ιθ'. [Sch. c. V. 521.]

Εἰ μὴⁱ) περιόντος τοῦ ὑπεξουσίου αἰτηθῆ ἢ διακατοχῇ, συνεισάγεται τῷ κληρονόμῳ αὐτοῦ, ὅσα ζῶντι αὐτῷ συνεισῆγγο. εἰ δὲ μὴ αἰτηθείσης αὐτῆς ἀποθάνῃ, τὸ μὲν μέρος, εἰς ὃ γέγραπται, μέχρι τῆς ἀναλογίας αὐτοῦ φυλάττεται τῷ κληρονόμῳ αὐτοῦ· ἀργεῖ δὲ ἡ συνεισφορὰ.

εἰ μὴ περιόντος] Ὅτε χώρα γίνεται τῇ συνεισφορᾷ, εἰ καὶ τελευταῖη ὁ σοῦς πρὶν συνεισχεθῆναι αὐτῷ τὰ τοῦ

tra tabulas petentes²) cum his, qui sunt in potestate, ad paternam hereditatem vocantur, ita sua quoque bona iis conferunt.

1) sicut emancipati] Manifesta est huius tituli aequitas. Cum enim Praetor ad bonorum possessionem contra tabulas emancipatos vocet, participesque et coheredes faciat his, qui sunt in potestate, bonorum paternorum, consequens esse credidit, ait, ut sua bona in medium conferant, sicut paterna in medium conferri postulant. Illi autem collationem petunt, qui bonorum possessionem contra tabulas petierunt. Si quis vero vel omiserit bonorum possessionem, vel quo alio modo ea exclusus sit, et tanquam minor annis vigintiquinque vel qua alia ex causa in integrum restitutionem acceperit, sicut salva ei est bonorum possessio contra tabulas, quamvis amissa, ita etiam collationis commodum ei salvum est.

Cyrilli. Filius emancipatus, qui bonorum possessionem contra tabulas petiit, ei, qui in potestate est, sua bona confert. Idem est et si non petierit et in integrum restitutus sit.

2) bonorum possessionem contra tabulas petentes] Collatio locum habet ab intestato, nec vero, si testamentum extet. Ideo hoc loco petita bonorum possessione contra tabulas et rescisso testamento collationem locum habere ait. Verum ex his, quae adnotavi in principio tituli 4. didicisti, supervacaneam esse eo iure, quod nunc obtinet, bonorum possessionem contra tabulas adversus testamenta parentum.

Hic titulus, quatenus ius vetus continet, inutilis est. Verum species eo propositae multarum rerum notitiam afferunt, et ideo legendus est. Adhaerendum autem his, quae inde a cap. 36. dicuntur, tanquam utilibus et nunc obtinentibus: quin imo etiam his, quae inde ab initio tituli dicuntur, tam propter rationem supradictam, quam propter paratitla.

Sin autem minor vel alius, cui restitutio conceditur, post omissam bonorum possessionem eam accepit, collatio quoque restituitur. L. 1. §. 2. D. XXXVII. 6.

Si ex dodrante³) filium meum in potestate constitutum heredem instituero, et extraneum ex quadrante, emancipatus petens bonorum possessionem contra tabulas quadrantem extraneo aufert, et alterum quadrantem fratri suo: et pro rata ablati ei, qui in potestate est, quadrantis collatio eorum fit. §. 3.

3) si ex dodrante] Novella ait, et ab intestato, et ex testamento collationes fieri, nisi eas fieri defunctus nominatim prohibeat.

Cyrilli. Si filius in potestate constitutus ex dodrante heres fuerit institutus, extraneus autem ex quadrante, et emancipatus bonorum possessionem contra tabulas petierit, pro rata quadrantis, quem emancipatus abstulit suo, etiam conferre ei debet. Reliquum enim quadrantem extraneo aufert.

Pro qua parte fratri aufert, ei confert, non autem pro parte, quam extraneo abstulit. Lege similiter divisionem lib. 38. tit. 2. dig. 10. et lib. 5. tit. 2. dig. 19.

Si non superstite⁴), qui in potestate est, bonorum possessio petita sit, heredi eius tantum conferatur, quantum ipsi, si viveret, conferretur. Quodsi non petita ea decesserit, pars quidem, ex qua heres scriptus est, usque ad virilem portionem eius heredi servatur: collatio autem cessat. §. 8.

4) si non superstite] Cum locus collationi est, licet suus decesserit, antequam bona emancipati ei con-

g) Supple ἐνάγειν. h) Lege γράψω. i) Legendum μῆ. Fabr. habet μὲν pro μῆ.

ἐμαγκιπᾶτον, ἀναγκάζεται καὶ τῷ κληρονόμῳ αὐτοῦ τοσοῦτον συνεισφέρειν, ὅσον αὐτῷ περιόντι συνεισφέρειν. εἰ δὲ πρὶν λαβεῖν τὴν διακυοχὴν ἐτελεύτησεν ὁ σοῦος, φυλάττει μὲν τὸν τοῦτου κληρονόμον ὁ πραιτωρ εἰς ὃ μέρος ἐγγράπτο κληρονόμος ὁ σοῦος· ἵνα μὲντοι μὴ ὑπὲρ τὴν ἀνάλογον τοῦ ἐπιβάλλοντος αὐτῷ μέρους λάβῃ. οὐ συγχωρεῖ δὲ γενέσθαι αὐτῷ συνεισφορᾶν, ἐπειδὴ οὐκ ἔλαβε τὴν διακυοχὴν περιῶν ὁ σοῦος. [Sch. d. V. 521.]

Κυρίλλου. Εἰ ὁ σοῦος τελευτήσῃ μὲν αἰτήσαντος τοῦ ἐμαγκιπᾶτου τὴν κληρονομίαν, συνεισφέρει ὁ ἐμαγκιπᾶτος τῷ κληρονόμῳ τοῦ σοῦου ὡς αὐτῷ. εἰ δὲ πρὶν αἰτῆσαι, οὐ συνεισφέρει. φυλάττειται μὲντοι τῷ κληρονόμῳ τὸ μέρος εἰς ὃ ἐγράφηκε^{κ)}, εἰ μὴ ὑπὲρ^{λ)} τὸ ἀνάλογον ἤ. [Sch. d. V. 521.]

L. 1. §. 9. *Χώραν λαμβανούσης τῆς συνεισφορᾶς ἀσφαλ-*
D. XXXVII. *ζέται ὁ αὐτεξούσιος δι' ἐγγυητῶν ἢ ἐνεχύρων, ὅτι*
6. *συνεισφέρει.*

§. 10. *Εἰ δὲ ἀπορεῖ δοῦναι τὴν ἀσφάλειαν, κουράτω*
τῷ μέρει αὐτοῦ καθίσταται, καὶ τὸ συναγόμενον
αὐτῷ παρατίθεται· καὶ ὅτε συνεισπέχη, λαμβάνει
τὸ συναχθέν. εἰ δὲ ἀπειθῶν οὐκ ἀσφαλίζεται, ἀρ-
νοῦνται αὐτῷ αἱ ἀγωγαί· καὶ ὅτε ἀσφαλίζεται, λαμ-
βάνει τὸ ἴδιον δίκαιον.

χώραν λαμβανούσης τῆς συνεισφορᾶς] Κυρίλλου.
Περὶ τῆς συνεισφορᾶς ἀσφάλεια διδόνθω, τουτέστιν ἐγγύη, ἢ
ἐνεχύρα. εἰ μὴ δύναται ἀσφαλισασθαι ὁ σοῦος^{μ)}, κουράτω
διδόνθω τῷ μέρει αὐτοῦ. εἰ δὲ μὴ βούλεται, κινεῖται^{ν)}, ἕως
οὐ ἀσφαλισθῆται. δύναται δὲ μὴ ἀσφαλισθῆσαι, ἀλλ' ἐντεῦθεν
ἤδη συνεισφέρειν, ἢ ἐν μέρει διαρεῖσθαι καὶ ἐν μέρει ἀσφα-
λισθῆσαι. [Sch. e. V. 521.]

Περὶ δὲ τῆς τοιαύτης ἀσφαλείας ἀνάγνωθι βιβ. λς'. tit. γ'.
διγ. ε'. θεμ. β'. ἀνάγνωθι καὶ τὸ τίλος τοῦ β'. διγ. τοῦ
παρόντος τίτλου καὶ τὸ θ'. περὶ δὲ τοῦ χρόνου τῆς ἀσφαλείας
μονθάνεις ἐν τῷ τίλει τοῦ ζ'. διγ. περὶ ἀνδρός κοντουμάτερ
μὴ ἀσφαλιζόμενον περὶ τῆς ἀποδόσεως τῆς προικῆς, ἀνάγνωθι
βιβ. κδ'. tit. γ'. διγ. κδ'. θεμ. γ'. καὶ περὶ κληρονόμου δι'
ἀνασχυντίαν μὴ ἀσφαλιζόμενον τὴν legatorum ἀνάγνωθι
βιβ. λς'. tit. ε'. διγ. ε'. θεμ. β'. [Sch. e. V. 522.]

§. 11. *Καὶ μὴ ἀσφαλιζόμενος δέ, ἀλλὰ μεριζόμενος ὁ*
αὐτεξούσιος τὰ ἴδια, δοκεῖ ποιεῖν τὸ ἱκανόν· ὡςπερ
καὶ ὅτε τινὰ μὲν μερῖσεται, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν
ἀσφαλίζεται.

Εἰ μὲν ὠμολογῆται ἢ οὐσία τοῦ αὐτεξουσίου,
ἀρκεῖ τὸ διελέσθαι αὐτήν. εἰ δὲ λέγεται τινα κρύ-
ψαι, ὀφείλει καὶ ἀσφαλισασθαι.

§. 12. *Εἰ δὲ καὶ παρεῖαι ὁ αὐτεξούσιος ἐκ τῆς οὐ-*
σίας τοῦ πατρὸς τοσοῦτον, ὅσον ἀναλογεῖ τῇ συνεισ-
φορᾷ, τὸ ἱκανόν δοκεῖ ποιεῖν. τὸ αὐτὸ ἔστι, κἂν
χρεὸς πατρῶν ὑποδώσει, ἢ πρᾶγμα δώσει ὑπὲρ τῆς
συνεισφορᾶς.

καὶ μὴ ἀσφαλιζόμενος δέ] Εἰ καὶ τὰ μάλιστα τὸ
ἔδικτον τοῦ πραιτωρὸς διὰ καυτίου εἶπε γίνεσθαι τὴν συνεισ-
φορᾶν, ὁμοίως καὶ ἢ ἐν αὐτῷ τῷ πράγματι ἢ διὰ καυτίου αἰτῆν
προβαίνειν Πομπωνίου φησι, τουτέστιν ἵνα διαρεῖται^{ο)} τὰ ἴδια
πράγματα μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ· οὕτω γὰρ εἰ καὶ μὴ δίδωσι
τὰ ἱκανὰ περὶ τῶν συνεισφορῶν, ὁμοίως τὸ ἱκανόν ποιεῖ τῷ ἔδικτῳ
τοῦ πραιτωρὸς. εἰ δὲ καὶ τινὰ μὲν διελεῖται, περὶ τινῶν δὲ
ἀσφαλισθῆται τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ, δοκεῖ πάλιν τὸ ἱκανόν πε-
ποιηθῆναι τὸν πραιτωρᾶ^{π)}· ἐπειδὴ δὲ δύναται τινῶν πραγμά-
των ἀγνοεῖσθαι, οὐ τελείως δοκεῖ συνεισφέρειν μὴ διδούς τὰ
ἱκανὰ, εἰ καὶ διελεῖται τὰ φαινόμενα πράγματα, ὅτε τοῖσιν
ὠμολογῆται, ποῦ ἐστὶ τὰ τοῦ ἐμαγκιπᾶτου πράγματα, ἀρ-
κοῦντως δοκεῖ συνεισφέρειν διαίρουμένος αὐτά. ἐν δὲ μὴ ὠμολο-
γῆται ἢ τοῦ ἐμαγκιπᾶτου περιουσία, ἀλλὰ λέγουσιν οἱ ἀδελ-
φοὶ αὐτοῦ εἶναι καὶ ἕτερα πράγματα μὴ ἐνεχθέντα εἰς τὸ

ferrentur, tantum heredi eius emancipatus conferre cogitur, quantum conferret ipsi, si viveret. Quodsi ante acceptam bonorum possessionem decesserit suus, heredem quidem eius Praetor tuetur pro ea parte, qua heres scriptus fuit, qui in potestate erat: ita tamen, ne ultra virilem portionem partis ei contingentis accipiat. Non permittit autem, ei fieri collationem, quia suus, cum viveret, bonorum possessionem non accepit.

Cyrilli. Si suus decesserit, postquam emancipatus bonorum possessionem contra tabulas petiit, emancipatus heredi sui, sicut ipsi, confert. Quodsi antequam peteret, decesserit, non confert. Heredi tamen servatur pars, in quam scriptus est, si non sit ultra virilem.

Cum locus est collationi⁵⁾, emancipatus per fideiussores et pignora cavet, se collaturum.

Si cautionem praestare non possit, curator portioni eius constituitur, et quod redactum est, apud eum deponitur: et cum bona contulerit, quod redactum est, recipit. Quodsi contumax non caveat, actiones ei denegantur: et cum caverit, ius suum recipit.

5) cum locus est collationi] Cyrilli. De collatione cautio praestatur, id est, fideiussoribus aut pignoribus. Si suus cavere non possit, curator portioni eius constituitur. Sin autem cavere nolit, non agat, donec caverit. Potest autem non cavere, sed iam nunc conferre, aut quaedam dividere et de quibusdam cavere.

De eiusmodi cautione lege lib. 36. tit. 3. dig. 5. them. 2. Lege etiam finem dig. 2. huius tituli, et dig. 9. De tempore autem cautionis disces in fine dig. 7. De marito, qui per contumaciam non cavet de reddenda dote, lege lib. 24. tit. 3. dig. 24. them. 3. Et de herede, qui improbe non cavet legatorum nomine, lege lib. 36. tit. 6. dig. 5. them. 2.

Quamvis non caveat⁶⁾, sed bona sua emancipatus dividat, satisfacere videtur: sicut et si quaedam dividat, de ceteris autem caveat.

Si quidem constet, quantum sit in bonis emancipati, sufficit ea dividere. Sed si quaedam occultasse dicatur, cavere etiam debet.

Sed et si tantum ex bonis paternis emancipatus remittat, quantum conferre debeat, satisfacere videtur. Idem est et si debitum paternum reddiderit, vel rem vice collationis dederit.

6) quamvis non caveat] Quamvis edictum Praetoris cautione collationem fieri dicat, tamen aut re ipsa, aut cautione eam fieri Pomponius dicit, hoc est, ut bona sua cum fratribus suis dividat: sic enim, quamvis non satisdet de collatione, tamen edicto Praetoris satisfacit. Sed et si quaedam dividat, de quibusdam autem caveat fratribus suis, rursus Praetori satisfacisse videtur: sed quia res quaedam ignorari possunt, non perfecte conferre videtur, si satis non det, licet res, quae apparent, dividat. Cum igitur constet, quantum sit in bonis emancipati, sufficienter auferre videtur, si ea dividat. Sin autem non constet de facultatibus emancipati, sed dicant fratres eius, esse etiam alias res in medium non collatas, tunc propter incertum locus est cautioni. Sed et si emancipatus bona sua fratribus

κ) Lege ἐγράφη. Ferri tamen et ἐγράφηεν potest, si subintellegeris ὁ σοῦος. λ) Legendum ὑπὲρ. Fabr. habet ἰπὸ.
μ) Lectio ὁ σοῦος manifesto falsa est. Nam suus heres non confert, ideoque non cavet. Legendum ergo ὁ αὐτεξούσιος, emancipatus. ν) Lectio κινεῖται falsa esse videtur. Nam Digesta dicunt, actiones denegari, donec caverit. Itaque μὴ ante vocem κινεῖται addendum. ο) Lege διαρεῖται. π) Lege τῷ πραιτωρῷ.

μέσον, τότε διὰ τὸ ἄδηλον χώρα γίνεται τῇ καυτίονι. εἰ δὲ καὶ μὴ συνεινεργῆται τὰ ἴδια ὁ ἐμαγκίματος τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, παραχωρήσει δὲ αὐτοῖς ἐκ τῶν πατρῶων τσαυτὰ παρακατασχέειν, οὐα ἡμελλεν ἔχειν ὁ σοῦος διὰ τῆς συνεισφορᾶς, τὸ ἱκανὸν δοκεῖ πεποιηθῆναι τῇ συνεισφορᾷ. τὸ δὲ αὐτὸ ἔστιν, εἰ καὶ τὸ γραμματικὸν πατρῶιον χρέος ἐποφειλομένου αὐτῷ, ἐκ μέρους δαλεγατεύσει τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, ἢ ἀγρόν ἢ ἕτερον πρᾶγμα πρᾶσση αὐτοῖς ἀντὶ τοῦ μέρους, οὖον ἡμελλε συνεισφέρειν αὐτοῖς. [Sch. f. V. 522.]

Ἐὰν ὀφείλων τις δύο ἀδελφοῖς συνεινεργεῖν τῷ μὲν ἐνὶ συνεισάγγῃ⁹⁾, τῷ δὲ ἄλλῳ οὔτε διαιρέσει, οὔτε ὁμολογία ψιλῆ συνεισῆργεν, εἰ μὲν ἀπειθῶν οὐκ ἠσφαλισατο, ἐπὶ παντὶ τῷ τρίτῳ τὰς ἀγωγὰς αὐτῷ ἀρνούμεθα· εἰ δὲ διὰ τὴν πενίαν, ἐπὶ μόνῳ τῷ ἕκτῳ· ὥστε μέντοι δύνασθαι τὸ ἱκανὸν τῇ συνεισφορᾷ ποιεῖν κατὰ τοὺς ἀνωτέρω τρόπους, ἢ κουράτωρ δίδοται τῷ μέρει αὐτοῦ ἐπὶ τῷ φυλάξει αὐτό.

Ἐὰν ὀφείλων τις δύο ἀδελφοῖς συνεινεργεῖν] Κυρίλλου. Ὁ ἕνα τῶν κληρονόμων μόνον ἀσφαλισάμενος, εἰ μὲν δι' ἀπορίαν, καλεῖται εἰς μέρος, καὶ τῷ λοιπῷ κουράτωρ δίδοται. εἰ δὲ ὡς κοντύμας, οὔτε μερικῶς κινεῖ. [Sch. g. V. 522.]

ἀρνούμεθα] Ἀρνούμεθα, εἰ καὶ τῷ ἄλλῳ ἀδελφῷ ἐπηρωτήθη· οὐδὲ γὰρ ὀρθῶς δοκεῖ ἐπερωτάσθαι, μὴ πάνιν ἐπερωτηθεῖς. [Sch. h. V. 523.]

ὥστε μέντοι] Ἐὰν μέντοι μετὰ ταῦτα δυνηθῆ παρασχέειν τὴν καυτίονα, ἢ συνεινεργεῖν τὰ πρᾶγματα, ἢ τοῖς λοιποῖς τροποῖς, οἷς εἰρήκαμεν, ποιήσει τὸ ἱκανὸν τῇ συνεισφορᾷ, πληροῦται τὸ μέρος αὐτοῦ· ἢ οὐκ ἀρνούμεθα αὐτῷ τὸ τοῦ διουγκιον κέρδος, ἀλλὰ κουράτωρ δίδοται τῷ μέρει τῷ ἀρμόζοντι αὐτῷ· ἐπὶ τῷ φυλάξει αὐτό. δεῖ γὰρ ἡμᾶς προνοεῖν τῶν μὴ κατὰ ἀνασχνητιαν, ἀλλ' ἐκ πενίας μὴ δυναμένων πληρῶσαι τὴν ἱκανοδοσίαν. [Sch. i. V. 523.]

Ὁ θετός πατὴρ ὀνόματι τοῦ θετοῦ παιδὸς θέλων λαβεῖν τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, συνεισφέρει. Ἐὰν δὲ πρὶν αἰτήσῃ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, ἀδόλως¹⁾ αὐτὸν αὐτέξουσιον ποιήσῃ, ἀργεῖ ἢ συνεισφορᾷ.

Ὁ θετός πατὴρ] Καὶ ὁ εἰς θεσίαν διδόμενος υἱὸς συνεισφέρει· μᾶλλον δὲ οὐκ αὐτὸς συνεισφέρει, ἀλλ' ὁ ἔχων αὐτὸν ὑπεξοῖσιον, τουτέστιν ὁ θετός αὐτοῦ πατὴρ, ἐὰν δυνηθῆ λαβεῖν τὴν κόντρα ταβουλᾶς ὀνόματι αὐτοῦ. ἐὰν δὲ οὗτος ὁ θετός πατὴρ, πρὶν αἰτήσῃ ὀνόματι τοῦ θετοῦ παιδὸς τὴν κόντρα ταβουλᾶς, ἐμαγκίπαιτευσῇ αὐτόν, οὐκ ἀναγκάσεται συνεινεργεῖν· τοῖτο γὰρ εἰρήται διατάξει τῶν θεσίον ἀδελφῶν. τότε δὲ ὁ εἰς θεσίαν δεδομένος υἱὸς γινόμενος ἐμαγκίματος ἀποστερεῖ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ συνεισφορᾶς, ὅτε δίχα ἀπάτης καὶ δόλου τοῦτο γέγονεν. [Sch. k. V. 523.]

Κυρίλλου. Καὶ ὁ ἐν θεσίᾳ ὢν συνεισφερέτω, ἥτοι ὁ θετός πατὴρ αὐτοῦ· εἰ μὴ ἐμαγκίπαιτευσῇ αὐτόν ἀνευ περιγραφῆς. [Sch. k. V. 523.]

Ὀὐκ ὡς ἔτυχεν ὁ παῖς ἐν ἑτέρᾳ φασίλλᾳ ὢν δύναται κινεῖν τὴν κόντρα ταβουλᾶς, ἀλλὰ κατὰ τὴν εἰρημένην διαστικῶν τι. δ'. διγέστω ἢ. θεμ. ἦ. [Sch. k. V. 523.]

Ὅτε τὸ ἰδιόκτητον, οὔτε τὸ ὡσανεὶ ἰδιόκτητον εἰσάγεται⁵⁾.

οὔτε τὸ ἰδιόκτητον] Τί ἐστὶ κανστρέσιον, γινώσκεις βιβ. μθ'. τι. ιζ'. διγ. γ'. ια'. τί δὲ κονασικανστρέσιον, βιβ. γ'. τοῦ κωδικος τι. κη'. διατ. λζ'. καὶ βιβ. ε'. τι. ξα'. διατ. ζ'. ἀγαννωθὶ τὸ κ. διγ. θεμ. θ'. τοῦ γ. τι. τοῦ ε'. βιβλίου. ἀγαννωθὶ τοῦ παρόντος διγέστω θεμα ιθ'. [Sch. l. V. 523.]

Ὅτε¹⁾ τὸ δοθὲν παρὰ τοῦ πατρὸς ὑπὲρ ἀξίας τοῦ παιδός. εἰ δὲ καὶ ἔτι τοῦτο κειρωώσθηται, οὐ μόνον¹⁴⁾ ὁ γενόμενος ἀξίωματικὸς δίδωσιν αὐτό, ἀλλὰ πάντες οἱ κληρονόμοι.

suis non conferat, tantum autem ex bonis paternis retinere permittat, quantum ex collatione suus habiturus esset, collationi satisfacisse videtur. Idem est, et si cautionem paterni debiti, quod ipsi debebatur, pro portione fratribus suis delegaverit, vel fundum remve aliam iis pro portione, quam conferre ipsis debuit, dederit.

Si quis, cum duobus fratribus conferre deberet⁷⁾, L. I. §. 13. alteri quidem contulerit, alteri vero neque divisione, D. XXXVII. neque nuda cautione contulerit, si quidem contumax non caverit, totius trientis ei denegamus⁸⁾ actiones: quodsi per inopiam, sextantis tantum: ut tamen⁹⁾ collationi satisfacere possit modis supradictis, aut curator portioni eius constituitur, ut eam salvam faciat.

7) si quis, cum duobus fratribus conferre deberet] Cyrilli. Qui uni tantum ex heredibus cavet, si quidem per inopiam, in partem vocatur, et curator residuo constituitur. Si vero ut contumax, nec pro parte agere potest.

8) denegamus] Denegamus, licet alii fratri caverit: neque enim recte cavere videtur, qui non omnibus cavet.

9) ut tamen] Si tamen postea cavere possit, vel bona sua conferre, vel ceteris modis, quibus diximus, collationi satisfacere, completur eius portio: vel non denegamus ei sextantis emolumentum, sed curator portioni ei competenti datur, ut eam salvam faciat. Prospicere enim eis debemus, qui non per contumaciam, sed per inopiam satisfacere non possunt.

Pater adoptivus¹⁰⁾, qui filii adoptivi nomine §. 14. bonorum possessionem contra tabulas accipere vult, confert. Sed si antequam peteret bonorum possessionem, eum sine fraude emancipaverit, cessat collatio.

10) pater adoptivus] Filius quoque in adoptionem datus confert: imo vero non ipse confert, sed qui eum habet in potestate, hoc est, pater adoptivus, si eius nomine bonorum possessionem contra tabulas accipere poterit. Si vero hic adoptivus pater, antequam filii adoptivi nomine bonorum possessionem contra tabulas peteret, eum emancipaverit, conferre non cogetur: hoc enim Divorum Fratrum constitutionibus dictum est. Tunc autem adoptivus filius emancipatus collatione fratres suos privat, cum sine fraude et dolo hoc factum fuit.

Cyrilli. Is quoque, qui adoptatus est, conferat, sive pater eius: nisi sine fraude eum emancipaverit.

Non continuo filius, qui in alia familia est, bonorum possessionem contra tabulas petere potest, sed secundum distinctionem dictam tit. 4. dig. 8. them. 8.

Nec castrense¹¹⁾, nec quasi castrense peculium §. 15. confertur.

11) nec castrense] Quid sit castrense peculium, disces lib. 49. tit. 17. dig. 3. 11. Quid autem quasi castrense, lib. 3. Codicis, tit. 28. const. 37. et lib. 6. tit. 61. const. 7. Lege dig. 20. them. 9. tit. 3. libri 5. Lege huius digesti them. 10.

Neque id, quod a patre datum est¹²⁾ pro dignitate filii. Sed et si hoc adhuc debeatur, non solus is, qui dignitatem assecutus est, hoc praestat, sed omnes heredes.

9) Lege συνεισάγγῃ. r) Sic legendum. Fabr. ἀδόλως (sic). s) Malim συνεισάγεται. t) Harm. V. 8. §. 32. sententiam §. 16. l. 1. D. h. t. sic reddit: οὐ συνεισφέρουσι τοῖς ἀδελφοῖς οἱ ἀξίωματικοί. 14) Lege μόνος.

οὐτε τὸ δοθὲν παρὰ τοῦ πατρὸς] Ἐπειδὴ γὰρ παρέπεται βάρη τινὰ ταῖς ἀξίαις, ὀφείλει ἐξαίρετον ἔχειν τὴν ἀξίαν ὁ γενομένος ἀξιώματικὸς υἱός. [Sch. m. V. 523.]

L. 1. §. 17. Ὁ μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς ἀπολυθεὶς τῆς αἰχμαλωσίας, συνεισάγει ὅσα ἐν τῷ τελευτῆν τὸν πατέρα εἶχεν, εἰ μὴ γέγονεν αἰχμάλωτος. τὸ αὐτὸ ἐστὶ, κὰν εὐρεθῆ ἔν ζωῇ τοῦ πατρὸς ἀπὸ τῶν πολεμίων ἠγορασμένος.

ὁ μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς] Ὁ ἐν ζωῇ τοῦ πατρὸς αἰχμάλωτος γεγονὼς υἱός, καὶ μετὰ τελευτῆν ἐπανελευθῶν, εἰ καὶ ἐν καιρῷ τῆς τελευτῆς τοῦ πατρὸς οὐκ ἐκτήσατό τι ποτε, ὡς αἰχμάλωτος ὢν παρὰ τοῖς πολεμίοις, ὅμως καὶ εἰς τὴν κοινὰ τάβουλας αὐτὸν καταδεχόμεθα, καὶ συνεισφέρει τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, ὅσα ἤμελλεν ἔχειν ἐν καιρῷ τελευτῆς τοῦ πατρὸς πραγματὰ, εἰ μὴ γέγονεν αἰχμάλωτος, ἐπειδὴ καὶ ἀναλαμβάνει αὐτὰ δικαίῳ τοῦ ποστυμνίου. εἰ δὲ εὐρεθῆ ἠγορασμένος ὑπὸ τιος ἐκ τῶν πολεμίων ἐν καιρῷ τῆς τελευτῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀναγκάζεται καὶ οὕτω συνεισενεγκεῖν. [Sch. n. V. 523. sq.]

§. 20. Εἰ καὶ προτελευτήσῃ ἡ γυνὴ τοῦ αὐτεξουσίου, οὐ συνεισάγει τὴν προῖκα αὐτῆς.

οὐ συνεισάγει τὴν προῖκα αὐτῆς] Τὰ γὰρ ἐν τῷ γάμῳ κέρδη, εἰ καὶ ἐν ὑπεξουσιότητι ἤρροσαν αὐτῷ, ἤμελλεν ἔχειν ταῦτα ἐξαίρετα. πρώτῃ γὰρ ὁ ὑπεξούσιος πάντων τῶν ὄθεν δήποτε κτωμένων αὐτῷ τὴν δεσποτείαν προσεπόρριζεν τῷ ἔχοντι αὐτὸν ὑπεξούσιον, πλην καστριεῶν καὶ κοουσί καστριεῶν, καὶ τῶν ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας καὶ μητρίας σειρῶς. ἡ δὲ Ἰουστινιανοῦ νομοθεσία μονα τὰ ἐξ ἧ τῶν γονέων παρακλείεται κατὰ δεσποτείαν προσπορίζεσθαι, καὶ πάντων λοιπῶν μόνον ἔχειν τὸν οὐσούφρονκτον, πλην καστριεῶν καὶ κοουσί καστριεῶν. τὰ δὲ κατὰ δεσποτείαν ἀπροσπόριστα οὐ συνεισάγεται. καὶ ταῦτα πάντα ἐπι γινῶναι ἐν τῷ ξ. καὶ ξα. τιτ. τοῦ ζ'. βιβ. τοῦ κώδικος, καὶ τῇ ὑστέρᾳ διατάξει τοῦ κ. τιτ. τοῦ αὐτοῦ ζ'. βιβλίου. [Sch. o. V. 524.]

§. 23. Καὶ ὅπερ κατὰ δόλον ὁ υἱὸς ἀπεκτήσατο, συνεισάγει· οὐ μὴν ὅπερ κατὰ δόλον οὐκ ἐκτήσατο.

οὐ μὴν ὅπερ κατὰ δόλον οὐκ ἐκτήσατο] Οὗτος γὰρ καὶ ἑαυτῷ ἐπεβούλευσε δι' ὧν οὐκ ἐκτήσατο. μόνος γὰρ ὁ φισκάλιος δεβίτωρ δυνάμενος κτήσασθαι καὶ μὴ κτησαμένου δοκεῖ δόλῳ παύσασθαι τῆς νομῆς, ὡς βιβλίῳ μθ'. τιτ. ι. διγ. με'. ἀνάγνωθι τὸ γ'. θέμα τοῦ β'. διγέστον. [Sch. p. V. 524.]

§. 24. Ἐὰν ἡ τοῦ αὐτεξουσίου οὐσία ἐστὶ τριακοσίων νομισμάτων, καὶ ἔχη δύο ἀδελφοὺς ὑπεξουσίου τοῦ πατρὸς μείναντας, δίδωσιν αὐτοῖς ἀνὰ ἑκατὸν καὶ κρατεῖ τὰ ἑκατόν. εἰ δὲ δύο εἰσὶν αὐτεξούσιοι ἔχοντες ἀπὸ τριακοσίων νομισμάτων^{u)}, ἕκαστος αὐτῶν δίδωσιν τοῖς ὑπεξουσίοις ἀνὰ ἑκατὸν καὶ κρατεῖ τὰ ἄλλα ἑκατόν.

εἰ δὲ δύο εἰσὶν αὐτεξούσιοι] Κυρίλλου. Εἰ δύο ἐμαγκίπτατοι εἶεν καὶ δύο σοῦοι, ἕκαστος δύο μέρη συνεισφέρει τοῖς σοῦοις· ἀλλήλοισ γὰρ οὐ συνεισφέρουσι. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ προικός. [Sch. q. V. 524.]

§. 24. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἡ προῖξ συνεισάγεται, καὶ πᾶσα δὲ γυνὴ τὴν ἰδίαν συνεισάγουσα προῖκα καὶ πρόσωπον ἑαυτῆς ψηφίζει.

ἡ προῖξ συνεισάγεται] Ἡ περὶ τῆς συνεισφορᾶς τῆς προικός ἢς. νεαρά ἐν τῷ ζ'. κεφαλαίῳ ἀκριβέστερον τὰ περὶ τούτου ἐκτίθεται. [Sch. r. V. 524.]

L. 2. pr. β'. Παύλου. Ἐὰν ἔχων κνοφορούμενον αὐτεξούσιος γίνωμαι καὶ τελευτήσω, εἴτι μετ' ἐμὲ ὁ πατήρ

u) Lege ἀνὰ τριακόσια νομίσματα.

12) neque id, quod a patre datum est] Quoniam enim onera quaedam dignitatibus cohaerent, filius, qui dignitatem adeptus est, eam praecipuam habere debet.

Qui post mortem patris¹³⁾ de captivitate reversus est, confert, quaecunque moriente patre haberet, si ab hostibus captus non fuisset. Idem est, et si vivo patre redemptus ab hostibus invenitur.

13) qui post mortem patris] Filius, qui patre superstite ab hostibus captus est, et post mortem eius reversus est, licet tempore mortis patris nihil proprium habuerit, cum apud hostes esset, tamen ad bonorum possessionem contra tabulas eum quoque admittimus et fratribus suis bona confert, quae tempore mortis patris habiturus esset, si ab hostibus captus non fuisset, quoniam ea quoque iure postliminii recipit. Si vero ab aliquo redemptus ab hostibus mortis tempore patris invenitur, aequae conferre cogitur.

Etsi uxor emancipati ante decesserit, dotem eius non confert¹⁴⁾.

14) dotem eius non confert] Lucra enim nuptialia etiam si ei in potestate constituto competere, praecipua esset ea habiturus. Olim enim filiusfamilias omnium, quae undecunque sibi acquirebantur, dominium ei, cuius in potestate erat, acquirebat, exceptis castrensibus et quasi castrensibus, et his, quae ex nuptiali causa obveniunt, et bonis maternis. Iustiniani autem constitutio ea sola, quae ex re patris acquiruntur, quoad dominium patri acquiri iubet, reliquorum omnium usumfructum tantum habere patrem iubet, exceptis rebus castrensibus et quasi castrensibus. Ea vero, quorum dominium non acquiruntur, non conferuntur. Atque haec omnia discere licet ex tit. 60. et 61. lib. 6. Codicis, et ex constitutione ultima tit. 20. eiusdem libri 6.

Etiam id, quod dolo malo filii esse desiit, confert: nec vero quod dolo malo non acquisivit¹⁵⁾.

15) nec vero, quod dolo malo non acquisivit] Nam hic et sibi insidiatus est, cum non acquireret. Solus enim fiscalis debitor, qui cum acquirere posset, non acquisivit, videtur dolo possidere desisse, ut libro 49. tit. 10. dig. 45. Lege them. 3. digesti 2.

Si filius emancipatus trecentos nummos in bonis habeat, et duo ei sint fratres, qui in potestate patris manserunt, singulis centum confert, et centum retinet. Quodsi duo sint filii emancipati¹⁶⁾, habentes trecentos nummos, singuli singulis, qui sunt in potestate, centenos conferunt, et reliquos centenos retinent.

16) quodsi duo sint filii emancipati] Cyrilli. Si duo sint filii emancipati, et duo sui, ambo duas partes suis conferunt: sibi invicem vero non conferunt. Idem et in dote obtinet.

Eodem modo etiam dos confertur¹⁷⁾, et quaevis mulier, quae dotem suam confert, etiam suam personam numerat.

17) dos confertur] Novella 97. quae de dotis collatione agit, cap. 6. accuratius haec tractat.

II. Pauli. Si uxorem praegnantem habens¹⁾ emancipatus fuero, et decessero, deinde post me pater

μου, καὶ τότε τεχθῆ ὁ κνοφορούμενος, ἔχει ὡς εἰς τόπον μου ὑπεισιῶν τὴν ἐναντίωσιν κατὰ τῆς τοῦ πατρὸς μου διαθήκης· καὶ ἔπερ δικαίω κληρονομίας ἢ ληγάτου κατέλιπον αὐτῷ, συνεισάγει· ὅσα γὰρ κέκτηται, συνεισφέρει.

ἔαν ἔχων κνοφορούμενον] Ἐάν ἐμαγκιπᾶτος υἱὸς ἐγκυμονηθέντα πρὸ τῆς ἐμαγκιπᾶτος αὐτοῦ ἔχων υἱὸν τελευτήσῃ, καὶ γεννηθῆ μετὰ ταῦτα ὁ τοῦτο τοῦ ἐμαγκιπᾶτος ποστουμος, ἡδὴ τοῦ πάππου αὐτοῦ προτελευτήσαντος, λέγομεν τοῦτον αἰτεῖν ἐπὶ τοῖς παππῶσι τὴν διακατοχὴν, ὡς εἰς τόπον τοῦ ἰδίου πατρὸς τοῦ ἐμαγκιπᾶτος ὑπεισιῶτος^{υ)}, καὶ ἀπαιτοῦμεν καὶ τοῦτον συνεισνεγκεῖν, ὡς κέκτηται· εἰ καὶ τὰ ἰαίματα οὐ δυνάμεθα λέγειν, ὅτι ἐν κνωφῇ τῆς τοῦ πάππου τελευτῆς εἶχεν ἰπόστατον^{ω)} οὗτος, ὁπότε οὐπω τεχθεὶς ἦν, ἂν οὖν ἢ κληρονομία ἐγράφη παρὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς τοῦ μαγκιπᾶτος ἢ ληγάτα αὐτῷ καταλείπει, ταῦτα συνεισφέρει οἷς σοῦσις τοῦ πάππου αὐτοῦ κληρονομίαις. [Sch. s. V. 524.]

Ἐκεῖνο δοκεῖ ἔχειν ὁ υἱός, ὅπερ μετὰ τὰ χρεᾶ περιττεύει. ὅσα δὲ ὑπὸ αἵρεσιν χρεωστῆ, συνεισάγει ἐν, λαμβάνει δὲ παρὰ τοῦ ὑπεξουσίου ἀσφάλειαν, ἵτις τῆς αἵρέσεως ἐξουσίας διεκδικεῖ αὐτόν, καθ' ὅσον συνεισφέρει.

ὅπερ μετὰ τὰ χρεᾶ περιττεύει] Κυρίλλου. Ὁ συνεισφέρων παρακατεῖ, ἢ χρεωστῆ πόρους, περὶ δὲ τῶν ἰρετικῶν ἀσφάλειαν λαμβάνει· καὶ^{κ)} κατὰ κούλπαν αὐτοῦ ἐπὶ θάνατον τοῦ πατρὸς ἀπολόμεινα συνεισφέρει, καὶ αἵρεσιν ἐπερωτήσῃ, οὐ μὴν ληγάτου· ἐπειδὴ οὐτε ὑπεξουσίος ἢ προσπορίζει τούτο, εἰ μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς ἐκβῆ ἢ ἴρεσις. [Sch. t. V. 525.]

Ὁ συνεισάγει ὁ αὐτεξούσιος, ὅπερ μετὰ τὴν λευτήν τοῦ πατρὸς χωρὶς δόλου καὶ ὀρθυμίας ἀπώσιν.

ὁ συνεισάγει ὁ αὐτεξούσιος] Ἐπειδὴ καὶ ὁ παρὶ ἐκείνου ἀνδρὸς ἀγαθὸν μεσιτεία γίνεσθαι τὴν συνεισφορῆν· ἀλλὰ δὲ ἀγαθὸς οὐκ ἂν δοκιμάσειεν συνεισνεχθῆναι, ὅπερ τε ἔχει ὁ ἐμαγκιπᾶτος, οὐτε δόλω, οὐτε κατὰ ὀρθυμίας ἔχειν αὐτοῦ. [Sch. u. V. 525.]

Τὰ ὑπὸ αἵρεσιν ἐξ ἐπερωτήσεως χρεωστούμενα ἢ αὐτεξουσίω συνεισάγεται· οὐ μὴν τὰ ἀπὸ αἵρετικῶν ληγάτων. τὰ γὰρ αἵρετικὰ ληγάτα τῶν παιδῶν, καὶ ὑπεξουσίαι εἰσιν, αὐτοὶ τὰς ἐπ' αὐτοῖς ἔχουσιν ωγίας, ἐν ᾗ μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς ἢ αἵρεσις ἔρχεται.

τὰ ὑπὸ αἵρεσιν ἐξ ἐπερωτήσεως χρεωστούμενα] Ὅπερ ὑπὸ αἵρεσιν κερχεωσθήσῃ τῶ ἐμαγκιπᾶτω, αἴτις συνεισφέρειν αὐτό, ἐάν ἀπο συναλλάγματος ἦν τὸ αἵρετικὸν χρεῶς· εἰ δὲ ἀπὸ ληγάτου, οὐ συνεισφύρεται, ἐπειδὴ καὶ αἵρετικὰ ληγάτα, εἰ ὑπεξουσίαι παισὶ καταλείπεται, καὶ τὰ θάνατον τοῦ πατρὸς ἐξέλθῃ ἢ αἵρεσις, αὐτοῖς ἡρμοξεῖς ὑπεξουσίαις, οὐκ εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ πατρὸς ἀναφέρεται. ch. x. V. 525.]

συνεισάγεται] Ἐὰν γὰρ ἦν ὑπεξουσίος, τῷ πατρὶ προσπορίζετο, καὶ ἢ αἵρεσις μετὰ τὸ ἐμαγκιπᾶτευσθῆναι αὐτόν ἐξήλθῃ. ἐν γὰρ ταῖς ἐπερωτήσεσι τῷ κνωφῷ τοῦ συναλλάγματος ἰσέχομεν, ὡς βιβ. με. tit. α'. dig. οη'. ἐπὶ δὲ τῶν αἵρετικῶν ληγάτων τὸν καιρὸν σκοποῦμεν τῆς ἐνθάσεως, καὶ ἐάν ῥεθῆ αὐτεξούσιος, οὐ προσπορίζεται, ὡς βιβ. λς. tit. β'. γ. ε'. εἴρηται δὲ καὶ βιβλῶ μδ. tit. ζ'. dig. μβ'. ὅτι ὁ ὑπὸ αἵρεσιν ἐπερωτήσας καὶ ἡστημένης αὐτῆς κρεδίτωρ ἐστίν, μὴν ὑπὸ αἵρεσιν ληγάτωρ. ἀνάγνωθι βιβ. λς. tit. β'. γ. ε. ιβ'. καὶ βιβλῶν γ. tit. ιζ'. dig. ιη'. [Sch. γ. V. 525.]

Ὁ αὐτεξούσιος εἰ καὶ μὴ τὴν περὶ ὕβρεως ἀγών, ἀλλὰ τὴν περὶ κλοπῆς συνεισάγει.

meus, et tum postumus editus fuerit, tanquam in locum meum succedens bonorum possessionem contra tabulas testamenti patris mei habet: et quod iure hereditario vel legati ei reliqui, confert: quaecunq; enim possidet, confert.

1) si uxorem praegnantem habens] Si filius emancipatus filium in utero uxoris ante emancipationem habens decesserit, et deinde filii huiusce emancipati postumus mortuo iam avo editus sit, dicimus, hunc bonorum possessionem avi petere, tanquam in locum patris sui emancipati succedentem, et exigimus, ut is quoque conferat, quae acquisiverit: licet dicere non possimus, eum mortis avi tempore bona habuisse, cum nondum editus esset. Itaque sive heres scriptus sit a patre suo emancipato, sive hic legata ei reliquerit, haec suis heredibus avi confert.

Illud in bonis habere filius videtur, quod deducto aere alieno superest²⁾. Quae vero sub conditione debet, confert quidem, ei autem ab eo, qui in potestate est, cavetur, ut existente conditione ipsum defendat pro ea parte, quam contulit.

2) quod deducto aere alieno superest] Cyrilli. Qui confert, quae pure debet, retinet. De eis autem, quae sub conditione debet, ei cavetur: et quae culpa eius post mortem patris perierunt, confert, et conditionalem stipulationem, nec vero legatum: quia nec in potestate constitutus illud acquirit, si post patris mortem conditio extiterit.

Emancipatus id non confert³⁾, quod post mortem patris sine dolo et culpa perdidit.

3) emancipatus id non confert] Quia Praetor boni viri arbitrato collationem fieri iussit: vir autem bonus non sit arbitraturus conferendum id, quod neque habet emancipatus, nec dolo, nec culpa habere desiit.

Quae sub conditione ex stipulatu debentur⁴⁾ §. 3. emancipato, conferuntur⁵⁾: nec vero quae ex conditionali legato debentur. Nam de legatis conditionalibus filiis relictis, etiamsi in potestate sint, ipsi habent actiones, cum post mortem patris conditio extitit.

4) quae sub conditione ex stipulatu debentur] Quod sub conditione debetur emancipato, id conferre debet, si debitum conditionale ex contractu nascatur: si vero ex legati causa, id non confertur, quia et legata conditionalia, si filiis in potestate constitutis relicta sint, et post mortem patris conditio extiterit, ipsis filiis competenter, nec in bona patris referuntur.

5) conferuntur] Si enim in potestate fuisset, patri ea acquisita fuissent, quamvis conditio post emancipationem eius extitisset. Nam in stipulationibus tempus contractus spectamus, ut lib. 45. tit. 1. dig. 78. In legatis autem conditionalibus tempus spectamus, quo conditio extitit, et si sui iuris inveniantur, non acquiritur, ut lib. 36. tit. 2. dig. 5. Dictum autem est libro 44. tit. 7. dig. 42. eum, qui sub conditione stipulatus est, etiam pendente ea creditorem esse, nec vero eum, cui sub conditione legatum est. Lege lib. 36. tit. 2. dig. 5. 12. et lib. 50. tit. 17. dig. 18.

Emancipatus filius, licet iniuriarum actionem non conferat⁶⁾, furti tamen actionem confert.

υ) Lege ὑπεισιῶν. ω) Lege ἰπόστατον. κ) Hoc loco adde τὰ referendum ad ἀπολόμεινα.

εἰ καὶ μὴν τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ] Ἐπειδὴ ἐδικήσῃ μᾶλλον ὕβρεως, καὶ οὐκέτι χρημάτων πιστεύεται ἔχειν. [Sch. z. V. 525.]

Πρὸ γὰρ προκατάρξεως οὐ ψηφίζεται ἐν οὐσίᾳ τοῦ ἔχοντος αὐτῶν, ὡς βιβ. μζ. tit. ι. διγ. κη. Οὐλιανού. [Sch. z. V. 525.]

L. 2. §. 5. Ἐάν τρεῖς ὦσιν αὐτεξούσιοι καὶ δύο ὑπεξούσιοι, ἕκαστος τῶν αὐτεξουσίων συνεισάγει τοὺς ὑπεξουσίους ἀνὰ τρίτον. καὶ ἐπειδὴ οἱ αὐτεξούσιοι ἀλλήλοις οὐ συνεισάγουσιν, ἀντὶ ἐνὸς παραλαμβάνονται· καὶ μὴ ἀγανακτεῖτωσαν, εἰ πλέον συνεισάγουσιν, ὧν λαμβάνουσι· ἔξεστι γὰρ αὐτοῖς μὴ αἰτῆσαι τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν.

Ἐάν τρεῖς ὦσιν αὐτεξούσιοι] Κυρίλλου. Ἐἰ δύο σοῦοι εἶεν καὶ τρεῖς αὐτεξούσιοι, ἕκαστος τῶν ἐμαγκίπτων δύο μέρη συνεισφέρει αὐτοῖς· ἀλλήλοις γὰρ οὐ συνεισφέρουσιν. [Sch. a. V. 525.]

Λοιπὸν δὲ εἰ ἦν ὑπεξούσιος, δύο δὲ ἐμαγκίπτοι, ἕκαστος τῶν ἐμαγκίπτων ἀνὰ ἡμισυ συνεισάγει, ὡς ἐστὶ γυνῶνα ἐκ τῶν εἰρημῶν διγ. ζ. τούτου τοῦ τίτλου. [Sch. a. V. 525.]

εἰ πλέον συνεισάγουσιν, ὧν λαμβάνουσι] Πρὸς ε. γὰρ λαμβάνοντες, ἐπειδὴ ε. εἰσὶν ἀδελφοί, ἀνὰ γ. ἕκαστος τοῖς σοῦοις συνεισάγουσιν, ὡς διγ. δ. θέματι γ. [Sch. b. V. 525.]

§. 6. Ἐάν τις υἱὸν ἔχη καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔγγονον, τοὺς δύο αὐτεξουσίους, τελευτήσαντος τοῦ πάππου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἕνα, ἔχει ὁ ἔγγονος κατὰ τῶν διαθηκῶν τῶν δύο τὴν ἐναντίωσιν. καὶ ἐάν οἱ τελευτήσαντες πρὸς ἕνα ἄλλον ὑπεξούσιον κατέλιπον, καὶ εἶχεν ὁ ἔγγονος λόγον χάριν ἐκατὸν νομισμάτων οὐσίαν, πενήτηκοντα συνεισάγει τῷ θείῳ καὶ πενήτηκοντα τῷ ἀδελφῷ.

Ἐάν τις υἱὸν ἔχη] Κυρίλλου. Ἐἰ ἐμαγκίπτος ὧν καὶ τελευτήσει ὁ πατὴρ μου ἐμαγκίπτος καὶ αὐτὸς ὧν καὶ ὁ πάππος, ἕκαστος σοῦον καταλίπων, ἕκατέρῳ αὐτῶν ἀνὰ ἡμισυ τῶν ἐμῶν συνεισφέρει. [Sch. c. V. 526.]

Ἐπειδὴ κεχωρισμένα εἰσὶν αἱ κληρονομίαι, ἕκαστῳ δίδωσιν²⁾ καὶ ὁ ἐμαγκίπτος μὴδὲν ἔχει ἐκ τῶν ὄ. νομισμάτων. εἰ γὰρ μίας κληρονομίας ἦσαν οἱ δύο συγκληρονομοί, ἀπὸ λγ. γ. συνεισῆγεν αὐτοῖς, καὶ αὐτὸς ὁ κληρονόμος ἐκράτει τὰ ἄλλα λγ. τρίτον, ὡς ἐν τῷ ζ. θέματι. [Sch. c. V. 526.]

Πρόκειται ἐν τῷ Ἰνδιῳ· εἴτε γὰρ τὰ πρόσωπα ἀριθμοῦμεν, εἴτε τὰ μέρη, τοῦτο λέγειν ἡμᾶς ὁ λογισμὸς ἀπαιτεῖ. [Sch. c. V. 526.]

§. 7. Ἐάν δύο ἔγγονοι ἀπὸ αὐτεξουσίου υἱοῦ κληρονομῶσι τοῦ πάππου μετὰ θείου ὑπεξουσίου, ἕκαστος τῶν ἐγγόνων τὸ ἡμισυ ὧν κέκτηται συνεισάγει τῷ θείῳ· ἐπειδὴ εἰ ἦσαν ὑπεξούσιοι καὶ προσεπύθισαν τῷ πάππῳ λόγον χάριν διακόσια νομίσματα, τὸ ἡμισυ ὁ θεῖος ἐλάμβανε, καὶ αὐτοὶ τὸ ἡμισυ σὺν αὐτῷ κληρονομοῦντες.

§. 8. Ἐάν δύο ὕντων αὐτεξουσίων ὁ μὲν εἰς συνεισφέρει, ὁ δὲ ἄλλος οὐ συνεισάγει, τὸ μέρος τοῦ μὴ συνεισάγοντος μόνῳ τῷ ὑπεξουσίῳ προστίθεται.

§. 9. Εἰ δὲ διὰ πενίαν οὐκ ἠσφαλίσατο, τὸ μέρος αὐτοῦ οὐκ εὐθὺς τῷ ὑπεξουσίῳ προστίθεται, ἀλλ' ὑπερτίθεται, ἕως ἂν ἐγγυητῶν εὐπορήσῃ. περὶ μέντοι τῶν εὐφθάρτων ἀγωγή δίδεται τῷ ὑπεξουσίῳ ἀσφαλίζομένῳ, ὅτι φέροι αὐτὰ εἰς μέσον, τῆς ἀσφαλείας αὐτῷ δεδομένης.

ἀγωγή δίδεται] Ἐν τοσοῦτῳ³⁾ μέντοι, ὅσα ἐκ τῆς υπερθέσεως χεῖρονα γίνονται, συγχωροῦμεν τοὺς ὑπεξουσίους διοικεῖν ἢτοι ἐκβιβάζειν, καὶ αὐτοὶ παρεχουσι περὶ τούτων ἀσφάλειαν, ὅτι εἰς τὸ μέσον αὐτοῖς φέρουσιν, εἰ δοθῇ αὐτοῖς ἢ περὶ τῆς συνεισφορᾶς ἀσφάλεια. [Sch. d. V. 526.]

6) licet iniuriarum actionem non conferat] Quia magis iniuriæ vindictam, quam pecuniæ persecutionem habere creditur.

Ante litem contestatam in bonis eius, cui competit, non computatur, ut lib. 47. tit. 10. dig. 28. Ulpiani.

Si tres sint emancipati⁷⁾ et duo in potestate, singuli emancipatorum eis, qui in potestate sunt, tertias conferunt. Et quia emancipati invicem non conferunt, unius loco habentur: nec indignentur, si plus conferant, quam accipiant⁸⁾: licet enim ipsi non petere bonorum possessionem contra tabulas.

7) si tres sint emancipati] Cyrilli. Si duo sint et tres emancipati, singuli emancipatorum duas partes eis conferunt: invicem enim non conferunt.

Proinde si unus sit suus, duo autem emancipati, singuli emancipatorum dimidias conferunt, ut discere licet ex his, quæ dicta sunt dig. 7. huius tituli.

8) si plus conferant, quam accipiant] Cum enim quintas partes accipiant, quia quinque fratres sunt, singuli tertias suis conferunt, ut dig. 4. them. 3.

Si quis filium habeat⁹⁾ ex eoque nepotem, utrumque emancipatum, mortuo avo simul et filio eius, nepos bonorum possessionem contra tabulas utriusque habet. Et si uterque defunctus suum quoque heredem reliquerit, et nepos verbi gratia centum in bonis habuerit, patruo quinquaginta et fratri quinquaginta confert.

9) si quis filium habeat] Cyrilli. Si emancipatus eram- et decesserit pater meus, qui et ipse emancipatus erat, et avus, uterque suo herede relicto, utriusque eorum dimidias bonorum meorum confero.

Quia separatae sunt hereditates, utrique dat quinquaginta, et emancipatus ex centum nummis nihil retinet. Nam si unius hereditatis ambo essent coheredes, triginta tria et trientem singulis conferret, et ipse heres reliqua triginta tria et trientem retineret, ut in them. 6.

Additur in Indice: Sive enim personas, sive portiones numeremus, hoc ut dicamus, ratio postulat.

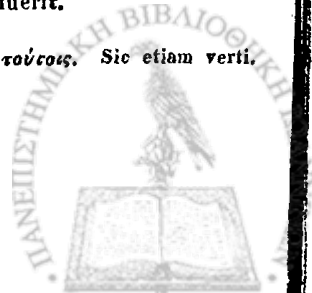
Si duo nepotes ex filio emancipato avo cum patruo, qui in potestate est, succedant, uterque nepos semissem eorum, quæ acquisivit, patruo confert: quia, si in potestate fuissent, et avo ducentos verbi gratia nummos acquisivissent, semissem patruus, et ipsi cum eo succedentes semissem acciperent.

Si cum duo emancipati essent, alter contulerit, alter non contulerit, portio eius, qui non confert, ei tantum, qui in potestate est, adificitur.

Si vero per inopiam non cavit, portio eius non statim ei, qui in potestate est, adificitur, sed differitur, donec invenerit fideiussores. De his tamen, quæ facile corrumpi possunt, actio datur¹⁰⁾ ei, qui in potestate est, caventi, ea se in medium collaturum, si cautum ei fuerit.

10) actio datur] Quantum tamen ad ea attinet, quæ mora deteriora fiunt, permittimus his, qui in potestate sunt, ea administrare et distrahere, ipsique eorum nomine cavent, se ea illis in medium collaturos, si de collatione ipsis cautum fuerit.

γ) Pro ὧν legendum ἦν. ζ) Pro δίδωμι lege δίδωμι γ'. uti et Fabr. vertit. α) Malim ἐν ταῖς. Sic etiam vertit.

Κυρίλλου. Ἐάν εἰς τῶν ἐμαγκιπῶν μὴ συνεισφέρῃ τὸ μέρος αὐτοῦ, μόνος λαμβάνει ὁ σοῦος^{b)}. εἰ δὲ ἀπορίαν μὴ ἀσφαλισταί ὁ ἐμαγκιπῶς, οὐ δὲ ἐξωθεῖσθαι αὐτόν, ἀλλὰ μένειν ἕως οὗ εἴρη ἔργως. δύνανται δὲ οἱ σοῦοι ἀπαιτεῖν τὰ εὐφρατα, ἀσφαλιζόμενοι περὶ αὐτῶν τὸν ἐμαγκιπῶν. [Sch. d. V. 526.]

γ'. Ἰουλιανοῦ. Καὶ πρὸς^{c)} τῆς ἐπὶ συνεισφορῆς ἀσφαλείας ὁ ἀντιξούσιος ἤτηξέναι δοκεῖ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν. ἔάν δὲ μὴ ἀσφαλισταί, ἢ κληρονομία πῶσα παρὰ τῷ ὑπεξουσίῳ μένει.

Ἐάν ὁ ἀντιξούσιος φιλονεικῇ πρὸς ἀνήβον περὶ τῆς ὑποκαταστάσεως^{cc)} λέγοντα, ἑαυτὸν ὑπεξούσιον εἶναι τοῦ ἀποθανόντος, ποιεῖ μὲν τὴν συνεισφορὰν ὁ ἀντιξούσιος, λαμβάνει δὲ παρὰ τοῦ ἀνήβου ἀσφαλειαν, ὅτι ἔάν ἤτηξῃ, ὡσπερ τὴν κληρονομίαν, οὕτω τὰ συνεισνεχθέντα ἀποκαθίστηται.

καὶ πρὸ τῆς ἐπὶ συνεισφορῆς ἀσφαλείας] Οὐχ ὑπὸ αἴρεσιν ὁ πραιτωρ ἐπαγγέλλεται διδοῦναι τὴν διακατοχήν, εἴν γένηται συνεισφορὰ, ἀλλὰ πούρωσ διδοῦναι τὴν διακατοχήν, λέγει τὴν γένεσθαι μετὰ τὸ δοθῆναι αὐτῆν. εἰ δὲ αἰρετικῶσ ἐδίδου τὴν διακατοχήν, μᾶλλον ἐξήμιότο ὁ ἐμαγκιπῶς, ἐπειδὴ γὰρ ἐδόκει μὴδὲ εἰληφῆναι τὴν διακατοχήν, ἕως ὅτε περὶ τῆς συνεισφορῆς ἀσφαλισταί. εἰ δὲ συνέβη αὐτὸν ἐν τῷ μεταξὺ τελευτῆσαι, οὐ κατέλιπε τῷ ἰδίῳ κληρονόμῳ τὴν διακατοχήν. εἰ δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ σοῦος, καὶ ὅτιν ἤμελλε συνεισνεχθῆναι, ἐτελεύτησε, οὐκ ἐκαλεῖτο πάλιν ὁ ἐμαγκιπῶς, ὡσ μὴ ἔχων τῆν δούνα τὴν καντίονα. ἐπειδὴ δὲ οὐχ ὑπὸ αἴρεσιν καλεῖται, νοεῖται μὲν εἰληφῆναι τὴν διακατοχήν, καὶ πρὶν δοῦναι τὴν περὶ τῆς συνεισφορῆς καντίονα. εἰ δὲ μὴ δῶ αὐτῆν, οὕτω παραφυλάττεται τὸ νόμιμον, ὡστε τὴν πᾶσαν κληρονομίαν ἀπομένειν παρὰ τῷ σοῦῳ. [Sch. e. V. 526. sq.]

Κυρίλλου. Ὁ αἰτήσας κόντρα τάβουλασ παραπέμπει αὐτῆν κληρονόμοις, κἂν πρὸ συνεισφορῆς ἀποθῶν αὐτὸς ἢ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. [Sch. e. V. 527.]

Αὐτὸς^{d)}. Τῆς κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν αἰτουμένησ οἱ ἀντιξούσιοι μόνοις τοῖς ὑπεξουσίοις συνεισάγουσιν. καὶ διὰ τοῦτο ἔάν ἀποθῶν καταλιπὼν οὐσίαν τετρακοσίων νομισμάτων καὶ δύο παῖδας ὑπεξουσίους, καὶ δύο ἀντιξουσίους· δικαίῳ μὲν κληρονομίας ἕκαστος τῶν παίδων ἑκατὸν λαμβάνει. ὅσα δὲ τῶν ἀντιξουσίων ἕκαστος ἔχει, εἰς τρία μέρη ποιεῖ· καὶ τὸ μὲν τρίτον αὐτὸς λαμβάνει, τὸ δὲ δίμοιρον οἱ ὑπεξούσιοι.

Οἱ ἀντιξούσιοι τὰ ἴδια τοῖς σοῦοις συνεισφέρειν κελύονται. διὸ ὡσπερ ὁ ὑπεξούσιος ἐν ἐξαιρέτῳ λαμβάνει τὴν προῖκα τῆς αὐτοῦ γαμετῆς, οὕτω καὶ ὁ ἀντιξούσιος.

οἱ ὑπεξούσιοι] Διὰ γὰρ τὸν μείναντα ὑπεξούσιον καὶ μὴ ἀπολαύσαντα τῆς συνεισφορῆς, ἀρνούμεθα ἐμαγκιπῶν τὰς ἀγωγὰς τῆς κληρονομίας. [Sch. f. V. 527.]

ἐν ἐξαιρέτῳ λαμβάνει τὴν προῖκα τῆς αὐτοῦ γαμετῆς] Τὰ γὰρ ἴδια συνεισφέρειν ἀπαιτεῖται, οὐ τὰ τῆς γαμετῆς αὐτοῦ. [Sch. g. V. 527.]

Ὁ ἀντιξούσιος, ἔάν διασκεπτόμενος ἀσφαλισταί περὶ τῆς συνεισφορῆς, καὶ μὴ καταδέξῃται τὴν διακατοχήν, ἐναγόμενος μὲν τῇ ἐξ στυπουλατίωνος αὐτῷ τῷ δικαίῳ βοηθεῖται. εἰ δὲ καὶ συνεισῆγγενεν, ἀναλαμβάνει.

ἀναλαμβάνει] Τὸν κωνδικτικὸν καῦσα δῶτα καῦσα τὸν σκοῖτα δέδωκε βιβλίῳ ἱβ'. τίλῳ δ'. διγ. ιγ'. τῷ γὰρ μὴ καταδέξασθαι τὴν διακατοχήν σινε καῦσα ἐνθίκεται παρὰ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ τὰ νομίματα. [Sch. h. V. 527.]

b) Haec Fabr. in parenthesis versioni inserta sic explicat: portio non conferentis apud solum suum remanet. c) Legendum πρὸ cum Iustis Notit. Basil. p. LXVII. Fabr. πρὸς. cc) Lege καταστάσεως. d) Etiam in Digestis hic locus incipit a nomine Iuliani. Legendum erat ὁ αὐτός.

Cyrilli. Si unus ex emancipatis partem suam non conferat, solus suus accipit. Si per inopiam emancipatus non caveat, non statim expellendus est, sed expectari debet, donec fideiussores inveniat. Sui autem petere possunt, quae facile corrumpuntur, emancipato de his caventes.

III. Iuliani. Etiam antequam de collatione caveat¹⁾, emancipatus bonorum possessionem contra tabulas petiisse videtur. Si autem non caverit, tota hereditas apud eum, qui in potestate fuit, remanet.

Si emancipatus status controversiam faciat impuberi, qui se in potestate defuncti fuisse dicit, emancipatus quidem bona confert, sed ei cavetur ab impubere, ut, si victus fuerit, sicut hereditatem, ita etiam quae collata sunt, restituat.

1) etiam antequam de collatione caveat] Praetor se bonorum possessionem daturum promittit non sub hac conditione, si collatio facta fuerit, sed pure dans bonorum possessionem dicit, quid ea data fieri oporteat. Quodsi sub conditione bonorum possessionem daret, emancipato hoc magis damno foret, quia bonorum possessionem ne accepisse videtur, donec de collatione cavisset. Quodsi interim ipse vita decederet, in heredem suum bonorum possessionem non transmitteret. Si vero frater eius, qui suus est, et cui conferre debuit, vita excessisset, rursus emancipatus non vocaretur ad bonorum possessionem, cum neminem haberet, cui caveret. Quoniam autem sub conditione non vocatur, intelligitur bonorum possessionem accepisse etiam antequam de collatione caveat. Sed si non caverit, sic observatur ius legitimum, ut tota hereditas apud suum remaneat.

Cyrilli. Qui bonorum possessionem contra tabulas petiit, eam ad heredes suos transmittit, licet ipse vel frater eius ante collationem decesserit.

Idem. Petita contra tabulas bonorum possessione emancipati his solis, qui in potestate fuerunt, conferunt. Ideoque, si decessero, patrimonio quadringentorum nummorum relicto, et relictis duobus in potestate filiis et duobus emancipatis: iure quidem hereditario singuli filii centum accipiunt. Quae vero quisque ex emancipatis possidet, in tres partes dividuntur: et trientem ipse fert, sui autem bessem.

Emancipati²⁾ suis conferre iubentur. Quare sicut §. 3. 4. is, qui in potestate est, dotem uxoris suae praecipit³⁾, ita etiam emancipatus.

2) emancipati] Propter eum enim, qui in potestate mansit, et collatione non fruitur, emancipato actiones hereditarias denegamus.

3) dotem uxoris suae praecipit] Nam bona sua conferre iubetur, non bona uxoris.

Emancipatus, si, dum deliberat, caverit de collatione, nec bonorum possessionem admiserit, conventus actione ex stipulatu ipso iure tutus est. Sed et si contulerit, repetit⁴⁾.

4) repetit] Conditionem causa data causa non secuta dedit lib. 12. tit. 4. dig. 13. Omissa enim bonorum possessione pecunia sine causa apud heredem invenitur.

L. 3. §. 6. "Εχων δύο παῖδας ὑπέξουσious καὶ ἐκ τοῦ ἐνὸς
D. XXXVII. ἔγγονον, αὐτέξουσιον ἐποίησα τὸν πατέρα τοῦ ἔγγό-
6. νου, ὅστις μετὰ τὴν αὐτέξουσioτητα ἔσχεν ἕτερον
παῖδα, ὃν εἰς τὰξιν υἱὸς υἰοθετησάμην. ἐὰν ἀποθάνω
ἀδιάθετος ἢ παραμελήσας τοῦ αὐτέξουσiou, εἰς τὴν
μέρη γίνεταί ἡ οὐσία μου. καὶ τὸ μὲν τρίτον λαμβάνει
ὁ μείνας ὑπέξουσios μου υἱός, τὸ δὲ τρίτον ὁ ὑποθε-
τηθεὶς ἔγγονος, καὶ τὸ λειπόμενον ὁ αὐτέξουσios.

L. 4. δ'. Ἀφρικ. (Οε) αὐτέξουσios κὰν αἰτήσῃ τὴν κατὰ
D. cod. τῆς διαθήκης τοῦ πατρὸς ἐναντίωσιν, οὐ συνεισάγει
τὴν προίκα, ἣν ὑπὲρ τῆς οἰκείας ἐπέδωκε θυγατρὸς·
αὐτῆς γὰρ ἔστιν¹⁾ ἡ οὐσία, καὶ οὐ τοῦ ἐπιδεδωκότος.

αὐτῆς γὰρ ἔστιν ἡ οὐσία] Ὁμοίως βιβλίω δ'. tit. δ'.
διγέτω γ'. θεμάτι π'. ἐν δὲ τῷ α'. tit. τοῦ γ'. βιβλίον δι-
γείτω κα'. λέγεται, ποτὲ μὲν εἰς τὴν οὐσίαν αὐτὴν λογίζεσθαι
τοῦ ἀνδρός, ποτὲ δὲ οὐ. ἀνύγνωθι βιβ. κγ'. τίτλον γ'. διγε-
στον οε'. καὶ βιβ. μδ'. tit. δ'. διγ. δ'. θεμ. κα'. καὶ βιβ. ε'.
τοῦ κωδ. tit. ιβ'. διατ. λ'. [Sch. i. V. 527.]

L. 5. §. 1. 2. ε'. Οὐλπ. Ἡ περὶ τῆς συνεισφορᾶς ἐπερωτήσῃς
D. cod. τότε βεβαιούται, ὅτε ὀχληθεὶς μετὰ τίνος διαστήμα-
τος οὐ συνεισῆγαγε δυνάμενος· ἢ ἦττον συνεισῆγαγε,
καὶ καταδικάζεται εἰς τὸ διαφέρειν.

ἡ περὶ τῆς συνεισφορᾶς ἐπερωτήσῃς] Ὅτε ὁ
καθόλου μέλλων συνεισφέρειν ἀσφαλίζεται τὸν υἱὸν περὶ τῆς
συνεισφορᾶς, τότε ὑποπίπτει τῇ οἰκείᾳ ἐπερωτήσῃ, ὅτε ὀχλη-
θεὶς ὁ προθεσμίων λαβῶν, ἢ ἐντὸς δύνανται συνεισενεγκεῖν, οὐ
ποιεῖ· μάλιστα ἐπειδὴ ὁ πρῶτος ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμασία
τὴν συνεισφορὰν γίνεσθαι κελύει. εἴτε τοίνυν παντελῶς μὴ
συνεισενεγκῇ, δεδοκῶς ἀπαξ τὴν καυτίονα, εἴτε ἀτελῶς συνει-
σενεγκῇ, ἀρμόζει κατὰ²⁾ τῆς ἐπερωτήσεως· καὶ εἴτε μὴ συνει-
σῆγαγε, εἴτε δόλῳ πεποιθῆκε, ἵνα μὴ συνεισενεγκῇ, εἴτε δια-
φέρει τῷ λαβόντι τὴν καυτίονα, εἰς τοσοῦτον καταδικάζεται.
ἀναγνωθι tit. ζ'. διγ. ε'. θεμ. β'. [Sch. k. V. 527.]

L. 6. ζ'. Κελσ. Ἡ προίξ, ἣν ἐπιδίδωσιν ὁ πρὸς πα-
D. cod. τρὸς πάππος ὑπὲρ τῆς ἔγγονης, ἀποθησκούσης αὐ-
τῆς ἐν τῷ γάμῳ μετὰ θάνατον τοῦ πάππου, τῷ υἱῷ
αὐτοῦ δίδεται, κὰν ἀπόκληρος γένηται. τῇ γὰρ πρὸς
αὐτὸν σχέσει ἐπροίκισεν αὐτήν· καὶ ὡς περὶ ὁ πατήρ,
οὕτω καὶ ὁ πρὸς πατρὸς πάππος ὀφείλει προικίζειν
τὴν ἔγγονην.

ἡ προίξ] Πάππος κατὰ πατέρα ἐπροίκισεν τὴν ἰδίαν
ἔγγονην, καὶ ἐξητήθη μετὰ τὴν τοῦ πάππου τελευτήν, ἀποθα-
νούσης ἐν τῷ γάμῳ τῆς ἔγγονης³⁾, ὀφείλει τῷ πατρὶ αὐτῆς
ἀποδοθῆναι ἢ προίξ. καὶ συντρέχει τὸ δίκαιον, ἵνα καὶ ἢ ὁ
πατήρ μου δεῖ ἐμὲ δεῖσθαι ὑπὲρ τῆς ἐμῆς θυγατρὸς προίκα,
οὕτως εἴη, ὡς ἂν εἰ παρ' ἐμοῦ ἐδόθη. τὰ γὰρ παρὰ τοῦ
πάππου περὶ τὴν ἔγγονην γινόμενα ἐκ τῆς περὶ τὸν υἱὸν
διαθέσεως ἤρτηται· καὶ ὡς περὶ πατὴρ προικίζειν τὴν θυγα-
τέρα χρεωστῆι, οὕτως καὶ ὁ πάππος διὰ τὸν υἱὸν προικίζειν
ὀφείλει τὴν ἔγγονην. ὀφείλει οὖν ἀπαιτεῖν τὴν προίκα ὁ υἱός,
ἢ ὁ πατήρ αὐτοῦ ἐπιδίδωκε. τὸ μείζον σοι λέγω, εἰ καὶ ἐξ-
νευδατός γένηται παρὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς ὁ υἱός, ἐπὶ φυλάτ-
τεται αὐτῷ ἡ ἀπαιτήσις τῆς προίκος, ἵνα κὰν τοῦτο σχοίῃ ἐκ
τῶν πατρῶν τὸ δι' αὐτὸν δεδομένον ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς
αὐτοῦ. [Sch. l. V. 527. sq.]

καὶ ὡς περὶ ὁ πατήρ] Τὸ τοῦ πατρὸς εἴρηται βιβ. κγ'.
tit. β'.¹⁾ διατάξει ιδ'. ἐν ἣ λέγει τὴν μητέρα μὴ ἀναγκάζε-
σθαι τὴν θυγατέρα προικίζειν χωρὶς αἰτίας ἰδικῶς τῷ νόμῳ
γνωριζομένης. εἴρηται δὲ τὸ τοῦ πατρὸς καὶ βιβ. κε'. τοῦ κ'
tit. ια'. διατ. ζ'. προικίζειν δὲ πρὸς τὴν δύναμιν τῆς ἑαυτοῦ
περιουσίας, ὡς ἢ μετὰ τὸν κώδικα ρε'. νεαρά, καὶ βιβ. α'. τοῦ
κώδικος tit. ε'. διατ. ιγ'. καὶ ιδ'. καὶ βιβ. ε'. tit. ια'. διατ. ζ'.
[Sch. m. V. 528.]

Cum duos filios in potestate haberem, et ex uno
eorum nepotem, emancipavi patrem nepotis, qui post
emancipationem alium filium procreavit, quem in locum
filii adoptavi. Si intestatus decessero, vel praeterito
filio emancipato, bonorum meorum tres partes fiunt.
Ac tertiam quidem accipit filius, qui in potestate mea
remansit, tertiam nepos adoptatus, reliquam emanci-
patus.

IV. African. Emancipatus, licet bonorum posses-
sionem contra tabulas patris petierit, dotem, quam
pro filia sua dedit, non confert: dos enim in bonis
filiae est¹⁾, non eius, qui dedit.

1) dos enim in bonis filiae est] Similiter
lib. 4. tit. 4. digesto 3. themate 6. Tit. autem 1. libri 50.
digesto 21. dicitur, dotem in bonis mariti interdum com-
putari, interdum non. Lege lib. 23. tit. 3. digestum 75.
et lib. 44. tit. 4. dig. 4. them. 21. et lib. 6. Codicis, tit. 12.
const. 30.

V. Ulpian. Stipulatio collationis¹⁾ tunc commit-
titur, cum interpellatus cum aliquo spatio non con-
tulit, cum potuit: vel minus contulit, et condemnatur
in id, quod interest.

1) stipulatio collationis] Cum qui omnino
collaturus est, filio de collatione cavet, tunc stipula-
tioni suae subiacet, cum interpellatus spatio accepto,
intra quod conferre potuit, id non facit: maxime cum
boni viri arbitrato collationem fieri Praetor iubeat.
Sive ergo plane non contulerit, qui de collatione cavet,
sive non omnia contulerit, actio ex stipulatu competit:
et sive non contulerit, sive dolo fecerit, quominus con-
ferret, quanti interest eius, qui cautionem accipit, in
tantum condemnatur. Lege tit. 7. dig. 5. them. 2.

VI. Cels. Dos¹⁾, quam avus paternus pro nepte
dat, mortua ea in matrimonio post mortem avi, filio
eius redditur, quamvis exheredatus sit. Nam affectione
erga eum nepti dotem dedit: et sicut pater²⁾, ita
etiam avus paternus neptem dotare debet.

1) dos] Avus paternus nepti suae dotem dedit, et
quaesitum est post mortem avi mortua in matrimonio
nepte, an patri eius dos reddi debeat. Et succurrit
aequitas, ut dos, quam pater meus propter me filiae
meae nomine dedit, perinde sit, ac si a me data esset.
Nam quae ab avo circa neptem fiunt, ex affectione erga
filium pendent: et sicut pater filiam dotare debet, ita
etiam avus propter filium nepti dotem dare debet.
Filius igitur dotem, quam pater eius dedit, repetere
debet. Amplius dico, licet filius a patre suo exheredatus
sit, tamen dotis repetitionem ei servari, ut hoc saltem
habeat ex bonis paternis, quod propter ipsum pro filia
ipsius datum est.

2) et sicut pater] De patre dicitur lib. 23. tit. 2.
dig. 19. de matre lib. 5. tit. 12. const. 14. qua dicitur
matrem pro filia dotem dare non cogi sine causa spe-
cialiter legibus cognita. De patre etiam dicitur lib. 5.
Codicis, tit. 11. const. 7. Dotare vero pro modo patri-
monii sui, ut Novella 115. et lib. 1. Codicis, tit. 5.
const. 13. et 19. et lib. 5. tit. 11. const. 7.

e) L. 4. D. h. t. totidem verbis legitur in Syn. p. 336. et apud Harm. V. 8. §. 27. In Syn. est cap. 5. h. t.
f) ἔστιν Harm. omittit. g) Lege ἢ ἐκ τῆς ἐπερωτήσεως. h) Adde εἰ ante ὀφείλει. i) Adde διγ. ιδ'. τὸ τῆς μητρὸς
βιβ. ε'. τοῦ κώδικος, tit. ιβ'. quae desunt quidem in textu, Fabroti in versione autem expressa sunt. k) Lege βιβ. ε'.

ζ'. Αὐτός¹⁾. Πολλοὶ ἔγγονοι, τὴν τάξιν ὑπεισιόν-
τες τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ἐνὸς ἐπέχουσι πρόσωπον ἐν
τῇ κληρονομίᾳ καὶ τῇ συνεισφορᾷ.

πολλοὶ ἔγγονοι] Ὅτε ἔγγονοι εἰς τόπον υἱοῦ ὑπειέλ-
θωσι, τοιούτοι γίνονται υἱοὶ τῷ πάτρι, ἐν μέρος αὐτοῖς
συνεισφέρεται, ἐπειδὴ καὶ τῆς διακατοχῆς ἐν μέρος λαμβάνουσι.
καὶ ὅτε δὲ ἐμαγκλιπατοὶ εἰσιν ἔγγονοι ἐξ ἑνὸς πατρὸς καὶ
ἀπαιτοῦνται συνεισνεγκεῖν, πάντες ὡς εἰς συνεισφέρουσιν,
ἐπειδὴ πάντες ἀπὸ ἐνὸς παραλαμβάνονται. [Sch. n. V. 528.]

η'. ΠαπIAN. Ἐὰν ὁ αὐτεξούσιος τὴν μὲν ἀρχὴν
μὴ θελήσῃ περὶ τῆς συνεισφορᾶς ἀσφαλίσασθαι, μετὰ
δὲ¹¹⁾ θελήσῃ, δεχόμεθα τὸν μετέμελον αὐτοῦ εἰσω τοῦ
χρόνου τῆς διακατοχῆς. μετὰ γὰρ τὸν ἐναυτὸν δυσχε-
ρῶς δεχόμεθα τὸν ἐκουσίως ὑπερθέμενον.

δεχόμεθα τὸν μετέμελον αὐτοῦ] Ἐν πολλοῖς γὰρ
ὁ πραιτωρ τὴν^{m)} ποικίλην προίχοντα προίχρῃσιν προσδέχεται
καὶ πρὸς τὸν μεταμέλειον ἐφ' οἷς ἐβουλεύσατο οὐ τραχύ-
νεται. [Sch. o. V. 528.]

θ'.ⁿ⁾ Ἐὰν ὑπεξούσιος γραφεὶς κληρονόμος ὑπει-
έλθῃ τὴν κληρονομίαν, καὶ τοῦ αὐτεξουσίου αὐτοῦ
ἀδελφοῦ αἰτοῦντος τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντιώ-
σιν μὴ συναίτησῃ, καὶ τὸ μέρος κληρονομίας παρα-
κρατεῖ, καὶ ἡ συνεισφορὰ γίνεται.

ἐὰν ὑπεξούσιος] Ἐὰν υἱὸς ὑπεξούσιος, γραφεὶς κλη-
ρονόμος ἀδελφῆ, καὶ ἐμαγκλιπᾶτον ἀδελφοῦ κόντρα τάβουλας
αἰτήσῃ αὐτὸς μὴ αἰτήσῃ, οὐ γὰρ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ
συνεισφέρειν αὐτῷ, ὅσον ἴκεν εἰς τὰ ῥήματα τοῦ ἔδικτου. ἀλλὰ
μᾶλλον ἠρέσει, ἵνα ὡς μέρος τῆς κληρονομίας παρακρατῇ,
ἐπειδὴ ἠδύνατο αἰτῆσαι τὴν κόντρα τάβουλας, οὕτω καὶ συνει-
σφέρεται^{o)} αὐτῷ, ἐπειδὴ ἀδικεῖται ἐκ τῆς κόντρα τάβουλας
ζημιούμενος τὸ ἥμισυ τῆς κληρονομίας. [Sch. p. V. 528.]

καὶ ἡ συνεισφορὰ γίνεται] Ὄστε μόντοι μὴ πλέον
ἔχειν τοῦ αἰτήσαντος τὴν κόντρα τάβουλας ὡς τι. δ'. διγέ-
στω ἰδ'. θέματι α'. καὶ τίτλω ε'. διγ. ἰδ'. θέματι α'. [Sch. q.
V. 528.]

ι'. Παύλου. Τὸ κεραιωσθημένον τῷ αὐτεξουσίῳ
μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς, κἂν ἐν ζωῇ αὐτοῦ κατα-
βλήθῃ, οὐ συνεισάγεται· οὐ γὰρ ἀπὸ δωρεῆς, ἀλλ'
ἀπὸ χρέους εἰληφέναι δοκεῖ.

τὸ κεραιωσθημένον τῷ αὐτεξουσίῳ] Κυρίλλου.
Ἄ μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς κεραιωσθῆναι τις, οὐ συνεισφέρει,
κἂν ζῶντος τοῦ πατρὸς κατεβλήθησαν. [Sch. r. V. 528.]

ια'. Αὐτός^{p)}. Γαστρός πεμπομένης εἰς νομῆν
ἕως οὐ τέχῃ, ὀργεῖ ἢ συνεισφορὰ.

ὀργεῖ ἢ συνεισφορὰ] Κυρίλλου. Τῷⁿ⁾ κνοφορου-
μίνῳ, πρὶν ἢ τεχθῆ, οὐ συνεισφέρει ὁ ἀδελφός. [Sch. s. V. 528.]

ιβ'. Οὐλιανού. Ἡ θυγάτηρ εἴτε αἰτήσῃ τὴν
κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντιώσιν, εἴτε μὴ, κληρονο-
μοῦσα τοῦ πατρὸς, συνεισάγει τὴν προῖκα ἐν τῷ διαι-
ρεῖσθαι τὴν κληρονομίαν.

ἡ θυγάτηρ] Κἂν μὴ αἰτήσῃ τὴν κόντρα τάβουλας ἡ θυ-
γάτηρ, ἐμίξει δὲ ὅλος τοῖς πατρίοις, συνεισφέρει τὴν προῖκα
ἐν τῷ φαμίλια ἐρκισκούνδαι δικαστηρίῳ. ὅτε αὐτὴ ἐπερωτήσῃ
τὴν προῖκα, συνεισφέρει· οὐ μὴν ὅτε ἕτερος. καὶ ἡ μόνον ὑπο-
σχεθεῖσα προῖξ συνεισφέρεται. ὅπως δεῖ γίνεσθαι τὴν συνει-
σφορὰν τῆς προῖκος εὐπόρου ἢ ἀπόρου τοῦ ἀνδρὸς τελευτῶ-
τος, διδάσκει ἡ β'. νικῆ ἐν τῷ ε'. αὐτῆς κεφαλαίῳ διαλαμ-
βάνουσα περὶ ἰσότητος προῖκος, καὶ ἑτέρων κεφαλαίων, ἧς τ'
ἀρχῇ· ἐπειδὴ τὰς πολλὰς τῶν ἐν τοῖς νόμοις ζητήσεων. [Sch. t.
V. 529.]

VII. Idem. Plures nepotes¹⁾, qui in locum patris
sui succedunt, unius personam in hereditate et in col-
latione sustinent. L. 7.
D. XXXVII.
6.

1) plures nepotes] Cum nepotes in locum filii
successerunt, hoc est, avo filiorum loco sunt, una portio
eis confertur, cum et bonorum possessionis unam par-
tem accipiunt. Sed et cum nepotes emancipati ex uno
patre sunt et ad collationem vocantur, omnes tanquam
unus conferunt, quoniam omnes pro uno accipiuntur.

VIII. Papian. Si emancipatus primo quidem de
collatione cavere noluerit, postea autem velit, poeni-
tentiam eius admittimus¹⁾ intra tempus delatae bo-
norum possessionis. Nam post annum cum, qui sua
sponte moratur, difficile admittimus. L. 8.
D. eod.

1) poenitentiam eius admittimus] In multis
enim Praetor variantem admittit, et non indignatur ei,
qui poenitentiam agit eorum, quae ante decreverat.

IX. Si filius in potestate¹⁾ heres institutus adierit
hereditatem, et emancipato fratre eius petente bono-
rum possessionem contra tabulas ipse non petierit, et
partem hereditatis retinet, et collatio fit²⁾. L. 10.
D. eod.

1) si filius in potestate] Si filius in potestate
heres institutus adeat, et emancipato fratre eius pe-
tente bonorum possessionem contra tabulas ipse non
petat, frater eius ei conferre non debet, quantum ad
verba edicti attinet. Magis tamen placet, ut, quemad-
modum partem hereditatis retinet, quod bonorum posses-
sionem contra tabulas petere posset, ita et conferatur
ei, cum iniuriam patitur, per bonorum possessionem
contra tabulas dimidia ei hereditatis parte ablata.

2) et collatio fit] Ita tamen, ut plus non ha-
beat, quam qui bonorum possessionem contra tabulas
petiit: ut tit. 4. dig. 14. them. 1. et tit. 5. dig. 15.
them. 1.

X. Pauli. Quod emancipato debetur¹⁾ post mor-
tem patris, quamvis vivo patre solutum sit, non con-
fertur: non enim ex donatione, sed ex causa debiti
accepisse videtur. L. 11.
D. eod.

1) quod emancipato debetur] Cyrilli. Quae
alicui post mortem patris eius debentur, ea non con-
fertur, licet vivo patre soluta sint.

XI. Idem. Muliere ventris nomine in possessio-
nem missa, donec pariat, cessat collatio¹⁾. L. 12.
D. eod.

1) cessat collatio] Cyrilli. Postumo, priusquam
nascatur, frater non confertur.

XII. Ulpiani. Filia¹⁾ sive petat bonorum posses-
sionem contra tabulas, sive non, si se bonis paternis
misceat, in divisione hereditatis dotem confert. L. 1. pr.
D. XXXVII.
7.

1) filia] Quamvis filia bonorum possessionem
contra tabulas non petierit, si modo se bonis paternis
misceat, dotem confertur in iudicio familiae erciscundae.
Si ipsa dotem stipulata sit, eam confert: si alius, non
item. Etiam dos tantum promissa confertur. Collatio-
nem dotis fieri debere, sive maritus solvendo, sive non
solvendo decesserit, docet Novella 97. cap. 6. de aequa-
litate dotis et aliis capitulis tractans, cuius initium:
Quoniam in legibus plurimas quaestiones moveri vi-
demus.

1) Lege ὁ αὐτός. 11) Adde ταῦτα. m) Lege τὴν. n) L. 9. D. h. t. deest in Basilicis. o) Lege συνεισφέρεται. p) Lego
ὁ αὐτός. q) Huic scholio Cyrilli admodum similia sunt, quae leguntur apud Harm. V. 8. §. 33. nti Reitzius notavit not. 62.

L. 1. §. 1. *Εἴτε αὐτὴ ἐπρωτήσεν αὐτήν, εἴτε ἕτερος πρώτων αὐτῆ· οὐ μὴν ἔαν ἐαυτῷ ὁ ἐπερωτήσας προσηρόρῃσεν· καὶ ἡ μόνον ἐπερωτηθεῖσα προῖξ συνεισάγεται.*

καὶ ἡ μόνον ἐπερωτηθεῖσα προῖξ συνεισάγεται] Κατὰ τὸ ε'. θεμα τοῦτον τοῦ διγέστου. ἀναγνωθὶ διγέστον γ'. καὶ δ'. [Sch. u. V. 529.]

§. 2—4. *Ἐάν' ὕπαστιν ἕγγονος καὶ ἕγγονῆς) ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρός, καὶ θεῖος, ἢ ἕγγονῆ τὴν προῖκα μόνω τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς συνεισάγει. εἰ δὲ ἦν αὐτεξουσία, καὶ τὰ λοιπὰ αὐτῆς πράγματα συνεισάγει αὐτῷ. εἰ δὲ μὴ εἶχεν ἀδελφόν, τῷ θείῳ καὶ τοῖς ἐξ ἑτέρου θεῖου ἀνεψιοῖς συνεισάγει. αἱ δὲ ἀπὸ διαφόρων πατέρων ἕγγονοι) καὶ ἀλλήλαις) καὶ τῷ θείῳ συνεισάγουσιν· αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ πατρός μόναις ἀλλήλαις.*

ἔαν ὕπαστιν ἕγγονος] Κυρίλλου. Ἦ ἐξ υἱοῦ ἕγγονῆ τῷ ἀδελφῷ συνεισφέρει τὴν προῖκα. εἰ δὲ ἐμαγκίπαιτι ἢ παντὶ αὐτῆς τῷ ἀδελφῷ συνεισφέρει, οὐ μὴν τῷ θείῳ. εἰ δὲ μὴ ἀδελφός ἢ, τῷ θείῳ ἢ τοῖς τοῦ θεῖου παισὶν αἱ ἐκ διαφόρων υἱῶν ἕγγονοι καὶ ἀλλήλαις καὶ τῷ θείῳ συνεισφέρουσιν. αἱ δὲ ἐξ ἑνὸς ἀλλήλαις μόνον. [Sch. x. V. 529.]

§. 5. *Προικός συνεισαγομένης ὑπεξαιροῦνται τὰ περὶ αὐτὴν γενόμενα) ἀναγκαῖα δαπανήματα, οὐ μὴν τὰ λοιπὰ.*

§. 7. *Ἀσφαλίζεσθαι ὀφείλει ἢ θυγάτηρ, ὅτι τὴν ὑπὸ αἵρεσιν ὑπὲρ αὐτῆς ὁμολογηθεῖσαν προῖκα παρὰ τοῦ πατρός ἢ ἐξωτικῷ συνεισάγει, ὅτε ἀρξῆται εἶναι προῖξ.*

ὑπὸ αἵρεσιν] Εἰ ὑπὸ αἵρεσιν ἐπηγγέλθη) προῖξ, συνεισάγει, ὅτε ἀρξῆται εἶναι προῖξ. [Sch. γ. V. 529.]

§. 8. *Ἦ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομοῦσα τοῦ πατρός συνεισάγει τῷ ἀδελφῷ τὴν προῖκα. εἰ δὲ μόνον ἐπρωτηθῆ ὁ πατήρ, ὀφείλει τὸν ἀδελφόν ἐλευθεροῦν καὶ εἰς ὀλόκληρον ἑαυτὴν προικίζειν.*

εἰ δὲ μόνον ἐπρωτηθῆ ὁ πατήρ] Κυρίλλου. Εἰ ὑπὸ αἵρεσιν ἐπηγγέλθη προῖξ παρὰ τοῦ πατρός, ἐλευθεροῦται) τὸν ἀδελφόν τῆς ἐνοχῆς. [Sch. z. V. 529.]

L. 2. *γ'. Γαίου. Ἦ θυγάτηρ εἰς θεῖον δοθεῖσα καὶ γραφεῖσα κληρονόμος, ὡς περὶ ἢ αὐτεξουσία, οὐ μόνον τὰ πράγματα αὐτῆς) συνεισφέρει, ἀλλὰ καὶ τὴν προῖκα. εἰ δὲ ζῆ ὁ θετός πατήρ, αὐτὸς συνεισάγει.*

ἢ θυγάτηρ εἰς θεῖον δοθεῖσα] Κυρίλλου. Ἦ εἰς θεῖον δοθεῖσα καὶ τὴν προῖκα καὶ τὴν ἄλλην οὐσίαν αὐτῆς) συνεισφέρει διὰ τοῦ θετοῦ αὐτῆς πατρός. [Sch. a. V. 529.]

L. 4. *ιδ'. α). Ἐάν ἐπερωτηθεῖς ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς μου προῖκα καὶ αὐτεξουσίαν αὐτὴν ποιήσας ἀμνημόνευτον καταλείψω ἢ ἀπόκληρον ποιήσω ληγατεύσας αὐτῆς, λαμβάνει καὶ τὴν προῖκα καὶ τὸ ληγάτον, μὴ ὑποκειμένη τῇ συνεισφορᾷ.*

ἔαν ἐπερωτηθεῖς ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς μου προῖκα] Κυρίλλου. Ἦ ἐξουσία ἐξνερεδάτος ἢ αὐτεξουσία πραιερίτος ληγάτον ἀπαιτούσα οὐ συνεισφέρει. [Sch. b. V. 529.]

L. 5. §. 1. *ιέ'. Ἦ θυγάτηρ μετὰ λύσειν τοῦ γάμου ὑπὲρθεσιν περὶ τὴν συνεισφορὰν τῆς προικός αὐτῆς) ποιοῦσα τόκους ἀπαιτεῖται δοκιμασία ἀνδρὸς ἀγαθοῦ· καὶ ὁ αὐτεξουσίας καρπούς· καὶ λαμβάνουσι καρπούς τῶν κληρονομιαίων αὐτῶν μερῶν.*

Sive ipsa eam stipulata sit, sive alius ei negotium gerens: nec vero si is, qui stipulatus est, sibi acquisivit. Etiam dos tantum promissa confertur²⁾.

2) etiam dos tantum promissa confertur] Secundum thema 5. huius digesti. Lege digestum 3. et 9.

Si sit nepos³⁾ et neptis ex eodem patre, et patruus, neptis dotem soli fratri suo confert. Si autem emancipata erat, cetera etiam bona sua ei confert. Si vero fratrem non habebat, patruo et nepotibus ex alio patruo confert. Neptes autem ex diversis patribus et sibi invicem et patruo conferunt: quae vero ex eodem patre sunt, sibi invicem tantum.

3) si sit nepos] Cyrilli. Neptis ex filio fratri dotem confert. Si vero emancipata sit, omnia bona sua fratri confert, nec vero patruo. Si vero frater non sit, patruo vel patrum filii neptes ex diversis filiis conferunt et invicem, et patruo. Quae ex uno sunt, sibi invicem tantum.

Cum dos confertur, deducuntur necessariae impensae in eam factae, nec vero deterae.

Filia cavere debet, se dotem pro ipsa a patre vel ab extraneo sub conditione⁴⁾ promissam collaturam, cum dos esse coeperit.

4) sub conditione] Si sub conditione dos promissa sit, eam confert, cum dos esse coeperit.

Quae ab intestato patri heres fit, fratri dotem confert. Si vero pater dotem tantum promiserit⁵⁾, fratrem liberare debet et in solidum se ipsam dotare.

5) si vero pater dotem tantum promiserit] Cyrilli. Si dos sub conditione a patre promissa fuerit, fratrem obligatione liberat.

XIII. *Gaii. Filia in adoptionem data¹⁾ et heres instituta, sicut emancipata, non solum bona sua, sed etiam dotem confert. Si vero pater adoptivus vivit, ipse confert.*

1) filia in adoptionem data] Cyrilli. Filia in adoptionem data et dotem, et cetera bona sua per patrem suum adoptivum confert.

XIV. *Si pro filia mea dotem promisero¹⁾, deinde emancipatum praeteriero aut exheredavero legato dato, et dotem et legatum capit, nec collationi subiacet.*

1) si pro filia mea dotem promisero] Cyrilli. Filia in potestate exheredata vel emancipata praeterita, si legatum petat, non confert.

XV. *Filia, quae soluto matrimonio moram dotis suae collationi facit¹⁾, boni viri arbitrato usuras praestat: et emancipatus fructus: et partium suarum hereditariarum fructus percipiunt.*

r) L. 1. §. 2—5. D. h. t. leguntur in Syn. p. 337. ubi efficiunt cap. 13. them. 3. h. t. s) Syn. ἕγγονος καὶ ἕγγονῆ et sic semper. t) Malim ἕγγοναι. u) Syn. ἀλλήλαις. v) Syn. γινόμενα. w) Sic legendum. Fabr. ἐπαγγέλθη (sic). x) Lege ἐλευθεροῖ. y) Lege αὐτῆς. z) Lege αὐτῆς, uti et postea. a) L. 3. D. h. t. deest in Basilicis. b) Lege αὐτῆς.

ὑπὲρ θροῶν περὶ τὴν συνεισφορὰν τῆς προικῆς αὐτῆς ποιούσα] Κυρίλλου. Ἦ μὲν οὖν ποιήσασα περὶ τῆς συνεισφορᾶς μετὰ διάξεσιν τόκους ἀπαιτεῖται καὶ ὁ ἐμαγκίατος καρπὸν ἐπιδοῦς καὶ καρπὸν ἀπαιτεῖ. [Sch. c. V. 529.]

ιβ'. Παπ. ε) Τὸν αὐτεξούσιον μου υἱὸν ἔγραψα κληρονόμον, ἀπόκληρον ποιήσας τὴν θυγατέρα μου, καὶ κινήσασα τὴν περὶ τῆς^{d)} διαθήκης μέμψιν, τὸ ἦμιον τῆς κληρονομίας ἔλαβεν. οὐ συνεισάγει αὐτῇ ὁ υἱός. καὶ αἱ δοθεῖσαι γὰρ ἐν τῇ τοιαύτῃ διαθήκῃ ἐλευθεροῦνται ἔρρωνται.

τὸν αὐτεξούσιον μου υἱὸν ἔγραψα κληρονόμον] Κυρίλλου. Ὁ ἐμαγκίατος γραφεὶς κληρονόμος οὐ συνεισφέρει τῇ ἀδελφῇ ἀποκληρῷ, ἢ κινήσασα τὴν δεινοφικίσοσ ἀφείλετο τὸ ἦμιον τῆς κληρονομίας, ἐπιδοῦς καὶ αἱ ἐλευθερία ἀρμόττουσιν. [Sch. d. V. 529.]

καὶ αἱ δοθεῖσαι γὰρ — ἐλευθεροῦνται ἔρρωνται] ἔρρωνται γὰρ ἢ διαθήκη, ὡς βιβλῷ λη. τι. β. διγ. ιβ'. θεματι ε'. ἀνάγνωθι τὸ κ'. διγέστον τοῦ δ. τι. τοῦτου τοῦ βιβλίου. [Sch. e. V. 529.]

ιγ'. Παπ. ε) Διδωκὼς ὑπὲρ θυγατρὸς μου προῖκα καὶ ἐξώπορικα κληρονόμον αὐτὴν ἔγραψα ὑπὸ αἰρεσιν τὴν, ἐὰν ταῦτα τοῖς ἀδελφοῖς συνεισγαγῇ. ἐὰν ἀποστῇ τοῦ κλήρου καὶ ἐκδικῶσιν οἱ ἀδελφοὶ τὰ ἐξώπορικα, ἐκβάλλονται δόλου παραγραφῇ.

δεδωκὼς ὑπὲρ θυγατρὸς μου προῖκα] Κυρίλλου. Ἐὶ τὴν θυγατέρα γράψω κληρονόμον, εἴ τὴν προῖκα καὶ τὰ ἐξώπορικα συνεισνεγῇ, μὴ κληρονομοῦσα οὐκ ἀπαιτεῖται τὰ ἐξώπορικα, κεχρημένη δόλου παραγραφῇ. [Sch. f. V. 529.]

Περὶ ἐξωπορικών ἀνάγνωθι βιβλίον κγ'. τι. γ'. διγ. θ'. θεμα γ'. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα. [Sch. f. V. 529.]

κληρονόμον αὐτὴν ἔγραψα] Ἐὶ τοσαῦτα εἴη τὰ δεδομένα, ὥστε μείουσι τὸ νόμιμον μέρος τῶν ἄλλων παίδων, ἀναγκάζεται ἢ κληρονομησῆαι καὶ συνεισνεγῆαι ἢ τὸ περιττὸν ἀναδοῦναι τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῆς^{f)}, ὡς φησὶν ἢ περὶ ἀμέτρων εἰς παῖδας γενομένων δωρεῶν ἡβ. νεαρά, ἢς ἢ ἀρχῇ ἤδη τὰ περὶ τοῦ φαλκιδίου. διγέστον ε) καλῶς δὲ εἶπεν ἐνταῦθα, τὴν τοῦ δόλου παραγραφῆν ἀρμόζειν, ὡς τοῦ πατρὸς δοκούστος διὰ τῆς τοιαύτης αἰρεσεως ληγατεῖεν αὐτὰ τῇ θυγατρὶ μὴ κληρονομοῦση. εἰ γὰρ μὴ ληγατεῖθῶσι τὰ ἐξώπορικα, μένουσι τῆς κληρονομίας τοῦ πατρὸς, ὡς βιβλ. ε'. τι. α'. διγ. ξε'. ἐν τῷ τέλει. [Sch. g. V. 530.]

ιδ'. Ἐὰν ὑπέξουσία θυγάτηρ οὐ θέλει κληρονομησῆαι τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἀρκεσθῆναι τῇ προικί, οὐ συνεισάγει αὐτὴν. εἰ δὲ καὶ μὴ δίδωκεν αὐτὴν ὁ πατήρ, ἀλλὰ μόνον ἐπρωτήθη, ἀπαιτοῦνται αὐτὴν οἱ παῖδες αὐτοῦ ὡς χρέος· ἐξῆλθε γὰρ τῆς οὐσίας αὐτοῦ.

ἐὰν ὑπέξουσία θυγάτηρ] Κυρίλλου. Μὴ κληρονομοῦσα ἢ θυγάτηρ κερδαίνει τὴν ὑπὲρ αὐτῆς δοθεῖσαν ἢ ὑποσχεθεῖσαν προῖκα. [Sch. h. V. 530.]

ἐξῆλθε γὰρ τῆς οὐσίας αὐτοῦ] Ὅμοιος ἐν τῷ τέλει τοῦ α'. διγέστον καὶ τοῦ ε'. τίτλων διγέστω δ. ἔγνωσ δὲ γενικῶς βιβλῷ γ'. τίτλῳ ε'. διγέστω κη', ὅτι ἀπέναι μοι δοκεῖ, εἰς ὃ ἐνέχομαι. [Sch. c. V. 530.]

ιε'. Ἐάν^{h)} τις ἔχων δύο παῖδας τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν αὐτεξούσιον ποιήσῃ, τὸν δὲ ἕτερον μείνη ἔχων ὑπέξουσιον καὶ τελευτήσῃ, κληρονομῶν ὁ αὐτεξούσιος ἐκ τῆς παρὰ τοῦ πρώτους δίδομένης τοῖς ὑπέξουσιοις καὶ αὐτεξουσίως διακατοχῆς, ἀναγκάζεται ὅσα ἔσχε μετὰ τὴν αὐτεξουσιότητα, οὐκ ἡμελλεⁱ⁾ δὲ ἔχων, εἰ ἔμεινεν ὑπέξουσιος, ἀλλὰ προσπορίζειν, τουτέστιν^{k)}, τὰ ἐκ τοῦ πατρὸς δωρηθέντα καὶ τὴν χρῆσιν τῶν καρ-

1) quae — moram dotis suae collationi facit] Cyrilli. Quae post solum matrimonium moram collationi fecit, usuras praestat; et emancipatus, qui fructus confert, etiam fructus petit.

XVI. Papian. Filium meum emancipatum heredem institui¹⁾, et filiam meam exheredavi, quae querela inofficiosi testamenti instituta partem dimidiam hereditatis abstulit. Filius ei non confert. Nam et libertates eiusmodi testamento datae valent²⁾.

L. 6. D. XXXVII. 7.

1) filium meum emancipatum heredem institui] Cyrilli. Filius emancipatus heres scriptus non confert sorori exheredatae, quae querela inofficiosi testamenti instituta partem dimidiam hereditatis abstulit: nam et libertates competunt.

2) nam et libertates — datae valent] Testamentum enim valet, ut lib. 38. tit. 2. dig. 12. them. 5. Lege digestum 20. tit. 4. huius libri.

XVII. Pap. Cum pro filia mea dotem et praeter dotem quaedam dedissem¹⁾, eam heredem institui²⁾ sub hac conditione, si ea fratribus conferret. Si se abstinerit ab hereditate et fratres res praeter dotem datam vindicent, doli exceptione repelluntur.

L. 8. D. eod.

1) cum pro filia mea dotem — dedissem] Cyrilli. Si filiam heredem scripsero sub hac conditione, si dotem et quae extra dotem habet, contulerit, si se abstinuit hereditate, quae praeter dotem habet, non confert, doli exceptione utens.

De bonis uxoris extra dotem lege librum 23. tit. 3. dig. 9. them. 3. et ad illud adnotata.

2) eam heredem institui] Si quae data sunt, tantum efficiant, ut partem legitimam ceterorum liberorum minuant, cogitur vel hereditatem accipere et conferre, vel superfluum fratribus suis reddere, ut ait Novella 92. de immensis donationibus in liberos collatis, cuius initium: Dudum de Falcidia. Digestum autem hoc loco recte ait, doli exceptionem competere, cum pater eiusmodi conditione adiecta ea filiae legasse videatur, si heres non existeret. Nam si quae praeter dotem data sunt, non legentur, manent in hereditate patris, ut lib. 6. tit. 1. dig. 65. in fine.

XVIII. Si filia sua heres¹⁾ patri heres esse non lit, sed contenta esse velit dote sua, eam non confert. Sed et si pater eam non tradiderit, sed tantum promiserit, exigitur a filiis velut aes alienum: abscessit enim a bonis eius²⁾.

L. 9. D. eod.

1) si filia sua heres] Cyrilli. Filia, quae se abstinet ab hereditate, dotem pro se datam vel promissam lucratur.

2) abscessit enim a bonis eius] Similiter in fine digesti 1. et tit. 6. dig. 4. Didicisti autem generaliter libro 3. tit. 5. digesto 28. id mihi abesse videri, in quo obligatus sum.

XIX. Si quis, cum duos filios haberet¹⁾, unum ex his emancipaverit, alterum vero in potestate retinuerit, et decesserit, filius emancipatus accepta bonorum possessione, quae a Praetore suis et emancipatis datur, quaecunque post emancipationem habuit, nec habiturus erat, si in potestate mansisset, sed patri acquisiturus, hoc est, a patre sibi donata, et usumfructum, fratri suo conferre cogitur. Sed et si prae-

L. 1. C. VI. 20.

e) L. 0. D. h. t. legitur in Syn. p. 337. ubi est cap. 17. h. t. d) τῆς deest in Syn. e) L. 7. D. h. t. deest in Basilicis. f) Lege αὐτῆς. g) Adde τὸ ante διγέστον. h) L. 1. C. h. t. legitur in Syn. p. 337. i) Syn. ἔμελλε. k) Syn. τουτέστι.

πῶν, συνεισενεγκεῖν τῷ ἀδελφῷ τῷ ἰδίῳ. εἰ δὲ καὶ ἀμνημόνευτος γένηται, καὶ ἐλθῆ ὡς ἀπὸ τῆς κατὰ τῆς¹⁾ διαθήκης ἐναντιώσεως διακατοχῆς, πάλιν ἀναγκάζεται συνεισενεγκεῖν. εἰ δὲ γραφῆ κληρονόμος καὶ ὡς κληρονόμος κατὰσχῃ μέρος τῆς οὐσίας, καὶ οὕτως ἀναγκάζεται τὰ ἴδια κέρδη συνεισενεγκεῖν· εἰ μὴ ἄρα ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ ὁ πατὴρ τοῦτο²⁾ ἰδικῶς ἐκέλευσεν, ὥστε αὐτὸν μὴ συνεισενεγκεῖν καὶ κληρονομήσαι³⁾.

ἔάν τις ἔχωρ δύο παῖδας] Ὁ ἐμαγκίπτος κληρονομῶν τὸν ἴδιον πατέρα ἐξ ἀδιαθέτου, κἂν πραετέριος ὑπὸ πατρός ἐαθῆ, συνεισφέρει ὅσα ἐξωθεν ἐκτήσατο, δηλοῦσι πρὸς τελευτῆς ἐκείνου. ὡς γὰρ φησὶν ἡ ιε'. διατ. τοῦ παρόντος τίτλου, οὐ συνεισφέρει ὅσα ἔσχε μετὰ τελευτῆν. καὶ ὡς ἐπάγει ἡ κα'. διατάξις τοῦ αὐτοῦ προκειμένου τίτλου, οὐ συνεισφέρει πάντα, ὅσα ἐκτήσατο πρὸς τελευτῆς τοῦ ἰδίου πατρός. οὐ γὰρ συνεισφέρει τὰ ἀπροσπορίστα, ἀλλὰ μόνον τὰ ἐξ ἑῶ πατρὸς, καὶ τὸν οὐσούφρουκτον τῶν λοιπῶν πραγμάτων. φησὶ δὲ ἡ ε'. διατάξις τοῦ παρόντος τίτλου, ὅτι ὑπεξαίρειται ὁ ἐμαγκίπτος, ὅσα ἐχρῶσται. καὶ συνεισφέρει οὐ μόνον τῷ ἐν φρεσὶ ὄντι αὐτοῦ ἀδελφῷ ὑπεξουσίῳ, ἀλλὰ καὶ τῷ ὄντι ἐν γαστρὶ ἀδελφῷ κατὰ τὴν τελευτῆν τοῦ πατρός αὐτοῦ. μὴ λάθῃ σε ἡ θ'. διατάξις τοῦ αὐτοῦ παρόντος τίτλου λέγουσα, ὅτι εἰν δύο υἱοὶ εἰσιν ἐμαγκίπτοι καὶ θέλουσι τὸν ἴδιον πατέρα κληρονομεῖν ἐξ ἀδιαθέτου, οὐκ ἀναγκάζονται ἀλλήλοις συνεισφέρειν ἀναγκῶν τὴν ιη'. διατ. τοῦ παρόντος τίτ. σημειώσαι, ὅτι ὑπεξουσίῳ μόνῳ συνεισφέρει. [Sch. k. V. 530.]

Θεοδώρου. Ὁ ἐμαγκίπτος υἱὸς εἰ γραφῆ κληρονόμος ὑπὸ τοῦ ἰδίου πατρός, οὐκ ἀναγκάζεται συνεισφέρειν τῷ ὑπεξουσίῳ αὐτοῦ ἀδελφῷ· εἰ μὴ ἄρα ὁρῶντος ἐκέλευσθη τοῦτο ποιῆσαι ὑπὸ τοῦ τεστατόρος. [Sch. k. V. 530.]

Τοῦτο νόμι κατὰ τὸ πάλαι. σήμερον γὰρ ἐκ διαθήκης συνεισφορά γίνεται. ὁ ὑπεξουσίος υἱὸς θέλων κληρονομεῖν τὸν πατέρα τὸν ἴδιον, συνεισφέρει τὸν περὶ αὐτοῦ αὐτοῦ, εἰ μὴ ἄρα κανονισμὸν ἔστιν· ἡ ὡς φησὶν ἡ ιθ'. διατάξις τοῦ παρόντος τίτλου, ἐαθῆ αὐτῷ κατ' ἐξαίρετον ὑπὸ τοῦ ἰδίου πατρός. ὁμοίως φησὶ κα'. διατάξις τοῦ παρόντος τίτλου. [Sch. k. V. 531.]

Τὸ κατὰ πόδας. Τοῖς ἐμαγκίπτοις παῖδας ἐν διαθήκῃ κληρονόμους γραφέντας καὶ ἐκ ταύτης τῆς κληρονομίας κατέχοντας τὰ ἐκ τοῦ πατρός δωρηθέντα τῷ ἀδελφῷ, μὴ ἐφείλουσι⁴⁾ συνεισενεγκεῖν, εἰ ὁ πατὴρ ἴνα τοῦτο γένηται ἐν τῇ ἐσχάτῃ αὐτοῦ βουλήσῃ μὴ ἠσφαλίσατο, φανεροῦ νομίμου ἔστιν. [Sch. k. V. 531.]

Ὡς εἰ ἐγγράφῃ μὲν εἰς κληρονόμος, ἕτερος δὲ ἐμαγκίπτος ἤτρεσε τὴν κοίτην ταβουλῆς καὶ ἀνέτρεψε τὴν διαθήκην, ἡ ἕτερος υἱὸς ἐξηρεδάτος ἐκίχησε τὴν δεινοφικίαν, ὥστε μὴ ἔχειν αὐτοὺς τὰ πράγματα ἀπὸ διαθήκης, πάλιν ἐφείλουσι συνεισενεγκεῖν. [Sch. k. V. 531.]

L. 2. κ'. Πατὴρ ἔσχε δύο υἱούς, εἶχε δὲ καὶ θυγα-
C. VI. 20. τέρα, καὶ προῖκα ὑπὲρ αὐτῆς ὠμολόγησε διδόναι, οὐπὼ δὲ ἔδωκεν. ἐτελεύτησε δὲ ἀδιάθετος. δηλονότι κληρονομοῦσιν αὐτὸν ἐξ ἴσων μερῶν οἱ δύο παῖδες καὶ ἡ θυγάτηρ. ὥσπερ δὲ εἰ ἔλαβε τὴν προῖκα ἡ θυγάτηρ, ἠναγκάζετο αὐτὴν συνεισενεγκεῖν τοῖς ἀδελφοῖς, τουτέστι λογίσασθαι πᾶσαν τὴν προῖκα ἐαν- τῆς· οὕτως καὶ νῦν λαμβάνουσα τὸ μέρος αὐτῆς τέλειον, ἀναγκάζεται ἀσφαλιζεσθαι τοὺς ἀδελφούς, ὅτι διεκδικεῖ αὐτοὺς ἐναγομένους ὡς κληρονόμους τοῦ ἐπερωτηθέντος τὴν προῖκα.

καὶ προῖκα ὑπὲρ αὐτῆς ὠμολόγησε διδόναι.] Θεοδώρου. Κἂν μὴ ἐραδιευθῆ παρὰ τοῦ πατρός ἡ προῖκα, ἀλλὰ μόνον ἐπρωτηθῆ, ὀφείλει συνεισφέρειν αὐτὴν ἡ κορη φησὶ δὲ ἡ δ'. διατάξις τοῦ παρόντος τίτλου, ὅτι αἱ θυγατέρες κληρονομοῦσιν τὸν ἴδιον πατέρα ἐξ ἀδιαθέτου συνεισάγουσι τὰς προῖκας αὐτῶν. τὸ δὲ μείζον λέγει ἡ ιε'. διατάξις τοῦ αὐτοῦ προκειμένου τίτλου, ὅτι ὁ υἱὸς καὶ ἡ θυγάτηρ κληρονομοῦντες ὁπωσδήποτε τὸν ἴδιον πατέρα ἐξ ἀδιαθέτου συνεισφέρουσι τὴν πρὸ γάμου δωρεάν καὶ τὴν προῖκα, κἂν ἀπὸ πάμπου ἡ μῆ-

teritus sit, et contra tabulas bonorum possessionem acceperit, rursus conferre cogitur. Si vero heres scriptus sit et ut heres partem bonorum obtinuerit, tunc quoque lucra sua conferre cogitur: nisi forte pater nominatim iusserit, eum nihil conferre, et tamen heredem fieri.

1) si quis, cum duos filios haberet] Filius emancipatus si patri suo ab intestato succedat, quamvis a patre praeteritus sit, omnia, quae extrinsecus acquisivit, scilicet ante mortem illius, confert. Nam ut ait const. 15. huius tituli, quae post mortem acquisivit, non confert. Et, ut subiicit constitutio 21. eiusdem tituli, non confert, quaecunque ante patris sui mortem acquisivit. Non enim confert ea, quae patri non acquiruntur, sed ea tantum, quae ex re patris obveniunt, et usumfructum ceterarum rerum. Ait autem constitutio 6. huius tituli, excipi aes alienum emancipati. Et confert non solum fratri in potestate constituto, qui in rerum natura est, sed etiam ei, qui in utero est tempore mortis patris eius. Nec te lateat constitutio 9. eiusdem tituli, quae dicit, si duo sint filii emancipati, et patri ab intestato succedere velint, eos non cogi sibi invicem conferre. Lege const. 18. huius tituli. Nota, emancipatum ei tantum conferre, qui in potestate est.

Theodori. Filius emancipatus si a patre suo heres scriptus sit, fratri suo in potestate constituto conferre non cogitur: nisi hoc facere a testatore specialiter iussus sit.

Hoc intellige secundum ius vetus. Hodie enim ex testamento collatio fit. Filius suus, qui patri suo succedere vult, peculium suum confert, nisi forte castrense sit: vel, ut ait constitutio 12. huius tituli, ei a patre praecipuum relictum sit. Idem dicit constitutio 21. huius tituli.

Τὸ κατὰ πόδας. Emancipatos liberos testamento heredes scriptos et ex eo successionem obtinentes a patre donata fratri conferre non oportere, si pater, ut hoc fiat, suprema sua voluntate non cavet, manifesti iuris est.

Ut si unus heres scriptus sit, alius autem emancipatus bonorum possessionem contra tabulas petierit, et testamentum resciderit, vel alius filius exheredatus quere-la inofficiosi testamenti egerit, ita, ut ex testamento bona non obtineant, rursus conferre debent.

XX. Pater duos filios habebat et filiam, et pro ea dotem se daturum promiserat¹⁾, nondum autem solverat. Intestatus vero decessit. Utique ambo filii et filia ex aequis portionibus ei heredes sunt. Sicut autem si filia dotem accepisset, conferre eam fratribus cogeretur, hoc est, integram dotem suam repubare: ita et nunc onus eius totum suscipiens fratribus cavere cogitur, se eos defensuram, si tanquam heredes eius, qui dotem promisit, conveniantur.

1) et pro ea dotem se daturum promiserat] Theodori. Licet dos a patre tradita non sit, sed promissa tantum, eam filia conferre debet. Ait autem constitutio 4. huius tituli, filias, quae patri suo ab intestato succedunt, dotes suas conferre. Quia etiam constitutio 17. eiusdem tituli dicit, filium et filiam, qui quocunque modo patri ab intestato succedunt, donationem ante nuptias et dotem conferre, licet ab aro vel avia datae sint. Idem ait const. 19. et 20. huius tituli.

1) τῆς Syn. omittit. 2) Verba ὁ πατὴρ τοῦτο desunt in Syn. 3) Syn. κληρονομοῦσαι (sic). 4) Adde ἡ ante numerum κα'. 5) Lege ὀφείλειν.

ης ἐδόθησαν. ὁμοίως φησὶν ἡ 19. καὶ 2. διατ. τοῦ παρόντος μοίως τίτλου. ἴσθι δὲ, ὅτι ἐάν ἐκ διαθήκης αἱ θυγατέρες κληρονομήσουσι τὸν ἴδιον γονεῖς, οὐ συνεισφέρουσι τὰς αὐτῶν προίκας· εἰ μὴ ἄρα τοῦτο ἠγῆται ἐκτελεσθῆναι ποιῆται ἀπὸ τῆς 5. διατάξεως τοῦ αὐτοῦ παρόντος τίτλου. ἀλλὰ τοῦτο οὐ κατὰ τὸ παλαιόν. φησὶ γὰρ ἡ 15. νεαρά, ὡς καὶ ἐκ διαθήκης συνεισφέρουσι προίκας, κἂν παρὰ ἑσωτικῶν ἐπέδοθ' ἴαν· εἰ μὴ ἄρα ἐκτελεσθῆσαν μὴ συνεισφέρειν αἱ λαβοῦσαι αὐτάς· πλὴν ἔγωγε ἐν τῷ γ'. βιβ. tit. λη. διατ. 15. ὅτι ἑσωτικῶν ὄντων κληρονομοῦν οὐ γίνεται συνεισφορά, ἐνθα εἰρηται, ὅτι τότε οἱ λαβόντες παῖδες προίκας ἢ πρὸ γαμου δωρεὰς συνεισφέρουσι, ὅτε οἱ λοιποὶ αὐτῶν ἀδελφοὶ οὐκ ἔχουσι τοσοῦτον κέρδος ἀπὸ τοῦ κοινοῦ αὐτῶν γονεῶς. φησὶ δὲ ἡ β'. καὶ ἡ 18. διατάξεις τοῦ παρόντος tit., ὡς ὀφείλει ἡ θυγάτηρ συνεισφέρειν τὴν ἰδίαν προίκα καὶ κληρονομήν τὸν πατέρα, ἴαν θέλῃ. δηλοῖ δὲ ἡ 7. διατάξεις τοῦ αὐτοῦ προκειμένου τίτλου, ὅτι εἰ τύχῃ αὐτὴ μὴ συνεισφέρειν καὶ κληρονομήν, ἵπταιται ὅσα πλείονα ἔλαβε, κἂν παρὰ δικαστοῦ διμερίσαστο). ὡς γὰρ φησὶν ἡ 14. διατάξεις τοῦ παρόντος ὁμοίως τίτλου, οὐ μόνον τοῖς περιούσιον οἰκείοις ἀδελφοῖς ἢ κόρη συνεισφέρει τὴν προίκα, ἀλλὰ καὶ τοῖς ποιοτομοῖς αὐτῆς ἀδελφοῖς. ἀνάγνωθι τὴν 19. διατάξιν τοῦ παρόντος ὁμοίως τίτλου λέγουσαν, ὡς καὶ οἱ θεῖοι καὶ αἱ θεῖαι καὶ οἱ τεκνῶν ἀδελφοὶ, θέλοντες κληρονομήν, συνεισφέρουσι τὰς προγραμμαίους δωρεὰς καὶ τὰς προίκας αὐτῶν. σὺ δὲ ἴσθι, ὅταν ἀκουσῆς, ὡς ἀναγκάζεται ἡ θυγάτηρ συνεισφέρειν τὴν ἰδίαν προίκα, μὴ νομίως, ὅτι ἀπαιτεῖ αὐτὴν παρὰ τοῦ ἰδίου ἀνδρός, καὶ συνεισφέρει αὐτὴν· ἀλλ' ἴσθι, ὅτι παρὰ τοσοῦτον λαμβάνει ἀπὸ τῆς πατρῴας περιουσίας, παρ' ὅσον ἐδόθη αὐτῇ ἐν προικῇ. τοῦτο γὰρ σαφηνίζει ἡ 6. διατάξεις τοῦ προκειμένου τίτλου. [Sch. I. V. 531. sq.]

Ἐρωτήσις. Ἐάν κατὰ τὸ σήμερον κρατοῦν συνεισφορά γίνεται καὶ ἐκ διαθήκης, τί διαφέρει τὸ ἐκ ἀδιαθέτου κληρονομήν τὰ τέκνα τοῦ ἐκ διαθήκης τὸν ἴδιον γονεῖς; ὅσον μὲντοιγε πρὸς τὸ οἰκεῖον συμφέρι. [Sch. I. V. 532.]

Θεοδώρου. Καθὸ ἐκ διαθήκης κληρονομήσουσι, δύνανται ἐκ τοῦ πατρός κτελεσθῆναι, ἵνα μὴ συνεισφέρωσι, καὶ οὐ συνεισφέρουσι. ἐάν δὲ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομήσουσι, ἀναγκάζονται παντὶ τρόπῳ τὴν συνεισφορὰν ποιεῖσθαι. σὺ δὲ γινώθι, ὅτι κατὰ τὸ κείμενον ἐν τῷ γ'. βιβλίῳ τίτλου λη. διατάξει 15. καὶ τὸ εἰρημένον ἐν τῇ β'. καὶ τῇ γ'. καὶ τῇ ε'. διατάξει τοῦ 28. τίτλου τοῦ αὐτοῦ γ'. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ τὸ λεχθὲν ἐν τῇ 15. νεαρά, κἂν ἐκ διαθήκης, κἂν ἐξ ἀδιαθέτου θέλωσιν οἱ παῖδες κληρονομήν, τὰ μὲν ὑπολειφθέντα παρὰ τοῦ γονεῶς ἐξ ἑαυτοῦ μερίζονται, ἐάν οὐ διέθετο. εἰ δὲ διαθήκην ἐποίησε, λαμβάνει ἑαυτοῦ αὐτῶν, πρὸς ὃ διειπίσεν ὁ τεστατωρ· ἢ δὲ ἔχουσι ἐν τῇ προικῇ ἢ προγραμμαίᾳ, ἢ ἐν ἄλλῃ δωρεῇ, συνεισφέρουσι, ἐάν οἱ λοιποὶ αὐτῶν ἀδελφοὶ οὐκ ἔχουσιν ὅθεν δεῖ ποτε ἐπὶ αὐτοῖς τὸ νόμιμον μέρος παρὰ τοῦ κοινοῦ γονεῶς· τότε γὰρ οἱ ἔχοντες ἀναπληροῦσι τοὺς μὴ ἔχοντας τὸ νόμιμον μέρος, ἐξ ὧν ἔχουσιν ἕσθαι. [Sch. I. V. 532.]

κα'. Πατὴρ ὁ προικίζων τὴν ἰδίαν θυγατέρα σύμφωνον ἔθηκεν ἐν τῷ προικίῳ συμβολαίῳ τοιοῦτον, ὥστε αὐτὴν ἀρκεσθῆναι τῇ προικῇ, καὶ μηκέτι ζητῆσαι τίποτε ἀπὸ τῶν πατρῴων πραγμάτων, ἀδιαθέτου τελευτῶντος αὐτοῦ. λέγει οὖν ἡ διατάξις, ὅτι ἄχρηστον ἔστι τοῦτο τὸ σύμφωνον. καὶ οὕτως γὰρ κληρονομεῖ τὸν πατέρα τελευτῶντα ἀδιαθέτου, ἀναγκάζεται δὲ τὴν προίκα τὴν ὑπὲρ αὐτῆς δοθεῖσαν συνεισνεγκῆναι τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῆς τοῖς μείνουσι τοῦ πατρός ἐπέξουσις.

ὅτι ἄχρηστον ἔστι τοῦτο τὸ σύμφωνον] Θεοδώρου. Οὐ συμφωνεῖ τις νομίμως ἐν τοῖς προικίῳ συμβολαίοις, ἵνα ἀρκεσθῇ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ τῇ ἰδίᾳ προικῇ, καὶ μὴ κληρονομήσῃ αὐτόν. μὲνησο τῶν εἰρημένων σοι ἐν τῇ 15. διατάξει τοῦ γ'. τίτλου τοῦ β'. βιβλίου τοῦ κώδικος. πλὴν ἕσθαι γινώθι, ὅτι τοῦτο οὐτε ἐν διαθήκῃ δύνανται εἰπεῖν ὁ πατήρ. [Sch. m. V. 533.]

Μόνον ἐπὶ τῆς δεινοφορῆσο ἐδέξαντο αἱ διατάξεις, ἵνα, ἐάν πατήρ δωρηθῆται τινα τῷ ἰδίῳ παιδί ἐπὶ τῷ μὴ κινήθῃαι τὴν

Scias autem, filias, si ex testamento parentibus suis succedant, dotes suas non conferre: nisi hoc facere specialiter iussae fuerint secundum constitutionem 7. huius tituli. Verum hoc intellige secundum ius vetus. Novella enim 97. ait, etiam ex testamento dotes conferri, licet ab extraneis datae fuerint: nisi prohibitum fuerit, quominus quae eas acceperint, eas conferrent. Didicisti tamen lib. 3. tit. 38. const. 12. si extranei heredes sint, non fieri collationem, ubi dicitur, liberos, qui dotes vel donationes ante nuptias acceperint, tunc eas conferre, cum ceteri fratres minus commodi consequuntur a parente communi. Ait autem const. 2. et 14. huius tituli, filiam dotem suam conferre debere, et patri succedere, si velit. Constitutio autem 8. eiusdem tituli significat, si filia dotem non conferat, et tamen patri succedat, ab ea exigi, quod amplius accepit, quamvis arbiter bona diviserit. Nam ut ait constitutio 11. huius tituli, filia non solum fratribus, qui in rerum natura sunt, sed etiam fratribus postumis dotem confert. Lege constitutionem 19. huius tituli, quae dicit, patruos aut avunculos, amitas aut materteras, et ex filio vel filia nepotes, si ad hereditatem venire velint, donationes ante nuptias et dotes suas conferre. Scias autem, cum audies, filiam ad dotem conferendam compelli, non esse credendum, eam dotem a marito suo repetere eamque conferre: sed scias, eo minus eam e bonis paternis accipere, habita ratione eius, quod ei dotis nomine datum est. Hoc enim certo ostendit constitutio 5. huius tituli.

Interrogatio. Si secundum ius, quod hodie obtinet, collatio etiam ex testamento fit, quid interest, utrum liberi patri suo ab intestato succedant, an ex testamento? Certe interest quantum ad bona propria attinet.

Theodori. Si ex testamento succedunt, prohiberi a patre possunt, quo minus conferant, et non conferunt. Si vero ab intestato succedunt, collationem facere omnimodo compelluntur. Tu autem scias, secundum id, quod habetur lib. 3. tit. 38. const. 12. et id, quod dicitur const. 2. 3. et 5. tit. 29. eiusdem libri 3. Codicis, et Nov. 92. sive liberi ex testamento, sive ab intestato succedere velint, a patre relicta ex aequo inter eos dividi, si testamentum non fecerit. Si vero testamentum fecit, singuli accipiunt, quod testator disposuit: dotes vero aut donationes ante nuptias, aut alterius generis donationes conferunt, si ceteri fratres eorum quoquo modo portionem legitimam a parente communi non habeant: tunc enim, qui habent, ex his, quae extrinsecus habent, portionem legitimam eorum, qui non habent, explent.

XXI. Pater, cum filiam suam dotaret, pactum eiusmodi dotali instrumento inseruit, ut dote contenta nihil amplius ex bonis paternis desideraret, si intestatus decederet. Ait igitur constitutio, pactum hoc non valere. Nam sic quoque patri intestato mortuo succedit. Dotem autem pro se datam fratribus suis, qui in patris potestate manserunt, conferre cogitur.

1) pactum hoc non valere] Theodori. Non recte quis in instrumentis dotalibus paciscitur, ut filia dote sua contenta sit, nec sibi succedat. Memineris eorum, quae tibi dicta sunt const. 15. tit. 3. lib. 2. Codicis. Extrinsecus tamen scias, hoc neque in testamento patrem cavere posse.

Hoc tantum in querela inofficiosi constitutiones admiserunt, ut, si pater filio suo quaedam donaverit, ne

g) Lege κληρονομήσωσι. r) Lege ἐκτελεσθῆσαν. s) Legendum κἂν δικαστῆς διμερίσαστο. t) Lege διαφῆρι. υ) L. 3. C. h. t. legitur in Syn. p. 337. Aliis verbis exhibetur ab Harm. V. 8. §. 23. e Proch. tit. XXX. cap. 11. et in Matthaei Mon. s. Blatt. Synt. can. alphab. lit. K. cap. 12. (in Beveregii Synod. T. II, P. II. p. 155.). Loci Matthaei et Harmenopuli, modo suum exceperit, conveniunt. v) Syn. ἐπέθηκεν. w) ποτε deest in Syn. φ) Syn. οὕτω. y) τελευτῶντα deest in Syn.

δεινοφιλοσο παρ' αὐτοῦ, ἰσχυρῶς δορηθήσεται. ἔστι δὲ τοῦτο παρὰ κανόνα. οὐδέποτε δὲ τὰ παρὰ κανόνα ἔλκομεν εἰς διαφρεσιν. τεθεματίσται δὲ ἐνταῦθα ἀδιάθετος τελευτήσας ὁ πατήρ. [Sch. m. V. 533.]

τοῖς μελῖνασι τοῦ πατρὸς ὑπεξουσίαις] Σημειώσαι τοῦτο. δύναται γὰρ εἰπεῖν ἀπὸ τῆς διατάξεως ταύτης, ὅτι ἀδελφῆ ἀντεξουσίῳ οὐκ ἀναγκάζεται τὴν προῖκα συνεινεγκεῖν. τοῦτο δὲ σαφέστερον μάθε καὶ ἐκ τῆς ἐπομένης διατάξεως. [Sch. n. V. 533.]

L. 5. C. VI. 20. κβ'. Ἐτελείτησέ τις^{a)} νῆψ καὶ θυγατρὶ· καὶ ὁ υἱὸς ἀπῆρει αὐτὴν συνεινεγκεῖν τὴν προῖκα· ἐκείνη δὲ ἤθελεν ἀπαιτῆσαι τὸν ἴδιον ἄνδρα. καὶ λέγει ἡ διάταξις, ὅτι τὸν ἄνδρα οὐκ ἀπαιτεῖς, ἀλλὰ παρὰ τοσοῦτον, παρ' ὅσον ἔστιν ἐν τῇ προίκα, λαμβάνεις ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ.

ἀλλὰ παρὰ τοσοῦτον] Τοῦτο καλῶς εἶπεν, ἐπειδὴ σήμερον ἡ συνεισφορά ἐν τῇ παρὰ τοσοῦτον λήπει γίνεται. [Sch. o. V. 533.]

L. 6. C. eod. κγ'. Οἱ^{b)} ἀντεξούσιοι παῖδες ἐκίνα συνεισφέρουσι τοῖς ἀδελφοῖς τοῖς ἴδιοις, ὅσα εἶχον ἐν καιρῷ τῆς τελευτῆς τοῦ ἴδιου πατρὸς. εἴτι δὲ μετὰ ταῦτα ἐπεκλήσαντο, οὐ συνεισφέρουσιν. ὑπεξαιροῦμεν δὲ καὶ ἐκ τούτων τῶν πραγμάτων τῶν ὄντων ἐν καιρῷ τῆς τελευτῆς τοῦ πατρὸς, ὅσα ἐχρεώστον. τὴν γὰρ καθαρὰν οὐσίαν ἑαυτῶν συνεισφέρουσιν.

L. 9. C. eod. κδ'. Ἐὰν δύο ὦσιν ἀντεξούσιοι, ἀλλήλοις οὐ συνεισφέρουσιν. ἐὰν δὲ ὁ εἷς ἔστιν ὑπεξούσιος, ὁ δὲ ἕτερος ἀντεξούσιος, καὶ οὐδεμία διαθήκη καταλειφθεῖσα ἢ ἢ τελευταία κρίσις τοῦ κοινοῦ πατρὸς, γίνεται συνεισφορά ἐκ τοῦ ἀντεξουσίου πρὸς τὸν ὑπεξούσιον.

ἐὰν δύο ὦσιν ἀντεξούσιοι] Σημειώσαι, ὅτι ἐμαγκίματος ἐμαγκίαται οὐ συνεισφέρει. καὶ σημειώσαι, ὅτι οὐδαμοῦ ἀπῆρθε καὶ τὸν ὑπεξούσιον ἐλθεῖν ὡς ἀπὸ διακατοχῆς. ὡςτε οὐκ ἂν ὁ ἐμαγκίατος ἐλθῆ ὡς ἀπὸ διακατοχῆς, ὁ δὲ ὑπεξούσιος ὡς ἀπὸ πολιτικοῦ, γίνεται αὐτῷ συνεισφορά. [Sch. p. V. 533.]

ἢ τελευταία κρίσις] Ἐπειδὴ γὰρ παῖδες εἰσι, καὶ μὴ ἔστι διαθήκη, ἀλλ' ἄλλῃ τελευταία βούλησις, κρατεῖ. δύναται γὰρ καὶ ἐξ ἀτελοῦς διαθήκης οἱ παῖδες κληρονομεῖν, ὡς εὐρησῆς ἐν τῇ κγ'. τίτῳ τούτου τοῦ βιβλίου διατ. κβ'. [Sch. q. V. 533.]

L. 10. C. eod. κε'. Ἐκ τῶν τοῦ πατρὸς ῥημάτων ληγάτα ἐν κωδικείοις καταλειμμένα ἐξωτικῷ δικαίῳ λαμβάνουσα ἢ θυγάτηρ, εἰς τὴν συνεισφορὰν τῆς προίκας συνεισφέρειν οὐ δύναται.

ληγάτα ἐν κωδικείοις καταλειμμένα] Θαλαλαίου. Ἐὰν ἡ θυγάτηρ ὡς ἀπὸ κωδικείου φιδεϊκόμισσον αὐτῇ καταλειφθὲν βούληται λαβεῖν, οὐκ ἀναγκάζεται συνεινεγκεῖν. ἦδη γὰρ καὶ πᾶς ἐξωτικὸς ἠδύνατο λαβεῖν φιδεϊκόμισσον. [Sch. r. V. 533.]

L. 11. C. eod. κς'. Ὁ ἀντεξούσιος υἱὸς οὐ μόνον τοῖς ὄσιν ἐν φύσει ὀφείλει συνεινεγκεῖν, ἀλλὰ καὶ τῷ κνοφορομένῳ τῷ ἀμνημονεύτῳ, ὅστις διὰ τοῦ τοκετοῦ τοῦ ἴδιου ῥηγγυμένην ἐποίησε τὴν διαθήκην.

*) Malim δυνατὸν pro δύναται. a) Adde ἐπὶ ante νῆψ cum Iensio Notit. Basil. p. LXVII. b) L. 6. C. b. t. totidem verbis legitur in Syn. p. 337. et apud Harm. V. 8. §. 26. In Codd. mss. Synopseos teste Labbaeo Obs. et Emend. in Syn. p. 109. ad verba οἱ ἀντεξούσιοι adscriptum est hoc scholium: τὸ παλαιὸν πάντα προσπορίζον οἰκοῦν καὶ ἐμαγκίατοι πάντα συνεισφέρουσιν. σήμερον δὲ κατὰ τὴν τελευταίαν τούτου τοῦ τίτλ. διάταξιν ἐκίνα συνεισφέρουσιν οἱ ἐμαγκίατοι, ὅσα προσπορίζουσιν. οἰκοῦν ἐκὼς τὸ μὲν παλαιὸν ὑπεξαιροῦμεν πάντα τὰ χρεῖα αὐτῶν, ὡς τοῦ πεκουλλοῦ αὐτῶν τοῖς χρεῖσιν αὐτῶν ἀφωρισμένου. σήμερον δὲ ζητοῦμεν, πόθεν εἶδὲ τὰ χρεῖα. καὶ ἐὰν ἐκ τῶν προσποριζομένων, οὐδὲ συνεισφέρονται τὰ πράγματα, ἐξ ὧν ὀφείλουσι τὰ χρεῖα ὑπεξαιρεθῆναι, καὶ οὐδὲ λογίζονται ἐκ τῆς ἐμαγκίατων (adde τῶν ante ἐμαγκ.) οὐσίας. Olim omnia acquirebant: itaque etiam emancipati omnia conferebant. Hodie vero secundum ultimam huius tituli constitutionem ea confervunt emancipati, quae acquirunt. Itaque merito ex iure antiquo omne aes alienum eorum excipimus, cum peculium eorum aeri alieno eorum destinatum sit: hodie vero quaerimus, unde aes alienum sit: et si ex rebus sit, quae acquiri solent, nec res confervuntur, ex quibus aes alienum deducendum est, neque ex bonis emancipatorum computantur. Versionem exhibui κατὰ πόδα: sed aperte profiteor, sensum scholii mihi non esse satis perspicuum.

querela inofficiosi testamenti ageret, valide donet. Hoc autem est contra iuris regulas. Ea vero, quae contra iuris regulas recepta sunt, non trahimus ad distinctionem. Ponitur autem hoc loco, patrem intestatum decessisse.

2) qui in patris potestate manserunt] Nota hoc. Nam ex hac constitutione dici potest, sororem emancipato dotem conferre non cogi. Hoc vero manifestius discas et ex sequenti constitutione.

XXII. Decessit quis relicto filio et filia: et filius desiderabat, ut ipsa dotem conferret: illa vero a marito dotem repetere volebat. Constitutio ait: A marito non repetis, sed tanto minus¹⁾, quantum in dote est, a fratre accipis.

1) sed tanto minus] Recte hoc dixit, quoniam hodie collatio ita fit, ut tanto minus accipias, quantum conferre debeas.

XXIII. Emancipati liberi ea fratribus suis conferunt, quae tempore mortis patris in bonis habuerunt. Si quid vero postea adquisierint, non conferunt. Ex illis autem rebus, quas tempore mortis patris habuerunt, aes alienum, quod contraxerunt, excipimus. Puram enim substantiam suam conferunt.

XXIV. Si duo sint emancipati¹⁾, invicem non conferunt. Si vero alter in potestate sit, alter emancipatus, neque ullum testamentum relictum sit, vel ultimum iudicium²⁾ communis patris, emancipatus suo confert.

1) si duo sint emancipati] Nota, emancipatum emancipato non conferre. Et nota, nullibi exigi a suo, ut bonorum possessionem petat. Itaque quamvis emancipatus bonorum possessionem petierit, suus autem iure civili succedat, ipsi confertur.

2) vel ultimum iudicium] Quoniam enim liberi sunt, licet testamentum non sit, sed alia ultima voluntas, tamen valet. Liberi enim etiam ex imperfecto testamento succedere possunt, ut invenies tit. 23. huius lib. const. 21.

XXV. A patre verbis precariis legata in codicillis relicta¹⁾ extero iure capiens filia ad collationem dotis urgeri non potest.

1) legata in codicillis relicta] Thalelaei. Si filia velut ex codicillis fideicommissum sibi relictum capere velit, conferre non cogitur. Nam etiam quilibet extraneus fideicommissum capere poterat.

XXVI. Filius emancipatus non solum eis, qui in rerum natura sunt, conferre debet, sed etiam postumo praeterito¹⁾, qui agnatione testamentum rupit.

τῷ κνοφορομένῳ τῷ ἀμνημονεύτῳ] Τὸ κατὰ πόδας. Ποστούμῳ παραμεληθέντι καὶ τὴν τοῦ πατρὸς διακρίψαν ἠγγύοντι καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομοῦντι τὸν ἐμαγκλιτον αἰτηθείσης διακατοχῆς ὀφείλειν συνεισενεγκεῖν τὰ ἴδια ἄγγραφα, τῷ διηρηκῆ ἔδικτῳ διηγόρευται ὅποτε κἀκεῖνοις, τίνες σοῦοι ἡμελλον εἶναι καὶ ζῶντος τοῦ πατρὸς ἐτέχθη, συνεισεφέρεσθαι φανερώς σημαίνεται καὶ τοῖς ἐμαγκλιπῆς, ἐὰν τῇ ἀπὸ τοῦ νόμου δοθείσῃ συνεισεφορᾷ μὴ πείθωνται, ἀγορευέσθαι τὰς ἀγωγὰς, οὐκ ἔστιν ἀμφιβόλου νομίμου. [Sch. s. V. 533. sq.]

κζ. Ἐὰν θυγάτηρ μὴ βούληται τὴν προῖκα συνεισενεγκεῖν, οὐκ ἔχει τὰς κληρονομιαίας ἀγωγὰς. εἰλονοσι δὲ αὐτῇ καὶ οἱ ἀδελφοὶ συνεισενεγκεῖν τὸ κούλιον, τὸ μῆτε ἰδιόκτητον ὄν μῆτε κατ' ἐξαιρέτον τοῖς καταλελειμμένοι. καὶ οὔτε διαφερόμεθα, τίς τέχει τὸ πεκούλιον αὐτῶν, ἐὰν μόνον ἐκεῖνο δείκνυται, ὅτι ἐν τῇ αἰτία ἐστὶ, τουτέστι οὐκ ἐπράθη ἄγγραμα ἐκ τοῦ πεκούλιου αὐτῶν ἢ κατηλλάγη.

συνεισενεγκεῖν τὸ πεκούλιον] Τὸ μὲν παγανικὸν κούλιον συνεισεφέρεται, εἰ μὴ ἄρα κατ' ἐξαιρέτον ἐαθῆ τῷ γονι αὐτοῦ τῶν παίδων. τὸ δὲ καστρέσιον οὐ συνεισεφέρεται. ἀγγρο τῆς γ'. διατάξεως τοῦ λς. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου. [Sch. t. V. 534.]

Τὸ κατὰ πόδας ὑπεξουσίαν ὑποτίθησι τὴν θυγατέρα. σημαίνει, ὅτι καὶ ἐπὶ θυγατρὸς συνεισεφερούσης τὸ αὐτὸ λέγεται, ὅπερ καὶ ἐπὶ ἐμαγκλιπῆτος παιδὸς. [Sch. t. V. 534.]

Βλέπε, ὅτι καὶ αὐτῇ ἡ διάταξις τοῖς ὑπεξουσίαις μόνοις εἰ γίνεσθαι τὴν συνεισεφορᾷ. [Sch. t. V. 534.]

αὐτὸ μῆτε ἰδιόκτητον ὄν] Δηλονότι τὸ ἐξ ἡρῆ τοῦ πατρὸς ἢ τὸν οὐσοῦφροκτον ὀφείλομεν νοῆσαι τῶν πραγμάτων. κούλιον γάρ ἐστι τὸ ὀφείλον προσπορισθῆναι, μένον δὲ παρὰ ὑπεξουσίαις. [Sch. u. V. 534.]

Τούτο οὐ συνεισεφέρεται, ἀλλὰ κατ' ἐξαιρέτον φυλάττεται ἔχοντι. [Sch. u. V. 534.]

οὐκ ἐπράθη] Ἐὰν μὲν ἐπράθησαν τὰ πεκούλια ἢ ἠλλάγησαν, οὐκέτι εἰσὶν ἐν ἐαδέμ καῦσα. καλῶς δὲ οὐκ ἐδωρήθησαν. εἴρηται γάρ, ὅτι κἂν ἔχη λιβερῶν πεκούλιων ἀδμινιστρατονα ὁ υἱός, οὐ δύναται δωρησασθαι. [Sch. x. 34.]

κη. Ἡ διάταξις ἀντιγράφει πρὸς θυγατέρα τινὸς υτήσαντος, ἧς ἢ ἀδελφῆ μέρος ἀγροῦ ἤθελε παρ' ἧς ἐκδικῆσαι. καὶ λέγει πρὸς αὐτὴν ἢ διάταξις, εἰ μὲν μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς ἐδωρήθη σοι ἢ τινος ὁ ἀγρός, κακῶς ἢ ἀδελφῆ σου ζητεῖ τὸ μέρος τοῦ ἀγροῦ. ἐὰν δὲ ὑπεξουσίαι σοι οὔση ἐδωρη παρὰ τοῦ πατρὸς, καλῶς θέλει τὸ μέρος τοῦ ὑ λαβεῖν.

ἐπὶ θάνατον τοῦ πατρὸς] Θεοδώρου. Τὸ δωρηθῆναι πασι μετὰ τελευτῆν τοῦ ἴδιου πατρὸς οὐ συνεισεφέρεται. ὁ ζῶν ὁ πατὴρ ἐδωρήσατο αὐτοῖς τινα, συνεισεφέρονται ἢ ἄρα ἠρώτως ἐκέλευσεν αὐτὰ μὴ συνεισεφέρεσθαι, κατὰ τὴν αἰτίαν τοῦ παρόντος τίτλου ἐν τῷ τέλει. μὲνησο τῆς ἀτάξεως τοῦ λς. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου, καὶ ὑπέειπε τὸ ἐν ἐκείσῃ. καὶ ἀνάγνωθι τὴν ἡβ. νεαραν καὶ νόει τὸ νον ἐνταῦθα κατὰ τὸ ἐκείσῃ εἰρημένον. [Sch. y. V. 534.]

ακῶς — ζητεῖ τὸ μέρος τοῦ ἀγροῦ] Ἐπειδὴ γάρ τότε γέγονε τοῦ πατρὸς ὁ ἀγρός, εἰκότως οὐ συνεισεφέρεται. [Sch. z. V. 534.]

ἀν δὲ — ἐδωρήθη παρὰ τοῦ πατρὸς] Ἐὰν ὁ ψ δωρήσῃται, ἐκ ἡρῆ τοῦ πατρὸς ἐστὶν ἢ δωρεά, καὶ πάλιν πορίζεται αὐτῷ καὶ ὡς προσποριζομένη τῆς οὐσίας τοῦ ὅς πιστεύεται εἶναι. διὰ τοῦτο οὐκ καὶ κοινὸς ὀφείλει εἶναι ὁρός. θεματισον δὲ τὸν πατέρα μὴ τελευτήσαντα ἐπὶ τῇ βουλήσῃ τῆς δωρεᾶς. εἰ γὰρ μὴ οὕτω θεματίσῃ, ἐννοεῖται τῇ ἡ. διατάξει τῇ ἐν τῷ φανιλίαι ἐρκισκούνδαι, τῇ ἡ, τὰς δωρεὰς, ἐφ' αἷς ὁ πατὴρ ἐτελεύτησεν ἐρηνογῶσας, συνεισεφέρεσθαι παρὰ τοῦ ὑπεξουσίαι. [Sch. a. V. 534. sq.]

θ. Πέτρος τις εἶχεν υἱὸν Παῦλον καὶ θυγατέρα λεγομένην Μάρριαν. οὗτος ὁ Παῦλος υἱὸς

1) postumo praeterito] Τὸ κατὰ πόδας. Postumo praeterito et patris testamentum rumpenti, et ab intestato succedenti emancipatum petita bonorum possessione conferre debere bona sua, perpetuo Edicto cavetur: cum his etiam, qui sui futuri essent, si vivo patre nati essent, conferri manifeste significatur: et emancipatis, si lege datae collationi non pareant, denegari actiones, non est ambigui iuris.

XXVII. Si filia dotem conferre nolit, hereditarias actiones non habet. Fratres autem ei quoque peculium conferre 1) debent, si hoc neque castrense 2), neque tanquam praecipuum eis relictum sit. Nec distinguimus, quis peculium eorum possideat, si modo probetur in eadem causa esse, hoc est, rem ex peculio eorum neque distractam 3), neque permutatam.

1) peculium conferre] Peculium paganicum confertur, nisi ei ex filiis, qui illud habet, tanquam praecipuum relictum sit. Castrense autem non confertur. Memineris constitutionis 13. tit. 36. lib. 3.

Τὸ κατὰ πόδας proponit filiam in potestate fuisse. Nota, in filia conferente idem nos dicere, quod in filio emancipato.

Observa, etiam hanc constitutionem dicere, his solis, qui in potestate manserunt, conferri.

2) si hoc neque castrense] Peculium scilicet profectitium vel usumfructum rerum intelligere debemus. Nam peculium est, quod patri acquiri debuit, manet autem apud eos, qui in potestate sunt.

Hoc non confertur, sed praecipuum servatur habenti.

3) neque distractam] Si res peculiares distractae vel permutatae sunt, non amplius sunt in eadem causa. Recte autem non dixit, donatam. Dictum enim est, filium, licet liberam peculii administrationem habeat, donare tamen non posse.

XXVIII. Constitutio rescribit filiae cuiusdam defuncti, cuius soror partem fundi ab ea vindicare volebat. Et ait constitutio: Si fundus tibi post mortem patris 1) ab aliquo donatus est, soror tua improbe portionem fundi petit 2). Si vero is filiae-familias constitutae tibi a patre donatus est 3), portionem fundi habere recte desiderat.

1) post mortem patris] Theodori. Quod filiis post patris mortem donatum est, non confertur. Nam si pater vivus iis quaedam donaverit, ea conferuntur: nisi ea conferri specialiter vetuerit, secundum constitutionem 20. huius tituli in fine. Memineris constitutionis 4. tit. 36. lib. 3. et excipe, quod ibi dictum est. Et lege Novellam 92. et secundum id, quod ibi dictum est, intellige, quod hoc loco positum est.

2) improbe portionem fundi petit] Quoniam enim fundus nunquam patris fuit, merito non confertur.

3) si vero — a patre donatus est] Si pater donavit, ex re patris donatio profecta est, et rursus ei acquiritur: et tanquam patri quaesita ex bonis patris esse creditur. Ideo igitur fundus etiam communis esse debet. Finge autem, patrem in eadem donandi voluntate usque ad mortem non perseverasse. Nam si aliter fingas, obstat constitutioni 18. tit. familiae erciscundae, quae dicit, donationes, in quibus pater ad mortem usque perseveravit, non conferri a filiofamilias.

XXIX. Petrus quidam Paulum filium et filiam nomine Mariam habebat. Paulus filius uxorem duxit,

L. 12. C. VI. 20.

L. 13. C. eod.

L. 14. C. eod.

1) Lege εἰ pro καὶ. d) Adde αὐτῇ. Basil. T. IV.

συνήφθη γυναικί τινι καὶ ἔσχεν ἐξ αὐτῆς υἴον· ὡς εἶναι τὴν Μαρίαν πρὸς πατρός θείαν τοῦ υἱοῦ Παύλου. ἦν δὲ καὶ αὐτὴ ἡ Μαρία προικισθεῖσα. μετὰ ταῦτα ἐτελεύτησεν ὁ πατὴρ τοῦ Παύλου καὶ Μαρίας, καὶ διέφερον ἑκατέρους ἡ κληρονομία. δῆλον δέ, ὅτι ἡ Μαρία ἔχερώσκει συνεισενεγκεῖν τῷ ἀδελφῷ τῷ ἰδίῳ τὴν προῖκα καὶ κληρονομήσαι τὸν κοινὸν πατέρα. ἀλλ' ἐτελεύτησε καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς Παῦλος ἐπὶ υἱῷ· καὶ ἡ μήτηρ τοῦ παιδὸς ἐδέηθη, καὶ ἀντιγράφει πρὸς αὐτὴν ἡ διατάξις οὕτως· Ἐάν ἐκληρονόμησεν ὁ ἀνὴρ σου ἐξ ἀδιαθέτου τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ ἐτελεύτησεν ἐν ζῶντος υἱοῦ αὐτοῦ, ἡμοζεν ἢ συνεισφορά. ὅθεν εἰ καὶ ἐτελεύτησε, καὶ βούλεται ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ κληρονομήσαι, ἀναγκάζεται καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ συνεισενεγκεῖν.

ἔτι ζῶντος υἱοῦ αὐτοῦ] Δεῖ θεματίζειν, ὅτι περιττὸν ὁ υἱὸς καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐδέηθη ἡ μήτηρ. [Sch. b. V. 535.]

L. 15. λ'. Οὐδὲ αὐτεξούσιοι τὰ μετὰ θάνατον τοῦ κοινοῦ
C. VI. 20. πατρὸς κτηθέντα συνεισενεγκεῖν ἀναγκάζονται, ἀλλὰ ταῦτα διακροτουῦντες τὰ πράγματα αὐτοῦ κατὰ τὰ κληρονομία μέρη διαιροῦνται.

οὐδὲ αὐτεξούσιοι] Θαλελαίου. Ὁ ἐμαγκίπατος ὅσα ἔσχε μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ ἰδίου πατρὸς, οὐκ ἀναγκάζεται συνεισενεγκεῖν. [Sch. c. V. 535.]

Τῆς γ'. διατάξις τούτου τοῦ τίτλου εἰπούσης τοῦτο περὶ τῆς μενώσης ὑπεξουσίου τοῦ ἰδίου πατρὸς, αὕτη τὸ αὐτὸ λέγει. καὶ περὶ ἐμαγκίπατος ἔγνωσ τὸ νόμιμον ἤδη καὶ ἀνωτέρω. [Sch. c. V. 535.]

L. 16. λά'. Ἐάν ἡ θυγάτηρ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομή
C. eod. καὶ βούληται πλεόν των καταλειμμένων αὐτῇ ἐν κωδικέλλοις ὡς ἐξ ἀδιαθέτου λαβεῖν, ὀφείλει τὴν προῖκα αὐτῆς συνεισενεγκεῖν.

L. 17. λβ'. Ἐνίκα¹⁾ ἀδιάθετος τελευτήσῃ ὁ πατὴρ ἐπὶ
C. eod. παισὶν ἄρροσι τε καὶ θηλείαις, εἴτε ὑπεξουσίους, εἴτε αὐτεξουσίους· ἀδιάθετον λέγω οὐ μόνον τὸν πάντη μὴ διαθήμενον, ἀλλὰ καὶ τὸν ποιήσαντα διαθήκην, ἣτις ἀνετρέπη ἢ διὰ τῆς περὶ μέμψεως τῆς διαθήκης ἀγωγῆς ἢ διὰ τῆς κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντιώσεως διακατοχῆς, ἐξ ἀδιαθέτου γινομένης διανεμήσεως τῶν πραγμάτων, συνεισφερέσθω τοῖς παισὶ καὶ ἡ προῖξ παρὰ τῶν θυγατέρων, καὶ ἡ προγαμιαία δωρεὰ παρὰ τῶν ἀρρένων, ἣντινα ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ, ἢ ὁ πάππος, ἢ ἡ μάμηρα, ἢ ὁ πρόπυππος, ἢ ἡ προμάμη, εἴτε κατὰ πατέρα, εἴτε κατὰ μητέρα ἢ ἔδωκεν ἢ ἐπηρώτησεν²⁾ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ ἢ τῆς θυγατρὸς, ἢ τοῦ ἐγγόνου, ἢ τῆς ἐγγόνης, ἢ τοῦ προεγγόνου, ἢ τῆς προεγγόνης, οὐ διαφερομένων ἡμῶν, εἰ πρότερον ταῖς μνηστιαῖς τῶν ἀρρένων παίδων οἱ προειρημένοι γονεῖς τὴν προγαμιαίαν ἐποιήσαντο δωρεάν, εἴτε αὐτοῖς τοῖς μνηστῆρσι ταῦτα δεδώκασιν, ἵνα αὐτοὶ οἱ³⁾ μνηστῆρες δωρήσωνται τὰ αὐτὰ πράγματα ταῖς ἰδίαις μνηστιαῖς. καὶ γὰρ καὶ ἡ προῖξ καὶ ἡ προγαμιαία δωρεὰ ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν πραγμάτων διανεμήσεως συνεισενεχθήσεται ἢ ἐκδοθεῖσα, ἢ δωρηθεῖσα ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀδιαθέτου τελευτῶντος· δηλαδὴ τῶν αὐτεξουσίων παίδων εἴτε ἀρρένων εἴτε θηλείων κατὰ τὸν τύπον τῶν προλαβόντων νόμων ἀναγκαζομένων συνεισφέρειν τοῖς ἰδίαις ἀδελφοῖς ἅπαντα, ἅτινα ἢ τῷ γίνεσθαι αὐτεξούσιοι παρὰ τῶν ἰδίων γονέων εἰλήφασιν, ἢ μετὰ τὴν αὐτεξουσιότητα προσκτήσαντο.

ex eaque filium suscepit: ut Maria Pauli filio amita esset. Erat et ipsa Maria dotata. Post haec Pauli et Mariae pater decessit, et ad utrumque hereditas pertinebat. Manifestum est, Mariam fratri suo dotem conferre debuisse, et patri communi successisse. Sed etiam frater eius Paulus relicto filio decessit: et mater filii preces obtulit, ad quam constitutio ita rescribit: Si maritus tuus ab intestato patri suo heres extitit, et filio superstite¹⁾ decessit, collationi locus erat. Unde, et si decesserit, et soror eius succedere velit, filio quoque eius conferre cogitur.

1) filio superstite] Fingendum est, filium superstitem esse, et pro eo matrem preces obtulisse.

XXX. Nec emancipati¹⁾ post mortem communis patris quaesita conferre coguntur, sed haec retinentes, eius bona pro hereditaria dividunt portione.

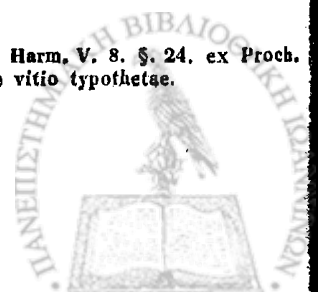
1) nec emancipati] Thalelai. Emancipatus quae post patris sui mortem acquisivit, conferre non cogitur.

Cum constitutio 13. huius tituli hoc de filia dixisset, quae in patris potestate mansit, haec idem dicit. De emancipato quoque hoc ius supra didicisti.

XXXI. Si filia ab intestato succedat, et ultra relictum sibi codicillis velut ab intestato capere velit, dotem suam conferre debet.

XXXII. Cum pater intestatus decesserit, relictis liberis tam masculini, quam femini sexus, sive sui iuris, sive in potestate: (intestatum dico non solum, qui testamentum penitus non condidit, sed etiam eum, qui testamentum fecit, quod vel querela inofficiosi testamenti vel bonorum possessione contra tabulas rescissum est) in dividendis rebus ab intestato, filiis a filiabus dos, et donatio ante nuptias a masculis conferatur, quam pater vel mater, avus vel avia, proavus vel proavia paternus vel maternus dederit vel promiserit pro filio vel filia, nepote vel nepte, pronepote vel pronepte, non distinguentibus nobis, utrum prius in sponsas liberorum masculorum praedicti parentes donationem ante nuptias contulerint, an ipsis sponsis eas dederint, ut ipsi sponsi easdem res sponsis suis donarent. Etenim et dos et donatio ante nuptias tempore divisionis rerum conferetur, sive data sit, sive donata ex substantia ab intestato defuncti: emancipatis videlicet liberis, tam masculini, quam feminini sexus, pro tenore praecedentium legum cogendis, fratribus suis omnia, quae vel in ipsa emancipatione a parentibus suis consecuti sint, vel post emancipationem acquisierint, conferre.

da) Adde ἡ. e) Sic legendum. Fabr. παρὰ. f) Epitomen L. 17. C. h. t. exhibet Harm. V. 8. §. 24. ex Proch. tit. XXX. cap. 12. g) Legendum ἐνηρωτήθη. h) Legendum οἱ. Fabr. habet εἰ, haud dubie vitio typothetae.

λγ'. Καὶ οἱ ἀπὸ ἀντιγραφῆς βασιλικῆς γινόμενοι αὐτεξούσιοι κατὰ μίμησιν τῶν αὐτεξουσίων ἀναγκάζονται συνεινεγκεῖν τὰ ἴδια πράγματα.

καὶ οἱ ἀπὸ ἀντιγραφῆς βασιλικῆς γινόμενοι αὐτεξούσιοι] Ὁ ἐμαγκλιπαιὸς ἀναγκάζεται συνεισφέρειν, κἂν ἐκ θείας κληρονομίας ἐμαγκλιπαιεύθῃ, δηλονότι τοῖς συνεμαγκλιπαιαῖς αὐτοῦ ἀδελφοῖς, οὐκ ἐπὶ μὴν τοῖς ὑπεξουσίοις. μίμησο γὰρ ὧν συνήξα σοι ἐν τῇ α'. διατάξει τοῦ παρόντος τίτλου. [Sch. d. V. 535.]

λδ'. Προστίττομεν τοῦτο μὲν τοὺς υἱοὺς ἢ τὰς θυγατέρας τοῦ τελευτήσαντος προσώπου τὴν προῖκα καὶ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν ἐκ τῶν γονέων τῶν ἰδίων αὐτοῖς δοθεῖσαν συνεισφέρειν τοῖς ἐγγόνοις ἢ ταῖς ἐγγόνοις τοῦ τελευτήσαντος προσώπου, τοῦτο δὲ καὶ τοὺς αὐτοῦ ἐγγόνους ἢ τὰς ἐγγόνας τοῖς κατὰ πατέρα θείοις αὐτῶν ἢ τοῖς κατὰ μητέρα θείοις, καὶ ταῖς κατὰ πατέρα θείοις ἢ ταῖς κατὰ μητέρα θείοις, τὴν προῖκα καὶ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν τοῦ ἰδίου πατρὸς ἢ τῆς μητρός, ἢ τῆς ἀπὸ αὐτοῦ ἢ αὐτῆς τὸ τελευτήσαντος προσώπου δέδωκεν, ὁμοίως συνεισφέρειν· ἵνα συμμεινόμενων τῶν τοιούτων συνεισφορῶν μετὰ τῶν πραγμάτων τοῦ τελευτήσαντος προσώπου οἱ ἐκγονοὶ ἢ ἐκγόνοι σχοίησαν ὅλον ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὅπερ τῷ πατρὶ αὐτῶν ἢ τῇ μητρὶ, εἰ περιῆσαν, κατεφέρετο.

λε'. Ἐκεῖνο χωρὶς λογιμοῦ παρὰ τινῶν εἰς ἀμφισβήτησιν ἐνεχθὲν σαφεῖ διατάξει ἀνακαλύπτομεν· ἵνα ἅπαντα, ἅτινα εἰς τὴν νόμιμον μοῖραν τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίας ψηφίζονται τούτοις, οἵτινες εἰς τὴν περὶ τῆς μέμψιν τῆς διαθήκης ἀγωγὴν ἐν διαθήκῃ καλοῦνται, κἂν ἀδιάθετος οὗτος τελευτήσῃ, οὗτος εἰς τὴν κληρονομίαν ἔρχονται, παντὶ τρόπῳ τοῖς συγκληρονόμοις τοῖς ἰδίοις συνεινεχθῶσιν. ὅπερ τοῦτο μὲν ἐν τοῖς ἄλλοις, τοῦτο δὲ καὶ ἐν τούτοις, ἅτινα προφάσει τῆς στρατείας ἐνὶ ἐκ τῶν κληρονόμων ἐκ τῶν τοῦ τελευτήσαντος χρημάτων κτηθείσης περιποιήθη τούτοις, οἵτινες τῆς στρατείας ἠξιώθησαν¹⁾, χάραν ἔξει· ἵνα τὸ κέρδος, ὅπερ ἐν καιρῷ τοῦ θανάτου τοῦ τελευτήσαντος εἰς αὐτὸν²⁾ ἔλθῃ δύναιται, μὴ μόνον διαθήκης γενομένης τῇ νομίμῳ μορᾷ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίας συμψηφισθῇ, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀδιαθέτου συνεινεχθῇ. οὗτος δὲ ὁ κανὼν, ἵνα πάντα, ἅτινα τῇ νομίμῳ μορᾷ συμψηφίζονται, καὶ ἐξ ἀδιαθέτου συνεινεχθῶσιν, οὐδαμῶς ἐκ τοῦ ἐναντιοῦ κρατήσῃ, ἵνα δύναιται³⁾ τις εἰπεῖν, κἀκεῖνα, ἅπερ συνεισφέρονται, πᾶσι τρόποις εἰς τὸ νόμιμον μέρος τούτοις συμψηφισθῆναι, οἵτινες εἰς τὴν περὶ τῆς διαθήκης μέμψιν καλοῦνται. ταῦτα γὰρ μόνον ἐκ τούτων, ἅτινα συνεισφέρονται, τῷ μνημονευθέντι προσώπῳ^{m)} λογισθήσεται, ὑπὲρ ὧν ἰδικῶς τοῖς νόμοις τοῦτο ἐξεφωνήθη.

ἅτινα προφάσει τῆς στρατείας] Θεοδώρου. Τὴν ἰδίαν στρατείαν οἱ παῖδες συνεισφέρουσι, δηλονότι ἐὰν οὐκ ἔστι κανστρέσιον πεκούλιον. εἰ γὰρ ἔστι κανστρέσιον πεκούλιον, οὐ συνεισφέρεται. ἔγνωμεν γὰρ ἐκ τῆς ἰβ'. διατάξεως τοῦ παρόντος τίτλου, ὅτι τὸ κανστρέσιον πεκούλιον οὐ συνεισφέρεται. ἀμίλι φησὶν ἢ ε'. διατάξις τοῦ ἰβ'. τίτλου τοῦ ἰβ'. βιβλίου, ὅτι ἡ τοῦ σιλεντιαρίου στρατεία οὐ συνεισφέρεται, ἐπειδὴ κανστρέσιον ἔστι πεκούλιον. εἴρηται δὲ βιβλίῳ γ'. τίτλῳ κη'. διατάξει λ., ὡς ἀποκλείει τὴν μέμψιν τὸ δοθὲν ὑπὲρ τῆς σιλεντιαρίου στρατείας. κανστρέσιον γὰρ ἔστι πεκούλιον, καὶ δηλονότι, ὅτι οὐ συνεισφέρεται. γενικῶς δὲ ἰσθί, ὡς πάσα στρατεία βασιλικῆ φιλοτιμία ἔστι κατὰ τὴν γ'. νεοράν, καὶ ὅτι, ὡς κείται ἐν τῷ προκειμένῳ ε'. βιβλίῳ τι. εἰα'. διατάξει ζ'. ἢ

XXXIII. Liberi quoque per imperiale rescriptum L. 18. sui iuris effecti¹⁾ ad similitudinem emancipatorum C. VI. 20. bona sua conferre coguntur.

1) liberi quoque per imperiale rescriptum sui iuris effecti] Emancipatus conferre cogitur, licet ex sacra iussione emancipatus sit, fratribus scilicet emancipatis, non etiam suis. Memineris eorum, quae congesti in constitutione I. huius tituli.

XXXIV. Praecipimus, tam filios vel filias defunctae personae dotem vel ante nuptias donationem a parentibus suis sibi datam conferre nepotibus vel neptibus defunctae personae, quam eius nepotes vel neptes patris suis aut avunculis, amitibus etiam vel matriteris dotem et donationem ante nuptias patris sui vel matris, quam pro eo vel ea mortua persona dedit, similiter conferre: ut commixtis huiusmodi collationibus cum bonis mortuae personae, nepotes aut neptes integram portionem habent, quae patri vel matri eorum, si superessent, deferretur. L. 19. C. eod.

XXXV. Illud sine ratione a quibusdam in dubietatem deductum plana sanctione revelamus: ut omnia, quae in portionem legitimam ab intestato successionis computantur his, qui ad actionem de inofficioso testamento vocantur, etiamsi intestatus is decesserit, ad cuius hereditatem veniunt, omnimodo coheredibus suis conferantur. Quod tam in aliis, quam in his, quae occasione militiae¹⁾ uni heredum ex defuncti pecuniis²⁾ acquisitae lucrantur hi³⁾, qui militiae meruerunt, locum habebit: ut lucrum, quod tempore mortis defuncti ad eum pervenire poterat, non solum testamento condito legitimae parti ab intestato successionis computetur, sed etiam ab intestato conferatur. Haec autem regula, ut omnia, quae portioni legitimae computantur, etiam ab intestato conferantur, minime e contrario tenebit, ut possit quis dicere, etiam illa, quae conferuntur, omnimodo in portionem legitimam his computari, qui ad inofficiosi querelam vocantur. Ea enim tantummodo ex his, quae conferuntur, memoratae portioni computantur, pro quibus specialiter⁴⁾ legibus hoc expressum est. L. 20. pr. C. eod.

1) quae occasione militiae] Theodori. Liberi militiae suam conferunt, scilicet si castrense peculium non sit. Nam si castrense peculium sit, non conferuntur. Nam ex constitutione 12. huius tituli didicimus, castrense peculium non conferri. Certe constitutio 5. tit. 16. lib. 12. ait, silentiarii militiae non conferri, quoniam castrense peculium sit. Dicitur autem lib. 3. tit. 28. constitutione 30. id, quod pro silentiariorum militiae datum sit, querelam inofficiosi excludere. Est enim castrense peculium, et certum est, id non conferri. Generaliter vero scias, omnem militiae esse Principis liberalitatem secundum Novellam 3. et Principis liberalitatem rebus castrensibus adnumerari,

1) Legendam τούτω, ὅστις τῆς στρατείας ἠξιώθη, lucratur is, qui militiae meruit. 2) Lege αὐτὸν. 3) Lege δύναιται. 4) Legendum μέρεϊ pro προσώπῳ, memoratae portioni.

βασιλική φιλοτιμία κατατρέσιος νοείται. ὥστε οὖν ἐντεύθεν συνεισάγεται, ὅτι αἱ στρατεῖαι οὐ συνεισφέρονται. κατὰ καιροποιίαν οὖν δέξαι τὴν πᾶσαν διατάξιν. καὶ μὲν ἡσο τῆς δ. διατάξεως τοῦ λς. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου. [Sch. f. n. V. 535.]

ἐκ τῶν τοῦ τελευτήσαντος χρημάτων] Τὰ καταλογιζόμενα εἰς τὴν δεινοφικίσο συνεισφέρεται, τοῦτο δὲ καταλογίζεται εἰς τὴν μέμνησιν. μὲν ἡσο γὰρ τῆς κθ'. διατάξεως τοῦ κη'. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου. [Sch. g. V. 535.]

Θαλαλαίου. Ἡ διατάξις κελεύει, πάντα τὰ δυνάμενα συμψηφίζεσθαι τοῖς εἰς ἀγωγήν τῆς δεινοφικίσο καλουμένοις, ταῦτα πᾶσι τρόποις συνεισφέρεσθαι· καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν στρατείαν τὴν εἰς τὸ δ. ψηφίζομένην, τούτῳ τὴν δυναμένην εἰς κληρονομίους παραπεμφθῆναι ἢ παραθῆναι, κελεύει συνεισφέρεσθαι, ἵνα τοσοῦτου νομιζῆται ἀξία εἶναι, ὅσου δύναται παραθῆναι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τοῦ τεστατέρου τελευτήσης. εἰρηται δὲ σοι περὶ αὐτῆς τῆς στρατείας ἐν τῇ λ'. διατάξει τοῦ κη'. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου. οὐκ ἀναστρέφει δὲ, φησὶν, ὁ καιρὸν· πάντα μὲν γὰρ, φησὶ, τὰ εἰς τὸ δ. τῆς δεινοφικίσο ψηφίζομενα, ταῦτα καὶ συνεισφέρονται· οὐ πάντα δὲ τὰ συνεισφερόμενα λογίζεται εἰς τὸ δ. τῆς δεινοφικίσο. ἰδοὺ γὰρ, αὐτὴ ἡ διατάξις θελεῖ λέγειν, ἐν ᾗ συνεισφορὰ μὲν γίνεται· εἰ δὲ ἦν λόγος τοῦ δεινοφικίσο, οὐκ ἠμελλομεν αὐτὸ καταλογίζεσθαι. καὶ ἐστὶ τὸ θέμις τὸ τοιοῦτον· ἐάν τις ὑπὲρ νόου μὲν ἢ θυγατρὸς ἐπιδέδωκε προῖκα ἢ προγαμιαίαν δωρεάν, ἄλλω δὲ νόῳ ἢ θυγατρὶ ἀπλήν δωρεάν ἐδώρησάτο, καὶ ὁ μὲν τὴν προῖκα λαβὼν ἢ τὴν προγαμίου δωρεάν ἀπατεῖ τὸ συνεισνεγκεῖν, ὁ δὲ τὴν ἀπλήν δωρεάν ἔχων οὐ συνεισφέρει· ἀλλὰ κελεύει ἡ διατάξις καὶ τὴν ἀπλήν δωρεάν συνεισφέρεσθαι, εἰ μὴ ἔρα ἠρώως ἐξεφανήσῃ ὁ πατήρ, ὅτε ἐδώρησάτο, ὥστε μὴ συνεισνεχθῆναι τὴν τοιαύτην δωρεάν. ἰδοὺ τοίνυν, ἡ ἀπλήν δωρεάν συνεισφέρεται μὲν, εἰ μὴ τὸ ἐναντίον τελευτήσας ὁ διαθέμιος εἴπῃ· οὐ λογίζεται δὲ ἐν τῇ δεινοφικίσο· εἰ μὴ ἔρα ἠρώως ὁ διαθέμιος ἐπὶ τούτῳ ἐδώρησάτο, ὥστε ψηφισθῆναι τὴν δωρεάν εἰς τὸ δ. [Sch. g. V. 535. sq.]

περιποιήθη τούτοις] Οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὁ λόγος τῶν ἀπὸ στρατείας κερδῶν. ταῦτα γὰρ ὡς ἐκ ἑῶ του πατρὸς κτηθέντα καὶ προσπορισθέντα, καὶ εἶναι ἐν τῇ οὐσίᾳ. ἀλλὰ περὶ αὐτῆς τῆς στρατείας βούλεται εἰπεῖν, ὅσον ἠδύνατο κερδάναι, εἰ ἐπίπρωκε τὴν στρατείαν. [Sch. h. V. 536.]

ὑπὲρ ὧν ἰδικῶς] Εἴρηται ἰδικῶς περὶ προικὸς ἢ προγαμίου δωρεάς. περὶ τῆς inter vivos, ἐν ᾗ τοῦτο ἰδικῶς συνεφανήθη^{π)}. περὶ τῶν ἀπὸ στρατείας κερδῶν οὐκ εἴρηται. περὶ τῆς inter vivos δωρεάς ὅτι μὴ συνεφανήθη, καίτοι συνεισφέρεται. [Sch. i. V. 536.]

L. 20. §. 1. C. VI. 20. Πρὸς τούτοις ἐπειδὴ ἡ προγαμιαία δωρεὰ ἢ προῖξ παρὰ πατρός, ἢ μητρός, ἢ ἄλλων ἀπόντων δοθεῖσα ὑπὲρ νόου ἢ θυγατρὸς, ἢ ἐκγόνου, ἢ ἐκγόνης, ἢ τῶν λοιπῶν κατιόντων, συνεισφέρεται, ἐάν ὁ μὲν εἰς ἢ ἡ μία τῶν παίδων προγαμιαίαν μόνην δωρεάν ἢ προῖκα, οὐ μὴν καὶ ἀπλήν δωρεάν ἔλαβεν ἢ λήψεται, ὁ δὲ ἕτερος ἢ ἕτερα μῆτε προῖκα μῆτε δωρεάν παρὰ τοῦ πατρὸς πρὸ γάμου ἔλαβεν ἢ λήψεται, ἀλλὰ ἀπλήν μόνην δωρεάν, ἵνα μὴ ἐκ τούτου ἀδικόν τι γεννηθῆ, τούτου μὲν τοῦ προσώπου, ὅπερ τὴν πρὸ γάμου δωρεάν ἢ τὴν προῖκα ὑπέδξαστο, συνεισνεγκεῖν αὐτὴν ἀναγκαζομένου, ἐκείνου δὲ, ὅπερ ἀπλῆς μόνον δωρεᾶς ἠξιώθη, εἰς συνεισφορὰν αὐτῆς μηδαμῶς συνωθουμένου· εἰ τι τοιοῦτον συνέβη ἢ συμβήσεται, κελεύομεν κατὰ μίμησιν ἐκείνου, ὅστις τὴν πρὸ γάμου δωρεάν pp) συνεισνεγκεῖν ἀναγκάζεται, κακείνο τὸ πρόσωπον, ὅπερ μηδεμιᾶς προικὸς ἢ προγαμίου δωρεάς δοθείσης μόνην ἀπλήν δωρεάν ἐκ τῶν γονέων τῶν ἰδίων ἐδέξαστο, συνεισνεγκεῖν αὐτὴν, καὶ μὴ παραιτεῖσθαι τὴν συνεισφορὰν διὰ τοῦτο, ὅτι ἀπλήν δωρεὰ οὐκ ἄλλως συνεισφέρεται, εἰ μὴ ὅτι τοιοῦτον σύμφωνον ὁ δωρησάμενος ἐν καιρῷ τῆς δωρεᾶς τῇ ἰδίᾳ φιλοτιμίᾳ ἐπέδωκεν.

καὶ μὴ παραιτεῖσθαι τὴν συνεισφορὰν] Μὴ ἀρνεῖσθαι τοῦ λοιποῦ τὴν συνεισφορὰν ἐκ τοῦ λέγειν, οὐ οὐ

n) Apud Fabr. post scholium d. statim sequitur scholium f. o) Locus corruptus. p) Lege ἐξεφανήθη. (pp) Adde ἢ τὴν προῖκα.

ut habetur hoc lib. 6. tit. 61. const. 7. Itaque exinde colligitur, militias non conferri. Totam igitur constitutionem accipie ita, ut novum ius introduxerit. Et memineris constitutionis 4. tit. 36. lib. 3.

2) ex defuncti pecuniis] Quae in querelam inofficiosi computantur, conferuntur: hoc autem imputatur. Memineris enim constitutionis 29. tit. 28. lib. 3.

Thalaelaei. Constitutio iubet, omnia, quae imputari possunt his, qui ad actionem inofficiosi vocantur, omnibus modis conferri: ideoque et militiam, quae in quartam imputatur, hoc est, quae in heredes transmitti vel vendi potest, conferri iubet, ut tanti aestimetur, quanti vendi possit tempore mortis testatoris. Sermo iam fuit de ipsa militia in constitutione 30. tit. 28. lib. 3. Haec autem regula, inquit, non convertitur: nam omnia quidem, inquit, quae imputantur in legitimam, ea etiam conferuntur: non omnia autem, quae conferuntur, imputantur in legitimam. Ecce enim haec constitutio exemplum eius afferre vult, quod confertur quidem, in causa autem inofficiosi in legitimam imputari non debet. Et species talis est. Si quis pro filio vel filia dotem aut ante nuptias donationem dederit, alteri vero filio vel filiae simplicem donationem dederit, et qui dotem accepit aut donationem ante nuptias, collationem postulet: qui autem donationem accepit, conferre recuset: constitutio iubet, etiam simplicem donationem conferri, nisi pater, cum donaret, nominatim vetuerit eiusmodi donationem conferri. Ecce igitur donatio quidem simplex confertur, nisi contrarium testator, cum moreretur, caverit: non imputatur autem in legitimam: nisi testator ea lege donaverit, ut donatio legitimae imputaretur.

3) lucrantur hi] Non computatur ei lucro, quod ex militia obvenit. Hoc enim ex re patris comparatum et acquisitum est, et in bonis eius est. Sed de ipsa militia loquitur, quantum lucrari posset, si militiam venderet.

4) pro quibus specialiter] Dictum est specialiter de dote vel donatione ante nuptias. De donatione inter vivos, cum hoc specialiter convenerit. De lucro, quod ex militia perceptum est, nihil dictum est. De donatione inter vivos cum nihil convenerit, tamen confertur.

Ad haec cum ante nuptias donatio vel dos a patre data, vel matre, vel aliis parentibus pro filio vel filia, nepote vel nepte, ceterisque descendantibus conferatur, si unus vel una liberorum ante nuptias tantummodo donationem vel dotem, non etiam simplicem donationem accepit vel acceperit, alter vero vel altera neque dotem, neque donationem ante nuptias a parente suscepit vel suscepit, sed simplicem tantummodo donationem, ne ex eo iniustum quid oriatur, ea quidem persona, quae ante nuptias donationem vel dotem suscepit, conferre cogenda, illa vero, quae simplicem tantummodo donationem meruit, ad collationem eius minime coarctanda: si quid huiusmodi accidit, vel acciderit, iubemus ad similitudinem eius, qui ante nuptias donationem vel dotem conferre cogitur, etiam illam personam, quae nulla dote vel ante nuptias donatione data solum simplicem donationem a parentibus suis accepit, conferre eam, nec recusare collationem⁵⁾ eo, quod simplex donatio non aliter confertur, nisi huiusmodi legem donator tempore donationis suae indulgentiae imposuerit.

5) nec recusare collationem] Ne recusato de cetero collationem eo, quod dicat, donationem inter

συνεισφέρεται ἢ ἄτερ βίβος δωρεά, εἰ μὴ ὅτε ὁπῶς ὁ τελευ-
τήσας ἐκέλευσε· νῦν γὰρ παντὶ τρόπῳ συνεισφέρεται. [Sch. k.
V. 536. sq.]

λδ'. Τὸ 9) νόμιμον τῆς διατάξεως τοιοῦτόν ἐστιν·
ἵνα μηδὲν τῶν ἀποσπορίστων συνεισνεχθῆ, ἀλλ' ὡς-
περ ποτὲ τὸ ἰδιόκτητον πεκούλιον μὴ προσπορίζομενον
οὐδὲ συνεισφέρετο¹⁾, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ νῦν πάντα
τὰ ἀποσπόριστα οὐ συνεισφέρονται. σήμερον τῶν
οὐδὲν ἕτερον συνεισφέρουσι τοῖς ἰδίοις ἀδελφοῖς οἱ
παῖδες οἱ ἀντεξοῦσιοι, εἰ μὴ μόνον τὰ ἀπὸ πραγμά-
των γονικῶν καὶ τὴν χοῆσιν· ταῦτα γὰρ ἡμελλον²⁾,
εἰ ἦσαν ὑπεξοῦσιοι, προσπορίζουν.

τὸ νόμιμον τῆς διατάξεως] Θεοδώρου. Τὰ ἀποσ-
πόριστα οὐ συνεισφέρονται. ἀνάγνωθι τὸν ε'. καὶ ξα'. τίτλον
τοῦ παρόντος βιβλίου. [Sch. l. V. 537.]

λζ'. Κακῆτον³⁾ δὲ καλῶς ἔχειν ὠήθημεν τῷδε
περιλαβεῖν τῷ νόμῳ. τῶν γὰρ ἔμπροσθεν νόμων βου-
λομένων ἐπὶ τῶν συνεισφορῶν, εἰ μὲν διαθήκης χωρὶς
τελευτήσαιεν⁴⁾ οἱ γονεῖς, τὰς συνεισφορὰς κατὰ τὴν
αὐτῶν δύναμιν γίνεσθαι, εἰ δὲ ἐπὶ διαθήκης, μηδὲν
εἰπόντες περὶ αὐτῶν, μὴ χώραν ταῖς συνεισφοραῖς
γίνεσθαι⁵⁾, ἀλλὰ καὶ τὰ πράγματα ἔχειν τὰ κατὰ
προῖκα τυχόν ἢ καθ' ἕτερον τρόπον δεδομένα⁶⁾, καὶ
τῶν καταλειμμένων ἀντιλαμβάνεσθαι· ἡμεῖς θεσπι-
ζομεν, μὴ εἶναι παντελῶς τοιαύτην πρόληψιν, ἀλλ'
εἴ τις⁷⁾ ἀδιάθετος⁸⁾ τελευτήσαιεν, εἴτε ἐπὶ διαθή-
καις, ἐπειδήπερ ἀδελγόν ἐστι, μήποτε ἐκλαθόμενος
τῶν δεδομένων⁹⁾ ἢ ὑπὸ τῆς ἐν τῷ θανάτῳ ταραχῆς
στενοχωρούμενος οὐκ ἐμνήσθη τοῦτου¹⁰⁾, πάντως εἶναι
τὰς συνεισφορὰς καὶ τὴν ἐκείθεν ἰσότητα κατὰ τὸ ἦδη
διατεταγμένον· εἰ μὴ ἄρα¹¹⁾ ὁπῶς ἐπισκίψαιεν αὐτὸς
βούλεσθαι¹²⁾ μὴ γίνεσθαι συνεισφορὰν, ἀλλ' ἔχειν¹³⁾
τὸν ἀναγκαζόμενον ἐκ τοῦ νόμου συνεισνεγκεῖν καὶ
τὸ ἦδη δεδομένον, καὶ τοῖς ἐκ τῆς διαθήκης χρῆ-
σθαι¹⁴⁾ δικαίαις· πάντων τῶν ἔμπροσθεν περὶ συνει-
σορῶν ἡμῖν νενομοθετημένων ἐπὶ τῆς ἐαυτῶν μερόν-
των ἰσχύος.

τῶν γὰρ ἔμπροσθεν νόμων βουλομένων] Βιβλίον
λζ. tit. ζ. dig. η. καὶ βιβ. ε. τοῦ κώδικος tit. ιγ'. διατ. α'.
θεμ. ιγ'. καὶ τίτλ. λη'. διατ. ιβ'. βιβ. γ'. [Sch. m. V. 537.]

εἴτε ἐπὶ διαθήκαις] Ἢ προῖξ καὶ διαθήκης ὑποῦσης
ὀφείλει συνεισφέρεισθαι, εἰ μὴ ἄρα τοῦτο ὁπῶς ἐκώλυσε γίνε-
σθαι ὁ διαθέμενος, κἂν ἀπὸ ἐξωτικοῦ εἰδοθῆ, ὡς φησὶν ἡ
λξ. νεωά. ἀνάγνωθι βιβλίον ζ. τοῦ κώδικος tit. κ. δια-
τάξει β. δ. ζ. ιβ'. κ. ἄρα οὐν τὰ προσπορίζοντα δύνα-
μενα καὶ συνεισφέρονται, τυχόν ὁ πάντων τῶν πραγμάτων
αὐτοῦφροντος, καίτοιγε εἰς τὸ δ. τῆς δεινοφικίσο οὐ ψη-
φίζεται. [Sch. n. V. 537.]

Καλοκύρου ἀνθυπάτου. Μὴ ξενίσθῃ σε τὸ καὶ διαθήκης
ὑποῦσης ἐπιτετραφῆαι τὴν συνεισφορὰν. εἰ γὰρ τελευτήσας ὁ
γονεὺς γράφει τοὺς παῖδας κληρονόμους, ὧν οἱ μὲν εἰλήφει-
σαν ἤδη κληρονομίαν, οἱ δὲ οὐπω, περὶ δὲ συνεισφορᾶς οὐδὲν

vivos non conferri, nisi nominatim defunctus iusserit:
iam enim omnimodo confertur.

XXXVI. Ius constitutionis¹⁾ hoc est: ut nihil
L. 21. C. VI. 20.
corum, quae parentibus non acquiruntur, conferatur,
sed sicut olim castrense peculium, quod patri non
acquirebatur, neque conferebatur, eodem modo nunc
quoque omnes res, quae parentibus non acquiruntur,
non conferuntur. Hodie igitur emancipati filii fratri-
bus suis nihil aliud conferunt, quam profectitia et
usumfructum: haec enim, si in potestate remansis-
sent, parentibus quaesivissent.

1) ius constitutionis] Theodori. Quae pa-
rentibus non acquiruntur, non conferuntur. Lege titu-
lum 60. et 61. huius libri.

XXXVII. Illud quoque hac lege complecti pul-
Nov. 18. cap. 6.
crum duximus. Cum enim prioribus legibus consti-
tutum esset¹⁾ de collationibus, ut, si parentes inte-
stati moriantur, collationes secundum vim suam fierent,
sin vero testamento facto nihil de iis dixerint, colla-
tionibus locus non esset, sed res dotis vel alio no-
mine datae retinerentur, et relicta vindicarentur: nos
sancimus, ne talis praesumptio ullo modo locum ha-
beat, sed sive quis decesserit intestatus, sive testa-
mento relicto²⁾, (quoniam incertum est, oblitusne
eorum, quae data sunt, an perturbatione mortis pres-
sus mentionem eius rei non fecerit) omnino collatio
aequaliter fiat, uti iam constitutum est: nisi ille ex-
presse disposuerit, se collationem fieri nolle, sed eum,
qui lege conferre cogitur, habere et id, quod iam
datum est, et iuribus testamento delatis frui. Omnia
autem, quae antea a nobis de collationibus sancita
sunt, in suo robore maneat.

1) cum enim prioribus legibus consitutum
esset] Lib. 37. tit. 7. dig. 8. et lib. 5. Codicis, tit. 13.
const. l. them. 13. et tit. 38. const. 12. lib. 3.

2) sive testamento relicto] Dos, licet testa-
mentum subsit, conferri debet, nisi forte id fieri testator
nominatim prohibuerit, tametsi ab extraneo data sit,
ut ait Novella 97. Lege lib. 6. Codicis, tit. 20. const. 2.
4. 7. 19. 20. Res igitur, quae acquiri possunt, etiam
conferuntur, puta ususfructus omnium rerum, quamvis
in legitimam partem non computetur.

Calocyri Ducis. Ne mireris, etiam testamento ex-
tante permissam esse collationem. Nam si pater, cum
moreretur, filios heredes scripserit, quorum alii here-
ditatem iam adierant, alii nondum, de collatione autem

9) L. 21. C. h. t. legitur in Syn. p. 337. sq. E Codd. mss. Synopseos Labbaeus Obs. et Emend. in Syn. p. 109. τὸ
κατὰ πόδας constitutionis exhibet: ἔχει τὸ κατὰ πόδας τῆς διατάξεως οὕτως· ἵνα μηδενὶ περὶ τῆς συνεισφορᾶς τοῦ λοιποῦ
ἀμφισβήτησις ἀναφανῆ, ἀναγκαῖον ἠγησάμεθα, τῇ διατάξει, ἐν ἣ (lege ἢν ἦδη) φειδοῖ τῶν παίδων ἐποιήσαμεν, τοῦτο προσ-
θεῖναι, ἵνα τὰ πράγματα, ἅπερ τοῖς γονεῦσι προσπορίζεσθαι ἐκώλυσαμεν, μηδὲ τῇ συνεισφορᾷ μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτῶν
μεταξὺ τῶν παίδων ὑποκείμενα ἦ. ὡςπερ γὰρ τὸ κανονικόν ἐν κοινῷ συνεισφέρειν ἐπὶ τῆς διαιρουμένης κληρονομίας ἐκ τῆς
τοῦ παλαιοῦ νόμου ἀθετικῆς μηδμιῶς ἠναγκαζόντο, οὕτω καὶ τὰ ἄλλα πράγματα, ἕτινα μηδαμῶς τοῖς πατράσι προσπορί-
ζονται, ἕτινα τοῖς παισὶ μὲνιν διαπίπτουν. Ad verbum constitutio sic habet: Ut nemini de cetero super collatione dubietas
oriatur, necessarium duximus, constitutioni, quam iam favore liberorum fecimus, hoc addere, ut res, quas parentibus
acquiri prohibuimus, nec collationi post obitum eorum inter liberos subiaceant. Ut enim castrense peculium in commune
conferre in hereditate dividenda ex privae iuris auctoritate minime cogebantur, ita et alias (melius reliquas) res, quae
minime parentibus acquiruntur, proprias liberis manere censuimus. r) Syn. συνεισφίρεται. Male. s) Syn. ἡμελλον.
t) Cap. 6. Nov. 18. legitur in Syn. p. 338. u) Sic lego cum Syn. Fabr. τελευτήσοιεν. v) Verba εἰ δὲ — γίνεσθαι
desunt in Syn. Leuncl. in marg. addidit. w) Syn. διδομένα. x) Syn. εἴτε τις. y) Syn. διάθετος. Leuncl. in marg.
ἀδιάθετος. z) Lege τῶν δεδομένων cum Syn. Fabr. τὸν δεδομένον. a) Syn. τοῦ. Leuncl. in marg. τούτου. b) ἄρα deest
in Syn. c) Syn. βούλεται. Leuncl. in marg. βούλισται. d) Syn. ἔχει. Leuncl. in marg. ἔχειν. e) Syn. κληρῆσθαι.

ὡς εἶπε, ἦτοι περὶ τῶν ἐν ζωῇ δοθέντων, ὅμως γίνεται ταύτη^{f)}, εἰ μὴ ἰδικῶς μᾶλλον αὐτὴν ἐκείνος ἐκόλυσε, ὡς βουληθεὶς καὶ ἐκατέρου κέρδους, τοῦ τε ἀπὸ τῆς διαθήκης, καὶ τῶν ἐν ζωῇ ἐπιδομένων, τοὺς παρ' ἐκείνου τι ἐσχηκότας παῖδας μετασχεῖν. [Sch. u. V. 537.]

Nov. 97.
cap. 6.

λγ'. Κάκεινο^{g)} δὲ νομοθετῆσαι τῶν ἀναγκαιοτάτων ἡγοῦμεθα, ἐν πολλοῖς καὶ ἀμυθήτοις πράγμασι ζητούμενον. ἐπιδέδωκε γὰρ πατὴρ προίκα, ἢ μήτηρ τυχὸν ὑπὲρ πειδὸς οἰκίας^{h)}. ἢ δὲ ταύτην ἐπιδέδωκε τῷ ἀνδρὶ, καὶ ἐτελεύτησεν ὁ ἀνὴρ ἄπορος. εἴτα τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς τελευτησάντων ἀπαιτεῖται καὶ ἡ γήμασι συννευεγκεῖν τὴν ἑαυτῆς προίκα, ἢ παρὰ τοσοῦτον λαβεῖν. εἰ μὲν οὖν ὁ ἀνὴρ εὐπόρως ἔχοιⁱ⁾, τὸ πρῶγμα πανταχόθεν εὐλυτόν ἐστιν. εἰ δὲ οὐδενὸς ἑτέρου κυρία καθέστηκεν^{k)} ἐκείνη, πλὴν ἢ τῶν ἀγωγῶν τῶν κατὰ τοῦ ἀνδρός, αἱ δὲ ἄποροι καθεστήκασι, καὶ ἀντιτίθοιτο^{l)} τῇ γυναικί, ὡς ἤδη ἐπιδέδοται προίξ ὑπὲρ αὐτῆς, ἢ δὲ τὴν ἀγωγὴν συννευεφέρει^{m)}, μηδὲν ἔχουσανⁿ⁾ παντελῶς ἀποτέλεσμα νόμου τὸ πρῶγμα ἡμῖν ἄξιον ἐνομίσθη. καὶ ἴσμεν ἤδη ἐν πολλοῖς κρίσειν ἀπηνέστερον αὐτὸ^{o)} κριθῆναι, καὶ τὴν γυναικὰ ἀναγκασθεῖσιν συννευεγκεῖν τὴν προίκα, ἦτοι λογίσασθαι τὴν ὑπὲρ αὐτῆς δεδομένην, ἐξ ἧς οὐδὲν αὐτῇ γέγονε παντελῶς ἀποτέλεσμα ἐν αὐτοῖς τοῖς πράγμασι ἀπολαβεῖν. ἡμεῖς δὲ ἐξ ἑτέρων νόμων βοηθοῦμεν τῷ πράγματι. ἐπειδὴ γὰρ δεδώκαμεν ταῖς γυναιξὶν αἰρεσὶν καὶ συνεστῶτος τοῦ γάμου, εἰ κακῶς τὰ πράγματα ὁ ἀνὴρ διοικήσῃ^{p)}, καὶ λαμβάνειν αὐτὰ καὶ διοικεῖν κατὰ τὸν πρόποντα τρόπον^{q)}, καὶ καθάπερ ἢ ἡμετέρα λέγει διάταξις· εἰ μὲν αὐτῆς ἐξουσία καὶ τελεία τὴν ἡλικίαν ἢ γυνὴ καθεστήκοι, ἑαυτῇ^{r)} μέμψιν ἐπαγέτω, τί δήποτε, ἄρα τοῦ ἀνδρός ἀρξάμενον κακῶς τῇ περιουσίᾳ χρῆσασθαι^{s)}, μὴ^{t)} καὶ ἀντελάβετο καὶ ἐβοήθησεν ἑαυτῇ^{u)}. οὕτω γὰρ ἂν ἡμελλεν^{v)} ἔχειν ἐν τῷ τῆς συννευεφορᾶς λόγῳ τὰ οἰκία πράγματα πανταχόθεν ἀμείωτα, καὶ ἐν τῷ παρὰ τοσοῦτον τὴν συννευεφορὰν ποιῆσθαι. εἰ δὲ ὑπέξουσία καθεστήκοι καὶ γνώμη τοῦ πατρὸς χωρὶς τοῦτο πράττειν οὐ δύναται, εἰ μὲν προσελθοῦσα τῷ πατρὶ ταῦτα εἰπέ τε καὶ ἐξεμαρτύρατο, ὥστε συναινέσαι αὐτῇ καὶ τὰ πράγματα λαβεῖν καὶ συνεστῶτος ἔτι τοῦ γάμου, καὶ τοῖς δευτέροις αὐτὰ καιροῖς φυλάξαι, καὶ^{x)} τοῦτο ἐπραξεν ὁ πατὴρ, πάλιν κἀντεῦθεν τὰ οἰκία ἀκέραια ἔξει^{y)} δίκαια, τῶν πραγμάτων αὐτῇ πεφυλαγμένων, ὅπουγε καὶ τὰ τῆς προγαμίας δωρεᾶς πράγματα ἐδικεῖν καὶ ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ δεδώκαμεν αὐτῇ, καὶ τοῦ μετὰ ταῦτα κινδύνου παντὸς ἀπηλλάχθαι. εἰ δὲ ἢ μὲν ταῦτα ἐξεμαρτύρατο τὸν πατέρα, ὁ δὲ οὔτε ἐκίνησεν, οὔτε συνῆνεσε, καὶ οὐκ ἔδωκεν ἄδειαν τῇ θυγατρὶ πρᾶξαι τοῦτο^{z)}, μὴ κινδυνεύειν αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ^{a)} συννευεφέρεσθαι γυμνὴν τὴν ἀγωγὴν τὴν κατὰ τῶν^{b)} τοῦ ἀπόρου ἀνδρός πραγμάτων, καὶ τὴν^{c)} τύχην εἶναι κοινὴν αὐτῇ τε καὶ τοῖς αὐτῆς ἀδελφοῖς. μὴ μέντοι ἐκ τῆς συννευεφορᾶς ζημιουῖσθαι, ἀλλὰ τὴν ἐπιβάλλουσαν αὐτῇ μοῖραν διδοσθαι ἐκ τῶν πατρῶων πραγμάτων, τῆς ἀγωγῆς ἐκεί-

nihil specialiter dixerit, sive de his, quae vivus dederat, tamen collationi locus fit, nisi ille eam specialiter prohibuerit, quod nimirum utroque lucro, tam eo, quod testamento relictum est, quam eo, quod vivus eis dedit, liberos, qui ab ipso aliquid acceperunt, potiri velit.

XXXVIII. Illud quoque sancire¹⁾ maxime necessarium existimamus, quod in multis et innumeris rebus quaesitum est. Dederat enim pater vel mater fortasse dotem pro filia sua. Haec vero illam dedit marito, et maritus inops mortuus est. Mortuo deinde patre vel matre exigebatur ab ea, quae nupserat, ut dotem suam conferret, aut tanto minus caperet. Si igitur maritus locuples est, res ab omni parte facile solvi potest. Si vero illa nullius alterius rei, nisi actionum contra maritum domina sit, hae vero inanes sint, et mulieri opponatur dotem pro ea iam datam esse, haec autem actionem nullum plane effectum habentem conferat: res nobis lege digna visa est. Et scimus, multis iam sententiis durius id decimum, mulieremque coactam fuisse dotem conferre, vel pro se datam computare, ex qua nullum plane fructum re ipsa acceperat. Nos vero ex aliis legibus negotio subvenimus. Quoniam enim mulieribus, marito male res administrante, electionem dedimus etiam constante matrimonio eas accipiendi et decente modo administrandi, et quemadmodum nostra constitutio dicit, si quidem mulier suae potestatis et perfectae aetatis sit, sibi ipsa imputet, quod viro substantia male uti incipiente non receperit sibi quae auxiliata fuerit. Ita enim in collationis ratione et in eo, quod collationem ita faceret, ut tanto minus²⁾ acciperet, res suas plane non imminutas habitura erat. Si vero sub potestate sit, et sine voluntate patris hoc facere nequeat, si quidem patrem adiit eaque dixit, et rogavit, ut consentiret et res constante adhuc matrimonio acciperet, easque secundis temporibus servaret, idque pater fecerit, rursus et hoc modo integra iura sua habeat, rebus ipsi servatis, cum ei quoque permiserimus, ut res donationis ante nuptias vel constante matrimonio vindicet, omnique sequente periculo liberetur. Quodsi illa quidem patrem rogavit, hic vero neque actionem movit, nec consensit, nec potestatem hoc faciendi filiae concessit, nullum periculum ea sustineat, sed nudam actionem contra inopis mariti bona conferat, illique conditio cum fratribus eius aequalis sit. Non tamen ex collatione illa damno afficiatur, sed competens ei portio ex paternis rebus detur, actione quidem illa conferenda, ab omnibus vero fratribus movenda, eoque ad omnes illos perveniente, quod fortunae eventus dederit. Atque hoc valeat, si pater in eiusmodi casibus dotem dederit, et de substantia eius collatio speranda sit. Si vero dos maior forte fuerit, et collatio circa illam spem vertitur, pater autem contumax sit, neque ipse actionem movere, neque illi, ut moveret, permittere voluerit, tunc ipsa filia agat, neque hoc prae-

f) Adde χάρα. g) Cap. 6. Nov. 97. legitur in Syn. p. 338. sq. ubi cum cap. 6. Nov. 18. efficit cap. 37. h. t. Epitome latiore exhibet Harm. V. 8. §. 28. brevissimam idem IV. 9. §. 14. h) Syn. ἰδίας pro οἰκίας. i) Syn. ἔχει. k) Syn. καθίσταται. l) Syn. ἀντιτίθειντο. Leuncl. in marg. ἀντιτίθειντο. m) Syn. συννευεφόροι. n) Lego ἔχουσαν cum Syn. Fabr. ἔχουσα. o) Syn. αὐτῷ. Leuncl. in marg. αὐτῷ. p) Syn. διοικήσει. q) Syn. λόγον pro τρόπον. r) Syn. ἑαυτῆς. Leuncl. in marg. ἑαυτῆς. s) Syn. χρῆσθαι. t) Syn. ἂν pro μὴ. Leuncl. in marg. μὴ restituit. u) Syn. αὐτῇ. v) Syn. ἡμελλεν. x) Sequentia inde a verbis καὶ τοῦτο ἐπραξεν — οὔτε συνῆνεσε desunt in Syn. y) Lego ἔξει. Fabr. ἔξει. z) Hae Syn. sic transponit: καὶ τοῦτο πρᾶξαι τῇ θυγατρὶ οὐκ ἴδωκεν ἄδειαν. a) καὶ δεest in Syn. b) τῶν deest in Syn. c) Verba τὴν τύχην — ζημιουῖσθαι ἀλλὰ desunt in Syn. quae post vocem πραγμάτων sic pergit: καὶ τὴν ἐπιβάλλουσαν αὐτῇ μοῖραν ἐκ τῶν πατρῶων λαμβάνειν. Reliqua capituli 6. Nov. 97. in Syn. desiderantur.

ης συνεισφερομένης μὲν, παρὰ πάντων δὲ κινουμένης ὡν ἀδελφῶν, καὶ τούτου παραγινομένου ἅπασιν ἀδελφοῖς, ὅπερ ἂν ἢ τῆς τύχης ἔκβασις δολή. ἀλλ' εἰ μὲν ὁ πατήρ ἐπὶ τῶν τοιούτων θεμάτων ἐπιδοῖν τὴν προίκα, καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ περιουσίας ἐλπίζουσαι τὰ τῆς συνεισφορᾶς μέλλοι, τοῦτο κρατεῖν. εἰ δὲ μετῴν τυχόν ἐπιδοῖσις εἴη, καὶ συνεισφορὰ περὶ ἐκείνην στρέφεται ἐν ἐλπίδα, ἐκ δὲ τῆς τοῦ πατρὸς ἀπειθείας, τοῦ ἴτε κινῆσαι βουληθέντος μήτε ἐπιτρέψαι αὐτῇ κινήσει, τῆνικαὐτα αὐτὴν καθ' αὐτὴν τὴν θυγατέρα νεῖν καὶ μὴ ἔχειν πρόσφασιν μὴ δυνηθῆναι κινήσει, ἀλλ' αὐτῇ τε βοηθῆσαι καὶ τὸ ἐσόμενον ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει τοῦ ἀνδρὸς ἀποπέμψασθαι δέος. καὶ ἴσμεν καὶ ἄλλων τὸν σοφώτατον τὰ τοιαῦτα ζητήσαντα καὶ ὄρου τοῦ ἀνδρὸς εὐρεθέντος βοηθήσαντα τῇ γυναικί, καὶ εἰς ὅσον ὁ ἀνὴρ εὐπορεῖ, τὴν συνεισφορὰν τῇ γενέσθαι βουλόμενον. ἀλλ' ἐπειδήπερ ἐν πλήθει τῶν νόμων ὄντων, πρὶν αὐτοὺς καταστήσασθαι καὶ εἰς σύντοπον ἀγάγοιμεν τάξιν, πολλὰ καὶ τῶν ἀναγνώσιων ἠγνοεῖτο, καὶ ψῆφοι τᾶναντία βουλόμενοι παρὰ τὴν δικαστικὴν ἐπέστησαν, ἵνα μὴ τις ἐξαπάτη περὶ τῶν γένουσι, διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον ἐνομίσαμεν, ἄλλως τε καὶ ἐν μέσῳ τῆς ἡμετέρας τεθείσης διατάξεως, καὶ συνεστῶτων τῶν γάμων τῇ γυναικί βοηθούσης, ἐπὶ καλλίονα καὶ μᾶλλον ἀκόλουθον ὁδὸν ἐλάττωσιν τὸν παρόντα θέσθαι νόμον. ἵνα δὲ μὴ κατὰ ἄλλοις ἐξαριθμώμεθα τὰ πρόσωπα, ἐφ' ὧν κρατεῖν τὸν δεῖ, γενικῶς λόγῳ διορίζομεν, ὥστε ἐφ' ὧν ἔστιν τῆς συνεισφορᾶς λόγος, ἐπὶ τούτων καὶ τὴν διάταξιν κρατεῖν, εἴτε πατήρ, εἴτε πάππος, εἴτε μήτηρ, εἴτε μημη, εἴτε τῶν ἀνωτέρω τις καθεστῆκοι προσώπων.

καὶ κείνο δὲ νομοθετῆσαι] Θεοδοῦρον. Ἐάν εὐλαβῆται ἄνδρα ἢ γυνή, ἵνα μὴ ἀπορήσῃ, δύναιται καὶ ἐν συνεστῶτι γάμῳ φροντίζει τῆς ἀσφαλείας τῆς προικὸς καὶ τῶν ἔδνων, ἵνα γὰρ, ὅτι ἔχει παρακατάσσειν, ὡς βιβ. ε. τοῦ κώδικος β. διατάζει καθ' ἑαυτὴν τῆς προικὸς. ἐάν ἀπορήσῃ τοῦ ἀνδρὸς ἢ γυνῆ ἀπορήσῃ, καὶ οὐ συνεισενέγκῃ τὴν τῆς προικῆ, οὐ κληρονομεῖ τὸν ἴδιον πατέρα, ἐάν δηλοῦσι τελευτᾶ ἢν. ὑπεξουσίας γὰρ αὐτῆς οὕσης ὁ πατήρ οφείλει γνωεῖσθαι. εἰ γὰρ ἐκείνος τότε μὴ ἀπαιτῆσει, οὐδὲ ἡττον κληρονομεῖ αὐτὸν ἢ ἴδια θυγατῆρ, ὁρῶντος τοὺς συγκληρονόμους αὐτοῦ τοῦ ἀποτελέσματος. ταῦτα δὲ νόει, ἐάν ὁ πατήρ ἢ ὁ ἐπίδοις τὴν προίκαν· εἰ γὰρ ἄλλος ἐπίδεδωκε, δύναιται ἢ κέρη καὶ ἀπειθούντος τοῦ πατρὸς κινεῖν κατὰ τοῦ ἴδιου πατρὸς καὶ ἀπαιτεῖν τὴν προίκαν, ἵνα συνεισενέγκῃ αὐτῇ, ἴδια αὐτῇ ὄρῃ ὁ κίνδυνος. σημειώσαι δὲ, ὅτι ἀναγκὴ τὴν οὖσαν θυγατέρα κληρονομεῖν τὸν ἴδιον πατέρα συνεισενέγκῃ τὴν παρὰ ἐξωτικῶν δοθεῖσαν ὑπὲρ αὐτῆς προίκαν. εἰ βούλει τὰ περὶ συνεισφορᾶς προικὸς μαθεῖν, ἀνάγνωθι βιβ. ε. τοῦ κώδικος tit. κ. διατάξιν β. γ. ια. ιβ. ιγ. κ. [Sch. o. V. 537. sq.]

παρὰ τοσοῦτον] Καλῶς τό, παρὰ τοσοῦτον. ἢ γὰρ διὲ συνεισφέρεται ἐν τῷ παρὰ τοσοῦτον λαβεῖν τὴν κόρην, βιβλίον ε. τοῦ κώδικος tit. κ. διατάξιν θ. [Sch. p. V. 538.]

textu utatur, quod agere non potuerit, sed ipsa se iuvet, et metum de inopia mariti deponat. Atque scimus, sapientissimum quoque Ulpianum talia quaevisse, et inope reperto marito mulieri auxilium tulisse, ab eaque in quantum vir facere posset, collationem fieri voluisse. Sed quoniam in multitudine legum, quae extant, antequam cas constitueremus et in perspicuum ordinem redigeremus, multa etiam necessaria ignorabantur, et sententiae, quae contrarium volebant, a iudicibus ferebantur, ne fraus quaedam in his fiat, propterea necessarium putavimus, praesertim cum in medium a nobis proposita sit constitutio, quae constante etiam matrimonio mulieri opem fert, pulcriorem et planiorem viam ingressi praesentem legem ferre. Ne vero singulatim personas, in quibus eam valere oportet, enumeremus, generali lege definimus, ut, inter quos collationis ratio habetur, in iis etiam constitutio obtineat, sive pater, sive avus, sive mater, sive avia, sive quis ex remotioribus sit personis.

1) illud quoque sancire] Theodori. Si mulier vereatur, ne maritus inops fiat, constante etiam matrimonio securitatis dotis et donationis ante nuptias curam gerere potest. Sciendum enim est, mulierem retentionem habere, ut lib. 5. Codicis, tit. 12. const. 29. Memineris Novellae 22. Si marito ad inopiam redacto mulier inops sit, nec dotem suam conferat, patri suo non succedit, scilicet si emancipata fuit. Nam si in potestate sit, pater ei prospicere debet. Si enim ille dotem non exegerit, filia nihilominus ei succedit, eventu coheredes spectante. Haec autem intellige, si pater dotem dederit: nam si alius dederit, filia patre quoque recusante adversus maritum suum agere potest, et dotem repetere, ut eam conferat, quia periculum ad eam respicit. Nota autem, filiam, quae patri suo succedere vult, etiam dotem ab extraneo pro ipsa datam conferre debere. Quodsi quae ad collationem dotis pertinent, scire velis, lege lib. 6. Codicis, tit. 20. const. 2. 3. 11. 12. 13. 19. 20.

2) tanto minus] Recte dixit, tanto minus. Dos enim ita confertur, ut filia tanto minus capiat, ut lib. 6. Codicis, tit. 20. const. 9.

d) Osenbruegggenio aliquid excidisse videtur, ut κινδυνεύει τὰ τῆς προικὸς secundum Athanasium tit. X. const. 6. in tris Aneclot. T. I. p. 124.

Τ Ω Ν Β Α Σ Ι Λ Ι Κ Ω Ν

BIBLION ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

BASILICORUM

LIBER XLII.

ΤΙΤΛΟΣ Α'.

Περὶ ἀπαιτήσεως κληρονομίας καὶ ἐκδικήσεως αὐτῆς.

περὶ ἀπαιτήσεως κληρονομίας] Ἐν τῷ παρελθόντι τίτλῳ περὶ τῆς νερεδιτάτις πετιίονος εἰπόντες, ἦν καὶ μία μόνη πέφυκε τίτλων αἰτία, τὸ ἀκαθάρτως γενέσθαι τὴν διαθήκην, εἰπαμεν ἐντεῦθεν γενικῶς περὶ πάσης νερεδιτάτις πετιίονος, ἣν ἔχουσι ἅπαντες, οἷς καθ' οἰονδήποτε τρόπον αἱ τῶν τελευτῶντων διαφέρουσι κληρονομία. κινῶσι δὲ οὐ κατὰ παντός, ἀλλὰ κατὰ τοῦ πρὸ ἐρέδε ἢ πρὸ ποσέσσορε ταύτας, ἢ πράγματα ἢ ἴουρα τούτων νεμομένου. τούτων δὲ οὕτως ἔχοντων ἀκόλουθόν ἐστίν εἰπεῖν πρότερον καὶ διδάξαι, ἡμῖν^{α)} πόθεν αἱ τῶν τελευτῶντων διαφέρουσι κληρονομία. διαφέρουσι τοῖνυν ἡμῖν ἢ ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ νομίμου, ἢ ἀπὸ νέας νομοθεσίας. καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ παλαιοῦ νομίμου, οἷον τοῦ δωδεκαδέλτου, τοῦτο μὲν ἐκ διαθήκης κατὰ νομούς γενομένης· εἶγε σοῦ νόμιμη ἢ δι' ἑαυτῶν ἢ διὰ τῶν πεφυκότων ἡμῖν προσπορίζων γεγόναμεν, ἥτοι ἐγράφημεν κληρονόμοι, οἷον ἐὰν τὸ πρόσωπον ἐκέينو τὸ ὄν ὑπὸ τῆν ἡμῶν ἀντεξουσιοῖτητα ἐγράφη ὑπὸ τινος κληρονόμος. ἔγνωσ γὰρ ἐν τῷ θ'. τίτλῳ τοῦ β'. τῶν Ἰνστιτουτων, ὅτι κληρονόμοι γραφέντος οἰκέτου καὶ κατὰ κέλευσιν δεσποτικῆν ἀδιτευοντος, οὕτως ἡ κληρονομία τῷ δεσπότη προσγίνεται, ὡσανεὶ τὴν ἀρχὴν ἔτυχεν αὐτὸς κληρονόμος γραφείς. οὕτω μὲν ἀπὸ τοῦ δωδεκαδέλτου νομίμου κατὰ διαθήκην ἡμῖν σοῦ νόμιμη ἢ δι' ἡμῶν αὐτῶν ἢ διὰ τῶν πεφυκότων ἡμῖν προσπορίζων, αἱ τῶν τελευτῶντων διαφέρουσι κληρονομία, ἢ διὰ μέσου προσώπου Τίτιου, ὅστις Σείου κληρονόμος ἀνεφάνη τε καὶ ἐγένετο. ὡσπερ γὰρ τὴν Τίτιον κληρονομίαν ἡμετέραν εἶναι λέγειν δυνάμεθα τελευτήσαντος ἀπαξ ἐφ' ἡμῖν κληρονόμοις· οὕτω καὶ τὴν Σείου διὰ μέσου Τίτιου κατακυλισθεῖσαν εἰς ἡμᾶς. διαφέρουσι τοῖνυν ἡμῖν αἱ κληρονομία τῶν τελευτῶντων ἀπὸ τοῦ δωδεκαδέλτου νόμου· τοῦτο μὲν, ὡς εἴρηται, κατὰ διαθήκην, τοῦτο δὲ καὶ ἐξ ἀδιαθέτου· τυχόν ὅτι σοῦ ἴσμεν τῷ τελευτήσαντι κληρονόμοι, ἢ ἀδγνάτοι, ἢ ἐπειδὴ αὐτὸν ἠλευθερώσαμεν ἡμεῖς, ἢ ὁ πατήρ ὁ ἡμέτερος. ἐπίτηδες γὰρ τοὺς κογγάτους ἐσιωπησεν ὁ Γάϊος περὶ τῆς πολιτικῆς πετιίονος ἐνταῦθα διαλεγόμενος. τοῖς γὰρ κογγάτους δίδεται μὲν νερεδιτάτις πετιίω, οὐ πολιτικῆ δὲ, ἀλλὰ πραιτωρία. εἰρήκαμεν τὰς τῶν τελευτῶντων ἡμῖν διαφορούσας κληρονομίας ἢ ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ δικαίου, τουτίστιν τοῦ δωδεκαδέλτου, ἢ ἀπὸ νέας νομοθεσίας. καὶ ὅπως μὲν ἀπὸ δωδεκαδέλτου, τοῦτο μὲν ἐκ διαθήκης, τοῦτο δὲ καὶ ἐξ ἀδιαθέτου διαφέρουν^{β)} ἡμῖν αἱ τῶν τελευτῶντων κληρονομία φθασαντες εἰπαμεν· ὑπολείπεται δὲ νῦν εἰπεῖν, ὅπως ἀπὸ νέας νομοθεσίας ἡμῖν αἱ τῶν τελευτῶντων διαφέρουσι κληρονομία. ἀπὸ νεαυρῆς νομοθεσίας γίνονται κληρονόμοι, ὅσοι ἀπὸ δογματος, οἷον ἀπὸ τοῦ Τερτυλλιανείου, καὶ τοῦ Ορφιτιανείου δογματος, ἢ ἐκ διατάξεως, ὡς ὁ υἱὸς καὶ ἡ θυγατὴρ τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ ὁ ἐκ διαθήκης ὑπεξουσίου ἐπὶ τῷ κανοστρεσίῳ ἢ κνοῦσί κανοστρεσίῳ γραφείς. [Sch. a. V. 571. sq.]

α) Legendum ἡμῖν. Fabr. ὑμῖν. β) Lege διαφέρουσι.

TITULUS I.

De petitione hereditatis¹⁾ eiusque vindicatione.

1) de petitione hereditatis] Superiore titulo cum locuti fuerimus de petitione hereditatis, quam una tantum causa gignit, scilicet testamentum inofficiose factum, hinc loquamur generaliter de omni hereditatis petitione, quam habent omnes, ad quos hereditates defunctorum quoquo modo pertinent. Agunt autem ea non adversus quemlibet, sed adversus eum, qui pro herede vel pro possessore eas, vel res hereditarias, vel iura earum possidet. Quae cum ita sint, consequens est, ut prius dicamus et doceamus, unde hereditates defunctorum ad nos pertineant. Hereditates igitur ad nos pertinent aut veteri iure, aut novo. Et veteri quidem iure, veluti ex Lege duodecim tabularum, vel ex testamento iure facto: sive suo nomine, sive per nos, sive per eos, qui nobis acquirunt, heredes effecti vel scripti fuerimus: puta si ea persona, quae in nostra potestate est, ab aliquo heres instituta sit. Didicisti enim tit. 9. libri 2. Institutionum, si servus heres institutus sit, et iussu dominico adierit, domino hereditatem acquiri perinde ac si ipse ab initio heres institutus esset. Sic igitur ex Lege duodecim tabularum ex testamento suo nomine, vel per nosmet ipsos, vel per eos, qui nobis acquirunt, defunctorum hereditates ad nos pertinent, vel per mediam personam Titii, qui Seio heres extitit. Quemadmodum enim hereditatem Titii nostram esse dicere possumus, qui nobis heredibus relictis decessit: ita etiam Seii, quae per mediam personam Titii ad nos devoluta est. Hereditates igitur defunctorum ex Lege duodecim tabularum ad nos pertinent, vel ex testamento, ut iam dictum est, vel ab intestato: forte quod sui heredes defuncto sumus, vel agnati, vel quod ipsum manumisimus, vel pater noster. Cognatos enim Gaius consulto praetermisit, cum hoc loco ageret de civili hereditatis petitione. Cognatis enim datur quidem hereditatis petitio, non tamen civilis, sed praetoria. Diximus, hereditates defunctorum ad nos pertinere vel iure veteri, id est, ex Lege duodecim tabularum, vel novo. Et quomodo ex Lege quidem duodecim tabularum tam ex testamento quam ab intestato ad nos pertineant hereditates defunctorum, iam antea diximus: superest autem, ut nunc dicamus, quemadmodum hereditates defunctorum iure novo ad nos pertineant. Iure novo heredes fiunt, qui ex Senatusconsulto, puta Textuliano et Orphitiano, vel ex constitutione, ut filius et filia fratris, et qui ex testamento filiifamilias, castrensium vel quasi castrensium peculii heres scriptus.

α'. Γινόμεθα κληρονόμοι ἢ ἀπὸ ἀρχαίου νόμου, ἢ καινοῦ· ἀπὸ ἀρχαίου, ὡς τοῦ δωδεκαδέλτου ἢ διαθήκης νομίμου.

β'. Οὐλιανού. Ἐἴτε οἰκείῳ ὀνόματι, εἴτε διὰ τῶν ἐπεξουσίων ἡμῶν.

γ'. Γαίου. Ἡ διὰ μέσου κληρονόμου· εἰ γὰρ κληρονομήσεις Πέτρου, καὶ γὰρ σοῦ, οὐδὲν ἕττον καὶ Πέτρου εἰμὶ κληρονόμος. καινῷ νόμῳ κληρονομοῦσι πάντες οἱ ἀπὸ δόγματος ἢ διατάξεως κληρονομοῦντες.

ἢ διὰ μέσου κληρονόμου] Ὁμοίως βιβλίῳ κθ'. tit. β'. διγέτω ζ. ἐν τῷ τέλει, καὶ βιβλίῳ γ'. tit. ις'. διγ. ξε'. Οὐλιανού, ὁ καὶ ἀνάγνωθι. [Sch. b. V. 572.]

οἱ ἀπὸ δόγματος] Ἀπὸ μὲν γὰρ τοῦ Τερτυλλιανείου καλεῖται ἡ μήτηρ εἰς τὰ πράγματα τοῦ τελευτῶντος παιδός, ἀπὸ δὲ τοῦ Ορφιτιανίου δόγματος ὁ παῖς ἐπὶ τὰ πράγματα τῆς μητρός. Ἀνωνύμου. Τὰς τοιαύτας κληρονομίας ἢ ἐπιτροπὰς οὐ φθείρει ἡ μικρὰ κάπιτις δεμνοντίων, ὡς ἐπὶ μητρός· καὶ υἱού, ὡς βιβ. δ'. tit. ε'. διγ. ζ'. ἀνάγνωθι Ἰνστιτούτων α'. tit. κβ'. καὶ Ἰνστιτούτων γ'. tit. ι'. [Sch. c. V. 572.]

ἢ διατάξεως] Παραγραφῆ. Ὡς ὁ υἱὸς καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ οἱ ἄλλοι παῖδες, ὅσοι ἀπὸ καινοτομίας διατάξεως ἔχουσι τὸ λεγίμιον δίκαιον, καὶ δύνανται κληρονομεῖν. καὶ ὁ φροσικός παῖς, τούτεστιν ὁ μὴ ἀ) ἐνόμων γενόμενος γάμων, ἀδιαθέτου τελευτῶντος τοῦ πατρός, καὶ νομίμου γονῆς αὐτοῦ μὴ ἰπούσης, εἰς δύο καλεῖται οὐγκίας κληρονόμος ἐκ διατάξεως· καὶ ὁ παρὰ τοῦ ἐπεξουσίου γραφεὶς κληρονόμος ἐπὶ καινοτομίᾳ ἢ καινῷ καινοτομίᾳ πεκουλίῳ. Ἀνωνύμου. Λήθηται βιβ. γ'. tit. ις'. διγ. η'. ἐὰν ἐκ δύο δικαίων ἀρμόση μοι κληρονομία, καὶ ἠεπουδιατεύσω τὴν ἐκ τοῦ καινοῦ νόμου, περιλείπεται μοι ἢ ἐκ τοῦ παλαιού. [Sch. d. V. 572. sq.]

δ'. Παύλου. Ὁ ἐναγόμενος περὶ ἑνὸς πράγματος τῆ περι τῆς δεσποτείας τῶν κληρονομιῶν ἀγωγῆ, ἀποδίδωσι καὶ εἴ τι μετὰ ταῦτα ἤρξατο νέμισθαι.

ὁ ἐναγόμενος περὶ ἑνὸς πράγματος] Ἔγνωσ, ὅτι κατὰ τοῦ πρό νερέδε ἢ πρό ποσσεσσορε νομείως τὴν νερεδιτάτις κινούμεν. ἀδιάφορον δέ, εἴτε πολλά, εἴτε ἐν καὶ μόνον πράγμα νέμισται τῆς κληρονομίας. τοῦτο γὰρ καὶ μόνον εἰς τὸ ἐνάγεσθαι αὐτὸν τῆ νερεδιτάτις πετιτίον ζητοῦμεν, εἰ νέμισται τὸ πράγμα πρό νερέδε ἢ πρό ποσσεσσορε, ποιῶν αὐτῷ κοντροβερσίαν, τούτεστιν λέγων ἑαυτὸν εἶναι κληρονόμον, ἢ ἀρνούμενος καὶ λέγων, τὸν κινούντα μὴ εἶναι κληρονόμον. τοῦτο οὖν εἰδὼς ἐλθέ ἐπὶ τὸ προκειμένον. κατεῖχε τις ἐν καὶ μόνον πράγμα ἐκ τῆς διαφεροσῆς μοι κληρονομίας. εἴτα ἐκίνησα πρὸς αὐτὸν τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα περὶ τοῦ πράγματος, καὶ ἐποίησέ μοι κοντροβερσίαν ἐπ' αὐτῷ λέγων ἑαυτὸν εἶναι κληρονόμον. μετὰ δὲ τὴν προκατάρξιν καὶ ἕτερα ἤρξατο νέμισθαι. φέρεται εἰς καταδίχη, εἰ καὶ περὶ ἑνὸς μόνου πράγματος ἐκίνησα τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα. [Sch. e. V. 573.]

Παραγραφῆ. Ταῦτα) ἂν εἴη λέγειν, εἰ καὶ μηδὲν ὅλων κατὰ τὸν τῆς προκατάρξεως ἐρέμετο χρόνον, ὡς ὁ Οὐλιανὸς πρὸς τῷ τέλει τοῦ ιη'. διγ. τοῦ παρόντος τίτλου φησίν. διὰ τοῦτο καὶ ἐνὸς μόνου ὑποκειμένου πράγματος κινεῖται ἡ νερεδιτάτις πετιτίων, ὅτι ἡ μὲν ἰντεντίων ἐκ προσώπου τυποῦται πετιτίος, ὡς ἐν τῷ ι'. διγ. μαρθάνεις, ἀνάγκη αὐτοῦ ἔχοντος δεῖξαι, τούτεστιν, ὅτι κληρονόμος ἐστὶ, καὶ οὕτω λέγειν κατὰ τὴν οἰκίαν ἰντεντίονα κινῶν, εἰ φαίνεται με κληρονόμον εἶναι. ἡ μὲν οὖν ἰντεντίων ἐκ προσώπου τυποῦται τοῦ ἄκτορος, βεβαιουμένου ἑαυτὸν εἶναι κληρονόμον· ἡ δὲ κονδεμνατίων οὐκ ἐκ προσώπου τοῦ ἄκτορος, ἀλλ' ἐκ τῶν ὑποκειμένων τῷ ἐναγόμενῳ πράγματων. καὶ διὰ τοῦτο τὰ πράγματα σκοπεῖν ὁ δικαστῆς ὀφείλει τὰ εὐρισκόμενα παρὰ τῷ ἐναγόμενῳ κατὰ τὸν τῆς καταδίχης καιρὸν, ἢ ὡν κατὰ δόλον ἐπαυσίτο τῆς νόμης, ὡς ὁ Οὐλιανὸς ἐν τῷ παρατελειτῷ θέματι τοῦ ιθ'. διγ. φησίν. [Sch. e. V. 573.]

ε'. Οὐλιανού. Μετὰ ἀμφισβήτησιν οὔτε πρὸ τῆς προκατάρξεως ὁ νομείως ἐκποιεῖν δύναται, εἰ μὴ ὑπερ

I. Heredes sumus aut veteri iure, aut novo: veteri, ut ex Lege duodecim tabularum vel ex testamento iure facto. L. 1. D. V. 3.

II. Ulpiani. Sive nostro nomine, sive per eos, qui in nostra potestate sunt. L. 2. D. cod.

III. Gaii. Vel per mediam heredis personam¹⁾: si enim Petro heres extiteris, et ego tibi, nihilominus et Petri heres sum. Novo iure fiunt heredes omnes, qui ex Senatusconsulto²⁾ aut ex constitutione³⁾ ad hereditatem vocantur. L. 3. D. cod.

1) vel per mediam heredis personam] Similiter lib. 29. tit. 2. dig. 7. in fine, et lib. 50. tit. 16. dig. 65. Ulpiani, quod et lege.

2) qui ex Senatusconsulto] Nam ex Senatusconsulto Tertulliano mater ad bona liberorum defunctorum, ex Senatusconsulto vero Orphitiano liberi ad bona matris vocantur. Innominati. Eiusmodi hereditates et tutelas capitis deminutio minima non perimit, ut in matre et filio, ut lib. 4. tit. 5. dig. 7. Lege lib. 1. Institutionum, tit. 22. et lib. 3. Institutionum, tit. 10.

3) aut ex constitutione] Adnotatio. Ut filius et filia fratris, et ceteri liberi, qui ex novo constitutione iure habent ius legitimum et heredes fieri possunt. Et filius naturalis, hoc est, qui ex iustis nuptiis generatus non est, patre intestato defuncto, et legitima sobole ei non extante, ex constitutione ad sextantem heres vocatur: et qui a filiofamilias castrensium vel quasi castrensium peculii heres scriptus est. Innominati. Lib. 50. tit. 17. dig. 91. dicitur: Si duplici iure mihi competat hereditas, et repudiavero eam, quae novo iure defertur, superest mihi, quae iure veteri.

IV. Pauli. Qui ob unam rem hereditatis petitione convenitur¹⁾, etiam id, quod postea possidere coepit, restituit. L. 4. D. cod.

1) qui ob unam rem — convenitur] Didicisti, hereditatis petitione nos experiri adversus eum, qui pro herede vel pro possessore possidet. Nihil autem refert, sive plures, sive unam tantum rem hereditariam possideat. Hoc enim solum in hereditatis petitione contra eum instituenda quaerimus, an rem pro herede vel pro possessore possideat, controversiam ei faciens, hoc est dicens, se heredem esse, vel negans, actorem heredem esse. Hoc cognito venias ad rem propositam. Quidam rem unam tantum possidebat ex hereditate ad me pertinente. Egi adversus eum hereditatis petitione eius rei nomine, de qua controversiam mihi fecit dicens, se heredem esse. Post litem autem contestatam alias res coepit possidere. Eae quoque res in condemnationem veniunt, licet unius tantum rei nomine hereditatis petitione egerim.

Adnotatio. Idem erit dicendum, tametsi litis contestatae tempore nihil prorsus possideret, ut ait Ulpianus circa finem dig. 18. huius tituli. Ideo autem hereditatis petitio intenditur, etiamsi una res subsit, quoniam intentio ex persona petitoris formatur, ut dig. 10. discis, cum necesse habeat probare, se heredem esse, atque ita dicere secundum suam intentionem agens, si paret me heredem esse. Intentio igitur formatur ex persona actoris contententis se heredem esse, condemnatio autem non ex persona actoris, sed ex rebus, quas reus possidet. Et ideo iudex spectare debet res, quae apud reum tempore condemnationis reperiantur, vel quas dolo malo possidere desiit, ut ait Ulpianus them. penultimo digesti 19.

V. Ulpiani. Post motam controversiam neque ante litem contestatam possessor alienare potest¹⁾, nisi pro L. 5. pr. D. cod.

c) Adde τοῦ ante Ἀνωνύμου. d) Adde ἐξ ante ἐνόμων. Basil. T. IV.

e) Adde τοῦ ante Ἀνωνύμου. f) Malim ταῦτα.

ἕλης τῆς κληρονομίας δίδωσιν ἱκανά. ἐξ εὐλόγου δὲ αἰτίας μόνην ἀσφάλειαν ποιῶν καὶ μετὰ προκαταρξίν ἐκποιεῖ τυχὸν διὰ ταφήν ἢ διὰ τὸ μὴ πραθῆναι ἐνέχυρον, ἢ διὰ τὸ τραφήναι τὴν φασίλιαν, ἢ τὰ εὐφθάρτα.

l. 5. §. 1.
D. V. 3. Ἐάν τις περὶ κληρονομίας ἐναγόμενος προβάληται τὸ πλαστόν, δίδωσιν ἱκανὰ περὶ τῆς κληρονομίας, καὶ τότε κινεῖ τὸ πλαστόν, ἐπειδὴ δὲ εἰς) μέχρι τῆς τοῦ πλαστοῦ τομῆς ὑπερτίθεται ἢ περὶ τῆς νομῆς τῶν κληρονομιαίων ἀγωγῆ.

οὔτε πρὸ τῆς προκατάρξεως ὁ νομεὺς ἐκποιεῖν δύναται.] Οἶδας, ὅτι σήμερον οὐδὲ εἰς σοῦ νομῆν ἐναγόμενος ἀναγκάζεται τὴν ἰουδικατοῦ σόλου παρασχέιν ἱκανοδοσίαν. ὅμως δίδωσι τὴν περὶ προσεδρίας. τοῦτο εἰδὼς ἐλθὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον. κατέχει τις ἀλλοτρίαν κληρονομίαν. εἴτα τοῦ ἀληθοῦς ἐπιφύετος κληρονομοῦ κοιτροβεροῖαν ἐποίει πρὸς αὐτόν, λέγων αὐτῷ διαφέρειν τὸν κλῆρον. τῆς δὲ τοιαύτης γενομένης κοιτροβεροῖας ἠβουλήθη τινὰ τῶν κληρονομιαίων ἐκποιήσαι πραγμάτων. καὶ ζήτησις ἦν, εἰ ἔρρωται ἢ ἐκποιήσις, τοῦτέστιν, εἰ τὸ πρᾶγμα μένει παρὰ τῷ ἀγοραστῇ βεβαίως. ἀντέγραψε τοῖνυν Ἰλίος ὁ θεϊότατος, τὸν ποσέσσαρα τῆς κληρονομίας, ἐφ' ἣ κοιτροβεροῖα, μήπω τῆς νερεδιτάτις πετιίτου κληρονομίας, γεγένηται, κωλύεσθαι πιπράσκων ἐκ τῆς κληρονομίας αὐτῆς· εἰ μὴ ἄρα βούλεται περὶ πάσης τῆς κληρονομίας ἦτοι τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ταύτης πραγμάτων ἱκανὰ παρασχέιν. καὶ αὐτὰ δὲ κόνιτα, τοῦτέστιν, δικίας ὑποκειμένης αἰτίας, εἰ καὶ μὴ τοιαύτη δοθῆ¹⁾ σατιδατῶν, ἀλλ' ἢ συνηθῆς, τοῦτέστιν, ἢ περὶ προσεδρίας μόνη, καὶ μετὰ προκαταρξίν ἐν ἐδίκτω φθάσας εἶπεν ὁ πραιτωρ, τὴν μείωσιν ἦτοι τὴν ἐκποίησιν αὐτῶν ἐπιτρέπειν καὶ συγχωρεῖν, ἵνα μὴ ἀπαξ ἢ ἐκποίησις ἐμποδιαθεῖα βλάβη κατὰ τι τῆς κληρονομίας τὸ χρησιμὸν τε καὶ λυσιτελεῖ. ὅσον δικαία ἐστὶν αἰτία, ἐξ ἧς καὶ μετὰ προκαταρξίν ἐπιτρέπεται τὰ τῆς πράσεως, τῷ²⁾ δεῖσθαι τινος πρὸς τὸ κῆδος τοῦ τελευτήσαντος τὴν γὰρ προσάσει κηδεῖας γινόμενῃ ἐκποιήσιν ἐπιτρέπει ὁ πραιτωρ. εἰ καὶ περιῶν ὁ τελευτήσας πρᾶγμα δέδωκεν εἰς ἐνέχυρον, καὶ μέλλει τοῦτο τοῦ χρεῖος ἐμπροθέσμως μὴ καταβαλλομένου πιπράσκειν παρὰ τῶν δανεισῶν, συμφώνου τυχὸν ἢ νόμου τὴν ἐκποίησιν ἐπιτρέποντος³⁾ χρεωδόντος⁴⁾ καὶ δικαία δοκεῖ τμηραῖα ἢ ἐκποιήσις, καὶ συγχωρεῖ ταύτην ὁ πραιτωρ· ὡςπερ οὖν καὶ ἐνθα δέεται δαπανημάτων πρὸς ἀποτροφήν τῆς τοῦ τελευτήσαντος φασίλιας ὁ τὴν κληρονομίαν νερόμενος· ἐπιτρέπει γὰρ κατὰ αὐτὰ τὴν ἐκποίησιν τῶν νερεδιταῶν πραγμάτων ὁ πραιτωρ. καὶ τὰ χροῖα δὲ φθειρόμενα, οἷον τυχὸν ἢ κρηθῆν καὶ τὰ τοιαῦτα, πιπράσκεισθαι καὶ μετὰ προκαταρξίν ὁ πραιτωρ ἐπιτρέπειν οφείλει. [Sch. f. V. 573. sq.]

Σημείωσαι τὸ παρὸν δίγιστον διὰ τὸ ἀδιαστίκτως κείμενον ἐν τῷ κ. δίγιστῳ, ὃ καὶ ἀναγνώθι. [Sch. f. V. 574.]

Ὁ κωλύμενος ἐκποιεῖν οὔτε ἀγωγὰς δύναται κινεῖν, ὡς βιβ. κη. τι. η'.¹⁾ διγ. ζ'. ἔστι δὲ ὅτε νομεὺς καὶ ὅτε πετιίτω κινουσίαν ἀγωγὰς, ὡς διγ. μθ'. ποῖα πρᾶγματα πιπράσκειται δ. ἀ ταφήν, γινώσκεις βιβ. ια'. τι. ζ'. ἐν τῷ τέλει τοῦ ιβ'. δίγιστου καὶ ιγ'. καὶ ιδ'. [Sch. f. V. 574. sq.]

Παραγραφή. Ἡ γὰρ ἄμφω ἐπέτρεψαν τὴν πρᾶσιν τῷ δικαστῇ τυχὸν γὰρ ὑποθέμενος²⁾ συμφωνήσεν, ὡστε τῶν χρημάτων ἐμπροθέσμως μὴ καταβαλλομένων ἐξείναι τῷ δανειστῇ πιπράσκειν τὸ ἐνέχυρον· ἢ ἀγνωμονηθεῖς ὁ δανειστής ἐχρήσατο παραγγελία, ἢ μονομερῆ ἐντεύξει, καὶ μετὰ τὴν παραγγελίαν ἢ τὴν μονομερῆ ἐντεύξιν διετία παρέδραμε· τότε γὰρ συμφώνου δηλονότι μὴ γενομένου δύναται μετὰ τὴν τῆς διετίας παραδρομῆν πιπράσκειν ὁ δανειστής τὸ ἐνέχυρον, ὡς ἀνήκεται βιβ. η'. τοῦ κωδίκος τι. λδ'. διατ. γ'. ἀναγνώθι δὲ καὶ τὸ ὠρισμένον τῷ Παύλῳ ἐν τῷ α'. δίγιστῳ τοῦ παρόντος τίτλου· συνάδει γὰρ τῷ προκείμενῳ. [Sch. f. V. 575.]

Καὶ ἐπὶ τῶν διακεπητομένων ἐπιτρέπει ὁ πραιτωρ γενέσθαι πρᾶσιν, ὡς βιβ. κη. τι. η'. διγ. ζ'. [Sch. f. V. 575.]

§. 2. Οὐδὲν γίνεται πρόκρημα τῇ περὶ τῆς νομῆς τῶν κληρονομιαίων ἀγωγῆ.

tota hereditate satisdet. Ex iusta autem causa cautionem nudam praestans etiam post litem contestatam distrahit: puta funeris gratia, vel ne pignus distrahatur, vel alendae familiae causa, vel res facile perituras.

Si quis de hereditate conventus falsum obiciat, satis de hereditate dat, et ita de falso agit, quoniam, donec falsi causa decidatur, differtur actio de possessione rerum hereditarium.

1) neque ante litem contestatam possessor alienare potest] Nosti, hodie neminem, qui suo nomine conventur, cogi satisfacere iudicatum solvi. Cavet tamen iudicio sisti. Hoc cognito veni ad rem propositam. Quidam alienam hereditatem possidebat. Deinde verus heres, qui emersit, controversiam ei faciebat, dicens, hereditatem ad se pertinere. Hac autem controversia mota possessor quasdam res hereditarias alienare volebat. Et quaecebat, an valeret alienatio, hoc est, an res firmo iure apud emptorem maneret. Divus Pius igitur rescriptis, possessorem hereditatis, de qua controversia erat, antequam hereditatis petitio institueretur, prohiberi aliquid ex ea hereditate distrahere: nisi de tota hereditate sive rerum eius restitutione satisfacere velit. Causa autem cognita, hoc est, si iusta causa subsit, etsi non talis data sit satisfactio, sed solita cautio, id est, iudicio sisti tantum, etiam post litem contestatam deminutionem sive alienationem earum se concessurum Praetor Edicto antea dixit, ne semel alienatio impedita in aliquo utilitatem et commodum hereditatis impediatur. Utpote iusta causa est, ex qua etiam post litem contestatam venditio permittitur, si ad funus defuncti sit aliquid necessarium: nam alienationem, quae sepeliendi causa fit, Praetor permittit. Et si defunctus rem pignori dederit, quam creditores debito intra diem praestitutam non soluto distrahere sunt, pacto forte vel lege alienationem permittente: necessaria et iusta tunc alienatio videtur, eamque Praetor permittit: quemadmodum si et possessor hereditatis pecunia egeat ad alendam familiam testatoris: nam et hoc casu rerum hereditarium alienationem Praetor permittit. Sed et res facile perituras, puta frumentum vel hordeum, et alia eiusmodi, vendi etiam post litem contestatam Praetor debet permittere.

Nota hoc digestum propter id, quod indistincte positum est in dig. 20. quod et lege.

Qui alienare prohibetur, neque actiones movere potest, ut lib. 28. tit. 8. dig. 7. Interdum autem possessor et petitor actiones movent, ut dig. 49. Quanam res distrahantur funeris causa, discis lib. 11. tit. 7. in fine digesti 12. et 13. et 14.

Adnotatio. Vel enim uterque distractionem iudici permisit: puta is, qui pignori dedit, pactus est, ut, nisi pecunia sua die solveretur, creditori pignus distrahere liceret: vel cessante debitore creditor ei praesenti vel absenti denuntiavit, ut pignus lueret, et post denuntiationem vel attestationem missam biennium praeteriit: tunc enim, pacto scilicet non inito, creditor biennio praeterlapso pignus distrahere potest, ut relatum est lib. 8. Codicis, tit. 34. const. 3. Lege et Pauli definitionem in digesto I. huius tituli: convenit enim cum hoc digesto.

Etiam cum quidam deliberant de hereditate adeunda, Praetor venditionem permittit, ut lib. 28. tit. 8. dig. 7.

Nullum fit praeiudicium²⁾ hereditatis petitioni.

g) Illud δὲ melius abest, nisi sequentem §. quae incipit verbis οὐδὲν γίνεται πρόκρημα, cum hac coniungere velis. h) Sic legendum. Fabr. δοθῆ (sic). i) Lege τὸ. k) Lege χρεωδόντος. l) Legendum τι. η'. Fabr. habet τι. η'. Intelligitur l. 7. D. de iure deliberandi XXVIII. 8. m) Adde ὁ ante ὑποθέμενος.

οὐδὲν γίνεται πρόκριμα] Προθεώρησις. Ἡ νερεδιτάτις πετιτῶν πάντα μὲν προκριματίζει τὰ δικαστήρια· προκριματίζεται δὲ ὑπ' οὐδενὸς πλὴν τῶν πούβλικων. πούβλικον δὲ ἐστὶ καὶ τὸ πλαστόν. ταῦτα εἰδὼς ἐλθε ἐπὶ τὸ προκείμενον. τελευταῖον τις Προίμον ἐνεστήσατο κληρονόμον. ταύτην δὲ τὴν κληρονομίαν Ἀέλιος τις κατέσχεν ἐξ ἀδιαθέτου λέγων αὐτῷ διαφέρειν. ἐντεῦθεν ὁ Προίμος ἐπεφύη τῷ Ἀελίῳ νεμομένῳ, καθὰ εἴρηται, τὴν κληρονομίαν, τὴν τε τοῦ καποχομένου διαθήκην προφερόν, καὶ τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα κινῆσαι βουλόμενος. ὁ δὲ Ἀέλιος οὐκ ἀνεχομένος φησὶν ὑποδεξασθαι τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα· πλαστὴ γὰρ ἐστὶν ἢ προφερομένη παρὰ σοῦ διαθήκη, καὶ ἐτοιμῶς ἔχω κινήσαι κατὰ σοῦ πλαστόν. ἀλλ' ἐπειδὴ κινεῖσθαι μέλλοντος τοῦ πλαστοῦ, τὸ τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος ὑπερτίθεται δικαστήριον· εἶπον γὰρ σοι, ὅτι ἡ νερεδιτάτις πετιτῶν πάντα μὲν προκριματίζει τὰ δικαστήρια, προκριματίζεται δὲ ὑπ' οὐδενὸς πλὴν τῶν πούβλικων· ἵνα μὴ ἐν ὅσῳ γυμνάσθαι τὸ πλαστόν, εἰς ἀπορίαν, ὡς εἰκός, ἔλασθ' ὃ τὴν κληρονομίαν νεμομένος, ἀντέγραψεν Ἀδριανὸς ὁ Θεοτάτος, ἵνα ὁ Ἀέλιος ἰκανὰ ὄψ' περὶ τῆς κληρονομίας, ἢ ἀπαιτεῖται, καὶ οὕτω κινήσῃ τὸ πλαστόν. τοῦτο δὲ εἶπεν ὁ βασιλεὺς, ἐπειδὴ ἀναρτᾶται καὶ ὑπερτίθεται τὸ τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος δικαστήριον, ἄχρις ἂν κινήθῃ τε καὶ γυμνάσθῃ τὸ πλαστόν. [Sch. g. V. 575. sq.]

Σημείωσαι, πότε τις σοῦ νόμινε ἐναγομένος δίδωσι τὴν ἰουδικαίον σόλονι ἰκανοδοσίαν. [Sch. g. V. 576.]

Καὶ βιβλίῳ γ'. τοῦ κώδικος τίτ. η'. διατ. τελευταία φησὶν, ὅτι τῆς χρηματικῆς ζητήσεως ἢ ἐγκληματικῆς προτιμάται. ἐάν οὖν ἢ ἀρχοντα χρηματικῆς διατίμησις ὑπερτεθῇ, πάλιν ἀρχεται ζητεῖσθαι μεθ' ὃ περὶ τοῦ ἐγκληματος ψηφισθῆ. καὶ διατάξει γ'. τούτου τοῦ τίτλου, ὅτι εἴτε χρηματικῆς δίκης κινουμένης παρεμπέση ἐγκληματικῆ, εἴτε τουναντίον, ἐκατέραν ὁ δικαστὴς ἂν δύναται τεμεῖν. ἐν δὲ τῇ κγ'. διατάξει τοῦ κβ'. τίτλου τοῦ δ'. βιβλίου τοῦ κώδικος φησὶν, ὅτι ἐάν ὁ ληγατάριος ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς πίστεως τοῦ κατ' αὐτοῦ προκομισθέντος δικαιώματος, ἐπιλογὴν ἔχει ἢ χρηματικὴν ἢ ἐγκληματικὴν κινεῖν. καὶ ἐάν τε οὐ) ἐπεξέλθουσι τοῦ ἐγκληματικοῦ ἐπιλέξῃται, περαιούται τὸ χρηματικὸν διὰ ψήφου, καὶ τότε ζητεῖται το ἐγκληματικόν. εἰ δὲ χρηματικῶς θελήσῃ ὑπεξελθεῖν, προατιέρα γίνεται ἢ ζήτησις. ἔξεσι δὲ τὸν ἐλεγχθέντα νομίμως τιμωρεῖσθαι. φησὶ δὲ καὶ βιβ. . . . ὅτι ἐπιλέγεται ἢ τῶν ληγατῶν ἀπαίτησις διὰ τὴν κατηγορίαν τοῦ πλαστοῦ καὶ ἑτέρων ἐγκλημάτων. ἐν δὲ τῇ κδ'. διγέτω τοῦ β'. τίτλου τοῦ κε. βιβλίου φησὶν, ὅτι ἢ ἕρουμι ἀμοτάροισι οὐχ ὑπερτίθεται ἐκ τοῦ κατηγοροῦσθαι τὴν γυναῖκα περὶ μοιχείας. καὶ βιβλίον δ'. τίτ. δ'. διατ. λβ', ὅτι γυνὴ περὶ μοιχείας κατηγορουμένη οὐ δύναται χρηματικὴν ἀντιτιθέναι παραγραφὴν, οἷον, ἀλλ' εἰ μὴ τὴν προικὰ παρασχέι. μοι καὶ τὰ ἄλλως χρεωστούμενά μοι ταῦτα γὰρ μετὰ τὸ ἐγκλημα ζητεῖται, ἐπειδὴ τὰ ἐγκληματικὰ τῶν χρηματικῶν προτιμῶνται, καὶ ἐν τοῖς ἐγκλήμασι τὰ μέζονα. ἀνάγνωθι βιβλίον δ'. τοῦ κώδικος τίτλου κβ'. διατ. β. καὶ κγ'. ὅτι πρῶτον τεμνεται τὸ χρηματικόν. ὁμοίως τοῖς ἐνταῦθα βιβ. γ'. τίτ. η'. διατ. δ. [Sch. g. V. 576.]

Τὸ κανονικῶς ἐνταῦθα λεχθὲν ἔγνωσ βιβλίῳ δ'. τίτ. η'. διγ. λβ'. θεματι ε'. μετὰ θεματισμοῦ, καὶ ἐνταῦθα διγέτω β'. καὶ βιβλίῳ ε'. τίτ. β'. διγ. α'. νόει δὲ τὸν κανόνα κατὰ τὸ εἰρημένον βιβλίῳ μδ'. τίτ. α'. διγ. ιγ'. καὶ βιβλίῳ γ'. τοῦ κώδικος τίτλου λα'. διατάξει ιβ'. ἀνάγνωθι καὶ τούτου τοῦ τίτλου διγέτω μδ'. [Sch. g. V. 576.]

Τῆς τοιαύτης ἀγωγῆς οὐδεμίαν προτιμᾶται χρηματικῆ, πλὴν εἰ μὴ ἐγκληματικὴ κινήθῃ. νομῆς δὲ εἶπε, καθὸ τὴν νομὴν ἐκδικῆσαι σπεύδει ὁ κινῶν.

ς'. Ἐάν ἐκ διαθήκης λεγομένης εἶναι πλαστῆς ἀπαιτεῖται ληγάτον, ἢ δίδεται μετὰ ἀσφαλείας, ἢ ζητεῖται, εἰ κεχρῆσθηται. τῷ μέντοι κατηγοροῦντι, ἴαν προκαταρχθῇ, οὐ δίδεται.

ἴαν ἐκ διαθήκης λεγομένης εἶναι πλαστῆς] Προσηρέθη διαθήκη τινος, ἢ ἔλεξεν ὁ ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὸν ἐκείνου κληρὸν καλουμένους πλαστὴν εἶναι. ἕτερος δὲ τις ἐπεφύη, ληγάτον αὐτῷ λέγων ἐν αὐτῇ καταλείψασθαι τῇ διαθήκῃ, καὶ ἀζῶν τὸ) λαβεῖν. καὶ ἢ τὸ ζητούμενον, εἰ ὀφείλει τὸ

2) nullum fit praeiudicium] Praevia consideratio. Hereditatis petitio quidem omnibus iudiciis praeiudicat: nullum vero ei praeiudicat, exceptis publicis iudiciis. Publicum autem est et falsi crimen. Hoc cognito veni ad rem propositam. Quidam decedens Primum heredem instituerat. Hanc autem hereditatem Aelius quidam possidebat, dicens, eam ab intestato ad se pertinere. Primus egit cum Aelio, possessore, ut dictum est, hereditatis, testamentum defuncti proferens et hereditatis petitionem instituturus. Aelius autem hereditatis petitionem suscipere nolebat, dicens testamentum ab illo prolatum falsum esse, seque paratum esse falsi crimen adversus illum intendere. Sed quia, cum de falso agendum est, differtur iudicium hereditatis petitionis: (dixi enim tibi, hereditatis quidem petitionem omnibus iudiciis praeiudicare, nullum autem ei ab alio praeiudicium fieri, exceptis publicis iudiciis) ne cum falsi iudicium exercetur, hereditatis possessor ad inopiam redigatur, Divus Hadrianus rescripsit, ut Aelius satis daret de hereditate, quae ab eo petitur, et sic falsi ageret. Hoc ideo Princeps rescripsit, quia suspenditur et differtur hereditatis petitionis iudicium, donec falsi iudicium moveatur et exercentur.

Et nota, quando quis suo nomine conventus satisdet iudicatum solvi.

Et lib. 3. Codicis, tit. 8. const. ultima dicit, criminalem quaestionem anteponi civili. Si igitur instituta civilis disceptatio differatur, ex quo de crimine sententia lata fuerit, rursus civilis quaestio exercetur. Et const. 3. huius tituli dicitur, sive civili causae motae criminalis incidat, sive vice versa, iudicem utramque simul dirimere posse. Const. autem 23. tit. 22. lib. 9. Codicis dicitur, si legatarius dubitet de fide instrumenti adversus se prolati, electionem eum habere, utrum criminalem an civilem actionem moveat. Et si persecutionem criminis elegerit, quaestio civilis per sententiam terminatur, et tunc de crimine quaeritur. Quodsi civiliter agere maluerit, levior fit examinatio. Licet autem convictum poena legitima coercere. Dicitur autem etiam lib. . . legatorum petitionem differri propter accusationem falsi et aliorum criminum. Dig. 27. tit. 2. lib. 25. dicitur, actionem rerum amotarum non differri ideo, quod mulier adulterii accusata sit. Et lib. 9. tit. 9. const. 32. dicitur, mulierem adulterii accusatam exceptionem civilem opponere non posse, veluti, at si non dotem et alia mihi debita reddidisti. Haec enim post crimen examinantur, quia criminales quaestiones civilibus praepoñuntur, et inter crimina ea, quae graviora sunt. Lege lib. 9. Codicis, tit. 22. const. 2. et 23. quibus dicitur, prius civilem quaestionem dirimi. Similia huic loco dicuntur lib. 3. tit. 8. const. 4.

Quod hoc loco regulariter dictum est, didicisti lib. 4. tit. 8. dig. 32. them. 10. cum specie, et hic dig. 7. et lib. 10. tit. 2. dig. 1. Intellige autem regulam secundum id, quod dictum est lib. 44. tit. 1. dig. 13. et lib. 3. Codicis, tit. 31. const. 12. Lege etiam huius tituli digestum 49.

Huic actioni nulla civilis praepoñitur, nisi criminalis mota sit. Dixit autem de possessione, quod actor possessionem vindicare studeat.

VI. Si ex testamento, quod falsum esse dicitur¹⁾, legatum petatur, vel praestatur data cautione, vel quaeritur, an debeat. Ei tamen, qui falsi accusat, si lis contestata sit, non praestatur.

1) si ex testamento, quod falsum esse dicitur] Prolatum est testamentum cuiusdam, quod qui ab intestato ad illius hereditatem vocabatur, falsum esse dicebat. Alius autem supervenit, qui diceret, legatum sibi in eo testamento relictum, quod sibi praetari

n) Adde τὸ ante πλαστόν. ο) Malim τὴν pro τε. ἐγκληματικόν, criminalis quaestio. r) Haec magis scholii videntur, neque habent, quid ipsis in Digestis respondeat. s)

oo) Lege ἐπεξ. p) Lege παράσχης. q) Legendum potius locum obtinere videntur, explicandae §. 2. L. 5. D. h. t. inveniuntur Malim τούτο pro τό.

ληγάτον δοθῆναι, μὴ τοῦ πλαστοῦ γυμνασθέντος. εἰ γὰρ ἀπεφίραιο τὸ ληγάτον δοθῆναι ὁ δικαστὴς, πρόκομιμ πως εἰδοκε ποιεῖν τῷ πλαστῷ βεβαιῶν μονονοχὴ τὴν διαθήκην. λέγει τοῖνον ὁ Οὐλιπιανὸς ἐπὶ τῶν τοιούτων ζητήσεων ἢ τὸ ληγάτον ὀφείλει δοθῆναι καυτίονος πρότερον παρεχομένης, ὅτι πλαστὴς ὡς εἰκὸς παρεχομένης¹⁾ τῆς διαθήκης ἀναδίδωσι τὸ ληγάτον ὁ τοῦτο λαμβάνων, ἢ τῶς εἰάν πλαστὴ λέγηται εἶναι ἢ διαθήκη, αὐτὸ τοῦτο χρῆ ζήτηθῆναι, εἴπερ ἄρα τὴν ἀρχὴν ἔποφείλειται ἢτοι καταγγεγραπταί τῇ διαθήκῃ τὸ αὐτὸ ληγάτον ἴσως γὰρ οὔτε ἐγγεγραπτο²⁾ τὸ τοιούτον ληγάτον τῇ διαθήκῃ· καὶ τοῦτο αὐτὸ τῶς ἐξετασθῆναι καὶ οὕτως εἰ εὐρεθῆι, τὸ ληγάτον ἐγγεγραμμένον δοθῆναι, τῆς εἰρημένης δηλονότι καυτίονος παρεχομένης. τοῦτο δὲ λέγει, πλὴν εἰ μὴ αὐτὸς οὗτος ὁ κινῶν τὸ πλαστον ἀπαιτεῖ καὶ τὸ ληγάτον. τοῦτο γὰρ προκαταρξέως ἄπαξ ἐπὶ τῷ πλαστῷ γενομένης οὐδὲ κατὰ³⁾ καυτίονος παρέχεσθαι χρῆ τὸ λεγομένον αὐτῷ καταλειφθῆναι ληγάτον. [Sch. h. v. 577.]

Παραγρ. Τοῦτο νόησον, ἐν ᾧ καταγγεγραπτο τὸ ληγάτον ἐν τῇ διαθήκῃ. τοῦτο γὰρ εὐθὺς ἐπιφέρει λέγων ὀφείλει ζήτησθαι τῶς, εἰ αὐτὸ τὴν ἀρχὴν κεχρῶσθηται, τοῦτέστι καταγγεγραπταί τῇ διαθήκῃ τὸ ληγάτον, εἰ καὶ πλαστον εἶναι λέγεται ἴσως γὰρ οὔτε ἐγγεγραπτο τὸ τοιούτον ληγάτον τῇ διαθήκῃ, καὶ οὔτε μετὰ ἱκανοδοσίας⁴⁾ χρῆ τὸ μῆτε καταγγεγραμμένον δοθῆναι τῷ ἀπαιτοῦντι. οὕτως εἶπε. ἢ γὰρ τοιαύτη παρῆδοσις καὶ συνάδει τῇ διατάξει τῇ τελευταίῃ του λα'. τίτλον γ'. βιβλίου. φησὶ δὲ, ὅτι ἢ καυτίονα ἀναδίδωσι ὁ ληγκτίονος καὶ λαμβάνει τὸ ληγάτον, ἢ καὶ προκαταρξέται. ἀναγνῶθι δὲ πάντως αὐτὴν τὴν διάταξιν. ἀναγνῶθι διγέστον μγ. καὶ βιβλίον μγ. τι. ι. καὶ βιβ. λδ'. τι. δ'. διγ. ε'. καὶ βιβλίον γ'. τοῦ κωδικίου τίτλον λα'. διατάξιν ὑστέρων, καὶ βιβλίον ε'. τίτλον λε'. διατ. η'. εἰ μέντοι ἔφθασεν ἡδὴ τὸ ληγάτον λαβόν, οὐδὲ μετὰ τὴν ἥτιαν ἐπὶ τῷ πλαστῷ κινουμένην ἀπόλλυσι τὸ ληγάτον ἢδὴ ληγάτον οὔτε γὰρ ὡς ἐπὶ τῆς δεῖνοφορμίουσῶ χωρῶν ἔχει νῦν ὁ λογισμὸς ὁ λέγων, ὅτι μὴ ἀπολαυέτω γνώμης τοῦ τεστατῶρος ὁ καταλύειν γνώμην τοῦ τεστατῶρος πειραθείς. ὁ γὰρ περὶ τοῦ πλαστοῦ κινῶν τὸναντίον ἀσφαλιζέσθαι δοκεῖ τὴν βούλησιν τοῦ τεστατῶρος. [Sch. h. v. 577. sq.]

L. 7.
D. V. 3.

ζ. Ἐὰν προκαταρξθῆ⁵⁾ ἢ κατὰ τῆς διαθήκης μέμψις, οὐδὲν κρίνεται περὶ τῶν λεγομένων ἐν τῇ διαθήκῃ ἐλευθερωθῆναι, ἵνα μὴ πρόκομιμα γένηται τῇ κληρονομίᾳ· εἰ δὲ μὴ προκατήρξθῃ, οὐχ ὑπερτίθεται ἢ περὶ τῆς ἐλευθερίας δίκη. εἰ δὲ τις περὶ καταστάσεως ὑπομένων ζήτησιν λέγει κληρονόμον καὶ ἐλευθερον ἑαυτὸν ἐκ διαθήκης, εἰ μὲν αὐτὸς νέμεται τὴν κληρονομίαν, ὑπερτίθεται τὸ καταστατικόν, ἕως ἂν περὶ τῆς κληρονομίας κριθῆ⁶⁾ δύναται γὰρ ὁ λέγων ἑαυτὸν δεσπότην συντομώτερον κινήσαι κατ' αὐτοῦ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν. εἰ δὲ μὴ νέμεται, οὐ δίκαιόν ἐστι διὰ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν μέχρι πενταετίας ὑπερτίθῆναι τὸ καταστατικόν. εἰ δὲ τις ἐπιζητεῖ καλῇ πίστει πρότερον κινήθῆναι τὰ περὶ τῆς διαθήκης, ὀρίζεται χρόνος ὀλίγος, ὅστις εἰ παρέλθοι μὴ προκαταρξείσης αὐτῆς, χώρα τῷ περὶ τῆς ἐλευθερίας δικαστηρίῳ. εἰ δὲ τις περὶ ἐλευθερίας καὶ κληρονομίας ὑπομένων ζήτησιν ἀλλαχόθεν καὶ οὐκ ἐκ τῆς διαθήκης ἐλεύθερος εἶναι λέγει, οὐχ ὑπερτίθεται τὸ καταστατικόν, εἰ καὶ ἐπιζητεῖ δίκη περὶ τῆς διαθήκης. ὁ δὲ τῆς ἐλευθερίας δικαστὴς μηδεμίαν⁷⁾ ἐκ τῆς διαθήκης ὠφέλειαν ἐκ⁸⁾ τῆς ἐλευθερίας προσδεχέσθω.

ἔὰν προκαταρξθῆ ἢ κατὰ τῆς διαθήκης μέμψις] Ἐνοστήριστο κληρονομον τις ἐλευθερίαν. Στίχῳ τῷ οἰκίῃ κατὰ τὴν αὐτὴν ἑαυτὴ διαθήκην. ἀλλὰ μετὰ τὴν τοῦ τεστατῶρος τελευτῆν ἀνερίη τις διαβάλλων τὴν διαθήκην ἢ ὡς ἀνίσχυρον, ἢ ὡς ἀκαθηκῶτως γενομένην καὶ ἡμελλεν τῆς νερεδιταίης πετιτονος ἐπὶ τούτῳ κινήσθαι δικαστηρίον. ἀλλὰ τούτων οὕτως ἐχόντων Στίχος ὁ οἰκίης ὡς ἐλευθερίας αὐτῷ καταλειφθείσης

desiderabat. Querebatur, an legatum praestandum esset falso nondum examinato. Nam si iudex pronuntiet, legatum praestandum, praeiudicium quodammodo quaestioni falsi facere videtur testamentum confirmans. Ulpianus igitur ad has quaestiones respondet: Aut legatum praestandum est, oblata prius cautione de legato ab eo, qui illud accipit, reddendo, si testamentum falsum probetur, aut si testamentum falsum esse dicatur, quaerendum est, an hoc ipsum ab initio debeatur sive an idem legatum testamento adscriptum sit: (fortasse enim eiusmodi legatum neque scriptum erat in testamento) idque interim investigandum: et si appareat, legatum adscriptum praestandum est, dicta scilicet cautione praestita. Hoc autem ait, nisi ipse, qui de falso agit, etiam legatum petat. Nam lite semel de falso contestata, neque si cautio detur, legatum, quod ei relictum dicitur, praestandum est.

Adnotatio. Hoc intellige, si legatum testamento adscriptum sit. Hoc enim statim subiicit, dicens: *interim quaerendum est, an initio debeatur*, hoc est, an legatum testamento adscriptum sit, etsi falsum esse dicatur: fortasse enim hoc legatum neque scriptum erat in testamento, et neque oblata satisfactione legatum non adscriptum praestandum est petenti. Sic dicas. Eiusmodi enim traditio congruit etiam const. ultimae tit. 31. lib. 3. quae ait, vel legatarium interposita cautione legatum accipere, vel litem contestari. Lege omnino ipsam constitutionem. Lege dig. 43. et lib. 48. tit. 10. et lib. 34. tit. 9. dig. 5. et lib. 3. Codicis, tit. 31. const. ultimam, et lib. 6. tit. 35. const. 8. Si tamen iam legatum acceperit, ne si in falsi quidem accusatione non obtinuerit, legatum iam acceptum amittit: neque enim, ut in quærela inofficiosi testamenti, locum habet ratio dicens, iudicio testatoris non perfrui eum, qui illud subvertere conatus est. Nam qui falsi accusat, voluntatem testatoris potius tueri videtur.

VII. Si de inofficioso testamento iudicium contestatum sit¹⁾, de his, qui testamento manumissi dicuntur, sententia non fertur, ne hereditati praeiudicium fiat: si vero contestatum non sit²⁾, non differtur de libertate iudicium. Si quis autem de statu suo quaestionem sustinens heredem et liberum se ex testamento esse dicat, si quidem ipse hereditatem possideat, differtur liberale iudicium, donec de hereditate pronuntiatum sit: potest enim, qui se dominum esse dicit, continuo querelam inofficiosi testamenti adversus ipsum instituere. Si vero non possideat³⁾, aequum non est, propter querelam inofficiosi testamenti quaestionem status in quinquennium⁴⁾ differri. Si quis vero bona fide postulet, ut prius de testamento agatur, modicum tempus praestituitur⁵⁾: quod si priusquam iudicium de testamento contestaretur, elapsum sit, locus est liberali iudicio⁶⁾. Quodsi is, qui controversiam libertatis et hereditatis patitur, aliunde, non ex testamento liberum se esse dicat, de statu iudicium non differtur, licet iudicium de testamento expectetur. Qui vero de libertate iudicat, ex testamento nullum adminiculum⁷⁾ libertatis admittat.

1) si de inofficioso testamento iudicium contestatum sit] Quidam heredem instituerat, libertate Stichus servo eodem testamento relicta. Verum post testatoris mortem extitit, qui testamentum argueret vel quasi irritum, vel quasi inofficiose factum: et ex hac causa iudicium petitionis hereditatis expectabatur. Quae cum ita se haberent, Stichus servus, ut-

1) παρεχομένης ineptum est. Legendum ἀποδεικνυμένης vel εἰρησκομένης. u) Lege ἐγγεγραπτο. v) Lege μετὰ. w) Sic lego. Fabr. μετὰ ἱκανοδοσίαν. x) Fabr. προκατήρξθῃ (sic). y) Lego μηδεμίαν. Fabr. μηδε. z) Delendum ἐκ.

ἡ ἐλευθέρων πράττειν ἤξιον, λέγων ὡς ἐκ τῆς διαθήκης ἤρ-
 ασαν αὐτῷ ἡ ἐλευθερία, καὶ ἐκώλυτο τυχόν ὑπὸ τοῦ δια-
 ἄλλοτος τὴν διαθήκην, καὶ λέγοντος μὲν ἐαυτῷ διαφέρειν ἐξ
 διαθέτου τὴν τοῦ τελευτήσαντος κληρονομίαν, ἐπαγγελλομένου
 ἢ αὐτῷ τὴν νεκροῦ πεπιπυῖον κινεῖν ἢ καὶ αὐτὸς ὁ γε-
 ραμμένος κληρονομία ἠραυτοῦ τῷ Σίτῳ εἰς ἐλευθερίαν
 αὐτοῦ ἀναβουάντος, καὶ ἔλεγεν αὐτῷ τὴν ἀρχὴν μὴ καταλε-
 εῖσθαι τὴν ἐλευθερίαν, ἢ ἀτονῆσαι τὴν ἀρεσκίαν. καὶ ἦν τὸ
 ἠροῦμενον, εἰ τῆς νεκροῦ πεπιπυῖον κινεῖσθαι μελλούσης
 φεῖλει τὸ περὶ τῆς ἐλευθερίας γυμνάζεσθαι δικαστήριον.
 εἶπε τοίνυν ὁ Οὐλλπιανός, ἐάν τις ἀρμόσιαι αὐτῷ ἐκ διαθήκης
 ἐλευθερίαν φησὶν, καὶ περὶ τοῦτον γίνεσθαι ζήτησιν, οὐκ
 φεῖλει τῶς ὁ δικαστὴς περὶ τῆς ἐλευθερίας ἀποφρασεῖσθαι, ἵνα
 τὴν προκομιὰ, ὅσον ἦεν εἰς πρόληψιν, ποιῆσῃ τῶν μελλόντων περὶ
 τῆς διαθήκης διαγιγνώσκων. εἰ γὰρ ἐπικυρώσῃ τὴν ἐλευθερίαν,
 ἐμβαλὼν μονοουσί τὴν διαθήκην εἶναι ψηφίσειται. δεῖ οὖν
 ὁ τῆς ἐλευθερίας ὑπερτίθεσθαι δικαστήριον· καὶ οὕτως ἡ
 ὑγκλητος ἐδογματισε. καὶ Τραϊανὸς δὲ ὁ Θεϊότατος ἀντέ-
 γραψε, χορηγῶν τὸ τῆς ἐλευθερίας ὑπερτίθεσθαι δικαστήριον,
 ὡς οὐ ἡ δεινοφικίσο ἐξεργεθῆ^{α)} ἢ πέρας δεξῆται. οὕτως
 μὲν ἡ Τραϊανῶν τοῦ Θεϊοτάτου διατάξις ἀπροσδιορίστως φη-
 σὶν, ἀναγοῦσθαι τὴν περὶ ἐλευθερίας ζήτησιν, κἂν μετὰ πολὺν
 χρόνον ἐπιζῆται προκαταρθεῖσθαι τὸ τῆς δεινοφικίσο δικα-
 στήριον. εἶπε γὰρ δὸνκε δεινοφικίσο. ὁ μὲντοι Οὐλλπιανός
 τὴν Τραϊανῶν τοῦ Θεϊοτάτου διατάξιν διαστῆζαν οὕτω φησὶν,
 εἰ μὲν ἔτυχεν ἤδη τῆς δεινοφικίσο γενομένη προκαταρθεῖς,
 πῶντως ἀναγοῦσθαι καὶ παντὶ τὸν περὶ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα,
 μέχρι οὐ πέρας ἡ προκαταρθεῖσα τῆς δεινοφικίσο δεξῆται
 δική. εἰ δὲ μὴπω ἡ τῆς δεινοφικίσο προκαταρθεῖς γεγόνε,
 αἴτε δὲ νῦν γίνεται, ἀλλ' ὡς εἶκος μετὰ τινα χρόνον ἐπιζῆται
 γίνεσθαι, τότε τὴν περὶ τῆς ἐλευθερίας οὐκ ὑπερτίθεμεθα
 ζήτησιν. καὶ μαρτυρεῖ τούτω, φησὶ, Πίος ὁ Θεϊότατος ἐν
 φάτω τοῖδε. μικρὰ δὲ σοι τοῦ φάκτου προσηγορία. οἶδας,
 ὅτι ἐάν τινι κατὰ διαθήκην^{β)} ἡ μὲμψις ἀρμόσιαι, καὶ ἐστὶν
 οὗτος ἐν νομῇ τῶν νεκροῦ κληρονομία, ἐναγομενος παρὰ
 τοῦ ἀκόπιτου κληρονομία δύναιται ὡς ἐν παραγραφῇ τὴν ἐκ
 τῆς δεινοφικίσο δικαιολογίαν ἀντιτιθέναι. οἶδας καὶ τοῦτο
 αἰσθάν, ὅτι ὁ τῆς δεινοφικίσο κινῶν νεκροῦ πεπιπυῖον
 δεινοφικίσο κινεῖ. καὶ διὰ τοῦτο γὰρ οὐτε δύναται τις τὴν
 δεινοφικίσο κινεῖν, ἐφ' ὅσον ἐν νομῇ τῶν κληρονομίων ἐστίν.
 ταῦτα εἰδὼς ἐλθέ ἐπὶ τὸ προκείμενον. ἐν διαθήκῃ τις Λικι-
 νιανὸν τὸν οἰκέτην αὐτοῦ κληρονομοῦν ἐνεστήσατο· ἐνεκροῦσθαι
 δὲ ἀλόγως τὸν οἰκέτην ἐποίησατο παῖδα, καὶ ἐτελευτήσεν ἐπὶ
 τούτοις. ἀλλὰ μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτήν ὁ ἐνεκροῦσθαι ἐν νομῇ
 τῶν τοῦ τεστατῶρος εὐρέθη πραγμάτων. εἶπε καὶ περὶ κατα-
 στάσεως ἐκείνῃ τῷ Λικινιανῷ ζήτησιν, λέγων αὐτὸν οἰκέτην ἴδιον
 εἶναι, δι' ὧν ἐξ ἀδιαθέτου τὸν οἰκέτην πατέρα κληρονομή-
 ταῦτα τοῦ ἐνεκροῦσθαι παυδὸς καὶ πεποιηκὸς καὶ λέγοντος
 ὁ Λικινιανός οὐδὲν ἕτερον ἢ ὑπερτίθεσθαι βουλομενος τὴν περὶ
 τῆς αὐτοῦ καταστάσεως ἢ τοῦ περὶ τῆς ἐλευθερίας ἐξέτασιν, καὶ
 εἰδὼς, ὅτι τῆς νεκροῦ πεπιπυῖον κινεῖσθαι προσδοκωμένης
 τῆς ἐλευθερίας ἀναγοῦσθαι δικαστήριον, μίαν ταύτην καὶ
 μόνην ἔχων σπουδὴν, τὸ ὑπερτίθεσθαι τῶς τῆς ἐλευθερίας
 δικαστήριον, προσῆλθε Πίῳ τῷ βασιλεῖ λέγων οὕτως· ἐπειδὴ
 τὴν ἀπὸ διαθήκης διαφεροῦσθαι μοι κληρονομίαν κατέσχε τις
 ἐξ ἀδιαθέτου λέγων αὐτῷ^{γ)} δεινοφικίσο κατὰ τῆς διαθήκης
 ἀρμόσιαι, ἐπάγει δὲ μοι καὶ περὶ καταστάσεως ζήτησιν καὶ
 πρὸς τὸν τῆς δουλείας ἔλκειν περὶ αὐτῶν ζυγόν, διηγορεῖται δὲ
 τοῖς εὐχρονισ νομοῖς, ἐπιζομένης τῆς νεκροῦ πεπιπυῖον
 ἀναγοῦσθαι τὸ περὶ τῆς ἐλευθερίας δικαστήριον, παρακλιῶ
 τὸ ὑμέτερον κράτος συνῆδα τοῖς καλοῖς κειμένοις ψηφίσεσθαι
 νομοῖς, καὶ ἐπιτρέπειν πρότερον κινῆσαι αὐτὸν τὴν δεινοφικί-
 σο κατὰ τῆς διαθήκης· καὶ εἰ δευχθεῖ δέοντως ἐνεκροῦσθαι
 γηγόμενος, τότε κατὰ τὴν νεκροῦ πεπιπυῖον κινῶ^{δ)} καὶ
 δι' ἧς καὶ ἡ περὶ τῆς ἐμῆς καταστάσεως ἐξετάσει ζήτησις· ἐξ
 αὐτῆς γὰρ τῆς^{ε)} διαθήκης ἀρμόσιαι μοι καὶ ἡ κληρονομία καὶ ἡ
 ἐλευθερία. ταῦτα μὲν οὖν εἶπεν ὁ Λικινιανός οὐδὲν ἕτερον
 πραγματευόμενος, ἢ τὸ ἐν ἐλευθερίᾳ διαγῆν, ὑπερτίθεμένης τῆς
 ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας ζήτησεως. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς πρὸς αὐτόν, εἰ
 μὲν ἐν νομῇ τῶν κληρονομίων ἦς πραγμάτων, ἐπειδὴ κατὰ
 τὰς τρικαῦτα προέβαινε τὸ τῆς νεκροῦ πεπιπυῖον κινεῖ-
 σθαι κατὰ σοῦ, καὶ ἦν ἐν ἀρεσκίᾳ τοῦ ἐνεκροῦσθαι παυδὸς,
 τουτίστιν, καὶ ἠδύνατο τρικαῦτα ὁ ἐνεκροῦσθαι παῖς ὡς μὴ
 νεκροῦ τῆς δεινοφικίσο κινεῖν, ἴσως ἂν ἐπίπρεσα τὴν αὐτῆ-
 σιν· νῦν μὲντοι ἐπιζῆται καὶ προσχηματι τοῦ μέλλειν τε καὶ ἐλ-

pote libertate testamento sibi relicta, se pro libero ge-
 rere volebat, dicens, libertatem ex testamento sibi com-
 petuisse, et prohibebatur forte ab eo, qui testamentum
 arguebat, quique hereditatem defuncti ab intestato ad
 se pertinere dicebat, ei autem se hereditatem petiturum
 promittebat: vel etiam ipse heres scriptus Sticho, cum
 ille ad libertatem proclamaret, obsistebat et dicebat, ei
 libertatem ab initio non esse relictam, vel defecisse
 conditionem. Et quaerebatur, utrum, cum hereditatis
 petitio expectaretur, iudicium de libertate exerceri de-
 beret. Ait igitur Ulpianus: Si quis libertatem ex testa-
 mento sibi competuisse dicat, et de eo quaestionem fieri,
 iudex interim de libertate sententiam dicere non debet,
 ne praedictum ex praesumptione de testamento cogni-
 turo faciat. Nam si libertatem confirmaverit, testamen-
 tum tantum non ratum esse pronuntiat. Differri igitur
 debet de libertate iudicium: et ita Senatus censuit.
 Etiam Divus Traianus rescripsit differendum de liber-
 tate iudicium, donec de inofficioso iudicium aut indu-
 catur, aut finem accipiat. Sic Divi Traiani constitutio
 indistincte ait, in suspensio esse de libertate quaestio-
 nem, licet post longum tempus speretur contestatio iu-
 dicii de inofficioso testamento. Ulpianus Divi Traiani
 constitutionem cum distinctione accipiens, si quidem,
 inquit, de inofficioso testamento iudicium iam contesta-
 tum sit, omnimodo suspendimus liberale iudicium, donec
 iudicium de inofficioso testamento contestatum finem
 acceperit. Ceterum si nondum contestatum sit de in-
 officioso testamento iudicium, neque nunc contestetur,
 sed forte post aliquod tempus contestari speretur, tunc
 quaestionem de libertate non suspendimus. Et huic
 testis est, inquit, Divus Pius in hac specie. Pauca au-
 tem, quae ad speciem pertinent, tibi praemittam. Nosti,
 eum, cui querela inofficiosi testamenti competat, quique
 in possessione rerum hereditariarum sit, ab herede
 scripto conventum posse exceptionis modo allegationem
 inofficiosi testamenti opponere. Nosti quoque, eum, qui
 de inofficioso testamento agit, petere hereditatem ex
 causa inofficiosi testamenti. Et ideo de inofficioso testa-
 mento quis agere non potest, quamdiu in possessione
 rerum hereditariarum est. Quo cognito accede ad rem
 propositam. Quidam testamento Licinianum servum
 suum instituit: filium autem suum sine causa exhered-
 avit, atque ita decessit. Post mortem autem eius filius
 exheredatus in possessione bonorum testatoris fuit.
 Deinde Licinianus status controversiam movit, dicens,
 eum suum esse servum esse, cum ipse patri suo ab in-
 testato heres sit. Haec cum filius exheredatus faceret
 et diceret, Licinianus, nihil aliud agens, quam ut quaes-
 tio de statu suo sive de libertate differatur, et non
 ignorans, quamdiu expectetur hereditatis petitio, iu-
 dicium liberale differri, ei tantum incumbens, ut de liber-
 tate iudicium interim differatur, Imperatorem Pium
 adiit his verbis: Quandoquidem hereditatem, quae ad
 me ex testamento pertinet, quidam ab intestato possi-
 det, dicens, querelam inofficiosi testamenti sibi compe-
 tere, et status quoque quaestionem mihi movet, et ad
 servitutis iugum trahere me conatur, legibus autem
 praeclare constitutis cautum est, ut, quamdiu speratur
 hereditatis petitio, differatur de libertate iudicium, ob-
 secro maiestatem tuam, ut consentanea legibus bene
 constitutis decernas et praecipias, ut prius ille de in-
 officioso testamento agat: et si probetur, eum merito
 esse exheredatum, tunc hereditatis petitione experior:
 per quam et de statu meo quaestio examinatur: nam
 ex eodem testamento hereditas et libertas mihi com-
 petit. Atque haec dicebat Licinianus, nihil aliud agens,
 quam ut in libertate moraretur dilata quaestione de
 libertate. Verum Imperator: Si quidem, inquit, in pos-
 sessione rerum hereditariarum es, quoniam hereditatis
 petitio contra te institueretur, et in arbitrio esset filii
 exheredati, id est, et posset filius exheredatus utpote
 non possidens hereditatem, de inofficioso agere testa-
 mento, fortasse admitterem desiderium tuum: nunc
 vero sub obtentu, quod speretur fore, ut agatur de in-

α) Malim εἰσεργεθῆ. β) Lege διαθήκης. γ) Lege αὐτῷ τὴν. δ) Hoc καὶ prorsus supervacaneum est. ε) Lege ἐκ τῆς αὐτῆς γὰρ.

πίσθαι δεινοφφικίσο κινῆσθαι, καθὸ μήτε κινῆται κατὰ σοῦ, τοῦ Λικινιανού, μήτε πενταετία τέως παρέδραμεν, οὐκ ἂν εἴη δίκαιον μόριον γίνεσθαι τῇ δουλείᾳ, ἥτοι τὸ περὶ ταύτης δικαστήριον ἐπὶ πενταετίᾳ, ἧς ἐντός εἶκος ἐστὶν ἀμώστειν τῷ ἐξηρεδατῷ παιδὶ δεινοφφικίσο, ὑπερτίθεσθαι ἐπὶ προσήματι, ὅτι τυχὸν ἐκπέσῃ τῆς νομῆς τῶν κληρονομιῶν πραγμάτων καὶ ταῦτα κατὰσχῆ ὁ Λικινιανός. ταῦτα μὲν οὖν ἡ Μίσιου τοῦ θειοτάτου διατάξις, ἐξ ἧς ἐστὶ ὁρίδιον γνῶναι, ὅτι εἰ μὴ προκατήρατο¹⁾ τὸ δεινοφφικίσο δικαστήριον, μήτε νῦν προκατάρχεται, οὐ γὰρ τὴν περὶ τῆς ἐλευθερίας ὑπερτίθεσθαι ζήτησιν. ἐπέτρεψε μὲντοι τῷ δικάζοντι κεφαλαιωδῶς ἥτοι ἐπιπολαίως ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐξετάζειν ὑποθέσεων. γὰρ γὰρ ἐπὶ τὸ καθόλου μετέρχεται νόμιμον, καὶ οὐ πρὸς μόνον τὸ κατὰ τὸν Λικινιανὸν ἀποτείνεται θέμα. ἐπέτρεψεν οὖν, ὡς εἶπον, τῷ δικάζοντι κεφαλαιωδῶς ἥτοι ἐπιπολαίως ἐξετάζειν ἐπὶ τῶν τοιούτων, ὡς εἶπον, ὑποθέσεων, τοιούτων ἔνθα περὶ ἐλευθερίας καὶ διαθήκης ἐστὶν ἡ ζήτησις, εἰ μετὰ πίστεως ἀγαθῆς, τοιούτων μὴδ²⁾ ὑπέρθεσθαι τε καὶ ἀναβολῆν αἰτεῖ πρὸ τοῦ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνος κινῆσθαι τὴν δεινοφφικίσο, ἢ αὐτὸς ὁ τὴν δεινοφφικίσο κινῆν ἐπαγγελλόμενος, ἢ ὁ οἰκέτης ὁ λέγων ἑαυτῷ τὴν ἐλευθερίαν ἀμώστειν. θὲς γὰρ, ὅτι αὐτὸς ὁ τὴν δεινοφφικίσο ἀπειλῶν, μὴ βουλομένος τέως εἶναι τὴν οἰκίαν ἐλευθερον, ἠπέλει τε καὶ ἐπηγγέλλετο τὴν δεινοφφικίσο κινῆν κατὰ τῆς διαθήκης, ἐξ ἧς καὶ ἤρροττεν ἐλευθερίαν τῷ οἰκέτῃ, νομίζων³⁾ τοιῷ τῷ τρόπῳ τὸ τῆς ἐλευθερίας ὑπερτίθεσθαι δικαστήριον ἢ τοιούτων αὐτὸς ὁ οἰκέτης, ὡς ἐπὶ τοῦ Λικινιανού, ὑπερτίθεσθαι τὴν περὶ τῆς αὐτοῦ καταστάσεως βουλομένους ζήτησιν, παρακαλεῖ πρότερον κινῆσθαι δεινοφφικίσο. τοῦτο τοίνυν, ὡς εἴρηται, κεφαλαιωδῶς τε καὶ ἐπιπολαίως ἐξετάζειν ὁ δικαστής, εἰν εὖρη μὴ οὕτως ἔχειν, ἀλλὰ μετὰ πίστεως ἀγαθῆς τὸ περὶ τῆς δεινοφφικίσο πρότερον αἰτούμενον δικαστήριον, ὁρίζεται προθεσμίαν τινὰ συμμετρον ἡμερῶν, εἰῶ ἧς εἰ μὴ γένηται ἡ δεινοφφικίσο προκατάρχεται, ἐξετάζειν ὀφείλει τὸν περὶ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα. συνελόντα τοίνυν εἶπον, εἰ μὲν ἐτυχεν ἡ δεινοφφικίσο προκατάρχεται, περιμένετο ταύτης τὸ πέρας ἡ περὶ τῆς ἐλευθερίας ἐξέτασις. εἰ δὲ μήτε προκατάρχεται, μήτε νῦν προκατάρχεται, μὴ ὑπερτίθεσθαι τὸ περὶ τῆς ἐλευθερίας δικαστήριον ἢ πλὴν εἰ μὴ ἅμα μετὰ πίστεως ἀγαθῆς καὶ οὐ τινα θηρώμενος ἀναβολῆν τε καὶ ὑπέρθεσθαι τὴν δεινοφφικίσο κινῆσθαι πρότερον τις αἰτεῖ. τότε γὰρ προθεσμίας ἡμερῶν ὁριζομένης τῷ τὴν δεινοφφικίσο κινῆν ἐπιζομένην⁴⁾, τὸ τῆς ἐλευθερίας ὑπερτίθεσθαι δικαστήριον. ταύτης δὲ παραδραμοσύνης καὶ μὴ τῆς δεινοφφικίσο προκατάρχεται ἀνυπερθέτως λοιπὸν τὸ τῆς ἐλευθερίας κινῆσθαι δικαστήριον. ἥρκα μὲν⁵⁾ τις περὶ κληρονομίας κατὰ ταῦτον καὶ ἐλευθερίας ζήτησιν ὑπομένει, τυχὸν τινος πρὸς αὐτὸν φιλονεκίουτος καὶ λέγοντος, καὶ οἰκέτην αὐτὸν εἶναι καὶ αὐτῷ διαφέρειν, οὐ μόνον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκ διαθήκης ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένην κληρονομίαν, ἀνυπόστατον ἢ καὶ ἀκαθῆκόντως φάσκων γεγενῆσθαι τὴν διαθήκην ὁ δὲ οἰκέτης οὐκ εἰς τῆς φάσκων αὐτοῦ⁶⁾ ἐλευθερον ἑαυτὸν εἶναι φησὶν, ἀλλ' ἐτέρωθεν ἑαυτῷ κατασκευάζει τὴν ἐλευθερίαν, λέγων τυχὸν ἑαυτὸν εἰς ἐλευθερίαν ἀναπαύεσθαι τοῖς τόποις, οἷς ἀρπάζονται οἱ οἰκέται, ἢ καὶ ἀπὸ περιόντιος ἐπὶ τοῦ τεστατόρος, ἢ περὶ τῆς ἐλευθερίας οὐκ ὑπερτίθεται ζήτησις, εἰ καὶ ἐπιζήτησις δικαστήριον περὶ αὐτῆς κινῆσθαι τῆς διαθήκης, καθάπερ Μίσιος ἀντιγράφει ὁ θειοτάτος, ἐκεῖνο τῇ οἰκίᾳ προσθεῖς ἀντιγραφῆ, ὥστε προλεγεσθαι τῷ περὶ τῆς ἐλευθερίας δικάζοντι τέως ὥστε παραφυλάττειν αὐτὸν καὶ μὴ συγχωρεῖν τῷ οἰκέτῃ τὴν οἰκονομὴν βοήθειαν ἥτοι ἀποδοῦναι ἐλευθερίας ἐξ αὐτῆς τῆς διαθήκης προφέρειν. [Sch. i. V. 578 — 581.]

Κυρίλλου. Μέλλοντος κινῆσθαι τοῦ περὶ τῆς διαθήκης δικαστήριον, ὀφείλει ἀναβάλλεσθαι τὸ περὶ τῆς ἐλευθερίας δικαστήριον, εἰ μὴ χρόνος μέλλει παρεντίθεσθαι. ἀμέλει εἰν δούλος γραφῆ κληρονομός καὶ ἐλεύθερος, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ τεστατόρος ἐξηρεδατός ἂν γένηται ἐν νομῇ, καλῶς ὑποδέχεται τὴν δεινοφφικίσο ὡς ἐν παραγραφῇ, καὶ τέως μὴ κινῆται τὸ τῆς ἐλευθερίας δικαστήριον, ἵνα μὴ γένηται προκομιὰ τῆς νερεδιτάτις πετιτίου. εἰ δὲ ὁ οἰκέτης ἦν ἐν νομῇ, καλῶς ὑποδέχεται τὴν δεινοφφικίσο. γὰρ δὲ οὐ δύναται, μάλιστα τῆς πενταετίας παρελθούσης. ἀπλῶς δὲ, εἰν καλῇ πίστει ὑπερτίθεται τὸ τῆς διαθήκης δικαστήριον, ὀφείλει παρέχειν αὐτῷ ὁ δικαστής μέχρι χρόνου εἰς τὸ προκατάρχεται, οὐ ἐντός εἰ μὴ προκατάρχεται, κινῆσθαι τότε τὸ ἐλευθερίας δικαστήριον. εἰ δὲ φησὶν

officioso testamento, quia neque adversus te instituta est, neque quinquennium praeteriit, aequum non esset moram fieri servituti, id est, iudicium de ea in quinquennium, intra quod filio exheredato querela inofficiosi testamenti competit, differri eo obtentu, quod accidere possit, ut exheredatus possessionem rerum hereditariam amittat, easque Licinianus possideat. Atque haec Divi Pii constitutio, ex qua intelligi facile potest, si de inofficioso iudicium contestatum non sit, neque nunc contestetur, quaestionem de libertate differri non oportere. Iudici tamen permisit summam de eiusmodi causis aestimare. Nunc enim ad ius generale transit, neque ad solam speciem Liciniani pertinet. Permisit igitur, ut dixi, iudici, summam de eiusmodi causis, id est, cum de libertate et testamento quaestio est, aestimare, an bona fide, id est, non frustrationis et procrastinationis causa postulet, ut ante liberale iudicium agatur de inofficioso testamento, vel qui acturum se de inofficioso testamento pollicetur, vel servus, qui libertatem sibi competere dicit. Pone enim, eum, qui de inofficioso testamento se acturum minatur, cum interim nolit, servum in libertate morari, minatum esse et promississe, se de inofficioso acturum adversus testamentum, ex quo libertas servo competeat, existimantem, hoc modo differri iudicium de libertate: vel ex diverso servum ipsum, ut in Liciniano propositum erat, cum de statu suo quaestionem differri vellet, desiderare, ut prius agatur de inofficioso testamento. Hoc igitur, ut dictum est, summam inquirens iudex, si deprehenderit non sic se rem habere, sed bona fide peti, ut antea de inofficioso testamento agatur, modicum tempus praestituit, intra quod si iudicium de inofficioso testamento non fuerit contestatum, causam libertatis examinare debet. In summa, si quidem iudicium de inofficioso iam contestatum sit, huius finem causa libertatis expectat. Si vero nec contestatum sit, nec nunc contestetur, iudicium de libertate non differatur: nisi quis bona fide, non ut frustrationem et dilationem caperet, postulet, ut prius de inofficioso testamento agatur. Tunc enim certo tempore praestituito ei, qui de inofficioso testamento acturus est, iudicium libertatis differimus. Quo praeterlapso si iudicium de inofficioso testamento nondum contestatum sit, sine mora iudicium libertatis exercebitur. Quoties tamen quis eodem tempore patitur controversiam hereditatis et libertatis, putatum cum quis contendit, eum servum suum esse et ad se pertinere, neque ipsum modo, sed etiam hereditatem, quam ille ex testamento possidet, dicens, testamentum invalidum, vel etiam inofficiose factum esse: servus autem dicat, se non ex testamento liberum esse, sed aliunde libertatem sibi asserat, dicens forte se in libertatem ereptum, quibus modis ad libertatem servi eripiuntur, aut se vivo adhuc testatore manumissum: libertatis quaestio non differatur, licet iudicium de testamento expectetur, ut Divus Pius rescripsit, illo adiecto in rescripto, ut praedicatur iudici liberalis causae, ut observet, neve patiat, ut servus ullum auxilium aut emolumentum libertatis ex ipso testamento proferat.

Cyrilli. Si iudicium de inofficioso testamento expectatur, differendum est liberale iudicium, nisi tempus praestituendum sit. Si tamen servus heres et liber scriptus sit, et filius testatoris exheredatus in possessione sit, recte actionem inofficiosi suscipit in modum exceptionis, et interim non movetur liberale iudicium, ne praeiudicium fiat hereditatis petitioni. Quodsi servus in possessione sit, recte actionem inofficiosi suscipit. Nunc vero non potest, maxime si quinquennium elapsum sit. Plane si bona fide iudicium de testamento differatur, iudex tempus ei praestituere debet ad iudicium contestandum: intra quod si contestatum non fuerit, tunc moveatur liberale iudicium. Sin autem servus

f) Malim προκατήρατο. ff) Lege μὴ δι'. g) Lego νομίζων. Fabr. νομίζων (sic). h) Sic lego. Fabr. ἐπιζομένην. i) Malim μέντοι. k) Lege αὐτῆς.

οικέτης μὴ ἐκ τῆς διαθήκης, ἀλλ' ἀλλοθὺν εἶναι ἐλευθε-
 ν¹⁾), κινεῖσθαι τὸ ἐλευθερίας δικαστήριον· ἵνα μὲντοι μη-
 μιᾷ χρησθῆται δικαιολογία ἐκ τῆς διαθήκης, πρόκιμα νόσον,
 ἢ ἦεν εἰς πρόληψιν. διὰ τοῦτο δὲ ἡ νερεδιτάτις πεπιτὼν
 ντα τὰ πρὶβατα προκομιτίζει δικαστήρια, ἐπειδὴ πολλοῖς
 μίξτε τοῖς παλαιῖς ἄξιον εἶναι τομῆς τὸ ἑκατοντάνδριον
 ασιτήριον, ὡς ἀνήρκεται βιβ. γ'. τοῦ κώδικος τιτ. λα'. δια-
 ζει τελευταία. οἱ δὲ ἑκατόν ἄνδρες ἐδίκαζον τῇ νερεδιτάτις
 ασιόν. [Sch. i. V. 581. sq.]

εἰ δὲ μὴ προκατήρχθῃ] Ἐμὴτε προκατήρχθῃ, μῆτε
 προκαταρξεται· τὸ γὰρ κοντεστέτουρ ἑκάτερον χρόνον
 οἰ. [Sch. k. V. 582.]

εἰ δὲ μὴ νέμεται] Νῦν γὰρ οὐ δύναται δεῖνοφφικίσο
 εἶν ὁ ἐξ ἀδιαιθέτου καλούμενος ἐν νομῇ ἂν τῶν κληρο-
 νιας πραγμάτων. οὐδεὶς γὰρ εἰ μὴ ἐπὶ ἐνὸς καὶ μονου-
 ατος, καθάπερ ἔγνω ἐν τοῖς Ἰνστιτούτοις, νεμομένος κινεῖ
 ἐν ὅρι. ἔστι δὲ ἐν ὅρι ἡ νερεδιτάτις πεπιτὼν καὶ ἡ δεῖ-
 ρικίσο, καθὰ καὶ ἐν τῷ προσφῶρῳ σοι παραδεδόται τίτλω.
 μὴ μοι εἴπῃς, ὅτι διὰ τὴν γὰρ αὐτοῦ ὁ Λικινιανὸς μὴ κινεῖ
 νερεδιτάτις πεπιτὼν, ὡς μὴ νεμομένος· τοῦτο μὴ εἴπῃς.
 ν γὰρ τὸ σπουδαζόμενον τῷ Λικινιανῷ, τουτέστι, τὸ μὴ
 ἡθῆναι τὰ περὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ. εἰ δὲ κινῆσει τὴν
 εδιτάτις πεπιτὼν κατὰ τοῦ ἐξνερεδατου παιδὸς νεμομένου
 κληρονομία πράγματα, δύναται ὁ παῖς ὡς νεμομένος ἀν-
 εἶναι τὴν μέμψιν ὡς ἐν παραγραφῆς μοῖρα κατὰ τὸ εἶρη-
 ὦν ἐν τῷ ἡ. διγ. Θέματι ἰδ. τοῦ προλαβόντος τίτλου. καὶ
 τῆς ἀντιδικεμένης, εἰ εἴρεθῇ ἀκαθῆροντως γενομένη ἡ δια-
 ρη, ἀνατρέπεται δηλονότι κατὰ τὸ πάλαι κρατοῦν. [Sch. l.
 582.]

μέχρι πενταετίας] Ἐγγως^{m)} γὰρ ἐν τῷ ἡ. διγέστο
 προλαβόντος τίτλου θεμ. τελευταίω, οἰⁿ⁾ μετὰ πεντα-
 ν εἰ μὴ ἐκ μάγνα ἐτ ἰουστα κατὰ οὐ κινεῖται δεῖνοφφι-
 κίσο. τρέχει δὲ ὁ χρόνος τῆς πενταετίας ἀπὸ τῆς ἀδιαιτονος
 κληρονομίας, ὡς ἀνήρκεται βιβλίω γ'. τοῦ κώδικος τιτ. κη.
 τάζει λς'. Θέματι γ', ἥτις καὶ χρόνον ὁρίζει ὅριον τῇ ἀδι-
 κί τοῦ κληρονομοῦ, ἵνα μὴ ἐπιτήδες ὑπεριθῆται ταυτην ὁ
 ρονόμος. [Sch. m. V. 583.]

ὁρίζεται χρόνος ὀλίγος] Μὴ πλέον μὲντοι ἐνιαυτοῦ.
 νησο γὰρ τῶν ἀνωτέρω σοι κατὰ τὸ παρὸν διγέστον παρ.
 ὦ παραδεδωμένων, ὡς ἀπὸ τῆς τελευταίας διατάξεως τοῦ
 τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐπ' ἐνιαυτὸν μόνον
 ἐλευθερίας ἐπὶ τῶν τοιουτοτρόπων ζητήσεων ὑπεριθῆται
 ρειν ἀρχόμενον^{o)} ἀπὸ τῆς τελευταίας τοῦ τεστάτωρος. εἰ
 τοι τὸν ἐνιαυτὸν εἴρη δαπανηθῆναι ὁ δικαστής, τότε τὸν
 τῶν καθόλου δηλασιῶν χρόνον ὁρίζειν ὀφείλει ὁ δικα-
 ρ. [Sch. n. V. 583.]

ζῶρα τῶ περὶ τῆς ἐλευθερίας δικαστηρίω]
 ὁνοτι ἐνιαυτοῦ παραδραμότος. ἐν γὰρ τῷ γ'. βιβλίω του
 νιος τίτλω λα'. διατάζει τελευταία φησίν, ὅτι ἐάν εἰσὶ τινες
 ντες ἐαυτοῖς ἐλευθερίαν ἐν διαθήκῃ καταλελειφθαι δι-
 ἄν ἡ φιδεῖκομισσαρίαν, χρῆ αὐτοῖς περιμένειν ἐνιαυτὸν
 τελευτῆς τοῦ τεστάτωρος ἀριθμομένον. καὶ εἰ μὲν ἐντός
 ατοῦ περιωθῆ τὸ τῆς κληρονομίας δικαστήριον, αὐτῆ ἡ
 ἡ τῆς διαθήκης ἀπόφασις τομῆν καὶ ταῖς ἐλευθερίας ἐπι-
 ἡσαν. ἡ γὰρ ἐρρωμένης τῆς διαθήκης ἀρμόττουσιν, ἡ καὶ
 νται ἐλευθερία, ἡ ἀνατρεπομένης αὐτῆς οὐχ ἀρμότ-
 σιν. εἰ δὲ παραδραμότος ἐνιαυτοῦ μὴ περιωθῆ τὸ τῆς
 ρονομίας δικαστήριον, ἀρμόττουσιν ἀδιαστικῶς αἱ ἐλευθε-
 ια φανόρε λιβερατίς· οὕτω μὲντοι, ὡστε εἴ τινες τῶν ἐλευ-
 ρομένων οἰκετῶν διοικηταὶ γεγονῶσιν ἢ ἄλλως ἐνεπιστεῦθη-
 ν πράγματα, τοῖς ἐπευθεν λογισμοῖς αὐτοῦς ὑποκείσθαι,
 ἰ ὡστε τὸ πατρωνικὸν ἐπ' αὐτοῖς δικαίον ἔχειν ἐκείνον,
 ἰσι κατὰ νόμον διετηρήσασιν. εἶπον δὲ σοι καὶ ἦδη, ὅτι
 ὕτα τὰ περὶ ἐλευθερίων τε καὶ ληγάτων ἐπὶ τῆς δεῖνοφφι-
 κίσο περιττῶν σήμερον ἔχει τὴν ζήτησιν. ἀπὸ γὰρ τῆς οἰε-
 ν μετὰ τὸν κώδικα διατάξεων^{p)}, εἰ καὶ ἀνατραπῆ τῆς δεῖ-
 ρικίσο κινουμένης ἡ διαθήκη, μόνον ἐπὶ τῇ ἐνοστάσει τῶν
 ἰρονόμων ἀνατρέπεται· ἐπειτογε τὰ ληγάτα καὶ αἱ ἐλευθε-
 ρια καὶ τὰ φιδεῖκομισσα παρῶνται καὶ αἱ τῶν ἐπιτροπῶν
 ρωμέναι μένουσι ὁδοις, ὡσπερ ἂν εἰ μὴ καταλυθῆσις ἐπὶ
 ὕτω τῆς διαθήκης. [Sch. m. V. 582 sq.]

dicat, se non ex testamento, sed aliunde liberum esse,
 moveatur liberale iudicium: ita tamen, ut nulla allega-
 tione ex testamento servus utatur. Prae iudicium intel-
 lige, quantum ad praesumptionem attinet. Ideo autem
 hereditatis petitio omnibus privatis iudiciis praeiudicat,
 quia plerisque veterum centumvirale iudicium prae aliis
 decisione dignum videbatur, ut relatum est lib. 3. Co-
 dicis, tit. 31. const. ultima. Centumviri autem iudica-
 bant de hereditatis petitione.

2) si vero contestatum non sit] Si neque
 contestatum sit, neque nunc contestetur: nam vox con-
 testetur utrumque tempus significat.

3) si vero non possideat] Nunc enim qui ab
 intestato vocatur, de inofficioso agere non potest, si in
 possessione est rerum hereditariarum. Nemo enim, qui
 possidet, in rem agit, nisi uno tantum casu, ut in In-
 stitutionibus didicisti. Est autem in rem hereditatis
 petitio et actio de inofficioso, ut titulo congruo tradi-
 tum tibi est. Nec dicas: Cur ergo ipse Licinianus her-
 editatem non petit, cum non possideat? Ne id dicas.
 Id enim tantum Licinianus agit, ne de libertate eius
 quaestio fiat. Si vero hereditatis petitione agat ad-
 versus filium exheredatum, qui res hereditarias possi-
 det, potest filius tanquam possessor in modum exceptionis
 querelam opponere, secundum id, quod dictum est
 dig. 8. them. 14. superioris tituli. Qua opposita, si
 testamentum inofficiose factum inventiatur, rescinditur
 scilicet secundum ius olim obtinens.

4) in quinquennium] Didicisti enim digesto 8.
 them. ult. tituli praecedentis, post quinquennium non-
 nisi ex magna et iusta causa de inofficioso agi. Currit
 autem quinquennii tempus ab adita hereditate, ut relatum
 est lib. 3. Codicis, tit. 28. const. 36. them. 3., quae
 et certum tempus aditioni heredis definit, ne eam data
 opera heres differat.

5) modicum tempus praestituitur] Non am-
 plius tamen anno. Memineris enim eorum, quae supra
 secundum hoc digestum a me tibi tradita sunt, uti ex
 const. ultima tit. 31. libri 3. Codicis in eiusmodi quae-
 stionibus in annum tantum libertates differt, qui cur-
 rere incipit a morte testatoris. Si tamen annum existi-
 iudex compererit, tunc iudex tempus, quod in dilatio-
 nibus observari solet, statuere debet.

6) locus est liberali iudicio] Anno scilicet
 elapso. Nam lib. 3. Codicis, tit. 31. const. ultima dici-
 tur, si quidam dicunt libertatem directam aut fideicom-
 missariam testamento sibi relictam, annum eos expectare
 debere a morte testatoris numerandum: et si quidem
 intra annum hereditatis petitionis iudicium finem acce-
 perit, haec de testamento lata sententia causam liber-
 tatis quoque decedit. Vel enim, si testamentum iure
 consistat, libertates competunt aut etiam praestantur,
 vel si infirmetur, non competunt. Sin autem anno
 praeterlapso hereditatis petitionis iudicium finem non
 acceperit, libertates indistincte favore libertatis compe-
 tunt: ita tamen, ut si quidam ex his servis, qui testa-
 mento liberati sunt, actores fuerint, vel aliter res eis
 commissae sint, rationes actus sui reddant, et ut ius
 patronatus in illos is habeat, ad quem ex legibus per-
 tinerunt. Dixi vero iam ante, eorum, quae de liber-
 tatibus et legatis dicuntur in querela inofficiosi testa-
 menti, hodie supervacaneam esse quaestionem. Nam
 ex Novella 115. etiamsi per querelam inofficiosi testa-
 mentum infirmetur, infirmatur tamen tantum quantum
 ad heredum institutionem. Legata vero et libertates et
 fideicommissa praestantur, et tutorum donationes ratae
 manent, perinde ac si testamentum quantum ad hoc
 non esset rescissum.

1) Malim ἐλεύθερος. m) Ordinem scholiorum, qui apud Fabrotum talis est, ut scholium δηλονότι ἐνιαυτοῦ παραδρα-
 ντος primo loco, scholium ἔγνω γὰρ secundo, scholium μὴ πλέον tertio positum sit, mutavi ex causis, quas argumentum
 scholiorum suppeditat. n) Post ὅτι Fabr. addit ὁ, quod prorsus supervacaneum est, nisi coniunxeris cum voce δεῖνοφφικίσο,
 o tamen casu statim ante hanc vocem ponendum esset. o) Sic lego. Fabr. ἀρχόμενον. p) Lego τῶν μετὰ τὸν κώδικα
 διατάξεων. Fabr. τῆν μετὰ τὸν κώδικα διατάξιν.

μηδεμίαν — ἀφ' ἑλπίαν] Τοῦτο νόσον πρὸς τὸ νῦν κινούμενον δικαστήριον. ἐπέλοιγε ἐὰν ἤτηθῃ ἐν τῷ νῦν κινούμενῳ δικαστηρίῳ, ἐν ᾧ ἀλλάσθω καὶ οὐκ ἐκ τῆς διαθήκης κατασκευάζει ἑαυτῷ τὴν ἐλευθερίαν, δύναται ἐν ἐτέρῳ δικαστηρίῳ τὴν ἐκ τῆς διαθήκης προσφέρειν, καὶ ὡς ἐκ τῆς διαθήκης δικαιολογεῖσθαι. ὅτι γὰρ δυνάμεθα μεταβαίνειν ἐπὶ δικαιολογίας εἰς δικαιολογίαν, ἔγνωμεν ἐν τῷ δὲ ἀκτιόνιβους τίτλῳ τῶν Ἰνστιτουτῶν περὶ τὰ τελευταῖα τοῦ τίτλου. μανθάνας δὲ σαφέστερον καὶ ἀρμοδιώτερον τὸ ὑποκείμενον θέμα ἐν τῇ τελευταίᾳ διατάξει τοῦ παρόντος τίτλου. ἐνταῦθα δὲ οὐ δύναται τῶς τοῦτο ποιεῖν καὶ μεταβαίνειν εἰς τὴν διαθήκην καὶ ἐκ ταύτης κατασκευάζει ἑαυτῷ τὴν ἐλευθερίαν, ἵνα μὴ προκρίμα γένηται, ὅσον ἦεν, ὡς εἶπον, εἰς πρόβληψιν τῆς νερεδιτάτις πετιίον. [Sch. o. V. 583. sq.]

L. 8. η'. Οὐ κωλύεται ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίαν ἀπαί-
D. V. 3. τεῖν ὁ ἀκολουθήσας τῇ γνώμῃ τοῦ τελευτήσαντος ἐν τῷ ἀγνοεῖν τὴν δύναμιν τῆς διαθήκης.

οὐ κωλύεται] Προηγήθη διαθήκη ἀνυπόστατος, ἐν ᾗ καταλείπεται ληγάτον τιλ ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένῳ πρὸς τὴν τοῦ τελευτήσαντος κληρονομίαν. ὁ δὲ τὴν δύναμιν ἦτοι κατεδέξατο ἀνυπόστατον ἀγνοεῖν τῆς διαθήκης, ἀπήτησεν ἦτοι κατεδέξατο τὸ ληγάτον. καὶ φησὶν ὁ Παῦλος, μὴ προκρίματιζεσθαι τοῦτον, ἀλλὰ δύνασθαι αὐτὸν ἐξ ἀδιαθέτου τὴν τοῦ τελευτήσαντος ἐκδικεῖν κληρονομίαν, ἐν ᾧ, καθάπερ εἶπον, ἀγνοῶν τὴν δύναμιν τῆς διαθήκης ἐπέισθη τε καὶ ἐπικολούθησε τῇ γνώμῃ δῆθεν τοῦ τελευτήσαντος. [Sch. p. V. 584.]

Παραγραφή. Εἶπὸν σοι καὶ ἰνδικεύων, ὅτι μὴ θεματίσης δεινοσφικίσοο. πολλὰς γὰρ ἔγνωσ, ὅτι ὁ λαβὼν τι ἐκ διαθήκης ἀπὸ γνώμης τοῦ τεστατῶρος αὐτῷ διδομένου οὐ δύναται κατὰ τῆς διαθήκης δεινοσφικίσοο κινεῖν. ἀλλὰ θεματίσον αὐτὸν ἐπὶ ῥούπτας καὶ ἰσρίτου καὶ γόν ἰούρε φακτου. καὶ ἐπὶ πλαστοῦ γὰρ οὐ πάντῃ προβαίνει αὐτὸ τραταίξεσθαι, ἰουδίκουμ δεφονῆκε σενούτους ἐς. ὅλας γὰρ εἰ ἀπὸ γνώμης τοῦ τεστατῶρος τοῦτο καταλείπεται κατὰ τὴν διαθήκην, οὐκ ἂν εἴη πλαστή. ἀνάγνωθι δίγεστον μδ. καὶ τίτλον β. δίγεστον ιδ'. [Sch. p. V. 584.]

L. 9. θ'. Οὐλίαν. Πᾶς νεμόμενος δίκαιον ἢ πρᾶγμα
D. end. κληρονομιᾶτον, ὡς κληρονόμος ἢ ὡς ἄρπαξ, ἐνάγεται τῇ περὶ τῆς κληρονομίας ἀγωγῇ.

L. 10. ι'. Γάτον. Κἂν ἐλάχιστον εἴη τὸ πρᾶγμα. καὶ
D. end. ἀποκαθίσταται ἢ ἐξ ὀλοκλήρου ἢ ἐκ μέρους, πρὸς ὃ κληρονομεῖ ὁ ἐνάγων.

πᾶς νεμόμενος δίκαιον] Κανονικῶς ἡ νερεδιτάτις πετιίον κινεῖται κατὰ τοῦ πρό νερέδε ἢ πρό ποσσέσορε νομέως, εἴτε ἰουρα νέμεται τῆς κληρονομίας¹⁾ τυχὸν γὰρ δεβίτωρ ὢν τοῦ τελευτήσαντος, εἴτα παρὰ τοῦ κληρονομοῦ τὸ χρεὸς ἀπαιτούμενος κοντροβεσίαν αὐτῷ ποιῶ, λέγων ἑαυτὸν εἶναι κληρονομόν. κινεῖται τοῖνον, ὡς εἰρήνη, ἡ νερεδιτάτις πετιίον κατὰ τοῦ πρό νερέδε ἢ πρό ποσσέσορε νομέως, εἴτε ἰουρα νέμεται τῆς κληρονομίας, εἴτε πρᾶγμα σωματικόν, ἀγρόν τυχὸν ἢ οἰκίτην ἢ τι τοιοῦτον. [Sch. q. V. 584.]

Παραγραφή. Καὶ ὁ ἴους γὰρ τῆς κληρονομίας νεμόμενος ἐνάγεται τῇ νερεδιτάτις πετιίον²⁾. τοὺς δὲ περὶ τοῦτου θεματίσμονς εὐρίσκεις πλατύτερον ἐν τῷ ιγ. καὶ ιε. καὶ ις. δίγεστον. [Sch. q. V. 584.]

ἡ πρᾶγμα κληρονομιᾶτον] Εἰ καὶ ἐλάχιστον εἴη τὸ πρᾶγμα, ὃ νέμεται πρό νερέδε ἢ πρό ποσσέσορε. τοιγαροῦν ἔαν τις ἐξ ὀλοκλήρου ἢ ἐκ μέρους κληρονομήσῃ, κινεῖ μὲν τὴν νερεδιτάτις πετιίον, πᾶσαν ἢ μέρος κληρονομίας ἀπαιτῶν ὀφφικίω δὲ τοῦ δικάζοντος ἀποκαθίσταται τὸ πρᾶγμα, ὅπερ νέμεται ὁ ἐνάγομενος, ἢ ὀλοκλήρον, ἐν ᾧ τέλειος καὶ ἐξ ὀλοκλήρου ἐστὶν ὁ τὴν νερεδιτάτις πετιίονα κινῶν, ἢ¹⁾ κατὰ τὸ μέρος, ἐξ οὗ καὶ ἐστὶ κληρονόμος ὁ πετιίτωρ. ὡς μὴ θαυμασίης, εἰ κατὰ τοῦ ἐν καὶ μόνον πρᾶγμα νεμομένου κινεῖται ἡ νερεδιτάτις πετιίον γενικῆ τις τυγχίνουσα. τυπούται μὲν γὰρ ἡ ἰντενίον οὐκ ἐκ τῆς ποσότητος τῶν διακατεχομένων ὑπὸ τοῦ ἐναγομένου πρᾶγματων, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ κινούντος ἐπιτάσεως²⁾ ἐπειδὴ ὁ τὴν νερεδιτάτις πετιίονα κινῶν ἀνάγκην ἔχει τῶς δεῖξαι ἑαυτὸν κληρονομόν. καὶ εἰκότως οὕτως γὰρ

1) nullum adminiculum] Hoc intellige quantum ad iudicium, quod nunc agitur. Nam si in hoc iudicio victus sit, in quo non ex testamento, sed aliunde libertatem sibi asserit, in alio iudicio libertatem ex testamento sibi asserere et ex testamento causam suam firmare potest. Actionem enim mutare et ad aliam transire nos posse, didicimus in titulo Institutionum de actionibus, circa finem tituli. Certius autem et apertius casum propositum discis const. ultima huius tituli. Hoc casu autem id facere non potest nec ad testamentum transire, ex eoque libertatem sibi asserere, ne, ut dixi, ex praesumptione praedictum fiat hereditatis petitioni.

VIII. Non prohibetur¹⁾ ab intestato hereditatem vindicare is, qui iudicium defuncti secutus est, cum ignoraret vires testamenti.

1) non prohibetur] Prolatum est testamentum invalidum, in quo legatum cuidam, qui ab intestato ad defuncti hereditatem vocabatur, relictum est. Hic cum vires testamenti ignoraret, id est, testamentum non valere, legatum petiit sive accepit. Et Paulus ait, hoc ei non praedictum, sed posse eum hereditatem defuncti ab intestato vindicare, si, ut dixi, vires testamenti ignorans iudicio defuncti obtemperavit idque secutus est.

Adnotatio. Dixi tibi in indice huius capituli, cavendum, ne speciem ponas in testamento inofficioso. Saepe enim didicisti, eum, qui aliquid ex testamento accepit, ex iudicio testatoris ei praestandum, postea de inofficioso testamento agere non posse. Sed pone illud in testamento rupto, et irrito, et non iure factum. Nam neque in falso testamento locus esse exceptioni potest, iudicium defuncti secutus es. Nam si id ex iudicio testatoris testamento relictum esset, testamentum falsum non esset. Lege digestum 44. et tit. 2. digestum 19.

IX. Ulpian. Omnis, qui ius¹⁾ vel rem hereditariam²⁾ pro herede vel pro possessore possidet, hereditatis petitione convenitur.

X. Gaii. Licet minima res sit. Et restituitur aut totum, aut pro parte, ex qua actor heres est.

1) omnis, qui ius] Regulariter hereditatis petitione intenditur adversus eum, qui pro herede vel pro possessore possidet, sive iura hereditatis possideat: fortasse enim cum debitor defuncti esset, ab herede debiti nomine conventus controversiam ei facit, dicens se heredem esse. Petitio igitur hereditatis, ut dixi, intenditur adversus eum, qui pro herede vel pro possessore possidet, sive iura hereditatis possideat, sive rem corporalem, puta fundum vel servum, vel simile quid.

Adnotatio. Nam et qui ius hereditatis possidet, hereditatis petitione convenitur. Huius rei species latius invenies digesto 13. 15. 16.

2) vel rem hereditariam] Licet minima res sit, quam pro herede vel pro possessore possidet. Itaque qui ex asse vel ex parte heres est, petit quidem hereditatem totam vel pro parte: officio autem iudicis restituitur res, quam reus possidet, aut tota, si qui hereditatem petit, solus et ex asse heres sit, aut pro parte, ex qua petitor heres est. Ne igitur mireris, hereditatis petitionem, quae generalis actio est, intendi etiam adversus eum, qui unam tantum rem possidet. Intentio enim formatur non ex quantitate rerum, quae a reo delinuntur, sed ex intentione actoris: quoniam qui hereditatem petit, interim necesse habet probare, se heredem esse. Et merito: sic enim ait: Si paret, hereditatem ad me pertinere. Officio autem iudicis

g) Malim κινουμένη. r) Lego αὐτὸ. Fabr. αὐτῷ. rr) Desunt haec: εἴτε πρᾶγμα σωματικόν. s) Sic emendavi. Fabr. τὴν — πετιίονα. t) Fabr. post ἢ addit ὁ, quod prorsus supervacaneum est, ideoque a me omissum.

ἦσιν· εἰ φαίνεται τὴν κληρονομίαν ἐμοὶ διαφέρειν. ὀφείκειον ἔστι τοῦ δικαστοῦ μὴ πρὸς τὴν τοῦ κινουμένου ἰντεντίονα καταδικάζειν τὸν ἐναγομένον, ἀλλὰ πρὸς τὴν τῶν κατεχομένων πρὸς αὐτοῦ πραγμάτων ποσότητα καὶ τὸ μέρος, ἐξ οὗ γέγραπται κληρονόμος ὁ κινῶν. [Sch. r. V. 585.]

Καίτοι φησὶ βιβλίον κθ'. τίτ. δ'. διγ. ιδ'. ὅτι τὸ ἐν πρᾶγμα ἢ νοεῖται μέρος τῆς κληρονομίας. κακεῖ δὲ ὁμοίως τοῖς ἐν- πύθμῃ δέδωκε κατὰ αὐτοῦ τὴν κληρονομίαν πετιτίονα, ἐν καὶ ὄνον πρᾶγμα νεμομένου. [Sch. r. V. 585.]

Παραγραφὴ. Εἰπόν σοι καὶ ἐν τῷ δ'. διγέσω, ὅτι ἐπὶ τῆς κληρονομίας πετιτίονος ἢ μὴ ἰντεντίον ἐκ προσώπου ἦτοι ἐκ ὧν δικαίων τοῦ πετιτίου τυποῦται, ἢ δὲ κληρονομίας ἐκ προσώπου τοῦ προσέσσορος, ἦτοι ἐκ τῶν ὄνων παρ' αὐτῷ πραγμάτων καὶ ὧν κατὰ δόλον ἐπαύσατο τῆς νομῆς. [Sch. r. V. 585.]

ια'. Οὐλπιανού. Ὡς κληρονόμος νέμεται ὁ νομιζῶν ἑαυτὸν κληρονόμον καὶ ὁ γινώσκων μὴ εἶναι κληρονόμος. καὶ ὁ ἀγαθὸς γὰρ νομευδ' ὡς κληρονόμος νέμεται. ὡς ἀρπαξ δὲ νέμεται ὁ ἰταμὸς καὶ ἀναιδής,

ὡς κληρονόμος νέμεται] Εἰρήκαμεν, ὅτι κατὰ τοῦ πρὸ νερέδε ἢ πρὸ ποσέσσορος κινεῖται ἢ κληρονομία πετιτίον. καὶ πρὸ νερέδε νέμεται ὀνομάζων ἑαυτὸν κληρονόμον. καὶ τοῦτο μὲν δῆλον. ἀλλὰ δὲ καὶ ὁ εἰδὼς ἑαυτὸν μὴ ὄντα κληρονόμον, λέγων δὲ αὐτὸν ὅμως εἶναι κληρονόμον, πρὸ νερέδε νέμεται; τοῦτο ζητήσας ὁ Οὐλπιανὸς ἀναφέρει τὸν Ἀρριανὸν λέγοντα, καὶ τοῦτον κατέχεσθαι τῇ κληρονομίᾳ πετιτίον, τουτέστι, νέμεσθαι δοκεῖ πρὸ νερέδε, καὶ τοῦτο κρατεῖν τε καὶ πολιτεύεσθαι φησὶ πον καὶ ἱρόκοιλος. καὶ ὁ βονόρονον ποσέσσορος, τουτέστιν ὁ πραιτωρίος διάδοχος, ἦτοι ὁ νομιζῶν ἑαυτὸν πραιτωρίον εἶναι διάδοχον ἢ πλαττόμενος καὶ λέγων ἑαυτὸν πραιτωρίον εἶναι διάδοχον, ἢ ἐμαγκύπτατον τυχόν ἢ κογγύατον τοῦ τελευτήσαντος, πρὸ νερέδε νέμεσθαι δοκεῖ, καὶ εἰκότως ἐνάγεται τῇ κληρονομίᾳ πετιτίον. οὗτοι μὲν νέμονται πρὸ νερέδε. πρὸ ποσέσσορος δὲ νέμεται ὁ πραιτῶν, τουτέστιν ὁ ἰταμὸς τε καὶ ἀναιδής, ὃς ἐρωτώμενος, διὰ τί νέμεται, ἀποκρίσιν ποιεῖ τὴν πύθμῃ καὶ φησιν, ἐπειδὴ νέμομαι, καὶ οὔτε φιλονεικεῖ οὔτε ἀνάγεται κληρονόμον οὐδὲ κινῶν ψεύδος) εἰπεῖν ἑαυτὸν. [Sch. s. V. 585. sq.]

Ἐρωτώμενος). Βονόρονον ποσέσσορος ἐστὶν ὁ πραιτωρίος διάδοχος, τουτέστιν, ὁ διακατοχὴν αἰτῶν. τὰς γὰρ ἔχει κληρονομίαν, ὡς βιβ. λζ'. τίτ. α'. διγ. β'. κυρίως μόνον κληρονόμος ἐστὶν ὁ καλοῦμενος ἀπὸ τοῦ δωδεκαδέλτου ἢ διατάξεως ἢ Σενάτουςκοινοῦ. ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ πραιτωρίου βονόρονον ποσέσσορος λέγεται, ὡς ἐν τῷ ἠρωτῷ τοῦ δ'. τίτλου τῆς γ'. ἰνστιτούτου. [Sch. s. V. 586.]

Ἐρωτῆσις). Τί οὖν τῆς γνώμης ἤρτηται τοῦ ἐναγομένου τὰ τῆς καταδικῆς; δῆλον γὰρ, ὅτι ὁ μάλᾳ φίδε νομεύς, ὁποῖός ἐστιν ὁ πρὸ ποσέσσορος νεμομένος, εἰς πλείονα ποσότητα καταδικάζεται τοῦ βίονα φίδε νεμομένου τοῦ πρὸ νερέδε. ἢ ἐνθα τις τὴν κληρονομίαν οἶδε μὴ διαφέρειν αὐτῷ, κληρονόμον δὲ ὅμως προσήγορα ἑαυτῷ περιτίθηται, ὅσον μὲν ἦκεν εἰς τὸ ἐνάγεται τῇ κληρονομίᾳ πετιτίον πρὸ νερέδε νέμεσθαι δοκεῖ τῆς δὲ ἀληθείας ἐξεταζομένης, ὡς πᾶς μάλᾳ φίδε ποσέσσορος καταδικάζεται, καὶ τοῦτο διὰ πολλῶν θεμάτων προῦν ὁ λόγος διδάσκει σε. [Sch. s. V. 586.]

ιβ'. Ὡς ἐρωτώμενος· διὰ τί νέμῃ; ἀποκρίνεται λέγων, ὅτι) νέμομαι, καὶ οὔτε ψευδόμενος ἑαυτὸν κληρονόμον εἰπών,

ιγ'. Οὔτε ἄλλην αἰτίαν τῆς νομῆς. ὅθεν καὶ ὁ ἀρπαξ καὶ ὁ κλέπτης ἐνάγεται τῇ περὶ κληρονομίας ἀγωγῇ.

καὶ οὔτε ψευδόμενος ἑαυτὸν κληρονόμον εἰπών] Ἐστὶν οὖν ὁ τοιοῦτος ποσέσσορος νομεύς, ὅσον οὐδὲ αἰτίαν τινὰ τῆς νομῆς δύναται λέγειν· καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ κλέπτης καὶ ὁ ἀρπαξ ὡς ποσέσσορος, καὶ μὴ δυνατός τίτλον ἰδικὸν προσφέρειν νομῆς, καὶ λέγειν, ὅτι ἐξ ἀγοραίας τυχόν ἢ

incumbit, ut non secundum intentionem actoris reum condemnet, sed pro quantitate rerum, quae ab eo possidentur, et pro parte, ex qua actor heres scriptus est.

Atqui lib. 29. tit. 4. dig. 14. dicitur, partem hereditatis in una re non intelligi. Illic autem, ut hic, etiam adversus unius rei possessorem hereditatis petitionem dedit.

Adnotatio. Etiam digesto 4. tibi dixi, in hereditatis petitione intentionem formari ex persona sive iure petitoris, condemnationem vero ex persona possessoris, sive habita ratione rerum, quae apud eum sunt, quasque dolo desiit possidere.

XI. Ulpiani. Pro herede possidet¹⁾, qui putat se heredem esse, et is, qui scit, se heredem non esse. Nam et bonorum possessor pro herede possidet. Pro possessore autem possidet improbus et impudens,

1) pro herede possidet] Diximus, hereditatis petitionem intendi adversus eum, qui pro herede vel pro possessore possidet. Et pro herede quidem possidet, qui putat se heredem esse. Et hoc certum est. Num autem et ille, qui scit se heredem non esse, et se tamen heredem esse dicit, pro herede possidet? Hoc cum quaevisisset Ulpianus, refert Arrianum dicentem, hunc quoque hereditatis petitione teneri, hoc est, pro herede possidere videtur, idque obtinere et in usu esse etiam Proculus aliquo loco ait. Etiam bonorum possessor, hoc est, praetorius successor, sive qui se putat praetorium esse successorem, aut fingit et dicit, se praetorium esse successorem, puta vel emancipatum vel cognatum defuncti, pro herede videtur possidere, et merito convenitur hereditatis petitione. Atque hi quidem pro herede possident. Pro possessore vero possidet praedo, hoc est, improbus et impudens, qui interrogatus, cur possideat, interrogationem vertit in responsionem et dicit, quia possideo, nec contendit, nec vult se heredem dicere, ne per mendacium quidem.

Innominati. Bonorum possessor est praetorius successor, hoc est, qui bonorum possessionem petit. Nam vice heredis est, ut lib. 37. tit. 1. dig. 2. Proprie heres tantum est, qui ex Lege duodecim tabularum vel constitutione, vel Senatusconsulto vocatur. Qui autem a Praetore vocatur, bonorum possessor dicitur, ut in textu tituli 9. lib. 3. Institutionum.

Interrogatio. Num ergo ex voluntate rei pendet condemnatio? Certum enim est, malae fidei possessorem, qualis est qui pro possessore possidet, in maiorem quantitatem condemnari, quam bonae fidei possessorem, qui pro herede possidet. Cum quis scit, hereditatem ad se non pertinere, imponit tamen sibi nomen heredis, quantum attinet ad id, ut hereditatis petitione conveniatur, pro herede possidere videtur: inspecta autem veritate ut quilibet malae fidei possessor condemnatur, id quod sequens oratio pluribus thematibus te docet.

XII. Qui interrogatus: cur possides? respondet: quia possideo, nec se heredem vel per mendacium dicit¹⁾,

XIII. Neque aliam causam possessionis. Unde et raptor et fur hereditatis petitione conveniuntur.

1) nec se heredem vel per mendacium dicit] Est igitur talis possessor malae fidei possessor, cum titulum possessionis dicere non possit: ideoque et fur et raptor tanquam possessor, cum nullum specialem titulum possessionis afferre possit, et nec dicere, se ex

α) Verba sic transpone et emenda: δέδωκε κατὰ τοῦ ἐν καὶ μόνον πρᾶγμα νεμομένου τὴν κληρονομίαν πετιτίονα. β) Proprie bonus possessor. Verbum typicum est διακατοχεύς. γ) Pro ὀνομάζων legendum ὁ νομιζῶν. δ) Lego πλαττόμενος. Fabr. πλαττόμενος. ε) Malim ψευδῶς. ζ) Adde τοῦ ante Ἀγωνίον. α) Sic lego. Fabr. ἠρωτῆσις (sic). β) Hic videtur inserenda vox ἄνους, solutio interrogationis. γ) Malim δέδοκε. δ) Ante νομεύς addendum videtur μάλᾳ φίδε.

ἀπὸ δωρεᾶς, ἢ ἀπὸ προικὸς νέμεται, τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι κατέχονται, δηλονότι ἐν ᾧ περιόντος ἐστὶ τοῦ τεστᾶτωρος ἢ μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτήν, πρὸ ἀδιότου μέντοι τοῦ κληρονομοῦ τὰ πράγματα τῆς κληρονομίας ἦρπασαν, ἢ ἀπεισῶλησαν. τοῦτο γὰρ μανθάνεις ἐν τῷ ἰ. διγέστω. [Sch. t. v. 586.]

Κυρίλλου. Τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι κατέχεται ὁ νερόμενος πρὸ νερέδε ἢ πρὸ ποσέσωρε δικίον τῆς κληρονομίας ἢ πρᾶγμα, κἂν ἐλάττωτον. ὁ κινῶν τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι ἐν μὲν τῇ ἰντεντίονι δεικνυσιν, ὅτι αὐτοῦ ἐστὶν ἡ κληρονομία πᾶσα ἢ μέρος αὐτῆς, ἐκείνο δὲ λαμβάνει μόνον, ὅπερ ὁ ἀντίδικος νέμεται. πρὸ νερέδε νέμεται ὁ λέγων ἑαυτὸν κληρονομεῖν. [Sch. t. v. 586.]

Ἐρωτ. ε) Καλοκύρου. Καὶ πῶς ὁ ἄρπαξ τῇ περὶ ἀπαίτησεως κληρονομίας ἐνάγεται, ἢ πῶς οὐκ ἀναγκάζεται τὸν τίτλον τῆς νομῆς εἰπεῖν; εἰ γὰρ καὶ μηδεὶς ἕτερος, ἀλλ' ὁ τὴν τοιαύτην ἀγωγὴν κινῶν ἀπαιτεῖ τὸν νερόμενον εἰπεῖν τὸν τίτλον τῆς νομῆς. [Sch. t. v. 587.]

Λύσις. Ὁ ἀναιδῆς νομεύς, ὃς ἐρωτώμενος, πόθεν νέμεται, ἀποκρίσιν τὴν πῦσαν ποιεῖται, μὴ παριστίας ἐν τῇ ἀποκρίσει ἰδικὸν τίτλον τῆς νομῆς, ὑπονοεῖν δίδωσιν, ὅτι ὡς κλέπτης νέμεται. μᾶλλον δὲ ἐπεὶ τοῦ¹⁾ κινῶντος τὴν νερεδιτάτις καὶ τοιαύτην ἀγωγὴν ἐπισείοντος, ἐκείνος οὐ δέδιε²⁾ τὰ προσόντα ταύτῃ ἰδικὰ δίκαια, οὐδὲ ἀπεύδει τὸ ἐντεῦθεν βράχος ἐκφυγεῖν, ἐικότως ταυτὴ κατηυποβύλλεται. τὸν δὲ τίτλον τῆς νομῆς ἀπαιτεῖται καὶ αὐτὸς εἰπεῖν. ἀπαιτούμενος δὲ μόνον φησὶν, ὅτι³⁾ νέμομαι. καὶ δηλονότι, ὅτι καὶ αὐτὸς ἀπαιτεῖται κατὰ τοὺς ἄλλους, οὐκ ὀρίζεται δὲ τὴν νομίαν. εἰδὼς γὰρ τὸ ἐλάττωμα τοῦ συναλλάγματος, ὅθεν αὐτῷ ἡ νομὴ προσεστί, ἵνα μὴ ἐξέπιων αὐτὸς ἑαυτὸν ἐλέγξῃ, πρὸς τὸ ἀναιδέστερον κατὰ τινὰ προμήθειαν τρέπεται, συσκαίρων τῷ ἀδελφῷ τὸ ἀληθὲς καὶ τοὺς ἐλέγχους ὅσον οἷον τε ἀποδιδράσκων. ἀνάγνωθι περὶ ἐλαττωμάτων συναλλάγματος τὸ β. θεμα τοῦ γ. κεφαλαίου. [Sch. t. v. 587.]

Κἂν οἶδεν, ὅτι οὐκ ἔστι κληρονόμος καὶ ὁ⁴⁾ βοράουμ ποσέσωρε. πρὸ ποσέσωρε νέμεται ὁ πραιδῶν, ὃς οὐτε ψευδόμενος λέγει ἑαυτὸν κληρονόμον, οὔτε ἄλλην αἰτίαν προῖνυεται, οἷος ἐστὶν ὁ κλέπτης καὶ ὁ ἄρπαξ. [Sch. t. v. 587.]

L. 13. §. 1. Πᾶσι δὲ τοῖς τίτλοις ὁ ὡς ἄρπαξ νερόμενος ἠνωταί. τῷ ὡς ἄρραστῇ, ὡς ἐπὶ τοῦ ἐν εἰδήσει παρὰ μαινομένου ἀγοράζοντος· τῷ περὶ δωρεᾶς, ὡς ἐπὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς· τῷ περὶ προικὸς ἀνήθου συναπτομένης αὐτῷ· τῷ περὶ ληγάτου, ὅτε τις ἀπὸ πλαστῆς αἰτίας λάβῃ ληγάτα γινώσκων.

πᾶσι δὲ τοῖς τίτλοις] Ἐγνος, ὅτι καὶ ἡ πρὸ ποσέσωρε νομὴ τὴν νερεδιτάτις εἰσάγει πετιτίονα. μάθε τοίνυν ἐντελεστερον τὰ περὶ τοῦτου. πᾶσιν ὁ γενικὸς τίτλος, ὁ πρὸ ποσέσωρε λέγω, τοῖς ἰδικοῖς τίτλοις παραπέμπῃ τε καὶ συνέξενκται¹⁾ πεπηγῆναι δὲ λέγω καὶ συνέξενκται διὰ τὸ ἀσθενοῦντος ἕτερου τίτλου διὰ τὸ ἐλάττωμα τοῦ συναλλάγματος εἰσάγεσθαι τοῦτον τὸν τίτλον. ὥστε ἀμέλει καὶ τῇ πρὸ ἐμπτορε νομῇ παραπέμπῃ καὶ τῇ πρὸ δότε, καὶ τῇ πρὸ ληγάτο. λεγέσθω δὲ τοῦτον τὸ καθ' ἕναστον, τοῦ θεματισμοῦ σαφηνίζοντος τὸ εἰρημένον. ἠγορασῆς τις πρᾶγμα παρὰ μαινομένου τινός, εἰδὼς ὅτι μαινομένος ἦν. ἀλλὰ τελευτήσαντος τοῦ μαινομένου περιηλθεν ἐπὶ Σεκοῦνδουμ τινὰ συγγενείας δικαίω τὰ πράγματα τοῦ μαινομένου. δύναται ὁ Σεκοῦνδος τὴν νερεδιτάτις κινεῖσθαι κατὰ τοῦ ἀνησαμένου. δηθεν παρὰ τοῦ μαινομένου τὸ πρᾶγμα ἠγορασεν, μαινομένου αὐτὸν ἐπιστάμενος. οὕτω μὲν οὖν τῇ πρὸ ἐμπτορε νομῇ παραπέμπῃ ἢ πρὸ ποσέσωρε νομῇ. συνέξενκται δὲ καὶ τῇ πρὸ δονατο, κατὰ τοῦτον τὸν λόγον οἷον ἀνήρ ἐδωρήσατο τῇ γυναικὶ συνεστώτος ἐπὶ τοῦ γάμου, ἢ τοῦναντίον ἢ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ. δηλονότι παρὰ νομὸς ἐστὶν ἡ δωρεά. διάτοι τοῦτο πρὸ ποσέσωρε οὗτοι νέμονται, καὶ δύναται κατὰ τῆς γυναικὸς οἱ τοῦ ἀνδρὸς κληρονομοὶ τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα κινῆσαι, καὶ τοῦναντίον οἱ τῆς γυναικὸς κληρονομοὶ κατὰ τοῦ ἀνδρὸς τῇ νερεδιτάτις κερχῆσθαι πετιτίονι. θεῖς γὰρ, ὅτι τὸ δωρησάμενον πρόσωπον ἀνεκαλέσατο τὴν δωρεάν πρὶν ἢ τελευτήσῃ· τούτω γὰρ τῷ τρόπῳ μῆτε συνεστῆναι δοκοῦσης τῆς δωρεᾶς, ἀσθενεῖ λοιπὸν ἢ πρὸ δονατο νομῇ, καὶ ὡς πρὸ ποσέσωρε νερόμενος ὁ τῇ

causa emtionis forte, vel donationis, vel dotis possidere, hereditatis petitione tenentur, scilicet si vivo adhuc testatore vel post mortem eius, ante tamen aditam hereditatem, res hereditarias rapuerunt vel invaserunt. Hoc enim digesto 10. discis.

Cyrilli. Hereditatis petitione tenetur, qui pro herede vel pro possessore ius hereditatis vel rem, licet minimam, possidet. Qui hereditatem petit, in intentione quidem significat, hereditatem suam esse totam vel partem eius, sed hoc tantum consequitur, quod adversarius possidet. Pro herede possidet, qui dicit se heredem esse.

Calocyri interrogatio. Et quomodo raptor hereditatis petitione convenitur, aut quomodo titulum possessionis dicere non cogitur? Nam etsi non alius, is tamen, qui tali actione experitur, a possessore exigit, ut titulum possessionis dicat.

Solutio. Possessor improbus, qui interrogatus, unde possideat, vertit interrogationem in responsonem, non edicens in respondendo titulum possessionis, facit, ut suspicemur, eum tanquam furem possidere. Imo vero, quoniam hoc hereditatem petente et tali actione eum terrente ipse nec specialia iura, quae huic actioni insunt, extimescit, neque onus exinde imminens effugere studet, merito huic subiicitur. Titulum autem possessionis ipse quoque dicere cogitur. Quodsi hoc ab eo exigatur, hoc tantum respondet, quia possideo. Et certum est, titulum ab eo exigi, sicut ab aliis exigitur, sed possessionis causam non designat. Cum enim vitium contractus non ignoret, ex quo possessio ei accessit, ne si illud patefaciat, se ipsum prodat, ad magis improbam quandam cautionem se convertit, veritatem incerto responso obumbrans et probationes, quantum potest, effugiens. De vitii contractus lege them. 2. cap. 13.

Licet sciat, se non esse heredem et bonorum possessorem. Pro possessore possidet praedo, qui nec per mendacium se heredem esse dicit, neque aliam causam praetendit, qualis est fur et raptor.

Omnibus autem titulis²⁾ qui pro possessore possidet, haeret: titulo pro emtore, ut si quis sciens a furioso emit³⁾: titulo pro donato, ut in viro et uxore: titulo pro dote, si impubes ei nupta sit⁴⁾: titulo pro legato, cum quis ex falsa causa⁵⁾ sciens legatum acceperit.

2) omnibus autem titulis] Didicisti, etiam possessionem pro possessore locum facere hereditatis petitioni. Disce nunc plenius, quae huc pertinent. Generalis titulus, pro possessore inquam, omnibus specialibus titulis haeret et iunctus est. Haerere autem et iunctum esse dico ideo, quod, cum alius titulus infirmus est propter vitium contractus, hic titulus inducitur. Ita certe et pro emtore possessioni haeret, et pro dote, et pro legato. Singula haec pertractemus, specie proposita ea, quae dicta sunt, illustrante. Emit quis rem a furioso, sciens, eum furiosum esse. Mortuo furioso ad Secundum quandam bona furiosi cognitionis iure pervenerunt. Secundus hereditatem petere potest ab emtore, qui scilicet rem a furioso emit, sciens, eum esse furiosum. Sic igitur pro emtore possessioni haeret possessio pro possessore. Iunctus quoque est possessioni pro donato hac ratione: utputa maritus uxori donaverat constante matrimonio, vel ex diverso uxor marito. Certum est, donationem iure non consistere. Ideo hi pro possessore possident, et heredes mariti adversus uxorem hereditatis petitione agere possunt, et ex diverso heredes uxoris adversus maritum uti hereditatis petitione. Finge enim personam, quae donavit, priusquam moreretur, donationem revocasse: sic enim cum donatio nec consistere videatur, possessio quoque pro donato infirmatur, et qui donationem accepit, quasi pro possessore possidens recte convenitur hereditatis

e) Fabr. Ἡρωτ. f) Malim τούτου. g) Sic legendum. Fabr. δίδει (sic). In versione tamen hoc reddidit voce extimescit. h) Malim δίδει. i) Delendum videtur ὁ.

φραν ειλφως καλως ενάγεται τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι. παρα-
 πηγε δὲ πρὸς τοῦτοις καὶ τῇ πρὸ δότε ἢ πρὸ ποσεισώωρε
 μη, ἐὰν κορη μήπω καιρὸν ἄγονα γαμου, συναπτομένη
 φεν πρὸς γαμου τινί, πρᾶγματα λόγῳ προικὸς αὐτῷ ἐπιδῶ.
 ὁδηλον, ὅτι εἰ μὲν ἐνόμισεν αὐτὴν ἐφηβὸν ὁ λαβὼν, πρὸ δότε
 μεται καὶ οὐκ ἐνάγεται τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι, τελευτώσης
 τῆς πρὸ τῆς ἡβῆς. εἰ δὲ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἀνηβον οὐσαν,
 ὁ ποσεισώωρε νέμεται, καὶ εἰ τελευτήσει μήπω παραδρα-
 ῦσα τὴν ἀνηβον ἡλικίαν ἢ κορη, ἐνάγεται ὁ λαβὼν τῇ νερε-
 διτάτις πετιτίονι παρὰ τῶν αὐτῆς κληρονόμων. βλέπε, πῶς
 ἰον, εἰ τελευτήσει μὴ παραδραμοῦσα τὴν ἀνηβον ἡλικίαν·
 γὰρ ἐφηβος γεγυνηκε καὶ ἐπέμεινε τὴν αὐτὴν σώζουσα^{κ)} πρὸς
 ἄνδρα διαίτησιν, τότε καὶ προὐξ γίνεται τὰ ἐπιδοθέντα
 πρὸ δότε τομῆ, καὶ οὐ γίνεται χωρὰ τῇ νερεδιτάτις πε-
 τιτίονι. παραπέπηγε δὲ καὶ πρὸς ἀπαι τοῖς εἰρημένους καὶ
 λῶ πρὸ λεγάτο ἢ πρὸ ποσεισώωρε νομῆ. ἐὰν τις καταβύλιον
 νάτον τινί, ᾧ μὴδὲν κατελείπειτο, ὁ δὲ εἰδὼς μὴδὲν αὐτῷ
 κατελείφθαι δεξίται τὸ ληγάτον, οὗτος οὐ νέμεται πρὸ λε-
 τῶ, ἀλλὰ πρὸ ποσεισώωρε. καὶ εἰ τελευτήσει ὁ τὸ ληγάτον
 ταβυλῶν, ἐναχθῆσεται παρὰ τῶν αὐτοῦ κληρονόμων ὁ ἐν-
 ἡσει τὸ ἰνδὲβιον ληγάτον λαβὼν. οὗτοι μὲν οὖν ἀπαντες
 ἴγονται τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι. τί δὲ, ὅτι νομῶν τις
 ἴγονται γεγραφῶν κληρονόμον καὶ ἀξιοθῆναι τὴν κληρονομίαν
 σκατιστῆσι τινι, ταύτην ἀποκατέστησεν, ἀρα μετῆται τῇ
 νερεδιτάτις πετιτίονι, καὶ ἐνάγεται ταύτη παρὰ τοῦ ἀληθοῦς
 προόμου, οὐ λέγω ὑπὲρ τοῦ τριουγκίου παρ' αὐτῷ μείνω-
 ῖ, ὑπὲρ γὰρ τοῦτον ὠμολογημένως ἐνάγεται, ἀλλ' ὑπὲρ ἄν-
 ὀκατιστῆσε; φησὶ τοῖνυν ὁ Οὐλπιανὸς μὴ ἐνάγεσθαι αὐτόν,
 μὴ κατὰ δόλον τοῦτο πεποιήκε, τουτέστιν, εἰ τὴν διαθήρη
 ἰσχυροῦ εἰδὼς ἀποκατέστησεν, ἐνάγεται τῇ νερεδιτάτις πετι-
 τι. καὶ ὁ προετίρητος γὰρ δόλος, τουτέστι καὶ ὁ πρὸ τῆς
 σκατιστῆσεως γενόμενος δόλος καταγεται εἰς τὴν νερεδιτάτις
 ταιτίονα, καὶ εἰκοτῶς ἐνάγεται, κὰν ἀποκατέστησεν ἑτέρῳ^{λ)}
 κληρονόμιον. ὁ γὰρ δόλω πανούμενος νέμεσθαι ἀντὶ νε-
 κέου παραλαμβάνεται. [Sch. u. V. 587—589.]

Κυρίλλου. Ὁ πρὸ ποσεισώωρε τίτλος πᾶσι τοῖς τίτλοις
 σταὶ τῷ πρὸ ἔμπτορε, ὅλον εἰ ἀπὸ μαινομένου εἰδὼς ἄγο-
 ρεῖς τῷ πρὸ δονάτο, εἰ ἀνὴρ ἀπὸ γυναίκος ἢ γυνὴ ἐξ ἄν-
 ὀς δωρεάν λαβῆ τῷ πρὸ δότε, εἰ ἰσηβον ἐν εἰδῶσει γαμῆσας
 οἶμα ἐλαβον τῷ πρὸ ληγάτω, εἰ ἀπὸ πλαιστῆς αἰτίας εἰδὼς
 νάτον ἐλαβον^{μ)}. ὁ ἀποκατιστῆσας κληρονομίαν οὐκ ἐνάγε-
 ι τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι, εἰ μὴ εἰδὼς, ὅτι οὐ μέλλει ἐνα-
 ἡραι, ἀποκατέστησεν· τότε γὰρ δόλω παύεται νέμεσθαι.
 ch. u. V. 589.]

Ἄνωμόμου. Ἦ πρὸ σοῦο νομῆ πᾶσαι ταῖς ἄλλαις παρα-
 πηγεν, ὡς βιβ. μᾶ. τι. ὑστέρῳ διγ. α'. [Sch. u. V. 589.]

Ἔς ἐπὶ τοῦ ἐν εἰδῶσει παρὰ μαινομένου ἄγο-
 ρεῖς ὄντος. Εἰ δὲ ἀγνοῶν ἡγόρασα παρὰ τοῦ μαινομένου,
 δὲ οὕτω μὲν δεσπότης γίνομαι παραχορήμα τοῦ πεπρωμένου,
 ναμὶ δὲ οὐδουκαπτητεῖν τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐπέσειον πρὸ
 τουκαπίονος ἔγω Πουβλικιανῆν, ὡς ὁ Οὐλπιανὸς ἀναφέρει
 Μάρκελλον λέγοντα ἐν τῷ ἐξῆς βιβλίῳ τι. β. διγέστω ζ'.
 ch. x. V. 589.]

ἀνηβον συναπτομένης αὐτῷ] Ἀνάγνωθι τὰ περὶ
 τῆς τοιαύτης ἐπιδόσεως εἰρημένα βιβ. ββ. τι. δ. διγέστω η'.
 ch. y. V. 589.]

ὅτε τις ἀπὸ πλαιστῆς αἰτίας] Ἀνάται γὰρ ὁ κλη-
 νόμος τοῦ ἐν ἀγνοίᾳ καταβυλόντος τὸ ληγάτον κινεῖν κατ'
 οὐ τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα. [Sch. z. V. 589.]

Ὁ ἀποκατιστῆσας κληρονομίαν οὐκ ἐνάγεται, εἰ
 ἢ δόλον ἐποιήσεν εἰς τὸ παύσασθαι νέμεσθαι.

εἰ μὴ δόλον ἐποίησεν] Οὐτε κατέχεται τῷ^{ο)} εἰς τὸ
 οὔναι τὰ πρᾶγματα, ἄπερ οὐ κατὰ δόλον, ἀλλὰ βονα φιδε
 ποκατιστῆσεν. κατέχεται μὲν εἰς ἐκχώρησιν ἄγων, τουτ-
 τιν τοῦ ἰνδὲβιου κονδικιμίου, ὡς ὁ Οὐλπιανὸς ἐν τῷ ἡ'. δι-
 ἐστῶ φησίν. [Sch. a. V. 589.]

Παραγο. Κατιφῆρεται καὶ εἰς τὴν σπεικίλιαν ἐν ὅμῳ ὁ
 προετίρητος, ἦτοι ὁ πρὸ τῆς προκατάρξεως δόλος, ὡς ὁ Παῦλος
 ἐν τῷ ἐξῆς βιβλίῳ τι. α'. διγέστω κ'. φησὶ γ. φησίν. κατα-
 φῆρεται δὲ δηλονότι καὶ εἰς τὴν σπεικίλιαν, ὅτε τὸ πρᾶγμα
 φῆστηκεν, εἰ καὶ πρὸ τῆς προκατάρξεως ὁ ποσεισώωρε αὐτῶν
 παύσασθαι νέμεσθαι, ὡς ἐκείῳ φησιν. εἰ γὰρ μὴ ὑφίστηκε

petitione. Praeterea possessioni pro dote haeret pos-
 sessio pro possessore, si puella nondum viri potens
 alicui nupta res ei dotis nomine dederit. Certum est,
 si qui dotem accepit, eam puberem esse existimaverit,
 eum pro dote possidere, nec conveniri hereditatis peti-
 tione, si illa ante pubertatem decesserit. Sin autem
 sciebat, eam impuberem esse, pro possessore possidet,
 et si puella nondum pubes decesserit, qui accepit, he-
 reditatis petitione ab eius heredibus convenitur. Ob-
 serva, quod dixi, si nondum pubes decesserit: nam si
 pubes facta eandem affectionem erga maritum servaverit,
 tunc quod datum est, dos esse incipit, nec locus
 est hereditatis petitioni. Praeter omnia, quae dicta
 sunt, etiam titulo pro legato haeret possessio pro pos-
 sessore. Si quis legatum alicui solverit, cui nihil re-
 lictum erat, ille vero sciens sibi nihil relictum, lega-
 tum acceperit, pro legato non possidet, sed pro posses-
 sore. Et si qui legatum solvit, decesserit, qui sciens
 legatum indebitum accepit, ab heredibus eius con-
 veniatur. Hi igitur omnes hereditatis petitione conveniun-
 tur. Quid vero, si quis existimans, se heredem scri-
 ptum et alicui hereditatem restituere rogatum esse,
 eam restituerit, num tenetur hereditatis petitione, ea-
 que a vero herede convenitur, non dico quadrantis no-
 mine, qui apud eum mansit, (nam eius nomine haud
 dubie convenitur) sed eorum nomine, quae restituit?
 Ait igitur Ulpianus, eum non conveniri, nisi dolo hoc
 fecit, id est, si sciens, testamentum non valere, resti-
 tuit, hereditatis petitione convenitur. Nam et dolus
 praeteritus, id est, dolus etiam ante litem contestatam
 admissus in hereditatis petitionem deducitur, et merito
 convenitur, licet alii hereditatem restituerit. Nam qui
 dolo desiit possidere, pro possessore habetur.

Cyrilli. Omnibus titulis titulus pro possessore haeret:
 titulo pro emtore, ut puta si a furioso sciens emeris:
 titulo pro donato, si maritus ab uxore, vel uxor a
 marito donationem accepit: titulo pro dote, si ab
 impubere nupta mihi sciens dotem accepi: titulo pro le-
 gato, si ex falsa causa sciens legatum accepi. Qui heredi-
 tatem restituit, non convenitur hereditatis petitione,
 nisi sciens, nullam secum fideicommissi nomine esse
 actionem, restituerit: tunc enim dolo desinit possidere.

Innominati. Possessio pro suo omnibus reliquis haeret,
 ut lib. 41. tit. ult. dig. 1.

3) ut si quis sciens a furioso emit] Si vero
 ignorans a furioso emi, ne tunc quidem dominus rei
 emtae statim fio, sed rem usucapere possum, et amissa
 ante usucapionem possessione Publicianam habeo, ut
 Ulpianus refert Marcellum dicentem lib. sequenti, tit. 2.
 digesto 7.

4) si impubes ei nupta sit] Lege, quae de
 eiusmodi dotis datione dicta sunt lib. 12. tit. 4. digesto 8.

5) cum quis ex falsa causa] Potest enim heres
 eius, qui per ignorantiam legatum solvit, adversus me
 agere hereditatis petitione.

Qui restituit hereditatem, non convenitur, nisi l. 13. §. 2.
 dolo fecerit⁶⁾, ut possidere desineret. D. V. 3.

6) nisi dolo fecerit] Non tenetur, ut res praestet,
 quas non dolo, sed bona fide restituit. Actiones
 tamen cedere tenetur, id est, conditionem indebiti, ut
 ait Ulpianus digesto 18.

Adnotatio. Etiam in specialem in rem actionem do-
 lus praeteritus sive ante litem contestatam admissus
 deducitur, ut Paulus ait libro sequenti, tit. 1. dig. 27.
 them. 3. Scilicet deducitur etiam in specialem in rem
 actionem, cum res extat, licet ante litem contestationem
 possessor eam possidere desierit, ut illic ait. Nam si

κ) Sic legendum. Fabr. σώζουσαν. λ) Sic lego. Fabr. ἐτράν. μ) Sic legendum. Fabr. λαβεν. Quam Fabroti lectionem
 i retines, certe inserendam est τις post λ. η) Adde τοῦ αὐτοῦ Ἄνωμόμου. ο) τῷ οmissendum est. ρ) Lege αὐτῷ.

καὶ φαίνεται τὸ πρᾶγμα, οὐκ ἐκινεῖτο ἐν ἑμέ, εἰ καὶ κατὰ δόλον ἐφθύρη τοῦ ποσέσσωρος, ἀλλ' ἐκινεῖτο ἀδ' ἐπιβένδουμ. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τινες ἔλεγον, εἰς τὸ σπικάλιον μὴ καταφέρεισθαι τὸν πραετέριον δόλον. ὁ δὲ φουτούρος δόλος καταφέρεται, ἐπειδὴ οὕτως ὀφείλει τὸ πρᾶγμα μετὰ καταδίκην δίδουσθαι τῷ πετιτορι, ὥστερ' ἤμελλον αὐτὸ ἔχειν, εἰ δ' ἂν ἐν καιρῷ προκατάρξῃς^{γ)} κατὰ δόλον παυσάμενος νέμεσθαι, ὡς νεμόμενος ἐνάγεται τῇ ἐν ἑμέ. [Sch. a. V. 589. sq.]

L. 13. §. 3. Καὶ ὁ κληρονόμος τοῦ ποσέσσωρος ἐνάγεται τῇ
D. V. 3. περὶ τῆς νομῆς τῶν κληρονομιαίων ἀγωγῇ, κἂν ἡγνόει,
εἰ ὡς κληρονόμος ἢ ὡς ἄρπαξ ὁ τελευτήσας ἐνεμήθη·
κἂν ἐνόμισε τὰ πράγματα εἶναι τοῦ εἰς αὐτὸν δια-
θεμένου.

καὶ ὁ κληρονόμος τοῦ ποσέσσωρος] Ἐνέμετο τις ἀλλοτρίαν κληρονομίαν πρὸ νερέδε ἢ πρὸ ποσέσσωρε, καὶ ἐτελεύτησεν ἐπὶ κληρονομίᾳ τινί. καὶ φησὶν ὁ Οὐλιανός, ἐνάγεσθαι τὸν κληρονομὸν αὐτοῦ τῇ νερεδιτάτι πετιτορι περὶ τῆς κληρονομίας, ἢν ἀλλοτρίαν οὖσαν ὁ τελευτήσας ἐνέμετο πρὸ νερέδε ἢ πρὸ ποσέσσωρε· κἂν ἀγρῶν οὗτος αὐτὸς ὁ τοῦ ποσέσσωρος λεγόμενος κληρονόμος, ὅτι πρὸ νερέδε ἢ πρὸ ποσέσσωρε τὴν κληρονομίαν ὁ τελευτήσας ἐνέμετο· δοκεῖ γὰρ ἐν προσώπων ὡςπερ εἶναι τοῦ τεστατωρος καὶ τοῦ κληρονομοῦ αὐτοῦ· καὶ εἰκότως ἐνάγεται ὁ κληρονόμος τῇ νερεδιτάτι πετιτορι, κἂν ἡγνόει, καθὰ πολλοὶ εἶπον, τὸν τελευτήσαντα πρὸ νερέδε ἢ πρὸ ποσέσσωρε τὴν ἀλλοτρίαν νέμεσθαι κληρονομίαν ὡςπερ οὖν εἰ καὶ ἐνόμιζε τὰ πράγματα τῆς ἀλλοτρίας κληρονομίας ἐκ τῆς ἐπ' αὐτὸν κατενεχθείσης εἶναι κληρονομίας. τί οὖν, ὅτι, φησὶν, ἀλλοτρίαν τις ἡγόρασε κληρονομίαν, καὶ νέμεται αὐτὸς πρὸ ἔμπροσθε, ὅτι μὲν οὐ δίδουται^{δ)} καὶ αὐτοῦ διδέκεται νερεδιτάτι πετιτορι, ἐπειδὴ μὴ πρὸ νερέδε ἢ πρὸ ποσέσσωρε νέμεται τὴν κληρονομίαν, ἢν ὠνήσατο δῆλον, ἀρα δὲ οὐτίλα νερεδιτάτι πετιτορι δίδουται καὶ αὐτοῦ, ἵνα μὴ ὁ ἀληθὴς τῆς κληρονομίας κυριὸς ἀναγκαζόμενος ἕκαστον ἐκδικεῖν τῶν πραγμάτων πολλοὺς σκύλληται^{ε)} ἢ περιπέηται δικαστηρίοις; καὶ προδήλον μὲν, ὅτι ὁ πεπρακώς τὴν ἀλλοτρίαν κληρονομίαν ἢ ὡς δόλῳ παυσάμενος νέμεσθαι, ἢ ὡς ἰούρα τῆς κληρονομίας νεμόμενος, δεῖ ὡν ἔχει τὸ τίμημα, κατέχευαι τῇ νερεδιτάτι πετιτορι. ἀλλ' ὑπόθου, φησὶ, μὴ φαίνεσθαι τὸν πρῶτον, ἢ καὶ ἐλαχίστου πεπρακέναι τιμηματος καὶ βόνα φιδε αὐτὸν γεγονέναι νομῆ· οἶδας δὲ, ὅτι καὶ βόνα φιδε νομῆς, ἐφ' οἷς γίνεται πλουσιώτερος καὶ μόνος κατέχευαι^{ς)} ἀρα οὐ δύνατον ἐκτείνεσθαι τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν ἀγοραστήν, τουτέστιν, ἀρα δύνασθαι τὴν νερεδιτάτι πετιτορι δηλονοσι κινεῖν κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ; καὶ φησὶν ὁ Γάιος οὐτίλας ταύτην δίδουσθαι κατ' αὐτοῦ, ὡς καθ' ὁμαδα δηλονοσι νεμόμενος· ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ χρῆ λέγειν ἡμᾶς, καὶ ἐνθα τις ἐν ἀρχῆστῳ διαθήκη, ἢ καὶ ἀκαθῆκόντως γεγραμμένη γραφεὶς κληρονόμος, ἐκείνησθ παρὰ τοῦ τεστατωρος λόγῳ δῆθεν^{λ)} φιδεκομισσον ταύτην τὴν κληρονομίαν ἐλαχίστου τιμηματος πωλῆσαι τινί, καὶ ἀγνοῶν τὴν δύναμιν τῆς διαθήκης πέπρακε τὴν κληρονομίαν ἐλαχίστου τιμηματος ὡς πρᾶθῆναι διετάξατο κατὰ τὴν ἀρχῆστος ἢ καὶ ἀκαθῆκόντως γεγραμμένην αὐτοῦ διαθήκην ὁ τελευτήσας. κἂν τιῦθα γὰρ κατὰ τὸν ὁμοίον τρόπον φησὶ Παπιανός κατὰ τοῦ φιδεκομισσαρίου, τουτέστι, τοῦ τὴν κληρονομίαν ὠνήσαμένου δίδουσθαι τὴν ἀγωγὴν, τουτέστιν, τὴν οὐτίλλαν νερεδιτάτι πετιτορι· ἐπειδὴ μὴ συμφέρει τῷ ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένῳ πρὸς τὸν τοῦ τελευτήσαντος κληρον, κατὰ τοῦ κληρονομοῦ τὴν νερεδιτάτι πετιτορι κινεῖν ἐλαχίστον τίμημα ἔχοντος^{μ)}. εἰ δὲ καὶ ἡξιώθη ὁ κατὰ τὴν ἀρχῆστον ἢ τὴν ἀκαθῆκόντως γεγραμμένην διαθήκην γραφεὶς κληρονόμος, ἢ τοῦ πρᾶγματος, ἀγροῦ τυχόν ἢ οἰκείου, ἢ φανερῶς χρυσίου ποσοτήτος παρασχεθείσης^{ν)} ἀποκαταστήσαι τὴν κληρονομίαν τινί, καὶ ἀποκατέστησε τὸ πρᾶγμα ἢ τὴν ποσοτήτα παρακατασχεθῶς, τὸ αὐτὸ προσήκον ἐστὶν εἰπεῖν, ὅσον ἦεν εἰς τὸ κινεῖσθαι τὴν οὐτίλλαν νερεδιτάτι πετιτορι κατὰ τοῦ λαβόντος τὴν ἀποκατασταθείσαν κληρονομίαν. δῆλον γὰρ, ὅτι καὶ αὐτὸς ὡς κληρονόμος ἐνάγεται, οὐχ ὡς ἰδικῶς νῦν ἰούρα κληρονομίας νεμόμενος, ἀλλ' ὡς ποσοτήτα ἢ πρᾶγμα ἔχων ἐκ τῆς κληρονομίας αὐτοῦ. ἕτερον ἐστὶν, εἰ μὴ παρασχεθείσης^{ν)}, ἀλλὰ ληφθείσης φανερῶς χρυσίου ποσοτήτος

res non extat, non agetur in rem, licet dolo possessoris res perierit, sed ad exhibendum actione. Ideo enim quidam dicebant, in speciale in rem actionem dolum praeteritum non deduci. Futurus autem dolus deducitur, quia post condemnationem res ita praestari debet petitori, qualem habiturus erat, si tempore litis contestatae res ei restituta fuisset. Qui vero ante litem contestatam dolo possidere desiit, tanquam possessor actione in rem convenitur.

Heres quoque possessoris⁷⁾ hereditatis petitione convenitur, etiamsi ignoret, pro herede vel pro possessore defunctum possedissee: etiamsi putaverit, res eius esse, a quo heres institutus est.

7) heres quoque possessoris] Quidam alienam hereditatem pro herede vel pro possessore possidebat, et decessit herede quodam relicto. Et Ulpianus ait, heredem eius conveniri hereditatis petitione hereditatis eius nomine, quam defunctus, cum aliena esset, pro herede vel pro possessore possidebat: licet qui heres possessoris dicebatur, ignoret, pro herede vel pro possessore defunctum hereditatem possedissee: videtur enim una eademque esse persona testatoris et heredis: et merito convenitur heres hereditatis petitione, etiamsi ignoret, uti saepe dixi, defunctum pro herede vel pro possessore alienam hereditatem possedissee: quemadmodum et si putavit, res alienae hereditatis ex hac hereditate esse, quae sibi delata est. Quid ergo, inquit, si quis alienam hereditatem emerit, et ipse pro emtore possidet, quia directa in eum hereditatis petitio non datur, quoniam hereditatem, quam emit, pro herede vel pro possessore non possidet, an utilis in eum hereditatis petitio datur, ne verus hereditatis dominus, si singulas res vindicare cogatur, pluribus iudiciis vexetur? Et venditorum quidem alienae hereditatis teneri hereditatis petitione, vel quasi dolo desierit possidere, vel quia iura hereditatis, quoniam pretium habet, possidet, certum est. Sed finge, inquit, non extare venditorem, vel minimo pretio vendidisse et bonae fidei possessorem fuisse, (nosti autem, bonae fidei possessorem eorum tantum nomine, quibus locupletior factus est, teneri) an igitur porrigi manus ad emtorem possunt, id est, an hereditatis petitio intendi scilicet adversus emtorem potest? Et ait Gaius, eam utiliter in eum dari, utpote qui universitatem possideat: cum idem a nobis dicendum sit, et cum quis testamento invalido vel inofficioso heres scriptus a testatore iussus est, fideicommissi nomine hanc ipsam hereditatem alicui minimo pretio vendere, et vires testamenti ignorans hereditatem minimo pretio vendidit ei, cui eam vendi defuncto testamento suo invalido vel inofficioso iusserat. Nam et hic similiter ait Papianus, adversus fideicommissarium, id est, eum, qui emit hereditatem, dari actionem, id est, utilem hereditatis petitionem: quia ei, qui ab intestato vocatur ad defuncti hereditatem, non expedit, hereditatem petere ab herede perexiguum pretium habente. Sed et si heres testamento inutili vel inofficioso scriptus rogatus sit, retenta re certa, puta fundo vel servo, vel certa pecuniae quantitate, hereditatem alicui restituere, eamque restituerit re illa vel quantitate retenta, idem dicere convenit, quantum attinet ad utilem hereditatis petitionem instituendam adversus eum, cui hereditas restituta est. Certum enim est, eum quoque quasi heredem conveniri, non quod specialiter nuuc iura hereditatis possideat, sed quod quantitatem aut rem habeat ex hereditate eius. Aliud est, si non retenta, sed accepta certa pecuniae quantitate hereditatem alicui restituere rogatus sit heres testamento inutili vel inofficioso scriptus, quod testator ita forte dixerit: *Rogo te, heres, hereditatem illi restituas, si a Scio tantam pecuniae summam acceperis*. Hic enim Papianus ait, here-

g) Deesse nonnulla videntur, puta πρᾶγμα αὐτῷ ἀποκαταστάθη. ὁ δὲ πρὸ προκατάρξῃς κ. τ. λ. r) Sic legendum. Fabr. didonai. s) Fabr. σκύλληται. l) lego δῆθεν. Fabr. ἡθην (sic). u) Fabr. habet ἔχοντα. Sed legendum ἔχοντος. v) lege παρακατασχεθείσης. w) lege παρακατασχεθείσης.

ὅση τὴν κληρονομίαν ἀποκαταστήσῃ τινὲς ὁ κατὰ τὴν ἄρχη-
ν ἢ ἀκαθάρτως γενομένην διαθήκην γραφεὶς κληρονομος,
τεστάρωρος τυχὸν οὕτως εἰπόντος· ἀξίω δὲ τὸν ἐμὸν κλη-
ρὸν ἀποκαταστήσῃ τῆδε τὸν κληρὸν, ἐὰν λάβῃ παρὰ Σείου
ἡδὲ χρυσίου ποσότητα. ἐνταῦθα γὰρ πού φησι Παππιανός,
τῆ ληφθεῖσα ποσότητι τὸν κληρονόμον μὴ ἐνάγεσθαι τῇ
ιδιότητι πεπιτιονί, ἐπειδὴ οὐ νέμεται πρὸ νερέδε τὸ ἰμπλέν-
κοδικίονος γράτια διδομενον αὐτῷ. ταῦτα μὲν οὖν ὁ
πιανός. ὁ μέντοι Σαβίνος ἐπὶ τοῦ στατουλίβερος τὸ ἐναν-
φραίν' οἷον ὁ κληρονόμος οὐκ ἐν ἄρχησῳ λέγω διαθήκη
ρονομος γραφεὶς, ἀλλὰ καὶ ἡς ἀρμόζει ἢ δεινοφικίωσο,
ἐνόθη παρὰ τοῦ τεστάρωρος νερεδιταρῶ οἰκέτῃ φιδείκομ-
ταριαν ἐλευθερίαν ἐπιθῆναι ὑπὸ ἀίρεσιν τῆν' ἐὰν δὴ ὁ
της δέκα νομίσματα· καὶ λαβῶν ταῦτα τὰ νομίσματα τῆν
θερίαν ἐπιτέθεικεν αὐτῷ. εἴτα της δεινοφικίωσο κληθείσης
αβίνος περὶ τῶν δέκα νομισμάτων τοῦτων ἢ τῶν ἰμπλένδαι
καίονος γράτια τῷ κληρονόμῳ δεδομένων φησὶ κινείσθαι τῆν
ιδιότητις πεπιτιονί, ἐπειδὴ τὰ δέκα νομίσματα ταῦτα νο-
ιατα κληρονομία εἰσιν. ὁ γὰρ τεστάρωρ εἰπὼν, ὁ δεινα
της ἐλευθερος ἔστω, ἐὰν δὴ τῷ κληρονόμῳ τὰ ἰ. νο-
ιατα, δοκεῖ λέγειν, δότω ἐκ τοῦ πεκουλίον αὐτοῦ. τὸ δὲ
οἴλιον τοῦ κληρονόμου ἐστὶ, καὶ εἰκότως ἐνάγεται περὶ τῶν
λένδαι κοδικίονος γράτια παρὰ τοῦ στατουλίβερος δεδομέ-
αὐτῷ ὁ κληρονόμος. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ἐκείνου φασμέν, τούτ-
ν ἐνάγεται τῇ νερεδιότητις πεπιτιονί, καὶ μόνους καρποῦς
ν της κληρονομίας. [Sch. b. v. 590—592.]

Καὶ ὁ πωλῆσας κληρονομίαν καὶ ὁ ἀγοράσας
γονται τῇ περὶ τῆς νομῆς τῶν κληρονομιαίων
ργῆ. εἰκὸς γὰρ οὔτε φαίνεται ὁ πρῶτης, ἢ καλῆ
τει ὀλίγου πέπρακεν ἴσως καὶ κατὰ κέλευσιν τοῦ
θειμένου.

καὶ ὁ πωλῆσας κληρονομίαν] Ἄνωνύμου*). Ἐπὶ δὲ
σει τῷ πρῶτῳ καὶ λάβῃ τὸ τίμημα, οὐκέτι ἐνάγει τῷ ἀγο-
ρῆ, ὡς πρὸς τῷ τέλει τοῦ κέ. διγέστω. [Sch. c. v. 592.]

Τὸ αὐτὸ ἐστὶ καὶ ἐνθα κελεσθῆ ἄποκαταστήσῃ
ακρατῶν δῆλην ποσότητα. ὁ μέντοι λαβῶν τι χά-
του πληρῶσαι ἀίρεσιν καὶ ἀποκαταστήσας οὐκ
γεται τῇ περὶ κληρονομιαίων ἀγωγῆ· εἰ μὴ ἄρα
αὐ τοῦ ὑπὸ ὄρον ἐλευθερωθέντος ἔλαβεν, ἐπειδὴ
ρονομιαία εἰσιν.

Καὶ ὁ μόνους καρποῦς τῆς κληρονομίας παρα-
τήσας ἐνάγεται.

Ὁ ἐν εἰδήσει κληρονομίαν ἄλλοτριαν ἀγοράσας,
ἀγοραστής, οὐ μὴν ὄν) ἀρπαξ νευόμενος ἐνάγεται.
εἰς γὰρ τιμήματα διδούς ἀρπαξ ἐστίν.

οὐδέεις γὰρ — ἀρπαξ ἐστίν] Σημείωσαι τὸν κανόνα
λέγοντα, οἷ σὺδεῖς ἀπαριθμήσους τίμημα πραιδων εἶναι
ἔ. τούτων δὲ τὸν κανόνα εἶναι φησὶν ὁ αὐτός Οὐλπιανός ἐν
β. βιβλίῳ τίτλῳ τελευταίῳ διγέστω ρκς. σημείωσαι διὰ τὸ
εἶνον ἐν τῷ α'. βιβλίῳ τοῦ κώδικος τίτλῳ μη. διατάξει ζ.
ἔ. γὰρ, οἷ ὁ παρώνομος²⁾ προσελθὼν ἀγοραστὴς μάλι φιδε
εὐς εἶναι δοκεῖ. τὸ αὐτὸ καὶ βιβλίῳ ζ. τίτλῳ λθ'. δια-
ει α'. [Sch. d. v. 592.]

τιμήματα διδούς] Πρόσκειται εἰς τὸ πλάτος· εἰκότως
ὁ τοιοῦτος τῇ μὲν διρέκτῃ πεπιτιονί οὐκ ἐναχθήσεται,
δὲ μὴ ἐστὶ πρὸ ποσάσσωρε νομεύς, ἐνάγεται δὲ τῇ οὐτιλίμ
εδιότητις πεπιτιονί, ὡς καθ' ὁμάδα ἂν ἀγοραστής, ἥτοι ὡς
ἰδα νεόμενος. [Sch. e. v. 592.]

Καὶ^{α)} ἀπὸ δημοσίου κληρονομίαν ὡς ἀκληρονό-
τον ἐν εἰδήσει ἀγοράσας ἐνάγεται.

καὶ ἀπὸ δημοσίου] Ἐὰν τις ἀπὸ τοῦ φόρον τῆν
ρῳ διαφέρουσαν κληρονομίαν ὡς βακαντίαν ἀγοράσῃ, δι-
σατόν ἐστὶ δέχεσθαι κατ' αὐτοῦ τῆν οὐτιλίαν νερεδιότητις
πιτιονί. καὶ μὴ ἐνατιωθῆ σοι τὸ κείμενον ἐν τῇ β. τῶν
τιποῦτων τίτ. ε'. ἐν τῷ τέλει. τεθεματίσται γὰρ οὐ κλη-
ρομια^{β)}, ἀλλὰ πρῶγμα φητὸν ἐκείσε πωλῆσας ὁ φίσκος.
h. f. v. 592.]

x) Adde τοῦ ante Ἄνωνύμου. y) Pro ὁ legendum ὡς.
Lege κληρονομίαν.

dem non conveniri hereditatis petitione pecuniae ac-
ceptae nomine, quoniam quod sibi implendae conditionis
gratia datum non est, pro herede non possidet. Haec
igitur Papianus. Sed Sabinus in statulibero contrarium
dicit: verbi causa, heres non testamento inutili, sed eo,
contra quod inofficiosi querela competit, scriptus, a te-
statore iussus est, servo hereditario fideicommissariam
libertatem imponere sub ea conditione, si servus decem
nummos dederit: et his nummis acceptis libertatem ei
imposuit. Deinde mota querela inofficiosi testamenti
Sabinus ait, decem nummorum implendae conditionis
gratia datorum nomine intendi hereditatis petitionem,
quia decem illi nummi hereditarii sunt. Testator enim
dicens, *servus ille liber esto, si decem nummos heredi
dederit*, dicere videtur, *dato ex peculio suo*. Peculium
autem heredis est, et merito eorum nomine, quae im-
plendae conditionis gratia a statulibero ei data sunt,
heres convenitur. Idem dicimus et in eo, hoc est, is
quoque convenitur hereditatis petitione, qui solus fru-
ctus hereditatis habet.

Et qui hereditatem vendidit⁸⁾, et qui emit, con- L. 13. §. 4.
veniuntur hereditatis petitione. Fortasse enim ven- D. v. 3.
ditor non extat, vel bona fide exiguo pretio forte
vendidit, idque iussu testatoris.

8) et qui hereditatem vendidit] Innominati.
Si vero egerit adversus venditorem, et pretium conse-
cutus sit, non amplius agit adversus emtorem, ut circa
finem digesti 25.

Idem est et si retenta certa quantitate iussus §. 5. 6.
sit restituere. Qui tamen quid accepit conditionis
implendae gratia, idque restituit, hereditatis petitione
non convenitur: nisi a statulibero acceperit, quia pe-
cunia hereditaria est.

Et qui solos fructus hereditatis retinet, conve- §. 7.
nitur.

Qui sciens alienam emit hereditatem, ut emtor, §. 8.
non autem quasi pro possessore possidens convenitur.
Nemo enim praedo est⁹⁾, qui pretium numeravit¹⁰⁾.

9) nemo enim praedo est] Nota regulam di-
centem, neminem praedonem esse videri, qui pretium
numeravit. Hanc inter regulas refert idem Ulpianus
lib. 50. tit. ult. dig. 126. Nota propter id, quod habetur
lib. 11. Codicis, tit. 48. const. 7. Ait enim, eum, qui ad
illicitam emtionem accedit, malae fidei possessorem
videri. Idem et lib. 7. tit. 39. const. 1.

10) qui pretium numeravit] Additur in latiore
contextu: Merito igitur ille non convenietur directa
hereditatis petitione, quia pro possessore non possidet,
sed utili hereditatis petitione convenitur, quia emtor
universitatis est, sive quasi universitatis possessor.

Et qui a fisco¹¹⁾ hereditatem quasi vacantem §. 9.
sciens emit, convenitur.

11) et qui a fisco] Si quis a fisco hereditatem ad
alium pertinentem quasi vacantem emerit, aequissimum
est, utilem adversus eum hereditatis petitionem admit-
tere. Neque obstare credas, quod habetur Institutio-
num lib. 2. tit. 6. in fine. Ibi enim fingitur, fiscum non
hereditatem, sed rem certam vendidisse.

z) Lege παρανόμως vel παρανόμω. α) Adde ὁ post καὶ.

Παραγραφή. Μὴ ἐναντιωθῆ σοι τὸ κείμενον ἐν τῇ β. τῶν Ἰνστιτουτῶν. ἐκέισε τὸν κατ' ἀγορασίαν ἢ κατὰ δωρεάν ἀλλοτρίων πράγμα παρὰ τοῦ φίσκου λαβόντα φησὶν ὁ νομοθέτης νεκρῆν ἀναφαίνεσθαι, κἂν τε ἐνάγη, κἂν τε ἐνάγηται. καὶ τῶς εἶπεν αὐτὸν ἐνάγεσθαι. κἂν ταῦθα οὐκ δύναται τις ἴσως εἶπεῖν, ὅτι ἐνάγεται μὲν, πλὴν ὁ ἐναγόμενος κἂν κατὰ τὸ εἰρημένον Ἰνστιτουτῶν. ἴσθη δέ, ὅτι ἡ διαφορὰ τῶν θεμάτων αὐτῆ καὶ μόνῃ ἐστίν, ὅτι ἐν μὲν τοῖς Ἰνστιτουτοῖς οὐ κληρονομία, ἀλλ' ἐν καὶ μόνον πρᾶγμα τεθεματίσται πωλήσας ὁ φίσκος, ἐνταῦθα δὲ ὁμάδα ἢ κληρονομία. καὶ ἐστὶν αὐτῆ ἡ διαφορὰ. [Sch. f. V. 592.]

Καίτοι φησὶν Ἰνστιτουτῶν β. tit. ζ'. καὶ βιβλίον ζ'. τοῦ κώδικος τίτλῳ λζ'. τὸν ἀγοράζοντα παρὰ φίσκου παρὰ μηδενὸς ἐνάγεσθαι, ἀλλὰ τὸν ἔχοντα τινὰ ἀγωγὴν περὶ τῶν πραγμάτων ἐνάγειν τῷ φίσκῳ εἰς τετραετίας. τινὲς οὖν τὸ παρὸν σημειοῦνται, ὡς ἰδικῶν ἐπὶ κληρονομία· ἄλλοι δέ, ὅτι ἐπὶ τοιοῦτῳ ὄρω ἠγόρασεν, ἄλλοι, ὅτι μάλᾳ φίδε ἠγόρασεν. ἴσθη δὲ λέγειν, ὅτι πρὸ τῆς Ζήνωνος διατάξεως εἰς πενταετίας ὁ παρὰ τοῦ φίσκου λαβὼν ἐνάγεται, ὡς Ἰνστιτουτῶν β. tit. γ. καὶ ιζ'. βιβλίῳ β'. τοῦ κώδικος τίτλῳ λζ'. διατ. γ'. πρὸς ἡρ. καὶ τὸ παρὸν νοητέον. ὕστερον γὰρ ἡ Ζήνωνος διάταξις τὸ ἀμείψον παραχρῆμα τῷ λαβόντι ἀπὸ τοῦ φίσκου περιποίησεν. ἀνάγνωθι βιβ. μδ'. tit. ιδ'. dig. ε'. καὶ μα'. εἰκὸς δὲ καὶ^{d)} οὐτιλίως ἐνταῦθα προκείμενον λύει τὴν ἐναντιώσιν. [Sch. f. V. 592. sq.]

- I. 13. §. 10. Ἐὰν γυνὴ παρὰσχη ἀλλοτρίαν κληρονομίαν ἐν
D. V. 3. προικί, τὴν προίκα ὁ ἀνὴρ νέμεται καὶ ἐνάγεται· καὶ ἡ γυνὴ βεβαίως, καὶ μάλιστα εἰ γέγονε διαζύγιον.

καὶ μάλιστα εἰ γέγονε διαζύγιον] Ὡς λοιπὸν ἀπολαμβάνουσα καὶ δυναμένη ἀποκαταστήσῃ, ἢ οἷα νεμομένη ἴουρα τῆς κληρονομίας, δι' ἧν ἔχει τὴν προίκα. [Sch. g. V. 593.]

- §. 11. Ὁ κληρονόμος τοῦ νεμηθέντος κατὰ ἀγορασίαν
ἐνάγεται ὡς κληρονόμος νεμόμενος· ἐτι μὴν καὶ περὶ
ἧν ὁ τελευτήσας ἐνέμετο ὡς κληρονόμος ἢ ὡς ἄρπαξ.

ὁ κληρονόμος τοῦ νεμηθέντος κατὰ ἀγορασίαν] Πρᾶγμα τις ἀπὸ κληρονομίας ἐτέρῳ διαφερούσης ἠγόρασε καὶ νέμεται τοῦτο πρὸ ἔμπορο. ἐνέμετο δὲ οὐδὲν ἦτον καὶ ἕτερον πρᾶγματα πρὸ νερέδε ἢ πρὸ ποσέσσωρε, καὶ ἐτελευτήσας γράφας τινὰ κληρονόμον, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα φουπίας αὐτῷ γενομένης τῆς διαθήκης ἢ ἄλλως πως ἀνατραπέυσης, ὁ ἐξ ἀδιαθέτου καλούμενος ἐκίνει κατ' αὐτοῦ τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα. φησὶ τοῖνον ὁ Οὐλιανὸς εἰς τοῦτο αὐτὸ τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα^{c)} καταγεσθαι δικαστήριον οὐ μόνον τὰ ἰδικὰ τοῦ τελευτήσαντος πρᾶγματα. πρὸδηλον οὖν, ὅτι κατέχεται ὁ γραφεὶς παρ' αὐτοῦ κληρονόμος τῇ νερεδιτάτις πετιτίον καὶ ὑπὲρ τῶν πραγμάτων ἐκείνων, ἀπερ ὁ τελευτήσας πρὸ ἔμπορο ἐνέμετο ἢ πρὸ ποσέσσωρε. συναμολόγηται γὰρ καὶ ἀπερ ὁ τελευτήσας ἐνέμετο πρὸ ἔμπορο ἢ πρὸ ποσέσσωρε, ταῦτα ὁ γραφεὶς παρ' αὐτοῦ κληρονόμος νέμεται πρὸ νερέδε· καὶ εἰκότως ἐνάγεται καὶ περὶ τούτων τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι παρὰ τοῦ ἀληθοῦς κληρονόμου. [Sch. h. V. 593.]

- §. 12. Ὁ νεμόμενος κληρονομίαν ἀλλοτρίῳ ὀνόματι ἐκ
προσώπου ἐκείνου, οὐ μὴν οἰκείου ἐνάγεται. εἰ δὲ
μὴ δεκτὴν ἐκεῖνος ἠγήσατο τὴν νομήν, λοιπὸν ὁ νε-
μόμενος ἄρπαξ ἐστὶ, καὶ ἰδίῳ ὀνόματι ἐνάγεται.

ὁ νεμόμενος κληρονομίαν ἀλλοτρίῳ ὀνόματι] Συμβαίνει γὰρ πολλὰς καὶ τὸν μὴ σοῦο νόμιν κληρονομίαν νεμομένον ἐνάγεσθαι τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι. εἰ γὰρ τις ἀπολιμπανόμενος τινὸς ἀλλοτρίαν ὀνόματι αὐτοῦ κατέχει κληρονομίαν, δύναται ὁ ἀληθὴς κληρονόμος ὀνόματι τοῦ ἀπολιμπανόμενου κινεῖν κατὰ τοῦ παρόντος τὴν νερεδιτάτις, οὐ μὴν ὀνόματι αὐτοῦ τοῦ κατέχοντος· ἐπειδὴ μὴ δοκεῖ πρὸ νερέδε νέμωσθαι ἢ πρὸ ποσέσσωρε ὁ διαδέσει ἕτερον τινος τὴν ἀλλοτρίαν νεμόμενος κληρονομίαν· εἰ μὴ ἄρα τις εἴποι, ὅτι ἔαν μαθῶν ὁ ἀπολιμπανόμενος μὴ ἔραναβιτεύσῃ τὴν ἐπὶ τῇ ἀλλοτρίᾳ κληρονομία κατασχέσιν, εὐρίσκειται ὁ προκουράτωρ ὡς πραιδὼν τὴν

Adnotatio. Ne obstare credas, quod habetur lib. 2. Institutionum. Ibi enim legislator ait, eum, qui a fisco emtionis aut donationis modo rem alienam accepit, victorem existere, sive agat, sive conveniatur. Et tamen hic ait, eum conveniri. Poterit igitur et hoc loco quis dicere, conveniri quidem, sed reum vincere secundum id, quod in Institutionibus dicitur. Scias, hanc unam esse specierum differentiam, quod in Institutionibus propositum sit, fiscum non hereditatem, sed unam tantum rem vendidisse, hoc loco autem, universitatem vel hereditatem. Et haec est differentia.

Atqui Institutionum lib. 2. tit. 6. et lib. 7. Codicis tit. 37. dicitur, eum, qui a fisco emit, a nemine conveniri, sed eum, qui rerum nomine aliquam actionem habet, intra quadriennium cum fisco agere. Quidam igitur quod hoc loco dicitur, notant velut singulare in hereditate: alii vero emtorem ea lege emisse dicunt, alii mala fide emisse. Sed dici potest, ante Zenonis constitutionem eum, qui a fisco accepit, conveniri potuisse intra quinquennium, ut Institutionum lib. 2. tit. 3. et lib. 2. Codicis, tit. 37. const. 3. secundum quam etiam hoc digestum intelligendum est. Postea enim, Zenonis constitutio statim securum fecit eum, qui a fisco aliquid accepit. Lege lib. 49. tit. 14. dig. 5. et 41. Fortasse etiam quod hoc loco dictum est, *utiliter*, dissidium solvit.

Si mulier alienam hereditatem in dotem dederit, dotem vir possidet et convenitur: et mulier directo, maxime si factum est divortium¹²⁾.

12) maxime si factum est divortium] Quod iam dotem receperit, et possit restituere, vel quia iura hereditatis possidet, cum dotem habeat.

Heres eius, qui pro emtore possedit¹³⁾, convenitur, quasi pro herede possideat: etiam earum rerum nomine, quas defunctus pro herede vel pro possessore possidebat.

13) heres eius, qui pro emtore possedit] Quidam ex hereditate ad alium pertinente rem emerat eamque pro emtore possidebat. Possidebat etiam res alterius pro herede vel pro possessore, et decessit, quodam herede relicto. Deinde rupto eius testamento aut alio quodam modo infirmato is, qui ab intestato vocabatur, agebat adversus eum hereditatis petitione. Ait igitur Ulpianus, in hereditatis petitionis iudicium non solum bona defuncti propria deduci. Certum igitur est, heredem ab eo scriptum hereditatis petitione teneri earum quoque rerum nomine, quas defunctus pro herede vel pro possessore possidebat. Constat enim, ea, quae defunctus pro herede vel pro possessore possidebat, heredem ab eo scriptum pro herede possidere: ideoque merito eorum nomine a vero herede hereditatis petitione convenitur.

Qui hereditatem alieno nomine possidet¹⁴⁾, ex persona eius convenitur, non ex sua. Si vero ille possessionem ratam non habuit, iam possessor praedo est, et suo nomine convenitur.

14) qui hereditatem alieno nomine possidet] Plerumque enim accidit, ut qui non suo nomine possidet, conveniatur hereditatis petitione. Nam si quis absente quodam nomine eius alienam possideat hereditatem, potest verus heres absentis nomine a praesente petere hereditatem, nec vero nomine eius, qui possidet: quia non videtur pro herede vel pro possessore possidere, qui alterius contemplatione alienam hereditatem possidet: nisi forte quis dixerit, cum absens re cognita possessionem alienae hereditatis ratam non habet, procuratorem quasi praedonem hereditatem possidere, et

c) Adde καὶ ante βιβλίῳ. d) Addendum est τὸ ante οὐτιλίως. e) Malim τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος.

ρονομίαν νεμόμενος, καί¹⁾ πρὸ ποσέσσωρε νομεὺς ἐνά-
αι τῇ νερεδιτάτις πετιτόνι· τότε γὰρ κατέχεται σοῦο νό-
ε. [Sch. i. V. 593. sq.]

Περὶ τοῦ ἀλιένο νόμινε νεμομένου ἐπὶ τῆς σπενιαλίης ἀνά-
νθι βιβ. γ'. τοῦ κώδικος τίτλον ιθ'. διατ. β'. καὶ περὶ φύ-
ος νομῆς βιβλίον ι'. τίτλον ια'. διατ. γ'. [Sch. i. V. 594.]

Καὶ ἐπὶ τῆς περὶ κληρονομιαίων ἀγωγῆς καὶ τῶν
πῶν ἀγωγῶν ὁ μὴ νεμόμενος καὶ προσφέρων ἐαυτὸν
ἀπαιτήσῃ ὡς νεμόμενος ἀπὸ δόλου κρατεῖται.

ὁ μὴ νεμόμενος] Οὐ μόνον ὁ πράγματα τῆς κληρο-
νεμόμενος, ἀλλ' ἐσθ' ὅτε καὶ ὁ μηδὲ ὄλως νεμόμενος
γεται τῇ νερεδιτάτις πετιτόνι. ἐὰν γὰρ τις μηδὲ ὄλως νε-
ος προσήγαγεν ἐαυτὸν τῷ ἀληθεὶ κληρονομῶ ζήτουντι τὸν
ρομον πρὸ ποσέσσωρε, καὶ ἔφη ἐαυτὸν εἶναι νομέα, ζητεῖ
ὁ Οὐλιπιανός, εἰ κατέχεται ὁ τοιοῦτος τῇ νερεδιτάτις πε-
τιτόνι, ἀναφέρει δὲ τὸν Κέλσον λέγοντα, τὸν τοιοῦτον ἀπό-
νυ κατέχεται. δόλον γὰρ ποιεῖν ἐκείνον φησιν, ὅς ἐαυτὸν
νερεδιτάτις πετιτόνι προσήγαγεν. ταύτην δὲ τὴν γνώμην
Κέλσον γενικῶς οὐ μόνον ἐπὶ τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος,
καὶ ἐπὶ τῆς σπενιαλίης ἐν ἡμῶν παρὰ τῷ Ἰουλιανῷ καὶ ὁ
ριελλος ἀποδέχεται, καὶ φησι πάντα προσενηροχότα αὐτὸν
ἐν ἡμῶν, τοιούτῃ τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι καὶ τῇ σπενιαλίᾳ,
ἐχέσθαι ὡς νεμόμενον. [Sch. k. V. 594.]

Μὴ συναπαγῆς καὶ εἴτης αὐτὸν εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ καταδι-
σοθῆαι, ἀλλ' ἀνάγκωθι τὸ με. διγ. ὡς μανθάνοις, πότε
ἐπὶ τίνι καταδικάζεται ὁ προσενηροχός ἐαυτὸν τῷ πετι-
τι. τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς σπενιαλίης εὐρήσεις ἐν ἡμῶν,
ἀνάγκωθι τὸ ζ. καὶ κέ. καὶ κς. καὶ κς. διγέστον τῆς
ῆς σπενιαλίης ἐν ἡμῶν. [Sch. k. V. 594.]

Ἀνωτόμον^{ε)}. Εἰ μὴ γινώσκῃ αὐτὸν ὁ ἄκτωρ μὴ νεμέ-
μ, ὡς διγέστω με. καὶ αὐτὸ δὲ νόησον κατὰ τὴν διάστιξιν
α. τίτλου τοῦ ἐξῆς βιβλίον διγέστω κέ. καὶ κς. [Sch. k.
94.]

Καὶ ὁ δόλον ποιήσας εἰς τὸ μὴ νέμεσθαι κατέ-
μ. ἐὰν ὕπερ ἐγὼ δόλῳ ἐπανασάμην νέμεσθαι, λα-
ἕτερος ἀποδίδωσι τῷ ἀπαιτοῦντι, ἀπολύομαι. εἰ
μαὶ τὸ δικαστήριον ἐτοίμως ὑποδέχεται, ἐλευθεροῦ-
σθαι, εἰ μὴ τι διαφέρει τῷ ἀπαιτοῦντι. εἰ δὲ πρῶτος
χθῶ, οὐκ ἐλευθεροῦται ὁ νεμόμενος.

καὶ ὁ δόλον ποιήσας εἰς τὸ μὴ νέμεσθαι] Κατέ-
μ δὲ αἰσῆτως τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι καὶ ὁ δόλῳ πα-
νεμος νέμεσθαι. τί σὺν, ὅτι κατέσχεν ἕτερος τὴν νομίην, ἧς
εσον κατὰ δόλον ἐγὼ, καὶ ἐτοίμως ἔχει τὴν ἐν ἡμῶν ὑπό-
σθαι, ἄρα ἐλευθεροῦ με τὸν δόλῳ πανασάμενον νέμεσθαι;
ὁ τραπατίζει καὶ ὁ Μάγκελλος ζητῶν, μὴ ἄρα ἐξισθενεῖ
ἐμοῦ τοῦ δόλῳ πανασάμενου τῆς νομῆς ἢ τῆς δίκης διατί-
ς ἦτοι ἢ καταδικῆ. καὶ μάλλον ἐξισθενεῖν ταύτην φησὶν,
ἢ ἄρα διαφέρει τι τῷ κινῶντι. τυχὸν γὰρ ὁ τί πράγματα
κατέχων ἀπορός ἐστίν, ἢ ἄλλως δυσχερεῖς. εἰ μέντοι, φη-
ὁ νῦν τὸ πρῶγμα νεμόμενος ἐτοίμως ἔχει αὐτὸ ἀποκατα-
ται, τότε ἀναμφιβόλως ἀποσβέννυσθαι φησι τὴν κατὰ τοῦ
ο πανασάμενον νέμεσθαι μεθόδιον. εἰ δὲ πρότερον ἐναχθῆ
δόλῳ πανασάμενος νέμεσθαι, οὐκ ἐλευθερώσει τοῦτον τὸν
κληρονομία νεμόμενον πράγματα. ὁ γὰρ δόλῳ πανασά-
ος νέμεσθαι ὅβ ποῖναμ καταδικάζεται. [Sch. l. V. 594. sq.]

Τι γὰρ, ὅτι ὁ νεμόμενος ἀπορός ἐστίν, ἢ δυνάστης, ἢ δὺς-
κτος; [Sch. l. V. 595.]

Καὶ κατὰ κληρονομιαίου χρεώστου ὡς κατὰ δι-
ίου νομίως κινεῖται ἢ περὶ κληρονομίας ἀγωγή.

καὶ κατὰ κληρονομιαίου χρεώστου] Καὶ ὁ δεβί-
ρ τῆς κληρονομίας καλῶς ἐνάγεται τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι,
δικαίου νομεύς. ἐνάγεται γὰρ τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι καὶ
ουρα νεμόμενος, ὡς ἐν τῷ διγέστω θ'. φθάσας ἐδίδαξεν.
ἰγῶθι διγέστον ιη'. θεμ. β'. καὶ γ'. [Sch. m. V. 595.]

Ὡς ἰουρα κληρονομίας νεμόμενος, τοιούτῃ τὴν ἀγωγήν, ἢ
ε μὲν κατ' αὐτοῦ περιών ὁ τελευταῖος, παρέπεμψε δὲ μετὰ
εὐτήν ἐπὶ ἀληθεῖ κληρονομῶν. [Sch. m. V. 595.]

quasi pro possessore possidentem hereditatis petitione
conveniri: tunc enim suo nomine tenetur.

De eo, qui alieno nomine possidet in speciali in rem
actione, lege lib. 3. Codicis, tit. 19. const. 2. et de cu-
stode possessionis lib. 10. tit. 11. const. 3.

Et in hereditatis petitione, et in ceteris actio- L. 13. §. 13.
nibus, qui non possidet¹⁵⁾ et se offert petitioni, quasi D. v. 3.
possidens ex dolo tenetur.

15) qui non possidet] Non solum, qui res hereditatis possidet, sed interdum et qui nihil possidet, hereditatis petitione convenitur. Nam si quis nihil omnino possidens obtulerit se vero heredi quaerenti eum, qui pro possessore hereditatem possidet, et dixerit, se esse possessorem, quaerit Ulpianus, an is hereditatis petitione teneatur, et refert Celsum dicentem, ex dolo eum teneri. Dolo enim eum facere ait, qui se hereditatis petitioni obtulit. Hanc autem Celsi sententiam generaliter non solum in hereditatis petitione, sed etiam in speciali in rem actione Marcellus quoque apud Iulianum probat, atque, omnem, qui se obtulit actioni in rem, hoc est, hereditatis petitioni et actioni in rem speciali, quasi possidentem teneri.

Ne conturberis dicasse, eum in totum semper condemnari, sed lege dig. 45. ut discas, quando et quatenus condemnatur, qui se petitori obtulit. Hoc ipsum invenies et in speciali in rem actione, et lege dig. 7. 25. 26. et 27. de speciali in rem actione.

Innominati. Nisi actor scierit, eum non possidere, ut digesto 45. Hoc autem intellige secundum distinctionem tit. 1. libri sequentis dig. 25. et 27.

Item qui dolo fecit, quo minus possideat¹⁶⁾, §. 14. tenetur. Si quod ego dolo desieram possidere, alius nactus petenti restituat, liberor. Sed et si iudicium paratus sit suscipere, liberor, nisi petentis interest. Sed si ante conveniar, is, qui possidet, non liberatur.

16) item qui dolo fecit, quominus possideat] Item qui dolo desiit possidere, hereditatis petitione tenetur. Quid ergo, si alius nactus possessionem, quam ego dolo malo amiseram, paratus sit, actionem in rem suscipere, an liberat me, qui dolo desiit possidere? Hoc tractat Marcellus, quaerens, an forte evanescat adversus me, qui dolo desiit possidere, litis aestimatio sive condemnatio. Et magis evanescere ait, nisi petentis interest: forte enim qui nunc res possidet, inops est, aut alias difficilior. Si tamen, inquit, qui rem nunc possidet, paratus sit eam restituere, tunc sine dubio actionem ait evanescere adversus eum, qui dolo desiit possidere. Sed si is, qui dolo desiit possidere, ante conveniatur, eum, qui res hereditarias possidet, non liberabit. Nam qui dolo possidere desiit, ob poenam condemnatur.

Quid enim, si possessor inops sit, aut potentior, aut difficilior?

Etiam adversus debitorem hereditarium¹⁷⁾ quasi §. 15. iuris possessorem intenditur hereditatis petitio.

17) etiam adversus debitorem hereditarium] Etiam debitor hereditatis recte convenitur hereditatis petitione, quasi iuris possessor. Nam et iura possidens hereditatis petitione convenitur, ut iam docuit dig. 9. Lege dig. 18. them. 2. et 3.

Quasi iura hereditatis possidens, hoc est, actionem, quam adversus eum habuit defunctus, cum viveret, post mortem vero ad verum heredem transmisit.

f) Addendum videtur ὡς post καί. g) Adde τοῦ ante Ἀνωτόμον.

Πρόσκειται εἰς τὸ πλάτος, ἐπειδὴ ἐν τῷ ὀχλείσθαι ὄλων συναμολόγησε μὲν τὸ χρέος, κοιτροβερίαν δὲ τῷ ἀληθεῖ κληρονομῶν περὶ τῆς κληρονομίας καὶ οὐ περὶ τοῦ χρέους ἐποίησεν, τοῦτέστιν τὸ χρέος μὲν ὁμολόγησας, κληρονομοῦν δὲ ἑαυτὸν εἰπὼν εἶναι τοῦ τελευτήσαντος καὶ ὑπέπεσε τῇ νερεδιτάτις πετιίονι. [Sch. m. V. 595.]

L. 14. D. V. 3. **ιδ'.** Παύλου. Καὶ ἀδιάφορον, εἴτε ἀπὸ συναλλαγμάτων εἴτε ἀπὸ ἀμαρτήματος χρεωστῆ. τὸ αὐτὸ ἔστιν, ἐνθα δούλω τῆς κληρονομίας ἀμολόγησεν, ἢ πρὸ τοῦ κληρονομηθῆναι ἐξημίωσεν αὐτήν.

L. 15. D. eod. L. 16. pr. D. eod. **ιε'.** Ἡ πρῶγμα κληρονομιαίων ἐκλείπεν. **ισ'.** Οὐλπιανού. Ὁ μέντοι ὑπὸ ἡμέραν ἢ ὑπὸ αἰρέσειν χρεωστῶν πρὸ τῆς ἡμέρας ἢ τῆς αἰρέσεως οὐ καταδικάζεται· ἀλλ' ὡς ἐπὶ τῶν ἐπερωτήσεων ἀσφάλειαν ἐπὶ τῇ ἐμπροθέσῳ καταβολῇ δίδωσιν.

ἀσφάλειαν — δίδωσιν] Ἀνωμόμου^{h)}. Τί γίνεται μὴ δίδόντος αὐτοῦ τὴν ἀσφάλειαν, ἔστιν εἰπεῖνⁱ⁾ ἐκ τῶν εἰρημένων βιβλίων κδ. τίτλω γ'. διγ. κδ. θεμ. γ'. φησὶ γὰρ, ὅτι ἐὰν χρηθῶσθαι τῇ γυναικὶ ἐγγύας περὶ τῆς ἐμπροθέσμου τῆς προικὸς καταβολῆς, καὶ οὐ δύναται παρασχεῖν αὐτῆς ὁ ἀνὴρ, γίνεται ἡ καταδική παρασχόμενος αὐτῷ τοῦ χρέους τοῦ μέσου χρόνου. [Sch. n. V. 595.]

Τοῦ αὐτοῦ. Ὁμοίως τίτλω α'. διγέστω μ'. περὶ τῆς ἀσφαλείας. ἐν δὲ τῷ θ'. διγέστω τοῦ α'. τίτλων τοῦ ιβ'. βιβλίον λέγεται, τὰ ἐν δέμῃ ἢ ὑπὸ αἰρέσειν μὴ δύνασθαι πρὸ τῆς ἡμέρας ἢ τῆς αἰρέσεως ἀπατεῖσθαι. τὸ αὐτὸ καὶ βιβλίον ν'. τίτλω ιε'. διγ. σπς. ἀναγνώθι καὶ βιβλίον κ'. τίτλων α'. διγ. ιδ'. καὶ βιβλίον με'. τίτ. α'. διγ. μς'. ἐγγὺς δὲ ἐν τῷ α'. τίτλω τοῦ παρόντος βιβλίον διγέστω^{k)} μ'. ὅτι ἐπὶ τῶν βόνα φιδε ἀγῶν^{l)}, εἰ κινήσει τις πρὸ τῆς ἡμέρας ἐπὶ τῷ καντίονα λαβεῖν, ἀφείλει ψηφίεσθαι τοῦτο δικαίως ἐπιχειμένης αἰτίας ὁ δικασίας. [Sch. n. V. 595.]

§. 1—3. Καὶ ὁ νεμόμενος τιμὰς κληρονομιαίων πράγματος, καὶ ὁ ἀπαιτήσας κληρονομιαίους χρεώστας, καὶ ὁ ἐνάγων καὶ λαβῶν τὴν ἀποτίμησιν τῆς κληρονομίας ἐνάγεται τῇ περὶ κληρονομίας ἀγωγῇ· καὶ ὁ διοικήσας τὴν κληρονομίαν, εἰ μὴ πραγμάτων διοίκησιν τοῦ κληρονόμου ἐπράξεν.

καὶ ὁ νεμόμενος τιμὰς] Τοσοῦτον δὲ καὶ ὁ ἴσους τῆς κληρονομίας νεμόμενος ἐνάγεται τῇ νερεδιτάτις πετιίονι, ὅτι κἂν ἐπώλησέ τινα τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων καὶ κατέχη τούτων τὸ τίμημα, ἢ νερεδιτάριον χρέος φθάσας ἀπῆρθε καὶ κατέχη, τῇ νερεδιτάτις πετιίονι ἐνάγεται. ὅθεν ὁ Ἰουλιανὸς ποῦ φησὶ, ὅτι ἐὰν τις μὴ ὦν κληρονόμος κινήσῃ κατὰ τινος τὴν νερεδιτάτις πετιίονα, καὶ κατὰ συναρπαγὴν τὴν τῆς δίκης λαβὴ διατήρησιν, καὶ ὁ τοιοῦτος ὡς ἴσους ποσέσσωρ ἐνάγεται τῇ νερεδιτάτις πετιίονι. οὐ μόνον δὲ ὁ τοῦ τεστατόρος δεβίτωρ, ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς κληρονομίας αὐτοῦ δεβίτωρ κοιτροβερίαν δηλονότι ποιῶν καλῶς ἐνάγεται τῇ νερεδιτάτις πετιίονι. ὡστε ἀμέλει, ἐὰν τις ἐπὶ τῆς κληρονομίας ἀναδιτεῖντο τυγχανούσης διοίκησιν τινὰ τῶν ἐκείνης πραγμάτων, φησὶν ὁ Κέλσος τε καὶ ὁ Ἰουλιανός, καὶ τὸν τοιοῦτον ἐνάγεσθαι τῇ νερεδιτάτις πετιίονι· πλὴν εἰ μὴ ἔρα νεγῶτια αὐτοῦ τοῦ κληρονόμου χειρῶν διώρησέ τινα τῶν τῆς κληρονομίας πραγμάτων. οὐ^{m)} γὰρ ἐπειδὴ μήτε τοῦ τεστατόρος μήτε τῆς κληρονομίας γίνεται δεβίτωρ, οὐκ ἐνάγεται τῇ νερεδιτάτις πετιίονι. εἰ μέντοι μὴ ἀποτίμησιν τῆς κληρονομίας ἔλαβεν, ἀλλὰ χρήματα διαλυσάμενος, οὐ λαμβάνει αὐτὰ ὁ φαινόμενος κληρονόμος, ὡς βιβλίον β'. τίτ. ιε'. ἐν τῷ τέλει τοῦ γ'. διγέστω. ἀναγνώθι καὶ βιβλίον ι'. τίτλων β'. διγέστω ζ'. [Sch. o. V. 595. sq.]

§. 4. Ἐὰν ὁ ὡς κληρονόμος νεμόμενος ἐκβληθῇ βιωίας, ἐνάγεται τῇ περὶ κληρονομίας ἀγωγῇ, ὡς δικαίου νομῆς. ἔχει γὰρ τὸ περὶ τῆς βίας δίκαιον, ὅπερ ἐκχωρεῖ καταδικαζόμενος τῷ ἀπαιτοῦντι. καὶ ὁ βιωίας ἐκβαλῶν ὡς νεμόμενος πράγματα τῆς κληρονομίας ἐνάγεται τῇ περὶ τῆς νομῆς τῶν κληρονομιαίων ἀγωγῇ.

h) Adde τοῦ ante Ἀνωμόμου. i) Malim ἰδεῖν vel μαθεῖν. k) Lege διγέστω. Fabr. διγέστω. l) Sic legendum. Fabr. ἀγῶνων. m) Lege οὐτος.

Additur in latiore contextu: Quia cum conveniretur, debitum quidem confessus est, sed vero heredi controversiam fecit de hereditate, id est, confessus quidem est, se debere, sed defuncti se heredem esse dixit, ideoque obnoxius factus est hereditatis petitioni.

XIV. Pauli. Et nihil refert, utrum ex contractu, an ex delicto debitor sit. Idem est, cum servo hereditario promisit, vel ante aditam hereditatem damnum ei dedit.

XV. Vel rem hereditariam subripuit.

XVI. Ulpiani. Qui tamen in diem vel sub conditione debet, ante diem vel conditionis eventum non condemnatur: sed sicut in stipulationibus cavet¹⁾ de debito sua die solvendo.

1) cavet] Innominati. Quid fiat, si non caveat scire licet ex his, quae dicta sunt lib. 24. tit. 3. dig. 24. them. 3. Ait enim, si mulieri satisfidandum sit de dote sua die solvenda, et maritus satisfacere non possit, condemnationem statim fieri, relicto ei commodo medii temporis.

Eiusdem. Similiter tit. 1. digesto 41. de cautione. Digesto autem 9. tit. 1. lib. 12. dicitur, ea, quae in diem vel sub conditione debentur, ante diem vel conditionem peti non posse. Idem et lib. 50. tit. 17. dig. 186. Lege et lib. 20. tit. 1. dig. 14. et lib. 45. tit. 1. dig. 46. Didicisti autem tit. 1. huius libri, dig. 41. in bonae fidei iudiciis, si quis agat ante diem ad accipiendam cautionem, iudicem hoc ex iusta causa decernere debere.

Et is, qui pretia possidet²⁾ rei hereditariae, et qui a debitoribus hereditariis exegit, quique petiit hereditatem et litis aestimationem consecutus est, hereditatis petitione convenitur: et qui negotia hereditaria gessit, nisi heredis negotium gesserit.

2) et is, qui pretia possidet] In tantum autem etiam iura hereditatis possidens hereditatis petitione convenitur, ut, quamvis quasdam res hereditarias vendiderit, earumque pretium possideat, vel etiam debitum hereditarium antea exegerit et possideat, hereditatis petitione conveniatur. Unde Iulianus aliquo loci ait, si quis, cum heres non esset, egerit cum aliquo hereditatis petitione, et per obreptionem litis aestimationem consecutus sit, eum quoque quasi iuris possessorem hereditatis petitione conveniri. Non solum autem debitor testatoris, sed etiam debitor hereditatis eius, qui scilicet heredi controversiam facit, recte convenitur hereditatis petitione. Denique si quis nondum adita hereditate negotia quaedam hereditaria gesserit, tam Celsus, quam Iulianus aiunt, hunc quoque hereditatis petitione conveniri: nisi negotia ipsius heredis gerens quasdam res hereditarias administraverit. Hic enim, quia neque defuncti, neque hereditatis debitor fit, hereditatis petitione non convenitur. Si tamen non aestimationem hereditatis acceperit, sed pecuniam transactione interposita, eam heres, qui apparuit, non recipit, ut lib. 2. tit. 15. in fine digesti 3. Lege et lib. 10. tit. 2. dig. 7.

Si is, qui pro herede possidebat, vi fuerit deiectus³⁾, hereditatis petitione convenitur, quasi iuris possessor. Habet enim interdictum unde vi⁴⁾, quod condemnatus petitori cedit. Is quoque, qui deiecit, tanquam possessor rerum hereditariarum, hereditatis petitione convenitur.

ἐκβληθῆναι βίαιως] Κατεῖχε τις ἀλλοτρίαν κληρονομίαν, αἱ ἐλθὼν τις βία ἐξέβαλε τὴν νομῆς. καὶ φησὶν Ἰουλιανός, αἱ τοῦτον αὐτὸν τὸν ἐκβληθέντα βία τῆς τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων νομῆς ἐνάγεσθαι τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι ὡς ἰουρις ποσεισσοῦρα. ἔχει γὰρ τὸ οὐκ ἐπιτελεῖται, ὅπερ, εἰ δευχθεῖν ἢ ὡν κληρονομός, ἐχωρεῖν ὑφείλει τῷ ἀληθεῖ κληρονομῷ, ἀπέχεσθαι δὲ οὐδὲν ἵτιν φησὶ τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι καὶ οὐ ἐκβαλόντος^{π)} βίαι τὸν πρῶτον νεμόμενον, ἐπειδὴ πρὸ ποσεισσοῦρα νέμεται πράγματα τῆς ἐτέρῃ διαφερούσης κληρονομίας. [Sch. p. V. 596.]

ἔχει γὰρ τὸ περὶ βίαις δίκαιον] Καὶ μὴν εἰρηται βλίω γ'. τίτ. ιζ'. διγέστον ρα'. οὐδεὶς γὰρ διὰ τοῦτο μόνον νέμει ἐνοχος, διὰ τὸ δύνασθαι παρ' ἐτέρου λαβεῖν, ὅπερ ἀραχεῖν ἀπαιτεῖται. ὅμοιον δὲ τῷ ἐνταῦθα βιβ. κς'. τίτ. ζ'. γιστῶ ὑτέρῳ. [Sch. q. V. 596.]

Ἐἴτε νεμόμενός τις, εἴτε καὶ μὴ, πωλήσει πρῶγμα, ἴτε τὰς τιμὰς ἔλαβεν, εἴτε μὴ, ἐνάγεται τῇ περὶ κληρονομίας ἀγωγῇ ἐπὶ τῷ ἐκχωρησῆαι τὰς ἀγωγὰς.

εἴτε νεμόμενός τις, εἴτε καὶ μὴ] Κἂν μὴ νεμόμενός τις πρῶγμα τῆς κληρονομίας πωλήσας ἐνάγεται τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι, κἂν μὴ ἔλαβε τὸ τίμημα, ἵνα τὰς ἀγωγὰς χωρήσῃ. [Sch. r. V. 596.]

Ἐάν^{ο)} ἀπελεύθερος^{ρ)} ἐπὶ περιγραφῇ τοῦ πάτρωνος ἐκποίησῃ τινὰ, οὐκ ἔχει ὁ πάτρων τὴν περὶ κληρονομιαίων^{α)} ἀγωγῇ, ἀλλὰ τὴν ἐπὶ περιγραφῇ γενομένων ἀγωγῇ^{β)}. τὸ γὰρ χρεὸς οὐκ ἔστι κληρονομιαίων, ἀλλὰ τοῦ πάτρωνος. γ)^{δ)} οὐδὲ ἐπὶ τῶν θαυματοῦτον αἰτία δωρομένων χώρα τῇ περὶ κληρονομίας ἀγωγῇ.

Ἐάν ἀπελεύθερος] Προθεώρησις^{ε)}. Κατὰ τῶν ἐπὶ περιγραφῇ τοῦ πάτρωνος πραγμάτων παρὰ τοῦ ἀπελευθέρου ἰδμενοῦτων, εἰ μὲν ἠδίαθετος^{α)} ὁ ἀπελεύθερος ἐτελετήσεν, ὡς εἶναι^{β)} τῷ πάτρωνι Καλονισιανῇ^{γ)}· εἰ δὲ ἐπὶ διαθήκης^{δ)}, ἰβιανῇ. ἰμφοκτοὶ δὲ αὐταί. τοῦτο εἰδὼς ἐλθὲ ἐπὶ τὸ προμεινον. ἀπελεύθερός τις ἐξέπολσε τινὰ τῶν αὐτοῦ πραγμάτων πρὸς περιγραφῇ τοῦ οἰκείου πάτρωνος, καὶ ἐτελετήσεν αὐτῷ τε καὶ ἠδίαθετος, ὡς ἄρρησται μὲν τῷ πάτρωνι, τοῦτο ἐπὶ τῇ Καλονισιανῇ κατὰ τῶν ἐπὶ περιγραφῇ αὐτοῦ λαβόντων παρὰ τῶν τοῦ ἀπελευθέρου πραγμάτων, τοῦτο δὲ καὶ τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι, ὡς ἄρρησται αὐτῷ τῆς τοῦ ἀπελευθέρου κληρονομίας. τὸ οὖν ζητούμενον, εἰ δύναται ὁ πάτρων νερεδιτάτις πετιτίονα κινήσῃ κατὰ τοῦ νεμόμενον τὰ πράγματα τοῦ ἀπελευθέρου τὰ πρὸς περιγραφῇ αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν ποιηθέντα. γράφει τοίνυν ὁ Οὐλιανός μὴ δύνασθαι τὸν πάτρωνα τοῦ τελευτήσαντος ἀπελευθέρου τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα κατὰ τοῦτον κινήν, ἐπειδὴ αὐτῷ τῷ πάτρωνι καὶ οὐ ἀπελευθέρῳ, οὐδὲ τῷ ἄσωματῷ τῆς ἐκείνου κληρονομίας ἔχειται τῇ Καλονισιανῇ, καὶ αὐτοῦ μᾶλλον τοῦ πάτρωνος, οὐ τῆς κληρονομίας ὁ τοιοῦτος νομίζεται δεβίτωρ. τοιοῦτον οὐδὲ ὁ μορτις καύου παρὰ τοῦ ἀπελευθέρου λαβόντων πρὸς περιγραφῇ δηλονότι τοῦ πάτρωνος, ἐνάγεται τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι. καὶ γὰρ κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον αὐτοῦ τοῦ πάτρωνος ἔστι δεβίτωρ, καὶ οὐ τῆς κληρονομίας αὐτοῦ. [Sch. s. V. 596. sq.]

Τὰ περὶ τοῦτον κῆται βιβ. λη'. τίτ. ε'. καὶ βιβλίω ζ'. ὁ κώδικος τίτ. ε'. φησὶ δὲ διγέστον α'. θέματι ιζ'. τοῦ σκευμένου τίτλου, ἐπὶ Φαβιανῇ οὐ δοκεῖ εἶναι κληρονομιαία, ἀντίστει, τῆς οὐσίας τοῦ ἀπελευθέρου, ἀλλ' ἰδική τοῦ πάτρωνος. [Sch. s. V. 597.]

Καὶ ὁ ἀποκαταστήσας κληρονομίαν ὡς ἀπὸ κενώσεως τοῦ διαθεμένου, ἢ δωρικῶς τὸ καθ' ἕκαστον ὡν πραγμάτων ἐνάγεται ὡς δικαίου νομῆς· ἔχει τὴν τῆς ἀπαιτήσεως ἀγωγῇ, εἰ καὶ τὰς τιμὰς

3) vi fuerit deiectus] Quidam alienam hereditatem possidebat, quem quis possessione vi deiecit. Et Iulianus ait, hunc quoque, qui possessione rerum hereditariarum vi deiectus est, hereditatis petitione conveniri posse quasi iuris possessorem. Habet enim interdictum unde vi, quod, si probetur, eum heredem non esse, vero heredi cedere debet. Nihilosecius etiam eum, qui priorem possessorem vi deiecit, ait hereditatis petitione teneri, quia res hereditatis ad alium pertinentis pro possessore possidet.

4) habet enim interdictum unde vi] Atqui dicitur lib. 50. tit. 17. dig. 171. Nemo ob hoc solum obligatur, quod recipere ab alio id possit, quod praestare debeat. Simile huic loco lib. 26. tit. 7. dig. ult.

Sive quis possidens, sive non⁵⁾, rem vendiderit, L. 16. §. 5. sive pretium recepit, sive non, hereditatis petitione convenitur, ut actiones cedat. D. V. 3.

5) sive quis possidens, sive non] Licet quis non possidens rem hereditariam vendiderit, hereditatis petitione convenitur, quamvis pretium non acceperit, ut actiones cedat.

Si libertus⁶⁾ in fraudem patroni quaedam alienaverit, patronus hereditatis petitionem non habet, sed actionem ad revocanda ea, quae in fraudem patroni gesta sunt. Debitum enim non est hereditarium, sed patroni. Neque in mortis causa donationibus hereditatis petitioni locus est. §. 6.

6) si libertus] Praemonitum. Adversus eos, qui in fraudem patroni a liberto res accipiunt, si quidem libertus intestatus decesserit, patrono Calvisiana competit: si vero testamento facto, Fabiana. Hae autem in factum sunt. Quo cognito accede ad id, quod propositum est. Libertus quidam in fraudem patroni sui nonnullas rerum suarum alienavit, et sine liberis et intestatus decessit, ut patrono partim Calvisiana competat adversus eos, qui in fraudem eius ex bonis liberti quid acceperunt, partim hereditatis petito, quod liberti hereditas ad eum pertineat. Itaque quaeritur, an patronus hereditatem petere possit ab eo, qui res liberti in fraudem patroni ab initio alienatas possidet. Ulpianus igitur scribit, patronum liberti defuncti hereditatem petere ab eo non posse, quia ipsi patrono, non liberto, neque hereditati eius Calvisiana tenetur, et patroni ipsius magis debitor, quam hereditatis ille esse creditor. Itaque ne is quidem, qui a liberto mortis causa donationem accepit, in fraudem patroni scilicet, hereditatis petitione convenitur. Nam simili modo patroni debitor est, non hereditatis.

Quae huc pertinent, habentur lib. 38. tit. 5. et lib. 6. Codicis, tit. 5. Ait autem digestum l. them. 17. huius tituli, Fabianam non videri esse hereditariam, id est, ex bonis liberti, sed propriam patroni.

Etiam qui restituit hereditatem⁷⁾ ex iussu testatoris, vel singulas res praestitit, velut iuris possessor convenitur: habet enim conditionem, quamvis pretia rerum distractarum solverit. His autem casibus con-

π) Lege τὸν ἐκβαλόντα. ρ) L. 16. §. 6. D. h. t. legitur in sch. l. ad Basil. XXII. 1. cap. 6. (Fabr. T. III. p. 27. edit. str. T. II. p. 466.) ubi est them. 5. cap. 16. h. t. ρ) Sch. addit ὁ ante ἀπελευθέρου. ς) Sch. ἐπὶ τῶν κληρονομιαίων. Sic sch. Fabr. pro γενομένων habet γενομένην. Malim τὴν περὶ τῶν ἐπὶ περιγραφῇ γενομένων ἀγωγῇ. ζ) Hactenus sch. nec locum exhibet. η) Hoc scholium atque ad verba τοῦτο εἰδὼς ἐλθὲ ἐπὶ τὸ προμεινον legitur in sch. antea laudato. θ) laudatur ὁ παλαιός, Antiquus, isque haec, quae sequuntur, habere dicitur. Initium est: προθεώρησον κατὰ τῶν — λαμβόντων. εἰ μὲν κ. τ. λ. ι) Sch. post ἠδίαθετος addit καὶ ἄραις. κ) Sch. ἄρρησται. λ) Sch. ἐπὶ διαθήκη.

τῶν προϋφέντων πραγμάτων κατέβαλεν. ἐπὶ δὲ τῶν παρόντων θεμάτων ἐπὶ τῷ ἐκχωρῆσαι τὰς ἀγωγὰς ἐνάγεται. δύναται δὲ ὁ ἐνάγων καὶ φαινόμενα τὰ πράγματα διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῖς ἀγωγῆς ἐκδικεῖν.

καὶ ὁ ἀποκαταστήσας κληρονομίαν] Ἐάν τις μὴ ὢν κληρονόμος, πλανηθεὶς καὶ νομίσας φιδεϊκομισσῶ βεβηρωσθαι, πᾶσαν τὴν κληρονομίαν ἢ τὸ κατ' ἕναστον τῶν πραγμάτων ἀποκαταστήσας*) τινί, φησὶν Ἰουλιανὸς ἐνάγεσθαι αὐτὸν ὡς ἴουρα νεμόμενον, δηλονότι τῇ νεροδιτάτις πεπιτιονί. ἔχει γὰρ τὸν ἰνδεβίτον κοδικτικίον ἐπὶ τοῖς ἰνδεβίτωσ ἐκ τῆς τοιαύτης καταβληθῆσιν αἰτίας. ὥστε ὁ τοιοῦτος ἐνάγεται τῇ νεροδιτάτις πεπιτιονί, οὐχ ἵνα πράγματα δῶ' πῶς γὰρ εἰ βόνα φιδε τὴν ἀποκατάστασιν ἐποίησατο; ἀλλ' εἰς ἐκχώρησιν τῶν ἀγωγῶν. αὕτη γὰρ ἐστὶ διαφορά τοῦ παρόντος καὶ τῶν εἰρημένων ἐν τῷ γ'. διγέστω θεμάτι γ'. εἰ δὲ καὶ τινὰ τῶν τῆς κληρονομίας πραγμάτων πωλήσας, τμήμα τούτων ὡς ἀπὸ αἰτίας φιδεϊκομισσῶ κατέβαλε, καὶ οὗτος οὐδὲν ἦτον ἐνάγεται τῇ νεροδιτάτις πεπιτιονί, τὸν ἰνδεβίτον καὶ ἐπὶ τοῖς οὕτω καταβληθῆσιν δυναμέουσ ἔχει καὶ ἐκχωρεῖν κοδικτικίον. περὶ τούτων δὲ τῶν θεμάτων, τουτέστιν ἐνθα μὴ κατὰ δόλον, ἀλλὰ βόνα φιδε τὴν ἀποκατάστασιν ἐποίησατο, ἐπ' οὐδὲν καθάπαξ ἐτέρῳ ἢ ἐπ' ἐκχώρησιν τῶν ἀγωγῶν ἐνάγεται τῇ νεροδιτάτις πεπιτιονί, καὶ οὐτε ζημιωθῆσεται ὁ ἀληθὴς κληρονόμος, ὅτε καὶ τὰ πράγματα φαίνονται, καὶ δύναται πρὸς τῷ φερομένῳ γ) αὐτῷ ἰνδεβίτω κοδικτικίῳ διὰ τῆς ἰν ἴουρα αὐτὰ ἐκδικεῖν. τούτου δὲ μὴ περὶ τῶν πεπραμένων νοήσεις*). δηλον γὰρ, ὅτι καταδεξάμενος τὴν ἐκχώρησιν τῶν πεπραμένων ἴατοναβιτεῦσει τὴν πρᾶσιν. [Sch. t. V. 597.]

Παραγραφή. Μὴ ἐναντιωθῆ σοι τὸ εἰρημένον ἐν τῷ γ'. διγέστω. ἐνάγεσθαι γὰρ αὐτὸν ἐναυθᾶ φησὶν, εἰ καὶ μὴ κατὰ δόλον ἀποκατέστησεν ἐτέρῳ τὴν κληρονομίαν, οὐχ ἵνα τὰ πράγματα δῶ, ἀλλ' ἵνα τὰς ἀγωγὰς ἐκχώρησιν. καὶ τούτο ἴσθι, ὅτι ὁ βόνα φιδε νομὲς ἐναγόμενος τῇ νεροδιτάτις πεπιτιονί, καυτίονα λαμβάνει παρὰ τοῦ πετίτωρος, ὅτι τὸ ἀξιμίον αὐτῷ ποιεῖ, ἐφ' οἷς εἰκὸς πρᾶγμα κληρονομιάων πωλήσας ἐπρωτήθη τὴν περὶ ἐνικήσεως δούπλαν, ὡς ἐν τῷ κ. α.) διγέστω θεμάτι ιζ'. φησὶν ὁ Οὐλιανός. [Sch. t. V. 598.]

ἐπὶ τῷ ἐκχωρῆσαι τὰς ἀγωγὰς] Κανονικῶς γὰρ ἔγνωσ βιβλίῳ ιε. tit. α. διγ. κα. καὶ βιβλίῳ μγ'. tit. κδ. διγέστω ιε. θεμ. β. ὅτι ἐπὶ πάντων τῶν ἐναγόμενων διὰ τὸ ἔχειν ἀγωγὴν ἢ δελεγατίων ἀντικαταβολή^{β)} ἐστίν. ἀνάγνωθι τούτου τοῦ διγέστω θεμάτι γ'. καὶ τοῦ η. θεμάτι ιε. ἐξηρηται δὲ τοῦ λόγου τούτου τὸ περὶ τῆς γενομένης ζημίας ἐκ τοῦ κοινοῦ τῷ προληφθέντι^{γ)} τοῦ^{δ)} ἐνὸς τῶν κοινῶν, ὡς βιβλίῳ ιζ'. tit. β. διγ. κγ'. ε.) [Sch. u. V. 598.]

L. 17. D. V. 3. ιζ'. Γάτου. Ἐάν νομὲς νομίζων ἐαυτὸν κληρονόμον οἰκοθεν πρὸ ἀμφισβητήσεως καταβάλλη ληγάτον, μὴ λαβῶν ἀσφάλειαν, καὶ ἐκνικηθῆ ἢ κληρονομία, παρακρατεῖ τὸ ποσὸν τοῦ ληγάτου, καὶ ἐκχωρεῖ τῷ ἀπαιτοῦντι κατὰ τοῦ λαβόντος τὴν ἀπαίτησιν.

καταβάλλη ληγάτον] Ταῦτα μὲν οὖν, εἰ ἐξ αὐτῶν τῶν τῆς κληρονομίας πραγμάτων κατέβαλεν ὁ βόνα φιδε ταῦτα νεμόμενος. εἰ γὰρ ἐκ τῶν οἰκείων κατέβαλε ληγάτον^{α)} τίνι, ὡς νομίσας ἐαυτὸν εἶναι κληρονόμον, εἴτα ἐκδικηθῆ^{β)} παρ' αὐτοῦ ἢ κληρονομία, τουτέστιν, ἐναχθῆ τῇ νεροδιτάτις πεπιτιονί παρὰ τοῦ ἀληθοῦς κληρονόμου, εἰ καὶ νομίζεται αὐτοῦ εἶναι ἢ ζημία, διότι μὴ προσηνῆσατο ἑαυτοῦ καὶ ἐπρωτήσε τοὺς ληγάτα λαβόντας, ὅτι ἔαν ἐπὶ τῇ κληρονομίᾳ γένηται τις ἐκνίκησις, ἀντιδοταὶ αὐτῷ τὰ ληγάτα, ὅμως ἐπειδὴ τῶν ἐνδεχομένων ἐστίν, ἐκείνῳ τῷ καιρῷ καταβαλεῖν αὐτὸν τὰ ληγάτα, καθ' ὃν οὐδέμια γένηται πρὸς αὐτὸν περὶ τῆς κληρονομίας κοτρωβερασία, καὶ δια τούτου μηδὲν ὑποπιτεῦων οὐκ ἀπήτησε τὴν καυτίονα τοὺς τὰ ληγάτα κομισαμένους, ἀρέσκει ἐπὶ τούτου τοῦ θεμάτος ἐκνικηθείσης τῆς κληρονομίας διδοσθαι αὐτῷ τὸν εἰς ἔπεπιτιονα κοδικτικίον. ὥστε εἰ τῆς καυτίονος ἀργούσης, τουτέστιν, μὴ δεδομένης, ὁ εἰς ἔπεπιτιονα διδοταὶ κοδικτικίος^{γ)}, μὴ ἀπορῶν εὐρισκομένων τῶν τὰ ληγάτα κομι-

venitur, ut actiones cedat⁸⁾). Potest autem petitor res extantes etiam in rem actione vindicare.

7) etiam qui restituit hereditatem] Si quis, cum heres non esset, errans et putans, sc fideicommissio esse oneratum, totam hereditatem vel res singulas alicui restituerit, Iulianus ait, eum tanquam iuris possessorem conveniri, scilicet hereditatis petitione. Habet enim conditionem indebiti eorum nomine, quae ex hac causa indebite soluta sunt. Convenitur igitur hereditatis petitione, non ut res praestet, cum bona fide restituerit, sed ut actiones cedat. Haec enim differentia est huius, quod hoc loco dicitur, et eorum, quae dig. 13. them. 3. dicta sunt. Sed et si rebus nonnullis hereditariis distractis pretium earum velut ex causa fideicommissi solvit, nihilosecius hereditatis petitione convenitur, cum etiam eorum, quae ita solvit, nomine conditionem habere et cedere possit. Sed his casibus, id est, cum non dolo, sed bona fide restituit, in hoc tantum hereditatis petitione convenitur, ut actiones cedat, nec verus heres laedetur, cum et res extent, et praeter indebiti conditionem, quae ei cessa est, per in rem actionem eas vindicare possit. Hoc de rebus distractis ne intelligas. Certum enim est, eum cum cessionem admiserit, ratam habere venditionem.

Adnotatio. Ne obstare credas, quod dicitur digesto 13. Hoc enim loco eum conveniri ait, quamvis sine dolo alteri hereditatem restituerit, non ut res praestet, sed ut actiones cedat. Scias quoque, bonae fidei possessori, qui hereditatis petitione convenitur, caveri a petitore de indemnitate ei praestanda, si, cum rem hereditariam venderet, evictionis nomine duplum promiserit, ut ait Ulpianus dig. 20. them. 16.

8) ut actiones cedat] Regulariter enim didicisti lib. 15. tit. 1. dig. 21. et lib. 43. tit. 24. dig. 15. them. 2. in omnibus, qui conveniuntur, quod habeant actionem, delegationem loco solutionis esse. Lege huius digesti them. 3. et dig. 8. them. 15. Excipitur ab hac regula, quod dicitur de damno dato ab eo socio, qui ab uno ex sociis in societatem assumptus est, ut lib. 17. tit. 2. dig. 23.

XVII. Gaii. Si possessor se heredem esse putans ante motam controversiam de suo legatum solverit¹⁾, non accepta cautione²⁾, et evicta sit hereditas, quantitatem legati retinet, et petitori actionem in eum, qui legatum accepit, cedit.

1) legatum solverit] Haec igitur obtinent, si bonae fidei possessor ex ipsis rebus hereditariis solvit. Nam si de suo legatum quibusdam solverit, quod se heredem esse putaret, deinde evicta ei sit hereditas, id est, a vero herede hereditatis petitione conventus sit, licet damnum eius esse videatur, quod sibi non prospexerit, neque ab his, qui legata acceperunt, stipulatus sit, evicta hereditate legata sibi reddi, tamen, quia fieri potest, ut eo tempore legata solverit, quo adhuc nulla ei de hereditate controversia facta sit, et ob id nihil suspicans cautionem non exegerit ab his, qui legata consecuti sunt, placet hoc casu, evicta hereditate ei dari conditionem ad repetitionem. Itaque si cautione cessante, id est, non interposita, conditio ad repetitionem datur, periculum est, ne propter inopiam eorum, qui legata consecuti sunt, nihil repeti possit: et ideo secundum sententiam Senatusconsulti Hadriani

x) Lege ἀποκαταστήσας. y) Malim ἐκχωρημένῳ. z) Lege νοήσεως. a) Legendum κ'. pro η'. quod habet Fabr. In versione Fabrotus verum numerum reposuit. b) Lege ἀντὶ καταβολῆς. c) Lege ἐκ τοῦ κοινοῦ τοῦ προσληφθέντος. d) Adde παρὰ ante τοῦ ἐνός. e) Lege κγ'. dig. 23. Fabr. in textu habet διγ. κγ'. in versione dig. 23. f) Sic legendum. Fabr. ληγάτων. g) Malim ἐκνικηθῆ. h) Post κοδικτικίος periculum est.

παμίων, μηδὲν δυνήθειν ὑπεπετιῦσαι· καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς νόμιμας τοῦ Ἀδριανείου δόγματος βουλομένου τὸν βόνα φίδε ομεία μὴτε κερδαίνειν τι, μὴτε ζημιουῖσθαι, προσήκον ἐστιν ὑπὸ τῆς αὐτῆς, ἵνα αὐτὴ μὲν τῶν νερεδιταρίων πραγμάτων κατασχέσεως ἐαυτῷ ποιῆσῃ τὸ ἱκανὸν ἐπὶ τοῖς ἰνδεβίτως π' αὐτοῦ καταβληθεῖσι ληγατοῖς, ἐκχωρήσῃ δὲ τὰς ἀγωγὰς, τοὶ τὸν ἰνδεβίτον κοινδικίκιον τῷ πετίτωρι, τῆς ἐκβάσεως αὐτῶν ὁμοίως τὸν πετίτωρα. [Sch. x. V. 598. sq.]

Τούτο ἐπὶ ληγάτων μόνον καὶ φιδεικομίσσων νόησον, ἐφ' ἧς δόξας δῆθεν θεραπεύειν τὴν τοῦ τεστατάωρος γνώμην, γινώσκεται. εἰ γὰρ ἐξ ἄλλης αἰτίας καταβάλλῃ τὸ ἰνδεβίτον, ἢ ἔχει τῶν κληρονομιάων πραγμάτων παρακατάσχεσιν; εἰ καὶ βόνα φίδε νομείας, ὡς μαρθάνεις ἐν τῷ κ'. διγέστω θεμ. ιζ. ἢ παρόντος τίτλου. [Sch. x. V. 599.]

μὴ λαβῶν ἀσφάλειαν] Ἔστιν ὅτι καὶ ἀσφάλειαν ὑβάνει, ὡς διγέστω κ'. θέματι ιζ'. [Sch. y. V. 599.]

ιη'. Οὐλλιανού. Ἐάν τις δι' ἀργυροπράτου πωλῆσῃ, καὶ αἱ τιμαὶ παρὰ τῷ ἀργυροπράτῃ ἀπόλωνται· εἰ μὲν κακῇ πίστει ἦν νομείας, αὐτῷ ἢ ἀπώλεια κινδυνεύεται· εἰ δὲ καλῇ πίστει, μόνως τὰς ἀγωγὰς ἐκχωρεῖ.

ἐάν τις δι' ἀργυροπράτου πωλῆσῃ] Ὁ τῆς κληρονομίας ποσέσεως δέδοκεν ἀργυροπράτῃ τὰ πράγματα ἐπὶ ταῦτα πωλῆσαι, καὶ τῆς πράσεως γενομένης ἀπώλετο παρὰ τῷ ἀργυροπράτῃ τὰ νομίματα. τὸ οὖν ζητούμενον, εἰ ἐλάττωται ὁ ποσέσεως τῆς νερεδιτάτης πετιίονι. ποιεῖ δὲ τὴν ἴσην τὸ μὴτε ἔχειν τι αὐτὸν ἐκ τῆς κληρονομίας, μὴτε δύνασθαι ἀπαεῖν, ἀπόρου τυγχάνοντος τοῦ ἀργυροπράτου. τῆς τήσεως οὐσης ἐν τούτοις, ὁ μὲν Λαβίων κατέχεσθαι αὐτὸν ἴσην, ἐπειδὴ κακῶς τῷ ἀργυροπράτῃ καταπιστεύσας, ὁρεῖται τούτον ὑπέχειν τὸν κίνδυνον. ὁ δὲ Ὀκταβένος μὴδὲν ἔσται αὐτὸν ὁρεῖται, ἢ τὰς ἀγωγὰς ἐκχωρεῖν, καὶ διὰ ταύτας χρεσθαι αὐτὸν τῆς νερεδιτάτης πετιίονι. ταῦτα Λαβίων, ἴσα καὶ ὁ Ὀκταβένος. ἔμοι δὲ, τῷ Οὐλλιανῷ, ἐπὶ μὲν τοῦ λα φίδε νομείας ἢ τοῦ Λαβίωνος ἀρεσκεῖ γνώμην, λέγουσα δυνεῖν τὸν ποσέσεωρα· ἐπὶ δὲ τοῦ βόνα φίδε τῆς Ὀκταβένου μᾶλλον ἀποδεχόμεθα γνώμην, ἥτις φησὶν, ἐπ' οὐδενὶ ὄφῃ ἢ ἐπὶ ἐκχωρήσει ἀγωγῶν κατέχεσθαι τὸν νομεία τῆς νερεδιτάτης πετιίονι. [Sch. z. V. 599.]

Εἰ καὶ μὴ ἐν τῇ προκατάρξει ἐνέμετο ὁ ἐναγόμενος, ὕστερον δὲ νεμηθῆ, καταδικάζεται.

εἰ καὶ μὴ ἐν τῇ προκατάρξει] Ἐνήχθη τις τῆς νερεδιτάτης πετιίονι, τὴν ἀρχὴν μὴτε πρᾶγμα, μὴτε ἴουρα τῆς κληρονομίας νεμόμενος· ἀλλὰ τῶν ἀγωγῶν γενησομένων ἐπέδωκεν πραγμάτων τινῶν τῆς κληρονομίας. ἀρα δοκεῖ καλῶς ὁ αὐτοῦ κινεῖσθαι ἢ νερεδιτάτης πετιίονι; καὶ φησὶν ὁ ἴσος χορῆσαι αὐτὸν καταδικάζεσθαι, κἂν τὰ μάλιστα κατὰ καιρὸν τῆς προκατάρξεως οὐδὲν ἐνέμετο τῶν τῆς κληρονομίας πραγμάτων. [Sch. a. V. 599. sq.]

ἐνέμετο ὁ ἐναγόμενος] Καὶ οὐτε δοκεῖ ἄναρχον εἶναι δικαστήριον, ἐπειδὴ, καθὰ πολλὰκις εἶπον, ἢ νερεδιτάτης πετιίονι τῆς μὲν ἰντεντίονα τυποῖ ἐκ προσώπου τοῦ ἰκτωρος, καὶ τῆς ἰντεντίονι περὶ τοῦ δικαίου καὶ μόνου τοῦ κινούντος σκοπεῖται, εἰ ἔστι κληρονόμος ἢ μὴ· τὴν δὲ κινδυνεύοντα ἐκ προσώπου τοῦ θέου· καὶ ὁ καιρὸς τῆς καταδικῆς σκοπεῖται, εἴτε δόλω ἐπαύσατο πέμπεσθαι, εἴτε καὶ μὴ· καὶ τὸς ὁμοίως τοῦ δικαστοῦ καταδικάζεται, ὡς ἐγγὺς ἐν τῷ κάτω διγέστω. [Sch. b. V. 600.]

Πάντα τὰ τῆς κληρονομίας φέρεται εἰς τὴν περὶ κληρονομίας ἀγωγὴν, εἴτε δίκαιά εἰσιν, εἴτε σώματα.

πάντα τὰ τῆς κληρονομίας] Τίνες μὲν κινεῖσι τὴν νερεδιτάτης πετιίονα καὶ τίνες ἐνάγονται, φησάντες ἐδιδάξαν. κινεῖ δὲ ὁ πολιτικὸς κληρονόμος, καὶ ἐνάγεται ὁ πρόφειδὲ ἢ πρό ποσέσεωρα κώπορα ἢ καὶ ἴουρα τῆς κληρονομίας νεμόμενος. καὶ ὁ τοῦ τεστατάωρος ἢ τῆς κληρονομίας αὐτῆς δεβίτωρ, καὶ ὁ κωντροβερίαν ἐπὶ τῷ χρεῖ ποιῶν, καὶ τῆς κληρονομίας ἀγοραστής, καὶ οἱ τούτω προσεικότες, ἐνθα

volentis, ne bonae fidei possessor quidquam lucrifaciat, vel damni sentiat, aequum est, ei subveniri, ut ipse quidem ex retentione rerum hereditariarum sibi satisfaciatur propter legata a se indebita soluta, cedat autem actiones, id est, indebiti conditionem petitori, periculo earum ad petitorum spectante.

Hoc de solis legatis et fideicommissis intellige, in quibus quia obsecutus est voluntati testatoris, ei ignoscitur. Nam si ex alia causa indebitum solverit, rerum hereditariarum retentionem non habet, etiamsi bonae fidei possessor sit, ut discis ex dig. 20. them. 17. huius tituli.

2) non accepta cautione] Interdum etiam cautionem accipit, ut dig. 20. them. 16.

XVIII. Ulpiani. Si quis per argentarium vendiderit¹⁾, et pretium apud argentarium perierit: si quidem malae fidei possessor erat, periculum ad eum pertinet: si vero bonae fidei possessor, actiones tantum cedit.

L. 18. pr. D. V. 3.

1) si quis per argentarium vendiderit] Hereditatis possessor res argentario dedit, ut eas distraheret, et facta venditione pecunia apud argentarium perierit. Quaerebatur igitur, an possessor hereditatis petitione conveniretur. Ambiguitatem autem movebat, quod is nihil habebat ex hereditate, nec persequi poterat argentario ad inopiam redacto. Cum de his quaestio esset, Labeo quidem aiebat eum teneri, quia, cum male argentario credidisset, hoc periculum sustinere deberet. Sed Octavenus ait, nihil aliud eum praestare, quam ut actiones cedat, et ob eas hereditatis petitione conveniri. Haec Labeo, haec etiam Octavenus. Mihi autem, Ulpiano, in malae fidei possessore Labeonis sententia placet dicentis, periculum ad possessorem pertinere: in bonae fidei autem possessore Octaveni sententiam magis probamus, dicentis, possessorem hereditatis petitione ultra non teneri, quam ut actiones cedat.

Etiamsi tempore litis contestatae²⁾ nihil reus §. 1. possederit³⁾, verum postea possidere coeperit, condemnatur.

2) etiamsi litis contestatae tempore] Quidam conventus est hereditatis petitione, cum ab initio neque rem, neque iura hereditatis possideret: verum postea, quam petitio exerceri coepit, quasdam res ex hereditate nactus est. Videturne recte adversus eum institui hereditatis petitio? Et Celsus ait eum condemnandum, licet litis contestatae tempore nullam rem ex ea hereditate possideret.

3) nihil reus possederit] Neque iudicium initio carere videtur, quia, uti saepe dixi, hereditatis petitionem intentionem format ex persona actoris, et in intentione de iure eoque solo petentis spectamus, utrum heres sit, necne: condemnationem autem format ex persona rei: et tempus condemnationis spectatur, sive possideat, sive dolo desierit possidere, sive non: atque ita officio iudicis condemnatur, ut didicisti dig. 10.

Universae res hereditariae⁴⁾ veniunt in hereditatis petitionem, sive iura, sive corpora sint.

4) universae res hereditariae] Quinam hereditatis petitione agant, et quinam conveniantur, iam supra diximus. Agit autem qui heres est iure civili, et convenitur, qui pro herede vel pro possessore corpora vel etiam iura hereditatis possidet: item debitor testatoris vel ipsius hereditatis, qui et controversiam debiti nomine facit, et emtor hereditatis, et ei similes,

δ) Quid illud γινώσκεται sibi velit, nescio. Legendum videtur συγγινώσκεται. κ) Malim καταβάλλη. ι) Lege ὀφείλω.

ε) Omittendus est articulus. Nam pertinent haec ad praecedentia.

μη συμφέρει τῷ πετιτῶρι κατὰ τοῦ ποσίσσῳρος κατὴν κινεῖν καὶ ὁ προσάγων ἑαυτὸν τῇ δίκῃ, καὶ ὁ δολῶ παυσάμενος νέμεσθαι, καὶ ὁ μηδὲν κατὰ τὸν τῆς προκαταρξέως καιρὸν ἐσχηκώς, παρὰ δὲ τὸν καιρὸν τῆς καταδίκης ἐν νομῇ τῶν κληρονομιῶν γενόμενος πραγμάτων. καὶ σχεδὸν ὁ περὶ τούτων μοι πεπληρωτὰς λόγος. ἀκολουθοῦν δὲ ἴστιν ἐνευθῆν εἰπεῖν, τίνα τῶν πραγμάτων εἰς τὴν νερεδιτάτις καταφέρεται πετιτῶνα. καταφέρεται δὲ πάντα τὰ κληρονομιῶν πράγματα, εἴτε σωματικὰ εἴη, εἴτε ἀσώματα· τί γὰρ ὅτι δεβίτω νερεδιτάτις πετιτῶρι ἢ ἐναγόμενος, ἢ^{η)} πράγματα κληρονομιῶν πωλήσας ἔχει τὰς ἀγωγὰς ἢτοι τὸ τίμημα. καὶ οὐ μόνον τὰ κληρονομιῶν καταφέρεται πράγματα εἰς τὸ νερεδιτῶριον πετιτῶριος δικαστήριον, ἀλλὰ καὶ τὰ μὴ ὄντα μὲν κληρονομιῶν, κινδυνεύοντα δὲ τῷ κληρονόμῳ^{η)} ὅποια ἴσται τὰ εἰς ἐνεχυρὸν δεδομένα τῷ τελευτήσαντι ἢ τὰ χρησθέντα ἢ παρατεθέντα. ἀλλ' ἐπὶ μὲν τοῦ ἐνεχυρῶν καὶ ἰδικῆς τῆς ἐστὶν ἀπαιτήσεως τῷ κληρονόμῳ δύναται γὰρ κινεῖν ἐπ' αὐτῷ κούσσι Σερβιανῆν· ὡς περὶ καὶ μηδέποτε ἦν ἐν νομῇ τοῦ ἐνεχυρωσθέντος ὁ τελευτήσας, ἀλλ' οὐν εἴχε τι δικαίον ἐπ' αὐτῇ, καὶ ἐκπίπτων ἡδύνατο κατὰ παντὸς κατέχοντος κινεῖν τὴν Σερβιανῆν καὶ εἰκίτως κατέγεται τοῦτο εἰς τὸ νερεδιτάτις πετιτῶριος δικαστήριον· ὡς περὶ καὶ τὰ πράγματα ἐκεῖνα, ἐφ' οἷς ἡδύνατο Πουβλικιανῆν ὁ τελευτήσας κινεῖν. Ἐπερ οὐκ ἴσται ἰδεῖν ἐπὶ κομμοδάτου τε καὶ δεποιτίου. πλὴν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τούτων, εἰ καὶ μὴ εὐχερῶς δίδονται τῆς ἀγωγῆς οὔτε γὰρ δύνανται παρὰ τοῦ κληρονόμου ἀπαιτεῖσθαι τῇ σπεκιαλίᾳ ἐν γέμῃ ἀγωγῇ, ἥτις ἐστὶν περὶ δεσποτίας, καὶ πετιτῶρι δεσποτίας οὐκ ἴσται· ὁμοίως ἐπειδὴ καὶ τούτων ὁ κίνδυνος εἰς ἡμᾶς ἀναφέρεται, δικαίον ἴσται καὶ ταῦτα ἡμῶν ἀποκαθίστασθαι κινουσί τὴν νερεδιτάτις πετιτῶνα. [Sch. c. V. 600. sq.]

Ἐτερον ἴσται, εἰ βίονα φῖδε τις ἀλλότριον ὠνησάμενος πρᾶγμα καὶ ἀρξάμενος αὐτὸ διὰ τῆς πρὸ ἐμπτορῆς νομῆς οὐσουκαπιτεῖν, ἐτελευτήσας μὴ πληρωθείσης τῆς οὐσουκαπιτεῖν, καὶ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ ἐπὶ τῷ πράγματι τὴν ἀρχεῖαν οὐσουκαπιτεῖν. τοῦτο γὰρ οὐ καταφέρεται εἰς τὴν νερεδιτάτις πετιτῶνα, ἐπειδὴ ὁ κληρονόμος, τουτέστιν, ὁ πετιτῶρι, δύναται οἰκίῃ ὀνόματι τοῦτο ἐκδικεῖν, καὶ οὐδέμια δίδονται νεμομένῳ^{η)} παραγραφῇ. [Sch. c. V. 601.]

Κυρῖλλον. Ἀπαντα τὰ τῆς κληρονομίας κατάγεται, εἴτε ἴουρα, εἴτε κόρπορα, καὶ ἂν ὁ κίνδυνος τῶν κληρονόμων ὄρῃ, περὶ ἂν καὶ ἰδικῆ ἀγωγῇ δίδονται Σερβιανῆ, καὶ τὰ χρησθέντα ἢ παρατεθέντα, ἐφ' ὧν ἀπολομένων^{η)} οὐ δίδονται εὐχερῶς ἀγωγῇ. τὸ δὲ πρᾶγμα, οὐ τὴν οὐσουκαπιτεῖν ὁ κληρονόμος ἐπερωῖσεν, οὐ φέρεται εἰς τὴν νερεδιτάτις πετιτῶνα· ἐκδικεῖ δὲ αὐτὸ^{η)} διὰ τῆς ἐν γέμῃ. [Sch. c. V. 601.]

L. 19. pr. D. V. 3. ἰθ'. Παύλου. Καὶ οὐ μόνον τὰ κληρονομιῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκκινδυνεύοντα τῷ κληρονόμῳ, ὡς ἐπὶ τοῦ ἐνεχυρωσθέντος καὶ παρατεθέντος, καὶ χρησθέντος τῷ τελευτήσαντι, καὶ^{η)} ἐφ' οἷς ἀρμόζει ἀγωγῇ. ἐπὶ δὲ τῷ ἐνεχυρῶ καὶ ἢ περὶ τοῦ καθ' ἕκαστα ἀγωγῇ ἀρμόζει.

καὶ χρησθέντος] Ἐγγὺς γὰρ ἐν τῇ δ'. τῶν Ἰνστιτουτιῶν, ὅτι τοῦ κομμοδάτου κλαπέτος ἐπιλογῆν ἔχει ὁ δεσπότης, εἴτε τὴν κομμοδάτου βούλεται κατὰ τοῦ χρησθέντος κινεῖν, εἴτε τὴν φορτίου κατὰ τοῦ κλέψαντος· καὶ ἐν τῶν^{η)} χρησθέντων ἐπιλέξεται, τότε ὁ χρησθέντος ἔχει κατὰ τοῦ κλέψαντος τὴν φορτίου. [Sch. d. V. 601.]

καὶ παρατεθέντος] Περὶ τοῦ δεποιτίου τότε νόσον, ὅτε ἰδικῶς ὁ δεποιτῆριος συνεφώνησε κινδυνεῖν αὐτὸν^{η)} ἐπὶ τοῦ δεποιτίου. [Sch. e. V. 601.]

§. 1. Εἰ δὲ πληρώσει ὁ κληρονόμος τὴν κατὰ ἀγορασίαν διὰ χρήσεως κυριότητα, οὐ κατάγεται εἰς τὴν περὶ κληρονομίας ἀγωγῇ. δύναται γὰρ ὁ ἀπαιτῶν ἐκδικεῖν αὐτὸ, καὶ οὐ δίδεται παραγραφῇ τῷ νομῆι.

καὶ οὐ δίδεται παραγραφῇ τῷ νομῆι] Εἰ γὰρ καὶ σπεκιαλίαν περὶ τοῦτου κινεῖ τοῦ πράγματος, οὐκ ἀντιτίθεται αὐτῷ παραγραφῇ, νῦν πραιουδικίου τῇ νερεδιτάτι

cum petitori non expedit, adversus possessorem eam intendere: et qui liti se offert, et qui dolo possidere desiit, et qui liti contestatae tempore nihil possidebat, sed tempore condemnationis possessionem rerum hereditariarum nactus est. Atque de his iam satis dictum est. Consequens autem est, ut exinde dicamus, quae nam res in hereditatis petitionem veniant. Veniunt autem universae res hereditariae, sive corporales, sive incorporales sint: puta si debitor hereditatis petitione conveniatur, vel is, qui res hereditarias vendidit, et actiones habet, vel pretium. Et non tantum res hereditariae veniunt in iudicium hereditatis petitionis, sed etiam quae non sunt hereditariae, quarum tamen periculum ad heredem pertinet: quales sunt res pignori datae defuncto, vel commodatae depositaevae. Sed de pignore etiam specialis petitio heredi competit: potest enim eius nomine agere quasi Serviana. Licet enim defunctus in possessione pignoris nunquam fuerit, sed tantum ius in eo haberet, etiam possessione ommissa poterat adversus quemcunque pignoris possessorem agere Serviana: et merito in iudicium hereditatis petitionis illud deducitur: sicut illae quoque res, quarum nomine defunctus Publiciana agere poterat. Quod secus est in commodato et deposito. Sed etiam in his, licet facile actio specialis non detur, (neque enim ab herede peti possunt speciali in rem actione, quae est de dominio, et petitor dominus non est) tamen, quia periculum earum ad nos pertinet, aequum est, nobis petentibus hereditatem eas quoque restitui.

Aliud est, si quis, cum rem alienam bona fide emisset eamque pro emptore usucapere coepisset, nondum impleta usucapione decesserit, licet heres eius coeptam rei usucapionem impleverit. Hoc enim in hereditatis petitionem non deducitur, quia heres, id est, petitor, eam suo nomine vindicare potest, neque ulla exceptio datur possessori.

Cyrilli. Omnia, quae ad hereditatem pertinent, in hoc iudicium veniunt, sive iura, sive corpora sint, et ea, quorum periculum heredem spectat, de quibus et specialis actio datur Serviana, et res commodatae vel depositae, quarum nomine, si perierint, non facile datur actio. Res vero, cuius usucapionem heres implevit, non venit in hereditatis petitionem: eam autem per in rem actionem vindicat.

XIX. Pauli. Et non tantum hereditaria, sed et quorum periculum ad heredem pertinet, ut in re pignori data, et commodata¹⁾ et deposita²⁾ defuncto, et quorum nomine actio competit. Pignoris autem nomine etiam specialis actio in rem competit.

1) et commodata] Didicisti enim lib. 4. Institutionum, re commodata subrepta in domini arbitrio esse, utrum commodati actionem adversus eum, cui res commodata est, intendere velit, an furti adversus furem: et si commodatarium elegerit, commodatarium adversus furem furti actionem habere.

2) et deposita] Hoc de deposito tunc intellige, cum depositarius specialiter pactus est, ut ad se rei depositae periculum pertineat.

Quodsi heres usucapionem pro emptore impleverit, non deducitur in hereditatis petitionem. Petitor enim eam vindicare potest, neque ulla exceptio datur possessori³⁾.

3) neque ulla exceptio datur possessori] Nam si specialem huius rei nomine petitionem intendit, non opponitur ei exceptio, nisi praecudicium hereditatis

η) Adde ὁ post ἢ. ο) Adde τῷ ante νεμομένῳ. ρ) Legendum ἀπολομένων. Fabr. ἀπολομένων. ς) Lege αὐτὸ. Fabr. αὐτά. ρ) Malim verba sic transponere: ἐφ' οἷς καὶ ἀρμόζει ἀγωγῇ, quorum nomine etiam actio competit. ε) Legendum τὸν. Fabr. τὸ. ι) Lege ἑαυτὸν.

τ, ἥτις ἀντίκειται τῷ μέλλοντι κινεῖν τὴν νερεδιτάτις πετι-
α, τῶς δὲ τὴν σπεκιαλίαν κινουῦντι. [Sch. l. v. 001.]

Κατάγονται εἰς τὴν περὶ τῆς νομῆς τῶν κλη-
ρομαίων ἀγωγὴν κάκεινα, ἐφ' οἷς παρακατάσχεσις,
μὴν ἀπαίτησις ὑπομύσει· ἐνθα τεχνὸν ὁ τελευτήσας
ἢ πράγματος ἐναγομένοσ ὤμοσε μὴ εἶναι αὐτὸ τοῦ
γοντοσ. καὶ καταδικάζεται ὁ νομεύς, εἰ ἄμελεία
τὰ τοιαῦτα ἀπολέσει. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ἄρπαγοσ.

ἐφ' οἷς παρακατάσχεσις] Καταφέρεται εἰς τὴν νερε-
τις πετιτίονα καὶ ἐκεῖνα τὰ πράγματα, ἐφ' οἷς ὁ ποσσεί-
τελευτήσας παρακατάσχεσιν μὴ εἶχε, οὐ μὴν ἐπιεσῶν
γῆν· ὡς εἰ ἐναχθῆτις περὶ πράγματοσ ὤμοσε μὴ εἶναι αὐτὸ
κινήσαστοσ. πρῶδιον γάρ, ὅτι μὴ ὁμοσασ αὐτοῦ εἶναι τὸ
πράγμα, περὶ οὐ κενήσεται ζήτησις, ἀλλὰ μὴ εἶναι τοῦ κινή-
σοσ, νεμομένοσ μὴν εἶχε παρακατάσχεσιν, ὅσον ἤκεν πρὸσ
τὸν κινήσαστα καὶ ἐπενηγοῦτα τὸν ὄρκον· ἐπιεσῶν δὲ
μείαν δύνασται κινεῖν ἀγωγὴν· οὐ λέγω καθ' ἑτέρου κατέχο-
ντα· οὐδὲ κατ' αὐτοῦ τοῦ ἐπενηγοῦτοσ τὸν ὄρκον· οἷδὲ
ὤμοσε τὸ πράγμα εἶναι αὐτοῦ, ἀλλὰ μὴ εἶναι τοῦ κινή-
σοσ. εἰ τοῖνον οὖν) τὸν ὄρκον ὑποτελέσασ τελευτήσσει καὶ
τῆσ κληρονομίασ αὐτοῦ, ἐτέροσ τὴν κληρονομίαν κατέχοσ,
σει τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα, πρὸστικὸν ἐστὶ καὶ τοῦτο τὸ
πράγμα καταφέρεσθαι, κἄν τὰ μέγιστα παρακατάσχεσιν μόν-
οῦ μὴ ἀγωγὴν εἶχετ ὁ τελευτήσασ ἐπὶ τῷ πράγματι. τὸ
ν λέγω, εἰ ὁ ποσσέσωρ ὁ νῦν ἐναγομένοσ τῆ νερεδιτάτις
τίονα ἀπόλεσῃ, καὶ ἀπόλεσῃ οὐχ ἀπλῶσ, ἀλλὰ κατ' οἰκίαν
ἐπὶ τὸ πρᾶγμα, κατασχεθῆσεται καὶ τοῦτοσ ἐνεκεν. τὸ
δὲ ἐστὶ καὶ ἐπὶ τοῦ πραιδῶνοσ, ἡτοι τοῦ ἐξ ἀρχῆσ μάλ-
α τοῦ κλήροσ νομείωσ, εἰ καὶ τὰ μέγιστα ὁ τοιοῦτοσ διὰ
πασ) οὐ κατέχειται, ἀλλὰ) τὸ ἀρχῆσ μάλ-α φῖδε τῆσ κλη-
ρομίας ἐπιλαβεῖσθαι, ἐπειδὴ οὔτε κατέχεσ ἐξ ἀρχῆσ οὔτοσ
εἰ ταῦτα τὰ πράγματα. [Sch. g. v. 002.]

ἐνθα τεχνὸν — ὤμοσε] Τὰ περὶ τούτων ἔγνωσ βι-
β. τίτλω β. ἐν τῷ τίτλω τοῦ θ. διγέστου καὶ ι. καὶ ια'.
l. v. 002.]

Αἱ δουλεῖται οὐ κατάγονται εἰς τὴν περὶ κληρο-
νομασ ἀγωγὴν, ἀλλ' ὑπομύσει ἐπ' αὐταῖσ) ἰδικῆ
γῆ.

[δουλεῖται] Ταῦτα μὲν οὖν εἰς τὴν νερεδιτάτις κατα-
γονται πετιτίονα. τὰσ μῆνοι δουλείασ ἐδιδάχθην ἐγὼ μὴ
φέρεσθαι εἰς τὸ τῆσ νερεδιτάτις πετιτίονοσ δικαστήριον,
ἢ οὔτε δύνασται ὁ τῆσ κληρονομίας ποσσέσωρ ἀποκατα-
κί τὶ τῷ πετιτίωμ τούτων ἐνεκα, ὡσπερ ἐπὶ τῶν καρπῶν
ἐργασμάτων· καὶ οὔτε ζημιωθῆσεται ὁ πρὸσ τῆσ ἀληθείασ
νόμοσ. τοῦ γάρ γείτονοσ χρῆσασθαι αὐτῷ τῆ δουλείασ
πυχωροῦντοσ, οἷδὲν αὐτῷ) κολύσει τὴν πρὸσφοροσ))
ἀγωγὴν ἡτοι τὸν περὶ δουλείασ κομφεσσοριον τυπον.
i. v. 002.]

ἰσώματοι γάρ αἱ δουλεῖται καὶ τῷ πράγματι παραπετη-
σῶσιν αὐτῷ ἀποκαθίστανται· καὶ οὔτε δύνασται τὶσ εἰπεῖν,
κατὰ μίμησιν τῶν ἀγωγῶν, ὧν ἐκτίσαστο προφάσει τῆσ
νομίας πωλήσασ) τινῶ τῶν κληρονομαίων πραγμάτων
καταβυλῶν) ἰνδῆβιτον, ὀφείλει καὶ περὶ δουλείασ ἰν ἔμ-
φρεῖν. ἡ γὰρ καθ' ἑτέρου ἐστὶν ἡ δουλείασ ἀγωγή, καὶ
δέεται ὁ ἀληθῆσ κληρονόμοσ ἐκχωρῆσαι· αὐτομάτωσ γὰρ
εἰσ αὐτῷ ἀρροττε σιωπηρώσ συνεπομένη καὶ συμπαρα-
ηγυῖα καὶ συναποκαθισταμένη τῷ πράγματι· ἡ καὶ κατὰ
ποσσέσωροσ ἐστὶ καὶ οὐ χωρῶν ἔχει ἡ ἐκχωρησις· οὔδεισ
ἐκχωρεῖν δύνασται τὶ καθ' ἑαυτοῦ. ἀλλ' εἰ ἄρα συνί-
) μάλιστα ὅτε καὶ ἀπώλετο διὰ τῆσ κομφουσίονοσ ἡ
εἰα· θῆσ γὰρ, ὅτι καὶ σκῆπτροσ ἦν κληρονόμοσ καὶ ἡδ-
εσ, καὶ οὔτωσ ἀνετράπη κατὰ τινα τῶποσ διαθήκη. [Sch. i.
02. sq.]

ἄλλ' ὑπομύσει ἐπ' αὐταῖσ) ἰδικῆ ἀγωγῆσ) II νε-
ρορία ἡ κομφεσσορία, περὶ ὧν διαλυμβῶνι ὁ ε'. τίτλωσ
η. βιβλίον. [Sch. k. v. 003.]

fiat, quae opponitur petitorio hereditatem, interim au-
tem speciali in rem agenti.

Veniunt etiam hae res in hereditatis petitionem, L. 19. §. 2.
quarum nomine retentio 4), nec vero petitio com- D. v. 3.
petit: veluti si defunctus rei nomine conventus iur-
averit 5), eam petitoris non esse. Et condemnatur
possessor, si culpa sua eas amiserit. Idem est et in
praedone.

4) quarum nomine retentio] Veniunt in he-
reditatis petitionem et hae res, in quibus defunctus pos-
sessor retentionem habuit, non etiam petitionem amissa
possessione: puta si de re conventus iuraverat, eam
petitoris non esse. Certum enim est, si non iuraverit,
rem, de qua quaestio mota est, suam esse, sed tantum
iuraverit, rem non esse petitoris, eum possidentem qui-
dem retentionem habuisse, quantum attinet ad ipsum
petitorem, qui et iusiurandum detulit: sed amissa pos-
sessione nullam actionem movere posse: non dico ad-
versus alium possessorem, sed ne adversus eum quidem,
qui iusiurandum detulit: neque enim iuravit, rem suam
esse, sed non esse petitoris. Si igitur qui iuravit, de-
cesserit, et eius verus heres alio hereditatem possi-
dente hereditatis petitionem intenderit, aequum est,
eam quoque rem in iudicium venire, licet defunctus
retentionem tantum, non etiam actionem rei nomine
habuerit. Quin etiam dico, si possessor, qui nunc con-
venitur hereditatis petitione, rem amiserit, idque non
simpliciter, sed culpa sua, hoc etiam nomine tenebitur.
Idem est et in praedone, sive eo, qui ab initio mala
fide hereditatem possedit, licet hic propter culpam non
teneatur, sed quia ab initio mala fide hereditatem ap-
prehendit, cum ne detinere quidem ab initio hic eas
res debeat.

5) veluti si iuraverit] Quae huc faciunt, di-
dicisti lib. 12. tit. 2. in fine dig. 9. 10. et 11.

Servitutes 6) non deducuntur in hereditatis pe- §. 3.
titionem, sed earum nomine specialis actio com-
petit 7).

6) servitutes] Haec igitur veniunt in hereditatis
petitionem. Servitutes tamen non venire in iudicium
hereditatis petitionis ego didici, cum hereditatis posses-
sor nihil possit eo nomine petitori restituere, sicut est
in fructibus et rebus: neque ullum ex eo verus heres
damnum sentiet. Nam si vicinus non patitur, eum
servitute uti, nihil eum impedit, quominus competen-
tem actionem, id est, de servitute confessoriam formu-
lam intendant.

Servitutes enim incorporales sunt, et rei cohaerentes
cum ea restituuntur: neque quisquam dicere potest, ad
similitudinem actionum, quas occasione hereditatis ac-
quisivit is, qui res hereditarias vendidit, vel qui inde-
bitum solvit, debere etiam eum actionem in rem de
servitute cedere. Vel enim actio de servitute adversus
alium est, et verus heres cessione non indiget: servitus
enim ipso iure ei competit, quia tacite rem sequitur
eique cohaeret, et cum ea restituitur: vel adversus pos-
sessorem actio est, nec locum cessione habet: nemo enim
adversus se ipsum aliquid cedere potest
..... maxime cum servitus confusione deperdita
sit: finge enim, et heredem testamento institutum fuisse
et hereditatem adiasse, atque ita testamentum aliquo
modo infirmatum fuisse.

7) sed earum nomine specialis actio com-
petit] Negatoria vel confessoria, de quibus agit tit. 5.
lib. 8.

u) Lege αὐτοῦ. v) Adde ὁ ante τόν. w) Lege κοῦλπαν. x) Adde διὰ post ἀλλά. y) Lego αὐταῖσ. Fabr. αὐτοῖσ.
lege αὐτόν. a) Legendum πρόσφορον. Fabr. πρόσφορον (sic). b) Adde ὁ ante πωλήσασ. c) Adde ὁ ante καταβυλῶν.
loc non intelligo. Fabr. vertit: At forte cessio non constiteret: quo iure, nescio.

L. 20. pr. §. 1. D. V. 3. κ'. Οὐλιανοῦ. Κατάγονται καὶ τὰ προφάσει τῆς κληρονομίας ἀναγκάλως ἀγορασθέντα. ἔνθα μέντοι μὴ ἀπὸ χρημάτων τῆς κληρονομίας ἡγορήσθησαν, δίδονται τὰ τιμήματα τῷ νομῆι. εἰ δὲ οἰκείῳ ὀνόματι ἢ μὴ χρήσιμον τῇ κληρονομίᾳ ἐκ χρημάτων κληρονομιαίων ἀγοράσει, τὰ χρήματα καὶ οὐ τὸ πρᾶγμα δίδωσιν.

τὰ προφάσει τῆς κληρονομίας ἀναγκάλως ἀγορασθέντα] Πρὸς ἅπασιν τοῖς εἰρημένοις καταφέρεται εἰς τὴν νερεδιτάτις πευτιόνα καὶ ἄτινα προφάσει τῆς κληρονομίας ὁ ποσσέσσορ ὠνήσατο· οἷον ἀνδράποδα ἢ θρέμματα, καὶ ὅσα κατὰ τὸ χρεϊώδεις τε καὶ ἀναγκάλως ἡγορήσθη τῇ κληρονομίᾳ. ἀλλ' εἰ μὲν ἀπὸ κληρονομιαίων ἡγοράσε χρημάτων, ἰσχυροβόλως καταφέρεται· εἰ δὲ μὴ ἀπὸ κληρονομιαίων ἡγοράσε χρημάτων, ἰδωμεν εἰ καταφέρεται. καὶ νομίζω καὶ ταῦτα καταφέρεσθαι, μόνον εἰ πολλὴν τῇ κληρονομίᾳ συνεϊσφέρει χρησιμότητα· τοῦ κληρονόμου μέντοι προτερον ἀποκαθιστώτος ἡτοι δίδοντος τὸ τίμημα. ἀλλ' οὐδὲ πάντα τὰ ἀπὸ κληρονομιαίων ἀγορασθέντα χρημάτων εἰς τὴν νερεδιτάτις πευτιόνα καταφέρεται. ὥστε ἀμελεῖ γράφει πον Ἰουλιανός, ὅτι ἐὰν ὁ ποσσέσσορ ἀπὸ κληρονομιαίων χρημάτων οἰκέτην ὠνήσατο, καὶ ἐνάγεται τῇ νερεδιτάτις πευτιόνα, τότε καταφέρεται ὁ οἰκέτης εἰς τὴν νερεδιτάτις πευτιόνα, ὅτε διέφερε τῇ κληρονομίᾳ τὸ ἀγορασθῆναι τοῦτον αὐτὸν τὸν οἰκέτην. εἰ γὰρ ἐνεκεν ἐαυτοῦ τοῦτον ἡγοράσε, τὸ τίμημα καταφέρεσθαι φησιν ὁ Ἰουλιανός. κατὰ τὸν ὅμοιον δὲ τρόπον καὶ εἰ ἀγρὸν νερεδιτάριον πωλήσῃ ὁ τῆς κληρονομίας ποσσέσσορ, εἰ μὲν οἶνε καῦσα, τουτέστιν μηδεμίᾳς κατεπειγούσης αἰτίας τοῦτον ἐπώλησεν, γράφει πάλιν ὁ αὐτὸς Ἰουλιανός, αὐτὸν τὸν ἀγρὸν καὶ τοὺς ἀγροῦς) καρπούς εἰς τὴν νερεδιτάτις πευτιόνα καταφέρεσθαι· εἰ μέντοι διὰ τὸ χρεὸς νερεδιτάριον διενλυτωσάι τι καὶ ἀποδοῖναι τοῦτον πέπρακε τὸν ἀγρὸν, μόνον τὸ τοῦ ἀγροῦ καταφέρεσθαι τίμημα. [Sch. l. V. 603. sq.]

εἰ δὲ οἰκείῳ ὀνόματι] Μὴ ἐναντιωθῆ σοι τὸ εἰρημῶνον ἐν τῷ κ'. διγέσται. ἐκεῖ γὰρ εἰς οἰκείαν μᾶλλον χρῆσιν καὶ οὐ προφάσει τῆς κληρονομίας ἡγοράσεν ὁ βόνα φιδε ποσσέσσορ τὸ πρᾶγμα. τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ πρὸς τῷ τέλει τοῦ παρόντος διγέσται φησιν ὁ Ἰουλιανός. [Sch. m. V. 604.]

§. 2. Ἐὰν ἀγρὸν κληρονομιαῖον πωλήσῃ, εἰ μὲν χωρὶς εὐλόγου αἰτίας, καὶ τὸν ἀγρὸν καὶ τὸν καρπὸν δίδωσιν· εἰ δὲ διὰ τὸ καταβαλεῖν κληρονομιαῖον χρεὸς, μόνως τὰς τιμὰς δίδωσιν.

Ἐὰν ἀγρὸν κληρονομιαῖον πωλήσῃ] Θεός, ὅτι μετὰ μόταν κοντροβερσίαν ἐπώλησε τὸν ἀγρὸν, διὰ τὸ εἰρημῶνον ἐν τῷ ε'. διγέσται, ἢ ὅτι) μάλα φιδε νομῆς ἐξ ἀρχῆς ἢ. ὁ γὰρ βόνα φιδε νομῆς οὐκ ἐνάγεται, εἰ μὴ ἐφ' οἷς ἐγένετο πλουσιώτερος. [Sch. n. V. 604.]

§. 3. Κατάγονται καὶ τὰ ἐπαυξήματα· δέχεται γὰρ αὐξῆσιν καὶ μείωσιν ἢ κληρονομία· καὶ τὰ προστιθέμενα μετὰ ὑπειρέλευσιν τοῦ κληρονόμου ἐξ αὐτῆς τῆς κληρονομίας, οὐ μὴν καὶ τὰ ἐξωθεν. ταῦτα γὰρ τῷ νομῆι ἄρμόζει. καὶ οἱ πρὸ ὑπειρέλευσεως καὶ οἱ μετ' αὐτὴν καρποί, καὶ οἱ τοκετοὶ τῶν θεραπεινῶν αὐξοῦσι τὴν κληρονομίαν.

κατάγονται καὶ τὰ ἐπαυξήματα] Οὐδὲ μόνον τα εὐρεθέντα εἰς τὸν καιρὸν τῆς τοῦ κατοικομένου τελευτῆς, ἀλλὰ καὶ ἄτινα μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτῆν ἐπαυξήματα τῆς κληρονομίας προσεγένετο, καὶ ταῦτα φησιν ὁ Ἰουλιανός εἰς τὴν νερεδιτάτις πευτιόνα καταφέρεσθαι· ἢ γὰρ κληρονομία καὶ αὐξῆσιν καὶ μείωσιν ἐπιδέχεται. τὰ μέντοι μετὰ τὴν ἀδίονα τῆς κληρονομίας προσεγένετο, εἰ μὲν ἐξ αὐτῶν τῶν τῆς κληρονομίας προσετέθη πραγμάτων, καὶ ταῦτα τῇ κληρονομίᾳ προστίθεται· εἰ δὲ ἐξωθεν ποθεν καὶ οὐκ ἐξ αὐτῆς τῆς κληρονομίας ὁ ποσσέσσορ ἐκτήσατο· τυχὸν γὰρ νομισθεὶς κύριος εἶναι τῆς κληρονομίας εὐπορον ἔλαβε γαμονε)· εἰ τοῖνον ἐξωθεν τι καὶ οὐκ ἐξ αὐτῶν τῶν τῆς κληρονομίας πραγμάτων ἐκέρδησε τι ὁ τὴν κληρονομίαν νεμόμενος, οὐ καταφέρεται τοῦτο εἰς τὴν νερεδιτάτις πευτιόνα. τῷ γὰρ προσώπῳ μᾶλλον τοῦ ποσσέσσο-

XX. Ulpiani. Item veniunt in hereditatis petitionem, quae hereditatis causa necessario comparata sunt¹⁾. Si tamen non pecunia hereditaria comparata sint, pretium restituitur possessori. At si nomine suo²⁾ vel rem non utilem hereditati ex pecunia hereditaria comparaverit, pecuniam, non rem restituit.

1) quae hereditatis causa necessario comparata sunt] Praeter ea omnia, quae supra dicta sunt, in hereditatis petitionem veniunt res, quas possessor hereditatis causa comparavit: utputa mancipia vel pecora, et si qua alia, quae utiliter et necessario hereditati sunt comparata. Sed si quidem pecunia hereditaria eas possessor comparaverit, haud dubie veniunt: si vero non pecunia hereditaria comparavit, videamus, an veniant. Et puto etiam haec venire, si modo magnam utilitatem hereditati asserunt: herede tamen prius pretium restituro sive daturō. Sed neque omnia, quae ex pecunia hereditaria comparata sunt, in hereditatis petitionem veniunt. Denique aliquo loci scribit Iulianus, si possessor ex pecunia hereditaria servum emerit, et hereditatis petitione conveniatur, tunc servum venire in hereditatis petitionem, cum hereditatis interfuit, eum servum emi. Nam si sui causa eum emit, pretium venire Iulianus ait. Simili modo et si fundum hereditarium hereditatis possessor distraxit, si quidem sine causa, id est, nulla necessitate urgente hunc distraxit, idem Iulianus scribit, ipsum fundum et fructus fundi in hereditatis petitionem venire: si tamen aeris alieni hereditarii exsolvendi gratia eum fundum vendidit, solum pretium fundi venire.

2) at si nomine suo] Ne obstare credas quod dicitur digesto 25. Ibi enim magis in suam utilitatem, non hereditatis causa bonae fidei possessor rem comparavit. Hoc ipsum et ad finem huius digesti ait Iulianus.

Si fundum hereditarium distraxit³⁾, si quidem sine iusta causa, et fundum, et fructus restituit: si vero aeris alieni hereditarii exsolvendi gratia, solum pretium restituit.

3) si fundum hereditarium distraxit] Pone, eum post motam controversiam fundum distraxisse, propter id, quod dicitur digesto 5 vel malae fidei possessorem ab initio fuisse. Nam bonae fidei possessor in id tantum convenitur, quo locupletior factus est.

Veniunt quoque augmenta⁴⁾: nam hereditas et augmentum recipit, et deminutionem: et quae post aditionem heredis accedunt ex ipsa hereditate, nec vero, quae extrinsecus. Haec enim possessori competunt. Fructus quoque, qui ante aditam hereditatem et qui postea accesserunt, et partus ancillarum augmentum hereditatem.

4) veniunt quoque augmenta] Non solum ea, quae tempore mortis defuncti reperta sunt, sed et augmenta, quae post eius mortem hereditati accesserunt, in hereditatis petitionem venire ait Iulianus: nam hereditas et augmentum recipit et deminutionem. Ea tamen, quae post aditionem hereditatis accesserunt, si quidem ex ipsis rebus hereditariis accesserunt, hereditati quoque accedunt: si vero extrinsecus et non ex ipsa hereditate possessor adeptus est, (fortasse enim, cum dominus hereditatis esse existimaretur, uxorem duxit divitem) si igitur extrinsecus, et non ex ipsis rebus hereditariis hereditatis possessor quid lucrificet, id non venit in hereditatis petitionem. Nam personae magis possessoris, quam hereditati hoc lucrum accedit.

e) Adde τοῦ ante ἀγροῦ. f) Lego ὅτι. Fabr. ὅτε. g) Lege γαμετήν.

ἢ τῇ κληρονομίᾳ τὸ τοιοῦτον προστίθεται κέρδος. οἱ μέρτοι
 ἵπτοι πάντες αὐξοῦσι τὴν κληρονομίαν· εἴτε πρὸ τῆς ἀδι-
 νος, εἴτε μετὰ τὴν ἀδιτιόνα τῇ κληρονομίᾳ προσετέθησαν.
 τοκετοὶ δὲ τῶν θεραπεριῶν ἀναμφιβόλως τὴν κληρονομίαν
 ἔχουσιν. [Sch. o. V. 604.]

Παραγραφὴ. Σημειώσασθε, ὅτι καὶ τὰ μὴ γενόμενα ὑπὸ
 δευποτείας τοῦ τεστατέρου, αὐξοῦσι δὲ τὴν κληρονομίαν,
 ἀφίεται εἰς τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα· οἷον εἰ πρὸ ἀδι-
 νος τῆς κληρονομίας ἐγένοντο καρποὶ, γοναί, τοκετοί. ταῦτα
 ὑπὸ δευποτείας τοῦ τεστατέρου οὐκ ἐγένοντο, καὶ ὅμως
 ἀφίονται εἰς τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα· ταύτην γὰρ κι-
 νητικὴν οἴτω φαμέν· εἰ φαίνεται τὴν κληρονομίαν ἐμῆν εἶναι.
 δὲ τῆς κληρονομίας ὄνομα καὶ αὐξήσῃ καὶ μειώσῃ ἐπιδέ-
 ν. διὰ τοῦτο καὶ τοὺς καρποὺς καὶ τὴν γονὴν καὶ
 τοκετοὺς καταφέρεισθαι φαμέν εἰς τὴν νερεδιτάτις πετι-
 τίονα, περὶ δὲ τῶν γενομένων κερδῶν μετὰ τὴν ἀδιτιόνα τοῦ
 νομοῦ ζητεῖ ὁ Οὐλπιανός, εἰ ταῦτα καταφέρειται εἰς τὴν
 νερεδιτάτις πετιτίονα, ἐπειδὴ δευπότης αὐτῶν ὁ κληρονομος
 ζήσεται, καὶ εἰκὸς ἦν τῆς εἰπεῖν, ὅτι ἰδικὸν ὀφείλει συγ-
 γινεῖν ἐπ' αὐτοῖς δικαστήριον. πλὴν ὁ Οὐλπιανὸς διαστίζων
 ὁ φησὶν· ὅσα μὲν τῷ ποσεισσωρὶ προσεγένετο κέρδη ἐξ
 ὧν τῶν τῆς κληρονομίας πραγμάτων, καταφέρεισθαι εἰς τὴν
 νερεδιτάτις πετιτίονα· ὅσα δὲ μὴ ἐξ αὐτῶν τῶν τῆς κληρο-
 νομίας πραγμάτων ἐκέρδησε, μὴ ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν ταῦτα
 καταφέρειν· ἐπειδὴ τῷ προσώπῳ μᾶλλον τοῦ ποσεισσωρος τὰ
 ταῦτα προσεγένετο κέρδη, ἀλλ' οὐ τῇ κληρονομίᾳ προσεξάνε-
 και ποσεισσωρῆ) οὐδὲ ταῦτα ἀποκαθίστησιν, εἶπερ γὰρ,
 ἐπειδὴ τὰ ἐπανήματα δίδωσιν ὁ ποσεισσωρ, ἀτὰρ τὴν κλη-
 ρομίᾳ προστίθεται καὶ προσεξάνεται, ὥστε μὴ δέξῃ τὴν
 ὄν τι παρὰ τὴν ἔνομιαν εἰσάγουσαν τοῦ νόμου. καὶ ὀρίσας
 οὕτως εἶπε, ὅτι τῶν κερδῶν ὅσα τοῦτο μὲν πρὸ τῆς ἀδι-
 νος τοῦ κληρονομοῦ, τοῦτο δὲ μετὰ τὴν ἀδιτιόνα προσεγέ-
 νη, τὰ μὲν ἐξ αὐτῶν τῶν τῆς κληρονομίας πραγμάτων προσ-
 μενα, ταῦτα ἀποκαθίσταται τῷ πετιτόρῳ· ἐπειδὴ τὰ τοιαῦτα
 ἡ τὴν κληρονομίαν αὐξοῦσιν, ὅσα δὲ μὴ ἐξ αὐτῶν τῶν τῆς
 κληρονομίας πραγμάτων, ἀλλ' ἐξωθεν ὁ ποσεισσωρ ἐκτήσατο,
 ἀποκαθίστησιν ταῦτα τῷ πετιτόρῳ ὁ τῇ νερεδιτάτις πετι-
 τίονα ἐγγόμενος, ἐπειδὴ, καθὰ πολλὰς εἶπον, τὰ τοιαῦτα
 ἡ τῷ προσώπῳ μᾶλλον τοῦ ποσεισσωρος, ἀλλ' οὐ τῇ κλη-
 ρομίᾳ προσεξάνεται. [Sch. o. V. 604. sq.]

Πᾶσαι αἱ ἀγωγαὶ καταφέρονται εἰς τὴν περὶ κλη-
 ρονομίας ἀγωγὴν, ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν οἰκίαν φύσιν·
 ἀρ ἀγωγὴ, ἢ ἐξ ἀρνήσεως διπλασιαζομένη, ἀπλῆ
 τὴν περὶ κληρονομίας ἀγωγὴν κατέχεται. καὶ ἐὰν
 ἰδικασθεὶς ἐκδοῦναι τὸν ἡμαρτηκότα οἰκέτην ἔτυ-
 ὸ νόμους τῷ τελευτήσαντι, οὐ δύναται ἐκδοῦναι
 θερωθῆναι· μετὰ γὰρ τὸ προκαταρξθῆναι τὴν ἐπὶ
 κριθεῖσιν ἀγωγὴν, οὐκ ἔχει τις τὴν ἐπιλογὴν
 ἐκδοῦναι. προκαταρξθῆναι δὲ δοκεῖ διὰ τῆς περὶ
 κληρονομίας ἀγωγῆς κινηθείσης.

γὰρ ἀγωγὴ ἢ ἐξ ἀρνήσεως διπλασιαζομένη]
 λλου. Ἐὰν ἀγωγὴ κατενεχθῇ εἰς τὴν νερεδιτάτις πετι-
 τίονα, εἰς ἀρνήσεως διπλασιαζομένη, ὡς ὁ Ἀκουῖλιος, εἰς τὸ
 ὄν μόνον ἀπαιτεῖται. εἰ δὲ ποσεισσωρ τῇ νοξάλιᾳ κατε-
 νεχθῇ, τῷ τελευτήσαντι καὶ ἐναρξθῇ) τῇ νερεδιτάτις πετι-
 τίονα, οὐκ εἶ δύναται εἰς νόξαν δίδοναι τὸν οἰκέτην, ἀλλὰ
 εἰς τὸ διαφερόν δίδωσιν, ὡς περὶ εἰ ἐνήχθη τῇ ἰουδικάτου.
 p. 1) V. 605.]

Ἐπειδὴ φθάσαντες εἴπομεν πάσας τὰς νερεδιταρίας ἀγωγὰς
 τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα καταφέρεισθαι, ζήτησεως ἄξιον,
 ἴσμεν μετὰ τῆς οἰκίας καταφέρεισθαι φύσεως, ἢ τουρναιτίον.
 ἔστι τις ἀγωγὴ, ἣτις ἐξ ἀρνήσεως αὐξάνεται, ἣτοι διπλα-
 σίαζομένη, ἢ εἰς τὸ ἀπλοῦν; διπλασιάζεται δὲ ἐξ ἀρνήσεως ὁ
 ὕλιος νόμος. καὶ φησὶν ὁ Ἰουλιανός, τὸν ἐναγόμενον ἐν
 νερεδιτάτις πετιτίονα τὸ ἀπλοῦν ὑπὲρ τοῦ Ἀκουῖλλου κατα-
 φέρει. περὶ τοῦ Ἀκουῖλλου ἀνάγνωθι διγ. λς. νε. [Sch. p.
 05. sq.]

Ἰουλιανὸς γὰρ οὕτως καὶ τῶν βίονα φιδε ἀγωγῶν ἢ
 δευποτείας πετιτίων οὐκ ἀνέχεται τῆς εἰς τὸ διπλασιάζον κατα-
 φέρει. ἐπειτογε εἰ δ' ἂν τῇ ἰδικῇ ἐνήχθη ἀγωγῇ, ἐξ ἀρνή-

Fructus tamen omnes augent hereditatem, sive ante
 aditam hereditatem, sive post accesserint. Sed et par-
 tus ancillarum sine dubio augent hereditatem.

Annotatio. Nota, etiam ea, quae in dominio testa-
 toris non fuerunt, sed augent hereditatem, venire in
 hereditatis petitionem: utputa si ante aditam heredita-
 tem esse coeperunt fructus, foetus, partus ancillarum.
 Haec enim in dominio testatoris non fuerunt, et tamen
 veniunt in hereditatis petitionem: hanc enim moventes
 dicimus, si paret hereditatem meam esse. Hereditatis
 autem nomen augmentum recipit et deminutionem. Ideo
 et fructus et foetus, et partus ancillarum dicimus in
 hereditatis petitionem venire. De lucris autem, quae
 post additionem heredis obveniunt, quaerit Ulpianus, an
 veniant in hereditatis petitionem, quoniam heres domi-
 nus eorum esse creditur, et verisimile est, quosdam
 dicere, speciali actione haec eum petere debere. Verum
 Ulpianus ita distinguit, ut lucra, quae ex ipsis rebus he-
 reditariis possessori accesserunt, veniant in hereditatis
 petitionem: quae vero aliunde, quam ex ipsis rebus
 hereditariis lucrificat, ea possessor restituere non cogat-
 ur: quia magis personae possessoris accedunt, quam
 augent hereditatem, nec possessor ea restituit. Dixit
 enim, possessorem ea augmenta restituere, quae heredi-
 titati accedunt eamque augent, ne eam sententiam acci-
 pitatis, quae contra legis mentem aliud quid inducit.
 Sic igitur statuas, ea lucra, quae ex ipsis rebus he-
 reditariis accedunt, sive ante additionem heredis, sive
 postea accesserint, restitui petitori: quia ea lucra he-
 reditatem augent. Quae vero non ex rebus heredita-
 riis, sed extrinsecus possessor acquisivit, ea petitori
 non restituit, qui hereditatis petitione convenitur, quia,
 ut saepe dixi, eiusmodi lucra personae possessoris magis
 accedunt, quam hereditati.

Omnès actiones in hereditatis petitionem dedu-
 cuntur, sed non cum sua natura: actio enim, quae
 infitiatione crescit in duplum⁵⁾, in hereditatis peti-
 tionem in simplum venit. Et si possessor condemnatus
 sit defuncto servum, qui deliquit, noxae dedere,
 noxae dedendo liberari non potest: postquam enim
 iudicati conventus litem contestatus fuerit, noxae
 deditioem eligere non potest⁶⁾. Litem autem con-
 testatus videtur per hereditatis petitionem motam.

L. 20.
 §. 4. 5.
 D. V. 3.

5) actio enim, quae infitiatione crescit
 in duplum] Cyrilli. Si actio in hereditatis petiti-
 onem deducta sit, quae infitiatione crescit in duplum,
 ut legis Aquiliae actio, simplum duntaxat exigitur. Si
 vero possessor noxali actione condemnatus sit defuncto,
 et conventus sit hereditatis petitione, servum noxae
 dedere non amplius potest, sed omnimodo id, quod in-
 terest, praestat, quemadmodum si iudicati conveniretur.

Cum praedixerimus, omnes hereditarias actiones in
 hereditates petitionem venire, quaestione dignum est,
 utrum cum sua natura veniant, an contra. Utputa est
 quaedam actio, quae infitiatione crescit sive duplatur.
 Utrum ergo cum suo incremento venit, an in simplum?
 Crescit autem infitiatione in duplum legis Aquiliae
 actio. Et ait Iulianus, reum in hereditatis petitione
 simplum Aquiliae nomine soluturum. De Aquilia lege
 dig. 36. 55.

Cum enim hereditatis petitio humanior sit et bo-
 nae fidei actio, non admittit condemnationem in du-
 plum. Alioquin si speciali actione conveniretur, ex in-

h) Lege ποσεισσωρ. Fabr. ποσεισσωρ. i) Lege ἐνήχθη.

k) Apud Fabr. per vitium typhotetae est schol. d.

σεως ἡμελλεν εἰς τὸ διπλάσιον καταδικάζεσθαι καὶ δοκεῖ καὶ νῦν ἀρνεῖσθαι τὸ ὅλως ἀναμεῖναι καὶ υποδέεσθαι τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα. κληρονόμον γὰρ αὐτὸν¹⁾ εἶνα φήσας ἠρηγόσατο τρόπον τινὰ τὸ ἐποφείλειν τι ἐκ τοῦ Ἀκουίλλου καὶ ὁμως τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος κατὰ φύσιν βόνα φιδε, καθάπερ εἶπον, τυγχανούσης, οὐκ ἀπαιτεῖται τὸ διπλάσιον. καὶ μὴ ἀντιπέση σοι τὸ ἐπαγόμενον περὶ τῆς νοξάλιας. ἢ γὰρ νοξάλια μετα καταδικῆν καὶ τὴν ἐπὶ τῆς ἰουδικάτου προκαταρξίν κατὰ φύσιν ἔχει τὴν τοῦ διαφέροντος εἰσπραξίν. ὁ δὲ Ἀκουίλλος οὐ κυρίως ἔχει κατὰ φύσιν οἰκίαν τὴν διπλωσιν, ἀλλ' ἐξ ἀρνησώσεως εἰσαγομένην καὶ εἰκότως μόνον τὸ ἄπλου ὑπὲρ τοῦ Ἀκουίλλου διὰ τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος ἀπαιτούμεν, ἐπιλογὴν ἔχοντος τοῦ πετιτόρος, εἶγε^{m)} βούλεται τὸν βλάσαντι κατὰ διάθεσιν αὐτοῦ εἰς τὸ ἄπλου ἐν δικαστηρίῳ τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος, εἶτε ἐν ἀκεραῳ φυλαχθῆναι αὐτῷⁿ⁾ τὸν Ἀκουίλλου, ὡς ὁ Παῦλος ἐν τῷ λς'. διγέτω φησίν. [Sch. p. V. 606.]

οὐκ ἔχει τις ἐπιλογὴν τοῦ ἐκδοῦναι] Προθεώρησις. Ἐὰν τις ἐναχθῆ τῆ νοξάλια, ἔχει ἐπιλογὴν ἢ τὸ διαφέρειν κατατείνειν, ἢ τὸν οἰκέτην εἰς νόξιν ἐκδοῦναι. ταύτην δὲ τὴν ἐπιλογὴν ἔχει ἐφ' ὅσον μῆπω κενήσῃ κατ' αὐτοῦ ἢ περὶ τῆς νόξας ἰουδικάτι' ὑποδεξάμενος γὰρ τὴν ἀπὸ τῆς ἰουδικάτι, ἀπόλλυσι τὴν ἐπιλογὴν, καὶ οὐκέτι δύναται τὸν οἰκέτην εἰς νόξιν ἐκδοῦναι, ἀλλ' ἀναγκάζεται τὸ διαφέρειν ἀποτείνειν. τοῦτο εἰδὼς ἐλθὲ ἐπὶ τὸ προκειμένον. ἐνήχθη τις ὑπὲρ οἰκέτου τῆ νόξας^{o)} καὶ κατεδικασθῆ δούμαι τὸν οἰκέτην εἰς νόξιν ἢ τὸ διαφέρειν κατατείνειν, καὶ εἶχε τὴν τοιαύτην τῶς ἐπιλογὴν. ἀλλὰ μετὰ ταῦτα τελευτησάντος ἤδη τοῦ κινήσαντος τὴν νόξαν^{p)}, ὀχλοῦμενος ὑπὸ τοῦ κληρονόμου ποιῆσαι τὴν καταδικῆ τὸ ἰκανόν, κοιτροβερσίαν αὐτῷ ἐποίησεν, ἑαυτὸν εἶναι λέγων κληρονόμον. φησὶν ὁ Ἰουλιανός, μὴ δύνασθαι αὐτὸν ἐκδοῦναι λοιπὸν τὸν οἰκέτην εἰς νόξιν ὄφρα κίω τοῦ δικαστοῦ ἐλευθεροῦσθαι καὶ μὴ κατατείνειν τὸ διαφέρειν ταύτην γὰρ ἐπιλογὴν ἔχειν ἕως οὗ τῆ ἰουδικάτι μεθιδενθῆ. μετὰ γὰρ τὸ ἐποδέεσθαι τὸ τῆς ἰουδικάτις δικαστήριον οὐ δύναται τὸν οἰκέτην ἐκδοῦναι εἰς νόξιν αὐτὸν τῆς ἐπὶ τὸ διαφέρειν καταβολῆς. ὑποδέεσθαι δὲ οὗτος τὴν ἰουδικάτην δοκεῖ, δι' ὃν τὴν νερεδιτάτις κατεδέεσθαι πετιτίονα. [Sch. q. V. 606. sq.]

Ἐν τῷ ε'. διγέτω τοῦ α'. τίτλου τοῦ ββ'. βιβλίου φησίν, ὅτι ὁ καταδικασθῆς δούμαι ἰ. νομίματα δούλον εἰς νόξιν, ἐπὶ τοῖς νομίμασι μὲν ἐνάγεται, ἔχει δὲ ἐπιλογὴν δούμαι τὸν δούλον. λέγει δὲ καὶ Ἰνστιτουτίων δ'. τι. ις'. τὸν δικαστήν οὕτως ὄφρα μὴ ψηφίζεσθαι, δικάζω τὸνδὲ παρασχέιν ἰ. νομίματα ἢ τὸν δούλον εἰς νόξιν. [Sch. p. V. 607.]

Τοῦτο νόσον, ὅτε μετὰ τὴν νόξιν καταδικῆ^{q)} παραδραμοῦσης τῆς τετραμηνίου τῆς δεδαμένης τοῖς καταδικασθέντι εἰς ὑπέροθεν ἐκινήθη καὶ αὐτοῦ ἡ νερεδιτάτις πετιτίον. εἰ γὰρ μῆπω παρεδραμεν, ἐπειδὴ μῆτε αὐτὴν ἰουδικάτην^{r)} τῆς τετραμηνίου, καθά ἐνήθη, μὴ παραδραμοῦσης ἐκινήτο, εἰκότως οὐδὲ ἐξ ἀρχῆς χρεὸς κατέφερον εἰς τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα. οἶδας δὲ μαθὼν ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ τι. α'. διγ. μα'. ὅτι ἐπὶ τῶν βόνα φιδε ἀγῶν εἰ κινήσει τις πρὸ τῆς ἡμέρας οὐκ ἐπὶ ἀπολήσει τοῦ χρεὸς, ἀλλ' ἐπὶ ναυτίονι, καίσα κορνίαν χρῆ τὸν δικαστήν περὶ τούτων ψηφίζεσθαι. μὲνησο καὶ τῶν εἰρημένων τῷ Οὐλλπιανῷ ἐν ἀρχῇ τοῦ ις'. διγέτω. [Sch. p. V. 607.]

L. 20. §. 6.
D. V. 8.

Ὁ νομίσας ἑαυτὸν κληρονόμον καὶ πωλήσας τὴν κληρονομίαν, οὗ δίδωσι τῶν δοθέντων χρημάτων τόκους· μετὰ δὲ ὑπόμνησιν αὐτῷ ἐγκινδυνεύεται. ὁ δὲ ἐπελθὼν τοῖς πράγμασιν ἐν εἰδήσει τοῦ μὴ διαφέρειν αὐτῷ, κἂν πρὸ τῆς προκατάρξεως παύσῃται νέμεισθαι, ὡς νεμόμενος καταδικάζεται. ὑπομνηστικῶσθαι τις δοκεῖ, ἀφ' οὗ γινῶ μέλλειν ἐνάγεσθαι, τοιτέστιν, ἀφ' οὗ διαμυρτηρηθῆ, ἢ γράμμασιν ἢ κηρύγματι κληθῆ.

ὁ νομίσας ἑαυτὸν κληρονόμον] Ἐχω πολλὰ πρὸς τοῖς εἰρημένοις εἰπεῖν, ἀπερ εὖρον ζητηθέντα περὶ τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος, περὶ πραθέντων νερεδιτάτων πραγμάτων, περὶ δόλου προεπερίτου καὶ περὶ καρπῶν. ἀλλ' ἐπειδὴ τύπος τις τῷ δόγματι τῆς συγκλήτου δίδεται περὶ τούτων, βέλτιον

1) Lege ἑαυτὸν. m) Malim εἶτε. n) Malim ἑαυτῷ. o) Malim νοξάλια. p) Malim νοξάλιαν. q) Lege μετὰ τὴν ἐπὶ τῆ νόξας καταδικῆ. r) Lege αὐτῆ ἢ ἰουδικάτη.

fitiatione condemnaretur in duplum: et videtur etiam nunc infitiam, quod expectet et suscipiat iudicium hereditatis petitionis. Nam cum heredes se esse dixerat negavit quodammodo, se aliquid debere ex lege Aquiliae et tamen cum hereditatis petitio sua natura bonae fide sit, ut dixi, duplum non exigitur. Neque obstat etiam das, quod de noxali actione subicitur. Noxalis enim actio post condemnationem et litem de iudicati actio contestatam sua natura continet exactionem eius, quae interest. Actio autem Legis Aquiliae sua natura non proprie tendit in duplum, sed tantum ex infitiatione et merito Aquiliae nomine per hereditatis petitionem simplicem tantum exigimus, electionem habituro potest, utrum velit eum, qui damnum dedit, in iudicio petitionis hereditatis in simplicem convenire, an integrum sibi servari legis Aquiliae actionem, ut Paulus ait dig.

6) noxae deditioem eligere non potest Praemonitum. Si quis noxali conveniatur, electionem habet, utrum id, quod interest, solvere, an servum noxae dedere velit. Hanc autem electionem tamen habet, quamdiu actio iudicati noxae nomine adversum eum nondum mota est: nam post susceptam actionem iudicati electionem amittit, neque amplius servum noxae dedere potest, sed id, quod interest, praestare compellitur. Quo cognito accede ad id, quod propositum est. Quidam servi nomine noxali iudicio conventus servum noxae dedere aut id, quod interest, praestare condemnatus est, et interim talem electionem habuit. Verum postea mortuo eo, qui noxali iudicio egerat, ab herede conventus, ut rei iudicatae satisfaceret, controversam ei faciebat, dicens se heredem esse. Julianus ait, non posse eum servum noxae dedentem officio iudicis liberari a praestatione eius, quod interest: hanc enim electionem eum habere, donec iudicati conveniat. Post susceptam enim iudicati actionem non potest noxam servum dedendo se liberare solutione eius, quod interest. Suscepisse autem iudicati iudicium videtur, qui hereditatis petitionem admisit.

Digesto 6. tit. I. lib. 42. dicitur, condemnatum decem nummos vel servum noxae dedere, convertendum in nummos, electionem autem habere servum noxae dedendi. Sed et Institutionum lib. 4. tit. 17. iudicem ita debere pronuntiare: Condemno illum, decem nummos praestare, aut servum noxae dedere.

Hoc intellige, quando post condemnationem ex noxa causa praeterlapso quadrimestri tempore, quod condemnatis datur laxamenti causa, hereditatis petitio movetur eum mota est. Nam si nondum illud tempus exierit, quia nec ipsa iudicati actio nondum elapsa, dictum est, quatuor mensibus moveri potuit, merum neque ab initio debitum in hereditatis petitionem adducit. Didicisti autem tit. I. dig. 41. huius libri, bona fidei iudiciis si agat aliquis ante diem non pecuniam recipiendam, sed ad interponendam cautionem, causa cognita iudicem de his statuere debere. Nam mineris etiam eorum, quae ab Ulpiano initio digesti dicta sunt.

Qui se heredem esse existimat¹⁾ et hereditatem distraxit, pecuniae datae usuras non restituit: praemonitionem autem periculum ad eum pertinet. Verum, qui bona invasit sciens, ea ad se non perferre, etiamsi ante litem contestatam desierit possidere, perinde condemnatur quasi possideret. Admonetur, quis videtur, ex quo cognovit futurum, ut conveniatur, hoc est, ex quo denuntiatum ei fuerit, aut litem vel edicto fuerit evocatus.

1) qui se heredem esse existimat] Praeter ea, quae dicta sunt, multa dicere habeo, quae repetita de petitione hereditatis, de distractis rebus hereditariis, de dolo praeterito et de fructibus. Sed quia de his forma Senatusconsulto est data, melius es

είναι νομίζω, αὐτὸ μᾶλλον τοῦ δόγματος ποιήσασθαι τὴν ἐρητησίαν, τῶν ὁρημάτων αὐτοῦ πρότερον ἀνερχθέντων, δεῖ δὲ τοῦτο τῶς εἶδεναι, ὅτι τὸ δόγμα πρὸς φάκτον γεγένηται, τὸ δὲ φάκτον ἐν τούτοις. Ρουστικός τις οὕτω λεγόμενος τρεῖς τινας ἐνεστήσατο κληρονομοῦς ὁ εἰς ἐκίνησε κατὰ τῆς διαθήκης τὴν δεινοσφικίωσιν, καταλλύει ταύτην βουλόμενος, καὶ οὕτως ἐξ ἰδιαθέτου πᾶσαν τοῦ τελευτήσαντος κατασχέει τὴν κληρονομίαν. κινήσας δὲ τὴν μέμψιν ἤτησεν, οἶδας δὲ, ὅτι τοῦ ακρίπτου κληρονομοῦ τοῦ κινήσαντος καὶ ἤτηθέντος ἐπὶ τῆς δεινοσφικίωσιν μέρος ἐπὶ τὸν φίσκον χωρεῖ, ὡς παρὰ ἀναξίου ἀφαιρεθῆναι. ἤρμωσε τοίνυν τῷ φίσκῳ τὸ μέρος τοῦ Ρουστικοῦ κληρονομοῦ, ἀλλὰ τούτων οὕτως ἔχοντων οἱ συγκληρονόμοι τούτου τοῦ κινήσαντος τὴν δεινοσφικίωσιν καὶ ἤτηθέντος τοῦ τούτου μέρος κατέχοντες καὶ νομίζοντες πᾶσαν αὐτοῖς διαφέρειν τὴν κληρονομίαν, καὶ ταύτην ἐπώλησαν. λέγει οὖν τὸ δόγμα ἔπειθ' ἔπειθ' ἢ τὸ καθορευθῆναι μέρος ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Ρουστικοῦ ὁ φίσκος ἀπαιτεῖται, πεπρακτέ τὴν κληρονομίαν, νομίζοντες ταύτην αὐτῷ διαφέρειν, ἀρέσκει τῶν συνεχθέντων χρημάτων ἐκ τοῦ τιμήματος τῶν πραθέντων πραγμάτων μὴ χρῆναι τόκους ἀπαιτεῖσθαι· τούτο δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοίων χρῆναι πρᾶττεσθαι. καὶ τὸ μὲν πρῶτον τοῦ δόγματος κεφάλαιον ἐστὶν ἐν τούτοις. τὸ δὲ δεύτερον ὅρα τί φησι. πάλιν γὰρ ἡ σύγκλητος ἐδογματίσεν, ὥστε ἐκείνους, παρ' ὧν ἀπαιτεῖται ἡ κληρονομία, τούτους τοὺς ἐναγομένους τὴν νερεδιτάτις πετιτίον, ἐν καταδικασθῶσι, τὰ τιμήματα τὰ περιελθόντα εἰς αὐτοὺς ἀπὸ διαπρασεως τῶν νερεδιταρίων πραγμάτων, εἰ ταῦτα τὰ πεπραμμένα ἀπόλετο, πρὶν ἢ προκαταρξῆς γένηται τῆς νερεδιτάτις πετιτίου, ἢ καὶ ἐμείνη, ἢ οὐκ οὐκονικητεῦσθαι πρὸς τῶν ἀνησμενίων, χρῆναι αὐτοὺς ἀποκιταστῆσαι. τοῦ β'. κεφαλαίου τοῦ δόγματος οὕτως ἔχοντος, ὅρα τί φησι καὶ τὸ γ'. βούλεται δὲ καὶ τοὺς ἐπιβάντας κληρονομιάων πραγμάτων, ἐν ᾧ ἐγένωσκον μὴ διαφέρειν αὐτοῖς, τούτους, τοὺς μάλ' αἰδε νομείς, κἂν πρὸ τῆς προκατάρξεως ἐπιτηδες παύσωνται νέμεσθαι, οὕτως αὐτοὺς καταδικάζεσθαι, ὡς ἀνεῖ ἐνέμοντο. τοὺς μέντοι ἐξ ἐνλογίας νομίσαντας ἑαυτοῖς τὰ πράγματα διαφέρειν ἢ τὴν κληρονομίαν, τούτους, τοὺς β'ονα φιδε νομείς, ἐπὶ μόνους οἷς ἐκ τῶν αὐτῶν πραγμάτων ἐγένοντο πλουσιώτεροι, καταδικάζεσθαι. ἐδογματίσεν δὲ πρὸς τοὺς εἰρημένους ἢ σύγκλητος, χρῆναι νομίζεσθαι τὸν φίσκον ἐξ ἐκείνου τοῦ καιροῦ τὴν κληρονομίαν ἀπαιτεῖσθαι, ἐξ οὗ καὶ ἔγνω τις, ἦτοι ὁ νεμόμενος ταύτην, ἐξ αὐτοῦ ἀπαιτεῖσθαι, τούτους τὴν ἀρχὴν, ὅτε ἡ παρηγγέλη αὐτῷ, ἢ διὰ γραμμάτων, ἢ διὰ ἐδικτου ἐκλήθη. ταῦτα μὲν οὖν τῆς συγκλήτου τυγχάνει τὰ ὅρηματα. χρῆ δὲ ἡμᾶς ἐκατέρω^ς) τούτων συνιδούσαν ἐμνησίαν ἀφομοῖαι. [Sch. r. V. 607. sq.]

λέγει ἡ σύγκλητος ἔπειθ' ἢ τὸ καθορευθῆναι μέρος ὅσον μὲν ἀπὸ τῶν ὁρημάτων τοῦ δόγματος, χωρὶν ἔχει τὸ πρῶτον κεφάλαιον, ὅτε μέρος ἀπαιτεῖ κληρονομίας ὁ φίσκος. πλὴν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ὁλοκληρῶν κληρονομίας χωρὶν ἔχει τὸ δόγμα. τὸ αὐτὸ δὲ ἐστίν, εἰ καὶ βακτανίαν ὁ φίσκος ἐδικτεῖ κληρονομίαν, ἢ καὶ ἐξ ἄλλης αἰτίας τὰ πράγματα εἰς αὐτὸν περιελθῆναι, ἀπὸ δημεύσεως τυχόν, ἢ οὐ ἐγραφε κληρονομος. χωρὶν ἔχει τὸ δόγμα, εἴτε πολίς, εἴτε ἰδιώτης ἐδικτεῖ κληρονομίαν, κἂν τὰ μάλιστα ἐπὶ πουβλίκα αἰτία, τούτους, ἐπὶ τῷ φίσκῳ γεγένηται τὴν ἀρχὴν. οὐ μόνον δὲ ἐπὶ κληρονομίας τῷ παροντι κεχρημέθ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ κτιστρειῶν πεκουλίον στρατιωτικῶν τυχόν δημευθέντος μὲν τῷ φίσκῳ, κατεχομένον δὲ παρ' ἑτέρου τινός, ἢ πατρός, ἢ ἑτέρου τινός ἐδικουόντος τὸ κτιστρειῶν τοῦτο πεκουλίον. καὶ ἐπὶ πύσης ὁμάδος ἐδικουμένης τυχόν γὰρ καθ' ὁμάδα φιδεϊκόμισσον κατελείφθη τῷ φίσκῳ ἢ καὶ ἐτέρῳ τινί, χωρὶν ἔχει τὸ δόγμα. καλῶς δὲ ἡ σύγκλητος καὶ ἐκείνοις ἐχρησάτο τοῖς ὅρημασι τοῖς ἔχουσιν, ἐξ οὗ καὶ ἔγνω τις ἐξ αὐτοῦ τὴν κληρονομίαν ἀπαιτεῖσθαι. ὅτε γὰρ τις ἔγνω, ἀρχεται εἶναι μάλ' αἰδε νομείς, τούτους, ὅτε τὴν ἀρχὴν ἢ παρηγγέλη, ἢ διὰ γραμμάτων, ἢ διὰ ἐδικτου ἐκλήθη. τί οὖν, ὅτι οἶδε μὲν μὴ διαφέρειν αὐτῷ τὴν κληρονομίαν, οὐδεὶς δὲ αὐτῷ παρηγγέλει, ὅρα καὶ οὕτως νομίζεται μάλ' αἰδε νομείς, καὶ ἀρχεται τόκους σφίλειν τῶν συνεχθέντων χρημάτων; καὶ νομίζω, φησὶν ὁ Οὐλιανός, ἐποφείλειν αὐτῶν τούτων τοὺς τόκους. ἀρχεται γὰρ, κἂν ἐξ αὐτοῦ ἔγνω, μάλ' αἰδε νομείς εἶναι. τί οὖν, ὅτι τὸ ἐναντίον ἐπέμψθη μὲν παραγγελία, οὐκ ἔγνω δὲ ὁμοῦς, ἐπειθ' ἔγνω οὐκ αὐτῷ, ἀλλὰ τῷ προκουράτωρι αὐτοῦ παρηγγέλη; λέγει ὁ Οὐλιανός, ἡ σύγκλητος αὐτὸν ἀπαιτεῖ παρηγγέλλεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο οὐ βλάπτει αὐτὸν ἢ πεμψθεῖσα τῷ προκουράτωρι παραγγελία, οὐδὲ διὰ τοῦτο μάλ' αἰδε νομείς εἶναι νομισθήσεται· εἰ μὴ ὅρα ὁ τὴν

duco ipsius Senatusconsulti interpretationem facere, verbis eius prius relatis. Hoc autem sciendum est, Senatusconsultum ex eo, quod evenerat, esse factum. Quidam nomine Rusticus tres heredes instituerat, quorum unus querelam inofficiosi adversus testamentum instituerat, hoc agens, ut illud infirmaretur, et ita ab intestato universam defuncti hereditatem possideret. Quærela autem instituta victus est. Nosti autem, partem heredis scripti, qui de inofficioso egit et victus est, quasi indigno ablatam fisco cedere. Pars igitur heredis Rustici fisco competebat. Quæ cum ita essent, coheredes eius, qui de inofficioso egit et superatus est, partem eius possidentes et existimantes, universam hereditatem ad se pertinere, eam distraxerunt. Ait igitur Senatusconsultum: Cum antequam pars caduca ex bonis Rustici fisco peteretur, hereditatem distraxeritis existimantes, ad eum eam pertinere, placet redactæ ex pretio rerum venditarum pecunie usuras non esse exigendas, idemque in similibus causis servandum. Atque hoc est primum caput Senatusconsulti. Vide, quid secundum dicat. Rursus Senatus censuit, eos, a quibus hereditas petita fuisset, id est, qui conveniuntur hereditatis petitione, si condemnati essent, pretia, quæ ex distractione rerum hereditariarum ad eos pervenissent, si res venditæ ante litem de hereditatis petitione contestatam deperissent, deminutæve fuissent, sive ab emtoribus usucaptæ essent, restituere debere. Quæ cum secundo capite Senatusconsulti contineantur, vide, quid tertium caput dicat. Vult autem eos, qui bona hereditaria invaserunt, cum scirent ad se non pertinere, hoc est, malæ fidei possessores, etiamsi ante litem contestatam consulto desierint possidere, perinde condemnari, ac si possiderent: eos tamen, qui ex iusta causa putarunt, bona sive hereditatem ad se pertinere, id est, bonæ fidei possessores, usque eo duntaxat, quod locupletiores ex iisdem bonis facti essent, condemnari. Præter ea, quæ dicta sunt, Senatus censuit, petitam fisco hereditatem ex eo tempore existimandam esse, ex quo scierit quis, id est, qui eam possidet, eam a se peti, hoc est, cum primum ei denuntiatum esset, aut literis vel edicto evocatus esset. Hæc igitur sunt verba Senatus. Aptanda autem est nobis singulis verbis congruens interpretatio.

Ait autem Senatus: *Cum antequam pars caduca.* Quantum ex verbis quidem Senatusconsulti, locum habet primum caput, cum fisco partem hereditatis petit. Sed et in universa hereditate locum habet Senatusconsultum. Idem est et si vacantem hereditatem fisco vindicet, vel si ex alia causa bona ad eum pervenerunt, forte ex publicatione, vel quod heres scriptus sit. Locum habet Senatusconsultum, sive civitas, sive privatus hereditatem petat, licet in publica causa, id est, in fisco primum factum sit. Non solum autem in hereditate hoc utimur Senatusconsulto, sed et in peculio castrensi, puta militis, a fisco publicato, possessore vero ab alio quodam, vel si pater aut alius peculium castrense vindicet. Et in omni petita universitate, puta si fideicommissum universale fisco vel alii cuidam relictum sit, locum habet Senatusconsultum. Recte autem Senatus usus est illis verbis: *ex quo quis scit, hereditatem a se peti.* Nam cum quis scit, incipit esse malæ fidei possessor, hoc est, cum primum aut denuntiatum esset ei, aut literis vel edicto evocatus esset. Quid ergo, si scit quidem, hereditatem ad se non pertinere, nemo autem ei denuntiavit, an et ita malæ fidei possessor esse intelligitur, et usuras redactæ pecunie debere incipit? Et puto, inquit Ulpianus, usuras eius eum debere. Coepit enim, licet ex se ipso scierit, malæ fidei possessor esse. Quid ergo ex contrario, si denuntiatio ei missa sit, non tamen sciat, quia forte non ipsi, sed procuratori eius denuntiatum sit? Ulpianus ait: Senatus ipsi denuntiari exigit, ideoque non nocet denuntiatio procuratori missa, neque ideo malæ fidei possessor esse existimabitur: nisi forte is, cui denuntiatum

s) Malim ἐκίστω. t) Lege ἐαντῷ.
Basil. T. IV.

παραγγέλλαν δεξάμενος φανερόν τούτο πεποίηκε. τίνι μὲν στέλλεσθαι χρῆ τὴν παραγγέλιαν, εἶπεν ἡ σύγκλητος· παρὰ τὸν νόμον δὲ αὐτὴν πέμπεσθαι χρῆ, τούτο οὐδὲ προσέθηκεν οὐδὲ ἀπήρτησεν. ὅστις δὴποτε σὺν ἔστιν ὁ παραγγέλλων, βλάψει τὸν τὴν παραγγέλιαν δεξάμενον. ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς βόνα φίδε νομίως. ἡ γὰρ σύγκλητος οὕτω κατὰ τὸ β. ἐξῆ κεφάλαιον, τοὺς νομίως ἑαυτοὺς εἶναι κληρονομοὺς. ἐπειτογε οὕτως^{α)} εἰδὼς μὴ διαφέρειν αὐτῶν^{β)} τὴν κληρονομίαν ἐπόλησεν, ἀναμφιβόλως οὐ τὰ τιμήματα τῶν πεπραμένων πραγμάτων, ἀλλ' αὐτὰ τὰ πράγματα καταφέρεται εἰς τὴν νεγεδιτατις πετιτίονα καὶ τούτων οἱ καρποὶ. Σεβήρος μὲντοι ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ πρὸς Κέλερον πεμφθεῖσῃ ἐπιστολῇ τὸ αὐτὸ δοκεῖ καὶ ἐπὶ τοῦ μάλια φίδε νομίως πεποιθῆναι, τούτεστιν, ὥστε τοκοὺς αὐτῶν^{γ)} ἀπαιτεῖσθαι τοῦ τιμήματος, ὅτε μετὰ μόταν κοιτροβερσίαν τὴν πρῶσαν ἐποίησται, τούτεστι μεθ' ἔγνω, ὅτι μέλλει περὶ τῆς κληρονομίας ἐνάγεσθαι. καὶ τοὶ δὴ^{δ)} σύγκλητος κατὰ τοῦ βόνα φίδε νομίως ἀφέλλεται, καὶ ἐστὶν ἡ ἐπιστολὴ κατὰ τούτων τὸν λόγον ἐναντία τῷ νόμῳ. εἰ μὴ ἄρα τις εἴποι τὴν ἐπιστολὴν ἦτοι τὴν διάταξιν χωρὰν ἔχειν μὴ ἐπὶ παντός μάλια φίδε νομίως, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ πρῶτου πεπρακότος, ἕπερ συνέφερε πιπράσκεσθαι, βραβύοντα μάλλον τὴν κληρονομίαν, ἤπερ κέρδος αὐτῇ περιποιούντα^{ε)} ἵνα ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος ἐν αἰρέσει καὶ ἐπιλογῇ τοῦ πετιτῶρος εἴη τὸ πῶς βούλεται ταῦτα καταλογίσασθαι τῷ μάλια φίδε νομίως, τούτεστιν, εἴτε βούλεται, οὐ λέγει τὸ πρῶτον καὶ τοὺς καρποὺς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀληθῆ τὸν πρῶτον καὶ τῶν καρπῶν διατίμησιν αὐτὸν ἀπαιτηθῆναι, ἢ τὸ τιμῆμα τὸ ληφθέν^{ς)}, τούτεστιν, ὅσου ἐπράθη, καὶ τούτου τὸν τοκοὺς τοὺς μετὰ μόταν κοιτροβερσίαν, τούτεστι, μεθ' ἔγνω, ὅτι ἀπαιτεῖται τὴν κληρονομίαν. εἰ καὶ τὰ μάλια δὲ περὶ τούτων ἡ σύγκλητος διαλέγεται, ὅσοι κληρονομοὺς ἐνόμισαν ἑαυτοὺς, ὁμοῦ καὶ βορόρου ποσείσσωρας, τούτεστι πρῶτον τοκοὺς διαδοχοὺς, κοινάτους τυχόν, εἰ ἐνόμισαν τινες ἑαυτοὺς, ἢ ἄλλους ἰουστοὺς σοικείσσωρας· ἰουστός δὲ ἐστὶ σοικείσσωρ ὁ γραφεὶς ἐπὶ αἰρεσὶν ὄρκου ἢ τὴν αἰσχρὰν κληρονομίαν· οἷον ὁ δείνα κληρονομίος ἐστὼ, ἐὰν ὁμοῦ φονεύειν, ἢ ἐὰν ὁμοῦ μοιχεύειν^{ζ)} ἢ ἰουστός σοικείσσωρ ἐστὶν ὁ ἀδρογάτωρ, ὅτινι ὁ πρῶτος πρῶτος περιαιρεῖ τὸν ὄρκον, καὶ ποιεῖ τούτον ἰουστον ποσείσσωρα, τῆς ἀρχιερείας τοῦ πολιτικοῦ μὴ ἄλλως ἀνεχομένης αὐτὸν κληρονομον εἶπεν, εἰ μὴ πληρώσῃ τὴν αἰρεσιν. εἴτε σὺν κληρονομοὺς τινες ἐνόμισαν ἑαυτοὺς, ἢ βορόρου ποσείσσωρας, ἢ ἰουστοὺς διαδοχοὺς, ἢ καθ' ὁμάδα φιδεικομισσοῦσι, ἐπὶ τούτων ἀπάντων χωρὰν ἔχει τὸ δόγμα. γράφει δὲ πον καὶ Παπιανοῦ, τὸν τῆς κληρονομίας ποσείσσωρα μὴ ἀπαιτεῖσθαι τοκοὺς τῶν νομισμάτων ἐκείνων, ἕπερ εὖτε μὲν ἐν τῇ κληρονομίᾳ, τοῖσι δὲ οὐκ ἐπλουσίασεν, οὐδὲ ἤματο τούτων. ἀναγνωθὶ πάντως τὸ β. διγέστον τῆς σπεικίλλας τοῦ παρόντος συντάγματος· τῶν συναχθέντων χωρημάτων ἐκ τῶν τιμημάτων τῶν πεπραμένων πραγμάτων μὴ ἀπαιτεῖσθαι δηλονότι τοκοὺς ἐφ' ἃ τὸν μάλια φίδε νομίως. συναχθέντα δὲ νοοῦμεν οὐ μόνον τὰ ἤδη ἀπαιτηθέντα, ἀλλὰ καὶ ἕπερ τις δυνάμενος ἀπαιτεῖν οὐκ ἀπήτησεν. ἀναγνωθὶ τὴν τοῦ θέματος παραγραφήν. τί σὺν, ὅτι μετὰ τὸ ἀπαιτηθῆναι τὴν κληρονομίαν^{η)}, μετὰ τὸ γνῶναι τὸν ποσείσσωρα, ὅτι μέλλει ἀπαιτεῖσθαι τὴν κληρονομίαν, ἐπόλησε τινὰ τῶν αὐτῆς πραγμάτων; ἐναυθῆ φησὶν ὁ Οὐλιπιανὸς αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ τούτων καταφέρεσθαι τοὺς καρποὺς. εἰ μὲντοι ἀγνοα ἢ τῷ χρόνῳ φθιρούμενα ἢ τὰ πεπραμένα, καὶ τοῦ ἀληθοῦς ἐπράθη τιμήματος, εἴποις ἄν, ὅτι δύναται ὁ πετιτῶρ ἐπιλέγεσθαι, ὥστε αὐτῶ τὰ τιμήματα καὶ τούτων τοὺς τοκοὺς παρασχεθῆναι. [Sch. r. V. 608—611.]

L. 20. Χῶραν ἔχει τὰ εἰρημένα οὐ μόνον ὀλοκλήρου § 7—10. κληρονομίας ἀπαιτούμενης, ἀλλὰ καὶ μέρους· εἴτε ὁ D. V. 3. δημόσιος ὡς ἀκληρονομήτων ἢ ἐξ ἑτέρας αἰτίας ἀπαιτεῖ· εἴτε πόλις, εἴτε ἰδιώτης ἐκδικεῖ τὴν κληρονομίαν· καὶ ἐπὶ ἰδιοκτῆτου πεκουλίου, καὶ ἑτέρας οἰαςδὴποτε ὁμάδος.

καὶ ἐπὶ ἰδιοκτῆτου πεκουλίου] Τούτο νόσον, ἐνθα δικαίω κληρονομίας τὸ κανονιστικὸν τοῦ ὑπεξουσιοῦ πεκουλίου ἐκδικεῖ ὁ πατὴρ γραφεὶς ὑπ' αὐτοῦ κληρονομίος, ἢ καὶ ἑξωτικός, ὡς ὁ Παῦλος ἐν τῷ λδ'. διγέστον τοῦ παρόντος τίτλου φησὶν. εἰ γὰρ μὴ ὡς κληρονομίος, ἀλλ' ὡς πατὴρ ἰουρε πατὴρ

est, eum certioraverit. Senatus quidem, cui mittenda sit denuntiatio, dixit: a quo autem mittenda sit, non adiecit, neque exegit. Quicumque ergo fuit, qui denuntiavit, nocebit ei, cui denuntiatum est. Haec de his, qui ab initio bonae fidei possessores fuerunt. Nam ita Senatus locutus est in secundo capite: eos, qui se heredes existimassent. Ceterum si quis sciens, ad se hereditatem non pertinere, distraxit, sine dubio non pretia rerum venditarum, sed ipsae res deducuntur in petitionem hereditatis, et fructus earum. Imperator tamen Severus in epistola ad Celerem missa idem videtur fecisse et in malae fidei possessore, id est, ut in usuras pretii conveniatur, cum post motam controversiam distraxit, id est, ex quo scit, futurum, ut hereditatis petitione conveniatur. Atqui Senatus de bonae fidei possessore locutus est, atque epistola hac ratione Senatus consulto contraria est. Nisi forte quis dicat, epistolam sive constitutionem non in omni malae fidei possessore locum habere, sed in eo, qui res distraxit, quas distrahi expediebat, quae onerabant magis hereditatem, quam fructui erant: ut in hoc casu in arbitrio et electione petitoris sit, quemadmodum ea malae fidei possessori computare velit, hoc est, utrum velit, non dico rem et fructus, sed veram rei et fructuum aestimationem sibi praestari, an pretium, quod accepit, id est, quanti res vendita est, et usuras eius post motam controversiam, id est, ex quo scivit, hereditatem a se peti. Licet autem Senatus de his locutus sit, qui se heredes existimassent, tamen et si bonorum possessores, id est, praetorios successores, cognatos forte, se existiment, vel alios iustos successores: iustus autem successor est, qui sub conditione iurisiurandi, vel turpi heres scriptus est: puta, ille heres esto, si iuraverit se occisurum, vel si iuraverit, se adulterium admissurum: vel iustus successor est arrogator, cui Praetor remittit conditionem iurisiurandi, sub qua heres institutus est: Praetor enim iusiurandum tollit et hunc iustum successorem facit, quamvis subtilitas iuris civilis non aliter eum heredem appellari patitur, quam si conditionem impleverit. Sive igitur heredes esse se existiment, sive bonorum possessores, sive iustos successores, sive fideicommissarios universales, in his omnibus Senatusconsultum locum habet. Scribit et aliquo loci Papianus, possessorem hereditatis non conveniri in usuras eius pecuniae, quam invenit quidem in hereditate, sed non attingit, neque ex ea locupletior factus est. Lege omnino dig. 62. de speciali in rem actione (de rei vindicatione) huius partis, quo dicitur, redactae ex pretio rerum venditarum pecuniae usuras a malae fidei possessore non exigi. Redactam autem intelligimus non solum iam exactam, sed etiam quam quis non exegit, cum posset exigere. Lege thematis annotationem. Quid ergo, si post petitam hereditatem, id est, ex quo possessor scit, a se peti hereditatem, quasdam res ex ea distraxerit? Ulpianus ait, ipsas res fructusque earum in petitionem deduci. Si tamen steriles erant, vel tempore periturae res venditae, et vero pretio distractae sunt, dicere potes, petitozem eligere posse, ut sibi pretia eorumque usurae praestentur.

Ea, quae dicta sunt, locum habent non solum hereditate ex asse petita, sed etiam ex parte: sive fiscus tanquam vacantem, sive ex alia causa petat: sive civitas, sive privatus hereditatem vindicet: et in peculio castrensi⁸⁾ et alia quaecunq̄ universitate.

8) et in peculio castrensi] Hoc intellige, cum iure hereditario peculium castrense filiifamilias pater ab eo heres institutus vindicat, vel etiam extraneus, ut ait Paulus dig. 34. huius tituli. Nam si pater non ut heres, sed ut pater iure patris peculium filiifamilias,

α) Pro οὕτως legendum εἴ τις. β) Lege ἐαυτῶ. γ) Legendum ἐπὶ τὸν. Fabr. αὐτῶν. δ) Malim ἢ pro δὴ. ε) Legendum ληφθέν. Fabr. ληφθέν. ζ) Addendum videtur τούτεστιν.

τὸ τοῦ ὑπεξουσίου πεκούλιον παρ' ἑτέρου κατεχόμενον ἐκδικῆσαι βούλεται ὁ πατήρ, τότε ἀνάγκη ἐστὶν ἐπὶ τῷ πράγματι τῷ πεκούλιῳ κινεῖν σπεκιάλλαν ἢ ἔξω· οὔτε γὰρ δύναμιθα τὴν ὁμάδα τοῦ πεκούλιου διὰ γενικήν^{α)} ἢ ἔξω ἐκδικεῖν, ἀλλ' ἀνάγκη ἐφ' ἑκάστῳ τῶν πεκούλιῶν πραγμάτων κινεῖν σπεκιάλλαν ἢ ἔξω. [Sch. s. V. 611.]

Οὐ μόνον, ἀφ' οὗ διαμαρτυρηθῆ γράμμασιν ἢ κηρύγμασιν, ἀρχεται εἶναι κακῆ πίστει νομῆς, καὶ δίδωσι τόκους τῶν δοθέντων αὐτῷ χρημάτων, ἀλλ' εἰ καὶ τούτων μὴ γενομένων γινῆ.

Ἐὰν μὴ αὐτός, ἀλλ' ἕτερος διαμαρτυρηθῆ, τυχὸν προκοουράτω αὐτοῦ, οὐ βλάπεται· εἰ μὴ ἔρα ὁ διαμαρτυρηθεὶς ἐν εἰδήσει αὐτὸν ἐποίησεν· καὶ ἀδιάφορον, τίς ἐστὶν ὁ διαμαρτυρούμενος.

Ἐάν^{β)} τις γινώσκων μὴ ἀνήκειν αὐτῷ^{γ)} τὴν κληρονομίαν πωλήσῃ, οὐ τὰ τιμήματα, ἀλλ' αὐτὰ τὰ^{δ)} πράγματα καὶ τοὺς καρποὺς ἀπαιτεῖται. ἐπιλογὴν δὲ ὁ ἐπιζητῶν ἔχει κατὰ τοῦ κακῆ πίστει νομῆς μετὰ τὸ κινήθῃαι ἀμφισβήτησιν, τὰ πράγματα μετὰ τῶν καρπῶν ἀπαιτήσαι, ἢ τὰς τιμὰς μετὰ τῶν^{ε)} τόκων. τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τοῦ νομιζαντος ἐαυτὸν ἀγαθὸν νομῆ^{ς)}, καὶ δίκαιον διάδοχον, καὶ τοῦ νομιζαντος^{β)} ἐαυτῷ κληρονομίαν ἀποκαταστῆναι.

Ἐάν τις γινώσκων] Ἐὶ μετὰ ἀπαιτήσιν τῆς κληρονομίας ἐπράθη τὰ πράγματα, ἐπειδὴ σήμερον μετὰ μόταν κοινοβουσίαν πάντες μᾶλα φίδε νομῆς εἶναι νομιζονται, ὡς ὁ Οὐλιανὸς ἐν τῷ κε. διγέστω φησὶν θέματι 5., τότε εἰ μὲν μὴ ἄγονα, ἢ ἄλλως ἐπιβαρῆ τῇ κληρονομίᾳ ἢ τὰ πεπραμένα, αὐτὰ τὰ πράγματα καταφέρεται καὶ τούτων οἱ καρποί· εἰ δὲ ἄγονα ἢ ἐπιβαρῆ ἢ, τότε ἐπιλογὴν εἶχεν ὁ πεπίτωρ, ἢ τὸ τίμημα ὅσον ἐπράθη, καὶ τοὺς τόκους τοὺς μετὰ τὴν κοινοβουσίαν λαβεῖν, ἢ τὸ ἄκριβες τίμημα τῶν πραγμάτων αὐτῶν καὶ τῶν καρπῶν, ὡς ἐν τῷ παρόντι διγέστω φησὶ θέματι 10. [Sch. t. V. 611.]

Ἐὶ καὶ γὰρ βόνα φίδε νομῆς ἦν ἐξ ἀρχῆς, ὅμως ὅτι ἄκαρπος ἦν ὁ πεπραμένος^{β)}, τόκους οὐκ ἀπαιτεῖται, εἰ μὴ τοὺς μετὰ μόταν κοινοβουσίαν· ἐπὶ γὰρ τοῦ μᾶλα φίδε νομῆς, ἀγόνων ὄντων τῶν πεπραμένων, ἔχει τὴν ἐπιλογὴν ὁ πεπίτωρ οὐκ αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ τούτων τοὺς καρποὺς λαβεῖν, ἀλλὰ τὴν ἀληθῆ διατίμησιν τούτων αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν καρπῶν, ἢ τὸ τίμημα, ὅσον ἐπράθησαν, καὶ τοὺς ἀπὸ μότας κοινοβουσίας τούτου αὐτοῦ τοῦ τιμηματος τόκους. οὔτε γὰρ εἶπεν, ὅτι ἐπιλογὴν ὁ πεπίτωρ ἔχει ἢ τὰ πράγματα καὶ τοὺς καρποὺς λαβεῖν, ἢ τὸ τίμημα καὶ τοὺς τόκους, ἀλλ' ἐν τῇ κρίσει τοῦ πεπίτωρος εἶναι φησὶ, πῶς οὐκ εἰσὶν ποιεῖν διατηρησιμὸν ἢ τοῦ διατιμημα, πότερον τῶν πραγμάτων καὶ τῶν καρπῶν, ἢ τοῦ τιμηματος, δηλονότι ὅσον ἐπράθη, καὶ τόκων. ὅσον δὲ ἦεν εἰς τὴν ἡσπιν τῶν καρπῶν, ἕως οὗ ἐκινήθη ὁ ἀγρός, βόνα φίδε ἐστὶ νομῆς ὁ ἀγοραστής. τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τῶν προσποριζομένων τῷ βόνα φίδε ἀγοραστῆ διὰ τοῦ δούλου ἐξ φέ βέλ ἐξ ὀπερις, ὡς ἐν τῷ τέλει τοῦ κε. διγέστω τοῦ α'. τίτλου τοῦ κβ. βιβλίου. [Sch. t. V. 611. 84.]

Ἐὰν εὐρόν ἐν τῇ κληρονομίᾳ χρήματα μὴ ἔψηται αὐτῶν, οὐκ ἀπαιτεῖται τόκους.

Ἐάν εὐρόν ἐν τῇ κληρονομίᾳ χρήματα] Τοῦτο νόσον, εἰ καὶ μᾶλα φίδε ποσέουρος ὑποκαίται πρόσωπον. ἐπειδὴ γὰρ δανείσας ὑπέχειν ἀναγκάζεται τὸν κινδύον τῶν χρημάτων, οὐκ ἐγκαλεῖται, τί δήποτε τὰ νομίσματα οὐκ ἐδάνεισεν. ἀμέλει εἰ δ' ἂν πλοῖον ἦν ἐν τῇ κληρονομίᾳ, ἐνεκαλεῖτο, τί δήποτε αὐτὸ οὐκ ἐπλώσειεν, καὶ ἀπαιτεῖται τὸ ναῦλον, ἐπειδὴ οὐ κινδυνεύεται αὐτῷ τὸ τοῦ πλοίου ναυόγιον, ὡς ὁ Παπιανὸς ἐν τῷ ἐξῆς βιβλίῳ τ. α'. διγέστω ἐξ. φησὶ. τοῦτο οὖν ἐπὶ μᾶλα φίδε νομῆς νόσον. ἐπειδὴ γὰρ βόνα φίδε οὐδὲ προβαίνει τοῦτο ζητεῖν. οἶδας γὰρ, ὅτι ὁ βόνα φίδε νομῆς εἰ μὴ ἐφ' οἷς ἐγένετο πλουσιώτερος οὐ καταδικάζεται. [Sch. u. V. 612.]

quod ab alio possidetur, vindicare velit, necesse est, ut singulas res peculiarias speciali in rem actione vindicet: neque enim possumus universitatem peculii generali in rem actione vindicare, sed speciali in rem actione singulae res peculiarias vindicentur necesse est.

Non solum ex quo denuntiatum est literis vel **L. 20. §. 11.** edicto, incipit esse malae fidei possessor, et usuras **D. V. 3.** praestat pecuniae sibi datae, sed et si scierit, quamvis ei denuntiatum non sit.

Si non ipsi, sed alii denuntiatum sit, puta procuratori eius, hoc ei non nocet: nisi forte is, cui denuntiatum est, cum certioraverit: et nihil interest, quis denuntiaverit.

Si quis sciens⁹⁾, hereditatem ad se non pertinet, distraxerit, non pretia, sed ipsas res et fructus praestat. Electionem autem habet petitor, utrum a malae fidei possessore post motam controversiam res cum fructibus, an pretium cum usuris petat. Eadem valent et de eo, qui se bonorum possessorem et iustum successorem existimat, et in eo, qui sibi restitutam hereditatem existimat. **§. 12. 13.**

9) si quis sciens] Si post petitam hereditatem res distractae fuerint, quoniam hodie post motam controversiam omnes malae fidei possessores esse creduntur, ut ait Ulpianus dig. 25. them. 6. si quidem res distractae steriles non erant, aut alias non onerabant hereditatem, ipsae res carumque fructus in petitionem veniunt: sin autem steriles erant, aut onerabant hereditatem, electionem habet petitor, ut vel pretium, quantitas veniit, et usuras post motam controversiam accipiat, vel iustum pretium rerum ipsarum et fructuum, ut ait them. 11. huius digesti.

Licet enim initio bonae fidei possessor fuerit, tamen quod fundus distractus sterilis erat, usuras non praestat, nisi post motam controversiam: nam in malae fidei possessore, si res distractae steriles erant, petitor electionem habet, non ut res ipsas earumque fructus accipiat, sed veram aestimationem ipsarum rerum et fructuum, aut pretium, quanti venierunt, et usuras eius pretii a mota controversia. Neque enim dixit, petitor electionem habere, ut vel res et fructus accipiat, vel pretium et usuras, sed ait, in arbitrio petitoris esse, qualem computationem faciat, utrum rei et fructuum, an pretii, quanti scilicet res veniit, et usurarum. Quod autem attinet ad perceptionem fructuum, donec fundus evincatur, emtor bonae fidei possessor est. Eadem obtinent et in his, quae bonae fidei emptori per servum ex re vel ex operis acquiruntur, ut in fine digesti 25. tit. 1. lib. 22.

Si pecuniam in hereditate inventam¹⁰⁾ non attingerit, in usuras non convenitur. **§. 14.**

10) si pecuniam in hereditate inventam] Hoc intellige, etiamsi malae fidei possessor sit. Quoniam enim pecuniae a se creditae periculum sustinere cogitur, non imputatur ei, si pecuniam non foeneraverit. Si tamen navis sit in hereditate, imputatur ei, si navem non exercuit, et vecturas praestat, quia naufragii periculum non sustinet, ut ait Papianus lib. sequenti, tit. 1. dig. 62. Hoc igitur de malae fidei possessore intellige. Neque enim in bonae fidei possessore hoc tractari potest. Nosti enim, bonae fidei possessorem in id duntaxat condemnari, quo locupletior factus est.

a) Lege γενική. b) §. 12. 13. l. 20. D. h. t. leguntur in Syn. p. 330. ubi ad cap. 17. h. t. pertinere dicuntur. c) Syn. εἰαυτῷ. d) Syn. pro ἀλλ' αὐτὰ τὰ habet ἀλλὰ τὰ. e) τῶν deest in Syn. f) Proprie bonum possessorem. Leuncl. in marg. Syn. emendat ἀγαθόν. Ceterum saepius in Basilicis ἀγαθὸς νομῆς significat bonorum possessorem. g) Syn. καὶ ταῦτα νομιζοριος. h) Addendum ἀγρός.

L. 20. §. 15.
D. V. 3.

Συναχθῆναι λέγομεν ἐκ διαπράσεως χρήματα οὐ μόνον εἰ ἔλαβεν, ἀλλ' εἰ καὶ δυνάμενος ἀπαίτησαι οὐκ ἀπήτησεν.

συναχθῆναι λέγομεν ἐκ διαπράσεως χρήματα] Πρόκειται εἰς τὸ πλείους· τῶν δὲ συναχθέντων χρημάτων οὐκ ἀπαιτεῖται τόκους· δόνα φίδε νομεῖς, καὶ φησὶν ἡ παραγραφή ἥλικα μὲντοι μήπω ἀπαιτηθῆναι τὸ τίμημα, ἐκχωρεῖ τὴν ἀγωγήν τῷ πετίτορι ὁ δόνα φίδε νομεῖς, ὡς ἐξ ἐπιλογισμοῦ φησὶν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐξῆς. ἐπὶ γὰρ τοῦ μάλα φίδε νομεῖς ἢ ἐπὶ τοῦ μετὰ μόταν κοντροβερσίαν ἀνευ τινὸς εὐλόγου αἰτίας πεπρακότες τὰ κληρονομία πράγματα· σήμερον γὰρ πάντες μετὰ μόταν κοντροβερσίαν μάλα φίδε νομεῖς εἶναι δοκοῦσιν· ἐπὶ τοῦ μάλα φίδε τούτων νομεῖς ἢ ἐπὶ τοῦ ποστὸς μόταν κοντροβερσίαν ἦτοι ποστὸς πετίταιμ νερεδιτάτεμ, τουτέστι, μετὰ τὸ γνῶναι αὐτὸν τὸν πεπρακότεν ἵνα τῶν νερεδιτάτιων πραγμάτων¹⁾, εἰ μὲν οἰκίτης ἢ ὁ πεπραμένος, δεῖ χρῆναι²⁾ τῇ διασπίξει τῇ ἐν τῷ λγ'. διγέστω κειμένη· εἰ δὲ μὴ οἰκίτης ἦν, ἀλλ' ἕτερον πράγματα, διάσπιζον· καὶ εἰ μὲν ἀκαρπα ἦν ἢ ἐπιβαρῆ μάλλον τὰ πεπραμένα τῇ κληρονομίᾳ, δὸς τῷ ἀκτορι τὴν ἐπιλογήν, εἴτε βοῦλεται τὸ ἀληθῆς τίμημα τῶν πραγμάτων καὶ τῶν καρπῶν δοθῆναι αὐτῷ, ἢ τὸ τίμημα ὅσον ἐπράσθη μετὰ καὶ τόκων τῶν ἀπὸ μότας κοντροβερσίας, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω· κατὰ τὸ παρὸν διγέστον τούτου³⁾ κρατουόντος καὶ ἐπὶ τοῦ ἐξ ἀρχῆς μάλα φίδε νομεῖς, καὶ οὕτως γὰρ ἐν ὧ⁴⁾ ἀκαρπα ἦν τὰ πεπραμένα καὶ ἐπιβαρῆ τῇ κληρονομίᾳ. εἰ γὰρ μὴ τοιαῦτα ἦν, τότε ἀναμφιβόλως αὐτὰ παρέχειν ὀφείλει ὁ ποστίσσω τῷ πράγματι καὶ τοὺς καρποὺς, ἢ μὴ δυνάμενος αὐτὰ λαβεῖν ἀπὸ τοῦ αγοραστοῦ δίδωσι τῷ πετίτορι, ὅσον ἂν ὁμοση τὸν ἐν λίτεμ ὄρκον ὑποτελῶν· πλὴν εἰ μὴ ἄρα δεπερδίτα ἢ δεμινούτα γέγονται τὰ πεπραμένα· τότε γὰρ μόνον τὸ ἀληθῆς τῶν πραγμάτων τίμημα παρέχεται τῷ πετίτορι παρὰ τοῦ μάλα φίδε νομεῖς, ὡς ὁ Οὐλπιανὸς πρὸς τῷ τέλει τοῦ παρόντος διγέστον φησὶ. τοῦτο δὲ λέγει, εἰ μὴ ἄρα ἔτυχεν ὑπὲρ τὸ ἀληθῆς αὐτῶν τίμημα παρὰ τοῦ αγοραστοῦ κομισαμένος ὁ μάλα φίδε νομεῖς. ἐπειδήπερ εἰ δ' ἂν δόνα φίδε νομεῖς ἦν ὁ πωλησας, ἐδίδοτο πᾶν, ὅπερ ἐκομίσαστο τίμημα, ἐν ὧ δηλονότι μὴ κακῶς αὐτὸ ἐδαπάνησεν, ἀνάγκη λέγειν, ὅτι ὁ μάλα φίδε νομεῖς, εἰ ἔτυχεν ὑπὲρ τὸ ἀληθῆς τῶν πραγμάτων τίμημα εἰληφίς, πᾶν ὅπερ ἔλαβε δίδωσι. μανθάνεις γὰρ προῖων, ὅτι ὁ μάλα φίδε νομεῖς πολλὰκις καὶ τῆς ἀκριβείας μὴ βουλομένης ὁμοῦ ἐκ παραθέσεως τοῦ δόνα φίδε νομεῖς ὑπὲρ τὴν ἀκριβείαν καταδικάζεται. καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ὁ δόνα φίδε πωλησας μόνον τὸ περιεχθὸν εἰς αὐτὸν δίδωσιν, ἦτοι τὸ ἐφ' ὧ ἐγένετο πλουσιώτερος, καὶ τοὺς ἀπὸ μότας κοντροβερσίας τόκους. ὁ δὲ μάλα φίδε εἴτε ἐξ ἀρχῆς, εἴτε μετὰ ταῦτα, ἀπλῶς ὁ ἐν εἰδήσει πωλησας, εἰ μὲν εὐφθάρτα ἢ ἄλλως ἐπιβαρῆ ἦν τὰ πεπραμένα, δίδωσιν ὅπερ ἂν ὁ πετίτωρ ἔληται, τουτέστιν, ἢ τὸ τίμημα, ὅσον ἐπράσθη, καὶ τοὺς ἀπὸ μότας κοντροβερσίας τόκους, ἢ τὸ ἀληθῆς αὐτῶν τίμημα· εἰ δὲ μὴ ἀκαρπα ἦν, μήτε ἄλλως ἐπιβαρῆ τὰ πεπραμένα, τότε ἢ αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ τοὺς καρποὺς δίδωσιν, ὑποκείμενος τῷ ἐν λίτεμ ὄρκῳ, εἰ μὴ δύνανται λαβεῖν παρὰ τοῦ ὀνησαμένου καὶ δούνασι τῷ πετίτορι μήπω φθάρτα μήτε δεμινούτα γέγονενα⁵⁾ ἢ ἕαν τι τούτων γένηται, τουτέστιν, ἐφθάσῃ παρὰ τῷ αγοραστῇ, ἢ οὐσονκαπιτενδῆ, κἂν ἀντε πέταταιμ νερεδιτάτεμ δεπερδίτα ἢ δεμινούτα ἐγένετο, τὸ ἀληθῆς αὐτῶν δίδωσι τίμημα ὁ μάλα φίδε ταῦτα, ὡς εἶπον, πωλησας· εἰ μὴ ἄρα ὑπὲρ τὸ ἀληθῆς αὐτῶν ἐκομίσαστο τίμημα· τότε γὰρ εἰ καὶ μηδὲν ἕτερον, ἐκ παραθέσεως τοῦ δόνα φίδε νομεῖς καταδικάζεται δούνασι τὸ περιεχθὸν ἐν αὐτῶν, ὡς τὸ κη'. διγέστον δηλοῖ, μηδὲν⁶⁾ δυνάμενος δηλοῦσι λέγειν, ὡς κακῶς αὐτὸ ἐδαπάνησεν. αἰεὶ γὰρ μόραν δοκῶν ποιεῖν πᾶν ὅπερ ἔλαβε δίδωσιν, ἰδικῶς προδήλως ἐπὶ οἰκίτου πεπραμένου κρατούσης διασπίξεως, ἢ ὁ Οὐλπιανὸς ἐν τῷ λγ'. διγέστω φησὶ. ταῦτα δὲ λέγω, πλὴν εἰ μὴ ἄρα εὐλόγου αἰτίας ὑποκειμένης ἐπώλησε, οἷον διὰ τὴν ταφήν τοῦ τελευτήσαντος, ἢ διὰ τὸ μὴ κομιτενθῆναι τὴν πρᾶσιν τῶν ἐνεχῶν, ἢ διὰ τὸ ἀποθρῆσαι τὴν τοῦ τελευτήσαντος φαρμίαν· ἐπὶ γὰρ τούτων τῶν αἰτιῶν καὶ εἰ μετὰ προκάταρξιν πέπρακε, συγγνώσκεται, ὡς ἔγνω ἐν ε'. διγέστω τοῦ παρόντος τίτλου. [Sch. x. V. 612 — 614.]

§. 16. Ὁ μετὰ ἀπαίτησιν τῆς κληρονομίας πιπράσχων αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ τοὺς καρποὺς δίδωσιν· εἰ

i) Adde ἀπαίτησθαι. k) Lege χρῆσθαι. l) Lege αὐτοῦ pro τοῦ. m) Sic lego. Fabr. τῷ pro ᾧ. n) Lege μηδὲ.

Redactam ex venditione pecuniam dicimus¹⁾ non solum, si eam accepit, sed et si exigere potuit, neque exegit.

1) redactam ex venditione pecuniam dicimus] Additur in latiore contextu: Redactae autem pecuniae usuras non praestat bonae fidei possessor. Et ait adnotatio: Si tamen pretium nondum exactum sit, bonae fidei possessor actionem cedit petitori, ut ex retractatione initio sequentis thematis ait. Nam in malae fidei possessore, vel eo, qui post motam controversiam sine iusta causa res hereditarias vendidit, (hodie enim omnes post motam controversiam malae fidei possessores esse videntur) in malae fidei, inquam, possessore, vel eo, qui post motam controversiam, sive post petitam hereditatem, id est, postquam scivit, hereditatem a se peti, res quasdam hereditarias distraxit, si quidem servus distractus fuerit, utendum est distinctione dig. 33. posita: sin autem servus non fuerit, sed aliae res, distinguendum est: et si quidem res distractae steriles erant aut hereditatem magis onerabant, actori electionem concede, sive velit verum pretium rerum et fructuum sibi praestari, sive pretium, quanti res venit, cum usuris a mota controversia, ut supra dixit: quod secundum hoc digestum obtinet etiam in eo, qui ab initio malae fidei possessor fuit. Atque haec, cum res distractae steriles erant et hereditatem onerabant. Nam si tales non erant, sine dubio possessor res ipsas praestare debet et fructus, aut si recipere eas ab emtore non possit, tantum praestat petitori, quanti is in litem iuraverit: nisi res distractae sint deperditae aut deminutae: tunc enim verum tantum rerum pretium praestat petitori a malae fidei possessore, ut ait Ulpianus in fine huius digesti. Hoc autem ait, nisi malae fidei possessor plus, quam verum earum pretium, ab emtore consecutus sit. Quoniam enim et si venditor bonae fidei possessor esset, totum pretium, quod consecutus fuit, restitueretur, scilicet si non male id consumsit, necessario dicendum est, malae fidei possessorem, si plus, quam verum rerum pretium accepit, totum id, quod accepit, restituere. Nam infra discas, malae fidei possessorem plerumque, quamvis ius strictum id non admittat, tamen ex comparatione bonae fidei possessoris contra ius strictum condemnari. In summa, qui bona fide vendidit, id tantum, quod ad cum pervenit, praestat, sive id, quo locupletior factus est, et usuras a mota controversia. Malae autem fidei possessor, sive ab initio fuerit, sive postea coeperit, in summa, qui sciens distraxit, si quidem res distractae erant facile periturae aut alias onerabant hereditatem, quod petitor elegerit, praestat, id est, aut pretium, quanti res venit, et usuras a mota controversia, aut verum pretium earum: sin autem res distractae steriles non erant, neque aliter onerosae hereditati, tunc vel ipsas res et fructus praestat, iuri iurando in litem obnoxius, si eas ab emtore recipere non possit, easque petitori restituere nondum corruptas, nec deminutas: vel si quid eorum factum sit, id est, corruptae sint apud emtorem vel usucaptae, licet ante petitam hereditatem deperditae vel deminutae sint, qui mala fide eas, uti dixi, distraxit, verum earum pretium praestat: nisi ultra verum earum pretium consecutus sit: tunc enim argumento ducto a comparatione bonae fidei possessoris nihil aliud, quam quod ad ipsum pervenit, dare condemnatur, ut significat digestum 28. nec dicere poterit, se male illud consumsisse. Cum enim semper moram facere videatur, omne, quod accepit, restituit, speciali videlicet distinctione in servo vendito obtinente, quam tradit Ulpianus dig. 33. Haec autem dico, nisi ex iusta causa distraxerit, puta ob funus defuncti, vel ne pignus distraheretur, vel ad exhibendam defuncti familiam: nam ex illis causis licet post litem contestatam quaedam alienaverit, ignoscitur ei, ut didicisti in dig. 5. huius tituli.

Qui post petitam hereditatem distrahit, res ipsas et fructus restituit: nisi forte iusto pretio distractis

μη ἄρα τῶν προθέντων δικαίῳ τιμήματι ἀγόνων^{ο)} ἢ εὐφθάρτων ὄντων ὁ ἐνάγων ἐπιλέγεται τὰς τιμὰς καὶ τοὺς τόκους.

Ὁ καλῆ πίστει πωλῶν ἐνέχεται, εἴτε τὰς τιμὰς ἀπήτησεν, εἴτε μή. ἐν ᾧ μέντοι ἀγωγὰς ἔχει, αὐτὰς ἐκχωρεῖ. εἰ δὲ τὸ παρ' αὐτοῦ προθέν ἐξειδικήθη^{ρ)}, καὶ ἀπέδωκε τὸ τίμημα, οὐ δοκεῖ εἰς αὐτὸν ἐλθεῖν^{γ)} τὸ τίμημα. οὐ δίδωσιν ὅπερ μὴ χρεωστούμενον ἀπήτησεν, οὔτε λογιζέται τῷ κληρονόμῳ, ὅπερ μὴ χρεωστούμενον δέδωκεν.

Ὁ καλῆ πίστει πωλῶν ἐνέχεται] Ἐπεὶ οὖν καὶ τὸ β. τοῦ φεσιπιάματος ἐμπνεύσασθαι κεφάλαιον. λέγει ἡ σύγκλητος ἀρέσκειν τοὺς ἐναχθέντας τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι καὶ καταδικασθέντας χρῆσαι ἀποκαταστήσαι τὰ τίμηματα τὰ εἰς αὐτοὺς ἀπὸ πράξεως τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων περιελθόντα, εἰ καὶ μὴπω προκαταρξέως κατ' αὐτῶν γενομένης ἀπώλετο ἢ δεμνονῶτα γεγένηται τὰ πεπραμένα. τί δὲ ἐστὶ δεπερδίτον καὶ δεμνονῶτα, φησὶ μετὰ τὸ παρὸν δίγεστον ὁ Ἰούιος. ταῦτα μὲν ἀδιαστίκτως εἶπε τὸ δόγμα. τί δὲ εἶπεν ἀπαιτεῖσθαι τὸν βόνα φίδε νομέα τὸ τίμημα τῶν πεπραμένων πραγμάτων; καὶ ὅσον μὲν ἐκ τῶν εἰρημένων τίμημα τῶν πεπραμένων πραγμάτων ἀπαιτεῖται, εἴτε ἀπήτησεν, εἴτε καὶ μὴ. ὁ δὲ Οὐλπιανὸς ὑποδιαστίκτως οὕτω φησὶν· ὁ βόνα φίδε ποσέσσωρ, εἰ πωλήσει πράγματα τῆς κληρονομίας, εἴτε ἀπαιτήσει τὸ τίμημα, εἴτε καὶ μὴ, ἐπειδὴ ὅλως ἔχει ἀγωγὴν, ὀφείλει ὅσον μὲν ἦεν ἐπὶ δόγματος, δίδοναι τὸ τίμημα· πλὴν ἐνθα μὴπω τίμημα τῶν πεπραμένων ἀπήτησε πραγμάτων, ὅτι ἔχει ἀγωγὴν, ἀρκεῖ τὸ ἐκχωρῆσαι αὐτὸν τὰς ἀγωγὰς τῷ πετιτορι. εἰ δὲ πωλήσει πράγματα κληρονομιαίων, καὶ ἐκκηθέντος αὐτοῦ ἀναδῶ τὸ τίμημα, ὅπερ ἔτυχε κοιμισάμενος, οὐ δοκεῖ περιελθόντων τὸ τίμημα· εἰ καὶ τὰ μάλιστα δυνατόν ἐστιν εἰπεῖν, μήτε ἐξ ἀρχῆς μήτε ἐκκηθέντος^{δ)} τὸ τίμημα περιελθεῖν εἰς αὐτὸν, ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα τὸ προθέν οὐκ ἦν νερεδιτάριον. εἰ δὲ καὶ ἡ σύγκλητος μνήμην ἐποίησατο πραγμάτων ἐκ τῆς κληρονομίας προθέντων, οὐ μὴν νερεδιταρίων, κἄν ἐχρῆν κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἀποκαταστήσαι τὸ τίμημα, εἰ καὶ μὴ ἦν κληρονομιαίων τὸ πεπραμένον, ὅμως οὐκ ὀφείλει τοῦτο ἀπαιτηθῆναι ὁ βόνα φίδε ποσέσσωρ, μήτε ἀπαιτεῖσθαι τὸ ἰνδεβίτως αὐτῷ δεδομένον, μήτε καταλογίζεσθαι τῷ πετιτορι, ὅπερ αὐτῷ ὁ ποσέσσωρ ἰνδεβίτως κατέβαλε. τοῦτο δὲ μὴ περὶ ληγμάτων καὶ φιδεϊκομίσσων καταβληθέντων ἰνδεβίτως νοήσης, ἀλλὰ περὶ ἐτέρου νομισθέντος χρόνου. ἐπὶ γὰρ τοῦ ληγματοῦ καὶ φιδεϊκομίσσου, δόξας ὡς περὶ γνῶμην θεραπεύειν τοῦ τελευτήσαντος, συγγινώσκειται· καὶ ἔχει μὲν τῶν νερεδιταρίων πραγμάτων παρακατασχέσασθαι, ἐφ' οἷς ἰνδεβίτως ληγματοῦ ἢ φιδεϊκομίσσου κατέβαλεν· ἐκχωρεῖ δὲ τῷ πετιτορι τὸν ἰνδεβίτον κοινδικτίον, ὡς ἐν τῷ ἰζ'. διγέστον φησὶς εἶπεν ὁ Ἰούιος. ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ ἐκκηθέντος τοῦ πεπραμένου πράγματος, εἰ δὲ οἰκίτης ἦν ὁ προθεὶς παρὰ τοῦ βόνα φίδε νομέως, καὶ πύθος κομπτον ἐσχηκῶς^{ε)} ἀνεδόθη τῷ πεπρακῶτι, ἐπιταῦθα ὁμολογουμένως καὶ νερεδιταρίον ἐστὶ τὸ πεπραμένον πρᾶγμα, ἦτοι ὁ οἰκίτης, καὶ ὅμως τὸ τίμημα τὸ ὑπᾶρ ἀναδοθέν τοῦ οἰκίτου φειδιβιτενθέντος ἦτοι ἀναδοθέντος, οὐ κατεφέρεται εἰς τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα. εἰ δὲ καὶ πωλήσας πρᾶγμα κληρονομιαίων ὁ βόνα φίδε ποσέσσωρ ἔνοχον ἑαυτὸν κατέστησε τῷ ἀγοραστῇ, τυχὸν τὴν περὶ ἐκκηθέντος δούπλαν ἐπερωτηθείς, προσήκον ἐστὶν εἰπεῖν, διὰ καντίονος αὐτοῦ προνοεῖσθαι, τουτέστιν ἀναγκάζεσθαι τὸν πετιτορα καντίονα περὶ δεφενσίονος καὶ τοῦ ἀξήμιου δίδοναι αὐτῷ. χρῆ δὲ τὸν ποσέσσωρα τῆς κληρονομίας ἀποκαταστήσαι τὸ τίμημα τῶν πεπραμένων πραγμάτων, εἰ καὶ ἀπώλετο ταῦτα παρὰ τῷ ἀγοραστῇ, ἢ δεμνονῶτα^{ς)} γεγένηται, καὶ τοῦτο δῆλον. ἀρὰ δὲ τότε ἀποκαθίσταται τὰ τίμηματα, ὅτε βόνα φίδε ποσέσσωρ ἔτυχεν ὢν, ἢ κἄν μάλιστ' ἀπώλετο οὗτος ἔτυχανεν ὢν; καὶ φησὶν ὁ Οὐλπιανός, εἰ μὲν τὰ πράγματα φαίνεται παρὰ τῷ ἀγοραστῇ, καὶ οὔτε ἀπώλετο, οὔτε δεμνονῶτα ἔγενετο, ἀναμφιβόλως αὐτὰ μᾶλλον τὰ πράγματα, καὶ οὐ τὰ τίμηματα τοῦτων ὀφείλει παρασχέειν τε καὶ ἀποκαταστήσαι ὁ μάλιστ' ἀπώλετο (ποσέσσωρ), ἢ ἐν ᾧ κατ' οὐδένα δύναται τῶσπιν ταῦτα παρὰ τοῦ ἡγορακῶτος ἀναλαβεῖν, τοσαύτην ποσότητα δίδωσιν, ὅσην εἶποι τὸν ἰν λέτεμ

rebus, quae steriles erant vel facile periturae, petitor pretia et usuras elingat.

Qui bona fide vendit, tenetur¹²⁾, sive exegit L. 20. pretium, sive non exegit. Ubi tamen actiones habet, §. 17. 18. eas cedit. Si vero res ab eo vendita evicta sit, et D. V. 3. pretium reddiderit, non videtur pretium ad eum pervenisse¹³⁾. Non restituit, quod indebitum exegit¹⁴⁾, neque heredi imputat, quod non debitum solvit.

12) qui bona fide vendit, tenetur] Nunc et secundum caput Senatusconsulti interpretabimur. Ait Senatus: placere, a quibus hereditas petita fuisset, si condemnati essent, pretia, quae ad eos ex venditione rerum hereditiarum pervenissent, et si res venditae ante litem contestatam deperissent deminutae essent, restituere debere. Quid autem sit deperditum et deminutum, post hoc digestum docet Gaius. Atque haec sine distinctione ait Senatusconsultum. Quomodo vero dixit, bonae fidei possessorem in pretium rerum venditarum conveniri? Et quidem secundum ea, quae dicta sunt, pretium rerum venditarum ab eo petitur, sive illud exegerit, sive non exegerit. Ulpianus autem ita distinguit: bonae fidei possessor, inquit, si vendiderit res hereditarias, sive exegerit pretium, sive non, quia omnino actionem habet, quantum ad verba Senatusconsulti attinet, pretium debet praestare: verum ubi nondum rerum venditarum pretium exegit, qui habet actionem, sufficit, eum actiones petitori cedere. Sed si rem hereditariam vendidit, et evicta ea pretium restituit, quod accepit, non videtur pretium ad eum pervenisse: quamquam possit dici, nec ab initio, nec re evicta pretium ad eum pervenisse, quia res vendita non fuit hereditaria. Sed et si Senatus rerum ex hereditate distractarum, non hereditiarum fecit mentionem, tametsi ea ratione pretium restitui oporteret, quamvis res non esset hereditaria, in hoc tamen conveniri non debet bonae fidei possessor, neque in id, quod indebite ipsi datum est, neque imputari petitori, quod ipsi possessor indebite solvit. Hoc autem de legatis et fideicommissis indebite solutis ne intelligas, sed de alio, quod deberi credebatur. In legato enim et fideicommissis quod voluntati defuncti obsecutus videatur, ignoscitur ei: et habet quidem rerum hereditiarum retentionem legati vel fideicommissi indebite soluti nomine: cedit autem petitori conditionem indebiti, ut Gaius supra dixit dig. 17. Haec igitur locum habent, si res distracta evicta sit. Si vero servus distractus sit a bonae fidei possessore, et, quod vitium latens haberet, redhibitus sit venditori, hic utique et res vendita sive servus hereditaria sunt, et tamen pretium servi redhibiti, quod semel refusum est, non venit in hereditatis petitionem. Sed et si bonae fidei possessor re hereditaria vendita se obligaverit emtori, puta dupla evictionis nomine promissa, dicendum est, prospici ei cautione, hoc est, cogi petitore, defensionis et indemnitate nomine cautionem ei praestare. Restituere autem debet pretia rerum venditarum possessor hereditatis, licet apud emtorem deperditae vel deminutae sint, et hoc certum est. Sed utrum ita demum pretia restituit, si bonae fidei possessor est, an et si malae fidei? Et ait Ulpianus: Si quidem res apud emtorem extent, et nec deperditae, nec deminutae sint, sine dubio ipsas res, non pretia earum debet praestare et restituere malae fidei possessor: aut si nullo modo eas ab emtore recipere possit, tantum praestat, quanti actor in litem iuraverit. Et haec quidem, si res extent apud emtorem: ubi autem deperditae sunt vel deminutae, verum pretium earum debet praestari: quia, si petitor rem consecutus esset, distraxisset, et verum earum pretium non perderet.

ο) Sic legendum. Fabr. ἀγόνων. ρ) Malim ἐξειδικήθη. γ) Malim περιελθόντων. ς) Malim δόξει. ζ) Verba μήτε ἐκκηθέντος (ἐκκηθέντος haud dubie corruptum est) omittenda videntur, cum in Digestis, quorum versionem haec continent, non repertiantur, quae his respondeant. Certe legendum μήτε ἐξ ἐκκηθέντος. ι) Legendum ἐσχηκῶς. Fabr. ἐσχηκῶτος. κ) Lege δεμνονῶτα.

ὄγκων ὁ ἄκτωρ ὑποτελών. ταῦτα μὲν οὖν, εἰ φαίνεται τὰ πράγματα παρὰ τῷ ἀγοραστῇ ἔνθα δὲ δεπέροδιτα ἢ καὶ δεμνοῦτα γεγνήσθαι, τότε τὸ ἀληθὲς τμήμα αὐτῶν παρέχεσθαι χρή· εἰ γὰρ κατέσχε ταῦτα ὁ πεπίτωρ, ἐποίησεν ἴσ', καὶ τὸ ἀληθὲς αὐτῶν τμήμα οὐκ ἀπώλλυεν. [Sch. x. v.] V. 614. sq.]

οὐ δοκεῖ εἰς αὐτὸν ἐλθεῖν τὸ τμήμα.] Περιελθεῖν γὰρ κυρίως λέγεται τὸ μόνον παρὰ τινι ἀναφαίρετον, ὡς βιβ. λς'. tit. α'. διγ. . . . καὶ τοῦτου τοῦ τίτλου διγέστω κγ'. καὶ βιβ. ν'. tit. ις'. διγέστω οά'. Οὐλιανού, καὶ ρξδ'. [Sch. γ. V. 615.]

οὐ δίδωσιν, ὅπερ μὴ χρεωστούμενον ἀπήτησεν] Μὴ ἐναντιωθῆ σοι τὸ εἰρημένον ἐν τῷ ις'. διγέστω. ἐκείσε γὰρ τεθεμίσιται ληγάτων καὶ φιδεϊκόμισσον ἰνδὲβιτον καταβολεῖν, καὶ ἐπειδὴ ὅλας γνώμην ἔδοξε πληροῦν τοῦ τελευτήσαντος, συγγνώσκειται καὶ ἔχει μὲν παρακατάσχεσιον, ἐκχωρεῖ δὲ τὸν ἰνδὲβιτον κονδικτικιον. ἐνταῦθα δὲ γνώμην οὐκ ἔδοξε ποιεῖν τοῦ τελευτήσαντος, καὶ οὐ ληγάτων οὐ^ν) φιδεϊκόμισσον, ἀλλ' ἔτερον ἰνδὲβιτον καταβαλεῖν, καὶ εἰκότως οὐ συγγνώσκειται· καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ διαφορὰ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ ις'. διγέστω. [Sch. z. V. 616.]

Ἄνωρυμος. Καίτοι φησὶν ἐν τῷ τέλει τοῦ ις'. διγέστω, ὅτι ἐάν τις τῶν κληρονομιῶν πραγμάτων ἰνδὲβιτον δῶ, οὐδὲν χρεωστῆ, εἰ μὴ τὰς ἀγωγὰς ἐκχωρήσῃ^κ)· καὶ διγέστω ις'. ὅτι ἐάν τις τῶν οὐκ ἰνδὲβιτον δῶ, ἔπειτα τὸν κέρχεται. ἐκεῖ οὖν ὑπόθεον βονα φιδε νομέα, ἐνταῦθα δὲ μάλα φιδε, ἢ ὅτι κατὰ γνώμην τοῦ τεστατέρου ἔδωκεν. [Sch. z. V. 616.]

L. 20. Eὐ δὲ καὶ τὸ παρ' αὐτοῦ προθὲν ἀναστραφῆ, §. 19. 20. αὐτὸ καὶ οὐ τὸ τμήμα δίδωσι τῷ ἐνάγοντι. εἰ δὲ D. V. 3. καὶ ἐλέγεται τῷ ἀγοραστῇ, λαμβάνει παρὰ τοῦ ἐνάγοντος ἀσφάλειαν.

ἀναστραφῆ] ῥεδιβερε ἐστὶ τὸ ποιῆσαι ἔχει τὸν πρότην, ὅπερ εἶχε πρότον. [Sch. a. V. 616.]

§. 21. Eὐ^ν) καὶ φθαρωσιν, ἢ καὶ^κ) μειωθῶσι τὰ πραθέντα, δίδωσιν ὁ νομεὺς τὴν τιμὰς. ὁ δὲ κακῆ πίστει, εἰ μὲν σώζονται τὰ πραθέντα, παρασχέιν αὐτὰ ἀναγκάζεσθαι· μὴ δυνάμενος δὲ λαβεῖν αὐτὰ παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ, τῷ ἐνδίκῳ ὄγκῳ^α) ὑπόκειται. εἰ δὲ ἐφθάρησαν, ἢ ἐμειώθησαν, τὴν ἀληθῆ τιμὴν δίδωσιν· εἰ γὰρ ἔλαβε τὸ πρῶμα ὁ ἐνάγων, ἐπώλει αὐτὸ καὶ οὐκ ἀπώλλυε^β) τὸ ἀληθὲς τμήμα.

εἰ καὶ φθαρωσιν] Ὁ κακῆ πίστει νομεὺς εἰ μὲν σώζονται τὰ πραθέντα, παρασχέιν αὐτὰ ἀναγκάζεσθαι, ἐν ᾧ δηλονότι μὴ ἀκροπα ἦν, ἢ ἄλλως ἐπιβαρῆ τὰ πεπραγμένα, μὴτε δεπέροδιτα ἢ δεμνοῦτα γεγνήσθαι, μὴτε διὰ τινος χρεῖαν ἀπαραίτητον καὶ ἀναγκαῖαν ἐπράθη. μεμνησο γὰρ τῶν ἀνωτέρω σοι παραδεδομένων ἰδικῆ^ε) κερχόμενος ἐπὶ^δ) ἰδικῆ διαστίξει, ἢ ἐν τῷ λγ'. διγέστω φησὶν ὁ Οὐλιανός. [Sch. b. V. 616.]

μὴ δυνάμενος δὲ λαβεῖν αὐτὰ παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ] Ἐν ᾧ κατ' οὐδὲνα τρόπον δύναται^ε) ταῦτα παρὰ τοῦ ἡγοραστός ἀναλαβεῖν. [Sch. c. V. 616.]

εἰ δὲ ἐφθάρησαν] Τὴν δηλοῖ τὸ φθαρῆναι, δηλοῦται βιβλίῳ θ'. τίτλῳ β'. διγέστω κς'. καὶ βιβλίῳ ις'. tit. β'. διγέστω ξγ'. καὶ βιβλίῳ ν'. tit. ις'. διγ. ιγ'. [Sch. d. V. 616.]

L. 21. κα'. Γαίου. Φθαρῆναι λέγεται τὸ παυσόμενον D. eod. εἶναι ἐν φάσει· μειωθῆναι δὲ τὸ διὰ χρήσεως κυριεθὲν καὶ κατὰ τοῦτο τῆς κληρονομίας ἐξελθόν.

φθαρῆναι λέγεται] Ἔοικε περὶ βενάλιον λέγειν· εἰ γὰρ μὴ ἦν βενάλιον, τότε τὸ περιελθόν εἰς αὐτὸν τμήμα ὁ ποσειδῶσαρ δίδωσι· τοῦτο γὰρ ἡ διαίρεσις ἀπαιτεῖ· ἐπειδὴ καὶ παρὰ τῷ πεπίτωρι εἰ ἦν, ἐφθάρητο ἄν. ἀνάγνωθι βιβλίον κγ'. tit. γ'. διγ. ιγ'. θεμά β. [Sch. e. V. 616.]

v) Fabrotus etiam huic scholio litteram x, praefixit, quamvis iam praecedenti scholio illam praefixerit. w) Malim οὕτε. x) Lege ἐκχωρήσαι. y) §. 21. l. 20. D. h. t, legitur in Syn. p. 339, ubi est cap. 18. h. t. s) καὶ deest in Syn. a) Syn. pro τῷ ἐνδίκῳ ὄγκῳ habet τῷ ἐκείνῳ ommissa voce ὄγκῳ. Jeuncl. in marg. τῷ ἐνδίκῳ. b) Sic locum e Syn. restitui. Apud Fabr. verba ἐπώλει αὐτὸ καὶ οὐκ desunt. c) Omittendum ἰδικῆ. d) Omittendum est ἐπὶ. e) Lege δύναται. Fabr. δένονται.

13) non videtur pretium ad eum pervenisse] Pervenisse enim proprie dicitur, quod ita remanet apud aliquem, ut ei auferri non possit, ut lib. 36. tit. 1. dig. . . . et huius tituli dig. 23. et lib. 50. tit. 16. dig. 71. Ulpiani et 164.

14) non restituit, quod indebitum exegit] Ne ob stare credas, quod dicitur dig. 17. Ibi enim proponitur legatum et fideicommissum indebite solvisse, et quia omnino voluntatem defuncti videtur implevisse, ignoscitur ei, et habet quidem retentionem, cedit autem indebiti conditionem. Hoc autem loco nec defuncti voluntati videtur obsecutus, nec legatum aut fideicommissum, sed aliquid aliud indebitum solvisse, et merito ei non ignoscitur: et haec est differentia huius et 17. digesti.

Innominatus. Atqui in fine digesti 16. dicitur, eum, qui ex rebus hereditariis indebitum solvit, nihil praestare, quam ut actiones cedat: et dig. 17. eum, qui de suo solvit indebitum, repetitione uti. Finge igitur ibi bonae fidei possessorem esse, hoc autem loco malae fidei, vel ibi secundum voluntatem testatoris solvisse.

Sed et si res ab eo vendita redhibita sit¹⁵⁾, ipsam, non pretium petitori restituit. Sed et si emptori obstrictus sit, cavetur ei a petitore.

15) redhibita sit] Redhibere est facere, ut rursus habeat venditor, quod antea habuit.

Et si deperditae sunt¹⁶⁾ res, vel etiam deminutae, possessor pretia restituit. Malae autem fidei possessor, si quidem res venditae extant, ipsas praestare cogitur: sin autem eas recipere ab emptore non possit¹⁷⁾, iuriurando in litem subiacet. Quodsi deperditae¹⁸⁾ vel deminutae sunt, verum pretium praestat: si enim petitor rem consecutus esset, venderet eam et verum pretium non perderet.

16) et si deperditae sunt] Malae fidei possessor, si quidem res venditae extant, ipsas res praestare cogitur, scilicet si steriles non erant, aut alias onerosae hereditati, nec deperditae vel deminutae sunt, neque ob aliquam necessariam et inexcusabilem necessitatem distractae sunt. Memineris enim eorum, quae supra tibi tradita sunt, speciali distinctione utens, quam dig. 33. tradit Ulpianus.

17) sin autem eas recipere ab emptore non possit] Si eas nullo modo ab emptore recipere possit.

18) quodsi deperditae] Quid significet, deperditum esse, ostenditur lib. 9. tit. 2. dig. 27. et lib. 17. tit. 2. dig. 63. et lib. 50. tit. 16. dig. 13.

XXI. Gaii. Deperditum dicitur¹⁾, quod in rerum natura esse desiit: deminutum vero, quod usucaptum est, et ob id hereditate exiit.

1) deperditum dicitur] Videtur loqui de re venali: nam si res venalis non erat, possessor pretium, quod ad ipsum pervenisset, restitueret: id enim distinctio postulat: quoniam et apud petitorum peritura erat. Lege lib. 23. tit. 3. dig. 13. them. 2.

κβ'. Παύλου γ). Ἐὰν καὶ τὸ τίμημα καὶ τὸ πραθὲν (η) ὁ νομεύς, τυχὸν ἀνταγοράσας αὐτό^{h)}, ἐπιέν κακῇ πίστει νομείως ἐπιλογὴν ὁ ἐνάγων ἔχει, ἢ ἢ πρῶγμα, ἢ τὸ τίμημα^{l)} ἀπαιτῆσαι· ὁ δὲ καλῇ πίστει νομείως ἄδειαν ἔχει, καὶ χεῖρον γενόμενον^{k)} τὸ πρῶγμα δοῦναι καὶ ὄπερ ἐκ τῆς τιμῆς ἐκέρδανε· κᾶν^{m)} ἢ ἄλλοτριον πωλήσῃ^{m)}, δίδωσι τὸ τίμημα.

καὶ ὄπερ ἐκ τῆς τιμῆς ἐκέρδανε] Τυχὸν ἐκατόνμισμῶν ἐπώλησε καὶ ν'. ἀντηγόρασεν. ἀποδίδωσι μετὰ τοῦ ἄγματος καὶ τὰ ν'. ἄπερ ἐκέρδασεν. [Sch. f. V. 616.]

κγ'. Οὐλλπιανού. Εἰ δὲ λαβὼν τὸ τίμημα ἀπώ-τεν ἢ ἐδαπάνησεν, οὐ δίδωσιν· εἰς ὃ γὰρ γέγενετο οὐσιώτερος, ὑπόκειται. καὶ ποιῆν εἰ λάβοι, ὡς ὅ τιμῆματος βραδέως καταβληθέντος, δίδωσιν αὐ-ν τῷ ἐνάγοντι.

καὶ ποιῆν εἰ λάβοι] Καὶ τοσοῦτον ἐφ' οἷς γέγονεν οὐσιώτερος ὁ βόνα φίδε ποσέσωρο κατέχεται, ὅτι εἰ ποιῆν ἰσχύσει τὸν ἀγοράσαντα, εἰ μὴ ἐμπροθέσμως αὐτῷ κατα-βῆ τὸ τίμημα, καὶ τῆς καταβολῆς ἐμπροθέσμως μὴ γενο-ῆς ἔλαβε πρὸς τῷ τίμηματι καὶ τὴν τιμὴνⁿ⁾, ἢ ἐπηρεώθησεν, ἀμεθεῖ λέγειν, ὅτι ἐπειδὴ οὐ μόνον ἐπὶ τῷ τίμηματι, ἀλλὰ ἐπὶ τῇ ποιῆν γίνεται πλουσιώτερος, ὀφείλει καὶ ἡ ποιῆν ἀφερέσθαι εἰς τὴν νερεδιτάτις πετιτωρι, εἰ καὶ μόνου ἡματος μνήμην ἢ σύγκλητος ἐποίησατο. [Sch. g. V. 617.]

κδ'. Παύλου. Εἰ δὲ βιαίως ἐκβληθῆ, οὐ δίδωσιν εὔθεν τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῷ ποιῆν· οὔτε τὴν ἰλογηθείσαν αὐτῷ ἐκ τοῦ μὴ παραστῆναι τὸν ἀν-ικον αὐτοῦ.

εἰ δὲ βιαίως ἐκβληθῆ] Ἐτερόν ἐστιν, εἰ βία παρὰ τις τῶν κληρονομιάων πραγμάτων νομῆς ἐκβληθείς ἀπη-τήν ἐκ τοῦ νόμου ποιῆν· ἀποκαταστήσαι γὰρ οὐκ ἀναγκα-στὴν ἀπαιτηθεῖσαν ποιῆν, ἐπειδὴ ταυτην ὁ ἄπιτωρ οὐκ αὐτο ἔχειν οἰκέτω ὀνόματι. οὕτως οὐδὲ τὴν ποιῆν ἐκείνην καθιστῆν ὀφείλει τῷ πετιτωρι, ἢ ἐπηρεώθησεν ὁ ἀντίδικος ἢ ὑπὸ αἴρεσιν, οὐ λέγω τὴν· ἐὰν μὴ καταβῆ αὐτῷ ἢ-προθέσμως ἐντὸς τὸ τίμημα τοῦ πραθέντος πράγματος, ἐὰν μὴ προθέσμως^{o)} παρυγένηται τῷ δικαστηρίῳ. [Sch. h. 17.]

οὐ δίδωσιν ἐντεῦθεν τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῷ γῆν] Μήπω μὲν γὰρ κινήσας τὸ οὐνδε βί ἰντερέδικτον ἢ κληρονομίας ποσέσωρο ἀναγκάζεται τοῦτο ἐκχωρεῖν τῷ ἰωρῆ, ὡς ἀναφέρει λέγειν τὸν Ἰουλιανὸν ὁ Οὐλλπιανὸς ἐν τῷ. διγέστοι, καὶ ὡς ὁ Παῦλος ἐν τῷ μ'. διγέστοι φησὶν γ'. κινήσας δὲ αὐτὸ καὶ λαβὼν τοῦτο μὲν τὴν τοῦ πρῶ-τος νομῆν, τοῦτο δὲ καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ κομμιτενθεῖσαν ποι-τήν μὲν νομῆν ἀποκαθίστησι τῷ πετιτωρι, τὴν δὲ ποιῆν εἰς ἐπιφέρεται, καὶ παρακατεῖχει διὰ τὸν ἐπιφερόμενον λο-όν. τὴν γὰρ ἐκ τοῦ οὐνδε βί ἰντερέδικτου φησὶ κομμιτενο-ν τῷ βιασθέντι ποσέσωρο ποιῆν οὐκ ἠδύνατο ἔχειν ὁ ἰωρ. μάθε γὰρ, ὅτι ὁ βία νομῆς ἐκβληθείς, οἶκον τυχὸν ἢ ἢ, κινῶν τὸ οὐνδε βί ἰντερέδικτον πρὸς τῇ νομῆ τοῦ ἀγροῦ τοῦ οἴκου δύναται τὸν^{p)} βιασάμενον ἀπαιτεῖν, καὶ ἄπερ εἰ μὲν ἐξῆκως κατὰ τὸν ἀγρὸν ἢ τὸν οἶκον, ἀπώλεσε δὲ ἢ μωεὶ τῆς γενομένης βίας· καὶ ἀπαιτεῖ τὸν βιασάμενον, κᾶν ἢ ὀλιως ἐκέρδασεν ἐξ αὐτῶν. καὶ αὕτη ἐστὶν ἢ ἐκ τοῦ ὀδικτου ποινῆ. ἀπαιτεῖ δὲ καὶ τὸ διαφέρον, εἰ τὸ διεφερεν ἢ τὸ μὴ ἐκβληθέντι βία τῆς νομῆς, ὡς ἐστὶν ἐν τῷ μγ'. διγέστοι βιβλίῳ τίτῳ ις'. μαθεῖν. ταυτην οὖν τὴν ποιῆν ἠδύνατο ἔχειν ὁ πετιτωρ, εἰ καὶ ἐξεχωρηθῆ αὐτῷ τὸ ἰν-ικτον, ὁ μόνω βιασθέντι παρέχεται. δῆλον δὲ, ὅτι καὶ ὁ

XXII. Pauli. Si et pretium et rem distractam L. 22. D. V. 3. possessor habeat, forte quod eam redemerit, in malae quidem fidei possessore electionem habet actor, ut vel rem, vel pretium petat: bonae autem fidei possessor rem ipsam licet deteriorem factam restituere potest, et quod ex pretio lucratus est¹⁾: nam etiamsi alienam rem vendiderit, pretium praestat.

1) et quod ex pretio lucratus est] For- tasse rem centum nummis vendidit, et quinquaginta redemit. Cum re etiam quinquaginta, quos lucratus est, restituit.

XXIII. Ulpiani. Si vero pretium acceptum per- L. 23. didit vel consumsit, non restituit: in id enim, quo D. eod. locupletior factus est, tenetur. Et si poenam acceperit¹⁾, quod tardius pretium solutum sit, ipsum pe- titori restituit.

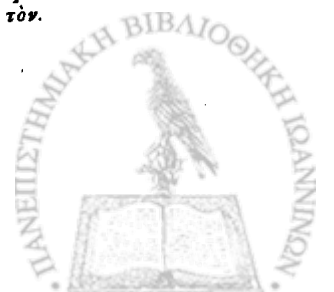
1) et si poenam acceperit] Et in tantum bo- nae fidei possessor, quo locupletior factus est, tenetur, ut, si poenam stipulatus sit ab emtore, si sua die pre- tium non solveret, et solutione sua die non praestita praeter pretium etiam poenam, quam stipulatus est, consecutus sit, dicere possimus, quia non solius pretii, sed etiam poenae nomine factus sit locupletior, poenam etiam in hereditatis petitionem deduci debere, licet Senatus pretii duntaxat mentionem fecerit.

XXIV. Pauli. At ubi vi deiectionis fuit¹⁾, non L. 24. restituit poenam ex eo sibi competentem²⁾, neque D. eod. poenam sibi promissam, si adversarius ad iudicium non venerit³⁾.

1) at ubi vi deiectionis fuit] Aliud est, si quis vi ab aliquo deiectionis de possessione rerum hereditaria- rum poenam ex interdicto commissam petierit: poenam enim restituere non cogitur, quoniam actor eam suo nomine habere non poterat. Sic nec poenam restituere debet petitori, quam adversarius eius promissit sub conditione, non dico, si pretium rei venditae intra certum tempus non solveret, sed si die statuto ad iudicium non veniret.

2) non restituit poenam ex eo sibi compe- tentem] Si enim hereditatis possessor nondum egerit interdicto Unde vi, hoc petitori cedere cogitur, ut Iu- lianus dicere refert Ulpianus dig. 16. et ut ait Paulus dig. 40. them. 3. Sed si egerit hoc interdicto, et tam rei possessionem recuperaverit, quam poenam ex eo commissam, possessionem quidem restituit petitori, poe- nam autem ipse fert et retinet ob dictam rationem. Poenam enim ex interdicto Unde vi commissam posses- sori vi deiectionis petitor habere non poterat. Scias enim, eum, qui de possessione, puta fundi vel aedium, vi de- iectionis est, si agat interdicto Unde vi, praeter posses- sionem fundi vel aedium ab eo, qui deiectionis, petere posse id, quod in fundo vel aedibus habuit, per causam autem vis illatae amisit: idque ab eo, qui deiectionis, petit, etiamsi is nihil inde lucrifecerit. Et haec est poena ex inter- dicto Unde vi. Petit autem et id, quod interest, si quid intersit eius, vi possessione deiectionis non esse, ut ex lib. 43. Digestorum tit. 16. disci potest. Hanc igitur poenam petitor habere non posset, etiamsi interdictum ei cessum esset, quod soli vi deiectionis datur. Palam au- tem est, etiam heredem eius interdicto agere posse, ut

f) l. 22. D. h. t. legitur in Syn. p. 339. ubi est cap. 20. h. t. g) Syn. ἔχει. h) Syn. αὐτός. i) Syn. haec sic sponit: ἢ τὸ τίμημα, ἢ τὸ πρῶγμα. k) Syn. γινόμενον. l) Syn. καὶ. Pro hoc Labbaeus Obs. et Emend. in Syn. l. i. emendat κᾶν. m) Ad verba κᾶν γὰρ ἄλλοτριον πωλήσῃ Labbaeus l. i. e Codd. Mss. Syn. hoc edidit scholium: ὅταν πωλήσας τὴν ἀρχὴν κ'. νομισμάτων τὸ πρῶγμα, μετὰ ταῦτα δίκαια νομισμάτων τοῦτο ἀντηγόρασε, καὶ ἔχει τὸ πρῶγμα ὅταν δίκαια νομισματα, ἄπερ εἶδος πλέον τὸν τίμηματος εἰς κέρδος περιελθόντα. δίδωσιν οὖν ἄμφοτερα, καὶ τὸ πρῶγμα, καὶ ἐκέρδανεν ἐκ τῆς αὐτῶν πράξεως, τῷ πετιτωρι. Pata cum rem initio viginti nummis vendidisset, postea eam decem- mis redemit, et tam rem habet, quam decem nummos, qui ultra pretium lucro cesserunt. Petitori igitur utrumque stat, tam rem, quam quae ex eius venditione lucratus est. n) lege ποιῆν. o) Malim ἐμπροθέσμως. p) Ilego τὸν. τὸ.

κληρονόμος αὐτοῦ κινεῖν δύναται τὸ ἐντεῖδικτον, ὅς καὶ τοῦτο ἐστὶ μαθεῖν ἐν τῷ μγ'. βιβλίῳ τίτῳ προσφόρῳ διγ. α'. θεμ. κη'. οἰδας δὲ ἐν τῶν Ἰνστιτούτων μαθῶν, ὅτι ὁ κατὰ βίαν ἀλλοτριῶς νομῆς ἐπιβάς πρὸς τὴν ἀποκαταστάσιν^{γ)} τοῦ πραγματος καὶ τὴν τοῦτου δίδωσι διατίμησιν. δίδωσι δὲ αὐτῆν τῷ κινήσαντι, τούτεστι, τῷ βιασθέντι, κἂν μὴ δεσπότης ἦν τοῦ πραγματος ὁ βίᾳ τῆς τοῦτου νομῆς ἐκβληθείς, ὡς ἀντιπρὸς βιβλίῳ ἢ τοῦ κώδικος, τίτ. δ'. διατ. ι'. ὥστε εἰ τῷ βιασθέντι διὰ τὴν γενομένην αὐτῷ βίαν δίδεται ἢ ποιῆ, πῶς οἶον τε ἐστὶ πεῖτορι μὴ βιασθέντι ταύτην ἀπαιτεῖν τὴν ποιῆν; ἐκ δὲ τῆς μικρῆς πρὸς τὴν εἰρημένης διατάξεως ἐστὶ καὶ τοῦτο μαθεῖν, ὅτι τότε ὑπόκειται τῇ τοιαύτῃ ποιῆ ὁ βιασόμενος, ὅτε μέχρι δικαστικῆς ἀποφάσεως ἐνέμεινε καὶ μὴ ἀποκατέστησε τὴν νομῆν, ἧς κατὰ βίαν ἐπέλαβετο. [Sch. i. V. 617. sq.]

Ἄνωγύμου^{δ)}. Εἰ γὰρ μὴπω κινήσας ἔτυχε κατὰ τοῦ βιασμένου, ἐκχωρεῖ τῷ πεῖτορι τὸ οὐνδε βί, ὡς διγ. ις'. καὶ μ'. [Sch. i. V. 618.]

ἐκ τοῦ μὴ παραστήγει τὸν ἀντιδικτον αὐτοῦ] Ἐπειδὴ καὶ αὐτῇ ἢ ποιῆ οὐ κομιτεύεται αὐτῷ διὰ τὸ καταπεφρονησθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἐπερωτηθέντος καὶ μὴ παραγενομένου εἰς τὸ δικαστήριον. [Sch. k. V. 618.]

L. 25. §. 1. κ'. Οὐλλπιανῶ. Αἰδῶσι δὲ ὅπερ ἐκέρδανε πωλήσας ὑπὸ κομισσόριον ὄρον. εἰ δὲ πωλήσας πρῶγμα ἕτερον ἑαυτῷ ἐκ τῶν τιμῶν ἀγοράσει, τὰς τιμὰς καὶ οὐ τὸ πρῶγμα δίδωσιν. εἰ μὲντοι μὴ ἐστὶν ἄξιον ὕσον ἡγοράσθη, μόνην τὴν ἀξίαν αὐτοῦ δίδωσι τιμῆν. εἰ γὰρ καὶ ὅλον τὸ δοθὲν αὐτῷ τμήμα ἑδαπάνησεν, οὐδὲ δοκεῖ γεγενῆσθαι πλουσιώτερος.

πωλήσας ὑπὸ κομισσόριον ὄρον] Οὐ μόνην δὲ τὴν ποιῆν ἐπερωτήσας, ὑπὲρ ὧν ἐμπροθέσμως^{ε)} αὐτῷ τῷ πεπραμένῳ πρῶγμα^{ι)} καταβέβληται τμήμα, δίδωσι τῷ πεῖτορι, καθάπερ ὁ Οὐλλπιανὸς ἐν τῷ κγ'. διγέτω φθάνας ἐδίδαξεν^{ε)}, ἀλλὰ καὶ ἄπερ ἐκ τοῦ κομισσόριου τυχὸν ἐκέρδησε τύπου. αἰ δὲ τοῦτο ἐστὶ, μάθε σαφέστερον. ἔον τις πρῶγμα πωλήσας καὶ μέρος μὲν λαβῆ τοῦ τιμήματος, συμφωνήσῃ δὲ, ὥστε εἰ μὴ ἐντός τῆσδε τῆς προθέσμως καταβληθῆ τὸ ὑπολοιπὸν τμήμα, εἶναι τὸ πρῶγμα ἀναγόραστον^{ε)} τῆς δὲ κυρίας ἐνστάσης μὴ καταβληθῆ τὸ λείπον εἰς ἀναπλήρωσιν τμήμα, οὐ μόνον ἀναγόραστον γίνεται τὸ πεπραμένον, ἀλλὰ καὶ ὅπερ ἔτυχεν ὁ πρῶτος κομισόμενος τοῦ τιμήματος μέρος, ἀποκερδαίνει. ἀναγκάζεται οὖν καὶ τοῦτο αὐτὸ ἀποκαθιστῆν τῷ πεῖτορι. [Sch. l. V. 618.]

Παραγραφή. Τὸ παρὸν διγέστον μέρος ἐστὶ καὶ ἀκολουθία τοῦ κγ'. διγέστον τοῦ Οὐλλπιανείου ὄν^{ε)}. οἰδας δὲ, ὅτι ἐκεῖ ὁ Οὐλλπιανὸς εἶρηκε δίδουαι τὸν ποσέσσωρα τὴν ποιῆν, ἢ ἀπήτησεν ἐμπροθέσμως αὐτῷ μὴ καταβληθέντος τοῦ νερεδιταρίου πρῶγματος τιμήματος. [Sch. l. V. 618.]

ἕτερον ἑαυτῷ ἐκ τῶν τιμῶν ἀγοράσει] Εἰ δὲ πρῶγμα πέπρακε κληρονομικῶν καὶ ἀπαιτήσας τὸ τμήμα, ἕτερον ἐξ αὐτοῦ τοῦ τιμήματος ἡγόρασε πρῶγμα, μόνον τὸ τμήμα τοῦ πεπραμένου πραγματος εἰς τὴν νερεδιταίῃς πεῖτοριον κατανεχθήσεται, οὐ μὴν τὸ ἐκ τοῦ τιμήματος ἀγορασθέν, ὅπερ εἰς τὴν ἰδίαν ἐνεμίει περιουσίαν. εἰ μὲντοι τὸ πρῶγμα τὸ ἀγορασθέν ἦτινός ἐστιν ἄξιον ἢ περ ἡγοράσται, εἰς τοσοῦτον δοκεῖ γεγενῆσθαι πλουσιώτερος, ὅσον καὶ ἐστὶν ἄξιον τὸ ἀγορασθέν, καὶ ἐπὶ ταύτῃ μόνῃ κατέχεται τῇ ποσότητι. ὃν τρόπον καὶ εἰς τὸ παρὸν^{ε)} ἑδαπάνησε τμήμα, οὐ δοκεῖ πλουσιώτερος ἐξ αὐτοῦ γεγενῆσθαι καὶ εἰκότως οὐκ ἐναχθήσεται^{ε)} πανταχοῦ γὰρ ἔμαθες, ὅτι ὁ βίονα φιδε νομεύς, ἐφ' οἷς ἑδαπάνησε καὶ πλουσιώτερος ἐκ τῆς δαπάνης οὐ γέγονεν, οὐκ ἐνέχεται περὶ τῶν οὕτως δαπανηθέντων. [Sch. m. V. 619.]

Εἰ γὰρ μὴ οἰκίας ἕνεκα χρήσεως, ἀλλὰ προσφάσει τῆς κληρονομίας ἡγόρασε τὸ πρῶγμα, τότε χρῆσαι τῇ διαστίζει τῇ εἰρημένη ἐν τῷ κ'. διγέτω τοῦ παρόντος τίτλου. [Sch. m. V. 619.]

§. 2. Ἐπὶ τοῦ ἔρπαγος καὶ ὁ πρό τῆς προκατάρξεως δόλος καὶ ἢ ῥαθυμία κατέχεται· καὶ ἐὰν δυνάμενος ἕτερον ἀπαιτῆσαι μὴ ἀπήτησεν ἢ ἑαυτὸν οὐκ ἀπήτησεν, καταδικάζεται, εἰ καὶ τῷ χρόνῳ ἡλευθερώθη.

g) Lege τῇ ἀποκαταστάσει. r) Adde τοῦ ante Ἄνωγύμου. s) Addendum οὐκ ante ἐμπροθέσμως. t) Malim τὸ τοῦ πεπραμένου πρῶγματος. u) Lege τοῦ Οὐλλπιανείου ὄντος. v) Pro εἰς τὸ παρὸν lege εἰ τὸ παρ.

etiam disci potest ex lib. 43. tit. competente, dig. 1. them. 28. Didicisti etiam ex Institutionibus, eum, qui per vim possessionem alienam invasit, praeter rei restitutionem etiam eius aestimationem dare. Dat autem eam actori, hoc est, vi delecto, tametsi rei dominus non fuerit, qui vi possessione expulsus est, ut relatum est lib. 8. Codicis, tit. 4. const. 10. Itaque si vi expulso ob vim ei illatam poena datur, quomodo petitor, qui vim passus non est, eam poenam petere poterit? Ex constitutione autem paulo ante laudata id quoque discere licet, eum, qui vim fecit, tunc in eiusmodi poenam incidere, cum usque ad iudicalem sententiam in possessione permansit, nec possessionem restituit, quam per vim invaserat.

Innominati. Nam si adversus eum, qui vim fecerat, nondum egerit, interdictum Unde vi petitori cedit, ut dig. 16. et 40.

3) si adversarius ad iudicium non venerit] Quia haec poena ipsi non committitur, quod sit contentus ab eo, qui iudicio sisti promiserat neque ad iudicium adfuit.

XXV. Ulpiani. Restituit autem, quod lucratus est, si lege commissoria vendidit¹⁾. Si vero re distracta aliam ex pretio sibi comparaverit²⁾, pretium, non rem restituit. Si tamen res minoris valet, quam comparata est, solum verum eius pretium restituit. Nam et si pretium sibi datum totum consumserit, non videtur factus esse locupletior.

1) si lege commissoria vendidit] Non tantum poenam, quam stipulatus est, si pretium rei venditae statuto tempore ipsi fuerit solum, restituit petitori, ut antea docuit Ulpianus dig. 23. sed etiam lucrum, quod sensit ex lege commissoria. Quid autem hoc sit, plenius discas. Si quis rem vendiderit et partem pretii acceperit, pactus autem sit, ut si residuum pretium intra certum tempus solum non esset, inemta res fieret: cum autem dies venisset, reliquum pretium solum non sit, non modo inemta res fit, sed venditor etiam partem pretii, quam accepit, lucratur. Hoc quoque igitur restituere cogitur petitori.

Adnotatio. Hoc digestum pars est et sequela digesti 23. quod Ulpiani est. Nosti autem, Ulpianum ibi dicere, possessorem poenam, quam ob pretium rei hereditariae tardius ipsi solum exegit, restituere.

2) aliam ex pretio sibi comparaverit] Si vero rem hereditariam distraxerit, et pretio exacto aliam rem ex pretio sibi comparaverit, pretium duntaxat rei venditae veniet in petitionem hereditatis, non res ex pretio comparata, quam in patrimonium suum convertit. Si tamen res emta minoris valet, quam comparata est, hactenus locupletior factus videbitur, quatenus res valet, et in hanc summam tantum tenetur: quemadmodum et si totum pretium consumsisset, ex eo locupletior factus non videtur, et merito non convenietur. Ubique enim didicisti, bonae fidei possessorem eorum nomine, quae consumsisset, si locupletior factus non sit, non teneri.

Si enim non in suum usum, sed hereditatis causa rem comparaverit, utere distinctione dicta digesto 20. huius tituli.

In praedone³⁾ etiam ante litem contestatam dolus⁴⁾ et culpa in hereditatis petitionem deducitur: et si, cum ab alio exigere posset, non exegit⁵⁾, vel a semet ipso non exegit, condemnatur, quamvis tempore liberatus sit.

ἐπὶ τοῦ ἄρπαγος] Πεπλήρωται μοι καὶ τὸ β'. κεφάλαιον μέχρι τῶν ἐρημικῶν κεφαλαίων. ἀρξομαι δὲ καὶ ἐκ τῆς ἐρημικίας τοῦ γ'. κεφαλαίου τοῦ δόγματος. ὅπερ φησὶν ἡ συγκλητός· τοὺς ἄλλοτριῶν ἐπιβίτας προγμάτων, ἀπερ' ἐγλωσσάσκον μὴ διαφέρειν αὐτοῖς, εἰ καὶ μὴπω γενομένης κατ' αὐτῶν προκατάρξεως, ἐπιτήδες ἀπέστησαν τῆς τούτων νομῆς, ὡς γενομένους καταδικάζουσαι· οὕτω προσήκει τοῖς, ἵνα καὶ ὁ προετίτος, τούτεστιν, ὁ πρὸ τῆς προκατάρξεως δόλος κατήνηται εἰς τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα· καὶ οὐ μόνον ὁ δόλος, ἀλλὰ καὶ ἡ κοίλπα, καὶ διὰ τοῦτο ἐνάγεται τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι ὁ βόνα γίδη τομῆς, καὶ ὑπὲρ ὧν ἕτερον ὄρειλοντα τῇ κληρονομίᾳ οὐκ ἀπήτησεν, ἢ αὐτὸς ἐαυτῷ*) τεμποραλίᾳ μεταχομενος ἀγωγῇ, καὶ συνέβη αὐτὸν ἐνευθεν ἐλευθερωθῆναι τῷ χρόνῳ. τοῦτο δὲ λέγει, εἰ δυνάμενος ἀπαιτῆσαι μὴ ἀπήτησεν. δῆλον γάρ, ὅτι τὰς νερεδιτάτις οὐκ ἠδύνατο κινεῖν ἔργως τῆς κληρονομίας αὐτῷ μὴ διαφερούσης· πληρ' εἰ μὴ τὴν κληρονομίαν ἐδεφένδευσε τὴν ἰουδικατῆν σόλου τῷ πετιτίονι δεδωκῶς ἱκανοδοσίαν. ὅπερ δὲ φησὶν ἡ συγκλητός, τοὺς ἄλλοτριῶν ἐπιβίτας προγμάτων, δηλοῖ περὶ τῶν πριεδογῶν, τούτεστιν περὶ ἐκείνων, οἵτινες ἐξιδίτες μὴ διαφέρειν αὐτοῖς τὴν κληρονομίαν, ἐπέβησαν τῶν ταύτης προγμάτων, ἐν ᾧ μηδεμίαν υἱίαν εἶχον τὸν νεμῶσθαι. καὶ τοὺς καρποὺς δὲ οὐκ ὄσους ἔλαβον φησὶν, ἀλλ' ὄσους ὄφειλον λαβεῖν, ἀναγκάζεσθαι τούτους παρεῖναι. τοῦτο δὲ ἡ συγκλητός περὶ ἐκείνου φησὶν, ὅς ἐξ ἀρχῆς ψυχῇ προέδοτος κατέχει τὴν νερεδιτάτιᾳ πράγμασται. ὡς εἶχε τὴν μὲν ἀρχὴν δικαίαν εἶχεν αἰτίαν τοῦ δραπέσθαι τῆς τῶν προγμάτων νομῆς, μετὰ ταῦτα μαθὼν τε καὶ εἰδὼς κατὰ μηδὲν αὐτῷ τὴν κληρονομίαν διαφέρειν, τρόπον προέδοτος (ἢ ἕξαστο αὐτῷ**) ἀναστρέφεται, ἢ μὲν συγκλητός οὐδὲ') περὶ τούτου λέγειν δοκεῖ· νομίζω δὲ ὅμως καὶ πρὸς τὸν τοιοῦτον τὴν ἐνοίαν ἀνήκειν τοῦ δόγματος. ἐν ὀλίγῳ γάρ διαφέρει, ποτιτίον τις ἐξ ἀρχῆς δουλεῖως ἀναστρέφεται περὶ τὴν κληρονομίαν ἢ μετὰ ταῦτα ἤρξαιτο τοῦτο ποιεῖν. μᾶλλον γὰρ φησὶν ἡ συγκλητός εἶναι καὶ τοῖς ὀποτελέσμασι ὑποκεῖσθαι τὸν μᾶλλον φῖδε τομῆς καὶ ἐκείνου, ὅς οἶδεν ἐαυτῷ μὴ διαφέρειν τὴν κληρονομίαν. πότιρον δὲ εἰδέναι δοκεῖ μὴ διαφέρειν αὐτῷ τὴν κληρονομίαν ὁ τὸ φάκτον εἰδὼς, ὅτι τυχὸν εἰς ἕτερον τινὰ διαθήκη γεγένηται, ἢ ὁ περὶ τὸν νόμον πεπλανημένος. τυχὸν γάρ ἐνομιμῆν ὀρθῶς τε καὶ κατὰ νόμους τὴν εἰς αὐτὸν γεγενῆσθαι διαθήκην, ἢ εἰς ἀχρηστος ἢ ἢ καὶ πλησιωτέρου τινος ὄντος συγγενούς καὶ κληρονομοῦ πρὸς τὸν τοῦ τελευτησαντος κληρὸν αὐτοῦ πορρωτέρου τυχῶν βυθμοῦ, μᾶλλον ἐαυτῷ τὴν κληρονομίαν διαφέρειν ἐνομιμῆν. καὶ οὐ νομίζω φησὶν εἶναι ὁ Οὐλπιανὸς προέδοτος τοῦτον, ὅς ἐστέρηται καὶ ἀτήλακται δόλου, καὶ περὶ τὸν νόμον πεπλανηται. [Sch. u. v. 619 sq.]

καὶ ὁ πρὸ τῆς προκατάρξεως δόλος] Κυρίλλου. Ὁ προέδοτος δόλος φέρεται εἰς τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα καὶ ἡ κοίλπα. διὸ εἶ') καὶ ὁ δυνάμενος ἀπαιτῆσαι ἢ ἐαυτὸν ἢ ἕξωτικὸν μὴ ἀπαιτῆσαι, ἐὰν χρόνῳ ἐλευθερωθῆ, ἐνάγεται τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι. καρποὺς δὲ οὐκ ὄσους ἔλαβεν, ἀλλ' ὄσους ἠδύνατο λαβεῖν ἀπαιτεῖται. ὀλίγον δὲ διαφέρει, εἴτε ἐξ ἀρχῆς ἦδει, εἴτε μετὰ ταῦτα ἔγνω μὴ ἀνήκειν αὐτῷ τὴν κληρονομίαν. βόνα φῖδε τομῆς ἐστὶ καὶ ὁ νόμον ἀγνοήσας. [Sch. o. v. 620.]

καὶ ἐὰν δυνάμενος ἕτερον ἀπαιτῆσαι μὴ ἀπήτησεν] Τοῦτο πάλαι μὲν ἐπὶ τῆς σίνε δὲ δικατοχῆς ἐτρακτιάζετο, ἐνθα ποσίσσασθαι ἔνευθεν δὲ δικατοχῆς αὐτῶν ἠδύνατο νερεδιτάτις κινεῖν ἀγωγῆς. σημερον δὲ εἰπέ') ὅτι τοῦτο ποσίσσασθαι ἐνθα τοιοῦτος ἦν, ὡς καὶ διὰ μανδάτις κινεῖν, περὶ οὗ ἔγνω ἐν τῷ τῶν πρώτων τίτλῳ τῷ δὲ προκουρατορίβους διγέστω λέ'. ἢ ἐν ᾧ τὴν κληρονομίαν ἐδεφένδευσε, τούτεστιν δέδοικε τὴν ἰουδικατῆν σόλου· τότε γὰρ τῆς νερεδιτάτις ἀγωγῆς τεμποραλίᾳ ὄσους ἠδύνατο κινεῖν, καὶ ἐν ᾧ κινεῖν ταύτας ἠδύνατο, ἐγκλιεῖται δικαίως, τί δὴποτε αὐτῶς οὐκ ἐκίνησεν. ταῦτα δὲ λέγω περὶ τοῦ μᾶλλον φῖδε τομῆς. ὁ γὰρ βόνα φῖδε τομῆς τῆς τῷ χρόνῳ ἢ διὰ τῆς οὐσσυκαπίουτος ἀβένυσθαι μελλοῦσας ἀγωγῆς εἰ κινήσει, κατὰ γὰρ εἰς δικαστήριον, ὡς ὁ Πιπιανὸς ἐν τῷ μδ'. διγέστω φησὶν· οὐ παρὰ τοῦτο δὲ ὑποκεῖται τῷ πετιτίονι, ἐπειδὴ οὐκ ἐκίνησεν. ὁ γὰρ βόνα φῖδε τομῆς ὡς περὶ οἰκείᾳ ἰσχυμῆσας οὐκ ἐγκλιεῖται πρὸ μάτας κοττοβερβῆσας, ὡς ὁ Οὐλπιανὸς ἐν τῷ λδ'. διγέστω φησὶν. μετὰ γὰρ μάτας κοττοβερβῆσας μᾶλλον φῖδε τομῆς ἄρχεται γίνεσθαι, καὶ ὡς μᾶλλον φῖδε τομῆς οὐ κατὰ γὰρ τῆς νερεδιτάτις ἀγωγῆς εἰς δικαστήριον, εἰ μὴ δεφένδευον τὴν κληρονομίαν, τούτεστιν εἰ μὴ δῶ τὴν ἰουδικατῆν σόλου. [Sch. p. v. 620. sq.]

3) in praedone] Absolutum est hucusque secundum caput Senatusconsulti. Incipiam autem ab interpretatione tertii capitis Senatusconsulti. Quod ait Senatus: eos, qui bona aliena invasissent, quae scirent ad se non pertinere, etiamsi ante litem contestatam adversus eos data opera fecerint, quominus possiderent, perinde condemnandos, quasi possiderent: ita intelligendum est, ut et dolus praeteritus, id est, qui ante litem contestatam admissus est, in petitionem hereditatis deducatur: et non solum dolus, sed et culpa: et ideo convenitur hereditatis petitione bonae fidei possessor eorum quoque nomine, quae ab alio debitore hereditatis non exegit, vel a semet ipso non exegit, cum temporali actione teneretur, atque ita contingeret, ut tempore liberaretur. Hoc autem ait, si cum posset exigere, non exegit. Nam certum est, eum actiones hereditarias exercere non potuisse, cum hereditas ad eum non pertinere: nisi hereditatem defenderit praestita satisfactione iudicatum solvi. Quod autem ait Senatus, eos, qui bona aliena invasissent, loquitur de praedonibus, id est, de his, qui, cum probe scirent, ad se non pertinere hereditatem, res eius invaserunt, cum nullam causam haberent possidendi. Sed et fructus, non quos perciperunt, inquit, sed quos percipere debuerunt, eos praestare compelli. Hoc autem de eo loquitur Senatus, qui ab initio mente praedonis res hereditarias possedit. Quodsi ab initio quidem iustam causam habuit apprehendendae rerum possessionis, postea vero conscius, ad se nihil hereditatem pertinere, praedonis more circa eam versari coepit, nihil Senatus de eo dicere videtur: puto tamen, et ad eum mentem Senatusconsulti pertinere. Parvi enim refert, ab initio quis dolose in hereditate sit versatus, an postea hoc facere coeperit. Malae fidei possessorem esse ait Senatus, et effectu non differre a malae fidei possessore eum, qui scit, hereditatem ad se non pertinere. Utrum vero hereditatem ad se non pertinere scire videtur, qui factum scit, puta alium heredem testamento scriptum, an is, qui in iure erravit? Fortasse enim putavit recte et iure factum testamentum, quo institutus erat, quod tamen inutile erat, vel cum eum alius praecederet agnatus, qui ad defuncti hereditatem vocabatur, ipse, qui gradu remotior erat, sibi potius hereditatem deferri putavit. Et non puto, ait Ulpianus, eum esse praedonem, qui dolo caret et in iure erravit.

4) etiam ante litem contestatam dolus] Cyrilli. Praedonis dolus et culpa in petitionem hereditatis deducitur. Quam ob rem qui potuit exigere vel a semet ipso, vel ab extraneo, neque exegit, si tempore sit liberatus, hereditatis petitione convenitur. Fructus autem non quos percipit, sed quos percipere potuit, eos praestat. Parvi autem refert, sive quis ab initio, sive postea scierit, hereditatem ad se non pertinere. Bonae fidei possessor est et qui ius ignoravit.

5) et si, cum ab alio exigere posset, non exegit] Hoc olim quidem tractabatur in bonorum possessione sine re, ubi possessor bonorum possessionem sine re petens hereditarias actiones intendere poterat. Hodie vero dicas, hoc nos intelligere de eo, cui et sine mandato agere licet, de quo didicisti titulo de procuratoribus partis primae Digestorum, dig. 35 vel de eo, qui hereditatem defendit, id est, qui satisdedit iudicatum solvi: tunc enim actiones hereditarias, quae temporales essent, intendere poterat, et cum eas intendere posset, merito ei imputatur, cur eas non intenderit. Haec autem dico de malae fidei possessore. Nam si bonae fidei possessor actiones tempore vel usucapione interituras intenderit, eas in iudicium deducit, ut ait Papianus digesto 49.: eo autem nomine petitori non tenetur, quod eas non intenderit. Nam bonae fidei possessori, quia velut suam rem neglexit, nihil imputatur ante motam controversiam, ut ait Ulpianus digesto 31. Post motam enim controversiam incipit esse malae fidei possessor, et quasi malae fidei possessor actiones hereditatis in iudicium non deducit, nisi defendat hereditatem, id est, nisi satisdedit iudicatum solvi.

w) Lege ἐαυτῶν. x) Adde περὶ αὐτῆς. y) Lege immerendum καὶ. a) Sic lego. Fabr. εἰπὲν (sic). Basil. T. IV.

Ἀνάγνωτος. Τυχόν τῶν σινε μανδάτω κινούντων ὑπῆρχεν ἢ καὶ δυναμένος δοῦναι τὴν ῥάτιμ ῥέμ, περὶ ὧν ἐγγὼς βιβλίω γ' τιτ. γ'. διγέστω λε'. ἀνάγνωθι τούτου τοῦ τίτλου τὸ τέλος τοῦ λη'. διγ. καὶ τὸ με'. [Sch. p. V. 621.]

L. 25. Ἦνίκα προσῆλθε τῇ κληρονομίᾳ γινώσκων αὐτὴν
§. 3. 4. μὴ διαφέρειν αὐτῷ ἢ μὴ ἔχων αἰτίαν τοῦ νέμεσθαι,
D. V. 3. δίδωσι δὲ^{b)} καὶ τοὺς καρποὺς οὐχ οὖς ἔλαβεν, ἀλλ'
οὖς ἡδύνατο λαβεῖν.

ἄλλ' οὖς ἡδύνατο λαβεῖν] Καὶ οὖς ἔλαβεν, κἂν ὁ πετιτωρ αὐτοὺς λαβεῖν οὐκ ἡδύνατο. [Sch. q. V. 621.]

§. 5. Τὰ αὐτὰ μὲν καὶ ἐπὶ τοῦ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐσχη-
κότος αἰτίαν τοῦ νεμηθῆναι, μετὰ δὲ ταῦτα μαθόν-
τος, μὴ ἀνήκειν αὐτῷ, καὶ κλεπτικῷ λογισμῷ ἐπι-
μεινάντος.

καὶ ἐπὶ τοῦ κατ' ἀρχὰς] Ἐν ὀλίγῳ γὰρ διαφέρει. Ἐν τισὶ δὲ ἐστὶν ἡ διαφορὰ, φησὶν ὁ Παῦλος ἐν τῷ μ. διγέστω. λέγει γὰρ, ὅτι μετὰ προκαταρξίν ἐπὶ τοῖς πράγμασι τοῖς νεμεδιταρίοις τὰ κατὰ φρονικὴν φθορὰν τε καὶ ἀπωλείαν συμβαίνοντα τῷ μὲν μάλᾳ φίδε νομεῖ κινδυνεύονται, οὐκείτῃ δὲ τῷ ἐξ ἀρχῆς βόνα φίδε νομεῖ. καὶ ἐστὶν αὕτη ἡ διαφορὰ. ἐστὶ δὲ καὶ ἄλλην αὐτῶν εὐρέειν διαφορὰν. ὁ μὲν γὰρ βόνα φίδε νομεὺς τὰς τεμποραλίας κινῶν ἀγωγὰς κατέχει εἰς δικαστήριον ταύτας. ἰντερορρυπτεῖ δὲ κινῶν καὶ οὐσοκαπιτεῦει, ὡς ὁ Παπιανὸς ἐν τῷ μδ'. διγέστω τοῦ παρόντος τίτλου φησὶν, ἐμφαίνων πρὸς τῷ τέλει τοῦ διγέστω, ὅτι ποσοίσωρ μετὰ τὸ γινῆναι αὐτὸν ἄλλοτριαν νέμεσθαι κληρονομίαν, δύναται τοῦτο εἰπεῖν, ὅτε μάλιστα καὶ Πομπωνίος ἐν τῷ μα'. βιβλίω τιτ. α'. διγ. μη. φησὶν, ὅτι ἀρχαίμενου βόνα φίδε νομεὺς οὐκ ἰντερορρυπτεῖται διὰ τῆς μετὰ ταῦτα εἰδήσεως. ὁ δὲ ἐξ ἀρχῆς ὧν μάλᾳ φίδε νομεὺς οὐδὲ τὰς τεμποραλίας δύναται κινῆν ἀγωγὰς, εἰ μὴ ἄρα τὴν κληρονομίαν δεφενδεῦσαν, τουτέστιν εἰ μὴ δέδωκε τὴν ἰουδικατὴν σόλου, ὡς ὁ Οὐλπιανὸς ἐν τῷ κε'. διγέστω θέματα ιγ'. καὶ ἐν τῷ παρατελεύτῳ θέματι τοῦ λα'. διγέστω φησὶν. καὶ μὴ ἐναντιωθῆ σοι τὸ εἰρημένον ἐν τῷ παρόντι διγέστω θέματι ζ'. ἔνθα φησὶν, ὅτι οὐ μόνον μετὰ προκαταρξίν, ἀλλὰ καὶ μετὰ μόνον κοντροβεροσίαν ἀρχονται πάντες μάλᾳ φίδε νομεῖς εἶναι. μάλᾳ φίδε γὰρ ἀρχεται νομεὺς εἶναι μετὰ μόνον κοντροβεροσίαν καὶ ὁ ἐξ ἀρχῆς βόνα φίδε νομεὺς, ὅσον ἦεν εἰς τὸ ἐνάγεσθαι αὐτὸν ἀπὸ δόλου καὶ ἑαθυμίας. τοῦτο γὰρ ἐστὶν εἰπεῖν ἐκ τε τῆς ἐνοίας καὶ τῶν θεμάτων, ἐν τε τοῖς ὑπὸ ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένοις διαλέγεται περὶ καρπῶν, οὖς ὁ ποσοίσωρ τῆς κληρονομίας δυναμένος περιποιήσασθαι οὐ περιποιήσαστο. ἐν δὲ τῷ ἐπομένῳ θέματι περὶ πραερετίτου δόλου καὶ ἑαθυμίας φησὶν, ὡς ἐστὶ μαθῆναι τοῦτο μὲν ἐκ τοῦ γ'. κεφαλαίου τοῦ δόγματός φησιν^{c)}, οὐ τὰ ῥήματα κατὰ τὸ αὐτὸ θέμα διαρρήθην ὁ Οὐλπιανὸς ἀναφέρει, τοῦτο δὲ καὶ ἐξ ὧν φησὶ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ θέματι. ὥστε περὶ μὲν τὸ ἐνάγεσθαι ἀπὸ πραερετίτου δόλου καὶ ἑαθυμίας ἴσός ἐστι τῷ ἐξ ἀρχῆς μάλᾳ φίδε νομεῖ ὁ βόνα φίδε μὲν ὧν τὴν ἀρχὴν, μετὰ ταῦτα δὲ γνοὺς ἄλλοτριαν εἶναι τὴν κληρονομίαν. περὶ δὲ τὰ τυχηρά καὶ τὴν φροικὴν φθορὰν ἐστὶν αὐτῶν διαφορὰ. ὁ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς μάλᾳ φίδε νομεὺς κινδυνεύει καὶ ἐπὶ τοῖς οὕτω συμβαίνουσι μετὰ προκαταρξίν, ὁ δὲ βόνα φίδε τὸ ἐναντίον, ὡς ὁ Παῦλος ἐν τῷ μ'. διγέστω φησὶν. [Sch. r. V. 621. sq.]

§. 6. Εἴτε δὲ φάκτον, εἴτε νόμον ἀγνοήσας τις ὑπέλα-
βεν ἑαυτῷ τὴν κληρονομίαν ἀνήκειν, συγγινώσκειται.

§. 7. Οὐ μόνον μετὰ προκαταρξίν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ
κινήθηναι ἀμφοτεροῦσιν πάντες κακῇ πίστει νομεῖς
εἶσι, καὶ ὡς ἄρπαγες ὑπόκεινται.

οὐ μόνον μετὰ προκαταρξίν] Λέγει ἡ σύγκλητος, τὸν μάλᾳ φίδε νομεῖ, εἰ ἐπίτηδες ἐπαύσατο νέμεσθαι πρὸ τῆς προκαταρξέως, ὡς νεμόμενον εἶ καταδικάζεσθαι. διὰ τοῦτο δὲ τοῦ πρὸ τῆς προκαταρξέως ἐμνήσθη καιροῦ, ἐπειδὴ μετὰ προκαταρξίν πάντες ἀρχονται μάλᾳ φίδε ποσοίσωρες εἶναι. καὶ τί λέγω μετὰ προκαταρξίν; ὅτε καὶ μετὰ μόνον κοντροβεροσίαν. εἰ καὶ τὰ μάλιστα προκαταρξέως ἐμνήσαστο τὸ δόγμα, ὅμως καὶ μετὰ μόνον κοντροβεροσίαν πάντες οἱ νομεῖς

Innominatus. Fortasse ex his erat, qui sine mandato agere possunt, vel rem ratam dominum habiturum cavere poterat, de quibus didicisti lib. 3. tit. 3. dig. 35. Lege huius tituli dig. 38. in fine, et dig. 45.

Qui hereditatem invasit sciens, eam ad se non pertinere, vel nullam habens causam possidendi, fructus quoque praestat, non quos percepit, sed quos percipere potuit⁶⁾.

6) sed quos percipere potuit] Et quos percepit, licet petitor eos percepturus non esset.

Eadem obtinent etiam in eo, qui ab initio⁷⁾ quidem causam habuit possidendi, postea vero cognovit, hereditatem ad se non pertinere, et praedonis more in possessione permansit.

7) etiam in eo, qui ab initio] Parri enim refert. In quibusdam tamen est differentia, ut ait Paulus digesto 40. Ait enim, post litem contestatam naturalem rerum hereditariarum interitum periculo malae fidei possessoris esse, non etiam eius, qui ab initio bonae fidei possessor fuit. Atque haec est prima differentia. Etiam alia differentia est. Nam bonae fidei possessor temporales actiones intendens eas in iudicium deducit. Agens autem interruptit usucapionem et usucapit, ut ait Papianus digesto 49. huius tituli, significans in fine digesti, possessorem, postquam cognovit, se alienam hereditatem possidere, posse hoc dicere: maxime cum Pomponius lib. 41. tit. I. dig. 48. dicat, si bonae fidei possessor coeperit usucapere, non interrupti usucapionem, quod postea scierit, rem esse alienam. Qui autem ab initio malae fidei possessor fuit, temporales actiones exercere non potest, nisi hereditatem defendat, id est, satisfacerit iudicium solvi, ut ait Ulpianus dig. 25. them. 13. et them. penult. dig. 31. Neque ob stare credas, quod dicitur hoc dig. them. 6. non solum post litem contestatam, sed etiam post motam controversiam omnes incipere malae fidei possessores esse. Nam malae fidei possessor post controversiam motam esse incipit etiam qui ab initio bonae fidei possessor fuit, quantum attinet ad hoc, ut ex dolo et culpa conveniatur. Hoc enim dici potest ex mente et thematibus de fructibus agitur, quos cum possessor hereditatis acquirere posset, non acquisivit. In sequenti vero themate de praeterito dolo et culpa loquitur, ut scire licet partim ex tertio capite Senatusconsulti, cuius verba eodem themate nominatim refert Ulpianus, partim ex his, quae in ipso themate ait. Itaque quatenus conveniuntur doli praeteriti et culpa nomine, par est ei, qui ab initio malae fidei possessor fuit, is, qui ab initio quidem bonae fidei possessor fuit, postea autem cognovit alienam esse hereditatem. Quod autem attinet ad casus fortuitos et naturalem interitum, inter se differunt. Nam qui ab initio malae fidei possessor fuit, periculum eorum sustinet post litem contestatam, nec vero bonae fidei possessor, ut Paulus ait digesto 40.

Sive autem factum, sive ius quis ignorans hereditatem ad se pertinere existimavit, ignoscitur ei.

Non solum post litem contestatam⁸⁾, sed et post motam controversiam omnes malae fidei possessores sunt, et quasi praedones tenentur.

8) non solum post litem contestatam] Ait Senatus, malae fidei possessorem, si ante litem contestatam dolo desierit possidere, condemnari, quasi adhuc possideret. Ideo autem temporis ante litem contestatam fecit mentionem, quoniam post litem contestatam omnes incipiunt malae fidei possessores esse. Et quid dico, post litem contestatam? Imo et post motam controversiam. Licet litem contestationis Senatusconsultum

b) de oniffendum, et quod sequitur, cum praecedentibus iungendum est. c) φησιν prorsus supervacaneum est.

ένιόνται και ώς αγγελί πραιδόνες κατέχονται. και τούτω σημε-
ρον κερημέθαι τῷ νομίμῳ. ἄρχεται γάρ εἰδέναι πράγμα
πέμεισθαι μή διαφέρειν αὐτῷ τούτω μνησθεῖς^{d)} και ἀκρωῖς
μή διαφέρειν αὐτῷ τῇ κληρονομίᾳ. ὁ δὲ πραιδὼν και πρὸ
τῆς προκατάρξεως ὑπὲρ τοῦ οἰκείου κατωσχεθῆσεται δόλου.
και οὗτος γάρ ἐστίν ὁ πραιερίτος δόλος, τουτέστιν, ὁ πρὸ τῆς
προκατάρξεως. [Sch. s. V. 622.]

Παραγραφῆ. Ἐἶπόν σοι και ἀνωτέρω, ὅτι ἴσοι γίνονται
παρὰ^{e)} τὸ ἐπ' ἴσης αὐτοὺς ἐνάγεσθαι ἀπὸ πραιερίτου δό-
λου και ἀπὸ πραιερίτης ἑμμενίας. μέμνησο γάρ τῶν μικρῶ
πρόσθεν σοι παραδεδομένων. [Sch. s. V. 623.]

Ὁ δόλω μὴ νευμηθεῖς ἢ πανσάμενος νέμεισθαι ὡς
νεμόμενος καταδικάζεται, εἴτε τὸ πρῶγμα νέμεται ἔτε-
ρος, ἢ και τελείως μὴ γαίνεται.

ὁ δόλω μὴ νευμηθεῖς] Τὸς ἐπίτηδες πρὸ τῆς προ-
κατάρξεως νέμεισθαι πανσάμενος οὕτω φησὶν ἡ συγλητος
χρημα καταδικάζεσθαι, ὡς περὶ ἂν εἰ ἐνέμογτο και τούτω εἰκό-
τως. ὁ γάρ δόλω πανσάμενος νέμεισθαι ἀπὸ νευμομένου παρα-
λαμβάνεται και ὡς ποσέσωρ καταδικάζεται. οὐ δὲ νόσον
καταδικάζεσθαι, εἴτε και δόλον ἐπαύσατο νέμεισθαι, εἴτε και
δόλον ὡσαύτως οὐκ ἠβουλήθη τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων
τῆς νομῆς ἐπιλαβεσθαι. και οὐ διαφέρει, εἴτε ὑπὸ τῆν ἑτέρου
κατοχῆν ἐστὶ τὸ πρῶγμα, εἴτε και μὴ, εἴτε γάρ ἕτερος νέμεται
τούτω, εἴτε καθάπαξ οὐ φαίνεται, χωρὶν ἔχει τὸ περὶ τούτου
κεφάλαιον, και καταδικασθῆσεται ὁ βόνα φίδε νομῆς ὑπὲρ
ἂν πρὸ τῆς προκατάρξεως ἢ ἐπίτηδες ἐπαύσατο τῆς τῶν προ-
γμάτων νομῆς, ἢ δυναμένος ἐπιλαβεσθαι τῆς τούτων νομῆς, οὐκ
ἐπιλάβετο. συμβαίνει τοῖν ἐπὶ τῶν τοιούτων θεματιῶν, εἰ
ἐνρεθείη ἕτερος ἐν νομῇ, ἐκάτερον ἐνάγεσθαι τῇ νερεδιτάτι
πευτίων, τουτέστι, και αὐτὸν τὸν νεμόμενον και τὸν καιτὰ δόλον
πανσάμενον νέμεισθαι ἢ δόλω νευμηθέντα^{f)} και εἰ δια πολλῶν
ἢ τὸ πρῶγματος διήλθε νομῇ, και καιτὰ δόλον ἐκαυτος πνε-
ται νέμεισθαι, πάντες κατωσχεθῆσονται. πότερον δὲ μόνος ὁ
νεμόμενος παρέξει τοὺς καρπούς, ἢ και ὁ δόλω πανσάμενος
νέμεισθαι; και φησὶν ὁ Οὐλιανός, ὅτι μετὰ τὸ δόγμα προσ-
ῆκόν ἐστιν εἰπεῖν, ἐκάτερον κατέχεσθαι ὑπὲρ τῶν καρπῶν.
[Sch. t. V. 623.]

Ἐνέχεται δὲ ὁ νεμόμενος και ὁ δόλω πανσάμε-
νος, οὐ μόνον ἐπὶ τῷ πρῶγματι, ἀλλὰ και τοῖς καρ-
ποῖς και ἐκάτερος τῷ ἐνδίκῳ ὄρκῳ ὑπόκειται. εἰ δὲ
και δια πολλῶν παρέλθῃ τὸ πρῶγμα, πάντες ὁμοίως
ὑπόκεινται.

και ὁ δόλω πανσάμενος] Οἶδας δὲ μαθῶν πρὸς τῷ
τέλει^{g)} τοῦ ἰγ'. διγέστου, ὅτι ἐν δόλω^{h)} πανσάμενος νέμει-
σθαι πρότερον ἐναχθῆ, οὐκ ἐλευθεροῖ τὸν νεμόμενον. εἰ δὲ
ὁ νεμόμενος τὸ ἱκανὸν ποιῆσῃ τῷ πεύτορι, ἀναρῆται καιτὰ
τοῦ δόλω πανσάμενον νέμεισθαι ἢ νερεδιτάτις πευτίων. [Sch. u.
V. 623.]

Ὁ καλῆ πίστει νομῆς εἰς ὁ γέγονε πλουσιώτερος
ἐνέχεται· οὐ μὴν ἐὰν δαπανήσῃ ἢ σκορησῃ, οὔτε εἰ
δωρήσεται τινί· κἂν εἰ τὰ μάλιστα δοκεῖ φυσικῶς
ἔχειν αὐτὸν ἐπ' ἀντιδῶρῳ ὑπεύθυνον. εἰ δὲ ἔλαβεν
ἀντιδῶρον, δίδωσιν αὐτό· δοκεῖ γάρ εἶναι τούτω ἀντ-
αλλαγῆ.

φυσικῶς — ὑπεύθυνον] Ἐνοχῆ φυσικῆ ἐστίν, ἐξ ἧς
ἀγωγή μὲν οὐκ ἀρμόζει, τὸ δὲ καταβαλλόμενον οὐ δεπυ-
τεύεται, ὡς βιβλίῳ μδ'. τίτλω ζ'. διγέστου ι'. και βιβλίῳ μς'.
τιτ. α'. διγ. ις'. θεματι γ'. [Sch. x. V. 623.]

εἰ δὲ ἔλαβεν ἀντιδῶρον] Σημειῶσαι αὐτό και μέμνησο
τοῦ κειμένου ια'. διγέστου τοῦ β'. τιτ. τοῦ ιζ'. βιβλίῳ και
βιβλίῳ ιη'. τίτλω δ'. διγέστου β'. [Sch. γ. V. 623. sq.]

Ὁ μέντοι τοῖς οἰκείοις δαμιλλέστερον χρησάμενος
ὡς κληρονομήσας ἢ δανεισάμενος, μὴ μέντοι τῆς κλη-

fecerit mentionem, tamen et post motam controversiam
omnes possessores conveniuntur, et quasi praedones
tenentur. Et hoc iure hodie utimur. Coepit enim scire,
rem ad se non pertinentem possidere se, qui admonetur,
quique audivit, hereditatem ad se non pertinere.
Praedo vero etiam ante litem contestatam doli suo nomine
tenebitur: etenim hic est doli praeteritus, id est,
qui ante litem contestatam admittitur.

Adnotatio. Iam supra dixi tibi, possessores exae-
quari, quod ex dolo praeterito et ex culpa praeterita
aeque conveniantur. Memineris enim eorum, quae paulo
ante tibi tradita sunt.

Qui dolo fecit, quominus possideret⁹⁾, vel pos- L. 25. §. 8.
sidere desiit, ut possessor condemnatur, sive rem D. V. 3.
alius possideat, sive ea in totum non extet.

9) qui dolo fecit, quominus possideret] Qui ante litem
contestatam consulto desierunt possidere, perinde
condemnandos Senatus ait, ac si possiderent:
idque merito. Nam is, qui dolo desiit possidere, pro
possessore habetur, et ut possessor condemnatur. In-
tellige autem eum condemnari, sive dolo desierit possi-
dere, sive dolo possessionem rerum hereditariarum no-
luerit apprehendere. Nec refert, sive res ab alio possi-
deatur, sive non: sive enim alius eam possideat, sive
ea prorsus non extet, locum habet haec clausula, et
bonae fidei possessor condemnabitur eorum nomine,
quae ante litem contestatam vel consulto desiit possi-
dere, vel quorum possessionem, cum apprehendere poss-
et, non apprehendit. Hoc igitur in eiusmodi casibus
evenit, ut, si alius in possessione inveniatur, uterque
hereditatis petitione conveniatur, id est, et ipse possi-
sor et qui dolo desiit possidere, vel qui dolo possi-
det: et si per multos ambulaverit rei possessio, et omnes
dolo desierint possidere, omnes tenebuntur. Sed utrum
is solus, qui possidet, fructus praestabit, an etiam is,
qui dolo desiit possidere? Et ait Senatus, post Senatus-
consultum utrumque fructuum nomine teneri.

Tenetur autem possessor et qui dolo desiit possi- §. 9. 10.
dere¹⁰⁾, non solum rei, verum etiam fructuum no-
mine: et uterque iuriurando in litem subiacet. Sed
et si per multos res ambulaverit, omnes similiter
tenentur.

10) et qui dolo desiit possidere] Didicisti
circa finem digesti 13. si is, qui dolo desiit possidere,
ante conveniatur, eum non liberare possessorem. Si
vero possessor satisfecerit petitori, hereditatis petitio
adversus eum, qui dolo desiit possidere, extinguitur.

Bonae fidei possessor in id, quo locupletior fa- §. 11.
ctus est, tenetur: non etiam si sumtum ex hereditate
fecerit, vel dilapidaverit, nec si alicui donaverit:
quamvis eum ad remunerandum sibi naturaliter obli-
gatum¹¹⁾ habere videatur. Sin autem remuneratio-
nem accepit¹²⁾, eam restituit: hoc enim permutatio
esse videtur.

11) naturaliter obligatum] Naturalis obligatio
est, ex qua actio quidem non competit, solum autem
non repetitur, ut lib. 44. tit. 7. dig. 10. et lib. 46. tit. 1.
dig. 16. them. 3.

12) sin autem remunerationem accepit] Nota hoc et memineris digesti 11. tit. 2. lib. 17. et lib. 18
tit. 4. digesti 2.

Qui tamen rebus suis lautius usus est¹³⁾, quod §. 12 — 14.
ei delata sit hereditas, vel mutuam pecuniam acce-

d) Malim ὁ περὶ τούτου ἱπομνηθεῖς. e) Malim περὶ. f) Addendum videtur μὴ ante νευμηθέντα, vel qui dolo posses-
sionem non apprehendit. g) Lege πρὸς τὸ τέλος. h) Adde ὁ ante δόλω.

ρονομίας ἀνάμενος, οὐδὲν ἐξ αὐτῆς παρακρατεῖ, κἄν ἠνεχυρίασε κληρονομιαῖα πράγματα.

L. 25. §. 15. Ἐάν τις εἰς ἥμισυ κληρονόμος ὦν καὶ νομίμως
D. V. 3. εἰς ὀλόκληρον εἶναι, δαπανῆσθαι ἀδόλως τὸ ἥμισυ, τοῦ περιλειφθέντος τὸ ἥμισυ δίδωσι τοῖς συγκληρονόμοις αὐτοῦ.

ὁ μέντοι τοῖς οἰκειοῖς δαψιλέστερον χρῆσάμενος] Ἐάν δὲ ὁ βόνα φῖδε νομῆς μέτρια δαπανῶν εἰσθῶς δαψιλέστερον ἐχρήσατο τῇ ἰδίᾳ περιουσίᾳ, νομίμως διαφέρει αὐτῷ τὴν κληρονομίαν, ἢ ἐνέμετο, φησὶν ὁ Μάρκιλλος, μηδὲν αὐτὸν παρακατέχειν τῆς κληρονομίας, ἐάν μὴ ἐξ αὐτῆς ἐδαπάνησεν. ὁμοίως δὲ εἰ καὶ δανεισάμενος παρὰ ἑτέρου τινὸς ἐδαπάνησεν, ὡς πλούσιος δῆθεν τῆς κληρονομίας γενόμενος ἠπατήθη. [Sch. z. V. 624.]

κἄν ἠνεχυρίασε κληρονομιαῖα πράγματα] Ἐπειδὴ μὴ ὦν δεσπότης ὑπέθετο. [Sch. zz. V. 624.]

§. 16. Ὁ καλῆ πίστει νομῆς ἐάν ἐκ τῆς κληρονομίας δαπάνας εἰς ἑαυτὸν ποιήσῃ, δοκεῖ γίνεσθαι πλουσιώτερος, εἰς ὅσον ἤμελλε κατὰ συνήθειαν οἴκοθεν δαπανῶν, καὶ δίδωσι τοσοῦτον. καὶ ἔνθα γὰρ τις ἀξιοῖ τὸν κληρονόμον αὐτοῦ ἀποκαταστήσαι τινὶ τὰ περιτεύοντα αὐτῷ ἐκ τῆς κληρονομίας, καταλογίζεται τῇ ἰδικῇ αὐτοῦ οὐσίᾳ, καὶ τῇ κληρονομίᾳ, ὅσα δαπανῆσει μὴ ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἀποκαταστάσεως, μήτε ὦν τὰς τιμὰς εἰς τὴν ἰδίαν οὐσίαν ἐτρεψεν.

ἐάν ἐκ τῆς κληρονομίας δαπάνας εἰς ἑαυτὸν ποιήσῃ] Ἐκεῖνο τῇ κληρονομίᾳ οὐ καταλογίζεται, εἴτι ὑπὲρ τὸ εἰσθιμένον αὐτοῦ ἀναλωθῆ. καὶ θεῖος Μάρκος γὰρ ἐπὶ τῷ ἀνωθέντι ἀποκαταστήσαι τὸ ὑπολειφθὸν αὐτῷ, ἀντέγραψε τὰ ἀναλωθέντα τὸν μνουίνδι φιδεῖκομίσει καῦσα, ἐφ' οἷς πλουσιώτερος οὐκ ἐγένετο, ἀμφοτέροις λογίζεσθαι. [Sch. a. V. 624.]

εἰς ὅσον ἤμελλε κατὰ συνήθειαν οἴκοθεν δαπανῶν] Μὴ θανύσεως, εἰ τὰ ἰσταντία^κ) ἦτοι τὰ ἐξ ἔδου δαπανηθέντα μόνῃ τῇ ἑαυτοῦ καταλογίζεται περιουσίᾳ ὁ βόνα φῖδε ποσίσσων, τῆς διατάξεως ἀντικρὺς ἐπὶ τῷ Πυθιδωδῶρον θεματι εἰπούσης, τὰ ἰσταντία δαπανήματα μὴ μόνον τῷ Πυθιδωδῶρον λογίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ τῇ μελλούσῃ παρ' αὐτοῦ ἀποκαταστήσαι κληρονομίᾳ^λ) καὶ γὰρ εἰδοῖ, ὅτι ἀπὸ τῆς κληρονομίας δαπανῶν μελλούσης ἑτέρῳ ἀποκαθίστασθαι κατὰ τὴν τοῦ τελευτησαντος βούλησιν, εἰκότως εἶπεν κατὰ ἀναλογίαν ἀμφοτέροις λογίζεσθαι τὰ ἰσταντία δαπανήματα. ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος θεματος οὔτε ἢ δεσπότης ὁ ποσίσσων ἀμφοτέρων. τεθεματίεται μὲν γὰρ ἄλλοτρία οὐσα ἢ κληρονομία, οὔτε ἦδει αὐτῇ διαφέρειν ἑτέρῳ. ἀναγνῶντι τὸ μέρος τοῦ γ'. διγέστων τοῦ α'. τίτλου τοῦ κβ. ^λ) καὶ βιβλίον λα. τὸ τέλος τοῦ ο'. διγέστων καὶ τοῦ οα'. καὶ τοῦ οβ'. καὶ τὴν περὶ ἀποκαταστάσεως β. νεαράν^μ), καὶ βιβλίον λς. τι. α'. διγ. νς. [Sch. b. V. 624.]

§. 17. Εἰ δὲ πωλήσῃ ὁ καλῆ πίστει καὶ μὴ γένηται πλουσιώτερος ἐκ τοῦ τιμήματος, δύναται ὁ ἐνάγων μὴ διὰ χρήσεως κυριευθέντα τὰ πράγματα ἐκδικεῖν· εἰ μὴ ἔρα ὁ ἀγοραστής τούτου νινουίνου δύναται ἐνάγειν τῇ πράτῃ. εἰ δὲ ὁ πράτης ἔτοιμός ἐστιν ἐναχθῆναι ὡς νεμόμενος, καλῶς ὁ ἀγοραστής παραγράφεται τὸν ἐνάγοντα. πολλῶν δὲ πλέον ἔχει χώραν ἢ παραγραφή, ἔνθα τὸ πρᾶγμα ὀλίγου ἐπράθη, καὶ ὁ ἐνάγων ἔλαβε τὸ τίμημα. εἰ γὰρ καὶ χρεώστας ἀπαιτήσῃ ὁ νομῆς καὶ δώσει τῷ ἐνάγοντι, ἔλευθεροῦνται οἱ χρεώσται, εἴτε καλῆ πίστει, εἴτε κακῆ ἢ ὁ νομῆς.

εἰ μὴ ἔρα ὁ ἀγοραστής — δύναται ἐνάγειν τῷ πράτῃ] Τηρικαῦτα γὰρ ἐνρίσκειται ἐξ ἀποτελέσματος ὁ βόνα φῖδε ποσίσσων ἐναγομένος, ἐφ' οἷς οὐκ ἐγένετο πλουσιώτερος. ποτὲ δὲ οὐ δύναται ἀγοραστής^ν) ἐνάγειν τῷ πράτῃ, τοῦ πε-

perit, si modo nihil ex hereditate attigerit, nihil ex ea retinet, licet pignori res hereditarias dederit¹⁴).

Si quis ex semisse heres, putans se ex asse heredem, partem dimidiam hereditatis sine dolo malo consumserit, residui partem dimidiam coheredibus suis restituit.

13) qui tamen rebus suis lautius usus est] Si vero bonae fidei possessor parce vivere solitus, lautius bonis suis usus sit, putans, hereditatem, quam possidebat, ad se pertinere, Marcellus ait, nihil eum ex hereditate retinere, si non ex ea impendit. Similiter et si se deceperit, cum mutuum pecuniam consumeret, quasi locuples factus ex hereditate.

14) licet pignori hereditarias dederit] Quia, cum non esset dominus, rem pignori dedit.

Bonae fidei possessor si ex hereditate sumtus in se ipsum fecerit¹⁵), in id factus locupletior videtur, quod solebat ipse de suo impendere¹⁶), et tantundem restituit. Nam et cum quis heredem suum rogat, ut quod sibi superfuerit ex hereditate, alicui restituat, imputantur proprio eius patrimonio et hereditati, quaecunque expenderit non in fraudem fideicommissi, et quorum pretium in suum patrimonium non vertit.

15) si ex hereditate sumtus in se ipsum fecerit] Illud hereditati expensum non fertur, quod ultra consuetudinem eius impensum fuerit. Nam et Divus Marcus in persona eius, qui rogatus erat, quod sibi superfuisset ex hereditate, restituere, rescripsit, ea, quae consumpta essent non minuendi fideicommissi causa, quibus locupletior factus non esset, utrisque computari.

16) quod solebat ipse de suo impendere] Ne mireris, quod bonae fidei possessor statutos sumtus, sive quae ex consuetudine impendit, soli patrimonio suo imputet, cum constitutio in causa Pythiodori manifeste dicat, statutos sumtus non solum Pythiodoro imputari, sed etiam hereditati ab eo restituendae: etenim cum non ignoraret, se ex hereditate impendere, quae ex voluntate defuncti alii restituenda est, merito dixit, pro portione statutos sumtus utrisque imputari. In hac autem specie neque possessor utrorumque dominus erat. Positum enim est, hereditatem esse alienam, neque possessor eam ad alium pertinere sciebat. Lege partem digesti 3. tit. 1. lib. 22. et lib. 31. dig. 70. in fine, et digesti 71. et 72. et Novellam 2. de fideicommissariis hereditatibus, et lib. 36. tit. 1. dig. 56.

Si vero bonae fidei possessor rem distraxerit, nec pretio factus sit locupletior, petitor res nondum usucaptas vindicare potest: nisi forte hoc facto emtor venditorem convenire possit¹⁷). Si vero venditor paratus sit excipere actionem¹⁸) perinde ac si possideret, recte emtor agentem exceptione submovet. Multo autem magis locum habet exceptio, si minori pretio res venierit, et petitor pretium acceperit. Nam et si possessor a debitoribus pecuniam exegerit, eamque petitori dederit, debitores liberantur¹⁹), sive bonae sive malae fidei possessor fuerit.

17) nisi — emtor venditorem convenire possit] Tunc enim bonae fidei possessor ex eventu reperitur conventus, in quibus locupletior factus non est. Interdum autem emtor venditorem convenire non

ι) Addendum videtur ἐκ ante τῆς. κ) Lectio videtur corrupta. Fortasse legendum στατοῦτα. λ) Addde βιβλίον.

μ) Intelligitur Novella 108. ut Fabrotus in versione in parenthesi notavit. ν) Addde ὁ ante ἀγοραστής.

ιτορος ἐκικάντος τὸ πρᾶγμα. τί γάρ, ὅτι ἰδιοκινδύνως ἠγό-
ασε, τῆς ἐκβάσεως αὐτὸν ὀρώσης; [Sch. c. V. 624.]

εἰ δὲ ὁ πρᾶτης ἐτοιμός ἐστιν ἐναχθῆναι. [L. 25. §. 18.] Ἐἰ δὲ
τοιμός ἐστιν οὗτος ὁ βόνα φίδε νομὸς δεφινδύσαι τὴν κλη-
ρονομίαν, ἥτοι τὴν νερεδιτάτις ὑποδέξασθαι πετιτίονα καὶ ἐνά-
ρασαι, ὡσπερ ἂν εἰ ἐνέμετο πεπραμένον^{ο)}, καλῶς ὁ ἀγορα-
τῆς παραγραφεται τὸν ἐνάγοντα. [Sch. d. V. 625.]

ἐλευθεροῦνται οἱ χρεώσται. [Ἐτερόν ἐστιν, εἰ
ἀνευσταῖς τῆς κληρονομίας κατέβαλεν, ὡς διγέτω λά'. [Sch. dd.
f. 625.]

Εἰρ) καὶ ἐπὶ τοῖς πράγμασιν ἐστὶν ἡ περὶ κλη-
ρονομίας ἀγωγή, ὅμως ἔχει προσωπικὰς δόσεις, ὡς τὰ
παρὰ τῶν χρεωστών ἀπαιτηθέντα, καὶ τὰ τιμήματα.

εἰ καὶ ἐπὶ τοῖς πράγμασιν ἐστὶν ἡ περὶ κλη-
ρονομίας ἀγωγή] Ἡ νερεδιτάτις πετιτίων, εἰ καὶ ἰν ἑμ-
στὴν ἀγωγή, ὅμως ἔχει καὶ πραιστατίονας ἥτοι ἀποτελέσματα.
ἡ γὰρ νερεδιτάτις πετιτίων ἀπαιτεῖ καὶ ἄπερ ἔτιχεν ὁ ποσέσ-
ατος τοὺς νερεδιταρίους ἀπαιτήσας δεβίτους, καίτοι τούτων
ἂν ἢ δεσπότης ὁ τελευτήσας ἀπαιτεῖ δὲ ἡ νερεδιτάτις πε-
τιτίων καὶ τὰ τιμήματα τῶν πεπραμένων πραγμάτων, καίτοι
οὔτε τῶν τιμημάτων δεσπότης ἢ ὁ τελευτήσας. Ἀνωήμου^{γ)}.
Οἱ γὰρ ἰν ἑμ ἐστὶν ἡ νερεδιτάτις πετιτίων, εἴρηται βιβλίω ε'.
τίτλω α'. διγ. κς'. θεμ. γ'. [Sch. e. V. 625.]

Τὰ^{δ)} εἰρημένα περὶ τῆς ἐπὶ κληρονομιαίων ἀγω-
γῆς χώραν ἔχει καὶ ἐπὶ τοῦ διαιροῦντος τὰ τῆς
φραμιλίας δικαστηρίου.

χώραν ἔχει, καὶ ἐπὶ τοῦ διαιροῦντος — δικα-
στηρίου] Τὸ Ἀδριανέον δόγμα γέγονε μὲν ἐπὶ τῆς νερε-
διτάτις πετιτίονος^{δ)} χώραν δὲ ἔχει καὶ ἐπὶ τοῦ φραμιλίας ἐρκι-
σκούνδαι δικαστηρίου. ἀποπον γὰρ ἦν ὡς ἀληθῶς τὰ δυνά-
μενα ἐκδικεῖσθαι διὰ τῆς ἰν ἑμ, μὴ δύνασθαι διαιρέσει
καθυποβιλλέσθαι. μὴ ἐναντιωθῆ σοι δὲ τὸ κείμενον ἐν τῷ
ζ'. διγέτω, τῆς παρτιαρίας τοῦ παρόντος συντάγματος, ἀλλ'
ἐνάγωντι τὴν ἐκείσε κειμένην παραγραφῆν. [Sch. f. V. 625.]

Ὁκ ἀναστρέφει ὁ λόγος^{ε)} οὔτε γὰρ δυνάμεθα διὰ τῆς νερε-
διτάτις πετιτίονος ἀπαιτεῖν γενέσθαι διαιρέσιν τῶν κληρο-
νομιαίων πραγμάτων. τὴν γὰρ διαιρέσιν ἀπαιτοῦμεν γενέσθαι
διὰ τοῦ φραμιλίας ἐρκισκούνδαι, ὡς ὁ Οὐλιανός ἐν τῷ ἐξῆς
τίτλω διγέτω ζ'. φησί. κρηπὸς μέντοι καὶ τὰ ἄλλα ἐπαυξή-
ματα πάντα διὰ τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος ἀπαιτεῖν δυνάμεθα,
καὶ διὰ τοῦ φραμιλίας ἐρκισκούνδαι μεθοδεύειν δικαστηρίου.
[Sch. f. V. 625.]

κς'. Παύλου^{ς)}. Αἱ γυναὶ τῶν θρεμμάτων αὔξουσι
τὴν κληρονομίαν, καὶ ἡ γονὴ τῆς γονῆς.

αἱ γυναὶ τῶν θρεμμάτων αὔξουσι τὴν κληρο-
νομίαν] Τουτέστιν, οὔτε ἰδικῆς ἐπὶ τούτων δέουσα μεθο-
δείας ἥτοι ἀγωγῆς, οὔτε ἐφρακίω τοῦ δικάζοντος καταφέρεται,
ἀλλ' ὡς κληρονομιαία κατὰ τὴν φύσιν τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος
ἀπαιτεῖται. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τόκοι αὐτῶν ἀπαιτοῦνται, ὡς
προϊὼν ὁ λόγος διδάξει σε, τοῦτο τοῦ Παύλου βωῶντος ἐν τῷ
μ'. διγέτω τοῦ παρόντος τίτλου. [Sch. g. V. 625.]

κς'. Οὐλπ. Καὶ ὁ τοκετός τῶν δούλων, καὶ ὁ
τοκετός τοῦ τοκετοῦ^{ς)} κἂν εἰ τὰ μάλιστα καρπὸς οὐκ
ἔστιν, οὐδὲ πάντως διὰ τὸ τίχτειν κτώμεθα τὰς δού-
λας^{ς)} καὶ εἴτε νέμεται ταῦτα, εἴτε μεθ' ὑπόμνησιν
ἐπαύσατο δόλω νέμεσθαι.

Ἀποκηθίστησι καὶ τὰ δοθέντα ἐνοίκια, κἂν ἀπὸ
χαμιτυπιείων εἰσίν^{ς)}. εἰσὶ γὰρ καὶ ἐν τοῖς οἴκοις τῶν
τιμίων ἀνθρώπων χαμιτυπιεῖα.

κἂν τὰ μάλιστα καρπὸς οὐκ ἔστιν] Ὁ γὰρ ἄν-
θρωπος οὐκ ἔστι καρπός, ὡς τῆς φύσεως εὐτρεπισάσης πάντας
τούς καρπὸς χάριν τῶν ἀνθρώπων, ὡς βιβ. κβ'. τι. α'.

ο) Adde τὸ ante πεπραμένον. ρ) L. 25. §. 18. D. h. t. usque ad verba προσωπικὰς δόσεις legitur in sch. b. ad Basil. XII.
2. cap. 1. (Fabr. T. II. p. 55. edit. nostr. T. I. p. 791.). ρ) Adde τοῦ ante Ἀνωήμου. ρ) Argumentum §. 19. L. 25.
D. h. t. in sch. e. ad huius Basil. libri tit. 3. cap. 9. Fabr. T. V. p. 698. ita traditur: εἴρηται ἐν τῷ τελει τοῦ κς'. διγ. τοῦ
αὐτοῦ τίτλου, ὅτι τὰ εἰρημένα περὶ τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος χώραν ἔχει καὶ ἐπὶ τοῦ φραμιλίας ἐρκισκούνδαι. ς) L. 25.
§. 20. et L. 26. D. h. t. leguntur in Syn. p. 339. ubi cap. 24. h. t. efficiunt.

potest, re a petitore evicta. Quid enim, si periculo suo
emerit, ut eventum ipsum respiciat?

18) si vero venditor paratus sit excipere
actionem] Si vero hic bonae fidei possessor paratus
sit hereditatem defendere, sive hereditatis petitionem
suscipere, ut perinde conveniatur, ac si rem venditam
possideret, emtor agentem exceptione recte submovet.

19) debitores liberantur] Aliud est, si credi-
toribus hereditatis solverit, ut digesto 31.

Petitio hereditatis etsi in rem actio sit²⁰⁾, habet L. 25. §. 18.
tamen praestationes personales, utputa eorum, quae D. v. 3.
a debitoribus exacta sunt, et pretiorum.

20) petitio hereditatis etsi in rem actio
sit] Petitio hereditatis etsi in rem actio sit, habet
tamen praestationes. Nam in hereditatis petitionem
veniunt et quae possessor exegit a debitoribus heredi-
tariis, licet defunctus eorum dominus non esset: veniunt
in hereditatis petitionem et pretia rerum distractarum,
licet nec pretiorum defunctus dominus esset. Heredi-
tatis enim petitio in rem esse dicitur lib. 6. tit. 1. dig. 27.
them. 3.

Quae de petitione hereditatis dicta sunt, etiam §. 19.
in familiae erciscundae iudicio locum habent²¹⁾.

21) etiam in familiae erciscundae iudicio
locum habent] Senatusconsultum Hadriani de he-
reditatis petitione factum est: locum habet etiam
in familiae erciscundae iudicio. Absurdum enim erat,
ut quae actione in rem peti possent, divisioni subiici
non possent. Ne obstat credas, quod habetur digesto 7.
tituli si pars hereditatis petatur, huius partis, sed lege
ibi positam adnotationem.

Haec non convertuntur: nam per hereditatis petiti-
onem non possumus desiderare, ut res hereditariae divi-
dantur. Ut enim dividantur, iudicio familiae erciscun-
dae petimus, ut ait Ulpianus tit. sequenti dig. 7. Fructus
tamen et reliqua augmenta omnia tam per petitionem
hereditatis, quam per familiae erciscundae iudicium per-
sequi possumus.

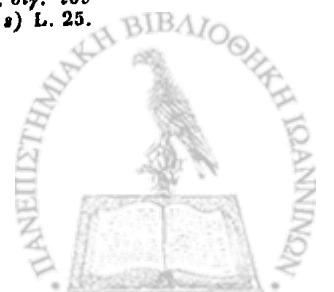
XXVI. Foetus pecorum augent hereditatem¹⁾, L. 25. §. 20.
et foetus foetuum.
L. 26.
D. eod.

1) foetus pecorum augent hereditatem] Hoc est, in his neque speciali actione opus habemus,
neque officio iudicis veniunt, sed tanquam res heredi-
tariae ex natura petitionis hereditatis petuntur. Ideo
enim et usurae eorum petuntur, ut sequentia te doce-
bunt, cum Paulus hoc dig. 40. huius tituli dicat.

XXVII. Ulpiani. Etiam partus ancillarum, et L. 27. pr.
partuum partus: quamvis fructus non sint¹⁾, neque D. eod.
utique ancillas comparemus, ut pariant: et sive haec
possideat, sive post conventionem dolo desierit possi-
dere.

Restituit et pensiones ipsi datas, licet e lupana- §. 1.
ribus perceptae sint²⁾: nam et in honestorum viro-
rum aedibus lupanaria sunt.

1) quamvis fructus non sint] Homo enim in
fructu non est, cum natura omnes fructus hominum
gratia comparaverit, ut lib. 22. tit. 1. dig. 28. Ancillae

διγ. κη'. ὁ οὖν τοκετὸς τῆς δούλης, καὶ ἡ γονὴ τῆς γονῆς τῶν υἱάγων, ὡς καύσα δίδεται, διγέστω¹⁾ η'. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου. [Sch. h. V. 625. sq.]

καὶ ἀπὸ χαμαιτυπείων εἶσιν] Ἡ περὶ πορνοβοσκῶν νεαρά²⁾ λέγει, τοὺς ἔχοντας ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν πορνοβοσκούς προστιμᾶσθαι³⁾ δέκα χρυσούς⁴⁾, καὶ περὶ τῆρ οἰκισιν κινδυνεύειν. [Sch. i. V. 626.]

L. 28. κη'. Παύλου. Πᾶν γὰρ κέρδος ἀφαιρεῖται τοῦ
D. V. 3. καλῆ πίστει, καὶ τοῦ κακῆ πίστει.

πᾶν γὰρ κέρδος ἀφαιρεῖται] Τὸ γὰρ δόγμα φησὶ, μὴ χρῆται τὸν βόνα φίδε νομέα ἐκ τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων κέρδος ἑαυτῷ περιποιεῖν. πολλῶ δὲ πλεόν ὁ μάλα φίδε νομέως οὐκ ὀφείλει τὸ⁵⁾ κερδαίνειν ἐκ τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων. μονθάνεις γὰρ ἐξ ὧν ὁ Παῦλος ἐν τῷ λς'. διγ. τοῦ παρόντος τιτ. φησὶν, ὅτι ἐνθ' ὅτε καὶ τῆς ἀκριβείας μὴ βουλομένης ἐκ παραθέσεως τοῦ βόνα φίδε νομέως καταδικάζεται ὁ μάλα φίδε νομέμενος. [Sch. k. V. 626.]

L. 29. κθ'. Οὐλπιανοῦ. Τὰ παρὰ τῶν μισθωτῶν διδόμενα μισθώματα ὡς καρπὸς ἐστίν. καὶ αἱ ὑπηρεσίαι τῶν δούλων, καὶ οἱ μισθοὶ τῶν πλοίων, καὶ τῶν ὑποζυγίων, ὡς τὰ ἐνοικία εἰσιν.

καὶ αἱ ὑπηρεσίαι τῶν δούλων] Ὡς ἐπὶ τῆς νεοδικαίας πεπιπτος ὁ βόνα φίδε νομέως, καὶ τὰ ἐξ ὀπερῶν ἀπαιτεῖται παρὰ τῆρ καθόλου τῶν βόνα φίδε νομέων διαιρέσειν, καὶ μόνα κατέχει τὰ ἐξ φέ σούα, ὡς ὁ Οὐλπιανὸς ἐν τῷ λγ'. διγέστω φησὶν. ὅσον γὰρ ἦκεν εἰς ἀκριβῆ λόγον, οὔτε γίμεται τὸν οἰκέτην, ἀλλὰ τῆρ κληρονομίαν γίμεται, καὶ εἰκότως οὐ φυλάττεται αὐτῷ πάντα τὰ τοῦ βόνα φίδε νομέως ἀποτελέσματα. [Sch. l. V. 626.]

ὡς τὰ ἐνοικία εἰσιν] Τὰ δὲ ἐνοικία καρποὶ εἰσιν, ὡς βιβλίω κβ'. τίτλω α'. διγέστω λδ'. [Sch. m. V. 626.]

L. 30. λ'. Ἐπιλογὴν ὁ ἐνάγων ἔχει, ἢ τὸ κεφάλαιον τῶν
D. eod. δανεισθέντων ἀπαιτῆσαι, ἢ καὶ τοὺς τόκους οἰκισίωσασθαι μετὰ τοῦ κινδύνου τοῦ χρέους λαμβάνων τὰ γραμματεῖα. ὁ δὲ καλῆ πίστει ἄπερ ἀπήτησε, δίδωσι· καὶ τῶν χρεῶν χρεωστουμένων ἐκχωρεῖ τὰς ἀγωγὰς κινδύνου τοῦ ἐνάγοντος.

ἐπιλογὴν ὁ ἐνάγων ἔχει] Ὁ βόνα φίδε νομέως ἐδάγεισέ τιαν ἐπὶ τόκοις τινὰ τῆρ κληρονομίας χρημίματα, καὶ φησὶν Ἰουλιανὸς, τῆρ νεοδικαίας πεπιπτος καὶ αὐτοῦ κινουμένη⁶⁾ ἔχει τὸν ἀπορα τῆρ ἐπιλογὴν, εἴτε βούλεται μόνον τὸ κεφάλαιον λαβεῖν παρὰ τοῦ βόνα φίδε νομέως, καὶ μὴ κινδυνεύειν ἐπὶ τῆ ἀπορία τῶν δανεισθέντων, ἢ καὶ τοὺς τόκους ἐπιγινώσκων ἢτοι λαμβάνειν, μετὰ τοῦ κινδύνου μέντοι τῶν γραμματέων, ἢτοι τῆρ τῶν δανεισθέντων ἀπορίας. ταῦτα Ἰουλιανὸς. Παῦλος δὲ ἐν ἀντιθέσει φησὶν, ὅτι κατὰ τοῦτον τὸν εὐρισκόμενον⁷⁾ μὴ φυλάττεται⁸⁾ ὅπερ ἡ σύγκλητος ἠβουλήθη. ἠβουλήθη δὲ τὸν βόνα φίδε πούσεσσωρα κατέχεσθαι μόνον ἐφ' οἷς ἐγένετο πλουσιώτερος. τί γὰρ ὅτι τί⁹⁾ φησὶν αἰρεῖται μάλλον ὁ πέπιτωρ λαβεῖν τὸ κεφάλαιον, καὶ εὐρισκεται ὁ βόνα φίδε νομέως ζημιουμένος, ἀπάρων ὡς εἰκὸς εὐρισκομένων τῶν δανεισθέντων; προσήκον οὖν ἐστίν ἐπὶ τοῦ βόνα φίδε πούσεσσωρος, ταῦτα καὶ μόνα παρέχειν αὐτόν, τουτέστιν, ἢ τὸ κεφάλαιον καὶ τοὺς τόκους, οὗς ἐτυχεν εἰληφώς, ἢ τὰ γραμματεῖα μετὰ τῆρ αὐτῶν ἐκχωρήσεως ἐπὶ τῆ ἐποφειλομένῳ χρεῖ, τῆρ ἐκβάσεως μέντοι ὁρώσης τὸν πέπιτωρα. [Sch. n. V. 626. sq.]

Κυρίλλου. Ὁ βόνα φίδε νομέως δανείσας, εἰ μὲν ἀπήτησε τὸ χρέος, δίδωσι καὶ αὐτὸ καὶ οὗς ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ τόκους. εἰ δὲ μὴ ἀπήτησε, τὸ γραμματεῖον μόνον χωρεῖ¹⁰⁾. [Sch. n. V. 627.]

καὶ τῶν χρεῶν — ἐκχωρεῖ τὰς ἀγωγὰς] Ὡς ἐνεῦθεν εἰπεῖν, τὸ παρασχεῖν ἑτέρῳ τὸ γραμματεῖον τοῦ ἡμετέρου δεβίτορος, ἐκχωρήσειν οὐ ποιεῖν ἀγωγὴς¹¹⁾ ἀλλὰ δεῖ καὶ ἐκχωρησῆαι ἰδικῶς. ἕτερον ἐστίν, εἰ ὑπεθέμην σοὶ τὸ γραμ-

igitur partus, et foetus foetuum animalium ut causa praestatur, ut dig. 8. eiusdem libri et tituli.

2) licet e lupanaribus perceptae sint] Novella de lenonibus ait, eos, qui lenones in aedibus suis habuerint, decem aureis multari, et periculum aedium subire.

XXVIII. Pauli. Omne enim lucrum aufertur¹⁾ bonae et malae fidei possessori.

1) omne enim lucrum aufertur] Senatusconsultum enim ait, bonae fidei possessorem lucrum ex rebus hereditariis sibi quaerere non debere. Multo autem magis malae fidei possessor ex rebus hereditariis lucrum sentire non debet. Discis enim ex his, quae Paulus ait dig. 36. huius tituli, interdum, quamvis strictum ius aliud quid velit, ex comparatione bonae fidei possessoris malae fidei possessorem condemnari.

XXIX. Ulpiani. Mercedes a colonis solutae sunt loco fructuum. Operae quoque servorum¹⁾ et vecturae navium et iumentorum in eadem causa sunt, qua pensiones²⁾.

1) operae quoque servorum] Itaque in petitione hereditatis bonae fidei possessor ea quoque, quae ex operis acquisivit, restituit, praeter id, quod in bonae fidei possessoribus generaliter constitutum est, et ea duntaxat retinet, quae ex re sua quaesita sunt, ut Ulpianus ait dig. 33. Nam subtili ratione servum non possidet, sed hereditatem possidet, et merito non servantur ei iura bonae fidei possessoris.

2) in eadem causa sunt, qua pensiones] Pensiones enim fructus sunt, ut lib. 22. tit. I. digesto 34.

XXX. Actor electionem habet¹⁾, utrum sortem tantum pecuniae mutuo datae petere velit, an etiam usuras sibi habere cum periculo debiti cautiones accipiens. Bonae autem fidei possessor quae percepit, praestat: et actiones nominum cedit²⁾ periculo petitoris.

1) actor electionem habet] Bonae fidei possessor quibusdam pecuniam hereditariam sub usuris credit, et Iulianus ait, instituta adversus eum hereditatis petitione actorem eligere posse, utrum sortem tantum velit accipere a bonae fidei possessore et non sustinere periculum inopiae eorum, qui pecuniam mutuum acceperunt, an etiam usuras agnoscere sive accipere, cum periculo tamen nominum, id est, inopiae debitorum. Haec Iulianus. Paulus autem in modum oppositionis ait, hoc modo non servari, quod Senatus voluit. Voluit enim, bonae fidei possessorem in id tantum teneri, quo locupletior factus sit. Quid enim, inquit, si petitor pecuniam habere velit, et bonae fidei possessor in damno futurus sit, puta debitoribus ad inopiam redactis? Dicendum igitur est in bonae fidei possessore, haec tantummodo eum praestare, id est, vel sortem et usuras, quas percepit, vel cautiones foeneratitias cum earum cessione debiti nomine, ita ut eventus spectet petito-rem.

Cyrilli. Bonae fidei possessor, qui pecuniam credit, si quidem eam exegit, eam praestat et usuras, quas inde percepit. Sin autem non exegit, nomina tantum cedit.

2) et actiones nominum cedit] Itaque dici potest, traditionem cautionis debitoris nostri alii factam non efficere cessionem actionis: sed specialis cessio necessaria est. Aliud est, si cautionem debitoris mei

1) Adde ὡς ante διγέστω. 2) Intelligitur Novella 14. decem librarum auri irrogat. 3) Omittendum τὸ, aut pro τὸ reponendum τι. 4) Lege τῆρ νεοδικαίας πεπιπτος — κινουμένης. 5) εὐρισκόμενον prorsus ineptum est. Legendum τῶν. 6) Fabr. φιλάττονται. 7) Delendum τι. 8) Lege ἐκχωρεῖ.

v) Sic legendum. Fabr. προτιμᾶσθαι. w) Novella poenam

πιεῖον τοῦ ἡμετέρου δεβίτορος. ἔχεις γὰρ ἐνταῦθα τὴν οὐτιαν, ὡς ὁ Οὐλπιανὸς ἐν τῷ κ'. βιβλίῳ τίτῳ α'. διγέστον κ'. γοῖν. [Sch. o. V. 627.]

λα'. Οὐλπ. Ἐὰν ὁ νομεὺς καταβῆλῃ τοῖς δασαῖς, παρακρατεῖ ἐκ τῆς κληρονομίας· καὶ ὁ μὲν κατὰ πίστιν ἐκχωρεῖ αὐτῷ τὴν ἀπαίτησιν. ἔχει δὲ καὶ ὁ ἐνάγων παραγραφὴν ἐναγόμενος παρὰ τῶν δασαῖων. οὐδεὶς γὰρ ἰδίῳ ὀνόματι καταβυλῶν ἐλευθεροῖ τὸν χρεώστην.

Ὁ καλῆ πίστει τὸ κεχρεωστημένον αὐτῷ ὑπέξειαι· οὐ μὴν ὁ κακῆ πίστει, καὶ μάλιστα τὸ φυσικόν· μὴ συμμέρει τῷ ἐνάγοντι καταβληθῆναι αὐτό· γὰρ ὑπὸ ποινὴν ἐκεχρεώσθητο.

παρακρατεῖ ἐκ τῆς κληρονομίας] Εἰ μὲν δεβίτωρ πείθει, ἔχει παρακρατεῖν· εἰ δὲ κατὰ πλάνην ἑτέρου ἑός, οὐκ ἔχει παρακρατεῖν, κατὰ τὴν εἰρημένα σοι ἐν τῷ... διγέστον τοῦ παρόντος τίτλου. [Sch. p. V. 627.]

ἐκχωρεῖ αὐτῷ τὴν ἀπαίτησιν] Οὗτος γὰρ ὅσον ἦεν οἰκείου προσώπου ἰνδεδίτωσ καταβῆλῃ, καὶ ἔχει τὸν ἰνδεδίτων κοινάκιον. καὶ μὴ ἐναντιωθῆ σοι τὸ κεφάλαιον ἐν τῷ α'. τῶν δὲ ῥέθους βιβλίῳ τίτῳ ε'. διγέστον μδ'. ἐνθα φησὶν Παῦλος, ὅτι δανειστής τὸ οἰκεῖον ἀπολαβὼν, οὐκ ὑπόκειται πειτῖσι, ἀλλ' ἀνάγνωθι τὴν ἐκέῃσε κειμένην παραγραφὴν. ch. q. V. 627.]

ἐλευθεροῖ τὸν χρεώστην] Ἀνάγνωθι βιβλίον ιβ'. τίτῳ ε'. διγέστον μδ'. ὁ δὲ ὀνόματι τοῦ δεβίτορος καταβῆλῃ, καὶ ἀκοντα καὶ ἀγνοῦντα αὐτὸν ἐλευθεροῖ, ὡς Ἰνστιτῦτων γ'. τίτ. κθ'. καὶ βιβ. γ'. τίτ. ε'. διγέστον λθ'. ὁ δὲ γνητὴς καὶ σοῦ νόμου δίδους, ἀρα ἐλευθεροῖ τὸν πρωτύπων· οὐκ ἔστιν οὕτως, ὡς εὐρησῆς βιβλίῳ ιβ'. τίτ. α'. νόστο κη'. ἀνάγνωθι τὸ τέλος τοῦ ε'. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου, θα κείται, ὅτι σοῦ νόμου καταβῆλῶν ὁ νομεὺς ἐλευθεροῖ τὴν κληρονομίαν. τοῦ ιε'. διγέστον γ'. ε) ὅτι ἐν τῷ λη'. διγ. ἢ γ'. τίτλου τοῦ μς'. βιβλίου φησὶν, ὅτι ὁ νομεὺς τῆς κληρονομίας καταβῆλῶν κληρονομάων χρεός, οὐκ ἐλευθεροῖ τὴν κληρονομίαν, ἀλλὰ τὸν ἰνδεδίτων ἔχει. ἀνάγνωθι πῶντος τὴν διατάξιν τοῦ λα'. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου τοῦ κώδικος. ch. r. V. 627.]

οὐ μὴν ὁ κακῆ πίστει] Ὁ μάλᾳ φιδε νομεὺς, εἰαν χρεώσθηται ἐκ τοῦ τεστάτορος, οὐκ ἀφείλει ὑπέξειαι τὸ ἑός, μάλιστα εἰ φυσικόν ἐστιν· εἰ μὴ ἀρα συνέφερε τῷ πετόρι τὸ καταβληθῆναι τὸ χρεός. ὁ δὲ βόνα φιδε νομεὺς ἄρα ὑπέξειαι τὸ κεχρεωστημένον αὐτῷ. [Sch. s. V. 627. sq.]

καὶ μάλιστα τὸ φυσικόν] Τυχὸν γὰρ ὁ νῦν μάλᾳ δε κατέχων τὴν κληρονομίαν, υἱὸς ἢ τὸν τελευτήσαντος, καὶ κερειάτος ἀσφαλῶς τε καὶ δεόντως γενομένος ὑπ' αὐτοῦ, κλητῆ παρὰ τοῦ πατρός ἐστι περιότιος. εὐδῆλον δὲ, ὅτι τὴν φυσικῶς ἐνεχεται τῷ υἱῷ. ἢ καὶ θεματισον, ὅτι ἀνηθῆς ὁ τελευτήσας. [Sch. k) V. 628.]

τυχὸν γὰρ ὑπὸ ποινὴν ἐκεχρεώσθητο] Ἢ καὶ δι' ἑῶν αἰτίων, τυχὸν διὰ τὸ μὴ κομμιτευθῆναι τὸ σύμφωνον ἐπιτρέπον αὐτῷ τὴν πρᾶσιν τῶν ἐνεχῶρων. [Sch. t. V. 628.]

Ὡςπερ ὑπέξειαι τὰς δαπάνας ὁ κακῆ πίστει, ὕτως ἐγκυλιεῖται ἐφ' οἷς δέον δαπανῆσαι οὐκ ἐδαπάνησεν· οὐ μὴν ὁ καλῆ πίστει. καὶ αὐτὸς δὲ μεθ' ἑαυτοῦ ἀρπαξ ἔστιν. οὐκ ἐγκυλιεῖται ὁ κακῆ πίστει μὴ ὑπαιτησίας τοῦς χρεώστους· οὐ γὰρ εἶχεν γωγῆν.

τὰς δαπάνας] Τὰ μὲν νεκεσάριαι καὶ οὐτίλια πρὸς τὴν διωσιξιν τοῦ λη'. διγέστον, τὰ δὲ βολυπτᾶρια πρὸς τὴν οὐ λθ'. διγέστον. [Sch. u. V. 628.]

οὐ μὴν ὁ καλῆ πίστει] Τότε γὰρ ἐπειδὴ ὡς περὶ οἰκείου πράγματος ἐραθῶνθησεν, οὐδεμίᾳ καθ' ἀρᾶς ὑποκείτῃται μίμψῃ, ὑπὲρ ἢν ἐραθῶνθησεν πρὶν ἢ γνῶ τὴν κληρονομίαν λαφείρειν ἑτέρῳ. [Sch. x. V. 628.]

pignori tibi dedero. Tunc enim utilem habes actionem, ut ait Ulpianus lib. 20. tit. 1. digesto 20.

XXXI. Ulp. Si possessor solvit creditoribus, ex hereditate retinet¹⁾: et malae fidei possessor conditionem ei cedit²⁾. Habet autem petitor etiam exceptionem, si a creditoribus conveniatur. Nemo enim, qui suo nomine solvit, liberat debitorem³⁾. L. 31. pr. D. V. 3.

Bonae fidei possessor, quod sibi debetur, deducit: non etiam malae fidei possessor⁴⁾, et maxime quod natura debebatur⁵⁾: nisi expediat petitori, id debitum esse solutum: fortasse enim sub poena debebatur⁶⁾.

1) ex hereditate retinet] Si debitor solverit, retentionem habet: si vero per errorem alterius debitum exsolverit, non habet retentionem, secundum ea, quae tibi dicta sunt dig... huius tituli.

2) conditionem ei cedit] Hic enim, quantum ad suam personam attinet, indebite solvit, et habet conditionem indebiti. Neque ob stare credas, quod habetur lib. 1. eorum, qui de rebus sunt, tit. 6. digesto 44. ubi Paulus ait, creditorem, qui suum recepit, repetitioni non subiici, sed lege ibi positam adnotationem.

3) liberat debitorem] Lege lib. 12. tit. 6. dig. 44. Qui autem nomine debitoris solvit, et invitum et ignorantem eum liberat, ut Institutionum lib. 3. tit. 29. et lib. 3. tit. 5. dig. 39. Fideiussor autem et suo nomine solvens an liberat debitorem principalem? Minime, ut invenies libro 17. tit. 1. dig. 28. Lege finem tit. 5. lib. 3. ubi dicitur, possessorem, qui suo nomine solvit, liberare hereditatem. Dig. 38. tit. 3. libri 46. ait, possessorem hereditatis, qui debitum hereditarium solvit, non liberare hereditatem, sed indebiti conditionem habere. Lege omnino const. 12. tit. 31. lib. 3. Codicis.

4) non etiam malae fidei possessor] Malae fidei possessor, si aliquid ei a testatore debeatur, debitum deducere non debet, maxime si naturale sit: nisi expediebat petitori, id debitum esse dissolutum. Bonae autem fidei possessor recte deducit, quod sibi debetur.

5) et maxime quod natura debebatur] Fortasse enim is, qui nunc mala fide hereditatem possidet, filius erat defuncti et rite meritoque ab eo exheredatus patrem adhuc superstitem debitorem habuerat. Certum enim est, patrem filio naturaliter obligari. Vel etiam finge, defunctum impuberem fuisse.

6) fortasse enim sub poena debebatur] Vel etiam ob aliam causam, puta ne committatur pactum, quod venditionem pignorum ei permittit.

Sicut malae fidei possessor sumtus⁷⁾ deducit, §. 3. 4. ita imputatur ei, si, cum sumtum facere deberet, non fecit: non etiam bonae fidei possessori⁸⁾. Sed et ipse post petitam hereditatem praedo est. Non imputatur malae fidei possessori, si a debitoribus non exegerit⁹⁾: non enim actionem habebat.

7) sumtus] Necessarios quidem et utiles secundum distinctionem digesti 38. voluptarios autem secundum distinctionem digesti 39.

8) non etiam bonae fidei possessori] Tunc enim, quia quasi rem suam neglexit, nulli prorsus querebrae subiectus est eorum nomine, quae neglexit, antequam cognoverit, hereditatem ad alium pertinere.

d) Subintelligendum τῷ ἐνάγοντι. e) Pro κεφάλαιον haud dubie legendum est κείμενον. f) Sic lego. Fabr. τὸ) Verba τοῦ ιε'. διγέστον γ'. omittenda sunt, nam exciderunt el simile quid. g) Lege ὑπέξειαι. Fabr. ὑπέξειαι. h) Ante ὅτι supplendum videtur σημειῶσαι Huic scholio literam Fabrotus non praeposuit.

μη ἀπαιτήσας τοὺς χρεώστας] Ἄλλ' ἕσας ἐλευθερωθῆναι τῷ χρόνῳ, ἢ γενέσθαι πενεστέρους ἐαυτῶν¹⁾. τὸ εἰρημένον διγέστω κ'. καὶ κέ. νόμι περὶ σκρίπτου νομείως, τοῦ καὶ δυναμένου ἀπαιτεῖν, καὶ περὶ τῶν δυναμένων καὶ σὺν μανδάτῳ κινεῖν, καὶ ἰσχυόντων δύναι τὴν ἕντακ μὲν οὐς ἔγρωσ ἀπὸ τοῦ λη. διγέστω τοῦ γ'. τίτλου τοῦτου τοῦ βιβλίου. ἀνάγκωθι τούτου τοῦ τίτλου διγέστω μθ'. [Sch. y. V. 628.]

L. 31. §. 5. Καὶ ὁ κακῆ πίστει, καὶ ὁ καλῆ πίστει τὸ καταβληθῆν αὐτῷ χρέος ἀποκαθίστησι· καὶ τούτου γινόμενου ἐλευθεροῦνται οἱ χρεώσται.

L. 32. λβ'. Παύλου. Ἀποδίδωσι καὶ τὰ διὰ τῶν δούλων αὐτῷ κληρονομίῳ προσπορισθέντα^{m)}. ὕπερ προβαίνει καὶ ἐπὶ τῆς κληρονομίας τοῦ ἀπελευθέρου, καὶ τῆς κατὰ τῆς διαθήκης μέμψεως· ἐν τῷ τίτῳ γὰρ τοῦ γεγραμμένου κληρονομίου εἰσίν.

ἀποδίδωσι καὶ τὰ διὰ τῶν δούλων — προσπορισθέντα] Τὰ προσπορισθέντα τῷ ποσέσσορι διὰ τῶν οἰκετῶν ὀφείλει ἀποκαθίσταν. ὅπερ δεῖ θεματίζειν κόντρα τὰ βούλας κινουμένης ὑπὸ πάτρως, ἢ δεινοφικίσο. τὰ δὲ ἐξ ἧ ἐ αὐτοῦ, οὐκ ἀποκαθίστην. [Sch. z. V. 628.]

Οὐδὲ τὰ ἐξ ἧ ἐ δούλος νερεδιτάριος προσπορίζει τῷ μύλα φιδε, ἀλλὰ τῷ βόνα φιδε, ὡς βιβλίω μα. ιτ. α'. διγέστω γγ'. καὶ βιβλίω κδ. ιτ. α'. διγέστω ιδ'. ποῖα δὲ εἰσι τὰ ἐξ ἧ, λέγει βιβλίω ζ. ιτ. α'. διγέστω λα'. [Sch. z. V. 628.]

ἐπὶ τῆς κληρονομίας τοῦ ἀπελευθέρου] Ἀπελευθέρως ἐνεστήσατο κληρονομίον τινα, παραμείψας τὴν πάτρωνα, ὡς ἄρμόσαι αὐτῷ κόντρα τὰ βούλας ἢ καὶ πατῆρ τελευτῶν, ἐξωτικῶν μὲν ἐνεστήσατο κληρονομίον, ἐνερεδιτάρον δὲ τὸν οἰκεῖον ἐποίησε παῖδα, ὡς ἄρμόσαι τῷ παιδί κατὰ τῆς διαθήκης δεινοφικίσο. μήπω δὲ τῆς κόντρα τὰ βούλας, ἢ τῆς δεινοφικίσο κληρονομίας, οἰκετῆς νερεδιτάριος ἐπηρώτησέ τι παρὰ τινος, ἢ καὶ ἔλαβε τι κατὰ τραδιτίονα, καὶ προσεπόρισε τούτο τῷ σκρίπτῳ κληρονομίῳ, δεσπότης γὰρ ἦν τοῦ οἰκεῖτου, μήπω τῆς κόντρα τὰ βούλας, ἢ τῆς δεινοφικίσο κληρονομίας, ὁ σκρίπτος. φησὶ τὸν ἰν ὁ Παῦλος, τὰ διὰ τοῦ οἰκεῖτου προσπορισθέντα τῷ κληρονομίῳ χρῆναι ἀποκαθίστασθαι· καὶ τούτο προβαίνει ἐπὶ τῶν εἰρημένων κατὰ τὸν ἡμέτερον θεματισμῶν, τούτεστιν, ἐπὶ τῆς τοῦ ἀπελευθέρου κληρονομίας, καὶ ὅτε δεινοφικίσο κινεῖται κατὰ τῆς διαθήκης ἐφ' ὧν ἐν τῷ μεταξὺ τίτῳ μήπω κληρονομίας τῆς δεινοφικίσο, ἢ τῆς κόντρα τὰ βούλας, δεσπότης ἐστὶ τοῦ οἰκεῖτου, τούτεστιν ὁ γεγραμμένος κληρονομός, καὶ πάντα αὐτῷ προσπορίζεται. [Sch. a. V. 628. sq.]

L. 33. pr. λγ'. Οὐλπ. Εἰ μὴ ἐκ τῶν πραγμάτων τοῦ γεγραμμένου ἐπηρωτήθησινⁿ⁾.

§. 1. Ἐὰν ὁ νομεὺς πωλήσῃ δούλον, εἰ μὲν οὐκ ἀναγκαῖον τῇ κληρονομίᾳ, τὸ τίμημα δίδωσιν· ἐνεκλιεῖτο γὰρ μὴ πωλήσας· εἰ δὲ ἀναγκαῖον, εἰ μὲν ζῆ, αὐτὸν δίδωσιν· εἰ δὲ ἀπέθανε, τὸ τίμημα.

εἰ μὴ ἐκ τῶν πραγμάτων τοῦ γεγραμμένου] Ταῦτα γὰρ οὐκ ἀποδίδωσιν. ὁμοίως ἐπὶ τῆς ἰν ἧμ, ὡς βιβ. ζ. ιτ. α'. διγέστω κ'. [Sch. b. V. 629.]

Παραγραφῆ. Σημειώσαι, ὅτι ὁ βόνα φιδε τῆς κληρονομίας ποσέσσορ μόνον τὰ ἐξ ἧ ἐ αὐτοῦ παρακατεῖχει, οὐκ ἐπὶ τὰ ἐξ ὀπίσθιν τῶν κληρονομιαίων οἰκετῶν, ὡς ὁ καθόλου νομείως· καὶ τούτο εἰκότως. οὔτε γὰρ νέμεται κυρίως τὸν οἰκετῆρ, ἀλλὰ τὴν κληρονομίαν ὁ ποσέσσορ. ἀμείλι οὔτε οὐσονκαπιτεύει· οὐδεὶς γὰρ ἕτερον νεμόμενος ἕτερον οὐσονκαπιτεύει. τούτο λέγω, εἰ μὴ ἡρα ληξάτο ἐπὶ περιόντι τῷ τεστάτορι τρέχειν οὐσονκαπίων. [Sch. b. V. 629.]

εἰ μὲν οὐκ ἀναγκαῖον τῇ κληρονομίᾳ] Τὴν ἐν τῷ παρόντι διγέστω διάστιξιν νοήσον ἐφ' ὧν καὶ εἰρηται, τούτεστιν, ἐπὶ οἰκεῖτου προθέτος, ἵνα μὴ ἐναντιωθῆ σοι τὰ

9) si a debitoribus non exegerit] Sed passus est, eos tempore liberari vel pauperiores fieri. Quod dig. 20. et 25. dictum est, intellige de scripto herede eodemque possessore, qui et agere potest, et de his, qui etiam sine mandato agere possunt et satisfacere, rem ratam haberi: de quibus didicisti a dig. 38. tit. 3. huius libri. Lege huius tituli digestum 49.

Tam malae, quam bonae fidei possessor debitum sibi solum restituit: quo facto liberantur debitores.

XXXII. Pauli. Restituit etiam per servos ipsi heredi acquisita¹⁾. Quod procedit in hereditate liberti²⁾, et in querela inofficiosi testamenti: interim enim heredis scripti sunt.

1) restituit etiam per servos — acquisita] Per servos acquisita possessor restituere debet. Quod fingendum est, si patronus contra tabulas liberti bonorum possessionem petierit, aut si agitur querela inofficiosi testamenti. Quae vero ex re sua quaesivit, non restituit.

Neque quod servus hereditarius ex re acquisivit, malae fidei possessori acquirit, sed bonae fidei possessori, ut lib. 41. tit. 1. dig. 23. et lib. 24. tit. 1. dig. 19. Quanam autem sint ex re acquisita, dicit lib. 7. tit. 1. dig. 31.

2) in hereditate liberti] Libertus quendam heredem instituerat patrono praeterito, ut huic bonorum possessio contra tabulas competeret: vel etiam pater decedens extraneum heredem instituerat, et filium suum exheredaverat, ut filio querela inofficiosi testamenti competeret. Nondum autem petita bonorum possessione contra tabulas vel mota querela inofficiosi testamenti, servus hereditarius aliquid ab aliquo stipulatus est, vel etiam ei aliquid traditum est, idque heredi scripto acquisivit: erat enim heres scriptus servi dominus nondum petita bonorum possessione contra tabulas vel nondum mota querela inofficiosi testamenti. At igitur Paulus, per servum acquisita heredi esse restituenda: idque procedit in speciebus a nobis propositis, id est, in hereditate liberti, et cum de inofficioso testamento agitur: quibus casibus interim, nondum instituta querela inofficiosi testamenti, vel nondum petita bonorum possessione contra tabulas servi dominus est, id est, heres scriptus, et omnia ei acquiruntur.

XXXIII. Ulp. Nisi ex re¹⁾ heredis scripti stipulati sint.

Si possessor servum distraxerit, si quidem non necessarium hereditati²⁾, pretium praestat: imputetur enim ei, si non distraxisset. Quodsi necessarium, si quidem vivit, ipsum praestat³⁾: si vero decesserit⁴⁾, pretium⁵⁾.

1) nisi ex re heredis scripti] Haec enim non restituit. Similiter in rei vindicatione, ut lib. 6. dig. 1. dig. 20.

Adnotatio. Nota, bonae fidei possessorem hereditatis ea tantum retinere, quae ex re ipsius acquisita sunt, nec vero quae ex operis servorum hereditarium, sicut quilibet possessor: idque merito. Neque enim possessor proprie servum, sed hereditatem possidet. Denique neque eum usucapit: nemo enim aliud possidendo aliud usucapit. Hoc dico, nisi iam vivo testatori currere coeperit usucapio.

2) si quidem non necessarium hereditati] Huius digesti distinctionem accipe in his, quae dicta sunt, id est, in servo vendito, ne obstare credas ea,

1) Quid sicut hoc loco sibi velit, nescio. Fortasse legendum est αὐτοῦς. m) Videntur verba ita esse transponenda: ἀποδίδωσι κληρονομίῳ καὶ τὰ διὰ τῶν δούλων αὐτῷ προσπορισθέντα. Restituit heredi etiam per servos ipsi (possessori) acquisita. Aut ante κληρονομίῳ ponendum est ὡς, ut vertendum sit: Restituit etiam per servos sibi tanquam heredi acquisita. n) Legendum et vertendum ἐπηρωτήθησιν.

οἷς ἔμπροσθεν εἰρημένα, καὶ μάλιστα ἐν τῷ κ'. διγέστω παροῦτος τίτλος καὶ τῇ ἐκείσε διαστίξει^{ο)} ἐξ ἧς ἔγνωσ, ὡς κληρὰ εἶσι καὶ ἐπιβαρῆ τῆς κληρονομίας^{ο)} τὰ πεπραμένα αὐτοῦ μάλᾳ φιδε νομείως, ἐπιλογὴν ἔχει ὁ πετίτωρ, εἴτε τὸ θεῖς τῶν πραγμάτων αὐτῶν καὶ τῶν καρπῶν τμημὶ βού- μ λαβεῖν, εἴτε τὸ τμημα ὅσου καὶ ἐπράθη τὰ τοιαῦτα γματα, καὶ τούτου τοὺς τόκους. τίς δὲ ἡ διαφορὰ, καὶ τί ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων ἐπιβαρῶν τῇ κληρονομίᾳ πραγμά- ἐπιλογὴν ἔχει ὁ πετίτωρ^{ο)} ἐπὶ δὲ τοῦ ἀρχείου οἰκέτου τὴν αὐτὴν ἐπιλογὴν ἔχειν οὐ δύναται, ἀλλ' ὅσου ἐπράθη λαμβά- ὄτι τὰ μὲν ἄλλα πράγματα, κἂν ἐπιβαρῆ ἔστι, φέρειν ἀμεθᾶ^{ο)} καὶ οἰκέτην δὲ ἀρχεῖον οὐδεὶς δύναται φέρειν. i. c. v. 629.]

αὐτὸν διδῶσιν^{ο)} Ἐνθα δηλονότι μὴ δειμινότος, τουτ- μὴ οὐδουκαπιτεύθη παρὰ τῷ ἀγοραστῇ. μὲμνησο γὰρ τέλους τοῦ κ'. διγέστω. [Sch. v) V. 630.]

εἰ δὲ ἀπέθανε] Δηλονότι χώραν ἔχοντος τοῦ ἐν λίτεμ ου, ἐν ᾧ μὴ δύναται τοῦτον ἐκ τοῦ ἡγορακότος ἀναλαβεῖν, ἀποκαταστήσαι. τοῦτο γὰρ ἔγνωσ πρὸς τῷ τέλει τοῦ διγ. μάλᾳ φιδε γὰρ θεματίζει νομεία. [Sch. d. v. 630.] τὸ τμημα] Κἂν γὰρ βόνα φιδε νομείως ἔστιν, οὐ κερ- ρει αὐτό, ὡς διγέστω κβ. κγ'. [Sch. e. v. 630.]

λδ'. Γραφόμενοι κληρονόμοι παρὰ στρατιώτου ἐξουσίον, τὴν κληρονομίαν ἀπαιτοῦμεν.

Ἐπιξουσίον υἱοῦ, ἢ δούλου ἔχοντος κληρονο- αῖα πράγματα, εἰ δύναται ὁ δεσπότης, ἢ ὁ πατὴρ οκαταστήσαι, ἐνάγεται τῇ περὶ αὐτῶν ἀπαιτήσιν. δὲ τὸ τμημα τῶν προθέντων ἔχει ἐν τῷ πεκου- ρ, ὡς δικαίου νομείως.

ἐνάγεται τῇ περὶ αὐτῶν ἀπαιτήσιν] Τῇ νερε- αῖσις πετιτίον, οὐ τῇ δὲ πεκουλλίῳ σοῦο νόμινε γὰρ ἐνάγε- , ὡς ἐν τῷ λς. διγέστω μανθάνεις. [Sch. f. v. 630.]

λε'. Ἐχει γὰρ ἀγωγήν, ἣτις καὶ ἀγνοοῦντι αὐτῷ οσπορίζεται.

ἣτις καὶ ἀγνοοῦντι αὐτῷ προσπορίζεται] ἤτως γὰρ βιβ. κη. τι. α'. διγέστω ις'. ὅτι καὶ ἀγνοοῦντι ἐν αἰ περοναλαῖα προσπορίζονται. τὸ δὲ μεῖζον βιβλίω μα. β. α'. διγέστω λβ. καὶ βιβλίω με. τι. α'. διγέστω ξβ'. ὅτι ἰ μὴ βουλομένοις καὶ κωλύουσι τοῖς δεσπότησις οἱ δούλοι ωῖωντες προσπορίζουσι τὴν ἐνοχίαν. ἀνάγκη τὰ παραγε- ἀμμένα ἐν τῷ αὐτῷ ξβ. διγέστω. [Sch. g. v. 630.]

λς'. Παύλου. Καὶ μετὰ τελευτὴν τοῦ ὑπεξου- ου διηνεκῶς ἐνάγονται^{ο)} καὶ οὐχ ὑπεξαιροῦσι τὸ χρεωστημένον αὐτοῖς, ἐν ᾧ τὰς τιμὰς ἔχουσιν. εἰ ἔντοι χρεώστης ἦν ὁ ὑπεξούσιος, ἢ τὰς τιμὰς λα- ὶν ἐδαπάνησε, κατὰ τὴν τάξιν τῆς περὶ τοῦ πε- ουλλίου ἀγωγῆς ἐνάγεται.

καὶ μετὰ τελευτὴν τοῦ ὑπεξουσίον] Ὅτι μὲν ὁ οσπότης, ἢ ὁ πατὴρ τὰ τμημάτα τῶν νερεδιταρίων πραγμά- ὶων νερομένος ἐνάγεται τῇ νερεδιταίσις πετιτίον, φθάσαντες ἵπομεν. τὸ δὲ ζητούμενον τοῦτο ἔστιν, εἰ τελευτήσαντος τοῦ ἰοῦ ἢ τοῦ οἰκέτου, ἢ ἐλευθερωθέντος μὲν τοῦ οἰκέτου, ἐμαγ- ἰπάτου δὲ τοῦ υἱοῦ γενομένου, μόνον ἐντὸς ἐνιαυτοῦ κατὰ οῦ πατρός ἢ τοῦ δευπότου χρῆ κινεῖσθαι τὴν νερεδιταίσις τετιτίονα, καὶ εἰ ἀρα κινουμένης κατ' αὐτῶν τῆς νερεδιταίσις τετιτίονος δύναται δεδουκεῖν τε καὶ ὑπεξαιρεῖν τὸ φυσικῶς ἵποφειλόμενον αὐτῷ παρὰ τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ οἰκέτου, κατὰ τὴν τῆς ἰε πεκουλλίου φύσιν. φησὶ τοίνυν ὁ Ἰουλιανός, μὴ ἔντρα ἀγνοουμ, ἰλλά περπετοιῶς χρῆται δίδουσθαι τὸ κεχρεωστημένον αὐτῷ^{ο)} ῖντε γὰρ ἢ δὲ πεκουλλίου κινεῖται, ἀλλ' ἡ νερεδιταίσις πετιτίον, ὡς αὐτοῦ τοῦ πατρός^{ο)} ἢ τοῦ δεσπότηου κορπορα ἢ καὶ ἴουσα τῆς κληρονομίας νερομένου. ταῦτα δὲ οὕτως ἔχειν φημέν, εἰ^{ο)} τι τμημάτα τῶν πεπραμένων πραγμάτων εἶχεν ὁ οἰκέτης, ἢ ὁ ὑπεξουσίος. εἰ γὰρ ὁ οἰκέτης ἐποφείλει τῇ τεστιάτορι, καὶ ἐνάγόμενος παρὰ τοῦ κληρονόμου, κοντροβεραῖαν τοῦτω ἐποίησ,

quae supra dicta sunt, et maxime in dig. 20. huius tituli et distinctione ibi posita: ex qua didicisti, si res a malae fidei possessore distractae steriles essent et onerarent hereditatem, petitionem electionem habere, sive velit verum pretium rerum ipsarum et fructuum earum accipere, sive pretium, quanti res venit, eiusque usuras. Quatenam vero differentia est, et cur in ceteris rebus, quae onerant hereditatem, electionem habet petitor: in servo autem non necessario eiusmodi electionem non habet, sed quanti servus venit, accipit? Quoniam alias res, licet onerent hereditatem, ferre possumus: servum autem inutilem ferre nemo potest.

3) ipsum praestat] Non deminutum scilicet, id est, non usucaptum apud emtorem. Memineris enim digesti 20. in fine.

4) si vero decesserit] Scilicet iureiurando in litem locum habente, si ab emtore eum recipere non possit et restituere. Hoc enim didicisti ad finem dig. 20. Ponit enim, malae fidei possessorem esse.

5) pretium] Licet enim bonae fidei possessor sit, id non lucratur, ut digesto 22. 23.

XXXIV. Heredes scripti a filiofamilias milite, L. 34. pr. hereditatem petere possumus. D. V. 3.

Si filiusfamilias vel servus res hereditarias teneat, §. 1. si dominus paterve restituere possit, ab eo peti possunt¹⁾: si vero pretium rerum venditarum in peculio habeat, quasi a iuris possessore.

1) ab eo peti possunt] Petitione hereditatis, non actione de peculio: nam suo nomine convenitur, ut digesto 36. discis.

XXXV. Habet enim actionem, quae etiam igno- L. 35. ranti ei acquiritur¹⁾. D. eod.

1) quae etiam ignorantia ei acquiritur] Didicisti enim lib. 28. tit. 1. digesto 16. etiam ignorantibus nobis personales actiones acquiri. Quin etiam lib. 41. tit. 1. digesto 32. et lib. 45. tit. 1. digesto 62. didicisti, etiam invitis et vetantibus dominis servos stipulantes obligationem acquirere. Lege, quae in eodem digesto 62. adnotata sunt.

XXXVI. Pauli. Etiam post mortem eius, qui L. 36. pr. in potestate est¹⁾, perpetuo conveniuntur: nec de- D. eod. ducunt id, quod sibi debetur, si pretia habeant. Si tamen is, qui in potestate erat, debitor fuit, vel pretium acceptum consumsit, perinde convenitur, ac si de peculio ageretur²⁾.

1) etiam post mortem eius, qui in potestate est] Dominum autem patrem, qui pretia rerum hereditariarum possident, petitione hereditatis conveniri iam supra diximus. Quod autem quaeritur, hoc est, an filio vel servo mortuo, vel servo manumisso, vel emancipato filio intra annum tantum adversus patrem dominumve petitione hereditatis agi oporteat, et an instituta adversus eos hereditatis petitione debitum sibi naturaliter a filio vel servo pater vel dominus deducere et detrahere possit, secundum naturam actionis de peculio. Iulianus igitur ait, non intra annum, sed perpetuo actionem dandam, nec deduci debere, quod ipsi debetur: quia non de peculio agatur, sed hereditas petatur: quasi ipse pater vel dominus corpora vel etiam iura hereditatis possideat. Haec ita se habere dicimus, si pretia rerum venditarum habeat servus aut filiusfamilias. Nam si servus debitor sit testatoris, et conventus ab herede huic controversiam faciat, et ideo

ο) Malim τῇ κληρονομίᾳ. ρ) Huic scholio literam Fabr. non praefixit. ρ) Verba τὸ κεχρεωστημένον αὐτῷ plane non quadrant, nisi ante ea quae sequuntur addideris. Addo auctoritate Digestorum post δίδουσθαι, ἀγωγήν, καὶ μὴ χρῆται ὑπεξαιρεῖσθαι. Ita et verti. ρ) Lege πατρός. Sic etiam verti. s) Lego ei. Fabr. εἰς.

καὶ διὰ τοῦτο κινεῖται κατὰ τοῦ δεσπότου ἢ νερεδιτάτις πετι-
τιών, κατὰ τὴν τάξιν τῆς περὶ τοῦ πεκουλλίου ἀγωγῆς ἐνάγε-
ται. τὸ αὐτὸ φησι καὶ ὁ Μαυρικιανὸς καὶ ἐνθα κληρονομαῖα
πωλήσας πράγματα ὁ οἰκέτης, λαβὼν τὸ τίμημα τούτων ἰδα-
πάνησε. δύναται καὶ ἄλλως κινεῖσθαι δὲ πεκουλλίου. Θέσ γὰρ
αὐτὸν εἶναι μάλα φίδε νομέα. [Sch. h. v. 638. sq.]

κατὰ τὴν τάξιν τῆς περὶ τοῦ πεκουλλίου ἀγω-
γῆς ἐνάγεται.] Σημειώσαι, πότε ἢ νερεδιτάτις πετιτιών ἀνα-
δύεται τῆς δὲ πεκουλλίου, ἢτοι περσοναλλας ἀγωγῆς τὴν φύσιν.
[Sch. i. v. 631.]

L. 36. §. 1.
D. V. 3. Ὁ ὑπεξούσιος υἱὸς ἐνάγεται τῇ ἀπαιτήσῃ τῶν
κληρονομαίων, καὶ τῇ^{ε)} παραστάσει αὐτῶν· ἐχέ-
ρειαν γὰρ ἔχει ἀποκαταστήσαι^{υ)}. πολλῶ δὲ μᾶλλον, εἰ
αὐτεξούσιος νεμηθεὶς δέδωκεν ἑαυτὸν εἰς υἰοθεσίαν.

ὁ ὑπεξούσιος υἱὸς ἐνάγεται.] Ἐκ πάσης γὰρ αἰτίας
χρηματικῆς καὶ ἐγκληματικῆς καὶ ὑπεξούσιος ὡς αὐτεξούσιος
ἐνάγεται, καὶ ἐνάγεται, ὡς τίτλω α'. τούτου τοῦ βιβλίου, δι-
γέστου νζ'. καὶ βιβλίω μδ'. τίτλου ζ'. διγέστου λθ'. [Sch. k.
v. 631.]

καὶ τῇ παραστάσει αὐτῶν.] Εἴρηται γὰρ ἐν τῷ
τέλει τοῦ γ. διγέστου τοῦ δ'. τίτλου τοῦ ι'. βιβ. ὅτι καὶ ὁ πολι-
τικῶς, καὶ ὁ φυσικῶς νεμέμενος ἐνάγεται τῇ ἀδ ἐκνεβένδουμ.
[Sch. l. v. 631.]

§. 2. Ἐὰν δοῦλον κληρονομαῖον νομεύς^{ν)} ἀνέλη, ἐπι-
λογὴν ἔχει ὁ ἐνάγων, ἢ διὰ τῆς ἐκδικήσεως τῶν κλη-
ρονομαίων ἀπαιτεῖν, καὶ ἀσφαλίζεται μὴ κινεῖν περὶ
τῆς ἀναίρεσεως^{ω)}. ἢ μὴ κινῆσαι περὶ αὐτοῦ τὴν
τῶν κληρονομαίων ἀπαιτήσιν, ἀλλὰ φυλαχθῆναι τὴν
περὶ τῆς ἀναίρεσεως εἰς τὸ διπλοῦν ἀγωγὴν. τοῦτο
δέ, ὅτε πρὸ τῆς ὑπεισελεύσεως τοῦ κληρονόμου φο-
νεύσει. εἰ γὰρ μετὰ ταῦτα, αὐτῷ τῷ κληρονόμῳ
ἀρμόζει, καὶ οὐ καταφέρεται εἰς ἀγωγὴν τὴν ἀπαι-
τούσαν τὰ κληρονομαῖα.

ἐὰν δοῦλον κληρονομαῖον νομεύς ἀνέλη.]
Ἐπειδὴ γὰρ δύο περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος συντρέχουσιν
ἀγωγαί, καὶ τὴν καυτίονα δοθῆναι. οὐχ οὕτως δὲ ἐπὶ τῆς
κοιμοδάτου, ἐνθα δύο συντρέχουσιν ἀγωγαί, οἷον ἡ κοιμο-
δάσι, καὶ ὁ Ἀκουίλιος. τυχὼν γὰρ ὁ χρησάμενος ἔβλαψε τὸ
χρησθέν, καὶ δύναται ὁ τοῦ πράγματος κυριός, κὰν ἐκίνησε τὴν
κοιμοδάσι, κινεῖν οὐδὲν ἦτον τὸν Ἀκουίλιον ἐπὶ τῷ περιτῷ,
ἐπειδὴ ἡ κοιμοδάσι τὰ κατὰ φύσιν αὐτῇ παρεπόμενα ἀπῆτη-
σεν· ἢ δὲ νερεδιτάτις πετιτιών ἰατὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀκουίλιου κινη-
θεῖσας, τὸ ἀπλοῦν ἀπῆτησε, καὶ οὐ φυλάττεται ἀκέραιος οὐ-
τως ὁ Ἀκουίλιος ἐπὶ τῇ ἐξ ἀογήσεως διπλώσει· ἐπειδὴ δὲ
κατὰ φύσιν τῆς νερεδιτάτις πετιτιόνος ἦτοι τὸ ἀπλοῦν ἐκ τοῦ
Ἀκουίλιου διὰ τῆς αὐτῆς νερεδιτάτις πετιτιόνος ἀπῆτησεν ὁ
πετιτιώρ, ὀφείλει ἀκέραιος καὶ μάλιστα ἐπιλογῆς οὐσης παρ'
αὐτῷ, εἰ γε βούλεται, μπε τὸ ἀπλοῦν εἰς τὴν νερεδιτάτις πε-
τιτιόνα κατενεχθῆναι, φυλαχθῆναι δὲ αὐτῷ τὸν Ἀκουίλιον ἐν
ἀκέραιω. ἀνάγνωθι δὲ παντως τὸ ιγ'. καὶ ιδ'. διγέστον τῆς
σπεικιάλας. [Sch. m. v. 631.]

Οἶδας μαθὼν ἐκ τοῦ κ'. διγέστου θεμ. ε'. ὅτι ὁ Ἀκουίλιος
καταφερόμενος εἰς τὴν νερεδιτάτις πετιτιόνα, οὐ διπλασιάζεται.
[Sch. m. v. 631.]

αὐτῷ τῷ κληρονόμῳ ἀρμόζει.] Αὐτοῦ τοῦ κληρο-
νόμου ἰδικὴ ἐστὶν ἡ ἀγωγή. οἶδας δὲ μαθὼν ἐκ τοῦ ιε'. διγέ-
στον, ὅτι οὐδέποτε τὸ μπε τοῦ τεστατορος, μπε νερεδιτάριον
χρέος, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ κληρονόμου ἀρξάμενον, καταφέρεται
εἰς τὴν νερεδιτάτις πετιτιόνα. σημειώσαι οὖν διὰ τὸ ἀδιαστή-
κτως κείμενον ἐν τῷ ιδ'. διγέστῳ. [Sch. n. v. 631.]

§. 3. Ἐὰν ὁ ἄρπαξ δόλω παύσῃται νεμεσθαι, ἀντὶ
νεμομένου νεραλαμβάνεται· εἰ δὲ πλείονος πωλήσῃ
πράγμα, ἐπιλογὴν ἔχει ὁ ἐνάγων λαβεῖν τὸ τίμημα.

dominus hereditatis petitione conveniatur, perinde con-
venitur, ac si de peculio ageretur. Idem ait et Mau-
ricianus etiam si servus, qui res hereditarias distraxit,
pretium earum acceptum consumerit. Potest et alias
agi de peculio. Finge enim, eum esse malae fidei pos-
sessorem.

2) perinde convenitur, ac si de peculio
ageretur.] Nota, quando hereditatis petitio naturam
actionis de peculio sive personalis actionis induat.

Filiusfamilias petitione hereditatis convenitur¹⁾,
et ad exhibendum actione²⁾: habet enim restituendi
facultatem. Multo autem magis, si cum paterfam-
ilias esset et hereditatem possideret, arrogandum se
praebuit.

1) filiusfamilias — convenitur.] Ex omni
enim causa, tam civili, quam criminali, filiusfamilias ut
paterfamilias obligatur et convenitur, ut tit. l. huius
libri, dig. 57. et lib. 44. tit. 7. dig. 39.

2) et ad exhibendum actione.] Nam in fine
digesti 3. tit. 4. lib. 10. dicitur, tam eum, qui civiliter,
quam eum, qui naturaliter possideat, conveniri actione
ad exhibendum.

Si servum hereditarium possessor occiderit³⁾, actor
electionem habet, utrum velit agere petitione heredita-
tis, et cavet, se non acturum de occisione: an malit
omittere hereditatis petitionem eius nomine, et ser-
vari sibi actionem de occisione in duplum. Hoc au-
tem locum habet, si ante aditam hereditatem servum
occiderit. Nam si postea, ipsi heredi competit⁴⁾,
neque in hereditatis petitionem deducitur.

3) si servum hereditarium possessor oc-
ciderit.] Quoniam enim duae de eadem re concu-
runt actiones, cautio praestanda est. Sic autem res
non se habet in commodato, ubi duae concurrunt actio-
nes, puta actio commodati et legis Aquiliae. Fortasse
enim commodatarius rem commodatam fecit deterio-
rem, et rei dominus, licet commodati egerit, potest
nihilominus Aquilia agere, ut id, quod amplius in ea
est, consequatur, quia commodati actio ea, quae secun-
dum naturam eam subsequuntur, exegit: hereditatis au-
tem petitio in locum actionis legis Aquiliae instituta
simpulum exegit, et integra non servatur actio legis
Aquiliae ad persecutionem dupli, quod ex infitiatione
venit. Quoniam autem secundum naturam petitionis
hereditatis, id est, simplicum ex lege Aquilia per eandem
hereditatis petitionem petitur, contentus esse debet:
maxime cum in potestate eius sit, simplicum in he-
reditatis petitionem non deferre, et integram sibi ser-
vare actionem legis Aquiliae. Lege omnino digestum 13.
et 14. de speciali in rem actione.

Didicisti ex dig. 20. them. 5. actionem legis Aquiliae,
quae in hereditatis petitionem deducitur, non duplari.

4) ipsi heredi competit.] Ipsius heredis propria
actio est. Didicisti enim ex dig. 16. debitum, quod ne-
que a testatore, neque ab hereditate iacente, sed ab
ipso herede coepit, in petitionem hereditatis nunquam
deduci. Nota igitur propter id, quod sine distinctione
positum est digesto 14.

Si praedo dolo desierit possidere, pro possessore
habetur: si vero pluris rem vendiderit⁵⁾, electio est
actoris, ut pretium consequatur.

ε) Addendum videtur ἐπὶ ante τῆ. υ) Adde τοῦ ante ἀποκαταστήσαι. ν) Adde ὁ ante νομεύς. ω) Intelligitur actio
Legis Aquiliae.

ἢ δὲ πλείονος πωλήσῃ πράγμα] Ὁ μάλᾳ φίδε κληρονομίας ποσίσσῳ, πράγμα κληρονομιαίων, ἴτοι οἰκέ- ἄξιον ὄντα κ. νομισμάτων ἐπώλησέ τινα λ. χρυσῶν. καὶ μὲν τὰ λ. ταῦτα νομίσματα ὁ δὲ οἰκέτης παρὰ τῷ πωλῆτῃ κατ' οἰκίαν ἐτελεύτησε μόρῳ, ὡς περὶ ἡμέλλε τελευ- εἰ καὶ μὴ ἐτραδιτεύθη τῷ πεπρακτόι*), ἀλλ' ἔμεινε παρὰ ποσίσσῳ. λέγει τοίνυν ὁ Παῦλος, ἐπὶ τοῦ παρόντος αἵματος, ὅσον μὲν ἐκ τῶν ἀγαθῶν τοῦ δόγματος ἢ τοῦ πρᾶ- οἰκίαις, ἴτοι ὁ πραιδῶν βελτίων ἐστὶ τοῦ βόνα φίδε ὡς. μάθε γὰρ ὁ πραιδῶν κατὰ δόλον πανσάμενος νέμε- ἀντὶ νεμόμενον παραλαμβάνεται, καὶ ὡς νεμόμενος κατα- ζεται. οὐκοῦν εἰ καὶ μὴ νεμόμενος καταδικάζεται, μόνᾳ . νομίσματα, ὅσον καὶ ἄξιος ἢ ὁ οἰκέτης, ἀναγκάζεται ἀκριβείαν δίδοναι καὶ πλέον οὐδέν, καὶ εὐλοκεῖται τὰ κερδαίων νομίσματα, ὅσον πλείονος πέπρακε τὸν οἰκέτην. γὰρ προσέθηκεν ἢ συγκλήτος, τί δέοι γενέσθαι τοῦ αἵματος ἀπολομένου. πλὴν ἀλλὰ καὶ τούτων οὕτως ἔχον- ἀναγκάζονται εἶναι, ὡς οὐκ ὀφείλει βελτίονος αἰρέσεως ἢ ἡπερ ἐστὶν ὁ βόνα φίδε νομῆς, ἀλλ' ἐκ παραθέσεως ἢ καταδικάζεται. ὥστε εἰ καὶ πλείονος ἐπράθη τὸ πρᾶγμα τὸν εἰρημένον ἡμῶν θεματισμόν, χωρὶ τὴν ἐπιλογὴν ἔχειν ἄκτορα, καὶ αὐτὸν αἰρεῖσθαι τε καὶ λαμβάνειν τὸ τίμημα οἰκέτου, τοῦτοστι λ. χρυσῶς, ἐπεὶ εὐρίσκεται τε κερδαίων αἰδῶν. [Sch. o. V. 632.]

Ἐνθα πλείονος ἐπράθη τὸ πρᾶγμα, καὶ οὐκ ἐφθάρη, ἀλλ' ἔτρεκε. οἷτε γὰρ ἔχει χάραν ὁ ἐν λίτεμ ὄρκος, τοῦ οἰκέτου πτησαντος διχα δόλου τοῦ ποσίσσῳ. ἀλλ' οὔτε ἴνα τὸ μα ἢ τὸ πρᾶγμα λάβῃ, ἐπιλογὴν ἔχει τούτο γὰρ καὶ λέ- ἐψηθε. ἐπὶ γὰρ τῶν δεπερδίτων καὶ δεμνούτων τὸ ἐς δίδεται τίμημα. τὴν ἐπιλογὴν οὐκ ἔχειν ἐνταῦθα αὐτόν, μὴ φθαρέντος, ἀλλ' ὑφαιστώτος ἐτι τοῦ πράγματος. o. V. 632.]

Κυρίλλου. Ἐὶ ὁ μάλᾳ φίδε νομῆς δόλω παύσεται νέμε- , τὸ δὲ πρᾶγμα κατὰ φυσικὴν φθορὰν ἀπόληται, εἰς τὸ α αὐτοῦ καταδικάζεται. εἰ δὲ καὶ μὴ ἀπώλετο, πλείονος ἢ ἴν ἄξιον ἐπράθη, ἐπιλογὴν ἔχει ὁ πετίτωρ, εἴτε τὸ μα, εἴτε τὸ τίμημα βούλεται ἀπαιτῆσαι. [Sch. o. V. 632.]

Ἐν τῷ καιρῷ τῆς ψήφου σκοποῦμεν, εἰ γέγονεν ἀλλῇ πίστει νομῆς εὔπορος.

Ἐπὶ τῷ καιρῷ τῆς ψήφου σκοποῦμεν] Ἐπὶ τοῦ ἄλλου τοῦ μέχρις εὐπορίας ἐνεχομένου τῷ καιρῷ προσ- ἄν τῆς προκαταξέως, ὡς βιβλίω γ. tit. ε. διγέστω λζ. βιβλίω δ. tit. δ. διγέστω λδ. ἐπὶ δὲ τῆς δὲ πεκουλίω πεκουλίον ἐν τῷ καιρῷ τῆς ψήφου σκοπεῖται, ὡς βιβ. ιε. διγ. κ. [Sch. p. V. 632. sq.]

Ἐὶ γέγονεν ὁ καλῇ πίστει νομῆς εὔπορος] εἰ μὲν μὲν κοινῶς βεβαιῶν καὶ ὁ βόνα φίδε καὶ ὁ μάλᾳ φίδε ενος, ὡς νεμόμενος καταδικάζεται ἐφ' οἷς δόλω ἐπαυ- νέμεσθαι, κἂν μὴ γέγονε πλουσιώτερος, ὡς διγέστω κέ. q. V. 633.]

Καρπὸς νοεῖται ὁ μετὰ ὑπεξαίρεισιν τῶν δαπα- τῶν εἰς τὸ γενέσθαι καὶ συναχθῆναι καὶ φυ- ἦναι τοὺς καρποὺς προχωρουσῶν, ἐπὶ καλῇ πί- καὶ κακῇ πίστει νομῆς.

Καρπὸς νοεῖται] Τὸ αὐτὸ βιβλίω ζ. tit. ζ. διγέστω δ. βιβλίω κβ. τίτλω α. διγέστω μζ. καὶ βιβλίω κδ. tit. γ. tit. ζ. καὶ βιβλίω ζ. τοῦ κώδικος tit. να. διατάξει α. νωθι βιβλίον λε. tit. α. διγέστω μ. θεῖμα β. [Sch. r. 3.]

λζ. Ὁ δὲ καλῇ πίστει καταλογίζεται τὴν δαπα- κἂν μὴ ποιήσῃ καρπὸν.

Ἐὶ καλῇ πίστει] Ἐν τῷ κζ. διγέστω θεμ. ιζ. τοῦ ἴτλου τοῦ θ. βιβλίον λέγει, τὸν ἐν εἰδήσει καρποὺς ἄλ- οἰους τιμόντα δωρεῖσθαι τῷ δεσπότη τὰς δαπάνας. [Sch. s. 33.]

λθ. Τὰ γ) ἐπωφελεῖ καὶ ἀναγκαῖα ὁ μὲν καλῇ εἰ ὑπεξαίρει, ὡς ἐπὶ τῶν κηδεμόνων, κἂν τὸ

5) si vero pluris rem vendiderit] Malae fidei possessor hereditatis rem hereditariam sive servum viginti nummis dignum aureis alicui vendidit. Et hos triginta quidem aureos accepit: servus aut fato suo apud emtorem decessit, sicut moriturus esset, si non esset emtori traditus, sed apud possessorem mansisset. Paulus igitur ait, hoc casu, quantum ad verba Senatusconsulti, praedonem sive praedonis conditionem esse meliorem, quam bonae fidei possessoris. Ecce enim praedo, qui dolo desiit possidere, pro possessore habetur, et ut possessor condemnatur. Ergo, si cum non possideat, condemnatur, solos viginti aureos duntaxat, quanti servus dignus erat, summo iure praestare compellitur, et praeterea nihil, et decem aureos lucratur, quanto pluris servum vendidit. Neque enim Senatus adiecit, quid, si res interierit, fieri oporteat. Quae cum ita sint, dubium tamen non est, eum non melioris esse debere conditionis, quam bonae fidei possessorem, sed ducto argumento ex comparatione eius condemnari. Itaque et si pluris venierit res secundum speciem a nobis propositam, electio esse debet actoris, ut pretium servi consequatur, id est, triginta aureus: alioquin aliquid lucrabitur praedo.

Cum pluris res venit, neque interiit, sed extat. Neque enim iusiurandum in litem locum habet, si servus sine dolo possessoris interiit. Sed neque electionem habet, ut pretium vel rem consequatur: hoc enim stultum esset dicere. Nam in deperditis et deminutis verum pretium praestatur. Electionem igitur hoc loco ipsum habere ait, si res non interiit, sed extet.

Cyrilli. Si malae fidei possessor dolo desierit possidere, res autem naturali interitu perierit, in pretium eius condemnatur. Sed et si res non interiit, pluris autem venierit, quam digna esset, petitur electionem habet, utrum rem, an pretium petere malit.

Rei iudicatae tempore spectamus⁶⁾, an bonae fidei possessor locupletior factus sit⁷⁾. L. 36. §. 4. D. V. 3.

6) rei iudicatae tempore spectamus] In pupillo, qui quatenus locupletior factus est, tenetur, tempus litis contestatae spectamus, ut lib. 3. tit. 5. dig. 37. et lib. 4. tit. 4. dig. 34. In actione autem de peculio, quantum sit in peculio, tempore rei iudicatae spectatur, ut lib. 15. tit. 1. dig. 30.

7) an bonae fidei possessor locupletior factus sit] Post motam controversiam bonae fidei et malae fidei possessor, si dolo desierit possidere, ut possessor condemnatur, licet ex eo locupletior factus non sit, ut dig. 25.

Fructus intelliguntur⁸⁾ deductis impensis, quae §. 5. quaerendorum, cogendorum et conservandorum fructuum causa factae sunt, tam in bonae fidei, quam in malae fidei possessore.

8) fructus intelliguntur] Idem lib. 7. tit. 7. dig. 4. et lib. 22. tit. 1. dig. 46. et lib. 24. tit. 3. dig. 7. et lib. 7. Codicis, tit. 51. const. 1. Lege lib. 35. tit. 1. dig. 40. them. 2.

XXXVII. Bonae autem fidei possessor¹⁾ impensas imputat, etiamsi nihil fructuum perceperit. L. 37. D. eod.

1) bonae autem fidei possessor] Dig. 27. them. 17. tit. 2. lib. 9. dicitur, eum, qui sciens alienos fructus desecuerit, impensas domino donare.

XXXVIII. Utiles et necessarias impensas¹⁾ bonae quidem fidei possessor deductit, ut tutores et cu- L. 38. D. eod.

x) Lege τῷ ἡγορακῶ. Sic etiam verti. y) L. 38. D. h. t. iisdem verbis legitur in sch. 23. recens edito ad XIV. 1. cap. 10. (edit. nostr. T. II. p. 87.) praemissa voce ὅτι, ubi dicitur esse cap. 32. h. t.

πράγμα, περί δ γεγονόσι²⁾, μὴ φαίνηται· ὁ δὲ κακῆ πίστει οὐκ ἄλλως, εἰ μὴ κρεῖττον γέγοιτο τὸ πρῶγμα³⁾).

τὰ ἐπιφελῆ καὶ ἀναγκαῖα] Ταῦτα μὲν οὖν, ὅσα περὶ τῶν δαπανῶν εἴρηται, ποριστέων καὶ συνακτιῶν ἕνεκεν τῶν καρπῶν. ἐπὶ μὲντοι τῶν ἄλλων νεκροσαστῶν καὶ οὐτιλίων δαπανῶν ἐστὶ τις διαφορὰ, καὶ τὰ ἐξῆς, ὡς ἐν τῷ Βασιλικῷ. [Sch. t. V. 633.]

ὡς ἐπὶ τῶν κηδεμόνων] Οὐχ ὡς περὶ καὶ ὁ ἐπίτροπος καὶ ὁ κούρατωρ ἀπαιτοῦσι τὰ παρ' αὐτῶν γενόμενα δαπανήματα, ἀλλ' ὅσον πλείονος ἄξιον τὸ πρῶγμα γέγνηται, δίδωσιν ὁ ἀληθὴς τῆς κληρονομίας κύριος. [Sch. u. V. 633.]

οὐκ ἄλλως, εἰ μὴ κρεῖττον γέγοιτο τὸ πρῶγμα] Πρόκειται εἰς τὸ πλάτος^{b)} καὶ τοῦτο, ὀφικίου τοῦ δικάζοντος, ὥστε οὐδὲν ἀνάγκη τὸν μάλα φίδε νομέα δόλου παραγραφῆν ἀντιτιθέσθαι τῷ πετίτορι. καὶ φησὶν ἡ παραγραφῆ, ὥστε κἄν^{c)} ἀπετάξαντο τὰ μέρη δικαιολογίας αὐτῶν οὕτως, ὥστε μὴ τοὺς λεγομένους ἀνακληρωτικούς λιβέλλους δύνασθαι λοιπὸν τινὰ αὐτῶν ἐπιτιθεῖν, καὶ οὕτω δύναται ὁ δαπανήσας ὑπομιμηθεῖν περὶ τῶν τοιούτων δαπανῶν τὸν δικαστήν. βλέπε γὰρ, τί ἐπιφέρει ὁ Παῦλος, ὅτι ἐπὶ τούτων οὔτε παραγραφῆς δεῖται ὁ ἕξις, ἀλλ' ὀφικίον ἐστὶ τοῦ δικάζοντος, λόγος τῆς τοιαύτης δαπάνης ποιείσθαι. ἀνάγνωθι περὶ τούτων Ἰστυτιουτὸν β'. tit. α'. καὶ βιβλίον γ'. τοῦ κώδικος τίτλον β'. τίμα ε'. καὶ τοῦ ἐξῆς βιβλίου tit. α'. διγέστον λη'. καὶ βιβλίον κ'. tit. α'. καὶ βιβλίον ν'. tit. ις'. διγ. οθ'. λέγει τὴν διαφορὰν. [Sch. x. V. 633.]

L. 39. pr. λθ'. Γαίον. Ἐπιφελῆ δὲ καὶ ἀναγκαῖά εἰσι τὰ D. V. 3. ἐπὶ φιλοκαλίᾳ, ἢ φυτεία γινόμενα, ἢ ὅτε ἐπὶ πταίσματι τῶν οἰκετῶν κινουμένης ἀγωγῆς, ἢ διατίμησις τῆς δίκης δίδεται, ἔνθα τοῦτο συμφέρει, πολλὰ καὶ ἄλλα.

§. 1. Ἐπὶ^{d)} δὲ τῆς γραφῆς καὶ τῶν μαρμάρων ἔχει παραγραφῆν ὁ καλῆ πίστει· οὐ μὴν ὁ κακῆ πίστει^{e)}. δύναται δὲ περιελθεῖν αὐτά, μὴ βλαπτομένου τοῦ πράγματος.

L. 40. pr. μ'. Παύλου. Ἐάν δοῦλοι ἢ θρέμματα μετὰ^{ε)} D. eod. προκάταρξιν φθαρωσιν, ὁ μὲν καλῆ πίστει νομέας οὐ κατέχεται· ὁ δὲ κακῆ πίστει δίδωσιν^{h)}, ὅσον ἡμελλενⁱ⁾ ὁ ἐνάγων ἔχειν, εἰ παραχρήμα ἀποκατέστη αὐτῷ· τυχὸν γὰρ ἐπίπρασκε. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς τῆς κινουμένης ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα κινήτων, ἀκινήτων, καὶ αὐτοκινήτων.

μετὰ προκάταρξιν] Τὸ εἰρημένον τῇ Ἀδριανοῦ τοῦ θειοτάτου ὀρατίῳ· εἴρηται δὲ, ὥστε μετὰ προκάταρξιν ἐκεῖνο τῷ ἀκτορι παρεχόμενον, ὅπερ ἡμελλεν ἔχειν, εἰ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προκάταρξιν ἀποκατέστη αὐτῷ ἡ κληρονομία, καὶ σκληρόν ἐστιν εἶθ' ὅτε. τί γὰρ, ὅτι μετὰ προκάταρξιν ἀπάλετο τὰ ἀνδράποδα, ἢ τὰ ναυτοφόρα ζῶα, ἢ τὰ θρέμματα; ὅσον ἐκ τῶν ῥημάτων τῆς διατάξεως καταδικασθήσεται ὁ τῆς κληρονομίας ποσέσσωρ. ἡδύνατο γὰρ ὁ πετίτωρ, εἰ ἀποκατέστη αὐτῷ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προκάταρξιν ἡ κληρονομία, ταῦτα πιπράσκειν. καὶ τοῦτο δικαίον ἐπὶ τῆς σπεκιαλίας ἢ ἕξις εἶναι τῷ Προκόλῳ δοκεῖ· οὐ μὴν καὶ ἐπὶ τῆς νερεδιτατις πετιτίονος. ὁ δὲ Κάσιος τὸ ἐναντίον φησὶν, ὥστε μὴ^{k)} ἐπὶ τῆς σπεκιαλίας ἢ ἕξις καταδικάζεσθαι τὸν ἐναγόμενον ὑπὲρ τῶν οὕτως ἀπαιτουμένων^{l)}. ταῦτα Προκόλου· ταῦτα καὶ ὁ Κάσιος. ὁ δὲ Παῦλος ἐπὶ μὲν τοῦ προαἰδονος τὴν Προκόλου δεχεται γνώμην, λέγων τὸν μάλα φίδε νομέα καὶ ὑπὲρ τῶν οὕτως ἀπολομένων καταδικάζεσθαι· ἐπὶ δὲ τοῦ βόνα φίδε νομέως συναίνε τῷ Κάσιῳ λέγοντι, μὴ κατέχεσθαι τὸν ποσέσσωρα ὑπὲρ τῶν οὕτω φθαρέτων πραγμάτων. οὔτε γὰρ ὀφείλει ὁ βόνα φίδε

ratores²⁾, licet res, in quam factae sunt, non extet: malae autem fidei possessor non aliter, quam si res melior facta sit³⁾).

1) utiles et necessarias impensas] Atque haec quidem de impensis factis quaerendorum et colligendorum fructuum gratia dicta sunt. In ceteris tamen necessariis et utilibus impensis est quaedam differentia, et quae sequuntur, ut in Basilico.

2) ut tutores et curatores] Non sicut tutor et curator impensas, quas fecerunt, consequuntur, sed quanto pluris melior res facta est, praestat verus hereditatis dominus.

3) non aliter, quam si res melior facta sit] In latiori contextu additur, officio iudicis, ut necesse non sit, doli exceptionem a malae fidei possessore petitori opponi: et ait adnotatio, licet partes renuntia-verint allegationibus suis, ita, ut nec libellos, qui vocantur suppletorii, porrigere possint, eum tamen, qui impensas fecit, iudicem de eiusmodi impensis commovere posse. Vide enim, quid Paulus subdat, reum eorum nomine neque exceptione opus habere, sed ad officium iudicis pertinere, ut rationem eiusmodi impensarum habeat. Lege de his Institutionum lib. 2. tit. 1. et lib. 3. Codicis, tit. 32. them. 5. et sequentis libri tit. 1. dig. 38. et lib. 25. tit. 1. Et lib. 50. tit. 16. dig. 79. differentiam tradit.

XXXIX. Gaii. Utiles autem et necessariae sunt, quae fiunt reficiendorum aedificiorum gratia, aut in novellito, aut cum actione propter noxam servorum mota litis aestimatio solvitur, si hoc utilius est, et aliae complures impensae.

In picturis autem et marmoribus bonae fidei possessor exceptionem habet: nec vero malae fidei possessor: potest autem tollere ea, si res non laedatur.

XL. Pauli. Si post litem contestatam¹⁾ mancipia aut pecora deperierint²⁾, bonae quidem fidei possessor non tenetur³⁾: malae autem fidei possessor id praestat, quod habiturus esset actor, si statim ei res restituta fuisset: fortasse enim distraxisset. Idem est et in speciali petitione rerum mobilium, immobilium et se moventium.

1) post litem contestatam] Quod dicitur in oratione Divi Hadriani, nempe ut post litem contestatam id actori praestetur, quod habiturus esset, si litis contestatae tempore restituta ei fuisset hereditas, interdum durum est. Quid enim, si post litem contestatam mancipia, aut iumenta, aut pecora deperierint? Secundum verba quidem constitutionis possessor hereditatis condemnabitur: potuisset enim petitor, si litis contestatae tempore hereditas ei restituta fuisset, ea distrahere. Et hoc iustum esse in actione speciali in rem Proculo videtur: non vero etiam in hereditatis petitione. Cassius autem contra dicit, neque in speciali in rem actione reum eorum nomine condemnari. Haec Proculus: haec et Cassius. Paulus autem in praedonibus quidem persona Proculi sententiam probat dicens, malae fidei possessorem eorum quoque, quae ita perierunt, nomine condemnari: in bonae autem fidei possessore Cassio assentitur dicenti, possessorem rerum, quae ita perierunt, nomine non teneri. Neque enim

2) Sch. γεγονόσι. a) Verba το πρῶγμα desunt in sch. b) Intelliguntur Digesta. c) Inde a verbis κἄν ἀπετάξαντο usque ad verba περὶ τῶν τοιούτων δαπανῶν τὸν δικαστήν haec laudat Cuiacius Obs. XXII. 33. d) L. 39. §. 1. D. h. t. iisdem verbis legitur in sch. 23. novo ad Basil. XIV. 1. cap. 10. (edit. nostr. T. II. p. 87.) ubi dicitur esse cap. 32. h. t. Idem scholium in fine argumentum huius loci sic tradit: ἐπὶ τῶν ἐπιτεταμένων ὁ μὲν καλῆ πίστει νομέας ἔχει παραγραφῆν, οὐ μὴν ὁ κακῆ· δύναται δὲ περιελθεῖν αὐτά κ. τ. λ. ut in Basilicis. e) πλοτι deest in sch. f) L. 40. pr. D. h. t. legitur in Syn. p. 339. sq. ubi est cap. 37. h. t. g) Syn. addit τὴν post μετὰ. h) Syn. δίδωσι. i) Syn. ἡμελλεν. k) Malim μὴδὲ. l) Legendum videtur ἀπολομένων, ut ex sequentibus patet. Ergo vertendum, eorum, quae ita perierunt, nomine.

μεύς ἢ τῆς τελευταίας ὑπέχων τὸν κίνδυνον, ἢ διὰ τὸν ἐντεῦθεν φόρον προπετῶς τε καὶ ἀνεξέλιπτος περιφρονῆσαι τῶν αἰῶν δικαίων. [Sch. y. V. 633. sq.]

Φρέμματα — φθαρῶσιν] Τοῦτο ἐπὶ τῆς φυσικῆς θορᾶς, διὰ τὸ εἰρημένον διγ. κέ. θμ. ε'. ὅτι μετὰ μόταν προβροσίαν μάλα γίδη γίνεται. ἀνάγνωθι βιβλίον ε'. τιτ. α'. τέλος τοῦ ιε'. διγέστον. [Sch. z. V. 634.]

ὁ μὲν καλῆ πίστει νομεύς οὐ κατέχεται] Σημῶσαι οὖν τὸ εἰρημένον ἐν τῷ κέ. διγέστον, ἐνθα φησὶ μετὰ ἴταν κοιτροβροσίαν, πάντες οἱ νομισὶ ἴσοι εἰσίν. ἴσους γὰρ ἴσους νοίσον, ἐφ' οἷς κατὰ δόλον ἢ ἄφθυμίαν ἐπαύσαντο μισθῶν, ἢ οὐκ ἐκτήσαντο. περὶ δόλου γὰρ καὶ ἄφθυμίας εἰσὶ φησιν, οὐκ ἐκ ἄφθυμίας μέντοι αὐτῶν φθορᾶς. πολλὴ φθ. ὡς ἔγνωσ, ἐνταῦθα διαφορὰ μάλα φίδε καὶ βόνα φίδε μείως. μεμνησο δὲ τῆς ἐν τῷ αὐτῷ κέ. διγέστον κειμένης παραγραφῆς, καὶ ἂν εἴπῃ σοι, ὅτι οἶδεν καὶ αὐτὸς ὁ Οὐλιανὸς ταυτην εἶναι τὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ ἐξ ἀρχῆς μάλα φίδε, καὶ τοῦ μετὰ ταῦτα γνώτος ἄλλοτρίαν κατέχει κληρονομίαν. [Sch. a. V. 634.]

Ἄραξ οὐ δεσπόζει τῶν καρπῶν, ὅθεν καὶ τοῦς αὐτῶν καρποῦς δίδωσιν· ὁ δὲ καλῆ πίστει, εἰς ὃ ἔγινε πλουσιώτερος.

ὅθεν καὶ τοῦς αὐτῶν καρποῦς δίδωσιν] Τουτίσιν τοῖς τόκοις· τοῦτο γὰρ ἔστιν εἰπεῖν ἐκ τῶν μελλόντων ἔγεσθαι πρὸς τῷ τέλει^{m)} τοῦ κα. διγέστον. τοῦτο δὲ νόσον περὶ τῶν πρὸ τῆς προκατάρξεως ληφθέντων καρπῶν. οἱ γὰρ κατὰ προκατάρξιν ληφθέντες οὐκ αὐξοῦσι τὴν κληρονομίαν, τουτίσιν, οὐκ ὡς μέρος αὐτῆς, ἀλλ' ὀφθαλμῶ τοῦ δικαστοῦ ἵπαιτοῦνται, ὡς ὁ Παπιανὸς ἐν τῷ αὐτῷ νά. διγέστον φησὶν. [Sch. b. V. 634.]

Τοῦτοⁿ⁾ νόσον, ἐν ᾧ μὴ ἐπιβαρῆ μάλλον ἢ τῇ κληρονομίᾳ τὰ πεπραγμένα ἐπὶ γὰρ τούτων ἰδικῆ κρατεῖ διαίρεσις, ἢ καὶ ἔγνωσ ἐν τῷ κ. διγέστον. [Sch. b. V. 635.]

εἰς ὃ γέγονε πλουσιώτερος] Τουτίσιν, ἐκείνοις νόσους ἀποκαθίστησιν ὡς ἐπαύξαν κληρονομίας, δι' ὧν ἔγινε πλουσιώτερος. [Sch. c. V. 635.]

Κὰν ἤρμωσαν ἀγωγυλ τῷ νομιῖ, ἀποκαθίστησιν αὐτάς, ὡς τὸ περὶ βίας, καὶ τὸ κατὰ παράκλησιν. εἰ δὲ καὶ ὁ νομεύς ἡσφαλίσατο τὴν περὶ ἐλπίζομένης συμπτώσεως, λαμβάνει πυρὰ τοῦ ἐνάγοντος ἀσφάλειαν.

ὡς τὸ περὶ βίας] Οὐ μὴν τὴν τοῦ οὐνδὲ βί ἰντεροδίκτου ποιητῆ, ὡς ἔγνωσ ἐν τῷ κδ'. διγέστον, ἐν ᾧ κατὰ βίαν ἐξήλθε παρα τίνος τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων νομῆς. [Sch. d. V. 635.]

καὶ τὸ κατὰ παράκλησιν] Ἐν ᾧ πρᾶεκαρῶν τινὶ νομῆν παρεχώρησεν τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων. [Sch. e. V. 635.]

ἡσφαλίσατο τὴν περὶ ἐλπίζομένης συμπτώσεως] Πιτῶν ἀπειλούσης νερεδιταρίας οἰκίας. [Sch. f. V. 635.]

Ἄδειαν ὁ νομεύς ἔχει εἰς θεραπείαν τῆς ζημίας ἐκδοῦναι τὸν βλάψαντα τὴν κληρονομίαν, καὶ εἰς αὐτῆς κλέψαντα· ὡσπερ ἐν τῷ περὶ βίας, ἢ λάθρα.

ὡσπερ ἐν τῷ περὶ βίας, ἢ λάθρα] Τυχὸν γὰρ αὐτὸς ὁ ποσέσσωρ ἐκαινοτόμησεν, καὶ ἐτοιμῶς ἔχει καταλύσαι τὸ ὑπ' αὐτοῦ καινοτομηθέν. καὶ ἐνταῦθα γὰρ οὐκ ἀπαιτεῖται τὸ διαφέρειν, ἐτοιμῶς ἔχων τὸ κατὰ καινοτομίαν καταλύσαι ὑπ' αὐτοῦ γεγονός. [Sch. ff. V. 635.]

μα'. Καὶ ὑπερ ὕστερον κατάσχη ὁ νομεύς, ἀποκαθίστησιν· καὶ ἐὰν μὴ ἀρκῶσιν οἱ δοθέντες ἐπὶ τῇ δίκῃ ἐγγυηται, δίδωσιν ἐγγύας. εἰ δὲ χωρὶς δόλου πάνεταί τι νέμεισθαι, ἐλευθεροῦται ἐπ' αὐτῷ.

καὶ ὑπερ ὕστερον κατάσχη ὁ νομεύς] Ὁ τῆς κληρονομίας ποσέσσωρ κατὰ μὲν τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ὑπ-

debet bonae fidei possessor vel mortis periculum praestare, aut propter metum inde imminentem temere et sine ulteriore disquisitione iura sua insuper habere.

2) pecora perierint] Hoc de naturali interitu dictum est, propter id, quod dig. 25. them. 6. dicitur, post motam controversiam eum malae fidei possessorem fieri. Lege lib. 6. tit. 1. dig. 15. in fine.

3) bonae quidem fidei possessor non tenetur] Nota ergo id, quod dicitur dig. 25. post motam controversiam omnes possessores pares esse. Eos pares esse, in his intellige, quae dolo aut culpa desierunt possidere, aut non acquisiverunt. De dolo enim et culpa ibi loquitur, non autem de morte, vel quo alio, qui citra culpam eorum contigerit, interitu. Tunc enim, uti didicisti, magna inter malae fidei et bonae fidei possessorem differentia est. Memineris autem adnotationis in eodem 25. digesto positae, et eorum, quae tibi dixi, scilicet, etiam ipsum Ulpianum hanc differentiam agnoscere inter eum, qui ab initio malae fidei possessor est, et eum, qui postea cognovit, se alienam hereditatem possidere.

Praedo fructus suos non facit, idcoque eorum L. 40. §. 1. quoque fructus praestat⁴⁾: bonae autem fidei possessor, quatenus locupletior factus est⁵⁾.

4) ideoque eorum quoque fructus praestat] Hoc est, usuras: hoc enim dicendum est propter ea, quae ad finem digesti 51. dicuntur. Intellige autem hoc de fructibus ante litem contestatam perceptis. Nam qui post litem contestatam percepti sunt, non augent hereditatem, id est, non quasi pars eius, sed officio iudicis petuntur, ut Papianus eodem dig. 51. ait.

Hoc intellige, si res distractae non onerabant hereditatem: in his enim specialis distinctio obtinet, quam didicisti dig. 20.

5) quatenus locupletior factus est] Id est, eos tantum restituit quasi augmentum hereditatis, quibus locupletior factus est.

Etiam si actiones possessori competant, eas restituit, veluti interdictum Unde vi⁶⁾ et de precario⁷⁾. Sed et si possessor caverit damni infecti⁸⁾, a petitore cautionem accipit.

8) veluti interdictum Unde vi] Non etiam poenam ex interdicto Unde vi commissam, ut didicisti dig. 24. cum ab aliquo vi deiectus est de possessione rerum hereditariarum.

7) et de precario] Si possessionem rerum hereditariarum alicui precario concesserit.

8) caverit damni infecti] Cum aedes hereditariae ruinam minarentur.

Possessor servum, qui in re hereditaria damnus dederit, vel quid ex hereditate subripuerit, noxae dedere potest: ut in interdicto quod vi aut clam⁹⁾.

9) ut interdicto quod vi aut clam] Fortasse enim possessor novum opus fecit, et paratus est, opus novum, quod fecit, demoliri. Nam hoc casu non convenitur in id, quod interest, cum paratus sit, destruere novum opus, quod fecit.

XLII. Ea quoque, quae possessor postea possidere coeperit¹⁾, restituit: et si dati fideiussores²⁾ ad litem non sufficiant, fideiussores dat. Si vero sine dolo³⁾ quid possidere desierit, eius nomine absolvitur.

L. 41. pr. D. eod.

1) ea quoque, quae possessor postea possidere coeperit] Hereditatis possessor quo tempore

m) Lege πρὸς τὸ τέλος. n) Hoc scholium huc non pertinere videtur. Nescio tamen, quo referam.

εμινήσκειτο περί τῆς κληρονομίας, ἐλάττονα ἐνέμετο πράγματα· μετὰ δὲ ταῦτα, καὶ ἄλλων πραγμάτων νομῆς ἐπιλάβετο. καὶ φησὶν ὁ Ἰάσιος, χρῆναι αὐτὸν ἠτηθῆναι καὶ τὸ μετὰ ταῦτα γενομένον ὑπὸ τὴν αὐτοῦ κατοχὴν ἀποκαταστήσαι· εἴτε πρὸ τῆς προκαταρξέως, εἴτε μετὰ προκαταρξῆν ἐδράξαιτο τῆς τούτου νομῆς. εἰ δὲ καὶ μὴτας αὐτῷ γενομένης κοιτροβερσίας δέδωκεν ἔκοντι τὴν ἰουδικατικὴν σολού, βουλομένους ἐκποιήσαι τινὰ τῶν νερεδιταρίων πραγμάτων, ἢ καὶ ὑποπτον ἔχων πρόσωπον, οἱ δὲ παρ' αὐτοῦ δεδομένοι τὴν ἀρχὴν ἐγγυηταὶ οὐκ εἰδὼν ἱκανοὶ περὶ τὴν ποσότητα τῶν προσγενομένων αὐτῷ πραγμάτων, ὀφείλει, φησὶν, ὁ δικαστὴς παρασκευάζειν αὐτὸν ἀξιόπιστον προσκαθιστῆν ἀσφάλειαν τῷ πεύτορι. καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου τὴν ἀρχὴν, ὅτε καὶ ὑπεμνήσθη, πολλὰ τῆς κληρονομίας ἐνέμετο πράγματα, μετὰ ταῦτα δὲ κατὰ τύχην δηλονότι ἀπολομένων τῶν, ἠρξάτο ἐλάχιστον νέμεσθαι, προσεζῶν ἔστιν αὐτὸν ἀπολυεσθαι. τοῦτο δὲ λέγω ὅσον ἦεν ὑπὲρ τῶν πραγμάτων ἐκελευσθαι, ἄπερ οὐ κατὰ δόλον, ἀλλὰ κατὰ τύχην ἐπαυετο νέμεσθαι. [Sch. g. V. 635.]

Ἐτε πρὸ προκαταρξέως, εἴτε μετὰ ταῦτα. [Sch. g. V. 635.]

Ὁμοίως διγ. ιη'. θεμ. β'. τὸ αὐτὸ δὲ ἐστὶ καὶ ἐὰν ὁμοῦ τὴν κληρονομίαν ἐμὴν εἶναι, ὡς ἐν τῷ τέλει τοῦ ια'. διγ. τοῦ β'. τι. τοῦ ιβ'. βιβ. ἀνάγνωθι τούτου τοῦ βιβλίου τι. α'. διγέστον κγ'. ὁμοίως δὲ τῷ ἐνταῦθα βιβλίῳ ι'. τίτλῳ δ'. διγέστον ζ'. θεμάτι γ'. [Sch. g. V. 635.]

Καὶ ἐὰν ἀπολυθῆ διὰ τὸ μὴδὲν νέμεσθαι, ὕστερον ἐνάγεται νεμόμενος, ὡς βιβλίῳ μδ'. τι. β'. διγέστον θ'. [Sch. g. V. 636.]

οἱ δοθέντες — ἐγγυηταὶ] Ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τῆς δικῆς, ἢ κατὰ τὸν θεματισμὸν τοῦ ε'. διγέστον. ἔγνωσ γὰρ τίτλῳ ια'. τῆς δ'. Ἰουστινιανίου, ὅτι ὁ σοῦ νόμιμος ἐναγόμενος οὐ δίδωσι τὴν ἰουδικατικὴν σολού. ἀνάγνωθι βιβλίον β'. τίτλῳ η'. διγέστον ιε'. [Sch. h. V. 636.]

εἰ δὲ χωρὶς δόλου] Ἐπάκουσον κατὰ τύχην. οἶδας γὰρ ἐκ τῆς ἐν τῷ κβ'. διγέστον κειμένης παραγραφῆς, ὅτι εἰς τὸ κατέχεσθαι ἀπὸ δόλου καὶ ῥαθυμίας οὐδεμία διαφορὰ ἐστὶ τοῦ ἐξ ἀρχῆς, καὶ τοῦ μετὰ ταῦτα μάλᾳ φίδε νομῆως. ἄλλως τε δόλος ἐστὶ καὶ τὸ εἰδέναι ἢ νομῆζειν ἀλλότριον καὶ ῥαθυμεῖν, καὶ ἐν τῇ δεποσίτῳ ιε'. τῶν δὲ ῥέβους μανθάνεις. [Sch. i. V. 636.]

L. 41. §. 1. Δίδωσιν ὁ νομῆς καὶ τοὺς καρποὺς τῶν ἐνε-
D. V. 3. χυρισθέντων τῷ τελευτήσαντι.

L. 42. μβ'. Ἐὰν ὁ χρεώστης τῆς κληρονομίας ἑαυτὸν
D. eod. μὲν οὐ λέγῃ κληρονόμον, ἀρνούμενος δὲ, ἢ ἀμφιβάλλων κληρονόμον εἶναι τὸν ἐνάγοντα, τὸ χρεὸς οὐ δίδωσιν, οὐκ ἐνάγεται τῇ ἀπαιτοῦσῃ τὰ κληρονομιαία ἀγωγῆ.

L. 43. μγ'. Ὁ λαβὼν ληγάτον, καὶ θέλων κινήσαι τὴν
D. eod. ἀπαιτοῦσαν τὰ κληρονομιαία ἀγωγῆν, ἀναδίδωσι τὸ ληγάτον τῷ νομῆ, μετ' ἀσφαλείας περὶ ἀποκαταστάσεως τοῦ ληγάτου, ἐὰν ἠτηθῆ· οὔτε γὰρ δίκαιόν ἐστι, νικῶντα τὸν νομῆα παρακρατῆσαι τὸ ληγάτον, ὅπερ ἔδωκεν· εἰκὸς γὰρ κατὰ πλάνην ἐκίνησεν· εἰ γὰρ προφανῶς συκοφαντεῖ, οὐ κινεῖ τὴν ἀπαιτήσιν τῶν κληρονομιαίων, λαβὼν ἀπὸ τῆς διαθήκης ληγάτον.

καὶ θέλων κινήσαι τὴν ἀπαιτοῦσαν — ἀγωγῆν] Τὴ γὰρ, ὅτι μετὰ ταῦτα ἐνόμισε πλουστῆν, ἢ ἄλλως πως ἀχρηστοῦ τὴν διαθήκην, καὶ βούλεται κινήσαι τὴν νερεδιτατικὴν πετιτίονα, συγγενῆς ὢν τοῦ τελευτήσαντος, καὶ δυναμένος ἐκ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου καλεῖσθαι δίκαιον; [Sch. k. V. 636.]

Παραγραφὴ. Τοῦτο μὴ θεματίσης ἐπὶ τῆς δεῖνοφικίσοο. οἶδας γὰρ, ὅτι ὁ ἔχων τὴν ἐκ διαθήκης, οὐ δύναται κατὰ τῆς αὐτῆς διαθήκης τὴν δεῖνοφικίσοο κινεῖν· ἀλλ' ἐπὶ πλουστοῦ καὶ ῥούπτου παλαί ἢ ἴουρε νόν φακτου θεματίσον τὸ εἰρημένον ἐνταῦθα. [Sch. k. V. 636.]

Ἐνθα μὴ δεῖνοφικίσοο ἐστὶν ἡ κινουμένη, μὴδὲ ἔχει χωρὸν ὁ κινῶν ὁ λέγων, μὴ ἀπολαύτω γρῶμης τεστατορος πεύραθεῖς*) ταύτην ἀπολύει· ὁ γὰρ κινῶν τὸ πλουστον, πειράται

conveniebatur petitione hereditatis, pauciores res possidebat: postea vero aliarum quoque rerum possessionem apprehendit. Et Gaius ait, id quoque, quod postea possidere coepit, victum restituere debere, sive ante litem contestatam, sive postea possessionem eius nactus sit. Sed et si mota ei controversia ultro satisfecerit iudicatum solvi, quod quasdam res hereditarias alienare vellet, vel quod persona eius suspecta esset: fideiussores autem initio ab eo dati non sufficiant ad quantitatem earum rerum, quas postea adeptus est, iudex, inquit, curare debet, ut idoneam cautionem petitori praestet. Ex diverso si initio, cum conveniretur, plures res hereditarias possidebat, deinde fortuito quibusdam deperditis, pauciores possidere coeperit, aequum est, eum absolvi. Hoc autem dico, quantum attinet ad eas res, quas non dolo, sed fortuito casu possidere desiit.

Sive ante litem contestatam, sive postea

Similiter dig. 18. them. 2. Idem est et si iuravero, hereditatem meam esse, ut in fine dig. 11. tit. 2. lib. 12. Lege huius libri tit. 1. dig. 23. Similia his, quae hoc loco, dicuntur lib. 10. tit. 4. dig. 7. them. 3.

Et si absolutus sit, quod nihil possideret, ubi coeperit aliquid possidere, convenitur, ut lib. 44. tit. 2. dig. 9.

2) dati fideiussores] Iudicium sistendi causa, vel secundum speciem digesti 5. Didicisti enim tit. 11. lib. 4. Institutionum, eum, qui suo nomine convenitur, non satisfacere iudicatum solvi. Lege lib. 2. tit. 8. dig. 15.

3) si vero sine dolo] Subintellige, casu fortuito. Didicisti enim ex adnotatione dig. 25. posita, quantum ad hoc, ut doli et culpa nomine teneatur, nihil interesse inter eum, qui ab initio mala fide possidet, et eum, qui postea mala fide possidere coepit. Alias dolus est scire aut putare rem alienam esse, eamque negligere, ut discis lib. 16. tit. depositi, in libris de rebus.

Possessor restituit etiam fructus earum rerum, quae defuncto pignori datae erant.

XLII. Si debitor hereditatis non se heredem dicat, sed ideo debitum non solvat, quod neget aut dubitet, an actor heres sit, hereditatis petitione non convenitur.

XLIII. Qui legatum accepit, et hereditatem petere vult¹⁾, possessori legatum reddit, cautionem accipiens de restituendo ipsi legato, si victus fuerit: neque enim aequum est, possessorem, qui obtinuit, legatum, quod solverit, retinere: fortasse enim per errorem hereditatem petiit: nam si manifeste calumniatur²⁾, hereditatem non petit, qui legatum ex testamento accepit.

1) et hereditatem petere vult] Quid enim, si postea testamentum putet falsum vel alias inutile, et hereditatem petere velit, quod agnatus defuncti sit, et iure intestati vocari possit?

Adnotatio. Hoc ne fingas in querela inofficiosi testamenti. Nosti enim, eum, qui aliquid habet ex testamento, non posse idem testamentum inofficiosum dicere: sed in testamento falso vel rupto vel non iure facto finge id, quod hoc loco dicitur.

Quando non petitur hereditas ex causa inofficiosi, neque locum habet regula, eum non frui iudicio testatoris, qui illud conatur evertere: nam qui falsum te-

g) Lege τίτλῳ. r) Sic verba transponenda erant cum *Iensio* Notit. Basil. p. LXVII. Fabr. sic reposuit: οὔτε γὰρ μετ' ἀσφαλείας περὶ ἀποκαταστάσεως τοῦ ληγάτου, ἐὰν ἠτηθῆ, δίκαιόν ἐστι κ. τ. λ'. Ceteram Fabr. habet ἠτηθῆ. *) Adde ὁ ante πεύραθεῖς.

ἢ ἐναντίον τὴν ἀληθῆ γνῶμην φυλάξει τοῦ ἀπελθόντος, λέ-
ων μὴ εἶναι διαθήκη, μηδὲ βουλευσασθαι αὐτόν. καὶ ἐπὶ
αὐτοῦ τοῦ ζούπτον καὶ ἰσχύον πάθος καλῶς ἂν τις εἴποι
ἢ ἐξ ἀδιαθέτου κινῶντα τὴν κληρονομίαν περὶ αὐτοῦ μὴ ὑπο-
ἔσταν τῷ εἰρημένῳ κανόνι· μήτε γὰρ αὐτὸν πειρᾶσθαι κατα-
εἶναι γνῶμην, ἢ τοὺς διαθήκη τεστατορος, ἀλλὰ τὸ ζούπτον ἢ
ἢ ἰσχύον πάθος ἤδη αὐτὴν καταλύσει. τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸ
καὶ τῆς μὴ δεόντως γενομένης τὴν ἀρχὴν διαθήκης δύνανται τις
πεῖν. ἐπὶ μὲν τῆς δεύσεως καὶ αὐτὸς ἰδικῶς ὁ τὴν
ἐμφαν κινῶν φησιν, ὅτι κατ' ἐρωμένης τῆς διαθήκης κινεῖ,
καὶ ἐρωμένην διαθήκην καταλύειν περὶ αὐτοῦ. [Sch. k. V. 636.]

εἰ γὰρ προφανῶς συκοφαντεῖ] Εἰ γὰρ κατὰ συ-
κοφαντίαν ἐκίνησεν, ὑπέκειν τῷ κανόνι τῷ λέγοντι, μὴ απο-
κνεῖν γνῶμης τεστατορος. ἀμελεῖ τὸν κατὰ συκοφαντίαν
νοῦντα φησὶν εὐθὺς ἢ διατάξεις μὴ προσεῖναι πρὸς τὴν
ἐμφαν ἐκκλήσιν. δῆλον οὖν, ὅτι οὐτε εἰ καὶ κινῶν καὶ
τηθῆ, τῆς συκοφαντίας δεικνυμένης ἐκπίπτει τοῦ ληγάτου.
[Sch. l. V. 636. sq.]

Ἐργῶς διγέστω ἢ. θεμ. ιε'. τοῦ β'. τίτλου, ὅτι ὁ τὴν
ἐμφαν κινήσας, εἰς ἡτήθη, ἐκπίπτει τῶν ληγατευθέντων
αὐτῷ. ἀνάγνωθι καὶ διγέστον ε'. τοῦτου τοῦ τίτλου, καὶ
βιβλίον λδ'. τίτ. θ'. διγέστον ε'. καὶ κδ'. καὶ βιβλίον ε'. τοῦ
κωδικῶς τίτ. λε'. διατάξιν ἢ. καὶ βιβλίον μῆ. τίτ. ι'. διγέστον γ'.
καὶ τὸ ι'. διγέστον θεμ. β'. τοῦ β'. τίτλου τοῦτου τοῦ βιβλίου.
[Sch. l. V. 637.]

μδ'. Εἰ δὲ μὴ ἀναδοὺς τὸ ληγάτον κινήσει καὶ
κινήσει, παρὰ τοσοῦτον λαμβάνει τὴν κληρονομίαν.

μέ'. Κέλσον. Ὁ μὴ νεμόμενος ἑαυτὸν τῇ δίκῃ
προσάγων), καταδικάζεται εἰς ὃ διαφέρει τῷ ἐνά-
ροντι μὴ ἀπατηθῆναι¹⁾· εἰ μὴ προφανῶς δείξει, ὡς
γίνωσκε μὴ νέμεσθαι αὐτόν.

ὁ μὴ νεμόμενος ἑαυτὸν τῇ δίκῃ προσάγων]
ἰσορροπία τῶν παρόντων διγέστω, καὶ οὐτὸ καὶ τὸ ιγ'. θεμ. ιβ'.
ἰσορροπία διγέστον. μάλλον δὲ καὶ τὸ ἐνταῦθα, καὶ τὸ ιγ'. νοῦσον
διγέστον καὶ τὴν διατάξιν τὴν κειμένην ἐν τῷ κε'. διγέστω τῆς
περιουσίας τοῦ παρόντος συντάγματος. ἐκεῖ γὰρ φησιν, ὅτι
προσηροχῶς ἑαυτὸν τῷ πετίτορι, μηδὲν δὲ προκαταρξέως
ἐνομένης εἶπον τὸ ἀληθές, ὅτι οὐκ ἔχει τὸ πρᾶγμα, οὐ δοκεῖ
προσηροχέται²⁾ τῇ δίκῃ. ἀνάγνωθι δὲ πάντως τὸ κς'. διγέ-
στον τοῦ παρόντος τίτλου. Ἀνωνύμου³⁾. Κατὰ τοῦτο νόμι
τὸ ιγ'. διγέστον, καὶ τὸ παρὸν διατάξιν κατὰ τὸ κε'. κς'.
ε'. διγέστον τοῦ α'. τίτλου τοῦ ἐξῆς βιβλίου. [Sch. m. V. 637.]

Ἐἰ τι διέφερε τῷ πετίτορι μὴ ἀπατηθῆναι⁴⁾ αὐτὸν τὴν
ἐμφαν ὑπὸ τοῦ μηδὲν μὲν νεμομένου, προσηροχότος δὲ ὡμῶς
αὐτὸν τῇ ἐναγωγῇ. [Sch. m. V. 637.]

ὡς ἐγίνωσκε] Ἐιδότι δόλος οὐ γίνεταί, ὡς βιβλίον ιθ'.
τι. α'. διγ. α'. καὶ βιβλίον μβ'. τίτ. η'. διγ. ε'. θεμ. ε'. καὶ
βιβλίον β'. τοῦ κωδικῶς τίτ. δ'. διατάξιν λδ'. [Sch. n. V. 637.]

μς'. Μοδεστίνου. Ἀραξῆ ἐστὶ καὶ ὁ ὑποσχόμενος
ἀποκαθιστῆναι τὴν κληρονομίαν τῷ μὴ δυναμένῳ λα-
βεῖν αὐτήν.

τῷ μὴ δυναμένῳ λαβεῖν αὐτήν] Προθεώρησις. Οὐ
δύνανται τις Μανιχαῖω δίδοναι τι ἢ καταλιμπάνειν· τοῦτο εἰ-
δῶς εἰδὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον. βουλόμενος τις εἶσαι τι κατὰ
διαθήκην τῷ μὴ δυναμένῳ λαβεῖν τι Μανιχαῖω, καὶ τὸν νόμον
εἰδῶς τὸν εἰσαγόντα τοῦτου τὴν κλήσιν, τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίη-
σεν, ἐπισημασμένος δὲ τινα κληρονόμον, τῆσιν φιδεϊκόμισσον
Μανιχαῖω τινα καταλίλοιπεν· ἤξιωσε γὰρ σιωπηρῶς τὸν κλη-
ρονόμον, πῶσαν ἢ μέρος τῆς κληρονομίας ἀποκαταστήσιν τῷ
μὴ δυναμένῳ λαβεῖν. φησὶ τοίνυν ὁ Μοδεστίνος, τὸν τοιοῦτον
πραΐδονα εἶναι νομίζεσθαι, καὶ ὡς μάλα φῖδε νομῆα, λοιπὸν
ἐνάγεσθαι παρ' ἐκείνου, ὡς διαφέρει τὸ τῆσιν φιδεϊκόμισ-
σον, τὸ σιωπηρῶς καταλειφθῆναι τῷ μὴ δυναμένῳ λαβεῖν. περὶ
πακίων ἐν πλάτει βιβλίον μδ'. τίτ. ιθ'. διγ. γ'. [Sch. o. V. 637.]

μζ'. Αὐτός⁵⁾. Ὁ ἡτήθησις περὶ διαθήκης τὸ
πλαστόν, δύνανται περὶ αὐτῆς ὡς ἀκύρου κινεῖν.

stamentum accusat, ex diverso verum iudicium testa-
toris servare conatur, cum dicit, non esse testamentum,
nec hoc voluisse testatorem. Etiam in testamento rupto
et irrito recte quis dixerit, eum, qui hereditatem ab
intestato petit, in supradictam regulam non incidere:
neque enim iudicium sive testamentum testatoris everte-
re conatur, sed dicit, rupti vel irriti vitium iam illud
infirmasse. Sed potest quis hoc dicere etiam in testa-
mento, quod ab initio non iure factum est. In querela
tamen inofficiosi ipse, qui querela utitur, specialiter
ait, se agere adversus testamentum validum, seque
testamentum validum evertere conari.

2) nam si manifeste calumniatur] Nam si per
calumniam hereditatem petiisset, incidisset in regulam
dicentem, voluntate testatoris non perferri etc. Atqui
eum, qui per calumniam petiit, statim constitutio ait,
non admitti ad eiusmodi petitionem. Manifestum igitur
est, eum, etiamsi petierit et superatus sit, probata ca-
lumnia legatum non amittere.

Didicisti dig. 8. them. 15. tit. 2. eum, qui querela in-
officiosi testamenti usus est, si victus sit, privari legatis
sibi relictis. Lege et dig. 6. huius tituli, et lib. 34.
tit. 9. dig. 5. et 24. et lib. 6. Codicis, tit. 35, const. 8.
et lib. 48. tit. 10. dig. 3. et dig. 10. them. 2. tit. 2. huius
libri.

XLIV. Si vero non reddito legato hereditatem L. 44.
petierit et vicerit, tanto minus accipit ex hereditate. D. V. 3.

XLV. Celsi. Qui cum non possideret, liti se ob- L. 45.
tulit¹⁾, condemnatur, quanti interfuit petitoris non D. eod.
decipi: nisi evidenter probaverit, actorem scivisse²⁾,
eum non possidere.

1) qui cum non possideret, liti se obtulit]
Animum adverte ad hoc digestum, atque ita intellige
etiam dig. 13. them. 12. Quin imo et hoc et dig. 13.
accipe secundum distinctionem dig. 25. tit. de speciali
in rem actione huius partis. Ibi enim dicit, eum, qui
se petitoris obtulit, lite autem nondum contestata vere
dixit, se rem non possidere, non videri se liti obtulisse.
Lege omnino dig. 27. huius tituli. Innominati. Secun-
dum hoc intellige digestum 13. et hoc distingue secun-
dum dig. 25. 26. 27. tit. 1. libri sequentis.

Si quid petitoris interfuit, ab initio non decipi ab
eo, qui nihil possidebat, et tamen liti se obtulit.

2) actorem scivisse] Scienti dolus non inferitur,
ut lib. 19. tit. 1. dig. 1. et lib. 42. tit. 8. dig. 6. them. 6.
et lib. 2. Codicis, tit. 4. const. 34.

XLVI. Modestini. Praedo etiam est is, qui he- L. 46.
reditatem ei, qui eam capere non potest¹⁾, resti- D. eod.
tuere promisit.

1) ei, qui eam capere non potest] Praemoni-
tum. Non potest quis Manichaeo quidquam donare vel
relinquere. Quo cognito accede ad id, quod propositum
est. Cum quidam vellet testamento aliquid Manichaeo,
qui capere quid non poterat, relinquere, neque legem
ignoraret, quae id prohiberet, hoc quidem non fecit, sed
herede instituto tacitum fideicommissum Manichaeo reli-
quit: heredem enim tacite rogavit, ut totam hereditatem
aut partem eius ei, qui capere non posset, restitueret.
Ait igitur Modestinus, eum praedonem esse intelligi, et
tanquam malae fidei possessorem conveniri ab his, ad
quos pertinet tacitum fideicommissum, quod tacite ei,
qui capere non posset, relictum erat. De tacitis fidei-
commissis fusius agitur lib. 49. tit. 14. dig. 3.

XLVII. Idem. Qui testamentum falsum dicens non L. 47.
obtinuit, de eo tanquam non iure facto agere potest. D. eod.

1) Malim προσάγων. 2) Legendum ἀπατηθῆναι. Fabr. habet ἀπατηθῆναι. 3) Adde ἑαυτὸν. 4) Adde τοῦ ante Ἀνωνίμου. 5) Lego ἀπατηθῆναι. Fabr. ἀπατηθῆναι. 6) Adde ὁ ante αὐτὸς.

L. 48. D. V. 3. μή. Ἰαβολένου. Κἄν²⁾ ἀπαιτῆ τὰ τιμήματα τῆς προθεσίσης κληρονομίας ὁ ἐνάγων, ἀποτιμᾶται καὶ ὅπερ ἠδύνατο λαβεῖν πραγματικῶς αὐτὴν πιπράσκων. εἰ δὲ κατὰ κέλευσιν τοῦ τελευτήσαντος ἐπώλησεν αὐτήν, οὐδὲν δίδωσιν, εἰ μὴ ὅπερ καλῆ πίστει ἔλαβεν.

κἄν ἀπαιτῆ τὰ τιμήματα — ὁ ἐνάγων] Ἔγνωσ ἐν τοῖς προλαβοῦσι, καὶ μάλιστα ἐν τῷ γ'. διγέτω καὶ ις'. ὅτι δύναται ὁ πετίτωρ τὸ τίμημα τῆς πεπραμένης κληρονομίας ἀπαιτεῖν τὸν ποσέσωρα, ὡς ἴουρα τῆς κληρονομίας νεμόμενον. ἐπὶ τοῦτων οὖν τῶν θεμάτων ἔλθῃ γὰρ ἐπὶ τὸ προκειμένον· τουτέστιν ἠνίκα τῆς κληρονομίας προθεσίσης, τὸ τίμημα μᾶλλον ὁ πετίτωρ ἀπαιτεῖ, προσήκον ἐστὶν οὕτω γενέσθαι τὴν καταδίη, ὥστε τὸν πεπρακτὰ ποσέσωρα μὴ μόνον ὅπερ ἐκομίσαστο δίδοναι τῷ πετίτωρι, ἀλλ' ὅσου πλείονος ἠδύνατο πωλῆσαι τὴν κληρονομίαν, εἰ δ' ἂν ἐμπορικώτερον ταύτην ἐπώλησε. τοῦτο δὲ λέγω, εἰ μὴ ὡς ἀπὸ αἰτίας φιδεκόμισσου πέπρακε τὴν κληρονομίαν. τότε γὰρ οὐδὲν πλέον ἀπαιτηθήσεται, ἢ ὅπερ ἔλαβε βόνα φίδε [Sch. p. V. 637. sq.]

Παραγραφή. Εἰ μὴ τὴν κληρονομίαν, ἀλλὰ πράγματά τινα τῆς κληρονομίας ὁ ποσέσωρα ἐπώλησεν, οἶδας ἐκ τοῦ λγ'. διγ. μαθῶν, ὅτι εἰ μὲν οὐκ ἀναγκαῖον ἦν τὸ προθῆν, τὸ τίμημα δίδεται τῷ πετίτωρι· εἰ δὲ ἕτερά τινα πράγματα ἄκαρπα ἢ ἄλλως ἐπιβαρῆ, τὴν ἐπιλογὴν ἔχει ὁ πετίτωρ, εἰ βούλεται λαβεῖν τὸ τίμημα, ὅσον ἐπραθῆ, καὶ τοὺς τόκους, ἢ τὸ ἀληθὲς αὐτῶν τίμημα. τοῦτο γὰρ ἔγνωσ ἐν τῷ κ'. διγ. συμβαίνει δὲ, ὅτι κἄν ἐμπορικώτερον σπουδάσῃ τις πράγμα πωλῆσαι, οὐχ εὐρίσκει τὴν ἀξίαν τιμῆν. δύνατον δὲ καὶ ἐπὶ τῶν μὴ ἀκαρπῶν τὸ νομίμον δεξασθαι· καὶ ἐπὶ τούτων γὰρ δύναται ὁ πετίτωρ τὸ τίμημα ἐπιλέγεσθαι, ὡς ἔγνωσ ἐν τῷ λς'. διγέτω καὶ ἀπλῶς ἐπιτεῖν, τὸ εἰρημίον ἐνταῦθα νόησον, ἐνθα αὐτὰ τὰ πράγματα δύναται καὶ βούλεται ὁ πετίτωρ ἀπαιτεῖν· τότε γὰρ οὐ τὴν διατίμησιν σκοποῦμεν, ἀλλ' ἢ τὴν ἀποκατάστασιν αὐτὴν ἀπαιτοῦμεν γενέσθαι τῶν πραγμάτων, ἢ διὰ τοῦ ἐν λίτεμ ὅρκου ποιούμεθα τὴν τούτων ἀποτίμησιν, καὶ ὡς περὶ κληρονομίας προθεσίσης ἐνταῦθα φησι. πανταχοῦ δὲ μάλα φίδε νομεία θεμάτων, ἢ μετὰ μότιαν κοινοβησίαν προθέντα πράγματα, ἢ τὴν κληρονομίαν. οἶδας γὰρ, ὅτι ὁ βόνα φίδε νομεία τὰ ἐφ' οἷς γέγονε πλουσιώτερος ἀπαιτεῖται, καὶ πλέον οὐδὲν, ὡς πανταχοῦ καὶ μάλιστα ἐν τῷ κγ'. διγέτω καὶ κέ. [Sch. p. V. 638.]

L. 49. D. eod. μθ'. Παπιανοῦ. Ὁ καλῆ πίστει νομείας δύναται προκατάρχεσθαι κατὰ τῶν χρεωστῶν, καὶ τῶν νεμόμενων τινὰ τῆς κληρονομίας, ὅτε μέλλουσιν αἱ ἀγωγαὶ τῷ χρόνῳ φθίρεισθαι. δύναται καὶ ὁ ἐνάγων κινεῖν τὴν ἐπὶ τοῖς φαινομένοις πράγμασιν ἀγωγὴν. τί γὰρ, ὅτι ἀμελεῖ ὁ νομείας, ἢ μὴ γινώσκει ἀνήκειν αὐτῷ;

ὁ καλῆ πίστει νομείας] Ὁ βόνα φίδε κληρονομίαν νεμόμενος, εἰ καὶ ἀμφιβάλλει, εἰ κληρονομός ἐστίν, ὁμῶς δύναται καὶ ἐφ' ὅσον μὴ δέδωκεν ἰκανόν, κινεῖν τὰς νερεδιταρίας ἀγωγὰς· τουτέστιν, εἰ κινήσει, καταφέρει τὰς ἀγωγὰς εἰς τὸ δικαστήριον, εἴτε περσονάλλαι εἰσιν, εἴτε ἐν ἡμῶν μόνον, εἰ δέος ἦν, μὴ ὑπερθέσεως γενόμενης ἀπόλωνται αἱ ἀγωγαὶ ἧσαν γὰρ τεμποράλλαι, ἢ καὶ ὑπεναντίον τῆς ἐν ἡμῶν ὁ χρόνος διέδραμεν, καὶ ἠμέλλεν οὐσοκαπιτεῦσθαι παρ' ἑτέρου τινος κατεχόμενον. καὶ ὅτι μὲν ἐπὶ τῶν τοιούτων αἰτιῶν, ὁ βόνα φίδε ποσέσωρα καλῶς τὰς νερεδιταρίας κινεῖ ἀγωγὰς ἐν ἡμῶν τε καὶ περσονάλλαι, τουτέστι, κινῶν κατὰ γει^{α)} ταύτας εἰς δικαστήριον, ἀπολόγηται. ἀρα δὲ μὴ τοῦτο ἐμποδίζει τῷ πετίτωρι, τουτέστι, τῷ ἀληθεῖ κληρονομῶ κινήσει τὴν σπ. κιαλλῶν ἐν ἡμῶν κατὰ τῶν κατεχόντων πράγματα τῆς κληρονομίας; λέγει Παπιανός· εἰ καὶ κινῶν ὁ βόνα φίδε ποσέσωρα καταγενεῖ τὰς τεμποράλλαι ἀγωγὰς εἰς δικαστήριον δύναται, οὐδὲν ἦτορ ὁ πετίτωρ, μηπω δηλονότι κινήσαντος τοῦ βόνα φίδε νομείας, δύναται κινεῖν κατὰ τῶν κατεχόντων πράγματά τινα τῆς κληρονομίας τὴν σπ. κιαλλῶν ἐν ἡμῶν, καὶ οὐκ ἐκβληθήσεται παρηγορηθῆναι, ἀλλ' εἰ μὴ οὕτω ἀπεδείχθης κληρονομός. τί γὰρ, φησὶν, εἰ ὁ βόνα φίδε ποσέσωρα βιάθυμος ἂν οὐ κινεῖ τὰς νερεδιταρίας ἀγωγὰς σβένυσθαι μέλλουσας ὅσον οὕτω τῷ χρόνῳ; τί δέ, εἰ καὶ ἐνομιζε μὴ κληρονομίαν πρᾶγμα τὸ παρ' ἑτέρου κατεχόμενον, μπε διαφέρειν αὐτῷ, ἢ δύνασθαι περὶ τούτου κινεῖν τὴν ἐν ἡμῶν; [Sch. q. V. 638. sq.]

α) Malim ἐάν. α) Sic lego. Fabr. κατὰ γενε.

XLVIII. Iavoleni. Etiam si pretia venditae hereditatis actor petit¹⁾, id quoque aestimatur, quod negotiationis causa vendens accipere poterat. Si vero iussu testatoris eam possessor vendiderit, nihil amplius praestat, quam quod bona fide accepit.

1) etiam si pretia — actor petit] Didicisti in superioribus, et maxime in dig. 13. et 16. petitorum posse pretium venditae hereditatis a possessore petere, quasi iura hereditatis possideat. In his igitur casibus, ut ad rem accedamus, id est, quando vendita hereditate petitor pretium petit, condemnatio ita fieri debet, ut possessor, qui hereditatem vendidit, non solum pretium, quod redegit, petitori praestet, sed quanto plura hereditatem vendere poterat, si eam negotiationis causa vendidisset. Hoc autem dico, si non ex causa fideicommissi hereditatem vendidit. Tunc enim in nihil amplius convenietur, quam in id, quod bona fide accepit.

Annotatio. Si possessor non hereditatem, sed quasdam res hereditarias vendiderit, didicisti ex dig. 33. si quidem res vendita non erat necessaria, pretium praestari petitori: sin autem steriles res, aut quae alias onerabant hereditatem, petitorum eligere posse, utrum velit pretium accipere, quanti res venit, et usuras, an verum earum pretium. Hoc enim didicisti dig. 20. Accidit autem, ut, licet quis negotiationis causa rem velit vendere, tamen iustum pretium non consequatur. Sed et hoc ius de rebus non sterilibus accipi potest: nam et in his petitor pretium eligere potest, ut didicisti dig. 36. In summa, quod hoc loco dicitur, intellige, cum petitor res ipsas petere potest et vult: tunc enim aestimationem non spectamus, sed vel rerum ipsarum restitutionem exigimus, vel per iusiurandum in litem aestimationem earum facimus, et ut hoc loco dicitur de hereditate vendita. Ubique autem finge malae fidei possessorem esse, aut post motam controversiam res venditas vel hereditatem. Scis enim, bonae fidei possessorem ea tantum praestare, quibus locupletior factus est, ut ubique et maxime dig. 23. et 25.

XLIX. Papiani. Bonae fidei possessor¹⁾ cum debitoribus, et cum his, qui quasdam res hereditarias possident, litem contestari potest, cum actiones tempore periturae sunt. Potest et petitor res extantes vindicare. Quid enim, si possessor negligat, aut nesciat ad se pertinere?

1) bonae fidei possessor] Qui bona fide hereditatem possidet, licet dubitet, an heres sit, tamen antequam satisdederit, actiones hereditarias movere potest: hoc est, si moverit, in iudicium actiones deducit, sive personales sint, sive in rem tantum, si periculum sit, ne mora facta actiones pereant, puta quia temporales erant, aut vice versa si in rem actio sit, tempus praeterlapsum est, et periculum erat, ne res ab alio possessa usucaperetur. Atque his quidem casibus bonae fidei possessorem recte intendere hereditarias actiones, tam personales, quam in rem, hoc est, si agat, eas deducere in iudicium, constat. Num autem hoc petitori impedimento est, hoc est, vero heredi, quominus specialem in rem intendat adversus possessores rerum hereditarium? Papianus ait: Licet bonae fidei possessor agendo temporales actiones in iudicium deducere possit, nihilominus petitor, scilicet si bonae fidei possessor nondum egerit, potest adversus eos, qui res quasdam ex hereditate possident, specialem in rem intendere, nec summovebitur exceptione, at si nondum probatum est, te heredem esse. Quid enim, inquit, si bonae fidei possessor parum diligens actiones hereditarias non moveat tempore perituras? Quid, si existimet, eam rem, quam alius possidet, non esse hereditariam, neque ad se pertinere, aut posse eius nomine actionem in rem intendere?

Ο βόνα φίδε νομείς κινών καταφέρει τὴν ἀγωγὴν εἰς δικαστήριον, τεμποραλλίος δηλονότι ἀγωγῆς ὑποκειμένης. παρὰ τοῦτο δὲ ἐγκλιεῖται, διὰ τὴν ἐπίτησιν, ἐν ᾗ δηλονότι τὸ ἐρρώσθη τὴν διανοίαν· ὡς περὶ οἰκείας γὰρ ῥαθυμίας ἐγκλιεῖται, ὡς ἔγνω ἐν τῷ λβ'. διγέστῳ θεμ. β'. [Sch. q. 639.]

ν'. Αὐτοῦ^ε). Ἡ κληρονομία ἀσώματόν^δ) ἐστίν.

ἢ κληρονομία ἀσώματόν ἐστίν] Εἰρήκαμεν, ὅτι ὁ εἰχων ἄλλοτριαν κληρονομίαν ἐνέγεται τῇ νερεδιτάτις πετι- κληρονομίαν δὲ νομίζε μὴ μόνον τὴν ἐν πράγμασι ματικοῖς ποριζομένην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπὸ ἐνοχῶν συνιστα- τῆν. [Sch. r. V. 639.]

Ἄνωρμον^ε). Καὶ τὸ τῆς διακατοχῆς, καὶ τὸ τῆς κληρο- μίας ὄνομα δικαίον ἐστίν, ὡς βιβλίῳ λζ'. tit. α'. διγ. γ'. καὶ β. ν'. tit. ις'. διγ. ριθ'. ροη. θεμ. β'. καὶ σή. [Sch. r. 639.]

Ἐάν¹) ἐπὶ ἐκπληρώσει αἰρέσεως ποιήσῃ τάφον νομείς, τὰς δεδοκμασμένους δαπάνας, ἢ ὅσους πέν ὁ διαθέμενος, παρακατεῖ, ἢ ἀπαιτεῖ τὰς ε) διὰ τῆς ἐπὶ τῇ διοικήσει ἀγωγῆς. κὰν γὰρ πρὸς ἀκρι- εῖαν οὐκ ἔστιν ἀγωγή κατὰ τῶν κληρονομῶν εἰς τὸ ποιῆσαι μνημεῖον, ὅμως ἀναγκάζονται διὰ τοῦ βα- σιλέως καὶ τῶν ἱερέων πειθαρχῆσαι τῷ τελευτήσαντι.

Ἐάν ἐπὶ ἐκπληρώσει αἰρέσεως] Προθεώρησις. Ἐάν τις ἀζώσῃ τὸν κληρονομὸν τὸν ἑαυτοῦ μνημεῖον αὐτῷ ποιῆσαι, κατὰ μὲν τὴν ἀκριβείαν οὐ δύναται ἀναγκάζεσθαι τοῦτο ποιῆσαι· ὁ μόνος βασιλεὺς καὶ οἱ ὀδωῖτατοι τῶν τό- των ἐπίσκοποι συναλεινούσιν αὐτὸν τοῦτο ποιῆσαι καὶ πλη- ρῶσαι καὶ ἐν τούτῳ τὴν τελευταίαν τοῦ τεστῆτορος βου- λῆν. τοῦτο εἰδὼς ἐλθὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον. ἐνεστῆσά- τος τῆς κληρονομίας, ὑπὸ αἴρεσιν τῆν, ἐάν ποιήσῃ αὐτῷ μνη- μεῖον νομισμάτων ρ'. ἕτερος δὲ βόνα φίδε κατεσχηκῶς τὴν τοῦτου κληρονομίαν, καὶ βουλόμενος πληρῶσαι τὴν αἴρεσιν, ὑπ' ἣν ἐνόμισεν ἑαυτὸν γεγραφεῖται κληρονομὸν, ἐποίησε μνη- μεῖον αὐτῷ. καὶ φησι Παπιδανός· ἐπέπερ ἢ βούλησις τοῦ τελευτήσαντος ὀφείλει καὶ ἐν τούτῳ φυλάττεσθαι, δύναται οὖτος ὁ βόνα φίδε νομείς ἐναγόμενος τῇ νερεδιτάτις πετιπὸν παρὰ τοῦ ἀληθοῦς κληρονομοῦ, ἢ παρακατεῖ τὴν γενομένην δα- πάνην, ἢ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κινεῖν ἐπὶ ἀπαιτήσῃ τῶν οὕτω δαπανηθέντων· ἐν ᾗ μόνος μὴ παρεξίχεται τὸν νόμι- μὲν τε καὶ μεμετρομένον τυπον, ἢ τὴν ποσότητα, ἢ ὁ τεστά- τωρ διετάξατο, ἢ παρ' αὐτοῦ τοῦ βόνα φίδε νομείως περὶ τὴν ποιῆσιν τοῦ τάφου γενομένη δαπάνη· τούτεστιν εἰ πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ κατοικομένου, ἢ πρὸς τὴν ποσότητα, ἢ ὁ τεστῆτωρ ὠρίαστο περὶ τὴν τοῦ τάφου κατασκευὴν, ἢ δαπάνησεν ὁ βόνα φίδε νομείς, δύναται διὰ τῆς τοῦ δόλου παραγμφῆς παρα- κατεῖ τὴν σύμμετρον ταύτην δαπάνην, ἢ διὰ τῆς νεγοτιό- ρουμ γεστόρουμ ταύτην ἀπαιτεῖν ὡς νερεδιτάτις πραγμα- τισθέντα^h). κὰν τὰ μάλιστα γὰρ ἐξ ἀκριβείας νόμων οὐ- δεμιεῖ κατέχεται ἀγωγή πρὸς τὸ ποιῆσαι μνημεῖον οἱ κληρο- νομοί, ὅμως ἢ διὰ βασιλικῆς, ἢ διὰ ἱερατικῆς αὐθεντίας συν- θοῦνται πρὸς τὸ πειθαρχῆσαι τῇ τελευταίᾳ βουλήσει τοῦ τεστῆτορος. [Sch. s. V. 639. sq.]

να'. Αὐτοῦ¹). Ὁ κληρονόμος τοῦ μαινομένου τοὺς ἐν μέσῳ καρπούς, ἐξ ὧν διὰ τοῦ κουργάτωρος γέγονε πλουσιώτερος, δίδωσι τῷ ὑποκαταστῆτῳ αὐ- τοῦ, ἢ τοῖς μετ' αὐτὸν ἐξ ἀδιαθέτου συγγενέσι τοῦ τελευτήσαντος· ὑπεξαιρουμένων τῶν ἀναγκαιῶς καὶ χρησίμως περὶ τὴν κληρονομίαν καὶ τὸν μαινομένον δαπανηθέντων· εἰ μὴ ἕτερον εἶχεν ἀρκούσαν οὐσίαν εἰς ἀποτροπήν.

ὁ κληρονόμος τοῦ μαινομένου] Προθεώρησις. Ὁ πρῶτος τοῖς ζῶσι καὶ ὑγαίνουσι δίδουσι τὰς διαδοχὰς^h)

Bonae fidei possessor agendo in iudicium actionem deducit, scilicet si actio temporalis sit. Neque ideo tamen ei imputatur, cur non egerit, scilicet si nondum certior factus erat: quia enim quasi rem suam neglexit, nihil ei imputatur, ut didicisti dig. 31. them. 2.

L. Eiusdem. Hereditas res est incorporalis¹). L. 50. pr. D. V. 3.

1) hereditas res est incorporalis] Diximus, eum, qui alienam hereditatem possidet, conveniri hereditatis petitione. Hereditatem autem accipe, quae non solum in rebus corporalibus consistit, sed et quae in obligationibus.

Innominati. Tam bonorum possessionis, quam hereditatis nomen iuris est, ut lib. 37. tit. 1. dig. 3. et lib. 50. tit. 16. dig. 119. 178. them. 2. et dig. 208.

Si conditionis implendae causa²) monumentum §. 1. possessor fecerit, iustos et probabiles sumtus, vel quantum testator iussit, retinet, vel eos actione negotiorum gestorum repetit. Quamvis enim stricto iure nulla sit actio adversus heredes ad hoc, ut monumentum faciant, tamen per Principem vel sacerdotes coguntur obsequi voluntati defuncti.

2) si conditionis implendae causa] Praemonitum. Si quis heredem suum rogaverit, ut sibi monumentum extrueret, stricto iure compelli non potest ad hoc faciendum: Princeps tamen et sanctissimi loco- rum episcopi ad hoc faciendum et ultimam voluntatem testatoris etiam in hoc implendam eum compellunt. Quo cognito accede ad id, quod propositum est. Quidam heredem instituerat sub conditione, si monumentum sibi fecerit nummorum centum. Alius autem, qui bona fide hereditatem eius possidebat, et conditionem, sub qua se heredem scriptum existimabat, implere volebat, monumentum ei fecit. Et Papianus ait: Quia voluntas defuncti etiam in hoc servanda est, bonae fidei possessor, qui a vero herede hereditatis petitione convenitur, aut impensas factas retinere, aut actione negotiorum gestorum eas repetere potest: modo impensa ad monu- mentum extruendum a bonae fidei possessore facta ne excedat legitimum ac modicum sumtum, vel quantita- tem, quam testator edixerat: id est, si pro modo facultatum defuncti, vel secundum quantitatem, quam testa- tor definierat, bonae fidei possessor impenderit in monu- mento extruendo, potest per doli exceptionem hanc modicam impensam retinere, vel actione negotiorum gestorum eam repetere, veluti hereditario negotio gesto. Quamvis enim stricto iure nulla teneantur actione he- redes ad monumentum faciendum, tamen vel Principali, vel Pontificali auctoritate compelluntur ad obsequium supremae voluntatis testatoris.

LI. Eiusdem. Heres furiosi¹) fructus medii tem- poris, quibus per curatorem locupletior factus est, substituto eius praestat, vel sequentis gradus cognatis defuncti, qui ab intestato vocantur: deductis his, quae circa hereditatem et furiosum necessario et utili- ter impensa sunt: nisi aliam sufficientem substan- tiam ad se alendum habuit.

1) heres furiosi] Praemonitum. Praetor his, qui vivunt et sanae mentis sunt, bonorum possessionem se

b) Fabr. δικαστήριον, τὸ. c) Adde τοῦ ante αὐτοῦ. u) Addendum videtur τὴν post ἀσώματων. e) Adde τοῦ ante Ἄνωρμον. f) Versionem aliam l. 50. §. 1. D. h. t. exhibet Collectio const. eccl. Lib. II. (in Voellii Bibl. iur. can. vet. T. II. p. 1309.) et quidem hanc: Διβ. ε'. tit. γ'. διγ. ν'. Παπιδανός. Ἐάν ὁ τεστῆτωρ εἴποι, μνημεῖον αὐτοῦ γενέσθαι, κατὰ μὲν ἀκριβείαν οὐκ ἔστιν ἀγωγή κατὰ τῶν κληρονομῶν εἰς τὸ ποιῆσαι· ὅμως μόνος διὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἱερέων ἀναγκά- ζεται (lege ἀναγκάζονται) πειθαρχῆσαι τῷ τελευτήσαντι. g) Lege ταύτας cum Ientio Notit. Basil. p. LXVII. h) Malim ὡς νερεδιτάτου πράγματος χειρισθέντος. i) Adde τοῦ ante αὐτοῦ. k) Lege διακατοχῆς. Sic etiam verti.

ἐπαγγέλλεται· ἴσως μὲν διὰ τοὺς ποστούμους, ὑγαινοῦσι δέ, ἕνα ὑπεξέλη) τοὺς μαινομένους. ἄλλὰ ἕνα μὴ βλαπτάνται οἱ μαινώμενοι, κατὰ μὲν τὸ παλαιὸν κράτος ἔξον ἢ τῷ κοινῷ αἰτέων διακατοχῆν, ἢ αἰτέων παρέχειν ἰκανοδοσίαν ἐκείνοις, οἷς ἡμετέρον ἀρμόττειν ὁ τοῦ τελευτήσαντος κληρῶν, ὅτι τελευτήσαντος ἐν τῇ μανίᾳ τοῦ μαινομένου, ἀποκαθίστησιν αὐτοῖς τὴν κληρονομίαν. ταῦτα μὲν οὖν τὸ παλαιόν. σημερινὸν μὲν τοῖς ἤρκα ἐξωτικῶν ἐπὶ μαινώμενον καταφέρεται κληρονομία, παραδίδεται μὲν ἢ κληρονομία τῷ κοινῷ αἰτέων τοῦ μαινομένου, πρότερον ἰνβενταρίου γενομένου, καὶ μηδεμίαν ὑπ' αὐτοῦ σατισδατίονος παρεχομένης. λοιπὸν δὲ εἰ μὲν ἀνανήρει καὶ παύσεται τοῦ πάθους ὁ μαινώμενος, ἀποκαθίστησιν αὐτῷ βουλομένη τὰ τῆς κληρονομίας πράγματα. εἰ δὲ συνελευθήσεται τῷ πάθει, ἢ καὶ ἀνανήρει, παραιτηθεὶς δὲ τὴν κληρονομίαν λαβεῖν, τότε τῷ ὑποκαταστάτῳ, ἢ τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένοις ἐπὶ τὸν τοῦ τελευτήσαντος κληρῶν, καὶ οὖσι πλησιωτέροις κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τοῦ μαινομένου τελευτῆς, ἢ καὶ αὐτῷ τῷ φρίκῳ, μὴ ὄντος ὑποκαταστάτου, ἢ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένων, ἀποκαθίσταται τῆς κληρονομίας τὰ πράγματα, τῆς δεκτικῆς διακατοχῆς τε καὶ καυτίονος ἀρμόττειν. μᾶλλον καὶ τοῦτο, μᾶλλον δὲ οἶδας, ὅτι βόνα φίδε νομεύς, ἐφ' οἷς ἐγένετο πλουσιώτερος καὶ μονοῖς κατέχεται. ταῦτα εἰδούς, ἐλθὲ ἐπὶ τὸ προκειμένον. τελευτῶν τις ἐγγράμει τινὰ κληρονομοῦ μαινομένου· ὑποκατέστησε δὲ αὐτῷ τινὰ, ἢ καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κατηρέθη κληρονομία συγγενούς ἐπὶ μαινομένου^{m)}· καὶ παρέδωθη κατὰ τὸ σημερινὸν κράτος τὰ τῆς κληρονομίας πράγματα· καὶ τοῦτων οὕτως γινόμενον, τῷ πάθει συνετελεσθέντι ὁ μαινώμενος, ὡς ἀρμόσαι λοιπὸν τὴν κατενεχθείσαν ἐπὶ τὸν μαινώμενον κληρονομίαν τῷ ὑποκαταστάτῳ, ἢ τῷ μετ' αὐτὸν συγγενεῖ ὄντι τοῦ τελευτήσαντος. οὐκοῦν τὴν κληρονομίαν ἀπαιτεῖ. λέγει τοίνυν ὁ Παπιδανός· ὁ τοῦ μαινομένου κληρονόμοςⁿ⁾ τοὺς καρποὺς τοῦ μέσου χρόνου, δι' ὧν καρπῶν ὁ μαινώμενος διὰ τοῦ κοινῷ αἰτέων ἐγένετο πλουσιώτερος, παρέχει τῷ ὑποκαταστάτῳ, ἢ τῷ μετ' αὐτὸν ἐπὶ τὴν κληρονομίαν καλουμένῳ ὡς συγγενεῖ. καρποὶ δὲ οὐ πάντες, ἀλλ' ὅσοι παραλιμπανόμενοι μετὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν τῶν νεκροσφρίων καὶ οὐτιλλῶν δαπανῶν, ὅσα περὶ αὐτὴν τὴν οὐσίαν ἦτοι κληρονομίαν γένηται. καὶ εἰ τι δέ, φησί, περὶ αὐτὸν τὸν μαινώμενον κατὰ τὸ ἀναγκαῖον δεδωπάσθαι, καὶ τοῦτο ὑπεξαίρεται, πλὴν εἰ μὴ ἄρα ἦκει καὶ ἡ οὐσία τοῦ μαινομένου, τὰ περὶ αὐτὸν χορηγήσαι δαπανήματα. [Sch. t. V. 640. sq.]

I. 51. §. 1. τῶν μετὰ ἀπαίτησιν τῆς κληρονομίας ληφθέντων καρπῶν οὐ δίδονται τόκοι. οἱ δὲ πρὸ τούτου τὴν κληρονομίαν αἰξουσιν.

τῶν μετὰ ἀπαίτησιν τῆς κληρονομίας ληφθέντων καρπῶν] Ἐγὼς, ὅτι ἡ νεκροσφρίων πετιτῶν καὶ καρποῦς ἀπαιτεῖ. διαφορὰ δὲ, ὅτι τῶν μετὰ ληφθέντων μετὰ προκατάρξιν καρπῶν οὐ δίδονται τόκοι· οὗτοι γὰρ ὀφικίῳ τοῦ δικάζοντος ἀπαιτοῦνται, καὶ οὐκ αἰξοῦσι τὴν κληρονομίαν, οὐδὲ καταφέρονται φυσικῶς ἐπὶ τὴν νεκροσφρίων πετιτῶν· τῶν δὲ πρὸ τῆς προκατάρξιν ληφθέντων καρπῶν δίδονται τόκοι, ἐπειδὴ οὗτοι τὴν κληρονομίαν αἰξοῦσι, καὶ ὡς κληρονομιῶν αὐτῶν τυγχάνοντων, ὁ ἀπὸ μόρας δηλονότι τόκος ἀπαιτεῖται διὰ τῆς νεκροσφρίων πετιτῶν βόνα φίδε τυγχάνουσης ὀφικίῳ δηλονότι τοῦ δικαστοῦ φερόμενος εἰς καταδίην. [Sch. u. V. 641.]

Ὡς γὰρ μέρος ὄντες τῆς κληρονομίας, καὶ δι' αὐτῆς ἀπαιτηθέντες τῆς νεκροσφρίων πετιτῶν βόνα φίδε τυγχάνουσης, τὸν ἀπὸ μόρας εἰσάγουσι τόκον ὀφικίῳ τοῦ δικάζοντος. τῶν μὲντοι μετὰ προκατάρξιν ληφθέντων καρπῶν, ἐπειδὴ μὴ κατὰ φύσιν τῆς νεκροσφρίων πετιτῶν· κατηρέθη γὰρ ἀπᾶς εἰς τὸ δικαστήριον· ἀλλ' ὀφικίῳ τοῦ δικάζοντος ἀπαιτοῦνται, τόκον ἀπαιτεῖν οὐ δύναμεθα. σημειῶσαι τὸ περὶ τῶν πρὸ προκατάρξιν ληφθέντων καρπῶν εἰρημένον ἐπὶ τῆς νεκροσφρίων πετιτῶν, καὶ τὸν ἐπ' αὐτῷ λογισμόν, διὰ τὸ γενικῶς τε καὶ ἀπροσδιοριστικῶς εἰρημένον τῷ Παύλῳ ἐν τῷ γ'. τῶν Ἀντιπιδανῶν μονοβιβλῶν τίτλῳ α'. διγέστω εἰ. εἰρηται δὲ γενικῶς, ὅτι οὐτε τῶν μετὰ προκατάρξιν δηλονότι ὀφικίῳ τοῦ δικάζοντος ἀπαιτοῦμένων, οὐτε τῶν πρὸ τῆς προκατάρξιν καρπῶν ἀπαιτηθέντων τόκος. μὲνησο τῶν εἰρημένων περὶ τὰ μέσα τοῦ μ'. διγέστω τοῦ παρόντος τίτλου. [Sch. u. V. 641. sq.]

l) Legendum ὑπεξέλη. Sic etiam Fabr. vertit, licet in textu habeat ὑπεξέληθ. m) Lege συγγενεῖ ἐπὶ μαινομένῳ.

n) Legendum κληρονόμος. Fabr. κληρονόμος.

daturum promittit: vivis quidem propter postumorum sane mentis autem hominibus, ut furiosos excipere. Sed ne furiosi in damno versarentur, secundum ius quod olim obtinebat, curatori bonorum possessione petere licebat, qua petita eis, quibus ab intestato hereditas defuncti competitura erat, satisfabatur, se, si furiosus in furore decederet, his hereditatem restitutum. Atque haec quidem antiquo iure. Hodie vero, cum et trane hereditas furioso defertur, hereditas curato furiosi traditur, inventario prius confecto, neque ulli ab eo satisfactione praestanda. Sin autem furiosus re puerit et vitio liberatus sit, res hereditarias ei volent restituit. Quodsi in furore decesserit, vel etiam res puerit, hereditatem autem repudiaverit, substituto, r his, qui ab intestato ad hereditatem defuncti vocantur et tempore mortis furiosi propiores sunt, vel etiam substituto et legitimis heredibus deficientibus fisco res hereditariae restituuntur, decretali bonorum possessione et cautione cessante. Disce etiam hoc, imo iam didicisti, bonae fidei possessorem eorum tantum nominari, quibus locupletior factus est. His cognitis accede ad rem propositam. Quidam decedens furiosus heredem instituit: ei autem quandam substituit, vel etiam hereditas ab intestato furioso cognato delata est: et secundum ius, quo utimur, res hereditariae curatori traditae sunt: quibus ita peractis furiosus in furore decessit, ut hereditas furioso delata substituto vel sequentis gradus cognato defuncti competere. Ergo hereditatem petit. Ait igitur Papianus: Heres furio fructus medii temporis, quibus per curatorem furiosus locupletior factus est, substituto praestabit, vel ei, qui post eum tanquam cognatus ad hereditatem vocatus. Fructus autem non omnes, sed qui supersunt, deductis sumptibus necessariis et utilibus circa ipsam substantiam sive hereditatem factis. Sed et si quid, inquit circa furiosum ipsum necessarium fuerit impensum, e hoc deducitur, nisi substantia furiosi ei quoque exhibendo sufficeret.

Fructuum post hereditatem petitam perceptorum²⁾ usurae non praestantur. Antea autem percepti augent hereditatem.

2) fructuum post hereditatem petitam perceptorum] Didicisti, hereditatis petitione etiam fructus peti. Haec autem differentia est, quod fructus post litem contestatam perceptorum usurae non praestantur: hi enim officio iudicis exiguntur, neque augent hereditatem, neque in hereditatis petitionem naturaliter deducuntur: fructuum vero ante litem contestatam perceptorum usurae praestantur, quoniam hereditatem augent, et eorum velut hereditarium usurae, a die morae scilicet, petuntur per hereditatis petitionem, cum bonae fidei actio sit, officio scilicet iudicis in condemnationem deductae.

Cum enim pars sint hereditatis, et per hereditatis petitionem, quae bonae fidei actio est, petantur, usurae a die morae inducunt officio iudicis. Fructuum vero post litem contestatam perceptorum, quia non secundum naturam petitionis hereditatis, (semel enim in iudicium deducta est) sed officio iudicis petuntur, usuras petere non possumus. Nota id, quod in hereditatis petitione dicitur de fructibus ante litem contestatam perceptis, et rationem eius, propter id, quod generaliter et indistincte dicitur a Paulo in lib. 3. Antipapiani, tit. 1, dig. 15. Dicitur autem generaliter, neque eorum fructuum, qui post litem contestatam officio iudicis petuntur, neque eorum, qui ante litem contestatam percepti sunt, usuras peti. Memineris eorum, quae dicta sunt circa medium dig. 40. huius tituli.

β'. Καὶ οὗς εἶχεν ὁ νομεὺς ἐκ τῆς κληρονομίας πρὸς πόρους, ἀποκαθίστησιν.

καὶ οὗς εἶχεν — ἀπρεπεῖς πόρους] Οὗς εἶγε μὴ ν, οὐκ ἀπαιτεῖται ἐπὶ γὰρ τῶν βόνα φίδε ἀγογῶν, ἐστὶ καὶ ἡ νερεδιταῖς πετιτίων, οὐκ ἐγκαλεῖται, διὰ τὴν λαβε καίσας αἰσχυράς, ὡς φησι Παπιανὸς ἐν τῷ γ'. τῶν παπιανου μονοβιβλιων τίτλω α'. διγέστω ε'. ν) [Sch. x. 2.]

μοίως διγέστω κζ'. ἰδικὸν δὲ τοῦτο ἐστὶν ἐπὶ κληρονομίᾳ, ὃ εἰρημένον βιβλίω κβ'. τίτλω α'. διγέστω ε'. ὅτι ἐπὶ τῶν φίδε ἀγογῶν οὐδὲν παρὰ τοὺς ἀγαθοὺς τρόπους ἀπαιτεῖται ἀνάγνωθι βιβλίον ε'. τίτλον α'. διγ. λγ'. ὅτι δὲ ἡ νερεδιταῖς πετιτίων βόνα φίδε ἐστὶν, ἐγγίως καὶ Ἰνστιτουτῶν δ. τιτ. ε'. x. V. 642.]

γ'. Πικύλον. Οὐ μόνον διὰ τὸ καταβαλεῖν χρέος μεὺς ἐκποιεῖ, ἀλλὰ καὶ τὰ εὐφθάρτα, καὶ διὰ ἀπανῆσαι περὶ τὴν κληρονομίαν ἀναγκαιώς.

εἰ διὰ τὸ δαπανῆσαι περὶ τὴν κληρονομίαν καίως] Ὁμοίως διγέστω ε'. ποῖα δὲ εἰσι νεκεσούρια, διγέστω λθ'. [Sch. y. V. 642.]

δ'. Ἰουλιανού. Καὶ τῷ ἀγοράζοντι παρὰ τοῦ σίου ὀλόκληρον κληρονομίαν ἢ μέρος, δίδεται ἢ ἡ ἀπαιτούσα ταύτην· ὡς τῷ καθ' ὁμάδα θέντι ἀποκαταστήσαι κληρονομίαν⁹).

εἰ τῷ ἀγοράζοντι παρὰ τοῦ δημοσίου] Ὁ παρὰ πόσκου κληρονομίαν ἐκείνῳ διαφέρουσιν ἀγοράσας πᾶσαν ας, δύναται κατὰ παντὸς κατέγοντος τὴν νερεδιταῖς πετιτίων, καὶ μὴ μόνον αὐτῷ ἐτραδιτεύθῃ παρὰ τοῦ πόσκου κληρονομίᾳ· ὡς περὶ καὶ ὁ καθ' ὁμάδα φιδεῖκομισσάριος ἀμα εἰπῆ ὁ κληρονόμος, ὅτι ἀποκαθιστῶ τὴν κληρονομίαν, καὶ τοῦτο τραδιτίονα μιμείται, δύναται κατὰ παντὸς μετὸς τὴν νερεδιταῖς πετιτίονα, τὴν φιδεῖκομισσάριον μινθάνει. τοῦτο γὰρ ἐν τῷ α'. διγέστω τοῦ τελευταίου μινθάνει. τὸ αὐτὸ ἐστὶ καὶ εἰ μὴ ὁ πόσκος, ἀλλ' ἡ ἐπαίλησεν. [Sch. z. V. 642.]

πειδὴ γὰρ ἐπὶ τὸν τῆς κληρονομίας ἀγοραστὴν οὐτίλλως εἰ παρὰ τοῦ κληρονομοῦ μεταφέρονται, εἰκότως καὶ τοῦ ἰδιώτου κληρονομίαν τις ἠγόρασεν, ἔχει νερεδιταῖς πετιτίονα· οὐτίλλαν μέντοι, ὡς περὶ καὶ ὁ καθ' ὁμάδα ομισσάριος ἔχει νερεδιταῖς πετιτίονα. [Sch. z. V. 642.]

Ὁ κινῶν τὴν ἀπαιτούσαν τὴν κληρονομίαν ἀγωκαὶ ἢ ὁ τελευταῖος ὑπέθετο, λαμβάνει.

εἰ ἢ ὁ τελευταῖος ὑπέθετο] Πρῶτὰ τις δεδικώς ἔχων ἐτελεύτησεν ἐπὶ κληρονομίᾳ κινῶν, ἀλλ' ὁ δανειστής ἠβροσίαν ἐποίησε τῷ κληρονομίᾳ, λέγων ἑαυτὸν εἶναι κληρον, καὶ αὐτῷ⁶) διαφέρειν τὴν ἐκείνου κληρονομίαν. λέγει ὁ Ἰουλιανός, δύνασθαι τὸν ἀληθῆ κληρονομοῦ ἐν τῷ καθ' αὐτοῦ τὴν νερεδιταῖς πετιτίονα, καὶ τὸ δέδομενον τοῦ τεστατορος ἐνεχυρον ἀπαιτεῖν, δηλονότι καταβαλλοῦ τοῦ χρέους. [Sch. a. V. 643.]

αμβάνει] Θες γὰρ, ὅτι κατέβαλε τὸ χρέος. [Sch. b. 3.]

Δίδωσιν ὁ νομεὺς καὶ τὴν ἐξ ἀμελείας αὐτοῦ θύσαν βλάβην τοῖς οἰκοῖς καὶ τοῖς ἀγροῖς· τυγὰρ παρὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τελευτήσαντος ὀρησεν.

ἰδῶσιν ὁ νομεὺς καὶ τὴν — βλάβην] Ταῦτόν δ' ἂν ἐπὶ μότῳ κοινοβροσίαν, καὶ περὶ τοῦ βόνα φίδε νομείως ὀμῆνον τὴν νερεδιταῖς πετιτίονα· καταδικάζεται γὰρ καὶ ὡν τὰ οἰκήματά τε καὶ οἱ ἀγροὶ κατὰ ἡμετέραν αὐτοῦ νηρται χεῖρονα· ἐπειδὴ αἱ ὑμπελοι καὶ αἱ ὑπῶραι ἦτοι αἰμάρι, καὶ οἱ κηποι, παρὰ τὴν συνήθειαν, ἦν εἶχεν ὁ πησας, ἐγεωργήθησαν. [Sch. c. V. 643.]

o) Adde ὡν ante μιν, φ) Intelligitur L. 5. D. XXII. 1. q) Malim ἀποκαταστήσεως κληρονομίας, εἰ, qui fideicommissorsali honoratus est. Nam si retines lectionem Fabroti, sensus est, ei, qui hereditatem restituere rogatus est. ὡν melius omittitur. s) Lege ἑαυτῷ.

LII. Et quos habuit possessor ex hereditate in- L. 52.
honestos quaestus¹⁾, restituit. D. V. 3.

1) et quos habuit — inhonestos quaestus] Quos si non perceperit, non praestat: nam in bonae fidei iudiciis, ex quorum numero etiam hereditatis petitio est, non imputatur ei, quod non acceperit turpes causas, ut ait Papianus lib. 3. Antipapiani, tit. 1. digesto 5.

Similiter digesto 27. Hoc autem speciale est in hereditate, propter id, quod dicitur lib. 22. tit. 1. digesto 5. in bonae fidei iudiciis nihil contra bonos mores peti. Lege lib. 6. tit. 1. dig. 33. Hereditatis autem petitionem esse bonae fidei, didicisti etiam Institutionum lib. 4. tit. 6.

LIII. Pauli. Non solum ad aes alienum exsolvendum possessor alienat, sed et res facile perituras, et propter impensas necessario in hereditatem faciendas¹⁾.

1) et propter impensas necessario in hereditatem faciendas] Similiter digesto 5. Quenam vero sint impensae necessariae, didicisti digesto 39.

LIV. Iuliani. Ei quoque, qui a fisco hereditatem totam vel pro parte emit¹⁾, hereditatis petitio datur: sicut ei, cui hereditatem restituere heres rogatus est. L. 54. pr. D. eod.

1) ei quoque, qui a fisco — emit] Qui a fisco hereditatem ad illum pertinentem ex parte vel ex asse emit, adversus quemcunque possessorem hereditatis petitione agere potest, etiamsi hereditas a fisco nondum ipsi tradita sit: sicut et heres fideicommissarius simul atque heres dixerit, hereditatem restituo, cum et hoc traditionem imitetur, adversus quemcunque possessorem hereditatis petitione, fideicommissaria scilicet, experiri potest. Hoc enim dig. 1. tituli ultimi discis. Idem est et si non fisco, sed privatus hereditatem vendidit.

Quoniam enim in emptorem hereditatis utiliter actiones ab herede transferuntur, merito, licet a privato quis hereditatem emerit, petitionem hereditatis habet: utilem tamen, sicut et heres fideicommissarius habet hereditatis petitionem.

Qui hereditatem petit, ea quoque, quae defunctus §. I. pignori dedit²⁾, consequitur³⁾.

2) ea quoque, quae defunctus pignori dedit] Quidam re pignori data decessit herede relicto, cui creditor controversiam faciebat, dicens, se esse heredem et ad se hereditatem illius pertinere. Iulianus igitur ait, verum heredem, cum adversus eum hereditatis petitione experitur, pignus quoque a testatore datum petere posse, debito scilicet soluto.

3) consequitur] Finge enim, eum solvisse debitum.

Possessor etiam praestat damnum⁴⁾, quod negligentia eius praediis urbanis et rusticis datum est: fortasse enim contra consuetudinem defuncti ea coluit. §. 2.

4) possessor etiam praestat damnum] Idem erit etiam post motam controversiam in bonae fidei possessore, qui hereditatis petitione convenitur: condemnatur enim, si aedificia et fundi negligentia eius deteriora facta sint: quia vineae, et pomaria, et horti contra consuetudinem defuncti culta sunt.

Παραγραφή. Ἐπὶ τοῦ βόνα φίδε νομῆος τὴν ἑαθυμίαν γεγενῆσθαι νόησον μετὰ μόταν κοιτροβερύτιαν, ὅτε λοιπὸν ἴσος εὐρίσκειται τῷ μάλα φίδε νομῆϊ εἰς τὸ ἐνάγεσθαι μέντοι ἀπὸ ἑαθυμίας καὶ δόλου, ὡς ἐν τῷ κέ. διγύστῳ θεμ. ζ. σοι παρὰ δέδοται. μέμνησο τῶν εἰρημένων ἐκέισε. [Sch. c. V. 643.]

L. 55. νέ. Αὐτοῦ). Ὁ καλῆ πίστει νομῆος, ἐὰν κινήσας
D. v. 3. κατὰ τοῦ βλάμητος κληρονομιῶν πρῶγμα, διπλοῦν
ἔλαβεν, ὅλον, καὶ οὐ μόνον τὸ ἄπλοῦν δίδωσιν.

L. 56. νς. Ἀφρικανοῦ. Οὓς ἔλαβε καρπὸς ὁ νομῆος,
D. eod. ἀποδίδωσι, κἂν ὁ ἐνάγων οὐκ ἤμελλεν αὐτοὺς λαμ-
βάνειν.

οὓς ἔλαβε καρπὸς ὁ νομῆος, ἀποδίδωσι] Οὐ
μόνον οὓς ἔλαβεν, ἀλλὰ καὶ οὓς λαβεῖν ἠδύνατο¹⁾, ὡς διγ. κέ.
θεμ. γ. [Sch. d. V. 643.]

L. 57. νζ. Ἐρμογένους²⁾. Ἐὰν ὁ νομῆος περὶ τῆς αὐ-
D. eod. τῆς κληρονομίας παρὰ δύο ἐνάγηται, καὶ ἠτηθῆ τῷ
ἐνί, οὐκ ἄλλως αὐτῷ ἀποκαθίστησιν, εἰ μὴ λάβῃ
ἀσφάλειαν διὰ ὁμολογίας, ἢ ἐγγυητῶν, ὅτι διεδικεῖ
αὐτὸν πρὸς τὸν ἄλλον. εἰκὸς γὰρ κἀκείνον νικήσαι,
εἰ καὶ τὰ μάλιστ' ὄλον οὐ ποιεῖ, διδούς ἀπὸ ψή-
φου, οὔτε νίμειται.

ἐὰν ὁ νομῆος] Κατεῖχε τις ἄλλοτριαν κληρονομίαν.
Πρῶτος δὲ τις ἐπεφῆ αὐτῷ, λέγων ἑαυτὸν εἶναι κληρονομόν,
καὶ ἐκὼν ὁ νεμόμενος ἐδεφένδενε πρὸς αὐτὸν τὴν κληρονομίαν
τουτέστι δέδωκεν ἑαυτὸν τῇ ἰουδικατῇ σόλου ἱκανοδοσίαν³⁾.
ἀλλὰ μετὰ ταῦτα καὶ Σεκοῦνδος ἐπεφῆ τῷ αὐτῷ ποσέσωρα⁴⁾,
λέγων καὶ αὐτὸς τὴν κληρονομίαν ἑαυτῷ διαφέρειν, καὶ κατὰ
τὸν ὅμοιον τρόπον ὁ τῆς κληρονομίας ποσέσωρα ἐκὼν καὶ
πρὸς αὐτὸν ἐδεφένδενε τὴν κληρονομίαν, τουτέστι, δέδωκεν
αὐτῷ τὴν ἰουδικατὴν σόλου. τουτῶν οὕτω γενομένων, Πρῶτος
σπουδαιότερος ὢν, ἐκίνησε κατ' αὐτοῦ τὴν νεμεδιότητος πετι-
τιονα, καὶ ὁ δικαστὴς ἀπεφῆρατο διαφέρειν τῷ Πρῶτῳ τὴν
κληρονομίαν. τὸ ζητούμενον, ἄρα μετὰ τὴν τοιαύτην ψήφον
οφείλει τὴν κληρονομίαν ὁ ποσέσωρα ἀποκαθίστησιν Πρῶτῳ
τῷ κινήσαντι, ὡς περὶ ἂν εἰ μὴδὲ ἐπεφῆ Σεκοῦνδος, μήτε ἐδε-
φένδενε πρὸς αὐτὸν τὴν κληρονομίαν ὁ ποσέσωρα, τουτέστι,
μήτε δέδωκεν τὴν ἰουδικατὴν σόλου ἱκανοδοσίαν, ἀνα δηλαδὴ,
ἐὰν μετὰ ταῦτα κινήσῃ Σεκοῦνδος, καὶ κινήσας εἰδέξῃ ἑαυτῷ
μᾶλλον διαφέρειν τὸν κλῆρον, ἀπολυθῆ ὁ ποσέσωρα, ὁ ἄπαξ
τῷ Πρῶτῳ καταδικασθῆς, οἷα δὴ μήτε νεμόμενος, μήτε κατὰ
ἄλλον παυσάμενος νεμῶσθαι, ἐπειδὴ ἐν δικαστηρίῳ ἠτηθῆς
αὐτῷ τῷ πρῶτῳ, τουτέστιν, οὐ κατὰ συμπαγῆσιν ἀπο-
καθίστησιν⁵⁾ τὴν κληρονομίαν ἢ ἐπειδὴ δυνατὸν ἐστὶ καὶ
ἄλλον τὸν Σεκοῦνδον νικῆν, οὐκ ἄλλως οφείλει Πρῶτῳ ἀπο-
καθίστησιν τὴν κληρονομίαν, εἰ μὴ ἀσφάλεια τις αὐτῷ δοθῆ,
ὅτι κινούντος Σεκοῦνδου, δεφένδει πρὸς αὐτὸν τὴν κληρο-
νομίαν, καὶ ἀξίμων φυλάττει τὸν ποσέσωρα. πλὴν ἄλλα τού-
των οὕτως ἔχοντων, βέλτιον ἐστὶν ὀφρακίῳ τοῦ δικάζοντος, ἢ
διὰ κεντίονος, ἢ διὰ σατισδατίονος, πρὸς τὴν ἀπορίαν δηλοστος,
ἢ ἀκίνητον κτήσιν τοῦ νικήσαντος, θεραπέειαν τινὰ καὶ ἀσφά-
λειαν προσγενέσθαι τῷ ἠτηθέντι. μήτε γὰρ ἀγανακτεῖται, φησὶν,
ὁ Πρῶτος τὴν τοιαύτην ἀπαιτούμενος κεντίονα, ἢ σατισδα-
τίονα, ὅποτε φυλάττεται οὐδὲν ἦτιον Σεκοῦνδῳ κατ' αὐτοῦ
τοῦ Πρῶτου νεμεδιότητος πετιτίον, κἂν μὴ παρὰ τῷ ἠτη-
θέντι τὴν περὶ τῆς δένοσφ. ἀσφάλειαν. μέμνησο τοῦ παρόντος
διγύστου διὰ τὸ ἀδιαστικῶς κείμενον ἐν τῷ ἐξῆς βιβλίῳ,
τίτῳ α. διγύστῳ νς. [Sch. e. V. 643. sq.]

Ὁ Ἰσιδώρος φησιν, ἅμα τοὺς δύο προκατάρξασθαι, καὶ τὸν
ἕνα ἀμῆσθαι. Θεοφίλος δὲ κατὰ διαφορὸς καιροὺς αὐτοὺς λέγει
προκατάρξασθαι. [Sch. e. V. 644.]

καὶ ἠτηθῆ τῷ ἐνί] Τότε δὲ τῷ δευτέρῳ καταδικάζε-
ται, ὅτε κατὰ κοῦλπαν οἰκίαν ἠτηθῆ πρὸς τὸν πρῶτον κινή-
σαντα. μαγθῶνεις γὰρ πανταχοῦ, ὅτι καὶ ὁ βόνα φίδε νομῆος
μετὰ προκατάρξιν οὐ μόνον ὄλον, ἀλλὰ καὶ κοῦλπαν ἀπαι-
τεῖται, καὶ καταδικάζεται οὐ μόνον ὁ κατὰ δόλον, ἀλλὰ καὶ
ὁ κατὰ κοῦλπαν μετὰ προκατάρξιν παυσάμενος νεμῶσθαι, ὡς

Adnotatio. In bonae fidei possessore accipe ne-
gentiam factam post motam controversiam, a quo te-
pore malae fidei possessori par habetur: ut scilicet
negligentiae et doli nomine conveniatur, ut dig.
them. 6. tibi traditum est. Memineris eorum, quae
dicta sunt.

LV. Eiusdem. Bonae fidei possessor, si acti
adversus eum, qui rei hereditariae damnum dede-
instituta duplum consecutus sit, totum, non simpli-
tantum restituit.

LVI. Africani. Eos fructus, quos possessor i-
cepit, restituit¹⁾, etsi petitor eos percepturus
fuerat.

1) eos fructus, quos possessor percepit,
stituit] Non solum quos percepit, sed et quos
cipere poterat, ut dig. 25. them. 3.

LVII. Hermogen. Si possessor¹⁾ eiusdem her-
tatis nomine a duobus conveniatur, et ab uno vi-
sit²⁾, non aliter ei restituit, quam si ab eo cau-
nem per repromissionem vel fideiussorem acceperit
quod eum adversus alterum defendet. Nam et
vincere potest, licet dolo non faciat, qui iud
victus restituit, nec possidet.

1) si possessor] Quidam alienam heredita-
possidebat. Primus autem intervenit, qui dicebat
heredem esse, et possessor sponte adversus eum h-
ditatem defendit, id est, satisdedit iudicatum s-
Postea etiam Secundus supervenit, ipse etiam dic-
hereditatem ad se pertinere, et simili modo heredita-
possessor sponte etiam adversus eum hereditatem
fendit, id est, satisdedit ei iudicatum solvi. Qui
ita peractis, Primus, cum esset diligentior, heredita-
ab eo petit, et iudex pronuntiavit, hereditatem ad
mum pertinere. Quaerebatur, an possessor post e-
modi sententiam hereditatem restituere deberet. Pr-
ita egit, perinde ac si Secundus non superveni-
neque adversus eum hereditatem possessor defendi-
hoc est, iudicatum solvi non satisdeditisset, ut scilicet
si Secundus postea egerit, et ad se potius heredita-
pertinere probaverit, absolvat possessor iam Pri-
condemnatus, quia nec possideat, nec dolo desierit
sidere, quod iudicio re ipsa victus, id est, non per-
lusionem, hereditatem restituerit: an, quia possi-
Secundus alium vincere, non aliter Primo heredita-
debeat restituere, quam si cautum ei fuerit, quod ag-
Secundo hereditatem adversus eum defendet, et po-
sorem indemnem praestabit. Sed his ita se habenti
melius est, officio iudicis cautione vel satisfactione
scilicet victor immobilia possideat, aut non sit ido-
facultatibus, medelam quandam et securitatem i-
parari. Neque enim, inquit, indignetur Primus, c-
ab eo cautio vel satisfactio exigatur, cum nihilom-
Secundo adversus Primum salva sit hereditas pet-
licet victo non caverit de inofficioso. Memineris h-
digesti propter id, quod indistincte habetur libro
quente, tit. I. dig. 57.

Isidorus ait, ab utroque simul litem contestatan
unum negligentem fuisse. Theophilus vero ait, divi
temporibus eos litem fuisse contestatos.

2) et ab uno victus sit] Tunc autem Secu-
condemnatur, cum culpa sua a Primo agente victus
Ubique enim discis, etiam bonae fidei possessorem
litem contestatam non dolum tantum, sed etiam cul-
praestare, et condemnari non solum, qui dolo,
etiam qui culpa post litem contestatam possidere de-

1) Adde τοῦ ante αὐτοῦ. 2) Sic lego. Fabr. ἰδύνατο.
3) Lege αὐτῷ τὴν — ἱκανοδοσίαν. 4) Lege ἀποκαθίστησε.

5) In Digestis nomen Neratii huic capiti praefixum

τὸ ξη'. διγέστον τῆς σπεκιαλλας. σημείωσαι οὖν διὰ τὸ ἴγεστον τῆς αὐτῆς σπεκιαλλας. [Sch. f. V. 644.]

μὴ λάβῃ ἀσφάλειαν] Εἰ μὴ γὰρ ἀκίνητον ἔχει νομίαν, ἐξαιρούσθαι καταπιπτεύεται καὶ ψιλλὴ κωνιόν· εἰ δὲ τότε δίδωσιν ἔγγυητήν. [Sch. g. V. 644.]

η'. Πατήρ τὸν υἱὸν ἀντεξούσιον ποιήσας ὑπὸ τὴν αἴρεσιν γραφέντα παρὰ τῆς μητρός, κληθήσαντι τῷ υἱῷ ἔτοιμος ἐστὶ²⁾ λογιζομένων ἰσῶν ἐξ αὐτῆς εἰς τιμὴν τῆς τάξεως αὐτοῦ τοῦ δαπανηθέντων. ἔτιχε γὰρ ὁ πατήρ πρὸς τῆς ζουσιότητος τοῦ υἱοῦ νημηθείς³⁾ τὴν κληρονομίαν καὶ καρπὸς λαβῶν. ἐὰν ἐπιμελήῃ ὁ υἱὸς κινῶν ἀπαίτησιν τῶν κληρονομιῶν, ἀποκινεῖ αὐτὸν τῆρ διὰ τῆς τοῦ δόλου παραγραφῆς. εἰ δὲ καὶ χρῆσται αὐτῷ, προνοεῖ αὐτοῦ ὁ δικαστής.

ατῆρ τὸν υἱὸν ἀντεξούσιον ποιήσας] Μητὴρ τῶσα τὸν υἱὸν ἐνεστήματο κληρονομόν ὑπὸ αἴρεσιν τὴν, τοίση αὐτὸν ἐμαγκιπῆτον ὁ πατήρ. ἀλλὰ μήπω ποιήσας ὁ πατήρ ἐμαγκιπῆτον, κατέσχε τὴν τῆς τελευτησῆσης νομίαν, καὶ ἔλαβε καρπὸς ἐκ τῶν κληρονομιῶν πρῶτων. ἀλλ' ἐποίησε συγκλητικὸν τὸν υἱὸν, καὶ ἐδαπάνησε προφάσει τῆς τοιαυτῆς αἰτίας. καὶ μετὰ ταῦτα βουλόμην πληρῶσαι τὴν αἴρεσιν, ἐποίησεν αὐτὸν ἐμαγκιπῆτον. καὶ ἔξ ἐμαγκιπῆτος γενόμενος κατὰ τὴν αἴρεσιν τῆς διαθήκης, νοσε τὴν κληρονομίαν, καὶ λόγον ἐκίνησε τῷ πατρὶ περὶ αἰτασιώσεως τῶν κληρονομιῶν πραγμάτων. εἴτα ἐπειδὴ ἡ πατήρ ἔτοιμος ἦν ἀποκαταστῆσαι τῷ ἐμαγκιπῆτῳ παιδί κληρονομίαν, ἠβούλετο δὲ γενέσθαι λόγον τε καὶ παρασχέσθαι τὸν ὅσα περὶ τὴν τιμὴν τοῦ παιδὸς ἐδαπάνησε, ἔτι πρὸς τὴν παρακατάσχεσιν ὁ παῖς, καὶ ἐπέμενε πᾶσαν μέρους τὴν κληρονομίαν λαβεῖν. ἐγένετο ζήτησις, εἰ δύνασται ἀντιτίθεσθαι αὐτῷ ἢ τοῦ δόλου παραγραφῆ. καὶ ἀπέτα Σκαεβόλας οὕτως· εἰ καὶ μὴ ἀντιτεδῆ παραγραφῆ, χρῆν ἢ γενέσθαι πρόνοιαν ὀφεικίῳ τοῦ δικάζοντος. [Sch. h. 1. 89.]

ξ αὐτῆς] Καλῶς τὸ ἐξ αὐτῆς τῆς κληρονομίας. εἰ γὰρ ἔδωκεν ἐδαπάνησεν, ἐδόκει προλήπει χαρίζεσθαι ταῦτα τῷ υἱῷ, ὡς βιβλίῳ γ'. τίτῳ ε'. διγέστον δὲ πρὸς μητρός. νῦν δὲ ἐναρτίων προλήπεις εἰσάγει. [Sch. i. V. 645.]

βρονίμου⁴⁾.] Σημεῖωσαι, ὅτι τὰ εἰς ἀξίαν τοῦ παιδὸς νημηθῆσθαι. εἰ δὲ καὶ ἐπὶ τούτῳ⁵⁾ κερχεώσθηται, οὐ δύνασται ὁ γενόμενος ἀξιώματος δίδωσιν αὐτό, ἀλλὰ πάντες κληρονομοί. [Sch. i. V. 645.]

ζονοεῖ αὐτοῦ ὁ δικαστής] Σημεῖωσαι, ὅτι ὁ δικαστὴρ τῶν κληρονομιῶν ἀναπληροῖ, κῆν πρὸς φάκτον ἰν. ἐν γὰρ τῷ⁶⁾ τίτῳ τοῦ β'. βιβλίου τοῦ κώδικος φησιν, ὁ δικαστὴς ἀναπληροῖ τὰ πρὸς νόμον ἑλλειπῶς λεχθέντων ἰσῶν, ἢ τῷ συνηγόρῳ. [Sch. k. V. 645.]

νθ'. Οἱ⁷⁾ καλῆ πίστει νημηθέντες οὐκ ἀπαιτοῦντόν τῶν κληρονομιῶν χρημάτων πρὸς προῦρξως· ὡςπερ οὐδὲ καρπὸς τῶν πραγμάτων, μὴ γέγονασι πλουσιώτεροι. μετὰ δὲ τὸν τῆς⁸⁾ καταρξως χρόνον καρπὸς τῶν μὴ προθέντων χρημάτων ἀπαιτοῦνται⁹⁾, οὐχ ὅσους ἔλαβον¹⁰⁾, ἀλλ' ἵως ἠδύνατο¹¹⁾ λαβεῖν, καὶ τόκους τῶν προθέντων πραγμάτων ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς προκαρξως φριζομένων.

οἱ καλῆ πίστει νημηθέντες] Θεοδώρον. Ἐπὶ νεμῆτατις πεπιτόνι οὐκ ἀπαιτεῖται τόκος ὁ βόνα φιδε νόμῳ, οὐδὲ καρπὸς πρὸς προκαρξως, εἰ μὴ ἄρα πλουσιώτος γέγονε. τοὺς γὰρ μετὰ προκαρξως ἀπαιτεῖται, οὐκ ὡς ἔλαβεν, ἀλλὰ καὶ εἴτι οὐκ ἐδέξατο δυνάμενος λαβεῖν. h. l. V. 645.]

ψηφριζομένων] Προσκέταται εἰς τὸ κατὰ πόδας, παντὶ ἰπῶ καὶ φησιν ὁ Θαλλελαῖος, τουτέστιν, εἴτε γέγονε πλουσιώτος, εἴτε μὴ. [Sch. m. V. 645.]

γ) Fabr. ἐξουσιῶ. δ) Adde ἀποκαταστῆσαι τὴν κληρονομίαν. ε) Fabr. νημηθῆς (sic). δ) Adde τοῦ ante Ἄνωσίμου. Malim εἶτε τοῦτο. ε) Lege μόνος. ε) Adde θ'. f) L. l. C. h. t. totidem verbis legitur in Syn. p. 340, ubi est p. 51. h. t. g) Sic lego cum Syn. et iam correxit Iensis Notit. Basil. p. LXVII. pro τῶν, quod habet Fabr. h) Syn. αἰτεῖται. i) Sic legendum, Fabr. et Syn. ἔλαβεν. k) Syn. ἠδύνατο.

ut ostendit digestum 68. tit. de speciali in rem actione. Nota igitur propter dig. 57. eiusdem tituli.

3) quam si cautionem — acceperit] Nam si immobilia possideat, committitur iuratoriae cautioni vel nudae cautioni: sin minus, fideiussorem dat.

LVIII. Pater, qui filium emancipavit¹⁾ sub conditione emancipationis a matre heredem scriptum, filio hereditatem matris adeunti paratus est restituere hereditatem, reputati ei his, quae ex ea²⁾ in honorem officii filii erogata sunt. Pater enim ante filii emancipationem hereditatem possederat, et fructus perceperat. Si filius perseveret petere hereditatem, pater cum doli exceptione submovet. Sed et si ea non utetur, iudex ei consulit³⁾.

L. 58. D. V. 3.

1) pater, qui filium emancipavit] Mater vita decedens filium heredem instituit sub hac conditione, si pater eum emancipaverit. Sed pater antequam eum emanciparet, hereditatem defunctae possedit, et fructus rerum hereditarium percepit. Filio autem Senatore facto, quaedam occasione huius causae erogavit. Cum postea conditionem implere vellet, eum emancipavit. Et filius emancipatus factus secundum conditionem testamenti, hereditatem adiit, et egit cum patre de restituendis rebus hereditariis. Deinde cum paratus esset pater filio emancipato hereditatem restituere, vellet autem rationem haberi eorum, quae in honorem filii erogatae, eaque retinere, filius retentioni contradicebat et perseverabat totam hereditatem petere. Quarebatur, an doli exceptio ei opponi posset. Et Scaevola respondit, et si non opponeretur exceptio, officio iudicis ei consulti oportere.

2) ex ea] Recte dictum est, ex ipsa hereditate. Nam si de suo erogasset, videretur hoc ex praesumptione filio largiri, ut lib. 3. tit. 5. dig. 34. de matre. Nunc vero praesumptio aliud quid inducit.

Innominati. Nota, ea, quae in dignitatem filii data sunt, in medium non conferri. Sed et si adhuc debeatur, non solus, qui dignitatem consecutus est, hoc solvit, sed omnes heredes.

3) iudex ei consulit] Nota, iudicem litigatorum defensionem supplere, licet factum respiciant. Nam tit. 9. lib. 2. Codicis dicitur, iudicem ius, quod litigator aut advocatus praetermiserit, supplere.

LIX. A bonae fidei possessoribus¹⁾ usurae pecuniarum hereditariarum ante litis contestationem non exiguntur: quemadmodum nec fructus rerum, nisi locupletiores facti sint. Post tempus autem litis contestationis fructus rerum non venditarum ab eis exiguntur, non quos perceperunt, sed quos percipere poterant, et usurae rerum venditarum ex die litis contestationis computandae²⁾.

L. 1. C. III. 31.

1) a bonae fidei possessoribus] Theodori. In hereditatis petitione bonae fidei possessor usuras non praestat, nec fructus ante litem contestatam perceptos, nisi locupletior factus sit. Nam post litem contestatam non solum quos percepit, sed etiam quos, cum percipere posset, non percepit, praestat.

2) computandae] In textu Codicis additum est, omni modo: et ait Thalelaeus: hoc est, sive locupletior factus sit, sive non.

Τούτο ἐν τῷ δὲ ἰουδικίῳ ἔγνωσ, ὅτι οὐχ ὅσους ἔλαβον¹⁾, ἀλλ' ὅσους ἠδύνατο σπουδαῖος ἀνθρώπος λαβεῖν, ἐπιγινώσκουσιν. [Sch. m. V. 645.]

L. 2.
C. III. 31.

ξ'. Παῦλος τις ἐνεστήσατο Πέτρον κληρονόμον. ἕτερος δὲ τις φάσκων ἐξ ἀδιαθέτου διαφέρειν ἑαυτῷ τὸν κλῆρον, διὰ τὸ τυχόν ἄχρηστον εἶναι τὴν διαθήκην, ἠβούλετο κινεῖν τὴν τοῦ κλήρου ἀπαίτησιν κατὰ τοῦ γεγραμμένου κληρονόμου. ἤδη δὲ γενομένης ἀμφισβήτησεως, ὁ γραπτὸς κληρονόμος τινὰ τῶν πραγμάτων τῆς κληρονομίας ἐπώλησε Φιλίππῳ τινί, εἰδοῦτι γεγενῆσθαι τὴν ἀμφισβήτησιν. μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Φίλιππος ἐτελεύτησεν ἐπὶ κληρονόμῳ. ὁ δὲ λέγων ἐξ ἀδιαθέτου διαφέρειν ἑαυτῷ τὴν κληρονομίαν, ἐκίνει τὴν τῶν κληρονομιαίων ἀπαίτησιν κατὰ τῶν τοῦ Φιλίππου κληρονόμων. φησὶ τὸν τὴν ἢ διάταξις, ὅτι ἐν ἠδὴ τοῦ γεγραμμένου ἀμφισβήτησιν παθόντος, ἠγόρασεν ὁ Φίλιππος τὰ πράγματα, εἰδὼς τὴν γενομένην ἀμφισβήτησιν, κακῆ πίστει νομὸς νομίζεται· καὶ ἐπειδὴ διαβαίνει τὸ ἐλάττωμα τῆς νομῆς κατὰ τῶν αὐτοῦ κληρονόμων, ἐναχθήσονται αὐτοὶ καὶ τῇ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα κινουμένη ἀγωγῇ, ὡς ἐξ ἀγορασίας νερμηθέντες τὰ πράγματα τοῦ διαθεμένου, καὶ ἀπαιτοῦνται δούναι τοὺς καρπούς· εἰ δὲ μὴδέπω ἀμφισβήτησεως γενομένης κατὰ τοῦ γεγραμμένου κληρονόμου ἠγόρασεν ὁ Φίλιππος καλῆ πίστει, μόνοι οἱ μετὰ προκαταρξίν καταφέρονται καρποί. τὸ γὰρ εἰρημένον, ὅτι οἱ καρποὶ αὔξουσιν αἰετὴν κληρονομίαν, νόησον, ὅτι^{m)} ἢ τῶν κληρονομιαίων ἀπαίτησις κινεῖται. ὁ δὲ ἀγοραστὴς ἀπὸ ἰδικοῦ τίτλου νεμόμενος, τουτέστιν, ὡς ἡγορακῶς, τῇ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα κινουμένη ἐνάγεται, καὶ οὐχὶ τῇ τῶν κληρονομιαίων ἀπαίτησει.

ἤδη δὲ γενομένης ἀμφισβήτησεως] Θεοδώρου. Μετὰ μάταν κοιτροβερσίαν ὁ ἀγοραστὴς κληρονομία πρᾶγμα μάλᾳ φιδε νομὸς νοεῖται· ὅθεν ἀπαιτεῖται καὶ αὐτὸς καὶ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ τοὺς πρὸ προκαταρξέως καρπούς. ὁ γὰρ ἀγοραστὴς πρὸ μάτας κοιτροβερσίας, μετὰ προκαταρξίν μόνον καρπούς δίδωσιν. ἀνάγνωθι βιβλίον . . . τίτλον α'. διγ. . . ἐνθα φησὶν, ὡς μόνῃ ἢ νερεδιτάτις πετιτῶν ἀπαιτεῖ καὶ τοὺς πρὸ προκαταρξέως καρπούς. τοὺςⁿ⁾ γὰρ μετὰ προκαταρξίν καρπούς διὰ τῆς σπεκιαλίας ἐν ἡμῇ ἐνάγεται. λέγει δὲ ἢ ξ'. διάταξις τοῦ παρόντος τίτλου, ὡς κατὰ τῶν πρὸ νερεδε ἢ πρὸ ποσσέσσωρε ἀρμόζει ἢ νερεδιτάτις πετιτῶν. [Sch. n. V. 645. sq.]

Πρόσκειται εἰς τὸ πλάτος καὶ τὸ ζητούμενον, ὡς^{o)} οὔτοι ἐνάγονται ὡς βόνα φιδε νομῆς, καὶ πότερον τῇ νερεδιτάτις πετιτῶν, ἢ τῇ σπεκιαλίᾳ; [Sch. n. V. 616.]

ἤδη τοῦ γεγραμμένου ἀμφισβήτησιν παθόντος] Τὸ κατὰ πόδας ἔχει· εἰ τῆς δίκης τὴν πρᾶσιν ἀρχαιότεραν εἶναι ἀποδειχθεῖη. καὶ φησὶν ὁ Θαλέλαιος²⁾ σημειώσαι, ὅτι τὸν κληρονόμον τοῦ ἀγοραστοῦ ἀπαιτεῖ δεῖξαι, ὅτι ἀρχαιότερα τῆς δίκης ἐστὶν ἢ ἀγορασία· ὑπὲρ αὐτοῦ γὰρ καὶ ἐστὶν ἢ ἀποδείξει. σημειώσαι δὲ, ὅτι τὸν τοῦ ἀγοραστοῦ κληρονόμον ἐβάρησεν ἐν τῇ νερεδιτάτις πετιτῶν. καίτοιγε πρὸ νερεδε νέμεται, οὐχ ὡς κληρονόμος τοῦ α'. τεστάτορος, ἀλλ' ὡς τοῦ ἀγοραστοῦ. ἐν γὰρ τοῖς δὲ ἰουδικίῳ οὐδαμοῦ τοῦτο εἰρηται. [Sch. o. V. 646.]

ὅτι ἢ τῶν κληρονομιαίων ἀπαίτησις κινεῖται] Κινεῖται δὲ κατὰ τοῦ πρὸ νερεδε ἢ πρὸ ποσσέσσωρε νεμόμενον, οὐ μὴν κατὰ τοῦ πρὸ ἐμπόρου. [Sch. p. V. 646.]

I. 3.
C. eod.

ξά'. Γυνή τις ἔχουσα κατὰ συγγένειαν θυγατέρα ἀπὸ ἀδελφῆς προαποθανούσης, καὶ κατέχουσα τὰ πράγματα τῆς ἰδίας ἀδελφῆς, αἵτινα διέφερε τῇ ἐκείνης θυγατρὶ, ἐτελεύτησεν ἐπὶ ἔξωτικῷ τινι κληρονόμῳ. ἢ θυγάτηρ τῆς ἀδελφῆς ἀπῆλθε κινούσα κατὰ

Hoc in libris de iudiciis didicisti, eos non quos perciperunt, sed quos homo diligens percipere poter agnoscere.

LX. Paulus quidam Petrum heredem instituer Quidam autem alius hereditatem ab intestato ad pertinere contendens, forte quod testamentum inut esset, adversus heredem scriptum petitionem here tatis intendere volebat. Quaestione autem iam illata heres scriptus res quasdam hereditarias Philippo e dam non ignaro quaestionis illatae vendidit. Pos vero Philippus decessit herede relicto. Qui vero cebat, ab intestato hereditatem ad se pertinere, a; bat petitione hereditatis adversus heredes Philip Ait igitur constitutio: Quodsi herede scripto i quaestionem passo²⁾ Philippus res emit sciens qu stionem illatam, malae fidei possessor esse credit et quoniam vitium possessionis in heredes eius tran ipsi quoque rei vindicatione tenebuntur, quasi causa emtionis res testatoris possidentes, et fruc dare coguntur: si vero Philippus antequam her scripto quaestio inferretur, bona fide emerit, fruc tantum post litem contestatam percepti in petition deducuntur. Quod enim dicitur, fructibus sem augeri hereditatem, verum est, cum petitur here tas³⁾. Emtor autem, qui proprio titulo possidet, l est, quasi emtor, rei vindicatione, non petitione l reditatis convenitur.

1) quaestione autem iam illata] Theodo Qui post motam controversiam res hereditarias em malae fidei possessor esse intelligitur. Itaque tam ip quam heres eius fructus ante litem contestatam pr stat. Nam qui ante motam controversiam emit, p litem tantum contestatam fructus praestat. Lege lib. tit. 1. dig. . . ubi dicitur, sola hereditatis petitione eti fructus ante litem contestatam perceptos peti. N propter fructus post litem contestatam perceptos s ciali in rem actione convenitur. Ait autem constitutio huius tituli, hereditatis petitionem adversus eos co petere, qui pro herede vel pro possessione possident.

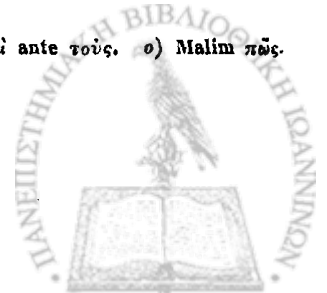
Additur in latiore contextu etiam quaestio, quo pac hi conveniantur quasi bonae fidei possessores, et utru hereditatis petitione, an speciali in rem actione.

2) herede scripto iam quaestionem pass. Tὸ κατὰ πόδας habet: Si venditionem lite antiquiore esse probetur. Et ait Thalelaeus: Nota, heredem e toris probare debere, emtionem lite antiquiorem ess probatio enim et pro ipso est. Nota autem, heredi e toris imponi onus probandi in hereditatis petitione. A qui pro herede possidet, non ut heres primi testatori sed ut heres emtoris. Hoc enim in libris de iudici nusquam dicitur.

3) cum petitur hereditas] Petitur autem a eo, qui pro herede vel pro possessore possidet, nec ti men ab eo, qui pro emtore possidet.

LXI. Mulier quaedam, cum neptem ex sorot iam defuncta haberet, et bona sororis suae posside ret, quae ad filiam eius pertinebant, decessit hered relicto extraneo. Filia sororis egit querela inofficios testamenti adversus materterae testamentum, nequ

l) Sic legendum. Fabr. ἔλαβεν. m) Sic legendum. Fabr. ὅτι. n) Addendum videtur διὰ ante τοὺς. o) Malim πῶς.

ιαθήκης τῆς ἰδίας θείας τὴν κατ' αὐτῆς μέμ-
και ἠτήθη. βούλεται μετὰ ταῦτα κινεῖν τὴν
χρονομιαίων ἀπαίτησιν κατὰ τῶν πραγμάτων τῆς
μητρὸς. λέγει οὖν ὁ βασιλεὺς, ὅτι οὐ κεκώλυ-
ί γὰρ κοινὸν ἔχει ἡ κληρονομία τῆς θείας πρὸς
ληρονομίαν τῆς μητρὸς; ὅπου γε οὐδὲ τὴν αὐ-
χρονομιαίαν ἐκ διαφόρων τίτλων καταλύεται τις
ν, ἀποτυχῶν τοῦ προλαβόντος τίτλου.

ν γε οὐδὲ τὴν αὐτὴν κληρονομίαν] Θεοδώρου.
ί τις πολλάκις κινήσει τὴν νεροδιταίς πετιίονα ἀπο
αὐ ἄλλης διαδοχῆς. καὶ σημειώσαι, ὅτι ἀπατοῦμεν πολ-
αὐτὸ πρᾶγμα ἐκ διαφορῶν ἀγωγῶν, καὶ ἠτήθημεν
αὐτῶν. μὲνησο τῆς ἐς. διατάξεως τοῦ ν) κη. τίτλου
ρότος, βιβλίου. οἷον ὁ ἠτήθη τις τὴν δεινοφορικίσο
ὡς ἀχρηστον διαβάλλων τὴν διαθήκην ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ
ιθέτον. ἄπλωσ οὖν σημειώσαι πλατύτατον ὄντα τὸν
τῆς διατάξεως. [Sch. q. V. 646.]

. Εἴχε τις τὴν ἑτέρω προσήκουσαν κληρονομίαν.
δὲ ἦν πολλὰ δαπανήσας περὶ τε τὴν νόσον τοῦ
ἥσαντος, καὶ περὶ ἐκείνου ταφῆν. ἐναγόμενος
ἢ τῶν κληρονομιαίων ἀπαίτησει παρὰ τοῦ ἀλη-
κληρονόμου, ἠβούλετο ὑπεξελθεῖν) ἢ ἐδαπάνησε
ε τὴν νόσον καὶ τὴν ταφῆν. ἐπιτρέπει τοίνυν
ταξίς τοῦτο ποιεῖν λέγουσα οὕτως. Ἐν τῷ
θιστῶν τὴν κληρονομίαν ἀντέλλογος ἐκείνου
ται, ὅπερ σὺ ἐν τῇ ἐκείνου νόσῳ καὶ ἐν τῇ
η τῆς ταφῆς καλῆ πίστει ἀπὸ τῆς οὐσίας ἀνα-
ἀποδείξεις.

ἐλλογος ἐκείνου γενήσεται] Ἐπειδὴ γὰρ βόνα
ἢ ἡ νεροδιταίς πετιίω, δυναμέθα κομπενοατεῖων,
σήμερον καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν ἄλλων ἀγωγῶν ἐστὶ κομ-
ων. ἄλλως τε τὸ δαπάνημα τῆς ταφῆς καὶ πάντων
ων προτιμότερον ἐστίν, ὥστε καὶ προνόμιον ἔχειν.
ἢ καὶ ἐν τῇ νεροδιταίς τῶν δὲ ἰουδικίς, ὅτι καὶ τὰ
χρονομίας ποιοῦμενα δαπανήματα κομπενοατεῖονται ἐν
νι τῆς νεροδιταίς πετιίωτος. [Sch. r. V. 646.]

. Ἐν τῇ ἀποκαταστάσει τῆς κληρονομίας δὲ
ὑπεξαιρεῖν ὁ νεμόμενος καλῆ πίστει ὁ κατέβαλε
ληρονομιαίοις δανεισταῖς. κατὰ γὰρ αὐτῶν τῶν
ῶν οὐ δύναται κινεῖν ἀγωγήν πρὸς ἀπαίτησιν
ταβληθέντων χρεῶν, ἐπειδὴ τὰ χρεωστούμενα
ον) ἐκείνοι.

ἰδὴ τὰ χρεωστούμενα ἀπέλαβον ἐκείνοι]
κὲ ἐν τῷ α. βιβλίῳ τῶν δὲ φέβους, ἐν τῷ ἰνδεδίτω
ἰῶ, ἐν τῷ μδ. διγέσιω. μὴ νομίς δὲ τὴν διατάξιν
ἐναντίων εἶναι τῷ τέλει τοῦ ξε. διγέσιου τοῦ αὐτοῦ
ἐνθα φησὶν, ὅτι ἰνδεδίτον ἐστὶ, μὴ μόνον τὸ μὴ πάντη
τημένον, ἀλλὰ καὶ τὸ παρ' ἑτέρου καταβαλλόμενον, καὶ
ἢ τοῦ ἀληθοῦς χρεώστου. ἀλλὰ νόσον τὴν διατάξιν
ἐπὶ τινος κληρονομοῦ μὲν γραφέντος ταῖς ἀληθείαις,
τος δὲ ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς δεινοφορικίσο, ἵνα εὐρεθῇ
ἢ ὑπάρχων, καὶ διὰ τοῦτο μὴ σῆη τὸν κονδικτικίον.
ἢ ὡς ἐν διαφάσει σοι λέγω, ἐπεὶ. . . μάχως) ἐναντία
ν ἄλλοις εἶναι ἐκότερα τὰ ῥήματα. [Sch. s. V. 646. sq.]

. Ἐχων τις υἱὸν, καὶ ἐκ τούτου ἑγγόνους, τοὺς
ς ὑπέξουσιους, τὸν υἱὸν ἀντεξουσίον ἐποίησε,
ατυσῶν τοὺς ἑγγόνους εἰς τὴν ἑαυτοῦ ὑπέξου-
α. μετὰ ταῦτα ὁ υἱὸς ἐτελεύτησεν ἰδιάζουσαν
ν κτησόμενος, ἐπὶ τε τῷ πατρὶ τῷ ἰδίῳ, καὶ
ταῖσι κληρονόμοις. προσελθόντες οἱ ἑγγονοὶ τῷ
ουρὶ, ἦτησαν αὐτὸν ὡς ἀντεξουσίω ὄντες ἐπι-
υς. καὶ δέδωκεν ὁ παῖτωρ. καὶ κατέχον ἐκεί-
ν τοῦ ἰδίου πατρὸς κληρονομίαν. ὁ τοίνυν πάπ-

obtinuit. Postea hereditatem matris suae petere vult.
Ait igitur Imperator, eam non prohiberi. Quid enim
communc habet hereditas materterae cum hereditate
matris? Cum etiam eandem hereditatem 1) ex diversis
titulis vindicare quis non prohibeatur, si ex priore
titulo non obtinuerit.

1) cum etiam eandem hereditatem] Theo-
dori. Potest quis saepe agere petitione hereditatis ex
alia atque alia successione. Et nota, nos saepe eandem
rem diversis petere actionibus, licet una ceciderimus.
Memineris constitutionis 16. tit. 28. huius libri. Utpota
qui querela inofficiosi testamenti usus inferior discessit,
testamentum quasi inutile impugnans ab intestato suc-
cedere vult. Simpliciter igitur nota regulam huius con-
stitutionis latissime patentem.

LXII. Hereditatem ad alium pertinentem quis L. 4.
possidebat. Multa autem impenderat tam in morbum C. III. 31.
defuncti, quam in eius funus. Cum igitur petitione
hereditatis a vero herede conveniretur, volebat de-
ducere, quae in morbum et funus impenderat. Hoc
igitur facere ei concedit constitutio his verbis: In
restituenda hereditate compensatio eius habebitur 1),
quod te in illius infirmitatem, inque sumtum funeris
bona fide ex patrimonio tuo erogasse probaveris.

1) compensatio eius habebitur] Cum enim
hereditatis petitio bonae fidei sit, compensare possumus,
cum hodie etiam in omnibus reliquis actionibus com-
pensatio admittatur: maxime cum impensa funeris omne
creditum praecedat, ita ut et privilegium habeat. Di-
dicasti etiam in libris de iudiciis tit. de hereditatis pe-
titione, sumtus in hereditatem factos compensari in
iudicio petitionis hereditatis.

LXIII. In restituenda hereditate bonae fidei pos- L. 5.
sessor deducere potest, quod creditoribus hereditariis C. eod.
exsolvit: nam ab ipsis creditoribus solutum repetere
non potest, quia debita sibi receperunt 1).

1) quia debita sibi receperunt] Sic libro I. de
rebus tit. de condictione indebiti, dig. 44. Ne putes,
hanc constitutionem obstare fini digesti 65. eiusdem
tituli, ubi dicitur, indebitum esse non tantum quod
omnino non debetur, sed etiam solutum ab alio, quam
a vero debitore. Verum hanc constitutionem intellige
de herede revera scripto, qui in iudicio querelae inof-
ficiosi victus est, ut, cum debitor sit, condictionem non
habeat. Hoc distinctionis causa tibi dico, cum alioquin
uterque textus invicem pugnare videretur.

LXIV. Cum quidam filium haberet, et nepotes L. 6.
ex eo, eosque omnes in potestate, filium emancipavit, C. eod.
nepotibus in potestate sua retentis. Postea filius de-
cessit bonis propriis acquisitis, relictis patre et filiis
heredibus. Nepotes adito Praetore petierunt sibi tan-
quam sui iuris constitutis tutores: eisque Praetor
dedit; hique hereditatem patris sui possidebant. Avus
igitur vult eos ducere tanquam in potestate sua con-
stitutos, et usumfructum hereditatis vindicare tan-

Sic lego. Fabr. τοῦτο. γ) Sic legendum. Fabr. ὑπεξελθεῖν. r) Lego ἀπέλαβον cum Iensis Notit. Basil. p. LXVII.
πφβυλον. rr) Lege ἀμάχως, haud dubie.

Τούτο ἐν τῷ δὲ ἰουδικίῳ ἔγνωσ, ὅτι οὐχ ὄσους ἔλαβον¹⁾, ἀλλ' ὄσους ἠδύνατο σπουδαίως ἀνθρώπος λαβεῖν, ἐπιγνώσκουσιν. [Sch. m. V. 645.]

L. 2.
C. III. 81. **ξ'. Παῦλος τις ἐνεστήσατο Πέτρον κληρονόμον.** ἕτερος δὲ τις φάσκων ἐξ ἀδιαθέτου διαφέρειν ἐαυτῷ τὸν κλῆρον, διὰ τὸ τυχόν ἄχρηστον εἶναι τὴν διαθήκην, ἠβούλετο κινεῖν τὴν τοῦ κλήρου ἀπαίτησιν κατὰ τοῦ γεγραμμένου κληρονόμου. ἤδη δὲ γενομένης ἀμφισβητήσεως, ὁ γραπτὸς κληρονόμος τινὰ τῶν πραγμάτων τῆς κληρονομίας ἐπώλησε Φιλίππῳ τινί, εἰδοῦτι γεγενῆσθαι τὴν ἀμφισβήτησιν. μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Φίλιππος ἐτελεύτησεν ἐπὶ κληρονόμῳ. ὁ δὲ λέγων ἐξ ἀδιαθέτου διαφέρειν ἐαυτῷ τὴν κληρονομίαν, ἐκίνει τὴν τῶν κληρονομιαίων ἀπαίτησιν κατὰ τῶν τοῦ Φιλίππου κληρονόμων. φησὶ τοίνυν ἡ διάταξις, ὅτι ἐὰν ἦδη τὸ γεγραμμένου ἀμφισβήτησιν παθόντος, ἠγόρευεν ὁ Φίλιππος τὰ πράγματα, εἰδὼς τὴν γενομένην ἀμφισβήτησιν, κακῆ πίστει νομὲς νομίζεται· καὶ ἐπειδὴ διαβαίνει τὸ ἐλάττωμα τῆς νομῆς κατὰ τῶν αὐτοῦ κληρονόμων, ἐναχθήσονται αὐτοὶ καὶ τῇ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα κινουμένη ἀγωγῇ, ὡς ἐξ ἀγορασίας νεμηθέντες τὰ πράγματι τοῦ διαθεμένου, καὶ ἀπαιτοῦνται δοῦναι τοὺς καρπούς· εἰ δὲ μηδέπω ἀμφισβητήσεως γενομένης κατὰ τοῦ γεγραμμένου κληρονόμου ἠγόρευεν ὁ Φίλιππος καλῆ πίστει, μόνον οἱ μετὰ προκάτωξιν καταφέρονται καρποί. τὸ γὰρ εἰρημένον, ὅτι οἱ καρποὶ ἀΐξουσιν αἰ τὴν κληρονομίαν, νόησον, ὅτι^{m)} ἡ τῶν κληρονομιαίων ἀπαίτησις κινεῖται. ὁ δὲ ἀγοραστὴς ἀπὸ ἰδικοῦ τίτλου νεμόμενος, τουτέστιν, ὡς ἠγορακῶς, τῇ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα κινουμένη ἐνόηται, καὶ οὐχὶ τῇ τῶν κληρονομιαίων ἀπαίτησει.

ἡδη δὲ γενομένης ἀμφισβητήσεως] Θεοδώρου. Μετὰ μόταν κοινοβερσίαν ὁ ἀγοραστὴς κληρονομιαία πράγματα μάλα φιδε νομῆς νοεῖται· ὅθεν ἀπαιτεῖται καὶ αὐτὸς καὶ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ τοὺς πρὸ προκατάρξεως καρπούς. ὁ γὰρ ἀγοραστὴς πρὸ μότας κοινοβερσίας, μετὰ προκατάρξιν μόνον καρπούς δίδωσιν. ἀνάγνωθι βιβλίον . . . τίτλον α'. διγ. . . ἐνθα φησὶν, ὡς μόνη ἡ νερεδιτάτις πετιτίων ἀπαιτεῖ καὶ τοὺς πρὸ προκατάρξεως καρπούς. τοὺςⁿ⁾ γὰρ μετὰ προκατάρξιν καρπούς διὰ τῆς σπεκιαλίας ἰν ἡμῖ ἐνάγεται. λέγει δὲ ἡ ζ'. διατάξις τοῦ παρόντος τίτλου, ὡς κατὰ τῶν πρὸ νερεδε ἢ πρὸ ποσσέσσωρε ἀμύοβει ἢ νερεδιτάτις πετιτίων. [Sch. n. V. 645. sq.]

Πρόσκειται εἰς τὸ πλάτος καὶ τὸ ζητούμενον, ὡς^{o)} οὔτοι ἐνάγονται ὡς βόνα φιδε νομῆς, καὶ νότερον τῇ νερεδιτάτις πετιτίων, ἢ τῇ σπεκιαλία; [Sch. n. V. 646.]

ἡδη τοῦ γεγραμμένου ἀμφισβήτησιν παθόντος] Τὸ κατὰ πόδας ἔχει· εἰ τῆς δίκης τὴν πρῶσιν ἀρχαιοτέρων εἶναι ἀποδειχθεῖη. καὶ φησὶν ὁ Θαλέλαιος· σημειώσεται, ὅτι τὸν κληρονόμον τοῦ ἀγοραστοῦ ἀπαιτεῖ δεῖξαι, ὅτι ἀρχαιότερα τῆς δίκης ἐστὶν ἡ ἀγορασία· ὑπὲρ αὐτοῦ γὰρ καὶ ἐστὶν ἡ ἀποδείξις. σημειώσεται δὲ, ὅτι τὸν τοῦ ἀγοραστοῦ κληρονόμον ἐβάρυσεν ἐν τῇ νερεδιτάτις πετιτίων. καίτοιγε πρὸ νερεδε νέμεται, οὐχ ὡς κληρονόμος τοῦ α'. τεστάτορος, ἀλλ' ὡς τοῦ ἀγοραστοῦ. ἐν γὰρ τοῖς δὲ ἰουδικίῳ οὐδαμῶς τούτο εἴρηται. [Sch. o. V. 646.]

ὅτι ἡ τῶν κληρονομιαίων ἀπαίτησις κινεῖται] Κινεῖται δὲ κατὰ τοῦ πρὸ νερεδε ἢ πρὸ ποσσέσσωρε νεμομένου, οὐ μὴν κατὰ τοῦ πρὸ ἐμπτόρε. [Sch. p. V. 646.]

I. 3.
C. eod. **ξά'. Γυνή τις ἔχουσα κατὰ συγγένειαν θυγατέρα** ἀπὸ ἀδελφῆς προαποθνήσκουσης, καὶ κατέχουσα τὰ πράγματα τῆς ἰδίας ἀδελφῆς, ἅτινα διέφερε τῇ ἐκείνης θυγατρὶ, ἐτελεύτησεν ἐπὶ ἔξωτικῷ τινι κληρονόμῳ. ἡ θυγάτηρ τῆς ἀδελφῆς ἀπῆλθε κινουσα κατὰ

Hoc in libris de iudiciis didicisti, eos non quos perciperunt, sed quos homo diligens percipere poterat agnoscere.

LX. Paulus quidam Petrum heredem instituit. Quidam autem alius hereditatem ab intestato ad pertinere contendens, forte quod testamentum inut esset, adversus heredem scriptum petitionem heretatis intendere volebat. Quaestione autem iam illata heres scriptus res quasdam hereditarias Philippo eadem non ignaro quaestionis illatae vendidit. Post vero Philippus decessit herede relicto. Qui vero cebat, ab intestato hereditatem ad se pertinere, abbat petitione hereditatis adversus heredes Philippum igitur constitutio: Quodsi herede scripto i quaestionem passo²⁾ Philippus res emit sciens quaestionem illatam, malae fidei possessor esse crediti et quoniam vitium possessionis in heredes eius trans ipsi quoque rei vindicatione tenebuntur, quasi causa emtionis res testatoris possidentes, et fruct dare coguntur: si vero Philippus antequam herescripto quaestio inferretur, bona fide emerit, fruct tantum post litem contestatam percepti in petitione deducuntur. Quod enim dicitur, fructibus semper augeri hereditatem, verum est, cum petitur hereditas³⁾. Emtor autem, qui proprio titulo possidet, heres est, quasi emtor, rei vindicatione, non petitione hereditatis convenitur.

1) quaestione autem iam illata] Theodosius. Qui post motam controversiam res hereditarias emmalae fidei possessor esse intelligitur. Itaque tam ipsam heres eius fructus ante litem contestatam praestat. Nam qui ante motam controversiam emit, pro litem tantum contestatam fructus praestat. Lege lib. tit. 1. dig. . . ubi dicitur, sola hereditatis petitione etiam fructus ante litem contestatam perceptos peti. Ne propter fructus post litem contestatam perceptos specialiter in rem actione convenitur. Ait autem constitutio huius tituli, hereditatis petitionem adversus eos competere, qui pro herede vel pro possessione possident.

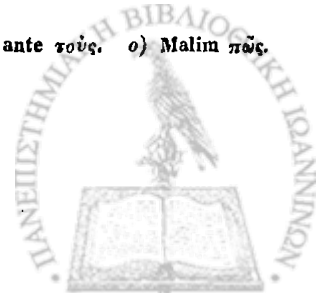
Additur in latiore contextu etiam quaestio, quo pacto conveniantur quasi bonae fidei possessores, et utrum hereditatis petitione, an speciali in rem actione.

2) herede scripto iam quaestionem passo] Theodosius. Tò κατὰ πόδας habet: Si venditionem lite antiquiore esse probetur. Et ait Thalelaeus: Nota, heredem emtoris probare debere, emtionem lite antiquiorem esse probatio enim et pro ipso est. Nota autem, heredi emtoris imponi onus probandi in hereditatis petitione. A qui pro herede possidet, non ut heres primi testatoris sed ut heres emtoris. Hoc enim in libris de iudiciis nusquam dicitur.

3) cum petitur hereditas] Petitur autem a eo, qui pro herede vel pro possessore possidet, nec tamen ab eo, qui pro emtore possidet.

LXI. Mulier quaedam, cum neptem ex sorore iam defuncta haberet, et bona sororis suae possideret, quae ad filiam eius pertinebant, decessit herede relicto extraneo. Filia sororis egit querela inofficiosi testamenti adversus materterae testamentum, neque

1) Sic legendum. Fabr. ἔλαβεν. m) Sic legendum. Fabr. ὅτι. n) Addendum videtur διὰ ante τοὺς. o) Malim πῶς.

ιαθήκης τῆς ἰδίας θείας τὴν κατ' αὐτῆς μέμ-
και ἠτήθη. βούλεται μετὰ ταῦτα κινεῖν τὴν
ηρονομαίων ἀπαίτησιν κατὰ τῶν πραγμάτων τῆς
μητρὸς. λέγει οὖν ὁ βασιλεὺς, ὅτι οὐ κεκώλυ-
ί γορ κοινὸν ἔχει ἡ κληρονομία τῆς θείας πρὸς
ληρονομίαν τῆς μητρὸς; ὅπου γε οὐδὲ τὴν αὐ-
ηρονομίαν ἐκ διαφόρων τίτλων καταλύεται τις
, ἀποτυχῶν τοῦ προλαβόντος τίτλου.

νυ γε οὐδὲ τὴν αὐτὴν κληρονομίαν] Θεοδώρου.
ἰ τις πολλάκις κινήσει τὴν νερεδιτατις πετιίονα ἀπὸ
κὶ ἀλλῆς διαδοχῆς. καὶ σημειώσωσι, ὅτι ἀπαιτοῦμεν πολ-
αὐτὸ πρᾶγμα ἐκ διαφόρων ἀγωγῶν, κἂν ἠτήθημεν
αὐτῶν. μὲνυσσο τῆς ἰς. διατάξεως τοῦ^ρ) κῆ. τίτλου
ρόντος βιβλίου. οἷον ὁ ἠτήθητις τὴν δεινοφορκίωσο
ἰ ὡς ἀχρηστον διαβάλλων τὴν διαθήκην ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ
ιθέτου. ἀπλῶς οὖν σημειώσωσι πλατυτάτον ὄντα τὸν
τῆς διατάξεως. [Sch. q. V. 646.]

. Εἴχε τις τὴν ἐτέραν προσήκουσαν κληρονομίαν.
δὲ ἦν πολλὰ δαπανήσας περὶ τε τὴν νόσον τοῦ
ἥσαντος, καὶ περὶ ἐκείνου ταφήν. ἐναγόμενος
ἰ τῶν κληρονομαίων ἀπαίτησει παρὰ τοῦ ἀλη-
ληρονόμου, ἠβούλετο ὑπεξελθεῖν⁹) ἢ ἐδαπάνησε
ε τὴν νόσον καὶ τὴν ταφήν. ἐπιτρέπει τοίνυν
ταξίς τοῦτο ποιεῖν λέγουσα οὕτως. Ἐν τῷ
θιστῶν τὴν κληρονομίαν ἀντέλλογος ἐκείνου
ται, ὅπερ σὺ ἐν τῇ ἐκείνου νόσῳ καὶ ἐν τῇ
η τῆς ταφῆς καλῆ πίστει ἀπὸ τῆς οὐσίας ἀνα-
ἀποδείξεις.

ἔλλογος ἐκείνου γενήσεται] Ἐπειδὴ γὰρ βόνα
ἰν ἡ νερεδιτάτις πετιίον, δυναμέθα κομπενσατέυεν,
σίμερον καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν ἄλλων ἀγωγῶν ἐστὶ κομ-
ων. ἄλλως τε τὸ δαπάνημα τῆς ταφῆς καὶ πάντων
ων προτιμότερον ἐστίν, ὥστε καὶ προνόμιον ἔχειν.
ἰ καὶ ἐν τῇ νερεδιτάτις τῶν δὲ ἰουδικίς, ὅτι καὶ τὰ
ηρονομίας ποιούμενα δαπανήματα κομπενσατέυονται ἐν
νι τῆς νερεδιτάτις πετιίονος. [Sch. r. V. 646.]

Ἐν τῇ ἀποκαταστάσει τῆς κληρονομίας δὲ
ὑπεξαιρεῖν ὁ νεμόμενος καλῆ πίστει ὁ κατέβαλε
ληρονομιαλοῖς δανεισταῖς. κατὰ γὰρ αὐτῶν τῶν
ῶν οὐ δύναται κινεῖν ἀγωγὴν πρὸς ἀπαίτησιν
ταβληθέντων χρεῶν, ἐπειδὴ τὰ χρεωστούμενα
ον^τ) ἐκείνοι.

ἰδὴ τὰ χρεωστούμενα ἀπέλαβον ἐκείνοι]
κὶ ἐν τῷ α. βιβλίῳ τῶν δὲ ἡέβους, ἐν τῷ ἰνδεδίτω
ἰῶ, ἐν τῷ μδ. διγέστον. μῆ νομίξε δὲ τὴν διατάξιν
ἐναντίον εἶναι τῷ τέλει τοῦ ξε. διγέστον τοῦ αὐτοῦ
ἰνθα φησὶν, ὅτι ἰνδεδίτον ἐστὶ, μὴ μόνον τὸ μὴ πάντῃ
τημίον, ἀλλὰ καὶ τὸ παρ' ἐτέρου καταβαλλόμενον, καὶ
ἰ τοῦ ἀληθοῦς χρεώστου. ἀλλὰ νόσον τὴν διατάξιν
ἐπὶ τινος κληρονόμου μὲν γραφέντος ταῖς ἀληθείαις,
τος δὲ ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς δεινοφορκίωσο, ἵνα εὐρεθῇ
ἰ ὑπάρχων, καὶ διὰ τοῦτο μὴ σχῆ τὸν κονδικτίκων.
ἰ ὡς ἐν διαρῆσει σοὶ λέγω, ἐπει. . . . μάχως^{rr}) ἐναντία
ν ἄλλοις εἶναι ἐκάτερα τὰ ἡήματα. [Sch. s. V. 646. sq.]

. Ἐχων τις υἱόν, καὶ ἐκ τούτου ἑγγόνους, τοὺς
ὑπέξουσίους, τὸν υἱὸν αὐτεξούσιον ἐποίησε,
ατασχῶν τοὺς ἑγγόνους εἰς τὴν ἑαυτοῦ ὑπέξου-
α. μετὰ ταῦτα ὁ υἱὸς ἐτελεύτησεν ἰδιάζουσαν
ν κτησάμενος, ἐπὶ τε τῷ πατρὶ τῷ ἰδίῳ, καὶ
ταῖσι κληρονόμοις. προσελθόντες οἱ ἑγγονοὶ τῷ
ουρὶ, ἠτήσαν αὐτὸν ὡς αὐτεξούσιοι ὄντες ἐπι-
ος. καὶ δέδωκεν ὁ πραιτωρ. καὶ κατέχον ἐκεί-
ν τοῦ ἰδίου πατρὸς κληρονομίαν. ὁ τοίνυν πάπ-

obtinuit. Postea hereditatem matris suae petere vult.
Ait igitur Imperator, eam non prohiberi. Quid enim
commune habet hereditas materterae cum hereditate
matris? Cum etiam eandem hereditatem¹⁾ ex diversis
titulis vindicare quis non prohibeatur, si ex priore
titulo non obtinuerit.

1) cum etiam eandem hereditatem] Theo-
dori. Potest quis saepe agere petitione hereditatis ex
alia atque alia successione. Et nota, nos saepe eandem
rem diversis petere actionibus, licet una reciderimus.
Memineris constitutionis 16. tit. 28. huius libri. Utpote
qui querela inofficiosi testamenti usus inferior discessit,
testamentum quasi inutile impugnans ab intestato suc-
cedere vult. Simpliciter igitur nota regulam huius con-
stitutionis latissime patentem.

LXII. Hereditatem ad alium pertinentem quis L. 4.
possidebat. Multa autem impenderat tam in morbum C. III. 31.
defuncti, quam in eius funus. Cum igitur petitione
hereditatis a vero herede conveniretur, volebat de-
ducere, quae in morbum et funus impenderat. Hoc
igitur facere ei concedit constitutio his verbis: In
restituenda hereditate compensatio eius habebitur¹⁾,
quod te in illius infirmitatem, inque sumtum funeris
bona fide ex patrimonio tuo erogasse probaveris.

1) compensatio eius habebitur] Cum enim
hereditatis petitio bonae fidei sit, compensare possumus,
cum hodie etiam in omnibus reliquis actionibus com-
pensatio admittatur: maxime cum impensa funeris omne
creditum praecedat, ita ut et privilegium habeat. Di-
dicisti etiam in libris de iudiciis tit. de hereditatis pe-
titione, sumtus in hereditatem factos compensari in
iudicio petitionis hereditatis.

LXIII. In restituenda hereditate bonae fidei pos- L. 5.
sessor deducere potest, quod creditoribus hereditariis C. eod.
exsolvit: nam ab ipsis creditoribus solutum repetere
non potest, quia debita sibi receperunt¹⁾.

1) quia debita sibi receperunt] Sic libro I. de
rebus tit. de conditione indebiti, dig. 44. Ne putes,
hanc constitutionem ob stare fini digesti 65. eiusdem
tituli, ubi dicitur, indebitum esse non tantum quod
omnino non debetur, sed etiam solutum ab alio, quam
a vero debitore. Verum hanc constitutionem intellige
de herede revera scripto, qui in iudicio querelae inof-
ficiosi victus est, ut, cum debitor sit, conditionem non
habeat. Hoc distinctionis causa tibi dico, cum alioquin
uterque textus invicem pugnare videretur.

LXIV. Cum quidam filium haberet, et nepotes L. 6.
ex eo, eosque omnes in potestate, filium emancipavit, C. eod.
nepotibus in potestate sua retentis. Postea filius de-
cessit bonis propriis acquisitis, relictis patre et filiis
heredibus. Nepotes adito Praetore petierunt sibi tan-
quam sui iuris constitutis tutores: eisque Praetor
dedit: hique hereditatem patris sui possidebant. Avus
igitur vult eos ducere tanquam in potestate sua con-
stitutos, et usumfructum hereditatis vindicare tan-

Sic lego. Fabr. τοῦτο. q) Sic legendum. Fabr. ὑπεξελθεῖν. r) Lego ἀπέλαβον cum Iensio Notif. Basil. p. I.XVII.
πρίβλον. rr) Lege ἀμάχως, haud dubie.

πος βούλεται αὐτοὺς ὡς ὑπεξουσίου ἔλκειν, διεκδικεῖν τε καὶ τὴν τῆς κληρονομίας χορήσιν, ὡς προσπορισθεῖσαν αὐτῷ. λέγει τοῖνυν ἡ διάταξις, ὅτι ἐὰν μὴ διεχθῶσιν οἱ παῖδες ὑπεξούσιοι^ς), οὐδὲν ἔσται τὸ κωλύον ἀποσπασθῆναι παρὰ σοῦ τὴν κληρονομίαν.

L. 7. C. III. 31. ξέ. Ἡ) τῶν κληρονομιῶν ἀπαίτησις κινεῖται μὲν κατὰ τῶν ὡς κληρονόμων ἢ ὡς ἀγαθῶν διακατόχων^υ) νεμομένων. οὐκ ἀντίκειται δὲ αὐτῇ ἡ τῶν δέκα ἢ^υ) εἴκοσιν ἐτῶν^ω) παραγραφή, ἐπειδὴ ἀναμειγμέναι εἰσὶν αὐτῇ καὶ αἰ^κ) προσωπικαὶ ἀγωγαί, αἰτινες οὐκ ἀναιρουῦνται τῇ τῶν δέκα ἢ εἴκοσιν ἐνιαυτῶν παραγραφῇ. οἱ δὲ μῆτε ὡς κληρονόμοι μῆτε ὡς ἀρπαγες νεμόμενοι, οὐ κατέχονται^υ) τῇ τῶν κληρονομιῶν ἀπαίτησει, ἀλλὰ τῇ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα κινουμένη ἀγωγῇ, εἰ μῆτε διὰ χρήσεως ἐδέσποσαν, μῆτε μακροῦ χρόνου παραγραφῆν ἐκτήσαντο.

οὐκ ἀντίκειται δὲ αὐτῇ ἡ τῶν δέκα — ἐτῶν παραγραφῆ] Θεοδώρου. Ἡ νερεδιτάτις πευτιῶν οὐκ ἀποκλείεται τῇ του μακροῦ χρόνου παραγραφῇ, ἐπειδὴ καὶ پرسοναλίαι ἀγωγὰς ἔχει. ὁμοίως βιβλίω ζ'. τίτλω λ. διατάξει η. καὶ τίτλω λγ. διατ. γ. ἀνάγνωθι δὲ καὶ βιβλίον ζ'. τίτλον λδ. διατάξει δ. καὶ τίτλον λε. διατάξει δ. ε. μὲνησο τῆς α. διατάξεως τοῦ μ. τίτλου τοῦ παρόντος βιβλίον, καὶ ἴσθι, ὅτι φησὶν ἡ β. διατάξις τοῦ κθ. τίτλου τοῦ ζ. βιβλίον, ὡς οὐδέποτε οὐσουκαπιτενεὺε τὰ νερεδιτάτια πράγματα ὁ μὴ ὢν κληρονόμος, κἂν μῆ^υ) νέμηται αὐτὰ. κατὰ τῶν πρὸ νερεδε ἢ πρὸ πουσέσασσε νεμομένων ἀμοῶζει ἡ νερεδιτάτις^α). οἱ γὰρ λοιποὶ νομῆεις τῶν ἀλλοτριῶν τῇ σπεκιαλίᾳ ἰν ἔμε κατέχονται ὅθεν καὶ ἀντίκειται αὐτοῖς ἡ τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφῆ^β). [Sch. t. V. 647.]

καὶ αἰ προσωπικαὶ ἀγωγαί] Καὶ γὰρ ὅσα ὁ νεμόμενος χρεωστῆ, κατέχονται ἐν τῇ νερεδιτάτις πευτιῶν. [Sch. u. V. 647.]

ἀλλὰ τῇ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα κινουμένη ἀγωγῇ] Τὸ κατὰ πόδας σπεκιαλίβους ἰν ἔμε ἔχει. καὶ φησὶν ὁ Θαλέλαιος, οὐ τῇ εἰς δλόκληρον, ἢ καὶ τῇ παρτιαρία, ἀλλὰ τῇ σπεκιαλίᾳ, ἢ τῇ Πουβλικιανῇ, ἢ ἑτέρα τινί. [Sch. x. V. 647.]

εἰ μῆτε διὰ χρήσεως ἐδέσποσαν] Εἰ γὰρ ἐφθασαν ἢ ἀπολέσθαι, μὴ παρ' αἰτίαν τοῦ νεμομένου, ἢ ἐξποιήθη καὶ οὐσουκαπιτενεθῆ, οὐκέτι ἔστιν ἐπ' αὐτοῖς νερεδιτάτις πευτιῶν. [Sch. y. V. 647.]

L. 8. C. eod. ξς. Ἐν τῇ τῶν κληρονομιῶν ἀπαίτησει ζητεῖσθω πρὸ πάντων, εἰ ἐλεύθερος ἦν ὁ διαθέμενος. δύναται γὰρ ὁ δικαστῆς περὶ τῆς τῶν κληρονομιῶν ἐκδικήσεως καὶ περὶ τύχης ἐξετάζειν, ὡς ἔγνωμεν καὶ ἐν τῷ πρώτῳ τίτλω τούτου τοῦ τρίτου βιβλίου διατάξει τρίτῃ.

L. 9. C. eod. ζς. Τοῦ γραφέντος κληρονόμου παραιτησαμένου τὴν κληρονομίαν, ἐὰν τις ἕτερος ἢ κατὰ τὸ πολιτικόν, ἢ κατὰ τὸν πραιτωρα ἐξ ἀδιαθέτου κατύσχη τὴν κληρονομίαν, δύναται διὰ τῆς τῶν κληρονομιῶν ἀπαίτησεως ἐκδικεῖν τὰ πράγματα, εἰ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἔμειναν τύχης.

L. 10. C. eod. ζη. Ὁ ὑπεξούσιος ἐπὶ πολὺν χρόνον διακατασχῶν κληρονομίαν, ὡς ἐξ αὐτοῦ τούτου δόξια καταδέχεσθαι, προσπορίζει τῷ πατρὶ τὴν ἐπὶ αὐτῇ χορήσιν^ε).

ὁ ὑπεξούσιος] Θεοδώρου. Ὁ ὑπεξούσιος προσπορίζει τῷ ἰδίῳ πατρὶ τὸ κέρδος, ὁ ἔσχεν ἐκ τῆς εἰς αὐτὸν κατενεχθεῖ-

quam sibi quaesitum. Ait igitur constitutio: Nisi nepotes sui iuris esse probentur, nihil est, quod prohibeat, quominus hereditatem auferre possis.

LXV. Hereditatis petitio adversus eos, qui tanquam heredes vel tanquam bonorum possessores possident, exercetur. Ei autem decennii vel vicennii praescriptio non obstat¹⁾, cum ei mixtae sint et personales actiones²⁾, quae decem vel viginti annorum praescriptione non perimuntur. Qui vero nec pro herede, nec pro possessore possident, petitione hereditatis non tenentur, sed speciali in rem actione³⁾, si neque usuceperint⁴⁾, nec longi temporis praescriptionem acquisierint.

1) ei autem decennii — praescriptio non obstat] Theodori. Hereditatis petitio longi temporis praescriptione non excluditur, quia etiam personales actiones continet. Similiter lib. 6. tit. 30. const. 8. et tit. 33. const. 3. Lege etiam lib. 7. tit. 34. const. 4. et tit. 35. const. 4. 5. Memineris const. 1. tit. 40. huius libri, et scias, const. 2. tit. 29. lib. 7. dici, eum, qui heres non sit, res hereditarias nunquam usucapere, licet a nemine possideantur. Hereditatis petitio competit adversus eos, qui pro herede vel pro possessore possident. Nam ceteri rerum alienarum possessores speciali in rem actione tenentur: unde etiam longi temporis praescriptio eis obstat.

2) et personales actiones] Quaecumque enim possessor debet, deducuntur in petitionem hereditatis.

3) sed speciali in rem actione] Τὸ κατὰ πόδας habet, specialibus in rem. Et ait Thalelaeus: Non generali aut partiarum hereditatis petitione, sed speciali in rem, aut Publiciana, aut qua alia.

4) si neque usuceperint] Nam si sine culpa possessoris perierint, aut alienata et usucapta sint, non amplius in his competit hereditatis petitio.

LXVI. In hereditatis petitione ante omnia disquiratur, an liber testator fuerit. Iudex enim de petitione hereditatis et de statu cognoscere potest, ut didicimus et in primo titulo huius libri 3. const. 3.

LXVII. Si scriptus heres hereditatem repudiaverit, et hanc alius vel civili, vel praetorio iure ab intestato possideat, res hereditarias petitione hereditatis vindicare potest, si in eadem causa durent.

LXVIII. Filiusfamilias, qui per longum tempus hereditatem possedit, cum ex eo ipso eam agnoscere videatur, patri eius usumfructum acquirit.

1) filiusfamilias] Theodori. Filiusfamilias commo- dum, quod habuit ex delata sibi hereditate, patri

s) Legendum necessario ὑπεξούσιος. Sic etiam verti. t) L. 7. C. h. t. legitur in Syn. p. 340. ubi est cap. 57. h. t. et apud Harm. V. 8. §. 37. u) Haec lectio ponit in Codice scriptum esse, vel ut bonorum possessores possident. Tamen sermo non est de his, sed de eis, qui pro possessore possident. Itaque praefenda erit lectio Synopsos et Harm. ἢ ὡς μὴ ἀγαθὴν διακατοχὴν νεμομένων, vel qui non bona possessione possident. v) Syn. et Harm. addunt τῶν post ἢ. w) Syn. et Harm. ἐνιαυτῶν. x) Delendum αἰ videtur. y) Syn. οὐκ ἀντίχονται. Male. Etiam apud Harm. sic legebatur, quod Salmasius emendavit. cf. not. 68. ad Harm. l. l. z) Legendum et vertendum μηδεῖς. a) Adde πευτιῶν. b) Male Graeci dixerunt eis, qui rei vindicatione teneantur, obstare longi temporis praescriptionem, quae non obstat eis, sed magis prodest, Fabrotius contra textum Graecum vertit: itaque longi temporis possessione se tueri possunt. c) Nota, Graecos loqui de usufructu patri acquisito. In Codice autem dicitur: patri suo eius commodum (i. e. ipsam hereditatem) acquisivisse videtur.

κληρονομίας· εἰς δηλονότι συνήρουν ὁ πατὴρ ἐπὶ τῇ ἀδι-
κῆ αὐτῆς, ὡς κεῖται βιβλίῳ ε'. τίτλῳ εα'. διατάζει η'. [Sch. z. V. 617.]

Καὶ γὰρ καὶ ὁ πατὴρ δι' ὧν αὐτὸν ὄρη διακατέχοντα τὴν
ρονομίαν καὶ ἐφρουρούσας, δοκεῖ καὶ αὐτὸς συναίνεσθαι. Θε-
μισσοῦν δὲ αὐτὸν οὐ οὐδεὶς ἀντιτάσσεται, οὔτε καταδεχόμενος,
ἢ παραιτησάμενος, διὰ γὰρ τοῦτο ζητεῖ ἡ διατάξις ἐκ τῆς
πίστεως νομῆς κατασκευάζειν, ὅτι καταδέχεται. [Sch. z. V. 618.]

Οὐ δοκεῖ τις ἐπιγνώσκειν ἢν κατέχει κληρονομίαν· εἰ μὴ ἄρα
πολὺν χρόνον αὐτῆν σχῆ, τοῦτοσι πλέον τῶν ἑξ μηνῶν.
ἴστωσι γὰρ τὴν λς'. διατάξιν τοῦ κη'. τίτλου τοῦ παρόντος
βιβλίου. [Sch. z. V. 618.]

ξθ'. Οὐδείς^{d)} μὲν καλῶς ἀπαιτεῖ τινα λέγειν^{e)},
θὲν νέμεται. ὁ δὲ τὴν τῶν κληρονομιαίων ἐκδί-
σιν κινῶν μόνος^{f)} καλῶς ἀπαιτεῖ τὸν νεμόμενον
εἶν, εἰς^{g)} ὡς νομῶν αὐτὸν κληρονόμον, ἢ ὡς
παῖς^{h)}, ἢⁱ⁾ μὴ τι ἑξ ἄλλου τίτλου διακατέχει τὴν
ρονομίαν.

οὐδείς μὲν καλῶς ἀπαιτεῖ] Θεοδώρου. Οὐδείς νε-
μεινός ἀπαιτεῖται δεῖξαι πόθεν νέμεται, εἰ μὴ μόνον ἢ πρό-
τερον, ἢ πρό ποσσασσοῦς νέμεται. τοῦτο δὲ πολλὰς εἴδηται,
ἴστω ἐν τῷ β'. βιβλίῳ τίτλῳ α'. διατ. δ'. καὶ βιβλίῳ δ'.
λω. ε'. διατάζει β'. καὶ τίτλῳ ε'. διατάζει η'. ὅτι ὁ ἀκτωρ,
ἢ ὁ ἄλλος τῆ ἀποδείξει βαρύνεται. πλὴν μὴ λάθῃ σε ἢ ζ'. δια-
τάξις τοῦ κη'. τίτλου τοῦ ια'. βιβλίου τοῦ κώδικος, λέγουσα,
ὁ λαμβάνων παρ' ἐξιστοῦ τὸν ἀγρὸν, αὐτὸς ἀπαιτεῖται
εἶναι, πόθεν νέμεται. [Sch. a. V. 618.]

ὁ δὲ τὴν τῶν κληρονομιαίων ἐκδίκεσιν κινῶν
ἴστω] Ἐπειδὴ γὰρ, εἰ μὴ πρό νεμίσει ἢ πρό ποσσασσοῦς νε-
μεινός, οὐ κινεῖται ἢ νεμεινός πετιτῶν, ἀλλ' ἢ σπεκαλλα, διὰ
τοῦ ἀναγκάζεται εἶπειν, ἐκ ποίας αἰτίας νέμεται, ἵνα μα-
μεινός, ποῖαν ἀγωγὴν ὀφείλει^{k)} κινεῖν. [Sch. b. V. 618.]

ο'. Ἐάν τις ἢ ὑπεδέξατο ἤδη τὴν ἀγωγὴν τὴν
δικουσαν τὴν κληρονομίαν, ἢ ἐπέλθῃ ἐνάγεισθαι
τῆ, ἢ ἐνάγει περὶ αὐτῆς, ἄλλος δὲ τις βούληται ὡς
ἀρμόδιος, ἢ χρήσας πράγματα τῶν τελετήσαντι,
ὡς ληγάτον ἢ ἀποκαταστάσεως καταλειφθέντων
ἐπὶ ἐναγαγῆν τῶ κινουντι τὴν περὶ τῆς κληρονο-
μίας ἐκδίκεσιν, ἢ τῶ περὶ αὐτῆς ἐναγομένῳ· εἰ μὲν
ληγάτον ἢ ἀποκατάστασις ἀπαιτεῖται, ἀνάγκη ἔχειν
τὸν κληρονόμον ὑποδέχεσθαι τὴν τοιαύτην ἐναγωγὴν,
εἰ ἀποδεικνύμενον τὸ ληγάτον, ἢ τὴν ἀποκατά-
στασιν καταβάλλειν· λαμβάνειν μὲντοι παρὰ τοῦ ἐνά-
γεινός ἢ ὁμολογίαν, εἰ εὐπόρος ἐστίν, ἢ ἱκανοδοσίαν,
εἰ ἐσμενὴ αὐτὸν περὶ τῆς κληρονομίας δικαιοσύ-
νην ἡττηθῆναι, ἀποκατίσθησιν αὐτῷ ὁ ληγατάμιος,
ὁ τὴν ἀποκατάστασιν λαβῶν, μετὰ τόκον ἀπὸ τε-
ροῦτον ἐκατοστῆς, τὰ διδόμενα αὐτῷ ὡς ἀπὸ ληγά-
τον ἢ ἀποκαταστάσεως χρήματα, ἢ τὸν ἀγρὸν, ἢ τὸν
κον μετὰ τῶν καρπῶν, ὅς ἂν^{l)} λόβη, ἢ τῶν ἐνοικ-
σιῶν αὐτοῦ, ὑπεξαιρουμένων δηλονότι τῶν περὶ τὸν
ἀγρὸν ἢ τὸν οἶκον γενομένων ἐπιμελῶν, ἢ ἀναγκαιῶν
ἐπιμελῶν. ἔξεσται δὲ τῶ ληγατασίῳ, εἰ βούλε-
ται, μόνον προκατάρξασθαι περὶ τοῦ ληγάτου· περι-
εῖναι δὲ τὸ τῆς τῶν κληρονομιαίων ἐκδίκεσεως ἀπο-
κρίσιμα· ἵνα μὲντοι τότε, εἴπερ ἀρμόσει αὐτῷ τὸ
ληγάτον, ἢ ἢ ἀποκατάστασις, μετὰ καρπῶν καὶ πά-
σης ἐπιμελῆσεως αὐτῷ καταβληθῆι.

εἰάν τις ἢ ὑπεδέξατο ἤδη] Θεοδώρου. Οὐ προκρι-
αίτεται ἢ νεμεινός πετιτῶν ὑπὸ ἄλλων εὐτελῶν ἀγωγῶν.
ἴστω τοῦ μ)^{m)} ζ'. διατ. τοῦ παρόντος τίτλου, καὶ τῶν εἰρημέ-
των ἐν τῇ ιδ'. τοῦ κη'. τίτλου περὶ τῆς δέινουφφαιόσσο. ὁ αὐτῶν

suo acquirit: si scilicet pater aditioni eius consenserit,
ut habetur lib. 6. tit. 61. const. 8.

Pater enim eo ipso, quod videt eum possidere here-
ditatem, et tacet, ipse quoque consentire videtur. Finge
tamen, non certo apparere, eum hereditatem agnovisse
vel repudiasse. Ideo constitutio ex longa possessione
derivare studet, eum hereditatem agnovisse.

Non videtur quis agnovisse hereditatem, quam possi-
det: nisi longo tempore eam possederit, id est, plus-
quam sex mibus. Lege enim const. 36. tit. 28. huius
libri 3.

LXIX. Nemo quidem iure desiderat¹⁾, ut dicat. L. 11.
quis, unde possideat. Solus autem petitor hereditatis²⁾ iure desiderat, ut possessor dicat, utrum tan-
quam se ipsum heredem esse existimans, an pro pos-
sessore, an quo alio titulo hereditatem possideat. C. III. 31.

1) nemo quidem iure desiderat] Theodori.
Nemo, qui possidet, dicere cogitur, unde possideat,
nisi pro herede vel pro possessore possideat. Hoc sae-
pius dicitur, maxime vero lib. 2. tit. 1. const. 4. et lib. 4.
tit. 19. const. 2. et tit. 19. const. 8. actori, non reo onus
probandi incumbere. Nec te lateat const. 7. tit. 58. lib. 11.
Codicis, qua dicitur, eum, qui agrum a peraequatore ac-
cipit, probare debere, unde possideat.

2) solus autem petitor hereditatis] Quo-
niam enim, si nec pro herede, nec pro possessore possi-
deat, hereditatis petitio non instituitur, sed specialis
in rem, ideo cogitur dicere, ex qua causa possideat, ut
sciamus, quamnam actionem intendere debeamus.

LXX. Si quis hereditatis petitionem vel iam L. 12.
susceperit¹⁾, vel suscipere speret, vel ea experiatur, C. eod.
alius autem, quod res apud defunctum deposuerit, vel
ei commodaverit, vel quod legatum vel fideicommis-
sum relictum sibi sit, adversus agentem petitione he-
reditatis vel eum, qui ea convenitur, experiri velit:
si quidem legatum vel fideicommissum petitur, heres
eiusmodi actionem suscipere cogitur, et legatum, si
probetur, vel fideicommissum praestare: ita tamen,
ut ab actore vel cautionem, si locuples sit²⁾, vel
satisfactionem accipiat de restituendis ipsi, si in pe-
titione hereditatis superatus fuerit, a legatario vel
fideicommissario pecuniis ex causa legati vel fidei-
commissi datis cum usuris ex quarta centesimae, vel
cum fructibus, quos percepit³⁾, vel domo cum pen-
sionibus: deductis scilicet utilibus aut necessariis im-
pensis⁴⁾ in fundum vel domum factis. Licebit autem
legatario, si velit, litem tantum contestari⁵⁾ legati
nomine, expectare autem hereditatis petitionis even-
tum: ut tamen, si legatum vel fideicommissum ei
competat, cum fructibus et omni augmento solvatur.

1) si quis — vel iam suscepserit] Theodori.
Hereditatis petitioni per alias minores actiones prae-
iudicium non fit. Memineris dig. 7. huius tituli, et eo-
rum, quae in const. 14. tit. 28. de querela inofficiosi

d) L. 11. C. h. t. legitur in Syn. p. 340. ubi est cap. 61. h. t. et in sch. r. Innominati ad Basil. XXII. 1. cap. 36.
abr. T. III. p. 56. edit. nostr. T. II. p. 480.). Argumentum tradit Harm. II. 1. §. 40. e) Schol. εἴπειν pro λέγειν. f) Syn.
ἀγρὸν. g) Syn. η'. Leuncl. in marg. εἰ. h) Syn. ἀρναγα. i) Syn. et sch. εἰ. k) Lege ὀφείλωμεν. l) Legendum ἂν.
abr. ἰάν. m) Sic emendavi. Fabr. τῆς.

ληγάτων ἢ φιδεικόμισσον διδότη ἀσφάλειαν, ὡς εἰ ἤτηθῆ ὁ ποσέσσουρ ἐναγομενος τῇ νερεδιτάτις πεπιτόνι, ἀναδίδωσιν ὅσα ἔλαβεν μετὰ τῶν τόκων ἀπὸ δ. ἑκατοστῆς. ὁ γὰρ ἄλλο τι ἀπαιτῶν κεντῶνα οὐ δίδωσιν. σημειῶσαι οὖν διὰ τὴν θ'. διάταξιν τοῦ λξ. τίτλου τοῦ ε'. βιβλίον, καὶ ἀνάγνωθι τὸ μέρος τῆς κβ'. νεαρᾶς κεφ. μα'. αἱ οὐσαι ἐν δικτῆρῃ ἐλευθερία διδοῦσθωσαν, μὴ ὑπερτιθέμεναι^{η)} πλέον τοῦ ἔνος ἐνιαυτοῦ, εἰ μὴ ἄρα πλαστή ἐστὶν ἡ διαθήκη. [Sch. c. V. 618.]

Θεοδώρου. Οὐ χρὴ δι' ἑτέρας ἀγωγῆς πρόκριμα γίνεσθαι τῷ δικαστηρίῳ τῆς νερεδιτάτις πεπιτόνος, ἐπειδὴ πολλῆς ἐνομίξετο παλαιοῖς ἀξίον εἶναι τιμῆς καὶ ἀνθεντίας τὸ ἑκατοντάνδριον δικαστήριον, καὶ ἦν ἀποπον διὰ τινῶν εὐτελεστέρων ὑποθέσεων πρόκριμα γίνεσθαι τῷ τληκοντῷ δικαστηρίῳ. ὅθεν καὶ παραγραφή ἦν ἡ λέγουσα, νε πρειουδίκουμ νερεδιτάτι φιάτ. πολλῶν τῶν περὶ τῆς τοιαυτῆς παραγραφῆς παρα τοῖς παλαιοῖς ἀμφιβαλλομένων, βουλομένη τεμῖν ἡ προκειμένη διάταξις τὰ ἀμφιβαλλόμενα, νομοθετεῖ κανονικῶς, ἐάν τις ἡ ὑπεδέξατο ἡδὴ τὴν νερεδιτάτις πεπιτόνος, ἢ ἐλπίζει ἐνάγεσθαι αὐτῇ, καὶ τὰ ἐξῆς ὡς ἐν τῷ Βασιλικῷ. [Sch. c. V. 648. sq.]

εἰ εὐπορός ἐστίν] Εἰ ἔχει ἀκίνητον οὐσίαν ὁ ληγάτωρ, μὴ ἀπαιτῆται παρασχῆν ἐγγύας, ἀλλὰ μόνον ἀσφάλειαν περὶ τῆς ἀναδοσεως τῶν παρασχεθέντων αὐτῷ, εἰ ἤτηθῆ ὁ παρ' αὐτοῦ ἐναχθεῖς. [Sch. d. V. 649.]

ὅς ἂν λάβῃ] Σημειῶσαι, ὅτι οὐχ ὅσους ἠδύνατο λαβεῖν, ἀλλ' ὅσους^{ο)} ταῖς ἀληθείαις ἔλαβε, δίδωσιν. [Sch. e. V. 649.]

ὑπεξαίρουμένων δηλονότι τῶν — δαπανημάτων] Σημειῶσαι, ὅτι καὶ τὰ οὐτίλια, καὶ τὰ νεκεσῶρια δαπανήματα ὑπεξαίρει ἐν τῇ ἀποκαταστάσει. [Sch. f. V. 649.]

μόνον προκατάρξασθαι] Τὰ γὰρ ληγάτα καὶ τὰ φιδεικόμισσα ἀπὸ προκατάρξεως καρπῶν καὶ τόκων ἀπαιτούσιν, ὡς εὐρησομεν σὺν θεῷ ἐν τῷ ε'. βιβλίῳ. [Sch. g. V. 649.]

L. 12.
§. 1. 2.
C. III. 31.

Εἰ μέντοι ἀπὸ συναλλαγμάτων τοῦ τελευτήσαντος βούλεται τις ἐναγαγεῖν κατὰ τοῦ νεμομένου τὴν κληρονομίαν, εἰ μὲν φαίνεται τὰ πράγματα τὰ χρησθέντα, ἢ παρατεθέντα, ἢ ἐνεχυρασθέντα τῷ τελευτήσαντι, μὴ ὑπερτιθέσθαι τὴν τοιαύτην ἐναγωγὴν, προσήματι τῆς τῶν κληρονομιῶν ἀπαιτήσεως. καὶ γὰρ εἰ καὶ ἀπὸ δανείου, ἢ ἀπὸ ἄλλης προσωπικῆς ἀγωγῆς ἐνάγεται ἐκ προσώπου τοῦ τελευτήσαντος, ἢ ὁ νεμόμενος τὴν κληρονομίαν, ἢ ὁ ἐκδικῶν αὐτήν, οὐ χρὴ τὴν ἐναγωγὴν παραιτεῖσθαι τοὺς περὶ κληρονομίας δικαζομένους. ὅτε γὰρ περαιωθῆ τῆς τῶν κληρονομιῶν ἀπαιτήσεως τὸ δικαστήριον, οὐκ ἄλλως ὁ τὴν κληρονομίαν νεμόμενος καὶ ἤτηθῆς ἐν τῷ περὶ αὐτῆς ἀγῶνι ἀναγκάζεται αὐτὴν ἀποκαταστήσαι, εἰ μὴ τὸ ἱκανὸν αὐτῷ γένηται περὶ πάντων τῶν ὑπὲρ τῆς κληρονομίας καταβληθέντων. εἰ δὲ καὶ ὁ ἐκδικῶν καταβάλλῃ κληρονομίαα χρεῖα, ἐλπιδι τοῦ μέλλειν νικᾶν, ἤτηθῆ δέ, δεῖ πάλιν τὸν ἐναχθέντα περὶ τῆς κληρονομίας, καὶ νικήσαντα κρίσει τοῦ δικαστοῦ^{ρ)}. ἢ εἰ τοῦτο παραμεληθῆι, τυχὸν γὰρ οὐχ ὑπέμνησεν αὐτὸν ὁ καταβλητῶν τὰ χρεῖα, περὶ ὧν καταβέβληκε, δύναται καὶ τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν κινεῖν, ἢ τὸν ἐκ τοῦ νόμου ἀπαιτητικὸν λόγον κατὰ τοῦ νικήσαντος ἐπὶ τῇ κληρονομίᾳ, καὶ ἀναλαμβάνειν ὑπὲρ κατέβαλε. ταῦτα καὶ περὶ χρεῶν ἢ διατάξεις τυπώσασα, λοιπὸν περὶ ἐλευθεριῶν τρακτάξει. ἵνα ἐάν οἱ τιμηθέντες ὑπὸ τοῦ τελευτήσαντος ἐλευθερίας ἀπεντεῦθεν ἤδη, ἢ μετὰ τινα προσδιορισμὸν, οἱ μὲν ἀπαιτησῶσιν ἐπιτεθῆναι τὰς ἐλευθερίας αὐτοῖς· οἱ δὲ λέγωσιν, ὡς ἤρμοσεν αὐτοῖς ἰδίῳ δικαίῳ ἀπεντεῦθεν ἤδη ἐλευθερία, ὀφείλει περιμένειν αὐτοῦς^{γ)} ἐνιαυτὸν ἀπὸ τελευτῆς τοῦ διαθεμένου ψηφίζομενον. καὶ εἰ μὲν ἐντὸς τοῦ ἐνιαυτοῦ περαιωθῆ τὸ περὶ τῆς κληρονομίας δικαστήριον, ὑποφανθείσης ἰσχυρᾶς τῆς διαθήκης, ἰσχύουσιν αἱ ἐλευθερία, ἢ ἀνατραπείσης ἀ-

η) Fabr. ὑπερτιθέμενος. ο) Sic legendum. Fabr. ὕσον. est δέ.

testamenti dicta sunt. Qui petit legatum vel fideicommissum, praestet cautionem, si possessor hereditatis petitione conventus victus fuerit, se, quae accepit, cum usuris ex quarta centesimae redditurum. Nam qui aliud quid petit, cautionem non praestat. Nota igitur propter const. 9. tit. 37. lib. 6. et legas partem Novellae 22. cap. 41. Libertates testamento relictae praestentur, neque differantur ultra annum, nisi testamentum falsum sit.

Theodori. Iudicio petitionis hereditatis per alias actiones praeiudicium fieri non debet, quia centumvirale iudicium apud veteres maximi momenti et auctoritatis, et absurdum erat, per viliores causas tanto iudicio praeiudicium fieri: unde etiam exceptio comparata erat his verbis: *ne praeiudicium hereditati fiat*. Cum igitur de eiusmodi exceptione multae apud veteres dubitationes exortae essent, constitutio has dubitationes dirimere volens regulariter sancit, si quis hereditatis petitionem iam suscepit, vel suscipere speret, et quae sequuntur, ut in Basilico.

2) si locuples sit] Si litigator immobilia possideat, ne cogatur dare fideiussores, sed caveat tantum de reddendis his, quae accepit, si victus fuerit is, quem convenerat.

3) quos percepit] Nota, eum non fructus, quos percipere poterat, reddere, sed quos revera percepit.

4) deductis scilicet — impensis] Nota, eum et utiles, et necessarias impensas in restitutione deducere.

5) litem tantum contestari] Nam in legatis et fideicommissis usurae et fructus a die litis contestatae petuntur, ut discemus Deo iuvante lib. 6.

Si tamen ex contractibus defuncti quis contra possessorem hereditatis agere velit, si quidem extant res commodatae vel depositae, vel pignori datae defuncto, non differatur sub praetextu petitionis hereditatis eiusmodi actio. Nam et si ex mutuo, vel alia personali actione ex persona defuncti agatur vel contra possessorem hereditatis, vel petitorum, de hereditate litigantes actionem recusare non debent. Postquam enim hereditatis petitionis iudicium finem accepit, non aliter possessor hereditatis, si victus fuerit eo iudicio⁶⁾, hereditatem restituere compellitur, nisi eorum omnium nomine, quae hereditatis causa soluta sunt, satisfactum ei sit. Sed et si petitor aes alienum hereditarium solverit, sperans, se victoriam reportaturum, victus autem sit, hoc quoque casu eum, qui de hereditate conventus superior discessit, ex sententia iudicis satisfacere oportet: vel si hoc fuerit praetermissum, (fortasse enim qui solvit, non admonuit de debitis, quae solvit) adversus victorem in iudicio hereditatis petitionis negotiorum gestorum agere potest⁷⁾, vel conditione ex lege, et recipere, quae solvit. Atque his de aere alieno definitis constitutio in sequentibus de libertatibus tractat, ut, si hi, qui directa vel fideicommissaria libertate a defuncto honorati sunt, imponi sibi libertatem desiderant, vel ipso iure sibi competere contendunt, annum expectent a morte testatoris computandum. Et si quidem intra annum finitum fuerit hereditatis petitionis iudicium, et pronuntiatum sit, valere testamentum, valent libertates, et infirmato eo ipsae infirmantur. Sin autem annus praeterierit, priusquam hereditatis petitionis iudicium finem acceperit, tunc libertates et directae, et fideicommissariae favore libertatis ipso iure servis competant: nisi forte testamentum falsum esse probetur: sub ea tamen conditione, ut, si servi admini-

ρ) Adde τὸ ἱκανὸν ποιεῖν. γ) Pro ὀφείλει reponendum

τῆς συνανατρέπονται. εἰ δὲ ὁ ἑναυτὸς παραδράμῃ, μῆπω τοῦ περὶ τῆς ἐλευθερίας^{γ)} πραιωθέντος δικαστηρίου, τότε καὶ αἱ μετὰ προσδιορισμὸν ἐλευθερίας, καὶ ἀπειτεῖθεν ἤδη φειδοὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτομάτως ἀρροζέτωσαν τοῖς οἰκέταις· εἰ μὴ ἄρα πλαστῆ ἀποδείκνυται ἢ διαθήκη· ἵνα μέντοι, ἐὰν διοικηταὶ γεγόνασι τῆς οὐσίας αὐτοὶ οἱ δοῦλοι, ἢ ἄλλας τινὰς φροντίδας διήρυσαν ὑποκειμένους λογοθεσίους, ἀναγκάζονται καὶ ἐλευθεροῦμενοι ἀποδιδόναι τὰ ἐμπιστευθέντα αὐτοῖς πράγματα, καὶ ὑπομένειν δὲ καὶ λόγους ἐφ' οἷς διώκησιν. σχολή δὲ κατ' αὐτῶν καὶ τὸ πατρωνικὸν δίκαιον, ὧτινι διενήροχεν ἐκ νόμων. ἐν τέλει δὲ ἡ διάταξις κελεύει τὸ ἀμάχως ταῖς καλῆ πίστει ἀγωγαῖς συναριθμεῖσθαι τὴν τῶν κληρονομιαίων ἐκδίχησιν.

καὶ ἡ τῆθ εἰς ἐν τῷ περὶ αὐτῆς ἀγῶνι] Σημείωσαι τὸ θέμα, πότε ὁ ἐνάγων ἠτήθεις λαμβάνει τὰ δανεισταῖς καταβληθέντα παρὰ τοῦ ἐναγομένου, καὶ συγγνωσκται ἀγροῦσας τὰ ἴδια δίκαια. [Sch. b. V. 640.]

δύναται καὶ τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν κινεῖν] Ἐξ ἀποτελέματος γὰρ εὐρέθη νεγότιον χειρίζων τοῦ νεμομένου. [Sch. i. V. 649.]

τὸ πατρωνικὸν δίκαιον] Σημείωσαι, πότε ἀπὸ φιδέομισσαρίας ἐλευθερίας μὴ ἐλευθερώσας τις ἔχει τὸ πατρωνικὸν δίκαιον. [Sch. k. V. 649.]

ταῖς καλῆ πίστει ἀγωγαῖς συναριθμεῖσθαι] Τοῦτο ἔγνω ἐν τῇ δ. τῶν ἰστυούτων ὑπὸ τον δὲ ἀκτιοῖβους τίτλον. [Sch. l. V. 649.]

TITULOS B.

Ἐὰν μέρος τῆς κληρονομίας ἀπαιτῆται, καὶ περὶ νομῆς^{δ)} νερεδιτάτις πετιτίονος, καὶ περὶ τῆς κατὰ πίστιν κληρονομίας ἀπαιτήσεως.

α'. Οὐλπ. Εἰ^{ε)} μὲν εἰς δλόκληρὸν ἐστὶ τις κληρονόμος, εἰς δλόκληρον κινεῖ, κἂν ὁ νομεὺς ἐν^{υ)} ἔχη^{ν)} πρᾶγμα. εἰ δὲ μερικὸς ἐστὶ κληρονόμος, μερικῶς ἐνάγει, κἂν ὁ νομεὺς πᾶσαν ἔχη τὴν κληρονομίαν.

εἰ μὲν εἰς δλόκληρὸν ἐστὶ τις κληρονόμος] Εἰρηται πρῶτερον περὶ τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος, ὅσα καὶ λέγειν ἔχορν. ἀλλ' ἐπειδὴ τὸν ταύτης συνέθηκε τυπον ὁ πραιτωρ τοῖς εἰς τὸ πᾶν οὐσι κληρονομοῖς, συνέβαινε δὲ τοὺς μερικους κληρονομοὺς μὴ ἔχοντας ἕτερον τυπον ἀπορεῖν περὶ τὸ πρακτέον, ἢ ἀναγκάζεσθαι πλέον τοῦ ἀρροζόντος αὐτοῖς μέρους ἀπαιτεῖν, καὶ ταῖς ἀπὸ τῆς πλοῖς πετιτίονος ἐκτοὺς περιβᾶλλειν ζῆμιας· ἀκόλουθον ἦν καὶ τοῖς μερικῶς κληρονομοῖς προθεῖναι^{ρ)} παρτιαρίαν νερεδιτάτις πετιτίονα. εἴτε δὲ τις ἐξ δλοκληρου ἐστὶ κληρονόμος, εἴτε ἐκ μέρους, καὶ κινεῖ τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα, τὴν ἰντόπου, ἢ τὴν παρτιαρίαν, οὐκ ὀφείλει ὁ τοιοῦτος κανονίζειν τε καὶ τυποῦν τὴν οἰκίαν ἀνάγκωσιν, ἢ τοῖς ἰντεντίονα, ἐκ τῶν ὄντων παρὰ τῷ νεμομένῳ^{σ)} πράγματα^{xx)}, ἀλλ' ἐκ τοῦ οἰκείου δικαίου· φθάσας γὰρ σοι πολλὰκις εἶπον, ὅτι ἐπὶ τῆς νερεδιτάτις^{τ)} ἢ μὲν ἰντεντίων ἐκ προσώπου τυποῦται τοῦ ἁπορος ἀνάγκη ἔχοντος δέξαι, τουτέστιν, ὅτι κληρονόμος ἐστὶ, καὶ εἴτε ἐξ δλοκληρου ἐστὶ κληρονόμος, εἴτε καὶ εἰς μέρος· ἢ δὲ κονδεμνατλιαν ἐκ τοῦ δικαίου του θεου καὶ τῶν ὄντων παρὰ τῷ νεμομένῳ πραγμάτων· καὶ διὰ τοῦτο, εἴτε ἐξ δλοκληρου ἐστὶ τις κληρονόμος, περὶ πάσης κινεῖ τῆς κληρονομίας, τουτέστιν, εἰ φωνεταὶ με κληρονόμον εἶναι εἰς δλοκληρον, εἰ καὶ οὐ ὁ νεμομενος ἐν καὶ μόνον πρᾶγμα κατέχεις, εἴτε εἰς μέρος, μέρος ἐκδικεῖ ὁ κληρονόμος, εἰ καὶ ὁ νεμομενος πᾶσαν τὴν κληρονομίαν κατέχει. καὶ λοιπὸν εἰ μὲν ἐξ δλοκληρου ἐστὶ κληρονόμος ὁ κινῶν, καταδικάζεται ὁ ποσσέσωρ ἀποκαταστήσῃ αὐτῷ ἐξ δλοκληρου πάντα τὰ ὄντα παρ' αὐτῷ,

stratores bonorum sint, vel alia negotia gesserint ratiociniis supposita, cogantur etiam postquam ad libertatem pervenerint, res sibi commissas restituere, et rationes reddere eorum, quae gesserunt. Habeat autem in iis ius patronatus^{δ)} ille, ad quem ex lege pertineret. Postremo autem constitutio iubet, citra controversiam hereditatis bonae fidei iudiciis connumerari^{ε)}.

6) si victus fuerit eo iudicio] Nota, quando actor victus a reo recipiat, quae creditoribus soluta sunt, et ignoscatur ei iura sua ignoranti.

7) negotiorum gestorum agere potest] Ex eventu enim negotium possessoris eum gessisse apparuit.

8) ius patronatus] Nota, quando ex fideicommissaria libertate quis, qui eam non praestitit, ius patronatus habet.

9) bonae fidei iudiciis connumerari] Hoc didicisti lib. 4. Institutionum tit. de actionibus.

TITULUS II.

Si pars hereditatis petatur, et de possessoria, et de fideicommissaria hereditatis petitione.

I. Ulpian. Si quis ex asse heres sit¹⁾, totam hereditatem petit, licet possessor unam rem habeat. Sin autem ex parte heres sit, partem petit, licet possessor totam hereditatem possideat.

1) si quis ex asse heres sit] De hereditatis petitione antea dicta sunt, quae dicenda erant. Sed quia Praetor eius formulam composuit his, qui ex asse heredes essent, eveniebat autem, ut qui ex parte heredes essent, cum aliam formulam non haberent, de eo, quod faciendum esset, dubitarent, aut etiam plus, quam partem ipsis competentem, petere cogerentur, et damnis plus petitionis sese implicarent: consequens erat, etiam eis, qui ex parte heredes essent, partiarum hereditatis petitionem proponere. Sive autem quis ex asse heres sit, sive ex parte, et totam hereditatem vel partem hereditatis petat, intentionem suam formare non debet ex his, quae sunt apud possessorem, sed ex suo iure: antea enim saepe tibi dixi, in hereditatis petitione intentionem formari ex persona actoris, cui necesse est probare, se heredem esse ex asse vel ex parte: condemnationem vero ex iure rei et ex rebus, quae apud possessorem sunt: et ideo, sive ex asse quis heres sit, totam hereditatem vindicat, hoc est, si paret, me heredem esse ex asse, licet tu possessor unam rem possideas: sive ex parte, partem heres vindicat, licet possessor totam hereditatem possideat. Et si quidem actor ex asse heres sit, possessor condemnatur omnia, quae apud eum sunt in solidum ei restituere, id est, quorum possessionem dolo apprehendit, vel quae dolo desit possidere. S vero ex parte heres sit actor, reus condemnatur, sive

γ) Lege κληρονομίας. Sic etiam verti. Το περὶ τῆς ἐλευθερίας δικαστήριον est iudicium de libertate. δ) Malim νεμικῆς. ε) L. l. §. 1. D. h. t. legitur in Syn. p. 340. ζ) ἐν Syn. omittit. η) Syn. ἔχει. θ) Sic legendum. Fabr προσθεῖναι. ι) Sic iego. Fabr. παρὰ τοῦ νεμομένου. κ) Malim πραγμάτων. λ) Subintellige πετιτίονος.

τουτέστιν ἂν ἐπελάβετο κατὰ δόλον τῆς νομῆς, ἢ κατὰ δόλον ἐπαύσατο νέμεσθαι. εἰ δὲ ἐκ μέρους ἐστὶ κληρονομία ὁ κινῶν, καταδικάζεται ὁ ἐναγομένος, εἴτε κατὰ δόλον ὡσαύτως, ἢ κοινῶν οὐκ ἐκτίματο, ὡς ἔγνω ἐξ ἂν ὁ Οὐλπιανὸς ἐν τῷ κ. δ. dig. τοῦ προλαβόντος τίτλου φησὶν, οὐκ ἐξ ὁλοκληρου δοῦναι αὐτῷ τὰ ὄντα παρ' αὐτῷ πράγματα, ἀλλὰ πρὸ νερεδιταρμῆ πρώτου, τουτέστιν, ἐξ ὅσου μέρους ἐστὶ κληρονομία ὁ κινῶν, ἐξ ἀδιαίρετου δηλονότι τῆς τῶν πραγμάτων αὐτῷ παραδεδομένης νομῆς. ὅτι γὰρ ὡς ἄνωγ' ἐκ τῶν οἰκείων ὀφείλει δικαίω τῆν οἰκίαν κανονίζειν ἰντεντίονα, καὶ οὐκ ἐκ τῶν ὄντων παρὰ τῆν νεμομένην πραγμάτων, ἐκ τεσσάρων ἐπιστάσων*) θεμάτων, ἂν τὸ πρῶτον ἐστὶν ἐν τούτοις. Πρῶτος καὶ Σεκούνδος ἐγράψαν κληρονομοὶ παρὰ τινος· ἕτεροι δὲ τινες ὁμῶννοι τούτων ἐνέμωτο τῆν κληρονομίαν. καὶ φησὶν ὁ Οὐλπιανός, μὴ χρῆσαι τὸν μὲν Πρίμω ἀπὸ τοῦ Πρίμου, τὸν δὲ Σεκούνδον ἀπὸ Σεκούνδου τοῦ διαφέρον αὐτῷ τῆς κληρονομίας μέρος ἀπαιτεῖν. ἀλλὰ καὶ ὁ Πρίμος κατ' ἀμφοτέρων ὀφείλει κινεῖν, καὶ ὁ Σεκούνδος κατὰ τῶν δύο. τούτων γὰρ ἕκαστος ἐξ ἐκατέρου τῶν νεμομένων δ. μέρος λαμβάνων, ἔχει τὸ ἥμισυ, καὶ τὸ") διαφέρον αὐτῷ· οὔτε γὰρ Πρίμος τὸ τοῦ Πρίμου νέμεται μόνον μέρος, ἀλλ' ἐξ ἀδιαίρετου τὸ ἐκατέρω διαφέρον· οὔτε Σεκούνδος τὸ Σεκούνδου καὶ μόνον μέρος, ἀλλ' ὡσαύτως ἐξ ἀδιαίρετου τὸ ἐκατέρω διαφέρον· καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἀμφοτέροι τὸ ἐκατέρω νέμοται πρὸ νερεδε, καὶ κατέχουσι μέρος. τοῦ πρώτου θεμάτων ἔχοντος οὕτως, σκοπεῖ λοιπὸν καὶ τὸ δεύτερον. Πρίμος καὶ Σεκούνδον ἐγράψεν τὴν κληρονομίαν, καὶ ἀμφοτέροι μὲν ἐνέμωτο τὰ πράγματα τῆς κληρονομίας. σαφηνείας δὲ χάριν θεμάτιον, ὅτι δέκα ὄντων πραγμάτων, πέπτε μὲν ὁ Πρίμος ἐνέμετο, τὰ δὲ ἄλλα πέντε Σεκούνδος. ὁ δὲ Πρίμος κωιτροβερσίαν ἐποιεῖ Σεκούνδῳ λέγων, ὅτι ἐγὼ μὲν εἰς τὸ ἥμισυ μέρος εἰμι κληρονομία· εἰς τὸ ἕτερον ἥμισυ μέρος οὐκ εἰ συ κληρονομία, ἀλλὰ Μαίβιος. τοῖς δὲ αὐτοῖς ἡμασίην ἐκέχητο καὶ ὁ Σεκούνδος πρὸς αὐτὸν τὸν Πρίμον, καὶ ἦν ὡς περ' ἀντεναγογῆ τὸ πρῶτον, καὶ ἐκατέρω ἐνέμωτο ποσέσσω ἢ καὶ πετίτω· ποσέσσω μὲν ἐφ' οἷς ἐνέμωτο παρὰ τὸ διαφέρον μέρος αὐτῷ· πετίτω δὲ πάλιν ἐφ' αἷς ἐνήγετο τρισὶν οὐγκίαις. λέγει οὖν κωνταῦθα ὁ Οὐλπιανός· οὐ δεῖ τούτων ἐκατέρω ὡς ἔχοντα τὸ οἰκείον διθεῖν μέρος ἐφ' οὐγκίαις, ἀλλὰ κινεῖν κατὰ τοῦ ἕτερου τῆν νερεδιτάτις πετίτιονα, πανταχοῦ τοῖνυν μῆμερ ποιούμενος τοῦ μέρους, εἰς ὁ κληρονομίαν ἐγράψεν). ταῦτα μὲν οὖν, εἰ φιλονεκούσι καὶ διαμαχονται πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἕτερος ἀνεῖται κληρονομίαν ἴσαι τὸν ἕτερον. μὴ ποιούτων γὰρ αὐτῶν κωιτροβερσίαν, ἀλλ' ὁμολογούτων ἀλλήλους εἶναι κληρονομίαν, τῷ φαμίλιας ἐρικωσκονδαε χώρα). παρῆσται ἡμῶν καὶ τὸ δεύτερον, ὅτι δεῖ τὸν κινεῖν τῆ νερεδιτάτις πετίτιον ἐκ τῶν δικαίων τῶν οἰκείων, ἢ τοῖς ἐστάσεως τῆς ἐπ' αὐτῷ, καὶ οὐκ ἐκ τῶν ἐπ' αὐτῷ ὄντων, ἢ τοῖς τῶν νεμομένων πραγμάτων, κανονίζειν καὶ τυποῦν τῆν οἰκίαν ἰντεντίονα. τοῦτο καὶ τὸ γ'. ἡμῶν δείκνυσι θεμα, ὅπερ ἐστὶν ἐν τούτοις. Πρῶτος τις εἰς τὸ ἥμισυ μέρος, καὶ Σεκούνδος εἰς τὸ ἕτερον μέρος ἐγράψαν κληρονομοὶ παρὰ τινος· ἀλλ' ὁ Πρίμος ἥμισυ τῆς πάσης κληρονομίας ἐνέμετο μέρος. Τίτιος δὲ τις μὴ ἂν κληρονομία, λέγων δὲ ὅμως ἑαυτὸν κληρονομίαν, ἐνέμετο τὸ ἕτερον) ἥμισυ μέρος τῆς κληρονομίας· ὁ δὲ Σεκούνδος οὐδέν. κωνταῦθα γὰρ ἢ μὲν ἀκριβείαν, καὶ ἢ τῶν φθασάντων διαίρεσις, βούλεται Σεκούνδον τὸν μὴ ὅλας νεμομένον παρὰ τοῦ ἐξωτικῶν τέταρτον τῆς πάσης κληρονομίας ἀπαιτεῖν μέρος· παρὰ δὲ τοῦ συγκληρονομίου τὸ ἕτερον τέταρτον μέρος. ἀλλ' ὁ Πέγασος οὐ κατὰ ἀκριβείαν, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ πολλὰ κινεῖσθαι δικαστήρια, φησὶ τὸν Σεκούνδον ἀπὸ μόνου τοῦ ἐξωτικῶν τὸ ἐξωτικῶν ἀπαιτεῖν, καὶ αὐτὸν τὸν ἐξωτικῶν ἀποκαταστήσαι τούτῳ αὐτὸ τὸ ἐξωτικῶν, ὅπερ νέμεται· γίνεσθαι δὲ τοῦτο οὐ κατὰ ἀκριβείαν, ἀλλ' ὀφρικήν τοῦ δικάζοντος. ἐπειταγε ὁ ἀκριβῆς ἀπαιτεῖται λογισμὸς ἀπὸ τῶν β. τουτέστι, καὶ ἀπὸ τοῦ συγκληρονομίου, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐξωτικῶν τῆν κληρονομίαν ἐκ δ. μέρους ἀπαιτεῖν τὸν Σεκούνδον, καὶ οὕτω τὸν συγκληρονομίον αὐτοῦ τὸ δ. ἀποκαθίσταν μέρος· οὗτος δὲ κινεῖ κατὰ τοῦ ἐξωτικῶν, καὶ ἀπαιτεῖ τὸ παρῆσταιν παρ' αὐτῷ μέρος δ. ἐγράψεν δὲ ὅμως ἢ τοῦ Πέγασου γνώμη διὰ τὸ χρῆσιμον, εἰ καὶ ἄλλως ὁ τῆς ἀκριβείας ἐβούλετο) λόγος. ἐντεῦθεν καὶ τὸ δ'. ὁ Οὐλπιανὸς παρατίθεται θεμα. ἔχει δὲ οὕτως. Πρῶτος ἐγράφη κληρονομία εἰς ἐξωτικῶν, καὶ Σεκούνδος εἰς γ'. καὶ Τίτιος εἰς γ'. ἐνέμετο δὲ τούτων ἕκαστος ἀνά δ. οὐγκίαις). καὶ ἦσαν ἴσοι μὲν κατὰ γραφῆν, ἴσοι δὲ κατὰ τῆν γνώμην.

*) Lege ἡλίστασο. α) Malim τὸ καὶ. β) Supple δ διαθέμενος aut lege κληρονομία ἐγράφη. γ) Fabr. χώρα (sic)
δ) Lege ἕτερον. Fabr. ἕτερον. ε) Malim ἡβούλετο. ς) Malim οὐγκίαις.

dolo desiderit possidere, sive culpa possessionem non apprehenderit, ut didicisti ex his, quae Ulpianus dig. 25. tituli praecedentis ait, ut res, quae apud ipsum sunt, non in solidum ei restituant, sed pro hereditaria parte, id est, pro qua parte heres est petitor, pro indiviso scilicet rerum possessione ei tradita. Petitorem enim intentionem suam ex suo iure formare debere, non autem ex rebus, quae apud possessorem sunt, ex quatuor speciebus cognovisti, quarum prima haec est. Primus et Secundus heredes scripti erant ab aliquo: alii vero quidam eiusdem nominis hereditatem possidebant. Et ait Ulpianus, Primum a Primo, Secundum a Secundo partem hereditatis ad se pertinentem petere non debere. Sed Primus adversus utrumque agere debet, et Secundus adversus utrumque. Quisque enim eorum ab utroque possessore quartam partem consecutus semissem, qui etiam ad ipsum pertinet, habet: neque enim Primus Primi partem tantum possidet, sed pro indiviso, quod ad utrumque pertinet: neque item Secundus Secundi partem tantum possidet, sed simili modo pro indiviso, quod ad utrumque pertinet: in summa, ambo utriusque partem pro herede possident et detinent. Cum prima species sic se habeat, animum adverte ad secundam. Quidam Primum et Secundum heredes scripserat, et ambo res hereditarias possidebant. Finge autem perspicuitatis gratia, cum decem res essent, Primum quinque possidere, Secundum vero reliquas quinque. Primus autem Secundo controversiam faciebat, dicens: Ego sum heres ex semisse: ex altero vero semisse tu heres non es, sed Maevius. Eisdem autem verbis Secundus utebatur adversus Primum, et erat quaedam veluti conventio, et uterque eorum possessor erat et petitor: et possessor quidem, quatenus partem ad se pertinentem possidebat: petitor vero, quatenus quadrantis nomine conveniebatur. Ait igitur et hoc casu Ulpianus, utrumque eorum silere non debere, quasi suam partem habeat, sed invicem agere petitione hereditatis, ubique scilicet facta mentione partis, ex qua heres scriptus est. Atque haec quidem, si invicem contentant et pugnent, et alter alterum heredem esse neget. Nam si controversiam sibi non faciant, sed invicem heredes esse consentiant, locus est iudicio familiae erciscundae. Secunda quoque species nobis ostendit, eum, qui petit hereditatem, ex iure suo sive ex institutione sua intentionem suam formare debere, non autem ex rebus, quae apud eum sunt, sive quas possidet. Hoc etiam tertia species nobis ostendit, quae haec est. Primus ex semisse, et Secundus ex altero semisse heredes ab aliquo scripti erant. Verum Primus semissem totius hereditatis possidebat, Tertius vero, qui heres non erat, qui tamen se heredem dicebat, alterum semissem hereditatis possidebat: Secundus autem nihil omnino. Nam et hoc casu stricta ratio, et distinctio, cuius antea mentionem fecimus, vult, ut Secundus, qui nihil omnino possidet, quadrantem totius hereditatis ab extraneo petat, a coherede vero alterum quadrantem. Sed Pegasus omissa stricta ratione, et ne pluribus actionibus experiri necesse sit, ait, Secundum a solo extraneo semissem petere, et extraneum ei restituere semissem, quem possidet: hoc autem non fieri stricto iure, sed officio iudicis. Ceterum stricta ratio exigit, ut ab utroque, hoc est, et a coherede, et ab extraneo quadrantem hereditatis Secundus petat, atque ita coheres eius quadrantem restituat: ille autem agat adversus extraneum, et quadrantem, qui apud eum remansit, petet. Verum tamen Pegasi sententia obtinuit utilitatis causa, licet stricta iuris ratio aliter suaderet. Hinc et quartam speciem apponit Ulpianus. Est autem haec. Primus ex semisse heres scriptus erat, Secundus ex quadrante, Tertius ex quadrante. Singuli autem trientem possidebant. Et erant quidem secundum scripturam inaequales, aequales autem secundum sententiam. Primus ex semisse heres scriptus, qui que trientem totius hereditatis possidebat, a coheredibus suis hereditatem petere vult, et sextantem persequi, eis scilicet contro-

καὶ βούλεται ὁ Πρῶτος ὁ εἰς ἕξ μὲν γεγραμμένος οὐγκίας, δ' δὲ τῆς πάσης νεμόμενος κληρονομίας, κινήσει κατὰ τῶν συγ- κληρονομῶν αὐτοῦ τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα, καὶ ἀπαιτήσῃ τὸ διούγκιον, κοιτροβερεσίαν δηλοῦσι ποιούτων αὐτῷ, καὶ λεγόντων ἐκαστῶν αὐτῶν διαφέρειν τὸ τετραοῦγκιον. λέγει τὸν ὁ Λαβέων· ἐπειδὴ Πρῶτος ὁ εἰς τὰς ἕξ οὐγκίας γεγραμ- μένος ἐν τῷ γ'. τῆς κληρονομίας μέρει τῷ ὄντι ὑπὸ τὴν αὐ- τοῦ κατοχῆν, δύο μὲν ἰδικὰς ἔχει καὶ μόνας οὐγκίας, τὰς δὲ ἄλλας αὐτῶν τέσσαρας οὐγκίας ἔχουσιν οἱ ἄλλοι, κινεῖται κατὰ Σε- κοῦνδου τοῦ ἔχοντος δ'. οὐγκίας πρὸ πρῶτε μεδίᾳ τὴν νερεδι- τάτις πετιτίονα, καὶ λαμβανέτω παρ' αὐτοῦ τῶν τεσσαρῶν τὸ ἥμισυ, τουτέστι τὰς β'. οὐγκίας· κινεῖται καὶ κατὰ Τερίτου, καὶ ὡσαύτως λήγεται παρ' αὐτοῦ τὸ διούγκιον. ἀλλ' ἐπειδὴ πετιτίως δύο ἔχει οὐγκίας, δ' μὲν νεμόμενος ἕξ ἀρχῆς, ἑτέρας δὲ τέσσαρας ἀπαιτήσας Σεκοῦνδον καὶ Τερίτον, καὶ ἐπιτίσκειται ἀπὸ τοῦ ἡμίσεος μέρους διμοίρον μόνον^{h)} ἔχων, κινήσει καὶ ὁ Σεκοῦνδος, καὶ ὁ Τερίτος κατ' αὐτοῦ, καὶ λήγονται ἀπὸ μίαν οὐγκίαν ἐκ τοῦ τρίτου τῆς κληρονομίας μέρους, ἦτοι ἐκ τοῦ τετραοῦγκιον, ὅπερ ἔτιγεν ἕξ ἀρχῆς ὁ Πρῶτος κοιτροβε- ρεσίαν· ὡς γὰρ εἶπον ἐκ τοῦ αὐτοῦ τετραοῦγκιον, δύο μόνας ἰδικὰς εἶεν οὐγκίας, τὰς δὲ ἄλλας τῶν κληρονομῶν. ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἀγὰν ταύτην ἀκριβείαν πολλὴ τίς ἐστι περίο-δος, ὁφθαλμῶν ἐστὶ τοῦ δικάζοντος δεξασθαι τε καὶ ἐπιτρέψαι ἀμοιβῶν κομπενσατίονα, ἵνα μίαν καὶ μόνην οὐγκίαν παρ' ἑκάστου τῶν κληρονομῶν ἀπαιτήσῃ Πρῶτος ὁ εἰς τὰς ἕξ οὐγκίας γεγραμμένος, δ'. δὲ νεμόμενος ἕξ ἀρχῆς, καὶ μὴ ἐναχθῆ παρὰ τῶν κληρονομῶν. [Sch. a. V. 654—657.]

El¹⁾ δὲ δύο νέμονται, καὶ δύο λέγουσι μερικῶς κληρονομεῖν, ἐκάτερος αὐτῶν ἐκάστῳ τῶν νομίμων ἀπὸ μέρους ἐνάγει. εἰ δὲ καὶ ὁ^{h)} νομίως καὶ ὁ ἐνάγων νέμονται, καὶ ἕκαστος αὐτῶν λέγει εἰς τὸ ἥμισυ κλη- ρονομεῖν, κινεῖται κατ' ἀλλήλων. εἰ δὲ μὴ φιλονει- κοῦσι πρὸς ἀλλήλους περὶ τοῦ κληροῦ, τὸ διμοίρον τῆς φιλίας τὸν κληροῦ δικαστήριον ἀρμόζει.

εἰ δὲ καὶ ὁ νομίως καὶ ὁ ἐνάγων νέμονται] Κυρίλλου. Ἐἰ δὲ οἱ δύο κληρονομοὶ ἴσως νέμονται, κινεῖται κατ' ἀλλήλων εἰς ἀπὸ τρεῖς οὐγκίας. εἰ δὲ μὴ ποιοῦσιν ἀλλή- λους κοιτροβερεσίαν, κινεῖται τὸ φιλίας ἐρμισκοῦνδαι. [Sch. b. V. 657.]

τὸ διμοίρον τῆς φιλίας τὸν κληροῦ δικαστή- ριον ἀρμόζει] Ἀὐτὴ γὰρ ἐστὶ διαφορὰ τῆς φιλίας ἐρ- μισκοῦνδαι, καὶ τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος· τὸ μὲν γὰρ φιλίας ἐρμισκοῦνδαι μεταξὺ τῶν ὁμολογούντων ἀλλήλους εἶναι κληρονομοὺς κινεῖται· ἡ δὲ νερεδιτάτις πετιτίον παρὰ τοῦ ἀρμονομένου τῶν νεμόμενον κληρονομῶν γυμνάζεται. [Sch. c. V. 657.]

Kān¹⁾ ὁ συγκληρονόμος μου τὸ ἀρμόζον αὐτῷ μέρος νέμεται^{m)}, καὶ τὸ λοιπὸν ἐξωτικὸς, κατὰ τοῦ ἐξωτικῷ ὀφείλωⁿ⁾ κινήσει.

κατὰ τοῦ ἐξωτικῷ ὀφείλω κινήσει] Εἰ δὲ βλάπεται ὁ μὴδὲ νεμόμενος, εἰ κατὰ μόνον κινήσει τοῦ ἐξω- τικῷ, τυχὸν γὰρ εὐρίσκει αὐτὸν ἄπορον, ἢ ἄλλως δυσγενῆ, τότε κέχρηται τῷ^{o)} μὴ βλαβῆναι αὐτὸν τῆ ἀκριβείᾳ, καὶ κινεῖ κατὰ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ εἰς μέρος λέγων αὐτῷ, ὅς μοι μέρος ὡν νέμῃ σὺ, καὶ ὑπέλθε κινήσον καὶ σὺ κατὰ ἐξωτικῷ νομίως εἰς μέρος. ἀνάγκη πάντως καὶ τὸ γ'. δίγιστον τῆς σπεκιουλίας ἢ ἕμ τοῦ ἕξις βιβλίου τοῦδε τοῦ συντάγματος. [Sch. d. V. 657.]

Εἰ δὲ καὶ εἰς τὸ ἥμισυ κληρονομῶν ἐμιατὸν λέγω, καὶ νέμομαι τέσσαρας οὐγκίας, οἱ δὲ συγκλη- ρονομοὶ μου τὰς ὀκτώ, διὰ τὰς δύο οὐγκίας κινεῖν ὀφείλω.

Ἔσθ' ὅτε ἀδελφῶς κινεῖται ἡ τῶν κληρονομιῶν ἐκδίκασις, ἐνθα τυχὸν ὁ τελευτήσας καταλείπειν ἀδελ- φοῦ παῖδα, καὶ ἑτέρων ἀδελφῶν γαμετὰς ἐγκύους.

trientem competere. At igitur Labeo: Quoniam Primus, qui ex semisse heres scriptus est, in triente hereditatis, quem possidet, duas uncias tantum proprias habet, alias vero quatuor uncias ipse habet heredum, reliquas autem eius quatuor uncias ceteri habent, a Secundo, qui trientem habet, partem dimidiam hereditatis petat, et ab eo trientis dimidiam, id est, sextantem accipiat: petat et a Tertio, et simili modo sextantem ab eo accipiet. Verum quia sextantem superfluum habet, quod scilicet trientem ab initio possideret, et alterum trientem a Secundo et Tertio petierit, et pro semisse bessem possidere deprehenditur, Secundus et Tertius agent adversus ipsum, et singuli unciam consequentur ex triente, quem Primus ab initio possedit: ut enim antea dixi, ex eodem triente duas tantum uncias proprias habuit, reliquas vero heredum. Sed quia secundum nimiam eius- cernodi subtilitatem multae sunt ambages, officium iudicis est, ut invicem compensationem admittat et per- mittat, ita ut unam tantum unciam a singulis heredibus petat Primus ex semisse heres scriptus, qui ab initio trientem possidebat, et ipse ab heredibus non conve- niatur.

Quodsi duo possideant, et duo dicant, se ex parte heredes esse, uterque eorum singulos possessores pro parte convenit. Sed et si possessor et petitor possideant²⁾, et quisque eorum dicat, se ex semisse heredem esse, invicem experiuntur. Sin autem controversiam de hereditate invicem non faciant, familiae erciscundae iudicium competit³⁾.

2) sed et si possessor et petitor possideant] Cyrilli. Si vero ambo heredes pariter possideant, invicem quadrantem petunt. Quodsi controver- siam sibi non faciant, familiae erciscundae experiuntur.

3) familiae erciscundae iudicium com- petit] Haec enim est differentia inter iudicium fam- iliae erciscundae et hereditatis petitionem: nam fam- iliae erciscundae iudicium inter eos locum habet, qui se invicem heredes esse fatentur: petitio autem hereditatis ab eo, qui possessorem heredem esse negat, exercetur.

Etiamsi coheres meus partem sibi competentem possideat, et reliquam extraneus, ab extraneo petere debeo⁴⁾.

4) ab extraneo petere debeo] Sin autem, qui non possidet, in damno sit, si a solo extraneo heredi- tatem petat, (forte enim invenit, eum inopem esse aut alias infimae sortis hominem) tunc, ut indemnis serve- tur, utitur stricto iure, et a coherede petit hereditatem pro parte, dicens: da mihi partem eorum, quae tu pos- sides, et tu quoque conveni extraneum possessorem pro parte. Lege omnino dig. 50. tit. de speciali in rem actione, libri sequentis huius partis.

Sed et si me ex parte dimidia heredem dicam, et trientem possideam, coheredes autem mei bessem, propter sextantem agere debeo.

Interdum incerta pars hereditatis petitur⁵⁾, puta si defunctus fratris filium reliquerit, et aliorum fra- trum uxores praegnantem⁶⁾.

g) Legendum τὰς δὲ ἄλλας αὐτῶν τέσσαρας οὐγκίας ἔχει τῶν κληρονομῶν. Sic etiam verti. h) Delendum μόνον. i) I. 1. §. 2. D. h. t. legitur in Syn. p. 340. k) ὁ deest in Syn. l) Syn. in qua hic locus p. 340. legitur, pro κἄν habet ἐάν δι. Si vero. m) Syn. νέμεται. n) Syn. et Fabr. ὀφείλει. Sed cum Leuncl. in marg. Syn. lege ὀφείλω. o) Adde ἐπὶ ante τῷ.

ἔσθ' ἄτε ἀδῆλως κινεῖται ἡ τῶν κληρονομιαίων ἐκδικήσεις] Ὅτι μὲν ὁ τὴν νερεδιτάτις πεπιτόνα κινῶν ὀφείλει πρὸς τὰ οἰκία δίκαια τυποῦσθαι τὴν ἐπίτασιν, καὶ μεμνησθαι τοῦ μέρους, ἐξ οὗ κληρονόμος ἐγράφη, φθίσαντες ἐπομεν. ἀλλ' ἐπειδὴ συμβιβῆναι τινὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἀγνοεῖν τὸ μέρος, ἐξ οὗ κληρονόμος ἐγράφη, πῶς δὲ τοῦτο συμβιβῆναι, μανθάνεις διὰ τῶν ἐπομένων· εἰ γὰρ εἰκότως ὁ πραίτωρ καὶ ἕτερον τύπον, ἐν ᾧ φησὶν· εἰ δὲ καὶ τῆς ἰνέκρ- τας νερεδιτάτις πεπιτόνος δέονται τινες· κεχρησθῶσαν γὰρ μὴ ἀπλῶς, μηδὲ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ καὶ δίκαιας υποκειμένης αἰτίας, καὶ τῆς ἀγνοίας εὐλόγου τυγχανούσης· οἷον ἐτελευτήσῃ τις ἐπὶ παιδί ἀδελφοῦ προτελευτησῶτος, καὶ ἐπὶ γυναίξιν ἐγκυμοσιν ἐτέ- ρων ἀδελφῶν προτελευτησῶτων. ὁ παῖς τοῦ ἀδελφοῦ ὁ ἐν φύσει βουλεται λαβεῖν τὰ τοῦ θελον πράγματα, κνοφορομῆ- ρων ἔτι τῶν παίδων τῶν ἄλλων ἀδελφῶν τοῦ τελευτησῶτος. ἀδῆλου δὲ ὄντος, εἰς πόσον ὀφείλει κινεῖν· ἀδῆλον γὰρ, πόσοι τεχθῆσονται παῖδες τῶν προτελευτησῶτων ἀδελφῶν· δίκαιόν ἐστιν ἰνέκρως αὐτὸν κινεῖν, καὶ δίδοσθαι αὐτῷ ἰνέκρως νερε- διτάτις πεπιτόνα· ἵνα τῶς κινῶν μηδεμίαν τοῦ μέρους ποιη- σθῆται μνήμη, πρὸς δὲ τὴν φαινομένην ἐκβασιν τοῦ πράγματος, λαβῆ τὸ μέρος, ὅπερ αὐτῷ προσοφείλεται, λέγων οὕτως· εἴτι φαίνεται ἐν τῇ κληρονομίᾳ ἐμὸν εἶναι, καταδικασον. οὐ τολ- μηρῶς τοῖνυν, οὐδὲ νομίμου ἐκτός διαίρεσεως εἶποι τις ἄν, οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς εἰρημένους θέμασιν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀπατων, ἐνθα τις ἐξ εὐλόγων αἰτιῶν ἀγνοεῖ τὸ μέρος, ἐξ οὗ κληρονόμος ἐστὶ, χρῆσαι δίδοσθαι αὐτῷ ἰνέκρως νερεδιτάτις πεπιτόνα. [Sch. e. V. 658.]

καὶ ἐτέρων ἀδελφῶν γαμετὰς ἐγκυμούς] Κινούν- των δὲ τῶν ἐν φύσει παίδων ἰνέκρως, ἀδῆλος ἔτι οὕτως γί- νεται τῶς ἡ καταδικη, ὡς ἂν εἰ μίας ἐκάστης γυναίξος τρεῖς παῖδας τίκειν ἐπιζόμενης, κατὰ τὴν ἐν τῷ γ. διγέτω παρα- τηρησῶν, ὥστε μὴ ἐναντιωθῆ σοι τὸ εἰρημένον ἐκέεσε. [Sch. f. V. 658.]

L. 2. β'. Γαίου. Οὐδεὶς πλείον τοῦ ἰδίου μέρους ἀπαι-
D. V. 4. τεῖ, κἂν ὁ συγκληρονόμος αὐτοῦ μήπω ἐκληρονόμη-
σεν, ἀλλὰ διασκέπτηται. εἰ δὲ παραιτήσεται, καὶ τὸ
μέρος αὐτοῦ ἀπαιτεῖ, ἐὰν αὐτῷ ἀνήκη.

κἂν ὁ συγκληρονόμος αὐτοῦ μήπω ἐκληρονό-
μησεν] Ὅτι γὰρ πολλῶν ὄντων κληρονομῶν, δύναται τινες
πρὸ τῶν ἄλλων ἀδιτενεῖν, εἰρηται βιβλίω ι'. τίτλω β'. διγέτω κέ.
[Sch. g. V. 658.]

Τὴ γὰρ εἰ υποκατέστησεν αὐτῷ ὁ τεστᾶτωρ; [Sch. g. V. 658.]

L. 3. γ'. Παύλου. Τῷ κνοφορομῆνω πάντα τὰ δίκαια
D. eod. ὁ νόμος ἀκέραια φυλάττει. ὅθεν ἐπὶ τῶν κληρονο-
μιῶν, ἕως οὗ ἐπιζῆται τίκτεσθαι, οἱ μετ' αὐτὸν
βαθμοὶ σχολάζουσιν. καὶ ἐπειδὴ ἀδῆλόν ἐστι, πόσοι
μέλλουσι τίκτεσθαι· ἐπτά γὰρ ἅμα ἐτέχθησαν, ὧν ὁ
εἰς ἐξ ἐπινησσεως μετὰ τισσαράκοντα ἡμέρας· ὁ ἐν
φύσει ὧν τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ, εἰς τὸ τέταρτον κλη-
ρονομεῖ.

τῷ κνοφορομῆνω] Ἔγνωσ γὰρ βιβλίω α'. πτ. ε'.
διγέτω ζ'. ὅτι ὁ κνοφορομῆνος ἀντὶ τεχθῆντος ἐστίν, ἐν οἷς
ἐαυτὸν καὶ οὐχ ἕτερον ὠφέλει. [Sch. h. V. 658.]

ἐπτά γὰρ ἅμα ἐτέχθησαν] Καίτοι εἰρηται βιβ. μς'.
τίτλω γ. διγ. ις'. ὅτι δυνατὸν ἀρα πέντε τεκεῖν. πέντε γὰρ
κόλπους ἔχειν τὴν μήτραν τῆς γυναίξος Ἀριστοτέλης φησὶν. εἰ
δὲ πέντε κόλπους ἔχει, πῶς δύναται ἅμα τεκεῖν ἐπτά; [Sch. i.
V. 658. sq.]

L. 4. δ'. Οὐλπιανοῦ. Καὶ εἴτε πλείους τῶν τριῶν
D. eod. τεχθῶσι, μειοῦται τὸ τέταρτον, εἴτε ἥττους, αὐξεῖ.

L. 5. ε'. Εἰ δὲ ψευδῶς ὑπελαμβάνετο ἡ γυνὴ ἐγκυμο-
D. eod. νεῖν, ὁ ἐν φύσει κληρονόμος ἐστὶν εἰς ὀλόκληρον καὶ
ἀγνοῶν. εἰ μέντοι οὕτως εἶπω· ὅσοι δήποτε εἰ
τεχθῶσί μοι, καὶ Πέτρος, κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν
ἔστωσαν κληρονόμοι· εἰ καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ Πέτρος
ἀγνοεῖ, δύναται κληρονομεῖν, ἐὰν τὰ λοιπά, ἅπερ
ὀφείλει γινώσκων, οἶκ ἀγνοῆ· καίτοι κληρονομεῖν οὐ
δύναται ὁ ἀγνοῶν τὸ καταλειφθῆν αὐτῷ ἐν διαθήκῃ
μέρος.

p) Malim ἅμα.

5) interdum incerta pars hereditatis pe-
titur] Iam supra diximus, eum, qui petit hereditatem,
intentionem ex iure suo formare debere, et meminisse
partis, ex qua heres scriptus est. Sed quia plerumque
contingit, ut quis partem, ex qua heres scriptus est,
ignoret: quomodo autem hoc accidat, ex sequentibus
discis: merito Praetor aliam formulam introduxit, in
qua ait: Sed et si incerta hereditatis petitio quibusdam
necessaria sit, non utantur autem ea passim et temere,
sed iusta causa interveniente et si ignorantia iusta sit:
utputa decessit quis relicto filio fratris defuncti, et uxori-
bus aliorum fratrum praemortuorum praegnantibus.
Fratris filius, qui in rerum natura est, bona patrii ap-
prehendere vult, cum adhuc in utero sunt filii aliorum
fratrum defuncti. Cum autem incertum sit, quam partem
vindicare debeat (incertum enim est, quot edantur filii
fratrum praemortuorum) aequum est, incerto eum agere
et incerto ei petitionem hereditatis concedi, ut interim
in agendo nullam partis mentionem faciat, pro re
autem eventu partem sibi debitam consequatur, ita di-
cens: Si paret, in hereditate aliquid meum esse, con-
demna. Non audacter itaque, neque sine iusta distin-
ctione quis dicit, non solum in praedictis casibus, se-
etiam in reliquis omnibus, ubi quis ex iusta causa ignore
partem, ex qua heres est, debere ei incertam hereditati
petitionem concedi.

6) et aliorum fratrum uxores praegnantes
Filii autem superstitibus incertam partem vindicantibus:
incerta quoque interim condemnatio fit, quasi unaquaeque
mulier tres paritura sit, secundum observationem i
dig. 3. positam, ne quod ibi dicitur, obstare tibi v
deatur.

II. Gaii. Nemo plus, quam partem suam peti
licet coheres eius nondum adierit¹⁾, sed adhuc del
beret. Si vero repudiaverit, partem quoque ei
petit, si ad eum pertineat.

1) licet coheres eius nondum adierit] Plu-
ribus enim heredibus existentibus quosdam ante alio
posse adire, dicitur lib. 10. tit. 2. dig. 25.

Quid enim si testator ei substituit?

III. Pauli. Ei, qui in utero est¹⁾, omnia iuri
integra lex servat. Unde in hereditatibus, quam d
speratur nasci, sequentes non admittuntur. Et qu
incertum est, quot nasci possint, (septem enim p
riter editi sunt²⁾, quorum unus ex superfoetatioi
post quadraginta dies) superstes, qui eiusdem grad
est, ex quarta parte heres est.

1) ei, qui in utero est] Didicisti enim lib.
tit. 5. dig. 7. eum, qui in utero est, pro iam nato h
beri, in quibus sibi, non alteri prodest.

2) septem enim pariter editi sunt] Atq
lib. 46. tit. 3. dig. 36. dicitur, quinque nasci posse. Vi
vam enim mulieris quinque receptacula habere Arist
teles ait. Sin autem quinque habet receptacula, qu
modo potest pariter septem eniti?

IV. Ulpiani. Et si plures quam tres nati sun
quarta minuitur: si pauciores, augetur.

V. Si vero mulier falso praegnans existimaret
qui in rerum natura est, heres ex asse est¹⁾, lic
ignoret²⁾. Si tamen ita dixero: Quotcunque mi
nati erunt, et Petrus pro virilibus portionibus hered
sumto: licet Petrus portionem suam nesciat, adi
potest, si cetera, quae oportet eum scire, n
ignoret³⁾: quamvis adire non possit, qui portione
in testamento sibi relictam nescit.

κληρονόμος ἐστὶν εἰς ὀλοκληρον] Εἰρηται) βι-
 λω λδ. τίτλω ε. διγέτω ζ. καὶ τίτλω α. τουτου τοῦ βιβλίου
 ἔστω κη. ἐν δὲ τῷ κθ. βιβλίω τιτ. β. διγέστω λ. εἰς
 ἰσὺ εἶπεν γίνεσθαι κληρονόμον τὸν ἐν φῦσει. ὁμοίως βιβ. λζ.
 δ. διγέτω δ. ἀναγῶθι καὶ βιβλίον λη. τίτλων ις. δι-
 τῶν γ. καὶ βιβλίον μς. τιτ. γ. διγέστω λς. ἀναγῶθι τὰ
 ραγεγραμμένα ἐν τῷ λ. διγέστω τοῦ β. τίτλου τοῦ κθ.
 λίου. [Sch. k. v. 659.]

καὶ ἀγνοῶν] Τουτέστι, καὶ ἀδήλου τῆς ἔτος ἔτι τοῦ
 ἰγματος ἀδιεῦση. δῆλον δὲ, ὅτι ἰνκέρτως κινεῖ καὶ οὗτος,
 καὶ ὁ νόμος οἶδεν αὐτὸν ἐξ ὀλοκληρον κληρονόμον. [Sch. l.
 159.]

ἐὰν τὰ λοιπὰ — οὐκ ἀγνοῆ] Ὅτι γέγραπται κληρο-
 ος, καὶ ὅτι ἐτελεύτησεν ὁ διαθέμενος, καὶ ὅτι ποικίως τῶ-
 ῆ ὑπὸ αἴρεσιν γέγραπται κληρονόμος. [Sch. m. v. 659.]

Ποῖα γινώσκων ὀφείλει ὁ ἀδιεῦων, μανθάνει βιβλίω κθ.
 β. διγέστω λ. λβ. λγ. λδ. καὶ λη. ἐν δὲ τῷ κα.
 πρὸς τὸ παρὸν ἐναντίον, περὶ τοῦ ἀγνοούντος, ἀπὸ πάσων
 νως γέγραπται, ὅτι πρὸ νεφέδε γεριτεύει. [Sch. m. v. 659.]

ς. Ἐὰν τέσσαρες ἀδελφοὶ ἔχοντες ἀδελφὴν, λά-
 σιν ἐξ ἀδιαθέτου τὴν μητροῦσαν κληρονομίαν, ἀνά-
 ιπτον μέρος τῆ ἀδελφῆ συνεισάγουσιν.

Τὰ περὶ κληρονομίαν δικαίως δαπανηθέντα κατα-
 ἔζονται ἀναλόγως τῶ πάτρωνι τὸ ἴδιον μέρος ἐκ-
 ρῦντι.

εὰ περὶ κληρονομίαν δικαίως δαπανηθέντα]
 λευθέρως τις ἐξωτικὸν ἔγραψε κληρονομον, τοῦ δὲ πάτρω-
 παρημέλησεν. ἀλλὰ τοῦ γαφέντος κληρονόμου δαπανήματα
 τον τοῦ ἀπελευθέρου κληρον πεποιητος, ἦκεν ὁ πατρων,
 ἦτησε τὴν κόντρα τάβουλας, καὶ τρίτον τῆς κληρονομίας
 πασε μέρος. φησὶ τοῖνον Οὐλπιανός, ὅτι τὰ δαπανήματα
 τὸ βαρος τῆς πάσης κληρονομίας δεόντως γενόμενα, τῶ
 ἴσαντι μέρος τῆς τοῦ ἀπελευθέρου κληρονομίας δικαίω
 ἀγκῶ, καταλογισθήσεται αὐτῶ κατὰ ἀναλογίαν τοῦ μέ-
 ὄπερ διὰ τῆς κόντρα τάβουλας ἔτυχεν εἰληφώς. [Sch. n.
 59.]

ς. Ἰουλιανοῦ. Ἐπὶ τῆς τῶν κληρονομιαίων ἐκ-
 σεως ὁ δικαστὴς ψηφίζεται, τοσόνδε μέρος ἀδικαι-
 ος ἀποκαταστήναι μοι. οὐ μὴν ἵνα καὶ διελώ-
 α. τοῦτο γὰρ τοῦ διαιροῦντος τῆ φασιλία τὸν
 ρον λόγου ἐστίν.

πὶ τῆς τῶν κληρονομιαίων ἐκδικήσεως] Κυ-
 υ. Ἴν κληρονομία πεπιτῶν εἰς μέρος ἀδιαιρέτων πέμπει.
 ιαιρεῖται δὲ τὰ πράγματα, ὡς τὸ φασιλία ἐρκοσκονδαε.
 ο. v. 659.]

τουτέστιν, οὐ δυνάμεθα διὰ τῆς κληρονομίας πεπιτῶν
 τῆσαι διαίρεσιν τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων γενέσθαι.
 οὐς μέντοι, καὶ καύσας, καὶ τὰ ἄλλα πάντα δυνάμεθα
 τῆς κληρονομίας πεπιτῶν ἀπαιτεῖν, βόνα φίδα αὐτῆς τυχ-
 ούσης. οὕτω νόσον, καὶ οὐκ ἐναντιοῦται σοι τὸ κείμενον
 ἰ κέ. τοῦ πρώτου τίτλου. [Sch. o. v. 659.]

ἐν τῷ α. διγέστω τοῦ β. τίτλου τοῦ ι. βιβλίου, καὶ διὰ
 κληρονομίας πεπιτῶν λέγει γίνεσθαι τὴν διαίρεσιν. [Sch. o.
 6.]

η. Αὐτός. Ἐξέστι τῶ νεμομένῳ τὴν κληρονο-
 ος, οἰκειοῦσθαι μέρος αὐτῆς, καὶ τῶ λειπομένῳ
 λέγειν. εἰκὸς γὰρ οἶδεν ἑαυτὸν εἰς μόνον τὸ ἡμισυ
 κληρονόμον, καὶ οὐ ποιεῖ περὶ τοῦ ἄλλου ἀμ-
 ἦτησιν.

οἰκειοῦσθαι μέρος αὐτῆς] Ἀλλοτρίαν τις ἐξ ὀλο-
 ν κατέχε κληρονομίαν. καὶ μέρος μὲν ἐνόμιζεν ἑαυτῶ
 ἴρειν, τὸ δὲ τῶ μέρος ἔτιρω τι. εἰτα ἐπιφνέντος τινος καὶ
 ντος καὶ αὐτοῦ τὴν κληρονομία πεπιτῶν, τὸ μὲν ἡμισυ
 ἔλεγεν ἑαυτῶ διαίρεσιν, ἐγνωσιμαχεὶ δὲ ἐπὶ τῶ ἔτιρω,
 οντροβεροίαν ἐπ' αὐτῶ κινεῖν οὐκ ἠνείχετο. ἀλλὰ καὶ ἐτοί-
 ἔχε τὸ παραχωρεῖν. λέγει τοῖνον Ἰουλιανός. ἐπιτέτραπται
 ομῆ τῆς κληρονομίας μέρος μὲν δεφενδιῦναι, τουτίστω

g) Adde τὸ αὐτὸ ante εἰρηται. r) Adde ὁ ante αὐτός. rr) Adde ἔτερον.

1) heres ex asse est] Idem dictum est lib. 34.
 tit. 5. dig. 7. et tit. 1. huius libri, dig. 28. Lib. autem 29.
 tit. 2. dig. 30. ait, eum, qui in rebus humanis est, ex
 parte dimidia heredem asse. Similiter lib. 37. tit. 4. dig. 4.
 Lege et lib. 38. tit. 16. dig. 3. et lib. 46. tit. 3. dig. 36.
 Lege adnotata ad dig. 30. tit. 2. lib. 29.

2) licet ignoret] Id est, licet adierit, cum in-
 terim res adhuc incerta esset. Certum autem est, et
 hunc incertam partem hereditatis vindicare, licet lex
 eum ex asse heredem esse sciat.

3) si cetera — non ignoret] Si sciat, se he-
 redem esse scriptum, et testatorem decessisse, et se
 pure vel sub conditione heredem institutum.

Quaenam scire debeat, qui hereditatem adit, discis
 lib. 29. tit. 2. dig. 30. 31. 32. 33. 34. et 93. Contrarium
 autem huic dicitur digesto 21. eum, qui ignorat partem,
 ex qua institutus est, pro herede gerere.

VI. Si fratres quatuor sororem habentes ab inte-
 stato maternam hereditatem consecuti sint, singuli
 quintam partem sorori conferunt.

Sumtus in hereditatem iuste facti 1) patrono
 portionem suam vindicanti pro rata computantur.

1) sumtus in hereditatem iuste facti] Li-
 bertus quidam extraneum heredem scripsit, et patronum
 praeteriit. Cum autem heres scriptus circa hereditatem
 liberti sumtus fecisset, patronus bonorum possessionem
 contra tabulas petiit, et trientem hereditatis evicit. Ait
 igitur Ulpianus, sumtus, qui propter onus totius here-
 ditatis iuste facti sunt, ei, qui iure patronatus portionem
 hereditatis liberti evicerit, reputandos esse pro rata
 portionis, quam per bonorum possessionem contra ta-
 bulas consecutus est.

VII. Iuliani. In petitione hereditatis 1) iudex
 pronuntiat, tantam partem pro indiviso mihi restitui:
 nec vero ut dividamus. Hoc enim pertinet ad iudi-
 cium familiae erciscundae.

1) in petitione hereditatis] Cyrilli. Here-
 ditatis petitio tendit ad partem pro indiviso: non autem
 efficit, ut res dividantur, ut iudicium familiae erciscun-
 dae.

Id est, per hereditatis petitionem non possumus in-
 tendere, ut res hereditariae dividantur. Fructus tamen
 et causas, et reliqua omnia per hereditatis petitionem
 petere possumus, cum sit bonae fidei. Sic intellige, et
 non obstat, quod dig. 25. tituli primi habetur.

Dig. 1. tit. 2. lib. 10. dicitur, etiam per hereditatis
 petitionem divisionem fieri.

VIII. Idem. Permittitur possessori hereditatis, par-
 tem eius defendere quasi suam 1), residua vero ce-
 dere: fortasse enim scit, ex semisse tantum se here-
 dem esse, et de altera parte controversiam non
 facit.

1) partem eius defendere quasi suam]
 Quidam alienam hereditatem totam possidebat. Et
 partem quidem ad se pertinere putabat, alteram partem
 vero ad alium quendam. Deinde cum quidam extitisset,
 qui hereditatis petitione eum conveniret, partem dimidiam
 dicebat ad se pertinere, de reliqua vero ad meliorem
 sententiam conversus controversiam facere volebat. Quin
 etiam paratus erat eam cedere. Iulianus igitur ait, per-

ὑπὲρ μὲν τοῦ μέρους ὑποδέχεται τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα, τὸ δὲ ἕτερον παραχωρεῖν τῷ πετιτίου. οὐδὲν γὰρ κολυβεῖ τινα πᾶσαν νεμεσθαι τὴν κληρονομίαν, καὶ τὸ μὲν ἡμῖν μέρος εἰδέναι διαφέρειν αὐτῶ, ἐπὶ δὲ τῷ ἑτέρῳ μὴ φιλονεικεῖν, μίση ποιεῖν κοιτροβερσίαν. [Sch. p. V. 660.]

L. 9.
D. V. 4.

9. Παύλου. Πολλῶν γραφέντων κληρονομῶν, ὧν εἰς ἐν Ἀσίᾳ δῆγε, φροντιστῆς τῶν πραγμάτων αὐτοῦ τὸ μέρος αὐτοῦ ἔλαβε, καὶ πέπρακεν. ἐδρέθη δὲ οὗτος ὁ ἐν Ἀσίᾳ προτελευτήσας, ἐστρηάμενος τὸν ἴδιον φροντιστὴν καὶ ἄλλον. οἱ συγκληρονόμοι τοῦ ἐν Ἀσίᾳ τελευτήσαντος κατὰ τοῦ φροντιστοῦ αὐτοῦ κινουσι περὶ ὧν ἔλαβεν, εἶγε ἔμεινεν ἔχων αὐτά. εἰ^{s)} δέδωκε τῷ συγκληρονόμῳ αὐτοῦ τὸ ἡμῖν, εἰς ἀνά ἡμῖν ἐνάγονται.

καὶ πέπρακεν] Μήπω δηλονότι τῶν ἄλλων ἀδιτευσάντων, ἵνα καὶ προβῆ τὸ γενέσθαι χώραν τῇ νερεδιτάτις πετιτίου· ἐπεὶ μετὰ τὴν ἀδίτιονα τῶν κληρονομῶν εἰ ἐποίησαν τὴν πρῶτην ὁ προκουράτωρ, αὐτῶν ἠφίσκετο δεβίτωρ, καὶ οὐ χώρα τῇ νερεδιτάτις πετιτίου, ὡς τίτλω γ'. διγέσω 15. θεματισον οὖν αὐτοὺς ἢ μήπω ἀδιτευσάντας κατὰ τὸν τοῦ συμφώνων τῶν πεπραμένων πραγμάτων καιρὸν, ἢ ὑπὸ αἰρέσει αὐτοὺς γεγράφασι κληρονομοὺς, καὶ τῆς αἰρέσεως ἠρημένης, ποιήσανται τὴν πρῶτην μετὰ τοῦ προκουράτωρος· οὐ δοκοῦσι γὰρ ἀδιτεῦν, ἠρημένης ἐπι τῆς αἰρέσεως. Ἡρώτησις¹⁾. Αὐτὸ τὴν ἀρχὴν πῶς ἡδύνατο ὁ προκουράτωρ πωλεῖν; καὶ γὰρ ἐγγαμῶν ἐν τῷ γ'. βιβλίῳ τῶν πρώτων τίτλω γ'. διγίτω 15. μὴ δύνασθαι πλὴν τῶν εὐφθάρτων ἐκποιεῖν τὸν προκουράτωρα. Στέφανος. Πρῶτον μὲν οὖν περὶ τοῦ νῦν αὐτῷ ἐστὶν ἢ ζήτης, ἀλλ' εἰ καὶ μὴ δεόντως ἐπώλησε τὴν ἀρχὴν ὁ προκουράτωρ, ὅμως δι' ὧν ἢ σὺν αὐτῷ πεπρακασιν οἱ συγκληρονόμοι τοῦ τελευτήσαντος, ἢ χωρὶς αὐτῶν γενομένης τῆς πράξεως, κατεδέξατο μέρος τοῦ τμήματος, καὶ κινουσι περὶ τοῦ ὑπολοίπου κατὰ τοῦ προκουράτωρος, δοκοῦσι φάτοναβιτεῦν τὴν πρῶτην κατὰ τὸ εἰρημένον τῷ Οὐλπιανῶ πρὸς τὴν τίτλω²⁾ τοῦ κε'. διγέσω τῆς νερεδιτάτις πετιτίου. [Sch. q. V. 660.]

Ἀνωήμου³⁾. Τυχόν τινα εὐφθάρτα πέπρακεν· ἄλλως γὰρ οὐ δύναται, ὡς βιβ. γ'. τίτ. γ'. διγ. 15. ὑπόθου δὲ πρὸ ἀδίτιονα τῶν κληρονομῶν τῶν γραφέντων σὺν τῷ ὅτι ἐν Ἀσίᾳ πωλεῖν τὸν προκουράτωρα, ἐπεὶ μετὰ τὴν ἀδίτιονα πωλῶν, αὐτῶν εὐρίσκειται δεβίτωρ, ἐφ' οὗ χώραν ἢ νερεδιτάτις πετιτίου οὐκ ἔχει, ὡς τίτ. γ'. διγέσω 15. [Sch. q. V. 660. sq.]

οὗτος ὁ ἐν Ἀσίᾳ προτελευτήσας] Καὶ ἰνδικέων ὁ Στέφανος ὑποτίθεται τὸν προκουράτωρα κοιτροβερσίαν ποιήσαντα πρὸς τοὺς συγκληρονόμους τοῦ ἐν Ἀσίᾳ τελευτήσαντος φιλονεικούντας καὶ διαμειχόμενους, τὸν τεστamento μάλλον προτελευτήσαντα τοῦ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἀπολειφθέντος· καὶ ἐν ταῖς εἰς τὸν Ἰνδικα παραγραφαῖς πάλιν λέγει· τίς, ὡς εἶπον ἰνδικέων, ὅτι κοιτροβερσίαν ὁ προκουράτωρ ποιεῖ τοῖς συγκληρονόμοις τοῦ τελευτήσαντος, λέγων, ὅτι ὁ γραψας αὐτὸν κληρονομὸν πρὸ αὐτοῦ ἐτελευτήσεν, καὶ ἤρμοσεν αὐτῷ ἢ κληρονομία· καὶ νῦν κληρονομὸς εἰμὶ τοῦ γεγραμμένου αὐτὸν κληρονομὸν ἐκ μέρους, δι' ὧν ἐκείνον κληρονομῶ. κοιτροβερσίαν γὰρ μὴ γνωμένης, πῶς οἷόν τε κινήσει τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα; [Sch. r. V. 661.]

κατὰ τοῦ φροντιστοῦ αὐτοῦ κινουσι] Οὐ κατὰ ἀκριβείαν, ἀλλ' ὁφικῶς τοῦ δικαστοῦ. μερικὸς γὰρ ὧν κληρονομὸς, πρὸ πάσης νέμεται τὰ ἐκ διαπράξεως νομίσματα, καὶ περὶ μὲν τοῦ ἡμίσεος αὐτῶν μέρους εἰκότως τε καὶ πρωτοτύπως ἐνάγεται τῇ νερεδιτάτις πετιτίου· κοιτροβερσίαν δηλονότι ποιῶν τοῖς γραφασί⁴⁾ μετὰ τοῦ τελευτήσαντος κληρονομοῖς· περὶ δὲ τοῦ ἄλλου ἡμίσεος μέρους τῶν ἐκ διαπράξεως ὄντων παρ' αὐτῷ νομισμάτων, εἰ καὶ μὴ πρωτοτύπως ὑποκείσθαι τῇ νερεδιτάτις ὀφείλει πετιτίου, καθὸ ταῦτα τῷ συγκληρονόμῳ αὐτοῦ φυλάττει, ὅμως ἐπειδὴ ὅλος ἐστὶ παρ' αὐτῷ, ἐγκαλεῖται, τί δήποτε αὐτὸς ταῦτα μὴ καταβῶλη τοῖς οὐσι τοῦτον κυρίως· καὶ ἀρχὴν λαβούσα κινεῖσθαι κατ' αὐτὸν ἢ νερεδιτάτις πετιτίου, ἀπαίτεῖ καὶ ταῦτα αὐτὸν ἐπι ὄντα παρ' αὐτῷ. ἐν μέντοι τῷ ἐξῆς διγέσω, ἐπειδὴ ὁ τοῦ τελευτήσαντος υἱὸς οὐκ ἐστὶν αὐτοῦ κληρονομὸς· τεθεματίζεται γὰρ

missum esse possessori hereditatis, partem quidem defendere, hoc est, pro parte petitionem hereditatis suscipere, partem vero alteram petitori cedere. Nihil enim prohibet, aliquem totam hereditatem possidere, et scire dimidiam partem ad se pertinere, de altera vero non contendere, nec controversiam facere.

IX. Pauli. Cum multi heredes instituti essent quorum unus in Asia degebat, procurator eius partem eius percepit et vendidit¹⁾. Postea apparuit, eum qui in Asia erat, antea decessisse²⁾, instituto procuratore suo et alio. Coheredes eius, qui in Asia decessit, adversus procuratorem eius agunt³⁾ eorum nomine, quae accepit, si ea retinuit. Si vero coheres suo partem dimidiam dedit⁴⁾, singuli pro dimidi conveniuntur.

1) et vendidit] Priusquam scilicet reliqui adierint ut et possit esse locus hereditatis petitioni: quia procurator post additionem heredum venditionem fecerit debitor eorum inveniretur, nec locus esset petitioni hereditatis, ut tit. 3. dig. 16. Finge igitur, eos vel nondum adisse, quo tempore convenit de contrahenda emptione vel eos sub conditione heredes scriptos, et pendentem conditione a procuratore emisse: non videntur enim adire, conditione adhuc pendente. Interrogatio. Quomodo autem procurator ante omnia potuit vendere? Iudicimus enim lib. 3. partis primae Digestorum, tit. dig. 63. procuratorem praeter res facile perituras al nare nihil posse. Stephanus. Primum igitur quaesitum est de eo, quod nunc fecit. Sed licet non iure procurator initio vendiderit, tamen quia vel cum eo coheredes defuncti vendiderunt, vel venditione sine iis facta pretii acceperunt, et de residuo agunt adversus procuratorem, ratam habere venditionem videntur. cundum id, quod ab Ulpiano dicitur ad finem dig. tit. de hereditatis petitione.

Innominati. Fortasse quaedam, quae facile corrumpi poterant, vindidit: aliter enim non potest, ut lib. 3. tit. dig. 63. Finge autem, ante additionem heredum cum qui in Asia erat, scriptorum procuratorem vendidisset quia, si post additionem venderet, debitor eorum esset adversus quem hereditatis petitioni locus non est, tit. 3. dig. 16.

2) eum, qui in Asia erat, antea decessisse: Stephanus in Indice fingit, procuratorem controversi fecisse coheredibus eius, qui in Asia decessit, contentibus, testatorem potius decessisse ante eum, in Asia peregre abfuit: et in adnotationibus addicem rursus ait: Pone, ut dixi in Indice, procurator controversiam facere coheredibus defuncti, dicentium, a quo heres scriptus est, ante illum decessit: eiusque hereditatem ad se pertinere: et nunc, in qua heres sum eius, qui eum ex parte heredes scripsit quia ei heres sum. Nam si controversiam non facerem quomodo hereditatis petitio intendi posset?

3) adversus procuratorem eius agunt] Iuxta stricto iure, sed officio iudicis. Cum enim ex parte heres sit, pro parte possidet pecuniam ex venditione redactam, et pro parte quidem eius dimidia merito principaliter convenitur petitione hereditatis, si scilicet controversiam faciat heredibus cum defuncto scripto pro altera autem parte dimidia pecuniae ex venditione redactae, quae apud ipsum est, licet petitione hereditatis principaliter teneri non debeat, quatenus coheres suo eam servat, tamen quia omnino apud ipsum imputatur ei, quod eius dominus eam non solverit: cum hereditatis petitio adversus eum intendi coepit petuntur ea quoque, quae apud ipsum sunt. In sequenti tamen digesto, quia filius defuncti ei heres non quippe ab eo exheredatus, petitione hereditatis

s) Adde δὲ post εἰ. t) Sic lego. Fabr. ἠρώτησις (sic). w) Lege γραφασί.

u) Malim πρὸς τὸ τέλος. v) Adde τοῦ ante Ἀνωήμῳ.

ἐξηρεδάτος, οὐκ ἐνάγεται τῇ νερεδιτάτις πετιίονι, καθὼς ἐ δύναται λέγειν τὰ ἐκ διαπραΰσεως νέμεσθαι πρὸ νέρεδε. h. s. v. 661.]

εἰ δὲ δώκε τῷ συγκληρονόμῳ αὐτοῦ τὸ ἥμισυ] μὴ κατὰ δόλον ἀποκατέστησεν· ἐπεὶ εἰς δόλοκληρον ἐνάγε, ὡς δόλῳ παυσάμενος νέμεσθαι, ὡς διγέστω γ'. τοῦ γ'. ου. [Sch. t. v. 661.]

Ι. Παπιανοῦ, Τοῦ πατρός μου μετὰ τὸ τελευταίῳ κληρονόμου παρὰ τινος γραφέντος, ἐγὼ τοῦτο οὖν, ὀνόματι αὐτοῦ τὸ μέρος λαβὼν αὐτοῦ διαπρακᾶ· καὶ οὐκ ἐνάγομαι παρὰ τῶν συγκληρονόμων πατρός μου τῇ περὶ κληρονομιαίων πραγμάτων γῆ, ἀλλὰ τῷ περὶ διοικήσεως λόγῳ· οὐ γὰρ ὡς κληρῆμος ἢ ὡς ἄρπαξ, ἀλλ' ὡς διοίκησιν τοῦ πατρός γενῆν ἐνεμήθη. οἱ δὲ κληρονόμοι τοῦ πατρός, ἐμοῦ μένον ἀποκλήρου, οὐκ ἔχουσι κατ' ἐμοῦ τὴν περὶ διοικήσεως λογοθεσίαν. εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ ἰπαιτίσας ὀνόματί μου χρέος ὑπόκειται μοι τῇ διοικήσεως λογοθεσίᾳ, ὅμως ἐνταῦθα οὔτε τοῦ ρός, οὔτε τῆς κληρονομίας αὐτοῦ διοίκησιν ἐπραξα. ἐκ κληρονόμος ἂν τοῦ πατρός μου, λέγω αὐτὸν ἂ τὸ γενέσθαι αὐτὸν κληρονόμον τελετήσῃ, ὡς εἰοῦ*) νομεὺς ἐνάγομαι τῇ τῶν κληρονομιαίων κήσει, κἂν δοκῶ ἐμαυτῷ τὴν αἰτίαν τῆς νομῆς ἰλάσσειν.

οὐ πατρός μου — κληρονόμου παρὰ τινος γραφέντος] Πρῶτος τις διαθήκη τυπὴν, Τίτιον καὶ ἑτέροισ ἐνεστήσατο σὺν αὐτῷ κληρονόμοις. ἀλλὰ Τίτιον πρὸ τεστατῶρος ἤδη τελευτήσαντος, καὶ γραμμάτος μὲν ἐξοτι κληρονόμον, ἐξηρεδάτος δὲ τὸν οἰκίον παῖδα ποιησαμένου, ἵτου αὐτοῦ τοῦ Τίτιον παῖς τοῦτο αὐτὸ ἄγνων, καὶ νοῦ ἐτι Τίτιον τὸν οἰκίον περιεῖναι πατέρα, καὶ ἀρμόττειν τὸ μέρος τῆς Πρίμου κληρονομίας, ὀνόματι τοῦ πατρός, ἐ περιεῖναι, καθὰ εἶπον, ἐνομίξε καὶ ἀπολιμπάνεσθαι, ἐ τὸ μέρος τῆς νομισθεῖσης ἀρμόττειν κληρονομίας, καὶ ἐντων πραγμάτων, ἔλαβε μέρος τῶν νομισμάτων. λέγει ἰανός, μὴ ἐνάγεσθαι αὐτὸν παρὰ τῶν συγκληρονόμων ἐ τοῦ οἰκείου πατρός τῇ νερεδιτάτις πετιίονι, ἐπειδὴ πρὸ νέρεδε, οὔτε πρὸ ποσέσσωρε νέμεται τὰ τιμήματα κληρονομιαίων πραγμάτων, ἀλλ' ὡς υἱὸς πραγματος ἐφρόντοῦ πατρός· ἀρμόττειν μέντοι κατ' αὐτοῦ τὴν νεγοτιόγεστόρου τοῖς συγκληρονόμοις τοῦ Τίτιου, οἷς καὶ ἄρ- ἐ τὸ μέρος τούτου αὐτοῦ τοῦ Τίτιου, καθὼς προστελετήσῃ τεστατῶρος. ἐκείνο μέντοι αὐτὸν εἰλαβεῖσθαι οὐ χρεῖ, ἵνα κὶ τῆς κληρονομίας ὑπὸ τῷ οἰκίον πατρός τοῦ ποιῆς αὐτὸν ἐξηρεδάτον καταχεθῆ τῇ νεγοτιόρου γεστόρου, ἐ κληρονομιαῖα τοῦ πατρός διώκησε πράγματα. τοῖς μὲν συγκληρονόμοις Τίτιου τοῦ οἰκείου πατρός καταχεθῆ τῇ νεγοτιόρου γεστόρου, οὐκέτι δὲ καὶ τοῖς κληρονο- τοῦ οἰκείου πατρός· ἐπειδὴ κατὰ μηδὲν τῇ τοῦ πατρός νομία διέφερον ἢ γενομένη παρ' αὐτοῦ διοίκησις ἐπὶ τῇ ου κληρονομία, ζῶντος ἐτι τοῦ τεστατῶρος. κἂν τὰ μ- γὰρ ἢ νεγοτιόρου γεστόρου ἐκείνῳ δίδεται, οὐτως νοματι ἀπαιτηθῆ*) τὸ χρέος, ἐνθα δηλονότι πρὸς τῆς εἰς αὐτῷ ἐπωφέιλετο τὸ ἀπαιτηθῆν, ἢ ἕατοναβίτευσεν, ἐταῦθα τὸ ἀλιενο νόμινε ληφθῆν, τουτεστι, τὸ ἀπαι- ὀνόματι τῆς κληρονομίας, δικαίον ἐστιν ἐκείνῳ ἀποκαθί- θαι, οὐ ὀνόματι ἀπαιτηθῆ. ἀπαιτηθῆ ὀνόματι τῶν κληρο- ν' κληρονόμος δὲ οὐκ ἐστι Τίτιος ὁ τοῦ κομισαμένου ρ. ἐπὶ γὰρ τῆς προκειμένης ζητήσεως οὔτε τῷ πατρὶ μεν τοῦ γενομένου διοικήσις, ὡς ἐτυχεν ἤδη πρὸ τοῦ τε- ρος τελευτήσας, οὔτε τῇ τοῦ πατρός κληρονομία· ἢ γὰρ ἐν τῇ διοικήσις ἐπὶ τοῦ Πρίμου γεγένηται κληρονομία, καὶ ἐπὶ τοῦ πατρός. πῶς γὰρ οὐ νομίζων ἐτι περιεῖναι τὸν ρα, διώκησεν; ἔτερον ἐστιν, εἰ ὁ υἱὸς οὗτος ὁ διοικήσεως νόμος ἐγένετο τοῦ πατρός, καὶ ἐπομησθεῖς παρὰ τῶν ου κληρονόμων, κομωβερσθῆσαν αὐτοῖς ἐποίη, λέγων, ἐτι πηρ ὁ ἐμός μετὰ τὸ ἀδιτεῖσαι τὴν Πρίμου κληρονομίαν ὑτησεν. ἐνταῦθα ἄλιον ἐστιν ἐκείνῳ ζητήσαι, εἰ ἄρα δι- : αὐτὸς ἐαυτῷ τὴν τῆς νομῆς ἀμείβειν αἰτίαν, καὶ τὴν ν οὐκ ὡς κληρονόμος, ἀλλ' ὡς νεγοτιον χειρῶν τοῦ

convenitur, quia dicere non potest, se pretium rerum distractarum pro herede possidere.

4) si vero coheredi suo partem dimidiam dedit] Nisi dolo malo restituerit: tunc enim in solidum convenitur, quasi dolo desierit possidere, ut dig. 13 tit. 3.

X. Papiani. Patre meo post mortem suam heredi ab aliquo scripto¹⁾, ego hoc ignorans nomine eius partem eius consecutus distraxi: et a coheredibus patri mei non convenior hereditatis petitione, sed actioni negotiorum gestorum: neque enim pro herede, nec pro possessore, sed velut patris negotium gerens²⁾ possedi. Heredes autem patris me exheredato negotiorum gestorum actionem adversus me non habent. Nam et si qui nomine meo debitum exegit, teneatur mihi negotiorum gestorum actione, tamen hoc casu neque patris³⁾, neque hereditatis eius negotium gessi⁴⁾. Quodsi, cum patri meo heres extitero, dicam, eum post aditionem decessisse, ut iuris possessor hereditatis petitione convenior, licet ipse mihi causam possessionis mutare videar⁵⁾.

1) patre meo — herede ab aliquo scripto] Primus cum testamentum faceret, Titium et alios cum eo heredes instituit. Verum cum Titius iam ante testatorem decessisset, et extraneum heredem instituisset filio suo exheredato, eiusdem Titii filius, cum id ignoraret, et existimaret, Titium patrem suum adhuc vivere, partemque hereditatis Primi ad eum pertinere, nomine patris, quem, ut dixi, adhuc vivere existimabat et peregre abesse, partem hereditatis, quam ad patrem pertinere putabat, administrabat, et rebus distractis partem pretii acceperat. Papianus ait, eum a coheredibus Titii patris sui petitione hereditatis conveniri non posse, quia neque pro herede, neque pro possessore pretia rerum hereditariam possidet, sed ut filius patris negotium curavit: negotiorum tamen gestorum actionem adversus eum competere coheredibus Titii, ad quos etiam portio eiusdem Titii pertinet, quia ante testatorem decessit. Illud tamen metuere eum non oportet, ne etiam heredibus patris, qui eum exheredavit, teneatur negotiorum gestorum actione, quasi negotia patris hereditaria gesserit. Nam coheredibus Titii patris sui negotiorum gestorum actione tenebitur, nec vero heredibus patris sui: quia nullo modo ad patris hereditatem pertinebat negotiorum gestio eius ad Primi hereditatem spectans, cum testator adhuc viveret. Licet enim negotiorum gestorum actio ei detur, cuius nomine debitum exactum est, cum scilicet id, quod exactum est, revera ei deberetur, aut exactio ratam habuerit, hoc casu tamen, quod alieno nomine perceptum est, id est, quod exactum est nomine hereditatis, ei, cuius nomine exactum est, restitui aequum est. Exactum est nomine heredum: Titius autem pater eius, qui accepit, heres non est. Nam in proposita quaestione neque ad patrem pertinebat negotiorum gestio, qui iam ante testatorem decesserat, neque ad patris hereditatem: negotium enim gestum est hereditatis Primi, non patris. Quomodo enim potuit esse hereditatis patris, quem existimabat vivere, cum administraret? Aliud est, si filius, qui administravit, patri suo heres extiterit, et conventus ab heredibus eius controversiam eis faciat, dicens, patrem suum post aditam Primi hereditatem decessisse. Hoc loco quaerere dignum est, an ipse sibi causam possessionis mutare possit, et cum initio non quasi heres, sed ut filius patris negotium curavit, nunc quasi heres eius litigare possit. Hoc igitur, inquam, quaerere dignum est, an causam possessionis mutare

*) Legendum δικαίον. Fabr. δικαιοσ. y) ὑπὸ omittendum. x) Lege ἀπαιτηθῆ.

πατρός διοικήσῃ^{α)}, γῆν ὡς ἐκείνου κληρονόμος ἀγωνίεσθαι δύναται. τοῦτο οὖν, εἶπον, ἀξίον ἐστὶ ζητῆσαι, εἰ δύναται τὴν τῆς νομῆς ἀμείβειν αἰτίαν. καὶ λέγει τοίνυν ὁ Παπιδανός· ἐπειδὴ ἔξωτικὸς πρᾶγματα κληρονομίας διοικήσας, καὶ ἐποφλήσας μὲν ἐκ τῆς διοικητικῆς, μετὰ ταῦτα δὲ τὴν κληρονομίαν κληρονόμῳ ποιῶν ἐπὶ τῇ κληρονομίᾳ καὶ λέγων ἑαυτὸν εἶναι κληρονόμον, ὡς ἰουρις ποσέσσωρ ἐνάγεται τῇ νερεδιτάτις πετιτῶν, τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦτου τοῦ υἱοῦ κατὰ τὴν προκειμένην ζήτησιν ἀποκρινέσθαι χρὴ. [Sch. u. V. 661 — 663.]

ἄλλ' ὡς διοικήσιν τοῦ πατρὸς χειρὶ ζῶν] Καὶ ἐνταῦθα πάλιν θεματισσοῦν, ὅτι μὴ τῶν κληρονόμων ἀδιευσάντων, διώκησεν ὁ τοῦ τελευτήσαντος υἱός, ἐπεὶ πάλιν τῶν κληρονόμων εὐρίσκειται δεβίτωρ, καὶ οὐ χωρὰ ἦν τῇ νερεδιτάτις πετιτῶν, ἦτοι τῇ περὶ ταύτης ζήτησει. [Sch. x. V. 663]

οὔτε τοῦ πατρὸς] Ὁ μὲν γὰρ πατὴρ προτετελευτήκει^{α)}, τὰ δὲ πρᾶγματα οὐ τῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ κληρονομίας ἐτέρου ἦσαν. [Sch. γ. V. 663.]

οὔτε τῆς κληρονομίας αὐτοῦ διοικήσιν ἐπραξῆ] Προθεματισσοῦν γὰρ, ἐξνερεδάτος ἂν ὑπὸ τοῦ πατρὸς. ἄλλως τε εἰκόσ ἐστὶ καὶ γῆναι αὐτόν, καὶ συνομολογεῖν, ὅτι προτετελευτήκει τοῦ τεστάτωρος ὁ τοῦτου πατὴρ. [Sch. z. V. 663.]

Ὁ διοικῶν κληρονομίαν, αὐτὴν ἐροχον ἔχει, καὶ αὐτῇ ἐνάγεται. διὰ ἀδίαφορον ἐστίν, εἰ πούπιλλος γένηται κληρονόμος. τοῦτο γὰρ τὸ χροῆς μετὰ τῶν λοιπῶν κληρονομιῶν μετέροχεται πρὸς αὐτόν, ὡς βιβλίῳ γ'. τίτλῳ ε'. διγ. α'. θεματι β'. περὶ δὲ κληρονομιῶν ἀναγνωθὶ βιβλίον μβ'. τίτλῳ δ'. διγ. α'. καὶ τίτλῳ ε'. διγ. α'. καὶ βιβλίον μδ'. τίτλῳ ζ'. διγ. α'. [Sch. z. V. 663.]

κἂν δοκῶ ἐμαυτῷ τὴν αἰτίαν τῆς νομῆς ἐναλλάσσειν] Ἀπὸ δὲ κληρονόμων ἁτοναβιτεῦσαι τι οὐκ ἀρκεί. οὐδεὶς γὰρ δύναται ἑαυτῷ τὴν αἰτίαν τῆς νομῆς ἐναλλάσσειν, ὡς βιβλίον μα'. τίτ. β'. διγ. γ'. θεμ. ιδ'. καὶ τίτ. γ'. διγ. λγ'. θεμ. β'. καὶ τίτ. ε'. διγ. β'. τίς δὲ δοκεῖ ἐναλλάσσειν, λέγει βιβ. ζ'. τοῦ κωδ. τίτ. λβ'. διατ. ε'. [Sch. a. V. 663.]

L. 1. ια'. Οὐλιανού. Καὶ ὁ ἀγαθὸς νομεὺς πρὸς μίμησιν τοῦ πολιτικοῦ κληρονόμου ἔχει τὴν τῶν κληρονομιαίων ἐκδίκησιν.

L. 2. omisa est.

καὶ ὁ ἀγαθὸς νομεὺς] Μετὰ τὰς πολιτικὰς νερεδιτάτις πετιτῶνας, τὰς τε ἐν τότουμ, καὶ τὰς ἐν πάτε κρονμίνας, ἀκόλουθον ὁ πρῶτωρ ἠγήσατο καὶ ἐκείνων ποιησασθαι πρόνοιαν, οὗς αὐτὸς ὁ πρῶτωρ ὡς κληρονόμος ποιεῖ, καὶ ταῖς αὐτοῖς διδῶν κληρονόμων, τουτέστιν ἐκείνων, οἷς διδῶσι διακατοχὴν. ἐπειδὴ γὰρ αὐτοῦς οἶδε τὰς πολιτικὰς ἀγωγὰς κερησθαι μὴ δυναμένους, οἷα δὴ αὐτῷ καὶ μόνῳ γνωσχομένους, καὶ βορόρουμ ὄντας ποσέσσωρας, εἰκότως τὴν πρόσφορον τήθηαι νερεδιτάτις πετιτῶνα λεγομένην ποσέσσωραν. διὰ ταύτης δὲ τοσούτων δύναται λαμβάνειν ὁ βορόρουμ ποσέσσωρ, ὅσον ἐκ τῶν ἀνωτέρω τῶν πολιτικῶν νερεδιτάτις πετιτῶνων δύναται λαμβάνειν ὁ κληρονόμος. [Sch. b. V. 663. sq.]

ἔχει τὴν τῶν κληρονομιαίων ἐκδίκησιν] Ἀπατῶν τυχόν κερποὺς καὶ καύσας, καὶ ὅσα φθασαυτες εἶπομεν εἰς τὸ τῆς νερεδιτάτις πετιτῶνος κατὰγέσθαι δικαστήριον, καὶ ὀφφικῆ τοῦ δικάζοντος ἀπαιτεῖσθαι. [Sch. c. V. 664.]

L. 1. ιβ'. Καὶ ὁ καθ' ὁμάδα λαβῶν ἀποκατάστασιν, ἔχει τὴν τῶν κληρονομιαίων ἐκδίκησιν,

D. V. 6.

καὶ ὁ καθ' ὁμάδα λαβῶν ἀποκατάστασιν] Μετὰ τὴν πολιτικὴν νερεδιτάτις πετιτῶνα, τὴν τε ἐν τότουμ καὶ τὴν πικησῶραν, καὶ μετὰ τὴν ποσέσσωραν νερεδιτάτις πετιτῶνα, προσήκον τε καὶ τῇ ἀκολουθίᾳ γνωρίμον ἢ προσθεῖναι^{β)} τὴν φιδείκομισσαρίαν νερεδιτάτις πετιτῶνα, καὶ τοῖς καθ' ὁμάδα φιδείκομισσαρίοις. ὁ γὰρ ἀπαξ τὴν ἀποκατασταθεῖσαν κληρονομίαν ὑποδεξάμενος ἐκ τοῦ Τρεβελλιανείου δόγματος τοῦ μεταφερόντος τὰς ἀγωγὰς, δύναται τῇ φιδείκομισσαρίᾳ νερεδιτάτις πετιτῶν κερησθαι κατὰ τῶν κατεχόντων πρᾶγματα, ἢ καὶ ἰουρα ταύτης αὐτῆς τῆς κληρονομίας, καὶ κληρονομίαν ποιούντων αὐτῶν. μᾶθε γὰρ, μᾶλλον δὲ οἶδας, ὁ κληρονόμος τῷ καθ' ὁμάδα φιδείκομισσῶ βαρούμενος δύναται καὶ πηλὴ γνώμῃ ποιησασθαι τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ φιδείκομισσοῦ, καὶ οὐ χρεια πάτωσ τραδιτιόρος. εἰ γένηται οὖν ἀποκατάστασις, δύναται ὁ καθ' ὁμάδα φιδείκομισσαρίος κατὰ τῶν κατεχόν-

possit. Papianus igitur ait: quoniam extraneus, qui negotia hereditatis gessit, et ex causa administrationis debitor esse coepit, postea vero controversiam hereditatis heredi faciens et dicens se heredem esse, ut iuris possessor convenitur, idem etiam in hoc filio secundum propositam quaestionem respondendum est.

2) sed velut patris negotium gerens] Rursus hoc loco finge, filium defuncti ante quam heredes adirent, administrasse. Alioquin rursus heredum debitor esset, et hereditatis petitioni locus non esset, sive quaestioni de ea.

3) neque patris] Pater enim antea decesserat: res autem non hereditatis eius, sed alterius erant.

4) neque hereditatis eius negotium gessi] Finge enim, filium a patre exheredatum. Alioquin ver simile est, et scire eum, et fateri, patrem ante testatorem decessisse.

Qui hereditatem administrat, ipsam sibi, seque e obligat. Quare nihil refert, an pupillus heres existat Nam id aes alienum cum ceteris hereditariis debitis a eum transit, ut lib. 3. tit. 5. dig. 21. them. 2. De hereditario aere alieno lege lib. 42. tit. 4. dig. 3. et tit. 5 dig. 7. et lib. 44. tit. 7. dig. 40.

5) licet ipse mihi causam possessionis mutare videar] Heredum autem ratihabitio non sufficit Nemo enim causam possessionis sibi mutare potest, u lib. 41. tit. 2. dig. 3. them. 14. et tit. 3. dig. 33. them. 2. et tit. 5. dig. 2. Quis autem sibi mutare videatur, dic const. 5. tit. 32. lib. 7. Codicis.

XI. Ulpiani. Bonorum quoque possessor¹⁾ a similitudinem civilis heredis hereditatis petitionem habet²⁾.

1) bonorum quoque possessor] Post civile hereditatis petitiones, quibus vel tota hereditas, vel pars eius petitur, consequens Praetor putavit, iis quoque providere, quos ipse Praetor velut heredes facit, quosque loco heredum habet, hoc est, quibus bonorum possessionem dat. Quoniam enim novit, eos civilibus actionibus uti non posse, quasi ipsi soli cognitos bonorumque possessores, merito competentem hereditatis petitionem proponit, quae dicitur possessoria. Per eam autem tandem consequi potest bonorum possessor, quantum superioribus civilibus hereditatis petitionibus hereditatem consequi possunt.

2) hereditatis petitionem habet] Peter forte fructus et causas, et quaecunque antea diximus in iudicium petitionis hereditatis deduci, et officio iudicis peti.

XII. Is quoque, cui hereditas ex fideicommissis restituta est¹⁾, hereditatis petitionem habet,

1) is quoque, cui hereditas ex fideicommissis restituta est] Post civilem hereditatis petitionem, tam totalem, quam partiarum, et post possessariam hereditatis petitionem, ordinariam fuit et consequens, fideicommissariam hereditatis petitionem proponi his, quibus ex fideicommissis restituta est hereditas. Nam qui semel suscepit restitutam hereditatem ex Senatusconsulto Trebelliano, quod actiones transferat fideicommissaria hereditatis petitione uti potest adversus eos, qui res vel iura eiusdem hereditatis possident, et controversiam ei faciunt. Disce enim, in vero didicisti, heredem, qui totam hereditatem restituere iussus est, posse et nuda voluntate fideicommissi restitutionem facere, neque traditionem omnino necessariam esse. Itaque si restitutio facta sit, heres fide-

α) Malim διοικήσας. β) Fabr. προτετελευτήκει. γ) Malim προσθεῖναι.

πραγματα, η και ιουρα ταυτης αυτης της κληρονομιας, προκειμενην φιδεικομισσαριαν νερεδιτατις πετιτιονα κινει. [Sch. d. V. 604.]

Τοθι δε, οτι, καν μη τραδιτευση τα πραγματα της κληρονομιας ο κληρονομος, φιλω δε εχηματι προς τον φιδεικομισσαριον ειπη, οτι αποκαθιστω, μεταφρει τας των πραγματων ωγας επ αυτον. ει τις ουν ευρεθη ετερος ταυτα κατεχων, οτως ο φιδεικομισσαριος κινει την φιδεικομισσαριαν νερεδιτατις πετιτιονα. μεμνησο των ειρημενων εν αρχη του δ. διγενη του γ. τιτλου του παροτος βιβ. [Sch. d. V. 604.]

γ'. Πανυλον. Προς μιμησιν της πολιτικης. ιδ'. Αδιαφορον, ειτε εμοι τις εκελευσθη αποκαταστησαι, η ωστιν γεγονα κληρονομος.

Κατα του αποκαταστησαντος ουχ αρμοζει η των κληρονομιαων εκδικησις.

Αι αρμοζουσαι αγωγαι τω κληρονωμω και κατ' αυτου, και τω αποκαταστασιν λαβοντι αρμοζουσιν.

ουχ αρμοζει η των κληρονομιαων εκδικησις] τε αυτου γαρ του αποκαθιστωντος την κληρονομιαν ου ηδησεται η νερεδιτατις πετιτιων, επειδη κατα το ιπσο ιουρε κληρονομος εστιν. αλλα φιδεικομισσου περσεκουτιω, ως ατερας αυτου αποκαταστησαντος, ητοι ως μητε δοκουτος αποκαταστησαι εν ω δηλονοτι μη αφισταται της των πραγματων της. [Sch. e. V. 665.]

Ανωτιμου). Ει μη δολον εποιησεν εις το παυσασθαι εσθαι, ως τιτω γ. διγεστω γ'. θεμ. γ'. [Sch. e. V. 665.]

Αιται αι νερεδιτατις πετιτιονες η πετιτορια η τε εν τωτονμη παρτιουρια, και η ποσσεσσορια αναγκαια εισι. φιδεικομισσαριαν τινες μεν ουκ αναγκαιαν ειναι ειρηκασιν, οτι ουκ εχει τας αγωγας ο φιδεικομισσαριος, και εκειναις d) νετα, αιτινες ηρμοζον τω κληρονωμω και κατα του κληρονου* οπερ e) ου πανυ συνάδει τω υποκειμενω. [Sch. e. V. 665.]

TITULOS Γ'.

Περὶ μερίσεως φαμιλίας.

α'. Γάτου. Δια του διαιρουντος τη φαμιλία τον κληρονωμω λογου η κληρονομια διαιρειται, και αρμοζει τω μη νεμομενω το ιδιον μερος. ει δε ο νεμομος αρνεεται αυτον ειναι κληρονομον, αντιτιθησι παραγραφην, μη προκριμα τη κληρονομια γενεσθαι. δε νεμεται ο λεγόμενος μη ειναι κληρονομος, δυναται ο της υποθεσεως δικαστης και τα περι του σκοπειν, και ει μη εστι κληρονομος, ουτε προσοι αυτω, ουτε καταδικαζει.

δια του διαιρουντος τη φαμιλία τον κληρονωμω] φαμιλιας ερκοσκονδαι νομος εξευρε δυναδεκαδελτος f) εδει τοις βουλομενοις διελεσθαι συγκληρονωμοις ορισθηνα τινα γνην επι τη των επικωιων πραγματων διανεμησει. αρμοζει τουτο το δικαστηριον και τοις το ιδιον μερος μη νεμομενω. εαν δε ο νεμομενος το του συγκληρονωμου αρνεεται τον νετα ειναι συγκληρονωμον, αντιτιθητω αυτω κινουντι το αυλιας ερκοσκονδαι παραγραφην, αλλ' ει μη προκριμα ποιησι νερεδιτατις πετιτιονα. τω μεντοι νεμομενω το ιδιον μερος οιαυτη παραγραφη ουκ αντικειται. ενταυθα ουν συμβαινει του φαμιλιας ερκοσκονδαι δικαστηριου δικαστην και περι των διαγωνωσκων, οτι εστι συγκληρονωμος ο κινων τουτο δικαστηριον. ει γαρ μη εστι συγκληρονωμος, ουδε προσωθηται αυτω πραγματα της κληρονομιας οφειλει, ουδε τους κληρονωμους χρη τουτω καταδικαζεσθαι. [Sch. a. V. 604.] μη προκριμα τη κληρονομια γινεσθαι] Κεϊται ανων βιβλιω ε. τιτ. γ. διγεστω ε. ζ. και βιβλιω δ. τιτ. η. ιστω λβ. θεματι θ. μετα θεματισμου. νομι δε αυτο κατα ειρημενον βιβλιω μδ. τιτ. α. διγεστω γ'. [Sch. b. V. 604.]

e) Adde του ante Ανωτιμου. d) Legendum εκειναις. Fabr. εκινος. e) Sic lego. Fabr. ωπερ (sic). f) Sic legendum. κ. δυναδεκαδελτον.

commissarius adversus eos, qui res vel iura eiusdem hereditatis possident, propositam fideicommissariam hereditatis petitionem instituere potest.

Scias autem, heredem, licet res hereditarias non tradiderit, sed nudis verbis fideicommissario dixerit, se restituere, actiones de rebus in eum transferre. Itaque si quis alius haec possideat, merito fideicommissarius fideicommissariam hereditatis petitionem instituit. Mimineris eorum, quae dicta sunt in principio digesti 4. tit. 3. huius libri.

XIII. Pauli. Exemplo civilis hereditatis petitionis.

XIV. Neque interest, mihi quis iussus fuerit restituere, aut cui heres extitero.

Adversus eum, qui restituit hereditatem, hereditatis petitio non competit 1).

Actiones, quae heredi et in cum competent, ei quoque, cui restituta est hereditas, competunt.

1) hereditatis petitio non competit] Nam adversus eum, qui hereditatem restituit, hereditatis petitio non instituetur, quoniam ipso iure heres est: sed fideicommissi persecutio, quasi imperfecte restituerit, sive quasi restituisse non videatur: si scilicet a rerum possessione non discedit.

Innominati. Nisi dolo fecerit, quo minus possideret, ut tit. 3. dig. 13. them. 13.

Hereditatis petitio petitoria, tam totalis, quam partiaria, et possessoriae necessariae sunt. Fideicommissariam quidam non esse necessariam dixerunt, quoniam fideicommissarius eas actiones habet, et iis convenitur, quae heredi et in heredem competebant: quod cum textu non satis congruit.

TITULUS III.

Familiae erciscundae.

I. Gaii. Familiae erciscundae iudicio 1) hereditas dividitur, et ei quoque competit, qui partem suam non possidet. Sed si is, qui possidet, neget, eum heredem esse, opponit exceptionem, ne praeiudicium hereditati fiat 2). Quodsi possideat is, qui negatur esse heres, iudex causae etiam de eo cognoscere potest: et si heres non sit, neque adiudicat ei aliquid 3), neque eum condemnat.

1) familiae erciscundae iudicio] Familiae erciscundae iudicium invenit lex Lex duodecim tabularum: nam coheredibus dividere hereditatem volentibus necessarium fuit aliquam actionem constitui ad res communes distribuendas. Hoc autem iudicium eis quoque competit, qui partem suam non possident. Sed si is, qui partem coheredis possidet, neget, eum sibi coheredem esse, agenti ei familiae erciscundae opponit exceptionem, nisi hereditatis petitioni praeiudicium facias. Et tamen, qui partem suam possidet, eiusmodi exceptio non opponitur. Hoc casu igitur evenit, ut iudex familiae erciscundae etiam de eo cognoscat, an qui hoc iudicio agit, coheres sit: nisi enim coheres sit, neque adiudicari ei res hereditarias oportet, neque alii heredes ei condemnandi sunt.

2) ne praeiudicium hereditati fiat] Regula extat lib. 5. tit. 3. dig. 6. 7. et lib. 4. tit. 8. dig. 32. them. 9. cum specie. Hoc autem intellige secundum id, quod dicitur lib. 44. tit. 1. dig. 13.

οὐτε προσκυροῦ αὐτῶ] Ἰζηται βιβλίω γ'. τοῦ κώδικος tit. λη'. διατάξει α'. ὅτι αἱ προσκυρώσεις ἀγορασίαν μισοῦνται. ὁμοίως καὶ διγέστω ζ'. τοῦ ἐξῆς τίτλου. εἰ δὲ συμβῆ τὸ προσκυρωθῆν ἐκκηθῆναι, χωρὰ τῆ ἐκ σtipουλᾶτου, ἢ τῆ πραικυρίτις βέβηβις, ὡς βιβ. γ'. τοῦ κωδ. tit. λς'. διατ. ιδ'. καὶ tit. λη'. διατ. ζ'. ἀφίλει δὲ καυτίων ἐν τῷ φραμίλλαι ἐρκισκούνδαι γίνεσθαι, ὡς πρὸς τῷ τέλει β) τοῦ κέ. διγέστον. [Sch. c. V. 695.]

L. 2. pr. β'. Οὐλιανοῦ^h). Πᾶσα κληρονομία δυναμένη ἀπαιτῆσθαι διαιρεῖται διὰ τοῦ διαιροῦντος τῆ φραμίλλαι τὸν κληρονόμον δικαστηρίουⁱ).

πᾶσα κληρονομία] ἢτε ἐκ διαθήκης, ἢτε ἐξ ἀδιθέτου καταφερομένη, ἢτε ἀπὸ τοῦ δωδεκαδέλτου νόμου, ἢτε ἐξ ἑτέρου τινός, ἢτε ἀπὸ δόγματος συγκλήτου, ἢτε ἀπὸ διατάξεως. [Sch. d. V. 695.]

L. 2. §. 1. Διοδοῖ δὲ τῷ υἱοθετηθέντι ἀνήβω, ἐπὶ τῷ διδομένῳ τρίτῳ^k) τῆς οὐσίας τοῦ υἱοθετησαντος. οὐ^l) γὰρ γίνεται κληρονόμος ἢ^m) ἀγαθὸς νομεύςⁿ).

ἀρμόζει] Ἀνανύμου^o). Οὐτίλλως.

Ὅτε τις τὸν ἀνήβον αὐτεξούσιον εἰς θεῖον λάβη, ἐὰν ἀλόγως ἐμαγκίπατον αὐτὸν ποιῆσῃ, ἢ ἐξηρεδίαιτον, οὐ μόνον τὴν αὐτοῦ τοῦ ἀνήβου περιουσίαν χρεωστῆ αὐτῷ ἀποκαταστήσῃ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἰδίας περιουσίας τὸ δ. μέρος. ἐὰν δὲ οὗτος ὁ ἀνήβος οὐκ εὐλόγως ἐμαγκίπατος γενομένος, ἢ ἐξηρεδίαιτος, ἀπαιτῆ ταῦτο τὸ δ. τῆς τοῦ θετοῦ πατρὸς περιουσίας, ἐπειδὴ κυρίως οὐδὲν κληρονόμος ἐστίν, οὐδὲ βορόνουμ ποσσέσωρ, οὐτίλλων φραμίλλαι ἐρκισκούνδαι κινεῖ κατὰ τῶν κληρονόμων, ἢνα διαιρεθῆ αὐτοῖς ἡ κληρονομία. [Sch. e. V. 695.]

ἐπὶ τῷ διδομένῳ τρίτῳ τῆς οὐσίας τοῦ υἱοθετησαντος] Ὅτε τὴν δεινοφρακίλοσος ἔχει προφάσει τοῦ τοιοῦτου δ. ἀλλὰ κῆν κινήσῃ καὶ ἠτηθῆ, λαμβάνει αὐτὸ ὡς χρεός, ὡς βιβ. ε'. tit. β'. διγέστω ἢ. θεμ. ις'. περὶ τούτου διαλαμβάνει βιβλίον α'. tit. ζ'. διγέστον κβ'. καὶ βιβ. λς'. tit. ε'. διγ. α'. θεμ. ις'. καὶ βιβλίον λη'. tit. ε'. διγέστον ιγ'. καὶ βιβλίον η'. τοῦ κώδικος tit. μη'. διατάξει β'. καὶ Ἰνστιτούτων α'. tit. ια'. [Sch. f. V. 695.]

οὐ γὰρ γίνεται κληρονόμος ἢ ἀγαθὸς νομεύς] Κληρονόμος ἐστίν ὁ κατὰ τὸν δωδεκαδέλτον, ἢ ἕτερον τινὰ νόμον, ἢ τας διατάξεις. βορόνουμ ποσσέσωρ, ὁ κατὰ τὸν πραιτωρα, ὡς τίτλω θ'. τῆς γ'. Ἰνστιτουτίουτος. [Sch. g. V. 695.]

§. 3. Ἐκάτερος^p) κληρονόμος καὶ ἐνάγων, καὶ ἐναγόμενός ἐστιν.

§. 4. Καὶ ὀλίγοι ἐκ πολλῶν κληρονόμων δύνανται κινεῖν τὸ τοιοῦτον δικαστήριον.

καὶ ὀλίγοι ἐκ πολλῶν κληρονόμων] Τῶν ἄλλων ἀπότηων. [Sch. h. V. 695.]

δύνανται κινεῖν τὸ τοιοῦτον δικαστήριον] Ἐὶ δύνανται πάντες ἐνχερὸς παρὰ τῷ αὐτῷ δικαστῆρὶ συνελθεῖν, συνέρχονται, ὡς βιβλίω ια'. tit. β'. διγ. α'. [Sch. i. V. 695.]

§. 5. Τὰ μὲν χρεῖα εἰς τὸ διαιροῦν τῆ φραμίλλαι τὸν κληρονόμον δικαστήριον οὐ καταφέρεται. ἐὰν δὲ ἐπερωτήσων ἐμμένειν καὶ ποιεῖν ἀλλήλους ὡς ἐν ἰδίῳις πράγμασι προκορῶται, ἔρωται^q).

τὰ μὲν χρεῖα] Τὰ τῆς κληρονομίας γράμματα οὐδέποτε μὲν φέρονται εἰς τὸ φραμίλλαι ἐρκισκούνδαι, ὡς μηδὲ ὄντα ἐπίκουρα, ἀλλ' ἐκ τοῦ νόμου διαιρεθῆντα πρὸ νερεδιταρῆ πάστε. εἰ δὲ διαιρούμενοι πρὸς ἀλλήλους οἱ συγκληρονόμοι ἄρισαν, ποῖον χρεώσων ἕκαστος αὐτῶν ἀφίλει ἀπαιτῆσαι, ἢ ποῖω δανειστῆ καταβαλεῖν, καὶ ὁμολόγησαν ἐμμένειν οἷς διετύπωσαν, καὶ ἐχωρεῖν ἀλλήλοις τας κατὰ τῶν χρεωστῶν ἀγωγὰς, ἔρωται ἢ τῶν χρεῶν διανέμησις. καὶ αὐτοῦ γὰρ

g) Malim πρὸς τὸ τέλος. h) L. 2. pr. §. 1. D. h. t. leguntur in Syn. p. 340, sq. i) Syn. δικαστήριον. Leuncl. marg. δικαστηρίου. k) Rectius est τετάρτῳ, ut et Leuncl. in marg. Syn. emendavit. Nam de quarta D. Pii sermo est l) Syn. οὔτε. m) Legendum ἢ cum Syn. Fabr. ὁ. n) Proprie bonus possessor. Leuncl. in marg. Syn. pro ἀγαθὸ emendat ἀγαθῶν. Sed saepius Basilicorum compilatores bonorum possessorem dicunt ὁ ἀγαθὸς νομεύς. o) Adde τὸν ἀνανύμου. p) Malim ἕκαστος. q) Lego ἔρωται cum Iensis Notit. Basil. p. LXVII. Fabr. ἔρωται.

3) neque adiudicat ei aliquid] Lib. 3. Codicis, tit. 38. const. 1. dicitur, adjudicationes emtionis esse similes. Similiter et dig. 7. tituli sequentis. Si vero res adjudicata evicta sit, locus est actioni ex stipulatu vel praescriptis verbis, ut lib. 3. Cod. tit. 36. const. 14. et tit. 38. const. 7. In familiae autem erciscundae iudicio cavere oportet, ut ad finem digesti 25.

II. Ulpiani. Omnis hereditas¹⁾, quae peti potest, per familiae erciscundae iudicium dividitur.

1) omnis hereditas] Sive ex testamento, sive ab intestato, sive ex Lege duodecim tabularum, sive ex qua alia, sive ex Senatusconsulto, sive ex constitutione deferatur hereditas.

Competit²⁾ etiam arrogato impuberi ad trientem, qui in bonis arrogatoris datur³⁾. Non enim heres aut bonorum possessor efficitur⁴⁾.

2) competit] Innominati. Utiliter.

Cum quis impuberem sui iuris arrogavit, si sine iusta causa eum emancipaverit aut exheredaverit, non solum bona ipsius impuberis ei debet restituere, sed etiam quartam partem bonorum suorum. Quodsi illi impubes sine iusta causa emancipatus aut exheredatus quartam illam partem bonorum patris arrogatoris petat, quia proprie neque heres est, neque bonorum possessor, utili familiae erciscundae iudicio agit adversus heredes, ut inter eos dividatur hereditas.

3) ad trientem, qui in bonis arrogatori datur] Neque inofficiosi querelam habet huius quartae nomine: quin etiam si egit, neque obtinuit, quartam nihilominus capit quasi aes alienum, ut lib. 5. tit. 2 dig. 8. them. 16. De hoc tractat lib. 1. tit. 7. dig. 22. e lib. 37. tit. 6. dig. 1. them. 17. et lib. 38. tit. 5. dig. 13 et lib. 8. Codicis, tit. 48. const. 2. et Institutionum lib. 1 tit. 11.

4) non enim heres aut bonorum possessor efficitur] Heres est, cui ex Lege duodecim tabularum, vel ex alia lege, vel ex constitutionibus hereditas defertur. Bonorum possessor est praetorius successor ut tit. 9. lib. 3. Institutionum.

Unusquisque heredum et actor, et reus est.

Pauciores quoque ex pluribus heredibus⁵⁾ hoc iudicium exercere possunt⁶⁾.

5) pauciores quoque ex pluribus heredibus] Ceteris absentibus.

6) hoc iudicium exercere possunt] Si omnes apud eundem iudicem facile convenire possint, conveniunt, ut lib. 11. tit. 2. dig. 1.

Nomina⁷⁾ in familiae erciscundae iudicium non deducuntur. Sin autem stipulati fuerint, ut divisio stetur, et ut alter alterum procuratorem in rem sua faciat, valet.

7) nomina] Cautiones seu nomina hereditaria in familiae erciscundae iudicium non deferuntur, quia communia non sunt, sed ipso iure divisa sunt pro hereditaria parte. Quodsi coheredes inter se dividendi constituerint, a quo debitore quisque exigere debeat aut cui creditori solvere, et huic dispositioni stare prae miserint, et cedere invicem adversus debitores actione nominum distributio valet. Nam et ad officium iudic

ὁ δὲ δικάζωντος ἔργον, ἥτοι ὀφεικίον ἐστὶν, διαιρεῖν ἑσθ' ὅτε
 οὗς χρεώστας καὶ τοὺς δανειστας τοῖς συγκληρονόμοις ἐξ ὀλο-
 κλήρου. πολλὴν γὰρ ζημίαν ἔχει τὸ μερικῶς ἢ ἀπαιτεῖν τοὺς
 μεσώστας, ἢ καταβάλλειν τοῖς δανεισταῖς. τοῦ δικαστοῦ δὲ
 εὐχρίστως, τινὲς τῶν δανειστῶν ἑκάστος τῶν κληρονόμων ὀφείλει
 καταβάλλειν, ἢ ποῖον χρεώστην ἀπαιτῆσαι, οὐκ αὐτῷ τῷ νόμῳ
 ἀπᾶς τις ὀλοκλήρον τὴν κατὰ τοῦ χρεώστου ἀγωγὴν, ἢ μόνος
 ἄλλος γίνεσθαι τῷ δανειστῇ, ἀλλὰ καὶ ἐνάγων κατὰ τοῦ λαχόν-
 ος αὐτῷ χρεώστου, καὶ ἐναγόμενος παρὰ τοῦ δανειστοῦ,
 ἢ ἀφωρισθῆ, εἰς μὲν τὸ ἴδιον μέρος, σοῦ νόμου καὶ
 ἄγει, καὶ ἐνάγεται· εἰς δὲ τὰ μέρη τῶν συγκληρονόμων αὐ-
 τῷ προκουρατωρίως καὶ ἐνάγει καὶ ἐνάγεται. ὡς περὶ γὰρ τοῖς
 νεοῖστας ἐξεστὶν ἐνάγουσιν ἀποκαθιστῆν*) τινὰ ὀνόματι αὐ-
 τῶν, οὕτω καὶ τοῖς χρεώσταις ἐξεστὶν ἐναγόμενοις ἀποκαθι-
 στῆν τινὰ ὀνόματι αὐτῶν ἐναγόμενον· τοῦτέστι, ποιῆν τὸν
 συγκληρονόμον προκουρατῶρα ἑαυτοῦ, ἐπεὶ δὲ τῷ τοῦ δι-
 καστοῦ ὀφεικίῳ μετῆνεκε καθ' ἑαυτοῦ*) τὸ βῆρος τοῦ χρεώσ-
 τη. k. v. 695. sq.]

γ'. Γαίου. "Εσθ' ὅτε καὶ ὁ δικαστὴς εἰς ὀλοκλή-
 ρον ἑκάστῳ κληρονόμῳ προσκυροῖ διὰ τὸ δυσχερὲς
 εἰς μερικῆς εἰσπράξεως. τοῦτο δὲ οὐ ποιεῖ τὸν λα-
 ντα εἰς ὀλοκλήρον ἐποφείλειν, ἢ ἐποφείλεισθαι·
 λ' ἐν μέρει μὲν, ἰδίῳ ὀνόματι· ἐν μέρει δὲ, συνη-
 ρικῶς ἐνάγουσι καὶ ἐνάγονται. εἰ γὰρ καὶ μετὰ
 τὴν προσκύρωσιν, ἄδεια ἔχουσιν οἱ δανεισταὶ πᾶσιν
 ἄγειν, ὁμῶς καὶ αὐτοῖς ἐφέτται δὲ ἐντολέων δικαί-
 ονταὶ ὀφεικίῳ τοῦ δικαστοῦ.

τὸν λαβόντα ὡς ὀλοκλήρον ἐποφείλειν] "Ἐγὼς
 βιβλίῳ β'*) τίτ. ιδ'. διγέστω μ. ὅτι οὐ προκουρα-
 τῶνται οἱ δανεισταὶ ἀπὸ τῶν συμφώνων τῶν κληρονόμων.
 ἰγγωθὶ δὲ βιβλίον γ'. τίτλον γ'. διγέστω καθ'. ἐν ᾧ φησὶν,
 ἐξεστὶ τῷ ἄκτορι ἐνάγειν τῷ δεσπότῃ, καὶ μὴ τῷ ἐν ἑμέ
 αμ προκουρατῶρι. [Sch. l. v. 696.]

δ'. Εἰ*) δὲ ἐν τῶν κληρονόμων ληγατευθῆ
 ἵος, διὰ τοῦ διαιροῦντος τῆ φαιμιλίᾳ τὸν κληρον
 οῦον αὐτὸ λαμβάνει.
 Ἐξηρημένων*) τῶν χρεῶν, τὰ λοιπὰ πράγματα
 τάγονται εἰς τὸ διαιροῦν τῆ φαιμιλίᾳ τὸν κληρον
 οῦον αστήριον.

χρεῶς] Καυτίων. [Sch. n. v. 696.]
 αὐτὸ λαμβάνει] Καθόλου γὰρ οἱ κληρονόμοι τὰ λη-
 ευόμενα αὐτοῖς διὰ τοῦ φαιμιλίᾳ ἐγκισκονύδαε λαμβάνου-
 ῶς βιβ. λ'. διγέστ. ιζ'. θεμ. β. καὶ βιβλίῳ γ'. τοῦ κώ-
 ρις τίτ. λς'. διατ. ζ'. [Sch. o. v. 696.]
 τῶν χρεῶν] Τὸ πλάτος, ἀγωγῶν. [Sch. m. v. 696.]

Καὶ*) τὰ κακὰ φάρμακα, καὶ τὰ μαγικὰ βιβλία,
 τὰ ὅμοια· ἀλλ'*) ὀφεικίον ἐστὶ τοῦ δικαστοῦ
 ραρηῆμα τὰ τοιαῦτα φθείρειν.

καὶ τὰ κακὰ φάρμακα] Ποῖα εἰσι κακὰ φάρμακα,
 θάνας βιβ. μη. τίτ. η'. διγ. γ'. ἐν δὲ τῷ β'. διγ. τοῦ
 οὐ τίτλου λέγει τῷ δὲ σικαρίῳ ὑποκείσθαι τὸν ἐπὶ φόνο
 οὔντα, ἢ ἔχοντα, ἢ πωλοῦντα αὐτὰ. κωλύει δὲ τὴν πρᾶσιν
 ὦν, ὡς βιβλίῳ ιη'. τίτ. α'. διγέστω λς'. θεμ. γ'. [Sch. p.
 196.]

Οὐ διαιρεῖται δὲ τὰ ἀπὸ ἱεροσυλίας κτηθέντα,
 τὰ ἀπὸ δήμευ κλαπέντα, ἢ*) βίλας κτηθέντα, ἢ
 ἴδου.

r) Lege ὑποκαθιστῆν hic et postea. s) Lege κατ' αὐτοῦ. t) Lege βιβλίῳ. Fabr. βιβλίον. u) Numerum β'. reposui
 numero γ'. quem Fabr. habet. Intelligitur l. 46. §. 2. D. de pactis. II. 14. v) Lege διγέστω. Fabr. δέγαστω. w) In
 eatis diversus est ordo harum periodorum. Fabrotus in versione ordinem Digestorum secutus est, unde et scholia
 em ordine reposuit. x) Haec para prooemii, et §. 1. 2. l. 4. D. h. t. leguntur totidem verbis apud Balsam. ad Phot.
 IX. cap. 25. (apud Voellum T. II. p. 988.) y) Balsamo l. 1. notat discrimen inter Digesta et Basilica, quod haec mala
 licamenta et libros magicos dividi dicant, illa contra. Idem ad Phot. tit. XII. cap. 3. (apud Voellum T. II. p. 1067.) ait:
 'ι. τίτ. τοῦ ι'. βιβ. τῶν διατ. (lege διγ.) κῆται εἰς τίτ. γ'. τοῦ μβ'. βιβλίον τῶν βασιλικῶν. πλὴν τὸ πρὸ τῆς ἀνα-
 ἄρσεως κείμενον διατ. δ'. τοῦ τοιοῦτου τίτ. φησὶν, ὅτι οὐ διαιροῦνται τὰ μαγικὰ βιβλία. Etiam his Balsamo nihil
 d dicere vult, quam in Digestis non admitti divisionem librorum magicorum, in Basilicis contra, z) Bals. ἀλλὰ.
 Adde ἀπὸ ante βίλας.

nonnunquam pertinet, ut debitores et creditores sin-
 gulis coheredibus in solidum assignet. Multum enim
 damnum affert, si debitores pro parte conveniantur,
 vel creditoribus pro parte solvatur. Cum autem iudex
 constituit, cui creditoribus singuli heredes solvere debeant,
 et a quo debitore singuli debitum exigere, non ipso
 iure quis actionem in solidum adversus debitorem
 acquirat, vel creditoribus in solidum obligatur, sed sive agat
 adversus debitorem, qui ei obtigit, sive conveniatur a
 creditore, cui attributus est, pro parte quidem sua suo
 nomine et agit, et convenitur: pro partibus vero cohe-
 redum suorum procuratorio nomine et agit, et conve-
 nitur. Sicut enim creditoribus agentibus licet aliquem
 suo nomine substituere, ita et debitoribus, qui conve-
 niuntur, licet aliquem substituere nomine suo: id est,
 coheredem procuratorem in rem suam facere, quoniam
 officio iudicis in eum onus debiti transtulit.

III. Gaii. Interdum etiam iudex singulis here-
 dibus in solidum adiudicat propter difficultatem ex-
 actionis partium. Hoc tamen non efficit, ut qui
 suscepit, totum debeat 1), vel totum ei debeatur:
 sed partim suo, partim procuratorio nomine agunt et
 conveniuntur. Nam licet post adiudicationem pote-
 statem habeant creditores cum omnibus experiundi,
 tamen et his per procuratores litigare officio iudicio
 permittitur.

1) ut is, qui suscepit, totum debeat] Didici-
 sti enim lib. 2. tit. 14. dig. 40. pactis heredum credi-
 toribus non praeiudicari. Lege autem lib. 3. tit. 3. dig. 29.
 quo dicitur, actori licere, dominum potius convenire,
 quam procuratorem in rem suam.

IV. Si vero uni heredum nomen 1) legatum sit,
 iudicio familiae erciscundae hoc consequitur 2).

Praeter nomina 3) ceterae res veniunt in iudicium
 familiae erciscundae.

- 1) nomen] Cautio.
- 2) hoc consequitur] Generaliter enim heredes
 legata sibi relicta iudicio familiae erciscundae conse-
 quuntur, ut lib. 30. dig. 17. them. 2. et lib. 3. Codicis,
 tit. 36. const. 7.
- 3) nomina] Latior contextus habet, actiones.

Etiam mala medicamenta 4) et libri magici, et
 similia: sed officio iudicis protinus corrumpenda
 sunt.

4) etiam mala medicamenta] Quoniam sint
 mala medicamenta, discis lib. 48. tit. 8. dig. 3. Digesto
 autem 2. eiusdem tituli dicitur, lege de sicariis teneri
 eum, qui ea necandi hominis causa faciat, vel habeat,
 vel vendat. Venditionem autem eorum prohibet, ut
 lib. 18. tit. 1. dig. 35. them. 3.

Non dividuntur autem 5) quae ex sacrilegio
 quaesita sunt, vel populo subrepta, vel vi vel
 aggressura acquisita.

οὐ διαιρεῖται δέ] Ἀλλὰ φυλάσσεται τῷ ἰδίῳ δεσπότῃ.
[Sch. q. V. 696.]

L. 4. §. 3. Ἐπιτρέπει^{b)} δέ^{c)} τὴν διαθήκην ἔχειν τὸν ἐκ
D. X. 2. μείζονος μέρους κληρονομοῦντα, ἢ ἐν ναῶ ἀποτίθε-
σθαι· καὶ κληρονομίας γὰρ πιπρασκομένης, τὸ μὲν
ἴσον δίδωσιν ὁ κληρονόμος· τὸ αὐθεντικὸν δὲ κρατεῖ,
ἢ ἐν ναῶ ἀποτίθεται.

τὸν ἐκ μείζονος μέρους κληρονομοῦντα] Καὶ
ὁ συγκλητικὸς τοῦ ἰδιώτου προτιμᾶται, καὶ ὁ εὐγενὴς τοῦ
ἀπειλευθέρου, καὶ τῆς γυναικὸς ὁ ἀνήρ, καὶ ὁ τέλειος τοῦ
ἀφήλικος, ὡς βιβ. κβ'. tit. δ. διγέτω ὑστέρω. [Sch. r. V. 696.]

ἢ ἐν ναῶ ἀποτίθεται] Καὶ κινεῖται κατὰ τοῦ
νεωκόρου τὸ δὲ τάβουλις ἐξυβένδης, ὡς βιβλίω γγ'. tit. ε'.
διγέτω γ'. [Sch. s. V. 697.]

L. 5. ε'. Ὁ^{d)} εἰς^{e)} πλεῖον^{f)} κληρονομῶν τὰ δικαιώ-
D. eod. ματα τῆς κληρονομίας κατέχει, καὶ δίδωσι τοῖς ἄλ-
λοις^{g)} ἴσα^{h)}, ὁμολογῶν, ὡς, εἰ χρεία γένηται, καὶ
τὰ αὐθεντικὰ προσκομίζει. εἰ δὲ πάντες ἐξ ἴσου κλη-
ρονομοῦσι, καὶ οὐ συμφωνοῦσι, τίναⁱ⁾ δεῖ ἔχειν αὐτὰ,
κληροῦνται^{k)}, ἢ κατὰ συναίνεσιν, ἢ ψῆφον^{l)} παρὰ
φίλων^{m)}, ἢ ἐν ναῶ ἀποτίθεταιⁿ⁾.

καὶ δίδωσιν ἄλλοις ἴσα] Ἐν τῷ β. διγέτω τοῦ ββ'.
βιβλίω φησὶ τῶν καὶ ληγατευθέντων μὴ δίδωσθαι τὰ δικαιώ-
ματα· καὶ δηλοῖ δια τῆς ἀντιδιαστολῆς, ὅτι τῶν ληγατευθέν-
των δίδωσι. καὶ βιβ. λγ'. τίτλω ζ'. διγέτω ιβ'. λέγει λαμβά-
νειν τὸν ληγατεῖον τὰ ἀνεκὰ τῶν δούλων ληγατευθέντων
αὐτῶ. φησὶ δὲ καὶ βιβλίω ιθ'. tit. α'. διγέτω μὴ· ὅτι ἀναγ-
κάζεται ὁ πρῶτος καὶ τοὺς ὄρους καὶ τὰ δικαιώματα δευτέρου
τοῦ πρῶτου ἀγροῦ. [Sch. t. V. 697.]

εἰ χρεία γένηται] Οὔτε δὲ ὁ κληρονόμος δίδωσι τὰ
πρὸ καταδίκης δικαιώματα τοῦ ληγατευθέντος ἀγροῦ, ὡς
βιβλίω ε'. τοῦ κώδικος τίτλω μα'. διατάξει κδ'. φησὶ δὲ, ὅτι
ἐὰν ἔχη αὐτὰ, ἀσφαλίζεται προκομίζειν χρείας καλοσύνης.
[Sch. u. V. 697.]

L. 6. ε'. Τοῦτο γὰρ τὸ πρῶγμα ὑπερθεματισμὸν οὐκ
D. eod. ἐπιδέχεται^{o)}.

ὑπερθεματισμὸν οὐκ ἐπιδέχεται] Τούτῳ, οὐ
λαμβάνει ταῦτα^{p)} ὑπερθεματισμῶ νικῶν. [Sch. x. V. 697.]

L. 7. ζ'. Ἐὰν ἔχων ὑπὸ αἵρεσιν, ἢ παρὰ τοῖς πολε-
D. eod. μίοις, ἢ κνοφορούμενον συγκληρονόμον ἐναγάγω,
μόνον ἑαυτὸν εἰπὼν κληρονόμον, καὶ νικήσω, μόνος
ἔχω τὴν ἐκ τῆς ψήφου βοήθειαν. ἐπιλογὴν δὲ ἔχω
ἢ κοινοποιῆσαι αὐτὴν μετὰ τοῦ συγκληρονόμου, ἢ
παρασχεῖν αὐτῷ ἄδειαν ἐναγαγεῖν· οὔτε γὰρ οὗτοι
διὰ τῆς σιωπῆς βλάπτονται· μετὰ γὰρ τὴν ψήφον
ἦλθον πρὸς τὸν κληρονόμον.

ἐὰν ἔχων — συγκληρονόμον] Ἐγὼ πούρωσ γραφεῖς.
[Sch. y. V. 697.]

μόνος ἔχω τὴν ἐκ τῆς ψήφου βοήθειαν] Ἀνά-
γνωθι τὸ τέλος τοῦ ιζ'. διγέτου τοῦ ιδ'. τίτλου τοῦ β'. βι-
βλίου, καὶ τὸ τέλος τοῦ γ'. διγέτου τοῦ ιε'. tit. τοῦ β'. βιβ.
[Sch. z. V. 697.]

ἢ παρασχεῖν αὐτῷ ἄδειαν ἐναγαγεῖν] Εἰς τὸ
ἴδιον αὐτοῦ μέρος· τουτέστιν, εἰ βούλεται κοινοποιῆσαι τὴν
ἰουδικαίαν κατὰ τὸν νικηθέντα^{q)} παρ' αὐτοῦ, ἢ ὡς μόνον
κληρονόμον ἐναχθῆναι καὶ παρὰ φανέντος κληρονόμου. [Sch. a.
V. 697.]

δ) §. 3. L. 4. D. h. t. totidem verbis legitur in sch. p. ad Basil. XXII. l. cap. 34. (Fabr. T. III. p. 54. edit. nov. T. II. p. 484.) ubi dicitur esse finis them. 2. cap. 4. h. t. e) Subintellige ὁ δικαστής. a) L. 5. 6. D. h. t. leguntur Syn. p. 341. et in scholio paulo ante laudato. Utroque loco dicuntur esse cap. 5. h. t. e) Syn. addit τὸ ante πλεῖον f) Sch. πλέον. g) Syn. et sch. δίδωσι τοῖς ἄλλοις. Quam lectionem praefero. Fabr. δίδωσιν ἄλλοις. h) Sch. addit ante ἴσα. i) Sic lego cum Syn. et sch. Fabr. συμφωνοῦσα τίνα, quod iam correxit Iensius Notit. Basil. p. LXVII. k) Sch. addit ἢ ante κληροῦνται. l) Lego ψῆφον cum Syn. et sch. Fabr. ψῆφος, quod correxit Iensius l. I. m) Syn. φέλο n) Sch. ἀποτίθεται. o) Sch. pro ἐπιδέχεται habet ἔχει. p) Addendum videtur ὁ ante ὑπερθεματισμῶ. q) Lege κα τοῦ νικηθέντος. Fabr. habet νικηθέντα (sic).

5) non dividuntur autem] Sed domino suo servantur.

Iudex autem iubet, testamentum manere apud eum, qui ex maiore parte heres est⁶⁾, aut in aede deponi⁷⁾: nam et vendita hereditate heres exemplum dat: tabulas vero authenticas ipse retinet, aut in aede deponit.

6) apud eum, qui ex maiore parte heres est] Et Senator praefertur plebeio, ingenuus libertino, mas feminae, maior minori, ut lib. 22. tit. 4. dig. ultimo.

7) aut in aede deponi] Et adversus aedituum interdicto de tabulis exhibendis agitur, ut lib. 43. tit. 5. dig. 3.

V. Qui ex maiore parte heres est, cautiones hereditarias retinet, et ceteris exempla dat¹⁾, cavetque, se, cum necesse fuerit²⁾, et authenticas allaturum. Si vero omnes iisdem ex partibus heredes sint, neque inter eos conveniat, apud quem manere debeant, sortiuntur, aut ex consensu, vel suffragio apud amicum vel in aede deponunt.

1) et ceteris exempla dat] Dig. 92. lib. 32. dicitur, eorum, quae legata non sunt, instrumenta non praestari: et a contrario sensu significat, eorum, quae legata sunt, praestari. Et lib. 33. tit. 7. dig. 12. dicitur legatarium accipere instrumenta emtionum servorum ipsi legatorum nomine. Dicitur etiam lib. 19. tit. 1. dig. 48. venditorem compelli, ut et fines et instrumenta fundi venditi ostendat.

2) si necesse fuerit] Heres autem ante condemnationem instrumenta fundi legati non praestat, u lib. 6. Codicis, tit. 41. const. 24. Ait autem, eum, si ea habeat, cavere de his proferendis, si necessitas urgeat.

VI. Haec enim res licitationem non recipit¹⁾.

1) licitationem non recipit] Id est, ea non accipit, qui licitatione vicit.

VII. Si cum sub conditione, aut apud hostem aut postumum adiectum coheredem haberem¹⁾, egero dicens, me solum heredem esse, et vicero, solus habebis sententiae commodum²⁾. Electionem autem habebis ut vel id cum coherede communicem, vel experiundi ei potestatem faciam³⁾: neque enim eis silentium nocet⁴⁾: nam post sententiam ad hereditate pervenerunt.

1) si cum — coheredem haberem] Ego pui heres scriptus.

2) solus habeo sententiae commodum] Lege finem digesti 17. tit. 14. lib. 2. et finem digesti tit. 15. lib. 2.

3) vel experiundi ei potestatem faciam] Pro parte sua: id est, utrum velit communicare cum eo actionem iudicati adversus a se victum, an qua solus heres conveniri ab eo, qui heres postea emerit

οὔτε γὰρ οὗτοι διὰ τῆς σιωπῆς βλάπτονται] *Et* ἂν παρῶσαν, ἴσως ἐβλάπτοντο διὰ τὸν εἰρημένον λογισμὸν *lib. ββ. tit. α. dig. εγ.* [Sch. b. V. 697.]

η'. Οὐλιανου. Ἐὰν οἱ λογισμοί, ἢ διοικητῆς οὐλος ληγατευθῆ ἢ ἐνὶ τῶν κληρονόμων, οὐκ ἄλλως ὑπὸ δίδονται, εἰ μὴ τοὺς λόγους ὁ διοικητῆς ἀποδῶ, αἱ τοὺς λογισμοὺς μεταγράψονται οἱ συκληρονόμοι, αἱ ἀσφαλισθῶσιν, ὡς χρείας καλούσης προκομίζει οὐς λογισμοὺς, καὶ τὸν διοικητὴν πρὸς φανέρωσιν ἂν παρ' αὐτοῦ διοικηθέντων.

ἔὰν οἱ λογισμοί] Ἐν τῷ θ'. διγίστω τοῦ ιγ'. tit. τοῦ βιβλίου φησιν, ὅτι ἔὰν ἀργυροπράτης ληγατεύσῃ μοι τοὺς γουὰς αὐτοῦ, οὐκ ἀναγκάζομαι αὐτοὺς ἐκδοῦναι. οὐ γὰρ κὶ δικαίου διάδοχος. [Sch. c. V. 697.]

Μεμνησο τῶν εἰρημένων βιβλίω δ'. tit. γ'. διγίστω λβ'. ch. c. V. 697.]

Καὶ αἱ περιστεραὶ καταφέρονται, καὶ αἱ μέλισσαι, ἢ τὰ θηριάλωτα θρέμματα, καὶ διαφεύγοντα· εἰ ἢ γὰρ ὑπὸ τοῦ θηρός δαπανηθῶσιν, οὐ παύονται ἰῶν εἶναι.

καὶ αἱ περιστεραὶ καταφέρονται] Διαιροῦνται αἱ οὐθῦναι ἀφιπτάσθαι καὶ ὑποστρέφειν περιστεραὶ τῆς δεσποτίας γὰρ ἡμῶν εἰσιν, ἐφ' ὅσον τὴν πρὸς ἡμᾶς ἔχουσι κηθεῖαν. διὸ καὶ ὁ κρατὴν αὐτὰς φούρω κατέχεται. καὶ ὑπὸ θηρίων ἀρπαγέντα θρέμματα, ἔὰν ἐκφύγῃσι καὶ ἢ κληρονόμοι οὐδουκαπίτευσαν, εἴτε τῷ τεστατορὶ ἐκείνῳ^δ) ἀδιδεῖθῃ, εἴτε αὐτοῖς, ἐκείνου ἀγοράσαντος· θες γὰρ, ὅτι ἄτρία πράγματα ἠγόρακεν ὁ τεστατωρ, καὶ οἱ ἀγροί, καὶ βεκτηγῶλια, καὶ τὰ συπερφικία· καὶ ὅσα ὁ τεστατωρ καλῆται ἐνέμετο· καὶ ὁ μετὰ ἀδίτονα τεχθεῖς τοκετός, καὶ ὁ ἀπροκάταρξιν, καὶ ὁ προσπορισμὸς τῶν οἰκετῶν. [Sch. d. 197.]

θ'. Παύλου. Καὶ τὰ παραδοθέντα τῷ τελευτή-
ῃ, καὶ παρὰ τῶν κληρονόμων διὰ χρήσεως κυ-
υθέντα, καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ ἀγορασθέντα, καὶ παρα-
θέντα τοῖς κληρονόμοις.

καὶ παρὰ τῶν κληρονόμων διὰ χρήσεως κυ-
υθέντα] Καίτοι παρὰ τῶν κληρονόμων οὐδουκαπίτευσ-
οὐκ ἀπαιτεῖται διὰ τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος, ὡς βιβλίω ε'.
φ γ'. dig. ιθ'. θεμ. β'. εἴρηται δὲ ἐν τῷ τέλει τοῦ κε'. dig.
αὐτοῦ τίτλου, ὅτι τὰ εἰρημένα περὶ τῆς νερεδιτάτις πετι-
ρος χάριαν ἔχει καὶ ἐπὶ τοῦ φαμιλίας ἐρκισκονδαι. [Sch. e. 98.]

ι'. Καὶ τὰ δεσποζόμενα ὑπὸ ἐμφύτευσιν^δ), καὶ
ὑπὸ ἐνοίκια, καὶ εἴτι καλῆ πίστει ὁ τελευτήσας
μετο.

ια'. Παύλου. Καὶ τὰ τεχθέντα μετὰ τὴν ὑπεί-
σιν τῆς κληρονομίας,

ιβ'. Οὐλιανου. Καὶ μετὰ προκατάρξιν, καὶ τὰ
ἢ ἐξωτικῶν δοθέντα τοῖς κληρονομιαίοις δούλοις.
τὰ ὑπὸ αἴρεσιν ληγατευθέντα παρὰ τοῦ διαθε-
ου προσκυροῦται ἐνὶ ἢ διαιρεῖται, ἐφ' ᾧ τῆς μὲν
λοεως ἐξισούσης δοθῆναι τοῖς^ε) ληγαταρλοῖς, ἀτο-
σης δέ, πρὸς τοὺς κληρονόμους ὑποστρέφει. τὸ
ὁ καὶ περὶ τοῦ ὑπὸ ἕρον ἐλευθερωθησομένου.

τὰ παρὰ ἐξωτικῶν δοθέντα τοῖς κληρονο-
μοῖς δούλοις] *Et* καὶ μὴ τοῦ διαθεμένου γέγονεν, μήτε
κληρονομίας, μήτε τῶν κληρονόμων· διὰ τοῦτο καὶ ἐξωτικός
ματῶσιν ὁ δωρησάμενος τῷ οἰκέτῃ. [Sch. f. V. 698.]

καὶ τὰ ὑπὸ αἴρεσιν ληγατευθέντα παρὰ τοῦ
θεμένου] Ὅσα ὑπὸ αἴρεσιν ὁ διαθεμένος ἐληγάτευσεν,
μῆνης εἶτι τῆς αἰρέσεως, καὶ ὑπὸ τῶν κληρονόμων δεσπό-

r) Fabr. εἰδῆναι. Sed ἐκδοῦναι legendum auctoritate cap. 9. tit. 18. lib. VII. Basilicorum, qui locus respondet L. 9. D. de pendo. II. 13. s) Lege ἐκεῖνα. Fabr. ἐκείνος (sic). t) Locus sic est constituendus: καὶ τὰ δεσποζόμενα παρ' ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τὰ ὑπὸ ἐμφύτευσιν. Sic etiam verti. u) Lego τοῖς, Fabr. αὐτοῖς.

4) neque enim eis silentium nocet] Nam si praesentes essent, fortasse hoc eis noceret, propter rationem dictam lib. 42. tit. 1. dig. 63.

VIII. Ulpiani. Si rationes¹⁾ aut servus actor uni ex heredibus praelegatae fuerint, non aliter ei traduntur, nisi rationes actor reddiderit, et rationes coheredes descripserint, et cautum eis sit, ut, cum res exegerit, rationes exhibeantur, et servus actor ad manifestationem eorum, quae gessit.

1) si rationes] Dig. 9. tit. 13. lib. 2. dicitur, si argentarius mihi rationes suas legaverit, me non compelli eas edere: non enim sum iuris successor.

Memineris eorum, quae dicta sunt lib. 4. tit. 3. dig. 32.

In hoc iudicium veniunt etiam columbae²⁾, et apes, et pecora a bestia erepta, si eam evadant: nisi enim a bestia consumta sint, non desinunt nostra esse.

1) in hoc iudicium veniunt etiam columbae] Veniunt in divisionem columbae, quae avolare et revolare solent: sunt enim in nostro dominio, quamdiu consuetudinem ad nos revertendi retinent. Quare qui eas apprehendit, furti tenetur. Veniunt et pecora a bestiis erepta, si evaserint: item quas res heredes usuceperunt, sive testatori traditae essent, sive ipsis, cum ille emisset: finge enim, testatorem rem alienam emisse. Item praedia et vectigalia, et superficiaria: et quaecunque testator bona fide possidebat: et partus post aditam hereditatem editus, et post litem contestatam, et res per servos acquisitae.

IX. Pauli. Veniunt et res defuncto traditae et ab heredibus usucaptae¹⁾: et res quoque ab eo emtae, et heredibus traditae.

1) et ab heredibus usucaptae] Atqui res ab heredibus usucaptae non petuntur hereditatis petitione, ut lib. 5. tit. 3. dig. 19. them. 2. In fine autem digesti 25. eiusdem tituli dicitur, ea, quae de hereditatis petitione dicta sunt, etiam in familiae erciscundae iudicio locum habere.

X. Item praedia, quae nostri patrimonii sunt, et vectigalia, et superficiaria, et si quid defunctus bona fide possidebat.

XI. Pauli. Partus quoque editus post aditam hereditatem,

XII. Ulpiani. Et post litem contestatam, et quae ab extraneis servis hereditariis data sunt¹⁾. Etiam res, quae sub conditione a testatore legatae sunt²⁾, adiudicantur uni, vel dividuntur, ut existente conditione praestentur legatariis, deficiente autem ad heredes redeant. Idem et in statulibero dicitur.

1) et quae ab extraneis servis hereditariis data sunt] Licet non fuerint in bonis defuncti, neque hereditatis, neque heredum: et ideo ponitur, extraneum servo donasse.

2) etiam res, quae sub conditione a testatore legatae sunt] Quaecunque testator sub conditione legavit, pendente adhuc conditione in dominio he-

ζεται· διὰ τοῦτο καταφέρεται εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ προσκυροῦται ἐνὶ τῶν κληρονομῶν κοινῆ σούα καύσα, καὶ ἐὰν μετὰ ταῦτα ἐξέλθῃ ἢ αἰρέσεις τοῦ ληγάτου, ἀφαιρεῖται παρὰ τοῦ λαβόντος αὐτῶ· ἐὰν δὲ ἀτονήσῃ ἢ αἰρέσεις, ὑποστρέφουσι πρὸς ἐκείνους, ἀπ' ὧν τὸ ληγάτον κατελέλειπτο. καὶ ὁ στατουλίβητος δὲ ἡρητημένης τῆς αἰρέσεως, διαίρεται ὡς δεσποζόμενος ὑπὸ τῶν κληρονομῶν, καὶ ἐν τῷ μέρει ἐνὶ προσκυροῦται· ἐξουσίας δὲ τῆς αἰρέσεως, ἀφαρπάζεται εἰς ἐλευθερίαν. ἐκείνη γὰρ ἐκποίησις μετὰ προκαταρξίν τοῦ φαμίλιας ἐρκυκλῶνδαι κωλύονται, αἱ ἐκουσίως συμβαινούσαι, καὶ οὐχ αἱ ἀρχαιοτέραν ἔχουσαι τὴν αἰτίαν, καὶ αἱ ἀνάγκη τοῦ νόμου γενόμεναι, ὡς ἐπὶ τοῦ αἰρετικῶς ληγατευθέντος πράγματος, ἢ στατουλίβητος. εἰ δὲ καὶ τις ἤρξατο οὐσοκαπιτεῦν νεοειδίον πρᾶγμα πρὸ τοῦ δικαστηρίου, καὶ μετὰ τὴν προκαταρξίν ἐπεραιώσῃ τὴν οὐσοκαπίαν, ἐκβαίνει τοῦ δικαστηρίου τὸ πρᾶγμα, ἐπειδὴ πρὸ τοῦ δικαστηρίου ἤρξατο ἢ οὐσοκαπίαν. [Sch. g. V. 698.]

Κυρίλλου. Τὸ ὑπὸ αἰρεσιν ληγατευθὲν τίως τῶν κληρονομῶν ἐστὶ. διὸ διαίρεται, κἂν προσκυρωθῇ ἐνὶ. καὶ εἰ μὲν ἐκβῆ ἢ αἰρέσεις, ἀφαιρεῖται ἐξ αὐτοῦ· εἰ δὲ μὴ, ὑποστρέφει πρὸς πάντας. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ στατουλίβητος. μετὰ γὰρ προκαταρξίν αἱ βολωντύρια ἐκποιήσεις κωλύονται, οὐχ αἱ νεοσώρια. εἰ γὰρ καὶ μετὰ προκαταρξίν οὐσοκαπιτεῦσαι πρᾶγμα τῆς κληρονομίας, ἐξέρχεται ἐκ τοῦ δικαστηρίου. ἐν τῷ κῆ. διγέτω λέγει, μὴ καταλέγεσθαι ὅπερ τις τῶν κληρονομῶν νέμεται πρὸ ἐμπτορε ἢ πρὸ δονάτο. [Sch. g. V. 698.]

L. 14. pr. ιγ'. Οὐλλιανού^v). Εἰ δὲ καὶ τις μὴ ὦν κληρονομος ἄρξεται πρὸ προκαταρξέως διὰ χρήσεως κυριεῦν, καὶ μετὰ προκαταρξίν^w), ἐξαιρεῖται τοῦ δικαστηρίου τὸ πρᾶγμα.

L. 13. D. eod. ιδ'. Οὐλλιανού^x). Μετὰ προκαταρξίν αἱ μὴ ἀναγκαῖαι ἐκποιήσεις κωλύονται· οὐ μὴν αἱ παλαιὰν αἰτίαν ἀναγκαστικὴν ἔχουσαι.

L. 14. §. 1. L. 15. D. eod. ιε'. Εἰ δὲ καὶ ἐληγατεῦθη ἀγρὸς χωρὶς τῆς χρήσεως, ἢ δούλω κληρονομίᾳ ληγατευθῆ^y χρήσις,

εἰ δὲ καὶ ἐληγατεῦθη, ἀγρὸς χωρὶς τῆς χρήσεως] Ἐξητήθη, εἰ φέρεται οὐσοφροντος ἐν τῷ δικαστηρίῳ. νόμι δὲ μὴ ἐκ τοῦ τεστιατορος ἀρξάμενον τὸν οὐσοφροντικόν· εἰ γὰρ τοιοῦτος ἦν, πάντως ἐφθείρετο τῇ τελευτῇ αὐτοῦ· ἀλλ' οὐτε δεδούκτου οὐσοφροντικῶν ἐληγατεῦσε τινὲ ἀγρὸν, καὶ ἔμεινε παρὰ τοῖς συγκληρονόμοις ὁ οὐσοφροντος τοῦ πράγματος, καὶ προσεπορίσθη τοῖς κληρονόμοις. διὰ^y) δὲ τοῦτο ἐξητήθη, ἐπειδὴ ἐὰν κατενεχθῆ, δοκεῖ γενέσθαι τοῦ δικαστοῦ· ἐπειδὴ πάντων τῶν πραγμάτων δοκεῖ δεσπόζειν, διὰ τὸ δύνασθαι ἀδιουδικαστεῦν αὐτά. οὐ δύναται δὲ οὐσοφροντικὸν ἀπὸ προσώπου εἰς ἄλλο πρόσωπον μεταβαίνειν μὴ φθείρεσθαι. διὰ τοῦτο τοῖνυν οὐ φέρεται εἰς τὸ δικαστήριον ἵπσο ἴσχυρε, ἐὰν κοινὸν ἔχοντες οὐσοφροντικὸν οἱ κληρονομοὶ βούλωνται διελθεῖν αὐτόν. πλὴν ἔργον τοῦ δικαστοῦ ἐστὶ διὰ καυτίονος μεταξὺ αὐτῶν γινομένης, διαιεῖν αὐτοῖς τὸν οὐσοφροντικόν· τοῦτο γὰρ συνήθές ἐστιν. [Sch. h. V. 698. sq.]

Κυρίλλου. Εἰ οὐσοφροντικὸς εἴη κοινός· τυχὸν γὰρ ἢ προπριεταρία μόνῃ ἐληγατεῦθη, ἢ οἰκίῃ τῆς κληρονομίας οὐσοφροντικὸς ἐληγατεῦθη· ἀναχωρεῖν μὲν προσώπων ἀνευ φθορᾶς οὐ δύναται· ὁ δὲ δικαστὴς τῶν πρᾶγματι διαίρεται μετὰ καυτίονος. [Sch. h. V. 699.]

L. 16. pr. D. eod. ις'. Καὶ θέλουσιν οἱ κληρονομοὶ τῆς ἐπ' αὐτῷ κοινότητος ἀναχωρεῖν, δύναται ἀλλήλους ἀσφαλίζεσθαι. ἢ χρήσις γὰρ ἀνευ φθορᾶς οὐ μεταβαίνει εἰς πρόσωπον ἐκ προσώπου.

ἢ χρήσις γὰρ] διὰ τῶν ἀποκατασταμένων^z) οὐσοφροντικὸς σβέννεται, ὡς βιβ. γ'. τίτλος β'. διγέτω κθ'. καὶ βιβ. ζ'. τίτ. δ'. διγ. δ. κθ'. [Sch. i. V. 699.]

§. 1. Κἂν ἐτέρω ἀγρὸς, καὶ ἐτέρω χρήσις αὐτοῦ προσκυρωθῆ, οὐ κοινοποιεῖται ἢ χρήσις.

κἂν ἐτέρω ἀγρὸς] Τουτέστι, ψιλλῇ προπριεταρία διὰ τὸ εἰρημένον βιβ. ζ'. τίτ. ε'. διγ. ε. καὶ τίτ. β'. διγ. γ. θ'.

u) Legendum οὐσοκαπιτευθῆ.

v) Ordo horum capitum in Basilicis mutatus est.

w) Adde περαιώσει τὴν δ

χρήσεως κυριότητι. x) In Digestis praefigitur nomen Papiniani. y) Malim διὰ pro διό. z) Malim ἀποκαταστάσεων.

redum sunt: ideo veniunt in hoc iudicium, et uni heredum cum sua causa adiudicantur, et si postea conditio legati extiterit, ei, qui ea accepit, auferuntur: si vero conditio defecerit, ad eos revertuntur, a quibus legatum relictum erat. Item statuliber pendente conditione venit in divisionem, cum in dominio heredum sit, et interim uni adiudicatur: existente autem conditione in libertatem eripitur. Eae enim alienationes post litem contestatam iudicio familiae exciscundae prohibentur, quae voluntariae sunt, non quae vetustiore causam habent, et quae iuris necessitate fiunt, ut in re sub conditione legata, et in statulibero. Sed et si quis rem hereditariam usucapere coeperit ante iudicium, et post litem contestatam usucapionem impleverit, res iudicio eximitur, quia ante iudicium usucapio coepta est.

Cyrilli. Res sub conditione legata interim heredum est. Ideo dividitur, licet uni adiudicata sit. Et si quidem conditio extiterit, ei auferitur: sin minus, ad omnes revertitur. Idem et in statulibero. Alienationes enim voluntariae post litem contestatam interdictae sunt, non necessariae. Nam et si res hereditaria post litem contestatam usucapta sit, iudicio eximitur. Dig. 25. dicitur, non venire in hoc iudicium, quod aliquis ex heredibus pro emtore vel pro donato possidet.

XIII. Ulpiani. Sed et si quis, qui heres non est, ante litem contestatam rem usucapere coeperit, et post litem contestatam usucapionem impleverit, res iudicio eximitur.

XIV. Ulpiani. Post litem contestatam alienationes non necessariae interdictae sunt: nec vero quae vetustiore causam necessariam habent.

XV. Si fundus deducto usufructu legatus sit¹⁾, vel si servo hereditario usufructus legatus sit,

1) si fundus deducto usufructu legatus sit] Quaesitum est, an usufructus in hoc iudicium deducatur. Usufructum autem accipe non eum, qui coeperit a defuncto: eiusmodi enim usufructus morte eius omnino in erit: sed deducto usufructu fundum alicui legatum, et rei usufructum apud coheredes remansisse, eisque quaesitum esse. Ideo autem quaesitum fuit, quia, si in iudicium deducatur, iudicis esse videtur: iudex enim omnium rerum dominus esse videtur, quod eas possit adiudicare. Usufructus autem a persona in aliam personam transire non potest sine sui interitu. Ideo igitur in iudicium non defertur ipso iure, si heredes communem usufructum habentes ipsum dividi velint. Verum officium iudicis est, ut cautionibus inter eos interpositis usufructum eis dividat: hoc enim solenne est.

Cyrilli. Si usufructus communis sit, (fortasse enim nuda proprietas legata est, vel servo hereditario usufructus legatus est) a persona quidem discedere non potest sine sui interitu: iudex autem quodammodo dividit cautione interposita.

XVI. Et velint heredes a communione eius discedere, invicem sibi cavere possunt. Usufructus enim¹⁾ sine sui interitu a persona in personam non transit.

1) usufructus enim] Per restitutiones usufructus extinguitur, ut lib. 33. tit. 2. dig. 29. et lib. 4. tit. 4. dig. 4. 29.

Quamvis alii fundus²⁾, alii usufructus eius ad iudicatus sit³⁾, non communicatur usufructus⁴⁾.

2) quamvis alii fundus] Id est, nuda proprietas, propter id, quod dictum est lib. 7. tit. 5. dig. 6.

καὶ βιβλ. λγ'. tit. β'. διγ. ιδ'. καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ κς'. [Sch. k. V. 699.]

καὶ ἐτέρω χρησῆσις αὐτοῦ προσκυρωθῆ] Συνίσταται γὰρ καὶ κενός οὐσοῦφρουκτος τῆ ἀποφάσει τούτου τοῦ δικαστοῦ. [Sch. l. V. 699.]

οὐ κοινοποιεῖται ἡ χρῆσις] Ὡς ἐπὶ τοῦ ληγάτου γενόμεται. [Sch. m. V. 699.]

Προσκυροῦται ἡ χρῆσις ἀπὸ χρόνου, καὶ ἕως χρόνου, καὶ εἰς ἕτερον χρόνον.

Κατάγεται καὶ τὸ μετὰ προκάταρξιν διὰ ποταιοῦ προστεθὲν τῷ ἄγρῳ.

Ἐάν τινα κατὰ δόλον ἢ ῥαθυμίαν ὡς κληρονομος ἐν τῇ χρήσει ποιήσῃ, ἢ τῇ κληρονομίᾳ, κατὰέται εἰς τὴν διαίρεσιν, εἰ καὶ ἕτερα ὑπεστὶν ἀγωγή. ὕχον γὰρ ἀπήλειψε δικαιώματα τῆς κληρονομίας, αὐτὸς ἀρμόζει διπλῆ καταδίκη τοῦ Ἀκουίλιου, καὶ μετὰ τῆς κληρονομίας κατὰ τοῦ ἀπαλείψαντος. εἰ δὲ μὴ ὡς κληρονομος ἔπραξεν, ἀργεῖ τὸ διαίρεσιν ἴκαιοι. εἰκὸς γὰρ ζῶντος τοῦ διαθεμένου ὁ εἰς τῶν κληρονομῶν ὑφείλετο. εἰ δὲ καὶ δοῦλος κληρονομῶντος ἰδικὸν πρᾶγμα κλέψει ἐνὸς τῶν κληρονομῶν, ὕχ ἀρμόζει ἢ περὶ κλοπῆς ἀγωγή, ἀλλὰ τὸ τῆς διαίρεσιν τῆς κληρονομίας, καὶ τῶν ἐπικείμενων δίκαιοι^{α)}. αὐτὸ λαμβάνει ἢ τὸν δοῦλον, ἢ τὸ ἀπλοῦν τῆς ζημίας.

ἢ ῥαθυμίαν] Χρεωστὴ γὰρ καὶ δόλον καὶ κούλπαν, αὐτὸ ἐπιμέλειαν, οἷον ἐν τοῖς ἰδίοις πράγμασιν, οὐ μὴν οἷον ἐπὶ ἐπιμέλειᾳ, ὡς διγέστον κς'. [Sch. n. V. 699.]

οὐχ ἀρμόζει ἢ περὶ κλοπῆς ἀγωγή] Οὐδεὶς γὰρ νοθεύεται κινεῖν ὑπὲρ οἰκέτου, δι' ἐν ἐνάγεισθαι δύναται τῇ νοθεύσει, ὡς βιβλ. ε'. τοῦ κωδ. tit. β'. διατ. κς'. ch. o. V. 699.]

ιζ'. Γαίου. Ζημιῶν ὁ εἰς τῶν κληρονομῶν τὴν κληρονομίαν, τὸ ἀπλοῦν δίδωσι διὰ τοῦ τῆς διαίρεσιν δικαίου.

ιη'. Οὐλπιανῶ. Ἐάν ἐν τῶν κληρονομῶν δοῦλος νικῶς ληγατευθῆ, καὶ διαμαρτυρῶνται αὐτὸν οἱ συκληρονομοὶ μὴ ἐπιλέξασθαι Πέτρον ὡς κλέψαντα, ἀπαλείψαντα δικαιώματα· ὁ δὲ αὐτὸν ἐπιλέξῃται, αὐτὸν ἐκδικῆ αὐτὸν, ἔχουσι παραγραφὴν, καὶ ζητοῦσιν βασιάνως τὰ περὶ τοῦ δοῦλου.

ἐάν — δοῦλος γενικῶς ληγατευθῆ] Τὸ αὐτὸ καὶ κῶς ληγατευθῆ κληρονομῶ ἢ ἐτέρω, ὡς βιβλ. λ'. διγέστον Εξ'. ἢ οὔτε τὸ τῆς διαμαρτυρίας προσκείται. [Sch. p. V. 699.]

Κυρίλλου· δοῦλον ἐπιλογή ληγατευθῆ. τὸ πλάτος· ἐν τῶν κληρονομῶν ὁπῶν οἰκέτου γενικῶς ληγατευθῆ. [Sch. p. 699.]

Ἡ ζήτησις τῆς ἀναίρεσιν τοῦ διαθεμένου, ἢ τῆς γυναικός, ἢ τῶν τέκνων αὐτῶν, οὐ φέρεται πρὸς τῆς διαίρεσιν δίκαιοι.

ἢ ζήτησις τῆς ἀναίρεσιν τοῦ διαθεμένου] Εἰ τεστατῶ ἀνηρέθη βιαίως, ἢ ἡ γαμετὴ αὐτοῦ, ἢ παῖδες, γίνονται οἱ κληρονομοὶ τὴν κοινὴν κληρονομίαν ποιῆσαι· ἀλλὰ ταῦτα μὴδὲν πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων διανομήσιν, μὴδὲ κίλεται ὁ δικαστὴς παρεμβάλλειν αὐτῶν αὐτῇ τῇ κοινεσίῳ. ch. q. V. 699.]

ἢ τῆς γυναικός] Ἐν ᾧ τις κληρονομεῖ τῆς ἰδίας γαμετῆς, ἢ τῶν ἰδίων τέκνων. ἐν οἷς δυνατὸν καὶ μὴ ἢ ζήτησιν τῆς βιαίας ἀναίρεσιν. καὶ ἀνάγνωθι βιβλίον λδ'. τίλον θ'. διγέστον κ'. καὶ βιβλ. μθ'. tit. ιδ'. διγ. κη'. ἐπὶ δὲ ἐν τοιοῦτων ἀρμόζει τὸ Σιλανιάνειον, περὶ οὗ διαλαμβάνει βλίον κθ'. tit. ε'. καὶ βιβλίον ε'. τοῦ κώδικος tit. λε'. ἀνάγνωθι τούτου τοῦ τίλου διγέστον λθ'. [Sch. r. V. 700.]

a) Malim δικαστήριον, iudicium, uti et verti: δίκαιοι est ius. Tamen capite sequenti δίκαιοι rursus ita usurpatur, ut em sit quod δικαστήριον.

Basil. T. IV.

tit. 2. dig. 3. 9. et lib. 33. tit. 2. dig. 19. et in fine dig. 26.

3) alii ususfructus eius adiudicatus sit] Nam et nudus ususfructus sententia huius iudicis constituitur.

4) non communicatur ususfructus] Ut in legato usitatum est.

Ususfructus ex certo tempore, et usque ad certum tempus, et alternis annis adiudicatur.

In hoc iudicium deducitur etiam id, quod post litem contestatam per flumen fundo adiectum est.

Si quid dolo aut culpa⁵⁾ quasi heres in usufructu aut hereditate fecerit, in divisionem deducitur, etiamsi alia actio subsit. Fortasse enim instrumenta hereditaria delevit, et duplici modo condemnari is potest, qui delevit, vel ex lege Aquilia, vel ex iudicio familiae erciscundae. Si tamen non quasi heres fecit, cessat familiae erciscundae iudicium. Fortasse enim vivo testatore unus ex heredibus sustulerat. Sed et si servus hereditarius rem unius ex heredibus propriam subripuerit, furti actio non competit⁶⁾, sed iudicium familiae erciscundae et communi dividundo: et aut servum consequitur, aut damni aestimationem in simplum.

5) aut culpa] Praestat enim dolum et culpam, et diligentiam, qualem in suis rebus, non qualem diligens paterfamilias, ut dig. 25.

6) furti actio non competit] Nemo enim noxali actione experiri potest servi nomine, propter quem noxali conveniri potest, ut lib. 6. Cod. tit. 2. const. 21.

XVII. Gaii. Si unus heredum hereditati damnum infert, simplum praestat familiae erciscundae iudicio.

XVIII. Ulpiani. Si uni ex heredibus servus generaliter legatus sit¹⁾, et testato renuntiaverint ei coheredes, ne Petrum optaret, quod is subtraxisset vel interlevisset instrumenta: ille tamen cum optaverit, eumque vindicet, exceptione utuntur, et de iis, quae servus commisit, per tormenta quaerunt.

1) si — servus generaliter legatus sit] Idem est et si specialiter servus heredi vel alii legatus sit, ut lib. 30. digesto 67. ubi nec denuntiationis mentio fit.

Cyrilli: Si servi optio legata sit. Latior contextus habet: uni ex heredibus optio servi generaliter legata sit.

Quaestio de nece testatoris²⁾ vel uxoris³⁾, vel liberorum eorum, in familiae erciscundae iudicium non venit.

2) quaestio de nece testatoris] Si testator per vim occisus sit, vel uxor eius, vel liberi, heredes publicam quaestionem instituere possunt: sed hoc ad rerum divisionem non pertinet, neque iudex huic quaestioni se immiscere debet.

3) vel uxoris] Si quis uxori suae vel liberis suis heres existit Et lege lib. 34. tit. 9. dig. 20. et lib. 49. tit. 14. dig. 28. In his autem locus est Senatusconsulto Silaniano, de quo agit lib. 29. tit. 5. et lib. 6. Codicis, tit. 35. Lege huius tituli dig. 39.

L. 18. §. 2. 'Εάν ὁ διαθήμενος εἶπῃ δοῦλον ἐπ' ἐξαγωγῇ
D. X. 2. πρᾶθῆναι, διὰ τοῦ δικαστοῦ τοῦ διαιροῦντος τὸν
κληρὸν ἢ γνώμη αὐτοῦ φυλάττεται· καὶ ὅτε παρα-
κελεύεται γενέσθαι μνημεῖον. ἐπειδὴ δὲ διαφέρει
τοῖς κληρονόμοις, ἔχουσι γὰρ τὸ δίκαιον τῶν τάφων,
δύναται κινεῖν, ἔνα^{α)} κελευσθῆν γένηται.

δοῦλον ἐπ' ἐξαγωγῇ πρᾶθῆναι] 'Εάν ὁ διαθήμενος
ἐκέλευσεν οἰκίτην αὐτοῦ πρᾶθῆναι ἐπὶ τῷ μὴ ἐπιβῆναι αὐτόν
τόπον τινός, ἔργον ἐστὶ τοῦ δικαστοῦ σπουδάζειν πληρωθῆναι
τὴν τοιαύτην τοῦ διαθήμενου βούλησιν. καὶ ὅτε γὰρ κελεύσει
μνημεῖον ἐπ' αὐτῷ γενέσθαι ὁ διαθήμενος, τὸ φαρμῆλαι ἐρ-
μιακούδας δύναται κινεῖν εἰς τῶν κληρονόμων κατὰ τῶν ἄλ-
λων ἀπάντων γενέσθαι τὸ μνημεῖον τῷ τελευτήσαντι. ἐν δὲ
τούτῳ τῷ θέματι καὶ ἡ πραεσοκρίτης βέρβις ἀρμόζει τῷ βου-
λομένῳ γενέσθαι τὸ μνημεῖον, ἐπειδὴ καὶ διαφέρει αὐτῷ.
ἐπακολουθεῖ γὰρ τοῖς κληρονόμοις ταῦ τῶν τάφων δίκαια.
[Sch. s. V. 700.]

Κυρῆλλ. Exportandum πρᾶθῆναι. περὶ τῆς τοιαύτης πρά-
σεως διαλαμβάνει βιβλίον ἡ. τι. ζ'. καὶ βιβ. δ'. τοῦ κώδικος
τι. νε'. [Sch. s. V. 700.]

ἢ γνώμη αὐτοῦ φυλάττεται] Ἴδὲ μὴ μετεμελήθη,
ὡς βιβ. γ'. τι. ις'. διατάζει ε'. [Sch. t. V. 700.]

ἐπειδὴ δὲ διαφέρει τοῖς κληρονόμοις] Ἀνάγνωθι
βιβ. ε'. τι. γ'. διγ. ν'. καὶ βιβ. ιζ'. τι. α'. διγ. ιβ'. θέμα
τελ. καὶ βιβ. λγ'. τι. α'. διγ. ζ'. [Sch. u. V. 700.]

δύναται κινεῖν] Ἀωνύμου^{b)}. Πραεσοκρίτης βέρβις.
ἐν τῷ ἰβ'. τίτλῳ τοῦ ια'. βιβ. λέγει, ὅτι κε-
λευσθεὶς παρὰ τοῦ τεστατορος αὐτὸν θάψαι, καὶ μὴ πειθαρχ-
ήσας, ἐκπίπτει τῶν διὰ τοῦτο καταλειφθέντων αὐτῷ. [Sch. x.
V. 700.]

§. 3. 'Ο εἷς τῶν κληρονόμων καλῇ πίστει δαπανήσας,
λαμβάνει τόκον μετὰ ὑπέρθεσιν.

ὁ εἷς τῶν κληρονόμων καλῇ πίστει δαπανήσας]
Τοῦτο γὰρ καὶ διατάζει ἀντέγραφε. Κέλσος καὶ ἐκείνο προσ-
εἶδει, ὅτι ἕκαστος τῶν κληρονόμων, εἰ καὶ μὴ κατέβαλεν τὸ
νεκροτάριον χρέος, δύναται κατὰ τὸν συγκληρονόμον^{c)} αὐτοῦ
κινεῖν τὸ φαρμῆλαι ἐρμιακούδας, καὶ δι' αὐτοῦ ἀναγκάζειν
αὐτὸν καταβαλεῖν τὸ κοινὸν χρέος. καὶ μηδεὶς λεγέτω, διὰ τί
γὰρ μὴ μόνον καταβάλλῃ τὸ ἐπιβάλλον αὐτῷ μέρος; κἂν γὰρ
καταβάλλῃ, δίδεται δὲ ἐνέχυρον ἐπὶ τῷ χρεῖ, οὐκ ἄλλως
ὁ δανειστὴς ἀφίσταται τοῦ ἐνέχυρου, εἰ μὴ δλόκληρον ἀπο-
λάβῃ^{d)} τὸ χρέος. [Sch. y. V. 700.]

§. 4. Καὶ μήπω καταβαλὼν ὁ κληρονόμος, ἔχει κατὰ
τοῦ συγκληρονόμου τὸ τῆς διαιρέσεως δίκαιον ἐπὶ
τῷ καταβαλεῖν. ὁ γὰρ δανειστὴς οὐκ ἐλευθεροῖ τὸ
ἐνέχυρον, εἰ μὴ τὸ πᾶν λαβῇ.

§. 5. 'Ο ὑπεξούσιος ἐν μέρει κληρονομῶν τοῦ πατρὸς,
καὶ παρὰ τῶν πεκουλιαρίων δανειστῶν ἐναγόμενος,
καὶ τὸ ἱκανὸν αὐτοῖς ποιῶν, ἐκχωρεῖται παρ' αὐτῶν
διὰ τῆς τοῦ δόλου παραγραφῆς τὰς ἀγωγάς. ἔχει δὲ
καὶ τὸ τῆς διαιρέσεως δίκαιον κατὰ τῶν συγκληρο-
νόμων.

ὁ ὑπεξούσιος ἐν μέρει κληρονομῶν τοῦ πα-
τρὸς] Τίς ἐν ὑπεξουσιότητι δανεισάμενος, μικρὸς γίνεται
τῷ πατρὶ κληρονόμος, καὶ ἤρμωσε τῷ δανειστῇ κατὰ μὲν τοῦ
υἱοῦ ἢ ἐκ τοῦ συναλλάγματος ἀγωγή εἰς δλόκληρον· κατὰ δὲ
πάντων τῶν κληρονόμων ἢ δὲ πεκουλίου, ἥτις ἤρμωσε καὶ κατὰ
τοῦ πατρὸς. ἐάν οὖν ὁ δανειστὴς εἰσᾶς τοὺς συγκληρονόμους
τοῦ υἱοῦ, κατὰ μόνου αὐτοῦ κινήσῃ, ὁ δὲ ἔτοιμος ἐστὶ προσ-
εγγεῖν, ἐκχωρεῖν ὀφείλει αὐτῷ τὴν κατὰ τῶν ἰδίων συγκλη-
ρονόμων ἀρμόζουσαν αὐτῷ δὲ πεκουλίῳ. εἰ δὲ καὶ μὴ ἐκχω-
ρήσῃ παρὰ τοῦ δανειστοῦ ὁ υἱός, ἀλλὰ καταβάλλῃ τὸ χρέος,
ἔχει κατὰ τῶν ἰδίων συγκληρονόμων τὸ φαρμῆλαι ἐρμιακούδας,
ὡς ἀπαλλάξας αὐτοὺς δὲ πεκουλίῳ. καὶ ἀπαιτεῖ ὅσα διὰ τῆς
δὲ πεκουλίου ἡμελλον ἀπαιτεῖσθαι, ὡς διγέστω γ'. [Sch. z.
V. 700. sq.]

§. 6. Ἐὶ δὲ καὶ ὁ εἷς τῶν κληρονόμων ποιήσει τὸ
ἱκανὸν τῷ ληγαταρίῳ πεμφθέντι εἰς τὴν τοῦ ληγά-

Si testator caverit, ut servus exportandus ve-
neat⁴⁾, per iudicem familiae erciscundae voluntas
eius servatur⁵⁾: et cum monumentum fieri iusserit.
Quia autem heredum interest⁶⁾, (habent enim ius
monumenti) agere possunt⁷⁾, ut monumentum fiat.

4) ut servus exportandus veneat] Si testator
iusserit servum venire, ne aliquo loci moretur, officium
iudicis est, curare, ut eiusmodi voluntas testatoris im-
pleatur. Nam et cum testator monumentum sibi fieri
iussit, unus ex heredibus adversus reliquos omnes fa-
miliae erciscundae agere potest, ut monumentum fiat
defuncto. Hoc autem casu etiam actio praescriptis
verbis competit ei, qui monumentum fieri vult, quia
eius etiam interest. Heredes enim ius monumenti se-
quitur.

Cyrilli. Exportandum venire. De eiusmodi venditione
agitur lib. 18. tit. 7. et lib. 4. Codicis, tit. 55.

5) voluntas eius servatur] Nisi poenitentiam
egerit, ut lib. 3. tit. 36. const. 5.

6) quia autem heredum interest] Lege lib. 5.
tit. 3. dig. 50. et lib. 17. tit. 1. dig. 12. them. ult. et lib. 33.
tit. 1. dig. 7.

7) agere possunt] Innominati. Praescriptis verbis.
Dig. 12. tit. 7. lib. 11. ait, eum, qui a testatore iussus sit
eum sepelire, et non obtemperaverit, privari eis, quae
eam ob causam ei relicta sunt.

Unus heredum, qui bona fide sumtus fecit⁸⁾,
usuras post moram consequitur.

8) unus heredum, qui bona fide sumtus fe-
cit] Hoc enim et constitutio rescripsit. Celsus etiam
illud adiicit, coheredem, et si non solvit debitum here-
ditarium, familiae erciscundae agere posse adversus co-
heredem, atque ita cogere eum, ut commune debitum
solvat. Neque quisquam dicat: Cur ergo partem suam
creditori non solvit? Licet enim solverit, si pignus
debiti nomine datum sit, creditor non aliter pignus
liberabit, quam si totum debitum acceperit.

Heres, et si nondum solvit, adversus coheredem
habet familiae erciscundae iudicium, ut solvat. Cre-
ditor enim pignus non liberat, nisi totum debitum
acceperit.

Si filiusfamilias patri pro parte heres extiterit⁹⁾,
et a creditoribus peculiaribus conveniatur, et satis
eis faciat, actiones ei ab illis opposita doli exce-
ptione ceduntur. Habet etiam familiae erciscundae
iudicium adversus coheredes.

9) si filiusfamilias patri pro parte heres
extiterit] Filius, qui durante potestate aes alienum
contraxerat, patri heres pro parte extitit, et creditori
adversus filium quidem actio ex contractu in solidum
competit: adversus omnes autem heredes actio de pe-
culio, quae etiam contra patrem competeat. Itaque si
creditor omissis coheredibus filii cum eo solo egerit,
isque paratus sit debitum offerre, creditor ei cedere
debet actionem de peculio adversus eius coheredes sibi
competentem. Sed et si filio a creditore actio cessa
non sit, sed is debitum solverit, adversus coheredes fa-
miliae erciscundae iudicium habet, quod eos liberaverit
actione de peculio, et consequitur ea, quae actione de
peculio peti potuissent, ut dig. 20.

Sed et si unus ex heredibus satisfecerit lega-
tario in possessionem legati nomine misso¹⁰⁾, fa-

a) Adde τὸ ante κελ. b) Adde τοῦ ante Ἀωνύμου. c) Lege κατὰ τοῦ συγκληρονόμου. d) Fabr. ἀποβύλη.

τον νομήν, ἔχει τὸ τῆς διαιρέσεως δίκαιον. εἰ μὴ ἄρ το πᾶν ὁ ληγατάριος ἔλαβε, τῆς νομῆς οὐκ ἵνεχώρει.

πεμφθέντι εἰς τὴν τοῦ ληγάτου νομήν] Διὰ τὸ ἢ λαβεῖν τὴν λεγατορονομίαν σερβανδορονομίαν ἱκανοδοσίαν. [Sch. a. V. 701.]

Καὶ ὅτε δανειστὴ καταβάλλῃ, [διὰ τὸ μὴ πρᾶτῆναι ἐνέχυρον.

θ'. Ἐὰν εἷς τῶν κληρονόμων λάβῃ, ἢ ἐπερωτήσῃ ἐκ τῆς κληρονομίας, κοινοποιεῖται ἢ δι' ἀντελόγου, ἢ δι' ὁμολογιῶν. οὐ μόνον δὲ περὶ κέρδους οὗτο, ἀλλὰ καὶ περὶ ζημίας.

ἔῤν εἷς τῶν κληρονόμων] Ὡς περὶ δὲ καταβάλλον ὁ κερκός κληρονόμος ὁλοκληρον τὸ χρεός, ἐνάγει καλῶς τοῖς ἰσκληρονόμοις αὐτοῦ, οὕτως εἰ καὶ μόνος κτῆται πρᾶγμα τὸ κληρονομιαίας αἰτίας, ἢ ἐπερωτήσῃ, οὐ μόνος ὀφείλει κερκίνειν τὰ κτῆματα, ἀλλὰ κοινόν πάντων ὀφείλει γίνεσθαι τὸ ῥδος διὰ τοῦ δικαστοῦ ἢ ἵνα μεταξὺ αὐτῶν ἀντέλλογον τῶν ῥδοθέντων ποιῆσῃ, ἢ ἵνα ἀσφάλειαν αὐτοῖς ἀπαιτηθῇ περὶ τῶν πάντων τῶν κληρονομίαν ἐπίκαινα εἶναι καὶ τὰ κέρδη, καὶ ἢ συμβάλλουσαν αὐτῶν ζημίαν. [Sch. b. V. 701.]

Κυρίλλου. Ἐἰ τις αὐτῶν ἀπὸ κληρονομιαίου πρᾶγματός ἔλαβεν ἢ ἐπηρώτησε, τοῦτο συνεισφέρειται. [Sch. b. V. 701.] κοινοποιεῖται] Ἐἰ μὴ ὀνόματι οἰκείῃ πρᾶγμα ἀνήκτο. ὁ γὰρ ἐκ κοινῶν χρημάτων ἐαυτῷ ἀγοράζων οὐ ποιεῖ πρᾶγμα κοινόν, ἀλλὰ τὸ ἀζημιον ποιεῖ τοῖς ἄλλοις, ὡς β. ἰς. τίτ. β'. διγέτω οδ'. καὶ βιβ. γ'. τοῦ κώδικος τίτ. λη. ἀτάξι δ'. [Sch. c. V. 701.]

κ'. Οὐλιανού. Ἐὰν θυγάτηρ ὀφείλουσα συνεισφέρειν τὴν ἰδίαν προῖκα, κατὰ πλάνην τῶν συγκληρονόμων οὕτως αὐτοῖς ἀσφαλίσθαι, ὡς εἴ τι λάβῃ ἰσὺ τοῦ ἀνδρός, συνεισγαγῆναι αὐτοῖς, οὐδὲν ἦτον τῆς διαιρέσεως τοῦ κληροῦ δικαστῆς ὀρίζει συνεισφέρειν τὴν προῖκα τῆς ε) τελευτώσεως αὐτῆς ἐν τῷ γάμῳ πρὸ τοῦ ἀνδρός. ἢ γὰρ πλάνη τὸ νόμιον οὐκ ἄλλοιοῖ.

ἔῤν θυγάτηρ] Προκισθῆῖσα θυγάτηρ παρὰ τοῦ πατρὸς ἀδιαθέτου κληρονομία αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς, ἢ ὀφείλουσα παρὰ τοσοῦτον λαβεῖν τὸ μέρος αὐτῆς, παρὸν εἶχεν ἐν προκί, πλανεθῆναι τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς, τελεῖον ἢ ἔλαβε τὸ τῆς κληρονομίας μέρος, καυτίονα δὲ δέδωκεν τοῖς, ὅτι εἰ τι παρὰ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς λάβῃ, τοῦτο φέρει εἰς μέρος f). καὶ μετὰ τὴν τοιαύτην καυτίονα αὐτῆ μὲν ἐτετέθηεν ἐν τῷ γάμῳ, μῆπω διελομένη τελεῖαν τὴν πατρῶν κληρονομίαν. ἢ ἴσον δὲ οἱ κληρονόμοι αὐτῆς κατὰ τῶν ἀδελφῶν τῆς, κινούντες τὸ φαμίλια ἐρμικούνθαι δικαστήριον, καὶ συνεισφέροντες τὴν προῖκα ὅτις γὰρ ἀπαιτεῖν αὐτοῖς συνεισφέρειν τὴν προῖκα τοῖς ἀδελφοῖς τῆς ἀπαιτήσεως. ὁ δικαστῆς οὐκ ὀρίζει συνεισφέρειν τὴν προῖκα ἢ τὴν γὰρ ἀπαιτεῖν αὐτῶν καὶ ἄγνοια οὐκ ἐνπλάκται τῆς ἰουριδικτιονος ὁ τύπος, ἀπαιτεῖ, τὴν συνεισφορὰν τῆς προκίος τὴν ὀφείλουσαν ἐν τῇ ἰσὺ τοσοῦτον λήρει γινέσθαι, οὐ μετεποίησεν ἢ πλάνη τῶν ἀδελφῶν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὴν δια καυτίονος. [Sch. d. V. 701. 89.]

Περὶ συνεισφορᾶς προκίος ἀνάγνωθι βιβλίον λζ. τίτ. ζ'. ἢ βιβ. ε'. τοῦ κώδικος τίτ. κ'. καὶ τὰς μετὰ τὸν κώδικα, καὶ ἰσλλιστα τὴν ὑποτιθέμενην ἄπορον τὸν ἀνδρα τελευτήσαι ἦτοι αρ. βζ. [Sch. d. V. 702.]

Κυρίλλου. Ἡ θυγάτηρ τοῦ τελευτήσαντος ἔδωκεν ἀσφάλειαν τοῖς συγκληρονόμοις, ὅτι, εἴ τι ἀναλάβῃ ἐκ τῆς προκίος, συνεισφέρει κἂν προτελευτήσῃ τοῦ ἀνδρός, ὡστε μὴ ἀρμόσαι αὐδοσίαν, συνεισφέρει ὁ κληρονόμος αὐτῆς. [Sch. d. V. 702.]

ἢ γὰρ πλάνη τὸ νόμιμον οὐκ ἄλλοιοῖ] Ἐπὶ ζησας γὰρ συγγινώσκειται ἢ τοῦ νόμου ἄγνοια, ὡς βιβ. κβ. τ. ε'. διγ. η'. [Sch. e. V. 702.]

ο) ὑπεξούσιος κελεύσει τοῦ πατρὸς γενόμενος

e) τῆς omittendum. f) Malim εἰς τὸ μέσον. g) L. 20. §. 1. 2. usque ad verba τῆ περὶ προκίος ἐπὶ τῆ ἀναδοσίαν ἡμφορία leguntur in Syn. p. 341. ubi dicuntur esse cap. 17. h. t.

miliae erciscundae iudicium habet. Nisi enim legatarius solidum consequeretur, a possessione non discederet.

10) in possessionem legati nomine misso] Quod ei non satisdaretur legatorum servandorum causa.

Et cum creditori solverit, ne pignus veniret.

XIX. Si unus ex heredibus 1) ex hereditate aliquid perceperit stipulatusve fuerit, id communicatur 2) aut compensatione aut interpositis cautionibus. Hoc autem non solum de commodo, sed etiam de damno intelligendum est.

1) si unus ex heredibus] Sicut heres pro parte, si totum debitum solvat, recte cum coheredibus suis agit, ita si solus rem adquisierit ex causa hereditaria, vel stipulatus sit, solus acquisita lucrifacere non debet, sed per iudicem lucrum inter omnes communicabitur: vel ut inter eos compensationem eorum, quae lucrifacere sunt, faciat, vel ut cautio exigatur de communicando inter omnes heredes lucro et damno.

Cyrilli. Si quis eorum ex re hereditaria quid perceperit stipulatusve sit, id conferat.

2) id communicatur] Nisi suo nomine rem emerit. Nam qui ex communia pecunia rem sibi emit, rem non communicat, sed reliquos indemnes praestat, ut lib. 17. tit. 2. dig. 74. et lib. 3. Codicis, tit. 38. const. 4.

XX. Ulpiani. Si filia 1), quae dotem suam conferre debebat, per errorem coheredum eis cavit, se quod a marito recuperasset, eis collaturam: nihilominus arbiter familiae erciscundae arbitrabitur, ut etiamsi constante matrimonio ante maritum decesserit, dos conferatur. Error enim ius non mutat 2).

1) si filia] Filia a patre dotata cum una cum fratribus ei ab intestato succederet, et tanto minus pro parte sua accipere deberet, quam in dote habebat, errantibus fratribus integram portionem suam hereditatis accepit: cavit autem fratribus, se, quod a marito suo recuperasset, collaturam. Post eiusmodi cautionem praestitam ipsa in matrimonio decessit, nondum divisa tota hereditate patris. Heredes autem eius agebant cum fratribus eius familiae erciscundae, nec dotem conferre: fingi enim fratres defunctae collationem dotis postulasse. Iudex igitur dotem conferri statuit: nam imperitia eorum et ignorantia forma iurisdictionis non mutata est: hoc est, collationem dotis, quae ita fieri deberet, ut tanto minus filia caperet, error fratrum non mutavit, ut cautione fieret.

De collatione dotis lege lib. 37. tit. 7. et lib. 6. Codicis, tit. 20. et Novellas, et maxime eam, quae proponit, maritum decessisse inopem, sive Nov. 97.

Cyrilli. Filia defuncti cavit coheredibus, se, si quid ex dote recuperasset, id collaturam: licet ante maritum decesserit, ut dotis repetitio non competat, tamen heres eius confert.

2) error enim ius non mutat] Nam in damno venia datur ignorantiae iuris, ut lib. 22. tit. 6. dig. 8.

Filiusfamilias 3) iussu patris obligatus hoc de-

ἔνοχος, ὑπεξαιρεῖ τὸ χρέος· καὶ ἐὰν δανεισάμενος εἰς πρᾶγμα τοῦ πατρὸς δαπανήσῃ. εἰ δὲ εἰς τὸ πεκούλιον γένηται ἔνοχος, τὸ πεκούλιον ὑπεξαιρεῖ^{h)}.

ὁ ὑπεξούσιος] Ἐὰν ὑπεξούσιος κατὰ κέλευσιν τοῦ πατρὸς συνήλλαξε, καὶ γέγονε μερικὸς τῷ πατρὶ κληρονόμος, χρή κατ' ἐξαιρετον αὐτῷ δίδοσθαι τὴν τοῦ χρέους ποσότητα· ἐπειδὴ εἰς ὁλόκληρον τὸ χρέος ἔνοχος ἦν ὁ πατήρ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ τῇ quod iussu. εἰ δὲ χωρὶς αἰδέσεως τοῦ πατρὸς συνήλλαξε, βέρον δὲ ἐποίησε, χρή καὶ τὴν ποσότητα τοῦ βέροντος κατ' ἐξαιρετον αὐτῷ δίδοσθαι παρὰ τῶν συγκληρονόμων αὐτοῦ. εἰ δὲ μήτε κέλευσις τοῦ πατρὸς προηγήσατο, μήτε οὐδέρον ἐποίησε, τότε οὐχ ὅλον τὸ χρέος ἀφαιρεῖ δίδοσθαι αὐτῷ κατ' ἐξαιρετον, ἀλλὰ ὅπως τὸ μέτρον τοῦ πεκούλιου, ἐπειδὴ μόνος τῆς δὲ πεκούλιου τοὺς συγκληρονόμους ἀπαλλάττει. [Sch. f. V. 702.]

L. 20. §. 2. D. X. 2. Καὶ πᾶσαν τὴν προῖκα¹⁾ τῆς αὐτοῦ γαμετῆς, ὡς ἐπιγινώσκων τὰ βύθη τοῦ γάμου· καὶ ἀσφαλίζεται διεκδικεῖν τοὺς συγκληρονόμους^{k)}. δύναται γὰρ ἐνάγκασθαι τῇ περὶ προικὸς ἐπὶ τῇ ἀναδόσει συμφωνία, καὶ^{l)} ἐξωτικὸς ἐπιδοῦς τὴν προῖκα, τὴν ἀνάδοσιν ἐπηρώτησεν. ὑπεξαιρεῖ καὶ τὴν προῖκα τοῦ υἱοῦ, ὡς τὰ βύθη καὶ αὐτοῦ καὶ τῆς νύμφης ὑπέχων· καὶ οὐ μόνον τὴν τῷ πατρὶ δοθείσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν αὐτῷ παρασχεθείσαν· ταύτην δὲ μέχρι τοῦ πεκούλιου, ἢ ὅσον ἐξ αὐτῆς εἰς τὰ τοῦ πατρὸς ἔδαπανήσεν.

καὶ πᾶσαν τὴν προῖκα τῆς αὐτοῦ γαμετῆς] Ἐὰν δὲ πατήρ υἱοῦ ὑπεξούσιου γήμαντος ὑποδέξῃται τὴν προῖκα, καὶ τελευτήσῃ ἐπὶ τούτῳ τῷ παιδί καὶ ἄλλοις τισὶ κληρονόμοις, χρή τὴν τῆς νύμφης τοῦ τελευτήσαντος προῖκα κατ' ἐξαιρετον δίδοσθαι τῷ γήμαντι παιδί. ἐπειδὴ γὰρ μόνος αὐτὸς μετὰ τελευτῆν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τὰ βύθη τοῦ γάμου βαστάζει, πᾶσαν ὀφείλει λαμβάνειν τὴν τῆς γαμετῆς αὐτοῦ προῖκα κατ' ἐξαιρετον, παρέχειν δὲ ἀσφάλειαν τοῖς ἰδίους συγκληρονόμοις, οὗ δεφενδεύει αὐτοὺς ἐναγομένους ὅτε δήποτε περὶ τῆς προικὸς παρὰ τῆς ἰδίας γαμετῆς· ἐπειδὴ δύναται κινεῖν κατ' αὐτοὺς^{m)} τὴν ἐκ σιτουλάτου, διαλυομένου τοῦ γάμου. [Sch. g. V. 702.]

Κυρίλλου. Ὁ υἱὸς τοῦ τεστάτορος ἔνοχος γενόμενος, εἰ μὲν κέλευσις αὐτοῦ, ὑπεξαιρεῖ τὸ χρέος. τὸ αὐτὸ ἐστίν, εἰ βέρον ἐποίησεν. εⁿ⁾ δὲ εἰς τὸ πεκούλιον γένηται ἔνοχος, τὸ πεκούλιον ὑπεξαιρεῖ, καὶ πᾶσαν τὴν προῖκα τῆς αὐτοῦ γαμετῆς ἀπαιτεῖ ἀσφαλίζομενος, ὅτι δεφενδεύει τοὺς κληρονόμους. εἰ δὲ αὐτὸς τὴν προῖκα ὑπέδεξατο, ὡς διαρεῖ τὸ πεκούλιον αὐτοῦ, ἢ εἰς τὰ πράγματα τοῦ πατρὸς ἐστράφη, ἀπαιτεῖ. [Sch. g. V. 702. sq.]

Καὶ τὸν πατέρα δεφενδεύσας καταβαλὼν ἀπὸ καταδίκης, ὡς διγέστω κέ. πρό β. Θεμάτος τοῦ τέλους. [Sch. h. V. 703.]

Εἰ μὲν μεθ' ἑτέρων κληρονομεῖ, διὰ οὐτείας, ὡς βιβλίω λγ'. tit. δ. διγέστω α'. ἀνάγνωθι καὶ τούτου τοῦ τίτλου διγέστον μς'. [Sch. h. V. 703.]

Ἀνάγνωθι διγέστον μς'. τὰ δὲ βύθη ὑπέχει τοῦ γάμου, ἦγον τῆς τροφῆς αὐτῆς φροντίζει, καὶ τῶν λοιπῶν ἀναγκαίων, καὶ ἀνδρὶ πρεπόντων πρὸς τὸ ποσὸν τῆς προικὸς, ὡς βιβ. κδ'. tit. α'. διγέστον ιε'. κα'. [Sch. h. V. 703.]

καὶ ἀσφαλίζεται] Εἰ δὲ μὴ ἀσφαλίζεται, ἀρμόττει κατ' αὐτοῦ οὐτεία, ὡς βιβ. λγ'. tit. δ. διγέστον ζ'. [Sch. i. V. 703.]

ἐξωτικὸς] Εἰ δὲ καὶ ἐξωτικὸς τις ἐπροίκισε τὴν τούτου τοῦ υἱοῦ γαμετῆν, καὶ ἐπηρώτησε τὴν ἐπανάληψιν τῆς προικὸς, χρή πάλιν τὸν ἄνδρα αὐτῆς λαμβάνειν κατ' ἐξαιρετον τὴν προῖκα, καὶ δίδου τοῖς συγκληρονόμοις τὴν ἀσφάλειαν, ὅτι δεφενδεύει αὐτοὺς ἐναγομένους παρὰ τοῦ ἐξωτικοῦ. εἰ δὲ συνέβη μὴ μόνον ὑπερ τοῦ υἱοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπερ ἐγγόνου ὑποδέξασθαι προῖκα τὸν τελευτήσαντα, χρή παρέχεσθαι τῷ υἱῷ αὐτοῦ καὶ τῇ τῆς ἰδίας γαμετῆς προῖκα, καὶ τὴν τῆς νύμφης αὐτοῦ, εἰς αὐτὸν ἀνατρέχουσαν. εἰ δὲ μὴ τῷ πατρὶ παρεδόθη ἢ προῖξ, ἀλλὰ τῷ υἱῷ ὑπεξούσιῳ ὄντι, καὶ ταύτην

bitum praecipit: et si pecuniam mutuatus in rem patris expenderit. Quodsi de peculio obligatus sit, peculium praecipit.

3) filiusfamilias] Si filiusfamilias iussu patris contraxerit, et patri pro parte heres extiterit, tanquam praecipuum debiti quantitas ei praestanda est: quia pater eius in solidum tenebatur et eius heredes omnes actione quod iussu. Sed et si absque iussu patris contraxerit, in rem tamen patris verterit, quantitas etiam eius, quod in rem vertit, tanquam praecipuum a coheredibus ei danda est. Quodsi neque iussus patris praecesserit, neque in rem patris verterit, tunc solidum debitum non praecipiet, sed pro modo peculii, quia coheredes sola actione de peculio liberat.

Integram etiam dotem uxoris suae⁴⁾ praecipit, quia onera matrimonii agnoscit: et cavet⁵⁾, se defensurum coheredes: possunt enim ex stipulatu de dote reddenda conveniri, licet extraneus⁶⁾ cum dote daret, eam reddi stipulatus sit. Praecipit et dotem filii sui, quia onera eius et nurus sustinet: et non solum patri datam, sed etiam sibi datam: eam vero eatenus, quatenus peculium patitur, vel quatenus ex ea in rem patris versum est.

4) integram etiam dotem uxoris suae] Si pater uxore a filiofamilias ducta dotem susceperit, et defecerit filio et aliis heredibus relictis, dotem nurus defuncti filius maritus praecipiet. Quoniam enim ipse solus post patris sui mortem onera matrimonii sustinet, integram dotem uxoris suae praecipere debet, cavere autem coheredibus, se, si forte ab uxore de dote conveniantur, eos defensurum. Uxor enim soluto matrimonio adversus eos ex stipulatu agere potest.

Cyrilli. Filius testatoris obligatus, si quidem iussu eius, debitum praecipit. Idem est, si in rem patris vertit. Quodsi de peculio obligatus sit, peculium praecipit, et integram dotem uxoris suae petit cavens, se heredes defensurum. Sin autem ipse dotem susceperit quantum peculii vires patiuntur, aut quod in rem patris versum erit, exigit.

Et quod cum patrem defenderet, ex condemnationi solvit, ut dig. 25. them. antepenultimo.

Si ipse cum aliis heres sit, per utilem actionem, u lib. 33. tit. 4. dig. 1. Lege et huius tit. dig. 46.

Lege dig. 46. Onera autem matrimonii sustinet, id est, uxoris alendae curam suscipit, et reliquorum quarum necessaria sunt et virum decent, pro modo dotis, u lib. 24. tit. 1. dig. 15. 21.

5) et cavet] Si vero non caveat, utilis actio ad versus eum competit, ut lib. 33. tit. 4. dig. 7.

6) extraneus] Sed et si extraneus uxori huius filii dotem dederit, eamque sibi reddi stipulatus sit rursus maritus eius dotem praecipere debet, et coheredibus cavere, se eos, si ab extraneo conveniantur, defensurum. Si vero defunctus non solum pro filio, verum etiam pro nepote dotem susceperit, filio tam dos uxoris suae, quam dos nurus suae, quae ad ipsum redit, praestanda est. Quodsi dos non patri, sed filiofamilias data sit, filius quoque eam praecipere debet: integram autem accipit, si iussu patris ipsi data fuerit: si sine

h) Syn. sic hunc locum exhibet: καὶ ἐὰν δανεισάμενος εἰς πρᾶγμα τοῦ πατρὸς δαπανήσῃ, εἴτε εἰς τὸ πεκούλιον ὑπεξαιρεῖ. Et si pecuniam mutuatus in rem patris verterit, sive in peculium, praecipit. i) Syn. ὑπεξαιρεῖ καὶ τὴν προῖκα omissa voce πᾶσαν. k) Sic lego cum Syn. Fabr. κληρονόμους. l) Lege κἄν, m) Lege κατ' αὐτῶν. n) Fabr. εἰς (sic).

ἔξαιρετον ὀφείλει λαμβάνειν ὁ παῖς· λαμβάνει δὲ αὐτὴν, εἰ μὲν κατὰ κέλευσιν τοῦ πατρὸς ἐπεδόθη τῷ παιδί, εἰς ὀλοκλήρον· εἰ δὲ χωρὶς κελύσεως ἐπεδόθη, πρὸς τὸ βέρον, ἢ ἀνέννηται βέρον, ἢ πρὸς τὸ μέτρον τοῦ πεκούλλου. [Sch. k. v. 703.]

Κὰν ὁ πατὴρ ἀγράφως μεταξὺ τῶν παιδῶν διέλη τὰ πράγματα, καὶ τὰ χρεῖα, οὐκ ἔστιν ἀπλή δωρεά, ἀλλὰ τελευταίας γνώμης διανέμησις. ἔὰν ὁ δὲ οἱ δανεισταὶ πρὸς τὰ κληρονομιαῖα μέρη ἐνόγωσιν αὐτοῖς, καὶ τινὲς αὐτῶν τὰ δόξαντα παραβαίνωσιν, ἔχουσι κατ' αὐτῶν οἱ ἄλλοι τὴν περιρ) τῶν συμπεφωνημένων ἀγωγῆν, ὡς καταλλαγῆς⁴⁾ γενομένης, εἴγε πάντα τὰ πράγματα διηρέθη.

κὰν ὁ πατὴρ] Πατὴρ μέλλων τελευτῆν διεῖλεν ἀγράφως τὴν ἰδίαν περιουσίαν τοῖς τέκνοις αὐτοῦ, ἀφορίσας ἕκαστον πρὸς ἀναλογίαν τῆς κτήσεως καὶ τοῖς δανεισταῖς. οὐκ ἔστιν αὕτη ἀπλή, οὐδὲ ἵτιερ βίβος δοκεῖ γενέσθαι δωρεά, ἵνα εἰπωμεν αὐτὰς ἀνυποστάτους, ἀλλὰ πρὸς τελευτὴν ἀποβλέπων ὁ πατὴρ ὡς ἐν τελευταίᾳ βούλησει διεῖλεν αὐτοῖς τὰ πράγματα, καὶ διὰ τοῦτο ἐρωτᾶται ἢ διανεμήσις· ἀλλὰ συνέβη μετὰ τελευτῆν τοῦ πατρὸς, τοῖς μὲν δανεισταῖς, ὡς μηδὲν ἐκ τῆς διανεμήσεως τοῦ πατρὸς ἀδικηθέντας, καθ' ἕκαστον⁵⁾ τῶν παιδῶν κινεῖν πρὸς νερεδιταρίᾳ πᾶρτε, καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις παιδῶν ἐτοιμῶς καταβαλεῖν τοῖς ἀφορισθέντων αὐτοῖς δανεισταῖς· ἕνα δὲ τῶν παιδῶν μὴ βούλεσθαι πληρῶσαι τοὺς ἀφορισθέντας αὐτῷ δανειστής, ἠρωτήθη ὁ Πατριάρχης, διὰ ποίας ἀγωγῆς δύνανται οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἀναγκάζειν αὐτὸν καταβαλεῖν τοῖς ἀφορισθέντων αὐτῷ δανεισταῖς· δέδωκε τὴν πραεσκρίπτισ βέβρις, ἐπειδὴ ἔδοξαν ὡς πρὸ ἐνυλλαγῆν ποιεῖσθαι πρὸς ἀλλήλους ἐπὶ τοιοῦτω συμφωνίᾳ, ὥστε κατὰ τὸ ἐπιβύλλον αὐτοῖς νερεδιταρίον μέρος ἐν τοῖς ἐπιλαχοῦσιν αὐτοῖς πράγμασιν ἐφ' ὃ τε κατὰ τὴν γνώμην τοῦ πατρὸς καταβαλεῖν αὐτοῖς τὰ χρεῖα⁶⁾. ὡς ἐκ τῶν συμφωνῶν τοῖν τῶν ἐν τῇ ἀνταλλαγῇ γενομένων, ἀπὸ τοῦδε τοῦδε δέδωκεν ἕκαστον κατ' αὐτοῦ τὴν πραεσκρίπτισ βέβρις, εὐθὺς πῦσαν τὴν τοῦ πατρὸς οὐσίαν διαιρεθείσαν τοῖς παισίν· εἰ γὰρ ἦν τινα τῶν πραγμάτων ἀδιαίρετα, καὶ τὸ φαιμίλια ἐρκισκοῦνδαι παρέσχεν, εἰς τὸ αὐτὸν ἀναγκασθῆναι τὸν υἱὸν πληρῶσαι τὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ βούλησιν. [Sch. l. v. 703. sq.]

Κυρίλλου. Ὁ πατὴρ διεῖλε τοῖς παισίν ἀνίσως τὴν ἑαυτοῦ οὐσίαν, ἐφ' ὃ καὶ τὰ χρεῖα ἀναλογως δοῦναι. ὁ τὰ δόξαντα παραβαίνων ἐνάγεται ὑπὸ τοῦ ἐτέρου πραεσκρίπτισ βέβρις. [Sch. l. v. 704.]

Ἢ περὶ τριουγκίου καὶ ἐξουγκίου νεαρά, καὶ ἢ περὶ βουλήσεων¹⁾ τελείως διαλαμβάνουσι περὶ νεμῆσεως. [Sch. l. v. 704.] οὐκ ἔστιν ἀπλή δωρεά] Περὶ τῶν ὑπὸ πατὸς δωρουμένων τοῖς ὑπεξουσίοις διαλαμβάνει βιβ. ε'. τοῦ κωδ. tit. ις'. διατ. κε'. περὶ συνεκφορῆς αὐτῶν καὶ ἢ περὶ ἀμέτρων δωρεῶν διαλεγόμενῃ νεαρά²⁾. [Sch. m. v. 704.]

εἴγε πάντα τὰ πράγματα διηρέθη] Εἰ δὲ τινα ἔμεινεν ἀδιαίρετα³⁾, ἀναγκασθὲν διγέστον λβ'. οὔτε γὰρ ὀφείλει ὁ δικαστὴς καταλίπειν τι ἀδιαίρετον, ὡς διγέστον κε'. θεμ. προτέλετον. [Sch. n. v. 704.]

Ὁὐ πλέον ἢ ἅπαξ κινεῖται τὸ διαιροῦν τῇ φαιμίλια τὸν κληρονόμον, εἰ μὴ τῆς αἰτίας διαιρωσικότητος. ἀλλ' ἔὰν ἀδιανεμήτῃ τινα μείνωσιν, ἀρμόζει τὸ διαιροῦν τὰ κοινά.

ὁὐ πλέον ἢ ἅπαξ] Κυρίλλου. Τὸ φαιμίλια ἐρκισκοῦνδαι οὐ κινεῖται πάλιν, εἰ μὴ ἐκ μεγάλης αἰτίας, ἔὰν γὰρ ὑπολειφθῇ ἀδιαίρετον πρᾶγμα, χωρὶς τῆς κομμῶν διουιδούνδο. [Sch. o. v. 704.]

Ἐὰν ἐνὶ τῶν κληρονόμων ἐπιβληθῇ τὸ βίβρος τῶν χρεῶν, ἀσφαλίζεται, ὅτι δίδωσιν αὐτά, σωζομένου μόντοι αὐτῷ τοῦ τετραουγκίου⁴⁾ τοῦ ἰδίου μέρους.

ἔὰν ἐνὶ τῶν κληρονόμων] Διατιθέμενός τις ἐκέλευσε πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ χρεωστούμενα ἕνα μόνον τῶν κληρονό-

iussu patris ipsi data sit, quatenus in rem patris vertit, si quid versum sit, vel pro modo peculii.

Etiamsi pater⁷⁾ sine scriptura inter filios bona et aes alienum diviserit, non est simplex donatio⁸⁾, sed supremi iudicii divisio. Si vero creditores pro portionibus hereditariis eos conveniant, et quidam ex his placita detrectent, ceteri adversus eos praescriptis verbis actionem habent, quasi permutatione facta, siquidem omnes res divisae sint⁹⁾.

7) etiamsi pater] Pater moriturus bona sua inter liberos suos divisit sine scriptura, et singulis pro rata possessionis etiam creditores assignavit. Non est simplex, neque inter vivos donatio facta videtur, ut dicamus, eas invalidas esse, sed pater mortem spectans quasi in suprema voluntate bona sua inter eos divisit, ideoque rata est divisio. Verum post patris mortem creditores, quippe divisione patris minime laesi, adversus singulos filios egerunt pro hereditaria parte, et alii quidem filii parati erant solvere creditoribus sibi assignatis: unus autem ex filiis creditoribus sibi assignatis satisfacere nolebat. Interrogatus Papianus, qua actione fratres eum compellere possent, ut creditoribus ipsi assignatis solveret, dedit actionem praescriptis verbis, cum quasi permutationem inter se fecisse viderentur ea lege, ut pro parte hereditaria, quae in rebus ipsis assignatis obtigit, ut secundum patris voluntatem debita solverent, aes alienum solverent. Iudex igitur quasi ex pacto permutationi adiecto singulis adversus eum dedit actionem praescriptis verbis, cum cognovisset, omnia patris bona inter filios esse divisa: nam si quid indivisum esset, etiam actionem familiae eriscundae dedisset, ut filius patris sui voluntatem implere compelleretur.

Cyrilli. Pater bona sua inter filios inaequaliter diviserat, ea lege, ut et aes alienum pro rata solverent. Qui placitis non stat, ab altero actione praescriptis verbis convenitur.

Novella de triente et semisse, et Novella de voluntibus plene agunt de divisione.

8) non est simplex donatio] De donationibus a patre in liberos potestati subiectos collatis agit lib. 5. Cod. tit. 16. const. 25. De collatione earum etiam Novella, quae de immensis donationibus agit.

9) siquidem omnes res divisae sint] Nam si quaedam indivisa manserint, lege dig. 32. Iudex enim nihil debet indivisum relinquere, ut dig. 25. them. penult.

Non plus, quam semel¹⁰⁾ agitur familiae eriscundae iudicio, nisi causa cognita. Sed si quaedam indivisa manserint, actio communi dividundo competit.

10) non plus, quam semel] Cyrilli. Familiae eriscundae iudicium non iteratur, nisi ex magna causa. Nam si res indivisa relicta sit, locus est iudicio communi dividundo.

Si uni ex heredibus¹¹⁾ onus aeris alieni iniunctum sit, cavet, se id soluturum, salvo tamen triente portionis suae.

11) si uni ex heredibus] Testator quidam unum ex heredibus suis omne aes alienum suum solvere ius-

o) Inde a verbis ἔὰν δὲ οἱ δανεισταὶ — ἀγωγῆν hic locus legitur in sch. a. ad Basil. XXIII. l. cap. 45. (Fabr. T. III. p. 333. edit. nostr. T. II. p. 643.) ubi dicitur esse them. 4. cap. 20. h. t. p) περὶ sch. omittit. q) Malim ἀνταλλαγῆς. r) Lege ἕκαστου. s) Deest aliquid. Supplendum est rursus καταβαλεῖν. t) Intelliguntur Nov. 18. cap. 7. et Nov. 107. u) Intelligitur Nov. 92. v) In Digestis sermo est de quadrante.

μον καταβαλῶν, οὐδὲ ληγάτου χρησάμενος ὄψασιν, οὐδὲ φι-
δέομαι ἰσχυρῶς τυχὸν γὰρ εἶπεν· οἱ δανεισταὶ μου παρὰ μόνου
Τιτίου ἀπολάβωσι τὰ χρεῖα. καὶ ἐρωτηθεὶς Παπιανός, διὰ
ποίας ἀγωγῆς ἀναγκάζουσι αὐτὸν οἱ συγκληρονόμοι μόνον
καταβαλεῖν τὸ χρεῖος, εἶπεν ἀρμόσειν αὐτοῖς τὸ φραμίλλαι ἐρ-
μασκόνδαι· καὶ τούτου κινουμένου, ἀρφικίον ἐστὶ τοῦ δικαστοῦ
καταναγκάζειν αὐτὸν τὸ τέταρτον μόνον τῆς ἰδίας ἑστιαστῶς
εἰς τὸν λόγον τοῦ φαλκιδίου παρακατέχοντα ἡμῖν τέταρτον
διδόναι τοῖς δανεισταῖς μου· ἐπειδὴ φαλκιδίου ὁ τεστάτωρ^{ω)}
μειοῦσθαι οὐ δύναται. εἴαν δὲ οἱ δανεισταὶ οὐκ ἐπίκεινται τῇ
ἀπαιτήσει τῇ ἐν δέμῳ, χρὴ τὸν βεβουρημένον τοῖς χρεῖσι καν-
τόνα παρέχειν τοῖς συγκληρονόμοις αὐτοῦ, ὅτι φυλάξει αὐτοῦς
ἀζημίλους. [Sch. p. V. 704.]

Ἀνάγνωθι βιβλίον λβ. δίγιστον λδ. καὶ βιβ. λδ. τι. γ.
διγ. ζ. θεμ. α. περὶ τὸ τέλος, ἐν οἷς ὅτε ὁ τεστάτωρ τὴν
δοσὶν τῶν κληρονόμων βαρεῖ τῇ δόσει τῶν χρεῶν καὶ τῶν
ληγάτων, οὐκ οἱ δανεισταὶ, ἀλλ' οἱ συγκληρονόμοι ἔχουσι τὴν
περὶ τούτων ἀγωγὴν, ὡς βιβ. λ. διγ. ξθ. θεμ. β. [Sch. p.
V. 705.]

L. 20. Ἐὰν συναينوῦντος τοῦ πατρὸς λειτουργήσῃ ὁ
§. 6. 7. παῖς, καὶ χρεωσθήσῃ, ὑπέξαιρει αὐτὸ ὡς πατρῶιον
D. X. 2. χρεῖος. ἐφ' οἷς μέντοι μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς
ἐλειτούργησε^{χ)}, μόνος ἐνέχεται· εἰ μὴ περιῶν αὐτὸν
ὁ πατὴρ ὠνόμασεν.

εἴαν συναينوῦντος τοῦ πατρὸς] Πατὴρ τὸν ἴδιον υἱὸν
ἐπιπέδωκε βουλευτηρίῳ, συναίνεσας αὐτῷ γινόμενῳ βουλευτῇ.
ἐλειτούργησεν οὗτος ὁ παῖς ἐν ζωῇ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐπέθετο
ἐλοιπασθῆ τῇ πόλει. ἄλλα τελευτῶν ὁ πατὴρ ἔγραψεν αὐτὸν
μεθ' ἑτέρων κληρονόμων. εἴαν συγκροτῆται μετὰ τούτων τὸ
φραμίλλαι ἐρμασκόνδαι, δύναται ὁ παῖς οὗτος κατ' ἐξαιρέσειν
ἀπαιτεῖν δοθῆναι αὐτῷ τὰ τῇ πόλει χρεωστούμενα· ἐπειδὴ
καὶ ὁ πατὴρ ἐν τούτοις ἔνοχος ἦν, καὶ συναίνεσας γενέσθαι
βουλευτῆν τὸν υἱὸν αὐτοῦ. εἰ μέντοι μετὰ τελευτῆν τοῦ πα-
τρὸς ἐλειτούργησεν ὁ υἱός, οὐκ ἐνέχονται ταῦτις ταῖς λειτουργ-
γίαις οἱ τοῦ πατρὸς κληρονόμοι. τούτου μὲν τὸ θέμα Παπιανός
ἐτρακτύσεν. τρακτύσει δὲ καὶ Νεράτιος παραπλησίως τούτου
τοῦ θέματος τοιοῦτον. πολλοὺς τις ἔχων υἱούς, προσεφώνει
τῇ πόλει, ἢ ἐν ὑπομνήμασι κατέθετο περὶ ἐνὸς τῶν υἱῶν αὐ-
τοῦ, ὡς μέλλοντος ἀγωνοθεσίαν ἐπιτελεῖν τῇ πόλει. ἀλλ' ἐτε-
λευτήσεν ἐπὶ πᾶσι^{γ)} τοῖς τέκνοις αὐτοῦ κληρονόμοις, πρὶν ἐπι-
τελεσθῆναι τὴν ἀγωνοθεσίαν ὁ υἱός. ἐζητήθη, εἰ δύναται τὸ
ἀνάλωμα τῆς λειτουργίας ἀπαιτεῖν τοὺς ἰδίους ἀδελφούς. καὶ
ἀπεκρίνατο μὲν ὁ Νεράτιος, μηδεμίαν ἔχειν ἀγωγὴν κατὰ τῶν
συγκληρονόμων αὐτοῦ. ἀπήρσε δὲ ἡ τούτου γνώμη. ἐπειδὴ
γὰρ ὅλος αὐτὸς ὁ πατὴρ ἐπηγγέλατο περιῶν ἐκτελεῖσθαι τὴν
ἀγωνοθεσίαν διὰ τοῦ ἐνὸς τῶν παιδῶν αὐτοῦ, ἔδοξε χρεωστέιν
τῇ πόλει διὰ ταύτην τὴν λειτουργίαν· καὶ εἰκότως κοινὸν πάν-
των τῶν παιδῶν αὐτοῦ ἦρσεν εἶναι τὸ χρεῖος. [Sch. q. V. 705.]

μόνος ἐνέχεται] Ἐὰν ἀξιοχρεῶν οὐσίαν ὁ πατὴρ αὐ-
τοῦ κατέλιπε, ὡς βιβλίω γ. τι. δ. δίγιστον ιε. Παπιανός.
[Sch. r. V. 705.]

§. 8. Ἐὰν ἓνα τῶν κληρονόμων μου βαρῆσω τῇ ἀπο-
δόσει τῆς προικὸς τῆς γυμνῆς μου, ἢ δὲ πᾶσιν
ἐνάγγη, διεκδικοῦνται παρὰ τοῦ βαρῆθέντος. εἰ δὲ τι
ληγατεύσας αὐτῇ ὑπὲρ τῆς προικὸς ἔτυχον εἰπῶν,
ὡς εἴαν ἐπιλέξῃται τὴν προίκαν, ὁ δεῖνα ὁ κληρονό-
μος δότω αὐτῇ· τῆς γυναικὸς ἐπιλεγομένης τὴν
προίκαν, ὁ διδοὺς αὐτῇ λαμβάνει τὸ λήγατον, εἰ μὴ
τὸ ἐναντίον ἡβουλήθῃν.

εἰ δὲ τι ληγατεύσας αὐτῇ] Ἐκ πάντων τῶν κληρο-
νόμων. [Sch. s. V. 705.]

εἰ μὴ τὸ ἐναντίον ἡβουλήθῃν] Ὡστε καὶ προτιμώσης
τῆς γυναικὸς τὴν προίκαν, τὸν μὲν καταβαλεῖν τὰ ἀπὸ τῆς
προικὸς ἀπαιτούμενα, ἑκατέρους δὲ κερδοῦσαι τὸ λήγατον.
[Sch. t. V. 705.]

§. 9. Τὸ διὰ^{z)} πληρωθῆναι τὴν ἀφρεσιν ἐνὶ τῶν κλη-
ρονόμων παρὰ τοῦ ὑπὸ ἀφρεσιν ἐλευθερωθέντος δι-
δόμενον ἐκ τοῦ πεκουλίου, κοινὸν οὐ γίνεται.

ω) Lege ὁ τεστάτωρ. Fabr. τεστάτορος, omisso ὁ.
z) Adde τὸ ante πληρωθῆναι.

sit, neque verbis legati usus, neque fideicommissi: for-
tasse enim dixit: *Creditores mei a solo Titio debita re-
cipiant*. Interrogatus Papianus, qua actione Titium cohe-
redes compellere possent, ut aes alienum solus solveret,
respondit, competere eis iudicium familiae erciscundae.
Quo instituto iudicis est, ut eum compellat, retento
quadrante eius partis, ex qua institutus est, in rationem
Falcidiae, semissem eius cum alio quadrante creditoribus
meis praestare: quia Falcidiam testator deminuere non
potest. Si vero creditores nondum petere possint, quod
eis in diem debeatur, is, cui onus aeris alieni iniunctum
est, coheredibus suis cavere debet, se eos indemnes
praestaturum.

Lege lib. 32. dig. 34. et lib. 34. tit. 3. dig. 7. them. 1.
circa finem, in quibus, cum testator onus aeris alieni
et legatorum heredibus iniungit, non creditores, sed
coheredes actionem de his habent, ut lib. 30. dig. 69.
them. 2.

Si consentiente patre¹²⁾ filius munus publicum
susceperit, et in eo reliquatus sit, hoc praecipit tan-
quam patris aes alienum. Si qua tamen post mortem
patris munera susceperit, solus tenetur¹³⁾: nisi pater
eum vivus nominaverit.

12) si consentiente patre] Pater filium suum
curiae obtulit, et consentit, cum filius decurio fieret.
Hic filius vivo patre quaedam munera publica suscepit,
in quibus reliquatus est civitati. Pater decedens eum
cum aliis heredem scripsit. Si inter eos familiae er-
ciscundae iudicio agitur, filius ea, quae civitati debentur,
praecipere debet: quia pater quoque eorum nomine
obligatus erat, qui filium suum decurionem fieri consen-
serat. Si tamen filius post patris mortem quaedam
munera publica susceperit, propter haec munera heredes
patris non tenentur. Hoc thema Papianus tractavit.
Neratius vero quaestionem non absimilem tractat. Qui-
dam, cum plures filios haberet, unum ex eis nominavit
civitatis, vel apud acta professus est, filium suscepturum
agonothesium. Sed priusquam filius agonothesium susci-
peret, pater vita decessit, omnibus filiis heredibus re-
lictis. Quaesitum est, an filius sumtus, quos in munus
erogavit, a fratribus suis petere posset. Et Neratius
quidem respondit, nullam eum actionem habere adversus
coheredes suos. Huius autem sententia displicuit. Quo-
niam enim ipse pater superstes promiserat, unum ex
filiis suscepturum agonothesium, placuit, patrem huius
muneris nomine civitati esse obligatum: et merito pla-
cuit, omnium filiorum debitum esse commune.

13) solus tenetur] Si pater eius idoneas facul-
tates reliquerit, ut lib. 50. tit. 4. dig. 15. Papiani.

Si uni ex heredibus meis iniunxero onus resti-
tuendae dotis uxoris meae, ea vero adversus omnes
agat, defenduntur ab eo, cui onus iniunctum est. Si
vero legato ei relicto¹⁴⁾ pro dote subiccerō, ut,
si dotem elegerit, ille heres eam solvat: si mulier
dotem eligit, qui ipsam solvit, legatum consequitur,
nisi aliud voluero¹⁵⁾.

14) si vero legato ei relicto] Ab omnibus he-
redibus.

15) nisi aliud voluero] Ut, si mulier dotem
potius habere velit, ille dotem solveret, legatum autem
uterque heres consequeretur.

Quod conditionis implendae causa¹⁶⁾ uni ex
heredibus a statulibero de peculio datur, non com-
municatur.

x) Fabr. λητούργησε (sic). y) Sic legendum. Fabr. παισι.

τὸ διὰ πληρωθῆναι τὴν αἴρεσιν] Τί γάρ, ὅτι κατε-
 εἶφθη οἰκίτη ἐλευθερία ὑπὸ αἴρεσιν, ἐὰν Πρῶμω παράσχη
 νομίματα; [Sch. u. V. 706.]

κα'. Παύλου. Οὔτε ἀρμόζει ἐπ' αὐτῶ τὸ^{α)} τῆς
 διαιρέσεως τοῦ κληροῦ, ἢ τὸ τῶν κοινῶν τῆς διαι-
 ρέσεως δικαιορ.

κβ'. Οὐλπιανού. Ἐὰν θησαυρὸν ἐαθέντα παρὰ
 τοῦ διαθεμένου εἰς τῶν κληρονομίων ἐξορύξῃ, ἐνέ-
 χεται τῷ τῆς διαιρέσεως δικαίῳ· εἰ καὶ σὺν ἄλλῳ
 γυνιάτορι αὐτὸν ἐμερίσαιο.

ἐὰν θησαυρὸν ἐαθέντα παρὰ τοῦ διαθεμένου]
 κατορνεύεται^{β)} παρὰ τευτίτωρος. περὶ θησαυροῦ ἔγνωσ Ἰν-
 στιτούσιον β'. τι. α'. καὶ βιβ. μα'. τι. α'. διγ. λα'. καὶ ἐγ.
 καὶ βιβ. μθ'. τι. ιδ'. διγ. γ'. καὶ βιβ. ι'. τοῦ κώδικος τι. ιε'.
 ἀναγνώθῃ καὶ βιβλίων ζ'. τι. α'. διγ. ἐξ'. [Sch. x. V. 706.]
 εἰ καὶ σὺν ἄλλῳ συνίστασι] Εἰ καὶ ἐξωτικῶ τινι
 συνειδοίη γενομένῳ μέρος δέδωκεν αὐτοῦ. [Sch. y. V. 706.]

Δύναται ὁ δικαστὴς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα πολλοῖς
 προσκυροῦν, καὶ μάλιστα ἐὰν τις τῶν κληρονομίων
 ἐληγατεύθῃ· καὶ δῆλον μέρος ἐκάστῳ· καὶ ἐν ὑπερ-
 θεματίζοντι τὸ πᾶν, καὶ τὸν εἰς κλίματα διηρημένον
 ἄγρον δύναται προσκυροῦν ὡς ἔστι. καὶ ἐν τῷ προσ-
 κυροῦν δύναται ποιεῖν δουλείαν τὸν ἕνα τῶ ἐτέρῳ·
 τοῦ μὴν μετὰ τὸ καθαρῶς τὸν ἕνα παραδοῦναι.

προσκυροῦν] Ἐν τῷ φαρμίαιε ἐρισκοῦνδαι, δικάζων
 δύναται καὶ πολλοῖς ἅμα ἐν πρᾶγμα προσκυροῦν, ἐὰν πολλοῖς
 τῶν κληρονομίων κατ' ἐξαιρέτων τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐληγατεύθῃ·
 τότε γὰρ καὶ ἀνάγκη ἔχει πῶσιν, οἷς ἐληγατεύθῃ, προσκυροῦν
 τὸ πρᾶγμα, δύναται καὶ πολλοῖς ἄγρον ἐξαιρεῖν αὐτοῖς αἰ-
 τῶν^{γ)}, καὶ ἑπὶ τὸν μέρος ἐκάστῳ τῶν κληρονομίων προσκυροῦν·
 ἢ αἰ τρίτου μέρους τοῖς τρισὶ τὸν αὐτὸν ἄγρον προσκυροῦσθαι.
 δύναται καὶ ὑπερθεματισμὸν ποιεῖν, ἵνα ἐκεῖνῳ προσκυρώσθαι
 τὸ ὅλον, τῷ πλείονα ὑπερθεματισμὸν παρέχοντι, ὅτι δὲ καὶ
 κατὰ κλίματα τερμιν τὸν ἄγρον δύναται, καὶ ἄλλῳ μὲν τὸν
 εἰλαιῶνα, λόγου χάριν, ἄλλῳ δὲ τὸν ἄμπελῶνα προσκυροῦν, οἷκ
 ἀμφιβάλλεται. δύναται δὲ ἐν τῷ προσκυροῦν ἄγρον ἢ οἶκον,
 δουλείαν αὐτῷ ἐπιθεῖναι. τὸν δὲ προσκυρούμενον τινι οὐ
 δύναται μετὰ ταῦτα προσκυροῦν ἕτερον ἄγρον ἑτέρῳ^{δ)} δου-
 λεύειν αὐτῷ τὸν ἡδὲ προσκυρωθέντα καθαρῶν δουλείας ἄγρον.
 [Sch. z. V. 706.]

καὶ ἐν ὑπερθεματίζοντι] Γίνεται καὶ ἐξωτικῶ διὰ
 τὸν κείμενον λόγον διατάξει γ'. τοῦ λζ'. τι. τοῦ γ'. βιβ. τοῦ
 κωδ. οὐκ ἐναντιοῦται τὸ εἰρημένον βιβ. η'. τι. ε'. διγ. εστ. η'.
 θεμ. δ'. ὅτι ψῆφος οὐ συνίστασι δουλείαν. [Sch. a. V. 706.]

Κυρίλλου. Καὶ πολλοῖς ἐν πρᾶγμα ὁ δικαστὴς δύναται
 προσκυροῦν, ὅτε ἐληγατεύθῃ αὐτοῖς, ἢ διηρημένως. δύναται
 καὶ τῷ ὑπερθεματίζοντι προσκυροῦν. ἐν τῷ ἀδιουδικατεῖν
 τὸν ἄγρον καλῶς ποιεῖ, ἢ βλαβεῖ αὐτὸν δουλείᾳ· μετὰ δὲ τὸ
 ἀδιουδικατεῖσαι οὐ δύναται. [Sch. a. V. 706.]

Τὸ^{ε)} διαιροῦν τῇ φαρμίαι τὸν κληρὸν δικαστή-
 ριον¹⁾ ἀπὸ δύο συνίσταται, τουτέστι, πραγμάτων καὶ
 δαπανημάτων, ἧγον προσωπικῶν ἀγωγῶν.

ἀπὸ δύο συνίσταται] Τοῦτο τὸ δικαστήριον ἐκ δύο
 συνίσταται, ἀπὸ τε τῶν πραγμάτων τῶν διαιρουμένων, καὶ
 ἀπὸ τῶν λεγομένων πραιστασιῶν. πραιστασιονες δὲ εἰσιν,
 ὡς ἔγνωμεν ἐν τῇ νερεδιτύη πευτίονι, τὰ κατὰ τῶν προσώ-
 πων ἐγκλήματα· ἐνθα τις τῶν κληρονομίων ἐγκαλεῖται, ἢ βλά-
 ψας τὰ ἐπίκουρα πρᾶγματα, ἢ καρπωσάμενος αὐτὰ μόνος, ἢ
 ἐξ ἄλλης αἰτίας. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐν ἑμὲ καὶ περσονάλια
 καλεῖται τὸ φαρμίαιε ἐρισκοῦνδαι, ἐπειδὴ καὶ πραγμάτων
 διανέμειν, καὶ τὴν κατὰ τῶν προσώπων μέρων δι' αὐτοῦ
 ποιοῦμεθα. ὅθεν Παιπιανὸς ἐμίμησας Μαρκέλλῳ περὶ τοῦ
 πραγματος νερεδιταριον ὄντος παρὰ τοῖς πολεμίοις, ὅτι μὴ
 νομίσει Μαρκέλλος εἰς^{ε)} τὴν ἐπὲρ τοῦτου τοῦ πραγματος

16) quod conditionis implendae causa] Quid enim, si servo libertas relicta erat sub ea condi-
 tione, si Primo centum nummos dederit?

XXI. Pauli. Nec competit eius nomine familiae
 erciscundae vel communi dividundo iudicium.

XXII. Ulpiani. Si thesaurum a testatore reli-
 ctum¹⁾ unus heredum effodit, familiae erciscundae
 iudicio tenetur: etsi cum alio conscio²⁾ cum par-
 titus sit.

1) si thesaurum a testatore relictum] De-
 fossum a testatore. De thesauro didicisti Instit. lib. 2.
 tit. 1. et lib. 41. tit. 1. dig. 31. et 63. et lib. 49. tit. 14.
 dig. 3. et lib. 10. Codicis, tit. 15. Lege et lib. 6. tit. 1.
 dig. 67.

2) etsi cum alio conscio] Etiamsi extraneo
 conscio partem eius dederit.

Iudex potest eandem rem pluribus adiudicare³⁾:
 et maxime, si quibusdam ex heredibus legata sit:
 et certam partem unicuique: potest et uni, qui lici-
 tatione vicerit⁴⁾, totum adiudicare, et fundum re-
 gionibus divisum, uti est. Potest in adiudicando
 etiam facere, ut alter fundus alteri serviat: nec vero
 postquam pure unum tradidit.

3) adiudicare] In familiae erciscundae iudicio
 iudex potest eandem rem pluribus simul adiudicare,
 si pluribus heredibus eadem fuerit praelegata: tunc
 enim necesse habet, omnibus, quibus legata est, rem
 adiudicare. Potest et pluribus fundum dividere, et
 certam partem unicuique heredum adiudicare: ut, si
 tres sint, ex tertia parte singulis fundum adiudicat.
 Potest et licitatione admissa totum fundum ei adiu-
 dicare, qui plurimum licitatus est. Quin autem fundum
 regionibus dividere, et uni verbi gratia olivetum, alteri
 vineam adiudicare possit, dubium non est. Potest etiam
 cum fundum vel domum adiudicat, servitutem ei impo-
 nere. Sin autem fundum iam adiudicavit, alii alium
 fundum adiudicans efficere non potest, ut huic fundus,
 quem liberum servitute iam adiudicavit, serviat.

4) et uni, qui licitatione vicerit] Etiam
 extraneo propter rationem positam const. 3. tit. 37. lib. 3.
 Codicis. Non obstat quod dicitur lib. 8. tit. 5. dig. 8.
 them 4. per sententiam servitutem non constitui.

Cyrilli. Iudex etiam pluribus unam rem adiudicare
 potest, si eis legata sit, vel pro diviso. Potest et ei
 adiudicare, qui licitatione vicit. In adiudicando fundo
 iudex recte ei servitutem constituit, vel imponit: post
 adiudicationem autem non potest.

Familiae erciscundae iudicium ex duobus con-
 stat⁵⁾, hoc est, rebus et praestationibus⁶⁾, sive
 personalibus actionibus.

5) ex duobus constat] Hoc iudicium ex duobus
 constat, rebus dividendis et praestationibus. Praesta-
 tiones vero sunt, ut didicimus in titulo de hereditatis
 petitione, querelae adversus personas, cum unus ex he-
 redibus incusatur, vel quod rebus communibus damnum
 dederit, vel quod solus ex iis fructus perceperit, vel ex
 alia causa. Ideo enim actio familiae erciscundae et in
 rem et personalis vocatur, quia per eam et res dividi-
 mus, et querelam contra personas movemus. Unde Pa-
 pianus Marcellum reprehendit de re hereditaria, quae
 apud hostes est, quod non putat Marcellus querelas
 huius rei nomine seu praestationes in hoc iudicium ve-

a) Legendum id. Fabr. τῷ. b) Sic legendum. Fabr. κατορνεύεται (sic). c) Locus corruptus est. Fortasse legendum
 διαρῶν pro ἐξαιρέτων. Ἀντιὸς supervacaneum videtur. Lege τὸν αὐτόν. d) Adde ποιῶν. e) l. 22. §. 4. D. h. t. legitur in
 sch. b. ad Basil. XII. 2. cap. 1. (Fabr. T. II. p. 55. edit. nostr. T. I. p. 701.) f) Sch. rursus τὸ addit ante δικαστήριον.
 Male. g) Hoc eis delendum.

μὲμφεις, ἧτοι πραιστατίονας φέρεσθαι εἰς τοῦτο τὸ δικαστήριον· καὶ γὰρ φέρεσθαι καλῶς καὶ προσκυροῦσθαι παρὰ τοῦ δικαστοῦ δια τὴν ἐλπίδα τοῦ ποσθλιμίου. ἔαν δὲ προσκυρωταί τινι, χρῆ αὐτῷ καυτίονα παρέχεσθαι παρὰ τῶν συγκληρονόμων, ὡς ἔαν συμβῆ μὴ ἐπανελθεῖν ἐκ τῶν πολεμίων τὸ πρῶγμα, ἀποδιδούσιν^{λ)} αὐτῷ τὸ διαφέρον· εἰ μὴ ἄρα λόγον χωρὶν ἄξιον ὄν ρ. νομισμάτων τὸ πρῶγμα, δια τὴν ἀδελον ἐπ' αὐτῷ τύχη, ἀπὲρ νομισμάτων ν'. προσκυρωθῆ ἐν τῶν κληρονόμων. τότε γὰρ οὐ χρῆ καυτίονι βρεῖσθαι τοὺς ἄλλους, ἐπειδὴ αὐτῶν τὴν ἀδελον ἐκβασιν ἐπὶ τῷ πρῶγματι κατεδέξατο, τὸ ρ. νομισμάτων ἄξιον ἀπὲρ ν'. νομισμάτων λαβάν. καὶ μὴ θανάμης, εἰ τοῦ παρὰ τοῖς πολεμίοις ὄντος πρῶματος αἱ πραιστατίονες φέρονται εἰς τοῦτο τὸ δικαστήριον· εἰς γὰρ τοῦ καυθέντος οἶκον τὰ ἰνοίκια, ἣ τοῦ τελευτήσαντος οἰκέτου ἐργασίας, ἧτοι μισθούς εἰς ἐκ τῶν κληρονόμων μόνος ἔλαβεν καὶ δίκαιον ἐστί ταῦτα καὶ τοῖς ἄλλοις διανεμηθῆναι. [Sch. b. i.) V. 706. sq.]

καὶ δαπανημάτων] Τυχὸν γὰρ τινες τῶν κληρονόμων ἔβλαψαν τὴν κληρονομίαν, καὶ οἱ ἄλλοι κινουῦσιν αὐτοῖς ἢ τινες ζητοῦσι λαβεῖν τὴν δαπάνην. δηλοῖ δὲ καὶ τοὺς καρπούς τῶν πραγμάτων. [Sch. c. V. 707.]

L. 22. §. 5. Καὶ τὰ ὄντα παρὰ τοῖς πολεμίοις, καὶ τὰ δα-
D. X. 2. πανήματα αὐτῶν κατέγονται εἰς τὸ τῆς διαιρέσεως δίκαιον,

L. 23. κγ'. Παύλου. Μετὰ ἀσφαλείας· δυνατόν γὰρ ἐστίν
D. eod. αὐτὰ μὴ ὑποστρέφει· εἰ μὴ ἄρα διὰ τὸ ἀμφίβολον ὀλίγον διειρηθή.

L. 24. pr. κδ'. Οὐλπ. Καὶ τοῦ φθαρέντος πρῶματος διαι-
D. eod. ροῦνται τὰ δαπανήματα.

§. 1. Ἀρμόζει τὸ τῆς διαιρέσεως δίκαιον καὶ μεταξὺ
τῶν πραιτωρίων διαδόχων, καὶ τοῦ λαβόντος δι' ὑποκαταστάσεως πᾶσαν τὴν κληρονομίαν.

καὶ τοῦ λαβόντος — πᾶσαν τὴν κληρονομίαν] Οὐτίς, ὡς διγέστον μ. ἀνάγνωθι καὶ τὸ β. ὅτι γὰρ χωρὶν ἔχει μεταξὺ τῶν κληρονόμων καὶ τῶν φιδεϊκομισσαρίων, εἰρηται βιβλίω κς. tit. α. dig. κη. θεματι θ'. [Sch. d. V. 707.]

L. 25. §. 1. κε'. Ἰαουλ. Ἐάν στρατιώτης ἄλλον εἰς τὰ στρα-
D. eod. τιωτικά γράψῃ, καὶ ἄλλον εἰς τὰ παγανικά, ἀργεῖ τὸ τῆς διαιρέσεως δίκαιον· ὡσπερ ἔτε μὴδὲν ἐστί σωματικὸν ἐν τῇ κληρονομίᾳ, ἀλλὰ τὰ χρεῖα.

ἀργεῖ τὸ τῆς διαιρέσεως δίκαιον] Δύο γὰρ κληρονομίαι νοοῦνται, ὡς βιβ. κθ'. tit. α. dig. ις. θεμ. β. ὁ καὶ ἀνάγνωθι, καὶ βιβ. ε'. τοῦ κωδ. tit. κα'. διατ. α'. καὶ β'. [Sch. e. V. 707.]

ἀλλὰ τὰ χρεῖα] Ἐγνώσ γὰρ τὰ χρεῖα ὅτι οὐ κατέγονται, ὡς dig. β. θεμ. ε'. [Sch. f. V. 707.]

§. 2. Καὶ ὁ μὴ νεμόμενος τὴν κληρονομίαν, δύναται
κινεῖν τὸ τῆς διαιρέσεως δικαστήριον.

§. 3. 4. 5. Ἐάν^{κ)} ἐκ διαφόρων αἰτιῶν διαφόρους ἔχωμεν
κληρονομίας^{λ)}, δυνάμεθα ἐν τῇ διαιρέσει τῆς κληρονομίας^{μ)} κινεῖν^{ν)} καὶ περὶ^{ο)} πασῶν, καὶ περὶ μιᾶς. εἰ δὲ καὶ γὰρ καὶ σὺ Πέτρου^{ρ)} ἴσμεν κληρονόμοι, καὶ οἱ δύο, καὶ Παῦλος Φιλίππου^{σ)}, δυνατόν μεταξὺ τῶν τριῶν ἐν διαιρέσει δικαστήριον^{τ)} κινεῖσθαι.

ἔαν ἐκ διαφόρων αἰτιῶν] Κυρίλλου. Πολλὰ κληρονομίαι ἄρα καλῶς διαιροῦνται μεταξὺ σοῦ καὶ ἐμοῦ, κἂν ἐπὶ μιᾷ αὐτῶν ἄλλον ἔχωμεν συγκληρονόμον. [Sch. g. V. 707.]

Καὶ πρὸς πολλὰς κοινωνίας μεταξὺ τῶν αὐτῶν συστάσας ἀρκεῖ δικαστήριον ἐν κινήσει τὴν πρὸ σοῦ, ὡς βιβ. ις. tit. β'. dig. νβ'. θεμ. ιγ'. [Sch. g. V. 707.]

λ) Sic legendum. Fabr. ἀποδίδωσιν. ε) Apud Fabr. male sch. z. δ) §. 3—5. I. 25. D. h. t. leguntur in sch. h. ad Basil. XII. l. cap. 50. (Fabr. T. II. p. 33. edit. nostr. T. I. p. 757.) et in sch. 37. novo ad eundem Basil. locum (edit. nostr. I. 1.). Priore loco exhibentur usque ad verba καὶ περὶ μιᾶς. ζ) Prius schol. εἰ ἐκ διαφόρων κληρονομιῶν διαφόρους ἔχωμεν ἀγωγὰς. Posterius schol. ut in Basil. Pro ἔαν tamen habet εἰ et ἔχωμεν pro ἔχωμεν. η) Utrumque sch. δυνάμεθα τὸ φαιμίαι ἐρικισκόνδαι. θ) Prius sch. κινήσαι. ι) περὶ prius sch. omittit. κ) Posterius sch. Τίτου. λ) Posterius sch. καὶ εἰ δύο Σέτου καὶ Μαβίου. ρ) Pro ἐν διαιρέσει δικαστήριον sch. πόστειος ἐρικισκόνδαι.

nire: nam et recte venire et adiudicari posse a iudice propter spem postliminii. Si vero cui adjudicata sit, coheredes ei cavere debent, ne, si ea res ab hostibus recuperari non poterit, id quod interest, ei praestaturus: nisi forte res digna centum nummis, verbi gratia propter incertum eventum, uni ex heredibus pro quinquaginta adjudicata sit. Tunc enim reliqui cautione onerari non debent, quia ipsum incertum eventum in hac re suscepit, cum rem centum nummis dignam pro quinquaginta nummis accepit. Nec mireris, si rei, quae apud hostes est, praestationes in hoc iudicium veniant: forte enim aedium combustarum pensiones, vel servi demortui operas sive mercedes unus ex heredibus solus percepit, et aequum est, ea quoque reliquis distribui.

6) et praestationibus] Fortasse enim quidam ex heredibus hereditati damnum dederunt, et ceteri adversus eos agunt: vel quidam impensas consequi volunt. Hoc significat et fructus rerum.

Res quoque, quae apud hostes sunt, et praestationes earum in iudicium familiae erciscundae deducuntur,

XXIII. Pauli. Cum cautione: fieri enim potest, ut non revertantur: nisi propter ambiguum eventum minoris aestimatae sint.

XXIV. Ulp. Eius quoque rei, quae periit, praestationes dividuntur.

Competit familiae erciscundae iudicium et inter praetorios successores, et inter eum, cui tota hereditas restituta est¹⁾.

1) et eum, cui tota hereditas restituta est] Utilis, ut dig. 40. Lege et dig. 2. Nam inter heredes et fideicommissarios hoc iudicium locum habere dicitur lib. 36. tit. 1. dig. 28. them. 9.

XXV. Iavol. Si miles alium castrensiem, alium paganorum bonorum heredem scripserit, cessat familiae erciscundae iudicium¹⁾: quemadmodum cum nihil corporale est in hereditate, sed tantum nomina²⁾.

1) cessat familiae erciscundae iudicium] Nam duae hereditates intelliguntur, ut lib. 29. tit. 1. dig. 17. them. 2. quod et lege, et lib. 6. Codicis tit. 21. const. 1. et 2.

2) sed tantum nomina] Didicisti enim, nomina in hoc iudicium non venire, ut dig. 2. them. 6.

Etiam qui non possidet hereditatem, familiae erciscundae agere potest.

Si ex diversis causis³⁾ diversas habeamus hereditates, in iudicio familiae erciscundae et de omnibus, et de una agere possumus. Si vero ego et tu Petri heredes simus, et nos ambo et Paulus Philippi, inter tres unum familiae erciscundae iudicium moveri potest.

3) si ex diversis causis] Cyrilli. Plures hereditates simul recte dividuntur inter te et me, licet in una earum alium coheredem habeamus.

Et ad plures societates inter eosdem coitas sufficit intendi unam actionem pro socio, ut lib. 17. tit. 2. dig. 52. them. 13.

Ἐὰν ὁ διαθέμενος μετὰ ἑξωτικοῦ κοινὸν πρᾶγμα ἔσχη, εἴτε τοῦ ἰδίου μέρους ληγατεύσῃ, ἢ εἰς κληρονομίαν πρὸ τῆς τοῦ διαιρητικοῦ δικαστηρίου προκατάρξεως τὸ ἴδιον ἐκποιήσῃ μέρος, ὀφρῖκιόν ἐστι τοῦ δικαστοῦ παραδίδοναι τινὶ τὸ μέρος τοῦ διαθέμενου.

Ἐὰν ὁ διαθέμενος] Κυρίλλου. Ἐὰν ἡ ἐπίκοινον πρᾶγμα ἔχη ὁ τεστάτωρ, ἢ τοῦ ἰδίου μέρους ληγατεύσῃ, ἢ εἰς τῶν κληρονομιῶν πρὸ προκατάρξεως τὸ ἑαυτοῦ μέρος ἐκποιήσῃ, τὸ λοιπὸν ὡς θελεῖ προσκυροῖ ὁ δικαστής. [Sch. h. v. 708.]

Τὸ πλάτος οὕτως ἔχει. Ἐὰν ὁ διαθέμενος ἢ ἐπίκοινον ἔξωτικὸν πρᾶγμα μετὰ τινος ἑξωτικοῦ εἴχῃ, ἢ ἐξ ὀλοκλήρου αὐτῷ διαφέροντος πρᾶγματος μέρος ἐληγατεύσῃ τινι, ἢ καὶ τις τῶν κληρονομιῶν αὐτοῦ πρὸ προκατάρξεως τοῦ περὶ διαφέσεως διαφέροντος τὸ μέρος ἔλῃ τῶν κληρονομιῶν πρᾶγματι ἐξέποιήσῃ τινι, ὥστε πανταχόθεν κοινὸν εἶναι μετὰ τινος ἑξωτικοῦ κληρονομιῶν πρᾶγμα, δικαστής ἔνι τῶν κληρονομιῶν προσκυροῦν τὸ μέρος, ὅπερ ἦν τοῦ διαθέμενου, εἰ καὶ τὸ ἄλλο μέρος ἀλλοτρίον ἢν ἐξ ἑξωτικῆς, ἢ τὸ λοιπὸν τοῦ πρᾶγματος, ὅπερ ἐληγατεύσῃ τινι ὑπὸ τοῦ τεστάτωρος, ἢ παρ' ἑνὸς τῶν κληρονομιῶν αὐτοῦ ἐξέποιήσῃ. [Sch. h. v. 708.]

εἴτε τοῦ ἰδίου] Τοῦ ἐξ ὀλοκλήρου ἰδίου. [Sch. i. v. 708.]

Οὐ κατὰγεται εἰς τὸ τῆς διαιρέσεως δίκαιον, ὅπερ τις τῶν κληρονομιῶν νέμεται, ὡς ἀγοράσας, ἢ δωρεὰν λαβών.

οὐ κατὰγεται εἰς τὸ τῆς διαιρέσεως δίκαιον] Ἐπειδὴ οὔτε τῷ τεστάτῳ παρεδόθη, οὔτε τοῖς κληρονομοῖς οὕτω νόσον τὸ εἰρημένον διγ. 9. τὸ παρὸν νόσον κατὰ τὸ ἰδ. δίγεστον, ὅτι μὴ ἂν κληρονομὸς ἤρξαστο οὐσονκαπιτεύειν πρὸ τῆς προκατάρξεως, καὶ ἐπλήρωσε μετὰ προκατάρξιν. [Sch. k. v. 708.]

Ἐγὼ καὶ σὺ κληρονομοὶ Πέτρου γεγόναμεν. Ἐὰν περὶ μέρους ἀγροῦ Ἀνδρέα ἐναγάγῃς, λέγων ὀλόκληρον εἶναι κληρονομιῶν, καὶ ἡττηθῆς, καὶ ἀγοράσω παρὰ Ἀνδρέου τὸ αὐτό, οὔτε αὐτό, ὅπερ ὅτι κληρονομὸς νέμομαι, φέρεται εἰς τὸ τῆς διαιρέσεως δίκαιον.

Ἐγὼ καὶ σὺ κληρονομοὶ Πέτρου γεγόναμεν] Κυρίλλου. Ὁ συκληρονομὸς μου περὶ μέρους κινήσας κατὰ σοῦ νεμομένου ἀγρὸν τῆς κληρονομίας, ἡττήθη. ἠγόρασα δὲ παρὰ σοῦ τὸ μέρος, οὔτε αὐτό φέρεται εἰς τὸ φραμίλια ἐρμισκοίνδαε, οὔτε τὸ μέρος, ὃ νέμομαι ὡς κληρονομὸς. [Sch. l. v. 708.]

Ὅποτε γὰρ ἀπαξ ἐφάνη, ὅτε ἐνάγαγε τῷ Ἀνδρέα, μὴ εἶναι ὅλον τὸν ἀγρὸν νερεδιτάριον, ἀλλὰ μόνον ἡμισυ, πῶς δύναται ἐρχεσθαι εἰς τὸ φραμίλια ἐρμισκοίνδαε; [Sch. l. v. 708.]

φέρεται εἰς τὸ τῆς διαιρέσεως δίκαιον] Ἐμοὶ γὰρ μόνῳ διαφέρει, ἐπειδὴ τὸ σοῦ μέρος ἀπώλεσας, κληρονομός σου Ἀνδρέα. [Sch. m. v. 708.]

Αἱ ἀδιαιρέτοι ἐπερωτήσεις, ὡς αἱ περὶ δουλείας, οὐ καταφέρονται εἰς τὸ τῆς διαιρέσεως δίκαιον. ἑκάστω μὲν γὰρ εἰς ὀλόκληρον ἀρμόζουσιν. ἢ δὲ καταδίκη πρὸς τὸ διαφέρον ἑκάστω γίνεται.

αἱ ἀδιαιρέτοι ἐπερωτήσεις] Τὸ πλάτος. Εἰσὶ τινες ἐπερωτήσεις ἐξ ὀλοκλήρου τοῖς μερικοῖς κληρονομοῖς διὰ τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν ἀρμόζουσαι. εἴν γὰρ ἐπερωτήσας βίαν, ἢ ἴτερ, ἢ ἄτους ἐπὶ πολλοῖς κληρονομοῖς τελευτήσῃ, ἐπειδὴ ἀμνηστὰ ἐστὶ ταῦτα τὰ τρία δίκαια, ἑκάστος τῶν κληρονομιῶν ἐξ ὀλοκλήρου ἔχει τὴν ἐκ τῆς ἐπερωτήσεως ταύτης ἀγωγὴν. ὅθεν οὐδὲ ὑπὸ τοῦ δωδεκακιδέτου νόμου τέμνεται καὶ διαιρεῖται τοῖς κληρονομοῖς πρὸ νερεδιτάρια πάρτε ἢ τοιαύτη ἐπερωτήσας, οὐδὲ εἰς τοῦτο τὸ δικαστήριον καταφέρεται, ἐπεὶ οὐδὲ δύναται διαιρεθῆναι, ἀλλ' ἑκάστω μὲν τῶν κληρονομιῶν ἀρμόζει εἰς ὀλόκληρον ἐκ σπιουλάτο, κινούντος δὲ ἑκάστου αὐτῶν, εἴν μὴ παρασχεθῆ ἢ δουλεία πρὸ νερεδιτάρια πάρτε, καταδικάζεται ὁ ἐναγόμενος. καὶ τὸ ἐναντίον δέ, εἰ ὁ ἐπερω-

*) διαφέροντος ineptum videtur. Aut legendum est δικαστηρίου aut pro διαφέροντος τὸ μέρος legendum τὸ μέρος αὐτῶ διαφέρον. †) Adde ὁ κατε δικαστής, et postea ἀφείλει ante vel post προσκυροῦν.

Si testator⁴⁾ cum extraneo rem communem habebat, sive rei suae⁵⁾ partem legavit, aut unus ex heredibus ante litem de iudicio familiae erciscundae contestatam partem suam alienavit, ad officium iudicis pertinet, ut partem testatoris alicui tradat.

4) si testator] Cyrilli. Si testator vel rem communem cum alio habeat, vel rei suae partem legaverit, vel unus ex heredibus ante litem contestatam partem suam alienaverit, reliquum iudex, ut vult, adiudicat.

Lator contextus sic habet. Si testator vel ab initio rem communem cum extraneo habebat, vel rei in solidum suae partem alicui legavit, aut unus ex heredibus ante litem de iudicio familiae erciscundae contestatam rei hereditariae partem suam alienavit, ita ut his omnibus casibus res hereditaria communis sit cum extraneo, iudex uni ex heredibus partem, quae testatoris fuit, adiudicare debet, licet altera pars alterius esset ab initio, vel reliquam partem rei, quae a testatore alicui legata est, aut ab uno ex heredibus alienata est.

5) sive rei suae] Rei in solidum suae.

In familiae erciscundae iudicium non deducitur⁶⁾, quod quidam ex heredibus pro emtore vel pro donato possidet.

6) in familiae erciscundae iudicium non deducitur] Quia neque testatori traditum est, neque heredibus. Sic intellige, quod dicitur dig. 9. Hoc autem intellige secundum dig. 14. ut usucapio fuerit coepta ab eo, qui heres non erat, ante litem contestatam, et post litem contestatam impleta fuerit.

Ego et tu heredes Petro extitimus⁷⁾. Si tu partem fundi, quem totum hereditarium dicebas, ab Andrea petieris, et victus fueris, et eandem partem ab Andrea emero, neque quod pro herede possideo, venit in iudicium familiae erciscundae⁸⁾.

7) ego et tu heredes Petro extitimus] Cyrilli. Coheres meus petiit a te partem fundi hereditarii, quem possidebas, et victus est. Ego autem eam partem a te emi. Neque pars ea defertur in iudicium familiae erciscundae, neque pars, quam pro herede possideo.

Cum enim semel apparuit, cum egit cum Andrea, non esse totum fundum hereditarium, sed tantum dimidium, quemadmodum in familiae erciscundae iudicium venire potest?

8) venit in iudicium familiae erciscundae] Nam ad me tantum pertinet, quoniam tuam partem, cum adversus Andream ageres, amisisti.

Individuae stipulationes⁹⁾, veluti servitutis, non deducuntur in familiae erciscundae iudicium: singulis enim in solidum competunt. Condemnatio vero fit, prout cuiusque interest.

9) individuae stipulationes] Ueberior textus. Quaedam sunt stipulationes, quae heredibus pro parte propter rerum naturam in solidum competunt. Nam si quis viam, vel iter, vel actum stipulatus pluribus heredibus relictis decesserit, quia haec tria iura individua sunt, singuli heredes actionem ex hac stipulatione in solidum habent. Unde neque eiusmodi stipulatio per legem duodecim tabularum inter heredes pro parte hereditaria dividitur, neque in hoc iudicium deducitur, quia dividi non potest: sed singulis heredibus in solidum competit actio ex stipulatu: sin autem agant singuli, nec praestetur servitus pro hereditaria parte, reus condemnatur. Per contrarium si promissor harum ser-

τηθείς δίδοναι τὰς τοιαύτας δουλείας τελευτήσει ἐπὶ πολλοῖς κληρονόμοις, οὐ δαιρέται κατὰ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ ἐκ μέρους ἢ ἐπερωτήσης αὐτῆ· ἐπειδὴ καὶ ὁ μὴ ἔχων ἄγρον, καλῶς ἐπερωτῆται τὴν κατ' αὐτοῦ δουλείαν. ἐπειδὴ τοίνυν εἰ καὶ ἐν προσκυρωθῆ ὁ μέλλον δουλεύειν ἄγρος, μένουσιν οἱ ἄλλοι ἔνοχοι ὄντες τῇ περὶ τῆς δουλείας ἐπερωτήσεως, ὁφθαλμῶ τοῦ δικαστοῦ χρῆ παρέχειν αὐτοὺς ἀλλήλοις ἀσφαλείας, ὡς εἰς αὐτῶν ἐναχθεῖς καταδικασθῆ, δίδουσαν αὐτῶ οἱ λοιποὶ τὸ ἐπιβάλλον αὐτοῖς μέρος. τὸ δὲ αὐτὸ ἔστιν, εἰ καὶ μὴ ἐπερωτῆθῆ ὁ τελευτήσας τὴν δουλείαν ταύτην, αὐτὸς δὲ ἐληγάτευσε αὐτῆν τινὶ· καὶ ἐνταῦθα γὰρ χρῆ τὰ αὐτὰ προβαίνειν, ἅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐπερωτηθέντος εἰρήκαμεν. εἰ δὲ καὶ τις ἐπερωτηθείς, μὴδὲ ἑαυτὸν, μὴδὲ τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ ἐμποδίσαι αὐτῶ βουλομένῳ βαδίσαι ἢ ἔλασαι θρόματα, καὶ ἐνταῦθα πάλιν τὸ αὐτὸ χρῆ γίνεσθαι· κἂν γὰρ εἰς τὸν κληρονόμων κωλύσῃ τὸν ἐπερωτησαντα χρῆσθαι τῇ δουλείᾳ, κομμιτεύεται κατὰ πάντων ἢ ἐπερωτήσεως, καὶ δικαίον ἐστὶ καντίονα παρέχειν αὐτοὺς ἀλλήλους, ἵνα μὴ διὰ τῆς τοῦ ἐνὸς κωλύσεως οἱ λοιποὶ ζημιωθῶν. εἰ δὲ καὶ χρήματα ἐπερωτήθη^{α)} δίδουσαι τελευτήσας ὑπὸ προστίμων, καὶ ἐνταῦθα χρῆ παρέχειν αὐτοὺς ἀλλήλους καντίονα. εἰ καὶ γὰρ ἢ ἐπερωτήσεως, ὡς ἐν χρημασίᾳ ἔχουσα τὴν ἐνοχίαν, δαιρέται ὑπὸ τοῦ δωδεκαδελτου νόμου, ὅμως ἐπειδὴ ἕκαστος αὐτῶν καταβάλλων τὸ ἴδιον τοῦ χρέους μέρος, οὐκ ἐλευθεροῦται τοῦ προστίμου, εἴτε ἐν δέμῃ ἐστὶν ἢ τοιαυτῆ ἐπερωτήσεως, μήτε ἐνεστήκειν τὴν ἀπαίτησιν^{β)} αὐτῆς, εἴτε ποῦρα ἐστὶ, μῆπω δὲ κατεβλήθη τὸ χρέος, χρῆ παρέχειν τοὺς συγκαληρονόμους καντίονα ἀλλήλοις περὶ τοῦ ἀξήμιου, ἵνα ἐμποδίσω^{γ)} τὸ μὴ καταβλήθῃ τὴν ποσότητα αὐτοῦ, ἐπιγνώ τὴν ζημίαν, ὡς αἴτιος τοῦ προστίμου γινόμενος, ἢ ἵνα ἕκαστος παρωχῇ καντίονα, ὅτι ἀπααιτούμενον τοῦ ὅλου χρέους, ἐπιγνώσκει τὸ μέρος αὐτοῦ. εἰ γὰρ καὶ εἰς ἐκ τῶν κληρονόμων φροντίζων τοῦ μὴ ἀρμόσαι κατὰ πάντων τὸ προστίμον, κατέβαλε τοῦτο τὸ χρέος, ἔχει κατὰ τῶν κληρονόμων^{δ)} αὐτοῦ τὸ φαμίλια ἐρκισκονδαι, δι' οὐ δύναται ἀπαίτην ἕκαστος^{ε)} τὸ ἐπιβάλλον αὐτῶ μέρος. εἰ γὰρ καὶ ἐπὶ τῷ ῥύσασθαι τὸ^{ς)} κοινὸν ἐνέχυρον καταβάλλῃ τις ὅλον τὸ χρέος, ἔχει κατὰ τῶν συγκαληρονόμων τὸ φαμίλια ἐρκισκοῖνδαι. εἰ μὴ γὰρ δλοκληρον ἀπολάβῃ το χρέος ὁ δανειστής, δύναται ἀκωλύτως πιπρῶσκειν αὐτό. [Sch. n. V. 708 — 710.]

L. 25. §. 10. 11. D. X. 2. Εἰ δὲ καὶ ὁ δουλείαν ὁμολογήσας ἀποθάνῃ, ἕκαστος τῶν κληρονόμων αὐτοῦ εἰς ὀλοκληρον ἐνέχεται· δύναται γὰρ καὶ ὁ μὴ ἔχων ἄγρον ἐπερωτῆσθαι δουλείαν· καὶ ἀλλήλους ἀσφαλίζονται, ὡς ἐὰν ὁ ἐναχθεῖς δῶ, λαμβάνει παρὰ τῶν ἄλλων. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ δουλείας ληγατευθείσης.

ἐπερωτῆσθαι δουλείαν] Καλῶς εἶπεν ἐπερωτῆσθαι· οὐδεὶς γὰρ δουλείαν χρεωστῆν ἢ χρεωστῆσθαι δύναται, εἰ μὴ ὁ ἔχων ἄγρον, ὡς βιβ. η. τιτ. δ. διγέστοι α'. δύναται δὲ καὶ ὁδὸν ἐπερωτῆν εἰς ἄγρον, ὃν τέως οὐκ ἔχω, ὡς βιβ. με. τιτ. α'. διγέσι. ζη. [Sch. o. V. 710.]

§. 12. Καὶ ἐνθα ὁμολογήσεν ὁ διαθέμενος, μήτε ἑαυτὸν, μήτε τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ ἐμποδίσαι μοι παρῆναι· τοῦ γὰρ ἐνὸς ἐμποδίζοντος, κατὰ πάντων ἢ ἐπερωτήσεως βεβαιοῦται.

§. 13. 14. 15. Καὶ ἐνθα καταβάλλειν ἐμπροθέσμως ὑπὸ ποινῆν ὁμολογήσεν· οὔτε γὰρ ἀρκεῖ πρὸς τὸ τὴν ποινῆν ἀποφυγεῖν, τὸ καταβαλεῖν τὸ ἴδιον μέρος. εἰ δὲ καὶ τὸ πᾶν καταβάλλῃ ὁ εἰς, διὰ τὸ μὴ βεβαιωθῆναι ποινῆν, ἢ ἵνα μὴ προθῆ τὸ ἐνέχυρον, χάρα τῆ τῆς διαρῆσεως δικαίῳ· εἰ μὴ γὰρ τὸ πᾶν χρέος καταβλήθῃ, δύναται πιπρῶσκειν ὁ δανειστής τὸ ἐνέχυρον. καὶ ἐνθα τις ἐπὶ τῇ νοξάλια ἀγωγῇ ἐναχθεῖς, ἐπὶ συμφέροντι τὸ διαφέρειν δίδωκεν, ἢ ἐπὶ ὀλοκληρῶ ἢ σφαλίσατο τὸν ληγατάριον, ἵνα μὴ πεμφθῆ εἰς νομίην· καὶ γενικῶς τότε ἀρμόζει τὸ διαροῦν τὸν κληρονόμον δικαστήριον, ὅτε τὸ πᾶν ὁ εἰς τῶν κληρονόμων ποιήσει, μὴ δυνάμενος ἐν μέρει ποιῆσαι.

α) Sic legendum. Fabr. ἐπερωτήσε. β) Lege ἐνεστήκειν ἢ ἀπαίτησις. γ) Adde ὁ ante ἐμποδίσων. δ) Lege συγκαληρονόμων. ε) Lege ἕκαστον. ζ) Lego τὸ. Fabr. τὸν.

vitutum decesserit pluribus heredibus relictis, non videtur haec stipulatio adversus heredes eius: quia etiam qui fundum non habet, recte servitutem in eo promittit. Itaque quia, licet uni adiudicetur fundus serviens, ceteri manent obligati ex stipulatione servitutis, officio iudicis sibi invicem cavere debent, si quis ex his conventus condemnatus fuerit, id ei pro parte hereditaria a ceteris praestari. Idem est et si defunctus eam servitutem non promiserit, sed ipse eam alicui legaverit: nam et hoc casu eadem fieri debent, quae de promissore diximus. Sed etsi quis promiserit, neque per se, neque per heredes suos fieri, quominus ire vel agere iumenta possit, hoc quoque casu idem fieri debet: licet enim unus ex heredibus stipulatorem uti prohibuerit servitute, stipulatio adversus omnes committitur, et aequum est, eos sibi invicem cavere, ne unius prohibito ceteris damnosa sit. Sed et si defunctus pecuniam sub poena promiserit, hoc quoque casu eos sibi invicem cavere oportet. Licet enim haec stipulatio, quippe quae obligationem pecuniae contineat, dividatur per legem duodecim tabularum, tamen quia quilibet eorum partem suam debiti solvens poena non liberatur, sive eiusmodi stipulatio in diem facta sit, et nondum dies solvendae pecuniae venerit, sive pura sit, et nondum soluta sit pecunia, coheredes sibi invicem cavere debent de indemnitate, ut qui fecerit, quo minus pars eius solveretur, solus damnus agnoscat, quippe qui auctor fuerit, ut poena committeretur: vel sibi invicem cavere debent, ut si totum debitum petatur, quisque suam partem solvat. Nam et si quis ex heredibus id agens, ne poena adversus omnes committeretur, hoc debitum solverit, adversus coheredes suos familiae erciscundae iudicium habet, quo a singulis partes ipsorum repetere potest. Nam et si quis pignoris communis relucendi causa totum debitum solverit, adversus coheredes familiae erciscundae iudicium habet: nisi enim creditor totum debitum acceperit, pignus sine impedimento distrahere potest.

Sed etsi promissor servitutis decesserit, singuli heredes eius in solidum tenentur: potest enim et qui fundum non habet, servitutem promittere¹⁰⁾: et invicem cavent, ut si quis ex his conventus praestiterit, a ceteris pro parte consequatur. Idem et de servitute legata dicendum est.

10) servitutem promittere] Recte dixit, promittere: nemo enim servitutem debere potest, neque acquirere, nisi qui praedium habet, ut lib. 8. tit. 4. dig. 1. Possum autem et viam stipulari ad fundum, quem interrim non habeo, ut lib. 45. tit. 1. dig. 98.

Et si testator promiserit, neque per se, neque per heredes suos fieri, quominus mihi ire agere liceat: nam uno prohibente stipulatio adversus omnes committitur.

Idem est, et si sub poena in diem se soluturum promiserit: non enim satis est ad poenam evitandam, partem suam solvere. Sed etsi unus solidum solverit, ne poena committeretur, aut ne pignus venderetur, locus est familiae erciscundae iudicio: nis enim totum debitum solutum sit, pignus creditor vendere potest. Et cum quis noxali iudicio conventus¹¹⁾, cum hoc expediret, id quod interest praestiterit, vel in solidum caverit legatario, ne in possessionem mitteretur: et generaliter familiae erciscundae iudicium competit, si unus ex heredibus in solidum fecerit, quod pro parte facere non poterat¹²⁾.

καὶ ἐνθα τις τῆ νοξάλια ἀγωγῆ ἔναχθῆις] Ἰπὲρ οἰκέτου τῆς κληρονομίας ἡμαρτηκότος εἰς τῶν συγκαληρονομῶν κατεδέξατο τὴν νόξαν, καὶ ἐδεδέχθη αὐτόν, καὶ καταδικασθεὶς δέδωκεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ διαφέρον· καὶ ἐπειδὴ συνέφερε τοῦτο μᾶλλον καταβαλεῖν, καὶ μὴ τὸν οἰκέτην εἰς νόξαν ἐκδούναί, ὁμολογουμένως ἔχει κατὰ τῶν συγκαληρονομῶν τὸ φραμίλια ἐρκισκονδαε, ἢνα λάβῃ παρ' ἐκάστου πρὸ νερεδιταρία παρτε τὸ διαφέρον, ὅπερ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ δοῦλου κατέβαλεν. [Sch. p. V. 710.]

μὴ δυνάμενος ἐν μέρει ποιῆσαι] Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ κομοῖνι διβιδούνδο, ὡς τιτ. γ'. διγέστον ε'. θεμα γ'. ἐν ᾧ φησιν, ὅτι εἰ δυνάμενος μόνον τὸ ἴδιον διοικῆσαι, διοικῆσαι τὸ παν, ἢ νεγοτιόρομ νεγοτιόρομ ἁρμόζει, ὡς βιβ. γ'. τιτ. ε'. διγέστον μ'. [Sch. q. V. 710.]

Ὁ κληρονόμος καὶ δόλον καὶ ἑραθυμίαν χρεωστέϊ, καὶ ἐπιμέλειαν, οἷαν ἐν τοῖς ἰδίους πράγμασιν, οὐ μὴν οἷαν ἀνὴρ ἐπιμελής· ἐξ ἀνάγκης γὰρ τοῦ ἰδίου μέρους χειρίζει. διὸ οὐχ ἁρμόζει ἢ περὶ διοικήσεως ἀγωγή. τὰ αὐτὰ γὰρ χρεωστοῦσιν οἱ ἀπὸ ληγάτου, καὶ οὐκ ἀπὸ συναιρέσιως κοινωνοῦντες.

ὁ κληρονόμος καὶ δόλον καὶ ἑραθυμίαν χρεωστέϊ] Κινοῦμενον τοῦτο τὸ δικαστήριον οὐ μόνον δόλον, ἀλλὰ καὶ ἑραθυμίαν ἀπαιτεῖ τοὺς συγκαληρονόμους· ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ἑκόντες ἔνοχοι γίνονται ἀλλήλοις οἱ συγκαληρονόμοι, ἀλλ' ἀνάγκη τῆς κληρονομίας, διὰ τοῦτο οὐκ ἀπαιτοῦνται τὴν ἄκραν ἐπιμέλειαν, καὶ τὴν σπουδαίως οἰκοδεσποτῆς ἀπαιτεῖ^{α)} παρέχειν. διὰ τοῦτο γὰρ οὐδὲ συγκαληρονομῶν αὐτοῦς τῶ νεγοτιόρομοι, ἐπειδὴ ἕκαστος αὐτῶν ἀνάγκη διαφέροντος^{β)} αὐτῶ μέρους ἐπιπίπτει τῇ διοικήσει τῶν κληρονομαίων. ὅθεν οὐδὲ νεγοτιόρομ νεγοτιόρομ κινεῖται κατ' αὐτῶν. ἀλλὰ τοιαύτην ἐπιμέλειαν ἀπαιτοῦνται περὶ τῶν νερεδιταρίων, οἷαν καὶ περὶ τὸ οἰκία ἐπιδεικνύνται. εἰ δὲ καὶ β'. τισὶ τὸ αὐτὸ πράγμα ἐληγατεῦθη, ἐπειδὴ καὶ οὗτοι ἀνάγκη τοῦ ληγάτου κοινῶς κέκτηνται τὸ πρᾶγμα, καὶ οὐκ ἐκ προαιρέσεως κοινωνήσαντες, τοιαύτην ἀπαιτοῦνται καὶ αὐτοὶ διλγηντίαν παρέχειν ἀλλήλοις, οὐ μὴν τὴν ἄκραν καὶ ἐπιμελεσιάν. [Sch. r. V. 710.]

Κυρίλλου. Ἀπαιτεῖται δόλον καὶ κούλπαν τὴν μετρίαν, ἐπειδὴ οὐχ ἑκὼν διοικεῖ. διὸ οὐχ ἔχει νεγοτιόρομ νεγοτιόρομ. τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ δύο ληγαταρίων κοινωνοῦντων. [Sch. r. V. 711.]

Περὶ τῆς ἐπιμελείας καὶ τῶν τυχηρῶν ἐπὶ τῆς κοινωνίας ἀνάγκη βιβ. ιζ'. τιτ. β'. διγέστον κε. νβ'. θεμα γ'. νθ'. οβ'. [Sch. r. V. 711.]

Ἐὰν ληγατεῦθῃ μοι δοῦλος ἁορίστως, καὶ ἀποθάνω ἐπὶ πολλοῖς κληρονόμοις, καὶ ὁ εἷς μὴ συναινῶν ἐμποδίζει τοῖς ἄλλοις ἐπιλέξασθαι, δίδωσιν αὐτοῖς διὰ τοῦ διαιροῦντος τὸν κλῆρον δικαστηρίου τὸ διαφέρον. εἰ δὲ καὶ γενικῶς ληγατεῦθῃ, ὃν οἱ κληρονομοὶ θέλουσι, καὶ ὁ εἷς μὴ συναινῆ τῶς λοιποῖς δοθῆναι ὃν πᾶσι συμφέροι, καὶ ἐκ τούτου ἐναχθέντες εἰς πλῆρον καταδικασθῶσι, δίδωσιν αὐτοῖς διὰ τοῦ διαιροῦντος τὸν κλῆρον δικαστηρίου τὸ διαφέρον.

Ἐὰν ληγατεῦθῃ μοι δοῦλος ἁορίστως] Ἐληγατεῦθη τινὶ οἰκέτης ἁορίστως, ὃν ἂν αὐτὸς ἐπιλέξῃται. ἀλλ' ἐτελευτήσῃ οὗτος ἐπὶ πολλοῖς κληρονόμοις. καὶ βουλομένων τῶν πολλῶν κληρονομῶν τοῦ ληγαταρίου Στίχος ἐπιλέξασθαι, εἰς ἐξ αὐτῶν ἠρωτιώθη τῇ κοινῇ αὐτῶν πάντων γνώμῃ. κατὰ τὸ παλαιὸν μὲν ἔσβεσται τὸ ληγάτον τῇ διχονοίᾳ αὐτῶν. κατὰ δὲ τὴν σημερινὴν περὶ τούτου γινόμενον^{γ)} τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως ἡμῶν νομοθεσίαν κληρονομῶν βληθέντος, ἐπὶ μὲν τῶν κληρονομῶν ἐπέλαχε τὸ ἐπιλέξασθαι ὃν βούλεται. οὗτος δὲ τοῖς ἄλλοις ἔνοχος γέγονεν εἰς τὸ παρμαχεῖν αὐτοῖς τὸ ἐπιβᾶλλον ἐπὶ τῷ οἰκέτῃ μέρει, διατιμωμένου τοῦ οἰκέτου κ'. νομισμάτων, ἕαν δύναται δεῖξαι, ὅτι Στίχος μὲν ὃν ἤθελον ἀπαντες ἐπιλέξασθαι, ἄξιος ἢ κ'. νομισμάτων. πλὴν κατὰ τὸ παλαιὸν εἰ ληγάτον ἔσβεσται διὰ τὴν διχονοίαν αὐτοῦ, ἔχουσιν οἱ ἀδικηθέντες εἰς τὸ διαφέρειν αὐτοῖς κατὰ τοῦ συγκαληρονομοῦ τὸ φραμίλια ἐρκισκονδαε δικαστηρίου. εἰ δὲ καὶ τὸ ἕνατιλον ὁ τεστᾶτωρ ἐληγάτευσέ τινα οἰκέτην, ὃν ἂν^{δ)} οἱ κληρονομοὶ αὐ-

11) et cum quis noxali iudicio conventus] Servi hereditarii nomine, qui noxam commiserat, unus ex heredibus conventus actionem noxalem suscepit eumque defendit, et condemnatus pro eo id, quod interest, praestitit: et quia hoc praestare magis expediebat, quam servum noxae dedere, utique iudicium familiae erciscundae adversus coheredes habet, ut id, quod interest, quod pro communi servo praestitit, a singulis pro parte hereditaria consequatur.

12) quod pro parte facere non poterat] Idem et in iudicio communi dividendo, ut tit. 3. dig. 6. them. 3. quo dicitur, actionem negotiorum gestorum competere, si quis, cum suam partem administrare posset, totum gesserit, ut lib. 3. tit. 5. dig. 40.

Hercs et dolum et negligentiam praestat¹³⁾, et diligentiam, qualem in suis rebus, non qualem diligens paterfamilias: necessario enim propter suam partem gessit. Ideo actio negotiorum gestorum non competit. Nam eadem praestant illi, qui ex causa legati, non ex consensu communionem habent.

13) heres et dolum et negligentiam praestat] Si hoc iudicio agitur, non solum dolum, sed et negligentia a coheredibus praestatur: quoniam enim coheredes non sua sponte invicem obligantur, sed necessitate delatae hereditatis, summa diligentia ab iis non exigitur, quam praestare solet diligens paterfamilias. Ideo enim eos non comparamus negotiorum gestori, quoniam quisque eorum necessitate partis suae incidit in administrationem rerum hereditariarum. Unde neque negotiorum gestorum actio adversus eos intenditur. Sed talem diligentiam praestant in rebus hereditariis, qualem in suis rebus ostendunt. Sed et si duobus eadem res legata sit, quoniam et hi necessitate legati rem communem habent, non consensu communionem contraxerunt, talem quoque invicem praestare debent diligentiam, non summam et exactissimam.

Cyrilli. Dolum et modicam culpam praestat, quia non sponte gerit. Ideo negotiorum gestorum actionem non habet. Idem obtinet in duobus legatariis rem communem habentibus.

De diligentia et casibus fortuitis in societate lege lib. 17. tit. 2. dig. 25. 52. them. 3. 59. 72.

Si servus generaliter mihi legatus sit¹⁴⁾, et decessero pluribus heredibus relictis, et unus ex eis non consentiendo impedierit, quominus reliqui eligerent, iudicio familiae erciscundae id, quod interest, iis praestat. Sed et si generaliter legatus sit, quem heredes voluerint¹⁵⁾, et unus non consentiat reliquis, eum praestari, quem dari omnibus expediebat et ideo conventi pluris damnati fuerint, iudicio familiae erciscundae id, quod interest, eis praestat.

14) si servus generaliter mihi legatus sit] Servus alicui legatus est generaliter, quem ipse elegerit. Hic autem decessit pluribus heredibus relictis. Cum plures heredes legatarii Stichum eligere vellent, unus eorum communi omnium voluntati adversabatur. Iure quidem veteri dissensu eorum legatum extinctum est. Sed secundum constitutionem piissimi Imperatoris nostri hac de re nuper conditam sortiuntur inter se heredes, et is, cui sors obtigit, eligit, quem velit. Is autem ceteris obligatus est ad partem his in servo contingentem praestandam, servo viginti nummis aestimato, si probare possit, Stichum, quem omnes eligere voluerunt, viginti nummis dignum esse. Verum iure antiquo, si legatum propter dissensum eius extinctum est, qui eo laesi sunt, adversus coheredem iudicium familiae erciscundae habent ad id, quod eorum interest, consequendum. Per contrarium si testator cuidam ser-

a) Lege ἀπαιτεῖται. b) Adde τοῦ ante διαφέροντος. c) Lege γενομένην. d) Lego ἄν. Fabr. ἔαν.

τοῦ ἐπιλέξανται, καὶ τῶν ἄλλων βουλομένων Στίχον καταβληθῆναι τῷ ληγαταρίῳ, εἰς ἕξ αὐτῶν ἤραντιώθη τῇ κοινῇ πάντων ἐπιλογῇ, καὶ κινήσαντος τοῦ ληγαταρίου, κατεδικάσθη^{α)} πλείονα τοῦ Στίχου διατίμησιν παρέχειν αὐτοῖς^{β)}, πάλιν ἔχουσι κατὰ τοῦ μὴ συναινέσαντος αὐτοῖς εἰς τὸ διαφέρειν τὸ φαρμιλιαε ἐρκισκούνδαε δικαστήριον. [Sch. v. V. 711.]

ὃν οἱ κληρονόμοι θέλουσι] Ἐπὶ τούτων γὰρ κατὰ πρόληψιν ὁ ληγατάριος ἔχει τὴν ἐπιλογὴν ὡς μέντοι μήτε τὸν κάλλιστον, μήτε τὸν χειρίστον λαβεῖν, ὡς βιβ. λ. διγέστω λζ. εἰ δὲ θέλεις τὰ περι τῶν ἰκνέοτας ἢ γενικῶς ληγατενομένων μαθεῖν, ἀνάγνωθι τοῦ λ. βιβλίου διγέστω ιγ. λβ. λζ. με. σα. ρθ. ρθ'. [Sch. t. V. 711.]

L. 25. §. 18. **Ei δὲ καὶ τις προὔπεισελθὼν τὴν κληρονομίαν, D. X. 2. ἀνάσχηται δουλείας ἀπολέσθαι τῇ ἀρχησίᾳ, ἐνέχεται τοῖς ἄλλοις.**

εἰ δὲ καὶ τις προὔπεισελθὼν τὴν κληρονομίαν] Ἐξῆστί γὰρ αὐτῷ προαδιτεύειν, ὡς βιβ. ε. τι. δ. διγ. β. [Sch. u. V. 711.]

§. 19. **Ὁ διεκδικήσας τὸν πατέρα, καὶ καταβαλὼν ἀπὸ καταδίκης, ζῶντος ἢ τελευτήσαντος τοῦ πατρός, ἀπαιτεῖ τὸν συγκληρονόμον διὰ τοῦ τῆς διαιρέσεως δικαίου.**

ἀπαιτεῖ τὸν συγκληρονόμον] Καὶ ὅτε κελύσει τοῦ πατρός γένηται ἔνοχος, ὡς διγέστω κ. θεμα β'. [Sch. x. V. 711.]

διὰ τοῦ τῆς διαιρέσεως δικαίου] Τὸ δὲ χρεωστοῦμενον τῷ τεστάτορι παρ' ἐνὸς τῶν κληρονόμων, οὐκ ἀπαιτεῖται διὰ τοῦ φαρμιλιαε ἐρκισκούνδαε, ἀλλὰ τῆς νερεδιτάτις πευτιτονος, ὡς ἐν τῷ τέλει τοῦ να. διγέστω. [Sch. y. V. 711.]

§. 20. 21. **Ὁ δικαστὴς τοῦ διαιροῦντος τὸν κλῆρον δικαστηρίου, οὐδὲν ὀφείλει καταλιπεῖν ἀδιαίρετον. ἀλλὰ καὶ λαμβάνειν ἀσφάλειαν παρασκευάζει περὶ ἐκνικήσεως, οἷς προσκυροῖ πράγματα.**

οὐδὲν ὀφείλει καταλιπεῖν ἀδιαίρετον] Εἰ δὲ τι καταλειφθῆ ἄδιαίρετον, διὰ τοῦ κομμῶνι διβιδόνδο διαμεῖται, ὡς διγέστω κ. περὶ τὰ μέσα. ἀνάγνωθι βιβλίον γ'. τοῦ κώδικος τι. λζ'. διατάξει ιδ'. [Sch. z. V. 712.]

λαμβάνειν ἀσφάλειαν παρασκευάζει περὶ ἐκνικήσεως] Τούτῳ, παρασκευάζει τοὺς συγκληρονόμους ἀλλήλοις ἐπερωτάσθαι περὶ ἐκνικήσεως τῶν προσκυρουμένων αὐτοῖς πραγμάτων. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ κομμῶνι διβιδόνδο, ὡς τι. τῷ ἐξῆς διγέστω ι. θεμ. γ'. [Sch. a. V. 712.]

§. 22. **Ἐὰν ὁ μὴ ἔχων χρήματα, ληγατεύσῃ χρήματα ἐνὶ τῶν κληρονόμων, οὐ τὸ πᾶν οἱ κληρονόμοι διδάσιν, ἀλλ' ὑπολογίζεται τὸ ἴδιον μέρος, ὡς ἂν εἰ κατελείφθησαν χρήματα.**

ἔὰν ὁ μὴ ἔχων χρήματα] Ἐχων τις ἐν περιορισῶ νομίσματα, ἐνὶ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ ἐληγάτευσε τ. νομίσματα κατ' ἐξαιρετον. ἀρα τριῶν ὄντων τῶν κληρονόμων, ὁ τῆς πρᾶκεπτιῶν τιμηθεῖς τὰ τ. ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν δύο συγκληρονόμων αὐτοῦ, ἢ μόνον τὰ σ'. ἵνα ὑπολογίσῃται εἰς τὸ ἴδιον μέρος ἑαυτῷ τὰ ρ. νομίσματα; ἐπειδὴ οὐχ εὐρέθη ἐν τῇ περιορισῶ τοῦ τεστάτορος τὰ καταλειφθέντα τ. νομίσματα, λαμβάνων αὐτὰ ἐκ τοῦ οἰκείου μέρους, ἐδόκει λαμβάνειν τὰ ρ. καὶ ἦρεσε μηδὲν λαμβάνειν αὐτὸν, εἰ μὴ εὐρεθείη ἐν τῇ περιορισῶ τοῦ τεστάτορος τὰ νομίσματα. τούτῳ, ὑπολογίζεσθαι αὐτὸν ἑαυτῷ τὰ ρ. ἐπειδὴ καὶ εὐρισκομένων νομισμάτων, ἐκ τοῦ μέρους αὐτοῦ λαμβάνει τὰ ρ. νομίσματα. [Sch. b. V. 712.]

Κυρίλλου. Τὸ κατὰ πρᾶκεπτιῶνα ληγάτον κατὰ τὸ ἡμισυ ὁ κληρονόμος ἀπαιτεῖ. εἰ δὲ μὴ ἦν νομίσματα ἐν τῇ κληρονομίᾳ, ὁ δικαστὴς κελύει πρᾶσθῆναι πρᾶγμα, καὶ δοθῆναι τὸ ληγάτον. [Sch. b. V. 712.]

ὡς ἂν εἰ κατελείφθησαν χρήματα] Ἐῖρηται γὰρ βιβλίον γ'. τι. ιε'. διγέστω πη. ὅτι τοσαῦτα χρήματα δοκεῖ τις καταλιπεῖν, ὅσα δύνανται συναχθῆναι ἐκ τῶν αὐτοῦ πραγμάτων. καὶ βιβλίον λα'. διγέστ. ιβ'. ὅτι χρήματος ληγατευ-

c) Lege κατεδικάσθησαν. f) Lege αὐτῷ.

vum legaverit, quem heredes elegerint, et cum ceteri legatario Stichum solvere vellent, unus ex eis communi electioni adversatus sit, et legatario agente condemnati fuerint, plus ei praestare, quam Stichus dignus esset, similiter adversus eum, qui ipsis non consensit, familiae erciscundae iudicium habent ad id, quod interest, consequendum.

15) quem heredes voluerint] In his enim ex praesumptione legatarius electionem habet: ita tamen, ut neque optimum, neque pessimum accipiat, ut lib. 30. dig. 37. Si vero scire velis, quae de rebus incerto vel generaliter legatis cauta sunt, lege libri 30. dig. 13. 32. 37. 45. 71. 108. 109.

Item si quis, cum ante alios adisset hereditatem¹⁶⁾, servitutes passus sit non utendo amitti, ceteris tenetur.

16) item si quis, cum ante alios adisset hereditatem] Licet enim ei ante alios adire, ut lib. 5. tit. 4. dig. 2.

Qui patrem defendit, et ex condemnatione solvit, vivo vel mortuo patre, a coherede repetit¹⁷⁾ familiae erciscundae iudicio¹⁸⁾.

17) a coherede repetit] Et si iussu patris obligatus sit, ut dig. 20. them. 2.

18) familiae erciscundae iudicio] Quod autem testatori debetur ab uno ex heredibus, non petitur familiae erciscundae iudicio, sed hereditatis petitione, ut in fine digesti 51.

Iudex familiae erciscundae nihil debet indivisum relinquere¹⁹⁾. Item curat, ut de evictione caveatur²⁰⁾ his, quibus res adiudicat.

19) nihil debet indivisum relinquere] Quodsi quid indivisum relictum sit, dividitur iudicio communi dividundo, ut dig. 20. circa medium. Lege lib. 3. Codicis, tit. 36. const. 14.

20) curat, ut de evictione caveatur] Id est, curat, ut coheredes sibi invicem caveant de evictione rerum ipsis adiudicarum. Idem et in iudicio communi dividundo, ut tit. sequ. dig. 10. them. 3.

Si qui pecuniam non habebat²¹⁾, uni ex heredibus pecuniam legaverit, universum heredes non praestant, sed imputatur ei pars eius, quemadmodum si pecunia relicta esset²²⁾.

21) si qui pecuniam non habebat] Cum quidam in bonis pecuniam haberet, uni ex heredibus suis trecentos nummos praelegavit. An, cum tres heredes sint, is, qui praeceptione honoratus est, trecentos a duobus coheredibus petet, an ducentos tantum, ut sibi centum nummos in suam partem imputet? Quia trecenti nummi praelegati in bonis testatoris inventi non sunt, capiens eos ex parte sua videbatur ipsos centum capere, et placuit nihil eum capere, si nummi in bonis testatoris inventi non fuerint: id est, eum sibi imputare centum, quia et si pecunia domi inventa esset, ex parte sua centum nummos caperet.

Cyrylli. Legatum per praeceptionem relictum heres pro parte dimidia capit. Quodsi pecunia in hereditate reperta non fuerit, iudex iubet rem vendi et legatum praestari.

22) quemadmodum si pecunia relicta esset] Dicitur enim lib. 50. tit. 16. dig. 88. tantum quemque pecuniae relinquere videri, quantum ex bonis eius redigi potuerit. Et lib. 31. dig. 12. si pecunia legata sit,

θέντος^{g)}, καὶ τῆς κληρονομίας εὐπόρου οἴσης, εἰ καὶ μὴ καταλείφθησαν^{h)} χρήματα, δίδωσιν αὐτὰ ὁ κληρονόμος. [Sch. c. V. 712.]

κς'. Γαίου. Ὅφειλε κελύειν ὁ δικαστὴς πρᾶθῆναι ἐν, ἢ καὶ πλείονα πρᾶγματα, διὰ καταβολῆν τῶν ληγμάτων.

κζ'. Παύλου. Ἐν τῷ διαιροῦντι τὸν κλῆρον δικαστηρίῳ εἰς πρόσωπον πάντων γίνονται καταδίκαι καὶ ἀπολύσεις. ἐὰν εἰς τὸ τοῦ ἐνός πρόσωπον παραλείφθῃ καταδίκη, οὐδὲ εἰς οὓς γέγονεν, ἔρρωται. ἔξ ἐνός γὰρ δικαστηρίου ἢ ψήφος οὐ δύναται ἐν μέρει ἰσχύειν.

ἐὰν εἰς τὸ τοῦ ἐνός πρόσωπον] Κυρίλλου. Εἰ μὴ κατὰ πάντων γίνονται καταδίκαι καὶ ἀπολύσεις, ἄκυρος ἢ ψήφος. οὔτε γὰρ δυνατόν ψήφου μέρος ἐρρωσθαι, καὶ μέρος ἄκυρον εἶναι. [Sch. d. V. 712.]

οὐ δύναται ἐν μέρει ἰσχύειν] Διὰ τὸ εἰρημένον διγέστο μα'. ομοίως δὲ τοῖς ἐνταῦθα βιβλίω δ'. τίτ. η'. διγέστο κα'. [Sch. e. V. 712.]

κη'. Γαίου. Ἐὰν τὸ ἐνεχυρασθὲν ληγατευθῆ ἐν τῶν κληρονόμων, ἀπὸ τῶν κοινῶν χρημάτων ἐλευθεροῦται τὸ ἐνεχυρασθὲν.

ἐὰν τὸ ἐνεχυρασθὲν] Ἀνάγνωθι βιβλίον λ'. διγέστο. νζ'. [Sch. f. V. 712.]

κθ'. Παύλου. Τὸ ἐνεχυρασθὲν τῷ τελευτήσαντι δυνατόν ἐνὶ προσκυρούσθαι, δίδόντι τὴν ἀναλογίαν τῷ συγκληρονόμῳ, καὶ οὐκ ἀσφαλίζεται παρ' αὐτοῦ, ὡς ἀλημιον αὐτὸν ὁ χρεώστης ποιεῖ. εἰκοι γὰρ τῷ ἐναχθέντι τῇ ὑποθηκαίᾳ, καὶ παρασόντι τὴν τῆς δίκης διατίμησιν· ἔχει γὰρ παραγραφὴν, καὶ εἰς ὀλόκληρον ἀγωγὴν κατὰ τοῦ χρεώστου· εἰ μὴ ἔρα ὑπὲρ τοῦ δέον ὑπερεθεμάτισεν· ὡς γὰρ ἐντολεὺς τοῦ χρεώστου δοκεῖ πράττειν, καὶ ἔχει ἀγωγὴν, ἐφ' οἷς ἔξ ἀνάγκης ἑδαπάνησεν. οὐ ταῦτόν ἐστιν ἐπὶ δανειστοῦ τὸ ἕτερον μέρος ἀγοράσαντος.

τὸ ἐνεχυρασθὲν τῷ τελευτήσαντι] Εἰ ἐνέχυρα παρὰ τινων δεβιτόρων ἔλαβεν ὁ τεστάτωρ, φέρεται καὶ ταῦτα εἰς τὸ φαμίλιαε ἐρρωσθῆναι. καὶ ἐὰν ἐνὶ τῶν συγκληρονόμων¹⁾ ταῦτα τὰ ἐνέχυρα προσκυρούσθῃ, οὐ καταδικάζεται οὗτος τῷ συγκληρονόμῳ αὐτοῦ, ἀσφαλίσαι μοι, ὅτι οὐκ ἐνάγει μοι περὶ τοῦ ἐνεχύρου ὁ χρεώστης. ὡς περὶ γὰρ εἰ κατὰ τινος νεμομένου τοῦ ἐνεχύρου κινήθῃ ὑποθηκαία, ἢτοι ἢ Σερβιανῆ ἀγωγῇ, καὶ ὁ ἐναχόμενος προσενέγκῃ τὴν τῆς δίκης διατίμησιν, ἐκβάλλει τοῦ δανειστοῦ τὴν ἐναγωγὴν· οὕτως ἐνταῦθα ὁ δεβιτωρ, εἰ καὶ προσκυρούσθῃ τὸ ἐνέχυρον αὐτοῦ ἐνὶ τῶν κληρονόμων, ὅμως ἀδύνατον²⁾ προσφέρειν αὐτῷ τὸ χρέος, καὶ κινεῖν κατ' αὐτοῦ τὴν πιγνερατικίαν, πρὸς τὸ ἀναλαβεῖν τὸ ἐνέχυρον, καὶ μὴ βουλομένου τοῦ λαβόντος αὐτὸ κληρονομοῦ. καὶ τὸ ἐναντίον γὰρ εἰ ὁ χρεώστης ὁ δεδωκώς τὸ ἐνέχυρον μὴ βούλεται λαβεῖν αὐτό, ἔξῃσι τῷ κληρονόμῳ, ὧτι μὴ ἐπέλασεν αὐτό, ἀναγκάζειν καὶ μὴ βουλομένον ἀναλαβεῖν τὸ ἴδιον ἐνέχυρον, καὶ δοῦναι τὸ χρέος. ταῦτα μὲν οὖν, ὅπου προσκυρούσθῃ ἐνὶ τῶν κληρονόμων τὸ ἐνέχυρον. καλῶς δὲ εἰρηκεν· ἐὰν δὲ προσκυρούμενον οὐκ ἐγένετο, κοινῶς δὲ τοῖς δύο κληρονόμοις διαφέρει τὸ ἐνέχυρον, ὁ εἰς ἔξ αὐτῶν ἠγόρασε παρὰ τοῦ συγκληρονόμου τὸ μέρος τοῦ ἐνεχύρου, οὐ τῶν αὐτῶν ἀξιοῦται δικαίων. ἢ μὲν γὰρ προσκυρούσθῃ τοῦ ἐνεχύρου ἀνάγκη τῆς τοῦ δικάζοντος κρίσεως γέγονεν· ὁ δὲ ἀγοράσας ἐκουσίως ἠγόρασε. δυνατὰ δὲ καὶ ὅτε προσκυρούσθῃ τῷ κληρονόμῳ τὸ ἐνέχυρον, ἐγκαλεῖν ὁ δεβιτωρ, ὅτι μεγαλοψύχως ὑπερεθεμάτισε, καὶ διὰ τοῦτο αὐτῷ προσκυρούσθῃ ὡς ὑπερβαλλομένῳ τὸν ἕτερον κληρονόμον ἐν τῷ ὑπερεθεματισμῷ. καλῶς οὖν περὶ τούτου μέμφεται αὐτῷ· καὶ οἷτω τὸ πρᾶχθὲν παρὰ τοῦ κληρονόμου νοεῖται, ὡς ἂν εἰ παρ' αὐτοῦ τοῦ δεβιτορος ἐπράχθῃ διὰ τοῦ προκουράτωρος αὐτοῦ. ὡς περὶ οὖν ἐνεκαλεῖ προκουράτωρι μὴ δεόντως ὑπερεθεματίσαντι, οὕτω καὶ

et hereditas solvedno sit, licet pecunia in hereditate relicta non sit, heredem eam praestare.

XXVI. Gaii. Iudex iubere debet, rem unam pluresve venire ad legatorum solutionem.

XXVII. Pauli. In iudicio familiae eriscundae condemnationes et absolutiones in omnium persona fiunt. Si in alicuius persona¹⁾ omissa sit condemnatio, neque in quorum persona facta est, valet. Ex uno enim iudicio res iudicata pro parte valere non potest²⁾.

1) si in alicuius persona] Cyrilli. Nisi in omnium persona condemnationes et absolutiones factae sint, sententia non valet. Neque enim potest res iudicata in partem valere, in partem non valere.

2) pro parte valere non potest] Propter id, quod dicitur digesto 41. Similia his, quae hoc loco, dicuntur lib. 4. tit. 8. dig. 21.

XXVIII. Gaii. Si res pignori data¹⁾ uni ex heredibus legata sit, ex communi pecunia pignus liberatur.

1) si res pignori data] Lege lib. 30. dig. 57.

XXIX. Pauli. Res pignori data defuncto¹⁾ uni adjudicari potest, qui pro portione sua pecuniam debitam coheredi solvit, nec cautionem ab eo accipit de indemnitate sibi a debitore praestanda. Nam ei similis est, qui conventus est hypothecaria et litis aestimationem praestitit: habet enim exceptionem²⁾, et in solidum actionem adversus debitorem: nisi forte immoderatus licitus fuerit: quasi enim procurator debitoris agere videtur, et habet actionem eorum nomine, quae ex necessitate impendit. Non idem est, si creditor alteram partem emerit³⁾.

1) res pignori data defuncto] Si testator pignora a quibusdam debitoribus acceperit, ea quoque veniunt in familiae eriscundae iudicium. Et si uni ex heredibus adjudicata sint, is coheredi suo non damnatur, ut is caveat de actione pignoris nomine a debitore non instituenta. Quemadmodum enim si hypothecaria sive Serviana actione adversus pignoris possessorem actum sit, et reus litis aestimationem offerat, creditorem agentem summovet: ita hoc casu debitor, licet pignus eius uni ex heredibus adjudicatum sit, debitum ei offerre non potest, et cum eo pigneratitia agere pignoris sui recuperandi causa, maxime si heres, qui pignus accepit, id nolit. Per contrarium enim si debitor, qui pignus dedit, id nolit recipere, heredi, cui id adjudicatum est, eum vel nolentem compellere licet, ut ex soluto debito pignus accipiat. Et haec, cum pignus uni heredum adjudicatum est. Recte vero subdit: Si vero pignus adjudicatum non sit, sed utrique heredi commune sit, et unus eorum alteram pignoris partem a coherede emerit, iisdem iuribus non fruitur. Pignoris enim adjudicatio necessitate officii iudicis facta est: qui autem emit, sua sponte emit. Sed et si pignus heredi adjudicatum sit, debitor ei obiicere potest, quod animose licitus sit, et ideo pignus ei adjudicatum sit, quod coheredem in licitatione superaverit. Recte igitur hoc ei obiicit: et ita quod heres egit, perinde habetur, ac si ab ipso debitore per procuratorem actum esset. Quemadmodum igitur debitor procuratori imputaret, si immoderate licitus esset, ita etiam heredi id imputat. Merito igitur et heres, quod propter necessitatem, ut pignus haberet, praestitit, repetere potest: et si debitor

g) Lege χρημάτων ληγατευθέντων.

h) Fabr. καταλείφθησαν (sic).

i) Lege κληρονόμων.

k) Malim οὐ δύναται.

τῷ κληρονόμῳ ἐγκαλέει. εἰκότως οὖν καὶ ὁ κληρονόμος ὅσον διὰ τὴν ἀνάγκην προσήγγεικεν ὑπὲρ τοῦ λαβεῖν τὸ ἐνεχύρον, ὁπαιτεῖν δίνεσθαι· καὶ μὴ ἐνάγοντος τοῦ δεβίτορος, αὐτὸς ἐκ τοῦ ἐναντίου κινεῖ κατ' αὐτοῦ ἕνφακτον εἰς ἀπαίτησιν ὧν κατέβαλεν. [Sch. g. V. 712. sq.]

Κυρίλλου. Ἐὰν τὸ ἐνεχύρον ἐν τῶν κληρονόμων προσκυρωθῇ, καὶ καταδικασθῇ τῷ ἑτέρῳ εἰς χρήματα, οὐκ ἀσφαλίζεται ἀζημίον φυλάττειν αὐτὸν πρὸς τὸν χρεώστην· ἔοικε γὰρ τῷ ἐναχθέντι τῇ Σερβιανῇ καὶ καταβαλόντι τὴν διατίμησιν. διὸ καὶ αὐτὸς ἔχει παραγραφὴν ἐναχόμενος ὑπὸ τοῦ χρεώστου, καὶ ἀγωγὴν εἰς τὸ ἀναγκάσαι αὐτὸν, ὅλον ἀναρρυσάσθαι τὸ ἐνεχύρον, εἰ μὴ ἢ μεγαλοψύχως ὑπερεθεμάτισεν, ἢ ἐκὼν ἡγόρασε τὸ ἕτερον μέρος· ἔοικε γὰρ προκουράτωρι τοῦ χρεώστου. διὸ ἐπὶ τοῖς ἀναγκάσις διαπημασι καὶ ἀγωγὴν ἔχει κατ' αὐτοῦ. [Sch. g. V. 713. sq.]

ἔχει γὰρ παραγραφὴν] Ὁ γὰρ ἔχων ἀγωγὴν, πολλῶν μᾶλλον καὶ παραγραφὴν ἔχει, ὡς βιβλίον μγ. τιτ. ιη. διγέστ. α. καὶ βιβ. ν. τιτ. ιζ. διγ. ρνς. [Sch. h. V. 714.]

ἐπὶ δανειστοῦ τὸ ἕτερον μέρος ἀγοράσαντος] Ἐὰν γὰρ ἐκουσίως ὁ εἰς τῶν δανειστῶν ἀγοράσῃ τὸ τοῦ συνδανειστοῦ μέρος, καὶ μὴ κατ' ἀδιουδικατοῦ λαβῇ, οὐκ ἔχει κατὰ τοῦ δεβίτορος ἀγωγὴν εἰς τὸ λαβεῖν τὸ πᾶν, καὶ δοῦναι τὸ πᾶν χρεός. ἀνάγκη βιβλίον κ. τιτ. δ. διγέστον ιζ. καὶ τιτ. ε. διγέστον β. ζ. [Sch. i. V. 714.]

L. 30. λ'. Μοδιεστίνου. Ὁ μὲν τόπος, ἐν ᾧ εἰσι τάφοι, D. X. 2. διαιρεῖται. αὐτὸ δὲ τὸ τῶν τάφων δίκαιον ἐκάστῳ μένει διαφέρον ὁλόκληρον.

ὁ μὲν τόπος] Κυρίλλου. Ἐὰν εἰς τῶν κληρονόμων μὴ θείῃ ἀγοράσαι ὅλον τὸν ἐπίκοινον ἀγρὸν, μίτε πωλήσῃ τὸ ἐαυτοῦ μέρος, ὁ δικαστὴς διαιρεῖ αὐτὸν εἰς κλίματα. εἰ δὲ θελήσῃ τὸν ὅλον ἔχει, ἐκάστῳ εἰς ὁλόκληρον ἀρμοῖται· διὸ οὐ διαιρεῖται. [Sch. k. V. 714.]

ἐκάστῳ μένει διαφέρον ὁλόκληρον] Καὶ ἐξ ὅσου δήποτε μέρος κληρονομοῦσι, θάπτουσι καὶ θάπτονται, καὶ ἀκόντων τῶν κληρονομῶν, ὡς βιβλίω ια. τίτῳ ζ. διγέστῳ ς. [Sch. l. V. 714.]

L. 31. λα'. Παπιανοῦ. Ὁ εἰς τῶν κληρονόμων ἀναρρυσάμενος τὸν ἐνεχυρωσθέντα δοῦλον, λαμβάνει τὴν ἀναλογίαν παρὰ τοῦ συγκληρονόμου, καὶ μετὰ τὸ τελευτῆσαι τὸν δοῦλον. D. eod.

L. 32. λβ'. Αὐτός. Ἐάν τινα κατέλιπεν ὁ πατὴρ ἀδιαίρετα, διαιροῦνται αὐτὰ οἱ παῖδες· εἴγε μὴ τὰ ἀδιαίρετα ἐληγάτευσεν ἐν, ἢ παρακολουθοῦσι τοῖς διαίρεθῆσιν. D. eod.

ἢ παρακολουθοῦσι τοῖς διαίρεθῆσιν] Τυχὸν πεκούλιον, ἢ στρώσεις ὑποζυγίων. [Sch. m. V. 714.]

L. 33. λγ'. Αὐτός. Ἐὰν διέλη ὁ τελευτήσας, οὐκ ἄλλως D. eod. ὁ εἰς τῶν κληρονόμων παραδίδωσι τῷ συγκληρονόμῳ, εἰ μὴ τὸ ἐπιβάλλον αὐτῷ ἐλευθερωθῇ τῆς ὑποθήκης.

ἐὰν διέλη ὁ τελευτήσας] Γράμμας τις δύο κληρονόμους, τῷ μὲν ἐν ἀγρὸν ἀφώρισεν ἐλευθερὸν χρεῶν, τῷ δὲ ἑτέρῳ ἀγρὸν ἠνεχυρωσμένον, ὡς διαιρῶν αὐτοῖς τὴν κληρονομίαν. οὐ προτερον ἀναγκάζεται παραχωρῆσαι τὸν ἐλευθερὸν ἀγρὸν τῷ συγκληρονόμῳ αὐτοῦ ὁ τὸν ἠνεχυρωσμένον ἀγρὸν λαβὼν, ἕως ὅτε καὶ αὐτῷ παρασχεθῇ ὁ ἀφορισθεὶς αὐτῷ ἀγρὸς ἐλευθερωθεὶς τοῦ ἐνεχύρου. [Sch. n. V. 714.]

L. 34. λδ'. Αὐτός. Τοὺς ἐν τῇ διαίρεσει ἀποτιμωμένους δοῦλους ὁ κληρονόμος ἀγοράζειν οὐ δοκεῖ· ὅθιεν D. eod. καὶ αὐτῷ, καὶ τῷ τὴν ἀποκατάστασιν ληψομένῳ τελευτῶντι, ἐὰν ἡρητημένης τῆς αἰρέσεως ἀποθάνωσιν.

τοὺς ἐν τῇ διαίρεσει ἀποτιμωμένους δοῦλους] Ἐὰν οὖν δύο γραφέντων κληρονόμων, ὁ εἰς ἀξιώθῃ τὸ μέρος αὐτοῦ ἀποκαταστῆσαι ἑτέρῳ τινί, καὶ διαιρούμενος, τὴν ἐπί-

non agat, ipse e contrario in factum cum eo agit, ut repetat ea, quae solvit.

Cyrelli. Si uni ex heredibus pignus adiudicatum sit, et condemnatus sit alteri pecuniam praestare, non cavet ei, se eum indemnem praestaturum adversus debitorem: nam similis est ei, qui actione Serviana conventus aestimationem solvit. Ideo et si conveniatur a debitore, exceptionem habet, et actionem, ut eum compellat ad totum pignus relinendum, nisi vel animose licitus fuerit, vel sua sponte alteram partem emerit: nam similis est procuratori debitoris. Ideo necessarium impensarum nomine etiam actionem adversus eum habet.

2) habet enim exceptionem] Qui enim actionem habet, multo magis et exceptionem habet, ut lib. 43. tit. 18. dig. 1. et lib. 50. tit. 17. dig. 156.

3) si creditor alteram partem emerit] Nam si unus ex creditoribus partem alterius creditoris sua sponte emerit, nec vero adiudicatum acceperit, non habet actionem adversus debitorem, ut totum pignus recipiat, et totum debitum solvat. Lege lib. 20. tit. 4. dig. 17. et tit. 5. dig. 2. 6.

XXX. Modestini. Fundus quidem¹⁾, in quo sepulcra sunt, dividitur. Ipsum autem ius mortui inferendi singulis in solidum competit²⁾.

1) fundus quidem] Si unus ex heredibus fundum communem totum emere nolit, nec partem suam vendere, iudex regionibus eum dividit. Si vero fundus locum religiosum habeat, singulis in solidum competit: quam ob rem non dividitur.

2) singulis in solidum competit] Et ex quacunque parte heredes sint, sepeliunt et sepeliuntur, etiamsi non consentiant coheredes, ut lib. 11. tit. 7. dig. 6.

XXXI. Papiani. Unus ex heredibus, qui servum pignori obligatum liberavit, ratam portionem a coherede consequitur etiam postea quam servus decessit.

XXXII. Idem. Si pater quaedam indivisa reliquerit, liberi ea dividunt: modo si quae non divisit, uni non legavit, vel res divisas sequuntur¹⁾.

1) vel res divisas sequuntur] Puta peculium, vel quae iumentis insternuntur.

XXXIII. Idem. Si defunctus res dividerit¹⁾, non aliter heres partem suam coheredi praestat, quam si partem ad se pertinentem hypotheca liberatam consecutus fuerit.

1) si defunctus res dividerit] Quidam duobus heredibus scriptis, uni fundum assignavit debitis liberum, alteri vero fundum pignori obligatum, quasi dividens inter eos hereditatem. Qui fundum pignori obligatum accepit, fundum liberum coheredi suo non ante praestare cogitur, quam si fundus ipsi assignatus pignore liberatus ei praestetur.

XXXIV. Idem. Servos in divisione aestimatos¹⁾ heres emere non videtur: quare tam ipsi, quam fideicommissario depereunt, si pendente conditione mortui sint.

1) servos in divisione aestimatos] Si igitur ex duobus heredibus scriptis alter rogatus fuerit partem suam alii restituere, et heres in communi heredi-

1) Adde ὁ ante αὐτοῖς, uti et in duobus sequentibus fragmentis.

κοινων κληρονομίαν διετιμήσατο καὶ τὰ ἄλλα πράγματα τῆς οὐσίας, καὶ τοὺς οἰκέτας ὁ κληρονόμος, καὶ συνέβη πρὶν ἐκβῆραι τὴν ἀρῆσιν τοῦ καθ' ἑμάδα φιδεϊκομισσοῦ, τελευτήσαι τοὺς ἐπιλαχόντας οἰκέτας τῶ μέλλοντι δίδοναι τὸ φιδεϊκόμισσον κληρονόμῳ· οὐ δύναται λέγειν ὁ φιδεϊκομισσαριος, ὅτι ἐπειδὴ ἐτιμῆσω, σὺ ἰδοῦσας ἀγοράσειν τοὺς οἰκέτας, καὶ σοὶ κινδυνεύεται ὁ θάνατος αὐτῶν· οὐ γὰρ προαιρέσει ἀγοράσεως, ἀλλὰ τῆς διατιμήσεως ἔνεκεν διετιμήσατο αὐτοὺς. ὅθεν οἱ τελευτήσαντες οἰκέται καὶ τῶ φιδεϊκομισσαριῶ καὶ τῶ κληρονόμῳ κινδυνεύονται, ἵνα^m) τὸ μὲν τέταρτον τῆς ζημίας ὁ κληρονόμος ἐπιγῶ, τὸ δὲ ἡμισυ δ' ὁ φιδεϊκομισσαριος καταδέξῃται. [Sch. a. V. 714. sq.]

λε'. Ἐὰν εἰς ὀλόκληρον ὦν κληρονόμος, καὶ νομῶν σε συγκληρονόμον μοι εἶναι, διέλωμαι μετὰ σου ἐν δικαστηρίῳ, καὶ δώσω σοὶ τινα ὡς ἀπὸ καταδίκης, οὐκ ἔχει χώραν ὁ ἐπὶ τοῖς μὴ χρεωστούμενοις ἀπαιτητικὸς λόγος. κἂν γὰρ οὐ συνίσταται τὸ διαχωρῶν τὸν κληρονόμον δικαστήριον μετὰ τῶν μὴ ἀληθῶς κληρονόμων, ὅμως καὶ τὰ ἐν ὑπονομίᾳ καταδίκης καταβληθέντα οὐκ ἀναλαμβάνεται. τὸ αὐτὸ λέγομεν, κἂν μηδὲς ἡμῶν ἦν ἀληθῆς κληρονόμος. εἰ δὲ χωρὶς δικαστηρίου διελομέμεθα, χώρα τῇ ἀπαιτήσῃ ἐπὶ τοῦ ἀληθοῦς κληρονόμου. διαλύεσθαι γὰρ οὐ δοκεῖ ὁ κληρονόμον ὑπολαμβάνων τὸν μὴ ὄντα.

καὶ δώσω σοὶ τινα ὡς ἀπὸ καταδίκης] Κυρίλλου. Τὰ γὰρ ἐκ τῆς ἰουδικατικῆς, κἂν ἀχρηστον ἢ τὸ δικαστήριον, οὐ βεβαιεῖται. [Sch. p. V. 715.]

οὐκ ἔχει χώραν ὁ ἐπὶ τοῖς μὴ χρεωστούμενοις ἀπαιτητικὸς λόγος] Εἰ δὲ μὴ κατέβαλεν, ἀλλ' ὡμολόγησεν, ἔχει παραγραφὴν, ὡς βιβλίῳ ιθ'. tit. α'. διγέστω ε'. κἂν ὁ ἰνδὲβιτοςⁿ) οὐκ ἔχει χώραν ἐπὶ τῶν ἀπὸ ψήφου καταβαλλομένων, ὅμως ὁ λαβὼν ὡς ἀπατήσας δικαστήρ, ὑπόκειται τῶ στελλιονατοῦς, ὡς βιβ. ιζ'. tit. α'. διγέστω κθ'. εἰς τὸ μὴ ἔχειν ἰνδὲβιτον, πολλαχοῦ κεῖται, ὡς βιβ. δ'. τοῦ κώδικος tit. ε'. διατάξει α'. ἔστι δὲ τὸ στελλιονατοῦς tit. κ'. τοῦ μζ'. βιβλίον. [Sch. q. V. 715.]

οὐκ ἀναλαμβάνεται] Ὁ δὲ νομῶν ἀπὸ κομπρομίσου χρεωστοῦν, ἐὰν καταβῆ, βεβαιεῖται, ὡς βιβ. ιζ'. tit. ε'. διγέστω κς'. θέματι β'. [Sch. r. V. 715.]

λς'.^o) Ὁ κινῶν τὸ τῆς διαιρέσεως δικαστήριον, ὁμολογεῖ^p) τὸν ἀντίδικον αὐτοῦ συγκληρονόμον εἶναι.

λζ'.^q) Παύλου^r). Ἐὰν μὴ πλέον τοῦ μέρους μου λάβω παρὰ τῶν κληρονόμων ἐμοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ μου ἐκ τῶν κοινῶν προσόδων, ἢ τῶν ψηφισθέντων ἡμῖν χορηγεῖσθαι ὑπὲρ^s) διατροφῶν, οὐ καλῶς ὁ ἀδελφός μου κινεῖ μοι, ὡς ἡττόν μου λαβῶν.

ἐὰν μὴ πλέον τοῦ μέρους μου] Κυρίλλου. Δύο ἀδελφοὶ κοινῶς εἶχον. οὗτοι νομίσματα ἀπὸ προσόδων συναγαγόντες, ἢ ἐκ τοῦ πραιτωρὸς ἀλλήματα αὐτοῖς δοῦναι κλεισαντοῦς^t), τῶ ἐν ἑ. τῶ δὲ ἐτέρῳ λ'. ἔδωκαν. εἶτα τὴν πᾶσαν οὐσίαν διέλοντο· οὐ κατέχεται ὁ πλεῖον λαβῶν, ἐπειδὴ οὐκ ἔλαβεν ὑπὲρ τὸ χρεωστούμενον. [Sch. s. V. 715.]

ὡς ἡττόν μου λαβῶν] Ὁμοίως βιβλίῳ δ'. tit. δ'. διγέστω λκ'. καὶ βιβ. δ'. τοῦ κώδικος tit. λδ'. διατάξει ὑστέρῳ. ἀνάγνωθι βιβλίον ιζ'. tit. β'. διγέστω ξβ'. εἴγ'. θέμα ε'. [Sch. t. V. 715.]

λη'.^u) Ἐὰν τῶν κληρονόμων ἐγκαλούμενων, ὡς μὴ ἐκδικησάντων τὴν ἀναίρεσιν τοῦ τελευτήσαντος, ὁ εἰς τοὺς λοιποὺς διεκδικῆσῃ, καὶ διὰ τοῦτο πλέον δαπανήσῃ, ἔχει καὶ ἀπαιτήσιν καὶ παραγραφὴν, ἀπαιτούμενος παρ' αὐτῶν τὴν κληρονομίαν.

m) Inde a verbo ἵνα hunc locum laudat Cuiacius Obs. XXIV. 27. n) Fabr. ὁ ἰνδὲβιτος (sic). o) Fabr. habet λζ'. p) Negationem οὐχ ante ὁμολογεῖ inserendam censent Cuiacius Obs. lib. IX. cap. 36. et Ientius Notit. Basil. p. LXVII. q) Fabr. λη'. r) l. 38. D. h. t. legitur in Syn. p. 341. Numerus capitis in Syn. est ιδ'. pro quo Leuncl. in marg. reponit λδ'. s) Syn. ὑπὲρ omittit. Sed tunc pro ψηφισθέντων legendum esset ψηφισθεισῶν. t) Sic legendum. Fabr. κλεισαντες. u) Fabr. λθ'.

tate dividenda tam servos, quam reliquas res hereditarias aestimaverit, et priusquam conditio fideicommissi universalis existeret, servi, qui obtigerant heredi fideicommissum restitutoro, decesserint: fideicommissarius obicere non potest, heredem, quia servos aestimaverit, videri eos emisse, et periculum mortis eorum ad eum pertinere: non enim animo emtionis, sed divisionis causa eos aestimavit. Ideo servorum mortuorum periculum tam ad fideicommissarium, quam ad heredem pertinet, ut scilicet quadrantem damni heres agnoscat, do-drantem fideicommissarius suscipiat.

XXXV. Si cum ex asse heres essem, teque coheredem mihi esse existimarem, tecum in iudicio hereditatem dividerim, et quaedam tibi solvero velut ex causa iudicati¹⁾, conditioni indebiti locus non est²⁾. Quamvis enim familiae erciscundae iudicium non consistat inter eos, qui revera heredes non sunt, tamen quae opinione condemnationis soluta sunt, non repetuntur³⁾. Idem dicimus, quamvis neuter nostrum verus heres fuerit. Sin autem sine iudicio res dividerimus, vero heredi repetitio competit. Non enim transigere videtur, qui putat heredem esse, qui non erat.

1) et quaedam tibi solvero velut ex causa iudicati] Cyrilli. Soluta enim ex causa iudicati, licet inutile fuerit iudicium, non repetuntur.

2) conditioni indebiti locus non est] Si tamen non solvit, sed tantum promisit, exceptionem habet, ut lib. 19. tit. 1. dig. 5. Licet conditio indebiti locum non habeat in his, quae ex causa iudicati solvuntur, tamen qui accepit, stellionatus tenetur, quod iudicem deceperit, ut lib. 17. tit. 1. dig. 29. Non esse locum conditioni indebiti, pluribus locis traditum est, ut lib. 4. Codicis, tit. 5. const. 1. De crimine autem stellionatus agitur lib. 47. tit. 20.

3) non repetuntur] Qui autem existimat, se debere ex compromisso, si solverit, repetit, ut lib. 12. tit. 6. dig. 26. them. 2.

XXXVI. Qui familiae erciscundae iudicio agit, confitetur, adversarium sibi esse coheredem.

XXXVII. Pauli. Si non amplius portione mea¹⁾ a curatoribus meis et fratris mei ex communibus redditibus accepero, vel ex decretis nobis alimentis, non recte frater meus mecum agit, quasi minus, quam ego, acceperit²⁾.

1) si non amplius portione mea] Cyrilli. Duo fratres curatores habebant. Hi, cum pecuniam ex redditibus redegerint, vel cum Praetor alimenta eos illis dare iussisset, uni quinquaginta, alteri triginta dederunt. Postea omne patrimonium inter eos dividerunt: non tenetur qui amplius accepit, quia plus, quam deberetur, non accepit.

2) quasi minus, quam ego, acceperit] Similiter lib. 4. tit. 4. dig. 31. et lib. 4. Codicis, tit. 34. const. ultima. Lege lib. 17. tit. 2. dig. 62. 63. them. 5.

XXXVIII. Si cum heredes accusarentur¹⁾, quod necem defuncti non vindicassent, unus ceteros defenderit, et ob id amplius impenderit, habet et actionem²⁾ et exceptionem³⁾, si illi hereditatem ab ipso petant.

ἐὰν τῶν κληρονομῶν ἐγκαλουμένων] ἴσως τοῦ φύσκου κινῶντος, καὶ βουλομένου τὴν κληρονομίαν πᾶσαν ἐκινήσῃ παρ' αὐτῶν. καὶ περὶ τούτου κείται βιβλίω κδ'. tit. ε'. καὶ βιβλίω ε'. τοῦ κώδικος tit. λδ'. [Sch. u. V. 715.]

ἔχει καὶ ἀπαίτησιν] Ἄλλο δέ, ὅτι τὸ φαμίλλαι ἐγκισκούνδας κινεῖ ὡς περὶ κληρονομίαυ δαπανήματα. [Sch. x. V. 715.]

Ἐὶ ἀμελήσει τῆς παραγραφῆς, καὶ ἐνάγειν δύναται. [Sch. x. V. 715.]

καὶ παραγραφῆν] Ἄνωθι. Ὁ γὰρ ἔχων ἀγωγὴν, καὶ παραγραφὴν ἔχει, ὡς βιβ. μγ'. tit. ιη'. διγέστω α'. καὶ βιβλίω ν'. tit. ιε'. διγ. ρνς'. [Sch. y. V. 715.]

L. 39. §. 1.
D. X. 2. Ἐὰν ὁ πατήρ μου τελευταίων ἀδιάθετος, ἐν κωδικέλλοις διέλη τὰ αὐτοῦ μετὰξὺ ἐμοῦ καὶ τῆς ἀδελφῆς μου, καὶ πολὺ πλείονά μοι καταλίπη, οὐ συνεισάγει τὴν οἰκίαν προίκα ἢ ἀδελφῆ μου· εἶγε μηδὲν ὁ πατήρ κατέλιπεν ἀδιαίρετον.

οὐ συνεισάγει τὴν οἰκίαν προίκα ἢ ἀδελφῆ μου] ἴσως γὰρ διὰ τοῦτο πολλῶν πλείονα τῷ ἄρρηνι καταλίπειν, ὡς βουλόμενος αὐτῷ μὴ συνεισενεχθῆναι τὴν προίκα. [Sch. z. V. 715.]

§. 2. Ἐὰν ἐλευθερώσω τὸν δοῦλόν μου, ὅτε γένηται τριάκοντα ἐτῶν, καὶ εἴπω ἐν τῷ μετὰξὺ δίδουσθαι αὐτῷ διατροφὰς καὶ ἐνδύσεις παρ' ἑνὸς τῶν κληρονομῶν, εἰ συμβῆ τὸν δοῦλον πρὶν γενέσθαι ἐνιαυτῶν λ'. τελευτῆσαι, οὐκ ἔρρωται μὲν τὸ ληγάτον· εἰ δὲ καταβληθῆ καὶ δαπανηθῆ, οὐκ ἔχει ὁ δοῦς κατὰ τοῦ συγκληρονόμου, παρ' ᾧ καὶ διῆγεν ὁ δοῦλος, ἀπαίτησιν.

ἐὰν ἐλευθερώσω τὸν δοῦλόν μου] Κυρίλλου. Γράψας τις ἐμὲ καὶ σὲ κληρονόμους, κατέλιπεν ἐλευθερίαν τῷ Στίχῳ, ὅτε γένηται λ'. ἐτῶν, καὶ ἀνάλιον ληγάτον ἐφ' ὅσον ἔη. κατέβλην αὐτῷ τὸ ληγάτον ὄντι παρὰ σοί· ἀρρηστον μὲν ἔστιν· ἀπέθανε γὰρ πρὶν ἢ γένηται λ'. ἐτῶν. εἰ δὲ εἰς ἀλλομεντα ἐδαπανηθῆ, οὐκ ἔχω ὑπεριτίονα. [Sch. a. V. 716.]

καὶ εἴπω ἐν τῷ μετὰξὺ] Τὸ πλάτος· ἀπὸ τοῦ καιροῦ ἐμοῦ τῆς τοῦ τεστατόρος τελευτῆς, καὶ ἕως ἔτι ἔη ὁ οἰκίτης. [Sch. b. V. 716.]

διατροφὰς καὶ ἐνδύσεις] Τῷ ὀνόματι τοῦ κισβαρίου καὶ διαρίου οὐ περιέχεται βεστιαρίον, οὔτε οἰκίσις, οὔτε ὑπόδημα, ἀλλὰ μόνη τροφή· τῷ δὲ ὀνόματι τῶν ἀλιμέντων ταῦτα πάντα περιέχεται· ἐστ' ὅτε πρὸς τὴν γνῶμην τοῦ διαθεμένου, καὶ τὰ πρὸς μάθησιν τέχνης, ὡς βιβλίω λδ'. tit. α'. διγέστω ε'. κα'. καὶ βιβλίω ν'. tit. ιε'. διγέστω μγ'. μδ'. [Sch. c. V. 716.]

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος εἶπεν, ὀφείλειν τὸν κληρονόμον πειθαρχεῖν τῷ τεστατόρι, βιβλίω λ'. διγέστω ριγ'. ὅπερ συμβουλευτικῶς δύναται νοεῖσθαι, καὶ οὐκ ἐναντιοῦται τῷ παρόντι, ἢ τῇ καθόλου διαίρεσει. ἀναγνώθι καὶ βιβλίον λβ'. διγέστω λ'. ἐὰν ληγατεύσω τὴν δοῦλον μου, καὶ εἴπω, μετὰ β'. ἐτη ἐλεύθερος ἔστω, ἐὰν δουλεύσῃ τῷ κληρονόμῳ μου, μετὰ δύο ἐτη ἐλευθερος γίνεσθαι, καὶ τὸ ληγάτον λαμβάνει. καὶ βιβ. λγ'. tit. α'. διγέστω ιε'. ὅτι ἐὰν εἴπω τὸν δοῦλον μου μετὰ δέκα ἐτη ἐλευθερωθῆναι, ληγατεύσω δὲ ἀνάλιον ἀπὸ τελευτῆς μου, τὸ μὲν ληγάτον πρὸ τῶν δέκα ἐτῶν οὐκ ἔρρωται, τρέφειν δὲ αὐτὸν ὁ κληρονόμος ἀναγκάζεται. ἐν δὲ τῷ ια'. διγέστω τοῦ λα'. βιβλίον λέγει, πότε ἔρρωται τὸ παρὰ τοῦ κληρονόμου τῷ στατουλίβερῳ ληγατευόμενον, καὶ σινε λιβερτάτε. ἐν δὲ τῷ διγέστω . . . τοῦ ε'. τίτλου τοῦ βιβλίον . . . τὸν χρεωστοῦντά τινι φιδεϊκομοσσαρίαν ἐλευθερίαν, δύναται καὶ σινε λιβερτάτε ληγατεύειν αὐτῷ. [Sch. c. V. 716.]

οὐκ ἔρρωται μὲν τὸ ληγάτον] Ἐπειδὴ ἔτι δοῦλος ὢν ἐτελευτήσεν· ἀναγκῶς γὰρ τῷ ἰδίῳ δοῦλῳ σινε λιβερτάτε ληγατεύει, ὡς ἐν τῷ δὲ λεγάτις τῶν Ἰνστιτουτῶν, καὶ βιβ. ε'. τοῦ κώδικος tit. λς'. διατάζει δ'. πληρ ἢ ε'. διατάζει τοῦ κς'. τίτλου βούλεται παρὰ τὸ ἀκριβὲς ἀποδίδουσθαι. [Sch. d. V. 716.]

§. 3. Οὐ καλῶς ἀπαίτῳ τὸν ἀδελφόν μου, ἕπερ μετὰ θάνατον τοῦ πατρός μου ἐχρεώστησα τῇ πόλει· εἰ μὴ πάντων πραγμάτων ἐσμέν κοινωνοί, καὶ τὴν

1) si cum heredes accusarentur] Fortasse fisco agente et totam hereditatem iis evincere volente. De eo agitur lib. 29. tit. 5. et lib. 6. Codicis, tit. 35.

2) habet et actionem] Scilicet actione familiae erciscundae agit quasi hereditarium sumtum nomine.

Si exceptionem omiserit, etiam agere potest.

3) et exceptionem] Innominati. Nam qui actionem habet, habet et exceptionem, ut lib. 43. tit. 18. dig. 1. et lib. 50. tit. 17. dig. 156.

Si pater meus intestatus decedens in codicilli bona sua inter me et sororem meam diviserit, e longe amplius mihi reliquerit, soror mea dotem suam non confert⁴): siquidem pater nihil indivisum reliquerit.

4) soror mea dotem suam non confert] Fortasse enim ideo longe amplius filio reliquit, quo ei dotem conferri nollet.

Si servo meo libertatem dederō⁵), cum erit annorum triginta, et interim iusscro⁶) cibaria et vestiaria⁷) ab uno ex heredibus ei praestari, si servus priusquam esset annorum triginta, decesserit, legatum quidem non valet⁸): sed si praestitum et consumtum sit, qui praestitit, a coherede, apud quem servus morabatur, repetere non potest.

5) si servo meo libertatem dederō] Cyrillus. Quidam me et te heredibus institutis, Stichō libertatem reliquit, cum erit annorum triginta, et annum legatum, quamdiu viveret. Legatum ei solvi, cum apud me moraretur. Inutile quidem est: decessit enim antequam esset annorum triginta. Sed si in alimenta consumtum sit, repetitionem non habeo.

6) et interim iussero] Latior contextus habet ex die mortis meae, et quoad servus vixerit.

7) cibaria et vestiaria] Cibariorum et diarium nomine non continetur vestiarium, neque habitatum neque calciarium, sed cibus tantum: alimentorum autem nomine haec omnia continentur: interdum ex voluntate testatoris etiam quae ad artis disciplinam pertinent, ut lib. 34. tit. 1. dig. 6. 21. et lib. 50. tit. 16. dig. 43. 44.

In eodem casu dixit, lib. 30. dig. 113. heredem oportere temperare testatori, quod quasi a suadente dictum intelligi potest, neque huic digesto aut generali definitioni contrarium est. Lege et lib. 32. dig. 30. si qui legaverit servo meo, et dixerit, post biennium liber est si heredi meo servierit: post biennium liber est et legatum capit. Et lib. 33. tit. 1. dig. 16.: Si servum meum post annos decem liberum esse iussero, et ex die mortis meae annum legatum ei reliquero, legatum quidem ante annos decem non valet: heres autem alimenta praestare compellitur. Digesto autem 11. lib. 31. dicitur, quando legatum statulibero ab herede relicto valeat etiam sine libertate. Digesto autem . . . tit. lib. . . dicitur, eum, qui fideicommissariam libertate alicui debet, posse etiam sine libertate ei legare.

8) legatum quidem non valet] Quia mortuus est, cum adhuc servus esset: inutiliter enim quis servus suo sine libertate legat, ut in Institutionibus, tit. 1. legatis, et lib. 6. Codicis, tit. 37. const. 4. Verum const. tit. 27. contra strictam iuris rationem legatum praestatur.

Non recte a fratre meo peto⁹), quae post mortem patris mei republicae debere coepi: nisi omnium bonorum socii simus¹⁰), et hereditatem paternam

πατρίαν κληρονομίαν ἔχωμεν κοινήν· οὔτε εἰ ὑπὲρ αὐτοῦ περιῶν ὁ πατήρ ἐλειτούργησεν.

οὐ καλῶς ἀπαιτῶ τὸν ἀδελφόν μου] Δύο τις ἔχων υἱούς, ὑπὲρ τοῦ ἐνός αὐτῶν ἐστρατήγησεν ἐν τῇ ἰδίᾳ πόλει, καὶ ἐτελευτήσεν ἐπὶ τοῖς δύο κληρονόμοις. ἀλλ' ὁ ἕτερος υἱὸς αὐτοῦ μετὰ τελευτῆν τοῦ πατρὸς λειτούργησεν ἐν τῇ πόλει, ἐχρεώσθησεν αὐτῇ· καὶ λέγει πρὸς τὸν ἴδιον ἀδελφόν· ἐπειδὴ ὑπὲρ μου περιῶν ὁ πατήρ ἡμῶν ἐστρατήγησεν, ὀφείλει καὶ τὰ ἐκ τῆς ἐμῆς λειτουργίας χρεωστούμενα τῇ πόλει ἐκ τοῦ κοινου καταβληθῆναι. καὶ ἀπεκρίνατο Σκαεβόλας, εἰ μὲν κοινωνοὶ εἰσι τοτόρουμ βοπόρουμ, ὀφείλει ἐκ τοῦ κοινου λογισθῆναι τὰ δαπανήματα, διὰ τὴν κοινωνίαν· εἰ δὲ μὴ εἰσι κοινωνοί, ἀλλὰ συκληρονομοί, μὴ ὀφείλει τὰ δαπανήματα ἐκ τοῦ κοινου καταλογισθῆναι, εἰ καὶ ὑπὲρ τοῦ ἄλλου υἱοῦ περιῶν ὁ πατήρ ἐστρατήγησεν. [Sch. e. V. 717.]

εἰ μὴ πάντων πραγμάτων ἐσμέν κοινωνοί] Ὁμοίως, βιβ. ιζ'. διγ. νβ'. ογ'. ἀνάγνωθι βιβ. γ'. τοῦ κώδικος tit. λη. διατ. δ'. καὶ τὸ γ'. διγέστον τουτου τοῦ τίτλου. [Sch. f. V. 717.]

Σημείωσαι, ὅτι τὸ μὲν διελεῖσθαι τοὺς παῖδας τὴν πατρίαν κληρονομίαν, οὐκ εἰσάγει πρόληψιν τοτόρουμ βοπόρουμ κοινωνίας. [Sch. f. V. 717.]

Ἐὰν ληγατεύσῃ μοι ὁ πατήρ μου δοῦλον μετὰ τοῦ πεκουλλίου, καὶ ζῶν αὐτὸν ἐλευθέρωσῃ, καὶ ὁ ἐλευθέρωθεις πρὸ αὐτοῦ τελευτήσῃ· τὸ πεκούλιον αὐτοῦ οὐκ ἐμοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀδελφῶν μου διαφέρει.

ἀλλὰ καὶ ἀδελφῶ μου διαφέρει] Ἐσβέσθη γὰρ τὸ τοῦ πεκουλλίου ληγάτον, ὡς παρακολούθημα, ὡς βιβλίου λγ'. tit. η'. διγέστω α'. β'. [Sch. g. V. 717.]

Ἐὰν ὁ πατήρ ἡμῶν διελὼν μεταξὺ ἡμῶν εἴπῃ, ἕκαστον καταβαλεῖν ὅσα χρεωστῆ, ἢ μέλλει χρεωστῆναι, καὶ μετὰ ταῦτα συναίνουτος αὐτοῦ δανείσσωμαι, καὶ ὑποτιθῶσι τὰ ἐπιβάλλοντά μοι, οὐδὲν ἐν τῷ τῆς διαιρέσεως λόγῳ προφάσει τούτου λαμβάνω παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου.

εἴπῃ] Ἐν τῇ διαθήκῃ, ἐν ᾗ καὶ τὴν διανέμησιν ἐβεβαίωσε. [Sch. h. V. 717.]

λθ'. w) Γαῖον. Ἐὰν ὁ κληρονόμος ἀξιωθῇ μέρος ἀποκαταστήσαι μοι, κινεῖται μετὰ τῶν ἡμῶν τὸ τῆς διαιρέσεως δικαστήριον.

τὸ τῆς διαιρέσεως δικαστήριον] Κυρίλλου. Μεταξὺ τῶν κληρονόμων καὶ τοῦ καθ' ὁμάδα φιδεϊκομισσαρίου οὐτίλια κινεῖται φαιμίλιας ἐρκισκοῦνδνε. [Sch. i. V. 717.]

Οὐτίλιον μέντοι, ἐπειδὴ κυρίως οὐκ ἔστι κληρονόμος ὁ φιδεϊκομισσαριος, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀδρυγατενθέντος πουπίλλου εἴρηται διγέστω β'. θεμ. β'. ὅτι δὲ οὐκ ἔστι κυρίως κληρονόμος, δῆλον ἐκ τοῦ διδόνθαι τὸ τοιοῦτον φιδεϊκόμισσον ἐν κωδικείοις, ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐπὶ κληρονόμου. εἴρηται δὲ καὶ βιβ. λς'. tit. α'. διγ. μδ'. θεμ. τέλ. ὅτι τὸ γενικὸν φιδεϊκόμισσον εἴκει τῷ κληρονόμῳ. ἀνάγνωθι τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα. [Sch. k. V. 717.]

μ'. x) Παύλου. Τοῦ δικαστοῦ μετὰ τῶν ἄλλων πραγμάτων διελόντος καὶ τοὺς ἀπελευθέρους, καὶ τὰ διατυπωθέντα χορηγεῖσθαι αὐτοῖς εἰς διατροφάς, ὁ εἰς τῶν παίδων ἐξικαλεῖται. ἐὰν μετὰ ταῦτα φανῶσι συναινέσαντες τῇ διαιρέσει, καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη πρὸς αὐτὴν τὰς διατροφὰς χορηγήσαντες, ἀνάγκην ἔχουσιν ἐμμεῖναι τῇ διαιρέσει τῶν διατροφῶν· οὐκ ἰσχύει δὲ ἡ τῶν ἀπελευθέρων διαίρεσις.

ἐὰν μετὰ ταῦτα φανῶσι] Κυρίλλου. Εἰ ὁ δικαστὴς διέλη τους ἀπελευθέρους, καὶ τὰ ἀλίμεντα, καὶ ἐπιμείνωσι δίδοντες τὰ ἀλίμεντα οἱ κληρονόμοι, ἢ τῶν ἀλίμεντων διαίρεσις βεβαιούται· ἢ δὲ τῶν ἀπελευθέρων ἀνυπόστατος. [Sch. l. V. 717.]

v) Adde τῷ ante ἀδελφῶ. w) Fabr. μ'. x) Fabr. μα'. Basil. T. IV.

communem habeamus: nec si pro eo pater superstes munus civile gesserit.

9) non recte a fratre meo peto] Qui duos filios habebat, pro altero in civitate sua magistratu functus est, et decessit utroque filio herede relicto. Alter autem filius post mortem patris munere gesto in civitate eiusdem debitor extiterat: et dicebat fratri suo: Quia pater superstes pro me magistratu functus est, ea, quae ex causa muneris a me gesti civitati debentur, ex communi hereditate exsolvi debent. Et Scaevola respondit, si quidem socii essent totorum bonorum, sumtus ex communi imputari debere propter societatem: si vero socii non essent, sed coheredes, sumtus ex communi imputari non debere, licet pater superstes pro filio magistratu functus fuisset.

10) nisi omnium bonorum socii simus] Similiter lib. 17. dig. 52. 73. lege lib. 3. Codicis, tit. 38. const. 4. et dig. 50. huius tituli.

Nota, divisionem paternae hereditatis a filiis factam non inducere praesumptionem societatis totorum bonorum.

Si pater servum cum peculio mihi legaverit, et eum vivus manumiserit, et manumissus ante eum decesserit: peculium eius non ad me solum, verum etiam ad fratrem meum pertinet¹⁾.

11) verum etiam ad fratrem meum pertinet] Peculii enim legatum extinctum est tanquam servi accessio, ut lib. 33. tit. 8. dig. 1. 2.

Si pater bonis suis inter nos divisit adiecerit¹²⁾, ut quisque aes alienum, quod habet habiturusve fuerit, solveret, et postea consensu eius mutuum pecuniam accepero, et quae ad me pertinebant, pignori data fuerint, nihil occasione eius a fratre meo iudicio familiae erciscundae consequor.

12) adiecerit] In testamento, in quo divisionem confirmavit.

XXXIX. Si heres rogatus sit partem mihi restituere, familiae erciscundae iudicium¹⁾ inter nos agitur.

1) familiae erciscundae iudicium] Cyrilli. Inter heredes et fideicommissarium universalem utile familiae erciscundae iudicium agitur.

Utile tamen, quia fideicommissarius proprie heres non est, ut de pupillo arrogato dicitur dig. 2. them. 2. Non esse autem proprie heredem, ex eo constat, quod fideicommissum eiusmodi codicillis dari possit, quod in herede non obtinet. Dicitur autem et lib. 36. tit. 1. dig. 44. them. ult. fideicommissarium universalem heredi similem esse. Lege ad illud adnotata.

XL. Pauli. Cum iudex cum aliis rebus libertos quoque divisisset, et alimenta, quae dare ipsis testator iusserat, unus ex filiis appellaverat. Si postea constiterit¹⁾, eos divisioni consensisse²⁾, et secundum eam per multos annos alimenta praestitisse, necesse habent stare alimentorum divisioni: non valet autem libertorum divisio³⁾.

1) si postea constiterit] Cyrilli. Si iudex libertos divisisset, et alimenta, et heredes diu praestiterint alimenta, alimentorum divisio confirmatur: libertorum vero nulla est.

συναίνεσαντες τῇ διαιρέσει] Ἐξέστι γὰρ ἐκκαλεσαμένους μεταμέλειται^{γ)}, καὶ ἀναλαμβάνει τὴν ἐκκλητον, ὡς βιβ. ζ'. τοῦ κώδικος τιτ. ζβ'. διατάξεως κη'. [Sch. m. V. 717.]
οὐκ ἰσχύει δὲ ἡ τῶν ἀπελευθέρων διαιρέσις. Καίτοι εἰρηται βιβλίω δ. τιτ. η. διγέστοι κα'. καὶ τούτου τοῦ τίτλου διγέστοι κς'. μὴ δύνασθαι τὴν αὐτὴν ψῆφον ἐν μέρει ἰσχύει, καὶ ἐν μέρει ἀνίσχυρον εἶναι. [Sch. n. V. 717. sq.]

L. 42. D. X. 2. μά. ς) Πομπωνίου. Ἐὰν ληγατευθῇ ἐνὶ τῶν κληρονόμων τὸ παρ' αὐτοῦ χρεωστούμενον, οὐκ ἀπαιτεῖται παρὰ τῶν ἄλλων. εἰ γὰρ καὶ ὅπερ ἕτερος ἐποφείλει ληγατευθῇ αὐτῷ, ἐκχωροῦσιν αὐτῷ τὰς ἀγωγὰς αὐτῶν.

ἐκχωροῦσιν αὐτῷ τὰς ἀγωγὰς αὐτῶν] Ὅτε γὰρ χρεὼς ληγατεύεται, μόνος τὰς ἀγωγὰς ἐκχωροῦσιν οἱ κληρονόμοι, ὡς βιβ. λ'. διγέστοι μδ'. θεμ. ε. καὶ σε. θεμ. γ'. καὶ ρε'. καὶ βιβ. λβ'. διγέστοι νδ'. [Sch. o. V. 718.]

L. 43. D. eod. μβ'. α) Οὐλιανῶν. Ὁ εἷς κληρονόμος, καὶ παρόντων καὶ ἀπόντων, καὶ ἀπόντων τῶν ἄλλων, κωλῶς κινεῖ τὸ τῆς διαιρέσεως δικαστήριον.

L. 44. pr. D. eod. μγ'. β) Παύλου. Ἄνυατὸν ἐπὶ μὲν τῇ διαιρέσει τῶν πραγμάτων, καὶ τῆς αἰτίας αὐτῶν, κινεῖσθαι τὸ τῶν κοινῶν διαιρητικὸν δικαστήριον· ἐπὶ δὲ τοῖς λοιποῖς σώζεσθαι τὸ τοῦ κλήρου διαιρητικὸν δικαστήριον.

ἐπὶ μὲν τῇ διαιρέσει τῶν πραγμάτων] Καλῶς^{ε)} εἶπεν, ἐπὶ τῇ διαιρέσει τῶν πραγμάτων· τὴν γὰρ κληρονομίαν, ἦγον τὸ δίκαιον αὐτῆς, οὐ διαιρεῖται, ὡς τιτ. γ'. διγέστοι δ. [Sch. q. V. 718.]

κινεῖσθαι τὸ τῶν κοινῶν διαιρητικὸν δικαστήριον] Ἄνυαται οἱ συγκληρονόμοι, ἕσαντες τὸ φαρμίαι ἐρικκοῦνδαι, τὸ κομμοῦνι διβιδούνδο κινεῖν πρὸς ἄλλους· ἴνα μόντοι μόντα τὰ ἐπίκοινα αὐτοῖς πράγματα διαιρεθῆ, καὶ τὰ ἐκ τῶν ἐπικοινῶν πραγμάτων ἠρημένα κεφάλαια· ἐπὶ δὲ τοῖς λοιποῖς πράγμασιν ἀκέραιον μείνη τὸ φαρμίαι ἐρικκοῦνδαι. [Sch. p. V. 718.]

Κυρίλλου. Εἰ οἱ κληρονόμοι μου ἔξωθεν τῆς κληρονομίας κοινὰ πράγματα ἔχουσι, κινουσι κομμοῦνι διβιδούνδο. [Sch. r. V. 718.]

ἐπὶ δὲ τοῖς λοιποῖς] Ὅσον ἐπὶ τῷ δόλω καὶ τῇ κούλπῃ. [Sch. r. V. 718.]

§. 1. Αἱ γενόμεναι προσκυρώσεις ἐν τῷ τῆς διαιρέσεως δικαστηρίῳ φυλάττονται διὰ παραγραφῶν καὶ ἀγωγῶν.

ἐν τῷ τῆς διαιρέσεως δικαστηρίῳ] Ἐν τῷ φαρμίαι ἐρικκοῦνδαι καὶ κομμοῦνι διβιδούνδο. [Sch. s. V. 718.]

§. 2. Ἐὰν ἀπόντος τοῦ ἐνός κληρονόμου οἱ λοιποὶ πωλήσωσι πράγματα, καὶ κατὰ δόλον κερδάνωσιν, ἀπαιτεῖ αὐτοὺς ἢ διὰ τῆς τοῦ κλήρου ἀπαιτήσεως, ἢ διὰ τῆς τοῦ κλήρου διαιρέσεως.

ἢ διὰ τῆς τοῦ κλήρου ἀπαιτήσεως] Πρὸς τὴν εἰρημένην διάστιξιν βιβλίω γ'. τοῦ κώδικος τιτ. λς'. διατ. κ'. [Sch. t. V. 718.]

§. 3. Τοὺς καρπούς, οὓς ὁ εἷς λάβῃ πρὸ τοῦ κληρονομήσαι, οὐ δίδωσι διὰ τοῦ τῆς διαιρέσεως λόγου, εἰ μὴ τὸν ἀγρὸν ἐγένωσκε κληρονομιαῶν.

§. 4. Ἐν τῷ περὶ ὁροθεσιῶν δικαστηρίῳ, καὶ τῷ διαιροῦντι τὰ κοινά, καὶ τὸν κλῆρον, ἕκαστος ἐνάγοντος καὶ ἐναγομένου δίδωσιν ὄρκους.

ἕκαστος ἐνάγοντος καὶ ἐναγομένου] Ἀνάγωθι διγέστοι ι'. τοῦ α. τίτλου, καὶ τοῦ ἐξῆς τίτλου διγέστοι β'. περὶ δὲ τῶν ὁρκῶν πρὸ τῆς προκαταρξέως, διαλαμβάνει ὁ νη'. τίτλος τοῦ β'. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ ἡ μετὰ τὸν κώδικα νεαρὰ ριβ'. [Sch. u. V. 718.]

2) eos divisioni consensisse] Nam qui appellarunt, poenitentiam agere et appellationem revocare possunt, ut lib. 7. Codicis, tit. 62. const. 28.

3) non valet autem libertorum divisio] Atqui dictum est lib. 4. tit. 8. dig. 21. et huius tit. dig. 27. eandem sententiam non posse in partem valere, in partem non valere.

XLII. Pomponii. Si uni ex heredibus legatum sit, quod ab eo debebatur, id reliqui non exigunt. Nam et si quod alius deberet, ipsi legatum sit, actiones ei suas cedunt¹⁾.

1) actiones ei suas cedunt] Nam cum debitum legatur, heredes actiones tantum cedunt, ut lib. 30. dig. 44. them. 5. et dig. 75. them. 3. et dig. 105. et lib. 32. dig. 59.

XLIII. Ulpiani. Unus ex heredibus et praesentibus et contradicentibus, et absentibus ceteris, recte familiae erciscundae iudicio experitur.

XLIII. Pauli. Potest quidem, ut res et causae earum dividantur¹⁾, iudicio communi dividendo agi²⁾: de ceteris vero³⁾ servari familiae erciscundae iudicium.

1) ut res dividantur] Recte dicit, ut res dividantur: nam hereditatem sive ius eius non dividit, ut tit. 3. dig. 4.

2) iudicio communi dividendo agi] Coheredes omisso familiae erciscundae iudicio inter se communi dividendo agere possunt: ita tamen, ut res duntaxat, quae inter eos communes sunt, dividantur et causae ex his rebus pendentes: de ceteris vero rebus integrum maneat familiae erciscundae iudicium.

Cyrylli. Si heredes mei extra hereditatem res communes habent, agunt communi dividendo.

3) de ceteris vero] Uputa de dolo et culpa.

Adiudicationes factae in iudicio divisionis⁴⁾ servantur per exceptiones et actiones.

4) in iudicio divisionis] In familiae erciscundae et communi dividendo iudicio.

Si absente uno coherede ceteri res vendiderint, et dolo malo quid lucrificerint, adversus eos agit vel petitione hereditatis⁵⁾, vel familiae erciscundae.

5) vel petitione hereditatis] Secundum distinctionem dictam lib. 3. Codicis, tit. 36. const. 20.

Fructus, quos unus ante aditam hereditatem perciperit, familiae erciscundae iudicio non praestat, nisi fundum esse hereditarium scierit.

In iudicio finium regundorum, et communi dividendo, et familiae erciscundae, quisque actoris et rei⁶⁾ iusiurandum praestat⁷⁾.

6) quisque actoris et rei] Lege dig. 10. tit. 1. et sequentis tituli dig. 2. De iureiurando, quod ante litem contestatam praestatur, agit tit. 58. lib. 2. Codicis, et Novella 112.

γ) Fabr. μεταμίλλεσθαι. ζ) Fabr. μβ'. α) Fabr. μγ'. β) Fabr. μδ'. ε) Ordinem scholiorum, quem Fabrotus habet, auctoritate loci verborum textus, ad quae scholia pertinent, mutavi.

δίδωσιν ὄρκους] Ὅσον ὅτι οὐ συκοφαντικῆ ψυχῇ ἐνάγουσιν, αὐτε συκοφαντικῆ ψυχῇ ἀρνοῦνται. [Sch. x. V. 718.]

Ἐὰν τοῦ διαθεμένου ὁμολογήσαντος, μήτε ἑαυτὸν, μήτε τὸν κληρονόμον αὐτοῦ ποιεῖν δόλον, μήτε κωλύειν με παρελθεῖν, καὶ^{d)} ἔξ ἀποτελέσματος τοῦ ἐνὸς βεβαιωθῆ^{e)}, ἔχουσιν οἱ λοιποὶ κατ' αὐτοῦ τὸ τῆς διαιρέσεως δικαστήριον.

μήτε κωλύειν] Ἐὰν τοῦ τεστάρως ἐρωτηθέντος^{f)} μὴ ἐμποδίσεν τῷ γείτονι βουλομένῳ βαδίσαι, ἢ θρέμματα παραλάσαι, μήτε αὐτὸν, μήτε τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ, εἰς τῶν κληρονόμων δόλον ποιῆσῃ ἐν τῇ πρώτῃ ἐρωτήσει^{g)}, ἢ κωλύσῃ τὸν βαδίσαι βουλούμενον ἐν τῇ β'. καὶ ὑποπέσῃ τῇ ἐρωτήσει, καὶ ἀπαιτηθῆ^{h)} τυχὸν διαφέρειν^{h)}, οὐ δύναται ἐνάγειν περὶ τοῦτου τοῖς συγκληρονόμοις αὐτοῦ· ἐπειδὴ διὰ τὸ οἰκείον φάσκον κατεδικάσθη. ἀλλὰ καὶ τὸ ἐναντίον, ἐὰν τοῦτου τινὲς αἰτίαν δεδωκότος, καὶ ἢ τὸν δόλον ποιήσαντος, ἢ κωλύσαντος τὸν γείτονα χρήσασθαι τῇ ὁδῷ, οἱ συγκληρονόμοι ἐναχθῶσι, καὶ καταβάλωσιν ὡς τῆς ἐγκειμένης αἰτίας τῆς ἐρωτήσεως κληρονομίαι ἐξελθούσης, δύναται κατὰ τοῦτου κινεῖν τὸ φαρμίον ἐρκισκούνδαι, ὡς αἰτίον γενομένου τῆς ζημίας αὐτοῖς. εἰ δὲ τις ἐπερωτήσῃ Τίτιον καὶ τὸν κληρονόμον αὐτοῦ ἕατοναβιτεύειν τὰ παρὰ τινος πρὸς αὐτὸν πεπραγμέναⁱ⁾, καὶ συνέβῃ Τίτιον ἐπὶ πολλοῖς κληρονόμοις τελευτήσαι, καὶ εἰς τῶν κληρονόμων αὐτοῦ μὴ ἕατοναβιτεύσῃ, ὡς τῆς ἐπερωτήσεως ἐπὶ πολλοῖς ἐτελευτήσῃ κληρονόμοις, ὡς τε πασι διαφέρειν τὸ ἕατοναβιτεύσαι Τίτιον, κατὰ δὲ ἐνὸς μόνου κινήσῃ, ἐκεῖνος μόνος τῆς ἀπὸ τῆς ἕατοναβιτεύσεως ἐκ στυπουλάτου κινήσει ὁ ἐναχθεὶς παρὰ Τίτιου. [Sch. y. V. 718. sq.]

Κυρίλλου. Εἰ ἐπερωτηθεὶς ὁ τεστάρως δόλον μὴ ποιεῖν, ἢ μὴ κωλύειν με κεχρησθαι τῇ δουλείᾳ, μὴ αὐτὸν, μὴ κληρονόμον αὐτοῦ, καὶ εἰς τῶν κληρονόμων αὐτοῦ κωλύων ἢ δόλον ποιεῖν, κομμιτεύει τὴν ποιῆσιν, καὶ κατέχεται τοῖς ἐτέροις. εἰ δὲ ἐπερωτηθῆ^{h)} μοι, ἕατοναβιτεύειν Τίτιον καὶ τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ, μόνος ὁ μὴ ἕατοναβιτεύων κατέχεται, καὶ μόνος ἐκ τῶν κληρονόμων τοῦ ἐπερωτήσαντος κινεῖ πρὸς ὃν ἕατοναβιτεύσεν. [Sch. y. V. 719.]

Εἰ δὲ καὶ τις ἐπερωτήσῃ, ἢ ἐπερωτηθῆ^{h)} τὴν ἱκανοδοσίαν περὶ αὐτοῦ καὶ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ, καὶ ὁ εἰς μὴ ἀποδέξεται, ἢ ὁ εἰς μόνος ἐνάγεται, αὐτῷ μόνῳ, καὶ κατ' αὐτοῦ ἀρμόζει ἢ ἀπαίτησις^{h)}.

αὐτῷ μόνῳ καὶ κατ' αὐτοῦ ἀρμόζει ἢ ἀπαίτησις] Ἐπὶ τοῦ α'. θέματος ὁ εἰς ἐμποδίσαν παρελθεῖν εἰς τέλειον βλάπτει. διὰ τοῦτο εἰς τὸ πᾶν ἢ ἐπερωτήσις κομμιτεύεται. ἐπὶ τοῦ β'. τοῦ ἐνὸς μόνου μὴ ἕατοναβιτεύοντος, εἰς μέρος ἢ βλάβη γίνεται· ὑπόθου γὰρ τι διαίρεσιν ἐπιδέχοντα. [Sch. z. V. 719.]

Ἐὰν χρῆσιν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου μέχρι οὗ ἀπολάβῃ τὴν προίκα, καὶ παρ' ἐνὸς τῶν κληρονόμων δοθῆ^{h)} τι, ἀρμόζει τὸ ἐπὶ τῇ διαιρέσει δίκαιον.

ἐὰν χρῆσιν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου] Ἄνηρ τῇ γαμετῇ αὐτοῦ τὴν προίκα χρῆσίων, καὶ βουλομένος αὐτῇ μὴ συντομῶς ἀποδοθῆναι αὐτῇ, ἐληγατεύσεν αὐτῇ οὐσουφρουκτον ἀγροῦ ὑπείλοντος εἶναι παρ' αὐτῇ, ἕως ὅτι ἀπολάβῃ τὴν προίκα αὐτῆς. ἐὰν εἰς τῶν κληρονόμων καταβάλλῃⁱ⁾ τῇ γυναίκεϊ πῶσαν τὴν προίκα, ἵνα μὴ ἀρμύσει αὐτῇ οὐσουφρουκτος, δύναται κατὰ τῶν ἄλλων ἔχειν τὸ φαρμίον ἐρκισκούνδαι, ἀπαίτων αὐτοῦ τὰ οἰκεία μέχρι τῆς προίκας ἀποδοῦναι. εἰ δὲ καὶ μήπω κατέβαλε, καὶ εἰς τοῦτο καλῶς κινεῖ τὸ φαρμίον ἐρκισκούνδαι, ἀναγκάζων τοὺς συγκληρονόμους αὐτοῦ καταβαλεῖν τὴν προίκα, ἵνα μὴ ὑποπέσῃσι τῷ οὐσουφρουκτῷ. [Sch. a. V. 719. sq.]

d) καὶ melius omittitur. e) Scilicet ἢ ἐπερωτήσις. f) Malim ἐπερωτηθέντος. Postea aliquid excidit, puta, μήτε ἑαυτὸν, μήτε τὸν κληρονόμον αὐτοῦ ποιεῖν δόλον, ut patet ex sequentibus ἐν τῇ πρώτῃ ἐρωτήσει. g) Malim ἐπερωτήσῃ, ut et postea. h) Lege τὸ διαφέρειν. i) Sic legendum. Fabr. πεπραγμένα. k) Hunc locum corruptum censet Ientius Notit Basil. p. LXVII. nec tamen corrigere audeat. Equidem verba ἢ ὁ εἰς μόνος ἐνάγεται omittenda putaverim. Nota ceterum Basilica etiam loqui de casu, quo quis promissit, se heredesque suos ratum habiturum, quem casum Digesta non continent l) Lege καταβάλλῃ.

7) iusjurandum praestat] Puta, se non calumniandi animo agere, et non calumniandi animo ad infitias ire.

Si testator spondit, neque se, neque heredem suum dolo quid facturum, neque per se, neque per heredem suum fore⁸⁾, quominus eam, et propter factum unius commissa sit stipulatio, ceteri adversus eum familiae erciscundae iudicium habent.

8) neque per se, neque per heredem suum fore] Si testator spondit, neque per se, neque per heredem suum fore, quominus vicinus eat aut iumenta agat, et unus ex heredibus quoad primam stipulationem dolo quid fecerit, aut impedimento fuerit, quominus vicinus iret, in secunda stipulatione, et commissa ab eo sit stipulatio, et ab eo petatur id quod interest, non potest eo nomine cum coheredibus agere: quia propter factum suum condemnatus est. Quin imo si is causam praebuerit, et vel dolo fecerit, vel prohibuerit, quominus vicinus itinere uteretur, et coheredes conventi solverint, quasi conditio stipulationi hereditariae inserta extiterit, cum eo agere possunt familiae erciscundae, quod causam damni ipsis praestiterit. Quodsi quis stipulatus fuerit, Titium heredemque eius ratum habiturum, quod ab aliquo eius nomine gestum erit, Titius autem pluribus heredibus relictis decesserit, et unus heredum ratum non habuerit, is solus stipulatori tenetur, qui ratum non habuit. Sed et si stipulator pluribus heredibus relictis decesserit, ut omnino intersit, Titium ratum habere, ab uno autem duntaxat Titius petierit, actione ex stipulatu ratam rem habiturum solus agit, qui a Titio conventus est.

Cyrilli. Si testator sponderit, neque se, neque heredem suum dolo facturum, vel neque per se, neque per heredem suum fore, quominus quis servitute utatur, etiam unus ex heredibus eius prohibens vel dolo faciens poenam committit, et reliquis tenetur. Si vero mihi promiserit, Titium heredesque eius ratum habituros, is solus tenetur, qui ratum non habet, et solus ex heredibus stipulatoris agit, in cuius persona ratum non habuit.

Sed et si quis stipulatus fuerit aut promiserit cautionem de rato habendo ratione sui et heredum suorum, et unus ratum non habuerit, vel unus tantum conveniatur, ipsi soli et adversus ipsum actio competit⁹⁾.

9) ipsi soli et adversus ipsum actio competit] Priore casu unus, qui ire prohibet, in solidum nocet. Ideo stipulatio in solidum committitur. Secundo casu uno ratum non habente, damnum pro parte datur: finge enim aliquid, quod divisionem admittat.

Si usumfructum uxori meae legavero¹⁰⁾, donec dotem receperit, et ab uno heredum datum aliquid fuerit, iudicium familiae erciscundae competit.

10) si usumfructum uxori meae legavero] Maritus uxori suae dotem debens, cum eam nollet confestim ei reddi, usumfructum fundi ei legavit apud eam remansurum, donec dotem suam receperit. Si unus ex heredibus uxori totam dotem solverit, ne ipsi competet ususfructus, adversus reliquos familiae erciscundae iudicio uti potest, quo petit, ut hi quoque suas partes dotis solvant. Sed et si nondum solvit, et ad hoc recte agit familiae erciscundae coheredes suos dotem solvere cogens, ne usumfructum praestare teneantur.

Κυρίλλου. Εἰ δὲ τεστάτωρ ληγατέωσῃ τῇ γαμετῇ οὐσούφρουκτον ἕως ἂν πληρωθῇ τὴν προῖκα, δύναται εἰς τῶν κληρονόμων ἀναγκάζειν τοὺς συγκληρονόμους καταβαλεῖν τὴν προῖκα ἢ εἰ αὐτὸς κατέβαλεν, ἀπαιτεῖν τὸ μέρος ὡς περ εἰ καὶ στήλην εἶπεν ἐγγεῖραι, καὶ εἰς ταύτην ἦγειρεν. [Sch. a. V. 720.]

Καίτοι εἴρηται βιβ. λγ'. τιτ. β'. διγέστω λ'. ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, ὅτι τοῦ ἐνός τῶν κληρονόμων ποιούντος τὸ ἰκανὸν πρὸς τὸ ἴδιον μέρος, σβέννυται τοιοῦτος ὁ οὐσούφρουκτος. [Sch. a. V. 720.]

L. 44. §. 8. Ἐὰν δύο κληρονόμοι κειυσθῶσι ποιῆσαι στήλην, καὶ ὁ εἰς μόνος ποιῆσῃ, λαμβάνει τὸ μέρος τῆς δαπάνης ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμασίᾳ.

λαμβάνει τὸ μέρος τῆς δαπάνης] Ἐπὶ γὰρ τῶν τοιούτων ἕκαστος τῶν κληρονόμων εἰς ὀλόκληρον ἐνέχεται, καὶ ἔχει κατὰ τῶν συγκληρονόμων ἀγωγήν, ὡς βιβλίῳ λβ'. διγέστω ια'. θεμ. προτελ. καὶ βιβ. με. τιτ. α'. διγέστω πέ. [Sch. b. V. 720.]

L. 45. pr. μδ'. m) Πομπων. Ἐὰν ὁ εἰς τῶν κληρονόμων ἴδιον εἶναι λέγη τὸ πρῶγμα, οὐ κατὰγεται εἰς τὸ τῆς διαιρέσεως δικαστήριον.

§. 1. Ἐὰν δούλος τοῦ κληρονόμου βλάβῃ τὴν κληρονομίαν, οὐκ ἔχει χώραν τὸ τῆς διαιρέσεως δίκαιον· εἰ μὴ ῥαθυμίᾳ κατεπίστευσεν αὐτῷ ἀνεπιτηδελῶ ὄντι.

οὐκ ἔχει χώραν τὸ τῆς διαιρέσεως δίκαιον] Οὐκ ἐναντιοῦται τὸ εἰρημένον διγέστω ις'. θεμ. ε'. ἐκεῖ γὰρ δούλον κληρονομίᾳ δειματίζει κλέψαντα πρὸς τινος τῶν κληρονόμων. [Sch. c. V. 720.]

L. 46. με'. n) Παύλου. Ἐὰν ὑπὸ αἵρεσιν γραφῶ παρὰ τοῦ πατρὸς μου κληρονόμος, οὐκ ἀπαιτῶ ἐν τῷ μεταξὺ τῆν προῖκα τῆς γαμετῆς μου. εἰ δὲ μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς μου γένηται διαζύγιον, καλῶς αὐτὴν ἀπαιτῶ καὶ πρὶν ἐξελεθεῖν τὴν αἵρεσιν· τινὰ γὰρ καὶ μήπω κληρονομοῦσι τοῖς παισὶν ἔπεται, ὡς ὁ γάμος, καὶ οἱ παῖδες, καὶ αἱ ἐπιτροπαί.

ἐὰν ὑπὸ αἵρεσιν γραφῶ παρὰ τοῦ πατρὸς μου κληρονόμος] Ἐὰν γήμας υἱὸς γραφῆ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κληρονόμος εἰς μέρος ὑπὸ αἵρεσιν, ἠρτῆται τέως ἢ τῆς προῖκας τῆς γυναίκος ἀπαιτήσις. εἰ μὲντοι θεποῦδιον πέμψει μετὰ τελευτῆν τοῦ πενθεροῦ αὐτῆς ἢ γυνῆ, εἰ καὶ ἠρτημένης ἐπι τῆς αἵρεσεως, ὑφ' ἣν ἐγράφη κληρονόμος ὁ ἀνηρ αὐτῆς, δίδεται τῷ υἱῷ κατ' ἐξαιρέσειν ἢ προῖξ τῆς γαμετῆς αὐτοῦ, οὐκ ὡς κληρονόμῳ, ἀλλ' ὡς ἀνδρὶ. ἀκολουθεῖ γὰρ τινὰ τοῖς παισὶ μετὰ τελευτῆν τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καὶ πρὶν γένωνται κληρονόμοι, ὡς ὁ γάμος αὐτῶν, ὡς τὰ τέκνα αὐτῶν, ὡς ἢ ἐπιτροπή, ἢ ἐπιτροπεύουσαν. ἐπειδὴ τοῖνυν τὰ βάρη τοῦ γάμου βαστάζει, καὶ πρὶν ἐκβῆναι τὴν αἵρεσιν, ὀφείλει τὴν προῖκα τῆς γαμετῆς αὐτοῦ λαβεῖν κατ' ἐξαιρέσειν, καὶ ἠρτημένης ἐπι τῆς αἵρεσεως, ὑφ' ἣν ἐγράφη κληρονόμος. [Sch. d. V. 720.]

Ἀνάγνωθι διγέστων κ'. θεμα γ'. καὶ βιβ. κγ'. τιτ. γ'. διγέστων γζ'. καὶ βιβλίῳ λγ'. τιτ. δ'. [Sch. d. V. 720.]

L. 47. pr. μς'. o) Πομπωνίου. Καὶ μετὰ προκάταρξιν τοῦ διαιροῦντος τὸν κλῆρον, καὶ τοῦ διαιροῦντος τὰ κοινὰ δικαστήριον, ἕκαστος τῶν κληρονόμων κατὰ τὸ ἴδιον μέρος κινεῖ πρὸς ἐξωτικόν, καὶ περὶ τῶν δικαίων τοῦ ἀγροῦ, καὶ περὶ τῶν καινοτομιῶν· καὶ ἐὰν ἐνὶ προσκυρωθῇ, ἀλλήλους ἀσφαλίζονται, ὅτι καὶ ὁ λάβωσιν ἐντεῦθεν, διδοῦσιν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς αὐτοῖς, εἴτι δαπανήσουσιν. εἰ δὲ μὴ κινήσουσι, μόνος ἔχει τὴν ἀγωγήν, ὥστιν προσκυρωθῇ.

καὶ μετὰ προκάταρξιν] Συγκροτομένου τοῦ φαιλλας ἐρικισκόνδαε, ἢ κομμούνι διβιδόνδο, ἐὰν ζήτησις γένηται πρὸς ἐξωτικόν τινὰ τοῖς συγκληρονόμοις ἢ τοῖς κοινωνοῖς, περὶ δουλείας ἀγροῦ ἢ οἴκου ἐπικοινωνοῦ· δύναται ἕκαστος τῶν συ-

m) Fabr. με'. n) Fabr. μς'. o) Fabr. μς'.

Cyrilli. Si testator usumfructum uxori legaverit, donec dos ei solvatur, unus ex heredibus coheredes suos compellere potest, ut dotem solvant: aut si ipse solvit, partem repetere: quemadmodum si statuam poni testator iusserit, et unus ex heredibus eam posuerit.

Atqui dicitur lib. 33. tit. 2. dig. 30. eodem casu, uno ex heredibus pro sua parte satisfaciente, eiusmodi usumfructum extingui.

Si duo heredes iussi fuerint statuam ponere, et alter tantum fecerit, partem impendiorum boni viri arbitrato recipit¹⁾.

1) partem impendiorum — recipit] Nam in talibus unusquisque heredem in solidum tenetur, et adversus coheredes actionem habet, ut lib. 32. dig. 11. them. penult. et lib. 45. tit. 1. dig. 85.

XLIV. Pomponii. Si unus ex heredibus rem suam esse dicat, in iudicium familiae erciscundae non deducitur.

Si servus heredis damnum hereditati dederit, iudicium familiae erciscundae locum non habet¹⁾: nisi negligentia rem ei non idoneo commiserit.

1) iudicium familiae erciscundae locum non habet] Non obstat, quod dicitur dig. 16. them. 6. Ibi enim ponit, servum hereditarium rem unius hereditum subripuisse.

XLV. Pauli. Si sub conditione a patre meo heres scriptus sim¹⁾, interim dotem uxoris meae non peto. Si vero post mortem patris divortium factum sit, recte eam peto etiam antequam conditio extiterit: quaedam enim filios sequuntur etiam antequam fiant heredes, ut matrimonium, et liberi, et tutelae.

1) si sub conditione a patre meo heres scriptus sim] Si filius, qui uxorem duxerat, a patre heres ex parte sub conditione scriptus sit, interim uxoris de dote actio pendet. Si tamen uxor post mortem socii sui repudium miserit, quamvis pendente conditione, sub qua maritus eius heres institutus est, filius dotem uxoris suae praecipit, non quasi heres, sed quasi maritus. Filios enim post mortem patris quaedam sequuntur etiam antequam fiant heredes, ut matrimonium eorum, ut liberi eorum, ut tutela, quam gerunt. Quoniam igitur onera matrimonii sustinet, etiam antequam conditio extiterit, dotem uxoris suae praecipere debet, pendente etiam conditione, sub qua heres institutus est.

Lege dig. 20. them. 3. et lib. 23. tit. 3. dig. 57. et lib. 33. tit. 4.

XLVI. Pomponii. Etiam post litem contestatam¹⁾ familiae erciscundae et communi dividundo quilibet heres pro sua parte adversus extraneum agit, tam de iuribus praedii, quam de novo opere: et si praedium uni adjudicatum sit, sibi invicem cavent, ut quae inde receperint, reddantur ei, et ipse eis praestet, si quid impenderint. Si vero non egerint, solus actionem habet, cui praedium adjudicatum fuerit.

1) etiam post litem contestatam] Instituto familiae erciscundae vel communi dividundo iudicio, si coheredes vel socii controversiam habeant cum extraneo de servitute fundi vel aedium communium, potest

κληρονόμων ἢ συγκλητόρων καὶ παραγγέλλειν καινοτομοῦντι ἢ γείτονι κατὰ τὸ ἴδιον μέρος, καὶ κινεῖν τὸν περὶ δουλείας ὄγον· καὶ εἰν προσκυρωθῆ ἐπὶ τῶν συγκληρονόμων ἢ συγκλητόρων οὗτος ὁ οἶκος ἢ ὁ ἀγρὸς, καυτίονα παρέχειν ὀφείλει, εἰ εἴν ἀπατηθῆσεται, ἢ ὅσας ἂν κτησθῆται ἀγωγὰς, ὅταν τὴν ἰσμί νῆφεται, ἢ τὸ quod vi aut clam ἰντέροικτον προφάσει ἢς καινοτομίας, εἰς μέρος φέρειν τῷ συγκληρονόμῳ· ὡςπερ εἰ εἰ ἀναλώματα αὐτὸς ποιήσει, λαμβάνει τὰ ἀναλώματα. εἴν δὲ μηδένος τῶν συγκληρονόμων ἢ κοινῶν κινήσαντος^{p)} περὶ οὗτου τοῦ ἀγροῦ ἢ τοῦ οἴκου, ἐπὶ αὐτῶν προσκυρωθῆ· οὗτος μόνος ἀκεραίας ἔχει τὰς περὶ αὐτοῦ ἀγωγὰς, ὅταν προσκυρωθῆ· καὶ εἰ μὲν μόνῳ αὐτῷ προσκυρωθῆ, ἐξ ὁλοκλήρου ἐρδαίνει αὐτὰς· εἰ δὲ ἐκ μέρους προσκυρωθῆ αὐτῷ, κατὰ τὸ μέρος τῆς δεσποτείας καὶ τὰς ἀγωγὰς κταται. εἰ δὲ κινήσῃ πράγματα εἴη, περὶ ὧν ἤδη συγκροτεῖται ταῦτα τὰ δικαστήρια, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ κλαπείη ὑπὸ τινος, πρὸ μὲν τῆς ἀδιουδικητοῦτος πάντες κινῶσι κατὰ τοῦ κλέψαντος τὴν φούρτον, μετὰ δὲ τὴν ἀδιουδικητοῦτος μόνος ἐκείνος, ὅταν προσκυρωθῆ, ἵπειδὴ μόνῳ αὐτῷ ἐγκυδνεύεται τὰ κλαπέτα πράγματα. [Sch. e. V. 720. sq.]

Κυρίλλου. Εἰ μὲν πρὶν ἢ πληρωθῆ φαμίλια ἐρσκούνδαι ἢ κομμῶνι διβιδούνδο δικαστήριον, κινήθῃ περὶ τινὸς πράγματος ἀμφιβολία, πάντες κινῶσι καὶ παραγγέλλουσι καινοτομίαν· καὶ εἰ ἐν προσκυρωθῆ, ἀσφάλεια γίνεται, ὅτι κοινὸν ἔσται καὶ τὸ κέρδος, καὶ ἡ ζημία. εἰ δὲ μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὸ φαμίλια ἐρσκούνδαι, ἢ κομμῶνι διβιδούνδο, ἐκείνος κινεῖ, ἢ προσκυρωθῆ· ὡςπερ καὶ ἐπὶ τῶν κλαπέτων τῶς μόνος κινεῖται^{q)} τὴν φούρτον, ὅταν ἀδιουδικηθῆ. [Sch. e. V. 721.]

Ἐὰν μετὰ προκάταρξιν κλαπῆ πρῶγμα, ὃ ἐπ' αὐτῷ κινδυνεύων ἔχει τὴν περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν ἀγωγὴν.

μζ.) Παύλου^{s)}. Ἐὰν ἐν τῷ περὶ ὀροθεσίῳ, ἢ τῷ διαιροῦντι τὰ κοινὰ^{t)} δικαστηρίῳ ἀποθάνῃ εἰς αὐτῶν δικαζομένων ἐπὶ πολλοῖς κληρονόμοις, οὐ διαίρεται τὸ δικαστήριον· ἀλλ' ἢ πάντες ὑποδέχονται τὴν δίκην, ἢ ἓνα διδώσιν^{u)} ἐντολίαν.

ἢ ἓνα διδώσιν ἐντολίαν] Ὅμοιος βιβλίῳ γ'. τίτ. γ'. διγέτω μβ'. θεμ. ε'. καὶ βιβ. κα'. τίτ. α'. διγέτω λα'. θεμ. ε'. καὶ βιβλίῳ μζ'. τίτ. ζ'. διγέτω ε'. θεμ. ζ'. [Sch. d. V. 721.]

μη.) Παύλ. Ἐὰν ὁ εἰς τῶν κληρονόμων κελυσθεὶς παρὰ τοῦ πραιτωροῦ θάψαι τὸν διαθήμενον, ἢ πωλήσῃ τὸν ὑπὸ ὄρον ἐλευθερωθῆσόμενον, οὐ δεῖ αὐτὸν ἐπερωτῆσθαι περὶ ἐγκλήσεως. ταύτην γὰρ ὁμολογοῦσιν οἱ ἐκουσίως τὰ ἴδια πωλοῦντες· οὐ μὴν οἱ κατὰ κέλυσιν ὄρχοντος, ὡς ἐκβιβασιῆς. ἀλλ' ὁ ὄρχων διαλαλεῖ τὸν ἀγοραστὴν ἔχειν τὴν ἐπὶ τῇ πρῶσιν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ κληρονόμου, τοῦ πράγματος ἐνικωμένου. εἰ δὲ κατὰ πλάνην ὁ πωλήσας κληρονόμος ἐπερωτηθῆ τὸ διπλάσιον, καὶ ἐξέλθῃ ἢ τῆς ἐλευθερίας αἴρεσις, βεβαιούται· καὶ ἔχει κατὰ τῶν συγκληρονόμων τὴν περὶ διαιρέσεως κλήρου ἀγωγὴν. εἴν πρὸ τοῦ κληρονομήσαι πρῶξῃ τι ὁ κληρονόμος, τυχὸν γὰρ ἔθαψε τὸν διαθήμενον, σχολάζει τὸ τῆς διαιρέσεως ἐπ' αὐτῷ δικαστήριον.

εἴν ὁ εἰς τῶν κληρονόμων] Ἐτελείτησέ τις ἐπὶ δύο κληρονόμοις. ἐπειδὴ ἀταφος ἦν, ἐκέλευσεν ὁ πραιτωρ ἐν τῶν κληρονόμων φροντίσει τῆς ταφῆς αὐτοῦ. ὁ δὲ ἀπελθὼν πειρακεν οἰκίτην τῆς κληρονομίας, ὅταν ἐλευθερία ἦν καταλειμμένη ἐν τῇ διαθήκῃ, καὶ ἐπηρωτήθη τὴν δουλίαν. ἠδίδευσαν οἱ δύο κληρονόμοι, καὶ ἤμοσε τῷ ἐλευθερωθέντι οἰκίτη ἐκ τῆς διαθήκης ἐλευθερία· καὶ ὁ πωλήσας αὐτὸν ὑπέπεσε τῇ δουλίᾳ, καὶ δίδωκε τῷ ἀγοραστῇ τὸ διπλάσιον. καὶ ἐξητήθη, εἰ δύναται διὰ τοῦ φαμίλια ἐρσκούνδαι ἀπατηθῆσαι τὸν συγκληρονόμον αὐτοῦ τὸ διπλάσιον ὁ κατέβαλεν. γοῆ δὲ πρότερον καὶ ἡμῶς σκοπήσαι, εἰ ὀφείλει πιπρασκῶν τὸν δοῦ-

quisque heredum aut sociorum pro sua parte et novum opus nuntiare vicino, et de servitute agere: et si uni ex coheredibus vel sociis fundus aut aedes adiudicatae sint, cautionem praestare debet de his reddendis, quae exegerit, vel de actionibus, quas novi operis occasione acquisiverit, puta damni infecti vel interdicto quod vi aut clam pro parte coheredi praestandis: quemadmodum et si ipse impensas fecerit, eas recipit. Sed si nullus coheredum vel sociorum de fundo vel aedibus egerit, et uni fundus adiudicatus sit: is solus integras eius nomine habet actiones, cui adiudicatus est: et si quidem ipsi soli adiudicatus sit, eas in solidum habet: si vero pro parte ei adiudicatus sit, pro parte domini etiam actiones acquirit. Quodsi res mobiles sint, de quibus iam haec iudicia instituta sunt, et interea ab aliquo subreptae sint, ante adiudicationem quidem omnes adversus furem furti agunt: post adiudicationem vero is solus, cui res adiudicatae sunt, quia res subreptae periculo eius sunt.

Cyrilli. Si antequam familiae erciscundae aut communi dividundo iudicium perficeretur, de re aliqua controversia mota sit, omnes agunt et novum opus nuntiant: et si uni adiudicata sit, cavetur, ut lucrum et damnum commune sit. Si vero post finitum familiae erciscundae aut communi dividundo iudicium, ille agit, cui res adiudicata est: sicut si res interim subreptae sint, solus furti agit, cui adiudicatae fuerint.

Si post litem contestatam, res subrepta sit, qui eius rei periculum sustinet, furti actionem in duplum habet.

XLVII. Pauli. Si pendente iudicio finium regundorum vel familiae erciscundae vel communi dividundo unus ex litigatoribus decesserit pluribus heredibus relictis, non dividitur iudicium: sed aut omnes litem suscipiunt, aut unum procuratorem dant¹⁾.

1) aut unum procuratorem dant] Similiter lib. 3. tit. 3. dig. 42. them. 6. et lib. 21. tit. 1. dig. 31. them. 5. et lib. 46. tit. 7. dig. 5. them. 7.

XLVIII. Pauli. Si unus ex heredibus¹⁾ iussus a Praetore testatorem sepelire, statuliberum vendiderit, de evictione cavere non debet. De ea enim hi cavent, qui sponte res suas vendunt: nec vero qui iussu Praetoris, veluti executor. Sed Praetor decernit, ut emtor actionem ex emto adversus heredem habeat re evicta. Si vero heres, qui vendidit, per errorem duplam promiserit, et conditio libertatis extiterit, stipulatio committitur: et adversus coheredes familiae erciscundae actionem habet. Si quid heres ante aditam hereditatem gessit, puta si testatorem sepelivit²⁾, de eo cessat familiae erciscundae iudicium.

1) si unus ex heredibus] Quidam decessit duobus heredibus relictis. Cum insepultus esset, Praetor unum ex heredibus curam sepulturae eius gerere iussit. Ille autem servum hereditarium vendidit, cui libertas testamento erat relicta, et duplam promisit. Uterque heres hereditatem adiit, et servo manumisso libertas ex testamento competit: et qui eum vendiderat, duplae stipulationem commisit et duplam emtori dedit. Quaesitum est, an duplam, quam praestitit, familiae erciscundae iudicio a coherede petere possit. Prius autem spectare nos oportet, an, cum servum venderet, duplam

p) Lege κινήσαντος. Fabr. κινήσαντων. q) Lege κινεῖ. r) Fabr. μη'. s) L. 48. D. h. t. legitur in scholio Enantiophanis ad Basil. VIII. 2. cap. 42. (edit. nostr. T. I. p. 384.). t) Adde ἢ τὸν κληρονόμον. Schol. laudatum haec sic exhibet: ἢ τῷ διαιροῦντι τὸν κληρονόμον ἢ τῷ διαιροῦντι τὰ κοινὰ δικαστηρίῳ. u) Sic lego cum sch. laudato. Fabr. δίδωσιν (sic). v) Fabr. μδ'.

λον ἐπερωτηθῆναι τὴν δούπλαν. καὶ φασιν, ὅτι ἐκείνοι ταύτην ὀφείλουσι παρέχειν, οἱ ἐκουσίως πιπρασκόντες. ἐὰν δὲ ἐξ ἐπιταγματος πιπράσκη τις, οὐκ ἀπαιτεῖται διδοῖναι τὴν δούπλαν· ὅτε καὶ ἄπερ εἰς ἐκβιβασμὸν τῆς ἰουδικαίας πιπράσκηται πράγματα διὰ ταξείου, οὐκ ἀπαιτεῖται τὴν δούπλαν ἐπερωτάσθαι. πολλὴ γὰρ ἐστὶ διαφορὰ τοῦ ἐκουσίως πιπράσκοντος καὶ τοῦ ἐπιτεταγμένου πωλῆσαι. διὰ τοῦτο τοῖνυν ἐν ἀρχῇ πιπράσκων οὐκ ὀφείλει ἐπερωτηθῆναι, ἀλλ' ὀφείλει ὁ πρῶτος κτελεσθῆς διὰ τὸ ταφῆναι τὸν τελευτήσαντα, πρῶθ' ἢναι πράγματα αὐτοῦ διαλαλῆσαι, ἀρμόζειν τὴν ἐξ ἔμπτου τῷ ἀγοράζοντι κατὰ τῶν ἀδιτενῶν τὴν κληρονομίαν, ἐὰν ἐνηκῆθῃ τὸ πιπραμένον. πλὴν εἰ καὶ κατὰ πλάνην ἐπρωτηθῆ τὴν δούπλαν, δίκαιόν ἐστιν, εἰ καὶ ἀτονεῖ τὸ δίκαιον φαιμίαι ἐρκισκούνδαι, ἐπειδὴ μὴ ἔχων ἀνάγκην ἐπρωτηθῆ, παρέχειν αὐτῷ οὐτίλον, ἵνα ἀξίμιος μείνη· οὐ γὰρ ἀρκεῖ τὸ εἶναι τινα κληρονόμον εἰς τὸ ἀρμόσαι παντὸς αὐτῷ τὸ φαιμίαι ἐρκισκούνδαι περὶ ὧν ἀπαιτεῖται· ἀλλὰ χρὴ κληρονόμον αὐτὸν ἦδη γεγονότα, ἢ πρῶτιν τι, ἢ ἐνάγεσθαι ἀπὸ ἀμαρτημάτων, ἵνα ἀρμόσῃ αὐτῷ τοῦτο τὸ δικαστήριον. ὑπὲρ ὧν γὰρ μήπω γενόμενος κληρονόμος ποιεῖ, οὐ δύναται ἔχειν τὸ φαιμίαι ἐρκισκούνδαι, ἐπειδὴ οὐδὲ διαθέσει ἢ ψυχῇ τῆς ἀδιτιος πρῶτι· λόγον χάριν ἐνταφιάζων τὸν τελευτήσαντα, οὐκ ἔχει ὑπὲρ τοῦτου φαιμίαι ἐρκισκούνδαι. ὅθεν μετὰ ἀδιτιον ἐνταφιάζων τὸν ἀπελθόντα, δύναται διὰ τοῦτου τοῦ δικαστηρίου ἀπαιτεῖν τὸ περὶ τὴν ταφὴν αὐτοῦ ἀνάλωμα. [Sch. e. V. 721. sq.]

τυχὸν γὰρ ἔθαψε τὸν διαθήμενον] Σημείωσαι, ὅτι τὸ θάψαι τὸν τεστάτορα, πρόληψιν ἀδιτιος οὐκ εἰσάγει. ὁμοίως βιβλίω ι'. τίτ. ζ'. διγέστω δ'. καὶ ιδ'. θέματι ζ'. καὶ βιβλίω κθ'. τίτ. β'. διγέστω κ'. [Sch. f. V. 722.]

L. 50. D. X. 2. μθ'. w) 'Οx) αὐτεξούσιος υἱὸς οὐ λογιζέται εἰς τὸ μέρος αὐτοῦ τὸ χορηγηθῆν αὐτῷ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπὶ ξένης ἀναγιώσκοντι· εἰ μὴ δειχθῆ, ὡς y) δανείζων ἐχορηγήσει, καὶ οὐ δι' ἐνσέβειαν.

L. 51. pr. D. eod. v'. z) Οὐλλιανού. Ὁ ὑπεξούσιος οὕτως ὑπέξαιρει τὴν προίκα τῆς γαμετῆς αὐτοῦ, ὡς ἂν εἰ ἐληγατεύθη αὐτῷ. καὶ οἱ μὲν μετὰ προκάρξιν ληφθέντες καρποὶ αὐτῷ διαφέρουσιν· οἱ δὲ πρὸ τούτου, πᾶσι τοῖς κληρονόμοις· τῶν δαπανῶν ὑπέξαιρουμένων ἐν ἐκατέρω θέματι.

τῶν δαπανῶν ὑπέξαιρουμένων] Οὐδὲν γὰρ ἐμποδίζει τῇ τῶν δαπανῶν ὑπέξαιρέσει. [Sch. g. V. 722.]

Ἄνωνίμου). Καρπὸς γὰρ ἐστὶν ὁ μετὰ τὴν δαπάνην περιλιμπανόμενος, ὡς πρὸς τῷ τέλει τοῦ λς'. διγέστω τοῦ γ'. τίτλου τοῦ ε. βιβλίου. [Sch. g. V. 722.]

§. 1. Ἐὰν ὁ εἰς τῶν συγκληρονόμων θέλῃ διὰ τῆς τῶν κληρονομιαίων ἀπαιτήσεως γενέσθαι τὴν διαιρέσιν, καὶ μὴ διὰ τοῦ διαιροῦντος τῇ φαιμίαι τὸν κληρὸν λόγον, λέγων τοῦτο διαφέρειν αὐτῷ, ἀκούεται. τινὰ γὰρ ἔχει πλέον ἢ τῶν κληρονομιαίων ἀπαιτήσεως· τὸ γὰρ παρὰ τοῦ κληρονόμου χρεωστούμενον τῷ διαθεμένῳ, οὐκ ἀπαιτεῖται διὰ τοῦ διαιροῦντος τὸν κληρὸν, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἀπαιτοῦντος τὸν κληρὸν δικαστηρίου.

ἐὰν ὁ εἰς τῶν συγκληρονόμων] Κυρίλλου. Ἐὰν θέλῃς κινήσαι κατ' ἐμοῦ τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα, ἐγὼ δὲ ὁμολογῶ σε συγκληρονόμον, καὶ θέλω κινήθῃναι φαιμίαι ἐρκισκούνδαι, εἰ μὴν ἔχω δικαίαν αἰτίαν, ἀκονομαί· τυχὸν γὰρ θέλω διαίρεσιν γενέσθαι. εἰ δὲ ὀφείλεις σὺ κινήσαι τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα· θέλεις γὰρ με ἀπαιτῆσαι ὁ χρεωστῶ τῷ τεστάτορι, ὅπερ τὸ φαιμίαι ἐρκισκούνδαι οὐ ποιεῖ· σὺ ἀκούσῃ· ὁ γὰρ δωδεκάδελτος διαίρει τὰ χρεῖα. [Sch. h. V. 723.]

λέγων τοῦτο διαφέρειν αὐτῷ] Τινὲς ὑποτίθενται φιλονεικίαν αὐτῶν περὶ τοῦ κληρὸν, λέγοντες ἄλλως μὴ ἔχειν χάρον τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα, ἐκ τῶν εἰρημένων βιβ. ε'. τίτ. γ'. διγέστω μβ'. καὶ τίτ. δ'. διγέστω α'. [Sch. i. V. 723.]

emtori debuerit promittere. Et dicimus, eos duplam praestare debere, qui sponte distrahunt. Si quis vero iussus vendit, duplam praestare non cogitur: cum et si per apparitorem exequenda rei iudicatae causa res venduntur, duplam promittere non cogitur. Nam multum interest inter eum, qui ultro vendit, et eum, qui iussus est vendere. Ideo igitur initio, cum vendit, non debet duplam promittere, sed Praetor, qui defuncti sepeliendi causa res eius distrahi iussit, decernere debet, emtori actionem ex emto competere adversus eos, qui hereditatem adeunt, si res distracta evicta fuerit. Verum et si heres per errorem duplam promiserit, aequum est, licet deficiat directum familiae erciscundae iudicium, quia sine necessitate duplam promisit, utile ei dari, ne in damno versetur: non enim satis est, quem heredem esse, ut omnino familiae erciscundae iudicium ei competat de eo, ex quo convenitur: sed oportet eum iam heredem effectum vel aliquid gerere, vel conveniri ex delicto, ut ei hoc iudicium competat. Nam eorum nomine, quae nondum heres effectus gerit, familiae erciscundae iudicium habere non potest, quia non affectu aut animo hereditatis adeundae gerit: verbi causa si defunctum sepelivit, eo nomine familiae erciscundae iudicium non habet. Unde si post additionem defunctum sepelivit, sumtum, quem in funus eius fecit, hoc iudicio petere potest.

2) puta si testatorem sepelivit] Nota, ex eo, quod quis testatorem sepelivit, non induci praesumptionem additionis. Similiter lib. 11. tit. 7. dig. 4. et 14. them. 7. et lib. 29. tit. 2. dig. 20.

XLIX. Filius emancipatus in portionem suam non imputat, quod ei pater peregre agenti studiorum causa subministravit: nisi probatum fuerit, credendi animo eum subministrasse, non propter pietatem.

L. Ulpiani. Filiusfamilias dotem uxoris suae praecipit perinde, ac si ei praelegata fuisset. Et fructus quidem post litem contestatam percepti ad eum pertinent: antea vero percepti ad omnes heredes, deductis impensis¹⁾ utroque casu.

1) deductis impensis] Nihil enim impensarum deductionem impedit.

Innominati. Fructus enim est, quod deductis impensis superest, ut in fine dig. 36. tit. 3. lib. 5.

Si unus ex heredibus²⁾ per hereditatis petitionem, non per familiae erciscundae iudicium divisionem fieri velit, dicens, hoc sua interesse³⁾, auditur. Plus enim hereditatis petitio continet: nam quod heres testatori debebat, iudicio familiae erciscundae non exigitur⁴⁾, sed hereditatis petitione.

2) si unus ex heredibus] Cyrilli. Si tu a me hereditatem petere velis, ego vero fatear, te esse coheredem, et familiae erciscundae agi velim, si quidem iustam causam habeam, audior: fortasse enim divisionem fieri volo. Si vero tu hereditatem petere debeas: vis enim a me exigere, quod testatori debeo, quod iudicium familiae erciscundae non efficit: audieris: nam lex duodecim tabularum nomina dividit.

3) dicens, hoc sua interesse] Quidam fingunt, controversiam eos hereditatis sibi facere, dicentes, aliter hereditatis petitionis locum non esse, ex his, quae dicta sunt lib. 5. tit. 3. dig. 42. et tit. 4. dig. 1.

w) Fabr. v'. x) L. 50. D. h. t. legitur in Syn. p. 341. z) Fabr. να'. a) Adde τοῦ ante Ἄνωνίμου.

ubi est cap. 46. h. t. y) Syn. addit ὄτι ante vocem ὧς.

οὐκ ἀπαιτεῖται διὰ τοῦ διαιροῦντος τὸν κλη-
ρον] Ὁ μὲντοι κληρονόμος χρεωστούμενος παρὰ τοῦ τεστα-
τορος, ἀπαιτεῖ διὰ τοῦ φαμίλιας ἐρκισκούνδαι, ὡς ἐπὶ υἱοῦ
ῥηται διγέστω^{b)} κ'. Θέματι^{c)} προτέλ. καὶ διγέστω κ'. Θέ-
ματι β'. [Sch. k. V. 723.]

Ἦς γὰρ εἶπομεν ἀνωτέρω, οὐ φέρονται ἀγωγαὶ εἰς τοῦτο
δικαστήριον. [Sch. k. V. 723.]

να'.^{d)} Αὐτός^{e)}. Ἐὰν τοῦ διαθεμένου ἐσχηκότος
εἰς τὸν ἐξωτικὸν πρᾶγμα κοινόν, κινήθῃ τὸ διαι-
ροῦν τὰ κοινά, καὶ προσκυρωθῇ τοῖς κληρονόμοις,
ῥουσιν ἐπ' αὐτῷ τὸ διαιροῦν τὸν κληρον δικαστήριον.

Κληρονόμος ὁ δοῦλος γραφόμενος δίδωσι τοῖς
συγκληρονόμοις διὰ τοῦ διαιροῦντος τὸν κληρον, ὅπερ
ἀρμόττει ἐκ τῆς διοικήσεως τῶν δεσποτικῶν λο-
γισμῶν.

ὅπερ ἐκράτησεν ἐκ τῆς διοικήσεως τῶν δεσπο-
τικῶν λογισμῶν] Εἰ γὰρ μὴ ἐκράτει, οὐκ ἐνείχετο^{f)} ὑπὲρ
ῶν ἐν δουλείᾳ προαχθέντων, εἰ μὴ ἐπὶ κοινῆς διοικήσεως, ὡς
εἰ. γ'. τι. ε'. διγέστω ιζ'. ιη'. με. θεμ. β'. [Sch. l. V. 723.]

Κυρίλλου. Τὰ σωζόμενα παρ' αὐτῷ χρήματα ἐκ τῆς διοι-
κίσεως. [Sch. l. V. 723.]

Δύναται ὁ δικαστὴς τὴν παρ' ἑκατέρου τῶν κλη-
ρονόμων γενομένην δαπάνην συμπληρῆσαι, καὶ ἐν τῷ
ῥηθιβαλλόντι ποσῷ καταδικάζειν.

Δύναται ὁ δικαστὴς] Μεταξὺ ἐμοῦ καὶ σοῦ δικάζων
ἐκ τῆς ἐν τῷ φαμίλιας ἐρκισκούνδαι, ἠβούλετο ἑκατέρω ἡμῶν πρᾶ-
γματα προσκυρῶσαι, καὶ τὸ ἄριστον τῆς ἐν τοῖς πράγμασι δια-
κριτικῆς καταδικάσαι ἑκάστον ἡμῶν τῷ ἑτέρῳ παρασχέω. καὶ
ἡμῶν λόγον χάριν ἐμὲ μὲν ἐχρῆν καταδικασθῆναι σοὶ ὡς
ἡμῶν πρᾶγμα λαβόντα σ'. νομισμάτων, σὲ δὲ ἐχρῆν κατα-
δικασθῆναι μοι ρ'. δύναται ἀντέλογον ποιῆσαι τῆς μελλούσης
ἀνεσθαι καθ' ἑτέρου ἡμῶν κληρονόμου, καὶ ὑπολογίζεσθαι
μοι ἐκ τῶν σ'. ἢ μελλον καταδικάζεσθαι, τὴ ρ'. ἄπερ ἡμελλες
ῥη καταδικάζεσθαι μοι, καὶ εἰς μόνον τὰ ἑκατόν ὄντα παρ'
μοὶ περισσὰ καταδικάσαι με. [Sch. m. V. 723.]

Κυρίλλου. Τῶν ἑκατέρωθεν συναγομένων κληρονόμων
ῥηθιβαλλόντων γίνεται. [Sch. m. V. 723.]

Ἐν τῷ διαιροῦντι τὰ κοινά, καὶ τῷ διαιροῦντι
τὸν κληρον λόγῳ, οὐ τὸ ἀρμόζον ἐκάστῳ ὑποτιμᾶ-
ται, ἀλλ' ὁλόκληρον τὸ πρᾶγμα.

ἀλλ' ὁλόκληρον τὸ πρᾶγμα] Ἐπειδὴ καὶ ὁλόκληρα
ῥη ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἴωθε προσκυρῶσθαι τοῖς δικαζομένοις
τὰ πρᾶγματα. [Sch. n. V. 723.]

νβ'.^{g)} Οὐλιανῶ. Τὸ παρὰ τοῦ αὐτεξουσίου
δανεισθέν, ἐφ' ᾧ τῷ πατρὶ καταβλήθη, τότε τῆς
κληρονομίας τοῦ πατρὸς εἶναι δοκεῖ, ὅτε περὶ ταύτης
τῆς ποσότητος ἀγωγὴν εἶχε κατὰ τοῦ παιδὸς ὁ πατήρ.

τὸ παρὰ τοῦ αὐτεξουσίου δανεισθέν] Κυρίλλου.
Τὰ νομίσματα ὁ ἐμαγίπαιός μου υἱὸς ἐπίστευσεν, ἐφ' ᾧ
καταβλήθη μοι τότε νοοῖται τῆς κληρονομίας μου, ὅτε
τοιαῦτα νομίσματα ἐχρῶσθε μοι. [Sch. o. V. 723.]

γγ'.^{h)} Νερατ. Εἴτε εἷς, εἴτε πολλοὶ κληρονόμοι
τὸ ἀρμόζον αὐτοῖς μέρος ἐνὸς ἀγροῦ πωλήσουσιν,
οὐδὲ τὰ ἐκποιθέντι, οὐδὲ τὰ μὴ ἐκποιθέντι μέρος
τοῦ αὐτοῦ ἀγροῦ καταφέρεται εἰς τὸ διαιροῦν τὸν
κληρον δικαστήριον.

εἴτε εἷς, εἴτε πολλοὶ κληρονόμοι] Ἐὰν συγκληρο-
νόμος ὢν καὶ ἀγρὸν ἔχω ἐκ τῆς κληρονομίας ἐπίκοινον πρὸς
σέ, ἐκποιθῶ τὸ ἐπιμαγίπαν μοι μέρος ἐν τῷ ἀγρῷ, καὶ μετὰ
τοῦτο κινεῖται μεταξὺ ἡμῶν τὸ φαμίλιας ἐρκισκούνδαι· οὕτε

4) iudicio familiae erciscundae non exi-
gitur] Heres tamen, cui defunctus aliquid debebat,
id petit familiae erciscundae iudicio, ut de filio dicitur
dig. 25. them. penult. et dig. 20. them. 2.

Nam ut supra diximus, actiones in hoc iudicium non
deducuntur.

LI. Idem. Si cum testator rem communem ha-
buisset cum extraneo, communi dividundo actum sit,
et heredibus ea res adiudicata sit, habent eius no-
mine familiae erciscundae iudicium.

Servus heres scriptus coheredibus iudicio fami-
liae erciscundae id praestat, quod ex administratione
rationum dominicarum retinuit¹⁾.

1) quod ex administratione rationum do-
minicarum retinuit] Nam si non retinisset, non
teneretur eorum nomine, quae in servitute gessit, nisi
sit connexa administratio, ut lib. 3. tit. 5. dig. 17. 18. 45.
them. 2.

Cyrilli. Pecunia, quae apud eum extat ex admini-
stratione.

Iudex potest²⁾ sumtos ab utroque herede factos
compensare, et in summam, quae excedit, con-
demnare.

2) iudex potest] Arbiter familiae erciscundae
inter me et te res utriusque nostrum adiudicare volebat
et utrumque nostrum condemnare, ut inaequalitatem
aestimationis in rebus alteri praestaret. Et quia
verbi causa me tibi condemnari oportebat in ducentos
nummos, quod rem maioris pretii acceperam, te vero
in centum mihi condemnari oportebat, potest arbiter
condemnationem in utrumque nostrum faciendam com-
pensare, et mihi ex ducentis nummis, in quos con-
demnandus eram, centum, in quos tu condemnandus
eras, imputare, et in centum tantum, qui apud me su-
perflui sunt, me condemnare.

Cyrilli. Condemnationum utrimque faciendarum com-
pensatio fit.

In communi dividundo et familiae erciscundae
iudicio non quod singulis competit, aestimatur, sed
tota res³⁾.

3) sed tota res] Quia plerumque tota res litiga-
toribus adiudicari solet.

LII. Ulpiani. Quod filius emancipatus ita cre-
didit¹⁾, ut patri solveretur, in hereditate patris tunc
esse videtur, cum pater adversus filium eius quanti-
tatis nomine actionem habuit.

1) quod filius emancipatus ita credidit]
Cyrilli. Pecuniam filius meus emancipatus ita credidit,
ut mihi solveretur: tunc pecunia in hereditate mea esse
videtur, cum tantandem pecuniam filius mihi debebat.

LIII. Nerat. Sive unus, sive plures heredes¹⁾
fundi partem sibi competentem distraxerint, neque
alienatae, neque non alienatae partes²⁾ eiusdem fundi
in iudicio familiae erciscundae veniunt.

1) sive unus, sive plures heredes] Si cum
coheres essem, et fundum ex hereditate communem
tecum haberem, partem fundi, quae mihi obtigit, aliena-
vero, et postea inter nos familiae erciscundae agatur:

b) Fabr. διγέστων. c) Fabr. θεμα. d) Fabr. νβ'. e) Adde ὁ ante αὐτός. f) Fabr. ἠνείχετο. g) Fabr. νγ'.
h) Fabr. νδ'.

τὸ ἐμὸν μέρος φέρεται εἰς τοῦτο το δικαστήριον, ὡς ἤδη ἐκποιήθην, καὶ ἐξελεθὼν τῆς κληρονομίας, οὔτε τὸ σὸν. εἰ γὰρ καὶ ἐμμενε τῆς κληρονομίας, καὶ κληρονομία ἔστιν, ὅμως ἐξήλθε τοῦ εἶναι κοινὸν μεταξὺ ἐμοῦ καὶ σοῦ, δι' ὧν ἐπώλησα ἐγὼ τὸ διαφέρων μοι μέρος. εἴτε δὲ εἰς ἔστιν ὁ μὴ πωλήσας τὸ ἴδιον μέρος, εἴτε πολλοὶ, οὐδέμια ἔστι διαφορά· μόνον γὰρ ἂν εἰς τῶν κληρονομῶν πέπρακε τὸ ἴδιον μέρος. εἴτε οἱ ἄλλοι πολλοὶ ὄντες μὴ ἐπώλησαν, εἴτε εἰς αὐτῶν μὴ ἐπώλησε, τὸ αὐτὸ νόμιμον ἔστιν. [Sch. p. V. 724.]

Κυρίλλου. Ἐὰν εἰς τῶν κληρονομῶν, ἢ καὶ πλείους ἕκτινος πραγματος ἐπικοῖνον τὸ μέρος αὐτοῦ ἐξεποίησαν· οὔτε τὸ πρῶτον φέρεται εἰς τὸν φραμίλιας ἐρκισκούνδας, οὔτε τὸ ἀπομείναν. [Sch. p. V. 724.]

οὔτε τὰ μὴ ἐκποιήθη ἔντα μέρη] Τοῦτο πρὸς ἀκριβείαν. ἔγνωσ γὰρ διγέστω κέ. θεμ. ζ'. ὅτι ὁ δικαστῆς^{hh)} κελύει τὸ ἐκποιήθην μέρος παραδοθῆναι τῷ μὴ ἐκποιήσαντι, καὶ λοιπὸν ἔχει πρὸς τὸν ἀγοραστήν καὶ κομμοῦν διβιδούνδο. [Sch. q. V. 724.]

L. 55. νδ'.ⁱ⁾ Οὐλλπιανὸς^{k)}. Ἐν τῷ διαιροῦντι τὰ κοινὰ
D. X. 2. καὶ τῷ διαιροῦντι τὸν κληρὸν λόγῳ, ἂν δυσχερῆς καὶ σχεδὸν ἀδύνατός ἔστιν ἡ διαίρεσις τοῦ πρῶτου-
τος, ἐνὶ προσκυροῦται, καὶ οὗτος^{l)} καταδικάζεται
τῷ ἄλλῳ.

καὶ οὗτος καταδικάζεται τῷ ἄλλῳ] Καὶ καταδικάζεται τῷ ἄλλῳ εἰς τὸ μέρος τῆς διατιμήσεως. [Sch. r. V. 724.]

L. 56. νε'.^{m)} Παύλου. Οὐ μόνον ἐν τῷ περὶ ὕρων
D. eod. λόγῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ διαιροῦντι τὸν κληρὸν οἱ
τοῦ προλαβόντος χρόνου καρποὶ ὑπαιτοῦνται.

L. 57. νς'.ⁿ⁾ Καὶ^{o)} μετὰ προκάταρξιν δύνανται οἱ ἀδελ-
D. eod. φοὶ^{p)} καθ' ἑαυτοὺς^{q)} διελέσθαι τὴν κληρονομίαν, καὶ
οὐκ ἀνατρέπεται· εἰ μὴ τις ἔστιν αὐτῶν ἀφῆλιξ^{r)}.

καὶ οὐκ ἀνατρέπεται] Λέγει καὶ βιβλίον η'. τι. ε'. διγέστω ζ'. περὶ πρώσεως, ὅτι τὰ ἐπὶ βλάβῃ τοῦ ἐνός μέρους ἢ ἀγαθῇ πίστι οὐ προσίεται, καὶ μάλιστ' εἰ εὐλόγως ἠτήθη^{s)}· καὶ βιβλίον β'. τι. νδ'. διατ. γ'. ὅτι ἐν τῷ βόνα φίδε δικαστηρίῳ καὶ οἱ τέλειοι κῆρα κοινὰ βοηθοῦνται· καὶ βιβλίον γ'. τι. λς'. διατ. δ'. ὅτι κῆρα ἀγράφως δεικνύονται γενέσθαι μετὰ τὴν τελευτὴν διαγέσεις, ἰσχυεῖ δὲ νεὸς βλαβεῖς ἐμπροθέσμως ἀποκαθίσταται. ἐν δὲ τῇ γ'. διατάξει τοῦ λη. τίτλου τοῦ αὐτοῦ βιβλίου φησὶν, ὅτι καὶ οἱ τέλειοι κατὰ ἀπάτην, ἢ δόλον, ἢ προπέτως ἀνευ δικαστηρίου διεκόμενοι βοηθοῦνται· ἐν γὰρ τοῖς βόνα φίδε δικαστηρίοις καὶ τὸ ἀνίσως γενομένον διορθοῦται. ὅτι δὲ βόνα φίδε ἔστι τὸ φραμίλιας ἐρκισκούνδας, ἐφῆται καὶ βιβλίῳ γ'. τοῦ κώδικος τίτλου λς'. διατάξει θ'. καὶ Ἰνστιτουτῶν δ'. τι. ε'. ἐναντιοφανῶν βιβλίῳ ε'. τι. δ'. διγέστω ζ'. ἀνάγνωθι τὸ τέλος τοῦ κέ. διγέστω τοῦ γ'. τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου καὶ τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ αὐτῷ ζ'. διγέστω τοῦ δ'. τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου. [Sch. s. V. 724.]

ἔγνωσ ἐν τῷ τέλει τοῦ ἰθ'. τίτλου τῆς δ'. Ἰνστιτουτῶν, ὅτι πάντα τὰ δικαστήρια ἀβσολουτάριά εἰσιν. [Sch. s. V. 725.]

L. 1. νς'.^{t)} Ἐὰν δὲ μὴ κατὰ συναίνεσιν πᾶσαν τὴν
C. III. 36. κληρονομίαν διεκλοντό τινες, μηδὲ ἀπόφασις παρηκολούθησε δικαστικῇ, κελύουσα γενέσθαι τοιάνδε διατίμησιν^{u)}, καὶ συνέβη μετὰ τὴν διανέμησιν τινα ἐλλείψαι, μήτε κατὰ διάλυσιν οὕτως ἢ διανέμησις ἐγένετο, δύναται τὸ διαιροῦν τὸν κληρὸν δικαστήριον ἐπὶ τοῖς μὴ διαιρεθείσαι κινήθῃναι.

ἂν δὲ μὴ — πᾶσαν τὴν κληρονομίαν] Θεοδώρου. Τὸ φραμίλιας ἐρκισκούνδας γυμνάζεται, καὶ διανέμσεως γενομένης, ἐπὶ τοῖς μὴ διανεμηθείσαι πράγμασιν· εἰ μὴ ἀρα διάλυσις ἢ ἀποφασίς περὶ αὐτῶν προήλθεν. ἀνάγνωθι τὴν ἰε'. διατάξιν τοῦ παρόντος τίτλου. [Sch. t. V. 725.]

κατὰ συναίνεσιν] Ἐκ κοινῆς. Εἰ γὰρ ἀπαξ ἐκινήθη τὸ φραμίλιας ἐρκισκούνδας, λοιπὸν τὸ κομμοῦν διβι-

hh) Fabr. δανειστής. i) Fabr. νε'. k) L. 55. D. h. t. legitur in Syn. p. 341. ubi est cap. 51. h. t. l) Syn. omitti οὗτος. m) Fabr. νε'. n) Fabr. νς'. o) L. 57. D. h. t. legitur in Syn. p. 341. ubi est cap. 53. h. t. Syn. κα omittit. p) Syn. verba sic transponit: οἱ ἀδελφοὶ δύναται. q) Syn. καθ' αὐτοὺς. r) Syn. verba sic transponit. εἰ μὴ τις αὐτῶν ἔστιν ἀφῆλιξ. s) Lege ἠτατήθη. t) Fabr. νη'. u) Lege διανέμησιν vel διαίρεσιν.

neque pars mea fertur in hoc iudicium, cum iam alienata sit, et de hereditate exierit, neque tua. Nam etsi in hereditate remanserit et hereditaria sit, tamen desit mihi et tibi esse communis, quoniam ego partem ad me pertinentem alienavi. Sive autem unus heres partem non alienavit, sive plures, nihil interest: si modo unus ex heredibus partem suam alienavit. Sive alii plures non alienaverint, sive unus ex his non alienaverit, idem iuris est.

Cyrilli. Si unus ex heredibus vel etiam plures partem rei alicuius communis alienaverint: neque alienata pars, neque quae remansit, in iudicium familiae erciscundae venit.

2) neque non alienatae partes] Hoc secundum strictam iuris rationem. Didicisti enim dig. 25. them. 6. iudicem iubere, partem alienatam tradi ei, qui non alienavit, et deinde cum emtore agere etiam communi dividendo.

LIV. Ulpiani. In communi dividendo et familiae erciscundae iudicio, si difficilis et paene impossibilis sit rei divisio, uni adiudicatur, isque alteri condemnatur¹⁾.

1) isque alteri condemnatur] Et condemnatur alteri in partem aestimationis.

LV. Pauli. Non solum in finium regundorum, sed etiam in familiae erciscundae iudicio praeteriti temporis fructus petuntur.

LVI. Etiam post litem contestatam fratres inter se hereditatem dividere possunt, nec revocatur divisio¹⁾: nisi quis eorum minor sit.

1) nec revocatur divisio] Dicitur et lib. 18. tit. 5. dig. 7. de venditione, bonam fidem non admittente, quod uni parti fraudi sit, maxime si iusto errore deceptus sit: et lib. 2. tit. 54. const. 3. in bonae fidei iudicio etiam maioribus causa cognita subveniri: et lib. 3. tit. 37. const. 4. divisiones inter maiores, licet sine scripto factas esse probetur, valere: maiorem autem laesum intra tempus praestitutum restitui. In constitutione autem 3. tit. 38. eiusdem libri dicitur, maioribus etiam per fraudem vel dolum vel perperam sine iudicio factis divisionibus subveniri: nam in bonae fidei iudiciis etiam quod inaequaliter factum est, emendatur. Familiae autem erciscundae iudicium bonae fidei esse dicitur et lib. 3. Codicis, tit. 36. const. 9. et Institutionum lib. 4. tit. 6. ἐναντιοφανῶν lib. 5. tit. 4. dig. 7. Lege finem digesti 25. tit. 3. lib. 5. et quae adnotata sunt ad idem dig. 7. tit. 4. lib. 5.

Didicisti in fine tit. 12. libri 4. Institutionum, omnia iudicia esse absolutoria.

LVII. Si vero non totam hereditatem¹⁾ ex consensu²⁾ quidam dividerint, neque iudicialis sententia subsecuta sit, talem divisionem fieri praecipiens, et post divisionem quaedam superfuerint, neque transactione³⁾ divisio celebrata sit, eorum, quae non divisae sunt, nomine familiae erciscundae agi potest.

1) si vero non totam hereditatem] Theodori. Etiam facta divisione familiae erciscundae iudicium exercetur rerum nondum divisarum nomine: nisi transactio vel sententia de his praecesserit. Lege const. 15. huius tituli.

2) ex consensu] Ex consensu. Nam si seme familiae erciscundae actum sit, postea communi divi-

δούνδο ἔμελλε^{v)} γυμνάζεσθαι· τὸ γὰρ φαμίλιας ἐρκισκούνδαε εἰς β. οὐ κινεῖται. ἔάν γὰρ ὁ δικαστὴς τὴν δίκην ἐξετάσας διένειμεν αὐτοῖς, εἰ καὶ τινα παρέλειπεν, ἐκκλητὸν ἔδει ἐπιδοθῆναι· ἄλλως γὰρ ἀπόφασις οὐκ ἀνατρέπεται. [Sch. u. V. 725.]

μητε κατὰ διάλυσιν] Εἰ γὰρ κατὰ διάλυσιν οὕτως ἐμείρισαντο, πάλιν ἀργεῖ πάσα ἀποψηλαφήσις. [Sch. x. V. 725.]

νη^{w)} Ἐὰν πενθερὸς προῖκα ὑποδεξάμενος παρὰ τῆς νόμφης τελευτήσῃ, ὀφείλει ὁ υἱὸς τὴν προῖκα λαβεῖν κατ' ἐξαίρετον, οὐ μόνον ζωῆς τῆς γυναικὸς ἐν τῷ κινεῖσθαι τὸ διαίρουσιν τὸν κληρὸν δικαστήριον, ἀλλὰ καὶ ἤδη ἐτελεύτησεν. μετὰ μὲντοι τὸν θάνατον τοῦ πενθεροῦ τοῦ τὴν προῖκα ὑποδεξάμενος ἔτι μένει ὁ υἱὸς κατέγων παρ' ἑαυτῷ τὴν προῖκα, ἣν ἅπαξ ἔλαβε κατ' ἐξαίρετον.

ὀφείλει ὁ υἱὸς τὴν προῖκα λαβεῖν κατ' ἐξαίρετον] Θεοδώρου. Πρεξαιρεῖ κατ' ἐξαίρετον ὁ υἱὸς ἢ πατήρ^{x)} ἔδεδωκε προῖκα τῆς ἰδίας γυναικὸς, δηλονότι κληρονομῶν τὸν πατέρα αὐτοῦ. ὁμοίως βιβλίον ε. τι. ιγ'. διατάξει γ). [Sch. y. V. 725.]

Ἐπειδὴ παρ' αὐτῷ εἰσι τὰ βάρη τοῦ γάμου κατὰ τὸ κείμενον ἐν τῷ γ'. τίτλῳ τοῦ δεῦτερον βιβλίου. αὐτὸς γὰρ καὶ μέλλει ἐνάγεισθαι τῇ περιπροικίῳ ἀγωγῇ, λυόμενος τοῦ γάμου. [Sch. y. V. 725.]

Πρόσκειται εἰς τὸ κατὰ πόδας· εἰ κατὰ τὰ μάλιστα μετὰ ταῦτα ἐτελεύτησεν ἡ γυνή. [Sch. y. V. 725.]

ιθ'.^{o)} Οὐδείς δύναται κατὰ τοῦ συγκληρονόμου κινεῖν περὶ ἀρπαγῆς τῶν κληρονομιαίων, ὡς ὑφελόμενον τινά, ἐπειδήπερ ὁ τῆς διαιρέσεως τοῦ κλήρου δικαστὴς δύναται ποιεῖν ἐκάστῳ τὸ ἀξίμιον διὰ τῶν ἐπιπροσκυρώσεων.

οὐδείς — κατὰ τοῦ συγκληρονόμου] Θεοδώρου. Κληρονόμος ἀφελόμενος τι νερεδιταρίον πρᾶγμα τῷ φαμίλιας ἐρκισκούνδαε, καὶ οὐ τῷ ἐκπιλάτῃ^{b)} νερεδιτατίς κατέχεται. ὁμοίως βιβλ. ο. τι. λβ'. διατάξει δ. ἐπὶ γυναικὸς κλεπτοσύνης. ἀνάγνωθι δὲ τὴν ιθ'. διατάξιν τοῦ παρόντος τίτλου λέγουσαν, ὅτι ἔάν τις τῶν κληρονόμων λάβῃ τι ἀπὸ τῶν κοινῶν, γίνεται τῶν ἐπιπροσκυρωμένων πραγμάτων λόγος, καὶ τὸ ἀξίμιον τοῖς συγκληρονόμοις αὐτοῦ φυλάττεται. ὁμοίως βιβλίον θ'. τι. λβ'. διατάξει α'. ἔνθα φησιν, ὅτι καὶ τῇ ἀδεξιβένδουμ κατέχεται. ἀνάγνωθι καὶ τὴν κ'. διατάξιν τοῦ παρόντος τίτλου. ὡραῖόν ἐστι τὸ ἀνάγνωσμα, ὅτι ὁ συγκληρονόμος οὐ δύναται κατέχεσθαι τῷ ἐκπιλάτῃ^{d)} νερεδιτατίς ἐγκλήματι, καὶ κατὰ τὴν ἀδεξιβένδουμ τὰ πρᾶγματα τῆς κληρονομίας. [Sch. z. V. 725.]

ξ'.^{e)} Ἐάν^{f)} ὑπεξουσίῳ ὄντι τῶν παιδῶν καὶ ἀπίοντι στρατευέσθαι^{g)} τινὰ παρὰ τοῦ πατρὸς δωρηθῶσι, καὶ ἰδιόκτητον πεκούλιον εἰσι, καὶ οὐδὲ συνεισφέρονται τοῖς ἀδελφοῖς. εἰ δὲ ἀκίνητα ὁ πατήρ ἔδωρησάτο, οὐκ εἰσὶν ἰδιόκτητου πεκούλιον. εἰ δὲ ἄλλοχόθεν ὁ παῖς κτήσεται προφάσει τῆς στρατείας, καὶ ἀκίνητα ὡς, συναριθμοῦνται τῷ ἰδιόκτητῳ πεκούλιῳ.

καὶ οὐδὲ συνεισφέρονται τοῖς ἀδελφοῖς] Θεοδώρου. Ὁ ὑπεξούσιος οὐ συνεισφέρει τοῖς ἰδίοις ἀδελφοῖς, ὅσα δωρεῖται αὐτῷ ὁ οἰκίος πατήρ μέλλοντι στρατευέσθαι. ἔστι δὲ, ὅτι κανστρέσιον ἐστὶ πεκούλιον τὸ τοιοῦτον, καὶ μὴ ὁ πατήρ, ἀλλ' οἰοσθῆσοτε αὐτῷ ἐχαρίσατο ἐπὶ τούτοις, ὡς κέεται βιβλίον ιβ'. τι. λς'. διατάξει α'. τὴν οὕτως γενομένην δωρεάν ὑπέβλεπε. τὰς γὰρ λοιπὰς δωρεὰς συνεισφέρει ὁ ἀδελφός, εἰ μὴ ἄρα ἤτοις ἐκώλυσεν ὁ διαθεόμενος τούτο γίνεσθαι κατὰ τὴν κ'. διατάξιν τοῦ κ. τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου. [Sch. a. V. 725. sq.]

εἰ δὲ ἀκίνητα ὁ πατήρ ἔδωρησάτο] Σημείωσαι διαφορὰν κινήτων πρὸς ἀκίνητα, ὅτι τὰ μὲν ποιοῦσι κανστρέσιον πεκούλιον δωρηθέντα παρὰ τοῦ πατρὸς, τὰ δὲ ἀκίνητα οὐ ποιοῦσιν. [Sch. b. V. 726.]

v) Malim ἔμελλε. w) Fabr. ιθ'. x) Adde ὁ ante πατήρ. y) Intellige I. un. C. V. 13. a) Fabr. ξ. b) Sic lego. Fabr. ἐκπιλάτα (sic). c) Adde numerum θ'. quem Fabrotus in versione expressit. d) Fabr. ἐκπιλάτα (sic). e) Fabr. ξα. f) L. 4. C. h. l. totidem verbis legitur in Syn. p. 341. ubi est cap. 57. h. t. g) Syn. στρατευέσθαι.

dundo iudicium exercendum est: nam familiae erciscundae bis non agitur. Nam si iudex causa examinata dividerit, et quaedam indivisa reliquerit, appellatio in terponi debet: aliter enim sententia non revocatur.

3) neque transactione] Nam si transactione sic dividerint, omnis revocatio cessat.

LVIII. Si socer accepta dote a nuru sua decesserit, filius dotem praccipere debet¹⁾, non solum si uxor superstes sit, cum agitur familiae erciscundae iudicio, sed et si iam decesserit. Post mortem tamen soceri, qui dotem acceperat, dotem filius retinet, quam semel praecepit.

1) filius dotem praecipere debet] Theodori. Filius dotem uxoris suae, quam pater accepit, praecipit, scilicet si patri heres extiterit. Similiter lib. 5. tit. 13. const.

Cum apud eum sint onera matrimonii secundum id, quod positum est tit. 3. libri singularis de dotibus. Ipse enim etiam soluto matrimonio actione de dote convenietur.

Ἐν τῷ κατὰ πόδας additum est: Etiamsi postea uxor decesserit.

LIX. Nemo adversus coheredem¹⁾ crimen expilatae hereditatis, quasi quaedam subtraxerit, intendere potest, cum iudex familiae erciscundae per ad iudicationes indemnitati singulorum consulere possit.

1) nemo adversus coheredem] Theodori. Heres, qui rem aliquam hereditariam abstulit, familiae erciscundae, non expilatae hereditatis tenetur. Similiter lib. 9. tit. 32. const. 4. de uxore, quae res subripit. Lege autem const. 19. huius tituli, qua dicitur, si quid heres de communibus sumserit, rerum ablatarum rationem haberi, et coheredibus eius indemnitatem servari. Similiter lib. 9. tit. 32. const. 1. ubi dicitur, eum etiam teneri ad exhibendum actione. Lege et const. 20. huius tituli. Pulchrum est quod hoc loco dicitur, coheredem teneri non posse crimine expilatae hereditatis, licet male versatus sit in rebus hereditariis.

LX. Si filiofamilias in castra eunti quaedam a patre donata fuerint, castrensium peculii sunt, nec fratribus conferuntur¹⁾. Si vero res immobiles pater donaverit²⁾, eae castrensium peculii non sunt. Quodsi aliunde filius eas acquisiverit occasione militiae³⁾, licet immobiles sint, castrensi peculio adnumerantur.

1) nec fratribus conferuntur] Theodori. Filiofamilias fratribus suis non confert, quae pater ei in castra eunti donat. Scias autem, id castrensium peculii esse, licet non pater, sed quilibet extraneus ei haec largitus fuerit, ut habetur lib. 12. tit. 36. const. 1. Donationem sic factam excipe: ceteras enim donationes frater confert, nisi testator id fieri nominatim prohibuerit, secundum const. 20. tit. 20. lib. 6.

2) si vero res immobiles pater donaverit] Nota differentiam inter res mobiles et immobiles, quod res mobiles a patre donatae castrensium peculium efficiant, res vero immobiles non item.

προφάσει τῆς στρατείας] Τυχόν ἀπό στρατιωτῶν ἐδαρῆθη αὐτῷ, ἢ ἐληγασθῆ, ἢ ἀπὸ ἀνόνων ἐκτήσαντο, ἢ ἐτέρως ὁπωσούν ἠδυνήθησαν ἐπικτησασθαι. ταῦτα οὖν οὐ συνεισφέρονται. εἴρηται γὰρ σοι καὶ ἐν τοῖς δὲ ἰουδικίοις, ὅτι τὰ καταρῆσια πεκοιλία μένουσι παρά τῷ παιδί, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς οὐ συνεισφέρονται. [Sch. c. V. 726.]

L. 5.
C. III. 36.

ξά.^{h)} Κἂν γέγραπται ἐν τῇ διαθήκῃ κατὰ τῶν οἰκετῶν κληρονομαίων, ὅμως ἐὰν δείκνυται τῆς κατ' αὐτῶν ὀργῆς ἀναχωρήσας ὁ διαθήμενος, οὐκ ἔστιν ἐπάναγκες τῷ κληρονόμῳ πληρῶσαι τὰ κατ' αὐτῶν ἐν τῇ διαθήκῃ προστεταγμένα. λέγει γὰρ ἡ διάταξις οὕτως· Ἐν τῇ αὐτοῦ τοῦ ἀνδρὸς ἦν ἐξουσία ἐναλλάξαι, ὅπερ ὀργισθεὶς κατὰ τῶν ἰδίων οἰκετῶν ἐν τῇ διαθήκῃ διηγόρευσεν, ἵνα ὁ μὲν εἰς ἐν διηγεῖται δεσμοῖς διάγῃ, ὁ δὲ ἄλλος ἕξω τῆς πόλεως κραθῆ. ὄθεν εἰ τὴν τοιαύτην πρόσκρουσιν εἰς φιλικανθροπῶν ἐπέκαμψεν, ὅπερ εἰ καὶ μὴ ἀπὸ γραφῆς δείκνυται, ἀλλ' οὖν ἄλλοις λογιμοῖς δειχθῆναι οὐδὲν κωλύει, καὶ μάλιστα εἰ τὰ μετὰ ταῦτα αὐτῶν ἔργα τοιαῦτα δείκνυται, ὥστε τὴν ὀργὴν τοῦ δεσπότητος δυνήθηται καταπραυνθῆναι, τῇ τελευταίᾳ αὐτοῦ βουλήσει ὀρθῶς ἀκολουθήσεις.

ἐν τῇ αὐτοῦ τοῦ ἀνδρὸς ἦν ἐξουσία] Ἡ διάταξις ἀντιγέγραπται πρὸς τινὰ γυναῖκα πυνθανομένην, εἰ ὀφείλει καὶ μετὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς μεταμέλειαν ἐπιξελεῖν τῇ κατὰ τῶν οἰκετῶν ἀναγκασθῆ. οὐκ ἔστι δὲ ἡ διάταξις ἀπρόσφορος τῷ τίτλῳ. ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ τοῦ φραμίλιας ἐρικισκονδαιε δικαστῆς εἰσῆθεν ἀναγκάζει τὸν κληρονόμον πληρῶσαι τὴν βούλησιν τοῦ τελευτήσαντος, εἰ συνέβη αὐτῇ ἔχειν συγκαληρονόμους, ἵναγκάζετο παρ' αὐτῶν πληρῶσαι τὴν τοῦ τελευτήσαντος βούλησιν, εἰ μὴ ἡ παρούσα διάταξις εἰσῆρχθη τοῦτο αὐτὸ συγχωρούσα. [Sch. d. V. 726.]

L. 6.
C. eod.

ξβ'.^{l)} Τὰ κληρονομαῖα χρεῖα οὐ καταφέρονται εἰς τὸ διαιροῦν τὰ κοινὰ δικαστήριον· διήρηνται γὰρ ἀπὸ τοῦ νόμου πρὸς τὰ κληρονομαῖα μέρη.

διήρηνται γὰρ ἀπὸ τοῦ νόμου πρὸς τὰ κληρονομαῖα μέρη] Τοῦτο ἐν τοῖς δὲ ἰουδικίοις ἔγνωμεν ἐν τῷ φραμίλιας ἐρικισκονδαιε, ὅτι διήρηνται ἐκ τοῦ δυωδεκαδίκτου πρὸς κληρονομία πάντα τὰ χρεῖα τῆς κληρονομίας, ὅπου φησὶν, ὅτι ἐὰν βούλωνται πρὸς ἀλλήλους διελεσθαι, ὀφείλει ὁ δικαστῆς πρὸς τοῦτο αὐτοῖς αὐθεντεῖν. νοεῖ δὲ, ὅτι ἐκεῖναι αἱ ἀγωγαὶ διαίρουσιν, περὶ ὧν μὴ κείται ἡγεῖως, ὅτι ἀδιαίρετοί εἰσι. ἔγνω γὰρ, ὅτι αἱ δουλείαι οὐδέποτε δύναται μερικῶς ἀπατηθῆναι, ἀλλὰ κινεῖ μὲν ἕκαστος τῶν μερικῶν δεσποτῶν εἰς ὀλοκληρον· ἢ δὲ καταδικη τοῦ διαφερόντος γίνεται πρὸς τὸ αὐτῷ μόνῳ διαφερόν. [Sch. e. V. 726.]

L. 7.
C. eod.

ξγ'.^{l)} Ὁ εἰς τῶν κληρονόμων τιμηθεὶς κατ' ἐξαιρέτην φιδεϊκομίσσῳ, δύναται δι' ἀγωγῶν ταῦτα ἀπαιτεῖν, καὶ ἐν τῷ τῆς διαίρεσεως δικαστηρίῳ λαμβάνειν αὐτὰ ἐν ἐξαιρέτῳ.

ὁ εἰς τῶν κληρονόμων] Θεοδώρου. Τὸ ἐαθὲν φιδεϊκομίσσον ἐπὶ τῶν κληρονόμων ἀπαιτεῖται κατ' ἐξαιρέτην διὰ τοῦ φραμίλιας ἐρικισκονδαιε. ὁμοίως βιβλῶ ζ'. τι. κ'. διατ. ι'. καὶ ιζ'. [Sch. f. V. 726.]

λαμβάνειν αὐτὰ ἐν ἐξαιρέτῳ] Τοῦτο εἴρηται ἡμῖν καὶ ἐν τῷ φραμίλιας ἐρικισκονδαιε, ὅτι δύναται ὁ κληρονόμος ἐν τούτῳ τῷ δικαστηρίῳ τὰ ἴδια ληγάτα ζητεῖν. [Sch. g. V. 726.]

L. 8.
C. eod.

ξδ'.^{o)} Ἐν τῷ διαιροῦντι τὸν κληρονόμον δικαστηρίῳ πάντα τὰ πράγματα τὰ κληρονομαῖα διαιροῦνται.

πάντα τὰ πράγματα τὰ κληρονομαῖα διαιροῦνται] Θεοδώρου. Πάντα τὰ κληρονομαῖα πράγματα

3) occasione militiae] Puta si ei a militibus donatum sit, aut legatum relictum, aut ex annonis acquisierint, aut alio quocumque modo acquirere potuerint. Haec igitur non conferuntur. Nam et in libris de iudiciis dictum est, peculia castrensia manere apud filium et fratribus non conferri.

LXI. Licet adversus servos hereditarios quaedam in testamento scripta sint, si tamen probetur, testatorem offensam eis remisisse, non est necesse heredi ea, quae adversus eos testamento cauta sunt, implere. Sic enim ait constitutio: In ipsius mariti fuit potestate¹⁾ mutare, quod in servos suos iratus testamento caverat, ut unus quidem in perpetuis vinculis moraretur, alter vero extra urbem venundaretur. Proinde si offensam istam in clementiam flexit, quod licet scriptura non probetur, aliis tamen rationibus doceri nihil impedit, praesertim si posteriora eorum merita talia deprehenduntur, ut ira domini potuerit mitigari, novissimam eius voluntatem merito sequeris.

1) in ipsius mariti fuit potestate] Constitutio rescripta est mulieri cuidam consulenti, an etiam postea quam maritus voluntatem mutaverit, id, quod iratus contra servos statuisset, exequi debeat. Constitutio autem a titulo aliena non est. Sed quia iudex familiae erciscundae heredem compellere solet ad voluntatem defuncti adimplendam, si haec mulier coheredes haberet, cogeretur ab ipsis voluntatem defuncti implere, nisi haec constitutio data esset id ipsum remittens.

LXII. Hereditaria nomina in familiae erciscundae iudicium non deducuntur: nam ipso iure pro portionibus hereditariis divisa sunt¹⁾.

1) nam ipso iure pro portionibus hereditariis divisa sunt] In libris de iudiciis tit. familiae erciscundae didicimus, nomina hereditaria ex lege duodecim tabularum pro portionibus hereditariis esse divisa, ubi dicitur, si coheredes ea inter se dividere velint, iudicem ad id auctoritatem suam iis accommodare debere. Scias vero, eas demum actiones dividi, de quibus nominatim dictum non est, individuas esse. Didicisti enim, servitutes nunquam pro parte peti posse, sed quemlibet eorum, qui ex parte domini sunt, in solidum agere: condemnationem autem in id, quod interest, fieri pro parte tantum ei competente.

LXIII. Unus ex heredibus¹⁾, qui fideicommissum per praeceptionem honoratus est, id per actiones petere potest, et iudicio familiae erciscundae id iure praecipui capere²⁾.

1) unus ex heredibus] Theodori. Fideicommissum uni ex heredibus relictum praecipitur per familiae erciscundae iudicium. Similiter lib. 6. tit. 20. const. 10. et 16.

2) id iure praecipui capere] Etiam in tit. familiae erciscundae dictum a nobis est, heredem in hoc iudicio legata sibi relicta petere posse.

LXIV. In iudicio familiae erciscundae omnes res hereditariae dividuntur¹⁾.

1) omnes res hereditariae dividuntur] Theodori. Bona omnia hereditaria deducuntur in fa-

h) Fabr. ξβ'. i) Fabr. ξγ'. k) I. 6. C. h. t. legitur iisdem verbis in Syn. p. 341. sq. et in sch. a. ad Basil. XXIII. l. cap. 45. (Fabr. T. III. p. 333. edit. nostr. T. II. p. 643.) In Syn. est cap. 58. in sch. cap. 63. h. t. l) Fabr. ξδ'. m) Lege τούτο. n) lege αὐτό. o) Fabr. ξε'.

κατάγεται εἰς τὸ φαρμίλια ἐρκισκούνδαε, καὶ διαμερίζεται χωρὶς τῶν κληρῶν ἢ τῶν γραμματείων. ταῦτα γὰρ οὐ καταφέρεται εἰς τὸ εἰρημένον δικαστήριον, ὡς δηλοῖ ἡ ε'. διατάξις τοῦ παρόντος τίτλου. [Sch. h. v. 726. sq.]

ξέ. ρ) Οὐκ ἔστιν ἀμφίβολον, ὅποτε τὸ διαμερίζον τὸν κληρὸν δικαστήριον τοῖς καλῇ πίστει συναριθμεῖται, ἀξάνεσθαι τῇ προσθήκῃ τῶν καρπῶν τὸ διαμερίζον μέρος τῆς κληρονομίας.

τοῖς καλῇ πίστει συναριθμεῖται] Θεοδώρου. Τὸ φαρμίλια ἐρκισκούνδαε βόνα φίδε ἔστιν. ὅθεν καὶ καρπῶν προσθήκης καὶ διαφέροντος γίνεται λόγος ἐν αὐτῷ. [Sch. i. v. 727.]

Οὕτως καὶ ἐν τοῖς ἰσοτιμίοις ἔργως, ὅτι τῶν βόνα φίδε ἔστι τὸ φαρμίλια ἐρκισκούνδαε. [Sch. i. v. 727.]

ἀξάνεσθαι τῇ προσθήκῃ τῶν καρπῶν] Ἡ γὰρ κληρονομία εἰσθῆν ἀξάνεσθαι ἀπὸ τῶν γινομένων καρπῶν, ὡς ἔργαζεν ἐν τῷ λδ'. τίτλῳ τοῦ γ'. βιβλίου ἐν τῇ β'. διατάξει. [Sch. k. v. 727.]

ξς. ς) Πολλοὺς τις ἰσοτιμίας κληρονόμους, διείλεν αὐτοῖς τὰ πράγματα, ἐν οἷς ἦσαν καὶ ἀγροὶ ἔχοντες ἀνδράποδα· καὶ ἐκέλευσεν ἐκείνῳ διαφέρειν τὰ ἀνδράποδα, ὧ καὶ ἀγροὺς ἀφώρισθαι. μετὰ δὲ ταῦτα ἐν τῷ τέλει τῆς διαθήκης, πάντα αὐτοῦ τὰ ἀνδράποδα γενικῶς πᾶσι τοῖς κληρονόμοις παρέθετο. λέγει οὖν ἡ διατάξις, ὅτι κρατεῖ μὲν αἰεὶ ἡ διαίρεσις ἢ γινομένη παρὰ τοῦ διαθεμένου ἐπὶ τοῖς κληρονομίοις πράγμασι· πληρὴν ἐνταῦθα ἔδοξε τοὺς ἐν τοῖς ἀγροῖς οἰκέτας ἐκείνοις παρατίθεσθαι, οἷς τοὺς ἀγροὺς ἀφώρισεν.

πολλοὺς τις ἰσοτιμίας κληρονόμους] Θεοδώρου. Ἐάν διείλῃ ὁ διαθεμένος τὰ ἴδια πράγματα τοῖς ἴδιοις κληρονόμοις, οὕτω γίνεται ἢ αὐτῶν διανεμήσις· δηλοῖ γὰρ ἡ ις'. διατάξις τοῦ παρόντος τίτλου, ὅτι ὡς θέλει ὁ πατήρ διαμερίζει τοῖς ἑαυτοῦ παισὶ τὰ ὄντα παρ' αὐτῷ, καὶ οὐ δύναται ὁ ἔχων τὸ νόμιμον μέρος ἀνατρέψαι τὴν διαθήκην, κἂν ἐν ἑξ' αὐτῶν ἦτορ ἐαθῆ. μὲνησο τῆς ἡ'. διατάξεως τοῦ κη'. τίτλου τοῦ παρόντος βιβλίου, καὶ ἀνάγνωθι τὴν κα'. διατάξιν τοῦ παρόντος τίτλου λέγουσαν, τὸν διαθεμένον διαμερίζειν ὡς βούλεται τὰ ἴδια πράγματα, καὶ ὀφείλει τὸν δικαστὴν ἀκολουθεῖν τῇ παρ' αὐτοῦ τυπωθείσῃ διαίρεσι. φησὶ γὰρ ἡ κς'. διατάξις τοῦ αὐτοῦ παρόντος τίτλου, ὅτι ὀφείλει πληροῦσθαι ἢ βούλησις τοῦ τεστατόρου. ἀνάγνωθι τὴν εἰρημένην διάταξιν ἐν τῇ περὶ διανεμήσεως λεγομένην κεραρῆ. [Sch. l. v. 727.]

ξς. ζ) Υἱοὶ καὶ θυγατέρες ἐξ ἀναλογίας ἐν τῷ διαμερίζοντι τὸν κληρὸν λόγῳ μεριζέσθωσαν τὰς τῶν πατέρων κληρονομίας.

υἱοὶ καὶ θυγατέρες] Τοῦ αὐτοῦ. Μὴ ὑπόσης διαθήκης, ἐξ ἴσου διαμερίζονται τὰ τοῦ ἀποθανόντος πράγματα μεταξὺ τῶν παιδῶν αὐτοῦ ἐξ ἀδιαθέτου. ἀνάγνωθι τὸ τέλος τῆς κα'. διατάξεως τοῦ παρόντος τίτλου. [Sch. m. v. 727.]

ξη. ν) Δυνατὸν καὶ ἄγραφον γενέσθαι διαίρεσιν ἰσχυρῶς.

δυνατὸν καὶ ἄγραφον γενέσθαι διαίρεσιν ἰσχυρῶς] Κἂν ἀγράφως διέλῃσι τὰ γονικὰ πράγματα μεταξὺ αὐτῶν οἱ παῖδες, ἔργαζεν ἢ διαίρεσις. ὁμοίως βιβλίου δ'. τι. κα'. διατάξει θ'. τὸ αὐτὸ δὲ φησὶ καὶ ἡ δ'. διατάξις τοῦ λς'. τίτλου τοῦ παρόντος τρίτου βιβλίου. μὲνησο καὶ τῆς ε'. διατάξεως τοῦ δ'. τίτλου τοῦ β'. βιβλίου. [Sch. n. v. 727.]

Ὅμοίως ἐν τῇ θ'. διατάξει τοῦ δὲ φίδε ἰσοτιμιομένου τίτλου τοῦ δ'. βιβλίου. ἐκεῖ γὰρ τὸ αὐτὸ φησὶ, ὅτι ἢ γινομένη ἀγράφως αἴρεσις φησὶ ἔργαζεν. [Sch. n. v. 727.]

ξθ. ς) Ἐν τῷ διαμερίζοντι τὸν κληρὸν δικαστήριον καταφέρεται καὶ τὰ παγανικὰ πεκουλίου τῶν πατέρων.

ρ) Fabr. ξς'. q) Lego αὐτῷ. Fabr. ἑαυτῷ. r) Fabr. ξς'. s) Sic legendum. Fabr. ὀφείλει. t) Intelligitur Nov. 18. cap. 7. vel Nov. 107. u) Fabr. ξη'. v) Fabr. ξθ'. w) Lege διαίρεσις. x) Fabr. ο'. y) L. 13. C. h. t. legitur in Syn. p. 312. ubi est cap. 65. h. t.

miliae erciscundae iudicium, et dividuntur, exceptis nominibus sive cautionibus debitorum. Haec enim in supra dictum iudicium non deducuntur, ut ostendit const. 6. huius tituli.

LXV. Non est ambiguum, cum familiae erciscundae iudicium inter bonae fidei iudicia numeretur¹⁾, portionem cuiusque hereditariam incremento fructuum augeri²⁾.

1) inter bonae fidei iudicia numeretur] Theodori. Familiae erciscundae iudicium bonae fidei est. Ideo et accessionis fructuum, et eius, quod interest, ratio in eo habetur.

Etiam in Institutionibus didicisti, familiae erciscundae iudicium bonae fidei esse.

2) incremento fructuum augeri] Hereditas enim fructibus augeri solet, ut didicimus tit. 31. lib. 3. const. 2.

LXVI. Quidam pluribus heredibus institutis¹⁾ res inter eos divisit, in quibus erant et praedia, et in eis mancipia: et mancipia ad eum pertinere iussit, cui etiam praedium assignatum esset. Postea vero in fine testamenti omnia sua mancipia generaliter omnibus heredibus commendaverat. Ait igitur constitutum, valere quidem rerum hereditariarum divisionem a testatore factam: hoc tamen casu eum videri servos in praediis constitutos illis commendasse, quibus praedia destinavit.

1) quidam pluribus heredibus institutis] Theodori. Si testator bona sua inter heredes suos dividerit, sic etiam fit eorum divisio: nam const. 16. huius tituli ostendit, patrem inter liberos suos bona sua dividere, prout voluerit, nec qui portionem legitimam habeat, posse testamentum rescindere, licet uni ex his minus relictum sit. Memineris const. 8. tit. 28. huius libri, et lege const. 21. huius tituli, qua dicitur, testatorem, prouti velit, bona sua dividere, et iudicem divisionem ab eo factam sequi debere. Dicit enim const. 26. huius tituli, voluntatem testatoris implendam esse. Lege supradictam distinctionem in Novella de divisione bonorum.

LXVII. Filii et filiae¹⁾ pro rata in familiae erciscundae iudicio bona patrum dividant.

1) filii et filiae] Eiusdem. Si testamentum non sit, bona defuncti ab intestato inter liberos eius ex aequo dividuntur. Lege finem const. 21. huius tituli.

LXVIII. Etiam sine scriptis divisio valide fieri potest¹⁾.

1) etiam sine scriptis divisio valide fieri potest] Etiamsi liberi bona patris inter se sine scriptura dividerint, rata est divisio. Similiter lib. 4. tit. 21. const. 9. Idem ait et const. 4. tit. 37. huius libri 3. Memineris et const. 5. tit. 4. lib. 2.

Similiter in const. 9. tit. de fide instrumentorum lib. 4. Ibi enim idem dicitur, divisionem sine scripto factam valere.

LXIX. In iudicium familiae erciscundae etiam paganica peculia liberorum¹⁾ cum bonis paternis de-

δων μετὰ τῶν τοῦ πατρὸς πραγμάτων. ἔὰν δὲ εἷς ἐκ τούτων ἐχρεώσθη, (ζῶντος ἔτι²⁾ τοῦ πατρὸς ἀγνοοῦντος αὐτοῦ, καὶ ἐναχθεὶς κατεδικάσθη, ὀφείλει λαβεῖν παρὰ τῶν συγκληρονόμων αὐτοῦ τοσοῦτον ἐκ τοῦ πεκουλλίου, ὅσον παρασχεῖν κατεδικάσθη τούτοις, οἷςτις αὐτὸς συνήλλαξεν.

καὶ τὰ παγανικά πεκούλια τῶν παιδῶν] Θεοδώρου. Διὰ τῆς φαιμίας ἐρκισκούνδαι συνεισφέρουσιν οἱ παῖδες τὰ παγανικά αὐτῶν πεκούλια ὑπεξαίρουντες μὲντοι ὅσα ἐχρεώστων ἐν ζωῇ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. ἀναγνωθὶ βιβλίον ε'. tit. κ'. διατ. ιβ'. [Sch. o. V. 727.]

Σημείωσαι, τοὺς παῖδας τὰ ἐξ ἧς τῶν τοῦ πατρὸς πραγμάτων, καὶ εἴ τι ἀπὸ οὐσούφρουκτου τῶν πραγμάτων ἔσχω. τὰ γὰρ λοιπὰ παρ' αὐτοῖς μένουσιν, ἐπειδὴ καὶ τὴν δεσποτείαν εἶχον πρότερον, καὶ νῦν τῇ τελευτῇ τοῦ πατρὸς προστίθεται αὐτοῖς οὐσούφρουκτος. [Sch. o. V. 728.]

ἀγνοοῦντος αὐτοῦ] Εἰ γὰρ ἠπίστατο, λοιπὸν πολλῆ διασπίξιν ἦν. ἢ γὰρ κελεύσαντος αὐτοῦ ἢ quod iussu, ἢ πραγματευομένου τοῦ παιδὸς ἢ τριβουτάρια, ἢ ἀπλῶς ἀλλῆ ἀγωγή. [Sch. p. V. 728.]

τοσοῦτον ἐκ τοῦ πεκουλλίου] Εἰ δὲ οὐκ ἔστιν τοσοῦτον ἐν τῷ πεκουλλίῳ, αὐτὸ παρέχεται μόνον. τοῦτο γὰρ σοὶ εἶρηται οὐ μόνον ἐν τῷ φαιμίαι ἐρκισκούνδαι, ἀλλὰ καὶ τῷ δὲ ἰουδικίῳ ἐν τῷ ἰνδεδίτω κονδικιτικῷ, ἔνθα τὰ περὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν χρεωσθησάντων ἀλλήλοις ὁ Ἀφρικανὸς ἐτρακταῖσεν. [Sch. q. V. 728.]

L. 14. C. III. 36. ο'.^{a)} Δύο^{b)} τινὲς ἀδελφοὶ μεταξὺ ἀλλήλων διαίρουμένοι τὰ πατρῷα πράγματα οὐκ ἐπηρώτησαν ἀλλήλους περὶ ἐκνικήσεως^{c)} τῶν ἐκάστῳ ἐπιλαχόντων πραγμάτων. μετὰ^{d)} ταῦτα πράγματος ἐκνικήθεντος, ὀφείλει ὁ ἕτερος κατὰ τὸ ἀναλογοῦν αὐτῷ μέρος ποιῆσαι τὸ ἀξίμιον τῷ τῆν ἐκνίκησιν^{e)} ὑπομέναντι.

περὶ ἐκνικήσεως τῶν ἐκάστῳ ἐπιλαχόντων πραγμάτων] Θεοδώρου. Ἐὰν ἐκνικήθῃ τῶν ἐπιλαχόντων^{f)} ἐν τῶν κληρονομῶν, ἕκαστος τῶν λοιπῶν συγκληρονόμων ἐπιγνώσκουσι τὸ ἀναλογοῦν αὐτῷ ἐκ τῆς γενομένης ζημίας^{g)} εἰ μὴ ἄρα ἕτερον τι ἔδοξε προσερχομένης τῆς διαίρεσεως. ἀναγνωθὶ τὴν ἐξῆς ιε'. διατάξιν. [Sch. r. V. 728.]

ὀφείλει γὰρ ὁ δικαστὴς τοῦ φαιμίας ἐρκισκούνδαι κελεύει αὐτοῖς, ἵνα ἀσφαλίζωνται ἀλλήλους περὶ ἐκνικήσεως ἢ ἔὰν ὁ δικαστὴς μὴ ποιῆσῃ, ὀφείλουσι καὶ αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους περὶ τούτων συμφωνήσαι. [Sch. r. V. 728.]

ὀφείλει — ποιῆσαι τὸ ἀξίμιον] Ἡ δὲ ἀγωγή πρᾶσσομένη βέρβη ἐστὶ. δοκοῦσι γὰρ συναλλάττειν^{h)} πρὸς ἀλλήλους τὰ μέρη τῆς κληρονομίας. [Sch. s. V. 728.]

L. 15. C. eod. οα'.^{b)} Ἡⁱ⁾ κατὰ συναίνεσιν γενομένη διαίρεσις, ἔὰν καὶ παράδοσις παρακολουθήσῃ, δεσπότην ἕκαστον ποιεῖ τῶν ἐπιλαχόντων αὐτῷ πραγμάτων. ἔὰν δὲ μὴ γένηται παράδοσις, ἀνάγκη κινήθῃν τοὺς διαίρουσιν τὸν κληρὸν δικαστήριον, ἵνα ἐκεῖ^{k)} διαίρεθῇ τὰ ἀπὸ τῆς κληρονομίας ἐπίκοινα πράγματα.

ἢ κατὰ συναίνεσιν γενομένη διαίρεσις] Θεοδώρου. Ἐὰν πρὸς τῶν συμφωνῶν^{l)} τῆς διαίρεσεως καὶ τραπεζίων παρακολουθήσῃ, εὐθύς δεσπότης ἕκαστος τῶν κληρονομῶν τοῦ ἐπιλαχόντος αὐτῷ μέρους^{m)} εἰ μὴ ἄρα δηλονότι ἐκ πλαστής αἰτίας ἢ διαίρεσις γέγονε, δηλονότι κατὰ τὴν δ'. διατάξιν τοῦ ιη'. τίτλου τοῦ α'. βιβλίου. ἔὰν δὲ τραπεζίων οὐ πρόβη, γυμνάσεται τὸ φαιμίας ἐρκισκούνδαι δικαστήριον, ἵνα διαίρεθῇ τὰ νερεδιτάρια πράγματα πρὸς τὰ δόξαντα. μνημοσ τῆς κ'. διατάξεως τοῦ γ'. τίτλου τοῦ β'. βιβλίου εἰποῦσης, ὅτι διὰ τραπεζιῶν μεταφέρεται δεσποτεία. [Sch. t. V. 728.]

Θαλελαίου. Τὸ φάκτον τῆς διατάξεως τοιούτων ἦν. δύο τινὲς ἐπίκοινοι ἔχοντες τὴν κληρονομίαν, κατὰ συμφωνῶν διέλοντο. ὥστε τῷ μὲν τότε ἐπέλαχε, τῷ δὲ τότε καὶ ἡ γέγονεν

ducuntur. Quodsi unus ex his vivo patre et ignorante²⁾ aliquid debuit, et conventus et condemnatus fuit, a coheredibus suis tantum de peculio³⁾ accipere debet, quantum praestare condemnatus est his, cum quibus ipse contraxit.

1) etiam paganica peculia liberorum] Theodori. Per familiae erciscundae iudicium liberi paganica peculia sua conferunt: deductis tamen his, quae vivo patre debebant. Lege lib. 6. tit. 20. const. 12.

Nota, liberos quod ex re patris ipsis obvenit, et adventitiorum usumfructum conferre. Cetera enim apud eos remanent, cum autem et proprietatem habent, et nunc morte patris ususfructus eis adiacitur.

2) et ignorante] Nam si scivisset, valde distinguendum esset. Vel enim si pater iussit, actio quod iussu, vel si filius negotiationem exerceat, tributoria, vel denique alia actio est.

3) tantum de peculio] Si vero tantundem in peculio non sit, hoc tantum praestatur. Hoc enim dictum est non solum tit. familiae erciscundae, sed etiam libris de iudiciis, tit. de conditione indebiti, ubi Africanus tractavit de fratribus, qui sibi invicem debent.

LXX. Duo fratres, cum inter se bona paterna dividerent, nihil inter se stipulati sunt de evictione rerum, quae singulis obtigerant¹⁾. Re postea evicta alter pro portione sua ei, qui evictionem passus est, indemnitate praestare debet²⁾.

1) de evictione rerum, quae singulis obtigerant] Theodori. Si uni ex heredibus res, quae ei obtigerat, evicta sit, unusquisque reliquorum coheredum pro parte damnum agnoscit: nisi cum divisio fieret, aliud quid placuerit. Lege sequentem const. 15.

Iudex enim familiae erciscundae iubere debet, eos de evictione sibi invicem cavere: vel si iudex id non fecerit, ipsi inter se de his pacisci debent.

2) indemnitate praestare debet] Est autem actio praescriptis verbis. Videntur enim partes hereditatis inter se permutare.

LXXI. Divisio conventionem facta¹⁾, si traditio quoque secuta sit²⁾, unumquemque rerum, quae ei obtigerunt, dominum facit. Si vero traditio facta non sit, iudicio familiae erciscundae agi necesse est, ut res communes hereditariae dividantur.

1) divisio conventionem facta] Theodori. Si pactum divisionis etiam traditio secuta sit, unusquisque heredum eius partis, quae ei obtigit, statim dominus efficitur: nisi scilicet ex falsa causa divisio facta sit secundum const. 4. tit. 18. lib. 1. Si vero traditio facta non sit, familiae erciscundae iudicium exercetur, ut res hereditariae secundum placita dividantur. Memineris const. 20. tit. 3. lib. 2. dicentis, traditione dominium transferri.

Thalelai. Species constitutionis haec erat. Duo, qui communem hereditatem habebant, conventionem eam dividerant. Itaque illi res illa, illi vero res illa obtige-

2) ἔτι in Syn. deest. a) Fabr. οα'. b) L. 14. C. h. t. legitur in Syn. p. 342. ubi est cap. 66. h. t. c) Syn. ἐκνικήσεως. d) Syn. ante μετὰ addit ἀλλὰ. e) Syn. ἐκνίκησιν. f) Lege τὸ ἐπιλαχόν τῶ. g) Lege ἀναλλάττειν. h) Fabr. οβ'. i) L. 15. C. h. t. legitur in Syn. p. 342. ubi est cap. 67. h. t. k) Illud ἐκεῖ, quod et Syn. habet, prorsus supervacuum est. Fortasse legendum δὲ ἐκείνου. l) Lege τῶ συμφωνῶν.

ἡ ἐπιδοσίω τῶν πραγμάτων κατὰ τὰ συμφωνηθέντα, ἢ οὐ γέγονε· τοῦτο γὰρ ἀδιώφορον. συνέβη δὲ τὸν ἕνα τῶν κληρονομῶν ἐπὶ παιδί ἰδίῳ τελευτῆσαι, καὶ προσῆλθεν ἐκεῖνος αὐτῶν λαβεῖν τὰ πράγματα τὰ δόξαντα δοθῆναι τῷ αὐτοῦ πατρὶ ἐν ταῖς διαιρέσεσιν· καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ διατάξις ἀντέγραψε τὰ εἰρημένα. [Sch. t. V. 728. sq.]

ἐὰν καὶ παράδοσις παρακολουθήσῃ] Ἡ γὰρ ἐπιδοσίω μεταφέρει τὴν δεσποτείαν, οὐ τὸ συμφωνόν. ἔγνωσ γὰρ ἐν τῷ γ'. τίτλῳ τοῦ β'. βιβλίου τοῦ κωδικῶς ἐν τῇ κ'. διατάξει, ὅτι ἀπὸ συμφώνων αἱ δεσποτεῖαι τῶν πραγμάτων οὐ μεταφέρονται. [Sch. u. V. 729.]

οβ'. m) Οἱ υἱοὶ τοῦ ἀνασχίσει τοῦ πατρὸς τὴν διαθήκην, εἰ ταύτην ἀκαθήκουσαν μὴ δύναται ἀποδεῖξαι, οὐδεμίαν ἔχουσιν ἐνέργειαν. εἰ δὲ τοῦτο μὲν περὶ διαθήκης, τοῦτο δὲ περὶ κωδικέλλου, ἡ κρίσις αὐτοῦ ἀτονεῖ, ὁμῶς εἰ οἰοισθῆποτε ῥήμασιν ἢ βούλησιν αὐτοῦ φανερωθῆ, κἂν ὑδιάθετον αὐτὸν κληρονομήσωσιν, ἀπὸ τοῦ δόγματος τῆς συγκλήτου, τοῦ τῆς παρακατασχέσεως μέτρον φυλαττομένου, τὸν τῆς διαιρέσεως δικαστὴν ὀφείλειν ἀκολουθεῖν τῇ βουλῇ αὐτοῦ τελευτήσαντος, τῇ τῶν νόμων ἀνθεντία σημαίνεται.

οἱ υἱοὶ τοῦ ἀνασχίσει τοῦ πατρὸς τὴν διαθήκην] Ὁ πατὴρ τελευτῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ διαθήκῃ διεῖλε τὰ πράγματα τοῖς ἰδίῳ παισὶ, τῷ μὲν πλείονα, τῷ δὲ ἐλάττωνα καταλείψας μετὰ τοῦ μὴ βλάσαι τὸν φαλκίδιον, τοιούτοις τὸ ἐπιλαχόν τοῖς παισὶ ποστημόριον, ὥστε μὴ δύνασθαι κληθῆναι κατὰ τῆς αὐτοῦ διαθήκης δεινοφροκίσοο. καλῶς εἶπον, μετὰ τοῦ μὴ βλάσαι τὸν φαλκίδιον· ἐπεὶ τότε βούλεται ἐρρωσθαι τὰς τῶν πατέρων διανομήσεις, ὅτε μὴ βλαπτοῦν τὸν τῶν παίδων φαλκίδιον. οὕτω τοῖνυν αὐτοῦ βουλευσαμένου, προσῆλθέ τις τῶν παίδων βουλόμενος ἀνατρέψαι τὴν διαθήκην· πρὸς ὃν ἡ διατάξις οὕτως ἀντέγραψεν· Ἐἰ μὴ ὡς ἀκαθήκουσαν διαβήλουσι τὴν διαθήκην οἱ παῖδες, οὐ δύναται ἀνατρέψαι αὐτήν, ἀλλ' ἀναγκάζονται ἐμμένειν τῇ παρὰ τοῦ πατρὸς γενομένῃ διαιρέσει· οὐ μόνον εἶναι οὐκ ἐρρωται ὡς διαθήκη, ἀλλὰ κἂν εἰς ἐν κωδικέλλοις εἰρηται τὰ παραστανα αὐτῶ, ἢ ἄλλως δημοτε καταλαμβάνεται, καὶ τὸν τοῦ φιμιλίας ἐκισκοῦνδαι δικαστὴν φυλάττειν τὴν γνώμην τοῦ διαθεμένου. [Sch. x. V. 729.]

εἰ ταύτην ἀκαθήκουσαν μὴ δύναται ἀποδεῖξαι] Ἐκαστος γὰρ τῶν παίδων εἶχε τοσοῦτον, ὥστε ἀποκλειεσθαι αὐτῷ τὴν τῆς δεινοφροκίσοο μέμψιν. [Sch. y. V. 729.]

περὶ διαθήκης] Ἰσως γὰρ ἔνστασιν κληρονομῶν οὐκ εἶχε. διαθήκη δὲ χωρὶς ἐνστάσεως εἶναι οὐ δύναται. [Sch. z. V. 729.]

περὶ κωδικέλλου] Ἰδύνατο γὰρ καὶ μὴ διαθεμένος, παρακαλοῦσας δὲ τοὺς ἰδίους παῖδας, ἐξ ἀδιαθέτου τοιῶδες διελεῖσθαι τὴν οὐσίαν· καὶ εἰ παρήσαν πέντε μάρτυρες, ὡς ἀπὸ κωδικέλλου, ἀναγκάζονται τοῦτο ποιῆν. κωδικέλλοι γὰρ καὶ ἐξ ἀδιαθέτου καταλαμβάνονται. μὴ εὐρεθέντες δὲ πάντες μάρτυρες, οὐδὲ κωδικέλλου ποιῶν ἢ βούλησις αὐτοῦ. [Sch. a. V. 729.]

οἰοισθῆποτε ῥήμασιν] Ἐπειδὴ γὰρ παῖδες εἶναι οἱ κληρονομοῦντες, κἂν ἀτίλης ἔστιν ἡ τοῦ πατρὸς βούλησις, ἐρρωται. καὶ γὰρ ἡ μετὰ τῶν παίδων ὅπωςδήποτε γενομένη διαθήκη ἰσχύει, ὡς εἴρηται ἐν τῷ κγ'. τίτ. τοῦ ε'. βιβλίου τοῦ κωδικῶς ἐν τῇ κ'. διατάξει, ὅπερ καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ τοῦτον τοῦ τίτλου διατάξει εἴρηται. διὰ τοῦτο τοῖνυν καὶ ἐνταῦθα τοὺς παῖδας ἠνάγκασε πληρῶσαι τὴν βούλησιν τοῦ πατρὸς, κἂν διαθήκη ἔστιν ἀτελής, κἂν κωδικέλλου. καὶ κωδικέλλου γὰρ ὄντος, ἀναγκάζονται ὡς ἐξ ἀδιαθέτου πληροῦν τὰ ἐν αὐτῷ γεγραμμένα. [Sch. b. V. 729. sq.]

τοῦ τῆς παρακατασχέσεως μέτρον φυλαττομένου] Ἐπειδὴ γὰρ ὁ πατὴρ ἐξ ἴσου μέρους ὑπὸ τῶν παίδων κατὰ νόμον ἐκληρονομήθη, ἀδιαθέτος τυχὸν τελευτήσας, ἡ διαιρέσις αὐτοῦ ὡς ἀπὸ φιδεϊκομίσσου ὡς ἐν κωδικέλλοις καταλείφθηντος ἐρρωται. εἰ δὲ φιδεϊκομίσσον ἔστι, πάντως ὁ τὰ ἐλάττωνα κληρονομήσει ἔχων, παρακατεῖν ὀφείλει τὸ τῆς οἰκίας ἐνστάσεως ἐν τῷ παρεῖναι τὰ πράγματα τῷ ἀδελφῷ. ὡς γὰρ εἴρηται σοι πολλὰκις, οὐδὲ βουλομένῳ τῷ πατρὶ ἔξεστι βλάσαι

rat: et vel rerum traditio secundum placita facta est vel non: nihil enim refert. Accidit autem, ut unus ex heredibus filio relicto decederet, qui desiderabat consequi res, quas patri suo dari placuerat in divisione facienda: et ad eum rescriptis constitutio, quae in ea dicuntur.

2) si traditio quoque secuta sit] Traditio enim dominium transfert, non pactum. Didicisti enim tit. 3. lib. 2. Codicis, const. 20. rerum dominia pactis non transferri.

LXXII. Filii patris testamentum rescindendi¹⁾, si hoc inofficiosum probare non possunt²⁾, nullam habent facultatem. Si vero tam circa testamentum³⁾, quam circa codicillos⁴⁾ iudicium eius deficiat, tamen si quibuscunque verbis⁵⁾ voluntas eius declarata sit, licet ab intestato ei successerint, ex Senatusconsulto retentionis modo servato⁶⁾ divisionis iudicem sequi voluntatem defuncti oportere⁷⁾, legum auctoritate significatur.

1) filii patris testamentum rescindendi] Pater moriens testamento suo bona inter liberos suos divisit, maiore parte uni relicta, alteri minore, salva tamen Falcidia, id est, portione liberorum legitima, ut de inofficioso testamento queri non possent. Recte dixi, *salva Falcidia*: quia tunc divisiones a patribus factas valere vult, cum Falcidiam liberorum non laedunt. Cum igitur haec voluntas eius fuisset, unus ex liberis testamentum rescindere volebat: ad quem constitutio ita rescriptis: Filii testamentum rescindere non possunt, nisi illud tanquam inofficiosum arguant, sed divisioni a patre factae stare coguntur: non solum si quasi testamentum non valeat, sed etiam si quasi in codicillis voluntas eius declarata sit, vel alio quocunque modo deprehendatur, iudex familiae exciscundae voluntatem testatoris sequi debet.

2) si hoc inofficiosum probare non possunt] Unusquisque enim liberorum tantum consecutus est, ut a querela inofficiosi testamenti excluderetur.

3) circa testamentum] Fortasse enim nullus in eo heres institutus erat. Testamentum autem sine heredis institutione esse non potest.

4) circa codicillos] Poterat enim etiam nullo facto testamento rogare filios suos, ut tali modo ab intestato bona dividerent: et si quinque testes aderant, quasi ex codicillis hoc facere coguntur. Nam codicilli etiam ab intestato relinquuntur. Si vero testes omnino reperti non fuerint, neque codicillos voluntas eius efficit.

5) quibuscunque verbis] Quoniam enim liberi sunt, qui succedunt, licet imperfecta sit patris voluntas, valet. Nam etiam testamentum inter liberos quocunque modo factum valet, ut dicitur const. 21. tit. 23. lib. 6. Codicis, et const. ultima huius tituli. Quapropter hoc etiam loco liberos voluntatem patris implere coegit, licet testamentum imperfectum sit, vel codicilli sint. Nam et si codicilli sint, quasi ab intestato quae in eis scripta sunt, implere coguntur.

6) retentionis modo servato] Quoniam enim patri liberi ex aequis partibus secundum legem heredes extiterunt, intestato quippe defuncto, divisio ab eo facta velut ex causa fideicommissi ut in codicillis relicti valet. Si vero fideicommissum sit, utique is, qui minorem partem habere iussus est, in fideicommissum fratri restituendo partem, ex qua institutus est, retinere debet. Ut enim saepe dictum est, patri ne volenti quidem

m) Fabr. ογ'. n) Lege μὴ εὐρεθέντων δὲ πάντως μαρτύρων. ο) Lege ποιῶν.

τὸν υἱὸν πατρῶν) τὸ ἀρμόζον αὐτῷ ἐξ ἀδιαθέτου ποστημόριον. [Sch. c. V. 730.]

ὁφείλειν ἀκολουθεῖν τῇ βουλήσει τοῦ τελευτήσαντος] Ἐγὼς τοῦτο πολλαχού, ὅτι ὁ τοῦ φαμίλιας ἐρμισκούνδας δικαστῆς φυλάττει τὴν βούλησιν τοῦ τελευτήσαντος. [Sch. d. V. 730.]

L. 17.
C. III. 36.

ογ'.⁹⁾ Καὶ ἐνὸς τῶν κληρονόμων ἀπόντος, οἱ λοιποὶ τῶν κληρονόμων δύνανται ποιῆσθαι διαιρέσεις, μετὰ τοῦ μὴ βλέπειν τὰ τοῦ ἀπολιμπανομένου δίκαια. ἐκεῖνος γὰρ τῶν ἐπιλαχόντων ἐκάστῳ πραγμάτων ἐξ ἀδιαθέτου τὴν ἐπὶ τῇ δεσποτείᾳ ἀναλογίαν ἔχει, παρ' ἐκάστου αὐτῶν λαμβάνων καὶ τὰς προσόδους τοῦ ἰδίου μέρους παρὰ τῶν συγκληρονόμων διὰ τοῦ διαιροῦντος τὸν κλῆρον δικαστηρίου.

καὶ ἐνὸς τῶν κληρονόμων ἀπόντος] Ὁ ἀπὸν κληρονόμος οὐκ ἀδικεῖται ἐξ ὧν οἱ παρόντες κληρονόμοι διεῖλον, ἀλλὰ ἀπαιτεῖ ἀπὸ ὅλων τὸ ἀρμόζον αὐτῷ μέρος διὰ τοῦ φαμίλιας ἐρμισκούνδας σὺν καρποῖς καὶ προσόδοις· ὅτι οὐκ ἀδικεῖ ἄλλων τὰ μεταξὺ ἄλλων γενομένα, ὡς ἐγὼς βιβλίῳ β. τίτλῳ γ'. διατάξει κς'. [Sch. e. V. 730.]

οἱ λοιποὶ τῶν κληρονόμων δύνανται ποιῆσθαι διαιρέσεις] Κατὰ συναίνεσιν· εἰ γὰρ ἐν τῷ φαμίλιας ἐρμισκούνδας δικαστηρίῳ διεῖλοντο, εἰκὸς ἢ τὸν δικαστῆρα τὴν ἀπολιμπανομένην ἀσὼν . . . ἀποπληροῦντ . . . χωρίσαι καὶ τὸ ἐπιλαχόντων ἐκείνῳ μέρος. [Sch. f. V. 730.]

ἐκεῖνος γὰρ] Τῶν ἐκάστῳ λαχόντων ἐξ ὁλοκλήρου πραγμάτων δύνανται οὗτος ἐξ ἀδιαθέτου τὸ μέρος ἐπιζητῆσαι. [Sch. g. V. 730.]

τὰς προσόδους] Ἀπαιτεῖ γὰρ καὶ προσόδους τὸ φαμίλιας ἐρμισκούνδας δικαστήριον. [Sch. h. V. 730.]

L. 18.
C. eod.

οδ'.⁵⁾ Ὁ ἐπὶ ὀνόματι τῆς ὑπεξουσίας θυγατρὸς ἀγοράσας τι, κατὰ πρόληψιν αὐτῇ δοκεῖ τοῦτο δωρεῖσθαι. ὅθεν ἐν τῷ διαιροῦντι τὸν κλῆρον δικαστηρίου προσκυρωθήσεται αὐτῇ, γίνεται δὲ καὶ λόγος δαπανημάτων ἐν τῷ τῆς διαιρέσεως δικαστηρίῳ.

ὁ — ἀγοράσας τι] Θεοδώρου. Κατ' ἐξαιρέτον λαμβάνει ὁ ὑπεξουσίας υἱός, εἰ τι ἠγόρασεν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ὁ υἱὸς πατῆρος· ἐάν ὑπείκει μέντοιγε αὐτὰ τὰ ἀγορασθέντα, καὶ μὴ μετεμληθῆ τῶν ὁ πατῆρος. ἴσθι δὲ, ὅτι κεῖται βιβλίῳ δ. τίτλ. ν'. διατάξει β'. ὡς δέεται ὁ ὑπεξουσίας καὶ τραδιτιόνος, ἵνα δεσπότη τῶν ἀγορασθέντων αὐτῷ παρὰ τοῦ ἰδίου πατρός. σημειώσαι οὖν τὴν διαφορὰν, καὶ μείνησο ὡν εἶπεν σοι ὡς ἐν συναγωγῇ ἐν τῇ ε'. διατάξει τοῦ λβ. τίτλου τοῦ παρόντος βιβλίου, ὅτι ὑπεξαιρεῖ ὁ κληρονόμος διὰ τοῦ φαμίλιας ἐρμισκούνδας, ἢ διὰ τῆς^{ss)} νεγοτιορουν, ὅσα βόνα φίδε εἰς τὴν κληρονομίαν ἐδαπάνησε. μείνησο τῆς δ'. διατάξεως τοῦ ιγ'. τίτλου τοῦ β'. βιβλίου. [Sch. i. V. 730. sq.]

κατὰ πρόληψιν αὐτῇ δοκεῖ τοῦτο δωρεῖσθαι] Πρόκειται εἰς τὸ κατὰ πόδας· εἰ μὴ μετὰ ταῦτα ἐναντία αὐτοῦ βουλήσει ἀποδείκνυται. καὶ φησὶν ὁ Θαλέλαιος· εἰ γὰρ δείκνυται μεταμληθεῖς ὁ πατῆρος, ἀνατρέπεται ἡ δωρεά. δύναμις γὰρ δωρεῖται τις τῷ ὑπεξουσίῳ, κατὰ μὲν ἀκριβείαν πάλιν εἰς αὐτὸν ἀναστρέφει ἡ δωρεά, ὡς ἐξ ἑῶ αὐτοῦ γινόμενη· ἐάν δὲ τελευτήσῃ ἐπὶ τῆς αὐτῆς βουλήσεως, βεβαιούται τοῦ δικαστοῦ φυλάσσοντος τὴν βούλησιν τοῦ πατρός. καὶ γὰρ καὶ ὅτε ἀνὴρ δωρήσεται τῇ γυνικί, ἢ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ, ἀνυπόστατος μὲν ἡ δωρεά· πλὴν ἐάν ἐπὶ τῆς αὐτῆς διαθέσεως τελευτήσῃ, βεβαιούται, ὡς ἐν τῷ κδ'. βιβλίῳ τῶν διγέστων ὑπὸ τὸν de donat. int. vir. et uxore. διγέστ. λβ'. [Sch. k. V. 731.]

ὅθεν ἐν τῷ διαιροῦντι τὸν κλῆρον δικαστηρίῳ] Πρόκειται εἰς τὸ κατὰ πόδας· εἰ ἐκληρονόμησας τὸν πατέρα. καὶ φησὶν ὁ Θαλέλαιος· εἰ γὰρ παρητήσατο τὴν τοῦ πατρὸς κληρονομίαν, οὐδὲ εἰσέλαι^{l)} λοιπὸν ἐν τῷ φαμίλιας ἐρμισκούνδας, καὶ μὴ οὕσα συγκληρονόμος, οὐδὲ ἐφυλάττετο αὐτῇ ἡ δωρεά. [Sch. l. V. 731.]

γίνεται δὲ καὶ λόγος δαπανημάτων] Ἐγὼς ἐν τῷ φαμίλιας ἐρμισκούνδας, ὅτι ὁ κληρονόμος λαμβάνει τὰ δαπανήματα τὰ βόνα φίδε γενομένα. ἐστὶ δὲ καὶ ἡ νεγοτιορουν

filium quantum ad portionem legitimam ei competentem laedere licet.

7) sequi voluntatem defuncti oportere] Pluribus locis didicisti, arbitrum familiae erciscundae servare voluntatem defuncti.

LXXIII. Absente quoque uno ex heredibus¹⁾, ceteri coheredes divisionem facere possunt²⁾, salvo iure absentis. Ille enim³⁾ in rebus, quae singulis obtigerunt, pro indiviso partem dominii retinet, et a singulis etiam reditus⁴⁾ portionis suae iudicio familiae erciscundae consequitur.

1) absente quoque uno ex heredibus] Heres absens non laeditur ex divisione, quam praesentes heredes fecerunt, sed ex omnibus rebus portionem sibi competentem iudicio familiae erciscundae cum fructibus et redditibus petit: quia inter alios acta alii non nocent, ut didicisti lib. 2. tit. 3. const. 26.

2) ceteri coheredes divisionem facere possunt] Ex consensu: nam si in iudicio familiae erciscundae dividerint, verisimile est, iudicem partem, quae absentis obtigit, separasse.

3) ille enim] Earum rerum, quae singulis in solidum obtigerunt, hic partem pro indiviso petere potest.

4) reditus] Nam iudicio familiae erciscundae reditus quoque petuntur.

LXXIV. Qui filiae suae in potestate constitutae nomine quid comparavit¹⁾, per praesumptionem id ei donare videtur²⁾. Unde in familiae erciscundae iudicio³⁾ id ei adiudicabitur. Sumtum quoque ratio habetur⁴⁾ in familiae erciscundae iudicio.

1) qui — quid comparavit] Theodori. Filius familias praecipit id, quod pater eius nomine comparavit: modo res ipsae emtae extant, et patrem vivum ne poenituerit. Scias autem, quod habetur lib. 4. tit. 50. const. 2. traditionem necessariam esse, ut filius familias dominium eorum, quae ipsi pater comparavit, acquirat. Nota igitur differentiam, et memineris eorum, quae collecta tibi dixi in const. 6. tit. 32. huius libri, heredem actione familiae erciscundae vel negotiorum gestorum recipere, quae bona fide in hereditatem impendit. Memineris const. 4. tit. 18. lib. 2.

2) per praesumptionem id ei donare videtur] Ἐν τῷ κατὰ πόδας additur: Si non postea contraria eius voluntas probetur. Et ait Thalelaeus: Nam si patrem poenituisse probatur, donatio revocatur. Quoties enim quis filio in potestate constituto donat, stricto quidem iure donatio ad eum redit tanquam ex re eius facta: si vero in eadem voluntate decesserit, confirmatur, et iudex voluntatem patris servat. Nam et cum vir uxori donat, vel uxor viro, donatio quidem non valet: sed si in eadem voluntate decesserint, confirmatur, ut lib. 24. Digestorum tit. de donationibus inter virum et uxorem, dig. 32.

3) unde in familiae erciscundae iudicio] Ἐν τῷ κατὰ πόδας additur: Si patri successisti. Et ait Thalelaeus: Nam si patris hereditatem repudiaverit, neque ad familiae erciscundae iudicium venit, cum coheres non sit, neque donatio ei servatur.

4) sumtum quoque ratio habetur] Didicisti in tit. familiae erciscundae, heredem sumtus bona fide factos recipere. Est et actio negotiorum gestorum

p) Lege περί. q) Fabr. οδ'. r) Malim δόσι. s) Fabr. οε'. ss) Fabr. τήν. t) Legendum videtur εἰς τι.

γιατόρουμ διρέκτα, ποτέ δὲ οὐτιλίαι, ἐπειδὴ ἀνάγκη τῆς κληρονομίας ἐδαπάνησε περὶ τὰ ἐπίκοινα πράγματα. [Sch. m. V. 731.]

οε'.^{u)} Εἰς τὸ τῆς διαιρέσεως τοῦ κλήρου δικαστήριον, εἰς ὀλόκληρον ἐκ τοῦ ἑνὸς κληρονόμου πραθέντος τοῦ ἐπικοίου πράγματος, τὸ τίμημα οὐ καταφέρεται, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπὶ τῇ ἐντολῇ ἀγωγῆς, εἰ μὲν προσηγήσατο ἐντολή, δύναται ὁ συγκαληρονόμος τοῦ πεπρακότος κινεῖν, ἢ διὰ τῆς ἐπὶ τῇ διοικήσει πραγμάτων ἀγωγῆς, εἰ ἀποδέχεται ὁ δεσπότης τῶν πραγμάτων τὴν πρῶσιν. ἔαν δὲ ὡς ἴδιον ὁ εἰς πέπρακε, καὶ νέμηται τὸ τίμημα, ἐνάγεται τῇ τῶν κληρονομιαίων ἀπαιτήσεως ἀγωγῇ.

εἰς τὸ τῆς διαιρέσεως τοῦ κλήρου δικαστήριον] Τὸ φαμίλιας ἐρκισκουνδαε δικαστήριον ἐκεῖνα τὰ πράγματα καταφέρει τὰ ὄντα τοῦ τεστατορος ἐν καιρῷ τελευτῆς. εἰ τοίνυν εἰς τῶν κληρονόμων πέπρακε πρᾶγμα τέλειον, καὶ τὸ τίμημα ἔλαβεν, ἢ τῇ μανδᾷ κατέχεται, ἢ τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, ἢ τῇ νερεδιτάτις πεισίλων. ποτε δὲ τούτων ἕκαστον κινεῖται, δείκνυσιν ἡ διατάξις οὕτω λέγουσα, ὡς ἐν τῷ Βασιλικῷ κέται. [Sch. n. V. 731.]

ἢ διὰ τῆς ἐπὶ τῇ διοικήσει πραγμάτων ἀγωγῆς] Οὕτω καὶ ἡ ἐπὶ τῇ διατάξει δίδοκε τῷ δαπανήσαντι εἰς τὴν κληρονομίαν τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ. [Sch. o. V. 731.]

εἰ ἀποδέχεται ὁ δεσπότης τῶν πραγμάτων τὴν πρῶσιν] Ἐὰν γὰρ μὴ ἀποναβτενεῖ, δύναται καὶ κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ κινήσει τὴν ἐν ἑμὲ ἐπὶ τῷ ἀνήκοντι αὐτῷ, μέρει. ἀλλὰ νῦν τὸ ζητούμενον, ποίαν ἀγωγὴν ἔχει κατὰ τοῦ συγκαληρονόμου. [Sch. p. V. 731.]

ὁ εἰς πέπρακε] Τυχὸν γὰρ ἐνόμιζον ἑαυτὸν εἶναι κληρονόμον, καὶ ὡς πρὸ νέμεδε νέμηθεῖς τέλειον πρᾶγμα, ἐνάγεται τῇ νερεδιτάτις πεισίλων. [Sch. q. V. 731.]

ος'.^{v)} Ἐάν^{w)} ὁ πατὴρ τῶν ἰδίων πραγμάτων διεῖλε τινα μεταξὺ τῶν παίδων, τινὰ δὲ μὴ διελὼν ἐτελεύτησεν ἀδιάθετος, ἢ καὶ διαθήμενος, ὁ δικαστὴς τὰ μὲν διαιρεθέντα, ὡς ἐμέρισεν ὁ πατὴρ· τὰ δὲ ἀδιαθέτα πρὸς^{x)} ἀναλογίαν τῶν νομιμῶν μερῶν ὀφείλει διαιρεῖν.

οζ'.^{y)} Ὁ εἰς τῶν κληρονόμων τέλειον πρᾶγμα κατασχὼν κατὰ πλάνην τῶν ἰδίων συγκαληρονόμων, δεσπότης οὐ γίνεται· ἀλλὰ φυλάττεται ἐκίστω τὸ ἐπιλαχὸν αὐτῷ μέρος.

ὁ εἰς τῶν κληρονόμων] Θεοδώρου. Ἐάν μόνος εἰς τῶν κληρονόμων κατασχῇ νερεδιτάριον πρᾶγμα, οὐ δεσπόζει αὐτοῦ μόνος, κἂν οἱ συγκαληρονόμοι ὑπνεοον εἶναι ἐκεῖνον ἴδιον. ἀλλ' ἕκαστος κινεῖ αὐτῷ^{z)} κατὰ τὸ ἴδιον μέρος. σημειώσαι, ὅτι οὐ ποιεῖ, οὐδὲ ἀφαίρεται δεσποτείαν ἢ ὑπόνοια. μέμησο τῆς γ'. καὶ ἰθ'. διατάξεως τοῦ παρόντος τίτλου. [Sch. r. V. 732.]

δεσπότης οὐ γίνεται] Ἐργως ἐν τοῖς Ἰνστιτούτοις, ὅτι οὐκ ἀπλῶς τὸ νέμεσθαι ποιεῖ οἰσονκαπίονα. ὁ γὰρ κληρονόμος ἐν ταῖς οὐσονκαπίοις τὸ τοῦ τελευτήσαντος ἐπέχει πρόσωπον. [Sch. s. V. 732.]

οη'.^{a)} Ἐξ ὧν οἱ κληρονόμοι συμφωνοῦσι περὶ τῶν κληρονομιαίων ἀγωγῶν, ὥστε ἐν αὐτῶν ταῦδε τῷ δανειστῇ ἀποκρίνασθαι, καὶ τὸν ἕτερον ἐτέρω ἔξ ὀλοκλήρου, τὸ μὲν τοῦ δανειστοῦ δίκαιον οὐ μειοῦ-

directa, et interdum utilis, quia necessitate hereditatis in res communes sumtus fecit.

LXXV. In familiae erciscundae iudicio¹⁾ ab uno pro solido rei veluti communis venumdatae pretium non venit, sed mandati, si mandatum praecessit, coheres venditoris agere potest, vel negotiorum gestorum²⁾, si dominus rerum ratam habet venditionem³⁾. Quodsi velut propriae unius distraxerit⁴⁾, ac pretium possideat, hereditatis petitione convenitur.

1) in familiae erciscundae iudicio] In iudicium familiae erciscundae eae res deferuntur, quae defuncti fuerunt tempore mortis. Si igitur unus ex heredibus rem pro solido vendiderit, et pretium acceperit, vel mandati tenetur, vel negotiorum gestorum actione, vel hereditatis petitione. Quando autem singulae actiones intenduntur, ostendit constitutio haec dicens, quae in Basilicis reposita sunt.

2) vel negotiorum gestorum] Sic etiam constitutio 18. ei, qui sumtus fecit in hereditatem, dedit negotiorum gestorum actionem.

3) si dominus rerum ratam habet venditionem] Nam si ratam non habuerit, etiam in rem agere potest adversus emptorem partis suae nomine. Sed nunc quaeritur, qualem actionem habeat adversus coheredem.

4) unus distraxerit] Fortasse enim existimabat, se heredem esse, et quasi totam rem pro herede possideat, petitione hereditatis tenetur.

LXXVI. Si pater quasdam ex rebus suis inter liberos dividerit, quibusdam non divisis intestato vel etiam factō testamento decesserit, iudex divisa quidem, sicut ea divisit pater: indivisa vero pro rata legitimarum portionum distribuere debet.

LXXVII. Unus ex heredibus¹⁾ rem in solidum possidens per errorem coheredum suorum dominus non fit²⁾: sed singulis portio, quae iis obtigit, servatur.

1) unus ex heredibus] Si unus ex heredibus solus rem hereditariam possidet, eam suam non facit, licet coheredes rem eius esse existimarent. Sed unus quisque adversus eum pro sua parte agit. Nota, opinionem dominium neque praestare, neque auferre. Memineris const. 3. et 19. huius tituli.

2) dominus non fit] Didicisti in Institutionibus, non simpliciter possessionem usucapionem parere. Nam heres in usucapionibus defuncti personam sustinet.

LXXVIII. Per ea, quae heredes paciscuntur¹⁾ de hereditariis actionibus, ut unus eorum huic creditori satisfaciat, et alter alteri, ius quidem creditoris non minuitur²⁾: verum si unus ex his contra pla-

u) Fabr. ος'. Nota, L. 19. C. h. t. in Basilicis desiderari, argumentum autem eius in sch. z. Theodori ad Basil. XLII. §. cap. 59. (Fabr. T. V. p. 725.) his tradi verbis: ἀνάγνωθι δὲ τὴν ἰθ'. διατάξιν τοῦ παρόντος τίτλου λέγουσαν, ὅτι, ἐάν τις τῶν κληρονόμων λάβῃ τι ἀπὸ τῶν κοινῶν, γίνεται τῶν ἐπαρθέντων πραγμάτων λόγος, καὶ τὸ ἀξίμιον τοῖς συγκαληρονόμοις αὐτοῦ φυλάττεται. v) Fabr. οζ'. w) L. 21. C. h. t. legitur in Syn. p. 342. ubi est cap. 72. h. t. Argumen um eius traditur in sch. l. ad cap. 66. h. t. (Fabr. T. V. p. 727.) Syn. huic capiti hoc schollum subiicit: ἀνάγνωθι καὶ νεαράν ἰθ'. ἐν ἣ φησι καὶ περὶ συνεισφορῆς· καὶ νεαράν οἰε'. κεφ. γ'. ἐν ἣ φησι τοῦ (adde περὶ ante τοῦ) μὴ ἐξεῖναι τοῖς γονεῦσιν ἀποκλήρους ποιεῖν τοὺς παῖδας, εἰ μὴ ἀξίμιστοι ἀποδεδωχθῆναι, μήτε τοῖς παῖσι τοῖς ἰδοῦς γονεῖς· καὶ νεαράν οἰε'. κεφ. α'. Lege et Novellam 118. in qua loquitur etiam de collatione: et Novellam 115. cap. 3. in quo dicit, parentibus exheredare liberos non licere, nisi ingrati apparuerint, nec liberis parentes: et Novellam 117. cap. 1. x) πρὸς Syn. omittit, Lenncl. in marg. ponit κατ' ἀναλογίαν. Labbaeus Obs. et Emend. in Syn. p. 111. vocem πρὸς e Codd. mss. restituit. y) Fabr. οη'. z) Sic lego. Fabr. εὐατῶ. a) Fabr. οδ'.

ται· πλὴν ἂν εἰς ἕξ αὐτῶν παρὰ τὰ συμφωνηθέντα ποιῆ μὴ ἐπερωτηθεῖς, τῇ πρᾶσει κρείττις βέβηβις ἐνάγεται.

ἕξ ὧν οἱ κληρονόμοι συμφωνοῦσι] Θεοδώρου. Ἐὰν συμφωνήσῃ μετ' ἀλλήλων οἱ κληρονόμοι ἀπολογησασθαι^{b)} ἐξ ὁλοκλήρου τοῖς κληρονόμοις κληρονόμοι, ὀφείλουσι ποιεῖν μὴ παραβῆναι τὰ δοθέντα, κἂν ἀπομεινῶν τῶν δανειστικῶν δικαίων ἐκ τοῦ συμφώνου αὐτῶν. μὲνῃσθε τῆς κεί. διατάξεως τοῦ γ'. τίτλου τοῦ β'. βιβλίου. καὶ ἀναγνώθι τὸν ις'. τίτλον τοῦ δ'. βιβλίου. [Sch. t. V. 732.]

τὸ μὲν τοῦ δανειστικῶν δικαίων οὐ μειοῦται] Οὐδέποτε δὲ τὸ τοῦ δανειστικῶν δικαίων ἐναλλάσσεται, ἕξ ὧν οἱ κληρονόμοι παρῆσαν, ὡς ἐγνωμένον ἐν τῷ δὲ πατρὶ ἐν πρώτοις. ὀφείλουσι οὖν οἱ κληρονόμοι οὗτοι δεφενδεύειν ἀλλήλους, ὅτε ἐνάγονται. [Sch. u. V. 732.]

τῇ πρᾶσει κρείττις βέβηβις ἐνάγεται] Δοκοῦσι γὰρ ὡς περὶ συναλλάσσειν^{c)} ἀλλήλων τὰς ἀγωγὰς, ἐπὶ τῷ ἕκαστον ὑπὲρ τοῦ μέρους τοῦ ἑτέρου κατέχεσθαι. [Sch. x. V. 732.]

L. 24. οθ'.^{d)} Υἱὸς μετὰ τῶν ἰδίων ἀδελφῶν γραφεὶς κληρονόμος, καὶ ἀξιοθεῖς παρακατασχεῖν ἀγρὸν τέλειον, καὶ ἀποκαταστήσῃ τὸ μέρος τῆς κληρονομίας τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ ἑτέροις τισί, πληρούμενος τὸ ἐλλείπον αὐτῷ εἰς τὸν φαλκίδιον, ἀναγκάζεται ποιῆσαι τὴν ἀποκατάστασιν.

υἱὸς μετὰ τῶν ἰδίων ἀδελφῶν γραφεὶς κληρονόμος] Θεοδώρου. Ὁ ἀποκαταστήσας κληρονόμος ὀφείλει ἔχειν τὸν φαλκίδιον. ἔαν γὰρ ἐαθῆ αὐτῷ πρῶτον παρὰ τοῦ τεστῆτος, καὶ οὐκ ἀναλογηθῆς πρὸς τὸν φαλκίδιον, λαμβάνει τὸ λείπον. ἀναγνώθι βιβ. ε'. τίτ. μθ'. διατάξιν γ'. ε'. καὶ τίτ. ν'. διατ. ι'. [Sch. γ. V. 732.]

L. 25. π'.^{e)} Ὁ μὲν ἀπτεξουσίου μὴ κληρονομῶν τὸν πατέρα, ἢ τὸν πάππον, οὐκ ἀναγκάζεται συνεισενεγκεῖν, οὐδὲ ὑπὲρ ἕξ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ πάππου κατὰ δωρεάν, ἢ ἕξωθεν ποθεῖν ἐκτίησασθαι. ὁ^{f)} μὲντοι ἐν ὑπεξουσιότητι δωρεάν δεξάμενος παρὰ πατρὸς ἢ πάππου, ἂν μὴ συγκληρονομήσῃ, οὐ δύναται λαβεῖν κατ' ἐξαιρέτον.

μὴ κληρονομῶν τὸν πατέρα ἢ τὸν πάππον] Ὁ παραιτούμενος τὴν κληρονομίαν τινός, οὐ λαμβάνει τὰ δωρηθέντα ἢ ἑτέρως πως κληθέντα αὐτῷ ἐξ ἐκείνου ζῶντος. τοῦτο δὲ νόμι, ἔαν γραφῆ ὑπ' αὐτοῦ κληρονόμος, ἵνα μὴ εὐρεθῆ ἐπινοούμενος τῇ γνώμῃ τοῦ διαθεμένου τοῦ καὶ ζῶντος καὶ τελευτῶντος εὐεργετήσαντος αὐτόν. ὁ γὰρ ἐξ ἀδιαθέτου ὀφείλων κληρονομεῖν, οὐχ οὕτως ἐστὶ μεμπτός παραιτούμενος τῆς κληρονομίας τοῦ δωρησαμένου αὐτῷ, ὡς καὶ ἐκπεσεῖν τῆς δωρεᾶς. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. σὺ δὲ ἴσθι, ὅτι Θαλάλαιος, ὁ τῆς νομικῆς ὀφθαλμός, ἐξηγούμενος τὴν παρούσαν διάταξιν, ἐποίησασθαι ὑπεξουσιῶν καὶ ἀπτεξουσίων λόγον· ὡς ἔαν ὑπεξουσιός ἐστὶ τοῦ τελευτῶντος ὁ τὴν ἐκείνου κληρονομίαν παραιτούμενος, ἐκπίπτει τῶν δωρηθέντων αὐτῷ παρ' αὐτοῦ· εἰ δὲ ἐμαγκύπιατος εἴη, οὐδὲν ἀπόλλυσι, κἂν τὴν κληρονομίαν τοῦ δωρησαμένου αὐτοῦ γονεῖς μὴ καταδέξῃται. καὶ τὸ μὲν λεχθέν οὐκ ἔξω λογισμοῦ διαιρέσεως πέφυκεν. ἐγνωμένον γὰρ ἐν τῇ β'. διατάξει τοῦ κθ'. τίτλου τοῦ παρόντος βιβλίου, ὡς τὰ μὲν δωρηθέντα ὑπεξουσιῶν παρὰ τοῦ πατρὸς τῷ φαμίλει ἐρκισκούνδαι βεβαίωται· τὰ δὲ ἀπτεξουσίου χαρισθέντα^{g)} παρὰ τῷ φαμίλει ἐρκισκούνδαι, καὶ εὐλόγως εἶπεν ὁ μνημονευθεὶς διδασκαλός, τὸν ὑπεξουσιῶν ἐκπεσεῖν τῶν δωρεῶν παραιτούμενον τὸν τοῦ πατρὸς κληρονόμον· μὴ δεχόμενος γὰρ οὐδὲ κινεῖ τὸ φαμίλει ἐρκισκούνδαι, ἵνα τὸ κύρος αἱ δωρεαὶ δι' αὐτοῦ κληρωσάνται, πλὴν εἰ καὶ τὰ λεγόμενα δοκεῖ εἶναι πιθανά, ἀλλ' οὐκ οὐδ' ὅλοι τὸ ἦτον τῆς προκειμένης διατάξεως τοιοῦτόν τι, ἀλλὰ μόνον φησὶ, μὴ συνεισεγγεῖν τὸν μὴ κληρονομοῦντα τὸν ἴδιον πάππον τὰ δωρηθέντα αὐτῷ παρ' ἐκείνου· εἰ μὴ ὅρα ὑπεξουσιός ἦν· τότε γὰρ ἐπειδὴ πάππον θεματίζει ἢ διάταξιν, ἀναγκάζεται ὁ τοιοῦτος υἱὸς ὡς ὑπεξουσιός τῷ πατρὶ προσπορίζεω τὰ

cita fecerit, nec stipulatio interposita sit, actione praescriptis verbis convenitur³⁾).

1) per ea, quae heredes paciscuntur] Theodori. Si inter creditores convenerit, ut in solidum creditoribus hereditariis teneantur, curare debent, ne placita excedant, licet pacto eorum ius creditorum minuat. Memineris const. 25. lib. 2. et lege tit. 16. lib. 4.

2) ius quidem creditoris non minuitur] Nunquam ius creditoris mutatur his, quae debitores paciscuntur, ut didicimus in tit. de pactis partis primae Digestorum. Debent igitur illi heredes se invicem defendere, cum conveniuntur.

3) actione praescriptis verbis convenitur] Videntur enim actiones invicem quasi permutare ea lege, ut unusquisque pro parte alterius teneatur.

LXXIX. Filius cum fratribus suis heres institutus¹⁾, et rogatus fundum totum retinere et partem retinere et partem hereditatis fratribus et quibusdam aliis restituere, si suppletum sit id, quod ei ad Falcidiam deest, fideicommissum restituere compellitur.

1) filius cum fratribus suis heres institutus] Theodori. Heres restituens hereditatem Falcidiam habere debet. Nam si res ei a testatore relicta sit, quae ad Falcidiam explendam non sufficiat, quod deest, consequitur. Lege lib. 6. tit. 49. const. 3. 6. et tit 50. const. 10.

LXXX. Emancipatus, si patri vel avo heres non existat¹⁾, non cogitur conferre quod a patre vel avo donationis modo vel aliunde acquisivit. Qui tamen in potestate constitutus donationem a patre vel avo accepit, si heres non existat, eam praecipere non potest.

1) si patri vel avo heres non existat] Qui hereditatem alicuius repudiat, quae donata accepit, vel alio quodam modo ab eo vivo acquisivit, non capit. Hoc autem accipit, si ab eo heres scriptus sit, ne scilicet voluntati testatoris, qui eum et vivus et moriens beneficiis affecit, adversari deprehendatur. Nam qui ab intestato ad hereditatem vocatur, non ita reprehendendus est, si repudiet hereditatem eius, qui in eum donationem contulit, ut ob id donatione excidat. Haec ita. Scias autem, Thalelaeum, oculum iuris prudentiae, in exponenda hac constitutione agere de suis et emancipatis: ut si filius defuncti, qui hereditatem eius repudiavit, in potestate eius esset, rebus ab illo donatis privetur: si vero emancipatus sit, nihil amittat, licet parentis, qui donationem in eum contulit, hereditatem non adierit. Atque hoc, quod dictum est, non caret iuris ratione. Didicimus enim in const. 2. tit. 29. huius libri, donata filiofamilias a patre confirmari iudicio familiae erciscundae: donata autem emancipato statim valere. Et merito dixit memoratus praecipitor, filium in potestate constitutum, qui patris hereditate abstinet, donationibus privari: nam si hereditatem repudiat, nec familiae erciscundae iudicio agit, ut donationes per illud confirmantur. Quae licet probabilia videantur, textus tamen propositae constitutionis tale quid haud significat, sed hoc tantum dicit, eum, qui avo suo heres non existat, donata sibi ab eo non conferre: nisi forte in potestate esset. Tunc enim, quia constitutio de avo loquitur, filius utpote in potestate constitutus

b) Legendum ἀπολογησασθαι. Fabr. ἀπολογισασθαι. c) Lege ἀναλλάσσειν. d) Fabr. π'. e) Fabr. πα'. Nota L. 26. C. III. 36. in Basilicis esse omissam haud dubie, quod Nov. 18. cap. 7. et Nov. 107. quae recentius ius continent, in Basilicis receptae sunt. Erravit ergo Hauboldus, qui in Manuali Basil. p. 233. eam cap. 81. h. t. contineri tradit. f) Ultimam partem huius capituli inde a verbis ὁ μὲντοι x. t. λ. ex Thalelaei interpretatione Basilicis videri insertam notat Cuiacius. Obs. Lib. XIII. cap. 33. g) Sic legendum. Fabr. χρησθέντα (sic).

δωρηθέντα αὐτῶ, καὶ λοιπὸν συνεινεγκέν αὐτῶ τοῖς οἰκείοις ὀφείλει ἀδελφοῖς. καὶ οὕτω μὲν ἡ προκειμένη διατάξις. αὐ δὲ ἴσθι, ὡς κεῖται βιβ. ζ'. tit. ιδ'. διατάξει γ'. ὅτι δύναται τις καταδέξασθαι τὰ τοῦ πάππου πράγματα, καὶ παραιτίσθαι τὴν τοῦ πατρὸς κληρονομίαν, ἐὰν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ζῶν οὐ διεδέξατο τὸν πάππον. πρὸς δὲ ἐπίλυον τῶν ζητηθέντων ἀνάγνωθι βιβ. ζ'. tit. σε'. διατ. γ'. ἐνθα εἴρηται κατὰ ἀντιδιαστολήν, ὡς ὁ παραιτούμενος τὸν πατρῶιον κλήρον, οὐκ ἐκπίπτει τῶν δωρηθέντων αὐτῷ, οὐδὲ ἐνάγεται περὶ αὐταῖν, εἰ μὴ ἀρα ἐν φραυδῆμι κρεδιτόρου αὐτῷ ἐδωρήθη, ὡς φησὶν ἡ διατάξις, ἢ αἰτία τῆ ἐδωρήθη αὐτῷ καὶ παρεβή τὰ δόξαντα. [Sch. z. V. 732. sq.]

Τὸ κατὰ πόδας. Τὰ^{h)} ἀπὸ δωρεᾶς ἢ ἀλλαγῶθεν αὐτέξουσιν ὅτι κτηθέντα, ἐὰν τὴν πάππου κληρονομίαν παρητήσω, συναγαγεῖν τοῖς ἀδελφοῖς οὐκ ἀναγκάζη. ἐὰν γὰρ ταῦτα ὁ σὸς πάππος εἰς εὐ ἐν τῇ αὐτοῦ ὑπεξουσιότητι ὅσα εἰσῆγαγεν, ἀβσινάτενον ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν ἐκείνου πραγμάτων, τὸν χωρισμὸν αὐτῶν μᾶτην αἰτεῖς. [Sch. z. V. 733.]

Ἐπειδὴ αἱ πρὸς τοὺς ὑπεξουσίους γεόμενοι δωρεαί, ὡς εἶπον σοι καὶ ἐν τῇ ἡ. διατάξει, ἐν τῷ φαρμιλίᾳ ἐρκισκούνδαε βεβαιούνται, τοῦ δωρησαμένου μείναντος ἐπὶ τῆς αὐτοῦ βουλήσεως μέχρι τελευτῆς, εἰκότως ὁ μὴ κληρονομῶν οὐδὲ εἰσέρχεται εἰς τὸ φαρμιλίᾳ ἐρκισκούνδαε, οὐδὲ δύναται τὰ πράγματα ταῦτα λαβεῖν. [Sch. z. V. 733.]

ΤΙΤΛΟΣ Δ'.

Περὶ ἐπερωτήσεως ἐν δικαστηρίῳ γινομένης, καὶ ἀντεπερωτήσεως πραχθείσης.

α'. Καλλιστρ. Ὁ θέλων ἐναγαγεῖν κληρονομίαν καὶ ἀγνωῶν, εἰς πόσον μέρος ὀφείλει αὐτῷ ἐνάγειν, ἐπερωτᾷ αὐτὸν ἐν δικαστηρίῳ, ἐκ πόσου μέρους κληρονομίᾳ. ἀναγκαῖον δὲ τοῦτο ἔστιν ἐπὶ τῶν προσωπικῶν ἀγωγῶν τῶν δήλων, ἵνα μὴ εἰς πλέον ἐνάγων ἐπεραπαιτήσῃ.

Οὐδείς ἀναγκάζεται πρὸ δικαστηρίου ἀποκρίνεσθαι περὶ τοῦ ἰδίου δικαίου.

Πρὸς μόνην ἀπόδειξιν¹⁾ ἀρκεῖ ἢ τοῦ ἐρωτωμένου ἐν δικαστηρίῳ^{κ)} ἀπόκρισις, ἐν τε ταῖς κληρονομίαις, ἐν τε τοῖς ἄλλοις πράγμασιν.

ἐπερωτᾷ αὐτὸν ἐν δικαστηρίῳ] Ὅτε τελευτήσαντος τοῦ χρεώστου μου ἐπὶ τισὶ κληρονομίαις, ἀγνωῶ, ἐκ πόσου μέρους ἕκαστος αὐτῶν ἔστι κληρονομός· καὶ εἰκότως εὐλαβοῦμαι προχείρως αὐτοὺς αἰτιάσασθαι ἐπὶ ἡτῆ ποσότητι, ἥτοι πέμψαι αὐτῷ βιβλίον διὰ τὸ ἀγνωεῖν, ἐκ πόσου μέρους εἰσὶ κληρονομοὶ· ἔξεστί μοι καλεῖν αὐτοὺς ἐν δικαστηρίῳ, καὶ ἐπερωτᾶν, ἐκ πόσου μέρους κληρονομοὶ τοῦ ἐμοῦ δεβίτορος. τότε δὲ χρεια τῆς ἐπερωτήσεως, ὅτε καὶ περσοναλίαν βούλομαι κινήσαι, καὶ εἰς ἡτῆ ποσότητι αὐτοὺς αἰτιάσασθαι. ἐπὶ γὰρ τῆς ἐν ἑμὲ δηλονότι τοῦ πράγματος μὲνηται ἐνάγων¹⁾ τοῖς νεομύμοις αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τῆς ἰνκέρτας ὁγαγῆς, ἀδήλων ποσότητος μὲνηται, οὐ δέομαι μαθεῖν, εἰς πόσον μέρος ἔστι κληρονομός. ἐπὶ δὲ τῆς κέρτας καὶ περσοναλίας ὁγαγῆς, εὐλαβοῦμενος μὴ ποτε εἴ ἀγνοίας τὸν ἐκ τρίτου μέρους κληρονομὸν αἰτιάσασθαι ἐξ ἡμῶν, καὶ ὑποπέσω τῇ πλοῦς πετιτόνι, εἰκότως καλῶ κληρονομίους ἐν βήματι, καὶ ἐρωτῶ αὐτοὺς. τοῦτο δὲ τὸ ἔδικτον καὶ ἢ ἐξ αὐτοῦ ἰντερογοατορία πάλαι μὲν ἐσυχναζε· σήμερον δὲ οὐ κεχρημέθα τῇ ἰντερογοατορία ὁγαγῆ κατὰ τὴν παλαιάν αὐτῆς τάξιν. οὐδὲ εἰς γὰρ ἀναγκάζεται πρὸ δικαστηρίου ἀποκρίνασθαι περὶ τῶν ἰδίων δικαίων· ὅθεν εἰς ἀσυνήθειαν ἀπῆλθον ἰντερογοατορία ὁγαγαί, καὶ εἰς ἀπόδειξιν μόνον τοῖς δικαιομένοις συμβάλλεται ἢ τῶν ἐρωτωμένων ἀπόκρισις, οὐ μὴν εἰς τὸ κέρτον ὁγαγῆς, εἴτε περὶ κληρονομίας, εἴτε περὶ ἄλλων τινῶν ἢ δίκη γυμνάζεται· καὶ κατὰ τοῦτο γὰρ ἐνομισθῆ χρειώδης εἶναι ἢ τῶν ἐναγομένων ἐρωτήσεως καὶ ἀπόκρισις, ἐπειδὴ δυσχερές ἐστι τῷ κατὰ κληρονομίαν ἢ βονόρον

patri res sibi donatas acquirere cogitur, easque fratribus suis conferre debet. Atque ita quidem proposita constitutio. Scias autem, ut habetur lib. 6. tit. 14. const. 3. posse quem adire hereditatem avi, et patris hereditatem repudiare, si pater eius superstes avo non successerit. Ad solvendam autem hanc quaestionem lege lib. 7. tit. 75. const. 3. ubi dicitur a contrario sensu, cum, qui paterna hereditate abstinet, res sibi donatas non amittere, neque earum nomine conveniri, nisi in fraudem creditorum ei donatum sit, ut ait constitutio, vel ob causam ei donatum sit, et placitis non steterit.

Τὸ κατὰ πόδας. Ex causa donationis vel aliunde emancipato quaesita, si avi successionem respueris, conferre fratribus non cogaris. Sed si avus tuus, cum in eius potestate esses, haec in te contulit, si abstineas te hereditate eius, separationem eorum frustra postulas.

Quia donationes in eos, qui in potestate sunt, collatae, ut etiam in const. 8. tibi dixi, in iudicio familiae erciscundae confirmantur, si donator usque ad mortem in eadem voluntate perseveraverit, merito qui abstinet ab hereditate, neque familiae erciscundae agit, neque has res capere potest.

TITULUS IV.

De interrogatione et responsione in iure facta.

I. Callistr. Qui cum herede agere vult, et ignorat, pro qua parte adversus eum agere debeat, interrogat eum in iudicio¹⁾, quota ex parte heres sit. Hoc autem necessarium est in personalibus actionibus, quibus certum petitur²⁾, ne is, qui agit, plus petat³⁾.

Nemo cogitur ante iudicium de iure suo respondere.

Ad probationem tantum sufficit eius, qui in iure interrogatus est, responsio, tam in hereditatibus, quam in aliis rebus.

1) interrogat eum in iudicio] Cum debitor meus decessit relictis heredibus, et ignoro, qua ex parte unusquisque eorum heres sit, et merito vereor, ne temere certam ab eo summam petam, seu libellum conventionis mittam, quod ignorem, qua ex parte heredes sint: licet mihi eos in iudicium vocare, et interrogare, qua ex parte debitori meo heredes extiterint. Est autem interrogatio tunc necessaria, cum personalem actionem intendere volo, et certam quantitatem ab eis petere. Nam si in rem actio sit, rei mentionem facit, qui adversus possessores eius agit, et cum actio incerta sit, quae incertae quantitatis mentionem facit, necesse non est scire, qua ex parte heres sit. Sin autem certa et in personam actio sit, veritus, ne per ignorantiam heredem ex triente quasi heredem ex semisse conveniam, et in plus petitionis periculum incidam, merito heredes in ius voco eosque interrogo. Hoc autem edictum et ex eo descendens actio interrogatoria olim quidem frequens erat: hodie vero interrogatoria actione, uti olim observabatur, non utimur. Nemo enim cogitur ante iudicium de iure suo respondere: ideoque in desuetudinem abierunt interrogatoria actiones, et tantummodo ad probationem litigatoribus interrogatorum responsio prodest, non etiam ut actio certa constitatur, sive lis de hereditate, sive de alii quibusdam exerceatur: nam et ob id necessaria vis

h) Nota, τὸ κατὰ πόδας huius constitutionis plus continere, quam in Codice legitur. Poterit igitur constitutio exind suppleri. Plura, quam in Codice leguntur, ante oculos habuisse etiam Basilicorum compilatores videntur, ut hoc ipsum capu Basilicorum ostendit. i) Inde a verbis πρὸς μόνην ἀπόδειξιν §. 1. L. 1. D. h. t. legitur in Syn. p. 370. et apud Harm. 1 2. §. 27. In Syn. est cap. 2. h. t. k) Verba ἐν δικαστηρίῳ Syn. et Harm. omittunt. l) Adde δ' ante ἐνάγων.

ποσσεσδῶρων ἐνάγοντι τὸ ἀποδείξει κληρονόμους αὐτοὺς εἶναι τοῦ ἰδίου δεβίτορος, ἢ βοφόρου ποσσεσδῶρας· ἐπειδὴ μάλιστα περὶ ^{m)} τῆς ἀδιτινος δυσσπόδεικτά εἰσιν. εἰκότως οὖν ὁ πραιτωρ ἠβουλήθη ἐρωτάσθαι τὸν νομιζόμενον εἶναι κληρονόμον, ἵνα πρὸς τὴν οἰκίαν ἀποκριθῆναι ἐνάγηται, λέγων εἶναι αὐτὸν κληρονόμον· ἢ ἀρνούμενος ἐκ τῆς οἰκείας φωνῆς βαρύνηται. οὐ μόνον δὲ τὸ εἶ ἐστι κληρονόμος, ἐρωτᾶται τις, ἀλλὰ καὶ ἐκ πόσου μέρους ἐστὶ κληρονόμος. [Sch. a. V. 740. sq.]

Κυρίλλου. Ὁ κληρονόμος ἐναγόμενος περσοναλίᾳ ἀγωγῆ, δι' ἧς κέρτον ἀπαιτεῖται, ἐρωτᾶται ἐπὶ βήματι, ἐκ πόσου μέρους ἐστὶ κληρονόμος· ἵνα μὴ ἀγνοῶν ὁ ἄκτωρ πλοῦς πεπιτεύσῃ. ἰντερογοτορλίᾳ ἀγωγῆ γινὼν οὐκ εἰσίν. οὐδεὶς γὰρ ἀναγκάζεται πρὸ δίκης περὶ τῶν ἰδίων δικαίων ἀποκρίνεσθαι. εἰ δὲ ἀποκρίνηται, εἰς ἀπόδειξιν τοῦτο συμβάλλεται, ἐπειδὴ δυσχερῆς ἢ τῆς ἀδιτινος ἀπόδειξις. δεῖ τὸν ἕρον ἐξ οἰκείας φωνῆς ὁμολογούντι ἢ ψευδόμενον βαρεῖσθαι. [Sch. a. V. 741.]

τῶν δ' ἄλλων] Περὶ ἰκέρτας κινήσεως ἀνάγνωθι βιβλίον ζ'. τίτ. α'. τὸ τέλος τοῦ γ'. διγέστου καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα. [Sch. b. V. 742.]

ὁ περ ἀπαιτήσῃ] Περὶ τῶν πλοῦς πεπιτόνων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν ἀρμοζουσῶν ποινῶν διαλαμβάνει ὁ ι'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίον τοῦ κώδικος, καὶ ὁ ζ'. τίτλος τῆς δ'. Ἰνστιτούτινος ἐν τῇ ζ'. διακρίσει. [Sch. c. V. 742.]

L. 2. β'. Οὐλπιανοῦ. Ἐπενοήθη δὲ διὰ τὸ δυσχερῶς
D. XI. 1. δύνασθαι δεικνύναι τὸν ἐνάγοντα, κληρονόμον εἶναι τὸν ἐναγόμενον,

L. 3. γ'. Ἡ ὑπειρελθεῖν τὴν κληρονομίαν.
D. eod.

L. 4. pr. δ'. Οὐλπιανοῦ. Ἐκ τῆς οἰκείας οὖν ἀποκρίσεως
D. eod. ἐλέγεται ἢ ὁμολογῶν, ἢ ψευδόμενος· δηλοῖ γὰρ τὸ μέρος, εἰς ὃ κληρονομεῖ.

§. 1. Ἐν δικαστηρίῳ ἀποκρίνεται ὁ παρὰ τοῖς ἐν Ῥώμῃ
ἢ τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχουσιν ἀποκρινόμενος, ἢ δικασταῖς ἄλλοις· τόπος ⁿ⁾ γὰρ ἐστὶ δικαστηρίου μόνος, ἐνθα χάρις τοῦ δικαιοδοτήσαι ἢ δικάσαι συνίσταται, εἰ καὶ ἐν οἴκῳ ἢ ὁδῷ τοῦτο γίνεταί.

εἰ καὶ ἐν οἴκῳ ἢ ὁδῷ τοῦτο γίνεταί] Παρούσης τῆς τάξεως διὰ τὸ εἰρημίον βιβλίον ζ'. τοῦ κώδικος τίτ. με. διατάξει δ'. ἀνάγνωθι καὶ τὸ ια'. διγέστον τοῦ α'. τίτλου τοῦ α'. βιβλίου τῶν διγέστων. ἐν δὲ τῷ α'. διγέστῳ τοῦ δ'. τίτλου τοῦ μθ'. βιβλίου φησὶν, ὅτι οὐ ζῆτοῦμεν, εἰ δύναται τις προσελθεῖν τῷ ἄρχοντι ἐν οἴκῳ ἢ ἀγρῷ, ἀλλὰ δημοσίᾳ. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ α'. διγέστῳ τοῦ α'. τίτλου τοῦ πρώτου βιβλίου. [Sch. d. V. 742.]

L. 5. ε'. Γαίου. Ὁ ἐπερωτώμενος, εἰ ἔστι κληρονόμος,
D. eod. ἢ ἔχει τὸν πταίσαντα δοῦλον, ὑπὲρ οὗ μέλλει κινεῖσθαι ἢ περὶ τῆς ζημίας ἀγωγῆ, χρόνον ἀπαιτεῖ πρὸς διάσκεψιν, καὶ οὐ προπετῶς ἀποκρίνεται.

L. 6. §. 1. ε'. Οὐλπιανοῦ. Ὁ ζήτησιν ὑπομένων περὶ κλήρου,
D. eod. οὐκ ἀναγκάζεται εἰπεῖν ἕτερον, εἰ κληρονομεῖ.

ὁ ζήτησιν ὑπομένων περὶ κλήρου] Ἔσθ' ὅτε τις καὶ ἐρωτώμενος, εἰ ἔστι κληρονόμος, οὐκ ἀναγκάζεται ἀποκρίνεσθαι. τί γὰρ εἰ παρ' ἕτερον τινὸς περὶ ταύτης ἐνάγεται τῆς κλήσεως; καὶ ἄτοπον ἐστίν, ἀρνησάμενον αὐτὸν, ὅτι κληρονόμος ἐστὶ, πρόκριμα ὑπομένει πρὸς τὸν περὶ τῆς κληρονομίας ἐνάγοντα αὐτῷ, ἢ λέγοντα ἑαυτὸν κληρονόμον, ἔνοχον γενέσθαι τοῖς χρέεσι, μελλούσης ἴσως ἀφαιρεῖσθαι παρ' ἕτερον τῆς κληρονομίας. [Sch. e. V. 742.]

L. 7. ζ'. Αὐτός^{o)}. Ὁ εἰπὼν ἐν δικαστηρίῳ ἴδιον εἶναι
D. eod. τὸ βλάψαν τετράποδον, ἐλέγεται.

L. 8. η'. Παύλου. Ὁ εἰπὼν ἴδιον εἶναι τὸν ζημιώσαντα
D. eod. δοῦλον, ἐλέγεται τῷ νόμῳ ὡς δεσπότης· καὶ αὐτοῦ ἐναγομένου, ἐλευθεροῦται ὁ δεσπότης.

m) Adde τὰ ante περι. n) Inde a verbis τόπος ἐστὶ δικαστηρίου hunc locum exhibet *Cuiacius* Obs. Lib. XIV. cap. 11. qui vocem γὰρ omittit. o) Adde ὁ ante αὐτός.

est interrogatio et responsio reorum, quia difficile est ei, qui heredes bonorumve possessores convenit, probare, eos debitoris sui heredes esse aut bonorum possessores: quia difficillima ad probandum hereditatis aditio est. Merito igitur Praetor voluit, eum, qui heres esse existimatur, interrogari, ut ex sua responsione conveniatur, si dicat, se esse heredem, vel si neget, sua voce se oneret. Non solum autem quis in interrogatur, an heres sit, sed etiam, quota ex parte heres sit.

Cyrelli. Heres in personam actione conventus, per quam certum petitur, in iure interrogatur, ex quota parte heres sit: ne actor ignorans plus petat. Interrogatoriae actiones hodie in usu non sunt. Nemo enim ante litem cogitur de suo iure respondere. Sin autem respondeat, hoc ad probationem prodest, quia difficilis est probatio aditionis. Reum ex sua voce confidentem vel mentientem onerari oportet.

2) quibus certum petitur] De incerta actione lege lib. 6. tit. 1. dig. 3. in fine et ad illud adnotata.

3) plus petat] De plus petitionibus et poenis ex his competentibus agit tit. 10. lib. 3. Codicis, et tit. 6. lib. 4. Institutionum, divisione 6.

II. Ulpiani. Hoc autem excogitatum est, quia actori difficile est probare, reum heredem esse,

III. Vel hereditatem adisse.

IV. Ulpiani. Ex sua igitur responsione tenetur vel confitens, vel mentiens: ostendit enim partem, ex qua heres est.

In iure respondet, qui apud magistratus, qui Romae sunt, vel Praesides provinciarum, vel alios iudices respondet: locus enim iudicii solus est, ubi iuris dicendi vel iudicandi gratia iudex consistit, etiamsi domi aut in itinere hoc fiat ¹⁾).

1) etiamsi domi aut in itinere hoc fiat] Praesente officio propter id, quod dicitur lib. 7. Codicis, tit. 45. const. 4. Lege et dig. 11. tit. 1. lib. 1. Digestorum. In digesto autem 1. tit. 4. lib. 49. dicitur, nos non spectare, an potuerit quis adire Praesidem domi suae vel in villa, sed in publico. Lege adnotata dig. 1. tit. 1. lib. 1.

V. Gaii. Qui interrogatur, an heres sit, vel an habeat servum noxae auctorem, cuius nomine noxali iudicio agi debet, tempus ad deliberandum petit, et praecipue non respondet.

VI. Ulpiani. Qui controversiam hereditatis patitur ¹⁾), alii respondere non cogitur, an heres sit.

1) qui controversiam hereditatis patitur] Interdum etiam interrogatus quis, an heres sit, non cogitur respondere. Quid enim si ab alio eo nomine conveniatur? Et absurdum est, eum negantem, se heredem esse, praedictum pati adversus eum, qui de hereditate eum convenit, aut dicentem, se esse heredem, aere alieno obstringi, cum fortasse ab alio hereditas auferatur.

VII. Idem. Qui in iure respondit, quadrupedem, quae pauperiem fecit, suam esse, tenetur.

VIII. Pauli. Qui servum, qui damnum dedit, suum esse respondit, tenetur lege Aquilia quasi dominus: et si cum eo actum sit, dominus liberatur ¹⁾).

ἐλευθεροῦται ὁ δεσπότης] Ἐναντίον ἐν τῷ Ἀκουίλλῳ καὶ τῇ ἐν φέμ διγέστω ζ. κς. κς. v) καὶ ὁμολογήσας π) κατέχεται ad poenam, καὶ ὁ δεσπότης οὐδὲν ἥττον ἐνάγεται. καὶ σημειῖσαι, οὔτε μετὰ καταβολήν, ἀλλὰ μετὰ προκαταρξίν εἶπεν ἐλευθεροῦσθαι τὸν δεσπότην. μὲνησο τοῦ κς. διγ. τῆς νοξάλιας, καὶ ἀναγνώθι τὸ κ. τοῦτου τοῦ τίτλου. [Sch. f. V. 742.]

θ'. Οὐλιανού. Ἐντὶ ἐρωτηθέντος ἔστιν ὁ χωρὶς ἐρωτήσεως ἀποκρινόμενος.

Ἐρωτᾶται τις ἢ ἀπὸ πραιτωρός, ἢ τοῦ ἀντιδίκου.

Δούλος οὐκ ἐρωτᾶται, οὔτε ἐρωτᾷ.

δοῦλος οὐκ ἐρωτᾶται, οὔτε ἐρωτᾷ] Ἐν δικαστηρίῳ γίνεται ἢ ἐπερώτησις, ὡς διγέστω α'. δοῦλος δὲ οὔτε ἐνάγει, οὔτε ἐνάγεται, ὡς βιβλῶ β. τι. ζ. διγέστω γ. καὶ τι. ια. διγέστω θ'. ιγ. καὶ βιβλῶ δ. τι. η'. διγέστω λβ. καὶ βιβ. ε'. τι. α'. διγέστω μδ. [Sch. g. V. 742.]

Οὔτε ἄλλος ὑπὲρ ἄλλον ἀναγκάζεται ἀποκρίνεσθαι.

Ἐάν ὁ διεκδικῶν με ἐν δικαστηρίῳ ἐρωτηθεῖς, εἰ κληρονομῶ, καὶ ἐκ πόσου μέρους, ἀποκρίνηται ψευδῶς· αὐτὸς μὲν ἐλέγεται, ἐγὼ δὲ οὐ προκρίνομαι.

Οὐ δοκεῖ διεκδικεῖν ὁ μὴ ἀποκρινόμενος.

Ὅ ἐπὶ κληρονομεῖν, καὶ μὴ προσθεῖς μέρος, εἰς ὀλόκληρον δοκεῖ λέγειν· εἰ μὴ ἄρα τοῦ ἐρωτήσαντος μέρος ἐκφωνήσαντος, αὐτὸς ἀπεκρίνατο κληρονομεῖν.

Ἐάν τις ἐρωτᾶται, εἰ ἐκ διαθήκης κληρονομεῖ, ἢ ἰδίῳ ὀνόματι, ἢ δι' ἑτέρου κληρονόμου, καὶ δοκιμάσῃ ὁ δικιστὴς διαφέρειν, ἀποκρίνεται πρὸς αὐτό.

Ἐάν τις ἐρωτᾶται] Ἐξηγήθη, εἰ ἀναγκάζεται τις εἰπεῖν, πότερον ἐν διαθήκῃ, ἢ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος ἐστὶ, καὶ πότερον αὐτοπροσώπως γέγονε κληρονόμος, ἢ διὰ τῶν ὄντων αὐτῷ ὑπεξουσίῳ, ἢ κληρονόμος γέγονε τοῦ κληρονόμου. χρῆ τοίνυν τὸν πραιτωρα ταῦτα πάντα ὡς ἐν κεφαλαίῳ διαγνώσκων, καὶ ἐάν εὖρη πᾶσαν διαφέρειν τῷ ἐπερωτῶντι τὴν περὶ τούτων ἀπόκρισιν, κελαιεὶν ἀποκρίνεσθαι τὸν περὶ τούτων ἐρωτῶμενον. [Sch. h. V. 742.]

καὶ δοκιμάσῃ ὁ δικιστὴς διαφέρειν] Ὅτε γὰρ νομίσει ὁ δικιστὴς εἶναι δίκαιον, γίνεται ἢ ἐρώτησις, ὡς διγέστω κ'. [Sch. i. V. 743.]

Τῆς ἐπὶ τῷ πεκουλίῳ ἀγωγῆς κινουμένης, οὐκ ἐρωτᾶται, εἰ ἔχει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τὸν υἱόν, ἢ τὸν δοῦλον. ζητεῖται γὰρ μόνον, εἰ ἔχει πεκούλιον ὁ ἐναγόμενος.

ζητεῖται γὰρ μόνον] Καὶ τῆς ὑπεξουσιότητος· ὁ γὰρ πανσόμος ἐνάγεται ἔντρα ὄνονου, ὡς βιβ. ιε'. τι. β'. [Sch. k. V. 743.]

ι'. Ἐπὶ τῆς περὶ ἐπιζομένης συμπτώσεως ἀγωγῆς καλῶς ἐρωτᾶται τις, εἰ αὐτοῦ ἔστιν ὁ οἶκος, ἢ ὁ τόπος, καὶ ἐκ πόσου μέρους· καὶ ἐάν ἀρνήσῃται, αὐτοῦ εἶναι, καὶ οὐκ ἀσφαλιζῆται, ἢ παραχωρεῖ, ἢ ἀναγκάζεται διδόναι τὸν οἶκον.

ια'. Οὐλπ. Ἐσθ' ὅτε ὁ περὶ ἡλικίας ἐρωτῶμενος ἀφείλει ἀποκρίνασθαι.

ὁ περὶ ἡλικίας ἐρωτῶμενος] Καὶ ἀφῆλξ ὢν καὶ ψευδόμενος συγγινώσκειται, καὶ μετὰ προκαταρξίν, ὡς βιβ. θ'. τι. δ. διγ. κς. θμ. ε'. [Sch. l. V. 743.]

Ἐάν) ὁ μὴ ὢν κληρονόμος ἐρωτηθεῖς εἶπη κλη-

1) dominus liberatur] Aliud servatur in actione legis Aquiliae et aliud in actione in rem digesto 7. 25. 26. 27. et qui confitetur, tenetur ad poenam, et dominus nihilo minus convenitur. Et nota, quod dixit, dominum non post solutionem, sed post litis contestationem liberari. Memineris dig. 27. tit. de noxal. act. et lege dig. 20. huius tituli.

IX. Ulpiani. Pro interrogato habetur, qui sine 1 interrogatione respondet.

Interrogatur quis vel a Praetore, vel ab ad- § versario.

Servus neque interrogatur, neque interrogat 1). §

1) servus neque interrogatur, neque interrogat] In iudicio fit interrogatio, ut dig. 1. Servus autem neque agit, nec convenitur, ut lib. 2. tit. 7. dig. 3. et tit. 11. dig. 9. 13. et lib. 4. tit. 8. dig. 32. et lib. 5. tit. 1. dig. 44.

Neque alius pro alio cogitur respondere. §

Si qui me in iudicio defendit, interrogatus, an § heres sim, et quota ex parte, falso responderit: ipse quidem tenetur, mihi autem non praeiudicat.

Non videtur defendere, qui non respondet.

Qui heredem se esse responderit, nec partem § adiecerit, ex asse respondere videtur: nisi forte, cum interrogator partem expressisset, ipse responderit, se heredem esse.

Si quis interrogetur 2), an ex testamento heres § sit, vel suo nomine, vel per alium heredem, et iudex interesse aestimaverit 3), ad id respondet.

2) si quis interrogetur] Quaesitum est, an quis cogatur dicere, utrum ex testamento an ab intestato heres sit, et utrum ex sua persona heres factus sit, an per eos, quos in potestate habet, vel an heres heredis sit. Summatim igitur Praetor haec omnia cognoscere debet, et si valde interesse interrogantis comperit, ad haec responderi, in errogatum respondere iubere debet.

3) et iudex interesse aestimaverit] Cum enim iudex aequum esse putaverit, interrogatio fit, ut digesto 20.

Si de peculio agatur, non interrogatur, an in § potestate habeat filium vel servum. Hoc enim solum quaeritur 4), an peculium habeat is, quocum agitur.

4) hoc enim solum quaeritur] Et an in potestate habeat: nam si habere desierit, intra annum convenitur, ut lib. 15. tit. 2.

X. In actione damni infecti recte quis interrogatur, an aedes eius vel locus sit, et pro qua parte: et si negaverit suum esse, nec caveat, vel cedit, vel aedes tradere compellitur.

XI. Ulp. Interdum de aetate interrogatus 1) , respondere debet.

1) de aetate interrogatus] Si minor sit et mentitus fuerit, ignoscitur ei, etiam post litem contestatam, ut lib. 9. tit. 4. dig. 26. them. 6.

Si quis, cum heres non esset, interrogatus re- §

p) Intelligentur L. 7. 25. 26. 27. D. de rei vindicatione. VI. 1. ut et Fabr. in parenthesi versioni inserta notavit. q) Adde ὁ ante ὁμολογήσας. r) Addendum videtur περὶ ante τῆς. s) Malim παραχωρῆ coniuendum cum prioribus, nec caveat vel cedat. 1) §. 1—3. L. 11. D. h. t. leguntur in Syn. p. 370.

ρονομεῖν εἰς τόσον, ἐν ἄγειται^{u)} πρὸς αὐτό· πιστεύεται γὰρ καθ' ἑαυτοῦ. εἰ δὲ μερικῶς^{v)} ὦν, ἢ μὴ δόλως, εἴη κληρονομεῖν εἰς ὀλοκληρον, ἐνάγεται^{w)}.

L. 11. §. 3. Καὶ ὁ εἰπὼν εἰς ἥττον μέρος κληρονομεῖν, ἢ περ^{x)}
D. XI. 1. ἐστίν, εἰ μὴ ἐυλόγως ἐπλανήθη· ἴσως γὰρ αὐτῷ προσήυξησεν ἀγνοοῦντι, ἢ εἰς ἄδηλον μέρος ἐγράφη κληρονόμος.

καὶ ὁ εἰπὼν εἰς ἥττον μέρος κληρονομεῖν] Ἐάν δέ τις εἰς ἡμισυ ὦν τῆ ἀληθεία κληρονόμος, εἴη ἐκ τετάρτου μέρους ἑαυτοῦ κληρονόμος, ἐν τούτῳ τιμωρεῖται ψευδάμενος, οἷ εἰς ὀλοκληρον ἐνάγεται. [Sch. m. V. 743.]

ἢ εἰς ἄδηλον μέρος ἐγράφη κληρονόμος] ἴσως γὰρ εἶπον· εἰς ὅσον γράψω Τίτιον ἐν κωδικέλλῳ, ἔστω κληρονόμος, ἢ εἰς ὅσον ἐγράψω με Τίτιος, ἔστω Σείος, ὡς βιβλίῳ κή. τι. ε. διγέστ. β. λς. ος. πα. [Sch. n. V. 743.]

§. 4. Καὶ ὁ μὴ ἀποκρινόμενος, ὡς ἀρνούμενος, ἢ ὡς ἀπειθής ἐστίν· καὶ εἰς ὀλοκληρον ὡς ἀρνησάμενος ἐνάγεται.

§. 5. Μὴ ἀποκρίνασθαι δὲ ἐστίν, τὸ μὴ ἀκολουθῶν καὶ πρὸς ἔπος ἀποκρίνασθαι.

§. 6. Ἐάν ὁ ἐπερωτηθεῖς, εἰ κληρονομεῖ ἐξ ὀλοκληρου, ἀποκρίνηται, ἐκ μέρους, οὐ βλάπτεται, ἐάν εἰς τὸ ἡμισυ κληρονομηῖ.

ἐάν εἰς τὸ ἡμισυ κληρονομηῖ] Τὸ γὰρ μέρος ἀπροδιοριστως λεγόμενον, τὸ ἡμισυ δηλοῦ, ὡς βιβλίον ζ. τι. α. διγέστον μγ. [Sch. ο. V. 743.]

§. 7. Τὸ αὐτὸ ἐστίν καὶ τὸ ἀρήσασθαι, καὶ τὸ σιωπῆσαι, καὶ τὸ ἀμαυρῶς ἀποκρίνασθαι, ὡς μὴ νοῆσαι τὸν ἐρωτῶντα.

καὶ τὸ σιωπῆσαι] Κληρονόμος ὦν τῆ ἀληθεία· ἐπειδὴ ὁ μὴ κληρονόμος, ἐάν σιωπῇ ἐρωτώμενος, ἀρνεῖσθαι δοκεῖ ἀρνούμενος δὲ τὸ εἶναι κληρονόμον, ἀληθεύει, καὶ ὡς ἀληθεύων οὐκ ἐνέχεται, ὡς ἐπὶ υἱοῦ εἰρηαι διγέστῳ ιβ. ἀνάγνωθι καὶ τὸ ιθ. διγέστον. [Sch. p. V. 743.]

Περὶ τῆς ἐρωτηθείσης εἰ ἐγκυμονεῖ, καὶ μὴ ἀποκρινάμενης, καὶ μὴ ἐλθοῦσης πρὸς τὸν πραιτωρα, ἀνάγνωθι βιβλίον κέ. τι. δ. διγέστ. α. δεμ. α. [Sch. p. V. 743.]

§. 8. Ὅς) εἰπὼν κληρονομεῖν τοῦ πατρός, ἐάν ὑστερον φανῇ ἀπόκληρος^{z)} γεγονώς, συγγινώσκειται· εἰκὸς γὰρ^{a)} ἐλάνθανεν ἢ διαθήκη. ἐπὶ δὲ τοῖς μετὰ ταῦτα συμβαλόνουσι βοηθοῦμεθα^{b)}· ὡς περ ἐάν μετὰ τὸ εἰπεῖν με κληρονομεῖν εὔρεθῇ πλαστὴ ἢ διαθήκη, ἢ ἄκυρος, ἢ διὰ τῆς κατ' αὐτῆς μέμψεως ἄκυρωθῇ.

§. 9. Ὁ ἐρωτηθεὶς καὶ ἀποκρινόμενος ἐνέχεται ὡς ἀπὸ τοῦ πρωτοτύπου συναλλάγματος. ἢ ἐρώτησις τοῦ πραιτωρός οὐδὲν ποιεῖ, ἀλλ' ἢ ἀπόκρισις, ἢ τὸ ψεύδος αὐτοῦ τοῦ ἀποκρινομένου.

ἢ ἐρώτησις τοῦ πραιτωρός οὐδὲν ποιεῖ] Εἰ δὲ καὶ ὁ πραιτωρ ἠρώτησεν, ἐκ τῆς ἰδίας ἐρωτήσεως^{c)}, ἢ τοῦ ψεύδους ἐρωτηθεῖς^{d)} κατέχεται, καὶ οὐκ ἐκ τῆς τοῦ πραιτωρός αὐθεντίας. [Sch. q. V. 743.]

§. 10. 11. Ὅς) εὔλόγως ἢ κατὰ ἀμέλειαν ἀρνησάμενος κληρονομεῖν, συγγινώσκειται, εἰ μὴ πλησιάζει δόλῳ ἢ ἀμέλεια.

u) Syn. ἀναγκάζεται. Leuncl. in marg. ἐνάγεται. v) Syn. μερικῶς. w) Rursus addendum videtur εἰς ὀλοκληρον. x) Syn. εἴπερ. Leuncl. in marg. ἢ περ. y) L. 11. §. 8. D. h. t. legitur in sch. e. ad Basil. XXI, 1. cap. 18. (Fabr. T. III, p. 37. edit. nostr. T. II, p. 472.) ubi dicitur esse them. 5. cap. 11. h. t. z) Sch. ἀποκληρονόμος. a) Sch. addit ὅτι post γὰρ. b) Sch. βοηθοῦμεν. c) Lege ἀποκρίσεως pro ἐρωτήσεως. Sic etiam verti. d) Adde δ' ante ἐρωτηθεῖς. e) §. 10. 11. D. h. t. totidem verbis leguntur in scholio paulo ante ad §. 8. laudato, ubi dicuntur esse them. penult. huius cap.

sponderit, se ex certa parte heredem esse, pro ea parte convenitur: fides enim ei contra se habetur. Si vero, cum ex parte heres esset, aut omnino heres non esset, responderit, se heredem esse ex asse, convenitur.

Et qui se minoris portionis heredem dixerit²⁾, quam revera est, nisi iusta ratione erraverit: fortasse enim ei ignoranti pars accrevit, vel ex incerta parte heres fuit institutus³⁾.

2) et qui se minoris portionis heredem dixerit] Sin autem quis, cum revera esset ex semisse heres, dixerit, se ex quadrante heredem esse, mendacii hanc poenam fert, quod in solidum convenitur.

3) vel ex incerta parte heres fuit institutus] Fortasse enim dixi: ex qua parte codicillis Titium heredem scripsero, heres esto, vel, ex qua parte me Titius heredem scripserit, Seius heres esto, ut lib. 28. tit. 5. dig. 2. 36. 77. 81.

Et qui non respondet, pro negante vel contumace habetur: et quemadmodum si negasset, in solidum convenitur.

Non respondere autem est, convenienter et ad interrogatum non respondere.

Si interrogatus quis, an ex asse heres esset, responderit, ex parte, hoc ei non nocet, si ex dimidia heres sit⁴⁾.

4) si ex dimidia heres sit] Nam cum pars indefinite dicitur, dimidia significatur, ut lib. 7. tit. 1. dig. 43.

Paria sunt negare, tacere⁵⁾, et obscure respondere, ut interrogator non intelligat.

5) tacere] Cum revera heres sit: nam qui heres non est, si interrogatus taceat, negare videtur: qui autem se heredem esse negat, verum dicit, et quia verum dicit, non tenetur, ut de filio dicitur digesto 12. Lege et digestum 19.

De muliere, quae interrogata, an praegnans sit, non respondit, et non venit ad Praetorem, lege lib. 25. tit. 4. dig. 1. them. 1.

Qui se patris heredem dixit, si postea inventus sit exheredatus, ei ignoscitur: fortasse enim occultabatur testamentum. In his autem, quae postea accidunt, subvenitur nobis: sicut etsi postquam me heredem esse dixero, testamentum apparuerit falsum vel irritum, vel querela inofficiosi rescissum fuerit.

Qui interrogatus responderit, tenetur quasi ex principali contractu. Interrogatio Praetoris nihil facit⁶⁾, sed responsum vel mendacium respondentis.

6) interrogatio Praetoris nihil facit] Sed etsi Praetor interrogaverit, interrogatus ex suo responso vel mendacio tenetur, non ex Praetoris auctoritate.

Qui ex iusta ratione⁷⁾ vel culpa negaverit se heredem esse, venia dignus est, nisi culpa dolo proxima sit.

ὁ εὐλόγως] Κυρίλλου. Ὁ δὲ εὐλόγον πλάνην ἀρνησάμενος, συγγνώσκειται, καὶ ὁ μὴ κατὰ δόλον, ἀλλὰ κατὰ κούλησαν ἀποκρινόμενος, εἰ μὴ λατὰ ἦν ἡ κούλησα. [Sch. r. v. 743.]

Ἔξεστι¹⁾ τῷ ἀποκριναμένῳ²⁾ μεταμέλεισθαι, εἰ μηδὲν ἐντεῦθεν ὁ ἐνάγων³⁾ ζημιούται, καὶ μάλιστα⁴⁾ μετὰ ταυτὰ τις ἔγνω ἐκ δικαιωμάτων ἢ ἐπιστολῶν τὰ⁵⁾ περὶ τοῦ ἴδιου δικαίου.

Ἔξεστι τῷ ἀποκριναμένῳ μεταμέλεισθαι] Ἀνάγνωθι βιβλίον ζ'. tit. α'. διέστον κς. κς. καὶ βιβλίον θ'. tit. δ'. διέστον κς. θεμ. ζ'. ἐν ᾧ φησιν, ὅτι πρὸ τῆς προκατάφεως δύναται μεταμέλεισθαι, οὐ μὴν μετὰ προκατάφωσιν, εἰ μὴ ἀφῆλξ ἔστιν. [Sch. s. v. 743.]

ἢ ἐπιστολῶν] Παρά¹⁾ τῶν φίλων αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν γενομένων. [Sch. t. v. 743.]

ιβ'. Παύλου^{m)}. Ὁ ἀποστάς τῆς αὐτοῦ πατρὸς κληρονομίας, ἐὰν ἐν δικαστηρίῳ ἰρωτηθεῖς εἴπη κληρονομεῖν, ἐλέγχεταιⁿ⁾ δοκιμῇ γὰρ διὰ τοῦτου χειρίζαι τὰ τῆς κληρονομίας. εἰ δὲ σωπήσῃ, οὐκ ἐλέγχεται.

ὁ ἀποστάς τῆς αὐτοῦ πατρὸς κληρονομίας] Ἐρεῖται γὰρ τῷ ἀβοιτανεῦσασιν καταδέχεσθαι εἰσω τριετίας, τῶν πραγμάτων σωζομένων, ὡς βιβλίον ζ'. τοῦ κώδικος tit. λα. διατάξει νότια. καὶ περὶ μητρῶας κληρονομίας ἀνάγνωθι τὸ ζ'. διέστον τοῦ ιζ'. tit. τοῦ λη'. βιβ. ἀνάγνωθι καὶ τοῦτου τοῦ βιβ. τίτλον θ'. διγ. α'. καὶ βιβ. κη. tit. η'. διγ. η'. καὶ βιβ. α'. τοῦ κώδικος tit. ιη. διατ. β'. [Sch. u. v. 743.]

Καὶ ὁ ἐνεχόμενος ἀπὸ τῆς ἰδίας ἀποκρίσεως, κέχρηται ταῖς ἀρμοζούσαις τῷ ἐναγομένῳ παραγραφαῖς.

κέχρηται ταῖς ἀρμοζούσαις τῷ ἐναγομένῳ παραγραφαῖς] Οἷον τῆ τοῦ πάκτου, τῆ ῥεῖ ἰουδικαίας καὶ ταῖς λοιπαῖς. [Sch. x. v. 744.]

ιγ'. Αὐτόςⁿ⁾. Τότε^{o)} πλαστῶς καταθέμενός τις ἐλέγχεται, ὅταν ἀπὸ τῆς αἰτίας, ἐξ ἧς ἠρωτήθη, ἀγωγή κατὰ τινος ἀρμόζει· τὴν γὰρ καθ' ἑτέρου εἰς ἑαυτὸν^{p)} μεταφέρει.

Ὁ τὸν ἀλλότριον ὑπεξούσιον εἰπὼν ἑαυτοῦ, τότε ἐλέγχεται, ὅτε καὶ ἡ ἡλικία τοῦτο ἀνέχεται· ἢ γὰρ πλαστῆ καταθέσεισιν ὀφείλει τῇ φύσει συμφωνεῖν. ὅθεν οὐκ ἐλέγχεται ὁ ἀποκρινόμενος περὶ τοῦ αὐτεξουσίου.

ὁ τὸν ἀλλότριον ὑπεξούσιον] Κυρίλλου. Ἐὰν τὸν ὄντα ὑπεξούσιον τινος ὁμολογήσῃ ἐμὸν υἱὸν εἶναι, τότε γινώμαι ἕνοχος ἐν ταύτῃ τῆς ὁμολογίας, ἐὰν ἠνείχετο ἡ ἡλικία τοῦ υἱοῦ εἶναι αὐτὸν ἐμὸν υἱόν· ἢ γὰρ τυχὸν ἐκεῖνος εἰ ἐνιαυτῶν, ἐγὼ δὲ τριάκοντα· καὶ γὰρ δεῖ τὰς ψευδεῖς ὁμολογίας συμβαίνειν τῇ τῆς φύσεως ἀληθείᾳ. [Sch. y. v. 744.]

Ἀγωνίμου^{q)}. Δεῖ γὰρ αὐτὸν μείζονα εἶναι ἢ ἔτισιν, ὡς Ἰστυτιουλοῦ α'. tit. ια'. καὶ βιβ. α'. tit. ζ'. διέστον μ'. [Sch. y. v. 744.]

Οὐκ^{r)} ἐλέγχεται ὁ καλῆ πίστει παρ' ἑλευθέρου δουλευόμενος, ἐκείνου ἀμαρτήσαντος· ἀλλ' εἰ καὶ ἐναχθῆ, μένει ἀκέραιος ἢ ἀγωγή κατὰ τοῦ πλημμελήσαντος.

7) qui ex iusta ratione] Cyrilli. Qui ex iusto errore negavit, veniam consequitur, et qui non dolo malo, sed culpa respondet, nisi lata culpa sit.

Licet ei, qui respondit, poenitere⁸⁾, si nullum inde damnus actor sentiat, et maxime si quis postea ex instrumentis vel epistolis⁹⁾ de iure suo certior factus fuerit.

8) licet ei, qui respondit, poenitere] Lege lib. 6. tit. 1. dig. 25. 26. 27. et lib. 9. tit. 4. dig. 26. them. 6. quo dicitur, ante litem contestatam licere poenitere, non etiam post litem contestatam, nisi minor sit.

9) vel epistolis] Quas amici ad eum fecerunt.

XII. Pauli. Qui patris sui hereditate se abstinent¹⁾, si in iure interrogatus dixerit, se heredem esse, tenetur: videtur enim per hoc pro herede gessisse. Sin autem tacuerit, non tenetur.

1) qui patris sui hereditate se abstinent] Nam is, qui se abstinuit, intra triennium hereditatem recipere potest, si res extant, ut lib. 6. Codicis, tit. 31. const. ultima. Et de materna hereditate lege dig. 6. tit. 17. lib. 38. Lege et huius libri tit. 9. dig. 1. et lib. 28. tit. 8. dig. 8. et lib. 1. Codicis, tit. 18. const. 2.

Qui ex sua responsione tenetur, exceptionibus reo competentibus utitur²⁾.

2) exceptionibus reo competentibus utitur] Veluti pacti conventi, rei iudicatae et ceteris.

XIII. Idem. Tunc quis falso confessus tenetur, cum ex causa, de qua interrogatus est, adversus aliquem actio competit: nam eam, quae in alium est, in se transfert.

Qui eum, qui in aliena potestate est¹⁾, in sua esse dixit, tunc tenetur, cum aetas quoque hoc patitur: falsa enim confessio naturae convenire debet. Unde non tenetur, qui patrisfamilias nomine respondet.

1) qui eum, qui in aliena potestate est] Cyrilli. Si eum, qui in aliena potestate est, filium meum esse confessus fuerim, tunc ex hac confessione obligor, cum aetas filii patitur, ut filius meus sit: puta enim ille decem annorum erat, ego autem triginta: et enim falsae confessiones veritati naturae convenire debent.

Nam decem et octo annis praecedere debet, ut Inst. lib. 1. tit. 11. et lib. 1. tit. 7. dig. 40.

Non tenetur is, cui bona fide liber homo servit²⁾, si is maleficium commiserit: sed etsi conventus fuerit, manet integra actio adversus noxium.

f) §. 12. L. 11. D. h. t. legitur in Syn. p. 379. ubi est cap. 12. h. t. apud Harm. I. 2. §. 28. g) Syn. ἀποκρινόμενος. h) Verba ὁ ἐνάγων Syn. omittit. Supplet Labbaeus Obs. et Kmend. in Syn. p. 130. i) Verba μάλιστα εἰ Syn. omittit. Supplet ea Labbaeus l. 1. k) τὰ Syn. et Harm. omittunt. l) Adde τῶν ante παρὰ. m) L. 12. pr. D. h. t. in scholio ad L. 11. §. 8. laudato his verbis exhibetur: ὁ δὲ ἀποστάς τῆς πατρῶας κληρονομίας εἰ ἰρωτηθῆ ἐν δικαστηρίῳ, εἰ κληρονομῆσεν, καὶ εἴπη κληρονομεῖν, ἐλέγχεται. δοκιμῇ γὰρ διὰ τοῦτου προερινδιγινεῖται ἢ τοῦ ἐνεχόμενου (lege ἐνεχόμενου) τὴν κληρονομίαν. εἰ δὲ σωπήσῃ, οὐκ ἐλέγχεται, ὡς βιβ. ια'. tit. α'. διγ. ια'. n) Adde ὁ ante αὐτός. o) L. 13. pr. D. h. t. legitur in Syn. p. 379. ubi est cap. 13. h. t. p) Syn. ἐαυτὸν. Leuncl. in marg. ἐαυτὸν. q) Adde τοῦ ante Ἀγωνίμου. r) Argumentum §. 1. l. 13. D. h. t. similibus verbis traditur in sch. q. ad Basil. l. X. 5. cap. 11. Fabr. T. VII. p. 154. sq. et quidem his: ὁ δὲ παρ' ἑλευθέρου βόνα φιδε δουλευόμενος οὐκ ἐλέγχεται τῇ νοσήλιᾳ, ἀλλ' εἰ καὶ ἐναχθῆ, μένει ἀκέραιος ἀγωγή κατὰ τοῦ πλημμελήσαντος, ὡς βιβ. ια'. tit. α'. διγ. ιγ'. ἐν τῷ τίλει ἦτοι βιβ. μβ'. tit. δ'.

οὐκ ἐνέχεται ὁ καλῆ πίστει παρ' ἐλευθέρου δουλευόμενος] Ὁ δὲ βόνα φίδε δουλευόμενος τῷ μὲν ἀκουσίῳ οὐκ ἐνάγεται, ὡς βιβλίῳ θ'. τιτ. β'. διγέσω κς'. θεμ. δ'. τῆ δὲ φοῦρτι ἐνάγεται, ὡς τιτ. δ'. διγ. ια'. [Sch. z. V. 744.]

L. 14. pr. §. 1. D. XI. 1. ιδ'. Ἰαβολόνου. Ἐὰν ἐν τῷ κινεῖσθαι τὴν περιπαισματος ἀγωγὴν ἀποφανθῆ ἑλεύθερος εἶναι ὁ ἡμαρτηκῶς, ἐλευθεροῦται ὁ ἐναγόμενος· οὔτε γὰρ ἡ κατὰ τοῦ ἐλευθέρου ἀγωγή μεταφέρεται ἐπὶ τὸν εἰπόντα διαφέρειν αὐτὸν ἑαυτῷ, ὡς περ ἀπὸ τοῦ δεσπότου μεταφέρεται κατὰ τοῦ καταθεμένου τῶν δούλων ἑαυτῷ διαφέρειν. αἱ γὰρ καταθέσεις τότε ἔρρωνται, ὅτε καὶ τῷ νόμῳ καὶ τῇ φύσει συμβαίνουσιν.

L. 15. pr. D. eod. ιε'. Ὁ τὸν κληρονομαῖον δοῦλον πρὸ ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας ἴδιον εἰπὼν, ἐνέχεται· ἐν τάξει γὰρ δεσπότου ἐστὶν ἡ κληρονομία.

ἐν τάξει γὰρ δεσπότου ἐστὶν ἡ κληρονομία] Ἐν τῷ ρις'. διγέσω τοῦ λ. βιβ. φησὶν, ὅτι ἡ κληρονομία πρὸ ἀδικοῦ τοῦ πρόσωπον ἐπέχει τοῦ τελευτήσαντος. ὁμοίως βιβλίῳ κη'. τιτ. ε'. διγέσω λα'. καὶ βιβλίῳ μα'. τιτ. α'. διγέσω ξα'. καὶ Ἰναυτοῦ τῶν β. τιτ. ιδ'. ἐν δὲ τῷ κδ'. διγέσω τοῦ β'. τίτλου τοῦ μς'. βιβλίῳ φησὶν, τὴν κληρονομίαν ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ πρόσωπον ἐπέχειν τοῦ κληρονομοῦ καὶ βιβ. μα'. τιτ. γ'. διγέσω κβ'. ὅτι ὁ κληρονομὸς καὶ ἡ κληρονομία ἀντὶ ἐνός εἶναι, εἰ καὶ δύο ὀνόματα ἔχουσιν. ἐν δὲ τῷ λδ'. διγέσω τοῦ α'. τίτλου τοῦ αὐτοῦ βιβλίῳ φησὶν, ὅτι οὐ τοῦ κληρονομοῦ, ἀλλ' ἐν τοῖς πλείστοις τὸ πρόσωπον ἐπέχει τοῦ τελευτήσαντος. ἐν δὲ τῷ α'. διγέσω τοῦ η'. τίτλου τοῦ α'. βιβλίῳ λέγει, μὴ δεσπόσασθαι τὴν ἀναδίτευτον κληρονομίαν. [Sch. a. V. 744.]

§. 1. Ἀποθανόντος τοῦ δούλου, ὃν εἶπον ἐμὸν εἶναι, οὐκ ἐνέχομαι· ἐπειδὴ εἰ καὶ ἐμὸς ἦν, οὐκ ἐνεχόμεν μετὰ θάνατον αὐτοῦ.

οὐκ ἐνέχομαι] Ὅτε χωρὶς μόρας πρὸ προκατόρου ἀποθῶν, ὡς βιβλίῳ θ'. τίτλ. δ'. διγέσω ις'. κς'. [Sch. b. V. 744.]

L. 16. pr. D. eod. ις'. Εἰ δὲ ἀλχημάλωτος γένηται, οὐ χώρα τῆ ἐνοχῆ.

οὐ χώρα τῆ ἐνοχῆ] Εἰ γὰρ καὶ τὸ δίκαιον τοῦ ποστμιμνίου ποιεῖ ἀμφιβάλλειν ἡμᾶς, μήποτε ὀφείλομεν κατέχεσθαι ἐπὲρ αὐτοῦ, ὅμως ἤρρεσεν μὴ κατέχεσθαι με τῇ νοξάλῃ· ἐπειδὴ μὴ ἐστὶν ὑπὸ τὴν χεῖρά μου. [Sch. c. V. 744.]

§. 1. Ὁ τὸν ἀλλότριον δοῦλον ἴδιον εἰπὼν, τότε ἐνέχεται, ὅτε δύναται αὐτὸν κτήσασθαι.

ὅτε δύναται αὐτὸν κτήσασθαι] Εἰκὸς γὰρ τραχέως αὐτῷ χρησάμενος ἠμαρτήσῃ αὐτὸν πωλήσῃ· οὐκέτι γὰρ αὐτὸν ἀναλαμβάνει, ὡς βιβ. α'. τιτ. ε'. διγ. β'. [Sch. d. V. 744.]

Ἀρετικὸς ὠμολόγησε χριστιανὸν δοῦλον ἴδιον εἶναι, οὐ δεσπόζειν οὐ δύναται, ὡς βιβλίῳ α'. τοῦ κώδικος τιτ. γ'. διατ. νδ'. καὶ τίτλ. ι'. διατ. α'. καὶ β'. [Sch. d. V. 744.]

L. 17. D. eod. ις'. Ἐὰν τινες τῶν δεσποτῶν ἔχουν ἀρνήσωνται τὸν ἡμαρτηκῶτα, ἢ δόλον ποιήσωσιν εἰς τὸ μὴ ἔχειν, ἕκαστος μὲν αὐτῶν εἰς ὀλοκλήρον ἐνέχεται, ὃν τρόπον ἐνεχόντο, εἰ ἦν αὐτῶν. εἰ δὲ μὴ ποιήσαντες¹⁾ δόλον, ἢ μὴ ἀρνησάμενοι²⁾, οὐκ ἐνεχόνται.

ἔαν τινες τῶν δεσποτῶν] Ἐὰν πολλῶν οἰκέτης ἡμαρτε, καὶ πάντες ἐφείσαντο εἰπόντες μὴ ἔχειν αὐτὸν ὑπὸ χεῖρα, εἴ³⁾ τινες ἐξ αὐτῶν ἐφείσαντο, ἢ κατὰ δόλον ἐποίησαν, ὡς ἂν μὴ ἰσχυσαν⁴⁾ αὐτὸν παρ' ἑαυτοῖς· ἕκαστος τούτων εἰς ὀλοκλήρον κατέχεται, ὡς περ τ⁵⁾ εἰ καὶ εἶχον παρ' ἑαυτοῖς τὸν οἰκέτην, εἰς ὀλοκλήρον κατέχονται. ὁ δὲ μὴτε δόλον ποιήσας ἐπὶ τῷ

2) non tenetur is, cui bona fide liber homo servit] Is autem, cui quis bona fide servit, ex lege Aquilia non convenitur, ut lib. 9. tit. 2. dig. 27. them. 4. furti autem convenitur, ut tit. 4. dig. 11.

XIV. Iavoleni. Si cum noxali iudicio agitur, is, qui deliquit, liber iudicatus sit, reus liberatur: neque enim quae cum libero homine actio est, in eum transfertur, qui cum ad se pertinere dixit, sicut a domino transfertur adversus eum, qui servum ad se pertinere confessus est. Confessiones enim tunc ratae sunt, cum et iuri et naturae convenient.

XV. Qui servum hereditarium ante aditam hereditatem suum esse dixit, tenetur: nam domini loco habetur hereditas¹⁾.

1) nam domini loco habetur hereditas] Dig. 116. lib. 30. dicitur, hereditatem ante aditionem defuncti personam sustinere. Similiter lib. 28. tit. 5. dig. 31. et lib. 41. tit. 1. dig. 61. et Instit. lib. 2. tit. 14. Digesto autem 24. tit. 2. lib. 46. dicitur, hereditatem heredis personam interim sustinere: et lib. 41. tit. 3. dig. 22. heredem et hereditatem pro uno esse, tametsi duas appellationes habeant. Digesto autem 34. tit. 1. eiusdem libri dicitur, hereditatem non heredis, sed in plerisque defuncti personam sustinere. Digesto vero 1. tit. 8. lib. 1. dicitur, hereditatem non aditam nullius in bonis esse.

Mortuo servo, quem meum esse dixi, non teneor²⁾: quia nec si meus fuisset, post mortem eius tenerer.

2) non teneor] Cum citra moram ante litem contestatam decesserit, ut lib. 9. tit. 4. dig. 16. 26.

XVI. Si vero ab hostibus captus sit, non est locus noxali actioni¹⁾.

1) non est locus noxali actioni] Quamvis enim ius postliminii efficiat dubitare nos, numquid pro eo teneri debeamus, tamen placuit, me noxali non teneri: quia in potestate mea non est.

Qui alienum servum suum esse fatetur, tunc tenetur, si eum acquirere potest²⁾.

2) si eum acquirere potest] Fortasse asperius eo usus eum vendere coactus est: eum enim non amplius recuperat, ut lib. 1. tit. 6. dig. 2.

Haereticus fassus est, Christianum mancipium suum esse, cuius dominium habere non potest, ut lib. 1. Codicis, tit. 3. const. 51. et tit. 10. const. 1. et 2.

XVII. Si quidam ex dominis¹⁾ eum, qui deliquit, habere in potestate negaverint, aut doio fecerint, quo minus esset in potestate, quisque eorum tenetur in solidum, quemadmodum tenerentur, si eorum esset. Si vero nihil dolo fecerint, vel non negaverint, non tenentur.

1) si quidam ex dominis] Si servus plarium deliquerit, et omnes mentiti fuerint dicentes, eum in sua potestate non esse, vel quidam ex illis mentiti fuerint, aut dolo fecerint, quominus eum apud se haberent, unusquisque eorum in solidum tenetur, quemadmodum in solidum tenerentur et si servum in pote-

1) Lego φησίν. Fabr. φησί. 2) Lege ποιήσασ. 3) Lege ἀρνήσωνται. 4) Lege ἢ pro εἰ. 5) Lege ἔχουσιν. x) Delendum τι.

ἢ ἔχειν τὸν οἰκέτην, μήτε ἀρνησάμενος ἔχειν αὐτόν, οὐ κατέχε-
ται ὑπὲρ αὐτοῦ. [Sch. e. V. 745.]

ιγ'. Οὐλπιανῶ. Ἐάν ὁ μερικὸς κληρονόμος θέ-
λων διεδικῆσαι τὸν ἄλλον ἀπολιμπανόμενον, καὶ διὰ
τὸ μὴ δοῦναι τὴν ἐπὶ τῇ ἐκπληρώσει τῶν κριθέντων
ἀσφάλειαν, εἶπῃ μόνος κληρονόμος εἶναι, καὶ ἐναχθεὶς
καταδικασθῆ, δύναται ὁ ἐνάγων ἐξ ἀπορίας αὐτοῦ
ἐνάγειν τῷ ἄλλῳ.

ιδ'. Παπ. Ὁ υἱὸς ὑπὲρ τοῦ πατρὸς ἐνάγων, ἐάν
ἔρωτηθεὶς σιωπήσῃ, οὕτως ἐστίν, ὡς ἂν εἰ μήτε
ἔρωτηθῆ.

ἔρωτηθεὶς σιωπήσῃ] Ἐπὲρ τοῦ πατρὸς ἐνάγων)
υἱός, ἐάν ἐρωτηθεὶς σιωπήσῃ, οὐ δοκεῖ διεδικεῖν, ὡς δι-
νώστω θ'. λοιπὸν δὲ οὐ δύναται ἐνάγειν ὑπὲρ τοῦ πατρὸς,
ὡς μὴ δεφενδεῶν αὐτόν, διὰ τοῦ μὴ ἀποκρίνασθαι, ὡς ἐν
τῷ αὐτῷ θ'. διγίστω. ἀνάγνωθι δ. θέμα τοῦ ια'. διγίστου,
καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ιβ'. διγίστου. [Sch. f. V. 745.]

κ'. Παύλου. Ὁ τὸν οἰκέτην μου εἰπὼν ἴδιον,
ἐναχθεὶς ἐλευθεροῦ με· οἱ δύο γὰρ ἐκ προσώπου
τοῦ οἰκέτου κατεχόμεθα, ὡς ἐπὶ κοινωνιών. ὁ δὲ
εἰπὼν κληρονόμος εἶναι, ἢ φανεῦσαι ὅτι ἐγὼ ἐφό-
βησα, ἰδίῳ ὀνόματι κατέχεται· διὸ οὐκ ἐλευθεροῦ με,
καὶ μὴ ὡς διεδικῶν με τοῦτο ἐποίησεν, ἢ τοῦ κλη-
ρονόμου ὑπεσῆλθε τὴν δίκην. τότε γὰρ ἀρμόζει κατα-
τῶν ἐνάγοντος παραγραφή· ὁ γὰρ δικασόμενος, ὅσα
δέδωκε λαμβάνει διὰ τῆς ἐπὶ τῇ ἐντολῇ ἀγωγῆς, ἢ
διὰ τῆς ἐπὶ τῇ διοικήσει.

ὁ τὸν οἰκέτην μου εἰπὼν ἴδιον] Ὁ ὁμολογήσας τὸν
ἄλλοτριον οἰκέτην ἴδιον εἶναι, καὶ ἐναχθεὶς περὶ αὐτοῦ τῇ νοξα-
λίᾳ, ἐλευθεροῦ τὸν ἀληθῆ δεσπότην τῆς ἐναγωγῆς. ἕτερον ἐστίν
εἰ τις τὸν παρ' ἑτέρου οἰκέτην φανευθέντα εἶπῃ ἑαυτὸν ἀνη-
ρηκέναι· ἢ εἰ τις ἄλλου ὄντος κληρονόμον, ὁμολογήσῃ ἑαυτὸν
εἶναι κληρονόμον. ἐνταῦθα γὰρ οὐκ ἐλευθεροῦται^{γ)} ἀληθῶς
φανεύσας τὸν οἰκέτην, ἢ ὁ ἀληθὴς κληρονόμος. καὶ οὐδὲ ἐναν-
τία ἐστὶν ἀλλήλοις τὰ θέματα. ἐνθα γὰρ τὸν ἄλλοτριον δοῦλον
λέγω ἔμῳ εἶναι, ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ ὁ ψευδόμενος καὶ εἰπὼν αὐ-
τὸν εἶναι δοῦλον μου, καὶ ὁ ἀληθὴς αὐτοῦ δεσπότης ἐκ προσ-
ώπου τοῦ οἰκέτου ἐναγομεθα, ἐλευθερῶ τὸν δεσπότην αὐ-
τοῦ· καὶ ἐν δυσὶ γὰρ κοινωνοῖς, ἐπειδὴ ἕκαστος αὐτῶν ὑπὲρ
τοῦ οἰκέτου ἐνάγεται, καὶ ὁ εἰς^{δ)} ἐναγομενος τὸν ἕτερον ἀπαλ-
λάττει. ὁ δὲ λέγων, ὅτι ἐφονεύσεν, ἢ ἐτραυματίασεν τὸν ὑφ'
ἑτέρου φανευθέντα, ἢ πληγέντα^{ε)}, οὐνο νομινε κατέχεται, καὶ
εἰκότως οὐκ ἐλευθεροῦ τὸν τῇ ἀληθείᾳ φανεύσαντα, ὡσπερ
καὶ ὁ λέγων ἑαυτὸν κληρονόμον, οἰκέτῳ ὀνόματι κατέχεται· καὶ
διὰ τοῦτο οὐκ ἐλευθεροῦ τὸν ἀληθῆ κληρονόμον. ἔσθ' ὅτε δὲ
καὶ οὗτοι τὸν τῇ ἀληθείᾳ φανεύσαντα, ἢ τὸν ἀληθῆ κληρο-
νόμον ἐλευθεροῦσιν, ἐάν ὡς διεφύσσορες τῷ ἁμαρτήσαντι^{στ)}, ἢ
τοῦ κληρονόμου τὴν δίκην ὑποδέξωνται. τότε γὰρ ἐναγομενος
μετὰ ταῦτα ὁ ἀληθῶς φανεύσας, ἢ ὁ ἀληθὴς κληρονόμος διη-
γηματικῆ παραγραφῆ τὴν ἐναγωγὴν ἀπώδουνται· ἀλλ' εἰ μὴ
ὁ παρὰ σοῦ ἐναχθεὶς ἔχει κατ' ἔμῳ τὴν νεγοτιώρουμ γεστο-
ρουμ, ἢ τὴν μανδᾶτην, δι' ἧς δύναται ἀπαιτεῖν με ὅσα κατέ-
βαλεν ὑπὲρ ἐμοῦ. [Sch. g. V. 745.]

Ἐπὶ τοῦ νεμομένου ἀγρόν, καὶ τῆς ἐπιζομένης
συμπτώσεως ἀγωγῆς, προσήκει τὸν νεμόμενον λέγειν
τὸ μέρος, ἐξ ὅσου νέμεται· ἵνα εἰς τὸ λοιπὸν ὡς μὴ
διεδικουμένον ἐπὶ νομῆς ὁ ἐνάγων πεμφθῆ.

ἐπὶ τοῦ νεμομένου ἀγρόν] Ἄρα καλῶς ἐρωτῶ τίνα
ἐν βήματι, εἰ νέμεται τόνδε τὸν ἀγρόν, καὶ ἀναγκάζεται μοι
ἀποκρίνασθαι, καὶ ἐκ πόσου μέρους νέμεται αὐτόν; καὶ λέγει
Ἰαβόλενος τὸν νεμόμενον κτημα ἀναγκάζεσθαι λέγειν, ἐκ πόσου
μέρους αὐτὸ νέμεται. εἰ δὲ νεμόμενος, λέγων χῶρον, τὸ ἡμισυ
εἶπῃ ἐκ δ. μέρους νέμεσθαι, χρη πέμπεσθαι τὸν ἐνάγοντα
εἰς νομὴν τοῦ ἄλλου δ. μέρους. τοῦτο γὰρ γίνεται καὶ ἐπὶ

state haberent. Qui vero nec dolo fecit, quo minus
servum in potestate haberet, neque negavit, eum in
sua potestate esse, pro eo non tenetur.

XVIII. Ulpiani. Si is, qui heres ex parte est,
cum alterum absentem defendere vellet, et ne iudi-
catum solvi satisfaceret, se solum heredem esse dix-
erit, et conventus et condemnatus sit, actor eo ad
inopiam redacto cum altero agere potest.

XIX. Pap. Si filius, cum pro patre ageret,
taceat interrogatus¹⁾, perinde est, acsi non esset
interrogatus.

1) taceat interrogatus] Si filius, cum pro
patre ageret, taceat interrogatus, defendere non vide-
tur, ut digesto 9. Itaque pro patre agere non potest,
cum eum non defendat, quod non respondeat, ut eodem
dig. 9. Lege thema 4. dig. 11. et principium dig. 12.

XX. Pauli. Qui servum meum suum esse dix-
erit¹⁾, si conventus sit, liberat me: ambo enim ex
persona servi tenemur, sicut in sociis. At qui se
heredem esse dixit, vel se cum occidisse, quem ego
occidi, suo nomine tenetur: ideoque me non liberat,
nisi quasi defendens me id fecerit, vel heredis litem
subierit. Tunc enim adversus agentem exceptio com-
petit: nam defensor mandati vel negotiorum gestor-
um actione recipit, quae praestitit.

1) qui servum meum suum esse dixerit]
Qui servum alienum suum esse confessus fuerit, noxali
actione eius nomine conventus verum dominum actione
liberat. Aliud est, si quis dixerit, se occidisse servum
ab alio occisum: vel si quis, cum alius heres esset, se
heredem esse confessus sit. Hoc enim casu non libe-
ratur, qui revera servum occidit, aut verus heres.
Neque inter se hae species contrariae sunt. Cum enim
alienum servum meum esse dico, quoniam ego, qui
falso respondi, eum servum meum esse, et verus eius
dominus ex persona servi convenimur, dominum eius
libero: nam et in duobus servi dominis, quia singuli
servi nomine conveniuntur, uno convento alter libera-
tur. At is, qui dicit se occidisse, aut vulnerasse,
quem alius occidit aut vulneravit, suo nomine tenetur,
et merito eum, qui revera occidit, non liberat, sicut
et qui se heredem dicit, suo nomine tenetur, et ideo
verum heredem non liberat. Interdum autem et hi
eum, qui revera occidit, aut verum heredem liberant,
si quasi defensores eius, qui deliquit, aut heredes litem
subierint. Nam si postea is, qui revera occidit, aut
verus heres conveniatur, exceptione in factum actio-
nem repellunt ita concepta: at si non is, qui a te con-
ventus est, contra me negotiorum gestorum vel mandati
actionem habeat, qua a me repetere potest, quae pro
me solvit.

Quantum attinet ad fundi possessorem²⁾ et ad
damni infecti actionem, possessor dicere debet, quota
ex parte possideat: ut actor in reliquam partem
tanquam non defensam in possessionem mittatur.

2) quantum attinet ad fundi possessorem]
Num recte aliquem in iure interrogo, an hunc fundum
possideat, et num respondere mihi cogitur, et quota
ex parte eum possideat? Et Iavolenus ait, possessorem
fundus cogi respondere, quota ex parte eum possideat.
Si vero qui possidet, verbi gratia ex semisse, dicat,
se pro quadrante possidere, actor in alterius quadran-

γ) Lege ἐνάγων. γγ) Inseras ὁ. δ) Lego ὁ εἰς. Fabr. εἰς ὁ. ε) Legendum πληγέντα. Fabr. πληγῶτα (sic).
στ) Lege τοῦ ἁμαρτήσαντος.

τῆς δάμνι ἰνφέκτι. καὶ ἐκεῖ γὰρ ἐρωτώμενος ὁ δεσπότης τοῦ σαφροῦ οἴκου ὀφείλει λέγειν, ἐκ πόσου μέρους νέμεται αὐτόν, καὶ ἐξ ὅσου μέρους ἐπερωτώμενος ὁμολογῆσθαι, νέμεσθαι, ἐκ τοσούτου ἐπερωτώσθαι τὴν δάμνι ἰνφέκτι. ἐὰν δὲ ὅλος μὴ ὁμολογήσθαι, ἢ λέγων νέμεσθαι μὴ ἐπερωτηθῆ, τὴν δάμνι ἰνφέκτι, πέμπεται ὁ γείτων εἰς νομὴν τῆς οἰκίας αὐτοῦ. [Sch. h. V. 746.]

Κυρίλλου. Ὁ ἐναγόμενος περὶ τοῦ ἀκινήτου ἐρωτώσθω, πόσον μέρος νέμεται καὶ ἐὰν εἴπῃ ἔλασσον, πέμπεται εἰς νομὴν τοῦ λοιποῦ ὁ ἄκτωρ. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς δάμνι ἰνφέκτι. τοῦτο δὲ ἐπὶ τῶν προσωπικῶν ἀγωγῶν. οὐδεὶς γὰρ ἐξ ἀνάγκης ὑποδέχεται τὴν ἰνφέκτι. εἰ δὲ ἀρνήσεται νέμεσθαι, ἐκπίπτει νομῆς, ὡς βιβλίῳ 5. τιτ. α'. διγέστω π'. [Sch. h. V. 746.]

L. 21. κα'. Οὐλιπιανῶ. Ὅτε νομῆσαι ὁ ἀρχῶν εἶναι δι-
D. XI. I. καιον, γίνεται ἐπερωτήσις.

L. 22. κβ'. Ὁ μὴ κληρονομῆσας τοῦ πατρὸς, ἐὰν ὑπὸ
D. eod. τοῦ καθολικοῦ ἐρωτηθεῖς περὶ δημοσίου χρέους, εἴπῃ κληρονομεῖν, οὐκ ἐνέχεται ἀπὸ τῆς ἀποκρίσεως τοῖς μὴ ἐρωτήσασιν δανεισταῖς.

ἐὰν ὑπὸ τοῦ καθολικοῦ ἐρωτηθεῖς] Τελευτήσαντος φισκαλίου χρεώστου, ὁ καθολικὸς ἐπηρώτησε τοὺς παῖδας αὐτοῦ, εἰ εἰσὶν αὐτοῦ κληρονόμοι καὶ εἰς ἐξ αὐτῶν μὴτε κληρονομος ὢν, μίτε δικαιοχρῆν τοῦ πατρὸς εἰληφώς, ἀπεκρίνατο αὐτὸν εἶναι κληρονόμον. ὅτι μὲν τῷ φίσκῳ κατέχεται ὁμολογήσας εἶναι κληρονόμος, πρόδηλον. τὸ δὲ ζητούμενον, εἰ καὶ τοῖς δανεισταῖς τοῦ πατρὸς ὁ ἐκ τῆς πρὸς τὸν καθολικὸν ὁμολογίας κατέχεται. καὶ ἀπεκρίνατο Σκαεβόλας, τοῖς μὴ ἐρωτήσαν αὐτὸν δανεισταῖς μὴ κατέχεσθαι τοῦτον τὸν υἱόν, εἰ καὶ ὁμολόγησε τῷ καθολικῷ κληρονόμος εἶναι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. [Sch. i. V. 746.]

Κυρίλλου. Ὁ πρὸς ἓνα δανειστὴν ἀποκρινόμενος εἶναι κληρονόμος, τοῖς ἄλλοις οὐ κατέχεται. [Sch. i. V. 746.]

Σημειώσαι, ὅτι ὁ πρὸς τινα ἀποκρινόμενος, πρὸς ἄλλους οὐκ ἀποκρίνεται. καὶ τοὶ οὐδεὶς πρὸς ἓνα καὶ μόνον πρὸ νερέδε γεριτεύει. ὅτι γὰρ ἡ ἀπόκρισις αὐτῆ πρὸ νερέδε γεριτίων ἐστίν, ὡς ἐγγὺς διγέστω ιβ'. [Sch. i. V. 746.]

tis possessionem mittendus est. Hoc enim fit etiam in actione damni infecti. Nam et illic dominus aedium ruinosarum interrogatus dicere debet, quota ex parte eas possideat, et pro ea parte, pro qua interrogatus se possidere confessus fuerit, damni infecti reprobmittere debet. Si vero neget se possidere, aut se possidere dicens damni infecti non reprobmittat, vicinus in possessionem aedium eius mittitur.

Cyrilli. Qui de re immobili convenitur, interrogatur, quotam partem possideat: et si ex minori parte dixerit, actor in possessionem residui mittitur. Idem est et in actione damni infecti. Hoc autem in actionibus personalibus servatur. Nemo enim in rem actionem suscipere cogitur. Si autem se possidere neget, possessione excidit, ut lib. 6. tit. 1. dig. 80.

XXI. Ulpiani. Cum magistratus aequum esse arbitratus fuerit, interrogatio fit.

XXII. Qui patri heres non erat, si a Procuratore Caesaris interrogatus 1) de fiscali debito, dixerit, se heredem esse, creditoribus, qui non interrogarunt, ex responso non tenetur.

1) si a Procuratore Caesaris interrogatus] Mortuo fiscali debitore Procurator Caesaris filios eius interrogavit, an heredes eius essent: et unus ex his, qui neque heres erat, neque bonorum possessionem patris acceperat, respondit, se heredem esse. Fisca eum, qui se heredem esse confessus est, teneri, manifestum est. Quaesitum autem est, an qui ex sua confessione Procuratori Caesaris facta tenetur, etiam patris creditoribus teneatur. Et Scaevola respondit, hunc filium creditoribus, qui eum non interrogassent, non teneri, licet Procuratori Caesaris confessus fuerit, se heredem patris esse.

Cyrilli. Qui uni ex creditoribus respondit, se esse heredem, ceteris non tenetur.

Nota, eum, qui alicui respondit, ceteris non respondere. Atqui nemo erga unum tantum pro herede gerit. Nam hoc responsum pro herede gestio est, ut didicisti digesto 12.

Τ Ω Ν Β Α Σ Ι Λ Ι Κ Ω Ν

BIBLION TESSAPAKOSTON TRITON.

BASILICORUM

LIBER XLIII.

TITΛΟΣ Α'.

Περὶ ῥημάτων ἐνοχῶν^{a)}.

L. 1. pr. α'. 1) Ἐπερωτήσις^{b)} οὐ συνίσταται, εἰ μὴ ἑκα-
D. XLV. I. τέρου λαλοῦντος. ὅθεν οὔτε κωφός, οὔτε ἄλαλος, οὔτε ἕμφανς, οὔτε ἀπὸν δύναται ἐπερωτῆσθαι.

a) Hanc inscriptionem tit. 1. exhibet Tipucitus. Index titulorum Coislinianus haec habet: ββ. με'. τῶν διγ. τιτ. α. περὶ ἐπερωτήσεων ἐξω δικαστηρίου γινόμενων, καὶ περὶ προστίμων τῶν ἀπὸ ἀρχόντων. Modus restitutionis idem est, quae in libris 18. 19. 30—37. restituendis secutus sum. Genuina Basilicorum fragmenta e Synopsi potissimum hausta signi stellulae * notavi, reliqua non ita distincti, licet ea, quae ex scholiis Basilicorum desumpta sunt, plerumque genuinum Basilicorum textum exhibere videantur. b) L. 1. pr. D. XLV. 1. sic exhibetur in sch. 5. recens edito ad Basil. XI. 1. cap. 4. (edit. nostr. T. 1. p. 556.) Quod sub numero 2. repositum est, et reliqua huius fragmenti exhibentur et Tipucito.

TITULUS I.

De verborum obligationibus.

I. Interrogatio non consistit, nisi utroque interrogante. Unde nec surdus, nec mutus, neque infans neque absens interrogare potest.

2) Καὶ περὶ τοῦ, πῶς συνίσταται ἐπερωτήσις, καὶ διὰ τίνων^{c)}, καὶ τίνες οὐ δύνανται ἐπερωτᾶν, ὡς ὁ κωφός, ὁ ἄλαλος, ὁ ἄντρας, καὶ ὁ ἀπών, εἰ μὴ διὰ δοῦλων παρόντων.

Καὶ περὶ τοῦ ὁμολογήσαντος, καὶ πρὶν ἢ ὁμολογήσῃ, ἀναχωρήσαντος.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσωσι ὁμολογεῖς διδόναι; καὶ εἴπῃς· διὰ τί μὴ; ἢ μηδὲν εἰπὼν νεύσης.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὑπὸ αἵρεσιν ἢ ἡμέραν ἐπερωτήσω σε, καὶ σὺ πούρωσ ὁμολογήσης, καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτηθεῖς δέκα νομίσματα ὁμολογήσης κ'. ἢ ἐπερωτηθεῖς κ'. ὁμολογήσης ι'.

Καὶ ἐὰν ὁ ἐπερωτηθεὶς Πέτρον ὁμολογήσῃ Πέτρον καὶ Παῦλον.

Καὶ ὅτι ἔξεστιν ἑτέρα μὲν διαλέκτῳ ἐπερωτᾶν, ἑτέρα δὲ ὁμολογεῖν, ἐὰν ἐκάτερος οἶδε τὰ λεγόμενα ἢ δι' ἑαυτοῦ, ἢ ἀληθοῦς ἐρμημένως.

β. 1) Τῶν^{d)} ἐπερωτήσεων αἱ μὲν ἐν δάνδο, τουτέστιν, ἐν δόσει, αἱ δὲ ἐν φακιένδο, τουτέστιν ἐν ποιήσει.

2) Καὶ^{e)} ὅτι τῶν ἐπερωτήσεων αἱ μὲν ἐν δόσει εἰσὶν, αἱ δὲ ἐν ποιήσει.

1) Καὶ^{f)} αἱ μὲν δέχονται μερικὰς καταβολάς, αἱ δὲ ἀδιαίρετοί εἰσιν, αἱ δὲ^{g)} φυσικὴν ἐπιδέχονται διαίρεσιν· ἐὰν δὲ μὴ τὸ ὅλον καταβληθῇ, οὔτε ἐκ τοῦ καταβληθέντος μέρους ἐλευθεροῦται ὁ ἐπερωτηθεὶς.

2) Καὶ^{h)} αἱ μὲν δέχονται μερικὰς καταβολάς, αἱ δὲ κατὰ φύσιν ἀδιαίρεταιⁱ⁾ εἰσιν, αἱ δὲ φυσικὴν ἐπιδέχονται διαίρεσιν.

1) Καὶ^{k)} ὅτι ἐπὶ τῶν ἀδιαίρετων ἕκαστος εἰς ὀλόκληρον ἐνεχεται, καὶ καταβαλὼν ἀνάγνωσι, ποίαν ἀγωγὴν ἔχει κατὰ τῶν συγκληρονόμων αὐτοῦ^{l)}.

Καὶ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος δοῦλον, καὶ κινήσαντος καθ' ἑνὸς κληρονόμου, ἢ ποιήσαντος ἀποχῆν.

Καὶ περὶ τοῦ ἐπαγγελλομένου ποιεῖν ἢ διδόναι τι, καὶ τῶν ἐγγνητῶν αὐτοῦ.

Καὶ εἰ ἐπερωτήσω σε, μὴ παρὰ σέ ἢ τὸν κληρονόμον σου γενέσθαι τὸ μὴ βαδίσαι με, καὶ ὁ εἰς κληρονόμος ἐμποδίσαι.

Εἰ δὲ καὶ ὁ ἐπερωτήσας ἔξειναι αὐτῶ^{m)} καὶ τῶ κληρονόμῳ αὐτοῦ βαδίσαι ἀποθάνῃ, καὶ ὁ εἰς τῶν κληρονόμων αὐτοῦ ἐμποδισθῇ.

γ. Καὶⁿ⁾ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος, ἔξειναι μοι καὶ τοῖς κληρονόμοις μου ἔχειν, καὶ ὁ εἰς τῶν κληρονόμων μου κωλύεται· καὶ περὶ ποινῆς ἐπερωτωμένης.

δ. Καὶ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος, ἀπειναι σοῦ καὶ τῶν κληρονόμων σου δόλον πονηρόν.

Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ὁμολογήσω ὑπὲρ ποινῆν ἐκ τοῦ ποιῆσαι τι παρὰ τὰ ὁμολογηθέντα, καὶ τελευτήσαντός μου ὁ εἰς τῶν κληρονόμων μου πικραθῇ τὸ ὁμολογηθέν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ἐπερωτήσας τὸ διπλοῦν

Et de eo, quomodo consistat stipulatio, et per quosnam, et quinam stipulari non possint, ut surdus, mutus, infans et absens, nisi per servos praesentes.

Et de eo, qui respondit, et priusquam responderit, discessit. L. 1 D. 2

Et de eo, si te interrogavero: dare spondes? §. 2 et dixeris: quidni? vel nihil locutus adnueris.

Et de eo, si sub conditione vel die te interrogavero, et tu pure responderis, et vice versa. §. 3

Et de eo, si tu decem nummos interrogatus §. 4 responderis viginti, vel interrogatus viginti responderis decem.

Et si Petrum interrogatus sponderit Petrum §. 5 et Paulum.

Item quod liceat alia lingua interrogare, alia §. 6 autem respondere, si uterque quae dicuntur, sciat sive per se, sive per verum interpretem.

II. Stipulationum quaedam in dando, quaedam in L. 1 D. faciendo consistunt.

Et quod stipulationum quaedam in dando, quaedam in faciendo consistant.

Et quaedam recipiunt partiarias solutiones, quaedam §. 1 individuae sunt, quaedam naturalem divisionem recipiunt: sed nisi totum solvatur, neque ex parte soluta promissor liberatur.

Et quaedam recipiunt partiarias solutiones, quaedam natura individuae sunt, quaedam naturalem divisionem recipiunt.

In individuis quisque in solidum tenetur, et si §. 2 solvit, lege, qualem actionem adversus coheredes suos habeat.

Et de eo, qui servum stipulatus est, et adversus §. 3 unum heredem egit, vel acceptum tulit.

Et de eo, qui aliquid facere vel dare promittit, §. 4 et fideiussoribus eius.

Et si a te stipulatus fuero, per te vel heredem §. 5 tuum non fieri, quominus mihi ire liceat, et unus heres prohibuerit.

Sed et si qui stipulatus est, sibi heredique suo §. 6 ire licere, decesserit, et unus ex heredibus eius prohibitus fuerit.

III. Et de eo, qui stipulatus est, mihi heredibus- L. que meis habere licere, si unus ex heredibus meis D. prohibeatur: et de poena promissa.

IV. Et de eo, qui stipulatus est, a te heredibus- L. 4 que tuis dolum malum abesse. D.

Et de eo, si certam poenam promisero, si quid §. 1 contra placita fecero, et me mortuo unus ex heredibus meis placitum violaverit.

Et de eo, si is, qui duplum stipulatus est, de- §. 2

c) In Codice Tipuciti *διὰ τίνων*. d) L. 2. pr. D. h. t. e sch. q. Anonymi ad Basil. XXIII. 1. cap. 21. Fabr. T. III. p. 282. habet Fabr. in Addendis T. V. p. 805. In scholio, quod genuinum Basilicorum textum exhibere videtur, haec praecedunt: φησὶ δὲ καὶ βιβ. μέ. τ. α'. διγ. β'. ἦτοι βιβ. μγ'. τ. α'. ὅτι τῶν ἐπερωτήσεων κ. τ. λ. Fabr. praefigit nomen Pauli. e) Hoc exhibet Tipucitus. f) L. 2. §. 1. D. h. t. e sch. laudato habet Fabr. in Add. l. 1. Videtur esse genuinus Basilicorum textus. g) In marg. stellula adiecta Fabr. emendat οὐδὲ pro δέ. h) Hoc habet Tipucitus. i) Lego *ἀδιαίρεται*. Tipucitus *διαίρετα*. k) L. 2. §. 2. D. h. t. exhibentur e Tipucito. l) Lege αὐτοῦ. m) Lege αὐτῶ et postea αὐτοῦ. n) L. 3. 4. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

ἀποθάνῃ, πῶς ἕκαστος τῶν κληρονόμων πρὸς τὸ ἴδιον μέρος ἔχει τὴν ἐπερωτήσιν. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς τῶν καρπῶν ἀγωγῆς, καὶ τῆς περὶ μελλούσης ζημίας, καὶ τῆς περὶ καινοτομίας.

L. 5. pr. ε'. 1) * Τῶν^{ο)} ἐπερωτήσεων αἱ μὲν δικαστικαὶ εἰσιν, αἱ δὲ πραιτωρῖαι, αἱ δὲ κατ' αὐτὸν καὶ δικαστικαὶ καὶ πραιτωρῖαι, ἄλλαι συναινετικάι. δικαστικαὶ εἰσιν αἱ μόνως ἐκ τοῦ ὄφφικίου τοῦ δικαστοῦ ἀρμόζουσαι, ὡς ἡ περὶ τοῦ δόλου ἀσφάλεια. πραιτωρῖαι δὲ, αἱ ἀπὸ τοῦ πραιτωρός, ὡς ἡ περὶ μελλούσης ζημίας κινουμένη ἀγωγή. πραιτωρίας δὲ νόμι καὶ τὰς αἰδελικίας. κατ' αὐτὸν δὲ δικαστικαὶ καὶ πραιτωρῖαι, ὡς ἡ περὶ τῶν πραγμάτων τῶν ἀνήθων φυλακῆς, καὶ ἡ περὶ τοῦ διπλασίον. συναινετικάι δὲ ἐπερωτήσεις εἰσιν αἱ ἀπὸ συμφώνου γινόμεναι.

2) Καί^{ρ)} περὶ ἐπερωτήσεων δικαστικῶν καὶ πραιτωρῶν καὶ συναινετικῶν, καὶ πῶς εἰδοποιῶνται.

§. 1. 1) * Ἐπερωτήσεις^{α)} ἐστὶ συνθήκη ῥημάτων, δι' ἧν ἀποκρίνεται τις πρὸς τὴν ἐπερωτήσιν, ποιεῖν τι ἢ δίδόναι.

2) Καί^{ρ)} περὶ τοῦ, τί ἐστὶν ἐπερωτήσις.

§. 3. 1) * Ἐάν^{ς)} ἐπερωτήσω τὸ κεφάλαιον, καὶ ἐκ τοῦ μὴ καταβληθῆναι ποινήν, καὶ ὁ εἷς τῶν κληρονόμων μὴ καταβάλλῃ, βεβαιούται καὶ κατὰ τῶν ἄλλων ἡ ποινή.

2) Καί^{ρ)} περὶ τοῦ, ἐάν ἐπερωτήσω τὸ κεφάλαιον, καὶ ἐκ τοῦ μὴ καταβληθῆναι ποινήν, καὶ ὁ εἷς τῶν κληρονόμων μὴ καταβάλλῃ, βεβαιούται καὶ κατὰ τῶν ἄλλων ἡ ποινή.

§. 4. Τὸ^{υ)} αὐτὸ καὶ ἐπὶ ποινῆς αἵρετοῦ δικαστοῦ.

L. 6. ε'. Καὶ ὅτι ὅστις τῶν αὐτοῦ πραγμάτων ἢ διοικήσις ἀπαγορευθῆ, καλῶς ἐπερωτῶ· αὐτὸς δὲ οὔτε παραδοθῆναι^{ν)} πρᾶγμα, οὔτε μὴν ἐπερωτώμενος ἐνέχεσθαι δύναται, οὔτε ἐγγνητῆς ὑπὲρ αὐτοῦ δίδοται, οὔτε ὑπὲρ τοῦ μαινομένου.

L. 7. ζ'. Καὶ περὶ τοῦ, πότε ἡ ἀδύνατος αἵρεσις ἀκυροῖ τὴν ἐπερωτήσιν ἢ οὐκ ἀκυροῖ.

L. 8. η'. 1) Εἰ^{ω)} ὁμολογῶ ε'. νομίσματα, ἐάν εἶσω τῶν καλανδῶν μὴ δώσει^{ς)} Στίχον, οὐκ ἀπαιτεῖται τὰ ε'. νομίσματα πρὸ τῶν καλανδῶν.

2) Καί^{ρ)} περὶ τοῦ ὁμολογήσαντος δέκα νομίσματα, ἐάν εἶσω τῶν καλανδῶν μὴ δώσει^{ς)} Πέτρον, καὶ τελευτήσῃ Πέτρος.

L. 9. θ'. Καί^{ρ)} περὶ τοῦ, ἐάν ὁ αὐτὸς τισὶ δύο διηρημένως ὁμολογήσῃ τόνδε τὸν ἀγρὸν οὕτως· ἐάν μὴ τῷδε δώσω, ὁμολογῶ σοὶ δίδόναι.

L. 10. ι'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐάν ὁμολογήσω δέκα νομίσματα δοῦναι, εἰ μὴ εἶσω καλανδῶν ἀπέλθω ἐν Ῥώμῃ.

L. 11. ια'. Καὶ περὶ παιδὸς αἰχμαλώτου ἐν πολιτείᾳ ἐπερωτῶντος.

L. 12. ιβ'. Καὶ περὶ τοῦ ἐπερωτῶντος πέντε νομίσματα ἢ δέκα, καὶ τοῦ ἐπερωτῶντος Ἰαννουαρίω^{β)} ἢ Φεβρουαρίω.

L. 13. ιγ'. Καὶ περὶ τοῦ ἐπερωτῶντος πρὸ τῶν ἔγγιστα καλανδῶν.

cesserit, quomodo quisque heredum pro parte sua stipulationem habeat. Idem est et in actione de fructibus (stipulatione fructuaria) et cautione damni infecti, et ea, quae fit novi operis gratia.

V. Stipulationum aliae iudiciales sunt, aliae praetoriae, aliae simul et iudiciales et praetoriae, aliae conventionales. Iudiciales sunt, quae duntaxat ex iudicis officio competunt, veluti de dolo cautio. Praetoriae vero, quae a Praetore, ut actio, quae damni infecti nomine movetur. Praetorias autem et aedilicias accipe Iudiciales autem simul et praetoriae sunt, veluti cautio rem pupilli salvam fore, et duplae stipulatio. Conventionales vero stipulationes sunt, quae ex conventionione fiunt.

Et de stipulationibus iudicialibus et praetoriis et conventionalibus, et quomodo fingantur.

Stipulatio est verborum conceptio, quibus ad interrogationem quis respondet, se facturum aliquid aut daturum.

Et de eo, quid sit stipulatio.

Si sortem stipulatus fuero, et si ea soluta non esset, poenam, et unus ex heredibus non solverit, adversus ceteros quoque poena committitur.

Item si sortem stipulatus fuero, et si ea soluta non esset, poenam, et unus ex heredibus non solverit, adversus ceteros quoque poena committitur.

Idem est et de poena iudicis compromissarii.

VI. Is, cui bonorum suorum administratione interdictum est, recte stipulatur: ipse autem nec tradere rem, nec promittens obligari potest, nec fideiussor pro eo datur, nec pro furioso.

VII. Et de eo, quando impossibilis conditio irritam reddat stipulationem vel non reddat.

VIII. Si decem nummos promisero, si Calendis Stichum non dedero, decem nummi ante Calendas non petuntur.

Et de eo, qui decem nummos promisit, si Calendis Petrum non dederit, et Petrus decesserit.

IX. Et de eo, si idem duobus separatim fundum illum sic promiserit: si illi non dedero, tibi dare spondeo.

X. Et de eo, si decem nummos dare promisero, si Calendis Romam non venero.

XI. Et de filio ab hostibus capti in civitate stipulante.

XII. Et de eo, qui quinque aut decem nummos stipulatur, et de eo, qui Ianuario vel Februario stipulatur.

XIII. Et de eo, qui ante Calendas proximas stipulatur.

ο) L. 5. pr. D. h. t. e Syn. p. 254. exhibet Fabr. T. V. p. 747. Praeferit Fabr. nomen Pomponii. ρ) Hoc habet Tipucitus. ϑ) L. 5. §. 1. D. h. t. e Syn. p. 255. habet Fabr. T. V. p. 718. ρ) Hoc habet Tipucitus. σ) L. 5. §. 3. D. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l. τ) Hoc habet Tipucitus. υ) L. 5. §. 4. L. 6. 7. D. h. t. exhibentur e Tipucito. φ) Lege παραδοῦναι. ω) L. 8. D. h. t. e sch. i. ad Basil. XI. l. 1. cap. 1. Fabr. T. V. p. 406. hausta est. Fabr. in lib. XLIII. Basilicorum restituendo hunc locum neglexit. In scholio haec praecedunt: καὶ διγ. ἢ. τοῦ α'. τ. τοῦ με'. βιβλίον φησὶν, ὅτι εἰ ὁμολογῶ κ. τ. λ. Quae sequuntur in scholio post verba πρὸ τῶν καλανδῶν, textum Basilicorum non continent. x) Lege δώσω. y) Hoc habet Tipucitus. z) Lege ὄψ. et postea τελευτήσῃ. α) L. 9 — 14. D. h. t. exhibentur e Tipucito. β) Sic Codex, sed sine iota subscripto. Scribe Ἰανουαρίω.

ιδ'. Καὶ περὶ τοῦ ὁμολογοῦντος κτίζειν οἶκον, πότε ἐνέχεται. ^{ε)}

ιε'. Καὶ δ) περὶ τοῦ, ἐὰν χρεωστῆς μοι Πέτρον ἢ Παῦλον, καὶ ὁ εἰς ἕξ ἑτέρας αἰτίας ἐμὸς γένηται.

1) 'Η') ἀναλία ἐπερωτήσις καὶ μὴ ἐστὶ, καὶ incerta, καὶ διηγετική, καὶ οὐ σβέννυται τῇ τελευτῇ τοῦ ἐπερωτήσαντος, ὡς περὶ τὸ ληγᾶτον σβέννυται τῇ τελευτῇ τοῦ ληγαταρίου.

2) Καὶ β) περὶ ἐνιαυσιαίας ἐπερωτήσεως. ις'. * Ἐπερωτήσις ^{η)} τῆς προαιρέσεως ἡρημένη τοῦ ὁμολογοῦντος, οὐκ ἔρρωται.

ιζ'. Καὶ γ) ὅτι ὁ δεύτερον τὸ αὐτὸ ὁμολογῶν ἀπαξ ^{κ)} μόναι) ἐνέχεται.

ιη'. 1) * Ἔστι ^{μ)} δὲ ἀνίσχυρος ἢ ἐπερωτωμένη ποιῆν ἐκ τοῦ παρ' αἰτίας τιδὸς τῶν συνοικούντων λυθῆναι τὸν γάμον, ἵνα μὴ ἰδιωτικοῖς πάκτοις ἀναιρηθῆται ἢ δημοσίου ποιῆν.

2) Ἐάν ^{ν)} τις τῶν συνοικούντων ὁμολογήσῃ ποιῆν ἐκ τοῦ παρ' αἰτίας αὐτοῦ λυθῆναι τὸν γάμον, οὐκ ἔρρωται· ἀρκεῖ γὰρ ἢ τῷ νόμῳ ἐπὶ τῶν τοιούτων ὠρισμένη ποιῆν, εἰ μὴ ἄρα καὶ ἢ ἐπερωτήσις τοσαύτην περιέχει.

3) Καὶ ο) περὶ τοῦ, ἐὰν τῶν συνοικούντων τις ὁμολογήσῃ ποιῆν ἐκ τοῦ παρ' αἰτίας αὐτοῦ λυθῆναι τὸν γάμον, πῶς οὐκ ἔρρωται.

ιδ'. Καὶ ρ) περὶ τοῦ, ἐὰν ὁμολογήσῃς δίδοναι μοι, ὅπερ Πέτρος χρεωστεῖ σοι.

κ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν λυθέντος τοῦ γάμου ἐπερωτήσῃ γυνὴ ἀρροικὸς οὕσα, ἀποδοθῆναι αὐτῇ ^{α)} προῖκα ρ'. νομισμάτων, καὶ ^{β)} ρ'. ἔχουσα ἐπερωτήσῃ σ'.

κα'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν χαλκὸν ἐπερωτήσω σε, νομίζων, αὐτὸν χρυσὸν εἶναι.

κβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐξ ἐπερωτήσεως ἢ ληγᾶτου δῆλον ἄνθρωπον χρεωστῆς μοι καὶ ἀποθάνῃ.

κγ'. Ὁ δὲ ἄνηβος ἐξ ἐπερωτήσεως χρεωστῶν Πέτρον οὐ ποιεῖ ὑπέροψιν, εἰ μὴ συναινούντος τοῦ ἐπιτρόπου ὀχληθῆν.

κδ'. Καὶ ὅτι καλῶς ἐπερωτῶ τὸ χρεωστούμενον μοι ἐξ ἑτέρας ἐπερωτήσεως.

κε'. * Αἰ ^{β)} ἀισχυραὶ ἐπερωτήσεις ἀνίσχυροὶ εἰσιν.

κς'. 1) * Ὡς ^{γ)} ὅταν τις ὁμολογῇ φόνον ποιεῖν ἢ ἱεροσυλίαν· οὔτε ἀγωγή ἐκ τῶν τοιούτων ἀρμόζει.

2) Ἀνίσχυρος ὁμολογεῖ τις ἱεροσυλίαν, καὶ οὐχ ἀρμόζει ἐκ τούτου ἀγωγή.

Καὶ ^{δ)} περὶ τοῦ, ἐὰν ὁμολογήσω δέκα νομίσματα, ἐὰν μὴ εἴσω διετίας ἀνέλθω εἰς τὸ καπετώλιον.

XIV. Et de eo, qui domum aedificare promittit, ^{L. 14.} quando teneatur. ^{D. XLV.}

XV. Et de eo, si Petrum aut Paulum mihi debeas, et alter ex alia causa meus factus sit. ^{L. 16. f.} ^{D. eod}

Annalis stipulatio et una est, et incerta, et perpetua, nec morte stipulatoris extinguitur, sicut legatum morte legatarii extinguitur. ^{§. 1.}

Et de annali stipulatione.

XVI. Stipulatio, quae ex arbitrio promissoris pendet, non valet. ^{L. 17.} ^{D. eod}

XVII. Qui bis idem promittit, semel tantum tenetur. ^{L. 18.} ^{D. eod}

XVIII. Invalida autem est poena, quae promittitur, si culpa alicuius coniugum matrimonium solutum fuerit, ne privatis pactis publica poena tollatur. ^{L. 19.} ^{D. eod}

Si quis coniugum poenam promiserit, si culpa sua matrimonium solutum fuerit, non valet: sufficit enim poena lege his constituta, nisi et stipulatio tantandem comprehendat. ^A

Et de eo, si quis coniugum poenam promiserit, si culpa sua matrimonium solutum fuerit, quomodo non valeat.

XIX. Et de eo, si promiseris mihi dare, quod Petrus tibi debet. ^{L. 20.} ^{D. eod}

XX. Et de eo, si mulier, quae indotata est, matrimonio soluto stipulata fuerit, dotem sibi reddi centum nummorum, vel si ea, quae centum habet, ducentos stipulata fuerit. ^{L. 21.} ^{D. eod}

XXI. Et de eo, si aes a te stipulatus fuero, putans, id aurum esse. ^{L. 22.} ^{D. eod}

XXII. Et de eo, si ex stipulatione aut legato hominem certum mihi debeas, isque decesserit. ^{L. 23.} ^{D. eod}

XXIII. Pupillus autem, qui Petrum ex stipulatione debet, moram non facit, nisi auctore tutore interpellatus fuerit. ^{L. 24.} ^{D. eod}

XXIV. Recte stipulor id, quod ex alia stipulatione mihi debetur. ^{L. 25.} ^{D. eod}

XXV. Turpes stipulationes invalidae sunt. ^{L. 26.} ^{D. eod}

XXVI. Veluti si quis homicidium vel sacrilegium se facturum promittat: neque actio ex talibus competit. ^{L. 27. f.} ^{D. eod}

Inutiliter quis sacrilegium promittit, neque ex eo actio competit.

Et de eo, si decem nummos promisero, si intra §. 1. biennium Capitolium non adscendero.

ε) L. 15. desideratur. δ) L. 16. pr. D. h. t. exhibetur e Tipucito. f) L. 16. §. 1. D. h. t. exhibetur e sch. h. ad Basil. XLVII. 3. cap. 35. Fabr. T. VI. p. 256. ubi haec praemittuntur: καὶ βιβ. με'. ττρ. α'. διγ. ιε'. θιμ. β'. ὅτι ἢ ἀναλία κ. τ. λ. Praetermisit hunc locum Fabr. g) Hoc habet Tipucitus. h) L. 17. D. h. t. e Syn. p. 255. habet Fabr. T. V. p. 748. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι. i) L. 18. D. h. t. exhibetur e Tipucito. k) Parva lacuna carie exorta. l) Lege μόνον. m) L. 19. D. h. t. his verbis exhibetur a Balsamone ad Phot. Nomocan. tit. XIII. cap. 4. in Voelli et Iustelli Bibl. iur. can. vet. T. II. p. 1100. Genuinum Basilicorum textum exhibet Balsamo et dicit esse cap. 18. tit. 1. lib. 43. Basil. n) Ita L. 19. D. h. t. exhibetur a Photio Nomocan. Tit. XIII. cap. 4. apud Voellum I. 1. o) Hoc habet Tipucitus. p) L. 20 - 25. D. h. t. exhibentur e Tipucito. q) Lege αὐτῆ. r) Lege ἢ pro καὶ. s) L. 26. D. h. t. e Syn. p. 255. habet Fabr. T. V. p. 748. Eadem habet Balsamo ad Phot. Nomocan. Tit. II. cap. 2. apud Voellum T. II. p. 804. qui dicit esse cap. 25. huius Basilicorum libri et tituli. Etiam apud Tipucitum eadem leguntur, praemissis tamen verbis καὶ ὅτι. t) L. 27. pr. D. h. t. e Syn. l. 1. habet Fabr. l. 1. Eadem habet Balsamo l. 1. Quod secundo loco positum est, habet Coll. const. eccl. Lib. II. apud Voellum T. II. p. 1306. et ex ea Photius Nomocan. Tit. II. cap. 2. apud Voellum T. II. p. 803. Photius tamen pro ἱεροσυλίαν habet ἱεροσυλίαν. Apud Tipucitum hic locus desideratur. u) L. 27. §. 1. L. 28. 29. D. h. t. exhibentur e Tipucito. L. 30. desideratur.

L. 28. κζ'. Καὶ περὶ τοῦ ἐπερωτῶντος παραδοθῆναι
D. XLV. 1. αὐτῷ πρᾶγμα, πῶς δοκεῖ τὴν παράδοσιν ἐπερωτῶν,
καὶ οὐχὶ τὴν δεσποτειαν.

L. 29. πρ. κη'. Καὶ ὅτι τοσαῦται ἐπερωτήσεις εἰσὶν, ὅσαι
D. eod. καὶ ποσότητες, ἢ ὅσα εἶδη. καὶ περὶ τοῦ, εἰ καινὸν
εἶδος μὴ ὄν ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπερωτήσει ἀναμιγῆ. καὶ
εἴ τις τὴν ἐν οφθαλμοῖς σωρὸν τῶν χρημάτων ἐπερω-
τήσει, μία ἐστὶν ἐπερωτήσις. καὶ ἡ τοῦ ληγᾶτου
ἀσφάλεια μία, ἐστὶν ἐπερωτήσις, κἂν ὡς πολλὰ τὰ
ληγάτα. καὶ εἰ ἐπερωτήσω τὸδε ἢ τὸδε, τοσαῦται
ἐπερωτήσεις εἰσὶν, ὅσα τὰ σώματα.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω τὸν κλέψαντα τὸν
δοῦλόν μου παρασχέιν αὐτόν, ἀχρηστός ἐστιν ἡ ἐπε-
ρωτήσις. καὶ εἰ οὕτως ἐπερωτήσω, εἴ τι διὰ τῆς
παραγγελίας χρεωστῆς δοῦναι ἢ ποιῆσαι, ὁμολογεῖς
δοῦναι. καὶ εἰ μετὰ τὴν ἐπερωτήσιν δίχα ὑπερθέ-
σεως ὁ δοῦλος ἀποθάνῃ.

L. 31. κθ'. Καὶ^{v)} περὶ τοῦ, ἐὰν τὸ ἐμὸν ὑπὸ αἵρεσιν
D. eod. ἐπερωτήσω, ἔρρωται, ἐὰν τῆς αἵρέσεως ἐξιούσης εὐ-
ρεθῆ μὴ ὄν ἐμόν.

L. 32. λ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν περὶ τὸ ὄνομα τοῦ δού-
D. eod. λου, περὶ ὃν ἐπερωτῶμεν, πλανώμεθα, περὶ δὲ τὸ
σῶμα συναινῶμεν, πῶς ἔρρωται ἡ ἐπερωτήσις.

L. 33. λα'. Καὶ περὶ τοῦ ὁμολογοῦντος δοῦναι Πέτρον
D. eod. ἐν δῆλῃ ἡμέρᾳ, ἀποθνήσκοντος αὐτοῦ πρὸ τῆς ἡμέ-
ρας πῶς οὐκ ἐνέχεται.

L. 34. λβ'. Καὶ^{w)} περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω πρᾶγμα,
D. eod. οὐτινος οὐκ ἔχω ἐξουσίαν, καὶ εἰ τούναντιον ὁ μὴ
ἔχων ἐξουσίαν ἐπερωτηθῆ.

L. 35. πρ. λγ'. 1) * Ἐὰν^{x)} ἐπερωτήσω τὸ κατὰ φύσιν μὴ
D. eod. δυνάμενον γενέσθαι, ἀχρηστός ἡ ἐπερωτήσις· ὥσπερ
ὅτε ἐπερωτῶ τὸ μὴ δυνάμενον δοθῆναι· εἰ μὴ ἄρα
παρὰ τὸν ἐπερωτηθέντα γέγονε τὸ μὴ δυνηθῆναι
δοῦναι.

2) Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω γενέσθαι τὸ
μὴ κατὰ φύσιν δυνάμενον γενέσθαι, ὥσπερ^{y)} ἐπερω-
τήσω καὶ τὸ μὴ δυνάμενον δοθῆναι, ἀχρηστός ἡ ἐπε-
ρωτήσις, εἰ μὴ ἄρα παρὰ τὸν ἐπερωτηθέντα γέγονε
τὸ μὴ δυνηθῆναι δοῦναι.

§. 1. * Εἰ^{z)} δὲ καὶ ὁ νόμος κωλύει γενέσθαι τὸ ἐπε-
ρωτηθέν, ἀχρηστός ἡ ἐπερωτήσις· ὡς ὅταν ὁμολο-
γήσω γαμῆσαι τὴν ἀδελφὴν μου.

§. 2. Καὶ^{a)} ὅτι ἐπὶ τῆς πράξεως καὶ τῆς μισθώσεως,
εἰ καὶ μὴ προσφόρος ὁμολογήσῃ τις πρὸς τὴν ἐπε-
ρωτήσιν, ὅμως δὲ συναινέει, ἔρρωται.

L. 36. λδ'. 1) * Ὅτε^{b)} τις παρὰ τὸ σύμφωνον κατὰ
D. eod. δόλον ἐπερωτηθῆ, εἰ καὶ μὴ ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου, ἀλλ'
ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἠπατήθη, ἔχει τὴν τοῦ
δόλου παραγραφὴν.

2) Καὶ περὶ τοῦ ἐπερωτηθέντος παρὰ τὸ σύμ-
φωνον κατὰ δόλον, εἰ καὶ μὴ ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου,
ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἠπατήθη, ἔχει τὴν
τοῦ δόλου παραγραφὴν.

XXVII. Et de eo, qui rem sibi tradi stipulatur,
quomodo traditionem stipulari videatur, non pro-
prietatem.

XXVIII. Tot stipulationes sunt, quot et sum-
mae sunt vel quot species. Et de eo, si nova spe-
cies, quae non est in praecedente stipulatione, mixta
fuerit. Et si quis acervum pecuniae, qui in con-
spectu est, stipulatus fuerit, una est stipulatio.
Cautio quoque legati una est stipulatio, quamvis
multa legata sint. Et si illud aut illud stipulatus
fuero, tot sunt stipulationes, quot corpora.

Et de eo, si ab eo, qui servum meum subripuit,
stipulatus fuero, ut eum mihi daret, inutilis est
stipulatio. Et de eo, si ita stipulatus sim: *quod ex
conditione dare vel facere debes, dare spondes?*
Et de eo, si post stipulationem sine mora servus
decesserit.

XXIX. Si rem meam sub conditione stipulatus
sim, valet, si conditione existente mea non sit.

XXX. Et de eo, si circa nomen servi, quem
stipulamur, erremus, circa corpus autem consentia-
mus, quomodo stipulatio valeat.

XXXI. Et de eo, qui Petrum certo die dare
promittit, quomodo eo ante diem mortuo non te-
neatur.

XXXII. Et de eo, si rem stipulatus sim, cuius
commercium non habeo, et de eo, si vice versa is,
qui commercium non habet, promiserit.

XXXIII. Si stipulatus fuero, ut id fiat, quod
natura fieri non potest, inutilis est stipulatio: sicuti
cum dari stipulor, quod dari non potest: nisi per
promissorem steterit, quominus dare potuerit.

Et de eo, si stipulatus fuero, ut id fiat, quod
natura fieri non potest, sicut cum stipulatus sum et
id, quod dari non potest, inutilis est stipulatio,
nisi per promissorem steterit, quominus dare potuerit.

Sed et si lex fieri prohibeat id, quod promissum
est, inutilis est stipulatio: veluti cum promisero, me
ducturum sororem meam.

In venditione et locatione, etiam si quis non
congrue ad interrogationem responderit, si tamen
consentiat, valet.

XXXIV. Cum quis contra conventionem per
dolum stipulatione obligatus est, etiamsi non ab ad-
versario, sed re ipsa deceptus sit, doli exceptionem
habet.

Et de eo, si quis contra conventionem per do-
lum stipulatione obligatus sit, etiamsi non ab ad-
versario, sed re ipsa deceptus sit, doli exceptionem
habet.

v) L. 31 — 34. D. h. t. exhibentur e Tipucito. w) L. 34. D. h. t. haec verba ex Basilicis citat *Hotomanus* Observ. iur. civ. lib. XIV. cap. 24. (Opp. T. I. P. II. p. 380.) οὐτινος τὴν κτῆσιν οὐκ ἔχω, οὔτε δύναμαι αὐτὸν νερῆθῆναι. Novit ergo *Hotomanus* Codicem Basilicorum, qui lib. XLIII. continebatur: in reliquis enim iuris graeci fontibus haec verba non reperi. x) L. 35. πρ. D. h. t. e Syn. p. 255. habet Fabr. T. V. p. 748. Quod secundo loco positum est, habet Tipucitus. y) Supple ὅτε ante ἐπερωτήσω. z) L. 35. §. 1. D. h. t. e Syn. l. 1. habet Fabr. l. 1. Eadem leguntur apud Tipucitum usque ad verbum ἐπερωτήσις. a) L. 35. §. 2. D. h. t. exhibetur e Tipucito. Similibus verbis argumentum h. l. traditur in sch. 7. ad Basil. XIV. 1. cap. 6. (edit. nostr. T. II. p. 73.) Sententia huius loci in sch. l. ad Basil. XXII. 1. cap. 33. Fabr. T. III. p. 52. edit. nostr. T. II. p. 483. traditur his verbis: τὰ γὰρ τῆς συναινέσεως, εἰ καὶ μὴ προσφόρος γίνονται πρὸς τὴν ἐπερωτήσιν, ἔρρωται. b) L. 36. D. h. t. e Syn. l. 1. habet Fabr. l. 1. Quod secundo loco positum est, habet Tipucitus.

λέ. Καί^c) περὶ τοῦ, ἐὰν δῆλους νόμμοις ἐπερωτηθῶ, καὶ ἀπόλλωνται^d) χωρὶς ὑφ' ἐμοῦ.

λς. Καί^e) περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω ἐξεῖναι μοι ἔχειν, τί δοκῶ ἐπερωτῶν. λέγειν γὰρ δοκῶ, μήτε ἐμέ, μήτε τοὺς διαδόχους μου ἐμποδισθῆναι παρὰ τοῦ ὁμολογήσαντος καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ. ἀλλότριον γὰρ φάκτον οὐ τις ἐπερωτᾶται χωρὶς ποινῆς ἢ τοῦ διαφέροντος.

Καὶ περὶ ὑπέξουσίου ἐπερωτῶντος καὶ δούλου.

Καὶ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος, ἐξεῖναι αὐτῷ καρποῦσθαι ἢ ἐλαύνειν, μὴ τῶν κληρονόμων μνημονεύσαντος.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν βούλωμαι περὶ τοῦ σοῦ δούλου^f) καὶ τοῦ κληρονόμου σου ἐπερωτῆσαι ἢ περὶ δούλου ἄλλων βούλωμαι ἀσφαλισθῆναι, πῶς δεῖ ἐπερωτῶν.

Καὶ ὅτι δύναται τις ἐαυτῷ ἐπερωτῶν ζευγνύειν τὸ πρόσωπον τοῦ θεοῦ πατρός.

Καὶ περὶ τοῦ εἰς δῆλην ἡμέραν ὁμολογοῦντος, πῶς δύναται ἐν τῷ μέσῳ καταβαλεῖν. ὁ δὲ ὁμολογήσας, ἐὰν τότε γένηται ἢ τότε, οὐ δοκεῖ ὅπερ ὁμολόγησε, ποιεῖν, ἐὰν μὴ, ὅτε γένηται, καταβάλλῃ.

Καὶ ὅτι οὐδεὶς ἄλλω ἐπερωτᾷ, εἰ μὴ τῷ ἔχοντι αὐτὸν ὑπέξουσίου. προστιθεμένης δὲ ποινῆς καὶ ἐτέρῳ τις ἐπερωτᾷ.

* Ἐνε^g) τοῖς ἀμφιβόλοις τὴν ἐπερωτήσιν κατὰ τοῦ ἐπερωτήσαντος ἐρμηνεύομεν.

1) * Καλῶς^h) ἐπερωτῶ σε παριστᾶν τόδεⁱ), ἢ κτίζειν ἱερὸν ἢ μνημεῖον τόπον· καὶ ἢ ἐπὶ τῶν τοιούτων γὰρ τόπων μίσθωσις ἔρρωται.

2) Καί^k) ὅτι καλῶς ἐπερωτῶ σε παριστᾶν τόδε, ἢ κτίζειν ἱερὸν ἢ μνημεῖον τόπον.

3) Καλῶς^l) ἐπερωτῶ σε κτίσαι σάκρον· καὶ ἢ ἐπὶ τῷ τοιούτῳ γὰρ ἔργῳ μίσθωσις ἔρρωται.

4) Καλῶς^m) ἐπερωτῶ σε κτίσαι ἱερὸν· καὶ ἢ ἐπὶ τῷ τοιούτῳ γὰρ μίσθωσις ἔρρωται.

λς. ⁿ) Καί^o) περὶ τοῦ υἱοῦ μου ἐπερωτῶντος δούλον μου.

λη. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις ἐπερωτήσῃ καλάνδαις Ἰαννουαρίαις, καὶ μὴ ἐκφωνήσῃ, ταῖς πρώταις ἢ δευτέραις ἢ τρίταις· καὶ μήτε δῆλόν ἐστιν, περὶ ποίων ἐνεθυμήθησαν· πῶς δοκεῖ περὶ τῶν πρώτων λέγειν. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν πρώτων καλάνδων ἐπερωτήσῃ, περὶ τῶν δευτέρων ἐνεθυμήθῃναι δοκεῖ. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τρίτων, καὶ εἰδῶν, καὶ πῶν τῶν ἡμερῶν. καὶ περὶ τοῦ χωρὶς ἡμέρας ἐπερωτῶμένου, πῶς παραχρῆμα ἐλέγχεται, εἰ μὴ τόπος πρόσκειται. ἢ δὲ τῆς ἡμέρας προσθήκη ὑπὲρ τοῦ ἐναγομένου ἐστίν.

λθ. Καὶ περὶ τοῦ ἐπερωτῶντος, αὐτῷ δοθῆναι ἐν τούτῳ τῷ ἐνιαυτῷ, πῶς οὐ δύναται κινεῖν πρὸς συμπληρώσεως τοῦ ἐνιαυτοῦ. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ μηνός.

μ. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω σε, κατὰ δο-

XXXV. Et de eo, si certos nummos promisero, L. hique sine culpa mea perierint. D. XI

XXXVI. Et de eo, si stipulatus sim, habere L. 38 mihi licere, quid stipulari videar. Dicere enim vi- §. 1. deor, nec me, nec successores meos prohiberi a promissore eiusque successoribus. Alienum enim factum nemo promittit citra poenam aut id, quod interest.

Et de filiofamilias stipulante et servo. §. 6.

Et de eo, qui stipulatus est, uti frui vel agere §. 10. sibi licere, neque heredum mentionem fecit.

Et de eo, si de dolo tuo et heredis tui stipu- §. 13. lari velim, aut de dolo aliorum caveri mihi velim, quomodo stipulari oporteat.

Potest quis sibi stipulans iungere patris ado- §. 15. ptivi personam.

Et de eo, qui certo die promittit, quomodo §. 16. medio tempore solvere possit. Qui vero promisit, si illud vel illud factum sit, non videtur facere, quod promisit, si non solverit, cum id factum fuerit.

Nemo alii stipulatur, nisi ei, qui eum in pote- §. 17. state habet. Poena autem adiecta etiam alteri quis stipulatur.

In dubiis stipulationem contra stipulatorem in- §. 18. terpretamur.

Recte stipulor a te, ut illum sistas, aut aedem §. 24. sacram aut locum religiosum aedifices: nam et locatio in huiusmodi locis contracta valet.

Recte stipulor a te, ut illum sistas, aut aedem sacram aut locum religiosum aedifices.

Recte a te stipulor, ut aedem sacram aedifices: §. 25. nam et locatio de huiusmodi opere contracta valet.

Recte a te stipulor, ut aedem sacram aedifices: nam et locatio eius nomine contracta valet.

XXXVII. Et de filio meo, qui a servo meo L. stipulatur. D.

XXXVIII. Et de eo, si quis Calendis Ianuariis L. 4 stipulatur sit, neque expresserit, primis vel secundis §. 1. vel tertiis: nec manifestum sit, de quibus cogitaverint, quomodo de primis loqui videatur. Et de eo, si ipsa die primarum Calendarum stipulatus sit, de secundis cogitasse videtur. Idem valet et de Nonis et Idibus et omnibus diebus. Et de eo, qui die non adiecto promittit, quomodo statim teneatur, nisi locus adiectus sit. Diei autem adiectio pro reo est.

XXXIX. Et de eo, qui hoc anno sibi dari sti- L. pulatur, quomodo ante annum elapsum agere non D. possit. Idem est etiam in mense.

XL. Et de eo, si a te stipulatus sim, arbitrato L. D.

c) L. 37. D. h. t. exhibetur e Tipucito. d) Lege ἀπόλλωνται. e) L. 38. §. 1. 0. 10—13. 15—17. D. h. t. exhibetur e Tipucito. f) Sic Codex. Sed lege hic et postea δόλου. g) L. 38. §. 18. e Syn. p. 141. habet Fabr. in Addendis T. V. p. 805. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι, et post ἐρμηνεύομεν haec addit: ζῆται καὶ κεφ. λθ. οὐ ἢ ἀρχῆ, τὸ συμβαλλόμενον τῇ συντάσει τῆς ἐνοχῆς. Similia reperis in sch. 1. recens edito ad Basil. XI. 1. cap. 39. edit. nostr. T. I. p. 623. h) L. 38. §. 24. 25. D. h. t. habet Balsamo ad Phot. Nomocan. Tit. II. cap. 1. apud Voellum T. II. p. 877. Laudat ipsa Basilicorum verba, et dicit esse cap. 17. them. 5. huius tituli et libri. Sed pro κεφ. λς. emenda κεφ. λς. i) Lege τόνδε. k) Hoc habet Tipucitus: l) Hoc haustum est e Coll. const. eccl. lib. II. apud Voellum T. II. p. 1306, ubi praefigitur nomen Ulpiani. m) Ita hic locus exhibetur a Photio Nomocan. Tit. II. cap. 1. apud Voellum T. II. p. 876. n) L. 30. D. h. t. desideratur. o) L. 40—44. D. b. t. exhibetur e Tipucito.

κμασίαν Πέτρον παραδοῦναι μοι πρᾶγμα, καὶ γὰρ
ὑπέρωμαι, ἢ Πέτρος,

L. 44. μα'. Ἡ μὴ δοκιμάση.
D. XLV. 1. μβ'. 1) * Eἴ'p) τι ἐπερωτήσῃ ὁ ὑπεξούσιός μου,
L. 45. pr. ἐγὼ δοκῶ ἐπερωτᾶν.
D. eod.

2) Καὶ ὅτι, εἴ τι ὁ ὑπεξούσιός μου ἐπερωτήσῃ,
ἐγὼ δοκῶ ἐπερωτᾶν.

§. 1. * Καὶ ὡς περὶ ὁ αὐτεξούσιος, οὕτω καὶ ὁ ὑπεξού-
σιος ἐπερωτᾶν δύναται, ὅτε μέλλει τελευτᾶν.

§. 2. Καὶ ὅτι καλῶς ἐπερωτῶ, μετὰ θάνατόν μου
τῇ θυγατρὶ μου δοθῆναι, ἢ μετὰ θάνατόν τῆς θυ-
γατρὸς μου δοθῆναι μοι.

§. 3. Καὶ ὅτι ἴση ἐστὶν ἡ ἐπερωτήσις τοῦ εἰπεῖν, εἴτε
ἀποθάνῃ, καὶ εἴτε ἀποθάνῃ.

§. 4. * Ὁ ὑπεξούσιος υἱός, εἰ καὶ μὴ μνησθῇ τοῦ
πατρὸς, αὐτῷ προσπορίζει τὴν ἐπερωτήσιον.

L. 46. pr. μγ'. Καὶ ὅτι ἐπερωτήσω δοθῆναι μοι μετὰ
D. eod. β'. καλάνδας, παραχρηῖμα ἢ ἐνοχὴ τίκτεται, ἢ δὲ κατα-
βολὴ ὑπέρωσειν ἔχει.

[§. 1. Καὶ ὅτι τὰ φράκτον ἔχοντα οὐ δύναται τις ἐπε-
ρωτᾶν εἰς καιρὸν θανάτου.

§. 2. 3. Καὶ περὶ τοῦ, εἴτε ἐπερωτήσω σε δοῦναι, ὅτε
θέλεις, καὶ ἀποθάνῃς μὴ ὀρίσῃς, ἢ εἴτε θέλῃς,
ἄχρηστὰ εἰσι.

L. 47. μδ'. Καὶ περὶ τοῦ, εἴτε ἐπερωτήσω σε δοῦναι μοι,
D. eod. ὅπερ χρωστικὸς μοι παρασχέιν ταῖς καλάνδαις, οὐ
δοκῶ νῦν ἐπερωτᾶν, ἀλλὰ ταῖς καλάνδαις.

L. 48. μέ'. Καὶ περὶ τοῦ, εἴτε ἐπερωτήσω σε παρασχέιν
D. eod. μοι δέκα νομίματα, ὅτε σε ἀπαιτήσω, πῶς οὐκ
ἔστιν αἰρετικὴ ἐπερωτήσις· ὅθεν καὶ μὴ ἀπαιτήσας
ἀποθάνω, οὐ σβέννυται.

L. 49. pr. μς'. Καὶ περὶ τοῦ, εἴτε ὑπεξούσιος ὁμολογήσῃ
D. eod. δοῦναι δοῦλον, ὅστις μετὰ ὑπέρωσειν ἀποθάνῃ^{u)}.
καὶ εἰ μὴ ὁ υἱός, ἀλλ' ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὴν ὑπέρωσειν
ἐποίησε, τί γίνεται.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, εἴτε ἐπερωτήσω σε, παρὰ^{v)} σὲ μὴ
γενέσθαι, βαδίσαι με, καὶ λάβω ἐγγυητήν, καὶ ἐμ-
ποδίσῃς σὺ ἢ ὁ ἐγγυητής.

§. 2. Ἄνηθος δὲ κληρονομῶν οὐ δοκεῖ ἐμποδίζειν ἐκ
τῆς τοιαύτης ἐπερωτήσεως.

§. 3. Καὶ περὶ τοῦ, εἴτε πρὸ προθεσμίας ὀχληθῇ ὁ
ὁμολογήσας δοῦλον, οὐ δοκεῖ ὑπέρωσειν ποιεῖν τοῦ
δοῦλου ἀποθανόντος.

L. 50. pr. μς'. Καὶ περὶ τοῦ ὁμολογοῦντος, μὴ γενέσθαι
D. eod. παρ' αὐτόν, τί δοκεῖ ὁμολογεῖν.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ ὁμολογοῦντος δοῦναι, εἴ τι περιέλαθῃ
εἰς αὐτόν, ἢ κατὰ δόλον μὴ περιέλαθῃ πεπρασκομένης
κληρονομίας, πῶς ἐνέχεται, εἴτε ἐποίησε μὴ περιελ-
θεῖν εἰς αὐτόν.

L. 51. μη'. Καὶ περὶ τοῦ, εἴτε ἀλλότριον δοῦλον ὁμο-
D. eod. λογήσω δοῦναι, καὶ ἐλευθερωθῇ, οὐκ ἐνέχομαι.

L. 52. pr. μθ'. Καὶ^{w)} περὶ συναινετικῶν ἐπερωτήσεων, πῶς
D. eod. οἱ συναινεῖντες ταύτας τυποῦσι. ταῖς δὲ πραιτω-
ρίαις οὐτε προσθεῖναι, οὐτε ἀφελεῖν δύναμεθα.

Petri rem mihi tradi, et ego moram fecerim, aut
Petrus,

XLII. Aut non arbitratus fuerit.

XLII. Si quid stipulatus fuerit, qui in mea
potestate est, ego stipulari videor.

Si quid stipulatus fuerit, qui in mea potestate
est, ego stipulari videor.

Et sicut is, qui sui iuris est, ita etiam is, qui
in potestate est, stipulari potest, eum morietur.

Recte stipulor, post mortem meam filiae meae
dari, vel post mortem filiae meae mihi dari.

Par est stipulatio, sive dixeris, si morietur,
sive, cum morietur.

Filiusfamilias, etiamsi patris non meminerit,
stipulationem ei acquirit.

Si stipulatus sim, dari mihi post centum Calen-
das, obligatio statim nascitur, solutio autem dila-
tionem habet.

Quae in facto sunt, non potest quis in tempus
mortis stipulari.

Et de eo, si a te stipulatus sim, ut des, cum
volueris, et decesseris, antequam constitueris, aut
ita, si volueris, haec invalida sunt.

XLIV. Et de eo, si a te stipulatus sim, ut des
mihi, quod Calendis dare mihi debes, non videor
nunc stipulari, sed Calendis.

XLV. Et de eo, si stipulatus a te fuero, ut
mihi decem nummos praestares, cum a te petiero,
quomodo non sit conditionalis stipulatio: ideo, licet,
antequam petiero, decesserim, non extinguitur.

XLVI. Et de eo, si filiusfamilias servum dare
sponderit, qui post moram decessit. Et si non
filius, sed pater eius moram fecerit, quid fiat.

Et de eo, si a te stipulatus fuero, per te non
fieri, quominus eam, et fideiussorem accepero, et tu
vel fideiussor impedierit.

Pupillus autem, qui heres est, non videtur im-
pedire ex huiusmodi stipulatione.

Et de eo, si ante diem interpellatus sit, qui
servum promisit, non videtur moram facere servo
mortuo.

XLVII. Et de eo, qui promittit, per se non
fieri, quid promittere videatur.

Et de eo, qui promittit dare, si quid ad ipsum
pervenerit, aut dolo malo non pervenerit vendita
hereditate, quomodo teneatur, si fecerit, ne quid ad
ipsum perveniret.

XLVIII. Et de eo, si alienum servum dare pro-
misero, isque manumissus fuerit, non teneor.

XLIX. Et de conventionalibus stipulationibus,
quomodo contrahentes eas forment. Praetoriis autem
neque addere, neque detrudere possumus.

p) L. 45. pr. D. h. t. e Syn. p. 255. habet Fabr. T. V. p. 748. Quod secundo loco positum est, habet Tipucifus,
q) L. 45. §. 1. D. h. t. e Syn. I. I. habet Fabr. T. V. p. 749. Apud Tipucitum deest. r) L. 45. §. 2, 3. D. h. t. exhibentur
e Tipucito. s) L. 45. §. 4. D. h. t. e Syn. I. I. habet Fabr. I. I. Apud Tipucitum deest. t) L. 46—51. D. h. t. exhibentur
e Tipucito. u) Codex Tipuciti ἀποθάνῃ. Lege ἀπέθανεν. v) Cod. περὶ. Sed lege παρὰ. w) L. 52. pr. D. h. t.
exhibetur e Tipucito.

1) * 'Εάν*) τις ὁμολογήσῃ παραδίδόναι σχολάζουσαν νομήν, οὐ ψιλὴν παράδοσιν, ἀλλὰ δεσποτείαν σημαίνει.

2) Καὶ γ) ὅτι ὁ ὁμολογῶν παραδίδόναι σχολάζουσαν νομήν, οὐ ψιλὴν παράδοσιν, ἀλλὰ δεσποτείαν ὁμολογεῖ.

γ'. Καὶ ζ) ὅτι τὸ τοῦ δούλου κεφάλαιον ἀνήκει πρὸς τὰ μέλλοντα καὶ ἄδηλα. ἐν ταῖς ἐπερωτήσεσι δὲ χρήσιμὸν ἐστίν, ἰδικῶς ἐκφραεῖν, ὅσα δυνάμεθα.

να'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἰδικῶς ἐπερωτήσω Πέτρον καὶ Παῦλον, καὶ ἀποθάνω ἐπὶ δύο κληρονόμοις, ἢ γενικῶς δύο δούλους ἐπερωτήσω.

Καὶ περὶ ὑπηρεσιῶν ἐπερωτωμένων, πῶς κεχρεώσονται τοῖς κληρονόμοις κατὰ τὸν ἀριθμὸν. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δούλος κοινὸς ὑπηρεσίαν ἐπερωτήσῃ.

νβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ὅτε ἐπερωτῶ ἐμοὶ ἢ Πέτρον, μόνῳ Πέτρῳ, οὐ μὴν καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ καλῶς καταβάλλεται.

γγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁμολογήσω ἐμὲ καὶ Πέτρον τὸν κληρονόμον μου δοῦναι δέκα νομίσματα, καὶ ἀποθάνω ἐπὶ πολλοῖς κληρονόμοις.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω ἐμοὶ καὶ τῷ νιῷ μου· εἰ δὲ χωρὶς τοῦ ἐμοῦ προσώπου ἐπερωτήσω δοθῆναι τῷ ὑπέξουσίῳ νιῷ μου, πῶς οὐκ ὀρθῶς αὐτῷ καταβάλλεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω δοθῆναι δέκα νομίσματα, ἐφ' ὅσον ζῶ, πῶς δύνανται παραχορῆμα κινεῖν· ὁ δὲ κληρονόμος μου κινῶν ἐκβάλλεται παραγορᾷ· ὡς περὶ ὅτε ἐπερωτῶ μέχρι τῶν καλανδῶν, ἢ οὕτως, ἐξείναι μοι βαδίζειν, ἐφ' ὅσον ζῶ, τί γίνεται.

Καὶ περὶ τοῦ ἐπερωτῶντος, πρὸ καλανδῶν δοθῆναι αὐτῷ, πῶς δοκεῖ ταῖς καλανδαῖς ἐπερωτῶν.

Καὶ ὅτι ὁ ἔχων ψιλὴν δεσποτείαν πράγματος καλῶς ἐπερωτᾷ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν αὐτοῦ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσας σὲ ἀγρόν, ἕτερον ἐπερωτήσω τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν αὐτοῦ*).

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν αὐτὸν δούλον σὺ μὲν χωρὶς αἰρέσεως, ἄλλος δὲ ὑπὸ αἰρέσειν ὁμολογήσῃ μοι, καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι σε ὑπέρθεσιν ἀποθάνῃ πρὸ ἐκβάσεως τῆς αἰρέσεως. καὶ εἰ μὴ ἀπέθανεν, ἀλλὰ ποιήσω σοι ἀποχὴν, τίς ἐνέχεται ἐφ' ἐκατέρῳ θέματι.

νδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁμολογήσω δέκα νομίσματα, ἐὰν ὑπατος ὁ Πέτρος γένηται, πῶς καὶ πρὸ τῆς ἐκβάσεως τῆς αἰρέσεως ἀποθνήσκοντός μου ἐνέχεται ὁ κληρονόμος μου.

νε'. Καὶ περὶ τοῦ ἐπερωτῶντος ἀγρόν, καὶ ὕστερον τὴν χρῆσιν αὐτοῦ, ἢ τοῦναντίον. καὶ περὶ τοῦ ἐπερωτῶντος ὀδὸν πλατείαν καὶ ὕστερον μονοπάτον, ἢ δέκα νομίσματα καὶ ὕστερον πέντε, ἢ οὐσοῦφρονκτον καὶ μετὰ ταῦτα οὐσον. ἀνισχύρως ἐπερωτᾷ, εἰ μὴ ἰδικῶς ἐν πᾶσιν ὡς ψυχῇ δωρομένον^{b)} τὴν πρώτην ἐνοχὴν λύσει^{c)}, καὶ πρὸς τὴν δευτέραν ἔλθῃ.

νε'. Καὶ περὶ τοῦ, ὅτε ἐπερωτηθῶ ἔλαιον ὑπὸ ἡμέραν ἢ ὑπὸ αἰρέσειν, πῶς τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἀρμόζει ἢ ἀπατησις, δίδωμι τὴν ἀποτίμησιν.

νζ'. Τὸ αὐτὸ ἐστίν καὶ ὅτε ὁμολογήσω δοῦναι ἐν Καπύῃ.

Si quis vacuum possessionem tradere promiserit, L. 52. non nudam traditionem, sed proprietatem promittit. D. XLV

Qui vacuum possessionem tradere promittit, non nudam traditionem, sed proprietatem promittit.

L. Doli clausula pertinet ad futura et incerta. L. 53. In stipulationibus autem utile est, specialiter exprimere, quaecunq; possimus. D. eoi

LI. Et de eo, si specialiter stipulatus fuero Petrum et Paulum, et duobus heredibus relictis decessero, vel generaliter duos servos fuero stipulatus. L. 54. D. eo

Et de operis, quae promittuntur, quomodo heredibus secundum numerum eorum debeantur. Et de eo, si servus communis operas stipulatus sit. §. 1.

LII. Et de eo, si mihi aut Petro stipulor, soli Petro, non etiam heredibus eius recte solvitur. L. 55. D. eoi

LIII. Et de eo, si me et Petrum heredem meum decem nummos dare promisero, et multis heredibus relictis decessero. L. 56. §. D. eo

Et de eo, si mihi et filio meo stipulatus fuero: §. 2. 3. sed si persona mea non adiecta filio, qui in potestate mea est, dari stipulatus fuero, quomodo non recte ei solvatur.

Et de eo, si stipulatus fuero decem nummos dari, quoad vivam, quomodo confestim agere possim: heres autem meus agens exceptione repellitur: sicuti cum stipulor usque in Calendas, vel ita, licere mihi ire, quoad vivam, quid fiat. §. 4.

Et de eo, qui stipulatur, ante Calendas sibi dari, quomodo Calendis stipulari videatur. §. 5.

Qui nudam rei proprietatem habet, recte usum fructum eius stipulatur. §. 6.

Et de eo, si fundum a te stipulatus ab alio usum fructum eius stipulatus fuero. §. 7.

Et de eo, si eundem hominem tu pure, alius autem sub conditione mihi promiserit, et is homo postea, quam moram feceris, antequam existeret conditio, decesserit. Et si non decesserit, sed ego tibi acceptum tulero, quis utroque casu teneatur. §. 8.

LIV. Et de eo, si decem nummos promisero, si Petrus Consul factus fuerit, quomodo etiam ante eventum conditionis me mortuo heres meus teneatur. L. 57. D. eo

LV. Et de eo, qui fundum stipulatur, et postea usum fructum eius, vel vice versa. Et de eo, qui actum stipulatur et postea iter, vel decem nummos et postea quinque, vel usum fructum et postea usum. Inutiliter stipulatur, nisi specialiter in omnibus tanquam animo donandi priorem obligationem solverit, et ad secundam venerit. L. 58. D. eo

LVI. Et de eo, cum oleum in diem vel sub conditione promisero, quomodo temporis, quo petitio competit, aestimationem praestem. L. 59. D. eo

LVII. Idem est et cum Capuae dare promisero. L. 60. D. eo

x) L. 52. §. 1. D. h. t. e. sch. I. ad Basil. XXIII. 3. cap. 4. Fabr. T. III. p. 406. habet Fabr. in Addendis T. V. p. 805. Genuina Basilicorum verba continet, ut ex his verbis scholiastae colligere licet: *ἢν δὲ τῷ μὴ β.β. τ.α. κ.π. εβ. (lege νβ.)* θ.ε.μ. β. φ.η.ο. οἴσω. *ἢν τις ὁμολογήσῃ κ. τ. λ.* y) Hoc habet Tipucitus. z) L. 53 — 63. D. h. t. exhibentur et Tipucito. a) Cod. aut. Sed lege αὐτοῦ. b) Graeci legerunt in Digestis *donandi animo*. Sed in nostris Digestis legitur *novandi animo*. c) Lege λύση, ut cum sequenti ελθῃ conveniat.

L. 61. νή. Καὶ ὅτι ἀκρήστως ἐπερωτᾶται τις ποιήν,
D. XLV. 1. ἐὰν μὴ γράψῃ με κληρονόμον.

L. 62. νθ'. Καὶ ὅτι, κἂν κωλύοντός μου ἐπερωτήσῃ ὁ
D. eod. δοῦλός μου, προσπορῆται^{d)} μοι τὴν ἐνοχίαν.

L. 63. ξ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὑπὸ δύο διεξευγμένους αἰ-
D. eod. ρέσεις ἐπερωτήσω.

L. 64. ξα'. 1) Καλῶς^{e)} ἐπερωτῶ ἰ. ἐτησίους χρουσοὺς
D. eod. ἀπὸ τῆς σήμερον ὑπὸ αἵρεσιν τήν, ἐὰν Τίτιος ὕπατος
γένηται. κἂν γὰρ μετὰ χρόνον ἢ αἵρεσις ἐξέλθῃ, καὶ
τὰ τοῦ πρὸ αὐτῆς χρόνου λαμβάνω ἐτήσια νομί-
σματα ἰ.

2) Καί^{f)} ὅτι καλῶς ἐπερωτῶ ἐτησίους δέκα χρου-
σοὺς ἀπὸ^{g)} σήμερον ὑπὸ αἵρεσιν τήν, ἐὰν ὕπατος
Πέτρος γένηται.

L. 65. πρ. ξβ'. Καί^{h)} ὅτι τὰ ἔξωθεν καὶ μὴ φερόμενα πρὸς
D. eod. τὴν ὑπόθεσιν προστιθέμενα οὐκ ἀναιροῦσιν αὐτήν.

§. 1. Οὔτε ἢ ἐναλλαγὴ τοῦ εἰς ἐπερώτησιν ἀγομένου
προσώπου ἢ πράγματος. καὶ ἀνάγνωθι τὸ παράδειγμα.

L. 66. ξγ'. Καὶ ὅτι ὁ ἡττων τῶν κέ.ⁱ⁾ ἐτῶν οὐ καλῶς
D. eod. ἐπερωτᾶ, τὸν ἴδιον^{κ)} χρεώστην ἐλευθερῶσαι δοῦλον
αὐτοῦ^{κ)}. ὁ μόντοι ὧν εἴκοσιν ἐτῶν δύναται.

L. 67. πρ. ξδ'. Καὶ ὅτι καλῶς ἐπερωτῶ φυλαχθῆναι μοι
D. eod. ἰ. νομίσματα.

§. 1. Εἰ δὲ ὁμολογήσεις φροντίσαι, δοθῆναι μοι ἰ. νο-
μίσματι, οὐκ ἀπαιτῶ σε αὐτά.

L. 68. ξε'. 1) Εἰ^{l)} ποιήν ἐπερωτήσω σε ἐκ τοῦ [μὴ]
D. eod. δανείσαι μοι, καὶ ἔρωται, καὶ κέρτα ἐστὶν ἢ ἐπε-
ρωτήσις. εἰ δὲ μόνον ὁμολογήσεις δανείσαι μοι,
ἕγκερτός ἐστιν, [καὶ ἐνέχη] εἰς τὸ διαφέρειν^{m)}.

2) Καίⁿ⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω σε ποιήν
ἐκ τοῦ μὴ δανείσαι μοι, ἢ μόνον ὁμολογήσεις δανεί-
σαι μοι, πότε ἔρωται, καὶ φανερά ἐστὶν ἢ ἄδηλός
ἐστὶν^{o)}, εἰς τὸ διαφέρειν.

L. 69. ξς'. Καί^{p)} περὶ τοῦ, ἐὰν ὑπὸ ποιήν ὁμολογήσω
D. eod. παραστῆσαι ἢ δοῦναι τὸν ἀποθανόντα, πῶς οὐκ
ἀπαιτεῖται ἢ ποιήν.

L. 70. ξζ'. Καὶ ὅτι ὁ ἑπταετής οὐκ ἐπερωτᾶ.

L. 71. ξη'. Καὶ ὅτι καλῶς ἐπερωτῶ ποιήν ἐκ τοῦ γε-
D. eod. νέσθαι τόδε, ἢ μὴ γενέσθαι τι.

L. 72. πρ. ξθ'. Καὶ ὅτι ἢ τοῦ ἀδιαίρετου πράγματος, ὡς
D. eod. τῶν δουλειῶν, οὐ διαιρεῖται ἐπερώτησις· ἢ δὲ περὶ
τῶν φάκτων καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν, ἐπειδὴ τὴν κατα-
δίκεν εἰς τὴν διατίμησιν αὐτῶν ἔχουσι, διαιρεῖται.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁμολογήσῃς διδόναι ποιήν,
εἰ μὴ πρὸ καλανδῶν τελειώσῃς τόδε τὸ ἔργον, πῶς
μετὰ τὰς καλάνδας βεβαιοῦται ἢ ἐπερώτησις.

§. 2. Εἰ δὲ ὁμολογήσῃς ἀνανεοῦν τὸν οἶκόν μου, ἢ
κτιζεῖν αὐτόν, οὐ περιμένομεν καταπεσεῖν τὸν οἶκον,
ἢ τοσοῦτον χρόνον παρελθεῖν, ἐν ᾧ δύναται κτισθῆ-
ναι· ἀλλ' ὅτε ἄρξεται ὑπέρθεις γίνεσθαι, βεβαιοῦται
ἢ ἐπερώτησις.

LVIII. Inutiliter quis poenam promittit, si me heredem non scripserit.

LIX. Etiam si vetante me servus meus stipulatus sit, acquirit mihi obligationem.

LX. Et de eo, si sub duobus disiunctivis conditionibus stipulatus fuero.

LXI. Recte denos aureos annuos stipulor ex hac die sub hac conditione, si Titius Consul factus fuerit. Nam licet post tempus conditio extiterit, etiam temporis ante eam praeteriti denos aureos annuos accipio.

Recte stipulor denos aureos annuos ex hac die sub hac conditione, si Petrus Consul factus fuerit.

LXII. Quae extrinsecus et nihil ad causam pertinentia adiiciuntur, eam non tollunt.

Nec mutatio personae aut rei, quae in stipulationem deducitur. Et lege exemplum.

LXIII. Minor viginti quinque annis non recte stipulatur a debitore suo, ut servum suum manumittat. Qui tamen viginti annorum est, potest.

LXIV. Recte stipulor, decem nummos mihi salvos fore.

Sed si promiseris, te curaturum, ut dentur mihi decem nummi, eos a te non peto.

LXV. Si poenam a te stipulatus fuero, si mihi pecuniam [non] credidisses, et valet, et certa est stipulatio. Sed si tantum promiseris, te pecuniam mihi crediturum, incerta est, [et teneris] in id, quod interest.

Et de eo, si poenam a te stipulatus fuero, si pecuniam mihi non credidisses, vel tantum promiseris, te pecuniam mihi crediturum, quando valeat, et certa vel incerta (stipulatio) sit, [et teneris] in id, quod interest.

LXVI. Et de eo, si sub poena promiseris sistere vel dare hominem mortuum, quomodo poena non petatur.

LXVII. Infans non stipulatur.

LXVIII. Recte stipulor poenam, si illud factum erit, vel si aliquid factum non erit.

LXIX. Stipulatio rei individuae, ut servitutum, non dividitur: stipulatio autem factorum et operarum, quia condemnationem in aestimationem eorum earumve habent, dividitur.

Et de eo, si poenam dare promiseris, si ante Calendas opus illud non perfeceris, quomodo post Calendas committatur stipulatio.

Sed si promiseris domum meam reficere vel extruere, non expectamus, donec domus ruat aut tantum temporis praetercat, quando domus extrui possit: sed cum mora fieri coeperit, committitur stipulatio.

d) Lege προσπορῆται. e) L. 64. D. h. t. e sch. d. Anonymi ad Basil. XXIII. I. cap. 42. Fabr. T. III. p. 310. edit. nostr. T. II. p. 636. hausta est. Praemittuntur in scholio haec: φησὶ δὲ καὶ βιβ. με'. ττ. α'. διγ. ξδ'. ἦτοι βιβ. μγ'. ττ. α'. ὅτε καλῶς κ. τ. λ. f) Hoc habet Tipucitus. g) Supple τῆς ante σήμερον. h) L. 65—67. D. h. t. exhibentur e Tipucito. i) Lege κ'. id est, viginti. k) Scilicet eius, qui stipulatur. l) L. 68. D. h. t. hausta est e sch. d. Enantiophanis ad Basil. XXIII. I. cap. 30. Fabr. T. III. p. 290. Videtur hoc scholium continere genuinum Basilicorum textum. Verba uncia inclusa a Fabr. in marg. addita sunt: merito. m) Schol. addit: ὡς βιβ. με'. ττ. α'. διγ. ξη'. n) Hoc habet Tipucitus. o) Deesae videtur καὶ ἐνέχη ante verba εἰς τὸ διαφέρειν. p) L. 69—73. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

ο'. Καὶ ὅτι ἔστιν, ὅτε ἡ ποῦρα ἐπερωτήσις ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ὑπέρθεσιν δέχεται. καὶ ἀνάγνωθι τὸ παράδειγμα.

Καὶ περὶ κληρονομιαίου δούλου ἐπερωτῶντος, πῶς οὐδὲν πράττει, εἰ μὴ ὑπερβῆται τὴν κληρονομίαν ὁ κληρονόμος. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ δούλου τοῦ αἰχμαλώτου.

Καὶ περὶ τοῦ ὁμολογήσαντος δούλου καὶ μετὰ ὑπέρθεσιν προσάγοντος αὐτόν.

οα'. 1) * Τῶν⁹⁾ ἐπερωτήσεων αἱ μὲν εἰσι φανεραὶ, αἱ δὲ ἀφανεῖς. καὶ φανεραὶ εἰσιν αἱ ἐξ αὐτῆς τῆς συμφωνήσεως¹⁾ ἔχουσαι δῆλον τὸ τί, καὶ ποῖον, καὶ πόσον, ὡς νομίσματα εἰ. καὶ ἀγρὸν Κορηλιανόν, καὶ δούλον Πέτρον.

2) Καὶ⁵⁾ περὶ ἐπερωτήσεων φανερῶν καὶ ἀφανῶν, καὶ ποιαὶ εἰσι φανεραὶ,

οβ'. Καὶ⁴⁾ ποιαὶ ἀφανεῖς, ἀνάγνωθι καλῶς· ἔχει γὰρ διάφορα κεφάλαια εἰς παράδειγμα.

Καὶ περὶ τοῦ κεφάλαιον ἐπερωτήσαντος καὶ ὄσουςδῆποτε τόκους, πῶς δοκεῖ φανερώς καὶ ἀφανῶς ἐπερωτῆσιν.

ογ'. Καὶ περὶ τοῦ, ὅταν ὁ ὑπὸ ἐπιλογὴν ἐπερωτῶν ἑαυτῷ φυλάτῃ τὴν ἐπιλογὴν. καὶ περὶ τοῦ ἐπερωτῶντος, ὅπερ χρηθὲν δοῦναι ἢ γενέσθαι, πῶς τὰ χωρὶς αἰρέσεως δοκεῖ ἐπερωτῆσιν. ὁ δὲ κατὰ τοῦτον ἐνάγων τὸν τρόπον καὶ τὰ μέλλοντα καταφέρει. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν θίλωμεν περιλαβεῖν καὶ τὰ μέλλοντα, τί δεῖ ἡμᾶς προστιθέναι τῇ ἐπερωτήσει.

οδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν προθέσμως ὑπὸ ποινὴν ὁμολογήσω χρήματα, καὶ πρὸ τῆς ἡμέρας ἀποθάνω.

οε'. Καὶ⁴⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν ὑπεξούσιος ἐπερωτήσῃ ὑπὸ αἵρεσιν, καὶ αὐτεξουσίου αὐτοῦ γενομένου ἐξέλθῃ ἢ αἵρεσις, πῶς ἀρμόζει τῷ πατρὶ ἢ ἀγωγῇ. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

Καὶ⁶⁾ ὅτι τῇ ἐπερωτήσει τοῦ ἀγροῦ οὐ περιέχονται οἱ ὄντες ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐπερωτήσεως καρποὶ.

ος'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ τοῦ Πέτρον φροντιστῆς ἐπερωτήσῃ, πῶς ἀρμόζει τῷ δεσπότῃ οὐτιλίαι ἐξστιπουλάτου.

οζ'. 1) * Ἐὰν⁷⁾ ἀμφίβολος εἰρεθῇ φράσις ἐν ἐπερωτήσει, ἐκείνο δεχόμεθα, ὅπερ τὸ πρᾶγμα, περὶ οὗ ἡ ζήτησις ἐστίν, ἀσφαλίζεται.

2) Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀμφίβολος εὔρεθῇ φράσις ἐν ἐπερωτήσει.

οη'. Καὶ⁸⁾ περὶ τοῦ χωρὶς ποινῆς ὁμολογοῦντος παριστῆναι τινα, πῶς εἰς τὸ διαφέρον ἐνάγεται.

Καὶ εἰ φροντιστῆς ἐστίν ὁ τὴν ἐπερωτήσιν ποιησάμενος.

οθ'. Καὶ ἔτι οὐδεὶς τὸ ἴδιον πρᾶγμα καλῶς ἐπερωτᾷ· τὴν δὲ ἀποτίμησιν καὶ ἀπόδοσιν τοῦ ἐμοῦ πράγματος καλῶς ἐπερωτᾷ.

LXX. Interdum pura stipulatio ex re ipsa dilationem capit. Et lege exemplum. L. 73. p. 1 D. XLV.

Et de servo hereditario stipulante, quomodo nihil agat, nisi heres adierit hereditatem. Idem est et in servo eius, qui ab hostibus captus est.

Et de eo, qui servum promisit et post moram se eum offert.

LXXI. Stipulationum quaedam certae sunt, quaedam incertae. Et certae sunt, in quibus ex ipsa pronuntiatione certum est, quid, et quale, et quantum sit, ut decem aurei, et fundus Cornelianus, et servus Petrus. L. 74. D. eod.

Et de stipulationibus certis et incertis, et quales certae sint,

LXXII. Et quales incertae, recte legas: diversa enim capita habet ad exemplum. L. 75. §. 1. D. eod.

Et de eo, qui sortem stipulatus est et quascunque usuras, quomodo certo et incerto stipulari videatur. §. 9.

LXXIII. Et de eo, cum qui sub electione stipulatur, sibi electionem servat. Et de eo, qui stipulatur, quod dare fieri oportet, quomodo ea, quae pure debentur, stipulari videatur. Qui autem hoc modo agit, etiam futura deducit. Et de eo, si etiam futura comprehendere velimus, quid nos stipulationi adiacere oporteat. L. 76. §. 1. D. eod.

LXXIV. Et de eo, si ad diem sub poena pecuniam promiserit, et ante diem decessero. L. 77. D. eod.

LXXV. Et de eo, si filiusfamilias sub conditione stipulatus fuerit, eoque emancipato extiterit conditio, quomodo patri actio competat. Et lege causam. L. 78. D. eod.

Stipulatione fundi non continentur fructus, qui tempore stipulationis sunt. §. 1.

LXXVI. Et de eo, si procurator Petri stipulatus fuerit, quomodo domino actio utilis ex stipulatu competat. L. 79. D. eod.

LXXVII. Si ambigua reperiatur in stipulatione oratio, id accipimus, quod rem, de quo quaestio est, tutam facit. L. 80. D. eod.

Et de eo, si ambigua oratio in stipulatione reperiatur.

LXXVIII. Et de eo, qui sine poena aliquem sistere promittit, quomodo in id, quod interest, conveniatur. L. 81. D. eod.

Et de eo, si procurator sit, qui stipulationem fecit. §. 1.

LXXIX. Nemo rem suam recte stipulatur: pretium autem et restitutionem rei meae recte stipulor. L. 82. D. eod.

g) L. 74. D. h. t. e sch. k. ad Basil. XXIII. 1. cap. 6. Fabr. T. III. p. 245. habet Fabr. in Addendis T. V. p. 805. Exhibet hoc scholium genuinum Basilicorum textum, quod apparet ex modo, quo locus ex eo citatur, et quidem ita: ἀνάγνωθι βιβ. μγ'. tit. α'. κεφ. οδ'. λέγον· τῶν ἐπερωτήσεων κ. τ. λ. r) Malim ἐκφανήσεως. s) Hoc habet Tipucitus. t) L. 75—77. D. h. t. exhibentur e Tipucito. u) L. 78. pr. D. h. t. exhibetur e Tipucito. Argumentum eiusdem loci in sch. y. ad Basil. XLII. 7. cap. 2. Fabr. T. V. p. 525. traditur his verbis: εἰ γὰρ ἦν ὑπεξούσιος, τῷ πατρὶ προσπορίζετο, πᾶν ἢ αἵρεσις μετὰ τὸ ἐμαγκατευσθῆναι αὐτὸν ἐξῆλθεν. ἐν γὰρ ταῖς ἐπερωτήσεσιν τῷ καιρῷ τοῦ συναλλάγματος προσέχουμεν, ὡς βιβ. με'. tit. α'. διγ. οη'. quae verba cum Digestis omnino conveniunt. v) L. 78. §. 1. L. 79. D. h. t. exhibentur e Tipucito. w) L. 80. D. h. t. e Syn. p. 141. habet Fabr. in Addendis T. V. p. 805. Eadem habet Harm. I. 15. §. 1. Quod secundo loco positum est, habet Tipucitus. x) L. 81. D. h. t. exhibetur e Tipucito, uti et L. 82. pr.

L. 82. §. 1. 1) * Μετά^{γ)} ὑπέρθεσιν ἀποθανόντος τοῦ δούλου, ἐλέγεται ὁ ἐπερωτηθεὶς· ὑπέρθεσιν δὲ ποιεῖ καὶ ὁ θελήσας δικάσασθαι, ἢ περ ἀποκαταστήσαι.

2) Μετά^{z)} μόραν τοῦ δούλου ἀποθανόντος, ἐλέγεται ὁ ἐπερωτηθεὶς· μόραν δὲ ποιεῖ καὶ ὁ θελήσας δικάσασθαι, ἢ περ ἀποκαταστήσαι.

3) Καὶ^{α)} ὅτι μετὰ ὑπέρθεσιν ἀποθανόντος τοῦ δούλου ἐλέγεται ὁ ἐπερωτηθεὶς· καὶ ὅτι ὑπέρθεσιν ποιεῖ καὶ ὁ θέλων δικάσασθαι, ἢ περ ἀποκαταστήσαι.

L. 83. pr. π. Καὶ^{β)} περὶ τοῦ ὁμολογήσαντος ἕτερον δίδοναι ἢ ποιεῖν, πῶς οὐκ ἐλέγεται. καὶ περὶ τοῦ ὁμολογοῦντος ἀπεῖναι κυκλὸν δόλον, τί δοκεῖ ὁμολογεῖν. καὶ περὶ τοῦ ὁμολογήσαντος, ἔξεῖναι σοι ἔχειν ἢ μὴ παρ' αὐτὸν ἢ τὸν κληρονόμον αὐτοῦ γενέσθαι.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω σε Πέτρον, καὶ σὺ μὲν περὶ ἄλλου ἐνεθυμήθης, ἐγὼ δὲ περὶ ἄλλου. ἐν δὲ δικαστηρίῳ ἐκεῖνος δοκεῖ ἀπαιτεῖσθαι, περὶ οὗ ὁ ἐνάγων ἐνεθυμήθη.

§. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσαντός μου Πέτρον ἢ Παῦλον ὁμολογήσης, Παῦλον δίδοναι.

§. 3. Καὶ εἰ ἐπερωτήσω δέκα καὶ^{γ)} εἴκοσι νομίσματα, καὶ ὁμολογήσης δέκα. καὶ ὅτι αἰεὶ ἐν ταῖς ποσότησι τὸ ἔλαττον ὁμολογεῖν δοκοῦμεν.

§. 4. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πολλὰ πράγματα ἐπερωτήσω, καὶ σὺ ἐν ὁμολογήσει, πῶς ἐτέχη.

§. 5. 1) * Οὔτε^{δ)} ἱερόν, οὔτε μνημείου πρᾶγμα, οὔτε τὸ διηρηκῶς τῇ δημοσίᾳ χρήσει ἀφορισθὲν ἐπερωτῶν δύναμαι, οὔτε τὸν ἐλεύθερον ἄνθρωπον, κἂν εἰ δύναιται δούλος ὁ ἐλεύθερος γενέσθαι, καὶ ὁ ἱερός ἢ ὁ δημόσιος ἰδιωτικός. εἰ γὰρ καὶ ἰδιωτικὸν ἐπερωτηθῶ τόπον ἢ δούλον, καὶ συμβῆ τὸν τόπον καθιερωθῆναι ἢ τὸν δούλον ἐλευθερωθῆναι χωρὶς δόλου μου, ἐλευθεροῦμαι· καὶ εἰ συμβῆ ἔκ τινος νόμου πάλιν τὸν τόπον ἰδιωτικὸν ἢ τὸν ἐλεύθερον δούλον γενέσθαι, οὐκ ἐλέγομαι. τὸν ἐλεύθερον οὐ δύναμαι ἐπερωτῶν ὑπὸ ἀρεσιν τήν, ὅτε δούλος γένηται, οὔτε τὸ ἱερόν ἢ μνημείον, ὅτε γένωται ἰδιωτικά. ἐκεῖνα γὰρ ἐπερωτῶν δυνάμεθα, ὅσον^{ε)} κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐπερωτήσεως τῆς χρήσεως καὶ τῆς δεσποτείας ἡμῶν γενέσθαι δύναται.

2) Οὐ^{ς)} δυνατόν^{ς)} σάκρον^{β)} ἐπερωτῶν, κἂν εἰ δύναται γενέσθαι ἰδιωτικός^{ι)}. εἰ γὰρ^{κ)} ἰδιωτικὸν ἐπερωτηθῶ τόπον, καὶ συμβῆ αὐτὸν χωρὶς δόλου μου καθιερωθῆναι, ἐλευθεροῦμαι· καὶ εἰ συμβῆ ἔκ τινος νόμου πάλιν γενέσθαι^{λ)} ἰδιωτικὸν τὸν τόπον, οὐκ ἐλέγομαι. οὐ δύναμαι^{μ)} σάκρον^{ν)} ἐπερωτῶν ὑπὸ ἀρεσιν^{ο)} τήν, ὅταν ἰδιωτικὸν γένηται· ἐκεῖνα γὰρ ἐπερωτῶν δυνάμεθα, ὅσα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐρωτήσεως^{ρ)} τῆς χρήσεως καὶ τῆς δεσποτείας ἡμῶν εἶναι δύναται.

Servo post moram mortuo promissor tenetur: moram autem et ille facit, qui litigare maluit, quam restituere.

Servo post moram mortuo promissor tenetur: moram autem et ille facit, qui litigare maluit, quam restituere.

Et de eo, quod servo post moram mortuo promissor teneatur: et quod moram faciat et is, qui litigare mavult, quam restituere.

LXXX. Et de eo, qui alium dare vel facere promisit, quomodo non teneatur. Et de eo, qui dolum malum abesse promittit, quid promittere videatur. Et de eo, qui promisit, habere tibi licere, vel, nec per se, nec per heredem suum fieri.

Et de eo, si Petrum a te stipulatus sim, et tu de alio senseris, ego de alio. In iudicio autem is peti videtur, de quo actor sensit.

Et de eo, si stipulante me Petrum aut Paulum, tu Paulum dare sponderis.

Et de eo, si decem et viginti nummos stipulatus sim, tuque decem promiseris. Et de eo, quod semper in nummis id, quod minus est, spondere videamur.

Et de eo, si ego plures res stipulatus sim, tuque unam promiseris, quomodo tenearis.

Neque sacram, neque religiosam rem, neque usui publico in perpetuum destinatum stipulari possum, neque hominem liberum, quamvis liber servus fieri possit, et locus sacer vel publicus fieri privatus. Nam et si profanum locum promiscro, aut servum, et contigerit, ut locus sacer fieret aut servus ad libertatem perveniret citra dolum meum, liberor: et si contigerit, ut ex lege aliqua locus rursus profanus aut liber servus fieret, non teneor. Hominem liberum stipulari non possum sub ea conditione, cum servus factus fuerit, nec rem sacram vel religiosam sub ea conditione, cum profanae factae fuerint. Ea enim stipulari possumus, quaecunque stipulationis tempore usus et dominii nostri fieri possunt.

Rem sacram stipulari non licet, licet profana fieri possit. Nam si locum profanum promiscro, et contigerit, ut is citra dolum meum sacer fieret, liberor: et si contigerit, ut locus ex lege aliqua rursus profanus fieret, non teneor. Rem sacram stipulari non possum sub ea conditione, cum profana facta fuerit: ea enim stipulari possumus, quaecunque stipulationis tempore usus et dominii nostri esse possunt.

γ) L. 82. §. 1. D. h. t. exhibetur e sch. c. ad Basil. XXIII. 3. cap. 24. Fabr. T. III. p. 434. quod Basilicorum textum genuinum laudat his verbis: καὶ βιβ. μγ'. τιν. α'. κεφ. πβ'. θιμ. β'. ὁ φησιν· μετὰ ὑπέρθεσιν κ. τ. λ. Ultima verba inde a voce ὑπέρθεσιν — ἀποκαταστήσαι habet etiam sch. s. ad Basil. XXIII. 1. cap. 3. Fabr. T. III. p. 399. z) Ita hic locus exhibetur in sch. g. ad Basil. XL. 10. cap. 20. Fabr. T. VII. p. 272. ubi haec praecedunt: ἐν δὲ τῷ κβ'. (lege πβ'.) διγ. τοῦ α'. τιν. τοῦ με. βιβ. μγ'. (Desunt ἦται βιβ. ante μγ'.) τιν. α'. κεφ. πβ'. ὅτι μετὰ μόραν κ. τ. λ. Argumentum traditur in sch. i. ad eundem Basilicorum locum Fabr. I. 1. a) Hoc habet Tipucitus. b) L. 83. pr. §. 1—4. D. h. t. exhibentur et Tipucito. c) Lege ἢ, aut. d) L. 83. §. 5. D. h. t. hausta est ex Balsamone ad Phot. Nomocan. Tit. II. cap. 1. apud Voellum T. II. p. 877. ubi genuina Basilicorum verba traduntur. Dicitur ibi esse lib. 43. tit. 1. cap. 83. them. 4. et 7. e) Lege ὅσα. f) Hoc exhibetur e Coll. const. eccles. Lib. II. apud Voellum T. II. p. 1306. auctore Hauboldo in Manuali Basilicorum p. 148. Ex eadem hausisse videtur Phot. Nomocan. Tit. II. cap. 1. apud Voellum T. II. p. 876. g) Phot. δύναμαι. h) Phot. ἱερόν pro σάκρον. i) Lege ἰδιωτικόν. k) Phot. addit καὶ post εἰ γὰρ. l) Phot. γενέσθαι πάλιν. m) Phot. δὲ addit post δύναμαι. n) Phot. ἱερόν. o) Phot. ὑφ' ἀρεσιν. p) Lege ἐπερωτήσεως, uti Photius habet.

3) Καί⁹) περί πωλῶν πραγμάτων ἐπερωτᾶσθαι οὐ δυνάμεθα. καὶ περί τοῦ, εἰ ἰδιωτικὸν ἐπερωτηθῶ τόπον ἢ δούλον, καὶ συμβῆ τὸν τόπον καθιερωθῆναι ἢ τὸν δούλον¹⁾ ἐλευθερωθῆναι χωρὶς δόλου μου, πῶς ἐλευθεροῦμαι· κἂν εἰ συμβῆ πάλιν τὸν τόπον ἐκ τίνος νόμου ἰδιωτικὸν γενέσθαι, ἢ τὸν ἐλεύθερον δούλον γενέσθαι. καὶ ἐπὶ οἴκου ἐὰν ξύλα κατενεχθῆ, ἐφ' ᾧ πάλιν τεθῆναι, τοῦ οἴκου εἰσὶν. εἰ δὲ μέγροι ἐδάφους κατενεχθῆ, κἂν διὰ τῶν αὐτῶν ὑλῶν ἀνανεωθῆ, ἄλλος ἐστίν. καὶ περί τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω σε ἐκ τοῦδε τοῦ ἀγροῦ ρ'. κεράμους, πῶς περιμένωμεν, ἕως οὗ γένωνται, καὶ εἰ γένωνται καὶ δαπανηθῶσι χωρὶς δόλου σου, περιμένωμεν, ἵνα εἰς τοὺς ἐξῆς ἐνιαυτοὺς γένωνται. καὶ οὕτως ἢ ἀργεῖ ἢ ἰσχύει ἢ ἐπερωτήσις. καὶ ὅτι τὸν ἐλεύθερον οὐ δύναμαι ἐπερωτᾶν ὑπὸ αἵρεσιν τήν, ὅτε δούλος γένηται, οὐτε τὸ ἱερὸν ἢ μνημεῖον, ὅτε γένωνται ἰδιωτικά.

Καί⁵⁾ περί τοῦ, ἐὰν ἐξ ἐπικερδοῦς αἰτίας ἐπερωτήσω πρᾶγμα, καὶ ἀλλοχόθην αὐτὸ κερδανῶ, πῶς σβέννυται ἢ ἐπερωτήσις, εἰ μὴ ἄρα ληγατευθῆ ἄπ' ἐμοῦ χωρὶς αἰρέσεως, ἢ ὑπὸ αἵρεσιν. καὶ εἰ τῆς αἵρέσεως ἀπονησάσης μείνη παρ' ἐμοί, τί γίνεται, καὶ πῶς σβέννυται ἢ ἐπερωτήσις. καὶ εἰ τὸ ὑπὸ αἵρεσιν ληγατευθῆν μοι ὁ χρεώστης μου καταβάλλει μοι, οὐκ ἐλευθεροῦται.

Καὶ ὅτι τὸν ἤδη ἀποθανόντα δούλον ἐὰν ἐπερωτήσω λαβεῖν ἀπὸ τοῦ κλέπτου ἢ τοῦ ὑπέρθεσιν ποιήσαντος, ἔρρωται ἢ ἐπερωτήσις· καὶ μετὰ θάνατον γὰρ αὐτοῦ ἐπὶ τούτων τῶν θεμάτων ἀρμόζει ἢ ἀπαίτησις· ἐξ ἑτέρας δὲ αἰτίας ἀνισχύρως ἐπερωτῶ τὸν τελευτήσαντα ἤδη.

Καὶ ὅτι ὁ δούλην ἐγκνον ὁμολογῶν παριστᾶν, καλῶς αὐτὴν καὶ χωρὶς τοῦ τοκετοῦ παριστήσιν.

πα'. Καὶ περί τοῦ, ἐὰν ὁμολογήσω ποιεῖν οἶκον, καὶ παρελθόντος τοῦ χρόνου, ἐν ᾧ ἠδυνάμην ποιῆσαι, καλῶς αὐτὸν ποιῶ καὶ ἐλευθεροῦμαι, πρὸ προκατάρξεως μέντοι.

πβ'. 1) Τῶν¹⁾ ἐνοχῶν ὁ ἐκβίβασμός εἰς δ'. διαίρεται. ἢ γὰρ ἀνὰ μέρος ἀπαιτεῖται παρὰ τῶν κληρονόμων· οἷον τὸ ὁμολογήσαι με φητὰ χρήματα. ἕκαστος γὰρ τῶν κληρονόμων μου ἐκ μέρους ἀπαιτεῖται καὶ καταβάλλει. ἢ ἐξ ὁλοκλήρου ἀδιαίρετως καὶ ἀπαιτεῖται καὶ δίδεται· οἷον ὅταν ὁ διαθήμενος ἐκέλευσεν ἔργον γενέσθαι, ἢ ὅτε ἐπερωτῶ σε, μὴ παρὰ σοῦ ἢ τοῦ κληρονόμου σου γενέσθαι· τοῦ γὰρ ἐνὸς κληρονόμου κωλύοντος, καὶ οἱ ἄλλοι ἐνέχονται, καὶ τὸ ἀξίμιον διὰ τῆς χωριζούσης τήν φιλίαν ἀγωγῆς ὑφίστανται. ἢ εἰς μέρος μὲν ἀπαιτεῖται²⁾, εἰς ὁλοκλήρον δὲ καταβάλλεται· οἷον ὅταν δούλον γενικῶς ἐπερωτήσω· ἀνὰ μέρος μὲν γὰρ ἀπαιτοῦνται οἱ κληρονόμοι, τὸν αὐτὸν δὲ πάντες καταβάλλουσι, καὶ οὐ δύναται ὁ μὲν μέρος τοῦδε δοῦναι, ὁ δὲ μέρος ἄλλου δούλου. τὸ αὐτὸ ἐστίν, ἐνθα ἐπερωτῶ δούλον ἢ δέκνυ νομίματα. ἢ εἰς ὁλοκλήρον μὲν ἀπαιτεῖται, εἰς μέρος δὲ καταβάλλεται· οἷον ἐνθα περί ἐκδικήσεως³⁾ ἐπερωτήσω σε· πάντες γὰρ οἱ κληρονόμοι μου παραγγέλλονται, καὶ πάντες διεκδικοῦσι· καὶ ἐνὸς ἀποφυγόντος τήν ἐκδικήσιν καὶ οἱ λοιποὶ ἐνέχονται·

Et de quibus rebus stipulari non possimus. Et de eo, si profanum locum aut servum promisero, et contigerit, ut citra dolum meum locus sacer fieret, aut servus ad libertatem proveniret, quomodo liberer: licet contigerit, ut locus ex lege aliqua rursus profanus fieret, aut liber fieret servus. Etiam in domo si tigna deposita sint, ea mente, ut rursus reponantur, domus sunt. Sed si usque ad aream deposita sit, licet eadem materia restituta sit, alia est. Et de eo, si ex illo agro centum amphoras a te stipulatus fuero, quomodo expectemus, donec nascantur, et si natae et citra dolum tuum consumtae sint, expectemus, ut in sequentes annos nascantur. Et sic aut cessat aut valet stipulatio. Hominem liberum stipulari non possum sub hac conditione, cum servus factus fuerit, nec rem sacram aut religiosam sub hac conditione, cum profanae factae fuerint.

Et de eo, si ex lucrativa causa rem stipulatus sim, et aliunde eam lueratus sim, quomodo evanescat stipulatio, nisi a me pure aut sub conditione res legata fuerit. Et si conditione deficiente apud me remanserit, quid fiat, et quomodo stipulatio evanescat. Si id, quod sub conditione mihi legatum est, mihi debitor meus solvit, non liberatur.

Si servum iam mortuum a fure aut eo, qui moram fecit, mihi dari stipulatus sim, valet stipulatio: nam etiam post eius mortem his casibus petitio competit: ex alia vero causa hominem iam mortuum inutiliter stipulor.

Qui ancillam, quae praegnans erat, sistere promittit, recte eam etiam sine partu sistit.

LXXXI. Et de eo: si domum facere promisero, etiam praeterlapso tempore, quo facere poteram, recte eam facio et liberor, scilicet ante litem contestatam.

LXXXII. Executio obligationum quadruplex est. Nam aut pro parte petitur ab heredibus: veluti si certam pecuniam promisi. Unusquisque enim heredum meorum pro parte convenitur et solvit. Aut in solidum pro indiviso et petitur et datur: ut puta cum testator opus fieri iusserit, aut cum stipuler, *per te heredemve tuum non fieri*: nam uno herede prohibente etiam ceteri tenentur, et indemnitate iudicio familiae erciscundae consequuntur. Aut pro parte quidem petitur, in solidum autem solvitur: ut puta cum servum generaliter stipulatus fuero: nam pro parte quidem heredes conveniuntur, eundem autem omnes solvunt, nec potest hic partem huius, ille partem alius servi dare. Idem est, si servum aut decem aureos stipulor. Aut in solidum quidem agitur, pro parte autem solvitur: ut puta cum evictionis nomine a te stipulatus fuero: omnes enim heredes mei denunciuntur, et omnes defendunt: et uno defensionem defugiente etiam ceteri tenentur: unusquisque tamen eorum id, quod interest, praestat ex parte hereditaria. Idem est et cum poenam stipula-

9) Hoc habet Tipucitus. 1) Lege δούλον. Codex Tipuciti habet τόπον. 2) L. 83. §. 6. sqq. L. 84. D. h. t. exhibetur e Tipucito. 3) L. 85. D. h. t. exhibetur e sch. q. Anonymi ad Basil. XXIII. 1. cap. 21. Fabr. T. III. p. 283. Haec ibi praecedunt: ἐν δὲ τῇ πέ. διγ. τοῦ αὐτοῦ α. τετ. τοῦ μέ. ββ. περί τῶν τοιούτων καλλίστη ἐκτίθεται διαιρέσις. φησὶ γάρ, ὅτι τῶν ἐνοχῶν κ. τ. λ. Dubito, an hoc scholio genuinus Basilicorum textus exhibeatur. 4) Lege ἀπαιτεῖται. 5) Malim ἐκδικήσεως.

Ἐκαστος μέντοι αὐτῶν τὸ διαφέρειν δίδωσιν ἐκ μέρους τῆς κληρονομίας. τὸ αὐτὸ ἔστι καὶ ὅτε ποιήνῃ ἐπερωτήσω ἐκ τοῦ μὴ δοθῆναι μοι ἀγρόν. εἰ γὰρ μὴ εἰς ὀλόκληρον ὁ ἀγρὸς δοθῆῃ, στοιχεῖται ἡ ποινή, κἂν εἴ τις τῶν κληρονόμων τὰ μέρη αὐτῶν παραδώσῃ. καὶ οὔτε τὸ ἐνέχυρον λύει τὸ τινὰς τῶν κληρονόμων δοῦναι τὸ ἀρμόζον αὐτοῖς τοῦ χρέους μέρος.

2) Καὶ^{w)} ὅτι ὁ ἐκβιβασμός τῶν ἐνοχῶν εἰς τέσσαρα διαιρεῖται. πῶς δὲ ἀπαιτεῖται παρὰ τῶν κληρονόμων ἀνὰ μέρος, ἢ ἐξ ὀλόκληρον ἀδιαιρέτως, ἢ εἰς μέρος ἀπαιτεῖται, εἰς ὀλόκληρον δὲ καταβάλλεται, ἢ εἰς ὀλόκληρον ἀπαιτεῖται, εἰς μέρος δὲ καταβάλλεται, ἀνάγνωθι ἀνάγνωσμα καλὸν καὶ πολυσχεδίαν ἔχον ὑφ' ἑαυτό, καὶ ἕτερα παραδείγματα ὅμοια. καὶ περὶ τοῦ ὑπὸ αἵρεσιν χρεωστοῦντος, πῶς, ἐὰν φροντίσῃ μὴ ἐξελθεῖν αὐτήν, οὐδὲν ἦττον ἐνέχεται.

L. 86. πγ'. Καὶ^{x)} πότε πολλῶν ὑποκειμένων πραγμάτων
D. XLV. 1. πολλὰ δοκοῦσιν ἐπερωτήσεις εἶναι. φησὶ γάρ, ὅτε τὰ πράγματα ἐν τῇ ἐπερωτήσει ἐκφωνοῦνται· εἰ μὲντοι μὴ ἐκφωνηθῶσι, μὴ ἔστιν.

L. 87. πδ'. Καὶ ὅτι τὸ μέλλον ἰδίον μου εἶναι οὐ καλῶς
D. eod. ἐπερωτῶ εἰς ἐκεῖνο τὸ θέμα, ἐξ οὗ μέλλει ἀρμόζειν μοι.

L. 88. πέ'. Καὶ ὅτι τοῦ ἐναγομένου ἢ ὑπερθέσεως βλάπτει
D. eod. τὸν ἐγγυητήν. καὶ εἰ ὁ ἐγγυητὴς προσαγάγῃ τὸν δοῦλον, ὁ δὲ ἐναγόμενος ὑπερθεσὶν ποιήσῃ, καὶ ἀποθάνῃ ὁ δοῦλος, ἢ ἐὰν ὁ ἐγγυητὴς φονεύσῃ τὸν δοῦλον.

L. 89. πς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν ἐπὶ πενταετία μι-
D. eod. σθωσάμενον ἀγρόν ἐξ ἐμοῦ μετὰ τὸ παρελθεῖν διετίας ἐπερωτήσω, εἴ τι δ' ἂν δοῦναι ποιῶν χρεῖ, τίνα δοκῶ ἐπερωτῶν. καὶ εἰ προστεθῆ τὸ ἐπιτήδειον τοῦ χρόνου^{y)}.

L. 90. πζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐξ ὑπερθέσεως τοῦ μὴ
D. eod. καταβληθῆναι τὸ χρέος ἀντὶ τόκων ἐπερωτήσω ποινήν μισθιαλῶν, πῶς καὶ μετὰ τὴν ἐπὶ τῷ κεφαλαίῳ προκαταρξὴν μέχρι καταβολῆς ἢ ποινῆ αὔξει.

L. 91. pr. πη'. 1) * Ἐὰν^{z)} μὴ γενομένης ὑπερθέσεως ὁ δοῦ-
D. eod. λος, ὃν ἐπερωτήθῃ, ἀποθάνῃ, οὐκ ἐνέχομαι, εἰ μὴ ἐγὼ αὐτὸν ἐφόνευσά, ἢ ἐποίησά τι πρὸς τὸ ἀποθανεῖν αὐτόν.

2) Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν μὴ γενομένης ὑπερθέσεως ὁ δοῦλος, ὃν ἐπερωτήθῃ, ἀποθάνῃ, πότε οὐκ ἐνέχομαι, καὶ πότε ἐνέχομαι. καὶ ἐὰν ἐκδικῶν παρὰ σοῦ δοῦλον ἀποθάνῃ^{α)} ἀμελεῖα σου, ἐνέχη μοι, κἂν μὴ φάκτω σου ἀπέθανεν.

§. 1. 1) Ἐὰν^{b)} τὸ ἐπερωτηθὲν πρᾶγμα ἔστι μὲν ἐν^{c)} φύσει, οὐ δύναται δὲ δοθῆναι διὰ τὸ τυχὸν αὐτὸ γενέσθαι σάκρον· εἰ μὲν ἐν καιρῷ τῆς ἐπερωτήσεως ἢ μετὰ ταῦτα τοῦ ἐπερωτηθέντος ἦν, καὶ οὕτως γέγονε σάκρον, ἐνέχεται· ὡς περὶ καὶ ὁ τοῦ^{d)} δι' ἑτέρου πωλῆσαντος αὐτὸ γέγονε σάκρον. εἰ δὲ τοῦ πρᾶγματος ὄντος ἄλλοτρίου συμβῆ, δι' ἑτέρου σάκρον αὐτὸ γενέσθαι, οὐκ ἐνέχεται ὁ ἐπερωτηθεὶς, εἰ μὴ μετὰ ποιῆσαι^{dd)} αὐτὸν moram γέγονε τὸ πρᾶγμα σάκρον.

2) Καὶ^{e)} περὶ τοῦ, ἐὰν τὸ ἐπερωτηθὲν πρᾶγμα ἔστι μὲν ἐν φύσει, οὐ δύναται δὲ δοθῆναι διὰ τὸ

tus fuero, si fundus mihi datus non erit. Nisi enim totus fundus detur, poena committitur, etiamsi quidam ex heredibus partes suas tradiderint. Nec pignus solvitur, si quidam ex heredibus partem suam debiti solvunt.

Executio obligationum quadruplex est. Quomodo autem ab heredibus petatur pro parte, aut in solidum pro indiviso, aut pro parte petatur, totum autem solvatur, aut totum petatur, pro parte autem solvatur, lege locum pulcrum et varias distinctiones continentem, et alia similia exempla. Et de eo, qui sub conditione debet, quomodo, si curaverit, ne ea existeret, nihilo minus obligetur.

LXXXIII. Et quando, si plures res subsint, plures videantur esse stipulationes. Ait enim, cum res in stipulatione exprimuntur: si tamen non fuerint expressae, una est (stipulatio).

LXXXIV. Rem meam futuram non recte stipulor in eum casum, quo mihi competitura sit.

LXXXV. Mora rei fideiussori nocet. Et de eo, si fideiussor servum obtulerit, reus autem moram fecerit, et servus decesserit, aut si fideiussor servum occiderit.

LXXXVI. Et de eo, si ab eo, qui fundum in quinquennium a me conduxerat, post biennium stipulatus fuero, *quicquid (eum) dare facere oportet*, quatenam stipulari videar

LXXXVII. Et de eo, si ex dilatione debiti non soluti pro usuris poenam menstruam stipulatus fuero, quomodo etiam post litem sortis nomine contestatam usque ad solutionem poena crescat.

LXXXVIII. Si mora non facta servus, quem promiseram, decesserit, non teneor, nisi eum occiderim aut fecerim aliquid, ut moreretur.

Et de eo, si mora non facta servus, quem promiseram, decesserit, quando non teneor, et quando teneor. Et si servum a te vindicem, isque negligentia tua decesserit, mihi teneris, licet facto tuo non decesserit.

Si res promissa sit quidem in rerum natura, dari autem non possit, puta, quod sacra facta sit: si quidem tempore stipulationis vel postea promissoris fuit, et sic sacra facta est, tenetur: sicut et cum per alium, qui eam vendidit, sacra facta est. Sed si cum res aliena esset, contigerit, ut per alium: sacra fieret, promissor non tenetur, nisi postea, quam moram fecerit, res sacra facta sit.

Et de eo, si res promissa sit quidem in rerum natura, dari autem non possit, puta, quod sacra

w) Hoc habet Tipucitus. x) L. 86 — 90. D. h. t. exhibentur e Tipucito. y) Hoc non intelligo. Tipucitus reddere vult verba Digestorum: si autem adiciatur, oportebitve. z) L. 91. pr. D. h. t. e Syn. p. 255. habet Fabr. T. V. p. 749. Quod secundo loco positum est, habet Tipucitus. a) Legendum videtur: καὶ ἐὰν ἐκδικῶ παρὰ σοῦ δοῦλον, καὶ ἀποθάνῃ κ. τ. λ. b) L. 91. §. 1. D. h. t. exhibetur e Coll. const. eccl. lib. II. apud Voellum T. II. p. 1306. auctore Hauboldo in Manuali Basil. p. 148. Fere eadem habet Photius Nomocan. Tit. II. cap. 1. apud Voellum l. I. p. 876. sq. ad quem Balsamo scribit, eadem fere Basilicis contineri, quae Patriarcha fusiis scripserit. Photius verbo σάκρον semper substituit ἰσόν, et pro moram habet ὑπερθεσιν. c) ἐν deest in Coll. const. eccl. Inserendum est auctoritate Photii. d) Lege ὅτι pro ὁ τοῦ. Sic etiam verti. dd) Adde τὸ. e) Hoc habet Tipucitus.

τυχὸν γενέσθαι ἱερὸν ἢ μνημεῖον, ἢ τὸν δοῦλον ἐλευθερωθῆναι ἢ ὑπὸ πολεμίους γενέσθαι, πότε ἐνέχεται ὁ ἐπερωτηθεὶς ἢ μή.

Καί^ι) περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγνωῶν χρεωστῆν οἰκέτην, φρονέσω αὐτόν, οὐ κατέχομαι· ὡς περ ἐὰν ἐλευθερωσῶ, ὃν ἠγνόησα^g) ἐν κωδικέλλοις ληγατευθῆναι.

1) * Ἐὰν^h) ὁ ἐπερωτηθεὶς ὑπέρθεσιν ποιήσῃ, διηνεκῆ ποιῆ τὴν ἐνοχίην καθ' ἑαυτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ διαδόχων, καὶ τῶν ἐγγυητῶν. ὅθεν καὶ ἀποθάνοντα τὸν δοῦλον καλῶς ἀπαιτεῖται, καὶ δίδωσιν ἐπ' αὐτῷ ἐγγυητήν, καὶ ἀνακαινίζει τὴν ἐπ' αὐτῷ ἐνοχίην. ὁ δὲ ποιήσας ὑπέρθεσιν καὶ ὕστερον προσφέρων τὸ ἐπερωτηθῆν λυεὶ τὴν ἐνοχίην.

2) Καί^ι) περὶ τοῦ ἐπερωτηθέντος δοῦναι δοῦλον καὶ ὑπέρθεσιν ποιήσαντος, πῶς διηνεκῆ ποιῆ τὴν ἐνοχίην καθ' ἑαυτοῦ καὶ τῶν κληρονόμων καὶ τῶν ἐγγυητῶν αὐτοῦ, καὶ ἀποθάνοντος τοῦ δοῦλου ἀπαιτεῖται αὐτόν. καὶ περὶ τοῦ ποιήσαντος ὑπέρθεσιν καὶ ὕστερον προσφέροντος. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν περὶ ζημίας ἐστὶν ἢ ζήτησις, καὶ ἴση ἐκατέρων ἐστὶν ἢ αἰρεσις, βελτίων ἐστὶν ὁ κατέχων, ἢ περὶ ὁ ἀπαιτῶν.

Καί^κ) περὶ ὑπέροιστον κελεύσει τοῦ πατρὸς ὁμολογήσαντος δοῦλον καὶ φρονέσαντος αὐτόν.

πθ'. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ἐπερωτήσω σε, μὴ ἐμποδίσαι ἐμοὶ ἢ τῷ κληρονόμῳ μου, καὶ τῷ κληρονόμῳ δίδεται ἀγωγή.

β'. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ὁμολογήσεις μὴ ἐμποδίσαι μοι, δοῦλον λαβεῖν ἐξ ὧν ἔχεις, πῶς ἐγὼ ἔχω τὴν ἐπιλογίην.

β^α'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω σίτον, πότε δοκεῖ ἐνθυμηθῆναι με^ι) καὶ περὶ τοῦ μέτρου δήλου καὶ γένους, καὶ πότε οὐδὲ ἓνα μῶδιον ἐπρωτηθῆναι δοκῶ.

β^β'. Καὶ περὶ τοῦ ἐπερωτῶντος ἑαυτῷ γενέσθαι οἶκον, πότε κτῆται τὴν ἐνοχίην. λέγει γάρ, ὅτε καὶ ὁ τόπος δηλός ἐστιν.

β^γ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ χρεωστῆν ἐξ ἐπερωτήσεως δοῦλον, ἀμαρτάνοντα φρονέσῃ, ἐλευθεροῦται.

β^δ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω σε παραστήναι, καὶ ἐκ τοῦ μὴ παραστήναι ἐπερωτήσω ἵπποκένταυρον.

Καὶ ὅτι καλῶς ὁμολογεῖς δίδοναι μοι ὑπὲρ Πέτρου, οὐ μὴν δίδοναι μοι Πέτρον. καὶ ὅτι εὐπόρος ὢν ὁ Πέτρος^μ) οὐδὲν παρὰ σοῦ λαμβάνω.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γυνὴ ἐπερωτήσῃ με δοῦναι αὐτῇ δέκα νομισματα, ἐὰν γαμηθῇ μοι. καὶ ὅτι ἀνίσχυρος καὶ ἀνὴρ οὕτως ἐπερωτῶ γυναῖκα, εἰ μὴ ἄρα ὑπὲρ προικός.

β^ε'. Καὶ ὅτι καλῶς τὸ ἐμὸν ὑπὸ αἰρεσιν ἐπερωτῶ, καὶ ὄδον ἐπὶ ἀγρόν, ὃν τίως οὐκ ἔχω. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπὶ αἰρεσιν ὄδον ἐπὶ τὸν ἐμὸν ἀγρόν ἐπερωτήσω, καὶ πρὸ τῆς ἐκβάσεως αὐτῆς ἐκποιήσω τὸν ἀγρόν, πῶς φθείρεται ἢ ἐπερωτήσις διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, ἀνίσχυρα εἶναι τὰ εἰς τοιαύτην περιστάνα τάξι, ἐξ ἧς τὴν ἀρχὴν οὐκ ἠδύνατο συστήναι. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὑπὸ αἰρεσιν ἀγρόν ἐπε-

aut religiosa facta sit, aut servus manumissus sit aut in potestate hostium, quando promissor teneatur, vel contra.

Et de eo: si nesciens me debere servum, eum L. 9 occidero, non teneor: sicuti si cum manumisero, D. quem nesciebam codicillis esse legatum.

Si promissor moram fecerit, perpetuam facit §. 1 obligationem adversus se et successores suos, et fideiussores. Unde defunctus quoque servus recte ab eo petitur, et eius nomine fideiussorem dat, et obligationem, quae eius nomine est, novat. Qui vero moram fecit et postea promissum offert, obligationem solvit.

Et de eo, qui servum dare promisit et moram fecit, quomodo obligationem perpetuam faciat adversus se et heredes et fideiussores suos, et mortuo servo is ab eo petitur. Et de eo, qui moram fecit et postea offert. Et de eo: si de damno quaestio est, et par utriusque conditio, melior est qui tenet, quam qui petit.

Et de filiofamilias, qui patris iussu servum promisit eumque occidit. §. 1

LXXXIX. Et de eo: si a te stipulatus fuero, L. te nec mihi neque heredi meo impedimento futurum, D. etiam heredi datur actio.

XC. Et de eo, si promiseris, per te non fieri, L. quo minus servum ex his, quos habes, sumam, quomodo electionem ego habeam. D.

XCI. Et de eo, si triticum stipulatus fuero, L. quando etiam de certa quantitate et certo genere cogitasse videar, et quando ne unum quidem modium videar esse stipulatus. D.

XCII. Et de eo, qui domum sibi fieri stipulatur, L. quando acquirit obligationem. Ait enim, cum et locus certus est. D.

XCIII. Et de eo: si qui servum ex stipulatione L. debet, eum peccantem occiderit, liberatur. D.

XCIV. Et de eo, si stipulatus fuero, te sisti, et L. 9 si non steteris, stipulatus fuero Hippocentaurum. D.

Recte promittis, te mihi daturum Petri nomine, §. 1 nec vero, Petrum mihi daturum. Et si Petrus locuples sit, nihil a te consequor.

Et de eo, si mulier a me stipulata fuerit, ut ei §. 1 decem nummos darem, si mihi nupserit. Inutiliter quoque vir sic a muliere stipulatur, nisi dotis nomine.

XCV. Recte id, quod meum est, sub conditione L. 9 stipulor, et viam ad fundum, quem interim non habeo. Et de eo, si sub conditione viam ad fundum meum stipulatus fuero, et ante eventum eius fundum alienavero, quomodo perimatur stipulatio propter regulam, quae dicit, invalida esse, quae in eum casum reciderint, a quo ab initio non potuissent consistere. Et de eo: si sub conditione fundum stipulatus fuero,

f) L. 91. §. 2. D. h. t. exhibetur e Tipucito. g) Sic lego. Cod. ἠγνόησεν. h) L. 91. §. 3. 4. 6. D. h. t. e Syn. 1. 1. habet Fabr. 1. 1. Argumentum brevissime traditur in sch. g. ad Basil. XXIII. 3. cap. 24. Fabr. T. III. p. 435. his verbis: οἷδας γὰρ μαθὼν ἐν τῷ μγ. βιβ. τι. α. κε. β. ὅτι, ἐὰν ἐπερωτηθεὶς (adde ὁ ante ἐπερωτηθεὶς) ὑπέρθεσιν ποιήσῃ, διηνεκῆ ποιῆ τὴν ἐξ στικουλάτου κατὰ τὴν ἑαυτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ κληρονόμων. i) Hoc habet Tipucitus. k) L. 91. §. 5. l. 92—98. D. h. t. exhibentur e Tipucito. l) Sic Codex. Lege πότε δοκῶ ἐνθυμηθῆναι, omisso με. m) Lege εὐπόρου ὄντος τοῦ Πέτρου.

ρωτήσω, καὶ ἐξ ἐπιερδοῦς αἰτίας αὐτὸν κτήσωμαι, σβέννυται ἢ ἐπερωτήσις.

L. 98. §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω σε τὸν ἐμὸν οἶκον
D. XLV. 1. ὑπορθῶσαι, οὐ περιμένομεν, ἵνα πύση. ἀλλ' οὔτε
μὴν ἐνάγειν δύναμαι, εἰ μὴ τοσοῦτος παρελθῆ χρό-
νος, ἐν ᾧ τὴν ὑπόρθωσιν ἠδύνατο^{η)} ποιῆσαι.

L. 99. pr. ἡς'. 1) * Τὸ^{ο)} συμβαλλόμενον τῇ συστάσει τῆς
D. eod. ἐνοχῆς, εἰ μὴ φανερώς ἐκφωνηθῆ, παραλείφθαι
πιστεύεται· τὴν γὰρ ἀσάφειαν ὡς ἐπὶ πολὺ^{ρ)} ὑπὲρ
τοῦ ὁμολογήσαντος ἐρμηνεύομεν.

2) Καὶ^{α)} περὶ τοῦ συμβαλλομένου τῇ συστάσει
τῆς ἐνοχῆς μὴ ῥητῶς ἐκφωνηθέντος, καὶ τὴν ἀσά-
φειαν πῶς ἐρμηνεύομεν ὡς ἐπὶ πολὺ ὑπὲρ τοῦ ὁμο-
λογήσαντος.

L. 100. ἡς'. 1) * Αἰ'^{β)} εἰς ἐνεστῶτα ἢ παρωχημένον χρό-
D. eod. νον συγκείμεναι αἰρέσεις ἅμα τῇ τελευτῇ τοῦ γρά-
ψαντος ἀπόλλυνται, ἢ ὑπέρθωσιν οὐχ ὀρίζονται^{β)}.

2) Ἐὰν αἰρέσεις εἰς τὸν παρελθόντα ἢ εἰς τὸν
ἐνεστῶτα χρόνον ἀναφέρεται, παραχρῆμα τὴν ἀγωγὴν
οὐκ^{γ)} ἀναιρεῖ, ἢ ὅλως οὐχ ὑπερίθεται.

3) Καὶ^{δ)} περὶ τοῦ, ἐὰν αἰρέσεις εἰς τὸν παρελ-
θόντα ἢ τὸν ἐνεστῶτα χρόνον ἀναφέρεται, πῶς
παραχρῆμα ἢ τὴν ἐνοχὴν ἀναιρεῖ, ἢ οὐχ ὑπερίθεται.

L. 101. ἡγ'. Καὶ^{ε)} ὅτι οἱ ἔφηβοι καὶ χωρὶς τῶν κού-
D. eod. ρατῶρων αὐτῶν δύνανται ἐξ στυπούλατου ἐπέχεσθαι.

L. 102. ἡθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πολλοὶ πωλήσαντές μοι
D. eod. ὁμολογήσωσί μοι τὸ διπλοῦν καὶ τὰ περὶ τὴν ἐκνί-
κῃσιν δαπανήματα, ἐναγάγη μοι δὲ εἰς τῶν πρατῶν
ὡς μὴ λαβῶν τὸ τίμημα, καὶ δαπάνας ποιῶ, πῶς
οὐ βεβαιούται ἢ ἐπερωτήσις. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

L. 103. ρ'. Καὶ ὅτι οὔτε ἀνθρωπὸν ἐλεύθερον ἢ τὸν ἀπο-
D. eod. θανόντα, ἢ τὸν ἀγρὸν τῶν πολεμίων ἐπερωτῶν δυνά-
μεθα.

L. 104. ρα'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δοῦλος ὑπὲρ τοῦ ἐλευθε-
D. eod. ρωθῆναι συμφωνήσῃ δοῦναί μοι χρήματα, καὶ δῶ-
άντ' αὐτοῦ ἐναγόμενον, ἐπέχεται, κἂν ἄλλος αὐτὸν
ἤλευθέρωσεν.

L. 105. ρβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ὑπὸ ἀλτερνατίονα ἦγον
D. eod. τοῦτον ἢ ἐκείνον ἐπερωτήσας με δοῦλον, ὑπέρθωται
λαβεῖν τὸν παρ' ἐμοῦ προσαγόμενον, καὶ ἀποθάνῃ,
οὐ δύναται ἀπαιτεῖν τὸν ζῶντα.

L. 106. ργ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀπὸ πολλῶν ὁμωνύμων
D. eod. ἀγρῶν τὸν ἕνα χωρὶς ἰδικῆς σημασίας ὁμολογήσω,
τὴν ἐπιλογὴν ἐγὼ μέχρι καταβολῆς ἔχω.

L. 107. ρδ'. Καὶ ὅτι ὁ θετός πατὴρ καλῶς ἐπερωτᾷ τὸν
D. eod. υἱὸν παρεντιθεμένου προσώπου ἑτέρου χρήματα ὑπὲρ
τοῦ ποιῆσαι αὐτὸν αὐτεξούσιον.

L. 108. pr. ρε'. Καὶ^{στ)} ὅτι καλῶς ἐπερωτῶ δέκα νομίματα
D. eod. ὑπὲρ προικὸς τῆς γαμηθησομένης, εἴ τις δ' ἂν εἶη.
καὶ ἀνάγνωθι καὶ παραδείγματα.

et ex lucrativa causa eum adquisiero, evanescit sti-
pulationo.

Et de eo: si a te stipulatus fuero, ut domum
meam fulcires, non expectamus, ut ruat. Sed ne-
que agere possum, nisi tantum tempus praeterierit,
quo fulcire potuerit.

XCVI. Quod constituendae obligationi prodest,
nisi palam verbis expressum fuerit, omisum esse
creditur: nam obscuritatem plerumque pro promissore
interpretamur.

Et de eo, quod constituendae obligationi prodest,
non palam verbis expresso, et quomodo obscuritatem
plerumque pro promissore interpretemur.

XCVII. Condiciones in praesens vel praeteritum
tempus collatae simul cum morte eius, qui scripsit,
extinguuntur, aut dilationem non efficiunt.

Si conditio in praeteritum vel in praesens tem-
pus refertur, statim obligationem [non] perimit aut
omnino non differt.

Et de eo, si conditio in praeteritum vel prae-
sens tempus referatur, quomodo statim aut perimat
obligationem, aut non differat.

XCVIII. Puberes etiam sine curatoribus suis
possunt ex stipulatu obligari.

XCIX. Et de eo, si plures, qui mihi vendide-
runt, duplam mihi promiserint et sumtus circa evic-
tionem erogatos, unus autem venditorum mecum
egerit quasi pretium non consecutus, et sumtus
fecero, quomodo non committatur stipulatio. Et lege
causam.

C. Neque hominem liberum vel mortuum aut
fundum hostium stipulari possumus.

CI. Et de eo: si servus pro manumissione pecu-
niam mihi dare pactus sit, et pro se reum dederit,
tenetur, licet alius eum manumiserit.

CII. Et de eo: si is, qui alternative, id est,
hunc aut illum servum a me stipulatus est, eum,
quem ego offerebam, accipere distulerit, isque de-
cesserit, superstitem petere non potest.

CIII. Et de eo: si ex pluribus fundis eiusdem
nominis unum sine speciali demonstratione promisero,
electionem habeo usque ad solutionem.

CIV. Pater adoptivus a filio alia persona inter-
posita recte stipulatur pecuniam pro eo emancipando.

CV. Recte stipulor decem nummos pro dote
eius, quae mihi nuptura est, quaecunque fuerit. Et
lege quoque exempla.

η) Malim ἠδύνασο. ο) L. 99. pr. D. h. t. e Syn. p. 141. 255. habet Fabr. T. V. p. 749. et in Addendis T. V. p. 806. Ultima verba τὴν γὰρ ἀσάφειαν—ἐρμηνεύομεν habet Harm. I. 15. §. 2. Initium τὸ συμβαλλόμενον τῇ συστάσει τῆς ἐνοχῆς laudat Cuiacius in Comm. ad tit. de Verb. obligat. Opp. prior. edit. Fabr. T. I. p. 1200. utrum ex ipsis Basilicis, an ex Synopsi, non constat. ρ) Harm. ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. ρ) Hoc habet Tipucitus. §. 1. L. 99. deeat. ρ) L. 100. D. h. t. restituta est ἐκ τῆς πείρας tit. XXXII, cap. 8. Quod secundo loco positum est e sch. p. ad Basil. XXIII, 1. cap. 37. Fabr. T. III. p. 303. habet Fabr. in Addendis T. V. p. 806. Utrum in scholio hoc laudentur ipsa Basil. verba, necne, dubius sum. σ) Sic ἢ πείρα. Sed legendum videtur ὑπέρθωσιν οὐκ ἐργάζονται. Sic etiam verti. τ) Fabr. T. III. p. 303. in marg. notat, delendam esse negationem, aut legendum ἢ pro οὐκ. Recte. Sic etiam in Addendis T. V. p. 806. hunc locum exhibuit. υ) Hoc habet Tipucitus. ζ) L. 101—107. D. h. t. exhibentur e Tipucito. Argumentum L. 107. traditur et in sch. d. ad Basil. XL. 6. cap. 1. Fabr. T. V. p. 349. his verbis: καλῶς γὰρ ὁ πατὴρ ἐπερωτᾷ τὸν υἱὸν χρήματα ὑπὲρ τοῦ ἐμαγκιπατεῦσαι αὐτὸν, ἑτέρου προσώπου παρεντιθεμένου, ὡς βιβ. με. τ. α'. διγ. ρς'. ηη) L. 108. pr. D. h. t. exhibetur e Tipucito.

* Οὐκ^ν) ἔρρωται ὁμολογία τῆς βουλήσεως ἡρτημένη τοῦ ἐπερωτωμένου.

ρδ'. Καὶ^ω) περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω δέκα νομίματα ἢ πεντεκαίδεκα, τὰ ἰ. κεχρηώσθηται. καὶ ἐὰν εἰσω διετίας ἢ ἐνιαυτοῦ, ἢ διετία νοεῖται ἐπερωτᾶσθαι. αἰεὶ γὰρ τὸ ἦττον καὶ τὸ ἀφεστηκὸς καταφέρεται εἰς τὴν ἐπερωτήσιν.

ρε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐμαντῶ καὶ τινι ἐξωτικῶ ἐπερωτήσω ἰ. νομίματα, μόνα τὰ ε'. ἀπαιτεῖται, τὰ δὲ λοιπὰ οὐ. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω πᾶσαν τὴν γυναικείαν σου ἐσθήτην, ἢ ἐμὴ ὑπόνοια, καὶ οὐχ ἢ σὴ σκοπεῖται.

ρη'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁμολογήσῃς μοι, μὴ κωλύειν με κεχρηῆσθαι τῷ οἴκῳ, καὶ ἐμὴ μὲν μὴ κωλύσης, τὴν δὲ γαμετὴν μου κωλύσης. τὸ αὐτὸ καὶ ὅτε ἢ γυνὴ ἐπερωτήσῃ· ὡς περ εἰ ὁμολογήσεις^κ) μὴ κωλύσαι με χρῆσασθαι τῇ ὁδῷ ἢ τῷ μονοπατίῳ, ἢ τῇ πλατείᾳ ὁδῷ, καὶ τινι κωλύσης τῷ ὀνόματί μου κρωμένον, πῶς βεβαιούται ἢ ἐπερωτήσῃς.

ρθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω Πέτρον ἢ Παῦλον, τὴν ἐπιλογὴν ἐμαντῶ συμφωνήσας, εἰ οὕτως εἶπον, ὅν βουληθῶ, καὶ ἐπελεξάμην, ἢ παρατατικῶς εἶπω^λ), ὅν δ' ἂν βουληθῆην, τότε δύναμαι ἐναλλάσσειν τὴν γνώμην μου.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω σε δοῦναί μοι ἰκανοδοσίαν εἰς ρ'. νομίματα, πῶς σκοπεῖται τὸ διαφέρον μοι, εἰ τελείως ἄπορος εἰ ἢ μερικῶς, ἢ εὐπορος. ὁ δὲ εὐπορος οὐ τοσοῦτον ἀπὸ οὐσίας, ὡς ἀπὸ πίστεως νοεῖται.

ρι'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω σε πρόστιμον ἐκ τοῦ μὴ κατὰ δοκιμασίαν μου πληρῶσαι τὸ ἔργον πρὸ καλανδῶν Ἰαννουαρίων^μ), καὶ ὕστερον ἐπεκτείνω τὴν προθεσίμην, τότε βεβαιούται ἢ μὴ ἢ ποινή. καὶ εἰ ἀποθάνω πρὸ μῦς τῶν καλανδῶν Ἰουνίων, καὶ οὐκέτι δύναμαι δοκιμάζειν. καὶ εἰ ἐγὼ ὑπέρορθον ἐποιήσα. καὶ εἰ δῆλον γένηται, μὴ δύνασθαι πληρωθῆναι τὸ ἔργον πρὸ τῆς ἡμέρας.

Καὶ περὶ πρώτου ὁμολογήσαντος ἐγγύας διδόναι τῷ ἀγοραστῇ καὶ ἐλευθεροῦν τὸ πρᾶγμα, πῶς εἰς τὸ διαφέρον ἢ δίκη κινεῖται.

ρια'. Καὶ περὶ τοῦ μὴ ἐμπροθέσμως διδοῦντος^ν) ὅν ἐπερωτήθη ἀγρόν, πῶς εἰς τὸ διαφέρον ἐνάγεται.

ριβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω σε ἐν τινι τόπῳ παραστῆναι, καὶ κατὰ λήθην ἡμέρα τῆς παραστάσεως μὴ ἐντεθῆ, ἄχρηστος ἢ ἐπερωτήσῃς· ὡς περ τὰ σταθμούμενα, μετρούμενα, ἀριθμούμενα ἐπερωτήσῃς μὴ προσθεῖς ἀριθμὸν ἢ μέτρον, ἢ σταθμόν, ἢ ἀγρόν χωρὶς ὀνόματος, ἢ οἶκον χωρὶς τόπου. εἰ δὲ ποῦτιο ἐξ ἀρχῆς ἐδόκει, ἵνα ὅτεδήποτε παραστῆς, ἔρρωται ἢ ἐπερωτήσῃς, καὶ οὐ βεβαιούται, εἰ μὴ γένηται δῆλον, μηκέτι δύνασθαι παραστῆναι. καὶ ἀνάγνωθι εἰς αὐτὸ καὶ παράδειγμα.

1) * Εἰ^β) δὲ μὴ ἀπὸ τῆς αἰρέσεως ἄρξεται λέγειν, εἰ μὴ δῶς Πέτρον, δίδως ἰ. νομίματα; ἀλλ' οὕτως εἶπη, ὁμολογεῖς διδοῦναι Πέτρον; εἰ δὲ μὴ δῶς, διδοῦναι ἰ. νομίματα; ἢ οὕτως· διδοῦναι καὶ Πέτρον

Non valet promissio, quae pendet ex voluntate L. 108 promittentis. D. XI

CVI. Et de eo: si decem aut quindecim nummos L. 11 stipulatus fuero, decem debentur. Et si intra annum aut biennium, biennium promitti intelligitur. D. e Semper enim quod minus est, quodque longius, deducitur in stipulationem.

CVII. Et de eo: si mihi et alicui extraneo decem L. 110 nummos stipulatus fuero, soli quinque petuntur, reliqui non. Et lege causam. D. e

Et de eo: si omnem vestem tuam muliebrem §. I. stipulatus fuero, mea mens, non tua spectatur.

CVIII. Et de eo, si mihi promiseris, per te non L. 11 fieri, quo minus domo utar: et me quidem non prohibueris, uxorem autem meam prohibueris. Idem est D. e et cum uxor stipulata fuerit: sicuti si promiseris, per te non fieri, quominus via aut itinere aut actu utar, et aliquem prohibueris nomine meo utentem, quomodo committatur stipulatio.

CIX. Et de eo, si stipulatus sim Petrum aut L. 112 Paulum, electionem mihi pactus, si ita dixi, quem D. e. voluero, et elegi, aut dixi, quem volam, quando voluntatem meam mutare possim.

Et de eo, si stipulatus a te fuero, ut pro centum §. I. nummis mihi satisfaceres, quomodo spectetur id, quod mea interest, si prorsus inops sis vel pro parte, vel idoneus. Idoneus autem non tantum patrimonio, quam fide aestimatur.

CX. Et de eo, si poenam a te stipulatus fuero, L. 113. si arbitrato meo opus ante Calendas Ianuarias (potius D. e. Junias) non effeceris, et postea diem protulero, quando poena committatur vel contra. Et si pridie Calendas Junias decessero, et non amplius arbitrari possim. Et si ego moram fecero. Et si certum sit, opus ante diem effici non posse.

Et de venditore, qui emtori promisit fideiussores §. I. dare et rem liberare, quomodo in id, quod interest, lis moveatur.

CXI. Et de eo, qui non ad diem fundum praestat, quem promisit, quomodo in id, quod interest, L. 114 D. eod conveniatur.

CVII. Et de eo: si stipulatus sim, te in aliquo L. 115, 1 loco sisti, et per oblivionem dies sistendi non in D. eod sertus sit, inutilis est stipulatio: sicuti si is, qui ea, quae pondere, mensura, numero continentur, stipulatus est, numerum vel mensuram vel pondus non adeicerit, aut fundum sine nomine, aut domum sine loco. Sed si hoc ab initio placuerit, ut quando-cunque siteres, valet stipulatio, et non committitur, nisi certum fuerit, non amplius sisti posse. Et lege ad illud et exemplum.

Sed si non a conditione dicere coeperit, si §. 2. Petrum non dederis, decem nummos dabis? sed ita dixerit: Petrum dare spondes? si vero non dederis, dare decem nummos? aut ita: dare et Petrum et

v) L. 108. §. 1. D. h. t. e Syn. p. 250. habet Fabr. T. V. p. 740. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit καὶ ὅτι οὐκ ἔρρωται. z. τ. λ. w) L. 109—115. pr. D. h. t. exhibentur e Tipucito. x) Sic legendum. Cod. ὁμολογήσω. y) Malim a) Sic Codex Tipuciti. b) L. 115. §. 2. D. h. t. exhibetur Quod secundo loco positum est, habet Tipucitus.

καὶ ἰ. νομισματα· παραχρησάμενος τοῦ ε) δυναθῆναι καὶ μὴ δοῦναι Πέτρον ἢ τὰ ἰ. νομισματα μόνα, ἢ καὶ Πέτρον καὶ τὰ νομισματα ἀπαιτεῖ.

2) Καὶ περὶ τοῦ ὁμολογήσαντος ποινήν, εἰ μὴ δῶ Πέτρον, πῶς οὐκ ἀπαιτεῖται αὐτήν, εἰ μὴ γένηται δῆλον, μὴ δύνασθαι Πέτρον δοθῆναι. καὶ εἰ εἴπη, ὁμολογεῖς δίδοναι Πέτρον, εἰ δὲ μὴ δῶς, δίδοναι ἰ. νομισματα, ἢ οὕτως, δίδοναι Πέτρον^{δ)} δὲ δέκα νομισματα, τί γίνεται.

L. 116. ριγ'. 1) * Ἐὰν ε) ἐπερωτήσας Πέτρον δέκα νομισματα, ὑστερον ἐπερωτήσω σε, ὅσον ἂν ἦτον δυναθῶ λαβεῖν παρ' αὐτοῦ, ἐπὶ πασὶν ἐπέχει ὑπὸ αἴρεσιν τήν, ἐὰν ὁ Πέτρος μὴ καταβάλλῃ. καὶ ἐὰν ἐνάγα Πέτρω, οὐκ ἐλευθεροῦσαι, εἰ μὴ καταβάλλῃ. οὐ δὲ πρὸ Πέτρον ἐνάγεσθαι οὐ δύνασαι.

2) Καὶ ζ) περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσας Πέτρον δέκα νομισματα, ὑστερον ἐπερωτήσω σε, ὅσον ἂν ἦτον δυναθῶ παρ' αὐτοῦ λαβεῖν.

L. 117. ριδ'. Καὶ ε) περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω ἑκατὸν δούλους, οὓς ἐγὼ ἐπιλέξωμαι, καὶ δύο κληρονόμους ἐάσω, πῶς διαιρεῖται πρὸς τὰ σώματα εἰς αὐτοὺς ἢ ἐπερωτήσις. τὸ δὲ ἐναντίον ἐστίν, ἐὰν ἐφθην ἐπιλεξιμένοις.

L. 118. pr. ριέ'. Καὶ η) πότε ἐνέχεται μοι ὁ καλῆ πίστει δουλεύων μοι ἐλευθερὸς ἐπερωτηθεὶς μοι· ἐγὼ δὲ οὐκ ἐνέχομαι ὁμολογῶν αὐτῷ ἐκ τῶν πραγμάτων μου. καὶ πῶς προσπορίζει μοι, κἂν ἄλλον ἐπερωτήσῃ ἐκ τῶν πραγμάτων μου κατὰ μίμησιν ἐκείνου, οὐ τὴν χρῆσιν ἔχω, καὶ τοῦ ἀλλοτρίου δούλου καλῆ πίστει δουλεύοντος. ὁ δὲ τὴν χρῆσιν ἔχων καὶ ὁ δουλεύμενος ἐξ ἀλλοτρίου δούλου καλῆ πίστει ἐπερωτῶντες αὐτοὺς ἐκ πράγματός σου^{ι)}, οὐκ ἔχουσι κατὰ τοῦ δεσπότου τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγὴν· ἐν τούτοις γὰρ δεσπότηται ποῦνται.

§. 1. 1) * Ὅ κ) ὁμολογῶν σήμερον δίδοναι, καὶ πρὶν πληρωθῆναι ἢ ἡμέραν, ἐνάγεται, εἰ καὶ τὸ ἐναντίον κρατεῖ ἐπὶ τῶν ἄλλων χρόνων^{κκ)} ἐπερωτήσεως.

2) Καὶ ὅτι ὁ ὁμολογῶν σήμερον δίδοναι, καὶ πρὶν ἢ πληρωθῆναι τὴν ἡμέραν^{λ)}, ἐνάγεται, εἰ καὶ τὸ ἐναντίον κρατεῖ ἐπὶ τῶν ἄλλων χρονικῶν ἐπερωτήσεων.

§. 2. Καὶ μ) περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω σε, δέκα νομισματα ἐμοὶ δοῦναι ἢ Πέτρω, ὅπερ βουληθῶ, τί γίνεται ἀδήλον οὐσης τῆς ἐπερωτήσεως εἰς τὸ δοθῆναι Πέτρω.

L. 119. ρισ'. Καὶ περὶ τοῦ, εἰς τί ἀνήκει τὸ ὑποτιθέμενον τῆ ἐπερωτήσεως τοῦ δόλου κεφάλαιον.

L. 120. ρισ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁμολογήσῃς μοι δίδοναι ταύτην τὴν ποσότητα τῶν ρ'. νομισμάτων, πῶς ἐρωτῶται, κἂν μὴ ὦσιν ρ'.

L. 121. pr. ριη'. Καὶ ὅτι ἀδελφός ἐστιν ἢ ἐπερωτήσις, ἐνθα τις ὁμολογεῖ δόλον ἀπεῖναι τῆς ἐπερωτήσεως.

§. 1. Καὶ ὅτι ἐρωμένως γυνὴ τὸν ἄνδρα ποινήν ἐπερωτῶ, ἐὰν συγκοιτασθῆ παλλακίδι αὐτοῦ.

decem nummos: statim atque dare possit et non dederit Petrum, aut decem nummos solos, aut etiam Petrum et nummos petit.

Et de eo, qui poenam promisit, si Petrum non dederit, quomodo ea ab eo non petatur, nisi certum fuerit, Petrum dari non posse. Et si dixerit: Petrum dare spondes? sed si non dederis, dare decem nummos? vel ita: dare Petrum: quid fiat.

CXIII. Si decem nummos stipulatus a Petro postea a te stipulatus sim, quanto minus ab eo consequi potuero, in omnes teneris sub hac conditione, si Petrus non solverit. Et si cum Petro agam, non liberaris, nisi solverit. Tu vero ante Petrum conveniri non potes.

Et de eo, si a Petro decem nummos stipulatus postea a te stipulatus sim, quanto minus ab eo consequi potuero.

CXIV. Et de eo, si centum servos stipulatus sim, quos ego elegissem, et duos heredes reliquero, quomodo pro numero corporum inter eos dividatur stipulatio. Diversum est, si iam antea elegeram.

CXV. Et quando teneatur mihi liber homo bona fide mihi serviens, qui mihi promisit: ego vero non tenear ex re mea ei promittens. Et quomodo mihi acquirat, etiam si ab alio ex re mea stipulatus sit, ad exemplum eius, cuius usumfructum habeo, et alieni servi bona fide servientis. Qui vero usumfructum habet et is, cui alienus servus bona fide servit, ab iis ex re tua stipulantes, non habent adversus dominum de peculio actionem: in his enim domini esse intelliguntur.

Qui hodie dare promittit, etiam antequam dies impleatur, convenitur, etiamsi contrarium obtineat in aliis temporibus stipulationis.

Qui hodie dare promittit, etiam antequam dies impleatur, convenitur, etiamsi contrarium in aliis temporalibus stipulationibus obtineat.

Et de eo, si a te stipulatus sim, dare mihi decem nummos aut Petro, quod velim, quid fiat, cum incerta sit stipulatio ad solvendum Petro.

CXVI. Et de eo, ad quid pertineat doli clausula quae stipulationi subiicitur.

CXVII. Et de eo, si promiseris mihi dare summam centum nummorum, quomodo valeat, etiam si centum non sint.

CXVIII. Incerta est stipulatio, cum quis promittit, dolum abesse a stipulatione.

Valide mulier a marito poenam stipulatur, cum concubina sua concubuerit.

ε) Malim τῷ vel ἐκ τοῦ. δ) Deesse aliquid videtur, licet in Codice lacunae vestigium non appareat. Locus fortassis constitutus est: δίδοναι Πέτρον, εἰ δὲ μὴ δῶς, δέκα νομισματα. ε) L. 116. D. h. t. e sch. b. ad Basil. XXIII. cap. 44. T. III. p. 316. habet Fabr. in Addendis T. V. p. 806. Citantur in hoc scholio ipsa Basilicorum verba hoc modo ἀνάγνωθι βιβ. μγ'. τ. α'. κεφ. ρις'. λέγον· ἐὰν ἐπερωτήσας κ. τ. λ. f) Hoc habet Tipucitus. g) L. 117. D. h. t. exhibet e Tipucito. h) L. 118. pr. D. h. t. exhibetur e Tipucito. i) Sic Codex Tipuciti. k) L. 118. §. 1. D. h. t. exhibet e sch. 18. ad Basil. XIV. 1. cap. 59. recens e Cod. Coisl. edito edit. nostr. T. II. p. 143. Genuinum esse Basilicorum textu modus, quo laudatur locus, ostendit. Nam scholium haec praemittit: καὶ ἀνάγνωθι βιβ. μγ'. τ. α'. κεφ. ριη'. θεμ. β'. λέγον ὁ ὁμολογῶν κ. τ. λ. Quod secundo loco positum est, habet Tipucitus. κκ) Adde τῆς. λ) Sic habet Tipucitus. μ) L. 11 §. 2. L. 119 — 125. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁμολογήσῃς μοι, ὅτε τελευ-
τῆς, δοῦναι, καὶ περιορισθῆς, οὐ βεβαιούται ἢ ἐπε-
ρωτήσῃς, ἕως οὗ ἀποθάνῃς.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτηθῶ μὴ ποιῆν δόλον,
καὶ ποιῆσαι, ἐνέχονται οἱ κληρονόμοι μου, ὡςπερ^{α)}
τοῦ ἐν χρήσει διδομένου καὶ τῆς παραθήκης.

ρδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐν Ῥώμῃ δανεισόμενος
ὁμολογήσω καταβαλεῖν ἐν ἑτέρῃ ἐπαρχίᾳ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δωρησώμαι σοι δοῦλον ἐπὶ
τῷ ἐλευθερωθῆναι παρὰ σοῦ καὶ τοῦ κληρονόμου
σου, καὶ ποινὴν ἐκ τοῦ μὴ γενέσθαι τοῦτο ἐπερω-
τήσω, ποίας ἀγωγὰς ἔχω ἐγὼ καὶ ὁ κληρονόμος μου
κατὰ σοῦ καὶ τοῦ κληρονόμου σου περὶ τῆς ἐλευθε-
ρίας· καὶ τότε ὁ κληρονόμος σου δύναται ἐκφυγεῖν
τὴν ποινὴν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κληρονόμοι τὰ λοιπὰ διελό-
μενοι κοινὸν ἀγρὸν εἰσώσωσι, καὶ ὑπὸ ποινὴν ἀλλήλους
ἐπερωτήσωσι, ὡς ἐάν τις τὸ μέρος αὐτοῦ θελήσῃ
πωλῆσαι, τῷ συγκληρονόμῳ πωλῆῃ, καὶ ὁ εἰς αὐτῶν
διαμαρτυρηθῆται τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ συγκληρονόμου
αὐτοῦ ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι, ὁ δὲ ὑπέσθεται^{ο)}, καὶ
τότε ὁ διαμαρτυρούμενος ἐξωτικῶς πωλήσῃ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὑπεξούσιός τις ὁμολογήσῃ
μοι δοῦναι, εἴ τι φανῇ ὁ πατὴρ αὐτοῦ χρεωστῶν μοι,
καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀποθάνῃ, πρὶν φανῇ τὸ παρ'
αὐτοῦ χρεωστούμενον, οὐ βεβαιούται ἢ ἐπερωτήσῃς.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν διαλυσόμενος ἐπὶ τῇ κατὰ
τῶν ἐπιτρόπων κινουμένη ἀγωγῇ πρὸς τὸν κληρονόμον
αὐτοῦ ἀνήβου, τὰ μὲν δώσω, τὰ δὲ ἐπερωτηθῶ, καὶ
ὁ κληρονόμος ὡς μὴ ἐμμένων τῇ διαλύσει κινήσῃ τὴν
κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου ἀγωγὴν κατ' ἐμοῦ, καὶ ἤττηθῇ,
ὡς τὸν κατὰ τὴν μὴ καταβληθέντων χρημάτων οὐ
χρεωστῶ, ἐὰν ἐγὼ τῇ καταβολῇ αὐτῶν οἶκ' ἐνεπόδισα.

Καὶ περὶ ἀδελφῶν διαλυσαμένων καὶ ποινὴν ἀλ-
λήλους ἐπερωτησάντων, καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν τῶν
λοιπῶν ἐνὸς κινήσαντος καὶ ἤττηθέντος.

ρε'. Καὶ ὅτι ἢ ἐπὶ πλημμελήματι γενομένῳ ἢ
ἐλλοπιῶν γίνεσθαι προϊούσα ἐπερωτήσῃς ἀνυπόστατός
ἐστιν.

ρκα'. Καὶ περὶ τοῦ ἐπερωτησάντος γενέσθαι οἶκον
ἴσῳ διετίας, τότε βεβαιούται ἢ ποινὴ. καὶ περὶ τοῦ
ὁμολογήσαντος εἰσὼ ῥητοῦ χρόνου ἐν δικαστηρίῳ
μαρτυρήσῃ.

ρκβ'. Καὶ ὅτι ὁ ἐπερωτῶν, ὅπερ χρὴ ποιῆσαι ἢ
δοῦναι, τὰ χωρὶς αἰρέσεως μόνῃ ἐπερωτῶ.

ρκγ'. Καὶ^{ρ)} περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω σε, ἀπὸ
τῆς σήμερον δοῦναι μοι ἐτήσια εἰ. νομίσματα, ἐὰν
ἡλικίας ὁ Πέτρος γένηται, καὶ μετὰ τριετίαν ἐξέλθῃ
ἢ αἰρέσῃς, τὰ λ. νομίσματα τῶν τριῶν ἐτῶν ἀπαιτῶ σε.

Καὶ περὶ τοῦ ψιλῆν δεσποτεῖαν ἀγροῦ ἐπερω-
τηθέντος καὶ ἰδιαζίντως τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν αὐ-
τοῦ. καὶ εἰ τελείῳ δικαίῳ ἐπρωτηθῇ ἀγρὸν, καὶ
κατάσχησιν τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν αὐτοῦ, καὶ ὑπολέσῃ
αὐτὴν, τί γίνεται.

1) * Ὁσάκις^{α)} δὲ δανειζόντες ἐπερωτῶμεν, οὐ
ἔκτονται δύο ἐνοχαι, ἀλλὰ μόνον ἢ βέριβις, εἰ μὴ
προηγήσατο ἀπυρίθμησις· τότε γὰρ οὐκ ἀναιρεῖται
ἡ ῥέ.

α) Supple. ἐπὶ ante τοῦ. ο) lege aut antea τὸν ἐπιτρόπον, aut si τοὺς ἐπιτρόπους retinere velis, οἱ δὲ ὑπέσθονται.
β) L. 126, pr. §. 1. D. h. t. exhibentur e Titulato. γ) Haec pars §. 2. L. 126. D. h. t. legitur in sch. y. ad Basil. XXIII.
cap. 9. Fabr. T. III. p. 252. Praemittuntur in scholio haec: ζῆται ββ. μέ. τε. α. κφ. ρκς'. περὶ τὰ μετὰ λέγον'
ισάκις δὲ κ. τ. λ.

Et de eo: si promiseris mihi dare, cum mori- L. 12
eris, et deportatus fueris, non committitur stipulatio, D. X
quam si mortuus fueris.

Et de eo: si promisero, me dolum non admis- §. 3.
surum, eumque admisero, tenentur heredes mei, sicut
in commodato et deposito.

CXIX. Et de eo, si Romae mutua pecunia ac- L. 12:
cepta promisero solvere in alia provincia. D.

Et de eo, si servum tibi donavero, ut a te §. 2.
heredeque tuo manumitteretur, et poenam stipulatus
fuero, si hoc factum non fuerit, quales actiones
ego habeam et heres meus contra te et heredem tuum
de libertate: et quando heres tuus poenam evitare
possit.

Et de eo, si heredes reliquis divisis praedium §. 3.
commune reliquerint, et sub poena invicem stipulati
fuerint, ut si quis partem suam vendere vellet, eam
coheredi venderet, et unus eorum tutoribus coheredis
sui testato denunciaverit, ut emerent aut venderent,
hi autem distulerint, et tunc qui denunciavit, extraneo
vendiderit.

Et de eo: si filiusfamilias alicuius dare mihi §. 4.
promiserit, quicquid patrem suum mihi debere con-
stitisset, et pater eius decesserit, antequam, quod ab
eo deberetur, constitisset, non committitur stipulatio.

Et de eo, si transactione actionis tutelae directae §. 5.
nomine cum herede pupilli facta quaedam solvero,
quaedam promisero, et heres transactioni non stans
actione tutelae directa adversus me egerit, et victus
fuerit, quomodo usuras pecuniae non solutae non de-
beam, si per me non steterit, quominus ea solveretur.

Et de fratribus, qui transegerunt et poenam §. 6.
invicem stipulati sunt, et de eo, si post mortem
ceterorum unus egerit et victus fuerit.

CXX. Stipulatio flagitii facti vel faciendi causa L. 12
facta invalida est. D. ei

CXXI. Et de eo, qui domum fieri intra bien- L. 12
nium stipulatus est, quando poena committatur. Et D. ei
de eo, qui intra certum tempus in iudicio sisti
promisit.

CXXII. Qui stipulatur, quicquid facere vel dare L. 12
oportet, ea tantum stipulatur, quae pure debentur. D. ei

CXXIII. Et de eo: si a te stipulatus fuero, ut L. 126.
ex hac die denos nummos annuos mihi dares, si Pe- D. eo
trus Consul factus fuerit, et post triennium extiterit
conditio, triginta nummos trium annorum a te peto.

Et de eo, qui nudam proprietatem fundi pro- §. 1.
misit, et separatim eius usumfructum. Et si pleno
iure fundum promisit, et usumfructum eius praesti-
terit, eumque amiserit, quid fiat.

Quoties autem pecuniam mutua[m] dantes stipula- §. 2.
mur, duae non nascuntur stipulationes, sed duntaxat
verborum obligatio, nisi praecesserit numeratio: tunc
enim obligatio, quae re contrahitur, non tollitur.

2) Καὶ ὅτι ὁ ἐλεύθερος καὶ μὴ ὑπεξούσιος μου ἢ καλῆ πίστει δουλεύων μοι ἐπερωτῶν δοθῆναι μοι ῥ. νομίσματα εἰς ὡς προθεσμίας, καὶ ἕξ ὑπερθέσεως τόκους, μνήμην ἐν αὐτοῖς τοῦ προσώπου ὅ) μὴ ποιησόμενος οὐ προσπορίζει μοι τὴν ἕξ σιπουλάτου, οὔτε μὴν εἰμι πρὸς καταβολὴν ἐπιτήδειος. δανείζων δὲ ἐλεύθερος ὀνόματί μου ἐμὰ ἢ αὐτοῦ χρήματα ὁ) προσπορίζει μοι τὸν δανειακόν. καὶ ὅτι ὁσάκις δανείζοντες ἐπερωτῶμεν, οὐ τίκτονται δύο ἐνοχαί, ἀλλὰ μόνον ἢ βέρβις. καὶ τότε οὐκ ἀναιρεῖται ἢ ῥε. ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐπὶ τόκῳ ἐπερωτήσεως, ὡς προεῖληται ὡ).

L. 126. §. 3. Καὶ ὅτι ἐὰν ἐπερωτήσω παραστῆναι καὶ D. XLV. 1. ἕξ ὑπερθέσεως δοῦναι τι ἀδύνατον.

L. 127. ρκδ'. Καὶ ὅτι ἀνήθρος δοῦλον ὁμολογήσας χωρὶς D. eod. τοῦ ἐπιτρόπου ἐγγυητὴν δέδωκε, καὶ τοῦ ἀνήθρου ὑπερθέσειν ποιήσαντος ὁ δοῦλος ἀπέθανεν. ἀνάγνωθι, πῶς οὐκ ἐνέχεται ὁ ἐγγυητής. ζῶντος δὲ τοῦ δούλου ἐνάγεται ὡ). τὴν δὲ αἰτίαν ἀνάγνωθι.

L. 128. ρκε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἡ ἐνοχὴ οὐ συνίσταται D. eod. εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἐνὸς τῶν δύο ἐναγομένων ἐπερωτῶντων, οὔτε πρὸς καταβολὴν ἐστὶν ἐπιτήδειος. καὶ εἰ Πέτρον ἢ Παῦλον ἐπερωτήσω, καὶ εἰς τὸν ἕνα οὐ συνίσταται ἢ ἐπερωτήσεως διὰ τὸ αὐτὸν ἐμὸν εἶναι.

L. 129. ρκς'. Καὶ περὶ τοῦ, ὅτε συνεζυγμένοι δύο αἰρέσεις εἰσὶν ἐν τῇ ἐπερωτήσει, οὐ βεβαιοῦται, εἰ μὴ ἕκαστος ἐξέλθῃ. ὅτε δὲ διαζευκτικῶς, ἀρκεῖ καὶ μίαν ἐξελθεῖν.

L. 130. ρκζ'. Καὶ τότε ὁ πατὴρ καλῶς ὀνόματι τοῦ D. eod. ὑπεξούσιου ἐπερωτῆ, καὶ τότε κακῶς, καὶ ἐστὶν ἀνίσχυρος ἢ ἐπερωτῆσις. φησὶν γάρ. ὅτε πρὸς φάκτον ἀνήκει, ὡς τὸ ἐξεῖναι τῷ υἱῷ πορεύεσθαι ἢ ἐλαύνειν. ὁ μόντοι υἱὸς καὶ ταῦτα καλῶς ἐπερωτῆ τῷ πατρί.

L. 131. pr. ρκη'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω σε, μὴ παρὰ D. eod. σὲ ἢ τὸν κληρονόμον σου Πέτρον γενέσθαι βαδίσαι με, καὶ γενόμενός σου μεθ' ἐτέρων ὁ Πέτρος κληρονόμος κωλύσῃ με.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω σε δοῦναι μοι ἢ D. eod. Πέτρῳ ἀγρόν, καὶ μετὰ τὸ δοῦναι σε Πέτρῳ τὸν ἀγρόν ἐνάγω σοι, λαβεῖν τὴν περὶ ἐκκινήσεως ἀσφάλειαν. καὶ εἰ ὡς δωρούμενος Πέτρῳ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπέδωκα.

L. 132. pr. ρκθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀλλότριον υἱὸν ὑποδέ- D. eod. χόμενος ὁμολογήσω ποιῆν, ἐὰν ἄλλως ἢ περὶ ὡς υἱῷ αὐτῷ χρῆσθαι, καὶ ὕστερον αὐτὸν ἐκβάλλω τοῦ οἴκου μου. ἢ καὶ εἰς θεῖσιν τινὰ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ λαβῶν τὰ αὐτὰ ὁμολογήσω, πῶς ἔρωται ἢ ἐπερωτήσεως ἐφ' ἑκατέρῳ. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτηθῆ, εἰ ἀντεξούσιον αὐτὸν ποιήσει ἢ ἀπόκληρον. καὶ περὶ τοῦ ἀπλῶς λαβόντος καὶ μὴ εἰς θεῖσιν τὸν παῖδα, πῶς ὑποπίπτει τῇ ποιῆ ποιῶν αὐτὸν ἀπόκληρον ἢ ἀντεξούσιον, καὶ ἐκ περιττοῦ καὶ ἀνισχύρως ταῦτα ποιεῖ.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὑπεξούσιος μέλλων δανείζειν D. eod. λάβῃ ἐγγυητὴν, καὶ μετὰ ἀντεξουσιότητα δανείσῃ, πῶς οὔτε ὁ ἐγγυητής, οὔτε ὁ δανεισόμενος τῷ πατρὶ ἐνέχεται.

L. 133. ρλ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω μὴ γενέσθαι D. eod. μοι βίαν ἀπὸ σοῦ ἢ τοῦ κληρονόμου σου, καὶ κ-

Liber homo, qui in potestate mea non est, neque bona fide mihi servit, stipulans dari mihi intra certum tempus decem nummos et ex mora usuras, mentione in his personae non facta actionem ex stipulatu mihi non acquirit, neque ad solutionem idoneus sum. Liber homo autem nomine meo pecuniam meam vel suam mutuam dans conditionem certi ex mutuo mihi acquirit. Et quoties pecuniam mutuam dantes stipulamur, duae non nascuntur obligationes, sed duntaxat verborum obligatio. Et quando non tollatur obligatio, quae re contrahitur. Lege autem etiam causam stipulationis usurarum,

Et de eo, si stipulatus fuero sisti et, si mora facta sit, dare aliquid impossibile.

CXXIV. Pupillus, qui servum sine tutoris auctoritate promisit, fideiussorem dedit, et postquam pupillus moram fecerat, servus decessit. Lege, quomodo fideiussor non teneatur. Vivo autem servo convenitur. Lege autem causam.

CXXV. Et de eo, si obligatio in persona alterius duorum reorum stipulandi non consistat, isque neque ad solutionem idoneus sit. Et de eo, si Petrum aut Paulum stipulatus fuero, et in uno non consistat stipulatio ideo, quod meus sit.

CXXVI. Et de eo: cum in stipulatione duae conditiones coniunctae sunt, non committitur stipulatio, nisi utraque extiterit. Cum autem disiunctive positae sunt, sufficit etiam unam existere.

CXXVII. Et quando pater nomine filii familias recte stipuletur, et quando inutiliter, et invalida sit stipulatio. Ait enim: Cum ad factum referatur, veluti ut filio proficisci vel agere liceat. Filius tamen et haec patri recte stipulatur.

CXXVIII. Et de eo, si a te stipulatus fuero, neque per te, neque per heredem tuum Petrum fieri, quominus eam, et Petrus heres tuus cum aliis factus me prohibuerit.

Et de eo, si a te stipulatus fuero, ut mihi aut Petro fundum dares, et postquam Petro fundum dederis, tecum agam, ut cautio de evictione mihi praestetur. Et de eo, si tanquam donaturus Petro personam eius inserui.

CXXIX. Et de eo, si alienum filium suscipiens poenam promisero, si aliter quam ut filium eum observavero, et postea domo mea cum propellam: aut etiam aliquem a patre eius adoptans eadem promisero, quomodo in utroque valeat stipulatio. Et de eo, si promiserit, si eum emancipaverit vel exheredaverit. Et de eo, qui simpliciter filium suscepit, non adoptavit, quomodo cum exheredans vel emancipans poenae subiaceat, et supervacuo et inutiliter haec faciat.

Et de eo, si filius familias pecuniam crediturus fideiussorem acceperit, et post emancipationem crediderit, quomodo nec fideiussor, nec qui mutuam pecuniam accepit, patri teneatur.

CXXX. Et de eo, si stipulatus fuero, a te vel herede tuo vim mihi non fieri, et tecum egero, quod

ῥ) Hoc habet Tipucitus. s) Addendum videtur μου, personae meae. ι) Lege τὰ ἐμὰ ἢ τὰ αὐτοῦ χρήματα. υ) Verba ὡς προεῖληται non intelligo. ϖ) L. 126. §. 3. L. 127 — 133. D. h. t. exhibentur e Tipucito. ϗ) Sic Codex Tipuciti. Malim ἐνέχεται, obligatur, ut antea.

νήσω κατὰ σοῦ ὡς βιασαμένον με, πῶς δύναμαι κινεῖν καὶ κατὰ κληρονόμου συμβιαζομένου*) με. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

ρλα'. * Οὐ^{γ)} καλῶς ἐπερωτῶ τινα ποιήν ἐκ τοῦ μὴ γαμηθῆναι μοι, οὔτε μὴν τὴν^{z)} ἤδη γαμηθῆσάν μοι ποιήν ἐπερωτῶν δύναμαι^{λ)}, ἐὰν λύσῃ τὸν γάμον. τὰ αὐτὰ καὶ περὶ γυναικὸς ἐπερωτώσης τὸν ἄνδρα.

Καὶ^{β)} ὅτι τὰ ἐν ταῖς προδιηγήσει συμφωνὰ πιστεύομεν ἐν ταῖς ἐπερωτήσεσιν ἀναλαμβάνεσθαι, οὕτω μέντοι, ὥστε μὴ ἐκ τούτου ἀκυρωθῆναι τὴν ἐπερώτησιν.

* Ἡνίκα^{ς)} ὁμολογία μεταξὺ παρόντων γράφεται, πιστεύεται ἡγεῖσθαι ἢ ἐπερώτησις, κἂν μὴ ἔγκριται.

1) * Ὅτε^{δ)} πολλοῖς συμφώνοις μία ἐπερώτησις καὶ ὁμολογία ὑποβάλλεται, δοκεῖ περὶ ἐκάστου εἶδους ἢ ἐπερώτησις γίνεσθαι.

2) Καὶ περὶ τοῦ, ὅτι πολλοῖς συμφώνοις μία ἐπερώτησις καὶ ὁμολογία ὑποβάλλεται.

ρλβ'. 1) * Εἰ^{ε)} ὁμολόγησα δίδοναι σοι ρ'. νομίματα ἐν ἧ ἂν ἡμέρᾳ ἀπαιτήσης με, καὶ τόκους αὐτῶν ἐπὶ λ'. ἡμέρας, οἱ τόκοι ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐπερωτήσεως προχωροῦσι, εἰ μὴ τι φανερώς ἕτερον ἐπράχθη. χρεωστῶ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ χρήματα δοῦναι ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐπερωτήσεως.

2) Καὶ^{ι)} ὅτι ὁμολόγησα δοῦναι σοι ρ'. νομίματα ἐν ἧ ἂν ἡμέρᾳ ἀπαιτήσης, καὶ τόκους αὐτῶν. πῶς, ἀνάγνωθι. οἱ τόκοι ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐπερωτήσεως προχωροῦσιν, εἰ μὴ ἕτερον ἐπράχθη φανερώς. χρεωστῶ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ χρήματα δοῦναι ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐπερωτήσεως.

Καὶ^{β)} ὅτι γυνὴ ἀγοράσασα κήπους ἀσφάλειαν εἰς ἐμὲ ἐξέθετο, δι' ἧς εἶπε, κατὰ μανδάτον μου ἀγοράσαι τοὺς κήπους· καὶ παρυχοῦμαι συντερωθήσασθαι, ἵνα πρὸ καλανδῶν δώσω τὸ τίμημα μετὰ τόκων καὶ λάβω τοὺς κήπους· καὶ πρὸ τῶν καλανδῶν οὐ κατέβαλον ὕλον τὸ τίμημα καὶ τοὺς τόκους. τί γίνεται, ἀνάγνωθι. φησὶ γάρ, εἰ μὴ πολὺς χρόνος παρεῖληθε, καὶ τῇ γυναικὶ τί ποτε ἐκ τῆς ὑπερθέσεως διαφέρει, δοῦναι τὸ λοιπὸν καὶ κινῆσαι τὴν ἐξ στυλοῦ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δωρήσωμαι σοι δοῦλον ἐπὶ τῷ μὴ δουλεῦσαι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ ὁμολογήσης μοι τοῦτο· ὕστερον δὲ γράψης με καὶ τὸν ἀδελφόν σου κληρονόμον.

Καὶ ὅτι ἐνοσημέμενος υἱὸς τὴν τῆς διαθήκης μέμνην διελύσατο πρὸς τοὺς κληρονόμους, γράψας ὁμολογίαν, ἐνθεις αὐτῇ καὶ τὸ τοῦ δόλου κεφάλαιον. ἐὰν ὕστερον κατηγορήσῃ τῆς διαθήκης ὡς πλαστής, καὶ ἠτήθη, οὐ βεβαιούται κατ' αὐτοῦ ἢ ἐπερωτήσις ὡς ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου τοῦ δόλου.

ρλγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸ ἐπερωτώμενον πρᾶγμα διαφόροις ὀνόμασι σημαίνεται.

mihī vim feceris, quomodo etiam cum herede simul vim mihi faciente agere possim. Et lege causam.

CXXXI. Non recte ab aliqua poenam stipulor, L. si mihi non nupserit, neque ab ea, quae mihi iam D. nupta est, poenam stipulari possum, si matrimonium solverit. Eadem valent etiam de muliere, quae a marito stipulatur.

Quae in praefationibus conveniunt, in stipulationibus repeti credimus, sic tamen, ut non ex eo inutilis fiat stipulatio.

Cum inter praesentes cautio scribitur, praecedere §. creditur stipulatio, licet cautioni non inserta sit.

Cum multis pactis una stipulatio promissioque §. subiicitur, de qualibet specie stipulatio fieri videtur.

Et de eo, cum multis pactis una stipulatio promissioque subiicitur.

CXXXII. Si promisi, me centum nummos tibi L. daturum, qua die a me petieris, et eorum usuras in §. 1 dies triginta, usurae ex die stipulationis cedunt, nisi aliud manifeste actum sit. Ipsam autem pecuniam dare debeo ex die stipulationis.

Promisi, me centum nummos tibi daturum, qua die petieris, et eorum usuras. Quomodo, lege. Usurae ex die stipulationis cedunt, nisi aliud manifeste actum sit. Ipsam autem pecuniam dare debeo ex die stipulationis.

Mulier, quae hortos emerat, cautionem mihi ex §. 2 posuit, qua dixit, se mandatu meo hortos emisse: et in continenti inter nos convenit, ut ante Calendas pretium darem cum usuris, et hortos acciperem: et ante Calendas non solvi totum pretium et usuras. Lege, quid fiat. Ait enim: Si non longum tempus praeterierit, nec mulieris quidquam propter moram intersit, dare me reliquum et agere ex stipulatu.

Et de eo, si servum tibi donavero, ut ne fratri §. 3. tuo serviret, et mihi id promiseris: postea autem me et fratrem tuum heredem scripseris.

Filius instituta querela inofficiosi testamenti cum §. 4. heredibus transegit, promissione scripta, cui etiam doli clausulam inseruit. Si postea testamentum ut falsum accusaverit, et victus fuerit, non committitur adversus eum stipulatio tanquam ex doli clausula.

CXXXIII. Et de eo, si res, quae in stipulatio- L. 131 nem deducitur, diversis nominibus significatur. D.

z) Malim pro συμβιαζομένου legere σου βιαζομένου, ut vertendum sit: cum herede tuo vim mihi faciente. y) L. 134. pr. D. h. t. exhibetur e Photii Nomocan. Tit. XIII. cap. 4. ad quem Balsamo in Voelti Bibl. Iur. Can. T. II. p. 1100. ait, cap. 131. tit. 1. lib. XLIII. Basil. eadem habere, quae in textu Photii scripta sunt. Eadem leguntur apud Tipucitum, qui praefigit καὶ ὅτι. Etiam Photius incipit ὅτι οὐ καλῶς κ. τ. λ. x) τὴν addidi e Tipucito. Deest apud Phot. a) Tip. ἐπερωτῶν δύναμαι ποιήν. b) L. 134. §. 1. D. h. t. exhibetur e Tipucito. c) L. 131 §. 2. D. h. t. e Syn. p. 141. 256. habet Fabr. T. V. p. 749. Eadem habet Tipucitus, qui incipit, καὶ ὅτι ἡνίκα κ. τ. λ. d) L. 134. §. 3. D. h. t. e Syn. p. 256. habet Fabr. I. I. Quod secundo loco positum est, habet Tipucitus. e) L. 135. pr. §. 1. D. h. t. e sch. o. ad Basil. XXIII. 3. cap. 12. T. III. p. 420. habet Fabr. in Addendis T. V. p. 808. Praefigitur in scholio ὅτι. f) Hoc habet Tipucitus. g) L. 135. §. 2—4. L. 136. 137. pr. §. 1—5. D. h. t. exhibetur e Tipucito.

L. 136. §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἰς τὸν ἀγρὸν μου ἐπερω-
D. XLV. 1. τήσω ὁδὸν, καὶ πρὶν συστή, πωλήσω τὸν ἀγρὸν ἢ
μέρος αὐτοῦ, πῶς φθίρεται ἢ ἐπερωτήσις.

L. 137. pr. ρλδ'. Καὶ ὅτι ἀδιάκοπον εἶναι δεῖ τὴν ἐπερωτήσιν
D. eod. καὶ τὴν ὁμολογίαν μετὰ τινος μετρίου φυσικοῦ δια-
στήματος· εἰ γὰρ μετὰ τὴν ἐπερωτήσιν ἑτερόν τι
πράξας ὁμολογήσει, κἂν ἐν αὐτῇ τῇ^{h)} ἡμέρᾳ, οὐκ
ἔρρωται.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δοῦλον ἐπερωτήσω σε, καὶ
σὺ ἐνεθυμήθῃς περὶ ἄλλου, κἀγὼ περὶ ἄλλου, οὐκ
ἔρρωται.

§. 2. Καὶ περὶ τοῦ ὁμολογοῦντος δίδουαι ἐν Ἐφέσῳ,
πῶς ἔχει χρόνον πρὸς ὑπέρθειν. καὶ πῶς ἐλέγχεται,
εἰ εὐρεθῆ μετὰ τὸν χρόνον ἐν ἑτέρῳ τόπῳ. καὶ τὸ
ῥητῶς γὰρ ὑπὸ ἡμέραν ἐπερωτηθῆν καλῶς πρὸ τῆς
ἡμέρας καταβάλλεται, εἰ καὶ ἀπαιτεῖσθαι οὐ δύναται.
εἰ δὲ συντομώτερον ἔλθῃ εἰς Ἐφεσον, εὐθέως ἐλέγχεται.

§. 3. Καὶ περὶ τοῦ ὁμολογήσαντος ποιῆσαι οἶκον, πό-
σους τεχνίτας ὀφείλει προσλαμβάνεσθαι, καὶ πῶς γί-
νεται λόγος τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ τόπου. καὶ εἰ μὴ
ἦψατο τοῦ ἔργου, τί δεῖ ἡμῶς σκοπεῖν. καὶ εἰ παρῆλ-
θεν ὁ χρόνος καὶ κτίσει ὕστερον.

§. 4. Καὶ περὶ τοῦ ὁμολογοῦντος τὸν ἐν Ἐφέσῳ ἢ
ἀλλότριον δοῦλον. ἐλέγχεται, κἂν ἔστιν αὐτῷ δυσχε-
ρῆς ἢ τούτων δύοσις.

§. 5. Καὶ ὅτι, ἐὰν ὁμολογήσῃς ποιεῖν, ὅπερ σὺ μὲν
οὐ δύνασαι, ἕτερος δὲ δύναται, ἐλέγχῃ.

§. 6. 1) * Ἀποσχύρως^{l)} ἐπερωτῶμαι περὶ αἵρεσιν^{k)}
ὑπὸ τοῦ νόμου κεκωλυμένην, οἷον· δίδως, ἐὰν Πέ-
τρος πωλήσῃ τὸ ἱερόν, ἢ τὸ^{l)} μνημεῖον, ἢ τὸ τῇ
δημοσίᾳ χρῆσει ἀφωρισμένον; εἰ καὶ δυνατόν ἐστι
τὸ δίκαιον τῶν τοιούτων ἐναλλαγῆναι πραγμάτων.
τὸ αὐτό, κἂν τῇ φύσει ἀδύνατός ἐστιν ἢ αἵρεσις.

2) Οὐκ^{m)} ἰσχυρῶς ἐπερωτῶ ὑπὸ αἵρεσιν ὑπὸ
τοῦ νόμου κεκωλυμένην, οἷον· δίδως, ἐὰν τις πω-
λήσῃ τὸ σάκρον; εἰ καὶ δυνατόν ἐστιν ὕστερον ἐναλ-
λαγῆναι τὸ δίκαιον αὐτοῦ.

§. 7. Καὶ ὅτιⁿ⁾, ὅταν ποιητὸν τι ἢ μὴ ποιητὸν ὁμο-
λογῶμεν, κάλλιον ἐστὶ, ποινὴν προστίθεσθαι τῇ ἐπε-
ρωτήσῃ.

§. 8. Καὶ^{o)} ὅτι τὴν ἐπερωτωμένην δόσιν οὐ δυνά-
μεθα προσκυροῦν ἐν τῶν κληρονόμων, ἀλλὰ πᾶσιν·
τὸ δὲ ἐπερωτῶμενον φάκτον δυνάμεθα εἰς τὸ τοῦ
ἐνὸς ἀναφέρειν πρόσωπον.

L. 138. pr. ρλε'. Καὶ περὶ τοῦ ὁμολογήσαντος, ἐν τῇδε δι-
D. eod. δόσει τῇ ἀτελείᾳ.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτηθῆς μοι δοθῆναι
τὸδε ἢ τὸδε, πῶς ἔξεστί σοι ἐπὶ τῇ ἐπιλογῇ τὴν γνώ-
μην σου, ὡς αἰεὶ ἀν βουλευθῆς, ἐναλλάσσειν· εἰ δὲ ῥη-
τῶς τὴν ἐπιλογὴν ἐφύλαξας σαυτῷ, οὐ δύνασαι ἄπαξ
ἐπιλεξάμενος ἐναλλάσσειν τὴν γνώμην σου.

L. 139. ρλζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ὅτε κινεῖται ἢ τῆς δούπλας
D. eod. ἕξ στιπουλάτου κατὰ τῶν κληρονόμων τοῦ πρώτου,
πῶς πάντες εἰς ὀλόκληρον ἐνάγονται, καὶ πάντες εἰς
ὀλόκληρον ὠφελον διεκδικεῖν, καὶ τοῦ ἐνὸς μὴ διεκ-

Et de eo, si viam ad fundum meum stipulatus
fuero, et antequam constituta fuerit, fundum par-
tenve eius vendidero, quomodo evanescat stipulatio.

CXXXIV. Continuum esse oportet stipulationem
et promissionem cum modico quodam naturali spatio:
nam si (quis) post stipulationem aliud quid fecerit
et promiserit, quamvis eadem die, non valet.

Et de eo: si servum a te stipulatus fuero, et
tu de alio senseris, et ego de alio, non valet.

Et de eo, qui Ephesi dare promittit, quomodo
tempus habeat ad dilationem. Et quomodo teneatur,
si post illud tempus alio loco reperiat. Nam quod
nominatum in diem debetur, recte ante diem solvitur,
licet peti non possit. Quodsi maturius Ephesus ve-
nerit, statim tenetur.

Et de eo, qui domum fieri promisit, quot fabros
adhibere debeat, et quomodo ratio temporis et loci
habeatur. Et si opus non attigit, quid spectare
nos oporteat. Et de eo, si tempus praeterierit, et
postea aedificaverit.

Et de eo, qui promisit servum, qui Ephesi est,
aut alienum. Tenetur, licet praestatio eorum ci
difficilis sit.

Si facere promiseris, quod tu quidem non potes,
alius autem potest, teneris.

Inutiliter stipulamur sub conditione lege pro-
hibita; puta: dabis, si Petrus rem sacram aut reli-
giosam, aut publico usui destinata vendiderit?
etiamsi ius rerum huiusmodi mutari possit. Idem
etiam est, si natura impossibilis sit conditio.

Non valide stipulor sub conditione lege prohibita,
utputa: dabis, si quis rem sacram vendiderit? etiamsi
postea ius eius mutari possit.

Si quid faciendum aut non faciendum promitti-
mus, melius est, poenam adici stipulationi.

Dationem in stipulationem deductam non possu-
mus uni heredum assignare, sed omnibus: factum
autem in stipulationem deductum ad personam unius
referre possumus.

CXXXV. Et de eo, qui his nundinis dare pro-
misit.

Et de eo, si promiseris mihi, illud aut illud
dari, quomodo tibi in electione voluntatem tuam,
quoties volueris, mutare liceat: sed si nominatim
electionem tibi servaveris, non potes, cum semel
clegeris, voluntatem tuam mutare.

CXXXVI. Et de eo, cum duplae nomine ex
stipulatu adversus heredes venditoris agitur, quomodo
omnes in solidum conveniantur, et omnes in solidum
defendere debeant, et uno non defendente etiam re-

h) Lege ἐν τῇ αὐτῇ. i) L. 137. §. 6. D. h. t. hausta est ex Balsamone ad Phot. tit. II. cap. I. apud Voellum T. II. p. 877. sq. Exhibetur ibi genuinus Basilicorum textus. Fere eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ δτι. k) Lege ἐπερωτῶμεν ὑπὸ αἵρεσιν cum Tipucito. Sic etiam verti. l) Verba ἢ τὸ — πραγμάτων desunt apud Tipucitum. m) Hoc haustum est ex Coll. const. eod. lib. II. apud Voellum T. II. p. 1307. auctore Hauboldo Man. Basil. p. 149. Eadem fere habet Photius loco antea laudato. Pro οὐκ ἰσχυρῶς Photius habet ἀποσχύρως: pro ὑπὸ αἵρεσιν habet ἐφ' αἵρεσιν. Pro σάκρον habet ἱερόν. n) L. 137. §. 7. 8. L. 138. 139. 140. pr. D. h. t. exhibentur e Tipucito. o) Similia exhibentur in sch. 3. recens edito ad Basil. XI. 1. cap. 33. (edit. nostr. T. I. p. 620.) Ibi tamen pro ἐνι legitur ἐνός. Verba ἀλλὰ πᾶσιν in sch. omittuntur. Pro ἀναφέρειν schol. habet ἀγαγεῖν.

δικοῦντος καὶ οἱ λοιποὶ ὑποπίπτουσιν· ἔστι γὰρ ἀδιαίρετος ἡ διεκδίκησις· ἡ δὲ καταβολὴ ὑπὲρ τοῦ μέρους γίνεται.

ρλζ. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πολλῶν ὑποκειμένων ὁμολογήσω πάντα δίδουσι, πῶσαι ἐπερωτήσεις εἰσὶ.

1) Ἐὰν^ρ) ἐπερωτῶ μοι δίδουσι^ρ), καὶ τρεῖς ποσότητες καὶ τρεῖς ἐπερωτήσεις εἰσὶ.

2) Καὶ^ρ) ὅτι, ὅτε ἐπερωτῶμαι, δίδουσι ἐνιαυσίαν, διετίαν, τριετίαν, καὶ τρεῖς ποσότητες, καὶ τρεῖς ἐπερωτήσεις εἰσὶ.

Καὶ^ρ) ὅτι ὁ κανὼν ὁ λέγων, σβέννυσθαι τὰς ἐπερωτήσεις περισταμένας εἰς τάξιν, ἐξ ἧς συστήναι τὴν ἀρχὴν οὐκ ἠδύνατο^ρ), διὰ πάντων ἀληθῆς οὐκ ἔστι. καὶ ἀνάγνωθι τὰ παραδείγματα καὶ τὰ ἐπι τούτοις φάκτα.

ρλη'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δοῦλοι ἢ ὑπεξούσιοι ἐπερωτήσωσιν, ὅπερ ἂν ἐπιλέξωνται, αὐτοὶ καὶ οὐχ ὁ πικτὴρ ἢ ὁ δεσπότης ἐπιλέγονται.

Εἰ δὲ καὶ ἐπερωτήσω, ὑπερ ὁ Πέτρος ἐπιλέξεται, πρὶν ἢ ἐπιλέξεται, κινεῖν οὐ δύναμαι.

Καὶ ὅτι ὁ ἀνηβος ὑπεξούσιος ἐπερωτῶμενος καὶ τοῦ πατρὸς ἀσθεντοῦντος οὐκ ἐνέχεται· ὁ μέντοι ἔφηβος ὑπεξούσιος ἐνέχεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσω σε δοῦναί μοι ἢ Πέτρω.

Καὶ ὅτι δυνατὸν τοὺς ἐν Ῥώμῃ διάγοντας ἐπερωτῶν ἑλλήλους, σήμερον ἐν Καρθαγένῃ^ρ) δοῦναί. καὶ ἀνάγνωθι τὸ παράδειγμα.

Καὶ ὅτι οὐ καλῶς ἐπερωτῶ ἄλλο καὶ ἄλλο πρᾶγμα ἐμοὶ ἢ Πέτρω, ἀλλὰ τὸ αὐτό. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν καταβληθῇ Πέτρω τὸ εἰς πρόσωπον αὐτοῦ ἐπερωτηθέν, τί γίνεται.

Καὶ ὅτι ὑπὸ διάφορον δὲ^ρ) χρόνον ἐμοὶ ἢ Πέτρω ἐπερωτῶν δύναμαι, καὶ τραχυτέραν ποιεῖν τὴν τοῦ Πέτρου προθεσίαν. καὶ ἀνάγνωθι τὰ παραδείγματα.

Καὶ ὅτι δυνατὸν ἐμοὶ χωρὶς αἰρέσεως ἢ Πέτρω ὑπὸ αἰρεσιν ἐπερωτῶν. καὶ τουναντίον δὲ ἐπερωτῶν^ρ) ἀνάγνωθι, πότε ἔστιν ἀνίσχυρος ἢ ισχυρά. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οὕτως εἴπω· ἐὰν ἡ ναὺς ἔλθῃ, ὁμολογῆς δίδουσι ἐμοὶ ἢ Πέτρω;

Καὶ εἰ ὑπὸ διαφόρους αἰρέσεις ἐπερωτήσω δοθῆναι μοι ἢ Πέτρω, καὶ ἀτονήσῃ ἢ ἐμῇ, πῶς ὅλη ἢ ἐπερωτήσεις ἀφανίζεται. εἰ δὲ ἐκατέρω ἐξέλθῃ, καλῶς αὐτῷ καταβάλλεται. εἰ δὲ ἢ αὐτοῦ ἀτονήσῃ, οὕτως ἔστιν, ὡς ἂν εἰ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μὴ προσετέθη τῇ ἐπερωτήσει.

Καὶ δείκνυται ἐκ τούτων, ὡς, εἰ ἀλλότριον πρόσωπον οὐκ ὁρθῶς τῇ ἐπερωτήσει προστεθῇ, οὐ παρὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ πρόσωπον ἡμῶν ἀσθενεῖ ἢ ἐπερωτήσεις.

liqui subiaceant: est enim individua defensio: solutio autem pro parte fit.

CXXXVII. Et de eo, si multis rebus praepositis L. 1 D. 1. promisero omnes dare, quot sint stipulationes.

Si stipulor, mihi dari (tot tribus annis), et tres §. 1 summae, et tres stipulationes sunt.

Cum promitto, dare annua, hima, trima die, et tres summae, et tres stipulationes sunt.

Regula, quae dicit, extingui stipulationes, si in §. 2 eum casum inciderint, a quo ab initio consistere non possent, per omnia vera non est. Et lege exempla et facta de his proposita.

CXXXVIII. Et de eo: si servi aut filii familias L. 1 stipulati fuerint, utrum elegerint, ipsi, non pater D. 1. aut dominus eligunt.

Sed et si stipulatus fuero, utrum Petrus elegerit, priusquam elegerit, agere non possum. §. 1.

Filius familias impubes promittens ne auctore §. 2. quidem patre obligatur: pubes vero filius familias obligatur.

Et de eo, si stipulatus a te sim, dare mihi aut §. 3. Petro.

Qui Romae degunt, stipulari inter se possunt, §. 4. hodie Carthagine dari. Et lege exemplum.

Non recte stipulor aliam et aliam rem mihi aut §. 5. Petro, sed eandem. Et de eo, quid fiat, si Petro soluta fuerit res ratione personae eius promissa.

Sub diverso autem tempore mihi aut Petro sti- §. 6. pulari possum, et duriores facere diem Petri. Et lege exempla.

Possum mihi pure, aut Titio sub conditione §. 7. stipulari. Et si contrarium stipulor, lege, quando valida aut invalida sit (stipulatio). Et de eo, si ita dixero: Si navis venerit, mihi aut Petro dare spondes?

Et de eo, si sub diversis conditionibus stipulatus §. 8. fuero, dari mihi aut Petro, et mea defecerit, quomodo tota stipulatio evanescat. Sed si utraque extiterit, recte ei solvitur. Si vero eius conditio defecerit, perinde est, ac si persona eius stipulatione adiecta non esset.

Et apparet ex his, si aliena persona non recte §. 9. stipulationi adiecta sit, non tamen ideo etiam in persona nostra invalidam esse stipulationem.

p) L. 140. §. 1. D. h. t. e. sch. o. ad Basil. XXI. 3. cap. 12. Fabr. T. III. p. 420. habet Fabr. in Addendis T. V. p. 806. q) Post δίδουσι Fabr. T. III. p. 420. in marg. stellula adiecta supplet ἐν τρισὶν ἐνιαυτοῖς τόσα, eaque verba T. V. p. 806. in ipsam textum recepit. Pro genuino Basilicorum textu haberi hic locus non potest, quippe a quo nimis Tipuciti verba differant. r) Hoc habet Tipucitus. s) L. 140. §. 2. et reliqua huius tituli exhibentur e Tipucito. t) Lege ἠδύνατο. u) Sic Codex Tipuciti. v) Illud δὲ, quod habet Tipucitus, melius omittitur. w) Sic Codex. Sed haec corrupta esse videntur. Mallim κατ' τουναντίον ἐπερωτῶ.

ΤΙΤΛΟΣ Β.

Περὶ δύο ἐνεχομένων παρ' ἑαυτῶν ἀποκαθισταμένων^x).

- L. 1. α'. Καὶ^y) ὅτι ὁ ἐπερωτῶν, ἐνοχος ἐπερωτῶν λέγεται, καὶ ὁ ἐπερωτώμενος, ἐνοχος ἐπερωτώμενος.
D. XLV. 2.
- L. 2. β'. 1) * Ὅτε^z) δύο τὴν αὐτὴν ὁμολογοῦσιν ἢ ἐπερωτῶσι ποσότητα, ἕκαστος αὐτῶν εἰς ὀλόκληρον χρεωσιεῖται^a). ὅθεν τῇ τοῦ ἑνὸς ἀπαιτήσει ἢ τῇ ἀποχῇ πᾶσα ἢ ἐνοχὴ λύεται.
D. eod.
- 2) Καὶ^b) περὶ τοῦ, ὅτε δύο τὴν αὐτὴν ὁμολογοῦσιν ἢ ἐπερωτῶσι ποσότητα, πῶς ἕκαστος αὐτῶν εἰς ὀλόκληρον χρεωσιεῖται καὶ χρεωσιεῖται, καὶ τῇ καταβολῇ τοῦ ἑνὸς καὶ ἀπαιτήσει πᾶσα ἢ ἐνοχὴ λύεται.
- L. 3. γ'. Καὶ^c) περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτηθῶσιν ἕνα καὶ κεχωρισμένοι οἱ δύο ἐναγόμενοι, πῶς ἔστιν ἀδιάφορον, καὶ πῶς ἕκαστος αὐτῶν ἀπαιτεῖται. καὶ περὶ καταβολῆς ἑνός.
D. eod.
- L. 4. δ'. Καὶ ἐὰν δύο ἐπερωτηθέντες εἴπωσιν ἕκαστος αὐτῶν, ὁμολογῶ ἢ ὁμολογοῦμεν.
D. eod.
- L. 5. ε'. Καὶ ἀλλοτρίας ἐργασίας καλῶς ἐπερωτᾶται τις καὶ ἐγγυᾶται, καὶ γίνονται ἐπ' αὐταῖς δύο ἐναγόμενοι ὁμολογοῦντες καὶ δύο ἐναγόμενοι ἐπερωτῶντες.
D. eod.
- L. 6. ς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δύο ἐπερωτηθῶσι, καὶ ὁ εἰς μόνος ὁμολογήσῃ, εἴτε ὁ ἐπερωτηθεὶς παρὰ δύο τῶ ἐνὶ μόνῳ ὁμολογήσῃ.
D. eod.
- §. 1. Καὶ ὅτι δυνάμεθα καὶ ἀπὸ τῶν δύο, καὶ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μόνον ἐγγύας λαμβάνειν.
- §. 3. Καὶ ὅτι μετὰ τῆς ὁμολογίας δύο ἐναγομένων δύναται χρόνος παρεντίθεσθαι μέτριος, καὶ πρῶξις μὴ ἐναντιουμένη τῇ ἐνοχῇ. ὅθεν δύναται ὁ ἐγγυητὴς μετὰ τῆς ὁμολογίας αὐτῶν προσλαμβάνεσθαι.
- L. 7. ζ'. Καὶ ὅτι δυνατὸν ἕνα τῶν δύο ἐναγομένων ὑπὸ ἡμέραν ἢ ὑπὸ αἴρειαν ἐπερωτᾶσθαι, καὶ ἐν τῷ μετὰ ζῷ ἀπαιτεῖται ὁ πούρωσ ἐπερωτηθεὶς.
D. eod.
- L. 8. η'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δύο ὁμολογήσῃσι διδόναι ὁμοίως, ἄπερ ἐπρωτῆσα, τότε μόνος ὁ παρών, κἂν ὁ ἕτερος ἄπεισιν, ἐλέγχεται, καὶ τότε ἕκαστος αὐτῶν εἰς μέρος.
D. eod.
- L. 9. θ'. Καὶ^d) ὅτι οὐ μόνον ἐξ ἐπερωτήσεως, ἀλλὰ ἐπὶ τῆς τῶν ἐν χρήσει διδομένων καὶ τῆς παραθήκης, μισθώσεως καὶ ἐκλήψεως, πράσεως τε καὶ ἀγορασίας, καὶ τῆς ἐκ διαθήκης γίνονται δύο ἐναγόμενοι ὁμολογοῦντες.
D. eod.
- §. 1. Καὶ πότε οὐ γίνονται οἱ δύο ἐναγόμενοι. φησὶν γάρ, εἰ δύο τισὶ παρατιθέμενος συμφωνήσῃ, τὸν ἕνα καὶ ἀπὸ ἀμελείας ἐλέγχεται. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οἱ δύο ἀμελείαν ὁμολόγησαν, καὶ συγχωρήσῃ αὐτὴν τῷ ἐνὶ.
- §. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐκ διαφορῶν τόπων ἐπερωτήσω δύο ἐναγομένους, δοῦναί μοι ἐν Καπύῃ.

TITULUS II.

De duobus reis constituendis.

- I. Qui stipulatur, reus stipulandi dicitur, et qui promittit, reus promittendi.
- II. Cum duo eandem summam promittunt aut stipulantur, singuli eorum in solidum (debent et singulis) debetur. Ideo unius petitione aut acceptilatione tota solvitur obligatio.
- Et de eo, cum duo eandem summam promittunt aut stipulantur, quomodo singuli eorum in solidum debeant, eisue debeatur, et solutione et petitione unius tota solvatur obligatio.
- III. Et de eo, si duo rei simul et separatim promiserint, quomodo nihil intersit, et quomodo a singulis eorum petatur. Et de solutione unius.
- IV. Et de eo, si ex duobus reis promittendi singuli dixerint, *spondeo* aut *spondemus*.
- V. Etiam alienas operas recte quis promittit, et pro his fideiuhet, et fiunt earum nomine duo rei promittendi et duo rei stipulandi.
- VI. Et de eo, si duo stipulati fuerint, et unus solus promiserit, sive a duobus interrogatus uni soli responderit.

Possumus et ab utroque et ab uno duntaxat fideiussores accipere.

Inter responsionem duorum reorum modicum tempus interponi potest, et actus non contrarius obligationi. Itaque fideiussor inter responsionem eorum accipi potest.

VII. Unus ex duobus reis in diem et sub conditione interrogari potest, et interim petitur ab eo, qui pure promisit.

VIII. Et de eo, si duo promiserint similiter dare, quae stipulatus sum, quando solus is, qui praesens est, etiamsi alter absit, obligetur, et quando quisque eorum in partem.

IX. Non solum ex stipulatione, sed etiam in commodato, deposito, locatione et conductione, emtione et venditione, et in actione ex testamento fiunt duo rei promittendi.

Et quando duo rei non fiant. Ait enim: Si (quis) apud duos deponens pactus sit, ut alter etiam culpa nomine teneatur. Et lege causam. Et de eo, si ambo culpam promiserint, eamque alteri remisit.

Et de eo, si ex diversis a duobus reis stipulatus fuero, Capuae mihi dari.

x) Hanc inscriptionem tituli 2. suppeditat index titulorum Coislilianus, qui addit βιβ. με'. τιν. β'. Tipucitus hanc exhibet: περὶ δύο ἐνόχων παρ' ἑαυτῶν ἀποκαθισταμένων ἢτοι περὶ δύο ἐπερωτῶντων ὁμοῦ ἢ καὶ χωρὶς, καὶ ἐπερωτῶμένων. Fabrotus plane nulla huius tituli fragmenta exhibet, licet in Synopsi reperiantur. Verti inscriptionem secundum titulum Digestorum. Proprie vertendum: de duobus reis a se ipsis restituendis. y) L. 1. D. XLV. 2. exhibetur e Tipucito. z) L. 2. D. h. t. exhibetur e Syn. p. 445. quem locum neglexit Fabrotus. a) Lege χρεωσιεῖται καὶ χρεωσιεῖται. b) Hoc habet Tipucitus. c) L. 3 — 11. pr. D. h. t. exhibentur e Tipucito. d) Argumentum L. 9. pr. D. h. t. in sch. 31. novo ad Basil. XIII. 1. cap. 5. (edit. nostr. T. II. p. 13.) his verbis traditur: οὐ μόνον ἐπὶ τῆς βέβησις, ἀλλ' ἐπὶ τῆς κομμοδῶτι, δεπόσιτι, λοκῶτι κομμοδῶτι, ἐμπτι βένδιτι, καὶ τῆς ἐξ τεστουμέντι γίνονται δύο ἴσοι προμπτένδοι, ὅτε πολλοὺς γράφας κληρονόμους ἐν τῇ διαθήκῃ ἐκέλευσε, δοῦναί σοι ἰ. νομίσματα. Verba latina in graeco textu retenta argumento sunt, his genuinum Basilicorum textum non exhiberi.

ι'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ εἷς τῶν ἐπερωτηθέντων χρεωσθῆται παρὰ τοῦ ἐπερωτήσαντος, πότε ὠφελῆται ἢ μὴ ὁ ἕτερος.

ια'. Καὶ ὅτι δύνανται οἱ δύο ἐναγόμενοι ἀλλήλους ἐγγυᾶσθαι, καὶ ἐξουσίαν ἔχει ὁ ἐπερωτήσας, διαιρεῖν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀπαίτησιν, καὶ ἐνάγειν τῷ αὐτῷ ὡς ἐναγομένῳ καὶ ἐγγυητῇ, καὶ διηρημένως τοῖς ἐναγομένοις ἐνάγειν.

1) * Ἐὰν ε) μὴ πρόσκειται τῇ ὁμολογίᾳ τὸ ἕκαστον εἰς ὁλόκληρον ἐνέχεσθαι, οὐ γίνονται δύο ἐναγόμενοι, ἀλλὰ πρὸ βιρλι^{δ)} ποστίον ἐνέχονται.

2) Καὶ β) ὅτι, εἰ μὴ πρόσκειται τῇ ὁμολογίᾳ, ἕκαστον εἰς ὁλόκληρον ἐνέχεσθαι, οὐ γίνονται δύο ἐναγόμενοι.

ιβ'. Καὶ β) περὶ τοῦ, ἐὰν ἐκ δύο ἐπερωτηθέντων ὁ εἷς μὲν σήμερον ὁμολογήσῃ, ὁ δὲ ἄλλος αὔριον, οὐ γίνονται δύο ἐναγόμενοι· ἀλλ' οὔτε ὅλως ἐνέχεται ὁ ἕσπερον ὁμολογήσας.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπερωτήσῃ Πέτρον καὶ ἄνηβον χωρὶς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου, ἢ δοῦλον ὡς δύο ἐναγόμενους, πῶς μόνος ὁ Πέτρος ἐνέχεται.

ιγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ εἷς τῶν δύο ἐναγομένων κληρονομήσῃ τοῦ ἄλλου.

ιδ'. Καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν πραιτωρίων ἐπερωτήσεων γίνονται δύο ἐναγόμενοι.

ιε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὑπὲρ ἐπερωτήσεως τινος, ἰδιάζον αὐτῶν νοσηθῇ, καὶ ἀνάγνωθι τὸ παράδειγμα. καὶ ἐγὼ καὶ σὺ ἐπερωτήσωμεν ι'. νομίσματα ἢ Πέτρον ἰδικῶς διαφέροντά σοι.

ισ'. Καὶ ὅτι οὐ δύνανται ὁ ἐναγόμενος μετὰ τὸ ἐναχθῆναι παρὰ τοῦ ἐνὸς τῶν ἐπερωτησάντων τῷ ἑτέρῳ καταβαλεῖν.

ιζ'. Καὶ ὅτι, εἴτε παρὰ πάντων τῶν κληρονόμων ὀνομασί, εἴτε παρὰ τινῶν, εἴτε παρὰ πάντων ὑπέξε-
λιῶν τινος ληγατεύσω, πρὸς τὰ κληρονομία μέρη ἐνέχονται.

ιη'. Καὶ ὅτι τὸ φάκτον τοῦ ἐνὸς τῶν δύο ἐναγομένων βλάπτει τὸν ἕτερον. καὶ ἀνάγνωθι τὸ παράδειγμα.

ιθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ εἷς τῶν δύο ἐναγομένων ἐλευθερωθῇ τῇ ἡῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγῇ. καὶ ὅτι, ἐὰν τις ὑποστῇ περιορισμόν, ὁ μετὰ ταῦτα παρ' αὐτοῦ δοθεὶς ἐγγυητὴς ἐνέχεται.

TITULOS Γ'.

Περὶ ἐπερωτήσεων δούλων¹⁾.

α'. Καὶ κ) ἀδιάφορόν ἐστιν, εἴτε αὐτῷ, εἴτε τῷ δεσπότη, εἴτε ἀπροσώπως ὁ δούλος ἐπερωτῆθῇ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ δούλος σου καλῇ πίστει δουλεύων μοι ἔγῃ πεκοίλιον, ὑπερ σοὶ διέμερε, καὶ δανείσω ἔξ αὐτοῦ.

1) * Εἰ^{λ)} μὲν ἐπερωτηθῇ, αὐτῷ προσπορίζεται· δύνανται δὲ καὶ ἐπερωτηθεὶς ἐκβάλλειν αὐτὸν διὰ πικρογυγῆς.

ε) L. 11. §. 2. D. h. t. exhibetur e Syn. p. 445. quem locum neglexit Fabrotus. f) Sic lego. Syn. βιρλι. g) Hoc habet Tipucitus. h) L. 12 — 19. D. h. t. exhibentur e Tipucito. i) Hanc tituli 3. inscriptionem exhibent index titularum Coislinianus et Tipucitus. In indice titularum additur: βιβ. με. τιν. γ'. k) L. 1. pr. §. 1. D. h. t. exhibetur e Tipucito. l) Hanc §. 2. L. 1. D. h. t. partem hausit e sch. q. ad Basil. XIII. 2. cap. 1. Fabr. T. II. p. 113. sive sch. 31. edit. nostrae T. II. p. 33.

X. Et de eo, si uni reorum promittendi debeat a stipulatore, quando alteri hoc prosit aut non prosit. L. 10. D. XLV

XI. Duo rei possunt pro se mutuo fideiubere, et stipulatori licet inter eos dividere petitionem, et cum uno ut reo principali et fideiussore agere, et divisim cum reis agere. L. 11. D. eo

Si adiectum non est promissioni, ut singuli in §. 2. solidum teneantur, duo rei non fiunt, sed pro virili portione tenentur.

Si adiectum non est stipulationi, ut singuli in solidum teneantur, duo rei non fiunt.

XII. Et de eo: si ex duobus promissoribus alter hodie promiserit, alter cras, duo rei non sunt: sed neque prorsus obligatur, qui posterius promisit. L. 12. p. D. eoa

Et de eo, si a Petro et pupillo sine tutoris auctoritate stipulatus fuerit, vel a servo, quasi duobus reis, quomodo solus Titius obligetur. §. 1.

XIII. Et de eo, si ex duobus reis alter alteri heres extiterit. L. 13. D. eod.

XIV. In Praetoriis stipulationibus fiunt duo rei. L. 14. D. eod.

XV. Et de eo, si id, quod quidam stipulati fuerint, in singulis eorum personis proprium intelligatur. Et lege exemplum. Et de eo, si ego et tu stipulati fuerimus decem nummos aut Petrum, qui ad te specialiter pertinet. L. 15. D. eod.

XVI. Reus postea, quam ab uno stipulatorum conventus est, alteri solvere non potest. L. 16. D. eod.

XVII. Sive ab omnibus heredibus nominatim, sive a quibusdam, sive ab omnibus exceptis quibusdam legavero, pro portionibus hereditariis tenentur. L. 17. D. eod.

XVIII. Factum alterius ex duobus reis alteri nocet. Et lege exemplum. L. 18. D. eod.

XIX. Et de eo, si unus duorum reorum liberatus sit capitis deminutione. Si quis deportationem passus fuerit, fideiussor postea ab eo datus tenetur. L. 19. D. eod.

TITULUS III.

De stipulationibus servorum

I. Et nihil interest, sive sibi, sive domino, sive nulla persona adiecta servus stipuletur. L. 1. pr. D. XLV.

Et de eo, si servus tuus bona fide mihi serviens peculium habeat, quod ad te pertinebat, et ego ex eo pecuniam credidero. §. 1.

Si quidem promiserit, ei acquirit: potest autem etiam promissor exceptione eum submovere. §. 2.

2) Καὶ^{m)} περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ἑμὸς καὶ σὸς δοῦλος ἐκ τοῦ ἑμοῦ μόνῳ ἀρμόζοντος πεκουλλῶν δανεῖσθαι, καὶ εἰ ὀνόματί σου ἐπερωτήσῃ, τί γίνεται.

L. 1. §. 3. Καὶⁿ⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ δοῦλός μου ἐπερωτήσῃ
D. cod. 11. XI. V. 3. δοθῆναι τῷ δούλῳ αὐτοῦ ἢ δούλῳ ἀλλοτρίῳ.

§. 4. Καὶ^{o)} περὶ τοῦ, ἐὰν ἰδικός μου δοῦλος ἐπερω-
τηθῆ κοινῷ δούλῳ ἑμοῦ καὶ σοῦ.

§. 5. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ἐν χρήσει ὢν δοῦλος ἐπε-
ρωτήσῃ δοθῆναι τῷ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ ἔχοντι ἢ τῷ
τὴν δεσποτείαν.

§. 6. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ Πέτρον καὶ Παύλου κοινὸς
δοῦλος οὕτως ἐπερωτήσῃ· ὁμολογεῖς εἶσω τῶν κα-
λανδῶν δίδόναι Πέτρῳ ἰ. νομίσματα; εἰ δὲ μὴ δῶς,
ὁμολογεῖς Παύλῳ γ. νομίσματα;

L. 2. β'. Καὶ ὅτι ὁ κοινὸς δοῦλος ἐπερωτῶν αὐτὸς
D. cod. ἑαυτὸν οὐ δύναται· ἑαυτὸν δὲ δοθῆναι τῷ δεσπότη,
δύναται ἐπερωτῶν.

L. 3. γ'. Καὶ ὅτι ὁ τῆς πόλεως δοῦλος ἢ πολίτῃς ἢ
D. cod. ἀποικίας ἰσχυρῶς ἐπερωτῶν.

L. 4. δ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ἑμὸς καὶ σὸς δοῦλος
D. cod. ἑαυτῷ καὶ σοὶ ἐπερωτήσῃ.

L. 5. ε'. Καὶ ὅτι ὁ κοινὸς δοῦλος πᾶσι προσπορίζει
D. cod. τοῖς δεσπότης. ἐὰν δὲ ὀνόματι ἢ κελύσει τοῦ ἐνὸς
ἐπερωτήσῃ, αὐτῷ μόνῳ προσπορίζει.

L. 6. ς'. Καὶ διὰ παραδόσεως λαμβάνων, καὶ παρατι-
D. cod. θέμενος, καὶ κερῶν μόνῳ προσπορίζει τῷ κελύσαντι.

L. 7. ρ. ζ'. Καὶ εἰ τεσσάρων ὄντων δεσποτῶν ἐνόματι
D. cod. δύο ἢ κελύσει ἐπερωτήσῃ, καὶ εἰ ὀνομασί πᾶσιν
ἢ κελύσει πάντων ἐπερωτήσῃ.

§. 1. Καὶ περὶ κοινῷ δούλου ἐπερωτῶντος ἕνα τῶν
δεσποτῶν ἀνωνόμως ἢ ὀνομασί, τί γίνεται. ἀνά-
γνωθὶ καὶ παραδείγμα ἐξηρηγηθῶν τὸ φάσκον ἔρη-
τόν· τὸ μὴ δυνάμενον τῷ ἐνὶ προσπορισθῆναι τῷ
ἐτέρῳ προσπορίζεται.

L. 8. η'. Καὶ ὅτι προῖκα ἐπερωτῶ τὴν μέλλουσαν ἐνὶ
D. cod. γαμῆσθαι τῶν δεσποτῶν.

L. 9. ρ. θ'. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ἐπερωτήσῃ δοθῆναι ἑαυτῷ
D. cod. δούλον, ὅστις ἐνὸς ἐστι τῶν δεσποτῶν, ἢ ἑαυτῷ καὶ
ὀνομασί τοῖς ἑαυτοῦ δεσπότης.

§. 1. Καὶ ὅτι ὁ Πέτρον καὶ Παύλου δοῦλος ἀχρήστως
ἐπερωτῶ Πέτρῳ ἢ Παύλῳ.

L. 10. ἰ. Ὡς περὶ καὶ ὅτε ἐπερωτῶ Παύλῳ ἰ. νομίσματα,
D. cod. ἢ Πέτρῳ ἀγρόν.

L. 11. ια'. Εἰ δὲ ἐπερωτήσῃ ἑαυτῷ, ἢ Πέτρῳ, ἢ Παύλῳ
D. cod. τοῖς αὐτοῦ δεσπότης, ἔρρωται. ρ)

L. 13. ιβ'. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ἐπερωτήσῃ δεσπότη ἢ
D. cod. ἑξωτικῷ, πῶς ἔρρωται πρὸς τὸν δεσπότην· εἰς δὲ τοῦ
ἑξωτικοῦ τὸ πρόσωπον ἢ καταβολή.

L. 14. ιγ'. 1) * Ἐὰν^{α)} ὁ δοῦλός μου ὢν παρὰ τῷ
D. cod. κλέπτη ἐπερωτήσῃ τινὰ χόριν αὐτοῦ, οὔτε αὐτῷ, οὔτε
ἑμοὶ προσπορίζει τὴν ἀγωγὴν· εἰ δὲ ἀπροσώπως,
ἑμοὶ προσπορίζει.

2) Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ δοῦλός μου ὢν παρὰ
τῷ κλέπτη ἐπερωτήσῃ αὐτῷ, ἢ ἀπροσώπως ἐπερω-
τήσῃ, καὶ^{β)} οὔτε τὴν περὶ ἐπιτολῆς, οὔτε ἐτέραν ἀγω-
γὴν ἔχει κατ' ἑμοῦ ὁ κλέπτης.

Et de eo, si servus meus et tuus ex peculio ad me solum pertinente pecuniam crediderit, et si tuo nomine stipulatus sit, quid fiat.

Et de eo, si servus meus stipulatus sit, dari servo suo aut servo alieno.

Et de eo, si servus meus proprius servo communi meo et tuo promiserit.

Et de eo, si servus usufructuarius stipulatus sit dari usufructuario aut proprietario.

Et de eo, si servus communis Petri et Pauli stipulatus fuerit in hunc modum: *Decem nummos Calendis Petro dare spondes? si non dederis, Paulo viginti nummos spondes?*

II. Servus communis ipse a se stipulari non potest: stipulari autem potest, se domino dari.

III. Servus rei publicae vel municipii vel coloniae valide stipulatur.

IV. Et de eo, si servus meus et tuus sibi et tibi stipulatus fuerit.

V. Servus communis omnibus dominis acquirit. Si vero nomine aut iussu unius stipulatus fuerit, e soli acquirit.

VI. Etiam per traditionem accipiens, et deponens et commodans soli ei acquirit, qui iussit.

VII. Et de eo, si cum quatuor domini essent duorum nomine aut iussu stipulatus sit, et si nomi natim omnibus aut iussu omnium sit stipulatus.

Et de eo, quid fiat, si servus communis ab un- dominorum nomine non adiecto aut nominatim stipulatur. Lege et exemplum, quod textum interpre tatur dicentem: *Quod uni acquiri non potest, allen acquiritur.*

VIII. Dotem stipulatur ab ea, quae uni domino rum nuptura est.

IX. Et de eo, si stipulatus sit, dari sibi ser- vum, qui unius dominorum est, aut sibi et nomina tim dominis suis.

Servus Petri et Pauli inutiliter stipulatur Petri aut Paulo.

X. Sicut et cum Paulo stipulatur decem num- mos, aut Petro fundum.

XI. Sed si sibi aut Petro aut Paulo domin- is stipulatus sit, valet.

XII. Et de eo, si stipulatus sit domino au extraneo, quomodo valeat (stipulatio) quantum a dominum: in persona autem extranei solutio.

XIII. Si servus meus, cum apud furem esse quaedam eius causa stipulatus sit, neque ei, neque mihi acquirit actionem: si vero nulla persona adiect mihi acquirit.

Et de eo: si servus meus, cum apud fure esse esset, ei stipulatus sit, aut stipulatus sit nulla pe- sona adiecta, neque mandat, neque aliam actione adversus me fur habet.

m) Hoc habet Tipucitus. n) L. 1. §. 3 — 6. L. 2 — 11. L. 13. D. h. t. exhibentur e Tipucito. o) Argumentum §. 4. L. D. h. t. in sch. b. ad Basil. XII. 1. cap. 61. (Fabr. T. II. p. 36. edit. nostr. T. I p. 770.) sic exhibetur: τὸ μὴ δυνάμενον ὑπ' ἐνὸς κτηθῆναι τῶν κοινῶν τῷ ἐτέρῳ δίδονται εὐρισκομένῳ δεκτικῷ τοῦ προσπορισμοῦ, ὡς ββ. μγ. ττ. γ. διγ. ι ρ) L. 12. D. h. t. deest apud Tipucitum. q) L. 14. D. h. t. exhibetur e sch. 39. novo ad Basil. XI. 1. cap. 27. edit. nos T. I. p. 610. Quod secundo loco positum est, habet Tipucitus. r) Illud καὶ melius omittitur.

ιδ'. * (O^a) δοῦλος μου, εἴτε ἐμοί, εἴτε αὐτῷ, εἴτε τῷ συνδούλῳ¹⁾, εἴτε ἀπροσώπως ἐπερωτήσῃ, ἐμοὶ προσπορίζει.

ιε'. * (O^u) κληρονομιαῖος δοῦλος οὐ καλῶς ἐπερωτᾷ ὀνομαστὶ τῷ μέλλοντι κληρονομεῖν.

ισ'. Καὶ^ν) περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ἐμὸς καὶ σὸς δοῦλος στρατᾶν^ω) ἢ ὁδόν, ἢ ἑλασίαν ἐπερωτήσῃ ἀπροσώπως, ἐγὼ δὲ μόνος ἀγρὸν ἔχω, ἐμοὶ προσπορίζει· εἰ δὲ καὶ σὺ ἔχεις, ἑκατέρῳ εἰς ὀλόκληρον προσπορίζει.

ιζ'. 1) * (E^{an} x) ἐγὼ ἢ γ) καὶ ὑπεξούσιος στρατιώτης κοινὸν ἔχωμεν δοῦλον, καὶ διαθήμενος ὁ στρατιώτης ἀποθάνῃ, καὶ πρὸ ὑπεισελεύσεως ὁ τοιοῦτος δοῦλος ἐπερωτήσῃ, τὸ πᾶν ἐμοὶ προσπορίζει· πρὸ ὑπεισελεύσεως γὰρ οὐδὲ κληρονόμος πιστεύεται τοῦ ὑπεξουσίου στρατιώτου.

2) Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐγὼ καὶ στρατιώτης κοινὸν ἔχωμεν δοῦλον, καὶ διαθήμενος ὁ ὑπεξούσιος στρατιώτης ἀποθάνῃ, καὶ πρὸ ὑπεισελεύσεως ὁ τοιοῦτος δοῦλος ἐπερωτήσῃ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ἐμὸς καὶ σὸς δοῦλος τὸ σὸν μέρος ἐαυτῷ ἐπερωτήσῃ, ἀχρήστως ἐπερωτᾷ· εἰ δὲ ἐμοὶ ἢ ἀπροσώπως ἐπερωτήσῃ, ἐμοὶ προσπορίζει.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν υἱὸς ὑπεξούσιος ἢ δοῦλος τοῦ αἰχμαλώτου ὀνομαστὶ αὐτῷ ἐπερωτήσῃ, καὶ συμβῇ αὐτὸν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ἀποθάνειν, ἢ ἀπροσώπως ἐπερωτήσῃ, καὶ ὅτι ἀχρήστως²⁾ ὁ κληρονομιαῖος δοῦλος ἐπερωτᾷ τῷ τελευτήσαντι δεσπότῃ ἢ ὀνομαστὶ τῷ ἰσομένῳ κληρονόμῳ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ἐν χρήσει ὢν δοῦλος μισθώσας τὰς λογασίας αὐτοῦ ἐπερωτήσῃ τι ἐτήσιον ὑπὲρ αὐτῶν. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ἐν χρήσει ὢν δοῦλος μέλλων δίδόναι χρήματα τὴν ἀπόδοσιν αὐτῶν ἐπερωτήσῃ.

ιη'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀλλότριος δοῦλος ἐμοὶ καὶ σοὶ καλῆ πίστει δουλεύσῃ, καὶ ἐκ τῶν ἐμῶν πραγμάτων κτήσῃται.

ιθ'. 1) * (O^a) ἐλεύθερος δουλεύων μοι καλῆ πίστει, ἐὰν ἐκ τῶν ἐμῶν πραγμάτων ἢ ἐκ τῶν ἰδίων ἐργασιῶν ἐπερωτήσῃ δοῦλον αὐτῷ διαφέροντα, ἐμοὶ προσπορίζει τὴν ἀγωγὴν.

2) Καὶ^β) περὶ ἐλευθέρου δουλεύοντός μοι καλῆ πίστει καὶ ἐπερωτήσαντος δοῦλον αὐτῷ διαφέροντα ἐκ τῶν ἐμῶν πραγμάτων ἢ τῶν ἰδίων ἐργασιῶν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐμοὶ καὶ τῷ ἀδελφῷ μου ἀποθάνῃ ὁ πατήρ μου ὑπεξούσιος αὐτοῦ οὖσι, καὶ ἐγὼ ὑπελάμβανον, μηδὲν μοι τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἄρμόζειν, καὶ ὁ ἐπίτροπος τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀδελφοῦ μου ἤδη ἀποθάνοντος παρασκευάσῃ δοῦλον τοῦ πατρὸς ἐπερωτήσῃ τιμῆμα πράγματος κληρονομιαίου παρ' αὐτοῦ παραθέντος, πῶς ἀμφοτέροις προσπορίζει τὴν ἀγωγὴν.

κ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οὕτω κοινὸς δοῦλος ἐπερωτήσῃ· ὁμολογεῖς εἶσω τῶν καλανδῶν δίδόναι Πέ-

XIV. Servus meus, sive mihi, sive sibi, sive L. 1:
conservo, sive impersonaliter, stipulatus sit, mihi D. XL
acquirit.

XV. Servus hereditarius non recte stipulatur L. 16
nominatim futuro heredi. D. eo

XVI. Et de eo: si servus meus et tuus viam vel L. 17
iter, vel actum stipulatus sit nulla persona adiecta, D. ei
ego autem solus fundum habeam, mihi acquirit: sed
et si tu habes, utrique in solidum acquirit.

XVII. Si ego et filiusfamilias miles servum com- L. 18
munem habeamus, et miles testamento facto dece- D. e
sserit, et ante aditam hereditatem talis servus stipulatus
fuerit, totum mihi acquirit: nam ante aditam here-
ditatem ne heres quidem esse creditur filiifamilias
militis.

Et de eo, si ego et miles communem servum
habeamus, et filiusfamilias miles testamento facto de-
cesserit, et ante aditam hereditatem talis servus
stipulatus fuerit.

Et de eo: si servus meus et tuus partem tuam §. 1.
sibi stipulatus sit, inutiliter stipulatur: sed si mihi
aut nulla persona adiecta stipulatus sit, mihi acquirit.

Et de eo, si filiusfamilias aut servus eius, qui §. 2.
ab hostibus captus est, nominatim ei stipulatus fuerit,
et contigerit, ut is in captivitate moreretur, aut
nulla persona adiecta stipulati fuerint. Inutiliter ser-
vus hereditarius domino mortuo aut nominatim futuro
heredi stipulatur.

Et de eo, si servus usufructuarius operas suas §. 3.
locaverit, et aliquid annuum pro eis stipulatus fuerit.
Et de eo, si servus usufructuarius pecuniam daturus
reddi eam stipulatus fuerit.

XVIII. Et de eo, si servus alienus mihi et tibi L. 19
bona fide serviat, et ex re mea stipulatus fuerit. D. eoi

XIX. Liber homo bona fide mihi serviens, si L. 20
ex re mea vel ex operis suis servum ad ipsum per- D. eo
tinentem stipulatus sit, actionem mihi acquirit.

Et de libero homine bona fide mihi serviente et
servum ad ipsum pertinentem ex re mea vel operis
suis stipulante.

Et de eo, si mihi et fratri meo pater meus mor- §. 1.
tuus fuerit in potestate eius constitutus, et ego mihi
nihil ex hereditate eius competere putaverim, et tu-
tor filii fratris mei iam mortui effecerit, ut servus
patris pretium rei hereditariae ab ipso venditae sti-
pularetur, quomodo utrique actionem acquirit.

XX. Et de eo: si servus communis ita stipula- L. 21.
tus fuerit: *Calendis Petro aut Paulo dominis meis,* D. eod

1) L. 15. D. h. t. e Syn. p. 256. habet Fabr. T. V. p. 750. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι.
2) Tipucitus habet τῷ συνδούλῳ pro συνδούλῳ. u) L. 16. D. h. t. exhibetur e sch. 39. novo ad Basil. XI. 1. cap. 27. edit.
nostr. T. I. p. 610. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit καὶ ὅτι. v) L. 17. exhibetur e Tipucito. w) Στρατᾶ, vox mediae
graeccitatis, significat viam, et descendit a sternere. x) L. 18. pr. D. h. t. exhibetur e sch. 39. novo ad Basil. XI. 1.
cap. 27. (edit. nostr. T. I. p. 610.) Quod secundo loco positum est, habet Tipucitus. Reliqua huius l. 18. et l. 19. D. h. t.
exhibentur e Tipucito. y) Delendum ἢ. z) His verbis ἀχρήστως γὰρ ὁ κληρονομιαῖος κ. τ. λ. argumentum huius loci
traditur in sch. p. ad Basil. XXIII. 1. cap. 41. Fabr. T. III. p. 314. a) L. 20. pr. D. h. t. exhibetur e sch. y. ad Basil. XIV.
1. cap. 8. Fabr. T. II. p. 176. sive sch. 4. edit. nostrae T. II. p. 70. Praecedunt haec: ζῆτι βιβ. αη'. ιιγ. γ'. κφ. κ'. δ φησιν·
ὁ ἐλεύθερος κ. τ. λ. unde patet, esse genuinum Basilicorum textum. b) Hoc habet Tipucitus, uti et §. 1. L. 20. et
L. 21. D. h. t.

τρῶ ἢ Παύλῳ τοῖς δεσπόταις μου, ὁπότερος αὐτῶν τότε περιῆ; ἄχρηστος ἢ ἐπερώτησις.

L. 22. κα'. 1) * (O^c) φρουκτουάριος δοῦλος ἀχρήστως
D. XLV. 3. ἐπερωτᾷ τῷ ἔχοντι τὸν οὐσουφροῦκτον ἐκ τοῦ τὴν δεσποτείαν ἔχοντος πράγματος· τῷ μέντοι ἔχοντι τὴν δεσποτείαν καλῶς ἐπερωτᾷ ἐκ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος πράγματος.

2) Καὶ^d) περὶ οὐσουφροκτουαρίου δούλου ἐπερωτῶντος τῷ ἔχοντι τὸν οὐσουφροῦκτον.

L. 23. κβ'. Καὶ^e) περὶ τοῦ ὄντος ἐν ψιλῇ χρῆσει.

D. eod.

L. 24. κγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δούλος, καθ' οὗ δύο τὴν χρῆσιν αὐτοῦ ἔχουσιν, ὀνόματι τοῦ ἐνός ἐκ τῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν ἐπερωτήσῃ.

L. 25.

D. eod.

κδ'. 1) * Ἐὰν^f) ὁ κληρονομιᾶτος^g) ἢ ὁ τοῦ αἰχμαλώτου ἐπερωτήσῃ καὶ λάβῃ ἐγγυητήν, ὁ τῆς ἐνοχῆς τρέχει χρόνος, ἀφ' οὗ παραδοθῆ^h) ἢ κληρονομία καὶ ὑποστρέφῃ ὁ αἰχμαλώτος.

2) Καὶⁱ) περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ κληρονομιᾶτος δοῦλος ἢ τοῦ αἰχμαλώτου ἐπερωτήσῃ καὶ λάβῃ ἐγγυητήν.

L. 26.

D. eod.

κε'. Καὶ^k) οὔτε χωρὶς αἰρέσεως, οὔτε ὑπὸ αἵρεσιν ὁ κληρονομιᾶτος δοῦλος ἐπερωτῶν χρῆσιν καρπῶν δύναται. καὶ ὅτι ληγατεύεσθαι χρῆσις τῷ κληρονομίῳ δούλῳ δύναται.

L. 27.

D. eod.

κς'. Καὶ περὶ κοινοῦ δούλου ἀγοράζοντος καὶ ἐπερωτῶντος, καὶ τοῦ εἰς χρῆσιν καρπῶν ὄντος δούλου.

L. 28.

D. eod.

κζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐκ τῶν πραγμάτων τοῦ δεσπότου ἐπερωτήσῃ δοθῆναι τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι ὁ δούλος.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ κοινὸς δούλος ἐκ τῶν πραγμάτων τοῦ ἐνός ἐπερωτήσῃ.

§. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δύο δεσπότες τὰ αὐτὰ ἰ. νομίσματα ἰδιαζόντως ἐπερωτήσωσι δοθῆναι κοινῷ δούλῳ, καὶ ἀπαξ ὁμολογηθῆ.

§. 3. Καὶ περὶ δούλου ἐπερωτῶντος ὀνόματι ἐνός δεσπότου καὶ ἀγοράζοντος, καὶ παραλαμβάνοντος, καὶ ὁπωσοῦν συναλλάσσοντος, πῶς αὐτῷ μόνῳ προσπορίζεται.

§. 4. 1) * Κληρονομιᾶτος^l) δούλος ἐπερωτῶν τῷ ἔσομένῳ κληρονόμῳ προσπορίζει τῷ ὑπεισερχομένῳ τὴν κληρονομίαν.

2) Καὶ περὶ κληρονομίῳ δούλου ἐπερωτῶντος τῷ ἔσομένῳ κληρονόμῳ, πῶς προσπορίζει αὐτῷ ὑπεισερχομένῳ τὴν κληρονομίαν.

L. 29.

D. eod.

κη'. Καὶ^m) περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ κοινὸς δούλος τὰ αὐτὰ ἰ. νομίσματα ἑκατέρῳ τῶν δεσποτῶν ἐπερωτήσῃ.

L. 30.

D. eod.

κθ'. Καὶ περὶ δούλου μου ἐπερωτῶντος ὀνομαστὶ ἑτέρῳ.

L. 31.

D. eod.

λ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κλεύσει τοῦ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντος ἢ τοῦ καλῆ πίστει νομῆως ἐπερωτήσῃ ὁ δούλος ἐκ τῶν μὴ προσποριζομένων αὐτοῖς.

L. 32.

D. eod.

λα'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δούλος, καθ' οὗ δύο τινὲς ἔχουσι τὴν χρῆσιν αὐτοῦ, ἐπερωτήσῃ ὀνόματι τοῦ ἐνός ἀπὸ πράγματος ἑκατέρῳ διαφέροντος.

uter eorum tunc vivet, dare spondes? inutilis est stipulatio.

XXI. Servus usufructuarius inutiliter stipulatur usufructuario ex re proprietarii: proprietario tamen recte stipulatur ex re usufructuarii.

Et de servo usufructuario stipulante ei, qui usumfructum habet.

XXII. Et de eo, in quo nudus usus competit.

XXIII. Et de eo, si servus, in quo duo usumfructum habent, alterius nomine ex operis suis stipulatus sit.

XXIV. Si servus hereditarius aut eius, qui ab hostibus captus est, stipulatus sit et fideiussorem acceperit, tempus obligationis cedit, ex quo tradita fuerit hereditas et ab hostibus captus revertatur.

Et de eo, si servus hereditarius aut eius, qui ab hostibus captus est, stipulatus sit et fideiussorem acceperit.

XXV. Neque pure, neque sub conditione servus hereditarius usumfructum stipulari potest. Legari ususfructus servo hereditario potest.

XXVI. Et de servo communi emente et stipulante, et de servo usufructuario.

XXVII. Et de eo, si servus ex re domini usufructuario dari stipulatus fuerit.

Et de eo, si servus communis ex re unius stipulatus sit.

Et de eo, si duo domini eosdem decem nummos separatim stipulati fuerint dari servo communi, et semel responsum fuerit.

Et de servo, qui nomine unius domini stipulatur et emit, et accipit, et quoquo modo contrahit, quomodo ei soli acquirat.

Servus hereditarius futuro heredi stipulans ei acquirit, qui hereditatem adit.

Et de servo hereditario, qui futuro heredi stipulatur, quomodo ei hereditatem adeunti acquirat.

XXVIII. Et de eo, si servus communis eosdem decem nummos utriusque domino stipulatus sit.

XXIX. Et de servo meo nominatim alii stipulante.

XXX. Et de eo, si iussu usufructuarii aut bonae fidei possessoris servus stipulatus sit ex iis, quae ipsis non acquiruntur.

XXXI. Et de eo, si servus, in quo duo usumfructum habent, nomine unius stipulatus sit ex re ad utrumque pertinente.

e) L. 22. D. h. t. exhibetur e sch. q. ad Basil. XXIII. 2. cap. I. Fabr. T. II. p. 113. sive sch. 31. edit. nostr. T. II. p. 33. d) Hoc habet Tipucitus. e) L. 23. 24. D. h. t. exhibentur e Tipucito. f) L. 25. D. h. t. exhibetur e sch. 41. recis edito ad Basil. XI. 1. cap. 27. edit. nostrae T. I. p. 611. Praecedunt haec: ἀνάγνωθι τοῦ αὐτοῦ τ.τ. διγ. κέ. ὁ φησιν, ἐὰν κ. τ. λ. g) Supple δούλος. h) Malim ἀδιδενθῆ, adita fuerit. i) Hoc habet Tipucitus. k) L. 26. 27. 28. pr. §. 1-3. D. h. t. exhibentur e Tipucito. Argumentum L. 26. D. h. t. in sch. q. ad Basil. XIII 2. cap. I. (Fabr. T. II. p. 113. edit. nostr. T. II. p. 33.) his verbis traditur: ὁ δὲ κληρονομιᾶτος δούλος οὔτε χωρὶς αἰρέσεως, οὔτε ὑπὸ αἵρεσιν ἐπερωτῶν χρῆσιν καρπῶν δύναται. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν αἰρετικῶν ἐπερωτήσεων ἢ μὲν ἐνοχῆ τίκεται, ἢ δὲ ἀπαίτησις ἐπιερτίζεται. ἀπὸ τῶν δὲ καρπῶν οὐ δύναται εἶναι ληγατεύεσθαι δὲ δύναται τῷ κληρονομίῳ δούλῳ, ἐπειδὴ οὐκ εὐθὺς προχωρεῖ, ὡς φησὶ τὸ κς. κ.φ. τούτου τοῦ γ. τ.τ. τοῦ μγ. βιβλίου. l) L. 28. §. 4. D. h. t. exhibetur e sch. 39. novo ad Basil. XI. 1. cap. 27. (edit. nostr. T. I. p. 610.) Quod secundo loco positum est, habet Tipucitus. m) L. 29-31. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

λβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐλευθερός ἢ δοῦλος ἀλλότριος καλῆ πίστει δουλεύων κελεύσει τοῦ νομέως ἀπὸ πράγματος ἄλλου ἐπερωτήσῃ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δύο ἔχωσι κατὰ δούλου χρησίν, ἢ καλῆ πίστει νέμονται, καὶ ἔχωσι χρεώστην κοινὸν κατὰ τὸ σχῆμα τῶν δύο ἐπερωτῶντων, καὶ κελεύσει τοῦ ἐνὸς ἐπερωτήσῃ αὐτὸν ὁ δοῦλος, πῶς αὐτῷ μόνῳ προσπορίζει.

λγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν^{η)} ἀγνοῶν, ἑαυτὸν ἐν διαθήκῃ ἤλευθερώσθαι, ἐπερωτήσῃ τῷ κληρονόμῳ χρησίου κληρονομιατῶν, οὐ προσπορίζει αὐτῷ, εἴγε ἤδει^{ο)}, αὐτὸν ἐλευθερωθῆναι. ὁ μὲντοι καλῆ πίστει ἀγορασθεὶς προσπορίζει τῷ δουλευομένῳ· ὁ γὰρ γυνώσκων, ἐλευθερὸν εἶναι τινα, οὐ δοκεῖ αὐτὸν νέμεισθαι, κἂν αὐτὸς ἀγνοῇ τὴν οἰκίαν κατὰστασιν.

λδ'. 1) * Ὁρ) κληρονομιατὸς δοῦλος καὶ τῆ κληρονομία καὶ τῷ ἔσομένῳ κληρονόμῳ ἐπερωτᾷ.

2) Καὶ ὅτι ὁ κληρονομιατὸς δοῦλος καὶ τῆ κληρονομία, καὶ τῷ ἔσομένῳ κληρονόμῳ καλῶς ἐπερωτᾷ.

λε'. Καὶ^{θ)} ὅτι ἀχρήστως ἐπερωτᾷ ὁ παρὰ τοῦ δεσπότητος ἐαθεὶς ἀπρομήθευτος. καὶ περὶ τοῦ, εἰ ἄλλος αὐτὸν κατέχευε. καὶ ὅτι ὁ κληρονομιατὸς δοῦλος οὐκ ἔστιν ἀπρομήθευτος.

λς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κοινὸς δοῦλος ἐπερωτήσῃ τοῖς δεσπότηται αὐτοῦ, μὴ λέγων τὰ ὀνόματα αὐτῶν. καὶ εἰ τὰ ὀνόματα μόνον ἐκφωνήσῃ, ἢ τοῖς ὀνόμασι συμπλέξῃ τὴν μνήμην τῆς δεσποτίας.

λζ'. Καὶ ὅτι ὁ δοῦλος μου ἀχρήστως ἐπερωτᾷ τὸν ἀπέλευθερόν μου διδόναι αὐτῷ ὑπηρεσίας.

λη'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν καλῆ πίστει νέμῃ τὸν δοῦλόν μου, ἢ χρῆσιν ἔχῃ κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐκ πραγμάτων αὐτοῦ ἢ ἐξ ἐργασιῶν ἰδίων ὀνομαστικῶς ἐπερωτήσῃ^{ρ)} μοι.

λθ'. Καὶ ὅτι συναλλάττων ὁ δουλεύων ἡμῖν προσπορίζει, εἰ καὶ τὰ μάλιστα τὴν ἐπερωτήσιν εἰς τὸν καιρὸν ἐναγάγῃ τῆς οἰκίας ἐλευθερίας ἢ ἐκποιήσεως. καὶ περὶ ὑπεξουσίῳ υἱοῦ τὸ αὐτὸ ἔστι συναλλάσσοντος καὶ κατὰ δούλον εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀντιξουσιότητος τὴν ἐπερωτήσιν ἐνάγοντος.

ΤΙΤΛΟΣ Δ'.

Περὶ τῶν πραιτωρίων ἐπερωτήσεων^{ς)}.

α'. Καὶ^{ι)} ὅτι τρία εἰσὶ τῶν πραιτωρίων ἐπερωτήσεων εἶδη.

Καὶ ὅτι τῶν πραιτωρίων ἐπερωτήσεων τινὲς μὲν ἐγγύας ἀπαιτοῦσι, ἄλλαι δὲ ψιλὴν ὁμολογίαν.

Καὶ ὅτι ἡ περὶ καινοτομίας, εἰ μὲν ἐν ἰδιωτικῷ τόπῳ γίνεται, ἐγγύαι δίδονται, εἰ δὲ ἐν δημοσίῳ, ὁμολογία. καὶ ὁ ἀσφαλιζόμενος ἰδίῳ ὀνόματι ὁμολογίαν δίδωσιν, ὁ δὲ ὑπὲρ ἄλλου, ἐγγύας.

Καὶ ἡ περὶ μελλούσης ἐπὶ μὲν δημοσίου ποταμοῦ ἐγγύας ἀπαιτεῖ, ἐπὶ δὲ οἴκου ὁμολογίαν.

Καὶ ἡ περὶ ἐκνικήσεως, εἰ μὴ συνεφωνήθη ὁπῶς ἐγγύας δίδονται.

η) Adde δοῦλος. ο) Scilicet ὁ κληρονόμος. ρ) L. 35. D. h. t. exhibetur e sch. 39. novo ad Basil. XI. 1. cap. 27. edit. nostr. T. I. p 610. Quod secundo loco positum est, habet Tipucitus. θ) L. 36 — 40. D. h. t. exhibentur e Tipucito. ρ) Sic legendum. Tipucitus ἐπερωτήσῃ. σ) Hanc inscriptionem exhibet Tipucitus. Index titulorum Coislinianus hanc habet: περὶ ἐπερωτήσεων πραιτωρίων βιβ. μς. τῶν διγ. τιτ. ε'. ε) Quae hoc titulo reposita sunt, ex Tipucito exhibita sunt.

XXXII. Et de eo, si liber homo vel servus L. 33. alienus bona fide serviens iussu possessoris ex re D. XLV alterius stipulatus sit.

Et de eo, si duo in servo usumfructum habeant, §. 1. vel bona fide cum possideant, et communem reum promittendi habeant, et iussu unius servus ab eo stipulatus sit, quomodo ei soli acquirat.

XXXIII. Et de eo: si (servus) ignorans, se testamento manumissum, heredi rem hereditariam stipulatus sit, non acquirit ei, siquidem sciebat (heres), cum esse manumissum. Qui tamen bona fide emtus est, acquirit ei, cui servit: nam qui scit, aliquem liberum esse, possidere eum non videtur, licet ipse conditionem suam ignoret. L. 34. D. eod

XXXIV. Servus hereditarius et hereditati et futuro heredi stipulatur. L. 35. D. eoa

Servus hereditarius et hereditati, et futuro heredi recte stipulatur.

XXXV. Inutiliter stipulatur is, qui a domino pro derelicto habitus est. Et de eo, si alius eum detinuerit. Servus hereditarius non est derelictus. L. 36. D. eod

XXXVI. Et de eo, si servus communis dominis suis stipulatus sit, nomina eorum non dicens. Et de eo, si nomina tantum expresserit, aut nominibus mentionem domini iunxerit. L. 37. D. eod

XXXVII. Servus meus inutiliter a liberto meo stipulatur operas sibi dari. L. 38. D. eod

XXXVIII. Et de eo, si bona fide servum meum possideas, aut usumfructum eius habeas, et is ex re sua vel ex operis suis nominatim mihi stipulatus fuerit. L. 39. D. eod

XXXIX. Qui nobis servit, contrahendo acquirit, etiamsi stipulationem in tempus manumissionis suae vel alienationis contulerit. Idem valet etiam de filiofamilias contrahente et stipulationem in tempus emancipationis dolo malo conferente. L. 40. D. eoi

TITULUS IV.

De Praetoriis stipulationibus.

I. Tres sunt species Praetoriarum stipulationum. L. 1. pⁱ D. XLVI

Stipulationum Praetoriarum quaedam satisfactio- §. 5. nem exigunt, paucae nudam repromissionem.

In stipulatione de novi operis nunciatione, si §. 6. quidem in loco privato fit, fideiussores dantur, sin autem in publico, nuda repromissio est. Qui suo nomine cavet, repromittit, qui pro alio, fideiussores dat.

Cautio damni infecti in flumine publico satis- §. 7. dationem exigit, in aedibus repromissionem.

Et cautio de evictione, nisi nominatim convene- §. 8. rit, ut satisfidetur.

- L. 1. §. 9. *Εἰ δὲ λέγεται κατὰ συκοφαντίαν ἀσφάλεια ἄπει-
D. XLVI. 5. τείσθαι, ὁ πρῶτος διαγιγνώσκει.*
- §. 10. *Καὶ ὅτε δεῖ τίποτε προστεθῆναι ἢ ὑφαιρεθῆναι
ἢ ἐναλλαγῆναι τῆς ἐπερωτήσεως.*
- L. 2. β'. *Καὶ ὅτι πραιτωρῖαι ἐπερωτήσεις ἢ πραγμάτων
D. eod. ἀποκατάστασιν ἔχουσιν, ἢ δὴλην ^{u)} ποσότητα περιέ-
χουσι. καὶ ἀνάγκῃ καὶ τὰς τούτων ὑποδιαίρεσεις
καὶ τὰ παραδείγματα. φησὶν καὶ γὰρ καὶ περὶ ἐνά-
γοντος καὶ ἐναγομένου ἐπὶ πολλοῖς ἀποθανόντος κλη-
ρονόμοις.*
- L. 3. γ'. *Καὶ ὅτι ἐπὶ πασῶν τῶν πραιτωρῶν ἐπερω-
D. eod. τήσεων τοῖς προκουράτωρσιν ἀσφάλεια δίδεται.*
- L. 5. δ'. *Καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν πραιτωρῶν ἐπερωτήσεων
D. eod. τοῦ προκουράτωρός μου ἐπερωτήσαντος, ἐμοὶ ἐξ εὐ-
λόγου αἰτίας ἀρμόζει ἢ ἀγωγή. ὅπερ ἐστὶ καὶ ἐπὶ
τοῦ προστιώντος τινα, ἢνίκα μέλλουσι τὰ πράγματα
αὐτοῦ διαπικράσκεσθαι.*
- L. 6. ε'. *Καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν πραιτωρῶν ἐπερωτήσεων,
D. eod. ἔνθα πρῶτον ἐπερωτῶμεν τί γίνεσθαι, καὶ ἐκ τοῦ
μὴ γίνεσθαι ποινὴν, ὀνόματι τῆς ποινῆς ἢ ἐπερω-
τήσεως βεβαιοῦται.*
- L. 7. ς'. *Καὶ ὅτι αἱ πραιτωρῖαι ἐπερωτήσεις ἐγγύας
D. eod. ἀπαιτοῦσιν, οὐ μὴν ἐνέχυρα, οὔτε ἀργύριον, οὔτε
χρυσίον παρατίθεσθαι ἐν τάξει ἀσφαλείας.*
- L. 8. pr. ζ'. *Καὶ ὅτι ὁ ὑπὸ αἵρεσιν γραφεὶς κληρονόμος
D. eod. αἰτῶν διακατοχὴν ἀσφαλίζεται τὸν ὑποκατάστατον.*
- L. 9. η'. *Καὶ ὅτι τὰ ἀμφιβαλλόμενα ἐν ταῖς πραιτω-
D. eod. ραῖς ἐπερωτήσεσιν ὁ πρῶτος ἐρμηνεύει.*
- L. 10. θ'. *Καὶ περὶ τοῦ, ἂν ὁ πρῶτος εἰς τινα χρόνον
D. eod. ὄρισας τὴν ἀσφάλειαν, ὕστερον εἰς μακροτέραν αὐτὴν
ἐκτείνῃ προθεσμίαν.*
- L. 11. ι'. *Καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν ἐπερωτήσεων τῶν, ὅσον ἐστὶν
D. eod. τὸ πρᾶγμα, κάλλιον ἐστὶν, ῥητὸν ἐντίθεσθαι ποσόν,
ἐπειδὴ δυσχερὴς ἐστὶν ἢ τοῦ διαφέροντος ἀπόδειξις.*

ΤΙΤΛΟΣ Ε'.

Περὶ οὗ ἢ δεσποτεία ἀμφιβάλλεται^{v)}).

- L. 1. α'. *Καὶ ^{w)} ὅτι, εἰ καὶ πρόσκειται τῇ ἐπιστολῇ,
C. VIII. 37. ὅτι ἐπηρώτησεν ὁ τὴν ἀσφάλειαν ἔχων, ὅμως ὁ ἄλλος
in ostris εἰ ἀπεκρίνατο, καὶ μετὰ τὸ παρόντων ἐγένετο, δοκεῖ
38. ἐπερωτῆσαι, καὶ οὕτω δοκεῖ τὸ πρᾶγμα γεγενῆσθαι.*
- L. 2. β'. *Καὶ ὅτι ὑπὲρ ὑπεξουσίας θυγατρὸς δύναται
C. eod. ὁ πατὴρ ἐπερωτᾶν, καὶ κινεῖ τὴν ἀγωγήν.*
- L. 3. γ'. *Καὶ ὅτι, ἂν ἀπαριθμῶν τινα χρήματα ἐπερω-
eod. τήσας Ἰουλιανῷ δοθῆναι, τινα ἀπόντι, οὐδὲν ἐπράξας.
εἰ δὲ κατεβλήθη αὐτῷ, καὶ σὺ δεκτὸν ἡγήσῃ, ἔχεις
κατ' αὐτοῦ τὴν κατὰ τῶν διοικούντων ἀλλότριαν
ἀγωγήν.*
- L. 4. δ'. *Καὶ ὅτι καλῶς ἐπερωτᾷ ἢ γυνὴ τὸν ἄνδρα,
C. eod. ἢνα ἐξῆ ἀυτῇ, ὅταν τελευτήσῃ, τὸ ἥμισυ τῆς προ-
κός, ὧστιν βούλεται, καταλιμπάνειν.*
- L. 5. ε'. *1) * Οὐκ ^{x)} ἀεὶ τις ἀπὸ ψιλῆς ἐπαγγελίας κατέ-
C. eod. χεται. εἰ μέντοι προσομολογήσῃ· ὅτι, εἰ μὴ ποιήσω,*

u) Lege ἀδηλον, incertam. v) Haec inscriptio tituli V., quae respondet titulo Codicis de litigiosis, exhibetur in indice titulorum Coisliniano et apud Tipucitum. In indice additur ββ. η'. τοῦ κωδ. τ. τ. λζ'. Sed fragmenta ex titulo Codicis de litigiosis hoc loco desiderantur apud Tipucitum, qui potius exhibet fragmenta tituli Codicis de contrahenda et committenda stipulatione. Itaque existimandum est, potius inscriptionem tituli VI. περὶ συναλλάγματος παρενθέσεως ἐπερωτήσεως huc pertinere, eum haec inscriptio titulo VI. non conveniat, qui potius continet fragmenta tituli Codicis de inutilibus stipulationibus. Fragmenta tituli Codicis de litigiosis reposita sunt tit. I. lib. XXVII. Basilicorum. w) L. 1-4, C. h. t. exhibentur e Tipucito. x) L. 5. C. h. t. e Syn. p. 256. habet Fabr. T. V. p. 750.

Sed si per calumniam cautio postulari dicatur, Praetor cognoscit.

Aliquando aliquid addi vel detrahi vel immutari in stipulatione oportet.

II. Praetoriae stipulationes aut rerum restitutionem continent, aut certam quantitatem. Et lege harum subdivisiones et exempla. Loquitur enim etiam de actore et reo pluribus heredibus relictis mortuo.

III. In omnibus Praetoriis stipulationibus procuratoribus cautio datur.

IV. In Praetoriis stipulationibus si procurator meus stipulatus sit, mihi ex iusta causa actio competit. Quod obtinet etiam in eo, qui aliquem praeposit, cum futurum est, ut bona eius vendantur.

V. In Praetoriis stipulationibus, ubi primum aliquid fieri stipulamur, et poenam, si factum non sit, poenae nomine stipulatio committitur.

VI. Praetoriae stipulationes satisfactiones exigunt, nec vero pignora, neque ut argentum vel aurum loco cautionis deponatur.

VII. Heres sub conditione scriptus bonorum possessionem petens substituto cavet.

VIII. Quae in Praetoriis stipulationibus ambigua sunt, Praetor interpretatur.

IX. Et de eo, si Praetor, cum cautionem certo tempore finisset, postea in longius tempus eam extendit.

X. In stipulationibus, quanti res est, melius est, certam summam inseri, quia probatio eius, quod interest, difficilis est.

TITULUS V.

De litigiosis.

I. Licet epistolae additum non sit, stipulatum esse eum, cui cavebatur, tamen, si alter responderit, et res inter praesentes gesta sit, stipulatus esse videtur, et sic res facta esse videtur.

II. Pro filia, quae in potestate est, pater potest stipulari, et actionem instituit.

III. Si pecuniam alicui numerans stipulatus es, dari Iuliano cuidam absentis, nihil egisti. Sed si ei solutum fuerit, tuque ratum habueris, habes adversus eum negotiorum gestorum actionem.

IV. Recte mulier a marito stipulatur, ut liceat ipsi, cum moriatur, partem dimidiam dotis, cui velit, relinquere.

V. Non semper quis ex nuda pollicitatione tenetur. Si tamen promiserit: Nisi fecero, poenam

ποιήν δίδομι, ὅσον ἄξιον ἦν τὸ ἐπαγγελθέν· παραβαίνων τὴν ἐπαγγελίαν δίδωσι τὸ πρόστιμον.

2) Καὶ γ) ὅτι οὐκ ἀεὶ τις ἀπὸ ψιλῆς ἐπαγγελίας κατέχεται, εἰ μὴ προσομολογήσῃ· ὅτι, εἰ μὴ ποιήσω, ποιήν δίδωμι παραβαίνων τὴν ὁμολογίαν.

δ. Καὶ δ) ὅτι τὰ ἐν διαλύσει ὁμολογηθέντα φανερώς ἢ ἀφανῶς ἀπαιτεῖσθαι δύναται.

ε. Καὶ ε) ὅτι καὶ ἄνηθος καὶ ἀφῆλιξ ἀπόντων τῶν κηδεμόνων αὐτῶν ἐπερωτῶν δύναται.

η. Καὶ ὅτι μὴ τεθνήσκοντες δοῦλον οὐ καλῶς ὁμολογεῖ τις· μετὰ μέντοι θάνατον αὐτοῦ δοθῆναι καλῶς ἐπερωτᾷ τις.

θ. 1) * Ἐάν α) τις διὰ θάνατον ἢ σώματος αἰκισμὸν δεδοικῶς ὠμολόγησέ τι, ἐναγόμενος ἔχει παραγραφῆν. εἰ δὲ δι' εὐλογον, οὐ μὴν αἰσχρὰν αἰτίαν ὠμολόγησεν, κρατεῖται. εἰ δὲ διὰ τὸ μὴ κατηγορηθῆναι ἐγκληματικῶς, οὐκ ἔρρωται.

2) Καὶ β) περὶ τοῦ, ἔάν τις διὰ θάνατον ἢ σώματος αἰκισμὸν ὠμολόγησέ τι, καὶ εἰ δι' εὐλογον, οὐ μὴν αἰσχρὰν αἰτίαν ὠμολόγησεν, ἢ διὰ τὸ μὴ κατηγορηθῆναι ἐγκληματικῶς.

ι. Καὶ γ) ὅτι πᾶσα ἐπερωτήσις, εἰ καὶ μὴ τοῖς εἰθισμένοις ῥήμασι γέγονεν, ὅμως κατὰ συναίνεσιν γενομένη τῶν μερῶν τὴν ἰδίαν ἰσχὺν ἔχει.

ια. Καὶ δ) περὶ τοῦ, ἔάν τις ἐπερωτήσῃ οὕτως, μετὰ θάνατον ἢ πρὸ μιᾶς τοῦ ἀποθανεῖν, τὸ αὐτὸ ἔστι καὶ ἔρρωται ἢ ἐπερωτήσις ὡσαύτως, κἂν ἐπὶ ληγῆτος ἢ ἄλλου συναλλάγματος τοῦτο γένηται· ἔρρωται γὰρ τὸ γινόμενον.

ιβ. Καὶ ε) περὶ τοῦ, ἔάν τις ἐν ῥητῷ χρόνῳ ὠμολόγησέ τι ποιήσῃ ἢ δώσῃ· εἰ δὲ μήγε, ποιήν προσομολόγησε.

ιγ. 1) * Πᾶσα δ) ἐπερωτήσις, εἴτε ἐν δόσει, εἴτε ἐν ποιήσει εἴη, εἴτε μικτῇ, καὶ εἰς κληρονόμους καὶ κατὰ κληρονόμων πεμπέσθω, κἂν μνήμη γέγονεν αὐτῶν, κἂν μὴ. ὃ γὰρ τοῖς πρωτοτύποις ἐπετέτακτο, δυνατὸν καὶ τοὺς κληρονόμους ποιήσαι, καὶ οὐ χρὴ τῇ ἀκριβεῖα τοσοῦτον προσέχειν.

2) Καὶ ε) ὅτι ἰστίον, ὅτι πᾶσα ἐπερωτήσις, εἴτε ἐν δόσει, εἴτε ἐν ποιήσει εἴη, εἴτε μικτῇ, καὶ εἰς κληρονόμους καὶ κατὰ κληρονόμων παραπέμπεται, κἂν μνήμη γέγονεν αὐτῶν, κἂν μὴ. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

ιδ. * Ὅπερ ζ) εἴθε γράφεσθαι ἐν τοῖς πολλοῖς συναλλάγμασι, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς δανειακοῖς, ὅτι ὁ δεῖνα ὁ δοῦλος ἐπηρώτησεν, εἴτε οὖν ὅτι παρόντα τὰ μέρη συνήλλαξαν, ἡμφισβητήθη παρὰ τοῖς ὑρχαίοις· καὶ οἱ μὲν ἔλεγον, μὴ εἶναι δοῦλον τὸν προσληφθέντα· οἱ δὲ δοῦλον μὲν εἶναι, οὐ μὴν τοῦ γραφέντος δεσπότου. καὶ πάλιν ἡμφισβητήθη περὶ τοῦ παρεῖναι τὰ μέρη. τοῦτο οὖν διορθούμεθα, ὥστε, εἴ τι τοιοῦτον εὐρεθῆ, πιστεύεσθαι πάντως, εἰ μὴ τὸ ἐναντίον μέρος δείξῃ, ὅτι οὐ παρήσαν ὑμφότεροι, ὅτε συνήλλαξαν, δι' ἐναργῶν ἀποδείξεων.

2) Καὶ η) ὅτι τὰ ἐν τοῖς συμβολαίοις περιεχόμενα, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς δανειακοῖς, ὁ δεῖνα δοῦλος ἐπηρώτησεν, ἤρουν παρόντα τὰ μέρη συνήλλαξαν, ἡμφισβητήθη παρὰ τοῖς παλαιοῖς. καὶ οἱ μὲν ἔλεγον,

praestabo, quanti res promissa fuerit: pollicitationi non stans poenam praestat.

Non semper quis ex nuda pollicitatione tenetur, nisi promiserit: Nisi fecero, poenam praestabo pollicitationi non stans.

VI. Quae in transactione promissa sunt, certo vel incerto peti possunt.

VII. Et pupillus et adolescens absentibus tutoribus et curatoribus suis potest stipulari.

VIII. Non moriturum servum non recte quis promittit: post mortem autem eius dari recte quis stipulatur.

IX. Si quis mortem vel corporis cruciatum extimescens aliquid promiserit, conventus habet exceptionem. Si vero ob probabilem, non turpem causam promisit, tenetur. Sin autem ideo, ne criminaliter accusaretur, non valet.

Et de eo, si quis ob mortem vel corporis cruciatum aliquid promiserit. Et de eo, si ob probabilem, non turpem causam promiserit, aut ideo, ne criminaliter accusaretur.

X. Omnis stipulatio, etiamsi non solennibus verbis facta sit, consensu tamen partium facta suam firmitatem habet.

XI. Et de eo: si quis ita stipulatus sit: Post mortem, aut, prius, quam moreretur: idem est et valet stipulatio similiter, sive in legato, sive in alio contractu hoc factum sit: valet enim, quod fit.

XII. Et de eo, si quis certo tempore se aliquid facturum aut daturum promiserit: quod si non fecerit, poenam promiserit.

XIII. Omnis stipulatio, sive in dando, sive in faciendo, sive mixta sit, et ad heredes et contra heredes transmittatur, sive mentio eorum facta sit, sive non. Nam quod in principalibus statutum est, etiam heredes praestare possunt, neque adeo subtilitatem spectare oportet.

Sciendum est, omnem stipulationem, sive in dando, sive in faciendo sit, sive mixta, et in heredes et contra heredes transmitti, sive mentio eorum facta sit, sive non. Et lege causam.

XIV. Quod in plerisque contractibus, et maxime in foeneratiis cautionibus solitum est adscribi, illum servum esse stipulatum, sive partes praesentes contraxisse, dubitatum est apud veteres: et alii non esse servum eum, qui adhibitus est, dicebant, alii servum quidem esse, sed non eius, quem dominum esse scriptum erat. Et rursus dubitatum est de praesentia partium. Hoc igitur corrigimus, ita, ut si tale quid reperiat, omnino ei credatur, nisi pars diversa manifestis probationibus ostenderit, utrosque praesentes non fuisse, cum contraherent.

De iis, quae instrumentis, et maxime in foeneratiis continentur, illum servum esse stipulatum, sive, praesentes partes contraxisse, dubitatum est apud veteres. Et alii dicebant, non esse servum

L. 6.
C. VIII.
in nos
38.
L. 7.
C. eod
L. 8.
C. eod.

L. 9.
C. eod

L. 10.
C. eod

L. 11.
C. eod

L. 12.
C. eod

L. 13.
C. eod

L. 14.
C. eod

γ) Hoc habet Tipucitus. z) L. 6 — 8. C. h. t. exhibentur e Tipucito. α) L. 9. C. h. t. e Syn. p. 126. habet Fabr. T. V. p. 750. β) Hoc habet Tipucitus. c) L. 10 — 12. C. h. t. exhibentur e Tipucito. δ) L. 13. C. h. t. e Syn. p. 250. habet Fabr. T. V. p. 750. sq. e) Hoc exhibet Tipucitus. ς) L. 14. C. h. t. e sch. s. ad Basil. XXII. 1. cap. 52. Fabr. T. III. p. 66. habet Fabr. in Addendis T. V. p. 800. sq. ζ) Hoc habet Tipucitus.

μη εἶναι δοῦλον τὸν προσληφθέντα, οἱ δὲ δοῦλον μὲν εἶναι, οὐ μὴν τοῦ γραφέντος δεσπότητος. καὶ πάλιν ἡμριςβήτουν περὶ τοῦ μη παρεῖναι τὰ μέρη. τοῦτο νῦν διορθοῦμεθα, ὥστε τοιοῦτον, εἴ τι εὐρεθῆι, πιστεύεσθαι πάντως, εἰ μὴ τὸ ἐναντίον μέρος δείξει, ὅτι οὐ παρήσαν ἀμφοτέροι, ὅτε συνήλλαξαν, δι' ἐναργῶν ἀποδείξεων.

L. 15. C. VIII. 37. in nostris 38. *ιέ. Καὶ^h) περὶ τοῦ, ἐὰν ὠμολόγησέ τις κτίσαι οἶκον, ὅταν ἀποθάνῃ, πῶς ἰσχύει ἡ ὁμολογία, κἄν μὴ γέγονε μνήμη τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ· καθάπερ εἰ ἐν δόσει ἦν. τὸ αὐτὸ φραμεν καὶ ἐπὶ ληγάτων καταλειφθέντων τῷ αὐτῷ τρόπῳ.*

ΤΙΤΛΟΣ ζ΄.

Περὶ συναλλάγματος παρεντεθείσης ἐπερωτήσεως¹⁾.

L. 1. C. VIII. 38. in nostris 39. *α΄. Καὶ^k) ὅτι ἀνήβος χωρὶς αὐθεντίας ἐπιτρόπου ἐπερωτηθεὶς οὐ κρατεῖται.*
L. 2. C. eod. *β΄. 1) * Ἀνισχύρως^l) τις πακτεύει, μὴ ἐξεῖναι αὐτῷ λύσει τὸν γάμον, καὶ οὐκ ἔρρωται ἢ ἐπὶ τούτῳ ἐπερωτηθεῖσα ποιῆ.*

2) Καὶ εἰ σύμφωνον ἢ ἐπερωτήσις γένηται, ὥστε μὴ ἐξεῖναι διαζύγιον πέμπειν, ἀνισχύρᾳ ἐστιν.

L. 3. C. eod. *γ΄. Καὶ^m) ὅτι ὡςπερ πρὸς ἀπόντας οὐ γίνεται ἐπερωτήσις, οὕτω κἄν τις ἄλλῳ ἐπερωτήσῃ δοθῆναι, οὐ οὐκ ἐστιν ὑπεξούσιος, οὐκ ἔρρωται· εἰ μὴ ἄρα διαφέρει αὐτῷ· τότε γὰρ αὐτὸς κινεῖ. καὶ ἀνάγνωθι τὸ παράδειγμα. φησὶν γὰρ πατέρα συμφωνήσαντα ἐν τῷ προικίζειν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ.*

L. 4. C. eod. *δ΄. * Ἐάνⁿ) συμφωνήσωσι τινες, ὥστε τὸν προτελευταῖον τῷ ἑτέρῳ διδοῦναι τὴν ἰδίαν οὐσίαν, ἄχρηστον τὸ γεγονός, κατὰ τῶν καλῶν τρόπων ὄν. οὔτε γὰρ σύμφωνον, οὔτε ἐπερωτήσις οὕτω γενομένη ἰσχύει.*

ἄχρηστον τὸ γεγονός] Θεόδωρος^o). Οὔτε πάκτον, οὔτε ἐπερωτήσις γενομένη ἐναντία τῶν χρησίων τρόπων ἔρρωται. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. ια΄. tit. α΄. κεφ. ξη΄. καὶ βιβ. κθ΄. tit. ε΄. κεφ. λε΄. [Sch. a. Fabr. V. 751.]

L. 5. C. eod. *ε΄. Καὶ^p) περὶ τοῦ, ἐὰν τις δόλω ἢ φόβῳ ἐπερωτησέ τινα, πῶς ἢ μὲν ἀγωγή χάραν ἔχει, λοιπὸν δὲ δόλω ἢ φόβῳ ἐκβάλλεται.*

L. 6. C. eod. *ς΄. Καὶ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος ἐαυτῷ καὶ Πέτρῳ ἀποδοθῆναι, πῶς ἐαυτῷ μὲν προσπορίζει, οὐ μὴν καὶ Πέτρῳ, ὃ οὐκ ἦν ὑπεξούσιος. εἰ δὲ καὶ ὁ Πέτρος ἐπερωτήσῃ τὸ ἀνήκον αὐτῷ μέρος, ἔρρωται λοιπὸν καὶ εἰς αὐτὸν ἢ ἐπερωτήσις, καὶ δύναται ἀπαυτεῖν.*

eum, qui adhibitus est, alii servum quidem esse, non autem eius, quem dominum esse scriptum erat. Et rursus dubitabant, an partes praesentes non fuerint. Hoc nunc corrigimus, ita ut tale quid, si reperiat, omnimodo pro vero habeatur, nisi diversa pars manifestis probationibus ostenderit, utrosque non fuisse praesentes, cum contraherent.

XV. Et de eo, si quis promiserit domum aedificare, cum moreretur, quomodo valeat promissio, licet mentio heredis eius facta non sit: quemadmodum si in dando consistebat. Idem etiam dicimus in legatis eodem modo relictis.

TITULUS VI.

De contractu interposita stipulatione.

I. Impubes sine tutoris auctoritate promittens non tenetur.

II. Inutiliter quis paciscitur, non licere sibi solvere matrimonium, nec valet poena eo nomine promissa.

Et si pactum vel stipulatio facta sit, ne liceret divertere, inutilis est.

III. Uti inter absentes non fit stipulatio, ita et si quis alteri dari stipuletur, cuius iuri subiectus non est, non valet: nisi eius intersit: tunc enim ipse agit. Et lege exemplum. Dicit enim, patrem, cum filiam suam dotaret, pactum esse.

IV. Si qui pacti fuerint, ut qui prior decesserit, alteri bona sua relinquat, inutile est, quod factum est, cum sit contra bonos mores. Neque enim pactum, neque stipulatio ita facta valet.

inutile est, quod factum est] Theodorus. Neque pactum, neque stipulatio contra bonos mores facta valet. Lege et librum II. tit. I. cap. 68. et lib. 29. tit. 5. cap. 35.

V. Et de eo, si quis dolo vel metu (adhibito) ab aliquo stipulatus sit, quomodo actio quidem locum habeat, ob dolum tamen vel metum submoveatur.

VI. Et de eo, qui sibi aut Petro reddi stipulatus est, quomodo sibi quidem acquirat, nec vero Petro, cuius iuri non erat subiectus. Sed si etiam ipse Petrus partem sibi contingentem stipulatus sit, valet etiam ratione eius stipulatio, et petere potest.

h) L. 15. C. h. t. exhibetur e Tipucito. i) Haec inscriptio tituli VI. exhibetur apud Tipucitum ut in indice titulorum Coisluniano, nisi quod hic habet παρακαθίστης pro παρεντεθείσης et addit post ἐπερωτήσεως: βιβ. η΄. του κωδ. tit. λη΄. Hanc vero tituli inscriptionem potius titulo V. convenire, qui fragmenta ex titulo Codicis de contrahenda et committenda stipulatione continet, ad proxime superiorem titulum notavimus. Hic titulus VI. continet fragmenta ex titulo Codicis de inutilibus stipulationibus: ideoque potius inscribendus erat περὶ ἀχρηστων ἐπερωτήσεων. k) L. 1. C. h. t. exhibetur e Tipucito. l) L. 2. C. h. t. exhibetur e Photii Nomocan. Tit. XIII. cap. 4. apud Voellum T. II. p. 1100. ad quem Balsamon ibid. p. 1101. notat Basil. Lib. XLIII. tit. 6. cap. 2. eadem habere, quae in textu Photii scripta sint. Quod secundo loco positum est, habet Tipucitus. m) L. 3. C. h. t. exhibetur e Tipucito. n) L. 4. C. h. t. e Syn. p. 370. habet Fabr. T. V. p. 751. Eadem habet Harm. I. 9. §. 19. Usque ad verba ἄχρηστον τὸ γεγονός legitur hic locus et in Syn. p. 256. et apud Tipucitum, qui praefigit verba καὶ ὅτι. o) Hoc scholium habet Syn. p. 380. p) L. 5. 6. C. h. t. exhibetur e Tipucito.

ΤΙΤΛΟΣ Ζ΄.

Περὶ προστίμων τῶν ἀπὸ καταδίκης ἀρχόντων^{α)}).

α'. Καί^{β)} ὅτι ἀτιμίαν οὐκ ἐπάγει τὸ πρόστιμον.

β'. Καὶ ὅτι οὐ πρόστιμῶσιν οἱ τοῦ βασιλέως προκουράτωρες ἦτοι οἱ καθολικοί.

γ'. Οὕτε ὁ λογιστὴς τῆς πόλεως.

δ'. 1) * Μέχρι^{γ)} πενήκοντα λιτρῶν ἐπὶ τῶν βαρυτάτων ἁμαρτημάτων οἱ ἑπαρχοὶ πρόστιμάτωσαν.

2) Καί^{δ)} ὅτι ἐπὶ τῶν βαρυτάτων ἁμαρτημάτων μέχρι ν'. λιτρῶν οἱ ἑπαρχοὶ πρόστιμάτωσαν.

ε'. 1) * Οἱ^{ε)} δὲ ἔμπρακτοι τῶν ἑπαρχιῶν ἄρχοντες μέχρι δύο οὐγκιῶν πρόστιμάτωσαν. οἱ δὲ ἀνθύπατοι καὶ ὁ κόμης τῆς ἀνατολῆς, καὶ ὁ Ἀύγουσταλιος ἄχρι ἕξ οὐγκιῶν. οἱ δὲ λοιποὶ περιβλεπτοὶ ἄρχοντες καὶ οἱ ἐν τάξει τῶν ἐπάρχων ὄντες μέχρι τριῶν οὐγκιῶν πρόστιμάτωσαν. ταῦτα πάντα^{ς)} πρόστιμα τῶν ταμίῳ προσκυρούσθωσαν, εἰ μὴ ἔτυχον εἰς δημοσίον ἔργον, ἢ εἰς τὸν δρόμον, ἢ εἰς ἀναγκαίαν ἑτέραν ἀφορισθέντα χρεῖαν. οὐ δύναται τις πλεον τοῦ τρίτου πρόστιμῆσαι τῷ αὐτῷ κατὰ τὸν αὐτὸν ἐνιαυτῆν. ἐπέτιοιγε^{ζ)} πρόστιμηθὲν μὲν τῷ δημοσίῳ, τὸ δὲ διπλάσιον ἀναδώσει τῷ πρόστιμηθέντι· σωζομένης δηλονότι τῆς τετυπωμένης τιμωρίας κατὰ τῶν τὰ μείζονα πταιόντων, οἷον ἱεροσυλίαν, ἀρπαγὴν μετὰ βίας, διασεισμόν, κλοπῆν, καὶ εἴ τι τοιοῦτον.

2) Οἱ^{ς)} δὲ ἔμπρακτοι^{τ)} τῶν ἑπαρχιῶν ἄρχοντες μέχρι δύο οὐγκιῶν πρόστιμάτωσαν. καὶ περὶ τοῦ, ποῦ τὰ πρόστιμα προσκυροῦνται. καὶ ὅτι οὐ δύναται τις πλεον τοῦ τρίτου πρόστιμῆσαι, τουτέστιν, ὑπὲρ τὰ τρία πρόστιμα τὸν αὐτὸν κατὰ τὸν αὐτὸν ἐνιαυτόν. εἰ δὲ τοῦτο ποιήσῃ, ἀνάγνωδι τὴν τιμωρίαν· σωζομένης δηλαδὴ τῆς τετυπωμένης τιμωρίας κατὰ τῶν τὰ μείζονα πταιόντων, οἷον ἱεροσυλίαν, ἀρπαγὴν, διασεισμόν, κλοπῆν, καὶ εἴ τι τοιοῦτον.

g) Hanc inscriptionem tituli VII. exhibent index titulorum Coislinianus et Tipucitus. Syn. p. 380. habet hanc: *περὶ πρόστιμων ἦτοι ποινῶν τῶν ἐξ ἐπιρωτήσεως, καὶ τῶν ἀπὸ καταδίκης ἀρχόντων.* r) L. 1—3. C. h. t. exhibentur e Tipucito. s) L. 4. C. h. t. e Syn. p. 380. habet Fabr. T. V. p. 751. t) Hoc habet Tipucitus. u) L. 6. C. h. t. e Syn. p. 380. habet Fabr. T. V. p. 751. sq. v) Adde τὰ ante πρόστιμα. w) Adde τὸ ante πρόστιμηθὲν. x) Hoc habet Tipucitus. y) Sic Codex Tipuciti. lege *ἔμπρακτοι*.

TITULUS VII.

De multis, quae ex condemnatione iudicum veniunt.

I. Multa infamiam non irrogat.

II. Procuratores Caesaris sive Catholici multas non irrogant.

III. Neque curator reipublicae.

IV. Usque ad quinquaginta libras in peccatis gravissimis Praefecti multanto.

In peccatis gravissimis usque ad quinquaginta libras Praefecti multanto.

V. In actu constituti provinciarum Praesides usque ad duas uncias multas irrogent. Proconsules vero et comes Orientis, et Praefectus Augustalis usque ad senas uncias. Ceteri vero spectabiles iudices et qui vice Praefectorum sunt, ad tres uncias usque multas irrogent. Omnes hae multae addicantur fisco, nisi operi publico, vel cursui, vel alii usui necessario deputatae fuerint. Non potest quis amplius, quam ter eundem eodem anno multare. Ceteroquin multam fisco, duplum vero ei, cui multa irrogata est, restituet: salva scilicet poena in eos statuta, qui maiora deliquerint, veluti sacrilegium, raptum cum vi, concussionem, furtum, et si quid eiusmodi est.

In actu constituti vero provinciarum Praesides usque ad duas uncias multas irrogent. Et de eo, cui multae addicantur. Nemo potest amplius, quam ter eundem eodem anno multare. Sed si hoc fecerit, lege poenam: salva scilicet poena in eos statuta, qui maiora deliquerint, veluti sacrilegium, raptum, concussionem, furtum, et si quid eiusmodi est.

L. 1.
C. I. 54.
L. 2.
C. eod.
L. 3.
C. eod.
L. 4.
C. eod.

L. 6.
C. eod.

Τ Ω Ν Β Α Σ Ι Λ Ι Κ Ω Ν

BIBLION ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

BASILICORUM

LIBER XLIV.

ΤΙΤΛΟΣ Α΄.

Περὶ^{α)} ληγάτων καὶ ἀποκαταστάσεων τῶν
πίστει καταλιμπανομένων.

L. 36. α'. 1) * Ληγάτον^{β)} ἐστὶ δωρεά^{γ)} ἐν διαθήκῃ
D. XXXI. καταλειφθεῖσα.

2) Καὶ^{δ)} τί ἐστὶν ληγάτον· φησὶ γάρ, δωρεὰ
ἐν διαθήκῃ καταλειφθεῖσα.

L. 2. β'. 1) Ὁ^{ε)} ἔχων τοῦ διατίθεσθαι ἔξουσίαν δύν-
D. XXX. νатаι καταλιμπάνειν ληγάτα.

2) Καὶ ὅτι ὁ ἔχων ἔξουσίαν τοῦ διατίθεσθαι
δύναται καταλιπεῖν ληγάτον.

L. 3. γ'. Καὶ^{ς)} ὅτι τὸ εἰπεῖν, ὅστις ἔσται μου κληρο-
D. eod. νόμος, ἢ ἐὰν ἔσται μου κληρονόμος Πέτρος, δότω,
οὐ ποιεῖ αἰρετικὸν τὸ ληγάτον.

L. 4. pr. δ'. Καὶ ὅτι οὐκ ἢ περὶ τὸ ὄνομα πλάνη, ἀλλ'
D. eod. ἢ περὶ τὸ σῶμα τὸ ληγάτον ἀκυροῖ. καὶ εἰ καὶ τις
ἐσθῆτα ληγατεῦσαι θέλων ληγατεῖσει οἰκοσκευήν,
ἄχρηστον τὸ ληγάτον· ὡς περ ἐὰν ὀνόματι τοῦ χρυ-
σοῦ νομίση περιέχεσθαι ἤλεκτρον ἢ χαλκοχρυσίον,
ἢ ὀνόματι τῆς ἐσθῆτος ἄργυρον. καὶ ὅτι τὰ μὲν
γὰρ ὀνόματα τῶν πραγμάτων οὐκ ἐναλλάσσονται, τὰ
δὲ τῶν ἀνθρώπων ἐναλλάσσεται^{ς)}.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ εἰπόντος, ὅστις τὰ ἐν Γαλλίᾳ
πράγματα κληρονομήσῃ μου, δότω. πάντες οἱ κλη-
ρονόμοι χρεωστοῦσι τὸ ληγάτον.

L. 5. pr. ε'. * Ἐπιλογῆς^{η)} ληγατευθείσης ἀπαξ ἐπιλέγεσθαι
D. eod. δυνατὸν.

§. 1. Καὶ^{ι)} περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω, ὁ κληρονόμος δότω
Πέτρον, ἐὰν ἐμὸς εὐρεθῇ ἐν τῷ τελευτῶν με, καὶ
εὐρεθῇ κοινός, τί γίνεται.

§. 2. Καὶ περὶ τοῦ ἐπικοινὸν ἀγρὸν ἔχοντος καὶ λη-
γατεύσαντος, καὶ εἰπόντος, τὸν ἀγρὸν μου.

L. 6. ε'. Καὶ περὶ τοῦ εἰπόντος, ληγατεύω Πέτρον,
D. eod. ὅστις ἐμὸς ἐστίν, ἢ ὅστις ἐμὸς ἔσται, ὅτε ἀποθάνω·
τί δοκεῖ λέγειν. καὶ εἰ ἐκποιήσω ὅλον ἢ μέρος.

L. 7. ζ'. * Τὸ^{κ)} ληγατευθὲν τῷ δούλῳ μου δύναμαι
D. eod. παραιτεῖσθαι.

TITULUS I.

De legatis et fideicommissis.

I. Legatum est donatio testamento relicta.

Et quid sit legatum: ait enim, donatio testa-
mento relicta.

II. Qui testandi ius habet, legatum relinquere
potest.

Qui testandi ius habet, legatum relinquere potest.

III. Haec verba, *quisquis mihi heres erit*, aut, *si
Petrus mihi heres erit, dato*, legatum non faciunt
conditionale.

IV. Non error in nomine, sed error in corpore
legatum inutile reddit. Et si quis, cum vestem legare
vellet, suppellectilem legaverit, inutile legatum est:
quemadmodum si auri appellatioem putaverit electrum
vel aurichalcum contineri, aut vestis appellatione ar-
gentum. Rerum enim vocabula non mutantur, homi-
num autem mutantur.

Et de eo, qui dixit. *quisquis mihi Gallicanarum
rerum heres erit, dato*. Omnes heredes legatum debent.

V. Electione legata semel optare possumus.

Et de eo, si dixero, *heres dato Petrum, si
meus erit, cum moriar, et communis reperiatur*,
quid fiat.

Et de eo, qui fundum communem habet et le-
gavit, et dixit, *agrum meum*.

VI. Et de eo, qui dixit: *lege Petrum, qui meus
est, vel, qui meus erit, cum moriar*: quid videatur
dicere. Et de eo, si totum aut partem alienavero.

VII. Quod servo meo legatum est, possum re-
pudiare.

α) Hanc inscriptionem tituli I. exhibet Tipucitus. Index titulorum Coislinianus hanc habet: *περὶ ληγάτων καὶ ἀποκαταστάσεων*. β) L. 36. D. XXXI. habet e Syn. p. 380. Fabr. T. V. p. 753. Eadem habent Attaliata tit. XXXIX. §. 1. et Harm. V. 10. §. 2. Hic addit ἢ κατὰ ἄλλους κληρονομίας μίωσις. γ) Attal. addit ἢ post δωρεὰ. δ) Hoc habet Tipucitus. ε) L. 2. D. XXX. habet Attal. tit. XXXIX. §. 2. Quod secundo loco positum est, habet Tipucitus. ς) L. 3. 4. D. h. t. exhibentur e Tipucito. ζ) Sic Codex Tipuciti. Malim ἐναλλάσσονται. η) L. 5. pr. D. h. t. e Syn. p. 380. habet Fabr. T. V. p. 753. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι. θ) L. 5. §. 1. 2. L. 6. D. h. t. exhibentur e Tipucito. κ) L. 7. D. h. t. e Syn. p. 380. habet Fabr. T. V. p. 753. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι.

η'. 1) * 'Εάν¹⁾ μέρος τοῦ ληγατευθέντος ἀγροῦ ἐκποιήσῃ ὁ διαθέμενος, τὸ λοιπὸν μόνον δίδεται· ἐπειδὴ καὶ ἐὰν εἰς αὐτὸ προσθήσῃ, αὐξήσει τὸ ληγάτον.

2) Καὶ^{m)} περὶ τοῦ, ἐὰν μέρος τοῦ ληγατευθέντος ἀγροῦ ἐκποιήσῃ ὁ διαθέμενος ἢ προσθήσῃ.

Καὶ ὅτι τὸ εἰπεῖν τὸν διαθέμενον, Πέτρος ἢ Παῦλος ὁ ἐμὸς κληρονόμος δότω Τίτῳ χάριν ληγάτου ἰ. νομίματα, δίδωσιν ἄδειαν τῷ ληγαταρίῳ, κατὰ τὸ σχῆμα τῶν δύο ἐναγομένων ἐπαγγελιομένων καὶ τὸ ὅλον παρὰ τοῦ ἐνὸς ἀπαιτεῖν, καὶ ἀνὰ μέρος παρὰ τῶν δύο· μόνη γὰρ τῇ παρὰ τοῦ ἐνὸς καταβολῇ ἐλευθεροῦται ὁ ἕτερος.

Καὶ περὶ τοῦ ληγατεύσαντος ἡ. δούλους, ἢ ἀντὶ πάντων ἰ. νομίματα, ἢ ἀντὶ ἐκάστου ἰ. νομίματα, ὡς ἂν ὁ ληγατάριος θείῃ, πῶς οὐ δύναται τὸν κληρονόμον ἀναγκάζειν δίδοι μέρος τῶν δούλων, καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων τὰ νομίματα· ὡς περὶ οὕτε ἐὰν ληγατεύσῃ ρ. ξέστας ἐλαίου, ἢ ὑπὲρ ἐκάστου ῥητὸν τίμημα.

θ'. Καὶ ὅτι τὰ παρὰ τοῖς πολεμίοις καλῶς ληγατεύεται.

ι'. Καὶ περὶ ὑπεξουσίου, πῶς οὐτε πρὸ τοῦ κληρονομήσαι, οὐτε παρὰ κέλυσιν τοῦ πατρὸς ἐπιλέγεσθαι δύναται.

ια'. 1) * 'Εάνⁿ⁾ γράψω κληρονόμον ὑπεξουσίον, ἢ ληγατεύσω αὐτῷ, καλῶς βιωῶ τὸν πατέρα ἢ τὸν δεσπότην αὐτοῦ ληγάτω. καὶ εἰ μὲν ἐξωτικῶς ἐπιτρέψω τὴν κληρονομίαν ἀποκαταστήσαι, παρακρατεῖ ἐκ προσώπου τοῦ υἱοῦ Φαλκιδίου. εἰ δὲ αὐτῷ τῷ υἱῷ εἶπον ἀποκαταστήσαι, οὐ παρακρατεῖ. εἰ δὲ τὸν πατέρα παρεκάλεσα, τὸ περιερχόμενον εἰς αὐτὸν μετὰ θάνατον ἀποκαταστήσαι τῷ υἱῷ, καὶ ζῶντος αὐτοῦ ὁ υἱὸς ἀποθάνῃ, τὸ πᾶν ὁ πατήρ παρακρατεῖ.

2) Καὶ^{o)} περὶ τοῦ, ἐὰν γράψω κληρονόμον ὑπεξουσίον, ἢ ληγατεύσω αὐτῷ, πῶς καλῶς βιωῶ τὸν πατέρα ἢ τὸν δεσπότην ληγάτω. καὶ εἰ ἐξωτικῶς ἐπιτρέψω τὴν κληρονομίαν ἀποκαταστήσαι, ἢ αὐτῷ τῷ υἱῷ. καὶ εἰ τὸν πατέρα παρεκάλεσα, τὸ περιερχόμενον εἰς αὐτὸν μετὰ θάνατον ἀποκαταστήσαι τῷ υἱῷ, καὶ ζῶντος αὐτοῦ ὁ υἱὸς ἀποθάνῃ.

ἐὰν γράψω κληρονόμον ὑπεξουσίον] 'Εάν^{p)} ληγάτον ἢ κληρονομία ὑπεξουσίῳ παιδί ἢ δούλῳ κατελείφθῃ), δυνατὸν ἐστὶ ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ δεσποῦντος φιδεικόμισσον καταλείψασθαι. καὶ λοιπὸν εἰ μὲν ἐξωτικῶς κατελείφθῃ, τότε ἐκ προσώπου τῶν ὑπεξουσίῳ ἰσχὺν τοῦτο λαμβάνει δοκεῖ. εἰ δὲ τοῖς ὑπεξουσίοις κατελείφθῃ τὸ φιδεικόμισσον τοῖς καὶ προσπορίασαι τὸ ληγάτον ἢ τὴν κληρονομίαν τῷ πατρὶ ἢ τῷ δεσποτῇ, τότε δοκεῖ ἐκ προσώπου αὐτῶν τῶν πατέρων ἢ τῶν δεσποτῶν τὴν ἰσχὺν τὸ φιδεικόμισσον λαμβάνειν. φησὶν οὖν ὁ Ἰουλιανός, ὅτι, ἐὰν τις ὑπεξουσίον τινα γράψῃ κληρονόμον, καὶ ἀξίωσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ δοῦναι φιδεικόμισσον, εἰ μὲν ἐξωτικῶς τοῦτο ἤξιώσῃ δοθῆναι, παρακρατεῖν^{q)} τοῦτον Φαλκιδίου· ἐκ προσώπου γὰρ τοῦ γραφέντος κληρονόμου ὀφείλεται· εἰ δὲ τῷ αὐτῷ ὑπεξουσίῳ ἤξιώσῃ αὐτὸν δοῦναι τὸ φιδεικόμισσον, τυχὸν ὅτε μέλλει τελευτᾶν, οὐ παρακρατεῖ Φαλκιδίου ὁ πατήρ, ἦτοι ὁ τοῦ πατρὸς κληρονόμος· οὕτε γὰρ ἐκ προσώπου τοῦ παιδὸς δοκεῖ γενέσθαι ἀποκαταστάσις τοῦ καὶ γραφέντος κληρονόμου. ὁ δὲ μὴ ὡς κληρονόμος ἀποκαταστῶν οὐ παρακρατεῖ Φαλκιδίου. [Sch. a. Fabr. V. 760.]

ιβ'. Καὶ^{s)} περὶ τοῦ, ἐὰν ἐμοὶ καὶ σοὶ ληγατεύθῃ πρᾶγμα, καὶ μετὰ προχώρησιν γένωμαι σου κληρονόμος.

VIII. Si testator fundi legati partem alienaverit, L. 8. reliqua tantum pars praestatur: quia etiamsi adiecisset D. X aliquid ei, legatum augetur.

Et de eo, si testator fundi legati partem alienaverit aut adiecerit.

Si testator dixerit: Petrus aut Paulus heres §. 1. meus Titio legati nomine decem nummos dato: potestatem facit legatario, ut ad exemplum duorum reorum promittendi et solidum ab uno petat, et partes ab utroque: nam sola alterius solutione alter liberatur.

Et de eo, qui octo servos legavit, aut pro omnibus octoginta nummos, aut pro singulis decem nummos, utrum legatarius volet, quomodo heredem cogere non possit, ut partem servorum praestet, et pro reliquis nummos: quemadmodum nec si centum sextarios olei legavero, aut pro singulis centum pretium.

IX. Quae apud hostes sunt, recte legantur. L. 1 D. e

X. Et de filiofamilias, quomodo neque ante aditam hereditatem, neque sine iussu patris eligere possit. L. 1 D. e

XI. Si filiumfamilias heredem instituero, vel legato ei reliquero, recte patrem vel dominum eius legato onero. Ac si quidem rogavero, ut extero hereditatem restituat, ex persona filii Falcidiam retinet. Si vero ipsi filio iussero eam restituere, non retinet. Quodsi patrem rogavero, quod ad se pervenit, post mortem filio restituere, et vivo eo filius decesserit, pater totum retinet.

Et de eo, si filiumfamilias heredem instituero, vel legatum ei reliquero, quomodo patrem vel dominum legato recte onerem. Et de eo, si iussero hereditatem restitui extero aut ipsi filio. Et de eo, si patrem rogavero, quod ad se pervenit, post mortem filio restituere, et vivo eo filius decesserit.

si filiumfamilias heredem instituero] Si filiofamilias vel servo legatum vel hereditas relicta sit, fideicommissum a patre vel domino relinqui potest. Ac tunc si quidem extraneo relictum sit, ex persona eorum, qui alieno iuri subditi sunt, vires hoc capere videtur. Si vero fideicommissum relictum sit his, qui alieni iuris sunt, quique legatum vel hereditatem patri vel domino acquirunt, tunc fideicommissum ex persona ipsorum patrum vel dominorum vires capere videtur. Ait igitur Iulianus, si quis aliquem in potestate constitutum heredem scripserit, et patrem eius rogaverit fideicommissum praestare, si quidem extero hoc dari voluit, huius Falcidiam patrem retinere: nam ex persona heredis instituti debetur. Si vero ipsi filio dare eum fideicommissum rogavit, puta, cum morietur, Falcidiam non retinet pater aut heres patris: neque enim ex persona filii, qui et heres scriptus est, restitutio fieri videtur. Qui vero non ut heres restituit, Falcidiam non retinet.

XII. Et de eo, si mihi et tibi res legata sit, et post diem cedentem heres tibi extitero. L. 12 D. e

1) L. 8. pr. D. h. t. e Syn. l. 1. habet Fabr. l. 1. m) Hoc habet Tipucitus, uti et L. 8. §. 1. 2. L. 9. 10. D. h. t. n) L. 11. D. h. t. e Syn. p. 380. habet Fabr. T. V. p. 753. sq. o) Hoc habet Tipucitus. p) Hoc scholium Fabr. in marg. T. V. p. 760. notat se hausisse ex Synopai MS., quam ei utendam dedit Alexander Petavius Senator Parisiensis. q) Lege καταλείφθῃ. r) Lege παρακρατεῖ. s) L. 12—15. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

L. 12. §. 1. Καὶ ὅτι τοὺς ὄντας ἐν Συρία δούλους μου κα-
D. XXX. λῶς ληγατεύω ἐν Ρώμῃ διατιθέμενος ἐπὶ τῷ δοθῆναι
εἴσω τριῶν ἡμερῶν. καὶ τὸ στενὸν τῆς προθεσμίας
οὐ βλάπτει τὸ ληγάτον.

§. 2. Καὶ ὅτι ἱκεῖνοις τοῖς δούλοις καλῶς ληγατεύο-
μεν, ὡν τοῖς δεσπόταις δυνάμεθα ληγατεύειν.

§. 3. Καὶ ὅτι ἡ μεταγενεστέρα γραφὴ ἐν τοῖς ληγάτοις
ἔστι βεβαιότερα. εἰ δὲ τὸ αὐτὸ ὑπὸ διαφόρους αἰρέ-
σεις ἀφαιρεθῆ, τῇ ὑστερᾷ προσέχομεν. καὶ ὅτι ἔσθ'
ὅτε ἡ προγενεστέρα γραφὴ μᾶλλον ἐπικρατεῖ. καὶ
ἀνάγνωθι τὰ παραδείγματα.

L. 13. pr. ιγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀδήλως ληγατευθῆ μοι
D. eod. δούλος, καὶ Πέτρος κατὰ γνώμην μου δοθῆ τῷ δούλῳ
μου, ἔλευθεροῦται ὁ κληρονόμος.

L. 14. pr. ιδ'. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ εἶπω, εἴ τι ληγατεύσω
D. eod. δεύτερον, ἀπαξ δοθήτω. καὶ ἀνάγνωθι τὰ παρα-
δείγματα.

L. 15. pr. ιε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν θέλων ληγατεύσαι τὸ
D. eod. τέταρτον τῆς οὐσίας μου, τὸ ἥμισυ γράψω, καὶ εἰ
ν'. νομίματα, γράψω ρ'. ἢ πλεον θέλων ληγατεύσαι
γράψω ἥτιον.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ῥητὸν ποσὸν ληγατεύσω ταῖς
θυγατράσι μου, ἐννοήσας καὶ περὶ κνοφορουμένου,
μὴ τικτομένου αὐτοῦ τὸ πᾶν αἰ ἐν φύσει λαμβάνουσιν.

L. 16. pr. ις'. 1) * Ἐάν^υ) πρᾶγμα ἠνωμένως δύο τισὶ λη-
D. eod. γατευθῆ, ὧν ὁ εἷς οὐκ ἦν ἐν φύσει, μόνον τὸ ἥμισυ
ὁ περιῶν λαμβάνει.

2) Καὶ^υ) περὶ τοῦ, ἐὰν πρᾶγμα δύο τισὶν ἠνω-
μένως ληγατευθῆ, ὧν ὁ εἷς οὐκ ἦν ἐν φύσει, μόνον
τὸ ἥμισυ ὁ περιῶν λαμβάνει.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν παρὰ τοῦ κληρονόμου καὶ
ἔτερον τινὸς μὴ ὄντος κληρονόμου ληγατεύσω, πῶς
τὸ πᾶν ὁ κληρονόμος δίδωσιν. καὶ εἰ ὀνομαστὶ παρὰ
δύο κληρονόμων ληγατεύσω, καὶ ὁ εἷς παραιτήσεται.

§. 2. 1) * Ἐάν^υ) ληγατευθῆ ἕμοι καὶ κνοφορουμένῳ,
μὴ τικτομένου τοῦ κνοφορουμένου τὸ πᾶν λαμβάνω,
κἂν^ω) εἶπεν ὁ διαθέμενος, ἀναλογοῦντα μέρη λαβεῖν
ἡμῶς^ς).

2) Καὶ^υ) περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῆ μοι καὶ κνο-
φορουμένῳ, πῶς μὴ τικτομένου τὸ πᾶν ἐγὼ λαμ-
βάνω, κἂν εἶπεν ὁ διαθέμενος, ἀναλογοῦντα μέρη
λαβεῖν ἡμῶς.

L. 17. pr. ιζ'. Καὶ^ς) ὅτι^α) ὁ ληγατείων τῇ κνοφορουμένῃ
D. eod. δοκεῖ καὶ ταῖς θυγατράσι ληγατεύειν, ἐὰν ὅλως αὐτῆς
ἐμνημόνευσεν ἐν τῇ διαθήκῃ.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ οὕτως ληγατείσαντος· ἐὰν γεν-
νηθῆ μοι ἡ κνοφορουμένη, δότω αὐτῇ ὁ κληρονόμος
μου ρ'. νομίματα· πολλῶν γεννηθειῶν ἐκάστη λή-
ψεται, εἰ μὴ φανερῶς ἐναντιοῦται ἡ γνώμη μου.

§. 2. Καὶ περὶ ληγατεομένου πράγματος ἐν τῶν κλη-
ρονόμων μου, πῶς δίδεται διὰ τοῦ διαιρουῦντος τὰ
πράγματα δικαστοῦ. εἰ δὲ καὶ παραιτήσεται τὸν κλη-
ρον, λαμβάνει τὸ ληγάτον

L. 18. ιη'. Εἰς ὀλόκληρον.

L. 19. pr. ιθ'. Καὶ ὅτι τὰ ἀρχήστα ληγάτα βεβαιοῖ ἡ ἐπα-
D. eod.

Servos meos, qui in Syria sunt, recte lego Romae
testamentum condens, ita, ut triduo dentur. Et
angustiae temporis legato non nocent.

Illis servis recte legamus, quorum dominis le-
gare possumus.

Posterior scriptura in legatis firmior est. Sed
si eadem res sub diversis conditionibus adenta sit,
posteriorem spectamus. Interdum prior scriptura po-
tius valet. Et lege exempla.

XIII. Et de eo: si incerto servus mihi legatus
sit, et Petrus voluntate mea servo meo datus sit, heres
liberatur.

XIV. Et de eo, si dixi: si cui bis legavero,
semel praestator. Et lege exempla.

XV. Et de eo, si, cum quartam bonorum meo-
rum legare vellem, dimidiam scripsero, et si, cum
quingenta nummos legare vellem, scripsero centum,
aut cum plus legare vellem, minus scripsero.

Et de eo: si certam summam filiabus meis lega-
vero, de postumo etiam cogitans, eo non nato quae
superstites sunt, solidum capiunt.

XVI. Si duobus res coniunctim legata sit, quorum
alter in rerum natura non fuerit, solam partem di-
midiam accipit superstes.

Et de eo: si duobus res coniunctim legata sit,
quorum alter in rerum natura non fuerit, solum par-
tem dimidiam accipit superstes.

Et de eo, si ab herede et alio quodam, qui
heres non est, legavero, quomodo heres totum prae-
stet. Et de eo, si nominatim a duobus heredibus
legavero, et alter repudiaverit.

Si mihi et postumo legatum sit, non nato postumo
totum capio, quamvis testator dixerit, nos partes vi-
riles capere.

Et de eo, si mihi et postumo legatum sit, quo-
modo eo non nato totum capiam, licet testator dixe-
rit, nos partes viriles capere.

XVII. Qui postumae legat, etiam filiabus legare
videtur, si modo eius mentionem testamento fecerit.

Et de eo, qui ita legavit: si postuma mihi nata
fuerit, ei heres meus centum nummos dato: pluribus
natis singulae capient, nisi manifesto voluntas mea
adversetur.

Et de re uni ex heredibus meis legata, quomodo
per iudicem familiae herciscundae praestetur. Sed et
si repudiaverit hereditatem, legatum capit

XVIII. Solidum.

XIX. Legata inutilia confirmat repetitio. Et lege

ε) L. 16. pr. D. h. t. e Syn. p. 381. habet Fabr. T. V. p. 754. υ) Hoc habet Tipucitus, uti et §. 1. eiusdem Legis.
ν) L. 16. §. 2. D. h. t. e Syn. I. I. habet Fabr. I. I. Fere eadem habet Harm. V. 10. §. 28. ω) Harm. εἰ καὶ. ς) Harm.
ἡμῶς λαμβάνειν. γ) Hoc habet Tipucitus. ζ) L. 17—19. pr. D. h. t. exhibentur e Tipucito. α) Locus sic est consti-
tuendus: καὶ ὅτι ὁ ληγατεύων ταῖς θυγατράσι δοκεῖ καὶ τῇ κνοφορουμένῃ ληγατεύειν, ἐὰν ὅλως ἐμνημόνευσεν ἐν τῇ διαθήκῃ.
Qui filiabus legat, videtur etiam postumae legare, si modo eius mentionem testamento fecerit.

νάληψις. και ανάγνωθι τὸ παράδειγμα. και περὶ τοῦ εἰπόντος, μετ' ἐνιαυτὸν δοθῆναι τὰ ληγάτα, οἷς ἡμέρα οὐ πρόσκειται.

1) * Ἐάν^{b)} πολλοῖς ληγατευθῆ, και μὴ λεχθῆ μέρους, ἐξ ἴσου λαμβάνουσιν.

2) Καί^{c)} περὶ τοῦ, ἐάν πολλοῖς ληγατευθῆ μέρους, ἐξ ἴσου λαμβάνουσι.

κ'. 1) * Ἐάν^{d)} ὁ ἔχων δύο δούλους ληγατεύσῃ τὸν ἕνα, και μὴ δηλοῦται, ποῖον, ὁ ληγατάριος ἔχει τὴν ἐπιλογὴν.

2) Καί^{e)} περὶ τοῦ, ἐάν ὁ ἔχων δούλον^{f)} ληγατεύσῃ τὸν ἕνα, και μὴ δηλοῦται, ποῖον.

ἐάν ὁ ἔχων δύο δούλους] Ἐάν^{g)} πολλοὺς τις ἔχων οἰκίας Στίκους ὀνομαζομένους, ἰσκέτως ἢτοι ἀδήλως ληγατεύσῃ τινὲ Στίκον, ὃν ἂν ἐπιλέξῃται ὁ κληρονόμος, τοῦτον λαμβάνει ὁ ληγατάριος· εἰ μὴ ἄρα δῆλόν ἐστι, περὶ ποίου ἐνανόησε Στίκον ὁ τεστάρω. ταῦτα δὲ γόσησον, ἐνθα ἰδικῶς Στίκον νοτότου^{h)} ὀνόμασε, τουτέστιν, ἀνευ σημείου. εἰ γὰρ πολλοὺς τις ἔχων οἰκίας, ἰσκέτως οἰκίαν ληγατεύσῃ, ὄνομα μὴ προσθίς, τότε ὁ ληγατάριος ἔχει τὴν ἐπιλογὴν, ὡς ὁ Ἀφρικανὸς ἐν τῷ ρη. θεμ. γ'.ⁱ⁾ [Sch. b. Fabr. V. 760.]

κα'. 1) * Ἀγέλης^{k)} ληγατευθείσης^{l)}, και τὰ προστεθέντα λαμβάνει ὁ ληγατάριος.

2) Καί^{m)} περὶ ἀγέλης ληγατευθείσης, πῶς και τὰ προστεθέντα λαμβάνει ὁ ληγατάριος.

κβ'. 1) * Εἰⁿ⁾ δὲ και^{o)} μειωθῆ, και^{p)} εἰς ἕνα βοῦν περιστῆ, λαμβάνει αὐτὸν ὁ ληγατάριος, εἰ και ἐπαύσατο εἶναι ἀγέλη. και οἶκον ληγατευσμένου και καιομένου λαμβάνει τὸ ἔδαφος.

2) Εἰ^{q)} και ἐπαύσατο εἶναι ἀγέλη. και οἶκον ληγατευσμένου και καιομένου λαμβάνει τὸ ἔδαφος.

κγ'. Καί^{r)} ὅτι, ἐάν μέρος οὐσίας ληγατευθῆ, χωρὶς καρπῶν δίδεται, εἰ μὴ ὑπέρθαιεν ὁ κληρονόμος ἐποίησεν.

κδ'. Καί τὸ μήπω ὢν ἐν φύσει καλῶς ληγατεύεται. και ἀνάγνωθι τὰ παραδείγματα.

Και πότε ἀρρήστως ἢ καλῶς τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν, ἢν ἔχω, ληγατεύω.

* Ἐάν^{s)} προσθήσῃ ὁ διαθέμενος μετὰ τὴν διαθήκην τῷ ληγατευθέντι ἀγρῷ μέρος ἐξ ἑτέρου ἀγροῦ, ἢ ἐκ τοῦ ληγατευθέντος ἑτέρω ἀγρῷ μέρος προσκυρώσῃ, τὸν ληγατάριον ὀρεῖ και ἢ μείωσις και ἢ ἀύξησις, ὡς^{t)} ἐπὶ τῆς προσχώσεως. οὐ κατὰ φύσιν γὰρ^{u)} ἐστι^{v)} τὰ ὀνόματα τῶν ἀγρῶν και τῶν οἰκῶν, ἀλλὰ πρὸς τὴν βούλησιν τῶν δεσποτῶν.^{w)}

κε'. Καί^{x)} ὅτι τοῦ υἱοῦ γραφομένου κληρονόμου καλῶς τῷ πατρὶ ἀπροσδιορίστως ληγατεύεται.

κς'. Καί περὶ τοῦ, τί δοκεῖ περιελθεῖν εἰς τὸν ληγατάριον τὸν κλειυσθέντα δοῦναί τι χάριν τοῦ πληρωθῆναι αἰρεσιν.

* Δῆλον^{y)} πρῶγμα ἐάν ληγατευθῆ και ἀπόλη-

exemplum. Et de eo, qui dixit, post annum dari legata, quibus dies adiectus non est.

Si pluribus legatum sit, nec pars expressa sit, L. 19. § ex aequo capiunt. D. XX

Et de eo: si pluribus legatum sit (nec adiecta sit) pars, ex aequo capiunt.

XX. Si qui duos servos habet, unum legaverit, L. 20 nec constet, quem, legatarius electionem habet. D. eo

Et de eo, si qui servum (duos servos) habet, unum legaverit, nec constet, quem.

si qui duos servos habet] Si quis plures servos habens nomine Stichos, incerto alicui Stichum legaverit, quem heres elegerit, eum legatarius capit: nisi forte appareat, de quo Stichus testator senserit. Hoc autem intellige, cum Stichum sine nota nominavit. Nam si quis plures servos habens incerto servum legaverit, non adiecto nomine, tunc legatarius electionem habet, ut Africanus tradit dig. 108. them. 3.

XXI. Grege legato, etiam quae accessere, legatarius accipit. L. 21 D. eo

Et de grege legato, quomodo etiam quae accessere, legatarius accipiat.

XXII. Sed et si deminutus sit, et unus bos supersit, capit eum legatarius, quamvis grex esse desierit. Itidem domo legata et combusta aream capit. L. 22 D. eo

Quamvis grex esse desierit. Itidem domo legata et combusta aream capit.

XXIII. Si pars bonorum legata sit, sine fructibus praestatur, nisi heres moram fecerit. L. 23 D. ed

XXIV. Etiam quod nondum in rerum natura est, legatur. Et lege exempla. L. 24. D. eo

Et quando inutiliter vel recte usumfructum, quem §. 1. habeo, legem.

Si testator post testamentum factum fundo legato partem ex alio fundo adiecerit, aut ex fundo legato partem alii fundo addixerit: tam deminutio, quam accessio legatarium spectat, sicut in alluvione. Non enim natura fundorum domorumque nomina constituta sunt, sed hominum voluntate. §. 2. 3

XXV. Filio herede scripto, recte patri pure legatur. L. 25 D. eo

XXVI. Et de eo: quid videatur pervenire ad legatarium, qui iussus est aliquid conditionis implendae causa dare. L. 26. D. eo

Si certa res legata sit, eaque perierit, legatarii §. 1.

b) L. 19. §. 2. D. h. t. e. Syn. p. 381. habet Fabr. T. V. p. 754. c) Hoc habet Tipucitus. Corruptum esse eius textum, facile quisque intelliget, eumque ex Synopsi emendabit. Omissa sunt verba και μὴ λεχθῆ. d) L. 20. D. h. t. e. Syn. l. I. habet Fabr. l. I. e) Hoc habet Tipucitus. f) Lege δύο δούλους. g) Hoc scholium ex Cod. ms. Synopsios Petaviano hausit Fabrotus. In Synopsi editum non extat. Edidit id Labbaeus Obs. et Emendat. in Syn. Basil. p. 131. h) Lege νοτότου. i) Labbaeus edidit ἐν τῷ ρη. δ. παραδίδωσκον. k) L. 21. D. h. t. e. Syn. l. I. habet Fabr. l. I. Eadem habet Harm. V. 10. §. 6. l) Harm. ληγατευσμένης. m) Hoc habet Tipucitus. n) L. 22. D. h. t. e. Syn. l. I. habet Fabr. l. I. Eadem habet Harm. V. 10. §. 6. 7. ex Prochir. tit. XXXV. §. 2. 3. o) και omittit Harm. p) Harm. καὶ. q) Hoc habet Tipucitus. r) L. 23. 24. pr. §. 1. D. h. t. exhibentur e Tipucito. s) L. 24. §. 2. 3. D. h. t. e. Syn. p. 381. habet Fabr. T. V. p. 754. sq. Fere eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba και ὅτι. t) Tipucitus habet και ὅτι, ὡς ἐπὶ κ. τ. λ. u) Tipucitus γὰρ omittit. v) Tip. εἶσι. w) L. 24. §. 4. D. h. t. reperitur libro L. Basilicorum tit. 4. x) L. 25. 26. pr. D. h. t. exhibentur e Tipucito. y) L. 26. §. 1. D. h. t. e. Syn. p. 381. habet Fabr. T. V. p. 755. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit και ὅτι.

ται, ὁ ληγατάριος ζημιούται, εἰ μὴ δόλος καὶ²⁾ ἄ-
θυσία τοῦ κληρονόμου γέγονεν, ἢ ὑπέρθεσις εἰς τὸ
μὴ δοθῆναι, ἐνθα ἦν.

L. 26. §. 2. * Ἐάν^{a)} μέρος οὐσίας ληγατευθῆ, ἐπιλογὴν ἔχει
D. XXX. ὁ κληρονόμος, ἢ τὸ μέρος τῶν πραγμάτων δοῦναι,
ἢ τὴν ἀποτίμησιν αὐτῶν. τῶν μέντοι ἀδιαιρέτων
καὶ δυσδιαίρετων^{b)} πάντως^{c)} τὸ τίμημα δίδωσιν.

L. 27. κζ. Καὶ^{d)} ὅτι δυνατὸν καὶ δι' ἐνὸς πράγματος
D. eod. ἢ καὶ πλείονων πληρωθῆναι τὸ ληγατευθὲν μέρος.

L. 28. κη. Καὶ ὅτι καὶ τὸ ὑπὸ περιγραφῆν^{e)} χρεω-
D. eod. στούμενον, καὶ τὸ πραιτωρίως, καὶ τὸ ἐξ ἐπειρωτή-
σεως καλῶς ληγατεύεται μοι, καὶ οὐ μειοῦται τῷ
Φαλκιδίῳ.

L. 29. κθ. Εἰ δὲ μήτε ἐν τρόπῳ, μήτε ἐν χρόνῳ, μήτε
D. eod. ἐν αἰρέσει, μήτε ἐν τόπῳ ὑπέρθεσιν εἶχεν^{f)}, ἀχρή-
στως ληγατεύεται.

L. 30. πρ. λ. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω, τὰ χρήματα, ὑπερ
D. eod. ἑληγάτευσσα, οἷς ἡμέρα οὐ πρόσκειται, θέλω δοθῆναι
μετ' ἐνιαυτὸν, ποῦτα δοκῶ λέγειν, ἀνάγνωθι.

L. 32. πρ. λα. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν ἀνηβόν μου κληρο-
D. eod. νόμον ἐνοσησάμενος ληγατεύσω σοι παρ' αὐτοῦ, ὅταν
ἔφηβος γέννηται, καὶ ἀναλάβωμαι ἐν τῇ ὄρφανικῇ
ὑποκαταστάσει ληγάτον.

§. 1. * Ἐάν^{g)} πολλοὺς ἔχων Πέτρος ληγατεύσω σοι
Πέτρον, καὶ μὴ δηλοῦται, ποῖον, ὁ κληρονόμος ἔχει
τὴν ἐπιλογὴν.

L. 33. λβ. Καὶ^{h)} περὶ τοῦ, ἐὰν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δύο
D. eod. τισὶ συνεξευγμένως ληγατευθῆ, ἢ διεξευγμένως.

L. 34. πρ. λγ. * Ἐάνⁱ⁾ οἱ μὲν συνεξευγμένοι εἰσὶν, οἱ δὲ
D. eod. διεξευγμένοι, πρόσωπον ἐνὸς ὑπέχουσιν οἱ διεξευγμένοι.

§. 1. 2. 1) * Ἐάν^{k)} τὸ αὐτὸ πρᾶγμα πολλάκις μοι ἐν
τῇ αὐτῇ διαθήκῃ ληγατευθῆ, ἅπαξ μόνον ἢ τὸ πρᾶ-
γμα ἢ τὴν ἀποτίμησιν λαμβάνω. εἰ δὲ ἐν διαφόροις
διαθήκαις, ἀπὸ μὲν τῆς μιᾶς τὸ πρᾶγμα, ἀπὸ δὲ τῆς
ἄλλης τὸ τίμημα λαμβάνω.

2) Καὶ^{l)} περὶ τοῦ, ἐὰν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα πολ-
λάκις μοι ἐν τῇ αὐτῇ διαθήκῃ ληγατευθῆ, ἢ ἐν δια-
φόροις διαθήκαις.

§. 3. Εἰ δὲ^{m)} ἐν τῇ αὐτῇ διαθήκῃ τὸ αὐτὸ ποσὸν
πολλάκις ληγατευθῆ μοι, πολλάκις αὐτὸ λήψομαι,
εἰ τοῦτο δεῖξω θελήσαι τὸν διαθέμενον.

§. 4. Εἰⁿ⁾ μήπου τὰ ἐν τῇ ἄρκλα κλειόμενα ὄνητὰ νο-
μισματα λ. ληγατευθῆ μοι πολλάκις· ταῦτα γὰρ
ἐοίκασιν δῆλῳ σώματι καὶ ἅπαξ αὐτὰ λαμβάνω.

§. 6. 1) Καὶ^{o)} τὰ σταθμώμενα καὶ ἀριθμούμενα^{p)},
μετρούμενα ἐὰν ληγατευθῶσι μοι πολλάκις, λήψομαι
αὐτὰ πολλάκις, εἴπερ μέντοι ὁ διαθέμενος τοῦτο
ἠθέλησε.

2) Καὶ^{q)} εἰ καὶ τι τῶν σταθμωμένων, ἀριθμω-
μένων, μετρούμενων ἐν τῇ αὐτῇ διαθήκῃ ληγατευθῆ
μοι πολλάκις.

*) Tipucitus ἢ pro καὶ. Sed nihil mutandum. a) L. 26. §. 2. D. h. t. e Syn. I. I. habet Fabr. I. I. Fere eadem habent Harm. V. 10. §. 20. ex Prochir. tit. XXXV. §. 7. et Tipucitus, qui praefigitur καὶ ὅτι. b) καὶ δυσδιαίρετων Harm. omittit. c) Tip. πάντων pro πάντως. d) L. 27—30. L. 32. pr. D. h. t. exhibentur e Tipucito. e) I lege παραγραφῆς. f) Malim vertere plus habeat, vel augmentum habeat. g) L. 32. §. 1. D. h. t. e Syn. p. 381. habet Fabr. T. V. p. 755. Tipucitus haec habet: καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κ. τ. λ. usque ad ποῖον. h) L. 33. D. h. t. exhibetur e Tipucito. i) L. 34. pr. D. h. t. e Syn. I. I. habet Fabr. I. I. Desideratur apud Tipucitum. k) L. 34. §. 1. 2. D. h. t. e Syn. I. I. habet Fabr. I. I. Eadem habet Harm. V. 10. §. 29. Similibus verbis argumentum huius loci traditur in sch. u. ad Basil. XXII. I. cap. 12. Fabr. T. III. p. 31. sic: εἰ γὰρ τὸ αὐτὸ πολλάκις μοι ἐν τῇ διαθήκῃ καταλεφθῆ, ἅπαξ μὲν ἢ τὸ πρᾶγμα, ἢ τὴν ἀποτίμησιν λαμβάνω: et paulo post: εἰ δὲ ἐν διαφόροις διαθήκαις τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ληγατευθῆ μοι, ἀπὸ μὲν τῆς μιᾶς τὸ πρᾶγμα, ἀπὸ δὲ τῆς ἑτέρας τὸ τίμημα λαμβάνω. l) Hoc habet Tipucitus. m) L. 34. §. 3. D. h. t. desumta est ex scholio u. Nicaei ad Basil. XXII. I. cap. 12. Fabr. T. III. p. 31. n) L. 34. §. 4. D. h. t. hausta est ex eodem scholio u. o) L. 34. §. 6. D. h. t. ex eodem scholio exhibetur. p) Adde καὶ ante μετρούμενα. q) Hoc habet Tipucitus.

damnum est, nisi dolus et culpa heredis intercesserit, aut mora, quominus ibi traderetur, ubi esset.

Si pars bonorum legata sit, heres electionem habet, vel partem rerum dare, vel earum aestimationem. Earum tamen rerum, quae indivisae sunt, et quae earum non dividuntur, aestimationem omnimodo praestat.

XXVII. Etiam per unam rem vel etiam plures pars legata impleri potest.

XXVIII. Tam quod sub exceptione, quam quod honorario iure, quam quod ex stipulatione debetur, recte mihi legatur, nec minuitur Falcidia.

XXIX. Sin autem neque modo, neque tempore, neque conditione, neque loco dilationem habeat, inutiliter legatur.

XXX. Et de eo, si dixero: Quas pecunias legavi, quibus dies appositus non est, post annum dari volo: quanam dicere videar, lege.

XXXI. Et de eo, si filio meo impubere herede instituto, tibi ab eo legavero, cum pubes factus fuerit, et in pupillari substitutione legatum repetiero.

Si plures Petros habens Petrum tibi legavero, nec appareat, quem, heres electionem habet.

XXXII. Et de eo, si eadem res duobus coniunctim legata sit, aut disiunctim.

XXXIII. Si quidam coniuncti sint, quidam disiuncti, coniuncti personam unius sustinent.

Si eadem res saepius mihi in eodem testamento legata sit, semel duntaxat vel rem, vel aestimationem consequor. Sin autem in diversis testamentis, ex uno quidem rem, ex altero autem aestimationem consequor.

Et de eo, si eadem res saepius mihi in eodem testamento legata sit, aut in diversis testamentis.

Sed si in eodem testamento eadem quantitas saepius mihi legata sit, saepius eam consequar, si hoc voluisse testatorem ostendero.

Nisi certi triginta nummi, qui in arca clausi sunt, saepius mihi legati sint: tunc enim certo corpori similes sunt, eosque semel capio.

Et si ea, quae pondere, numero, mensura continentur, saepius mihi legata sint, saepius ea capiam, si hoc testator voluerit.

Et de eo, si quid eorum, quae pondere, numero, mensura continentur, in eodem testamento saepius mihi legatum sit.

Καί¹⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγοράσω τὸ ληγατευθέν
σοι πρᾶγμα.

Καί περὶ τοῦ, ἐὰν ἐν δυοῖς ληγατευθῇ μοι πρᾶ-
μα, καὶ κελευσθῶ ἐκ τῆς μιᾶς ἀποκαταστῆσαι αὐτὸ
ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ, ἢ ὑπὸ ἀρεσιν εἰάθῃ μοι τοῦ
οὐναί τι.

Καί ὅτι οἱ συνεζευγμένοι ἀλλήλων μειοῦσι τὰ
έρη, κἂν τινες αὐτῶν μὴ ὡσι δεκτοί. καὶ περὶ τοῦ,
ἐὰν καὶ δοῦλῳ δίχῃ ἐλευθερίας ληγατεύσω.

Καί εἰ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐμοὶ μὲν ἐν τῇ αὐθεν-
κῆ, σοὶ δὲ ἐν τῇ ὀρφανικῇ ληγατευθῇ.

1) * 'Εὰν²⁾ δύο τισὶ ληγατευθῇ πρᾶγμα, ὧν ὁ
εἰς κληρονόμος ἐστίν, οὐ καλῶς αὐτῷ ἀφ' ἑαυτοῦ
ληγατεύεται, ἀλλὰ τοῦτο τῷ συλληγαταρίῳ ἀρμόζει.
γὰρ καὶ δυοὶ κληρονόμοις γραφεῖσι, τῷ μὲν εἰς
οἰα'. τῷ δὲ εἰς Γο α'. ληγατευθῇ πρᾶγμα, ὃ μὲν
εἰς τὰς οἰα'. Γο κληρονόμων, οἰα'. Γο ἔξει τοῦ ληγά-
ριου· ὃ δὲ ἕτερος οἰα'. εἰ δὲ ληγατάριος γένηται κλη-
ρονόμος ἐνὸς τῶν κληρονόμων, ἀμείωτον ἔξει τὸ λη-
γατευθέν αὐτῷ.

2) Καί³⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν δύο ληγατευθῇ πρᾶγμα,
ὃ εἰς κληρονόμος ἐστίν. καὶ εἰ δυοῖς κληρονόμοις
γραφεῖσι, τῷ μὲν εἰς οὐγγίαν οἰα'. τῷ δὲ εἰς μίαν
οὐγγίαν, ληγατευθῇ πρᾶγμα. καὶ εἰ κληρονόμος γέ-
νηται ἐνὸς τῶν κληρονόμων, ἀμείωτον ἔξει τὸ ληγα-
τευθέν αὐτῷ.

Καί περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ἀγρόν, ἢ τῆν
ἤσιν τῶν καρπῶν αὐτοῦ.

Καί ὅτι καλῶς ληγατεύω ἀγρόν ἐπὶ τῷ μέρος
αὐτοῦ σχεῖν· καὶ τὸ μέρος γὰρ τοῦ ἀγροῦ ἀγρὸς
καλεῖται.

λδ'. * 'Εὰν⁴⁾ ἀλλότριος δοῦλος ληγατευθῇ, καὶ
ἐλευθερωθῇ αὐτὸν ὁ δεσπότης αὐτοῦ, οὐδὲν κεχρεώ-
νεται.

λε'. Καί⁵⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι τοὺς
ἀντας πάντας χωρὶς ὧν ἂν ἐτέρῳ ληγατεύσω, καὶ
ἑτέρῳ τοὺς οἰκογενεῖς πάντας χωρὶς ὧν ἂν ἐτέρῳ
ληγατεύσω. καὶ εἰ σοὶ μὲν τοὺς ὑπάντας χωρὶς τῶν
οἰκογενῶν ληγατεύσω, Πέτρῳ δὲ τοὺς οἰκογενεῖς χωρὶς
τῶν ὑπάντων.

Καί περὶ τοῦ, τί ἐστι συνεζευγμένον.

Καί περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῇ δοῦλος δύο τισί,
τῷ ἐνὶ δώσει αὐτὸν ὁ κληρονόμος· εἴτα πρὶν ἢ
ἀρχῆ παρὰ τοῦ ἄλλου, ἀποθάνῃ ὁ δοῦλος.

λς'. * Δούλου⁶⁾ γενικῶς ληγατευθέντος, οὔτε ὁ
ἀλλοτρίος, οὔτε ὁ χειριστὸς δίδεται. οὔτε γὰρ δύ-
ναι τὸν διοικητὴν ἐπιλέξασθαι.

Καί⁷⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν περὶ δῆλον ἀγροῦ ἐνενοήσῃ
διαθέμενος, οὐ δηλοῦται δέ, ποίου· ἢ ἐὰν δίσκον
ληγατεύσῃ, καὶ μὴ δηλοῦται, ποῖον.

λς'. * 'Οὔ⁸⁾ ληγατάριος οὐ δύναται μέρος κατα-
χεῖσθαι, καὶ μέρος παραιτεῖσθαι. τῶν δὲ κληρονό-
μων τοῦ ληγαταρίου ὃ μὲν δύναται καταδέξασθαι τὸ
ἅν μέρος, ὃ δὲ παραιτήσασθαι.

Καί⁹⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν μὴ καταδέξωμαι τὸ ληγα-
τευθέν μοι. καὶ περὶ τοῦ, εἰ ἀγρὸς ἦν δουλείων μοι,

Et de eo, si rem mihi legatam emero.

L. 3
D.

Et de eo, si duobus testamentis mihi res legata sit,
sit, et altero iussus sim eam restituere vel aliam
pro ea, aut si sub conditione dandi aliquid mihi re-
licta sit.

Coniuncti inter se partes minuunt, licet quidam
eorum non sint capaces. Et de eo, si etiam servo
sine libertate legavero.

Et de eo, si eadem res mihi in principali, tibi
vero in pupillari testamento legata sit.

Si duobus res legata sit, quorum alter heres est,
non recte ei a semet ipso legatur, sed hoc collega-
tario competit. Nam et si duobus heredibus institu-
tis, uno ex undecim uncias, altero ex uncia, res le-
gata sit, unciarum undecim heres uncias undecim
habebit legati: alter autem unciam. Sed si legata-
rius heres extiterit uni ex heredibus, integrum ha-
bebit quod ipsi legatum est.

Et de eo, si duobus res legata sit, quorum alter
heres est. Et de eo, si duobus heredibus institutis,
uni ex undecim uncias, alteri ex uncia, res legata
sit. Et si heres extiterit uni ex heredibus, inte-
grum habeat, quod ipsi legatum est.

Et de eo, si fundum tibi legavero, vel usum-
fructum eius.

Recte fundum lego, ut partem eius habeat: nam
et pars fundi fundus appellatur.

XXXIV. Si servus alienus legatus sit, eumque
dominus eius manumiserit, nihil debetur.

XXXV. Et de eo, si tibi legavero omnes textores
res praeterquam quos alteri legavero, et Petro omnes
vernas, praeterquam quos alii legavero. Et si tibi
quidem textores praeter vernas legavero, Petro autem
vernas praeter textores.

Et de eo, quid sit coniunctum. §. 2.

Et de eo, si servus duobus legatus sit, et heres
alteri eum dederit: postea priusquam ab altero con-
veniretur, servus decesserit.

XXXVI. Servo generaliter legato, neque optimus,
neque pessimus praestatur. Neque enim quis actorem
eligere potest.

Et de eo, si de certo fundo senserit testator,
nec vero appareat, de quo: aut si lancem legaverit,
nec appareat, quam.

XXXVII. Legatarius pro parte acquirere, pro
parte repudiare non potest. Heredum vero legatarii
alter partem suam acquirere potest, alter repudiare.

Et de eo, si accipere nolim id, quod legatum
mihi est. Et de eo, si fundus erat mihi serviens,

r) L. 34. §. 7—10. D. h. t. exhibentur e Tipucito. s) L. 34. §. 11—13. D. h. t. e Syn. p. 381. habet Fabr. T. V. p. 755. sq. Hoc habet Tipucitus, uti §. 14. 15. u) L. 35. D. h. t. e Syn. p. 382. habet Fabr. T. V. p. 756. Tipucitus haec habet: καὶ τὸ τοῦ, ἐὰν κ. τ. λ. usque ad verba διοκίτης αὐτοῦ. v) L. 36. D. h. t. exhibetur e Tipucito. w) L. 37. pr. D. h. t. e Syn. 82. habet Fabr. T. V. p. 756. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι. Differunt, quae habet Harm V. 10. l. ex Prochir. tit. XXXV. §. 8. x) L. 37. §. 1. D. h. t. exhibetur e Tipucito. y) L. 38. pr. D. h. t. e Syn. l. l. et Fabr. l. l. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι, et pro τοῦ ληγαταρίου habet αὐτοῦ. Usque ad αἰτεῖσθαι habet et Harm. V. 10. §. 5. ex Proch. tit. XXXV. §. 1. z) L. 38. §. 1. D. h. t. exhibetur e Tipucito.

ἢ δούλος κλέψας ἀπ' ἐμοῦ, πῶς οὔτε ἡ δουλεία, οὔτε ἡ περὶ κλοπῆς ἀγωγή φθαίρεται τῇ συγχύσει.

L. 39. pr. λή. 1) * 'Εάν^{b)} ὁ ληγατευθεὶς δούλος ἢ ἐν φυγῇ, D. XXX. ἢ μακρὰν ἀπεισιν, ὁ κληρονόμος αὐτὸν ἰδίῳ ἀναζητεῖ δαπανήμασι.

2) Τὸν^{b)} ληγατευθέντα δούλον μὴ παραδοθέντα ληγατερίῳ, ἀλλὰ φυγόντα ἢ ἄλλως μακρὰν ἀποδημήσαντα, ὁ κληρονόμος ἰδίῳ δαπανήμασι ἀναζητεῖ αὐτὸν^{c)} ἀναγκάζεται, καὶ ἄγειν, καὶ κομίζειν, καὶ δίδόναι τῷ ληγατερίῳ.

3) Καὶ^{d)} περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ληγατευθεὶς δούλος μακρὰν ἀπεισιν.

§. 1. 1) * Τούς^{e)} καρποὺς δίδωσιν ὁ κληρονόμος, οὐχὶ οὓς ἔλαβεν, ἀλλὰ καὶ οὓς ὁ ληγατάριος ἠδύνατο λαβεῖν. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ ὑπηρεσιῶν δούλων, καὶ μισθῶν ὑποζυγίων, καὶ ναύλων πλοίων, καὶ ἐνοικίων. ἐπὶ δὲ τόκων ὁ δικαστὴς ἀκολουθεῖ τῷ ἔθει τοῦ κλήματος. μετὰ δὲ ὑπέρθεσιν, καὶ τὴν φθορὰν τοῦ ληγατευθέντος ἐπιγινώσκει ὁ κληρονόμος. ὥσπερ ἐν τῇ ἐπερωτήσει μετὰ ὑπέρθεσιν, ἐὰν τὸ πρᾶγμα φθαρῇ, δίδεται ἢ διατεμῆσιν, καὶ ὅσα ἠδύνατο προσπορισθῆναι διὰ τοῦ ληγατευθέντος, τυχὸν κληρονομία, ἢ ληγάτον, ἢ τι ἕτερον.

2) Καὶ^{f)} ὅτι τοὺς καρποὺς δίδωσιν ὁ κληρονόμος, οὐχὶ οὓς ἔλαβεν, ἀλλ' οὓς ὁ ληγατάριος ἠδύνατο λαβεῖν. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ ὑπηρεσιῶν δούλων, καὶ μισθῶν ὑποζυγίων καὶ πλοίων, καὶ ἐνοικίων. ἐπὶ δὲ τόκων ὁ δικαστὴς ἀκολουθεῖ τῷ ἔθει τοῦ κλήματος. μετὰ δὲ ὑπέρθεσιν, καὶ τὴν φθορὰν τοῦ ληγατευθέντος ἐπιγινώσκει ὁ κληρονόμος, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ ἐπερωτήσει μετὰ ὑπέρθεσιν. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸ πρᾶγμα φθαρῇ, πῶς δίδεται ἢ διατεμῆσιν. καὶ ὁ τοκετὸς τῆς ληγατευθείσης δίδεται, καὶ ὅσα ἠδύνατο προσπορισθῆναι.

§. 2. 3. Καὶ^{g)} περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγοράσῃς παρ' ἐμοῦ πρᾶγμα, καὶ πρὸ παραδόσεως ληγατεύσῃς μοι αὐτό. οὕτω τε δώσω σοι αὐτό, καὶ λάβω τὸ τίμημα, εἰς τὸ λαβεῖν τὸ πρᾶγμα ποίαν ἀγωγὴν ἔχω. καὶ εἰ μὴπω τὸ τίμημα κατεβλήθη μοι. καὶ εἰ μὴπω τὸ πρᾶγμα παραδέωκα ...^{h)} καὶ εἰ ἀλλότριον ἀγοράσας πρᾶγμα ληγατεύσεις μοι αὐτό.

§. 4. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι, ἐξεῖναι σοι λίθον τέμνειν, ὁ κληρονόμος σου οὐ δύναται τέμνειν, εἰ μὴ καὶ αὐτοῦ ἐμνημόνευσα.

§. 5. * Πάνταⁱ⁾ τὰ προλαβόντα τέλη τοῦ ληγατευθέντος πρᾶγματος ὁ κληρονόμος δίδωσιν.

§. 6. 1) * 'Εάν^{k)} ἔχων δύο ὁμωνύμους ἀγρούς, ληγατεύσω τὸν ἕνα, καὶ μὴ δῆλον ποιήσω^{l)}, ὁ ἥττων δίδεται, εἰ μὴ τὴν ἐναντίαν μου γνώμην δείξει ὁ ληγατάριος.

2) Καὶ^{m)} περὶ τοῦ, ἐὰν ἔχων δύο ὁμωνύμους ἀγρούς, ληγατεύσω τὸν ἕνα, καὶ μὴ δηλοῦται, ποῖον.

§. 7. Καὶ τὸ ἀλλότριον πρᾶγμα, ἐὰν ἔλωσιν δύναται πρᾶθῆναι, καλῶς ληγατεύεται.

§. 8—10. 1) * Εἰⁿ⁾ δέ τις τὰ δημόσια, ἢ τὰ ἱερά, ἢ τὰ ἰδικὰ τοῦ βασιλέως ληγατεύσει, μαινέσθαι δοκεῖ, καὶ

aut servus, qui mihi furtum fecerat, quomodo nec servitus, nec furti actio confusione pereat.

XXXVIII. Si servus legatus in fuga sit, vel longinquo absit, heres cum suis sumtibus requirit.

Servum legatum legatario non traditum, sed fugientem vel alias longinquo absentem heres suis sumtibus requirere cogitur, et ducere, et portare, et dare legatario.

Et de eo, si servus legatus longinquo absit.

Fructus heres praestat, non quos percepit, sed quos legatarius percipere potuit. Idem et in operis servorum, et vecturis iumentorum, et naulis navium, et pensionibus aedificiorum. In usuris autem iudex morem regionis sequitur. Ceterum post moram interitum quoque rei legatae heres agnoscit: sicut in stipulatione post moram, si res interierit, aestimatio praestatur: et quaecunque acquiri poterant per (servum) legatum, puta hereditas, aut legatum, aut quid aliud.

Fructus heres praestat, non quos percepit, sed quos legatarius percipere potuit. Idem et in operis servorum, et vecturis iumentorum et navium, et pensionibus aedificiorum. In usuris autem iudex morem regionis sequitur. Ceterum post moram interitum quoque rei legatae heres agnoscit, sicut et in stipulatione post moram. Et de eo, si res interierit, quomodo aestimatio praestatur. Item partus ancillae legatae praestatur, et quaecunque acquiri poterant.

Et de eo, si rem a me emeris, eamque ante traditionem mihi legaveris: mox eam tibi tradidero et pretium accepero, ad rem consequendam qualem actionem habeam. Et de eo, si rem nondum (tibi) tradidero, et si rem alienam emeris eamque mihi legaveris.

Et de eo, si tibi legavero, licere tibi lapidem caedere, heres tuus caedere non potest, nisi eius quoque mentionem feci.

Omnia praeterita vectigalia rei legatae heres praestat.

Si duos fundos eiusdem nominis habens unum legavero, nec manifestum fecero, quem: minor praestatur, nisi contrariam meam voluntatem legatarius docuerit.

Et de eo, si duos fundos eiusdem nominis habens unum legavero, nec appareat, quem.

Etiam res aliena, utique si vendi possit, recte legatur.

Sed si quis res publicas, aut sacras, aut patri- moniales Principis legaverit, furiosus esse videtur, e

a) L. 39. pr. D. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l. b) Hoc habet Harm. V. 10. §. 10. c) αὐτόν supervacaneum est d) Hoc habet Tipucitus. e) L. 39. §. 1. D. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l. f) Hoc habet Tipucitus. g) L. 39. §. 2—4 D. h. t. exhibentur e Tipucito. h) Parva incana in Codice Tipuciti, haud dubie explenda verbo σοι. i) L. 39. §. 1 D. h. t. e Syn. p. 382, habet Fabr. T. V. p. 757. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι. k) L. 39. §. 1 D. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l. l) Adde ποῖον. m) Hoc habet Tipucitus, uti et §. 7. L. 39. n) L. 39. §. 8—10 D. h. t. exhibentur e Balsamone ad Phot. tit. II. cap. 1. apud Voellum T. II. p. 874. ubi ipsa Basilicorum verba citantur.

ἄτε τὸ τίμημα αὐτοῦ) δίδεται, ἐπειδὴ τὰ μὲν οὐδ' ἄλλως πωλεῖται, τὰ δὲ βασιλικὰ οὐ παρὰ γνώμην τοῦ ἀσιλέως.

2) ὉΡ) σάκρα ληγατεύων μαίνεσθαι δοκεῖ, καὶ ἄτε τὸ τίμημα αὐτῶν δίδεται, ἐπειδὴ οὐδὲ ἄλλως πωλεῖται.

3) Καὶ 9) εἰ τὰ δημόσια τις, ἢ τὰ ἱερά, ἢ τὰ βασιλικὰ τοῦ βασιλέως ληγατεύσει.

λδ'. * Ἐάν) ἀλλότριον πρῶγμα ληγατευθῆ μοι, κτήνος τὴν κτήσιν οὐκ ἔχω, οὔτε δύναμαι αὐτὸ κτηθῆναι, τὸ τίμημα λαμβάνω.

μ'. Εὐί) ὅτι καὶ τὰ σωματικὰ πάντα, καὶ τὰ κτήνη, καὶ αἱ δουλείαι ληγατεύονται· οὐ μὴν αἱ οἰκῆμασιν ἠνωμένοι ὄντες, οὔτε εἰ) μετὰ τὸ κτηθῆναι τῶν οἰκῶν δίδεται. τὴν δὲ αἰτίαν ἀνώγει. καὶ περὶ τοῦ, ἐάν ληγατευθῆ μοι τὸ πρῶγμα, εἰ μετὰ τὴν διαθήκην ἐκποιηθῆ. τὰ δὲ τοιαῦτα ἄλλως ὑπὸ αἵρεσιν ληγατεύεται μοι. καὶ περὶ τοῦ, ἐάν ἐξισούσης τῆς αἰρέσεως εὑρεθῆ τὸ πρῶγμα μὴ ἐμόν, ἢ ἕλη μὴ ἐνοῦσα τῷ οἴκῳ. καὶ ἀγοράζειν εἰ ἐπερωτῶν ὑπὸ αἵρεσιν τὸ ἡμέτερον δυνάμεθα. εἰ ὅτι ὁ τοῦ Κάτωτος κανὼν πρὸς ἄχρηστα καὶ ἀπεριόριστα ληγάτα φέρεται, οὐ μὴν πρὸς τὰ ὑπὸ αἵρεσιν.

Καὶ ὅτι, ἐάν οἶκον ληγατεύσω σοι, οὐ δύναμαι αὐτὸν ἐξ ἑτέρου οἴκου μου ληγατεύειν σοι εἰς ἀνάστασιν αὐτοῦ.

Καὶ περὶ οἰκῶν ληγατευσμένων καὶ ὑλῶν, καὶ ἀποδοτέων τούτων καὶ ὑποδιαίρεσεων, καὶ τιμῆματος αὐτῶν. καὶ περὶ παντοίων οικοδομημάτων καὶ μαρμάρων αὐτῶν, κίωνων, κεράμων, ξύλων, πυλώνων, κολοσσῶν, σωλήνων, καστέλλων, ἀνδριάντων, καγῶν, κήλων), καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν περὶ ὑλῶν οἰκῶν.

μα'. Καὶ εἰ ἀνὴρ ἐν προικιμαίῳ κήπῳ ποιήσῃ κτήνη, πῶς καλῶς τὰς ὕλας αὐτῆς ληγατεύει.

Καὶ ὅτι ἀλλοτρίως γνώμης, οὐ μὴν τοῦ κληρονομοῦ δυνάτον ἀναρτᾶσθαι τὸ ληγάτον.

Καὶ ὅτι ὁ παρὰ τῶν πολεμίων ἀγορασθεὶς καὶ ἑαυτῷ ληγατεύεται.

μβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐάν ληγατεύσω δοῦλον τοῦ κτήτου πεκουλίου τοῦ υἱοῦ μου, καὶ πρὸ ἐμοῦ θάνη ἀδιάθετος ὁ υἱός μου, ἔρρωται τὸ ληγάτον.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐάν ἀγνοῶν, ληγατευθῆ μοι πρῶγμα, ληγατεύσω σοι αὐτό, καὶ γνοὺς ὕστερον ἀδέξωμαι τὸ ληγάτον, ἔρρωται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐάν ληγατεύσω σοι ποτήριον, καὶ εὔσω αὐτὸ εἰς βῶλον, ἢ τούναντιον. καὶ εἰ ληγατεύσω σκεῦος, καὶ χωνεύσω αὐτὸ εἰς βῶλον, καὶ ἔσω αὐτὴν ποτήριον.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐάν ληγατευθῆ μοι γραμμυτεῖον, δοκεῖ ληγατευθῆναι μοι.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐάν ὁ αὐτὸς ἐλευθερωθῆ καὶ ληγατευθῆ τινι, ἢ εἰς βλάβην τῶν δανειστών ἐλευθερωθῆ, ἢ ἐνεχυρωσθεὶς ἔτυχε, ἢ ἐπὶ ὄρω διηνεκοῦς λείψαι ἐπρώθη.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐάν ὑπὸ ὄρον ἐλευθερωθῆσόμενος αὐτῷ τινι.

ne aestimatio quidem earum praestatur, quoniam illae plane non distrahuntur, res autem Principis non contra voluntatem Principis.

Qui res sacras legat, furiosus esse videtur, et ne aestimatio quidem earum praestatur, quia plane non distrahuntur.

Et de eo, si quis res publicas, aut sacras, aut patrimoniales Principis legaverit.

XXXIX. Si res aliena mihi legata sit, cuius commercium non habeo, quamque possidere non possum, aestimationem consequor.

XL. Et omnes res corporales, et iura, et servitutes legantur; nec vero materia aedibus iuncta, neque si posteaquam ab aedibus separata est, praestatur. Causam vero legas. Et de eo, si res mihi legata post testamentum factum alienata sit. Haec autem recte sub conditione mihi legantur. Et de eo, si existente conditione res mea non amplius sit, aut materia aedibus iuncta non sit. Et emere et stipulari sub conditione rem nostram possumus. Regula Caetonis ad inutilia et pura legata pertinet, nec vero ad conditionalia.

Si aedes tibi legavero, non possum materiam ex alteris aedibus meis ad reficiendas eas tibi legare.

Et de aedibus legatis et materia, et divisionibus earum et subdivisionibus, et de pretiis earum. Et de omnis generis aedificiis et marmoribus eorum, columnis, tegulis, tignis, ostiis, bibliothecis, fistulis, castellis, statuis, cancellis, lignis et in universum de materia aedificiorum.

XLI. Et si maritus in horto dotali diaetam fecerit, quomodo recte materiam eius leget.

Legatum ab aliena voluntate, nec vero heredis pendere potest.

Qui ab hostibus redemptus est, recte sibi legatur.

XLII. Et de eo: si servum castrensium peculii filii mei legavero, et filius meus intestatus ante me decesserit, valet legatum.

Et de eo: si rem mihi legatam esse ignorans eam tibi legavero, et postquam cognoverim, legatum accipere voluero, valet.

Et de eo, si poculum tibi legavero, ex eoque massam fecero, vel contra. Et si vas legavero, ex eoque massam fecero, et ex ea poculum.

Et de eo, si chirographum mihi legatum sit, quid legatum mihi videatur.

Et de eo, si idem manumissus sit et alicui legatus, vel in fraudem creditorum manumissus sit, vel forte pignori datus, vel sub lege perpetuae servitutis venditus.

Et de eo, si statuliber alicui legatus sit.

a) lege αὐτῶν. p) Hoc exhibetur e Coll. const. eccl. Lib. II. apud Voellum T. II. p. 1304. Fere eadem habet i. Nomocan. tit. II. cap. 1. apud Voellum T. II. p. 873. qui pro σάκρα habet ἱερὸν. g) Hoc habet Tipucitus. r) L. 40. i. t. e Syn. p. 382. habet Fabr. T. V. p. 757. Fere eadem habet Tipucitus, qui incipit: καὶ περὶ τοῦ, ἐάν κ. τ. λ. e ad κτηθῆναι. s) L. 41. 43—54. §. 1. D. h. t. exhibentur e Tipucito. t) Delenda videtur coniunctio εἰ, ut sensus sit: postquam separata est ab aedibus, praestatur. u) Fortasse legendum βήλων, quo intelligas vola, quae in Digestis cellis iunguntur.

- L. 44. §. 9. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἔχων δύο ἀγρούς, σοὶ μὲν
D. XXX. τοῦ ἐνός τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ληγατεύσω, Πέτρῳ
δὲ τὸν ἕτερον, οὐ χρεωστῆ σοὶ Πέτρος πάροδον,
ἀλλ' ὁ κληρονόμος μου ἀγοράσαι καὶ δοῦναί σοι
ἀναγκάζεται.
- L. 45. pr. μγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπὶ τῷ τοῦ ὑποκαταστά-
D. eod. του τοῦ ἀνήθου ληγατευθῆ σοὶ δοῦλη, καὶ ἀγοράσης
αὐτὴν παρὰ τοῦ ἀνήθου, καὶ πρὶν γνῶς τὸ ληγάτον,
ἐκποιήσης αὐτὴν, ἔρρωται τὸ ληγάτον.
- §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γενικῶς ληγατευθῆ μοι δοῦ-
λος, πῶς ἐπερωτᾶται μοι ὁ κληρονόμος, μὴ ὑποκει-
σθαι αὐτὸν κλοπῇ ἢ ἐκδόσει, οὐ μὴν περὶ τῶν πα-
θῶν αὐτοῦ. σημαίνει γὰρ διὰ ταῦτα, μὴ δύνασθαι
με αὐτὸν ἔχειν ὡσπερ οὔτε τὸν ὑποκείμενον ἀγρόν.
- §. 2. Εἰ μὲντοι δῆλος δοῦλος ληγατευθῆ, ὁποῖός ἐστιν,
δίδοται.
- L. 46. μδ'. Τὰ αὐτὰ καὶ περὶ ἐπερωτήσεως.
D. eod.
- L. 47. pr. με'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εὐχέρειαν ἔχη τοῦ ληγα-
§. 1. D. eod. τευθέντος πράγματος ὁ κληρονόμος, πῶς παραχρῆμα
ὀφείλει παρασχῆν αὐτό. εἰ δὲ ἀλλαχού ἐστιν, ἢ ἀλ-
λαγοῦ ἐλλάλησεν ὁ διαθήμενος, ἢ κατὰ δόλον αὐτὸ
μετήγαγεν ὁ κληρονόμος, ἢ τῶν σταθμωμένων^{ω)} ἢ
μετρουμένων ἢ ἀριθμουμένων ἦν, τί γίνεται, καὶ ποῦ
δίδονται, ἀνάγνωθι· εἰ μὴ δῆλον σῶμα ἦν, οἶον
σίτος ἢ οἶνος ἐκ τῆςδε τῆς ἀποθήκης· ταῦτα γὰρ,
ἐνθα εἰσὶ, δίδονται, εἰ μὴ γνώμης ἑτέρας ἦν ὁ δια-
θήμενος.
- §. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ληγατευθεὶς δοῦλος ἐξ ἀμε-
λείας τοῦ κληρονόμου μὴ φαίνεται, δίδωσι τὴν τι-
μὴν αὐτοῦ· εἰ δὲ χωρὶς ἀμελείας, ἀσφαλίζεται, ὡς,
ἀν^{κ)} ἐπιλάβηται αὐτοῦ, δίδωσιν αὐτὸν ἢ τὸ τίμημα.
τὸ αὐτό, κἂν εἰ αἰχμάλωτος ὁ δοῦλος ἐγένετο.
- §. 3. Καὶ εἰ ληγατευθῆ Πέτρος ἢ Παῦλος, καὶ ὁ εἰς
φύγη ἢ ἀποθάνῃ, ἢ ἀιχμαλωτισθῆ.
- §. 6. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ληγατευθεὶς ἀγρός πρὸ
ὑπερθέσεως καταποθῆ, οὔτε τὸ τίμημα αὐτοῦ κεχωρέ-
σεται.
- L. 48. pr. μς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ τοῦ κληρονόμου οὐκ ἐπὶ
D. eod. ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότητος κλέψῃ τὸ ληγατευθέν τι
πρᾶγμα, καὶ τοῦτο πωλήσῃ.
- §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ εἰς τῶν κληρονόμων φο-
νεύσῃ τὸν ληγατευθέντα δοῦλον.
- L. 49. pr. μς'. Καὶ ὅτι τὸ ληγατευθέν τι, ὅτε γένηται
D. eod. ἰδ'. ἐτῶν, οὐκ ἀπαιτεῖται, εἰ μὴ πληρώσῃ τὸν ἰδ'.
ἐνιαυτόν.
- §. 1. Εἰ δὲ, ὅτε πληρώσῃ τὸν ἰδ'. ἐνιαυτόν, δι' ἐνιαυ-
τοῦ, διετίας, τριετίας ληγατευθῆ αὐτῷ ἰδ'. νομίσματα,
κἂν ἐν τῷ καιρῷ τῆς διαθήκης ἢ τῆς τελευτῆς με-
ζῶν ἢ τῶν ἰδ'. ἐτῶν, τρέχει ἢ διετία πρὸς τὴν ἡλι-
κίαν αὐτοῦ, εἰ μὴ ἦδει μίζονα αὐτὸν ὁ τεστάρωρ.
- §. 2. 3. Τὸ δὲ τοιοῦτον ληγάτον ἕως μὲν τῶν ἰδ'. ἐτῶν
αἰρετικόν ἐστιν, καὶ οὐ παραπέμπεται κληρονόμοις·
μετὰ δὲ ταῦτα ἐν διέμ, καὶ παραπέμπεται. εἰ δὲ
μετὰ τὴν διαθήκην πληρώσει τὰ ἰδ'. ἐτῆ, εὐθὺς τρέχει
ἢ τριετία, εἰ μὴ ἐναντία δευθῆ ἢ βούλησις.
- §. 4 — 7. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν χρεωστῶν ἰδ'. νομίσματα, λη-
γατεύσω αὐτὰ τι ἐπὶ τῷ καταβαλεῖν τῷ δανειστῇ.
καὶ εἰ ἐγγυητὴς ληγατεύσει τῷ δανειστῇ ἢ ἑτέρῳ ἐπὶ
τῷ καταβαλεῖν.

Et de eo: si duos fundos habens tibi alterius
usumfructum, Petro autem alterum legavero, Petrus
aditum tibi non debet, sed heres meus cogitur eum
redimere tibi que praestare.

XLIII. Et de eo: si a substituto pupilli legata
tibi sit ancilla, eamque a pupillo emeris, et ante
quam legatum cognoveris, eam alienaveris, valet le-
gatum.

Et de eo, si generaliter servus mihi legatus sit,
quomodo heres mihi promittat, eum furto noxae
esse solutum, nec vero de vitis eius. His enim
ostendit, me eum habere non posse: sicuti nec fun-
dum pignori obligatum.

Si vero certus servus legatus est, qualis est,
praestatur.

XLIV. Eadem valent et de stipulatione.

XLV. Et de eo, si copiam rei legatae heres ha-
beat, quomodo statim eam debeat praestare. Sed si
alibi sit, aut alibi eam dari voluerit testator, aut
heres eam dolo malo in alium locum transtulerit, aut
res ad eas pertineat, quae pondere, vel numero, vel
mensura continentur, lege, quid fiat, et ubi dentur:
nisi certum corpus sit, veluti frumentum vel vinum
ex illa apotheca: haec enim, ubi sunt, praestantur,
nisi alia mens fuerit testantis.

Et de eo: si servus legatus culpa heredis non
pareat, aestimationem eius praestat: si vero sine
culpa, cavet, se, si eum apprehenderit, eum prae-
stiturum aut aestimationem. Idem est, etiam si ser-
vus ab hostibus captus sit.

Et de eo, si Petrus aut Paulus legatus sit, et
alter fugerit, vel decesserit, vel ab hostibus captus sit.

Et de eo, si fundus legatus ante moram chasmate
perierit, neque aestimatio eius debetur.

XLVI. Et de eo, si heredis servus ignorante
domino rem alicui legatam subriperit eamque ven-
diderit.

Et de eo, si unus ex heredibus servum legatum
occiderit.

XLVII. Quod alicui legatum est, cum quatuor
decim annorum fuerit, non petitur, nisi decimum
quartum annum impleverit.

Sed si, cum decimum quartum implevisset, an-
nua, bima, trima die centum nummi ei legati fuerint
quamvis tempore testamenti aut mortis maior sit qua-
tuordecim annis, biennium currit pro modo aetatis
eius, nisi testator eum aetate maiore esse scierit.

Eiusmodi autem legatum usque ad decimum qua-
rum annum conditionale est, neque ad heredes tram-
mittitur: post haec vero in diem, et transmittitur.
Sed si post testamentum decimum quartum annu-
m impleverit, triennium currit, nisi contraria volun-
tate probata fuerit.

Et de eo, si decem nummos debens eos alie
legavero ea lege, ut creditor solveret. Et de e
si fideiussor creditor legaverit aut alii ea lege,
solveret.

v) Lege ἀπό. w) Codex Tipuciti σταθμουμένων. x) ἄν dictum est pro ἐάν.

Καὶ περὶ κληρονόμου ἀξιοθέντος πωλῆσαι τινὶ ἄλλῳ, πῶς τῆς ἀγαθῆς τιμῆς αὐτὸν πωλεῖτω, εἰ καὶ ἐπὶ τὸν ὁ τεστᾶτωρ ὤρισε.

μγ'. Καὶ περὶ ληγάτου ληγατευομένου κοινῶ ἑοῦλω.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κατὰ ἀπουσίαν ἢ συμπαιγνίαν κληρονόμος μου καταδικασθῇ περὶ τῆς κληρονομίας, καὶ ὅτι ἀδικίαν τοῦ δικαστοῦ, πῶς οὐ βλάπτονται ἢ ληγαταριοί, κἂν μὴ ἐκκαλέσῃται ὁ κληρονόμος. καὶ ἐπὶ τοῦ κατὰ χάριν νικήσαντος ὑποκαταστάτου.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὑπειέλθῃ ὁ κληρονόμος τὴν κληρονομίαν τοῦ φονευθέντος πρὸ τοῦ γενέσθαι τὴν ξέτασιν, πῶς ὁ δημόσιος δίδωσι τὰ ληγάτα. καὶ περὶ οὗ, εἰ ὁ κληρονόμος ὑπέβαλε τὸν μηνυτὴν, ἢ μὴ ἐκκεῖ τὸ πρᾶγμα, οὐκ ἐλευθεροῦται· ὡς περὶ καὶ ὅτε²⁾ κατὰ συμπαιγνίαν περὶ τῆς κληρονομίας δικασάμενος.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν μὴ δηλοῦται ἡ ποιότης τῶν ληγατευθέντων νούμμων, τί γίνεται, καὶ πῶς νοεῖται ὁ θῆναι. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις ληγατεύσῃ νούμμους, καὶ μὴ προσθήσῃ³⁾ τὸ εἶδος, πῶς δυνατὸν αὐτοῦς ἰηθῆναι.

μδ'. Εἰ δὲ δῆλον σῶμα ἦν, τυχὸν τὰ ἐν τῇ ἄρκλᾳ, ἢ ὑπαλλασσόμενα δίδονται.

νε'. Καὶ ὅτι, ἐὰν ληγατεύσω πάντας τοὺς δούλους μου μετὰ τῶν πεκουλίων αὐτῶν, καὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐκούλιον δίδονται.

Καὶ περὶ τοῦ πικρὰ τοῦ ἀνήθου ὑπὸ αἵρεσιν ληγατευομένου, καὶ ἀπροσδιορίστως ἀπὸ τοῦ ὑποκαταστάτου ἀναλαμβάνομένου, πῶς, εἰ καὶ ἡρτημένης ἰς αἵρέσεως ἀποθάνῃ ὁ ἀνήθος, δίδωσι παραχρῆμα ὑποκατάστατος.

να'. Καὶ εἰ πλέον ποσὸν εἶπεν ἐν τῇ ἐπαναλήψει. εἰ ἐλ ληγατεύσας μοι ἄλλῳ ἐν τῇ ἀναλήψει εἶπεν, τὸν δοθῆναι μοι καὶ Πέτρῳ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δύο κληρονόμοι κελευσθῶσι, αὐτὸ πρᾶγμα δοῦναι μοι ἕκαστος εἰς ὀλόκληρον. εἰ δὲ τὸ αὐτὸ ἐμοὶ καὶ τῷ ὑπεξουσίῳ μου ἐν διαίκτη τῇ αὐτῇ ληγατευθῇ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πλημμελοῦντα τὸν ληγατευθέντα δούλον ἀνέλῃ ὁ κληρονόμος.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἄλογον ληγατευθῆν φονεύσῃ, ἐὰν ἀνάσχηται νεμηθῆναι τὸν γείτονα ἀπὸ τῆς ἐλπιζομένης ζημίας ἀσφαλείας τὸν ληγατευθέντα οὐ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν ληγατευθέντα^{β)} ποιήσῃ ἡμεῖον θάψας τὸν διαθέμενον.

Καὶ εἰ αὐτὸς μὲν οὐκ ἐφόνευσεν τὸν δούλον, αὐτὸς δὲ τούτου γέγονε, δίδωσι τὸ τίμημα· οὐ μὴν ὁ δούλος αἴτιος ἑαυτῷ γέγονε.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ληγατευθεὶς ἀιχμάλωτος νῆται κατὰ δόλον τοῦ κληρονόμου, ἢ χωρὶς δόλου τοῦ.

νβ'. Καὶ ὅτι τὰ αἰσχροῦ ληγάτα καὶ ἐπὶ μίσει ταλιμπανόμενα ἀντὶ μὴ γεγραμμένων εἰσὶ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω γυναίκα ὑπὸ αἵρεσιν ν, ἐὰν δοκιμασίᾳ Πέτρου γαμηθῇ, καὶ ἀποθάνῃ ἔτρος ἐν ζωῇ μου.

1) Ἐὰν^{γ)} ληγατεύσω σοι ὑπὸ αἵρεσιν τὴν, ἐὰν

Et de herede, qui rogatus est, alicui fundum L. 4 vendere, quomodo vero pretio eum vendat, etiamsi D. nihil testator definierit.

XLVIII. Et de legato servo communi relicto. L. D.

Et de eo, si per absentiam vel collusionem heres meus hereditatis nomine condemnatus sit, aut etiam iniuria iudicis, quomodo hoc non nocet legatariis, licet heres non appellaverit. Et de substituto, qui per gratiam vicit.

Et de eo, si heres hereditatem eius, qui occisus est, ante quaestionem habitam adierit, quomodo fiscus legata praestet. Et de eo: si heres delatorem subiecerit, vel rem non defendat, non liberatur: sicuti etiam qui per collusionem de hereditate litigavit.

Et de eo, si qualitas nummorum legatorum non appareat, quid fiat, et quomodo dari intelligatur. Et de eo, si quis nummos legaverit, nec speciem adiecerit, quomodo hi cognosci possint.

XLIX. Sed si certum corpus sit, puta qui in L. arca sunt, non permutati dantur. D.

L. Si omnes servos meos cum eorum pecuniis L. 5 legavero, etiam qui peculium non habent, praestantur. D.

Et de legato a pupillo sub conditione relicto et a substituto pure repetito, quomodo, etsi pendente conditione pupillus decesserit, substitutus statim praestet.

LI. Et de eo, si maiorem quantiatem in repetitione expresserit. Et si fundo mihi legato in repetitione dixerit, eum dari mihi aut Petro.

Et de eo, si duo heredes iussi fuerint, eandem rem unusquisque in solidum mihi praestare. Et si eadem res mihi et filiofamilias meo eodem testamento legata sit.

Et de eo, si servum legatum peccantem heres occiderit.

Et de eo, si animal legatum occiderit, aut si vicinum ex causa damni infecti aedes legatas possidere passus sit.

Et de eo, si (locum) legatum religiosum fecerit testatore ibi sepulto.

Et si ipse quidem servum non occiderit, auctor autem eius rei fuerit, pretium praestat: nec vero, si servus causam dederit.

Et de eo, si servus legatus ab hostibus captus sit dolo heredis aut citra eius dolum.

LII. Legata turpia et ob odium relicta pro non scriptis sunt. D.

Et de eo, si mulieri legavero sub hac conditione, si arbitrato Petri nupserit, et Petrus me vivo decesserit.

Si tibi legavero sub hac conditione, si servum

γ) Inserendum puto δι' ante ἀδικίαν. ζ) Lego ὁ. Quod et in versione reddidi. Nam ὅτε, cum, ineptum est. Lege προσθήκη. β). Adde τόπον. ε) L. 54. §. 2. D. h. t. exhibetur e sch. y. ad Basil. L.X. 3. cap. 23. Fabr. VII. p. 82. Basil. T. IV.

ἐλευθερώσης τὸν δοῦλόν σου, καὶ ἀποθάνῃ, λαμβάνω^{d)} ὡς μὴ ἐμποδίσαις.

2) Καὶ^{e)} περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι, ἐὰν ἐλευθερώσης τὸν δοῦλόν σου, καὶ ἀποθάνῃ.

L. 54. §. 3. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τινὰς τῶν κληρονόμων ὀνομασθῆναι βαρῆσθαι ληγάτω, ἢ πάντας.

L. 56. γγ'. Καὶ^{f)} ὅτι ἀνισχύρως ὁ κληρονόμος ὁμολογεῖ, μὴ εἶναι φυγάδα τὸν ληγατευθέντα δοῦλον· οἷος γὰρ ἦν, δίδεται.

L. 57. δδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οἶδεν ὁ διαθέμενος, ὑποκεῖσθαι τὸ παρ' αὐτοῦ ληγατευθέν, ἢ ἀγνοῆ, πότε ὁ κληρονόμος αὐτὸ ἐλευθεροῖ ἢ ὁ ληγατάριος, καὶ εἰ ἐγίνωσκεν ὑποκειμενον, ἢ τίποτε πλέον ἐστὶν μετὰ τὸ χρέος. καὶ περὶ τοῦ, πότε δύναται ὁ ληγατάριος ἐναχθεῖς παρὰ τῶν δανειστῶν ἐκχωρεῖσθαι τὰς ἀγωγὰς αὐτῶν ἢ πρὸ καταβολῆς, ἢ καὶ μετὰ ταῦτα διὰ τοῦ ἔρχοντος.

L. 58. εε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν ληγατευθέντα μοι οἶκον ἀνακτίσῃ ὁ κληρονόμος καυθέντα.

L. 59. ςζ'. Καὶ εἰ ῥαθυμίᾳ αὐτοῦ γέγονεν ὁ ἐμπρησμός.

L. 60. ζη'. Καὶ εἰ μὴ λαβὼν τὰς δαπάνας ἔδωκε τὸν οἶκον.

L. 61. ηη'. Καὶ εἰ τὸ ληγάτον αἰρετικὸν ἦν, καὶ αὐτὸς ὁ ληγατάριος ἀναγκάως εἰς αὐτὸν ἐδαπάνησεν^{ε)}.

L. 63. θθ'. Καὶ^{h)} περὶ τοῦ, ἐὰν δούλῃ μετὰ τέκνων ληγατευθῆ, καὶ αὐτῇ μόνῃ μὴ ὄντων τέκνων δίδεται· καὶ τὸ ἐναντίον. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

L. 64. ιι'. * Αἰⁱ⁾ χάριν ἀνταμείψεως γραφαὶ καὶ ἐν ταῖς κληρονομίαις, καὶ ἐν τοῖς ληγάτοις οὐκ ἰσχύουσιν· οἷον· εἰς ὅσον με γράμμαι Πέτρος κληρονόμος, ἔστω μου κληρονόμος.

L. 65. πρ. ιιζ'. Καὶ^{k)} περὶ τοῦ, ἐὰν οὕτως εἴπω· ληγατεύω σοι δέκα δούλους μετὰ τοὺς δέκα, ὅς ἐληγάτευσα Πέτρω· πότε ἄχρηστόν ἐστι τὸ ληγάτον σου, καὶ πότε ἐπιλέγεται, καὶ σὺ τοὺς ὑπολοίπους.

§. 1. 1) * Ἐὰν^{l)} εἴπω· ληγατεύω Πέτρω δοῦλον, ἐὰν θέλῃ· αἰρετικὸν γίνεται καὶ οὐ παραπέμπεται κληρονόμοις, εἰ μὴ περιῶν ἠθέλησε λαβεῖν.

2) Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἴπω· ληγατεύω δοῦλον Πέτρω, ἐὰν θέλῃ, πῶς^{m)} παραπέμπεται κληρονόμοις, εἰ μὴ περιῶν ἠθέλησεν.

§. 2. * Ἐὰνⁿ⁾ κατὰ μέρος ὅλος ὁ^{o)} ληγατευθεὶς οἶκος ἀναεωθῆ, ὡς μηδὲν ὑπεῖναι τῆς προτέρας ὕλης, ἔρρωται τὸ ληγάτον. εἰ δὲ καταγάγῃ^{p)} αὐτὸν ὁ διαθέμενος, καὶ ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ κτίσει, ἔσβεσται, εἰ μὴ ἕτερον ἐνενόησεν.

L. 66. ιιη'. Καὶ^{q)} ὅτι ἔρρωται τὸ ληγάτον, εἰ καὶ διὰ καίω τιμήματι ἐπετρέπη ὁ κληρονόμος πωλῆσαι ἢ ἀγοράσαι.

L. 67. πρ. ιιη'. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ὁ ληγατευθεὶς δοῦλος κακοθελῶς ἐνεχθῆ τῇ κληρονομίᾳ, τοὺς λόγους, ὡς εἰκός, ἀπαλείψας, οὐ δίδεται, ἕως ἂν βουλομένων τῶν συγκληρονόμων ἐμβύσανος ἐπ' αὐτῷ γένηται ζήτησις.

tuum manumiseris, isque decesserit, capio, cum ego impedimento non fuerim.

Et de eo, si tibi legavero, si servum tuum manumiseris, isque decesserit.

Et de eo, si quosdam heredum nominatim legato oneraveris, vel omnes.

LIII. Inutiliter heres promittit, servum legatum non esse fugitivum: qualis enim erat, datur.

LIV. Et de eo, si testator rem ab ipso legatam obligatam esse sciat aut ignoret, quando heres eam liberet aut legatarius. Et si sciebat esse obligatam, aut aliquid superfluum est deducto debito. Et de eo, quando legatario a creditoribus convento actiones eorum cedi possint vel ante solutionem, vel etiam post haec ope Praesidis.

LV. Et de eo, si domum mihi legatam exustam heres refecerit.

LVI. Et de eo, si culpa eius incendium contigerit.

LVII. Et de eo, si nondum receptis sumtibus domum tradiderit.

LVIII. Et de eo, si legatum conditionale fuerit, et ipse legatarius necessarios sumtus in eam fecerit.

LIX. Et de eo: si ancilla cum liberis legata sit, et ipsa sola, si non sint liberi, praestatur: et vice versa. Et lege causam.

LX. Captatoriae scripturae (remunerationis causa factae) neque in hereditatibus, neque in legatis valent: puta: *In quantum Petrus me heredem scripserit, heres mihi esto.*

LXI. Et de eo, si ita dixerit: *Lego tibi decem servos post eos, quos Petro legavi:* quando tuum legatum inutile sit, et quando ille eligat, et tu reliquos accipias.

Si dicam: lego Petro servum, si volet: sub conditione fit: nec transmittitur servus ad heredes, nisi superstes voluerit.

Et de eo, si dixerit: *Petro, si volet, servum lego:* quomodo ad heredes [non] transmittatur, nisi superstes voluerit.

Si particulatim tota legata domus ita refecta sit, ut nihil ex pristina materia supersit, valet legatum. At si destruxerit eam testator, et aliam eius loco aedificaverit, extinctum est, nisi aliud senserit.

LXII. Valet legatum, etsi aequo pretio heres emere vel vendere iussus sit.

LXIII. Et de eo, si servus legatus malitiose versatus sit circa hereditatem, puta quod rationes interleverit, non datur, donec volentibus coheredibus quaestio de eo habita sit.

d) Lege λαμβάνεις, capis. e) Hoc habet Tipucitus, uti et §. 3. l. 54. Quod ad l. 55. D. h. t. attinet, hanc reperies Basil. lib. XXXV. tit. 1. cap. 5. f) l. 56—61. D. h. t. exhibentur e Tipucito. l. 62. desideratur. g) Codex addit αὐτὸς. Quod supervacaneum est. h) l. 63. D. h. t. exhibetur e Tipucito. i) l. 64. D. h. t. e Syn p. 382. habet. Fabr. T. V. p. 757. Eadem habet Tipucitus usque ad verbum ἰσχύουσιν. Incipit: καὶ ὅτι αἱ χάρις κ. τ. λ. et post verbum ἰσχύουσιν addit καὶ ἀνάγνωθι τὸ παράδειγμα. k) l. 65. πρ. D. h. t. exhibetur e Tipucito. l) l. 65. §. 1. D. h. t. habet ἢ πῶρα tit. XXXII, cap. 8. m) Adde οὐ post πῶς. Hoc est e Tipucito. n) l. 65. §. 2. D. h. t. e Syn. l. 1. habet. Fabr. l. 1. Eadem habet Harm. V. 10. §. 30. Fere eadem leguntur apud Tipucitum, qui incipit καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κ. τ. λ. o) ὁ Harm. Tip. omitunt. p) Tip. καταλύσει. q) l. 66—71. πρ. §. 1—3. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πολλῶν ὄντων κληρονόμων
δυσὶν ἐξ αὐτῶν πρᾶγμα ληγατευθῆ.

ξδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς
μου ληγατεύσης μοι.

Καὶ εἰ δούλω μετὰ θάνατον τοῦ δεσπότητος ληγα-
τευθῆ, καὶ μετὰ δούλος, ὁ κληρονόμος αὐτὸ λαμβά-
νει, καὶ ἐλευθερίαν αὐτῷ κατέλιπεν ὁ δεσπότης. καὶ
ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν· εἰ μὴ ἀναγκαῖος ἦν ὁ κληρο-
νόμος.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀπροσδιορίστως ληγατευθεὶς
δοῦλος ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερωθῆ, τότε ἔρρωται τὸ
ληγάτον, καὶ τότε ἀχρηστοῦται.

Καὶ εἰ ἀπροσδιορίστον ἦν τὸ ληγάτον, ἢ δὲ ἐλευ-
θερία ὑπὸ ἡμέραν ἢ μετὰ θάνατον τοῦ ληγαταρίου,
πῶς ἀχρηστόν ἐστι τὸ ληγάτον.

ξε'. Καὶ ὅτι τῷ ληγατευθέντι δούλω καλῶς ληγα-
τεύεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν ὑπὸ αἵρεσιν ληγατευ-
θέντα δοῦλον ἤρημμένης αὐτῆς ὁ κληρονόμος ἐκ-
ποιήσῃ.

Καὶ ὁ περὶ τοῦ, ἐὰν τις τῶν κληρονόμων μου
βαρῆσω δοῦναι τὰ χρήματα, οὐ τοῖς δανεισταῖς, ἀλλὰ
τοῖς συγκληρονόμοις αὐτῶν ἀρμόζει ἡ ἀγωγή. ὁμοίως
καὶ ἐνθα εἶπον δοῦναι ὑπὲρ προικὸς τῶ γαμβρῶ μου
ἢ τῷ μηστῆρι. οὐ γὰρ αὐτός, ἀλλ' ἡ θυγάτηρ ἔχει
τὴν ἀγωγήν· αὐτῇ γὰρ διαφέρει, μὴ εἶναι ἀπροικῶ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δουλείων ἀγρὸς ληγατευθῆ,
τοιούτος δίδεται, εἰ μὴ προσέθηκεν ὁ διαθέμενος, ὡς
κάλλιστος καὶ μέγιστος· τότε γὰρ ἐλεύθερος δίδεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ὅταν ἀμφιβάλλεται, εἰ ἐστὶ τὸ
ληγατευθὲν ἐν φύσει, τί γίνεται.

ξς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ δούλος σου κλοπὴν
μοι ποιήσῃ, καὶ γράψας με κληρονόμον ληγατεύσης
αὐτόν τινα.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγρὸς δουλείων τῷ κληρο-
νόμῳ ληγατευθῆ.

Καὶ εἰ μετὰ τὴν ἐπιπέλευσιν τῆς κληρονομίας
τὴν κλοπὴν ὁ ληγατευθεὶς δοῦλος ἐποίησεν.

ξζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω οἶκον, μὴ προς-
θεῖς ποῖον, πολλοὺς ἔχων οἴκους, ἢ μηδένα ἔχων.

Καὶ περὶ τοῦ ληγατευθέντος πράγματος καὶ
ἰοθέντος ἔξωθεν δικαστηρίου, εἰ ἐκδικηθῆ, ποίαν
ἀγωγήν κινεῖ ὁ ληγατάριος. γῆσι γὰρ τὴν ἐκ δια-
θήκης. εἰ δὲ ἐν δικαστηρίῳ ὑποτεθῆ, δεῖλεῖ ὁ
κληρονόμος δίδοναι τὴν περὶ ἐκδικήσεως ἀσφάλειαν.

Καὶ ὅτι ὁμολογῶν χρεωστῆν ὁ κληρονόμος χρόνον
ἰλίγον λαμβάνει παρὰ τοῦ δικαστοῦ πρὸς τὸ κατα-
βαλεῖν.

Ἔστι δέ, ὅτε ὁμολογῶν χρεωστῆν εὐλόγως παραι-
τεῖται τὴν δόσιν. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

* Οὐδ' ὅτι καλῶς ἐπιζητεῖ ὁ κληρονόμος δοῦναι
τὴν τιμὴν τοῦ ληγατευθέντος σκεύους, λέγων, μὴ
δικαίον εἶναι ὅτι χωρισθῆναι αὐτοῦ. τοῦτο γὰρ ἐπὶ
ἰόντων ἀνθρώπων φυλαγᾶς ἐδέχθη, ὡς ἀνωτέρω.

Καὶ ὅτι τὸν ἐμφυτευτικὸν ἀγρὸν καλῶς τῷ
δεσπότην ληγατεύω.

Et de eo, si, cum plures heredes essent, duobus L. 6
eorum res legata sit. D.

LXIV. Et de eo, si post mortem patris mei L. 6
mihi legaveris. D.

Et si servo post mortem domini legatum sit, et §. 1
servus manserit, heres legatum capit, quamvis illi
libertatem dominus reliquerit. Et lege causam. Nisi
necessarius heres sit.

Et de eo, si servus pure legatus sub conditione §. 2
manumissus sit, quando valeat legatum, et quando
inutile sit.

Et si legatum purum erat, libertas autem in diem §. 3
aut post mortem legatarii relicta, quomodo inutile
sit legatum.

LXV. Servo legato recte legatur. L. 6
D.

Et de eo, si servum sub conditione legatum §. 1
pendente ea heres alienaverit.

Et de eo: si quosdam heredum meorum oneravero §. 2
solutione aeris alieni, non creditoribus, sed cohere-
dibus eorum competit actio. Similiter et cum iussi
dotis nomine genero meo aut sponso dari. Non enim
ipse, sed filia habet actionem: huius enim interest,
ne sit indotata.

Et de eo: si fundus serviens legatus sit, talis §. 3
datur, nisi testator adiecerit, uti optimus maximus-
que: tunc enim liber praestatur.

Et de eo, quid fiat, cum dubitetur, an res le- §. 5
gata in rerum natura sit.

LXVI. Et de eo, si servus tuus furtum mihi L. 7
fecerit, et me herede scripto eum alicui legaveris. D.

Et de eo, si fundus serviens heredi legatus sit. §. 1.

Et si post aditam hereditatem furtum servus §. 3
legatus fecerit.

LXVII. Et de eo, si domum legavero, nec ad- L. 71
iecero, qualem, cum plures haberem domos aut D.
nullam.

Et de re legata et extra iudicium praestita, si §. 1.
evicta sit, qualem actionem legatarius intendat. Ait
enim, actionem ex testamento. Sed si in iudicio de-
posita sit, heres cautionem evictionis nomine prae-
stare debet.

Heres se debere confitens modicum tempus ad §. 2.
solvendum a iudice accipit.

Interdum autem confitens se debere, ex iusta §. 3.
causa praestationem recusat. Et lege causam.

Heres non recte legati poculi aestimationem §. 4.
praestare desiderat, dicens, iniquum esse, id a se
separari. Hoc enim in hominibus duntaxat benigne
receptum est, ut supra.

Agrum emphyteuticum recte domino lego. §. 5.

r) Argumentum L. 69. §. 2. D. h. t. traditur in sch. p. ad Basil. XLII. 3. cap. 18. Fabr. T. V. p. 705. his verbis: ὅτε ὁ
ἰοτάτωρ τὴν δόσιν τῶν κληρονόμων βιωτῆ τῇ δόσει τῶν χρεῶν καὶ τῶν ληγάτων, οὐχ οἱ δανεισταί, ἀλλ' οἱ συγκληρονόμοι
ἔχουσι τὴν περὶ τούτων ἀγωγήν, ὡς βιβλ. λ. διγ. ξδ'. σσμ. β. s) L. 71. §. 4. D. h. t. e Syn. p. 382. habet Fabr. T. V.
p. 757. Eadem habet Tipucitus usque ad verba χωρισθῆναι αὐτοῦ. Incipit καὶ ὅτι οὐ κ. τ. λ. t) Tip. ἐπιζητεῖται. u) Tip.
addit τοῦτο post εἶναι. v) L. 71. §. 5. 6. L. 72 — 74. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

- L. 71. §. 6. *El δὲ καὶ ἕξωτικῶν ληγατεύσω αὐτόν, οὐ τὴν δεσποτείαν^{ω)}, ἀλλὰ τὸ δίκαιον εἰς αὐτόν μεταφέρεται.*
- L. 72. *ξη'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ἀγρόν D. eod. χωρὶς τῶν εὐρισκομένων ἐν τῷ τελευταίῳ με ἐν αὐτῷ ἀμπελώνων, καὶ οὐκ ἔχη ἀμπελον.*
- L. 73. pr. *ξθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπον, ποιῆσαι τὸν κληρονόμον μου, σχεῖν σε ἑκατὸν νομίσματα, ἀναγκάζεται σοι δοῦναι τὰ ρ'. νομίσματα.*
- §. 1. *Καὶ^{*)} ταῖς κώμαις καὶ ταῖς πόλεσι καλῶς ληγατεύεται.*
- L. 74. *ο'. Καὶ ὅτι, εἰ καὶ τὰ μάλιστα διατάξεις λέγει, D. eod. δοκεῖν τὸν τεστάτωρα βούλεισθαι τὰ ἐν τῷ ἰνστιτούτῳ καταλειφθέντα ληγάτα ἐκ τοῦ ὑποκαταστάτου παρασχεθῆναι, πλὴν ἀλλὰ τότε χώρον ἢ διατάξεις ἔχει, ὅταν μὴ φανερώς ἐναντία τοῦ τεστάτωρος δεικνύται γνώμη. τοῦτο δὲ τὸ ἐναντίαν δειχθῆναι τὴν τοῦ τεστάτωρος γνώμην, κατὰ πολλοὺς συμβαίνει τρόπους, οὓς καὶ ἀνάγνωθι.*
- L. 75. pr. *οα'. 1) Ἐὰν^{γ)} τις ληγάτον ἢ φιδεικόμισσον D. eod. καταλείψῃ τινὶ ὑπὸ αἴρεσιν τήν, ἐὰν συνίδη ὁ κληρονόμος, ἢ ἐὰν δοκιμάσῃ, ἢ ἐὰν δίκαιον εἶναι νομίσει, τοῦτο μᾶλλον ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, καὶ οὐ τῆς τοῦ κληρονόμου κρίσεως εἰρηται.*
- 2) *Καὶ^{z)} ὅτι καλῶς ληγατεύω λέγων, ἐὰν ὁ κληρονόμος λάβοι, ἐὰν δοκιμάσοι^{α)}, ἐὰν δίκαιον κρίνῃ· τὰ γὰρ τοιαῦτα πρὸς ἀνδρὸς ἀγαθοῦ φέρεται δοκιμασίαν.*
- §. 1. 2. ** Ἐὰν^{b)} ληγατεύσω σοι τὰ ἰ. νομίσματα, ἅτινα χρεωστῆ μοι Πέτρος, καὶ εὐρεθῆ μηδὲν χρεωστῶν, ἀχρηστον τὸ ληγάτον. εἰ δὲ^{ε)} χρεωστοῦντα αὐτόν ἀπήτησα, σβέννυται. εἰ δὲ καὶ χρεωστῆ^{d)}, μόνος τὰς ἀγωγὰς ἔκχωρεῖ σοι ὁ κληρονόμος. εἰ δὲ ληγατεύσω σοι οὕτως· ληγατεύω τῷδε, ἅτινα χρεωστῶ αὐτῷ, καίτοι μηδὲν χρεωστῶν· εἰ μὲν μὴ προσέθηκα ποσοῦν, ἀχρηστον ληγάτον· εἰ δὲ εἶπον, τὰ τόσα νομίσματα, ἔρωται. τοῦτο γὰρ^{e)} ἐπὶ προικὸς ληγατενομένης κρατεῖ.*
- §. 3. *Καὶ^{f)} περὶ τοῦ, ἐὰν κεχρεωστημένος Πέτρον ἢ δέκα νομίσματα, ὅπερ ἂν ἐγὼ βουληθῶ, ληγατεύσω σοι τῶν κεχρεωστημένων μοι, ἔκχωρεῖ πικρὰ τοῦ κληρονόμου τὴν ἐπιλογὴν.*
- §. 4. *Εἰ δὲ τοῦ χρεώστου μου τὴν ἐπιλογὴν ἔχοντος ληγατεύσω σοι τὸν Πέτρον, ἀνάγνωθι, τί γίνεται.*
- L. 76. *οβ'. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ χρεωστούμενος Πέτρον ἢ D. eod. Παῦλον, σοὶ μὲν^{g)} Πέτρον, ἑτέρῳ δὲ τὸν Παῦλον ληγατεύσω, τί γίνεται, ἀνάγνωθι καλὸν ἀνάγνωσμα.*
- L. 77. *ογ'. Καὶ ὅτι καλῶς ληγατεύω, ὅπερ ἔχει μοι τις D. eod. ἐν παραθήκῃ.*
- L. 78. *οδ'. Καὶ ὅτι τότε ὁ ληγατάριος βαρούμενος λη- D. eod. γάτῳ ἐνέχεται, ὅτε τὸ ληγάτον εἰς αὐτόν περιήλθε.*
- L. 79. *οε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν Πέτρῳ καὶ Παύλῳ εἶπω D. eod. δοθῆναι ἰ. νομίσματα.*
- L. 80. *ος'. Καὶ ὅτι ἔχων τις οὐσίαν τριάκοντα νομι- D. eod. σμάτων ἐληγάτευσεν Πέτρῳ λ'. Παύλῳ κ'. Ἰωάννῃ δέκα. ἕκαστος αὐτῶν τὸ ἡμισυ τῶν ληγατευθέντων αὐτῷ λαμβάνει παρὰ τὴν ἀναλογοῦσαν αὐτῷ μοῖραν τοῦ Φαλκιδίου.*

Sed et si extraneo eum legavero, non proprietas, sed ius, quod in eo habui, transfertur.

LXVIII. Et de eo, si fundum tibi legavero exceptis vineis, quae mortis meae tempore in eo erunt, isque vineam non habeat.

LXIX. Et de eo: si iussi heredem meum facere, ut centum nummos habeas, centum nummos tibi dare cogitur.

Tam vicis, quam civitatibus recte legatur.

LXX. Licet constitutio dicat, testatorem videri velle, ut legata ab instituto relicta a substituto praestentur, tamen tunc locum habet constitutio, cum non manifeste contraria testatoris voluntas probetur. Haec autem probatio contrariae testatoris voluntatis multis modis contingit, quos et lege.

LXXI. Si quis legatum vel fideicommissum alicui reliquerit sub hac conditione, si heres aestimaverit, si comprobaverit, vel si iustum esse putaverit, hoc magis de boni viri, non de heredis arbitrio dictum est.

Recte lego dicens, si heres si comprobaverit, si iustum putaverit: haec enim ad boni viri arbitrium spectant.

Si tibi decem aureos, quos Petrus mihi debet, legavero, isque nihil debeat, inutile legatum est. Quodsi, cum deberet, ab eo exegerim, extinguitur. Si vero debet, solas actiones heres tibi praestat. Quodsi sic tibi legavero: *Lego huic, quae ei debeo*, cum nihil debeam: si quidem quantitatem non adiecero, inutile legatum est: si vero dixi, *tot nummos*, valet. Hoc enim in dote legata obtinet.

Et de eo, si, cum mihi deberetur Petrus aut decem nummi, utrum ego velim, tibi legavero, quae mihi debebantur, electio ab herede tibi ceditur.

Sed si, cum debitor meus electionem haberet, Petrum tibi legavero, lege, quid fiat.

LXXII. Et de eo, si cum Petrus aut Paulus mihi deberetur, tibi Petrum, alteri autem Paulum legavero, quid fiat, lege pulchram expositionem.

LXXIII. Recte lego, quod quis a me depositum habet.

LXXIV. Legatarius legato oneratus tunc obligatur, cum legatum ad ipsum pervenit.

LXXV. Et de eo, si Petro et Paulo decem nummos dari iussero.

LXXVI. Qui triginta nummos in bonis habebat, Petro triginta legavit, Paulo viginti, Ioanni decem. Quisque eorum dimidiam eius, quod ipsi legatum est, accipit, praeter partem Falcidiae pro rata ipsi contingentem.

ω) Lege οὐχ ἢ δεσποτεία. x) Hanc §. 1. L. 73. habet et Attal. tit. XXIX. §. 4. qui tamen pro ληγατείας habet ληγάτα καταλιμπάνεται. y) L. 75. pr. D. h. t. exhibetur e sch. p. ad Basil. XXIX. 1. cap. 65. Fabr. T. IV. p. 619. z) Hoc habet Tipucitus. a) Legendum est λάβῃ et δοκιμάσῃ. Codex habet λάβοι et δοκιμάσοι. b) L. 75. §. 1. 2. D. h. t. e Syn. p. 382. habet Fabr. T. V. p. 757. sq. Eadem habet Tipucitus, qui incipit, καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κ. τ. λ. c) Tipucitus addit καὶ post εἰ δὲ. d) Tipucitus pergit ἀνάγνωθι, τί γίνεται. Omissa sunt verba μόνος — κληρονόμος. e) Tipucitus addit καὶ post γὰρ. f) L. 75. §. 3. 4. L. 76 — 84. pr. §. 1 — 5. D. h. t. exhibentur e Tipucito. g) Adde τὸν ante Πέτρον.

οζ. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸ ληγατευθὲν ὑπὸ αἵρεσιν ἡρτημένης αὐτῆς ὑπὸ αἵρεσιν ἑτέραν ὁ κληρονόμος ἄλλω ληγατεύσῃ, καὶ πρώτη ἐξέλθῃ ἢ τῆς προτέρας διαθήκης αἵρεσις, εἴτα ἢ τῆς δευτέρας.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κοινῶ δουλῶ ληγατεύσω.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι δοῦλον ἐμπῶν· ἐὰν μὴ εἴσω ἐνιαυτοῦ ἐλευθερώσῃς αὐτόν, ληγατεύω αὐτόν Πέτρω.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω ἀγρὸν χωρὶς τοῦ οἰκήματος, εἰ ὑπεξείλον τὸ ὑπερῖον μόνον, τί γίνεται. καὶ εἰ τὸ ἔδαφος χωρὶς τοῦ οἴκου. καὶ εἰ ὅτε ἀγρῶν τις δεσπόζων τὸν ἕνα ληγατεύσῃ ἐπὶ τῷ δουλεύειν τῷ ἑτέρῳ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀπελεύθερος ἐνεστήσατο τὸν πάτρωνα εἰς οὐγγίας ἐπτά, καὶ ἄλλους εἰς τὰς λοιπὰς· εἴτα ἐπήγαγεν· ὅστις ἂν μου ἄλλος τῶν προεγραμμένων κληρονομήσῃ μετὰ τοῦ πάτρωνος, τόνδε τὸν δοῦλον ληγατεύω Πέτρω, ὃν ἀποτιμῶμαι κ'. νομισμασιν· τί δοκεῖ καὶ πῶς ληγατεύειν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω ὑπὸ αἵρεσιν τῆν, ἐὰν παράσχῃ τῷ κληρονόμῳ ἰ. νομισματα, καὶ χρεωστούμενος παρ' αὐτοῦ ἰ. ποιήσῃς ἀποχὴν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῇ μοι δοῦλος, καὶ ἀγνοῶν τοῦτο ληγατεύσω σοι αὐτόν, καὶ μὴ παραιτήσῃται ὁ κληρονόμος μου τὸ ληγάτον, πῶς λαμβάνεις αὐτόν.

Καὶ περὶ τοῦ, ὅτε τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ληγατευθῇ μοι ἀπὸ τοῦ ἀνήθου καὶ ἀπὸ τοῦ ὑποκαταστάτου αὐτοῦ, καὶ λάβω τοῦτο, ἢ παραιτήσωμαι ἀπὸ τοῦ ἀνήθου, πῶς οὐ δύναμαι λαβεῖν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ ὑποκαταστάτου. καὶ ἀνύγνωθι τὴν αἰτίαν. καὶ εἰ τὸ ἐναντίον.

Καὶ περὶ τοῦ ἐπόντος· Πέτρω καὶ Παύλῳ, ἢ ἐνὶ τούτων ληγατεύω τότε· καὶ ζῶσιν οἱ δύο, ἢ ὁ εἰς τελευτήσῃ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ὑπὸ ἄρον ἐλευθερωθῆσόμενος ὑπὸ αἵρεσιν ληγατευθῇ, καὶ ἡρτημένης αὐτῆς ἀτονήσῃ ἢ τῆς ἐλευθερίας αἵρεσις.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δοῦλος ἀπὸ μὲν τοῦ ἀνήθου ληγατευθῇ, ἀπὸ δὲ τοῦ ὑποκαταστάτου ἐλευθερωθῇ, πότε ἔρρωται τὸ ληγάτον, ἢ χώρα τῇ ἐλευθερία.

οη. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῇ μοι πρᾶγμα ὑπὸ αἵρεσιν, καὶ τὸ αὐτὸ ἀπροσδιορίστως ὁ κληρονόμος ληγατεύσῃ σοι, καὶ παραδοθῇ σοι· εἴτα τῆς αἵρεσεως τοῦ ληγάτου μου ἐξελεύσῃς ἐκδικήσω αὐτό. καὶ εἰ ἐπερωτήσω δοῦλον, καὶ κτησώμαι αὐτόν ἐξ ἐπικερδοῦς αἰτίας· εἴτα ἕτερος, ᾧ ληγατευθεὶς ἦν ὑπὸ αἵρεσιν, ἐκδικήσῃ αὐτόν.

Καὶ περὶ δεσποτείας διὰ πρᾶγματος δημοσίου αἰτίαν ἄπόντος, εἰ ἐπικτησώμαι διὰ τῆς χρήσεως πρᾶγμα, καὶ ληγατευθῇ μοι παρ' ἑτέρον, καὶ ὑποστρέψαντος τοῦ ἄπόντος ἐκδικηθῇ αὐτὸ παρ' ἐμοῦ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῇ μοι ἀγρός, καὶ ἀγοράσω τὴν δεσποτείαν αὐτοῦ· ἕστερον δὲ καὶ ἢ χρήσις ἐπικτηθῇ μοι. καὶ εἰ μέρος τοῦ ἀγροῦ ἠγόρασα, καὶ τὸ λοιπὸν ἀπὸ κέρδους ἔσχον.

Καὶ εἰ ληγατευθῇ μοι τὸ ἀπὸ Μαρίας τικόμενον, καὶ ἀγοράσω αὐτήν, καὶ τέκνη παρ' ἐμοῦ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν χρεωστούμενος παρὰ Πέτρου καὶ Παύλου τὴν αὐτὴν ποσότητα εἶπον δοῦναι καὶ τὸν κληρονόμον, σοι μὲν, εἰ τι χρεωστέ μοι Παῦλος· Ἰωάννη δὲ, εἰ τι χρεωστέ μοι Πέτρος, τί γίνεται. καὶ εἰ περιῶν ἀποχὴν ποιήσω ἐνὶ τῶν ἐναγομένων.

LXXVII. Et de eo, si rem sub conditione legata pendente ea sub alia conditione heres alii legaverit, et prior extiterit prioris testamenti conditio postea secundi.

Et de eo, si servo communi legavero.

Et de eo, si servum tibi legavero dicens: Si intra annum eum non manumiseris, Petro eum lego.

Et de eo, si fundum legavero excepto aedificio, si superficiem duntaxat excepi, quid fiat. Et si solum sine aedificio. Et si quis plurium fundorum dominus alterum legaverit, ita ut alteri serviret.

Et de eo, si libertus patronum ex septunce instituerit, et alios ex ceteris, deinde adiecerit: Quisquis mihi alius ex suprascriptis cum patrono heres erit, hunc servum Petro lego, quem viginti aureis aestimo: quid et quomodo legare videatur.

Et de eo, si legavero sub hac conditione, si heredi decem nummos dederis, et cum decem ab eo tibi deberentur, hos acceptos ei feceris.

Et de eo, si servus mihi legatus sit, idque ignorans eum tibi legavero, et heres meus legatum non repudiaverit, quomodo eum consequaris.

Et de eo, si eadem res mihi legata sit a pupillo eiusque substituto, eamque acceperō, aut repudiavero a pupillo, quomodo eam a substituto consequi non possim. Et lege causam. Et de eo, si contrarium sit.

Et de eo, qui dixit: Petro et Paulo, eorumve uni hoc lego: si vivant ambo, vel unus decesserit.

Et de eo, si statuliber sub conditione legatus sit, et pendente ea libertatis conditio defecerit.

Et de eo, si servus a pupillo legatus, a substituto autem liber esse iussus sit, quando valeat legatum aut locus sit libertati.

LXXVIII. Et de eo si res mihi sub conditione legata sit, eandemque heres pure tibi legaverit, eaque tibi tradita sit: deinde conditione legati mei existente eam vindicavero. Et si stipulatus sim servum, eumque ex causa lucrativa acquisiero: et deinde alius, cui sub conditione legatus erat, eum vindicaverit.

Et de dominio eius, qui rei publicae causa abest, si rem usu acquisiero, eaque mihi ab alio legata sit, et absente reverso a me vindicata sit.

Et de eo, si fundus mihi legatus sit, et proprietatem eius redemero: postea autem etiam usumfructum acquisiero. Et si partem fundi redemero, et reliquum ex causa lucrativa acquisiero.

Et si legatum mihi sit, quod ex Maria natum erit, eamque emero, et illa spud me pepererit.

Et de eo, si cum a Petro et Paulo eadem quantitas mihi deberetur, iusserim heredem dare tibi, quod mihi Paulus debet: Iohanni vero, quod mihi Petrus debet: quid fiat. Et si vivus uni reorum acceptum fecero.

- L. 82. §. 6. *Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐν δυοῖν διαθήκαις ληγατευθῇ μοι Πέτρος ἢ Παῦλος· καὶ εἰ ἐν μιᾷ διαθήκῃ οὕτω μοι ληγατευθῇ.*
 D. XXX.
- L. 83. *οθ'.* *Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δούλου μέρος ληγατεύσω σοι, καὶ τοῦ αὐτοῦ μέρος ὁ Πέτρος.*
 D. eod.
- L. 84. pr. *π'.* *Καὶ ὅτι καλῶς ληγατεύω σοι ρ'. νομίματα ὑπὸ αἵρεσιν τήν, ἐὰν ἀσφαλίσῃ τὸν κληρονόμον μου, ὅτι δίδωσ ἀτὰ Πέτρῳ, ἢ δαπανῆς εἰς ἔργον τῆς πόλεως.*
 §. 1. D. eod.
- §. 2. *Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγρὸν ληγατεύσω σοι μετὰ δύο ἔτη, καὶ τὸν αὐτὸν ὁ κληρονόμος μου ἀπροσδιοριστως ληγατεύσῃ σοι, καὶ λάβῃς τὴν διατίμησιν αὐτοῦ.*
- §. 3. *Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δοῦλος ληγατευθῇ μοι, καὶ θελήσαντος τοῦ κληρονόμου δοῖναι μοι Πέτρον ὑπερδωμαί, καὶ τελευτήσῃ Πέτρος.*
- §. 4. *Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῇ μοι οἶκος, ὅστιν ἐδούλευεν οἶκος τοῦ κληρονόμου, καὶ δώσῃ μοι αὐτὸν μὴ ἀνανεώσας τὴν δουλείαν.*
- §. 5. *Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγνωῶν ἀγοράσω τὸν ληγατευθέντα μοι δοῦλον.*
- §. 6. 1) *Ἐὰν ἡ) ὁμολογήσω ὑπὲρ προικὸς τῆς θυγατρὸς μου ρ'. νομίματα, καὶ ληγατεύσω αὐτῇ τὰ ρ'. οὐ δύναται καὶ αὐτῇ, καὶ ὁ γαμβρὸς ἀνὰ ρ'. ἀπαιτεῖν, ἀλλὰ συμφωνεῖτωσαν, ποίαν ἀγωγὴν θέλουσι κινήσει περὶ προικὸς ληγατευομένης.*
 2) *Καὶ ἰ) περὶ τοῦ, ἐὰν ὁμολογήσω ὑπὲρ προικὸς τῆς θυγατρὸς μου ρ'. νομίματα, καὶ ληγατεύσω αὐτῇ τὰ ρ'. πᾶς οὐ δύναται καὶ αὐτῇ καὶ ὁ γαμβρὸς ἀνὰ ρ'. ἀπαιτεῖν.*
- §. 7. *Καὶ ἡ) περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ρ'. νομίματα ὑπὸ αἵρεσιν τήν, ἐὰν δῶσ τῷ κληρονόμῳ μου τὸ γραμματεῖόν μου, τότε οὐ πληροῖς τὴν αἵρεσιν ἢ πληροῖς.*
- §. 8. *Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δοῦλος ληγατευθῇ ἐμοὶ καὶ σοί.*
- §. 9. *Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω Πέτρον ἢ Παῦλον, ὃν ὁ κληρονόμος μου θελήσῃ, καὶ εἴπῃ θέλειν δοῦναι Πέτρον, καὶ ἀποθάνῃ Πέτρος.*
- §. 10. *Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω ἀγρὸν μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τελευτῆς μου δούλων, ποίους λαμβάνει, ἀνάγνωθι ὥρατον.*
- §. 11. *Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι Πέτρον ἢ Παῦλον, ὃν θελήσῃς, καὶ περιῶν δωρήσωμαί τινι τὸν ἕνα.*
- §. 12. *Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἴπω· Πέτρῳ καὶ Παύλῳ ἀνὰ δοῦλον ληγατεύω.*
- §. 13. *Καὶ ὅτι οἱ κληρονόμοι τοῦ ληγαταρίου συμφωνεῖτωσαν ἢ ἐκουσῶς ἢ διὰ τοῦ ἄρχοντος, εἴτε τὴν ὀπαιτοῦσαν τὸ πρᾶγμα, εἴτε τὴν ἐκ διαθήκης ἀγωγὴν βούλονται κινεῖν.*
- L. 85. *πα'.* *Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῇ δύο τισὶν ἀγρὸς, καὶ ὁ εἰς λάβῃ τὸ τίμημα τοῦ ἡμίσεως.*
 D. eod.
- L. 86. pr. *πβ'.* *Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν δοῦλον, ὃν ἠνεχῶ-
 D. eod. ρασά σοι, ἄλλος ληγατεύσῃ μοι.*
- §. 1. *Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δοῦλος ληγατευθῇ μοι ἐν διαθήκῃ παρ' ἐνὸς κληρονόμου, καὶ ἐν κωδικέλλοις αὐτοῦ¹⁾ παρὰ πάντων, καὶ πρὸ τῆς ἀνοίξεως τῶν κωδικέλλων λάβῃ παρὰ τοῦ ἐνὸς τὴν τιμὴν.*
- §. 2. 1) ** Τοῦ²⁾ ληγατευθέντος δοῦλου καὶ αὐτοῦ*

Et de eo, si duobus testamentis Petrus aut Paulus legatus mihi fuerit: et si uno testamento sic mihi legatum fuerit.

LXXIX. Et de eo, si servi partem tibi legavero, et eiusdem partem Petrus.

LXXX. Recte centum nummos tibi lego sub hac conditione, si caveris heredi meo, te eos Petro daturum, aut in opus civitatis impensurum.

Et de eo, si fundum tibi legavero post biennium, et eundem heres meus praesenti die tibi legaverit, et aestimationem eius acceperis.

Et de eo, si servus mihi legatus sit, et cum heres Petrum mihi dare vellet, moram fecero, et Petrus decesserit.

Et de eo, si aedes mihi legatae sint, quibus aedes heredis serviebant, easque ille mihi dederit non renovata servitute.

Et de eo, si ignorans servum mihi legatum emero.

Si dotis nomine filiae meae centum nummos promisero, eique centum legavero, non potest ea et gener centenos petere, sed inter se convenient, qualem actionem de dote legata movere velint.

Et de eo, si dotis nomine filiae meae centum nummos promisero, eique centum legavero, quomodo ipsa et gener centenos petere non possint.

Et de eo, si tibi centum nummos legavero sub hac conditione, si heredi meo chirographum meum dederis, quando impleas conditionem aut non impleas.

Et de eo, si servus mihi et tibi legatus sit.

Et de eo, si Petrum aut Paulum legavero, utrum heres meus volet, isque dixerit, se dare velle Petrum, et Petrus decesserit.

Et de eo, si fundum legavero cum mancipiis, quae in eo tempore mortis meae erunt, quales capiat, lege pulchram expositionem.

Et de eo, si Petrum aut Paulum, utrum malles, tibi legavero, et vivus tibi alterum donavero.

Et de eo, si dixerō: Petro et Paulo singulos servos lego.

Heredes legatarii consentiant aut sua sponte, aut per magistratum, utrum rei vindicationem, an actionem ex testamento movere velint.

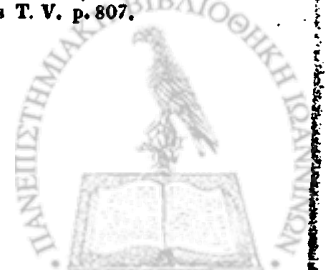
LXXXI. Et de eo, si duobus fundus legatus sit, et alter pretium dimidiae partis acceperit.

LXXXII. Et de eo, si servum, quem pignori tibi dederam, alius tibi legaverit.

Et de eo, si servus testamento mihi ab uno herede legatus sit, et idem codicillis ab omnibus, et ante aperturam codicillorum ab uno aestimationem consecutus sim.

Servo legato, et status eius, et quae ad perso-

h) L. 84. §. 6. D. h. t. exhibetur e sch. z. ad Basil. XXIX. 1. cap. 25. Fabr. T. IV. p. 572. i) Hoc habet Tipucitus.
 k) L. 84 §. 7. sqq. l. 85. 86. pr. §. 1. D. h. t. exhibentur e Tipucito. l) Lege ὁ αὐτός. m) L. 86. §. 2. D. h. t. e sch. n. Nicaei ad Basil. XXIII. 1. cap. 8. Fabr. T. III. p. 247. habet Fabr. in Addendis T. V. p. 807.

κατάστασις καὶ τὰ εἰς πρόσωπον αὐτοῦ φερόμενα ἡρητημένα ἐστίν. εἰ μὲν γὰρ αὐτὸν ὁ ληγατάριος παραιτήσεται, δοκεῖ μηδέποτε αὐτοῦ γενέσθαι. εἰ δὲ καταδέξεται, ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἀδίτλων αὐτοῦ νομιζέται. καὶ οὕτως πάντες οἱ δι' αὐτοῦ πορισμοὶ ἢ τῷ κληρονόμῳ, ἢ τῷ ληγαταρίῳ ἀρμόζουσιν.

2) Καὶ ὅτι τοῦ ληγατευθέντος δούλου καὶ ἡ καυάστιασις, καὶ τὰ εἰς πρόσωπον αὐτοῦ φερόμενα ἐν ἡρητημένῳ ἐστίν. καὶ εἰ αὐτὸν ὁ ληγατάριος παραιτήσεται, ἢ καταδέξεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν παρὰ πάντων τῶν κληρονόμων ληγατευθῇ τὸ τῷ ἐνὶ διαφέρειν.

* Καλῶς ὁ τῷ δεσπότῃ τοῦ ἐδάφους ληγατεύεται τὸ ὑπερῶν· κερδαίνει γὰρ αὐτὸ καὶ τῆς δουλείας λευθεροῦται.

πγ'. * Δύναται ὁ ὑπεξούσιος υἱὸς τὴν μὲν κληρονομίαν τοῦ πατρὸς παραιτεῖσθαι, τὸ δὲ ληγάτον καταδέχασθαι.

πδ'. 1) * Εἰ ἢ μὴ ἄρα ἢ ἐξεφώνησεν ἢ ἐνενόησεν πατὴρ, μὴ θέλειν αὐτὸν χωρὶς τῆς κληρονομίας ἀβεῖν τὸ ληγάτον.

2) Εἰ ἢ μὴ ἄρα ὁ διαθέμενος ἢ ἐξεφώνησεν ἢ ἐνενόησεν, μὴ θέλειν αὐτὸν χωρὶς τῆς κληρονομίας ὁ ληγάτον λαβεῖν.

πέ'. * Καὶ ὁ αὐτεξούσιος γὰρ δύναται τοῦτο ποιεῖν.

πς'. Καὶ εἰ προσθήσει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ληγατεύειν· πρὸς τούτοις ληγατεύω· πῶς οὐ δοκεῖ ἐκ οὐτοῦ τὴν ἐπιλογὴν ἀφαιρεῖσθαι τοῦ παιδός, εἰ μὴ λαχόντιν τοῦτο δεῖχθῇ.

Καὶ εἰ τοὺς παῖδας ἐνοτησάμενος κληρονόμους ἐλεῖ μεταξὺ αὐτῶν ὡς ἀπὸ ληγάτου τὴν οὐσίαν.

πζ'. Καὶ περὶ ὑπεξουσίου γραφομένου κληρονόμου, ὡς καλῶς παρ' αὐτοῦ ληγατεύεται καὶ τῷ πατρὶ, καὶ τῷ ἰδίῳ ἀδελφῷ, καὶ τῷ ἰδίῳ υἱῷ καὶ τῷ δούλῳ ἢ πατρὸς.

Καὶ ὅτι τῷ μὲν ὑπεροδιορίστως ἐλευθερωθέντι καλῶς ληγατεύω καὶ ἀπροδιορίστως, καὶ ὑπὸ αἵρεσιν. δὲ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερώσω, ἀνάγνωθι, πότε ἰσχύει καὶ πότε οὐκ ἰσχύει.

Καὶ ὅτι ἐνὶ τῶν κληρονόμων ἐληγατέσσα δούλον, καὶ τῷ δούλῳ ἰ. νομίσματα. εἰ τοίνυν παραιτήσεται κληρονόμος τὴν κληρονομίαν, λαμβάνει τὸ ληγάτον.

Καὶ εἰ περιῶν ἐλευθερώσω τὸν δούλον ἢ ἐκνήσωμαι.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι δούλον, καὶ τῷ τῷ δούλῳ ληγατεύσω.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω δούλον, καὶ περιῶν ποιήσω ἢ ἐλευθερώσω αὐτόν, εἶτα ληγατεύσω αὐτῷ κωδικέλλοις.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσης μοι δούλον, καὶ εἶρος αὐτῷ ληγατεύση, καὶ προχωρήσῃ ἐν ζωῇ μου ληγατευθέν αὐτῷ, τῷ κληρονόμῳ σου ἀρμόζει.

* Ὅτε ὁ διὰ τῆς διαθήκης τὸ ληγάτον ἀπαίτηται, οἱ μετὰ προκάταξεν καρποὶ καὶ τοκετοί, καὶ προσπορισθέντα τῷ ληγατευθέντι δούλῳ ἀποκαθίστανται τῷ ληγαταρίῳ.

nam eius pertinent, in pendentibus sunt. Nam si legatarius ipsum repudiavit, nunquam eius fuisse videtur. Si vero agnoverit, ex die aditae hereditatis eius intelligitur. Atque ita omnia, quae per ipsum acquisita sunt, vel heredi, vel legatario competunt.

Servo legato, et status eius, et quae ad personam eius pertinent, in pendentibus sunt. Et de eo, si legatarius eum repudiaverit aut agnoverit.

Et de eo, si ab omnibus heredibus legata sit res, quae ad unum pertinet.

Recte domino soli superficies legatur: hanc enim lucrificat, et servitute liberatur.

LXXXIII. Filius, qui in potestate erat, hereditatem patris repudiare potest, et legatum admittere.

LXXXIV. Nisi pater vel expresserit, vel senserit, nolle se eum absque hereditate legatum accipere.

Nisi testator vel expresserit, vel senserit, nolle se eum absque hereditate legatum accipere.

LXXXV. Nam et emancipatus id facere potest.

LXXXVI. Et si pater, cum legaret, adiecerit: Hoc amplius lego: quomodo hoc electionem filio adimere non videatur, nisi id aliunde probetur.

Et, si filiis heredibus institutis, inter eos tanquam ex legato bona diviserit.

LXXXVII. Et de filiofamilias herede scripto, quomodo recte ab eo et patri, et fratri ipsius, et filio, et servo patris legatur.

Pure manumisso recte lego tam pure, quam sub conditione. Sed si sub conditione libertatem dedero, lege, quando valeat et quando non valeat.

Uni ex heredibus servum legavi, et servo decem nummos. Si igitur heres hereditatem repudiaverit, legatum consequitur.

Et de eo, si servum vivum manumisero aut alienavero.

Et de eo, si servum tibi legavero, et ipsi servo legavero.

Et de eo, si servum legavero, eumque vivum alienavero aut manumisero, deinde codicillis ei legavero.

Et de eo, si servum mihi legaveris, et alius eidem legaverit, et legatum ei relictum vivo me cessarit, heredi tuo competit.

Cum ex testamento legatum petitur, fructus post litem contestationem percepti, et partus, et quae a servo legato acquisita sunt, legatario restituuntur.

n) Hoc habet Tipucitus, uti et §. 3. l. 86. D. h. t. o) l. 86. §. 4. D. h. t. e sch. p. ad Basil. XXIII. 3. cap. 25. br. T. III. p. 438. habet Fabr. in Addendis T. V. p. 807. Tipucitus habet καὶ ὅτι καλῶς κ. τ. λ. usque ad ἐπιρῶν. L. 87. D. h. t. e Syn. p. 383. habet Fabr. T. V. p. 758. Tipucitus haec habet: καὶ ὅτι ὁ ἐπιξ. υἱὸς δύναται κ. τ. λ. usque καταδέχασθαι. g) l. 88. D. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l. r) Hoc habet Tipucitus. s) l. 89. D. h. t. e Syn. l. l. et Fabr. l. l. Eadem habet Tipucitus. e) l. 90. 91. pr. §. 1—6. D. h. t. exhibentur e Tipucito. u) l. 91. §. 7. h. t. e Syn. p. 383. habet Fabr. T. V. p. 758. Eadem habent Harm. V. 10. §. 31. et Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι Harm. melius ὅτι διὰ τῆς ἐκ διαθήκης ἀγωγῆς.

- L. 92. pr. πη'. Καὶ *) περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν ληγατευθέντα
D. XXX. ἀγρόν ὃ εἰς τῶν κληρονόμων διὰ χρέος κληρονομιῶν
ἀγορασθῇ, ἀνάγνωθι, τί γίνεται.
- §. 1. * Ἐὰν *) ληγατεύσω σοι χρήματα, καὶ ἀξιῶσω
σε δοῦλον ἀλλότριον ἐλευθερώσω, καὶ ἢ ἀπέθανεν,
ἢ ὁ δεσπότης αὐτὸν οὐ πιράσκει, κερδαίνεις τὸ
ληγάτον.
- §. 2. Καὶ γ) ὅτι τὸν ἐξ ἀδιαθέτου μου κληρονόμον καὶ
τὸν ἐξ ἀδιαθέτου μέλλοντα κληρονομεῖν τοῦ ἀνήβου
μου νιῶ ἴσχυμαι ληγάτω βαρεῖν.
- L. 93.
D. eod. πθ'. Εἰ δὲ καὶ ἡβήσας ἀποθάνῃ, σβέννυται.
- L. 94. pr. β'. Καὶ εἰ ἀπόκληρον αὐτὸν ἐποίησα, ἀνάγνωθι,
D. eod. τί γίνεται.
- §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γράψω τὸν δοῦλόν σου κλη-
ρονόμον, καὶ ἀξιῶσω σε ἀποκαταστήσαι τι τὴν
κληρονομίαν, καὶ πωλήσῃς τὸν δοῦλον, ὥστε καὶ τὴν
κληρονομίαν προσπορισθῆναι τῷ ἀγοραστῇ.
- §. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι Πέτρον ἢ
Παῦλον, ὃν ἂν θελήσῃς, καὶ ἀξιῶσω σε δοῦναί τι
Πέτρῳ· σὺ δὲ τὸν Παῦλον ἐπιλέξῃ.
- §. 3. Καὶ ὅτι ὁ λαμβάνων ἐκ διαθήκης χρήματα δοῦ-
λος ἢ ὁμοίον τι βαρεῖται ληγάτω· οὐ μὴν ὁ ἐλευθε-
ρούμενος, οὔτε ὁ ἀξιούμενος ἐλευθερώσαι τὸν ληγα-
τευθέντα.
- L. 95.
D. eod. βα'. Ἐπειδὴ τῷ τοιούτῳ ἐπελευθέρῳ οὐδὲ ὑπη-
ρεσθαι ἐπιτίθενται.
- L. 96. pr. ββ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ρ'. νομι-
D. eod. σματα, καὶ παγάγω· ἐξ ὧν χρεωστῆ μοι ὁ δεῖνα,
καὶ ἔχω ἀποκεμμένα τὰ λοιπά· δήλην ποσότητα δοκῶ
λέγειν, καὶ οὐχ αἰρεῖσιν.
- §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ὅτε ὁ δημόσιος ἀκληρονομήτου
κληρονομίαν λαμβάνει, τί γίνεται.
- §. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι δοῦλον, καὶ
ἀξιῶσω σε τὴν δοῦνα Πέτρῳ· εἴτα ὁ δοῦλος ἀποθάνῃ,
πῶς οὐ χρεωστῆς τὸ ληγάτον.
- §. 3. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀξιωθῇ ὁ εἰς τῶν κληρονό-
μων, ὑπέχει τὰ ληγάτα καὶ διανείμει τοῖς ληγα-
ταροῖς, πῶς τὰ αἰρετικά, πρὶν ἢ ἐξέλθῃ ἢ αἰρεῖσιν,
οὐ λαμβάνει.
- §. 4. Καὶ ὅτι καὶ ὁ λαμβάνων τοῦ αἰρεῖσιν πληρω-
θῆναι χάριν καλῶς ἀξιούται ἄλλῳ παρασχεῖν αὐτά,
ἐπεὶ καὶ ἀφαιρεῖσθαι δύναται. καὶ ἀνάγνωθι τὸ παρά-
δειγμα.
- L. 97.
D. eod. βγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῇ μοι Πέτρος,
καὶ ἀξιωθῶ, αὐτὸν ἢ δοῦλόν μου ἀποκαταστήσαι,
καὶ μειωθῇ διὰ τοῦ Φαλκιδίου μέρους τοῦ Πέτρου.
- L. 98.
D. eod. βδ'. Καὶ ὅτι ὁ παρὰ τοῖς πολεμίοις δοῦλος καλῶς
ληγατεύεται, καὶ γράφεται κληρονόμος διὰ τὴν ὑπο-
τροφίαν.
- L. 99.
D. eod. βε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῇ μοι Πέτρος,
καὶ δούλω μου ἐπιλογῇ.
- L. 100.
D. eod. βς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν σὺ καὶ ὁ κληρονόμος
σου πρῶγμα ληγατεύσῃ μοι ὑπὸ τὴν αὐτὴν αἰρεῖσιν.
- L. 101. pr. βζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῇ τῷ δούλω μου
D. eod. πρῶγμα, καὶ παραιτήσωμαι αὐτό, καὶ ἐν κωδικίλλοις
εὐρεθῇ τὸ αὐτὸ καταλειφθῆναι μοι, λαμβάνω αὐτό.
- §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῇ τῷ αἰχμαλώτῳ,
καὶ ἀποθάνῃ παρὰ τοῖς πολεμίοις, ἢ ὑποστρέψῃ. *)

LXXXVIII. Et de eo, si fundum legatum unus
ex heredibus propter aes alienum hereditarium emerit,
lege, quid fiat.

Si pecuniam tibi legavero, et te rogavero, ut
servum alienum manumitteres, isque vel decesserit,
vel dominus eum non vendat, legatum lucraris.

Heredem meum ab intestato eumque, qui filio
meo impuberi ab intestato successurus est, legato
possum onerare.

LXXXIX. Sed si pubes factus decesserit, extin-
guitur.

XC. Et si eum exheredavi, lege, quid fiat.

Et de eo, si servum tuum heredem scripsero, et
rogavero te, ut hereditatem alicui restitueres, et ser-
vum vendideris, ita, ut etiam hereditas emtori acqui-
reretur.

Et de eo, si Petrum aut Paulum tibi legavero,
utrum malles, et rogavero te, ut aliquid Petro prae-
stares: tu vero Paulum elegeris.

Servus, qui ex testamento pecuniam aut simile
quid capit, legato oneratur: nec vero, qui manumit-
titur, nec qui servum legatum manumittere rogatur.

XCI. Quia huiusmodi liberto ne operae quidem
imponuntur.

XCII. Et de eo, si centum nummos tibi lega-
vero, et adiecero: ex his, quos mihi ille debet, et re-
liquos, quos in arca habeo: certam summam dicere
videor, non conditionem.

Et de eo, quid fiat, cum fiscus hereditatem
vacantem capit.

Et de eo, si servum tibi legavero, teque roga-
vero, ut aliquid Petro dares: deinde servus decesse-
rit, quomodo legatum non debeas.

Et de eo, si unus ex heredibus rogatus sit, prae-
cipere legata eaque legatariis distribuere, quomodo
conditionalia, antequam conditio extiterit, non ca-
piat.

Etiam ille, qui conditionis implendae causa ali-
quid capit, recte rogatur, ut alii id praestet, quo-
niam id etiam adimi potest. Et lege exemplum.

XCVI. Et de eo, si Petrus mihi legatus sit, et
sim rogatus, ut ipsum aut servum meum restituerem
et pars Petri per Falcidiam minuta fuerit.

XCVI. Servus, qui apud hostes est, recte legatur
et heres instituitur propter postliminium.

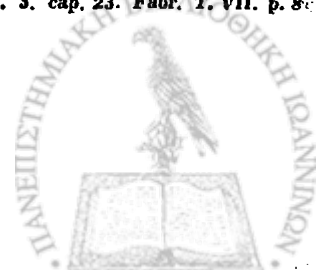
XCV. Et de eo, si mihi Petrus legatus sit, et
servo meo optio.

XCVI. Et de eo, si tu et heres tuus rem mihi
sub eadem conditione legaveritis.

XCVII. Et de eo: si servo meo res legata sit
eamque repudiavero, et in codicillis eadem mihi re-
licta reperiat, eam capio.

Et de eo, si ab hostibus capto legatum sit, is
que apud hostes decesserit, aut reversus fuerit.

ω) L. 92. pr. D. h. t. exhibetur e Tipucito. x) L. 92. §. 1. D. h. t. e Syn. p. 383. habet Fabr. T. V. p. 758. Eade-
habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι. Leguntur eadem etiam in sch. y. ad Basil. LX. 3. cap. 23. Fabr. T. VII. p. 8.
y) L. 92. §. 2. L. 93 — 101. D. h. t. exhibentur e Tipucito. z) L. 102. D. h. t. desideratur.

βη'. 1) 'Εκεῖνα α) δοκεῖ εἰς βλάβην τοῦ νόμου δίδοσθαι, ὅσα μῆτε ἐν τῇ διαθήκῃ, μῆτε ἐν κωδικείοις δοθῆν, ἀλλ' ἐν ἰδιαζούσῃ ἀσφαλείᾳ ἢ ἰδιοχειρῶς ὁμολογήσει τις δοῦναι τῷ μὴ δεκτικῷ.

2) Καὶ β) ποῖα δοκοῦσι δίδοσθαι τῷ μὴ δεκτικῷ εἰς βλάβην νόμου ἀνίσχυρα, ἀνάγνωθι.

βθ'. Καὶ γ) περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω παρὰ πάντων τῶν κληρονόμων μου ρ'. νομίσματα, ὕστερον δὲ κωλύσω τὸν ἕνα δοῦναι, πῶς οἱ λοιποὶ τὰ ρ'. δίδωσι.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ὑπὸ αἵρεσιν τῆν, ἐὰν ἀναδῶς τῷ κληρονόμῳ μου τὸ γραμματεῖον, καὶ ἀποθάνῃς μὴ ἀναδούς.

Καὶ περὶ τοῦ, πότε τὸ πρᾶγμα τῶν πολεμίων καλῶς ληγατεύεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἴπω· ὅστις ἐμοὶ κληρονόμος ἔσται, δότω Πέτρῳ τῷ κληρονόμῳ ἰ. νομίσματα· τῶς ὑπεξαίρουμένον τοῦ μέρους αὐτοῦ τὰ λοιπὰ λαμβάνει παρὰ τῶν ἄλλων. εἰ δὲ κελευσθῆν δοῦναι ἰ. νομίσματα, καὶ λαβεῖν ἀγρόν, ἀνάγνωθι, τί γίνεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἴπω· ὅστις ἔσται μοι κληρονόμος, δότω τῷ κληρονόμῳ μου ἰ. νομίσματα· τῶς πάντες ἴσοι εἶσι.

Καὶ ὅτι τῷ γραφομένῳ ὑπὸ αἵρεσιν κληρονόμῳ καλῶς ληγατεύω παρὰ τοῦ ἰποκαταστάτου αὐτοῦ, καὶ ἀπροσδιορίστως, καὶ ὑπὸ αἵρεσιν τῆν, ἐὰν μὴ κληρονομήσῃ μου.

* 'Εὰν δ) ἐνστήσωμαι τὸν πενθερόν μου κληρονόμον, καὶ ληγατεύσω σοι τὸ μέρος τῆς κληρονομίας, ὑπεξαίρει καὶ τὴν κεραιωσθημένην αὐτῷ παρ' ἐμοῦ ροῖκα, καὶ τὰ ἄλλα χρεῖα.

ρ'. Καὶ ε) περὶ τοῦ, ἐὰν οὕτως εἴπω· εἴ τι χρεωτέ μοι Πέτρος, τοῦτο ὁ κληρονόμος μου δότω Ταύλῳ· πῶς τὰς ἀγωγὰς μόνως ἐκχωρεῖ.

ρα'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἴπω· κατάκριτος ἔστω κληρονόμος ἰ. νομίσματα Πέτρῳ· καὶ μὴ προσήσται, δοῦναι, ἔρρωται τὸ ληγάτον.

ρβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀπὸ πολλῶν κληρονόμων ληγατεύσω εἴπω, τὸν ἕνα λαβεῖν αὐτὰ, καὶ παρασχεῖν, ὡς ἔχουσιν ἐπιλογὴν οἱ ληγατάριοι.

Καὶ ὅτι ἐληγάτευσσα δούλῳ μου χωρὶς ἐλευθερίας, αὐτὸν τὸν δούλον, ὅταν ἀποθάνῃ, ἐληγάτευσά σοι.

ργ'. 1) * 'Εὰν ζ) ζῶντος τοῦ διαθεμένου φύγη ὁ ληγατευθεὶς δούλος, κινδύνῳ καὶ δαπανήμασι τοῦ ληγαταρίου ἐπανερχεται. τὸ γὰρ ληγατευθέν, ἐνθα αὐτῷ ὑπὸ τοῦ διαθεμένου, δίδωσιν ὁ κληρονόμος.

2) Τοῦ ε) ληγατευθέντος δούλου φυγόντος ἔτι ζῶντος τοῦ διαθεμένου, ὁ ληγατάριος, ὅστις ὁ φυγὼν δούλος ἀφείθη ληγάτον, ἀλλ' οὐχ ὁ κληρονόμος, ἀναζητεῖν αὐτὸν ἀναγκάζεται.

3) Καὶ η) περὶ τοῦ, ἐὰν ζῶντος τοῦ διαθεμένου φύγη ὁ ληγατευθεὶς δούλος, πῶς κινδύνῳ καὶ δαπανήμασι τοῦ ληγαταρίου ἐπανερχεται.

Καὶ θ) περὶ τοῦ, ἐὰν, ὅπερ ἐκ διαθήκης χρεωστῆς εἶμι, ἕτερος δωρήσῃται τῷ δούλῳ μου, ἢ σὺ ἀκοντός μου ἐδωρήσῃ αὐτῷ.

1) * 'Εὰν κ) ληγατευθῆν δούλος, τῆν ἐπιλογὴν ὁ

XCVIII. Ea videntur in fraudem legis dari, quae L. 11 neque testamento, neque codicillis data sunt, sed D. X. singulari cautione vel chirographo incapaci dare quis promisit.

Et quaenam incapaci in fraudem legis inutilia videantur dari, lege.

XCIX. Et de eo, si ab omnibus heredibus meis L. 104 centum nummos legavero, postea vero unum dare D. e vetuero, quomodo reliqui hos centum praestent.

Et de eo, si tibi legavero sub hac conditione, §. 1. si heredi meo chirographum reddideris, eoque non reddito decesseris.

Et de eo, quando res hostium recte legetur. §. 2.

Et de eo, si dixerō: Quisquis mihi heres erit, §. 3. 4 Petro heredi decem nummos dato: quomodo hic deducta sua parte reliqua a reliquis capiat. Sed si iussus fuerit decem nummos dare, et fundum capere, lege, quid fiat.

Et de eo, si dixerō: Quisquis mihi heres erit, §. 5. heredi meo decem nummos dato: quomodo omnes aequales sint.

Heredi sub conditione scripto recte ab eo, qui §. 6. ipsi substitutus est, lego, tam pure, quam sub hac conditione, si mihi heres non fuerit.

Si socerum meum heredem instituero, tibi que §. 7. partem hereditatis legavero, tam debitam sibi a me dotem, quam alia credita deducit.

C. Et de eo, si ita dixerō: Quod mihi Petrus L. 1 debet, id heres meus Paulo dato: quomodo actiones D. e duntaxat praestet.

CI. Et de eo, si dixerō: Heres damnus esto de L. 1 cem nummos Petro: neque adiecero, dare, valet D. e legatum.

CII. Et de eo, si cum a pluribus heredibus le- L. 107. gata reliquissem, iussero unum ea capere et prae- D. e stare, quomodo electionem habeant legatarii.

Servo meo sine libertate legavi, et hunc servum, §. 1. cum morietur, tibi legavi.

CIII. Si servus legatus vivo testatore fugerit, L. 108. periculo et impensis legatarii reducitur. Nam rem D. e legatam eo loco, in quo a testatore relicta est, heres praestat.

Si servus legatus vivo adhuc testatore fugerit, legatarius, cui servus, qui fugit, legatus est, nec vero heres, eum requirere cogitur.

Et de eo, si vivo testatore servus legatus fugerit, quomodo periculo et impensis legatarii reducatur.

Et de eo, si id, quod ex testamento mihi debes, §. 1. alius servo meo donaverit, aut tu me invito ei donaveris.

Si servus legatus fuerit, electionem legatarius §. 2.

α) L. 103. D. h. t. e sch. e. Anonymi ad Basil. XXII. 1. cap. 3. Fabr. T. III. p. 24. habet Fabr. in Addendis T. V. p. 807. β) Hoc habet Tipucitus. γ) L. 104. pr. §. 1—6. D. h. t. exhibentur e Tipucito. δ) L. 104. §. 7. D. h. t. e Syn. p. 383. ε) Habet Fabr. T. V. p. 758. Eadem habet Tipucitus, qui incipit: καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κ. τ. λ. ζ) L. 105—107. D. b. t. exhibentur Tipucito. η) L. 108. pr. D. h. t. e Syn. l. 1. habet Fabr. l. 1. θ) Hoc habet Harm. V. 10. §. 11. ι) Hoc habet Tipucitus. κ) L. 108. §. 1. D. h. t. exhibetur e Tipucito. λ) L. 108. §. 2. D. h. t. e Syn. l. 1. habet Fabr. T. V. p. 759. Argumentum tradit sch. 29. ad Basil. XI. 1. cap. 27. (edit. nostr. T. I. p. 607.) his verbis: διαρρηθὴν γὰρ ὁ Ἀφρικανὸς ἐν τῷ πραττομένῳ ἢ λεγάτις διγ. ἐναποστῶν ἰβδόμῳ φησὶν, ὅτι οἰκίτου γενικῶς ληγατευθέντος ὁ ληγατάριος ἔχει τὴν ἐπιλογὴν.

ληγατάριος ἔχει, ὃ καὶ δυνάμενος οἷα θέλει ἀγωγῆ
χρήσασθαι.

2) Καί¹⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῆ δοῦλος, τὴν
ἐπιλογὴν ὁ ληγατάριος ἔχει.

L. 108. §. 3. Καί^{m)} ἐνστασιν, καὶ ληγάτον καλῶς δίδωμι
D. XXX. τῷδε ἢ τῷδε, ὅστις ἂν πρότερον εἰς τὸ Καπιτώλιον
ἀνέλθῃ· καλῶς δὲ καὶ χρῆσιν καρπῶν τοῖς ἀπελευθέρ-
οις μου, καὶ τῷ ἐπιζῶντι τὴν δεσποτείαν.

§. 4. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις γράψας σε κληρονόμον
ληγατεύσῃ μοι δοῦλον, ὃν ἐξ ἐπερωτήσεως χρεω-
στεῖς μοι.

§. 5. Καὶ εἰ ἐκ δύο διαθηκῶν λαθῆ μοι δοῦλος. καὶ
περὶ τοῦ, ἐὰν ἐκ τῆς μιᾶς κελευσθῶ αὐτὸν ἀποκατα-
στῆσαι, ἢ χρῆματα ἀντ' αὐτοῦ. καὶ εἰ ὁ Φαλκίδιος
ἐκ τῆς πρώτης διαθήκης ἐμείωσεν αὐτόν.

§. 6. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δοῦλος γένηται κληρονόμος
ἀπόρου δεσπότου, καὶ ἐν ἑτέρᾳ διαθήκῃ ληγατευθῆ
αὐτῷ πρᾶγμα τοῦ δεσπότου, πῶς ἔρρωται.

§. 7. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ εἶπον οὕτως· εἶπερ Πέτρω ἐλη-
γάτευσά, δότω ὁ κληρονόμος μου δέκα Παύλω· τί
γίνεται.

§. 8. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν μηδὲν σοι ληγατεύσας εἶπω·
καὶ πρὸς τούτοις δέκα ληγατεύω. καὶ εἰ ἐπερωτήσω
τινα μηδὲν μοι χρεωστοῦντα ἰ. νομίσματα μετὰ ταύ-
της τῆς προσθήκης, πῶς ἔρρωται ἐπὶ τοῖς δέκα.

§. 9. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν καὶ ἐλευθερώσω καὶ ληγα-
τεύσω δοῦλον ἀλλότριον, πῶς τὸ μὲν ληγάτον ἔρρω-
ται, ἢ δὲ ἐλευθερία ἄκυρός ἐστιν.

§. 10. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἔχον ἐν κιβωτῷ ἰ. νομίσματα,
ληγατεύσω ἢ ἐπερωτηθῶ αὐτά, εἰπὼν αὐτὰ ἰ. καὶ εἰ
ἐν τῷ ἀποθνήσκῃν με ἦσαν ἰ. καὶ ὕστερον ἐμειώθῃ.

§. 11. * Μετὰⁿ⁾ ὑπέρθεσιν κινδύνῳ τοῦ κληρονόμου
καὶ ἀποθνήσκῃ, καὶ χείρων γίνεται ὁ ληγατευθεὶς
δοῦλος. ἐὰν οὖν χείρονα γενόμενον αὐτὸν δώσει, μένει
ἐνεχόμενος.

§. 12. Καί^{o)} περὶ τοῦ, ἐὰν τι ληγατευθῆ σοι, καὶ ἀξιο-
θῆς αὐτὸ ἀποκαταστῆσαι μοι, πότε δόλον μόνον, καὶ
πότε δόλον καὶ ῥαθυμίαν ἀπαιτεῖ εἰς τὸ ἀπαιτῆσαι.
καὶ τί κεκανόνισται ἐν τοῖς καλῇ πίστει. καὶ πότε
δόλος μόνος ἢ ῥαθυμία. φησὶ γάρ· ἐὰν ἐκάτερος
ἀφελῆται, ῥαθυμίαν ἀπαιτῶμεν^{p)}· εἰ δὲ μόνος ὁ εἰς,
ὡς ἐπὶ παραθήκης, δόλον.

§. 13. Καὶ ὅτι ἐνέχυρον δέδωκά σοι, ἢ^{q)} γράψας τὸν
υἱόν μου κληρονόμον, καὶ τὴν θυγατέρα ἀπόκληρον
ἠξιώσά σε πωλῆσαι τὸ ἐνέχυρον, καὶ τὸ μετὰ τὸ
χρῆός σου δοῦναι τῇ θυγατρὶ μου. τί γίνεται, ἀνά-
γνωθι.

§. 14. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ εἶπω πρὸς σέ· παρακαλῶ σε,
Πέτρε, λαμβάνοντα τὰ ῥ'. νομίσματα ἐλευθερώσαι
τόνδε καὶ παρασχέιν Παύλω· πῶς δοκῶ καὶ πρὸς τὸν
κληρονόμον εἰπεῖν δοῦναι. τί δὲ γίνεται, ἀνάγνωθι.

§. 15. Καὶ ὅτι, ἐὰν ἀξιώσω τὸν κληρονόμον μου δανεί-
σαι σοι ῥ'. νομίσματα, καὶ ὀρίσω τόκους ἐλαφροῦς,
ὅλον τὸ ληγάτον ἔρρωται.

L. 109. pr. ῥδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου,
D. cod. ἄπερ ζῶν αὐτῇ ἐδωρησάμην, τί δοκῶ λέγειν.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῆ μοι ἀγρός ἢ ῥ'. νο-
μίσματα, καὶ πωλήσῃ τὸν ἀγρὸν ὁ κληρονόμος.

habet, qui et potestatem habet, qua actione uti
velit.

Et de eo: si servus legatus fuerit, electionem
legatarius habet.

Tam hereditatem, quam legatum recte relinquo
illi aut illi, uter prior Capitolium adscenderit: recte
etiam libertis usumfructum, et ei, qui supervixerit,
proprietas.

Et de eo, si quis de herede instituto servum
mihi legaverit, quem ex stipulatu mihi debes.

Et de eo, si duobus testamentis servus mihi re-
lictus sit. Et de eo, si ex uno iussus sim eum resti-
tuere, aut loco eius pecuniam. Et si Falcidia ex
primo testamento eum minuerit.

Et de eo, si servus heres extiterit domino, qui
non erat solvendo, et in alio testamento res domini
ei legata sit, quomodo valeat.

Et de eo, si ita dixerit: Si Petro legavi, heres
meus Paulo decem dato: quid fiat.

Et de eo, si, cum nihil tibi legassem, dixerit:
Hoc amplius decem lego. Et si ab aliquo, qui mihi
nihil debet, decem nummos cum hac adiectione sti-
pulatus sim, quomodo valeat in his decem.

Et de eo, si et liberum esse iussero et legavero
servum alienum, quomodo legatum quidem valeat, li-
bertas autem nullius momenti sit.

Et de eo, si quinque nummos in arca habens,
eos legavero aut promisero, dicens, eos decem esse.
Et si, cum morerer, decem erant, et postea deminuti
sunt.

Post moram periculo heredis servus legatus et
moritur, et deterior fit. Itaque si eum deterio-
riorem factum tradat, obligatus manet.

Et de eo, si quid tibi legatum sit, idque mihi
restituere rogatus fueris, quando dolum solum, et
quando dolum et culpam in exigendo praestes. Et
quid in bonae fidei contractibus regulariter definitum
sit. Et quando dolus duntaxat vel culpa (praestetur).
Ait enim: Cum utriusque commodum vertitur, culpam
exigamus: sin autem unius solius, ut in deposito,
dolum.

Pignus tibi dedi, aut filio meo herede scripto
et filia exheredata rogavi te, ut pignus venderes, et
quod deducto debito tuo superesset, filiae meae dares.
Lege, quid fiat.

Et de eo, si tibi dixerit: Rogo te, Petre, ut
acceptis centum nummis illum manumittas et Paulo
praestes: quomodo etiam heredem dare iubere videar.
Lege autem, quid fiat.

Si heredem meum regavero, ut centum nummos
tibi crederet, et leviores usuras definiero, totum le-
gatum valet.

CIV. Et de eo, si uxori meae legavero, quae
viva ei donaveram, quid dicere videar.

Et de eo, si mihi legatus fuerit fundus aut
centum nummi, et fundum heres vendiderit.

1) Hoc habet Tipucitus. m) L. 108. §. 3 - 10. D. h. t. exhibentur e Tipucito. n) L. 108. §. 11. D. h. t. e Syn. p. 383. habet Fabr. T. V. p. 759. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι. o) L. 108. §. 12 - 15. L. 109. D. h. t. exhibentur e Tipucito. p) Malim ἀπαιτῶμεν. q) Malim καὶ et pro ἢ aut.

ρε'. 1) * Εὰν ὁ ἀξιώθῃ ὁ κληρονόμος δοῦναι μοι, ὃν βούλεται δοῦλον, οὐκ ὀφείλει δοῦναι μοι τὸν χειρῖστον. ἂν οὖν ἐν εἰδήσει κλέπτῃ μοι δῶ, καὶ ὑποστῶ παρ' αὐτοῦ κλοπῆν, ἐνάγεται τῇ περὶ δόλου ἀγωγῇ, καὶ ἀναγκάζεται ἄλλον δοῦναι, καὶ τοῦτον ὡς εἰς τὴν ζῆμιαν ἑᾶσαι μοι.

2) Καὶ περὶ τοῦ, ἂν ἀξιώθῃ ὁ κληρονόμος δοῦναι μοι, ὃν βούλεται δοῦλον, οὐκ ὀφείλει δοῦναι τὸν χειρῖστον. καὶ ἂν οὖν ἐν εἰδήσει κλέπτῃ μοι δῶσει.

ρδ'. Καὶ ὅτι, εἰ καὶ μέρους τῆς διοικήσεως, τυχὸν τῶν ἐν ἐπαρχίᾳ, ἐαυτὸν ἐπικουφίσει"), ἐκπίπτει παντὸς τοῦ ληγατευθέντος.

ρε'. Καὶ ὅτι τοὺς ἠνωμένους τῇ γῆ ἑνοίκους ἤτοι παροίκους ἀχρηστῶς τις ληγατεύει. εἰ δὲ ἠβουλήθῃ ὁ διαθέμενος, δίδονται ἢ τιμὴ αὐτῶν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἂν ληγατευθῇ μοι δοῦλος τοῦ κληρονόμου, καὶ ἐλευθερώσῃ αὐτόν.

Καὶ ὅτι, ὅτε λέγω· Πέτρῳ μετὰ Παύλου ληγατεύω· ἐκατέρῳ ληγατεύεται. καὶ ἐκάτερον ληγατεύω, ὅτε λέγω, τὸν οἶκόν μου μετὰ τοῦ ἀγροῦ.

Καὶ περὶ τοῦ ἐπιτρέψαντος ἐν διαθήκῃ γίνεσθαι παρὰ τοὺς νόμους ἢ τοὺς ἀγαθοὺς τρόπους, πῶς οὐκ ἔρρωται· ὡσπερ οὔτε παρὰ τὸν νόμον ὁ ὄρκος ἐγγραφόμενος.

ρη'. Καὶ ὅτι ἀλλοτρίῳ δούλῳ καλῶς ληγατεύω, ἐφ' ὅσον δουλεύει, ἢ ἐφ' ὅσον ἐστὶ Πέτρου.

Καὶ περὶ τοῦ, ἂν ἐλευθερώσω τὸν δοῦλόν μου μετὰ ἰ. ἔτη, καὶ ἀξιώσω τὸν κληρονόμον ἐν τῷ μεταξὺ τροφᾶς αὐτῷ δίδοναι, ὀφείλει πειθαρχεῖν μοι.

Καὶ περὶ τοῦ, ἂν ἀπὸ τοῦ ἐνστάτου ληγατεύσω σοι ρ'. νομίσματα, καὶ ἀπὸ τοῦ ὑποκαταστάτου σ'. καὶ ἀναλάβωμαι τὰ ληγάτα, χώραν λαμβανούσης τῆς ὑποκαταστάσεως ἀνάγνωθι, τί γίνεται.

Καὶ εἰ τὰ παρὰ τοῦ ἀνήβου ληγατευθέντα ἀναλάβωμαι παρὰ τοῦ ὑποκαταστάτου αὐτοῦ, καὶ κληρονομήσας ἀποθάνῃ ὁ ἀνήβος.

Καὶ εἰ ληγατεύσω παρὰ τοῦ ἀνήβου ὑπὸ αἴρεσιν τὴν, ἂν ἐφηβος γένηται, καὶ ἀναλάβωμαι αὐτό.

Καὶ ὅτι ἢ περὶ τὴν πολυτελεῖαν δαπάνην τῆς ταφῆς γνώμη τοῦ διαθεμένου οὐκ ἔρρωται.

ρθ'. Καὶ ὅτι ὁ w) διαθέμενος ἀποθνήσκων ὑπέξουσιος στρατιώτης ἢ διὰ γῆρας ἀποστρατευθεὶς ληγάτα καλῶς δίδωσι παρὰ τοῦ πατρὸς.

Καὶ ἀπελεύθερος καὶ ἐκ διαθήκης καὶ ἐξ ἀδιαθέτου παρὰ τοῦ πατρωνος μέχρι τοῦ νομίμου μέρους.

Καὶ παρὰ τοῦ δημοσίου ὁ γινώσκων, ὅτι ἀδιάθετος τελευτᾷ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἂν ληγατεύσω σοι ἀγρόν, καὶ ἀξιώσω σε τελευτῶντα ἀποκαταστῆσαι αὐτόν Πέτρῳ, καὶ δοῦναι Παύλῳ ρ'. νομίσματα, τί γίνεται, εἰ τοσαῦτα περιεποιήθῃ σοι ἐκ τῶν καρπῶν αὐτοῦ, ἢ παραχορῆμα τελευτήσης. καὶ εἰ παραχορῆμα εἶπον δοθῆναι τὰ ρ'.

Καὶ περὶ τοῦ, ἂν τί ποτε καταλειφθῇ μοι ἢ τι δίκαιον, ὅπερ ἐγὼ μὲν ἔχειν οὐ δύναμαι, ἕτερος δὲ δύναται.

CV. Si heres servum, quem voluerit, mihi dare rogatus fuerit, pessimum mihi dare non debet. Ideoque si sciens furem mihi dederit, ab eoque furtum passus fuerim, actione de dolo convenitur, et alium mihi praestare cogitur, et hunc pro noxa mihi reliquere.

Et de eo: si heres servum, quem voluerit, mihi dare rogatus fuerit, pessimum dare non debet. Si igitur sciens furem mihi dederit.

CVI. Etiam partis administratione, puta eorum, quae in provincia sunt, se excusaverit (tutor), totum legatum amittit.

CVII. Inquilinos sive colonos, qui praedio adhaerent, inutiliter quis legat. Sed si testator voluerit, aestimatio eorum praestatur.

Et de eo, si mihi servus heredis legatus sit, eumque manumiserit.

Cum dico: *Petro cum Paulo lego*: utrique legatur. Et utrumque lego, cum dico, *domum meam cum fundo*.

Et de eo, qui testamento contra leges aut bonos mores fieri aliquid iussit, quomodo non valeat: sicut nec iusiurandum contra legem inscriptum.

CVIII. Servo alieno recte lego, quoad serviat, vel, quoad Petri erit.

Et de eo: si servum meum post decennium liberum esse iussero, et heredem rogavero, ut interim ei cibaria daret, obtemperare mihi debet.

Et de eo, si ab instituto legavero tibi centum nummos, et a substituto ducentos, et legata repetiero, si substitutioni locus sit, lege, quid fiat.

Et de eo, si legata ab impubere relicta a substituto eius repetiero, et pupillus heres extiterit et decesserit.

Et de eo, si ab impubere legavero sub hac conditione, si pubes factus fuerit, et id repetiero.

Voluntas testatoris de nimio sumtu funeris non valet.

CIX. Testator filiusfamilias miles vel veteranus moriens legata recte a patre relinquit.

Item libertus tam ex testamento, quam ab intestato a patrono usque ad portionem legitimam.

Item a fisco is, qui sciens, se ab intestato moriturum.

Et de eo, si fundum tibi legavero, et rogavero te, ut post mortem tuam eum Petro restitueres, et Paulo centum nummos dares, quid fiat, si tantundem ex fructibus eius tibi quaesitum fuerit, aut statim decesseris. Et si iussi, centum statim dari.

Et de eo, si quid mihi relictum fuerit vel ius quoddam, quod ipse quidem habere non possum, alius autem potest.

r) L. 110. D. h. t. e Syn. p. 383. habet Fabr. T. V. p. 759. s) Hoc habet Tipucitus. e) L. 111—114. pr. §. 1—8. D. h. t. exhibentur e Tipucito. u) sc. ὁ ἐπίτροπος. v) Sic melius Tipucitus, quam sch. a. ad Basil. XLI. 1. cap. 2. Fabr. T. V. p. 410. ubi hic locus sic exhibetur: εἴρηται βιβ. λ'. διγ. ργ'. ὅτι ἢ περὶ τὴν πολυτελεῖαν δαπάνην τῆς ταφῆς γνώμη τοῦ διαθεμένου οὐκ ἔρρωται. w) Adde μὴ post ὁ, ut sensus sit: *Qui sine testamento moritur filiusfamilias miles vel veteranus*.

- L. 115. §. 6. *D. XXX.* Καὶ ὅτι οὐ δύναμαι τὸν κληρονόμον μου ἀξιοῦν γράψαι τόνδε κληρονόμον· εἰ δὲ τοιοῦτον εἶπω, ληγάτον καθ' ἡμᾶδα δοκῶ καταλιμπάνειν.
- §. 7. Εἰ δὲ καὶ μέρος αὐτὸν ἀξιώσω τῆς ἰδίας ἀποκαταστῆσαι κληρονομίας, ἔρρωται· μέχρι μέντοι τοῦ μέρους συμμέτρου τῆς ἐμῆς κληρονομίας κατὰ τὰ κοινὰ νόμιμα.
- §. 8. Εἰ δὲ ἀξιοθῆ ἀτεξουσίου ποιῆσαι τοὺς οἰκείους παῖδας, οὐκ ἀναγκάζεται. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν. φησὶ γὰρ· ἀδιατίμητος ἔστιν ἡ πατρικὴ ἕξουσία.
- §. 9. * Οὐ*) καλῶς οἶκος ἐπὶ τῷ καταλυθῆναι ληγατεύεται.
- §. 10. Καὶ γ) περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῆ τι δούλω ἀλλοτριῷ χωρὶς ἐλευθερίας, καὶ ἐλευθερωθῆ.
- §. 11. * Οὐ²) ἀξιούμενος ὑπεξουσίῳ ὑπὸ αἰρεῖον ἀποκαταστῆσαι κληρονομίαν, οὔτε βουλομένοις αὐτοῖς δύναται πρὸ τῆς προχωρήσεως α) ἀποκαταστῆσαι. εἰδὸς γὰρ ἐν τῷ μεταξὺ ἀτεξουσίου αὐτοῦ γενέσθαι καὶ ἑαυτοῖς κτήσασθαι, ἢ τινὰς ἀποθανεῖν καὶ τοῖς λοιποῖς τὸ ὅλον περιγενέσθαι.
- §. 12. Καὶ β) περὶ τοῦ, ἐὰν μήτηρ τελευτῶσα γράψῃ τινὰ κληρονόμον, καὶ ἀξίωσῃ αὐτὸν ὑπὸ αἰρεῖον ἀποκαταστῆσαι τοῖς αὐτῆς παισὶ τὴν κληρονομίαν, πῶς οὐκ ἀναγκάζεται πρὸ τῆς προχωρήσεως τοῖς παισὶν αὐτῆς ἀποκαταστῆσαι, ἀλλ' ἀσφάλειαν δοῦναι. εἰ δὲ ὑπέρθηται, τί γίνεται, ἀνάγνωθι.
- §. 13. Καὶ ὅτι παίδων καταλειφθέντων, κἂν μὴ κληρονομήσωσι τοῦ πατρὸς, σβέννυται ἡ τῆς ὑπαυδίας αἰρεσις.
- §. 14. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀπροφασίστως καὶ μὴ ἐπὶ προνοίᾳ τινὸς κωλύσω ἀγρὸν προθῆναι, οὐκ ἔρρωται. εἰ δὲ καὶ τινὼν προνοῶν ἐκώλυσα, οὐ βλάπτονται οἱ δανεισταὶ καὶ ὁ δημόσιος, ἀλλὰ τῆς οὐσίας τοῦ κληρονόμου πιπρασκομένης διὰ χρέος κληρονομιῶν καὶ αὐτὸς πιπράσκειται.
- §. 15. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἔχων ἐγγόνους, γράψω τὸν πατέρα αὐτῶν κληρονόμον, καὶ κωλύσω ἀγρὸν ἐκποιθῆναι, ἐφ' ᾧ μείναι ἐν τῇ φαιμίᾳ· καὶ ὁ υἱὸς τὸν ἕνα τῶν ἐγγόνων ἀπόκληρον ποιήσας τοὺς ἄλλους γράψῃ κληρονόμους, καὶ τὸν ἀγρὸν ἑτέρῳ ληγατεύσῃ, πῶς ἀπαιτεῖ τὸ ληγάτον ὁ ἀπόκληρος.
- §. 16. Τὸ αὐτὸ ἔστι, κἂν ἀτεξουσίου ποιήσῃ τινὰς καὶ οὕτως ἐκποιήσῃ τοὺς ἀγρούς.
- §. 17. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ πάντας ἔξ ἀνίσων μερῶν γράψῃ κληρονόμους, μὴ ληγατεύσας τὸν ἀγρὸν.
- §. 19. Καὶ περὶ τοῦ, οὔτε ἔσθ' ὅτε ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ κληρονόμου τελευτᾷ ὁ ληγατευθεὶς δούλος. καὶ ἀνάγνωθι τὸ παράδειγμα.
- L. 116. pr. *D. eod.* ρί. * Ληγάτον ε) ἔστι μείωσις τῆς κληρονομίας.
- §. 1. Καὶ δ) ὅτι τῷ κληρονόμῳ ἀφ' ἑαυτοῦ ληγατεύεσθαι οὐ δυνατόν· ἀπὸ δὲ τοῦ συγκληρονόμου δυνατόν. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δύο κληρονόμων ὄντων ληγατεύσω τῷ ἐνὶ καὶ ἐξωτικοῖς ἀγρὸν, τί γίνεται.
- §. 2. Καὶ ὅτι ἀλλότριος δούλος γραφεὶς κληρονόμος ἑαυτῷ οὐ δύναται ληγατεύεσθαι, οὔτε ἔξ ὀλοκλήρου, οὔτε ἐκ μέρους.

Heredem meum rogare non possum, ut hunc heredem instituat: sed si tale quid dixerō, fideicommissum universale videor relinquere.

Sed et si, cum partem suae hereditatis restituere rogavero, valet: usque ad partem tamen meae hereditatis congruam secundum ius commune.

Si vero liberos suos emancipare rogatus sit, non cogitur. Et lege causam. Aut enim: patria potestas inaeestimabilis est.

Non recte aedes legantur, ut destruantur.

Et de eo, si quid servo alieno sine libertate legatum sit, et ad libertatem pervenerit.

Qui filiis in potestate constitutis hereditatem restituere sub conditione rogatur, nec volentibus eis ante diem cedentem restituere potest. Probabile enim est, eos interim sui iuris constitutos sibi acquirere, aut quosdam decessisse et reliquis totum competere.

Et de eo, si mater moriens aliquem heredem scripserit, eumque rogaverit, sub conditione filiis suis hereditatem restituere, quomodo ante diem cedentem filius eius restituere non cogatur, sed cautionem praestare. Sed si moram fecerit, lege, quid fiat.

Liberis relictis, quamvis patri heredes non extiterint, conditio non existentium liberorum extinguitur.

Et de eo: si sine causa, non ut alicui prospiciatur, fundum alienari vetuero, non valet. Sed etsi quibusdam prospiciens vetui, non laeduntur creditores et fiscus, sed cum bona heredis propter aes alienum hereditarium veneant, ipse quoque venditur.

Et de eo, si, cum nepotes haberem, patrem eorum heredem scripsero, et vetuero fundum alienari, ut in familia remaneret: et filius uno ex nepotibus exheredato reliquos scripserit heredes, et fundum extraneo legaverit, quomodo exheredatus petat legatum.

Idem etiam est, si quosdam emancipaverit et postea fundos alienaverit.

Et de eo, si omnes ex disparibus partibus heredes scripserit, fundo non legato.

Et de eo, quando interdum in utilitatem heredis servus legatus moriatur. Et lege exemplum.

Legatum est hereditatis deminutio.

Heredi a semet ipso legari non potest: a coherede potest. Et de eo, si, cum duo heredes essent, uni et extraneis fundum legavero, quid fiat.

Alicenus servus heres institutus sibi legari non potest, nec totus, nec pro parte.

α) L. 114. §. 9. D. h. t. e Syn. p. 383. habet Fabr. T. V. p. 759. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι.
 γ) L. 114. §. 10. D. h. t. exhibetur e Tipucito. ζ) L. 114. §. 11. D. h. t. exhibetur e Syn. p. 410. sq. quem locum neglexit Fabrotus. Eadem habet Tipucitus usque ad verbum ἀποκαταστῆσαι, qui praefigit verba καὶ ὅτι. α) In marg. Syn. πρὸ τῆς προχωρήσεως explicatur verbis πρὸ τῆς ἐμβάσεως τῆς αἰρέσεως. δ) L. 114. §. 12. sqq. D. h. t. exhibentur e Tipucito.
 ε) L. 116. pr. D. h. t. e Syn. p. 383. habet Fabr. T. V. p. 759. Similia habet Harm. V. 10. §. 2. Eadem leguntur apud Tipucitum, qui incipit καὶ ὅτι. δ) L. 116. §. 1. sq. L. 117. D. b. t. exhibentur e Tipucito.

Καὶ ὅτι κληρονομία δούλω καλῶς ληγατεύεται· καὶ πρὸ ὑπερβίβου ἢ κληρονομία τὸ τοῦ τελευτήσαντος ἐπέχει πρόσωπον.

Καὶ ὅτι ὁ ληγατεύθεις ἀγρός, οἷος ὑπὸ τοῦ διαθεμένου κατελείφθῃ, δίδεται, εἴτε ἐδούλευσεν, εἴτε ἐδουλεύετο. καὶ ἐὰν ἐν τῇ συγχύσει φθαρώσιν, ἀναγεοῦνται.

ριβ'. Καὶ ὅτι τὸ ταῖς πόλεσι καταλιμπανόμενον κερῶται.

ριβ'. 1) * Εἰς^ε) καλυφθῆ δούλος ἀποδοῦναι τοὺς λογισμούς, καὶ τὰ παρ' αὐτῷ ὄντα καὶ τὰ κατὰ δόλον γινόμενα δίδωσι· μόνον γὰρ τοῦ ἐξ ἀμελείας ὑποκείσθαι ἀπαλλάττεται. οὐ συνέπεται δὲ τῷ ἐλευθερομένῳ διὰ τῶν τοιούτων ῥημάτων τὸ πεκούλιον.

2) Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οἰκίτης τοῦ οἰκείου διοικήσῃ πράγματα δεσπότου, καὶ τελευτῶν ὁ δεσπότης κελεύσῃ αὐτὸν μὴ δοῦναι λόγους τῶν διοικήσεων, τί δοκεῖ λέγειν, ἀνάγκη δὲ ὡραῖον καὶ καλόν. λέγει γὰρ, καὶ τὰ παρ' αὐτῷ ὄντα, καὶ τὰ κατὰ δόλον γινόμενα δίδωσιν· μόνον γὰρ τοῦ ἐξ ἀμελείας ὑποκείσθαι ἀπαλλάττεται. οὐ συνέπεται δὲ τῷ ἐλευθερομένῳ διὰ τῶν τοιούτων ῥημάτων τὸ πεκούλιον.

ριγ'. Καὶ ὅτι περὶ τοῦ, ἐὰν πρόσδος ληγατεύθῃ ἀγροῦ, πῶς δύναται πιπράσκειν αὐτὸν ὁ κληρονόμος.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πάντες οἱ ληγατάριοι συναίνωσι τῇ ἐκποίησι τοῦ ληγάτου.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγρός μισθωθῆς ληγατεύθῃ μοι ἀπροσδιοριστως.

ριδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δυοὶ συνέξυγμένως ληγατεύθῃ, καὶ τῷ ἐν χωρὶς τοῦ ἄλλου δίδεται.

ριε'. 1) Εἰς^ε) τιμὴν τῶν πόλεων ἔστι τὸ ληγατεύομενον εἰς ἀποτροφὴν ἀσθενῶν παίδων ἢ γερόντων.

2) Καὶ ὅτι καλῶς ταῖς πόλεσιν εἰς κοσμὸν καὶ εἰς τιμὴν ληγατεύεται, ἢ εἰς διανομὴν τῶν πολιτῶν ἢ εὐχλῆαν, ἢ εἰς ἀποτροφὴν ἀσθενῶν παίδων ἢ γερόντων.

Καὶ ὅτι περὶ τοῦ, ἐὰν δύο γράψας κληρονόμος, εἰ νομίσματα ἐξ αὐτῶν ληγατεύσω σοι, καὶ ὁ εἰς μὴ κληρονομήσῃ, ὁ ἄλλος δίδωσι τὰ εἰ νομίσματα.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγρός ἄξιός ῥ'. νομισμάτων ληγατεύθῃ μοι ὑπὸ αἵρεσιν τῆν, ἐὰν δώσω τῷ κληρονόμῳ ῥ'. νομίσματα.

ρις'. Καὶ ὅτι τοὺς παῖδας μου γράψας κληρονόμους ἤξιωσα τὸν ἐξ αὐτῶν ἄπαιδα τελευτῶντα ἀποκαταστήσαι τῷ ἄλλῳ τὸ δέμοιρον τοῦ μέρους αὐτοῦ. ὁ εἰς ἀποθήσκων ἔγραψε τὸν ἄλλον κληρονόμον εἰς θ'. οὐγγίας, καὶ Πέτρον εἰς τρεῖς. ἀπαιτεῖ ὁ ἀδελφὸς τὸν Πέτρον τὸ ληγάτον, καθόσον ἐκληρονόμησεν· ὡσπερ καὶ οἷοςδήποτε δανειστής γενόμενος τῷ χρεώστῃ αὐτοῦ κληρονόμος· εἰ μὴ δεῖχθῇ, ὅτι ἕνεκα τοῦ χρέους κληρονόμος αὐτὸν ἐνεστήσατο.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀξιῶσω σε τὸ ληγατεύθῃν ἀποκαταστήσαι, ὅτινι ἄφελος ἀποκαταστήσαι, καὶ τὸ ὄνομα μὴ εἴπω. καὶ ἔστιν ἀνίσχυρον.

ρις'. * Εἰ^κ) μὲν εἰπὼν τὰ τῶν κληρονόμων ὀνόματα ληγατεύσω παρ' αὐτῶν, ἐξ ἴσου χρεωστοῦσιν· εἰ δὲ μὴ, πρὸς ὁ κληρονομεῖ ἕκαστος.

Servo hereditario recte legatur: et ante aditionem hereditas personam defuncti obtinet. L. 116. §. D. XXX.

Fundus legatus talis datur, qualis a testatore relictus est, sive serviat, sive ipsi servitus debeatur. Et si confusione extinctae sint (servitutes), restituntur. §. 4.

CXI. Quod civitatibus relinquatur, valet. L. 117. D. eod.

CXII. Si servus vetitus sit rationes reddere, tam quae apud ipsum sunt, quam quae dolo facta sunt, praestat: nam liberatur tantum eatenus, ut ex negligentia non teneatur. Non sequitur autem manumissum ex eiusmodi verbis peculium. L. 119. D. eod.

Et de eo, si servus res domini sui administraverit, et dominus, cum moreretur, vetuerit eum reddere rationes administrationum, quid dicere videatur, lege egregiam et pulcram expositionem. Ait enim: Tam quae apud ipsum sunt, quam quae dolo facta sunt, praestat: nam liberatur tantum eatenus, ut ex negligentia non teneatur. Non sequitur autem manumissum ex eiusmodi verbis peculium.

CXIII. Et de eo, si reditus fundi legatus sit, quomodo heres distrahere eum possit. L. 120. p. D. eod.

Et de eo, si omnes legatarii distractioni legati consentiant. §. 1.

Et de eo, si fundus locatus pure mihi legatus sit. §. 2.

CXIV. Et de eo: si duobus coniunctim legatum sit, etiam alteri sine altero datur. L. 121. D. eod.

CXV. Ad honorem civitatum est, quod legatur ad alimenta infirmorum puerorum vel senum. L. 122. p. D. eod.

Recte civitatibus ad ornatum et ad honorem legatur, vel ad divisionem civium, vel epulas, vel ad alimenta infirmorum puerorum vel senum.

Et de eo: si duobus heredibus scriptis decem nummos ab iis tibi legavero, et alter heres non extiterit, alter decem nummos praestat. §. 1.

Et de eo, si fundus centum nummis dignus mihi legatus sit sub hac conditione, si heredi centum nummos dederō. §. 2.

CXVI. Filiis meis heredibus scriptis eum, qui ex illis sine liberis decessisset, rogavi, ut alteri bessem partis suae restitueret. Alter decedens alterum ex dodrante scripsit heredem, et Petrum ex quadrante. Frater a Petro fideicommissum petit, pro qua parte heres extitit: sicut et quicumque creditor, qui debitori suo heres extitit: nisi probatum fuerit, eum debiti causa ab illo fuisse institutum. L. 123. p. D. eod.

Et de eo, si te rogavero, ut legatum restitueres, cui restituere deberes, et nomen non expressero. Invalidum est. §. 1.

CXVII. Si nominibus heredum expressis ab iis legavero, ex aequis partibus debent: si nomina non dixero, pro ea parte, pro qua quisque succedit. L. 124. D. eod.

Et de eo, si te rogavero, ut legatum restitueres, cui restituere deberes, et nomen non expressero. Invalidum est. §. 1.

e) L. 119. D. h. t. exhibet ἢ πείρα tit. XLIII. cap. 7. ubi dicitur esse cap. 103. tit. 10. lib. XI. VIII. Basil. Numeri corrupti sunt. Quod secundo loco positum est, habet Tipucitus. f) L. 120. 121. D. h. t. exhibentur e Tipucito. g) L. 122. pr. D. h. t. exhibetur e Coll. const. eccl. Lib. II. apud Voellum T. II. p. 1312. ubi praefigitur: Βιβλίον λ'. διγέρον ροδ'. Paulus. h) Hoc habet Tipucitus. i) L. 122. §. 1. 2. L. 123. D. h. t. exhibentur e Tipucito. k) L. 124. D. h. t. e sch. a. ad Basil. XXIII. I. cap. 45. Fabr. T. III. p. 333. habet Fabr. in Addendis T. V. p. 808. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι.

L. 125. D. XXX. ρη'. Καὶ¹⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν γράψας σε κληρονόμον ἠξιώσῃ λαβόντα ἐκ τῆς κληρονομίας ῥ'. νομίσματα ἀποκαταστήσαι αὐτήν, καὶ ὁ πατρῶν μου αἰτήσῃ τὴν ἐναντιώσιν τῆς διαθήκης.

L. 126. pr. D. eod. ρθ'. Καὶ τίνες οὐ βαροῦνται ληγάτοις. καὶ πότε δίδωσιν ὁ ὑποκατάστατος τοῦ γεγραμμένου κληρονόμου υἱοῦ τὰ ληγάτα.

L. 127. D. eod. ρκ'. Καὶ ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ κνοφορουμένου τοῦ ἀδελφοῦ καλῶς δίδωμι ληγάτον.

L. 128. D. eod. ρκα'. 1) * Ἐάν^{m)} τις παρανόμως ἀγάγηται τὴν ἐπιτροπευθεῖσαν παρ' αὐτοῦ, λαβεῖν μὲν αὐτὸς ἐκ τῆς διαθήκης αὐτῆς οὐ δύναται· αὐτὴ δὲ ἐκ τῆς αὐτοῦ λαμβάνει.

2) Καὶⁿ⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν τις παρανόμως ἀγάγηται τὴν ἐπιτροπευθεῖσαν παρ' αὐτοῦ, πῶς αὐτὸς μὲν ἐκ τῆς διαθήκης αὐτῆς οὐ λαμβάνει· αὐτὴ δὲ ἐκ τῆς αὐτοῦ λαμβάνει.

L. 1. C. VI. 42. ρκβ'. 1) Ἐάν^{o)} ὁ κληρονόμος ἀποδεχθῆ παρασχῶν ἐπὶ πολλῶν χρόνων τὸ ἄννοον ἤτοι τὸ ἐνιαυσιαῖον, ἤτοι μέντορον ἀλλομενον ἢ βεσιτάριον, ἀναγκάζεται καὶ τὰ μὴ καταβληθέντα δοῦναι καὶ τὰ ἐν τῷ μετὰ ταῦτα χρόνῳ. πολλὸς δὲ χρόνος, τουτέστι ἡ τριετία.

2) Τὸ^{p)} καταβληθὲν ἐπὶ τρισὶ χρόνοις ἐνιαυσιαῖον ληγάτον πιστεύεται καὶ εἰς τοὺς ἐφεξῆς χρόνους διηρηκῶς καταλειφθῆναι, καὶ ἀπαιτεῖται, εἰ μὴ ἄρα ὁ καταβαλὼν φανερῶς δείξει, ὅτι ἐπὶ τρισὶ καὶ μόνοις ὠρισθῆ δοθῆναι.

3) Καὶ^{q)} περὶ τῶν καταλειφθέντων χρημάτων εἰς διατροφάς.

L. 2. C. eod. ρκγ'. * Ἐάν^{r)} ἄχρηστον καταλειφθῆ ληγάτον, καὶ οἱ κληρονόμοι ἐν εἰδήσει αὐτοῦ^{s)} καταβάλωσιν, οὐκέτι δύνανται αὐτὸ ἐπαναλαμβάνειν.

L. 3. C. eod. ρκδ'. Καὶ^{t)} περὶ τοῦ, ἐὰν τις γράψας τινὰς κληρονόμους ἀξιώσῃ αὐτοὺς ἐλευθερῶσαι τήνδε τὴν δούλην, καὶ ἀποκαταστήσαι αὐτῇ τὴν κληρονομίαν· ἐκείνη δὲ ἐλευθερωθεῖσα παρὰ τῶν κληρονόμων πρὸ τῆς ἀποκατάστασης τοῦ κλήρου ἀδιάθετος τελευτήσῃ, τίνι ἀνήκει ἡ κληρονομία αὐτῆς.

L. 4. C. eod. ρκε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις ἐκ τῶν παίδων τῶν ἰδίων κληρονομούμενος κελεύσῃ, τοῦδε τοῦ ἀγροῦς μὴ ἐξελθεῖν τῆς αὐτοῦ φιλίας, πῶς δύναται ὁ εἰς τῶν παίδων τῆ ἀδελφῆ αὐτοῦ δωρεῖσθαι.

L. 5. C. eod. ρκς'. Καὶ ὅτι ἔχων τις δύο παῖδας, ἄρρενα καὶ θήλειαν, ἔγραψεν αὐτοὺς κληρονόμους· τὴν δὲ θήλειαν ὑποκατέστησε τῷ ἄρρενι ἀνήβῳ τελευτῶντι. κατέλειπε δὲ ἐξ αὐτοῦ τῇ θηλείᾳ καὶ καθ' ὁμάδα ληγάτον. ἐτελεύτησε δὲ ἐκεῖνος ἐφηβος. καὶ λέγει ἡ διάταξις, ἣν καὶ ἀνάγνωθι.

L. 6. C. eod. ρκζ'. 1) * Ἐάν^{u)} κτήματα ὑποκείμενα ληγατεύθωσιν, ὁ κληρονόμος ἀναγκάζεται ταῦτα ἀναρρῶσαι· μάλιστα ὅτε καὶ ὁ τελευτήσας ἤδει τὴν κατάστασιν αὐτῶν· ἢ ἠγνόει μὲν, πλὴν εἰ ἥπιστατο, ἐμέλλεν ἀντ' αὐτῶν ἕτερόν τι ληγατεύειν. εἰ δὲ ἐπράθησαν ἤδη παρὰ τοῦ δανειστοῦ, ὁ κληρονόμος ἀναγκάζεται δοῦναι τῷ ληγαταρίῳ τὴν διατίμησιν αὐτῶν.

CXVIII. Et de eo, si te heredem scripsero et rogavero, ut praeceptis ex hereditate centum nummis eam restitueres, et patronus meus bonorum possessionem contra tabulas petierit,

CXIX. Et quinam legatis non onerentur. Et quando is, qui filio heredi instituto substitutus est, legata praestet.

CXX. Etiam a postumo fratris recte legatum relinquo.

CXXI. Si quis illicite pupillam suam duxerit ipse quidem ex eius testamento capere non potest illa autem ex eius testamento capit.

Et de eo, si quis illicite pupillam suam duxerit quomodo ipse quidem ex testamento eius non capiat illa autem ex eius testamento capiat.

CXXII. Si probatum sit, heredem per multum temporis menstruum vel annuum alimentum vel vestiarum praestitisse, tam, quae non soluta sunt, quam quae in futurum praestanda sunt, dare cogitur. Multum autem tempus est triennium.

Legatum annuum per triennium praestitum etiam in sequentes annos perpetuo relictum creditur, et petitur, nisi qui solvit, manifeste probaverit, per triennium tantum se dare iussum.

Et de pecunia ad alimenta relicta.

CXXIII. Si inutile legatum relictum sit, et heredes scientes id praestiterint, id repetere non possunt.

CXXIV. Et de eo, si quis quibusdam heredibus scriptis eos rogaverit, ut illam ancillam manumitterent, eique hereditatem restituerent: illa autem a heredibus manumissa ante restitutionem hereditati intestata decesserit, ad quem hereditas eius pertinet.

CXXV. Et de eo, si quis, cui liberi heredes extiterunt, vetuerit, ne illi fundi ex sua familia exirent quomodo alter ex filiis sorori suae donare possit.

CXXVI. Quidam filium et filiam habens heredem eos scripsit: filiam autem filio suo, si impubes deederet, substituit. Filiae autem ab eo fideicommissum universale reliquit. Ille pubes decessit. Et ait constitutio, quam et legas.

CXXVII. Si praedia obligata legata fuerint, heres ea liberare cogitur: maxime cum et defunctus conditionem eorum scivit: aut ignoravit quidem, verum si scisset, aliud quid eorum loco legaturus fuisset. Si vero a creditore iam distracta sunt, heres pretium eorum legatario solvere cogitur.

l) L. 125 — 127. D. h. t. exhibentur e Tipucito. m) L. 128. D. h. t. exhibetur e Syn. p. 532. et ex Harm. V. 8. §. 60. ex quo not. 104. Reitzius notavit suppleri posse Basilica. n) Hoc habet Tipucitus. o) L. I. C. VI. 42. exhibetur e sch. t. Epantiophanis ad Basil. XXIII. 3. cap. 5. Fabr. T. III. p. 412. quem locum neglexit Fabrotus. Videtur hic locus genuinum exhibere Basilicorum textum. p) Hoc exhibetur ex Eustathio Cap. XXVI. §. 5. edit. Zachariaei. cf. notam 35. ibid. p. 200. q) Hoc habet Tipucitus. r) L. 2. C. h. t. e Syn. p. 383. habet Fabr. T. V. p. 759. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ περὶ τοῦ. s) Tip. τοῦτα. t) L. 3 — 5. C. h. t. exhibentur e Tipucito. u) L. G. C. h. t. e Syn. p. 383. habet Fabr. T. V. p. 759. Pauciora habet Harm. V. 10. §. 32. Omittit enim verba μάλιστα — ληγατεύειν.

2) Καί^v) περί τοῦ, ἐάν κτήματα ὑποκειμένα
 ατευθῆ· καί εἰ ἐπράθη ἢ ἴδη παρὰ τοῦ δανειστοῦ.
 ρκγ'. Καί^w) ὅτι ἡ τῆς βουλήσεως τοῦ τελευτή-
 τος ζήτησις ἐν τῇ κρίσει τοῦ δικαστοῦ ἔστιν, ἵνα
 ἦν διακρίνη.
 ρκδ'. Καί περί τοῦ ὑπὸ ἡμέραν ἢ ὑπὸ αἴρεσιν
 θερίας ἀξιωθέντος ἢ καὶ ληγατευθέντος.
 ρλε'. Καί ὅτι ληγάτον ἢ φιδικόμεμσον οὐ κατα-
 πάνειται τινι ἀπὸ τοῦ μὴ ἔχοντος κέρδος ἐκ τῆς
 θήκης. καὶ τίνος χάριν οὐκ εἶπε καὶ περί ἐλευ-
 τίας, ἀνάγνωθι.
 ρλε'. Καί περί τοῦ, ἐάν τις εἶπῃ, Πέτρῳ δοθῆναι
 νομίματα, τί δοκεῖ λέγειν.
 ρλεβ'. Καί περί τοῦ, ἐάν τις εἶπῃ· κωλύω, τότε
 ἀγρόν πραθῆναι ἔξωθεν τῆς ἐμῆς φουμιλίας·
 εὐκαλῶς πωλεῖται.
 ρλεγ'. Καί ὅτι, ἐάν τις ἀξιωθεῖσα μετὰ θάνατόν
 ἀποκαταστήσαι τὴν περιελθοῦσαν εἰς αὐτὴν κλη-
 ρομίαν, εἴτι ζωσα βουληθῆ ἀποκαταστήσαι, παρα-
 σασχοῦσα ἢ μὴ τὸ νόμιμον μέρος, οὐ δύναται.
 ρλεδ'. Καί ὅτι τῆς ἐνοστάσεως χώραν λαμβανούσης
 ἐν τῇ ὑποκαταστάσει ληγάτα οὐδέποτε δύναται
 ὄζειν.
 ρλεε'. Καί ὅτι ἔχων τις θυγάτηρα θετήν, ἔγραψεν
 ἦν κληρονόμον ἐν διαθήκῃ, παρακαλέσας, πάντα
 ἐν τῇ διαθήκῃ γεγραμμένα ἰσχύειν καὶ ἐξ ἀδια-
 ου. ὑποκατέστησε δὲ αὐτῇ πουπιλαρίως, ταυτέστιν
]*) ἐάν τελευτήσῃ ἐντὸς τῶν δύο γ) ἐνιαυτῶν,
 ἀποκατάστατο αὐτῆς λάβωσι τὴν κληρονομίαν.
 γη δὲ ἢ λεγομένη θυγάτηρ ὡς μὴ οὕσα τῇ ἀλη-
 μ θυγάτηρ παρητήσατο τὴν κληρονομίαν· καὶ
 ὄν τινες συγγενεῖς τοῦ πατρός, καὶ ὡς ἐξ ἀδια-
 ου κατέσχον αὐτὴν. λέγει οὖν ἡ διάταξις, ἦν καὶ
 ἠωθι.
 ρλες'. 1) * Ἐάν^z) γυνὴ τοὺς παῖδας τοὺς ἰδίους
 ρμσα κληρονόμους, ἀξιώσῃ τὸν πατέρα αὐτῶν,
 ρσαι αὐτοὺς αὐτέξουσους, δοκεῖ τοῦτο λέγειν,
 γνομένοις αὐτοῖς ἀπτεξουσίοις ἀποκατάστησον
 κληρονομίαν. καὶ διὰ τοῦτο ὅτιδὴποτε αὐτῶν
 ἔξουσίων γενομένων, ὑπόκειται τῇ ἀποκαταστάσει.
 2) Καί^a) περί τοῦ, ἐάν γυνὴ τοὺς παῖδας τοὺς
 υς γράψασα κληρονόμους ἀξιώσῃ τὸν πατέρα αὐ-
 ποιῆσαι αὐτοὺς αὐτέξουσους, τί δοκεῖ λέγειν.
 ρλεζ'. Καί^b) περί τοῦ, ἐάν τις γράψας τινὰ με-
 ρς κληρονόμον, ληγάτον αὐτῷ καταλείψας οὕτως
 ἴν βαρήσῃ ἀποκαταστάσει· ἀξιώ σε, εἴ τι ἂν σῆς
 τῆς ἐμῆς κληρονομίας, τοῦτο ἀποκαταστήσαι
 ε· περί τίνων καὶ ἄλλων δοκεῖ λέγειν, ἀνάγνωθι.
 ρλη'. 1) * Ἐάν^c) τις κελύσῃ τινὴ μὴ ἀπαιτη-
 αι λόγους, ἰσχύει ἢ βούλησις αὐτοῦ.
 2) Καί περί τοῦ, ἐάν τις κελύσῃ τινὴ^d) μὴ
 ετηθῆναι λόγους, ἰσχύει.
 ρληθ'. Καί^{dd}) ὅτι ἐν ταῖς ὑποκαταστάσειν^e) αἰ
 εἰ τὰς προτέρας βουλήσεις εἰσὶ βεβαιότεραι.
 ρμη'. Καί ὅτι, ἐάν τις τὸν ἄνηβον γράψῃ κλη-
 ρομίαν, δύναται ἐκ τοῦ ἐπιτρόπου αὐτοῦ καταλι-
 τὸ ληγάτον, ὡς περὶ καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ἀνήβων;
 νατο καταλιμπάνειν.

Et de eo, si praedia obligata legata fuerint: et
 si a creditore iam vendita fuerint.

CXXXVIII. Voluntatis defuncti quaestio in aesti-
 matione iudicis est, ut eam discernat.

L.
 C. VI.

CXXXIX. Et de eo, qui in diem vel sub condi-
 tione libertate honoratus aut etiam legatus est.

L. 8
 C. ee

CXXX. Legatum vel fideicommissum non relin-
 quitur alicui ab eo, qui lucrum ex testamento non
 habet. Et lege, quam ob causam de libertate locu-
 tus non fuerit.

L. 9.
 C. eo

CXXXI. Et de eo, si quis dixerit, Petro centum
 nummos dari, quid dicere videatur.

L. 10
 C. eo

CXXXII. Et de eo, si quis dixerit: *Prohibeo,*
quominus hic fundus extra familiam meam vendatur:
 quando recte vendatur.

L. 11
 C. eoi

CXXXIII. Si qua rogata post mortem suam he-
 reditatem, quae ad ipsam pervenit, restituere, viva
 restituere voluerit, retenta aut non retenta legitima
 parte, non potest.

L. 12
 C. eoi

CXXXIV. Si heres institutus succedit, legata a
 substituto relicta competere non possunt.

L. 12
 C. eoi

CXXXV. Qui filiam adoptivam habebat, testa-
 mento eam heredem scripsit, et adiecit, ut omnia
 testamento scripta etiam ab intestato valerent. Pu-
 pillariter autem ei substituit, id est, ita, ut si
 ante duodecimum annum decederet, substituti eius
 hereditatem caperent. Illa autem, quae filia diceba-
 tur, cum revera filia non esset, hereditatem repudia-
 vit: et cognati quidam patris ab intestato eam posse-
 sidebant. Ait igitur constitutio, quam et legas.

L. 14.
 C. eoi

CXXXVI. Si mulier filiis suis heredibus scriptis
 patrem eorum eos emancipare rogaverit, dicere vide-
 tur: *Emancipatis eis hereditatem restitue.* Ideoque
 quaecumque emancipati fuerint, restitutioni sub-
 iacet.

L. 15.
 C. eoi

Et de eo, si mulier filiis suis heredibus scriptis
 patrem eorum eos emancipare rogaverit, quid dicere
 videatur.

CXXXVII. Et de eo, si quis aliquem heredem
 ex parte scripserit, et legato ei relicto ita eum fidei-
 commisso oneraverit: *Rogo te, ut, quidquid ex here-
 ditate habueris, id illi restituas:* de quibus aliis loqui
 videatur, lege

L. 16.
 C. eoi

CXXXVIII. Si quis vetuerit ab aliquo exigi ra-
 tiones, voluntas eius valet.

L. 18.
 C. eoi

Et de eo: si quis vetuerit, ab aliquo rationes
 exigi, valet.

CXXXIX. In fideicommissis posteriores voluntates
 sunt firmiores.

L. 19.
 C. eoi

CXL. Si quis pupillum heredem scripserit, a tu-
 tore eius legatum relinquere potest, sicut etiam ab
 ipsis pupillis relinquere poterat.

L. 20.
 C. eoi

v) Hoc habet Tipucitus. w) L. 7—14. C. h. t. exhibentur e Tipucito. x) Illud *ἵνα* deest in Codice Tipuciti.
 lendum erat. y) Lege *δώδεκα*. z) L. 15. C. h. t. exhibetur e Syn. p. 411. quem locum neglexit Fabrotus. a) Hoc
 Tipucitus. b) L. 16. C. h. t. exhibetur e Tipucito. c) L. 18. C. h. t. exhibet ἡ *πείρα* tit. XLIII. cap. 7. ubi est
 128. tit. 19. lib. XLVIII. Basil. Duo ultimi numeri corrupti sunt. Quod secundo loco positum est, habet Tipucitus.
ἄλλῃ τινά. dd) L. 19. sq. C. h. t. habet Tipucitus. e) Lege *ἀποκαταστάσειν*. Nam *ὑποκαταστάσεις* sunt *substitutiones*.

- L. 21. ρμα'. Καὶ ὅτι εἶχε τις δύο παῖδας, Πέτρον καὶ Παῦλον. ἤξιώσαε δὲ τὸν Παῦλον, ἐὰν ἅπαις τελευτήσῃ, ἀποκαταστήσαι τῷ Πέτρῳ τὴν κληρονομίαν. ὁ δὲ Πέτρος ἔσχεν υἱὸν λεγόμενον Ἰωάννην. καὶ συνέβη τελευτήσαι τὸν Παῦλον ζῶντος ἔτι τοῦ Πέτρον. καὶ συνέβη καὶ τὸν Πέτρον μετὰ ταῦτα τελευτήσαι. κατεῖχε τὴν οὐσίαν τοῦ Παύλου ἢ γαμετὴ αὐτοῦ, τὴν δὲ οὐσίαν τοῦ Πέτρον ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης. οὗτος οὖν ὁ Ἰωάννης ὁ υἱὸς τοῦ Πέτρον τοῦ ὑποκαταστάτου ἐνῆγε τῇ γυναικὶ τοῦ Παύλου, λέγων, ὅτι μάλιστα πάσα ἡ κληρονομία τοῦ θελου μου ἐμοὶ διαφέρει. ἄχρηστος γὰρ ἦν ἢ διαθήκη, ἐν ἣ ἔγραψέ σε κληρονόμον. πλὴν εἰ καὶ ἰσχύει ἢ διαθήκη, τὴν ἀποκατάστασιν μοι χρεωστεῖς. ἕμα γὰρ τῷ τελευτήσαι τὸν Παῦλον ἤροσε τῷ πατρὶ τῷ ἐμῷ ἢ ἀποκατάστασις, ἣτις καταλειφθεῖσα ἢ αὐτῷ παρὰ τοῦ πάππου πρὸ τοῦ ἐμὲ τεχθῆναι, καὶ τελευτήσαντος ἐκείνου Παύλου ἐγὼ ἀπαιτῶ τὴν ἀποκατάστασιν. καὶ ἀντιγράφει ἢ διάταξις, ἦν καὶ ἀνάγνωθι.
- L. 22. ρμβ'. * Καὶ⁸⁾ ἐν ἐπιστολῇ, καὶ ἐν οἰωδῆποτε λιβέλλῳ, καὶ ἀγράφως, καὶ νεύματι ληγάτον καταλιμπάνεται.
- L. 23. ρμγ'. Καὶ^{h)} περὶ τοῦ, ἐὰν τις ἀπὸ ἀχρήστου ληγάτον μὴ ἐν εἰδήσει, ἀλλὰ νομίσας, αὐτὸ ἐρωσθαι, ὁμολογήσῃ, οὐκ ἀπαιτεῖται.
- L. 24. ρμδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγροὶ καταλειφθῶσι κατὰ ἀποκατάστασιν, πῶς ἀναγκάζεται ὁ κληρονόμος δοῦναι ἀσφάλειαν, ὅτι καὶ^{l)} συμβόλαια αὐτῶν, ἐὰν χρεία γένηται, καὶ ἔχουσι, προσφέρουσι^{k)}.
- L. 25. ρμε'. Καὶ ὅτι καὶ τὰ ἰδικὰ πράγματα τῶν κληρονόμων κατὰ ἀποκατάστασιν καλῶς καταλιμπάνεται.
- L. 26. ρμς'. 1) * Ἐὰν^{l)} ὑπέξουσιν καταλειφθῆ ληγάτον, ὁ δὲ πατὴρ παραιτήσεται, αὐτὸς δύναται ὁ ὑπέξουσος αὐτὸ ἀπαιτήσαι.
2) Καὶ^{m)} περὶ τοῦ, ἐὰν ὑπέξουσιν καταλειφθῆ ληγάτον, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ παραιτήσεται, πῶς αὐτὸς δύναται ὁ ὑπέξουσος αὐτὸ ἀπαιτήσαι.
- L. 27. ρμζ'. Καὶⁿ⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ καταλείψας ληγάτον μεταμειληθῆ.
- L. 28. ρμη'. Καὶ ὅτι οὐδὲ ληγάτον αἰρετικῶς^{o)} ἰδίῳις παισί^{p)} χρησίμως δύναται καταλιμπάνεσθαι.
- L. 29. ρμθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ὅτε ἀχρηστός ἐστι ἢ διαθήκη, πότε οὐκ ἰσχύει ἢ ἰσχύει τὰ ληγάτα.
- L. 30. ρν'. 1) * Εἴ^{q)} τις τὸν υἱὸν τὸν ἴδιον κληρονόμον ἐνεστήσατο, καὶ τῷ τῆς ἀποκαταστάσεως βάρει μετὰ τὸν θάνατον ὑπέβαλε, μὴ ἄλλως τοῦτο δόξει διατυπῶσαι, εἰ μὴ ὅτε ὁ υἱὸς αὐτοῦ χωρὶς ἀπογονῆς τὴν ζῶν τὴν ἴδιαν κατέλειψε. μὴ μόνον δὲ τὸν υἱὸν γράφων τὸν^{r)} κληρονόμον, ἀλλὰ καὶ θυγατέρα ἔξ ἀρχῆς, ἢ ἐκγονον, ἢ ἐκγόνον, ἢ προέκγονον, ἢ προέκγονον, ἢ ἄλλην ἐφέξῃς ἀπογονῆν, εἰ καὶ ταύτην τῷ τῆς ἀποκαταστάσεως μετὰ τελευτὴν βάρει ὑπέβαλε, μὴ ἄλλως τοῦτο ἔσεσθαι^{s)} δόξει, εἰ μὴ οὗτοι, οἵτινες τῇ ἀποκατάστασει βαρηθέντες εἰσί, χωρὶς υἱῶν ἢ θυγατέρων ἢ ἐκγόνων^{t)} ἀρρένων^{u)} ἢ προεκγόνων εἴησαν τελευτήσαντες· ἵνα μὴ δόξη^{v)} ὁ τελευτήσας ἄλλοτριᾶς διαδοχᾶς τῶν ἰδίων προτιθέναι.

CXLI. Quidam duos filios, Petrum et Paulum habebat. Rogavit autem Paulum, ut, si sine liberi decederet, Petro hereditatem restitueret. Petrus filius habuit, nomine Ioannem. Et contigit, ut Paulus viv Petro moreretur. Postea etiam Petrus vita decessi Bona Pauli uxor eius possidebat, bona autem Petri filius eius Ioannes. Hic autem Ioannes, filius Petri substituti, cum uxore Pauli egit, inquit: Tota patru mei hereditas ad me pertinet: inutile enim erit testamentum, quo te heredem scripsit. Ceterum etiam valeat testamentum, fideicommissum mihi debes. Nam simul ac Paulus moreretur, patri meo fideicommissu competierat, quod ab avo ante quam nascerer, ei relatum erat, et eo mortuo a Paulo ego fideicommissu peto. Et rescribit constitutio, quam et legas.

CXLII. Et in epistola, et in quocunque libello et sine scriptura, et nutu legatum relinquatur.

CXLIII. Et de eo: si quis ex causa inutilis legati non sciens, sed putans, id valere, promisi non convenitur.

CXLIV. Et de eo, si fundi per fideicommissum relicti sint, quomodo heres cautionem cogatur prestare, quod etiam instrumenta eorum, si opus fuerit ea habeat, proferat.

CXLV. Etiam res heredum propriae per fideicommissum recte relinquuntur.

CXLVI. Si legatum filiofamilias relictum fuerit, pater autem repudiaverit, ipse filiofamilias id petere potest.

Et de eo, si filiofamilias legatum relictum fuerit, pater autem repudiaverit, quomodo ipse filiofamilias petere id possit.

CXLVII. Et de eo, si is, qui legatum reliquit, poenitentiam egerit.

CXLVIII. Ne fideicommissum quidem sub cautione liberis propriis utiliter relinqui potest.

CXLIX. Et de eo, cum inutile est testamentum quando legata valcant aut non valcant.

CL. Si quis filium suum heredem instituit, restitutionis post mortem oneri subegit, non aliter hoc videtur disposuisse, nisi cum filius eius sine liberis vitam suam reliquerit. Non tantum autem filium heredem instituens, sed etiam filiam ab initio, nepotem, vel neptem, vel pronepotem, vel proneptem vel aliam deinceps posteritatem, si et eam restitutionis post obitum gravami sui subiugaverit, non aliter hoc esse videbitur, nisi si, qui restitutione oneratus sunt, sine filiis vel filiabus, vel nepotibus, vel neptibus, vel pronepotibus fuerint defuncti: ne videlicet testator alienas successiones propriis anteponeat.

f) Malim κατελειφθῆ. g) L. 22. C. h. t. e Syn. p. 384. habet Fabr. T. V. p. 760. Eadem habent Harm. V. 10. § et Tipucitus. Hic praefigit verba καὶ ὅτι. h) L. 23—25. C. h. t. exhibentur e Tipucito. i) Adde τὰ ante συμβόλιον. k) Lege ἔχη et προσφέρῃ aut in antecedentibus ἀναγκάζεται οἱ κληρονόμοι. l) L. 26. C. h. t. e Syn. p. 384. habet F. T. V. p. 760. m) Hoc habet Tipucitus. n) L. 27—29. C. h. t. exhibentur e Tipucito. o) Lege αἰρετικῶς. p) I δοῦλοι, servis, pro παισὶ, liberis. q) L. 30. C. h. t. exhibetur e Syn. p. 411, quem locum neglexit Fabrotus. r) τὸν πατέρα. s) Malim ἀποθεσθαι, sensisse, auctoritate textus Codicis. t) In marg. Syn. additur stellula adiecta: τουτῆσιν ἀρρένων παιδῶν γεννηθέντας. u) In marg. Syn. post ἀρρένων signo crucis adiecto additur: ἢ θηλειῶν. v) Sic lego. Syn. δὲ

2) Καὶ^{ω)} ὅτι ὁ ἐνοσησόμενος ἕνα τῶν παίδων ὑτοῦ καὶ λοιπῶν κατιόντων κληρονόμον, καὶ ἀξιώσας τοκαταστήσαι τινι τὴν κληρονομίαν, δοκεῖ λέγειν, ἐν τελευτήσῃ ἅπαις ὁ ἀποκαθιστῶν ὀφείλων, καὶ ἠδὲ ὅλως ἐσχηκὸς τέκνα τοῦτο ποιήσῃ· πωιδὸς γὰρ ἰνομένου τῷ τοιοῦτῳ λύεται ἢ ἀποκατάστασις.

ρνα'. Καὶ^{*)} ὅτι υἱὸν τις ἴδιον ἐκ τῆς ὑπεξουσιό-
τος τῆς πατρικῆς ἀπέλυσεν καὶ μετὰ ταῦτα δια-
ήκης γενομένης τοῦτον ἀνημόνευτον κατέλιπε, μη-
νὸς αὐτῷ παντέλως καταλειφθέντος, ἀλλ' ἄλλων
ηρονόμων καταλειφθέντων· αὐτὸν δὲ, ὃν οὔτε κλη-
νόμον, οὔτε ἀπόκληρον ἐποίησεν, ἀποκαταστάσει
ἀρῆσεν.

ρναβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν χωρὶς γραφῆς καὶ παρου-
ας μαρτύρων ληγάτου καταλειφθέντος ὁ ληγά-
τος ἐπιλέξῃται τὸν τοῦ κληρονόμου ὄρκον ἢ τὸν τοῦ
γαταρίου, ὁσάκις αὐτῷ καταλειμμένον ἐστὶ λη-
τον, εἴτε ὁμάδος, εἴτε ἰδικόν, ἀνάγκην ἔχειν τὸν
ηρονόμον ἢ τὸν ληγάριον, πρῶτον τοῦ ὄρκου
ἢ περὶ συκοφαντίας παρασχεθέντος ἢ ὄρκον ὑπεί-
θεῖν, καὶ πάσης ὀχλήσεως αὐτὸν ἀπολύσαι, ἢ ἐὰν
ιραιτητέον νομίση τὸν ὄρκον, ἢ τὴν ὀρισθεῖσαν
σότητα φανερώσαι τὴν τῷ ληγατάρῳ καταλειφθεῖ-
ν οὐκ ἠβουλήθη, εἰ τυχὸν μείζονα ὁ ληγάριος
ιαιτεῖ, παντὶ τρόπῳ ἀπαιτήσῃ τοῦ ληγάτου ὑπο-
ῖσθαι, καὶ αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ ἱκανοῦ ποιήσιν συνω-
ῖσθαι, μηδένων μαρτύρων εἴτε ξένων ἀποδείξων
τουμένων. ἀλλ' εἴτε πέντε εἴησαν μάρτυρες, εἴτε
τονες, εἴτε μηδεῖς, τὴν δίκην διὰ τοῦ ὄρκου αὐτοῦ
διδόμενον γ) τὴν ἰδίαν ἔχειν τοῦτο μὲν ἰσχύν,
ὑτο δὲ ἀπαίτησιν, εἴτε πατὴρ ἔστιν, ὅστις τὸ λη-
τον δίδωκεν, εἴτε ἕξωτικός· ἵνα ὁ τῆς δικαιοσύνης
νισμὸς κοινὸς εἰς πάντας προβῇ. 2)

TITULOS B.

ἐρὶ ληγάτων καὶ ἀποκαταστάσεων, καὶ
τῶν πίστει ἐτέρου καταλιμπανομένων^{α)}.

α'. 1) Καὶ^{β)} ὅτι καλῶς ληγατεύεται μοι ὑπὸ
ρεσιν τὴν, ἐὰν τότε Πέτρος ποιήσῃ, ἢ βουληθῇ.
δὲ ληγατευτόμενόν μοι δοκιμασίᾳ Πέτρον, δοκεῖ
κιμασίᾳ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καταλιμπάνεσθαι, καὶ οὔτε
ρεσιν, οὔτε ὑπέρθεσιν ἔχει, ἀλλὰ δεῖ μόνον δηλω-
ῖναι τὸ ποσὸν αὐτοῦ πρὸς τὴν δύναμιν τῆς τοῦ
λευτήσαντος οὐσίας.

2) Δύναται^{γ)} ὑπὸ αἵρεσιν καταλειφθῆναι ληγά-
ν, ἐὰν ἔλθῃ εἰς τὸ Καπιτώλιον ὁ Πρῖμος.

β'. Καὶ^{δ)} ὅτι, ἐὰν πολλὰ πράγματα ὀνομάσω λη-
τεύων, πολλὰ ληγάτα ἐστίν. εἰ δὲ οἰκοσκευὴ ἢ
ῖρος^{ε)}, ἢ πεκούλιον, ἢ ἕξοπλισμὸς ληγατευθῇ, ἐν
τι τὸ ληγάτον.

γ'. Καὶ ὅτι καλῶς ληγατεύεται ὑπὸ αἵρεσιν τὴν,
ν^{ς)} ἔλθῃ ὁ κληρονόμος εἰς τὸ Καπιτώλιον.

ω) Hoc habet Tipucitus. x) L. 31. 32. C. h. t. exhibentur e Tipucito. y) Adde ἢ παραιτούμενου. z) His Tipucitus
ec addit a Basilicis aliena: καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς νεαρὸν ἐξέθιτο φάσκουσαν, εἰ ἐπὶ ἀγράφου συναλλύγματος
ἰαθῶσι μάρτυρες καὶ οὐ χωρήσῃ πρὸς διαβολὴν ἢ ἀντιπαράστασιν ο ἀνικρινόμενος, ἀλλ' ἔληται τὸν τοῦ παραγωγόντος
κον, ἵνα ἔχη ἄδειαν καὶ ἐπιλογὴν· εἰ δὲ γε πρὸς διαβολὴν ἢ ἀντιπαράστασιν χωρήσῃ, ἵνα μὴ ἔχη ἐπιλογὴν, ἀλλ' ἵνα
ἀμννται οἱ μάρτυρες καὶ μόνοι. ἴστίον δὲ, ὅτι, ἐὰν γράψῃ τις, ὅτι καταλιμπάνω τὸν οἶκόν μου τοῖς συγγενέσι μου τοῖς
νουηζόμενοις, οὐκ ἀκούεται· παρῖνομος γὰρ ἐστὶν αἵρεσις· ο γὰρ νόμος τιν ἐννοχότητα κωλύει, τιμωρῶν καὶ τοῖς τοῦτο
νονντας. ἔκρινε δὲ τοῦτο καὶ Καλοσιωνηθὸς ὁ βασιλεὺς. α) Hanc inscriptionem tituli II. exhibent index titulorum
islinianus et Tipucitus. Hic tamen ἐτίρου omittit. β) L. 1. D. XXXI. exhibetur e Tipucito. γ) Hoc habet Atfal. tit. XXXIX.
3. δ) L. 2 — 8. pr. §: 1. D. h. t. exhibentur e Tipucito. ε) Lege ἄργηρος, argentum. ς) Secundum Digesta addenda est
gallo μῆ, si non adscenderit.

Basil. T. IV.

Qui unum ex filiis suis et reliquis descendantibus heredem instituit, eumque rogavit, ut alicui hereditatem restitueret, dicere videtur, si sine liberis decesserit is, qui restituere debet, et liberos prorsus non habuerit nam si filium susceperit, fideicommissum solvitur.

CLI. Quidam filium suum patria potestate dimisit, et postea testamento facto eum silentio praeteriit, nullo ei penitus relicto, sed aliis heredibus relictis: ipsum autem, quem neque heredem, neque exheredatum fecit, fideicommissum gravavit. L. 3
C. VI.

CLII. Et de eo, si sine scriptura et praesentia testium legato relicto fideicommissarius elegerit heredis iuramentum, vel legatarii, quoties ei relictum est fideicommissum, sive universitatis, sive speciale, necesse habere heredem vel legatarium, prius iureiurando de calumnia praestito vel sacramentum subire, et omni inquietudine scese relaxare, vel si recusandum existimaverit sacramentum, aut certam quantitatem manifestare fideicommissario relictam noluerit, si forsitan maiorem fideicommissarius expetat, omnimodo exactioni fideicommissi subiacere, et eum ad satisfactionem compelli, nullis testibus vel adventitiis probationibus requisitis. Sed sive quinque sint testes, sive minores, vel nemo, causam per illius sacramentum vel dandum (vel recusandum) suam habere tam firmitatem, quam exactionem, sive pater sit, qui fideicommissum dederit, sive extraneus: ut aequitatis ratio cummuniter in omnes procedat. L. 32
C. eo

TITULUS II.

De legatis et fideicommissis.

I. Recte mihi legatur sub hac conditione, si Petrus illud fecerit vel voluerit. Quod autem arbitrio Petri mihi legatur, videtur arbitrio boni viri relinqui, et neque conditionem, neque moram continet, sed quantitas duntaxat eius manifestari debet pro viribus bonorum defuncti. L. 1
D. XJ

Legatum relinqui potest sub conditione, si Primus Capitolium adscenderit.

II. Si plures res nominavero legans, plura legata sunt. Sin autem supellex, aut fundus, aut peculium, aut instrumentum legatum sit, unum legatum est. L. 2
D. eo

III. Recte legatur sub hac conditione, si heres Capitolium adscenderit. L. 3
D. eo

L. 4. δ'. Καὶ ὅτι οὐ δύναται τις ἐνὸς ληγάτου μέρος
D. XXXI. καταδέχεσθαι, καὶ μέρος παραιτεῖσθαι.

L. 5. pr. ε'. Ἐπὶ δὲ δύο ληγάτων ἔξεστιν, εἰ μὴ το ἔν
§. 1. D. eod. βίρος ἔχῃ, καὶ αὐτὸ βούλομαι παραιτήσασθαι. καὶ
ἀνάγνωθι τὸ παραδειγμα.

L. 6. ζ'. Καὶ περὶ ἀγέλης ληγατευθείσης, καὶ ἐσθῆτος,
D. eod. καὶ πεκουλίου, καὶ ἀργύρου, καὶ τῶν ὁμοίων, πῶς
οὐ δύναται ὁ ληγατάριος τινὰ λαβεῖν, καὶ τινὰ
παραιτήσασθαι. ἔν γάρ ἐστι τὸ ληγάτον.

L. 7. η'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐμοὶ καὶ ἄλλῳ μὴ δυνα-
D. eod. μένω λαβεῖν ληγατευθῆ δέκα νομίσματα, μόνῃ τὰ
πέντε λαμβάνω.

L. 8. pr. θ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δοῦλος τοῦ κληρονόμου
D. eod. ἢ ἀλλότριος ληγατευθῆς φύγη. καὶ πότε ποιεῖ ὁ
ληγατάριος τὰς δαπάνας, καὶ πότε ὁ κληρονόμος εἰς
τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ἰ. νομίσματα·
εἰ δὲ μὴ βουληθῆς, Πέτρον· πῶς δύο μὲν εἰσι τὰ
ληγάτα, ἐνὶ δὲ ὀφείλεις ἀρκεσθῆναι.

§. 2. 1) * Ἐὰν^b) ἐκ τοῦδε τοῦ πίθου ληγατευθῶσι
μοι δέκα κέραμοι, καὶ μὴ ἔχη^h) τοσοῦτους, τὸ εὐ-
ρισκόμενον λαμβάνω.

2) Καὶⁱ) περὶ τοῦ, ἐὰν ἐκ τοῦδε τοῦ πίθου
ληγατευθῶσι μοι ἰ. κέραμοι, καὶ μὴ ἔχη τοσοῦτους,
πῶς τὸ εὐρισκόμενον λαμβάνω.

ἐὰν ἐκ τοῦδε τοῦ πίθου] Ἰστίον^k), ὅτι ἕτερόν ἐστιν,
εἰ μὴ προσέθηκεν, ἐκ τοῦδε τοῦ πίθου, ἀλλ' ἀπλῶς κέραμους
ἐληγατεύσε μὴ ἔχων οἶνον· ἀναγκάζεται γὰρ ὁ κληρονόμος
ἀγοράσαι τοὺς κέραμους, ὡς tit. 9. τοῦ παρόντος βιβ. κεφ. γ'.

§. 3. Καὶ^l) περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ διαθέμενος ἔχων δύο
φίλους Πέτρον ληγατεύσῃ Πέτρῳ, καὶ ἀμφιβύλλωσιν
οἱ δύο περὶ τοῦ ληγάτου, καὶ προτείνῃ ἕκαστος ἀπὸ
τοῦ κληρονόμου λαβεῖν τὸ ληγάτον καὶ δευτερεύσαι
αὐτόν, ὃν βούλεται, ἐπιλεγέσθω.

§. 4. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ληγαταρίου καὶ ὑποκαταστάτου.
εἰ δὲ μὴ δείκνυται συκοφαντία θαιτέρου αὐτῶν, τῷ
ληγαταρίῳ μᾶλλον καὶ οὐ τῷ ὑποκαταστάτῳ διδόναι
.....^m) τῷ πρώτῳ τῆ γραφῆ ληγαταρίῳ διδόναι.

§. 5. Καὶ ὅτι, ἐὰν ληγατευθῆ μοι μέρος κληρονομίας,
οὔτε αἱ τιμαὶ τῶν ἐλευθερωθέντων δούλων, οὔτε ἡ
δαπάνη τῆς κηδείας ὑπεξαιρεῖται.

L. 9. θ'. Εἰ δὲ ληγατεύσω τὸ μέρος τῶν ἐν καιρῷ
D. eod. τελευτῆς εὐρισκομένων, ἀνάγνωθι, τί γίνεται.

L. 10. ι. 1) * Ἐὰνⁿ) μετὰ τὴν διαθήκην ἐνώσω τι τῷ
D. eod. ληγατευθέντι ἀγρῷ, καὶ ἠνωμένως αὐτὰ νημηθῶ,
τῷ ληγαταρίῳ διαφέρει.

2) Καὶ^o) περὶ τοῦ, ἐὰν μετὰ τὴν διαθήκην
ἐνώσω τι τῷ ληγατευθέντι ἀγρῷ, καὶ ἠνωμένως αὐτὰ
νημηθῶ, πῶς τῷ ληγαταρίῳ διαφέρει.

L. 11. pr. ια'. Καὶ^p) πότε οὐ καλῶς, καὶ πότε καλῶς ὁ
D. eod. κληρονόμος χωρὶς ἐλευθερίας τῷ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευ-
θερωθησομένῳ ληγατεῖται.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι Πέτρον ἢ
Παῦλον, ὃν ἂν ὁ κληρονόμος θέλῃ, πῶς ὀφείλει ἐν
ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἢ ἀνοίγεται ἢ διαθήκη, γα-
νεροῦν, ποῖον βούλεται δοῦναι, ἐπεὶ τοῦ ληγαταρίου

IV. Non potest quis unius legati partem acciper
partem repudiare.

V. In duobus autem legatis licet, nisi unum om
habeat, et id velim repudiare. Et lege exemplum.

VI. Et de grege legato, et veste, et peculio,
argento, et similibus, quomodo legatarius non poss
quaedam accipere, et quaedam repudiare. Unum eni
est legatum.

VII. Et de eo: si mihi et alii, qui capere n
potest, decem nummi legati sint, quinque duntax
capio.

VIII. Et de eo, si servus heredis vel alienus l
gatus fugerit. Et quando legatarius, et quando h
res sumtus in reducendum eum faciat.

Et de eo, si tibi decem nummos legavero: s
autem nolueris, Petrum: quomodo duo quidem lega
sint, uno autem contentus esse debeas.

Si ex illo dolio mihi decem amphorae legat
fuerint, nec tot contineat, accipio, quod invenitur.

Et de eo, si ex illo dolio mihi decem amphor
legatae fuerint, nec tot contineat, quomodo id aci
piam, quod invenitur.

si ex illo dolio] Sciendum est, aliud esse, si m
adiecerit, ex illo dolio, sed simpliciter amphoras leg
verit, cum vinum non haberet: heres enim amphor
emere cogitur, ut tit. 9. libri huius, cap. 3.

Et de eo, si testator, cum duos amicos haber
nomine Petros, Petro legaverit, et ambo de lega
dubitent, et unusquisque ab herede legatum cape
eumque defendere velit, eligat, quem velit.

Idem est etiam in legatario et substituto. S
si calumnia alterius eorum non probetur,
..... ei detur, e
primum legatum est.

Si mihi pars hereditatis legata sit, neque pret
servorum manumissorum, neque funeris impensa d
ducitur.

IX. Sed si partem legavero honorum, quae mo
tis tempore reperiuntur, lege, quid fiat.

X. Si post factum testamentum fundo lega
quid iunxero, et ea coniunctim possedero, ad leg
tarium pertinent.

Et de eo, si post factum testamentum fune
legato quid iunxero, et ea coniunctim posseder
quomodo ad legatarium pertineant.

XI. Et quando recte, et quando non recte her
sine libertate statulibero leget.

Et de eo, si tibi legavero Petrum aut Paulu
utrum heres volet, quomodo eo die, quo testamentu
aperitur, manifestare debeat, quem dare velit: alio
quin legatarii est electio. Et si dixerit, se Petru

g) L. 8. §. 2. D. h. t. e Syn. p. 384. habet Fabr. T. V. p. 761. h) Sic lego. Syn. lxxi. i) Hoc habet Tipucito:
k) Hoc scholium huc inserui ex Labbaei Observ. et Emend. in Syn. p. 132. l) L. 8. §. 3—5. l. 9. D. h. t. exhibitu
e Tipucito. m) Cod. Tipuciti habet ὁ κ' λ' (sic), quod quid significet, invenire non possum. n) L. 10. D. h. t. e Syn. l.
habet Fabr. l. l. o) Hoc habet Tipucitus. p) L. 11. D. h. t. exhibitur e Tipucito.

τὴν ἢ ἐπιλογή. καὶ εἰ εἶπη, βούλειθαι δοῦναι ἔτρον, καὶ ἀποθάνη, ἐλευθεροῦται, εἰ μὴ ἕρα πρὸς προχωρήσεως ὁ εἰς ἀποθάνη· τότε γὰρ ὁ περιών ορθεῖται. ἅπαξ δὲ εἰπὼν οὐκ ἐναλλάσσει τὴν γνώμην αὐτοῦ.

ιβ'. 1) * Χρημάτων⁹⁾ ληγατευθέντων καὶ τῆς ηρονομίας εὑπορούσης, εἰ καὶ μὴ κατελείφθησαν ἡμματα, δίδωσιν αὐτὰ ὁ κληρονόμος.

2) Καὶ⁷⁾ περὶ χρημάτων ληγατευθέντων καὶ τῆς ηρονομίας εὑπορούσης, καὶ εἰ μὴ κατελείφθησαν ἡμματα.

Καὶ⁵⁾ περὶ τοῦ, εἴαν, ὅτε ἀποθάνη ὁ κληρονόμος, ληγατεύσω, καὶ ἀποθάνη ζῶντος αὐτοῦ ὁ ληγαριος.

εγ'. Καὶ περὶ τοῦ, εἴαν δύο ὑπευθύνους εἶχον ἔτρον καὶ Παῦλον, καὶ ἐληγάτευσαι τῷ ἐνὶ αὐτῶν κύλῳ, εἴ τι χρωστέ μοι Πέτρος, καὶ Θωμᾶ, εἴ τι χρωστέ μοι Παῦλος, τί γίνεται.

Καὶ περὶ τοῦ, εἴαν τὸ παρὰ Πέτρου ἐποφειλόνομον μοι δύο τισὶ κεχωρισμένως ἐξ ὁλοκλήρου ληγατεύσω.

ιδ'. 1) * Ἐάν¹⁾ ὁ αὐτὸς ἐλευθερωθῆ καὶ ληγατευθῆ, προτιμᾶται ἢ ἐλευθερία, εἰ μὴ δείκνυται ἀφαιρηθῆναι, ἐνθα μεταγενέστερον ἐγράφη τὸ ληγάτον.

2) Καὶ περὶ τοῦ, εἴαν ὁ αὐτὸς καὶ ἐλευθερωθῆ, καὶ ληγατευθῆ, πότε προτιμᾶται ἢ ἐλευθερία.

Καὶ¹¹⁾ περὶ τοῦ, εἴαν γράψω ἀλλότριον δούλον ηρονόμον, πῶς καλῶς αὐτῷ φειδομισσαρία ἐλευθερία μετὰ θάνατον τοῦ δεσπότου αὐτοῦ καταλιμνεται.

ιε'. Καὶ περὶ δούλου ἢ δέκα νομισμάτων παρὰ κληρονόμων ληγατευθέντος, πῶς οὐ δύναται ὁ δοῦναι πέντε νομισματα, καὶ ὁ ἄλλος τὸ ἡμισυ τοῦ δούλου, ἀλλ' εἰς ὁλόκληρον ἢ τὰ νομισματα, ἢ δούλος δίδεται.

ισ'. Καὶ περὶ τοῦ, εἴαν ληγατεύσω Πέτρῳ ἢ κύλῳ, τί γίνεται παρὰ τοῦ κληρονόμου.

ιζ'. 1) * Ἐάν¹⁾ ληγατεύσω σοι δέκα νομισματα, ἀξιώσω σε ἀποκαταστῆσαι αὐτὰ Πέτρῳ, καὶ προποθάνη τοῦ διαδεμένου Πέτρος, σὺ αὐτὰ κερδαίνεις, εἰ μὴ ἕρα ὡς ὑπουργῶ σοι μόνον ἐχρησάμεν. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ χρήσεως κερπῶν ληγατευσης.

2) Ἐάν¹¹⁾ ληγατεύσω σοι ἰ. νομισματα, καὶ ὡσω σε τελευτώντα ἀποκαταστῆσαι αὐτὰ Τίτῳ, προποθάνη σου Τίτιος, σὺ αὐτὰ κερδαίνεις, εἰ ἕρα ὡς ὑπουργῶ σοι μόνον ἐχρησάμεν.

3) Καὶ¹²⁾ περὶ τοῦ, εἴαν ληγατεύσω σοι ἰ. νομισματα, καὶ ἀξιώσω σε ἀποκαταστῆσαι αὐτὰ Πέτρῳ, καὶ προποθάνη Πέτρος. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ χρήσεως κερπῶν ληγατευθείσης.

4) Ἐάν¹³⁾ τις γράψῃ τινὰ κληρονόμον ἢ ὑποτάστατον, ἢ ληγάτον καταλείψας αὐτῷ κελύσηλλοντος αὐτοῦ τελευτῆν ἢ μετὰ τὴν ἰδίαν τελευτὴν ἢ θλον²⁾ καταλείψῃ αὐτῷ, ἢ μέρος αὐτοῦ, ἢ κερδόν τι ἀντ' αὐτοῦ ἐτέρῳ τινὶ ἀποκαταστῆσαι, καὶ μὴ βῆ προτελευτῆσαι τὸν μέλλοντα λαμβάνειν τοῦ ληγατευθέντος αὐτῷ παρασχῆν, κερδαίνει τὸ καταλείψῃν ὁ τῆ δόσει βεβαρημένος.

dare velle, isque decesserit, liberatur, nisi forte ante diem cedentem alter decesserit: tunc enim qui supererit, debetur. Cum autem semel dixerit, sententiam suam non mutat.

XII. Pecunia legata, si solvendo sit hereditas, L. 12. licet nulla pecunia relicta sit, tamen heres eam D. XJ solvit.

Et de pecunia legata, si hereditas sit solvendo, et si nulla pecunia relicta sit.

Et de eo, si legavero, cum morietur heres, et §. 1. vivo eo legatarius decesserit.

XIII. Et de eo, si duos reos habebam Petrum L. 13 et Paulum, et alteri eorum Paulo legavero, quod D. mihi Petrus debet, et Thomae, quod mihi Paulus debet, quid fiat.

Et de eo, si quod mihi a Petro debetur, duobus separatim in solidum legavero. §. 1.

XIV. Si idem et liber esse iussus et legatus sit, L. 14. praevallet libertas, nisi probetur, eam esse ademtam, D. e cum posterior scriptum est legatum.

Et de eo, si idem et liber esse iussus et legatus sit, quando praevaleat libertas.

Et de eo, si servum alienum heredem scripsero, §. 1. quomodo recte ei fideicommissaria libertas post mortem domini sui relinquatur.

XV. Et de servo aut decem nummis a duobus L. 11 heredibus legatis, quomodo non possit alter quinque D. e nummos, alter partem dimidiam servi dare, sed in solidum aut nummi aut servi praestentur.

XVI. Et de eo, si legavero Petro aut Paulo, L. 11 quid fiat ab herede. D. e

XVII. Si decem nummos tibi legavero, teque rogavero, ut eos Petro restituas, et Petrus ante testatorem mortuus fuerit: tu eos lucraris, nisi te velut ministro duntaxat usus sum. Idem et de usufructu legato. L. 17 D. e

Si decem nummos tibi legavero, teque rogavero, ut, cum morieris, eos Titio restituas, et Titius ante te mortuus fuerit, tu eos lucraris, nisi te velut ministro duntaxat usus sum.

Et de eo, si decem nummos tibi legavero, teque rogavero, ut eos Petro restituas, et Petrus praemortuus fuerit. Idem et de usufructu legato.

Si quis aliquem heredem instituerit aut substituerit, aut legato ei relicto iusserit morituro eo vel post suam mortem vel totum id, quod ei relictum est, vel partem eius, vel aliud quid loco eius alteri restitui, et is, qui accepturus est, ante eum, qui iussus est ei praestare, decesserit, is, qui praestatione oneratus est, lucrificat id, quod relictum est.

9) L. 12. pr. D. h. t. e Syn. 1. l. habet Fabr. 1. I. Similia habet sch. c. ad Basil. XLII. 3. cap. 25. Fabr. T. V. p. 712. Hoc habet Tipucitus. s) L. 12. §. 1. L. 13. D. h. t. exhibentur e Tipucito. t) L. 14. pr. D. h. t. e sch. m. ad Basil. XXII. cap. 22. habet Fabr. in Addendis T. V. p. 808. u) Hoc et L. 15. 16. D. h. t. exhibentur e Tipucito. v) L. 17. pr. h. t. e Syn. p. 384. habet Fabr. T. V. p. 701. w) Hoc exhibetur e sch. t. ad Basil. XLVII. 3. cap. 18. Fabr. T. VI. 249. x) Hoc habet Tipucitus. y) Hoc habet Attaliata tit. XXXIX. §. 7. z) Adde τὸ post ὅλον.

- L. 17. §. 1. Καὶ ^{a)} περὶ τοῦ, ἐὰν ἀξιώσω τὸν κληρονόμον
D. XXXI. ἰ. νομίματα παρασχεῖν ἐνὶ ἐκ τῶν ἀπελευθέρων, καὶ
μὴ ὀρίσει, ποῖω θέλει δοῦναι, πᾶσι δίδωσι τὰ ἰ.
- L. 18.
D. eod. ἱη'. Καὶ ὅτι τὸν δοῦλόν σου καλῶς ληγατεύω ὑπὸ
αἵρεσιν τήν, ἐὰν μὴ εὐρεθῇ οὐδ' ἐν τῷ ἀποθνήσκειν με.
- L. 19.
D. eod. ἱθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι Πέτρον ἢ
Παῦλον, καὶ οὐ νομίζων, Πέτρον ληγατευθῆναι μοι,
ἀπαιτήσης αὐτόν, οὐκ ἐναλλάσσεις τήν γνώμην μου.
τὸ αὐτό, κἂν τῷ κληρονόμῳ φυλαχθῇ ἐπιλογή, καὶ
ἐν ἀγνοίᾳ δέδωκε Πέτρον.
- L. 20.
D. eod. κ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τι ληγατευθῇ τῷ κοινῷ
δοῦλῳ, καὶ παραιτήσεται ὁ εἰς τῶν δεσποτῶν.
- L. 21.
D. eod. κα'. * Ἐὰν ^{b)} ἀνὴρ ἰδίως, ἀποδεδωκέναι τῇ γα-
μετῇ αὐτοῦ τήν προίκαν, καὶ βουλόμενος αὐτῇ ληγα-
τεύσαι, εἶπεν ἀναδοθῆναι αὐτῇ τήν αὐτῆς προίκαν,
καλῶς αὐτὴν ἀπαιτεῖ, τοῦ ἀναδοθῆναι ῥήματος ἀντὶ
τοῦ δοθῆναι παραλαμβανομένου.
- L. 22.
D. eod. κβ'. Καὶ ^{c)} περὶ τοῦ, ἐὰν τις ληγατεύσῃ μοι τήν
αὐτοῦ στρατείαν, ἢ τὸ συναγόμενον ἐκ τοῦ τιμή-
ματος αὐτῆς, καὶ πωλήσῃ αὐτήν, καὶ τὸ τίμημα
δώσῃ μοι.
- L. 23.
D. eod. κγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῇ μοι ἀγρὸς ἢ
χρησις καρπῶν αὐτοῦ.
- L. 24.
D. eod. κδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κελυσθῶ πρᾶγμα, οἷς
ἂν βουληθῶ τῶν ἀπελευθέρων, ἀποκαταστήσαι, ἢ
τοῖς νομιζομένοις μοι ἀξίοις εἶναι. καὶ εἰ δυνάμενος
μὴ ἐπιλέξομαι. καὶ πῶς ἐπὶ τοῦ τοιοῦτου ληγάτου
δικαία προθεσμία δίδεται τῷ κληρονόμῳ εἰς τὸ ἐπι-
λέξασθαι. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις τῶν ἀπελευθέρων
ἐν τῷ μεταξὺ τελευτήσῃ, ἢ μετὰ ταῦτα.
- L. 25.
D. eod. κε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πολλοῖς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα
ληγατευθῇ, καὶ οἱ μὲν παρόντες ἀπαιτοῦσιν, οἱ δὲ
ἀπολιμπάνονται ^{d)}.
- L. 26.
D. eod. κς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν τήν χρῆσιν τῶν καρ-
πῶν ἔχοντα πρᾶγματός μου γράψω κληρονόμον, καὶ
ληγατεύσω παρ' αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα.
- L. 27.
D. eod. κζ'. Καὶ ὅτι τὸ ὑπὸ ἀμφοτερισμὸν ληγάτον, εἰ
καὶ δύο ἔχει πράγματα, ὅμως ἐν ἑστίν, καὶ τὸ ὑπὸ
ἐναντίας αἰρέσεις, εἴτε παρ' ἐνὸς ἢ παρὰ πολλῶν
καταλιμπάνεται, εἴτε ἐνὶ, εἴτε πολλοῖς.
- L. 28.
D. eod. κη'. Καὶ περὶ πατρωνος εἰς τὸ κεχρωσθημένον
αὐτῷ μέρος γραφομένου κληρονόμου, πῶς οὐ δίδωσι
τὰ ληγάτα. καὶ περὶ τοῦ, εἰ παραιτήσεται.
- L. 29. pr.
D. eod. κθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀξιωθεῖς ὁ ληγατάριος
ἀποκαταστήσαι μοι τὸ ληγάτον, ἀποθάνῃ πρὸ τοῦ
διαθελμένου.
- §. 1. 2. Καὶ ὅτι τὰ ὀνομαστὶ παρ' ἐνὸς τῶν κληρονόμων
ληγατεύόμενα μὴ κληρονομοῦντος αὐτοῦ οὐ δίδωσιν
ὁ συγκληρονόμος, κἂν αὐτῷ τὸ μέρος αὐτοῦ προσυῖξῃ.
- L. 30.
D. eod. λ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω εἰς ἐπιμέλειαν
ἁδοῦ, τὸ ποσὸν μὴ λέγων, τί δοκῶ λέγειν. καὶ περὶ
τοῦ, ἐὰν ἡ δαπάνη πολλή ἐστιν, καὶ ἡ οὐσία σύμ-
μετρος.
- L. 31.
D. eod. λα'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις, οὐδ' οὐ δύναται
ἐλευθερώσαι, ληγατεύσῃ ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι, οὐ-
δέτερον ἰσχύει.
- L. 32. pr.
D. eod. λβ'. 1) * Χωρὶς ^{e)} αἰρέσεως ἢ ἡμέρας ληγατεύο-
μενα ἀπὸ τῆς ὑπερχειλέσεως τῆς κληρονομίας δί-
δονται.

Et de eo, si heredem uni ex libertis decem num-
mos dare iussero, et non definierit, cui dare velit,
omnibus hos decem praestat.

XVIII. Servum tuum recte lego sub hac condi-
tione, si tuus non erit, cum ego moriar.

XIX. Et de eo, si Petrum aut Paulum tibi le-
gavero, tuque Petrum legatum mihi esse existimans,
cum petieris, sententiam meam non mutas. Idem est,
etiamsi heredi electio servata sit, et per ignorantiam
Petrum dederit.

XX. Et de eo, si quid servo communi legatum
sit, et alter dominorum repudiaverit.

XXI. Si maritus sciens, se uxori suae dotem
reddidisse, eique legare volens iusserit ei dotem suam
reddi, recte ipsa eam petit, reddendi verbo pro dandi
sumto.

XXII. Et de eo, si quis mihi militiam suam re-
liquerit, sive quod ex pretio eius colligitur, eamque
vendiderit, et pretium mihi dederit.

XXIII. Et de eo, si fundus aut usufructus eius
mihi legatus sit.

XXIV. Et de eo, si iussus sim, rem, quibus
velim ex libertis, restituere, aut his, quos dignos pu-
taverim. Et si cum possem, non elegero. Et quo-
modo in eiusmodi legato heredi iustum tempus ad
eligendum detur. Et de eo, si quis ex libertis in-
terim decesserit, vel postea.

XXV. Et de eo, si pluribus eadem res legata
sit, et quidam praesentes petant, quidam absint.

XXVI. Et de eo, si eum, qui rei meae usum-
fructum habet, heredem scripsero, et ab eo rem le-
gavero.

XXVII. Legatum alternative relictum, etiamsi
duas res contineat, tamen unum est, uti et quod sub
contrariis conditionibus legatum est, sive ab uno,
sive a pluribus relictum sit, sive uni, sive pluribus.

XXVIII. Et de patrono, qui ex debita parte
heres instituitur, quomodo legata non praestet. Et de
eo, si repudiaverit.

XXIX. Et de eo, si legatarius rogatus, ut mihi
legatum restitueret, ante testatorem decesserit.

Quae nominatim ab uno heredum legantur, eo
herede non existente coheres non praestat, etiamsi
ei pars illius accreverit.

XXX. Et de eo, si legavero in tutelam viae,
summam non dicens, quid dicere videar. Et de eo,
si sumtus magnus sit, et facultates mediocres.

XXXI. Et de eo: si quis, quos non potest
manumittere, legaverit, ut manumitterentur, neutrum
valet.

XXXII. Quae sine conditione vel die legantur,
ex die aditae hereditatis praestantur.

a) L. 17. §. 1. L. 18 - 20. D. h. t. exhibentur e Tipucito. b) L. 21. D. h. t. e Syn. p. 384. habet Fabr. T V. p. 761. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ περὶ τοῦ. c) L. 22 - 31. D. h. t. exhibentur e Tipucito. d) *Lege ἀπαιτώσων* et ἀπολιμπάνωνται. e) L. 32. pr. D. h. t. e Syn. p. 384. habet Fabr. T V. p. 761. *Lege τὰ χωρὶς x. τ. λ.*

2) Καὶ¹) περὶ τῶν χωρὶς αἰρέσεως ἢ ἡμέρας ληγατευομένων, πῶς ἀπὸ τῆς ὑπερσειλεύσεως τῆς κληρονομίας δίδονται.

Καὶ²) περὶ τοῦ, τὸν ὑπὸ αἴρεσιν ληγατευθέντα ἀγρὸν ἐὰν πρὸ τῆς αἰρέσεως μὴ διὰ τοῦ κληρονομου κατάσχω.

1) * Ἐὰν^h) ἀγρὸν ληγατεύσω μετὰ πάντων τῶν αὐτῶ πραγμάτων, καὶ τὰ ἐν αὐτῶ ἀνδράποδα περιέχεται.

2) Καὶ¹) περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγρὸν ληγατεύσω μετὰ πάντων τῶν ἐν αὐτῶ πραγμάτων, πῶς καὶ τὰ ἐν αὐτῶ ἀνδράποδα περιέχεται.

Καὶ^h) περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ληγατάριος ἀποθάνῃ, εἰς τὴν ἀποκαταστήσῃ τὸ ληγάτον.

1) * Τὰ¹) ἰδικῶς ληγατευόμενα, καὶ χωρὶς δόσιν τοῦ κληρονόμου μὴ εὐρισκόμενα ἐν τῇ οὐσίᾳ ἀπαιτοῦνται.

2) Καὶ^m) περὶ τῶν ἰδικῶς ληγατευομένων καὶ εὐρισκομένων ἐν τῇ οὐσίᾳ.

Καὶⁿ) περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ φασιλίᾳ μου, ὅς πάντες οἱ ὀνομασθέντες παρ' ἐμοῦ καλοῦνται, τοῦτων ἀποθανόντων οἱ ἐν καιρῷ τελευτῆς μου εἰς τῆς φασιλίας μου καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν πρώτου βαθμοῦ, εἰ μὴ ἄρα τὴν ἐμὴν βούλησιν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους βαθμούς ἐξέτινα.

Καὶ^o) * Οἱ^o) κληρονόμοι πρὸς τὰ κληρονομιαῖα ἀποδοῦναι τὰ ληγάτα, μὴ βουρόμενοι ἐκ τῆς ἀπορίας.

Καὶ^p) περὶ τοῦ, ἐὰν ἐν τῇ διαθήκῃ ὀνομάσω ὅσους τῶν κληρονόμων μου θέλω δοῦναι τὰ ληγάτα, καὶ ληγατεύω ἐν κωδικέλλοις πρὸς πάντας δειχθῶ.

Καὶ^q) περὶ τοῦ, ἐὰν δύο ληγατεύσας κληρονομίαις ἀξιώσω τὸν ἕνα τὸν δούλον αὐτοῦ ἐλευθερῶσαι, εἰπὼν, ὅποτε ἀντὶ τούτου τόσους σοὶ δούλους γράψω, μὴ εἰπὼν, ποίους, καὶ εὐρεθῆ μὴδὲν αὐτῶ ληγατεύσας.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐν τῶν κληρονόμων τότε τὸ κληρονομήσον παρ' ἑαυτοῦ λαβεῖν εἴπω, καὶ τῷ ἄλλῳ ὁμοίως ὡς παρ' ἑαυτοῦ ληγατεύσω χωρίον.

* Ἐὰν^q) τὸν ληγατευθέντα οἶκον τῷ δούλῳ μου ἐκ τῆς κληρονομίας διέλωνται οἱ τοῦ διαθεμένου κληρονόμοι παρόντος μου ὡς μάρτυρος, οὐκ ἐκπίπτω αὐτῶν δειχθῆ, ὅτι ὡς ἀποταττόμενος ἐποίησα τοῦτο.

Καὶ^r) περὶ τοῦ, ἐὰν ἐκ τοῦ οἴκου μου εἰς τὸν ἄλλῳ γυναικὸς μου μεταγάγω πράγματα, καὶ ἐλευθερῶ, κληρονόμον αὐτῆν σὺν ἑτέροις γράψας, καὶ εἰπὼν, μὴ εἶναι χρήματά μου ἢ ἕτερόν τι παρ' αὐτῆς, διὰ τοῦτο μὴ θέλειν αὐτῆν παρενοχληθῆναι, ἐπειδὴ τὰ μετενεχθέντα κοινά, εἰ μὴ δείξει ἢ γυνῆς, ἐπιδηθῆναι με σχεῖν αὐτῆν ἐξαιρετα ταῦτα.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῷ ἀπελευθερωθῶν ὑπὸ αἴρεσιν τῆν, ἐὰν μὴ ἀναχωρήσῃ τῶν πατρῴων μου, καὶ οἱ ἐπίτροποι ἐμποδίζωσι τῇ αἰρέσει.

Καὶ περὶ τοῦ, ὅτι^s) παρὰ γνώμην τῆς θυγατρὸς ἀποδοῦναι τὴν προίκα, οὐκ ἀναιρεῖ αὐτῇ τὴν ἀγωγὴν. ἐὰν γράψῃ τὸν υἱὸν κληρονόμον, καὶ αὐτῆν ἀπό-

Et de his, quae sine conditione vel die legantur, quomodo ex die aditae hereditatis praestentur.

Et de eo, si fundum sub conditione legatum ante conditionem non per heredem detinuerit.

Si fundum legavero cum omnibus rebus, quae in eo sunt, etiam mancipia, quae in eo sunt, continentur.

Et de eo, si fundum legavero cum omnibus rebus, quae in eo sunt, quomodo etiam mancipia, quae in eo sunt, contineantur.

Et de eo, si legatarius decesserit, priusquam legatum restitueret.

Quae specialiter legata sunt, et sine dolo heredis in patrimonio non reperiuntur, non petuntur.

Et de his, quae specialiter legata sunt, et in patrimonio non reperiuntur.

Et de eo, si familiae meae legavero, quomodo omnes a me nominati vocentur, aut his mortuis hi, qui mortis meae tempore familiae meae sunt, et qui ex his primo gradu procreati sunt, nisi meam voluntatem etiam ad posteriores extendi.

XXXIII. Heredes pro portionibus hereditariis legata praestant, neque inopia mutua onerantur.

Et de eo, si testamento heredes nominavero, quos legata praestare volo, et postea probetur, me ab omnibus in codicillis legasse.

XXXIV. Et de eo, si, cum duobus heredibus legassem, alterum rogavero, ut servum suum manmitteret, et dixero, cum loco eius tot servos tibi legavero, nec dixero, quos, et nihil ei legatum reperiat.

Et de eo, si unum heredum hanc villam a semet ipso capere iussero, et alteri similiter aliam villam a semet ipso legavero.

Si domum servo meo legatam cum hereditate deviserint testatoris heredes, me quasi teste praesente, nihil amitto: nisi probatum fuerit, me tanquam renunciantem hoc fecisse.

Et de eo: si ex domo mea in uxoris meae domum res transtulero, ibique decessero, herede ea cum aliis scripta, et dixero, non esse apud eam pecuniam meam vel aliud quid, ideoque me nolle eam inquietari, quae translata sunt, communia manent, nisi uxor probaverit, me voluisse, ut ipsa haec praecipua haberet.

Et de eo, si liberto meo legavero sub hac conditione, si a filiis meis non recesserit, et per tutores steterit, quominus conditio existeret.

Et de eo: cum (pater) contra filiae voluntatem dotem repetit, actionem ei non aufert. Et de eo, si filium heredem scripserit, eamque exheredaverit, le-

f) Hoc habet Tipucitus. g) L. 32. §. 1. D. h. t. exhibetur e Tipucito. h) L. 32. §. 2. D. h. t. e Syn. l. i. habet Fabr. l. i. Hoc habet Tipucitus. k) L. 32. §. 4. D. h. t. exhibetur e Tipucito. l) L. 32. §. 5. D. h. t. e Syn. l. i. habet Fabr. T. V. §. 61. m) Hoc habet Tipucitus. n) L. 32. §. 6. D. h. t. exhibetur e Tipucito. o) L. 33. pr. D. h. t. e Syn. l. i. habet Fabr. l. i. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι. p) L. 33. §. 1. D. h. t. exhibetur e Tipucito, uti et l. 34. pr. q) L. 34 §. 2. D. h. t. e Syn. l. i. habet Fabr. l. i. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ περὶ τοῦ. r) L. 34. §. 7. L. 35. L. 37. 38. 40. D. h. t. exhibentur e Tipucito. s) Supple ὁ πατήρ.

κληρον. ληγατεύσας αὐτῇ ὀνόματι προικός. καὶ ἐὰν μὴ μίλων ἐστί τοῦ ληγάτου ἢ προίξ, ἢ τὸ ληγάτου μίλων.

I. 34. §. 6.
D. XXXI.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν υἱὸν καὶ θυγατέρα γράψω κληρονόμους, καὶ εἶπω, πάντα τὰ ληγάτα τοὺς δύο παρασχεῖν, εἴτα πυρακατιῶν, πάντων τῶν ληγάτων τὸ μέρος ἀναδέξασθαι τὸν υἱὸν μου· ληγατεύσω δὲ καὶ τῇ θυγατρὶ, αἰτήσας αὐτὴν μὴ ὀργισθῆναι, εἰ μίλιονα τῷ υἱῷ κατιλέλοιπα ὑπόστασιν διὰ τὸ μεγάλην βάρη μέλλειν βασιτάζειν καὶ παρεῖναι τὰ ληγάτα, τί δοκεῖ λέγειν διὰ τούτων τῶν ὁρημάτων.

§. 7.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κωδικέλλοις γυνὴ τὴν προίκα αὐτῆς ἐάσῃ τῷ ἀνδρὶ, καὶ εἶπῃ πρὸς θυγατέρα, μὴ ὀχληθῆναι περὶ τῆς προίξ αὐτῶν· ἐστὶ γὰρ μετὰ τελευτῆν αὐτοῦ οὐ καὶ τῶν τέκνων σου· καὶ μετὰ ταῦτα ληγατεύσῃ αὐτῷ, μέχρις οὗ ζῆ, ἕτερα, πῶς λήψεται ἢ θυγατὴρ μετὰ τελευτῆν αὐτοῦ ἅπαντα ὡς ἀπὸ ληγάτου.

I. 35.
D. eod.

λέ. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου, ὅσα εἰς χρῆσιν αὐτῆς ἢ ἕνεκεν αὐτῆς ἠύτριψα, τοὺς ἐν κοινῇ χρῆσει ἡμῶν δούλους οὐ λαμβάνει. ὁ δὲ Κύριλλος φησιν, οὐδὲ τὰ εἰς κοινήν χρῆσιν ἐμοῦ δηλαδὴ καὶ αὐτῆς ἀγορασθέντα.¹⁾

I. 37.
D. eod.

λς. Καὶ ὅτι ὁ ἀχρηστώτως ἐλευθερωθεὶς ἐν διαθήκῃ καλῶς ἐν αὐτῇ ληγατεύεται. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

I. 38.
D. eod.

λς. Καὶ περὶ τῶν ἐπικτηθέντων τῷ ληγατευθέντι δούλῳ πρὸ τοῦ ὑπεισελευσθῆναι τὴν κληρονομίαν.²⁾

I. 40.
D. eod.

λη. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ληγατευθῇ δυοῖν δούλοις μου, πῶς δύναμαι ἐξ ὀνόματος τοῦ ἐνὸς παραιτούμενος αὐτό, ὀνόματι τοῦ ἄλλου λαμβάνειν ὅλον.

I. 41. pr.
D. eod.

λθ'. 1) * Ἐὰν³⁾ τοῦ ἀγροῦ μου τὸ ἥμισυ ληγατεύσω σοι, καὶ Πέτρῳ τὸ ἥμισυ, Παύλῳ δὲ τὸ ὅλον, καὶ ἀτονήσῃ τὸ οἰονόηποτε μέρος, τοῖς ἄλλοις πρὸς τὰ μέρη αὐτῶν προσαύξει.

2) Καὶ⁴⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν τοῦ ἀγροῦ μου τὸ ἥμισυ ληγατεύσω σοι, καὶ Πέτρῳ τὸ ἥμισυ, Παύλῳ δὲ τὸ ὅλον, καὶ ἀτονήσῃ τὸ οἰονόηποτε μέρος, πῶς τοῖς ἄλλοις πρὸς τὰ μέρη αὐτῶν προσαύξει.

§. 1.

Καὶ⁵⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐξωτικός τις ληγατεύσῃ γυναικὶ τὴν προίκα αὐτῆς, κληρονόμον γράψας τὸν ἀνδρα αὐτῆς, ἢ ἀνὴρ τῇ ἰδίᾳ γαμετῇ ληγατεύσῃ τὴν αὐτῆς προίκα, τίνα ἀμφοτέροις τοῖς ληγάτοις λαμβάνει.

I. 42.
D. eod.

μ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τῷ δυναμένῳ μέρος μόνον ἐν διαθήκῃ λαβεῖν ληγάτου χάριν, ὡς περ τῷ νόθῳ, ληγατευθῇ πλείων ποσότης ἐπὶ τῷ ἄλλῳ αὐτὴν ἀποκαταστήσαι, ὀλόκληρον τὰ καταλειφθέντα λαμβάνει· ἐπειδὴ οὐ μέλλει κερδαίνειν αὐτά, ἀλλ' ἐτέρῳ ἀποκαθιστῶν.

I. 43. pr.
§. 1. D. eod.

μα'. Καὶ περὶ τοῦ ληγατεύσαντός μοι, ὅσα δύνανται σχεῖν ὁ κληρονόμος αὐτοῦ, ἢ ὅσα δύνανται εἰς σχεῖν κληρονόμος, τί δοκεῖ λέγειν.

§. 2.

1) * Ἐὰν⁶⁾ ληγατεύσω τινὶ ἀγρὸν μετὰ δέκα χρόνους, εἰ μὲν προνοίᾳ τοῦ κληρονόμου τὴν ὑπερθεῖσιν εἶπον, αὐτὸς κερδαίνει τοὺς καρπούς· εἰ δὲ τοῦ ληγαταρίου φειδόμενος, τυχὸν ἀνήβῃ, ὅτε ἡβή-

gato ei dotis nomine relicto. Et de eo, si dos non maior sit legato, aut legatum amplius.

Et de eo, si filium filiamque heredes scripsero eosque omnia legata praestare iussero, deinde infra adiecero, ut filius meus omnium legatorum onus suscipiat: et filiae quoque legatum reliquero, petens ab ea, ne irascatur, quod amplioem filio substantiam reliquero, cum magna onera sustentaturus et legata praestiturus sit, quid his verbis dicere videar.

Et de eo, si codicillis mulier dotem marito reliquerit, eumque dotis nomine inquietari filiam prohibuerit, inquiens: *erunt enim post mortem eius tua et liberorum tuorum*: et postea ei, quamdiu viveret, alia legaverit, quomodo filia post eius mortem omnia tanquam ex causa fideicommissi capiat.

XXXV. Et de eo: si uxori meae legavero, quae in usum eius vel eius causa paravi, servos, qui in communi nostrum usu sunt, non capit. Cyrillus autem ait, ne ea quidem, quae in usum communem utriusque nostrum emta sunt.

XXXVI. Qui testamento inutiliter manumissus est, recte eo legatur. Et lege causam.

XXXVII. Et de his, quae servus legatus ante aditam hereditatem acquisivit.

XXXVIII. Et de eo, si eadem res duobus servis meis legata sit, quomodo nomine alterius eam repudians, alterius nomine totam capere possim.

XXXIX. Si fundi mei partem dimidiam tibi legavero, et partem dimidiam Petro, Paulo autem totum, quaecunque pars defecerit, ceteris pro portionibus eorum accrescit.

Et de eo, si fundi mei dimidiam partem tibi legavero, et partem dimidiam Petro, Paulo autem totum, et quaecunque pars defecerit, quomodo ceteris pro portionibus eorum accrescat.

Et de eo, si extraneus mulieri dotem ipsius legaverit, marito eius herede scripto, aut maritus uxori suae dotem suam legaverit, quaenam utroque legato capiat.

XL. Et de eo, si ei, qui partem duntaxat legati nomine capere ex testamento potest, puta, filio naturali, maior summa legata fuerit, ut eam alii restitueret, totum id, quod relictum est, capit: quoniam id non lucrifactorus, sed alii restitutus est.

XLI. Et de eo, qui mihi legavit, *quantum heres suus habere potest*, vel, *quantum unus heres habere potest*, quid dicere videatur.

Si fundum alicui post decem annos legavero, si quidem heredi prospiciens dilationem adieci, ipse fructus lucratur: si vero legatario favens, puta impuberi, cum pubes erit, legavi, heres etiam fructus me-

1) L. 36. D. h. t. posita est initio tit. I. lib. XLIV. Basilicorum cap. I. 2) L. 39. omissa est. 3) L. 41. pr. D. h. t. e Syn. p. 384. habet Fabr. T. V. p. 762. 4) Hoc habet Tipucitus. 5) L. 41. §. 1. L. 42. 43. pr. §. 1. D. h. t. exhibentur e Tipucito. 6) L. 43. §. 2. D. h. t. exhibetur e sch. b. ad Basil. XXIII. 3. cap. 3. Fabr. T. III. p. 403, quem locum neglexit Fabrotus.

ει, ἐληγάτευσσα, δίδωσιν ὁ κληρονόμος καὶ τοὺς ἐν ἰέσω καρπούς. ταῦτα δὲ κρατεῖ, ἔνθα μὴ φητῶς ἵπον, μετὰ τῶν ἐπαυξήσεων δοθῆναι τὸν ἀγρόν.

2) Εἰ²⁾ μὲν εὐνοία τοῦ κληρονόμου τὴν ὑπερ-
εῖσιν ἐντέθεικεν ὁ τεστᾶτωρ, οὐ δίδονται οἱ ἐν μέσῳ
απορί. εἰ δὲ εὐνοία τοῦ ληγαταρίου, δίδονται.

3) Καὶ³⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τινὶ ἀγρόν
εἰτά ἰ. χρόνους, πότε ὁ κληρονόμος κερδαίνει τοὺς
καπούς, ἢ δίδωσιν αὐτοὺς τῷ ληγαταρίῳ. εἰ δὲ
ἡτῶς εἶπον, μετὰ τῶν ἐπαυξήσεων δοθῆναι τὸν
ἀγρόν, ἀπαιτεῖ τοὺς καρπούς ὁ φειδοκομισσάριος.

Καὶ⁴⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν τις εἰ. νομίματα ἢ εἰ. λη-
γατεύσῃ, ὁ κληρονόμος τὴν ἐπιλογὴν ἔχων τὰ εἰ. μόνᾳ
δωσιν. ὡς περὶ καὶ ὅτε εἶπε, μετ' ἐνιαυτὸν ἢ δύο.

μβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις πολλοὺς γράψας
κληρονόμους εἴπῃ· δότω ὁ κληρονόμος μου εἰ. νομί-
ματα· πάντες ἀπαιτοῦνται.

1) * Ἐάν⁵⁾ τις ληγατεύσῃ μοι ἀπὸ Πέτρου νο-
μίματα δέκα, καὶ παρακατιῶν ἀπὸ Παύλου ἰ. τὰ
λαμβάνω· εἰ μὴ δείξει ὁ Πέτρος, ὅτι ὡς ἀραι-
ύμενος τὸ παρ' αὐτοῦ καταλειφθὲν τὸ ὑστερον ἐλη-
γευσε.

2) Καὶ⁶⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν τις ληγατεύσῃ μοι ἀπὸ
ἔτρου εἰ. νομίματα, καὶ παρακατιῶν ἀπὸ Παύλου
πότε λαμβάνω ἰ. καὶ πότε εἰ.

μγ'. 1) Ὅ⁷⁾ ληγατέων ἢ διδοὺς ἐπίτροπον ταῖς
θυγατράσιν, οὐ δοκεῖ καὶ τοῖς υἱοῖς ληγατεύειν ἢ
ἰόναι τὸν ἐπίτροπον. αἰσχρὸν γάρ ἐστι, τῇ θῆ-
ῃ προσηγορία τὸ ἄρρεν περιέχεσθαι. τοῦναντίον δὲ
προσηγορία τῶν υἱῶν καὶ αἱ θυγατέρες περιέχονται.

2) Ὅ⁸⁾ ληγάτα ταῖς θυγατράσι διδοὺς οὐ δοκεῖ
τῶν θυγατέρων καὶ τοὺς υἱοὺς συμπαραδελῶν·
ἐν τῷ λέγειν ἢ γράφειν τῶν θυγατέρων τὸ ὄνομα
μαίνει καὶ τοὺς υἱοὺς. ἀλλὰ τοῦναντίον διὰ τοῦ
ματος υἱῶν καὶ θυγατέρες δηλοῦνται.

3) Καὶ⁹⁾ ὅτι ὁ ληγατέων ἢ διδοὺς ἐπίτροπον
τῶν θυγατέρων, οὐ δοκεῖ καὶ τοῖς υἱοῖς δίδοναι.
τοῦναντίον δὲ ἐν τῇ προσηγορίᾳ τῶν υἱῶν.

Καὶ¹⁰⁾ ὅτι τὸ ὑπὸ αἵρεσιν ἢ ἡμέραν ληγατευθὲν
πρὸ τῆς αἰρέσεως ἢ τῆς ἡμέρας οὐ δύναμαι
κατεῖσθαι.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ θυγατρὶ μου
ὅτε γαμηθῇ, εὔρεθῇ δὲ ἐν τῇ ποιήσῃ τῆς δια-
της μου γεγαμημένη, πότε λαμβάνει ταῦτα ἢ μή.

μδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις ληγατεύσῃ μοι, ὅπερ
Πέτρον δοῦναι αὐτῷ ἢ ποιῆσαι, πῶς τὰ ἀπροσ-
ρίστως λαμβάνει, καὶ οὐ τὰ ὑπὸ ἡμέραν ὄντα,
μὲν¹¹⁾ χρεωστούμενα ἐν καιρῷ τῆς τοῦ διατεμέ-
τελευτήσ. εἰ δὲ ἀπροσδιορίστως εἶπε τὰ χρεω-
στούμενα, ἀνάγνωθι, τί γίνεται.

με'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐν δύο ἡμα ὁμοίαις δια-
ταῖς γενομέναις διάφορόν μοι ληγατευθῇ ποσόν,
ἥττον λαμβάνω.

μς'. Καὶ ὅτι, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γαμητῇ μου τὰ
αὐτῆς ἐν προικῇ δοθέντα διατετιμημένα ἀνδρά-
α, εἴπερ αὐτὰ καὶ μὴ τὴν τιμὴν θελήσῃ ἐπιλε-
ῖν τὰ ἀνδράποδα, τὴν γονὴν αὐτῶν οὐ λαμβάνει.

dii temporis praestat. Haec autem obtinent, si non
nominatim dixi, fundum cum incremento dari.

Si quidem heredis favore dilationem testator
inseruit, fructus medii temporis non praestantur: si
vero favore legatarii, praestantur.

Et de eo, si fundum alicui post decem annos
legavero, quando heres fructus lucrificiat, aut eos
praestet legatario. Sed si nominatim dixi, fundum
cum incremento praestari, fructus fideicommissarius
petit.

Et de eo: si quis quinque aut decem nummos L. 43
legaverit, heres, cum electionem habeat, solos quin- D. 3
que praestat: sicut et cum dixit, post annum aut
biennium.

XLII. Et de eo: si quis pluribus heredibus scri- L. 44
ptis dixerit: *Heres meus quinque nummos dato*: ab D.
omnibus petitur.

Si quis mihi a Petro decem aureos legaverit, et §. 1.
inferius a Paulo decem, viginti consequor: nisi Petrus
ostenderit, legati a se relicti adimendi causa testa-
torem posterius legatum reliquisse.

Et de eo, si quis mihi a Petro quinque num-
mos legaverit, et inferius a Paulo quinque, quando
decem, et quando quinque capiam.

XLIII. Qui filiabus legat aut tutorem dat, non L. 4
videtur etiam filiis legare aut dare tutorem. Turpe D.
enim est, feminino vocabulo masculinum contineri.
Contra vero filiorum appellatione etiam filiae conti-
nentur.

Qui filiabus legata relinquit, per filias non vi-
detur etiam filios significare: neque in dicendo vel
scribendo filiarum nomen filios quoque significat.
Sed e contrario filiorum nomine etiam filiae signifi-
cantur.

Qui filiabus legat aut tutorem dat, non etiam
filiis dare videtur. Contrarium est in filiorum appel-
latione.

Quod sub conditione vel die mihi legatum est, §. 1.
ante conditionem vel diem repudiare non possum.

Et de eo, si filiae meae centum legavero, cum §. 2.
nupserit, tempore autem facti testamenti nupta sit,
quando haec capiat aut non capiat.

XLIV. Et de eo, si quis mihi legaverit, quod L. 4
ei Petrum dare vel facere oportet, quomodo ea, quae D. 4
pure debentur, capiat, non ea, quae in diem, et
(non) tempore mortis testatoris debentur. Sed si
pure dixit, quae debentur, lege, quid fiat.

XLV. Et de eo: si in duobus testamenti exem- L. 4
plaribus simul scriptis diversa summa mihi legata sit, D. 4
minorem capio.

XLVI. Si uxori meae legavero mancipia ab ea L. 48.
in dotem aestimata data, si quidem ipsa mancipia D. 4
malit, quam pretium, partum eorum non capit.

α) Ex sch. h. Anonymi ibid. apud Fabr. l. 1. σ) Hoc habet Tipucitus. δ) L. 43. § 3. L. 44. pr D. h. t. exhibentur
ipucito. ε) L. 44 §. 1 D h. t. e sch. m. ad Basil. XXII. t. cap 22. Fabr. T. III p. 39. habet Fabr. in Addendis T. V.
08. d) Hoc habet Tipucitus ε) L. 45. pr. D. h. t. exhibetur ex Attaliata tit. XXXIX. §. 5. quem locum notavit
Haldus Manual. Basil. p. 103. Videtur Attaliata exhibere genuinum Basilicorum textum. f) Hoc habet Harm. V.
§. 3. g) Hoc habet Tipucitus. h) L. 45. §. 1. 2 L. 46 — 48. D. h. t. exhibentur e Tipucito. i) Lege μὲ pro μιν.

- l. 48. § 1. D. XLXI.* Καὶ περὶ κουράτωρος μαινομένου αἰτουμένου τῆν κατενεχθεῖσαν αὐτῷ διακατοχὴν, πῶς δίδωσι τὰ ληγάτα, καὶ λαμβάνει ἀσφάλειαν.
- l. 49. pr. D. eod.* μζ'. 1) * Τελευτώντος^{κ)} τοῦ ληγατευθέντος μοι βοός οὔτε τὴν βύρσαν, οὔτε τὸ κρέας λαμβάνω.
2) Τελευτήσαντος^{λ)} τοῦ ληγατευθέντος βοός, δίδεται τῷ ληγαταρίῳ οὔτε κρέα, οὔτε βύρσα. τελευτήσας γὰρ οὐκέτι ἐστὶ βοῦς· ἔτι δὲ ζῶντα καὶ τελευτώντι τὸν βοῦν οὐ δύναται ἀπαιτεῖν καὶ λαμβάνειν ὁ ληγατάριος.
- § 1. Καὶ^{μ)} ὅτι τοὺς ληγατευθέντας μοι πολιτικοὺς ἄρτους καὶ τὴν στρατείαν οὐ μόνον μέχρι τῆς ἐμῆς ζωῆς ἔχω, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον.
- § 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῆ ἄγρος τῷ μὴ ἔχοντι αὐτοῦ ἀγορασίαν ἤτοι κτήσιν. καὶ εἰ ὁ ληγατάριος μὲν αὐτοῦ εἶχεν ἀγορασίαν, ὁ δὲ κληρονόμος οὐκ εἶχε.
- § 4. Καὶ ὅτι τὰς δόσεις καὶ τὰς ποιήσεις ὀφείλουσιν οἱ κληρονόμοι πληροῦν κατὰ τὰ οἰκεία μέρη καὶ τὰς προσανξήσεις.
- l. 50. pr. D. eod.* μη'. 1) Καὶ^{ν)} κληρονόμῳ, καὶ ληγαταρίῳ, καὶ τῷ λαβόντι μύστις καῦσα δωρεάν, ὑποκαθιστῶν δυνάμεθα. καὶ δοκεῖ ὁ δωρησάμενος διὰ μέσου τοῦ πρώτου τῷ δευτέρῳ δωρεῖσθαι.
2) Καὶ^{ο)} ὅτι καὶ κληρονόμῳ, καὶ ληγαταρίῳ, καὶ τῷ λαβόντι θανάτου αἰτία δωρεάν ὑποκαθιστῶν δυνάμεθα.
- § 1. δυνάμεθα.
Καὶ^{π)} περὶ τοῦ, ἐὰν κεχρεωσθημένος δοῦλον ἢ δέκα νομίματα ληγατεύσω τὸν δοῦλον, καὶ ἐπιζήσας ἀπαιτήσω τὰ ἰ. νομίματα. καὶ εἰ κεχωρισμένως δύο τισὶ ληγατεύσω τὸν δοῦλον καὶ τὰ νομίματα.
- § 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω, ὅσα ὁ κληρονόμος μου ἀπαιτήσῃ Πέτρον τὸν χρεώστην μου, πῶς καὶ χωρὶς αἰρέσεώς ἐστι τὸ ληγάτον, καὶ δύναται κινεῖν κατὰ τοῦ κληρονόμου.
- l. 51. pr. D. eod.* μθ'. Καὶ ὅτι οὕτως εἶπον· ὅσον δύναται κατὰ νόμους ὁ δεῖνα λαβεῖν, δοθῆναι αὐτῷ βούλομαι. ἐὰν εὑρεθῆ τοίνυν ἐν οἰωδῆποτε χρόνῳ πλείον δυνάμενος λαβεῖν, τοσαῦτα δοκῶ καταλιμπάνειν αὐτῷ. τὸ αὐτὸ ἐστὶ, κὰν οὕτως εἴπω· ὅσῳ μείζον μέρος δύναμαι δοῦναι.
- § 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἰς καιρὸν παιδοποιῆς ληγατευθῆ μοι, οὐ δύναμαι υἱοθετούμενος ἀπαιτεῖν τὰ ληγάτα.
- l. 52. D. eod.* ν'. Καὶ ὅτι τὰ περὶ τῆς κατασιτάσεώς τινος οὐ πολυπραγμονοῦμεν, πρὶν ἀρμόσαι αὐτῷ τὴν κληρονομίαν καὶ τὸ ληγάτον.
- l. 53. pr. D. eod.* να'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῆ τῇ γυναικὶ παρ' ἐνός τῶν κληρονόμων ὑπὲρ τῆς προικὸς αὐτῆς, καὶ μὴ καταδέξηται, ἀλλὰ τὴν προίκαν προτιμήσεται, τῶσι ἐνάγειν ὀφείλει πρώτον τε καὶ ὕστερον.
- § 1. Καὶ εἰ εἰς μέρος ἢ γυνὴ κληρονόμος ἀντὶ τῆς προικὸς γραφῆ, καὶ λάβῃ ὑποκατάστυτον, καὶ μὴ βουληθῆ κληρονομήσαι.
- l. 54. D. eod.* νβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ποῖον ληγάτον λέγεται ἐπικερδές.

Et de curatore furiosi honorum possessionem e datam petente, quomodo legata praestet, et cautionem accipiat.

XI.VII. Mortuo bove mihi legato, neque corium neque carnem capio.

Mortuo hove legato, legatario neque corium, neque caro datur. Nam bos mortuus iam non est bos non potest autem legatarius et vivum et mortuum bovem petere et capere.

Panes civiles mihi legatos et militiam non solum ad dies vitae meae habeo, sed etiam post mortem.

Et de eo, si ager legatus sit ei, qui ei commercium non habet. Et si legatarius quidem ei commercium habeat, heres autem non habeat.

Quod dare et facere heredes iussi sunt, praestare debent pro portionibus suis et his, quae acciperunt.

XLVIII. Et heredi, et legatario, et ei, qui mortis causa donationem accepit, substituere possumus. videtur donator per mediam personam prioris posteriori donare.

Et heredi, et legatario, et ei, qui mortis causa donationem accepit, substituere possumus.

Et de eo, si cum servo aut decem nummi mihi deberentur, servum legavero, et vivus decem nummos petiero. Et de eo, si separatim duobus servum et nummos legavero.

Et de eo, si legavero, quantum heres meus Petro debitore meo exegerit, quomodo legatum si conditione sit, et contra heredem agere possit.

XLIX. Ita dixi: Quantum ille per legem capere potest, dari ei volo. Si igitur quocumque tempore plus capere possit, tantundem ei relinquere videbitur. Idem est et si ita dixi: Quam maximam partem dare possum.

Et de eo: si in tempore procreationis liberorum mihi legatum sit, non possum adoptando legata petere.

L. De statu alicuius non quaerimus ante, quae hereditas et legatum ad eum pertineat.

LI. Et de eo, si mulieri ab uno heredum pro dote sua legatum relictum sit, et illud non accipit sed dotem praeferat, cum quibus primum et deinde agere debet.

Et de eo, si mulier pro dote heres ex parte scripta fuerit, et substitutum acceperit, et hereditatem adire noluerit.

LII. Et de eo, quale legatum dicatur lucrativum.

^{κ)} *l. 49. pr. D. h. t. e Syn. p. 385. habet Fabr. T. V. p. 762. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι, et ἡ τελευτώντος habet τελευτήσαντος. Ἱ) Hoc habet Harm. V. 10. §. 16. Quae inde a τελευτήσας sequuntur, Reitzius scholi Basilicorum esse opinatur, ut notavit not. 22. Fabrotus T. V. p. 763. revera scholium habet in haec verba conceptum, h. dubie e Syn. ms. m) *l. 49. §. 1—4. D. h. t. exhibentur e Tipucito. n) l. 50. pr. D. h. t. exhibetur e sch. m. Basil. XI.VII. l. cap 3. Fabr. T. VI. p. 196. o) Hoc habet Tipucitus. p) *l. 50. §. 1. 2. l. 51—64. D. h. t. exhibentur e Tipucito.***

γγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐμοὶ καὶ Πέτρῳ ληγατευθῆ ῥᾶγμα, καὶ μετὰ προχώρησιν ἀποθάνῃ Πέτρος ἐπ' ἐμοὶ κληρονόμῳ, εἴτα παραιτήσωμαι τὸ μέρος μου τὸ ἐκείνου, τοῦ ἡμίσεως μόνον ἐκπίπτω.

Καὶ περὶ κληρονόμου γραφέντος τοῦ μηδὲν ἢ οὐ μὴ τὸ πᾶν δυναμένου λαβεῖν. ἐὰν ληγατευθῆ ἢ κληρονομίῳ δούλῳ, τὸ μέρος, ὅπερ οὐ δύναται λαβεῖν ὁ γραφεὶς κληρονόμος, οἱ ἐκ τοῦ νόμου κληρονόμοι λαμβάνουσι.

νδ'. Καὶ ὅτι, εἰ καὶ πρὸ τῆς προχώρησεως τοῦ ληγατευθέντος αὐτῷ ληγάτου ὁ βασιλεὺς^{γ)}, παραμπεῖ αὐτὸ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ.

νε'. Τοῦναντίον δὲ ἐπὶ Αὐγούστης.

νς'. Καὶ ὅτι ἐξ ὁσοῦδήποτε μέρους εἰ καταδέξομαι τὸ ληγατευθέν μοι, κτώμαι τὸ πᾶν.

νζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ληγατευθῆ μοι χωρὶς αἰρέσεως, καὶ τῷ δούλῳ μου χωρὶς κρίσεως ἢ ὑπὸ αἰρίσιν, καὶ παραιτήσωμαι τὸ ἐμόν.

νη'. Καὶ ὅτι τελευτῶντος τοῦ ληγατευθέντος^{δ)} οὐδὲ τῆς αἰρέσεως, οὐχ ὁ κληρονόμος, ἀλλ' ὁ ληγατεὺς κερδαίνει τὸ ληγάτον.

νθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις ἔχων τετρακοσίων μισμάτων οὐσίαν δύο γράψῃ κληρονόμους, καὶ ἀπὸ τῶν τοῦ ἐνὸς ληγατεύσῃ σ'. νομίσματα, ρ. δὲ ἀπὸ τοῦ ἑτεροῦ φαινομένου αὐτοῦ κληρονόμον· καὶ ἵσος ὁ τοῖς σ'. βυρηθεὶς κληρονομήσῃ τοῦ ἄλλου κληρονόμου.

Καὶ εἰ ἐξ ἀδιαθέτου μου παρὰ δύο κληρονόμων ταλίπῳ ληγάτα, καὶ ὁ εἷς παραιτήσῃται.

ξ'. Καὶ περὶ τοῦ γράψαντος ἀλλότριον δούλον κληρονόμον καὶ παρὰ τοῦ δεσπότου αὐτοῦ ληγατεύοντος. καὶ εἰ πρὸ τῆς ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας ἐλευθερωθῆ.

ξα'. Καὶ περὶ κληρονόμου ἐν ἀγνοίᾳ τὸ ληγατευθέν πρᾶγμα δαπανήσαντος εἰς τὴν τοῦ διαθεμένου φήν, ποία ἀγωγὴ ἐνέχεται.

ξβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πολλοῖς καταλίπῳ ληγάτα, καὶ βουληθεὶς αὐτοὺς ἀλλήλοις ὑποκαταστήσῃ τῇ αὐθεντικῇ ἐπιτάτῳ· ὁρφανικῶς δὲ αὐτοὺς ὑποκαταστήσας τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἀμοιβίαν ὑποκατάσῃ ἐκφωνήσῳ.

ξγ'. 1) * Τὸ^{ε)} ληγατευθέν πεκούλιον καὶ αὐξί, μειοῦται προστιθεμένου τινὸς ἢ ὑπεξαίρουμένου.

2) Καὶ^{ς)} περὶ ληγατευθέντος πεκούλιον καὶ φάλας, πότε αὐξί ἢ μειοῦται προστιθεμένου τινὸς ὑπεξαίρουμένου.

1) * Ἐάν^{υ)} τέθριππον ληγατευθῆ μοι, καὶ ἀπονήνῃ ὁ καλλιστεύων ἐν αὐτοῖς, σβέννυται τὸ ληγάτον· εἰ μὴ περιῶν ὁ διαθεμένος ἐπλήρωσε τὸ τέθριππον.

2) Τέθριππον^{ν)} ληγατευθέντος, καὶ τοῦ ἐνὸς ἀπονήνῃ. ἢ πῶς τελευτήσαντος, ὁ κληρονόμος οὐκ ἀπαιτεῖται τὸ τέθριππον· εἰ δὲ ζῶν ὁ διαθεμένος ἀναγνώσῃ τὸ τέθριππον, δίδεται τῷ ληγατεῖ^{ω)} τέθριππον γάρ ἐστιν.

3) Καὶ^{ω)} περὶ τοῦ, ἐὰν τέθριππον ληγατευθῆ μοι, καὶ ἀποθάνῃ ὁ καλλιστεύων ἐν αὐτοῖς, πότε σβέννυται ἢ μὴ τὸ ληγάτον.

LIII. Et de eo: si mihi et Petro res legata sit, L. 55. et post diem cedentem Petrus me herede relicto decesserit, deinde partem meam vel illius repudiavero, dimidium duntaxat amitto. D. XX

Et de herede scripto eo, qui nihil vel non totum capere potest. Si servo hereditario legatum fuerit, partem, quam heres scriptus capere non potest, hi, qui lege vocantur, capiunt. §. 1.

LIV. Etiamsi Princeps ante diem legati ipsi relicti cedentem (decesserit), id heredibus suis transmittit. L. 56 D. eod

LV. Contrarium autem in Augusta obtinet. L. 57 D. eod

LVI. Si ex quacunque parte legatum mihi relictum admisero, totum acquirō. L. 58 D. eod

LVII. Et de eo, si eadem res mihi pure, et servo meo pure vel sub conditione legata fuerit, et meum legatum repudiavero. L. 59 D. eod

LVIII. Mortuo eo, qui fideicommisso honoratus est ante conditionem, non heres, sed is, qui fideicommisso oneratus est, legatum acquirit. L. 60 D. eod

LIX. Et de eo, si qui quadringentos nummos in bonis habebat, duos heredes instituerit, et ab uno ducentos nummos legaverit, centum autem a quocunque herede sibi existente: et is solus, a quo ducenti legati sunt, heres extiterit, altero hereditatem repudiante. L. 61 D. eod

Et de eo, si a duobus heredibus meis ab intestato legata reliquero, et alter repudiaverit hereditatem. §. 1.

LX. Et de eo, qui servum alienum heredem instituit et a domino eius legatum reliquit. Et de eo, si (servus) ante aditam hereditatem manumissus fuerit. L. 62 D. eod

LXI. Et de herede, qui per ignorantiam rem legatam in funus testatoris consumpsit, quam actione teneatur. L. 63 D. eod

LXII. Et de eo, si pluribus legatum reliquero, et cum eos invicem substituere vellem, in testamento principali id omisero: cum autem pupillariter eos substituerem, mutuam eorum substitutionem expressero. L. 64 D. eod

LXIII. Peculium legatum et augetur et minuitur, si quid adiciatur aut deducatur. L. 65 D. eod

Et de peculio legato et familia, quando augetur aut minuatur, si aliquid adiciatur aut deducatur.

Si quadriga mihi legata sit, et equus praestantissimus mortuus fuerit, legatum extinguitur: nisi testator vivus quadrigam suppleverit. §. 1.

Quadriga legata et uno ex quatuor equis mortuo, quadriga ab herede non petitur: sed si testator vivus quadrigam suppleverit, legatario praestatur: est enim quadriga.

Et de eo, si quadriga mihi legata sit, et equus praestantissimus mortuus fuerit, quando legatum extinguitur vel non extinguitur.

γ) Supple ἀποθάνῃ. ρ) ληγατευθέντος falsum est. Fortasse legendum τοῦ ληγάτου τιμηθέντος. Sic etiam verti. L. 65. pr. D. h. t. e Syn. p. 385. habet Fabr. T. V. p. 702. ς) Hoc habet Tipucitus. υ) L. 65. §. 1. D. h. t. e Syn. l. l. et Fabr. l. l. ω) Hoc habet Harm. V. 10. §. 17. ω) Hoc habet Tipucitus.

- L. 65. §. 2. 3. D. XXXI. Καί*) περὶ τοῦ, ἐὰν ἐμοὶ ἢ τῷ μερικῷ κληρονόμῳ ληγατευθῆῃ δοῦλος, καὶ ἐλευθερία ληγατευθῆῃ αὐτῷ μετὰ θάνατον ἡμῶν.
- L. 66. pr. D. eod. §. 1. 2. §. 3. §. 4. §. 5. §. 6. §. 7. L. 67. pr. §. 1—5. D. eod. §. 7. §. 8. §. 9. §. 10. L. 68. D. eod. §. 5.
- Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐμοὶ καὶ Πέτρῳ ληγατευθῆῃ ἀγρὸν ὑπὸ αἵρεσιν, καὶ τὸν αὐτὸν ἀγρὸν ὑπὸ τὴν αὐτὴν αἵρεσιν ὁ κληρονόμος σου ληγατεύσῃ μοι· δοκεῖ τὸ ἄλλο ἡμῖν ληγατεύειν μοι. τὸ γὰρ εἰρημένον, ὅτι πολλάκις δῆλον πρᾶγμα ληγατευόμενον οὐ βαρεῖ τὸν κληρονόμον, ἐπὶ μιᾷ διαθήκῃ δεῖ νοεῖν. καὶ περὶ τοῦ, πότε ὁ χρεώστης οὐκ ἰσχυρῶς ληγατεύει τῷ δανειστῇ τὸ χρέος, ἢ ληγατεύει.
- Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸ ἐν τῷ ἀγρῷ τοῦ Πέτρου μέρος ἐν δυοῖ διαθήκαις ληγατευθῆῃ μοι, καὶ λάβω αὐτὸ παρὰ τοῦ ἐνὸς κληρονόμου. καὶ εἰ μὴ δῆλον, ἀλλ' ἀπλῶς μέρος τοῦ ἀγροῦ εἶπε.
- Καὶ περὶ τοῦ δούλου γενικῶς ληγατευθέντος μοι ἐν δυοῖ διαθήκαις. καὶ περὶ τοῦ κεχρεωστημένου μοι ἐκ διαφόρων ἐπερωτήσεων. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῆῃ μοι δοῦλός μου ἢ ἀλλότριος, καὶ εὐρεθῶ δεσπότης αὐτοῦ, ἄχρηστον τὸ ληγάτον.
- Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐν τῷ ληγατευθέντι ἀγρῷ θάψῃ ὁ κληρονόμος, καὶ εἰ παρέσχε τῷ ληγαταρίῳ, πῶς δίδωσιν αὐτῷ τὴν τιμὴν τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἔθαψε.
- Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῆῃ μοι παρὰ σοῦ ἀγρός, καὶ ὁ αὐτὸς ἐν κωδικέλλοις παρὰ πάντων τῶν κληρονόμων, καὶ λάβω παρὰ σοῦ τὸ τμήμα.
- Καὶ ὅτι, ἐὰν ληγατευθῆῃ μοι ἀγρός, ἀναγκάζεται ὁ κληρονόμος δίδοναι καὶ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ, κἂν ἀλλότριός ἐστιν· ὡσπερ καὶ ἐτεχύρου καὶ νομῆς αὐτὸν ἐλευθεροῦν ἀναγκάζεται· οὐ μὴν καὶ δουλείας ἐπιχειμένης αὐτῷ· εἰ μὴ ἐμὸς πολλάκις ἀγρός ληγατευθῆῃ μοι· τότε γὰρ τινος τούτων οὐκ ἐλευθεροῖ αὐτόν.
- Καὶ ὅτι ἐπιστάμενος κληρονόμος δύναμαι πόλει ληγατεύσαι ἀγρὸν καὶ ἄνευ χρήσεως· δύναται γὰρ ἢ πόλις ἀπολέσαι τὴν χρῆσιν τῇ ἀχρησίᾳ.
- Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τι ληγατευθῆῃ τῇ φαιμίᾳ, ὅτε ὁ κληρονόμος τελευτᾷ, ἀνάγνωθι πολυσχεδὲς κεφάλαιον. καὶ περὶ ἐπιλογῆς δοθείσης τῷ κληρονόμῳ ἐπιλέξασθαι, ὃν θέλει, τῆς φαιμίας. καὶ εἰ εἶπη τὸ πρᾶγμα μὴ ἐξελεῖν τῆς φαιμίας, καὶ ληγατεύσῃ αὐτὸ ὁ κληρονόμος ἐνὶ τῆς φαιμίας, καὶ ἀξιῶσῃ αὐτὸν ἀποκαταστήσαι αὐτὸ ἐξωτικῶ, καὶ ὁ ἐξωτικὸς ἀπαιτεῖ.
- Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀξιῶσω τὸν κληρονόμον μου, ὅτε μέλλει τελευτᾶν, ὧτινι βούλεται τῶν ἀπελευθέρων, ἀγρὸν δοῦναι, καὶ ἀποθάνῃ μὴ ἐπιλεξάμενος.
- Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸ τοῦ κληρονόμου νομίζων ἐμὸν εἶναι πρᾶγμα ληγατεύσω, ἔρρωται· εἰ δέ τινος ἄλλου, οὐκ ἔρρωται.
- Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τινα τῶν ῥημάτων ἐν τῷ γράφεσθαι τὰ ληγάτα ἢ τὰς ἐνοτάσεις παραλειφθῆῃ, ἐξωθεν δέ λαμβανόμενα συμφωνῶσι τοῖς γραφείοις, οὐ βλάπτουσι τὴν ἐνοτάσιν ἢ τὸ ληγάτον.
- Καὶ ὅτι, ἐὰν τις οὕτως εἶπη· οὐκ ἀμφιβάλλω, ᾧ γύναι, ὅτι εἴ τι ἐάν*) λάβῃς, τοῖς τέκνοις ἀποδίδω· τὰ τοιαῦτα ῥήματα ἀντὶ ἀποκαταστάσεώς ἐστι.
- Ὅτι περιέχεται δὲ αὐτῷ καὶ ὅσα ὁ ἀνὴρ περιῶν αὐτῇ ἔδωρῆσατο· οὐ γὰρ εἰσιν αὐτοῦ. δύναται δὲ ὀνομαστὶ καὶ ἐπ' αὐτοῖς βαρεῖν αὐτὴν ληγάτῳ.

Et de eo, si mihi aut heredi ex parte instituto servus legatus sit, eique libertas post mortem nostram legata sit.

LXIV. Et de eo: si mihi et Petro fundum sub conditione legaveris, eundemque fundum sub eadem conditione mihi legaverit heres tuus: alteram dimidiam legare mihi videtur. Quod enim dicitur, certam rem saepe legatam non onerare heredem, de uno testamento intelligendum est. Et de eo, quando debitor creditori debitum non valide leget aut leget.

Et de eo, si pars fundi, quae Petri est, duobus testamentis mihi legata sit, eamque ab uno herede accepero. Et de eo, si non certam partem, sed simpliciter partem fundi dixerit.

Et de servo duobus testamentis generaliter mihi legato. Et de eo, quod ex diversis stipulationibus mihi debetur. Et de eo, si servus meus vel alienus mihi legatus sit, et dominus eius sim, inutile est legatum.

Et de eo, si heres in fundo legato sepelierit, et fundum legatario praestiterit, quomodo ei aestimationem eius loci, in quo sepelivit, praestet.

Et de eo, si fundus mihi a te legatus sit, idemque codicillis ab omnibus heredibus, et a te aestimationem accepero.

Si fundus mihi legatus sit, heres etiam usumfructum eius praestare cogitur, etiamsi alienus sit: sicuti etiam pignore et possessione eum liberare cogitur: nec non servitute ei imposita: nisi meus fundus mihi legatus sit: tunc enim aliquo eorum eum non liberat.

Heres institutus civitati fundum etiam sine usufructu legare possum: potest enim civitas usumfructum non utendo amittere.

LXV. Et de eo, si quid familiae legatum sit, cum heres morietur, lege caput multas distinctiones continens. Et de potestate heredi data eligendi, quem velit, ex familia. Et si prohibuerit, quominus res de familia exiret, eamque heres uni ex familia legaverit, et rogaverit eum, ut illam extraneo restitueret, extraneus petit.

Et de eo, si heredem meum rogavero, fundum, cum morietur, cui ex libertis velit, praestare, et antequam eligeret, (heres) decesserit.

Et de eo: si rem heredis, eam meam esse existimans, legavero, valet: sin autem alius cuiusdam, non valet.

Et de eo: si verba quaedam in scribendis legatis vel institutionibus omissa fuerint, extrinsecus autem sumta cum scriptis congruant, institutioni vel legato non nocent.

Si quis ita locutus fuerit: *Non dubito, uxor, quin, quodcumque ceperis, liberis redditura sis*: eiusmodi verba pro fideicommisso sunt.

LXVI. Eo autem non continentur, quae maritus vivus ei donavit: non enim in bonis eius (mariti) sunt. Potest autem nominatim et eorum nomine eam fideicommisso onerare.

x) L. 65. §. 2. 3. L. 66—69. pr. §. 1. D. h. t. exhibentur e Tipucito y) Lege καὶ ὅτι ἐπιστάμενος κληρονόμου πόλιος δύναμαι. Civitate herede instituta possum. z) Lege ἂν pro ἐάν.

ξζ'. Καὶ ὅτι καλῶς λέγομεν πρὸς τὸν φιδικομισσοῦσιον, τὸν τὴν ἀποκατάστασιν λαμβάνοντα· ἀρκέσθητι ῥ'. νομίμασιν. καὶ εἰ μερικὸν γράψας κληρονόμον εἶπω, αὐτὸν ῥ'. ἀρκέσθητι νομίμασιν. καὶ εἰ ἐξ ὀλοκλήρου γραφῆ τις κληρονόμος, καὶ εὐνοία τῆ περι τὸν ἀδελφόν ὁ διαθήμενος εἶπη· παρακαλῶ σε, ἀντὶ τῆς κληρονομίας μου, ἥτις εἰς τὸν ἐμὸν ἀδελφόν ἠδύνατο περιελθεῖν ἐξ ἀδιαθέτου, ῥ'. ἀρκέσθητι νομίμασιν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγρὸν εἶπω φυλαχθῆναι τῆ φαρμιλία μου, καὶ οἱ δανεισταὶ τοῦ κληρονόμου πωλήσωσι τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, πότε ὁ τοῦτον ἀγοράζων τὸν ἀγρὸν τὸ ἀσφαλές ἔχει, ἢ οὐ.

1) * Eι^a) καὶ ἡ μήτηρ ἰσχυρῶς οὐ δίδωσι τῷ παιδί ἐπίτροπον, ὅμως κληρονόμον αὐτὸν γράφουσα καὶ διδοῦσα αὐτῷ ἐπίτροπον, δύναται τὸν ἐπίτροπον ἀξιοῦν, ἀποθνήσκοντος ἀνήβου τοῦ παιδὸς ἐτέρω τὴν κληρονομίαν ἀποκαταστήσαι. καὶ ὁ πατήρ γὰρ ἐν διαθήκῃ ἐξ ἀρχῆς ἀκύρω ἢ μετὰ ταῦτα γενομένη διδοῦς ἐπίτροπον δύναται ἀξιοῦν, ἀποκαθιστῆν ληγάτον ἢ φιδεικόμισσον ἐκ τῆς αὐτοῦ^b) καὶ δίδόντος περιουσίας, εἴτε γενήσεται ὁ τοιοῦτος, εἴτε μή. ἀπὸ τοῦ παιδὸς γὰρ ταῦτα δοκεῖ δίδοσθαι. ἀμέλει ἐὰν παρὰ τοῦ ἐπίτροπου τοῦ μηδὲν κερδαίνοντος αὐτῷ τῷ παιδί ληγατεύσῃ, οὐκ ἔρωται.

2) Καὶ^c) ὅτι, εἰ καὶ ἡ μήτηρ ἰσχυρῶς οὐ δίδωσι τῷ παιδί ἐπίτροπον, ὅμως κληρονόμον αὐτὸν γράφουσα καὶ διδοῦσα αὐτῷ ἐπίτροπον, δύναται τὸν ἐπίτροπον ἀξιοῦν, ἀποθνήσκοντος ἀνήβου τοῦ παιδὸς ἐτέρω τὴν κληρονομίαν ἀποκαταστήσαι. καὶ ὁ πατήρ γὰρ ἐν διαθήκῃ ἐξ ἀρχῆς ἀκύρω ἢ μετὰ ταῦτα γενομένη διδοῦς ἐπίτροπον δύναται^d) ἀποκαθιστῆν ἐξ αὐτοῦ, καὶ δίδοται.

Καὶ^e) περὶ τοῦ, ἐὰν ἀξιώσω τὸν κληρονόμον μου, μὴ πωλήσαι τὸν οἶκόν μου, ἀλλὰ φυλάξαι αὐτὸν τῆ φαρμιλία^f)· ὁ δὲ ἢ πωλήσῃ αὐτόν, ἢ τελευτήσῃ ἐπὶ ἐξωτικῷ κληρονόμῳ.

Ξη'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ληγατάριος ἀξιώθῃ ἀποκαταστήσαι τὸ ληγάτον. καὶ εἰ μέρος μόνον ἐκελεύσθη ἀποκαταστήσαι.

1) Eι^g) δὲ νομισμάτων ληγατευθέντων ἐμὸν πρᾶγμα παρασχῆν ἀξιώθῳ, καὶ λάβω τὰ νομίματα, ἀναγκάζομαι δοῦναι τὸ πρᾶγμα καὶ τιμιώτερον ὄν, εἰ καὶ ἔτοιμός εἰμι δοῦναι τῷ φιδικομισσοῦσιῳ, ὅσα ἔλαβον νομίματα.

2) Καὶ^h) περὶ τοῦ, ἐὰν ῥ'. νομισμάτων ληγατευθέντων μοι ἀξιώθῳ διακόσια ἀποκαταστήσαι. καὶ εἰ νομισμάτων ληγατευθέντων μοι ἐμὸν πρᾶγμα παρασχῆν ἀξιώθῳ, καὶ λάβω τὰ νομίματα.

Καὶⁱ) περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν υἱόν μου καὶ τὸν ἀδελφόν μου γράψω κληρονόμον^k), καὶ ἀξιώσω τὸν ἀδελφόν μου, γράψαι τὸν υἱόν μου κληρονόμον μετὰ τῶν αὐτοῦ παίδων ἐξ ἴσου, καὶ πλεον ἔστι τὸ μέρος τῆς τοῦ ἀδελφοῦ μου κληρονομίας, ἢ ἦττον.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀξιώσω τὸν κληρονόμον μου, τὰ περιτεύοντα τῷ καιρῷ τῆς αὐτοῦ τελευτῆς ἀποκαταστήσαι, τίνα δοκεῖ περιχεῖσθαι τῆ ἀποκαταστάσει.^l)

LXVII. Recte fideicommissario, qui fideicommissum accipit, dicimus: *contentus sis centum nummis*. Et de eo, si herede ex parte scripto dixero, eum contentum esse debere centum nummis. Et de eo, si quis ex asse heres institutus sit, et testator benevolentia erga fratrem dixerit: Peto a te, ut pro hereditate mea, quae ad fratrem meum ab intestato pervenire poterat, contentus sis centum nummis.

Et de eo, si fundum familiae meae servari iussero, et creditores heredis bona eius vendiderint, quando is, qui hunc fundum emit, securus sit, vel non sit.

Licet mater tutorem filio utiliter non det, tamen, si heredem eum instituat, eique tutorem det, potest tutorem rogare, ut, si filius impubes decesserit, alii hereditatem restituat. Nam et pater, qui testamento ab initio irrito aut postea irrito facto tutorem dat, potest eum rogare, ut legatum vel fideicommissum ex bonis suis restituat, sive talis erit, sive non. Nam haec a filio dari videntur. Denique si a tutore, qui nihil lucratur, ipsi filio legaverit, non valet.

Licet mater tutorem filio utiliter non det, tamen si heredem eum instituat, eique tutorem det, potest tutorem rogare, ut, si filius impubes decesserit, alii hereditatem restituat. Nam et pater, qui testamento ab initio irrito aut postea irrito facto tutorem dat, ab eo fideicommissum relinquere potest, idque praestatur.

Et de eo, si heredem meum rogavero, ne domum meam alienaret, sed eam familiae servaret: is autem vel eam vendiderit, vel extraneo herede relicto decesserit.

LXVIII. Et de eo, si legatarius legatum restituere rogatus sit. Et si partem duntaxat restituere iussus sit.

Sed si nummis legatis rem meam praestare rogatus fuero, et nummos accepero, rem dare compellor, licet maioris pretii sit, etiamsi fideicommissario nummos, quos accepi, praestare paratus sim.

Et de eo, si centum nummis mihi legatis ducentos restituere rogatus sim. Et si pecunia mihi legata rem meam praestare rogatus sim, et pecuniam accepero.

Et de eo, si filium meum et fratrem meum heredes scripsero, et fratrem meum rogavero, ut filium meum cum liberis suis ex acquis partibus heredem scriberet, et virilis pars minor sit, quam fratris mei hereditas, vel maior.

Et de eo, si heredem meum rogavero, ut, quod tempore mortis eius superesset, restitueret, quaenam restitutione contineri videantur.

a) L. 69. §. 2. D. h. t. e sch. q. ad Basil. XXII. 5. cap. 47. Fabr. T. III. p. 196. habet Fabr. in Addendis T. V. p. 808. b) Adde τοῦ post αὐτοῦ. c) Hoc habet Tipucitus. d) Emenda lectionem ex prioribus. e) L. 69. §. 3. L. 70. pr. D. h. t. exhibentur e Tipucito. f) Sic legendum pro οὐτλία, quod habet Tipucitus. g) L. 70. §. 1. D. h. t. exhibetur e sch. l. Anonymi ad Basil. XIV. 1. cap. 32. edit. nostrae T. II. p. 119. h) Hoc habet Tipucitus. i) L. 70. §. 2. 3. D. h. t. exhibentur e Tipucito. k) Lege κληρονόμους. l) L. 71. 72. D. h. t. omissae sunt.

- L. 73. ξθ'. 1) * 'Εάν^{m)} ληγατευθῆ μοι τὸ μέλλον ἐκ
D. XXXI. Μαρίας τίκτεσθαι, καὶ ἀγοράσω αὐτήν, καὶ τέχη
παρ' ἐμοί, οὐ δοκῶ ἀπὸ κέρδους ἔχειν τὸ τεχθέν.
διὸ πρὸς ἀνυλογίαν τῶν δοθέντων παρ' ἐμοῦ ὑπὲρ
τῆς αὐτοῦ μητρὸς, ὀφίλει λαβεῖν με τὴν αὐτοῦ τιμὴν
ὁ δικαστής.
- 2) Καὶⁿ⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῆ μοι τὸ μέ-
λλον ἐκ Μαρίας τίκτεσθαι.
- L. 74. ο'. Καὶ^{o)} ὅτι, ὅσα πιρακελεύσομαι παραχορῆμα
D. eod. δοθῆναι, τῇ γενικῇ τῶν ληγάτων ἐπεκτάσει ὑπό-
κινται.
- L. 75. pr. οα'. * 'Εάν^{p)} γράψης πρὸς με ἐπιστολήν, ἐφ' ᾧ
D. eod. μετὰ θάνατόν σου ἀνοιγῆναι, ἔχουσαν οὕτως· εἰδέναι
σε βούλομαι, ὅτι ἐδωρησάμην σοι ρ'. νομίσματα· ἔρ-
ρωται τὸ ληγάτον, εἰ καὶ μὴ πρὸς τὸν κληρονόμον,
ἀλλὰ πρὸς ἐμὲ διελέχθης.
- §. 1. Καὶ^{q)} περὶ τοῦ· εἰς μέρος γράψας σε κληρο-
νόμον ἐληγάτευσά σοι καὶ μετὰ προχώρησιν μὲν, πρὸ
ἐγγειρήσεως^{r)} δὲ τῆς κληρονομίας ἐτελεύτησας. ἀνά-
γνωθι, τίσιν ἀρμόζει τὸ μέρος τῆς κληρονομίας, καὶ
ποίοις τὸ ληγάτον.
- L. 76. §. 1. οβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κληρονόμος γενόμενος
D. eod. Πέτρου ληγατεύσω τὴν αὐτοῦ κληρονομίαν, ποῖα χρεῖα
ἀναγκάζη δοῦναι καὶ ὁμοίως λαβεῖν.
- §. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν τὴν χρῆσιν ἔχοντα τοῦ
ἀγροῦ μου γράψας κληρονόμον ληγατεύσω τὸν ἀγρόν,
πῶς οὐχ ὑπέξαιριέ τὴν χρῆσιν. καὶ ἀνάγνωθι τὴν
αἰτίαν. καὶ εἰ τὸν δουλεύοντα αὐτῷ ληγατεύσω.
- §. 3. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσῃ μοι Πέτρος, καὶ
μεταθήσῃ τὸ χρέος εἰς ἕτερον πρόσωπον· εἴτα δια-
θέμενος ληγατεύσω σοι τὸ χρεωστούμενόν μοι ἐκ τῆς
διαθήκης Πέτρου, πῶς ἔρρωται.
- §. 4. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν χωρὶς αἰρέσεως ἐλευθερωθεῖς
δοῦλος ἐμποδίζεται ὑπὸ τοῦ νόμου μετὰ τὴν ἐγγεί-
ρησιν τῆς κληρονομίας ἐλευθερωθῆναι, πῶς οὔτε τὸ
ληγατευθὲν αὐτῷ χωρὶς αἰρέσεως ἔρρωται. καὶ ἀνά-
γνωθι τὸ παράδειγμα.
- §. 5. * Γράψας^{s)} τὴν θυγατέρα μου κληρονόμον οὐ-
τως εἶπον· αὐτῷ σε, ὧ^{ss)} θυγατερ, εἰ καὶ σχολίης ἄλλα
τέκνα, δμως Πέτρῳ τῷ παιδί σου πλέον τι καταλι-
πεῖν. δοκῶ λέγειν, πῶσι τοῖς ἐξ αὐτῆς ἀποκαταστή-
ναι^{t)} τὴν κληρονομίαν ἐξ ἴσου· πλέον δὲ Πέτρῳ,
ὅσον ἡ θυγάτηρ βούλεται.
- §. 6. Καὶ^{u)} πότε οὐκ ἐκπίπτει τοῦ ληγατευθέντος
αὐτῷ ὁ ἀχρήστως ἐπὶ τῆς μητρὸς δοθεὶς ἐπίτροπος.
- §. 7. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὑπὸ αἵρεσιν τοῦ μὴ ποιῆσαι
τι ληγατευθῆ μοι, καὶ τὴν ἀσφάλειαν δοῦς ὑστερον
ποιήσω τὸ κωλυθέν.
- §. 8. Καὶ ὅτι πολλὰς ἀγωγὰς κατὰ ταῦτ' οὐ δύναται
κινεῖν ὁ ληγατάριος, ἀλλὰ μίαν. καὶ ἀνάγνωθι τὴν
αἰτίαν.
- §. 9. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν μετὰ τὸ καταβληθῆναι τὸ
ληγάτον^{v)} κατηγορηθῆ καὶ καταδικασθῆ ὁ διαθέμενος
ἐπὶ καθοσιώσει, ἀπαιτοῦνται.
- L. 77. pr. ογ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τοὺς νιούς μου γράψας
D. eod. κληρονόμους ἀξιώσω τὴν κληρονομίαν τῆς θυγατρὸς

LXIX. Si quod ex Maria nascetur, legatum mihi fuerit, et ego Mariam emero, eaque apud me sit enixa, partum ex causa lucrativa habere non videor. Ideoque pro portione eorum, quae pro matre eius dedi, iudex pretium eius me accepturum statuit.

Et de eo, si legatum mihi fuerit, quod ex Maria nascetur.

LXX. Quae statim dari iussi, generali diei legatorum prorogationi subiacent.

LXXI. Si epistolam ad me scripseris post mortem tuam aperiendam, haec continentem: Scire te volo, donare me tibi centum nummos: legatum valet, quamvis non cum herede, sed mecum locutus sis.

Et de eo: ex parte heredem te institui tibi que legavi, et post diem quidem legati cedentem, ante aditam autem hereditatem mortuus es. Lege, quibus pars hereditatis, et quibus legatum competat.

LXXII. Et de eo, si heres Petri factus hereditatem eius legavero, quaenam debita praestare et accipere cogaris.

Et de eo, si eo, qui usumfructum fundi mei habet, herede instituto fundum legavero, quomodo usumfructum non deducat. Et lege causam. Et de eo, si fundum ei servientem legavero.

Et de eo, si Petrus mihi legaverit, et debitum in aliam personam transtulero: deinde testamento condito tibi, quod ex testamento Petri mihi debetur, legavero, quomodo valeat.

Et de eo, si servus pure manumissus lege impediatur post aditam hereditatem manumitti, quomodo neque id, quod pure ei legatum est, valeat. Et lege exemplum.

Filia mea herede scripta, ita locutus sum: Peto a te, filia, licet alios filios susceperis, tamen Petro filio tuo plus relinquant. Inbere videor, omnibus eius filiis hereditatem ex aequis partibus restitui: plus autem Petro, quantum filia voluerit.

Et quando tutor inutiliter a matre datus non privetur legato ei relicto.

Et de eo, si sub conditione aliquid non faciendi legatum mihi relictum sit, et cautione praestita prohibitum fecero.

Plures actiones simul instituere non potest legatarius, sed unam. Et lege causam.

Et de eo: si solutis legatis testator laesae maiestatis accusatus et damnatus fuerit, repetuntur.

LXXIII. Et de eo, si filiis meis heredibus scriptis voluero, ut hereditas filiae meae pro portione

m) L. 73. D. h. t. e Syn. p. 385. habet Fabr. T. V. p. 762. sq. n) Hoc habet Tipucitus. o) L. 74. D. h. t. exhibetur e Tipucito. p) L. 75. pr. D. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. T. V. p. 763. Eadem habent Harm. V. 10. §. 33. et Tipucitus, qui praefigit verba καὶ περὶ τοῦ. q) L. 75. §. 1. L. 76. §. 1—4. D. h. t. exhibentur e Tipucito. r) Malim ἐγγειρήσεως. s) L. 76. §. 5. D. h. t. exhibetur e Syn. p. 411. quem locum neglexit Fabrotus. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι. ss) ὧ addidi e Tipucito. t) Sic lego cum Tip. Syn. ἀποκαταστήσαι. u) L. 76. §. 6—9. L. 77. pr. §. 1—25. D. h. t. exhibentur e Tipucito. v) Lege τὰ ληγάτα.

μου λαβεῖν ἀντὶ τοῦ μέρους αὐτῆς ἐκ τῆς κληρονομίας μου ῥ. νομίματα, καὶ τόνδε τὸν ἀγρόν, καὶ ἀποκαταστήσαι τὸ μέρος αὐτῆς τῇ μητρὶ, τί γίνεται.

Καὶ ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ λαβόντος θανάτου αἰτία δωρεὰν καλῶς δίδεται ληγάτον ἐν παντὶ καιρῷ· καὶ ἐὰν περικόψη τὴν δωρεὰν ὁ Φαλκίδιος, ἀνάγνωθι, τί γίνεται.

Καὶ ὅτι γυνὴ κατὰ θάνατον αἰτία δωρεὰν παρεσκεύασε τοὺς πορνογενεῖς αὐτῆς παῖδας ἐπερωτήσῃ τὴν προῖκα αὐτῆς, καὶ κληρονόμους ἄλλους γράψασα ἤξιωσε τοὺς παῖδας ἀποκαταστήσαι τὴν προῖκα τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. ἀνάγνωθι, πῶς ἐροῦνται τὸ ληγάτον, καὶ παρακρατεῖ ὁ ἀνὴρ τὴν προῖκα. τοῦ δὲ Φαλκιδίου χώραν λαμβάνοντος ἀνάγνωθι, τί γίνεται.

Καὶ ὅτι καλῶς ὁ κωφὸς καὶ ἄλαλος ἀξιούται τὸ ληγατενθὲν αὐτῷ ἐτέρῳ ἀποκαταστήσαι.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀξιῶσω τελευτῶντα τὸν κληρονόμον μου ἀποκαταστήσαι τὸν κλῆρον, ὅστις βούλεται τῶν αὐτοῦ παίδων, καὶ συμβῆ αὐτὸν περιορισθῆναι, μένει τὴν ἐπιλογὴν ἔχων. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τελευτήσῃ μὴ ἐπιλεξάμενος, τί γίνεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πωλήσῃς σοι προικιμαῖον ἀγρὸν ἀξιῶσω σε, καὶ τὴν τιμὴν καὶ ἕτερόν τι δοῦναι τῇ γαμετῇ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν βουλόμενός σοι δωρήσασθαι θανάτου αἰτία ἐνετειλάμην τῷ χρεώστῃ μου καταβαλεῖν σοι· ὁ δὲ μὴ ἀγνοῶν ἀποθανεῖν με κατέβαλέ σοι· ἀνάγνωθι, πῶς οὔτε ὁ χρεώστης ἐλευθεροῦται, οὔτε οἱ κληρονόμοι μου τοῦ χρεώστου ἀποροῦντος ἀπαιτῶσι τὸ χρέος ὅλον. καὶ εἰ ἀγνοῶν ὁ χρεώστης τὴν ἐμὴν τελευτὴν κατέβαλεν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν χρεωστῶν σοι ἀπὸ ληγάτου κτήματα, μερικόν σε ἐνεστησάμην κληρονόμον ἐπὶ τῷ μὴ ἀπαιτῆσαι τὸ ληγάτον, ὅπερ ἄλλῳ ἐληγάτευσσα, καὶ παραιτησάμενος τὴν κληρονομίαν ἀπαιτήσῃς τὸ ληγάτον.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ πατὴρ μου ἐν ὑπονοίᾳ ἰδίου ἀλλοτριῶν μοι ληγατενθῇ, καὶ ἐκνικηθῇ. καὶ εἰ τὴν οὐσίαν διεῖλε μεταξὺ ἡμῶν^{ω)}.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀπόκληρον ποιήσω τὴν θυγατέρα μου, ῥητὴν ποσότητι αὐτῇ ληγατεύσῃς, ἢν εἶπον αὐτῇ γαμουμένη δοθῆναι, καὶ τὸν υἱὸν μου τὴν ἐπαράδοσιν ἐπερωτήσῃς τῆς προικός· εἶτα ὁ υἱὸς παρῴσῃ προῖκα. καὶ εἰ διαζυγίῳ λυθῇ ὁ γάμος, ἢ δευτερογαμῆσῃ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀξιῶσω τὴν θυγατέρα μου, ὅτε μέλλει τελευτῆν, οἷς ἂν βουληθῇ τῶν αὐτῆς παίδων, ἀποκαταστήσαι ἀγρόν, ἢ δὲ περιοῦσα ἐνὶ τῶν παίδων αὐτὸν δωρήσῃται, οὐ δοκεῖ πληροῦν τὴν γνώμην.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγρὸν κωλύσω τῆς φαιμιλίας μου ἐξελεθῆν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀξιῶσω τὴν γυναῖκά μου ἀποκαταστήσαι τῇ θυγατρὶ αὐτῆς, εἴ τι εἰς αὐτὴν οἰωδῆσθε ὀνόματι περιέλθῃ τῶν ἐμῶν πραγμάτων, τί γίνεται καὶ ἐπὶ τῶν ἐν κωδικέλλοις.

Καὶ ὅτι τὴν ἐπινεχθεῖσαν τοῖς ἀπελευθέροις τῆς ἀπαιδίας αἴρεσιν ἀποκλείουσι καὶ οἱ συναπελευθέροι παῖδες αὐτῶν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐγὼ καὶ ὁ ἀδελφός μου τὸν αὐτὸν ἔχωμεν κουράτωρα, καὶ κληρονόμον τὸν ἀδελ-

eius ex hereditate mea centum nummos et certum fundum acciperet, et portionem eius matri restitueret, quid fiat.

Ab eo, qui mortis causa donationem accepit, L. 7 quoquo tempore recte datur fideicommissum: et si D. Falcidia donationem circumciderit, lege, quid fiat.

Mulier filios suos vulgo conceptos dotem suam §. 2 mortis causa donando stipulari curavit, et aliis heredibus scriptis filios rogavit, ut dotem viro suo restituerent. Lege, quomodo valeat fideicommissum, et maritus dotem retineat. Sin autem Falcidiae locus sit, lege, quid fiat.

Surdus et mutus recte rogantur, ut ipsis lega- §. 3 tum alii restituant.

Et de eo: si heredem meum rogavero, ut, cum §. 4 moreretur, hereditatem, cui vellet ex filiis suis, restitueret, isque deportatus fuerit, electionem retinet. Et de eo, quid fiat, si antequam eligeret, decesserit.

Et de eo, si praedio dotali tibi vendito roga- §. 5 vero te, ut pretium et aliud quid uxori praestares.

Et de eo, si, cum mortis causa donare tibi vel- §. 6 lem, debitori meo tibi solvere mandavero: ille autem me decessisse non ignorans tibi solverit: lege, quomodo nec debitor liberetur, neque heredes mei, si debitor solvendo non sit, totum debitum petant. Et de eo, si debitor mortem meam ignorans solverit.

Et de eo, si cum praedia ex fideicommisso tibi §. 7 deberem, heredem pro parte te ita instituero, ne fideicommissum peteres, quod alii legavi, et hereditatem repudiaveris et fideicommissum petieris.

Et de eo, si pater meus alienam rem, eam suam §. 8 existimans, mihi legaverit, eaque evicta sit. Et de eo, si bona inter vos divisit.

Et de eo, si filiam meam exheredavero, certa §. 9 summa ei legata, quam ei nupturae dari et filium meum dotis restitutionem stipulari iussi: deinde filius dotem dederit. Et de eo, si matrimonium divortio solutum sit, vel filia iterum nupsarit.

Et de eo: si filiam meam rogavero, ut, cui vellet §. 1 ex liberis suis, praedium, cum moreretur, restitueret, haec autem viva uni ex liberis illud donaverit, voluntatem implere non videtur.

Et de eo, si prohibuero, quominus fundus de §. 1 familia mea exiret.

Et de eo, si uxorem meam rogavero, ut filiae §. 1 suae restitueret, quidquid ad eum quoquo nomine de bonis meis pervenerit, quid fiat etiam de his, quae codicillis (relicta sunt).

Conditionem liberorum non existentium libertis §. 1 impositam excludunt etiam colliberti eorum filii.

Et de eo, si ego et frater meus eundem habea- §. 1 mus curatorem, et ego fratre herede scripto curato-

ω) Lege ἡμῶν, inter nos.

φὸν γράμας ἀξιώσω τὸν κουρίτωρα, τότε τοὺς λογισμοὺς ἀποιδόναι τῆς κουρατωρείας, ὅτε τέλειος ὁ ἀδελφὸς μου γένηται, πῶς δύναται ὁ ἀδελφὸς ἔχων ἕτερον κουράτωρα λογισμοὺς ἀπαιτεῖν καὶ πρὶν ἢ τέλειος γένηται.

L. 77. §. 15. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐνοσησάμενος κληρονόμον
D. XXXI. ἔξωτικὸν ληγατεύσω τοῖς ἀπελευθέροις μου ἀγρόν, ὅτε τελευτᾷ, ἐφ' ᾧ μὴ ἐξελθεῖν τῆς φαρμύλλας μου, τί δοκῶ λέγειν.

§. 16. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῆ μοι ἀργυροπρατικά ἢ τραπεζτικά συναλλάγματα, καὶ ἀσφαλίσωμαι περὶ τοῦ ἀζημιου τὸν κληρονόμον.

§. 17. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν παρόσχω τῇ θυγατρὶ μου ἀνδράποδα γαμουμένη, καὶ ληγατεύσω αὐτῇ ταῦτα, καὶ τὴν γοιὴν λαμβάνει αὐτῶν, εἰ καὶ τὰς μητέρας συνέβη πρὸ τῆς ποιήσεως τῆς διαθήκης ἀποθανεῖν. τὸ αὐτὸ ἐστὶ, καὶ ὅτε βεβαιῶ τὰς εἰς τὴν γυναῖκά μου γενομένας δωρεάς.

§. 18. Καὶ ὅτι οἱ ἀξιώθέντες ἀποκαταστῆσαι κληρονόμους οὐ κινδυνεύουσιν ἐπὶ τοῖς πρὸς ἀλλήλους μέρεισιν ἐπιλαχοῦσιν αὐτοῖς γραμματέοις ἢ πράγμασιν.

§. 19. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ θυγατρὶ μου τὰ μητρῶα αὐτῆς, πῶς οὐ δοκῶ καὶ τοὺς καρποὺς αὐτῶν ληγατεύειν αὐτῇ, οὓς ἐδαπάνησα ἢ τῇ οὐσίᾳ μου προσέμιξα.

§. 20. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῷ ἀδελφῷ μου πάντα τὰ περιλαμβανόμενά μοι πατρῶα διὰ τὸ μὴ φιλονεικίαν αὐτὸν σχεῖν πρὸς τὸν υἱόν μου, μόνον τὰ μείναντα ἀδιαιρέτα λαμβάνει.

§. 21. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τοὺς υἱούς μου γράμας κληρονόμους τὰς κλείς καὶ τὸν δακτύλιον δώσω τῷ μείζονι ἐπὶ τῷ φυλάττειν· εἶπω δὲ καὶ τοῖς ἔχουσι τὰ πράγματα αὐτῷ δοῦναι· πῶς οὐ δύναται οικειοῦσθαι ταῦτα.

§. 22. Καὶ ὅτι τὰ ἀτελῶς παρὰ τοῦ διαθεμένου εἰρημένα τότε ἐκ τῶν ἄνω ἢ τῶν κάτω δυνατὸν ἀποπληροῦν, ὅτε τὰ προσλαμβανόμενα συνάδει τοῖς ἀτελῶς εἰρημένοις.

§. 23. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὀρκώσω τὸν κληρονόμον μου παρῶσθαι τὰ ἐν τῇ διαθήκῃ ληγάτα, καὶ εὐρεθῆ ἄχρηστος ἢ διαθήκη, πῶς δίδονται ὡς ἐξ ἀδιαθέτου.

§. 24. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οὕτως εἶπω πρὸς τὴν θυγατέρα μου· μεριμνῶν περὶ τῆς σωτηρίας σου ἐντέλλομαι σοι μὴ διαθέσθαι, ἕως οὗ τέκης· τί δοκῶ λέγειν διὰ τούτων τῶν ῥημάτων.

§. 25. Καὶ περὶ τοῦ ἀξιώσαντος τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, τὴν κληρονομίαν αὐτῆς τοῖς παισὶν αὐτῆς διελεῖν, ὡς x) ἂν ἄξιος αὐτῇ φανεῖται, τί δοκεῖ λέγειν, καὶ τί γίνεται, καὶ y) ἐπιλέγεται ἢ μήτηρ ἢ μή.

§. 26. 1) Ἐὰν 2) δι' ἐπιστολῆς δωρήσωμαι τῷ υἱῷ μου κτήματα, μὴ χρῆσάμενος ἐν αὐτῇ ῥήμασι fideicommissi, καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἐν ἱερῷ παράθωμαι, καὶ γράμῳ τῷ ἱερῷ οὕτως· τὸ instrumentum τῆς βουλήσεως μου θέλω μετὰ τὴν τελευτὴν μου δοθῆναι τῷ υἱῷ μου· καὶ ἀποθάνω ἀδιάθετος ἐπὶ πολλοῖς κληρονόμοις, λαμβάνει ὁ παῖς τὰ ἐν τῇ ἐπιστολῇ κτήματα.

2) Ἐὰν δὲ ἐν ἐπιστολῇ δωρήσωμαι τῷ υἱῷ μου κτήματα, οὐ χρῆσάμενος ἐν αὐτῇ ῥήμασι·) φιδεικομ-

rem rogavero, ut tunc rationes curae redderet, cum perfectae aetatis frater meus factus fuisset, quomodo frater alium habens curatorem rationes petere possit etiam antequam ad perfectam aetatem pervenerit.

Et de eo, si extraneo herede instituto libertis meis, cum morietur, praedium legavero ita, ut de familia mea non exiret, quid dicere videar.

Et de eo, si negotia argentarii vel mensarii mihi legata fuerint, et heredi de indemnitate cautionem praestiterim.

Et de eo: si filiae meae nubenti mancipia dedero, eique haec legavero, etiam partum eorum capit, etiamsi matres ante testamentum factum decesserint. Idem est et cum donationes in uxorem meam collatas confirmo.

Qui hereditatem restituere rogati sunt, non sustinent periculum nominum vel rerum, quae pro portionibus eorum ipsis obtigerunt.

Et de eo, si filiae meae bona materna eius legavero, quomodo non etiam fructus ei legare videar, quos consumsi vel in patrimonium meum converti.

Et de eo: si fratri meo omnia bona paterna, quae mihi supersunt, legavero, ne controversiam cum filio meo haberet, ea tantum, quae indivisa manserunt, capit.

Et de eo, si filiis meis heredibus institutis claves et anulum natu maiori custodiae causa dedero: et eos, qui res habebant, ea illi dare iussero: quomodo eas sibi soli habere non possit.

Quae imperfecte a testatore dicta sunt, tunc ex praecedentibus vel subsequentibus suppleri possunt, cum quae adsumuntur, imperfecte dictis congruunt.

Et de eo, si heredem meum iureiurando adstrinxero, ut legata, quae testamento continentur, praestaret, et testamentum invalidum apparuerit, quomodo quasi ab intestato praestentur.

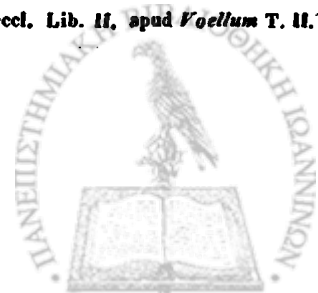
Et de eo, si filiae meae dixero: De salute tua sollicitus mando tibi, ut, quoad liberos tollas, testamentum non facias: quid his verbis dicere videar.

Et de eo, qui filiam suam rogaverit, ut hereditatem suam liberis suis distribueret, qui dignus ei visus fuerit, quid dicere videatur, et quid fiat, sive elegerit mater, sive non elegerit.

Si per epistolam filio meo praedia donavero, non usus in ea verbis fideicommissi, et epistolam in aede deposuero, et ad sacerdotem in hunc modum scripsero: Instrumentum voluntatis meae post mortem meam filio meo dari volo: et intestatus pluribus heredibus relictis decessero, filius meus praedia, quae epistola continentur, capit.

Sed si in epistola filio meo praedium donavero, non usus in ea verbis fideicommissi, et epistolam in

x) Lege δς. y) Malim κἀν. z) L. 77. §. 26. D. h. t. bis exhibetur e Coll. const. eccl. Lib. II, apud Voellum T. II. p. 1304. et 1310. a) Coll. const. eccl. apud Voellum l. I. p. 1316. ῥήματα.

μίσου^{b)}, καὶ παράθωμαι τὴν ἐπιστολὴν ἐν ἱερῶ, καὶ γράψω τῷ ἱερεὶ οὕτως· τὸ instrumentum τῆς βουλῆς μου μετὰ τελευτῆν μου θέλω δοθῆναι τῷ υἱῷ μου· καὶ ἀποθάνω ἀδιάθετος ἐπὶ πολλοῖς κληρονόμοις, λαμβάνει ὁ παῖς τὰ ἐν τῇ ἐπιστολῇ κτήματα.

3) Καὶ^{c)} περὶ τοῦ, ἐὰν δι' ἐπιστολῆς δωρησώμαι τῷ υἱῷ μου κτήματα, μὴ χρησάμενος ἐν αὐτῇ ῥήμασι ληγάτου, καὶ παράθωμαι τὴν ἐπιστολὴν ἐν ἱερῶ, καὶ γράψω τῷ ἱερεὶ οὕτως· τὸ συμβόλαιον τῆς βουλήσεώς μου θέλω μετὰ τελευτῆν μου δοθῆναι τῷ υἱῷ μου· καὶ ἀποθάνω ἐπὶ πολλοῖς κληρονόμοις.

Καὶ^{d)} περὶ τοῦ, ἐὰν τοῖς ἀπελευθέροις μου ἀγρὸν εἰσώ, καὶ εἶπω, μὴ ἐκποιήσῃται αὐτόν, ἀλλὰ μέναι ἐν τῇ φαιμίᾳ τῶν ἀπελευθέρων, καὶ τινες αὐτῶν ἐκποιήσωσι. καὶ εἰ κατὰ διαφοροῦς καιροὺς ἐκποιήσωσι, τί γίνεται. καὶ εἰ πάντες ἄπαιδες τελευτήσωσι, μηδενὸς ἐκποιήσαντος, πῶς φθίρεται τὸ ληγάτον.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω ἀγρὸν τοῖς ἀπελευθέροις, κωλύσας αὐτὸν ἐξελεθεῖν τῆς φαιμίᾳς μου, πῶς καλῶς ἢ ἀπελευθέρου τὸ μέρος αὐτῆς παραπέμπει τῷ υἱῷ αὐτῆς.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν νομίζω σε μόνον εἶς ἀδιάθετον κληρονομεῖν μου, πολλοῖς ληγάτοις ἐβάρησα^{e)}, καὶ εὐρεθῆ ἄλλος μετὰ σοῦ κληρονομῶν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν υἱὸν μου γράψας εἰς 5'. οὐγγίᾳς, καὶ τὰς δύο θυγατέρας εἰς ἀνά τρεῖς, καὶ δεδωκῶς αὐταῖς ἐπίτροπον τὸν ἀδελφὸν αὐτῶν εἶπω, τὸν μὲν υἱὸν ἀντὶ τοῦ μέρους αὐτοῦ διακοσίοις νομίσμασιν ἀρκεσθῆναι, τὰς δὲ θυγατέρας ἀπὸ^{f)} ρ'. τί δοκῶ λέγειν, καὶ τί γίνεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γένωμαι Πέτρον κληρονόμος, καὶ ἀξιωθῶ ἀποκαταστῆσαι τῷ ἀδελφῷ μου τὴν κληρονομίαν μετὰ θανάτου μου, καὶ γράψω αὐτὸν κληρονόμον, ἀξιῶσας αὐτὸν μέλλοντα τελευτῆν, καὶ τὴν ἐμὴν καὶ τοῦ Πέτρον ἀποκαταστῆσαι σοι.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἡ γυνὴ μου ἀξιώσῃ με τοῖς τέκνοις αὐτῆς ἀποκαταστῆσαι κτήματα, τούτων δὲ μὴ ὄντων τοῖς συγγενέσι ἢ τοῖς ἀπελευθέροις, πῶς οὐ δοκεῖ ἐπιλογῆν μοι δίδοναι, ἀλλὰ τάξιν ὀρίζειν τῇ ὑποκαταστάσει.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὰς ἐμὰς κώμας ἐχούσας ὀροθέσια καταλίπω πόλει ἐπὶ τῷ ἀγῶνα τελεῖσθαι κατ' ἐνιαυτόν, καὶ ἐπαγγελίωμαι, διὰ γραφῆς ἄλλης καὶ τὰ ὀροθέσια καὶ τὸν τρόπον τοῦ ἀγῶνος δηλοῦν, καὶ ἀποθάνω μὴ δηλώσας, ἔρωται τὸ ληγάτον.

οδ'. * Εἰαν^{g)} ὁ κληρονόμος λέγῃ χάραν ἔχειν τὸ^{h)} Φαλκίδιον, ὁ δὲ ληγατάριος τίως θέλειⁱ⁾ λαβεῖν τὸ μέρος τοῦ ληγάτου, ὀφείλει ἀκούεσθαι· ἐπειδὴ ὁ κληρονόμος ὑπεριθέμενος μόραν εἰς αὐτὸν ποιεῖ.

Καὶ^{h)} περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγοράσας ἀπὸ πόλεως κτήματα ληγατεύσω σοι ἐν ἑξ αὐτῶν, καὶ μετὰ θανάτου μου ἀπὸ βασιλέως ἀνατραπέισης τῆς πύσεως ἀναλάβωσιν οἱ κληρονόμοι μου τὰς τιμὰς.

Καὶ περὶ πόλεως ὑπέρθεσιν ποιούσης, πῶς ἀπαιτεῖται τόκοις· τὸ αὐτὸ καὶ περὶ ἐπιτρόπων.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τοὺς παῖδάς μου γράψας κληρονόμους κωλύσω τῆς τῶν παιδῶν μου φαιμίᾳς

aede deposuero, et ad sacerdotem in hunc modum scripsero: *Instrumentum voluntatis meae post mortem meam filio meo dari volo: et intestatus pluribus heredibus relictis decessero, filius meus praedia, quae epistola continentur, capit.*

Et de eo, si per epistolam filio meo praedia donavero, non usus in ea verbis fideicommissi, et epistolam in aede deposuero, et ad sacerdotem ita scripsero: *Instrumentum voluntatis meae post mortem meam filio meo dari volo: et pluribus heredibus relictis decessero.*

Et de eo, si libertis meis fundum reliquero, et dixero, eum non alienari, sed in familia libertorum manere, et quidam eorum alienaverint. Et si diversis temporibus alienaverint, quid fiat. Et si omnes sine libertis decesserint, nullo alienante, quomodo legatum extinguatur.

Et de eo, si fundum libertis legavero et prohibuero, quominus de familia mea exiret, quomodo liberta partem suam ad filium suum recte transmittat.

Et de eo, si te solum ab intestato mihi heredem esse existimans multis legatis te oneravero, et alius tecum heres existens reperiat.

Et de eo, si filium meum ex semisse, et duas filias singulas ex quadrante heredes scripsero, et fratre earum iis tutore dato dixero, filium pro sua parte ducentis nummis, filias autem centenis contentas fore, quid dicere videar, et quid fiat.

Et de eo, si Petro heres extitero, et fratri meo hereditatem post mortem meam restituere rogatus fuero, eumque heredem scripsero, petens ab eo, ut, cum morietur, tam meam, quam Petri hereditatem tibi restituat.

Et de eo, si uxor mea me rogaverit, ut liberis suis praedia restituerem, his autem non existentibus propinquis aut libertis, quomodo non electionem mihi dare, sed ordinem substitutioni statuere videatur.

Et de eo: si vicos meos certos fines habentes civitati reliquero, ut certamen quotannis celebraretur, et alia scriptura tam fines, quam certaminis formam me declaraturum promisero, et antequam declararem, decessero, valet legatum.

LXXIV. Si heres Falcidiae locum esse dicat, legatarius autem partem legati interim sibi solvi velit, audiri debet: quoniam, si heres differt, moram in eum facit.

Et de eo, si, cum praedia a civitate comparassem, unum ex his tibi legavero, et post mortem meam venditione a Principe rescissa heredes mei pretia receperint.

Et de civitate moram faciente, quomodo usurum nomine conveniatur. Idem est etiam in tutoribus.

Et de eo, si liberis meis heredibus scriptis prohibuero, quominus fundus de familia liberorum meo-

b) Coll. const. eccl. ibid. φιδικόμισσα. c) Hoc habet Tipucitus. d) L. 77. §. 27 — 33. D. h. t. exhibentur e Tipucito. e) Sic Codex. Lege βασιλέω. f) Lege ἀνά. g) L. 78. pr. D. h. t. e sch. o. Anonymi ad Basil. XXIII. l. cap. 21. Fabr. T. III. p. 283. habet Fabr. in Addendis T. V. p. 808. Eadem habet Tipucitus usque ad ἀκούεσθαι, qui praefigit verba hae perὶ τοῦ. h) Lege τὸν cum Tipucito. i) Lege θέλει. k) L. 78. §. 1 — 4. L. 79. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

ἀγρὸν ἐξελεῖν, καὶ τεσσάρων τυχὸν ὄντων οἱ τρεῖς ἐπὶ ἐξωτικοῖς ἀποθάνουσι κληρονόμοις.

L. 78. §. 4. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ δανειστής πωλήσῃ τὸν ἐνεχυρασθέντα αὐτῷ οἶκον, πῶς οὐ δύναται ὁ ληγατάριος ἐκδικεῖν αὐτὸν παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ.

L. 79. οἷ. Καὶ ὅτι χρεωστοῦσα γυνὴ τοῖς ἀπελευθέροις τοῦ ἀνδρὸς κτήματα τὴν χοῆσιν τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐληγάτευσεν αὐτοῖς καὶ τοῖς ἰδίοις ἀπελευθέροις. ἐὰν οἱ τοῦ ἀνδρὸς ἀπελευθέροι κοινῶς μετὰ τῶν τῆς γυναικὸς ἐπὶ χρόνον πολὺν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ νόμου νεμηθῶσιν, οὐκ ἐκπίπτουσι τοῦ πρώτου λεγάτου.

L. 80. ος'. 1) Καὶ¹⁾ ὅτι τὰ ὄντα τῆς κληρονομίας χωρὶς αἰρέσεως λεγατευόμενα, ἐὰν καταδεχθῶσιν, ἐξ ὀρθοῦ μεταβαίνουσιν ἐπὶ τὸν ληγατάριον, μηδέποτε γενέσθαι τοῦ κληρονόμου νοούμενα.

2) Τὰ^{m)} γὰρ ὄντα τῆς κληρονομίας καὶ πούρωσ λεγατευόμενα ὀρθῶς μεταβαίνουσιν ἐπὶ τὸν ληγατάριον, μηδέποτε γενέσθαι τοῦ κληρονόμου νοούμεναⁿ⁾.

3) Τὰ^{o)} γὰρ πούρωσ λεγατευόμενα ἐὰν καταδεχθῶσιν, ἐξ ὀρθοῦ πρὸς τὸν ληγατάριον μεταβαίνουσιν, ὡς δοκοῦντα μηδέποτε γενέσθαι τοῦ κληρονόμου.

L. 81. οζ'. Καὶ^{p)} περὶ τοῦ, ἐὰν παρὰ τῶν ἐμῶν παίδων λεγάτω ὡς ἀπὸ διαθήκης ἐάσω, καὶ ἀσθενήσῃ ἢ διαθήκη.

L. 82. pr. οη'. Καὶ ὅτι τὸ ὑπὸ ἡμέραν χρεωστοῦμένον σοι παρ' ἐμοῦ καλῶς σοι λεγατεύω. καὶ οὐ μόνον τὸ τοῦ μέσου χρόνου κέρδος ἐστὶν ἐν τῷ λεγάτῳ, ἀλλ' ὅλον τὸ χρέος καὶ περὶ προικὸς πάσης λεγατευομένης. καὶ περὶ τοῦ, εἰ συμβῆ τὴν ἡμέραν τοῦ χρέους ἐξελεῖν πρὸ τοῦ τὸ λεγάτον ἀπαιτηθῆναι. καὶ εἰ ζῶντός μου ἐξελεθῆ.

§. 1. Καὶ ὅτι τὰ παρὰ τῶν ἐνστάτων λεγατευόμενα καὶ παρὰ τῶν ὑποκαταστάτων αὐτῶν δοκεῖ καταλιμπανέσθαι.

§. 2. 1) * Ἄλλοτριῳ^{q)} οἰκέτῃ καλῶς τὸ πρᾶγμα δεσπότου λεγατεύεται, καὶ ὅπερ τῷ δεσπότῃ χωρὶς αἰρέσεως ἐποφείλεται. ἐπὶ τῶν ἐν διαθήκῃ δούλων καταλιμπανόμενον τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ δεσπότου σκοπεῖται εἰς τὸ ἔχειν μετὰ ταῦτα τοῦ διατίθεσθαι ἐξουσίαν. λοιπὸν δὲ καὶ ἐκ προσώπου τοῦ δούλου τὸ λεγάτον συνίσταται. ἐκεῖνα γὰρ αὐτῷ δυνάμεθα λεγατεύειν, ὅπερ ἐλευθερούμενος δύναται κτήσασθαι.

2) Καὶ ὅτι ἄλλοτριῳ δούλῳ καλῶς τὸ πρᾶγμα τοῦ δεσπότου λεγατεύεται, καὶ ὅπερ τῷ δεσπότῃ χωρὶς αἰρέσεως ἐποφείλεται. καὶ τί σκοπεῖται ἐπὶ τῶν ἐν διαθήκῃ δούλῳ καταλιμπανομένων.

L. 83. οθ'. Καὶ^{r)} περὶ τοῦ, ἐὰν ἄλλοτριῳ δούλῳ λεγάτον καταλειφθῆ ὑπὸ ἀφροσιν τῆν, ἐὰν ἐλευθερωθῆ, καὶ ὁ αὐτὸς δούλος ὑποκαταστῆ τῷ αὐτῷ κληρονόμῳ.

L. 84. π'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τῷ δούλῳ μου καταλίπω ἐλευθερίαν καὶ λεγάτον, τί γίνεται, ἀνάγνωθι θυμαστοῦν νόμιμον.

L. 85. πα'. Καὶ ὅτι ὁ δανειστής καὶ λεγατευθέντος αὐτῷ τοῦ ἐνεχυροῦ παρὰ τοῦ χρεώστου δύναται καὶ τὸ χρέος ἀπαιτεῖν.

L. 86. pr. πβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν μερικόν σε κληρονόμον ἐνατήσωμαι χωρὶς τινος οἴκου καὶ πάντων τῶν ἐν

rum exiret, et, cum forte quatuor essent, tres extraneis heredibus relictis decesserint.

Et de eo, si creditor domum sibi pignori datam vendiderit, quomodo legatarius eam ab emtore vindicare non possit.

LXXV. Mulier, quae libertis mariti praedia debebat, usumfructum eorum his et suis libertis legavit. Si mariti liberti cum mulieris libertis per longum tempus ignorantia iuris possederint, priore fideicommisso non privantur.

LXXVI. Quae hereditatis sunt et pure legantur, si non repudientur, recta via ad legatarium transeunt, ita, ut heredis nunquam facta esse intelligantur.

Nam quae hereditatis sunt, et pure legantur, recta via ad legatarium transeunt, ita, ut heredis nunquam facta esse intelligantur.

Nam quae pure legantur, si non repudientur, recta via ad legatarium transeunt, quasi heredis nunquam facta esse videantur.

LXXVII. Et de eo, si a filiis meis tanquam ex testamento legata reliquero, et testamentum irritum factum fuerit.

LXXVIII. Quod tibi in diem a me debetur, recte tibi lego. Nec solum medii temporis commodum legato continetur, sed totum debitum. Et de tota dote legata. Et de eo, si dies debiti ante legati petitionem venerit. Et si vivo me venerit.

Quae ab institutis legantur, etiam a substitutis eorum relinqui videntur.

Servo alieno recte res domini legatur: item id, quod domino pure debetur. In his, quae testamento servo relinquuntur, domini persona ad hoc inspicitur, ut sit postea cum eo testamenti factio. Ceterum ex persona servi legatum consistit. Ea enim ipsi legare possumus, quae liber factus capere potest.

Servo alieno recte res domini legatur: item id, quod domino pure debetur. Et quid inspicatur in his, quae servo testamento relinquuntur.

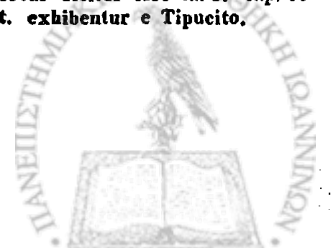
LXXIX. Et de eo, si servo alieno legatum relictum sit sub hac conditione, si manumissus fuerit, et idem servus eidem heredi substitutus sit.

LXXX. Et de eo, quid fiat, si servo meo libertatem et legatum reliquero, lege admirabile ius.

LXXXI. Creditor, etiamsi pignus a debitore ei legatum sit, debitum quoque petere potest.

LXXXII. Et de eo, si heredem ex parte te instituero excepta domo quadam, et omnibus, quae in

1) L. 80. D. h. t. exhibetur e Tipucito. m) Hoc exhibetur e sch. n. Anonymi ad Basil. XXIII. l. cap. 8. Fabr. T. III. p. 247. n) Sic legendum est pro νοούμεθα, quod habet Fabr. o) Hoc exhibetur e sch. a. ad Basil. XXXVIII. 9. cap. 5. Fabr. T. V. p. 147. p) I. 81. 82. pr. §. 1. D. h. t. exhibentur e Tipucito. q) L. 82. §. 2. D. h. t. exhibetur e sch. l. ad Basil. XIV. l. cap. 87. edit. nostr. T. II. p. 154. ubi verba ipsa Basilicorum laudantur, et locus dicitur esse th. 3. cap. 83. tit. 2. lib. 44. Quod secundo loco positum est, habet Tipucitus. r) L. 83 — 87. pr. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

ἐν τῷ καὶ εἶπω οὕτως· ἄτινα ἅπαντα γίνωσκε μή
ἐνέγκειν τῷ μέρει σου· τί γίνεται περὶ τῶν γραμ-
ματίων καὶ τῶν λοιπῶν πραγμάτων.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγρὸν ληγατεύσω, ὃν ἕως
ἐν ἔξω, μὴ ὀνομασίᾳ ἐνεμόμη· διὰ δὲ τὸ εὐχερῶς
ἔσθαι μισθοῦσθαι εἰς δύο μέρη αὐτὸν ἐμισθῶσα,
αἱ ἐκάλουν τὸν μὲν ἄνω Γρηγοριανόν, τὸν δὲ κάτω
ῤηγοριανόν. δύο μέρη δοκῶ ληγατεύσαι, εἰ μὴ τὸ
ναντίον δείκνυσιν ὁ κληρονόμος.

πγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω ἀγορασθῆναι βασι-
κὸν σιτηρέσιον, καὶ περιόντος μου κτήσῃ αὐτό, πῶς
ἔν τιμῇ οἱ κληρονόμοι χρεωστοῦσι. καὶ ἀνάγνωθι
ἐν αἰτίαν.

1) Ἐν³⁾ τοῖς ληγάτοις οἱ νέοι καὶ χωρὶς μέρους
ταυτοῦσι τόκον· μετὰ δὲ τὸν κέ. ἐνιαυτὸν οὐκέτι·
μὴ καὶ μέρος γένηται.

2) Καὶ⁴⁾ ὅτι ἐν τοῖς ληγάτοις οἱ ἀφήλικες καὶ
χωρὶς ὑπερθέσεως ἀπαιτοῦσι τόκον· μετὰ δὲ τὸν
ἐνιαυτὸν οὐκέτι· εἰ μὴ ὑπέρθεσις γένηται. ἀρκεῖ
ὑπέρθεσιν ἅπαξ γενέσθαι.

Καὶ⁴⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τοῖς ἀπελευθέρ-
οις ἀγρὸν, καὶ οὕτως εἶπω· ὅς ἂν ὑμῶν ἰσχυρὸς
λευτήσῃ, ἀποκαταστήσάτω τοῦτο Πέτρω. δοκῶ δύο
ἀθροῦς ἀποκαταστήσεως ποιεῖν. καὶ ἀνάγνωθι τὴν
ἐπίστατον.

πδ'. Καὶ ὅτι οὕτως εἶπον· ὅπερ ἐκάστῳ τῶν πα-
τρῶν δέδωκα ἢ ἐδώρησάμην, ἢ εἰς χρῆσιν αὐτοῖς συνε-
ῤησα, κατ' ἐξαιρέτον ἐχέτω. τὸ δανεισθὲν ὀνόματι
τοῦ ἀδελφοῦ καὶ μείναν αὐτῷ διαφέρει.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπιτρέψω ἐν τῶν κληρονό-
μων μου φροντίσει τῆς ταφῆς μου καὶ λαβεῖν ἰ. νο-
μματα, τὸ μὴ δαπανώμενον ἐξ αὐτῶν κοινόν ἐστιν
ἐν τῶν κληρονόμων.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γυνή τις τῶν αὐτῆς παιδῶν
ἐξαιρέτον ἐάσῃ τὰ ἀπὸ τῆς κληρονομίας τοῦ
ἰσχυροῦ εἰς αὐτὴν περιελθόντα, εἰπούσα, πᾶν βάρος
τῆς ἐπιγινώσκουσιν αὐτοῦς παρελθόν καὶ μέλλον, καὶ
εἰ μετὰ τελευτῆν τοῦ ἀνδρὸς συνέστη, τί γίνεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν μερικὸν γράψας κληρονόμον
ἐν, σὲ λαβεῖν μετὰ Πέτρον, ὃν ἠλευθέρωσα, δι-
ωμα ἐργαστηρίου, ἐφ' ᾧ ὑμᾶς πραγματεύεσθαι.
ἂ ζῶντός μου ἐτελεύτησας, καὶ τὸ μέρος σου τῆς
κληρονομίας ἔλαβον οἱ συγκληρονόμοι σου. τί οὖν
γίνεται, ἀνάγνωθι.

Εἰ⁵⁾ ὁ ὑποκατάστατος ληγάτω τιμῆς ἔπι
ἐπὶ τὴν, ἐὰν μὴ κληρονομήσῃ, καὶ κατηγορήσας
ἐνοστάτου ὡς κωλύσαντος ἐναλλαγήναι τὴν δια-
θήκην καὶ αὐτὸν ἐνοστάτον γραφῆναι, ἡττηθῆ, οὐκ
ἴσχυει τοῦ ληγάτου.

Καὶ⁶⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν διάφορα ληγάτα χρεωστῶν
καταβαλεῖν μετὰ πέντε ἔτη, τινὰ παραχρῆμα δώσω,
ἴσχυεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τοῖς ἀπελευθέροις
, καὶ Μαρία τῇ ἀναθρεπτῇ μου ἀγρὸν, τί λαμ-
βεῖ ἢ Μαρία. φροσὶν γάρ, οὐχὶ τὸ ἥμισυ τοῦ ἀγροῦ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν ἀνηβόν μου γράψας
κληρονόμον ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου τὴν προῖκα,

ea sunt, et ita dixerō: *Quae omnia scias ad portio-
nem tuam non pertinere: quid fiat de nominibus de-
bitorum et reliquis rebus.*

Et de eo: si fundum legavero, quem, quoad vi-
vebam, uno nomine possidebam: sed, quo facilius eum
locarem, per duas partes locavi, et superiorem Gre-
gorianum, et inferiorem Gregorianum appellabam.
Duas partes legare videor, nisi contrarium heres
ostendat.

LXXXIII. Et de eo, si tesseram frumentariam
comparari iussero, et me vivo eam acquisieris, quo-
modo heredes pretium debeant. Et lege causam.

In fideicommissis minores etiam citra moram
usuras petunt: post annum vicesimum quintum non
item: nisi etiam mora facta sit.

In fideicommissis minores etiam citra moram
usuras petunt: post annum vicesimum quintum non
item: nisi mora facta sit. Sufficit autem moram se-
mel intervenisse.

Et de eo: si libertis fundum legavero et ita
dixerō: *Qui ex vobis ultimus decesserit, Petro id
restituat.* Duos gradus substitutionis facere videor.
Et lege causam.

LXXXIV. Ita dixi: *Quod cuique liberorum
meorum dedi aut donavi, aut in usum eis concessi,
id praecipuum habeat.* Quod nomine alicuius eorum
mutuo datum est et non exactum est, ad eum per-
tinet.

Et de eo: si unum heredum meorum sepulturae
meae curam gerere et decem nummos praecipere ius-
sero, quod ex his non impensum est, omnibus here-
dibus commune est.

Et de eo, si mulier quibusdam liberorum suo-
rum praecipua reliquerit ea, quae ex hereditate ma-
riti ad ipsam pervenerunt, iubens, eos omne eius
onus praeteritum et futurum, et si quid post mortem
mariti ortum sit, agnoscere, quid fiat.

Et de eo, si herede ex parte instituto, dixerō, §
te cum Petro, quem manumisi, instrumentum tabernae
habiturum, ita ut negotium exerceatis. Tu vero me
vivo decessisti, et partem tuam hereditatis coheredes
tui ceperunt. Quid igitur fiat, lege.

Si substitutus legato honoratus fuerit sub hac §
conditione, si heres non esset, etiamsi inatitutum ac-
cusaverit, quod testamentum mutari seque heredem
institutui prohibuerit, legato non privat.

Et de eo, si, cum diversa legata tibi post quin- §
quennium solvere deberem, quaedam statim dedero,
quid fiat.

Et de eo, si libertis meis et Mariae alumnae §
meae fundum legavero, quid Maria capiat. Ait enim,
non dimidiam agri partem.

Et de eo, si filio meo impubere herede scripto §
uxori meae dotem legavero, et alias res, et pecuniam,

3) L. 87. §. 1. D. h. t. exhibetur e sch. h. Enantiophanis ad Basil. XXIII. 3. cap. 17. Fabr. T. III. p. 427. 4) Hoc
Tipucitus. 5) L. 87. §. 2. L. 88. 89. D. h. t. exhibetur e Tipucito. 6) His verbis exhibetur L. 88. §. 4. D. h. t.
hodie recens edito ad Basil. LX. 42. cap. 5. e Cod. Paris. 1350. Dicitur ibi esse them. 5. cap. 89. tit. 2. lib. XLIV. Basil.
em habet Tipucitus, nisi quod praefigit καὶ περὶ τοῦ. 7) Sequentia habet Tipucitus.
Basil. T. IV.

ἰγρὸν ἐξελεῖν, καὶ τεσσάρων τυχὸν ὄντων οἱ τρεῖς ἐπὶ ἕξωτικοῖς ἀποθάνωσι κληρονόμοις.

§. 4. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ δανειστῆς πωλήσῃ τὸν ἐνεχυρασθέντα αὐτῷ οἶκον, πῶς οὐ δύναται ὁ ληγατάριος ἐκδικεῖν αὐτὸν παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ.

9. οἷ. Καὶ ὅτι χρεωστοῦσα γυνὴ τοῖς ἀπελευθέροις τοῦ ἀνδρὸς κτήματα τὴν χορῆσιν τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐληγάτευσεν αὐτοῖς καὶ τοῖς ἰδοῖς ἀπελευθέροις. ἐὰν οἱ τοῦ ἀνδρὸς ἀπελευθέροι κοινῶς μετὰ τῶν τῆς γυναικὸς ἐπὶ χρόνον πολὺν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ νόμου νεμηθῶσιν, οὐκ ἐκπίπτουσι τοῦ πρώτου ληγάτου.

30. ος'. 1) Καὶ¹⁾ ὅτι τὰ ὄντα τῆς κληρονομίας χωρὶς αἰρέσεως ληγατεύμενα, ἐὰν καταδεχθῶσιν, ἐξ ὀρθοῦ μεταβαίνουσιν ἐπὶ τὸν ληγατάριον, μηδέποτε γενέσθαι τοῦ κληρονόμου νοούμενα.

2) Τὰ^{m)} γὰρ ὄντα τῆς κληρονομίας καὶ πούρωσ ληγατεύμενα ὀρθῶς μεταβαίνουσιν ἐπὶ τὸν ληγατάριον, μηδέποτε γενέσθαι τοῦ κληρονόμου νοούμεναⁿ⁾.

3) Τὰ^{o)} γὰρ πούρωσ ληγατεύμενα ἐὰν καταδεχθῶσιν, ἐξ ὀρθοῦ πρὸς τὸν ληγατάριον μεταβαίνουσιν, ὡς δοκοῦντα μηδέποτε γενέσθαι τοῦ κληρονόμου.

81. ος'. Καὶ^{p)} περὶ τοῦ, ἐὰν παρὰ τῶν ἐμῶν παιδῶν ληγάτα ὡς ἀπὸ διαθήκης ἴδω, καὶ ἀσθενήσῃ ἢ διαθήκη.

9. οη'. Καὶ ὅτι τὸ ὑπὸ ἡμέραν χρεωστοῦμένον σοι παρ' ἐμοῦ καλῶς σοι ληγατεύω. καὶ οὐ μόνον τὸ τοῦ μέσου χρόνου κέρδος ἐστὶν ἐν τῷ ληγάτῳ, ἀλλ' ὅλον τὸ χρέος καὶ περὶ προικὸς πάσης ληγατευομένης. καὶ περὶ τοῦ, εἰ συμβῆ τὴν ἡμέραν τοῦ χρέους ἐξελεῖν πρὸ τοῦ τὸ ληγάτον ἀπαιτηθῆναι. καὶ εἰ ζῶντός μου ἐξελεῖθῃ.

§. 1. Καὶ ὅτι τὰ παρὰ τῶν ἐνοστάτων ληγατεύμενα καὶ παρὰ τῶν ὑποκαταστάτων αὐτῶν δοκεῖ καταλιμπάνεσθαι.

§. 2. 1) * Ἄλλοτριῳ^{q)} οἰκέτῃ καλῶς τὸ πρῶγμα δεσπότην ληγατεύεται, καὶ ὅπερ τῷ δεσπότην χωρὶς αἰρέσεως ἐποφείλεται. ἐπὶ τῶν ἐν διαθήκῃ δούλων καταλιμπανομένων τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ δεσπότην σκοπεῖται εἰς τὸ ἔχειν μετὰ ταῦτα τοῦ διατίθεσθαι ἐξουσίαν. λοιπὸν δὲ καὶ ἐκ προσώπου τοῦ δούλου τὸ ληγάτον συνίσταται. ἐκεῖνα γὰρ αὐτῷ δυνάμεθα ληγατεύειν, ἕπερ ἐλευθερούμενος δύναται κτήσασθαι.

2) Καὶ ὅτι ἄλλοτριῳ δούλῳ καλῶς τὸ πρῶγμα τοῦ δεσπότην ληγατεύεται, καὶ ὅπερ τῷ δεσπότην χωρὶς αἰρέσεως ἐποφείλεται. καὶ τί σκοπεῖται ἐπὶ τῶν ἐν διαθήκῃ δούλων καταλιμπανομένων.

83. οθ'. Καὶ^{r)} περὶ τοῦ, ἐὰν ἄλλοτριῳ δούλῳ ληγάτον καταλειφθῇ ὑπὸ ἀφροσύνης, ἐὰν ἐλευθερωθῇ, καὶ ὁ αὐτὸς δούλος ὑποκαταστῇ τῷ αὐτῷ κληρονόμῳ.

84. π'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τῷ δούλῳ μου καταλίπω ἐλευθερίαν καὶ ληγάτον, τί γίνεται, ἀνάγνωθι θανμαστὸν νόμιμον.

15. πά'. Καὶ ὅτι ὁ δανειστῆς καὶ ληγατευθέντος αὐτῷ τοῦ ἐνεχυροῦ παρὰ τοῦ χρεώστου δύναται καὶ τὸ χρέος ἀπαιτεῖν.

πβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν μερικόν σε κληρονόμον ἐνστήσωμαι χωρὶς τινος οἴκου καὶ πάντων τῶν ἐν

rum exiret, et, cum forte quatuor essent, tres extraneis hereditibus relictis decesserint.

Et de eo, si creditor domum sibi pignori datam vendiderit, quomodo legatarius eam ab emptore vindicare non possit.

LXXV. Mulier, quae libertis mariti praedia debebat, usumfructum eorum his et suis libertis legavit. Si mariti liberti cum mulieris libertis per longum tempus ignorantia iuris possederint, priore fideicommisso non privantur.

LXXVI. Quae hereditatis sunt et pure legantur, si non repudientur, recta via ad legatarium transeunt, ita, ut heredis nunquam facta esse intelligantur.

Nam quae hereditatis sunt, et pure legantur, recta via ad legatarium transeunt, ita, ut heredis nunquam facta esse intelligantur.

Nam quae pure legantur, si non repudientur, recta via ad legatarium transeunt, quasi heredis nunquam facta esse videantur.

LXXVII. Et de eo, si a filiis meis tanquam ex testamento legata reliquero, et testamentum irritum factum fuerit.

LXXVIII. Quod tibi in diem a me debetur, recte tibi lego. Nec solum medii temporis commodum legato continetur, sed totum debitum. Et de tota dote legata. Et de eo, si dies debiti ante legati petitionem venerit. Et si vivo me venerit.

Quae ab institutis legantur, etiam a substitutis eorum relinquuntur.

Servo alieno recte res domini legatur: item id, quod domino pure debetur. In his, quae testamento servo relinquuntur, domini persona ad hoc inspicitur, ut sit postea cum eo testamenti factio. Ceterum ex persona servi legatum consistit. Ea enim ipsi legare possumus, quae liber factus capere potest.

Servo alieno recte res domini legatur: item id, quod domino pure debetur. Et quid inspicitur in his, quae servo testamento relinquuntur.

LXXIX. Et de eo, si servo alieno legatum relictum sit sub hac conditione, si manumissus fuerit, et idem servus eidem heredi substitutus sit.

LXXX. Et de eo, quid fiat, si servo meo libertatem et legatum reliquero, lege admirabile ius.

LXXXI. Creditor, etiamsi pignus a debitore ei legatum sit, debitum quoque petere potest.

LXXXII. Et de eo, si heredem ex parte te institueris excepta domo quadam, et omnibus, quae in

1) L. 80. D. h. t. exhibetur e Tipucito. m) Hoc exhibetur e sch. n. Anonymi ad Basil. XXIII. l. cap. 8. Fabr. T. III. p. 217. n) Sic legendum est pro νοούμενα, quod habet Fabr. o) Hoc exhibetur e sch. a. ad Basil. XXXVIII. 9. cap. 5. Fabr. T. V. p. 147. p) L. 81. 82. pr. §. 1. D. h. t. exhibentur e Tipucito. q) L. 82. §. 2. D. h. t. exhibetur e sch. l. ad Basil. XIV. l. cap. 87. edit. nostr. T. II. p. 154. ubi verba ipsa Basilicorum laudantur, et locus dicitur esse th. 3. cap. 83. tit. 2. lib. 44. Quod secundo loco positum est, habet Tipucitus. r) L. 83 — 87. pr. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

αὐτῶ καὶ εἶπω οὕτως· ἄτινα ἅπαντα γίνωσκε μὴ
 ἰνῆκειν τῷ μέρει σου· τί γίνεται περὶ τῶν γραμ-
 ματιῶν καὶ τῶν λοιπῶν πραγμάτων.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγρὸν ληγατεύσω, ὃν ἔως
 ἐν ἔξων, μιᾷ ὀνομασίᾳ ἐνεμόμη· διὰ δὲ τὸ εὐχερῶς
 ὑτὸν μοσθοῦσθαι εἰς δύο μέρη αὐτὸν ἐμίσθωσα,
 καὶ ἐκάλουν τὸν μὲν ἄνω Γρηγοριανόν, τὸν δὲ κάτω
 ῥηγοριανόν. δύο μέρη δοκῶ ληγατεύσαι, εἰ μὴ τὸ
 πάντιον δέικνυσιν ὁ κληρονόμος.

πγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω ἀγορασθῆναι βασι-
 κὸν σιτηρέσιον, καὶ περιόντος μου κτήρη αὐτό, πῶς
 ἴν τιμὴν οἱ κληρονόμοι χρεωστοῦσι. καὶ ἀνάγνωθι
 ἴν αὐτίαν.

1) 'Εν⁵⁾ τοῖς ληγάτοις οἱ νέοι καὶ χωρὶς μόρας
 αἰτιοῦσι τόκον· μετὰ δὲ τὸν κέ. ἐνιαυτὸν οὐκέτι·
 μὴ καὶ μόρα γένηται.

2) Καὶ⁶⁾ ὅτι ἐν τοῖς ληγάτοις οἱ ἀφήλικες καὶ
 ῥις ὑπερθέσεως ἀπαιτοῦσι τόκον· μετὰ δὲ τὸν
 ἐνιαυτὸν οὐκέτι· εἰ μὴ ὑπέρθεσις γένηται. ἀρκεῖ
 ὑπέρθεσιν ἅπαξ γενέσθαι.

Καὶ⁴⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τοῖς ἀπελευθέρ-
 οῖς ἀγρὸν, καὶ οὕτως εἶπω· ὅς ἂν ὑμῶν ἔσχατος
 λευτήρη, ἀποκαταστήσάτω τοῦτο Πέτρω. δοκῶ δύο
 ἀθμοὺς ἀποκαταστήσεως ποιεῖν. καὶ ἀνάγνωθι τὴν
 αὐτίαν.

πδ'. Καὶ ὅτι οὕτως εἶπον· ὅπερ ἐκάστῳ τῶν παι-
 ῶν δέδωκα ἢ ἐδώρησάμην, ἢ εἰς χρῆσιν αὐτοῖς συνε-
 ῆρσα, κατ' ἐξαιρέτον ἐχέτω. τὸ δανεισθὲν ὀνόματι
 οὗ αὐτῶν καὶ μείναν αὐτῶ διαφέρει.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπιτρέψω ἐν τῶν κληρονό-
 ῶν μου φροντίσει τῆς ταφῆς μου καὶ λαβεῖν ἰ. νο-
 μματα, τὸ μὴ δαπανώμενον ἐξ αὐτῶν κοινόν ἐστιν
 ἐν τῶν κληρονόμων.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γυνὴ τισι τῶν αὐτῆς παιδῶν
 ἐξαιρέτον ἐάσῃ τὰ ἀπὸ τῆς κληρονομίας τοῦ
 ἑαυτῆς εἰς αὐτῆν περιελθόντα, εἰπούσα, πάν βάρους
 τῆς ἐπιγινώσκων αὐτοὺς παρελθόν καὶ μέλλον, καὶ
 τι μετὰ τελευτῆν τοῦ ἀνδρὸς συνέστη, τί γίνεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν μερικὸν γράψας κληρονόμον
 ἴν, σὲ λαβεῖν μετὰ Πέτρον, ὃν ἠλευθέρωσα, δι-
 ωμα ἐργαστηρίου, ἐφ' ᾧ ὑμᾶς πραγματεύεσθαι.
 ἂ ζῶντός μου ἐτελεύτησας, καὶ τὸ μέρος σου τῆς
 κληρονομίας ἔλαβον οἱ συγκαληρονόμοι σου. τί οὖν
 γίνεται, ἀνάγνωθι.

Εἰ^{ν)} ὁ ὑποκατάστατος ληγάτω τιμηθῆ ἔπι-
 σιν τὴν, ἐὰν μὴ κληρονομήσῃ, καὶ κατηγορήσας
 ἐνοστάτου ὡς κωλύσαντος ἐναλλαγῆναι τὴν δια-
 τήν καὶ αὐτὸν ἐνοστάτον γραφῆναι, ἢ τεθῆ, οὐκ
 λατρεῖ τοῦ ληγάτου.

Καὶ^{ν)} περὶ τοῦ, ἐὰν διάφορα ληγάτα χρεωστῶν
 καταβαλεῖν μετὰ πέντε ἔτη, τινὰ παραχρῆμα δώσω,
 ἴνεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τοῖς ἀπελευθέροις
 , καὶ Μαρία τῆ ἀναδρεπτῆ μου ἀγρὸν, τί λαμ-
 βεῖ ἢ Μαρία. φροσὶν γάρ, οὐχὶ τὸ ἥμισυ τοῦ ἀγροῦ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν ἄνηβόν μου γράψας
 κληρονόμον ληγατεύσω τῆ γαμετῆ μου τὴν προῖκα,

ea sunt, et ita dixero: *Quae omnia scias ad portio-
 nem tuam non pertinere: quid fiat de nominibus de-
 bitorum et reliquis rebus.*

Et de eo: si fundum legavero, quem, quoad vi-
 veham, uno nomine possidebam: sed, quo facilius cum
 locarem, per duas partes locavi, et superiorem Gre-
 gorianum, et inferiorem Gregorianum appellabam.
 Duas partes legare vidcor, nisi contrarium heres
 ostendat.

LXXXIII. Et de eo, si tesseram frumentariam
 comparari iussero, et me vivo eam adquisieris, quo-
 modo heredes pretium debeant. Et lege causam.

In fideicommissis minores etiam citra moram
 usuras petunt: post annum vicesimum quintum non
 item: nisi etiam mora facta sit.

In fideicommissis minores etiam citra moram
 usuras petunt: post annum vicesimum quintum non
 item: nisi mora facta sit. Sufficit autem moram se-
 mel intervenisse.

Et de eo: si libertis fundum legavero et ita
 dixero: *Qui ex vobis ultimus decesserit, Petro id
 restituat.* Duos gradus substitutionis facere videor.
 Et lege causam.

LXXXIV. Ita dixi: *Quod cuique liberorum
 meorum dedi aut donavi, aut in usum eis concessi,
 id praecipuum habeat.* Quod nomine alicuius eorum
 mutuo datum est et non exactum est, ad eum per-
 tinet.

Et de eo: si unum heredum meorum sepulturae
 meae curam gerere et decem nummos praecipere ius-
 sero, quod ex his non impensum est, omnibus here-
 dibus commune est.

Et de eo, si mulier quibusdam liberorum suo-
 rum praecipua reliquerit ea, quae ex hereditate ma-
 riti ad ipsam pervenerunt, iubens, eos omne eius
 onus praeteritum et futurum, et si quid post mortem
 mariti ortum sit, agnoscere, quid fiat.

Et de eo, si herede ex parte instituto, dixero, §
 te cum Petro, quem manumisi, instrumentum tabernae
 habiturum, ita ut negotium exerceatis. Tu vero me
 vivo decessisti, et partem tuam hereditatis coheredes
 tui ceperunt. Quid igitur fiat, lege.

Si substitutus legato honoratus fuerit sub hac §
 conditione, si heres non esset, etiamsi institutum ac-
 cusaverit, quod testamentum mutari seque heredem
 institui prohibuerit, legato non privatur.

Et de eo, si, cum diversa legata tibi post quin- §
 quennium solvere deberem, quaedam statim dedero,
 quid fiat.

Et de eo, si libertis meis et Mariae alumnae §
 meae fundum legavero, quid Maria capiat. Ait enim,
non dimidiam agri partem.

Et de eo, si filio meo impubere herede scripto §
 uxori meae dotem legavero, et alias res, et pecuniam,

1) L. 87. §. 1. D. h. t. exhibetur e sch. h. Enantiophanis ad Basil. XXIII. 3. cap. 17. Fabr. T. III. p. 427. 2) Hoc
 est Tipucitus. 3) L. 87. §. 2. L. 88. 89. D. h. t. exhibetur e Tipucito. 4) His verbis exhibetur L. 88. §. 4. D. h. t.
 solutio recens edito ad Basil. LX. 42. cap. 5. e Cod. Paris. 1350. Dicitur ibi esse them. 5. cap. 89. tit. 2. lib. XLIV. Basil.
 em habet Tipucitus, nisi quod praefigit καὶ περὶ τοῦ. 5) Sequentia habet Tipucitus.
 Basil. T. IV.

καὶ ἕτερα πράγματα καὶ νομίματα, καὶ δεδωκώς τῷ ἀνήβῳ ὑποκατάστατον εἶπω, παρασχεῖν αὐτῷ^{w)} διπλῶ πάντα τὰ ἐν τῇ ἐνοστάσει.

§. 8. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀπὸ Πέτρου τοῦ χρεώστου μου εἶπω τοὺς κληρονόμους μου τόσα νομίματα δοῦναι τοῖς πολίταις μου· ἐν δὲ τοῖς κωδικέλλοις μὴ Πέτρον, ἀλλὰ ἄλλον χρεώστην μου ἀπαιτηθῆναι, τοῦτέστι, Παῦλον.

§. 9. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὴν θυγατέρα μου γράψας κληρονόμον, καὶ ὑποκαταστήσας αὐτῇ τὸν ἕγγονον εἶπω· εἰ μὴ γένωνται μου κληρονόμοι, τὸ ἥμισυ τοῦδε τοῦ ἀγροῦ βούλομαι τοῖς ἀπελευθέροις μου ἀνῆκειν.

§. 10. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ διαθέμενος εἴπῃ, χρεωστεῖν Πέτρῳ ἰ. νομίματα, καὶ παραθήκην ἔχειν Παύλου ἰ. νομισμάτων, καὶ βούλεσθαι ταῦτα λαβεῖν αὐτούς.

§. 11. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πρὸ δύο ἐνιαυτῶν τοῦ διατίθεσθαι διώξω τινὰς τῶν ἀπελευθέρων μου, καὶ τὰ κατὰ συνήθειαν αὐτοῖς μὴ χορηγήσω, εἶτα διαθέμενος ληγατεύσω πᾶσι τοῖς ἀπελευθέροις μου διατροφάς.

§. 12. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγρὸν ληγατεύσω τοῖς ἀπελευθέροις, καὶ ἀξιώσω αὐτούς μετὰ τελευτὴν ἀποκαταστήσαι αὐτὸν τοῖς αὐτῶν παισὶ, καὶ μετὰ ταῦτα ἐνὸς αὐτῶν ἐλευθιώσω θυγατέρα. καὶ ὁ πατὴρ αὐτῆς τὸ ἥμισυ τοῦ ληγατευθέντος ἀγροῦ μόνον ἔχων ἐν περιουσίᾳ ἔγραψέ τινα κληρονόμον, ἀξιώσας αὐτὸν ἀποκαταστήσαι τὴν κληρονομίαν τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ. ὁ δὲ βούλεται παρακρατῆσαι Φαλκιδιον. καὶ πότε οὐκ ἔχει ἀπαίτησιν ὁ ληγατάριος.

§. 14. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οἶκον τοῖς ἀπελευθέροις μου ληγατεύσω, ἐφ' ᾧ τὰς προσόδους αὐτοῦ μερίζεσθαι, καὶ κωλύσω αὐτὸν ἐκποιηθῆναι· συναινέσει δὲ πάντων τῶν ἀπελευθέρων ὁ κληρονόμος αὐτὸν πωλήσῃ.

§. 15. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω ἀγρὸν, κωλύσας αὐτὸν ἐκποιήσασθαι^{x)}, ἢ ὑποτίθεσθαι. καὶ τί γίνεται περὶ τῶν μισθωμάτων αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐναντιοῦται τῇ βουλήσει μου.

§. 16. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐνοσησάμενος τὴν γαμετὴν μου κληρονόμον οὕτως εἶπω· αἰτῶ σε, μετὰ τελευτὴν σου μηδὲν τοῖς σοῖς ἀδελφοῖς καταλιπεῖν· καὶ γὰρ ἡμῖν ἐνεδείξαντο· ἔχεις τέκνα τῶν θηλειῶν ἀδελφῶν σου, οἷς δύνασαι καταλιπεῖν. ἐὰν οὖν ἀδιάθετος ἀποθάνῃ, ἀνάγνωθι, ποῖον δίκαιον ἔχουσι τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς.

§. 17. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις διατιθέμενος εἴπῃ, μὴ φυλάξαι τὴν τῶν νόμων ἀκριβείαν, καὶ εὗρεθῇ ἄκυρος ἢ διαθήκη.

§. 9. pr. eod. πῆ. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὴν γαμετὴν μου καὶ τὸν υἱὸν μου γράψω κληρονόμους, καὶ ἐν ἐπιστολῇ μετὰ ταῦτα ἐάσω τῷ υἱῷ τί πεκούλιον αὐτοῦ. καὶ εἰ καὶ τὰ μάλιστα εἶπον ἐν τῇ διαθήκῃ, εἴ τι ἐσφραγισμένον ἐάσω, τοῦτο ἐν τάξει κωδικέλλου εἶναι, εὗρεθῇ δὲ ἀσφράγιστος ἢ ἐπιστολῇ, πιστούμενος αὐτὴν λαμβάνει τὰ ἐν αὐτῇ ἐαθέντα αὐτῷ.

§. 1. Καὶ ὅτι ἔχων μετὰ ἀδελφοῦ κοινὰ πράγματα διςχιλίων νομισμάτων ἀπὸ ἀπειρησάμεν, καὶ ἠξιώσας τοὺς παιδᾶς μου ἀπὸ τοῦ ἐπιβάλλοντός μοι μέρους τῶν αὐτῶν πραγμάτων χίλια νομίματα λαβεῖν παρὰ

et substitutum impuberi iussero in duplum omnia praestare, quae ab instituto reliqueram.

Et de eo, si heredes meos a Petro debitore meo tot nummos civibus meis dare iussero: in codicillis autem non a Petro, sed ab alio debitore meo, puta Paulo, exigii dixero.

Et de eo, si filia mea herede instituta et nepote ei substituto dixero: Si heredes mei non erunt, dimidiam huius fundi partem ad libertos meos pertinere volo.

Et de eo, si testator dixerit, se Petro decem nummos debere, et depositos habere a Paulo decem nummos, seque velle, ut hi eos capiant.

Et de eo, si biennio ante, quam testamentum facerem, quosdam ex libertis meis dimisero, et praestari solita non praestitero, deinde testamento condito omnibus libertis meis alimenta legavero.

Et de eo, si fundum libertis legavero, eosque rogavero, ut eum post mortem filiis suis restituerent, et postea filiam unius eorum manumisero. Pater eius, qui nil nisi dimidiam fundi legati partem in bonis habebat, heredem aliquem scripsit, eumque rogavit, ut hereditatem filiae suae restitueret. Hic autem Falcidiam retinere vult. Et quando legatarius petitionem non habeat.

Et de eo, si domum libertis meis legavero, ita ut reditus eius dividerent, eamque alienari vetuero: consensu autem omnium libertorum heres eam vendiderit.

Et de eo, si fundum legavero, eumque alienari aut obligari vetuero. Et quid de pensionibus eius fiat, et voluntati meae non adversatur.

Et de eo, si uxore mea herede instituta ita dixero: A te peto, ne quid post mortem tuam fratribus tuis relinquant: accusarunt enim nos: habes liberos sororum tuarum, quibus relinquere potes. Sicut igitur intestato decesserit, lege, quale ius liberi sororis eius habeant.

Et de eo, si quis testamentum condens dixerit se iuris subtilitatem non servare, et testamentum irritum reperiat.

LXXXV. Et de eo, si uxorem meam et filium meum heredes scripsero, et postea in epistola filii peculium suum reliquero. Etiam si testamento significavero, si quid obsignatum reliquisset, id vice codicillorum esse, epistola autem non sit obsignata fidem ei faciens, quae in ea sibi relicta sunt, capit.

Res cum fratre communes habens eas duorum millium nummorum aestimavi, et filios meos rogavi ut pro portione earundem rerum mihi competent mille nummos a fratre meo acciperent. Cum tem

w) Lege αὐτὸν. x) Malim ἐκποιηθῆναι.

οὐ ἀδελφοῦ μου. ἀλλὰ χρόνον ἐπιζητήσαντός μου μὴ λείονος ἀξία γέγονασι. τί οὖν ὀφείλουσι λαβεῖν οἱ παῖδες, ἀνάγνωθι.

Καὶ ὅτι ὑποκαταστήσας Πέτρον τῷ κληρονόμῳ μου οὕτως εἶπον· Πέτρω, ἐὰν μὴ κληρονομήσῃ μου, αἱ τῆ γαμετῆ αὐτοῦ ληγατεύω ρ. νομίματα. εἰ αἱ κληρονομίαι Πέτρος, λαμβάνει ἡ γυνὴ αὐτοῦ οὐ ληγάτου τὸ ἥμισυ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις ἐξ ἀδιαθέτου κωδικέλλωνος ποιῶν ἀξιώσῃ τὴν γαμετὴν καὶ τὴν θυγατέρα ὑτοῦ, πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ καταλιμπανόμενα, ἢ ἢ παρ' αὐταῖς σχῶσιν, ἐν κοινῷ ἔχειν, τί γίνεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τοὺς παῖδας μου γράψω κληρονόμους, καὶ κατ' ἐξαίρετον αὐτοῖς ληγατεύσω, καὶ πόθωνται πάντα διὰ χρεῶν κληρονομιαῖα, καὶ ὁ εἰς τῶν παίδων ἀγοράσῃ αὐτὰ παρὰ τοῦ δανειστοῦ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀξιώσω τὴν θυγατέρα μου, ἀλλάξω τὸ προικῶν αὐτῆς, ἐφ' ᾧ τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς ἐξ ἀπαίδας ἐπερωτήσῃ τὴν προῖκα, καὶ ἀποάνῃ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς τοῦτου μὴ γενομένου· εἴτα δειρωρῶ συναφθεῖσα τελευτήσῃ ἄπαις.

Καὶ περὶ πάτρωνος μὴ καταδεχομένου τὴν κληρονομίαν τοῦ ἀπελευθέρου, πῶς δύναται ἀπαιτεῖν τὸ χρεωστημένον παρ' αὐτοῦ ληγάτου.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις γραφεὶς κληρονόμος καὶ κληρονόμος ἐν κωδικέλλοις ἀποκαταστήσῃ τὴν κληρονομίαν, ἀγνοῶν τὴν αὐτῶν δύναμιν (ἦν γὰρ ὁ διακελευμένος κωλύσας αὐτοὺς ἐν ζωῇ τοῦ κληρονόμου ποιήσῃ) πωλήσῃ τὸν κληρονομιαῖον ἀγρὸν ὁ κληρονόμος (ἢ τῆς κληρονομίας), τί γίνεται, καὶ πῶς τὴν πρᾶσιν οὐκ ἀναίρει.

πς'. * Τῶν^{α)} ληγάτων καὶ τῶν ἀποκαταστάσεων^{β)} οὗς τόκους ἐξ ἐκείνου τοῦ καιροῦ, ἐν ᾧ ἡ δίκη καταήρθη, δύνασθαι ἀπαιτηθῆναι φανερόν ἐστιν. ἀλλὰ καὶ οἱ καρποὶ τῶν πραγμάτων καὶ οἱ μισθοὶ τῶν δούλων, οἵτινες κεχρεώσθηται ἐκ διαθήκης, οὕτως παρέχεσθαι ὀφείλουσιν.

πς'. Καὶ^{γ)} περὶ τοῦ, ποῖα βοήθεια ἐπιενόηται παρὰ τοῦ πραιτωροῦ τοῖς ληγαταροῖς, ὅσκις ὁ κληρονόμος ἀναβάλλεται δοῦναι τὰ καταλειμμένα προσημασμένα τοῦ Φαλκιδίου, λέγων, ὅτι εἰσὶν αἰρετικὰ γάτα τυχόν, καὶ εἰκὸς τῆς αἰρέσεως ἐξισούσης χάριν λαβεῖν τὸν Φαλκιδίον. ἀνάγνωθι κεφάλαιον κανονιστικῶν, διαστίξεις ἔχον διαφόρους.

πς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἄνθρωπος κατελείφθῃ φιδικομίσσῳ ῥητῶς, μετὰ μόραν τῷ κληρονόμῳ κινεῖται.

πς'. Καὶ ὅτι ἐπὶ ληγάτων καὶ φιδικομίσσῳ, ἢ τὴν πραγματικὴν, εἴτε τὴν προσωπικὴν ἐπιλέξεται ἢ, ἀπὸ καιροῦ προκατάρξεως ἀπαιτοῦνται οἱ καρποί.

TITLOS Γ'.

περὶ ληγάτων καὶ πίστει καταλιμπανόμενων^{δ)}.

α'. Καὶ^{ε)} ὅτι οὐ δύναται διατίθεσθαι ἢ ληγάτα δοῦναι ὁ ἀμφιβάλλων, πότερον ὑπὸ ληγατῶν ἢ πολε-

pore quodam supervixissem, pluris dignae factae sunt. Lege igitur, quid filii consequi debeant.

Cum Petrum heredi meo substituerem, ita dixi: L. Petro, si mihi heres non erit, et uxori eius centum l. nummos lego. Etiamsi Petrus heres extiterit, uxor eius partem dimidiam legati accipit.

Et de eo, si quis codicillis ab intestato conditis uxorem et filiam suam rogaverit, ut omnia ab ipso relicta aut quae apud se habeant, communia habeant, quid fiat.

Et de eo, si filios meos heredes scripsero et § per praeceptionem eis legavero, et omnia ob aes alienum hereditarium obligata sint, eaque unus filiorum a creditore emerit.

Et de eo, si filiam meam rogavero, ut dotale § instrumentum suum mutaret, ut frater eius in casum non existentium liberorum dotem stipularetur, et maritus eius hoc non facto decesserit: deinde secundo nupta sine liberis decesserit.

Et de patrono hereditatem liberti non adeunte, § quomodo legatum ab eo debitum petere possit.

Et de eo, si quis heres institutus et codicillis § hereditatem restituere rogatus, vim eorum ignorans (testator enim eos vivo herede aperiri vetuerat) fundum hereditarium vendiderit, quid fiat et quomodo fideicommissarius venditionem non rescindat.

LXXXVI. Legatorum et fideicommissorum usuras ex eo tempore, quo lis contestata est, exigī posse C manifestum est. Sed et fructus rerum et mercedes servorum, qui ex testamento debentur, similiter praestari debent.

LXXXVII. Et de eo, quale auxilium a Praetore excogitatum sit legatariis, quoties heres ea, quae relicta sunt, obtentu Falcidiae praestare differt, dicens forte, legata esse conditionalia, et fortasse conditione existente locum fore Falcidiae. Lege caput pulchrum, diversas distinctiones habens.

LXXXVIII. Et de eo: si homo certo fideicommissio relicto fuerit, post moram periculo heredis est.

LXXXIX. In legatis et fideicommissis, sive in rem actionem, sive personalem quis elegerit, a tempore litis contestationis fructus exiguntur.

TITULUS III.

De legatis et fideicommissis.

I. Testamentum facere aut legata relinquere non potest is, qui incertus est, an sit a latronibus aut

γ) Lege ἐπιζήσαντος. Sic etiam verti. z) Verba ὁ ληγατῆριος hoc loco posita a Tipucito idoneum non praebent sensum. Potius referenda sunt ad sequentia καὶ πῶς τὴν πρᾶσιν οὐκ ἀνατρέπει. a) L. 1. C. VI. 47. e Syn. p. 385. habet abr. T. V. p. 768. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι. b) Tipucitus φιδικομίσσῳ. c) L. 2 — 4. C. eod. exhibentur e Tipucito. d) Hanc inscriptionem tituli III. exhibet Tipucitus. Index titulorum Celsianianus hanc habet: περὶ ληγάτων καὶ ἀποκαταστάσεων ββ. λβ. τῶν διγ. ττ. α'. κεφ. α'. e) L. 1. pr. §. 1. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

μίων ἐλήφθη, ἢ ὁ νομίμων δοῦλος εἶναι, ἐπειδὴ ἀπὸ ληστῶν ἐκρατήθη, ἢ πρεσβευτῆς τις ὢν νομίξει, μηδὲ αἰχμαλώτου διαφέρειν.

1. §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὑπεξούσιος ἢ δοῦλος δώσωσι ληγάτα.

§. 2. 1) Οἱ ὅτι περιορισθέντες οὔτε ληγάτα δίδοναι δύνανται· ἀπόλιδες γὰρ εἰσιν.

2) Καὶ ὅτι οἱ περιορισθέντες οὔτε διατίθεται, οὔτε ληγάτα δίδοναι δύνανται.

§. 3. Τίνες ἢ δὲ νοοῦνται περιορισμένοι καὶ οἱ παρὰ τίνων, ἀνάγνωθι τὸ κεφάλαιον ὅλον, καὶ εὐρήσεις νομιζομένους τινὰς περιορισμένους, μὴ ὄντας δὲ τῇ ἀληθείᾳ.

§. 5. Καὶ πότε οἱ ἐν τῷ περιορισμῷ γενόμενοι κωδίκελλοι κρατῶσι.

§. 6. 7. Καὶ ὅτι παρὰ τῶν κερδαινόντων ἐξ ἡμῶν καταλιμπάνομεν ληγάτα, καὶ τῶν διαδόχων τοῦ διαδόχου.

§. 8. Καὶ περὶ κνοφορουμένου μέλλοντος ἡμᾶς διαδέχεται.

§. 9. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις ἀδιάθετος τελευτῶν ἀπὸ τοῦ πρώτου βαθμοῦ συγγενῶν καταλίπη ληγάτον· καὶ αὐτοὶ μὲν παραιτήσονται, οἱ δὲ τοῦ ἐξῆς κληρονομήσωσιν, πῶς οὐδὲν παρέχουσιν.

§. 10. Τὸ αὐτὸ καὶ ὅτε ἀπὸ πατρωνος ἔταται, καὶ τελευτῶντος αὐτοῦ κληρονομοῦσιν οἱ παῖδες αὐτοῦ.

L. 2. β'. Καὶ ὅτι ἀπὸ ἀμνημονεύτου παιδὸς οὐ καταλιμπάνεται ληγάτον.

3. pr. γ'. Καὶ περὶ τοῦ, πότε δύναται ἡ γυνὴ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς καταλιμπάνειν ληγάτα.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ τὸν ληγατευθέντα μοι δοῦλον κελυσθῶ χωρὶς αἰρέσεως ἐλευθερώσαι, οὐ βαροῦμαι ἄλλω ληγάτῳ· καὶ πότε καὶ ἄλλω βαροῦμαι.

§. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸ ἐξ ἐπερωτήσεως χρεωστούμενόν μοι ληγατευθῆ.

§. 3. 4. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν χρῆσιν ἔχων πράγματός σου, θανάτου αἰτία παραχωρήσω σοι αὐτήν, δύναμαι σε βαρεῖν ληγάτῳ· οὐ μὴν καὶ ὁ δανειστῆς ὑπὲρ τοῦ παραχωρήσαι τῷ χρεώστῳ τὸ ἐνέχυρον.

L. 4. δ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν υἱὸς ἢ δοῦλος γραφῶσι κληρονόμοι, καὶ ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης βαρηθῆ ληγάτῳ, καὶ ἐλευθερωθέντες οἱ ὑπεξούσιοι κτήσονται τὴν κληρονομίαν, πῶς ἀπαιτοῦνται τὸ ληγάτον.

5. pr. ε'. Καὶ ὅτι, ἐὰν ληγατεύσω πόλει, καλῶς τὸν διοικητὴν αὐτῆς βαρῶ ἀποκαταστάσει ληγάτον, καὶ τὸν κληρονόμον τοῦ κληρονόμου καὶ τοῦ ληγαταρίου.

6. pr. ζ'. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ἀξιῶσω τὸν κληρονόμον μου, καταλιπεῖν σοι παρὰ τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ ἰ. νομίματα.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οὕτως εἶπω· Πέτρος εἰ γένηται Παῦλον δοῦλος, καὶ κελύσει αὐτοῦ ὑπειδέλθῃ τὴν κληρονομίαν μου, δότω Παῦλος· οὐκ ἔρωται. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

1. pr. ζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τῷ δούλῳ τοῦ περιορισμένου καταλίπω ληγάτον, πότε λαμβάνει αὐτὸ ὁ δημόσιος.

§. 1. * Ἀπὸ ἰ) στρατιωτικῆς διαθήκης καὶ ὁ περιορισμένος λαμβάνει ληγάτον.

hostibus captus, nec qui se servum esse putat, quia a latronibus captus est, nec qui, cum legatus sit, putat, se nihil a captivo differre.

Et de eo, si filiusfamilias vel servus fideicommissa reliquerint.

Deportati nec testamentum facere, nec fideicommissa relinquere possunt: sunt enim extorres.

Deportati nec testamentum facere, nec fideicommissa relinquere possunt.

Quinam autem intelligantur deportati, et a quibus, lege totum caput, et reperies quosdam, qui deportati existimantur, revera autem tales non sunt.

Et quando codicilli post deportationem facti valeant.

Ab iis, qui a nobis lucrantur, fideicommissa relinquitur, et a successoribus successoris.

Et de nondum nato, qui nobis successurus est.

Et de eo, si quis intestatus decedens a cognatis primi gradus fideicommissum reliquerit: et ipsi quidem repudiaverint, sequentis autem gradus cognati successerint, quomodo nihil praestent.

Idem etiam est, cum a patrono relinquitur, eoque mortuo liberi eius succedunt.

II. A filio praeterito non relinquitur fideicommissum.

III. Et de eo, quando uxor a marito fideicommissum relinquere possit.

Et de eo: si servum mihi legatum iussus fuerim pure manumittere, alio fideicommissum non oneror. Et quando etiam alio oneror.

Et de eo, si id, quod ex stipulatu mihi debetur, legatum fuerit.

Et de eo: si usumfructum rei tuae habens eum mortis causa tibi cessero, fideicommissum te possum onerare: nec vero creditor pro remissione pignoris debitori facta.

IV. Et de eo, si filius vel servus heredes scripti fuerint, et pater vel dominus fideicommissum fuerit oneratus, et illi potestate liberati acquisierint hereditatem, quomodo fideicommissum ab eis petatur.

V. Si civitati legavero, administratorem eius recte onero fideicommissum, et heredem heredis et legatarii.

VI. Et de eo, si heredem meum rogavero, ut ab herede suo decem nummos tibi relinqueret.

Et de eo: si dixerō: *Petrus si Pauli servus factus fuerit, et iussu eius hereditatem meam adierit, Paulus dato: non valet. Et lege causam.*

VII. Et de eo, si servo deportati fideicommissum reliquero, quando id fiscus capiat.

Ex militari testamento etiam deportatus legatum capiat.

f) L. 1. §. 2. D. h. t. hausta est e scholio Synopses p. 539. Signum stellulae non praefixi, cum ex ratione, quae locus laudatur, colligi non possit, exhiberi genuinum Basilicorum textum. g) Hoc est e Tipucito. h) L. 1. §. 3. sqq. L. 2 — 7. pr. D. h. t. exhibentur e Tipucito. i) L. 7. §. 1. D. h. t. e Syn. p. 385. habet Fabr. T. V. p. 763. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι.

Καὶ ὁ χρέος οὐ βαρεῖ αὐτὸν ληγάτω. καὶ ἀνάγκῃ τὸ ἀράδειγμα.

ἢ. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τι ληγατεῦθῃ μοι ἐπὶ τῷ ποκαταστῆσαι, εἰ ἀπήτησα ἢ μή, ἢ παρ' αἰτίας σου ἀπώλετο, τί γίνεται.

Καὶ πότε τῷ δούλῳ τοῦ κληρονόμου δύναμαι ληγατεῦθαι ἢ μή.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω πρὸς τὸν κληρονόμον σου· εἴ τι εἰς σέ περιέλθῃ τῆς οὐσίας μου, ἀποκατάθησον τῇ θυγατρὶ σου ἐξωθεν τῶν εἰς αὐτὴν ἐκ τῆς κληρονομίας σου ἐρχομένων¹⁾. πῶς δοκῶ μετὰ τελευτῆν αὐτοῦ φειδικομμισσον εἶναι.

θ'. Καὶ ὅτι, ἐὰν εἶπω, εἴ τις δήποτε ἐκ διαθήκης ἐξ ἀδιαθέτου γένηται μοι κληρονόμος, ἢ πρὸς τινα καθ' οἰονδήποτε δίκαιον τὰ ἐμὰ περιέλθῃ ἀγμάτα, δότω, ὅστις δήποτε δίκαιον²⁾ εἰ κληρονομήσῃ, δίδωσιν.

ι'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεῦσθαι μοι καὶ τῷ εἰς τὸ τάφον σου ἐρχομένῳ τῶν σῶν παίδων ρ'. νομίματα, οὐ μειοῦται τὸ ληγάτον μου ἐκ τοῦ μηδένα θείν.

ια'. Καὶ ὅτι διὰ πάσης διαλέκτου καταλιμπάνεται ληγάτον.

1) Ἀπὸ³⁾ σχιδαρίου διαθήκης οὐ δίδονται φειδικομμισσον, κἂν ἔχῃ ῥήματα φειδικομμισσου.

2) Καὶ⁴⁾ ὅτι ἀπὸ σχιδαρίου διαθήκης οὐ δίδονται γάτον, κἂν ἔχῃ ῥήματα ληγάτον.

1) Ἐὰν⁵⁾ παράθωμαι σοι⁶⁾ τῷ κληρονόμῳ μου, δοκῶ καταλιμπάνειν φειδικομμισσον.

2) Καὶ⁷⁾ ὅτι, ἐὰν παράθωμαι σε τῷ κληρονόμῳ, δοκῶ καταλιμπάνειν σοι ληγάτον.

Καὶ⁸⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν παρακληθῇ τις τὸ μέρος κληρονομίας ἀποκαταστῆσαι τινι, ἐὰν λάβῃ ῥητὴν τότῃ.

Καὶ ὅτι τὸ εἰπεῖν· ἀρκεῖ σοι ἀγρός· ληγάτον εἶναι.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οὕτως εἶπω· ἐὰν μὴ ἀρκεσθῇ κληρονόμος μου, δότω. καὶ μάθῃ⁹⁾, πότε δύναται ταμίεσθαι ἢ μή.

ἢ. Καὶ ἐὰν εἶπω, ὅτε βουληθῇ. καὶ εἰ συμβῇ τετῆσαι μὴ δεδωκότα. καὶ εἰ πατρὶ ὀρίσῃ δοῦναι, τελευτήσῃ ὁ ληγατάριος, πῶς οὐ παραπέμπει τοῖς τοῦ κληρονόμοις.

Καὶ ὅτι τὸ εἰπεῖν· ἐὰν ὁ κληρονόμος βούληται, ὡς οὐκ ἔρωται. εἰ δὲ εἶπω· ἐὰν δοκιμάσης, ἐὰν ἴσῃς, ἐὰν κρίνῃς, ἢ ἐὰν δόξῃ σοι χρήσιμον, ἢ ἐὰν ἐλεῆσῃ σε ὁ ληγατάριος ἢ μὴ προσκρούσῃ σοι· ὁρῶται. καὶ ἀνάγκῃ τὴν αἰτίαν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις εἶπῃ πρὸς τὸν υἱὸν ἀδελφῆ· φροντίσον τῶν ἐλθόντων εἰς σέ κτημάτων, ἵνα κληθῶσι διαβῆναι πρὸς τοὺς υἱούς σου· τί γίνεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γράψας σε κληρονόμον τῷ σου οὕτως ληγατεῦσω· παρακαλῶ σε καταλιπεῖν τῷ, ἢ βούλωμαι σχεῖν αὐτὸν τίδε· πῶς δοκεῖ ἴτα πάντα εἰς καιρὸν αὐτεξουσιότητος τῷ παιδί καταλιμπάνεσθαι.

Et de eo, quando is, qui creditori debitum legat, fideicommisso eum non oneret. Et lege exemptum.

VIII. Et de eo, si quid mihi legatum fuerit, ut id restituere, si id exegi vel non exegi, aut culpa mea periit, quid fiat.

Et quando servo heredis legare possim vel non possim.

Et de eo, si heredi meo dixerō: *Quidquid ad te ex bonis meis pervenerit, filiae tuae restitue, praeter ea, quae ad eam ex hereditate tua perveniunt*: quomodo post eius mortem fideicommissum videre relinquere.

IX. Si dixerō: *Quicumque ex testamento vel ab intestato heres mihi extiterit, vel, ad quemcumque quoquo iure bona mea pervenerint, dato*: quicumque successerit, praestat.

X. Et de eo: si mihi et ei, qui ex tuis liberis ad sepulcrum tuum venerit, centum nummos legaveris, legatum meum non minuitur eo, quod nemo venerit.

XI. Quavis lingua fideicommissum relinquitur.

Ex schedula testamenti non praestatur fideicommissum, licet verba fideicommissi habeat.

Ex schedula testamenti non praestatur fideicommissum, licet verba fideicommissi habeat.

Si te heredi commendavero, non videor relinquere fideicommissum.

Si te heredi commendavero, non videor tibi relinquere fideicommissum.

Et de eo, si quis rogatus fuerit, partem hereditatis alicui restituere, si certam quantitatem acceperit.

Si quis dixerit: *sufficit tibi fundus*: fideicommissum est.

Et de eo, si ita dixerō: *si heres meus contentus non sit, dato*. Et disces, quando poenitentiam agere possit vel non possit.

Vel si dixerō: *cum voluerit*. Et si decesserit, antequam praestaret. Et de eo, si patri praestare definierit, et fideicommissarius decesserit, quomodo ad heredes suos non transmittat.

Si quis dixerit: *si heres voluerit, dato*: non valet. Sed si dixerō: *si fueris arbitratus, si putaveris, si aestimaveris, vel, si utile tibi fuerit visum, vel, si legatarius te meruerit, vel te non offenderit*: valet. Et lege causam.

Et de eo, si quis filio suo dixerit: *Curam geras praediorum, quae ad te venerint, ut possint ad filios tuos transire*: quid fiat.

Et de eo, si te herede scripto filio tuo ita legavero: *Rogo te, ut ei relinquas, vel, volo eum hoc habere*: quomodo haec omnia filio in tempus emancipationis relinqui videantur.

ε) L. 7. §. 2. L. 8 — 11. pr. D. h. t. exhibentur e Tipucito. ρ) Codex Tipuciti ἐρχομένων. Sed legendum videtur ἰερονομ. m) Illud δίκαιον supervacaneum est. n) L. 11. §. 1. D. h. t. exhibetur e sch. t. ad Basil. XL. 1. cap. 6. Fabr. p. 293. ο) Hoc habet Tipucitus. ρ) L. 11. §. 2. D. h. t. exhibetur e sch. 23. ad Basil. XIV. 1. cap. 12. edit. nostrae l. p. 96. q) Pro σοι legendum σε. r) Hoc habet Tipucitus. s) L. 11. §. 3 — 22. D. h. t. exhibentur e Tipucito. Maxim μάθησθαι.

- §. 11. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν καταλειφθῇ μοι ὑπὸ αἰρεσιν
XII. τῆν, ἐὰν θανάτῳ τοῦ πατρὸς αὐτεξούσιος γένωμαι.
- §. 12. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸ ληγατευθὲν πρᾶγμα πω-
λήσῃ ἐξ ἀνάγκης ὁ διαθήμενος, πῶς καλῶς ἀπαιτεῖ
ὁ ληγατάριος, εἰ μὴ δείξει ὁ κληρονόμος, ὅτι ἀφαι-
ρούμενος ἐπώλησεν.
- §. 13. Καὶ εἰ τὸ ληγατευθὲν χρέος ἀπαιτήσας ὁ δια-
θήμενος ἀπόθῃται τὰ χρήματα. καὶ εἰ μὴ ἀπέθετο.
καὶ εἰ πρᾶγμα ἐκ τῶν νομισμάτων ἀγορασθῇ.
- §. 14. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις παρανόμως οἰκοδομήσῃ,
ὑπερ ὁ νόμος λέσθαι κελεύει, πῶς τὰς ὕλας δύναται
ληγατεύειν.
- §. 15. Καὶ ὅτι καλῶς ἀξιῶ τὸν κληρονόμον μου ἐπὶ
ῥητοῖς τόκοις δανείσαι σοι, καὶ οὐκ ἀπαιτεῖ ἀσφάλειαν.
- §. 16. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἄλλοτρίῳ δούλῳ ληγατευθῇ
στρατεία, πότε λαμβάνει ὁ δεσπότης αὐτοῦ τὴν δια-
τίμησιν αὐτῆς, καὶ πότε ἀσθενεῖ τὸ ληγάτον.
- §. 18. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τινὶ ἰ. νομίσματα,
καὶ εἶπω· ἐὰν ἀπολέσῃ ταῦτα, δότω αὐτῷ ὁ κληρο-
νόμος ἄλλα δέκα· πότε οὐκ ἀπαιτεῖται ἀσφάλειαν,
καὶ πῶς ἀπόλλων αὐτὰ πολλὰκις ἀπαξ λαμβάνει μετὰ
τὴν πρώτην ἀπώλειαν.
- §. 19. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν νομίζων σε κληρονομεῖν
Πέτρον τοῦ χρεώστου μου, ληγατεύσω σοι ῥητὸν
ποσὸν εἰπών, ἀντελλογίσασθαι σε τοῦτο εἰς τὸ κε-
χρεωστημένον μοι παρὰ Πέτρον, καὶ μὴ βουληθῆς
αὐτοῦ κληρονομήσαι, οὐ δύνασαι τὸ ληγάτον ἀπαιτεῖν.
- §. 21. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πολλοὺς ἔχων ἐναγομένους
ἐπερωτῶντας ἀξιῶσω τὸν κληρονόμον καταβαλεῖν αὐ-
τοῖς τὸ χρέος, τί γίνεται· καὶ λαμβάνοντος ἐνὸς πῶς
δίδωσιν ἀσφάλειαν.
- §. 22. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω τῷ κληρονόμῳ μου,
καταβαλεῖν ὑπὲρ Πέτρον τῷ τελῶνῃ, τί εἰώδαμεν
ἐπὶ τούτου ζητεῖν.
- 25. 1) Ἐὰν ὡ) ληγατεύσω τι τῇ πόλει εἰς ἔργον,
ἕκαστος τῶν κληρονόμων εἰς ὀλόκληρον ἐτέχεται, καὶ
λαμβάνει προθεσίαν εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ ἔργον, καὶ
ἔχει κατὰ συγκληρονόμων ἀγωγὴν εἰς τὰ ἀναλογοῦντα
αὐτοῖς μέρη. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ἀνδριάντων. εἰ δὲ τὸ
ἔργον αὐτοὶ ποιῆσαι ἐπετρέψαν, οὐκ ἀκούονται
βουλόμενοι τὰ τοῦ ἔργου χρήματα δοῦναι τῇ πόλει.
- 2) Καὶ ὡ) περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω εἰς ἔργον
πόλει, πῶς ἐτέχεται ἕκαστος τῶν κληρονόμων εἰς
ὀλόκληρον. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ἀνδριάντων, καὶ δου-
λειῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ἀδαιρητῶν. καὶ εἰ ἐπετρέψαν
αὐτοὶ τὸ ἔργον ποιῆσαι.
12. εἰδ. Καὶ ὡ) περὶ τοῦ, ἐὰν ἐλευθερώσω δούλον
eod. μου, καὶ ἀξιῶσω τὸν κληρονόμον μου τέχνην διδάξαι,
ἐξ ἧς ὀφείλει ἀποτραφῆναι, ἔρωται, καὶ ὁ ἄρχων
ὀρίζει τὸ εἶδος τῆς τέχνης, καὶ ὁ κληρονόμος τὰς
δαπάνας τῆς διδασκαλίας.
13. εἰδ. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οὕτως εἶπω· ὁ κληρονό-
eod. μου δότω Πέτρῳ τόνδε τὸν ἀγρόν· Παύλῳ πρὸς
τούτους ἰ. νομίσματα.
14. εἰδ. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κληρονόμους ὑπὸ αἰρεσιν
D. eod. ὄρκου γράψω.
- §. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν βαρῆσω σε, ἀγοράσαι πρᾶγμα,
καὶ δοῦναι ἄλλῳ, καὶ οὐ βοίληται ὁ δεσπότης αὐτοῦ
πωλῆσαι, ἢ ἄμετρον ζητεῖ τίμημα.

Et de eo, si mihi sub hac conditione relictum fuerit, si morte patris mei iuris fuerim factus.

Et de eo, si testator rem legatam necessitate urgente vendiderit, quomodo legatarius recte petat, nisi probaverit heres, eum adimendi animo vendidisse.

Et si testator nomen legatum exegerit, et pecuniam deposuerit. Et de eo, si non deposuerit. Et de eo, si res ex ea pecunia emta fuerit.

Et de eo, si quis illicite aedificaverit, quod lex dirui iubet, quomodo materiam legare possit.

Recte heredem meum rogo, ut usuris certis pecuniam tibi mutuam det, neque is cautionem exigit.

Et de eo, si servo aliena militia legata sit, quando eius dominus aestimationem illius accipiat, et quando legatum evanescat.

Et de eo, si cui decem nummos legavero et dixerero: si eos perdidit, heres ei alios decem dato: quomodo cautionem non praestet, et quomodo, si saepius eos perdat, semel tantum postea quam primum perdidit, capiat.

Et de eo: si existimans, te esse Petri debitoris mei heredem, certam quantitatem tibi legavero, dicens, te eam cum eo, quod a Petro mihi debetur, compensaturum, nec volueris eius adire hereditatem, legatum petere non potes.

Et de eo, si, cum plures reos stipulandi haberem, heredem rogavero, ut debitum eis solveret, quid fiat: et si unus accipiat, quomodo cautionem praestet.

Et de eo, si heredem meum pro Petro solve pro publicano iussero, quid in hoc quaerere soleamus.

Si quid legavero civitati ad opus (faciendum), unusquisque heredum in solidum tenetur, et spatium accipit ad opus faciendum, et actionem adversus coheredes habet pro portionibus eis contingentibus. Idem et in statusis. Si vero ipsi opus facere iussi sint, non audiuntur, si operis pecuniam civitati dare velint.

Et de eo, si ad opus (faciendum) civitati legavero, quomodo unusquisque heredum in solidum tenetur. Idem et in statusis et servitutibus, et reliquis, quae dividi nequeunt. Et de eo, si ipsi opus facere iussi fuerint.

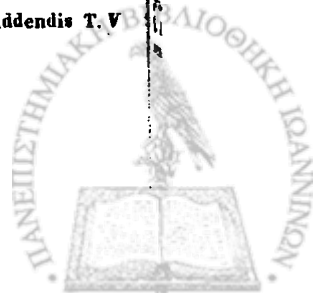
XII. Et de eo: si servum meum liberum esse iussero et heredem meum rogavero, ut (eum) artificium doceat, ex quo ali debeat, valet, et Praetor genus artificii statuit, et heres sumtus doctrinae.

XIII. Et de eo, si ita dixerero: *Heres meus Petro illum fundum dato: Paulo hoc amplius decem nummos.*

XIV. Et de eo, si heredes sub conditione iurandi scripsero.

Et de eo, si te iussero rem emere aliique praestare, et dominus eius vendere nolit, vel immodicum pretium postulet.

u) L. 11. §. 23 — 25. D. h. t. e sch. n. ad Basil. XXIII. 3. cap. 17. Fabr. T. III. p. 429. habet Fabr. in Addendis T. V p. 809. v) Hoc habet Tipucitus. w) L. 12 — 21, pr. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

α'. Καὶ περὶ τοῦ, τὰ ἐν τῷ βυθῷ ληγατευόμενα, εἰ ἀνενεχθῶσιν,

ιβ'. Καὶ τὸ προστεθὲν διὰ προσχώσεως, καὶ ἡ φρεῖσα πλησίον νῆσος δίδεται τῷ ληγαταρίῳ.

ιγ'. Καὶ τὰ μήπω μὲν ὄντα, ἐσόμενα δὲ καλῶς ληγατεύω.

Καὶ οἰκίτη ἔχοντι ἀγρὸν καλῶς δουλεία ληγατεύεται.

ιη'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν νομίμως διαθεμένος ἐάσω οἱ ληγάτον, μετὰ δὲ ταῦτα ἐν ἀκύρῳ διαθήκη· ἢ ὕδεν σοι ἐάσω, ἢ ἕτερα ἅτινα.

ιθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐάσω σοι τί ποτε ἐπὶ τῷ ποιῆσαι ἔργον, πῶς λαμβάνει ἀσφάλειαν ὁ κληρονόμος.

κ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸ αὐτὸ πράγμα εἰς ὀλόληρον ἐμοὶ καὶ σοὶ ληγατευθῆ, οὐκ ἐπὶ τῷ κοινῶς χεῖν, καὶ δοθῆ ἐνὶ ἑξ ἡμῶν.

κα'. Καὶ ὅτι καὶ νεύματι δίδεται ληγάτον, ἐὰν νεύον δύναται*) λαλεῖν· εἰ μὴ ἄρα ἢ λαλιὰ αὐτοῦ ἀπὸ νόσου ἐκρατήθη. ὁ δὲ Κύριλλος φησιν· ὁ δουλιμένος λαλεῖν ἢ ἀπὸ νόσου φημιωθείς.

* Σβέννεται) τὸ ληγάτον, τοῦ πράγματος ἕξ μικροῦς αἰτίας εὐρισκομένου παρὰ τῷ ληγαταρίῳ, μὴ τὴν τιμὴν ἠθέλησεν αὐτὸν) λαβεῖν ὁ διαδέξενος.

Καὶ*) περὶ κίωνων καὶ ζύλων ἀπὸ οἴκου ληγατευόμενων, εἰ μὴ γέγονε μνήμη τῆς ὑποτιμήσεως, οὐα δίδεται.

κβ'. Καὶ) περὶ τοῦ, ἐὰν ἐν ἀρχῇ τῆς διαθήκης τὰ καταλιμπανόμενα παρ' ἐμοῦ ἐκ δευτέρου αὐξ δοθῆναι, μετὰ δὲ ταῦτα τὸ αὐτὸ πράγμα ληγατεύσω τινὶ πολλῶς, ῥητῶς εἰπών, βούλειθα πολλῶς αὐτὸ λαβεῖν, πῶς λαμβάνει. οὐδεὶς γὰρ δύναται ἐν διαθήκῃ ἀνελεῖν ἑαυτῷ τὸν μετὰμελον.

Καὶ περὶ στρατιώτου ἐπὶ στρατιωτικῷ ἐγκλήματι τὸ κεφαλικὴν καταδίκην ἐπιτραπέντος διαδέσθαι.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ληγατευθεὶς δοῦλος χωρὶς ἐρθέσεως ἀποθάνῃ.

κγ'. Καὶ ὅτι οὔτε) βασιλεὺς τὰ ἐν ἀτελεῖ διαθήκῃ καταλειφθέντα αὐτῷ λαμβάνει.

κδ'. Καὶ ὅτι ὁ καταβαλὼν τὸ μὴ χρωστούμενον οἶον δύναται τὸν κληρονόμον ἀναλαβεῖν).

κε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω· ὁ δεῖνα ὁ κληρονόμος, ἢ ὁ δεῖνα δότω Πέτρῳ ε'. νομίματα· καθ' ἑλπί, χωρεῖ.

κς'. Καὶ περὶ τοῦ, τί δίδωσιν ὁ ὑπέρθεσιν ποιῆς. φησὶν καρπὸς καὶ πῦσαν ζημίαν συμβῆσαν τῷ ληγαταρίῳ.

κζ'. Καὶ ὅτι μερικόν σε γράφας κληρονόμον ἐληγεύσω τῇ θυγατρὶ σου ε'. νομίματα, καὶ σοὶ μετὰ ἕτα ἐν κωδικέλλοις ρ'. μὴ εἰπών, πρὸς τοῦτοισι ἴτερον δίδεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κληρονόμον γράψω τὸν υἱόν μου καὶ τὴν θυγατέρα μου, καὶ κατ' ἐξαιρετικὸν αὐτοῖς ληγατεύσω, καὶ παρακελεύσωμαι, ἐὰν ὑπαίς ὁ υἱὸς ἀποθάνῃ, δοθῆναι τῇ θυγατρὶ μου ἄλλο κτῆμα·

XV. Et de eo: Hae res legatae, quae in profundo sunt, si sursum ferantur, L. X. D. X.

XVI. Et quod alluvione adiectum est, et insula prope nata legatario praestantur. L. 1 D. 1.

XVII. Etiam ea, quae nondum sunt, futura autem sunt, recte lego. L. 1 D. 1.

Etiam servo praedium habenti servitus recte §. 1. legatur.

XVIII. Et de eo, si in testamento iure facto legatum tibi reliquero, postea autem in irrito testamento: vel nihil tibi reliquero, vel alia quaedam. L. 1 D. 1.

XIX. Et de eo, si quid tibi reliquero, ut opus faceres, quomodo heredi cautio praestetur. L. 1 D. 1.

XX. Et de eo, si eadem res in solidum mihi et tibi relicta fuerit, non ut communem haberemus, et uni nostrum data fuerit. L. 21 D. 1.

XXI. Etiam ntu fideicommissum relinquitur, si qui nutat, loqui possit: nisi sermo eius morbo impeditus sit. Cyrillus autem ait: Qui loqui potest vel morbo loqui impeditus.

Legatum extinguitur, cum res ex causa lucrativa apud legatarium invenitur, nisi testator eum aestimationem accipere voluit. §. 1.

Et de columnis et tignis aedificii legatis, si aestimationis mentio facta non sit, quaenam praestentur. §. 2.

XXII. Et de eo, si in principio testamenti dixero, ea, quae bis a me relicta fuerint, semel dari, postea autem eandem rem saepius alicui legavero, specialiter dicens, me velle, ut is saepius eam accipiat, quomodo accipiat. Nemo enim testamento poenitentiam sibi adimere potest. L. 22 D. 1.

Et de milite, cui post capitalem sententiam ob militare delictum latam testamentum facere permisum est. §. 1.

Et de eo, si servus legatus citra moram decesserit. §. 2.

XXIII. Nec principis ea capit, quae imperfecto testamento ipsi relicta sunt. L. 28 D. 1.

XXIV. Qui indebitum solvit, rogare potest heredem, ut repetat. L. 24 D. 1.

XXV. Et de eo: si dixero: ille heres, aut ille Petro decem nummos dato: agit, adversus quem velit. L. 25 D. 1.

XXVI. Et de eo, quid praestet is, qui moram fecit. Ait, fructus et omne damnum, quod legatario accidit. L. 26 D. 1.

XXVII. Te herede ex parte instituto filiae tuae decem nummos legavi, tibi que postea in codicillis centum, non adiecto, hoc amplius. Utrumque praestatur. L. 27 D. 1.

Et de eo, si filium meum filiamque meam heredes scripsero, et per praeceptionem eis legavero, et filiae meae aliud praedium dari iussero, si filius sine liberis decessisset: in codicillis autem certa praedia §. 1.

x) Malim δύνηται. y) L. 21. §. 1. D. h. t. e Syn. p. 385. habet Fabr. T. V. p. 703. Eadem habet Tipucitus, qui exhibet verba καὶ ὅτι. z) Tipucitus verba transponit αὐτὸν ἠθέλησεν. a) Hoc habet Tipucitus. b) L. 22 - 30. pr. l. D. h. t. exhibentur e Tipucito. c) Malim οὐδὲ. d) Addendum videtur μὴ ante ἀναλαβεῖν auctoritate Digestorum, ut ius sit: rogare potest heredem, ne repetat.

ἐν κωδικέλλοις δὲ ῥητὰ κτήματα τῆ θυγατρὶ κατα-
λίπω, εἰπὼν, αὐτὴν ἀρκεσθῆναι τούτοις ἀντὶ πάσης
τῆς κληρονομίας καὶ τῶν ἐν διαθήκῃ.

§. 2. Καὶ ὅτι ἐληγάτευσά σοι ῥ'. νομίσματα, ἅτινα
XII. εἰπόν σοι δοθῆναι ἐκ τῶν χρεωστονυμένων μοι παρὰ
Πέτρον, ὧτινι καὶ τινα ἐληγάτευσά. καὶ ὁ δημοσίος
κατασχών τὴν κληρονομίαν μου ἀπήτησε Πέτρον,
καὶ μετὰ ταῦτα τὴν κληρονομίαν ἐξεδίκησεν ὁ κλη-
ρονόμος παρὰ τοῦ δημοσίου. τὸν κληρονόμον ἀπαι-
τεῖς τὰ ῥ'. νομίσματα, καὶ οὐ τὸν Πέτρον. καὶ ἀνά-
γνωθι τὴν αἰτίαν.

§. 3. καὶ ὅτι καὶ ὅσα μὴ δύναμαι κατὰ νόμον
λαβεῖν, λαμβάνω ἐπὶ τῷ ἀποκαταστήσει ἄλλω.

pr. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δώσω τῆ δευτέρῃ μου
γυναικὶ ἱσοῦτα εἰς χρῆσιν τῆς προτέρας μου γυναι-
κός, καὶ τελευτῶν ληγατεύσω αὐτῆ, ὅσα προσάσει
αὐτῆς ἡγόρασα ἢ ἡτέρησι, λαμβάνει καὶ τὰ ὀνό-
ματι τῆς προτέρας κατασκευασθέντα. τὸ αὐτὸ καὶ
ἐπὶ θυγατέρων, καὶ ἄλλων οἰωνδήποτε προσώπων.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κληρονόμους ἐξ ἀνίσων με-
ρῶν ἐνοστήσωμαι, καὶ ληγατεύσω τῆ γυναικὶ μου,
ὅσον εἰς τῶν κληρονόμων ἔχει, πρὸς τὸν ἐλάχιστον
μέρος ἔχοντα κανονίζεταί.

§. 2. Καὶ ὅτι κληρονόμος γενόμενος Πέτρον ἐληγά-
τευσά σοι τὸ περιελθὼν εἰς ἐμὲ ἐκ τῆς κληρονομίας
αὐτοῦ. ἀνάγνωθι, τίνα δοκῶ λέγειν.

§. 3. Καὶ περὶ τοῦ ἀξιοθέντος κληρονόμου δοῦναι
δοῦλον, καὶ δόντος Πέτρον ἐκδικηθέντα, ποίαν ἀγ-
γὴν κινεῖν ὁ ληγατάριος κατὰ τοῦ κληρονόμου δύναται.

§. 4. Καὶ περὶ τοῦ, ὅτε οὕτως εἶπω· Πέτρος καὶ
Παῦλος οἱ οἰκέται μου, ἐὰν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου
μείνωσιν, ὅτε μέλλω τελευτᾶν, ἔστωσαν ἐλεύθεροι,
καὶ τόνδε τὸν ἀγρὸν ἐχέτωσαν· καὶ ζῶν ἐκποιήσω ἢ
ἐλευθερώσω τὸν ἕνα.

pr. καὶ περὶ τοῦ ἔχοντος τέσσαρα ποτήρια, καὶ
οὕτως εἰπόντος· ποτήρια ὅμοια δύο· πῶς δοκεῖ μίαν
ζυγὴν ληγατεύειν. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τοὺς καρποὺς καὶ τὴν χρῆσιν
τῶν μισθωθέντων μοι ἀγρῶν ληγατεύσω σοι, σὺ μὲν
νέμῃ, ὁ δὲ κληρονόμος δίδωσι τὸ μισθώμα.

§. 2. 1) Ἐὰν ε) ληγατεύσω τι τῷ δούλῳ μου, καὶ
εἶπω· μετὰ δύο ἔτη ἐλεύθερος ἔστω, ἐὰν δουλεύσῃ
τῷ κληρονόμῳ μου· μετὰ δύο ἔτη ἐλεύθερος γίνεται
καὶ τὸ ληγάτον λαμβάνει.

2) Καὶ δ) περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τι τῷ δούλῳ
μου, καὶ εἶπω· ἐὰν δουλεύσῃ τῷ κληρονόμῳ μου
δύο ἔτη, ἐλεύθερος ἔστω· πῶς γίνεται τοῦτο μετὰ
δύο ἔτη.

§. 3. Καὶ ε) περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγρὸν ῥητοῦ τιμήματος
ἀξιοθῆς πωλῆσαι μοι, οὐχ ὑπεξαίρεις καρπὸν.

§. 4. Καὶ ὅτι κατὰ ἐντολὴν ἐμὴν ἡγόρασε τις ἀγρὸν
ἐπὶ τῷ εἶναι αὐτὸν κοινὸν ἐμοὶ καὶ αὐτῷ, καὶ διεῖλεν
αὐτὸν ὅροις, καὶ πρὶν ἢ παραδῶ μοι, ἐληγάτευσεν
αὐτὸν οὕτως· τὸν ἀγρὸν μου τῷδε ληγατεύω. τὸ
ἡμῖς δοκεῖ μόνον ληγατεύειν σοι.

§. 5. Καὶ ὅτι ἐληγάτευσά τῆ γαμετῆ μου, ἐφ' ὅσον
μετὰ τοῦ τέκνου μου ἐν Καπύῃ ἐστίν, ῥ'. νομίσματα.
ἐὰν ὡς μὲν ἐν Καπύῃ ἀμφότεροι, μὴ βούληται δὲ
ὁ παῖς συνεῖναι αὐτῆ, λαμβάνει. καὶ εἰ μέρος ἐνιαυ-
τοῦ μείνασα ἀναχωρήσῃ, τοῦ ἐνιαυτοῦ λαμβάνει.

filiae reliquero, eamque his pro tota hereditate et his,
quae testamento relicta erant, contentam esse ius-
sero.

Centum nummos tibi legavi, quos praestari tibi
iussi ex his, quae a Petro mihi debebantur, cui etiam
quaedam legavi. Et fiscus, cum hereditatem meam
detineret, a Petro pecuniam exegit, et postea heres
a fisco hereditatem vindicavit. Ab herede, non a
Petro hos centum nummos petis. Et lege causam.

XXVIII. Quae iure capere non possum, capio,
ut alii restituam.

XXIX. Et de eo: si secundae uxori meae vestem
prioris meae uxoris utendam dedero, et vita decedens
ei legavero, quae eius causa emissem vel parassem,
ea etiam capit, quae prioris nomine parata erant.
Idem etiam in filiabus et aliis quibuscunque per-
sonis.

Et de eo: si heredes ex inaequalibus partibus
instituero, et legavero uxori meae, quantum unus
heredum habet, id definitur secundum eum, qui par-
tem habet minimam.

Petri heres factus legavi tibi, quod ex eius he-
reditate ad me pervenerit. Lege, quanam dicere
videar.

Et de herede, qui servum dare rogatus est, et
Petrum dedit postea evictum, qualem actionem lega-
tarius contra heredem intendere possit.

Et de eo, si ita dixerit: *Petrus et Paulus servi
mei, si in potestate mea manserint, cum moriar, li-
beri sunt, et fundum illum habento: et vivus alte-
rum alienavero vel manumisero.*

XXX. Et de eo, qui quatuor pocula habet, et
ita dixit: *pocula paria duo: quomodo unum par le-
gare videatur. Et lege causam.*

Et de eo: si fructus et usum fundorum a me
conductorum tibi legavero, tu quidem possides, heres
autem pensionem praestat.

Si quid servo meo legavero et dixerit: *Post bien-
nium liber esto, si heredi meo servierit: post bien-
nium liber fit et legatum capit.*

Et de eo, si quid servo meo legavero et dixerit:
*Si heredi meo biennium servierit, liber esto: quomodo
id fiat post biennium.*

Et de eo: si fundum certo pretio mihi vendere
rogatus sis, fructum non excipis.

Mandatu meo fundum quis emit, ut mihi et ipsi
communis esset, et finibus eum divisit, et priusquam
mihi traderet, eum ita legavit: *Fundum meum illi
lego. Dimidiam duntaxat partem videtur tibi legare.*

Uxori meae, quamdiu cum filio meo Capuae erit,
ducentos nummos legavi. Si quidem ambo Capuae
sint, nolit autem filius cum ea habitare, capit. Et
si, cum partem anni mansisset, recesserit, unius anni
capit.

e) L. 30. §. 2. D. h. t. exhibetur e sch. a. ad Basil. XI. II. 3. cap. 39. Fabr. T. V. p. 716. quem locum neglexit Fabrotus.
f) Hoc habet Tipucitus. g) L. 30. §. 3. sqq. L. 31 — 35. D. h. t. exhibentur e Tipucito. L. 36. desideratur.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀξιώθῃ ἀλλότριον οἶκον δοῦναι, καὶ οὐ δύναμαι^{h)} αὐτὸν ἀγοράσαι, ἢ δυνάμενος ἀγοράσαι μὴ ἀγοράσω.

λα'. Καὶ ὅτι, ἐὰν οἶκος ληγατευθῇ μοι, πᾶν οἰκοδόμημα αὐτοῦ λαμβάνω, εἰ μὴ περιῶνⁱ⁾ ὁ διαθεμένος μέρος αὐτοῦ εἰς χρῆσιν ἄλλου οἴκου ἀφώρισεν.

λβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γράψας κληρονόμους, καὶ κατ' ἐξαιρέτον ληγατεύσας αὐτοῖς ὑποκαταστήσω αὐτοὺς ἀλλήλοις· ὁ δὲ εἰς αὐτῶν παραιτησάμενος τὴν κληρονομίαν λάβῃ τὸ ληγάτον, καὶ ἀποθάνῃ.

λγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γυναικί μου τὸ μέρος τοῦ οἴκου, ἐν ᾧ μετ' αὐτῆς διατρίβω, τί λαμβάνει.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου, ὅσα περιῶν ἐδιωρησάμην αὐτῇ, ἢ πρὸς χρεῖαν αὐτῆς πύτρῃπιτα, μὴ τὰ πρὸ τῆς διαθήκης δοκῶ καταλιμπάνειν.

Καὶ ὅτι ὁ ἀναρροσάμενος ἐνέχυρα γαμετῆς καὶ ληγατεύων αὐτῇ, εἴ τι περιήλθεν εἰς αὐτὸν ἐξ αὐτῆς, προλήψει δωρεῖσθαι αὐτῇ δοκεῖ.

λδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι χρέος, καὶ εἴπω, τὰς ἀγωγὰς ἐκχωρηθῆναι σοι, οὐ μόνον τοῦ κεφαλαίου, ἀλλὰ καὶ τῶν τόκων ἐκχωρῆ τὰς ἀγωγὰς.

Καὶ ὅτι, ἐὰν ληγατεύσω τῷ υἱῷ εἰκοσι γραμματεῖα, οἷα βούλειται, ἐκ τῶν ἐν καιρῷ διαθήκης ὄντων δοκῶ ληγατεύειν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γυνὴ γράψασα κληρονόμους ἐν κατ' ἐξαιρέτον ἐάσῃ τὰ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν ἐλθόντα, καὶ ἀξιώσῃ αὐτὸν, ταῦτα τῷ ἐγγόνῳ ὑποκαταστήσασιν γενομένῳ δέκα ἐξ ἐτῶν, εἰπούσα, ὥστε τὰ χρεῖα τοῦ ἀνδρὸς ἐκ τῶν προσόδων αὐτῆς τῆς οὐσίας ἀποπληρῶσαι· εἰ μὴ ἀρκέσουσιν αἱ πρόσοδοι, οὐδὲν οἴκοθεν δίδωσιν ὁ κληρονόμος.

Καὶ ὅτι καλῶς ἀξιώ τὸν ἕνα τῶν κληρονόμων, πάντα τὰ ληγάτα καὶ τὰ χρεῖα καταβαλεῖν, ὥστε τὸν ἄλλον ἀβαρὲς σχεῖν τὸ ἴδιον μέρος.

λε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἴπω ἀγορασθῆναι τῷ ἀπελευθέρῳ μου δίκαιον φυλῆς, καὶ ὑπερθεμένου τοῦ κληρονόμου μου ἀποθάνῃ ὁ ἀπελεύθερος ἐπὶ κληρονόμῳ ἀξιοματικῷ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τὰ κτήματά μου πάντα τὰ ἕως τοῦδε τοῦ χωρίου ἐν τοῖς ὄροις Γαλατίας φροντιζόμενα ὑπὸ Πέτρου, καὶ εὔρεθῇ ἐν τῇ γειτνιάσει τῶν χωρίων ἐν κτήμα μὴ ὄν μὲν ὑπὸ τοὺς ὄρους Γαλατίας, ἀλλὰ Καππαδοκίας, ὑπὸ δὲ τὴν φροντίδα Πέτρου, καὶ αὐτὸ λαμβάνειν.

Καὶ ὅτι δίδεται τὸ ληγάτον, εἰ καὶ περὶ τὴν ὀνομασίαν τοῦ τόπου, καθ' ὃν ὁ ληγατευθεὶς ἀγρὸς διάκειται, πληρηθῇ ὁ διαθέμενος.

Καὶ ὅτι, εἰ ληγατεύσω πόλει λουτρόν ἐπὶ τῷ δῶρον λοῦειν ἐπιμελεία καὶ ἀναλώμασι τῶν κληρονόμων μου, ποῖα δοκῶ λέγειν, καὶ οὐ τὰ περὶ τὴν ἀνάγειν τοῦ λουτροῦ παρέχειν αὐτοῦς.

λς'. 1) * Ἐὰν^{k)} τὸν ἀγρὸν τῆς μητρὸς μου ληγατεύσω αὐτῇ, καὶ ἀξιώσω αὐτὴν ὑποκαταστήσασιν τῇ γαμετῇ μου· εἰ μὴδὲν ἐκ τῆς διαθήκης μου ἐκέρδανεν, οὔτε τὸ ληγάτον, οὔτε ἡ ἀποκατάστασις ἔρρωται· κἂν εἰ τὰ μάλιστα μετὰ τὴν ἐμὴν τελευτὴν ἐν ὑπομνήμασιν ἢ μήτηρ κατέθετο, μὴδὲν ὑπεναντίον τῆς βουλήσεώς μου ποιεῖν.

Et de eo, si alienas aedes dare rogatus sim, L. 30. § et eas emere non possim, vel, cum possem emere, D. XXI non emero.

XXXI. Si aedes legatae mihi fuerint, omne aedificium earum capio, nisi vivus testator earum partem in usum aliarum aedium destinaverit. L. 31 D. eo.

XXXII. Et de eo, si heredes scripsero et legatis per praeceptionem eis relictis eos invicem substituero: alter autem eorum hereditate repudiata legatum ceperit et decesserit. L. 3: D. eo.

XXXIII. Et de eo, si uxori meae partem domus, in qua cum ea moror, legavero, quid capiat. L. 33. D. eo.

Et de eo, si uxori meae legavero, quae vivus ei donaveram aut in usum eius comparaveram, ea sola, quae ante testamentum donata comparatae sunt, relinquere videor. §. 1.

Qui pignora uxoris liberavit eique legat, quicquid ab ea ad se pervenerit, ex praesumptione donare ei videtur. §. 2.

XXXIV. Et de eo: si nomen debitoris tibi legavero, et actiones tibi cedi iussero, non solum sortis, verum etiam usurarum actiones tibi ceduntur. L. 34. D. eo.

Si filio viginti nomina, quae velit, legavero, ex his, quae tempore testamenti sunt, legare videor. §. 1.

Et de eo: si mulier heredibus scriptis uni ea, quae a marito ad ipsam pervenerunt, per praeceptionem legaverit, eumque haec nepoti, cum annorum sedecim fuerit, restituere rogaverit, eumque aes alienum mariti ex redditibus ipsorum bonorum solvere iusserit: si redditus non sufficiant, nihil de suo heres praestat. §. 2.

Recte unum ex heredibus rogo, ut omnia legata et aes alienum solvat, ut alter suam partem sine onere habeat. §. 3.

XXXV. Et de eo, si liberto meo ius tribus emi iussero, et cum heres meus moram fecisset, libertus decesserit, viro in dignitate posito herede relicto. L. 35. D. eo.

Et de eo: si legavero praedia mea omnia, quae sunt usque ad certum praedium in finibus Galatiae sub cura Petri, et in confinio praediorum reperiat unum praedium, quod non in finibus quidem Galatiae, sed Cappadociae, sub cura autem Petri sit, id etiam capis. §. 1.

Legatum praestatur, etiamsi in nomine loci, ubi fundus legatus situs est, testator erraverit. §. 2.

Si civitati balneum legavero, ita ut gratis laventur cura et sumtibus heredum meorum, quoniam dicere videar, non tamen, ut hi etiam sumtus reficiendi balnei praestent. §. 3.

XXXVI. Si fundum matris meae ei legavero, eamque uxori meae restituere rogavero: si nihil ex testamento meo lucrifecit, nec legatum, nec fideicommissum valet: licet post mortem meam mater apud acta professa fuerit, se nihil adversus voluntatem meam facturam. L. 37. D. eo.

h) Lege δύναμαι. i) Cod. Tipuciti περιών. (sic). Puto latere his ductibus vocem περιών, quam textui inserui. k) L. 37. pr. D. h. t. exhibetur e Syn. p. 44.

2) Καὶ ὅτι, εἰ τῇ μητρὶ ἴδιον αὐτῆς ἀγρὸν καταλίπω, ἐφ' ᾧ ἀποκαταστήσαι ἐτέρω, οὐκ ἀπαιτεῖται τοῦτον, κἂν ἐπὶ ἔρχοντι κατάδηται δίδόναι αὐτόν, εἰ μηδὲν ἄλλο αὐτῇ κατέλιπον.

7. §. 1. Καὶ ^m) περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σ'. νομίματα, καὶ φιδικόμισσον ἴσω παρὰ σοῦ Πέτρῳ σ'. νομίματα, καὶ κατὰ γνώμην μου γράψῃς αὐτῷ δηλῶν, ὡς ἀποπληρώσεις αὐτόν· ὑστερον δὲ κωδικέλλον ποιῶν πᾶσάν μου προλαβοῦσαν ^{mm}) ἀκυρώσω βούλησιν.

§. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις ἔχων δύο ἀπελευθέρους, Πέτρον καὶ Παῦλον, κληρονόμους αὐτοὺς γράψῃ, καὶ ἐν κωδικέλλῳ ὑστερον εἴπῃ πρὸς Παῦλον, ὡς αὐτὸ βούλεται Πέτρον τὸ μέρος τῆς κληρονομίας λαβεῖν, ἀλλὰ Μάρκον ἀντ' αὐτοῦ· ληγατεύσῃ δὲ σὺν ἔβρει Πέτρῳ.

§. 3. Καὶ ὅτι τῷ ἀπελευθέρῳ μου παιδί ἐδωρησάμην ἐν ζωῇ τὰ πράγματά μου, ἐφ' ᾧ ἐξείναί μοι καταλιμπάνειν ἐξ αὐτῶν, οἷς ἂν βουληθῶ, καὶ δούλους ἐλευθεροῦν, καὶ ἐπὶ τούτοις αὐτὸν ἐπηρώτησα. καὶ εἰ ληγατεύσω τισὶ δι' ἐπιστολῆς, καὶ δούλους ἐλευθερώσω.

§. 4. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γυνὴ δευτερογαμοῦσα ἐντέληται τοῖς παισὶν αὐτῆς, ἐπιρωτῆσαι τὴν ἐπανάδοσιν τῆς προικῆς, ὥστε καὶ τὸν ἕκαστον αὐτῶν ὅλην αὐτὴν σχεῖν· καὶ ὁ μὲν εἰς ἀποθήκην, πρὸς δὲ τὸν περιόντα γράψῃ, ἀξιοῦσα αὐτὸν ἀρκεσθῆναι τῷ ἡμίσει τῆς προικῆς, καὶ τὸ ἡμισυ παρακρατῆσαι τὸν ἄνδρα, τί γίνεται ἐναγομένου τοῦ ἀνδρός.

§. 5. Καὶ ὅτι τὸ εἰπεῖν τὸν τεστάτωρα· ὁ δεῖνα παρθέτό μοι α. νομίματα, καὶ ὅμοσα αὐτῷ δίδόναι ταῦτα τῷ ἀνεψίῳ αὐτοῦ· ἀπόδειξιν ποιῆ τῆς παραθήκης.

§. 6. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γυνὴ πρὸς ὑπηρεσίαν ἔχουσα τινα μὴ δυνάμενον ἐκ διαθήκης λαβεῖν, εἴπῃ, αὐτὸν ὑπὲρ μισθοῦ σ'. νομίματα [λαβεῖν, ⁿ)] οὐ λαμβάνει.

§. 7. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἴπω· τοῖς ἐλευθερωθεῖσι καὶ μέλλουσιν ἐλευθεροῦσθαι, εἴτε ἐν διαθήκῃ, εἴτε ἐν ἄλλοις πτυχῇ, βούλομαι δοθῆναι τὰ τέκνα· τίνας δοκῶ λέγειν.

γρ. καὶ ^{ad} λζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γράψω τὸν υἱόν μου κληρονόμον, καὶ κωλύσω αὐτὸν ἐκποιῆσαι ἢ ὑποθέσθαι τοὺς ἀγρούς, καὶ κελύσω φυλαχθῆναι αὐτοὺς τοῖς αὐτοῦ παισὶ.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τοὺς ἀπελευθέρους μου γράψας κληρονόμους εἴπω, μὴ βούλεσθαι με τὸν ἐμὸν ἀγρὸν ἐξελεῖν τοῦ ὀνόματος αὐτῶν, καὶ ὁ εἰς ἴδιαν ἐλευθερώσας δοῦλην ληγατεύσῃ αὐτῇ το ἐπιλαχὸν αὐτῷ μέρος.

§. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἴπω τισὶ δούλοις τῶν οἰκογενῶν μου φυλαχθῆναι τὸν οἶκόν μου, καὶ πάντες πλὴν ἐνὸς ἀποθάνωσι.

§. 3. Καὶ ὅτι ὁ κωλιθεὶς ἕως οὗ περιεστίν, ἀγρὸν ἐκποιῆσαι, καλῶς αὐτόν καὶ ἐξωτικῶ παραπέμπει κληρονόμῳ. ἢ γὰρ ψιλῇ τῆς ἐκποιήσεως κώλυσις συμβουλή ἀνέροχος εἶναι δοκεῖ.

§. 5. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὑπελευθέρους προῆμά τι καταλειφθῇ, ἐφ' ᾧ μὴ πωλῆσαι τοῦτο ἢ δωρήσασθαι ἐτέρῳ, ἢ εἰ τις τοῦτο ποιῆσει, τὴν πόλιν τὸ μέρος αὐτοῦ ἐκδικεῖν, ἀλλήλοις καλῶς πωλοῦσι, καὶ οἱ καλεῖται ἢ πόλις, κἂν ἐπὶ ἐξωτικῶ κληρονόμῳ τελευτήσῃ ὁ ἀγοραστής.

Si matri fundum ei proprium reliquero, ut alii eum restituat, licet apud magistratum professa fuerit, se eum daturam, is non ab ea petitur, si nihil aliud ei reliqui.

Et de eo, si ducentos nummos legavero, et a te fideicommissum centum nummorum reliquero Petro, et voluntate mea ei scripseris, te ei satisfacturum: postea autem codicillos faciens omnem meam praecedentem voluntatem irritam declaravero.

Et de eo, si quis, cum duos libertos, Petrum et Paulum, haberet, eos heredes scripserit, et codicillis postea Paulo dixerit, se nolle Petrum partem hereditatis accipere, sed loco eius Marcum: Petro autem contumeliae causa legaverit.

Filio meo emancipato vivus bona mea donavi ita, ut quibus voluero, ex his mihi relinquere, et servos manumittere liceret, et eorum nomine ab eo stipulatus sum. Et de eo, si quibusdam per epistolam legavero, et servos manumisero.

Et de eo, si mulier iterum nubens filiis suis mandaverit, ut dotem reddi stipularentur, ita ut quisque eorum totam eam haberet: et alter quidem decesserit, ad superstitem autem scripserit, volens, eum dimidia dote contentum esse, et alteram dimidiam maritum retinere, quid fiat, si maritus conveniatur.

Haec verba testatoris: *Ille mihi mille nummos deposuit, et iuravi ei, me eos consobrino eius daturum: probationem faciunt depositi.*

Et de eo: si mulier ministrum habens eum, qui ex testamento capere non poterat, dixerit, eum pro mercede centum nummos (consecuturum), nihil capit.

Et de eo, si dixerō: *Manumissis et his, qui manumittentur, sive testamento, sive aliis tabulis, filios dari volo: quosnam designare videar.*

XXXVII. Et de eo, si filium meum heredem scripsero, eumque fundos alienare vel pignori dare vetuero, eosque liberis eius conservari iussero.

Et de eo, si libertis meis heredibus scriptis dixerō, me nolle, ut fundus meus de nomine eorum exeat, et unus ancillam suam manumiserit eique partem, quae ipsi obtigerat, legaverit.

Et de eo, si quibusdam servis ex vernis meis aedes meas conservari iussero, et omnes praeter unum decesserint.

Qui vetitus est, quoad vixerit, fundum alienare, recte eum etiam extraneo heredi transmittit. Nam nuda alienationis prohibitio consilium non obligans esse videtur.

Et de eo: si libertis res quaedam relicta fuerit, ita, ut eam non venderent aut alii donarent, aut, si quis hoc fecisset, ut civitas partem eius vindicaret, recte sibi invicem vendunt, nec vocatur civitas, licet emptor extraneo herede relicto decesserit.

γ) Hoc habet Tipucitus. m) L. 37. §. 1 sqq. L. 38 — 44. n) Illud λαβεῖν, quod in Codice deest, addidi et uncis inclusi.

D. h. t. exhibentur e Tipucito. mm) Adde τῇ ante προλαβ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ρ'. νομίματα, ἀξιώσας σε ταῦτα δοῦναι τινι συστήματι, καὶ λυθῆ μετὰ ταῦτα τὸ σύστημα, τότε κερδαίνεις ἢ μὴ τὰ ρ'. νομίματα.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κωλίσω τοὺς παῖδάς μου τοὺς ἀγροὺς ἐκποιῆσαι, καὶ εἶπω φυλάξαι τοῖς αὐτῶν διαδόχοις αὐτοὺς, καὶ ἀλλήλους περὶ τοῦτον ἀσφαλίσασθαι, πῶς οὐ δοκῶ ἀποζαθιστῆν αὐτοῖς τοὺς ἀγροὺς.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν μερικῶ σοι κληρονόμῳ ληγατεύσω πρῶγμα, καὶ εἶπω δέξασθαι σε εἰς αὐτὸ συγκληρονόμον, πῶς ἔρωται τὸ ληγάτον, καὶ λαμβάνει τὸ ἥμισυ τοῦ ἀγροῦ.

λθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῷ ἀπελευθέρῳ μου ρ'. νομίματα, εἰπὼν οὕτως· οἶδα, ὅτι, ὅσα σοι καταλιμπάνω, εἰς τοὺς παῖδάς μου περιελεύσονται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀσθενῶν εἶπω σοι παρουσίᾳ τιῶν, βούλεσθαι καταλιπεῖν σοι τόνδε τὸν ἀγρόν, καὶ ποιήσης περὶ τούτου ἐμμερτυρίαι, κἀγὼ ἐρωτηθεὶς ἐν αὐτῇ σύνθωμαι, ἔρωται τὸ ληγάτον.

Καὶ ὅτι δύο θυγατέρας ἔχων ἐληγάτευσσα μᾶ χωρίον, εἰπὼν, αὐτῇ δοῦναι τῇ ἀδελφῇ εἴκοσι νομίματα· ὕστερον δὲ ἠξίωσα αὐτὴν, τὸ ἥμισυ τοῦ χωρίου παρασχέιν. ἀργεῖ τὸ τῶν νομισμάτων ληγάτον.

λθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐγραψά σε κληρονόμον εἰς θ'. οὐγγίας, καὶ Πέτρον εἰς τρεῖς, καὶ ἠξίωσά σε, τὸ μέρος σου ἀποκαταστήσαι τῷ υἱῷ σου, παρακατέχοντα τοὺς κήπους μου. ἐπήγαγον δέ, ἵνα, εἴ τις μου γένηται κληρονόμος, καταβάλλῃ τὰ ἐκάστῳ ληγατεύθέντα, καὶ ὅσα γενέσθαι παρεκελευσάμην· τί δοκῶ καταλιπεῖν σοι παρὰ Πέτρον. τὸ τέταρτον φησιν τῶν κήπων.

μ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὴν θυγατέρα μου καὶ τὴν γυναῖκά μου γράψω κληρονόμους, καὶ ἀξιώσω τὴν γυναῖκά μου, μὴ ἐκδικῆσαι ὡς ἴδιον τὸ μέρος τοῦδε τοῦ ἀγροῦ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οἶκον ἐάσω τοῖς ἀπελευθέροις μου, καὶ μετὰ ταῦτα εἶπω, τὸν κληρονόμον μου μίαν αὐτοῦ δλαιταν ἐνὶ παρασχέιν, αὐτὸς οὐ βαρεῖται τῷ ληγάτῳ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τοῖς ἀπελευθέροις μου ληγατεύσω τὰς γαμετὰς αὐτῶν καὶ τέκνα, χωρὶς ὧν ἂν ἐάσω τῇ γαμετῇ μου ὀνομασί, καὶ παρακελεύσωμαι δοθῆναι τῇ γαμετῇ μου κτήσιν μετὰ τῶν ὄντων ἐν αὐτῇ δούλων ἐκτὸς τῶν ἐλευθερωθέντων, καὶ ἐλευθερωθῶσιν ἐν κτήσει δούλοι παῖδες τῶν ἀπελευθέρων.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γυνὴ τὸν υἱὸν ἐκ μέρους γράψασα κληρονόμον ἀπελευθέρους αὐτῆς ληγατεύσῃ Γρηγοριανὸν ἀγρόν, καὶ τῷ υἱῷ αὐτῆς πάντα τὰ παρὰ τοῦ πατρὸς εἰς αὐτὴν ἐλθόντα· ἐύρεθῆ δὲ καὶ ὁ Γρηγοριανὸς ἀγρὸς ἐκ τοῦ πατρὸς εἰς αὐτὴν περιελθῶν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πολλοὺς ἀνήβους ἔχων ληγατεύσω σοι ἐκ μόνων τῶν ἐμῶν οἰκετῶν πέντε, ἐπιζήσαντός μου δὲ ἀνδρωθῶσιν, ποταποὶ σοι κεχρωσσηται.

Καὶ ὅτι δούλων μετὰ υἱῶν αὐτῶν ληγατενομένων καὶ ἔγγονοι περιέχονται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι, ὅσα νέμομαι ἐν Γαδείροις, ποῖα δοκῶ λέγειν, καὶ τίνα περιέχονται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ θυγατρὶ μου εἰς γάμους αὐτῆς ρ'. νομίματα, καὶ ἀξιώσω αὐτὴν,

Et de eo, si centum nummos tibi legavero, te- L. 38 que eos collegio cuidam dare rogavero, et collegium D. X postea dissolutum fuerit, quando illos centum nummos lucreis vel contra.

Et de eo, si filios meos fundos alienare vetuero, §. 7. eosque successoribus suis hos servare et invicem sibi eo nomine cavere iussero, quomodo fundos eis per fideicommissum relinquere non videar.

Et de eo, si tibi heredi ex parte instituto rem §. 8. legavero, et dixero, te in eo coheredem recipere, quomodo valeat legatum, et ille partem dimidiam fundi capiat.

XXXVIII. Et de eo, si liberto meo centum num- L. 3 mos legavero, his verbis adiectis: Scio, quae tibi re- D. linquo, ad filios meos perventura.

Et de eo: si, cum infirmus essem, praesentibus §. 1. quibusdam tibi dixero, me velle tibi hunc fundum relinquere, et de eo testationem feceris, egoque interrogatus consensero, valet legatum.

Cum duas filias haberem, alteri fundum legavi, §. 2. eamque sorori viginti nummos dare iussi: postea autem ab ea petii, ut partem dimidiam fundi praestaret. Legatum viginti nummorum cessat.

XXXIX. Et de eo, si te heredem ex dodrante L. 40 scripsi, et Petrum ex quadrante, teque rogavi, ut D. retentis hortis meis filio tuo partem tuam restitueres. Adieci autem, ut, quisquis mihi heres esset, legata cuique relicta praestaret, et quae fieri iussissem: quid tibi a Petro relinquere videar. Ait, quadrantem hortorum.

XL. Et de eo, si filiam meam et uxorem meam L. 4 heredes scripsero, et ab uxore mea petiero, ne partem D. huius fundi tanquam propriam vindicaret.

Et de eo: si domum libertis meis reliquero, et §. 1. postea dixero, heredem meum unam eius diaetam uni praestare, ipse non oneratur legato.

Et de eo, si libertis meis uxores eorum et li- §. 2. beros, exceptis his, quos nominatim uxori meae reliqui, legavero, et uxori meae praedium dari iussero cum mancipiis, quae in eo sunt, exceptis manumissis, et in praedio servi filii libertorum manumissi fuerint.

Et de eo, si mulier filio ex parte herede scripto, §. 3. libertis suis fundum Gregorianum legaverit, et filio suo omnia, quae a patre ad ipsam pervenerunt: apparuerit autem, etiam fundum Gregorianum a patre ad ipsam pervenisse.

Et de eo, si cum plures impuberes haberem, tibi §. 4. ex servis meis solis quinque legavero, me autem vivo pubuerint, quales tibi debeantur.

Servis cum filiis eorum legatis etiam nepotes §. 5. continentur.

Et de eo, si tibi legavero, quae Gadibus possi- §. 6. deo, quaenam dicere videar, et quaenam contineantur.

Et de eo, si filiae meae in nuptias eius centum §. 7. nummos legavero, eamque rogavero, ut, quotiescunque

ο) Adde τὰ ante τέκνα.

ὅσακις ἂν γαμηθῆ, ἀνασχεῖσθαι τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς ἐπερωτῆσαι τὸ ἥμισυ τῆς προικὸς ἐξ ἀπαιδίας, καὶ ἐπιζήσας ἐκδώσω αὐτῆς, προίκα δεδωκώς, καὶ μετὰ θάνατόν μου τελευτήσῃ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, καὶ λαβοῦσα τὴν προίκα ἐτέρω συναφθῆ, προίκα παρασχομένη, παρόντος τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συναινούντος καὶ μὴ ἐπερωτῶντος τὴν προίκα, καὶ τελευτήσῃ ἐν τῷ γάμῳ γράψασα τὸν ἄνδρα κληρονόμον.

I. §. 8. Καὶ ὅτι τὸ ληγάτον, δι' οὗ ὁ κληρονόμος ἢ ὁ
XXII. ληγατάριος βαρεῖται, τινὰ λαβεῖν εἰς θέσιν, ἀνίσχυ-
ρόν ἐστι, κἂν ἐπαγγῆ ὁ διαθήμενος ἐκ τοῦ μὴ
ποιῆσαι τῶν δεδομένων ἔκπτωσιν.

§. 9. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω, μέρος ἀγροῦ πρᾶθῆναι
δύο τισί, καὶ τοὺς κληρονόμους μου ἐπερωτηθῆναι
τὴν εἰς τὸ διπλάσιον ποιῆν, καὶ τοὺς ἀγοραστὰς,
ὡς οὐκ ἔρχεται καθ' οἰονδήποτε τρόπον ὁ ἀγρὸς εἰς
Σείον· ὁ δὲ εἰς τῶν ληγαταρίων οὐ βούληται ἀγο-
ράσαι.

§. 10. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ἀνδράποδα,
καὶ ἀξιῶσω τελευτῶντα ἀποκαταστήσαι ταῦτα τῷ
υἱῷ μου.

§. 11. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν χρεωστῶν τῇ φυσικῇ μου
θυγατρὶ ληγάτον, ἐπιδώσω τοῦτο ὑπὲρ αὐτῆς ἐν
προικί, καὶ οὐ κατὰ ἐντολὴν αὐτῆς, καὶ ἐμαυτῷ τὴν
ἀνάδοσιν ἐπερωτήσω.

§. 12. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀξιῶσω τὸν κληρονόμον μου
τελευτῶντα τὴν κληρονομίαν ἀποκαταστήσαι τῇ ἀνα-
θρεπτῇ μου· εἰ δὲ τελευτήσῃ, Πέτρῳ· ὁ δὲ κληρο-
νόμος ζῶν ἀποκαταστήσῃ τῇ ἀναθρεπτῇ, καὶ ὑποθήσῃ
περιόντος αὐτοῦ.

§. 13. Καὶ ὅτι ὁ ἀξιούμενος, ὅτε βούλεται, ἀποκατα-
στήσαι, οὐκ ἀναγκάζεται, μέχρι περιέσθαι.

§. 14. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀξιῶσω τὴν γυναῖκα ἀπο-
καταστήσαι τὴν κληρονομίαν Μαρίας, καὶ εἶπω· βού-
λομαι αὐτὴν ἱκανοδοσίαν μὴ ἀπαιτηθῆναι· οἶδα γάρ,
ὡς ἀξίησιν μᾶλλον, ἢ μειώσιν τὰ πράγματα· παρα-
χρηῖμα τὴν ἀποκατάστασιν ἀπαιτεῖται.

42. *cod.* μα'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γράψω τὴν γυναῖκά μου
εἰς μίαν οὐγγίαν, καὶ σὲ εἰς ἑνδεκα, καὶ εἶπω, διὰ
τῆς γυναικὸς μου ταφῆναι, καὶ γενέσθαι μοι μνη-
μεῖον τετρακοσίων νομισμάτων, εἰρεθῆ δὲ ἡ οὐγγία
τῆς γυναικὸς μου ὅ. νομισμάτων· ἀνάγνωθι, ἀπὸ
ποιῶν δοκῶ λέγειν γενέσθαι τὴν δαπάνην κατὰ τὰ
μέρη τῆς κληρονομίας.

43. *cod.* μβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω, δοκιμασίᾳ τῶν
ἐπιτρόπων δοθῆναι τῇ θυγατρὶ μου προίκα, τί δοκῶ
λέγειν, καὶ πῶς ὁρίζεται.

44. *cod.* μγ'. Καὶ περὶ τοῦ ἀγροῦ μετὰ τῶν ὄντων ἐν
αὐτῷ ληγατευόμενον, πῶς τὰ προσκαίρωσ ἐν αὐτῷ
ὄντα ἢ ἐπὶ τῷ δανεισθῆναι χρήματα οὐ δίδονται.

15. *cod.* μδ'. 1) * Ἐὰν^p) ληγατεύσω τῇ γυναικὶ μου, ὅσα
ὀνόματι αὐτῆς ἡντρεπίσα, περιέχει καὶ ἐσθῆτα, καὶ
ἀργύριον, κόσμια καὶ ὅσα ὀνόματι τῶν γυναικῶν εἰς
διηλεκτὴν χρεῖαν εὐτρεπίσεται, καὶ οὐκ εἰς κοινήν· εἴτε
πρὶν ἀγαγεῖσθαι γαμετῆν, εἴτε μετὰ ταῦτα ἡντρε-
πίσα. εἰ δὲ καὶ τι ἀπὸ τῶν ἐν χρήσει πραγμάτων
εἰς χρήσιν αὐτῆς μεταγάγω, περιέχεται.

2) Καὶ^q) περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γυναικὶ
μου, ὅσα ὀνόματι αὐτῆς ἡντρεπίσα^r), τινὰ περιέχον-
ται τῷ τοιοῦτῳ εὐτρεπισμῷ.

nupserit, fratrem suum dotem dimidiam in casum
non existentium liberorum stipulari pateretur, et vi-
vum eam nuptum collocavero, dote data, et post mor-
tem meam maritus eius decesserit, et illa dote re-
cepta alii iuncta fuerit dotem praestans, fratre praes-
ente et consentiente et dotem non stipulante, et in
matrimonio marito herede scripto decesserit.

Legatum, quo heredi vel legatario imponitur, ut
aliquem adoptet, invalidum est, licet testator, si hoc
non fecerit, datorum amissionem adiecerit.

Et de eo, si iussero, partem fundi duobus vendi,
et heredes meos promittere dupli poenam, et emtores,
ne quocumque modo fundus ad Seium perveniat: unus
autem legatariorum emere nolit.

Et de eo, si mancipia tibi legavero, et roga-
vero, ut, cum morieris, ea filio meo restituas.

Et de eo, si cum filiae meae naturali legatum
deberem, hoc pro ea in dotem dedero, non eius man-
datu, et mihi id reddi stipulatus fuero.

Et de eo, ei heredem meum rogavero, cum mo-
rietur, hereditatem alumnae meae restituere: sin au-
tem decesserit, Petro: heres autem vivus alumnae
restituerit, eaque vivo eo decesserit.

Qui rogatur, restituere, cum volet, non cogitur,
quoad vivit.

Et de eo: si uxorem hereditatem Mariae resti-
tuere rogavero, et dixerō: *Nolo ab ea satisfationem
exigi: scio enim, eam potius res aucturam, quam
deminuturam: statim fideicommissum praestat.*

XLI. Et de eo, si uxorem meam ex uncia, et te
ex deunce heredes scripsero, et me per uxorem meam
sepeliri, mihi que monumentum fieri quadringentis
nummis iussero, uncia autem uxoris meae centum
nummorum sit: lege, a quibus sumtus fieri pro por-
tionibus hereditatis dicere videar.

XLII. Et de eo, si arbitrato tutorum dotem
filiae meae dari iussero, quid videar dicere, et quo-
modo definiatur.

XLIII. Et de fundo legato cum his, quae ibi
sunt, quomodo quae ad tempus in eo sunt, et pecunia
foenerando destinata non praestentur.

XLIV. Si uxori meae legavero, quae eius no-
mine paravi, hoc continet tam vestem, quam argen-
tum, ornamenta, et quae uxorum nomine ad perpe-
tuum usum, non ad communem usum parantur: sive
priusquam uxorem ducerem, sive postea paraverim.
Sed et si aliquid ex his rebus, quae meo usui inser-
viebant, in usum eius transtulero, continetur.

Et de eo, si uxori meae legavero, quae eius no-
mine paravi, quaenam eiusmodi apparatu conti-
neantur.

^p) l. 15. D. h. t. e Syn. p. 385 habet Fabr. T. V. p. 763. sq.

^q) Hoc habet Tipucitus.

^r) Codex Tipuciti

εὐτρεπίσα.

μέ. 1) * Καί²⁾ εἰ μὲν εἶπω, καὶ ὅσα ὀνόματι αὐτῆς ἡτρεπίσα, δηλωῶ, καὶ εἰ τι πλέον τῶν εἰρημένων τοιαύτης ἔνεκεν αἰτίας ἡτρεπίσα. εἰ δὲ χωρὶς τοῦ καὶ συνδέσμου εἶπω, ἅτινα εἰς λόγον αὐτῆς ἡτρεπίσα, ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων ἀνωτέρω πραγμάτων μόνον σημαίνω τὰ χάριν αὐτῆς εἰτρεπισθέντα.

2) Καί³⁾ εἰ εἶπω, ὅσα ὀνόματι [αὐτῆς]⁴⁾ ἡτρεπίσα⁵⁾. καὶ εἰ χωρὶς τοῦ καὶ συνδέσμου εἶπω, ἅτινα εἰς λόγον αὐτῆς ἡτρεπίσα.

μζ'. Καί⁶⁾ τίνα ἀνήκουσιν ἐπὶ τοῦ τοιοῦτου λεγόμενου τῆ γυναικί. λέγει γάρ, καὶ ὅσα ὀνόματι τῆς πρώτης γαμετῆς, ἢ θυγατρὸς, ἢ ἐγγόνης, ἢ νύμφης ἡτρεπίσα, μόνον εἰ ἀφώρισα⁷⁾ αὐτὰ τῆ χρήσει τῆς γαμετῆς μου. καὶ ποῖα οὐ περιέχονται.

μζ. Καὶ ποῖοι δοῦλοι καὶ ὑποζύγια περιέχονται, καὶ ποῖα κοράσια.

Καὶ ποῖα ἀνδρεῖα ἱμάτια.

Καὶ ὅτε τὰ εἰτρεπισμένα εἶπω ἢ τὰ ἀγορασθέντα, ποῖα δοκῶ λέγειν.

Τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ παλλακῆς.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν εἰτρεπισθέντα χρυσὸν ἢ γαμετῆ ληγατεύσω, καὶ χωνευθῆ, καὶ σώζηται ἅλη.

Λέγομεν δὲ ληγατευθῆναι τῆ γαμετῆ, ὅτε μέχρι θανάτου μείνη παρ' ἐμοί. εἰ γὰρ χωρισθῶμεν ἀλλήλων, ἀκροῦνται.

Καὶ ὅτι δύναιμαι καὶ τοῖς τέκνοις μου, ὅσα ὀνόματι αὐτῶν ἡτρεπίσα⁸⁾, οὕτω ληγατεύειν, καὶ περιέχονται δοῦλοι ἀφορισθέντες αὐτοῖς.

μῆ'. Καὶ περὶ τοῦ, ὅτε ληγατεύεται τι ἐπεξουσίῳ οὕτως. ὅτε εἰς τὴν οἰκίαν ἐπιτροπὴν ἔλθῃ. ὁ τῆς ἡβῆς χρόνος σημαίνεται. εἰ δὲ γυνὴ χωρισθεῖσα τοῦ ἀνδρὸς καὶ ὑποπτεύουσα αὐτὸν ἀνήβῳ ἢ ἐφήβῳ παίδι οὕτως ἐληγάτευσε, τὴν αὐτέξουσιότητα σημαίνει.

Ἐπὶ δὲ αὐτέξουσιον ἀνήβου τὴν μὲν ἡβην ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σημαίνει. δύνατον δὲ δεικνύσθαι, καὶ περὶ τῶν κέ. ἐτῶν ἐνθυμηθῆναι τὸν διαθήμενον. ὁ δὲ ληγατεύων οὕτως ἐφήβῳ ὠμολογημένως τὰ κέ. ἐτῆ ἐνεθυμήθη.

Ἐπὶ δὲ τῶν ἀσώτων, καὶ τῶν μεμνηόντων, καὶ τῶν λαβόντων ὑπὸ τοῦ πραιτωρὸς κοροάτωρας, τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς κοροάτωρείας δηλοῖ. καὶ ἀνάγνωθι καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ κεφαλαίου.

Καὶ περὶ τοῦ, εἰ εἶπω, ὅτε νομίμης ἡλικίας γέννηται, ἀνάγνωθι, τί δοκῶ δηλοῦν, καὶ πῶς ἐστὶ νόμισμα. καὶ περὶ τοῦ ληγατεύοντος ἐφήβῳ νέῳ καὶ λέγοντος, ὅτε εἰς τελειότητα προέλθῃ, ποῖαν ἡλικίαν δηλοῖ. εἰ δὲ εἶπῃ, ὅτε τῆς ἰδίας ἡλικίας γέννηται, ζητούμεν, τί ἐνόησεν. ὁ δὲ ληγατεύων ἐφήβῳ νέῳ δοκεῖ λέγειν, ὅτε νομίμου⁹⁾ ἡλικίας γέννηται ἢ πάμμον, ἢ ὅτε ἀξίση.

μθ'. Καὶ ἐπὶ ἐπεξουσίας τὴν ἡβην δηλοῖ τὸ εἰπεῖν, ὅτε εἰς τὴν οἰκίαν ἐπιτροπὴν προέλθῃ.

ν'. Καὶ περὶ βιβλίων ληγατενομένων, τίνα ἐν αὐτοῖς περιέχεται.

* Ἐὰν¹⁰⁾ ρ'. βιβλία ληγατευθῶσιν, οὐκ ἀριθμὸς βιβλίων, ἀλλὰ ρ'. τεύχη δίδονται.

XIV. Ac si quidem dixerō, quaeque nomine eius paravi, significo, et si quid praeter ea, quae dicta sunt, ex huiusmodi causa paravi. Quodsi absque coniunctione et dixerō, quae eius causa paravi: ex omnibus supra dictis rebus ea sola significo, quae eius causa parata sunt.

Et de eo, si dixerō, quae nomine [eius] paravi. Et si sine coniunctione et dixerō, quae eius causa paravi.

XLVI. Et quaenam in eiusmodi legato ad uxorem pertinent. Ait enim, et quae nomine prioris uxoris vel filiae, vel neptis, vel nurus paravi, modo ea usui uxoris meae destinaverim. Et quaenam non contineantur.

XLVII. Et quales servi et qualia iumenta continentur, et quaenam puellae.

Et quaenam vestimenta virilia.

Et cum dixerō parata emtave, quaenam videor dicere.

Eadem etiam de concubina valent.

Et de eo, si aurum paratum uxori legavero, et sit conflatum, et materia maneat.

Dicimus autem legatum esse uxori, cum usque ad mortem apud me manserit: nam si separati fuerimus, legatum irritum sit.

Etiam liberis meis sic legare possum, quae eorum nomine paravi, et servi ipsis attributi continentur.

XLVIII. Et de eo: cum filiofamilias cuidam ita legatur, cum in suam tutelam venerit, pubertatis tempus significatur. Sed si mulier, quae a marito divertit, cumque suspectum habet, filio impuberi vel puberi ita legaverit, significat, cum sui iuris erit.

In patrefamilias impubere pubertatem plerumque significat. Probari autem potest etiam de viginti quinque annis sensisse testatorem. Qui vero puberi ita legat, procul dubio de viginti quinque annis sensit.

In prodigijs autem et furiosis, iisque, qui a Praetore curatores acceperunt, significat tempus, quo cura liberantur. Et lege etiam reliqua capituli.

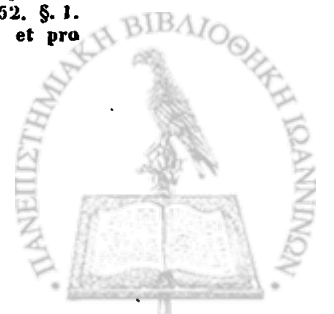
Et de eo, si dixi, cum legitimae aetatis fuerit factus, quid videar significare, et quomodo id plura significet. Et de eo, qui adolescenti puberi legat et dicit, cum ad perfectam aetatem pervenerit, qualem aetatem significet. Sed si dixerit, cum suae aetatis fuerit factus, quaerimus, quid senserit. Qui vero adolescenti puberi legat, videtur dicere, cum iustae aetatis fuerit factus, vel maturae, vel cum adoleverit.

XLIX. Etiam in filiafamilias haec verba, cum in tutelam suam pervenerit, pubertatem significant.

L. Et de libris legatis, quaenam his continentur.

Si centum libri legati sint, non librorum numerus, sed centum volumina dantur.

1) L. 46. D. h. t. e Syn. p. 385. habet Fabr. T. V. p. 761. Synopsis edita in hoc fragmento semper habet εἰτρεπίσα.
2) Hoc habet Tipucitus, 3) αὐτῆς deest apud Tipucitum. Addidi et uncis inclusi. 4) Codex Tip. εἰτρεπίσα. 5) L. 47. pr. §. 1. L. 49 — 52. pr. D. h. t. exhibentur e Tipucito. 6) Tipucitus ἡφώρισα. 7) Codex Tipuciti ἐληγάτευσα. Sed legendum est γὰρ ἐπέσω. 8) Nota, prmissive usurpari in Codice Tipuciti νόμιμος, νομίμη, νόμιμος, et νόμιμος ὁ, ἢ. 9) L. 52. §. 1. D. h. t. e Syn. p. 385. habet Fabr. T. V. p. 764. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ περὶ τοῦ, ὅτι, et pro ἀριθμὸς male habet καθαρισμός.

52. §. 2. Καὶ^{b)} περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω ὁμηρικόν, καὶ
XXII. ἀτελὲς εὔρεθῆ.
- §. 3. 4. Καὶ τίνα οὐ περιέχονται τῷ ληγάτῳ τῶν βιβλίων
ἢ τῷ ληγάτῳ τῶν χαρτῶν. καὶ τίνα τῆ προσηγορίας
τῶν ἀγοραίων χαρτῶν περιέχονται.
- §. 5. Καὶ τίνα οὐ περιέχονται τῷ ληγάτῳ τῶν βιβλίων,
ὡς τὰ μὴ τελείως γραφέντα. εἰ δὲ ἐγράφη μὲν, ἄραφα
δὲ τέως εἰσόν, ἢ ἀναμφίαστα, περιέχονται. καὶ ἐσθῆ-
τος γὰρ ληγατευομένης τὰ μήπω ὑφανθέντα οὐ περιέ-
χονται.
- §. 6. Καὶ τίνα οὐ περιέχονται τῷ ληγάτῳ τῶν χαρτῶν.
- §. 7. Καὶ τί δηλοῦται τῷ ὀνόματι τῆς βιβλιοθήκης.
καὶ πότε τῷ ὀνόματι τῶν βιβλίων περιέχεται ἐσθῆ-
ς τε καὶ τὰ ἀρμάρια^{c)} ἢ μή.
- §. 8. 9. Καὶ τίνα περιέχονται τῷ ληγάτῳ τῆς δακτυλιο-
θήκης, ἢ τῆς κλίνης, ἢ τῶν ἀρμαρίων, καὶ τῶν
σκευῶν.
- L. 53. D. eod. να'. Καὶ τίνα οὐ περιέχονται τῷ ὀνόματι τῶν
ἀργύριων ἢ δακτυλίων.
- L. 54. D. eod. νβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι χωρὶς
αἰρέσεως δέκα νομίσματα, καὶ πρὸς τούτοις ὑπὸ αἰ-
ρεσιν ζ'. διὰ τὴν προσθήκην τοῦ, πρὸς τούτοις, τὰ
δύο ληγάτα λαμβάνεις. καὶ περὶ τοῦ, τί δηλοῦμεν,
ὅτε λέγομεν· Πέτρος ἔδωκε δέκα νομίσματα ἢ ἔλαβε·
Παῦλος δὲ πρὸς τούτοις ἀγρόν.
- L. 55. D. eod. νγ'. Καὶ περὶ ξύλων ληγατευθέντων ἐργασίμων ἢ
μὴ, τίνα δοκοῦσι συμπεριλαμβάνεσθαι τῇ τοιαύτῃ
φράσει. καὶ περὶ τῶν ἐν ἀγρῷ κειμένων ξύλων, καὶ
τῶν καυσίμων, καὶ λοιπῶν. καὶ ὅτι αἱ δῆδες καὶ
τὰ ἐψητὰ^{d)} ξύλα οὐ περιέχονται.
- L. 56. D. eod. νδ'. Καὶ περὶ πάλων καὶ κοντῶν.
- L. 57. D. eod. νε'. Καὶ τίνα περιέχονται τῷ ληγάτῳ τῆς ὕλης.
- L. 58. D. eod. νς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γυναικί
μου τὰ δι' αὐτὴν εὐτρεπισθέντα, καὶ ἢ ἀλλαχού-
μην ἀγορασθεῖσα πορφύρα, μήπω δὲ ἐνεχθεῖσα περιέ-
χεται.
- L. 59. D. eod. νζ'. Καὶ ὅτι ὁ χειρόγραφον πωλῶν ἢ ληγατευῶν
τὰς ἀγωγὰς λέγει.
- . 60. pr. D. eod. νη'. * Τῷ^{e)} ληγάτῳ τῶν ἀρνῶν οἱ μήπω τὸν
ἐνιαυτὸν πληρώσαντες δηλοῦνται.
- §. 1. Καὶ^{f)} περὶ τοῦ, τίνας περιέχονται ἢ μὴ τῷ λη-
γάτῳ τῶν πολιτικῶν ἀνδραπέδων.
- §. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γυναικί μου
λίνον, ἐραίαν, πορφύραν, ἕτινα δι' αὐτὴν ἠντρεπίσα,
καὶ καταλίπω πολλὴν ἐραίαν σχεδὸν παντὸς εἴδους,
καὶ μὴ μέρος αὐτῆς ἀφώρισα πρὸς χρῆσιν τῆς γυ-
ναικός, τί λαμβάνει. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ κελλαρικῶ
ληγατευθέντος.
- §. 3. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι κτήμα μετὰ
τῶν διὰ γεωργίαν αὐτοῦ ἀγορασθέντων ἢ εὐτρεπι-
σθέντων, τίνα περιέχονται τούτοις^{g)} μὴ. φησὶ γὰρ
περιέχεσθαι καὶ τὰ διὰ τὸ κοπρίζειν πρόβατα, καὶ
τὸν ποιμένα αὐτῶν.
- L. 61. D. eod. νθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τοὺς ἐν καιρῷ τελευτῆς
μου ὑφάντας ληγατεύσω, καὶ τινὰς ἐξ αὐτῶν ποιήσω
θυρωρούς.

Et de eo, si Homeri corpus legavero, et non
plenum reperiatur.

Et quaenam legato librorum aut chartarum le-
gato contineantur. Et quaenam chartarum purarum
appellatione contineantur.

Et quaenam librorum legato non contineantur
ut libri nondum perscripti. Sed si scripti quidem
sint, nondum autem consuti vel ornati, continentur
Nam etiam veste legata nondum detexta non conti-
nentur.

Et quaenam chartarum legato non contineantur

Et quid bibliothecae nomine significetur. E
quando librorum nomine interdum etiam armari
contineantur, vel contra.

Et quaenam legato dactyliothecae, aut lecti, au
armariorum, et loculorum contineantur.

LI. Et quaenam nomine argenti aut annulorum
non contineantur.

LII. Et de eo: si tibi pure decem nummos le-
gavero, et hoc amplius septem sub conditione, prae-
sertim addita verba *hoc amplius* utrumque legatum ca-
pio. Et de eo, quid significemus, cum dicimus
Petrus decem nummos dedit aut *accepit: Paula*
hoc amplius fundum.

LIII. Et de lignis legatis ad aedificandum desti-
natis vel non destinatis, quaenam eiusmodi voce con-
tineri videantur. Et de lignis in fundo iacentibus
et de his, quae comburendi gratia parata sunt, et
reliquis.

LIV. Et de palis et perticis.

LV. Et quaenam legato materiae contineantur.

LVI. Et de eo: si uxori meae legavero, *quia*
eius causa parata sunt, etiam purpura alibi emta
necdum tamen advecta continetur.

LVII. Qui chirographum vendit aut legat, de
actionibus loquitur.

LVIII. Agnorum legato, qui annum nondum im-
pleverunt, significantur.

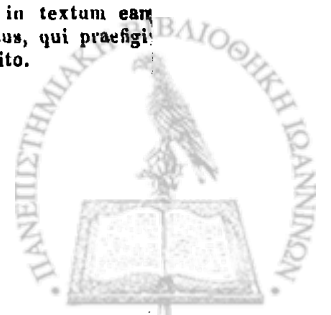
Et de eo, quinam legato mancipiorum urbanorum
contineantur, vel non.

Et de eo, si uxori meae linum, lanam, purpu-
ram, quae eius causa parasset, legavero et multam
lanam omnis fere generis reliquero, nec partem eiu-
s ad usum uxoris destinavero, quid consequatur. Idem
etiam in penu legata.

Et de eo, si tibi praedium legavero cum his
quae eius colendi causa emta paratae essent, quae-
nam his contineantur vel non. Ait enim contineri
etiam oves stercorandi causa paratas et upilionem.

LIX. Et de eo, si textores, qui tempore mortis
meae essent, legavero, et quosdam ex his ostiarios
fecero.

b) L. 52. §. 2. sqq. L. 53—59. D. h. t. exhibentur e Tipucito. c) Sic Cod. Tipuciti. d) Cod. Tipuciti habet τὰ τε
αφῆρα ξύλα. Frater carissimus, quem hoc de loco consului, legendum esse censet τὰ ἐψητὰ ξύλα i. e. ligna cocta. Quae
egregia eius coniectura confirmatur §. 7. L. 55. ubi ligna cocta proprium genus habere dicitur. Itaque in textum eam
recipere non dubitavi. e) L. 60. pr. D. h. t. e Syn. p. 386. habet Fabr. T. V. p. 764. Eadem habet Tipucitus, qui praefigi
verba καὶ ὅτι, et habet οἱ μήπω πληρ. τ. ἐνιαυτ. f) L. 60 §. 1. sqq. L. 61. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

ξ'. 1) * Τῷ⁸) ληγάτω τῶν βορδονίων καὶ αἱ μοῦλαι περιέχονται, καὶ τῶν δούλων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ δούλαι. ἀλλὰ γὰρ τὸ ἀρρενικὸν ὄνομα καὶ τοῦ θήλειός ἐστι δηλωτικόν.

2) Καὶ^b) ἔτι τῷ ληγάτω τῶν βορδόνων καὶ αἱ μοῦλαι περιέχονται, καὶ τῷ τῶν δούλων αἱ δούλαι. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

ξ'. Καὶ¹) περὶ τοῦ, τί δεῖ νοεῖν ἡμᾶς ἐν ταῖς τῶν ληγάτων ἀναλήψεσι.

ξβ'. Καὶ περὶ τοῦ ληγατεύσαντος κτήμα, καὶ ὅσα ἐν αὐτῷ ἐκ μακρῶν εἶχε χρόνων, ὑπεξηρημένων τῶν δανείων, τίνα δοκεῖ λέγειν. καὶ περὶ τοῦ ληγατεύσαντος τὸ καλενδάριον, τίνα δοκεῖ ἐν αὐτῷ λέγειν καὶ αὐτός.

ξγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσας τοὺς δούλους μου ὑπεξέλω τοὺς ἐμπορευομένους, τίνας ὑπεξαιροῦμαι ἢ μή.

Καὶ ὅτι, ἐὰν ὀφφικιαλλοὺς δούλους ληγατεύσω, καὶ μεταγάγω αὐτοὺς εἰς τέχνην, ὀβέννυται τὸ ληγάτον· οὐ μὴν τὸ ἐναντίον.

Καὶ περὶ δούλου πολλὰς εἰδότος τέχνας, τίνας εἶναι δοκεῖ, ἐνθα διαφόροις ληγατευθῶσι δούλοι τέχνας εἰδότες.

Καὶ περὶ δουλῶν κομμωτικῶν ληγατευθειῶν, πῶν κοσμοσῶν δηλαδὴ τὰς γυναῖκας.

1) * Τῷ^h) τῶν θρεμμάτων ληγάτω τὰ ἀγελθδὸν βοσκόμενα τετράποδα περιέχεται, ἐν οἷς καὶ οἱ χοῖροι. ὑποζυγίων ληγατευθέντων οἱ βόες οὐ περιέχονται. τῷ ληγάτω τῶν ἵππων καὶ φορᾶδες¹) περιέχονται, οὐ μὴν τῷ τῶν προβάτων οἱ ἄρνοι. ἢ δὲ χρήσις ἐκάστου τόπου δηλοῖ, ἕως πότε εἶσιν ἄρνοι. ἐν τισὶ γὰρ τόποις, ἕως ὅτε κερῶσιν, ἄρνοι νομίζονται.

2) Καὶ^m) περὶ τοῦ, ποῖα περιέχονται τῷ τῶν θρεμμάτων ληγάτω, καὶ τῷ τῶν ὑποζυγίων. καὶ τῷ τῶν ἵππων φραμέν τὰς φορβάδας περιέχεσθαι· οὐ μὴν τῷ τῶν προβάτων οἱ ἄρνοι· ἢ δὲ χρήσις ἐκάστου τόπου δηλοῖ, ἕως πότε εἶσιν ἄρνοι· ἐν τισὶ γὰρ τόποις, ἕως ὅτε κερῶσιν, ἄρνοι νομίζονται.

ξδ'. Καὶⁿ) περὶ τοῦ, ποῖα δηλοῦνται τῷ ληγάτω τῶν ὀρέων^o).

ξε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τὸ θερινόν μου σάλτον μετὰ τῶν εἰωθῶτων ἐν αὐτῷ εἶναι, ποῖα θρέμματα περιέχεται.

ξς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὄλον τὸν Γρηγοριανὸν ἀγρὸν ληγατεύσω σοι, καὶ τὸ μέρος, ὑπερ μὴ ὄν ἐμὸν ἐνόμιζον ἴδιον εἶναι, τίνα περιέχονται. φραμέν γὰρ περιέχεσθαι καὶ ὑπερ εἰς ἐνέχυρον εἶχον.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οὕτως εἶπω τοῖς ἀπελευθερωμένοις· φροντίσατε τὸν ἀγρὸν μου· οἴτω συμβήσεται, τὸν υἱόν μου δωρήσασθαι ὑμῖν τὰ τέκνα ὑμῶν· οὐκ ἔχουσι ληγάτον.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τοὺς κοινούς δούλους οὕτως ἐληγάτευσσα, ἐὰν ἐν τῷ ἀποθνήσκω με ἕμοι ὦσι.

1) * Ἀγροῦ^p) μετὰ τῶν ἐνθηκῶν τῶν οὐσῶν ἐν αὐτῷ ληγατευομένων, καὶ τὰ ἀνδράποδα τὰ ἐν τῷ διατίθεισθαι ἐκτίσει ὄντα δίδονται. τὰ δὲ ὑστερον προστεθέντα, ὅτε φητῶς εἶπη ὁ διαθίμενος.

LX. Legato mulorum etiam mulae continentur, et servorum plerumque servae. Semper enim masculinum nomen etiam femininum significat.

Legato mulorum etiam mulae continentur, et servorum plerumque servae. Et lege causam.

LXI. Et de eo, quid intelligendum nobis sit in legatorum repetitione.

LXII. Et de eo, qui praedium et quae longo tempore in eo habuit, legavit, exceptis creditis, quae nam dicere videatur. Et de eo, qui calendarium legavit, quae nam in eo ipse quoque dicere videatur.

LXIII. Et de eo, si servis meis legatis negotia-tores excepero, quinam excipiantur vel non.

Si servos officiales legavero eosque ad artificium traduxero, legatum extinguitur: nec vero e contrario.

Et de servo, qui plura artificia scit, cuius esse videatur, si diversis legati fuerint servi artificia scientes.

Et de ancillis ornatricibus legatis, quae scilicet mulieres ornant.

Legato pecorum et quadrupedes, quae gregatim pascuntur, continentur, in quibus et sues. Iumentis legatis boves non continentur. Equorum legato etiam equae continentur, non etiam ovium legato agni. Usus autem cuiusque loci declarat, quamdiu agni sint. Nam in quibusdam locis, donec tondeantur, pro agnis habentur.

Et de eo, quae nam pecorum legato contineantur, et iumentorum. Et equorum legato equas dicimus contineri: nec vero ovium legato agni (continentur): usus autem cuiusque loci declarat, quamdiu agni sint: nam in quibusdam locis, donec tondeantur, pro agnis habentur.

LXIV. Et de eo, quae nam avium legato significentur.

LXV. Et de eo, si saltum meum aestivum cum his, quae ibi esse solent, legavero, quae nam pecora contineantur.

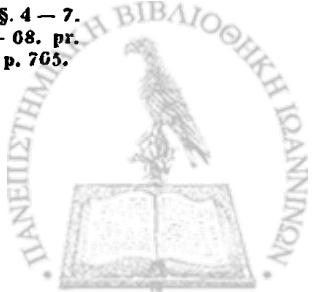
LXVI. Et de eo, si praedium Gregorianum omne tibi legavero, et eam partem, quam, cum mea non esset, meam esse putabam, quae nam contineantur. Contineri enim dicimus id quoque, quod iure pignoris habebam.

Et de eo: si ita dixero libertis meis: Curam gerite fundi mei: ita fiet, ut filius meus filios vestros vobis condonet: non habent legatum.

Et de eo, si servos communes ita legavero: si mei erunt, cum moriar.

Praedio cum enthecis, quae in eo sunt, legato mancipia quoque, quae, cum testamentum fieret, illic erant, praestantur. Quae autem postea accesserunt, cum hoc testator manifeste expresserit.

g) L. 62. D. h. t. e Syn. p. 386. habet Fabr. T. V. p. 764. Usque ad περιχοριας habet Cuiacius (Obs. XI. 16. baud d'obis e Syn. h) Hoc habet Tipucitus. i) L. 63 — 65. pr. §. 1 — 3. D. h. t. exhibentur e Tipucito. k) L. 65. §. 4 — 7. D. h. t. e Syn. p. 386. habet Fabr. T. V. p. 764. η. l) Malim φορβάδας. m) Hoc habet Tipucitus. n) L. 66 — 68. pr. §. 1. 2. D. h. t. exhibentur e Tipucito. o) Malim ὀρέων. p) L. 68. §. 3. D. h. t. e Syn. p. 386. habet Fabr. T. V. p. 765.

2) Καὶ⁹⁾ περὶ ἀγροῦ μετὰ τῶν ἐνθρηκῶν τῶν οὐσῶν ἐν αὐτῷ ληγατευομένου, τίνα δοκεῖ περιέχεται. καὶ περὶ τῶν ἐν ὑστέρω προστεθέντων.

69. pr. LXXII. § 1. ξζ'. * Οὐκ¹⁾ ἄλλως ἀναχωροῦμεν τῆς σημασίας τῶν λέξεων, εἰ μὴ πρόδηλόν ἐστιν, ἕτερον ἐνθυμηθῆναι τὸν διαθέμενον.

§ 1. 1) * Ἐάν²⁾ τοὺς νεωτέρους ληγατεύσω, τοῦ δικαιοῦ ἐστὶ σκοπεῖν, περὶ πόλων ἐνεόησα. ἐν γὰρ ταῖς διαθήκαις οὐ φυλάττομεν τοὺς ἀκριβεῖς ὅρους. οὔτε γὰρ οἱ διαθέμενοι ταῖς κυριολεξίαις κέχρηται. ὁμῶς μέντοι νεώτερός ἐστὶν ὁ τὴν ἔφηρον ἡλικίαν ἐξελεθῶν, ἕως οὐ μετὰ τῶν γερόντων ἄρξεται εἶναι.

2) Καὶ³⁾ περὶ τοῦ, ἐάν τοὺς νεωτέρους ληγατεύσω. καὶ ὅτι ἐν ταῖς διαθήκαις οὐ φυλάττομεν τοὺς ἀκριβεῖς ὅρους· οὔτε γὰρ οἱ διαθέμενοι ταῖς κυριολεξίαις κέχρηται.

L. 70. D. eod. ξη'. Καὶ⁴⁾ περὶ τοῦ, τίνα περιέχονται τῷ ληγάτῳ τῆς ἐραίας, ἢ τοῦ λίνου, ἢ τοῦ βάμματος. καὶ περὶ τοῦ, ἐάν ἢ βεβαμμένη ἐραία ληγατευθῆ, ποία δοκεῖ περιέχεσθαι.

L. 71. D. eod. ξθ'. Καὶ περὶ τοῦ ληγατεύοντος τοὺς δούλους αὐτοῦς⁵⁾, ποίους δοκεῖ λέγειν. φησὶ γὰρ, οὓς ἐν ἀριθμῷ ἰδίῳ⁶⁾ εἶχε.

L. 72. D. eod. ο'. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων.

L. 73. D. eod. οα'. 1) * Ὅταν⁷⁾ τοὺς ἰδίους δούλους ληγατεύσῃ τις, τοὺς πλήρῃ δικαίῳ δούλους ὄντας αὐτοῦ λέγει, καὶ τοὺς καλῆ πίστει δουλεύοντας αὐτῷ, καὶ οὓς ὑπέθετο, ἢ ἐνεχύρωσεν⁸⁾, ἢ ἐμίσθωσεν· οὐ μὴν τοὺς κατὰ χρῆσιν αὐτῷ διαφέροντας, οὔτε οὓς⁹⁾ ἐνεχυρον ἔχει. εἰ δὲ σωματέμπορος ἦν ὁ οὕτω ληγατεύσας, τὰ πράγματα οὐ περιέχεται. φορτία γὰρ καὶ οἱ δούλοι νοοῦνται.

2) Καὶ¹⁰⁾ περὶ τοῦ, ὅταν εἴπῃ τοὺς οἰκέλους δούλους, τίνας δοκεῖ λέγειν ἢ μὴ. καὶ εἰ σωματέμπορος ἦν ὁ οὕτως ληγατεύσας.¹¹⁾

L. 76. D. eod. οβ'. Καὶ¹²⁾ περὶ τοῦ, τίνα περιέχονται τῷ ληγάτῳ τῶν χαρτῶν ἢ σανίδων.

L. 77. D. eod. ογ'. Καὶ ὅτι ἐν τῇ ὑποκαταστάσει τῶν ληγάτων ἐπανάληψις καὶ τὰς ἐλευθερίας περιέχει.

78. pr. D. eod. οδ'. Καὶ ὁ ἐκ τοῦ ἀγροῦ πρὸ τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς τοῦ διαθεμένου τελευτῆς ἐπαρθεῖς δούλος, οὐκ ἐπὶ τῷ ἀλλαχοῦ μετενηχθῆναι, κεχρεώσθηται.

§ 1. Καὶ περὶ ἀγροῦ μετὰ τῶν ὄντων ἐν αὐτῷ καὶ οἰκετῶν ληγατευομένου σοι, εἴτα καὶ ἀργύρου καὶ οἰκοσκευῆς, τί λαμβάνεις ἢ οὐ λαμβάνεις.

§ 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐάν ληγάτευσά σοι ἀγρόν, ὡς ἐκτησάμην αὐτόν, καὶ τὰ εὐρισκόμενα ἐκεῖ, ὅτε μέλλω τελευτᾶν, τίνα λαμβάνεις.

§ 3. Καὶ περὶ τοῦ, ἐάν εἴπω, πραθῆναι σοι τόνδε τὸν ἀγρόν διακοσίων νομισμάτων, ποῖα λαμβάνεις ἐν τῷ τελευτᾶν με.

§ 4. Καὶ τίνα περιέχονται τῷ ληγάτῳ τοῦ ἀργυρίου ἢ τῶν μαρμάρων.

§ 6. Καὶ περὶ τοῦ, ἐάν ληγατεύσω τῇ γυναικί μου, ὅσα χάριν αὐτῆς ἠτύρησα, πῶς τὰ διατετιμημένα τῆς προικὸς οὐ λαμβάνει, εἰ μὴ πρὸς χρῆσιν αὐτῆς ἀφώρῃσα¹³⁾ ταῦτα.

Et de praedio cum enthecis, quae in eo sunt legato, quaenam contineri videantur. Et de hiis quae postea accesserunt.

LXVII. Non aliter a significatione verborum recedimus, quam cum manifestum est, aliud sensisse testatorem.

Si iuvenes legavero, iudicis est, dispicere, de quibus cogitaverim. Nam in testamentis accurate definitiones non servamus. Neque enim testator propriis vocabulis utuntur. Sed tamen iuvenis est is, qui pubertatem excessit, quoad incipiat inter seniores esse.

Et de eo, si iuvenes legavero. Et quod testamentis accurate definitiones non servemus: non quae enim testator propriis vocabulis utuntur.

LXVIII. Et de eo, quaenam legato lanae, a lini, aut versicolorum contineantur. Et de eo, lana tincta legata fuerit, quaenam contineri debeantur.

LXIX. Et de eo, qui servos suos legat, de quibus loqui videatur. Ait enim, quos in numero surum habuit.

LXX. Idem etiam in aliis rebus.

LXXI. Cum quis suos servos legavit, eos dicimus qui pleno iure servi eius sunt, et qui bona fide serviunt, et quos hypothecae pignorigive dedit, a locavit: nec vero qui ratione ususfructus ad eos pertinent, nec quos iure pignoris habet. Quodsi venaliciarius erat, qui sic legavit, venalia non continentur. Nam etiam servi pro merce habentur.

Et de eo, si dixerit, servos suos, de quibus qui videatur, vel non. Et de eo, si venaliciarius erat, qui sic legavit.

LXXII. Et de eo, quaenam chartarum vel tabularum legato contineantur.

LXXIII. In substitutione legatorum repeti etiam libertates continet.

LXXIV. Etiam is servus, qui ante annum mortis testatoris e fundo abductus est, non ut aliorum transferretur, debetur.

Et de fundo legato cum his, quae ibi sunt, servis, deinde etiam argento et suppellectile, quaenam capias aut non capias.

Et de eo, si fundum tibi legavi, uti eum possedi, et quae ibi reperciuntur, cum moriar, quaenam capias.

Et de eo, si hunc fundum ducentis nummis tibi vendi iussero, quaenam tempore mortis meae capias.

Et quaenam legato argenti aut marmorum contineantur.

Et de eo, si uxori meae legavero, quae e causa paravi, quomodo res dotis aestimatas non capias, nisi eas in usum eius destinaverim.

9) Hoc habet Tipucitus. r) L. 69. pr. D. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l. Eadem habet Tipucitus, qui prae verba καὶ ὅτι, et pro οὐκ ἄλλως habet οὐ καλῶς. s) L. 69. § 1. D. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l. t) Hoc habet Tipucitus. u) L. 70 — 72. D. h. t. exhibentur e Tipucito. v) Lege αὐτοῦ. w) Malim ἰδίῳ. x) L. 73. D. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l. y) Syn. ἐνεχύρωσεν. z) Supple eis ante ἐνεχυρον. a) Hoc habet Tipucitus. b) L. 74 75. D. h. t. d. d. derantur apud Tipucitum. c) L. 76 — 80. D. h. t. exhibentur e Tipucito. d) Legu ἀφώρῃσα. Codex Tip. ἠφώρῃσα.

οέ. Καὶ περὶ χοροῦ καὶ φαμίλιας ληγατευομένων.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι τὰ ἐν τῷδε τῷ τόπῳ κινήτᾳ, ποῖα ἐκ τῶν κειμένων λαμβάνεις, καὶ ποῖα οὐ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὑπάρετος τόπος ληγατευθεὶς γένηται οἶκος, ἀσθενεὶ τὸ ληγάτον· εἰ δὲ κατενεχθῆ καὶ πάλιν ὑπάρετος γένηται, ἐρρωται.

Καὶ περὶ δούλου ληγατευθέντος καὶ ἐλευθερωθέντος διὰ μέσου καὶ πάλιν δουλωθέντος, πῶς ἐρρωται τὸ ἐν αὐτῷ ληγάτον.

ος. Καὶ ποῖόν ἐστι συνημμένον καὶ ἐπὶ κληρονόμων καὶ ληγαταρίων. φησὶ γὰρ, τὸ ἐκάστῳ μὲν ἀρμόζειν τὸ ὅλον, τῇ δὲ συνδρομῇ τῶν ἄλλων μειοῦσθαι.

ος. * Δούλων^{ε)} ληγατευομένων καὶ δοῦλαι περιέχονται, καὶ παίδων αἱ παιδίσκαι· οὐ μὴν τὸ ἐναντίον. γυναικῶν ληγατευομένων καὶ πάρθενοι περιέχονται, ὡς περ ἀνδρῶν οἱ παῖδες.

2) Καὶ^{δ)} περὶ δούλων ληγατευομένων, πῶς περιέχονται καὶ αἱ δοῦλαι, καὶ παίδων αἱ παιδίσκαι· οὐ μὴν γυναικῶν ληγατευομένων καὶ πάρθενοι περιέχονται, ὡς περ ἀνδρῶν οἱ παῖδες.

1) * Τῶ^{ε)} ληγάτῳ τῶν θρεμμάτων καὶ οἱ βόες καὶ τὰ λοιπὰ νωποφόρα περιέχονται· βουκολίου δὲ μόνον βόες, οὐ μὴν ἀγέλαι προβάτων ἢ αἰγῶν. τῷ ληγάτῳ τῶν προβάτων οὔτε ἀρνοί, οὔτε κριοὶ περιέχονται· τῇ μέντοι τῶν προβάτων ἀγέλη περιέχονται.

2) Καὶ^{β)} ποῖα περιέχονται τῷ ληγάτῳ τῶν θρεμμάτων ἢ τῷ τῶν βαυκολίων. καὶ τίνα οὐ περιέχονται τῷ ληγάτῳ τῶν προβάτων, καὶ τίνα τῇ ἀγέλῃ τῶν προβάτων.

ση. Καὶ^{ι)} περὶ ἀγορῶν περιεσκευασμένου ληγατευθέντος, ποῖοι δούλοι τῷ ληγαταρίῳ δίδονται.

οθ. 1) * Ἀξιωθεὶς^{κ)} ὁ κληρονόμος ἀποκαταστήσαι τελευτῶν τὰ εἰς αὐτὸν παρελθόντα^{λ)}, οὔτε καρπούς, οὔτε τὰ τάξιν ἔχοντα καρπῶν ἀποκαθίστησιν, ὃ ζῶν ἔλαβε.

2) Καὶ^{μ)} περὶ τοῦ, ἐὰν ἀξιωθῆ ὁ κληρονόμος ἀποκαταστήσαι τελευτῶν τὰ εἰς αὐτὸν παρελθόντα, ποῖα ἀποκαθίστησιν ἢ μή.

Καὶ^{ν)} ὅτι τῇ τοῦ ποτέστορος^{ο)} προσηγορίᾳ, τουτέστι τοῦ ἀπογόνου, μόνοι οἱ παῖδες, οὐ μὴν καὶ^{π)} ἀπελευθεροὶ περιέχονται.

π. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῆ σοι τὰ ἐν Ῥώμῃ, λαμβάνεις καὶ ὅσα παραφυλακῆς χάριν ἐξωθεν τῆς πόλεως ἐν κήποις ἔκειτο.

πα. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσῃς πρῶγμα μὴ βουληθῶ ἄλλως ἐρρωσθαι, εἰ μὴ ἐμὸν εὐρεθῆ, δοκῶ μοι τοῦτο ἐκφωνεῖν. εἰ δὲ ῥητὸν σῶμα ληγατεύσω, εἰ καὶ προσθῆσω, τὸ ἐμὸν, οὐ ποιῶ ἀφροσίν. καὶ ἀνάγνωθι, τί λαμβάνει ὁ ληγατάριος· οὐδὲ γὰρ τὰ ἐμά μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐν ἀριθμῷ ἰδίων ἔσχον, καὶ τὸν ἀξίωσαντα οἶνον. καὶ εἰ εἰς καιρὸν τελευτῆς ἀναγάγῃ τὰ ῥήματα, εἰπὼν, Πέτρον τὸν ἐν καιρῷ τελευτῆς ἔμμου ἐμὸν ἐσόμενον, ἀφροσιν ποιῶ τὸ ληγάτον. καὶ ἀδιώφορον, εἴτε, ὅπερ ἐμὸν ἔσται, εἴπω, εἴτε, ἐμὸν^{ρ)} ἔσται.

LXXV. Et de choro et familia legatis.

L. 7

Et de eo, si tibi legavero, quae mobilia in hoc loco erunt, quatenus ex his ibi repositis capias, quatenus non capias.

D. X. §. 1.

Et de eo: si area legata domus facta fuerit, legatum evanescit. Sed si destructa et rursus area facta sit, valet.

§. 2.

Et de servo legato et interim manumisso, et rursus in servitutem redacto, quomodo legatum eius valeat.

§. 3.

LXXVI. Et quid sit coniunctum tam in heredibus, quam in legatariis. Ait enim, singulis quidem solidum competere, concursu autem reliquorum minui.

L. 8

D. c.

LXXVII. Servis legatis etiam ancillae continentur: itemque pueris puellae: nec vero contra mulieribus legatis etiam virgines continentur, sicuti viris pueri.

L. 81

§. 1. D

Et de servis legatis, quomodo etiam ancillae contineantur, et pueris puellae: mulieribus legatis etiam virgines continentur, sicuti viris pueri.

Legato pecudum et boves, et cetera iumenta continentur: armenti autem boves duntaxat, non etiam greges ovium vel caprarum. Legato ovium neque agni, neque arietes continentur: ovium autem grege continentur.

§. 2 —

Et quaenam legato pecudum aut armentorum contineantur. Et quaenam ovium legato non contineantur, et quaenam grege ovium.

LXXVIII. Et de fundo instructo legato, quanam servi legatario dentur.

L. 82.

D. eod

LXXIX. Heres, qui post mortem, quae ad ipsum pervenerint, restituere rogatus est, neque fructus, nec quae vice fructuum sunt, restituit, quae vivus percipit.

L. 83.

D. eoa

Et de eo, si heredes rogatus fuerit, restituere post mortem, quae ad ipsum pervenerint, quatenus restituit vel non restituat.

Posteri appellatione, id est, descendentis, liberi soli, non etiam liberti continentur.

§. 1.

LXXX. Et de eo: si legata tibi fuerint, quae Romae essent, capis etiam ea, quae custodiae causa extra urbem in horreis reposita erant.

L. 84.

D. eod.

LXXXI. Et de eo: si re legata non aliter legatum valere velim, nisi mea sit, hoc eloqui videor. Sed si certum corpus legavero, quamvis adiecero meum, conditionem non facio. Et lege, quid legatarius capiat: non enim solum mea, sed et quae numero meorum habui, et vinum, quod coacuit. Et si in mortis tempus verba contulero, dicens, Petrum, qui mortis meae tempore meus erit, conditionale facio legatum. Et nihil refert, sive dixero, quod meum erit, sive, si meum erit.

L. 85.

D. eod.

e) L. 81. pr. §. 1. D. h. t. e Syn. I. l. habet Fabr. I. l.

f) Hoc habet Tipucitus.

g) L. 81. §. 2—5. D. h. t.

e Syn. I. l. habet Fabr. T. V. p. 706. h) Hoc habet Tipucitus:

i) L. 82. D. h. t. exhibetur e Tipucito.

k) L. 83. pr.

D. h. t. exhibetur e sch. G. ad Basil. XXIII. 3. cap. 3. Fabr. T. III. p. 402. sq. quem locum Fabrotus in restituendo hoc

Basiliicorum titulo neglexit. l) lege περιελθόντα.

m) Hoc habet Tipucitus.

n) L. 83. §. 1. L. 84—96. D. h. t.

exhibentur e Tipucito. o) Sic Codex Tipuciti. Legendum esse ποτέστορου facile quisque videt.

p) Adde of ante ἀπελευθεροί.

q) Adde ei ante ἐμὸν auctoritate Digestorum.

Basil. T. IV.

86. *ΚΧΙΙ.* πβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν οἶκον μετὰ τῶν εὐρισκομένων ἐν αὐτῷ ληγατεύσω, ποῖα οὐ περιέχονται. καὶ πῶς οὐ μειοῦται τὸ ληγάτον ἐκ τοῦ τυχηρῶς ἐκεῖ μὴ εὐρεθῆναι τινα τῶν ἀρμοζόντων τῷ οἴκῳ.

87. *cod.* πβ'. Καὶ τίνα περιέχονται τῷ ὀνόματι τοῦ ληγάτου.

8. *pr.* πγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ὅτι ἐραίας ληγατευθείσης ἢ *D. cod.* ἐξ αὐτῆς γενομένη ἐσθῆς οὐ περιέχεται· οὐδὲ ὑλῶν τὰ ἐξ αὐτῶν γεόμενα πλοῖα ἢ ἄρμάρια.

§. 2. Εἰ δὲ καὶ τὸ ληγατευθὲν πλοῖον διαλυθῆ, οὔτε τὸ αὐτό, οὔτε τὰ ξύλα κεχερώσθηται.

§. 3. Βιάλου δὲ ληγατευομένης τὸ ἐξ αὐτῆς γεόμενον σκεῦος κεχερώσθηται.

89. *cod.* πδ'. Καὶ περὶ τοῦ, πότε πράγματι καὶ οὐ ῥήματι ἐστὶν ἔνωσις, καὶ πότε ῥήματι καὶ οὐ πράγματι. καὶ ποῖος προτιμᾶται ὁ οὕτως γεγραμμένος ληγατάριος εἰς τὸ μέρος τοῦ συλληγαταρίου, ἢ οὐ προτιμᾶται.

90. *cod.* πε'. Καὶ ὅτι, ἐὰν δῆλόν ἐστιν, ἀπὸ ποίου κληρονόμου ἐληγατεύθῃ, δοκεῖ ὀνομαστικῶς καταλιμπάνεσθαι, εἰ καὶ τὸ ὄνομα μὴ ἐκφωνηθῆ.

91. *pr.* πε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγρὸς ληγατευθῆ μετὰ *cod.* τῶν λοιπάδων, ποῖα δηλοῦνται λοιπάδες.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ἀγρὸν μετὰ τοῦ πραιτωρίου, ὡς ἐνεμήθῃν αὐτὸν μέχρι τελευτῆς, ποῖα ὀφείλω λαβεῖν πλὴν τῶν λοιπάδων.

§. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι πορφυροπώλιον μετὰ τῆς ἐνούσης πορφύρας ἐν τῷ τελευτῶν με, ποῖα οὐ λαμβάνεις.

§. 3. Καὶ περὶ τοῦ, πότε ληγατεύων σοι τοὺς Γρηγοριανοὺς ἀγροὺς καὶ τοὺς Ἑρμογενιανοὺς δοκῶ ληγατεύειν.

§. 4. 5. Καὶ πότε τῷ ληγάτῳ τοῦ οἴκου περιέχεται ἢ οὐ καὶ τὸ λουτρόν, ἢ καὶ ὁ κῆπος.

92. *pr.* πε'. Καὶ^{*)} περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγρὸν οὕτως ληγατεύσω μετὰ πάντων τῶν εἰδῶν τῶν ἐν αὐτῷ εὐρισκομένων ἐν τῷ τελευτῶν με, ὡς κάλλιστος καὶ μέγιστος ἐστὶν, καὶ ὡς ἐνεμήθῃν αὐτὸν μέχρι τελευτῆς μου, καὶ ὡς ἐστὶ περικεκλεισμένος· τίνα ἐκ τῶν ἐκεῖ εὐρεθέντων οὐ περιέχεται.

93. *pr.* πη'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἴπω, μηδένα τρόπον *cod.* ἐκποιθῆναι τὸν οἶκόν μου, καὶ ὁ υἱός μου ἐπὶ ἐξωτικῷ κληρονόμῳ τελευτήσῃ, οὐ δύναται οἱ συγγενεῖς μου τὸν οἶκον ὡς ἀπὸ ληγάτου ἀπατεῖν. ψιλῶς γὰρ ἔδοξα συμβουλεύειν, μὴ ἐκποιθῆναι αὐτόν.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου ῥ'. νομίματα, εἰπὼν αὐτὰ δανείσασθαι παρ' αὐτῆς· ἢ δὲ κινήσουσα τὸν δανειακὸν ἥτηθῆ.

§. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω ἀγρὸν μετὰ τῶν εὐρισκομένων ἐν αὐτῷ ἐν τῷ τελευτῶν με, τίνα δοκῶ λέγειν.

§. 3. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἴπω ἀποκαταστῆσαι τοῖς ἀδελφοῖς μου, καὶ αἱ ἀδελφαὶ περιέχονται, εἰ μὴ διχθῆ, τὸ ἐναντίον βουληθῆναι με.

§. 4. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω ἀγρὸν μετὰ τῶν παρεπομένων ὑλῶν τῷ ἀγρῷ, ὡς κάλλιστος ἐστὶ καὶ μέγιστος· τίνα τῶν ἐν αὐτῷ εὐρεθέντων ἐν τῷ τελευτῶν με οὐ περιέχονται.

LXXXII. Et de eo, si domum legavero cum his, quae ibi reperiuntur, quatenam non contineantur. Et quomodo legatum non minuatur eo, quod casu illic non reperiantur quaedam ad domum pertinentia.

LXXXII. Et quatenam legati appellatione contineantur.

LXXXIII. Et de eo, quod lana legata vestis ex ea facta non contineatur: neque materia legata naves armariave ex ea facta.

Sed et si navis legata dissoluta sit, neque ipsa, neque ligna debentur.

Massa autem legata vas ex ea factum debetur.

LXXXIV. Et de eo, quando re, non verbis coniunctio sit, et quando verbis, non re. Et quis legatarius ita scriptus in parte collegatarii praeferatur, aut non praeferatur.

LXXXV. Si manifestum sit, a quo herede legatum sit, nominatim relinqui videtur, etiamsi nomen expressum non sit.

LXXXVI. Et de eo, si praedium legatum sit cum reliquis, quatenam reliqua significantur.

Et de eo, si tibi praedium legavero cum Praetorio, sicut illud usque ad mortem possedi, quatenam capere debeam exceptis reliquis.

Et de eo, si tabernam purpurariam tibi legavero cum purpura, quae ibi erit, cum moriar, quatenam non capias.

Et de eo, quando Gregoriana praedia tibi legans etiam Hermogeniana legare videar.

Et quando domus legato balneum contineatur vel non contineatur, aut etiam hortus.

LXXXVII. Et de eo, si fundum ita legavero: cum omnibus speciebus, quae in eo erunt, cum moriar, uti optimus maximusque est, utique eum usque ad mortem meam possedi, et uti circumclusus est: quatenam ex ibi repertis non contineantur.

LXXXVIII. Et de eo: si domum meam ullo modo alienari vetuero, et filius meus decesserit extraneo herede relicto, cognati mei domum quasi ex fideicommisso petere non possunt. Suasisse enim tantum videor, ne alienaretur.

Et de eo, si uxori meae centum nummos legavero, dicens, eos me ab ea mutuos accepisse: haec autem conditione certi ex mutuo experta victa sit.

Et de eo, si fundum legavero cum his, quae in eo erunt, cum moriar, quatenam legare videar.

Et de eo: si iussero fratribus meis restituere etiam sorores continentur, nisi probetur, me aliquid voluisse.

Et de eo, si fundum fisci legavero cum silvis, quae fundo cedunt, uti optimus maximusque est: quatenam ex his, quae ibi tempore mortis meae reperiantur, non contineantur.

r) Illud τὸ ομῖττὲνδὺν νῖδὲτ. s) Argumentum L. 92. pr. D. h. t. traditur in sch. t. ad Basil. XLII. 3. cap. Fabr. T. V. p. 607. his verbis: ἐν τῷ ββ'. διγ. τοῦ λβ'. βιβ. αἰοὶ τῶν μὴ ληγατευθέντων μὴ δίδοσθαι τὰ δῖκα. ὠμῖατα.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῷ μερικῷ κληρονόμῳ ἀγρόν.

πθ'. Καὶ ὅτι πολλοὺς ἔχων ἀπειλευθέρους τισὶν αὐτῶν ἀγρόν ἐληγάτευσα. εἰπὼν, μὴ ἔξειλθεῖν αὐτὸν τοῦ ὀνόματός μου. τί οὖν γίνεται, ἀνάγνωθι.

ϋ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω, ἕνα τῶν κληρονόμων μου δοῦναι πάσας τὰς ληγατευθείσας ποσότητας, τίνα δοκοῦσι περιέχεσθαι τῷ ὀνόματι τῶν ποσοτήτων.

ζα'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐνοσησάμενος μερικὸν κληρονόμον ἤξιωσα, τὴν κληρονομίαν ἀποκαταστήσαι Πέτρῳ, εἰπὼν δὲ καὶ τὸν κληρονόμον σου ἀποκαταστήσαι σοι τὸ ἴδιον μέρος, τί γίνεται. καὶ τίνα οὐ περιέχονται τῷ ὀνόματι τῆς κληρονομίας.

ζβ'. 1) * Ἐὰν¹⁾ ἐλευθέρωσω τὸν διοικητὴν μου, ληγατεύσας αὐτῷ τὰς λοιπάδας αὐτοῦ καὶ τῶν γεωργῶν, τὰ ἐν τῇ τελευτῇ μου χρεωστούμενα λαμβάνει, οἱ μὴν καὶ τὰ ἀνυσθέντα ἐν ζωῇ μου καὶ ἀποκείμενα.

2) Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐλευθέρωσας τὸν διοικητὴν μου ληγατεύσω αὐτῷ τὰς λοιπάδας αὐτοῦ καὶ τῶν γεωργῶν, τίνα λαμβάνει.

ζγ'. Καὶ²⁾ ὅτι ὁ λέγων, ὁ κληρονόμος μου, πάσας δηλοῖ. ὁ οὖν θέλων τινὰς μόνους βαρῆσαι τῇ δόσει τῶν ληγάτων ὀνομαζέτω αὐτούς.

ζδ'. Καὶ περὶ τοῦ, πόθεν ἀποδείκνυται ἡ πολιτικὴ γαμιλία, καὶ πόθεν οἱ ἔξενται καὶ θηρευταί.

Οἱ δὲ βορδονάριοι τῶν πολιτικῶν εἰσιν, εἰ μὴ τοῖς ἀγροικικοῖς ἀπενεμήθησαν ἔργοις.

Καὶ ὁ ἐν πόλει τεχθεὶς, ἐναγόμενος³⁾ δὲ ἐν χωρίῳ, πολιτικός ἐστίν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι λεκτικαρίους, ἢ τοὺς δρομεῖς σοι ληγατεύσω, καὶ ἄλλω τοὺς οἰκογενεῖς, πῶς τοὺς ἀμφοτέρων ὄντας σὺ λαμβάνεις. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν. καὶ εἰ ἴσοι εὐρεθῶσιν.

ζε'. Καὶ ὅτι τὸ ἀποδοῦναι ἀντὶ τοῦ δοῦναι παραλαμβάνεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δύο ἀνδριάντας μαρμαρίνους ληγατεύσω σοι, καὶ πάντα τὰ μέρμαρά μου, πῶς ἕτερον ἀνδριάντα οὐ λαμβάνεις. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου τὴν ἐσθῆτα, τὸν κόσμον, τὰ χρυσᾶ κόσμια, πάντα τὸν ἄργυρον καὶ χρυσὸν τὸν ἔνεκεν αὐτῆς εὐτρεπισθέντα. τοῦτο τὸ ὅψμα τὸ εὐτρεπισθέντα οὐ μόνον πρὸς τὸν ἄργυρον καὶ χρυσὸν ἀναφέρεται, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντα τὰ προγεγραμμένα.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω Κορίνθια χαλκᾶ ἢ χελώνια, τίνα περιέχονται τούτοις.

ζς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι τὰς ἐν Συρίᾳ μου κτήσεις, ποίας δοκῶ λέγειν. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι τὸ χωρίον μου, ὡς ἔστιν, τὰς μὲν λοιπάδας τῶν μισθιωτῶν οὐ λαμβάνεις, τὰ δὲ λοιπὰ λαμβάνεις.

ζζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὰ ὀδεντικά μου σκευρία μετὰ τῶν ἀποκειμένων ἐν αὐτοῖς ληγατεύσω σοι, καὶ εἴ τι ἐν τοῖς ἰδιοχείροις μου περιέχεται, εἰ μὴ ἀπαιτηθῆ, ἕως οὗ ζῶ, τί γίνεται, ἐὰν ἐκβυλῶν ἀπὸ τῶν σκευρίων τὰ γραμματεῖα τὸ χρέος ἀπαιτήσω καὶ δαπανήσω· μετὰ δὲ χρόνον ἕτερα χρεῶματα καὶ γραμ-

Et de eo, si heredi ex parte instituto fundum L. 93. legavero. D. XX

LXXXIX. Cum multos libertos haberem, quibusdam eorum fundum legavi, ita, ne de nomine meo exiret. Quid igitur fiat, lege. L. 9. D. eo

XC. Et de eo, si unum heredum meorum omnes summam legatas dare iussero, quaenam summarum appellatione videantur contineri. L. 95. D. eo

XCI. Et de eo, si heredem ex parte a me institutum hereditatem Petro restituere rogavero, et heredem tuam partem suam tibi restituere iussero, quid fiat. Et quaenam non contineantur hereditatis appellatione. L. 96. D. eo

XCII. Si actorem meum manumisero, reliquis eius et colonorum ipsi legatis, ea capit, quae tempore mortis meae debentur, nec vero ea, quae vivo me exacta et recondita sunt. L. 97. D. eo

Et de eo, si actorem meum manumisero, eique reliqua tam sua, quam colonorum legavero, quaenam capiat.

XCIII. Qui dicit, *heres meus*, omnes significat. Qui igitur quosdam duntaxat legatorum praestatione onerare velit, eos nominato. L. 98. D. eod

XCIV. Et de eo, unde probetur urbana familia, et unde aucupes et venatores. L. 99. §. 1. D. e

Muliones autem inter urbanos sunt, nisi operibus rusticis destinati fuerint. §. 2.

Et qui in urbe natus est, in villa autem nutritur, urbanus est. §. 3.

Et de eo, si tibi legavero lecticarios, aut curesores tibi legavero, et alii vernas, quomodo eos, qui utriusque generis sunt, tu capias. Et lege causam. Et de eo, si aequales reperiantur. §. 4. 5.

XCv. Verbum reddere pro verbo dare accipitur. L. 100. p. D. eod.

Et de eo, si duas statuas marmoreas tibi legavero, et omnia marmora mea, quomodo aliam statuam non capias. Et lege causam. §. 1.

Et de eo, si uxori meae vestem, mundum, ornamenta aurea, argentum et aurum omne eius causa paratum legavero. Vox illa *paratum* non solum ad aurum et argentum refertur, sed etiam ad omnia superscripta. §. 2.

Et de eo, si Corinthia aenea, aut testudinea legavero, quaenam his contineantur. §. 3. 4.

XCVI. Et de eo, si tibi possessiones meas in Syria sitas legavero, de quibus loqui videar. Et de eo: si tibi legavero praedium meum, ita uti est, reliqua colonorum non capis, cetera autem capis. L. 101. p. §. 1. D. eod

XCvII. Et de eo, si lateralibus meis viaticis cum his, quae in eis condita sunt, tibi legavero, et quid chartis meis manu scriptis continetur, si non exacta sint, quamdiu vivo, quid fiat, si chirographis e lateralibus exemptis debitum exegero et consumsero: post tempus autem quoddam aliam pecuniam et L. 102. p. D. eod.

1) L. 97. D. h. t. exhibet ἡ πύρα tit. XI. III. cap. 7. ubi est cap. 92. tit. 3. lib. 48. Basil. Lege lib. 44. Quod secundo loco positum est, habet Tipucitus. 2) L. 98 - 103. D. h. t. exhibentur e Tipucito. 3) Lege ἀναγόμενος.

ματεῖα ἐν τοῖς σκευροῖς τούτοις ἀπόθωμαι, καὶ χωρίων ὑστερον ἀγορασθέντων ὠνεακὰ βάλω ἐν τοῖς σκευροῖς.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πρὸ τριῶν ἡμερῶν τοῦ ἀπο-
XXII. θανεῖν με διατιθέμενος ληγατεύσω σοι τοὺς ἐλαφροὺς
δύο δίσκους, οὓς παρὰ τῶν ἀναγλυφῶν ἡγόρασα,
καὶ εὐρεθῶ δύο ἀγοράσας, οὐ μὴν ἐλαφροὺς, λαμβάνεις αὐτούς.

§. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν στρατεῖαν μετὰ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτῆς ληγατεύσω σοι, καὶ ἀγοράσης αὐτήν, ἀνάγνωθι, τί ἀπαιτεῖς τὸν κληρονόμον μου.

§. 3. Καὶ εἰ τὴν ἐμὴν στρατεῖαν ληγατεύσω, τί δίδωσιν ὁ κληρονόμος.

§. pr. 7η'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐξωτικὸν γράψας κλη-
eod. ρονόμον τὸν ἀνηβὸν μου ὑποκατήσασαι, ὑποκαταστήσας αὐτῷ τὸν κληρονόμον μου, καὶ τινα ληγατεύσω παρ' αὐτοῦ ὡς ὑποκαταστάτου, εἴτω προτελευταίων γράψῃ τὸν ἀνηβὸν κληρονόμον, καὶ κληρονομήσας ὁ υἱὸς ἀνηβὸς ἀποθάνῃ, τί οὐ χρεωστεῖ ὁ κληρονόμος.

§. 1. Καὶ εἰ δύο παῖδας ἔχων, ἐξ ὧν ἀνηβὸν τὸν ἕνα, τὸν μὲν μείζονα γράψω κληρονόμον, ἀπόκληρον δὲ ποιήσω τὸν ἀνηβὸν, ἐξωτικὸν ὑποκαταστήσας αὐτῷ, καὶ συμβῆῃ κατὰ διαθήκας ἢ ἐξ ἀδιαθέτου τὸν ἀνηβὸν κληρονομήσαι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ χάριαν λαβεῖν τὴν ὑποκατάστασιν.

§. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν ἕνα τῶν υἱῶν μου γράψω κληρονόμον εἰς οὐγγίαν μίαν, καὶ ληγατεύσω, καὶ ὑποκαταστήσω αὐτῷ, καὶ ὁ ἀδελφὸς αἰτήσῃ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, καὶ λάβωσιν ἀπὸ ἐξ οὐγγίων, τί δίδωσιν ὁ ὑποκατάστατος τοῖς ἐξωτικοῖς, καὶ τί τοῖς ἀνιούσι καὶ κατιούσι.

L. 1. 88. 7θ'. Καὶ^{ω)} περὶ κτημάτων ἐξωπλισμένων ληγα-
τευθέντων. συνυπάγεται πάντα τὰ ὄντια αὐτῷ πρὸς ὑπηρεσίαν· οἶον οἶνος, ἔλαιον· οὐκ ἐπιτρεθῆναι δὲ καὶ τὰ πρὸς φυλακὴν ἐκεῖ ἀποκείμενα, καὶ μάλιστα, εἰ πρόσιμα ἦσαν· ὁμοίως δὲ καὶ ἄτινα πρὸς καιρὸν δι' ἐπιδρομὴν ληστῶν ἀσφαλείας ἕνεκεν εἰς τὸ κτήμα μετενεχθέντα εἰσὶ.

L. 2. 89. ρ'. Καὶ περὶ ἀγροῦ ληγατευθέντος, ὡς ἔστιν ἐξω-
eod. πλισμένος, ἢ κατὰ φηδικόμισσον καταλειφθέντος. ὁ οἰκονόμος καὶ οἱ ἄνθρωποι, καὶ πάντα, ὅσα εἶχεν ἐκεῖ μὴ προσκαιρῶς ὁ οἰκοδεσπότης, ἢ ἐπὶ τῷ συναγαγεῖν τοὺς καρπούς, ἢ ἐπὶ τῷ φυλάξαι αὐτούς, περιέχονται. καὶ τὰ θρόμματα δὲ, ἄτινα ἐπὶ τῷ φυλάττειν τὸν ἀγρὸν, ἢ ἐπὶ τῷ βόσκεισθαι ἐκεῖ, ἵνα τὸν καρπὸν ὁ δεσπότης λαμβάνῃ, ἢ ὁ ἀγρὸς πλέον ἐξωπλισμένος ἢ, περιέχονται τῷ ληγάτῳ. καὶ τίνα οὐ περιέχονται.

L. 3. 90. ρά'. Καὶ ὅτι τῷ τῆς ἀσφαλείας ὀνόματι οὐκ
eod. ἀπαιτοῦμεν ἐγγνητὰς δίδοσθαι, εἰ μὴ ἄρα καὶ τοῦτο ἰδικῶς προστεθῆ, ὥστε ἰκανοδοσίαν ἢ ἐγγνητὰς παρασχεθῆναι.

L. 4. 91. ρβ'. 1) * Ὅτε^{χ)} τις οὕτως ἢ ἔνοστασιν, ἢ ληγά-
eod. τον, ἢ ἀποκατάστασιν, ἢ ἐλευθερίαν, ἢ ἐπιτροπὴν ἔγραψεν· ὁ δεῖνα ἢ ὁ δεῖνα ἔστω μοι κληρονόμος, ἢ, τῷδε ἢ τῷδε δίδωμι καὶ ληγατεύω, ἢ, τόνδε καὶ τόνδε ἐλευθεροῦν εἶναι βούλομαι, ἢ ἐπιτροπὸν εἶναι κλεῦναι· κλεῦόμεν, τὸν σύνδεσμον τὸν ἢ ἀπὸ τοῦ καὶ δεχθῆναι, ἵνα δόξῃ συμπλεκτικῶς τρόπῳ εἶναι προενηνεγμένος, καὶ μᾶλλον εἴη παραδιάζευξις, ἵνα

chirographa in his lateralibus condidero, et praediis postea comparatis instrumenta emtionis in lateralibus reposuero.

Et de eo: si ante triduum, quam morerer, testamento condito lances tuas leves, quas de sigillaribus emi, tibi legavero, et duas emero, nec tamen leves, eas capis.

Et de eo, si militiam cum eius introitu tibi legavero, eamque emeris, lege, quid ab herede meo petas.

Item si meam militiam legavero, quid heres praestet.

XCVIII. Et de eo, si extraneo herede scripto filium meum impuberem exheredavero, herede meo ei substituto, et quaedam ab eo tanquam substituto legavero, deinde ille praemoriens impuberem heredem scripserit, et filius heres factus impubes decesserit, quid heres non debeat.

Et de eo, si cum duos filios haberem, inter quos alterum impuberem, aetate maiorem heredem scripsero, impuberem autem exheredavero, extraneo ei substituto, et evenerit, ut ex testamento vel ab intestato impubes fratri suo succederet, et substitutioni locus esset.

Et de eo, si alterum filiorum meorum ex uncia scripsero heredem, et legata reliquero, eique substituo, et frater honorum possessionem contra tabulas petierit, et singuli semissem acceperint, quid substitutus extraneis praestet, et quid adscendentibus et descendentibus.

XCIX. Et de praediis instructis legatis. Continentur omnia, quae ei ad usum inserviebant: puta vinum, oleum: non etiam ea, quae custodiae causa ibi repocita sunt, maxime, si venalia erant: item, quae ad tempus propter incursionem latronum tutelae causa in praedium translata sunt.

C. Et de fundo, sicut instructus est, legato vel per fideicommissum relicto. Villicus hominesque, et omnia, quae paterfamilias ibi non ad tempus habebat, vel fructuum colligendorum, vel servandorum causa, continentur. Etiam pecora servandi fundi vel pasceudi causa ibi (constituta), ut fructum dominus capiat, vel ut fundus magis sit instructus, legato continentur. Et quatenam non contineantur.

CI. Cautionis nomine non exigimus fideiussore: dari, nisi hoc specialiter adiectum sit, ut satisfactio vel fideiussores praestentur.

CII. Cum quidam sic vel institutionem, vel legatum, vel fideicommissum, vel libertatem, vel tutelam scripsisset: *Ille aut ille mihi heres esto: vel Illi aut illi do lego: vel, Illum et illum liberum esse volo, aut tutorem esse iubeo: iubemus, conjunctionem aut pro et accipi, ut videatur copulativum modo esse prolata, et magis sit παραδιάζευξις (subdisiunctio), ut et primam personam inducat, et se*

ω) L. 1 — 3. C. VI. 38. exhibentur e Tipucito. χ) L. 4. C. h. t. e Syn p. 386. sq. habet Fabr. T. V. p. 700.

καὶ τὸ πρῶτον πρῶσωπον εἰσαγάγη, καὶ τὸ δεύτερον μὴ ἐκβάλῃ. ὃν τρόπον γὰρ λόγου χάριν ἐν τῷ νομίμῳ παραγγέλματι τοῦ βίβη ἢ λάθρα ὁ ἢ σύνδεσμος ἀντὶ τοῦ καὶ φανερῶς κεῖται, οὕτως ἐν πᾶσι τοῖς τοιούτοις θέμασι, εἴτε ἐνοστάσεων, εἴτε ληγάτων, εἴτε ἀποκαταστάσεων, εἴτε ἐλευθεριῶν, εἴτε ἐπιτροπιῶν, τοῦτο εἶναι νοητέον· καὶ ἐκάτεροι ἐρχέσθωσαν ἴσῳ ζυγῷ πρὸς τὴν κληρονομίαν, ἐκάτεροι τὰ ληγάτα ὁμοίως λαμβανέτωσαν, αἱ ἀποκαταστάσεις εἰς ἐκάτερον μερίζεσθωσαν, ἡ ἐλευθερία ἐκάτερον λαμβανέτω, τῷ αὐτῷ ἐπιτρόπῳ οἱ δύο λειτουργήσῃ ὁμοίως.

2) Καὶ γ) ὅτι, ὅτε τις οὕτως ἢ ἐνοσταίῃ, ἢ ληγάτων, ἢ φιδικόμισσον, ἢ ἐλευθερίαν ἔγραψεν· ὁ δὲ δέικνα²⁾ ἔστω μοι κληρονόμος, ἢ τῷδε ἢ τῷδε δίδωμι καὶ ληγατεύω, ἢ δίδωσθαι βούλομαι, ἢ τόνδε ἢ τόνδε ἐπιτροπὸν εἶναι βούλομαι ἢ ἐλεύθερον, ἢ κελεύω· ἔδοξεν ἡμῖν τὸν σύνδεσμον τὸν ἢ ἀντὶ τοῦ καὶ δεχθῆναι. ἀνάγνωθι τὸ κεφάλαιον· ἔστι καὶ γὰρ πολυσχεδῆς, δηλοῦν καὶ ἐφερημένον διὰ πολλῶν παραδειγμάτων τὸ ἢ ἀντὶ τοῦ καὶ. καὶ ἐάν ἔστι τὸ πρόσσωπον ἐν, τὰ δὲ πράγματα οὕτως καταλείφθεντα· τότε ἢ τότε ληγατεύω ἢ κατὰ φιδικόμισσον καταλιμπάνω· τότε τί γίνεται.

ργ. 1) * Τῆ³⁾ ἀναφορῇ τῆς τοῦ Ἰλλυρικοῦ συνηγορίας ἀποκρινόμενοι διορίζομεν, τὸ τῆς φιλίας ὄνομα τοιαύτην ἔχει δύναμιν· τοὺς ἀνιόντας καὶ κατιόντας, καὶ πάντας τοὺς συγγενεῖς, καὶ τὴν ὑπόστασιν, καὶ τοὺς ἀπελευθέρους, καὶ τοὺς πάτρωνας, καὶ τοὺς δούλους διὰ ταύτης τῆς προσηγορίας σημαίνεσθαι· καὶ εἴ τις ἐν τῇ ἰδίᾳ διαθήκῃ ἀποκατάστασιν τῇ ἰδίᾳ φιλίᾳ καταλίπη, μηδεμίαν ἰδίαν προσθήκην περὶ τινῶν ὀφειλῶν προσώπων γενομένης, καὶ μόνον τοὺς συγγενεῖς, ἀλλὰ καὶ τούτων ἀργούντων τὸν γαμβρὸν καὶ τὴν νύμφην. καὶ τοῦτο⁶⁾ γὰρ ἡμῖν φιλάνθρωπον εἶναι δοκεῖ, εἰς τὴν ἀποκατάστασιν καλεῖσθαι οὕτως, ἐάν ὁ γάμος θανάτῳ τοῦ παιδὸς ἢ τῆς θυγατρὸς εἴη διαλυθεῖς. μηδὲν τρόπον δυνήθησαν ὁ γαμβρὸς ἢ ἡ νύμφη τῶν παίδων ζώντων εἰς τὴν τοιαύτην ἀποκατάστασιν κληθῆναι, ὅποτε ἰναμφιβόλως αὐτοὺς προλαμβάνουσι· καὶ τοῦτο δηλαδὴ κατὰ τάξιν γίνεσθαι, ἵνα μετ' αὐτοὺς οἱ ἀπελευθέροι ἔλθωσι. τοῦτου αὐτοῦ ἰσχύοντος, καὶ εἴ τις πρῶτον ἀκίνητον τινὲς ἐληγάτευσεν, ἢ κατὰ ἀποκατάστασιν κατέλειπε⁵⁾, καὶ ἐκώλυσεν ἐκποιηθῆναι αὐτό, προστεθεικώς, ἵνα, ἐάν τοῦτο παρέλθῃ ὁ τὴν ἀποκατάστασιν λαβόμενος, τῇ φιλίᾳ αὐτοῦ τὸ ἔργον προσπορισθῇ. ἐν ἄλλοις δὲ θέμασι τὸ ὄνομα τῆς φιλίας ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως δεῖ νοεῖσθαι, περὶ καὶ οἱ δούλοι, καὶ τὰ ἄλλα πράγματα ἐν τῇ νόσῳ ἐνὸς ἐκάστου εἶναι νομίζονται.

2) Καὶ δ) περὶ τοῦ, τίνες συμπεριλαμβάνονται τῷ τῆς φιλίας ὀνόματι, καὶ μάλιστα ἐν φιδικόμισσοις. καὶ γὰρ ποτὲ μὲν οὐσίαν σημαίνει, ποτὲ δὲ πρόσωπον. καὶ ὅτι οἱ ἀνιόντες φιλίας δοκοῦσιν εἶναι τῶν κατιόντων.

cundam non repellat. Quemadmodum enim verbi gratia in interdicto *Quod vi aut clam* coniunctio aut pro et aperte posita est, ita in omnibus huiusmodi casibus, sive institutionum, sive legatorum, sive fideicommissorum, sive libertatum, sive tutelarum, hoc est intelligendum: et ambo veniant sequa lance ad hereditatem, ambo legata similiter accipiant, fideicommissa in utrumque dividantur, libertas utrumque capiat, ambo tutoris officio fungantur.

Cum quis sic vel institutionem, vel legatum, vel fideicommissum, vel libertatem scripsisset: *Ille* (aut *ille*) mihi heres esto: vel, *Illi aut illi do lego*, vel, *dari volo*, vel, *Illud aut illum tutorem esse volo* vel *liberum*, vel *iubeo*: placuit nobis, coniunctionem aut pro et accipi. Lege caput: nam valde distinctum est, multis exemplis vocem aut pro et accipi explicans et interpretans. Et de eo, si persona sit una, res autem ita relictæ: *Illud aut illud lego vel per fideicommissum relinquo*: quid tunc fiat.

CIII. Suggestioni advocacionis Illyrici respondentes decernimus, *familiae* nomen talem habere vigorem: parentes et liberos, omnesque propinquos, et substantiam, libertos etiam et patronos, nec non servos per hanc appellationem significari: et si quis in testamento suo fideicommissum *familiae suae* reliquerit, nulla speciali adiectione super quibusdam certis personis facta, non solum propinquos, sed etiam his deficientibus generum et nurum. Eos enim nobis humanum esse videtur ad fideicommissum vocari, ita, si matrimonium morte filii vel filiae fuerit dissolutum. Nullo modo possint gener vel nurus filiis viventibus ad tale fideicommissum vocari, cum (hi) procul dubio eos antecedant: et hoc videlicet gradatim fieri, ut post eos liberti veniant. Hoc eodem valente et si quis rem inmobilem cuidam legaverit vel per fideicommissum reliquerit. eamque alienari prohiberit adiciens, ut, si hoc fideicommissarius praeterierit, *familiae suae* res acquiratur. In aliis autem casibus nomen *familiae* pro substantia debet intelligi, quia et servi et aliae res in patrimonio uniuscuiusque esse putantur.

Et de eo, quoniam *familiae* nomine continentur, maxime in fideicommissis. Modo enim substantiam significat, modo personas. Et quod parentes *familiae* liberorum esse videantur.

γ) Hoc habet Tipucitus. z) Adde ἢ ὁ δέικνα. α) l. 5. C. h. t. e Syn. p. 387. habet Fabr. T. V. p. 767. β) Lege οὕτως, quod etiam in versione reddidi. c) Syn. κατέλειπε. d) Hoc habet Tipucitus.

ΤΙΤΛΟΣ Δ'.

Περὶ ἐνιαυσιαίων ληγάτων καὶ τῶν πίστει καταλιμπανομένων^ε).

III. α'. Καὶ^δ) ὅτι τὰ ἐτήσια ληγάτα, εἰ μὴ πρόκειται αὐτοῖς τόπος, πανταχοῦ ἀπαιτοῦνται καὶ δίδονται, ὡς τὰ ἐξ ἐπιρωτήσεως καὶ δανείου.

β'. 1) * Ἐὰν^ε) ἐν τῷ προομίῳ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὅτε ἔδει με γεωργῆσαι, ὑπέρθεσιν ποιῆσῃ ὁ κληρονόμος, εἰ καὶ μετὰ ταῦτα συγχωρεῖ μοι γεωργῆσαι, ὑπὲρ ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ· καὶ ἐπὶ ὑπηρεσιῶν δούλων, ἔαν μὴ ἔωθεν πέμψῃ τὸν δούλον, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἔκτην ὦραν, ὑπὲρ ὅλης τῆς ἡμέρας ἀπολογεῖται.

2) Καὶ^h) περὶ τοῦ, ἔαν ἐν τῷ προομίῳ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὅτε ἔδει με γεωργῆσαι, ὑπέρθεσιν ποιῆσῃ ὁ κληρονόμος, πῶς ἐνέχεται ὑπὲρ ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ. καὶ περὶ ὑπηρεσιῶν, ἔαν μὴ ἔωθεν πέμψῃ τὸν δούλον, ἀλλὰ μετὰ ἔκτην ὦραν.

γ'. Καὶⁱ) περὶ τοῦ, ἔαν ληγατεύσω σοι λ'. νομίματα ἐνιαυσιαία, διέντια, τρίτια, προσθεῖς καὶ εἰπὼν ἴσους καταβολαῖς, ἢ μόνον καταβολαῖς, ἢ μηδέν· δέκα νομίματα κατ' ἐνιαυτὸν ἀπαιτεῖς. εἰ δὲ ἀνίσους εἴπω καταβολαῖς, ἀνὴρ ἀγαθὸς τοῦτο ὀρῖζει, ὡς ἂν εἰ ὁρῆτως τοῦτο εἶπον, πρὸς τὴν οὐσίαν βλέπων, καὶ ἂνευ συντριβῆς ἢ ζημίας τοῦ κληρονόμου· εἰ μὴ τῷ κληρονόμῳ ἔξουσίαν δίδωκα. εἰ δέ, ὡς βούλεται ὁ ληγατάριος, εἴπω, οὐ δύναται τὰ λ'. ἕμα ἀπαιτεῖν. εἰ δὲ καὶ εἴπω· δότω ὁ κληρονόμος μου τῷ τρίτῳ ἔτι δέκα νομίματα· δοκῶ εἰς τὰ τρία ἔτη ἐπιμοιρᾶζειν αὐτά. καὶ ὅτι ληγατεύων ἐτήσιον ποσὸν δύναιμι λέγειν, ἐξ ὑπερθέσεως ἕτερον ὡσπερ τόκον δίδοσθαι, ὥστε μέντοι μὴ ὑπερβαίνειν τὸν νόμιμον τόκον.

δ'. Καὶ ὅτι τὰ ἐτήσια ληγάτα πολλὰ εἰσι, καὶ τοῦ μὲν πρώτου ἐνιαυτοῦ χωρὶς αἰρέσεως· τῶν δὲ ἑξῆς αἰρετικόν. ὅθεν οὕτε κληρονόμοι παραπέμπεται.

ε'. Καὶ^k) ὅτι, εἰ καὶ μέρος τοῦ ἐνιαυτοῦ ζῆσει ὁ ληγατάριος, τοῦ παντὸς κεχερώσεται.

ς'. Καὶ ὅτι τὸ πῖλοι ληγατευθὲν ἐτήσιον ποσὸν εἰς θάνατον ἐπὶ τῷ προκαθέξοσθαι τοὺς κληρονόμους μου, καὶ μετὰ θάνατον αὐτῶν διηνεκῶς δίδεται.

ζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἔαν εἴπω· οἱ υἱοὶ μου ἐκεῖ ἔστωσαν, ὅπου θέλει αὐτοὺς ἢ μήτηρ αὐτῶν εἶναι, καὶ ὁ κληρονόμος μου δίδωτω ὑπὲρ ἐκάστου αὐτῶν ἰ. νομίματα ὑπὲρ τροφῶν· ἀνύγνωθι, πῶς, εἰ μὴ ἐπωφελὴς ἔστι τοῖς ὄρφανοῖς, ἐπὶ τούτοις τὴν γνώμην μου οὐ πάντως ὁ πραιτωρ φυλάττει. καὶ περὶ τοῦ, ἔαν κληρονόμον σε γράψας ἐξ ὀλοκλήρου ἀξιώσω σε, δῆλης ποσότητος ποιῆσαί μοι μνημεῖον, πότε οὐκ ἀναγκάζῃ· εἰ δὲ συγκληρονόμον ἔχεις, πῶς ἀναγκάζῃ. καὶ εἰ τοὺς δύο ἐβάρησα. καὶ εἰ εἰκόνα ἐν τῇ πόλει παρακελεύσομαι γενέσθαι, οὐκ εἰς τιμὴν τῆς πόλεως, ἀλλὰ τὴν ἑμαυτοῦ.

η'. Καὶ ὅτι τὸ ἐτήσιον ληγάτον ἔοικε τῇ χορῆι· ἐκάτερον γὰρ τῇ τελευτῇ τοῦ ληγαταρίου σβέννεται· τὸ δὲ ἐτήσιον οὐκέτι τῇ τῆς καταστάσεως ἐναλλαγῇ. δύναμαι δὲ καὶ χορῆσιν κυρπῶν ληγατεύσαι ἐπὶ τῷ ἀνανεοῦσθαι τῷ ληγαταρίῳ, ὁσάκις ὑποστῇ κατα-

TITULUS IV.

De annuis legatis et fideicommissis.

I. Annua legata, si locus eis adiectus non sit, ubique petuntur et praestantur, sicuti quae ex stipulatu et mutuo.

II. Si heres initio anni, quo colere deberem, moram fecerit, licet postea colere me patiat, totius anni nomine; et in operis servorum, si non a mane, sed a sexta hora servum miscrit, totius diei nomine tenetur.

Et de eo, si initio anni, quo colere deberem, heres moram fecerit, quomodo totius anni nomine teneatur Et de operis, si non a mane, sed a sexta hora servum miserit.

III. Et de eo: si triginta nummos tibi legavero annua, bima, trima die, adiciens et dicens, *aequis pensionibus*, vel tantum, *pensionibus*, vel nihil adiciens: decem nummos anno pctis. Sed si dixerō, *pensionibus inaequis*, vir bonus hoc definit, perinde ac si specialiter hoc dixissem, patrimonium spectans, et sine vexatione vel incommodo heredis: nisi heredi arbitrium commiserim. Sin autem dixerō: *uti legatarius velit*, triginta simul petere non potest. Sed si dixerō: *Herēs meus trima die decem nummos dato*: in tres annos eos distribuere videor. Annua quantitatē legans dicere possum, ex mora aliud velut usuras praestari, ita tamen, ut legitimas usuras non excedat.

IV. Annua legata plura sunt, et primi quidem anni purum; sequentium autem conditionale. Itaque ad heredes non transmittitur.

V. Si parte anni legatarius vixerit, totius anni legatum debetur.

VI. Annua summa ad spectaculum civitati relicta ea lege, ut heredes mei praesideant, etiam post eorum mortem perpetuo datur.

VII. Et de eo, si dixerō: *Filii mei ibi sunt, ubi eos mater sua esse volet, et heres meus pro singulis decem nummos ciburiorum nomine dato*: lege, quomodo voluntatem meam, si pupillis non expediat, Praetor non omnino servet. Et de eo, si te heredem ex asse a me scriptum rogavero, ut certa summa monumentum mihi faceres, quando non cogaris: sin autem coheredem habeas, quomodo cogaris. Et de eo, si utrumque oneravero. Et de eo, si in civitate imaginem fieri iussero, non in honorem civitatis, sed mei ipsius.

VIII. Legatum annum simile est usufructui: nam utrumque morte legatarii extinguitur: capitis deminutione tamen annum non finitur. Possum autem usumfructum ita legare, ut legatario, quoties capite deminutus fuerit, renovetur. Differunt autem

e) Hanc inscriptionem tituli IV. exhibent Tipucitus et index titulorum Coislinianus. In hoc additur ββ. λγ'. τῶν διγ. τι. α'. f) L. 1. D. h. t. exhibetur e Tipucito. g) L. 2. D. h. t. e Syn. p. 387. habet Fabr. T. V. p. 768. h) Hoc habet Tipucitus. i) L. 3—15. D. h. t. exhibentur e Tipucito. k) Argumentum L. 5. D. h. t. in sch. 8. ad Basil. XI. 2. cap. 8. edit. nostr. T. I. p. 676. his verbis traditur: ἔαν μὴ ζῆσῃ ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν ὁ ληγατάριος, ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ κεχερώσεται.

τάσεως ἐναλλαγῆν. διαφέρουσι δὲ τὸ ἐτήσιον καὶ ὃ ἐν χρήσει· καὶ ἀνάγκῃ τὴν διαφορὰν, καὶ πῶς ἀραπέμπεται τοῖς κληρονόμοις καὶ μὴ.

θ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐτήσιον ληγατεύσας εἶπω, ὅνδε τὸν ἀγρὸν ὑποκείσθαι τῇ δόσει, πῶς δύναται κληρονόμος¹⁾ εἰς νομὴν πέμπεσθαι.

ι'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ῥητὴν οἴκησιν καὶ ε'. ἐτήσια νομίματα, ἐὰν διοικήσῃς τὰ πράγματα τῶν τέκνων μου, καὶ τριῶν ὄντων οἱ δύο τελευτήσωσιν ἐπὶ κληρονόμοις ἑξωτικοῖς.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῷ λατρῷ μου, ὅσα ζῶν ἐδίδουν αὐτῷ, ποῖα δοκῶ λέγειν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν διδοὺς τῇ γαμετῇ μου ἐν ῥῇ ἐνιαυσιαίῳ, εἶπω, πρὸς οἷς ἐκομίζετο παρ' ἐμοῦ ὄντος ὑπὲρ ἐνιαυσιαίου, λαβέτω ε'. νομίματα, πῶς δὲ μὲν μένει λαμβάνουσα, τὰ δὲ ε'. προσάπαξ ἀμβάνει.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τοῖς ἀπελευθέροις μου, ὅσα ζῶν αὐτοῖς ἐδίδουν, ποῖα λαμβάνουσι, καὶ ποῖα οὐ.

ια'. Καὶ ὅτι τὰ ἐτήσια ληγάτα πολλά εἰσι, καὶ ἐπιέναι αὐτὸν σκοποῦμεν, εἰ ἔστιν δεκτικὸς ὁ ληγατέριος. ἐπὶ δὲ τῶν δούλων τὸ πρόσωπον τῶν δεσποτῶν σκοπεῖται.

ιβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι κτῆμα καὶ Πέτρον ἕτερον, καὶ εἶπω, τῷ ἐνὶ δίδοσθαι ἐκ τοῦ ἑτέρου ε'. ἐτήσιους καλάμους, καὶ ἰτέας ε'. λίτραις, ὅτι ἔστι δουλεία, ἀλλ' ἐτήσιον ληγάτον, καὶ φθείρεται ἐπὶ τελευτῇ τοῦ ληγατερίου.

ιγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ἐτήσια νομίματα, ἐὰν τὰ πράγματα τοῦ ἐγγόνου μου διοικήσῃς, καὶ κωλύσῃ σε διοικῆσαι ὁ πατήρ τοῦ γόνου μου ἀρξάμενον τῆς διοικήσεως, πότε λαμβάνεις τὸ ληγάτον ἢ μὴ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἰς ἀποτροπὴν ληγατεύσω ἐτήσια τοῖς ἀπελευθέροις μου, ἐὰν μὴ ἀναχωρήσῃς εἰς γαμετῆς μου, καὶ ἐγὼ μὲν ζῶν δυσχερῶς ἀπέμουν, αὐτὴ δὲ συνεχῶς ἐκδημιέ, τί γίνεται.

ιδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω ἐτήσιον, μὴ τῶν τῶν ποσόν, τί λαμβάνεις.

ιε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω, μετὰ δέκα ἔτη θῆναί σοι ε'. νομίματα, καὶ δοθῶσί σοι παρὰ τὸν κληρονόμου, πότε ἐλευθεροῦται καταβαλὼν πρὸς προθεσίμῃς, καὶ πότε οὐ.

ις'. 1) Ἐὰν^{μ)} εἶπω, τὸν δούλον μου μετὰ δέκα ἐλευθερωθῆναι, ληγατεύσω δὲ ἀνάλιον ἀπὸ τῆς μου, τὸ μὲν ληγάτον πρὸ τῶν δέκα ἐτῶν οὐκ ἔσται· τρέφειν δὲ αὐτὸν ὁ κληρονόμος ἀναγκάζεται.

2) Καὶ^{α)} περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω, τὸν δούλον μου ἐλευθερωθῆναι μετὰ δέκα ἔτη, ληγατεύσω δὲ αὐτῷ ἐτήσιον ἀπὸ τελευτῆς μου.

ιζ'. Καὶ^{ο)} περὶ τοῦ, ὅτι εἰπὼν σε λαβεῖν, ἕως γαμήσεως, ε'. νομίματα. εἰ καὶ μὴ προσέθῃκα, ἐνιαυτὸν, ἐτήσιον ἔστιν.

Καὶ ὅτι ἐληγατεύσασα σοι ἐκ τοῦ ἀγροῦ μου οἴνου οὖδος ἐτήσιους δύο, καὶ ἐν τινι ἐνιαυτῷ οὐδὲν γέεν. ἐκ τῆς εὐφορίας τῶν ἐπομένων πληροῦσαι εἰς δύο ἀσκούς.

legatum annuum et ususfructus: et lege differentiam, et quomodo ad heredes transmittatur vel contra.

IX. Et de eo, si annuo legato relicto dixero, L. hunc agrum pignori esse pro praestatione, quomodo D. X¹ heres possit mitti in possessionem.

X. Et de eo, si tibi certam habitationem et annuos senos aureos legavero, si negotia filiorum meorum gesseris, et cum tres essent, duo decesserint extraneis heredibus relictis. L. 10. D.

Et de eo, si medico meo legavero, quae vivus §. 1. ei praestabam, quaenam dicere videar.

Et de eo, si cum uxori meae vivus annuum §. 2. praestarem, dixero: Praeter ea, quae a me vivo annui nomine accipiebat, nummos centum capito: quomodo illud accipere pergat, centum nummos autem semel capiat.

Et de eo, si libertis meis legavero, quae vivus §. 3. eis praestabam, quaenam capiant, et quaenam non capiant.

XI. Annua legata plura sunt, et quovis anno L. 11. spectamus, an capax sit legatarius. In servis autem D. eo persona dominorum inspicitur.

XII. Et de eo: si praedium tibi legavero, et aliud Petro, et dixero, alteri ex altero praestari arundinis annuam certam quantitatem, et salicis centum libras, servitus non est, sed annuum legatum, et legatarii morte extinguitur. L. 12. D. eo

XIII. Et de eo, si tibi annuos decem nummos L. 13. legavero, si negotia nepotis mei gesseris et pater nepotis mei te, qui iam coeperas administrare, gerere D. eo prohibuerit, quando legatum capias vel non capias.

Et de eo, si libertis meis alimentorum nomine §. 1. annuum legavero, si ab uxore mea non discesserint, et ego quidem vivus difficile proficiscer, illa autem continuo peregre abesset, quid fiat.

XIV. Et de eo, si annuum legavero, non dicta L. 14. quantitate, quid capias. D. eod

XV. Et de eo, si dixero, post decem annos dari tibi centum nummos, hique tibi ab herede dati fuerint, quando, si solverit ante diem, liberetur, et quando non. L. 15. D. eod

XVI. Si servum meum post decem annos liberum esse iussero, et annuum ex die mortis meae legavero, legatum quidem ante decem annos non valet: heres autem alere eum cogitur. L. 16. D. eod

Et de eo, si servum meum post decem annos liberum esse iussero, eique annuum ex die mortis meae legavero.

XVII. Et de eo, quod iussi te, donec nubas, L. 17. quinquaginta nummos accipere. Etiamsi non adiecero, D. eod in annos singulos, annuum est.

Legavi tibi ex fundo meo vini culeos binos annuos, et aliquo anno nihil natum est. Ex ubertate sequentium (annorum) duo culei tibi implentur. §. 1.

1) Lego ὁ ληγατέριος, legatarius. μ) L. 16. D. h. t. exhibetur e sch. c. ad Basil. XLII. 3. cap. 30. Fabr. T. V. p. 710. n locum neglexit Fabrotus in restituendo hoc titulo. η) Hoc habet Tipucitus. ο) L. 17. D. h. t. exhibetur ipucito.

η'. 1) * Ἐάν ρ) ἀποδοθῆ σοι ἰ. νομίματα ἐπὶ λ'. ἔτη, καὶ ἀποθάνῃς ἐν τῷ μεταξὺ, ὁ κληρονόμος σου λαμβάνει τοῦ λεπτομένου χρόνου, εἰ μὴ δέλεξῃ ὁ βαρυνθεὶς, ὅτι μέχρι μόνῃς τῆς ζωῆς σου ἠθέλησα δοθῆναι.

2) Καὶ 9) περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω δοθῆναί σοι δέκα νομίματα ἐπὶ τριάκοντα ἔτη, καὶ ἀποθάνῃς ἐν τῷ μεταξὺ, τότε ὁ κληρονόμος σου λαμβάνει τοῦ λεπτομένου χρόνου, ἢ μὴ.

Καὶ 1) περὶ τοῦ, ἐὰν ἐνοσησάμενος σὲ κληρονόμον εἶπω, σὲ λαβεῖν, εἴ τι τῷ ἀναθροπῶ μου ἐληγάτευσσα, καὶ ἔχει, ἕως οὗ καὶ αὐτὸν σχολῆς παρατεθειμένον, καὶ παραιτήσῃ τὸν κλῆρον μὴ λαβῶν τὸ ληγάτον.

δ'. Καὶ ὅτι ἐληγάτευσά σοι χρῆσιν καρπῶν ἀγροῦ, εἰπὼν, ἐκ τῶν προσόδων αὐτοῦ δίδόναι σε ἰ. νομίματα Πέτρῳ. ἐὰν τοίνυν ἀποθάνῃς, καὶ ἐπανέλθῃ πρὸς τὸν κληρονόμον μου ἢ χρῆσις, ἀνάγνωθι, τί γίνεται.

Καὶ ὅτι, ἐὰν εἶπω· οἰδᾶ σε, ὦ κληρονόμε, ὅτι φροντίζεις, ἵνα μηδὲν λείψῃ τοῖς φίλοις μου. ὅσα ζῶν παρέιχον αὐτοῖς, ἀπαιτοῦσι, κἂν ἕτερόν τι κατέλιπον αὐτοῖς.

Καὶ ὅτι ἐληγάτευσά σοι τρεῖς λίτρας, εἰπὼν, ἅτινα ζῶν ἐδίδουν. λαμβάνεις καὶ ὅσα κατ' ἐνιαυτὸν ὠρισμένα καὶ καθ' ἑορτὴν ἐδίδουν σοι.

κ'. Καὶ ὅτι ἐληγάτευσά σοι ἐτήσια, ἐὰν μετὰ τῆς μητρὸς μου διαίχῃς. καὶ μετὰ θάνατον αὐτῆς λαμβάνεις.

Ἐάν 5) ληγατεύσω τοῖς ἱεροφύλαξι δέκα νομίματα δίδοσθαι τῷ καιρῷ τῆς ἑορτῆς, αὐτῷ τῷ ἱερῷ 1) δοκῶ 2) τὰ ἰ. νομίματα καταλιπεῖν ἐτήσια 3).

κα'. Καὶ 4) περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω κατ' ἐνιαυτὸν τῆς προσόδου τοῦ οἴκου μου 5) τρίτον μέρος, καὶ ὁ κληρονόμος μου τὸν οἶκον πέπρακε.

Καὶ ὅτι, εἰ καὶ περικόψει ὁ Φαλκίδιος τὸν ληγατευθέντα ἀγρόν, ἕξ οὗ εἶπον ἐτήσια ἰ. νομίματα δίδοσθαι, σῶζει δὲ ἢ περιλειφθεῖσα πρόσδος τοῦτο τὸ ποσόν, ἀμείωτον δίδεται τὸ ἐτήσιον, εἰ μὴ τὸ ἐναντίον ὁ διαθήμενος ἠβουλήσῃ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν υἱὸν μου γράψω κληρονόμον εἰς 6). οὐγγίαν, καὶ τὴν μητριάν αὐτοῦ εἰς τρεῖς, καὶ ἀζιώσω αὐτόν, ἀποκαταστήσῃ τῇ μητριᾷ τὴν κληρονομίαν, καὶ αὐτὴν αἰτήσω, ἔχει αὐτὸν ἐν παραθήκῃ ἀσθενούντα, καὶ δίδόναι αὐτῷ ἐτήσια ἰ. νομίματα, ἕως οὗ πληρώσῃ τὰ κέ. ἔτη, καὶ τότε τὸ ἥμισυ τῆς κληρονομίας ἀποκαταστήσῃ αὐτῷ, καὶ παρακατασχῶν ὁ υἱὸς τὸν Φαλκίδιον ἀποκαταστήσῃ τὸ μέρος, αὐτοῦ πληροῦντος τὰ κέ. ἔτη, τί γίνεται.

Καὶ ὅτι ἐληγάτευσσα τῇ πόλει μου ῥητὸν ποσόν ἐπὶ τῷ θείαν ὀνόματί μου τελεῖσθαι, καὶ εἶπον, ὥς, εἰ μὴ θείλησῃ ἡ πόλις ἐπὶ τούτοις λαβεῖν, ἀνενοχοῖ ἔστωσαν οἱ κληρονόμοι. ἐὰν ἡ πόλις εἰς τοῦτο τὸ ποσόν λάβῃ γραμματεῖα, καὶ οὐ πειθαρχεῖ 7) τῇ γνώμῃ μου, τί γίνεται.

p) L. 18. pr. D. h. t. e Syn. p. 388. habet Fabr. T. V. p. 768. q) Hoc habet Tipucitus. r) L. 18. § 1. l. 19. 20. pr. D. h. t. exhibentur e Tipucito. s) l. 20. §. 1. exhibetur e Photii Nomocan. tit. II. cap. 1. apud Voellum T. II. p. 379. ad quem Balsamo ait, cap. 20. tit. 4. lib. XLIV. Basil. sic habere, ut compendiose apud Photium propositum sit. Nihilosecius non audeo hoc pro genuino Basilicorum habere. Fere eadem habet Coll. const. eccl. Lib. II. ubi bis hic locus exhibetur apud Voellum T. II. p. 1305. et 1310. Eadem leguntur apud Tipucitum, quae in Coll. const. eccl. nisi quod hic praesigil verba καὶ περὶ τοῦ. t) Malim interpungere post vocem ἑορτῆς, et verba αὐτῷ τῷ ἱερῷ coniungere cum sequentibus. It etiam verti. Apud Voellum l. 1. interpunctio post vocem ἱερῷ posita est. u) Coll. const. eccl. et Tip. addunt διηρηκῶ post δοκῶ. v) Coll. const. eccl. et Tip. ἐτήσια καταλιπεῖν. w) L. 21 - 25. D. h. t. exhibentur e Tipucito. x) Adde π ante τρίτον. y) Lege πειθαρχησῃ.

XVIII. Si decem nummi tibi praestiti fuerint usque ad annos triginta, et medio tempore decesseris, heres tuus residui temporis (fideicommissum) capit, nisi qui oneratus est, ostenderit, me tantum te vivo praestari voluisse.

Et de eo, si iussero tibi decem nummos per triginta annos praestari, et medio tempore decesseris, quando heres tuus residui temporis (fideicommissum) capiat vel non capiat.

Et de eo, si te heredem instituero teque capere iussero, quidquid alumno meo legavero, et habere, quoad usque etiam ipsum commendatum habueris, et hereditatem repudiaveris non consecutus legatum.

XIX. Usumfructum fundi tibi legavi, teque ex eius redditibus decem nummos Petro dare iussi. Si igitur decesseris, et ad heredem meum ususfructus redierit, lege, quid fiat.

Si dixerō: Scio, heres, te curaturum, ne quid amicis meis desit. Quae vivus eis praestabam, petunt, licet aliud quid eis reliquerim.

Legavi tibi pondo tria, dicens, quae vivus praestabam. Capis etiam ea, quae certa quotannis et festorum dierum nomine tibi praestabam.

XX. Annua tibi legavi, si cum matre mea morareris. Etiam post eius mortem ea capis.

Si legavero sacrarum rerum custodibus decem nummos, ut dentur die festo, ipsi templo decem nummos annuos videor relinquere.

XXI. Et de eo, si in annos singulos tertiam partem redditus domus meae legavero, et heres meus domum vendiderit.

Si Falcidia minuerit fundum legatum, ex quo decem nummos annuos praestari iussi, redditus autem, qui superest, hanc summam largiatur, annum integrum datur, nisi contrarium testator voluerit.

Et de eo, si filium meum ex dodrante, et eius novercam ex quadrante heredes instituero, eumque rogavero, ut novercae restitueret hereditatem, et petiero ab ea, ut ipsum infirmum commendatum haberet, eique decem aureos annuos praestaret, donec viginti quinque annos implevisset, et tunc partem dimidiam hereditatis ei restitueret, et filius retenta Falcidia partem restituerit, quid fiat eo viginti quinque annos implente.

Civitati meae certam summam legavi, ut nomine meo spectaculum celebraretur, et iussi heredes non esse obligatos, si civitas sub hac conditione capere noluerit. Si civitas huius summae nomine cautiones acceperit, nec voluntati meae pareat, quid fiat.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπον, λαβεῖν σε τὰ τῶ ἀναδρεπῶ μου ληγατευθέντα, καὶ σχεῖν ἐπὶ τρίτῳ τόκῳ, ἕως οὗ πληρώσῃ τὸν κέ. ἐνιαυτόν, τί γίνεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἔχων δύο παῖδας, ἕξ ὧν τὸν ἕνα νήπιον, κληρονόμους αὐτοὺς γράψω, καὶ εἴπω, τὰς προσόδους τοῦ ἀνίβου λυμβάνειν τὸν τέλειον, ἕως οὗ γένηται ἰδ'. ἐτῶν, καὶ τὰ δημόσια δίδοναι ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ὑπὲρ ἐλευθερίων σπουδασμάτων ἀπὸ δώδεκα ἐτῶν ἕως τοῦ ἰδ'. τόσα νομίματα, καὶ ἀποθνήσκῃ ὁ μείζων ἐπὶ κληρονόμοις ἐξωτικοῖς.

κβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ θυγατρὶ μου, ὁσάκις χηρεύσει, ῥ'. νομίματα ἐτήσια.

κγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω πολίταις ἢς τὰ γενεῖά μου, διηλεκῶς δίδονται.

κδ'. Ὡς περὶ καὶ ἐὰν πόλει ὑπὲρ τετραετηρικοῦ ἐγῶνος.

κε'. Καὶ ὑπέξουσίω, ἐφ' ὅσον ἐστὶν ὑπέξουσιος, ἰαλῶς ἐτήσιον ληγατεύω.

κς'. Καὶ ὅτι ἔχων τις ἀπελευθέρους, ἔχων δὲ καὶ υἱὸν καλούμενον Κλαύδιον Ἰούστον, διατροφᾶς κατέλειπε τοῖς ἀπελευθέροις εἰπὼν· λάβωσιν, ἕως ἵνα εἰσὶ μετὰ Ἰούστου τοῦ υἱοῦ. συνέβη δὲ Ἰούστον ἀπελευθέρωσιν. καὶ ἀντιγράφει πρὸς τοὺς ἀπελευθέρους διὰ ταῦτα.

κζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις γραφεὶς κληρονόμος ἐκώλησεν τὴν κληρονομίαν, αὐτὸς μὲν ἐνάγεται παρὰ τῶν ληγαταρίων· λοιπὸν δὲ ἐκ τοῦ ἀγοραστοῦ πάσχει ὁ ἄζημιον ἢ ἐκ τῶν ἐγγυησασμένων τὸν ἀγοραστήν.

κη'. 1) * Ἐάν*) τις ληγατεύσῃ πρῶγμα, καὶ μετὰ ταῦτα ὑπόθῃται τὸ πρῶγμα, ἔτι ἰσχύει τὸ ληγατόν. ὅθεν ἐὰν ὁ ληγατάριος ἐπιλέξῃται κατὰ τοῦ κληρονόμου τὴν προσωπικὴν ἀγωγὴν, τουτέστι, τὴν κ διαθήκης βοήθειαν, ὁ κληρονόμος ἀναγκάζεται τὸ πρῶγμα ἐλευθερῶσαι παρὰ τοῦ δανειστοῦ.

2) Καὶ β) περὶ τοῦ, ἐὰν τις ληγατεύσῃ πρῶγμα, καὶ μετὰ ταῦτα ὑπόθῃται τὸ πρῶγμα, ἔτι ἰσχύει τὸ ληγατόν. καὶ ἐὰν ὁ ληγατάριος ἐπιλέξῃται κατὰ τοῦ κληρονόμου τὴν προσωπικὴν ἀγωγὴν, τουτέστι, τὴν κ διαθήκης βοήθειαν, τί γίνεται.

κθ'. 1) * Δούλοισις) ἐν διαθήκῃ τοῦ δεσπότη ἢ δοθείσης ἐλευθερίας, ληγάτον ἢ ἀποκατάστασις καταλειφθὲν οὐκ ἰσχύει, εἰ καὶ μετὰ θάνατον τοῦ καταλειφθέντος τὴν ἐλευθερίαν τρόπον τινὶ ἐκτήσαντο.

2) Καὶ δ) ὅτι δούλῳ χωρὶς ἐλευθερίας ληγάτον φιδικόμισσον καταλειφθὲν ἀνίσχυρόν ἐστιν, εἰ καὶ μετὰ θάνατον τοῦ καταλειφθέντος τὴν ἐλευθερίαν ἐκτήσαντο.

3) Δούλῳ ε) ἀπὸ ἰδίου δεσπότη οὐκ ἀφέται ληγατόν, εἰ μὴ αὐτῷ ἐλευθερία χορηγηθῇ· κἂν ἀφεθῇ, οὐ δίδεται, εἰ καὶ πολλάκις ὕστερον ἐλευθερωθῇ.

λ'. 1) * Ἐάν ς) τινὶ ληγατευθῇ μέρος τινῶν πραγμάτων, καὶ οὗτος τινὰ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων κλέψῃ, τὴν ἐπὶ τῷ β) τῶν αὐτῶν πραγμάτων ἀπόλλυσιν.

2) Καὶ β) περὶ τοῦ, ἐὰν τινὶ καταλειφθῇ μέρος πραγμάτων κατὰ ληγάτον, καὶ τινὰ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων κλέψῃ ἀπὸ τῆς οὐσίας.

Et de eo, si iussi te capere ea, quae alumno L. 21. meo legata sunt, et habere sub usuris quadrantibus, D. XX; donec vicesimum quintum annum impleverit, quid fiat. 1.

Et de eo, si cum duos filios haberem, inter §. 5. quos alterum impuberem, heredes eos scripsero, et iussero eum, qui perfectae aetatis erat, redditus impuberis capere, donec quatuordecim annorum fieret, et tributa pro eo pendere, et pro studiis liberalibus a duodecimo anno usque ad decimum quartum tot nummos, et maior extraneis heredibus relictis decesserit.

XXII. Et de eo, si filiae meae, quoties vidua L. 22 erit, centum nummos annuos legavero. D. eo

XXIII. Et de eo: si civibus diei natalis mei L. 23 nomine legavero, perpetuo praestatur. D. eo

XXIV. Quemadmodum et si civitati certaminis L. 24 quovis quadriennio celebrandi nomine (legavero). D. eod

XXV. Etiam filiofamilias, quoad in potestate sit, L. 25 recte annum lego. D. eo

XXVI. Quidam, qui libertos habebat et filium nomine Claudium Iustum, alimenta libertis reliquit his C. VI. § verbis: *Cupiant, quoad cum Iusto filio morentur.* Evenit autem, ut Iustus moreretur. Et rescribit constitutio ad libertos.

XXVII. Et de eo: si quis heres institutus ven- L. 2. diderit hereditatem, ipse quidem a legatariis con- C. eod. venit: sed ab emtore vel a fideiussoribus emtoris indemnitas ei praestatur.

XXVIII. Si quis rem legaverit, eamque postea L. 3. pignori obligaverit, adhuc legatum valet. Unde si C. eod. legatarius adversus heredem personalem actionem elegerit, hoc est, auxilium ex testamento, heres rem a creditore liberare cogitur.

Et de eo: si quis rem legaverit, eamque postea pignori obligaverit, adhuc legatum valet. Et si legatarius adversus heredem personalem actionem elegerit, hoc est, auxilium ex testamento, quid fiat.

XXIX. Servis testamento domini non data liber- L. 4. tate, legatum seu fideicommissum relictum non valet, C. eod. licet post mortem testatoris libertatem aliqua ratione consecuti sint.

Legatum seu fideicommissum servo sine libertate relictum invalidum est, licet post mortem testatoris libertatem aliqua ratione consecutus sit.

Servo a domino suo legatum non relinquitur, nisi data ei sit libertas: et si relictum sit, non praestatur, licet postea libertatem consecutus sit.

XXX. Si cui portio rerum quarundam legata L. 5. fuerit, et is quasdam ex his ipsis rebus, ex bonis C. eod. scilicet, subtraxerit: actionem, quam nomine portionis earundem rerum habebat, amittit.

Et de eo, si cui pars rerum legata fuerit, et quasdam ex his ipsis rebus e bonis subtraxerit.

α) I. 1. 2. C. VI. 37. exhibentur e Tipucito. β) L. 3. C. h. t. e Syn. p. 388. habet Fabr. T. V. p. 768. γ) Hoc habet Tipucitus. δ) L. 4. C. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l. ε) Hoc habet Tipucitus. ζ) Hoc habet Harm. V. 10. §. 12. η) L. 5. C. b. t. e Syn. p. 166. habet Fabr. in Addendis T. V. p. 809. θ) Illud τῷ melius omittitur. ι) Hoc habet Tipucitus.

3) 'Εάν¹⁾ τινι μέρος τῆς οὐσίας ληγατευθῆ, καὶ ὑπέληται τῆς κληρονομίας πράγματα, ἐκπίπτει τῆς ἀρμοζούσης αὐτῷ τῶν ληγάτων ἀπαιτήσεως, ἐφ' οἷς παρακατέσχε πράγμασι· τούτων γὰρ τὸ μέρος ἀπαιτεῖν οὐ δύναται.

6. λα'. Καὶ^{κ)} ὅτι, ἐὰν ὁ ληγατάριος ὁ πρῶτος κατα-
37. δέξεται τὸ ληγάτον, ἢ ὑποκατάστασις αὐτοῦ ἀσθενεῖ.

pr. λαβ'. 'Εάν¹⁾ τις κτῆμα κατ' ἐξαίρετον τοῖς ἀδελ-
φείοις αὐτοῦ ὡς ληγάτον καταλιπὼν, μετὰ ταῦτα ἄλλω
τινὶ τὸ αὐτὸ κτῆμα ληγατεύσῃ, πάντες ἅμα συνιόντες
οἱ ληγατάριοι τὸ κτῆμα λαμβάνουσι.

§. 1. Καὶ^{μ)} περὶ τοῦ, ἐὰν τις ληγατεύσῃ πράγμα τις
πρώτοις, καὶ μετὰ ταῦτα τὸ αὐτὸ πρᾶγμα καὶ ἑτέρω
τινὶ ληγατεύσῃ. καὶ ἐὰν περὶ τὴν προσηγορίαν τοῦ
πράγματος γένηται πλάνη, δῆλη δέ ἐστι τοῦ ληγα-
τευθέντος^{ν)} ἔννοια.

8. λαγ'. Καὶ^{ο)} ὅτι ἐλαβέ τις ὄρκον παρὰ τινος λεγο-
μένου Μαρκέλλου, ὅτι τῶν τέκνων αὐτοῦ οὐκ ἐπι-
τροπεύσει, καὶ μετὰ ταῦτα τελευτῶν αὐτὸς ὁ τὸν
ὄρκον λαβῶν ἐκείνον κατέλειπε τοῖς ἰδίους τέκνοις
ἐπίτροπον, καὶ ληγάτον αὐτῷ κατέλειπε. λέγει οὖν
ἢ διάταξις, ὅτι οὗτος μὴ ἐπιτροπεύων οὐκ ὀφείλει
ἀποστερεῖσθαι τοῦ ληγάτου.

9. λαδ'. 1) * 'Οσάκις^{ρ)} ὁ κληρονόμος καταβάλλει τὰ
ληγάτα, ὀφείλει ἀπαιτῆσαι τοὺς ληγαταρλοὺς ἀσφα-
λειαν τοιαύτην, ὅτι, ἐὰν ἐκδικηθῆ ἢ κληρονομία,
ἀποκαθίστησιν αὐτῷ τὰ ληγάτα. ἐὰν δὲ πλαστῆ φαι-
νηται εἶναι ἢ διαθήκη, ἐν τῷ μεταξύ οὔτε δίκαιόν
ἐστι, καταβληθῆναι τὰ ληγάτα.

2) Καὶ^{σ)} περὶ τοῦ, ποταπὴν ἀσφάλειαν ὀφείλει
ἀπαιτεῖν ὁ κληρονόμος καταβάλλων τὰ ληγάτα τοῖς
ληγαταρλοῖς. εἰ δὲ πλαστῆ λέγεται εἶναι ἢ διαθήκη,
τί γίνεται.

10. λαε'. 1) * 'Οτε^{τ)} τὸ ἀλλότριόν τις πρᾶγμα καταλεί-
πει, εἰ μὲν εἰδώς, καὶ ἀπὸ ληγάτου ἢ^{ττ)} τῆς ἀποκατη-
στάσεως παρ' ἐκείνου, ὅστις τοῦ ληγάτου ἢ τῆς ἀπο-
καταστάσεως ἤξιώθη, δύναται ἀπαιτηθῆναι. εἰ δὲ
ἴδιον εἶναι ἐνόμισεν, οὐκ ἄλλως ἰσχύει τὸ κατα-
λειφθέν, εἰ μὴ ἄρα ἐγγίξοντι προσώπῳ, ἢ γαμετῇ, ἢ
ἄλλω τοιούτῳ προσώπῳ ἐδόθη, ὅτινι ἤμελλε^{ς)} ληγα-
τεύειν, κἂν ἠπίστατο, τὸ πρᾶγμα ἀλλότριον εἶναι.

2) Καὶ^{υ)} περὶ τοῦ, εἰ ἀλλότριόν τις πρᾶγμα
καταλείπει, νομίσας, ἀλλότριον ἢ ἴδιον εἶναι, πότε
ἰσχύει ἢ μὴ, ἀνάγνωθι ὠραῖον. λέγει γάρ· εἰ μὲν
εἰδώς, καὶ ἀπὸ ληγάτου, καὶ ἀπὸ φιδικομμίσσου^{υ)}
ἤξιώθη, δύναται ἀπαιτηθῆναι. εἰ δὲ ἴδιον εἶναι ἐνό-
μισεν, οὐκ ἄλλως ἰσχύει τὸ καταλειφθέν, εἰ μὴ ἄρα
ἐγγίξοντι προσώπῳ, ἢ γαμετῇ, ἢ ἄλλω τοιούτῳ
προσώπῳ ἐδόθη, ὅτινι ἤμελλε ληγατεύειν, κἂν ἠπί-
στατο, πρᾶγμα ἀλλότριον εἶναι.

11. λας'. * 'Εάν^{υ)} τις ληγατεύσῃ ἐν διαθήκῃ πράγματα
τῇ θυγατρὶ, καὶ ἐπιζήσας μετὰ τὴν διαθήκην αὐτοῦ^{ω)}
τὰ πρᾶγματα παρὰσχῃ εἰς προῖκα ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς,
μετὰ ταῦτα δὲ τελευτήσῃ· οὐκέτι δύναται ἢ θυγάτηρ
τὸ ληγάτον ἀπαιτῆσαι.

Si cui pars honorum legata fuerit, et is res he-
reditarias subtraxerit, petitionem legatorum sibi com-
petentem amittit earum rerum nomine, quas retinuit:
harum enim partem petere non potest.

XXXI. Si primus legatarius legatum agnoverit,
substitutio ei facta evanescit.

XXXII. Si quis, cum praedium fratribus suis
per praeceptionem legasset, postea idem praedium
alii legaverit, omnes legatarii concurrentes praedium
capiunt.

Et de eo, si quis rem quibusdam primis lega-
verit, et postea eandem rem alii legaverit. Et de
eo, si in rei nomine error factus sit, certa autem
sit sententia eius, qui legavit.

XXXIII. Quidam quendam nomine Marcellum
iureiurando adegerat, illum tutorem liberorum suo-
rum non futurum, et postea ipse, qui iureiurando
adegerat, illum liberis suis tutorem dederat et lega-
tum ei reliquerat. Ait igitur constitutio, hunc tute-
lam non gerentem legato non debere privari.

XXXIV. Quoties heres legata solvit, a legatariis
cautionem eiusmodi exigere debet, si evicta fuerit
hereditas, legata ipsi restitutum iri. At si testamen-
tum falsum esse apparet, aequum non est, interim
legata praestari.

Et de eo, qualem cautionem exigere heres de-
beat legata legatariis solvens. Sed si testamentum
falsum esse dicatur, quid fiat.

XXXV. Cum alienam rem quis reliquerit, si
quidem sciens, tam ex legato, quam ex fideicommisso
ab eo, qui legatum seu fideicommissum meruit, peti
potest. Quodsi suam esse putavit, non aliter valet
relictum, nisi proximae personae, vel uxori, vel alii
tali personae datum sit, cui legaturus esset, etsi scis-
set, rem alienam esse.

Et de eo, si quis alienam rem reliquerit, alie-
nam aut suam esse existimans, quando valeat aut non
valeat, lege pulcram expositionem. Ait enim: si
quidem sciens, tam ex legato, quam ex fideicommisso
[ab eo, qui legatum seu fideicommissum] meruit, peti
potest. Quodsi suam esse putavit, non aliter valet
relictum, nisi proximae personae, vel uxori, vel alii
tali personae datum sit, cui legaturus esset, etsi
scisset, rem alienam esse.

XXXVI. Si quis testamento res filiae legaverit,
et superstes adhuc post testamentum suum res in do-
tem pro filia dederit, posteaque mortuus fuerit: filia
legatum petere amplius non potest.

ε) Hoc habet Harm. V. 10. §. 19. ex Prochir. tit. XXXV. §. 6. κ) L. 6. C. h. t. exhibetur e Tipucito. ζ) L. 7. pr. C. h. t. exhibetur ex Harm. V. 10. §. 8. notante Reitzio not. 13. Harm. hausit ex Prochir. tit. XXXV. §. 4. μ) Hoc habet Tipucitus. ν) Malim ληγατεύσαντος. Sic etiam verti. ο) L. 8. C. h. t. exhibetur e Tipucito. π) L. 9. C. h. t. e Syn. p. 388. habet Fabr. T. V. p. 769. ρ) Hoc habet Tipucitus. ρ) L. 10. C. h. t. e Syn. I. I. habet Fabr. I. I. Alia habet Harm. V. 10. §. 15. non ex hac constitutione, sed ex §. 4. Inst. de legatis. II. 20. ρρ) Malim καὶ. σ) Sic Syn. τ) Hoc habet Tipucitus. υ) Omissa sunt verba παρ' ἐκείνου, ὅστις τοῦ ληγάτου ἢ τοῦ φιδικομμίσσου baud dubie propter ὁμοιότητος Lacunae tamen vestigium in Codice non deprehenditur. υ) L. 11. C. h. t. e Syn. I. I. habet Fabr. I. I. Tipucitus eadem habet usque ad τελευτήσῃ. Praefigit verba καὶ περὶ τοῦ. ω) Tipucitus αὐτὰ pro αὐτοῦ, ut sensus sit eas res.

λζ'. 1) * 'Οσάκις*) ὁ κληρονόμος καὶ ληγάτον ἔχει τῇ διαθήκῃ κατ' ἐξαιρέτων τῆς κληρονομίας, δύναται καὶ παραιτούμενος τὸ μέρος τῆς κληρονομίας αὐτοῦ, λαβεῖν τὸ καταλειφθὲν αὐτῷ ληγάτον.

2) Καί) περὶ τοῦ, πότε ὁ κληρονόμος παραιτούμενος τὴν κληρονομίαν δύναται λαμβάνειν τὸ ληγάτον.

λη'. Καί) 2) ὅτι τὰ διαφέροντα αὐτῷ οὐ δύναται ἠγατεῦσθαι τινι.

λθ'. Καὶ ὅτι τὰ μνήματα τὰ ἴδια οὐ δύναται τις ἠγατεῦειν. τὸ δὲ δίκαιον τοῦ θάπτει καταλιμπάνει.

μ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πολλὰ χρεῖα εἶσι κατὰ τῆς οὐσίας, οὐδὲ ληγάτον δύναται ἐξ αὐτῆς ἰσχύειν. ἐὰν ἔμετὰ τὰ χρεῖα περιτεῦσθαι τι ἐκ τῆς οὐσίας, πρότερον ἀρροζουσιν αἱ ἐλευθερίαι, καὶ τότε καταβάλλονται τὰ ληγάτα· φυλαττομένου δηλονότι τῷ κληρονόμῳ τοῦ νομίμου τοῦ τρίτου μέρους τῆς οὐσίας τοῦ τοῦ νόμου τοῦ Φαλκιδίου.

μα'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῇ δανειστῇ τὸ θέν αὐτῷ ἐνέχυρον, τί γίνεται.

μβ'. Καὶ ὅτι τὸ ληγάτον τὸ δοθὲν δύναται ἀραιῖσθαι καὶ χωρὶς αἰρέσεως, καὶ ὑπὸ αἰρεσιν. καὶ τί γίνονται ἐν αὐτῷ εἰπεῖν, ἀνάγνωθι.

μγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γραμματεῖον ληγατευθῇ, καὶ ἐκχωρήσῃσιν οἱ κληρονόμοι τὰς ἀγωγὰς, ἢ μή.

μδ'. Καί) 1) ὅτι ὁ ἀνὴρ γραφόμενος κληρονόμος ἐκ τῆς γυναικὸς κληρονομεῖν αὐτὴν δύναται, καὶ ληγάτα ἐξ αὐτῆς λαμβάνειν, ἢ φιδικόμισσα ἢ δωρεὰς ἐξ αὐτῆς λαμβάνειν, κἂν ἐπὶ δύο μόνους μῆνας γονεν αὐτῆς ἀνήρ.

με'. Καὶ ὅτι ἔχων τις πράγματα τὴν χρῆσιν αὐτῶν δέδωκε τῇ γυναικὶ τοῦ κατὰ πατέρα θεῖου αὐτοῦ. καὶ ἐκείνη τελευτῶσα τὰ πράγματα ἐληγάτευσεν. ἢ λέγει ἢ διατάξις, ἢ καὶ ἀνάγνωθι.

μς'. Καὶ ὅτι ἀκριβείας ῥημάτων οὐ χρεῖα ἐπιτάσεων καὶ φιδικομίσσων. καὶ ἀνάγνωθι τὸ κεφάλαιον· σημειωμένον γὰρ ἔστιν.

μζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις καταλιμπάνων ἐτήσιον ληγάτον εἴπῃ, ὅτι βούλομαι δοθῆναι τοῦτο τὸ ληγάτον καθ' ἕναστον ἐνιαυτὸν Πέτρῳ καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ· καὶ οἱ κληρονόμοι τῶν κληρονόμων τοῦ τοῦτο λαμβάνουσι.

μη'. Καὶ ὅτι ἐζητεῖτο παρὰ τοῖς παλαιοῖς τοιοῦτο θέμα. ἔχων τις ἀγρὸν καὶ ληγατεύσας αὐτὸν κληρον Πέτρῳ, μετὰ ταῦτα ὑποκατιῶν τὸ ἥμισυ τοῦ ἐληγάτευσε Παύλῳ· ἢ ἔγραψε τις τινὰ εἰς κληρον κληρονόμον, καὶ μετὰ ταῦτα ὑποκατιῶν ἔσκεν αὐτῷ συγκληρονόμον· ἢ φιδικόμισσον κατέψαε τις τινί, καὶ μετὰ ταῦτα ὑποκατιῶν τὸ ἥμισυ τῆς φιδικομίσσου δέδωκεν ἑτέρῳ. καὶ λέγει ἢ διατάξις, ἢ καὶ ἀνάγνωθι. καὶ ὅτι ἐζητεῖτο κάκεινο. ἔχων τις ἀγρὸν ἐληγατεύσεν αὐτὸν τινι πολλακίς, ἢ φιδικόμισσον κατέλειπεν αὐτὸν τινι πολλακίς· καὶ μετὰ ταῦτα προσάπαξ ἐληγάτευσεν αὐτὸν ἑτέρῳ· καὶ κελεύει ἢ διατάξις, ἢ καὶ ἀνάγνωθι.

μθ'. Καὶ ὅτι ἔχων τις ἀνήβρον υἱόν, καὶ ποιήσας αὐτὸν ἐξαιρετάτον ὑποκατέστησεν αὐτῷ, καὶ ἐκ τοῦ

XXXVII. Quoties heres in testamento etiam legatum habet, quod extra hereditatem praecipiat, potest etiam omittens partem suam hereditatis, legatum sibi relictum capere. L. 12. C. VI.

Et de eo, quando heres hereditatem omittens legatum capere possit.

XXXVIII. Non possunt alicui legari, quae ad eum pertinent. L. 13. C. eod.

XXXIX. Monumenta sua legare quis non potest. Ius autem mortuum inferendi relinquit. L. 14. C. eod.

XL. Et de eo: si aes alienum maius sit bonis, ne legatum quidem ex his valere potest. Sed si deducto aere alieno ex bonis aliquid superest, prius competunt libertates, et deinde legata solvuntur: salva scilicet heredi legitima tertia bonorum parte ex lege Falcidia. L. 15. C. eod.

XLI. Et de eo, si creditori pignus ei datum fuerit legatum, quid fiat. L. 16. C. eod.

XLII. Datum legatum adimi tam pure, quam sub conditione potest. Et lege, quid in eo dicere possim. L. 17. C. eod.

XLIII. Et de eo, si nomen fuerit legatum, et heredes actiones cesserint vel non cesserint. L. 18. C. eod.

XLIV. Maritus heres ab uxore scriptus ei heres esse potest, et legata ab ea accipere, vel fideicommissa vel donationes potest, licet per duos tantum menses maritus eius fuerit. L. 19. C. eod.

XLV. Quidam res habens earum usumfructum uxori patris sui dedit. Et illa decedens has res legavit. Et ait constitutio, quam et lege. L. 20. C. eod.

XLVI. In legatis et fideicommissis non est opus verborum observantia. Et lege caput: notatum enim est. L. 21. C. eod.

XLVII. Et de eo: si quis legatum annuum relinquens dixerit: Hoc legatum quovis anno Petro eiusque heredibus dari volo: etiam heredum eius heredes id capiunt. L. 22. C. eod.

XLVIII. Apud veteres de eiusmodi casu quaerebatur. Quidam, qui agrum habebat, eumque totum Petro legaverat, postea inferius dimidiam eius Paulo legavit: vel quidam quendam ex asse heredem scripsit, et postea inferius coheredem ei dedit: vel quidam cuidam fideicommissum reliquit, et postea inferius partem dimidiam fideicommissi alii dedit. Et ait constitutio, quam et lege. Etiam illud quaerebatur. Quidam agrum habens saepius eum alicui legavit vel per fideicommissum reliquit: postea autem eum semel alii legavit. Et iubet constitutio, quam et lege. L. 23. C. eod.

XLIX. Quidam, cum filium impuberem haberet, eumque exheredem fecisset, ei substituit, et a sub-

x) L. 12. C. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l. y) Hoc habet Tipucitus. z) L. 13 — 24. D. h. t. exhibentur e Tipucito. Argumentum l. 19. C. h. t. ab Eustathio cap. XIV. §. 13. sic redditur: Δύο μοι συνοικήσας τις γυναῖκί κληρονομίῃ αὐτῆς· quem conferatur scholium Anatolii in edit. Zachariaei not. 19. p. 151. positum.

ὑποκαταστάτου αὐτοῦ κατέλειπε ληγάτον ἢ φιδικόμισσον. καὶ λέγει ἢ διάταξις, ἢν καὶ ἀνάγνωθι.

L. 25. ν'. 1) * Ἐὰν^{b)} ὁ ληγατάριος κρύψῃ τὴν διαθήκην, καὶ μετὰ ταῦτα τοῦτο^{c)} εἰς τὸ φῶς ἀναφανῆ, παντὶ τρόπῳ κωλυτέον κρῖνομεν, ἵνα μὴ λάβῃ κέρδος τῆς ἰδίας πανουργίας οὗτος, ὅς τὸν κληρονόμον ἠβουλήθη τῆς κληρονομίας ζημιῶσαι. ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ληγάτον ἐκείνου μὲν ἀφαιρείσθω, μενέτω δὲ παρὰ τῷ κληρονόμῳ ὡς μὴ γεγραμμένον· ἵνα, ὅστις ὀφείλειν βλάπτειν ἄλλον ἐνόμισεν, αὐτὸς τῆς ἰδίας ζημίας αἰσθῆται τὸν τρόπον.

2) Καὶ^{d)} περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ληγατάριος κρύψῃ τὴν διαθήκην, καὶ μετὰ ταῦτα τοῦτο εἰς τὸ φῶς ἀναφανῆ, φησὶν, ἵνα ἐκπίπτῃ τοῦ ληγάτου. καὶ ἀνάγνωθι τὰς αἰτίας, καὶ τὸν τρόπον.

3) Ἐὰν^{e)} ληγατάριος^{f)} κρύψῃ τὴν διαθήκην, καὶ μετὰ ταῦτα φανῆ, τὸ ληγάτον ἐκείνου μὲν ἀφαιρείσθω· μενέτω δὲ παρὰ τῷ κληρονόμῳ ὡς μὴ γεγραμμένον.

L. 26. να'. Καὶ^{g)} περὶ τοῦ, ἐὰν τις ληγατεύσῃ εἰπὼν· δίδωμι αὐτῷ τόνδε τὸν ἀγρὸν ἕως πέντε ἐτῶν. καὶ λέγει ἢ διάταξις, ἢν καὶ ἀνάγνωθι.

TITULOS E'.

Περὶ^{h)} χρήσεως παρόδου, καὶ οικήσεως, καὶ ὑπουργίας κατὰ ληγάτονⁱ⁾ ἢ πίστει καταλιμπανόμενον^{k)} δοθέντων.

L. 1. α'. Καὶ^{l)} ὅτι χρῆσις παρόδου ἢ δημοσίας ὁδοῦ, ἢ μοτοπατίου, ἢ ὑδραγωγίου οὐ ληγατεύεται. δουλείας γὰρ οὐκ ἔστι δουλεία. εἰ δὲ ληγατευθῆ, τί ὀφείλει γενέσθαι.

L. 2. β'. Καὶ ὅτι αἱ ληγατευθεῖσαι ὑπηρεσίαι οὐ φθείρονται τῇ τῆς κατωστάσεως ἐναλλαγῇ ἢ τῇ ἀχρησίᾳ. καὶ πῶς κληρονόμοις παραπέμπονται. καὶ τοὺς μισθοὺς λαμβάνει ὁ ληγατάριος. καὶ κωλύσας ὁ κληρονόμος ἐνέχεται. καὶ ἐὰν διὰ χρήσεως κυριευθῇ ὁ δοῦλος, σβέννεται τὸ ληγάτον.

L. 3. γ'. Καὶ ἐλευθέρου ἀνθρώπου δυνατὸν ὑπηρεσίας ληγατεύειν, ὡςπερ καὶ ἐπερωτάσθαι καὶ μισθοῦσθαι.

L. 4. δ'. Καὶ δεσποτεία χωρὶς αἰρέσεως καλῶς ληγατεύεται.

L. 5. ε'. Καὶ ὅτι ἀχρηστῶς, ὅτε τελευτῶ, ἐπερωτῶ, ἢ ληγατεύεται μοι χρῆσις καρπῶν.

L. 6. ς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οὐδούφρουκτος ἐπὶ διατίᾳ ληγατευθῆ μοι, καὶ μετὰ μόραν τοῦ κληρονόμου παρέλθῃ ἢ διατίᾳ, ἐνέχεται μοι, ὡςπερ εἰ καὶ σῶμα ληγατευθὲν ἐφθάρῃ.

L. 7. ζ'. Καὶ περὶ τοῦ, πότε γίνεται ἡ τῶν ὑπηρεσιῶν προχώρησις.

L. 8. η'. Καὶ περὶ τοῦ, πῶς ἡ ληγατευθεῖσα πόλις χρῆσις καρπῶν ἐπὶ ς'. ἔτη συνίσταται.

L. 9. θ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι χρῆσιν καρπῶν, καὶ βαρῆσω σε ληγάτῳ, καὶ ἡ ἀποθνήσκῃ ἐν

stituto eius legatum vel fideicommissum reliquit. Et ait constitutio, quam et lege.

I. Si legatarius celaverit testamentum, et postea hoc in lucem emergerit, omnimodo inhibendum esse censemus, ut non accipiat fructum suae calliditatis is, qui voluit heredem hereditate defraudare. Sed huiusmodi legatum illi quidem auferatur, maneat autem quasi pro non scripto apud heredem: ut qui alii nocendum esse existimavit, ipse suae iacturae modum sentiat.

Et de eo, si legatarius celaverit testamentum, et postea hoc in lucem emergerit, ait, cum legato priveri. Et lege causas et modum.

Si legatarius celaverit testamentum, et postea hoc apparuerit, legatum illi quidem auferatur: maneat autem quasi pro non scripto apud heredem.

II. Et de eo, si quis legaverit his verbis: *Do ei hunc fundum in quinquennium.* Et ait constitutio, quam et lege.

TITULUS V.

De usu actus, et habitatione, et operis per legatum vel fideicommissum relictis.

I. Usus actus vel viae, vel itineris, vel aquaeductus non legatur. Servitutis enim servitus non est. Sin autem legatus sit, quid fieri debeat.

II. Operae legatae capitis deminutione vel non utendo non perimuntur. Et quomodo ad heredes transmittantur. Etiam mercedes legatarius capit. Et heres, si id prohibuerit, tenetur. Et si servus usucaptus sit, legatum extinguitur.

III. Hominis quoque liberi operae legari possunt, sicut et in stipulationem deduci, et locari.

IV. Etiam proprietas pure recte legatur.

V. Inutiliter, cum moriar, stipulor usumfructum, vel is mihi legatur.

VI. Et de eo: si ususfructus in biennium mihi legatus sit, et post moram heredis praeterierit biennium, tenetur mihi, quemadmodum et si corpus legatum perierit.

VII. Et de eo, quando operae cedant.

VIII. Et de eo, quomodo ususfructus civitati legatus in centum annos consistat.

IX. Et de eo, si legavero tibi usumfructum, et fideicommissum te oneravero, et vel vivo me decesseris,

b) L. 25. C. h. t. e. Syn. p. 388. habet Fabr. T. V. p. 769. sq. c) Legendum αὐτῇ referendum ad διαθήκην. d) Hoc habet Tipucitus. e) Hoc habet Harm. V. 10. § 34. f) Adde ὁ ante ληγατάριος, quod in edit. Reitziana deest. g) L. 26. D. h. t. exhibetur e Tipucito. Eustathius Cap. XLVII. §. 8. argumentum L. 26. sic reddit: καὶ ληγάτω. καὶ δωρεῶν, καὶ συναλλάγματα πρὸς καιρὸν ἰσχύουσι. h) Hanc inscriptionem tituli V. exhibent Tipucitus et index titulorum Coislinianus. In hoc additur βιβ. λγ'. τῶν διγ. ττ. β'. i) Sic recte iudex Coisl. Tipucitus ληγάτων. k) Sic emendavi. Index Coisl. et Tip. ἀπολιμπανόμενον. l) L. 1. — 33. pr. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

ωῆ μου, ἢ παραιτήσῃ τὸ ληγάτον, πῶς ὁ κληρονόμος
 ἰδῶσι τὸ ληγάτον.

ι'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῆ μοι ἀγρός, καὶ
 τοῦ αὐτοῦ ἀγροῦ χρῆσις καρπῶν, καὶ ἐπιλέξωμαι ἐν
 τῶν δύο, τί γίνεται.

ια'. Καὶ ὅτι τὸ ἐτήσιον τῆς οἰκῆσεως ἐν ἀρχῇ
 κάστων ἔτους προχωρεῖ.

ιβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ κληρονόμος κτίσῃ ἢ
 καταστῆσῃ ἐν τῷ ἀγρῷ, οὗ ἢ χρῆσις ἐληγατεύθη σοι,
 ὅτε καταλύονται ἢ μὴ ἔκοντός μου^{μ)}.

ιγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν χρῆσις καρπῶν ἐνιαυτὸν παρ'
 αὐτὸν ληγατευθῆ, ἢ οὕτως δουλεία ὁδοῦ ἢ ὕδατος.

ιδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δύο τισὶ διηρημένως λη-
 γατεύσω, ἐφ' ᾧ ἕκαστον εἰς ὀλόκληρον νεμηθῆναι, πῶς
 κληρονόμος βαρεῖται. καὶ ἀνάγωθι τὴν αἰτίαν.

ιε'. Καὶ ὅτι, ἐὰν ληγατεύσω Πέτρῳ οἰκῆσιν, ἕως
 τῆς ἡμέρας, ἐν ἔσθι τὸ ληγάτον.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι χρῆσιν ἀγροῦ,
 ἣν εἰσόδον δι' ἑτερον μου ἀγροῦ ἔχοντος καὶ μὴ
 ἐκείνου, τί γίνεται.

ισ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω πόλει, φήσας,
 αὐτῇ θῆαν ἐκ τῶν προσόδων εἰς μνήμην μου γί-
 νησθαι, ἣτις ἐκεῖ τελεῖσθαι οὐκ ἠδύνατο.

ιζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω πόλει κτήμα,
 ἐκ τῶν αὐτοῦ προσόδων θῆαν ἐπιτελεῖσθαι,
 καὶ κωλύσω ταύτας εἰς ἕτεραν αἰτίαν διαπυνηθῆ-
 ναι, καὶ καρποσιμῆν τὰ κτήματα ἢ πόλιν παρὰ
 τὴν ἐπιτέλειαν τοῦ κληρονόμου μὴ ἐπιτελεῖσθαι τὴν θῆαν ἐπι-
 τελεῖσθαι.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πολλοὺς ἀπελευθέρους
 ἐν εἰπῶ ἐν τῇ διαθήκῃ καταλιμπάνω οἰκῆσιν ἐκει-
 νῶν, οὓς ἂν ἐν τοῖς κωδικέλλοις ὀνομάσω· καὶ μη-
 νῶν ὀνομάσω, πῶς ἀγρηστον ἔσθι τὸ ληγάτον.

ιδθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ἀγρόν, καὶ
 ἐκείνῳ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ, πῶς ἀμφότεροι συντρέχετε
 ἐν τῇ χρῆσιν αὐτοῦ· ἴδει γὰρ με ἠγῆτως εἰπεῖν,
 ἐν τῆς χρῆσεως, ἢ οὕτως· Πέτρῳ τοῦ ἀγροῦ ὁ
 κληρονόμος δότω τὴν χρῆσιν. ἔσθ' ὅτι γὰρ ἡ γραφὴ
 ἰσχυρῶς ἀληθείας περιγίνεται.

Καὶ ὅτι τοῦ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερωθέντος κα-
 τὰ τὴν ληγατεύω τὴν χρῆσιν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι δούλου
 ἢ ἡσῆσιν ἢ ἰ. νομίματα ὑπὸ αἵρεσιν, πότε δύναται
 αἰταιεῖσθαι. καὶ ὅτι ἐξελθοῦσης τῆς αἵρέσεως ὁ κλη-
 ρονόμος ἔχει τὴν ἐπιλογὴν τοῦ δοῦναι, ὃ θέλει.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γυναικί
 μου τὰς προσόδους τῆς οὐσίας μου ὅλων τῶν ἐνιαυ-
 τῶν, οὗ διαβαίνει τὸ ληγάτον εἰς κληρονόμους αὐτῆς.

Καὶ ὅτι ὁ χρῆσιν ληγατεύων δύναται ἀνα-
 οῦν αὐτὴν, ἵνα καὶ μετὰ τὴν τῆς καταστάσεως
 ἀλλαγὴν ἀρμόδῃ. τοῦτο δὲ χώραν ἔχει ἐπὶ μόνον
 τὸ ἐτήσιον ληγάτον τῆς χρῆσεως.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου
 τὴν οὐσίαν μου τὴν χρῆσιν, πῶς λαμβάνει
 ἢ τῶν δανισθέντων χρημάτων τὴν χρῆσιν. ἀνά-
 γωθι τὸ κεφάλαιον.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἰπῶ, τὰ κτήματα μετὰ
 τῆς αὐτῶν προσόδου μετὰ θάνατον τῆς τὴν χρῆσιν
 οὐσίας ἀναδραμεῖν εἰς τὸν κληρονόμον μου, τί δοκί-
 μω γέναι, καὶ περὶ πόλιν προσόδων.

vel repudiaveris legatum, quomodo heres fideicom-
 missum praestet.

X. Et de eo, si fundus mihi legatus sit, et eius- L. 10.
 dem fundi ususfructus, et alterum ex his elegero, D. XXX
 quid fiat. 2.

XI. Habitationis legatum in singulos annos initio L. 11.
 cuiusque anni cedit. D. eod.

XII. Et de eo, si heres in fundo, cuius usus- L. 12.
 fructus tibi legatus est, aedificaverit vel plantaverit, D. eod
 quando haec invito te destruantur vel contra.

XIII. Et de eo, si ususfructus alternis annis le- L. 13.
 gatus sit, vel hoc modo servitus viae et aquae. D. eod

XIV. Et de eo, si duobus separatim ita lega- L. 14.
 vero, ut quisque in solidum possideret, quomodo he- D. eod
 res oneretur. Et lege causam.

XV. Si habitationem Petro legavero, quoad vivet, L. 15. p.
 unum est legatum. D. eod.

Et de eo, si usumfructum tibi legavero fundi §. 1.
 aditum per alium fundum meum, non aliunde, ha-
 bentis, quid fiat.

XVI. Et de eo, si civitati legavero ita, ut ex L. 16.
 redditibus spectaculum in ea in memoriam mei cele- D. eod.
 braretur, quod illic celebrari non poterat.

XVII. Et de eo, si praedium civitati legavero, L. 17.
 ex redditibus eius spectaculum celebrari iubens, eos- D. eod.
 que in aliam causam consumi vetuero, et civitas,
 quae fructus ex praediis percepit, contra voluntatem
 heredis per triennium spectaculum non celebraverit.

XVIII. Et de eo, si, cum plures haberem libertos, L. 18.
 testamento dixerō: *Habitationem relinquo illis, quos* D. eod
codicillis nominavero: et nullum nominavero, quo-
modo inutile sit legatum.

XIX. Et de eo, si legavero tibi fundum, et alii L. 19.
 eius usumfructum, quomodo uterque vestrum in usu- D. eod.
 fructu eius concurrat: nominatim enim me dicere
 oportebat, *deducto usufructu*, vel ita: *Petro heres*
fundi usumfructum dato. Interdum enim scriptura
 plus valet, quam veritas.

XX. Servi sub conditione libertate donati usum- L. 20.
 fructum recte lego. D. eod.

XXI. Et de eo, si usumfructum servi tibi lega- L. 21.
 vero, aut decem nummos sub conditione, quando peti D. eod.
 possit. Existente conditione heres potestatem habet
 dandi, utrum velit.

XXII. Et de eo: si uxori meae patrimonii mei L. 22.
 redditus omnibus annis legavero, legatum ad heredes D. eod.
 eius non transit.

XXIII. Qui usumfructum legat, potest eum re- L. 23.
 petere, ut etiam post capitis deminutionem competat. D. eod.
 Hoc autem locum habet duntaxat in annuo legato
 ususfructus.

XXIV. Et de eo, si uxori meae omnium bono- L. 24.
 rum meorum usumfructum legavero, quomodo etiam D. eod.
 usumfructum pecuniae foenori collocatae capiat. Lege
 caput.

XXV. Et de eo, si dixerō, praedia cum eorum L. 25.
 redditibus post mortem eius, quae usumfructum habet, D. eod.
 ad heredem meum redire, quid dicere videar, et de
 quibus redditibus.

m) Lege et verte eou.

26. pr. κς. Καὶ ὅτι, ἐὰν γυμνὴ δεσποτεία ἀγροῦ ὑπὸ
 κκxiii. αἰρέσιν ἢ ἡμέραν ληγατευθῆ, καὶ πρὸ τῆς ἡμέρας ἢ
 2. αἰρέσεως ἀποθάνῃ ὁ κληρονόμος, οὐ παραπέμπει εἰς
 κληρονόμους τὸν οὐνούφρουκτον. σκοπεῖται δὲ παν-
 ταχοῦ ἢ τοῦ διαθεμένου γνώμη.
- §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ἀγρόν, καὶ
 τὴν χρῆσιν ἐτέροις δύο, ἢ δυοὶ τὸν ἀγρόν, καὶ ἐνὶ
 τὴν χρῆσιν, τί γίνεται. λαμβάνεις σὺ τὸ ἥμισυ,
 φησί, τῆς χρήσεως, καὶ οἱ δύο τὸ ἥμισυ.
- L. 27. κς. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ
 D. eod. μου χρῆσιν καρπῶν, καὶ μετὰ τὸ νεμηθῆναι εὐρεθῆ
 ἀθέμιτος ὁ γάμος.
- L. 28. κη. Καὶ περὶ τοῦ, ποῖα^{η)} ἐπιγινώσκει
 D. eod. ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων τοῦ ἀγροῦ. φησὶ καὶ γὰρ, καὶ
 τὰ ἐπικλώμενα καινὰ τέλη, καὶ τὰ παλαιά.
- L. 29. κθ. Καὶ ὅτι, εἰ τὸν ληγατευθέντα μοι οὐσοῦ-
 D. eod. φρουκτον ἀξιώθῃ ἀποκαταστήσαι σοι, τὸ τοῦ φιδι-
 κομισσαρίου πρόσωπον σκοπεῖται εἰς τὸ φθαρῆναι
 τὴν χρῆσιν.
30. pr. λ. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου
 D. eod. χρῆσιν, ἕως οὗ τὸ ἱκανὸν αὐτῇ γένηται ἐπὶ τῇ προικί,
 καὶ ὁ εἰς κληρονόμος κατὰ τὸ ἴδιον μέρος ποιῆσθ
 τὸ ἱκανόν.
- §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῷ μισθωτῷ τὴν
 χρῆσιν τοῦ παρ' αὐτοῦ γεωργουμένου ἀγροῦ.
- L. 31. λα. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὴν χρῆσιν τοῦ ἀγροῦ,
 D. eod. ὃν ἐπίκοινον ἔχω, ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου ἐξ ἀδιαι-
 ρέτου τοῦ παντὸς ἀγροῦ, τὸ ἥμισυ τῆς χρήσεως ἔχει.
32. pr. λβ. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν διατιθέμενος οὕτως εἰ-
 D. eod. πον· τὴν χρῆσιν τοῦ ἀγροῦ μου ληγατεύω Πέτρῳ,
 καὶ νομίζω, καὶ τὴν δεσποτείαν τούτου τοῦ ἀγροῦ
 λαμβάνειν σε, ὦ Πέτρε, ἐὰν μὴ φιλονεικήσῃς μετὰ
 τοῦ κληρονόμου, ἀλλὰ μᾶλλον ὁμονοήσῃς αὐτῷ· καὶ
 σὺ δέ, ὦ κληρονόμε, πάντα ποιήσον, ἵνα ἦτε φίλοι
 τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει. διὰ τούτων τούτων τῶν
 ῥημάτων οὐ δοκῶ ληγατεύειν Πέτρῳ τὴν δεσποτείαν.
- §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τοὺς υἱοὺς μου ἐξ ἴσων με-
 ρῶν γράψω κληρονόμους, καὶ τῇ μητρὶ μου ληγατεύσω
 τὴν χρῆσιν τῶν ἐμῶν πραγμάτων, ἵνα μετὰ τελευτῆν
 αὐτῆς εἰς τὰ τέκνα μου ἢ τὸν ἐξ αὐτῶν περιόντι
 περιέλθῃ· ἐὰν μετὰ τὸ ἀδιτεῦσαι τελευτήσωσι χωρὶς
 ἐνός, εἶτα καὶ ἡ μήτηρ μου ἀποθάνῃ.
- §. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι τὴν χρῆσιν
 τῶν ἀλικῶν καὶ τοῦ οἴκου μου, καὶ πάντων τῶν ἐν
 αὐτῷ. τί λαμβάνεις ἢ οὐ.
- §. 4. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπον κατὰ τὴν αὐτὴν δια-
 θήκην, ἀρκεσθῆναι πενήκοντα ἐτησίους νομισμασιν,
 καὶ τὰ λοιπὰ τοῖς κληρονόμοις μου εἰσάγεσθαι, οὐ
 λαμβάνεις ἐκ τῆς χρήσεως πλέον τῶν ἐτησίων πεν-
 τήκοντα νομισμάτων.
- §. 5. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ἀγρόν, καὶ
 ἀξιώσω σε, τὸ ἥμισυ τῆς χρήσεως αὐτοῦ ἀποκατα-
 στήσαι Πέτρῳ, καὶ καταπεσόν ἐν αὐτῷ οἶκημα πρὸς
 ὑποδοχὴν τῶν καρπῶν ἀναγκαῖον ἀνανεώσεως, πότε
 ἀναγκάζεται δοῦναι τὴν ἐπικαρπῖαν ἢ μὴ.
- §. 6. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἔχων δύο θυγατέρας καὶ
 υἱὸν μαινόμενον, γράψω αὐτοὺς κληρονόμους, καὶ
 τὴν χρῆσιν τοῦ μέρους τοῦ μαινομένου ληγατεύσω
 τῇ μιᾷ, εἰπὼν, αὐτὴν ὑπὲρ τούτου τρέφειν καὶ φυ-
 λάττειν αὐτόν, ἕως οὗ ὑγιάνῃ· τελευτῶντος αὐτοῦ
 ἐν τῇ μιᾷ^{ο)}.

XXVI. Si nuda proprietas fundi sub conditione vel in diem legata sit, et ante diem vel conditionem heres decesserit, usumfructum ad heredes non transmittit. Ubique autem spectatur sententia testatoris.

Et de eo, quid fiat, si tibi fundum et usumfructum duobus aliis legavero, vel duobus fundum et uni usumfructum. Tu, inquit, capis dimidiam ususfructus, et illi duo alteram dimidiam.

XXVII. Et de eo, si uxori meae usumfructum legavero, et postea, quam illa possidere coeperit, illicitum esse matrimonium apparuerit.

XXVIII. Et de eo, quatenam vectigalia usufructuarius fundi agnoscat. Nam ait et nova vectigalia, quae indicuntur, et antiqua.

XXIX. Si usumfructum mihi legatum tibi restituere rogatus sim, fideicommissarii persona spectatur in amittendo usufructu.

XXX. Et de eo, si uxori meae legavero usumfructum, donec ei dotis nomine satisficeret, et heres pro sua parte satisfecerit.

Et de eo, si colono usumfructum fundi ab eo culti legavero.

XXXI. Et de eo: si usumfructum fundi, quem communem habeo, uxori meae pro indiviso totius fundi legavero, dimidiam ususfructus habet.

XXXII. Et de eo, si testamentum condens ita dixerō: *Usumfructum fundi mei Petro lego, et puto, Petre, te proprietatem quoque huius fundi consecuturum, si non contenderis cum herede, sed potius cum eo concordaveris: sed et tu, heres, omnia fac, ut amici sitis: hoc enim vobis expedit.* His verbis Petro non videor legare proprietatem.

Et de eo, si filios meos ex aequis portionibus heredes scripsero, et matri meae bonorum meorum usumfructum legavero, ita ut post obitum eius ad liberos meos aut ad eum, qui ex his vivet, perveniret: si post aditam hereditatem filii praeter unum decesserint, deinde et mater mea diem obierit.

Et de eo, si usumfructum salinarum et domus meae, et omnium, quae in ea sunt, tibi legavero, quid capias vel non capias.

Et de eo: si eodem testamento iussi te contentum esse annuis quinquaginta nummis, et reliqua heredibus meis inferri, ex usufructu amplius non capias, quam annuos quinquaginta nummos.

Et de eo, si fundum tibi legavero, teque dimidiam ususfructus eius Petro restituere rogaveris, et aedificium in eo collapsum fructibus recipiendis necessarium instauraveris, quando usumfructum dare cogatur vel non cogatur.

Et de eo, si duas filias et filium furiosum habens heredes eos scripsero, et usumfructum partis furiosi alteri filiae legavero, ita, ut eum pro hoc aleret et tueretur, donec convalesceret: si in furore decesserit (quid fiat).

^{η)} Codex Tipuciti habet ποῖα ἀτ^η. Id explico ποῖα τέλη, et literam ἀ repetitam puto ex voce ποῖα. ^{ο)} Addendum videtur τί γίνεται.

Καὶ ὅτι γράψας ἕτερον κληρονόμον ληγάτευσά τῳ υἱῷ μου ἐτήσια ἰ. νομισματα ἢ ἀγρὸν αὐτῷ εἰς χρῆσιν δοθῆναι πρόσδοτον ἔχοντα ἰ. νομισμάτων, καὶ πατρῶν ὁ υἱὸς τὸν ἀγρὸν ἐμισθώσεν αὐτόν. τί οὖν γίνεται, ἀνάγνωθι.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πολλοὺς γράψας κληρονόμους ὧ ἐνὶ αὐτῶν ληγατεύσω τὸ τρίτον τῆς οὐσίας, τί γίνεται, καὶ ἐπὶ ποίοις ἔχουσιν ἐπιλογὴν οἱ κληρονόμοι.

λγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι, ὅσα εἰσὶν ἐπίδοται σοι, τί ὀφείλεις λαμβάνειν.

1) Οὕτως ῥ) εἶπον· τοὺς γέροντας καὶ ἀσθενεῖς οὐ ἀπελευθέρους ἐν τοῖς τόποις, οἷς εἶσι, θέλω γηροκομεῖσθαι. δοκῶ λέγειν, οὕτως αὐτοὺς διάγειν, ὡς ζῶῃ μου διήγον.

2) Καὶ ς) περὶ τοῦ, ἐὰν οὕτως εἶπον· τοὺς γέροντας καὶ ἀσθενεῖς μου ἀπελευθέρους ἐν τοῖς τόποις, οἷς εἶσι, θέλω γηροκομεῖσθαι, τί δοκῶ λέγειν.

λδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τοῖς ἀπελευθέρους μου ἀγρὸν, ἵνα, εἴ τις αὐτῶν ἀποθάνῃ, τὸ μέρος αὐτοῦ προσάξῃ τοῖς ἄλλοις· μετὰ δὲ τὴν τοῦ χάτου τελευταίαν ἀνήκειν αὐτὸν τῇ πόλει μου.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν ἀναθρεπτόν μου μερικὸν μέρος κληρονόμον, καὶ κουράτωρα παρασχῶν αὐτῷ, γάτον ἐάσω παρὰ τοῦ κουράτωρος τὸ ἰ) ἀνασχέσθαι παθῆναι τινὰ ἀγρὸν· ἀλλὰ ταῖς προσόδοις αὐτοῦ τὰ τῶν τροφῶν κεχρησθῆναι, καὶ προσθήσω, ὅσα οὐλευσάμην^ς), τί γίνεται.

λε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ ἡ χρῆσιν ἀγροῦ ἐπὶ πενταετίαν, καὶ ἐπαγάγω, τὰ δὲ τὴν πενταετίαν, ὅτε παύσεται ἀνήκειν τῇ μετῇ μου ἢ χρῆσις, τότε ἀνήκειν τοῖς ἀπελευθέρους ἀγρὸν, τί γίνεται.

λς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν χρῆσιν καρπῶν ληγατεύσω, καὶ ἀξιώσω τὸν κληρονόμον, ὅτε παύσεται πρὸς ἀνήκειν ἢ χρῆσις, ἀποκαταστήσῃ τὸν ἀγρὸν Πέτρω, δὲ διατιθέμενος τὴν δεσποτείαν τούτου τοῦ ἀγροῦ πατεύσης τοῖς ἐγγόνις σου, καὶ νεμηθῶσιν αὐτὸν τὸν ὠρισμένον χρόνον, πῶς δεσπόζουσιν αὐτοῦ. εἰ συμβῆ, μὴ δυνηθῆναι τοὺς ἐγγόνους σου πόσαι αὐτοῦ.

λς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου χρῆσιν τῆς οὐσίας μου, ἕως οὗ ἢ θυγάτηρ μου γένηται τὸν ἰ). ἐνιαυτόν, ποῶν ἢ χρῆσις αὐτῇ γένηται.

λη'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ ἡ τὰς προσόδους τοῦ ἀγροῦ μου, πῶς δύναται ῥύσκειν αὐτὸν ὁ κληρονόμος, καὶ δίδόναι αὐτῇ ἐνιαυτόν, εἴ τι περιῶν ἐλάμβανον ἐκ τῆς αὐτοῦ θάσεως. οὐ κεχρησθήσεται δὲ ἡ ληγατάρια οἴκησιν τῷ ἀγρῷ.

λθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ ἡ ἐσθῆτα καὶ κόσμια, καὶ ἄλλα πράγματα, καὶ ἡ τὴν δεσποτείαν αὐτῶν ὑποστρέψαι εἰς τὰς θυγάτρους μου, πῶς δοκῶ οὐ χρῆσιν, ἀλλὰ καὶ δεσποτεῖν δοκῶ τῇ γυναικὶ μου ληγατεύειν.

μ'. Καὶ ὅτι ἴσόν ἔστιν, τὸ εἰπεῖν, τῷδε μετὰ δε, καὶ τὸ εἰπεῖν, τῷδε καὶ τῷδε.

Cum alium heredem scripsissem, filio meo annos decem nummos legavi vel usumfructum agri, qui redditum habet decem nummorum, et filius fundum consecutus eum locavit. Quid igitur fiat, lege.

Et de eo, si pluribus heredibus scriptis uni eorum tertiam bonorum partem legavero, quid fiat, et quorum electionem heredes habeant.

XXXIII. Et de eo, si tibi legavero, quae vivis tibi praestabam, quid capere debeas.

Ita dixi: *Libertos meos senes et infirmos in locis, in quibus sunt, senescere volo.* Dicere videor, eos ita degere, uti vivo me debebant.

Et de eo, si ita dixi: *Libertos meos senes et infirmos in locis, in quibus sunt, senescere volo:* quid videar dicere.

XXXIV. Et de eo, si libertis meis fundum legavero ita, ut, si quis eorum decesserit, pars eius reliquis accresceret: post mortem autem ultimi ille ad civitatem meam pertineret.

Et de eo, si alumno meo herede ex parte scripto et curatore ei dato fidei curatoris commisero, ne fundum aliquem pateretur venire, sed redditibus eius cum nutricibus uteretur, et adiacere, quae volui, (fidei heredum meorum committo) quid fiat.

XXXV. Et de eo, si uxori meae usumfructum fundi in quinquennium legavero, et adiecero, ut post quinquennium, cum ad uxorem meam ususfructus pertinere desierit, ad libertos ususfructus pertineret, quid fiat.

XXXVI. Et de eo, si usumfructum tibi legavero, et heredem, cum desierit ad te pertinere ususfructus, fundum Petro restituere rogavero, tu autem testamentum condens huius fundi proprietatem nepotibus tuis legaveris, hique eum statuto tempore possederint, quomodo domini eius fiant. Et de eo, si nepotes tui acquirere eum non possint.

XXXVII. Et de eo, si uxori meae usumfructum bonorum meorum legavero, usque dum filia mea annum decimum octavum impleat, quorumnam ususfructus ei debeat.

XXXVIII. Et de eo, si uxori meae redditus fundi mei legavero, quomodo heres possit eum vendere, eique quotannis praestare, quod vivus ex eius locatione percipiebam. Habitatio autem in fundo legatariae non debetur.

XXXIX. Et de eo, si uxori meae vestem et ornata, et alias res legavero, earumque proprietatem ad filias meas redire dixerem, quomodo non usumfructum, sed proprietatem uxori meae videar legare.

XL. Idem est dicere, *illi cum illo*, et dicere, *illi et illi.*

ρ) L. 33, §. 2. D. h. t. exhibetur e Coll. const. eccl. Lib. II. apud Voellum T. II. p. 1312. Praemittuntur haec: β. λγ'. β. διγ. λγ'. Σκαιβόλα. ς) Hoc, uti et reliqua ex hoc Digestorum titulo exhibentur e Tipucito. ρ) Addendum μη οριτate Digestorum. Negationem etiam in versione reddidi. ς) Adde auctoritate Digestorum, τῇ πλάττει τῶν κληρονόμων καταλιμπάνω.

- L. 41. *μα'. Καὶ τί δοκεῖ ληγατεύειν ὁ ληγατεύων τοὺς*
 XXXIII. *ἐνιαυσιαίους τοῦδε τοῦ ἀγροῦ καρπούς. φησὶ τὴν*
 2. *χρῆσιν.*
 L. 42. *μβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ποῖος λέγεται καρπός.*
 D. *cod.*
 L. 43. *μγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τὴν χρῆσιν τοῦ*
 D. *cod.* *τρίτου μέρους τῆς οὐσίας μου, ποῖων γίνεται ὑπεξαι-*
ρεσεις, καὶ ποῖων προσθήκη. καὶ εἰ ῥητῶν πραγμά-
των χρῆσιν τὸ τρίτον ληγατεύσω.

TITULUS 5.

Περὶ δουλείας ληγατευθείσης⁴⁾.

- L. 1. *α'. Καὶ⁴⁾ περὶ τοῦ ἔχοντος δύο ἐργαστήρια, καὶ*
 XXXIII. *διαφόροις αὐτὰ ληγατεύσαντος, καὶ οἰκοδομησαντος,*
 3. *καὶ εἰπόντος· τὸ ἐργαστήριόν μου, ὡς νῦν ἐστὶ,*
δίδωμι.
 L. 2. *β'. Καὶ ὅτι δύο τισὶ κοινὸν ἔχουσιν ἀγρὸν δου-*
 D. *cod.* *λεία δύναται ληγατεύεσθαι. καὶ ὁ κοινὸς γὰρ δούλος*
καλῶς ἐπερωτᾷ δουλείαν· καὶ ὁ ἐπερωτήσας δουλείαν
εἰ ἐπὶ δύο κληρονόμοις ἀποθάνῃ, οὐ φθίρεται⁵⁾.
 L. 3. *γ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ἀγρὸν, καὶ*
 D. *cod.* *ὁδὸν εἰς αὐτὸν δι' ἑτέρου ἀγροῦ· εἶτα τὸν αὐτὸν*
ἀγρὸν ληγατεύσω Πέτρῳ, μὴ μνημονεύσας εἰς πρός-
ωπον αὐτοῦ τῆς ὁδοῦ, τί γίνεται. καὶ εἰ χωρὶς αἰ-
ρέσεως τὴν δουλείαν, καὶ τὸν ἀγρὸν ὑπὸ αἵρεσιν λη-
γατεύσω σοι, ἢ μέρος μὲν ἀγροῦ χωρὶς αἰρέσεως,
μέρος δὲ ὑπὸ αἵρεσιν, καὶ τὴν δουλείαν χωρὶς αἰρέ-
σεως, πῶς ἀσθενεῖ τὸ τῆς δουλείας ληγάτον. τὸ αὐτὸ
ἐστίν, ἐὰν δυοὶ κοινοῖς ἀγρὸν ἔχουσι γείτονα, τῷ
μὲν χωρὶς αἰρέσεως, τῷ δὲ ὑπὸ αἵρεσιν ληγατεύσω.
 L. 4. *δ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἔχων οἰκίας δύο μέσον*
 D. *cod.* *ἐχούσας τοίχον, διαφόροις αὐτὰς ληγατεύσω.*
 L. 5. *ε'. Καὶ ὅτι ἀνισχύρως οἰκέτῃ ληγατεύω δουλείαν,*
 D. *cod.* *ὑπάγουσαν εἰς ἀγρὸν τοῦ δεσπότου. καὶ ποῖα οἰκέτῃ*
καλῶς ληγατεύεται.
 L. 6. *ς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οἶκον ληγατεύσω τῇ θυ-*
 D. *cod.* *γατρί μου, καὶ δι' ἑτέρου πάροδον εἰς αὐτόν, παρήρ-*
χεται καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς. καὶ εἰ μὴ τῷ προσώπῳ
χρῆσιν, ἀλλὰ δουλείαν ἐληγάτευσσα, τί γίνεται.
 L. 7. *ζ'. Καὶ ὅτι ἕκαστος τῶν κληρονόμων τὴν ληγα-*
 D. *cod.* *τευθείσαν⁶⁾ εἰς ὀλόκληρον χωρῶστέ⁷⁾ διαιρεθῆναι*
γὰρ οὐ δύναται. καὶ τοῦ ἐνὸς κληρονομοῦντος καλῶς
ἐκδικεῖται.

TITULUS 7.

Περὶ προικὸς ἀντιληγατευθείσης⁸⁾.

- L. 1. *α'. Καὶ⁹⁾ τίνα περιέχεται τῷ ληγάτῳ τῆς προικός.*
 XXXIII. *Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν συμφωνηθῇ, ἵνα τοῦ ἀνδρός*
 4. *ἐπὶ κοινῷ παιδί προτελευτήσαντος μείνῃ παρὰ τῷ*
 §. 1. *ἀνδρὶ ἢ προίξ· εἰ καὶ ἄκυρόν ἐστι τὸ σύμφωνον,*
πῶς καλῶς αὐτῇ ληγατεύεται ἢ προίξ. καὶ πότε
χώρον ἔχει, καὶ ἐπὶ ποίοις τὸ εἰρημένον, ὅτι παίδων
ὑπόντων δύναται χεῖρων ἢ τῆς προικὸς αἵρεσις γί-
νεσθαι.

XLI. Et quid legare videatur, qui fructus annuos illius fundi legat. Ait, usumfructum.

XLII. Et de eo, qualis fructus dicatur.

XLIII. Et de eo, si usumfructum tertiae bonorum meorum partis legavero, quaenam deducantur, et quaenam adiciantur. Et de eo, si usumfructum tertiae partis certarum rerum legavero.

TITULUS VI.

De servitute legata.

I. Et de eo, qui duas habet tabernas, easque diversis legavit, et aedificavit, et dixit: *Tabernam meam, uti nunc est, do.*

II. Duobus fundum communem habentibus servitus legari potest. Nam et communis servus recte stipulatur servitutum: et si qui servitutum stipulatus est, duobus heredibus relictis decesserit, non corrumpitur (stipulatio).

III. Et de eo, si fundum tibi legavero, et ad eum viam per alium fundum: deinde eundem fundum Petro legavero, viae in eius persona nulla mentione facta, quid fiat. Et si pure servitutum, et fundum sub conditione tibi legavero, aut partem fundi pure, partem sub conditione, et servitutum sine conditione, quomodo servitutis legatum infirmetur. Idem est, si duobus condominis fundum vicinum habentibus, alteri pure, alteri sub conditione legavero.

IV. Et de eo, si, cum duas aedes parietem habentes medium haberem, diversis eas legavero.

V. Inutiliter servo lego servitutum, quae ducit ad fundum domini. Et quaenam servo recte legentur.

VI. Et de eo: si filiae meae domum legavero, ad eamque transitum per aliam, maritus quoque eius transit. Et si non personae usum, sed servitutum legavi, quid fiat.

VII. Unusquisque heredum legatam (servitutum) in solidum debet: dividi enim non potest. Etiam uno adeunte recte vindicatur.

TITULUS VII.

De dote praelegata.

I. Et quaenam dotis legato contineantur.

Et de eo, si convenerit, ut marito praemortuo filio communi relicto dos apud maritum remaneret: etiamsi pactum irritum sit, quomodo recte ei dos legetur. Et quando et in quibus locum habeat, quod dicitur, liberis existentibus dotis conditionem fieri posse deteriorem.

4) Hanc inscriptionem tituli VI. exhibent index titulorum Coislinianus et Tipucitus. 5) L. 1 — 7. D. h. t. exhibentur e Tipucito. 6) Sc. ἢ ἐπερωτήσας. 7) Adde δουλείαν. 8) Sic titulus VII. inscribitur in indice titulorum Coisliniano et apud Tipucitum. 9) L. 1. pr. §. 1. 7 — 8. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ὁμολογήσασα γυνὴ προῖκα μὴ δώσῃ, καὶ τελευτῶν ὁ ἀνὴρ ληγατεύσῃ αὐτῇ τὴν προῖκα· ἢ ληγατεύσῃ ρ'. νομίματα, ἃ ἔχω ἐν τῇ ἀρχῇ, ἢ ἄτινα ὁ δεῖνά μου παρέθετο, καὶ μὴ εὐρεθῶσιν, οὐ κεχρεώσθηται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσῃ τῇ γυναικὶ μου τότε τὸν ἀγρόν, εἰπών, δι' αὐτῆς αὐτὸν κτήσασθαι, πῶς ἔρρωται.

1) Ο²⁾ ἐπερωτηθεὶς τῷ γαμβρῷ αὐτοῦ προῖκα, καὶ ληγάτον εἶναι αὐτὴν τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ, οὐ ποιεῖ τοῖς θυγατρὶ ἔνοχον τὸν ἴδιον κληρονόμον, ἀλλ' εἰς μόνος ἀπαιτεῖ, ὅς ἐάν³⁾ συναρῶσιν αὐτοῖς.

2) Καὶ^{β)} περὶ τοῦ, ἐὰν περθερὸς ληγατεύσῃ τῇ νύμφῃ τὴν προῖκα, πότε ἔρρωται ἢ μὴ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τῷ ἀποκλήρω ληγατεύσῃ τὴν προῖκα τῆς γαμετῆς.

Καὶ^{γ)} περὶ τοῦ, ἐὰν ἐξωτικῶ ληγατεύθῃ προῖξ ἐπὶ τῷ ἀποκαταστῆσαι τῇ γυναικί.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύθῃ τῇ γυναικὶ προῖξ ἐπὶ τῷ ἀποκαταστῆσαι αὐτὴν ἄλλῳ. καὶ εἰ μερικῶ ὄντι τῷ παιδί κληρονόμῳ ληγατεύθῃ προῖξ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγρόν τῆς προικὸς ἰδίᾳ ληγατεύσῃ, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν προῖκα, πῶς ἀπαξ ὁ ἀγρὸς δίδεται.

1) Ἐάν⁴⁾ ἀγρόν προικιμαῖον ὁ ἀνὴρ μισθώσῃ^{ε)}, καὶ ληγατεύσῃ τῇ γαμετῇ τὴν προῖκα, ἀσφαλίζεται τὸν κληρονόμον, ὅτι συγχωρεῖ τῷ κολωνῷ καρπιζεσθαι, κομιζομένη^{ς)} τὸ μισθώμα.

2) Καὶ^{ς)} περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγρόν ὁ ἀνὴρ προικιμαῖον μισθώσῃ, καὶ ληγατεύσῃ τῇ γυναικὶ τὴν προῖκα, πῶς ἀσφαλίζεται τὸν κληρονόμον, ὅτι συγχωρεῖ τῷ μισθωτῷ καρποῦσθαι κομιζομένη τὸ μισθώμα.

β'. Καὶ^{δ)} περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσῃ τῇ γυναικὶ μου τὴν προῖκα, καὶ ἀξιώσῃ αὐτὴν, ληγάτον δοῦναι, ἀνάγνωθι, πρὸς πόσον ποσὸν ἰσχύει. καὶ περὶ τοῦ, εἰ ληγατεύσῃ πᾶσαν, ἢν ὑπεδεξάμην, ἢ ἕτερον ἀντ' αὐτῆς, κἂν μὴ ὁμολογῶσιν, ὡς ἀντὶ τῆς προικὸς αὐτὸ ληγατέω. καὶ εἰ κληρονόμον αὐτὴν γράψας ἀξιώσῃ τὴν κληρονομίαν ἀποκαταστῆσαι. καὶ περὶ υἱοῦ ἀξιώθεντος ἀποκαταστῆσαι τὸν κληρὸν, πῶς παρακρατεῖ τὴν προῖκα τῆς γυναικὸς, ἢν ἐκέρανε.

Καὶ ὅτι, εἰ ἀγροὶ ἀντὶ προικὸς ληγατεύθῃσι γυναικί, καὶ ἀξιώθῃ ἀποκαταστῆσαι αὐτούς, τὸ κέρδος τοῦ ἐμπαρουσιασμοῦ ἀπαιτεῖται, καὶ ὅτι ὑπὲρ τὴν προῖκα ἔχει μετὰ τῶν καρπῶν.

γ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἴπω· πλέον τῆς προικὸς δότω τῇ γαμετῇ μου ὁ κληρονόμος διακόσια νομίματα· καὶ τὴν προῖκα δοκῶ ληγατέειν.

δ'. Καὶ ὅτι ἡ τῶν ληγάτων γενικὴ ἐπέρθεσις οὐκ ἀνήκει πρὸς τὴν ληγατευθεῖσαν προῖκα· ἰδίαν γὰρ ἔχει προδισμῶν.

ε'. Καὶ περὶ τοῦ, πῶς οὐ δύναται ὁ κληρονόμος παρακρατεῖν τὴν ληγατευθεῖσαν προῖκα διὰ τὰ δωρηθέντα τῇ γαμετῇ, ἢ διὰ τὰ γενόμενα δαπανήματα χωρὶς τῶν ἀναγκαίων.

Et de eo: si mulier eum dotem promississet, L. 1. § non dederit, et maritus decedens ei dotem legaverit: D. XX. aut si legavero centum nummos, quos in arca habeo, aut, quos ille apud me deposuit, nec reperiantur, non debentur. 4.

Et de eo, si uxori meae illum fundum legato vero, dicens, me eum per eam acquisivisse, quomodo id valeat. §. 8.

Qui genero suo promisit dotem eandemque legato fore filiae suae, heredem suum duobus simul non obligat, sed alteruter solus petit, qui ipsis placuerit. §. 9.

Et de eo, si socer nurui dotem legaverit, quando valeat nec ne.

Et de eo, si exheredato dotem uxoris legaverit. §. 10.

Et de eo, si extraneo dos legata sit, ita ut eam mulieri restitueret. §. 12.

Et de eo, si mulieri dos sit legata, ita ut alii restitueret. Et si filio heredi ex parte instituto dos legata sit. §. 13.

Et de eo, si fundum dotalem specialiter legavero, et postea dotem, quomodo fundus semel detur. §. 14.

Si fundum dotalem locaverit maritus, et uxori dotem legaverit, haec heredi cavet, se passuram colonum frui, modo ipsa pensionem percipiat. §. 15.

Et de eo, si fundum dotalem maritus locaverit, et uxori dotem legaverit, quomodo haec caveat heredi, se passuram colonum frui, modo ipsa pensionem percipiat.

II. Et de eo, si uxori meae dotem legavero, eamque fideicommissum praestare rogavero, lege, pro quanta summa valeat. Et de eo, si totam legavero, quam suscepit, aut aliud pro ea, licet non nominatim dixerim, me id pro dote legare. Et si eam heredem scripsero et hereditatem restituere rogavero. Et de filio hereditatem restituere rogato, quomodo uxoris dotem, quam lucratus est, retineat. L. 2. p. D. coi.

Si fundi pro dote legati fuerint uxori, eaque illos restituere rogata fuerit, commodum repraesentationis petitur, et quod plus dote habet cum fructibus. §. 1.

III. Et de eo: si dixerero: *Amplius, quam dotem, uxori meae heres ducentos nummos dato*: dotem quoque videor legare. L. 3. D. eod.

IV. Generalis diei legatorum prolatio ad dotem legatam non pertinet: suum enim diem habet. L. 4. D. eod.

V. Et de eo, quomodo heres dotem legatam propter res mulieri donatas vel ob impensas factas acceptis necessariis retinere non possit. L. 5. D. eod.

2) L. 1. §. 9. D. h. t. exhibetur ex Harm. IV. 8. §. 6. qui hausit ex Prochir. tit. IX. §. 5. a) Pro ἐάν Reitzius recte meo iudicio coniecit legendum esse ἄν. Zachariaeus tamen in edit. Prochiri ἐάν tuetur propter consensum Codicum in ea lectione. b) Hoc et §. 10. 12—21. D. h. t. exhibentur e Tipucito. c) Argumentum L. 1. §. 12. D. h. t. in sch. t. ad Basil. XI. I. 1. cap. 57. Fabr. T. V. p. 426. sic traditur: εἰ δὲ ἐτέρῳ ληγατεύθῃ (sc. ἢ προῖξ) ἐπὶ τῷ παρασχῆν αὐτῇ, παρακρατεῖται μὲν Φυλκιδίος, ἀνακληροῦται δὲ ἡ γυνὴ παρὰ τοῦ κληρονόμου, ὡς β. β. γ'. τ. τ. δ. διγ. α'. ζ. ε'. d) L. 1. §. 15. D. h. t. exhibetur e sch. f. ad Basil. XXVIII. 8. cap. 26. Fabr. T. IV. p. 392. e) Lege μισθώσῃ pro μισθώσεται, quod habet Fabr. f) Lege κομιζομένη pro κομιζομένη, quod habet Fabr. g) Hoc habet Tipucitus. h) l. 2—10. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

Basil. T. IV.

6. pr. **ζ'.** Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν μ'. νομίματα ὑποδεξά-
XXXIII. μινος ἐν προικῷ οὕτω ληγατεύσω· καὶ ὅσα χρήματα
4. διὰ τὴν γαμετὴν μου εἰς ἐμὲ περιήλθον ν'. νομίματα,
μόνα ὑπὲρ ταύτης τῆς προικὸς ὁ κληρονόμος δότω·
αὐτὴ λαμβάνει τὰ ν'.

§. 1. Καὶ εἰ μηδὲν ἐπέδωκε. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν λη-
γατεύσω σοι δούλον ἢ δὴ τεθνηκότα, ἢ τριάκοντα
νομίματα ὑπὲρ αὐτοῦ.

L. 7. pr. **ζ'.** Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῷ ἀποκλήρω
D. eod. μου παιδί τὴν προίκα τῆς αὐτοῦ γαμετῆς, τί γίνεται.
καὶ εἰ γένηται διαζύγιον ἢ μή.

§. 3. 4. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν, πρὶν καταβληθῆναι τῷ νύμφῃ ἢ
προίξ, πέμψῃ διαζύγιον, ἢ καταβάλλῃ τῷ παιδί τὴν
προίκα ὁ κληρονόμος, μὴ λαβὼν παρ' αὐτοῦ ἀσφά-
λειαν τῆς ἐκδικήσεως.

L. 8. **η'.** Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου
D. eod. ἀντὶ τῶν ἐν προικῷ δούλων χρήματα, καὶ μετ' ἐμὲ
τελευτήσῃ.

L. 9. **θ'.** Καὶ περὶ τοῦ, εἰ οὕτως εἶπον· τὸν ἀγρόν
D. eod. καὶ ὅσα γαμουμένη μοι δέδωκεν ἢ γυνὴ διατετιμη-
μένα, ἐν αὐτοῖς τοῖς εἰδεῖσιν ἀποδοθῆναι αὐτῇ θέλω·
τί δοκῶ ληγατεύειν.

L. 10. **ι'.** Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀντὶ τῶν ἐν προικῷ ρ'. νο-
D. eod. μισμάτων ληγατεύσω τῇ γυναικί μου ἀγρόν· τὸν αὐ-
τὸν δὲ καὶ Πέτρον, καὶ περικόψῃ ὁ Φαλκίδιος ἐκ τοῦ
μέρους Πέτρον, καὶ μὴ ἀρκῆ τὸ ἀρμόζον τῇ γυναικί
ἡμῶν τοῦ ἀγροῦ πρὸς τὴν προίκα.

L. 11. **ια'.** 1) Ἐάν¹⁾ ἢ γυνὴ μου διδοῦσα προίκα παρα-
D. eod. σκευάσῃ σε μηδὲν ἐξ αὐτῆς παρασχόντα τὴν ἐπανά-
ληψιν ἐπερωτήσῃ, καὶ τελευτῶσα ληγατεύσῃ μοι
τὴν προίκα· εἰ μὲν οὐχ ὡς δωρομένω^{κ)} σοι τὴν
ἐπερωτήσῃ ἐνετείλατο ποιήσασθαι, ἔχουσιν οἱ κληρο-
νόμοι αὐτῆς κατὰ σοῦ τὴν μανδύτην, κἀγὼ σε παρα-
γράφομαι ἐνάγοντα· εἰ δὲ ὡς δωρομένῃ ἐνετείλατό
σοι, καλῶς βαρῆ φιδεικομίσσω ὡς λαβὼν μόρις
καῦσα δωρεάν.

2) Καὶ¹⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν ἢ γυνὴ μου διδοῦσά μοι
προίκα παρασκευάσῃ σε μηδὲν ἐξ αὐτῆς παρασχόντα
τὴν ἐπανάληψιν ἐπερωτήσῃ, καὶ τελευτῶσα ληγα-
τεύσῃ μοι τὴν προίκα.

L. 12. **ιβ'.** Καὶ^{m)} περὶ τοῦ, ἐὰν ἀποδεξάμενος παρὰ
D. eod. τῆς γυναικὸς μου διατετιμημένην προίκα οὕτως εἶ-
πον· ἐὰν ἢ γαμετῇ μου πάντα τὰ πράγματα τῆς
προικὸς αὐτῆς πρὸς τὸ προικῶν παραδῶ τῷ κληρο-
νόμῳ μου, ληγατεύω αὐτῇ τὴν ποσότητα τῆς προικὸς
καὶ τὰⁿ⁾ νομίματα καὶ συμβῆⁿ⁾ τινὰ τῶν πραγμά-
των διὰ τῆς χρήσεως ἀπολέσθαι.

L. 13. **ιγ'.** Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὑπεξούσιος ὑποδέξῃται
D. eod. προίκα, πότε δύναται ληγατεύειν αὐτήν.

L. 14. **ιδ'.** καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἔχω δύο θυγατέρας οὕτως
D. eod. εἶπω· φροντίσει Μαρία, ἐκδοθῆναι τὴν μικρότεραν
μου θυγατέρα, ἐφ' οἷς τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς ἐξέδωκα·
καὶ ὁμοίῃ ἢ Μαρία, βουληθῆναι με λαβεῖν αὐτὴν
προίκα, ὅσην ἔλαβεν ἢ ἀδελφὴ αὐτῆς.

L. 15. **ιε'.** 1) * Κεκανόνισται^{o)} μὲν, πραγμάτων ἡνε-
D. eod. χυρασμένων ληγατευθέντων ἀναγκάσθαι τὸν κλη-
ρονόμον ἐλευθεροῦν ταῦτα. ἐὰν δὲ γυνὴ ὑποκείμενα

VI. Et de eo: si quadraginta nummis in dotem
acceptis ita legavero: *Et quae pecunia propter ux-
orem meam ad me pervenit quinquaginta nummi, tan-
tundem pro ea dote heres dato: ipsa quinquaginta
capit.*

Etiamsi nihil dederit. Et de eo, si tibi legavero
servum iam mortuum, aut pro eo triginta nummos.

VII. Et de eo, quid fiat, si filio meo exheredato
dotem uxoris suae legavero. Et si divortium factum
sit vel factum non sit.

Et de eo, si priusquam filio dos soluta sit, illa
repudium miserit, aut heres filio dotem solverit, non
accepta ab eo cautione defensionis.

VIII. Et de eo, si uxori meae pro mancipiis
dotalibus pecuniam legavero, eaque post me de-
cesserit.

IX. Et de eo, si ita dixi: *Fundum et quae
nuptura mihi uxor dedit aestimata, in ipsis speciebus
restitui ei volo: quid videar legare.*

X. Et de eo, si pro centum nummis, qui in
dote erant, uxori meae fundum legavero, eundemque
Petro, et Falcidia pro parte Petri legatum minuerit,
nec dimidia fundi mulieri competens pro dote suf-
ficiat.

XI. Si uxor mea, cum dotem daret, effecerit, ut
tu, qui nihil ex ea dedisti, cam reddi stipulareris,
et decedens dotem mihi legaverit: si quidem non
tanquam donatario tibi stipulari mandavit, heredes
eius adversus te mandati habent actionem, et ego te
agentem exceptione repello: sed si donatura tibi man-
davit, recte oneraris fideicommisso, quod mortis
causa donationem acceperis.

Et de eo, si uxor mea, cum dotem mihi daret,
effecerit, ut tu, qui nihil ex ea dedisti, eam reddi
stipulareris, et decedens dotem mihi legaverit.

XII. Et de eo, si cum ab uxore mea dotem
accepissem aestimata, sic dixero: *Si uxor mea om-
nes res suas dotalis pro tenore instrumenti dotalis
heredi meo dederit, summam dotis ei lego et (decem)
nummos: et res quaedam usu perierint.*

XIII. Et de eo, si filiusfamilias dotem susceperit,
quando cam possit legare.

XIV. Et de eo, si cum duas filias haberem, ita
dixero: *Maria curabit, ut filia mea natu minor
nuptui collocetur iisdem, quibus sororem eius nuptui
collocavi: et iuraverit Maria, me voluisse, ut tantam
dotem acciperet, quantam soror eius acceperit.*

XV. Regulariter quidem definitum est, si res
pignoratæ legatae sint, heredem eas liberare cogi.
Verum si mulier res obligatas in dotem dederit, ei-

§) L. 11. D. h. t. exhibetur e sch. e. Enantiophanis ad
ibi locus Digestorum et praecedunt verba φησὶ γάρ, ὡς ἐὰν
δωρομένη, ut vertendum sit: *si quidem non donatura tibi etc.*
e Tipucito. n) Pro τὰ legendum videtur δέκα auctoritate
T. V. p. 770.

Basil. XXXIX, 5. cap. 27. Fabr. T. IV. p. 704. sq. Laudatur
κ. τ. λ. λ) Fabr. hic et postea legit δωρομένω. Malim
δ) Hoc habet Tipucitus. m) L. 12 — 14. D. h. t. exhibentur
Digestorum. o) L. 15 D. h. t. e Syn. p. 389. habet Fabr.

παράσχη ἐν προικί, καὶ ληγατευθῆ αὐτῇ ἢ προῖξ, οὐκ ἀναγκάζεται ὁ κληρονόμος ἐλευθεροῦν αὐτά, εἰ μὴ ῥητῶς ὁ διαθέμενος ἕτερον εἶπεν.

2) Καὶ^{ρ)} περὶ πραγμάτων ἠνεχυρασμένων ληγατευθέντων, πῶς ἀναγκάζεται ὁ κληρονόμος, ἐλευθεροῦν αὐτά. ἔαν δὲ γυνὴ ὑποκείμενα παράσχη ἐν προικί, καὶ ληγατευθῆ ἢ προῖξ αὐτῇ, οὐκ ἀναγκάζεται ὁ κληρονόμος ἐλευθεροῦν, εἰ μὴ ῥητῶς ὁ διαθέμενος εἶπεν.

15. Καὶ^{ρ)} περὶ τοῦ, ἔαν παρὰ τῆς πενθερᾶς μου προῖκα λαβὼν αὐτῇ τὴν ἐπανάδοσιν ὁμολογήσω, καὶ ληγατεύσω αὐτὴν τῇ γαμετῇ μου.

15. Καὶ περὶ τοῦ, ἔαν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου, εἴ τι ἠγύρασα αὐτῇ, καὶ εἴ τι δέδωκέ μοι. τί λαμβάνει, ἀνάγνωθι.

Καὶ περὶ τοῦ, ἔαν οὕτως εἶπω· τῇ γαμετῇ μου, ὅσα χρήματα περιῆλθον εἰς ἐμέ, ἢ εἰς ἐπερώτησιν ὀνόματι^{ρ)} προικὸς αὐτῇ ἢ προῖξ ἐν δύο συμβολαίοις ἐστὶ ρ'. νομισμάτων· πῶς ἐκατέραν ἀπαιτεῖ ποσότητα.

TITULOS H'.

Περὶ καλλονῆς ἢ ἐπιλογῆς ληγατευθείσης^{ρ)}.

α'. * Ἐάν^{ρ)} ἐπιλογὴν δούλων ληγατεύσω σοι, τρεῖς λαμβάνεις κατ' ἐπιλογὴν.

β'. Καὶ^{ρ)} περὶ τοῦ, εἰ δούλου ἐπιλογὴ ληγατευθῆ μοι, ἢ γενικῶς δούλος.

Καὶ περὶ τοῦ, ἔαν εὐρεθῆ ὁ ἐπιλεγείς ὑποτεθειμένος ἢ ἀλλότριος.

* Ἐάν^{ρ)} ρ'. κεράμων οἴνου ληγατευθῆ ἐπιλογῇ, καὶ ἐπιλέξωμαι ὄξος, ἀναιρεῖται^{ρ)} μοι ἐπιλογῇ, εἰ μὴ, ὅπερ ἐπελέξαμην, εἶχεν ὁ διαθέμενος ἐν ἀριθμῷ οἴνου.

γ'. * Ἀλλὰ^{ρ)} τοῦτο, ὅτε μὴ γευσάμενος ἐπελέξαμην.

δ'. Καὶ^{ρ)} περὶ τοῦ, ἔαν ἐπιλογὴ σκεύους ληγατευθῆ μοι.

ε'. Καὶ τινὰ κρύψη ὁ κληρονόμος.

ς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἔαν ἐπιλογὴ δούλου ληγατευθῆ σοι, πῶς ὀφείλει ὁ ἄρχων προθεσμίαν τῇ ἐπιλογῇ ὀρίζειν. καὶ τότε δύνασαι μετὰ τὴν προθεσμίαν ἐπιλέγεσθαι.

ζ'. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ καὶ ἐνός δούλου ληγατευθῆ σοι ἐπιλογῇ, καὶ ἐμοὶ οἱ λοιποί.

Καὶ περὶ τοῦ, ἔαν τις ἐκ τῶν τεσσάρων αὐτοῦ κινήων εἶπη με τὰ δύο ἐπιλέξασθαι.

Καὶ περὶ τοῦ, ἔαν δούλου ἐπιλογὴ κάμοι καὶ σοὶ ληγατευθῆ, καὶ ἐπιλεξαμένου μου ἐπιλέξῃ τὸν αὐτόν, καὶ μὴ ἐναλλάξω τὴν γνώμην μου.

Καὶ περὶ τοῦ, ἔαν τις πυροθέμενος πράγματα τοῦ ἐνός αὐτῶν ἐπιλογὴν ληγατεύσῃ μοι.

η'. Καὶ περὶ τοῦ, ἔαν οὕτως εἶπον· Πέτρω Παῦλον ληγατεύω, ἔαν μὴ Θωμᾶν ἐπιλέξῃται· τῷ αὐτῷ Θωμᾶν ληγατεύω, ἔαν μὴ Παῦλον ἐπιλέξῃται.

que dos legata fuerit, heres eas liberare non cogitur, nisi nominatim testator aliud dixerit.

Et de rebus pigneratis legatis, quomodo heres eas liberare cogatur. Verum si mulier res obligatas in dotem dederit, eique dos legata fuerit, heres (eas) liberare non cogitur, nisi testator id nominatim dixerit.

XVI. Et de eo, si dotem a socru mea accepero L. 11 eique cam reddi promisero, et eam uxori meae le- D. XXX 4. gavero.

XVII. Et de eo, si uxori meae legavero, quid- L. 17. quid ei comparavi, et quidquid mihi dedit. Lege, D. eo quid capiat.

Et de eo, si ita dixero: Uxori meae, quanta §. 1. pecunia ad me inve stipulationem dotis eius nomine pervenit: quae dos in duobus instrumentis est centum nummorum: quomodo utramque summam petat.

TITULUS VIII.

De optione vel electione legata.

I. Si tibi servorum electionem legavero, tres eli- L. 1. gendo capis. D. XXX 5.

II. Et de eo, si servi electio legata mihi fuerit, L. 2. p. aut generaliter servus. §. 1. D. e.

Et de eo, si is, qui electus est, sit pignori §. 2. datus vel alienus.

Si centum amphorarum vini electio legata fue- §. 3. rit, et acetum elegero, (non) tollitur mihi electio, nisi, quod elegi, testator in vini numero habuit.

III. Hoc autem, si antequam degustarem, elegi. L. 3. D. eod.

IV. Et de eo, si vasis electio mihi legata sit. L. 4. D. eod.

V. Et heres quaedam celaverit. L. 5. D. eod.

VI. Et de eo, si electio servi legata fuerit, quo- L. 6. modo magistratus electioni diem statuere debeat. Et D. eod. quando post diem eligere possis.

VII. Et de eo, si unius servi electio tibi, et L. 8. pr. mihi reliqui legati fuerint. D. eod.

Et de eo, si quis ex quatuor suis viriolis me §. 1. duas eligere iusserit.

Et de eo, si servi electio mihi et tibi legata §. 2. fuerit, et cum ego optassem, tu eundem elegeris, egoque voluntatem meam non mutavero.

Et de eo, si quis, cum res deponeret, unius §. 3. earum electionem mihi legaverit.

VIII. Et de eo, si ita dixi: Petro Paulum lego, L. 9. pr. si Thomam non elegerit: eidem Thomam lego, si D. eod. Paulum non elegerit.

p) Hoc habet Tipucitus. q) L. 16. 17. D. h. t. exhibentur e Tipucito. r) Adde τῆς ante προικός. s) Sic inscribitur titulus VIII. a Tipucito. Index titulorum Coislinianus consentit, nisi quod pro ληγατευθείσης habet ληγάτου, et addit β. β. γ. τῶν διγ. τ. γ. (lege ε.). t) L. 1. D. h. t. e Syn. p. 389. habet Fabr. T. V. p. 771. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι. u) L. 2. pr. §. 1. 2. D. h. t. exhibentur e Tipucito. v) L. 2. §. 3. D. h. t. e Syn. l. 1. habet Fabr. l. 1. Tipucitus καὶ περὶ τοῦ κ. τ. λ. usque ad ὄξος habet. w) Adde οὐκ ante ἀναιρεῖται. x) L. 3. D. h. t. e Syn. l. 1. habet Fabr. l. 1. y) L. 4 - 6. 8. 9. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

§. 9. §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γενικῶς δοῦλος ληγατευθῆ
XXIII. μοι, ἢ ἐπιλογὴ δούλου, ποῖον οὐ δύναμαι ἐπιλέξασθαι. καὶ τότε καὶ ἄνωθεν ἐπιλέγομαι.

L. 10. 9'. 1) * Ἐὰν²⁾ ληγατευθῆ δούλω μου, καὶ μετὰ
D. eod. προχώρησιν^{α)} αὐτὸν ἐλευθερώσω, εἰ μὲν καταδέξωμαι τὸ ληγάτον, οὐ δύναται ὁ ἐλευθερωθεὶς ἀπαρτεῖν αὐτό· εἰ δὲ παραιτήσωμαι, δύναται.

2) Καὶ^{β)} περὶ τοῦ, ἐὰν γενικῶς ληγατευθῆ τῷ δούλω σου δοῦλος, καὶ μετὰ προχώρησιν ἐλευθερώσης αὐτόν.

L. 11. ι'. Καὶ^{γ)} περὶ τοῦ, ἐὰν Πέτρον τὸν δοῦλον ληγατεύσω σοι, καὶ αὐτῷ τῷ Πέτρῳ ἀγρόν· εἶτα Παύλῳ ἐπιλογὴν εἰσὼ δούλου, καὶ ἐπιλέξεται τὸν Πέτρον.

L. 12. ια'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι δοῦλον,
D. eod. ὃν ἂν οἱ κληρονόμοι μου θέλωσι, τί γίνεται.

L. 13. pr. ιβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν Πέτρῳ τῷ δούλω μου
D. eod. χωρὶς ἐλευθερίας ληγατεύσω, καὶ σοὶ ἐπιλογὴν δούλου, τότε δύνασαι τὸν Πέτρον ἐπιλέγεσθαι.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, τότε δύναται ὁ πραιτωρ ἀναγκάζειν τὸν ληγατάριον ἐπιλέγεσθαι.

L. 14. ιγ'. 1) * Ἐὰν^{δ)} πρὸ τῆς ἐπιλογῆς ἐλευθερώσῃ
D. eod. δοῦλον ὁ κληρονόμος, εἰ μὲν αὐτὸν ὁ ληγατάριος ἐπιλέξεται, αὐτὸν λαμβάνει· εἰ δὲ ἄλλον, μένει ἐλεύθερος.

2) Καὶ^{ε)} περὶ τοῦ, ἐὰν πρὸ τῆς ἐπιλογῆς ἐλευθερώσῃ δοῦλον ὁ κληρονόμος, τότε αὐτὸν λαμβάνει ἢ μὴ.

L. 15. ιδ'. Καὶ^{ς)} περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῷ δούλω
D. eod. μου χωρὶς ἐλευθερίας, καὶ σοὶ ἐπιλογὴν δούλου, καὶ ἐπιλέξῃ αὐτόν.

L. 16. ιε'. Καὶ ὅτι ἀνισχύρως τις πρὸ τοῦ κληρονομηθῆναι ἐπιλέγεται.

L. 17. ις'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῆ σοι δύο δούλων ἐπιλογὴ, καὶ οἱ λοιποὶ Πέτρῳ, καὶ μὴ ἐπιλέξῃ.

L. 18. ιζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῆ μοι δοῦλος γενικῶς, καὶ παραιτήσωμαι Παῦλον.

L. 19. ιη'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸδε ληγατεύσω σοι, ὅπερ
D. eod. ἐπιλέξῃ, καὶ μετὰ προχώρησιν ἀποθάνῃς μὴ ἐπιλέξάμενος.

L. 20. ιθ'. * Ἐὰν^{ς)} ἐπιλέξεται ὁ ληγατάριος, οὐκέτι
D. eod. δύναται μεταμελόμενος ἕτερον ἐπιλέγεσθαι. ἅμα γὰρ τῷ^{η)} εἰπεῖν τῆς δεσποτείας αὐτοῦ γίνεται τὸ ἐπιλεγέν.

L. 21. κ'. Καὶ^{ι)} περὶ τοῦ, ἐὰν εἰς καιρὸν γάμου ληγατεύσω τῇ θυγατρὶ μου ρ'. νομίματα, καὶ δέκα ἀνδράποδα, ἅπερ ἂν ἡ γαμετὴ μου ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὑπερκελεύσεως τῆς κληρονομίας ἐπιλέξεται.

L. 22. κα'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι δίσκων
D. eod. ἐπιλογὴν ἐκ τῶν ὄντων ἐν καιρῷ τελευτῆς μου.

TITULUS Θ'.

Περὶ οἴτου, οἴνου, ἐλαίου ληγατευθέντων^{κ)}.

L. 1. α'. 1) * Οἴνου^{λ)} ληγατεομένου καὶ τὸ ὄξος περιέ-
XXXIII. χεται, ὅπερ ὁ διαθέμενος εἶχεν ἐν ἀριθμῷ οἴνου.

Et de eo, si generaliter servus mihi legatus fuerit, aut optio servi, qualem non possim eligere. Et quando etiam denuo eligam.

IX. Si servo meo legatum relictum fuerit, eumque post diem cedentem manumisero, si quidem legatum agnovi, manumissus id petere non potest: sin autem repudiavi, potest.

Et de eo, si servo tuo generaliter servus legatus sit, tuque post diem cedentem eum manumisero.

X. Et de eo, si Petrum servum tibi legavero, et ipsi Petro fundum: deinde Paulo optionem servi reliquero, isque Petrum elegerit.

XI. Et de eo, si servum tibi legavero, quem heredes mei volent, quid fiat.

XII. Et de eo, si Petro servo meo sine libertate legatum reliquero, et tibi optionem servi, quando Petrum possis eligere.

Et de eo, quando Praetor legatarium ad eligendum cogere possit.

XIII. Si heres ante optionem servum manumiserit, si quidem legatarius eum elegerit, eum capit: sin alium, liber manet.

Et de eo, si ante optionem heres servum manumiserit, quando eum capiat necne.

XIV. Et de eo, si servo meo sine libertate legavero, et tibi optionem servi, tuque eum elegeris.

XV. Ante aditam hereditatem inutiliter quis eligitur.

XVI. Et de eo, si tibi duorum servorum optio, et reliqui Petro legati fuerint, et non elegeris.

XVII. Et de eo, si generaliter mihi servus legatus fuerit, et repudiavero Paulum.

XVIII. Et de eo, si id tibi legavero, quod elegeris, et post diem cedentem decesseris, antequam elegeres.

XIX. Si legatarius elegerit, non amplius poenitentiam agens aliud eligere potest. Simulatque enim dixerit, res electa in dominium eius pervenit.

XX. Et de eo, si in matrimonii tempus filiae meae centum nummos legavero et decem mancipia, quae uxor mea tempore aditae hereditatis elegerit.

XXI. Et de eo, si tibi electionem lancium ex his, quae tempore mortis meae sint, legavero.

TITULUS IX.

De tritico, vino, oleo legatis.

I. Vino legato, acetum quoque continetur, quod testator vini numero habuit.

α) L. 10. D. h. t. exhibetur e sch. x. ad Basil. XI.VII. 3. cap. 44. Fabr. T. VI. p. 261. quem locum restituendo hoc titulo Fabrotus neglexit. β) Sic lego. Fabr. προχωρήσεως. γ) Hoc habet Tipucitus. δ) L. 11 — 13. D. h. t. exhibentur e Tipucito. ε) L. 14. D. h. t. e Syn. p. 389. habet Fabr. T. V. p. 771. ζ) Hoc habet Tipucitus. η) L. 15 — 19. D. h. t. exhibentur e Tipucito. θ) L. 20. D. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l. Eadem habet Tipucitus usque ad ἐπιλέγεσθαι. Praefiguntur ab eo verba καὶ ὅτι. ι) Lego τῷ. Fabr. τῷ. κ) L. 21. 22. D. h. t. exhibentur e Tipucito. λ) Sic titulus IX. inscribitur a Tipucito et in indice titularum Coisliliano. Hic tamen habet ληγατευθέντος, et addit βιβ. λγ'. τῶν διγ. τετ. ε'. μ) L. 1. D. h. t. e Syn. p. 389. habet Fabr. T. V. p. 772.

2) Οίνου^{m)} ληγατευομένου, εἰ μὲν κατ' ἐπιλογὴν, καὶ ὄξος, εἰ βούλεται, λαμβάνει ὁ ληγατάριος· εἰ δὲ μὴ κατ' ἐπιλογὴν, εἰ μὴ πάρεστιν οἶνος, ἀναγκάζεται ὁ κληρονόμος ἀγοράσαι καὶ δοῦναι οἶνον, οὐ μὴν ὄξος, ὅπερ εἶχεν ὁ ληγατεύσας ἐν ἀριθμῷ οἴνου.

3) Καὶⁿ⁾ περὶ τοῦ, πότε οἴνου ληγατευομένου καὶ τὸ ὄξος περιέχεται.

β'. Καὶ^{o)} περὶ τοῦ, ἐὰν ἄλλω τὸν οἶνον, καὶ σοὶ τὸ κελλαρικὸν ληγατεύσω χωρὶς τοῦ οἴνου.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπιλογὴν ρ'. κερύμων ληγατεύσω σοι, πῶς ἔχεις εἰς τὸ γεύσασθαι ἑτέραν ἀγωγὴν, καὶ τὴν παριστώσαν τὸ πρῶγμα εἰς τὸ διαφέρειν.

γ'. * Ἐὰν^{p)} ρ'. κερύμους οἴνου ληγατεύσω, καὶ μὴ καταλίπω οἶνον, ἀναγκάζεται ὁ κληρονόμος ἀγοράσαι καὶ δοῦναι οἶνον, οὐ μὴν τὸ ὄξος, ὃ εἶχον ἐν ἀριθμῷ οἴνου.

1) * Οἴνου^{q)} ληγατευομένου καὶ οἱ κέραμοι περιέχονται· οὐχ ὡς μέντοι μέρος ὄντες τοῦ οἴνου, ὡς περὶ τὰ ἐμβλήματα τῶν ἀγγυρῶν σκευῶν, καὶ τὰ σπέτλα^{r)} τοῦ οἴκου. οὐ μὴν οἱ πίθοι, καὶ μάλιστα οἱ κεχωσμένοι ἢ διὰ τὸ μέγεθος δυσχερῶς μεταφερόμενοι, οὔτε ἀσκοί. αἱ δὲ βούττεις περιέχονται, εἰ μὴ ἀκίνητοι ἦσαν, ὡς ἐξοπλισμὸς τοῦ ἀγροῦ.

2) Οἴνου^{s)} ληγατευομένου καὶ τὰ ἀγγεῖα αὐτοῦ περιέχονται, καὶ κέραμοι, καὶ κάδοι· οὐ μὴν οἱ κεχωσμένοι πίθοι, οὔτε οἱ ἀσκοί. καὶ ἁπλῶς ἐκεῖνα τὰ ἀγγεῖα τῷ ληγάτῳ τοῦ οἴνου περιέχονται, ὅσα διὰ τὴν παροῦσαν χρῆσιν αὐτὸν ἔχουσιν.

3) Καὶ^{t)} ὅτι οἶνον ληγατευομένου καὶ οἱ κέραμοι περιέχονται. καὶ περὶ τοῦ, ποῖα περιέχονται τῷ ὀνόματι τοῦ οἴνου καὶ ποῖα οὐ. λέγει γὰρ ἀσκούς, βούττεις καὶ πίθους μὴ περιέχονται.

δ'. Καὶ^{u)} περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω ἔλαιον, μὴ προσθεῖς ποιότητα, τί γίνεται.

ε'. 1) * Ἐὰν^{v)} ῥητὸν οἴνου^{w)} ποσὸν ἐκ τοῦ γενησομένου ἐν τῷδε τῷ ἀγρῷ ληγατεύσω σοι, καὶ μὴ γένηται τοσοῦτος, οὐδὲν πλέον τοῦ γενομένου λαμβάνεις.

2) Ἐὰν^{x)} τις ἔχη ἀμπελῶνα, καὶ ληγατεύσῃ τινὲ τὸν ἐξ αὐτοῦ γενησόμενον οἶνον τοσοῦτον, προσθεῖς ῥητῶς καὶ τοῦ οἴνου ποσόν, ἔπειτα δὲ ὁ ἀμπελῶν οὐ ποιήσῃ τόσον οἶνον, ὅσον ὁ διαθέμενος εἶποι, ἀλλ' ὀλιγώτερον· ὁ ληγατάριος οὐκ ἔχει ἄδειαν ἐξ ὀλοκλήρου ζητεῖν τὴν ληγατευθεῖσαν αὐτῷ τοῦ οἴνου ποσότητα, ἀλλ' ἀναγκάζεται ἀρκεσθῆναι, εἰς ὅσον ὁ ἀμπελῶν, ἐξ οὗ ἐτάχθη τὸν οἶνον λαβεῖν, κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἐκαρποφόρησεν.

ζ'. 1) * Ἐὰν^{y)} εἶπω δοθῆναι τὸν ἐν κερύμοις ἢ κάδοις οἶνον, καὶ τὰ ἀγγεῖα παρέχονται. καὶ ἐὰν τὸν οἶνον μετὰ τῶν κερύμων ληγατεύσω, καὶ τὸν ἐν πίθοις δοκῶ ληγατεύειν· ὡς περὶ ἐὰν πάντας τοὺς δούλους μου μετὰ τῶν πεκουλλίων αὐτῶν ληγατεύσω, καὶ οἱ μὴ ἔχοντες πεκούλια δίδονται.

2) Καὶ^{z)} περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω δοθῆναι τὸν ἐν κερύμοις ἢ κάδοις οἶνον, πῶς καὶ τὰ ἀγγεῖα περιέ-

Vino legato, si quidem cum optione, acetum quoque, si velit, legatarius capit: si vero non cum optione, si vinum non adsit, heres vinum emere et praestare cogitur, nec vero acetum, quod testator vini numero habuit.

Et de eo, quando vino legato acetum quoque contineatur.

II. Et de eo, si alii vinum, et tibi penum ex- L. 2
cepto vino legavero. D. X

Et de eo, si optionem centum amphorarum tibi legavero, quomodo, ut degustare possis, aliam habeas actionem, et ad exhibendum actionem in id, quod interest. §. 1.

III. Si centum amphoras vini legavero, et vinum L. 3
non reliquero, heres emere vinum et praestare cogitur, nec vero acetum, quod vini numero habui. D.

Vino legato et amphorae continentur: non tamen §. 1.
quasi pars vini sint, quemadmodum emblemata sunt vasorum argenteorum, et specula domus. Nec vero dolia, maxime quae defossa sunt, aut propter magnitudinem difficile transferuntur, neque utres. Cupae vero continentur, nisi fuerint immobiles, velut instrumentum agri.

Vino legato etiam vasa eius continentur, et amphorae, et cadi, nec vero dolia defossa, neque utres. Et simpliciter illa vasa legato vini continentur, quae ob praesentem usum illud continent.

Vino legato amphorae quoque continentur. Et de eo, quanam vini nomine contineantur, et quanam non. Dicit enim, utres, cupas et dolia non contineri.

IV. Et de eo, si oleum legavero, non adiecta L. 4
qualitate, quid fiat. D. e.

V. Si certam vini quantitatem ex eo, quod in L. 5
illo fundo natum erit, tibi legavero, nec tantum natum fuerit, non amplius capis, quam natum est. D. e.

Si quis vineam habeat, et euidam vinum legaverit, quantum ex ea natum erit, vini quantitate specialiter adiecta, deinde vinea non tantum vini tulerit, quantum testator dixerat, sed minus: legatarius vini quantitatem sibi legatam in solidum petendi non habet potestatem, sed contentus esse cogitur eo, quod vinea, ex qua vinum capere iussus est, eo tempore produxerit.

VI. Si vinum dari iussero, quod in amphoris L. 6
vel cadis sit, etiam vasa praestantur. Et si vinum cum amphoris legavero, etiam quod in doliis est, legare videor: sicuti si servos meos omnes cum eorum peculiis legavero, etiam ii, qui non habent peculia, praestantur. D. e.

Et de eo, si vinum, quod in amphoris vel cadis sit, dari iussero, quomodo etiam vasa contineantur.

m) Hoc habet Harm. V. 10. §. 36. compositum ex l. 1. et 3. pr. D. h. t. n) Hoc habet Tipucitus. o) L. 2. pr. §. 1. D. h. t. exhibentur e Tipucito. p) l. 3. pr. D. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l. q) l. 3. §. 1. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l. r) Fabr. notat, in omnibus Codd. msa. legi σπέτλα, Leunclavium vero legere σπέτλα. s) Hoc habet Harm. V. 10. §. 35. ex l. 3. §. 1. et l. 14. D. h. t. compositum. t) Hoc habet Tipucitus. u) L. 4. D. h. t. exhibetur e Tipucito. v) L. 5. D. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l. Eadem habet Tipucitus usque ad verbum τοιοῦτος, praemissis verbis καὶ περὶ τοῦ. w) Fabr. habet οἴκου, haud dubie errore typhotetae. x) Hoc habet Harm. V. 10. §. 37. y) L. 6. D. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l. z) Hoc habet Tipucitus.

γονται. καὶ ὅτι, ἐὰν τὸν οἶνον μετὰ τῶν κέραμων
ληγατεύσω, καὶ τὸν ἐν πίθους δοκῶ ληγατεύειν' ὡς-
περ ἐὰν πάντας τοὺς δούλους μου μετὰ τῶν πεκου-
λίων αὐτῶν ληγατεύσω, καὶ οἱ μὴ ἔχοντες πεκούλια
δίδονται.

L. 7. pr. ζ'. * Ἐὰν^{a)} εἶπω τῇ γυναικί^{b)} μου λαβεῖν οἶνον,
XXXIII. ἔλαιον, μέλι, ἢ ἄλλο τι, καὶ μὴ προσθήσω τὸ ποσόν,
6. ὅσον ἐκ τούτων τῶν εἰδῶν κατέλιπον, λαμβάνει.

§. 1. Καὶ^{c)} περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ρ'. σίτου
μοδίους, ὥστε σταθμᾶζειν ἕκαστον ρ'. λίτρας.

L. 8. η'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν ἐν πίθους οἶνον λη-
D. eod. γατεύσω σοι, καὶ ὑπερτίθῃ λαβεῖν, ὕστερον δὲ βούλη-
καὶ περὶ τοῦ ἐν αὐτῷ κινδύνου.

L. 9. pr. θ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις τὸν οἶνον ληγατεύσῃ,
D. eod. ποῖον οἶνον ληγατεύει, καὶ τὸν ἐκ ποίων γενόμενον.
καὶ ποῖος οὐ λέγεται οἶνος.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὄξος ληγατευθῇ, πῶς τὸ
ὄξος οὐ περιέχεται, ὅπερ ἐν τάξει οἴνου εἶχεν ὁ δια-
θήμενος.

§. 2. Καὶ πῶς τῷ ληγάτῳ τοῦ οἴνου καὶ ὁ μετὰ τὸ
διαθῆσθαι ὄξισος περιέχεται.

§. 3. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν πατρῶον οἶνον ληγα-
τεύσω, ὃν εἶχεν ἐν τάξει οἴνου, ἢ τὸν πεκουλιάριον
εἶπω, ποῖον δοκῶ λέγειν.

L. 13. ι'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῶσί μοι κατὰ πᾶν
D. eod. ἔτος δώδεκα κέραμοι οἴνου ἐκ τοῦδε τοῦ ἀγροῦ, καὶ
ἐν τῷ παρόντι μὲν ἐνιαυτῷ μὴ ποιήσῃ τούτους, ἐν
δὲ τῷ παρελθόντι πλείονας.

L. 14. ια'. 1) * Ἐκεῖνα^{d)} τὰ ἀγγεῖα τῷ ληγάτῳ τοῦ
D. eod. οἴνου παρέχεται^{e)}, ὅσα διὰ τὴν παρούσαν χρῆσιν
αὐτὸν^{f)} ἔχουσιν, ὡς οἱ κέραμοι καὶ οἱ κάδοι· οὐ μὴν
τὰ διηλεκτῶς ἐπὶ τούτοις φυλαττόμενα.

2) Καὶ^{g)} περὶ τοῦ, ποῖα ἀγγεῖα τῷ ληγάτῳ τοῦ
οἴνου περιέχεται.

L. 15. ιβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν μετὰ τῶν σκευῶν ληγα-
D. eod. τεύσω τὸν οἶνον, πῶς καὶ ὁ ἐν τοῖς πίθους περιέχε-
ται, οὐ μὴν οἱ κέραμοι.

16. §. 1. ιγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γλυκέα σοι ληγατεύσω,
D. eod. καὶ μηδὲν ἕτερον εἶπω, τίνα δοκῶ λέγειν.

§. 2. Καὶ εἰ εἶπω, οἶνον ἀμναῖον καὶ πάντα τὰ γλυ-
κέα, πῶς τὰ πόσιμα μόνον γλυκέα λαμβάνεις.

ΤΙΤΛΟΣ Ι'.

Περὶ κατασκευῆς ἡγῶν τῶν πρὸς ὑπηρεσίαν
ληγατευθέντων^{h)}.

L. 1. pr. α'. Καὶⁱ⁾ ὅτι, εἴτε παρεσκευασμένος, εἴτε μετὰ
XXXIII. ἔξοπλισμῷ ληγατευθῇ ἀγρός, δύο εἰσὶ ληγάτα.

7. §. 1. * Ἀγροῦ^{k)} μετὰ ἔξοπλισμῷ ληγατευομένου, εἴτα
ἐκποιουμένου, οὐδὲ ὁ ἔξοπλισμὸς δίδεται.

L. 2. pr. β'. Καὶ^{l)} περὶ τοῦ, ἐὰν πολλοὺς υἱοὺς ἔχων
D. eod.

a) L. 7. pr. D. h. t. e Syn. p. 390. habet Fabr. T. V. p. 773. Eadem habet Tipucitus usque ad verbum ποσόν, nisi quod praefigit verba καὶ περὶ τοῦ, et pro τῇ γυναικί legit τὴν γυναῖκα. b) Lege τὴν γυναῖκα. c) L. 7. §. 1. L. 8. 1. D. h. t. exhibentur e Tipucito. L. 10 — 12. desiderantur. d) L. 14. D. h. t. e Syn. p. 390. habet Fabr. T. V. p. 773. Etiam Harm. V. 10. §. 35. hoc habet, sed ex L. 3. §. 1. et L. 14. D. h. t. compositum. e) Malim περιέχεται, ut habet Tipucitus. Sic etiam verti. f) Sic lego. Syn. αὐτῶν. Lectio αὐτῶν defenditur auctoritate Harm. g) Hoc, uti e L. 15. 16. D. h. t. exhibentur e Tipucito. h) Hanc inscriptionem tituli X. exhibent Tipucitus et index titulorum Coislinianus. Hic addit: βιβ. λγ'. τῶν διγ. ττ. ζ'. Tipucitus pro ἡγῶν habet ἦ. i) L. 1. pr. D. h. t. exhibetur e Tipucito. k) L. 1. §. 1. D. h. t. e Syn. p. 390. habet Fabr. T. V. p. 773. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ περὶ, et ὁ αὐτὸν ἔξοπλισμὸς omittit. l) L. 2. 3. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

Item si vinum cum amphoris legavero, etiam quod in doliis est, videor legare: sicuti si servos meos omnes cum eorum peculiis legavero, etiam ii, qui non habent peculia, praestantur.

VII. Si uxorem meam vinum, oleum, mel aut aliud quid accipere iussero, nec quantitatem adicero, quantum ex hisce speciebus reliqui, sumit.

Et de eo, si tibi legavero tritici centum modios, qui singuli centum pondo pendeant.

VIII. Et de eo, si vinum, quod in doliis sit, tibi legavero, et per te steterit, quominus accipias, postea autem velis. Et de periculo eius nomine.

IX. Et de eo, si quis vinum legaverit, quale vinum leget, et ex quibus natum. Et quale non dicatur vinum.

Et de eo, si acetum legatum sit, quando non contineatur acetum, quod vini loco testator habuit.

Et quomodo legato vini illud quoque, quod post testamentum factum coacuit, contineatur.

Et de eo, si vinum paternum legavero, quod vini loco habuit, aut si peculiare dixero, quale videar legare.

X. Et de eo, si quotannis mihi duodecim amphorae ex illo fundo legatae fuerint, et is praesenti anno tot non tulerit, praeterito autem plures.

XI. Vini legato ea vasa continentur, quae ob praesentem usum illud continent, ut amphorae et cadi: nec vero quae perpetuo ad hoc reservantur.

Et de eo, quatenam vasa legato vini continentur.

XII. Et de eo, si vinum cum vasis legavero, quomodo id quoque, quod in doliis sit, contineatur nec vero amphorae.

XIII. Et de eo, si dulcia tibi legavero, neque aliud quid dixero, quatenam dicere videar.

Et si dixero, vinum aminaeum et dulcia omnia quomodo ea duntaxat dulcia capias, quae potioni sunt.

TITULUS X.

De instructo vel instrumento legato.

I. Sive *instructus*, sive *cum instrumento* fundus sit legatus, duo sunt legata.

Fundus cum instrumento legato, deinde alienatus ne instrumentum quidem praestatur.

II. Et de eo, si plures filios habens eos herede

κληρονόμους αὐτοὺς γράψω, καὶ δυοῖν ἐξ αὐτῶν τὰ
μαμμῶα ληγατεύσω, πῶς μερίζονται.

Καὶ περὶ τοῦ, πότε αἱ ἐνθῆκαι τοῦ ἀγροῦ οὐ
δίδονται.

γ. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν παρεσκευασμένον ἀγρὸν ἐν
διαθήκῃ ληγατεύσω τοῖς ὑπελευθέροις μου, καὶ ἐν
κωδικέλλοις ἀξιώσω τοὺς τελευτῶντας, ἀποκαταστή-
σαι τοῖς ζῶσι τὰ μέρη αὐτῶν, μὴ μνημονεύσας παρε-
σκευασμένου, ποταπὸν δίδονται τὸ ληγάτον.

δ. 1) * Δύο^m) εἶχον ἀγροὺς συνεζευγμένους, καὶ
βόας μένοντας μὲν ἐν τῷ ἐνί, ἐν δὲ τῷ ἄλλῳ ἐργα-
ζομένους. ἐὰν δὲ τοὺς ἀγροὺς διαφόροις ληγατεύσω
παρισκευασμένους, οἱ βόες ἐνθα κάμνουν εἰώθασιν,
ἀκολουθοῦσιν.

2) Εἰχέⁿ) τις ἀγροὺς δύο καὶ βόας δύο, ἐν τῷ
ἐνί μὲν ἀγρῷ μένοντας, ἐν τῷ λοιπῷ δὲ ἐργαζομέ-
νους. τελευταῖον ὁ κύριος τῶν ἀγρῶν ἀφῆκε ληγάτα
τοὺς τοιοῦτους ἀγροὺς, τινὲ μὲν τὸν ἐνα, ἄλλῳ δὲ
τὸν ἕτερον· τοὺς δὲ βόας οὐκ ἀφῆκε τινι. λαμβάνει
ταὶ τούτους ὁ καὶ τὸν ἀγρὸν λαβῶν, ἐν ᾧ εἰργά-
ζοντο, ἐπεὶ καὶ εἰς τοῦτον, καὶ οὐκ εἰς ἐκεῖνον συμ-
βάλλονται· οὐ γὰρ ἐπονται κατὰ νόμον τῷ ἀγρῷ, ἐν
ᾧ ἔμενον, ἀλλὰ τῷ ἑτέρῳ, ἐν ᾧ εἰργάζοντο.

3) Καὶ^o) περὶ τοῦ, ἐὰν δύο ἔχων ἀγροὺς συν-
ζευγμένους, καὶ βόας μένοντας μὲν ἐν τῷ ἐνί, ἐν δὲ
τῷ ἄλλῳ ἐργαζομένους, καὶ^p) ληγατεύσω τοὺς ἀγροὺς
διαφόροις παρεσκευασμένους, πῶς οἱ βόες, ἐνθα κά-
μνουν εἰώθασιν, ἀκολουθοῦσιν.

ε. 1) * Ἐὰν^q) ληγατεύσω σοι ἀγρὸν μετὰ τοῦ
ἔξοπλισμοῦ, καὶ πωλήσω τὸν ἀγρὸν, οὐ δύνασαι ἐκ-
δικεῖν^r) τὸν ἔξοπλισμόν. εἰ δὲ οὕτω ληγατεύσω, ἀγρὸν
καὶ τὸν ἔξοπλισμόν, ἢ ἀγρὸν παρεσκευασμένον, δύ-
νασαι τοῦ ἀγροῦ ἐκποιουμένον ἀπαιτεῖν ταῦτα.

2) Καὶ^s) περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ἀγρὸν
μετὰ τοῦ ἔξοπλισμοῦ, καὶ πωλήσω τὸν ἀγρὸν μετὰ
τοῦ ἔξοπλισμοῦ^t), πῶς οὐ δύνασαι διεκδικεῖν τὸν
ἔξοπλισμόν. καὶ εἰ ληγατεύσω οὕτως, ἀγρὸν καὶ τὸν
ἔξοπλισμόν, ἢ ἀγρὸν παρεσκευασμένον, πῶς δύνασαι
τοῦ ἀγροῦ ἐκποιουμένου ἀπαιτεῖν ταῦτα.

ε. Καὶ^u) περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῷ ἐγγόνῳ
μου χωρία, ὡς εἰσὶ παρεσκευασμένα, μετὰ οἴνου καὶ
ἐλῶν ἐκεῖ δεδανεισμένων χρημάτων, καὶ εἶπω· ὅτε
ἐλλῶ τελευτῶν, εἴ τι ἔσται ἐμὸν ἐν τῷδε τῷ κλήματι
ἐν οἰκῇ ποτε εἶδει, τὰ ἐγγόνῳ μου ληγατεύω, λαμ-
βάνει καὶ ὑπερ οἱ χρεῶσται ζῶντί μοι κατεδικάσθη-
σαν, καὶ τὸ ἱκανὸν οὐκ ἐποίησαν.

ζ. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ἐργαστήριον
ἔχον ὑπερῶν μετὰ φορτίων καὶ ἔξοπλισμοῦ, καὶ οἰκο-
σκευῆς, ἢ ὄρειον μετὰ οἴνου καὶ ἔξοπλισμοῦ, καὶ
πικρῶν, καὶ πραγματευτῶν δούλων· καὶ κενθέντα
τὸν οἶκον ἀνανεύσω, πωλήσω δὲ καὶ τὸ ὄρειον, καὶ
ἐρατήσω τὸν οἶνον, ἵνα ἐπιτηδειότερῳ^v) πωλήσω
αὐτόν.

η. 1) * Τῷ^w) ἔξοπλισμῷ τοῦ ἀγροῦ περιέχεται,
ὅσα ἐπὶ τῷ γενέσθαι καὶ συλλεγῆναι, καὶ φυλαχθῆναι
τοὺς καρποὺς παρεσκευάσται. καὶ ἔνεκεν μὲν τοῦ
γενέσθαι εἰσὶν οἱ γεωργοῦντες καὶ οἱ προεστώτες αὐ-
τῶν, καὶ οἱ δεδανεισμένοι βόες, καὶ τὰ διὰ τὰ κοπι-
εῖν ὄντα θρέμματα, καὶ τὰ πρὸς γεωργίαν ἐργαλεῖα,

scripsero, et duobus ex his bona aviae legavero, quo-
modo partes faciant.

Et de eo, quando dotes fundi non praestentur. L. 2.
D. X²

III. Et de eo, si fundum instructum testamento
libertis meis legavero, et codicillis petiero, ut mo-
rientes partes suas superstitibus restituerent, nec men-
tionem fecero *instructi*, quale legatum praestetur.

L. 3.
D. 1

IV. Duos fundos iunctos habebam, et boves in
uno quidem manentes, in altero autem opus facientes.
Si hos fundos instructos diversis legavero, boves
eum sequantur, in quo soliti sunt opus facere.

L. 4
D. e¹

Habebat quidam duos fundos et duos boves in
uno quidem fundo manentes, in altero autem opus
facientes. Tandem fundorum dominus hosce legavit
fundos, uni alterum, et alii alterum: boves autem
non reliquit alicui. Hos quoque accipit, qui fundum
accepit, in quo opus faciebant, quoniam huic, non
illi fundo prosunt: iure enim non eum sequuntur
fundum, in quo manebant, sed alterum, in quo opus
faciebant.

Et de eo, si cum duos fundos iunctos haberem,
et boves in uno quidem manentes, in altero autem
opus facientes, hos fundos instructos diversis lega-
vero, quomodo boves eum sequantur, in quo opus
facere soliti sint.

V. Si fundum cum instrumento tibi legavero, et
fundum vendidero, instrumentum vindicare non potes.
Si vero sic legavero, *fundum et instrumentum*, vel,
fundum instructum, alienato fundo haec petere potes.

L. 5.
D. eod

Et de eo, si fundum cum instrumento tibi le-
gavero, et fundum [cum instrumento] vendidero, quo-
modo instrumentum vindicare non possis. Et si sic
legavero, *fundum et instrumentum*, vel, *fundum in-
structum*, quomodo fundo alienato haec petere possis.

VI. Et de eo, si nepoti meo legavero praedia,
ut instructa sunt, cum vino et pecunia ibi mutuo
data, et dixerō: *Quidquid meum erit, cum moriar,
in illa regione in quacumque specie nepoti meo lego*:
consequitur etiam id, in quod debitores mihi vivo
condemnati sunt nec vero satisfecerunt.

L. 6.
D. eod

VII. Et de eo, si tibi legavero tabernam coena-
culum habentem cum mercibus et instrumento, et
supellectile, aut horreum cum vino et instrumento,
et vasis, et servis inastitoribus: et domum exustam
instauravero, et horreum vendidero, et retinero vi-
num, ut magis idoneo id venderem.

L. 7.
D. eod

VIII. Instrumento fundi continentur, quae fructus
quaerendi et cogendi et conservandi gratia parata
sunt. Et quaerendi quidem causa sunt, qui agrum
colunt et qui his praepositi sunt, et boves domiti,
et pecora stercorandi causa parata, et vasa culturae
utilia, velut aratra, falces, sarculi, ligones, falces

L. 8. p¹
§. 1. D. e¹

m) L. 4. D. h. t. e Syn. I. I. habet Fabr. I. I.

n) Hoc habet Harm. V. 10. §. 40.

o) Hoc habet Tipucitus.

p) καὶ supervacaneum est.

q) L. 5. D. h. t. e Syn. I. I. habet Fabr. T. V. p. 774. Eadem habet Harm. V. 10. §. 38.

r) Harm. διεκδικεῖν. s) Hoc habet Tipucitus t) Verba μετὰ τοῦ ἔξοπλισμοῦ hoc loco delenda sunt.

u) L. 6. 7. D. h. t. exhibentur e Tipucito. v) Malim ἐπιτηδειότερος, commodatus. w) L. 8. D. h. t. e Syn. I. I. habet Fabr. I. I.

οἶον ἄροτρα, ἄμμι, ὄρνυγαί, σκαλίδες, δρέπανοι κλα-
 δευτικοί, δίκελλαι καὶ τὰ τοιαῦτα. ἐπὶ δὲ τῶ^{*)} συλ-
 λεγῆναι τοὺς καρποὺς εἰσι ληνοί, κώφιοι, δρέπανοι
 θειριστικοί, δρέπανοι χόρτου, κάρταλοι. πρὸς δὲ φυ-
 λακὴν πίθοι, βούττιες. εἰ δὲ τὰ οἰκήματα τοῦ ἀγροῦ
 εὐτρεπῆ^{γ)} εἰσι, καὶ οἱ τὰ μέσανλα φυλάττοντες, καὶ
 οἱ σαροῦντες ταῦτα καὶ τοῦ ἔξοπλισμοῦ εἰσιν. εἰ δὲ
 ἄλλοι ἔχει ὁ ἀγρός, καὶ οἱ ἄλσοφυλάκες. εἰ δὲ καὶ
 ἔλη καὶ βοσκὰς ἔχει, περιέχονται αἱ ἀγέλαι καὶ οἱ
 ποιμένες, καὶ οἱ τὰ ἔλη φυλάττοντες.

2) Τῶ²⁾ ἔξοπλισμῷ τοῦ ἀγροῦ περιέχονται, ὅσα
 ἐπὶ τῷ γενέσθαι καὶ συλλεχθῆναι καὶ φυλαχθῆναι
 τοὺς καρποὺς παρεσκευάσται· οἶον γεωργοί, βόες, τὰ
 διὰ τὸ κοπιῆναι θρέμματα, καὶ τὰ πρὸς γεωργίαν
 ἐργαλεῖα καὶ συλλογὴν τῶν καρπῶν, ἔτι δὲ καὶ τὰ
 πρὸς φυλακὴν αὐτῶν.

3) Καὶ³⁾ ὅτι τῷ ἔξοπλισμῷ τοῦ ἀγροῦ περιέχε-
 ται, ὅσα ἐπὶ τῷ γενέσθαι καὶ συλλεγῆναι καὶ φυλα-
 χθῆναι τοὺς καρποὺς παρεσκευάσται. καὶ τίνα εἰσὶν
 ἕνεκεν τοῦ γενέσθαι, ὡς οἱ γεωργοῦντες καὶ⁴⁾ προε-
 στῶτες αὐτῶν, καὶ οἱ δεδασμασμένοι βόες, καὶ τὰ
 διὰ τὸ κοπιῆναι θρέμματα, καὶ τὰ πρὸς γεωργίαν
 ἐργαλεῖα. καὶ τίνα ἐπὶ τῷ συλλεγῆναι καὶ φυλαχθῆ-
 ναι τοὺς καρποὺς εἰσὶ. καὶ εἰ ἄλλοι ἔχει ὁ ἀγρός, ἢ
 ἔλη καὶ βοσκὰς, τίνα τούτοις περιέχονται.

§. 9. καὶ⁵⁾ πότε αἱ ἀγέλαι τῶν προβάτων οὐκ
 εἰσὶ τοῦ ἔξοπλισμοῦ, καὶ πότε εἰσὶ.

§. 10. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἢ πρόσδοδος ἀπὸ μέλιτος
 συνήγγοτο.

§. 11. καὶ τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τῶν ἐν ταῖς θαλαττίαις
 νήσοις τρεφομένων ὀρνέων.

§. 12. καὶ ἄπλῶς εἰπεῖν, ποῖα τῶν κτηνῶν, ἐργα-
 λείων καὶ λοιπῶν. καὶ μὴν καὶ τινες τῶν ἐν τῷ
 ἀγρῷ ἀνθρώπων καὶ αὐτῶν τῶν εἰδῶν τοῦ ἔξοπλι-
 σμοῦ εἰσὶ τοῦ ἀγροῦ.

§. 14. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τῷ αὐτῷ ἔξοπλισμῷ εἰς πολ-
 λοὺς ἀγροὺς ἐκεχρήμη.

§. 26. καὶ τίνα εἰσὶ καὶ λέγονται εἰς ἔξοπλισμὸν τοῦ
 οἴκου, ἢ μὴ. ἀνάγνωθι τὸ κεφάλαιον ὅλον.

§. 27. καὶ ὅτι, ὅτε ἀγρός παρεσκευασμένος ληγατεύε-
 ται, πλέον ἔχει τοῦ ληγατευομένου ἀγροῦ μετὰ τοῦ
 ἔξοπλισμοῦ. καὶ ἀνάγνωθι, ὅσα περιέχονται τῇ παρα-
 σκευῇ. εὐρήσεις γὰρ ἐν πολλοῖς πλατυνομένην τὴν
 λέξιν.

§. 40. καὶ περὶ οἴκου μετὰ οἰκοσκευῆς ληγατευθέντος,
 τίνα ἐν αὐτῷ περιέχεται.

§. 43. καὶ τίνα τῷ παρεσκευασμένῳ οἴκῳ ἢ καὶ κήπῳ.
 καὶ περὶ ἐμπόρου ληγατεύσαντος παρεσκευασμένον
 οἴκον, τίνα δοκεῖ περιέχεσθαι ἐν αὐτοῖς.

§. 44. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τοὺς ἐν τῷ ἀγρῷ
 διατίβοντας οἰκέτας, πῶς οἱ δοῦλοι αὐτῶν οὐ περιέ-
 χονται, εἰ μὴ δειχθῆ, τοῦτο βουλευθῆναι με.

§. 45. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἴπω, δοθῆναι τῇ γαμετῇ
 μου αἱ ἀσφάλεια^{δ)} τῶν χρεωστῶν, ποίας δοκῶ λέγειν.

§. 46. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγρὸν παρεσκευασμένον λη-
 γατεύσω σοι, ἐπαγάγω δέ, μετὰ τῆς οἰκοσκευῆς ἢ
 τινος ἑτέρου πράγματος, τί γίνεται.

§. 47. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν παρεσκευασμένον ἀγρὸν λη-
 γατεύσω τῷ υἱῷ μου, τῇ δὲ θυγατρὶ μου τὸν γυναι-
 κείον ἄργυρον, ἐφ' ᾧ αὐτῷ ἐκεῖ κεχρησθῆται.

putatoriae, bidentes et similia. Fructus vero co-
 gendi causa sunt torcularia, corbes, falces messoriae,
 falces foenariae, quali. Conservandi causa, dolia, cupae.
 Quodsi cultiores villae sint, instrumenti sunt etiam
 atrienses et scoparii. Si viridaria fundus habeat,
 etiam topiarii. Si et saltus et pastiones habeat,
 continentur greges et postores, et saltuarii.

Instrumento fundi continentur, quae fructus
 quaerendi, cogendi, conservandi gratia parata sunt,
 veluti agri cultores, boves, pecora stercorandi causa
 parata, et vasa culturae utilia, et cogendis et con-
 servandis fructibus.

Instrumento fundi continentur, quae fructus
 quaerendi, cogendi, conservandi gratia parata sunt.
 Et quaenam quaerendi causa sint, ut qui agrum co-
 lunt et qui his praepositi sunt, et boves domiti, et
 pecora stercorandi causa parata, et vasa culturae
 utilia. Et quaenam fructus cogendi et conservandi
 gratia parata sint. Et si viridaria fundus habeat,
 aut saltus et pastiones, quaenam his contineantur.

IX. Et quando greges ovium instrumenti non
 sint, et quando sint.

X. Et de eo, si redditus ex melle colligebatur.

XI. Idem est et in avibus, quae in insulis ma-
 ritimis aluntur.

XII. Et simpliciter, quaenam pecora, vasa, c
 reliqua. Et quinam ex hominibus, qui in fundo
 sunt, et eorum speciebus instrumenti fundi sint.

Et de eo, si eodem instrumento in multis agri
 utebar.

Et quaenam sint et dicantur esse ad instrumen-
 tum fundi vel non. Lege totum caput.

Cum fundus instructus legatur, plus contine-
 quam si fundus cum instrumento legatur. Et leg
 quaenam instructo contineantur. Hanc enim voce
 in pluribus extensam reperies.

Et de domo cum supellectile legata, quaena
 ea contineantur.

Et quaenam domo instructa aut etiam hor
 (instructo). Et de mercatore, qui domum instructa
 legavit, quaenam his contineri videantur.

Et de eo, si servos in fundo morantes legaves
 quomodo servi eorum non contineantur, nisi probet
 hoc me voluisse.

Et de eo, si iussero, uxori meae cautione
 debitorum praestari, de quibus loqui videar.

Et de eo, si fundum instructum tibi legaves
 et adiecero, cum supellectile vel alia quadam
 quid fiat.

Et de eo, si filio meo fundum instructum leg
 vero, filiae autem meae argentum muliebre, ut il
 eo uteretur.

x) Sic lego pro τοῦ, quod habet Syn. y) Malim εὐτρεπῆ. z) Hoc habet Harm. V. 10. §. 39. a) Hoc ha
 Tipucitus. b) Adde οί. c) L. 9—13. 15—28. D. h. t. exhibentur e Tipucito. d) Lege τὰς ἀσφαλείας.

ιγ'. Καὶ πῶς περιέχονται καὶ οἱ προειστώτες χάριν πραγματείας δούλοι τῷ ἐξοπλισμῷ τοῦ καπηλείου· τῷ δὲ τοῦ ἐργαστηρίου μόνα τὰ ἐν αὐτῷ κείμενα περιέχονται, ὡς πίθοι, σκεύη καὶ τὰ λοιπά.

Καὶ τίνα περιέχονται τῷ ἐξοπλισμῷ τοῦ λυτροῦ.

ιδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οὕτως εἴπω· ὅσα τοῦ καπηλείου καὶ ἀρτοκοπέου τῶν ἐργαστηρίων μου γέγονεν ἢ ἠντρίπεται, ληγατεύω. ἀνάγνωθι, ποῖα ἐν τούτοις περιέχονται.

Καὶ ὅτι τῷ παρεσκευασμένῳ οἴκῳ οἰκοσκευῇ, οὐ μὴν ὁ ἐν αὐτῷ ἀποκείμενος οἶνος περιέχεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγρὸς παρεσκευασμένος ἢ μετὰ τοῦ ἐξοπλισμοῦ ληγατευθῆ, τίνα περιέχονται. τὰ δὲ οἰκήματα μέρος εἰσὶ τοῦ ἀγροῦ.

ιε'. Καὶ ὅτι τῷ ἐξοπλισμῷ τοῦ ἀγροῦ ἢ οἰκοσκευῇ οὐ περιέχεται.

Καὶ τίνα περιέχονται τῷ ἐξοπλισμῷ τοῦ ἀμπελῶνος.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν ἀγρὸν, ὡς ἐστὶ παρεσκευασμένος, ἐν ᾧ κατὰ κῶνον, ληγατεύσω, τίνα περιέχονται.

ις'. Καὶ τίνα περιέχονται τῷ ἐξοπλισμῷ τοῦ ζωγραφείου, ἢ τῷ ἀλιευτικῷ, ἢ τῷ τοῦ βαλανείου, ἢ τῷ τοῦ ἀγροῦ, ἢ τῷ τοῦ ἐργαστηρίου. λέγει γάρ, τοὺς προβεβλημένους περιέχονται.

ιζ'. Καὶ τίνα τῷ τοῦ μακελλαρίου.

Καὶ περὶ τοῦ, τί περιεργαζόμεθα ἐν τῷ τοῦ κλημάτου ἐξοπλισμῷ^{ε)}, καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀρτοκοπέου ἐξοπλισμὸς ληγατευθῆ.

Καὶ ποῖα οὐκ εἰσὶ τοῦ ἐξοπλισμοῦ τοῦ ἀγροῦ, καὶ ποῖα εἰσὶ. καὶ ὅτι οὐ περιεργαζόμεθα ἐν τούτοις ἢ κυριολεκτικῶς, ἀλλὰ τὴν τοῦ διαθεμένου βούλησιν, καὶ τὴν ἐν ἐκάστῳ κλίματι τῶν ἀνθρώπων πρόληψιν.

Καὶ περὶ τοῦ, ὅταν μὴ ὠρισται ἢ πρόσδος τοῦ ἀγροῦ, ἀλλὰ τῇ τύχῃ τοῦ δεσπότου συλλέγεται, τίνας περιέχονται τῶν ἐν τῷ ἀγρῷ ὄντων· ὡς ὁ φυλάττων αὐτὸν καὶ οἱ λοιποί.

Καὶ περὶ τοῦ, ὅτε ὡς κάλλιστος καὶ μέγιστος ἀγρὸς ληγατεύεται, πῶς τὰ ἐν αὐτῷ πολιτικὰ ἀνδράποδα περιέχεται, καὶ τὰ σπέρματα, καὶ ὁ πρὸς ἀποροφῆν τῶν δούλων ἀποκείμενος οἶτος.

Καὶ περὶ τοῦ, τίνα περιέχεται τῷ ἐξοπλισμῷ τοῦ ἰατροῦ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν παρεσκευασμένον ἀγρὸν ληγατεύσω σοι, καὶ ὀνομαστὶ τινῶν ἀνδραπόδων μνημοεύσω, αὐτὰ μόνα λαμβάνεις.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγρὸν καὶ πάντα τα ἐν αὐτῷ ληγατεύσω σοι, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ εὐρισκόμενα, λαμβάνεις, ἀνάγνωθι.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οὕτως ληγατεύσω· τὰ κλίματά σου, ὡς ἐνεμήθην αὐτὰ, μετὰ τῆς οἰκοσκευῆς καὶ τῶν ἀνδραπόδων καὶ τραπέζων καὶ οἴνου, τῶν ἕως λευτῆς μου ὄντων ἐν αὐτοῖς, δίδωμι. τίνα δὲ οὐ περιέχονται, ἀνάγνωθι.

Οἶκον δὲ παρεσκευασμένον ληγατευθέντος μετὰ ἰντων τῶν πεπηγότων αὐτῷ, τὰ γραμματεῖα τῶν κωστών οὐ περιέχεται.

ιη'. Καὶ ποῖα περιέχονται τῷ ἐξοπλισμῷ τοῦ ῥοῦ, καὶ ποῖα οὐ.

XIII. Et quomodo etiam servi negotiationi prae- L. 13
positi instrumento cauponae contineantur: tabernae D. XX
autem instrumento ca duntaxat, quae in ea posita 7.
sunt, contineantur, puta dolia, vasa et reliqua.

Et quaenam instrumento balnei contineantur. §. 1.

XIV. Et de eo, si ita dixerō: Quae cauponae, L. 15.
pistrini, tabernarum nearum causa facta paratave D. e
sunt, lego. Lege, quaenam his contineantur.

Domo instructa supellex, nec vero vinum ibi §. 1.
repositum continetur.

Et de eo, si fundus instructus vel cum instru- §. 2.
mento legatus fuerit, quaenam contineantur. Aedi-
ficia autem pars agri sunt.

XV. Fundi instrumento supellex non continetur. L. 16.
D. eo

Et quaenam instrumento vineae contineantur. §. 1.

Et de eo, si fundum, uti instructus est, in quo §. 2.
habitabam, legavero, quaenam contineantur.

XVI. Et quaenam contineantur instrumento offi- L. 17
cinae pictoris, aut piscatorio, aut balnei, aut fundi, D. eod
aut tabernae. Ait enim, praepositos contineri.

XVII. Et quaenam instrumento lanionis. L. 18.

Et de eo, quid spectemus in instrumento legati. D. eod
Et de eo, si instrumentum pistrini legatum sit. §. 1.

Et quaenam non sint instrumenti fundi, et quae- §. 2. 3.
nam sint. Et non spectamus propriam verborum
significationem, sed voluntatem testatoris, et prae-
sumtionem hominum in quaque regione.

Et de eo, si reditus fundi certus non sit, sed §. 4—ε
fortuna domini colligatur, quinam eorum, qui in
fundo sunt, contineantur: ut qui eum custodit et
reliqui.

Et de eo, si fundus ut optimus maximusque le- §. 9.
gatur, quomodo urbana mancipia, quae in eo sunt,
contineantur, et semina, et frumentum ad mancipio-
rum exhibitionem repositum.

Et de eo, quaenam instrumento officinae medici §. 10.
contineantur.

Et de eo: si fundum instructum tibi legavero, §. 11.
et nominatim quorundam mancipiorum mentionem
fecero, ea duntaxat capis.

Et de eo, si fundum et omnia, quae in eo sunt, §. 12.
quaeque in eo reperiuntur, tibi legavero, lege, quid
capias.

Et de eo, si ita legavero: Villam meam, uti §. 13.
eam possedi, cum supellectile, mancipiis, mensis et
vino, quae in diem mortis meae ibi erunt, do. Lege,
quaenam non contineantur.

Domo autem instructa legata cum omnibus ei §. 14.
affixis, instrumenta debitorum non continentur.

XVIII. Et quaenam instrumento fundi continean- L. 19.
tur, quaenam non. D. eod.

ε) Lege ἐν τῷ τοῦ ἐξοπλισμοῦ κλημάτι, ἐν instrumenti legato.
Basil. T. IV.

20. pr. 19'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ἀγρὸν
XXIII. παρεσκευασμένον μετὰ γεωργῶν καὶ λοιπάδων, καὶ
7. ὕστερον ἐν κωδικέλλοις οὕτως γράψω· ὑπεμνήσθην·
τοὺς ἀγρούς, ὡς εἰσὶ παρεσκευασμένοι, μετὰ τῆς
οἰκοσκευῆς καὶ τοῦ ἀγροικικοῦ ἐξοπλισμοῦ, καὶ τῶν
λοιπάδων, καὶ τῶν οἰκονόμων ὁ ληγατάριος λαβέτω·
τί γίνεται.
- §. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω ἀγρὸν παρεσκευα-
σμένον, καὶ τὸν ἐπάνω αὐτοῦ οἶκον, πῶς κεχρεώστη-
ται. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω ἐξοπλισμὸν οἰκῆ-
σεως, ποῖοι δοῦλοι οὐ περιέχονται.
- §. 3. 4. 5. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω ἀγρὸν μετὰ ἐνθη-
κῶν, ὡς ἐστὶ παρεσκευασμένος, μετὰ τῶν λοιπάδων
τῶν μισθωτῶν καὶ τῶν οἰκονόμων, καὶ ἀνδραπόδων,
καὶ πικουλίων, καὶ θρεμμάτων, τίνα οὐ περιέχονται.
- §. 6. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω ἀγρὸν μετὰ τοῦ
ἐξοπλισμοῦ, τίνα περιέχονται.
- §. 7. Καὶ ὅτι τῇ προσηγορίᾳ τοῦ ἀγροῦ οἱ τῆς βοσκῆς
τόποι περιέχονται.
- §. 8. Καὶ τίνα περιέχονται τῷ παρεσκευασμένῳ οἴκῳ,
ὡς περὶ ἢ ἀργυρᾷ κλίνῃ.
- §. 9. Καὶ περὶ τοῦ, τί δηλοῖ τὸ ληγατεύσαι οἶκον ἢ
ἀγρὸν, ὡς ἐκτεσάμην.
- L. 21. κ'. Καὶ περὶ τοῦ, ὅτε ἀγρὸς διχα ἐξοπλισμοῦ λη-
D. eod. γατεύεται, τίνα περιέχεται, ὡς οἱ πίθοι, καὶ ὁ μύλος
τοῦ ἐλαιοτριβείου· καὶ ποῖα οὐ περιέχεται.
- L. 22. pr. κα'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγρὸς ὡς κάλλιτος καὶ
D. eod. μέγιστος ληγατευθῇ, πῶς περιέχεται τὰ λῖνα καὶ τὰ
λοιπά τῆς θήρας ἐργαλεῖα.
- §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω μετὰ τῶν ἀνδρα-
πόδων καὶ θρεμμάτων, καὶ παντὸς ἀγροικικοῦ καὶ
πολιτικοῦ ἐξοπλισμοῦ, τίνα κεχρεώσθηται.
- L. 23. κβ'. Καὶ ὅτι τὸ ἰστρομέντον τοῦ ἐργαστηρίου
D. eod. ἐκ τῆς ποιότητος τῆς πραγματείας ὀρίζεται.
- L. 24. κγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τὸν μισθω-
D. eod.θέντα ἀγρὸν μετὰ τοῦ ἐξοπλισμοῦ, ποῖος ἐξοπλισμὸς
δηλοῦται.
- L. 25. pr. κδ'. Καὶ περὶ ἐξοπλισμοῦ ἀγροῦ ληγατευθέντος,
D. eod. τίνα περιέχονται.
- §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἔχων ἐν ἀγρῷ κεραμεῖον λη-
γατεύσω τὸν ἐξοπλισμὸν τοῦ ἀγροῦ, πῶς οἱ κεραμεῖς
δοῦλοι οὐ περιέχονται.
- §. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὄλον τὸν ἐξοπλισμὸν ληγα-
τεύσω χωρὶς τῶν θρεμμάτων, πῶς οὐ περιέχονται
τὰ πρόβατα καὶ οἱ ποιμένες αὐτῶν.
- L. 26. pr. κε'. Καὶ ποῖαι γάστραι εἰσὶ τοῦ οἴκου.
D. eod.
- §. 1. Καὶ ὅτι τὰ χερομύλια καὶ οἱ δι' ὑποζυγίων ἐρ-
γαζόμενοι μύλοι οὐκ εἰσὶ τῆς οἰκοσκευῆς, ἀλλὰ τοῦ
ἐξοπλισμοῦ.
- L. 27. pr. κς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν παραθαλάσσια χωρία λη-
D. eod. γατεύσω μετὰ ἐξοπλισμοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς οἰκε-
τῶν, ποῖοι δοῦλοι οὐ περιέχονται.
- §. 3. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τῷ μερικῷ μου κληρονόμῳ
ληγατεύσω ἀγρὸν μετὰ ἐξοπλισμοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ
όντων, καὶ πωλήσω περιῶν τὸν ἐν πίθοις οἶνον, καὶ
λάβω τὸ τρίτον τοῦ τιμήματος.
- §. 4. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν, ὡς ἐστὶν ἀγρός, αὐτὸν λη-
γατεύσω, δοκῶ λέγειν παρεσκευασμένον.
- §. 5. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ἀγρὸν, ὡς
ἐστὶ παρεσκευασμένος, μετὰ τῶν ἰτεῶν καὶ ὕλων·

XIX. Et de eo, si fundum instructum cum co-
lonis et reliquis tibi legavero, et postea codicillis ita
scripsero: *Postea mihi venit in mentem: fundos, uti
sunt instructi, cum suppellectile et instrumento rustico,
et reliquis, et villicis legatarius sumito: quid fiat.*

Et de eo, si legavero fundum instructum et
superiorem domum, quomodo debeatur. Et de eo, si
instrumentum habitationis legavero, quinam servi non
contineantur.

Et de eo, si legavero fundum cum dotibus, uti
instructus est, cum reliquis colonorum et villicorum,
et mancipiis, et peculiis, et pecoribus, quaenam non
contineantur.

Et de eo, si fundum cum instrumento legavero,
quaenam contineantur.

Fundi appellatione pascua continentur.

Et quaenam domo instructa contineantur, ut
lectus argenteus.

Et de eo, quid significet legare domum aut
fundum, *uti possedi.*

XX. Et de eo, cum fundus sine instrumento
legatur, quaenam contineantur, ut dolia, lapis mol-
laris molae olivariae: et quaenam non contineantur.

XXI. Et de eo, si fundus ut optimus maximus-
que legatus fuerit, quomodo retia et cetera venationis
instrumenta contineantur.

Et de eo, si fundum legavero cum mancipiis
et pecoribus, et omni instrumento rustico et urbano,
quaenam debeantur.

XXII. Instrumentum tabernae ex qualitate ne-
gotiationis definitur.

XXIII. Et de eo, si fundum locatum legavero
cum instrumento, quale instrumentum significetur.

XXIV. Et de instrumento fundi legato, quaenam
contineantur.

Et de eo, si figlinas in fundo habens instru-
mentum fundi legavero, quomodo servi figuli non
contineantur.

Et de eo, si omne instrumentum legavero ex-
ceptis pecoribus, quomodo oves earumque pastores
non contineantur.

XXV. Et quaenam dolia domus sint.

Molae manuariae et quae iumentis laborant, non
sunt suppellectilis, sed instrumenti.

XXVI. Et de eo, si praedia maritima legavero
cum instrumento et servis, qui ibi sunt, quales servi
non contineantur.

Et de eo, si heredi meo ex parte instituto fun-
dum legavero cum instrumento et his, quae in eo
sunt, et vinum, quod in doliis erat, vivus vendidero,
et tertiam pretii partem accepero.

Et de eo: si fundum, sicut est, legavero, in-
structum dicere videor.

Et de eo, si fundum tibi legavero, uti instructus
est, cum salictis et silvis: haec autem fundi non

ἐρεθῶσι δὲ ταῦτα μὴ ὄντα τοῦ ἀγροῦ, ἀλλ' ἐτέρω συνημμένου καὶ συναγορασθέντος αὐτῶ, καὶ χωρὶς αὐτοῦ γεωργεῖσθαι μὴ δυναμένου.

κζ. Καὶ¹⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν παρεσκευασμένος ἀγρὸς ληγατευθῆ, πῶς τὰ εὐρισκόμενα ἐν τῇ προχωρήσει τοῦ ληγάτου κεχρεώσθηται.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΑ'.

Περὶ πεκουλίου ληγατευθέντος^{β)}.

α'. 1) * Ἐάν^{h)} οἰκέτης ληγατευθεὶς μετὰ τοῦ πεκουλίου τελευτήσῃ, ἢ ἐλευθερωθῆ, ἢ ἐκποιηθῆ, ὁ βέννυται τὸ τοῦ πεκουλίου ληγάτου.

2) Ἐληγάτευσά¹⁾ σοι τὸν ἐμὸν οἰκέτην μετὰ τοῦ πεκουλίου αὐτοῦ. ἐπιζήσας τῇ ποιήσει τῆς διαθήκης ἡλευθέρωσα τὸν οἰκέτην, ἢ ἐξέποιήσα αὐτόν, ἢ συνέβη αὐτὸν τελευτῆσαι. οὐ μόνον ἐπ' αὐτῶ, ἀλλὰ καὶ^{h)} τῷ πεκουλίῳ ἐξασθενεῖ τὸ ληγάτου.

β. 1) * Αἰ¹⁾ γὰρ προσθήκαι συναναίρουσιν τοῖς πρωτοτύποις.

2) Τῶν^{m)} γὰρ πρωτοτύπων μὴ σωζομένων ὑφελτάναι οὐ δύναται τὰ παρακολουθήματα.

γ. Εἰⁿ⁾ δὲ δούλη ληγατευθῆ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς, καὶ συμβῆ τι τῶν εἰρημένων, δίδονται τὰ ἕκτα.

δ. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ δούλου ληγατενομένου μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ.

ε. Καὶ ὅτι ὁ κληρονόμος τὰ ἐν πεκουλίῳ χρεῖα ἔχεται ἀπαιτεῖν. καὶ τί ὑφέλλει δίδόναι τῷ ληγατερίῳ.

ς. Καὶ ὅτι, ὁ χρεωστὴ ὁ δούλος δεσπότη, ἢ ἄλλῳ, ἢ παιδί δεσπότη, μισοῖ ἕκαστον πραγμάτων τοῦ πεκουλίου ἀναλόγως.

Εἰ δὲ εἶπῃ ὁ τεστάτωρ μὴ ὑπέξαιρεθῆναι τὰ ἕκτα, ἀχρηστος ἢ προσθήκη· πλὴν ὅτι νεμόμενος ὁ ληγατερίος ἔχει παραγραφὴν. παραχωρεῖν μόντοι τὸ ἕκτος, ἢ λέγειν, ὅτι οὐδὲν χρεωστεῖ, δύναται ὁ τεστάτωρ. ταῦτα ἐν συνόψει. τὸ δὲ κεφάλαιον φησιν, ἡ σωματικὰ πεκουλίου πρᾶγματα μειοῦται πάντα τὰ ἀναλογίαν, δι' ὧν ὁ δούλος χρεωστὴ τῷ δεσπότη, ἢ τοῖς συνυπεξουσίοις· καὶ μάτην προστιθήσιν διαθήμενος, μὴ ὑπέξαιρεθῆναι τὰ τοιαῦτα χρεῖα.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δούλον καὶ δούλον αὐτοῦ ὑθερώσω, καὶ ληγατεύσω αὐτοῖς τὸ πεκούλιον.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω δούλω μου πεδύλιον, πότε λαμβάνει, ἢ ἰδομένησιν εἰς τὴν οὐρανὸν μου, ἢ οὐ. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γράψω χρεωστεῖν δούλω μου ἢ τῇ θυγατρὶ μου, οὐκ ἀπαιτεῖται ὁ κληρονόμος, εἰ μὴ καὶ τὸ ἀληθὲς ἐχρεώστων.

Καὶ ὅτι οὐ μόνον τὰ τῷ δεσπότη χρεωστούνα, ἀλλὰ καὶ τῷ κληρονόμῳ ὑπέξαιρεῖται.

ζ. Καὶ ὁ εἰς θελοῖν λαβῶν ὑπέξαιρεῖ τὸ χρεωστούμενον αὐτῶ.

η. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ τῷ ὑπὸ ἡμέραν ἢ αἴρεσιν ὑθερωθησομένην δανείσει ὁ κληρονόμος, ἢ τῷ χωρὶς

sint, sed alterius coniuncti et simul comparati, qui sine eo coli non possit.

XXVII. Et de eo, si fundus instructus fuerit legatus, quomodo ea, quae die legati cedente reperiuntur, debeantur. L. 28. D. XXXIII. 7.

TITULUS XI.

De peculio legato.

I. Si servus legatus cum peculio mortuus vel manumissus, vel alienatus fuerit, peculii legatum extinguitur. L. 1. D. XXXIII. 8.

Servum meum cum peculio suo tibi legavi. Cum facto testamento supervixissem, servum manumisi, vel alienavi, vel contigit, ut moreretur. Non solum in ipso, sed etiam in peculio legatum evanescit.

II. Nam accessiones cum rebus principalibus tolluntur. L. 2. D. eod.

Nam non salvis rebus principalibus, accessiones consistere nequeunt.

III. Sed si ancilla legata fuerit cum suis natis, et aliquid eorum, quae dicta sunt, contigerit, nati praestantur. L. 3. D. eod.

IV. Idem valet et de servo cum vicariis suis legato. L. 4. D. eod.

V. Heres nomina peculiaria persequi potest. Et quid praestare debeat legatario. L. 5. D. eod.

VI. Quod servus domino, vel conservo, vel filio domini debet, singulas res peculiarias pro rata minuit. L. 6. pr. D. eod.

Sed si testator dixerit, non deduci aes alienum, §. 1. inutilis est adiectio: verum legatarius possidens habet exceptionem. Potest tamen testator debitum remittere, vel dicere, nihil servum debere. Haec breviter. Caput autem dicit, corpora peculiaria omnia pro rata minui per ea, quae servus domino debet, vel his, qui in eadem potestate sunt: et frustra testator adiicit, non deduci eiusmodi debita.

Et de eo, si servum eiusque vicarium manumisero, eisque peculium legavero. §. 3.

Et de eo, si servo meo peculium legavero, §. 4. quando capiat vel non capiat ea, quae in bona mea impendit. Et de eo: si scripsero, me servo meo vel filiae meae debere, quomodo id ab herede non exigatur, nisi revera deberem.

Non solum quae domino, sed etiam quae heredi debentur, deducuntur. §. 5.

VII. Etiam qui aliquem arrogavit, quod sibi debetur, deducit. L. 7. D. eod.

VIII. Et de eo, si statulibero aut pure manumisso heres crediderit vivo testatore vel ante aditam. §. 1. D. eod.

f) L. 29. D. h. t. reperitur infra lib. LIII. Basilicorum reposita. g) Ita inscribitur titulus XI. apud Tipucitum et in ice titulorum Coisliniano. Hic addit: βιβ. λγ'. τῶν διγ. τιτ. η'. h) L. 1. D. h. t. e Syn. p. 390. habet Fabr. T. V. p. 773. lem habet Tipucitum, qui praefigit verba καὶ περὶ τοῦ. ε) Hoc habet Harm. V. 10. §. 9. ex Prochir. tit. XXXV. §. 3. Adde ἐπὶ ante τῷ πεκουλίῳ. η) L. 2. D. h. t. e Syn. l. 1. habet Fabr. l. 1. Eadem habet Tipucitum: καὶ ὅτι αἱ προσ- ιαι κ. τ. λ. μ) Hoc habet Harm. l. 1. ex Prochir. l. 1. η)- L. 2 — 11. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

αἰρέσεως ἐλευθερωθέντι, τοῦ διαθεμένου ζῶντος ἢ πρὸ ὑπειρελεύσεως τῆς κληρονομίας, πῶς χώρα τῆ μειώσει καὶ τῆ ὑπεξαιρέσει.

8. §. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δύο δούλους ἐλευθερώσας
XXXIII. ληγατεύσω αὐτοῖς τὰ ἴδια πεκούλια, καὶ χρεωστῆ
8. ἕκαστος αὐτῶν τῷ ἄλλῳ.

§. 3. Καὶ ποῖα ὑπεξαιρεῖται τοῦ ληγατευθέντος πεκούλιον.

§. 4. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ὑπὸ ὄρον ἐλευθερωθῆσόμενος πωλήσῃ δούλον τῷ κληρονόμῳ, πῶς ὑπεξαιρεῖται, (ἕως^ο) ἐξωτικῶ ἐπώλησεν.

§. 5. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ συνερῶνῃσι, δοῦναί μοι κ'. νομίματα ὑπὲρ τοῦ ἐλευθερωθῆναι, καὶ δέδωκεν, εἴτα ἐλευθερώσω αὐτόν, καὶ ληγατεύσω αὐτῷ τὸ πεκούλιον, καὶ δέδωκεν ἢ μὴ δέδωκεν, τί γίνεται.

§. 6. Καὶ κατὰ ποῖον τρόπον μειοῦται τὸ πεκούλιον.

§. 7. Καὶ ὅτι, εἰ μὴ ληγατευθῆ τὸ πεκούλιον τῷ ἐλευθερωθέντι, οὐ κεχρεώσθηται, πότε δὲ κεχρεώσθηται, καὶ κατὰ ποῖον τρόπον, ἀνάγνωθι.

§. 8. Καὶ ὅτι, εἰ αὐτῷ τῷ δούλῳ καταλειφθῆ πεκούλιον, τὸ ἐν καιρῷ ἀδίτινος δίδεται· τότε γὰρ προχωρεῖ. εἰ δὲ ἐτέρῳ, τὸ ἐν καιρῷ τελευτήσῃ, εἰ μὴ ἐναντία γνάμη δεῖχθῆ, καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πεκούλιου ἐπαυξήματα, οὐ μὴν τὰ ἀπὸ καμμάτων ἢ ἐτέρωθεν κτηθέντα.

L. 9. pr. §. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ἐχρεώσται ὁ δούλος τῷ
D. eod. δούλῳ αὐτοῦ, πῶς οὐ μειοῦται τὸ πεκούλιον αὐτοῦ.

§. 1. 2. Καὶ εἰ τραυματίσει ἢ βλάψῃ σύνδουλον αὐτοῦ, ἢ ἄλλο τοῦ δεσπότου πρόβλημα κλέψῃ ἢ κλάσει, ὑπεξαιρεῖται τὸ διαφέρον εἰς τὸ ἄπλοῦν· οὐ μὴν ἐὰν αὐτόν τραυματίσῃ, ἢ ἀνέλῃ, ἢ φύγῃ.

L. 10. §. Καὶ ὅτι ὁ θέλων ληγατεύσαι πεκούλιον, καὶ
D. eod. μὴ ὑπεξαιρεθῆναι τὸ χρεωστούμενον αὐτῷ, ἤτοι τὰ πράγματα τοῦ πεκούλιου ληγατεύεται.

L. 11. §. Καὶ περὶ τοῦ, ὅτι καὶ τῷ μὴ ἔχοντι πεκούλιον
D. eod. καλῶς ληγατεύεται τὸ πεκούλιον. καὶ ἀνάγνωθι^p αἰτίαν.

L. 12. §. * Ἐὰν^q ὁ μετὰ τοῦ πεκούλιου ληγατευθεὶς
D. eod. δούλος πρὸ τοῦ διαθεμένου τελευτήσῃ, σβέννυται τὸ τοῦ πεκούλιου ληγάτον· εἰ μέντοι μετ' αὐτόν, οὐ σβέννυται.

L. 13. §. * Τὸ^r ἐναντίον δέ, ἐὰν δούλος ἐνδεδυμένος
D. eod. ληγατευθῆ.

L. 15. §. Καὶ^s περὶ τοῦ, ἐὰν τῷ οἰκέτῃ τὸ πεκούλιον
D. eod. καταλειφθῆ, καὶ ἐτέρῳ πῶσαι αἱ δούλαι, ἢ καὶ τῆ γυναικὶ μου· εἴη δὲ ἐν τῷ πεκούλιῳ δούλη, τῷ οἰκέτῃ ἀρμόττει.

L. 16. pr. §. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐκδικήσω τὸν δούλον τοῦ
D. eod. δούλου μου ἐπὶ πράγματι, καὶ καταδικασθεὶς παράσχῳ τὴν διατίμησιν τῆς δίκης· εἴτα ληγατεύσω τῷ ὀρδινάρῳ τὸ πεκούλιον αὐτοῦ, ἀνάγνωθι, τί γίνεται.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ἐξ ἄλλης αἰτίας^r χρεωστῆ μοι.

L. 17. §. Καὶ πῶς ὁ ληγατάριος, καὶ μετὰ ποίας ἀσφαλείας λαμβάνει τὸ καταλειφθὲν αὐτῷ πεκούλιον.

L. 18. §. Καὶ ὅτι ὁ κληρονόμος ὑπόκειται τοῖς πεκούλιαροῖς δανεισταῖς, ὅτε ληγατευθῆ δούλῳ τὸ πεκούλιον αὐτοῦ.

L. 19. pr. §. Καὶ ὅτι μέλλων ἐλευθεροῦν τὸν δούλόν μου
D. eod.

hereditatem, quomodo locus sit deminutioni et deductioni.

Et de eo, si duos servos liberos esse iussero, eisque peculia sua legavero, et quisque eorum alteri debeat.

Et quaenam de peculio legato deducantur.

Et de eo, si statuliber servum heredi vendiderit, quomodo deducatur perinde ac si extraneo vendisset.

Et de eo, si pactus sit, pro libertate se mihi daturum viginti nummos, et dederit, deinde eum liberum esse iussero, eique peculium legavero, et dederit vel non dederit, quid fiat.

Et quonam modo minuatur peculium.

Si non legatum sit manumisso peculium, non debetur. Quando autem debeat et quonam modo, lege.

Si ipsi servo relictum fuerit peculium, datur id, quod tempore aditae hereditatis fuit: tunc enim dies cedit. Si vero alii, quod mortis tempore fuit, nisi contraria voluntas probetur et incrementa ex ipso peculio provenientia, nec vero quae laboribus vel aliunde quaesita sunt.

IX. Et de eo, si servus conservo suo debebat, quomodo non minuatur eius peculium.

Et si conservum suum vulneraverit vel laeserit, aut aliam domini rem subripuerit vel fregerit, id quod interest in simplum, deducitur: nec vero si eum vulneraverit, vel occiderit, vel fugerit.

X. Qui peculium legare vult, et non deduci quod sibi debetur, specialiter res peculii legato.

XI. Et de eo, quod etiam ei, qui peculium non habet, recte peculium legetur. Et lege causam.

XII. Si servus cum peculio legatus ante testatorem decesserit, peculii legatum extinguitur: at si post eum, non extinguitur.

XIII. Aliud autem est, si servus vestitus legatus sit.

XIV. Et de eo: si servo peculium fuerit relictum, et alii omnes ancillae, vel etiam uxori meae: sit autem in peculio ancilla, servo competit.

XV. Et de eo, si servum servi mei ob rem defendero, et condemnatus litis aestimationem praestitero: deinde servo ordinario peculium suum legavero, lege, quid fiat.

Et de eo, si ex alia causa mihi debeat.

XVI. Et quomodo et cum quali cautione legatarius peculium sibi relictum capiat.

XVII. Heres creditoribus peculiaribus tenetur, cum servo peculium eius legatum fuerit.

XVIII. Servum meum manumissurus vivus eum

ο) Malim ὄσανεῖ pro ἕως. p) Adde τὴν ante αἰτίαν. q) L. 12. D. h. t. e Syn. p. 391. habet Fabr. T. V. p. 775. Tipucitus habet καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν — ἀτελευτήσῃ. r) L. 13. D. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l. Desideratur haec et sequens L. 14, apud Tipucitum. s) L. 15 — 19. L. 21 — 26. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

ζωῆ ἐπέτρεψα αὐτῷ, δοῦναι μοι ἀπογραφὴν τοῦ πεκούλιον αὐτοῦ· ὃ δὲ τίνα οὐκ ἐνέγραψε. τί οὖν γίνεται, ἀνάγνωθι.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐν διαθήκῃ ἐλευθερώσω δοῦλον, καὶ ληγατεύσω αὐτῷ τὸ πεκούλιον· εἶτα ζῶν αὐτὸν ἐλευθερώσω.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῷ υἱῷ μου τὸ πεκούλιον αὐτοῦ, καὶ ἐν ζωῇ μου δοῦλον αὐτοῦ ἐλευθερώσω, πῶς γίνεται κοινὸς τῶν κληρονόμων. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν. καὶ τίνα διαβαίνουσι πρὸς τὸν ληγατάριον.

ιδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν Πέτρῳ μὲν ἐλευθερωθῆντι ληγατεύῃ τὸ πεκούλιον αὐτοῦ, Παύλῳ δὲ δοῦλος αὐτοῦ Πέτρον. ἀνάγνωθι, τί προστίθεται τῷ Παύλῳ.

κ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ἐλευθερωθεὶς καταλάβῃ τῷ κληρονόμῳ, ὅσα ἐπέφλησεν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῷ δούλῳ μου τὸ πεκούλιον αὐτοῦ· τὸν δὲ δοῦλον, ὃν εἶχον κοινὸν τ' αὐτοῦ, ῥητῶς αὐτῷ καὶ σοὶ ληγατεύσω, πῶς ἀ τέταρτον λαμβάνετε.

κα'. Καὶ ὅτι, εἰ μετὰ ἐλευθερίαν καταλειφθῆναι δούλῳ τὸ πεκούλιον, εἰ λογοποιήσῃ καὶ πληρώσῃ ταβάλλιον, ἐκχωρήσῃ τὰς ἐκ τοῦ λόγου ἀγωγὰς. ὅσα μὲν τῆς συνόψεως. τὸ δὲ κεφάλαιόν φησιν· ὅσον δούλον διοικούντα τὴν οὐσίαν τοῦ ἀπελευθερούμενου, ὅστις ἐκ μέρους ἐγράφη κληρονόμος. ἐγὼ δὲ ἀλευτῶν ἐλευθερώσα τὸν διοικητὴν ὑπὸ ἀρεσιν τῆν, ὃν δῶν τούτους λόγους, καὶ τὸ πεκούλιον ἐληγατεύσα τῷ. λογοποιήσας κατέβαλεν, ὅσα ἐλοιπάθη, καὶ ἀλεύτησεν ἔτι χρεωστούντων τῶν χρεωστῶν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τοῖς ἐλευθερωθεῖσι δούλοις μου τὸ πεκούλιον αὐτῶν, καὶ εἴ τι ἐκ τῶν λογαρίων μου ἔχουσιν. ἀνάγνωθι, τί λαμβάνουσιν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω, τοὺς ἐλευθερωθέντας ξειάστους εἶναι, τί οὐ δοκῶ ληγατεύειν αὐτοῖς· ἢ ἐὰν τὰ πεκούλια, οὔτε τὰς λοιπάδας αὐτῶν. ἀνάγνωθι.

κβ'. Καὶ ὅτι τῷ ληγατευθέντι δούλῳ οὐχ ἔπεται ἰσηρῶς τὸ πεκούλιον.

κγ'. Καὶ ὅτι τῷ ληγάτῳ τοῦ πεκούλιου καὶ οἱ ἄλλοι τῶν τοῦ δούλου δούλων περιέχονται.

κδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῷ υἱῷ μου νομίματα, καὶ ἐν ἄλλῳ μέρει τῆς διαθήκης πῶσι· πωσί μου τὰ πεκούλια αὐτῶν, πῶς λαμβάνει ἡμεῖς τῷ πεκούλιῳ τὰ ρ'. νομίματα μετὰ τόκων.

TITULUS IB'.

Περὶ κελλαρικοῦ ληγατευθέντος').

α'. Καὶ¹⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γυναίκί κελλαρικόν, καὶ καταδικάσω τὸν κληρονόμον μου, ἢ τοῦτο δάσει, νομίματα παρασχέειν, ἕως πότε αὐτῷ προσήρειν ὁ κληρονόμος τὸ κελλαρικόν, εἰ ῥητὸν χρόνον ὤρισα τῇ καταβολῇ τοῦ κελλαρικοῦ. περὶ τοῦ, εἰ μίνα ποσότης ἐξ ἀγνομοσύνης ὤρισται, καὶ οὐ δέδωκε τὸ κελλαρικόν πρὸς ἐνιαυτόν.

β'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κελλαρικὸν ληγατεύσω ἐν τῶν σκευῶν, καὶ δαπανήσω αὐτό.

1) Hanc inscriptionem tituli XII. exhibent Tipucitus et θ'. u) L. 1. 2. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

professionem peculii sui mihi dare iussi: ille autem quaedam in ea non perscripsit. Quid igitur fiat, lege.

Et de eo, si testamento manumiserō servum, L. 19. §. 1. eique peculium legavero: deinde vivus eum manumiserō. D. XXXIII. 8.

Et de eo, si filio meo peculium eius legavero, §. 2. isque me vivo servum suum manumiserit, quomodo communis fiat heredum. Et lege causam. Et quaedam ad legatarium transeant.

XIX. Et de eo, si Petro manumisso peculium eius legatum fuerit, Paulo autem servus Petri. Lege, quid Paulo accedat. L. 21. D. eod.

XX. Et de eo, si manumissus, quae debebat, heredi solvat. L. 22. pr. D. eod.

Et de eo, si servo meo peculium eius legavero: §. 1. servum autem, quem communem cum eo habebam, nominatim ipsi et tibi legavero, quomodo singuli quartam accipiat.

XXI. Si post datam libertatem servo peculium relictum fuerit, si rationem reddiderit, et omnia solverit, cedantur ei actiones ex rationibus competentes. Haec sunt conspectus. Caput autem ait: Servum habebam bona liberti mei, qui ex parte heres scriptus erat, administrantem. Moriens vero huic administratori libertatem dedi sub hac conditione, si rationes reddiderit, eique peculium legavi. Rationibus redditis solvit, quibus reliquatus erat, et obiit, debitoribus adhuc obligatis. L. 23. pr. D. eod.

Et de eo, si servis meis manumissis peculia eorum et quicquid ex rationibus meis habeant, legavero. Lege, quid capiant. §. 1.

Et de eo, si iussero, manumissos a rationibus reddendis immunes esse, quid iis non videar legare: neque peculia, neque reliquas eorum. Lege. §. 2. 3.

XXII. Servum legatum non sequitur tacite peculium. L. 24. D. eod.

XXIII. Legato peculii etiam vicarii vicariorum eius continentur. L. 25. D. eod.

XXIV. Et de eo, si filio meo centum nummos, et in alia testamenti parte omnibus filiis meis peculia eorum legavero, quomodo praeter peculium centum nummos cum usuris accipiat. L. 26. D. eod.

TITULUS XII.

De penu legata.

I. Et de eo, si uxori meae penum legavero, et heredem meum, si non dedisset, nummos praestare damnavero, quamdiu heres penum possit offerre, nisi solutioni penus certum tempus statuerim. Et de eo, si una summa in casum morae definita fuerit, et penum ad annum non praestiterit. L. 1. D. XXXIII. 9.

II. Et de eo, si penum cum vasis legavero, eamque consumsero. L. 2. D. eod.

index titulorum Coislinianus. Hic addit: βιβ. λγ'. τῶν διγ.

L. 3. γ'. 1) * Κελλαρικοῦ^{v)} ληγατευομένου πάντα τὰ
 CXXIII. βρώσιμα καὶ τὰ πόσιμα περιέχεται, ἕπερ ὁ διαθε-
 9. μενος εὐτρέπισεν^{w)} εἰς λόγον ἑαυτοῦ καὶ τῆς γυναι-
 κός, καὶ τῶν τέκνων, καὶ τῆς περὶ αὐτὸν φιλίας,
 καὶ ἀλόγων, καὶ ὅσα καθ' ἑαυτὰ βροθῆναι ἢ ποθῆναι
 οὐ δύναται, ἔλαιον, γάρον, ἄλμην, μέλι καὶ τὰ ὅμοια.
 καὶ ὅτε βρώσιμον ληγατευθῆ, ταῦτα^{x)} περιέχεται,
 καὶ οἱ ἀλιστοὶ ἰχθύες μετὰ τοῦ ἰδίου ἀγγείου. ποσί-
 μου δὲ ληγατευομένου, τὰ ἐν τάξει οἴνου ὄντα παρὰ
 τῷ διαθεμένῳ περιέχεται. κελλαρικοῦ δὲ καθόλου
 ληγατευομένου, καὶ ὄξος περιέχεται, εἰ μὴ ἐπὶ κατα-
 σβέσει ἐμπροσθεῖ εὐτρέπιστο^{y)}. καὶ ὅπερ ἦν διὰ
 τὴν χρῆσιν τῶν φίλων αὐτοῦ, ἢ τῶν προσφίλων, ἢ
 πάντων τῶν περὶ αὐτόν, καὶ τῶν ὑπουργούντων αὐτῷ
 καὶ τοῖς φίλοις αὐτοῦ, καὶ τῶν ζώων· οὐ μὴν διὰ τὴν
 ἀγροικίην φιλίαν, οὔτε διὰ τὰ ἐν τῷ ἀγρῷ ἐργα-
 ζόμενα ἢμισθοίμενα ζῶα. καὶ τὰ ὑσπρια, καὶ ὁ
 σίτος, καὶ ἡ κριθή, καὶ τὰ ξύλα, καὶ οἱ κάρβωνες,
 οἱ μὴ ἐν ἐκποιήσει, ἀλλ' εἰς χρείαν τοῦ διαθεμένου
 ὄντες, καὶ ὁ λιβανωτός, καὶ ὁ πρὸς τὴν χρῆσιν τῆν
 οἰκιακὴν κηρός, καὶ τὰ μύρα, καὶ οἱ ἐπιστολιμαῖοι
 χάριται, καὶ οἱ εἰς^{yy)} τὰ λογοθέσια συγγραφῆναι εὐτρε-
 πισθέντες, καὶ τὰ εὐσομα πάντα, καὶ τὰ ἀγγεῖα· οὐ
 μὴν οἱ πίθοι κατὰ τὴν εἰρημένην ἐπὶ οἴνου διάστιξιν·
 οὐδὲ τὰ, ἐν οἷς ὁ σίτος καὶ τὸ ὑσπριον βάλλεται.

2) Καὶ^{z)} περὶ κελλαρικοῦ ληγατευομένου, τίνα
 ἐν αὐτῷ περιέχονται. ἀνάγνωθι θαυμαστόν. καὶ περὶ
 ποσίμου ληγατευομένου, τίνα περιέχεται. καὶ περὶ
 κελλαρικοῦ καθόλου ληγατευομένου, πότε δοκεῖ λη-
 γατεύειν καὶ τὸ ὄξος ἢ μὴ. καὶ τίνα δοκεῖ συμ-
 περιέχεσθαι τῷ γενικῷ λόγῳ τοῦ κελλαρικοῦ, καὶ ποῖα
 οὐ. καὶ πότε τὰ ἀγγεῖα ἐπακολουθεῖ ὡς προσθήκη.

4. §. 1. δ'. Καὶ^{a)} περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω, ὅσα εἶχον
 D. eod. ἐν τῷ προχείρῳ κελλαρικοῦ, τίνα δοκῶ ληγατεύειν.

§. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἰσθῶς πιπράσκω ληγατεύσω
 κελλαρικόν, ποῖον δίδεται. φησὶν, ὅτι οἱ εἰς πρῶσιν
 ἀποκείμενοι οὐκ εἰσὶ τοῦ κελλαρικοῦ.

§. 3. Καὶ ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ κελλαρικοῦ πάντων ἐστὶ
 τῶν γενῶν.

§. 4. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῆ τὸ ἐν Ῥώμῃ
 κελλαρικόν, οὐ μόνον τὸ ἔσω τειχῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ
 ἔξω ἐν τοῖς συνημμένοις οἰκίμασι δηλοῦται. τὰ γὰρ
 ὀνόματα τῶν ἄλλων πόλεων παρῆξ τῆς Ῥώμης τὸν
 μέγιστον τειχῶν σημαίνουσι τόπον.

§. 5. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πολιτικὸν κελλαρικὸν ληγα-
 τευθῆ, καὶ τὸ ἐν κώμαις καὶ ἀγροῖς ὄν καὶ τῆ πολι-
 τικῆ χρήσει ἀφορισθῆν περιέχεται. πολιτικὴν γὰρ
 λέγομεν φιλίαν καὶ τὴν ἔξω πύλεως ἡμῖν ὑπηρε-
 τοῦσαν.

§. 6. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τινὲ κελλαρικὸν
 χωρὶς οἴνου, ἢ ὅλον τὸ κελλαρικὸν χωρὶς τοῦ ἐν
 Ῥώμῃ οἴνου.

I. 5. ε'. Καὶ περὶ τοῦ, τίνα τῶν ἀρτυσιῶν περιέχεται
 D. eod. τῷ κελλαρικοῦ· οὐ μὴν δὲ τὸ ἀντίδοτον.

L. 6. ε'. Οὔτε ὁ ἔξοπλισμὸς τοῦ ἀρτοκοπέλου καὶ τὰ
 D. eod. μαγειρικὰ ἐργαλεῖα.

L. 7. ζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω ὅλον τὸ κε-
 D. eod. λαρικὸν μου, πῶς τὸ, ὅπουδήποτε διὰ χρείαν οἰκίαν
 ἔσχον, κελλαρικὸν δίδεται.

III. Penu legata omnia esculenta et poculenta
 continentur, quae testator et sua causa, et uxoris, et
 liberorum, et familiae, quae circa ipsum est, et iu-
 mentorum paravit, et quaecunque per se nec esui,
 nec potui sunt, ut oleum, garum, muria, mel et si-
 milia. Item cum esculenta penus legata est, haec
 continentur, et saliti pisces cum vase suo. Pocu-
 lenta vero penu legata ea, quae vini loco apud te-
 statorem erant, continentur. Penu generaliter legata
 acetum quoque continetur, nisi extinguendi incendii
 causa paratum fuit. Item quidquid erat ad usum
 amicorum eius vel clientum, vel universorum, qui
 circa eum erant, et qui ei et amicis eius serviebant,
 et iumentorum: non tamen familiae rusticae causa,
 nec eorum iumentorum, quae in agro opus faciunt
 aut locantur. Item legumina et frumentum, et hor-
 deum, et ligna, et carbones, qui non alienationis
 causa, sed ad usum testatoris erant, et thus, et cera
 ad usum domesticum, et unguenta, et chartae episto-
 lares et ad ratiunculas conscribendas paratae, et odo-
 res omnes, et vasa: non tamen dolia secundum dis-
 tinctionem de vino dictam: neque ea, in quibus fru-
 mentum et legumen conditur.

Et de penu legata, quaenam ea contineantur.
 Lege mirum caput. Et de poculenta penu legata,
 quaenam contineantur. Et de penu generaliter legata,
 quando etiam acetum legare videatur, vel non. Et
 quaenam generali penus voce contineri videantur,
 quaenam non. Et quando vasa tanquam accessio
 sequantur.

IV. Et de eo, si legavero, quae in promptuario
 habebam, quaenam videar legare.

Et de eo, si vendere solitus penum legavero,
 qualis detur. Dicit, fructus ad venditionem repositos
 non esse penus.

Nomen penus est omnium generum.

Et de eo: si penus, quae Romae est, legata
 fuerit, non solum quae intra muros, sed etiam quae
 extra intra continentia aedificia sunt, significantur.
 Nomina enim reliquarum urbium praeter Romam lo-
 cum usque ad muros significant.

Et de eo: si urbana penus legata fuerit, etiam
 ea, quae in villis et agris est, et urbano usui desti-
 nata est, continetur. Urbanam enim familiam etiam
 eam dicimus, quae extra urbem nobis servit.

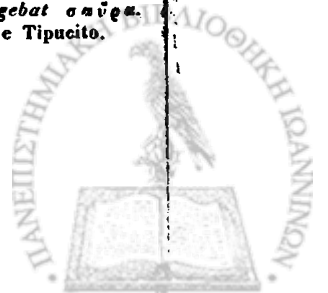
Et de eo, si cuidam legavero penum praeter
 vinum, aut omnem penum praeter vinum, quod Ro-
 mae erit.

V. Et de eo, quaenam aromata penu continean-
 tur: nec vero antidotum.

VI. Neque instrumentum pistrini, nec vasa eo-
 citatoria.

VII. Et de eo, si omnem penum meam legavero,
 quomodo penus, ubicunque eam propter meum usum
 habuerim, praestetur.

v) L. 3. D. h. t. e. Syn. p. 391. habet Fabr. T. V. p. 775. sq. w) Lege ἕπερ εὐτρέπισεν. x) Ad verbum ταῦτα Fabr. stellula adiecta in margine haec notat: Sic ms. recte, ut videtur, ex Proculi sententia. Leuncl. legebat σαύρα. y) Lege ἕπερ εὐτρέπιστο. yy) Adde τὸ post εἰς. z) Hoc habet Tipucitus. a) L. 4 - 7. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

TITΛΟΣ ΙΓ'.

Περὶ οἰκοσκευῆς ληγατευθείσης^{b)}.

α'. * Οἰκοσκευῆ^{c)} ἐστὶν ὁ οἰκιακὸς ἐξοπλισμὸς ἢ οἰκοδιπότου, ὅπερ οὔτε ἀργυρίῳ, οὔτε τῷ κειρασμένῳ χρυσῷ, οὔτε τῇ ἐσθῆτι περιέχεται.

β'. * Τοῦτέστι, τὰ κινήτὰ ἄψυχα.

γ'. 1) * Οἶον^{d)} τράπεζα, τραπέζοφοροι, οἱ τὰς ἀπέξως ἔχοντες δελφίνες, σουβσέλλιαι, σκάμνια, κλίται, κἄν ὡσιν ἡγογρωμέναι, στρώματα, προσκεφάλαια, σκευὴ ὑδρηλα, χειριβόξιστα, κανδηλάβραι, γχοι, τροῦλλαι, χαλκῶ σκευή, τὰ πᾶσιν εἰς ὑπηρεσίαν προκείμενα καὶ μὴ ἰδιαζόντως ἀφωρισμένα ἢ τόπω· κάραι καὶ ἀρμάρια, τὰ μὴ ἔνεκεν βιβλίων, ἐσθῆτος, ἢ ὄπλων εἰς τρεπισθέντα. ταῦτα γὰρ οὐκ εἰς τῆς οἰκοσκευῆς, ὡς περ οὔτε αὐτῇ ἢ ἐσθῆτι, ἢ βιβλίῳ, ἢ τὰ ὄπλα. καὶ τὰ ὑάλινα σκευή, τὰ ὅς βρώσιν καὶ πόσιν, καὶ τὰ δοτράκινα, κἄν ὡσιν φύτιμα, φιάλαι ἀργυραῖ, κλίται ἡγογρωμέναι ἢ ἡγογρωμέναι, ἢ καὶ ὀλόαργυραι, καὶ διάχρυσαι, καὶ ἄλλοι· σκευὴ μέτρια καὶ χρυσάλλινα, καὶ ἄλλης ἰσχυτέρας ὕλης. ἔαν δὲ εἰς τὸν ἄργυρον ἀνήνκεται, ἀργυραῖ κανδηλάβραι^{e)} τῷ ἄργύρῳ περιέχονται^{f)}. ἢ ἡ πλάνη γὰρ τοῦ χρωμένου νόμον ποιῆι.

2) Οἶον^{g)} τράπεζαι καὶ τὰ λοιπὰ, ἃ καὶ ἀνάσθι. καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν τὰ πᾶσι πρὸς ὑπηρεσίαν προκείμενα καὶ μὴ ἰδιαζόντως ἀφωρισμένα τινὶ τόπῳ. ποῦτα οὐκ εἰσὶ τῆς οἰκοσκευῆς. καὶ περὶ τοῦ, ἔαν τὸν ἄργυρον ἀνήνκεται ἢ ἀργυρῶ κανδηλάβραι, ἀργύρῳ περιέχεται.

δ'. Καὶ^{h)} ποῦτα εἰσὶ τοῦ ὀδευτικῷ ἐξοπλισμοῦ.

ε'. Καὶ ποῦτα ὀρίζεται τῆς οἰκοσκευῆς, καὶ ποῦτα εἰσὶ.

ζ'. 1) * Οἰκοσκευῆⁱ⁾ ἐστὶν ἐξοπλισμὸς τοῦ οἰκοπότου, πραγμάτων εἰς τρεπισμένων^{k)} πρὸς τὴν ἡμεριονὴν αὐτοῦ χρῆσιν, μὴ μεταπιπτόντων εἰς ἄλλον ὄνομα, τυχόν εἰς κέλλαρικόν, ἢ ἄργυρον, ἢ ἄλλα, ἢ κόσμια· μηδὲ ὡς περ εἰς ἐξοπλισμὸν τοῦ οὔ ἢ τοῦ οἴκου ὄντων. τὴν δὲ χρῆσιν, καὶ οὐ ἄλλην αὐτῶν περιεργαζόμεθα, εἴτε πολυτιμὰ εἰσιν, ἢ· καὶ εἰς μὲν τὰ ἀμφιβαλλόμενα τῇ γνώμῃ τοῦ θεμένου προσέχομεν. εἰ δὲ τὸν ὀμολογουμένως ἄργυρον ἢ ἄλλα ὡς οἰκοσκευὴν ληγατεύσει, οὐκ ἔρωται. οὔτε γὰρ δοκεῖ τι λέγειν ὁ μὴ τῷ κυρίῳ χρωμένον ὀνόματι.

2) Καὶ^{l)} τί ἐστὶ καὶ αὐθις οἰκοσκευῆ, ἀνάσθι. ὀρίζεται γὰρ πάλιν περὶ ταύτης. καὶ ὅτι εἰς τὰ ἀμφιβαλλόμενα τῇ γνώμῃ τοῦ διαθεμένου ἔχομεν. εἰ δὲ τὸν ὀμολογουμένως ἄργυρον ἢ ἄλλα ὡς οἰκοσκευὴν ληγατεύσει, οὐκ ἔρωται. εἰ γὰρ δοκεῖ τι λέγειν ὁ μὴ τῷ κυρίῳ χρωμένον ὀνόματι.

ζ'. 1) * Ἐάν^{m)} ληγατεύσω τῇ γυναίκε μου οἶκον ἢ παντὸς αὐτοῦ τοῦ δικαίου καὶ ἐξοπλισμοῦ, καὶ

TITULUS XIII.

De supellectile legata.

I. Supellex est domesticum patrisfamilias instrumentum, quod neque argento, neque auro facto, neque veste continetur. L. 1 D. XX. 10.

II. Id est, res mobiles inanimas. L. 2 D. eo.

III. Velut mensa, trapezophori, qui mensas sustinent delphines, subsellia, scamna, lecti, licet inargentati sint, toralia, pulvini, vasa aquaria, aquiminnalia, candelabra, lucernae, trullae, vasa aenea, quae omnibus ad usum exposita, non proprie loco cuidam attributa sunt: capsae et armaria, quae non librorum aut vestis, aut armorum gratia parata sunt. Haec enim supellectilis non sunt, quemadmodum nec ipsa vestis, aut libri, aut arma. Item vitrea escaria et potoria vasa, et fictilia, licet magni pretii sint, paterae argenteae, lecti inargentati vel inaurati, vel toti argentei et aurei, et gemmati: vasa murrhina et crystallina et alterius pretiosae materiae. Si vero in argento relata sint argentea candelabra, argento continentur. Nam et error utentis ius facit. L. 2. D. eo.

Velut mensae et reliqua, quae et legas. In summa ea, quae omnibus ad usum exposita, non proprie cuidam loco attributa sunt. Et quaedam non sint supellectilis. Et de eo: si in argento relatum sit argenteum candelabrum, argento continetur.

IV. Et quaedam sint instrumenti viatorii. L. 5. §. D. eo.

V. Et quaedam supellectili assignentur, et quaedam eius non sint. L. 6. D. eo.

VI. Supellex est instrumentum patrisfamilias rerum ad usum eius quotidianum paratarum, quae in aliud nomen non transeunt, puta in penum, vel argentum, vel vestem, vel ornamenta: neque agri vel domus instrumentum sunt. Usum autem, non materiam earum spectamus, sive pretiosae sint, sive non. Et in his quidem, de quibus dubitatur, sententiam testatoris adspicimus. Si vero id, quod citra controversiam argentum est, aut vestis, velut supellectilem legaverit, non valet. Non enim dicere quid videtur, qui proprio nomine non utitur. L. 7. §. 1 D. eo.

Et quid rursus sit suppellex, lege. Denuo enim ea definitur. Et in his quidem, de quibus dubitatur, sententiam testatoris adspicimus. Si vero id, quod citra controversiam argentum est, aut vestis, velut supellectilem legaverit, non valet. Non enim dicere quid videtur, qui proprio nomine non utitur.

VII. Si uxori meae domum cum iure suo omni, et instrumento, et supellectile legavero, argentum L. 6. D. cod.

b) Hanc inscriptionem tituli XIII. exhibent Tipucitus et index titulorum Coisalinianus. Hic addit: βιβ. λγ'. τῶν διγ. ε'. c) L. 1. 2. D. h. t. e Syn. p. 391. habet Fabr. T. V. p. 777. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ περὶ τοῦ. d) 3. D. h. t. e Syn. p. 391. sq. habet Fabr. l. 1. e) Fabr. in margine stellula adiecta notat, mss. habere ἢ ἀργυρῶ κληβρα. f) Lege περιέχονται, si lectionem editae Synopseos ἀργυραῖ κανδηλάβραι retines: alioquin legendum est edita Synopsi περιέχεται. g) Hoc habet Tipucitus. h) L. 5. §. 1. L. 6. D. h. t. exhibentur e Tipucito. i) L. 7. 2. D. h. t. e Syn. p. 392. habet Fabr. T. V. p. 778. k) Lege ἡντρεπισμένων. l) Hoc habet Tipucitus. m) L. 8. t. e Syn. l. 1. habet Fabr. l. 1.

οικοσκευῆς, τὸν μὲν τῆς οικοσκευῆς ὄντα ἄργυρον λαμβάνει· οὐκέτι δὲ καὶ τὸν πρὸς βρωσίν καὶ πόσιν, εἰ μὴ τοῦτο ἠβουλήθην^η).

2) Καὶ^ο) περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γυναικί μου οἶκον μετὰ παντὸς αὐτοῦ τοῦ δικαίου, ἐξοπλισμοῦ καὶ οικοσκευῆς, τί ὀφείλει λαμβάνειν.

9. pr. XXXIII. 10. ἦ. Καὶ^ρ) περὶ τοῦ, ἐὰν^η) ληγατεύων γενικῶς οικοσκευὴν κατὰ τὸ περιττὸν ἐξ ἀπειρίας πράγματά τινα τῆς οικοσκευῆς ἀπαριθμήσῃ, οὐ μίση τὸ γενικὸν ληγάτον. ἐὰν δὲ εἶδη τινα ἀριθμοῦ δηλώσῃ, μέτρον ἐπιτίθῃσι τῷ ληγάτῳ. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ἀγροῦ παρεσκευασμένου ληγατευθέντος.

§. 1. Καὶ ὅτι τῷ ληγάτῳ τῆς οικοσκευῆς αἱ ἐξ οἰας-δήποτε ὕλης τράπεζαι περιέχονται, εἴτε δάργυροι, εἴτε ἠργυρωμένοι εἰσὶ, καὶ κλίνας, καὶ κανδηλάβραι ἄργυραι.

§. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω πᾶσαν τὴν οικοσκευὴν μου, πῶς οὐ περιέχεται ὁ ἄργυρος, ὃν εἰς ἐνέχυρον εἶχον· εἰ μὴ εἰς χρῆσιν οἰκίαν αὐτῷ κατὰ γυνάμην τοῦ χρωστού ἐκεχρήμην.

l. 10. D. cod. 9. Καὶ ὅτι ἡ ἐσθῆς οὐ περιέχεται τῇ ἐνδυμενίᾳ, κἂν ὁ τεστάτωρ οὕτως νομίζῃ.

l. 11. D. cod. 1. 1) * Τὰ^ρ) τὸ ὕδωρ ἀναβλύζοντα χαλκῷ σκεύη, καὶ τὰ λοιπὰ πρὸς τέρψιν καὶ οὐ χρῆσιν ὄντα τῆς οικοσκευῆς οὐκ εἰσὶ. τὰ μέντοι μύρινα καὶ ὑάλινα σκεύη τὰ πρὸς πίνειν καὶ ἐσθίειν τῆς οικοσκευῆς εἰσιν.

2) Καὶ^ς) ὅτι οὐκ εἰσὶ τῆς οικοσκευῆς τὰ τὸ ὕδωρ ἀναβλύζοντα χαλκῷ σκεύη, καὶ τὰ λοιπὰ τὰ πρὸς τέρψιν καὶ οὐ χρῆσιν ὄντα. τὰ μέντοι μύρινα καὶ ὑάλινα σκεύη τῆς οικοσκευῆς εἰσιν.

l. 12. D. cod. α'. Καὶ^ς) ὅτι, ὥσπερ τὰ πολιτικὰ ἀνδράποδα οὐ τῷ τόπῳ^η), ἀλλὰ τῇ χρήσει διακρίνεται, οὕτω καὶ τὸ πολιτικὸν κελλαρικὸν καὶ ἡ οικοσκευὴ.

l. 13. D. cod. β'. * Τῷ^ρ) ληγάτῳ τῆς οικοσκευῆς ἡ οἴκησις, ἐν ἣ ἀπόκειται, οὐ περιέχεται.

l. 14. D. cod. γ'. * Τῷ^ρ) ληγάτῳ τοῦ ἀγροῦ^ς) ἐξοπλισμὸς αὐτοῦ οὐχ ἐπιτεταί, εἰ μὴ ῥητῶς ὁ διαθέμενος εἴπῃ· ὥσπερ οὔτε τῷ ληγάτῳ τοῦ οἴκου ὁ ἐξοπλισμὸς αὐτοῦ ἢ ἡ οικοσκευὴ.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΔ'.

Περὶ τροφείων ληγατευθέντων^η).

l. 1. XXXIV. α'. Καὶ^ς) ὅτι τῷ ληγάτῳ τῶν διατροφῶν καὶ τὸ πρᾶσιμον ὕδωρ περιέχεται.

l. 2. pr. D. cod. β'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τοῖς ἀπελευθέροις μου διατροφάς, καὶ τίνες καλοῦνται.

§. 1. Καὶ ἐὰν τὰ πράγματά μου, ἐξ ὧν ὀφείλουσι δοθῆναι, περιέλθωσιν εἰς τὸ δημόσιον.

l. 3. D. cod. γ'. Καὶ πότε αἱ διατροφῆαι πολλῶν ὄντων κληρονομῶν τοῖς ἀπελευθέροις διαμερίζονται. καὶ πότε τινὰς τῶν ἀπελευθέρων τισὶ τῶν κληρονομῶν προσκυροῦσιν^η). ἢ δὲ τοιαύτη δαπάνη πρὸς τὴν βούλησιν

quidem, quod in supellectile est, capit: nec ver escale et pitorium, nisi hoc voluerim.

Et de eo, si uxori meae domum cum omni iu suo, instrumento et supellectile legavero, quid capel debeat.

VIII. Et de eo: si cum supellectilem generalit legaret, ex abundanti per imperitiam res quasda supellectilis enumeraverit, generale legatum non m nuit. Sed si species quasdam numeri demonstraver modum imponit legato. Idem est et de fundo instruc legato.

Supellectilis legato mensae cuiuscunq materi continentur, sive sint totae argenteae, sive argentati et lecti, et candelabra argentea.

Et de eo, si omnem supellectilem meam leg vero, quomodo non contineatur argentum, quod gnori acceperam: nisi in meum usum eo volunti debitoris utebar.

IX. Vestis non continetur supellectile, licet stator ita putaverit.

X. Vasa aenea salientis aquae, et cetera, qu ad delicias, non ad usum sunt, non sunt supellecti. Murrhina vero vasa et vitrea ad bibendum edendu que parata supellectilis sunt.

Supellectilis non sunt vasa aenea salientis aqu et cetera, quae ad delicias, non ad usum su. Murrhina vero vasa et vitrea supellectilis sunt.

XI. Quemadmodum urbana mancipia non loc sed usu distinguuntur, ita et penus urbana et pellex.

XII. Legato supellectilis habitatio, in qua res sita est, non continetur.

XIII. Legato fundi instrumentum eius non ali cedit, nisi specialiter id testator expresserit: quem modum nec legato domus instrumentum eius aut pellex.

TITULUS XIV.

De alimentis legatis.

I. Legato alimentorum etiam aqua vcnalis co tinetur.

II. Et de eo, si libertis meis alimenta legave et quinam vocentur.

Et de eo, si bona mea, ex quibus debent pr stari, ad fiscum pervenerint.

III. Et quando alimenta, si plures sint hered libertis dividantur. Et quando quosdam libertori quibusdam ex heredibus assignent. Eiusmodi aut sumtus fit ex voluntate testatoris auctoritate ma

η) Sic lego cum Codd. mss. quos hanc lectionem pro ἠκολούθησεν, quod habet Synopsis edita, suppeditare ne Fabr. in marg. l. 1. ο) Hoc habet Tipucitus. p) l. 9. 10. D. h. t. exhibentur e Tipucito. q) Aut adde ὁ ante ληγατεύ aut πικ. r) l. 11. D h. t. e Syn. p. 392. habet Fabr. T. V. p. 778. s) Hoc habet Tipucitus. t) l. 12. D. h. t. exhibe e Tipucito. u) Legendum τόπω auctoritate Digestorum. Cod. habet τρώπω. v) l. 13. D. h. t. e Syn. l. 1. habet Fabr. l. eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι. w) l. 14. D. h. t. e Syn. l. 1. habet Fabr. l. 1. eadem habet Tipuci usque ad εἴπη. x) Adde ὁ ante ἐξοπλισμός. y) Hanc inscriptionem tituli XIV. exhibet Tipucitus. Index titulos Coislinianus hanc: περὶ τροφείων ληγατευθέντων. κυρίλλ. ἀλιμέντων ληγατευθέντων ββ. λδ'. τῶν διγ. ττε. α'. z) l. 1 - D. h. t. exhibentur e Tipucito. a) Subintellige οἱ δικασταί, iudices.

γίνεται τοῦ διαθεμένου κατ' ἀδελφίαν τοῦ ἀρχοντος. καὶ ἐὰν ἀπορήσῃσιν τινες τῶν κληρονόμων, οἱ λοιποὶ κληρονόμοι οὐ βαρύνονται. καὶ εἰ χρήματι καταλειφθῶσιν, ἐφ' ᾧ ἐκ τῶν τόκων αὐτῶν διατροφὰς δίδουσθαι, πῶς ἐνὶ περιέχοντι ἀσφαλιζομένῳ τοὺς λοιπούς, ὅτι ἀναδίδωσιν ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου, τινῶν τῶν ἀπελευθέρων ἀποθησκόντων. καὶ εἰ ὁ δημόσιος διατροφὰς χρεωστεῖ.

δ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τοῖς ἀπελευθέροις μου ληγατεύσω χωρία, ἐφ' ᾗ, ὅσα ζῶντός μου ἐλάμβανον, στοιχεῖσθαι αὐτοῖς ὑπὲρ τροφῆς καὶ ἐσθῆτος, πᾶσα ἡ δέσποτα ἀρμόττει αὐτοῖς, κἂν ὑπερβαίῃ τὰς τροφὰς καὶ τὴν ἐσθῆτα. εἰ δὲ τελευτήσῃ τις αὐτῶν, εἰ μὲν πρὸ τῆς προχωρήσεως, τοῖς συλληγαταρίοις ἀρμόζει τὸ μέρος αὐτοῦ· εἰ δὲ μετὰ^{b)} προχώρησιν, τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ.

Καὶ ὅτι τὰς χωρὶς αἰρέσεως καταλιμπανομένης τοῖς ἀπελευθέροις διατροφὰς λαμβάνουσι καὶ μὴ συνοικοῦντες τοῖς τέκνοις τοῦ πατρὸς.

ε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πᾶσι τοῖς ἀπελευθέροις μου εἶπον δοθῆναι τροφὰς κατὰ δοκιμασίαν τῶν κληρονόμων μου· ἐν ἄλλῳ δὲ τῆς διαθήκης μέρει ἑνὸς ὀνομαστί παρεθέμην τοῖς κληρονόμοις μου, καὶ ἀμβύνειν τροφὰς.

ζ'. 1) * Ταῖς^{c)} διατροφαῖς καὶ ἡ τροφή, καὶ ἐσθῆς, καὶ οἰκησις περιέχεται.

2) Καὶ^{d)} ὅτι ταῖς διατροφαῖς καὶ ἡ τροφή, καὶ ἐσθῆς, καὶ οἰκησις περιέχεται· οὐ μὴν καὶ τὰ πρὸς μάθησιν τέχνης.

ζ'. Εἰ^{e)} μὴ καὶ ταῦτα ἡβουλήθη δοθῆναι ὁ διαθέμενος.

η'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις τῶν κληρονόμων ἀξιοθῇ ἢ πρὸν ποσὸν λαμβάνειν, καὶ ἐκ τῶν τόκων παρέχειν τροφὰς τοῖς ἀπελευθέροις, τὰ μέρη τῶν τελευτώντων αὐτῶν ἀπονοῦνται αὐτὸς κερδαίνει. εἰ δὲ διανέσθῃ ἐπιστεύθη τῶν πρὸς ἡβουλήθη ληγατευθέντων, τὸ ἴσκιον.

θ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἄλλον γράψω κληρονόμον ἢ τὸς ἐπιπῶν· αὐτῷ παρὰ σοῦ, Πέτρι, ἵνα, ὅπερ ἐκ τῆς κληρονομίας μου συναγάγῃς, ἐκ τούτου δώσης τοῖς συγγαλίκτοις μου ἀνά ἰ. νομίματα, ἐφ' ᾗ ταῦτα ἀπὸ σοῦ εἶναι, καὶ ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτοῦς ἀποπέσειν, τὸ δὲ λοιπὸν ἀποκαταστήσαι Παύλῳ τῷ ἰναπελευθέρῳ μου· πότε ὁ Πέτρος τὴν οὐσίαν οὐ πῶται πωλεῖν ἄλλον γραφέντος κληρονόμου· πότε ἀπαιτεῖ. καὶ τί γίνεται, ἀνάγνωθι.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τοῖς ἀπελευθέροις μου, ὅσα ζῶν ἐδίδουν αὐτοῖς, τροφήν καὶ ἐσθῆτα ἰκεῖνος ὁ ἀπελευθέρως λαμβάνει, ὅτι ἐτήσια παρὲν ἰ. νομίματα, καὶ μηνιαῖον σίτον καὶ οἶνον.

ι'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ εἷς τῶν κληρονόμων ἀπελευθέρως λαβεῖν τὸ καταλειφθὲν ποσὸν καὶ χορηγῆν τὰς διατροφὰς, τελευτήσῃ.

Καὶ ὅτι ὁ κληρονομήσας χωρὶς αἰρέσεως ἐλευθεροθῆναι φιδικομισσαρίως, ἐὰν βραδύτερον ἐλευθεροθῆ χωρὶς μύρας, ἐξ ἀρχῆς ἀπαιτεῖ τὸ ἀλίμενον· ἀ τόκων γὰρ μόνων μύραν ζητοῦμεν, οὐ μὴν ἐπὶ τῷ κεφαλαίῳ.

stratus. Et si quidam heredum solvendo non sint, ceteri heredes non onerantur. Et si pecunia relicta sit, ex cuius usuris alimenta praestentur, quomodo ea uni detur ceteris caventi, se ex sorte redditurum, si quidam ex libertis decesserint. Et de eo, si fiscus alimenta debeat.

IV. Et de eo: si praedia libertis meis legavero, L ut, quae vivo me accipiebant, pro cibario et veste D. eis constituentur, tota proprietas eis competit, licet cibaria et vestem superet. Quodsi quis eorum decesserit, si quidem ante diem cedentem, pars eius collegatariis competit: si autem post diem cedentem, eius heredibus.

Alimenta sine conditione relicta liberti capiunt, §. etiamsi cum liberis patroni non simul degant.

V. Et de eo, si omnibus libertis meis alimenta arbitrio heredum meorum dari iussero: alia autem testamenti parte quosdam heredibus meis nominatim commendavero, ut alimenta accipiant.

VI. Alimentis et cibaria, et vestitus, et habitatio continetur.

Alimentis et cibaria, et vestitus, et habitatio continetur: nec vero quae ad disciplinam artis.

VII. Nisi et haec praestari voluit testator.

VIII. Et de eo: si quidam heredum certam summam accipere, ex eiusque usuris libertis alimenta praestare rogatus fuerit, partes morientium et deficientium ipse lucratur. Aliud est, si divisio eorum, quae semel legata sunt, ei commissa sit.

IX. Et de eo, si alium heredem instituo et ita dixerō: A te peto, Petre, ut, quod ex hereditate mea redegeris, ex eo collactaneis meis denos nummos des, ut haec summa penes te sit, et hi ex operis alantur, reliquum autem Paulo colliberto meo restituas: quando Petrus alio herede scripto bona vendere non possit: quando autem petat. Et quid fiat, lege.

Et de eo: si libertis meis legavero, quae vivus §. I eis praestabam, cibaria et vestem ille quoque libertus capit, cui annuos viginti nummos et menstruum frumentum et vinum praestabam.

X. Et de eo, si unus ex heredibus summam relictam capere et alimenta praestare iussus decesserit.

Qui per fideicommissum pure manumitti iussus §. I est, si citra moram tardius manumissus fuerit, ab initio alimenta petit: nam in usuris solum moram spectamus, nec vero in sorte.

b) Adde τὴν ἀντιπροχώρησιν. c) L. 6. D. h. 1. e Syn. p. 302. habet Fabr. T. V. p. 779. Eadem leguntur in sch. 16. Basil. XI. 2. cap. 8, edit. nostr. T. I. p. 677. d) Hoc habet Tipucitus. Argumentum traditur in sch. i. ad Basil. XI. 5. p. 6. Fabr. T. V. p. 334, his verbis: καὶ βι. λδ'. τ. α. διγ. ε' ἐν ᾧ φησιν, ὅτι τὰ πρὸς μάθησιν τέχνης οὐ περιέχονται τὰ πρόληψιν ἐπὶ ληγάτω. Fere eadem, quae Tipucitus habet, composita ex L. 6. D. h. t. et L. 43. 44. D. 50. 10. habet h. 4. ad Basil. XI. 2. cap. 7. edit. nostr. T. I. p. 672. e) L. 7 — 13. D. h. t. exhibentur e Tipucito. L. 7. habet etiam h. 4. ad Basil. XI. 2. cap. 7, edit. nostr. T. I. p. 674, his verbis: εἰ μὴ καὶ αὐτὸς ἡβουλήθη ὁ διαθέμενος.

D. §. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ θυγατρὶ μου
 XXIV. διατροφῆς ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμασίᾳ ὀριζομένης, ἀνά-
 γνωθῆ, πῶς ὀρίζεται.

L. 11. α'. Καὶ ὅτι ὁ εἰς μέταλλον δοθεὶς καὶ ἀνακλη-
 D. cod. θείας καὶ τοῦ μέσου χρόνου τὰς τροφὰς ἀπαιτεῖ.

L. 12. β'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν διατροφῆς καὶ ἐσθῆτας
 D. cod. λησιῶν ληγατεύσω, καὶ μετὰ ταῦτα εἶπω, τοὺς
 ἀγροὺς μου ὑποκείσθαι, καὶ ἐκ τῶν προσόδων^{f)} ταῦτα
 χορηγεῖσθαι, πῶς δίδωσι ταῦτα ἀμείωτα ὁ κληρονό-
 μος, εἰ καὶ μὴ τοσαύτη^{g)} γένηται πρόσδοδος.

13. pr. γ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι τ'. νομί-
 D. cod. σματα, ἐφ' ᾧ ἐκ τῶν τόκων αὐτῶν δίδόναι διατρο-
 φὰς καὶ ἐσθῆτας· ἐν δὲ κωδικέλλοις εἶπω, μὴ σέ,
 ἀλλὰ Πέτρον λαβεῖν τὰ τ'. νομίσματα, πῶς ὑπόκειται
 ὁ Πέτρος.

§. 1. Καὶ ὅτι, εἰ καταλειφθῆ τισι ἀλλοις, ἐφ' ὅσον
 μετὰ τοῦ κληρονόμου εἰσί, καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ
 κεχρηώσθηται.

§. 2. Εἰ δὲ ὡς δούλοις χρᾶται^{h)} αὐτοῖς, ἢ βαρύνει
 ταῖς δουλείαιςⁱ⁾, καὶ ἀναχωρήσει, λαμβάνει τὰς δια-
 τροφὰς. τὸ δὲ διηλεκτικῶς μέχρι τῆς ζωῆς τοῦ ληγα-
 ταρίου νόει.

14. pr. ιδ'. 1) * Ἐάν^{k)} ἀνήβοις ληγατεύσω διατροφῆς,
 D. cod. καὶ μὴ δείκνυται, ἕως πότε ἠθέλησα^{l)} λαμβάνειν
 αὐτοὺς, ἕως οὗ ζῶσι, λαμβάνουσιν. εἰ δὲ εἶπα,
 μέχρι τῆς ἡβῆς, εἰ^{m)} μὲν ἄρρη, ἕωςⁿ⁾ τοῦ ἡ'. ἔτους·
 εἰ δὲ θήλικα, ἕως τοῦ ιδ'. λαμβάνει. ἐπὶ μόνον δὲ
 τῶν διατροφῶν φιλαγάθως οὕτως ἢ ἡβῆ ὀρίζεται.

2) Καὶ^{o)} περὶ τοῦ, ἐὰν ἀνήβοις ληγατεύσω δια-
 τροφῆς, καὶ μὴ δείκνυται, ἕως πότε. καὶ εἰ εἶπον,
 μέχρι τῆς ἡβῆς, πῶς ἐστι παρὰ φύσιν τῆς ἡβῆς ὁ
 χρόνος.

§. 2. * Ἐάν^{p)} εἶπω δοθῆναι, ὅσα ζῶν ἐδίδων, καὶ
 ἀδιάφορός ἐστιν^{q)} ἢ δόσις, τοῖς ἐν καιρῷ τελευτήσας
 μου δεῖ προσέχειν.

§. 3. Καὶ^{r)} περὶ τοῦ, ἐὰν διατροφῆς καὶ ὕδωρ ληγα-
 τεύσω, ἐνθα τὸ ὕδωρ ἐστὶ πρόσμιμον, ἔρρωται, καὶ
 οὐκ ἐστὶν ἄχρηστον, ὥσπερ ἢ ληγατευθεῖσα ὁδὸς τῆ
 μὴ ἔχοντι γείτονα ἀγρόν. εἰ δὲ καὶ τὸ ἀντλεῖν ἴδιον,
 ἢ ποτίζειν, ἢ ἐκωρῖζεσθαι, προσωπικόν ἐστιν, ὥσπερ
 καὶ τὸ πατεῖν σταφύλις ἐν ἀλλοτρῶ ληνῷ, ἢ ἀλοῦν,
 ὅμως οὐ καλῶς ταῦτα τῷ μὴ ὄντι γείτονι καταλιμ-
 πάνεται. οὐκ ἐστὶ δὲ ὁμοιον τὸ τοῦ ὕδατος ληγάτον,
 ἐπειδὴ προσώπῳ καὶ οὐ κτήματι καταλιμπάνεται.

15. pr. ιε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ι'. νομί-
 D. cod. σματα, καὶ τῷ συγγαλάκτῳ μου υ'. καὶ εἶπω, σέ
 ταῦτα λαβεῖν καὶ δίδόναι τῷ συγγαλάκτῳ ἕως τοῦ
 κ'. ἔτους ἐτησίαν ποσότητα, καὶ καταδεξάμενος τὸ
 σὸν ληγάτον παραιτήσῃ τὰ υ'. νομίσματα, ἢ βραδύ-
 τερον αὐτὰ λάβῃς, τί γίνεται.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ παλλακῇ μου
 ἀγροικῶ ἀνδράποδα, καὶ εἶπω λαβεῖν αὐτοὺς^{s)}
 παρὰ τῶν κληρονόμων μου ὀνόματι τροφῆς, ἅτινα
 ἐν ζωῇ μου ἐλάμβανον παρ' ἐμοῦ· ἔθος δὲ εἶχον, ἐν
 τῷ θρισμῷ μὴ τρέφειν αὐτούς.

Et de eo, si filiae meae alimenta boni viri ar-
 bitratu definienda legavero, lege, quomodo defi-
 niantur.

XI. Qui in metallum datus et revocatus est,
 etiam medii temporis alimenta petit.

XII. Et de eo, si cibaria et vestiaria annua le-
 gavero, et postea dixero, obligatos esse fundos meos,
 et ex rebus ea praestari, quomodo heres ea inte-
 gra praestet, etiamsi tantus reditus non fuerit.

XIII. Et de eo, si trecentos nummos tibi lega-
 vero, ut ex usuris eorum cibaria et vestiaria praes-
 tes: codicillis autem dixero, non te, sed Petrum illos
 trecentos nummos habiturum, quomodo Petrus te-
 neatur.

Si alimenta quibusdam relicta fuerint, quoad
 cum herede morarentur, etiam post eius mortem de-
 bentur.

Si vero eis tanquam servis utitur, aut
 et recesserit, alimenta capit. Vocem
 autem *perpetuo* accipe, quoad legatarius vivat.

XIV. Si impuberibus alimenta legavero, nec ap-
 pareat, quamdiu voluerim eos ea capere, quoad vi-
 vunt, ea capiunt. Si vero dixero, *usque ad puber-
 tutem*, si quidem masculus est, usque ad XVIII. si
 vero femina, usque ad XIV. annum ea capit. In solis
 autem alimentis benigne sic pubertas definitur.

Et de eo, si alimenta impuberibus legavero,
 neque appareat, quamdiu. Et si dixi, *usque ad pu-
 bertatem*, quomodo tempus pubertatis contra natu-
 ram sit.

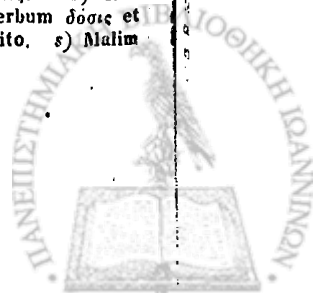
Si praestari iussero, quaecunque vivus praesta-
 bam, et varia fuerit praestatio, ea spectanda sunt,
 quae mortis meae tempore praestiti.

Et de eo, si alimenta et aquam legavero, ubi
 aqua venalis est, valet, neque inutile est, quemad-
 modum inutilis est via legata ei, qui vicinum fun-
 dum non habet. Sed etsi haustus aquae et pecoris
 ad aquam appulsus, et gestatio personales sint. sicut
 et pressio uvaram in alveo alieno, et frumenti ex-
 tritio, tamen haec non recte ei, qui vicinus non est,
 relinquuntur. Simile autem non est aquae legatum,
 quoniam personae, non praedio relinquuntur.

XV. Et de eo, si tibi decem nummos legavero,
 et collactaneo meo quadringentos, et iussero te eos
 capere et collactaneo ad annum usque vicesimum an-
 nuam summam praestare, tuque legatum tuum acce-
 peris et quadringentos illos nummos repudiaveris,
 aut tardius eos acceperis, quid fiat.

Et de eo, si concubinae meae mancipia rustica
 legavero, eaque ab heredibus meis alimentorum no-
 mine capere iussero, quae a me vivo accipiebant: in
 tempore autem messis ea alere non consueveram.

f) Legendum προσόδων auctoritate Digestorum. Cod. habet προσώπων. g) Lego τοσαύτη. In Codice scriptum est
 ταύτη sine i subscripto. h) Sic Codex Tipuciti. i) Malim τὴν δουλείαν, aut graviores facit servitatem. Alioquin
 textum non intelligo. k) L. 14. pr. § 1. D. h. t. e Syn. p. 392. habet Fabr. T. V. p. 779. Fere eadem habet Balsamo ad
 Photii Nomocan. tit. IV. cap. 13. (apud Voellum T. II. p. 913.) Argumentum indicat et scholium positum in Syn. p. 175.
 l) Balsamo ἢ θήλικας. m) Balsamo ὁ μὲν, et postea ἢ δὲ pro ei μὲν et ei δὲ. n) Balsamo μέχρι pro ἕως. o) Hoc
 habet Tipucitus. p) L. 14. §. 2. D. h. t. e Syn. 1. L. habet Fabr. 1. 1. Tipucitus habet eandem usque ad verbum δόσις et
 praesigat verba καὶ περὶ τοῦ. q) Lego et verto διάφορος. r) L. 14. § 3. L. 15. D. h. t. exhibentur e Tipucito. s) Malim
 hic et postea αὐτὰ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἂν εἴπω δοθῆναι πᾶσι τοῖς ἀπελευθέροις μου τροφὰς καὶ ἐσθῆτας, ὅσα ζῶν αὐτοῖς ἐδίδουν· εὐρεθῆ δὲ καταγεγραμμένον ἐν τοῖς λογιμοῖς μου, τρισὶ μόνοις δίδοναι με, πᾶσι δίδωσιν ὁ κληρονόμος.

ιζ'. * Ὅτι) εἰς τῶν κληρονόμων καὶ ὀνομασίαν παρασχῆν διατροφὰς ἀξιωθῆ, καὶ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ ὑπόκεινται.

Καὶ¹⁾ περὶ τοῦ, ἂν τὸν πατρῶον ἀπελεύθερον ἐλωθῶς ἐν ἐπιστολαῖς ἴδιον ἀπελεύθερον λέγειν, ληγατεύσω τοῖς ἀπελευθέροις μου διατροφὰς ἢ ἕτερόν τι.

Καὶ περὶ τοῦ, ἂν ἐνὶ τῶν ἀπελευθέρων ἀφορίσω χρήματα, ἐξ ὧν καὶ ὀφείλει τρέφεσθαι· εἶτα ληγατεύσω πᾶσι τοῖς ἀπελευθέροις ἀλίμεντα, προλήψει οὐ καλεῖται μετ' αὐτῶν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἂν κοινωνίαν ἔχω πάντων τῶν πραγμάτων μετὰ τῆς γαμετῆς μου μερικὴν αὐτῆν γράψω κληρονόμον, καὶ εἴπω, δίδοσθαι τοῖς ἀπελευθέροις μου, ὅσα ζῶν αὐτοῖς ἐδίδουν.

ιζ'. 1) Ἐάν²⁾ ἀφορίσας δούλους μου εἰς παραφυλακὴν τοῦ παρ' ἐμοῦ κτιζομένου ἱεροῦ, ληγατεύσω αὐτοῖς ἐτήσια πρὸς ἀποτροφήν καὶ βεστιαρίον³⁾, λαμβάνουσιν ἀπὸ μου τελευτῆς, μέχρις οὗ πληρωθῆ ὁ ναός.⁴⁾

2) Καὶ⁵⁾ περὶ τοῦ, ἂν ἀφορίσας δούλους μου εἰς παραφυλακὴν τοῦ παρ' ἐμοῦ κτιζομένου ναοῦ, ληγατεύσω αὐτοῖς ἐτήσιος τροφὰς καὶ ἐσθῆτα, πῶς λαμβάνουσιν αὐτάς, ἕως οὗ πληρωθῆ ὁ ναός.

ιη'. 1) * Τοῖς⁶⁾ ἐλευθερωθεῖσιν ἐν τῇ διαθήκῃ μου εἶπον δίδοσθαι εἰς μηνιαίας διατροφὰς ἰ. νομίσματα· ἐν δὲ τοῖς κωδικέλλοις πᾶσι τοῖς ἀπελευθέροις ἐπτά μηνιαῖα, καὶ ὑπὲρ ἐσθῆτος δέκα ἐνιαυτιαῖα. τῶν ἐν τῇ διαθήκῃ ἀναχωρεῖν ἔδοξα, καὶ δόνα τὰ τῶν κωδικέλλων δίδοται.

2) Καὶ⁷⁾ περὶ τοῦ, ἂν τοῖς ἐλευθερωθεῖσιν ἐν τῇ διαθήκῃ εἶπον δίδοσθαι εἰς μηνιαίας διατροφὰς ἰ. νομίσματα· ἐν δὲ τοῖς κωδικέλλοις πᾶσι τοῖς ἀπελευθέροις ἐπτά μηνιαῖα, καὶ ὑπὲρ ἐσθῆτος ἰ. νομίσματα ἐτήσια, τί γίνεται.

1) Μετὰ⁸⁾ ιζ'. ἔτη οἱ ἀπελεύθεροι, οἷς κατεῤεφθη ἐτήσια διατροφή ἐπὶ αἰρέσει, ἂν τὴν αἴρεσιν ἀληθῶσαντες μὴ αἰτήσωσι τὰς διατροφὰς, καὶ μετὰ ἑ. ἔτη δύνανται αὐτάς παρὰ τῷ ἀρχοντι αἰτεῖν.

2) Καὶ⁹⁾ ὅτι, εἰ καταλειφθῆ ἀπελευθέροις ἐτήσιον, εἰ συνοικήσουσι τῇ μητρὶ τοῦ τεστατέρου, καὶ μετὰ τελευτῆν αὐτῆς ἀπαιτοῦσι τοῦτο, καὶ μὴ ὀχληθῶσιν αὐτῇ, μήτε τοῖς κληρονόμοις αὐτῆς ἐπὶ ιζ'. ἔτη.

Καὶ¹⁰⁾ περὶ τοῦ, ἂν ληγατεύσω τῷ ἀπελευθέρῳ μου διατροφὰς, ἂν διάγη μετὰ Πέτρου. καὶ ἤξιωσα Πέτρον γινόμενον κέ. ἐτῶν στρατεῖαν αὐτῷ ἀγοράσαι, ἂν μὴ καταλήπῃ αὐτόν. τί γίνεται, ἂν ὁ Πέτρος πρὸ τῶν κέ. ἐνιαυτῶν¹¹⁾.

Καὶ περὶ τοῦ, ἂν τοὺς ἰδίους γονεῖς καὶ τὴν

Et de eo: si omnibus libertis meis cibaria et vestimenta, quae vivus eis praestabam, praestari iussero: in rationibus autem meis scriptum reperitur, tribus solis me praestare, heres omnibus praestat.

XVI. Licet unus ex heredibus nominatim alimenta praestare rogatus sit, etiam heredes eius tenentur.

Et de eo, si libertum paternum in epistolis meum libertum dicere solitus libertis meis alimenta aut aliud quid legavero.

Et de eo: si uni ex libertis pecuniam assignavero, unde ali debet; deinde omnibus libertis alimenta legavero, ex praesumptione cum eis non vocatur.

Et de eo, si cum societatem omnium bonorum cum uxore mea haberem, eam ex parte heredem scripsero, et dixero, libertis meis praestari, quae vivus eis praestabam.

XVII. Si cum servos meos ad custodiam templi, quod a me extruebatur, destinassem, annua eis ad cibarium et vestiarium legavero, inde a die mortis meae capiunt, donec templum extractum fuerit.

Et de eo, si cum servos meos ad custodiam templi, quod a me extruebatur, destinassem, annua cibaria et vestiaria eis legavero, quomodo ea capiant, donec templum extractum fuerit.

XVIII. Eis, quos testamento manumiseram, ad menstrua alimenta decem nummos praestari iussi: codicillis autem omnibus libertis menstruos septem, et vestiarii nomine annuos denos. Ab his, quae testamento continentur, recessisse videor, et ea duntaxat, quae codicillis relicta sunt, praestantur.

Et de eo, si testamento manumissis ad menstrua alimenta decem nummos praestari iussero: codicillis autem omnibus libertis menstruos septenos, et vestiarii nomine denos nummos annuos, quid fiat.

Post septendecim annos liberti, quibus annua alimenta sub conditione relicta sunt, si conditione impleta alimenta non petierint, etiam post septendecim annos ea apud magistratum petere possunt.

Si libertis annuum relictum sit, si cum matre testatoris morentur, etiam post eius mortem id petunt, licet neque eam, neque heredes eius per septendecim annos interpellerint.

Et de eo, si liberto meo alimenta legavero, si cum Petro moretur. Et Petrum rogavi, ut, cum viginti quinque annorum fieret, militiam ei compararet, si eum non supervixerit. Quid fiat, si Petrus ante annum vicesimum quintum decesserit.

Et de eo, si parentibus meis et postumo here-

1) L. 16. pr. D. h. t. e Syn. p. 303. habet Fabr. T. V. p. 779. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι. 2) L. 16. §. 1 — 3. D. h. t. exhibentur e Tipucito. 3) L. 17. D. h. t. exhibetur e Photii Nomocan. tit. II. cap. 1. apud Voellum T. II. p. 879. ad quem Balsamo ait, lib. XLIV. Basil. tit. 14. cap. 17. eadem habere, quae in textu compendiosae reposita sint. Fere eadem habet Coll. const. eccl. lib. II. apud Voellum T. II. p. 1305. Ex hac collectione hausit hotius. Praefixum est in hac collectione nomen Scaevolae. 4) Pro τείχη πρὸς ἀποτροφήν καὶ βεστιαρίων e Coll. const. eccl. abet menstrua cibaria et annua vestiaria. 5) Quae in coll. const. eccl. et apud Photium sequuntur: δούλοι δὲ μένουσι κ. τ. λ. esumta sunt ex L. 35. D. XI. 12. 6) Hoc habet Tipucitus. 7) L. 18. pr. D. h. t. e sch. η. Nicasii ad Basil. XXII. 1. p. 12. Fabr. T. III. p. 32. habet Fabr. in Addendis T. V. p. 809. sq. 8) Hoc habet Tipucitus. 9) L. 18. §. 1. D. h. t. exhibetur ex Mustathio cap. XXXV. §. 1. edit. Zachariaei p. 218. 10) Hoc habet Tipucitus. 11) L. 18. §. 2. 3. 5. L. 10. 20. D. h. t. exhibentur e Tipucito. e) Adde ἀποθνήσκει.

ἐγκυμονομένην γράψας κληρονόμους, δούλους ἡλευθέρωσα, καὶ τισὶν αὐτῶν τὰ πεκούλια ἐληγάτευσά, τισὶ δὲ διατροφάς, καὶ ἄλλοις ἄλλα. καὶ μετὰ τὴν διαθήκην γεννηθείσης τῆς θυγατρὸς μου κωδικέλλους ἐποίησα, καὶ εἶπον· εἴ τιαι ἐληγάτευσά ἐν τῇ διαθήκῃ μου, τούτους ἀξιώ τὸ τρίτον μέρος ὑποκαταστήσαι τῇ θυγατρὶ μου· ἐν δὲ τῇ ὀρφανικῇ ὑποκαταστήσει τοῖς ἀνήβοις ὑπελευθέρους εἶπον ἄλλα τοσαῦτα δοθῆναι, ὅσα ἐν ἀργυροῖς ἐληγάτευσά χωρὶς τῶν τροφῶν αὐτῶν καὶ ἐσθῆτων· τί γίνεται.

18. §. 5. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν καταλειφθῶσι τοῖς ἀπελευθέρους τροφαὶ εἰς τὸ προσκαυτερεῖν ἐν τῷ τάφῳ μου.

1. 19. 2. eod. 19. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ καταλίπω τοῖς ἀπελευθέρους τροφάς, καὶ ὅσα ἕτερα ζῶν παρέιχον. καὶ ὁ κατὰ γνώμην μου ἀπολειφθεὶς ἐπὶ τετραετία, καὶ διὰ τοῦτο μὴ λαβὼν τροφάς ἀπαιτεῖ τὰς τροφάς, εἴγε κατέλιπον αὐτῷ καὶ ἰδικὸν ληγάτον, ὡς περὶ τοῖς ἄλλοις.

20. pr. 2. eod. 20. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐληγάτευσά Πέτρῳ ἐτήσια ἰ. νομίσματα, καὶ ἐν ἄλλῳ κεφαλαίῳ τὴν γαμετὴν αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, καὶ ὅσα ζῶν ἐδίδουν αὐτοῖς· εἴτι παρακατιῶν πῶσι τοῖς ἀπελευθέρους, ὅσα περιῶν αὐτοῖς ἐδίδουν· τί γίνεται.

§. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν χρῆσιν καρπῶν ἀγροῦ ληγατεύσω σοι, καὶ εἴπω, ἐκ τῶν αὐτοῦ προσόδων δίδουμι σε Πέτρῳ, ἐφ' ὅσον ζῆς, ἐτήσια ῥ. νομίσματα, καὶ ἀποθήκης· ποτε ὁ κληρονόμος μου ἢ ὁ κληρονόμος σου οὐ χρεωστοῦσιν ἢ χρεωστοῦσι δίδοναι Πέτρῳ.

§. 3. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐληγάτευσά τῷ ἀπελευθέρῳ μου ἐτήσιος διατροφάς, ἐὰν διάγῃ μετὰ τῶν υἱῶν μου, πῶς πειθαρχῶν τῇ αἰρέσει λαμβάνει καὶ μετὰ θάνατον τῶν παίδων αὐτά').

L. 21. 2. eod. κα'. 1) * Ἐάν^β) τροφάς ἢ ὀνῶνια ληγατεύσω σοι, οὔτε ἐσθῆτα, οὔτε οἴκησιν λαμβάνεις, οὔτε ὑπόδημα, ἀλλὰ μόνον τροφήν.

2) Τῷ^β) ὀνόματι τοῦ κιβαρίου καὶ διαρίου οὐ περιέχεται βεστιαρίον, οὔτε οἴκησις, οὔτε ὑπόδημα, ἀλλὰ μόνη τροφή.

3) Ἐάν^γ) δὲ κιβάρια ἢ διάρια ληγατεύσω σοι, οὔτε βεστιαρίον, οὔτε οἴκησιν, οὔτε ὑπόδημα λαμβάνεις, ἀλλὰ καὶ^δ) μόνη τροφήν.

22. pr. 2. eod. καβ'. Καὶ^δ) περὶ τοῦ, ὅτε χωρὶς ποσότητος διατροφῆς ληγατεύονται, τί πρωτοτύπως σκοποῦμεν.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν χρεωστῶν τοῖς ἀπελευθέρους τοῦ ἀδελφοῦ μου διατροφάς, ληγατεύσω αὐτοῖς ἄμπειλον^μ), εἰπῶν, ὅτι ἔχωσι, πόθεν ἀνατρέφεσθαι, ἢ ἰντὶ τῶν διατροφῶν εἴασα τὴν ἄμπειλον· πῶς οὐκ ἄλλως δίδωσιν αὐτὴν ὁ κληρονόμος, εἰ μὴ ἐλευθερωσῆσιν αὐτὸν τῶν διατροφῶν· καὶ εἰ παροφθῇ τοῦτο, πῶς ἔχει παραγραφὴν. τὸ δὲ εἰπεῖν με, ἵνα ἔχωσι, πόθεν ἀποτρέφεσθαι, οὐ συνίστησι χρῆσιν καρπῶν, ἀλλὰ τὴν αἰτίαν δηλοῖ, ἢ^ν) ἐληγάτευσά.

L. 23. 2. eod. καγ'. Καὶ ὅτι ὁ ἀξιωθεὶς ἀναθρέψαι τινὰ ἰσὸν ἐστὶ τῷ ληγατεύσαι διατροφάς. καὶ ἀπαιτεῖται καὶ ἐσθῆτα, καὶ οἴκησιν.

dibus scriptis servos manumisero et quibusdam eorum peculia legavero, quibusdam alimenta, et aliis alia. Post testamentum nata filia mea codicillos feci et dixi: Si quibusdam testamento meo legavi, eos rogo, ut tertiam partem filiae meae restituant: in pupillari autem testamento libertis impuberibus alterum tantum praestari iussi, quantum in pecunia praeter cibaria et vestiaria legavi: quid fiat.

Et de eo, si libertis alimenta relicta fuerint ad hoc, ut in sepulcro meo morentur.

XIX. Et de eo, si libertis cibaria et quae alia vivus praestabam, reliquero. Is quoque, qui voluntate mea quadriennio abfuit, ideoque cibaria non accepit, cibaria petit, siquidem speciale ei reliqui legatum, sicut et ceteris.

XX. Et de eo, si Petro decem nummos annuos legavero, et alio capite contubernalem eius et liberos, et quae vivus eis praestabam: deinde inferius omnibus libertis, quae vivus eis praestabam: quid fiat.

Et de eo, si usumfructum fundi tibi legavero, teque ex eius redditibus Petro, quoad vives, annuos centum nummos praestare iussero, et decesseris: quando heres meus aut heres tuus Petro dare debeant aut non debeant.

Et de eo, si liberto meo annua alimenta legavero, si cum filiis meis moretur, quomodo conditioni parens etiam post mortem filiorum ea capiat.

XXI. Si diaria vel cibaria tibi legavero, neque vestiarium, neque habitationem capis, neque calciarium, sed cibum tantum.

Cibarii et diarii nomine non continetur vestiarium, neque habitatio, neque calciarium, sed cibus tantum.

Sed si cibaria vel diaria tibi legavero, neque vestiarium, neque habitationem, neque calciarium capis, sed cibum tantum.

XXII. Et de eo, cum alimenta non adiecta quantitate legantur, quid principaliter spectemus.

Et de eo, si cum fratris mei libertis alimenta deberem, vineam eis legavero, ut habeant, unde se pascant, aut pro alimentis vineam reliquero: quomodo heres non aliter eam praestet, quam si eum alimentis liberaverint: et si hoc praetermissum sit, quomodo habeant exceptionem. Quod autem dixi, ut habeant, unde se pascant, non constituit usumfructum, sed causam significat, ob quam legavi.

XXIII. Si quis rogatus fuerit, ut aliquem educet, perinde est, ac si alimenta legata fuissent. Et petuntur ab eo tam vestiarium, quam habitatio.

f) Lege αὐτάς. g) L. 21. D. h. t. exhibetur e sch. m. ad Basil. XIII. 2. cap. 18. Fabr. T. II. p. 85. sive sch. 6. edit. nostrae T. II. p. 20. quem locum in restituendo hoc titulo neglexit Fabrotus. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ περὶ τοῦ. et pro μόνον habet μόνην. h) Hoc exhibetur e sch. c. ad Basil. XLII. 3. cap. 39. Fabr. T. V. p. 716. i) Hoc exhibetur e sch. 4. ad Basil. XI. 2. cap. 7. recens edito edit. nostrae T. I. p. 672. k) Delenda vox καὶ. l) L. 22. 23. D. h. t. exhibentur e Tipucito. m) Lege ἄμπειλωνα. n) Malim legere δι' ἡν.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΕ΄.

Περὶ χρυσοῦ, ἀργύρου, καθαρῶν, κοσμίων ἢ μύρων ἢ ἀνδριάντων ληγατευθέντων^ο).

α΄. Καὶ^ρ) περὶ τοῦ, ἐὰν ἐμοὶ μὲν ἢ ἐσθῆς πᾶσα, τοὶ δὲ ἡ γυναικία ληγατευθῆ, ὑπεξηρημένης τῆς γυναικίας πᾶσαν λαμβάνω. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν.

Καὶ περὶ ἀργύρου ληγατευομένου οὐκ ἐν εἴδει, ἀλλ' ἐν σταθμῶ, πῶς δίδωσιν ὁ κληρονόμος τὴν ποίμνησιν αὐτοῦ.

β΄. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐντελλωμαι σοι, ἀγοράσαι ὄσμια τῆ γαμετῆ μου, καὶ ληγατεύσω αὐτῇ τὰ δι' αὐτῆς^ρ) ἀγορασθέντα· εἶτα μετὰ θάνατόν μου ἀγοράσῃς ἀγροῶν, ἢ μετὰ θάνατον αὐτῆς, ἢ μετὰ διαζύγιον, οὐ κεχερώσθηται.

γ΄. Ἐπὶ δὲ τοῦ διαζυγίου ἢ βούλησις σκοπεῖται, ἢ ποτε οὐκ ἤβουλήθη αὐτὰ ἀφελῆσθαι.

δ΄. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πέμψω τὸν ἀπελεύθερόν μου πορφύραν ἀγοράσαι, καὶ ληγατεύσω τῇ γυναικί μου τὴν πορφύραν.

ε΄. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ἐντελλεται σοι γυνὴ ἐνώτια^ρ) ἀγοράσαι, καὶ ληγατευθῆ μοι τὰ ὀνόματι αὐτῆς γεγενημένα ἢ ἐσόμενα κόσμια, καὶ μετὰ θάνατον αὐτῆς ἀγορῶν ἀγοράσῃς τὰ ἐνώτια αὐτῆς, οὐ περιέχονται ἢ ληγάτω.

ς΄. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσῃ σοι γυνὴ ἐνώτια αὐτῆς μετὰ τῶν ὑακίνθων, καὶ ἐπιζήσασα λύσῃ αὐτά· εἰ δὲ εἰ τούς λίθους ἐνέβαλεν ἑτέρῳ κοσμίῳ, ἄλλοις τοῖς προσθεῖσα.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἴπω γενέσθαι ἐν τῇ πόλει μου δημοσίαν πόρτικον, καὶ εἰκόνας ἐκεῖ ἀργυρᾶς.

ζ΄. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὴν ἐσθῆτά μου ἢ τὸν χρυσοῦ μου ληγατεύσω, ποῖον δοκιμῶ ληγατεύειν. φησὶ ἐν καιρῶ διαθήκης, εἰ μὴ χρόνον ἕτερον ἐξέσησά.

η΄. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἴπῃ γυνὴ· δότι οὐ κληρονόμος μου τὴν ἐσθῆτά μου· τί δοκιμῶ λέγειν τούτῳ ὀνόματι. καὶ τὰ κόσμια.

θ΄. Καὶ ὅτι, ὅτε χρυσοῦ ἢ ἀργύρου ληγατευθῆ ἀμύδος, εἶδος μὲ προστιθεμένου, οὐκ ἢ ὕλη, ἀλλ' διατίμησις τοῦ παρόντος καιροῦ κεχερώσθηται.

ι΄. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ληγατεύων τῇ γαμετῇ μου ὀρεῖσθαι, ὅπερ ἔνεκεν αὐτῆς ἠγόρασται ἢ κατεῖναι, τί γίνεται, εἰ δὴλόν ἐστι τὸ πρᾶγμα· ἢ νικῶς, ὅσα εἰς χρῆσιν αὐτῆς ἠντρέπισται. καὶ τίνα ἐκείνῳ σημαίνει.

ια΄. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ληγατευθῆ τινι χρυσοῦ μετὰ ἐν ἐν αὐτῶ μαργαριτῶν, καὶ μὴ ἔχοντα μαργαριτῶν ὑπὸν ἀπαιτεῖ.

ιβ΄. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἰκόνας ληγατευθείης ὀξέση τὴν γραφὴν ὁ κληρονόμος, καὶ παράσχῃ τὴν στανίδα.

ιγ΄. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου, ὅσα ζῶν αὐτῇ δέδωκα, ἢ ἐδορισάμην, ἢ ἠντέπισα, ἢ κατιοκύνασα δι' αὐτήν, τί λαμβάνει.

ιδ΄. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσας ἀνδριάντα ὀσθήσω αὐτῶ χεῖρα.

TITULUS XV.

De auro, argento, mundo, ornamentis vel unguentis vel statutis legatis.

I. Et de eo: si mihi omnia vestimenta, tibi muliebria legata fuerint, exceptis muliebribus omnia capio. Idem est et de reliquis speciebus. L. 1. D. XX. 2.

Et de argento legato non in specie, sed in pondere, quomodo heres aestimationem eius praestet. §. 1.

II. Et de eo, si tibi mandavero, ut ornamenta uxori meae emereres, sique legavero ipsius causa emta: tuque deinde post mortem meam ignorans emeris, aut post eius mortem, aut post divortium, non debentur. L. 2. D. eo

III. In divortio autem voluntas spectatur, an ea adimere noluerit. L. 3. D. eoi

IV. Et de eo, si libertum meum misero ad purpuram emendam, et uxori meae purpuram legavero. L. 4. D. eoi

V. Et de eo, si mulier tibi mandaverit, ut in aures emereres, et ornamenta, quae ipsius causa parata sunt eruntve, mihi fuerint legata, et post eius mortem ignorans in aures eius emeris, non continentur legato. L. 5. D. eoi

VI. Et de eo, si mulier tibi legaverit in aures suas cum hyacinthis, et superstes eas dissolverit. Et si gemmas alii ornamento addiderit, aliis eis adiectis. L. 6. §. 1. D.

Et de eo, si in civitate mea porticum publicam fieri, ibique imagines argenteas poni iussero. §. 2.

VII. Et de eo, si vestem meam vel argentum meum legavero, quale videar legare. Dicit, id, quod testamenti tempore fuisset, nisi aliud tempus expressi. L. 7. D. eod

VIII. Et de eo, si mulier dixerit: Heres meus vestem meam dato: quid hac voce dicere videatur. Et ornamenta. L. 8. D. eod

IX. Cum auri vel argenti pondus, non adiecta specie, legatum fuerit, non materia, sed pretium praesentis temporis debetur. L. 9. D. eod

X. Et de eo, si uxori meae legans adiciam: quod eius causa emtum paratumve est: quid fiat, si res certa sit: aut generaliter, quae in usum eius parata sunt. Et quaenam illo significet. L. 10. D. eod

XI. Et de eo: si cui legatum fuerit aurum cum margaritis, quae in eo essent, etiam id aurum petit, cui margaritae non insunt. L. 11. D. eoa

XII. Et de eo, si imagine legata heres picturam deraserit, et tabulam praestiterit. L. 12. D. eoa

XIII. Et de eo, si uxori meae legavero, quae vivus ei dedi, vel donavi, vel paravi, vel confeci eius causa, quid capiat. L. 13. D. eod

XIV. Et de eo, si cum statuam legassem, manum ei adiecero. L. 14. D. eod

ο) Hanc inscriptionem tituli XV. exhibent Tipucitus et index titulorum Coislinianus. Hic addit: β. β. λδ'. τῶν διγ. β. Tipucitus pro ἢ ante ἀνδριάντων habet καὶ. ρ) L. 1 - 19. §. 5. D. h. t. exhibentur e Tipucito. ρ) Lege δι' αὐτήν. Codex ἐν τῷ. Sed legendum esse ἐνώτια, ex sequentibus patet.

15. *ie'*. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ χρυσῶ καὶ ἀργυρῶ ληγα-
 XXXIV. τεύσας σοι ἐπήγαγον· εἴ τι σοὶ ἰδικῶς ἐν χρυσῶ ἢ
 2. ἀργυρῶ ληγάτευσσα, ἀποκατάστησον τελευτῶν Πέτρω·
 ἀρκεῖ γὰρ σοι εἰς τὴν ζωὴν σου ἢ τούτων χρῆσις.
 τούτοις τοῖς ῥήμασιν οὐ χρῆσις ληγατεύεται, ἀλλὰ
 δεσποτεία βεβαρημένη ληγάτω.

L. 16. *is'*. Καὶ ὅτι γυνὴ γράψασα τὴν θυγατέρα κληρο-
 D. eod. νόμον, καὶ ὑποκατάστατον τὸν πατέρα αὐτῆς ἐπή-
 γαγεν· ἐπιτρέπω πάντα τὰ κόσμιά μου*) πωλῆσαι,
 ἀλλὰ τῇ θυγατρὶ μου φυλάξαι. ἔὰν τῆς θυγατρὸς
 παραιτησαμένης ὁ πατὴρ κληρονομήσῃ, καὶ τοῦ πα-
 τρὸς τελευτῶντος ἀποβάλληται τὸν αὐτοῦ κληρὸν ἢ
 θυγάτηρ, καλῶς ἀπαιτεῖ τὸ ληγάτον. τὸ γὰρ ῥῆμα
 τοῦ φυλάξαι εἰς καιρὸν αὐτεξουσιότητος ἀναφέρεται.

L. 17. *is'*. Καὶ ὅτι καλῶς ληγατεύω καὶ τὸν ἐν δακτυλῶ
 D. eod. λίθον, καὶ τὸ ἐν ἑτέρῳ ὕλῃ ἐμβλημα, καὶ χωριζόμενα
 δίδονται.

18. pr. *is'*. Καὶ περὶ τοῦ, ἔὰν πρὸς ἑτέροις τισὶ ληγα-
 D. eod. τεύσω τῇ γαμετῇ μου δακτυλίου καὶ ἐσθῆτα, ὡς
 ὄντα ἴδια αὐτῆς· εἰ μὴ εἰσὶν αὐτῆς, τί γίνεται.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ἤξιωσα τὸν κληρονόμον μου,
 τὸ περιελθὼν εἰς αὐτὸν ἐκ τῆς κληρονομίας μου ἀπο-
 καταστήσαι τι.

§. 2. Καὶ περὶ γυναικὸς πολλὰ εἶδη ἐσθῆτος καὶ ἀρ-
 γύρου, ἅτινα ἑαυτῇ κατεσκεύασε καὶ εἶχε, δηλωσάσης
 ἰδικῶς καὶ ληγατευσάσης, τίνα αὐτῇ περιέχονται.

19. pr. *is'*. Καὶ περὶ τοῦ, τίνα δηλοῦνται τῷ ληγάτῳ
 D. eod. τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ χρυσοῦ.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ὅτε σταθμὸς ληγατεύεται.

§. 2. Καὶ εἰ λίτραι εἰργασμένου ἀργύρου ληγατευθῶσι,
 τίνα δηλοῦνται.

§. 3. 4. Καὶ πότε μετὰ τῆς κεκολλημένης ἐν τοῖς σκεύεσι
 μολίβδου σταθμὸς ἀργύρου ἢ σκεύη, καὶ πότε χωρὶς
 αὐτῆς σταθμίζεται.

§. 5. Καὶ περὶ τοῦ, ἔὰν ἀργύρου ἐσκευασμένου λίτραι
 ληγατευθῶσι, τίνα ἐν αὐταῖς περιέχουσιν. ὁμοίως
 καὶ τῷ ἐσκευασμένῳ ἀργύρῳ.

6—8. 1) * Τῷ¹⁾ ληγάτῳ τοῦ χρυσοῦ τὰ μόνον κεχρυ-
 σωμένα οὐ περιέχονται, οὔτε τὰ ἐν τῷ ἀργύρῳ χρυσῶ
 ἐμβλήματα. δακτύλιοι μὲντοι χρυσοῖ περιέχονται. τῷ
 ληγάτῳ τοῦ ἀργύρου οὔτε ἡ ἀργυρῶ κλίνη, οὔτε ἄλλοι
 τῆς οἰκοσκευῆς ἀργυροῦ περιέχεται· εἰ μὴ καὶ ταῦτα
 ὁ διαθήμενος εἶχεν ἐν ἀριθμῷ ἀργύρου. οὐδὲ²⁾ ὁ
 τῶν μούλων κόσμος, ὅτε μὴ ἐν τῷ ἀργενταρίῳ ἀπόκει-
 ται. οὔτε αἱ ἀργυραὶ κανδηλάβραι, ἢ λυχνία, ἢ ζωδία
 ἀργυρῶ ἐν τῷ οἴκῳ κείμενα· οὔτε τὸ ἀργυροῦν ἐσο-
 πτρον, εἰ μὴ εἶχεν αὐτὸ ἐν ἀριθμῷ ἀργύρου ἢ τε-
 λευτήσασα.

2) Καὶ³⁾ ὅτι τῷ ληγάτῳ τοῦ χρυσοῦ τὰ μόνον
 κεχρυσωμένα οὐ περιέχονται, οὔτε τὰ ἐν τῷ ἀργύρῳ
 χρυσῶ ἐμβλήματα. δακτύλιοι μὲντοι χρυσοῖ περιέχον-
 ται. καὶ περὶ τοῦ, τίνα δηλοῦνται τῷ ληγάτῳ τοῦ
 ἀργύρου, καὶ τίνα τούτῳ οὐ περιέχονται.

§. 9. 10. 1) * Ἀργύρου⁴⁾ ἐσκευασμένου ληγατευθέντος
 τὰ σκεύη περιέχονται, οὐ μὴν ἡ οἰκοσκευή. σκευῶν
 δὲ ληγατευομένων οὐ μόνον τὰ πόσιν καὶ βρωσῶν δε-
 χόμενα περιέχονται, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑποβαλλόμενα τοῖς
 σκεύεσι, καὶ σκεύη πλεονετικά.

2) Καὶ⁵⁾ περὶ τοῦ, τῷ ληγάτῳ τοῦ ἐσκευασμέ-

XV. Et de eo, si auro et argento tibi legato
 adiecero: *Quidquid tibi specialiter in auro argenteo
 legavi, cum morieris, restitue Petro: ad vitum enim
 tuam horum ususfructus tibi sufficit.* His verbis non
 ususfructus legatur, sed proprietas fideicommisso
 onerata.

XVI. Mulier filia herede scripta et patre eius
 substituto adiecit: *Fidei committo, ut omnia orna-
 menta mea ne veniant, sed filiae meae serventur.*
 Si filia recusante pater hereditatem adierit, et patre
 mortuo filia eius hereditate abstinuerit, legatum recte
 petit. Verbum enim *servandi* in id tempus refertur,
 quo sui iuris erit.

XVII. Recte lego gemmam annulo inclusam, et
 quod alii materiae iunctum est, et separantur et
 praestantur.

XVIII. Et de eo, si cum aliis uxori meae an-
 nulos et vestem legavero, quasi propria eius essent:
 quid fiat, si eius non sint.

Et de eo, si heredem meum rogavero, ut, quod
 ex hereditate ad eum pervenisset, alicui restitueret.

Et de muliere, quae multas species vestis argen-
 tique, quas sibi confecerat et habebat, specialiter
 designavit et legavit, quatenam ea contineantur.

XIX. Et de eo, quatenam legato auri argentineque
 significantur.

Et de eo, cum pondus legatur.

Et si argenti facti pondo legata fuerint, quae-
 nam significantur.

Et quando pondus argenti vel vasa cum plumbo
 vasis iuncto, et quando sine eo appendantur.

Et de eo, si argenti facti pondo legata fuerint,
 quatenam in se contineant. Idem et in argento facto.

Legato auri quae solum inaurata sunt, non con-
 tinentur, nec quae argento insunt, emblemata aurea.
 Annuli tamen aurei continentur. Legato argenti nec
 lectus argenteus, neque aliud suppellectilis argentum
 continetur: nisi et haec testator argenti numero ha-
 buit.* Nec mularum ornatus, cum non in argentario
 repositus est. Neque argentea candelabra, vel lucer-
 nae, vel argentea sigilla in domo reposita: nec spe-
 culum argenteum, nisi defuncta id argenti numero
 habuit.

Legato auri, quae solum inaurata sunt, non
 continentur, nec quae argento insunt aurea emble-
 mata. Annuli tamen aurei continentur. Et de eo,
 quatenam legato argenti significantur, et quatenam eo
 non contineantur.

Argento facto legato vasa continentur, non ta-
 men suppellex. Vasis autem legatis non solum ea,
 quae cibum potumque recipiunt, continentur, sed
 etiam ea, quae vasis supponuntur, et vasa navalia.

Et de eo, quomodo legato argenti facti conti-

s) Deest negatio μὴ ante πωλῆσαι, ut ex Digestis colligi potest, f) L. 19. §. 6—8. D. h. t. e Syn. p. 393. habet
 Fabr. T. V. p. 780. u) Lege οὕτε. v) Hoc habet Tipucitus. w) L. 19. §. 9. 10. D. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l.

x) Hoc habet Tipucitus.

ον ἀργύρου πῶς περιέχονται τὰ σκεύη, καὶ τίνα οὐ περιέχονται. καὶ περὶ σκευῶν ληγατενομένων.

Καὶ^{γ)} περὶ τοῦ, ποῖος λέγεται ἀνεργαστος ἄργυρος, καὶ ποῖος ἐργασμένος, καὶ ποῖος τορνευτός.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐάν τινι ληγατενθῇ ὁ πρὸς βρωσιν ἄργυρος, ποῖα περιέχονται. φησὶ γὰρ καὶ τὸ χειριζέσθαι περιέχεται. τὰ μέντοι κακάβια, καὶ τὰ λάρια, καὶ οἱ τήγανοι, καὶ τὰ τοιαῦτα τοῦ ἐξορισμοῦ εἰσι μαγειρικοῦ.

Καὶ ὅτι οἱ ἐγκεκλισμένοι λίθοι τῷ χρυσοῦ καὶ ἰ ἀργύρῳ εἰκονοῦσιν αὐτῶ. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

Καὶ περὶ λίθων ἐμβεβλημένων τῷ κύκλῳ τῆς ἀπέξης, πότε μέρος αὐτοῦ εἰσι.

Καὶ ποῖαι λέγονται ψηφίδες, καὶ ποῖοι λίθοι.

Οἱ δὲ μαργαρίται καὶ τὰ μύρινα σκεύη οὐκ εἰσι ψηφίδες.

Καὶ περὶ τοῦ, ποῖα τῷ ληγάτῳ τοῦ χρυσοῦ καὶ ληγάτῳ τῶν λίθων περιέχονται.

κ'. Καὶ περὶ τοῦ, τίνα περιέχονται τῷ ληγάτῳ πρὸς πόσιν ληγατενθέντος ἄργύρου.

1) * Μύρων²⁾ ληγατενομένων οὐ μόνον τὰ πρὸς ἄρσενον, ἀλλὰ καὶ τὰ δι' ὑγίαν³⁾ ἀλειφόμενα περιέχονται.

2) Καὶ^{β)} τίνα περιέχονται τῷ ληγάτῳ τῶν μύρων.

Καὶ^{γ)} ὅτι τῷ πρὸς βρωσιν ληγάτῳ τὸ χειριζέσθαι ἐπιτετα, οὐ μὴν⁴⁾ πρὸς πόσιν.

κα'. Καὶ τίνα τῷ ληγάτῳ τῆς ἐσθῆτος περιέχεται μὴ.

κβ'. Καὶ περὶ τοῦ, τίνα περιέχονται τῷ ληγάτῳ ἐσθῆτος, εἴτε ἐσθῆματος. καὶ ὅτι οὐκ ἔστι διαφορά τῇ τούτων προσηγορίῳ.

Καὶ περὶ τοῦ, ποῖα λέγονται ἐσθῆματα ἀνδρεῖα γυναικεῖα, ἢ κοινά, ἢ παιδικά, ἢ φιλιαρικήα.

κγ'. Καὶ ὅτι τὰ πιλωτά καὶ τὰ σκεπάσματα τῶν ἰμνίων ἐσθῆς λέγεται.

Καὶ ποῖα τοῦ κόσμου εἰσι.

Καὶ περὶ τοῦ λέγοντος, τὴν ἐμὴν ἐσθῆτα ληγεῖω, πῶς μόνον δηλοῖ τὴν εἰς ἰδίαν χρῆσιν.

Καὶ τὰ δέρματα τῶν αἰγῶν καὶ τῶν προβάτων ἐσθῆτός εἰσι.

Καὶ περὶ τοῦ, τίνα περιέχονται τῷ ληγάτῳ τῆς αἰκίας ἐσθῆτος καὶ τῆς ἰνφαντος.

Καὶ περὶ τοῦ, ποῖα περιέχονται τῷ ληγάτῳ τῶν μίλων. ὁ δὲ σφραγιστήριος δακτύλιος οὐ περιέχεται. περὶ τοῦ, ποῖος λέγεται κόσμος γυναικεῖος.

Καὶ περὶ τοῦ, πότε οἱ μαργαρίται καὶ οἱ λίθοι κοσμίμων εἰσι, καὶ πότε οὐκ εἰσι.

Καὶ ὅτι τὰ πρὸς ὑγίαν ἀλείμματα τῷ κόσμῳ οὐ εἰσὶ.

κδ'. Καὶ ποῖα ἐκ τῶν σκεπόντων τὸ σῶμα εἰσι μίνα, καὶ ποῖα τῆς ἐσθῆτος.

κε'. Καὶ ὅτι^{ε)} ἐργασμένος ἄργυρος τὰ σκεύη οἶ.

Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ληγατεύσω πάντα τὸν ἄργυρον, κἂν εἴπω τὸν ἐργασμένον, ἢ τὸν ἄργυρόν μου, καὶ ὁ κεραιωσθημένος οὐ περιέχεται.

neantur vasa, et quatenam non contineantur. Et de vasis legatis.

Et de eo, quale argentum infectum dicatur, et quale factum, et quale caelatum. *L. 19. § D. XX²⁾*

Et de eo, si cui escarium argentum legatum sit, quatenam contineantur. Dicit enim etiam aquiminarium contineri. Cacabi tamen, et miliaria, et sartagine, et alia eiusmodi sunt cocinatorii instrumenti. *§. 12.*

Gemmae auro argentoque inclusae ei cedunt. *§. 13.* Et lege causam.

Et de gemmis coronae mensae adiectis, quando pars eius sint. *§. 14.*

Et quatenam dicantur gemmae, et quinam lapilli. *§. 17.*

Margaritae autem et murrhina vasa non sunt gemmae *§. 18. 1*

Et de eo, quatenam legato auri et legato gemmarum contineantur. *§. 20.*

XX. Et de eo, quatenam legato argenti potorii unguentis legatis non tantum ea continentur, quae voluptatis causa, sed etiam valetudinis causa illinuntur. *L. 21. 1 D. eod*

Et quatenam legato unguentorum contineantur. *§. 1.*

Escario argento cedit aquiminarium, nec vero potorio. *§. 2.*

XXI. Et quatenam legato vestis contineantur vel non contineantur. *L. 22. D. eod*

XXII. Et de eo, quatenam legato vestis sive vestimenti contineantur. Nulla est harum vocum differentia. *L. 23. 1 D. eod*

Et de eo, quatenam vestimenta dicantur virilia, aut muliebria, aut communia, aut puerilia, aut familiarica. *§. 2.*

XXIII. Coactilia et tegumenta subselliorum vestis dicuntur. *L. 25. 1 §. 1. D. e.*

Et quatenam sint inter ornamenta. *§. 2.*

Et de eo, qui dicit: *Vestem meam lego*: quomodo eam tantum designet, quam in suum usum habuit. *§. 6.*

Etiam pelles caprarum oviumque vestis sunt. *§. 8.*

Et de eo, quatenam contineantur legato vestis muliebri et infantili. *§. 9.*

Et de eo, quatenam contineantur legato ornamentorum. Annulus autem signatorius non continetur. *§. 10.*

Et de eo, qualis dicatur mundus muliebri. *§. 11.*

Et de eo, quando margaritae et gemmae ornamentorum sint, et quando non sint. *§. 12.*

Unguenta valetudini inservientia mundo non continentur. *§. 12.*

XXIV. Et quatenam ex his, quae corpus tegunt, sint ornamenta, et quatenam vestis. *L. 26. D. eod.*

XXV. Argentum factum vasa significat. *L. 27. 1 D. eod.*

Et de eo, si legavero argentum omne, licet dixero factum, aut argentum meum, quomodo id argentum, quod debetur, non contineatur. *§. 1. 2.*

γ) L. 19. §. 11. sq. L. 21. pr. D. h. t. exhibentur e Tipucito. L. 20. desideratur. α) L. 21. §. 1. D. h. t. e Syn. l. 1. §. 1. Fab. l. 1. α) Malim ὑγίαν. δ) Hoc habet Tipucitus. γ) L. 21. §. 2. L. 22. 23. 25 — 27, pr. §. 1 — 3. D. h. t. exhibentur e Tipucito. δ) Adde τῶ ante verba πρὸς πόσιν. ε) Adde ὁ ante ἐργασμένος.

27. §. 3. Καὶ περὶ τοῦ, ποῖα δηλοῦνται τῷ ληγάτῳ τοῦ
XXIV. ἐργασμένου ἀργύρου ἢ χρυσοῦ, καὶ ποῖα οὐ δηλοῦνται.

2. * Ἐσκευασμένος¹⁾ ἀργυρός ἐστὶν ὁ μὴ ὢν ἐν
§. 6. βῶλῳ, ἢ λάμναις, ἢ σφραγίδι, ἢ οἰκοσκευῇ, ἢ κοσμίῳ,
ἢ ἐν κόσμῳ.

L. 28. κς'. * Ἐὰν ληγατεύσω τὸν πρὸς χρῆσίν μου ἄρ-
D. eod. γυρον, ἢ ἐσθῆτα, ἢ οἰκοσκευὴν, ἐκεῖνος δηλοῦται,
ᾧτινι εἰς τὴν τροφήν μου ἐκεχρήμην· οὐ μὴν ᾧτινι
οὐκ εὐχερῶς ἐκεχρήμην, ἀλλ' εἰώθα κινῶν εἰς τὰς
κοινὰς εὐχάσι· οἷον τράπεζαι καὶ τοιαῦτα σκευή.

29. pr. κς'. Καὶ β) περὶ τοῦ, ποῖα ἄλλη ποῖα προσθήκης
D. eod. ἐστί. καὶ ὅτι ταῦτα ἐκ τῆς θείας^{h)} καὶ τῆς συνη-
θείας τοῦ διαθεμένου κρίνεται.

L. 30. κη'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γυναικί
D. eod. μου κόσμια, ἢ ὅσα χάριν αὐτῆς ἠδύρεψισα, πάντα
λαμβάνει, τοῦ ἢ συνδεσμοῦ ἀντὶ τοῦ καὶ παραλαμ-
βανομένου.

L. 31. κθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἔχων μέγαν δίσκον καὶ
D. eod. μικρόν, καὶ μέσον, ληγατεύσω μικρὸν δίσκον· ἐὰν μὴ
δείκνυται, περὶ ποίου ἐνεθυμήθην, ὁ μέσος δίδεται.

. 32. pr. λ'. Καὶ περὶ τοῦ, ποῖα χαλκᾶ ζῶδια τοῦ ἀργύ-
D. eod. ρου εἰσὶ.

§. 1. Καὶ ποῖα τῶ ἐργασμένῳ χρυσῷ περιέχονται, κᾶν
λίθοι εἰσὶν, ἢ ἀργυρᾷ κόμμια¹⁾, ἢ μαργαρίται. καὶ
πότε τὰ χρυσᾶ ἐμβλήματα τὰ ἠνωμένα τοῖς λίθοις
καὶ τοῖς ἀργυροῖς σκουτελλοῖς οὐκ ἀποσπῶνται, ἀλλ'
εἰκονοῦν αὐτοῖς. καὶ ὅτι τῷ ληγάτῳ τοῦ χρυσοῦ,
ὅπερ ὁ διαθεμένος εἶχεν ἐν τάξει χρυσοῦ, περιέχεται.
οὐ μὴν τὸ μόνον κεχρυσωμένον ἢ ἐτέρα ὕλη ἐμβε-
βλημένον.

§. 2. Καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν ἀμφιβαλλομένων σκευῶν, εἰ
βρώσεως ἢ πόσεως ἐστὶν, ζητεῖται ἢ συνήθεια, οὐκ
ἐπὶ τῶν προδήλων.

§. 3. Εἰ δὲ τῷ αὐτῷ σκεύει πρὸς ἑκάτερα ἐχρήτο,
τοῖς τῆς βρώσεως ἔπεται.

§. 4. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσῃ γυνὴ τῇ θυγατρὶ
αὐτῆς πάντα τὰ γυναικεία αὐτῆς, καὶ τὸν κόσμον,
τίνα περιέχεται ἢ μὴ τῷ ληγάτῳ.

§. 5. Καὶ περὶ ἤλεκτρον ληγατευθέντος.

§. 6. Καὶ περὶ ληγάτον ἐραίας.

§. 7. 1) * Κόσμον^{h)} γυναικείου ληγατευθέντος οὔτε
χρυσᾶ κόσμια, οὔτε λίθοι, οὔτε δακτύλιοι, οὔτε ἐσθῆς
περιέχεται, ἀλλ' ὁ τῶν λουτρῶν, ὡς θεμ. β'. τοῦ
μ'. κεφ. τοῦ παρόντος τίτλου, βαλινέων ἀργυρός.

2) Καὶ^{l)} περὶ κόσμου γυναικείου ληγατευθέντος,
τίνα ἐν αὐτῷ οὐ περιέχεται ἢ περιέχεται.

§. 8. 9. Καὶ^{m)} περὶ τοῦ, ἐὰν διάλιθον κόσμον ληγα-
τεύσω, καὶ περιέλω τινὰς τῶν λίθων.

L. 33. λα'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ληγατεύσας ἀνδρείαν
D. eod. ἐσθῆτα εἰώθει καὶ γυναικὶ προπόσῃ κεχρησθαι.

. 34. pr. λβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω ὄλον τὸν χρυ-
D. eod. σόν μου, ποῖος χρυσὸς περιέχεται.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἔχων πέντε χρυσίου λίτρος
ληγατεύσω τῇ γυναικί μου τὸν ἐνεκεν αὐτῆς ἠδύρε-
πισμένον χρυσόν, καὶ ἐπιζήσας μίαν λίτρον ἀναγκαίως
δαπανήσω, πῶς τὴν ἀπαίτησιν ἢ γυνὴ ἐπὶ πέντε ἔξει.
καὶ πότε ὁ κληρονόμος ἔχει ἐπὶ ταύτης παραγραφὴν.

Et de eo, quatenus legato argenti vel auri facti
designentur, et quatenus non designentur.

Argentum factum est, quod non est in massa,
vel lamnis, vel signato, vel supellectile, vel orna-
mentis, vel mundo.

XXVI. Si argentum usus mei causa paratum le-
gavero, vel vestem, vel supellectilem, id argentum
significatur, quo victus mei causa utebar, non quo
non temere utebar, sed quod ad epulas publicas com-
modare solebam: velut mensae et eiusmodi vasa.

XXVII. Et de eo, quatenus materia alterius sit
accessio. Haec ex visu et consuetudine testatoris
aestimantur.

XXVIII. Et de eo: si uxori meae ornamenta
seu quae eius causa paravi, legavero, omnia capit,
cum coniunctio seu pro el accipienda sit.

XXIX. Et de eo: si cum lancem maximam,
minorem et minimam haberem, minimam legavero:
si non probatur, de qua senserim, media datur.

XXX. Et de eo, quatenus sigilla acnea argenti
sint.

Et quatenus auro facto contineantur, licet gem-
mae sint, vel cymbia argentea, vel margaritae. Et
quando aurea emblemata lapidibus et argenteis apsi-
dibus iuncta non detrahantur, sed eis cedant. Le-
gato auri continetur, quod testator auri loco habuit:
nec vero quod tantum auratum est aut alii materiae
inclusum.

In vasis, de quibus dubitatur, sintne escaria an
potoria, consuetudo spectatur, non in his, quae
certa sunt.

Sed si eodem vase ad utrumque utebatur, esca-
riis cedit.

Et de eo, si mulier filiae suae omnia sua mu-
liebria et mundum legaverit, quatenus legato conti-
neantur vel non.

Et de electro legato.

Et de legato lanae.

Mundo muliebri legato neque aurea ornamenta,
nec gemmae, neque annuli, nec vestis continentur:
sed argentum balneare, ut them. 2. cap. 40. huius
tituli.

Et de mundo muliebri legato, quatenus eo con-
tineantur vel non contineantur.

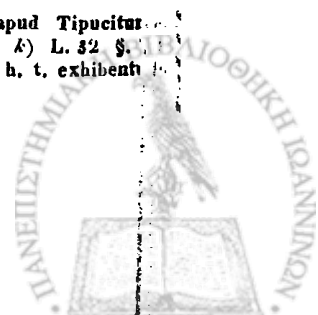
Et de eo, si ornamentum lapillis distinctum
legavero, et quosdam lapillos detraxero.

XXXI. Et de eo, si qui vestem virilem legavit
etiam veste mulieri conveniente uti solebat

XXXII. Et de eo, si aurum meum omne lega-
vero, quale aurum contineatur.

Et de eo, si cum quinque pondo auri haberem
uxori meae aurum ipsius causa paratum legavero, et
superstes unam libram necessario impendero, quomodo
uxor quinque librarum nomine petitionem habeat.
Et quando heres adversus eam habeat exceptionem.

f) L. 27. §. 6. L. 28. D. h. t. e Syn. p. 303. habet Fabr. T. V. p. 780. 781. Desideratur hoc apud Tipucitum.
g) L. 29—32. pr. §. 1—6. D. h. t. exhibentur e Tipucito. h) Sic lego. Cod. θείας. i) Lege κύμβια. k) L. 32 §. 1.
D. h. t. e Syn. p. 303. habet Fabr. T. V. p. 781. l) Hoc habet Tipucitus. m) L. 32. §. 8. 9. L. 33—37. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

Καὶ εἰ ἐχρησάμην τῷ μέλλοντι ῥήματι εἰπών, ὃν εὐτρεπῆ ἔσομενον, ποίας^{η)} λαμβάνει, ἀνάγνωθι...

λγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω πέντε χρυσίου λίρας, πῶς ὁ κληρονόμος ἢ τὴν ἕλην, ἢ τὴν διαίτησιν αὐτῆς, ὅσου δύναται ἀγορασθῆναι, δίδωσιν.

Καὶ ἐὰν ψηφίσῃται ὁ δικαστὴς, δοθῆναι τὴν ἕλην, οὐ δύναται ὁ δικασάμενος ἀφῆλιξ ὢν ἀποκαταθῆναι.

λδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ἐπιλογὴν οστρίων χρυσοῦ, καὶ μὴ εὐρεθῆ ἔν τῇ κληρονομίᾳ σου ποτήριον.

λε'. Καὶ ὅτι τῷ ληγάτῳ τῶν κοσμίων ἢ γυναικεία ἔσθῃς οὐ περιέχεται.

λς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πολλὰ πράγματα ληγατεύσω, καὶ τὰ μὲν εὐρίσκονται, τὰ δὲ οὐ, πῶς ἀσφαλεῖται περὶ τῶν μὴ εὐρισκομένων ὁ κληρονόμος, εὐρισκόμενα παράσχη.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπιλογὴν παλίων ληγατεύσω σοι.

* Ἐὰν^{ο)} εἶπω γενέσθαι σταυροὺς ἀπὸ ρ'. λιτρῶν, ἢ ἀνατεθῆναι ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ· πάντες δὲ ἐν^{ρ)} αὐτῷ ἱερῷ ὄντες ἀργυροὶ καὶ χαλκοὶ εἰσιν, ἀργυροῦς ὁ κληρονόμος ἀναγκάζεται ποιεῖν, οὐ μὴν χαλκοῦς δίδωσιν, οὔτε χρυσοῦς.

λζ'. Καὶ^{ρ)} περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γυναικί σου τὸν γυναικίον κόσμον, ποῖος περιέχεται, ἀργυροπράτου ἢ ἀργυροκόπου οὕτως ληγατεύοντος.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τὸν ἐν τῷ οἴκῳ σου ἀργυρον, ὅτε μέλλω τελευτᾶν, πῶς ὁ εἰς χρῆσιν θεῖς οὐ περιέχεται, οὐδὲ ὁ ἐπὶ τῷ διηκεῖως φερτεσθαι παρατεθείς. εἰ δὲ προσκαίρως παρτέθη, φεώσθηται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι τὸν ἐν τῷδε ἀγορῷ εὐρισκόμενον ἀργυρον ἐν τῷ τελευτᾶν με, καὶ ὁ κατὰ γνώμην μου μετενεχθεῖς ἀπὸ τῆς κείρας ἐκεῖ περιέχεται· οὐ μὴν ὁ παρὰ γνώμην μου.

λη'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τὸν ὀδοντικὸν ἀργυρον, πολλάκις δὲ ὀδεῦν διάφορον εἰώθειν λαμβάνειν, ποῖος δίδεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου τὸν λαυικὸν ἀργυρον, ποῖος περιέχεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω μοι γυνὴ πάντα κόσμια αὐτῆς· εἴη δὲ μετὰ ταῦτα συναφῆναι ἢ τίνα, καὶ μὴ συνθάψωσιν οἱ κληρονόμοι, ἐγὼ δὲ λαμβάνω.

TITΛΟΣ Ις'.

περὶ ἐλευθερίας χρεῶν ληγατευθείσης, καὶ περὶ πλαστῆς αἰτίας καταβολῆς ληγάτου καὶ τοῦ πίστει καταλειφθέντος^{τ)}.

α'. Καὶ^{ς)} ὅτι τοῖς χρεώστασις πᾶσι καλῶς ληγατεύεται τὰ παρ' αὐτῶν χρεωστούμενα, εἰ καὶ δεσπόται ἦν, ὧν χρεωστοῦσι.

η) Subintellige λίρας. ο) L. 38. §. 2. D. h. t. habet Balsamo ad Photii Nomocan. tit. II. cap. 1. apud Voellum T. II. p. 1305. Dicitur ibi esse thema ult. cap. 37. huius Basil. tituli et libri. Genuinus Basilicorum textus ibi exhibetur. Eadem et usque ad poeum Coll. const. eccl. Lib. II. apud Voellum. T. II. p. 1305. et Tipucitus qui praefigit verba καὶ περὶ τοῦ ἀφῆλιξ ποιεῖν Photius l. l. qui eundem locum exhibet, nisi quod in fine haec habet: οὐ μὴν χαλκοῦς δίδωσιν· οὔτε χρυσοῦς ἀναγκάζεται ποιεῖν· ἀργυροῦς δὲ κληρονόμος ἀναγκάζεται. ρ) Illud ἐν Photius omittit. ρ) L. 39. 40. D. h. t. exhibentur Tipucito. τ) Hanc inscriptionem tituli XVI. exhibent Tipucitus et index titulorum Coisalinianus, hic addit: β. β. λδ'. διγ. ττ. γ'. Tipucitus περὶ ante πλαστῆς omittit. σ) L. 1. pr. D. h. t. exhibetur e Tipucito.

Et si verbo futuro usus fuerim ita, aurum, quod L. 34. paratum erit, lege, quales accipiat. D. XX

XXXIII. Et de eo, si auri quinque pondo legavero, quomodo heres aut materiam, aut pretium eius, quanti comparari potest, praestet. L. 35. D. e.

Et si iudex pronunciaverit, praestandam esse §. 1. materiam, litigator, si minor XXV annis sit, in integrum restitui non potest.

XXXIV. Et de eo, si tibi electionem poculi aurei legavero, neque in hereditate mea reperiatur poculum. L. 3 D. e.

XXXV. Ornamentorum legato vestis muliebri non continetur. L. 3 D. e.

XXXVI. Et de eo, si multas res legavero, et aliae quidem inveniantur, aliae non, quomodo non inventarum nomine heres caveat, se, si inveniantur, praestitutum. L. 38 D. e.

Et de eo, si electionem palliorum tibi legavero. §. 1.

Si cruces ex libris centum fieri et in illa aede erigi iussero: omnes autem in eadem aede argenteae et aeneae sint, heres argenteas facere cogitur, nec vero aeneas praestat, neque aureas. §. 2.

XXXVII. Et de eo, si uxori meae mundum muliebrem legavero, qualis contineatur, si vascularius aut faber argentarius ita legaverit. L. 39. D. e.

Et de eo, si legavero argentum, quod in domo mea erit, cum moriar, quomodo neque id, quod commodatum, neque id, quod perpetuae custodiae causa depositum est, contineatur. Sed si ad tempus depositum sit, debetur. §. 1.

Et de eo, si tibi argentum legavero, quod in illo fundo erit, cum moriar, quomodo et illud, quod voluntate mea ex urbe illuc translatum est, contineatur: nec vero quod sine voluntate mea. §. 2.

XXXVIII. Et de eo, si argentum viatorium legavero, saepe autem peregre proficiscens diversum sumere solebam, quale detur. L. 40. D. e.

Et de eo, si uxori meae argentum balneare legavero, quale contineatur. §. 1.

Et de eo: si mulier mihi ornamenta sua legaverit: postea autem quaedam secum sepeliri iusserit, eaque heredes non simul sepelierint, ego ea capio. §. 2.

TITULUS XVI.

De liberatione legata, et de falsa causa solutionis legati et fideicommissi.

I. Omnibus debitoribus recte legantur, quae ab ipsis debentur, licet domini eorum sint, quae debent. L. 1. pr. D. XXX 3.

3. I. §. 1. * Καλῶς^{γ)} ὁ δανειστής ληγατεύει τῷ χρεώστῃ
XXXIV. τὸ ἐνέχυρον, καὶ ἀναλαμβάνει αὐτό, πρὶν ἢ κατα-
8. βάλλῃ^{υ)} τὸ χρέος. οὐ δοκεῖ δὲ καὶ τὸ χρέος ἐκ τού-
του ληγατεύεσθαι, εἰ μὴ καὶ ἐτέρωθεν δευχθῆ.
- L. 2. pr. β'. Καὶ^{ν)} περὶ τοῦ ἀξιωθέντος κληρονόμου, μὴ
D. eod. ἀπαιτῆσαι τὸν ἐγγυητὴν, πῶς ἀπαιτεῖ τὸν πρωτότυ-
πον· οὐ μὴν τὸν ἀντίον. εἰ δὲ ἀπαιτεῖ τὸν ἐγγυη-
τὴν, ποίαν ἀγωγὴν κατ' αὐτοῦ ἔχει ὁ ἐναγόμενος.
- §. 1. Καὶ ὅτι, ὅτε κληρονόμος ἀπαιτῆσαι κωλύεται,
οὔτε ὁ κληρονόμος αὐτοῦ ἀπαιτεῖ.
3. §. 1. 2. γ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τελευτῶν ἀναδώσω τῷ χρεώ-
D. eod. στη μου τὸ γραμματεῖον, ἢ σοὶ παρῶσχω τὸ χειρό-
γραφον Πέτρου, ἵνα, ἐὰν ἀποθάνω, Πέτρῳ δώσης
αὐτό, καὶ ἀποθάνω.
- §. 3. 4. Καὶ περὶ ἐλευθερίας χρέους γενομένης πρὸς ἕνα
ἢ δύο ἐναγομένους, τῇ ἐνὸς δὲ ὁμοίως εὐνοία. καὶ εἰ
εἰσι κοινωνοὶ ἢ μή. καὶ εἰ τοῦ ἐνὸς ἐμνημόνευσε.
- §. 5. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ληγατευθῆ τῷ δανειστῇ σου,
ὅπερ χρεωστῆς τῇ πρὸς σὲ εὐνοία.
- L. 4. δ'. Καὶ εἰ ὁ δανειστής ἐνάγει ἢ σὺ ἐνάγεις, τί
D. eod. γίνεται.
5. pr. ε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὑπόντος ἐγγυητοῦ ἐλευ-
D. eod. θερία χρέους τῷ ἐναγομένῳ ληγατευθῆ, τί γίνεται,
ἀνάγνωθι.
- §. 1. Καὶ εἰ τῷ ἐγγυητῇ καταλειφθῆ χρέους ἐλευθερία.
- §. 2. 3. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τῷ πατρὶ τοῦ ὑπέξουσιον
χρεώστου ἐλευθερία χρέους ληγατευθῆ, πῶς μόνος
αὐτὸς διὰ συμφώνου ἐλευθεροῦται. ὁμοίον ἐστίν,
ὡς περὶ εἰ γυνὴ μετὰ διαζύγιον τὴν προίκα τῷ ἀνδρὶ
ληγατεύσῃ. καὶ εἰ καταβάλλωσιν οὗτοι, ἡγουν ὅτε
πατὴρ τοῦ ὑπέξουσιον καὶ ὁ ἀνὴρ τῆς γυναικὸς, τί
γίνεται. καὶ εἰ τῷ ὑπέξουσιῳ ἐγένετο ἐλευθερία χρέους,
τί γίνεται. καὶ πῶς ἔχει διάστιξιν.
- §. 4. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ τὸν υἱὸν ὁ πατὴρ ἡγγυήσατο,
καὶ καταλειφθῆ τῷ πατρὶ ἐλευθερία χρέους, τί γίνεται.
6. pr. ζ'. Καὶ εἰ μετὰ τὴν ἀντεξουσιότητα τοῦ υἱοῦ
D. eod. περὶ τοῦ ληγάτου κινεῖ, ποῖα περιέχονται τῷ ληγάτῳ,
ἦτοι ἀπαιτεῖ.
7. pr. ζ'. Καὶ ὅτι καὶ μέρους χρέους ἐνοχῆς ὀρθῶς λη-
D. eod. γατεύεται^{ω)}).
- §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τῷ χρεωστοῦντι μοι εἰ. νο-
μισμάτα ἢ δοῦλον ἐλευθερίαν τῶν εἰ. νομισμάτων
ληγατεύσω.
- §. 2. Καὶ εἰ τῷ χρεωστοῦντι μοι εἰ. νομισμάτα ληγα-
τεύσω ἐλευθερίαν εἰκοσι νομισμάτων. καὶ ἀποχὴ γὰρ
ἐπὶ τοῖς εἰ. γινομένη κρατεῖ ἐπὶ τοῖς δέκα.
- §. 3. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γράψας δύο κληρονόμους εἴπω,
τὸν ἕνα αὐτῶν πληρῶσαι τὸν δανειστὴν μου, πῶς ὁ
συγκληρονόμος αὐτοῦ ἔχει τὴν ἐκ διαθήκης ἀγωγὴν.
- §. 4. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσας ἐλευθερίαν χρέους
ἀπαιτήσω ἐπιζήσας τὸ χρέος, πῶς σβέννεται τὸ λη-
γάτον.
- §. 5. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀπὸ τοῦ ὀρφανικοῦ ὑπο-
καταστάτου ληγατευθῆ ἐλευθερία χρέους, καὶ ὁ ἄνη-
βος ἀπαιτήσῃ τὸ χρέος, λαμβανούσης τῆς ὑποκατα-
στάσεως χώραν.
- §. 7. Τὸ αὐτὸ καὶ ὅτε ὑπὸ αἴρεσιν ληγατεύσω ἐλευ-
θερίαν χρέους, καὶ ἠρτημένης τῆς αἰρέσεως ὁ κλη-
ρονόμος ἀπαιτήσῃ τὸ χρέος, ἢ προκατάρξεται περὶ
αὐτοῦ.

Recte creditor debitori pignus legat, et hic id prius recipit, quam debitum solverit. Non videtur autem ex hoc debitum quoque legari, nisi et aliunde apparuerit.

II. Et de herede rogato, ne a fideiussore peteret, quomodo petat a reo: nec vero vice versa. Sed si a fideiussore petat, qualem actionem adversus eum reus habeat.

Cum heres petere vetatur, neque heres eius petit.

III. Et de eo, si moriens debitori meo chirographum reddidero, aut tibi chirographum Petri dedero, ut, si decederem, Petro id dares, et decessero.

Et de liberatione uni vel duobus reis facta, gratia tamen unius. Et si socii sint vel non sint. Et si unius mentionem fecit.

Et de eo, si tua gratia creditori tuo legatum fuerit, quod ei debes.

IV. Et si creditor agat vel tu agas, quid fiat.

V. Et de eo, si cum fideiussor extet, liberatio reo fuerit legata, lege, quid fiat.

Et si fideiussori liberatio fuerit legata.

Et de eo, si patri filii familias debitoris liberatio fuerit legata, quomodo ipse solus pacto liberetur. Idem est, si mulier post divortium marito dotem legaverit. Et si hi, id est, pater filii familias et maritus mulieris, solvant, quid fiat. Et si filio familias liberatio fuerit legata, quid fiat. Et quomodo id distinctionem habeat.

Et de eo, si pater pro filio fideiusscrit, et patri liberatio fuerit relicta, quid fiat.

VI. Et si post emancipationem filii de legato agat, quaenam contineantur legato, aut quaenam petat.

VII. Etiam partis obligationis liberatio recte legatur.

Et de eo, si ei, qui mihi decem nummos aut servum debet, liberationem decem nummorum legato vero.

Et si ei, qui decem nummos mihi debet, liberationem viginti nummorum legavero. Nam et accipitatio viginti nomine facta valet in decem.

Et de eo, si duobus heredibus scriptis alterum eorum creditori solvere iussero, quomodo coheres eius ex testamento actionem habeat.

Et de eo, si liberatione legata vivus debitum exegero, quomodo evanescat legatum.

Et de eo, si ab impuberis substituto liberatio fuerit legata, et pupillus debitum exegerit, et locus sit substitutioni.

Idem etiam est, cum liberationem sub conditione legavero, et pendente conditione heres exegerit debitum, aut eius nomine litem fuerit contestatus.

γ) L. 1. §. 1. D. h. t. e Syn. p. 393. habet Fabr. T. V. p. 781. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι.
υ) Sic lego cum Tipucito. Syn. καταβάλλει. ν) L. 2 - 8. pr. §. 1, 2. D. h. t. exhibentur e Tipucito. ω) Supple ἐλευθερία.

η'. Καὶ ὅτι οὐ μόνον τῷ ἡμετέρῳ χρεώστῃ, ἀλλὰ καὶ τῷ τοῦ κληρονόμου καὶ παντὸς ἑτέρου ἐλευθερίαν χρέους καλῶς ληγατεύομεν.

Δύναμαι δὲ καὶ πρὸς καιρὸν κωλύσαι τὸν κληρονόμον ἀπαιτῆσαι τὸ χρέος, καὶ οὔτε τόκος τοῦ ἰσοῦτου χρόνου κεχρεώσθηται, οὔτε ποινή.

1) * Ἐὰν x) μόνῳ τῷ χρεώστῃ ληγατεύσω ἐλευθερίαν χρέους, οὐ διαβαίνει τὸ ληγάτον εἰς τὸν κληρονόμον αὐτοῦ.

2) Καὶ y) περὶ τοῦ, ἐὰν μόνῳ τῷ χρεώστῃ ληγατεύσω ἐλευθερίαν χρέους, οὐ διαβαίνει πρὸς τὸν κληρονόμον αὐτοῦ τὸ ληγάτον, εἰ μὴ περιόντα τὸν χρεώστῃ ἐπεχείρησεν ἀπαιτῆσαι ὁ κληρονόμος μου. καὶ ἀνάγκῃ τὴν αἰτίαν. καὶ περὶ δουλείας προσωπικῆς.

Καὶ z) ὅτι αἱ ἐλευθερίαι χρέους γενικαὶ κατὰ φύσιν εἰσι. καὶ εἰ μνημονεύσει τοῦ κληρονόμου μὴ, ἢ τοῦ χρεώστου.

1) * Ὅα) κελευόμενος λογοποιῆσαι ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ οἰκίᾳ πρότερον ὀφείλει λογοποιεῖσθαι, καὶ οὕτω ὡς τὰς λοιπάδας· ὁ δὲ κωλυόμενος λόγους δοῦναι συγχωρεῖται, εἴ τι χρεωστῆ ἀπὸ δόλου ἢ ἀπάτης.

2) Καὶ περὶ τοῦ κελευομένου λογοποιῆσαι ἐπὶ ἰδίᾳ οἰκίᾳ, καὶ τοῦ κωλυομένου λόγους δοῦναι, τί γίνεται ἐφ' ἑκατέρου, ἀνάγκῃ.

Καὶ b) ὅτι καλῶς ληγατεύω ἐλευθερίαν τῷ χρεωστῇ μοι παραθήκην, ἢ τὸ ἐν χρῆσει δοθέν, ἢ χυρὸν, ἢ ἀπὸ κλοπῆς.

θ'. 1) * Ὅδ) κωλυόμενος λογοθετῆσαι τινα οὐκ ὀφείλει τὰς λοιπάδας ἀπαιτεῖν, ὡς αὐτὸς ὁ διοικητὴς ἐλοίπασεν, αὐτὸν, καὶ εἴ τι κατὰ δόλον ἤμαρτε. δὲ ταῦτα θέλει συγχωρῆσαι, οὕτω ληγατεύει· εἴ τι κληρονόμος ἀπαιτῆσαι τὸν διοικητὴν μου διὰ τῆςδε ἢ τῆςδε ἀγωγῆς, δότω αὐτῷ, ἢ τῶν ἐπὶ τούτοις ἀγωγῶν ἐλευθεροῦτω αὐτόν.

2) Καὶ περὶ τοῦ κωλυομένου λογοθετῆσαι τινα, οὐκ ἐμποδίζεται τὰς λοιπάδας ἀπαιτεῖν, καὶ εἴ τι κατὰ δόλον ἤμαρτε. εἰ δὲ καὶ ταῦτα θέλει συγχωρῆσαι αὐτῷ, οὕτω λεγέτω· εἴ τι ὁ κληρονόμος ἀπαιτεῖ τὸν διοικητὴν μου διὰ τῆςδε ἢ τῆςδε ἀγωγῆς, δότω αὐτῷ, ἢ τῶν ἐπὶ τούτοις ἀγωγῶν ἐλευθεροῦτω αὐτόν.

ι'. Καὶ e) περὶ τοῦ, ἐὰν ἔχων πρωτότυπον καὶ ἀπαιτῆσαι τὸν μὲν ἐγγυητὴν μὴ ἀπαιτηθῆναι, δὲ παρὰ τοῦ ἐναγομένου χρεωστουμένου δοθῆναι καὶ εἰ τὸ ἐναντίον εἶπω.

ιι'. Καὶ ὅτι καλῶς τῷ ἐγγυητῇ μου ληγατεύω ἐλευθερίαν τῆς ἐγγύης. καὶ περὶ τοῦ, ὅτε δανειστῇ χρεωστουμένου, ὅπερ αὐτῷ κεχρεώσθηται, τότε χρηστὸν τὸ ληγάτον. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις κατὰ κέλευμα ἐπερωτηθῇ χρήματα, καλῶς ληγατεύω τῆν ἐλευθερίαν.

ιβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω, τὸν διοικητὴν μου ἀπαιτῆσαι μετὰ τὴν ὑστεράν μου ὑπογραφήν, ἐπιζήσους εἰσὼ αὐτόν ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ὑστερὸς ὑπογράψω τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ τελευτήσω.

ιγ'. Καὶ ὅτι ἀνυποστάτως ὁ δανειστῆς ληγατεύει

VIII. Non solum nostro debitori, sed etiam debitori heredis et cuiuslibet alterius liberationem recte legamus. L. 8. D. X. § 3

Possum autem etiam heredem vetare, ne ad certum tempus petat, et neque usurae eius temporis debentur, nec poena. §. 1.

Si soli debitori liberationem legavero, ad heredem eius legatum non transit. §. 3.

Et de eo: si soli debitori liberationem legavero, ad heredem eius legatum non transit, nisi heres meus a debitore vivo exigere tentaverit. Et lego causam. Et de servitute personali.

Liberationes ex praesumptione generales sunt. §. 4.
Et de eo, si mentionem heredis fecerit vel non fecerit, vel debitoris.

Qui rationes administrationis suae reddere iussus est, prius debet rationes reddere, et deinde reliquas praestare. Ei autem, qui vetitus est rationes reddere, non remittitur id, quod ex dolo vel fraude debet. §. 5.

Et de eo, qui administrationis suae rationes reddere iubetur, et de eo, qui rationes reddere vetatur, quid de utroque fiat, lege.

Recte liberationem lego ei, qui mihi depositum, vel commodatum, vel pignus, vel ex causa furti debet. §. 7.

IX. Qui vetatur rationes exigere ab aliquo, non impeditur reliquas exigere, quas ipse administrator reliquavit, ab eo, et si quid dolo fecerit. Sed si haec velit remittere, ita legat: *Quicquid heres meus a procuratore meo illa vel illa actione exegerit, ei dato, vel actionibus eius nomine eum liberato.* L. 9. D. 4.

Et de eo, qui ab aliquo rationes exigere vetatur, quomodo non impediatur reliquas exigere, et si quid dolo alter fecerit. Quodsi et haec ei velit remittere, ita dicat: *Quidquid heres meus a procuratore meo illa vel illa actione exegerit, ei dato, vel, actionibus eorum nomine eum liberabit.*

X. Et de eo, si, cum reum et fideiussorem haberem, vetuero, ne a fideiussore exigeretur, a reo autem debitum tibi dari iussero. Et si contrarium dixerō. L. 10. D. eo

XI. Recte fideiussori meo lego liberationem a fideiussione. Et de eo, cum creditori, quod ei debetur, legamus, quando utile sit legatum. Et de eo: si quis iussu meo promiserit pecuniam, liberationem eius recte lego. L. 11. D. eo

XII. Et de eo, si ab actore meo rationes exigi iussero post novissimam meam subscriptionem, et vivus eum in administratione retinuerō, et postea rationes eius subscripserō, et decesserō. L. 12. D. eo

XIII. Inutiliter creditor debitori legat, quod sub L. 13. D. eoi

x) L. 8. §. 3. D. h. t. e Syn. p. 303. habet Fabr. T. V. p. 781. y) Hoc habet Tipucitus. z) L. 8. §. 4. D. h. t. habetur e Tipucito. a) L. 8. §. 5. 6. D. h. t. exhibet ἢ πῆρα tit. XLIII. cap. 7. ubi est th. 3. cap. 8. huius tit. Basil. Quod secundo loco positum est, habet Tipucitus. c) L. 8. §. 7. habet Tipucitus. d) L. 9. D. h. t. exhibet ἢ πῆρα tit. XLIII. cap. 7. ubi est cap. 9. tit. 16. Quod secundo loco positum est, habet Tipucitus. e) L. 10—20. pr. D. h. t. exhibentur Tipucito.

τῷ χρεώστῃ τὸ ὑπὸ διηκεῖ παραγραφὴν χρεωστού-
μενον· καὶ εἰ ὁ τοιοῦτος χρεώστης ληγατεύσει τῷ
δανειστῇ.

L. 14. id'. Τὸ αὐτὸ ἐστὶ, κὰν ὑπὸ ἡμέραν ἢ ὑπὸ αἴρεσιν
XXXIV. χρεωστῇ.

L. 15. ιε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐλευθερία χρέους ληγα-
D. eod. τευθῇ, πῶς οὐκ ἀπαιτεῖται παρὰ τοῦ κληρονόμου τοῦ
κληρονόμου.

L. 16. ις'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῷ μισθωσα-
D. eod. μένω παρ' ἐμοῦ ἀγρόν, ὅπερ ὀφείλει δοῦναί μοι.

L. 17. ιζ'. Καὶ ὅτι λοιπάδες ὁμοίως εἰς τὴν ἐκμισθωσιν
D. eod. καταφέρονται.

L. 18. ιη'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω, τὸ ἐνοίκιον δῶρον
D. eod. μεῖναι.

L. 19. ιθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐλευθερίαν ληγατεύσω
D. eod. τῷ διοικητῇ μου, καὶ εἶπω, μηδὲν αὐτὸν ἀπαιτηθῆ-
ναι, ἐξ ὧν ὠφέλε δοῦναί μοι ἢ ποιῆσαι.

20. pr. κ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οὕτως εἶπον· τῷ ἀδελφῷ
D. eod. μου· οὐδένα βούλομαι ἐπαχθῶς προσενεχθῆναι ἐνεκεν
ὧν χρεωστῆ μοι, οὐδὲ ἀπαιτησά παρ' αὐτοῦ τίποτε
τῶν κεφαλαίων ἢ τῶν τόκων, ἕως οὗ περιέσσι, καὶ
ἐλευθερῶ τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ τὴν κτῆσιν τῶν ἐνε-
χύρων· ὁ ἀδελφός μου ἐναγόμενος ἔχει παραγραφὴν,
οὐ μὴν ὁ κληρονόμος αὐτοῦ.

§. 1. 1) 'Εὰν^{f)} πολλοὺς ἐπιτρόπους ἰσχυρῶς ἐνὶ ἐξ
αὐτῶν ἀπόρῳ ὄντι διαθίμενος συγχωρήσω τὴν λογο-
ποιαν τῆς αὐτοῦ διοικήσεως, μόνον τὰ ἐξ ἀμελείας
δοκῶ συγχωρεῖν αὐτῷ, οὐ μὴν καὶ εἰ τι ἐκ τῆς ἐπι-
τροπῆς ἔσχηεν, ἢ κατὰ δόλον ἐπλημμέλησεν.

2) Καὶ β) περὶ τοῦ, ἐὰν ἀφῆλιξ διατιθέμενος
εἶπε· μηδεὶς ποιήσει τῷ κουράτωρι μου ζήτησιν· ἐγὼ
γὰρ τὰ ἐμὰ διώκησα πράγματα· τίνα ἀπαιτεῖται.

L. 21. κα'. Καὶ h) περὶ τοῦ, πότε σβέννυται τὸ ληγάτον.

L. 23. κβ'. 1) * 'Εὰν^{l)} τῷ διοικητῇ ἐλευθερίαν λογο-
D. eod. θεσίας ληγατεύσω, τὰ χρήματα, ἅπερ ὁ διοικητὴς
παρὰ τοῦ ἀγροποράτου κεραιώσθηται, ἀναγκάζεται
ἀποδοῦναι, ἢ τὰς ἐπ' αὐτοῖς ἀγωγὰς ἐκχωρεῖν.

2) Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τῷ διοικητῇ μου ἐλευ-
θερίαν λογοθεσίας ληγατεύσω, ποῖα ἀναγκάζεται δοῦ-
ναι χρήματα, ἢ τὰς ἀγωγὰς ἐκχωρῆσαι.

L. 24. κγ'. Καὶ k) ὅτι, ὅτε ληγατεύσω, μὴ ἀπαιτηθῆναι
D. eod. χρέος τοῦ κληρονόμου, ἐκεῖνο δοκῶ λέγειν τὸ μεῖναν
ἐν ἐνοχῇ. ἐὰν οὖν πρὸ τῆς ἀνοξείας τῆς διαθήκης
καταβληθῇ, οὐ περιέχεται. εἰ δὲ μετὰ τὴν ἀνοξείαν
πρὸ ὑπερσειλέως ἀπαιτηθῇ, ἀναλαμβάνεται, ἐν ᾧ
μέντοι τὴν τοῦ διατιθέμενου γνώμην ἦδει ὁ ἀπαιτή-
σας· δόλω γὰρ ἔοικε.

L. 25. κδ'. Καὶ ὅτι, ἐὰν, ὁ χρεωστῆς μοι, ληγατεύσω
D. eod. σοι, ἢ ἐλευθερωθῆναι κελεύσω σε, ἢ μὴ ἀπαιτηθῆ-
ναι· εἰ μὲν χρεωστῆς, κινεῖς, ἵνα ἐλευθερωθῆς· εἰ
δὲ μὴ, ἄχρηστον τὸ ληγάτον, κὰν πρόσκειται αὐτῷ
ποσότης ἢ εἶδος· εἴτε μὴ ἀπαιτηθῆναι σε εἶπω, εἴτε
δοθῆναι σοι^{l)}, ὁ χρεωστῆς. εἰ δὲ, ὁ χρεωστῆς σοι,
καταλίπω σοι, εἴτε χρεωστῆς, ἄχρηστον τὸ ληγάτον,
εἰ μὴ ἔχει τι πλεον· εἴτε μὴ χρεωστῆς, εἰ μὴ ἔχει
ποσότητα.

L. 26. κε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῷ ὑπ' ἐμοῦ
D. eod. ἐπιτροπευθέντι ἐπὶ τῷ ἐλευθερῶσαι, τοὺς κληρονό-

perpetua exceptione debetur. Et de eo, si eiusmodi
debitor legaverit creditori.

XIV. Idem est, et si in diem vel sub conditione
debeat.

XV. Et de eo, si liberatio fuerit legata, quo-
modo ab herede heredis nihil exigatur.

XVI. Et de eo, si ei, qui fundum a me con-
duxit, legavero id, quod mihi dare debet.

XVII. Reliquae similiter in locationem veniunt.

XVIII. Et de eo, si dixero, habitationem gra-
tuitam manere.

XIX. Et de eo, si liberationem ei legavero, qui
negotia mea gessit, et vetuero aliquid eorum, quae
eum mihi dare facere oportet, ab eo exigi.

XX. Et de eo, si ita dixero: *Fratri meo. Ne-
minem molestari volo eius nomine, quod mihi debet,
neque exigere aliquid ab eo sortis vel usurarum,
quamdiu vivat, et libero ex pignoribus domum pos-
sessionemque eius. Frater meus, si conveniatur, ex-
ceptionem habet, nec vero heres eius.*

Si cum plures tutores habuissem, uni eorum,
qui solvendo non erat, testamento rationes suae ad-
ministrationis reddendas remisero, ea sola ei remit-
tere videor, quae culpa commisit, nec vero si quid
ex tutela habuit, aut dolo admisit.

Et de eo, si minor viginti quinque annis testa-
mento dixerit: *Quaestionem curatorum meo nemo fa-
ciat: res enim meas ipse tractari: quanam petantur.*

XXI. Et de eo, quando extinguatur legatum.

XXII. Si procuratori liberationem rationum red-
dendarum legavero, pecuniam, quae procuratori ab
argentario debetur, cogitur reddere, vel actiones eius
nomine cedere.

Et de eo, si procuratori meo liberationem red-
dendarum rationum legavero, quamnam pecuniam
dare cogatur, vel actiones cedere.

XXIII. Cum legavero, ne debitum heredi petatur,
de eo loqui videor, quod in obligatione manserit.
Si igitur ante apertas testamenti tabulas solum
fuerit, non continetur. Sed si post apertas tabulas
ante aditam hereditatem exactum fuerit, repetitur,
si modo voluntatem testatoris scierit is, qui exegit.
Dolo enim simile est.

XXIV. Si quod mihi debes, tibi legavero, vel
liberari te iussero, vel vetuero, ne a te petatur: si
quidem debes, agis, ut libereris: sin minus, inutile
est legatum, etiamsi quantitas vel species ei adiecta
sit: sive vetuero, ne a te petatur, sive iussero tibi
dari, quod debes. Si vero reliquero tibi, quod tibi
debeo, sive debeam, inutile est legatum, nisi plus
contineat: sive nihil debeam, inutile est, nisi quan-
titatem adiectam habeat.

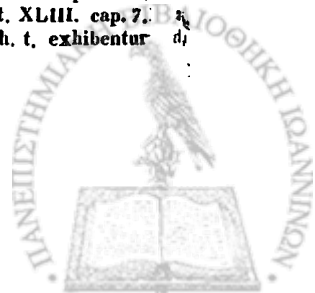
XXV. Et de eo, si ei, cuius tutelam gessi, le-
gatum reliquero, ut heredes mei actione tutelae libe-

f) L. 20. §. 1. D. h. t. exhibetur ex Harm. V. 11. §. 49. ex quo monente Reitzio not. 72. suppleri Basilica possunt.

g) Hoc habet Tipucitus. h) L. 21. D. h. t. exhibetur e Tipucito. i) L. 23. D. h. t. exhibet ἢ περὶ tit. XLIII. cap. 7.

ubi est cap. 22. tit. 16. Quod secundo loco positum est, habet Tipucitus. k) L. 24—28. pr. §. 1—8. D. h. t. exhibentur

e Tipucito. l) Codex se.

ους μου τῆς ἐπὶ τῇ ἐπιτροπῇ ἀγωγῆς· ὁ δὲ λαβὼν ἢ ληγάτον θέλει αὐτοῖς ἐνάγειν, τί γίνεται.

κς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τῷ κατεχομένῳ μοι τῇ ἐπιτροπῇ πεκουλλίου ἀγωγῇ ληγατεύσω ἐλευθερίαν.

κζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐγγνησάμενος ἐπιτροπον ληγατεύσω τοῖς ἀνήθοις τροφὰς καὶ ἐσθῆτας, καὶ τῆσιν αὐτοῖς ἀρκισθῆναι τοῦτο· αἰτήσω δὲ καὶ ἐς ἐμοὺς κληρονόμους, μὴ ἀπαιτῆσαι τί ποτε τοὺς ἀνήθους ἐκ τοῦ λόγου τῆς ἐπιτροπῆς, μηδὲ ἐκ τῶν ἐγγάτων παρακατασχεῖν· καὶ ὁ κληρονόμος μου ἀπαιτῆσαι ὑπὲρ τῆς ἐγγύης, τί γίνεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐν δευτέρῳ διαθήκῃ βεβαιώσω ἐν τῇ πρώτῃ ληγατεύθῃ, οἱ ἐν τῇ πρώτῃ τιθέντες ἐλευθερία τῶν μετὰ τὴν πρώτην στάντων^{m)} εἰσὼν οὐκ ἐλευθεροῦνται.

Καὶ περὶ τοῦ, εἰ εἶπω· Πέτρῳ δωροῦμαι, ὅπερ κληρονομήσῃ μοι· τὸ μετὰ τὴν διαθήκην συστάν χρέος περιέχεται. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τῷ πατρὶ μου γενομένῳ μου τῷ τρόπῳ ληγατεύσω ἐλευθερίαν τῆς ἐπιτροπῆς, τίνα κῶ συγχωρεῖν αὐτῷ, ἀνάγνωθι.

Καὶ ὅτι, ἐὰν ἐν τῶν κληρονόμων μου γενομένῳ μου τῷ τρόπῳ ληγατεύσω ἐλευθερίαν τῆς ἐπὶ τῇ ἐπιτροπῇ ἀγωγῆς, ὅπερ ἔχει χρήματα τῆς ἐπιτροπῆς, δοκῶ ληγατεύειν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω Πέτρῳ παραχώρῃσιν ὧν χρεωστῆ μοι, ἐν δὲ κωδικέλλοις οὕτως· πρὸς τοῦτο Πέτρῳ τὸν τόκον τῶν χρημάτων, ὅπερ χρεωστῆ μοι, βούλομαι συγχωρηθῆναι. καὶ ἐὰν αὐτὸν ὁ κληρονόμος ἀπαιτῆσαι ἐγγυηθήσῃ, καὶ κεφάλαιον αὐτὸ Πέτρῳ βούλομαι δοθῆναι. τί αὐτῷ λέγειν, ἀνάγνωθι.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι, ὅπερ χρεωστῆς μοι, καὶ εἰς ἃ ἐγγυησάμην ὑπὲρ σοῦ, πῶς καὶ τὸ καὶ συγχωροῦνται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐλευθερώσας ἐν διαθήκῃ τὸν δούλον μου ληγατεύσω αὐτῷ ἀγρὸν παρεσκευασμένον ἢ ἄλλα, καὶ κωλύσω αὐτὸν ἀπαιτηθῆναι λόγους διοικήσεως. καὶ εἰ ληγατεύθῃ τὸ πεκουλλίον, τί γίνεται.

1) * Ἐκώλυσαⁿ⁾ τοὺς κληρονόμους ἀπαιτῆσαι τὸν λόγον^{o)} διοικήσεως τῶν πραγμάτων μου διὰ τὸ αὐτοῦ^{p)} τραπέζης καὶ ἔξωθεν τῆς τραπέζης χειρομένων ἕως τῆς ἐμῆς τελευτῆς. ἐὰν ὁ Πέτρος ληγατεύσῃ μετὰ τῆς ἐμῆς τελευτῆς μου διοικήσῃ διὰ τὸ αὐτοῦ τραπέζης καὶ ἔξωθεν, ὁ δικαστῆς^{q)} κρίνει, ἐπὶ πόσον χρόνῳ τὴν ἐλευθερίαν παρασχεθῆναι, ἐκ ποιότητος τῶν ἀμφιβαλλομένων.

2) Καὶ περὶ τοῦ, εἰ κωλύσω τοὺς κληρονόμους μου, ἀπαιτῆσαι Πέτρον λόγον τῆς διοικήσεως τῶν πραγμάτων μου τῶν διὰ τῆς αὐτοῦ τραπέζης, πῶς ὁ δικαστῆς κρίνει, ἐπὶ πόσον χρόνῳ τὴν ἐλευθερίαν παρασχεθῆναι, ἐκ τῆς ποιότητος τῶν ἀμφιβαλλομένων.

Καὶ^{r)} περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν γενομένον ἐπιτροπον τὸν ἀδελφόν μου σὺν ἄλλοις γράψω κληρονόμους, καὶ ληγατεύσω τῷ ἐπιτρόπῳ, ὅσα εἰς ἐμὲ καὶ τὸν ἀδελφόν μου ἔδαπάνησεν, εἰπὼν, αὐτὰ εἶναι δέκα ἄσπρα, τί γίνεται.

arentur: qui vero legatum accepit, velit cum eis agere, quid fiat.

XXVI. Et de eo, si ei, qui mihi actione de peculio tenebatur, liberationem legavero. L. 1 D. 1

XXVII. Et de eo, si, cum pro tutore fideiussissem, pupillis alimenta et vestiarium legavero, eosque rogavero his contentos esse: ab heredibus autem meis petiero, ne quid ex ratione tutelae a pupillis exigant, neque ex legatis retineant: et ab herede fideiussionis nomine aliquid fuerit exactum, quid fiat. L. 2 D.

Et de eo: si secundo testamento legata primo relicta confirmavero, hi, qui primo libertate donati sunt, debitis post primum testamentum contractis non liberantur. §. 1

Et de eo: si dixero: *Petro dono, quod mihi debebat*: debitum post testamentum factum contractum non continetur. Et lege causam. §. 2

Et de eo, si patri meo, qui tutor meus fuit, liberationem actionis tutelae legavero, quaenam ei remittere videar, lege. §. 3

Si uni heredum meorum, qui tutor meus fuit, liberationem actionis tutelae legavero, non videor legare pecuniam, quam ex tutela habet. §. 4

Et de eo, si Petro remissionem eorum, quae mihi debet, legavero, codicillis autem ita dixero: *Hoc amplius Petro usuras pecuniae, quam mihi debet, remitti volo. Quodsi heres ab eo exigere tentaverit, etiam sortem ipsam Petro dari volo.* Quid videar dicere, lege. §. 5

Et de eo, si tibi legavero, quae mihi debes, et quorum nomine pro te fideiussi, quomodo etiam usurae remittantur. §. 6

Et de eo, si cum servum meum testamento liberassem, fundum ei legavero instructum et alia, et vetuero, ne rationes administrationis ab eo exigerentur. Et si peculium fuerit legatum, quid fiat. §. 7

Heredes vetui, a Petro exigere nomine administrationis negotiorum meorum per mensam eius et extra mensam in diem mortis meae gestorum. Si Petrus omnia usque ad mortem meam per mensam suam et extra administraverit, iudex, in quantum liberatio praestanda sit, ex qualitate eorum, de quibus disceptatur, aestimat. §. 9

Et de eo, si vetuero, ne heredes mei a Petro rationes administrationis rerum mearum, quae per mensam eius gestae sunt, exigent, quomodo iudex ex qualitate eorum, de quibus dubitatur, aestimet, quatenus liberationem praestari oporteat.

Et de eo, si eum, qui tutor fuit, et fratrem meum cum aliis heredes scripsero, et tutori legavero, quae in me et fratrem meum impenderat, dicens, ea decem nummos esse, quid fiat. §. 11

m) Lege συστάντων. n) §. 9. L. 28. D. h. t. exhibet ἡ πείρα tit. XLIII. cap. 7. ubi est cap. 27. them. 9. hui. tit. Basil. unde loco positum habet Tipucillus. o) Malim λόγους, exigere rationes. p) Sic lego pro αὐτῆς, quod ἡ πείρα habet. q) Lego ὁ δικαστῆς pro ὁ διοικητῆς, quod ἡ πείρα habet. r) L. 28. §. 10. sqq. L. 29 — 31. pr. D. h. t. exhibentur Tipucito.

L. 28. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γυναικὶ μου
 13. 14. ν'. νομίσματα, εἰπὼν αὐτὰ χρεωστῆν αὐτῇ· καὶ ἐνα-
 XXXIV. γαγοῦσα περὶ χρέους ἠττηθῆ. καὶ εἰ σὺν ἀληθείᾳ
 3. χρέος ἦν.

L. 29. κη'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἔχων δύο ἐναγομένους
 0. eod. ἐπερωτηθέντας εἶπω, τοὺς δύο ἐλευθερωθῆναι· ὁ δὲ
 εἷς οὐκ ἔστι ληγάτου δεκτικός· τί γίνεται.

L. 30. κθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐνάγων ἢ ἐναγόμενος
 0. eod. περὶ κληρονομίας ἀξιώσω τὸν κληρονόμον μου, μὴ
 κινήσαι τὸ δικαστήριον, πότε ἔρρωται, ἢ μὴ.

B1. pr. λ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω δοθῆναι σοι, ὅπερ ἐπὶ
 0. eod. ἐνεχύρω τῶν κήπων χρεωστῆς μοι· καὶ περιόντι μοι
 μέρος καταβάλλεις^ς) ἢ πρὸ τοῦ ληγατεύσαι με, ἢ
 μετὰ ταῦτα. καὶ περὶ τοῦ, εἰ εἰς παρελθόντα καιρὸν
 συνέθηκα τὰ ῥήματα, καὶ εἶπον δοθῆναι σοι, ὅσα μοι
 ἐχρεώστησας.

§. 1. 1) * Ἐάν^τ) κωλύσω τὸν ἀπελεύθερόν μου δοῦ-
 ναι λόγον τῆς αὐτοῦ διοικήσεως, τοὺς χάρτας τῶν
 λογισμῶν καὶ τὰς λοιπάδας τῆς εἰσόδου καὶ ἐξόδου
 ἀπαιτεῖται.

2) Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κωλύσω τὸν ἀπελεύθερόν
 μου δοῦναι λόγον τῆς αὐτοῦ διοικήσεως, ποίους ἀπαι-
 τεῖται, καὶ ποῖα οὐκ εἰσὶν ἐν λοιπάσι.

§. 2. 3. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω ἐνὶ τῶν ἐπιτρόπων
 μου ἐλευθερίαν, ποῖα ἀπαιτεῖται χρήματα, τουτέστι,
 τὰ μένιντα παρ' αὐτῷ τῆς ἐπιτροπῆς. οἱ μέντοι
 συνεπίτροποι αὐτοῦ οὐκ ἐλευθεροῦνται.

§. 4. Καὶ περὶ ἐλευθερίας χρέους ληγατευθείσης, ποῖα
 συγχωροῦνται.

§. 5. Καὶ εἰ μετὰ τὴν διαθήκην ἄλλης ποσότητος προς-
 τεθείσης γέγονε μετὰθεσις.

L. 1. λα'. Καὶ^υ) περὶ τοῦ, ἐὰν διαθέμενός τις καὶ γρά-
 VI. 44. φας τινὰς κληρονόμους οὕτως εἶπῃ· εἰδέναι θέλω
 τοὺς ἐμὸς κληρονόμους, ὅτι ὁ δεῖνα κατέβαλέ μοι τὸ
 χρέος. καὶ λέγει ἢ διατάξεις, ἢ καὶ ἀνάγνωθι διεξιού-
 σαν, ταῦτα τὰ ῥήματα τί δείκνυσσι.

L. 2. λβ'. 1) * Ἐάν^ν) πλαστῇ ἀπαριθμησις^ω) οὐδέποτε
 0. eod. βλάπτει τὰ ληγάτα. διὰ τοῦτο καὶ εἰ τις ληγατεύσει
 τῷδε ρ'. νομίσματα, ἃ χρεωστῆ αὐτῷ, κἂν μὴ χρεω-
 στῆ, ἔρρωται τὸ ληγάτον ὡς ἀπὸ ἀπαριθμήσεως^ς).

2) Ἐάν^ν) πλαστῇ ἀπαριθμησις οὐδέποτε βλάπτει
 τὰ ληγάτα. ὅθεν καὶ εἰ τις ληγατεύων εἶποι· δίδωμι
 τῷ δεῖνι τοσάδε νομίσματα, ἃ χρεωστῶ αὐτῷ· κἂν
 μὴ χρεωστῆ, ἀλλὰ ψευδῶς εἶπεν, ἔρρωται τὸ ληγάτον.

3) Καὶ²) ὅτι τὸ νόμιμον τῆς διατάξεως φανερόν
 ἔστιν, ὅτι ἢ πλαστῇ ἀριθμησις^ς) οὐδέποτε βλάπτει
 τὰ ληγάτα. καὶ ἀνάγνωθι παράδειγμα ἐπὶ τούτῳ.

L. 3. λγ'. 1) * Ἐάν^β) τις προῖκα ληγατεύσῃ, εἰ μὲν
 0. eod. ποσότητος μνημονεύσει, καὶ μὴ ὑπόσεως προικὸς
 ἔρρωται τὸ ληγάτον. εἰ δὲ οὕτως εἶπῃ· τὴν προῖκα
 δίδωμι καὶ ληγατεύω· ἀναγκάζεται ἢ γυνὴ δεῖξαι,
 πόσον ἐπέδωκεν εἰς προῖκα.

2) Καὶ^ς) περὶ προικὸς ληγατευθείσης καὶ ἐχού-
 σης ποσότητα ἢ μὴ ἐχούσης, πότε ἔρρωται εἰ μὴ.

L. 4. λδ'. Καὶ^δ) ὅτι γυναικὸς τελευτησάσης ὁ ἀνὴρ
 0. eod.

Et de eo, si uxori meae quinquaginta nummos
 legavero, dicens, me eos illi debere: et de debito
 experta victa fuerit. Et si revera debitum erat.

XXVIII. Et de eo, si cum duos reos promittendi
 haberem, iussero utrosque liberari: alter autem non
 sit capax legati, quid fiat.

XXIX. Et de eo, si agens aut conventus de he-
 reditate heredem meum rogavero, ne iudicium exer-
 ceret, quando valeat vel non valeat.

XXX. Et de eo, si iussero tibi praestari, quae
 sub pignore hortorum mihi debes: et vivo mihi par-
 tem solvas, aut antequam legarem, aut postea. Et
 de eo, si in praeteritum tempus verba composui, et
 dixi, praestari tibi, quae mihi debuisti.

Si libertum meum rationes administrationis suae
 reddere vetuero, chartas rationum et reliquas accepti
 et expensi praestat.

Et de eo, si libertum meum rationes administra-
 tionis suae reddere vetuero, quaenam ab eo exigantur,
 et quaenam in reliquis non sint.

Et de eo, si uni tutorum meorum liberationem
 legavero, quaenam pecunia ab eo exigatur, id est, ea,
 quae apud eum ex tutela mansit. Contutores tamen
 eius non liberantur.

Et de liberatione legata, quaenam remittantur.

Et si post testamentum alia summa adiecta no-
 vatio facta fuerit.

XXXI. Et de eo, si quis, cum testamentum fa-
 ceret, et heredes quosdam institueret, ita dixerit:
 Scire volo heredes meos, illum mihi debitum solvisse.
 Et dicit constitutio, quam et lege explicantem, quid
 haec verba significant.

XXXII. Falsa numeratio legata nunquam peri-
 mit. Ideoque si quis ita legaverit: *Do huic centum
 nummos, quos ei debeo*: licet nihil debeat, legatum
 valet tanquam ex numeratione.

Falsa numeratio legata nunquam perimit. Ideo-
 que si quis, cum legaret, dixerit: *Do illi tot nummos,
 quos ei debeo*: licet nihil debeat, sed falso dixerit,
 legatum valet.

Ius constitutionis manifestum est, qua cavetur,
 falsam numerationem legatam nunquam perimere.
 Et lege exemplum de hoc propositum.

XXXIII. Si dotem quis legaverit, si quidem
 quantitatis mentionem fecerit, legatum valet, licet
 dos non sit. Si vero sic dixerit: *Dotem do lego*:
 mulier ostendere cogitur, quantum in dotem dederit.

Et de dote legata, quantitate adiecta vel non
 adiecta, quando valeat vel non valeat.

XXXIV. Uxore mortua maritus dotem debebat

s) Lege καταβάλλεις. i) L. 31. §. 1. D. h. t. exhibet ἡ πῆρα tit. XLIII. cap. 7. ubi est cap. 30. tit. 16. Basil. Quod
 secundo loco positum est, habet Tipucitus, ex quo et §. 2—5. L. 31. exhibentur. u) L. 1. C. VI. 44. exhibetur e
 Tipucito. v) L. 2. C. h. t. e Syn. p. 394. habet Fabr. T. V. p. 781. sq. w) Fabr. in marg. ἵσως ἀπόδειξις, demonstratio. x) Fabr.
 in marg. ἀποδείξεως, tanquam ex demonstratione. y) Hoc habet Harm. V. 10. §. 24. z) Hoc habet Tipucitus. a) Lege
 ἀπόδειξις. b) L. 3. C. h. t. e Syn. l. 1. habet Fabr. T. V. p. 782. c) Hoc habet Tipucitus. d) L. 4. 5. C. h. t. exhibentur
 e Tipucito.

α. αὐτῶν τὴν προίκα τῷ πενθερῷ, καὶ ὁ πενθερὸς τῇ ἰδίᾳ διαθήκῃ ὡμολόγησεν, ἀπειληθέναι τὴν προίκα. καὶ λέγει ἡ διάταξις.

β. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀπλούστερον ὁ ἀνὴρ προίκα ληγατεύσῃ, ἢ μνημονεύσῃ τῶν ἐν τῷ προικῷ συμπλαίων, τυχὸν μνημονεύσῃ ποσότητος ἐν αὐτοῖς^{ε)} κειμένης, καὶ εἶπῃ· δίδωμι, ληγατεύω τόδε· κἂν ἢ ἐπεδόθῃ προίξ, ὅμως ἀπαιτεῖται ὡς ἀπὸ πλατῆς ἀριθμήσεως^{ς)}.

TITULOS IZ'.

περὶ ἀφαιρέσεως ἢ μεταφορᾶς ληγάτων ἢ φιδικομμίσσων^{ς)}.

α. Καὶ^{β)} περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσας πλατεῖαν ὁδὸν ἐλῶμαι τὴν στενήν, πῶς οὐκ ἔρρωται ἡ ἀφαίρεσις.

β. Καὶ ὅτι τοῦ ληγατευθέντος ἀγροῦ δυνατὸν ἔσται τὴν χρῆσιν ἀφαιρέσθαι, ἢ μόνην τὴν δεσποτείαν, ἢ μέρος τοῦ ἀγροῦ.

γ. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν Πέτρῳ ληγατεύσας ἐπαυλῶν εἰ δὲ τελευτήσῃ Πέτρος, δότω τὸ ληγάτον ὁ κληρονόμος Παύλῳ· ἔρρωται ἢ μετάθεσις· ὡς περὶ τῆς μετὰ θάνατον Πέτρον τὴν μετάθεσιν ἐποίησα.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οὕτως εἶπω· Πέτρῳ ὁ κληρονόμος μου δότω· εἰ δέ, πρὶν λάβῃ, ἀποθάνῃ, Παύλῳ δότω· καὶ γέγονεν ὑπέρθεσις, ἢ πρὸ τῆς ὀκωρησεως ἀπέθανεν, ἢ οὐ γέγονεν ὑπέρθεσις.

Καὶ εἰ παιδί καθ' ὁμάδα ληγάτον ἐάσω ἐπιών, ἀποθάνῃ, πρὶν ἢ ἀποκαταστῆ αὐτῷ, τῇ μητρὶ τοῦ διαφέρειν.

Ἡ ἐὰν οὕτως εἶπω· ὁ κληρονόμος μου δότω τριῶν· εἰ δὲ μὴ παράσχη, Παύλῳ δότω.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγρὸν ληγατεύσας σοι ἐπαυλῶν· εἰ δὲ πωλήσω αὐτόν, δότω αὐτόν ὁ κληρονόμος μου.

Καὶ ὅτι, ἐὰν ληγατεύσας κ'. νομίσματα ἀφέλωμαι μ'. ἔρρωται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν χρῆσιν ἢ δεσποτείαν ἀγροῦ ληγατεύσω, καὶ ἀφέλωμαι τὸ ἀποφέρον εἰς αὐτόν μοιράσιον, οὐκ ἔρρωται ἡ ἀφαίρεσις.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δυοῖ Πέτροις κεχωρισμένως ληγατεύσω, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἀφέλωμαι, καὶ μὴ ἐκ τῆς ἑτέρας, ποίου.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀγρὸν ληγατεύσω σοι χωρὶς ἐσέως, καὶ τὸν αὐτὸν ὑπὸ αἵρεσιν, καὶ εἶπω, τὸν ἀγρὸν, ὃν ἐληγάτευσσα ὑπὸ αἵρεσιν, μὴ δοθῆναι, τότε οὐκ ἔρρωται ἢ μὴ.

Καὶ ὅτι αἱ προσγραφόμεναι ταῖς κληρονομίαις ἐσέως, καὶ τοῖς ληγάτοις, καὶ ταῖς ἐλευθερίαις, καὶ τῶν ἀφαιρουμένων.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσας σοι ἐν διαθήκῃ νομίσματα, ἐν κωδικέλλοις εἶπω, μόνον ν'. λαβεῖν δοκῶ τὰ ἄλλα ν'. ἀφαιρέσθαι.

Καὶ περὶ ἑχθρας κεφαλικῆς ἢ βαρείας παρακομιθῆσας.

δ. Καὶ εἰ φιλωθῶσιν ὁ τεστᾶτωρ καὶ ὁ ληγατέω, πῶς ἢ οὐ ἀνανεοῦται τὸ ληγάτον.

socero, et socer testamento suo se dotem recepissee confessus est. Et ait constitutio.

XXXV. Et de eo, si maritus simpliciter dotem legaverit, aut mentionem fecerit eorum, quae dotali instrumento continentur, puta quantitatis huic insertae, et dixerit: Hoc do lego: licet dos data non fuerit, tamen petitur tanquam ex falsa numeratione. L. 5 C. VI.

TITULUS XVII.

De ademptione vel translatione legatorum vel fideicommissorum.

I. Et de eo, si actu legato iter ademero, quomodo non valeat ademptio. L. 1 D. XX. 4.

II. Fundo legato solus ususfructus, aut sola proprietas, aut pars fundi adimi potest. L. 2. 1 §. 1. 2 D. eo.

III. Et de eo, si cum Petro legassem, adiecero: si vero Titius decesserit, heres Paulo legatum dato: valet translatio: quemadmodum et si post mortem Petri translationem fecero. L. 3. 1 D. eo.

Et de eo, si ita dixerō: Petro heres meus dato: si ante, quam accipiat, decesserit, Paulo dato: et mora facta sit, vel ante diem cedentem decesserit, vel mora facta non sit. §. 1.

Et de eo, si puero hereditatem per fideicommissum reliquero eamque ad matrem eius pertinere iussero, si ante, quam ei restitueretur, decesserit. §. 2.

Vel si ita dixerō: Heres meus Petro dato: si non dederit, Paulo dato. §. 3.

Et de eo, si fundo tibi legato adiecero: si autem eum vendidero, heres meus eum dato. §. 4.

Si viginti nummis legatis quadraginta ademero, §. 5. valet.

Et de eo: si usumfructum vel proprietatem fundi legavero, et iter ad eum ducens ademero, non valet ademptio. §. 6.

Et de eo, si duobus Titiiis separatim legavero, et uni ademero, nec appareat, cui. §. 7.

Et de eo, si fundum tibi pure legavero, eundemque sub conditione, et vetuero fundum dari, quem sub conditione legavi, quando detur vel non detur. §. 8.

Conditiones heredum institutionibus, et legatis, et libertatibus adscriptae recte adimuntur. §. 9.

Et de eo: si cum testamento centum nummos tibi legassem, codicillis dixerō, te quinquaginta duntaxat accepturum, reliquos quinquaginta adimere videor. §. 10.

Et de inimicitia capitali vel gravi subsecuta. §. 11.

IV. Et si testator et legatarius reconciliati fuerint, quomodo legatum renovetur vel contra. L. 4. D. eod.

ε) Lege αὐτῶν. f) Lege ἀποδείξεως, demonstratione. g) Hanc inscriptionem tituli XVII. exhibent index titulorum Iulianus et Tipucitus. In illo additur βιβ. λδ'. τῶν διγ. τιτ. δ'. In hoc additur: καὶ ποῖα ἔρρωται ἢ μὴ. h) L. 1 — 7. i. t. exhibentur e Tipucito.

L. 5. ε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οὕτως εἶπω· ὅπερ ἐληγά-
XXXIV. τευσα Πέτρῳ, τοῦτο Παύλῳ δίδωμι· πῶς κατὰ ταύ-
4. τὸν καὶ ἡ ἀφαίρεσις καὶ ἡ μετάθεσις ἐστίν.

L. 6. pr. ζ'. Καὶ ὅτι ἡ μετάθεσις κατὰ τέσσαρας γίνεται
D. eod. τρόπους, οὓς καὶ ἀνάγνωθι.

L. 7. ζ'. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ τὸ χωρὶς αἰρέσεως ληγατευ-
D. eod. θέν μοι ληγάτον ληγατευθῆ σοι ὑπὸ αἰρεσιν, πότε
οὐκ ἐστὶ τελεία ἀφαίρεσις, ἢ ἐστίν. κ')

L. 9. η'. 1) * Ἐὰν^{l)} χωρὶς αἰρέσεως ληγατεύσω σοι
D. eod. ρ'. νομίματα, καὶ ὕστερον ὑπὸ αἰρεσιν ρ'. ἢ ἐν δια-
θήκῃ ρ'. καὶ ἐν κωδικέλλοις ν'. ζητεῖται, εἰ ἐκ τῆς
διαθήκης ρ'. ἢ τὰς β'. ποσότητος λαμβάνεις, ἢ μό-
νην τὴν τελευταίαν, ὡς τῆς πρώτης ἀφαιρέσεως.

2) Καὶ^{m)} περὶ τοῦ, ἐὰν χωρὶς αἰρέσεως ληγα-
τεύσω ρ'. νομίματα, καὶ ὕστερον ὑπὸ αἰρεσιν ρ'. ἢ
ἐν διαθήκῃ ρ'. καὶ ἐν κωδικέλλοις ν'. πότε τὰς δύο
ποσότητος λαμβάνεις ἢ τὴν τελευταίαν.

L. 10. pr. θ'. Καὶⁿ⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸ χωρὶς αἰρέσεώς σοι
D. eod. ληγατευθῆν ὑπὸ αἰρεσιν ἀφέλωμαι, καὶ τελευτήσης
ἡορημένης τῆς αἰρέσεως, πῶς οὐ παραπέμπεις τοῖς
κληρονόμοις σου τὸ ληγάτον.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οὕτως εἶπω· ὁ κληρονόμος
μου δότω Πέτρῳ ἰ. νομίματα· εἰ δὲ μὴ δώσει, δότω
Παύλῳ τὰ αὐτὰ ἰ. καὶ πρὸ τῆς προχωρήσεως ἀπο-
θάνῃ Πέτρος.

L. 11. ἰ. 1) * Ἐὰν^{o)} δοῦλόν σοι ληγατεύσας ἀφέλωμαι
D. eod. Πέτρον, οὐκ ἀναιρῶ, ἀλλὰ στενῶ τὸ ληγάτον καὶ
τὴν αἰτίαν τούτου.

2) Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δοῦλόν σοι ληγατεύσας
ἀφέλωμαι Πέτρον, πῶς οὐκ ἀναιρῶ, ἀλλὰ στενῶ τὸ
ληγάτον.

L. 12. ια'. * Οὐ^{p)} γὰρ αὐτὸν ἐπιλέγεσθαι δύνασαι.

L. 13. ιβ'. Καὶ^{pp)} περὶ τοῦ, ἐὰν μεταγενεστέρῃ γραφῇ
D. eod. χεῖριστον εἶπω τὸν ἀπελεύθερόν μου, δοκῶ ἀφαιρέ-
σθαι, ὅπερ αὐτῷ προεληγάτευσα.

L. 14. pr. ιγ'. Καὶ ὅτι τὰ ἐξ ἀρχῆς ἀκύρως ληγατευόμενα
D. eod. διὰ τῆς αἰρετικῆς ἀφαιρέσεως οὐ βεβαιοῦνται, κἂν
κεκανόνισται, τὴν αἰρετικὴν ἀφαίρεσιν εἰσάγειν λη-
γάτον ὑπὸ τὴν ἐναντίαν αἰρεσιν. καὶ ἀνάγνωθι τὴν
αἰτίαν.

§. 1. Καὶ ὅτι, ἐὰν ληγατεύσω δουλείαν ἢ δοῦλον ἐλευ-
θερώσας ἀφέλωμαι, οὐκ ἔρρωται ἡ ἀφαίρεσις.

L. 15. ιδ'. 1) Εἰ^{q)} ὁ ἐληγάτευσά σοι, ἐκποιήσω, καὶ
D. eod. πάλιν κτήσωμαι, οὐκ ἀπαιτεῖς τοῦτο, εἰ μὴ δεῖξῃς
τοιαύτην διάθεσιν.

2) Καὶ^{r)} περὶ τοῦ, ἐὰν ὃν ἐληγάτευσά σοι δοῦ-
λον, πωλήσω, καὶ πάλιν αὐτὸν ἀγοράσω, πότε οὐ
λαμβάνεις ἢ αὐτὸν λαμβάνεις.

L. 16. ιε'. Καὶ^{s)} ὅτι ἀδιάφορον, εἴτε χαραγῆ, εἴτε ἀφαι-
D. eod. ρεθῆ τὸ ληγάτον.

L. 17. ις'. Καὶ ὅτι διὰ τῆς ὑστερᾶς γραφῆς διορθοῦται
D. eod. ἢ προλαβοῦσα, καὶ ἐναλλάσσεται, καὶ ἀνατρέπεται.

L. 18. ιζ'. 1) * Ἐὰν^{t)} ὅπερ ἐληγάτευσά σοι, ἐτέρῳ δω-
D. eod.ρήσωμαι, σβέννυται τὸ ληγάτον, καὶ οὐ κεχρημέθα

V. Et de eo, si ita dixerō: *Quod Petro legavi
id Paulo do: quomodo simul et ademptio et trans-
latio sit.*

VI. Translatio legati fit quatuor modis, quos et
lege.

VII. Et de eo, si legatum pure mihi relictum
tibi sub conditione fuerit legatum, quando sit vel
non sit plena ademptio.

VIII. Si pure tibi centum nummos legavero, et
postea centum sub conditione, aut testamento cen-
tum, et codicillis quinquaginta, quaeritur, utrum ex
testamento centum, an utramque summam capis, an
ultimam duntaxat, quasi priore adempta.

Et de eo, si pure tibi centum nummos legavero,
et postea centum sub conditione, aut testamento
centum, et codicillis quinquaginta, quando utramque
summam capias, aut ultimam.

IX. Et de eo, si legatum tibi pure relictum ad-
emero sub conditione, et pendente conditione decesse-
ris, quomodo legatum heredibus tuis non trans-
mittas.

Et de eo, si ita dixerō: *Heres meus Titio de-
cem nummos dato: sed si non dederit, eosdem decem
Paulo dato: et ante diem cedentem Petrus decesse-
serit.*

X. Si servo tibi legato Petrum ademero, legatum
non perimo, sed id eiusque causam extenuo.

Et de eo, si servo tibi legato Petrum ademero,
quomodo non perimam, sed extenuem legatum.

XI. Non potes enim eum eligere.

XII. Et de eo: si posteriore scriptura *pessimum
esse libertum meum dixerō, adimere videor, quae ei
antea legaveram.*

XIII. Quae ab initio inutiliter legata sunt, con-
ditionali ademptione non confirmantur, licet regulariter
definitum sit, ademptionem conditionalem inducere le-
gati sub contraria conditione dationem. Et lege
causam.

Si servitutum legavero aut servo libertatem da-
tam ademero, non valet ademptio.

XIV. Si quod legaveram tibi, alienavero, et
rursus adquisiero, id non petis, nisi eiusmodi volun-
tatem probaveris.

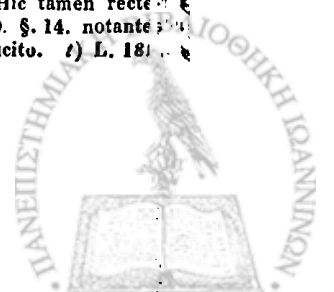
Et de eo, si servum, quem tibi legaveram, ven-
didero, et rursus redemero, quando eum capias vel
non capias.

XV. Nihil interest, inducatur an adimatur le-
gatum.

XVI. Posteriore scriptura prior corrigitur, et
mutatur, et rescinditur.

XVII. Si quod tibi legaveram, alii donavero, le-
gatum extinguitur, neque utimur ea distinctione, qua

ι) Adde ἢ ante μετάθεσις. κ) L. 8. D. h. t. desideratur apud Tipucitum. λ) L. 9. D. h. t. exhibetur e sch. u. Nicaeni ad Basil. XXII. 1. cap. 12. Fabr. T. III. p. 32. quem locum in restituendo hoc titulo neglexit Fabrotus. μ) Hoc habet Tipucitum. ν) L. 10. D. h. t. exhibetur e Tipucito. ο) L. 11. D. h. t. exhibetur in sch. 29. recens edito ad Basil. XI. 1. cap. 27. (edit. nostr. T. I. p. 606.) ubi dicitur esse cap. 11. tit. 7. lib. 44. Sed pro ττ. ζ. lege ibidem ττ. ζ. Quod secundo loco positum est, habet Tipucitum. π) L. 12. D. h. t. exhibetur ex eodem scholio et Tipucito. Hic tamen recte habet δύνασαι, schol. autem δύναμαι. ρρ) L. 13. 14. habet Tip. ς) L. 15. D. h. t. exhibetur ex Harm. V. 10. §. 14. notante Reitzio not. 20. suppleri inde Basilica posse. ρ) Hoc habet Tipucitum. σ) L. 16. 17. D. h. t. exhibentur e Tipucito. τ) L. 18. D. h. t. e Syu. p. 394. habet Fabr. T. V. p. 782.

ἡ διαστῆζει τῇ λεγούσῃ, ὅτι, εἰ μὲν ἐξ ἀνάγκης ἐξε-
ρίθησα, μένει τὸ ληγάτον ἐρρωμένον· εἰ δὲ ἐκ προαι-
σεως, σβέννυται· ἐπειδὴ οὐδεὶς ἄκων δωρεῖται.

2) Καὶ^{υ)} περὶ τοῦ, ἐὰν ὅπερ ληγάτευσά σοι,
ἐρρω δωρήσωμαι, σβέννυται τὸ ληγάτον. καὶ ἀνά-
ωδι τὴν αἰτίαν.

ιη'. Καὶ^{υ)} περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσας καταλίπω
κερὰ σοῦ ληγάτον· εἴτα τὸ ληγάτον ἀφέλωμαι, οὐκ
ἰ τῷ ἀνελεῖν τὸ ληγάτον.

ιδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸ ληγατευθέν σοι μετα-
γῶ εἰς τινα μὴ δεκτικόν, ἢ εἰς δούλον χωρὶς ἐλευ-
θρίας· εἰ καὶ τὰ μάλιστα οὐχ ἠρμόζει αὐτοῖς, οὔτε
λαμβάνεις.

κ'. Καὶ ὅτι τὸ ληγατευθέν νύμφῃ ἢ δούλῳ οὐ καλῶς
ὁ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ δεσπότητος ἀφαιρεῖται· οὐ γὰρ
ἄλλον ἀφαιρεῖται τὸ ληγάτον, εἰ μὴ ἐξ οὗ ἐδόθη.

κα'. Καὶ ὅτι γράψας σε κληρονόμον μερικόν, καὶ
γατεύσας σοι, καὶ βαρὺς ἐχθρὸς σου γενόμενος
ξάμην ποιῆν ἄλλην διαθήκην, καὶ οὐκ ἐμνημό-
σά σου, ἀλλ' οὐκ ἐτελείωσα αὐτήν· ἀνάγνωθι, τί
γίνεται.

κβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν διαιρῶν τὴν κληρονομίαν
ἐν μεταξὺ τῶν υἱῶν μου εἶπω, τὴν θυγατέρα μου
θεῖν τ'. νομίσματα, καὶ ἐπιζήσας δώσω αὐτὰ εἰς
ορασίαν χωρίον, πῶς λαμβάνει τὸ χωρίον ἢ θυγά-
τηρ. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν. καὶ πότε μετὰ τῶν
ἐλφῶν αὐτῆς τὸ χωρίον ἔξει κοινόν.

κγ'. Καὶ ὅτι τὸ ληγατευόμενον ὑπὸ αἵρεσιν ὑπὸ
αὐτῆν αἵρεσιν εἰς ἄλλον μεταφέρεται, εἰ μὴ τῷ
ὀρώσῳ τοῦ πρώτου ἢ αἵρεσις προσήχηγεν· ὡς
ληγατεύω τῇ γυναικὶ μου ὑπὸ αἵρεσιν ἀπαιδίας,
μεταφέρω τὸ ληγάτον εἰς ἄλλον.

Καὶ ὅτι, ἐὰν παρεσκευασμένους ἀγροὺς ληγα-
σω τῇ θυγατρὶ μου, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀνδράποδα
πρήσωμαι τῇ γαμετῇ μου, εἴτε τὴν δωρεὰν ἐβε-
λώσω, εἴτε ἄκυρὸς ἐστίν, οὐ λαμβάνει ἢ θυγάτηρ
ἢ τὰ ἀνδράποδα.

κδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γράψας σε σὺν ἄλλῳ
κληρονόμον, σοὶ μὲν ἐληγάτευσαι χωρίον, τῷ δὲ ἄλλῳ
κληρονόμῳ εἶπον ἐκχωρηθῆναι^{ω)} χρεώστου ἀγωγῆν
ἐαυτῆς ποσότητος, καὶ πωλήσω τὸ χωρίον, καὶ τὴν
τοῦ τιμὴν εἰς τὴν οὐσίαν στρέψω.

κε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δούλῳ μου μετὰ ἐλευθε-
ρίας ληγατεύσω, καὶ ζῶν αὐτὸν ἐκποιήσω, καὶ ἀφέλω-
τὴν ἐλευθερίαν, καὶ εἰς τί ἢ ἀφαιρέσεις ἔρρωται.

κς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν καιρῷ διαθήκης ληγα-
σω δούλῳ μου καὶ αὐτῷ τῷ δούλῳ τί ποτε, εἴτα
τον ἐκποιήσας ἀφέλωμαι τὰ ληγατευθέντα αὐτῷ,
ἢ ἔρρωται ἢ ἀφαιρέσεις. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

1) Καὶ^{κ)} ἐλευθερούμενος, καὶ πάλιν καταδου-
μένος κινδὸς ἄνθρωπος εἶναι δοκεῖ.

2) Καὶ^{λ)} περὶ τοῦ, ἐὰν οἰκέτῃ ληγατεύσω, καὶ
ὄν τὸν οἰκέτην ἐτέρῳ ληγατεύσω, καὶ ζῶν αὐτὸν
ἐλευθέρωσω, καὶ ἀφαιρεθῆ τὸ ληγάτον, πῶς οὐδὲν
ἐν ἢ ἀφαιρέσεις. καὶ ἀνάγνωθι, τί γίνεται.

κζ'. Καὶ^{μ)} περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι πρῶγμα,
ἢ ἀξιώσας σε τοῦτο ἀπακαταστήσαι· εἴτα κατὰ
ἐκδόμισσον ἐάσω σοὶ αὐτό, μνημονεύσας^{α)} τῆς
καταστάσεως.

dicitur, si ex necessitate alienaverim, ratum maner
legatum: sin voluntate, extingui: quia invitus nem
donat.

Et de eo: si quod tibi legaveram, alii donavero
legatum extinguitur. Et lege causam.

XVIII. Et de eo, si tibi legavero et fideicommis-
sum a te reliquero: deinde ademero legatum, non
ut legatum tollerem.

XIX. Et de eo: si legatum tibi relictum in
quendam incapacem transtulero, aut in servum sine
libertate: licet eis non competat, nec tu tamen
capis.

XX. Legatum filio aut servo relictum patri aut
domino non recte adimitur: legatum enim nulli adi-
mitur, nisi cui datum est.

XXI. Herede te ex parte scripto et legato tibi
relicto, inimicus gravissimus tibi factus aliud testa-
mentum facere coepi, nec tui mentionem feci: id autem
non perfeci. Lege, quid fiat.

XXII. Et de eo, si cum inter filios meos here-
ditatem meam dividerem, filiam meam trecentos num-
mos capere iussero, eosque vivos ad praedium com-
parandum dedero, quomodo filia praedium accipiat.
Et lege causam. Et quando cum fratribus suis com-
mune sit habitura praedium.

XXIII. Quod sub conditione legatum est, sub
eadem conditione in alium transfertur, nisi personae
prioris conditio cohaereat: ut cum uxori meae sub
conditione orbitatis lego, et legatum in alium trans-
fero.

Si fundos instructos filiae meae legavero, ex iis-
que mancipia uxori meae donavero, sive donationem
confirmavero, sive irrita haec sit, mancipia filia mea
non capit.

XXIV. Et de eo, si cum te cum alio heredem
scripsissem, tibi praedium legavero, alteri autem he-
redi actionem adversus debitorem tantaedem summae
cedi iussero, et praedium vendidero, eiusque pretium
in bona convertero.

XXV. Et de eo, si servo meo cum libertate le-
gatum dedero, et vivus eum alienavero, et ademero
libertatem, in quo valeat ademptio.

XXVI. Et de eo, si testamenti tempore servum
meum legavero, et aliquid ipsi servo, deinde eo alie-
nato ademero legata ei relicta, quomodo valeat ademptio.
Et lege causam.

Manumissus et rursus in servitutum redactus
novus homo esse videtur.

Et de eo, si servo legavero, et ipsum servum
alii legavero, et vivus eum manumisero, et ademptum
fuerit legatum, quomodo nullius momenti sit ademptio.
Et lege, quid fiat.

XXVII. Et de eo, si rem tibi legavero, teque
eam alii restituere rogavero: deinde eam per fideicom-
missum tibi reliquero, mentione facta restitutionis.

α) Hoc habet Tipucitus. β) L. 19 — 27. pr. D. h. t. exhibentur e Tipucito. γ) Adde κατὰ ante χρεώστου. δ) Haec
na pars L. 27. §. 1. D. h. t. exhibetur e sch. h. ad Basil. XLVI. 2. cap. 2. Fabr. T. VI. p. 157. ε) Hoc habet Tipucitus.
L. 28. sqq. huius tituli exhibentur e Tipucito. ζ) Adde μὴ ante μνημονεύσας auctoritate Digestorum: non facta
mentionis mentione.

29. κη'. Καὶ ὅτι ὁ ἀχάριστον καλέσας τὸν ἀπελεύ-
XXIV θερὸν ἀφαιρεῖσθαι δοκεῖ, ὃ ἐληγάτευσεν αὐτῷ.

4. κθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσας τῇ συγγαλάκτῳ
0. pr. μου κ'. λίτρας οὕτως εἶπω· τὰς κ'. λίτρας βούλομαι
cod. Παύλῳ δοθῆναι, ἀσφαλιζομένῳ, ὡς ἐκ τούτων τῇ
συγγαλάκτῳ μου δίδωσιν, ἕως οὗ περίεστιν, μηνιαῖα
πέντε νομίσματα, καὶ ὑπὲρ ἐσθῆτος ρ'. καὶ ἐπίστα-
μαι, ὅτι αἰτεῖς τὸν κληρονόμον σου φυλάξαι τὴν
βούλησίν μου περὶ τὴν συγγαλάκτον μου. τί γίνεται.

§. 1. Καὶ ὅτι δύνανται τις παραιτησάσθαι τὸν κλῆρον,
καὶ λαβεῖν τὸ ληγάτον.

§. 2. Καὶ ὅτι ἐληγάτευσά σοι ρ'. νομίσματα, εἰπὼν,
σὲ φροντίσαι τῆς ταφῆς μου, καὶ τὸ περιττὸν σκεῖν·
εἶτα κωδικέλλον ποιῶν ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὰ περὶ τῆς
ταφῆς τοῖς κληρονόμοις μου ἐπέτρεψα.

§. 3. Καὶ ὅτι πολλὰς ἔχων θυγατέρας κληρονόμους
αὐτὰς ἔγραψα, καὶ διεῖλον εἰς αὐτὰς σχεδὸν πᾶσαν
τὴν οὐσίαν μου, εἰπὼν, τὰ ἀδιαίρετα δυσὶν ἐξ αὐτῶν
διαφέρειν· ἑτέραν δὲ μετὰ ταῦτα διαίρεσιν ἐν κωδι-
κέλλοις πεποίηκα, τινὰ ἄλλιν ἑάσας ἀδιαίρετα. ἀνά-
γνωθι, ποίων δοκῶ ἀναχωρεῖν.

§. 4. Καὶ περὶ τοῦ, πότε καὶ μετὰ τὴν ἀνοίξιν τῆς
διαθήκης τοῦ ληγαταρίου τελευτήσαντος ἑτέρῳ ἀπο-
καθίσταται τὸ ληγάτον αὐτοῦ, ἀνάγνωθι.

0. pr. λ'. Καὶ περὶ τοῦ, πότε ὁ δοῦλος δοκεῖ μεταφέ-
cod. ρεσθαι ἀπὸ ἀγροῦ εἰς ἀγρόν, καὶ διαφέρει τῷ ληγα-
τευθέντι ὁ ἀγρός^{b)}, ἐνθα μετηνέχθη ὁ δοῦλος, κἀν
ῥητῶς τινι ἐληγατεύθη.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τῇ μητρὶ μου μερικῇ οὐσῇ
κληρονόμῳ ληγατεύσω χωρία, καὶ εἶπω δύο ἐξ αὐ-
τῶν δοῦναι τῷ πενθερῷ μου· καὶ ἐν κωδικέλλοις
ἀφελόμεν^{c)} τὸ τοῦ πενθεροῦ μου ληγάτον, πῶς ἢ
μήτηρ μου αὐτὸ λαμβάνει.

§. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ε'. λίτρας·
μετὰ δὲ ταῦτα κατηγορησάς μου λέγων ἀναιρεθῆναι
κατὰ ἐντολήν μου τὸν πατέρα σου· καὶ μετὰ προ-
κάταρξιν ἔγραψα κωδικέλλους, ἐν οἷς οὐκ ἠδέμ-
πτευσά τὸ ληγάτον σου, καὶ μετὰ θάνατόν μου ἀπε-
φάνθη, μὴ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα σου κατὰ μαν-
δάτον μου. τὸ ληγάτον οὐ λαμβάνεις.

§. 3. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῷ νῦν μου τὸ
πεκούλιον αὐτοῦ, καὶ μετὰ τὴν διαθήκην ἀπαιτήσω
χρεώστας πεκουλιαρίους, καὶ τὸ ἀπαιτηθὲν εἰς τοὺς
λόγους μου στρέψω, πότε λαμβάνει ἢ μὴ ὁ νῦν τὸ
πεκούλιον.

32. pr. λα'. Καὶ ὅτι καὶ ἀφαιρεῖν ἀπὸ ληγάτων, καὶ προς-
cod. τιθεῖναι πρόχειρόν ἐστιν, ἐνθα νομίσματα ἐληγατεύθη·
ὅτε δὲ σωματικά εἰσι, καὶ ἡ γραφὴ δυσχερῆς γίνε-
ται, καὶ τὸ μέρος ἄδηλον.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τῷ δούλῳ μετὰ ἐλευθερίας λη-
γατεύσω, καὶ ἀφελῶμαι τὴν ἐλευθερίαν, πῶς περιττὸν
ἐστὶ, καὶ τὸ ληγάτον ἀφαιρεῖσθαι.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΗ'.

Περὶ πραγμάτων ἀμφιβόλων ληγατενομέ-
νων καὶ περὶ ἀφανῶν προσώπων^{d)}.

0. pr. α'. Καὶ^{e)} περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι τὸν Γρη-
XXIV γοριανὸν ἢ τὸν Ἑρμογενιανὸν ἀγρόν· ἐν δὲ ταῖς

5.

b) Pro ὁ ἀγρός necessario legendum ἀγρῶ. Secundum hanc emendationem locum verti. c) Lege ἀφελόμεν. d) Hanc inscriptionem tituli XVIII. exhibent Tipucitus et index titulorum Coisliniarius. Hic tamen pro πραγμάτων habet ληγάτων. et post προσώπων addit: βιβ. λδ'. τῶν διγ. τιτ. ε'. e) l. Γ—7. pr. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

XXVIII. Qui libertum ingratum appellavit, ad-
mere videtur, quod ei legaverat.

XXIX. Et de eo, si viginti libris alumnae meae legatis dixerō: *Has viginti libras Paulo dari volo, caventi, ut ex his alumnae meae, quamdiu vixerit, menstruos nummos quinque praestet, et pro vestiario centum, et certus sum, te ab herede tuo petiturum, ut voluntatem meam circa alumnam meam servet. Quid fiat.*

Potest quis hereditatem repudiare, et legatum capere.

Centum nummos tibi legavi, iussique te curam gerere funeris mei, et quod supererit, tibi habere: deinde codicillis eodem die factis curam funeris heredibus meis mandavi.

Cum plures filias haberem, heredes eas scripsi, et inter eas paene omnia bona mea divisi, et res non divisas ad duas ex his pertinere iussi: postea aliam divisionem codicillis feci, quibusdam rursus indivisis relictis. Lege, a quibus recedere videar.

Et de eo, quando etiam post apertas testamenti tabulas mortuo legatario alii restituatur eius legatum, lege.

XXX. Et de eo, quando servus e fundo in fundum transferri videatur, et ad fundum legatum, in quem translatus est, pertineat, licet nominatim alicui legatus sit.

Et de eo, si matri meae heredi ex parte institutae praedia legavero, et duo ex his eam socero meo dare iussero: et codicillis fideicommissum socero meo relictum ademero, quomodo id mater mea capiat.

Et de eo, si tibi quinque pondo legavero: postea autem me accusasti, dicens, mandatu meo patrem tuum esse interfectum: et post institutam accusationem codicillos scripsi, in quibus legatum tuum non ademi, et post mortem meam pronunciatum est, patrem tuum mandatu meo non esse interfectum. Legatum non capis.

Et de eo, si filio meo peculium suum legavero, et testamento facto a debitoribus peculiaribus pecuniam exegero, et exactam pecuniam in rationes meas convertero, quando filius peculium capiat vel non capiat.

XXXI. Detrahere legatis et adiciere promptum est, si pecunia legata sit: cum vero res corporales sunt, et scriptura difficilis sit, et obscura portio.

Et de eo, si servo meo cum libertate legavero, et libertatem ademero, quomodo supervacaneum sit, etiam legatum adimi.

TITULUS XVIII.

De rebus dubiis legatis et de incertis personis.

I. Et de eo, si fundum Gregorianum aut Hermogenianum tibi legavero: in descriptionibus autem

ταγραφαῖς πολλοὶ ἀγροὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Γρηγοριανοῦ ἐσημαίνοντο. οὐχ ἔπονται αὐτῶ, εἰ ἡ τιμὴ ἢ Ἐρμογενιανοῦ ἀγροῦ μὴ πάνυ αὐτοῦ ὑπερεῖχε.

β. Καὶ ὅτι τὸ τοῖς πολλοῖς καταλιμπανόμενον πόλει δοκεῖ καταλιμπάνεσθαι.

γ. Καὶ ὅτι, εἰ ἀμφίβολον ᾄμα τις εἶπη, ὃ ἠβουθήθη, δίδεται· εἰ δὲ ἕτερον εἶπη παρ' ὃ ἠβουλήθη, δέτερον δίδεται.

δ. Καὶ ὅτι, ὅτε τὸ ὄνομα τοῦ ληγαταρίου ἐν τῇ ἀθήκῃ μὴ γράφεται, δοκεῖ μηδὲν δίδεσθαι.

ε. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις ἐξόριστος ληγατεύσῃ νομίματα τῷ αἰτοῦντι αὐτῷ ἀποκατάστασιν τῆς οὐσίας, πῶς ἔρρωται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν σοὶ κνοφορομένῳ ἐμῷ ἢ ἀλλοτριῷ εἶπω ἀποκαταστήναι κληρονομίαν,

ς. Ἡ γράψω σε μετὰ κνοφορομένου κληρονόμου ἢ ληγάτου ὑμῖν ἐίσω,

ζ. 1) Καὶ μὴ γεννηθῆ ὃ κνοφορούμενος ἢ γεννηθῆ, ἢ γεννηθῶσι δύο ἢ τρεῖς, ἢ ὑπὲρ τὰ τρία, τίεται.

2) Ἐὰν 8) ὑπὲρ τὰ τρία τεχθῆ, τερατῶδες νοείται.

Καὶ ὅτι καλῶς ἀξιώ τὸν ἕνα τῶν κληρονόμων ἀποκαταστήσαι τὸ ἴδιον μέρος, ὅστις βούλεται τῶν κληρονόμων αὐτοῦ.

Καὶ ἐὰν τοῖς αὐτοῦ συγκληρονόμοις ἀξιώσω ἀποκαταστήσαι, καὶ ὡσιν ἐξ ἀνίσων μερῶν, τίεται, ἀνάγνωθι.

η. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δύο παῖδας ἀνήβους ἔχω ἀποκαταστήσω τῷ τελευταίῳ ἀποθνήσκοντι, καὶ ὃ ἀποθάνῃ, καὶ εἰ τυχὸν ναυαγίῳ οἱ δύο ἀποθάνουσιν.

Καὶ ὅτι, ἐὰν μετὰ τοῦ υἱοῦ μου ἐν πολέμῳ ἀπονώ, πρῶτος πιστεύομαι τελευταίῳ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀπελευθέρως καὶ υἱὸς αὐτοῦ ἀτελευτήσωσιν.

Καὶ ὅτι, ὅτε περὶ κέρδους προικὸς σκοπεῖται, ἢ συνοικούντων ἅμα τελευταίων ἢ γυνὴ προαφθνήσκει κατὰ πρόληψιν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν μετὰ τοῦ υἱοῦ μου ἀποθάνω· μὲν ἔφηβος ἦν, ἐγὼ δοκῶ προτελευτῆν· εἰ δὲ ἄνηρ ἦν, τούναντίον.

θ. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῷ ἀνερχομένῳ τῶν συγγενῶν μου πρῶτον εἰς τὸ Καπετώλιον, λέγονται δύο ἅμα ἀνελεθῆν· ἢ τῷ πρῶτον κατατάσσοντι μοι τάφον, καὶ πολλοὶ ποιήσωσιν· ἢ τῷ ἡγεσιώτερω, καὶ εὐρεθῶσι δύο τῆς αὐτῆς ἡλικίας· ἢ τῷ φίλῳ μου Πέτρῳ, καὶ εὐρεθῶσι δύο τροι· ἢ δύο τισὶν ὁμωνύμοις ληγατεύσας ἀφέλωμαι τοῦ ἐνός, καὶ μὴ ἢ δῆλον, ποῖον· ἢ ἀπὸ πολλῶν ὑνύμων δούλων ἐλευθερίαν ἐνὶ καταλίπῳ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐλευθερίαν ὑπὸ αἴρεσιν ἐάσω ἴλη τῆν, ἐὰν πρῶτον ἄρρεν τέκῃ, καὶ ἐν μιᾷ γαστρὶ ἄρρεν καὶ θῆλυ τέκῃ, καὶ μὴ δεικνύται, ποῖον πρῶτον, ὃ ἄρρεν δοκεῖ προτίκτεσθαι.

ι. Καὶ περὶ τοῦ, ὅτε κοινῶς τοῖς ἀπελευθέροις ἐάσω χρῆσιν καρπῶν, τῶν δὲ ἐξ αὐτῶν ἐπιζῶντι τῆν δεσποτείαν, τί δοκῶ ληγατεύειν, καὶ πῶς.

plures fundi nomine Gregoriani significabantur. Non cedunt ei, si pretium fundi Hermogeniani non valde eum superet.

II. Quod civibus relinquitur, civitati relinqui videtur. L. 2. D. XXJ 5.

III. Si quis ambiguo verbo dixerit, quod voluit, praestatur: sin autem aliud dixerit, quam voluit, neutrum praestatur. L. 3. D. eod.

IV. Cum nomen legatarii in testamento non scribitur, nihil dari videtur. L. 4. D. eod.

V. Et de eo, si quis relegatus centum nummos legaverit ei, qui ei restitutionem ex relegatione petat, quomodo valeat. L. 5. p. D. eod.

Et de eo, si tibi (et) postumo meo vel etiam alieno hereditatem restitui iussero, §. 1.

VI. Aut te cum postumo heredem scripsero, aut legatum vobis reliquero, L. 6. D. eod.

VII. Et postumus natus fuerit, aut natus non fuerit, nati fuerint duo vel tres, vel ultra, quid fiat. L. 7. p. D. eod.

Si ultra tres natum fuerit, portentosum creditur.

Recte unum heredum rogo, ut partem suam, cui velit coheredum suorum, restituat. §. 1.

Et si rogavero eum, ut coheredibus suis restitueret, et ex disparibus partibus scripti fuerint, lege, quid fiat. §. 2.

VIII. Et de eo, si cum duos impuberes filios haberem, ei, qui supremus moritur, substituero, et alter decesserit. Et de eo, si forte naufragio uterque perierit. L. 9. p. D. eod.

Si cum filio meo bello periero, prius mori videor. §. 1.

Et de eo, si libertus et filius eius simul decesserint. §. 2.

Cum de lucro dotis quaeritur, coniugibus simul pereuntibus, mulier ex praesumptione praemoritur. §. 3.

Et de eo: si cum filio meo periero: si quidem pubes erat, ego praemori videor: sin impubes erat, contrarium est. §. 4.

IX. Et de eo, si legavero ei ex cognatis meis, qui primus Capitolium adscenderit, et duo simul adscendisse dicantur: aut ei, qui primum monumentum mihi fecerit, et plures fecerint: aut natu maiori, et duo sint eiusdem aetatis: aut amico meo Petro, et duo sint Petri: aut duobus eiusdem nominis legato relicto legatum alterius ademerit, neque appareat, cui: aut ex pluribus servis eiusdem nominis uni libertatem reliquero. L. 10. p. D. eod.

Et de eo: si libertatem ancillae reliquero sub hac conditione, si primum marem pepererit, et uno utero marem et feminam pepererit, neque appareat, quem prius ediderit, masculus prior edi videtur.

X. Et de eo, si libertis meis communiter usufructum, et ei, qui ex his supervixerit, etiam proprietatem legavero, quid et quomodo videar legare. L. 11. D. eod.

f) Adde kai post σοι g) Haec ultima para L. 7. pr. D. h. t. exhibetur e sch. e. ad Basil. XL. 3. cap. 1. Fabr. T. V. 111. h) L. 7. §. 1. 2. L. 9 — 11. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

12. ια'. 1) * 'Οσάκις') ἐν ἀγωγαῖς ἢ παραγραφαῖς ἀμφιβάλλεται φράσις, τὴν πρὸς σύστασιν τοῦ ὑποκειμένου πράγματος δέχασθαι χρῆ, καὶ οὐ τὴν πρὸς ἀναίρεσιν.

2) Καὶ^{κ)} περὶ τοῦ, ὁσάκις ἐν ἀγωγαῖς ἢ παραγραφαῖς ἀμφιβάλλεται φράσις, πῶς τὴν πρὸς σύστασιν τοῦ ὑποκειμένου πράγματος δέχασθαι δεῖ, καὶ οὐ τὴν πρὸς ἀναίρεσιν.

13. pr. ιβ'. Καὶ^{λ)} περὶ τοῦ, ἐὰν παραθέμενός σοι σ'. νομίματα οὕτως εἶπον· μετὰ τῶν διακοσίων, ἃν ἔχεις μοι, τριακοσία σοι ληγατεύω· τί λαμβάνεις, ἀνάγνωθι.

§. 1. Καὶ εἰ ἀγρὸν ληγατεύσω σοι μετὰ Δίωνα, τοῦ δούλου Μαιβίου, πῶς οὐ δοκῶ καὶ Δίω ληγατεύειν^{μ)}. καὶ περὶ τοῦ, εἰ ληγατεύσω ἀγρὸν οὕτως· τόνδε τὸν ἀγρὸν ὁ κληρονόμος μου Πέτρος μετὰ Παύλου τοῦ δούλου Μάρκου δότω· πῶς δοκῶ ληγατεύειν.

§. 2. Καὶ ὅτι ὁ ἐπερωτηθεὶς, εἰ μὴ τότε ἢ τότε ποιήσει, δίδοναι ρ'. νομίματα, εἴ τι τῶν συνδοξόντων μὴ ποιήσει, ἢ τόνδε καὶ τόνδε μὴ παραστήσει, κἂν ἐν μὴ γένηται, ὑπόκειται.

§. 3. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ εἶπω γενέσθαι τι, εἰ οἱ παῖδες μου ἀνηθοὶ τελευτήσωσι, καὶ τινες ἀνηθοὶ καὶ τινες ἐφηθοὶ τελευτήσωσι, πῶς ἀκυροῦται ἢ αἴρεσις.

§. 6. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ οὕτως γράψω· εἴ τις υἱὸς ἢ θυγάτηρ μοι γεννηθῆ, κληρονόμος μου ἔστω· ἐὰν δὲ ὁ υἱὸς μου ἢ ἡ θυγάτηρ μου μὴ γένηται μου κληρονόμος, Πέτρος ἔστω μου κληρονόμος· ἀνάγνωθι, πῶς ἀμφιβαλλόμενον ἐρμηνεύεται.

L. 14. ιγ'. Καὶ ὅτι καλῶς ληγατεύω τοῖς μάρτυσι τῆς διαθήκης.

L. 15. ιδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸ ληγατευθέν μοι παραδώσῃ ἢ δανείσῃ ἑτέρῳ ὁ κληρονόμος, πότε ἀκυροῦται καὶ ἡ παράδοσις, καὶ τὸ δάνειον, καὶ πότε βεβαιούται.

16. pr. ιε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις ἐπιδιδούς ὑπὲρ γυναικὸς προῖκα τὴν ἐπανάδοσιν εἰς ἑαυτὸν ἐπερωτήσῃ τελευτώσης αὐτῆς ἐν τῷ γάμῳ, καὶ ἅμα μετὰ τῆς γυναικὸς τελευτήσῃ, πῶς οὐ παραπέμπει τὴν ἐπερωτήσιν τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ.

§. 1. Τὸ αὐτὸ ἔστιν, εἰ καὶ σὸν τῷ ἀνδρὶ ἐπερωτήσας^{ν)} ἐτελεύτησεν.

L. 17. ις'. Τούτῳ δὲ ὅμοιον, καὶ ὅτε ληγατεύσω τῇ γυναικί μου τὴν προῖκα, καὶ ἅμα τελευτῶμεν.

18. pr. ιζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀδελφὸς ἀδελφῷ ὀφθαλμικῶς ὑποκαταστή, ἢ ἀμοιβὰδὸν ἀλλήλοις ὑποκαταστήσιν, ἢ δύο τινὲς ἀξιοθῶσιν ἀλλήλοις ἀποκαταστήσαι κληρονομίαν^{ο)}, καὶ συναποθάνωσι, καὶ μὴ δείκνυται, τίς πρῶτος.

§. 1. Καὶ περὶ δούλων συναποθνησκόντων τῷ διαθεμένῳ, πῶς οὐ λογίζονται τῷ κληρονόμῳ εἰς Φαλκιδίον.

19. pr. ιη'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τοῖς συγγενέσι μου, ποίους δοκῶ ληγατεύειν.

L. 20. ιθ'. 1) Τὸ ρ) ληγατευόμενον θεμιτῶ σωματείῳ ἢ συστήματι ἔρρωται. τὸ ἐναντίον δὲ ἐπὶ ἀθιμίτου, πλὴν εἰ μὴ τοῖς ἐν αὐτῷ καθ' ἕκαστον ληγατευθῆ· τότε γὰρ ἔρρωται.

XI. Quoties in actionibus aut exceptionibus ambigua oratio est, eam accipi oportet, qua res, de qua agitur, servatur, non eam, qua tollitur.

Et de eo, quoties in actionibus aut exceptionibus ambigua oratio est, quomodo eam accipi oporteat, qua res, de qua agitur, servatur, non eam, qua tollitur.

XII. Et de eo, si cum ducentos nummos apud te deposuissem, ita dixero: *Cum ducentis, quos a me habes, trecentos tibi lego: quid capias, lege.*

Et si fundum cum Dione, servo Maevii, tibi legavero, quomodo non etiam Dioni videar legare. Et de eo, si fundum ita legavero: *Illum fundum heres meus Petrus cum Paulo servo Mario dato: quomodo legare videar.*

Qui promisit, se centum nummos daturum, si illud aut illud non fecerit, si quid eorum, quae placuerunt, non fecerit, aut, si illum et illum non stiterit, etiamsi unum factum non fuerit, tenetur.

Et de eo, si fieri aliquid dixero, si filii mei impuberes decesserint, et quidam impuberes, quidam puberes decesserint, quomodo conditio nullius momenti sit.

Et de eo, si ita scripsero: *Si quis mihi filius aut filia gignitur, heres mihi esto: sed si filius meus aut filia mea heres mihi non erit, Petrus heres mihi esto: lege, quomodo illud, si dubitetur, interpretetur.*

XIII. Recte lego his, qui testes in testamento fuerunt.

XIV. Et de eo, si quod mihi legatum est, heres tradiderit aut crediderit alteri, quando irrita sit et traditio, et mutuum, et quando confirmetur.

XV. Et de eo, si quis, cum dotem pro muliere daret, hac in matrimonio mortua eam sibi reddi stipulatus fuerit, et simul cum muliere perierit, quomodo stipulationem ad heredes suos non transmittat.

Idem est et si is, qui stipulatus est, cum marito simul perierit.

XVI. Huic autem simile est, et cum uxori meae dotem legavero, et simul perierimus.

XVII. Et de eo, si frater fratri pupillariter substitutus fuerit, aut sibi invicem fuerint substituti, aut duo rogati fuerint invicem hereditatem restituere, et simul perierint, neque appareat, quis prior.

Et de servis cum testatore simul mortuis, quomodo heredi in Falcidiam non computentur.

XVIII. Et de eo, si cognatis meis legavero, quibusnam videar legare.

XIX. Quod licito corpori vel collegio legatur, valet. Aliud est in illicito, nisi his, qui in eo sunt, singulis fuerit legatum: tunc enim valet.

ι) L. 12. D. h. t. e Syn. p. 394. habet Fabr. T. V. p. 782 sq. κ) Hoc habet Tipucitus. λ) L. 13—19. D. h. t. exhibentur e Tipucito. μ) Codex Tipuciti addit με ante ληγατεύειν: quod prorsus supervacaneum est. ν) Adde ὁ ante ἐπερωτήσας. ο) Codex Tipuciti habet κληρονόμους. Sed legendum est κληρονομίαν. ρ) L. 20. D. h. t. exhibetur e Photii Nomocan. tit. XII. cap. 9. apud Voellm T. II. p. 1069. ad quem Balsamo ibid. p. 1070. ait, cap. 20. (apud nos 19.) tit. 18. lib. XI. IV. Basilicorum eadem dicere, quae in textu (Photii) compendiose proposita sint.

2) Καὶ α) ὅτι τὸ ληγατευόμενον ουστήματι ἢ μίτῳ σωματεῖω ἔρρωται. τὸ ἐναντίον δὲ ἐπὶ ἀθετον σωματείου, πλὴν εἰ μὴ τοῖς ἐν αὐτῷ καθ' ἑαυτὸν ληγατευθῆναι· τότε γὰρ ἔρρωται.

κ'. Καὶ β) ὅτι ἐν τοῖς ἀμφιβόλοις ἔρρωται τὸ ἀχθέν· οἷον ὅταν Πέτρον ἐπερωτῶ, καὶ εἰσὶ πολλοὶ ἔτιροι· ἢ γενικῶς δοῦλον, ἢ ἐν Καρταγένῃ^{α)}, καὶ ἐν δύο Καρταγέναι. καὶ περὶ τοῦ, ὅτι ἐν τοῖς ἀμβίλοις δεῖ σπεύδειν ἔρρωσθαι τὸ καλῆ πίστει συνάλγμα, εἰ μὴ φανερώς ἐστι παράνομον.

κα'. Ὅτε γ) ἡ μήτηρ μετὰ ἐφήβου παιδὸς ναυαγῆ, ὡς κατὰ πρόληψιν τελευτᾷ.

κβ'. Τὸνναντίον δὲ ἐπὶ ἀνήβων.

κγ'. 1) * Τὰ^{β)} ἀμφιβόλως ἢ προπετῶς ἐν διακῆ γραφομένης φιλαγάθως ἐρμηνευτέον, πρὸς ὃ θανόν ἐστὶν ἐνθυμηθῆναι τὸν διαθέμενον.

2) Καὶ δ) περὶ τῶν ἐν διαθήκῃ ἀμφιβόλως ἢ ὀπετῶς γραφομένων, πῶς φιλαγάθως ἐρμηνευτέον, ὅς δ' ἐπιθανόν ἐστὶν ἐνθυμηθῆναι^{γ)} τὸν διαθέμενον.

κδ'. Καὶ ε) περὶ τοῦ, ἐὰν οὕτως εἶπω· ὃν εἶπον κληρονόμῳ μου ἐλευθερώσει, ἐλεύθερος ἔστω· ἐγὼ εἶπω αὐτῷ δοῦναι, δότω· ἐὰν διὰ τινῶν τεκμηρίων ἢ βούλησίν μου δείκνυται, πληροῦται.

κε'. * Ἀμφίβολος γ) ἐπερώτησις κατὰ τοῦ ἐπετήσαντός ἐστιν.

κς'. * Ἐὰν δ) ἐκ πολλῶν δούλων ἓνα θέλωσω ὑθερωθῆναι, καὶ μὴ δείκνυται, ποῖον, οὐδεὶς ἐλευθεροῦται.

κζ'. Καὶ α) περὶ τοῦ, ἐὰν ἔχων Πέτρον δοῦλον ἀφεί, καὶ Παῦλον ἀρτοκόπον, ληγατεύσω σοι Πέτρον ἀρτοκόπον, πῶς τῇ ἐννοίᾳ μου προσεκτέον, πόσον τοὺς δύο ἢ ποῖον ἠθέλησα δοθῆναι· καὶ εἰ μὴ το δείκνυται, τί γίνεται.

κη'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πολλοῖς καταλίπω ἐλευθερίαν, ὅτε εἰς τὴν ὠρισμένην ἡλικίαν ἔλθωσι· δύο ἔξ αὐτῶν ἀνὰ εἰ. νομίσματα, καὶ ὀνόματι διατρον, ἕως οὗ ζῶσιν, ἐκάστῳ κατ' ἕτος εἰ. νομίσματα, ἄλλοις καλοῦνται.

κθ'. 1) Καὶ β) ὅτι καλῶς γράφει ὁ θελὼν οἰονοτε ποστοῦμον κληρονόμον· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἄτον καὶ φιδικόμισσον αὐτῷ καταλιμπάνει, ἐὰν ὄν^{α)} οὐκ ἐκωλύετο αὐτοῦ κληρονομεῖν, ἢ εἰ ἦν ῥύσει. καὶ ὅτι οὐ συγχωρεῖ^{β)} κληρονόμους γράφει ἠφανεῖς, εἰ μὴ ἕρα κνοφορούμενος εἶη· ἐπὶ γὰρ του τὴν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ χρεῖαν ἀναπληροῖ ἀστῆρ ἢ τοῦτον φέρονσα, καὶ ὁ πατήρ. καὶ περὶ πρὸς ἅπαντες τοῖς συγγενέσι καταλιμπυνομένων· ὁμάδα φιδικομίσσων ἢ ληγῶτων, εἰ μὴ ἐν τέρῳ καιρῷ τυχόν^{γ)} τῆς τελευτῆς εὐρεθείη τις γενῆς, ἀλλὰ ἐν μόνῳ τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς ἐχθῆ, ἢ ἐγκυμονεῖται^{δ)}, ἢ ἐὰν τοῖς ἐν καιρῷ διακῆς συγγενέσι καταλειψῆ, ἐπιτεθῶσι δ' ἕτεροι, ὧν ἐν τῷ διατίθεισθαι οὐκ ἐνθυμηθῆ. καὶ εἰ

Quod licito corpori vel collegio legatur, valet. Aliud est in corpore illicito, nisi his, qui in eo sunt, singulis fuerit legatum: tunc enim valet.

XX. Inter ea, de quibus ambigitur, valet, quod actum est: veluti cum Petrum stipuler, et sint plures Petri: vel generaliter servum, vel Carthagine, et sint duae Carthagines. Et de eo, quod in dubiis id agendum sit, ut valeat res bona fide contracta, nisi aperte legibus repugnet.

XXI. Cum mater cum pubere filio naufragio perii, ipsa prior ex praesumptione decessit.

XXII. Aliud est in impuberibus.

XXIII. Quae ambigue vel perperam in testamento scripta sunt, benigne interpretanda sunt secundum id, quod credibile est testatorem cogitasse.

Et de his, quae ambigue vel perperam in testamento scripta sunt, quomodo benigne interpretanda sint secundum id, quod credibile est testatorem cogitasse.

XXIV. Et de eo, si ita dixerō: *Quem heredi meo dixerō velle me liberum esse, liber esto: cui dare eum dixerō, ei dato*: si quibusdam argumentis voluntas mea ostenditur, adimpletur.

XXV. Ambigua stipulatio contra stipulatorem est.

XXVI. Si de pluribus servis unum manumitti voluero, nec probetur, quem, nullus manumittitur.

XXVII. Et de eo, si, cum Petrum servum fulionem, et Paulum pistorem haberem, tibi Petrum pistorem legavero, quomodo voluntas mea spectanda sit, utrum utrumque an quemnam dari voluero: et nisi hoc probetur, quid fiat.

XXVIII. Et de eo: si pluribus libertatem reliquero, cum ad certam aetatem pervenerint: et duobus eorum singulis decem nummos, et alimentorum nomine, quoad vivent, singulis quotannis decem nummos: omnes vocantur.

XXIX. Quemcumque postulum, qui vult, recte scribit heredem: imo etiam legatum et fideicommissum ei relinquit, scilicet si non prohibebatur ei heres esse, vel si in rerum natura erat. Non permittit (constitutio) heredes scribi incertos, nisi postumus sit: in hoc enim nominis eius necessitatem supplet uterus eum gestans, et pater. Et de fideicommissis universalibus et legatis, quae cognatis semel relinquuntur, si non utroque tempore, puta mortis, cognatus quis reperiat, sed solo mortis tempore agnascatur aut in utero sit: aut si his, qui tempore testamenti cognati sunt, reliquerit, et alii postea nati fuerint, de quibus, cum testamentum faceret, non cogitavit. Item si testator omnibus cognatis hereditatem per fideicommissum vel legatum reliquerit,

q) Hoc habet Tipucitus. r) L. 21. D. h. t. exhibetur e Tipucito. s) Sic Codex Tipuciti. t) L. 22. 23. D. h. t. exhibentur titiata tit. XXXIX. §. 6. notante *Hauhaldo* in *Manual. Basilicorum* p. 106. Basilica ex eo suppleri posse. Eadem habet citus, qui praefigit verba καὶ ὅτι, pro ναυαγῆ habet ναυαγῆ, et pro ἀνήβων habet ἀνήβου. u) L. 24. D. h. t. e Syn. 24. habet Fabr. T. V. p. 783. v) Hoc habet Tipucitus. w) Codex Tipuciti ἐνθυμηθῆναι. x) L. 25. D. h. t. exhibetur ipucito. y) L. 26. D. h. t. e Syn. p. 142. habet Fabr. in *Addendis* T. V. p. 810. Eadem habent *Harm.* I. 15. §. 4. ipucitus, qui praefigit verba καὶ περὶ τοῦ. z) L. 27. D. h. t. e Syn. p. 304. habet Fabr. T. V. p. 783. Eadem habet citus, qui praefigit verba καὶ περὶ τοῦ. a) L. 28. 29. D. h. t. exhibentur e Tipucito. b) Haec est L. un. C. de incertis ontis VI. 48. cuius nunc primum latior epitome a Tipucito exhibetur. c) Malim δηλονότι. d) Subintellige ἢ διαίταξ. e) esse videtur, τῆς διαθήκης καὶ, puta testamenti et mortis. f) Lege ἐγκυμονεῖται.

ὁ διαθήμενος πᾶσι τοῖς συγγενέσι καταλιμπανομένων καθ' ὁμάδα φιδικομίσσων ἢ ληγάτων^g), εἰ μὴ ἐν ἑκατέρῳ καιρῷ, τυχὸν^h) τῆς τελευτῆς, εὐρεθῆι τις συγγενής, ἀλλὰ ἐν μόνῳ τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς ἐπιτεχθῆι, ἢ ἐγκυμονεῖται· ἢ ἐὰν τοῖς ἐν καιρῷ διαθήκης συγγενέσι καταλείψῃ, ἐπιτεχθῶσι δὲ ἕτεροι, περὶ ὧν ἐν τῷ διατίθεισθαι οὐκ ἐνεθυμήθη. καὶ εἰ ὁ διαθήμενος πᾶσι τοῖς συγγενέσιν αὐτοῦ καταλείψει, πῶς οὐ κατὰ βαθμὸν, οὐδὲ κατὰ τάξιν δεῖ καλεῖσθαι τοὺς συγγενεῖς, ἀλλὰ πάντας. καὶ εἰ εἴποι τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένοις συγγενέσι δοθῆναι, τίνες καλοῦνται. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις τοῖς ἰδίοις ἀπελευθέρους ληγατεύσῃ, τίνες τὰ ληγάτα λαμβάνουσι. καὶ εἰ γενικῶς ληγατεύσας πᾶσι τοῖς ἀπελευθέρους ἐν τῇ διαθήκῃ ἰδικὸν ἕτερόν τι καταλείψῃ προσβείον τοῖς ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ ἐλευθερωθεῖσιν, ἢ ἐν κωδικέλλοις, ἢ καὶ ἀγράφως, τί γίνεται. καὶ περὶ τοῦ, εἰ τῇ φραμίλλῃ καταλειφθῆι προσβείον, μὴ ὑπόντων συγγενῶν ἢ γαμβροῦ, ἢ νύμφης, πῶς καλοῦνται οἱ ἀπελευθέροι. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις ἢ τῇ ἱερῇ συγκλήτῳ, ἢ πόλει, ἢ τάξει ὑπηρετουμένη ταῖς μεγάλαις ἀρχαῖς, ἢ ταῖς ἐν ἐπαρχίαις, ἢ τῷ τῶν ἱατρῶν ἢ διδασκάλων ἢ συνηγόρων σωματείων^l), ἢ τοῖς στρατιώταις αὐτοῦ, ἢ τοῖς συγκληρικῶσι, ἢ ἀπλῶς οἰκιστῶσι μὴ ἀπηγορευμένῳ σωματεῖῳ καταλείψῃ τι. καὶ εἰ ἀπλῶς τοῦ σωματείου ἢ τάγματος μνημονεύσει ἢ οὐ, τί γίνεται. καὶ περὶ διαθεμένου κελύσαντος ἐκ προτελευτῆς τοῦ τιμηθέντος τοῖς παισὶν αὐτοῦ, ἢ ἐγγόνιοις, ἢ προεγγόνιοις, ἢ καὶ συγγενέσι δοθῆναι τὸ καταλειφθέν. καὶ εἰ μόνων υἱῶν μνημονεύσει, πῶς αἱ θυγατέρες οὐδὲν ὠφελοῦνται. καὶ περὶ τοῦ, εἰ γενικῶς ὁ διατιθέμενος εἴποι, προτελευτῶντος αὐτοῦ τοὺς ἐξ αὐτοῦ λαμβάνειν τὸ καταλειφθέν, πῶς τότε καὶ υἱὸς καὶ θυγατέρα, καὶ ἐγγόνους καὶ ἐγγόνους, καὶ προεγγόνους καὶ προεγγόνους καλεῖσθαι^k). καὶ εἰ ἤτις ἐπαγάγῃ, τοὺς ἐξ αὐτοῦ προελθόντας καὶ τοὺς ἐφεξῆς λαμβάνειν, τίνες ἀπαιτεῖν δύνανται τὸ καταλειφθέν. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ συγγενῶν. καὶ ἀνάγνωθι τὸ κεφάλαιον ἐπιμελῶς. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν πρὸς ἑαυτὸν καταλιμπανομένων. περὶ δὲ τῶν ἐναυσιαῶν^l), ἢ κατὰ μήνα, ἢ καθ' ἡμέραν καταλειφθέντων τοῖς ἰδίοις συγγενέσιν, εἰ μηδὲν πλέον εἴπη, ἢ προσθήσει διηλεκτῶς. καὶ τότε διηλεκτῶς ἐστὶν ἡ δόσις, καὶ οὐδέποτε παύεται. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ συνηγόροις κρατεῖ, καὶ διδασκάλοις, καὶ στρατιώταις. καὶ εἰ μηδαμῶς τὸ διηλεκτῶς εἴπη, ἀλλὰ τοῖς ἐξ αὐτῶν βουλευθεῖν δίδοσθαι. καὶ τότε μέχρι τρίτης διαδοχῆς τὸ γένος ἢ τάγμα καλεῖται πρὸς τὴν τοῦ καταλειφθέντος ἀπαίτησιν. καὶ εἰ ἀπελευθέρους ληγατεύσει, μὴ προσθήσει δὲ καὶ τοῖς ἐξ αὐτῶν, ἢ προσθήσει. καὶ περὶ τοῦ, εἰ τελευτήσῃ ἐπὶ πάντων τῶν θεμάτων εἰς ἐξ αὐτῶν, τί γίνεται. ἀνάγνωθι διώστιξιν. καὶ διορίσθαι^m), τί χρὴ λαμβάνειν ἕκαστον, ἢ μὴ, ἀλλὰ πᾶσιν ἕνα μίαν ποσότητα καταλείψῃ, κελύσας, διηλεκτῶς δίδοσθαι τὸ καταλειφθέν. καὶ εἰ μὴ προσθήσει τὸ διηλεκτῶς δίδοσθαι. καὶ ὅτι ἀπελευθέρους ἀπελευθέρου οὐδέποτε πρὸς τὸ τοιοῦτον καλεῖται ληγάτον, εἰ μὴ ἤτις ὁ διαθήμενος τοῦτο παρεκέλευσατο. καὶ εἰ ἐκαστῶ τῶν πολιτῶν ῥήτην ποσότητα κελύσει διανεμῆσθαι ὁ διαθήμενος, τί γίνεται, καὶ πῶς ῥυθμίζεται. καὶ περὶ τῶν διηλεκτῶς ἀπαιτουμένων, καταλιμπανο-

si non utroque tempore, puta mortis, cognatus quis reperiat, sed mortis tempore tantum agnascatur aut in utero sit: aut si his, qui testamenti tempore cognati sunt, reliquerit, alii autem postea nati fuerint, de quibus, cum testamentum faceret, non cogitavit. Et si testator omnibus cognatis suis reliquerit, quomodo non secundum gradum, nec secundum ordinem cognati sint vocandi, sed omnes. Et si quis cognatis, qui ab intestato vocantur, dari iusserit, quinam vocentur. Et de eo, si quis libertis suis legaverit, quinam legata capiant. Et si quis, cum generaliter omnibus libertis testamento legasset, aliud speciale legatum reliquerit his, qui manumissi sunt testamento, vel codicillis, vel citra scripturam, quid fiat. Et de eo, si familiae legatum relictum sit, quomodo non existentibus cognatis vel genero nuruve, liberti vocentur. Et de eo, si quis sacro Senatui, vel civitati, vel officio, quod summis magistratibus aut his, qui provincias regunt, servit, vel corpori medicorum aut doctorum aut advocatorum, vel militibus suis, vel conclericis, vel simpliciter cuilibet non prohibito corpori aliquid reliquerit. Et quid fiat, si simpliciter corporis vel numeri militaris mentionem fecerit vel non fecerit. Et de testatore, qui praemortuo eo, qui honoratus est, filiis eius, aut nepotibus, aut pronepotibus, aut etiam cognatis id quod relictum erat, dari iussit. Et si filiorum tantum mentionem fecerit, quomodo filiabus hoc nihil prosit. Et de eo, si testator generaliter dixerit, praemortuo eo hos, qui ex eo sunt, relictum capturos, quomodo tunc et filios filiasque, nepotes neptesque, pronepotes proneptesque vocari (oporteat). Et si specialiter adiecerit, eius descendentes et qui deinceps sequuntur, capturos, quinam relictum petere possint. Idem etiam est de cognatis. Et diligenter lege caput. Et haec quidem de his, quae scmel relinquuntur. De his autem, quae in singulos annos, vel menses, vel dies cognatis relicta sunt, si nihil amplius dixerit, aut adiecerit *perpetuo*. Et quando praestatio perpetua sit, neque unquam desinat. Idem obtinet etiam in advocatis et doctoribus, et militibus. Item si nullibi *perpetuo* dixerit, sed his, qui ex eis descendunt, praestari voluerit. Et quando ad tertiam usque successionem genus aut numerus militaris ad petitionem eius, quod relictum est, vocetur. Et si libertis legaverit, non addiderit autem, *his qui ex eis descendunt*, aut addiderit. Et de eo, si omnibus his casibus unus eorum decesserit, quid fiat. Lege distinctionem. Et si definiverit, quid singuli capere debeant, vel non, sed omnibus simul unam quantitatem reliquerit et iusserit, *perpetuo* praestari id, quod relictum est. Et si non adiecerit, *perpetuo* praestari. Libertus liberti nunquam ad eiusmodi vocatur legatum, nisi disertis verbis hoc iusserit. Et de eo, si singulis civibus certam summam distribui testator iusserit, et quomodo distribuatur. Et de his, quae *perpetuo* petuntur, relinquuntur autem ecclesiis, xenonibus, aut pauperibus, aut venerabilibus domibus, aut communitati totius cleri, aut ad redemptionem captivorum, aut ipsis pauperibus vel captivis. Et de eo, si quis dixerit, heredem sibi fore eum, qui post mortem

g) Sic Codex Tipuciti. Sed lege: καὶ εἰ ὁ διαθήμενος πᾶσι τοῖς συγγενέσι κατέλειπε καθ' ὁμάδα φιδικομίσσα ληγάτα. h) Etiam hic supple τῆς διαθήκης καὶ, puta testamenti et mortis. i) Malim σωματεῖω. k) Omissum est δὲ vel χρῆ. l) Lege ἐναυσιαῶν. m) Adde εἰ αὐτε διορίσθαι.

ων δὲ ἐκκλησίαις, ξενώσι, ἢ πτωχοῖς^{η)}, ἢ εὐαγέσι
κοῖς, ἢ τῷ κοινῷ τοῦ κλήρου παντός, ἢ εἰς αἰχμα-
λώτων λύσιν, ἢ αὐτοῖς τοῖς πτωχοῖς ἢ αἰχμαλώτοις.
ὁ περὶ τοῦ, ἂν τις εἴη, κληρονομον αὐτοῦ γε-
σθαι τὸν πρῶτον γινόμενον ὑπατον μετὰ τελευ-
ν αὐτοῦ, ἢ τὸν ἐρχόμενον εἰς τὸν τάφον αὐτοῦ,
τὸν ἐκδιδοῦντα^{ο)} τὴν θυγατέρα αὐτοῦ τῷ ἰδίῳ υἱῷ,
τὸν ἐπιγαμβρεύοντα αὐτῷ, ἢ ἕτερόν τι τοῦτοῖς
ρατλίσιον, πῶς ἀνυπόστατός ἐστι πανταχόθεν ἢ
αὐτῆ ἐνστάσις διὰ τὸ μὴ φέρεσθαι κίριον ὄνομα
ἢ κληρονομον. ἀλλ' οὐδὲ ληγάτον τοιοῦτοῖς προσώ-
πων καταλιμπανόμενον ἰσχύει. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰ-
ων, καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ νομοθέτου. καὶ ὅτι ἐπι-
στος ἀφανέσιν οὐ δύναται δοθῆναι. καὶ ὅτι τὸ τοῖς
τωχοῖς καταλιμπανόμενον μὴ νομιζέσθω ἄδηλον.

2) Ἐρρωται^{ρ)} τὸ καταλιμπανόμενον θεμιτῷ
στῆματι, ἢ σωματικῷ, οἷον συγκλητικοῖς, ἢ βουλῆ,
τάξει ἄρχοντος, ἢ ἱατροῖς, ἢ διδασκάλοις, ἢ συνη-
γοῖς, ἢ στρατιώταις, ἢ ἱεροῦσιν, ἢ ἐτέρῳ τινί. καὶ
ῶνται κατὰ πρόσωπον ἢ ἴσον οἱ ἐν τῷ καιρῷ
τελευτῆς ἐν τῷ καταλόγῳ ἐρισκόμενοι, εἰ μὴ
τὸν ποσὸν ὃ διαθέμενος ἐκάστῳ ὀρίσῃ. ἂν πρὸς
αὐτὸν ἢ ἐτήσιον καταλειφθῆ εὐσεβῶς ἢ ἐκκλησίαις,
ξενώσιν, ἢ πτωχοῖς, ἢ εὐαγέσιν οἰκοῖς, ἢ κοινῷ
ρικοῦ, ἢ εἰς αἰχμαλώτων ῥύσιν, ἢ αὐτοῖς τοῖς
τωχοῖς, ἢ τοῖς αἰχμαλώτοις, κρατῆ ἢ τοῦ τελευ-
σαντος βούλησις.

λ'. Καὶ^{ρ)} περὶ τοῦ, πότε ἔρρωται τὰ τῆς ποι-
νόματι καταλιμπανόμενα ἢ ἀφαιρούμενα, ἢ παρα-
έμενα, εἰ μὴ παρανομόν ἐστι τὸ ἐπιτυχθέν, ἢ
χρόν, ἢ ἀδύνατον.

λα'. Καὶ^{ρ)} περὶ τοῦ, ἂν τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ δούλου
γραφέντος κληρονομον ἀθέμιτόν τι ἢ ἀισχρόν
τιμωρία μου καταλειφθῆ, πῶς οὐκ ἔρρωται τὸ
άτον. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

λβ'. Καὶ ὅτι ἐκ τῆς διαθέσεως τοῦ διαθεμένου
βουλήσεως σκοποῦμεν, πότερον ποινή, ἢ μετὰ-
εις, ἢ ἀίρεσις ἐστὶν τὸ καταλειφθέν.

λγ'. Καὶ ὅτι ὁ τοῦ Κατωῦς κανὼν ὁ λέγων, μὴ
βασιτοῦσθαι διὰ τῶν ἐπιγινομένων ἐκεῖνα, ὕτινα ἐμελ-
α) ἀκυρα εἶναι, εἰ παραχρημα τοῦ διαθέσθαι ἐτε-
τησεν ὁ διαθέμενος, οὐκ ἔχει χώραν, ὅτε λέγω
μετὰ καλάνδας Ἰαννουαρίου ἀποθάνω, δίδωμι
ε ρ'. νομίματα.

Καὶ ὅτι ληγατεύσω σοι τὸν σὸν ἀγρόν, καὶ ἐκ-
ίσης αὐτὸν ζώντος ἐμοῦ, ἢ ληγατεύσω σοι, ἂν
αμνημένος ἔσῃ τῆ θυγατρί μου. καὶ ἀνάγνωθι τὴν
αν.

λδ'. Καὶ περὶ τοῦ, πρὸς ποῖα οὐκ ἀναφέρεται ὁ
ων. λέγει δέ, πρὸς τὰς κληρονομίας, ἢ τὰ λη-
α τὰ μὴ προχωροῦντα ἕμα τῆ τελευτῆ, ἀλλὰ
ἢ τὴν ὑπερῆλυσιν τῆς κληρονομίας.

λε'. Οὔτε πρὸς τὰς αἰρετικὰς ἐνστάσεις.

λς'. Οὔτε πρὸς τοὺς καινοὺς νόμους.

λζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἂν τις ἐν διαθήκῃ ἐτέρου
ρονομίαν ἢ ληγάτον ἑαυτῷ προσγράψῃ, καὶ ἔχῃ
κατάστατον, εἰς αὐτὸν διαβαίνει τοῦτο διὰ τὸν
πλαστογραφίας νόμον, ὕστις ἀκυροῖ τὰ τοιαῦτα

suam primus Consul fuerit factus, aut eum, qui ad sepul-
crum suum venerit, aut eum, qui filiam suam filio te-
statoris nuptum collocaverit, aut eum, qui postea gener
ipsius factus fuerit, aut aliud quid his adsimile, quo-
modo eiusmodi institutio omni ex parte nullius mo-
menti sit ideo, quod proprium heredis nomen non
habeat. Sed ne legatum quidem eiusmodi personis re-
lictum valet. Et lege causam, et finem legislatoris.
Item quod tutor incertis dari non possit. Et ne pro
incerto habeatur, quod pauperibus relinquatur.

Valet, quod relinquatur licito collegio aut cor-
pori, puta Senatoribus, aut curiae, aut officio magi-
stratus, aut medicis, aut doctoribus, aut advocatis,
aut militibus, aut sacerdotibus, aut alii cuidam. Et
viritim ex aequo dividunt hi, qui mortis tempore in
indice reperiuntur, nisi certam summam testator sin-
gulis definierit. Si semel aut annum relictum sit
ad piam causam aut ecclesiis, aut xenonibus, aut
ptochiis, aut venerabilibus domibus, aut communi cle-
ricorum, aut ad captivorum redemptionem, aut ipsis
pauperibus vel captivis, valet defuncti voluntas.

XXX. Et de eo, quando valeant ea, quae poe-
nae nomine relinquuntur vel adimuntur, vel traduntur, L. 1
C. VI
nisi quod praeceptum est, legibus sit contrarium, vel
probrosium, vel impossibile.

XXXI. Et de eo, si filio vel servo meo herede L. 1
scripto aliquid illicitum vel probrosium in poenam D. XX
meam relictum sit, quomodo non valeat legatum. 6.
Et lege causam.

XXXII. Ex sententia et voluntate spectamus, L. 2
utrum poena, aut translatio, an conditio sit id, quod D. ei
relictum est.

XXXIII. Regula Catonis, quae dicit, non confir- L. 1.
mari his, quae postea contingunt, ea, quae inutilia fo- D. XX
rent, si simul ae testamentum fecisset, testator de- 7.
cessisset, locum non habet, cum dico: Si post ca-
lendas Ianuarias mortuus fuero, illi centum num-
mos do.

Et cum fundum tuum tibi legavero, eumque me §. 2.
vivo alienaveris, aut legavero tibi, si filiam meam
duxeris. Et lege causam.

XXXIV. Et de eo, ad quae regula non perti- L. 3.
neat. Dicit autem, eam non pertinere ad hereditates D. eo
vel legata, quorum dies non mortis tempore, sed
post aditam cedat hereditatem.

XXXV. Neque ad conditionales institutiones. L. 4.

XXXVI. Neque ad novas leges. D. eo

XXXVII. Et de eo: si quis in alterius testa- L. 5.
mento hereditatem vel legatum sibi adscripserit, et D. eo
habeat substitutum, hoc ad eum transit propter legem L. 1.
de falsis latam, quae talia irrita declarat ad simili- D. XX
8.

η) Lege πτωχοῖς, ptochiis. ο) Sic Codex Tipuciti. ρ) Hoc exhibetur e Photii Nomocan. Tit. II. cap. I. apud
lum T. II. p. 889. ad quem Balsamo ibid. p. 891. ait, cap. 30. tit. 18. lib. XI. IV. Basil. circa medium habere, quae in
Photii scripta sunt. ρ) L. un. C. VI. 41. exhibetur e Tipucito. ρ) L. 1. 2. D. XXXIV. G. l. 1. 3 - 5. D. XXXIV. 7.
D. XXXIV. 8. exhibentur e Tipucito. σ) Sic Cod. Tipuciti. Lege ἕμελλον.

καθ' ὁμοιότητα τῶν ἐνοστάσεων τῶν χάριν ἀνταμείψεως· οἶον, εἰ δὲ δέινα ποιήσῃ με κληρονόμον, ἔστω μόν κληρονόμος.

- L. 2. λη'. * Τὰ ὅσα ἄσαφως γεγραμμένα, ὡς μὴ νοεῖσθαι (XXIV. τὴν ἐννοιαν αὐτῶν, ἀντὶ μὴ γεγραμμένων ἐστὶ· τὰ 8. δὲ λοιπὰ ἰσχύει.
- L. 3. §. 2. λθ'. Καὶ ὅτι) περὶ τοῦ, εἰ δούλω ἀλλοτρίῳ ληγα- 1. cod. τεύσας ἀγορεύσω αὐτόν, πῶς ἀσθενεῖ τὸ ληγάτον. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.
- L. 4. μ'. Καὶ περὶ τῶν ληγατινομένων τοῖς ἤδη τε- 1. cod. λευθήσασιν, ἢ τοῖς ἀιχμαλωτισθεῖσι, καὶ μὴ ἐπανελθούσι, πῶς ἀντὶ μὴ γεγραμμένων ἐστὶ.
- L. 5. μα'. Καὶ ὅτι, εἰ ἐν διαθήκῃ ἑτέρου προσγράψω 1. cod. ἐαυτῶν) ληγάτον, ἐφ' ᾧ ἀποκαταστήσῃ αὐτὸ ἕτερον, μένει παρὰ τῷ κληρονόμῳ μετὰ βάρους τοῦ φιδικομίσσου, κἂν στρατιωτικῇ ἢ διαθήκῃ.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΘ'.

Περὶ αἰρέσεως καὶ δηλώσεως, καὶ αἰτίας, καὶ τρόπου αὐτῶν, ἅτινα ἐν διαθήκῃ περὶ ληγάτων γράφονται^{ω)}.

- L. 1. pr. α'. Καὶ ὅτι) εἰ μήτε ἄδηλος ἡμέρα, μήτε αἰ- XXXV. ρεσις τοῖς ληγάτοις ἐντίθεται, ποῦρά εἰσιν, εἰ μὴ 1. σιωπηρὰν αἴρεσιν ἔχουσι.
- §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ὅτε δὴλη προστίθεται ἡμέρα, καὶ πρὸ τῆς ἡμέρας ὀρθῶς καταβάλλεται.
- §. 2. Καὶ πῶς ἐστὶν ἡ ἄδηλος ἡμέρα.
- §. 3. Καὶ πῶς ἡ σιωπηρὰ αἴρεσις.
- L. 2. β'. Καὶ ποῖαι τῶν αἰρέσεων ὀδεδήποτε δύναται D. cod. πληροῦσθαι.
- L. 3. γ. 1) * Αἰγ) ἀδύνατοι αἰρέσεις ἐν ταῖς διαθή- D. cod. καις ἀντ' οὐδενός εἰσιν.
- 2) Καὶ γγ) περὶ τῶν ἐν ταῖς διαθήκαις ἀδυνάτων αἰρέσεων.
- L. 4. pr. δ'. Καὶ ὅτι) περὶ τοῦ, εἰ ἐν τοιοῦτοις ληγατεύσῃ ὁ D. cod. ἀπελεύθερος, οἷς ἀναγκάζεται παρασχεῖν ὁ πάτριον, καὶ αὐτῷ καὶ τῷ γεγραμμένῳ τὰ αἴρεσιν πληρωθῆναι χάριν ἐπιμερίζοντα.
- L. 5. pr. ε'. Καὶ ὅτι) ἀνησος χωρὶς ἐπιτρόπου δύναται D. cod. πληροῦν τὴν αἴρεσιν, εἰ καὶ ἐκ τούτου δοκεῖ ἐμμίγειν^{α)} νεκαισάριος^{β)} ὢν.
- §. 1. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ὑπεξουσίῳ καὶ δούλῳ.
- L. 6. pr. ς'. Καὶ περὶ τοῦ κερδαίνοντος ἀπὸ διαθήκης μου, D. cod. εἰ δὲ ἀξιώθῃ δοκιμασία Πέτρου ποιῆσαι μοι τάφον, τότε οὐχ ὑποπίπτει τῇ ποινῇ.
- §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ δὲ οὕτως εἶπω· ὁ δέινα, εἰ τούσδε τοὺς δούλους ἐλευθερώσῃ, κληρονόμος ἔστω.

tudinem captatoriarum institutionum, puta, si ille me heredem fecerit, heres mihi esto.

XXXVIII. Quae obscure scripta sunt, ut sensus eorum non intelligatur, pro non scriptis sunt: reliqua autem valent.

XXXIX. Et de eo, si cum servo alieno legassem, cum emero, quomodo legatum extinguatur. Et lege causam.

XL. Et de his, quae iam mortuis vel ab hostibus captis nec reversis legantur, quomodo pro non scriptis sint.

XLI. Si in testamento alterius mihi legatum adscripsero, ita, ut id alteri restituerem, cum onere fideicommissi apud heredem remanet, licet testamentum militare sit.

TITULUS XIX.

De conditione et demonstratione et causa et modo eorum, quae in testamento de legatis scribuntur.

I. Si neque dies incertus, neque conditio legatis inseritur, pura sunt, nisi tacitam conditionem contineant.

Et de eo: cum dies certus adiectus est, etiam ante diem recte solvitur.

Et quomodo sit dies incertus.

Et quomodo tacita conditio.

II. Et quatenam conditiones quocumque impleri possint.

III. Impossibiles conditiones in testamentis pro nullis habentur.

Et de impossibilibus conditionibus in testamentis.

IV. Et de eo: si his libertus legaverit, quibus patronus cogitur praestare, inter eum et heredem scriptum dividuntur ea, quae conditionis implendae gratia data sunt.

Et de eo, si dixerit: Si in hoc quinquennio Petrus filium non habuerit, tum heres meus Mariae decem nummos dato: et ante quinquennium Petrus decesserit. Vox enim tum novissimum diem quinquennii significat.

V. Pupillus sine tutore conditionem potest implere, licet, cum necessarius heres sit, hoc inmiscerese hereditati videatur.

Idem etiam est in filiofamilias et servo.

VI. Et de eo, qui ex testamento meo lucratur, si arbitrato Petri monumentum mihi facere rogatu sit, quando poenae non subiaceat.

Et de eo, si ita dixerit: Illos si ille servo manumiserit, heres esto: vel ita: Si filia mea t

ε) L. 2. D. XXXIV. 8. a Fabr. in Addendis T. V. p. 810. exhibetur e Syn. p. 142. et ex Harm I. 15. §. 5. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι. υ) L. 3 — 5. D. h. t. exhibentur e Tipucito. v) De usu vocis ἐαυτοῦ pro ἐμῶν cf. Reitzius in Glossar. Theoph. p. 1263. sq. qui tamen ipse pluribus Theophili locis reponere vult ἐμαυτὸν pro ἐαυτοῦ. w) Hanc inscriptionem tituli XIX. habent Tipucitus et index titulorum Coislinianus. In hoc additur: β. β. λ. ε'. τῶν δὲ τ. β. Lege τ. β. α'. x) L. 1. 2. D. h. t. exhibentur e Tipucito. y) L. 3. D. h. t. e Syn. p. 394. habet Fabr. T. V. p. 78. yy) Hoc habet Tipucitus. z) L. 4 — 14. D. h. t. exhibentur e Tipucito. a) Sic Codex Tipuciti. b) Sic Codex.

ἢ οὕτως· ἐὰν ἡ θυγάτηρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου ζῶσι· καὶ συνέβη μίαν αὐτῶν ἢ τινὰς τῶν δούλων προτελευτήσαι.

ζ. Καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν εἰς τὸ μὴ ποιῆσαι αἰρέσεων προσκειμένων ἐνστάσει ἢ ληγάτω ἀσφάλεια διδόνθω. καὶ ἀνάγνωθι τὰ παραδείγματα. φησὶ γὰρ· εἰ γυνὴ ῥάψῃ τὸν ἄνδρα κληρονόμον, ἐὰν μὴ ὁμῶς^{ε)} τὴν μολογηθεῖσαν παρ' αὐτῆς προῖκα.

η'. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ληγατεύσω τι τῆ γαμετῆ μου ἐφόσον^{δ)} διάγει τῷ υἱῷ, καὶ ἀναχωρήσῃ εὐλαηθεῖσα τὸν πάτριον, πῶς οὐκ ἐκπίπτει.

θ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γυναικὶ μου εἰς καιρὸν παιδοποιίας, οὗ περιέχονται οἱ ἐν τῷ διαθήσεσθαι με ὑπόντες παῖδες.

ι'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ θυγατρὶ μου, τε γαμηθῆ, καὶ ἐν ζωῇ μου μετὰ τὸ διαθήσεσθαι γαμηθῆ, τί γίνεται. καὶ εἰ πρῶτον παρανόμως γαμηθῆ, καὶ μετὰ ταῦτα συννόμως. καὶ εἰ ἄνηβος γαμηθῆ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι, ἐὰν ἡ ναῦς ἐξ Ἀσίας ἔλθῃ, καὶ ἀγνοοῦντός μου ἡ ναῦς ἐν τῷ διαθήσεσθαι με εἴη ἐξηλθοῦσα, πῶς πεπλήρωται ἢ ἴσῃ. τὸ αὐτὸ καὶ ὅτε ληγατεύσω σοι ὑπὸ αἰρεσίν ἴν, ἐὰν ἔφηβος γένηται^{ε)}.

ια'. Καὶ ὅτι, εἰ ἤδη ἐπληρώθη ἡ αἰρεσις, εἰ μὲν δὲν ὁ τεστάτωρ, πάλιν πληροῦσθαι δύναται· εἰ δὲ ἤ, περιαιρεῖται.

Καὶ ὅτι τὰς κοινὰς αἰρέσεις, οἷον, εἰ εἰς τὸ ἀπετώλιον ἀνέλθῃ, μετὰ θάνατον τοῦ διαθεμένου πληροῦσθαι δεῖ. εἰ δὲ μὴ τοιαῦται, καὶ ἐν ζωῇ αὐτοῦ πληροῦνται· οἷον, ἐὰν Πέτρος ὑπάτος γένηται.

ιβ'. Καὶ ὅτι ἡ μὲν αἰτία εἰς παρελθόντα συντίθεται χρόνον· ἡ δὲ ποινὴ εἰς μέλλοντα. καὶ ἀνάγνωθι παράδειγμα.

ιγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω ὑπὸ αἰρεσίν ἴν, ἐὰν δῶς ἀνήβω ἢ μαινομένω νομίματα, τίνε δόξας πληροῖς τὴν αἰρεσίν.

ιδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐνστήσωμαι σε κληρονόμον, ἐὰν ἀνδριάντα ἀναθήσεις ἐν τῇ πόλει μου, καὶ μὲν ἔτοιμος εἶ τοῦτο ποιῆσαι, οἱ δὲ πολῖται τὸν οὐ παρέχουσι.

ιε'. 1) *^{ε)} Ἐάν^{ι)} ληγατεύσω εἰς καιρὸν γάμου, εὐχῆς ὅτε γαμηθῆ, πληροῦται ἡ αἰρεσις· εἰ καὶ μήπω ἔλθῃ εἰς τὸ κουβούκλιον τοῦ ἀνδρός. τὸν γὰρ οὐ τὸ συγκαθευδῆσαι, ἀλλ' ἡ συναίνεσις ποιεῖ.

2) Καὶ^{β)} περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω εἰς καιρὸν γάμου, τότε πληροῦται ἡ αἰρεσις. καὶ ὅτι τὸν γάμον τὸ συγκαθευδῆσαι, ἀλλ' ἡ συναίνεσις ποιεῖ.

ις'. Καὶ^{β)} περὶ τοῦ, πῶς ἔστιν ἐρμηνεύειν τὰ ἐν τῆς διαθήκης ἀναφρόμενα. φησὶ γὰρ, πρὸς καλὸν καὶ τὸ δίκαιον· τὰ δὲ ἐκ τῆς διαθήκης εἰς τὴν ἀκριβείαν τοῦ νόμου.

ιζ'. Καὶ περὶ τοῦ, πῶς τὰ ὑπὸ πλαστὴν δήλην ὄντητα ἢ αἰτίαν ληγατεύμενα ἔρρωται. εἰ δὲ αἰκῶς συντεθῶσιν, οὐκ ἔρρωται. καὶ ἀνάγνωθι νοτίων τὰ παραδείγματα. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν υἱὸς Θωμαῶν τὸν μάγειρόν μου ληγατεύω· οὐκ ἔστι μάγειρος. καὶ εἰ πλανῶμαι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ληγατέου.

mater mea vivent: et una earum aut quidam ex servis antea decesserint.

VII. In conditionibus, quae in non faciendo consistunt, heredis institutioni aut legato adiectis cautio praestetur. Et lege exempla. Ait enim: si uxor maritum heredem scripserit, si dotem ab ea promissam non petierit.

VIII. Et de eo, si uxori meae aliquid legavero, quamdiu cum filio degat, et metuens patronum discesserit, quomodo legato non privetur.

IX. Et de eo: si uxori meae in tempus liberorum suscipiendorum legavero, filii, qui iam aderant, cum testamentum facerem, non continentur.

X. Et de eo, si filiae meae legavero cum nupsisset, et vivo me post testamentum factum nupsisset, quid fiat. Et de eo, si prius contra leges nupsisset, et postea legitime. Et si impubes nupsisset.

Et de eo, si legavero tibi, si navis ex Asia venerit, et ignorante me navis testamenti facti tempore venerit, quomodo impleta sit conditio. Idem etiam est, si tibi legavero sub hac conditione, si pubes factus fuerit.

XI. Si iam impleta est conditio, si quidem sciat testator, iterum impleri potest: sin minus, tollitur.

Promiscuae conditiones, veluti, si Capitolium ascenderit, post testatoris mortem implendae sunt. Quod si tales non sint, etiam vivo eo implentur: veluti, si Petrus consul factus fuerit.

XII. Causa quidem in praeteritum tempus confertur: poena autem in futurum. Et lege exemplum.

XIII. Et de eo, si sub hac conditione legavero, si pupillo vel furioso pecuniam dederis, cuinam dando impleas conditionem.

XIV. Et de eo, si heredem te institueris, si statuat in civitate mea posueris, et tu quidem hoc facere paratus sis, cives autem locum non praestent.

XV. Si legavero in tempus nuptiarum, statim ac ducta est uxor, impletur conditio: quamvis nondum in cubiculum mariti venerit. Nuptias enim non concubitus, sed consensus facit.

Et de eo, si legavero in tempus nuptiarum, quando impleatur conditio. Et quod nuptias non concubitus, sed consensus faciat.

XVI. Et de eo, quomodo interpretanda sint, quae extra testamentum emergunt. Ait enim, ex aequo et bono: ea autem, quae ex ipso testamento oriuntur, secundum legis subtilitatem.

XVII. Et de eo, quomodo ea valeant, quae sub falsa certa summa vel causa legantur. Sed si conditionaliter concepta sint, non valent. Et lege utriusque exempla. Et de eo, si dixero: Thomam coquum meum lego: is autem coquus non sit. Et si in nomine legatarii errem.

e) Sic Codex Tipuciti. Lege αἰτήση. Sic etiam verti. f) L. 15. D. h. t. e Syn. p. 394. habet Fabr. T. V. p. 783. g) Hoc habet Tipucitus. h) 10 — 19. D. h. t. exhibentur e Tipucito. i) Basil. T. IV.

18. ηγ'. Καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν εἰς τὸ μὴ ποιητὸν αἰρέσεων
 l. XXV. ἐκείνων χρὴ ἀσφαλίζεσθαι, ὃ ἀρμόττει τὸ καταλειφθῆναι
 1. ἀτονούσης τῆς αἰρέσεως.

l. pr. εθ'. Καὶ ὅτι ἐν πάσαις ταῖς αἰρέσεσι τῇ ἐννοίᾳ δεῖ
 eod. προσέχειν τοῦ διαφεμένου. καὶ ἀνάγνωθι τὰ παρα-
 δείγματα.

§. 1. Καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν αἰρέσις τὸ εἰπεῖν· ἐὰν Πέτρος
 γένηται κληρονόμος, δότω ἰ. νομίματα· ἀλλὰ δὴ-
 λωσις, πότε δεῖ δοθῆναι. ὁμοίως οὐκ ἔστιν αἰρέσις
 τὸ εἰπεῖν· ὅσα κεχωριστῶς ἐν Ἐφέσῳ, λαβέτω
 Παῦλος. καὶ εἰ ληγατεύσω σοι, ἐὰν μὴ κληρονομήσῃ
 Πέτρος.

§. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀπελεύθερος ληγατεύσῃ ὑπὸ
 αἰρέσιν τὴν, ἐὰν ὁ πάτρων αὐτοῦ μὴ γένηται κλη-
 ρονόμος, καὶ κινήσας τὴν ἐναντίωσιν τῆς διαθήκης
 ὁ πάτρων λάβῃ τὸ μέρος αὐτοῦ.

§. 3. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι παρὰ Πέτρον
 κ'. νομίματα, ἐὰν μὴ γένηται Παῦλος κληρονόμος,
 καὶ πάλιν ἀπὸ Παύλου κ'. νομίματα, ἐὰν μὴ κλη-
 ρονομήσῃ Πέτρος, καὶ κληρονομήσωσιν οἱ δύο, οὐδὲν
 λαμβάνεις· εἰ μὴ ὁ εἰς μόνος.

l. 20. κ'. * Αἰⁱ) αἰσχραὶ αἰρέσεις συγχωροῦνται, καὶ
 eod. ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ ἄρκος.

l. 21. κα'. Καὶ^k) ὅτι αἱ πρὸς ἀποτέλεσμα ἦτοι φάκτον
 eod. ἀναφερόμεναι αἰρέσεις εἰ καὶ ἐπληρωθῆσαν, ἀγνοεῖ
 δὲ τοῦτο ὁ κληρονόμος, ἐμποδίζεται κληρονομεῖν, ἕως
 οὗ γνῶ. εἰ δὲ πρὸς νόμον ἀναφέρονται, κἂν ἀγνοῇ,
 αὐτὰς πεπληρωσθαι, οὐκ ἐμποδίζεται ἡ κληρονομία.
 καὶ ἀνάγνωθι τὸ παράδειγμα.

l. 23. κβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσῃ μοι ἀγρὸς
 eod. ἐπὶ τῷ δοῦναι δυοὶ κληρονόμοις ἰ. νομίματα, πῶς
 οὐ δύναμαι τὰ ε'. διδοῦς ἐκδικεῖν τὸ ἥμισυ τοῦ ἀγροῦ.

l. 24. κγ'. * Ἐν^l) ταῖς κληρονομίαις καὶ ληγάτοις, καὶ
 eod. ἐπερωτήσεσιν ἀντὶ πεπληρωμένης ἔστιν ἡ αἰρέσις,
 ὅσαυκις ἐκείνος, ᾧ τινι διέφερον αὐτὴν πληρωθῆναι,
 ἐνεπόδισε τῇ πληρώσει αὐτῆς.

l. 25. κδ'. Καὶ^m) περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γυναικί
 eod. μου ὑπὸ αἰρέσιν τὴν, ὅτε δὴποτε σχοίῃ παῖδας, καὶ
 διαλυθεῖσα ἐξ ἐμοῦ γαμηθῇ ἄλλῳ, καὶ τεκνώσῃ ἐξ
 αὐτοῦ· εἶτα πρὸς με ὑποστρέψῃ, πῶς οὐ λαμβάνει
 τὸ ληγάτον. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

l. 26. κε'. Καὶ ὅτι τὸ εἰπεῖν· δότω ἰ. νομίματα, εἰ
 eod. ὁμόσει τότε ποιεῖν· μία αἰρέσις ἔστιν, ἔχουσα δύο
 σκέλη. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κληρονομον γράψω ὑπὸ αἰ-
 ρεσιν τὴν, ἐὰν ἰ. νομίματα ὁμόση δίδοναι ἢ τότε
 ποιεῖν, τί γίνεται.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐμοὶ μὲν χωρὶς αἰρέσεως μέ-
 ρος κληρονομίας ἢ ληγάτου καταλειφθῇ· σοὶ δὲ τὸ
 ἄλλο μέρος ὑπὸ αἰρέσιν, καὶ ἀτονήσῃ ἡ αἰρέσις, πῶς
 προσάξει.

l. 27. κς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω γενέσθαι μοι μνη-
 eod. μεῖον καθ' ὑπόδειγμα τοῦ μνημείου Πέτρον, καὶ
 ἐπαγάγω ποινὴν τοῖς κληρονόμοις, ἐὰν μὴ ποιήσωσι,
 καὶ μὴ εὐρεθῇ μνημεῖον Πέτρον, τί γίνεται.

l. 28. κζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ θυγατρὶ
 eod. μου, εἰ κρίσει Πέτρον γαμηθῆναι, καὶ πρὸ τοῦ διαθέ-
 οθαί με Πέτρος ἀποθάνῃ.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γυναικί μου
 δούλῃν Μαρίαν, εἰπὼν, ἥτις ἐμὴ ἔσται ἐν τῷ τελευ-

XVIII. In conditionibus non faciendi ei cavendum
 est, cui id, quod relictum est, deficiente conditione
 competit.

XIX. In omnibus conditionibus spectanda est
 voluntas testatoris. Et lege exempla.

Conditio non est, si dixerō: Si Petrus heres
 erit, decem nummos dato: sed demonstratio, quando
 dari oporteat. Similiter conditio non est, si dixerō:
 Quae mihi Ephesi debentur, Paulus capito. Et si
 legavero tibi, si Petrus heres non erit.

Et de eo, si libertus legaverit sub hac condi-
 tione, si ipsius patronus heres non erit, et patronus
 petita bonorum possessione contra tabulas partem
 suam acceperit.

Et de eo: si tibi a Petro viginti nummos lega-
 vero, si Paulus heres non erit, et rursus a Paulo
 viginti nummos, si Petrus heres non erit, et uterque
 heres extiterit, nihil capis: nisi alter solus heres ex-
 titerit.

XX. Turpes conditiones remittuntur, et plerum-
 que iusiurandum.

XXI. Etiamsi conditiones, quae ad factum refe-
 runtur, impletæ fuerint, heres autem id ignoret, he-
 reditatem adire impeditur, donec cognoverit. Sed
 si ad ius referuntur, licet eas impletas esse ignoret,
 non impeditur hereditatis aditio. Et lege exemplum.

XXII. Et de eo, si fundus mihi legatus fuerit
 ita, ut duobus heredibus decem nummos praestarem,
 quomodo quinque dando non possim dimidium fundi
 vindicare.

XXIII. In hereditatibus et legatis, et stipulatio-
 nibus pro impleta habetur conditio, quoties per eum,
 cuius intererat, eam impleri, factum est, quominus
 impletur.

XXIV. Et de eo, si uxori meae legavero sub
 hac conditione, quandoque liberos habeat, et divortio
 facto alii nupserit, ex eoque liberos procreaverit:
 deinde ad me redierit, quomodo non capiat legatum.
 Et lege causam.

XXV. Haec scriptura: Viginti nummos dato, si
 iuraverit, se illud facturum: una est conditio duas
 partes habens. Et de eo, si heredem scripsero sub
 hac conditione, si iuraverit, se decem nummos datu-
 rum, aut illud facturum, quid fiat.

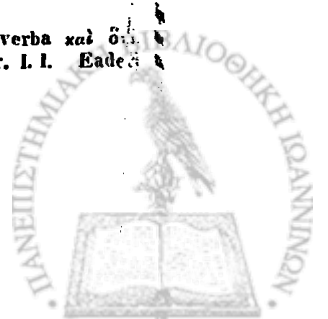
Et de eo, si mihi pure pars hereditatis aut le-
 gati relicta sit: tibi autem altera pars sub condi-
 tione, et conditio defecerit, quomodo accrescat.

XXVI. Et de eo, si iussero monumentum mihi
 fieri ad exemplum monumenti Petri, et poenam here-
 dibus statuero, si non fecerint, nec monumentum Petri
 repertum fuerit, quid fiat.

XXVII. Et de eo, si filiae meae legavero, si ar-
 bitratu Petri nupserit, et ante quam testamentum fa-
 cerem, Petrus decesserit.

Et de eo: si uxori meae Mariam ancillam le-
 gavero, dicens, quae mea erit, cum moriar. Mariam

l) L. 20. D. h. t. e Syn. p. 395. habet Fabr. T. V. p. 783. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι.
 k) L. 21. 23. D. h. t. exhibentur e Tipucito. L. 22. desideratur. l) L. 24. D. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l. Eadem
 habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι. m) L. 25 — 30. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

τῶν με· καὶ πέρρακα, ἦν εἶχον ἐν τῷ διατίθεισθαι με· Μαρίαν· καὶ ὑστερον ἀγοράσας ἄλλην Μαρίαν ὠνόμασα. λαμβάνει τὴν ἀγορασθεῖσαν ἢ γυνή μου.

κγ'. Καὶ ὅτι ἢ εἰς τὸ ποιητὸν αἰρεσις ὀφείλει πληροῦσθαι.

κδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κεχωρισμένως ἀγρός ἐμοὶ μὲν χωρὶς αἰρέσεως, σοὶ δὲ ὑπὸ αἰρεσιν ληγατευθῆ, καὶ ἀποθάνης, πρὶν ἐκβῆναι τὴν αἰρεσιν.

λ'. 1) * Ἐὰν^{η)} Πέτρω καὶ Μαρία ληγατεύσω^{ο)}. νομίματα, εἰ συναφθῶσιν ἀλλήλοις πρὸς γάμον, καὶ συμβῆ τὸν ἕνα πρὸ τῆς ἀνοξείως τῆς διαθήκης ἀποθανεῖν, ἀτονεῖ τῶν δύο τὸ ληγάτον. εἰ δὲ περιέσι, καὶ ὁ μὲν εἰς παραιτεῖται συναφθῆναι, ὁ δὲ ἄλλος τοιμὸς ἐστι, μόνου τοῦ παραιτουμένου τὸ μέρος σθνεῖ.

2) Καὶ^{ο)} περὶ τοῦ, ἐὰν Πέτρω καὶ Μαρία ληγατεύσω^{ο)}. νομίματα, εἰ συναφθῶσιν ἀλλήλοις πρὸς γάμον, καὶ συμβῆ τὸν ἕνα πρὸ τῆς ἀνοξείως τῆς διαθήκης ἀποθανεῖν, ἢ περιέσι, καὶ ὁ μὲν εἰς παραιτεῖται συναφθῆναι, ὁ δὲ ἄλλος τοιμὸς ἐστιν. καὶ εἰ ὄντω Πέτρω ληγατεύσω, εἰ Μαρίαν ἀγάγηται, καὶ ἀποθάνῃ Μαρία ἢ αὐτός, ἢ ὁ μὲν Πέτρος θέλει, ἢ εἰ Μαρία παραιτεῖται, ἢ ὁ Πέτρος παραιτεῖται τὸν γάμον, τότε ἔρωται τὸ ληγάτον ἢ μή.

λα'. Καὶ^{ρ)} ὅτι ἢ αἰρεσις τοῦ λογοποιῆσαι δηλοῖ ἐν τῷ δοῦναι τὰς λοιπάδας· πλὴν εἰ κατὰ πλάνην, ἢ δόλον ἤτιον καταβάλλῃ τις, πληροὶ αὐτήν.

לב'. 1) * Ἡ^{α)} πλαστὴ δήλωσις οὔτε ληγατάριον, οὔτε κληρονόμον βλάπτει· οἷον ἐὰν υἱὸν ἢ ἀδελφὸν ὀνομάσω τὸν μὴ ὄντα. εἰ δὲ καὶ πολλοὶ περὶ τοῦ ὀνόματος φιλονεικοῦσιν, ὁ δεικνύς, περὶ ἑαυτοῦ τὸν ἀθέμιτον ἐνθυμηθῆναι, λαμβάνει τὸ ληγάτον.

2) Καὶ^{β)} ὅτι ἢ πλαστὴ δήλωσις οὔτε ληγατάριον, οὔτε κληρονόμον βλάπτει· οἷον ἐὰν υἱὸν ἢ ἀδελφὸν ὀνομάσω τὸν μὴ ὄντα. καὶ εἰ πολλοὶ περὶ τοῦ ὀνόματος φιλονεικοῦσι, τί γίνεται.

1) * Εἰ^{β)} δὲ καὶ ἀπελευθέρους ληγατευθῆ, καὶ μετὰ ταῦτα τύχῳσι τινες αὐτῶν ἀξίας τινός, οὐκ ἐπιλύουσι τὸ ληγάτον. τιμὴ γὰρ αὐτοῖς διὰ τούτων ῥιποιεῖται, οὐ μὴν ἢ αἰρεσις αὐτῶν ἀλλάσσεται.

2) Καὶ^{γ)} περὶ τοῦ, εἰ ἀπελευθέρους ληγατευθῆ, καὶ μετὰ ταῦτα τύχῳσι τινες αὐτῶν ἀξίας τινός.

Καὶ^{δ)} περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω πρῶγμα ὑπὸ αἰρεσιν τὴν, ἐὰν ἐμὸν εὔρεθῆ ἐν τῷ τελευτᾶν με, καὶ μὴ εὔρεθῆ ἐμόν.

λγ'. 1) * Ὀνομαστὴ^{ν)} ἐστὶ ληγατεύσαι τὸ ἐκφῶσαι τὸ κύριον ὄνομα. ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον δὲ καὶ δήλωσις τοῦτο σημαίνει.

2) Καὶ^{ω)} ὅτι ὀνομαστὴ ἐστὶ ληγατεύσαι τὸ ἐκφῶσαι τὸ κύριον ὄνομα. ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον καὶ ἢ δήλωσις τοῦτο σημαίνει, καὶ τῆς συγγενείας, καὶ τῆς πιστείας, καὶ τῆς τέχνης ἀντὶ ὀνόματος παραλαμβάνεται, καὶ οὐ διαφερόμεθα, εἰ καὶ ψευδῆς εὔρεθῆ δήλωσις, εἰ δὴλόν ἐστιν, ὃν εἶπεν ὁ διαθήμενος.

Διαφέρει^{ξ)} δὲ δήλωσις αἰρέσεως. καὶ ἀνάγνωθι τὴν διαφορὰν αὐτῶν.

quam tempore testamenti facti habebam, vendidi: e postea aliam emi, eique Mariae nomen imposui. Eam tam uxor mea capit.

XXVIII. Conditio, quae in faciendo consistit impleri debet.

XXIX. Et de eo, si separatim fundus mihi pure, tibi sub conditione legatus fuerit, et decesseris, antequam conditio existeret.

XXX. Si Petro et Mariae legavero centum nummos, si matrimonio iuncti fuerint, et alter ante apertas testamenti tabulas decesserit, legatum utriusque deficit. At si superstites sint, et alter coire in matrimonium recuset, solius repudiantis portio deficit.

Et de eo, si Petro et Mariae legavero centum nummos, si matrimonio iuncti fuerint, et alter ante apertas testamenti tabulas decesserit, aut superstites sint, et alter coire in matrimonium recuset, alter autem paratus sit. Et si soli Petro legavero, si Mariam duxerit, et Maria vel ipse decesserit, aut Petrus velit, Maria autem recuset, aut Petrus matrimonium recuset, quando valeat legatum aut non valeat.

XXXI. Conditio rationes reddendi significat quidem reliqua solvere: sed si quis errore, non dolo minus solvat, eam implet.

XXXII. Falsa demonstratio neque legatario, neque heredi nocet: veluti si filium vel fratrem eum dixero, qui non est. Sed si inter plures de nomine controversia sit, qui probat, sensisse de se testatorem, legatum capit.

Falsa demonstratio neque legatario, neque heredi nocet: veluti si filium vel fratrem eum dixero, qui non est. Et quid fiat, si inter plures de nomine sit controversia.

Quodsi libertis fuerit legatum, et postea quidam ex eis dignitatem quandam fuerint consecuti, legatum non amittunt. Nam honor eis per haec augetur, nec vero conditio eorum mutatur.

Et de eo, si libertis fuerit legatum, et postea quidam ex eis dignitatem quandam fuerint consecuti.

Et de eo, si rem legavero sub hac conditione, si mortis meae tempore mea erit, nec mea sit.

XXXIII. Nominatim legare est, proprium nomen dicere. Plerumque etiam demonstratio hoc significat.

Nominatim legare est, proprium nomen dicere. Plerumque etiam demonstratio hoc significat, et demonstratio cognationis et affinitatis, et artificii pro nomine accipitur, nec interest, etiamsi falsa sit demonstratio, si certum est, quem testator dixerit.

Differt autem demonstratio a conditione. Et §. lege earum differentiam.

η) L. 31. D. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. T. V. p 784. Eadem leguntur apud Harm. V. 10. §. 43. ο) Hoc habet acutus. ρ) L. 32. D. h. t. exhibetur e Tipucito. q) L. 33. pr. §. 1. D. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l. ρ) Hoc et Tipucitus. α) L. 33. §. 2. D. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l. ρ) Hoc habet Tipucitus. ω) L. 33. §. 3. D. h. t. ibetur e Tipucito. ν) L. 34. pr. D. h. t. e sch. k. ad Basil. XXIII. l. cap. 6. Fabr. T. III. p. 245, habet Fabr. in lendis T. V. p. 810. ω) Hoc habet Tipucitus. ρ) L. 34. §. 1. L. 35. 36. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

15. λδ'. Καὶ ποία δοκεῖ ἐλαφροτέρα τῆς ἐλευθερίας
 135. αἵρεσις.

pr. λε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι εἰς τὴν ὑπα-
 eod. τεῖαν σου ὑ. νομίματα.

§. 1. Καὶ ὅτι Μαρία ὑποκαταστήσασα τῷ νιῷ αὐτῆς
 Πέτρον, καὶ ληγατεύσασα ἐν τῇ διαθήκῃ κτήμα Μάρθα
 οὕτως εἶπεν ἐν κωδικέλλοις· αὐτῷ σε, Μάρθα, ἵνα,
 ὅταν γένηται ὁ υἱός μου ἰς. ἐτῶν, ἀποκαταστήσῃς
 αὐτῷ τὸ κτήμα· ἐὰν δέ, πρὶν ἢ πληρώσῃ τὰ ἰς. ἐτη,
 τελευτήσῃ, ἀποκατάστησον αὐτὸ Πέτρῳ. καὶ ἐτελεύ-
 τησεν ἡ Μάρθα, καὶ μετ' αὐτὴν ὁ υἱὸς τῆς διαθε-
 μένης ἄγων τὸν ἰε'. ἐνιαυτὸν. τί γίνεται.

37. λς'. 1) * Ἐὸνυ) ὃν οὐκ ἠδυνάμην ἐλευθερῶσαι,
 eod. ληγατεύσω σοι ἐπὶ τῷ ἐλευθερῶσαι, καὶ τὸ ληγάτον
 λαμβάνεις, καὶ οὐκ ἀναγκάζῃ ἐλευθερῶσαι. τότε γὰρ
 ὀφειλόμενος πειθαρχεῖν τῷ διαθεμένῳ, ὅτε μὴδὲν ἐκ
 τοῦ γινομένου συμβαίνει παράνομον. ἰσχύει δὲ τὸ
 ληγάτον, ἐπειδὴ κέρδος ἠθέλησά σε²⁾ σχεῖν ἐν τῷ
 δούλῳ, ἢ περὶ τὸν ἐμὸν κληρονόμον.

2) Καὶ³⁾ περὶ τοῦ, ἐὰν ὃν οὐκ ἠδυνάμην ἐλευ-
 θερῶσαι, ληγατεύσω σοι ἐπὶ τῷ ἐλευθερῶσαι, πῶς
 καὶ τὸ ληγάτον λαμβάνεις, καὶ οὐκ ἀναγκάζῃ ἐλευ-
 θερῶσαι. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

38. λζ'. Καὶ⁴⁾ ὅτι ὁ εἰπὼν ἐν διαθήκῃ· ληγατεύω
 eod. τόνδε⁵⁾, ὅσον ἐν τοῖς κωδικέλλοις γράψω· δοκεῖ ἐν
 τῇ διαθήκῃ ληγατεύειν.

pr. λη'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν αἵρεσις εἰς γένος τινῶν
 eod. ἀναφέρεται προσώπων, οὐ μὴν εἰς ῥητὰ καὶ ἐγνω-
 σμένα πρόσωπα, τί γίνεται.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω τι γενέσθαι ἐν τῷ φόρῳ,
 καὶ μὴ δείκνυται, ποῖον.

pr. λθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κελευσθῶ εἶσω ὀρητοῦ
 eod. χρόνου τὴν συκοφαντίαν ἐλέγξει τοῦδε, καὶ ἀρξά-
 μενος τῆς ὁδοῦ ἐπὶ τῷ πειθαρχῆσαι τῇ αἵρεσει κρα-
 τηθῶ ὑπὸ τινος ἐπὶ τινὰς ἡμέρας.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ἀγρὸν ὑπὸ
 αἵρεσιν τήν, ἐὰν πάντα τὰ περὶ αὐτὸν δαπανηθέντα
 δώσεις τῷ κληρονόμῳ μου, ποίας δαπάνας λέγω,
 ἀνάγνωθι.

§. 2. Καὶ ὅτι, ἐὰν πούρω ληγατεύσας σοι ρ'. νομί-
 ματα ἐπαγάγω· ὅσα ἐληγάτευσα, δότω ὁ κληρονό-
 μος μου, ἐὰν ἀποθάνῃ ἢ μήτηρ μου· αἵρεσις ἐστίν,
 καὶ ἄτονεῖ, εἰ προτελευτήσῃ αὐτῆς ὁ ληγατάριος.

§. 3. Καὶ ὅτι καλῶς σὺν ἐλευθερίᾳ ληγατεύω τῷ
 δούλῳ μου, ὅπερ αὐτῷ φυσικῶς χρεωστῶ.

§. 4. Καὶ ὅτι μὴ ὑποδεξάμενος ἐν προικῇ ἀγρὸν, τὸν
 Γρηγοριανὸν ἀγρὸν ἐληγάτευσα τῇ γυναικί μου εἰπὼν,
 ὃν ἐν προικῇ παρ' αὐτῆς ὑπεδέξαμην. ἔρωται, καὶ
 ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

§. 5. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω δοκιμασία τοῦδε γενέ-
 σθαι μνημεῖον, καὶ ληγατεύσω σοι εἰς τὴν αὐτοῦ
 κατασκευὴν ρ'. νομίματα, πῶς δίδως ἐγγύας.

41. μ'. 1) * Τὰ⁶⁾ αἵρετικὰ ληγάτα μετὰ τὴν ἐκβασιν
 eod. τῆς αἵρέσεως κεχρῶσθησιν⁷⁾. ὅθεν οὐ μεταφέρεσθαι
 ἐν τῷ μεταξὺ δύναται.

2) Τὰ⁸⁾ ὑπὸ αἵρεσιν ληγάτα, ἃ καὶ αἵρετικὰ
 λέγεται, τότε χρεωστοῦνται, ὅτε ὁ ληγατάριος πλη-
 ρώσῃ τὴν αἵρεσιν. πρὸ δὲ τοῦ πληρωθῆναι τὴν αἵ-

XXXIV. Et quaenam levissima libertatis conditio
 videatur.

XXXV. Et de eo, si tibi ad consulatum tuum
 quadringentos nummos legavero.

Maria, quae filio suo Petrum substituerat et te-
 stamento praedium Marthae legaverat, codicillis ita
 dixit: *A te peto, Martha, cum filius meus sedecim
 annorum erit, praedium ei restituas: quodsi prius
 quam sedecim annos impleverit, decesserit, Petro illud
 restitue.* Martha decessit, et post eam filius testatrix
 annum agens decimum quintum. Quid fiat.

XXXVI. Si eum, quem manumittere non poteram,
 tibi legavero, ut eum manumitteres, et legatum con-
 sequeris, neque cogeris manumittere. Tunc enim
 testatori parere debemus, cum ex eo, quod sit,
 nihil contra legem accidit. Valet autem legatum,
 quoniam te magis aliquod commodum in servo,
 quam heredem meum habere volui.

Et de eo: si eum, quem manumittere non po-
 teram, tibi legavero, ut eum manumitteres, et lega-
 tum consequeris, neque cogeris manumittere. Et
 lege causam.

XXXVII. Qui in testamento dixit: *Lego illi,
 quantum codicillis scripsero*: testamento legare vi-
 detur.

XXXVIII. Et de eo, si conditio ad genus qua-
 rundam personarum pertineat, non ad certas et notas
 personas, quid fiat.

Et de eo, si iussero aliquid in foro fieri, ne-
 que appareat, quid.

XXXIX. Et de eo, si intra certum tempus ca-
 lumniam illius arguere iussus fuero, et cum ire coe-
 pisset, ut parerem conditioni, ab aliquo per dies
 quosdam detentus fuero.

Et de eo, si tibi fundum legavero sub hac con-
 ditione, *si omnes impensas in eum factas heredi meo
 dederis*, quales impensas dicam, lege.

Si cum pure tibi centum nummos legassem, ad-
 iecero: *Quae legavi, heres meus dato, si mater mea
 decesserit*: conditio est, et deficit, si ante eam lega-
 tarius decesserit.

Servo meo recte lego cum libertate, quod ei
 naturaliter debeo.

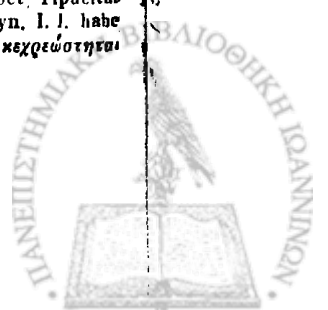
Cum fundum in dotem non accepissem, fundum
 Gregorianum uxori meae legavi, dicens, *quem in do-
 tem ab ea accepi.* Hoc valet. Et lege causam.

Et de eo, si arbitrato illius iussero fieri monu-
 mentum, et tibi ad id aedificandum centum nummos
 legavero, quomodo fideiussores des.

XL. Legata conditionalia post conditionis exitum
 debentur. Id eo interim delegari non possunt.

Legata sub conditione, quae etiam conditionalia
 dicuntur, tunc debentur, cum legatarius conditionem
 impleverit. Ante autem, quam impleta fuerit conditio.

y) L. 37. D. h. t. e Syn. 1. I. habet Fabr. T. V. p. 784. z) Deesse videtur μάλλον. a) Hoc habet Tipucitus
 b) L. 38—40. D. h. t. exhibentur e Tipucito. c) Sic Codex Tipuciti. Lege τῷδε. d) L. 41. D. h. t. e Syn. 1. I. habe
 Fabr. 1. I. Eadem habent Attalata Tit. XXXIX. §. 8. et Tipucitus. Hic praefigit verba καὶ ὅτι. e) Tip. κεχρῶσθησιν
 f) Hoc habet Harm. V. 10. §. 4.

σιν οὔτε ζημιούνται, οὔτε δίδονται, οὔτε οἱ κατέ-
οντες αὐτὰ ἀπαιτοῦνται, ὡς οὐπω κεχρεωστημένα
νόμινα.

μα'. Καὶ εἰς περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω ὑπὸ αἴρεσιν
εἰξουσίῳ τὴν, ἐὰν ὑπεξουσίος μείνη, πῶς δοκῶ τῷ
αὐτῷ ληγατεύειν. τὸ αὐτὸ, κἂν δοῦλῳ ὁμοίως λη-
γατεύῃ. καὶ περὶ τοῦ, εἰ ἀλλοτρίοις δοῦλοις δια-
σοφαὶ ληγατεύονται.

μβ'. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ὁ κληρονόμος ἀξιοθῆ-
βείν ἰ. νομίματα, καὶ πωλῆσαι μοι τὴν κληρο-
μίαν, εἴτα ὁ πάτρων ἐδικήσῃ μέρος αὐτῆς, τὸ
ἄλογον τῶν νομισμάτων ἀναλαμβάνω. εἰ δὲ καὶ
Φαλκίδιος γῶραν λάβῃ, οὐδὲν ἀπαιτῶ, καίτοι, εἰ
σοκαταστῆσαι, μὴ πωλῆσαι ἐκελεύσθῃ, ἀπήτουν. εἰ
νόμος κωλύει ἐμὲ τὸ πᾶν λαβεῖν, πρὸς ὃ λαμ-
νῶ, παρέχω, καὶ τὸ λοιπὸν ὃ τὸ περιττὸν ἀφαι-
ύμενος.

μγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δοῦλον γράψας κληρονό-
ν ἢ ἐλευθέρων εἶπω, αἴρεσιν^{h)} πληρωθῆναι χάριν
θῆναι τι οἰκέτῃ, αὐτῷ χορῆ, καὶ οὐ τῷ δεσπότῃ
δοσθαι. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν. καὶ περὶ τοῦ,
ν ἐπερωτήσω, ἐμοὶ ἢ τῷ δοῦλῳ Πέτρου δοθῆναι,
ἰ δοῦλῳ καταβάλλεται.

Εἰ μέντοι τις κελευσθῆ δοῦναί μοι, οὐ δύναται
ρὰ γνώμην μου τῷ δοῦλῳ μου δοῦναι.

Καὶ περὶ κληρονομίας ἀποκαθισταμένης, πῶς
^{hh)} αἴρεσιν πληρωθῆναι χάριν τῷ κληρονόμῳ δίδο-
αι, καὶ οὐκ ἀποκαθίστησιν αὐτὰ τῷ φιδικομισσαρίῳ.

Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ἀμφισβολία κινεῖται μοι περὶ
ς κληρονομίας, καὶ ἀπαιτῶ τὸν ληγατάριον ἀσφά-
αν, τί γίνεται.

Καὶ περὶ τοῦ γραφέντος κληρονόμου καὶ ἀξιο-
ντος λαβεῖν παρὰ σοῦ δέκα νομίματα, καὶ ἀπο-
ταστῆσαι σοι τὴν κληρονομίαν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐπικολῶⁱ⁾ ἀλλοτρίῳ δοῦλῳ
γατεύσω ὑπὸ αἴρεσιν τὴν, ἐὰν δώσει.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῆ μοι πρᾶγμα ὑπὸ
εσιν τὴν, ἐὰν παράσχῃ ἰ. νομίματα, καὶ μέρος
τοῦ διὰ χρήσεως κυριευθῆ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐν τῶν κληρονόμων ἀγρὸν
ὁ αἴρεσιν ληγατεύσω τὴν, ἐὰν τοῖς κληρονόμοις
σει ἰ. νομίματα. καὶ περὶ τοῦ, εἰ ὑπὸ τοιαύτην
εσιν ἐγράφη μερικὸς κληρονόμος. τὸ αὐτὸ γάρ
ιν, καὶ ὅτε δοῦλος ὑπὸ τοιαύτην αἴρεσιν ἐλεύ-
ιος καὶ μερικὸς γράφεται κληρονόμος.

μδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κελευσθῶ δοῦναι τῷ
ρονόμῳ ἰ. νομίματα, καὶ λαβεῖν παρ' αὐτοῦ λη-
ον, καὶ τοσαῦτα κεχρεωστημένος παρ' αὐτοῦ,
ήσω αὐτῷ ἀποχῆν, πῶς οὐ δοκῶ πληροῦν τὴν
εσιν.

μέ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν κελεύσω τῷ μέλλοντι
υθεροῦσθαι εἶσω ρ'. ἡμερῶν δοῦναι νομίματα,
μὴ φανερώσω, τότε δι' τὴν προθεσμίαν ἄρξα-
αι, πῶς ἀπὸ τῆς ὑπερσελεύσεως τῆς κληρονομίας
εται. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἀξιουμένων
ρονόμῳ δοῦναι.

μς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τῷ δοῦλῳ μου ἐλευθε-
ν ἐύσω ὑπὸ αἴρεσιν τὴν, ἐὰν ἐμὸς ἔσται, καὶ λη-
ον αὐτῷ ἢ κληρονομίαν ἄνευ τῆς αἰρέσεως κατα-
ω, καὶ μετὰ ταῦτα ἐκποιήσω αὐτόν.

neque laeduntur, neque praestantur, neque exiguntur
ab his, qui ea detinent, tanquam nondum debita.

XLII. Et de eo, si filiofamilias legavero sub hac
conditione, si in potestate manserit, quomodo patri
videar legare. Idem etiam est, si servo similiter le-
gatum fuerit. Et de eo, si servis alienis cibaria
legantur.

XLIII. Et de eo: si heres rogatus fuerit, decem
nummos capere, et mihi vendere hereditatem, postea
patronus partem eius vindicaverit, ratam portionem
pecuniae recipio. Quodsi et Falcidia locum habeat,
nihil peto, licet peterem, si restituere, non vendere
iussus fuisset. Sed si lex prohibeat, quominus soli-
dum capiam, pro parte eius, quod capio, etiam prae-
sto, et reliquum ille, qui quod amplius est, aufert.

XLIII. Et de eo: si servo alieno aut libero ho-
mine herede scripto conditionis implendae gratia ali-
quid servo dari iussero, ipsi, non domino, dari de-
bet. Et lege causam. Et de eo: si mihi aut servo
Petri dari stipulatus fuero, servo solvitur.

Si tamen quis mihi dare iussus sit, contra vo- §
luntatem meam servo meo dari non potest.

Et de hereditate restituta, quomodo ea, quae §
conditionis implendae gratia danda sunt, heredi den-
tur, et hic ea fideicommissario non restituantur.

Et de eo, si controversia mihi fiat de heredi- §
tate, et a legatario cautionem exigam, quid fiat.

Et de herede scripto et rogato, capere a te de- §
cem nummos, et restituere tibi hereditatem.

Et de eo, si communi (aut) alieno servo lega- §
vero sub hac conditione, si dederit.

Et de eo, si res mihi legata fuerit sub hac §
conditione, si decem nummos dederero, et pars eius
fuerit usucapta.

Et de eo, si uni heredum fundum legavero sub §
hac conditione, si heredibus trecentos nummos dede-
rit. Et de eo, si sub eiusmodi conditione ex parte
heres scriptus fuerim. Idem enim est, et cum servus
sub eiusmodi conditione liber et heres ex parte scri-
bitur.

XLIV. Et de eo, si heredi decem nummos dare
et legatum ab eo accipere iussus fuero, et cum toti- §
dem ab eo mihi deberentur, accepta ei tulero, quo-
modo conditionem implere non videar.

XLV. Et de eo, si statuliberum intra centum §
dies pecuniam dare iussero, neque manifestavero, D
quando praestitutum tempus incipere debeat, quomodo
ab adita hereditate incipiat. Idem est etiam in om-
nibus, qui heredi dare rogati sunt.

XLVI. Et de eo, si servo meo libertatem reli- §
quero sub hac conditione, si meus erit, eique legatum D
vel hereditatem sine conditione reliquero, et postea
eum alienavero.

g) L. 42 — 47. D. h. t. exhibentur e Tipuelto.

h) Addendum videtur τοῦ ante verba αἴρεσιν πληρωθῆναι χάριν.
Inseras τοῦ post τά. i) Addendum videtur ἢ post ἐπικολῶ.

μζ. * Ἐάν*) ληγατεύσω σοι, ὅτε εἰς τὸν ιζ'.
 XV. ἐνιαυτὸν ἔλθῃς, οὐχ ἕμα τῷ ἐπιβῆναι τῷ ιζ'.¹⁾ τὸ
 ληγάτον ἀπαιτεῖς.

9. μη'. Καί^{m)} περὶ τοῦ, ἐὰν μετὰ ι'. ἔτη ληγάτον
 οδ. ἢ ἐλευθερίαν ἐάσω, πῶς τῇ ἰσάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ δε-
 κάτου ἔτους κεκρωσθηται.

0. μθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐλευθερία καταλειφθῇ
 οδ. τινι ὑπὸ αἵρεσιν τήν, ἐὰν ἀποδῶ τοὺς λόγους, πῶς
 διαγνώμονα δίδωσιν ὁ πραιτωρ, καὶ μετὰ τὰς λοι-
 πάδας καὶ τὴν δόσιν τῶν δικαιοματίων τότε δίδεται
 ἢ ἐλευθερία.

pr. ν'. Καὶ ὅτι δύο αἵρεσεων ἐγκειμένων διηρημένως
 οδ. ἐλευθερία, οἷαν θέλει τις, πληροῖ, ἐπὶ δὲ ληγάτου
 τήν τελευταίαν.

1. Καὶ περὶ τοῦ κελευσθέντος δοῦναι ι'. νομίματα,
 καὶ εἶναι ἐλεύθερος, πῶς καὶ τῷ κληρονόμῳ τοῦ
 κληρονόμου διδοῦς ἐλευθεροῦται. οὐκ ἔστι δὲ τὸ
 αὐτὸ ἐπὶ ληγαταρίου.

52. να'. Καὶ ὅτι ἔστιν ὅτε τὰ σιωπηρῶς ἐνόητα καὶ
 οδ. μὴ βλάπτοντα βλάπτουσιν ἐκφωνούμενα. καὶ ἀνά-
 γνωστὴ τὰ παραδείγματα. εἰσὶ καὶ γὰρ θαυμαστά.

53. νβ'. Καὶ περὶ τοῦ ἐλευθερώσαντος δοῦλον ὑπὸ
 οδ. αἵρεσιν, πῶς δύναται τὴν αἵρεσιν κωλύειν.

pr. νγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὰ δίχα χρόνου ληγατευ-
 οδ. θέντα εἴπω δοθῆναι μετ' ἐνιαυτὸν, μετὰ διετίας,
 μετὰ τριετίας, οὐκ ἀνήκουσι ταῦτα τὰ ῥήματα πρὸς
 τὸ ληγατευθῆναι σοι, ὅτε ἠβήσεις.

1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δύο τισὶ πράγματα ληγατευθῇ
 ὑπὸ αἵρεσιν τήν, ἐὰν δώσουσι τῷ κληρονόμῳ ρ'. νο-
 μίσματα, τί γίνεται διδοῦς ὁ εἰςⁿ⁾ τὰ νομίματα.

55. νδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ὑπὸ αἵρεσιν
 οδ. τήν, ἐὰν δώσεις σ'. νομίματα Πέτρῳ μὴ ἔχοντι
 ἔξουσίαν τοῦ λαβεῖν.

56. νε'. 1) * Ἐάν^{o)} ἀξιώθῃς ι'. νομίματα δοῦναι,
 οδ. καὶ λαβεῖν ἀγρόν, οὐ δύνασαι τὰ ε'. διδοῦς λαβεῖν
 τὸ ἥμισυ τοῦ ἀγροῦ. εἰ δὲ πολλοῖς ὑπὸ τὴν αὐτὴν
 αἵρεσιν καταλειφθῇ, ἕκαστος διδοῦς τὴν ἀναλογίαν
 λαμβάνει τὸ ἀμύζον αὐτῶ. ὡς δὲ ὁ εἰς οὐ δύναται
 διαιρεῖν τὴν αἵρεσιν, οὕτως οὐδὲ οἱ ὑποκαταστάτες
 αὐτῶ. ἀντὶ γὰρ ἐνὸς προσώπου παραλαμβάνεται^{p)}.

2) Εἰχέ^{q)} τις ἀγρόν, καὶ παρ' αὐτοῦ τούτου
 τοῦ ἔχοντος τὸν ἀγρόν ἠξιώθη ἄλλος ὡς ληγατάριος
 λαβεῖν τὸν ἀγρόν ὅλον, πλὴν οὕτως, εἰ δώσει διὰ
 τήν τοῦ ἀγροῦ κτήσιν ι'. νομίματα. ὁ δὲ μὴ δυνά-
 νητος τὰ ι'. ἀποδοῦναι νομίματα ζητεῖ δοῦναι τὰ
 ε', καὶ λαβεῖν τὸ ἥμισυ τοῦ ἀγροῦ. ὁ νόμος ὀρίζει,
 μὴ εἰσακούεσθαι τούτου τὴν ζήτησιν, ἀλλὰ καθ'
 ὀλοκληρίαν^{r)} τοῦ ἀγροῦ στερεῖσθαι αὐτόν.

3) Καί^{s)} περὶ τοῦ, ἐὰν ἀξιώθῃ^{t)} δοῦναι ι'. νο-
 μίσματα, καὶ λαβεῖν ἀγρόν, πῶς οὐ δύναται τὰ ε'. δι-
 δοῦς λαβεῖν τοῦ ἀγροῦ τὸ ἥμισυ. καὶ εἰ πολλοῖς
 ὑπὸ τὴν αὐτὴν αἵρεσιν καταλειφθῇ.

57. νς'. Καί^{u)} περὶ τοῦ, ἐὰν ἐλευθερώσω τὸν δοῦλόν
 οδ. μου ὑπὸ αἵρεσιν τήν, ἐὰν ἔξωτικῶ τινι παράσχῃ νο-
 μίσματα ἢ ὑπηρεσίας.

58. νζ'. Καὶ ὅτι καλῶς ἄλλοτρίᾳ δούλῃ ληγατεύεται
 οδ. ὑπὸ αἵρεσιν τήν, ἐὰν γυμνηθῇ.

XLVII. Si legavero tibi, cum ad sextum deci-
 mum annum perveneris, non simul ac sextum deci-
 mum annum ingressus fueris, legatum petis.

XLVIII. Et de eo, si post decem annos legatum
 aut libertatem reliquero, quomodo novissimo decimi
 anni die debeat.

XLIX. Et de eo, si libertas alicui relicta fuerit
 sub hac conditione, si rationes reddiderit, quomodo
 arbitrum det Praetor, et praestitis reliquis et datis
 instrumentis libertas detur.

L. Cum duae conditiones disiunctim adiectae
 sunt libertati, quam quis velit, implet: in legato
 autem ultimam.

Et de eo, qui decem nummos dare et liber esse
 iussus est, quomodo etiam heredi heredis dando liber
 fiat. Idem non est in legatario.

LI. Interdum ea, quae tacite insunt et non ob-
 sunt, nocent, si exprimantur. Et lege exempla. Sunt
 enim mirabilia.

LII. Et de eo, qui servum sub conditione liberum
 esse iussit, quomodo conditionem prohibere possit.

LIII. Et de eo: si legata die non adiecto relicta
 annua, bima, trima die dari iussero, haec verba non
 pertinent ad id, quod tibi legatum est, cum pubes
 factus fueris.

Et de eo, si duobus res fuerit legata sub hac
 conditione, si heredi centum nummos dederint, quid
 fiat, si unus pecuniam det.

LIV. Et de eo, si tibi legavero sub hac condi-
 tione, si ducentos nummos Petro dederis, qui cu-
 piendi ius non habet.

LV. Si rogatus fueris decem nummos dare et
 fundum capere, non potes quinque dando dimidiam
 fundi partem consequi. Si vero pluribus sub eadem
 conditione relictus fuerit, quilibet suam partem dando
 quod sibi competit, consequitur. Sicut autem unus
 conditionem scindere non potest, ita nec hi, qui ei
 substituti sunt. Nam pro una persona habentur.

Quidam fundum habebat, et ab eo, qui fundum
 habebat, alius rogatus est tanquam legatarius, ut
 fundum totum caperet, si propter fundi acquisitionem
 decem nummos dedisset. Cum autem is hos decem
 nummos dare non posset, desiderat quinque dare et
 dimidiam fundi partem consequi. Lex statuit, eius
 desiderium non amitti, et in solidum eum fundo
 privari.

Et de eo, si rogatus sit dare decem nummos
 et fundum capere, quomodo quinque dando dimidiam
 fundi partem capere non possit. Et si pluribus sub
 eadem conditione relictus fuerit.

LVI. Et de eo, si servum meum liberum esse
 iussero sub hac conditione, si extraneo cuidam pe-
 cuniam aut operas praestiterit.

LVII. Alienae ancillae recte legatur sub hac con-
 ditione, si nupsit.

κ) I. 48. D. h. t. e Syn. p. 395. habet Fabr. T. V. p. 785. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ εἰ. 1) Tip
 τῷ εἶ καὶ δεκάτῳ ἔτει. m) L. 49 — 55. D. h. t. exhibentur e Tipucito. n) Sic Codex Tipuciti. Lege διδοῦναι τοῦ ἐνός
 ο) L. 56. D. h. t. e Syn. I. i. habet Fabr. I. i. p) Lege παραλαμβάνοντα. q) Hoc habet Harm. V. 10. § 41. r) Malin
 καθ' ὀλοκληρίαν. s) Hoc habet Tipucitus. t) Adde τίς, vel lege ἀξιώθῃς, et postea δύνασαι, ut in Synopsi. u) L. 57 — 58
 D. h. t. exhibentur e Tipucito.

νή. Καὶ ὅτι ὁ αἰρετικῶς ληγάτω τιμηθεὶς τελευ-
σὶν πρὸ τῆς ἐκβάσεως ἀπόλλουσιν αὐτό.

Εἰ μὲντοι περιοριστος ἐν τῷ μεταξὺ γένηται, οὐ
θελίεται τὸ ληγάτον διὰ τὴν ἐλλίδα τῆς ἐπανόδου.

ρθ'. * Αἰ^ν) αἰρέσεις εἰς τρία σκέλη διαιροῦνται,
εἰς τὸ δοῦναι, ἢ ποιῆσαι, ἢ συμβῆναι, ἢ μὴ δοῦ-
ναι, ἢ μὴ ποιῆσαι, ἢ μὴ συμβῆναι. καὶ εἰ μὲν ἔχουσι
σιν ἢ ποιῆσιν, προσώποις ἦνται ἢ τοῦ ληγατά-
νου, ἢ ἐτέρου. αἱ μὲντοι ἀπαιτοῦσαι τὴν συμβῆναι
χρησίζονται. τὰ οὖν ἔχοντα αἰρέσει ἐν δύοσι ἢ
ποιοῦσι πληροὶ ὁ δημόσιος διαδεχόμενος τὸν τοιοῦ-
τον ληγατάριον.

ζ'. Καὶ^ω) περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῆ^ς γυναικί
ν ὑπὸ αἰρέσειν παιδοποιίας, καὶ τοῦ γάμου συνε-
ῶτος τελευτήσω, ποῖοι παῖδες συμβάλλονται αὐτῇ.

ξα'. Καὶ εἰ ῥητῶς εἶπω, ὥστε, εἰ καὶ παρὰ ἄλλου
τὰ θάνατόν μου τέκη, λαβεῖν αὐτὴν τὸ κατα-
φθέν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ μὴ δυνάμενος τὸ ληγα-
θέν ὅλον λαβεῖν δώσει τι διὰ τὸ πληρωθῆναι τὴν
εἶσιν.

ξβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀπέλω τῆ^ς γυναικί ῥη-
σὶς γαμηθῆναι προσώποις. καὶ εἰ ἐπὶ τῇ γαμηθῆναι
τῷ προσώπῳ ληγατεύσω· ἔστι δὲ σεμνὸν ἢ ἄσεμνον
πρόσωπον.²⁾

ξγ'. Καὶ ὅτι τὰ αἰρετικὰ ληγάτα οὐκ ἀναιρεῖται
τελευτῇ τῶν χρεωστουμένων αὐτά.

ξδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οἰκέτῃ μου ἐλευθερίαν
ληγάτον ὑπὸ αἰρέσειν εἰσω, καὶ πρὸ τῆς ἐκβάσεως
κληρονόμος αὐτὸν ἐλευθερώσῃ, τί γίνεται.

ξε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ἀγρόν
τῷ μὴ ἐλευθερώσαι τόνδε τὸν δοῦλόν σου, καὶ
ἐλευθερώσῃς, εἰς Πέτρον τὸν ἀγρόν μετέλθειν,
ίνεται, ἐὰν ἐλευθερώσῃς, καὶ πῶς τὸν κληρονό-
μῳ μου ἀναδίωξ, κακείνος τῷ Πέτρῳ.

ξς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω γυναικί εἰς και-
γάμου, καὶ εὐρεθῇ γεγαμημένη, κατὰ τοῦτο ἦδειν,
δοκῶ περὶ δευτέρων γάμων λέγειν.

ξζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ὑπὸ αἰ-
ν τῆν, ἐὰν θέλῃς λαβεῖν, τότε οὐ παραπέμψεις
ἢ ἢ παραπέμψεις κληρονόμοις.

ξη'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γυνὴ τοὺς υἱοὺς αὐτῆς ἐν
εἰ γράψῃ αὐτοὺς²⁾ κληρονόμους ὑπὸ αἰρέσειν
ἔξουσιότητος, καὶ ληγατεύσῃ αὐτοῖς τινα χωρὶς
σεως.

ξθ'. Καὶ ὅτι, εἰ ληγατεύσω τινὲ ρ'. νομίματα,
ἀγοράσῃ ἑαυτῷ ἀγρόν, οὐκ ἀναγκάζεται ἀγοράσαι,
ἢ προνοίᾳ αὐτοῦ μὴ νηφαλαίου^{α)} ὄντος τοῦτο
ν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ὑπὸ αἰρέσειν
ἐὰν Μαρίαν τὴν χήραν ἀγάγῃ. εἰ ὁμολογήσει
ἦν τις, εἰ μὴ τῆνδε ἀγάγῃται, καὶ μὴ ἀγάγῃται
ἦν, πῶς οὐ βεβαιοῦται ἢ ποιηθῇ.

Καὶ ὅτι ἢ αἰρέσεις τοῦ μὴ ἀναχωρῆσαι σε τοῦ
αὐτός μου ἢ ἐν τῷδε τῷ τόπῳ οἰκῆσαι, περιαι-
ται, εἰ μὴ ἀπελευθέρῳ μου ἦ.

Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ληγατεύσω σοι ὑπὲρ προικὸς
ἐμῆς θυγατρὸς, πῶς οἱ δύο ἐστὲ ληγατάριοι.

LVIII. Qui conditionali legato honoratus est, L. 1
ante conditionis exitum moriens illud amittit. D. X

Si tamen interim fuerit deportatus, non perimitur §. 1.
legatum ob spem redditus.

LIX. Condiciones in tria membra dividuntur, vel L. 1
ut quid detur, vel ut fiat, vel ut obtingat, aut ne D. 1
detur, ne fiat, ne obtingat. Ac si quidem in dando
vel faciendo consistunt, personis cohaerent aut lega-
tarii, aut alterius. Quae autem, ut aliquid obtingat,
desiderant, a casu pendent. Quae dandi vel faciendi
conditionem habent, fiscus implet eiusmodi legatario
succedens.

LX. Et de eo, si uxori meae sub conditione li- L. 1
berorum procreandorum legavero, et constante matri- D. 1
monio decessero, quinam liberi ei prosint.

LXI. Et si specialiter dixero, eam, etiamsi ex L. 62.
alio post mortem meam pepererit, relictum capere. D. 1

Et de eo, si qui legatum solidum capere non §. 1.
possit, conditionis implendae causa aliquid dederit.

LXII. Et de eo, si vetuero uxorem certis per- L. 63
sonis nubere. Et si legavero, ut certae personae §. 1. D. 1
nuberet: persona autem sit honesta aut inhonesta.

LXIII. Conditionalia legata non perimuntur morte L. 6
illorum, qui ea debent. D. 1

LXIV. Et de eo, si servo meo libertatem et le- L. 6
gatum sub conditione reliquero, et heres ante condi- D. 1
tionis exitum eum manumiserit, quid fiat.

LXV. Et de eo, si fundum tibi legavero, ne L. 6
illum servum tuum manumitteres, et si manumiseris, D. 1
ad Petrum fundum transire iussero, quid fiat, si ma-
numiseris, et quomodo heredi meo fundum reddas, et
ille Petro.

LXVI. Et de eo, si mulieri in tempus nuptiarum L. 68
legavero, eaque nupta fuerit, egoque id scirem, quo- D. 1
modo de secundis nuptiis loqui videar.

LXVII. Et de eo, si legavero tibi sub hac con- L. 69
ditione, si volueris accipere, quando illud ad heredes D. 1
transmittas aut non transmittas.

LXVIII. Et de eo, si mulier filios suos sub con- L. 70
ditione emancipationis ex parte heredes scripserit, D. 1
eisque quaedam pure legaverit.

LXIX. Si cui centum nummos legavero, ut sibi L. 71. p
fundum emeret, emere non cogitur, nisi ut ei minus D. 1
industrio prospicerem, hoc dixi.

Et de eo, si tibi legavero sub hac conditione, §. 1.
si Mariam viduam duxeris. Si poenam quis promi-
serit, si illam non duxerit, et non duxerit eam, quo-
modo poena non committatur.

Conditio, ne a monumento meo recedas, vel ut §. 2.
in loco illo habites, tollitur, nisi libertus meus sit.

Et de eo, si tibi dotis nomine filiae meae le- §. 3.
gavero, quomodo vos ambo sitis legatarii. Et quando

1) L. 60. D. h. t. e Syn. p. 306. habet Fabr. T. V. p. 785. Tipucitus habet usque ad διαιροῦνται, et praefigit verba καὶ
post διαιροῦνται addit εἰ καὶ ἀνάγνωθι. ω) L. 61. sqq. usque ad L. 78. pr. D. h. t. exhibentur e Tipucito. x) L. 64.
eratur. y) Lege τῷ κληρονομῳ. z) Illud αὐτοῦς prorsus supervacaneum est et melius omittitur. a) Sic Codex
Iti. Lege νηφαλίου.

καὶ τότε καὶ μετὰ λύσειν τοῦ γάμου καλῶς σοι καταβάλλεται τὸ ληγάτον. καὶ εἰ πρὸ τοῦ γάμου τελευτήσεις ἢ ἡ θυγάτηρ, ἢ μὴ θελήσεις αὐτὴν ἀγαγεῖσθαι, τί γίνεται. καὶ ὅτι καὶ πρὸ τῶν γάμων καλῶς κινεῖς.

pr. ο'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τῇ γυναικὶ μου ἢ τῷ ἀπελευθέρῳ μου ληγατεύσω ἐπὶ τῷ μὴ ἀναχωρῆσαι τῶν τέκνων μου.

§. 3. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀξιῶσω τὸν κληρονόμον μου μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἀποκαταστήσασθαι σοὶ τὴν κληρονομίαν ὑπὸ αἵρεσιν τῆν, ἐὰν μὴ ἀπαιτήσης ἱκανά· ἢ ἐὰν εἴπω· ἀποκατάστησον μετὰ θάνατόν σου τὴν κληρονομίαν οὕτως, ἵνα μήτε ἀσφάλειαν ἀπαιτήσης, μήτε λόγους τῆς κληρονομίας· πῶς τὴν μὲν ἀσφάλειαν παραχωρεῖται, οὐ πάντῃ δὲ μένει ἀλογοθέτητος. ἀλλ' ἢ μὲν ῥαθυμία συγχωρεῖται αὐτῷ, οὐκέτι δὲ καὶ ὁ δόλος. οὕτω γὰρ καὶ ἐπὶ τῷ διοικοῦντι πράγματά τινα καὶ ἐπὶ τῷ κελουσθέντι μὴ δοῦναι λογισμοὺς κεκανόνισται.

§. 4. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω γυναικὶ ὑπὸ αἵρεσιν τῆν, ἐὰν δοκιμασία Πέτρου γαμηθῇ, πῶς λαμβάνει τὸ ληγάτον, κἂν παρὰ γνώμην αὐτοῦ γαμηθῇ, εἴτε ζῶντός μου τελευτήσῃ Πέτρος.

§. 6. Καὶ ὅτι ἡ πλαστή αἰτία οὐκ ἀνυροῖ τὸ ληγάτον, εἰ μὴ δείκνυται, ὅτι οὐκ ἄλλως ἐληγάτευσεν, εἰ μὴ ἐνόμισεν, αὐτὴν ἀληθῆ εἶναι.

§. 7. Καὶ ὅτι ἡ πλαστή αἵρεσις ἀδύνατός ἐστιν, ἣν καὶ ἀνάγνωθι· ἔχει γὰρ τὸ ταύτης παράδειγμα.

§. 8. Καὶ ὅτι ἡ πλαστή δῆλωσις οὐ ποιεῖ ληγάτον, καὶ ἀνάγνωθι τὸ παράδειγμα.

13. eod. οα'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοὶ ἀγρὸν ὑπὸ αἵρεσιν τῆν, ἐὰν μὴ ἔλθῃς εἰς Ἀσίαν, καὶ Πέτρον τὸν αὐτόν, ἐὰν ἔλθῃς. b)

15. eod. οβ'. Καὶ ὅτι ἡ ἄδηλος ἡμέρα ἐν ταῖς διαθήκαις ἀντὶ αἰρέσεώς ἐστιν.

16. eod. ογ'. Καὶ ὅτι ἡ νόθεσία οὐκ ἀναιρεῖ τὴν τῆς ἀπαίδας αἵρεσιν.

pr. eod. οδ'. Καὶ ὅτι μάμμη ὑπὸ αἵρεσιν ἐμαγκιπατίονος ἐνοσησαμένη τοὺς ἐγγόνους, καὶ τὰ ληγάτα ὑπὸ τῆν αὐτὴν αἵρεσιν δοκεῖ καταλιμπάνειν, κἂν χωρὶς αἰρέσεως ἐληγάτευσεν, κἂν μὴ ὑποκατάστησῃ ἐπ' αὐτοῖς τινα, ὡς ἐν τῇ ἐνοσίσει. καὶ περὶ τοῦ, ὅτε δοῦλος χωρὶς αἰρέσεως ἐλευθεροῦται, μερικὸς δὲ κληρονόμος ὑπὸ αἵρεσιν γράφεται, καὶ ληγατεύεται αὐτῷ ὑπὸ αἵρεσιν τῆν, ἐὰν μὴ κληρονομήσῃ, πῶς δοκεῖ ἢ ἐλευθερία ἐν τῷ ληγάτῳ ἀναλαμβάνεσθαι.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ὅτι δι' ἄλλην αἰτίαν ὑπερτίθεται ἡ ἀγωγή τοῦ ληγάτου.

§. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοὶ ρ'. νομίσματα ὑπὸ αἵρεσιν τῆν, ἐὰν ἦδε ἡ γυνὴ μὴ γαμηθῇ, καὶ ἀξιῶσω σε ταῦτα παρασχεῖν αὐτῇ γαμουμένη.

§. 3. Καὶ ὅτι τὴν γυναῖκα γράψας κληρονόμον, καὶ ἀξιῶσας τελευτῶσαν ἀποκαταστήσασθαι τὸν κληρονόμον ἐξ-νερεδάτω θυγατρί, ἔδωκα ἐπίτροπον αὐτῇ, κελύσας διοικεῖν αὐτόν, ὅτε ἡ μήτηρ ἐπὶ ἀνήρῳ τῇ κόρῃ ἀποθάνῃ. οὐ δοκῶ ὑπὸ αἵρεσιν δίδόναι αὐτόν, ἀλλὰ τὰ ἱκανά τῇ μητρὶ παραχωρεῖν διὰ τὰ ἐν μέσῳ κτώμενα τῇ κόρῃ. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀξιῶσω τὴν γυναῖκά μου τελευτῶσαν ἀποκαταστήσασθαι τῷ παιδί ρ'. νομίσματα, πῶς δοκῶ συγχωρεῖν αὐτῇ τὴν περὶ τῆς τοῦ ληγάτου φυλακῆς ἱκανοδοσίαν. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν

etiam soluto matrimonio recte tibi legatum solvatur. Et si ante nuptias decesseris aut filia, aut eam ducere nolueris, quid fiat. Etiam ante nuptias recte agis.

LXX. Et de eo, si uxori meae aut liberto legavero ita, ut a liberis meis non discederet.

Et de eo, si heredem meum rogavero post mortem suam tibi hereditatem restituere sub hac conditione, si satis non exegeris: vel si dixeris: Restitue post mortem tuam hereditatem ita, ut nec cautio, nec rationes hereditatis a te exigantur: quomodo cautio quidem remittatur ei, non omnino autem a rationibus reddendis liberetur. Sed culpa quidem ei remittitur, nec vero dolus. Sic enim etiam in eo, qui negotia quaedam gessit, et in eo, qui vetitus est rationes reddere, regulariter definitum est.

Et de eo, si mulieri legavero sub hac conditione, si arbitrato Petri nupserit, quomodo legatum capiat, licet praeter eius voluntatem nupserit, sive vivo me Petrus decesserit.

Falsa causa non irritum reddit legatum, nisi probetur, alias non fuisse legaturum, nisi putasset, eam veram esse.

Falsa conditio impossibilis est, quam et lege: habet enim eius exemplum.

Falsa demonstratio non facit legatum, et lege exemplum.

LXXI. Et de eo, si fundum tibi legavero sub hac conditione, si in Asiam non veneris, et eundem Petro, si veneris.

LXXII. Dies incertus in testamentis loco conditionis est.

LXXIII. Adoptio non tollit conditionem orbitatis.

LXXIV. Avia, quae sub conditione emancipationis nepotes instituerat, legata quoque sub eadem conditione videtur relinquere, quamvis sine conditione legaverit, etiamsi in his neminem substituerit, ut in institutione. Et de eo, cum servus pure liber esse iubetur, sub conditione autem heres ex parte scribitur, et legatum ei relinquitur sub hac conditione, si heres non exlitterit, quomodo libertas in legato repeti videatur.

Et de eo, quod ob aliam causam actio legati differatur.

Et de eo, si centum nummos tibi legavero sub hac conditione, si mulier illa non nupserit, et te eos illi nubenti praestare rogavero.

Cum mulierem heredem scripsissem, eamque rogassem, ut vita decedens hereditatem filiae exhereditatae restitueret, tutorem ei dedi, quem administrare iussi, cum mater puella impubere relicta decessisset. Non videor eum sub conditione dare, sed satisfactionem matri remittere propter ea, quae medio temporis puellae acquisita sunt. Et de eo, si uxorem meam rogavero, ut vita decedens filio centum nummos restitueret, quomodo ei satisfactionem legati servand gratia remittere videar. Et de eo, si tibi legaver

δ) I. 74. D. h. t. desideratur.

ληγατεύσω σοι ὑπὸ ἀφρεσιν τήν, ἐὰν μὴ ἀπαιτήσης
μαύτην ἰκανοδοσίαν, πῶς οὐ ποιῶ τὸ ληγάτον αἰ-
ρετικόν, καὶ οὔτε ἐπιχειρῶν αὐτὴν ἀπαιτῆσαι ἐκ-
πτεις αὐτοῦ.

οε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τῇ συνεξεγγμένη τῷ ἀνήθω
ρέσει αὐτὸς ἢ ἐπίτροπος αὐτοῦ ἐμποδίση, πῶς δοκεῖ
ηροῦσθαι.

1) Ἐὰν^ο) αἰρέσεις πολλὰ διαζευκτικῶς προσ-
αφῶσιν, ἀρκεῖ μία πληρωθεῖσα.

2) Καὶ^δ) ὅτι, ἐὰν αἰρέσεις πολλὰ διαζευκτικῶς
οσγραφῶσιν, ἀρκεῖ μίαν πληρωθῆναι.

ος'. Καὶ^ε) ὅτι, ὅτε μὲν εἰς τελευτὴν τοῦ ληγα-
ρίου ἀναρτᾶται τὸ ληγάτον, χωρὶς αἰρέσεως ἔστιν,
ὡν ὑπέρθεσιν· ὅτε δὲ εἰς τελευτὴν τοῦ κληρονόμου,
ρετικόν ἔστιν.

Καὶ περὶ τοῦ, πότε ὁ ληγατάριος ὑποπίπτων τῇ
ουκιανῇ ἀσφαλείᾳ καὶ τοὺς καρποὺς ἀποκαθίστησιν.

Καὶ ὅτι οὐσούφρουκτον, ὅτε τελευτᾷς, οὐ καλῶς
γατεύω σοι· εἰ δὲ χρῆσιν ληγατεύσω σοι καρπῶν
ὁ ἀφρεσιν τοῦ μὴ ποιῆσαι τι, διδοὺς ἀσφάλειαν
μβάνεις αὐτήν.

οζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ἐπὶ τῷ
ημεῖόν μοι ποιῆσαι, πῶς οὐκ ἔστιν αἰρετικόν· εἰ
ληγατεύσω, ἐὰν ποιήσης μοι μνημεῖον, ἔστιν αἰ-
ικόν.

οη'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οὕτως εἶπω· Πέτρος, ἐὰν
ς λόγους ἀποδῶ, ἐλεύθερος ἔστω μετὰ τῆς αὐτοῦ
αικός, καὶ ὁ κληρονόμος αὐτοῖς δότω ἰ. νομί-
τα· πότε ὑπὸ ἀφρεσιν, καὶ πότε χωρὶς αἰρέσεως
Πέτρος δοκεῖ ἐλευθεροῦσθαι. καὶ περὶ τοῦ, εἰ τε-
τήσῃ μετὰ τὴν ὑπεϊκέλευσιν τῆς κληρονομίας. ἢ
τοι γυνὴ αὐτοῦ χωρὶς αἰρέσεως πάντα ἐλευθεροῦ-
καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

Καὶ ὅτι ἢ ὑπὸ τοῦ χρεωστοῦντος τὸ ληγάτον
οδιοθεῖσα αἰρέσεις ἐκβῆναι δοκεῖ.

οθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω ἐλευθερωθῆναι τὸν
λόν μου, ἐὰν τοὺς λόγους ἀποδῶ, καὶ ληγατεύσω
τῷ ἀγρόν, ἅμα τῇ ἐλευθερίᾳ καὶ τὸ ληγάτον προ-
ρεῖ. αὐτὴ δὲ ἢ ἀφρεσιν καὶ φάκτον ἔχει τὸ λογο-
ῆσαι καὶ δόσιν τὴν τῶν λοιπῶν.

π'. 1) Εἰ^ς) καὶ εἶπω, ὅτι, ἐὰν ὁ δεῖνα δεῖξῃ ἐαυ-
νὸν μου, ἔστω μου κληρονόμος, ἄκυρος ἢ ἔν-
τις.

2) Καὶ^ε) περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω· ὁ δεῖνα, εἰ δεῖξει,
τὸν νῖόν μου εἶναι, ἔστω μου κληρονόμος. ἀρη-
ῆται ἢ διαθήκη, ἐὰν ἀποδείξῃ. καὶ ἀνάγνωθι
αἰτίαν.

πα'. Καὶ^η) ὅτι τὰ καταλειφθέντα ἀπελευθέρους
ο ἐτησίων διατροφῶν καὶ ἐνδυμάτων, ἐφ' ὅσον
νὶν συνδιόγουσιν, εἰ ἀποδημήσῃ ὁ νῖός ἢ χωρι-
αὐτῶν^ι), οὐ σβέννυται· οὔτε εἰ ἀποθάνῃ· εἰ
διὰ τὸ αὐτοῦ χρήσιμον καταλειφθῆ.

πβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γράψω σε κληρονόμον
ῖσω σε τοῖς παισὶ σου ἢ τοῖς ἐγγόνους ἀποκατα-
ναι τὰ πράγματα, ὅτε ἀπαιτήσουσι, πῶς οὐκ
αἰρετικόν διὰ τοῦ εἰπεῖν, ὅτε ἀπαιτήσουσι.

πγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐλευθερίαν καὶ ληγάτον
τῷ δούλῳ μου, ἐὰν δώσει^κ) τῷ κληρονόμῳ
ομίσματα, καὶ ζῶν αὐτὸν ἐλευθερώσω ἢ πω-

sub ea conditione, si eiusmodi satisfactionem non
exegeris, quomodo legatum non faciam conditionale,
tuque eam petere tentans illo non priveris.

LXXV. Et de eo, si conditionem personae pu- L. 78.
pilli iunctam ipse aut tutor eius impedierit, quomodo D. X³
impleri videatur. 1

Si multae conditiones disiunctive adscriptae fue- §. 1.
rint, sufficit una impleta.

Si multae conditiones disiunctive adscriptae fue-
rint, sufficit, unam esse impletam.

LXXVI. Cum in mortem legatarii legatum sus- L. 79.
penditur, purum est, sed dilationem habet: cum au- §. 1. L
tem in mortem heredis, conditionale est.

Et de eo, quando legatarius cautionem Mucia- §. 2.
nam committens fructus quoque restituat.

Usufructum, cum moreris, non recte tibi lego: §. 3.
sed si usufructum sub conditione alicuius non faci-
endi tibi legavero, cautionem praestans cum conse-
queris.

LXXVII. Et de eo, si tibi legavero, ut moni- L. 8
mentum mihi facias, quomodo non sit conditionale: D. e
sed si legavero, si monumentum mihi feceris, condi-
tionale est.

LXXVIII. Et de eo, si ita dixerō: Petrus, si L. 81.
rationes reddiderit, cum contubernali sua liber esto, D. e
eisque heres decem nummos dato: quando sub con-
ditione, et quando pure Petrus manumitti videatur.
Et de eo, si post aditam hereditatem decesserit.
Mulier tamen eius omnino pure manumittitur. Et
lege causam.

Conditio ab eo, qui legatum debet, impedita ex- §. 1.
titisse videtur.

LXXIX. Et de eo: si servum meum liberum L. 82
esse iussero, si rationes reddiderit, eique fundum le- D. e
gavero, simul cum libertate etiam dies legati cedit.
Haec autem conditio factum quoque continet, scilicet
rationum redditionem et reliquarum solutionem.

LXXX. Etiam si dixerō: Si ille se filium meum L. 83
esse probaverit, heres mihi esto: nullius momenti D. e
est institutio.

Et de eo, si dixerō: Ille, si probabit, se filium
meum esse, heres mihi esto. Inutile fit testamentum,
si probaverit. Et lege causam.

LXXXI. Quae libertis annuorum alimentorum et L. 84.
vestiariorum nomine, quamdiu cum filio morentur, D. e
relicta sunt, non extinguuntur, si filius peregre pro-
fectus aut ab his separatus fuerit: nec si decesserit:
nisi propter eius utilitatem fuerint relicta.

LXXXII. Et de eo, si cum te heredem scri- L. 85.
psissem, te rogavero liberis tuis aut nepotibus bona D. e
restituere, cum petierint, quomodo hoc non sit con-
ditionale per verba, cum petierint.

LXXXIII. Et de eo, si libertatem et legatum L. 86.
servo meo reliquero, si heredi viginti nummos dede- D. e
rit, et vivus eum manumisero aut vendidero. Et si

ο) L. 78. §. 1. D. h. t. exhibetur ex Attaliate tit. XXXIX.
entur e Tipucito. f) L. 83. D. h. t. exhibetur e sch. c.
titus. h) L. 84 — 111. D. h. t. exhibentur e Tipucito. i) Sic legendum. Cod. Tipuciti αὐτοῦ. k) Sic Cod. Tipuciti.
asil. T. IV.

§. ult. d) Hoc habet Tipucitus. e) L. 79 — 82. D. h. t.
ad Basil. XI. 5. cap. 1. Fabr. T. V. p. 340. g) Hoc habet
Tipucitus.

λήσω. καὶ εἰ τὴν ἐλευθερίαν ὑπὸ αἰρεσιν δέδωκα, τὸ δὲ ληγάτον χωρὶς αἰρέσειώς ἐστίν. καὶ εἰ ἀνεφάνη ἀναγκαῖος ὢν κληρονόμος.

87. 88. πδ'. πέ. πς'. Καὶ περὶ τοῦ, πῶς ἐρμηνεύεται, καὶ διὰ τίνων τὸ λεγόμενον, ὅτι ἐν μὲν τοῖς ληγάτοις τῇ μεταγενεστέρῃ προσέχομεν αἰρέσει, ἐν δὲ ταῖς ἐλευθερίαις τῇ κουφοτέρῃ καὶ τῷ δούλῳ χρησιμωτέρῃ. καὶ ἀνάγνωθι τὰ παραδείγματα.

L. 90. πζ'. Καὶ ὅτι ἐν ταῖς φιδικομισσαρίαις¹⁾ οὐ τῇ κουφοτέρῃ αἰρέσει προσέχομεν, ἀλλὰ τῇ ὑστέρῃ.

L. 91. πη'. Καὶ ὅτι τῶν γραφομένων αἰρέσεων ἐν τοῖς ληγάτοις καὶ ἐνοστάσει τριπλῆ ἐστίν ἡ διαίρεσις. καὶ ἀνάγνωθι τὰς τοιαύτας διαίρεσεις, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς παραδείγματα.

L. 92. πθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ἐπὶ τῷ αὐτεξουσίου ποιῆσαι τοὺς υἱοὺς σου, καὶ καταδέξῃ τὸ ληγάτον. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γυνὴ τὸν αὐτῆς υἱὸν καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ ἐγγόνους γράφῃ κληρονόμους καὶ ὑποκαταστήσῃ αὐτοὺς ἀλλήλοις, καὶ ἀξιώσῃ τὸν υἱὸν αὐτῆς, αὐτεξουσίου ποιῆσαι τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, μὴ αἰτήσασα αὐτόν, ὑποκαταστήσῃ αὐτοῖς τὴν κληρονομίαν. καὶ πότε τόκους αὐτοῖς τοῦ φιδικομισσοῦ δίδωσιν.

L. 93. ι'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γυνὴ τὸν υἱὸν αὐτῆς καὶ τὰς ἐξ αὐτοῦ ἐγγόνας χωρὶς αἰρέσειώς ἔγραψε κληρονόμους, καὶ ἠξίωσεν αὐτὰς αὐτεξουσίου ποιῆσαι, ὥστε τὸν κουράτωρα λαβεῖν.

L. 94. πρ. ια'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω, τὸν δούλόν μου ἐλεύθερον εἶναι, ἐὰν ἕξωτικῶ τινι δώσῃ ἰ. νομίματα, καὶ εὐρεθῇ ὁ ἕξωτικὸς τελευτήσας. ἔτερον δὲ ἐστίν, φησὶν, ἐπὶ ληγαταρίου. καὶ ἐὰν ὁ ὑπὸ ὄρον ἐλευθερωθῆσόμενος τῷ κληρονόμῳ κελευσθῇ δοῦναι, ὁ δὲ ἀδιάδοχος ἀπέθανεν ἤτοι ὁ κληρονόμος, πῶς καὶ μηδὲν δίδους ἐλευθεροῦται.

L. 95. ιβ'. Καὶ ὅτι τὰ αἰρετικὰ ληγάτα εἰς ἄλλον μετατέθεντα μετὰ τῆς αἰρέσειώς χωροῦσιν, εἰ μὴ τῷ προσώπῳ τοῦ πρώτου πέπηγεν.

L. 96. πρ. ιγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι δούλου χρῆσιν, καὶ εἶπω, αὐτὸν ἐλεύθερον εἶναι, ὅτε παύσεται πρὸς σὲ ἢ χρῆσις ἀνήκειν, καὶ ἐν ζωῇ μου ἀποθάνῃς, ἢ εὐρεθῆς μὴ ὢν δεκτικὸς, οὐκ ἐλευθεροῦται ὁ δούλος. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

§. 1. Καὶ εἰ χρῆσιν δούλου ληγατεύσω γυναικί, ἐφ' ὅσον ἐστὶν χήρα, καὶ εἶπω, αὐτὸν ἐλευθερωθῆναι γαμουμένης αὐτῆς, πῶς, ἐὰν γαμηθῇ, ἐλευθεροῦται. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

L. 97. ιδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσῃ πολίταις ὑπὸ αἰρεσιν ὄρου, τίνες ὀμνύουσι.

L. 98. ιε'. Καὶ ὅτι τὸ ἐμὸν πρᾶγμα καλῶς ὑπὸ αἰρεσιν ληγατεύεται μοι. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

L. 99. ις'. Καὶ ὅτι αἱ σιωπηραὶ αἰρέσεις οὐ ποιοῦσιν αἰρετικὰ^{m)} ληγάτα.ⁿ⁾

L. 101. πρ. ιζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω, γαμηθῆναι σοι τὴν θυγατέρα μου, καὶ ληγατεύσω αὐτῇ χωρίον, ἐὰν γαμηθῇ σοι· εἰ δὲ μὴ γαμηθῇ σοι, εἶπω, σὲ λαβεῖν τὸ χωρίον· πότε σοι ἀρμόζει τὸ ληγάτον, ἀνάγνωθι.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν βαρῆσω σε ληγάτῳ ὑπὸ αἰρεσιν τὴν, ἐὰν χωρὶς παιδῶν ἀποθάνῃς, καὶ ἔασης ἕνα, ἀτονεῖ ἢ αἰρέσις.

libertatem sub conditione dedero, legatum autem purum sit. Et si extiterit necessarius heres.

LXXXIV. LXXXV. LXXXVI. Et de eo, quomodo et per quaenam explicetur id, quod dicitur, in legatis novissimam conditionem nos spectare, in libertatibus autem leviozem et servo commodiorem. Et lege exempla.

LXXXVII. In fideicommissariis (libertatibus) non leviozem conditionem spectamus, sed novissimam.

LXXXVIII. Conditionum, quae in legatis et institutionibus scribuntur, triplex est divisio. Et lege has divisiones, et addita his exempla.

LXXXIX. Et de eo, si legavero tibi ita, ut filios tuos emancipares, et legatum acceperis. Et de eo, si mulier filium suum et nepotes ex eo heredes scripserit, eosque invicem substituerit, et filium suum, ut emanciparet filios suos, rogaverit, nec rogaverit eum, ut his hereditatem restitueret. Et quando usuras fideicommissi eis praestet.

XC. Et de eo, si mulier filium suum et nepotes ex eo pure heredes scripserit, et rogaverit, ut eos emanciparet, ut curatorem acciperent.

XCI. Et de eo, si servum meum liberum esse iussero, si extraneo decem nummos dederit, et extraneo mortuus sit. Aliud autem est, in legatario. Et si statuliber heredi iussus fuerit dare, ille autem, id est, heres, sine successore decesserit, quomodo etiam nihil dans liber fiat.

XCII. Legata conditionalia ad alium translata cum conditione transeunt, nisi personae prioris cohaereat.

XCIII. Et de eo: si servi usumfructum tibi legavero, eumque liberum esse iussero, cum ad te pertinere ususfructus desierit, et vivo me decesseris, aut capax non sis, servus non fit liber. Et lege causam.

Et si servi usumfructum mulieri, quamdiu vidua erit, legavero, eumque ipsa nupta liberum esse iussero, quomodo, si nupserit, liber fiat. Et lege causam.

XCIV. Et de eo, si civibus sub conditione iurisurandi legatum fuerit, quinam iurent.

XCV. Mea res sub conditione recte mihi legatur. Et lege causam.

XCVI. Conditiones tacitae non faciunt legata conditionalia

XCVII. Et de eo, si filiam meam tibi nubere voluero, eique praedium legavero, si tibi nupserit: sin autem tibi non nupserit, te praedium capere iussero: quando tibi legatum competat, lege.

Et de eo: si fideicommissio te oneravero sub hac conditione, si sine liberis decesseris, et unum filium reliqueris, deficit conditio.

1) Subintellige ἐλευθερίαις. m) Adde τὰ ante ληγάτα. n) L. 100. D. h. t. desideratur.

ηγ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ὑπὸ αἵρεσιν τήν, ἐὰν εἶσω λ'. ἐτῶν ἀποθάνῃ, τί δοκῶ λέγειν.

ηθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι μετὰ ἑτῆ ὑπὸ αἵρεσιν τήν, ἐὰν μὴ ἀπαιτήσης ἐγγύας τὸν κληρονόμον μου, καὶ ἀποθάνῃς πρὸ τῶν ἑ. ἐτῶν, οἷός τις πυραπέμψεις τοῖς κληρονόμοις σου τὸ ληγάτον. καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν.

ρ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ὑπὸ αἵρεσιν, καὶ μετὰ τὴν ἀνοιξιν τῆς διαθήκης περιορισθῆς καὶ ἀνακληθῆς, καὶ ὕστερον ἐξέλθῃ ἡ αἵρεσις, ὡς λαμβάνεις τὸ ληγάτον.

ρα'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὄν ληγατεύσῃ σοι ἀγρὸν πρὸ αἵρεσιν, ὃ κληρονόμος μου ἄλλῳ ληγατεύσῃ, καὶ ἐξέλθῃ ἡ αἵρεσις.

ρβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω γυναίκε, ἐὰν ἢ γαμηθῇ Πέτρῳ, πῶς δοκῶ ληγατεύειν μετὰ θάνατον Πέτρου. γαμουμένη δὲ ἄλλῳ λαμβάνει.

ργ'. Καὶ ὅτι ἔσθ' ὅτε τὸ αἰρετικὸν ληγάτον ὠρὶς αἰρέσεώς ἐστιν, καὶ τὸ χωρὶς αἰρέσεως αἰρετικὸν νοεῖται. καὶ ἀνάγνωθι τὰ παραδείγματα.

ρδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τοῖς ἀπελευθεροῦν μου οἶκον ἐπὶ τῇ μὴ ἐξελεῖν τοῦ ὀνόματος σου, ἀλλὰ προσελθεῖν εἰς τὸν ἐξ αὐτῶν περιόντα μετὰ θάνατον τῶν ἄλλων, καὶ ἐπαγάγω· πρὸς τοῦτο καὶ ἀγρὸν αὐτοῖς ληγατεύω· δοκῶ λέγειν, μηδὲ ὄν ἀγρὸν ἐξελεῖν τοῦ ὀνόματος μου.

ρε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γράψας σε κληρονόμον καὶ Μαρίαν, εἶπω, σὲ λαβεῖν παρ' αὐτῆς ρ'. νομίματα, καὶ ἀποκατστήσῃς αὐτῇ τὸ μέρος σου, καὶ λευτήσης· εἶτα καὶ Μαρία μὴ δεδωκυῖα τὰ νομίματα.

ρς'. Καὶ ὅτι ὁ ὑπὸ ὄρον ἐλευθερωθῆσόμενος καὶ ὄντων τῶν κληρονόμων διδούς, ὃ ἐκελεύσθη, ἐκ τοῦ κουλλίου, ἐλευθεροῦται, εἰ καὶ μὴ ποιῇ δεσπότην λαμβάνοντα· ἀλλὰ καὶ ἐκδικοῦσιν οἱ κληρονόμοι δοθέν.

ρζ'. Καὶ περὶ τοῦ ἐλευθερωθέντος ὑπὸ αἵρεσιν ὄν, ἐὰν ἀποδῶ τοὺς λογισμούς, πῶς οὐκ ἄλλως ἐλευθεροῦται, εἰ μὴ δεῖξαι πάντα πιστῶς πρᾶξαι, καὶ ὅτι οὐδὲν ὑφείλετο, οὔτε ἐν τῇ δαπάνῃ καταναπέ τι μὴ δαπανήσας, καὶ τὰ λοιπαζόμενα καταλλῆ. καὶ τοιοῦτος ὀφείλει δεικνύειν τοὺς χρεώστας, ἵδάναισεν.

ρη'. 1) * (H°) πολλοῖς προσώποις ἐπικλασθεῖσα νομίσεις, οἷον ἵνα ποιήσωσιν, εἰ μὴ πάντες ποιήσωσιν, οὐ πληροῦται.

2) Καὶ ρ) ὅτι ἢ πολλοῖς προσώποις ἐπικλασθεῖσα νομίσεις, οἷον ἵνα μνημεῖον ποιήσωσιν, εἰ μὴ πάντες ποιήσωσιν, οὐ πληροῦται.

Καὶ ρ) περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ἀγρὸν, ἐὰν Πέτρῳ καὶ Παύλῳ δώσεις ρ'. νομίματα, καὶ πρὶν βεῖν, ἀπέθανε Πέτρος.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω δύο τισὶν ἀγρὸν, καὶ ἑ. νομίματα εἰς τὴν ταφήν μου δαπανήσωσιν, ἐὰν παράσχῃς ἑ. νομίματα, τί γίνεται.

Καὶ περὶ τοῦ, πῶς ὁ ὑπὸ ὄρον ἐλευθερωθῆσόμενος ἀποδίδωσι τοὺς λογισμούς.

ρθ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀξιῶσω τὸν υἱόν μου, καὶ τελευτήσῃ, πρὶν ἢ συνηθῆ τὰ ἴδια διοικῆσαι

XCVIII. Et de eo, si legavero tibi sub hac conditione, si intra triginta annos decesserit, quid dicere videar. L. 102 D. XXX I.

XCIX. Et de eo, si tibi legavero post decem annos sub hac conditione, si satis ab herede meo non exegeris, et ante decennium decesseris, quomodo ad heredes tuos legatum transmittas. Et lege causam. L. 103 D. eo.

C. Et de eo, si sub conditione tibi legavero, et post apertum testamentum deportatus et revocatus fueris, et postea conditio extiterit, quomodo capias legatum. L. 104 D. eoa.

CI. Et de eo, si fundum, quem sub conditione tibi legaveram, heres meus alii legaverit, et conditio extiterit. L. 105 D. eoa.

CII. Et de eo, si mulieri legavero, si Petro non nupserit, quomodo post mortem Petri legare videar. Alii autem nupta legatum capit. L. 106 D. eoa.

CIII. Interdum conditionale legatum purum est, et purum pro conditionali accipitur. Et lege exempla. L. 107 D. eoa.

CIV. Et de eo, si libertis meis domum legavero ita, ut de nomine meo non exeat, sed ut ad eum, qui post mortem reliquorum ex his superstes erit, perreniat, et adiecero: Hoc amplius etiam fundum eis lego. Praecipere videor, ut nec fundus de nomine meo exeat. L. 108 D. eoa.

CV. Et de eo, si cum te et Mariam heredes scripsissem, iussero te ab ea centum nummos accipere eique partem tuam restituere, et decesseris: postea etiam Maria, cum pecuniam non dedisset. L. 109 D. eoa.

CVI. Statuliber etiam invitis heredibus ex peculio dans, quod iussus est, liber fit, etiamsi accipientem non faciat dominum: quin etiam heredes id, quod datum est, vindicant. L. 110 D. eoa.

CVII. Et de eo, qui sub conditione rationes reddendi liber esse iussus est, quomodo non aliter liber fiat, quam si probaverit, se omnia ex fide gessisse, seque nihil subtraxisse, neque inter expensas retulisse aliquid, cum non expendisset, et reliqua solvat. Et quales probare debeat debitores, quibus credit. L. 111 D. eoa.

CVIII. Conditio pluribus personis imposita, puta, ut faciant, nisi omnes fecerint, non impletur. L. 112. p) D. eoa.

Conditio pluribus personis imposita, puta, ut monumentum faciant, nisi omnes fecerint, non impletur.

Et de eo, si fundum tibi legavero, si Petro et Paulo centum nummos dederis, et Petrus antequam acciperet, mortuus fuerit. §. 1.

Et de eo, si duobus fundum legavero, ut centum nummos in funus meum impenderent, aut si decem nummos dederint, quid fiat. §. 2.

Et de eo, ubi statuliber rationes reddat. §. 3.

CIX. Et de eo, si filium meum rogavero, si antequam res suas administrare posset, decesserit, L. 113 D. eoa.

o) L. 112. pr. D. h. t. e Syn. p. 306. habet Fabr. T. V. p. 785. p) Hoc habet Tipucitus. q) L. 112. §. 1 — 3. L. 113. h. t. exhibentur e Tipucito.

πράγματα, τὴν κληρονομίαν ἀποκαταστήσαι σοι, καὶ παρέλθωσιν τὰ κ'. ἔτη. ἀπέθανεν. κεχρεώσθηται τὸ ληγάτον.

L. 1. ρί'. Καὶ ὅτι τὸ ἐνιαυσιαῖον ληγάτον ἐν τοῖς
VI. 53. προομιλοῖς ἐκάστου ἐνιαυτοῦ καταφέρεται καὶ ἀπαι-
τεῖται.

L. 2. ριά'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐάν τις πολλοῖς ἀγρόν ληγα-
eod. τεύσας ἀξιώσῃ, εἰς τὸν περιόντια ἐξ αὐτῶν ἐλθῆν
ἄλλον τὸν ἀγρόν.

L. 3. ριβ'. 1) * Κατελείφθη^s) κόρη τινὶ ληγάτον, οὕτως
eod. τυχόν, ὅτε γένηται ἰε'. ἐνιαυτῶν, καὶ γενομένη τού-
του τοῦ χρόνου ἐτελεύτησε, μηδέπω τὸ ληγάτον ἀπαι-
τήσασα. λέγει οὖν ἡ διάταξις, ὅτι, κὰν μὴ ἀπῆτησε
τὸ ληγάτον, ὅλως δὲ γέγονεν ἐκείνης τῆς ἡλικίας, παρέ-
πεμψεν αὐτὸ ἐπὶ τοὺς ἰδίους κληρονόμους.

2) Καὶ ὅτι κατελείφθη κόρη τινὶ ληγάτον,
οὕτως τυχόν, ὅτε γένηται ἰε'. ἐνιαυτῶν, καὶ γενομέ-
νου^u) τούτου τοῦ χρόνου ἐτελεύτησε μηδέπω τὸ λη-
γάτον ἀπαιτήσασα. καὶ λέγει ἡ διάταξις, ἣν καὶ
ἀνύγνωθι.

L. 4. ριγ'. Καὶ ὅτι περὶ τοῦ, ἐάν ληγατευθῆ γυναικί
eod. χορήσις καρπῶν χωρὶς αἰρέσεως, καὶ ἡ δεσποτεία ὑπὸ
αἰρεσιν τῆν, ἐάν σχῆ παίδας.

L. 5. ριδ'. Καὶ ὅτι διαθήμενος τις ἐληγάτευσεν τῇ μιᾷ
eod. θυγατρὶ Μαρίᾳ καὶ Θεκλα τινὶ νομίματα κ'. χωρὶς
αἰρέσεως· εἶτα ἐπῆγαγεν· τούτο δὲ τὸ ληγάτον ὀφείλει
λαβεῖν, ὅταν εἰς τὴν ἐννομον ἡλικίαν ἐλθῆ. ἐπὶ τού-
τοις ἐτελεύτησεν ὁ διαθήμενος. μετὰ ταῦτα ἠνοιόγετο
ἡ διαθήκη, καὶ ἡ θυγάτηρ μετὰ τὴν ἀνοιξιν τῆς
διαθήκης μηδέπω εἰς τὴν ἐννομον ἡλικίαν ἐλθοῦσα
ἐτελεύτησεν. ὁ τοίνυν κληρονόμος ἔλεγεν, ὅτι αἰρε-
τικὸν ἦν τὸ ληγάτον ὑπὸ αἰρεσιν τῆν, ἐάν γένηται
τῆς νομίμου ἡλικίας, καὶ ἰδοὺ ἐτελεύτησε, πρὶν ἢ
ἐξέλθῃ ἡ αἰρεσις. καὶ ἡ διάταξις λέγει, ἣν καὶ
ἀνύγνωθι.

L. 6. ριε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐάν ἐξ ἀδιαθέτου καταλειφθῆ
C. eod. φιδικόμισσον, κωδικέλλαν πρὸς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου
συγγενεῖς γενομένων, τί γίνεται.

L. 1. ρις'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐάν τις καταλείψῃ ληγάτον
VI. 40. τινί, οὕτως εἰπών· ληγατεύω Πέτρω, ἐάν μὴ γα-
μηθῆ ἢ γυνή μου· συμβῆ δὲ τὴν γυναῖκα προσομι-
λήσαι, ὡς ἀτονούσης τῆς αἰρέσεως ἐκείνος λαμβάνει
τὸ ληγάτον.

L. 3. ρις'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐάν καταλειφθῆ ληγάτον ἢ
C. eod. γυναικί, ἢ ἀνδρὶ οὕτως· ἐάν ἀπολέσῃ τὴν γυναῖκα,
ἢ ὅτε γάμος γένηται· πῶς περιμένειν ἡμῶς χρῆ, ἵνα
ἐξέλθῃ ἡ αἰρεσις. καὶ ἀνύγνωθι τὴν αἰτίαν.

TITΛΟΣ Κ'.

Περὶ^w) τοῦ, ποίαις ἡμέραις τὸ ληγάτον ἢ^x)
φιδικόμισσον ἀργεῖ^y).

L. 1. α'. Καὶ ὅτι τὰ ἐν τῇ ὀφθαλμικῇ ληγατευθέντα
XXXVI. μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς προχωρεῖ.
2.

r) L. 1. 2. C. VI. 53. exhibentur e Tipucito. s) L. 3. C. h. t. e Syn. l. I. habet Fabr. T. V. p. 785. sq. z) Hoc habet Tipucitus. u) Lege γενομένη. v) L. 4—6. C. eod. et L. 1. 3. C. VI. 40. exhibentur e Tipucito. w) Hanc inscriptionem tituli XX. exhibet Tipucitus, in cuius margine additum est: καὶ περὶ τοῦ, πότε περιπέμπεται (lege παραπέμπεται) ἐκ κληρονόμους τὸ ληγάτον ἢ μὴ. Index titulorum Coislinianus omissis verbis περὶ τοῦ eandem inscriptionem habet usque ad ἀργεῖ, et addit: βιβ. λς. τῶν διγ. τιτ. β. x) Ind. Coisl. addit τὸ ante φιδικόμισσον. y) Nota, Graecos in tituli Digestorum quando dies legatorum vel fideicommissorum cedat, pro cedat legisse cesset. Nam ἀργεῖν significat cessare Verbo cadere in formula dies cedit respondet graecum προχωρεῖν. z) L. 1. 2. 4. 5. pr. §. 1—5. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

hereditatem tibi restituere et viginti anni praeterierint. Mortuus est. Debetur fideicommissum.

CX. Annuum legatum initio cuiusque anni cedit et petitur.

CXI. Et de eo, si quis, cum pluribus fundum legasset, caverit, ut ad eum, qui ex his superfuisset, fundus totus perveniret.

CXII. Relictum est puellae cuidam legatum, puta ita, cum quindecim annorum erit, et huius aetatis facta decessit, legato nondum exacto. Dicit igitur constitutio, licet legatum non exegerit, ad eam autem aetatem pervenerit, eam illud ad heredes suos transmisisse.

Relictum est puellae cuidam legatum, puta ita, cum quindecim annorum erit, et huius aetatis facta decessit, legato nondum exacto. Et ait constitutio, quam et lege.

CXIII. Et de eo, si mulieri ususfructus pure legatus sit, et proprietas sub hac conditione, si liberos habuerit.

CXIV. Quidam testamentum condens filiae unice Mariae et Theclae cuidam viginti nummos pure legavit: deinde adiecit: Hoc autem legatum accipere debet, cum ad legitimam aetatem pervenerit. Post haec testator decessit. Postea testamentum aperiebatur, et filia post apertum testamentum nondum facta legitimae aetatis decessit. Heres igitur dicebat, legatum fuisse conditionale sub hac conditione, si legitimae aetatis facta fuerit, eamque decessiase, priusquam exitisset conditio. Et ait constitutio, quam et lege.

CXV. Et de eo, si fideicommissum ab intestato fuerit relictum, codicillis ad heredes ab intestato factis, quid fiat.

CXVI. Et de eo: si quis legatum alicui reliquerit his verbis: Petro lego, si uxor mea non nupserit: uxor autem nuptias contraxerit, tanquam deficiente conditione ille legatum capit.

CXVII. Et de eo, si legatum aut mulieri, aut viro relictum fuerit ita: si uxorem amiserit, aut cum nuptiae factae fuerint: quomodo expectare debeamus, ut conditio existat. Et lege causam.

TITULUS XX.

De eo, quibus diebus legatum vel fideicommissum cesset.

I. Legata pupillari testamento relicta post mortem patris cedunt.

β'. Καὶ ὅτι ἡ χρῆσις μόνῃ καὶ ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν, καὶ ἡ οἴκησις χωρὶς αἰρέσεως ληγατευόμενα πρὸς εἰσελεύσεως τῆς κληρονομίας οὐ προχωροῦσιν, οὔτε κληρονόμοις παραπέμπονται. τὸ αὐτὸ, κὰν ὑπὸ ἡμέ-
ν ληγατευθῆι χρῆσις καρπῶν.

γ'. Καὶ ὅτι τό, ὅτε ἀποθάνῃ ὁ κληρονόμος, κατα-
φθὲν αἰρετικόν ἐστιν· οὐ μὴν τό, ὅτε ἀποθάνῃ
ληγατάριος· ἐκεῖνα γὰρ προδήλως τῷ κληρονόμῳ
τοῦ ἀρμόζει.

δ'. Καὶ ὅτι ὁ μετὰ προχώρησιν τελευτῶν παρα-
πεί κληρονόμοις τὸ ληγάτον.

Καὶ πῶς προχωροῦσι τὰ χωρὶς αἰρέσεως, καὶ
ὑπὸ ἡμέραν· καὶ πότε, καὶ εἰ ἀδύνατός ἐστιν ἡ
εἰσις, ἢ συγχωρουμένη ὑπὸ τοῦ πραιτίωρος. καὶ εἰ
ληγατάριος μὴ ἐμποδίσῃ τῇ πληρώσει τῆς αἰρέ-
σεως, ἀλλ' ὁ κληρονόμος, ἢ ἐκείνος, εἰς οὗ τὸ πρόσω-
ν ἐκελεύσθη.

1) Ἐάν²²) ἐν τῇ προχώρησει τοῦ ληγάτου ἐν-
θῆι ὑπεξούσιος ὁ ληγατάριος, τῷ ἔχοντι αὐτὸν
ξούσιον προσπορίζεται, καὶ μένει παρ' αὐτῷ, εἰ
μετὰ ταῦτα τὸν ληγατάριον ἐλευθερώσει.

2) Καὶ^a) περὶ τοῦ, ἐὰν ἐν τῇ προχώρησει τοῦ
άτου ὑπεξούσιος εὑρεθῆι ὁ ληγατάριος, τίνι προσ-
ρίζεται. καὶ εἰ χρῆσις καρπῶν ἦν, καὶ ἐλευθερωθῆι
τῆς ὑπειλεύσεως τῆς κληρονομίας ὁ ληγατάριος.

ε'. Καὶ^b) ὅτι τὸ χωρὶς αἰρέσεως ληγάτον ἀραι-
μνον ὑπὸ αἰρεσιν αἰρετικόν ἐστιν. καὶ εἰ ἔσωθεν
οὐκ ἐκ τῆς διαθήκης ἔχει τὴν ὑπερθεσιν. καὶ
ἰ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι προικιμαῖον ἀγρόν, καὶ
γυναικί μου ἔντι τῆς προικὸς νομίματα, καὶ
σκεπτομένης αὐτῆς, εἰ ὀφείλει καταδέξασθαι, τε-
τήσης, καὶ ὕστερον ἢ γυνὴ καταδέχεται τὰ νο-
ματα.

Καὶ ὅτι τὰ ἐν κωδικέλλοις ληγατευόμενα ὁμοίως
ἐν διαθήκῃ προχωροῦσι.

ς'. Καὶ ὅτι ἡ ὑπειλεύσεως τῆς κληρονομίας τοῦ
ρονόμου τῇ ἀπαιτήσῃ τῶν ληγάτων ἐμποδίζει, οὐ
τῇ προχωρήσει.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν μήπω γεννηθῆι ὁ κληρονόμος,
παρὰ τοῖς πολεμοῖς ἐστίν.

Καὶ εἰ ληγατευθῆι μοι παρὰ ὑποκαταστάτου,
διασκεπτομένου τοῦ κληρονόμου τελευτήσω, καὶ
ἡ χώραν ἢ ὑποκατάστασις.

Καὶ εἰ ὀρθῶς τὴν ἐνοῦσαν αἰρεσιν ἐξεφώνησεν
ὄν· δότω ὁ ὑποκατάστατος Πέτρῳ ῥ'. νομίματα,
ὁ υἱός μου ἄνηβος ἀποθάνῃ· καὶ προτελευτήση
ρος.

Καὶ ὅτι ἔσθ' ὅτε ἡ ὑπειλεύσεως τῆς κληρονο-
ς ἐμποδίζει τῇ προχώρησει. καὶ ἀνάγνωθι τὸ
ἀδειγμα ἐπιμελῶς. ἐπεισάγει γὰρ· ἐὰν ληγατεύσω
δοῦλόν μου, ἢ ἐλευθερώσω αὐτόν, καὶ ληγα-
τω αὐτῷ τὸ ληγατευθὲν αὐτῷ.

ς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὑπεξουσίῳ παιδί ἢ δοῦλῳ
τευθῆι οἴκησις, καὶ πρὸ τῆς ἀδιτλονος ἀποθάνῃ.

η'. Καὶ περὶ ἐτησίων ληγάτων, καὶ πότε προ-
οῦσι.

θ'. Καὶ^c) εἰ κατ' ἔτος ληγατευθῆι, πότε σκο-
μεν ἢ μὴ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐνιαυτοῦ.

22) L. 5. §. 7. exhibetur e sch. x. ad Basil. XLVII. 3. cap. 44. Fabr. T. VI. p. 261. a) Hoc habet Tipucitus. b) L. 6.
10. 12 — 20. D. h. t. exhibentur e Tipucito. L. 8. 11. desiderantur. c) Argumentum § 4. L. 12. D. h. t. in sch. 8.
Basil. XI. 2. cap. 8. (edit. nostr. T. I. p. 676.) his verbis traditur: εἰ δὲ ἀπλῶς ληγατευθῆι πούσιν ἐτησίον, ἐν ἀρχῇ τοῦ
αὐτοῦ κληρώσεται.

II. Usus nudus et ususfructus, et habitatio pure L. 2
legata ante aditam hereditatem non cedunt, neque D. XX
ad heredes transmittuntur. Idem et si ex die legatus 2.
sit ususfructus.

III. Quod relictum est, cum heres morietur, con- L. 4.
ditionale est: nec vero id, quod relictum est, cum §. 1. D
legatarius morietur: nam illa manifesto heredi eius
competunt.

IV. Qui post diem cedentem decedit, legatum ad L. 5.
heredes transmittit. D. e

Et quomodo cedat eorum dies, quae pure et §. 1 —
quae post diem relicta sunt: et quando, etsi impos-
sibilis sit conditio, aut a Praetore remittatur. Et
si legatarius non impedimento fuerit, quominus con-
ditio impleteretur, sed heres aut ille, in cuius persona
iussus est.

Si cum dies legati cedit, legatarius in aliena §. 7.
potestate sit, legatum acquiritur ei, qui eum in po-
testate habet, apud eumque manet, etiamsi postea le-
gatarium manumiserit.

Et de eo, si, cum dies legati cedit, legatarius
in aliena potestate sit, cuinam acquiratur. Et si
ususfructus fuerit, et ante aditam hereditatem manu-
missus fuerit legatarius.

V. Legatum purum sub conditione ademptum con- L. 6. 1
ditionale est. Et si extrinsecus, non ex testamento §. 1. D.
suspendatur. Et de eo, si fundum dotalem tibi le-
gavero, et uxori meae pecuniam pro dote, et deli-
berante ea, an accipere debeat, decesseris, et postea
uxor pecuniam elegerit.

Eorum, quae codicillis legantur, perinde dies §. 2.
cedit, atque eorum, quae testamento.

VI. Aditio hereditatis per heredem petitionem le- L. 7. 1
gatorum impedit, nec vero cessionem diei. D. eod

Et de eo, si nondum natus sit heres, aut apud §. 2.
hostes sit.

Et si legatum mihi a substituto fuerit relictum, §. 3.
et deliberante herede decessero, et locus fuerit sub-
stitutioni.

Et si conditionem, quae inest, specialiter ex- §. 5.
presserit his verbis: *Substitutus centum nummos Pe-
tro dato, si filius meus impubes decesserit*: et Petrus
antea decesserit.

Interdum aditio hereditatis moram facit cessionem §. 6.
diei. Et lege diligenter exemplum. Adicit enim:
si servum meum legavero aut eum manumisero, ei-
que rem ipsi legatam legavero.

VII. Et de eo, si filiofamilias vel servo habi- L. 9.
tatio fuerit relicta, et ante aditam hereditatem de- D. eod
cesserit.

VIII. Et de annuis legatis, et quando dies eorum L. 10. 1
cedat. pr. D. eod

IX. Et si in annos singulos legatum fuerit, L. 12.
quando initium anni spectemus vel contra. §. 1 — 4
D. eod

2. §. 5. Καὶ ὅτι τὸ εἰς οἴκησιν ἢ μάθῃσιν ἀνάλιον ἢ κατ' ἔτος καταλιμπανόμενον ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους δίδεται.
2. §. 6. Οὐδὲ γὰρ διαφέρει ἐνιαυσιαῖον τοῦ κατ' ἔτος, ἢ μηνιαῖον τοῦ κατὰ μῆνα, ἢ ἡμερησίον τοῦ κατὰ ἡμέραν.
- §. 7. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γενικῶς ληγατευθῇ μοι δοῦλος, καὶ ἀποθάνῃ μὴ ἐκδικήσας αὐτόν.
- §. 8. Καὶ εἰ ληγατευθῇ μοι δοῦλος, ὃν ὁ Πέτρος ἐπιλέξει, καὶ ἐπιλεξιόμενος τελευτήσῃ.
- L. 13. ἰ. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οὕτως ληγατευθῇ μοι, εἰ τότε γένηται, ἢ μὴ γένηται, πῶς οὐ παραπέμπεται εἰς κληρονόμους μου τὸ ληγάτον, εἰ μὴ ζῶντός μου ἐν τῶν δύο συμβῇ.
- L. 14. pr. ἰα. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῇ μοι χοῆσις καρπῶν ἢ δέκα νομισμάτα, ὅπερ ἐπιλέξομαι, τί γίνεται.
- §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ὅτε γυναικὶ δέκα νομισμάτα, ἢ ἐὰν γεννήσῃ, ἀγρὸς ληγατευθῇ, καὶ τελευτήσῃ, πρὶν ἢ γεννήσῃ^d), πῶς παραπέμπεται τὸ ληγάτον τῶν νομισμάτων.
- §. 3. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν μετὰ τὴν προχώρησιν ὁ ληγατάριος ὑπέξουσος γένηται. καὶ εἰ τὸ ληγάτον αἰρετικὸν ἦν, τί γίνεται.
- L. 15. ἰβ. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω ὑπέξουσος ὑπὸ αἵρεσιν τὴν, ἐὰν τελευτήσῃ τοῦ πατρὸς αὐτέξουσος γένωνται, καὶ γένωνται αὐτέξουσος.
- L. 16. pr. ἰγ. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω Πέτρον ἢ τὸν ἀπὸ Μαρίας τικτόμενον, πότε προχωρεῖ ἢ οὐ προχωρεῖ τὸ ληγάτον.
- §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσῃ σοι Πέτρος δοῦλον, καὶ τούτῳ τῷ δοῦλῳ ληγατεύσω χοῆσις καρπῶν, καὶ ἡ κληρονομία μὴ ὑπέξειλευθῇ^e), πότε προχωρεῖ τὸ τῆς χοῆσεως ληγάτον ἢ οὐ. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ τελευτήσῃ ὁ δοῦλος.
- §. 2. Καὶ εἰ μὴ ἦν ὁ δοῦλος ληγατευθεὶς σοι, πῶς τῇ κληρονομίᾳ προσήκει ἢ χοῆσις.
- L. 17. ἰδ. Καὶ περὶ τοῦ, πότε προχωρεῖ τὸ ληγατευόμενον τῷ ληγατευθέντι δοῦλῳ.
- L. 18. ἰε. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῇ μοι ὑπὸ αἵρεσιν παιδοποιίας, καὶ μετὰ τελευτῆν μου τεχθῇ μοι κνοφορούμενος.
- L. 19. pr. ἰς. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γυναικὶ μου κελλαρικόν, μὴ προσθεῖς χρόνον, καὶ εἶπω· εἰ δὲ μὴ δοθῇ τὸ κελλαρικόν, δότω αὐτῇ ὁ κληρονόμος ρ'. νομισμάτα· τί γίνεται.
- §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οὕτως εἶπω· ἐὰν εἴσω τῶν καλανδῶν μὴ δώσει τὸ κελλαρικόν, δότω ρ'. νομισμάτα· τί γίνεται, καὶ πῶς οὐ παραπέμπεται τὸ ληγάτον.
- §. 2. Καὶ ὅτι καλῶς ληγατεύω χωρὶς αἰρέσεως ἀπὸ τοῦ ὑπὸ αἵρεσιν ληγαταρίου, καὶ τοῦ ὑπὸ αἵρεσιν κληρονόμου, καὶ παραχωρεῖ^f).
- §. 3. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν χρεωστοῦντι μοι ὑπὸ αἵρεσιν ληγατευθῇ ἐλευθερία χρέους. καὶ ἐὰν μετὰ τὸν διαθήμενον ἀποθάνῃ.
- L. 20. ἰζ. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ἐτήσια ἰ. νομισμάτα ἕως ἰ. ἐνιαυτῶν· εἰ μὲν ὑπὲρ διατροφῶν, πολλὰ εἰσι τὰ ληγάτα· εἰ δὲ μὴ εἰς διατροφάς, ἀλλ' ἵνα μὴ βαρηθῇ ὁ κληρονόμος μου, κατέτεμον, ἐν ἔστιν^g) τὸ ληγάτον. καὶ πότε παραπέμπεται, ἢ μὴ τοῖς κληρονόμοις.

Quod ad habitationem vel disciplinam annum vel quotannis relinquitur, initio anni datur.

Non enim differt annum ab eo, quod quotannis, menstruum ab eo, quod quot mensibus, diurnum ab eo, quod quot diebus legatur.

Et de eo, si servus generaliter mihi legatus fuerit, et antequam cum vindicarem, decessero.

Et si legatus mihi servus fuerit, quem Petrus eliget, et Petrus eo electo decesserit.

X. Et de eo, si ita mihi legatum fuerit, si illud factum fuerit vel non fuerit, quomodo legatum ad heredes meos non transmittatur, nisi vivo me alterutrum evenerit.

XI. Et de eo, si legatus mihi fuerit usufructus aut decem nummi, utrum elegerim, quid fiat.

Et de eo, cum mulieri decem nummi legati fuerint, aut si pepererit, fundus: et decesserit, antequam pareret, quomodo legatum pecuniae transmittatur.

Et de eo, si legatarius post diem cedentem alienae potestati subiectus fuerit. Et quid fiat, si legatum conditionale fuerit.

XII. Et de eo, si liberis in potestate constitutis legavero sub hac conditione, si morte patris sui iuris fuerint facti, et emancipati fuerint.

XIII. Et de eo, si legavero Petrum vel eum, qui ex Maria natus erit, quando dies legati cedat vel non cedat.

Et de eo, si Petrus servum tibi legaverit, egoque huic servo legavero usumfructum, neque adita fuerit hereditas, quando dies usufructus legati cedat vel non cedat. Et de eo, si interim servus mortuus fuerit.

Et si servus tibi non fuerit legatus, quomodo usufructus ad hereditatem pertineat.

XIV. Et de eo, quando dies cedat legati servo legato relicti.

XV. Et de eo, si legatum mihi fuerit sub conditione liberorum suscipiendorum, et post mortem meam postumus natus mihi fuerit.

XVI. Et de eo, si uxori meae penum legavero tempore non adiecto, et dixero: Si penus data non fuerit, heres ei centum nummos dato: quid fiat.

Et de eo, si ita dixero: Si penum intra Calendas non dederit, centum nummos dato: quid fiat, et quomodo non transmittatur legatum.

Recte pure lego ab eo, cui legatum est sub conditione, et ab eo, qui heres est sub conditione, et dies cedit.

Et de eo, si mihi, qui sub conditione debebam liberatio legata fuerit. Et si post testatorem decessero.

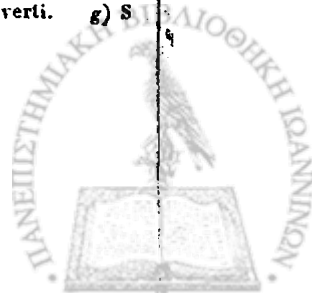
XVII. Et de eo: si decem nummos annuos usque ad annos decem tibi legavero: si quidem alimentorum nomine, plura sunt legata: si non in alimentis sed si, ne heres oneraretur, in plures pensiones divisi, unum est legatum. Et quando ad heredes transmittatur vel contra.

d) Sic Codex Tipuciti. Codex Tipuciti.

e) Sic Cod. Tipuciti. Lege ὑπέξειλευθῇ.

f) Malim προχωρεῖ. Sic etiam verti.

g) S

μη. 1) * Τὰ^h) μὴ ἔχοντα ἡμέραν ληγάτα παρα-
μα χροιστεῖται. εἰ δὲ πρόσκειται χρόνος, εἰ μὲν
ος, (κἄν εἰ τὰ μάλιστα μακρός· ἴσως γὰρ εἶπον,
ἀ ῥ'. ἔτη,) παραχρῆμα μὲν ἢ προχώρησις γίνεται·
ἔ ἀπαίτησις μέχρι τοῦ χρόνου ὑπερτίθεται. εἰ δὲ
λός ἐστιν ἢ ἡμέρα, (τυχὸν γὰρ εἶπον, ὅταν ἡβήσῃ,
ν γαμήσῃ, ὅταν ἄρξῃ,) εἰ μὴ ἐξέλθῃ ἢ αἵρεσις,
γίνεται χῶρησις¹⁾.

2) Καὶ^k) περὶ τῶν μὴ ἔχοντων ἡμέραν ληγάτων.
εἰ πρόσκειται χρόνος δῆλος, κἄν εἰ τὰ μάλιστα
ρός, τότε παραχρῆμα μὲν ἢ προχώρησις, ἢ δὲ
τήσις μέχρι τοῦ χρόνου ὑπερτίθεται. καὶ εἰ ἄδη-
ἐστιν ἢ ἡμέρα, τότε γίνεται ἢ μὴ ἢ προχώρησις.

1) * Εἰ^l) δὲ ὑπὸ αἵρεσιν, ὅφ' ἦν ἔγραψα τὸν
ρονόμον, ληγατεύσω σοι, χωρὶς αἰρέσεως ἐστὶ τὸ
ἴκτον· ὡς περὶ ὅτε λέγω· Πέτρος, εἰ κληρονόμῃσῃ
δότη Παύλω.

2) Καὶ^m) εἰ ὑπὸ αἵρεσιν, ὅφ' ἦν ἔγραψα τὸν
ρονόμον, ληγατεύσω σοι.

3) 1) * Ἐὰνⁿ) ληγατεύσω σοι, ὅτε γένη ἰδ'.
καὶ πρὸ τῶν ἰδ'. τελευτήσῃς, οὐ παραπέμεις.
ἄρ μόνος χρόνος, ἀλλὰ καὶ αἵρεσις ἐστὶν, εἰ ἂν
ἰδ'. τὸ αὐτὸ ἐστὶν, κἄν εἶπον ο)
ἔτων.

2) Καὶ^p) περὶ τοῦ, εἰ ληγατεύσω σοι, ὅτε
ἰδ'. ἐνιαυτῶν, καὶ πρὸ τῶν ἰδ'. ἔτων τελευτή-
οὶ παραπέμεις.

Καὶ^q) περὶ αἰρέσεων περιτῶν. ποῖαι δὲ εἰσιν,
γνωθὶ τὰ παραδείγματα.

1) Καὶ περὶ τοῦ, τί σκοπεῖται ἐπὶ τῶν ζητήσιων
ἰδ'. καὶ ἐπὶ τοῦ κοινῶ δούλου.

2) Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ληγατεύσω σοι κελλα-
ν ἢ ἀγρόν, καὶ ἐπαγάγω· εἰ δὲ μὴ ἐπιδώσει ὁ
ρονόμος μου, δότη ἰ. νομίσματα· τότε ἐστὶν τὸ
αἰκὸν ἐν ληγάτῳ, καὶ τότε τὰ νομίσματα.

3) Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ληγατεύσω διαζευκτικῶς
ἢ τὸδε^r) πρῶγμα, ἐν ἐστὶ τὸ ληγάτον. καὶ
τοῦ, εἰ ἄλλον μὲν ἀγρόν χωρὶς αἰρέσεως ἢ
ὑπὸ αἵρεσιν ληγατεύσω σοι, τῆς αἰρέσεως ἡρ-
ῆνης οὐκ ἔχεις τὴν ἐπιλογὴν.

1) * Ὡς περ^s) εἰ ληγατεύσω τὸν ἐκ Μαρίας
ἡμενον, ἢ τοῦδε ἐν τῷδε τῷ ἀγρῷ γινομένου
ούς, ὅμως εἰ ὁ ληγατάριος ἀποθάνῃ, πρὶν
βάλλῃ ὁ κληρονόμος, καὶ τέκῃ ἢ Μαρία, ἢ γέ-
αι οἱ καρποὶ, παραπέμπει κληρονόμοις τὸ λη-
ν, ἐπειδὴ οὐκ ἐκπεφώνηται ἢ αἵρεσις, ἀλλὰ σιω-
ῆς νοεῖται.

2) Καὶ^t) περὶ τοῦ, εἰ ληγατεύσω σοι ἐκ τῆς
ῆς χωρὶς τῆς τοῦ ἐπιτρόπου αὐθεντίας, καὶ οὐ
νευ ἐκ τούτου πλουσιώτερος, καὶ ἐληγατεύσά σοι
αὐτῷ ἀπὸ τοῦ χρεωστούμενόν μοι. ἀνάγνωθι τοίνυν,
ἐστὶν ἄχρηστον τὸ ληγάτον, καὶ τότε ὑπὸ αἵ-
ν. ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὰ ἐπὶ τούτου παραδείγματα.

3) Καὶ^u) περὶ τοῦ, εἰ ληγατεύσω σοι ἐκ τῆς
ῆς τοῦ μέλλοντος ἐνιαυτοῦ τῶν ἀγρῶν μου

XVIII. Legata, quae diem non habent, confestim L. 21
debentur. Sed si tempus adiectum sit, si quidem D. XL
certum, (quamvis longum: fortassis enim dixi, post 2.
centum annos) statim quidem dies cedit: sed petitio
ad tempus ipsum differtur. Sed si tempus incertum
sit, (nam forte dixi, cum pubes erit, cum nupserit,
cum magistratum interit) nisi conditio extiterit, dies
non cedit.

Et de legatis, quae diem non habent. Et si
tempus certum adiectum sit, quamvis longum, quando
statim quidem dies cedat, petitio autem ad tempus
ipsum differatur. Et si tempus incertum sit, quando
dies cedat aut non cedat.

Quodsi sub ea conditione, qua heredem scripsi, §. 1.
tibi legavero, absque conditione legatum est: veluti
cum dico: *Petrus, si heres mihi extiterit, Paulo
dato.*

Et si sub ea conditione, qua heredem scripsi,
tibi legavero.

XIX. Si tibi legavero, cum annorum quatuordecim fueris, tuque ante annum quartum et decimum L. 22.
decesseris, legatum non transmittis. Non enim solum D. eo
dies, sed etiam conditio est, si annorum quatuor-
decim factus eris. Idem est, et si dixerō, (si factus
fueris) quatuordecim annorum.

Et de eo: si tibi legavero, cum annorum qua-
tuordecim fueris, et ante annum quartum et decimum
decesseris, non transmittis.

Et de supervacaneis conditionibus. Quales au- §. 1.
tem sint, lege exempla.

XX. Et de eo, quid spectetur in annuis legatis L. 23
et in servo communi. D. eo

XXI. Et de eo, si penum tibi legavero vel L. 24.
fundum, et adiecerō: si vero non dederit heres meus, §. 1. D.
decem nummos dato: quando penus in legato sit, et
quando pecunia.

XXII. Et de eo, si disiunctim illam aut illam L. 25.
rem legavero, unum est legatum. Et de eo: si alium D. eo
fundum pure, alium sub conditione tibi legavero,
pendente conditione electionem non habes.

Sicuti si legavero eum, qui ex Maria natus erit, §. 1.
vel fructus illos, qui in illo fundo nascentur, tamen
si legatarius decesserit, antequam legatarius solverit,
et Maria pepererit aut fructus nati fuerint, ad he-
redes legatum transmittis, quoniam conditio expressa
non est, sed tacite intelligitur.

Et de eo, si pupillus sine tutoris auctoritate
mutuam pecuniam a me sumserit, ex eoque non
fuerit locupletior factus, egoque tibi, quod ab eo
mihi debetur, legavero. Lege igitur, quando inutile
sit legatum, et quando sub conditione. Lege autem
et exempla de hoc proposita.

XXIII. Et de eo, si ex reditu futuri anni fun- L. 26.
dorum meorum quinquaginta nummos tibi legavero, D. eo

1) L. 21. pr. D. h. t. e Syn. p. 396. habet Fabr. T. V. p. 786. 2) Lege προχώρησις. 3) Hoc habet Tipucitus, 4) L. 21.
D. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l. m) Hoc habet Tipucitus. n) L. 22. pr. D. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. T. V.
B. sq. o) Fabr. in marg. ita supplet: εἰ ἂν γένη. p) Hoc habet Tipucitus. q) L. 22. §. 1. L. 23—25. pr. D. h. t.
sentur e Tipucito. r) Adde τὸ ante πρῶγμα. s) Hanc partem §. 1. L. 25. D. h. t. e sch. r. Anonymi ad Basil. XXIII.
p. 41. (Fabr. T. III. p. 304.) habet Fabr. in Addendis T. V. p. 810. Exhibetur in hoc scholio genuinus Basilicorum textus,
paret ex modo, quo laudatur. t) Hoc habet Tipucitus. u) L. 26—31. D. h. t. exhibentur e Tipucito.

ν. νομίματα, πῶς τὸ ληγάτον οὐχ αἰρεῖσιν, ἀλλ' ὑπέροφθαισιν ἔχει.

16. §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῷ ἀναθρεπτῷ
CXXVI. μου ρ'. νομίματα, καὶ εἶπω, ἀτὰρ δοθῆναι Πέτρῳ,
2. καὶ συντελεῖν αὐτῷ τόκους, ἕως ἂν γένηται κέ. ἐνιαυ-
τῶν, καὶ μετὰ ταῦτα τὸ κεφάλαιον, τί γίνεται, ἐὰν
ἐν τῷ μέσῳ τελευτήσῃ ὁ ἀναθρεπτός.

§. 2. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου
τὴν χρῆσιν τῶν πραγμάτων μου, ἐφ' ᾧ καὶ τὸν
υἱὸν ἡμῶν τρέφειν, καὶ ἐκ τῶν προσόδων προστιθέναι
τῇ οὐσίᾳ αὐτοῦ ρ'. νομίματα ἐτήσια, ἕως οὗ γέ-
νηται κέ. ἐνιαυτῶν, ἐν ἔστι τὸ ληγάτον, διαφόρους
ἔχον καταβολάς. καὶ ἐὰν ἀποθάνῃ τὸ παιδίον πρὸ
τῶν κέ. ἐνιαυτῶν, ἀνάγνωθι, τί γίνεται.

27. pr. καδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γράψας ὑπέξουσιν κλη-
D. eod. ρονόμον ληγατεύσω αὐτῷ, καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τῇ
αὐτῇ διαθήκῃ ἐπαγγώ τὸτε αὐτὸν κληρονομήσαι
θέλῳ, ὅτε αὐτεξούσιος γένηται. τὸ ληγάτον ἐν ἔστι
χωρὶς αἰρέσεως.

§. 1. Καὶ ὅτι, εἰ ἐλευθερίαν καὶ μηνιαῖον καταλίπω
δοῦλοις, ἐξ οὗ ἀναρπασθῶσιν, χρεωστοῦνται τὸ λη-
γάτον.

L. 28. κέ. Καὶ ὅτι, ἐὰν ληγατευθῇ ἐξοπλισμός, ἀγρός,
D. eod. οἶος ἢ ἐν τῇ προχωρήσει, δίδονται, οὐ μὴν οἶος ἢ,
ὅτε ἐληγατεύετο, ἢ ὅτε ἤρξατο ἀπαιτεῖσθαι.

L. 29. κς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἶπω τῷ κληρονόμῳ μου,
D. eod. δοῦναί μοι ὅτεδήποτε ἰ. νομίματα, πότε αὐτῷ^{v)}
δίδονται.

L. 30. κς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀνήβῃ κόρη ληγατευθῇ,
D. eod. ὅτε γαμηθῇ, καὶ γαμῆσθαι ἄνηβος, οὐ κεχοῦσθηται
τὸ ληγάτον, ἕως οὗ ἠβήσῃ. οὐ δοκεῖ γὰρ γεγαμη-
σθαι ἢ μὴ δυναμένη δέξασθαι ἄνδρα.

L. 31. κη'. Καὶ ὅτι μερικὴν ἐνστησάμενος τὴν γυναῖκα
D. eod. μου ὑποκατέστησα αὐτῇ τοὺς συγκληρονόμους αὐτῆς,
καὶ ἐληγάτευσσα αὐτῇ μὴ γινομένη κληρονόμῳ τὴν
προῖκα αὐτῆς, καὶ ἄλλα. ἐὰν πρὸ τῆς αἰρέσεως μὴ
κληρονομήσασα τελευτήσῃ, τί γίνεται. παραπέμπει,
φρῆσιν, τοῖς συγκληρονόμοις αὐτῆς τὸ φιδικόμισσον.

ΤΙΤΛΟΣ ΚΑ'.

Τίνα^{w)} τῶν ληγάτων καὶ τῶν φιδικομμίσ-
σων φυλακτέων^{x)} χάριν ἀσφαλιζέται ὁ
κληρονόμος.

§. 1. 2. α'. 1) * Πᾶς^{y)} κληρονόμος οἰαςδήποτε ἀξίας ἢ
CXXVI. ὑποστάσεως δίδωσι τοῖς ληγαταρίοις ἐγγύας, ὅτι δι-
3. δωσι καὶ ποιῆ, ὅπερ ὁ διαθέμενος ἐκέλευσεν, ἐμ-
προθέσμως· καὶ περὶ δόλου ἐπερωτᾶται. ὡς περὶ γὰρ
αὐτός ἐστι τῆς κληρονομίας ἐν νομῇ, οὕτως ὀφείλει
καὶ τὸν ληγατάριον ἀσφαλιζεσθαι. εἰ δὲ μὴ ἀσφα-
λισθῆται, πέμπεται εἰς νομὴν ὁ ληγατάριος.

2) Καὶ ὅτι πᾶς κληρονόμος, οἰαςδήποτε ἀξίας
εἴῃ ἢ ὑποστάσεως, δίδωσι τοῖς ληγαταρίοις ἐγγύας.
εἰ δὲ μὴ ἀσφαλιζέται, πέμπεται εἰς νομὴν ὁ ληγα-
τάριος.

§. 3. 4. * Καὶ^{z)} τοῖς κληρονόμοις τῶν ληγαταρίων δι-
δοται ἢ ἀσφάλεια, καὶ προκουράτωρσιν αὐτῶν.

quomodo legatum non conditionem, sed dilationem
contineat.

Et de eo, si alumno meo centum nummos le-
gavero, et iussero eos dari Petro, et usuras ei solvi,
donec viginti quinque annorum fuerit, et postea
sortem, quid fiat, si interim alumnus decesserit.

Et de eo: si uxori meae usumfructum bonorum
meorum legavero, ut filium nostrum aleret, et ex
reditibus bonis eius centum nummos annuos adieceret,
donec viginti quinque annorum fieret, unum est le-
gatum, diversas pensiones habens. Et si filius ante
annum vicesimum quintum decesserit, lege, quid fiat.

XXIV. Et de eo: si filium familias heredem scri-
psero eique legavero, et postea eodem testamento
adiecero: *Tunc eum hereditatem adire volo, cum
sui iuris factus fuerit.* Legatum unum est sine con-
ditione.

Si libertatem et menstruum servis legavero, ex
quo in libertatem erepti fuerint, legatum iis de-
betur.

XXV. Si instrumentum fuerit legatum, fundus
qualis erat die cedente, datur, non autem quali
erat, cum legaretur, aut eum peti coepisset.

XXVI. Et de eo, si heredem meum iussero
quandoque tibi decem nummos dare, quando ab eo
dentur.

XXVII. Et de eo: si puellae impuberi legatum
fuerit, cum nupserit, et impubes nupserit, legatum
non debetur, donec pubes facta fuerit: non enim vir
detur nupta, quae virum pati non potest.

XXVIII. Uxori meae, quam ex parte heredem
institueram, coheredes eius substitui, eique, si heres
non esset, dotem suam legavi et alia. Si ante cor-
ditionem antequam heres existeret, decesserit, qui
fiat. Transmittit, inquit, ad coheredes suos fidei-
commissum.

TITULUS XXI.

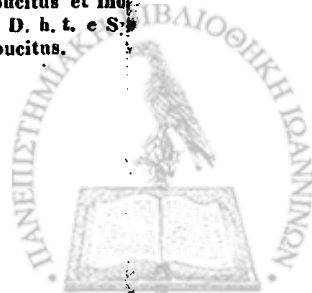
Cuinam legatorum et fideicommissorum
servandorum gratia heres caveat.

I. Omnis heres cuiuscunque dignitatis aut factus
tatum legatariis satisdat, se daturum et facturum
intra statutum diem, quod testator iusserit: et si
dolo promittit. Nam sicut ipse in possessionem heredi-
tatis est, ita et legatario cavere debet. Quod si
non caverit, legatarius in possessionem mittitur.

Omnis heres, cuiuscunque dignitatis aut factus
tatum sit, legatariis satisdat. Quod si non cavet
legatarius in possessionem mittitur.

Heredibus quoque legatariorum cautio praestatur
eorumque procuratoribus.

v) Dativus αὐτῷ hoc loco significare videtur ab eo. w) Hanc inscriptionem tituli XXI, exhibent Tipucitus et indi-
titulorum Coisilnianus. In hoc additur: β. β. λς'. τῶν διγ. ττ. γ'. x) Tip. φυλακτέων. y) L. 1. §. 1. 2. D. h. t. e. S.
p. 396. habet Fabr. T. V. p. 787. z) L. 1. §. 3. 4. D. h. t. e. Syn. p. 397. habet Fabr. l. 1. eadem habet Tipucitus.

* Καί^a) ἐὰν υἱὸς δοῦλος^b) ληγατευθῆ, τῷ ἔχοντι ὑτὸν ὑπεξούσιον ἢ ἀσφάλεια δίδεται.

1) * Καί^c) οἱ διάδοχοι τῶν κληρονόμων, καὶ καθ' ὁμάδα ἀποκατάστασιν λαμβάνων, καὶ ὁ διάδικος γενόμενος κληρονόμος δίδωσι τὴν ἀσφάλειαν. ἐν δὲ ὁ ληγατάριος ἢ ὁ ἀποκατάστασιν λαμβάνων ἢ ὀχλήσας περὶ τῶν ἔγγυων, προκατέρχεται περὶ τοῦ ληγάτου, ἀργεῖ ἢ ἀσφάλεια.

2) Καί^d) περὶ τοῦ, τίνες διδώσι τὴν ἀσφάλειαν, αἰ πότε ἀργεῖ ἢ ἀσφάλεια.

Καί^e) περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσῃ μοι τις, καὶ ἀγάγῃ, ἴνα, ἐὰν ἀπολέσω τὸ καταλειφθὲν, ἄνωθεν τὸ παράσχη μοι ὁ κληρονόμος, τί γίνεται.

Καὶ ὅτι, εἴτε ἐξ ὀλοκλήρου, εἴτε ἐκ μέρους κληρονομοῦται τις ληγάτον, εἴτε ὡς ἔνοστατος, ἢ καὶ ὡς ἀποκατάστατος, δίδωσι τὴν ἀσφάλειαν.

Καὶ ὅτι ἡ ἐπερώτησις αὕτη καὶ τόκους, καὶ ἄλλοις ἀπὸ ὑπερθέσεως εἰσπράττει.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ αἰρετικὸς ληγατάριος ἢ ἡρμηνεύσῃ αὐτῆς τελευτήσῃ, καὶ ὅτι πᾶσα αἰτία καὶ ἀρῆσις ἐγκειμένη τῷ ληγάτῳ ἐγκείται καὶ ταύτῃ τῇ ἐρωτήσῃ.

Καὶ περὶ τοῦ, πῶς ὀφείλει ὁμολογεῖσθαι ἢ παρεμμένη τῷ φροντιστῇ ἢ τοῖς τῷ διοικητῇ τοῦ ἀπολιμνομένου ἀσφάλεια.

Καὶ περὶ τοῦ, τίνα δοκεῖ περιέχεσθαι τῇ ἐπερωτήσῃ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν χωρὶς αἰρέσεως ληγατευθῆ ἢ τὰ ἐν τῇ ἄρκλᾳ ἢ νομίσματα, καὶ σοὶ ἢ χρήσις τῶν, τί γίνεται.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν μέρος τῆς κληρονομίας εἰς δημόσιον ἔλθῃ.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις ἐκ μείζονος μέρους κληρονομίας ὧν ἦν ἔκτισται, καὶ αὐτῷ τῷ νόμῳ ἰώθῃ^f) τὸ μέρος αὐτοῦ, ἢ τὸ ὄνομα ἀκέραιον ἔσται ἢ αὐτῷ, τῇ δὲ δυνάμει ἦν ἔχει, καὶ δώσει τὴν ἀσφάλειαν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὑπεξουσίῳ ληγατευθῆ ὑπὸ ἑσίν, τί γίνεται, καὶ πῶς δίδεται ἢ ἀσφάλεια.

β'. Καὶ ὅτι τοῦ καθ' ὁμάδα φιδικομισσαρίου ἀσφαλιζομένου εἰς νομὴν οἱ ληγατάριοι πέμπονται.

γ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸν αἰρετικὸν ληγατάριον κληρονομοῦσιν ὁ κληρονόμος ἀχμάλωτος γένηται, μετὰ ταῦτα ἐξέλθῃ ἢ αἴρεσις.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐναχθεὶς ὁ κληρονόμος ἐπινομίσσῃ ἢ τῇ καὶ ἐκκαλέσῃται, πῶς πέμπεται νομὴν, καὶ δίδωσι τὴν ἀσφάλειαν. καὶ πότε οὐκ αἰτεῖται ἀσφάλειαν. καὶ ἀνάγνωθι καὶ τὸ περὶ τῶν παραδείγματα.

Καὶ περὶ τοῦ λέγοντος, ἐαυτὸν ὑπὸ ἡμέραν^g) τικὸν εἶναι ληγατάριον, καὶ ὁ κληρονόμος αὐτῷ ἴται καταλειφθῆναι τὸ ληγάτον.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὴν οἰκίαν ὁ κληρονόμος ἔχῃ ἐν Ῥώμῃ, καὶ πᾶσα ἡ κληρονομία ἐν ἐπαρλίῳ, πῶς ἐν ἐπαρχίᾳ ὀφείλει ἀσφαλισθῆναι. καὶ τὰ πράγματα ἐπαρλίῳ, τί γίνεται.

Item si filiofamilias aut servo legatum sit, L. 1 cautio praestatur ei, qui eum in potestate habet. D. 1.

Heredum quoque successores, et is, cui tota hereditas restituitur, et qui per aliquem heres extitit, cautionem praestant. Si vero legatarius aut is, qui fideicommissum capit, cautionem non urgens litem de legato contestatus fuerit, cautio cessat.

Et de eo, quinam praestent cautionem, et quando cautio cesset.

Et de eo, si quis mihi legaverit, et adiecerit, §. 1 ut, si relictum perdidissem, rursus id mihi heres praestaret, quid fiat.

Sive ex asse, sive ex parte quis legatum debeat, §. 1 sive ut institutus, sive ut substitutus, cautionem praestat.

Haec stipulatio et usuras et fructus ex mora §. 1 exigit.

Et de eo, si is, cui sub conditione legatum est, §. 1 pendente ea decesserit. Omnis causa et conditio, quae legato inest, huic quoque stipulationi inest.

Et de eo, quomodo promitti debeat cautio, quae §. 1 procuratori absentis praestatur.

Et de eo, quaenam stipulatione contineri vi- §. 10 deantur.

Et de eo, si pure mihi legati fuerint decem §. 11 nummi, qui in arca erant, et tibi eorum ususfructus, quid fiat.

Et de eo, si portio hereditatis ad fiscum per- §. 18 venerit.

Et de eo, si quis ex maiore parte heres mino- §. 19 rem possideat, et ipso iure minuta fuerit eius portio, aut nomen integrum apud eum sit, effectu autem minus habeat, et cautionem praestiterit.

Et de eo, si ei, qui sub potestate est, sub con- §. 20 ditione legatum sit, quid fiat, et quomodo cautio praestetur.

II. Si is, cui tota hereditas restituta est, non L. 4 caveat, legatarii in possessionem mittuntur. D. 1.

III. Et de eo, si heres, postquam ei, cui sub L. 5. conditione legatum fuit, caverat, ab hostibus captus D. 1. fuerit, et postea conditio extiterit.

Et de eo, si heres de fideicommissio conventus §. 1. victus fuerit, et appellaverit, quomodo in possessionem mittatur, et cautionem praestet. Et quando non exigatur ab eo cautio. Et lege etiam propositum de hoc exemplum.

Et de eo, qui dicit, se sub die (aut) conditione §. 2. esse legatarium, si heres neget, legatum ei esse relictum.

Et de eo, si heres domicilium Romae non ha- §. 3. 4. beat, et tota hereditas in provincia sit, quomodo in provincia cavere debeat. Et quid fiat, si bona distracta fuerint.

a) L. 1. §. 5. D. h. t. e Syn. l. 1. habet Fabr. l. 1. b) Fabr. in marg. notat, in ms. Petavii legi δοῦλῳ pro δοῦλος. coniecit recte ἢ δοῦλῳ. c) L. 1. §. 6 - 9. D. h. t. e Syn. l. 1. habet Fabr. T. V. p. 787. sq. d) Hoc habet Tipucitus. l. 1. §. 11. sqq. L. 4 - 18. D. h. t. exhibentur e Tipucito. l. 2. 3. desiderantur. f) Sic Cod. Tipuciti. g) Addendum ur ἢ. uil. T. IV.

6. pr. δ'. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ τὸ ποσὸν ἄδηλόν ἐστι τοῦ
XXVI. φιδικομμίσσον.
8. §. 1. Καὶ περὶ πόλεως χωριστοῦσης φιδικομμίσσον,
πῶς οὐ δίδωσιν ἐγγύας, ἀλλ' ὁμολόγως^{h)} ποιεῖ.
- L. 7. ε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν γραφῶ κληρονόμος, καὶ
D. eod. ληγατευθῆ παρ' ἐμοῦ ὑπὸ αἵρεσιν τῷ νιῷ μου, ἢ
τῷ δούλῳ μου, τί γίνεται, καὶ πῶς ἐγγύας αὐτοῖς
οὐ δίδωμι, ἀλλ' ὁμολογίαν.
- L. 8. ζ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἅμα τοῦⁱ⁾ δοθῆναι τὴν
D. eod. ἀσφάλειαν προχωρήσῃ τὸ ληγάτον.
- L. 9. ζ'. Καὶ περὶ τοῦ ληγατευομένου ὑπὸ ἡμέραν.
- L. 10. η'. Καὶ περὶ κληρονόμον δεδωκότος τὴν ἀσφά-
D. eod. λειαν καὶ ἀποθανόντος.
- L. 11. θ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν οἱ ληγατάριοι πεμφθῶσιν
D. eod. εἰς νομὴν, καὶ ὕστερον ὁ ἐντολεὺς μου ἢ ἄλλος ὑπὲρ
ἐμοῦ δώσει^{k)} τὴν ἀσφάλειαν.
- L. 12. ι'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατευθῆ μοι ὑπὸ αἵρεσιν
D. eod. τὴν, ἐὰν μὴ ἀπαιτήσω τὸν κληρονόμον ἀσφάλειαν.
- L. 13. ια'. Καὶ τίνες παρέχουσι τὴν ἀσφάλειαν.
- L. 14. pr. ιβ'. Καὶ ὅτι καὶ ἐπὶ φιδικομμίσσον χώρα τῆ
D. eod. ἀσφαλεία, εἴτε χωρὶς αἰρέσεως ἐστίν, ἢ ὑπὸ ἡμέρας
δῆλης ἢ ἀδήλου^{l)}, ἢ ὑπὸ αἵρεσιν.
- §. 1. Καὶ πότε οὐ δίδονται ἀσφαλεία.
15. pr. ιγ'. Καὶ ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν χωρὶς αἰρέσεως ληγά-
D. eod. των χώρα τῆ ἀσφαλεία.
- §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν καὶ ὁ γεγραμμένος καὶ ὁ καθ'
δμάδα φιδικομμισσάριος ἀσφαλίσωνται τοὺς ληγα-
ταρίους, τί γίνεται, καὶ εἰ μὴ πᾶσαν τὴν κληρονο-
μίαν, ἀλλὰ μέρος ἀπεκατέστησεν^{m)}.
- L. 16. ιδ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δύο τινὲς δμῶνυμοι φι-
D. eod. λονεικῶσι περὶ τοῦ ληγάτου.
- L. 17. ιε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν παρὰ πάντων τῶν κληρο-
D. eod. νόμων ληγατευθῆ, καὶ ὁ εἰς μόνος δώσειⁿ⁾ τὴν ἀσφά-
λεια, καὶ προσαυξήσῃ τὰ τῶν συγκληρονόμων μέρος.
- L. 18. pr. ις'. Καὶ ὅτι γυνὴ συνελευθερωθεῖσα τῷ πατρὶ
D. eod. αὐτῆς, καὶ νόμιμον νιὸν ἔχουσα τὸν πατέρα κληρο-
νόμον εἰς ὀλόκληρον ἔγραψε, καὶ ἤξιωσεν αὐτὸν,
ἀποκαταστήσαι μετὰ θάνατον τῷ νιῷ τὸ περιερχό-
μενον εἰς αὐτόν, κωλύσασα δοθῆναι τὴν ἀσφάλειαν.
εἰ οὖν σκορπίζει τὰ πράγματα, φησὶν, οὐ δύναται
τὴν ἀσφάλειαν αὐτοῦ ὁ ἔγγονος ἀπαιτεῖν.
- §. 2. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ συγκληρονόμος ὢν καὶ ἐπίτρο-
πος ἀνήβου ἀπόντος αὐτοῦ εἰς τέλειον δώσει τὰ ἱκανά,
ἀρμόττει κατὰ τοῦ ἡβήσαντος οὐτίλια ἀγωγῆ.

ΤΙΤΛΟΣ ΚΒ'.

Περὶ^{o)} τοῦ, ἵνα εἰς τὴν νομὴν τῶν ληγά-
των ἢ φιδικομμίσσον ἐξείη δοθῆναι^{p)}.

- L. 1. pr. α'. Καὶ^{q)} περὶ τοῦ, ἐὰν κωλύσῃ ὁ διαθήμενος
D. XXXVI. δοθῆναι τὴν ἀσφάλειαν, καὶ δοθῆ, τί γίνεται.
4. §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἢ ὁ κληρονόμος ὀχληθεῖς
ἀσφαλισθῆ^{r)}, ἢ ἀπολιμπάνηται^{s)}, πῶς πέμπεται εἰς
νομὴν ὁ ληγατάριος, καὶ πότε δοκεῖ ὁ κληρονόμος

IV. Et de eo, si summa fideicommissi incerta sit.

Et de civitate fideicommissum debente, quomodo
satis non det, sed repromissionem faciat.

V. Et de eo, si heres scriptus fuero, et a me
filio meo aut servo sub conditione legatum fuerit,
quid fiat, et quomodo eis satis non dem, sed repro-
mittam.

VI. Et de eo, si simulac cautio praestita est,
dies legati cesserit.

VII. Et de eo, quod sub die legatur.

VIII. Et de herede, qui cautionem praestitit et
mortuus est.

IX. Et de eo, si legatarii missi fuerint in pos-
sessionem, et postea procurator meus vel alius pro
me cautionem praestiterit.

X. Et de eo, si legatum mihi fuerit sub condi-
tione, si cautionem ab herede non pettero.

XI. Et quinam praestent cautionem.

XII. Etiam in fideicommisso locus est cautioni,
sive purum sit, sive sub die certa vel incerta, sive
sub conditione.

Et quando non praestetur cautio.

XIII. Etiam in puris legatis locus est cautioni.

Et de eo, si heres scriptus et fideicommissarius
universalis legatariis caverint, quid fiat. Et si non
totam hereditatem, sed partem restituerit.

XIV. Et de eo, si duo eiusdem nominis de le-
gato contendant.

XV. Et de eo, si ab omnibus heredibus legatum
fuerit, et unus tantum cautionem praestiterit, et par-
tes coheredum accreverint.

XVI. Mulier cum patre suo manumissa et filium
legitimum habens patrem ex asse heredem scripsit
eumque rogavit, ut, quod ad ipsum pervenisset, post
mortem filio restitueret, et cautionem praestari ve-
luit. Si igitur bona dissipat, ait, nepos eius cau-
tionem exigere non potest.

Et de eo: si is, qui coheres et tutor pupilli
erat, absente eo in solidum satisdederit, adversus
adultum utilis ei actio competit.

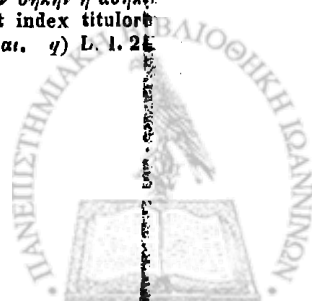
TITULUS XXII.

De eo, ut in possessione legatorum vel
fideicommissorum esse liceat.

I. Et de eo, si testator cautionem praestari ve-
luerit, eaque praestita fuerit, quid fiat.

Et de eo, si vel heres interpellatus [non] ce-
verit, aut absens sit, quomodo legatarius in posses-
sionem mittatur. Et quando per heredem stare

h) Sic Codex Tipuciti. Malim ὁμολόγως. i) Malim τῷ. k) Sic Codex Tipuciti. l) Lege ὑπὸ ἡμέραν δῆλην ἢ ἀδήλου.
m) Lege ἀποκατέστησεν. n) Sic Codex Tipuciti. o) Hanc inscriptionem tituli XXII. exhibent Tipucitus et index titulorum
Casilinianus. Hic pro ἵνα habet ἵνα, et addit in fine ββ. λς'. τῶν διγ. ττ. δ'. p) Malim εἶναι vel χωρῆσαι. q) L. 1. 25
§. 1. D. h. t. exhibentur e Tipucitō. r) Addendum est μὴ ante ἀσφαλισθῆται. s) Lege ἀπολιμπάνηται.

μποδίζειν δοῦναι τὰ ἱκανά, καὶ τότε οὐ. καὶ τότε οὐκεῖ ὑπερίθεσθαι.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατενθῇ μοι χρέους ἐλευθερία, οὐκ ἔχει χώραν ἢ ἀσφάλεια.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὠμολόγηται, μὴ χρεωστεῖσθαι ὁ ληγάτος, οὐκ ἀπαιτεῖται ἢ ἱκανοδοσία.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἄδηλόν ἐστιν, εἰ μέλλει κληρονομεῖσθαι ἢ κληρονομία, ἢ παρητήσατο ὁ κληρονομός, ἢ ὁ γνήσιος ἀπώσατο, τότε ἀπαιτεῖται ἢ μὴ ἀσφάλεια.

β. Καὶ εἰ δῆλόν ἐστιν, ὡς οὐπω ὑπεισελεύσθη κληρονομία, τί γίνεται.

γ. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀπαιτούμενος ὁ κληρονομός τὴν ἀσφάλειαν θέλῃ μᾶλλον ἐναχθῆναι περὶ τοῦ γγάτου, λέγων, κατὰ συκοφαντίαν ἀπαιτεῖσθαι τὴν ἀσφάλειαν, ἀκούεται. καὶ τοῦτο γενικόν ἐστιν ἐπὶ πάσης ἱκανοδοσίας.

* Ἐὰν ὁ λαβὼν τὴν ἀσφάλειαν λέγῃ, τοὺς ἐγγητάς ἀπόρους εἶναι, καὶ θέλῃ ἄλλους αὐτῷ δοῦναι, οὐκ ἀκούεται.

δ. 1) * Εἰ μὴ ἄρα καινόν τι συνέβη, ἴσως τῶν γνησίων ἀποθανόντων ἢ αἰφνιδίως ἀπορησάντων.

2) Πότε δὲ οὐκ ἀκούεται, ἀνάγνωθι. φησὶ ὁ εἰ μὴ ἄρα καινόν τι συνέβη, ἴσως τῶν ἔγγησίων ἀποθανόντων.

ε. Καὶ περὶ τοῦ ληγαταρίου εἰς νομὴν πεμπομένου, ποῖον ἄρα δίκαιον κέκτηται ἐπ' αὐτῷ, καὶ πῶς ννέμεται τῷ κληρονόμῳ.

Καὶ ὅτι, εἰ σὺ ἐκ τῆς δάμνη ἰμφέκτη^{*)} πεμφθῆς νομὴν, καγὼ ἀπὸ ληγάτου, καὶ δώσω σοι τὰ ἱκανά, καὶ ἀποστῆς ὑπὲρ τούτου, ἔχω παρκατάσχεσιν πρὸς τὸν κληρονόμον.

Καὶ ὅτι, ἐὰν πολλοὶ ᾧσι ληγατάριοι, πάντες ἔμπονται· ἐπὶ ταύτης γὰρ τῆς νομῆς ἕκαστος ἑαυτῷ, οὐκ ἔτερω νέμεται. ἐπὶ δὲ τῆς πραγμάτων φυττωμένων νομῆς, ὅτε ὁ δανειστής εἰς νομὴν πέμπεται, οὐ μόνῳ ἑαυτῷ, ἀλλὰ καὶ τοῖς λοιποῖς δανειστῶν νέμεται.

Ἐπὶ δὲ τῶν ληγαταρίων ὁ πρῶτος οὐ προτιμαίται τοῦ μετ' αὐτὸν πεμφθέντος.

Εἰ δὲ πρῶτοι πεμφθῶσιν οἱ δανεισταί, καὶ μετ' αὐτοὺς ὁ ληγατάριος^{γ)}, οὐ προτιμῶνται τῶν δανειστών.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐπὶ ποίοις πράγμασιν ὁ ληγατάριος εἰς νομὴν πέμπεται, καὶ οἷς οὐ.

Καὶ περὶ τοῦ, τί σημαίνει, ὅπερ εἶπωθεν ἐν διαθήκαις γράφασθαι, τὰ ὑπάρχοντά μοι· καὶ ἐν τούτοις δηλοῦνται. καὶ ποῖα εἰσὶ καὶ λέγονται κληρονομίας, καὶ ποῖα οὐ ἐν τῷ ῥήματι, ὡς εἶπωθεν, τῶν ὑπαρχόντων.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δύο κληρονόμων ὄντων ὁ μὲν δίδωσι τὰ ἱκανά, ὁ δὲ ἄλλος οὐ δίδωσιν.

Καὶ περὶ τοῦ, τί γίνεται ἐν τοῖς δι' ἀνηβότητα καταστάσει^{δ)} ληγαταρίοις τελευτῶντος τοῦ ἀνηβότη, καὶ ἐπὶ ποίοις πέμπονται πράγμασιν εἰς νομὴν.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν μὴ ὁ κληρονόμος, ἀλλὰ διᾶλλος χρεωστῆ τὸ φειδικόμισσον.

deatur, quominus satsidet, et quando non. Et quando moram facere videatur.

Et de eo: si mihi liberatio legata fuerit, cautio locum non habet.

Et de eo: si constet, non deberi legatum, satisfactio non exigitur.

Et de eo, si incertum sit, an hereditas adeatur, § aut heres repudiaverit, aut suus heres abstinerit, quando cautio exigitur vel non exigitur.

II. Et si certum sit, nondum aditam esse hereditatem, quid fiat.

III. Et de eo: si heres, a quo cautio exigitur, legati nomine conveniri malit, dicens, per calumniam cautionem peti, auditur. Et hoc generale est in omni satisfactioe.

Si is, cui cautio praestita est, fideiussores egenos esse dicat, et alios sibi dari velit, non auditur.

IV. Nisi forte novum quid acciderit, puta fideiussoribus mortuis aut repente ad inopiam redactis.

Quando autem non audiatur, lege. Ait enim: nisi forte novum quid acciderit, puta fideiussoribus mortuis.

V. Et de legatario in possessionem misso, quale ius in eo nanciscatur, et quomodo cum herede possideat.

Si tu damni infecti nomine missus fueris in possessionem, egoque legati nomine, tibi que satisfactio, tuque propterea possessione decesseris, retentionem adversus heredem habeo.

Si plures sint legatarii, omnes mittuntur: nam in hac possessione quisque sibi, non alii possidet. In possessione autem rerum servandarum causa, cum creditor in possessionem mittitur, non soli sibi, sed etiam reliquis creditoribus possidet.

Inter legatarios autem primus non praefertur ei, qui post eum missus est.

Sed si priores missi fuerint creditores, et post eos legatarii, creditoribus non praeferruntur.

Et de eo, in quibus rebus legatarius mittatur in possessionem, et in quibus non.

Et de eo, quid significet, quod in testamentis scribi solet, bona mea: et quaenam his denotentur. Et quaenam sint et dicantur hereditatis, et quaenam verbo, ut dictum est, bonorum.

Et de eo, si cum duo heredes sint, alter satisfactio, alter non satisfactio.

Et de eo, quid fiat de legatariis eius, qui substitutus est pupillo, mortuo pupillo. Et quibus in rebus in possessionem mittantur.

Et de eo, si non heres, sed alius successor debeat fideicommissum.

f) L. 3. §. 2. D. h. t. e Syn. p. 397. habet Fabr. T. V. p. 788. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι. g) D. h. t. e Syn. l. h. habet Fabr. l. 1. h) Hoc habet Tipucitus. i) L. 5. pr. §. 1 — 13. 15. D. h. t. exhibentur fucito. x) Sic Codex Tipuciti. Lege δάμνη ἰμφέκτη. καταστάτου.

L. 5. §. 15. Καὶ ποῖον δόλον ἐπὶ τῇ ἀποκαταστάσει τοῦ ληγάτου ἀπαιτεῖται ὁ ἀποκαθιστῶν.

§. 16 — 19.

1) * Ἐὰν^{a)} μετὰ ἕξ μῆνας τοῦ ἐν βήματι προσελυσθῆναι^{b)} τὸν κληρονόμος· καὶ εἰς νομὴν τῶν ἰδικῶν αὐτοῦ πραγμάτων οἱ ληγάριοι πέμπονται, καὶ καρποῦνται, ἕως οὗ τὸ ληγάτον αὐτοῖς δοθῇ. τὸ δὲ λεχθέν χώρον ἔχει ἐπὶ παντός χρεωστοῦντος ἀποκατάστασιν^{c)}, κἂν ὁ διαθέμενος ἐκάλυψε τὴν ἀσφάλειαν, διὰ τὴν ἐπὶ τῇ καταβολῇ γενομένην ὑπέρθεσιν. οἱ δὲ ἕξ μῆνες συναπτοὶ ἀριθμοῦνται^{d)}.

§. 20. Καὶ^{e)} ὅτι ἀφήλιξ καὶ ἄνηβος καὶ ὁ μαινόμενος μὴ ἔχοντες κηδεμόνας οὐ δοκοῦσιν ὑπερτίθεσθαι· εἰ δὲ ἡ κληρονομία πρὸς τινα χρόνον ἔρριπται^{f)}, ὑπέξαιρεῖται οὗτος ὁ χρόνος ἤτοι οἱ ἕξ μῆνες.

§. 21. Καὶ ὅτι τοὺς καρπούς, οὓς οἱ ληγάριοι λαμβάνουσιν ἐκ τῶν τοῦ κληρονόμου πραγμάτων, εἰς τόκους καταλογίζονται, καὶ τὸ περιττὸν εἰς κεφάλαιον, ὡς περ ἐπὶ τῶν δανειστῶν τῶν λαμβανόντων καρπούς ἐκ τῶν ἐνεχύρων. εἰ δὲ πλέον λάβωσιν, ἀπαιτοῦνται αὐτό. καὶ τὸ μὲν ἐνέχυρον ὁ δανειστής δύναται πωλεῖν, ὁ δὲ ληγάριος οὐ δύναται· μόνον γὰρ ἐπιτέτραπται καρποῦσθαι.

§. 22. Καὶ περὶ τοῦ, τί δεφίλει ποιεῖν τε καὶ ἐπιτηρεῖν ὁ εἰς νομὴν πεμφθεὶς ληγάριος, καὶ ποῦ ἀποτιθέναι τοὺς καρπούς καὶ παραφυλάττειν.

§. 23. Καὶ ὅτι οὐ χρεὴ αὐτῷ γίνεσθαι βίαν χρωμένω καὶ νεμομένω.

§. 26. Καὶ περὶ τοῦ πεμφθέντος εἰς νομὴν καὶ περὶ ληγάτου προκαταρξαμένου.

§. 27. Καὶ περὶ τοῦ, ἂν ὁ πεμφθεὶς εἰς νομὴν μὴ δεχθῇ, ἔχει νόμιμον παράγγελμα, καὶ διὰ τῆς τάξεως εἰσάγεται.

§. 29. 30. Καὶ περὶ τοῦ, ἂν ληγατευθῇ μοι χωρὶς αἰρέσεως, καὶ ἀξιοθῆ^{g)} αὐτὸ ὑπὸ αἵρεσιν Πέτρῳ δοῦναι. καὶ εἰ ὑπὸ αἵρεσιν ἦν τὸ ληγάτον, τί γίνεται. καὶ πῶς ἀσφαλιζόμεθα. καὶ εἰ μὴ θέλω ἀσφαλισασθαι, καὶ ἐξέλθῃ ἡ αἵρεσις τοῦ ληγάτου.

L. 6. pr. D. eod. §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἂν νομισμάτων χοῆσις ληγατευθῇ, καὶ κωλύσῃ δοθῆναι τὴν ἀσφάλειαν ὁ διαθέμενος.

§. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἕως πότε οὐκ ἀναχωρεῖ ὁ εἰς νομὴν πεμφθεὶς τῶν κληρονομιαίων.

L. 7. D. eod. §. 1. Καὶ ὅτι, ἐφ' ὅσον^{h)} ἡ γαστήρ ἐστιν ἐν νομῇ, οὐδεὶς τῶν ληγατῶν δύναται εἰς νομὴν πεμφθῆναιⁱ⁾.

L. 8. D. eod. §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, τί γίνεται ἐπὶ τῇ ἀποκατάσει τῆς κληρονομίας.

L. 9. pr. D. eod. §. 1. Καὶ περὶ κληρονόμου καταδικασθέντος ἐπὶ τῷ ληγάτῳ καὶ μὴ καταβαλόντος, πῶς εἰς νομὴν πέμπεται ὁ ληγάριος.

§. 1. Ὅμοιος καὶ ἂν ὑπὸ ἐναντίας αἰρέσεις δυοὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ληγατευθῇ.

L. 10. D. eod. §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἂν μὴ ᾧσι τῆς κληρονομίας πράγματα, τί γίνεται, ἀνάγνωθι.

L. 11. pr. D. eod. §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἂν εἰς νομὴν πεμφθεὶς δια-

Et qualem dolum in restitutione fideicommissi praestet is, qui restituit.

Si post sex menses, ex quo aditus pro tribunali fuerit iudex, heres cautionem praestare distulerit: etiam in propriorum ipsius bonorum possessionem legatarii mittuntur, et fructus percipiunt, quoad legatum ipsis praestitum fuerit. Quod autem dictum est, locum habet in quolibet, qui fideicommissum debet, quamvis testator cautionem prohibuerit, propter moram solutioni factam. Sex autem menses hi continui numerantur.

Adolescens et impubes, et furiosus, qui tutores et curatores non habent, moram facere non videntur. Sed si hereditas aliquo tempore iacuerit, hoc tempus sive hi sex menses deducuntur.

Fructus, quos legatarii ex rebus heredis percipiunt, in usuras sibi reputant, et superfluum in sortem, sicuti in creditoribus, qui fructus ex pignoribus percipiunt. Sed si amplius ceperint, id ab eis exigitur. Ac pignus quidem creditor vendere potest, legatarius autem non potest: fructus enim duntaxat percipere ei permissum est.

Et de eo, quid facere et observare debeat legatarius in possessionem missus, et ubi fructus deponere et custodire.

Non debet vis fieri ei fruendi et possidenti.

Et de eo, qui in possessionem missus et legati nomine litem contestatus est.

Et de eo: si missus in possessionem non fuerit admissus, habet interdictum, et per officium intro ducitur.

Et de eo, si mihi pure legatum fuerit, idque sub conditione Petro praestare rogatus fuero. Equid fiat, si legatum sub conditione erat. Et quomodo caveamus. Et si nolim cavere, et legati conditio extiterit.

VI. Et de eo, si pecuniae ususfructus legatum fuerit, et testator cautionem praestari prohibuerit.

Et de eo, quamdiu non decedat is, qui in possessionem rerum hereditariarum missus est.

VII. Dum venter in possessione est, nullus e legatariis in possessionem mitti potest.

VIII. Et de eo, quid fiat in restitutione hereditatis.

IX. Et de herede, qui legati nomine condemnatus est, nec solvit, quomodo in possessionem mittatur legatarius.

Similiter et si sub contrariis conditionibus eadem res duobus legata fuerit.

X. Et de eo, si non sint res hereditariae, quid fiat, lege.

XI. Et de eo, si in possessionem missus re-

a) L. 5. §. 16 — 19. D. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l. Fere eadem habet Tipucitus. b) Sic lego cum Tipucito. S. προσελθῆναι. Tipucitus verba sic transponit: τοῦ προσελυσθῆναι ἐν βήματι. c) Tipucitus φιδικόμισσον omisso ver χρεωστοῦντος. d) Eustathius cap. XIX. §. 14. edit. Zachariaei argumentum huius loci sic reddit: Ἐὰν ὁ κληρονόμος ἀκληθεὶς ἀγνωμονήσῃ μέχρι ἑ. μνησῶν, πέμπεται ὁ ληγάριος οὐ μόνον εἰς νομὴν τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων, ἀλλὰ εἰς τὴν τῶν ἰδίων αὐτοῦ. e) L. 5. §. 20. sqq. L. 6 — 12. D. h. t. exhibentur e Tipucito. f) Cod. Tip. ἔρριπται. g) L. ἀξιοθῆ. h) Codex Tipuciti ἐφόσον. i) Idem Codex περιφῆναι.

ρατῆς τὸ ἰδικῶς μοι ληγατευθὲν ἢ ὑπὸ αἵρεσιν, καὶ ἐξέλθῃ ἢ αἵρεσις.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ἰδικὸς τοῦ κληρονόμου ανειστῆς πεμφθεὶς εἰς νομὴν κατὰσχῃ τὸ ληγατευθὲν μοι, ἢ λάβῃ εἰς ἐνέχυρον παρὰ τοῦ κληρονόμου, καταβλάπτει με.

ιβ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀπὸ πόλεως καταλειφθῇ κληρονόμος, καὶ μὴ δίδωσι τὴν ἀσφάλειαν. καὶ εἰ πόλις καταλειφθῇ, τί γίνεται.

ιγ'. 1) * Εἰ κ) καὶ μικρὸν εἴῃ τὸ ληγατευθὲν πρῶγμα, οὐ δίδωσι δὲ ὁ κληρονόμος, ἢ ὀφειλῶν ἀσφαλίσασθαι οὐκ ἀσφαλίζεται, πέμπεται ὁ ληγατάριος εἰς νομὴν πάντων τῶν τῆς κληρονομίας πραγμάτων.

2) Καὶ λ) εἰ μικρὸν ὂν τὸ ληγατευθὲν πρῶγμα δίδωσιν ὁ κληρονόμος, ἢ ὀφειλῶν ἀσφαλίσασθαι οὐκ ἀσφαλίζεται.

ιδ'. Καὶ ὅτι, εἰ θυγάτηρ ἢ ἐγγόνη, ἢ προεγγόνη, γαμετὴ ἀγαμος ἐνδεὴς πεμφθῆ εἰς νομὴν, τριφύλω ἐκ τῆς κληρονομίας.

ιε'. Καὶ ὅτι ἐσθ' ὅτε καὶ δόλον ποιεῖ ὁ κληρονόμος ἐπὶ τῷ ἐξελθεῖν πρῶγμα τῆς κληρονομίας, καὶ ὡς ὁ ληγατάριος εἰς νομὴν αὐτοῦ οὐ πέμπεται. ἀνάγκη τὸ παράδειγμα.

ις'. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ ἐπὶ αἵρεσιν ληγατευθῆ ἢ δοῦλος, καὶ ληγατεύσῃ τις τῷ δούλῳ ὑπὸ αἵρεσιν, καὶ σὺ ἀπαιτεῖς ἱκανὰ κἀγώ.

ιζ'. Καὶ ὅτι πατέρα οὐκ ἀπαιτεῖ ἱκανὰ ὁ ὑπεξούσιος υἱὸς ἔνεκεν τῶν αὐτῷ ληγατευθέντων· ἀλλ' εἰ κῶς διοικῆ, ἐπιλεγέσθω διοικητῆς ἐπὶ τοῖς καταλειφθεῖσιν αὐτῷ, ἐφ' ᾧ τὰς προσόδους ἐκατέρω χορηγεῖν. εἰ δὲ χρήματά εἰσι, βασιλεῖ προσερχέσθω.

TITULOS ΚΓ'.

ἐργλ^m) ληγαίων παρασχετέων τῆς διαθήκης ἀντιλεγομένης διὰ τῆς τῶν πραγμάτων νομῆς ἀπαιτήσεωςⁿ).

α'. Καὶ ο) πότε οἱ κινῶντες τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν παῖδες λαμβάνουσι τὰ καταλειφθέντα αὐτοῖς ληγάτα.

1) * Οὐ π) μόνον ληγαίων ἐκπίπτει ὁ κινῶν τὰ τῆς διαθήκης, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἀπὸ γνώσεως τοῦ τελευτήσαντος, καὶ τῆς δι' ἀνηβότητα τοῦ ἐλφοῦ ὑποκαταστάσεως.

2) Καὶ ρ) περὶ τοῦ, πῶς οὐ μόνον ληγαίων ἐκπίπτει ὁ κινῶν τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἀπὸ γνώσεως τοῦ τελευτήσαντος, καὶ τῆς δι' ἀνηβότητα τοῦ ἀδελφοῦ ὑποκαταστάσεως.

β'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τῆ νύμφῃ μου ληγατεύσω ἢ προῖκα αὐτῆς, καὶ συνεστῶτος ἔτι τοῦ γάμου τῆς ἀπαιτεῖ τὸ ληγάτον.

γ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐξωτικὸν ἐστήσωμαι, καὶ ληγατεύσω ἐξέκπτῳ ὑπὸ αἵρεσιν τὴν, ἐὰν παράσχῃ κληρονόμῳ ε'. νομίσματι, καὶ αἰτηθῆ ἢ κατὰ

teneas specialiter mihi legatam aut sub conditione, et conditio extiterit.

Et de eo: si proprius heredis creditor in possessionem missus rem mihi legatam detinuerit, aut ab herede pignori acceperit, mihi non nocet. L. 11. §. 4. D. XX.

XII. Et de eo, si a civitate relictum fuerit fideicommissum, nec cautionem praestet. Et si civitati fuerit relictum, quid fiat. L. 12. D. cod.

XIII. Quamvis exigua sit res legata, tamen si heres non solvat, vel cavere debens non caveat, legatarius in possessionem omnium hereditatis bonorum mittitur. L. 13. D. eo.

Et si exiguam rem legatam heres non solvat, vel cavere debens non caveat.

XIV. Si filia, vel neptis, vel proneptis, vel uxor egena in possessionem missa fuerit, ex hereditate alatur. L. 14. D. cod.

XV. Interdum etiam dolo facit heres, ut res hereditate exeat, et tamen heres in possessionem eius non mittitur. Et lege exemplum. L. 15. D. cod.

XVI. Et de eo: si servus sub conditione mihi legatus fuerit, et aliquis servo sub conditione legaverit, et tu et ego satisfactionem exigimus.

XVII. Filiusfamilias legatorum sibi relictorum nomine satisfactionem a patre non exigit: sed si pater male administret, administrator his, quae illi relicta sunt, eligatur, qui utrique reditus praebeat. Sin autem pecunia sit, Principem adeat.

TITULUS XXIII.

De legatis praestandis contra tabulas bonorum possessione petita.

I. Et quando liberi, qui bonorum possessionem contra tabulas petunt, legata ipsis relicta capiant. L. 5. §. 3. D. XXXVI. 5.

Non solum legatis excidit, qui contra tabulas bonorum possessionem petit, sed etiam omnibus ex voluntate defuncti venientibus, et fratris impuberis substitutione. §. 4.

Et de eo, quomodo non solum legatis excidat, qui contra tabulas bonorum possessionem petit, sed etiam omnibus ex voluntate defuncti venientibus, et fratris impuberis substitutione.

II. Et de eo: si nurui meae dotem ipsius legatam peto, etiam constante matrimonio legatum peto. L. 10. §. 1. D. cod.

III. Et de eo, si extraneum instituero, et per decem nummos praestiterit, et bonorum possessio. L. 15. §. 4. D. cod.

λ) L. 13. D. h. t. e Syn. p. 397. habet Fabr. T. V. p. 788. sq. 7) Hoc habet Tipucitus. m) Hanc inscriptionem li XXIII. exhibent Tipucitus et index titulorum Coislinianus. Hic addit: βιβ. λζ. τῶν διγ. εντ. α'. (lege ε'.) n) Proprie tendum est: De legatis praestandis, si testamento per petitionem bonorum possessionis contradicatur. o) L. 5. §. 3. h. t. exhibetur e Tipucito. p) L. 5. §. 4. D. h. t. e Syn. p. 397. habet Fabr. T. V. p. 789. q) Hoc habet Tipucitus.

τῆς διαθήκης ἐναντίωσις, τίνι δίδεται τὰ ἰ. νομί-
σματα. καὶ εἰ μὴ τῷ κληρονόμῳ, ἀλλ' ἑτέρῳ τινὶ
ἐκελεύσθη δοῦναι τὰ νομίματα, πῶς οὐκ αὐτῷ,
ἀλλὰ τῷ παιδί δίδωσιν.

17. δ'. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ κατὰ δόλον τοῦ γεγραμμέ-
κxvii. νου ἔξωτικοῦ κληρονόμου ἀπόληται τὸ ληγατευθέν
5. τῷ ἔξκέπτῳ.

0. pr. ε'. Καὶ ὅτι τοῦ αὐτεξουσίου κινουόντος τὴν κατὰ
eod. τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, ἀσφαλῶς μὲν ἔχουσιν οἱ
ἔξκέπτοι τὰ δεδομένα αὐτοῖς· εἰ δὲ καὶ διαφόρων
αὐτοῖς ὁ διαθέμενος ἐδώρησατο θανάτου αἰτία, συν-
εισφέρουσιν εἰς τὸ ἀναπληρωθῆναι τὸν αὐτεξοῖσιον
τὸ ἐπιβάλλον αὐτῷ· ὅπερ συμβαίνει καὶ ὅτε ληγάτων
καταλειφθῆ αὐτοῖς.

§. 1. Τοῦ δὲ πατρὸς ἀδιαθέτου τελευτῶντος οἱ δὴ-
νῶνται τὰς θανάτου αἰτίας δωρεᾶς ὁ υἱὸς ἐπιζητεῖν·
οὔτε γὰρ εἰκόσιν τοῖς ληγάτοις.^{γ)}

TITULUS ΚΔ'.

Πρὸς τοὺς ληγαταρίους παραγγέλμα^{δ)}.

§. 3. 4. α'. Καὶ^{δ)} περὶ τοῦ παρὰ γνώμην τοῦ κληρονό-
κxliii. μου κατέχοντος τὸ ληγατευθέν αὐτῷ, πῶς ἀναγκά-
3. ζεται ἀποκαταστῆσαι, ἵνα μὴ ἑαυτῷ δικαιοδοτῆ, ἀλλὰ
ἀποδιδούς ἀναλάβῃ. ἀρμόζει δὲ καὶ κληρονόμῳ κλη-
ρονόμου.

§. 5. 1) Εἰ^{ε)} καὶ δοκεῖ σωματικῶς νέμεσθαι, ὅμως
τὸ τέταρτον τοῦ Φαλκιδίου ἴψο ἰure παρὰ τῷ κλη-
ρονόμῳ μένει.

2) Καὶ^{ς)} ὅτι ὁ νεμόμενος ἀπὸ τῆς θανάτου αἰτίας
δωρεᾶς οὐχ ὑπόκειται τῷ νομίμῳ παραγγέλματι.

§. 7. Καὶ^{ω)} περὶ τοῦ, τί ἐστὶ τὸ παύσασθαι νέμεσθαι.
φῆσι γὰρ τὸ μὴ ἔχειν εὐχρίειαν ἀποκαθιστῆναι.

§. 9. Καὶ ὅτι ὁ πεμφθεὶς εἰς τὴν τῶν ληγάτων νομί-
νῳ δοκεῖ μὲν νέμεσθαι, ἀλλὰ φυλάττειν. εἰ δὲ λα-
βῶν ἱκανὰ μὴ ἀναχωρεῖ, ὑπόκειται τῷ νομίμῳ παραγ-
γέλματι· τότε γὰρ νέμεσθαι δοκεῖ.

§. 10. Καὶ περὶ τοῦ, τίνες νέμονται ὀνόματι ληγάτων.

§. 14. Καὶ εἰ νεμηθῆ ὁ ληγατάριος γνώμην τοῦ κλη-
ρονόμου, ὁ δὲ μετὰ τὴν βούλησιν μεταμέλος^{κ)} οὐκ
ἀνατρέπει.

§. 15. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐκ δύο κληρονόμων ὁ εἰς
βούληται^{λ)}, ὁ δὲ ἕτερος οὐ.

§. 16. Καὶ περὶ τοῦ, πῶς ἐρμηνεύεται, ὃ λέγει ὁ πραι-
τωρ, εἰ μὴ τὸ ἱκανὸν γένηται, τουτέστιν, ἐὰν καὶ
ἐδόθη ἢ ἀσφάλεια, καὶ μείνη.

§. 18. Καὶ εἰ τινῶν μὲν ἐδόθη ἱκανά, τινῶν δὲ οὐ.

2. pr. β'. Καὶ εἰ ἠδῆξήθη μετὰ ταῦτα τὸ ληγάτων.

0. eod. Οὐ δεῖ δὲ μόνον προσφέρειν^{ζ)} τὰ ἱκανά, ἀλλὰ
§. 1. καὶ δίδοναι ταῦτα τῷ ἀπαιτοῦντι.

§. 2. Καὶ ὅτι ὁ μὴ ἀποκαθιστῶν ἐκ τούτου τοῦ νο-
μίμου παραγγέλματος εἰς τὸ διαφέρον καταδικάζεται.

§. 3. 4. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὁ ληγατάριος ὁμολογῆ τοῦ
κληρονόμου ἀρκεσθῆ, ἢ μὴ θελήσῃ λαβεῖν ἐνέχυρον,

contra tabulas fuerit petita, cuinam hi decem nummi
dentur. Et si non heredi, sed alii nummos dare
iussus fuerit, quomodo non ei, sed filio eos det.

IV. Et de eo, si dolo extranei heredis scripti
res personae exceptae legata perierit.

V. Si emancipatus contra tabulas bonorum pos-
sessionem petit, personae quidem exceptae ea, quae
ipsis data sunt, tute habent: sed si testator varie
eis mortis causa donaverit, conferunt, ut pars, quae
emancipato competit, impleatur: quod contingit et
cum legatum ipsis relictum fuerit.

Intestato autem mortuo patre non potest filius
inquirere in mortis causa donationes. Neque enim
similes sunt legatis.

TITULUS XXIV.

Interdictum adversus legatarios.

I. Et de eo, qui contra heredis voluntatem rem
sibi legatam detinet, quomodo eam restituere cogatur,
ne sibi ipsi ius dicat, sed ut reddens recipiat. Com-
petit autem et heredi heredis.

Etiam si corporaliter possidere videatur, tamen
quarta legis Falcidiae ipso iure apud heredem manet.

Qui ex mortis causa donatione possidet, non
subiacet Interdicto.

Et de eo, quid sit, *desinere possidere*. Ait
enim, *non habere facultatem restituendi*.

In possessionem legatorum nomine missus possi-
dere quidem non videtur, sed custodire. Sed si
satis acceperit, nec recedat, subiacet Interdicto: tunc
enim possidere videtur.

Et de eo, quinam legatorum nomine possideant.

Et si legatarius voluntate heredis possideat,
poenitentia voluntatem subsecuta id non revocat.

Et de eo, si ex duobus heredibus alter velit,
alter nolit.

Et de eo, quomodo explicetur, quod Praetors
ait, *nisi satisfatum sit*: hoc est, si et cautio prae-
stita sit et perseveret.

Et si quarundam rerum nomine satisfatum sit,
quarundam non sit.

II. Et si legatum postea auctum fuerit.

Non solum autem offerre oportet satisfationem,
sed etiam eam praestare petenti.

Qui non restituit, ex hoc Interdicto in id, quod
interest, condemnatur.

Et de eo, si legatarius repromissione heredis
contentus fuerit, aut pignus accipere noluerit, au-

r) Nonnulla huius tituli Digestorum fragmenta reperiuntur lib. XXXIX. Basil. tit. 1. cap. 33. sqq. s) Hans. inscriptionem tituli XXIV. exhibent Tipucitus et index titulorum Coislinianus. Hic addit βιβ. μγ'. τῶν διγ. ιιτ. γα ε) L. 1. §. 3. 4. D. h. t. exhibentur e Tipucito. u) L. 1. §. 5. D. h. t. exhibetur e sch. k. ad Basil. XLVII. 3. cap. 38. Fabi T. VI. p. 257. v) Hoc habet Tipucitus. w) L. 1. §. 7. sqq. L. 2. D. h. t. exhibentur e Tipucito. x) Malim ὁ δὲ μετὰ τῆ βούλησιν μεταμελεσθῆ, οὐκ ἀνατρέπει. Certe illud δὲ omittendum. y) Sic Codex Tipuciti. z) Lege προσφέρειν.

παρ' αὐτὸν ἐγένετο τὸ μὴ ἀσφαλισθῆναι. καὶ εἰ κληρονόμος τὴν ἀρχὴν ἐμποδίσας νῦν ἐτοιμὸς ἐστὶν ἀσφαλισθῆναι, πῶς ἐστὶν χώρα τῷ νομίμῳ παραγλυμῆται.

TITΛΟΣ ΚΕ'.

περὶ νομῆς καὶ οὐδουκαπίουος ληγάτων ἤτοι τῆς ἀπὸ ληγάτων^{α)}.

α. * Ως^{β)} ληγάτων^{γ)} διὰ τοῦ χρᾶσθαι δεσπόζω, κατελείφθη μοι εἰς ληγάτων.

β. * Οὐ μὴν δ^{δ)} ὑπενόουν ληγατευθῆναι μοι.

γ. * Ωςπερ οὐδὲ εἰ νομίμῳ ἀγοράσαι, ὃ μὴ ὄρασα.

δ. Καὶ^{ε)} περὶ τοῦ, εἰ τὸ μὴ ἐμὸν ἢ τὸ ληγατευθῆναι σοι καὶ ἀγνοοῦντος^{ς)} ἐν κωδικέλλοις ἀφαιρέν ληγατεύσω σοι, διὰ τοῦ χρᾶσθαι δεσπόσεις. τὸ τό, κὰν τὸ ὄνομα φιλονεικῆται· ὅσον εἰ Πέτρον τελείφθη, καὶ δύο Πέτροι ἀμφιβάλλωσι.

ε. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ τὸ ἐμὸν ἄλλος σοι ληγατεύσει, κὰν ζῶ, δια τοῦ χρᾶσθαι δεσπόσεις.

ς. Εἶγε νομίμῳ αὐτὸ τοῦ τελευτήσαντος εἶναι.

ζ. Καὶ ὅτι οὐ διὰ τὸ^{ς)} χρᾶσθαι δεσπόζει τις ληγατάριος, εἰ μὴ ἔχει τοῦ διατίθεισθαι ἔξουσίαν· διαθήκης γὰρ ἡ νομὴ αὕτη ἐστίν.

η. Καὶ ὅτι, ὅτε ἐπιβῶ χωρὶς αἰτίας τοῦ ληγατευθῆναι μοι, διὰ τοῦ χρᾶσθαι δεσπόζω.

TITΛΟΣ Κς'.

Ἐάν^{η)} παραιτηθῆ ἡ αἰτία τῆς διαθήκης.

α. 1) * Ἐάν^{η)} τις καλούμενος ἐξ ἀδιαθέτου, κφεῖς δὲ κληρονόμος, ἐπίτηδες παραιτῆσθαι τὴν κληρονομίαν ἐπὶ τὸ^{κ)} κληθῆναι ἐξ ἀδιαθέτου καὶ μὴ ὕνοι τὰ ληγάτα, ὅτι ὑπόκειται τοῖς ληγάτοις καὶ ἰς ἐλευθερίας, τοῦτο μὲν δῆλον. ἢ δὲ διάταξις ὅσον τι λέγει, ὅτι, ἔάν τις ἔνοστατος ὦν ἐπὶ τὸ^{λ)} ἴψωι τοὺς ληγαταρίους ἐπίτηδες παρητήσατο τὴν κληρονομίαν, ἵνα ἔλθῃ ἡ κληρονομία πρὸς τὸν ὑποκατάστατον, πάντα τὰ ληγάτα καταβάλλει. ἔάν δὲ χρήματα λαβὼν παρητήσατο τὴν ἔνοστασιν, αὐτὸς δίδωσι ληγάτα.

2) Καὶ^{μ)} περὶ τοῦ, ἔάν τις καλούμενος ἐξ ἀδιαθέτου, γραφεῖς δὲ κληρονόμος, ἐπίτηδες παραιτῆσθαι τὴν κληρονομίαν, ἐπὶ τῷ κληθῆναι ἐξ ἀδιαθέτου καὶ μὴ δοῦναι τὰ ληγάτα, πῶς ὑπόκειται τοῖς ληγαταρίοις καὶ ταῖς ἐλευθερίαις. καὶ περὶ τοῦ, ἔάν τις ἔνοστατος ὦν ἐπὶ τῷ βλάψαι τοὺς ληγαταρίους ἐπίτηδες παρητήσατο τὴν ἔνοστασιν, ἵνα ἔλθῃ ἡ κληρονομία πρὸς τὸν ὑποκατάστατον, τί γίνεται, καὶ ἵνα πάντα τὰ ληγάτα καταβάλλει, καὶ μάλιστα, εἰ βε χρήματα, ἵνα παραιτῆσθαι τὴν ἔνοστασιν.

per eum steterit, quominus satisfaceretur. Et si heres, cum ab initio per eum steterisset, nunc paratus sit cavere, quomodo locus sit Interdicto.

TITULUS XXV.

De possessione et usucapione legatorum sive ex causa legatorum.

I. Pro legato usucapio, quod mihi ut legatum relictum est. L. 1 D. XI

II. Non quod putabam mihi legatum. L. 2 D. XI

III. Quemadmodum nec si me emisse existimem, quod non emerim. L. 3 D. XI

IV. Et de eo: si rem, quae mea non erat, aut quae tibi legata et te ignorante codicillis adempta erat, tibi legavero, usucapies. Idem est, et si de nomine dubitetur: puta si Petro relictum sit, et duo Petri contendant. L. 4 D. XI

V. Et de eo: si rem meam alius tibi legaverit, quamvis vivam, eam usucapis. L. 5 D. XI

VI. Si eam mortui esse existimaveris. L. 6 D. XI

VII. Non usucapit quis tanquam legatarius, nisi cum eo sit testamenti factio: nam ex testamento haec possessio est. L. 7 D. XI

VIII. Cum sine vitio rem mihi legatam apprehenderit, usucapio. L. 8 D. XI

TITULUS XXVI.

Si omissa sit causa testamenti.

I. Si quis ab intestato vocatus, heres autem scriptus data opera hereditatem recusaverit, ut ab intestato succederet et legata non praestaret, eum ad praestanda legata et libertates teneri manifestum est. Constitutio autem aliud quid tradit. Si quis scilicet institutus, ut legatariis noceret, de industria repudiaverit institutionem, ut hereditas ad substitutum veniret, omnia legata solvit. Si vero pecunia accepta institutionem repudiaverit, ipse legata praestat. L. 1 C. VI. 3

Et de eo, si quis ab intestato vocatus, heres autem scriptus data opera hereditatem recusaverit, ut ab intestato succederet et legata non praestaret, quomodo legatariis et libertatibus teneatur. Et de eo, si quis institutus, ut legatariis noceret, de industria repudiaverit institutionem, ut hereditas ad substitutum veniret, quid fiat, et quomodo omnia legata solvat, maxime si pecuniam accepit, ut institutionem repudiaret.

α) Hanc inscriptionem habet Tipucitus. Index titulorum Coislinianus inter hunc et priorem titulum habet parvam nam et postea sequitur περὶ ληγάτων βιβ. μα. τῶν διγ. τιτ. η'. β) L. 1—3. D. h. t. e Syn. p. 398. habet c. T. V. p. 789. sq. Eadem habet Tipucitus, qui praefigit verba καὶ ὅτι. γ) Tip. ὡς ληγατάριος. δ) ὃ deest apud icitum. ε) L. 4. sqq. D. h. t. exhibentur e Tipucito. f) Adde σοῦ πόντ ἀγνοοῦντος. g) Malim τοῦ pro τὸ. h) Hanc riptionem tituli XXVI. exhibet Tipucitus. Eandem habet index titulorum Coislinianus, nisi quod pro παραιτηθῆ habet τηθῆ et addit: βιβ. ζ'. τοῦ κωδ. τιτ. λθ'. i) L. 1. C. VI. 39. e Syn. p. 398. habet Fabr. T. V. p. 790. k) Lege τῷ. ege τῷ. m) Hoc habet Tipucitus.

2. β'. Καὶ^{π)} περὶ τοῦ, ἐὰν τις δυνάμενος ἐκ δια-
 39. θήκης κληρονομεῖν ἤλθῃν ἐξ ἀδιαθέτου. καὶ εἰ μὴ
 ἰσχυρεῖ ἢ διαθήκη. καὶ εἰ ὁ κληρονόμος παρητήσατο.
3. γ'. Καὶ περὶ παίδων τινὸς ληγαταρίου τῶν κλη-
 40. ρονόμων ἢ ἀπὸ διαθήκης ὑπεισελθόντων τὴν κληρο-
 νομίαν, ἢ παραιτησαμένων ἐλθεῖν ἀπὸ διαθήκης, καὶ
 ἐξ ἀδιαθέτου κατασχόντων τὴν οὐσίαν. καὶ φησι
 περὶ τούτου ἢ διάταξις, ἢν καὶ ἀνάγνωθι.

ΤΙΤΛΟΣ ΚΖ'.

Κοινὰ^{ο)} περὶ ληγάτων καὶ πίστει καταλε-
 λειμμένων καὶ περὶ τῆς τῶν καταλειφθέν-
 των ἀναρρέσεως.

1. α'. Καὶ^{ρ)} περὶ τοῦ, ποίας ἀγωγὰς οἱ φιδικομισιο-
 43. σάριοι κατὰ τῶν κληρονόμων^{q)}. καὶ ὅτι καὶ προσω-
 πικὴν, καὶ πραγματικὴν, καὶ ὑποθηκαρίαν κατὰ πάσης
 τῆς τοῦ τελευτήσαντος οὐσίας ἔχουσι. καὶ ἀνάγνωθι·
 ἔστι γὰρ ξένον. καὶ μάλιστα, ὅτε εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας
 καταλειφθήσαν τὰ ληγάτα.
2. β'. Καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν ληγάτων καὶ φιδικομισίων
 44. πᾶν ῥῆμα σημαῖνον τὴν τοῦ διαθεμένου ἔννοιαν οὐ
 χρῆζει τυπικοῦ ῥήματος, ἀλλ' ἰσχυρὸν ὑπάρχει, εἴτε
 προστακτικὸς^{r)} ῥήμασιν, εἴτε παρακλητικοῖς χρῆσεται.
 καὶ ἀνάγνωθι ἐπιμελῶς τὸ κεφάλαιον. ἔχει καὶ γὰρ
 ῥήματα τὰ δυνάμενα ὠφελῆσαι σε. καὶ ὅτι τὸ αὐτὸ
 ἔστι ληγάτον καὶ φιδικόμισσον.
3. γ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν δυσὶν ἢ τρισὶν ἀνθρώποις
 45. ἢ καὶ πλείοσι τυχὸν ἐπιλογὴ οἰκέτου ἢ ἄλλον πρά-
 γματος ληγατεθῇ, αὐτὸς δὲ τελευτῶν πολλοὺς ἑαυτῷ
 καταλείψῃ κληρονόμους, τί γίνεται, ἀνάγνωθι θέ-
 σπισμα. καὶ πῶς κλήρω λέγει τμηθῆναι τὸ πρᾶγμα.
 καὶ ὁρίζεται καὶ τὰ τμήματα τῶν δούλων, τῶν τε
 ἡτόνων καὶ μειζόνων, καὶ ἐντέχνων, καὶ ἀτέχνων.
- §. 1. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις ἐπιλογὴν δούλου ἢ ἄλλον
 46. πράγματος κατέλειπεν οὐκ αὐτῷ τῷ ληγαταρίῳ, ἀλλ'
 ὃν Πέτρος τυχὸν ἐπιλέξεται· ὁ δὲ Πέτρος ἢ μὴ βου-
 ληθῇ ἐπιλέξασθαι, εἴτε τῶν δανειστῶν^{s)} προληφθεῖν,
 ἀνάγνωθι θέσπισμα. φησὶ γὰρ, εἰ μὴ ἐντὸς ἐνιαυ-
 τοῦ ἐπιλέξεται ἢ τελευτήσει, ὁ ληγατάριος ἵνα ἐπι-
 λέγεται^{t)}. πλὴν τὸν μέσον τῶν δούλων ἢ τῶν πρα-
 γμάτων ἐπιλέξεται^{u)}, καὶ μὴ τὸ κάλλιστον.
- §. 2. Καὶ ὅτι^{v)} πάντα τὰ ληγάτα^{w)} τὰ ὑπὸ ἡμέραν
 47. ἢ^{x)} ὑπὸ αἵρεσιν καταλειφθέντα ἢ ὑποκατάστασιν^{y)}
 γεγραμμένα μὴ ἐκποιῆσθαι ἢ ὑποτίθεσθαι ἢ ἐλευ-
 θεροῦσθαι, ἀλλὰ φυλάττεσθαι τὸ πρᾶγμα ἕως τῆς
 ἡμέρας.
- §. 3. Εἰ δὲ αἵρετικόν ἐστιν ἢ ὑπὸ ἄδηλον ἡμέραν λη-
 48. γάτον ἢ φιδικόμισσον καθ' ὁμάδα, ἢ κατὰ εἶδος,
 ἢ ὑποκατάστασιν, ἢ ἀποκατάστασιν, κρεῖττον μὲν,
 εἰ μὴ ἐκποιήσῃ, μηδὲ ὑποβάλλῃ ἑαυτὸν τῷ τῆς ἐκ-
 δικήσεως κινδύνῳ, ἀπαιτούμενος τὸ διπλάσιον τοῦ
 τμήματος. ἐὰν δὲ ἐκποιήσῃ, ἐξίουσης τῆς αἰρέσεως
 ἀνατρέπεται οὕτως τὸ συνάλλαγμα^{z)}, ὡς ἂν εἰ μὴδὲ

II. Et de eo, si quis, cum posset ex testamento
 succedere, ab intestato successerit. Et si testamen-
 tum non valeat. Et si heres repudiaverit heredita-
 tatem.

III. Et de filiis cuiusdam legatarii, cum heredes
 aut ex testamento hereditatem adiissent, aut succes-
 sione ex testamento repudiata ab intestato bona pos-
 siderent. Et loquitur de eo constitutio, quam
 et lege.

TITULUS XXVII.

Communia de legatis et fideicommissis et
 de tollendis his, quae relicta sunt.

I. Et de eo, quasnam actiones fideicommissarii
 adversus heredes habeant. Habent autem et perso-
 nalem, et in rem actionem, et hypothecariam adver-
 sus omnia bona defuncti. Et lege: novum enim est.
 Et maxime, cum ad pias causas legata relicta sunt.

II. In legatis et fideicommissis omne verbum,
 quod testatoris sententiam significat, non eget verbo
 artis, sed validum est, sive verbis praeceptivis, sive
 precariis utatur. Et lege caput diligenter. Habet
 enim verba, quae prodesse tibi possint. Et quod
 idem sit legatum et fideicommissum.

III. Et de eo, si duobus vel tribus hominibus
 vel etiam pluribus forte optio servi vel alterius rei
 fuerit legata, ipse autem moriens multos sibi relique-
 rit heredes, quid fiat, lege sancitum. Et quomodo
 dicat sorte rem decidi. Definit quoque pretia servo-
 rum, minorum et maiorum, artificum eorumque, qui
 artem non callent.

Et de eo, si quis optionem servi vel alterius rei
 reliquerit non ipsi legatario, sed quem Petrus forte
 elegerit: Petrus autem vel noluerit eligere, vel mortuus
 fuerit praeventus, lege sancitum. Ait enim, si intra
 annum non elegerit aut mortuus fuerit, legatarium
 eligere. Verum eum ex servis rebusve eliget, qui
 quaeve mediae aestimationis est, non optimum.

Omnia legata sub die vel non sub conditione
 relicta vel sub substitutione scripta, ne alienentur
 neve pignori dentur vel manumittantur, sed res us-
 que ad diem custodiatur.

Sin autem sub conditione vel sub incerta di-
 fuerit relictum legatum vel fideicommissum universis
 tatis, vel speciale, vel substitutione, vel restitutione
 melius quidem est, si non alienaverit, nec se subici-
 ciat evictionis periculo, cum duplum pretii ab ea
 exigatur. Sin autem alienaverit, existente conditione
 contractus revocatur, perinde ac si factus non esset.

n) L. 2. 3. C. h. t. exhibentur e Tipucito. o) Hanc inscriptionem tituli XXVII. exhibent Tipucitus et index titularum
 Coislinianus. Hic tamen pro ἀναρρέσεως habet διαίρεσεως et addit β. β. ε'. τοῦ κωδ. τιτ. μγ'. p) L. 1. 2. 3. C. VI. 4
 exhibentur e Tipucito. q) Supple ἔχουσι. r) Codex Tipuciti προστακτικὸς. I lege προστακτικὸς. s) Pro τῶν δανειστῶν
 I lege τῷ θανάτῳ auctoritate textus latini. Sic etiam verti. t) I lege ἐπιλέγεται. u) I lege ἐπιλέξεται. v) Pro καὶ ὅ
 malim καὶ περὶ τοῦ propter sequentem infinitivum. w) Sic lego. Codex Tipuciti πάντ' ληγάτ' ῥ'. x) Adde μὴ ante ὅ
 αἵρεσιν. Nam textus latinus loquitur de legatis pure relictis. y) Adde ὑπὸ ante ὑποκατάστασιν. z) Codex Tipuc
 ὁ οὕτως συνάλλαγμα.

λογον· ὥστε μηδὲ τὴν οὐσουκαπίονα ἐντεῦθεν εἶναι, μηδὲ ἕτερον, μηδὲ δεῖγμα συναλλάγματος. ἀλλ' ὁ ἐν ληγατάριος ἐκδικεῖ τὸ πρᾶγμα διὰ τῆς ἐν ῥέμ.

Ὁ δὲ ἀγοραστής εἰ μὲν εἰδώς, ὅτι ληγατευθὲν τὸ πρᾶγμα, ἠγόρασεν, ἐπὶ μόνῳ τῷ τιμήματι πείθεται^{a)} κατὰ τοῦ κληρονόμου, οὔτε τοῦ διπλασμοῦ χωρὰν ἔχοντος, οὔτε τῆς τοῦ πράγματος κλιώσεως, ἐν ᾧ τυχὸν ἐδαπάνησε^{b)} τὰ πρᾶγματα. οἷως δὲ καὶ ὁ δανειστής δύναται κινήσαι κατὰ τὴν χρεώστου τὴν πινερατικὴν κοντραρῶς, ὡς τοῦ λοτρῖου ὑποτεθέντος αὐτῷ. εἰ μὲντοι ἠγγνόησεν ὁ ἀγοραστής, τότε φυλάττεται αὐτῷ τὰ ἀρχαῖα νόμα, τοντέστι, λαμβάνει τὸ διπλάσιον ἐκδικουμένου πρᾶγματος.

TITULOS KH'.

ῥεῖ^{c)} τῶν ὑπὸ τρόπον ληγάτων ἦτοι τῶν πίπτει καταλελειμμένων.

α'. 1) * Ὅσαίς^{d)} ὑπὸ τρόπον καταλιμπάνεται ληγάτων, τυχὸν ἐπὶ^{e)} τὸδε τι ποιῆσαι, λαμβάνει τὸ ληγάτων· πλὴν ἐὰν ὁ τρόπος ἀτονήσῃ, ἀπόλλυν αὐτό. ὁ γὰρ τρόπος τὰ τῆς αἰρέσεως ἀποτεμῆματι ἐν τοῖς ληγάτοις καὶ ἀποκαταστάσειν^{f)}. οὐδὲ καταλειφθῆ τινι ληγάτων ἐπὶ τῷ^{g)} γαμηθῆναι τρω, καὶ τὸ μὲν ληγάτων ἔλαβεν, ὁ δὲ Πέτρος ἀνέχεται αὐτῇ γαμηθῆναι, οὐκ ἀναγκάζεται τὸ ληγάτων ἀναδοῦναι. οὐδὲ γὰρ αὐτῇ ἐνεπόδισε τῇ ἔσει.

2) Καὶ^{h)} περὶ τοῦ, ὁσαίς ὑπὸ τρόπον καταλιμπάνεται τι ληγάτων, τοντέστιν, ἐπὶ τῷ τὸδε τι ποιῆσαι, λαμβάνει μὲν τὸ ληγάτων· πλὴν ἐὰν ὁ τρόπος ἀτονήσῃ, ἀπόλλυν αὐτό. καὶ περὶ τοῦ, εἰ κατελειφθῆ τινι ληγάτων ἐπὶ τῷ γαμηθῆναι Πέτρω, καὶ μὲν ληγάτων ἔλαβεν, ὁ δὲ Πέτρος οὐκ ἀνέχεται ἢ γαμηθῆναι.

β'. Καὶⁱ⁾ ὅτι διαθήμενός τις οὕτως εἶπε· δίδωμι ληγατεύω Πέτρω ἰ. νομίσματα καὶ οἶκον ἐπὶ τῷ νομίσματα ἢ ἐπὶ τῷ τὸν οἶκον ἀποκαταστήσαι ἰσικῶ. ἔρωται. καὶ ἀνάγκη τὴν αἰτίαν. καὶ ἐπὶ τοῦ, ἐὰν τις καταλείψῃ τινὶ φιδικόμισσον κεινωσθημένον παρὰ τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ ἢ καὶ ἐτέτινός, ἐξ οὗ ἐκεχρεώστητο αὐτὸς ὁ ληγατάριος.

TITULOS KΘ'.

οὐ λέγεται ἄποις ὁ ἔγγονον μόνον ἔχων καὶ μὴ υἱόν.^{k)}

α'. 1) * Ἐάν^{l)} τις καταλείψῃ τινὶ ληγάτων ὑπὸ τῆν, ἐὰν ὁ κληρονόμος ἄποις τελευτήσῃ· τελευτήσῃ δὲ οὗτος ἐπὶ ἐγγόνων^{m)} ἀπὸ θυγατρὸς, ἠτόεν ἢ αἰρεσις. ἐπειδὴ γὰρ ἐπὶ παισὶν ἐτελεύτησε, ἄχρηστόν ἐστι τὸ ληγάτων· εἰ μὴ ἄλλη τοῦ τελευτῶντος βούλησις φανερῶς ἀποδειχθῇ.

a) Malim κινῆ. b) Adde eis vel perit ante τὰ πρᾶγματα. c) Hanc inscriptionem exhibent index titulorum Coislinianus et Tipucitus. Hic tamen pro ἦτοι habet τουτέστι, quod minus placet. Index titul. Coisl. addit βιβ. ζ'. τοῦ κωδ. τ. τ. με. β. l. C. VI. 45. e Syn. p. 398. habet Fabr. T. V. p. 791. d) Adde τῷ post ἐπὶ. f) Adde ἔχει. g) Lege τῷ. h) Hoc est Tipucitus. i) L. 2. C. h. t. exhibetur e Tipucito. k) Hanc inscriptionem tituli XXIX. exhibent Tipucitus et index titulorum Coislinianus. Hic addit: βιβ. ζ'. τοῦ κωδ. τ. τ. με. β. l. C. VI. 46. e Syn. p. 398. habet Fabr. T. V. p. 791. Lege ἐγγόνους.

ita ut neque usucapio exinde procedat, neque alius quid, neque probatio contractus. Verum legatarius rem actione in rem vindicat.

Emtor autem, si quidem sciens, rem esse legatam, emit, solius pretii nomine adversus heredem agit, neque duplae stipulatione, neque melioratione rei locum habente, si forte in res impensas fecit. Similiter autem etiam creditor contraria pignoratitia actione adversus debitorem agere potest, cum res aliena ipsi obligata fuerit. Si tamen emtor ignoraverit, servantur ei prisca iura, hoc est, duplum capite evicta.

TITULUS XXVIII.

De legatis vel fideicommissis sub modo relictis.

I. Quoties alicui sub modo legatum relinquitur, puta ut hoc faciat, capit quidem legatum: verum si modus defecerit, illud amittit. Modus enim sunt conditionis eventus in legatis et fideicommissis. Si vero legatum alicui relictum fuerit, ut Petro nuberet, ac legatum quidem acceperit, Petrus autem eam ducere nolit, legatum reddere non cogitur. Neque enim impedimento fuit conditioni.

Et de eo: quoties sub modo legatum aliquod relinquitur, id est, ut hoc faciat, capit quidem legatum: verum si modus defecerit, illud amittit. Et de eo, si legatum alicui relictum fuerit, ut Petro nuberet, ac legatum quidem acceperit, Petrus autem eam ducere nolit.

II. Quidam, cum testamentum faceret, ita cavit: Petro decem nummos et domum do lego, ita ut quinque nummos vel domum Marco restituat. Hoc valet. Et lege causam. Et de eo, si quis alicui reliquerit fideicommissum debitum ab herede suo vel etiam alio, qui ipsius legatarii debitor erat.

TITULUS XXIX.

Quod non dicatur liberis orbatus, qui nepotem tantum habet, non filium.

I. Si quis alicui legatum sub hac conditione reliquerit, si sine liberis heres diem obierit: is autem nepotibus ex filia relictis decesserit, defecit conditio. Nam cum relictis liberis mortuus sit, etiam legatum inutile est: nisi alia defuncti voluntas evidenter probata fuerit.

e) Hanc inscriptionem exhibent index titulorum Coislinianus et Tipucitus. Hic tamen pro ἦτοι habet τουτέστι, quod minus placet. Index titul. Coisl. addit βιβ. ζ'. τοῦ κωδ. τ. τ. με. β. l. C. VI. 45. e Syn. p. 398. habet Fabr. T. V. p. 791. f) Adde τῷ post ἐπὶ. g) Adde ἔχει. h) Lege τῷ. i) Hoc est Tipucitus. j) L. 2. C. h. t. exhibetur e Tipucito. k) Hanc inscriptionem tituli XXIX. exhibent Tipucitus et index titulorum Coislinianus. Hic addit: βιβ. ζ'. τοῦ κωδ. τ. τ. με. β. l. C. VI. 46. e Syn. p. 398. habet Fabr. T. V. p. 791. Lege ἐγγόνους.

2) Καί^{η)} ὅτι οὐ λέγεται ἄπαις ὁ τελευτήσας ἐπὶ ἐγγόνῳ ἀπὸ θυγατρὸς. καὶ τὸ καταλειφθὲν κληρονομῶ, ἐὰν ἄπαις τελευτήσῃ, τελευτήσαντι^{ο)} δὲ ἐπὶ ἐγγόνῳ ἀπὸ θυγατρὸς ἠτόνησεν ἢ αἰρέσει. ἰδοὺ γὰρ ἐπὶ παισὶν ἐτελεύτησε, καὶ ἄχρηστόν ἐστι τὸ φιδικόμμισσον.

L. 2. β'. Καί^{ρ)} ὅτι ὁ πραιτωρ κελεύει, ληγάτου κατα-
VI. 46. λειψθέντος ὑπὸ ἡμέραν ἢ ὑπὸ αἵρεσιν, δίδουαι τὸν κληρονόμον τὴν περὶ τῆς τοῦ ληγάτου φυλακῆς ἱκανοδοσίαν. αἱ δὲ διατάξεις βούλονται, ἵνα, ἐὰν ὁ διαθήμενος συγχωρήσῃ τῷ κληρονόμῳ ταύτην τὴν ἱκανοδοσίαν, καὶ παρὰ τὸ διάταγμα τοῦ πραιτωρὸς ἰσχυρῶς συγχωρήσῃ. κακίονο δὲ ἴσμεν, ὅτι τὰς αἰσχυρὰς αἰρέσεις συγχωροῦσιν οἱ νόμοι. καὶ ἀνάγνωθι^{γ)} παράδειγμα. ἔχει δὲ γυναῖκά τινα γραφεῖσαν κληρονόμον καὶ κελευσθεῖσαν αὐτὴν δοῦναι τὴν περὶ τῆς τοῦ ληγάτου φυλακῆς ἱκανοδοσίαν, ἐὰν μὴ διαζευχθῇ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς· εἰ δὲ διαζευχθῇ, μὴ δοῦναι. ἐπὶ τούτῳ δὲ ἐστι καὶ ἀντιγράφη διατάξεις, ἣν καὶ ἀνάγνωθι.

L. 3. γ'. Καὶ περὶ στρατιώτου τελευτῶντος καὶ κατα-
eod. λιπόντος τινὲ ληγάτον ὑπὸ αἵρεσιν τὴν, ἐὰν συνδιήγῃ τῇ παλλακῇ^{ι)} αὐτοῦ καὶ τοῖς παισίν· ἢ δὲ οὐ συνδιήγῃ.

L. 4. δ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τις καταλείψῃ γυναῖκα λη-
eod. γάτον ὑπὸ αἵρεσιν τὴν, ἐὰν γαμηθῇ τῷ αὐτοῦ νόμῳ· συμβῆ δὲ ἐκείνον τελευτῆσαι πρὸ τῶν γάμων, ἀφανίζεται τὸ ληγάτον.

L. 5. ε'. Καὶ ὅτι γυναῖκα κατελείφθη ληγάτον ὑπὸ αἵ-
eod. ρεσιν τὴν, ἐὰν γήμη. ἔγγημεν αὐτῇ καὶ ἐτελεύτησεν ἐπὶ παιδί. καὶ λέγει ἢ διατάξεις, ἣν καὶ ἀνάγνωθι.

L. 6. ς'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πολλὰ πρόσωπα μίαν αἵ-
eod. ρεσιν πληρῶσαι ἐκελεύσθησαν, καὶ τινὰ μὲν ταύτην ἐπλήρωσαν, ἕτερα δὲ οὐδαμῶς, τί γίνεται.

L. 7. ζ'. Καὶ ὅτι, ἐὰν ἐαθῇ τινὲ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθε-
eod. ρία, καὶ κατὰ τύχην ἐμποδισθῇ πληρῶσαι τὴν αἵρεσιν, τυχόν ὑπὸ λησιῶν ἢ πολεμίων, ἢ ἄλλων ἀφηρεθῇ, ἢ ἐξίστασιν· ὠρισθῇ δὲ δοῦναι τι τῷ κληρονόμῳ ἢ ἑτέρῳ, ἐλευθεροῦνται μὲν παραχρῆμα, ὀφείλει δὲ μετὰ ταῦτα πληρῶσαι τὴν αἵρεσιν.

ΤΙΤΛΟΣ Δ'.

Περὶ ἀνιόντων καὶ κατιόντων, πῶς δεῖ αὐ-
τοῖς ληγάτα παραπέμπειν.^{α)}

§. 1. α'. Καί^{β)} ὅτι ἡ διάταξις κελεύει καὶ τοὺς κλη-
L. 51. ρονόμους πρὸ τῆς ἀνοίξεως τῆς διαθήκης ὑπείξερχε-
σθαι τὴν κληρονομίαν, καὶ τὰ ληγάτα πάντα ἐκ τῆς τελευτῆς τοῦ διαθεμένου ἀρμόζειν, ὥστε καὶ ἕκαστον ληγατάριον τελευτῶντα εἰς τοὺς ἰδίους κληρονόμους παραπέμπει τὴν ἐπὶ τῷ ληγάτῳ διάσκεψιν, ὥστε, εἰ βούλονται, λαμβάνειν τὸ ληγάτον.

§. 4. Καὶ ὅτι ἡ διάταξις κελεύει, ἵνα τὰ καταλιμ-
πανόμενα ἐν διαθήκαις ἀσθενοῦντα πάντα μένωσι παρ' ἐκείνοις, ἐξ ὧν κατελείφθησαν, πλὴν μετὰ τοῦ προσόντος αὐτοῖς βάρους. καὶ ἀνάγνωθι τὰ παραδείγματα τὰ ἐπὶ τούτοις.

η) Hoc habet Titucitus. ο) Lege καὶ ἐὰν τι καταλειφθῇ κληρονόμῳ, ἐὰν ἄπαις τελευτήσῃ, τελευτήσῃ δὲ κ. τ. λ. Si etiam verti, alioquin locus nullum praebet sensum. ρ) L. 2. sqq. C. b. f. exhibentur e Titucito, qui tamen l. 7. ante l. 6. collocat, quod mutavi. σ) Adde τὸ ante παράδειγμα. τ) Codex Tituciti παλακῇ. θ) Hanc inscriptionem tituli XXX 7 exhibent Titucitus et index titularum Coislinianus. Hic addit: βιβ. ε'. τοῦ κωδ. πετ. να'. ι) L. un. §. 1. 4 — 8. C. VI. 51 f exhibentur e Titucito.

Non dicitur liberis orbatus, qui mortuus est nepote ex filia relicto. Et si quid relictum fuerit heredi, si sine liberis diem obierit: decesserit autem nepote ex filia relicto, defecit conditio. Ecce enim liberis relictis decessit, et inutile est fideicommissum.

II. Praetor iubet, legato sub die vel sub conditione relicto heredem legati servandi causa satisfacere. Constitutiones autem cavent, ut, si testator heredi hanc satisfactionem remittat, etiam contra Praetoris iussum valide remittat. Illud etiam scimus, turpes conditiones legibus remitti. Et lege exemplum. Constituit id autem, mulierem quandam esse heredem scriptam, et iussum legati servandi causa satisfacere, si a marito suo non divertisset: non autem satisfacere, si divertisset. De hoc est et rescribit constitutio, quam et lege.

III. Et de milite, qui moritur et alicui legatum sub hac conditione reliquit, si cum concubina sua et liberis moraretur: haec autem non cum iis morabatur.

IV. Et de eo: si quis mulieri legatum sub hac conditione reliquerit, si filio eius nupsit: ille autem ante nuptias decesserit, legatum evanescit.

V. Mulieri legatum relictum est sub hac conditione, si nupsit. Nupsit ea, et filio relicto decessit: Et ait constitutio, quam et lege.

VI. Et de eo, si multae personae unam conditionem implere iussae fuerint, et quaedam eam impleverint, aliae non, quid fiat.

VII. Si libertas alicui sub conditione fuerit relicta, et casu fortuito implere conditionem fuerit impeditus, puta a latronibus vel hostibus, vel alii ablata ei sunt, quae portabat: iussum autem erat heredi aut alii aliquid dare: statim quidem liber fit, debet autem postea conditionem implere.

TITULUS XXX.

De adscendentibus et descendantibus, quomodo ad eos legata transmitti oporteat. l. 1.

I. Constitutio iubet, et heredes ante aperturam testamenti hereditatem adire, et legata omnia indolente morte testatoris competere, ut quisvis legatarius moriens deliberationem legati nomine ad heredes suos transmittat, ita ut hi, si velint, legatum capiant.

Constitutio iubet, ea, quae testamentis relinquuntur, si deficient, omnia apud eos manere, a quibus relicta sunt, verum cum onere iis imposito. Et lege exempla de his proposita.

Καὶ ὅτι κληρονομίαν μὴ ὑπεικελευσθεῖσαν οὐδὲ παροῦσα διάταξις βούλεται εἰς κληρονόμους παραπέμψαι, ὑπεξηγημένων τῶν, ὅταν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ σκεπτόμενος ὁ κληρονόμος ἐτελεύτησεν.

Αἱ δὲ ἐλευθερίαι καὶ τὰ ληγάτα, τὰ τοῖς ἐλευθερωθεῖσιν οἰκείται καταλιπαρόμενα ἀπὸ ὑπεικελεύσεως τῆς κληρονομίας ἀρμόζουσιν. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἴσῃς τῶν καρπῶν τελευτῶντος τοῦ ληγαταρίου πρὸ εἰσελεύσεως τῆς κληρονομίας οὐ παραπέμπεται. ὅσα περὶ τῶν χωρὶς αἰρέσεως^{α)} ὑπὸ ἡμέραν ληγευομένων.

Πότε δὲ ἀρμόζουσιν τὰ αἰρετικά, καὶ τὰ ὑπὸ ἡμέραν ἡμέραν πότε ἀρμόζουσιν, ἀνάγνωθι ἐπιμελῶς.

Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πολλοὶ εἰσι κληρονόμοι, ἐξ τὸ ληγάτον κατελείφθῃ, ἢ ὀνομαστικῶς παρ' ἐνὸς κληρονόμου καταλείφθῃ. ὁμοίως δὲ καὶ^{β)} παρὰ ληγαταρίου ἢ φιδικομμισσαρίων ἢ τῶν θανάτου αἰτίας ἂν λαμβανόντων καταλείφθέντα φιδικομμισσαρίων ἂν ὀνομαστικῶς.

1) * Ὅτι^{γ)}, εἰ μὲν ποιήσει τινὴ ἢ δώσει ἐβεβάρη τὸ ληγάτον, καὶ δύναται τὸ ἕτερον δι' ἕτερον λαβεῖν, πληροῦσθαι τοῦτο διὰ τοῦ κερδαίνοντος ληγάτον.

2) Καὶ^{δ)} εἰ ἐβεβάρη τὸ ἂν ὀνομαστικῶς ληγάτον ἢ φιδικομμισσαρίων δώσει τινὴ ἢ ποιήσει, καὶ ἂν ὀνομαστικῶς ἢ δύναιται γενέσθαι. ἀνάγνωθι διαστίξεις ὀνομασίας. καὶ τίς ἀναγκάζεται πληρῶσαι τὸ ἔργον.

1) * Καὶ^{ε)} ὅτι, εἴτε τῶν συνημμένων ἐστὶ τὸ ἂν ὀνομαστικῶς μέρος, εἴτε τῶν διηρημένων, προστεθῆναι τὸ συνημμένους ἢ ληγαταρίους μετὰ τῶν ἐν αὐτῶν ἂν ὀνομαστικῶς. οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεται, φησί, τὸν καταδεξάμενον μέρος κληρονομίας τὸ ἕτερον μέρος αὐτῆς λαβεῖν.

2) Καὶ^{ς)} περὶ τῶν συνημμένων ἢ διηρημένων, οὓς αὐτῶν ἂν ὀνομαστικῶς καθ' οἷον ἢ ποτε τρόπον, εἰ προστίθεται τοῖς συνημμένους μετὰ τῶν ἐν αὐτῶν βαρῶν, τουτέστι, μετὰ τῶν ληγάτων καὶ τῶν φιδικομμισσῶν. καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πολλῶν ὄντων κληρονόμων ἐνοστάτων ἢ ὑποκαταστάτων τινὲς μὲν ἂν ὀνομαστικῶς εἰσὶν, οἷον ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα ἔστωσαν κληρονόμοι. τινὲς δὲ διηρημένοι, οἷον ὁ δεῖνα ἔστω κληρονόμος. τότε τί γίνεται. καὶ ἐὰν εἰς τῶν διηρημένων ἂν ὀνομαστικῶς.

Καὶ^{ζ)} περὶ ληγάτων ἢ φιδικομμισσῶν συνημμένων, εἰ πάντες θέλουσι λαβεῖν, πῶς λαμβάνουσιν. εἰ δὲ ὅς τις ἂν ὀνομαστικῶς, τοῖς συνημμένοις προστίθεται μετὰ τῶν ἰδίας τιμῆς^{δ)}. καὶ εἰ μὴ βούλονται οἱ συλληγαταριοὶ καταδεξασθαι, ἢ τινὲς μὲν παραιτήσονται εἰς τὸ ἂν ὀνομαστικῶς, τινὲς δὲ βουληθῶσι λαβεῖν. καὶ διηρημένοι εἰσὶ. καὶ ἐὰν ἐπὶ τῶν διηρημένων τινὲς βουληθῶσιν ἢ μὴ βουληθῶσι λαβεῖν, τί δοκεῖ λαβεῖν, ἀνάγνωθι. ἐστὶ γὰρ γρίφος^{ε)}.

Hereditatem non aditam ne praesens quidem^z constitutio ad heredes vult transmitti, eo excepto, cum intra annum deliberans heres decessit.

Libertates autem et legata servis manumissis relicta inde ab adita hereditate competunt. Similiter etiam usufructus, mortuo ante aditam hereditatem legatario, non transmittitur. Haec de his, quae pure (vel) sub die legantur.

Quando autem conditionalia legata et sub incerto § die relicta competant, lege diligenter.

Et de eo, si plures sint heredes, a quibus legatum relictum est, aut nominatim ab uno herede sit relictum. Similiter etiam fideicommissa, quae a legatariis vel fideicommissariis, vel his, qui mortis causa donationem consecuti sunt, relicta sunt et defecerunt.

Si factio quodam vel datione legatum erat oneratum, et alterum per alterum fieri potest, per eum, qui legatum lucratur, hoc impletur.

Et si legatum vel fideicommissum, quod defecit, datione quadam vel factio oneratum fuerit, et defecerit conditio, vel fieri possit. Lege miras distinctiones. Et quis opus implere cogatur.

Sive pars, quae defecit, coniunctorum sit, sive § disiunctorum, coheredibus et legatariis cum suis oneribus accrescit. Neque enim fieri potest, ait, ut qui partem hereditatis accepit, alteram eius partem repudiet.

Et de coniunctis vel disiunctis, parte eorum quocumque modo deficiente, quomodo haec pars cum suis oneribus, hoc est, cum legatis et fideicommissis, coheredibus accrescat. Et de eo, si cum multi heredes instituti vel substituti sint, quidam sint coniuncti, veluti, ille et ille heredes sunt: quidam disiuncti, veluti, ille heres esto: tunc quid fiat. Et si unus disiunctorum defecerit.

Et de legatis vel fideicommissis coniunctis, si § omnes capere velint, quomodo capiant: sin autem pars defecerit, coniunctis cum honore suo accrescit. Et si collegatarii partem deficientem capere nolint, aut quidam capere nolint, quidam consequi velint. Et si disiuncti sint. Et si inter disiunctos quidam capere possint vel non possint, quid videatur dicere, lege: aenigma enim est.

α) Adde ἢ post vocem αἰρέσεως. β) Adde τὰ post καὶ, referendum ad vocem καταλείφθεντα. γ) L. un. §. 9. C. h. t. in p. 399. habet Fabr. T. V. p. 792. δ) Hoc habet Tipucitus. ε) L. un. §. 10. C. h. t. e Syn. l. l. habet Fabr. l. l. In praecedenti καὶ φησιν. ζ) Hoc habet Tipucitus. α) L. un. §. 11. C. h. t. exhibetur e Tipucito. β) Lege μετὰ τοῦ ἰδίου, cum suo opere. Graeci legisse videntur cum suo honore. γ) Sic Codex Tipuciti. Lege γρίφος.

ΤΙΤΛΟΣ ΛΑ'.

Τότε^{d)} τῆς διακατοχῆς τῶν ληγάτων ἢ φιδικομμίσσων τηρουμένων ἢ αἰτία συγκεχώρηται, ὅτε ἱκανοδοσία δοθῆναι ὀφείλει.

L. 1. α'. Καὶ^{e)} ὅτι, ὅτε ἀπαιτεῖται ἢ τὸ φιδικόμμισσον φυλάττουσα ἱκανοδοσία, οὐ χρῆ τὸν δικαστὴν ἀκριβῶς ἀνακρίνειν, πότερον κεχρεώσθηται τὸ φιδικόμμισσον, ἢ μὴ· ἀλλὰ ἀποκρίτως ἐπιτρέπει δοθῆναι τὴν ἱκανοδοσίαν.

L. 2. β'. Καὶ ὅτι δύναται ὁ διαθέμενος συγχωρεῖν τῷ κληρονόμῳ τὴν τὸ ληγάτον φυλάττουσαν ἱκανοδοσίαν.

L. 3. γ'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν μετὰ τὸ νεμηθῆναι τοὺς ληγαταρίους τὰ πράγματα ὁ κληρονόμος ἢ πωλῆσῃ, ἢ ὑπόσθῃται ταῦτα.

L. 4. δ'. Καὶ ὅτι τελευτῶν τις ἔγραψέ τινα κληρονόμον, καὶ ἤξιωσεν αὐτὸν ἀνήβοις αὐτοῦ υἱοῖς ἀποκαταστῆσαι τὴν οὐσίαν ἐν τῷ μέλλειν τελευτῶν. ἐπιτροπὴ τούτων τῶν ἀνήβων ἠθέλησεν ἐντεῦθεν ἤδη κινεῖν κληρονομίαν ἀγωγῆς. ἀλλ' ἢ διάταξις τοῦτο μόνον ἀπηγόρευσε αὐτῷ· ἐπιτρέπει δὲ αὐτῷ μᾶλλον τὴν γραφεῖσαν κληρονόμον ἀπαιτῆσαι τὴν τὸ φιδικόμμισσον φυλάττουσαν ἱκανοδοσίαν, ὡς τοῦ φιδικόμμισσον ὑπὸ ἄδηλον ἡμέραν καταλειφθέντος.

L. 5. ε'. Καὶ ὅτι, οἵτινες τοῦ ληγάτου ἢ τοῦ φιδικόμμισσου ἔνεκεν εἰς νομὴν πέμπονται, πῶς οὐ τὴν δεσποτείαν κτῶνται, ἀλλὰ δίκαιον ἐνεχέου.

L. 6. ς'. Καὶ ὅτι ὁ ληγατάριος ὀφείλει πέμπεσθαι εἰς τὴν τῶν ληγάτων ἀσφαλιζομένων^{ι)} πραγμάτων νομὴν. καὶ ὅτι ὁ φιδικομμισσάριος ἀγνωμονηθεὶς, εἰ παρέλθῃ ἔξαμηνιαῖος καιρὸς, τότε καὶ εἰς τὰ πράγματα τοῦ κληρονόμου τὰ ἰδικὰ πέμπεται εἰς νομὴν^{ε)}.

L. 7. ζ. 1) * Τῷ^{η)} μὲν κληρονόμῳ δυνατὸν συγχωρηθῆναι τὴν τῆς ἀσφαλείας τοῦ ληγάτου καὶ τῆς ὑποκαταστάσεως ἱκανοδοσίαν, ἀλλ' οὐχ ἦν παρέχει περὶ τοῦ καλῶς χρῆσασθαι τῇ χρήσει τῶν καρπῶν, καὶ ἡνίκα περιωθῆ, ἀποκαθιστῆναι τὸ πρῶγμα.

2) Καὶ^{ι)} ὅτι τῷ κληρονόμῳ δυνατὸν συγχωρηθῆναι τὴν τὸ ληγάτον καὶ τὸ φιδικόμμισσον φυλάττουσαν ἱκανοδοσίαν.

L. 8. η'. Καὶ^{κ)} περὶ τοῦ, ἐὰν οἱ τῆς πόλεως προνοοῦντες, αἰρετικῶς ληγάτου καταλειφθέντος αὐτῆ, μὴ ἀπήτησαν τὴν ἱκανοδοσίαν, εἰς τί ἐνέχονται.

d) Hanc inscriptionem tituli XXXI. exhibent index titulorum Coislinianus et Tipucitus. Hic pro τηρουμένων habent πληρουμένων. Ille addit β. β. ε'. τοῦ κωδ. τιτ. κς'. (lege γδ'.) Ceterum inscriptio sic emendanda est: Τότε διακατοχῆ τῶν ληγάτων ἢ φιδικομμίσσων τηρουμένων αἰτία συγκεχώρηται, ὅτε κ. τ. λ. Sic etiam verti. Alioquin sic vertendum est: Tunc possessionis legatorum et fideicommissorum causa permissa est, cum satisfari debet. e) L. 1—6. C. VI. 54. exhibentur e Tipucito. f) Adde ἡνίκα vel χάριν post ἀσφαλιζομένων. g) Malim εἰς τὴν τῶν πραγμάτων τοῦ κληρονόμου τῶν ἰδικῶν πέμπεται νομὴν. h) L. 7. C. h. t. e Syn. p. 399. habet Fabr. T. V. p. 792. i) Hoc habet Tipucitus. k) L. 8. C. h. t. exhibetur e Tipucito.

TITULUS XXXI.

Tunc possessio legatorum vel fideicommissorum servandorum causa permissa est, cum satisfari debet.

I. Cum satisfatio fideicommissum servans exigit, non debet iudex subtiliter cognoscere, debeat necne fideicommissum: sed tantum decernit, ut satisfidetur.

II. Testator heredi satisfationem legatum servantem remittere potest.

III. Et de eo, si postea quam legatarii res possidere coeperint, heres eas vel vendiderit, vel pignori dederit.

IV. Decedens quidam heredem quendam scripsit, eumque rogavit, ut, cum moreretur, filiis ipsius impuberibus bona restitueret. Tutor igitur horum pupillorum statim iam hereditarias actiones instituit voluit. Verum constituto hoc solum eum vetuit: permittit autem ei potius, ut ab herede scripta satisfationem fideicommissum servantem exigat, utpote fideicommisso sub incerto die relicto.

V. Hi, qui legati vel fideicommissi causa in possessionem mittuntur, quomodo non proprietatem, sed ius pignoris nanciscantur.

VI. Legatarius mitti debet in possessionem rerum legatorum servandorum causa. Fideicommissarius, cui non solvitur, si tempus semestre praeterierit, etiam in possessionem rerum propriarum heredis mittitur.

VII. Potest quidem heredi satisfatio legati et fideicommissi servandi causa remitti, non autem eam quam praestat de eo, se usufructu recte usurum, et cum finitus fuerit usufructus, rem restitutum.

Heredi satisfatio legatum et fideicommissum servans remitti potest.

VIII. Et de eo, si civitatis curatores legato conditionali ei relicto satisfationem non exegerint, in quid teneantur.

Τ Ω Ν Β Α Σ Ι Λ Ι Κ Ω Ν

BIBLION ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

BASILICORUM

LIBER XLV.

ΤΙΤΛΟΣ Α΄.

Περὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίας τῶν συγγενῶν.

α΄. Οὐλπιαν. Τότε^{α)} ἢ^{β)} ἐξ ἀδιαθέτου^{γ)} ἀρμόζει, ὅτε μή ἐστιν ἡ^{δ)} ἐκ διαθήκης^{ε)} ἢ ἡ^{ς)} κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντιώσεις^{ς)}. εἰ δὲ καὶ τῶν καιρῶν ἐνδραφιλευμένων παραιτηθῇ^{η)} ἢ ἐκ διαθήκης, ἄρκεται ἡ ἐξ ἀδιαθέτου. ὁ γὰρ παραιτησάμενος οὐκ ἔτι δύναται αὐτὴν αἰτῆσαι. καὶ τῆς Καρβωνιανῆς αἰτηθείσης οὐδὲν ἤτιον ἢ ἐξ ἀδιαθέτου αἰτεῖται. Δέδεικται γὰρ ἐν τῷ προσφόρῳ τίτλῳ, μὴ ἐμποδίζεσθαι τὴν ἐδικταλλαν, διακατοχὴν διὰ τῆς Καρβωνιανῆς.

τότε ἢ ἐξ ἀδιαθέτου ἀρμόζει] Διαλεχθεῖς^{ι)} ὁ πρῶτος περὶ τῆς τῶν^{κ)} ἐκ διαθέτου διακατοχῆς, κατέρχεται καὶ πρὸς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου, τῇ αὐτῇ τάξει χρησαμένους, ἢ τῆ^{λ)} καὶ δωδεκάδελτος^{μ)} νόμος ἐχρήσατο. τεταγμένοι γὰρ ἐστὶ καὶ ἀκόλουθοι, πρότερον περὶ τῶν βουλήσεων τῶν τελευταίων, καὶ μετὰ τοῦτο περὶ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου διαλέγεσθαι. ἄλλὰ τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴν εἰς πολλὰ μέρη διέμελλεν ὁ πρῶτος· ἐποίησε γὰρ βαθμούς διαφόρους, πρῶτον τῶν παίδων, δεύτερον τῶν λεγιτῖμων, τρίτον τῶν κληνῶν, ἔπειτα τοῦ ἀνδρός καὶ τῆς γυναικός. τότε δὲ ἡ ἐξ ἀδιαθέτου διακατοχὴ δύναται ἀρροσῆαι, ὅτε μηδὲ σεκούνδου τάβουλας, μηδὲ κόντρα τάβουλας ἀρμόζει. ἐν δὲ οἱ καιροὶ μὲν τῆς ἀρροσῆσης διακατοχῆς ἐνδραφιλευσάντων, ἐρεπουδιατεύθη δὲ ἡ διακατοχὴ, λέγομεν τὴν ἐξ ἀδιαθέτου λοιπὸν ἀρχεσθαι. ἐξ ὅτε γὰρ ἐρεπουδιατεύσας τὴν ἐκ διαθέτου διακατοχὴν, οὐκέτι δύναται αὐτὴν αἰτῆσαι μετὰ τὴν ἐρεπουδιατίαν, ἀκόλουθόν ἐστι τῷ ἀρχεσθαι αἰτεῖσθαι τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διακατοχὴν. εἰ δὲ καὶ ἐκ τοῦ Καρβωνιανῆν ἐδικτον δοθῇ διακατοχὴ, οὐδὲν ἤτιον καὶ ἐξ ἀδιαθέτου καλῶς αἰτεῖται. ὡς γὰρ ἐν τῷ οἰκείῳ τίτλῳ ἀπεδείξαμεν^{ν)}, οὐκ ἐμποδίζει τῇ ἐδικταλίᾳ διακατοχὴ ἢ Καρβωνιανῆ διακατοχῇ. καλῶς δὲ ὁ πρῶτος ἀπὸ τῶν παίδων ἐποίησατο τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίης, ὡς, ὡς περὶ ἐκ διαθέτου πρῶτους κόντρα τάβουλας αὐτοῖς ἠτέρισεν, οὕτως καὶ ἐξ ἀδιαθέτου πρῶτους αὐτοὺς κληρονομίης δὲ ἐκείνους νοούμεν, οἵτινες δύναται καὶ τὴν κόντρα τάβουλας αἰτῆσαι, οὐ μόνον φυσικούς, ἀλλὰ καὶ θετούς. τοὺς δὲ φυσικούς^{ο)} ἕως τότε καλούμεν ἐξ ἀδιαθέτου, ἕως ὅτε εἰσὶν ὑπεξουσιοῖ· εἰ γὰρ αὐτεξουσιοῖ γίνονται, οὐδεμίαν ἔχουσι^{π)} πρὸς τὰ ἐξ ἀδιαθέτου τοῦ πατρὸς διὰ τῆς ἐμαγκηπιατίονος^{ρ)}.

[Sch. a. VI. 24. sq.]

TITULUS I.

De successione ab intestato cognatorum.

I. Ulpian. Tunc bonorum possessio ab intestato competit¹⁾, cum neque secundum tabulas, neque contra tabulas bonorum possessio est²⁾. Sed et si, cum largirentur tempora, repudiata est bonorum possessio ex testamento, incipit bonorum possessio ab intestato. Qui enim repudiavit, amplius eam petere non potest³⁾. Etiam Carboniana bonorum possessione petita nihilo minus bonorum possessio ab intestato petitur. Congruo enim titulo ostensum est, edictalem bonorum possessionem⁴⁾ non impediri per Carbonianam.

1) tunc bonorum possessio ab intestato competit] Posteaquam Praetor locutus est de bonorum possessione eorum, qui testati decedunt, transit etiam ad eos, qui ab intestato decedunt, eodem ordine usus, quo et Lex duodecim tabularum usa est. Est enim ordinarium et consequens, ante de voluntatibus mortuorum, et deinde de his, qui ab intestato decedunt, loqui. Sed successionem ab intestato in plures partes divisit Praetor: fecit enim gradus varios, primum liberorum, secundum legitimorum, tertium cognatorum, deinde viri et uxoris. Tunc autem ab intestato potest competere bonorum possessio, quando neque secundum tabulas, neque contra tabulas competit. Sed si tempora quidem competentis bonorum possessionis largiuntur, repudiata autem est bonorum possessio, dicimus, ab intestato bonorum possessionem iam incipere. Cum enim repudiata bonorum possessione ex testamento eam post repudiationem amplius petere non possit, consequens est, ut peti incipiat ab intestato bonorum possessio. Sed et si ex Carboniano edicto bonorum possessio data sit, nihilo minus recte etiam petitur ab intestato. Ut enim suo loco ostendimus, non impedit bonorum possessionem edictalem Carboniana bonorum possessio. Recte autem Praetor a liberis initium fecit ab intestato successionis, ut, sicut ex testamento eis primis paravit contra tabulas, ita etiam eos primos vocet ab intestato. Liberos autem illos intelligimus, qui possunt etiam petere bonorum possessionem contra tabulas, non solum naturales, sed etiam adoptivos. Adoptivos autem tamdiu vocamus ab intestato, quamdiu sint in potestate: si enim sui iuris fuerint, nullam habent in successione ab intestato patris communionem propter emancipationem.

a) L. l. pr. §. 1—4. D. h. t. exhibentur et in Syn. p. 400. sq. et apud Attaliam tit. XL. §. 1. usque ad vocem αἰτῆσαι. b) ἡ deest in Syn. c) Post ἀδιαθέτου Syn. et Attal. addunt διαδοχῇ. d) ἡ Syn. Attal. omittunt. e) Subintellige διακατοχῇ. f) ἡ Attal. omittit. g) ἐναντιώσεις Syn. Attal. omittunt. h) Syn. παραιτηθείη. i) Fabr. in marg. addit τὸ κατὰ πόδας. qao significat textum Digestorum verbotenus translatum hoc loco exhiberi. k) Omittendum videtur τῶν. l) Adde ὁ αὐτεξουσιοῖ. m) Sic lego. Fabr. ἀποδείξαμεν. n) Legendum θετούς pro φυσικούς. Itaque non verti naturales autem, sed adoptivos autem. o) Adde μετουσίαν. p) Lege διὰ τὴν ἐμαγκηπιατίαν.

ἢ ἡ κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσις] Τοῦ Ἐναντιοφανούς. Ἔστιν ὅτε καὶ διαθήκης ὑπόσεως προτιμᾶται τὰ ἐξ ἀδιαθέτου, ὡς ὅταν κληρονόμον γράψω ὑπὸ αἰρέσειν τῆν, ἐὰν ὁ ἐξ ἀδιαθέτου μὴ καταδεξῆται, ὡς βιβ. κη. τιτ. ε. διγ. πβ. ἀνάγνωθι καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα. ἐν δὲ τῷ β. διγ. τοῦ ια. τιτ. τοῦ λζ. βιβ. καὶ ἐν τῷ θ. τιτ. τῆς γ. ἰσοιτ. τῆν κατὰ τῆς διαθήκης πρώτην λέγει διαθήκης ὑπόσεως, καὶ δευτέραν τῆν ἐκ τῆς διαθήκης. καὶ ἐν τῷ γ. θεμ. τοῦτου τοῦ διγ. καὶ ἐν τῷ α. διγ. τοῦ ιε. τιτ. τοῦτου τοῦ βιβ. τῆν ἐκ διαθήκης πρὸ τῆς κατὰ τῆς διαθήκης ὀνόμασε. τοῦτο δὲ τὸ πρῶτον διγ. ἀναρῶν ἢ ρη. νεορὰ λέγουσα, πρώτην εἶναι κλήσιν τῶν κατιόντων, δευτέραν τῶν ἀνιόντων, καὶ τρίτην τῶν ἐκ πλυγίου συγγενῶν, τῶν τε ἐξ ἀρρογογονίας, ὁμοίως καὶ τῶν ἐκ θηλυγονίας. [Sch. b. VI. 25.]

οὐκ ἔτι δύναται αὐτὴν αἰτῆσαι] Τοῦ αὐτοῦ. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, διὰ τὸ εἰρημένον τιτ. ιζ. τοῦτου τοῦ βιβ. διγ. ζ. καὶ βιβ. ζ. τοῦ κώδικος, τιτ. ια. διγ. γ. [Sch. c. VI. 25.]

τῆν ἐδικταλίαν διακατοχήν] Τοῦ Ἀωνίου. Οὐτε ἄλλαι πολλαί, ὧν τὰ θέματα κεῖται τιτ. ιζ. τοῦτου τοῦ βιβ. διγ. β. θεμ. ι. καὶ τιτ. ιε. διγ. β. θεμ. β. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. λζ. τιτ. ι. τὸ τέλος τοῦ γ. διγ. καὶ τὸ δ. [Sch. d. VI. 25.]

᾽Ωσπερ^{γ)} τοῖς παισὶ πρώτοις ἐκ διαθήκης ἢ δ) κατ' αὐτῆς ἐναντίωσις ἀρμόζει, οὕτως ἐξ ἀδιαθέτου ἢ ε) ἐκ τοῦ δικαίου τῶν παίδων.

Παῖδας δὲ νοοῦμεν, ὡς ἐπὶ τῆς κατὰ τῆς^{υ)} διαθήκης ἐναντίωσις, φυσικοὺς καὶ θετούς. τοὺς δὲ θετούς, ἕως ἂν ὡσιν ὑπεξούσιοι· οἱ^{ν)} γὰρ αὐτέξουσιοι γινόμενοι^{ω)} οὐκ ἔχουσι διακατοχήν.

οἱ γὰρ αὐτέξουσιοι γινόμενοι] Τοῦ Ἀωνίου. Ἀνάγν. διγ. δ. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα περὶ τοῦ ἐμυγκυπατεμένου θετού. [Sch. e. VI. 26.]

Ἐὰν ὁ γεγραμμένος κληρονόμος μὴ ἔχη βεβαίαν τὴν γνώμην τοῦ διαθεμένου· τυχὸν γὰρ ἐχάραξε τὴν διαθήκην, ἢ ἔκοιπεν αὐτήν, ἢ ἄλλως ἐνήλλαξε τὴν προαίρεσιν, θελήσας ἀδιάθετος ἀποθανεῖν, χώρα τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου.

Ἐὰν ὁ γεγραμμένος κληρονόμος] Κυρίλλου. Εἰ ὁ τεστατωρ κόψει τὴν διαθήκην, ἢ χιώσει, ἢ ἄλλως βουληθῆ ἢ μὴ ἐρρωσθαι, οἱ ἐξ ἀδιαθέτου καλοῦνται. [Sch. f. VI. 26.]

τυχὸν γὰρ ἐχάραξε τὴν διαθήκην] Ἀνάγν. τὸν δ. τιτ. τοῦ κη. βιβ. καὶ μάλιστα τὸ δ. αὐτοῦ δίγεστον. [Sch. g. VI. 26.]

χώρα τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου] Ἐρρωμένως αἰτοῦσιν οἱ ἐξ ἀδιαθέτου τὴν ἀρμόζουσαν αὐτοῖς διακατοχήν. [Sch. h. VI. 26.]

Ἐὰν τὸν αὐτέξουσιν μὲν^{κ)} νιδὸν ἀπόκληρον ποιήσω, καὶ τοῦ ὑπεξουσίου παραμελήσω, ἔχει τὸ ἐκ τῶν παίδων δίκαιον ὁ αὐτέξουσος εἰς τὸ ἥμισυ, ὡς ἀδιαθέτου μου τελευτήσαντος.

ὡς ἀδιαθέτου μου τελευτήσαντος] Τοῦ Ἀωνίου. Διὰ τοῦ^{ρ)} μὴ γράψαι τὸν σοῦον ἀκυρος ἢ διαθήκη. [Sch. k. VI. 26.]

β. Ἰουλιαν. Ὁ αὐτέξουσος ἀνημόνευτος μὴ αἰτῶν τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, κληρονομοῦντων τῶν γεγραμμένων κληρονόμων ἐκπίπτει τοῦ κλήρου, κὰν μὴ ἤτησαν οἱ γεγραμμένοι τὴν ἐκ τῆς διαθήκης βοήθειαν. οὔτε γὰρ προτιμᾶται αὐτῶν αἰτῶν τὸ ἐκ τῶν παίδων δίκαιον. καὶ ὁ ἀνημόνευτος γὰρ πατρῶν μὴ κινῶν τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, οὐ προτιμᾶται τῶν γεγραμμένων αἰτῶν τὴν ἐκ τοῦ νόμου βοήθειαν.

g) Lege διατ. pro διγ. r) L. I. §. 5. 6. D. h. t. exhibent Syn. p. 401. et Attal. tit. XL. §. 2. s) Syn. Attal. pro ἢ. Quod prorsus contrarium sensum praebet. t) Syn. Attal. ἢ pro ἢ. u) τῆς Attal. omittit. v) Syn. Attal. articulum omittunt, et habent: αὐτέξουσιοι γὰρ γινόμενοι (Attal. γενόμενοι). w) Lege γενόμενοι cum Attal. x) Videtur legendum μου pro μέν. y) Lege τὸ.

2) neque contra tabulas bonorum possessio est] Enantiophanis. Interdum etiam, si testamentum extat, praefertur successio ab intestato, ut cum heredem scripsero sub hac conditione, si heres ab intestato hereditatem non adierit, ut lib. 28. tit. 5. dig. 82. Lege etiam ad illud adnotata. Dig. autem 2. tit. 11. lib. 37. et tit. 9. lib. 3. Institut. bonorum possessionem contra tabulas primam dicit, si testamentum extet, et secundam bonorum possessionem secundum tabulas. Et them. 3. huius dig. et dig. 1. tit. 15. huius libri bonorum possessionem secundum tabulas nominavit ante eam, quae contra tabulas datur. Hoc autem primum digestum tollit Novella 118. dicens, primo vocari descendentes, secundo adscendentes, et tertio ex latere cognatos, tam ex virili, quam ex feminino sexu.

3) amplius eam petere non potest] Eiusdem. Ut plurimum, propter id, quod dictum est tit. 17. huius lib. dig. 6. et lib. 6. Codicis, tit. 31. const. 6.

4) edictalem bonorum possessionem] Innominati. Neque aliae multae, quarum themata posita sunt tit. 17. huius lib. dig. 2. them. 10. et tit. 15. dig. 2. them. 2. Lege et lib. 37. tit. 10. finem dig. 3. et dig. 4.

Sicut liberis primis ex testamento bonorum possessio contra illud competit, ita ab intestato quae est ex iure liberorum.

Liberos autem intelligimus, ut in bonorum possessione contra tabulas, naturales et adoptivos. Adoptivos autem, quamdiu sint in potestate: nam emancipati⁵⁾ bonorum possessionem non habent.

5) nam emancipati] Innominati. Lege dig. 4. et quae in eo adnotata sunt de adoptivo emancipato.

Si heres scriptus⁶⁾ non habeat firmam testatoris voluntatem: forte enim cancellavit testamentum⁷⁾, vel id incidit, vel aliter voluntatem mutavit, cum vellet ab intestato decedere, locus est his, qui ab intestato veniunt⁸⁾.

6) si heres scriptus] Cyrilli. Si testator testamentum inciderit vel cancellaverit, vel aliter id non valere voluerit, vocantur hi, qui veniunt ab intestato.

7) forte enim cancellavit testamentum] Lege tit. 4. lib. 28. et maxime eius dig. 4.

8) locus est his, qui ab intestato veniunt] Valide petunt, qui ab intestato succedunt, bonorum possessionem sibi competentem.

Si filium emancipatum exheredem fecero, et eum, qui erat in potestate, praeteriero, emancipatus ius liberorum usque ad dimidiam partem habet, quasi decesserim intestatus⁹⁾.

9) quasi decesserim intestatus] Innominati. Propterea, quod suum non instituit, irritum est testamentum.

II. Iulian. Emancipatus praeteritus¹⁾ non petens bonorum possessionem contra tabulas, si scripti heredes hereditatem adeant, amittit hereditatem: etiamsi scripti non petierint bonorum possessionem secundum tabulas: neque enim eis praefertur, si petant bonorum possessionem unde liberi. Nam patronus quoque praeteritus, si non petat contra tabulas bonorum possessionem, non praefertur scriptis, si petant bonorum possessionem unde legitimi.

δ' αὐτεξούσιος ἀμνημόνευτος] Ἐάν ἐμαγκίματος πραιτέρως γενομένος μὴ αἰτήσῃ τὴν κόντρα τάβουλας, δὲ σκρίπτοι ἀδιτεύσασι τὴν κληρονομίαν, ἀπολλύσιν τὴν πατρὶν κληρονομίαν ὁ ἐμαγκίματος, αὐτὸς ἐαυτῷ ἐμποδίζων. καὶ τὰ μάλιστα γὰρ οὐκ ἤτηθη σεκοῦνδουμ τάβουλας, ὁμῶς οὐ παρὰ τοῦτο τὴν οὐνδε λίβερι δίνανται αἰτεῖν ὁ ἐμαγκίματος, ἀδιτεύσαντος ἀπαξ τοῦ σκρίπτου. καὶ ὁ πατρὸν γὰρ πραιτέρως γενομένος, καὶ μὴ αἰτῶν τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῷ διακατοχὴν κόντρα τάβουλας, εἰ καὶ ἔλθῃ ἐπὶ τὴν οὐνδε λεγίτιμιατοχὴν, ὁμῶς οὐ προτιμᾷ αὐτὸν ὁ πραιτέρως, τῶν γεμμένων κληρονομῶν ἀδιτεύοντων. [Sch. l. VI. 26.]

γ'. Οὐλλπιαν. Χώρα τοῖς ἔξ ἀδιαθέτου, ὅτε μὴ διαθήκη ἔχουσα τὰς πέντε σφραγιδας.

ἰ. Χώρα τοῖς ἔξ ἀδιαθέτου] Ἐάν πρόδηλόν ἐστί, μὴ εἶναι διαθήκη, ἢ τὴν ὑπόσαν μὴ σκεῖν τῶν ζ'. μαρτύρων σφραγιδας, καλῶς αἰτεῖται ἢ ἔξ ἀδιαθέτου διακατοχῆ. [Sch. m. VI. 26.]

κ'. ἔχουσα τὰς πέντε σφραγιδας] Τοῦ Ἐναντιοφανῆ. Ἐάν εἰς τῶν ἑλθεῖν ἔξ ἀδιαθέτου δυναμῶν γέγραπται, ἐπιζητούμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ζ'. μαρτύρων, ὡς βιβ. κη. γ'. διγ. β'. καὶ βιβ. ζ'. τοῦ κώδικος, τιτ. κγ'. διατ. κα'. ἀρκοῦσι πέντε, ὡς ἢ αὐτὴ διάταξις, καὶ ἐπὶ τῆς ἐν χωρίῳ μνημῆς ἀπορία ἑτέρων μαρτύρων, ὡς ἢ λα'. διάταξις τοῦ ὕ. τιτ. ἀνάγνωθι τὴν ριζ. 27) νεορῶν, ἦτις φησὶν, ὅτι? ἔξ ἑὶν παίδων γινομένη διαθήκη ἔρρωται καὶ χωρὶς μαρτύρων ἢ δὲ συνθηκῆ ἐπὶ πάσης διαθήκης καὶ πέντε μαρτύρων αὐτοῦ. [Sch. n. VI. 26. sq.]

λ'. Ἀνόνημος. Καὶ τὸ πλάτος^{α)} ἔχει ἑπτὰ. [Sch. n. VI. 27.]

μ'. Παυλ.^{β)} Καὶ μετὰ καταστάσεως ἐναλλαγῆνεται τοῖς παισὶ τὰ ἔξ ἀδιαθέτου, χωρὶς τῶν θεοῦ οὗτοι γὰρ αὐτεξούσιοι γενομένοι^{γ)} καὶ τὸ ὄνομα παίδων ἀπολλύουσιν. εἰ δὲ τὸν φυσικὸν μου αὐτεξούσιον ποιήσω, καὶ υἱοθετησομαι αὐτὸν, πάλιν αὐτεξούσιον ποιήσω, μένει τὰ τῶν παίδων^{δ)} δίκαια.

ν'. χωρὶς τῶν θεοῦ] Καὶ οἱ κάπιτις δεμνοντίονα πατρὸς παῖδες καλοῦνται διὰ τοῦ πραιτέρως εἰς τὴν ἔξ ἀδιαθέτου τῶν πατέρων διακατοχὴν, εἰ μὴ θετοὶ εἴησαν. οἱ θετοὶ ἐμαγκίματος γενομένοι καὶ αὐτὴν τὴν προσηγορίαν τῶν πατέρων ἀπολλύουσιν. ἔάν δὲ οἱ παῖδες οἱ φυσικοὶ ἐμαγκίματος γενομένοι καὶ εἰς θεοῦ ληφθέντες γένωνται πάλιν ἐμαγκίματος ἔχουσι τὸ φυσικὸν δίκαιον τῶν παίδων, καὶ ἀκάλυτος ἔξ ἀδιαθέτου κυλοῦνται. [Sch. o. VI. 27.]

ξ'. τοῦ Ἀνονήμου. Ὅτε αἰτήσουσι διακατοχὴν, πρὶν ἐαυτοῦσιν παράσχωσιν^{ε)} εἰς ἀδρογατίονα, ὡς ἐν τῷ τέλει τοῦ τιτ. ο. VI. 27.]

ζ'. καὶ τὸ ὄνομα τῶν παίδων ἀπολλύουσιν] Τοῦ ὕ. τιτ. Καὶ βιβ. α'. τιτ. ζ'. διγ. ιγ'. φησὶν, ὅτι ὁ θετός υἱοθετούμενος ἀπόλλει σχεδὸν πᾶν, ὅπερ ἔσχε διὰ τῆς ριζ. τὸ δὲ σχεδὸν διὰ τί πρόσκειται, ἐκεῖ παρέγραφα. p. VI. 27.]

η'. Πομπων.^{ς)} Καὶ οἱ μηδέποτε γενομένοι τῷ πατρί^{δ)} ὑπεξούσιοι ἔχουσι διακατοχὴν^{ε)} ὡς περὶ ἑνάς παρὰ τῷ πάππῳ, εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ πατρὸς, καὶ ὁ μετὰ τὴν αὐτεξουσιότητα εἰς εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ πάππου, ἐν ᾧ μὴ εἶται^{ς)} αὐτῷ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.

θ'. εἰ οἱ μηδέποτε γενομένοι τῷ τελευτήσαντι οὐσιοι] Ἐντεῦθεν ὁ πραιτέρως τὴν λεγομένην νόβαν ὑλαν προστίθουσιν, ἔξ ἧς τὸν ἐμαγκίματος υἱὸν μετὰ ἑαυτοῦ ἔργων τῶν μεινάντων ὑπεξουσιῶν εἰς ἐν μέρος ἔχει δὲ οὕτως τὰ τοῦ πραιτέρως ῥήματα. Ἐάν ὁ κλητός ὑπὸ τοῦ πραιτέρως εἰς τὴν διακατοχὴν τὴν κόντρα τάβουλας ἔχων ἔξ ἀδιαθέτου, μὴ εἶναι ὑπεξουσιῶν τοῦ τελευτήσαντος ἐν τῷ μέλλειν αὐτὸν τελευτᾶν, οὕτως τὰ περὶ τῆς

1) emancipatus praeteritus] Si emancipatus filius praeteritus non petierit bonorum possessionem contra tabulas, scripti autem hereditatem adierint, amittit paternam hereditatem emancipatus, ipse se ipsum impediens. Nam quamvis petita non fuerit bonorum possessio secundum tabulas, non tamen ideo potest emancipatus petere bonorum possessionem unde liberi, cum scriptus semel adierit. Nam et patronus praeteritus si non petat sibi competentem bonorum possessionem contra tabulas, etiamsi venerit ad bonorum possessionem unde legitimi, eum tamen non praefert Praetor, heredibus scriptis adeuntibus.

III. Ulpian. Locus est his, qui veniunt ab intestato¹⁾, cum testamentum non est quinque signa habens²⁾.

1) locus est his, qui veniunt ab intestato] Si certum sit, non extare testamentum, aut quod extet, non habere signa septem testium, recte petitur bonorum possessio ab intestato.

2) quinque signa habens] Enantiophanis. Si unus institutus sit eorum, qui ab intestato venire possunt, non requirimus numerum septem testium, ut lib. 28. tit. 3. dig. 2. et lib. 6. Codicis, tit. 23. const. 21. et sufficiunt quinque, ut eadem constitutio, et in testamento, quod ruri fit, propter inopiam aliorum testium, ut constitutio 31. eiusdem tit. Lege Novellam 117. quae dicit, testamentum, quod inter liberos fit, valere etiam sine testibus. Consuetudo autem in omni testamento etiam quinque testes admisit.

Innominatus. Et latior contextus habet septem.

IV. Paul. Etiam post capitis deminutionem servantur liberis iura ab intestato, exceptis adoptivis¹⁾; hi enim, si emancipati fuerint, etiam nomen liberorum amittunt²⁾. Si autem naturalem meum filium emancipavero, et eum adoptavero, iterumque emancipavero, habere pergit iura liberorum.

1) exceptis adoptivis] Liberi quoque, qui passi sunt capitis deminutionem, vocantur per Praetorem ad parentum bonorum possessionem, quae datur ab intestato, nisi sint adoptivi. Adoptivi enim, si fuerint emancipati, ipsam quoque amittunt liberorum appellationem. Si autem naturales filii emancipati et adoptati rursus emancipati fuerint, habent ius naturale liberorum, et sine ullo impedimento vocantur ab intestato.

Innominati. Cum bonorum possessionem petent, priusquam se ipsos alii arrogandos dederint, ut in fine tituli.

2) etiam nomen liberorum amittunt] Innominati. Et lib. 1. tit. 7. dig. 13. dicit, adoptatum filium emancipatum perdere fere quidquid habebat per adoptionem. Illud autem fere, cur sit adiectum, illic adnotavi.

V. Pompon. Hi quoque, qui in potestate defuncti L. 1. nunquam fuerunt¹⁾, habent bonorum possessionem: sicut is, qui apud avum remansit, in hereditatem patris emancipati, et is, qui natus est post emancipationem, in hereditatem avi, si pater eius ei non obstat.

1) hi quoque, qui in potestate defuncti nunquam fuerunt] Hinc Praetor adiicit novam, quae dicitur, clausulam, ex qua emancipatum filium cum nepotibus ex eo natis, qui remanserunt in potestate, ad unam partem vocat. Sic autem habent verba Praetoris: Si qui vocatur a Praetore ad bonorum possessionem contra tabulas, seu ab intestato, non fuerit in potestate defuncti, cum moritur is, cuius de hereditate

γ) Lege qz. Nov. 107. δ) Addendum videtur ἢ post β. 401. ε) Syn. γινόμενος. δ) ἔχων deest in Syn. β. ἀντίκειται, haud dubie vitio typographico.

α) Intelliguntur Digesta. β) L. 4. D. h. t. legitur in c) Sic lego. Fabr. παρὰσχουσιν (sic). f) Fabr. Πομπων.

κληρονομίας τρακαίξεται, αὐτῶν καὶ τοῖς παισὶν αὐτοῦ, οὓς ἐν τῇ αὐτῇ φαιμίλλῃ^h), εἰς ἑλθὼν εἰς αὐτοὺς σοῦο νόμωⁱ ἢ κληρονομία, καὶ μὴ νομινάτιμ ἐξηρεδάτου^l), ἐκείνου τοῦ μέρους δίδωμι αὐτῶ^k) διακατοχῆν, ὡς περ ἤμελλεν αὐτοῖς ἀρμόξεν, εἰ ἔμειναν ὑπεξούσιοι^m ἵνα ἐκ τούτου τοῦ μέρους τὸ μὲν ἡμῖσι σχοίησαν αὐτοὶ οἱ παῖδες οἱ γενόμενοι ἐμαγκίπατοι, τὸ δὲ ἕτερον ἡμῖσι οἱ ἐξ αὐτῶν παῖδες οἱ μείναντες ἐν τῇ τοῦ πάππου φαιμίλλῃ καὶ τούτοις μόνοις τὰ οἰκίμ πράγματα συνεισφέρωⁿ) οἱ ἐμαγκίπατοι. εἰ δὲ καὶ τὸν υἱὸν ἅμα καὶ τὸν ἔγγονον τὸν ἐξ αὐτοῦ ὁ πατὴρ ἐμαγκίπατος ἐποίησε, μόνος ὁ υἱός· εἰ καὶ τὰ μάλιστα οὐδὲν αὐτῶν ἀντίκειται ἢ κἀπιτις δεμνοντιῶν, ἀνασχίζομένη διὰ τῆς κόντρα τάβουλας. ἀλλὰ καὶ ἐκείνοι οἱ παῖδες οἱ μηδέποτε γενόμενοι ὑπεξούσιοι τοῦ τελευτήσαντος, μηδὲ σοῦον τόπον ἐσχῆκατες, καλοῦνται πρὸς τὴν κόντρα τάβουλας τῶν γονέων. εἰν γὰρ ὁ ἐμαγκίπατος υἱὸς ὑπεξούσιον παρὰ τῷ πάππῳ καταλείβῃ τὸν ἐξ αὐτοῦ ἔγγονον, δύναται οὗτος ὁ ἔγγονος αἰτεῖν τὴν κόντρα τάβουλας κατὰ τῆς τοῦ ἐμαγκίπατου πατρὸς. αὐτοῦ διαθήκης, καίτοι μηδέποτε γενόμενος αὐτοῦ ὑπεξούσιος. καὶ τὸ ἐναντίον δὲ ἐστὶ, μετὰ ἐμαγκίπατος^m) ὁ υἱὸς ἔσχεν υἱόν, δίδεταιⁿ) καὶ τούτῳ τῷ μετὰ τὴν ἐμαγκίπατονα γεννηθέντι ἔγγονῳ εἰς τὴν τοῦ πάππου περιουσίαν ἢ διακατοχῆν, ὅταν μὴ ἀντίκειται αὐτῷ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, τουτέστιν, ὅτε μὴ αὐτὸς αἰτεῖ τὴν κόντρα τάβουλας. [Sch. q. VI. 27. sq.]

Ἐὰν μὴ αἰτήσῃ τὴν διακατοχῆν ὁ ἀντεξούσιος, ὅσα λαμβάνειν ἤμελλε, τοῖς ἐξ αὐτοῦ παισὶ προστίθεται, οὐ μὴν καὶ τοῖς λοιποῖς.

Ἐὰν μὴ αἰτήσῃ τὴν διακατοχῆν ὁ ἀντεξούσιος] Ἦνκα ἀρμόξει μὲν τῷ ἐμαγκίπατῳ υἱῷ διακατοχῆν, μὴ αἰτεῖ δὲ οὗτος, ἀκέραια φιλᾶται πάντα τὰ δίκαια τοῖς ἐξ αὐτοῦ ἔγγονοῖς, τουτέστιν, ἵνα, εἰ τι ἤμελλεν^o) ἔχειν ὁ υἱὸς αἰτῶν τὴν διακατοχῆν, τούτῳ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ μόνοις προστεθῆ, μηκέτι καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μετ' αὐτοῦ καλουμένοις. [Sch. r. VI. 28.]

οὐ μὴν καὶ τοῖς λοιποῖς] Ἄνωμόμ^p). Τοῖς μείρασιν ὑπεξούσιοις τοῦ πάππου. [Sch. s. VI. 28.]

ζ'. Οὐλπ. Τοῦ ἀντεξούσιου τελευτῶντος καὶ ὁ μείνας ἐξ αὐτοῦ παρὰ τῷ πάππῳ, καὶ ὁ μετὰ τὴν ἀντεξούσιότητα τεχθεὶς αὐτῷ καλοῦνται.

τοῦ ἀντεξούσιου τελευτῶντος] Ἐὰν ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν ἐμαγκίπατον ποιήσας τὸν ἔγγονον παρακατάσῃ, μετὰ ταῦτα δὲ τελευτήσας^q) ὁ υἱὸς ἀδιαθέτος, καὶ αὐτῇ ἢ τοῦ πράγματος δικαιοσύνη, καὶ τὸ ἔδικτον τοῦ πραιτόρος το διαγορεῖον περὶ τῆς τοῖς παισὶν ἀρμόξουσης διακατοχῆς παρασκευάζει, λόγον γίνεσθαι τούτου τοῦ ἔγγονου, καὶ ἀρμόξεν αὐτῇ τὴν ἐξ ἀδιαθέτου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ διακατοχῆν ἵνα μὲντοι τῇ ἀδελφῇ αὐτοῦ τῇ ὑπεξούσιᾳ μείνασῃ τοῦ πατρὸς αὐτῆς καὶ ἀναφανείῃ νεκροσάρια κληρονομῶ^r) ἀναγκασθῆ^s) συνεισφέρειν τὰ ἴδια πράγματα ὁ τοῦ ἔγγονου καὶ αὐτῆς^t) πάππος, ὁ δὲ τὸν ἔγγονον τὸ κέρδος τῆς διακατοχῆς κτῶμενος. εἰ μὴ ἅρα παραιτεῖται τὸ ἐκ τῆς διαδοχῆς^u) κέρδος ὁ πάππος, καὶ ἐτοιμός ἐστιν ἀντεξούσιον ποιῆσαι τὸν ἔγγονον, ἵνα εἰς αὐτὸν περιστῇ ὅλον τὸ κέρδος τῆς διακατοχῆς. τότε γὰρ οὐκ ἀναγκάζεται συνεισνεγκεῖν αὐτῇ τὰ ἴδια. καὶ οὐτε δύναται ἐγκαλεῖν ἢ θυγάτηρ τοῦ ἐμαγκίπατου υἱοῦ τῷ πάππῳ ποιοῦντι τὸν ἀδελφὸν ἀντεξούσιον, ὡς διὰ τῆς ἐμαγκίπατονος τῆς ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς γενομένης ἐκπίπτουσα τῆς συνεισφορᾶς· ἐπειδὴ ὀτεδήποτε τοῦ πάππου τελευτῶντος ἀδιαθέτου καὶ αὐτῇ μέλλει μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς εἰς τὴν τοῦ πάππου καλεῖσθαι κληρονομίαν. [Sch. t. VI. 28.]

Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Τοῦτο ἀναιρεῖται ὑπὸ τῆς ρη. νεαράς, καὶ περὶ συνεισφορᾶς λεγούσης, καὶ περὶ προσπορισμοῦ, μὴδὲ χρῆσιν ἐώσης τοῖς ἔχουσι τοὺς ὑπεξούσιους. [Sch. t. VI. 28. sq.]

ζ'. Παπιαν. Ἐὰν διασκιπτομένον τοῦ γεγραμμένου κληρονόμου ἀποθάνῃ ὁ ἀπόκληρος υἱός, καὶ οὗτος τὴν κληρονομίαν παρατηρήσεται, γίνεται ὁ υἱός

h) Adde ἔχει. i) Mallm ἐξηρεδάτους. k) Lege αὐτοῖς. l) Lege συνεισφέρωσι. m) Lege καὶ τὸ ἐναντίον δέ, ἢ μετὰ ἐμαγκίπατονα. Sic etiam verti. n) Fabr. δίδωται (sic). o) Mallm ἤμελλεν. p) Adde τοῦ ante Ἄνωμόμ. q) Lege τελευτήσας. r) Sic legendum. Fabr. κληρονόμος. s) Fabr. ἀναγκασθῆ (sic). t) Lege αὐτῆς. Fabr. αὐτῆς. u) Lege διακατοχῆς, bonorum possessionis.

agitur, ei liberisque eius, quos in eadem habet familia, si ad eos suo nomine hereditas venerit, non nominatim exheredatos, illius partis de eis possessionem, sicut eis competeret, si in potestate remansissent: ut ex hac parte dimidiam quidem habeant ipsi liberi emancipati, alteram autem dimidiam filii ex his procreati, qui manserunt in avi familia: hisque solis bona sua conferant emancipati. Sed et si filium simul et ex eo nepotem pater emancipaverit, solus filias: etiamsi nulli eorum obstat capitis deminutio, quae rescinditur per bonorum possessionem contra tabulas. Sed illi etiam liberi, qui nunquam fuerunt in potestate defuncti, nec suorum locum obtinuerunt, vocantur ad bonorum possessionem contra tabulas parentum. Si enim filius emancipatus reliquerit ex se nepotem in potestate avi, potest hic nepos petere bonorum possessionem contra tabulas contra testamentum patris sui emancipati, etiamsi nunquam fuerit in eius potestate. Contra vero, si post emancipationem filius habuit filium, datur huic quoque nepoti post emancipationem nato bonorum possessio in bona avi, quando ei non obstat eius pater, hoc est, quando ipse non petit bonorum possessionem contra tabulas.

Si filius emancipatus non petierit bonorum possessionem²), quae habiturus erat, ex eo natis filii accrescunt, non etiam reliquis³).

2) si filius emancipatus non petierit bonorum possessionem] Cum competit quidem filio emancipato bonorum possessio, is autem eam non petit, integra servantur omnia iura nepotibus ex eo natis, hoc est, ut, si quid erat habiturus filius petens bonorum possessionem, hoc accrescat solis eius filiis, non etiam reliquis cum eo vocatis.

3) non etiam reliquis] Innominati. Qui manserunt in potestate avi.

VI. Ulp. Emancipato decedente¹), nepos ex eo susceptus, qui apud avum remansit, et qui ei natus est post emancipationem, vocantur.

1) emancipato decedente] Si pater filio emancipato nepotem retinuerit, postea vero decesserit filius intestatus, ipsa rei aequitas, et edictum Praetoris quod loquitur de bonorum possessione liberis competente, efficit, ut ratio habeatur huius nepotis, et competit bonorum possessio ab intestato patris sui: tamen sorori eius, quae in potestate patris remansit, et necessaria heres extitit, conferre sua bona cogatur nepotis et ipsius avus, qui per nepotem bonorum possessionis emolumentum acquirit. Nisi forte successione lucrum recusat avus, paratusque est nepotem emancipare, ut ad eum emolumentum omne bonorum possessionis perveniat. Tunc enim bona sua ei conferre nec cogitur. Neque potest filia filii emancipati queri cum avo fratrem emancipante, quod per emancipationem fratris sui collationem amittat: cum avo quandocumque intestato decedente, ipsa quoque cum fratre suo avo avi hereditatem vocanda sit.

Enantiophanis. Hoc tollitur Novella 118. quae de collatione, et de acquisitione loquitur, et ne usus fructus quidem his relinquit, qui habent filios in potestate.

VII. Papian. Si scripto herede deliberante decesserit filius exheredatus, et is hereditatem repudiaverit, filius exheredati avo quasi suus heres esse

τοῦ ἀποκλήρου τῷ πάππῳ ὡς ὑπεξούσιος κληρονόμος· ἐπειδὴ καὶ νῦν οὐ προλαμβάνεται, καὶ ἦν αὐτοῦ ἰόντος ὑπεξούσιος. ἠδύνατο γὰρ ὁ γεγραμμένος κληρονομῆσαι μετὰ τελευτῆν τοῦ ἀποκλήρου, κἂν μὴ ἦν ὕτος ὁ ἔγγονος ἀπόκληρος.

ἔάν διασκεπτομένου τοῦ γεγραμμένου κληροδόμου] Ἐξωκός γραφεὶς κληρονομος γενομένου παιδὸς ἐξερεδάτου ἐν τῇ διαθήκῃ διεσκεπτετο. ἀλλὰ τούτου σκεπτομένου ἐτελεύτησεν ὁ ἐξερεδάτος, καὶ τότε παρητήσατο τὴν κληρονομίαν ὁ σκρίπτος. ἔάν ἴπασιν ἔγγονος ἐκ τούτου τοῦ ἐξερεδάτου παιδὸς, σοὺς ἀναφανῆται τῷ πάππῳ κληρονομος ἐξ ἀδιαθέτου· οὐδὲ γὰρ ἀντίκειται αὐτῷ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, περὶ μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτῆν γέγονε τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου ὡρα, ὅτε παρητήσατο τὴν ἐκ διαθήκης κληρονομίαν ὁ σκρίπτος. ἀλλ' οὐδὲ ἐκεῖνο δυνάμεθα λέγειν, ὅτι κληρονομος μὲν γίνεται τῷ πάππῳ, σοὺς δὲ οὐ γίνεται, ἐπειδὴ οὐδέποτε τὸν υἱὸν τοῦ τοιοῦ ἐπέσχεν. ὑπεξούσιος γὰρ ἐγένετο καὶ αὐτὸς ὁ πάππῳ, καὶ οὐδέποτε προέφθασεν αὐτὸν εἰς τὰ ἐξ ἀδιαθέτου. ἔάν δὲ εἴπωμεν, μὴ εἶναι αὐτὸν σοῦν, πῶω δικαίω γίνεται κληρονομος, ὅποτε ἀγνάτος οὐκ ἐπι τοῦ πάππου αὐτός; ἀμέλει εἰ καὶ μὴ ἦν ἐξερεδάτος ὕτος ὁ ἔγγονος, οὐκ ἀλλόγετο ὁ σκρίπτος κληρονομος ἀδίτευεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἐξερεδάτου τοῦ*) τελευτήσαντος. διὰ τί τοίνυν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἢ ἀντικείμενος τῷ ἐγγόνῳ ἐν τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου, ἀπὸ διαθήκης δικαίως ἀντίκειται αὐτῷ, εἰς τὸ μὴ γενέσθαι αὐτὸν σοῦν; μολόγηται οὖν, καὶ σοῦν καὶ κληρονομος γίνεσθαι τῷ πάππῳ αὐτὸν τὸν ἔγγονον. [Sch. u. VI. 29.]

Κυρίλλου. Ἐὶ ὁ ἐξερεδάτος τοῦ τεστάρτου υἱὸς μετὰ τὴν τεστάρτου ἀποθάνῃ, ὁ ἐξ αὐτοῦ ἔγγονος οὐ ἴσσει*) ἐν τῇ διαθήκῃ, κἂν πρᾶκτοίσις ἢ πικρατομένου δὲ τοῦ σκρίπτου καλεῖται ὁ σοῦς*). [Sch. u. VI. 29.]

Τῷ γ) λόγῳ τοῦ οἴκτου κληρονομοῦσιν οἱ γονεῖς τῶν παιδῶν· οἱ δὲ παῖδες τῶν γονέων καὶ φυσικῶ ἴσσω, καὶ τῇ εὐχῇ τῶν γονέων.

τῷ λόγῳ τοῦ οἴκτου] Ἴνα μὴ ἀποβαλλόμενοι τοὺς ἰδίους ἀλλὰ καὶ τῆς οὐσίας αὐτῶν ἀποστερῶνται. τοὺς δὲ παῖδας ἢ ἢ φροῖς αὐτοῦ καλεῖ πρὸς τὴν τῶν γονέων κληρονομίαν, ἢ ἢ κοινῇ τῶν γονέων εὐχῇ. [Sch. x. VI. 29.]

Ἀνωμίμου*). Ὁμοίως ἐν τῷ ἠρητῷ τοῦ ἰδ. διγ. τοῦ β'. τιτ. ὁ ε'. βιβ. [Sch. x. VI. 29.]

καὶ τῇ εὐχῇ τῶν γονέων] Ἐναντιοφανοῦς*). Ἀνά-ωθι βιβ. ιζ'. τιτ. β'. διγ. ι'. καὶ βιβ. ιη'. τιτ. β'. διγ. γ'. μ. ια'. καὶ βιβ. ε'. τοῦ κώδικος, τιτ. ιζ'. διατ. ε'. [Sch. y. VI. 29.]

η'. Ἴδεμ. Ἐάν συγγενῇ μου γράψω κληρονόμον τὸ ἀρεσιν αὐτέξουσιότητος, καὶ μὴ αὐτέξουσιος γονῶς αἰτήσῃ κατὰ γνώμην τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τὴν τῶν συγγενῶν βοήθειαν, οὐκ ἐγκαλεῖται ὡς μὴ τήσας τὴν ἐκ διαθήκης βοήθειαν· οὐκ ἠδύνατο ἰσ ἀπαλῶς ἐξ αὐτῆς ἔχειν τὸν κληρὸν· οὔτε μὴ τῇ ἔξουσίᾳ τοῦ υἱοῦ ἦν ἢ ἀρεσις, οὔτε ὁ πατὴρ ἰσ υἱὸν εὐχερῶς αὐτέξουσιον ποιεῖν ἀναγκάζεται.

ἔάν συγγενῇ μου] Ἐπεξούσιος ἐγγράφῃ κληρονομος ὑπό-σος συγγενὸς αὐτοῦ ὑπὸ ἀρεσιν τῆν, ἔαν γένῃται ἐμαγκί-πος. τοῦ πατρὸς μὴ ποιήσαντος αὐτὸν ἐμαγκίπατον ἠτόρησεν ἀρεσις, καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κληθεὶς ἐπέσχεν καὶ κλειδέξωτο ἰσ οὐνδε κογγατὶ δικαιοτήν, οὐνναιρέματος αὐτοῦ τοῦ πα-ός. εἰ καὶ τὰ μάλιστᾳ ὁ πατὴρ αὐτοῦ αἴτιος γέγονε τοῦ οκλειέσθαι τῆς αἰρέσεως, μὴ ποιήσας αὐτὸν ἐμαγκίπατον, ὡς ἦτοσε τὴν οὐνδε κογγατὶ δικαιοτήν, καὶ οὐδὲ ἐπέσσε ἰδίωτῳ τοῦ πρᾶκτορος ὡς μὴ αἰτίως τὴν σεκούνδουμ τά-υλας, ὅποτε κἂν ἦτοσεν ἀποσησεως τῆς αἰρέσεως, οὐκ ἔλλεν ἐνδύναμὸς ἔχειν τὰ πρᾶγματῳ· ἀλλ' οὐδὲ τῆς αὐτοῦ υἱοῦ δυνάμειος ἢ ἀρεσις ἦτοσῃ, ἴνα ἐκαλέσωμεν*) τοῦ ε) δικαίως, οὐδὲ εὐχερῶς οἱ πατέρες τοῦς παῖδας ποιοῦ-ἐμαγκιπάτους. [Sch. z. VI. 29. sq.]

v) Omittendum τοῦ. w) Sic lego. Fabr. ἠήσει. x) sicut in Syn. p. 401. z) Adde τὸν ante Ἀνωμίμου. lege αὐτὸν.

cum et nunc pater eum non praeveniat, et eo vi-vente fuerit in potestate. Poterat autem heres scri- ptus adire hereditatem post mortem exheredati, etiamsi hic nepos non fuisset exheredatus.

1) si scripto herede deliberante] Extraneus heres scriptus, cum filius exheredatus fuisset testamento, deliberabat. Sed eo deliberante exheredatus decessit, atque ita heres scriptus repudiavit hereditatem. Si sit nepos ex hoc filio exheredato, existit avo suus heres ab intestato: neque enim ei obstat pater eius: quoniam post eius mortem datus est locus his, qui ab intestato veniunt, quando scriptus heres hereditatem testamento delatam repudiavit. Sed neque illud dicere possumus, heredem quidem avo fieri, sed non suum fieri, quod nunquam tenuerit locum filii. Nam ipse quoque fuit in avi potestate, et nunquam eum praevenit in successione ab intestato. Sin autem dixerimus, ipsum non esse suum heredem, quo iure heres fit, quandoquidem ipse non est avo agnatus? Ceterum etiamsi non esset exheredatus hic nepos, non prohiberetur scriptus heres adire, mortuo filio exheredato. Cur ergo pater eius, qui non obstat nepoti in successione ab intestato, iure testamenti ei obstat, ne efficiatur suus? Constat igitur, et suum et heredem avo fieri hunc nepotem.

Cyrilli. Si exheredatus testatoris filius moriatur post testatorem, nepos ex eo non rumpit quidem testa- mentum, etiamsi sit praeteritus: scripto autem herede repudiante tanquam suus vocatur.

Ratione miserationis 2) parentes liberis succe- dunt: liberi autem parentibus et naturali ratione, et voto parentum 3).

2) ratione miserationis] Ne liberos suos amit- tentes etiam bonis eorum priventur. Liberos autem et natura vocat ad parentum hereditatem, et commune votum parentum.

Innominati. Similiter in textu digesti 14. tit. 2. lib. 5.

3) et voto parentum] Enantiophanis. Lege lib. 17. tit. 2. dig. 10. et lib. 38. tit. 2. dig. 3. them. 11. et lib. 6. Codicis, tit. 36. const. 6.

VIII. Idem. Si cognatum meum 1) heredem scri- psero sub conditione emancipationis, et non eman- cipatus voluntate patris sui petierit honorum posses- sionem unde cognati, non incusatur, quod honorum possessionem secundum tabulas non petierit: non enim poterat tuto ex ea habere hereditatem: neque in potestate filii erat conditio, nec pater facile 2) filium emancipare cogitur 3).

1) si cognatum meum] Filiusfamilias heres scri- ptus fuit a quodam cognato sub hac conditione, si emancipatus fuisset. Cum pater eum non emancipasset, defecit conditio, et vocatus ab intestato agnovit et ad- misit bonorum possessionem unde cognati, patre eius consentiente. Quamvis pater auctor fuerit, ut filius excluderetur conditione, ut qui eum non emancipavit, recte petiit bonorum possessionem unde cognati, et ne incidit quidem in edictum Praetoris, quod non petierit bonorum possessionem secundum tabulas, cum, etiamsi petiisset deficiente conditione, bona cum effectu non esset habiturus: sed neque a filii potestate pendeat conditio, ut merito eum incusemus, neque patres facile filios emancipant.

Malim ὡς σοῦς. Sic etiam verti. y) L. 7. §. 1. D. h. t. a) Adde τὸν ante Ἐναντιοφανοῦς. b) Lege ἐγκαλέσωμεν.

εὐχερώς] Ἄνωνύμου⁴⁾. Τὸ εὐχερώς πρόκειται διὰ τὸ κείμενον βιβ. λέ'. τιτ. α'. διγ. 4β'. 4γ'. καὶ βιβ. λζ'. τιτ. ιβ'. διγ. ὑστερον. ὅτι δὲ οὐκ ἀναγκάζεται ἐμαγκηπατεύσει, εἰρηται βιβ. α'. τιτ. ζ'. διγ. λα'. καὶ βιβ. λ'. διγ. ριδ'. θεμ. ε'. καὶ βιβ. η'. τοῦ κώδικος, τιτ. μη'. διατ. ε) δ'. [Sch. u. VI. 30.]

αὐτεξούσιον ποιεῖν ἀναγκάζεται] Εἰ δὲ βούλομαι μηδὲν αὐτὸν λαβεῖν τῆς αἰρέσεως μὴ πληρουμένης, ὑποκατάστατον ὄφελον αὐτῷ δοῦναι. [Sch. b. VI. 30.]

θ'. Παυλ. Ἐὰν ὁ αἰτεξούσιος μετὰ τὸ αἰτῆσαι τὴν διακατοχὴν δῶ ἑαυτὸν εἰς θεσίον, οὐ βλάπτεται.

οὐ βλάπτεται] Εἰ δὲ πρὶν αἰτῆσαι τὴν διακατοχὴν, ἐναλλαγῆ αὐτοῦ ἡ τύχη καὶ κατάστασις, οὐκ ἔτι δύναται τὴν διακατοχὴν αἰτῆσαι, τὴν οὐνδε λίβερι δηλαδή ἔχει γὰρ τὴν οὐνδε κογγάτι, ὡς τιτ. η'. διγ. α'. θεμ. ε'. καὶ διγ. ε'. καὶ ἰστικ. λγ'. τιτ. α'. [Sch. c. VI. 30.]

Ἐναντιοφανούς⁵⁾. Τοῦτο ἀναίρετὴ ἢ ριή. νεαρὰ λέγουσα, καὶ νόθευτομένους δύνασθαι τὴν διακατοχὴν αἰτῆσαι. [Sch. c. VI. 30.]

ι'. Μακ. Ἐὰν ἀπὸ στρατιωτικοῦ καὶ μὴ κοινοῦ ἁμαρτήματος κεφαλικῶς κατακριθῆ στρατιώτης, συγχωρεῖται διατίθεσθαι. ἔαν δὲ μὴ διάθῃται, οἱ συγγενεῖς αὐτὸν διαδέχονται.

ἔαν ἀπὸ στρατιωτικοῦ καὶ μὴ κοινοῦ ἁμαρτήματος] Κεφαλικῆ τιμωρίας περιπεσὼν ὁ στρατιώτης συγχωρεῖται διατίθεσθαι τούτο γὰρ Παῦλος καὶ Μένανδρος ἔγραψαν. εἰ δὲ καὶ μὴ διάθῃται, μετὰ τὴν κεφαλικὴν τιμωρίαν οὐ δημεύεται ἢ τοῦτον περιουσία, ἀλλὰ εἰς τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ διαβαίνει, ἔαν στρατευτικὸν ἦν τὸ ἁμάρτημα, ὅτινι κατεδικάσθη· εἰ γὰρ ἀπὸ κοινοῦ ἁμαρτήματος κατακρίθῃ, δημεύεται ἢ τοῦτον περιουσία. [Sch. d. VI. 30.]

συγχωρεῖται διατίθεσθαι] Ἐναντιοφανούς⁵⁾. Οὐχ^{h)} ἀπλῶς ἐφέται τῷ στρατιώτῃ καταδικαζομένῳ ἀπὸ στρατιωτικοῦ ἐγκλήματος διατίθεσθαι, ἀλλ' ἠρέκα τούτο αἰτῆσαι¹⁾ καὶ ἐπιτραπῆ, ὡς βιβ. κθ'. τιτ. α'. διγ. λβ'. καὶ ἐπὶ μόνοις τοῖς κανστρένοις διατίθεσθαι²⁾, εἰ μὴ γέρονε προδότης, ὡς διγ. ια'. τοῦ αὐτοῦ τιτ. πῶτα δὲ εἰσι στρατιωτικὰ ἁμαρτήματα, λέγει βιβ. μθ'. τιτ. ις'. καὶ μάλιστα ἐν τῷ γ'. διγ. καὶ ε'. ἐνθα μέται καὶ ἡ ἐφ' ἐκαστῶ αὐτῶν ἐπεξέλευσις. ἀνάγνωθι βιβ. ε'. τοῦ κώδικος, τιτ. κα'. διατ. ι) γ'. καὶ τιτ. εβ'. διατ. β'. καὶ βιβ. κη'. τιτ. γ'. διγ. ε'. λέγει γὰρ, ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν διαδέχεται μὴ ὄντων συγγενῶν. καὶ δυνατὸν αὐτὸ^{m)} νοεῖν περὶ τῶν ἄλλως ἀποθηνησκόντων τὸ δὲ παρὸν, περὶ τῶν καταδικαζομένων. [Sch. e. VI. 30. sq.]

ια'. Παπιαν. Ἀδιαθέτου στρατιώτου τελευτῶντος, τὸ ιδιόκτητον αὐτοῦ ὁ δημόσιος οὐ διεκδικεῖ, ὑπόντων αὐτῷ συγγενῶν ἕως πέμπτου βαθμοῦ καὶ διακατοχὴν ἐμπροθέσωσ αἰτούντων.

ὑπόντων αὐτῷ συγγενῶν] Ἀδιαθέτου τελευτήσαντος στρατιώτου, τὰ κανστρένια αὐτοῦ πράγματα οὐ διεκδικεῖ ὁ φάσκος, ἔαν εὐρεθῆ ἔχων συγγενεῖς λεγιτίμους ἕως ε'. βαθμοῦ, ἢ κογγάτους ἕως τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ, καὶ εἰσω τοῦ ὠρισμένου χρόνου αἰτῆσαι τὴν οὐνδε κογγάτι διακατοχὴν. [Sch. f. VI. 31.]

ἕως πέμπτου βαθμοῦ] Ἄνωνύμου⁴⁾. Εἰ γὰρ ὑπὴν αὐτοῦ πατὴρ, καὶ μὴ διέθετο, ἔμεινε παρ' αὐτῷ τὸ κανστρένσιον ὡς πεκουλιον, ὡς βιβ. μθ'. τιτ. ις'. διγ. β'. καὶ πολλαχού. διὰ τί δὲ πατὴρ μὴ ὑπόντος ἐχώρισεν τὸ κανστρένσιον, εἴρηται βιβ. γ'. τοῦ κώδικος, τιτ. κη'. ἐν τῷ τέλει, ὅτι ἐπὶ τῶν αὐτεξουσίων οὐδὲν τοῦ παγατικοῦ διαφέρει τὸ κανστρένσιον. [Sch. g. VI. 31.]

Ἐναντιοφανούς⁵⁾. Ἄξιον ἀπορίας⁶⁾ τὴν τοῦ στρατιώτου διακατοχὴν παρὰ τὸν παγατὸν ἐστῆνωσε, καίτοι τῶν στρατιω-

2) facile] Innominati. Illud facile propter id, quod positum est lib. 35, tit. 1, dig. 92. 93, et lib. 37, tit. 12, dig. ultimo. Eum autem non cogi emancipare, dictum est lib. 1, tit. 7, dig. 31, et lib. 30, dig. 114, them. 5, et lib. 8, Codicis, tit. 48, const. 4.

3) filium emancipare cogitur] Si autem volo nihil eum capere non impleta conditione, debebam ei dare substitutum.

IX. Paul. Si emancipatus, posteaquam petit bonorum possessionem, se in arrogationem dederit, non laeditur¹⁾.

1) non laeditur] Sed si priusquam petierit bonorum possessionem, mutata fuerit eius fortuna et status, bonorum possessionem, unde liberi scilicet, amplius petere non potest: habet enim bonorum possessionem unde cognati, ut tit. 8, dig. 1, them. 6, et dig. 5, et Instit. 3, tit. 1.

Enantiophanis. Hoc tollit Novella 118, quae dicit, etiam filios, qui adoptantur, petere posse bonorum possessionem.

X. Mac. Si ex militari, non communi delicto¹⁾ capitis damnatus sit miles, testamentum ei facere conceditur²⁾. Sed si testamentum non fecerit, cognati ei succedunt.

1) si ex militari, non communi delicto] Militi capitali poenae obnoxio testamentum facere conceditur: hoc enim Paulus et Menander scripserunt. Sed et si testamentum non fecerit, post supplicium sumtum bona eius non publicantur, sed ad eius cognatos transeunt, si delictum erat militare, ex quo fuit condemnatus: si enim ex communi delicto condemnatus est, bona eius publicantur.

2) testamentum ei facere conceditur] Enantiophanis. Non simpliciter conceditur militi ex militari delicto condemnato testamentum facere, sed quando hoc petierit et ei fuerit concessum, ut lib. 29, tit. 1, dig. 32. Et testatur de bonis duntaxat castrensibus, nisi fuerit proditor, ut dig. 11, eiusdem tit. Quacnam autem sint delicta militaria, dicit lib. 49, tit. 16, et maxime in dig. 3, et 6, ubi et cuiusque eorum poena extat. Lege lib. 6, Codicis, tit. 21, const. 13, et tit. 62, const. 2, et lib. 28, tit. 3, dig. 6. Dicit enim, numerum ei succedere, si non extent cognati. Et intelligi id potest de his, qui aliter moriuntur: praesens autem de his, qui condemnati sunt.

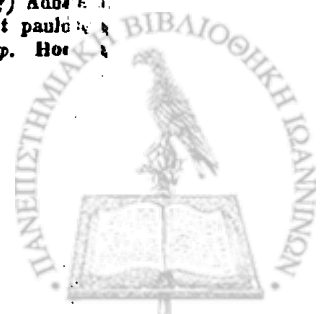
XI. Papian. Milite intestato defuncto, bona eius castrensia fiscus non vindicat, si ei extent cognati¹⁾ ad quintum usque gradum²⁾, et intra tempus statutum bonorum possessionem petant.

1) si ei extent cognati] Milite intestato defuncto, bona eius castrensia fiscus non vindicat, si agnatos legitimos habere eum appareat ad quintum usque gradum, aut cognatos ad eundem usque gradum, et intra tempus statutum petierint bonorum possessionem, unde cognati.

2) ad quintum usque gradum] Innominati. Si enim extitisset eius pater, et testamentum non fecisset, bona castrensia apud eum mansissent tanquam peculium, ut lib. 49, tit. 17, dig. 2, et multis in locis. Cur autem, si pater non extet, separaverit bona castrensia, dictum est lib. 3, Codicis, tit. 28, in fine, quod in his, qui sui iuris sunt, castrense nihil differt a paganico.

Enantiophanis. Dignum est dubitatione, cur militis bonorum possessionem angustiore fecerit, quam paga-

d) Adde τοῦ ante Ἄνωνύμου. e) Sic emendavi pro διγ. quod habet Fabr. f) Adde τοῦ ante Ἐναντιοφανούς. g) Adde τοῦ ante Ἐναντιοφ. h) Sic lego. Fabr. οὐκ. i) Lege αἰτήσῃ. k) Lege διατίθεται. l) Sic emendavi hic et paulo post. Fabr. habet διγ. m) Sic lego. Fabr. αὐτῶν. n) Adde τοῦ ante Ἄρων. o) Adde τοῦ ante Ἐναντιοφ. Hoc scholium pertinet ad cap. 11, h, t. Fabr. male subiecit cap. 12. p) Supple διὰ τί.

ων πολλων προνομειων ηξιωσε^{α)}. Ετησον δε, μη οντων υγγενων εως ε' βαθμου, του φισκου λαμβανοντος τα κληρονομια, ει τα παγανικα οι μετα τον ε' βαθμον^{β)} υγγενεις ηβουσι. ταυτα το α' και το β'. διγ. τουτου του τιτ. λ. κ. ε. ερδ^{γ)} αδεργτων και κορνιτων αναιρει η ρη. νεαρα λεγουσα, της ταξεως αυτους ειναι. [Sch. h. VI. 31.]

Ανωμου^{δ)}. Τους συγγενεις ου περιωρισε, ωςπερ εν κωδα τω ε' βαθμω, βιβ. κη. τιτ. γ'. διγ. ε'. ανγνωθη και βιβ. ε'. του κωδικου τιτ. ξβ. διατ. β'. [Sch. h. VI. 31.]

ιβ'. Εαν στρατιωτης τελευτηση χωρις διαθηκης και παιδων και των αλλων κληρονομιων, εκ του λεγματος αυτου κληρονομειται.

Εαν στρατιωτης τελευτηση] Θεοδωρου. Στρατιων αδιαθετου τελευτησαντος και οντος αδιαθετου, τα πραματα αυτου διδονται τω ιδιω νομειω. [Sch. i. VI. 31.]

ιγ'. Ιουλιαν. Εαν ο υιος μου η ο δουλος μου παρως κληρονομοι, και βουληθεντα τον διαθεμενον μεταλλαξει την διαθηκην κωλιωσω δολερως, και ο μεν ευθερωθη, ο δε αυτεξουσιος γενηται, καν υπειρλεθη την κληρονομιαν, αρνουμεθα αυτω τας κληρονομιας αυτης.

Εαν ο υιος μου η ο δουλος μου] Εαν του δουλου γραφεντος κληρονομου, και βουληθεντος του διαθεμενου μεταλλαξει την διαθηκην, εγω σπουδωω κατα δολον μη εναλλαγηναι αυτην, και ελευθερωσω τον οικειον, εξητηθη, ει νουνηται τοιτω τω ευθερωθεντι οικειη αι της κληρονομιας αυτης. και απεικρινουμεν, μη περιεχεσθαι μεν τοις ρημασι η εδικτου τουτου το θεμα. δικαιον δε, του δεσποτου δολον ησαντος, να μη αλλαγη η διαθηκη, εν η ο δουλος αυτου κληρονομος εγεγραπτο, καν ευθερωθης αδιτευση ο οικειος, ναυθα ημας την κληρονομιαν αυτου, οποτε και υπεσων υιου γραφεντος κληρονομου, και του πατρος δολον ιουνητος εις το μη εναλλαγηναι την διαθηκην, καν εμαγκιτος γενηται ο υιος, αφαιρειται παρ αυτου η κληρονομια. [Sch. k. VI. 31. sq.]

ιδ'. Ουλπ. Κυριως αδιαθετοι λεγονται οι δυναμοι διαθεσθαι και μη διαθεμενοι, η ανθρωποι κληρονομοι, και οτε ραγεισα η ακυρος γινεται^{ε)} η διαθηκη. οι δε μη δυναμοι διαθεσθαι λεγονται κληρονομοι, οτι αδιαθετοι, ου κυριως δε, ως επι του ανηθου ο μαινομενον, και τουτου παρω τοις πομοις τελευτησαντος. και ο ληφθεις γαρ αιχμαλωτος αδιαθετος δοκει τελευτησαι. η δε τουτου κληρονομια εκεινοις καταφερεται δια του Κορνελιου νομου, οιστισι καταφερεται, ει εν τη πολει ετελευτησε. η δε διακατοχη γαρ ειναι κληρονομου πιστευεται^{στ)}.

Κυριως αδιαθετοι λεγονται] Εκεινος καλειται κυριως αδιαθετος, ο δυναμος ποιησαι διαθηκην και μη διαθεσθαι. ει δε και εποησε τις διαθηκην, και μη ηδιτευθη η κληρονομια, η ρουπητα η ηρητος γεγονεν η διαθηκη, και ουτος κυριως αδιαθετος λεγεται τεθηνηκει. ει δε παντεως μη δυναμος διαθεσθαι, οσον ανηθος η μαινομενος, η ασωτος, ουτος δε αδιαθετος κυριως λεγεται, ομως δε και τουτους αντιθετων περιλαμβανομεν. και ο ληφθεις δε αιχμαλωτος. δε η τουτου κληρονομια εκεινοις καταφερεται δια του Κορνελιου νομου, οιστισι καταφερεται, ει εν πολιτεια ετελευτησεν^{ζ)}, αθετος πιστευεται και ουτος, και η διακατοχη γαρ αυτου κληρονομια ειναι πιστευεται. [Sch. l. VI. 32.]

Εαν δουλη υπερωσειν περι την φιδειμομισσα- κληρονομιαν παθουσα συλλαβη και τεχη, ευγενες

nomum, quamvis milites multis privilegiis ornaverit Quare autem, si non extent cognati ad quintum usque gradum, fisco vindicante castrensis, an paganica capiant cognati, qui sunt ultra quintum gradum. Haec tit. dig. 1. et 2. huius tit. Quod de agnatis et cognatis u. c. ur, tollit Novella 118. dicens, eos esse eiusdem ordinis.

Innominati. Cognatos, sicut hic quinto gradu, non circumscrispsit lib. 28. tit. 3. dig. 6. Lege et lib. 6. Codicis, tit. 62. const. 2.

XII. Si miles decesserit¹⁾ sine testamento et liberis et aliis heredibus, a legione ei succeduntur.

1) si miles decesserit] Theodori. Milite intestato mortuo et sine testamento decedente, eius bona dantur suo numero.

XIII. Iulian. Si filius meus aut servus meus¹⁾ scripti fuerint heredes, et testatorem testamentum mutare volentem dolo prohibuero, et hic quidem manumissus fuerit, ille autem emancipatus, etiamsi adierit hereditatem, ei denegamus actiones hereditarias.

1) si filius meus aut servus meus] Si servo meo herede scripto et testatore testamentum mutare volente, ego dolo fecero, ne mutaretur, et servum manumisero, quaesitum est, an huic servo manumisso actiones hereditatis denegarentur. Et respondi, hunc casum quidem verbis edicti non contineri, sed aequum esse, si dominus dolum fecerit, ne testamentum mutaretur, quo servus eius heres scriptus erat, quamvis manumisus servus adierit, nos ei denegare eius hereditatem: cum etiam si filiusfamilias heres scriptus sit, et pater dolum fecerit, ne testamentum mutaretur, quamvis emancipatus sit filius, auferatur ei hereditas.

XIV. Ulp. Intestati proprie appellantur¹⁾, qui cum possent testamentum facere, testati non sunt, vel invalide testati, et cum ruptum vel irritum fit testamentum. Qui autem testari non possunt, dicuntur quidem intestati, sed non proprie, ut in impubere et furioso, et prodigo eoque, qui apud hostes decessit. Nam et ab hostibus captus videtur intestatus decessisse. Eius autem hereditas lege Cornelia illis defertur, quibus deferretur, si in civitate decessisset. Nam et eius successio hereditas esse creditur.

1) intestati proprie appellantur] Ille proprie dicitur intestatus, qui cum posset facere testamentum, testatus non est. Sed et si quis testamentum fecit, et hereditas adita non est, vel ruptum vel irritum est testamentum, is quoque proprie dicitur decessisse intestatus. Sin autem omnino testari non potuit, ut impubes aut furiosus, aut prodigus, is proprie non dicitur intestatus: verumtamen eos quoque accipimus pro intestatis. Is quoque, qui captus est ab hostibus. Si autem eius hereditas eis defertur per legem Corneliam, quibus deferretur, si in civitate decessisset, is quoque creditur intestatus: nam et eius bonorum possessio hereditas esse creditur.

Si ancilla²⁾ moram in fideicommissaria libertate passa conceperit et pepererit³⁾, parit ingenuum⁴⁾.

g) Malim κατοι τους στρατιωτας πολλων προνομων ηξιωσθαι. Sic etiam verti. r) Sic lego. Fabr. μετα των ε' βαθμων. Addendum videtur το ante περι. t) Adde του ante Ανωμ. u) L. 1. pr. D. h. t. legitur in Syn. p. 412. plenius, quam ad Fabr. Nam quae in Syn. inde a verbis και ο ληφθεις κ. τ. λ. exhibentur, desumpta quidem sunt ex L. 1. pr. D. h. t. desunt in Basilicis Fabroti. v) Syn. γενηται. w) Lege et verte: και η διακατοχη γαρ εκεινου κληρονομια πιστευεται. Lege ετελευτησεν. Fabr. ετελευτησαν.

τίκει. καὶ ἐάν τις αὐτὴν ὡς γαμετὴν εἴχῃ, ὑπεξούσιον τίκει. εἰ δὲ καὶ ὁ πατὴρ δοῦλος ὢν ἐπέρθεσιν περὶ τὴν φιδείκομισσαρίαν ἐλευθερίαν ἐπαθεν ἡμῶν τῇ γυναικί, τὸ αὐτὸ λέγομεν. καὶ εἰ μὲν μετὰ ταύτης ἐλευθερωθῆ ὁ πατὴρ, ἔχει τὸν παῖδα ὑπεξούσιον. εἰ δὲ ἀποθάνῃ μὴ ἐλευθερωθείς, ἀναγίνεται αὐτῷ γνήσιος κληρονόμος ὁ τεχθεὶς. ἂν αὐτὸν γὰρ ἀπὸ δούλων εὐγενῆ τεχθῆναι, καὶ σὺν αὐτοῖς ὑποστρέψαντος. γονέων αἰχμαλώτων

Εάν ἀπὸ θεριπαίνης τιμηθείης) φιδεί-
 ἐάν δοῦλοῦ ἐλευθερία καὶ μόραν παθούσης συνελήφθῃ υἱὸς
 κομισσῆσθαι, ζητεῖται, εἰ γίνεται σοῦτος οὗτος²⁾ τεχθεὶς τῷ
 ὄντι πατρὶ, καὶ ὁπότε ἦρσεν, εἰ γενῆ τίκεσθαι καὶ αὐτῷ,
 ὡς γὰρ Μάρκῳ καὶ Σεβήρῳ καὶ Ἀντωνίνῳ τοῖς βασιλευσίν
 ἦρσεν) διὰ τί μὴ εἰς πάντας³⁾ ἀντὶ ἐλευθερίας παραλαμβά-
 νεται ἢ μητὴρ αὐτοῦ ἴναι, ἐάν τις αὐτὴν ὡς ἐνομον γαμετὴν
 εἴχε, σοῦτον γεννήσῃ τὸ παιδίον; οὐδὲ γὰρ ξέρον ἐστίν, ἀπὸ
 δούλης μητρός εὐγενῆς γενέσθαι παιδίον. καὶ ὁ αἰχμαλώτος⁴⁾
 γὰρ συλληφθεὶς, εἰ καὶ κατωδουλοῦται, ὅμως εὐγενῆς τίκεται.
 ὡς γὰρ ἕνεκα ὑπεργραφῆ, ὅθεν τολμῶ εἰπεῖν, εἰ καὶ πατὴρ φιδεί-
 κόμισσαρία ἐλευθερία ἐτετίμητο, ὡς περὶ ἢ μητὴρ τοῦ παι-
 δίου, καὶ μόραν ὑπέμεινεν περὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ αὐτὸν
 σοῦτον τίκεσθαι τῷ πατρὶ τὸ⁵⁾ τιχτόμενον πάλιν, κατὰ μί-
 μνησιν τῶν αἰχμαλώτων γονέων, μεθ' ὧν ὑποστρέφει ὁ γεννη-
 θεὶς ἐν αἰχμαλωσίᾳ τῶν γονέων αὐτοῦ. τοιγμὸν εἴτε μετὰ
 ταῦτα ἐλευθερωθῆ ὁ πατὴρ τοῦτον τοῦ παιδός, κατὰ αὐτὸν
 ἐν ποιεσίᾳ, εἴτε τελευτῆσῃ μὴ ἐλευθερωθείς ὁ πατὴρ, ὡς
 σοῦτος αὐτῷ ἀναφαίνεται κληρονόμος οὗτος ὁ γεννηθείς. σοῦτος
 δὲ κληρονόμος νοούμεν υἱὸς καὶ θυγατέρας καὶ φυσικούς, καὶ
 θετούς. ἐστ' ὅτε δὲ καὶ σοῦτος ὢν υἱὸς ἀποκλείεται, τοῦ
 φυσικοῦ προτιμωμένου αὐτοῦ. ἐάν γὰρ ὁ τελευτήσας πατὴρ ἐπὶ
 τῷ σοῦτῳ παιδί ἐπὶ ἀνταρσία μετὰ τελευτὴν διεβλήθῃ, ὡς ἐπι-
 βουλεύσας τῇ σωτηρίᾳ τοῦ βασιλέως, ἀποκλείεται ὁ σοῦτος υἱός,
 αὐτοῦ προτιμωμένου τοῦ φυσικοῦ. ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ λέγομεν
 ἀποκλείεσθαι τὸν υἱὸν τοῦτον, δημονομένης τῆς τοῦ πατρὸς
 περιουσίας, ὥστε μὴδὲ τὰ δίκαια τῶν τάφων πατρῶων ἔχειν
 τοῦτον τὸν υἱόν. [Sch. m. VI. 32. sq.]

συλλάβῃ καὶ τέκῃ) Ἀνωμίμον⁴⁾. Οὗτοι μὲν ὡς διὰ
 τῆς μόρας εὐγενεῖς τιχτομενοὶ καὶ λεγιτίμως τῶν γονέων κλη-
 ρονομοῦσιν, ὡς τίτ. τῷ ἔξῃς διγ. α'. θεμ. δ'. καὶ οἱ ἐν δου-
 λείᾳ δὲ χωρὶς μόρας τεχθέντες καὶ ἐλευθερωθέντες κληρο-
 νομοῦναι καὶ τῶν γονέων, καὶ ἀλλήλων, καὶ ἀποκλείουσι τοὺς
 πατρῶνας. ὅπερ ἐστὶ καὶ ἐνθα μόνος ὁ πατὴρ δοῦλος ἦν,
 καὶ ἡ μητὴρ ἐλευθερία, ἢ τούραντιον, ὡς ἴσται. γ'. τίτ. ε'.
 [Sch. n. VI. 33.]

εὐγενεῖς τίκει) Ἐναντιοφανούς⁵⁾. Ἐάν μὴ ἐξ αἰτίας
 τοῦ ὀφειλοῦτος ἐλευθερώσῃ, ἀλλὰ κατὰ τύχην μόρα γένηται,
 οὐ τίκει εὐγενεῖς, ἀλλὰ παραδίδεται τῇ μητρὶ, καὶ δι' αὐτῆς
 ἐλευθεροῦται, ὡς βιβ. ι'. τίτ. ε'. διγ. ιγ'. ἀνάγνωσι⁶⁾ καὶ
 διγ. μα'. τοῦ αὐτοῦ τίτ. θεματ. ε'. καὶ διγ. κβ'. γγ'. ιδ'. καὶ
 διγ. ιγ'. δηλοῦται γὰρ ἐν αὐτοῖς, πότε αὐτομάτως ἐλεύθεροι
 καὶ εὐγενεῖς τίκονται, καὶ ποτε διὰ κελουθέντος⁷⁾ ἢ διὰ
 μητρός⁸⁾ ἐλευθεροῦνται. ἐν δὲ τῇ γ'. διατ. τοῦ δ. τίτ. τοῦ
 ζ'. βιβ. τοῦ κωδικός φησιν, ὅτι ἡ ὑπὸ αἴρεσιν ἐλευθερωθεῖσα
 δοῦλα ἐν τῷ μεταξὺ τίκει· μετὰ δὲ μόραν εὐγενῆ. ἐν δὲ τῇ
 δ. διατ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι ἡ κερχωστημένη φιδείκομισσαρίαν
 ἐλευθερίαν⁹⁾, ἐάν γνώμη τοῦ δεσπότου ἐν ἐλευθερία διαγῆ,
 ἐλευθεροῦται καὶ ἐλεύθερα τίκει. ἢ¹⁰⁾ δὲ μὴ αἰτήσασα ἐλευ-
 θερωθῆναι ἐαυτῇ μεμφεσθ' δοῦλα γὰρ ἐν τῷ μεταξὺ τίκει.
 ὁμοίως ἢ α'. διατ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. εἰρηται βιβ. α'. τίτ. ε'.
 διγ. κβ'. ὅτι ἡ δωρηθεῖσα ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι μετὰ τὸ
 παθεῖν μόραν ἐλευθεροῦται ὑπὸ τοῦ νόμου, καὶ εὐγενῆ τίκει.
 [Sch. o. VI. 33.]

ὡς ἐπὶ τοῦ τιχτομένου ἀπὸ γονέων αἰχμαλώ-
 των) Ἐναντιοφανούς. Περὶ τούτου ὠραίαν διάστιξιν ἀνά-
 γνωσι βιβ. η'. τοῦ κωδικός, τίτ. γ'. διατ. α'. ποτε ὁ παρὰ
 τοῖς πολεμίοις συλληφθεὶς καὶ ὑποστρέψας τῷ πατρὶ ἢ τῇ
 μητρὶ ἔπεται, ἢ οὔτε ὄλος ἔχει ποστηλμῖνον. [Sch. p. VI. 33.]

Γνήσιος¹⁾ εἶναι ἐπεξούσιος υἱὸς καὶ θυγατέρας,
 φυσικοὶ καὶ θετοί.

γ) Fabr. τιμηθείης (sic). z) Adde ὁ post οὗτος. a) Malim εἰς πάντα, in totum. b) Malim ἐξ αἰχμαλώτων. c) Malim
 τὸν pro τῷ. α) Adde τοῦ ante Ἀνωμίμον. e) Adde τοῦ ante Ἐναντιοφ. uti et in sequente scholio. f) Fabr. ἀνάγνωσι (sic).
 g) Adde τοῦ ante κελουθέντος. h) Adde τῆς ante μητρὶς. i) Sic lego. Fabr. φιδείκομισσαρία ἐλευθερία. k) Lege ἢ
 pro εἰ, quod habet Fabr. l) L. 1. §. 2. 3. D. h. t. leguntur in Syn. p. 401.

Et si quis eam habuerit ut uxorem, suum parit. Sin autem pater quoque, cum esset servus, simul cum uxore in fideicommissaria libertate moram passus est, idem dicimus. Et si quidem postea pater fuerit manumissus, filium habet in potestate. Sin autem mortuus fuerit non manumissus, qui natus est, suus heres ei existit. Ex servis enim nasci potest ingenuus, ut in eo, qui nascitur ex parentibus captivis⁵⁾, et cum eis rediit.

2) si ancilla] Si ex ancilla, quae fideicommissaria libertate honorata est et moram passa, conceptus et natus sit filius, quaeritur, an hic, qui natus est, suus patri suo fiat, et cum placuerit, ipsum quoque nasci ingenuum, (sic enim placuit Marco et Severo et Antonino Imperatoribus) cur non mater eius apud omnes pro libera habeatur: ut, si quis eam habuit tanquam uxorem legitimum, suum pariat filium? Neque enim novum est, ex serva matre filium nasci ingenuum. Nam et qui conceptus est ex captiva, etiamsi serva sit, nascitur tamen ingenuus. Sic enim rescriptum est. Quare ausim dicere, et si fideicommissaria libertate pater esset honoratus, sicut mater filii, et moram passus esset in libertate, ipsum quoque, qui nascitur, patri suum nasci, ad similitudinem parentum captivorum, quibuscum redit qui natus est in captivitate parentum suorum. Ergo sive pater huius pueri fuerit postea manumissus, eum habet in potestate, sive decesserit pater nun manumissus, qui natus est, ei existit tanquam suus heres. Suos autem heredes intelligimus filios et filias, tam naturales, quam adoptivos. Interdum etiam filius, etiamsi suus sit, excluditur, fisco ei praelato. Nam si pater, qui decessit relicto suo herede, post mortem damnatus fuerit ob perduellionem, ut qui saluti Imperatoris fuerit insidiatius, excluditur suus filius, fisco ei praelato. Usque adeo enim dicimus hunc filium excludi, bonis patris publicatis, ut ne ius quidem sepulcrorum patrum hic filius habeat.

3) conceperit et pepererit] Innominati. Hi quidem, ut qui propter moram nati sint ingenui, legitime quoque parentibus succedunt, ut tit. sequente, dig. l. them. 4. Quin etiam, qui in servitute nulla mora facta nati sunt et manumissi, succedunt et parentibus, et sibi invicem, et excludunt patronos. Quod etiam obtinet, cum pater solus servus fuerit, et mater libera, aut vice versa, ut Inst. 3. tit. 6.

4) parit ingenuum] Enantiophanis. Si non culpa eius, qui debebat manumittere, sed casu facta est mora, non parit ingenuum, sed traditur matri, et per illam manumittitur, ut lib. 40. tit. 5. dig. 13. Lege et dig. 41. eiusdem tit. them. 5. et dig. 52. 53. 54. et dig. 13. In eis enim ostenditur, quando per se liberi et ingenui nascuntur, et quando per eum, qui iussus est, aut per matrem manumittantur. In const. autem 3. tit. 4. lib. 7. Codicis dicit, eam, quae sub conditione manumissa est, interim parere servos: post moram autem ingenuos. In const. autem 4. eiusdem tit. eam, cui debetur fideicommissaria libertas, si voluntate domini in libertate moretur, liberam fieri et parere liberos. Ea autem, quae nunquam petiit, ut manumitteretur, sibi imputet: interim enim servos parit. Similiter const. 11. eiusdem tit. Dictum est lib. 1. tit. 5. dig. 22. eam, quae sub lege manumittendi donata est, postquam moram passa est, ipso iure liberam fieri, et parere ingenuum.

5) ut in eo, qui nascitur ex parentibus captivis] Enantiophanis. De eo lege pulcram distinctionem lib. 8. Codicis, tit. 50. const. 1. quando qui fuit conceptus apud hostes et rediit, patrem aut matrem sequatur, aut omnino non habeat ius postliminii.

Sui sunt filii in potestate et filiae, naturales et adoptivi.

Τῶν ὑπεξουσίων προτιμάται ὁ δημόσιος, ὅτε αὐτῆρ αὐτῶν μετὰ θάνατον ἐπὶ τυρυννίδι καταθῆ· καὶ ὁ^{μ)} τοιοῦτος υἱὸς τὸ δίκαιον οὐκ ἔχει τάφων.

καὶ ὁ τοιοῦτος υἱός] Τοῦτο γὰρ τὸ ἔγκλημα καὶ μετὰ αὐτὸν τοῦ ἡμαρτηκότος ἀρχεται κινεῖσθαι^{α)}· ἀλλ' οὐκ ἐκ τῶν αὐτῶν κεφαλαίων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς κατὰ βασιλείως οὐκλήσ, καὶ προδοσίας πόλεως, ὡς βιβ. μῆ. τιτ. δ. πρὸς εἰ. [Sch. q. VI. 33. sq.]

ὁ δίκαιον οὐκ ἔχει τῶν τάφων] Τοῦ αὐτοῦ. Τὰ δὲ αἰα τῶν πατρῶν ἀπελευθέρων φυλάττεισθαι τοῖς ἰδίῳις παιδίτε βιβ. λξ. τιτ. ιδ'. διγ. δ. ἐν δὲ τῇ λγ'. διγ. τοῦ ζ'. τιτ. α'. βιβ. φησίν, ὅτι, ἐὰν ἀφαιρεθῆ τιμι ὡς ἀνάξιον κληρονομῆναι παρ' αὐτῶ τὸ δίκαιον τῶν τάφων. [Sch. r. VI. 34.]

Τοῦ υἱοῦ παυρομένου εἶναι ὑπεξουσίον, πάντες ἐξ αὐτοῦ ὑπεξουσίῳι ἐγγονοὶ εἰς τὸ μέρος αὐτοῦ ἐξέρχονται. παύεται δὲ εἶναι ὑπεξουσίῳις διὰ μεγάτης ἢ μικρῆς ἐναλλαγῆς τῆς ἐαυτοῦ καταστάσεως ὑπεξουσίῳιτος ἔξιν^{ν)}· εἰ δὲ παρὰ τοῖς πολεμίοις ν, ἐφ' ὅσον ζῆ, οὐχ^{ο)} ὑπεξέρχεται^{ρ)}· οὔτε μὴν γοράσθῃ παρὰ τῶν πολεμίων καὶ μήπω ληθείς^{θ)} τοῦ ἀγοραστοῦ τελευτήσῃ· ἐν γὰρ τῇ τελευτῶν λαμβάνειν δοκεῖ τὴν οἰκίαν κατάστασιν. εἰ δὲ παύσεται εἶναι ὑπεξουσίῳις, ἀλλ' οὐδέποτε γέγονε· ἐν γὰρ ὁ υἱὸς μου ζῶντος τοῦ πατρός μου γέν αἰχμάλωτος, καὶ γενομένου μου αὐτεξουσίον ἐτελεύτησεν· οἱ ἐξ αὐτοῦ ἐγγονοὶ μου ὑπεξέρχονται εἰς τόπον αὐτοῦ, καὶ οὐ μόνον ἐγγονοὶ, ἀλλὰ ἐγγόναι.

οἱ υἱοῦ παυρομένου εἶναι ὑπεξουσίῳι] Ὅτε ὁ παύεται εἶναι σοῦς, ὑπεξέρχονται εἰς τὸ μέρος αὐτοῦ οἱ ἐγγονοὶ καὶ ἐγγόναι, οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντες καὶ οὐσίῳι οὗτες τοῦ παύου· τοῦτο γὰρ κατὰ τὴν φυσικὴν οὐσίῳι προβαίνει. παύεται δὲ τις εἶναι σοῦς κληρονόμος, διὰ καπιῳις δεμνονυτίου, ἢ διὰ μεγάλης^{α)}, ἢ δι' ἐλαττονος ἢ τῆς ὑπεξουσίῳιτος αὐτοῦ. ἐὰν δὲ παρὰ τοῖς πολεμίοις υἱὸς, ὡς ὅτε ζῆ, οὐ δύνανται οἱ ἐξ αὐτοῦ ἐγγονοὶ ὑπεξίν εἰς τὸ μέρος αὐτοῦ. εἰ δὲ καὶ γοράσῃ τις αὐτὸν παρὰ πολεμίων, οὕτω ὑπεξέρχονται οἱ ἐγγονοὶ εἰς τὸν τόπον υ, πρὶν ἀναρροσθῆ^{θ)} παρὰ τοῦ ἀγορακότος αὐτόν. εἰ αὐτελεύτηται ἐν τῷ μεταξῦ, ἐπειδὴ ἤμεσεν αὐτὸν ἀναλαμίν τὴν οἰκίαν κατάστασιν, τελευτῶν ἀντίκειται καὶ οὕτω ἐγγονοῖς. ἐὰν δὲ ὁ σοῦς μὴ ἐπαύσῃτο εἶναι ὑπεξουσίῳις, οὐδέποτε γέγονε ὑπεξουσίῳις· τί γὰρ, καὶ^{β)} ὁ υἱὸς μου ος τοῦ πατρός μου αἰχμάλωτος ἐλήφθῃ, καὶ μετ' ὀλίγον ὑπέσῃ παρὰ τοῖς πολεμίοις ἐμοῦ αὐτεξουσίῳιτος γενοῦτος· ἐξέρχονται οἱ ἐξ αὐτοῦ ἐγγονοὶ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ, καὶ τῷ μου σοῦοι. ὡςπερ δὲ οἱ ἐγγονοὶ, οὕτω καὶ αἱ ἐγγόνα εἰς τὸν τόπον τῶν ἰδίων γονέων ὑπεξέρχονται. εὐθὺς δὲ, εἰ καὶ τις τινὸς μῆποτε παύσῃται εἶναι ὑπεξουσίῳις, μῆδὲ ἀρῆται εἶναι, ὡμὸς λέγομεν ὑπεξουσίῳιτος τοῖς παύου σοῦοις ἀναφαινεσθαι, ὡς ἐπὶ ἐκείνου τοῦ θέματος. ν^{α)} εἰς θέσιν τινά, οὕτως ὁ υἱὸς αἰχμάλωτος ἦν. ὁ ἐγγονος υ ἐν πολιτείῳι διαγεν. ἐὰν ἀποθάνῃ οὗτος, ὃν ἔλαβεν εἰς υ, ἀποθάνῃ δὲ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ αἰχμάλωτος ἦν παρὰ πολεμίοις, ὁ προέγγονός μου, τουτέστιν, ὁ τοῦ ληφθέντος^{α)} εἶναι ἐγγονος σοῦοις ἐστὶ μοι κληρονόμος. [Sch. s. VI. 34.] ὕτε μὴν εἰ γοράσθῃ παρὰ τῶν πολεμίων^{β)} ἡμου^{γ)}. Ἐλευθεροῦνται γὰρ τοῦ δικαίου τοῦ ἐνεχέρου, ἵναι αὐτῷ υἱὸς σοῦοις κληρονόμος, ὡς βιβ. μθ'. τιτ. ιε'. ε'. [Sch. t. VI. 34.]

Εἰ δὲ καὶ λάβω υἱὸν εἰς θέσιν ἔχοντα υἱὸν ἄλωτον καὶ ἐκγονον ἐν πολιτείῳι, καὶ ἀποθάνῃ^{ω)} υς καὶ ὁ ἐκγονος, γίνεται μοι ὁ προέκγονος ὑπεξουκκληρονόμος, καίτοι τοῦ πατρός αὐτοῦ μῆδέποτε ἔβον μου ὑπεξουσίῳι.

Suis praefertur fiscus, cum pater eorum post mortem damnatus est perduellionis: et talis filius⁶⁾ ius sepulcrorum non habet⁷⁾.

6) et talis filius] Hoc enim crimen etiam post mortem eius, qui deliquit, inchoari potest: sed non omnibus eius capitibus, sed ex insidiis structis Principi, et proditione civitatis, ut lib. 48. tit. 4. ad finem.

7) ius sepulcrorum non habet] Eiusdem. Iura autem paternorum libertorum salva esse liberis dixit lib. 37. tit. 14. dig. 4. In dig. autem 33. tit. 7. lib. 11. dicit; si adempta fuerit alicui tanquam indigno hereditas, remanere apud eum ius sepulcrorum.

Si filius desinit suus heres esse⁸⁾, omnes ex eo nepotes, qui in potestate sunt, in eiusdem partem succedunt. Desinit autem suus heres esse, si magna vel minore capitis deminutione exierit e potestate. Si autem sit apud hostes, quamdiu vivit, non succedunt: sed neque si redemptus fuerit ab hostibus⁹⁾, et antequam emtoris iure lueretur, decesserit: tempore enim mortis videtur statum suum recipere. Sed si non desierit esse in potestate, sed nunquam fuerit, (fortasse enim filius meus vivo patre meo captus fuit ab hostibus, et me patrefamilias facto ibi decessit) nepotes mei ex eo nati in locum eius succedunt, et non solum nepotes, sed etiam neptes.

8) si filius desinit suus heres esse] Cum filius desinit esse suus, omnes nepotes et neptes ex eo nati et in potestate avi constituti in eius partem succedunt: hoc enim secundum naturalem aequitatem procedit. Desinit autem quis suus heres esse, si capitis deminutione vel magna, vel minore exierit e potestate. Quodsi filius apud hostes sit, quamdiu vivit, nepotes ex eo in eius partem succedere non possunt. Sed et si quis eum redemit ab hostibus, nondum nepotes in eius locum succedunt, priusquam redemptus fuerit ab eo, qui eum emerat. Sed etsi interim decesserit, cum placuerit, eum statum suum recipere, moriens sic quoque obstat nepotibus. Si autem suus non desit esse in potestate, sed nunquam fuit in potestate, (utputa si filius meus vivo patre meo ab hostibus captus sit, et mox decesserit apud hostes, me patrefamilias facto) nepotes ex eo in eius locum succedunt, et fiunt mihi sui. Sicut autem nepotes, ita etiam neptes succedunt in locum parentum suorum. Interdum autem licet quis in potestate alicuius esse non desierit, sed neque esse coeperit, tamen dicimus succedentes eius liberos suos existere, ut in hoc casu. Arrogavit quis aliquem, cuius filius ab hostibus erat captus. Nepos eius in civitate degebat. Si decesserit is, quem arrogavit, et decesserit etiam filius eius captivus apud hostes, pronepos meus, hoc est, nepos arrogati suus mihi heres est.

9) sed neque si redemptus fuerit ab hostibus] Innominati. Liberatur enim iure pignoris, et fit ei filius suus heres, ut lib. 49. tit. 15. dig. 15.

Sed et si filium arrogavero, qui filium habebat⁸⁾ ab hostibus captum, et nepotem in civitate, et decesserit filius et nepos, pronepos suus heres mihi fit, licet pater eius nunquam fuerit in mea potestate.

α) ὁ addit Syn. β) Sic lego. Fabr. κινεῖσθαι (sic). γ) Sic lego. Fabr. οὐκ. δ) Lege ὑπεξέρχονται. ε) Sic lego. λυοθίς. ς) Sic lego. Fabr. μεγάλου. ζ) Fabr. ἀναρροσθῆ. η) Adde ὅτι ante καί. θ) Adde τις. ι) Fabr. ἄνωτος. κ) Adde τοῦ ante Ἄρων. λ) Sic lego. Fabr. ἀποθάνῃ (sic).

Εἰ καὶ μὴ ἔστιν ἐπὶ τῶν ὑπεξουσίων ἐπανάβασις, ὅμως δύναται τις ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ προλαμβανόμενος ἐν καιρῷ τελευτῆς*) τοῦ ἀποθανόντος γίνεσθαι αὐτοῦ ὑπεξούσιος κληρονόμος. ἴαν γὰρ ἀπόκληρον ποιῆσω τὸν υἱὸν μου, γράψω ἄλλον κληρονόμον, καὶ τελευτήσαντος τοῦ υἱοῦ μου παραιτήσεται ὁ γεγραμμένος κληρονόμος, γίνεται ὁ ἔκγονος ὑπεξούσιος κληρονόμος μου· οὐ γὰρ κατηνέχθη τῷ υἱῷ μου ἡ κληρονομία. εἰ δὲ τὸν υἱὸν μου εἰς ὀλόκληρον κληρονόμον ὑπὸ ἐξουσιαστικῆν αἴρεσιν γράψω, ἢ τὸν ἔκγονον ὑφ' οἰωνδήποτε, καὶ τελευτήσωσι μὴ πληρωσάντες τὴν αἴρεσιν, οἱ μετ' αὐτοὺς γίνονται μοι ὑπεξούσιοι κληρονόμοι, μόνον εἰ ἐτέχθησαν ἢ συνελήφθησαν ἐν ζωῇ μου.

εἰ καὶ μὴ ἔστιν] Εἰδέναι χρὴ, τοὺς ἔκγονους καὶ τοὺς ἐφεξῆς κατιόντας, ὅτι) ἔσθ' ὅτε· εἰ καὶ προλαμβάνονται ἐν καιρῷ τελευτῆς ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῶν, ὅμως δύναται ὡς σοῦοι ἀναφαίνεσθαι κληρονόμοι, εἰ καὶ μὴ ἔστι συγκασιῶν ἐπὶ τῶν σοῦων. προβαίνει δὲ τοῦτο οὕτως, ἴαν τις αὐτεξούσιος ὢν διαθέμενος τελευτήσῃ, ἔρεπουδιατεύσας τὸν ἴδιον υἱόν, καὶ διασκεπτομένον τοῦ κληρονόμου τελευτήσῃ ὁ υἱός, μετὰ δὲ ταῦτα ἔρεπουδιατεύσῃ ὁ γεγραμμένος, δύναται ὁ ἔκγονος εἶναι σοῦος τῷ πάππῳ κληρονόμος· τοῦτο γὰρ καὶ Μαρκέλλος ἐν τῷ ἰ. βιβ. ἔγραψεν· ἐπειδὴ οὐδὲ κατηνέχθη τῷ ἰδίῳ υἱῷ ἢ κληρονομία ὡς οὐτι ἐξηρεδατώ. τὸ δὲ αὐτὸ λέγομεν, ἴαν υἱός εἰς ὀλόκληρον ὑπὸ αἴρεσιν ποτεστατίβαν, ἢ ἔκγονος ὑπὸ οἰωνδήποτε αἴρεσιν γραφέντες κληρονόμοι, μὴ πληρωσάντες τὴν αἴρεσιν τελευτήσωσιν. τότε γὰρ λέγομεν τοὺς μετ' αὐτοὺς σοῦους ὑπεκίεσθαι, καὶ γίνεσθαι σοῦους τῷ τελευτήσαντι, ἴαν μόνον ἐν καιρῷ τῆς τελευτῆς τοῦ διαθεμένου ἢ ἤδη τεχθέντες ἦσαν ἢ ἐγκυμονούντες). τοῦτο γὰρ καὶ Ἰουλιανῷ καὶ Μαρκέλλῳ ἤρεσεν. [Sch. u. VI. 34. sq.]

Ἐναντιοφανούς). Διὰ τοῦτο ἐπὶ τῶν μὴ ἐξηρεδατευσθέντων σοῦων οὐκ ἔστι συγκασιῶν, ἐπειδὴ καὶ ἐκ διαθήκης, καὶ ἐξ ἀδιαθέτου γίνονται κληρονόμοι. ἔχουσι δὲ δίκαιον ἀβστινατίου, ὡς ἰνστιτ. βιβ. β. tit. ιθ'. εἴτε οὖν ἀβστινατεύσωσιν, εἴτε ἐμίμξαντες ἀποκαταστάσιν ὡς νεοί, μένοντες ἔχουσι) τὸ τοῦ κληρονόμου ὄνομα, ὡς βιβ. λη. tit. β. διγ. ζ'. καὶ οὐ λέγεται ἀδιάδοχος ὁ καταλιπὼν αὐτὸν σοῦον, ὡς βιβ. μ. tit. ε'. διγ. λ'. θεμ. ε'. ἐν δὲ τῷ θ'. tit. τῆς γ'. ἰνστιτ. λέγει, τοὺς ἀνιόντας καὶ κατιόντας ἔχειν ἐπανάβασιν. τότε δὲ οἱ σοῦοι ἀναφαίνονται καὶ δίκαιον ἔχουσιν ἀβστινατίου, ὅτε μὴ ἐνέμιξαν, ἢ ὑπέκλοντό τι τοῦ πατρῷου κλήρου, ἢ ὑπὸ ποτεστατίβαν αἴρεσιν γραφέντες ἐπληρώσαν αὐτήν, ὡς ἰνστιτ. β. tit. ιθ'. καὶ ἰνστιτ. γ'. tit. α'. καὶ βιβ. κη. tit. β. διγ. ια'. καὶ tit. ε'. διγ. πς'. καὶ βιβ. κθ'. tit. β. διγ. ια'. ιβ'. οα'. [Sch. u. VI. 35.]

ἐπὶ τῶν ὑπεξουσίων ἐπανάβασις] Ἐναντιοφανούς. Σοῦος κυρίως ἐστὶν ὁ μὴ ὑφ' ἑτέρου προλαμβανόμενος), ὡς βιβ. λς'. tit. δ'. διγ. δ'. θεμ. β. καὶ ἰνστιτ. β. tit. ιθ'. πῶς οὖν ὁ μὴ προλαμβανόμενος δύναται ἐπαναβῆναι; γίνωσκε οὖν, ὅτι καὶ οἱ ἐξῆς πάντες ὑπεξούσιοι καὶ σοῦοι λέγονται, ὡς βιβ. κη. tit. ε'. διγ. δ'. καὶ βιβ. γ'. tit. ις'. διγ. σκ'. λέγει δὲ ἰνστιτ. γ'. tit. θ'. τοὺς σοῦους ἔχειν ἐπανάβασιν μετὰ θεματισμοῦ. [Sch. x. VI. 35.]

ὑπὸ ἐξουσιαστικῆν αἴρεσιν] Ἀνανύμων). Δεῖ τοὺς τελευτήσαντας ὑποθέσθαι ἠρτημένης τῆς αἴρεσεως ἀποθανόντων· ἐπεὶ ἀποθνήσκου αὐτῆς ἐν ζωῇ αὐτῶν χωρὶς γίνεται τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου, καὶ πάλιν προτιμῆθησονται τῶν μετ' αὐτοὺς, ὡς tit. ζ'. διγ. η'. καὶ tit. θ'. διγ. α'. θεμ. ζ'. καλῶς δὲ ποτεστατίβαν ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τὴν αἴρεσιν ὑπέθετο, διὰ τὴν εἰρημνία βιβ. κη. tit. ζ'. διγ. κη. καὶ τοῦτου τοῦ βιβ. tit. β. διγ. κ'. θεματ. δ'. [Sch. y. VI. 35. sq.]

Οὐ μόνον φυσικοί, ἀλλὰ καὶ θετοὶ τὸ δίκαιον ἔχουσι τῆς ὀμαιμότητος πρὸς τοὺς ἐν φραμίλιᾳ καὶ τοὺς ἐγκυμονομένους, καὶ τοὺς τικτομένους μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτῶν.

x) Adde τῆς ante τελευτῆς. y) Malim ὅτι οἱ ἔκγονοι καὶ οἱ ἐφεξῆς κατιόντες. z) Lege ἐγκυμονοῦμενοι. a) Ἀπὸ τοῦ ante Ἐναντιοφ. uti et postea. b) Malim μένουσιν ἔχοντες. c) Sic lego. Fabr. προσλαμβανόμενος, et tamen post mortem patris eorum.

Quamvis non sit¹⁰⁾ in suis heredibus successio¹¹⁾, potest tamen quis, quem pater eius praecedit tempore mortis eius, qui decessit, ei suus heres existere. Si enim filium meum exheredavero, alio herede scripto, et filio meo mortuo repudiaverit scriptus heres, nepos existit mihi suus heres: non enim delata est filio meo hereditas. Si autem filium meum ex asse heredem instituero sub conditione, quae fuit in eius potestate¹²⁾, aut nepotem sub qualibet, et decesserint non impleta conditione, qui post eos sunt, fiunt mihi sui heredes, si modo me vivo nati fuerint aut concepti.

10) quamvis non sit] Sciendum est, nepotes et descendentes, qui deinceps sequuntur, interdum, etiamsi parentes eorum eos mortis tempore praecedant, tamen posse tanquam suos heredes existere, quamvis successio in suis non sit. Hoc autem ita procedit. Si quis, cum esset sui iuris, testamento facto decessit, repudiato filio suo, et deliberante herede decessit filius, postea autem repudiavit scriptus heres, potest nepos esse avae suus heres: (hoc enim scripsit etiam Marcellus lib. 10.) quoniam nec delata est filio hereditas utpote exheredato. Idem autem dicimus, si filius ex asse sub conditione potestativa, aut nepos sub quacunque conditione instituti heredes non impleta conditione decesserint. Tunc enim dicimus, suos, qui eos sequuntur, succedere, et existere suos defuncto, si modo mortis testatoris tempore vel iam nati fuerint vel concepti. Hoc enim et Iuliano et Marcello placuit.

Enantiophanis. Propterea in suis non exhereditatis successio non est, quoniam tam ex testamento, quam ab intestato heredes fiunt. Habent autem ius abstentionis, ut Instit. lib. 2. tit. 19. Sive ergo abstinerint sive postea, quam sese immiscuerunt, ut minores fuerint restituti, retinent nomen heredis, ut lib. 38. tit. 2. dig. 6 et non dicitur sine successore esse, qui eum suum reliquit, ut lib. 40. tit. 5. dig. 30. them. 5. In tit. autem 9 lib. 3. Instit. dicit, ascendentes et descendentes habere successione. Tunc autem sui existunt et habent ius abstentionis, cum sese non immiscuerunt, aut paterna hereditatis quid subtraxerunt, aut sub conditione potestativa instituti eam impleverunt, ut Instit. lib. 2. tit. 19 et Instit. lib. 3. tit. 1. et lib. 28. tit. 2. dig. 11. et tit. 2. dig. 86. et lib. 29. tit. 2. dig. 11. 12. 71.

11) in suis heredibus successio] Enantiophanis. Suus proprie est, quem alius non praecedit ut lib. 37. tit. 4. dig. 4. them. 2. et Instit. 2. tit. 19. Quomodo ergo is, quem alius non praecedit, potest succedere? Scias igitur, omnes quoque, qui deinceps sequuntur in potestate, suos dici, ut lib. 28. tit. 5. dig. 4. lib. 50. tit. 16. dig. 220. Dicit et Instit. 3. tit. 9. suum habere successione, cum casu.

12) sub conditione, quae fuit in eius potestate] Innominati. Ponendum est, eos diem suum obiisse pendente conditione: quia, si ea deficiat in superstitibus, fit locus his, qui veniunt ab intestato, et rursus anteponentur sequentibus, ut tit. 6. dig. 8. tit. 9. dig. 1. them. 7. Recte autem potestativam in filio posuit conditionem, propter ea, quae dicta sunt lib. 27. tit. 7. dig. 28. et huius lib. tit. 2. dig. 20. them. 4.

Non solum naturales¹³⁾, sed etiam adoptivi habent ius consanguinitatis cum his, qui sunt in familia, et his, qui sunt in utero, et his, qui nascuntur post mortem patris eorum.

ὁ μόνος φυσικοί] Οὐ μόνον οἱ φυσικοί, ἀλλὰ καὶ οἱ παῖδες τὸ δικαίον τῆς ὁμαιμότητος ἔχουσι πρὸς τοὺς ἐν φαιμίᾳ παῖδας τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ἢ τοὺς ὄντας ἀσασί, ἢ μετὰ τελευτῆν τοῦ πατρὸς ἐπιτικτομένους^ε). z. VI. 36.]

ε'. Οὐλπ. Ὁ πλησιαίτερος καλεῖται, εἴτε ἀπὸ ἴνων ἐστὶ πρῶτος, εἴτε μόνος ἐστὶ καὶ αὐτὸς πλησιαίτερός ἐστιν, ὡς περ ἔσχατος, μεθ' ὃν οὐκ ἄλλος. ὅθεν ὁ μόνος καὶ πρῶτος καὶ ἔσχατος αἱ.

πλησιαίτερος καλεῖται] Πᾶσα λεγίτιμα κληρονομία τῷ πλησιαίτῳ¹⁾ συγγενεῖ καταφέρεται, μὴ διαφερομένων, εἴτε εἰς ἐστὶ μόνος συγγενῆς, ἢ ἐκ δύο τινῶν ἔγγυς τις, ἢ ἀπὸ πλείονων. ἀλλ' οὐδὲ ἐκεῖνο διαφερόμεθα, ἢ ἢ πλείονες εἰσι τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ, καὶ ἢ μόνος εἰσιν, ἢ ἄλλους ἀπαντας προλαμβάνουσιν· ἐκεῖνος γὰρ ἐστὶν ἔσχατος, ὃν οὐδεὶς προλαμβάνει, καὶ ἐκεῖνος ἔσχατος, μεθ' ὃν εἰς ἐστὶν. ἔσθ' ὅτε δὲ ὁ αὐτὸς καὶ πρῶτος καὶ τελευτοῦται, ὅτε μόνος ὑπεστί συγγενῆς. [Sch. a. VI. 36.]

ἀντιοφανούς. Ὁμοίως βιβ. κη'. tit. ζ'. dig. 18. καὶ δ'. tit. ε'. dig. θ'. καὶ βιβ. ν'. tit. ιζ'. dig. ρξβ'. καὶ τοῦ βιβ. tit. η'. dig. α'. [Sch. a. VI. 36.]

ἔσθ' ὅτε ὁ πορρωτέρω καλεῖται. ἔαν γὰρ διαφαινομένης μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πλησιαίτερον ἀποκαταστήσῃται ὁ γεγραμμένος κληρονόμος, ὁ μετ' αὐτοῦ καλεῖται.

θ' ὅτε ὁ πορρωτέρω καλεῖται] ἔσθ' ὅτε καὶ ἐγγυτέρω συγγενούς, τὸν μικρότερον προτιμώμεν. ὅλον ἐστὶ τις διαθήκη, ἔξω θεῖον καὶ θεῖον υἱόν. διασκεπτομένη²⁾ τοῦ γεγραμμένου ἐτελεύτησεν ὁ θεῖος. καὶ μετὰ ταῦτα ἔσθ' ὅτε ὁ γεγραμμένος ἐρηπουδιατεύσει τὴν κληρονομίαν. ὁμοιοῦται ὁ θεῖος υἱὸν καλεῖσθαι καὶ δύνασθαι τὴν οὐδὲ λεγίτιμα ὁχλὴν λαμβάνειν³⁾ ἐγγύτερον γὰρ λέγομεν οὐ τὸν ἐν καιρῷ τῆς ἐγγύτητος, ἀλλ' ὅτε γέγονε δῆλον, ὡς ἀδιάθετός τις ἐτελεύτησεν. ὅθεν καὶ σοῦος εἰ ὑπὲρ, ἢ ὁμοίως προλαμβάνων γίττιμον, ἐν δὲ τῷ διασκεπτεσθαι τὸν κληρονόμον ἐτελεύτησεν καὶ ὁ σοῦος, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἔζησεν, ἐρηπουδιατεύσει τὴν κληρονομίαν ὁ γεγραμμένος, ἐκεῖνον ἑοῦσιν ἔγγυτερον τὸν ὅτε ἑρηπουδιατεύσει ἢ κληρονομία πρῶτον ὁμοίον. ὅθεν καὶ ἐκεῖνο σοφοῦς ἐξητήθη, εἰ καὶ μετὰ ἑρηπουδιατίονα τοῦ ἀρκίπτου διδομένη⁴⁾ ἐστὶ τὸ τῆς οὐκ ὄντος δικαίου. ὑπόθου γὰρ, τὸν γεγραμμένον κληρονόμον ἀλειῶσαι, τὴν κληρονομίαν ἀποκαταστήσαι τινι, καὶ ἑρηπουδιατεύσει⁵⁾ ἐπειδὴ γὰρ⁶⁾ μετὰ ἑρηπουδιατίονα οὐδὲν ἦτον ἐξέται ἀδιτεύσαι καὶ ἀποκαταστήσαι. τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Πίος ἀντέγραψεν. ὑπόθου, ἐπιζῆσαι μὲν αὐτὸν ὁ ἡμέτερου χάριν, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ τὸν ἐγγύτερον συγγενῆ ἔσθαι⁷⁾ τελευτήσαι καὶ μετὰ ταῦτα καὶ τὸν γεγραμμένον ἕξον, τὸν παρακληθέντα ἀποκαταστήσαι ἐτέρῳ⁸⁾ τότε γὰρ τὸν μεταγενέστερον ὄντα συγγενῆ ἐν καιρῷ τῆς ἑρηπουδιατίονα, σημερον δὲ, ὅτε ἐτελεύτησεν ὁ ἀρκίπτος, ἐρηπουδιατεύσει⁹⁾ ἔγγυτερον αὐτὸν καλεῖσθαι πρὸς τὴν κληρονομίαν μετὰ ἀρκίπτος¹⁾ αὐτὸν τῷ φιδικομίσσῳ, ὅπερ ἤξιωτο ἀποκαταστήσαι ὁ ἀρκίπτος κληρονόμος. [Sch. b. VI. 36. sq.]

ἢ γὰρ τὸν ἐν τῇ τελευτῇ πλησιαίτερον ζητοῦν, ἀλλὰ τὸν, ὅτε γέγονε δῆλον, ὡς ἀδιάθετός τις ἐτελεύτησεν.

ἀδιάθετός τις ἐτελεύτησεν] Ἐναντιοφαν.¹⁰⁾ διγ. η'. καὶ tit. ζ'. dig. δ. καὶ tit. η'. dig. α'. ἐν ᾧ τὸν χρόνον τῆς αἰτήσεως τῆς διακατοχῆς ἐσκόπευε¹¹⁾ ὃν ἢ διακατοχὴ καταφέρεται. ἀνάγνωθι καὶ tit. β'. [Sch. c. VI. 37.]

καὶ μετὰ παραίτησιν δίδεται συγγένει¹²⁾. ἔαν γὰρ ἡ γράμη τινὰ κληρονόμον, ἀξιώσας αὐτὸν ἀποκαταστήσαι τὸν κληρονόμον, ὁ δὲ παραίτησται, ἀναγκά-

13) non solum naturales] Non solum filii naturales, sed etiam adoptivi ius habent consanguinitati cum filiis, qui sunt in familia patris eorum, vel his, qui sunt in utero, vel qui post mortem patris nascuntur.

XV. Ulp. Proximus vocatur¹⁾, sive est primus ex pluribus, sive solus: etenim ipse est proximus sicut ultimus, quem nemo sequitur. Unde solus dicitur et primus et ultimus.

1) proximus vocatur] Omnis legitima hereditas defertur tantum cognato proximo, non discernentibus nobis, sive unus solus sit cognatus, sive ex duobus prior aliquis pluribusve. Sed neque illud discernimus, an duo pluresve sint ejusdem gradus, et an soli sint, vel antecedant omnes alios: ille enim est proximus, quem nemo antecedit, et ille ultimus, post quem nemo est. Interdum autem idem primus postremusque inteligitur, cum solus cognatus est.

Enantiophanis. Similiter lib. 28. tit. 6. dig. 34. et lib. 34. tit. 5. dig. 9. et lib. 50. tit. 16. dig. 162. et huius lib. tit. 8. dig. 1.

Interdum ulterior vocatur²⁾. Si enim facto testamento, postquam mortuus est proximus, repudiavit heres scriptus, vocatur, qui ipsum sequitur.

2) interdum ulterior vocatur] Interdum etiam vivo propiore cognato ulteriorem praeponimus. Puta fecit quis testamentum, cum haberet patruum et patrum filium. Deliberante herede scripto, decessit patruus. Et postea heres scriptus repudiavit hereditatem. Certum est, vocari patrum filium et posse accipere bonorum possessionem unde legitimi: proximum enim dicimus non eum, qui mortis tempore propior est, sed cum certum est, quempiam decessisse intestatum. Unde etsi suus erat, aut consanguineus, qui praecebat legitimum, dum autem deliberaret heres, mortuus est et suus et consanguineus, et nullus ex his vivit, quando heres scriptus repudiavit hereditatem, proximum illum accipimus, qui tunc primus deprehenditur, cum repudiavit hereditatem. Unde illud quoque quaesitum est a prudentibus, an etiam post scripti heredis repudiationem decessit adhuc ius successionis. Propone enim, heredem scriptum rogari, ut hereditatem cuiuspiam restituat, et repudiasse: cum post repudiationem nihilominus cogatur adire et restituere. Hoc enim et Divus Pius rescripsit. Finge, eum supervivisse quidem, verbi gratia centum diebus, et interim proximum cognatum decessisse: postea autem decessisse etiam scriptum heredem, qui rogatus erat alteri restituere: tunc enim dicimus cognatum, qui erat posterior tempore repudiationis, hodie autem, cum decessit heres scriptus, invenitur proximus, vocari ad hereditatem cum onere fideicommissi, quod scriptus heres rogatus fuerat restituere.

Non enim eum quacrimus, qui tempore mortis proximus fuit, sed eum, qui tunc, cum certum est, aliquem intestatum decessisse³⁾.

3) aliquem intestatum decessisse] Enantiophanis. Lege dig. 8. et tit. 7. dig. 4. et tit. 8. dig. 1. them. 7. in quo tempus petendae bonorum possessionis spectavit illud, quo defertur bonorum possessio. Lege et Instit. 3. tit. 2.

Etiam post repudiationem datur cognatio. Si quis enim heredem aliquem scripserit, eumque rogaverit restituere hereditatem, ille autem repudiaverit,

Lego ἐπιτικτομένους. ^ε Fabr. ἐπιτικτόμενοι. ^ς Fabr. πλησιαίτῳ (sic). ^ς Fabr. διασκεπτομένου. ^η Fabr. εν (sic). ^ι γὰρ omittendum videtur. ^κ Sic legendum. Fabr. ἐρηπουδιατεύσει. ^λ Fabr. βεναρῆσθαι (sic). ^μ Adde ε' Ἐναντιοφ. ^ν Fortasse legendum σουκκισόλων, successio, ut Basilica Digestis respondeant.

ζεται^{ο)} και ουτος αποκαταστησαι. εαν ουν επιζησας ουτος εκατον ημερας απεθανε, προτελευτησαντος αυτου του πλησιαιτερου συγγενους του διαθεμενου, ο μετ' αυτον καλειται προς την κληρονομιαν μετα του βαρους του φιδειχομισσου.

ις. ¹⁾Ιdem. Απελευθερου τελευτωντος, οι κατιοντες πρωτοι καλουνται, και μετ' αυτους οι ανιοντες του απελευθερου, και αδελφοι ελευθεροι οντες. τουτων δε μη υποντων, οι πατρωνες.

απελευθερου τελευτωντος] Απελευθερου αδιαθετου τελευτησαντος, πρωτοι μεν οι σοουι καλουνται προς την κληρονομιαν αυτου. τουτων δε μη υποντων, ο πατρων καλειται. απελευθερον δε οφειλομεν νοειν εκεινον, ον εκ δουλειας εις πολιτειαν Ρωμαίων προηγαγεν ο δεσποτης, ειτε εκουσιως αυτον ηλευθερωσεν, ειτε αναγκη τινι, επειδη παρεκλήθη ελευθερωσαι αυτον. και οσους γαρ κατα φιδειχομισσον ελευθεροουμεν, προς την τουτων εξ αδιαθετου κληρονομιαν καλουμεθα. ει δε και τις προικμαϊον δουλον ελευθερωσει, αυτος νοειται πατρων αυτου ειναι, και προς την εξ αδιαθετου κληρονομιαν αυτου καλειται. εαν δε επι τοιουτω συμφωνη ηγοραση δουλον, ωστε αυτον ελευθερωσαι, ει και η Μάρκου διαταξις αφαρπιωει αυτον εις ελευθεριαν, ομως εμος εστιν απελευθερος, και η εξ αδιαθετου κληρονομια αυτου εμοι διαφειρει. και οτε την του δεσποτου βιαιων αναρσεις διελεγξας οικειτης ηξιωθη ελευθεριος απο του δογματος της συγκλητου, ει μεν προσεκυρωσεν ο προικτω τινι το επι αυτω πατρωνικον δικαον, ωμολογημενος αυτου εστιν απελευθερος, και αυτω καταφειρεται η κληρονομια αυτου. ει δε μηδεμι προσεκυρωσεν αυτον, γινεται μεν και ουτως Ρωμαϊος, εκεινου δε εστιν απελευθερος, ουτινος οικειτης ην προ τουτου, και αυτος κληθησεται προς την εξ αδιαθετου κληρονομιαν αυτου. ει μη υρα τοιουτος ην ο δεσποτης αυτου, ωστε απαρηθηται αυτον την κληρονομιαν ως αναξιος^{π)}. Ισως γαρ ονκ εξεδεκησε την τελευτην του τεστατορος. [Sch. d. VI. 37. sq.]

τουτων δε μη υποντων, οι πατρωνες] Εναντιοφανους^{α)}. Ου μονοι σοουι, αλλα και οι εν δουλειαι ταχθεντες και συνελευθερωθεντες αυτω και αδελφοι, και γονεις ομοιως ελευθερωθεντες προτιμωνται του πατρωνος, ως ενστι. γ. τι. ζ. και βιβ. ζ. του κωδικος, τι. δ. διατ. δ. [Sch. e. VI. 38.]

Ειτε εκοντες ηλευθερωσαν, ειτε απο φιδειχομισσου, ειτε προικμαϊον ο ανηρ ελευθερωσει δουλον, ειτε επι δορω ελευθεριος ηγορασεν, και αναρπιγη απο της διαταξως. ει δε τις ελεγξει την του ιδιου δεσποτου αναρσεις, ει μεν ως απελευθερον αυτον ο υραχων τινι προσκυρωσει, αυτος εστιν πατρων και νόμιμος κληρονόμος. ει δε μη προσκυρωθη τινι, απελευθερος εστιν του προων αυτου δεσποτου, κακεινος αυτου κληρονομηι εξ αδιαθετου, ει μη ανύξιος εστιν, ωστε και την κληρονομιαν αφαιρεθηται.

ειτε προικμαϊον ο ανηρ ελευθερωσει δουλον] Του αυτου. Ευπορων ο ανηρ, ου μιν και απορων δυναται τον προικμαϊον ελευθερωσαι, ως βιβ. μ. τι. α. διγ. κ. εν δε τω τελει του ιδ. διγ. του ι. τι. του μη. βιβ. λεγει, οτι αποκαθιστησιν ο ανηρ τη γαμητι, οσα δια του τοιουτου εσχεν η κατὰ δολον ονκ εσχεν. περι δε των τοιουτων τελειοτερον εγνωσ βιβ. κδ. τι. γ. διγ. κδ. ζα. εβ. εγ. εδ. εε. [Sch. f. VI. 38.]

αυτος εστιν πατρων] Του αυτου. Κατα τουτο νοει το αδιαστικως ειρημενον τι. β. διγ. δ. [Sch. g. VI. 38.]

ωστε και την κληρονομιαν αφαιρεθηται] Ισως γαρ ονκ εξεδεκησε την τελευτην του διαθεμενου, ως βιβ. λζ. τι. ιδ. διγ. κγ. [Sch. h. VI. 38.]

Εαν ορκωσω την απελευθεραν μου μη γαμηθηται παρανομως, ονκ εκπιπτω της κληρονομιας αυτης. ει δε τον απελευθερον μου ορκωσω, ινα εισω ρητου χρονου γαμηση η μη γαμηση, ει μη εις ην

sic quoque cogitur restituere. Si is ergo, cum supervixisset centum diebus, mortuus est, cum ante eum decessisset proximus cognatus testatoris, qui eum sequitur, vocatur ad hereditatem cum onere fideicommissi.

XVI. Idem. Liberto mortuo¹⁾, primi vocantur descendentes. et post eos adscendentes liberti, et fratres, si sint liberi. Sin autem hi non extent, patroni²⁾.

1) liberto mortuo] Intestato liberto mortuo, primum quidem vocantur sui ad eius hereditatem. Sin autem hi non extent, vocatur patronus. Libertum autem accipere debemus eum, quem dominus ex servitute ad civitatem Romanam perduxit, sive sponte eum manumisit, sive quadam necessitate, quoniam rogatus fuit eum manumittere. Quos enim ex fideicommissio manumittimus, ad eorum hereditatem ab intestato vocamus. Sed et si quis dotalem servum manumiserit, ipse eius esse patronus intelligitur, et ad eius hereditatem ab intestato vocatur. Si autem emi servum hac lege, ut ipsum manumitterem, etiamsi Marci constitutio eripiat eum ad libertatem, est tamen meus libertus, et hereditas eius ab intestato ad me pertinet. Et cum servus, qui violentam domini necem detexit, ex Senatus consulto libertatem meruit, si quidem Praetor assignavit alicui ius patronatus, haud dubie erit eius libertus, et ei hereditas eius defertur. Quodsi nulli eum assignavit, efficitur quidem hic quoque civis Romanus, erit autem illius libertus, cuius fuerit antea servus, et ipse vocatur ad eius hereditatem ab intestato: nisi talis esse eius dominus, ut ei quasi indigno denegaretur hereditas: fortasse enim ultus non est necem testatoris.

2) sin autem hi non extent, patroni] Enantiophanis. Non solum sui, sed hi etiam, qui nati sunt in servitute, et una cum eo manumissi sunt, fratresque et parentes similiter manumissi praefertuntur patrono ut Instit. 3. tit. 6. et lib. 6. Codicis, tit. 4. const. 4.

Sive sponte manumiserint, sive ex fideicommissisive dotalem servum maritus manumiserit³⁾, sive si lege manumittendi emerit, et in libertatem ereptus fuerit ex constitutione. Si quis autem necem domini sui detexit, si quidem eum tanquam libertum Praetor alicui assignaverit, ipse erit patronus⁴⁾ et heres legitimus: sin autem non fuerit alicui assignatus, et libertus eius, qui fuit proxime eius dominus, et si ei ab intestato succedit, nisi sit indignus, ut etiam auferatur hereditas⁵⁾.

3) sive dotalem servum maritus manumiserit] Eiusdem. Maritus locuples, nec vero inopax potest servum dotalem manumittere, ut lib. 40. tit. 2. dig. 21. In fine autem dig. 14 tit. 10. lib. 48. dicit, restitutum restituere uxori, quaecunque per eum habuit, et dolo fecit, quominus haberet. De his autem plenius didicisti lib. 24. tit. 3. dig. 24. 61. 62. 63. 64. 65.

4) ipse erit patronus] Eiusdem. Secundum id intellige id, quod indistincte dictum est tit. 2. dig. 4.

5) ut ei etiam auferatur hereditas] Fortasse enim non est ultus necem testatoris, ut lib. 37. tit. 2. dig. 23.

Si libertam meam iureiurando adegero⁶⁾, non habet illicite, non amitto eius hereditatem⁷⁾. Sed si libertum meum iureiurando adegero, ut intra certum tempus uxorem ducat, vel ne ducat aliam, quae

ο) Fabr. αναρχαζεται (sic). π) Malim antea αυτω et hoc loco αναξιος. ρ) Adde τοι ante Εναντιοφ. et sic semper.

ἢ συναίνεσσι, ἢ ἵνα συναπελευθέρων λάβῃ, ἢ συγ-
γῆ μου, ὑποπίπτω τῷ νόμῳ, καὶ οὐ κληρονομί-
αυ τοῦ νομίμως.

ἔάν ὀρκώσω τὴν ἀπελευθέρω μου] Ἐάν τις
ἀπελευθέρων ὀρκώσῃ αὐτὴν μὴ παρανομίᾳ γυμνηθῆναι,
(ὑποπίπτει) οὗτος τῷ Αἰλίῳ Σεντίῳ τῷ λέγοντι ἐκπίπτειν
πατρωνῶν τῶν πατρωνικῶν δικαίων τὸν ὀρκουῖντα τὴν ἀπε-
λευθέρων μὴ γῆμαι. ἔάν δὲ ὀρκώσῃ τὸν ἀπελευθέρων ὁ πά-
τερ, εἰς ὅπου χρόνον μὴ γῆμαι ἢ μὴ ἀγαθῶσαι ἄλλην,
μὴ εἰς ἡρῶ) ὁ πατρὸν αὐτοῦ συναίνεσσι, ἢ μὴν) ἄλλην
καί, εἰ μὴ πᾶσιως συναπελευθέρων ἢ συγγενῆ αὐτοῦ τοῦ
πατρωνος, λέγομεν τοῦτον ὑποπίπτειν) τῷ Αἰλίῳ Σεντίῳ, καὶ
καλεῖσθαι πρὸς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου λεγιμίαν αὐτοῦ τοῦ
ἀπελευθέρων κληρονομίαν. [Sch. i. VI. 38.]

οὐκ ἐκπίπτω τῆς κληρονομίας αὐτοῦ] Τὸ πλά-
τος) ἔχει, τῷ Αἰλίῳ Σεντίῳ, πρὸς ὁ φῶσιν ὁ Ἀνώνυμος, τῷ
ἀντι τῶν πατρωνικῶν ἐκπίπτειν με, ὡς βιβ. λζ. tit. ιδ.
ζ. καὶ ἀναγῶσθι καὶ τὸ ιε. τοῦ αὐτοῦ τίτλου. [Sch. k.
38.]

Καὶ πόλις ἐλευθεροῦσαι κληρονομίᾳ καὶ στρα-
τιῆς ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ πεκουλίου, καὶ ὁ βασι-
ς τοὺς ἰδίους ἀπελευθέρων.

καὶ πόλις] Ἐάν πόλις ἐλευθερώσῃ οἰκίαν ἴδιον ἢ θε-
αίνων, καλεῖται πρὸς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίαν αὐ-
καὶ ὁ στρατιωτῆς δούλον κανστρενοσίον πεκουλίου ἐλευ-
θέρων καὶ ἀπελευθέρων αὐτὸν κτῆται, καὶ πρὸς τὴν ἐξ ἀδια-
θετου κληρονομίαν αὐτοῦ καλεῖται. καὶ ὁ βασιλεὺς δὲ ὅτι
ἰδίους ἀπελευθέρων διαδέχεται, πρόδηλον ἐστίν. [Sch. l.
38.]

Ὁ ἔγκυμονοῦμενος νομίμως καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν
κλείει, καὶ τικτόμενος κληρονομίᾳ. εἰ δὲ τις ἐστὶν
φύσει τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ, μέρος λαμβάνει.

ἔγκυμονοῦμενος νομίμως] Ἐάν ἔγκυμονεῖται ὁ
δοκῶμενος λεγιμίως κληρονομος, καλεῖ αὐτὸν ὁ νόμος καὶ
μονομενον, ὅλον ὅτι ἐπειδὴν γεννηθῆ. διὰ γὰρ τοῦτο
ὑπεριθέμεθα τοὺς μετ' αὐτὸν συγγενεῖς, ὡν μέλλει προ-
σθῆαι ὁ τικτόμενος. εἰ δὲ ἐν τῷ αὐτῷ βαθμῷ εἴησάν τινες
ποστοῦμω, (τιζὸν γὰρ ἀδελφὸς ὑπεστὶν τοῦ τελευτησαντος
τεχθεῖς, καὶ ἄλλος ἔγκυμονεῖται, ἢ θεῖου υἱὸς ὑπεστὶν,
ἄλλου θεῖου υἱὸς ἔγκυμονεῖται) μέρος καὶ ἔγκυμονοῦμε-
) λαμβάνει τοῖς ἐν τῇ φύσει ὑπάρχουσι τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ
γενεῖν, οὐ μὴν ἐμποδίζει αὐτοῖς. ἐξητήθη δὲ, πόσον μέρος
ῶμεθα τῷ ποστοῦμω, ἐπειδὴ δύναται ἐκ μίαις γαστράς
οἱ ἅμα γεννηθῆναι. καὶ ἤρρεσεν, ἔάν πρόδηλον ἐστὶν αὐτῇ
ῶσει τῶν πραγμάτων, ὅτι ἢ γυνὴ ἢ φαύκουσα ἔγκυμονεῖν
ἔγκυμονεῖ, ἐξ ὀλοκλήρου γίνεται κληρονομος ὁ ἦδη τεχθεῖς
ὡν ἐν φύσει λεγιμίως. καὶ ἄγνωστων γὰρ γίνεται τῷ νόμῳ
νόμος. ὅθεν εἰ καὶ ἐν τῷ μεταξύ τελευτήσῃ ὁ κληρο-
νος, τὴν κληρονομίαν παραπέμπει τοῖς ἑαυτοῦ κληρονομί-
αι. VI. 38. sq.]

Καὶ ἔάν ἡ φύσις οἶδε μὴ ἔγκυμονεῖσθαι αὐτῆν,
φύσει γίνεται τῷ νόμῳ κληρονομος εἰς ὀλοκλή-
καὶ ἄγνωστων. ὅθεν ἔάν ἐν τῷ μέσω ἀποθάνῃ,
ἐν τὴν κληρονομίαν τοῖς ἰδίους παραπέμπει κλη-
μοῖς.

Ὁ μετὰ δέκα μῆνας τοῦ τελευτήσαι με τικτό-
νος οὐ προσδέχεται εἰς τὴν νομίμην μου κληρο-
νίαν.

μετὰ δέκα μῆνας] Τὸν μετὰ δέκα μῆνας τοῦ τε-
λαι) τινα τικτομενον οὐ προσδεχόμεθα πρὸς τὴν λεγι-
αὐτοῦ κληρονομίαν. ἔάν δὲ τις τῇ ἐπὶ. μετὰ τὴν
τὴν ἡμέραν γεννηθῆ, τοῦτον Ἱπποκράτης ὁ ἰατρός καὶ ὁ
Πίος ἀντιγράφων τοῖς ποτιφίξιν εἶπον, ἐν τῷ νεο-
ῶν χρόνῳ τικτεσθαι, ὡς ἐπιλαβόμενον) τοῦ ἑβδόμου
καὶ τὸν τεχθεῖτα. ὅθεν ἢ μῆτηρ αὐτοῦ ἔάν πρὸ τῶν

qua ei consensero, vel ut accipiat collibertam ve-
cognatam meam, incido in legem, neque ei ab inte-
stato succedo.

6) si libertam meam iureiurando adegero]
Si quis libertam habens eam iureiurando adegerit, ne
nubat contra leges, non incidit hic in Legem Aeliam
Sentiam, quae dicit, patronum amittere iura patrona-
tus, qui libertam adigit iureiurando, ne nubat. Sed si
patronus libertum iureiurando adegit, ne intra certum
tempus uxorem ducat, neve ducat aliam, quam de qua
patronus eius consenserit, neve aliam ducat, nisi colli-
bertam aut cognatam ipsius patroni, dicimus eum in-
cidere in legem Aeliam Sentiam, nec vocari ad legiti-
mam liberti hereditatem.

7) non amitto eius hereditatem] Latior tex-
tus habet, in legem Aeliam Sentiam, ad quae verba In-
nominatus dicit, quae vult me iura patroni amittere, ut
lib. 37. tit. 14. dig. 6. et lege etiam dig. 15. eiusdem tit.

Etiam civitas⁸⁾ manumittens succedit: et miles,
qui ex castrensi peculio manumittit, et Princeps
libertis suis.

8) etiam civitas] Si civitas servum suum aut
ancillam manuserit, vocatur ad legitimam eorum he-
reditatem. Et miles, qui manumittit servum castrensis
peculii, et libertum eum acquirit, et ad eius legitimam
hereditatem vocatur. Principem quoque libertis suis
succedere, manifestum est.

Qui in utero est legitime⁹⁾, et excludit inse-
quentes, et editus ad hereditatem admittitur. Si quis
autem est in rerum natura eiusdem gradus, partem
accipit.

9) qui in utero est legitime] Si in utero sit,
qui speratur heres legitimus, lex eum vocat, etiamsi in
utero sit, postquam scilicet fuerit editus. Ideo enim
etiam remoramur insequentes cognatos, quibus praefe-
rendus est in lucem editus. Si autem quidam sint in
eodem gradu cum postumo, (fortasse enim frater de-
functi extat iam natus, et alius est in utero, aut patri
filius extat, et alterius patrii filius in utero est, par-
tem etiam is, qui in utero est, capit cum cognatis eius-
dem gradus, qui in rerum natura sunt, nec vero eos
impedit. Quaesitum autem est, quotam partem tribua-
mus postumo, quia ex uno utero plures nasci possunt.
Et placuit, si in rerum natura certum sit, mulierem,
quae se dicit praegnantem, non esse praegnantem, ex
asse heredem fieri eum, qui iam natus est et est in
rerum natura legitimus. Nam et ignorans lege fit
heres. Quare si medio tempore heres decesserit, here-
ditatem ad heredes suos transmittit.

Et si in rerum natura certum sit, eam non esse §
praegnantem, qui iam natus est, lege fit heres ex asse
etiam ignorans. Quare si medio tempore decesserit,
totam hereditatem ad heredes suos transmittit.

Qui post decem menses¹⁰⁾ inde a morte mea §
nascitur, non admittitur ad legitimam meam heredi-
tatem.

10) qui post decem menses] Eum, qui nascitur
post decem menses, ex quo quis mortuus est, non ad-
mittimus ad legitimam eius hereditatem. Si quis autem
natus est centesimo octogesimo secundo die post mor-
tem, eum Hippocrates medicus et Divus Pius rescribens
Pontificibus dixerunt, nasci iusto tempore, utpote quod
qui natus est, attigerit septimum mensem. Quare si

r) Sic legendum. Fabr. οὐκ ἐκπίπτει. s) Sic emendavi. Fabr. εἰσὶν. t) Sic lego. Fabr. συναίνεσσι. u) Lege μῆ-
ic legendum. Fabr. ἐκπίπτειν. w) τὸ πλάτος significat Digesta. x) Adde ὁ ante ἔγκυμονοῦμενος. y) Sic lego. Fabr.
τήσαντος. z) Sic lego. Fabr. ἐπιλαβόμενος.

ρηβ. ἡμερῶν ἢ ἑλευθερωθεῖσα, οὐ δοκεῖ ἐν δουλείᾳ, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἑλευθερίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ συνεληφθῆναι. [Sch. n. VI. 39.]

12. Ὁ δὲ τῇ ἑκατοστῇ ὄγδοηκοστῇ^{b)} δευτέρα τιτὸ-
1. μενος ἐν τῷ νομίμῳ χρόνῳ τίκεται· καὶ οὐ δοκεῖ
ὁ τοιοῦτος ἐν δουλείᾳ συλληφθῆναι, ἐὰν ἡ μήτηρ αὐ-
τοῦ πρὸ ἑκατὸν ὄγδοηκοῦτα δύο ἡμερῶν ἠλευθε-
ρωθῇ.

ὁ δὲ τῇ ἑκατοστῇ ὄγδοηκοστῇ δευτέρα τιτὸ-
μενος] Ἐναντιοφανίς. Ἰσθῆται βιβ. κη. τιτ. β'. διγ. κθ'.
οὐ ὁ ἔγγονος ποστοῦμος γραφόμενος κληρονόμος τότε καλεῖ-
ται, ὅτε μετὰ θάνατον τοῦ ἰδίου πατρὸς εἶσω ἰ. μηρῶν τετθῆ.
[Sch. o. VI. 39.]

ἐν τῷ νομίμῳ χρόνῳ τίκεται] Τοῦ αὐτοῦ. Ὡς
τοῦ ζ. μηρὸς ἐπιλαβόμενος. οὕτως γὰρ καὶ ἐν τῷ^{c)} ἰθ'. διγ.
ε. τιτ. τοῦ α'. βιβ. φησὶν, ὅτι ὁ ἐν τῷ ζ. μηνὶ τιτόμενος
νόμιμος υἱὸς ἐστίν. ἀλλ' ἐνδέχεται τὰς^{d)} ρηβ. ἡμέρας μὴ
ἄψασθαι τοῦ ζ. μηρὸς, μῆτε τὴν ε. πληρῶσαι. ἀπὸ γὰρ
τῆς πρώτης τοῦ Μαρτίου ἕως πληρώσεως τοῦ Ἀυγούστου
ρηβ. εἰσὶν. ἀλλὰ λέγομεν, ὅτι κατὰ Ἱπποκράτην, ὅτι οὐ
παρῶν νόμος ἠκολούθησεν, ἢ ἡμερῶν πεπληρωμένων ἐστὶ μὴν
τῆς σελήνης. [Sch. p. VI. 39.]

1. 13. Πομπ. Ἐὰν ὁ πατὴρ τινῶν πάθῃ καταστά-
ιδ. σεως ἐναλλαγῆν, τὸ δίκαιον τῆς νομίμου κληρονομίας
μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν σώζεται.

ἐὰν ὁ πατὴρ τινῶν] Ἐὰν εἰσὶ τινες πρὸς ἀλλήλους
λεγιμίμοι, εἰ καὶ ὁ τούτων πατὴρ πάθῃ κάπιτις δεμνοντιόνα,
ὅμως οὗτοι καὶ πρὸς ἀλλήλους, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας
συγγενεῖς αὐτῶν ἔχουσι σωζόμενα τὰ λεγιμίμα δίκαια. [Sch. q.
VI. 40.]

1. 14. Οὐλπ. Ἐὰν ἔχων ἀδελφὸν καὶ θεῖον διάθω-
ιδ. μαι, καὶ τῆς αἰρέσεως ἠρτημένης ἀποθάνῃ ὁ ἀδελφός
μου ἀδιάθετος, καὶ οὕτως ἡ αἵρεσις ἀτονήσῃ, γίνεται
τῶν δύο νόμιμος κληρονόμος ὁ θεῖος.

ἐὰν ἔχων ἀδελφὸν καὶ θεῖον διάθωμαι] Ἐὰν
τις ἔχων ἀδελφὸν καὶ θεῖον ἐτελεύτησε διαθέμενος, καὶ τῶν
κληρονόμων ὑπὸ αἵρεσιν γεγραμμένων ἠρτημένης τῆς αἰρέσεως
τελευτήσῃ ὁ ἀδελφός αὐτοῦ ἀδιάθετος, μετὰ ταῦτα δὲ ἀτο-
νήσῃ ἡ αἵρεσις, ὅφ' ἢ ἐγράφησαν οὐ τοῦ πρώτου τελευτή-
σαντος κληρονόμοι, δύναται ὁ θεῖος καὶ τὴν τοῦ προτελευτή-
σαντος ἀδελφοπαῖδος, καὶ τὴν τοῦ μετὰ ταῦτα τελευτήσαντος
κληρονομίαν ὑπεκτείνειν ὡς ἀδιαθέτων τελευτήσαντων. [Sch. r.
VI. 40.]

7. 15. Κέλσ. Καὶ ὁ συλληφθεὶς τρόπον τινὰ πι-
ιδ. στεύεται ἐν φύσει εἶναι.

καὶ ὁ συλληφθεὶς] Ἐξηρεδάτων^{e)} τις ποιήσας τὸν
υἱὸν αὐτοῦ ἔγραψεν ἑξωτικὸν κληρονόμον ὑπὸ αἵρεσιν, καὶ
ἐξητήθη, ἐὰν ἠρτημένης ἐτι τῆς αἰρέσεως μετὰ τὴν τελευτήν
τοῦ πατρὸς ἡγάγετο γαμετήν ὁ ἐξηρεδάτος υἱός, καὶ ἐγεν-
νήθη αὐτῷ παιδίον, καὶ ἐτελεύτησεν ὁ υἱός, καὶ μετὰ ταῦτα
ἠρόνησεν ἡ αἵρεσις τῆς ἐστάσεως τοῦ ἑξωτικοῦ κληρονόμου,
εἰ δύναται οὗτος ὁ ἔγγονος ποστοῦμος ἐπιτεχθεὶς τὸν πάππον
διαδέξασθαι τὴν ἐξ ἀδιαθέτων κληρονομίαν αὐτοῦ. καὶ ἀπε-
κρίνατο Ἰουλιανός, ὅτι ὁ μετὰ τελευτήν τινος συλλαμβανό-
μενος οὔτε ὡς σοῦος δύναται διαδέχεσθαι αὐτόν, ἀλλ' οὔτε
διακατοχὴν λαμβάνειν ὡς λεγιμίμος ἢ ὡς κογγάτος· ὁ γὰρ
δωδικοῦ ἀδελφὸς ἐκείνους καλεῖ πρὸς κληρονομίαν, τοὺς ἐν τῷ
καιρῷ τῆς τελευτῆς τοῦ μελλοῦτος κληρονομήσαι^{f)} ἢ ἐν φύσει
τυγχάνοντας, ἢ συλληφθέντας· ἐπειδὴ καὶ ὁ συλληφθεὶς πι-
στεύεται κατὰ τινὰ τρόπον ἐν φύσει πραγμάτων εἶναι. ἀλλὰ
καὶ ὁ πραιτωρ ἐν τῷ οἰκείῳ ἐδίκτω ἐκείνοις ἐπαγγέλλεται τὰς
διακατοχὰς τοῖς συγγενεῖσιν ὑπάρχουσι τινος ἐν καιρῷ τελευ-
τῆς αὐτοῦ. τὸ γὰρ λέγεσθαι ἐν συνηθείᾳ τοὺς ἔγγονους
κογγάτους εἶναι καὶ ἐκείνους, ἂν μετὰ τὴν τελευτήν συνεληφθῆ-
σαν, οὐ κυρίως, ἀλλὰ καταχρηστικῶς λέγεται, ἢ μᾶλλον ἀνα-
φορικῶς. [Sch. s. VI. 40.]

mater eius ante centesimum octogesimum secundum
diem fuit manumissa, non videtur conceptus in servi-
tute, sed post manumissionem matris eius.

Qui autem nascitur centesimo octogesimo se-
cundo die¹⁾, nascitur tempore legitimo²⁾: neque
hic videtur conceptus in servitute, si mater eius ante
centesimum octogesimum secundum diem erat manu-
missa.

1) qui autem nascitur centesimo octoge-
simo secundo die] Enantiophanis. Dictum est
lib. 28. tit. 2. dig. 29. nepotem postumum heredem in-
stitutum tunc vocari, cum post mortem patris sui natus
fuerit intra decem menses.

2) nascitur tempore legitimo] Eiusdem. Ut
qui septimum mensem attigerit. Sic enim etiam dig. 12.
tit. 5. lib. 1. dicit, septimo mense natum filium esse le-
gitimum. Atqui centum octoginta duo dies non attingunt
mensem septimum, neque implent sextum. Nam
a primo die Martii usque ad finem Augusti sunt centum
octoginta duo dies. Sed dicimus, secundum Hippocra-
tem, quem haec lex secuta est, mensem lunarem tri-
ginta diebus completis constare.

XVII. Pomp. Si quorundam pater¹⁾ passus fuerit
capitis deminutionem, ius legitimae hereditatis inter
eos et reliquos cognatos servatur.

1) si quorundam pater] Si quidam sint inter
se legitimi, etiamsi eorum pater passus sit capitis de-
minutionem, hi tamen et inter se, et cum omnibus aliis
cognatis ipsorum habent salva iura legitima.

XVIII. Ulp. Si cum haberem fratrem et patruum,
testamentum fecero¹⁾, et pendente conditione frater
meus intestatus decesserit, et sic conditio defecerit,
patruus fit utriusque heres legitimus.

1) si cum haberem fratrem et patruum,
testamentum fecero] Si quis, cum haberet fra-
trem et patruum, decesserit testamento facto et heredi-
bus scriptis sub conditione, pendente conditione mor-
tuus sit frater eius intestatus, postea autem defecerit
conditio, sub qua scripti sunt heredes eius, qui prior
decessit, potest patruus et praemortui filii fratris, et
eius, qui postea decessit, adire hereditatem, ut qui de-
cesserint intestati.

XIX. Cels. Etiam conceptus¹⁾ quodammodo²⁾
in rerum natura esse existimatur³⁾.

1) etiam conceptus] Quidam filio suo exhere-
dato extraneum heredem instituit sub conditione, et
quaesitum est, si pendente adhuc conditione post mor-
tem patris filius exheredatus uxorem duxerit, et natus
ei sit filius, et decesserit filius, et postea defecerit con-
ditio institutionis extranei heredis, an possit hic nepos
postumus avo in hereditatem eius ab intestato succe-
dere. Et respondit Iulianus: Qui post mortem alicuius
concepitur, is neque tanquam suus ei potest succedere,
sed neque bonorum possessionem accipere tanquam legiti-
mus aut tanquam cognatus: lex enim XII Tabularum
eos vocat ad hereditatem, qui tempore mortis eius, cu-
succedendum est, vel in rerum natura sunt, vel con-
cepti: quia etiam conceptus quodammodo in rerum na-
tura esse existimatur. Verum etiam Praetor edicto suo
illis pollicetur bonorum possessiones, qui sunt cognati
alicuius tempore mortis eius. Nam quod in consuetu-
dine nepotes cognati appellantur etiam illorum, pos-
sorum mortem concepti sunt, non proprie dicitur, sed
abusive, vel potius relative.

a) Sic lego. Fabr. συνηλθῆναι. b) Sic lego. Fabr. ὄγδοηκοστῇ. c) Fabr. addit βιβ. ante ἰθ'. Quod omittendum est.
d) Fabr. τὰ. e) Hoc scholium exhibet l. G. D. h. t. quae in textu Basilicorum desideratur. f) Lege κληρονομήσασθαι.

τρόπον τινά] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Καλῶς εἶπε, τρόπον τινά. εἰ γὰρ νεκρὸν τεθῆῃ, οὔτε γεννᾶσθαι δοκεῖ, οὔτε παῖς γέγεται, ὡς βιβ. γ'. tit. 15. dig. 90. οὔτε ἄνθρωπος λέγεται ὁ μὴ πω τεθῆς, ὡς βιβ. λε'. tit. β'. dig. 5. [Sch. t. I. 40.]

πιστεύεται ἐν φύσει εἶναι] Ἀνανύμου ε). Ἐν οἷς ἴστων καὶ οὐχ ὁ) ἕτερον ἀφελῆ, ὡς βιβ. α'. tit. ε'. dig. 6. [Sch. u. VI. 40.]

κ'. Ἰουλιαν. Ἐάν τις ἐάσῃ μητέρα καὶ ἀδελφὴν καὶ γυναικα ἔγκυων, καὶ ἀποθάνῃ ἢ μήτηρ, καὶ οὕτως κροτοκίση ἢ γυνή, ἢ ἀδελφὴ μόνῃ αὐτοῦ κληρομει· περιούση γὰρ τῇ μητρὶ οὐ διηγενκεν ὁ κληρός.

ἐάν τις ἐάσῃ μητέρα] Ἐάν τις ἔγκυμονοῦσαν) γατήν καταλείψῃ, καταλείψῃ δὲ καὶ μητέρα καὶ ἀδελφὴν, καὶ γῆς τῆς γαμετῆς αὐτοῦ τελευταίῃ ἢ μήτηρ αὐτοῦ, μετὰ οὗτα δὲ καὶ ἡ γαμετὴ νεκρὸν γεννήσῃ, εἰς μόνην τὴν ἀδελφὴν ἢ λεγιτίμα περιούσεται κληρονομία. ἐπειδὴ ἡ μήτηρ ἐν ἰσῶ τῶ καιρῷ ἐτελεύτησεν, ἐν ᾧ μὴ διέφερον αὐτῇ ἢ κληρονομία, ἐπιζόμενον τίκασθαι ποσοῦμον τῷ νῶ αὐτῆς. [Sch. x. VI. 41.]

οὐ διηγενκεν ὁ κληρός] Ἐπιζόμενον τοῦ ποσοῦμου. ἄγνωθι τὸ τέλος τοῦ παροντος βιβλίου. [Sch. γ. VI. 41.]

κα'. Μαρκιαν. Ἐάν πολλῶν ὄντων νομίμων τινὲς ραιτήσωνται ἢ μὴ δυνήθωσι κληρονομήσαι ὡς οθανόντες ἢ καθ' ἕτερον τρόπον, προσαύξει τὸ μέρος αὐτῶν τοῖς καταδεξιμένοις· κὰν ἀποθάνωσι οὐ τῆς προσαυξήσεως, τὸ δίκαιον τοῖς αὐτῶν κληρονομίοις παρατίμωσιν. εἰ δὲ τις συγκληρονόμος ἢ ὑποκατάστατος δοθῆ τινι, ζῶντι μὲν αὐτῷ ἀρῶνται ἢ ἀποκατάστασις κ). εἰ δὲ προτελευτήσῃ, οὐ ραιπέμει αὐτὴν τοῖς αὐτοῦ κληρονομίοις.

ἐάν πολλῶν ὄντων νομίμων] Ἐάν ἐκ πολλῶν λεγιτίμων τινὲς παραιτήσωνται τὴν κληρονομίαν, ἢ τελευτήσωσι πρὶν τεῦσαι, οἱ δὲ ἕτεροι ἀδιτεύσωσι, προστίθεται καὶ αὐτῇ) ἢ ἀδιτεύσωσι τὸ μέρος τῶν μ) μὴ δυνήθων ἢ μὴ βουληθέντων ἀδιτεύσαι. καὶ εἰ καὶ τὰ μάλιστα τελευτήσωσιν οἱ ἀδιτεύστες, πρὶν αὐτοῖς προσαυξήθῃ τὸ τῶν ἑτέρων μέρος, ὅμως εἰς τοὺς κληρονόμους τῶν ἀδιτευσάντων διαβάνει τὸ τῶν υιοτομένων ἢ τελευτῶντων μέρος. ἕτερον ἐστίν, ἢ ἴστω τις ραιπται κληρονόμος, καὶ ἔχει τὸν αὐτὸν καὶ συγκληρονόμον ὑποβιτιτοῦτον ἑαυτῷ διδομένον. τῷ γὰρ ὑποβιτιτοῦτῶν ἰσῶ μὲν ἀρῶνται τὸ τῆς ὑποκαταστάσεως μέρος· εἰ δὲ τελευτήσῃ πρὶν γενέσθαι χωρὶν τῇ ὑποκαταστάσει, οὐ παρῶνται αὐτὸ τοῖς ἑαυτοῖς κληρονομίοις. [Sch. z. VI. 41.]

κὰν ἀποθάνωσι πρὸ τῆς προσαυξήσεως] Τοῦ νόμου. Ὅτι γὰρ καὶ μετὰ θάνατον γίνεται προσαυξήσις, ὡς ἰσῶ. γ'. tit. δ'. καὶ βιβ. κγ'. tit. ε'. dig. νη'. καὶ ζ'. τοῦ κωδίκου, tit. νά. διαταξ. α) [Sch. a. VI. 41.]

οὐ παρῶνται] Ἐναντιοφανοῦς. Ἐξέλε τὴν ποντιλιαν ὑποκατάστασιν διὰ τὸ εἰρημένον βιβ. κθ'. tit. β'. νθ'. περὶ ἀδελφοῦ. [Sch. b. VI. 41.]

αὐτὴν τοῖς ἑαυτοῦ κληρονομίοις] Τοῦ Ἀνανύμου. Ἐλοιπὸν σχολαζούσης τῆς ὑποκαταστάσεως χωρὶν τῇ προσῶσει, καὶ κληθήσονται οἱ τοῦ ὑποκαταστάτου κληρονομιοῖ τῶν ἄς εἰκὸς σὺν αὐτῷ γραφέντων κληρονόμων. ἀνάθῃ tit. ε'. dig. δ'. [Sch. c. VI. 41.]

κβ'. Πομπων. Αἰ ἀπὸ τοῦ δωδεκαδέλτου ἀφερόμενοι κληρονομιοὶ ἀπόλλονται τῇ τῆς καταστάσεως ἐναλλαγῇ, εἴτε περιόντος τοῦ ἀποθανόντος ἢ τῇ τῶ συγγενῇ αὐτοῦ, εἴτε μετὰ ταῦτα πρὸ τῆς κληρονομίας. παύεται γὰρ λέγεσθαι ὑπέξουσος ἢ ἴστω. αἰ δὲ ἀπὸ κληρονομῶν ἢ δόγματος καταλείμενοι οὐ φείρονται.

2) quodammodo] Enantiophanis. Recte dixit quodammodo. Nam si mortuus natus sit, neque nasc videtur, neque filius appellatur, ut lib. 50. tit. 16. dig. 129 Neque homo dicitur partus nondum editus, ut lib. 35 tit. 2. dig. 9.

3) in rerum natura esse existimatur] In nominati. In quibus sibi prodest, non alteri, ut lib. 1. tit. 5. dig. 7.

XX. Iulian. Si quis reliquerit matrem 1) et sororem et uxorem praegnantem, et mater decesserit, et deinde uxor mortuum pepererit, sola soror ei succedit: nam ad matrem, cum viveret, hereditas non pertinebat 2).

1) si quis reliquerit matrem] Si quis praegnantem uxorem reliquerit, et matrem et sororem, et viva eius uxore decesserit mater eius, postea autem uxor mortuum pepererit, ad sororem solam legitima hereditas pertinet: quia mater eo tempore decessit, quo hereditas ad eam non pertinebat, cum speraretur nasciturus postumus filio eius.

2) hereditas non pertinebat] Cum speraretur postumus. Lege finem huius libri.

XXI. Marcian. Si, cum plures essent heredes legitimi 1), quidam hereditatem repudiaverint, vel adire non potuerint, ut qui sint mortui, vel alia ratione, his, qui adierunt, portio eorum accrescit: et si decesserint, antequam accresceret 2), ius ad heredes suos transmittunt. Si quis autem coheres et substitutus datus fuerit alicui, ipsi quidem vivo competit substitutio: sin autem praemortuus sit, non transmittit 3) eam ad heredes suos 4).

1) si cum plures essent heredes legitimi] Si ex pluribus legitimis quidam repudiaverint hereditatem, aut decesserint, priusquam adeant, reliqui autem adierint, adiciunt et accrescit his, qui adierunt, pars eorum, qui adire non potuerunt, aut noluerunt. Et licet decesserint, qui adierunt, priusquam eis accresceret pars reliquorum, ad heredes tamen eorum, qui adierunt, pars eorum, qui repudiaverunt aut decesserunt, transit. Aliud est, cum quis heres institutus est, et eundem habet et coheredem et substitutum sibi datum. Substituto enim vivo quidem competit pars substitutionis: sin autem decesserit, priusquam locus fieret substitutioni, non transmittit eam ad heredes suos.

2) et si decesserint, antequam accresceret] In nominati. Locum enim etiam post mortem esse iuri accrescendi, cognovisti Inst. 3. tit. 4. et lib. 28. tit. 5. dig. 58. et lib. 6. Codicis, tit. 51. const. unica.

3) non transmittit] Enantiophanis. Excipe pupillarem substitutionem, propter id, quod dictum est lib. 29. tit. 2. dig. 59. de fratre.

4) eam ad heredes suos] In nominati. Sed deinceps cessante substitutione locus est iuri accrescendi, et vocabuntur heredes eius, qui substitutus est, cum his, qui forte cum eo heredes scripti sunt. Lege tit. 15. dig. 4.

XXII. Pompon. Quae ex lege duodecim tabularum deferuntur hereditates 1), pereunt capitis deminutione, sive vivo eo, qui decessit, contigit cognato eius, sive postea ante aditam hereditatem. Desinit enim dici suus aut legitimus. Quae autem ex nova lege aut Senatusconsulto deferuntur, non pereunt.

g) Adde τοῦ ante Ἀνανύμου et sic semper. h) Fabr. οὐκ. i) Fabr. ἐγγυμονοῦσαν (sic). k) Legendum ὑποκατάστασις. lege προσαύξει. m) Fabr. τοῦ, et tamen δυνήθων. n) Adde α'. καὶ μόνῃ. Intelligitur L. un. C. de caducis suis. VI. 51. o) L. 10. D. h. t. praetermissa est in Basilicis. p) Fabr. Πομπων.

αὶ ἀπὸ τοῦ δωδεκαδέλτου καταφερόμεναι κληρονομία] Ἐκείναι αἱ λεγίται κληρονομία ἀπόλλυνται⁴⁾ διὰ τῆς κίτις δειμνουτίου, αἱ ἀπὸ τοῦ δωδεκαδέλτου καταφερόμεναι, εἴτε περιόντος εἴτινός συμβῆ ἢ κίτις δειμνουτίου τῷ συγγενεῖ αὐτοῦ, εἴτε μετὰ τελευτῆν αὐτοῦ, πρὶν ἀδιτεῦσαι. παύεται γὰρ λοιπὸν ἢ σοῦος ἢ ἀγνῆτος λέγεσθαι ὁ παθὼν κίτις δειμνουτίου. ὅσαι δὲ ἀπὸ νόμων κινῶν ἢ ἀπὸ δογματικῶν καταφέρονται κληρονομία, οὐ φθίρονται διὰ τῆς κίτις δειμνουτίου. [Sch. d. VI. 41. sq.]

Ἄνωμόν. Ὁμοίως τίτ. τῷ ἐξῆς, διγ. α'. θεμ. ζ. καὶ ἰνστιτ. γ. τίτ. δ'. ἀνάγνωθι τοῦ ἐξῆς τίτ. διγ. β'. θεμ. ιε'. [Sch. d. VI. 42.]

κγ. (1) Καίος⁵⁾. Αἱ⁶⁾ θήλειαι ὑπέξουσι οὐκ ἔχουσι, οὔτε παύονται ἔχειν διὰ ἐναλλαγῆς καταστάσεως.

αἱ θήλειαι ὑπέξουσι οὐκ ἔχουσι] Τοῦ Ἄνωμόν. Ὁμοίως περὶ σοῦος τίτ. α'. διγ. ε'. θεμ. β'. [Sch. e. VI. 42.]

οὔτε παύονται ἔχειν] Τοῦ αὐτοῦ. Ὁμοίως βιβ. λζ. τίτ. δ'. διγ. δ'. πῶς δὲ ἀδρογατεύονται, εἴρηται βιβ. η. τοῦ κώδικος, τίτ. μζ. διατ. ε. καὶ ἰνστιτ. α. τίτ. ια'. [Sch. f. VI. 42.]

κδ. Ἰδεμ. Ἐπὶ τῶν ὑπέξουσι ἢ ὑπεξέλευσις τῆς κληρονομίας οὐκ ἔστιν ἀναγκαία τῷ νόμῳ γὰρ ἀναφαίνονται.

ἐπὶ τῶν ὑπέξουσι] Οἱ σοῦοι ἀδιτεῖ οὐ χροῖζουσι ἐπειδὴ αὐτῷ τῷ νόμῳ ἀναφαίνονται κληρονομία. [Sch. g. VI. 42.]

ἢ ὑπεξέλευσις τῆς κληρονομίας οὐκ ἔστιν ἀναγκαία] Τοῦ Ἐναντιοφανῶς. Καὶ ἡ διακατοχὴ ἐπὶ τῶν ὑπέξουσι περιτὸν τι, ὡς βιβ. ε. τίτ. β. διγ. ζ. καίτοι εἴρηται ἰνστιτ. γ. τίτ. θ'. ὅτι οἱ ἀνιόντες καὶ κατιόντες φρασικοὶ καὶ θετοὶ, ἐὰν εἰσὼ ἐνιαυτοῦ μὴ αἰτήσωσι διακατοχὴν, ἐκπίπτουσι. ὁμοίως βιβ. λη. τίτ. θ'. διγ. α'. [Sch. h. VI. 42.]

τῷ νόμῳ γὰρ] Τοῦ αὐτοῦ. Καὶ οὐ μόνον ὅτι⁷⁾ αὐτοὶ γράφονται κληρονομοί, ἀλλὰ καὶ ἦνκα αὐτοὶ μὲν ἐξερεθεαυθῶσι, παῖδες δὲ αὐτῶν γραφῶσι γίνονται γὰρ δι' αὐτῶν καὶ χωρὶς ἀδιτεῖος νεκροσάριοι, ὡς βιβ. κθ. τίτ. β. διγ. ζ. θεμ. ε. καὶ τούτου τοῦ βιβ. β. διγ. ιγ'. [Sch. i. VI. 42.]

ἀναφαίνονται] Τοῦ Ἄνωμόν. Ἀνάγνωθι βιβ. κη. τίτ. β. διγ. ια'. καὶ τίτ. ε. διγ. πε. καὶ ἰνστιτ. β. τίτ. ιθ'. καὶ βιβ. κθ. τίτ. β. διγ. ια. ιβ'. ὅτι ἀναφαίνονται μὴ χροῖζοντες ἀδιτεῖος ἢ διακατοχῆς. τίσι δὲ ἀρμόζει διάσχεψις, καὶ τίς ἐστὶ κυρίως σοῦος, γνωσκεις ἐκ τοῦ ιθ. τίτ. β. ἰνστιτ. τουτίου. [Sch. k. VI. 42.]

κε. Παπιαν. Ἐὰν τοῦ πατρός μου ἐν αἰχμαλωσίᾳ ὄντος ἀποθάνω, καὶ μετ' ἐμὲ αὐτὸς ἐκεῖ, ὡς αὐτεξούσιος κληρονομοῦμαι.

Ἐὰν τοῦ πατρός μου ἐν αἰχμαλωσίᾳ ὄντος] Ὅτε πατὴρ αἰχμαλωτὸς γένηται, καὶ συμβῆ τελευτῆσαι πρότερον τὸν υἱὸν αὐτοῦ μέναντα ἐν πολιτείᾳ, τελευτήσας⁸⁾ δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ὁ πατὴρ παρὰ τοῖς πολεμίοις, ἐξ ἀποτελέσματος πιστεύεται⁹⁾ τεθνηκέναι ὁ υἱὸς αὐτοῦ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα μὴ τελείως ἠλευθερώθη τοῦ ἱμποτεστάτε, ἕως ὅτε περιῆν. τοιγαροῦν καὶ κληρονομοῦσιν ἔχει οὗτος ὁ υἱὸς ὡς αὐτεξούσιος τελευτήσας¹⁰⁾ ἐκ τοῦ μὴ ὑποστρέψαι τὸν πατέρα αὐτοῦ. εἰ δὲ ἐπανάλθῃ ὁ πατὴρ προτελευτήσαντος ἤδη τοῦ παιδός, πιστεύεται διὰ τὸ δίκαιον τοῦ ποστλιμνίου πάντα προσπεπορισθαι τῷ πατρί, ὅσα ἐν τῷ μέσῳ χρόνῳ ἐκτήσατο ὁ υἱός. καὶ οὐδὲν θανμαστόν, εἰ τοῦ πάλα τεθνηκὸς υἱοῦ τὸ πεκούλιον ἀρμόζει τῷ πατρί, ὅποτε καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ τεχθεὶς καὶ συνηξοῦσι¹¹⁾ αὐτοῦ ἦν, διὰ τοῦ ἠρηθῆσαι τὴν κατ' αὐτοῦ ὑπέξουσιότητα, ἕως ὅτε περιῆν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ὁ πατὴρ. [Sch. l. VI. 42. sq.]

Εἰ δὲ καὶ ὑποστρέψῃ, πάντα τὰ κτηθέντα μοι ἐν τῷ μέσῳ λαμβάνει, καὶ ὁ υἱὸς μου γίνεταί αὐτοῦ ὑπέξουσιος.

g) Fabr. ἀπῶλλονται (sic). r) I, 12, D, h. t. praetermissa est in Basilicis. s) Fabr. Κατος (sic). u) I, 13, D, h. t. legitur in Syn. p. 401. Usque ad vocem παύονται legitur apud Harm. I, 13, §. 6. v) Sic lego. Fabr. ὄρι. w) Adde τῷ νόμῳ. x) Lege τελευτήσας. y) Adde αὐτεξούσιος ante τεθνηκέναι. z) Lege ὡς αὐτεξούσιος τελευτήσας. a) Fabr. συνηξούσιος.

1) quae ex lege duodecim tabularum deferuntur hereditates] Illae legitimae hereditates pereunt capitis deminutione, quae deferuntur ex lege XII tabularum, sive vivo adhuc aliquo contigerit capitis deminutio cognato eius, sive post eius mortem, priusquam adierit. Desinit enim deinceps dici suus aut agnatus, qui passus est capitis deminutionem. Quae autem deferuntur ex novis legibus aut ex Senatusconsultis hereditates, non pereunt capitis deminutione.

Innominati. Similiter tit. seq. dig. 1. them. 7. et Inst. 3. tit. 4. Lege sequentis tituli dig. 2. them. 15.

XXIII. Caius. Feminae suos non habent¹⁾, neque desinunt habere²⁾ per capitis deminutionem.

1) feminae suos non habent] Innominati. Similiter de suo tit. 1. dig. 10. them. 2.

2) neque desinunt habere] Eiusdem. Similiter lib. 37. tit. 4. dig. 4. Quomodo autem arrogent, dictum est lib. 8. Codicis, tit. 47. const. 5. et Inst. 1. tit. 11.

XXIV. Idem. In suis heredibus¹⁾ aditio hereditatis non est necessaria²⁾: iure enim³⁾ existunt⁴⁾.

1) in suis heredibus] Sui aditione opus non habent: quia ipso iure heredes existunt.

2) aditio hereditatis non est necessaria] Enantiophanis. Etiam bonorum possessio in suis supervacaneum quid est, ut lib. 5. tit. 2. dig. 7. Atqui dictum est Inst. 3. tit. 9. ascendentes et descendentes naturales et adoptivos, si intra annum non petierint bonorum possessionem, eam amittere. Similiter lib. 38. tit. 9. dig. 1.

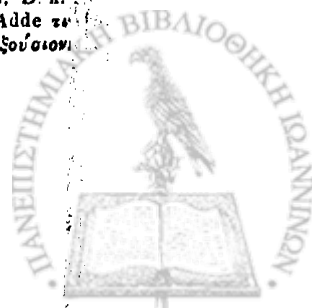
3) iure enim] Eiusdem. Et non solum, cum heredes instituantur, sed etiam cum ipsi quidem fuerint exheredati, filii autem eorum instituti: fiunt enim per eos etiam sine aditione necessarii, ut lib. 29. tit. 2. dig. 6. them. 5. et huius lib. tit. 2. dig. 13.

4) existunt] Innominati. Lege lib. 28. tit. 2. dig. 11. et tit. 5. dig. 85. et Inst. 2. tit. 19. et lib. 29. tit. 2. dig. 11. 12. eos existere heredes non egentes aditione aut bonorum possessione. Quibusnam autem competat deliberatio, et quis sit proprie suus, cognoscis ex tit. 19. lib. 2. Inst. 1.

XXV. Papian. Si, cum pater meus in captivitate esset¹⁾, decessero, et ipse ibi post me, mihi tanquam patrifamilias succeditur.

1) si cum pater meus in captivitate esset] Cum pater ab hostibus captus fuerit, et evenerit, ut prior decederet eius filius, qui manserat in civitate, postea autem pater quoque apud hostes decesserit, ex eventu filius eius patrifamilias decessisse creditur etiamsi non plene fuerit liberatus a potestate, quamdiu vixit. Itaque etiam heredes habet hic filius, ut qui sui iuris decesserit ideo, quod pater eius non reversus sit. Sin autem pater redierit iam praemortuo filio, iura postliminii creduntur omnia quaesita esse patri, quae medio tempore quaesivit filius. Nec mirum est, si periculum filii pridem defuncti competat patri, cum etiam qui ex eo natus est, cum eo in ipsius potestate sit, quod suspensa esset patris potestas, quamdiu pater in captivitate vivebat.

Sin autem redierit²⁾, omnia medio tempore a me acquisita accipit, et filius meus fit in eius potestate.

εἰ δὲ καὶ ὑποστρέψῃ] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ὁ γὰρ φά τοῖς πολεμίοις τελευτῶν δοκεῖ τελευτηκέναι, ἀφ' οὗ γένεται αἰχμαλώτος, ὡς βιβ. μθ'. tit. ιε'. καὶ βιβ. η'. τοῦ κώ-
ος, tit. ν'. [Sch. m. VI. 43.]

κς. β) Ἐάν^ε) εἶπω ἐν τῷ προικῶν τῆς θυγατρὸς
υ, μηδὲν αὐτὴν πλέον ἐλπίζει τῆς κληρονομίας
υ, οὐκ ἔρωται. τὰ γὰρ ἰδιωτικά συμβόλαια οὐ
ποικρῖνονσι τῷ κοινῷ νόμῳ.

ἔάν εἶπω ἐν τῷ προικῶν τῆς θυγατρὸς μου]
ν πατὴρ προικίζων τὴν θυγατέρα εἶπη ἐπὶ τούτῳ δεδωκέναι
προικῶν ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον^δ) αὐτὴν μηδὲν
ρον ἐλπίζειν ἐκ τῆς κληρονομίας αὐτοῦ, τὰ τοιαῦτα ἔφηματα
τοῦ προικιμαίου συμβολαίου τὸ τῆς διαδοχῆς δίκαιον οὐκ
λλάσσει. τὰ γὰρ τῶν ἰδιωτῶν σύμφωνα δυναμῶν^ε) νόμων
ἔχει. [Sch. n. VI. 43.]

Ἀνωνύμου. Ἀνάγνωθι βιβ. με'. tit. α'. διγ. ξα'. καὶ τὰ
αὐτῷ παραγεγραμμένα. [Sch. n. VI. 43.]

μηδὲν αὐτὴν πλέον ἐλπίζει τῆς κληρονομίας
υ] Ἀνωνύμου. Τοῦτο τὸ νόμιμον κείται βιβ. ζ'. τοῦ
μικος, tit. κ. διατ. γ'. καὶ βιβ. β'. tit. γ'. διατ. ιε'. φησὶ
μηδὲν ἰσχυρὴν τὸ ἐν τῷ προικῶν πακτενόμενον περὶ τῆς
πατρὸς διαδοχῆς. καὶ ἐπιτύθαι οὐκ ἀναλογίαν τῶν
δαν ἢ θυγάτηρ κληρονομεῖ, συνεισέγουσα τὴν προικῶν, ὡς
ἢ αὐτῇ γ'. διατάξει. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. ε'. tit. ιδ'. διατ. ε'.
i. o. VI. 43.]

οὐ προκρῖνονσι τῷ κοινῷ νόμῳ] Ἐναντιοφανοῦς.
γὰρ ἰδιωτικῶν συμφώνων τὸ κοινὸν νόμιμον οὐκ ἐναλλάσ-
ει, ὡς βιβ. ια'. tit. ζ'. διγ. κ'. καὶ βιβ. ν'. tit. ιζ'. διγ. κζ'.
με. καὶ βιβ. κζ'. tit. η'. διγ. α'. θεμ. ζ'. τὸ γὰρ διατί-
θαι οὐκ ἰδιωτικῶν¹), ἀλλὰ δημοσίου δικαίου ἐστίν, ὡς
κη. tit. α'. διγ. γ'. δημοσίη γὰρ συμφέρει, τὰς τῶν
ντιῶτων ἐρωῶσθαι βουλῆσεις, ὡς βιβ. κθ'. tit. γ'. διγ. ε'.
ν καὶ τὸ τῆς διαθήκης δικαίωμα δημοσίου ἐστίν, ὡς διγ. β'.
αὐτοῦ tit. [Sch. p. VI. 43.]

κς. Οὐλπ. Καὶ τῆς ἐγγενοῦς, καὶ τῆς ἀπελευ-
θρας μητρὸς κληρονομοῦσιν οἱ παῖδες.

καὶ τῆς ἐγγενοῦς] Ἐἴτε⁶) ἐγγενής, εἴτε ἀπελευθέρω-
τη τελευτήσῃ, καλοῦνται πρὸς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονο-
μίας οἱ παῖδες ἀπὸ τοῦ Ὀρφιτιανείου δόγματος. ἐάν
ἰμφοβῶνται ἢ κατὰστασις τῆς τελευτησάσης μητρὸς, πόν-
ν αὐτεξουσίαν ἢ ὑπεξουσίαν⁷) ἐσθ' ὅτε γὰρ ὁ πατὴρ αὐ-
αἰχμαλώτος ἢ παρὰ τοῖς πολεμίοις⁸) ἐάν γένηται δῆλον,
ξουσίαν αὐτὴν εἶναι, τότε καλοῦνται πρὸς τὴν κληρονομίαν
ς οἱ παῖδες, ὅθεν ζητεῖται ἐν τῷ μέσῳ χρόνῳ, ἐν ᾧ ἤρ-
υ ἢ κατὰστασις αὐτῆς, εἰ ἐφείλουσι διὰ τοῦ πραιτωροῦ
θεῖσθαι οἱ παῖδες, μηποτε ἐν τῷ μεταξύ τελευτῶντες οἱ
ες μηδὲν παραπέμψωσι τῆς μητρὸς κληρονομίας ἐπὶ τοὺς
ῶν κληρονομοῦς. καὶ μᾶλλον χρῆ συντρέχειν αὐτοῖς, ὡς
ἐπὶ πολλῶν ἄλλων θεμάτων ἤρσε. καὶ οἱ πορογενεῖς δὲ
ες εἰς τὴν λεγτίμην τῆς μητρὸς κληρονομίαν καλοῦνται.
στε δὲ καὶ οἱ ἐν δουλείᾳ τεχθέντες ὡς λεγτίμοι κληρο-
ῦσι τὴν μητέρα. ἐάν γὰρ μετὰ τὸ γενέσθαι αὐτῇ μοραν
τῆ φιδεϊκομισσαρία ἐλευθερία γεννηθῶσι, κληρονομοῦσιν
ν. εἰ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς μητρὸς τεχθῆ παῖς
νλεία παρ' αὐτῆς συλληφθεῖς, καλοῦμεν αὐτὸν πρὸς τὴν
νομίαν αὐτῆς. εἰ δὲ καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ συλλάβῃ μήτηρ
ἐκ⁹), καὶ ἐπανελθῇ μετ' αὐτῆς ὁ τεχθεῖς, δύναται κη-
ῖαι πρὸς τὴν κληρονομίαν αὐτῆς ἐκ διατάξεως τοῦ βιαι-
ῆμων καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὡς περὶ καὶ ὁ πορογενεῖς
ται. [Sch. q. VI. 43. sq.]

Καὶ ὁ πορογενής νομίμως τῆς μητρὸς κληρο-
ῖ.

Καὶ ὁ μετὰ τὸ γενέσθαι ὑπέροισιν τῆ μητρὶ
τῆ φιδεϊκομισσαρία ἐλευθερία συλληφθεῖς. καὶ
δουλεία μὲν συλληφθεῖς, ἐν ἐλευθερία δὲ τεχθεῖς.
ἢ συλληφθεῖς καὶ τεχθεῖς ἐν αἰχμαλωσίᾳ, καὶ μετ'
ς ὑποστρέφω.

6) Fabr. in versione praefigit *Idem*. Herv. praefigit *Papinianus*. c) L. 16. D. h. t. legitur in Syn. p. 401. egendum ἐφ' ὧ. e) Fabr. *δυναμῶν* (sic). f) Lege *ἰδιωτικῶν*. g) Hoc schohium exhibet versionem L. 1. pr. §. 1—3. t. h) Fabr. *ἀέχῃ* (sic).

2) sin autem redierit] Enantiophanis. Qui enim decessit apud hostes, videtur decessisse, ex quo captus fuit ab hostibus, ut lib. 49. tit. 15. et lib. 8. Codicis tit. 50.

XXVI. Si dixero in instrumento dotali filia meae¹), ne quid amplius speraret ex mea hereditate²), non valet. Privata enim pacta non praeiudicant iuri communi³).

1) si dixero in instrumento dotali filia meae] Si pater, cum filiam dotaret, dixerit, se idec dotem pro filia sua dedisse, ne quid aliud speraret ex ipsius hereditate, eiusmodi verba instrumenti dotalis ius successionis non mutant. Privatorum enim conventiones vim legum non habent.

Innominati. Lege lib. 45. tit. 1. dig. 61. et ibi adnotata.

2) ne quid aliud speraret ex mea hereditate] Innominati. Hoc ius positum est lib. 6. Codicis, tit. 20. const. 3. et lib. 2. tit. 3. const. 15. Dicit enim, nihil valere pactum instrumento dotali insertum de successione patris. Ergo hic quoque filia succedit pro portione liberorum, dotem conferens, ut in eadem 3. constitutione. Lege et lib. 5. tit. 14. const. 5.

3) non praeiudicant iuri communi] Enantiophanis. Privatis enim pactionibus non mutatur ius commune, ut lib. 11. tit. 7. dig. 20. et lib. 50. tit. 17. dig. 27. et 45. et lib. 27. tit. 8. dig. 1. them. 7. Testamenti factio enim non privati, sed publici iuris est, ut lib. 28. tit. 1. dig. 3. Publice enim interest, valere morientium voluntates, ut lib. 29. tit. 3. dig. 5. Unde etiam instrumentum testamenti est publicum, ut dig. 2. eiusdem tit.

XXVII. Ulp. Et ingenuae¹) et libertinae matris liberi ei succedunt.

1) et ingenuae] Sive ingenua, sive libertina mater decesserit, filii vocantur ad legitimam eius hereditatem ex Senatusconsulto Orphitiano. Si autem de statu matris, quae decessit, dubitatur, utrum esset sui iuris, an in potestate, (fuit enim eius pater aliquando captivus apud hostes) si certum fuerit, eam esse sui iuris, tunc vocantur filii ad eius hereditatem. Unde quaeritur, an medio tempore, quo pendet eius status, debeat filiis succurri per Praetorem, ne si medio tempore filii decesserint, maternae hereditatis nihil ad heredes suos transmittant? Et magis subveniri eis debet, ut in multis aliis casibus praecedit. Sed et vulgo quaesiti filii vocantur ad matris legitimam hereditatem. Interdum autem hi etiam, qui in servitute nati sunt, matri succedunt tanquam legitimi. Si enim nati fuerint, postquam ei mora facta est in libertate fideicommissaria, ei succedunt. Quodsi etiam post matris manumissionem natus fuerit filius in servitute ab ea conceptus, eum vocamus ad eius hereditatem. Sed et si mater in captivitate conceperit et pepererit, et procreatus cum ea redierit, potest vocari ad eius hereditatem, ex constitutione Imperatoris nostri et patris eius, sicut et vulgo quaesitus vocatur.

Etiam vulgo quaesitus legitime matri succedit. §

Et qui conceptus est, postquam matri facta est § mora in libertate fideicommissaria. Et qui fuit quidem conceptus in servitute²), natus autem in libertate. Et qui conceptus et natus est in captivitate, et cum ea redit³).

καὶ ὁ ἐν δουλείᾳ μὲν συλληφθεὶς] Ἀνωνύμου. Ἀνάγνωθι τὸν ζ'. τιτ. τῆς γ'. ἰνστιτ. ἐν ᾧ φησι, καὶ χωρὶς μόρους τοὺς ἐν δουλείᾳ τεχθέντας καὶ ἐλευθερωθέντας κληρονομεῖν ἀλλήλων, καὶ τῶν ἐλευθερωθέντων γονέων, εἴαν ὁ εἰς τῶν γονέων ἐλεύθερος ἦν, πρὶν τεχθῶσιν. [Sch. r. VI. 41.]

καὶ μετ' αὐτῆς ὑποστρέφων] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Εἰ γὰρ τῶν δύο γονέων ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ τελευτησαντων ὁ παρὰ τοῖς πολεμίοις συλληφθεὶς καὶ τεχθεὶς ὑποστρέψῃ, οὐδενός αὐτῶν κληρονομεῖ, ὡς βιβ. η'. τοῦ κωδικος, τιτ. ν'. διατ. α'. ἢν καὶ ἀνάγνωθι παντως. [Sch. s. VI. 41.]

Ὁ μετὰ θάνατον τῆς μητρὸς πρὸ τοῦ ὑπεισελεθεῖν τὴν κληρονομίαν καταδουλωθεὶς οὐ κληρονομεῖ αὐτῆς, κἂν ἐλευθερωθῇ μετὰ ταῦτα· εἰ μὴ ὑπεύθυνος γενόμενος ποινήs ὕστερον κατὰ φιλοτιμίαν βασιλικὴν ἀποκατέστη). ὁ δὲ γεννηθεὶς ἐξ ἀνατομῆς καὶ ἐκ διαθήκης, καὶ ἐξ ἀδιαθέτου δύναται κληρονομεῖσθαι τῆς μητρὸς. ὄνόματι γὰρ αὐτοῦ περιούσια ἠδύνατο πεμφθῆναι εἰς τὴν γαστρὸς ὄνόματι νομῆν.

ὁ μετὰ θάνατον τῆς μητρὸς — καταδουλωθεὶς] Ἐάν^{κ)} ἐν τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς τῆς μητρὸς Ῥωμαῖος ἦν¹⁾ ὁ υἱὸς αὐτῆς, πρὶν ἰδέσθαι τὴν κληρονομίαν αὐτῆς, εἰς δουλείαν καθέλωσθη, οὐ καταφέρεται αὐτῷ ἡ κληρονομία τῆς μητρὸς, οὐδὲ εἰ μετὰ ταῦτα ἐλευθερωθῆ²⁾· εἰ μὴ ἄρα δούλος τιμωρίας γενόμενος κατὰ βασιλικὴν φιλοτιμίαν ἀποκαταστῇ. εἰ δὲ καὶ μητρὸς περὶ τὸ μέλλειν τίκεται τελευτησούσης ἀνατιμῆθῃ³⁾ ἢ γαστῆρ αὐτῆς, καὶ ἐξενεχθῇ τὸ παιδίον, καὶ τοῦτο καλεῖται πρὸς τὴν κληρονομίαν τῆς μητρὸς, καὶ γεγραμμένος κληρονομος τὴν σεκοῦνδουμ τὰ βουλάς αἰτεῖ, καὶ ἐξ ἀδιαθέτου τὴν οὐνδε κορνάτι. πολλῶν οὖν μύλλον καὶ τὴν οὐνδε λεγῆται δύναται αἰτεῖν. ἀπόδειξις δὲ τοῦ λεγομένου, ὅτι καὶ αὐτῇ ἡ ἐγκυμονοῦσα μήτηρ δύναται διὰ τὸ ἐγκυμονοῦμενον ἐκ παντός μέρους τοῦ ἔδικοτο πέμπεσθαι εἰς νομῆν τῶν τοῦ ἀνδρός αὐτῆς πραγμάτων. [Sch. t. VI. 44.]

Ἀνωνύμου. Διὰ τὸν κείμενον λογισμὸν τιτ. η'. διγ. ζ'. ἀνάγνωθι τὸ β'. θεμ. τοῦ β'. διγ. τοῦ παρόντος τιτ. [Sch. t. VI. 44.]

ὕστερον κατὰ φιλοτιμίαν βασιλικὴν ἀποκατέστη] Ἀνωνύμου. Μόνος γὰρ βασιλεὺς καὶ σύγκλητος, οὐ μὴν καὶ ἀρχόντες τοὺς τοιοῦτους ἀποκαθιστάσιν, ὡς βιβ. γ'. τιτ. α'. διγ. α'. [Sch. u. VI. 45.]

Ὁ μισθώσας ἑαυτὸν ἐπὶ τῷ θηριομαχεῖσθαι, καὶ ὁ κεφαλικῇ περιπεσὼν καταδικῆ καὶ μὴ ἀποκαταστὸς φιλαγάθως κληρονομεῖ τῆς μητρὸς· καὶ ὁ παῖς τοῦ παθόντος τι τούτων κληρονομεῖ τῆς μητρὸς.

ὁ μισθώσας ἑαυτὸν ἐπὶ τῷ θηριομαχεῖσθαι] Ὁ μισθώσας ἑαυτὸν ἐπὶ τῷ μάχεσθαι θηρίοις, καὶ⁴⁾ κεφαλικῇ περιπεσὼν καταδικῆ καὶ μὴ λαβῶν ἀποκαταστασιν, οὐ δύναται κληρονομεῖν τὴν μητέρα κατὰ τὴν ἀκριβείαν ἐκ τοῦ Ὀρφιτιανείου δόγματος· ἀλλὰ κατὰ φιλόανθρωπον ἐρημνείαν ἤρσεε καλεῖσθαι αὐτοὺς πρὸς τὴν κληρονομίαν. τὸ δὲ αὐτὸ λέγομεν, εἰ καὶ ὑπεξουσίος τις ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἐκμισθώσαντος ἑαυτὸν ἐπὶ τῷ μάχεσθαι θηρίοις ἢ τοῦ κεφαλικῇ τιμωρία περιπεσόντος. [Sch. x. VI. 45.]

φιλαγάθως] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Φησὶ γὰρ θεμ. ζ'. τοῦτον τοῦ διγ. καὶ τῇ μεγάλῃ καὶ τῇ μέσῃ καπιτὸς δειμονοῦσι φθείρεσθαι τὴν διαδοχὴν ταύτην. κεφαλικῇ δὲ νοεὶ καταδικῆν τὴν ἐπιφέρεισαν πολιτείας ἐκπτώσιν· καὶ αὐτῇ γὰρ κεφαλικῇ λέγεται, ὡς βιβ. λζ'. τιτ. ιδ'. διγ. ι'. καὶ τοῦτον τοῦ βιβ. τιτ. β'. διγ. ιδ'. καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ μῆ. βιβ. τὸ οὖν φιλαγάθως ἐνταῦθα πρόσκειται διὰ τὸ παρὰ τὸ ἀκριβὲς κληρονομεῖν· εἴρηται γὰρ καὶ βιβ. μῆ. τιτ. κβ'. διγ. ιζ'. ὅτι οἱ δεπορτίοι οὐτε κληρονομοῦσιν, οὐτε ληγῆτον λαμβανουσιν, πλὴν τῶν εἰς ὑποτροφίην καὶ ἀναγκίας χρεῖας. [Sch. y. VI. 45.]

Ἐάν γυνὴ πολλοὺς ἔχουσα παῖδας τὸν ἕνα γράψῃ κληρονόμον ὑπὸ αἵμασιν, καὶ μετὰ τὸ αἰτῆσαι αὐτὸν διακατοχὴν ἀτονῆσαι⁵⁾ ἢ αἵμασις, δίδοται καὶ τοῖς ἄλλοις ἡ νόμιμος διαδοχῆ.

1) Sic lego. Fabr. ἀπεκατέστη. 2) Hoc scholium continet versionem l. l. §. 4. 5. D. b. t. 3) Lege ὡν pro γυναικῶν. 4) Sic lego. Fabr. ἀνατιμῆθῃ (sic). 5) Adde ὁ post καὶ. 6) Delendus articulus. 7) Lege ἀνομή.

2) et qui conceptus quidem fuit in servitute] Innominati. Lege tit. 6. Instit 3. ubi dicit, etiam sine mora eos, qui in servitute nati sunt et manumissi, sibi invicem succedere, et manumissis parentibus, si unus ex parentibus liber esset, priusquam nascerentur.

3) et cum ea redit] Enantiophanis. Si enim, cum ambo parentes in captivitate deceaserint, qui apud hostes conceptus et natus est, reversus sit, nullius eorum fit heres, ut lib. 8. Codicis, tit. 50. constat. I. quam etiam lege omnino.

Qui post mortem matris ante aditam hereditatem deductus est in servitute⁴⁾, eius heres non est, etiamsi postea fuerit manumissus: nisi servus poenae effectus postea indulgentia Principali fuerit restitutus⁵⁾. Qui vero exsecto matris ventre natus est, et ex testamento, et ab intestato matri heres esse potest. Eius enim nomine mater superstes mitti poterat in possessionem ventris nomine.

4) qui post mortem matris — deductus est in servitute] Si tempore mortis matris civis Romanus erat eius filius, et priusquam adiret eius hereditatem, detractus fuerit in servitute, non defertur ei matris hereditas, nec si postea liber factus sit: nisi forte servus poenae effectus beneficio Principali sit restitutus. Sed et si, cum mater in partu dececessisset, venter eius exsectus sit, atque ita filius editus, is quoque vocatur ad matris hereditatem, et heres institutus petit bonorum possessionem secundum tabulas, et ab intestato unde cognati. Multo ergo magis bonorum possessionem unde legitimi petere potest. Argumento est eius, quod dictum est, quod ipsa quoque praegnans mater propter ventrem ex omni parte edicti in possessionem bonorum mariti sui mitti potest.

Innominati. Propter rationem positam tit. 8. dig. 7. Lege them. 2. dig. 2. huius tit.

5) postea indulgentia Principali fuerit restitutus] Innominati. Solus enim Imperator et Senatus, nec vero Praesides tales restituunt, ut lib. 3. tit. 1. dig. 1.

Qui se ipsum, ut cum bestiis pugnaret, locavit⁶⁾, et qui rei capitalis est damnatus, neque restitutus est, benigna ratione⁷⁾ matri succedit: et filius eius, qui horum aliquid passus est, fit matris heres.

6) qui se ipsum, ut cum bestiis pugnaret, locavit] Qui se ipsum, ut cum bestiis pugnaret, locavit, quique rei capitalis est damnatus, neque restitutus est, iure stricto matri heres esse non potest, ex Senatusconsulto Orphitiano. Sed humana interpretatione placuit eos vocari ad hereditatem. Idem autem dicimus, et si quis filius sit in potestate eius, qui se ipsum locavit, ut pugnaret cum bestiis, aut eius, qui poenae capitali obnoxius est.

7) benigna ratione] Enantiophanis. Dicit enim them. 7. huius dig. et maxima et media capitis deminutione hanc perimī successionem. Capitalementem autem accipe condemnationem, quae civitatis infert iacturam: nam ea quoque dicitur capitalis, ut lib. 37. tit. 14. dig. 10. et huius lib. tit. 2. dig. 14. et initio lib. 48. Illud autem benigna ratione hoc loco adiectum est, quia contra ius strictum succedit: dictum enim est et lib. 48. tit. 2. dig. 17. deportatos neque heredes esse, neque legatum capere, praeter ea, quae ad alimenta pertinent, et usus necessarios.

Si mulier plures habens filios⁸⁾ unum instituat heredem sub conditione, et postquam ipse petiit bonorum possessionem, defecit conditio, datur etiam reliquis legitima successio.

ἂν γυνὴ πολλοὺς ἔχουσα παῖδας] Ἐὰν μήτηρ ἀθεμένη ἔγραψεν ἓνα υἱὸν αὐτῆς ὑπὸ αἰρέσει κληρονομοῦν, πολλοὺς ἔχουσα παῖδας, καὶ ἠρημένης τῆς αἰρέσεως ἤτις ἐν γεγραμμένοις τὴν σκευήν τὰς βούλας, ἠτόνησε δὲ μετὰ ταῦτα ἢ αἰρέσει, δικαίον ἐστὶ, καὶ τοῖς ἄλλοις παισὶ δίδωσθαι ἢ λεγιμίαν κληρονομίαν τῆς μητρός. τούτο γὰρ καὶ ὁ Παῖ- ἀνάσας ἐν τῷ 15. κωνσταντίνων ἔγραψεν. [Sch. z. VI. 45.]

Ἄνωμόν. Ἐγγὼς γὰρ βιβ. λζ. tit. ια'. διγ. β'. ὅτι καὶ αἰρέσεως ἠρημένης αἰτεῖ τὴν σκευήν τὰς βούλας, ὅτε ἰσχύει ἔρρωται, ὡς διγ. ε'. τοῦ αὐτοῦ tit. [Sch. z. VI. 45.]

Ἡ μικρὰ ἐναλλαγὴ τῆς καταστάσεως οὐ βλάπτει ὅς παῖδας εἰς τὴν διαδοχὴν τῆς μητρός· μόνως ὅς τὰς ἀπὸ τοῦ δωδεκαδέλτου φθείρει, οὐ μὴν ὅς ἀπὸ καινοῦ νόμου ἢ δόγματος, κἂν συνέβη, πρὶν τὴν κληρονομίαν ἄρμόσαι.

Τὰς γὰρ τοιαύτας ἢ μέση καὶ ἢ μεγάλη φθεί- ρονται.

Ἡ μικρὰ ἐναλλαγὴ τῆς καταστάσεως] Ἐὰν οἱ παῖδες ἔσονται ὑπομένωσι κάποιε δειμονούσι, οὐδὲν βλάπτονται εἰς ἢ λεγιμίαν τῆς μητρός κληρονομίαν· μόνως γὰρ ἢ ἀπὸ τοῦ δωδεκαδέλτου καταφερομένη κληρονομία ἀναρῶνται τῇ κάποιε ἰσχύει. ὅσαι δὲ ἀπὸ νομίμων καινῶν ἢ ἀπὸ δογμάτων ἀφαιροῦνται, οὐκ ἀναρῶνται. τοιγαροῦν εἴτε πρὶν κατ- ἀρῶνται συνέβη, οὐκ ἐμποδίζεται πρὸς τῶν κληρονομήσαι, καὶ τῇ μέσῃ ἢ τῇ μεγάλῃ περιπέσει κάποιε δειμονούσι, ἢ τὴν πολιτείαν ἀφαιροῦνται, ὡς ἢ δεπορτατίων, ἢ τὴν κληρονομίαν καταβλάπτει. [Sch. a. VI. 45. sq.]

Ἐὰν μηδεὶς ἐστὶ τῶν παίδων ἢ τῶν σὺν αὐτοῖς κληρονομῶν, γῶρα τοῖς παλαιοῖς νόμοις. ἂν οὖν εἴη δύο παῖδες, καὶ ὁ εἷς παραιτῆται, τὸ μέρος αὐ- τοῦ τῶν καταδεξαμένων προσάξει. εἰ δὲ εἷς ὁ υἱὸς ἦν, καὶ ἀπολέγει, γῶρα τῷ πατρὶ τῆς μητρός.

Ἐὰν μηδεὶς ἐστὶ τῶν παίδων] Ἐὰν μηδεὶς τῶν πα- ἢ τῶν ἄλλων τῶν σὺν αὐτοῖς καλουμένων εἰς τὴν λεγιμίαν κληρονομίαν βουλήθῃ καταδεξασθαι αὐτήν, τὰ ἀρχαῖα βου- λῆν κρατεῖν ἢ συγκλητός. τούτο δὲ πρὸς τοῦτο εἴρηται, ἵνα ὅτε, κἂν εἷς τῶν παίδων βούληται τὴν λεγιμίαν τῆς μη- τρῆς κληρονομίαν καταδεξασθαι, μὴ γένηται γῶρα τῷ πατρὶ ἢ μη. τοιγαροῦν εἰ εἶσθε δύο παῖδες, καὶ ὁ μὲν εἷς ἀδιτεν- ὁ δὲ ἕτερος βεπουδιατεύσει τὴν μητρῶν κληρονομίαν, καὶ αἰτεῖται τῷ ἀδιτενῶν τὸ τοῦ παραιτησαμένου μέρος. εἰ ὅτι ἐπειτὴ τῆς τελευτησάσης γυναικὸς υἱὸς, καὶ πατρῶν, αὐτοῦ υἱοῦ, τῷ πατρὶ ἄρμόζει ἢ τῆς ἀπελευ- θέρου κληρονομία. εἰ δὲ καὶ τις καταδεξαμένος τὴν μητρῶν κληρονομίαν ἀποκατάστασιν αἰτήσας ἀβυσταντεύσει, ζητεῖ μὲν, ὁ ἀρχαῖον νόμον πάλιν κρατεῖ. καὶ τὰ ἔργα τοῦ ἀρχαίου δείκνυσθαι, ὅτι φυλάττεσθαι χρὴ τὸ ἀρχαῖον καὶ ἐν- ἔτα νόμιμον. εἶπε γὰρ· εἰ μὴ βουλήται κληρονομεῖν τὴν γῶρα ὁ υἱὸς· καὶ οὗτος δὲ ὁ αἰτήσας ἀποκατάστασιν ἐπὶ τῷ λαγῆρῳ τῆς κληρονομίας δηλονότι, μὴ βούλεται νῦν κλη- ρομεῖν, εἰ καὶ ποτε ἠβουλήθη, εἰκότως οὖν λέγει μετὰ τὴν ἀτάστασιν τοῦ υἱοῦ φυλάττεσθαι τὸ παλαιὸν δίκαιον. h. VI. 46.]

τῶν σὺν αὐτοῖς καλουμένων] Τοῦ Ἄνωμόν. προτελευτησάντος πατρός ἔγγονος. ἀνάγνωθι τούτου tit. διγ. β'. θεμ. ε'. [Sch. c. VI. 46.]

Ἔργα τῶν πατρῶν τῆς μητρός] Τοῦ Ἐναντιοφα- νισμοῦ. Καὶ γονεῖς, καὶ ἀδελφοὶ αὐτῆς ἐλευθερωθέντες προτι- νου τοῦ πατρῶνος, ὡς ἰσχύει. γ. tit. ε'. καὶ βιβ. ε'. τοῦ ὁσ. tit. δ'. διατ. δ'. [Sch. d. VI. 46.]

Εἰ δὲ καὶ κληρονομήσας ὁ υἱὸς ἀποκαταστή- σαι τοῖς παλαιοῖς νόμοις.

Ὁ μετὰ τὴν παραιτήσιν τοῦ υἱοῦ ἐρρισκόμενος αἰτεῖται συγγενῆς τῆς τελευτησάσης κληρονομεῖ- νῶν ὅς ἦν ἐν καιρῷ τελευτῆς αὐτῆς ἐγγύτερος· γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ Τερτουλλιανείου ἐπανάβασις συγγενῶν.

) Lege τὸ. r) Fabr. ἢ λεγιμίαν.

8) si mulier plures habens filios] Si mate- testamento facto unum filium heredem scripserit sul- conditione, cum plures haberet filios, et pendente con- ditione heres scriptus honorum possessionem secundum tabulas petierit, postea autem conditio defecerit, ae- quum est, ceteris etiam filiis dari legitimam heredita- tem matris. Hoc enim scripsit etiam Papius lib. 16 Quaestionum.

Innominati. Didicisti enim lib. 37. tit. 11. dig. 2. etiam pendente conditione eum petere honorum posses- sionem secundum tabulas, quando valet institutio, ut dig. 6. eiusdem tit.

Minima capitis deminutio⁹⁾ liberis nihil nocet ad successionem matris: eas enim solas perimit, quae deferuntur lege XII tabularum, non eas, quae ex nova lege aut Senatusconsulto deferuntur, etiamsi contigerit, priusquam competeret hereditas.

Eas enim media et magna perimunt.

9) minima capitis deminutio] Si filii passi- sint minimam capitis deminutionem, nihil eis nocet ad legitimam matris hereditatem: sola enim quae lege XII tabularum deferuntur hereditas, perimitur capitis deminutione. Quae autem ex novis legibus vel Senatus- consultis deferuntur, non perimuntur. Proinde sive prius, quam delata esset, contigerit, non impeditur, quominus heres sit, nisi incidit in mediam vel maxi- mam capitis deminutionem, quae vel civitatem adimit, ut deportatio, vel statum laedit.

Si nemo est filiorum¹⁰⁾ eorumve, qui cum eis vocantur¹¹⁾, locus est antiquis legibus. Si sint ergo duo filii, et unus repudiet, portio eius ei, qui adiit, accrescit. Si autem sit unus filius et repudiet, locus est patrono matris¹²⁾.

10) si nemo est filiorum] Si nemo filiorum aliorumve, qui cum eis ad legitimam hereditatem vocantur, eam voluerit admittere, Senatus leges antiquas locum habere vult. Hoc autem ideo dictum est, ut quamdiu vel unus filius vult legitimam matris heredi- tatem admittere, iuri veteri locus non sit. Si sint ergo duo filii, et unus quidem adierit, alter autem repudia- verit maternam hereditatem, ei, qui adiit, accrescit portio eius, qui repudiavit. Unde si mulieris defunctae sit filius et patronus, repudiante filio, patrono hereditas libertae competit. Si quis autem adita materna heredi- tate, petita in integrum restitutione abstinerit, quaerit, an ius antiquum rursus obtineat. Et verba Senatus- consulti ostendunt, hic quoque servandum esse ius anti- quum. Ait enim: Si nolit filius matri succedere, et is quoque, qui petit restitutionem, ut abstineat scilicet hereditate, nolit nunc heres esse, etsi aliquando voluit. Marito ergo dicit, post restitutionem filii ius antiquum servari.

11) eorumve, qui cum eis vocantur] Innomi- nati. Fortasse praemortui filii nepos. Lege huius tit. dig. 2. them. 6.

12) locus est patrono matris] Enantiophanis. Et parentes et fratres eius manumissi praeferuntur pa- trono, ut Instit. 3. tit. 5. et lib. 6. Codicis, tit. 4. const. 4.

Sed et si filius, qui adiit hereditatem, fuerit re- §. stitutus, locus est antiquis legibus.

Qui post filii repudiationem¹³⁾ deprehenditur §. proximus cognatus defunctae, succedit: non autem is, qui mortis eius tempore erat proximus: est enim et in Tertulliano successio cognatorum.

ὁ μετὰ τὴν παραιτήσιν τοῦ υἱοῦ] Μετὰ τὸ παραιτήσθαι τὸν υἱὸν καλούμενον τῶν ἄλλων λεγιτῶν τῆς μητρὸς συγγενῶν, ἐκεῖνος προτιμάται ὁ νῦν, ὅτε παρητήσαιο ὁ υἱός, καταλαμβάνομενος λεγιτῆμος, ἢ τότε ὡν λεγιτῆμος, ὅτε καὶ τῷ υἱῷ ἤμοσεν ἡ μητέρα κληρονομία, ὡς ὅταν ὑποθώμεθα ἔχειν τὴν μητέρα ἀδελφὸν καὶ τοῦ ἀδελφοῦ υἱόν, καὶ ἐν τῷ διασκεπτεσθαι τὸν υἱὸν τῆς τελευτησάσης τελευτήσασαι τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς, καὶ τότε παραιτήσθαι τὸν υἱὸν τὴν μητρῶσαν κληρονομίαν. ἄρα ὁ τοῦ ἀδελφοῦ υἱὸς τοῦ τελευτησάντος καλεῖται, ἐπειδὴ νῦν αὐτὸς εὐρίσκειται λεγιτῆμος συγγενῆς; καὶ λέγει Ἰουλιανός, χώραν εἶναι τῇ σουκεσσίῳ ἐπὶ τούτων τῶν δογματῶν, εἰ καὶ ἐκ τοῦ δωδεκαδέλτου λεγιτῶν κληρονομῶν οὐκ ἦν ποτε σουκεσσίῳ. [Sch. e. VI. 46. sq.]

12. Τὰ⁵⁾ δὲ κριθέντα παρὰ δικαστοῦ ἄρμοδιον, ἢ καλῇ πίστει διαλυθέντα, ἢ περιωθέντα⁶⁾ συναινέσει ἢ ἢ σιωπῇ τῶν μερῶν κύριά ἐστιν.

τὰ κριθέντα] Ἰπειδὴ αἱ διατάξεις νομοθετοῦσι, τὰ παρ' αὐτῶν καινοτομούμενα ἐπὶ τῶν ἡδὴ ἐξ ἀποφάσεως ἢ ἐκ διαλύσεως τετηρημένων⁷⁾ μὴ χώραν ἔχειν, ἐκεῖνα κεκοῖσθαι⁸⁾ λέγεται τὰ παρὰ ἄρμοδιον κεκοῖσθαι δικαστοῦ, καὶ ἐκεῖνα παρὰ τῆς διαλύσεως πεπεσῆσθαι, περὶ ὧν καλῇ πίστει γέγονεν ἡ διάλυσις. [Sch. f. VI. 47.]

Ἀνωμόμον. Κῶν κατὰ προπέτειαν ἢ ἀδικίαν τοῦ δικαστοῦ ψηφισθῆ, ὡς βιβ. λς'. τιτ. α'. διγ. ξε'. θεμ. γ'. καὶ βιβ. δ'. τιτ. η'. διγ. κς'. θεμ. γ'. [Sch. f. VI. 47.]

παρὰ δικαστοῦ ἄρμοδιον] Ἀνωμόμον. Καλῶς πρόκειται τὸ ἄρμοδιον. ἢ γὰρ τοῦ ἀπροσφόρου ψηφὸς ἄκυρος ἐστίν, ὡς μήτε δεῖσθαι ἐκλήπτον, ὡς πολλοχού, καὶ βιβ. γ'. τοῦ κώδικος, τιτ. δ'. διατ. α'. ἀνάγκη τοῦ υἱ'. τιτ. τοῦ αὐτοῦ βιβ. διατ. γ'. καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ α'. τιτ. ε'. βιβ. τῶν διγ. [Sch. g. VI. 47.]

1. 2. κη'. Ἰδεμ. Ἡ^{w)} γυνὴ καὶ^{x)} τοῦ νομίμου καὶ τοῦ πορρογενοῦς αὐτῆς παιδὸς κληρονομεῖ. ἔαν οἱ παῖδες ἀπελευθέρω γένωνται, οὐ διαδέχεται αὐτοὺς ἡ μήτηρ· ἐπαύσατο γὰρ εἶναι μήτηρ.

ἢ ἢ γυνή] Κυρίλλου. Καὶ ἡ ἀπελευθέρω κληρονομεῖ τὸν υἱόν, κῶν πορρογενῆς ἢ, οὐ μὴν εἰ ἀπελευθέρω. [Sch. h. VI. 47.]

οὐ διαδέχεται αὐτοὺς ἡ μήτηρ] Ἀνωμόμον. Ὁ γὰρ καταδουλούμενος, κῶν ἐλευθερωθῆ, οὐκ ἀναλαμβάνει τὴν προτέρω συγγένειαν, ὡς τιτ. η'. διγ. ζ'. [Sch. i. VI. 47.]

3. Καὶ ἡ ἐν καταδίκη ποινῆς συλλαβοῦσα, καὶ τεκοῦσα ἐν ἐλευθερίᾳ, καὶ ἡ ἐν δουλείᾳ τεκοῦσα μετὰ τὸ παθεῖν ὑπερθεσιν ἐπὶ τῇ φιδεῖκμοισσαρία ἐλευθερία, καὶ ἡ παρὰ τοῖς πολεμίοις τεκοῦσα καὶ μετ' αὐτοῦ ὑποστρέψασα, καὶ ἡ παρὰ τῷ ἀγοράσαντι αὐτὴν ἐκ τῶν πολεμίων τεκοῦσα.

4. Καὶ ἡ ἄτιμος μήτηρ κληρονομεῖ τῶν παιδῶν.

καὶ ἡ ἐν καταδίκη ποινῆς συλλαβοῦσα] Κυρίλλου. Ἐὰν ἐν καιρῷ συλλήψεως δούλη ἢ ἰδιώτου ἢ τιμωρίας, ἐν δὲ καιρῷ τοκετοῦ ἐλευθέρω, ἢ τὸ ἐναντίον, καὶ ἐλευθερωθῆ, ἢ μετὰ τὸ μόραν πεθεῖν ἐπὶ τῇ ἐλευθερίᾳ τέκη, ἢ παρὰ πολεμίοις, καὶ ἐπανέλθῃ μετὰ τοῦ τεχθέντος, κληρονομεῖ τὸν υἱόν. [Sch. k. VI. 47.]

5. Τότε νοεῖται τελευτῶν ὁ παῖς ἀδιάθετος, ὅταν ὁ κατὰ ἀνηβότητα ὑποκαταστάς αὐτῷ ἀπέλοι. ὅθεν ἔαν ὁ ἀνηβὸς υἱοθετηθῆ, κληρονομεῖ ἡ μήτηρ τὰ πράγματα, ἄτινα ἐμελλεν⁹⁾ ἔχειν, εἰ ἀδιάθετος ἀπέθανεν.

τότε νοεῖται τελευτῶν ὁ παῖς ἀδιάθετος] Κυρίλλου. Ὅτε παραιτήσθαι ὁ ὑποκατάστατος, τότε δοκεῖ ὁ ἀνηβὸς ἀδιάθετος τελευτῶν. διὸ κῶν υἱοθετηθῆ, ἡ μήτηρ κληρονομεῖ αὐτόν. [Sch. l. VI. 47.]

13) qui post filii repudiationem] Postquam filius repudiavit, vocatis aliis legitimis cognatis matris, ille praefertur, qui tunc, cum filius repudiavit, deprehenditur legitimus, vel tunc legitimus erat, cum filio competeter materna hereditas. Utpote, ponamus. matrem habere fratrem et filium fratris, et cum deliberearet filius defunctae, obiisse fratrem eius, et tunc filium repudiasse maternam hereditatem. An vocatur filius fratris, quia decessit, qui nunc ipse deprehenditur legitimus cognatus? Et dicit Iulianus, locum esse successioni in his Senatusconsultis, etiamsi in legitimis hereditibus, qui ex lege XII tabularum sunt, nunquam successio esset.

Quae autem iudicata sunt¹⁴⁾ a competente iudice¹⁵⁾, vel bona fide transacta, vel consensu finita, aut silentio partium, rata sunt.

14) quae autem iudicata sunt] Quia decernunt constitutiones, ea, quae ab ipsis innovantur, non habere locum in his, quae decisa sunt sententia vel transactione, illa dicuntur esse iudicata, quae a competente iudice iudicata sunt, et illa finita esse transactione, de quibus bona fide transactio facta est.

Innominati. Etiamsi imperitia vel iniquitate iudicis pronuntiatum sit, ut lib. 36. tit. 1. dig. 65. them. 3. et lib. 4. tit. 8. dig. 27. them. 3.

15) a competente iudice] Innominati. Recte adiectum est, *competente*. Sententia enim iudicis incompetentis invalida est, ut neque appellatione opus sit, ut passim, et lib. 3. Codicis, tit. 4. const. 1. Lege tit. 13. eiusdem lib. const. 3. et principium tit. 1. lib. 5. Digestorum.

XXVIII. Idem. Mulier¹⁾ et legitimo et vulgo quaesito filio suo succedit. Si filii effecti sint libertini, mater eis non succedit²⁾: desit enim esse mater.

1) mulier] Cyrilli. Etiam libertina filio succedit, licet vulgo quaesitus sit, non etiam si sit libertinus.

2) mater eis non succedit] Innominati. Qui enim servus factus est, etiamsi fuerit manumissus, non recipit priorem cognitionem, ut tit. 8. dig. 7.

Et quae ad poenam condemnata concepit³⁾, et edidit in libertate, et quae peperit in servitute, postquam moram passa est in fideicommissaria libertate, et quae peperit apud hostes et cum eo rediit, et quae peperit apud eum, qui ipsam redemit ab hostibus.

Et mater famosa liberis succedit.

3) et quae ad poenam condemnata concepit] Cyrilli. Si tempore conceptionis serva fuerit privati aut poenae, tempore autem partus libera, aut contra, et manumissa fuerit, aut postquam moram passam sit in libertate, peperit, aut apud hostes, et cum nato redierit, filio succedit.

Tunc intelligitur puer decedere intestatus⁴⁾, cum pupillariter ei substitutus omiserit eius hereditatem. Quare si impubes fuerit arrogatus, mater in bonis eius succedit⁵⁾, quae erat habitura, si intestatus decessisset.

4) tunc intelligitur puer decedere intestatus] Cyrilli. Cum substitutus repudiaverit, tunc impubes intestatus decedere videtur. Quare etsi arrogatus fuerit, mater ei succedit.

s) L. 1. §. 12. D. h. t. legitur in scholio Synopseos p. 144. t) Verba ἢ περιωθέντα desunt in Syn. u) Sic legendum Fab. τετηρημένα (sic). v) Sic legendum. Fab. κεκοῖσθαι (sic). w) Usque ad vocem κληρονομεῖ hoc legitur in Syn. p. 401. x) καὶ deest in Syn. y) Malim ἢ μελλεν.

κληρονομεῖ ἢ μήτηρ τὰ πράγματα] Ἀνωνύμου. Ἡ γὰρ υἰοθευία λύει τὴν πουπιλλαρῖαν ὑποκατάστασιν, ὡς θεβ. α'. τιτ. ζ'. διγ. ιζ'. θεμ. γ'. ὁ καὶ ἀνάγνωθι καλλίστην ἔχον²⁾ διαίρεσιν. τῆς οὖν ὑποκαταστάσεως λυομένης χώρα τοῖς ἐξ αἰδιαθετου, καὶ ἔξει ἡ μήτηρ. οὐ γὰρ προτιμάται ἐν τῆς ὁ θετός πατήρ, ὡς διγ. γ'. τουτου τοῦ τιτ. ἀνάγνωθι ὁ προτέλετον θεμ. τουτου τοῦ διγ. ἐν δὲ τῷ μ'. διγ. τοῦ τιτ. τοῦ κη'. βιβ. λέγει, μετὰ τὴν ἀδρογατίονα τοῦ πουπιλλου τελευταῖος ἔχειν οὐτίκας τῶν ὑποκαταστατων. [Sch. m. l. 47.]

Οἱ³⁾ παῖδες τοῦ ἀποθανόντος ἀποκλείουσι τὴν υἱοθευία, εἴτε ὑπεξούσιοι εἰσιν, εἴτε φυσικοὶ ὑπεξούσιοι· ὁ γὰρ θετός αὐτεξούσιος τότε ἀπωεῖται τὴν μητέρα τοῦ ἀποθανόντος, ὅτε καὶ φυσικοὶ εἰσι παῖς⁴⁾ τυχὸν γὰρ πάππος αὐτὸν υἰοθετήσατο⁵⁾. ἐν δὲ παραιτήσεται τὴν κληρονομίαν ὁ ὑπεξούσιος⁶⁾, λαμβάνει χώραν ἢ μήτηρ τοῦ ἀποθανόντος· ὁ ὅσον δὲ παρὰ τοῖς πολέμοις ἐστὶν ὁ υἱός, ἢ ἐλλέζεται τίκτεσθαι, τὸ δίκαιον τῆς μητρὸς ἀναρτᾶται.

οἱ παῖδες τοῦ ἀποθανόντος] Κυρίλλου. Οἱ παῖδες νοῖ ὄντες ἀποκλείουσι τὴν μητέρα⁷⁾ ἄρρενες καὶ θήλειαι, φυσικοὶ καὶ θετοὶ, καὶ ἐμυγκίπεται, εἰ μὴ θετοὶ ἦσαν, μὴ ἐκ ἰδῶν φυσικῶν ὄντες. εἰ δὲ παρὰ πολέμοις εἴεν, ἢ ἐν γαμῇ, ἤρηται τὰ δίκαια τῆς μητρὸς. [Sch. n. VI. 48.]

Τῆς θυγατρὸς μὴ αἰτούσης διακατοχήν, χώρα μητρὶ τοῦ τελευτήσαντος ἐκ τοῦ παρόντος διακατοχῆς. ἐφ' ὅσον δὲ ἡ θυγάτηρ ἐλλέζεται, χώραν αἰτήσεται οὐκ ἔχει.

τῆς θυγατρὸς μὴ αἰτούσης διακατοχήν] Τοῦ τοῦ. εἰ μὴ αἰτήσῃ ἡ θυγάτηρ διακατοχήν, ἡ μήτηρ ἐκ κκεσιόνος καλεῖται. [Sch. o. VI. 48.]

Ἐὰν ὁ αὐτεξούσιος υἱὸς μετὰ τὸ αἰτῆσαι διακατοχήν ἀποκαταστή, χώρα τῇ μητρὶ. καὶ ἐὰν πάλιν υἱὸς ἐμμύση, ἀφίσταται ἢ μήτηρ.

Ἐὰν ἡ ἔγκυος γυνὴ τοῦ τελευτήσαντος πεμφθῇ τὴν γαστήρ ὀνόματι διακατοχήν, καὶ τέκνη, εἰ ὑπεξούσιον ἤμελλεν εἶναι τοῦ τελευτήσαντος, κλείει τὴν αὐτοῦ μητέρα. εἰ δὲ μὴ ἦν ὑπεξούσιον, οὐκ ἄλλως ἀποκλείει, εἰ μὴ μετὰ τὸ γεννηθῆναι κατοχήν αἰτήσῃ.

Ἐὰν ἡ ἔγκυος γυνὴ] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐὰν γαστήρ πεμφθῇ νομῆν, καὶ ὁ τέκνους, πρὶν αἰτῆσαι διακατοχήν, ἀποθάνῃ ὦν σοῦος, ἢ μήτηρ καλεῖται. τὸ αὐτὸ καὶ μαιώμενος πθῆ, καὶ ἀνανησας μὴ αἰτήσῃ, ἢ ὁ ἐκ τοῦ Κυρβονιανείου φθῆς μὴ αἰτήσῃ μετὰ τὴν ἡβην, ἢ ἀνηβος ἀποθάνῃ· οὐ εἰ ἐμφαντος ἤρησε διακατοχήν ὁ ἐπίτροπος. [Sch. p. VI. 48.]

Ἐἰ μὲν ὑπεξούσιον ἤμελλεν εἶναι τοῦ τελευτήσαντος] Ἀνωνύμου. Ποτε ἢ μὴ μέλλουσα γαστήρ σοῦον ἐπέμπεται εἰς νομῆν, καὶ πῶς, ἔγνωσ βιβ. λζ'. τιτ. θ'. ζ'. καὶ ζ'. [Sch. q. VI. 48.]

Ἐἰ μὴ μετὰ τὸ γεννηθῆναι διακατοχήν αἰτήσῃ] Νύμου. Λοιπὸν γὰρ κοινάτος ὦν πραιτωρίως κληρονομεῖ, τῶντος χρήζει διακατοχῆς, ὡς βιβ. ε'. τοῦ κώδικος, τιτ. ιε'. β'. καὶ ε'. [Sch. r. VI. 48.]

Ἡ παρεχομένη τῷ νηπίῳ διὰ τοῦ ἐπιτρόπου διακατοχῆ, καὶ εὐθὺς ἀποθάνῃ, ἀποκλείει τὴν μητέρα.

Ἀπολεγόντων τῶν παιδῶν τοῦ τελευτήσαντος, ἡ μήτηρ καλεῖται. εἰ δὲ κληρονομήσωσι πάντες, ἢ οὐ, ἀποκλείεται.

4) mater in bona eius succedit] Innominati. Adoptio enim solvit pupillarem substitutionem, ut lib. I. tit. 7. dig. 17. them. 3. quod et lege pulcherrimam habens divisionem. Si ergo solvatur substitutio, locus est his, qui veniunt ab intestato, et veniet mater. Non enim ei praefertur pater adoptivus, ut dig. 3. huius tit. Lege penultimum them. huius dig. autem 40. tit. 6. lib. 28. dicit, pupillo decedente post arrogationem, substitutum utiles actiones habere.

Liberi eius, qui defunctus est⁵⁾, excludunt matrem eius, sive sint in potestate, sive naturales emancipati: adoptivus enim emancipatus tunc matrem defuncti submovet, cum et filius naturalis sit: fortasse enim avus cum adoptavit. Quodsi filiusfamilias hereditatem repudiaverit, locus est matri defuncti. Quamdiu autem filius est apud hostes, aut nasci speratur, ius matris suspenditur.

5) liberi eius, qui defunctus est] Cyrilli. Liberi, qui sui sunt, matrem excludunt, masculi et feminae, naturales et adoptivi, et emancipati, nisi adoptivi essent, non ex liberis naturalibus. Sin autem sint apud hostes, pendent iura matris.

Filia non petente bonorum possessionem⁶⁾, locus est matri defuncti ex hoc Senatusconsulto. Quamdiu autem speratur filia, mater locum non habet.

6) filia non petente bonorum possessionem] Eiusdem. Si filia bonorum possessionem non petierit, mater vocatur ex successione.

Si filius emancipatus post petitam bonorum possessionem fuerit restitutus, locus est matri. Et si filius rursus se immiscuerit, mater abstinet.

Si defuncti uxor praegnans⁷⁾ missa fuerit in § bonorum possessionem ventris nomine, et pepererit, si natus suus heres defuncto futurus erat⁸⁾, matrem suam excludit. Si autem suus futurus non erat, non aliter excludit, nisi posteaquam natus est, bonorum possessionem petierit⁹⁾.

7) si — uxor praegnans] Eiusdem. Si venter missus sit in possessionem, et is, qui natus est, priusquam peteret bonorum possessionem, decesserit, cum suus non esset, mater vocatur. Idem et si missus sit furiosus, et, cum resipuisset, non petierit, aut qui missus fuerit ex Carboniano, post pubertatem non petierit, aut impubes decesserit: nec vero si tutor infantis bonorum possessionem petierit.

8) si natus suus heres defuncto futurus erat] Innominati. Quando venter, qui suum editurus non est, mittatur in possessionem, et quomodo, didicisti lib. 37. tit. 9. dig. 6. 7.

9) nisi posteaquam natus est, bonorum possessionem petierit] Innominati. Cum enim iam sit cognatus, succedit iure praetorio, et omnino opus habet bonorum possessione, ut lib. 6. Codicis, tit. 15. const. 2. et 5.

Quae per tutorem datur infanti bonorum possessio, licet statim decesserit, excludit matrem.

Repudiantibus filiis defuncti, mater vocatur. Si § autem omnes hereditatem adierint¹⁰⁾, vel quidam, excluditur.

2) Fabr. ἔχων. a) l. 2. §. 6. 7. 8. D. h. l. legitur in Syn. p. 401. b) Syn. υἰοθετήσαι (sic). c) Sic etiam Syn. Leuncl. marg. emendat αὐτεξούσιος, sine ratione. d) lege τὴν μητέρα. zasil. T. IV.

εἰ δὲ κληρονομήσῃσι πάντες] Κυρίλλου. Κἄν εἰς τῶν παίδων προσέλθῃ, ἀποκλείει τῇ μητρὶ. [Sch. s. VI. 48.]

Ἐὰν ἡ μήτηρ τοῦ ἀνήβου μὴ αἰτήσῃ αὐτῷ ἐπιτήδειον ἐπίτροπον, ἢ εἰς τὸν τόπον τῶν παραιτησαμένων ἢ ἀποδοκίμασθέντων μὴ ἄλλους παραγορήματα ὀνομάσῃ, ἀδιάρθετον αὐτὸν ἀποθνήσκοντα οὐ διαδέχεται. οὐ μόνον δὲ ἐν Ῥώμῃ αἰτεῖν ἀναγκάζεται, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις παρὰ τοῖς στρατηγοῖς. καὶ οἱ στρατηγοὶ γὰρ ἀναγκάζονται διδόναι τοῖς δεομένοις ἐπιτρόπων. εἰ δὲ καὶ ἀναγκασθεῖσα ὑπὸ τῶν συγγενῶν ἢ τῶν ἀπελευθέρων ἤησεν, οὐ κληρονομεῖ. εἰ δὲ μὴ ἤναγκάσθη, ἀλλὰ μόνον ὑπομνησθεῖσα ἤησεν, κληρονομεῖ. εἰ δὲ ὁ πατὴρ αὐτῶν ἠβουλήθη μὴ δοθῆναι αὐτοῖς ἐπίτροπον, ἀλλὰ διὰ τῆς μητρὸς αὐτῶν διοικεῖσθαι τὰ πράγματα, ἐὰν μῆτε αὐτῇ νομίμως ἐπιτροπεύσῃ, μῆτε αἰτήσῃ, οὐ κληρονομεῖ. εἰ δὲ παντελῶς ἀποροῦσι τοῖς παισὶν οὐκ ἤησεν, ἢ ἀποῦσα προελήθη ὑπὸ τῶν ἀπελευθέρων ἢ ἄλλων, συγγινώσκειται· εἰ μὴ ἄρα τοῦτο γέγονεν αὐτῆς ἐπὶ πολλὴν ὑπερθεμένης. καὶ μάμμη τῷ ἐγγόνῳ μὴ αἰτοῦσα ἐκπίπτει· οὐ μὴν ἢ τῷ ἐρήβῳ κουράτωρα μὴ αἰτοῦσα. καὶ ἢ ἔγκωσ μὴ αἰτοῦσα τοῖς πράγμασι κουράτωρα τῆς τοῦ τιτομένου κληρονομίας ἐκπίπτει. ὅπερ ἐστὶ καὶ ὅτε σχῆ παρὰ τοῖς πολεμοῖς παῖδα. καὶ ἢ μὴ αἰτήσασα ἐπίτροπον ἢ κουράτωρα τῷ μαινομένῳ.

εἰ ἂν ἡ μήτηρ τοῦ ἀνήβου] Τοῦ αὐτοῦ. ἼΙ μήτηρ μὴ αἰτήσασα ἐπίτροπον τῷ νύῳ, ἢ εἰς τόπον τῶν παραιτουμένων ἢ ἀποκηθέντων μὴ ἐκδοῦσα ὀνόματα ἐτέρων, οὐ κληρονομεῖ αὐτῶν¹⁾ ἐξ ἀδιαθέτου. αἰτεῖται δὲ παρὰ τῷ πράττωρι ἢ τοῖς στρατηγοῖς. ἢ δὲ ἐξ ἀνάγκης ἐτέρου αἰτοῦσα ἐκπίπτει, οὐ μὴν ἢ ἐξ ὑπομνησεως. εἰ δὲ ὁ πατὴρ προσέταξεν αἰτήσαι²⁾, θέλων αὐτὴν διοικεῖν, εἰ μὴ αἰτήσῃ ἢ νομίμως διοικήσει, ὑποπίπτει. αἰτεῖται δὲ καὶ θυγατράσι καὶ ἐγγονοῖς καὶ κουράτωρα, ἢ τῇ οὐσίᾳ τοῦ αἰχμαλώτου ἢ μαινομένου. εἰ δὲ ἐπιτήδες τὸν δυναμένον παραιτεῖσθαι αἰτήσῃ, καὶ παραιτήσεται, ἢ ἀναξίους αἰτήσῃ, καὶ δέχεται αὐτοὺς ὁ πράττωρ, ἢ μὴ δέχεται, καὶ μὴ αἰτήσῃ ἄλλους, οὐ κληρονομεῖ. [Sch. t. VI. 48.]

ἐπιτήδειον ἐπίτροπον] Ἄνωμόμου. Περὶ τοῦ ἐπιτήδειου ἀναγνώθῃ βιβ. κς'. tit. ζ'. dig. β'. καὶ βιβ. ε'. τοῦ κώδικος, tit. μς'. διατ. γ'. [Sch. u. VI. 48.]

ἀδιάρθετον αὐτὸν ἀποθνήσκοντα οὐ διαδέχεται] Ἐνατιοφανοῦς. Εἰς ἀνήβος ὁ παῖς ἀποθάνῃ, ὡς ἰσχυροῦται. γ'. tit. ιδ'. καὶ βιβ. ζ'. τοῦ κώδικος, tit. ρδ'. διατ. γ'. ἐξέλε τὴν ἀφήλικα¹⁾ μητέρα, ὡς βιβ. β'. τοῦ κώδικος, tit. λδ'. διατ. β'. οὐ μόνον δὲ μήτηρ καὶ μάμμη μὴ αἰτοῦσα ὑπόκειται τῇ ἐκπτώσει, ἀλλὰ καὶ πᾶς ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὸν αὐτοῦ κληρονόμου, ἢ ἐξ ὑποκαταστάσεως, ὡς βιβ. ζ'. tit. νη'. διατ. ι'. ἀναγνώθῃ βιβ. ε'. tit. λ'. διατ. ζ'. η'. ια'. καὶ ἰνοῦται. γ'. tit. γ'. [Sch. x. VI. 48. sq.]

εἰ ἂν μῆτε αὐτῇ] Ἀναγνώθῃ βιβ. γ'. tit. ε'. dig. λ'. θεμ. προτελευταῖον, καὶ βιβ. κς'. tit. ζ'. dig. ζ'. τὸ τέλος, καὶ τὸ ζ'. [Sch. y. VI. 49.]

νομίμως ἐπιτροπεύσῃ] Τοῦ Ἐνατιοφανοῦς. Ἀναγνώθῃ βιβ. κς'. tit. ζ'. dig. α'. καὶ β) ε'. τοῦ κώδικος, tit. μς'. διατ. γ'. κατὰ βυβαλικὴν κέλευσιν. ἄλλως γὰρ ὡς πρὸς τὰ dig. οὐ δύναται, ὡς βιβ. κς'. tit. α'. dig. ιη'. ἀνίσχυρος γὰρ μήτηρ τοῖς παισὶν αὐτῆς δίδεται ἐπίτροπος, καὶ εἰ ὁ ἀρχὸν κατὰ πλάνην βεβαίωσεν τὴν δόσιν, ἀνίσχυρος ἢ ψήφος, ὡς tit. β'. dig. κς'. κατὰ δὲ τὸν λε'. tit. τοῦ ε'. βιβ. τοῦ κώδικος, καὶ τὴν κβ'. καὶ οἷς. νεαράν καλῶς ἐπιτροπεύει τῶν ἐαυτῆς παίδων. [Sch. z. VI. 49.]

ἀποροῦσι τοῖς παισὶν] Ἀνωμόμου. Εἰρηται βιβ. . . tit. . . dig. . . ὅτι χωρὶς αἰτίας ἐπίτροπος οὐ δίδεται. [Sch. a. VI. 49.]

συγγινώσκειται] Ἀνωμόμου. Ἐπὲρ αὐτῶν ἐστὶν, ἵνα ὡς ἀδελφένδεντοι μὴ ὀχλῶνται, ὡς πρὸς τῷ τέλει τοῦ dig.

e) Lege τὴν μητέρα. f) Lege αὐτὸν. g) Adde μὴ ante αἰτήσαι. h) Fabr. dig. i) Fabr. ἀφήλικα (sic) k) Adde βιβ.

10) sin autem omnes hereditatem adierint] Cyrilli. Etiam unus ex filiis adierit, matrem excludit.

Si mater impuberis¹¹⁾ non petierit ei tutorem idoneum¹²⁾, aut in locum eorum, qui sunt excusati aut reiecti, non confestim alios nominaverit, ei intestato morienti non succedit¹³⁾. Non solum autem Romae cogitur petere, sed etiam in provinciis apud magistratus municipales. Nam et magistratus municipales his, qui opus habent, dare tutorem coguntur. Si autem a cognatis vel libertis compulsa petiit, non succedit. Sin autem non fuit coacta, sed solum admonita petiit, succedit. Si vero pater eorum noluit eis dari tutorem, sed per matrem eorum res voluit administrari, si neque ipsa¹⁴⁾ tutelam legitime administraverit¹⁵⁾, nec petierit, non succedit. Quodsi penitus egenis filiis¹⁶⁾ non petiit, aut, cum abesset, a libertis aut aliis praeventa fuerit, ignoscitur ei¹⁷⁾; nisi forte id contigit, cum nimium distulisset. Avia quoque nepoti non petens a successione repellitur non etiam ea, quae puberi non petit curatorem¹⁸⁾. Praegnans quoque, quae non petit bonis curatorem¹⁹⁾, ab eius, qui natus est, hereditate repellitur. Quodsi obtinet etiam cum filium apud hostes habuerit²⁰⁾. Et quae tutorem aut curatorem non petiit furioso²¹⁾.

11) si mater impuberis] Eiusdem. Mater, quae filio tutorem non petiit, vel in locum eorum, qui excusabantur aut amoti sunt, non ediderit nomina aliorum non succedit ei ab intestato. Petat autem apud Praetorem aut magistratus municipales. Quae autem ab alio compulsa petit, repellitur, non etiam ea, quae admonita. Si autem pater veterit peti, cum eam administrare vellet, si non petierit, aut non legitime administraverit, incidit. Petat autem et filibus et nepotibus etiam curatorem, aut captivi bonis, aut furiosi. Si autem consulto petierit eum, qui potest excusari, et se excusaverit, aut petierit indignos, et Praetor eam admiserit, aut non admiserit, et alios non petierit, non succedit.

12) tutorem idoneum] Innominati. De idoneo lege lib. 26. tit. 6. dig. 2. et lib. 5. Codicis, tit. 46. const. 3.

13) ei intestato morienti non succedit Enatiophanis. Siquidem impubes filius decesserit, ut Instit. 3. tit. 14. et lib. 6. Codicis, tit. 54. const. 3. Excipe matrem minorem, ut lib. 2. Codicis, tit. 34. const. 2. Non solum autem mater et avia non petens successione nisi amissioni obnoxia est, sed et quicunque ab intestato vocatur ad eius hereditatem, aut ex substitutione ut lib. 6. tit. 58. const. 10. Lege lib. 5. tit. 31. const. 6. 8. 11. et Instit. 3. tit. 3.

14) si neque ipsa] Lege lib. 3. tit. 5. dig. 30. them. penultimum, et lib. 26. tit. 7. dig. 6. finem, et 7.

15) tutelam legitime administraverit] Enatiophanis. Lege lib. 26. tit. 6. dig. 1. et lib. 5. Codicis tit. 46. const. 3. ex iussu Principis. Aliter enim, quomodo ad Digesta attinet, non potest, ut lib. 26. tit. 1. dig. 18. Inutiliter enim mater filiis suis tutrix datur, et si magistratus per errorem dationem confirmaverit, sententia invalida est, ut tit. 2. dig. 26. Ex tit. autem 35. lib. 5. Codicis, et Novella 22. et 117. recte filiorum suorum tutelam gerit.

16) egenis filiis] Innominati. Dictum est lib. . . tit. . . dig. . . sine causa non dari tutorem.

17) ignoscitur ei] Innominati. Prodest eis, ne quasi indefensi inquietentur, ut ad finem dig. Scir

ἀλλὰ ζητῶ μαθεῖν, εἰς τί ἀφέλεται συγγινωσκομένη, ἀπέρων ὄρων ὄρων. τί γὰρ καὶ κληρονομήσει; ἀλλὰ δυνατὸν ἦν, εἰς τὸν χρόνον τῆς αἰτήσεως αὐτοὺς εὐπορήσαι. [Sch. h. I. 49.]

οὐ μὴν ἢ τῷ ἐφήβῳ κουργάτωρα μὴ αἰτοῦσα] ἄνω-
 ἄνω γὰρ ἐσὶν αἰτεῖ. [Sch. bb. VI. 49.]

μὴ αἰτοῦσα τοῖς πράγμασι κουργάτωρα] Ἄνω-
 μου. Καὶ ταῦτα ἔχει καὶ ἢ τῷ ἀνήβῳ κουργάτωρα μὴ αἰ-
 τοῦσα ἐκπίπτει γὰρ πρὸς ὃ φησὶν ἔστι γὰρ, ὅτι καὶ ἀνήβος
 κουργάτωρα λαμβάνει, ὡς ἔγνωσ πολλοῦ, καὶ βιβ. κς. tit. α.
 γ. ιγ. καὶ tit. ε. διγ. ιε. καὶ ις. καὶ βιβ. κς. tit. α.
 γ. ια. καὶ ἐν τῷ λς. tit. τοῦ ε. βιβ. τοῦ κωδ. [Sch. c. VI. 49.]

ὅτε σχῆ παρὰ τοῖς πολεμίοις παῖδα] Ἄνωνίμου.
 ὁρῶθεις μὲν λέγει, ὀφείλειν αὐτὴν αἰτεῖν τῷ αἰχμαλώτῳ
 ἰδίᾳ ἐπιτροπῶν. οὐ λέγει δὲ καλῶς καὶ ἢ οὐσα γὰρ ἐπι-
 τρητὴ λυταί τῷ αἰχμαλώτῳ τοῦ ἐπιτρόπου ἢ τοῦ ἀνήβου, ὡς
 tit. α. tit. κβ. καὶ βιβ. κς. tit. α. διγ. ιδ. τὸ οὖν
 φησὶν ὅτι οὕτως ἔχει, ὅτι ἢ ἔγκνος μὴ αἰτοῦσα τοῖς πρά-
 γμασι κουργάτωρα τιμωρεῖται. ὅπερ ἐστὶ καὶ ἐπὶ τοῦ αἰχμα-
 λώτου αὐτῆς ἀνήβου, τούτεστιν, ἐὰν μὴ αἰτήσῃ κουργάτωρα
 τὰ πράγματα. τὰ γὰρ πράγματα τοῦ αἰχμαλώτου κουργά-
 τωρα ὡς βιβ. κς. tit. α. διγ. ε. καὶ βιβ. μβ. tit. δ.
 γ. ις. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα. [Sch. d.
 49. sq.]

τῷ μαινομένῳ] Τοῦ Ἄνωνίμου. Ἐὰν γὰρ ἀνήβος ἢ
 ἢ μαινῇ, εἰ μὲν ἔχει κηδεμόνα, μὲν ἐπ' αὐτὸν εἰ δὲ μὴ,
 βλαβεῖ ὡς ἀνήβος ἢ νεός, οὐ μὴν ὡς μεμνηὸς κουργάτωρα,
 οὐ ἐστὶν ἀφελίξ, ὡς βιβ. κς. tit. α. διγ. γ. ἀνάγνωθι
 ε. tit. ο. διατ. ζ. καὶ τὸν ι. tit. τοῦ κς. βιβ. [Sch. e.
 50.]

Οὐ μόνον δὲ ἢ μὴ αἰτήσασα τιμωρεῖται, ἀλλὰ
 ἢ ἐπιτηδείως αἰτήσασα τὸν ἔχοντα παραιτήσιν.
 δὲ ὁ τοιοῦτος γέννηται ἐκὼν ἢ ἀναγκασθεὶς, οὐ
 ὠρεῖται ἢ αἰτήσασα. καὶ ἢ καλῶς ὡς ἀνεπιτη-
 νους αἰτήσασα τιμωρεῖται, εἰ καὶ ὁ πρῶτος τοιοῦ-
 τος διδούς ἀμαρτάνει. εἴτε τοῖνον παραιτήσονται,
 ἢ ἀποδοκιμασθῶσιν, ἄλλους ἀνυπερθέτως αἰτεῖν
 λλει.

Ὁ δὲ ἐπιτηδείος ἐν τῷ εὐπορεῖν νομίζεται¹⁾, κἂν
 ἐστὶ τρόπων ἐπιτηδείων. καὶ τῶν προτέρων ἀπο-
 νυμένων ἢ ἀποδοκιμαζομένων, ἢ μὴ εὐθέρως ἄλλους
 μάζουσα οὐ κληρονομεῖ.

δὲ ἐπιτηδείος] Κυρίλλου. Ἐπιτηδίοι κρινόνται
 ὡς οὐ πλούτω. εὐχερῶς δὲ συγγινώσεται αἰτοῦσα πλού-
 τῳ. [Sch. f. VI. 50.]

ἐν τῷ εὐπορεῖν νομίζεται] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς.
 βιβ. μβ. tit. ε. διγ. λκ. ὅτι τὸν κληρονομόν
 τρον ἢ ἀπορία ποιεῖ τὸν δὲ ἐπιτροπὸν οἶχ^{m)} ἢ οὐσία
 ἢ ὑποπτον, ἀλλὰ τὸ ἀπατηλὸν καὶ ἢ κακὴ διοίκησις. ἐν
 ἢ κα. διγ. τοῦ ε. tit. τοῦ κς. βιβ. λέγει, ὅτι οἱ ἀγαθοὶ
 οὐ πρὸς ἐπιτροπὴν ἀξιοπιστότεροί εἰσι καὶ οὐσίας, καὶ
 ματος. ἀνάγνωθι βιβ. κς. tit. ε. διγ. β. καὶ βιβ. ε.
 κωδικος, tit. μς. διατ. γ. [Sch. g. VI. 50.]

ἂν μὴ ἐστὶ τρόπων ἐπιτηδείων] Τοῦ Ἄνωνίμου.
 μὴ ὡς οὐσπεκτος κατηγορεῖται, κἂν εὐπορός ἐστι, καὶ δι-
 ἢ ἢ δίδωσι τὰ ἱκανά, ὡς βιβ. κς. tit. ι. διγ. ε. ζ. καὶ
 ἢ τελεῖ τῆς α. ἰσοτι. [Sch. h. VI. 50.]

καὶ τῶν προτέρων ἀποκινουμένων] Κυρίλλου.
 τῶν προτέρων παραιτησμένων ἢ ἀποκινουμένων, ἢ ἐνός
 ἢ ὡς ὑποπτον ἢ ὀφθαλμῶν, ἢ ἀποθανόντος, μὴ παρα-
 τῆ αἰτήσῃ ἄλλον, ὑποπίπτει. ὡς ὑπόπτον δὲ ἢ λαθάνοντος
 ὠρεῖν αὐτοῦ οὐ χρεωστεῖ. μὴ διοικοῦντα δὲ ἀναγκάζε-
 διοικεῖν παραχρημα. τοῦτο δὲ δεῖξαι, ὅτι σχολάσει ὁ
 ὡς, καὶ αὐτὴ δυνήσῃ, ἐντός μὲντοι ἐναντιοῦ. εἰ δὲ ἐν τῷ
 ἀποθῶσ^{o)} ὁ παῖς, οὐκ ἐγκαλεῖται. [Sch. i. VI. 50.]

Τὸ αὐτὸ ἐστὶ, κἂν εἰ μὴ πάντες, ἀλλὰ τινὲς
 τῶσαντο, ἢ ἀπεκινήθησαν, ἢ ἀπέθανον. ἀπο-

autem vellem, quid ei prosit, si ei ignoscatur, si ip-
 sint egeni. In quid enim succedet? Sed fieri potera-
 ut post tempus petitionis locupletes fierent.

18) non etiam ea, quae puberi non peti-
 curatorem] Ipse enim sibi petit.

19) quae non petit bonis curatorem] Inno-
 minati. Eadem sunt in ea, quae impuberi non peti-
 curatorem: a successione enim repellitur, ut ait: inter-
 dum enim impubes quoque curatorem accipit, ut didi-
 cisti multis locis. et lib. 26. tit. 1. dig. 13. et tit. 5
 dig. 15. et 16 et lib. 27. tit. 1. dig. 11. et tit. 36. lib. 5
 Codicis.

20) cum filium apud hostes habuerit] Inno-
 minati. Dorotheus quidem dicit, eam captivo filio tu-
 torem petere debere. Non recte autem dicit: nam tutela,
 quae iam est, solvitur captivitate tutoris aut impuberis,
 ut Instit. 1. tit. 22. et lib. 26. tit. 1. dig. 14. Quod igitur
 hoc loco dicitur, sic se habet, ut praegnans, quae non
 petit bonis curatorem, puniatur. Quod obtinet etiam
 in filio impubere eius ab hostibus capto, hoc est, si
 bonis curatorem non petierit. Bonis enim captivi cu-
 rator datur, ut lib. 26. tit. 1. dig. 6. et lib. 42. tit. 4.
 dig. 6. et lege ad illud adnotata.

21) furioso] Innominati. Si enim impubes vel
 minor furere coeperit, si quidem tutorem vel curatorem
 habet, manet sub eo: sin minus, accipit ut impubes vel
 minor, nec vero ut furiosus, curatorem, quamdiu minor
 est, ut lib. 26. tit. 1. dig. 3. Lege lib. 5. tit. 70. const. 7.
 et tit. 10. lib. 26.

Non solum autem coeretur, quae non petiit,
 sed et quae data opera petiit eum, qui habet excu-
 sationem. Sed si is factus fuerit sua sponte vel
 coactus, non coeretur, quae petiit. Et quae maligne
 petiit non idoneos, punitur, etiamsi Praetor, qui tales
 dat, delinquit. Sive igitur excusati fuerint, sive im-
 probati, sine mora alios petere debet.

Idoneus autem²²⁾ creditur, si locuples sit²³⁾,
 etiamsi moribus minus idoneus sit²⁴⁾. Et si priores
 removeantur²⁵⁾ vel improbentur, quae non confestim
 alios nominat, non succedit.

22) idoneus autem] Cyrilli. Idonei iudicantur
 moribus, non divitiis. Facile autem ignoscitur ei, si
 locupletem petat.

23) creditur, si locuples sit] Enantiophanis.
 Lege lib. 42. tit. 5. dig. 31. quod heredem suspectum fa-
 ciat inopia: tutorem autem non facultates faciunt su-
 spectum, sed fraus et mala administratio. Dig. autem 21.
 tit. 5. lib. 26. dicit, bonis moribus quantum ad tutelam
 maiorem fidem esse habendam, quam divitiis et digni-
 tati. Lege lib. 26. tit. 6. dig. 2. et lib. 5. Codicis, tit. 46.
 const. 3.

24) etiamsi moribus minus idoneus sit] Innominati. Atqui ut suspectus accusatur, etiamsi sit
 locuples, et satisfacit, vel satisfacit, ut lib. 26. tit. 10.
 dig. 5. 6. et in fine Instit. 1.

25) et si priores removeantur] Cyrilli. Si
 prioribus excusatis aut remotis, aut uno eorum ut
 suspecto vel negligente, aut mortuo, confestim non pe-
 tierit alium, incidit. Ut suspectum autem vel latitan-
 tem non debet eum accusare. Non administrantem au-
 tem compellat statim administrare. Hoc autem accipe,
 quando otium erit Praetori, et ipsa potuerit, intra
 annum tamen. Sin autem interim decesserit filius, nihil
 ei imputatur.

Idem est etiam si non omnes, sed quidam fuerant
 excusati, aut remoti²⁶⁾, aut mortui²⁷⁾. Reiectos

1) Malim γινώσκεται. m) Sic lego. Fabr. οὐκ. n) Lege ἀναγκάζτω. Sic et verti. o) Sic lego. Fabr. ἀνεῖ (sic).

κληθέντας δὲ λέγομεν καὶ τοὺς ἀποκνηθέντας ὡς ὑπόπτους ἢ διὰ ῥαθυμίαν, ἢ ἀδράνειαν. ἔπερ δὲ τῶν λανθανόντων ἢ μήτηρ οὐκ ἐγκαλεῖται· ἐπειδὴ οὔτε ἀποκινεῖν ἐπιτρόπους ὡς ὑπόπτους ἀναγκάζεται^{p)}. δεγείλει δὲ τοὺς ἐπιτρόπους ἀναγκάζειν^{q)} ἐμμύζει, ἵνα μὴ στερεθῇ τῆς κληρονομίας.

ἢ ἀπεκινήθησαν] Ἀωνύμου. Ἐὶ δὲ καὶ ψηφισθῇ προσεχθέντων τῶν κατηγορουμένων ἐτέρους, καὶ μὴ αἰτήσῃ τοῦτους ἢ μήτηρ, ὑποπίπτει, ὡς βιβ. κς'. tit. ε'. dig. δ'. [Sch. k. VI. 50.]

ἢ ἀπέθανον] Ἀωνύμου. Ἐὶ δὲ οἱ ζῶντες ἢ οἱ μὴ ἐξουσατευθέντες ἀρκούσι πρὸς τὴν διοίκησιν τῆς ἐπιτροπῆς, οὐκ ἐγκαλεῖται μὴ αἰτήσασα, ὡς βιβ. κς'. tit. ε'. dig. δ'. [Sch. l. VI. 50.]

ἐπειδὴ οὔτε ἀποκινεῖν ἐπιτρόπους ὡς ὑπόπτους ἀναγκάζεται] Τοῦ Ἐναντιοφανούς. Ομοίως βιβ. κς'. tit. ε'. dig. δ'. ἐναντιοφανὲς δὲ βιβ. ε'. τοῦ κώδικος, tit. λα'. διατ. ε'. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν τῷ εἰρημένῳ dig. παραγεγραμμένα. [Sch. m. VI. 50.]

L. 2. §. 43. D. XXXVIII. 17. Παραγραφήμα αἰτεῖν ὀφείλει, ὅτε πρῶτον ἔσχη ἐχέριαν προκαθεζομένου τοῦ πραίτωρος· εἰ μὴ διὰ νόσον ἢ μεγάλην ἑτέραν αἰτίαν ἐνεποδίσθη, δι' ἣν οὔτε ἑτέρω ἡδυνήθη ἐντελεσθαι αἰτήσαι τὸν ἐπίτροπον. ἢ δὲ συγγνώμη τὸν ἐνιαιτὸν οὐ παρόρχειται. εἰ δὲ μελλούσης αὐτῆς αἰτεῖν ὁ παῖς ἀποθάνῃ, οὐ τιμωρεῖται.

§. 44. 45. Ἐάν ληγάτον μέγα καταλειφθῇ τῷ παιδί ὑπὸ αἵρεσιν τοῦ μὴ λαβεῖν ἐπίτροπον, καὶ διὰ τοῦτο ἢ μήτηρ οὐκ ἦτησε, συγγινώσκειται, ἔάν τὸ ληγάτον πλέον ἔσῃ τῆς ἐκ τοῦ μὴ ἐπιτροπευθῆναι συμβάσης ζημίας. καὶ οἱ στρατηγοὶ γὰρ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν μὴ δεδωκότες ἐπιτρόπους ἐνάγονται ἐπὶ τῇ ὑπερβαίνουσῃ ζημίᾳ· εἰ μὴ τις εἴποι, τὴν αἵρεσιν ὡς ἐναντίαν νόμον οὐσαν συγχωρεῖσθαι, ὡς καὶ ἄλλας, ἢ ὀφείλει τὴν μητέρα κουράτωρα αἰτήσαι. ὑπόθου δὲ γενικῆν εἶναι τὴν κώλυσιν. συγγινώσκειται καὶ οὐκ ἐγκαλεῖται ὡς μὴ αἰτήσασα βασιλεῖα, συγχωρηθῆναι τὴν αἵρεσιν. εἰ δὲ καὶ ἀπόρῳ ὄντι οὐκ ἦτησε, συγγινώσκειται. ὑπὲρ αὐτοῦ γὰρ ἐποίησεν, ἵνα ὡς ἀδικητός μὴ ὀχλείται^{r)}.

ἔάν ληγάτον μέγα] Κυρίλλου. Ἐάν ληγατευθῇ τι τῷ υἱῷ, εἰ ἐπίτροπον μὴ παρόρχει^{s)}, συγγινώσκειται ἢ μήτηρ μὴ αἰτούσα, καὶ ὁ στρατηγός, εἰ μείζων ἢ ἡ ζημία ἐντείνθη^{t)}. τὸ αὐτὸ κἂν ἄπορος ἢ ἡ αὐτὴ ἐγγραφή κληρονομία, ἐφ' ᾗ ἀποκαταστήσῃ αὐτῷ μετὰ τὴν ἡβην, καὶ ἐκωλύθη δοῖναι ἱκανά. [Sch. n. VI. 50. sq.]

συγχωρεῖσθαι] Ἀωνύμου. Περὶ συγχωρουμένης αἵρεσεως ἔγνω βιβ. κη'. tit. ζ'. [Sch. o. VI. 51.]

συγχωρηθῆναι τὴν αἵρεσιν] Δωροθέου. Τὸ μήτε ἐπίτροπον, μήτε κουράτωρα σχεῖν. [Sch. p. VI. 51.]

§. 46. Ἐάν τις τὴν ἰδίαν γυναῖκα γράψῃ κληροτόμου, καὶ ἀξίωσῃ αὐτὴν ἐφ' ἡβῶ γενομένῳ τῷ παιδί τὴν κληρονομίαν ἀποκαταστήσαι, συγχωρήσας αὐτῇ τὴν ἱκανοδοσίαν, μὴ αἰτούσα ἐπίτροπον συγγινώσκειται. εἰ δὲ μὴ συγχωρηθῇ τὴν ἱκανοδοσίαν, οὐ συγγινώσκειται· ὀφείλει γὰρ ἔχειν ἐπίτροπον εἰς τὸ λαβεῖν αὐτήν. ἔάν τῆς μητρός περὶ τὴν αἴτησιν ὑπερθεμένης υἰοθετηθῇ ὁ παῖς, καὶ ἄνηβος ἀποθάνῃ, οὐ δίδεται αὐτῇ κατὰ τοῦ υἰοθετήσαντος ἢ ἐκ τοῦ συμφώνου ἀπαίτησις.^{u)}

συγχωρήσας αὐτῇ τὴν ἱκανοδοσίαν] Τοῦ Ἐναντιοφανούς. Περὶ τῆς τοιαύτης ἱκανοδοσίας ἀνάγνωθι βιβ. λς'.

autem dicimus et eos, qui sunt remoti ut suspect vel propter negligentiam, vel ignaviam. Propter et autem, qui latitant, mater non incusatur: quoniam nec necesse habet tutores remove ut suspectos²⁸. Debet autem tutores compellere, se miscere tutela ne repellatur ab hereditate.

26) aut remoti] Innominati. Sed et si decretum fuerit, ei, qui accusatur, adiungi alios, et hos mater non petierit, incidit, ut lib. 26. tit. 6. dig. 4.

27) aut mortui] Innominati. Si autem qui videntur, aut non sunt excusati, sufficiant ad tutelae administrationem, non imputatur ei, si non petierit, ut lib. 2 tit. 6. dig. 4.

28) quoniam nec necesse habet tutores remove ut suspectos] Enantiophanis. Similitur lib. 26. tit. 6. dig. 4. Contrarium autem videtur lib. Codicis, tit. 31. const. 6. et lege ad dictum dig. a notata.

Confestim petere debet, cum primum habuerit copiam sedentis Praetoris: nisi infirmitate vel alia magna causa impedita fuerit, propter quam neque alii potuit mandare, ut peteret tutorem. Venia autem annuam non excedit. Sed si, cum ipsa esset petitus filius mortuus sit, non punitur.

Si amplum legatum²⁹) filio relictum sit sine conditione, ne acciperet tutorem, et propterea mater non petierit, ei ignoscitur, si legatum amplius sine quam damnum, quod evenit ex eo, quod tutorem non habuerit. Nam et magistratus municipales, qui habent causam tutores non dederunt, conveniuntur nomine damni, quod superat legatum: nisi quis dixerit conditionem ut legi contrariam remitti³⁰), ut alias, aut matrem debere petere curatorem. Potest autem, generalem esse prohibitionem. Ignoscitur et non imputatur, quod a Principe non petierit, remitteretur conditio³¹) Quodsi etiam ego non petierit, ignoscitur ei: pro eo enim fecit, ut non inquietetur ut indefensus.

29) si amplum legatum] Cyrilli. Si quid sine legatum fuerit, si tutorem non habuerit, ignoscitur matri non petenti, et magistratui municipali, si mater sit damnum exinde exortum. Idem est, et si solvens non sit, aut ipsa heres scripta sit, ut restituat ei propter non petentem, et prohibita fuerit satisfacere.

30) remitti] Innominati. De conditione, quae remittitur, didicisti lib. 28. tit. 7.

31) ut remitteretur conditio] Dorothei. non habeat tutorem, nec curatorem.

Si quis uxorem suam scripsit heredem, eamque rogaverit, ut filio puberi facto restitueret hereditatem et ei remiserit satisfactionem³²), ei tutorem non petenti ignoscitur. Quodsi ei remissa satisfactio non fuerit, non ignoscitur: debet enim habere tutorem et eum accipiendam. Si cum mater cessasset in petitione³³), filius arrogatus fuerit, et impubes obierit, non datur ei adversus arrogatorem ex stipulatione³⁴).

32) et ei remiserit satisfactionem] Enantiophanis. De eiusmodi satisfactione lege lib. 36. tit. 3.

p) Fabr. ἀναγκάζεται (sic). q) Fabr. ἀναγκάζειν. r) Lege ὀχλείται. s) Lege σχῆ, habuerit. παράσχη est praebuerit. t) legendum εἰ μείζων ἢ τῆς ζημίας ἐντείνθη sc. τὸ ληγάτον, si legatum maius est damno exinde orto. u) §. 47. L. 1. D. h. t. praetermissa est in Basil.

ι. γ. και βιβ. ζ. του κώδικος, τι. μθ. διατ. ζ. ητις συ-
 ωρει τοις ανιουσιν αυτην ει μη ζητωσ ο διαθεμενος ελπειν
 αυτην δοθηναι, η ο βαρηθεισ εδευτερογαμησεν, ειτε πατηρ,
 τε μητηρ. [Sch. q. VI. 51.]

εαν της μητροσ περι την αιτησιν υπερωθεμε-
 ησ] Κυριλλου. Ει μετα το αιτησαι αυτην λαβω τον υιον εις
 εσιν, και αποθανη ανηθοσ, ου κινει κατ' εμου την εκ στι-
 ουλατου. [Sch. r. VI. 51.]

η εκ του συμφωνου απατησισ] Του Ανωνιμου.
 ερι ταυτης εγνωσ βιβ. α. τι. ζ. διγ. ιθ. ανυγνωθι και
 β. κη. τι. ζ. διγ. μ. [Sch. s. VI. 51.]

κθ. ν) Μοδεστ. Της μητροσ εξ αδιαθετου κλη-
 ρονομουσι παντες οι παιδεσ, ει και εκ διαφορων εισι
 ιμων.

της μητροσ εξ αδιαθετου] Κυριλλου. Οι εκ διαφο-
 ρων πατερων ομοιωσ κληρονομουσι την μητερα. [Sch. t. VI. 51.]

λ. Παυλ. Παντες οι παιδεσ, και οι θετοι, και
 των θετων παιδεσ προτιμωνται της μητροσ του
 λευτησαντοσ. w)

παντες οι παιδεσ] Του αυτου. Ο θετοσ υιοσ, και ο
 του πατρσ αποκλειει τη μητηρ. [Sch. u. VI. 51.]

λα. Ιδεμ. Και η υπεξουσια μητηρ κληρονομιε
 υ υιοσ. απειπων*) ο υιδε τη μητροσ κληρονομια,
 αν υπεισελθωσι την κληρονομιαν οι αδελφοι αυτης
 αλλοι y) συγγενεισ, εξουσιαν εχει εντοσ ενιαυτου
 ταμελεσθαι z) και αυτη γαρ η διακατοχη ενιαυ-
 τια εστιν.

απειπων ο υιοσ τη μητροσ κληρονομια] Του
 αυτου. Ο υιοσ παραιτουμενοσ δυναται εσω ενιαυτου μετα-
 λεισθαι, ει μηδεισ προσελθη. [Sch. x. VI. 51.]

εντοσ ενιαυτου] Του Ήναντιοφανουσ. Η ζ. διαταξις
 ι λα. τι. του ζ. βιβ. του κωδικου τουσ σοδουσ ειπεν ερειν
 τοιουτον δικαιοσ εσω τριετασ μετα διαστιξεωσ. ανυγνωθι
 βιβ. ια. τι. α. διγ. ιθ. οτι δε και μετα την ζεπου-
 τιοσ ανυγνωθιται τισ αδιτευσαι και αποκατασθησαι, εγνωσ
 β. ιζ. τι. α. διγ. ιε. και τουτον του βιβ. τι. ις. διγ. β.
 μ. ζ. ανυγνωθι βιβ. α. του κωδικου, τι. ιη. διατ. β.
 γγνωθι τουτου του βιβ. τι. θ. διατ. α. [Sch. y. VI. 51.]

λβ. Ιδεμ. Όσα φυλαττεται μητροσ υποουσησ,
 ι αδελφων b) δημοπατριων τω τελευτησαντι φουσι-
 ν, τα αυτα c) κρατει και θετων υποντων.

οσα φυλαττεται] Κυριλλου. Και οι θετοι αδελφοι ωσ
 υκοι κυλουνται μετα της μητροσ. [Sch. z. VI. 51.]
 τα αυτα κρατει] Ανωνιμου. Απερ εγνωσ διγ. β.
 ατι ιε. [Sch. a. VI. 51.]

λγ. Και. Εφ' οσον διασκεπτεται ο του τελευ-
 ταντοσ αυτεξουσιοσ παισ, ηρηται το δικαιοσ της
 ροσ.

εφ' οσον διασκεπτεται] Κυριλλου. Διασκεπτομενοσ
 εμαγκυπατου υιοσ, ου καλειται η μητηρ. [Sch. b. VI. 51.]

λδ. Ιδεμ. Και επεξουσιοισ ουσι τοις παισιν η
 ρωσ διαφειρει κληρονομια.

και επεξουσιοισ ουσι τοις παισιν] Του αυτου.
 οι επεξουσιοι κληρονομουσι την μητερα. [Sch. c. VI. 51.]

λε. Πομπων. d) Όσakis μη κληθη ο προσδοκω-
 ρσ την μητερα προλαμβανειν, μινει το δικαιοσ
 ησ ακεραιοσ. τυχον γαρ κνοφοροουμενοσ ελιπιό-

lib. 6. Codicis, tit. 49. const. 6. quae adscendentibus eam
 remittit: nisi testator nominatim iusserit eam praestari,
 aut qui oneratus est, ad secundas nuptias transierit,
 sive pater, sive mater.

33) si cum mater cessasset in petitione]
 Cyrilli. Si postquam ea petiit, filium arrogavero, et
 impubes obierit, non movet adversus me actionem ex
 stipulatu.

34) ex stipulatu actio] Innominati. De ea di-
 dicisti lib. 1. tit. 7. dig. 19. Lege et lib. 28. tit. 6.
 dig. 40.

XXIX. Modest. Matri ab intestato 1) succedunt L. 4.
 omnes liberi, etiamsi ex diversis sint matrimoniis. D.
 XXXVIII. 17.

1) matri ab intestato] Cyrilli. Qui sunt ex
 diversis patribus, matri aequae succedunt.

XXX. Paul. Omnes filii 1), etiam adoptivi, et L. 5. pr.
 filii adoptatorum praeferuntur matri defuncti. §. 1. D. eod.

1) omnes filii] Eiusdem. Filius adoptivus eiusque
 filius matrem excludit.

XXXI. Idem. Etiam mater, quae in potestate L. 6. pr.
 est, filio succedit. Filius, qui paternam hereditatem §. 1. D. eod.
 recusavit 1), priusquam potestatem adierint fratres
 eius, aut alii cognati, potest intra annum 2) poeni-
 tentiam agere: nam et ipsa bonorum possessio an-
 nalis est.

1) filius, qui maternam hereditatem recu-
 savit] Eiusdem. Filius recusans hereditatem, intra
 annum potest poenitentiam agere, si nullus adierit.

2) intra annum] Enantiophanis. Constitutio 6.
 tit. 31. lib. 6. Codicis dicit, suos habere hoc ius intra
 triennium cum distinctione. Lege et lib. 11. tit. 1. dig. 12.
 Etiam post repudiationem cogi aliquem adire et resti-
 tuere, didicisti lib. 36. tit. 1. dig. 15. et huius lib. tit. 16.
 dig. 2. them. 7. Lege lib. 1. Codicis, tit. 18. const. 2.
 Lege huius lib. tit. 9. const. 1.

XXXII. Idem. Quae servantur 1), si extet mater I. 7.
 et fratres consanguinei naturales defuncto, eadem D. eod.
 obtinent 2) etiam extantibus adoptivis.

1) quae servantur] Cyrilli. Fratres quoque ad-
 optivi ut naturales cum matre vocantur.

2) eadem obtinent] Innominati. Quae didicisti
 dig. 2. themate 15.

XXXIII. Cai. Quamdiu deliberat 1) defuncti L. 8.
 filius emancipatus, in suspenso est ius matris. D. eod.

1) quamdiu deliberat] Cyrilli. Deliberante filio
 emancipato, mater non vocatur.

XXXIV. Idem. Etiam ad liberos in potestate L. 9.
 constitutos 1) materna hereditas pertinet. D. eod.

1) etiam ad liberos in potestate constitu-
 tos] Eiusdem. Filii quoque, qui in potestate sunt,
 matri succedunt.

XXXV. Pompon. Quoties non fuerit vocatus 1), L. 10. §. 1.
 qui matri sperabatur praecedere, manet ius eius in- D. eod.
 tegrum. Fortasse enim postumus, qui sperabatur, non

v) L. 3. D. h. t. praetermissa est in Basil. w) §. 2. L. 5. D. h. t. praetermissa est in Basil. x) Inde a voce απειπων
 . D. h. t. exhibetur in Syn. p. 401. y) Syn. οί addit ante άλλου. z) Sic lego. Fabr. μεταμείλισθαι. a) L. 7. D. h. t.
 ur in Syn. p. 402. et Harm. V. 8. §. 73. b) Syn. habet. . . . σης και αδελφών. Leuncl. in marg. veram lectionem
 tuit. c) Harm. pro τα αυτα habet τουαυτα. d) Fabr. Πομπων.

μινος οὐκ ἐτέχθη, ἢ αἰχμάλωτος προσδοκώμενος^{ε)} ἢ υποστρέφειν οἶχ^{ι)} ὑπέστρεψεν.

ὁσάκις μὴ κληθῆ] Τοῦ αὐτοῦ. Ριῦ ἐπιζομένου εἰκτεσθαι ἢ αἰχμάλωτου ὄντος, ἤρηται τὰ δίκαια τῆς μητρός. [Sch. d. VI. 52.]

L. 3.
C. VI. 56.

λς. Ἡβ) μήτηρ μὴ αἰτήσασα ἐπίτροπον τῶ παιδί οὐ κληρονομεῖ αὐτόν, ἐὰν ἀνήβος τελευτήσῃ. εἰ δὲ ἐφηβος γενόμενος τότε τελευτήσῃ, καλῶς αὐτὸν κληρονομεῖ.

ἢ μήτηρ μὴ αἰτήσασα ἐπίτροπον τῶ παιδί] Θαλαλαίου. Τὸ νόμιμον τῆς διατάξεως εἴρηται σοι ἐν τῶ de tutelis μονοβιβλῶ, ὑπὸ τῶν τι. ἐκείνων, ὅς ἐστι, qui petant tutores, et ubi petantur. [Sch. e. VI. 52.]

Τὸ κατὰ πόδας. Αἱ μητέρες, αἵτινες ἐφήβους ἀπεβόλοντο παῖδας, εἰ καὶ ἀνήβους αὐτοῖς ἐπίτροπους οὐκ ἤτησαν, τῇ praescriptioni τοῦ μὴ αἰτηθέντος ἐπιτροπῶν εἰς ἀποκλειστέαν αὐτῶν τὴν κληρονομίαν μηδαμῶς ὀφείλουν παραγραφῆναι, δὴλόν ἐστιν. [Sch. e. VI. 52.]

Τοῦ αὐτοῦ. Ἀνάγνωθι τὸν εἰρημένον μοι τι. τοῦ de tutelis μονοβιβλῶ, ἵνα γνῶς τελειῶς τὰ τῆς διατάξεως νόμιμα. [Sch. e. VI. 52.]

L. 4.
C. eod.

λζ. Εἰ^{h)} τις γυνὴ τὴν θρησκείαν ἤτοι τὴν πίστιν^{ι)} μηδαμῶς τῶ πρώτῳ ἀνδρὶ, ἐξ οὗ παῖδας ἢ θυγατέρας οὐκ εἶχε, τῇ τῶν γάμων ἐπιβίβει παρέσχεν· ἐκ τοῦ φανερωτάτου νομίμου ἄτιμος ἔστω, εἰ μὴ τὸν τοιοῦτον σπῖλον βασιλικῆ εὐεργεσίᾳ αὐτῇ συχωρήσει^{κ)}. ἐὰν δὲ παῖδες ὦσιν ἢ θυγατέρες, καὶ τῇ σῆ φιλοτιμίᾳ^{λ)} τὴν τῆς ἀτιμίας ἀπαλειψῆν ἐπιτρέπομεν, καὶ τῶν λοιπῶν τιμωριῶν τὴν ἀναίρειν· εἴγε πασῶν τῶν ὑποστάσεων, αἵτινες ἦσαν ἐν καιρῶ τῶν γάμων, τὴν μέσην, τοῦτέστι, τὴν ἡμίσειαν τῶ νόμῳ ἢ τῇ θυγατρὶ, ἢ τοῖς υἱοῖς, ἢ ταῖς θυγατρῶσι δωρήσεται, οὓς εἶχε, καὶ πάσης τῆς τῶν δωριῶν συνθηθείας πληρωθείσης, μηδὲ παρακατασχεθείσης τῆς χρήσεως. ὅπερ μὲν οὖν ἡμῖς, ἐὰν δύο παισὶν ἢ θυγατρῶσιν, ἢ πλείοσι δωρήσεται, καὶ ἀπὸ τοῦ κληροῦ τοῦ μητρικοῦ^{μ)} εἰς ἢ μία, ἢ ἄλλος ἢ ἄλλη ἐκ τούτων ἀδιάθετος τελευτήσῃ, αἰεὶ εἰς τοὺς περιόντας ἀδελφοὺς ἢ τὰς ἀδελφὰς βουλόμεθα ἀνήκειν, ἄνευ τῆς ἄλλης οὐσίας τοῦ παιδός· εἰς ταύτην γὰρ οὐ προτιμῶνται. ἐὰν δὲ πᾶσαι^{ν)} ἢ πάντες ἀδιάθετοι τελευτήσωσιν, τῆς σκληρᾶς τύχης πρὸς τὴν μητέρα αἰ παραμυθῆναι ἐξ ἀκεραίου ὑποστρέψουσιν· οὕτω δηλαδὴ, ἵνα τοῦτο τῶ ἡμῖς, ὅπερ τοῖς υἱοῖς ἢ ταῖς θυγατρῶσιν ἐδωρήσατο, ἀδιαθέτων τῶν παίδων ἢ τῶν θυγατέρων τελευτώντων, πάλιν αὐτῇ^{ο)} κεχωρισμένως ἐκ τῆς τοῦ ἐσχάτου υἱοῦ ἢ τῆς θυγατρὸς κληρονομίας κατ' ἐξαιρετικὸν λάβῃ πεκούλιον.

εἰ τις γυνὴ] Θεοδώρου. Ἡ πρὸ τοῦ νομίμου χρόνου δευτερογαμούσα γυνὴ ἀτιμῶνται· εἰ μὴ ἄρα βασιλέως ἐδέσθη, ἢ ἐδωρήσατο τὸ ἡμισυ τῶν ἰδίων πραγμάτων τοῖς ἐκ τοῦ πρώτου ἀνδρός τεχνείων αὐτῇ, μηδὲ τὸν οὐσούφρουκτον παρακρατήσασθαι^{ρ)}. μὲμνησο τῆς α. διατ. τοῦ θ. τι. τοῦ ε. β. β. καὶ ἀνάγνωθι τὴν κβ. νεαράν προστιθεμένην, ὅτι τελευτώντων πάντων τῶν παίδων αὐτῆς κληρονομεῖ εἰς ἃ αὐτοῖς ἐδωρήσατο. [Sch. f. VI. 52.]

ε) Sic lego. Fabr. προσδοκώμενος. f) Sic lego. Fabr. οὐκ. g) L. 3. C. h. t. legitur in Syn. p. 402. et apud Harm. 8. §. 79. h) Basilica exhibent τὸ κατὰ πόδας constitutionis. l. 4. C. h. t. legitur in Syn. p. 402. i) Verba ἢτοι τίστιν desunt in Syn. k) Inde a voce συχωρήσει Syn. pergit: οὕτω μέντοιγε, ὥστε, εἰ παῖδας ἔχοι, πᾶσιν τῶν ὑποστάσεων — δωρήσεται. Verba οὓς εἶχε — πληρωθείσης Syn. omittit. Deinde pergit: μηδὲ παρακατασχεθείσης τῆς χρήσεως ἀλλὰ καὶ τελευτώντων ἐνδὲ τῶν παίδων τοῖς περιόντας ἀδελφοὺς λαμβάνειν τὸ μέρος αὐτοῦ. ἐν δὲ πάντες ἀδιάθετοι τελετήσωσιν κ. τ. λ. usque ad ὑποστρέψουσιν. Reliqua in Syn. desunt. l) Id est etiam tuae indulgentiae, quasi Praefec Praetorio, ad quem data est const. hoc concessum sit. Sed legendum καὶ αἰτήσῃ φιλοτιμίαν, et impetraverit indulgentiam ut ex textu Codicis cognoscis. Ultimam versionem recepi. m) Codex habet sorte fatali. Basilicorum architecti legis videntur sorte materiam. Κληρὸς et significat sortem, et hereditatem. n) Sic legendum. Fabr. πᾶσα. o) lege αὐτὴν Fabr. αὐτῇ. p) Lege παρακρατήσασα.

est natus, aut captivus, qui sperabatur reversuru non est reversus.

l) quoties non fuerit vocatus] Eiusden Cum filius speratur nasci, aut in hostium potestate es pendent iura matris.

XXXVI. Mater, quae filio tutorem non petiit^{l)} ei non succedit, si decesserit impubes. Sin aute. pubes factus decesserit, recte ei succedit.

l) mater, quae filio tutorem non petiit Ius constitutionis traditum tibi est libro singulari i tutelis sub illo titulo, qui petant tutores, et ubi p tantur.

Τὸ κατὰ πόδας. Matres, quae puberes amiseru filios, licet eis impuberibus tutores non petieru praescriptione nun petiti tutoris ad excludendam eoru successionem minime debere praescribi, certum est.

Eiusdem. Lege dictum a me titulum libri singula de tutelis, ut perfecte intelligas iura constitutionis.

XXXVII. Si qua mulier^{l)} nequaquam religione sive fidei priori viro, ex quo filios seu filias n habebat, nuptiarum festinatione praestiterit: ex iu notissimo infamis sit²⁾, nisi huiusmodi maculam l periale beneficium ei remittat. Sin autem filii si seu filiae, et impetraverit indulgentiam, infami abolitionem permittimus, et ceterarum poenarum a tiquationem³⁾: si quidem facultatum omnium, qu fuerunt tempore nuptiarum, medietatem, hoc est, d midiam filio vel filiae, vel filiis vel filiabus don verit, quos habebat, et omni donationum solenn tate⁴⁾ completa, nec retento quidem usufructu. Que quidem semissem, si duobus filiis seu filiabus, plu busve donaverit, et ex hereditate materna unus v una, seu alius vel alia ex his intestatus vel intesta obierit, semper ad superstites fratres vel sorores volumus pertinere, absque aliis filii facultatibus. his enim non praefertur. Sin autem universi v universae intestati diem obierint, durae fortunae v matrem solatia⁶⁾ ex integro revertentur: ita scilicet hunc semissem, quem filiis vel filiabus donaver. intestatis filiis vel filiabus diem obeuntibus, rurs ipsa separatim⁷⁾ ab ultimi filii vel filiae heredita praecipuum capiat peculium.

l) si qua mulier] Theodori. Mulier, quae an tempus legitimum iterum nubit, fit infamis: nisi Pri cipi preces obtulerit, aut semissem bonorum suoru filiis ex priore viro ei natis donaverit, ne usufruc quidem retento. Memineris const. l. tit. 9. lib. 5. et lej Novellam 22. quae addit, si omnes eius liberi obierit eam succedere in his, quae illis donaverat.

ἄτιμος ἔστω] Θαλελαίου. Ἐν τῇ διατάξει μέρος ἐστὶ τῆς α'. διατάξεως τοῦ de secundis nuptiis tit. τοῦ 9. tit. 9. lib. 5. Codicis. καὶ γὰρ καὶ ὁ αὐτὸς βασιλεὺς ἐστὶ, ὁ αὐτὸς ὑπάτος, καὶ πανταχοῦθεν δείκνυται ἡ αὐτὴ διατάξις. ὅσα μὲν οὖν ἐν ἐκείνῃ τῇ διατάξει νενομοθέτηται, καὶ ἄλλοις τιμωρίας κατὰ τῆς γυναικὸς τῆς δευτερογαμίας πρὸ τοῦ πενθίμου, τοῦ προτέρου ἀνδρὸς παίδων ὑπόν, ἔγνω ἐν ἐκείνῃ τῇ διατάξει. ἐνταῦθα δὲ φησιν, ὅτι, μὴ παῖδες εἰσι, καὶ οὕτως μὲν ἀτιμοῦνται· εἰ μὴ ἄρα βασιλικὴ χάρις αὐτὴν ἀνακαλεῖται. ταῖς δὲ λοιπαῖς τιμωρίαις κείσθω¹⁾. εἰ δὲ παῖδες ὑπείσιν αὐτῇ, δι' ὧν τιμωρηθῆναι, τὴν τῆς ἀτιμίας ἀπαλειψὴν ἔχει, καὶ τῶν λοιπῶν τιμῶν συγκολληθῆναι, εἴγε τῶν πραγμάτων πῶτων, ἅπερ ἐστὶν ἢ ἐν τῷ καιρῷ τῶν γαμῶν, τὸ ἡμῖν τῷ νόμῳ ἢ τῇ φύσει, ἢ τοῖς νόμοις, ἢ ταῖς θρησκευτικαῖς δοξασίαις τοῖς οὖν αὐτοῖς οὐσίαις ἐκ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς· καθαρῶς μέντοι καὶ τῆς τῆς ἐν ταῖς δωρεαῖς συνηθείας κληρονομήσης, καὶ μηδὲ ἀποφροῦκτον παρακαταουμένον. καὶ ἐὰν δωρηθῆται τοῦτο ἡμῖν δύο ἢ πλείοσι παισὶ, καὶ εἰς ἐξ αὐτῶν τελευτήσῃ ἀδελφός, ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν κληρονομεῖται. εἰ δὲ πάντες ἀδελφοὶ ἐτελεύτησαν, τότε ἡ μήτηρ κληρονομεῖται· ἵνα μέντοι ἡμῖν, ὅπερ αὐτῇ²⁾ ἐδωρησάτο, κατ' ἐξαιρέτον εἰς αὐτὴν στραίῃ, παντῶν ἀδιαθέτων τελευτησάντων. [Sch. g. VI. 53.]

Θαλελαίου. Σαφές γάρ ἐστιν, ὅτι ἡ ἐν τῷ πενθίμῳ χρόνῳ ἡράσσα ἀτιμοῦνται. [Sch. g. VI. 53.]

καὶ τῶν λοιπῶν τιμωριῶν τὴν ἀναίρεσιν] Τοῦ αὐτοῦ. Τῶν τιμωριῶν λέγει τῶν κειμένων ἐν τῇ εἰρημένῃ διατάξει τοῦ ε'. βιβλίου. [Sch. h. VI. 53.]

ἡ τῶν δωρεῶν συνηθείας] Τοῦ αὐτοῦ. Τουτέστιν, ἐν οἷς χρεία ἐστὶν ὑπομημάτων πράξεων, πραχθῶσι τὰ κληρονομία, καὶ γίνονται³⁾ καὶ ἡ τῶν πραγμάτων παραδοσῶσι. [Sch. i. VI. 53.]

ἡ τὰς ἀδελφάς] Τοῦ αὐτοῦ. Σημειῶσαι, ὅτι καὶ αἱ γυναῖκες προτιμῶνται τῆς μητρός ἐπὶ τοῦτο τοῦ θέματος εἰς ἡμῖν· οὕτως γὰρ ἔχει, quem semissem, ὡς εἶναι δῆλον, εἰς τὴν ἄλλην οὐσίαν τοῦ παιδὸς οὐ προτιμῶνται τῆς μητρός ἀδελφοὶ καὶ αἱ ἀδελφαὶ τοῦ τελευτησάντος ἢ τῆς τελευτήσας. [Sch. k. VI. 53.]

ἡ τὴν σκληρὰς τύχης — αἱ παραμυθία] Τοῦ αὐτοῦ. Τὰς παραμυθίας τῆς σκληρᾶς τύχης. ἔξ ὧν γὰρ πάντας ἐκ τῶν παίδων, εὐρίσκειται ἡ μήτηρ τὸ ἡμῖν πάλιν λαμβάνουσα. [Sch. l. VI. 53.]

ἡ χωρισμένως] Τοῦ αὐτοῦ. Τοῦτο πρὸς τὸ παλαιὸν νόμον ἔκειτο, ὅτι ὁ θεὸς καὶ οἱ ἄλλοι ἀδελφοὶ μέρος ἐλάμβανον ἀπὸ τῆς μητρός· τότε ἡ μήτηρ τοῦτο τὸ ἡμῖν καθαρὸν ἔλαβε· καὶ οὕτως τὰ λοιπὰ πρὸς αὐτοὺς ἐμερίζετο. [Sch. m. VI. 53.]

ἡ μήτηρ. Ὅσακις⁴⁾ μήτηρ κληρονομήσει υἱὸν ἴδιον ἢ ἀτέρα ἐξ ἀδιαθέτου, εἰ μὲν μὴ δευτερογαμήσει ἐπὶ τὴν τοῦ παιδὸς τελευτήν, μενέτω τέλειον ἔχουσα εἰς αὐτὴν περιελθόν κέρδος. ἐὰν δὲ δευτερογαμήσῃ, τὰ μὲν ἔξωθεν εἰς τὸν υἱὸν περιελθόντα κέρματα ἔχεται· ὅσα δὲ ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας εἰς τὸν υἱὸν ἦλθον, τούτων τὴν χοίρην ἔχεται· τὴν δευτερογενῆ φυλαττεῖται τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ταῖς ἀδελφαῖς τοῦ τελευτήσαντος παιδός. τοῦτο γὰρ κρατεῖ καὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων, ἅπαντα ἐκέρδανε παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἢ δευτερογαμήσασα γυνή.⁵⁾

ἡ ὁσακις μήτηρ] Θεοδώρου. Ἡ κληρονομοῦσα τὸν υἱὸν ἴδιον, ἐὰν δευτερογαμήσῃ, ἐκπίπτει τῆς δευτερογενῆς ὡς ἔσχεν ἀπὸ τοῦ ἴδιου πατρὸς πραγμάτων· τῶν γὰρ ἰδικῶν οὐ στερεῖται. ἴσθι δὲ, ὅτι τοῦτο κεκαυνομένηται· σήμα γὰρ ἡ δευτερογαμοῦσα μήτηρ οὐκ ἀπόλλυσι τὴν κληρονομίαν τοῦ ἴδιου παιδός κατὰ τὰς διατάξεις νεαρὰς. [Sch. n. VI. 53.]

ἡ κατὰ πόδας. Ἡ μήτηρ, ἥτις τελευτήσαντος τοῦ υἱοῦ θυγατρὸς χωρὶς παιδῶν, ἐκ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου

2) infamis sit] Thalelai. Haec constitutio est pars constitutionis l. tit. de secundis nuptiis, qui est tit. 9. lib. 5. Codicis. Nam est et idem Imperator, et idem Consul, et undique ostenditur, esse eandem constitutionem. Quae igitur in illa constitutione sancita sint, et quas statuat poenas in mulierem, quae iterum nupsit ante tempus ductus, si extent liberi ex priore viro, in illa const. didicisti. Hoc loco autem dicit, si non sint liberi, sic quoque fieri infamem: nisi gratia Principis eam revocaverit. Ceteris autem poenis subiaceat. Sed si extent ei filii, per quos est punienda, infamiae abolitio, et ceterarum poenarum remissio ei conceditur, si quidem omnium bonorum, quae ei sunt tempore nuptiarum, semissem donaverit filio vel filiae, filiis vel filiabus ex priore viro procreatis: pure tamen et omni donationum solennitate completa, nec retento quidem usufructu. Et si hunc semissem donaverit duobus pluribusve filiis, et ex his unus intestatus obierit, a fratribus ei succeditur. Sin autem omnes intestati diem obierint, tunc mater succedat: ita tamen, ut semis, quem ipsa donaverat, tanquam praecipuum ad ipsam revertatur, si omnes intestati decesserint.

Thalelai. Est enim manifestum, eam, quae intra tempus luctus nupsit, infamem fieri.

3) et ceterarum poenarum antiquationem] Eiusdem. Poenarum dicit, quae positae sunt in dicta a me constitutione libri 5.

4) donationum solennitate] Eiusdem. Hoc est, ut in quibus opus est monumentorum confectione, fiant monumenta et procedat quoque rerum traditio.

5) vel sorores] Eiusdem. Nota, sorores quoque hoc casu praeferrī matri in semisse: sic enim habet, quem semissem, ut manifestum sit, in reliquis filii bonis non praeferrī matri fratres et sorores defuncti defunctae.

6) durae fortunae — solatia] Eiusdem. Durae fortunae solatia. Nam cum omnes amisit filios, invenitur mater rursus semissem accipere.

7) separatim] Eiusdem. Hoc vetri iure constitutum erat, cum patruus et ceteri agnati partem matris minuebant: tunc mater hunc semissem purum accipiebat: et sic reliqua inter eos dividebantur.

XXXVIII. Quoties mater¹⁾ filio suo filiaeve ab intestato succedet, si quidem matrimonium secundum^C post filii mortem non contraxerit, integrum lucrum retineat, quod ad eam pervenit. Sin autem iterum nupsit, habeat quidem bona, quae extrinsecus ad filium pervenerunt: quae autem ex bonis patris ad filium venerunt, eorum habeat usumfructum: proprietatem vero²⁾ servet fratribus et sororibus filii defuncti³⁾. Hoc enim obtinet et in reliquis bonis, quae a priore viro lucrata est⁴⁾ mulier, quae iterum nupsit.

1) quoties mater] Theodori. Quae filio suo succedit, si iterum nupsit, proprietatem amittit bonorum, quae filius a patre suo habuit: nam propriis eius bonis non privatur. Scias autem, hoc esse innovatum: hodie enim mater, quae iterum nubit, non amittit hereditatem filii sui secundum Novellas constitutiones.

2) κατὰ πόδας. Mater, quae defuncto filio filiaeve sine liberis, ex testamento vel ab intestato successit, si

1) Malim ὑποκείσθαι, subiacere. r) Fabr. αὐτῇ. s) Lege γίνεται. t) L. 5. C. h. t. totidem verbis legitur in Syn. et 402. u) Syn. δευτερογαμήσει. v) Syn. hinc loco scholium subiicit, quod in Basilicis nostris desideratur, hoc: καθὼς καὶ νεαρὰ β'. ἐν ἣ φησὶ περὶ δευτερογαμοῦντων καὶ τῆς κληρονομίας τῶν παίδων αὐτῶν· καὶ νεαρὰν κβ'. ἐν ἣ καὶ τοῦ πενθίμου διαλαμβάνει· καὶ νεαρὰν λθ'. κεφ. β'. φησὶν γὰρ περὶ τῆς τελευτήσης τῆς εα'. μηνί· καὶ νεαρὰν εη'. ἐν ἣ περὶ διαδοχῆς τῶν παίδων, καὶ νεαρὰν ρα'. κεφ. γ'.

ἐκληρονομήσεν, ἐὰν γάμον δεύτερον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ ἢ τῆς θυγατρὸς μὴ συνήλλαξε, πάντα τὰ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ κατενεχθέντα τελείῳ νομίμῳ κτησάσθω. ἐὰν δὲ ἕτερον ἀνδρὸς γάμον ἐπιλέξῃται, τὰ μὲν ἔξωθεν κτηθέντα τῷ υἱῷ ἢ τῇ θυγατρὶ ὁμοίᾳ βαβυλώσῃ κλητήσθω τῶν^ω) πραγμάτων τῶν πατρῶν τοῦ τελευτήσαντος μόνου τοῦ οὐσοφρουκτον τῆ τῆς φιλικανθρωπίας προσεζέτω ἀπολαύειτω. τῆ προπριεταριαν τῷ ἀδελφῷ^ω) καὶ ταῖς ἀδελφαῖς τοῦ τελευτήσαντος ὀφείλει παραπέμπεω. [Sch. n. VI. 53. sq.]

τὴν δὲ δεσποτείαν] Θαλελαίου. Ἐὶ γὰρ ἦσαν παῖδες, οὐδὲ ἐξ ἀδιαθέτου προίβαινε καλεῖσθαι τὴν μητέρα. ἄλλως τε δὲ κακίον ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι ἡ διάταξις ὡς μελλοῦσα λέγειν, ἡ δὲ δεσποτεία τοῖς ἀδελφοῖς φυλάττεται καὶ ταῖς ἀδελφαῖς τοῦ τελευτήσαντος ἢ τῆς τελευτήσασσας, διὰ τοῦτο παῖδας ἐξήγησε μὴ ὑπέβαινε τῷ τελευτήσαντι προσώπῳ. εἰ γὰρ ἦσαν παῖδες, ἀκολουθότερον ἦν τὸ εἰπεῖν, ὅτι μᾶλλον οἱ παῖδες καλοῦνται εἰς τὴν δεσποτείαν ἀντὶ τῶν ἀδελφῶν. [Sch. o. VI. 54.]

καὶ ταῖς ἀδελφαῖς τοῦ τελευτήσαντος παιδός] Τοῦ αὐτοῦ. Ἀρα οὐκ εἰ μὴ ὑπέβαινε ἀδελφός ἢ ἀδελφή τῷ τελευτήσαντι, εὐρίσκειται ἡ μητὴρ καὶ μετὰ τὸ δευτερογαμῆσαι κερδαίνουσα τὰ εἰς αὐτὴν περιελθόντα. [Sch. p. VI. 54.]

ἄπερ ἐκέρδανε παρὰ τοῦ πρώτου ἀνδρός] Καλῶς καὶ εὐδιαιρέτως ἡ διάταξις τοῦτο τὸ νομίμον εἰσῆγαγεν. ὡςπερ γὰρ τὰ ἐκ τοῦ ἀνδρός εἰς αὐτὴν περιελθόντα δευτερογαμῆσασα τελείως οὐκ ἔχει, ἀλλὰ μόνον τὸν οὐσοφρουκτον αὐτῶν, καὶ τὴν δεσποτείαν φυλάττει τοῖς παισίν, οὕτως καὶ τοῖς παῖδός κληρονομήσασα, εἰ δευτερογαμῆσαι, ἐκπίπτει τῆς τῶν πατρῶν αὐτῶν πραγμάτων δεσποτείας. [Sch. q. VI. 54.]

L. 6. C. VI. 56. λθ'. γ) Ἐὰν^ω) ἡ μήτηρ ἐπαγγελῆται μὴ δευτερογαμῆν, καὶ ἐπιτροπέω τοῦ ἰδίου παιδός, εἴτα δευτερογαμῆσῃ^ω) μὴ κληρονομήτω τὸν υἱὸν ἀνηβον τελευτῶντα, μηδὲ ἐὰν ὑποκατάστατος ἐδόθη αὐτῷ^ω) παρὰ τοῦ πατρός· εἰ μὴ ἄρα πρότερον καὶ ἐπίτροπον αὐτῷ αἰτήσῃ, καὶ ἀποκαταστήσῃ^ω) τὰ ἐκ τῆς ἐπιτροπῆς χρεωστούμενα.^ω)

ἐὰν ἡ μήτηρ ἐπαγγελῆται] Θεοδώρου. Ἡ ὁμοίασα μητὴρ μὴ δευτερογαμῆν, καὶ ἐπιτροπέουσα τὸν ἰδίον υἱόν, εἰ δευτερογαμῆσῃ, οὐ κληρονομεῖ αὐτόν, εἰ μὴ ἄρα ἢ αἰτήσασα αὐτῷ ἐπίτροπον. τοῦτο νοεῖ πάλιν κατὰ τὸ παλαιόν. φησὶ γὰρ ἡ γδ. νεαρά, ὅτι καὶ χωρὶς ἐξωμοσίας^ω) ἐπιτροπέουσι μητὴρ καὶ κληρονομεῖ τὸν υἱὸν αὐτῆς, κἂν δευτερογαμῆσῃ. δῆλον δὲ, ὅτι, εἰ μὴ ἄρα πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου ἐδευτερογαμῆσεν, ἢ οὐκ ἤτησεν αὐτῷ ἐπίτροπον, κατὰ τὴν κβ. νεαράν. [Sch. r. VI. 54.]

μὴ κληρονομήτω τὸν υἱὸν ἀνηβον τελευτῶντα] Θαλελαίου. Ἐγγὺς γὰρ ἐν τῷ ε. βιβ. τοῦ κώδικος ὑπὸ τὸν τίτ. ἐκίνων, quando mulier tutela fungi non potest, ὅς ἐστι λε. ἐν τῇ δευτέρᾳ διατάξει, ὅτι ἐξωμοσασμένη μὴ δευτερογαμῆν, τότε ἐπιτροπέουσι. [Sch. s. VI. 54.]

εἰ μὴ ἄρα πρότερον καὶ ἐπίτροπον αὐτῷ αἰτήσῃ] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐὶ^ω) πρὶν ἢ αὐτῷ αἰτήσῃ καταστήσῃ ἕτερον ἐπίτροπον. [Sch. t. VI. 54.]

L. 1. C. VI. 57. μ'. Ἐὰν^ω) γυνὴ τελευτήσῃ ἐπὶ ἀδελφοῖς ὁμοπατρῶσι καὶ μητρὶ, καὶ θυγατρὶ, ἢ θυγάτηρ αὐτῆν κληρονομεῖ.

ἐὰν γυνὴ τελευτήσῃ] Θεοδώρου. Προλαμβάνει ἡ θυγάτηρ τὴν μᾶμμη αὐτῆς καὶ τὰς θείας εἰς τὸν κληρὸν τῆς ἰδίας μητρός. τοῦτο καὶ γυν. προβαίνει. οἱ^ω) γὰρ κατιόντες προτιμῶνται καὶ τῶν ἀνιόντων, καὶ τῶν ἐκ πλαγίου. ἀναγνώσθι τὴν ρη. νεαράν. [Sch. u. VI. 54. sq.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἐὰν τῆς ἀδιαθέτου γυναικὸς ὁμοίμοι ὑπέβαινε, καὶ μητὴρ, καὶ θυγάτηρ, εἰς μόνην τὴν θυγάτηρα ἐκ τοῦ Ὀρφιτιανείου δόγματος ἢ κληρονομία ἀνίκει. [Sch. u. VI. 55.]

ω) Adde δὲ post τῶν. x) Lege τοῖς ἀδελφοῖς, fratribus. y) L. 7. C. h. t. praetermissa est in Basil. z) L. C. h. t. legitur in Syn. p. 402. a) Syn. αὐτῆ. Leuncl. in marg. αὐτῆ. b) Syn. αἰτήσῃ et ἀποκαταστήσῃ. c) Syn. h. capiti scholium subiecti hoc, quod magis pertinere videtur ad L. 4. C. h. t. sive cap. 37. Ἐν δὲ τῷ κη. βιβλίῳ, τῆ. κ. κερ. ιγ. ὁμοίως τιμωρεῖσθαι νομοθετεῖ ἡ διάταξις τὰς πρὸ τοῦ πενθίμου δευτερογαμούσας, καὶ προεῖρηται ἐν τῷ π δευτερογαμούσων. d) Fabr. ἐξωμοσίας. dd) Herv. vertit nisi, si μὴ. e) L. 1. C. h. t. legitur in Syn. p. 402. f) legendum. Fabr. εὶ.

matrimonium secundum post mortem filii vel filiae non contraxerit, omnia filii morte delata pleno iure acquirat. Sin vero alterius mariti coniugium elegerit, extrinsecum quidem quaesita filio filiaeve simili firmitate possideat. rerum vero paternarum defuncti solo usufructu humanitatis contemplatione fruatur. Proprietatem debet fratri et sororibus defuncti transmittere.

2) proprietatem vero] Thalelai. Si enim essen liberi, ne ab intestato quidem mater vocaretur. Sed et illud dici potest, constitutionem ut dicituram, proprietatem servari fratribus et sororibus defuncti de functaeva, propterea desiderasse, non esse liberos de functae personae. Si enim liberi essent, erat magi consentaneum, liberos potius, quam fratres, ad proprietatem vocari.

3) et sororibus filii defuncti] Eiusdem. Ergo defuncto non sit frater vel soror, mater etiam postquam iterum nupsit, lucratur ea, quae ad ea pervenerunt.

4) quae a priore viro lucrata est] Recte optima distinctione hoc ius introduxit constitutio. Sic enim, quae a viro ad ipsam pervenerunt, pleno iure non habet, si iterum nupsit, sed solum eorum usus fructum, et proprietatem servat filiis, ita etiam hereditas filiorum, si secundo nupsit, amittit proprietate rerum ipsorum paternarum.

XXXIX. Si mater promiserit¹⁾, se iterum nupturam, et filii sui tutelam gesserit, deinde secundo nupsit: a filii impuberis morientis successione repellatur²⁾, etiamsi ei substituta sit a patre: non prius et tutorem ei petierit³⁾, et restituerit, quae tutela debentur.

1) si mater promiserit] Theodori. Mater, qui iuravit, se iterum non nupturam, et filii sui tutela gerit, si iterum nupsit, ei non succedit, nisi ei tutorem petierit. Hoc rursus intellige secundum ius antiquum. Novella enim 94. dicit, etiam sine iureiuramento matrem filii sui tutelam suscipere eique succedere etiamsi iterum nupsit. Videlicet, nisi ante tempus iterum nupsit, vel ei tutorem non petierit secundum Novellam 22.

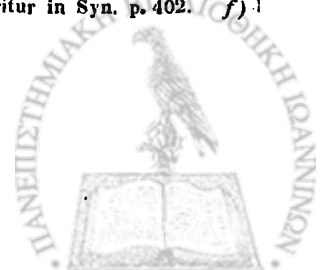
2) a filii impuberis morientis successione repellatur] Thalelai. Didicisti enim lib. 5. Codicis sub tit. Quando mulier tutela fungi non potest, qui 35. in constitutione secunda, eam tutelam suscipere quae iuravit, se iterum non nupturam.

3) nisi prius et tutorem ei petierit] Eiusdem. Si priusquam petierit, ei constitui alium tutorem.

XL. Si mulier decesserit¹⁾, extantibus fratribus consanguineis et matre, et filia, filia ei succedit²⁾.

1) si mulier decesserit] Theodori. Filia profertur aviae suae et amittit in hereditate matris suae. Hoc nunc quoque obtinet. Descendentes enim praefertuntur et ascendentes, et ex latere cognatis. Le Novellam 118.

Τὸ κατὰ πόδας. Si intestatae mulieris consanguini extant, et mater, et filia, ad solam filiam ex Senatu consulto Orphitiano hereditas pertinet.

ἡ θυγάτηρ αὐτὴν κληρονομεῖ] Θαλελαίου. Τοῦτο αὐτὸν πανόρα τὸν λέγοντα, ὅτι οἱ κατώτεροι αἱ προκίμωται αὐτῶν ἡνωτῶν, καὶ τῶν ἐκ πλαγίου. [Sch. x. VI. 55.]

μα. 8) Μητρὸς ἀδιαθέτου τελευτησάσης, δύναμι οἱ παῖδες κατὰ τὸ δόγμα τὸ Ὀρφιτιάνειον ὑπερθεῖν τὴν κληρονομίαν, μὴ δεόμενοι τοῦ λυβεῖν διατοχήν.

μητρὸς ἀδιαθέτου τελευτησάσης] Θεοδώρου. Οἱ παῖδες διακατοχῆς ἢ οὐ δεόνται εἰς τὸ κληρονομεῖν τὴν ἰδίαν κτήνη. ὁμοίως ἔγνωσ ἐν τῇ 17. διατ. τοῦ λ. τι. τοῦ πρώτου βιβ. ἐπὶ πατρὸς διαδοχῆς. [Sch. y. VI. 55.]

κατὰ τὸ δόγμα τὸ Ὀρφιτιάνειον] Τὸ κατὰ πόδας. ἡ μητὴρ ἀδιαθέτου τελευτῶσα κατὰ τὸ Ὀρφιτιάνειον δόγμα οἰς διακατοχῆς ἡ θυγάτηρ πρὸ νερεῖδε γεγιυῖασα ὑπερθεῖται οὐ κολύεται. [Sch. z. VI. 55.]

Ἐπειδὴ γὰρ τῆς πολιτικῆς νομοθεσίας ἐστὶ τὸ Ὀρφιτιάνειον γάμος, εἰκότως οὐδὲ χρεωδὴς ἐστὶν ἡ διακατοχὴ τοῖς ἐξ αὐτοῦ κληρονομοῦσι ἐπὶ τῇ κληρονομίᾳ, ἀλλὰ δύναται ὡς πολιτικοὶ δοχοὶ πρὸ νερεῖδε γεγιυῖασιν. [Sch. z. VI. 55.]

μβ. 1) Εἴ τις ἐνδοξος γυνὴ υἴον ἀπὸ τῶν νομίμων γάμων ἔτεκε, καὶ ἄλλον πορογενῆ ἔσχεν, οἱ πατὴρ ἀδελφός ἐστι· κατὰ ποῖον τρόπον τὰ ἄγματα τὰ μητρῶα πρὸς αὐτοὺς ἔρχονται, εἴτε ἄλλοι εἰς τοὺς νομίμους παῖδας, εἴτε καὶ εἰς τοὺς πορογενεῖς, ἡμφεβάλλετο. Θεσιζόμεν τοίνυν¹⁾, ἵνα τε ἐκ διαθήκης, μῆτε ἐξ ἀδιαθέτου, μῆτε ἀπὸ ῥαῖς ἐν ζωῇ γενομένης²⁾, νομίμων παίδων ὑπόντων τίποτε παντελῶς ἐκ τῶν ἐνδόξων μητέρων εἰς τοὺς πορογενεῖς ἔλθῃ³⁾. Ἐπειδὴ ἐν ταῖς γυναιξὶ ταῖς ἐκείναις καὶ ἐνδόξοις, αἰσθησὶν ἢ τῆς σωφροσύνης ραφυλακῆ ἐξαιρετοῦ⁴⁾ χρεὸς ἐστὶ, καὶ ὀνομάζεσθαι τοὺς πορογενεῖς πάννυ ἄδικον, πάννυ σφοδρόν καὶ ἡμετέρων καιρῶν ἀνάξιον κρίνομεν. καὶ τοῦτον τὸν νόμον αὐτῇ τῇ σωφροσύνῃ, ἣν διὰ παντὸς ἐπιτηδεύειν κρίνομεν, ἀξίως καθιερούμεν. ἐὰν δὲ παλλήνη ἐλευθέρας τύχης ὑπάρχουσα υἴον ἢ θυγάτηρα ἢ θεμιτῆς συνηθείας πρὸς ἄνθρωπον ἐλεύθερον ὀνομένης⁵⁾ ἔτεκε, τοῦτους καὶ μετὰ τῶν νομίμων ὄντων εἰς τὰ μητρῶα ἐλθεῖν πράγματι, ἵνα αὐτῇ ἰμῶ δικαίω καὶ ἐν ἰδίᾳ οὐσίᾳ κέκτηται, οὐδὲ εἰς ὄνος ἐστίν.

εἰ τις ἐνδοξος γυνὴ] Θεοδώρου. Ὁ σπούριος υἴος συγκλητικῆς οὐ διαδέχεται αὐτήν. εἰ δὲ μὴ ἐστὶ συγκλητικῆς ἢ μητῆρ, κληρονομεῖ αὐτὴν ὁ σπούριος υἴος αὐτῆς, εἰ μὴ ἐξ ἀθεμιτογαμίας⁶⁾ ἐτέχθη. μνήρησο τῆς αἰ. διατάξεως τῆς τι. τοῦ παροῦτος βιβ. [Sch. a. VI. 55.]

νομίμων παίδων ὑπόντων] Θαλελαίου. Σημείωσαι, ἡ διατάξις τότε βούλεται τὸν τῆς συγκλητικῆς σπούριον μηδὲ⁷⁾ ὅλων λαμβάνειν, ὅτε ὑπευθιν ἕτερος ἀπὸ νομίμου ἢ γεννηθείς. [Sch. b. VI. 55.]

ἐν ταῖς γυναιξὶ ταῖς εὐγενέσι καὶ ἐνδόξοις] ῥετον χρεὸς ἐστὶ ταῖς ἡλουστρίαις γυναιξὶν ἢ σωφροσύνῃ. [Sch. c. VI. 55.]

πάννυ σφοδρόν] Θαλελαίου. Τοῦτέστι, πάννυ ἀκαθῆρον ἔσται. [Sch. d. VI. 55.]

ἐὰν δὲ παλλήνη] Τοῦ αὐτοῦ. Παλλήνη ἐκάλει τὴν πρὸ νομίμων γάμων παῖδας ἐσχραῖαν. [Sch. e. VI. 55.]

πρὸ θεμιτῆς συνηθείας] Τοῦ αὐτοῦ. Τοῦτέστι, ἐξ ἀθεμιτογαμίας⁸⁾ ἐκείνοι γὰρ σπούριοι καλοῦνται. [Sch. f. VI. 55.]

2) filia ei succedit] Thalelai. Hoc propt regulam dicentem, descendentes semper praeferrri et a scendentibus, et ex latere cognatis.

XLl. Si mater decesserit intestata¹⁾, possunt fil adire hereditatem ex Senatusconsulto Orphitiano² nec necesse habent, ut accipiant bonorum possessionem.

1) si mater decesserit intestata] Theodor Filii non indigent bonorum possessione ad hoc, u matri suae succedant. Similiter didicisti in const. l. tit. 30. huius lib. in paterna successione.

2) ex Senatusconsulto Orphitiano] Τὸ κατ πόδας. Matri intestato defunctae secundum Orphitiam Senatusconsultum citra bonorum possessionem filii pro herede gerendo succedere non prohibetur.

Quoniam enim Senatusconsultum Orphitianum es iuris civilis, merito non est necessaria bonorum possessio his, qui ex eo vocantur ad hereditatem, sed possunt tanquam civiles successores pro herede gerere.

XLII. Si qua illustris mulier¹⁾ filium ex iustis nuptiis procreaverit, et alterum spurium habuerit, cui pater incertus sit: quemadmodum res maternae ad eos perveniant, sive tantummodo ad iustos liberos, sive etiam ad spurios, dubitabatur. Sancimus itaque, ut neque ex testamento, neque ab intestato, neque ex donatione inter vivos facta, iustis liberis existentibus²⁾, aliquid penitus ab illustribus matribus ad spurios perveniat: cum in mulieribus ingenuis et illustribus³⁾, quibus castitatis observatio praecipuum debitum est, et nominari spurios, valde iniuriosum, valde acerbum⁴⁾ et nostris temporibus indignum iudicemus. Et hanc legem ipsi pudicitiae, quam semper colendam censemus, merito dedicamus. Sin autem concubina⁵⁾ liberae conditionis constituta filium vel filiam ex licita consuetudine⁶⁾ cum homine libero habita procreaverit, eos etiam cum legitimis liberis ad materna venire bona, quae iure legitimo⁷⁾ et in suo patrimonio possidet, nulla dubitatio est.

1) si qua illustris mulier] Theodori. Spurius filius feminae Senatoriae ei non succedit. Sin autem mater Senatoria non sit, spurius eius filius ei succedit, nisi ex illicita coniunctione natus sit. Memineris constitutionis l. tit. 56. huius lib.

2) iustis liberis existentibus] Thalelai. Nota, constitutionem tunc velle spurium feminae Senatoriae filium plane nihil capere, cum alius extat e iustis nuptiis procreatus.

3) in mulieribus ingenuis et illustribus] Illustribus feminis praecipuum debitum est pudicitia.

4) valde acerbum] Thalelai. Hoc est, valde indecorum existimatur.

5) sin autem concubina] Eiusdem. Concubinam appellavit, quae ex iustis nuptiis filios non habuit.

6) ex licita consuetudine] Eiusdem. Hoc est, non ex illicita coniunctione: illi enim appellantur spurii.

1) l. 2. C. h. t. praetermissa est in Basil. h) Sic legendum. Fabr. διακατοχῆ. i) l. 4. C. h. t. praetermissa est in Basil. Ceterum nota, Basilica exhibere τὸ κατὰ πόδας l. 5. C. h. t. k) l. 5. C. h. t. legitur in Syn. p. 403, et apud ad Phot. tit. XIII. cap. 5. (apud Voellum T. II. p. 1107.) Aliis verbis argumentum redditur ab Harm. V. 8. §. 68. men brevissimum exhibet Blast. Syn. Alphab. canon. lit. II. cap. 17. (in Heceregii Synod. T. II. P. II. p. 225.) Initium e ad ἡμφεβάλλετο deest in Syn. sed legitur apud Balsam, qui habet ἡμφεβάλλετο. l) τοίνυν deest in Syn. m) Syn. unte. n) Syn. ἐλθεῖν. o) Post ἐξαιρετοῦ Bals. addit et. p) Bals. γινομένης. q) Fabr. ἀθεμιτογαμίας (sic), ege μηδὲν. s) Fabr. ἀθεμιτογαμίας (sic). t) T. IV.

νομίμω δικαίω] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐκ τοῦ δικαίου τοῦ κατὰ ἴσον αὐτῇ ἀρμόζοντος. [Sch. g. VI. 55.]

μγ.) Κατέλειπέ τις τῇ ἰδίᾳ δοῦλῃ φιδεϊκομισσαριάν ἐλευθερίαν. ἐκείνου δέ, ἔξ οὗ ἡ ἐλευθερία κατελείφθη, ὑπέρθεσιν εἰς τὸ παρασχέιν αὐτὴν ποιούντος, ἔτεκεν ἡ δούλη. καὶ εἶναι μὲν εὐγενῆ τὸν παῖδα ἢ τὴν κόρην, οἵτινες μετὰ τὴν ὑπέρθεσιν ἐτέχθησαν, πᾶντες οἱ τῆς παλαιᾶς νομικῆς ἀδένται συναινοῦσιν. ἡμφιβάλλετο δὲ ἔξ αὐτῶν, ἐάν^{υ)} τῇ μητρὶ τελευτώσῃ δύναται ὑπεισελθεῖν, τουτέστι, κληρονομησαὶ αὐτήν. τὴν τοιαύτην τοίνυν ἡμφισβήτησιν αὐτῶν τεμύοντες, περιετίρω αὐτὴν προελθεῖν οὐκ ἀνεγόμεθα· ἀλλὰ θεσπίζομεν, τὴν αὐτὴν τῆς μητρὸς ἀπογονὴν κληρονόμου ἔξ ἀδιαθέτου δύνασθαι αὐτῇ ἀναφανῆναι, τοῦ νομίμου δικαίου ἐκ τῆς ἀδεντίας τοῦ Ὀρφιτιανείου δόγματος τῇ γονῇ φυλαττομένου· καὶ τοῦτο μὲν τῆς μητρὸς ἐκ τοῦ Τερτουλλιανείου δόγματος, τοῦτο δὲ καὶ τῶν παίδων ἐκ τοῦ Ὀρφιτιανείου δόγματος ἀμοιβადόν^{ν)} εἰς τὰς ἰδίας κληρονομίας ἐρχομένων.

κατέλειπέ τις τῇ ἰδίᾳ δοῦλῃ] Θεοδώρου. Οἱ τεχθέντες ἀπὸ τῆς τιμηθείσης φιδεϊκομισσαρίας ἐλευθερία καὶ μὴπω φάκτω ἐλευθερωθείσης διὰ τὴν μόραν τοῦ κληρονόμου, διαδεχέσθωσαν αὐτήν, καὶ κληρονομησάσθωσαν ὑπ' αὐτῆς. ἔγνωσ γὰρ ἐν τῷ α'. διγ. τοῦ ε'. τιτ. τοῦ λγ'. βιβ. ὅτι ὑπερτεθείσης τῆς ἐλευθερίας ἐλευθερον νοεῖται τὸ τικτόμενον. [Sch. h. VI. 55. sq.]

Θαλαλαίου. Ἴσμεν μαθόντες πολλαχοῦ, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς πρώτοις, ἐν τῷ α'. βιβ. ὅτι ἐὰν καταλειφθῇ γυναικὶ φιδεϊκομισσαρία ἐλευθερία, καὶ μόραν ὁ κληρονόμος ποιῆσῃ, τῆν δὲ ἡ γυνὴ ἐν τῷ μεταξὺ, ἐλευθερον ἐστὶ τὸ τικτόμενον. ἡ τοίνυν διάταξις αὐτῇ προστίθησιν, ὅτι καὶ κληρονομοῦσιν οὗτοι τὴν μητέρα ὡς ἐλευθεροὶ καὶ ὡς ἔξ ἐλευθέρου τεχθέντες, καὶ κληρονομοῦνται ἔξ αὐτῆς. [Sch. h. VI. 56.]

Τοῦ αὐτοῦ. Ἐγνωσ ἐν τοῖς πρώτοις, ὅτι ἐὰν ἀφῆλξ ἦν αὐτῇ^{μ)} ἡ γυνὴ, καὶ μὴ ὠχλήσεν περὶ τῆς ἐλευθερίας, ἴψα γε μορὰν ἐπιστεύετο ὑπομένειν. [Sch. h. VI. 56.]

ἀμοιβადόν εἰς τὰς ἰδίας κληρονομίας ἐρχομένων] Τοῦ αὐτοῦ. Ἀμοιβადόν, ὡςπερ καὶ εἶπεν ἡ διάταξις, τουτέστιν, ἵνα καὶ οἱ παῖδες τὴν μητέρα κληρονομησῶσι, καὶ ἡ μήτηρ τοὺς παῖδας. [Sch. i. VI. 56.]

μδ'. Ἐὰν ὁ ὑπεξούσιος τὴν κατενεχθεῖσαν αὐτῷ κληρονομίαν μηδέπω ὑπεισελθῶν, μηδὲ προσπορίσας τὴν χορῆν αὐτῆς καὶ τὰς ἀγωγὰς τὰς ἔξ αὐτῆς τῷ πατρὶ, μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς ταύτην κληρονομήσῃ, δύναται χωρῖζειν αὐτὴν τελείως^{κ)} τῶν πατρῴων πραγμάτων, εἴτε^{ν)} τυχὸν περιουτεῖται τὴν πατρῴων κληρονομίαν.

ἐὰν ὁ ὑπεξούσιος] Θεοδώρου. Ἐὰν ὑπεξούσιος μὴ προσπορίσῃ ζῶντι τῷ ἰδίῳ πατρὶ τὴν κατενεχθεῖσαν ἐπὶ αὐτὸν κληρονομίαν, δύναται λαβεῖν αὐτήν, καὶ ἀβστινατεῦσθαι αὐτὸν τοῦ πατρῴου κλήρου. Ἐρώτησις^{α)}. Πῶς γὰρ δύναται ὁ υἱὸς ὑπεξούσιος ὢν μὴ προσπορίσας τῷ πατρὶ τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῷ κληρονομίαν; Θεοδώρου. Θεμάτισον, ὅτι ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐκληρονομήσεν· τότε γὰρ οὐδὲ τὸν οἰσοῦφρονκτον προσπορίζει, ὡς φησὶν ἡ ριη. νεσρά^{β)}. ἢ ὅτι οὐ κατεδέξατο ὁ πατὴρ τὴν περιελθούσαν ἐπὶ τὸν υἱὸν κληρονομίαν κατὰ τὴν δ'. διατάξιν τοῦ λ. τιτ. τοῦ προκειμένου ε'. βιβ. ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὴν ἡ'. διατάξιν τοῦ ξα'. τιτ. τοῦ παρόντος βιβ. [Sch. k. VI. 56.]

καὶ τὰς ἀγωγὰς τὰς ἔξ αὐτῆς] Σήμερον ἡ διάταξις περιττὴ ἐστίν. οὐδὲ γὰρ δυνατόν τὸν προσπορισμὸν γίνεσθαι, ἵνα μόνον οἰσοῦφρονκτος καὶ αἱ κληρονομιαῖαι ἀγωγαὶ προσπορίζωνται, τελευτήσαντος δὲ τοῦ πατρὸς καὶ ὁ οἰσοῦφρονκτος αυτοματικῶς καὶ οὐ ἀγωγαὶ πρὸς τοὺς παῖδας ἐπανατρέχῃσιν. εἰ δὲ βούληται^{α)} μὴ περιττῆν, ἀλλὰ χρειώδη τὴν διάταξιν ποιῆσαι, καὶ θεματίσων, ὅτι τῇ περὶ τὸν πατέρα δια-

7) iure legitimo] Eiusdem. Ex iure, quod ei lege competit.

XLIII. Quidam ancillae suae fideicommissariam libertatem reliquit¹⁾. Eo autem, a quo libertas relicta est, moram in ea praestanda faciente, peperit ancilla. Et esse ingenuum quidem puerum vel puellam, qui post moram nati sunt, omnes veteris iuris auctores consentiunt. Dubitabatur autem ab iis, si matri morienti posset succedere. Huiusmodi itaque dubitationem eorum decedentes ulterius eam procedere non patimur: sed sancimus, eandem matris progeniem heredem ab intestato ei posse existere, salvo iure legitimo ex auctoritate Senatusconsulti Orphitiani proli servando: et tam matre ex Senatusconsulto Tertulliano, quam liberis ex Orphitiano Senatusconsulto invicem ad suas hereditates venientibus²⁾.

1) quidam ancillae suae — reliquit] Theodori. Qui nati sunt ex ea, quae libertate fideicommissaria honorata est, et nondum facta manumissa propter moram heredis, ei succedant, et ipsa eis succedat. Didicisti enim dig. l. tit. 6. lib. 38. si mora facta sit libertati, liberum intelligi, qui nascitur.

Thalelaei. Didicimus multis locis, et maxime in lib. l. partis primae Digestorum, si mulieri libertas fideicommissaria relicta fuerit, et heres moram fecerit, interim autem mulier pepererit, partum liberum esse. Haec igitur constitutio adiicit, eos matri succedere ut liberos, et ex libera progenitos, et vicissim his ipsam.

Eiusdem. Didicisti in parte prima Digestorum, si mulier haec minor erat, etiamsi de libertate non interpellaverit, eam credi ipso iure moram pati.

2) invicem ad suas hereditates venientibus] Eiusdem. Invicem, ut et dixit constitutio, hoc est, ut et filii matri succedant, et mater filiis.

XLIV. Si filiusfamilias¹⁾, qui sibi delatam hereditatem nondum adierat, neque eius usumfructum et ex eo competentes actiones²⁾ patri quaesierat, post mortem patris eam adierit, potest eam prorsus separare a bonis paternis, si forte repudiet paternam hereditatem.

1) si filiusfamilias] Theodori. Si filiusfamilias delatam sibi hereditatem vivo patri suo non quaesierit, potest eam suscipere, etiamsi abstinuerit paterna hereditate. Interrogatio. Quomodo enim filius, cum sit in potestate, non potest acquirere patri competentem sibi hereditatem? Theodori. Pone, eum fratri suo successisse: tunc enim ne usumfructum quidem acquirit, ut dicit Novella 118. vel patrem recusasse hereditatem filio obvenientem, secundum constitutionem 4. tit. 30. huius lib. 6. Lege etiam constitutionem 8. tit. 61. huius lib.

2) et ex eo competentes actiones] Hodie supervacanea est constitutio. Neque enim acquisitio fieri potest ita, ut acquiratur tantum usumfructus et actiones hereditariae, mortuo autem patre usumfructus per se et actiones ad filios redeant. Sin autem velis non supervacaneam, sed utilem facere constitutionem, ponetiam, patris contemplatione filios heredes esse scriptos

ε) Basilica exhibent τὸ κατὰ πόδας constitutionis. α) Malim εἰ. ν) Fabr. ἀμοιμαδόν (sic). ω) Malim αἴτη. x) Fabr. θελίως (sic). y) Malim εἴγε. z) Fabr. ἡρώτησις. α) Lege βούλε.

σει οἱ παῖδες ἐγράφησαν κληρονομοί· τότε γὰρ δοκεῖ εἶναι ἡ πατρὸς προσπορισμὸς αὐτῆς τρακταῖς θῆναι, καὶ πάντα ἡ ἰταξίς ἐπιτίθεται ἀναγκαῖα. ὅτι δὲ ὁ διαθήσει τῇ πρὸς ἡ γρηφίς κληρονομία εἶναι μετὰ δοκεῖ κτισθαι^{b)} τὴν κληρονομίαν, μᾶθ' ἀπὸ διαρρέσεως τῶν βόνα φιδε δουλευόντων υἱῶν, οἷντες τὰ ex re vel ex operis προσπορίζουσι υἱῶν, καὶ ἐὰν γραφῶσι κληρονομοί τῇ περὶ ἡμᾶς διαθήσει, προσπορίζουσι ἡμῶν τὴν κληρονομίαν, οὐχ ὡς εἶναι ὅπτερας, ὡς εἶναι ἡ. καὶ τοῦτο τὸ νόμιμον εἴρηται ἐν τῷ μ. διγ. β. τοῦ κθ'. τῶν διγ. c) βιβ. ὅπερ ἐστὶ δευτέρον δὲ τεστα-
[Sch. l. VI. 56. sq.]

μέ. Ἐάν τις τελευτήσῃ παρὰ τοῖς πολέμοις, τὰ τὸν γέμον τὸν Κορνέλιον κληρονομεῖται ἀπὸ τῶν ἰδίων συγγενῶν.

Ἐάν τις τελευτήσῃ παρὰ τοῖς πολέμοις] Θεο-
ου. Καὶ ὁ αἰχμαλωτὸς τελευτῶν παρὰ πολέμοις κληρο-
εῖται κατὰ τοὺς νόμους. μνήσο τῆς ἡ. διατ. τοῦ τβ. τι.
παρόντος βιβ. [Sch. m. VI. 57.]

κατὰ τὸν νόμον τὸν Κορνέλιον] Θαλαλαίου. Ὁ
ὁ Κορνέλιος ἐστὶν ὁ κληρῶν τὸς τελευτῶν παρὰ
πολέμοις οὕτως κληρονομεῖσθαι, ὡς ἂν εἶ ἐτελεύτησεν
ἡ πολιτίαν. [Sch. n. VI. 57.]

ἀπὸ τῶν ἰδίων συγγενῶν] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐκίνει οὖν
ἡ τὴν πολιτικὴν ἢ τὴν pusaesuriam νικηδίαταις πετι-
α. [Sch. o. VI. 57.]

μς. Πᾶς^{d)} καλοῖμιμος εἰς κληρονομίαν ἀνήβου,
εὐρεθῆ μὴ αἰτήσας αὐτῷ ἐπίτροπον^{e)}, οὐ δύ-
αιτὸν ἀνθρον τελευτῶν κληρονομησῆσαι, εἴτε
ἀδιαθέτω βούλεται ἡθελῆν, εἴτε ὡς ἀπὸ^{f)} ὑπο-
μαστίας^{g)} τῆς κατὰ ἀνηβότητα.

ἄς καλοῦμενος εἰς κληρονομίαν ἀνήβου] Θεο-
ου. Ὁ ὅπωςδήποτε ὀφείλων κληρονομεῖν τὸν πονηλλον,
ἡ αἰτήσῃ αὐτῷ ἐπίτροπον ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἀπὸ τῆς τελευ-
τοῦ πατρός, ἐκίπει τῆς κληρονομίας αὐτοῦ, δηλονότι εἰ
πρὸς γένοντος ἀποθῆ^{h)}, κατὰ τὴν ἰ. διατάξιν τοῦ
τι. τοῦ παρόντος βιβ. [Sch. p. VI. 57.]

ἡ αἰτήσας αὐτῷ ἐπίτροπον] Τοῦτο δὲ ἐπὶ μητρός
ἡ ἐκίσε. μνήσο γὰρ τῆς γ. διατ. τοῦ λα. τι. τοῦ
β. [Sch. q. VI. 57.]

θαλαλαίουⁱ⁾. Οὐ μόνον οὖν μήτηρ καὶ ἀπελεύθεροι, ἀλλὰ
ἄντες οἱ συγγενεῖς ὀφείλουσιν αἰτεῖν ἐπίτροπον. εἰ μὴ
ἄνται ἰποπτεῖν ταύτῃ τῇ διατάξει. [Sch. r. VI. 57.]

ὁ κατὰ πόδας, ἐντὸς ἐνιαυτοῦ, ἔχει^{j)} πρὸς ἴψην ὁ Θα-
λαλαεὺς ἡρα οὖν ἐὰν αἰτήσῃ μετὰ τὸν ἐνιαυτὸν, τιμωροῦν-
ἄς ἀπὸ τούτου τοῦ νόμου. [Sch. r. VI. 57.]

εἰ ἀπὸ ὑποκαταστάσεως τῆς κατὰ ἀνηβότητα]
λαίου. Οὕτως ἐγνώσ καὶ ἐν τοῖς μονοβίβλοις, ὅτι, ἐὰν
τις τελευτήσῃ, οὐ κληρονομοῖσιν αὐτόν. τὸ πλέον δὲ ἐστὶν
θα, ὅτι οὐδὲ ὡς ἀπὸ ὑποκαταστάσεως δύναται κληρο-
αὐτόν. [Sch. r. VI. 57.]

ζ. Ἐάν τις ἀπὸ ἀντιγραφῆς βασιλέως αἰτήσῃ
θαί τὸν παῖδα τὸν ἴδιον ἀντεξούσιον, παρκα-
μὴ φθαρῆναι τὰ νόμιμα, ἔξῆναι αὐτῷ τοῦτο
ως αἰτεῖν, ἴνα καὶ ἐν κληρονομίαις, καὶ ἐν δια-
ταξίς, καὶ ἐν ἐπιτροπαῖς σωζώνται^{k)} αὐτῷ τὰ
ἰα δίκαια.

ἰν τις ἀπὸ ἀντιγραφῆς βασιλέως] Θεοδώρου.
ὁ βασιλέως κλεισεως ἐμαγκηπατευθεῖς οὐκ ἀπόλλυσι τὰ
ἰα αὐτοῦ δίκαια, δηλονότι οὐκ εἶ ἀνάγκης κατὰ τὴν
τι. τοῦ μῆ. τι. τοῦ παρόντος βιβ. ἀνάγνωθι βιβ. η.
δι. διατ. θ. ἐνθα εἴρηται, ὅτι ὁ νοθευόμενος δια βί-
κλεισεως καλῶς ἐμαγκηπατεύεται. τὸ δὲ λεχθὲν ἐπὶ
πατόν δεξίαι διὰ πυντός, ὅτι οὐκ ἀπόλλυσι τὰ δίκαια
ἀνάγνωθι γὰρ πάλιν βιβ. η. τι. μῆ. διατ. ζ.
i. VI. 57.]

) Fabr. κθῶσθαι (sic). c) Fabr. τι. διγ. Pro τι. reposui τῶν. d) l. 10. C. h. t. legitur in Syn. p. 403. e) Syn. ἐντὸς ἐνιαυτοῦ. f) Syn. ἰπὸ. g) Syn. ὑποκαταστάσεως. h) Sic lego. Fabr. ἀποθῆ. i) Fabr. haec scholia it verbis ultimis constitutionis. Pertinent autem excepto ultimo ad verba, quibus ea subieci. k) Fabr. σωζονται.

tunc enim acquisitio ex re patris facta videtur, et tota constitutio invenitur necessaria. Eum autem, qui mei contemplatione heres scriptus est, ex re mea videri quaerere hereditatem, discere ex divisione hominum liberorum bona fide servientium, qui ex re vel ex operis nobis acquirunt, et si heredes scripti fuerint affectione erga nos, hereditatem nobis acquirunt, non tanquam ex operis, sed tanquam ex re. Iluc ius autem habetur dig. 45. tit. 2. lib. 29. Digestorum, qui est secundus de testamentis.

XLV. Si quis decesserit apud hostes¹⁾, secundum legem Corneliam²⁾ ei succeditur ab eius cognatis³⁾. L. 8. C. VI. 58.

1) si quis decesserit apud hostes] Theodori. Etiam captivo, qui apud hostes decedit, secundum leges succeditur. Memineris const. 8. tit. 55. huius lib.

2) secundum legem Corneliam] Thalelaei. Lex Cornelia est, quae iussit iis, qui apud hostes decedunt, perinde succedi, ac si in civitate decessissent.

3) ab eius cognatis] Eiusdem. Experiretur hic ergo vel civili, vel possessoria hereditatis petitione.

XLVI. Quisquis vocatur ad hereditatem impuberis¹⁾, si deprehendatur tutorem ei non petiisse²⁾, ei impuberi morienti succedere non potest, sive velit venire ad intestato, sive tanquam ex pupillari substitutione³⁾. L. 10. C. cod.

1) quisquis vocatur ad hereditatem impuberis] Theodori. Qui quocunque modo pupillo successurus est, nisi tutorem ei intra annum a morte patris petierit, ab eius hereditate repellitur, videlicet, nisi pubes factus decesserit, secundum constitutionem 10. tit. 56. huius lib.

2) tutorem ei non petiisse] Hoc autem illie dictum est de matre. Memineris enim const. 3. tit. 31. lib. 5.

Thalelaei. Non solum ergo mater et liberti, sed etiam omnes cognati tutores petere debent, nisi velint incidere in hanc constitutionem.

Τὸ κατὰ πόδας habet, intra annum: ad quod ait Thalelaeus: Si ergo post annum petierint, puniuntur tanquam ex hac lege.

3) tanquam ex pupillari substitutione] Thalelaei. Sic didicisti etiam in libris singularibus, si impubes decesserit, eos illi non succedere. Hoc loco autem hoc amplius est, ut ne ex substitutione quidem possint ei succedere.

XLVII. Si quis ex Imperiali rescripto¹⁾ filium emancipari petierit, cum rogasset, ne perirent iura legitima, licere hoc ei petere legitime, ut et in hereditatibus, et in bonorum possessionibus²⁾, et in tutelis serventur ei iura legitima³⁾. L. 11. C. cod.

1) si quis ex Imperiali rescripto] Theodori. Qui iussu Principali emancipatus est, iura sua legitima non perdit, videlicet non ex necessitate, secundum const. 4. tit. 48. huius lib. Lege lib. 8. tit. 48. const. 9. ubi dictum est, eum, qui iussu Imperiali adoptatur, recte emancipari. Quod autem dictum est, semper de emancipato accipe, eum non amittere iura sua. Lege enim rursus lib. 8. tit. 48. const. 6.

Τὸ κατὰ πόδας. Ἐάν παρ' ἐκείνου, ὅστις ἀπὸ θείας ἀν-
 γραφῆς κατὰ τὴν ἡμετέραν διάταξιν ἤτησε γενέσθαι τὴν τῶν
 παίδων ἐμαγκλιότητα, αἰτηθῆ, ὅπως ἐκείνῳ, ὅστις ὀφείλων
 γενέσθαι ἐμαγκλιπτος, ἢ ἥτις ὀφείλουσα γενέσθαι ἐμαγκ-
 λιπτα, μηδισμῶς τὰ λεγίματα δίκαια τῆς ἐμαγκλιότητος¹⁾ ἀπο-
 βιβένυσθαι²⁾ τὰ αὐτὰ δίκαια τούτῳ μὲν³⁾ τῷ ἐμαγκλιπτῷ ἢ
 ἢ ἐμαγκλιπταίᾳ κατὰ τῶν ἄλλων προσώπων, καὶ τοῖς ἄλλοις
 μοίαις κατ' αὐτοῦ ἢ κατ' αὐτῆς ἐν κληρονομίαις, ἢ ἐν δια-
 τοχαῖς, ἢ ἐν ἐπιτροπαῖς, οὐ μὴν ἄλλα καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις φυ-
 λαττοῦται ἀκέραια. [Sch. s. VI. 58.]

καὶ ἐν διακατοχαῖς] Θαλελαίου. Τοῦτο εἶπε διὰ τὴν
 unde liberi διακατοχῆν. [Sch. t. VI. 58.]

σὺζωνται αὐτῷ τὰ νόμιμα δίκαια] Τοῦ αὐτοῦ.
 Ἄρα οὖν οἱ τοιοῦτοι καὶ εἰς θεῖαν διδόμενοι ὡς ἀδελφοὶ
 γνωρίζονται⁴⁾. σημειώσαι δέ, ὅτι οὐδὲ συνισφορῶ ἐβύρην
 αὐτοῦ ἢ διατάξεις ὡς γενομένους ἐμαγκλιπτοῦς. [Sch. u. VI. 58.]

μη'. Ἐάν γυνὴ γεννήσῃ μετὰ τὸν πεντηκοστὸν
 ἔνιαυτὸν, τὸ γεννημένον νόμιμον ἔστω καὶ ὑπεξούσιον
 τῷ πατρὶ· ἐπειδὴ καὶ ἤδη ἐν ἀρχαιοτέρῳ νόμῳ τὸν
 τοιοῦτον γάμον ἐπετρέψαμεν. ὥστε οὖν ὁ τοιοῦτος
 δύναιται καὶ τὸν πατέρα, καὶ τοὺς νομίμους παῖδας⁵⁾
 κληρονομεῖν, εἴτε ἐκ διαθήκης, εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου.

Ἐάν γυνὴ γεννήσῃ] Θεοδώρου. Καὶ ὁ τεθθεις ἀπὸ
 τῆς υπερβίως τῆ ν. ἐπὶ κληρονομείᾳ αἰτήν. μὲνισο τῆς
 u. διατάξεως τοῦ ρς. tit. τοῦ παρόντος βιβ. [Sch. x. VI. 58.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἐάν μείζων τις οὖσα ν. ἔνιαυτῶν τοκε-
 τὸν ἐκδώσει⁶⁾, εἰ ὀφείλει ἢ τοιαύτη γονὴ τῷ ἰδίῳ πατρὶ οὖσα
 καθίστασθαι, καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ λαμβάνειν, διὰ τῆς
 ἐν Καισαρείᾳ διατάξεως⁷⁾ ἐρωτηθέντες θεασπίζομεν, κἄν θαν-
 ματός ὁ τοιοῦτος τοκετὸς εὐρίσκειται, καὶ πᾶν σπανίως εὐ-
 ρίσκεται, ὅμοιος μὲν ἐξ ἐκείνου, ἄπερ δοκίμως παρα τῆς
 φύσεως γνωσκονται⁸⁾, ἀποβύλλεσθαι, ἀλλὰ πᾶν τὸ δίκαιον,
 ὅπερ ἐξ οἰουδήποτε νόμου τοῖς παισὶ δεδομένον ἔστι, τοῦτο
 καθαρὸν καὶ ἀνακροτηρίστον τοῖς τοιοῦτοις παισὶν ἢ ταῖς
 θυγατρῶσι φυλάττεσθαι ἐν πάσαις ταῖς κληρονομίαις, εἴτε ἀπὸ
 διαθήκης, εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου, καὶ ἐν κεφαλαίῳ μὴ ἀνόμοιοι
 ἔστωσαν τῶν ἄλλων, οὐς ἢ φύσις ὁμοίους ἐποίησε· μάλιστα
 ἐπειδὴ καὶ ἐν ἀρχαιοτέρῳ νόμῳ ἡμετέρῳ τοῖς τοιοῦτοις γάμοις
 ἐπετρέψαμεν, ἀνάσους αὐτοῦς εἶναι μηδαμῶς συγχωροῦντες.
 [Sch. x. VI. 58.]

Κἄν θανματός ὁ τοιοῦτος τοκετὸς εὐρίσκειται, καὶ πᾶν
 σπανίως εὐρίσκειται. καλῶς ἢ διατάξεις μέλλουσα περὶ σπανίου
 τινὸς νομοθετῶν προλέγει, ὅτι, εἰ καὶ σπανίον ἔστιν, ὅμοιος
 τὸδε κληρονομεῖν. οὐ δὲ γὰρ ὑπὲρ τῶν σπανίως συμβαινόν-
 των κείσθαι τοὺς νόμους, ὡς ἔγνωμεν ἐν τοῖς πρώτοις. ἀνί-
 σους αὐτοῦς εἶναι μηδαμῶς συγχωροῦντες. ἔλεγεν, ὡς τὸν
 κατὰ τὴν ἡλικίαν ἀσύστατον γάμον μὴ ἐρηώσθαι. οὐδὲ γὰρ
 ὀφείλει ἀνδρὶ συναφθῆναι ἢ μηκέτι ἐλπίζουσα παιδοποιεῖν.
 ἔλεγε δέ, ὅτι ἐάν ἢ μείζων τῶν ν. ἔνιαυτῶν συναφθῆ τῷ ἐλά-
 τῳ τῶν ν. ἔνιαυτῶν, διὰ τὴν τῆς γυναικὸς ἡλικίαν ἀνάσους
 ἔστιν ὁ γάμος, ὡς τοῦ μὲν ἀνδρὸς ἕως τῶν ν. ἔνιαυτῶν παι-
 δοποιούσης, τῆς δὲ γυναικὸς μετὰ τὸν ν. ἔνιαυτῶν μηκέτι
 παιδοποιούσης. [Sch. x. VI. 58. sq.]

Θαλελαίου. Ὁ Πάπιος ἔλεγεν, ὅτι, ἐάν γυνὴ μείζων ἔσθι
 τῶν ν. ἔνιαυτῶν, ὁ πρὸς αὐτὴν γάμος οὐ συνίσταται. τοῦτο
 οὖν παλαιότερον⁹⁾ διατάξεις ἀνέλεν. ἐσήτησαν οὖν οἱ ἐν Και-
 σαρείᾳ συνηγοροῦ· τί οὖν, εἰ ἢ γυνὴ μείζων τῶν ν. ἔνιαυτῶν
 τοκετὸν ἐκδώσει¹⁰⁾, τί ὀφείλει ποιῆσαι; καὶ πρὸς αὐτοῦς ἀντι-
 γράφει ἡ διάταξις. [Sch. x. VI. 59.]

ὥστε οὖν ὁ τοιοῦτος δύναιται] Τοῦ αὐτοῦ. Οὐκοῦν
 καὶ ὡς ἀδελφοὶ δύναιται κληρονομεῖσθαι. [Sch. y. VI. 59.]

ν'. Ἐπιτροπέυσέ τις τινός, καὶ ὁ ἐπιτροπευθεὶς
 ἐτελεύτησεν, ἔχων Πέτρον τινὰ μετὰ¹¹⁾ συγγενεῖαν
 ἀδελφόπαιδα. οὗτος δὲ ἔστιν ἀνεψιός. ἐκεῖνος δὲ
 ἦλθεν ὡς ἀπὸ τῆς ἐκ τοῦ δικαίου τῶν συγγενῶν
 διακατοχῆς, καὶ μετὰ ταῦτα ἐτελεύτησεν ἐπὶ υἱῷ.

1) Lege διὰ τῆς ἐμαγκλιπτοῦς. 2) Lege ἀποβεβῆσθαι. 3) Legendum videtur τούτῳ μὲν. 4) Fabr. γνωρίζονται.
 5) Fabr. cum Herv. vertit, omnibus legitimis. Naque fortasse legendum τοὺς νομίμους πάντας. 6) Fabr. ἐκδίδεται. 7) Lege
 τάξεως. Sic et verti. Nam διάταξις est constitutio. 8) Adde φύντα. 9) Adde ἢ ante παλαιότερον. 10) Fabr. ἐκδίδεται.
 11) Lege κατὰ.

Τὸ κατὰ πόδας. Si ab eo, qui ex sacro rescripto se-
 cundum nostram constitutionem fieri postulaverit eman-
 cipationem liberorum, petatum sit, quatenus ei, qui
 emancipandus emancipandus est, minime legitima iura
 per emancipationem extinguantur: eadem iura huic qui-
 dem emancipato vel emancipatae contra personas alias,
 et aliis itidem contra eum vel eam in hereditatibus, vel
 in successioneibus, vel in tutelis, nec non ceteris ser-
 ventur intacta.

2) et in bonorum possessionibus] Thalelaei.
 Hoc dixit propter bonorum possessionem unde liberi.

3) serventur ei iura legitima] Eiusdem. Hi
 ergo, etiamsi dentur in adoptionem, censentur ut agnati.
 Nota autem, constitutionem ne collatione quidem eos
 onerasset quasi factos emancipatos.

XLVIII. Si mulier pepererit¹⁾ post annum quin-
 quagesimum, quod nascitur, legitimum sit et in
 potestate patris: quoniam iam in lege anteriore eius-
 modi nuptias permisimus. Potest ergo is²⁾ et patri,
 et legitimis liberis succedere, sive ex testamento, sive
 ab intestato.

1) si mulier pepererit] Theodori. Is etiam, qui
 natus est ex ea, quae excessit annum quinquagesimum,
 ei succedit. Memineris constitutionis I. tit. 56. huius lib.

Τὸ κατὰ πόδας. Si maior quinquagenaria partum edi-
 derit, si debet huiusmodi soboles sua patri suo esse,
 et hereditatem eius nancisci, a Caesariana advocazione
 interrogati sancimus, licet mirabilis huiusmodi partus
 inveniatur, et valde raro reperitur, nihil tamen eorum,
 quae probabiliter a natura nascuntur producta, respui,
 sed omne ius, quod ex quacunque lege liberis praestitum
 est, hoc merum atque immutilatum huiusmodi filiis
 vel filiabus servari in omnibus successioneibus, sive ex
 testamento, sive ab intestato. Et summam non ab-
 similes aliis sint, quos similes natura effecit: maxime
 cum et anteriore nostra lege huiusmodi nuptias permi-
 simus, impares eas esse minime concedentes.

Licet mirabilis huiusmodi partus inveniatur, et valde
 raro reperitur. Recte constitutio de eo, quod raro
 contingit, legem latura praedicat, licet rarum sit, tamen
 hoc iubemus. Iura enim constitui non oportet de his,
 quae raro accidunt, ut didicimus in parte prima Digestorum.
 Impares eas esse minime concedentes. Dicebat,
 nuptias non valere, ut quae propter aetatem non con-
 sistant. Non enim viro iungi debet ea, quae non ampli-
 us liberos procreare sperat. Dicebat autem, si maior
 quinquagenaria minori sexagenaria iuncta fuerit, pro-
 pter mulieris aetatem impares esse nuptias, cum vir
 quidem ad sexagesimum usque annum generare possit,
 mulier autem post annum quinquagesimum non amplius
 parere.

Thalelaei. Lex Papia dicebat, si mulier sit maior
 quinquagenaria, cum ea nuptias non consistere. Hoc
 igitur antiquior constitutio sustulit. Quaesierunt igitur
 advocati, qui Caesariae erant: Quid, si mulier maior
 quinquagenaria partum ediderit, quid faciendum est?
 Et ad eos rescribit constitutio.

2) potest ergo is] Eiusdem. Possunt ergo et ut
 agnati succedere.

L. Quidam alicuius tutelam gessit¹⁾, et is, qui
 sub tutela fuit, decessit, relicto Petro quodam fratris
 filio. Hic autem consobrinus est. Ille autem bonorum
 possessionem unde cognati petiit et filio relicto postea
 decessit. Dicit constitutio filio eius, qui decessit:

ἢ διάταξις τῶν υἱῶν τοῦ τελευτήσαντος, ὅτι, ὁ πατήρ σου κατέδξατο τὴν κληρονομίαν τοῦ συγγενοῦς, οὐ δὲ ἐγένου τοῦ πατρὸς σου κληρονόμος, δύνασαι κινήσει κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ υἱοῦ σου.

πετρόπενσέ τις τινός] Τὸ κατὰ πόδας. Ἐάν ὁ πατήρ σου ἐγγυτέρῳ σοβρίνῳ τῶν υἱῶν σου ἀδυνατῶν καὶ ἀδία- τελευτήσαντι, κατὰ τὸ πολιτικὸν ἀδιευθείου τῆς κλη- ρονομίας, ἢ τοῦτου ἐξ ἀρχῆς μὴ παρεντιθεμένου ἢ τῆς κληρονομίας ἀναίρουμένου, κατὰ τὸ ἔθος τῆς διακατοχῆς δο- ρῆς ὑπεκλήθη, καὶ σοὶ ἢ τοῦ πατρὸς τοῦ σοῦ κληρονόμου κληρονομία, προσελθὲν τῶν ἀρχόντων ὀφείλεις, καὶ τὸν ἐπί- τροπον αὐτοῦ περὶ τῆς ἐπιτροπῆς μεθοδεῦσαι. [Sch. z. VI. 59.] ὁ δὲ ἐγένου τοῦ πατρὸς σου κληρονόμος] λαίου. Εἰ γὰρ παρητήσατο τὴν τοῦ πατρὸς κληρονομίαν, ἀδυνατῶν κινήσει; [Sch. a. VI. 59.] κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ συγγενοῦς σου] Τοῦ ἐπιτρόπου αὐτοῦ. Τὸν ἐπιτρόπον ἐκείνου, ὃν ἐκάλεσεν ἀνωτέρῳ σοβρίνον ἐπὶ τῆς ἐπιτροπῆς. [Sch. b. VI. 59.]

α. x) Δούλος κληρονόμος οὐκ ἔχει.

Δούλος κληρονόμος οὐκ ἔχει] Θεοδώρου. Οὐ δύναται δούλος ἔχειν κληρονομίαν. μνήμησὸ τῆς ζ'. διατάξεως ἐπιτροπῆς. τ. τ. τοῦ παρόντος βιβλίου. [Sch. c. VI. 59.]

β. Ἀρχιστείας δικαίῳ οὐδέμια διαδοχὴ ἐπήγ- γεται.

Ἀρχιστείας δικαίῳ] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐξ ἀρχιστείας οὐ δύναται κληρονομεῖν τις ἄλλος. οὐ δὲ ὑπέβηκε τὸν ἀνδρα καὶ τὴν γυναικα μνησὸν γὰρ ὑπόνοτος ὀφειλόντος κληρονομεῖν διαδοχῶνται οὐκ. μνήμησὸ τῆς α'. διατάξεως τοῦ ιη'. τ. τ. τοῦ παρόντος βιβλίου. καὶ ἀναγνώθι βιβλίου. τ. β. διατ. γ'. [Sch. d. VI. 59.] οὐδέμια διαδοχὴ ἐπήγγεται] Θαλελαίου. Ἐπέβηκε ἄλλοσῳ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς γυναικός· οὗτοι γὰρ τῶν ἀνωτέρων ἀνοουόντων, ἔχουσι διακατοχὴν. [Sch. e. VI. 59.]

γ. Ἐφ' ὅσον ὁ γεγραμμένος κληρονόμος, προσ- κληρονομεῖν ἀπὸ διαθήκης, μὴ παραιτεῖται, κληρονομεῖ τις ἐξ ἀδιαθέτου.

Ἐφ' ὅσον ὁ γεγραμμένος κληρονόμος] Θεοδώρου. ὁ ἀδιαθέτου δυνάστητος καλοῦνται, σκρίπτου ὄντος καὶ τῶν ἀδιευθίων. [Sch. f. VI. 59.]

ὁ κατὰ πόδας. Πρὶν ἢ ὁ γεγραμμένος ὁσουδήποτε μέ- δεκτικός ὢν παραιτήσεται τὴν κληρονομίαν, ἢ ἄλλῳ λο- γιστικῶσιν τὴν κληρονομίαν παρητήσατο, ἐκείνου, διαθήκην κατέλειπεν, ἐξ ἀδιαθέτου οὐδεὶς γίνεται κλη- ρονόμος. τοιγαροῦν θεωρεῖται, ὅτι τῆς ἐπιτροπῆς ἀπὸ δια- κληρονομίας διαμενούσης, ἐξ ἀδιαθέτου τοῦ τελευτήσαν- τος πράγματα οὐκ ὀρθῶς ἐκδικούνται. [Sch. f. VI. 59. sq.]

πρὶν ἢ ὁ γεγραμμένος τοῦ ὁσουδήποτε μέρους δεκτικός οὐκ ἔστι, κἀν εἰς ἐλάχιστον μέρος γέγραπται κληρονόμος. ἢ ὅτι μέρους μόνου δεκτικός, ὡς ὁ νόθος υἱός, τότε αὐτοῦ κληρονομοῦντος καλοῦνται οἱ ἐξ ἀδιαθέτου. [Sch. f. VI. 59.]

κληρονομεῖ τις ἐξ ἀδιαθέτου] Θαλελαίου. οὐκ ἀπέβηκε τὴν τεταμέντη φακίονα, ἢν εἶχεν, ὅτε κληρονόμος. [Sch. g. VI. 60.]

δ. Ἐάν ἐλεύθερος μετὰ δούλης ἀλλοτρίας ἐψη- σμένην, τελευτῶντος αὐτοῦ οὐ δύναται ὁ πατήρ τῆς κόρης τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ διεδο- χῆναι.

ἐλεύθερος] Θεοδώρου. Οὐ κληρονομεῖ ὁ δεσπότης τῆς κόρης τὸν συγγενοῦς αὐτῆς ἐλεύθερον ἀνδρα. ὡς εἶται βιβλίου. ζ'. τ. τ. ις'. διατ. γ'. οὐ καταδουλοῦται ὁ πατήρ, κἀν παρηγγέλθῃ ὑπὸ τοῦ δεσπότης τῆς δούλης, μὴ καὶ αὐτῆς. [Sch. h. VI. 60.]

α) Fabr. τοῦ. x) L. 3. C. h. t. praetermissa est in exhibetur: Ὁ πατρὸς τὸν προγονὸν ἐξ ἀδιαθέτου οὐ κληρονομεῖ. ibi esse cap. 40. huius tit. et lib. Basil. y) Fabr. lum esset ἐπιτρέπεται. z) Adde οὐ ante καλοῦνται.

Quoniam pater tuus hereditatem accepit cognati sui, tu autem heres extitisti patri tuo²⁾, potes agere ad- versus tutorem cognati tui³⁾.

1) quidam alicuius tutelam gessit] Τὸ κατὰ πόδας. Si pater tuus propiori sobrino agnato tuo et intestato defuncto, civili iure adita hereditate, vel hoc ab initio non interveniente seu capitis deminutione perempto, solenniter bonorum possessione data, succes- sit, ac tibi patris tui quaesita hereditas est, adire Praesidem debes, ac tutorem eius de tutela convenire.

2) tu autem heres extitisti patri tuo] Thalelaei. Si enim repudiasset hereditatem patris, quomodo potuisset agere?

3) adversus tutorem cognati tui] Eiusdem. Tutorem illius, quem superius vocavit sobrino pro- priorem.

Ll. Servus successores non habet¹⁾.

L. 4.

C. VI. 59.

1) servus successores non habet] Theodori. Servus heredem habere non potest. Memineris constitutionis 6. tit. 55. huius lib.

Lll. Affinitatis iure¹⁾ nulla successio promissa est²⁾.

L. 7.

C. eod.

1) affinitatis iure] Eiusdem. Propter affinitatem quis alii non succedit. Excipe autem virum et uxorem: nam si nemo sit, qui succedere possit, sibi invicem succedunt. Memineris constitutionis 1. tit. 18. huius libri 6. Et lege lib. 8. tit. 2. const. 3.

2) nulla successio promissa est] Thalelaei. Excipe personam viri et uxoris: hi enim deficientibus aliis personis, bonorum possessionem habent.

Llll. Quamdiu scriptus heres¹⁾, qui sperat, se ex testamento successurum, non repudiat, non succedit quis ab intestato²⁾.

L. 8.

C. eod.

1) quamdiu scriptus heres] Theodori. Successores ab intestato [non] vocantur, si scriptus heres adsit, et velit adire.

Τὸ κατὰ πόδας. Antequam scriptus heres cuiuscun- que portionis capax repudiet hereditatem, vel alia ratione quaerendam hereditatem recuset, ei, qui testa- mentum reliquit, ab intestato nemo heres existit. Igitur perspicis, quod testamentariae successionis spe durante, ab intestato bona defuncti non recte vindicentur.

Antequam scriptus heres cuiuscunq[ue] portionis capax: hoc est: etiamsi ex minima parte heres scriptus sit. Nam si partis tantum capax sit, ut naturalis filius, tunc eo etiam hereditatem adente vocantur qui veniunt ab intestato.

2) non succedit quis ab intestato] Thalelaei. Saepe testamenti factionem amisit, quam habebat, cum heres fuit scriptus.

LlV. Si liber¹⁾ cum ancilla aliena aliquam ha- beat consuetudinem, eo mortuo non potest dominus puellae²⁾ hereditatem eius vindicare.

L. 9.

C. eod.

1) si liber] Theodori. Dominus ancillae non suc- cedit homini libero, qui ancillae se commiscuit. Ut enim habetur lib. 7. tit. 16. const. 3. is servus non fit, etiamsi a domino ancillae denuntiatus ei fuerit, ne ei se misceret.

Basilicis nostris, sed suppleri potest e Syn. p. 403. ubi his additur: Vitricus privigno ab intestato non succedit. ἐπήγγελλται (sic). In Codice legitur permittitur, quod graece

οὐ δύναται ὁ δεσπότης τῆς κόρης] Θαλαλαίου. Πᾶ γὰρ ἕτερον δικαίον ἔχει συγγενείας τὸ καλοῦν αὐτὴν^{a)} εἶναι τὴν κληρονομίαν, καλῶς αὐτὴν διεκδικεῖ. [Sch. i. VI. 60.]

νε'. Τοῖς τροφεῦσί τινος οὐχ^{b)} ἀρμόζει διακατοχή.

τοῖς τροφεῦσί τιμος] Θεοδώρου. Ὁ ἀναθρέψας τινὰ οὐ κληρονομεῖ αὐτὸν ἐξ ἀδιαθέτου διὰ τοῦτο καὶ μόνον. [Sch. k. VI. 60.]

οὐχ ἀρμόζει διακατοχή] Θαλαλαίου. Πᾶν καὶ ἐν ταῦθα, ὡσπερ καὶ ἐν τῇ πρό ταύτης διατάξει, ἐὰν ἐξ ἄλλης αἰτίας βούλωνται κληρονομησάμενοι, δύναται κληρονομεῖν. [Sch. l. VI. 60.]

νε'. Ἐὰν^{c)} εὐτελής τελευτήσῃ ἀδιάθετος καὶ μὴ ἔχων συγγενεῖς, ἐξ ἀδιαθέτου ἐκ τῶν ἄλλων εὐτελῶν κληρονομεῖται.

ἐὰν εὐτελής] Θεοδώρου. Ἢ τοῦ κορταλίνου οὐσία προτίθεται τοῖς συγκορταλίνοις αὐτοῦ, δηλονότι μὴ ἔχοντος κληρονόμου. [Sch. m. VI. 60.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἢ τις κορταλίνου αἰρέσεως^{d)} βεβαρημένος τελευτήσῃ χωρὶς διαθήκης ἢ οἰουδήποτε κληρονόμου τὴν ἐσχάτην ἡμέραν, τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ οὐχ εἰς τὸν φίσκον, ἀλλὰ εἰς τοὺς λοιποὺς κορταλίνοὺς τῆς αὐτῆς ἐπαρχίης ἀνήκειν κελεύομεν. [Sch. n. VI. 60.]

ἐκ τῶν ἄλλων εὐτελῶν] Θαλαλαίου. Τινὲς εἰσὶν ἐν τῇ τάξει εὐτελεῖς ἀπὸ γένους ἐκόμενοι, σήμερον διὰ πολλὴν εὐτελείαν καταφρονούμενοι. ὁ δὲ μακαρίτης Πατριάρχης τοὺς κορταλίνοὺς καλεῖ μὲν beneficarius λέγει δὲ, φροντίζεν αὐτοὺς τῶν ἀλλαγῶν τῶν ἵππων. [Sch. o. VI. 60.]

νε'. Ἐὰν τις τεχνίτης χωρὶς παιδῶν ἢ νομίμου κληρονομοῦ τελευτήσῃ, μὴ γενομένης διαθήκης, τὰ πράγματα αὐτοῦ, ὅσθηδῆποτε ποσότητος εἴησαν, εἰς ἐκείνου ἀνήκει, ὅτινες ὡς ἂν χειροτονηταὶ ὑπὲρ τῶν τελευτῶντων κατέχονται· ὅτινες τῷ δημοσίῳ ὑπὲρ τοῦ ἀφαιρεθέντος ἀποκρίνεσθαι ἀναγκάζονται. τοῦτου γὰρ γινόμενου, καὶ ὁ τοῦ δημοσίου λόγος ἀζήμιος διαμενεῖ, καὶ οἱ τεχνίται τῶν παραμυθίων τῶν ἐταίρων τῶν ἰδίων ἀπολαύσουσιν· ὅτινες ταῖς ζημίαις κατέχονται ὑπεύθυνοι.

ἐὰν τις τεχνίτης] Θεοδώρου. Ἐὰν φαυρικένσιος ἀκληρονόμητος τελευτήσῃ, λαμβάνουσι τὰ πράγματα αὐτοῦ οἱ συναφαυρικένσιοι, ἐπειδὴ συντελοῦσιν ὑπὲρ αὐτοῦ. ἀνάγνωθε βιβ. ἰβ'. tit. νβ'. διατ. γ'. [Sch. o. VI. 60. sq.]

ὑπὲρ τῶν τελευτῶντων κατέχονται] Θαλαλαίου. Ὡσπερ οἱ ὀνομαστικῶς κατέχονται ἐξ ἀπορίας τοῦ ὀνομαζομένου, οὕτως καὶ οὗτοι ὑπὲρ τοῦ τελευτησαντος κατέχονται. [Sch. p. VI. 61.]

ὑπὲρ τοῦ ἀφαιρεθέντος ἀποκρίνεσθαι ἀναγκάζονται] Τοῦ αὐτοῦ. Ἀναγκάζονται ἀντὶ ἐκείνου εἰς τὴν τέχνην ἕτερόν τινα ἀποκαταστήσαι^{e)}. [Sch. q. VI. 61.]

TITULOS B'.

Ἀγωγή, ἣν ὁ νόμος τοῖς συγγενέσι δίδωσιν.

α'. Οὐλίαν. Παραιτησάμενος ὁ ὑπεξούσιος τὴν ἐκ τῆς ὑπεξουσιότητος διακατοχὴν ἔχει τὴν ἐκ τοῦ νόμου βούθειαν, καὶ προτιμᾶται τῶν ἄλλων νομίμων.

παραιτησάμενος ὁ ὑπεξούσιος] Ἐὰν ὑπερὶ σοῦ τοῦ ἀδιαθέτου τελευτήσαντι κληρονόμοι, εἰ καὶ παραιτῶνται τὴν οὐνδε λίβερν διακατοχὴν λαβεῖν, ὅμως ἀτίκνεται τοῖς λεγιτίμοις κληρονόμοις, ἐπειδὴ καὶ παραιτησάμενος αὐτοῖς τὴν οὐνδε λίβερν ἀρμόζει εὐθείως ἢ οὐνδε λεγιτίμν, καὶ προτιμῶνται τῶν ἄλλων λεγιτίμων. [Sch. a. VI. 71.]

Καὶ ἄρρενες, καὶ θήλειαι κληρονομοῦσι καὶ κλη-

a) Malim αὐτὸν, cum. b) Fabr. οὐκ. c) L. f. C. h. t. legitur in Syn. p. 403. et apud Harm. V. 8. §. 03. d) Legitur in Syn. p. 403. et apud Harm. V. 8. §. 03. e) Lege ὑποκαταστήσαι.

2) non potest dominus puellae] Thalaelai. Si enim habet aliud ius cognationis, quod eam ad hereditatem vocat, recte eam vindicat.

LV. Nutritoribus cuiusdam¹⁾ non competit bonorum possessio²⁾.

1) nutritoribus cuiusdam] Theodori. Qui aliquem nutrit, propterea tantum ei ab intestato non succedit.

2) non competit bonorum possessio] Thalaelai. Rursus hic quoque, sicut in praecedente constitutione, si ex alia causa velint heredes esse, possunt succedere.

LVI. Si cohortalis¹⁾ intestatus decesserit non habens cognatos, ab intestato a reliquis cohortalibus²⁾ ei succeditur.

1) si cohortalis] Theodori. Cohortalis bona pertinent ad concohortales eius, scilicet si successorem non habeat.

Τὸ κατὰ πόδας. Si quis cohortali conditione gravatus sine testamento vel quolibet successore ultimum diem obierit, successionem eius non ad fiscum, sed ad ceteros cohortales eiusdem provinciae pertinere iubemus.

2) a reliquis cohortalibus] Quidam sunt in officio viles, qui trahuntur ex genere, et hodie propter magnam vilitatem contemnuntur. Beatus autem Patricius cohortales quidem vocat beneficiarios: dicit autem, eos curam habere mansionum equorum.

LVII. Si quis fabricensis¹⁾ sine liberis aut herede legitimo decesserit, non condito testamento, bona eius, cuiuscunque summae sint, ad eos pertinent, qui velut creatores pro defunctis tenentur²⁾: qui fisco pro intercepto respondere coguntur³⁾. Hoc enim facto, et fisci ratio permanebit indemnis, et fabricenses collegarum suorum solatiis fruuntur: qui damnis retinentur obnoxii.

1) si quis fabricensis] Theodori. Si fabricensis sine herede decesserit, bona eius confabricenses capiunt, quoniam pro eo conferunt. Lege lib. 12. tit. 52. const. 3.

2) pro defunctis tenentur] Thalaelai. Sicut nominatores tenentur ob inopiam eius, qui nominatur, ita etiam hi pro defuncto tenentur.

3) pro intercepto respondere coguntur] Eiusdem. Coguntur in locum illius in artem alium quem substituere.

TITULUS II.

Actio, quam lex dat cognatis.

I. Ulpian. Suus, qui repudiavit¹⁾ bonorum possessionem iure suitatis delatam, habet bonorum possessionem unde legitimi, et praefertur aliis legitimis.

1) suus, qui repudiavit] Si sui heredes sint ei, qui intestatus decessit, etiamsi recusaverint accipere bonorum possessionem unde liberi, obstant tamen legitimis heredibus, quia etiam repudiantibus eis bonorum possessionem unde liberi statim competit bonorum possessio unde legitimi, et praefertuntur reliquis legitimis.

Et masculi²⁾ et feminae³⁾ succedunt, iisque

νομούνται ἐκ τῆς νομίμου βοήθειας· καὶ ἀπελεύ-
ροι.

καὶ ἄρρενες] Οὐ μόνον ἄρρενες ἐκ τῆς οὐνδε λεγίμι
κατοχῆς κληρονομοῦσιν, ἀλλὰ καὶ θῆλειαι. καὶ οὐ μόνον
ἐνὸν τελευτῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπελευθέρων· οὐχ ὅτι λεγιμί-
ῆς ἔχουσιν ἐκ πλαγίου συγγενεῖς οἱ ἀπελευθέροι, ἀλλ' ὅτι
πατρῶνες ὡς λεγίμιμοι καλοῦνται, ἀρμόζει αὐτῇ ἡ δια-
κοχή. κοινή τούτων ἐστὶν ἄρρενων καὶ θηλειῶν. καὶ αἱ θῆ-
λειαι γὰρ δύνανται καὶ ὀρφανοὺς ἔχειν, καὶ ἀδελφούς. καὶ
ἀπελευθέροι δύνανται πατρῶνας καὶ πατρωνίσσας ἔχειν. καὶ
ἐν μόνον ἄρρενες δύνανται ταύτην αἰτῆσαι τὴν διακοχῆν,
καὶ θῆλειαι. [Sch. b. VI. 71.]

καὶ θῆλειαι] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Πρῶτη γὰρ αἱ θῆ-
λειαι μόνων τῶν ἀδελφῶν λεγίμιμος ἐκληρονομοῦν. αὐταὶ δὲ
πάντων τῶν λεγίμιμων ἐκληρονομοῦντο, καίτοι τοῦ δυ-
αδέλτου ὁμοίως αἰτίας τοῖς ἄρρεσι καλοῦντος. σημερον δὲ
τῆς δεκατῆς τεταρτῆς καὶ δεκατῆς πέμπτης Ἰουστινιανοῦ
ἕξως τοῦ νη'. τι. τοῦ ζ'. βιβ. τοῦ κώδικος, καὶ ἀπὸ τοῦ
ἐξου. τι. τῆς γ'. ἰνστιτ. καὶ θῆλειαι πρὸς μίμησιν τῶν
πάντων τῶν λεγίμιμων κληρονομοῦσιν. [Sch. c. VI.
71.]

καὶ ἀπελεύθεροισι] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπὶ τῶν ἰδίων πα-
τρῶν συγγενεῖς γὰρ λεγίμιμους οὐκ ἔχουσιν. ὁμοίως δὲ
καὶ οἱ παῖδες αὐτῶν καὶ γονεῖς, καὶ ἀδελφοὶ συνελευθέρου-
ντες ὡς ἀπὸ νόμου κληρονομοῦντες αὐτοῦ καὶ προτιμωμένοι
πατρῶνος ἔχειν τὴν οὐνδε λεγίμιμοι, καὶ μὴ εἶσαι λεγίμιμοι,
ἐπὶ νόμου καὶ μητρὸς εἴρηται ἐν τῷ τέλει τούτου τοῦ διγ.
τοῦ γ'. ἀναγνώδι καὶ βιβ. γ'. τῶν ἰνστιτ. τι. ζ'. ζ.
d. VI. 72.]

Ἐάν τις ἀμφιβάλληται, πότερον αὐτεξούσιος, ἢ
ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ὄντος ἐν αἰχμαλωσίᾳ, ἢ ἐξ
ἄλλης αἰτίας, οὐχ ἀρμόζει κατὰ τῆς αὐτοῦ κληρο-
νομίας διακοχῆν, ἕως ἂν γένηται δῆλον, αὐτεξού-
σιον ἀποθανεῖν.

Ἐάν τις ἀμφιβάλληται] Ἐάν τις τελευτήσῃ, καὶ ἀμφι-
βῆται τὰ παρ' αὐτοῦ, εἴτε ἀπεξούσιος ἐστίν, εἴτε αὐτεξού-
σιος ὁ γὰρ πατήρ αὐτοῦ αἰχμαλωτὸς ὢν ἐπὶ περὶ σὶν, ἢ αἰτία
τῆς τῆς τοῦ τελευτήσαντος κατάστασιν· οὐ δύναται αἰτεῖ-
σθαι τὴν τούτου κληρονομίαν διακοχῆν, ἐπειδὴ οὐκ ἔστι δέ-
δοται, ἀδιάθετον αὐτὸν τελευτήσῃ· ὅποτε ἀδελφὸν ἐστὶν αὐτὸ
ῶντος, εἴ ἠδύνατο διαθεσθαι. ὅτε οὐν ἀρξῆται δῆλον εἶναι
ἢ τελευτήσαντος κατάστασιν· τυχὸν γὰρ ἐτελεύτησεν ἐν τῇ
αἰχμαλωσίᾳ διαγῶν ὁ πατήρ αὐτοῦ· τότε καλῶς αἰτεῖται ἐπὶ
κληρονομίᾳ αὐτοῦ ἢ οὐνδε λεγίμιμοι διακοχῆν, οὐχ ὅτι γέ-
νηται δῆλον, ὡς ἀδιάθετος ἐτελεύτησεν, ἀλλ' ὅτι ἀρξῆται γίνε-
σθαι δῆλον, ὅτι αὐτεξούσιος ἐτελεύτησεν. αὐτῆ δὲ ἡ διακοχῆ
καλεῖ τούτους ἐξ ἀδιάθετου γενέσθαι δυναμένους κληρο-
νομοῦσιν, εἴτε ὁ δυωδεκάδελτος ποιεῖ τινὰ λεγίμιμον κληρονομοῦ-
σιν, ἢ ἄλλος τις νόμος ἢ δόγμα συγκλήτων. ἀμέλει καὶ ἡ μήτηρ
ἢ Τερτουλλιανείου καλουμένη ταύτην αἰτεῖ τὴν διακο-
χῆν καὶ οἱ παῖδες ἐκ τοῦ Ὀρφιτιανείου εἰς τὴν δια-
κοχῆν πατρὸς καλούμενοι τὴν οὐνδε λεγίμιμοι αἰτοῦσιν.
e. VI. 72.]

Ἐάν τις ἀμφιβάλληται] Ἐάν τις ἀμφιβάλληται, ἢ ἂν γένηται δῆλον] Ἀνωνίμου. Ἐγὼ γὰρ
ἡ. τι. α. διγ. ιδ. ιε'. ὅτι ὁ περὶ τῆς ἰδίας καταστάσεως
ἄλλων οὐ δύναται διαθεσθαι. [Sch. f. VI. 72.]

Πάντες οἱ ἀπὸ τοῦ δυωδεκάδελτου ἢ ἄλλου νό-
μου ἢ δόγματος συγκλήτων γινόμενοι νόμιμοι κλη-
ρονομοῦσιν ἐξ ἀδιάθετου τὴν ἐκ τοῦ νόμου βοήθειαν
ἢ ὅθεν καὶ ἡ μήτηρ ἐκ^h) τοῦ Τερτουλλια-
νείου δόγματος καλουμένη, καὶ οἱ παῖδες ἐκ τοῦ
Ὀρφιτιανείου δόγματος, τὴν ἐκ τοῦ νόμου βοήθειαν
ἢ.

Ἐάν τις ἀμφιβάλληται] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς.
καὶ χωρὶς τοῦ αἰτῆσαι διακοχῆν κληρονομοῦσιν, ὡς τὰ
α δίκαια ἔχοντες. κατὰⁱ) μόνον δὲ τὸν πραιτωρὰ κα-

succeditur bonorum possessione unde legitimi: item
libertini⁴).

2) et masculi] Non solum masculi succedunt ex
bonorum possessione unde legitimi, sed etiam feminae.
Et non solum mortuis ingenuis, sed etiam libertinis:
non quod libertini legitimos habeant ex transverso
cognatos, sed quia patroni tanquam legitimi vocantur,
competit hacc bonorum possessio. Est ergo communis
masculis et feminis. Nam et feminae habere possunt
tam consanguineos, quam agnatos. Et libertini possunt
habere patronos et patronas. Nec tantum masculi
petere possunt hanc bonorum possessionem, sed etiam
feminae.

3) et feminae] Enantiophanis. Nam feminae antea
fratribus solis iure legitimo succedebant. Eis autem
ab omnibus legitimis succedebatur, licet lex duodecim
tabularum eas similiter cum masculis vocaret. Hodie
autem ex constitutione decima quarta et quinta Iusti-
niani tit. 58. lib. 6. Codicis, et ex tit. 2. lib. 3. Instit.
feminae quoque ad similitudinem masculorum omnibus
legitimis succedunt.

4) et libertini] Eiusdem. Eis succeditur a pa-
tronis suis. Non enim cognatos legitimos habent. Pos-
sunt tamen liberi eorum et parentes, et fratres cum
eis manumissi, tanquam ex lege succedentes et praelati
patrono habere bonorum possessionem unde legitimi,
etiamsi legitimi non sint, ut de matre et filio dictum
est in fine huius dig. et dig. 3. Lege et lib. 3. Instit.
tit. 6. 7.

Si de aliquo dubitetur⁵), utrum paterfamilias L. 2. §. 3.
decesserit, puta cum pater eius in captivitate esset,
aut ex alia causa, de eius hereditate bonorum pos-
sessio non competit, donec certum fuerit⁶), eum
patremfamilias decessisse. XXVIII.
7.

5) si de aliquo dubitetur] Si quis decesserit,
et de eo dubitetur, utrum in patris potestate sit, an
sui iuris: pater enim captus ab hostibus adhuc vivit,
vel causa suspendit statum eius, qui decessit: heredi-
tatis eius nomine bonorum possessio peti non potest,
quoniam nondum probatum est, eum intestatum deces-
sisse: cum hoc primum incertum sit, an potuerit te-
stari. Cum igitur certus esse coeperit status defuncti:
forte enim pater eius in captivitate degens decessit:
tunc recte hereditatis eius nomine petitur bonorum
possessio unde legitimi, non cum certum fuerit, eum
intestatum decessisse, sed cum certum esse coeperit,
eum decessisse sui iuris. Haec autem bonorum pos-
sessio omnes vocat, qui ab intestato heredes esse pos-
sunt, sive lex duodecim tabularum faciat aliquem here-
dem legitimum, sive alia quaedam lex aut Senatuscon-
sultum. Denique mater quoque, quae ex Senatuscon-
sulto Tertulliano vocatur, hanc petit bonorum posses-
sionem, sicut et filii, qui ex Senatusconsulto Orphitiano
ad successionem matris vocantur, bonorum possessionem
unde legitimi petunt.

6) donec certum fuerit] Innominati. Didicisti
enim lib. 28. tit. 1. dig. 14. 15. eum, qui de statu suo
dubitatur, testamentum facere non posse.

Omnes, qui ex lege XII tabularum, vel alia §. 4.
lege, aut Senatusconsulto sunt heredes legitimi ab
intestato, habent bonorum possessionem unde legi-
tими. Unde etiam mater, quae ex Senatusconsulto
Tertulliano vocatur, et filii, qui ex Senatusconsulto
Orphitiano, habent bonorum possessionem unde legi-
tими⁷).

7) bonorum possessionem unde legitimi] Enantiophanis.
Ili etiam non petita bonorum posses-
sione succedunt, cum iura legitima habeant. Qui autem

1) Adde ἀπέθνηκεν. g) Lege περὶ αὐτοῦ. h) Sic legendum, Fabr. οὐκ. i) Adde οἱ αὐτὴ κατὰ.

λούμενοι χωρὶς διακατοχῆς οὐ κληρονομοῦν. εἴρηται γὰρ βιβ. 5. τι. ιε. διατ. β. ὅτι χωρὶς διακατοχῆς οὐδεὶς λαμβάνει τὴν τοῦ ἀδιαθέτου υἱοῦ τῆς θείας κληρονομίαν. ἐν δὲ τῇ πρώτῃ διατάξει τοῦ ν5. τι. φησὶν, ὅτι οἱ μὲν παῖδες τότε δὲ ἑαυτῶν ἀναφαινοῦνται ταῖς μητρῶσι κληρονομοί, ὅτε δυνατόι λαλεῖν· αἱ δὲ μητέρες καὶ ἱμῶντας τοὺς παῖδας κληρονομοῦσι. καὶ ἡ γ. διατ. τοῦ ν5. τι. ὅτι καὶ χωρὶς τοῦ αἰτήσαι διακατοχὴν ἢ θυγάτηρ κληρονομεῖ τῆς μητρὸς pro herede γερτεύσασα. [Sch. g. VI. 72. sq.]

β'. Παυλ. Γενικῶς ὁσάκις νόμος ἢ δόγμα δίδωσι κληρονομίαν, οὐ μὴν διακατοχὴν, αἰτὴ ἀρμόζει. ὅτε καὶ διακατοχὴν δώσει, ἢ tum cui ex legibus ἀρμόζει, καὶ ἢ ἐκ τοῦ νόμου βοηθῆται.

γενικῶς ὁσάκις νόμος ἢ δόγμα] Γενικῶς τοίνυν λέγομεν, ὅσας ἢ νόμος ἢ δόγμα συγκαλιτο κληρονομίαν μὲν χαρίζεται, διακατοχῆς δὲ οὐ μὲνηται, ταύτην αἰτεῖσθαι^κ) τὴν διακατοχὴν. ὅτε δὲ καὶ διακατοχὴν κελνεὶ δίδοσθαι ὁ νόμος, τότε ἐξ ἐκείνου τοῦ μέρους αἰτεῖσθαι τὴν διακατοχὴν τὴν λεγομένην tum cui ex legibus. μὴ καὶ ἐκείνης ἀρμοζουσης, ἀρμόζει ἢ οὐνδε λεγίμι. [Sch. h. VI. 73.]

γ'. 'Ιουλιαν. Ἐὰν διαθεμένον μου ὁ εἷς τῶν ἀδελφῶν μου τελευτήσῃ, καὶ ἐν τῷ διασκεπτεσθαι τὸν γραπτὸν κληρονόμον καὶ ἄλλος ἀδελφός μου ἀποθάνῃ, καὶ τότε ὁ γραφεὶς παραιτήσῃται, ὁ θεῖός μου κληρονομεῖ μου. αὕτη γὰρ ἡ διακατοχὴ ζητεῖ τὸν^λ) πλησιαιτέρον, ὅτε ἀρξῆται αἰτεῖσθαι.

ἐὰν διαθεμένου μου] Δύο ἀδελφῶν ὄντων ὁ εἷς ἐτελευτήσεν διαθεμένος κατὰ νόμον. διασκεπτομένου δὲ τοῦ γενομένου^μ) κληρονομοῦ, ὁ ἕτερος ἀδελφός ἐτελευτήσεν ἀδιάθετος, καὶ μετὰ τοῦτο ὁ τοῦ πρώτου ἀδελφός^{μμ}) σκρίπτος κληρονόμος προήρησάτο. ἀνάγκη ἐστὶν ὡς μὴ ἀδελφοῦ περιόντος τὸν κατὰ πατέρα θεῖον ἐπὶ τὴν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίαν καλεῖσθαι. αὕτη γὰρ ἡ οὐνδε λεγίμι διακατοχὴ τότε ἀρμόζει, ὅτε εἰθέως πρώτων τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου γένηται χωρῆ. ὅτε δὲ ἐγένετο^ν) χωρῆ τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου, τουτέστι, τῇ παραιτήσῃ τοῦ γεγραμμένου, μόνος ὁ θεῖος ὑπὴρ συγγενῆς. [Sch. i. VI. 73.]

ζητεῖ τὸν πλησιαιτέρον] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Καὶ ἐπαύθῃ καὶ ἐν τῷ ζ. θεμ. τοῦ α. διγ. τοῦ ἐξῆς τι. τὸν πλησιαιτέρον εἶπε σκοπεῖσθαι, ὅτε ἡ διακατοχὴ ἀρξῆται αἰτεῖσθαι. ἐν δὲ τῷ ζ. θεμ. τοῦ β. διγ. τοῦ ις. τι. τὸν ἐγγύζοντα ἐξῆται, ὅτε γένηται δῆλον, ὅτι ἀδιάθετος ἐτελευτήσεν. ὁμοίως ἰστυ. γ. τι. α. το ε. θεμ. τοῦ α. διγ. τοῦ ἐξῆς τι. οὐκ ἔχει, ὅτε ἀρξῆται αἰτεῖσθαι, ἀλλὰ, κατὰ τὸν καιρὸν, καθ' ὃν διακατοχὴ κατεφέρεται. [Sch. k. VI. 73.]

δ'. Μοδεστίνου. Ἐνθα ὑπεξούσιος ἐλπίζεται κληρονομεῖν, ἀργούσιν οἱ ὑμαιμοί. τυχόν γὰρ ὁ τελευτήσας γαμετὴν εἴσεν ἐγκύμονα ἢ παῖδα αἰχμάλωτον.

Ἐνθα ὑπεξούσιος ἐλπίζεται κληρονομεῖν] Ἐως ὅτε ἐλπίζομεν, οὐδὲν τινα φαίνεσθαι τοῦ τελευτησαντος κληρονόμον, ἕως τότε οὐ γίνεται χωρῆ τοῖς ὁμαιμοῖς. ἐὰν γὰρ ἡ γυνὴ τοῦ τελευτησαντος ἐγκύμων ἐστίν, ἢ υἱὸν ἔχει ὁ τελευτήσας αἰχμάλωτον, καὶ ἐλπίζομεν τὸν πῶστονον^ο) τίκεσθαι ἢ τὸν αἰχμάλωτον^π) ἐπαρῆναι, οὐ καλοῦνται οἱ λεγίμι. [Sch. l. VI. 73.]

ε'. Καὶ οἱ μετὰ θάνατον ἢ περιορισμόν, ἢ αἰχμαλωσίαν τοῦ πατρὸς τικτόμενοι, καὶ οἱ ἐν καιρῷ τοῦ ταῦτα συμβαίνειν αὐτῷ ὄντες αὐτοῦ ὑπεξούσιοι δίκαιον ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους ὁμαιμότητος, εἰ καὶ παρὰ τοῦ πατρὸς ὀπόκληροι ἐγένοντο.

καὶ οἱ μετὰ θάνατον] Καὶ οἱ μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς τικτόμενοι, ἢ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν αὐτοῦ, ἢ τὴν δε-

κ) Sic lego. Fabr. αἰτεῖσαι (sic). λ) Sic lego. Fabr. τὸ. μ) Lege γεγραμμένου. μμ) Malim ἀδελφοῦ, fratris
ν) Malim ἐγένετο. ο) Lego τὸν πῶστονον. Fabr. τοῦ πῶστούμου. π) Lego τὸν αἰχμάλωτον. Fabr. τοῦ αἰχμαλώτου.

a solo Praetore vocantur, citra bonorum possessionem non succedunt. Dictum enim est lib. 6. tit. 15. const. 2. sine bonorum possessione hereditatem intestati filii amittae capere neminem. In const. autem I. tit. 56. dicitur, liberos matribus tunc per se heredes existere, cum fari possint: matres autem succedunt etiam filii infantibus. Et const. 3. tit. 56. dicit, etiam non petita bonorum possessione filiam pro herede gerendo matri succedere.

II. Paul. Generaliter quoties lex aut Senatusconsultum¹⁾ hereditatem defert, non etiam bonorum possessionem, ipsa competit. Cum etiam bonorum possessionem dat, bonorum possessio tum cui ex legibus competit, et bonorum possessio unde legitimi.

1) generaliter quoties lex aut Senatusconsultum] Generaliter igitur dicimus, quoties vel lex vel Senatusconsultum defert quidem hereditatem, non meminit autem bonorum possessionis, hanc peti bonorum possessionem. Cum vero etiam bonorum possessionem lex dari iubet, tunc ex illa parte peti bonorum possessionem, quae dicitur, tum cui ex legibus. Illa autem non competente, competit bonorum possessio unde legitimi.

III. Iulian. Si cum ego testatus essem¹⁾, unus ex fratribus meis decesserit, et cum heres scriptus deliberaret, alius quoque frater meus decesserit, et tunc heres scriptus repudiaverit, patruus meus mihi succedit. Haec enim bonorum possessio proximum esse vult²⁾, cum coeperit peti.

1) si cum ego testatus essem] Cum duo essent fratres, unus decessit iure facto testamento. Deliberante autem herede scripto, alter frater decessit intestatus, et postea frater primi scriptus heres repudiavit. Necessae est, cum frater superstes non sit, patruum ad hereditatem ab intestato vocari. Nam haec bonorum possessio unde legitimi tunc competit, cum primum locus fuerit his, qui ab intestato veniunt. Cum autem factus est locus his, qui ab intestato veniunt, id est, heredis scripti repudiatione, solus patruus existeret cognatus.

2) proximum esse vult] Enantiophanis. Et hic et in them. 7. dig. 1. sequentis tituli dixit, proximum spectari, cum peti coeperit bonorum possessio. In them. autem 6. dig. 2. tit. 16. proximum quaerebat, cum intestatum decessisse certum sit. Similiter Instit. 3. tit. 1. Them. 5. dig. 1. sequentis tituli non habet, cum peti coeperit, sed, eo tempore, quo bonorum possessio defertur.

IV. Modestini. Ubi speratur, fore, ut suus heres existat¹⁾, cessant consanguinei. Fortasse enim defunctus uxorem praegnantem reliquit, aut filium ab hostibus captum.

1) ubi speratur, fore, ut suus heres existat] Quamdiu speramus, suum heredem aliquem defuncto existere, tamdiu consanguineis locus non est. Si enim defuncti uxor praegnantis sit, aut defunctus habet filium captivum, et speramus, aut postquam nasciturum, aut captivum reversurum, legitimi non vocantur.

V. Et nati post mortem¹⁾ vel deportationem, vel captivitatem patris, et qui eo tempore, quo haec ei acciderunt, erant in eius potestate²⁾, ius inter se habent consanguinitatis, etiamsi a patre fuerint exheredati.

1) et nati post mortem] Et nati post mortem patris, vel post eius captivitatem, vel deportationem, et

ορτατίονα, καὶ οἱ ἐν καιρῷ, καθ' ὃν αἰχμαλώτος ἢ δεπορ-
 τῆτος γίνετο ὁ πατήρ, ὑπεξουσιοὶ αὐτοῦ ὄντες ἔχουσι πρὸς
 αὐτοὺς δίκαιον ὁμαιμότητος, εἰ καὶ μὴ ἐγένοντο τῷ πατρὶ
 ἠρονομοί, ὡς ἐξηρεδάτο παρ' αὐτοῦ γεγονότες. [Sch. m.
 l. 73. sq.]

καὶ οἱ — ὄντες αὐτοῦ ὑπεξουσιοί] Ἀνάγνωθι τὸ
 θεμ. τοῦ α. διγ. τοῦ ις. tit. [Sch. n. VI. 74.]

ζ. Ἡ⁹) συγγενικὴ κληρονομία μόνως ἐστὶ πραι-
 τωρῶν. συγγενεῖς λέγονται ὡς ἐξ ἐνὸς τεχθέντες, ἢ
 κοινὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως ἰσχύουσιν.

ἡ συγγενικὴ κληρονομία] Οὗτος ὁ tit. ἡ. ἐστὶ
 ἐν ὁλῇ βιβ. τὴν οὐνδε κορνάτι διακατοχὴν μόνως ὁ πραιτωρ
 ἐνόησεν· καὶ διὰ τοῦτο γυνὴ τῆ τοῦ πραιτωρός φιλοτιμίᾳ
 ἰσίσταται, οὐδεμίαν ἐκ πολιτικῆς νομοθεσίας ἀσχυρογονίαν
 ἔχουσα. ἐκείνους γὰρ καλεῖ πρὸς ταύτην τὴν διακατοχὴν, τοὺς
 αὐτὸ πολιτικὸν μὴ καλουμένους εἰς διαδοχὴν, τοῦτέστι,
 ὡς κορνάτους. κορνάτοι δὲ ἐκλήθησαν ὡσαυτὲ ἐξ ἐνὸς
 ὁσώπου γεννηθέντες, ἢ ὡς ὁ Λαβέων εἶπεν, ἐπειδὴ κοινὴν
 ἀρχὴν τῆς γενέσεως ἰσχύουσιν. ἀνήκει δὲ ὁ νόμος τῆς κορνά-
 τῆτος εἰς τὰς τῶν ἐλευθέρων συγγενείας, οὐ μὴν καὶ εἰς τὰς
 οἰκειῶν. οὐδὲ γὰρ εὐχερῶς ἢ δουλικῆ συγγένεια πιστεύε-
 ται νομῶ συγγένεια εἶναι. αὕτη δὲ ἡ οὐνδε κορνάτι δια-
 κατοχὴ ἐξ βαθμοῦ τῶν συγγενῶν περιλαμβάνεται, καὶ ἐκ τῶν
 β) βαθμῶν δύο πρόσωπα, τὸν σοβρίνο νάτουμ, καὶ τὴν
 θ) θείαν πατρῶν. μόνη δὲ φύσις οὐ ποιεῖ τὴν συγγένειαν, ἀλλὰ
 θείας. οὗς γὰρ γίνεται ἀδελφός ὁ θεοῦ παῖς, τοὺς αὐ-
 τῶν κορνάτους γίνονται, ὅτε γὰρ ἀποτερετὸν περὶ κορνάτων τι
 ἀπτομεν, καὶ τοὺς ἐκ τῆς θείσεως γενομένους κορνάτους
 ἀπλοκίνομεν. ἐντεῦθεν συμβαίνει, τὸν εἰς θεοῖν δεδο-
 τον καὶ ἐν τῇ τοῦ φυσικοῦ πατρὸς φαμίλια τὰ φυσικὰ ἔχειν
 κορνάτῆτος δίκαια, καὶ ἐν τῇ τοῦ θεοῦ πατρὸς συγγε-
 νείᾳ. ἐκείνων δὲ μόνον γίνεται κορνάτος ἐν τῇ θετῇ συγγένειᾳ,
 αὐτοὺς ἀδελφὸς γέγονεν. ἐν δὲ τῇ φυσικῇ φαμίλιᾳ τὴν πρὸς
 τῆς κορνάτους συγγένειαν φυλάττει. ἐπειδὴ δὲ ὁ πραιτωρ
 ἔγγιστα κορνάτων ἐπηγγελῆτο καλεῖν, ἔγγιστα καλεῖται
 νάτος καὶ ὁ μόνος ὢν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἔγγυτερον κυ-
 ρῶν τὸν ἐκ πολλῶν ἔγγυτερον λέγομεν. χ) γὰρ δὲ ἡμᾶς τὸν
 ὑπεροχὸν σκοπεῖν ἐν τῷ καιρῷ, καθ' ὃν ἡ διακατοχὴ κατα-
 εἶται. εἰ τις οὖν τῶν ἔγγυτερον κορνάτων διασκεπτομένου
 τοῦ γεγονημένου κληρονομοῦ τελευτήσῃ, ὁ μετὰ τοῦτον
 ὑπεροχὸς καλεῖται πρὸς τὴν οὐνδε κορνάτι. εἰ τις^δ) οὖν
 ὄντε ἐάν εὐρεθῇ μετὰ τὸν τελευτήσαντα ἔγγυτερος, αὐτὸς
 εἶται proximus. ἐάν δὲ ἐπιζῆται τίκεσθαι τοῦ ὄντος ἐν
 τῇ συγγενείᾳ ἕτερος ἔγγυτερος συγγενῆς, ἐμποδίζει ὁ ἐπι-
 νεος τίκεσθαι τοῖς περιούσιον, ἐάν ὅλως τεχθῇ. ἐάν δὲ
 τεχθῇ, τοὺς^ε) μετὰ τὴν γαστέρα ἔγγυτερος καλούμενος
 εἶ δὲ τοῦτο λέγομεν, ὅτε ὁ ἐγκυμονεῖσθαι λεγόμενος^ς)
 τὸς τοῦ μελλοντος κληρονομεῖσθαι συνελήφθη, ἢ γὰρ μετὰ
 ὑτὴν συλληφθεὶς οὐτε ἄλλω ἀντίκειται, οὐτε αὐτὸς καλεῖ-
 ται, ὡς μηδέποτε γενομένος ἔγγυτερος ἐκείνῳ, οὐτῶς ζών-
 τῳ) συνελήφθη. [Sch. φ. VI. 74. sq.]

Ὁ νόμος οὗτος οὐκ ἀνήκει πρὸς τὴν δουλικὴν
 γένειαν. οὐτε γὰρ εὐχερῶς δουλικῆ συγγένεια πι-
 στεύεται εἶναι.

ἢ εὐχερῶς] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Νόμιμον
 ἔχουσι συγγένειαν, ὡς tit. ι. διγ. ι. θεμ. γ. τὸ δὲ
 ρως^α) διὰ τοὺς γαμοὺς πρόσκειται. ἔσθι δὲ, ὅτι καὶ οἱ
 οἱ ἐλευθέρουμοιοι κληρονομοῦσι τῶν ἐλευθερωθέντων γο-
 καὶ παίδων, καὶ ἀδελφῶν, καὶ ἀποκλείουσι τοὺς πατρῶ-
 ὡς ἰστί. γ. tit. ε. καὶ βιβ. ε. τοῦ κώδικος, tit. δ.
 δ. [Sch. p. VI. 75.]

Ἡ^κ) συγγενικὴ βοήθεια ἐξ βαθμοῦ συγγενείας
 λαμβάνεται^β), καὶ ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου βαθμοῦ πρόσ-
 δύο, τὸν τίκεσθαι ἀπὸ δις ἐξ ἀδελφῶν καὶ δις-
 ἑλθῆς.

g) l. i. pr. §. 1. D. h. t. legitur in Syn. p. 403. r) Adde τοῦ ante ζ. s) Malim ὄστις. t) Sic legendum. Fabr.
 (sic), et tamen postea ἔγγυτερον. u) Sic lego. Fabr. οἱ — λεγόμενοι. v) Adde οὐπω post vocem ζῶντος, quod
 nitate Digestorum inserendum est. (w) Versio hanc vocem reddidit. w) Fabr. in marg stellula ad vocem facile
 nota: Sic Accurr. x) l. i. §. 3. D. h. t. legitur in Syn. p. 277. y) Syn. λαμβάνεται.

qui eo tempore, quo ab hostibus capiebatur vel depor-
 tabatur pater, in eius potestate erant, ius inter se
 habent consanguinitatis, etiamsi heredes patri non ex-
 titerint, utpote ab eo exheredati.

2) et qui — erant in eius potestate] Lego
 them. 9. dig. 1. tit. 16.

VI. Cognatorum successio¹) est tantum Prae-
 toria. Cognati appellantur quasi ex uno nati, aut
 quod commune nascendi initium habuerint. L. i. pr.
 §. 1. D. XXXVIII.
 8.

1) cognatorum successio] Hic titulus est
 octavus lib. 38. Bonorum possessionem unde cognati
 solus Praetor excogitavit: et ideo nuda Praetoris in-
 dulgentia constat, nullam ex iure civili habens origi-
 nem. Nam eos vocat ad hanc bonorum possessionem,
 qui iure civili non vocantur ad successionem, id est,
 cognatos. Cognati autem appellati sunt, quasi ex una
 persona nati, aut ut Labeo dixit, quoniam commune
 nascendi initium habuerunt. Pertinet autem lex cogna-
 tionis ad cognationes liberorum hominum: non etiam
 ad cognationes servorum. Neque enim servilis cognatio
 lege facile creditur esse cognatio. Haec autem bono-
 rum possessio unde cognati cognatorum gradus sex com-
 plectitur, et ex septimo gradu duas personas, sobrino
 natum et sobrina natam. Cognationem autem facit non
 sola natura, sed etiam adoptio. Quibus enim fit agnatus
 filius adoptatus, iisdem fit cognatus: nam ubicunque de
 cognatis aliquid agimus, eos etiam, qui adoptione cog-
 nati facti sunt, complectimur. Hinc evenit, ut qui in
 adoptionem datus est, tam in patris naturalis familia
 naturalia iura cognationis habeat, quam in adoptivi
 patris cognatione. Eorum autem solum fit cognatus in
 cognatione adoptiva, quibus factus est agnatus. In fa-
 milia autem naturali cognationem cum omnibus cognatis
 retinet. Quoniam autem promisit Praetor, se proximum
 cognatum vocaturum, proximus dicitur cognatus etiam
 is, qui solus est, quamvis proprie proximum dicamus,
 qui ex pluribus proximus est. Proximum autem spectare
 debemus eo tempore, quo bonorum possessio defertur.
 Si quis ergo ex proximis cognatis herede scripto deli-
 berante diem suum obierit, qui post eum proximus est,
 ipse vocatur ad bonorum possessionem unde cognati.
 Itaque si quis post eum, qui decessit, deprehensus
 fuerit proximus, ipse intelligitur proximus. Sin autem
 nasci speratur alius cognatus propior, quam is, qui in
 rerum natura est, is, qui speratur nasci, obstat his,
 qui supersunt, si modo natus sit. Sin autem natus non
 fuerit, eos vocamus, qui post ventrem proximi sunt.
 Tunc autem hoc dicimus, cum is, qui in utero esse di-
 citur; vivo eo, de cuius hereditate agitur, conceptus
 fuit. Qui enim post mortem conceptus est, neque ob-
 stat alii, neque ipse vocatur, ut qui nunquam fuerit illi
 proximus, quo vivo nondum fuit conceptus.

Haec lex non pertinet ad servilem cognationem. §. 2.
 Nec enim facile²) servilis cognatio esse creditur.

2) nec enim facile] Enantiophanis. Legitimam
 cognationem non habent, ut tit. 10. dig. 10. them. 3.
 Illud autem facile additum est propter matrimonia.
 Scias autem, etiam servos manumissos heredes esse ma-
 numissorum parentum et liberorum, et fratrum, et ex-
 cludere patronos, ut Instit. 3. tit. 6. et lib. 6. Codicis,
 tit. 4. const. 4.

Bonorum possessio unde cognati sex gradus §. 3.
 cognationis complectitur, et ex septimo gradu duas
 personas³), natum sobrino et sobrina⁴).

καὶ ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου βαθμοῦ πρόσωπα δύο] Τοῦ Ἐναντιοφανούς. Ἀνάγνωθι τιτ. ι. διγ. δ. ἐν ᾧ φησιν ἰπλούτερον, ἐν τῇ ζητήσει τῆς φυσικῆς συγγενείας μὴ παρα-
 ξιέναι τὸν ζ. βαθμὸν. ἐν δὲ τῷ θ. διγ. τοῦτου τοῦ τιτ. φησίν, ὅτι ὁ ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὸς ἂν βαθμοῦ ἔχει τὴν σύνδε-
 λεγίμι. ἀνάγνωθι τιτ. ε. τῆς γ. ἰνστιτ. ἐν ᾧ λέγει τοῖς ἀδελφοῖς διδοῦσθαι διακατοχὴν, κἂν δεκάτου ὡσεὶ βαθμοῦ. ἐν δὲ τῷ β. διγ. τοῦ ις. τιτ. τοῦτου τοῦ βιβ. εἰς ὑπερῶντον λέγει συγγενεῖς τοὺς ἀδελφούς. ἀνάγνωθι τὰ ἐν αὐτῷ παρα-
 νεγραμμένα. τὰ δὲ περὶ διαφορᾶς ἀδελφῶν ἀναίρει ἡ ρητὴ. νεγρα, ὡς διγ. κα. τοῦ ζ. τιτ. τοῦ α. βιβ. καὶ τοῦτου τοῦ βιβ. τιτ. ζ. διγ. ε. [Sch. q. VI. 75.]

ἀπὸ διςεξαδέλφου καὶ διςεξαδέλφης] Τοῦ Ἀνω-
 νύμου. Sobrini εἰσὶν οἱ ἀπὸ δύο ἐξαδέλφων τικτόμενοι, καὶ εἰσι μὲν πρὸς ἀλλήλους ε. βαθμοῦ. λοιπὸν δὲ ὁ ἐξ ἑνὸς αὐτῶν τικτόμενος ἐβδόμου²⁾ ἐστὶ πρὸς τὸν προθεῖον, ὡς ἐν τῷ ὀρθῷ τοῦ ι. τιτ. τοῦτου τοῦ βιβ. καὶ τιτ. ε. τῆς γ. ἰνστιτ. [Sch. r. VI. 75.]

Καὶ ὁ υἰοθετηθεὶς ἔχει πρὸς πᾶσαν τὴν φυσικὴν φαιμίλιαν συγγενικὰ δίκαια· ἐν δὲ τῇ θετῇ μόνοις γίνεταί καὶ συγγενής, οἷς καὶ ἀδελφός γίνεταί.

οἷς καὶ ἀδελφός γίνεταί] Ἀνωτύμου. Οὕτως ἔγνωσ βιβ. α. τιτ. ζ. διγ. κγ. καὶ βιβ. β. τιτ. δ. διγ. ζ. καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ ιθ. διγ. τοῦ β. τιτ. τοῦ κγ. βιβ. καὶ τοῦτου τοῦ βιβ. τιτ. ι. διγ. δ. θεματ. ζ. [Sch. s. VI. 75.]

Ἐγγύτερος λέγεται συγγενής καὶ ὁ μόνος ὢν.

Ὁ δὲ ἐγγύτερος σκοπεῖται κατὰ τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἡ διακατοχὴ καταφέρεται.

Καὶ ὁ συλληφθεὶς ἐν ζωῇ τοῦ τελευτήσαντος συγγενής ἐμποδίζει τοῖς μετ' αὐτὸν μὴ τικτομένοις δὲ αὐτοῦ, καλοῦνται. ὁ μὲντοι μετὰ θάνατον αὐτοῦ συλληφθεὶς οὔτε συγγενής αὐτοῦ ἔστιν, οὔτε ἄλλους ἀποκλείει.

οὔτε ἄλλους ἀποκλείει] Ἀνωτύμου. Οὐ κυρίως γὰρ, ἀλλὰ καταχρηστικῶς ἦγον ἀναφορικῶς ὁ τοιοῦτος γίνεταί συγγενής, ὡς τιτ. ις. διγ. η. [Sch. t. VI. 75.]

Καὶ ὁ ἐξ ἀνατομῆς τῆς γαστρὸς τῆς αὐτοῦ μητρὸς γεννηθεὶς ἔχει τὴν ἐκ τοῦ νόμου βοήθειαν ἐπὶ τῷ μητρῷ κληρῷ.

καὶ ὁ ἐξ ἀνατομῆς τῆς γαστρὸς — γεννηθεὶς] Ἐάν ἐγκυμονοῦσα γυνὴ τελευτήσῃ, καὶ τηθείσῃ τῆς γαστρὸς αὐτῆς ἐξέλθῃ τὸ ἐν αὐτῇ ἐγκυμονοῦμενον περιωσθέν, δύναται³⁾ αἰτεῖν ἐπὶ τῇ κληρονομίᾳ τῆς μητρὸς διακατοχὴν τὴν οὐδε κογγάτι. μετὰ δὲ τὸ δόγμα τῆς συγκλήτου τὸ Ὀρφιτιάνειον καὶ τὴν οὐδε λεγίμι καλῶς αἰτεῖ, ἐπειδὴ ὅπως ἐν καιρῷ τελευτῆς τῆς μητρὸς ἐνεγκυμονεῖτο. κατὰ βαθμῶν⁴⁾ δὲ καλοῦμεν τοὺς ἀδελφούς⁵⁾ ἐπὶ ταύτην τὴν διακατοχὴν, ἵνα οἱ ὄντες ἐν τῷ πρώτῳ βαθμῷ πάντες ἅμα καλοῦνται⁶⁾. [Sch. u. VI. 75. sq.]

Καὶ⁷⁾ βαθμηδὸν⁸⁾ οἱ συγγενεῖς καλοῦνται, καὶ οἱ τοῦ αὐτοῦ ὄντες βαθμοῦ ἅμα πάντες.

Καὶ ὁ αἰχμαλώτος ἐπανελθὼν αἰτεῖ τὴν συγγενικὴν βοήθειαν.

καὶ ὁ αἰχμαλώτος] Ἀνωτύμου. Ὁ ἐξτράκτος καὶ τοῦ πατρὸς γίνεταί κληρονομός· ἀμείλει καὶ πραετερητευόμενος φήσσει τὴν διαθήκην, ὡς βιβ. κη. τιτ. β. διγ. ιθ. ἀνάγνωθι καὶ τοῦτου τοῦ βιβ. τιτ. ις. διγ. α. θεματ. δ. ἐάν τις ἐν τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς τοῦ μέλλοντος κληρονομεῖσθαι⁹⁾ ἐν αἰχμαλωσίᾳ εἴη, δύναται ἐπανελθὼν αἰτεῖν τὴν οὐδε κογγάτι διακατοχὴν. [Sch. x. VI. 76.]

ζ. Γαίου^{h)}. Αὕτη ἡ διακατοχὴ πάντας καλεῖ

a) Fabr. εὐδόμου (sic). a) Sic legendum. Fabr. δύνανται. b) Lege κατὰ βαθμὸν, aut dele κατὰ, aut pro κατὰ repone καὶ. c) Lege κογγάτους, cognatos. d) Lege καλῶνται. e) L. 1. §. 10. D. h. t. legitur in Syn. p. 403. ubi καὶ initio omittitur. f) Syn. βαθμίδες. Leuncl. in marg. βαθμηδόν. g) Sic lego. Fabr. κληρονομεῖσθαι (sic). A) L. 2. D. h. t. legitur apud Balsam, ad Phot. tit. XIII. cap. 5. (apud Voellum T. II. p. 1107.) ubi dicitur esse cap. 7. huius Basil. tit. et lib.

3) et ex septimo gradu duas personas] Enantiophanis. Lege tit. 10. dig. 4. in quo simplicius dicit, in quaestione de naturali cognatione septimum gradum quem non excedere. In dig. autem 9. huius tit. ait, etiam octavi gradus agnatum habere bonorum possessionem unde legitimi. Lege tit. 5. Instit. 3. in quo dicit, agnatis dari bonorum possessionem, etiamsi decimo gradu sint. In dig. autem 2. tit. 16. huius libri agnatos in infinitum cognatos dicit. Lege in eo adnotata. Agnatorum autem differentiam tollit Novella 118. ut dig. 21. tit. 7. lib. 1. et huius lib. tit. 7. dig. 5.

4) sobrino et sobrina] Innominati. Sobrini sunt, qui nascuntur ex duobus consobrinis, et inter se sexto gradu sunt. Iam vero qui ex uno eorum nascitur, septimo gradu est propatruo, ut in textu tit. 10. huius lib. et tit. 6. Instit. 3.

Is quoque, qui est adoptatus, in universam naturalem familiam habet iura cognationis: in adoptiva autem his solis fit cognatus, quibus et agnatus fit⁵⁾.

5) quibus et agnatus fit] Innominati. Sic dicitur lib. 1. tit. 7. dig. 23. et lib. 2. tit. 4. dig. 7. et in fine dig. 12. tit. 2. lib. 23. et huius lib. tit. 10. dig. 4. them. 7.

Proximus cognatus dicitur etiam is, qui solus est.

Proximus autem spectatur eo tempore, quo bonorum possessio defertur.

Is quoque cognatus, qui vivo eo, qui decessit, conceptus est, obstat sequentibus: sin autem non nascatur, vocantur. Post mortem autem eius conceptus neque eius est cognatus, neque alios excludit⁶⁾.

6) neque alios excludit] Innominati. Non proprie enim, sed abusive seu relative is cognatus fit, ut tit. 16. dig. 8.

Is quoque, qui exsecto matris utero natus est⁷⁾, habet bonorum possessionem maternae hereditatis nomine.

7) is quoque, qui exsecto — utero natus est] Si mulier praegnans decesserit, et exsecto eius utero partus salvus ad lucem pervenerit, maternae hereditatis nomine bonorum possessionem unde cognati petere potest. Post Senatuseonsultum autem Orphitianum etiam bonorum possessionem unde legitimi recte petit, quia tempore mortis matris in utero fuit. Gradatim autem vocamus agnatos ad hanc bonorum possessionem, ut qui primo sunt gradu, omnes simul vocantur.

Gradatim vocantur cognati, et qui sunt eiusdem gradus, simul omnes.

Captivus quoque⁸⁾ reversus petit bonorum possessionem unde cognati.

8) captivus quoque] Innominati. Qui extractus est, etiam patris fit heres: quin etiam praeteritus rumpit testamentum, ut lib. 28. tit. 2. dig. 12. Lege et huius lib. tit. 17. dig. 1. them. 4. Si quis tempore mortis eius, de cuius hereditate quaeritur, in captivitate sit, reversus petere potest bonorum possessionem unde cognati.

VII. Gaii. Haec bonorum possessio¹⁾ vocat

οὐδὲ συγγενεῖς, εἰ καὶ τῶν πολιτικῶν οὐ καλοῦνται. ὅθεν καὶ οἱ πορνογενεῖς ἀδελφοὶ καὶ πρὸς ἀλλήλους, καὶ πρὸς τὴν μητέρα τὴν συγγενικὴν ἔχουσι, καὶ μητέρα πρὸς αὐτοῦς. τὸ αὐτὸ λέγομεν καὶ περὶ τῆς ἐλευθερωθείσης ἐγκύου δούλης.

Ἄντι ηἰ διακατοχή] Ὁ πρῶτος τῶν φυσικῶν δυνάμεων κινούμενος πᾶσι τοῖς συγγενεῖσι ἐπαγγέλλεται διαδοχῆν, οὐκ ἔστιν ὁ λόγος τοῦ αἵματος καλεῖ πρὸς τὴν κληρονομίαν εἰ καὶ κατὰ τὸ πολιτικὸν οὐ καλοῦνται. τοιαυτοὶ οἱ πορνεῖας συλληφθέντες παῖδες ἐπὶ τὴν μητρίαν καλοῦνται ἀδοχῆν, καὶ ἡ μήτηρ τοῦς τοιαύτους παῖδας αὐτῆς διαδέχεται. καὶ οἱ ἀδελφοὶ δὲ οἱ ἐκ πορνεῖας τεχθέντες ἀλλήλους τῆς οὐδὲ κοινῆς διακατοχῆς κληρονομοῦσιν, ἐπειδὴ ἁμοῖον ἀλλήλους εἰσὶ κογγάτοι ἐπὶ τοσούτον, οἷον κἄν ἐγκυμοσύνη γυνὴ ἐν δουλείᾳ, καὶ μετὰ ταῦτα τέκη, καὶ οὗτος τῆς μητρὸς αὐτοῦ κογγάτος ἐστὶ, καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἐξ αὐτῆς γεννώμενοι πρὸς ἀλλήλους κογγατικά δίκαια ἔχουσιν. [Sch. y. VI. 76.]

ὅθεν καὶ] Ἀνανύμου. Περὶ σπουρίων ἀνάγνωθι διγ. δ. λ. η. καὶ τιτ. ιζ. διγ. α. καὶ βιβ. ε. τοῦ κώδικος, τιτ. κζ. α. ε. καὶ ἰστοι. γ. τιτ. δ. κινουσι δὲ κατὰ τὴν μητρίαν ἀδοχῆς τὴν δὲ ἰνοφφίσιον, ὡς βιβ. ε. τιτ. β. διγ. κθ. εἰ ἐξ ἀπορίας τρέφουσι τὴν μητέρα, καὶ τρέφονται ἐπ' αὐτῆς, βιβ. κε. τιτ. γ. διγ. ε. οὐτε χωρὶς συγγνώμης ὁ σπουρίος καλεῖ τὴν μητέρα εἰς δικαστήριον, ὡς βιβ. β. τιτ. δ. ι. δὲ κατὰ τὴν μητρίαν ἀπελευθερωτὴν κόντρα τάβουλας, τιτ. β. τοῦτου τοῦ βιβ. διγ. ιη. [Sch. z. VI. 76.]

οἱ πορνογενεῖς] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ὁ μόνος ἀπὸ ἀλλοτρίων γαμῶν τεχθεὶς οὐτε ἀρχιστεῦς ἐστίν, οὐτε συγγενεῖς, ὡς τιτ. ι. διγ. δ. θεμ. ζ. καὶ ἐν ταῖς περὶ νόθων ἰστοίαις. ἐν δὲ τῶν ι. τιτ. τῆς α. ἰστοι. καὶ τὸν ἐξ ἀθεμιτωμένης σπουρίον ἐκάλεσεν. ἐν δὲ τῆς ε. διατ. τοῦ ε. τιτ. ε. βιβ. τοῦ κώδικος λέγει, ὅτι οὐτε τοῦ πατρὸς, οὐτε τῆς μητρὸς κληρονομεῖ, οὐτε τι λαμβάνει ἐξ αὐτῶν. ἀνάγνωθι καὶ περὶ ἀθεμιτωγαμῶν νεύραν. [Sch. a. VI. 76. sq.]

ἡ. Ἰουλιανοῦ. Ἡ προσγινόμενη διὰ θέσεως γένεσις ἀπόλλυται τῆς αὐτεξουσιότητι. ὅθεν ἐάν τις ἐκ τῶν ἀδελφῶν μετὰ θάνατόν μου εἴσω ἑκατὸν ἡμερῶν αὐτεξουσιος γέννηται, ἀπόλλεται τὴν διακατοχὴν οὐ γὰρ μόνον ἐν τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς, ἀλλὰ ἐν τῷ καιρῷ τῆς διακατοχῆς δεῖ φυλάττεσθαι τὴν γένεσιν.

ἡ προσγινόμενη διὰ θέσεως συγγένεια] Ἡ διὰ θέσεως συναπτομένη κογγατιὸν ἀναρτῆται διὰ τῆς κίπτις νομιμότητος. ἐάν οὖν μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ θ. ἡμερῶν τῶν ἀσφαρισμένων τῆς διακατοχῆς κίπτις νομιμότητος πάθῃ, οὐκ εἶναι δυνατόν αἰτῆσαι τὴν οὐδὲ κογγατιὸν διακατοχὴν. ὁ γὰρ πρῶτος οὐ μόνον τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς προσέρχεται, ἀλλὰ καὶ τὸν καιρὸν σκοπεῖ, καθ' ὃν αἰνῶν διακατοχῆς εὐρίσκειται δὲ νῦν μὴ ὢν κογγάτος τοῦ τελευτῆσαντος, ὡς λυθείσης τῆς θέσεως διὰ τῆς ἐμαγκιότητος. [Sch. b. VI. 77.]

ὅθεν ἐάν ὁ θετός μου ἀδελφός] Ἀνανύμου. Καὶ ὁ κογγάτος ἐστίν. εἴρηται γὰρ βιβ. α. τιτ. ζ. διγ. κγ. ὁ οὐθετιούμενος, ὃ γίνεται ἀδνατός, τῷ αὐτῷ καὶ κογγάτος γίνεσθαι. ἀνάγνωθι διγ. α. θεμ. ζ. [Sch. c. VI. 77.]

ἔσω ἑκατὸν ἡμερῶν] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἡ τοῖς ἡμέραις καὶ καιροῖσιν ἀρμόζουσα διακατοχὴ ἐναντιοφανοῦς ἐστίν, τιτ. θ. διγ. α. καὶ θ. ἐπὶ δὲ τῶν ἐκ πλαγίου θ. ἡμερῶν. Ἐάν τὸ πολιτικόν, τοιούτων, ἐπὶ τῆς ἀδτιόνοσ ἐτερον ἔγνωσεν. ε. τοῦ κώδικος, τιτ. λ. ἀνάγνωθι τοῦ αὐτοῦ βιβ. τιτ. νε. α. καὶ τιτ. ιζ. τοῦτου τοῦ βιβ. διγ. β. ὅτι, ἐάν ἡ μητὴρ διακατοχὴν ἀπέποι, περὶ δὲ τῆς ἀδτιόνοσ διασκέπτεται, χωρὶς οἱ μετ' αὐτῆν οὐκ ἔχουσιν. [Sch. d. VI. 77.]

9. Οὐλπ. Ἡ τοῦ πορνογενοῦς κληρονομία

omnes cognatos, licet iure civili non vocentur. Itaque etiam²⁾ vulgo quaesiti³⁾ fratres tam inter se, tam adversus matrem habent bonorum possessionem unde cognati, et mater adversus eos. Idem etiam dicimus de praegnante ancilla manumissa.

1) haec bonorum possessio] Praetor naturali aequitate motus omnibus cognatis promittit successione, quos sanguinis ratio vocat ad hereditatem: etiamsi iure civili non vocentur. Itaque etiam vulgo concepti liberi ad maternam vocantur successionem, et mater eiusmodi liberis suis succedit. Fratres quoque spurii nati invicem sibi succedunt ex bonorum possessione unde cognati, quia sunt invicem sibi cognati: usque adeo, ut, si mulier conceperit in servitute, et postea pepererit, et is matri cognatus sit, et mater eius, et qui ex ea nascuntur, inter se iura cognationis habeant.

2) itaque etiam] Innominati. De spurii lege dig. 4. et 8. et tit. 17. dig. 1. et lib. 6. Codicis, tit. 57. const. 5. et Instit. 3. tit. 4. Agunt autem adversus maternum testamentum querela inofficiosi, ut lib. 5. tit. 2. dig. 29. et propter inopiam matrem alunt, et ab ea aluntur, ut lib. 25. tit. 3. dig. 5. Neque sine venia spurii matrem in ius vocat, ut lib. 2. tit. 4. Habet autem adversus maternos libertos bonorum possessionem contra tabulas, ut tit. 2. huius lib. dig. 18.

3) vulgo quaesiti] Enantiophanis. Qui autem ex nuptiis prohibitis natus est, neque affinis est, neque cognatus, ut tit. 10. dig. 4. them. 7. et in Novellis de filiis naturalibus. In tit. autem 10. lib. 1. Instit. eum quoque spurium appellavit, qui natus est ex prohibitis nuptiis. In const. autem 6. tit. 5. lib. 5. Codicis dicit, eum neque patri, neque matri succedere, neque ex eis aliquid capere. Lege etiam Novellam de incestis nuptiis.

VIII. Iuliani. Cognatio per adoptionem quaesita¹⁾ perimitur emancipatione. Itaque si frater meus adoptivus²⁾ post mortem meam intra centesimum diem³⁾ emancipatus fuerit, amittit bonorum possessionem: non solum enim tempore mortis, sed etiam bonorum possessionis cognationem servari oportet.

L. 3. D. XXXVIII. 8.

1) cognatio per adoptionem quaesita] Quae per adoptionem coniungitur cognatio, per capitis deminutionem perimitur. Si ergo post mortem huius fratris vocatus ad eius hereditatem superstes frater adoptivus intra dies centum petendae bonorum possessioni praefinitus capitis deminutionem passus fuerit, bonorum possessionem unde cognati amplius petere non potest. Praetor enim non solum intuetur tempus mortis, sed etiam id tempus spectat, quo petitur bonorum possessio. Nunc autem non invenitur esse cognatus defuncti, cum sit soluta adoptio per emancipationem.

2) itaque si frater meus adoptivus] Innominati. Nam is quoque cognatus est. Dictum enim est lib. 1. tit. 7. dig. 23. adoptatum eisdem, cui fit agnatus, etiam fieri cognatum. Lege dig. 1. them. 7.

3) intra centesimum diem] Enantiophanis. Ascendentibus et descendantibus competens bonorum possessio annalis est, ut tit. 9. dig. 1. et 9. in his autem, qui ex latere veniunt, centum dierum. De iure autem civili, hoc est, de aditione, aliud didicisti lib. 6. Codicis, tit. 30. Lege eiusdem lib. tit. 55. const. 1. et tit. 17. huius lib. dig. 2. si mater quidem repudiaverit bonorum possessionem, deliberet autem de aditione, locum non habere eos, qui sequuntur.

IX. Ulp. Spurii hereditas¹⁾ non pertinet ad

L. 4. D. sod.

f) Bals. addit βοήθειαν. k) Legendum videtur τῶ φυσικῶ δικαίω. l) περὶ inserui. Deest apud Fabr. m) L. 8. t. legitur in Syn. p. 403. n) Syn. προσγινόμενη. o) Sic Syn. Fabr. ἀπόλλυται (sic). p) Syn. ἀπολιτ. q) ἐν τῷ. r) Fabr. διασκέπτεται (sic). s) l. 4. D. h. t. legitur in Syn. p. 403. et apud Balsam. ad Phot. tit. XIII. 5. (apud Voellum T. II, p. 1107.) t) Syn. pro πορνογενοῦς habet σπορίου.

οὐκ ἀνήκει^{u)} τοῖς κατὰ πατέρα^{v)}· οὐ γὰρ ἔχει πατέρα· τῇ μητρὶ δὲ αὐτοῦ καὶ τοῖς ὁμομητροῖς ἀδελφοῖς δίδεται ἡ συγγενικὴ βοήθεια.

ἡ τοῦ πορνογενοῦς κληρονομία] Ὅτε πορνογενὴς υἱὸς ἀδιάθετος τελευτᾷ, δικαίῳ μὲν ὁμοιότητος ἢ ἀγνατίονος εἰς οὐδένα καταφέρεται ἢ τούτου κληρονομία· καὶ τὸ τῆς ὁμοιότητος γὰρ δικαίων, καὶ τὸ τῆς ἀγνατίονος ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἀρχονται. ποῖος δὲ πατὴρ τῷ ἐκ πορνείας γεννηθέντι; ὀνόματι δὲ ἑγγύτητος ἢ τῆς κογνατίονος ἢ ἡ μήτηρ αὐτοῦ κληρονομεῖ αὐτόν, ἢ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ ὁμομητροῖς, λαμβάνοντες τὴν οὐνδε κογνατί διακατοχήν. [Sch. e. VI. 77.]

οὐ γὰρ ἔχει πατέρα] Ἀνωμόμου^{w)}. Σπούριος γὰρ ἐστὶν ὁ μὴ δυνάμενος δεῖξαι τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, ἢ δυνάμενος μὲν, τοιοῦτον δὲ, ὃν οὐκ ἔστιν, ὡς βιβ. α. τίτ. ε. διγ. κγ'. [Sch. f. VI. 77.]

ι'. Πομπων.^{x)} Οἱ παῖδες καὶ μετὰ αἰτεξουσιότητα ἔχουσι τὴν ἐκ τῆς τῶν παίδων οἰκειότητος βοήθειαν.

οἱ παῖδες] Οἱ^{y)} μὲν υἱοὶ κάπιτις δειμνουτίονα πάσχοντες^{z)} τὴν αὐτὴν αἰτούσι διακατοχήν, ἢ ἦσαν καὶ σοῦοι μὲν ὄντες, τοιούτων, οὐνδε λῆβρι, ἥτις αὐτοῖς ἤρμοξε καὶ πρὸ τῆς κάπιτις δειμνουτίονος. τοῖς δὲ ἐκ πλαγίου οὐκ εἰς ἀρμόζει ἢ οὐνδε λεγίμι^{z)} οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ τυχὴ ἐστὶ παίδων καὶ τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν· ἀλλὰ καλοῦνται ἐκ τῆς οὐνδε κογνατί. [Sch. g. VI. 77. sq.]

ια'. Οὐλπ.^{a)} Τὸ κατηγορεῖσθαι με τοῦ συγγενοῦς μου οὐκ ἀποκλείει με τῆς συγγενικῆς βοήθειας.

τὸ κατηγορεῖσθαι με τοῦ συγγενοῦς μου] Εἰ δὲ κατηγορησέ τις ἐγκληματικῶς τοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ περιόντος, οὐ κωλύεται τῆς οὐνδε λεγίμι βοήθειας. τοῦτο δὲ οὐκ ἐστὶν ἐπὶ τοῦ παιδὸς τοῦ πάτρωνος· ἐπειδὴ ἐκεῖνος, ἐὰν κατηγορησῆ κεφαλικῶς τοῦ πατρῶνου ἀπελευθέρων^{b)}, καὶ ἠτιθη, οὐ δύναται αἰτῆσαι τὴν κόντρα τάβουλας. ἀνάγνωθι τίτ. β. διγ. ιδ'. [Sch. g. VI. 78.]

ιβ'. Μοδιστ. Ὁ καταδουλούμενος, κἂν ἐλευθερωθῆ, οὐκ ἀναλαμβάνει τὴν προτέραν συγγένειαν.

ὁ καταδουλούμενος] Ἐάν τις καταδουλωθῆ καθ' οἰονδήποτε τρόπον, ἢ^{c)} καὶ μετὰ ταῦτα ἐλευθερωθῆ, κατ' οὐδένα λόγον ἀναλαμβάνει ἢν εἶχε πρὸ τῆς καταδουλώσεως συγγένειαν. [Sch. h. VI. 78.]

κἂν ἐλευθερωθῆ] Ἀνωμόμου. Εἰ μὲντοι δοῦλος τιμωρίας γενόμενος ἀποκαταστῆ παρὰ βασιλείως, κληρονομεῖ τῆς μητρὸς, ὡς τίτ. ιζ'. διγ. α. ἀνάγνωθι καὶ τὸ β'. διγ. του αὐτοῦ τίτ. θεμ. α'. [Sch. i. VI. 78.]

ιγ'. Ἰδεμ.^{d)} Οἱ πορνογενεῖς καὶ τὴν κατὰ μητέρα μύμμην ἐξ ἀδιαθέτου διαδέχονται.

ιδ'. Παπιαν.^{e)} Ὀγδόου βαθμοῦ συγγενῆς, κἂν μὴ ἐπιεσλθῆ τὴν κληρονομίαν^{f)}, ἔχει τὴν ἐκ^{g)} τοῦ νόμου βοήθειαν.

ὀγδόου βαθμοῦ συγγενῆς] Ὁ ἐν ὀγδῶν βαθμῶν λεγίμιος συγγενῆς κατὰ τοῦτο τὸ εἶναι λεγίμιος, εἰ καὶ μὴ ἀδιτεύσει τὴν κληρονομίαν, ὅμως τὴν οὐνδε λεγίμι δύναται ἀπαιτεῖν^{h)}. τὸ δὲ ἐναντίον ὁ τοῦ ὀγδόου βαθμοῦ κογνατός, εἰ μὴ ἀδιτεύσει, οὐ δύναται αἰτεῖν τὴν οὐνδε κογνατί, ἐπειδὴ ἕως ε'. βαθμοῦ μόνου δίδεται ἡ οὐνδε κογνατί, καὶ δύο μόνους προσώποις ἀπὸ τοῦ ε'. βαθμοῦ. [Sch. k. VI. 78.]

u) Syn. ἀνήκει (sic). v) Syn. Bals. post πατέρα addunt συγγένειαν. w) Fabr. hoc scholium capiti sequenti subiecit Pertinet autem ad hoc. x) Fabr. Πομπων. y) Fabr. hoc scholium sequenti capiti subiecit. Pertinet autem ad hoc. Errorum autem ipse detexisse videtur, ut ex eo apparet, quod duplex scholium habet lit. g. insignitum, cuique verba versionis quod cognatum praeposuit. z) Sic legendum. Fabr. παρίζοντες. a) L. 6. D. h. t. legitur in Syn. p. 403.

b) Legendum videtur τοῦ πατρῶνου ἀπελευθέρων, paternum libertum. c) Lege ei pro ἢ. d) L. 8. D. h. t. legitur in Syn. p. 404. et apud Harm. V. 8. §. 71. e) Aliis verbis argumentum L. 9. pr. D. h. t. redditur ab Harm. V. 8. §. 17. Ipse locus Basilicorum legitur in Syn. p. 277. f) Syn. τῇ κληρονομίᾳ. g) In Syn. omittit. h) Lego αἰτεῖν.

cognatos per patrem: non enim patrem habet²⁾): matri autem et fratribus eadem matre natis datur bonorum possessio unde cognati.

1) spurii hereditas] Si filius spurius intestatus decesserit, iure quidem consanguinitatis aut agnationis nulli defertur eius hereditas: nam ius consanguinitatis et ius agnationis a patre oriuntur. Quinam autem spurio pater est? Proximitatis autem nomine vel cognationis vel mater ei succedit, vel frater eius eadem matre natus, accipientes bonorum possessionem unde cognati.

2) non enim patrem habet] Innominati. Spurius enim est, qui patrem suum demonstrare non potest, vel potest quidem, sed eum, quem non licet, ut lib. I. tit. 5. dig. 23.

X. Pompon. Liberi¹⁾ etiam post emancipationem habent bonorum possessionem unde cognati.

1) liberi] Filii quidem capitis deminutionem passi eandem bonorum possessionem petunt, quam peterent, si sui essent, hoc est, unde liberi, quae eis competeat etiam ante capitis deminutionem. His autem, qui ex latere veniunt, non amplius competit bonorum possessio unde legitimi: non enim eadem conditio est liberorum et ex latere cognatorum: sed ex bonorum possessione unde cognati vocantur.

XI. Ulp. Quod cognatum meum accusaverim¹⁾, id me non excludit a bonorum possessione unde cognati.

1) quod cognatum meum accusaverim] Si quis autem criminaliter accusaverit cognatum suum viventem, non repellitur a bonorum possessione unde legitimi. Hoc autem non est in filio patroni: quia ille, si capitis accusaverit patroni libertum, et victus fuerit, bonorum possessionem contra tabulas petere non potest. Lege tit. 2. dig. 14.

XII. Modest. Qui servus factus est¹⁾, etiam si manumissus fuerit²⁾, non recipit pristinam cognationem.

1) qui servus factus est] Si quis quacunquē ratione servus factus fuerit, etiamsi postea manumissus fuerit, nulla ratione recipit cognationem, quam habebat antequam servus fieret.

2) etiamsi manumissus fuerit] Innominati. Sed si servus poenae effectus a Principe restitutus fuerit, matri succedit, ut tit. 17. dig. 1. Lege et dig. 2. eiusdem tit. them. 1.

XIII. Idem. Vulgo quaesiti succedunt etiam aviae maternae ab intestato.

XIV. Papian. Octavi gradus agnatus¹⁾, etsi hereditatem non adierit, habet bonorum possessionem unde legitimi.

1) octavi gradus agnatus] Octavi gradus legitimus agnatus ideo, quod est legitimus, etiamsi hereditatem non adierit, petere tamen potest bonorum possessionem unde legitimi. Per contrarium autem octavi gradus cognatus, si non adierit, bonorum possessionem unde cognati petere non potest, quia ad sextum usque gradum duntaxat datur bonorum possessio unde cognati, et duabus tantum personis gradus septimi.

Ἀδελφώπαις γραφεὶς ἐκ μέρους ὑπὸ τοῦ θείου προνόμου, καὶ λέγων αὐτὸν κωφὸν εἶναι καὶ μὴ δύνασθαι διαθέσθαι, ἤτησεν ὡς ἐξ ἀδιαθέτου διάθεστος τὴν συγγενικὴν βοήθειαν. καὶ ἤρρεσεν, ἀπὸ τελευτῆς τοῦ θείου τὰς ἐκατὸν ἡμέρας ψηφίσθαι. οὐ γὰρ ἴσθι πιθανὸς ὁ ἀδελφώπαις ἀγνοεῖν πᾶθος τοῦ θείου¹⁾.

Ἀδελφώπαις] Ἐγραφέ τις τὸν υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ κωφόν, ὃ δὲ λέγων, κωφὸν γεγονέναι τὸν θείον αὐτοῦ, διὰ τοῦτο μὴ δύνασθαι διαθέσθαι, ἤτησε τὴν οὐδαμίαν, ὡς ἀδιαθέτου τοῦ θείου τελευτήσαντος. καὶ ἤρρεσε, ὅτι ἡμέρας τῆς διακατοχῆς ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς τελευτῆς τοῦ θείου λογιζέσθαι αὐτῷ. οὐδὲ γὰρ ἴσθι πιθανόν, ὅτι ὁ υἱὸς ἐγγυτάτος συγγενῆς καὶ ἀδελφώπαις ὢν τοῦ τελευτήσαντος ἤγνοησεν τὸ πάθος τῆς ἀκοῆς αὐτοῦ. [Sch. l. VI. 78.]

Ἐ. Ὁ^κ) δυνάμενος ἐκ πολιτικῶν δικαίων ὡς συγγενὴς κληρονομεῖν, οὐκ ἀποκλείεται τῇ τῶν ἐκατὸν ἡμερῶν παραδρομῇ. αὐταὶ γὰρ ἐπὶ τῶν διακατοχῶν ὡς ὁρίσθη.

ἐκ πολιτικῶν δικαίων] Θεοδώρου. Ὁ δυνάμενος κληρονομεῖν λεγίμενος, οὐκ ἀποκλείεται τῇ παραδρομῇ τῶν ἡμερῶν, οἱ ἀδιαθέτος ἦν; [Sch. m. VI. 78.]

τὸ κατὰ πόδας. Ἐὰν τῷ ἀδελφῷ τῷ σὺ λεγίμενος κληρονομεῖν εἶναι δύνασαι, τῷ τῶν ἡμερῶν προσδιορισμῷ οὐκ ἀποκλείεται εἰς τὸ κληρονομεῖν τὴν κληρονομίαν. [Sch. m. 8.]

Ἐ. Οἱ¹⁾ ἔκγονοι οἱ ἐκ τῶν δύο παίδων, ἐὰν μὴ ἴσθι περὶ τὸν ἀριθμὸν, ἀλλ' ἐκ μὲν τοῦ ἐνὸς ἑνὸς, ἐκ δὲ τοῦ ἐνὸς ἐλάττωτες, ὁμοίως καλοῦνται καὶ κατὰ σειράν ἐξ ἴσης μερίζονται τὴν τοῦ πατρὸς κληρονομίαν.

Ἐ. Ἐκγονοὶ οἱ ἐκ τῶν δύο παίδων] Θεοδώρου. Οἱ δύο υἱὸν ἔκγονοι ἐν στίρπεσιν ὁμοῦ κληρονομοῦσι τῶν δύο πατέρων. τὸ αὐτὸ ἴσθι καὶ ἐπὶ τῶν υἱῶν τῶν ἐκγόνων. τὸ εἰρημένον ἐν τῇ β'. διατάξει τοῦ παρόντος τίτ. ὅτι οἱ θυγατρὸς ἔκγονοι τὸ παρὰ τὸ γ'. τῆς ἰδίας μητρὸς κληρονομοῦσι, οὐ κρατεῖ σήμερον, ἐπειδὴ ἐξ ἴσου λαμβάνουσι. ἴσθι τῆς γ'. διατ. τοῦ ἰε. τίτ. τοῦ παρόντος βιβ. 5. καὶ ἴσθι, ἴσθι ἢ ἰβ'. διατ. τοῦ αὐτοῦ παρόντος τίτ. ὡς προτιμῶνται ἀδελφῶν οἱ ἔκγονοι. πλὴν κελεῖται ἢ ριη'. νεαρά, ἐξ ἴσου κληρονομεῖν τοὺς κατιόντας, καὶ προτιμᾶσθαι αὐτοὺς ὅλον ἐξ ἀδιαθέτου. [Sch. n. VI. 78. sq.]

Ἐ. Ἐάν^μ) τις τελευτήσῃ ἐπὶ υἱῷ καὶ ἐκγόνῳ ἐξ ἀποτελευτήσαντος, ὁμοίως ἐκάτεροι κληρονομοῦν.

Ἐ. Ἐάν τις τελευτήσῃ] Τοῦ αὐτοῦ. Τίς καὶ ἐξ ἄλλου ἔκγονος ἐξ ἴσου κληρονομοῦσι, τοῦτέστι, τὸν πατέρα μὲν υἱῶν, πᾶντον δὲ τοῦ ἐκγόνου. τοῦτο φησὶ ἢ γ'. διατάξις ἐ. τίτ. τοῦ παρόντος βιβλίου ἐπὶ τῶν ἀπὸ θυγατρὸς ὄντων. τοῦτο δὲ κρατεῖ καὶ σήμερον. [Sch. o. VI. 79.]

ὁ κατὰ πόδας. Ἴνα τῷ ἀδιαθέτῳ τελευτήσαντι ὁ υἱὸς ἔκγονος ἐξ ἄλλου υἱοῦ, ὅστις ἐν τῷ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀνθρωπίνῳ πράγμασιν οὐχ^α) εὑρίσκειται, μὲν ἐν τῇ τοῦ πατρὸς ὑπεξουσιάζη ὁμοίως κληρονομοῦσι, ὡς τῷ νόμῳ τῆς δωδεκαδέλτου διηγόρευται, ὅπερ καὶ ἡ τριτωρίου δικαίου παραφρασεὶς μεταδιώκει. [Sch. o.]

Ἐ. Ἐάν τις τελευτήσῃ ἀδιάθετος ἐπὶ υἱῷ ἐκγονῷ καὶ ἀδελφῇ ὁμοπατρὶα, ὁ υἱὸς προτιμᾶται ἀδελφῆς.

Ἐ. Ἐάν τις τελευτήσῃ ἀδιάθετος] Θεοδώρου. Κᾶν

Fratris filius?) pro parte heres scriptus a patruo, L. 9. §. 1. cum diceret, cum surdum esse et testamentum facere non potuisse, petiit tanquam successor ab intestato bonorum possessionem unde cognati. Et placuit, a morte patru centum dies computari. Non enim verisimile est, fratris filium ignorasse valetudinem patru.

2) fratris filius] Quidam filium fratris sui heredem scripsit. Hic autem, cum patruum suum surdum esse diceret, ideoque testamentum facere non potuisse, petiit bonorum possessionem unde cognati, quasi patruo intestato defuncto. Et placuit, centum dies bonorum possessionis a tempore mortis patru ei computari. Non enim verisimile est, eum, cum esset proximus cognatus et fratris filius defuncti morbum aurium eius ignorasse.

XV. Qui potest ex iure civili¹⁾ heres esse ut agnatus, non excluditur lapsu centum dierum. Hi enim praestituti sunt in bonorum possessionibus.

1) ex iure civili] Theodori. Qui potest legitime succedere, non excluditur lapsu centum dierum. Quid enim, quod erat intestatus?

τὸ κατὰ πόδας. Si fratri tuo legitimus heres esse potes, centum dierum praefinitione non excluderis ad acquirendam hereditatem.

XVI. Nepotes ex duobus filiis¹⁾, si non sint pares numero, sed ex uno quidem plures, ex altero autem pauciores, similiter vocantur, et in stirpes ex aequo avi hereditatem dividunt.

1) nepotes ex duobus filiis] Theodori. Nepotes ex duobus filiis in stirpes simul succedunt duobus avibus. Idem etiam est in filiis nepotum. Quod enim dictum est in constitutione 9. huius tit. nepotes ex filia in partem matris cum deminutione trientis succedere, hodie non obtinet, quoniam ex aequis partibus capiunt. Memineris const. 3. tit. 15. huius lib. 6. et scias, ut ait const. 12. huius tit. agnatis nepotes praeferri. Sed Novella 118. iubet, ex aequo succedere descendentes, et ipsos praeferri omnibus, qui veniunt ab intestato.

XVII. Si quis decesserit¹⁾ relicto filio et nepote ex filio praemortuo, uterque similiter succedit.

1) si quis decesserit] Eiusdem. Filius et nepos ex alio filio ex aequo succedunt, hoc est, ei, qui pater quidem filii est, avus autem nepotis. Hoc dicit constitutio 3. tit. 15. huius libri in nepotibus ex filia. Hoc autem etiam hodie obtinet.

τὸ κατὰ πόδας. Ut intestato defuncto filius ac nepos ex alio filio, qui mortis eius tempore in rebus humanis non invenitur, manentes in patris potestate pariter succedant, evidenter lege duodecim tabularum cautum est. Quod et Praetorii iuris observatio sequitur.

XVIII. Si quis intestatus decesserit¹⁾ relicto filio postumo et sorore ex eodem patre, filius praefertur sorori²⁾.

1) si quis intestatus decesserit] Theodori.

1) Inde a verbis: οὐ γὰρ ἴσθι πιθανὸς κ. τ. λ. haec leguntur in Sch. u. ad Basil. XXI. l. cap. 39. (Fabr. T. II. edit. nostrae T. II, p. 410.) k) l. 1. C. h. t. legitur in Syn. p. 404. l) l. 2. C. h. t. legitur in Syn. p. 404. scholium subiicit hoc, quod in Basil. deest: Τουτέστιν, οἱ ἐκ τοῦ ἐνὸς ἀδελφοῦ λαμβάνουσι τὸ ἴμισον, καὶ οἱ ἐκ τοῦ τοῦ ἡμῶν. m) l. 3. C. h. t. legitur in Syn. p. 401. n) Sic lego. Fabr. οὐκ.

ποστούμιος ἐστὶν ὁ υἱός, προτιμᾶται τῆς θείας αὐτοῦ εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ οἰκείου πατρὸς. τοῦτο καὶ νῦν κρατεῖ. [Sch. p. VI. 79.]

ὁ υἱὸς προτιμᾶται τῆς ἀδελφῆς] Θαλαλαίου. Τοῦτο εἶπεν, ἐπειδὴ πρῶτον τοὺς κατιόντας καλεῖ, καὶ τότε τοὺς ἐκ πλαγίου. [Sch. q. VI. 79.]

θ'. Ἐάνο) τις τελευτήσῃ) ἐπὶ παισὶ φυσικοῖς καὶ παιδὶ θετῷ, ὁμοίως πάντες κληρονομοῦσιν.

ἐάν τις τελευτήσῃ] Θεοδώρου. Οἱ φυσικοὶ παῖδες καὶ οἱ δοθέντες εἰς θεῖον ἐξ ἴσου κληρονομοῦσι in capita, τὸν τελευτῶντα αὐτῶν πατέρα δηλονότι· κἂν παρὰ ἄλλων εἰσὶν υἱοθετηθέντες. ἀνάγνωθι βιβ. ἡ. tit. μζ. διατ. ε. καὶ νεα- ρῶν πθ'. [Sch. r. VI. 79.]

Τὸ κατὰ πόδας ἀδιάθετος ἔχει. πρὸς ὃ φησὶν ὁ Θαλαλαῖος· καλῶς τὸ ἐξ ἀδιάθετου. εἰ γὰρ ἦν γενομένη ἡ διαθήκη, ὁ θετός οὐκ εἶχε τὴν κόντρα ταβούλας· εἰ μὴ ἄρα εἰς τῶν ἀνιόντων ἔλαβεν αὐτὸν εἰς θεῖον. [Sch. s. VI. 79.]

κ'. Ὅ) ἐξ ἐλευθέρου καὶ δούλου συλληφθεὶς πορρογενῆς ἐστίν. ὅθεν κἂν ὁ πατὴρ ἐλευθερωθεὶς καὶ ἀποκατασταθεὶς εἰς εὐγένειαν, ἀξιοματικὸς ἐλέγγοτο) καὶ ἐτελεύτησεν), οὐ δύναται αὐτὸν οὗτος ὁ υἱὸς κληρονομεῖν.

ὁ ἐξ ἐλευθέρου καὶ δούλου συλληφθεὶς] Θεοδώρου. Ὁ ἀπὸ δούλου καὶ ἐλευθέρου τεχθεὶς οὐδέ) ἐλευθερούμενος τὸν ἴδιον πατέρα κληρονομεῖ· σπουριος γὰρ ἐστίν ὁ τοιοῦτος. καὶ σημειώσαι, ὅτι ὁ σπουριος οὐ κληρονομεῖ τὸν αὐτοῦ πατέρα. τὴν γὰρ μητέρα κληρονομεῖ, εἰ μὴ ἄρα συγκλητικὴ ἐστίν, ὡς δηλοῖ ἡ ε. διατ. τοῦ ς. tit. τοῦ παρόντος ς. βιβ. [Sch. t. VI. 79.]

Ἐρώτησις). Διὰ τί ὁ υἱὸς τοῦ ἐλευθερουμένου οὐ κληρονομεῖ αὐτόν; καίτοι ἡ ἐξῆς ζ. διατ. λέγει, ὅτι σοῦος νοεῖται υἱὸς τοῦ ἀπελευθέρου. καὶ αἰ, ὡς ἐγνωμεν, οἱ σοῖοι τῶν οἰκείων πατέρων ἀναφαινόμενοι). Θεοδώρου. Ἦ παρούσα διάταξις οὐ λέγει τεχθῆναι τὴν υἱὸν μετὰ ἐλευθερίαν τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ πρὸ τῆς ἐλευθερίας. ὅθεν οὐ κληρονομεῖ αὐτόν. φησὶ γὰρ ἡ δ. διατ. τοῦ μθ. tit. τοῦ προκειμένου ς. βιβ. ὡς δούλος οὐκ ἔχει κληρονομίαν. πλὴν ἀνάγνωθι τὴν ἐξῆς ζ. διατάξιν. [Sch. t. VI. 79. sq.]

οὐ δύναται αὐτὸν οὗτος ὁ υἱὸς κληρονομεῖν] Ἐδεῖ γὰρ αὐτὸν ἐλευθερωθέντα εἰς θεῖον αὐτὸν λαβεῖν, εἴπερ ἦθελεν ἐξ αὐτοῦ κληρονομηθῆναι. [Sch. u. VI. 80.]

κα'. Υἱὸν ἔχειν ὁ ἀπελεύθερος ὑπεξούσιον οὐ κεκώλυται, ἐπειδὴ διὰ τὴν παρελθούσαν κατάστασιν ἀπὸ νομίμων γάμων παῖδας ἔχειν τῷ ἀπελευθέρῳ κατὰ μίμησιν) τῶν ἐγγενῶν οὐκ ἀπηγόρευται.

υἱὸν ἔχειν] Θεοδώρου. Σοῦον υἱὸν δύναται ἔχειν ὁ ἀπελεύθερος, ἐάν μετῴχη μετὰ τὴν ἐλευθερίαν νόμιμον γάμον συνήλαξε. κελεύει γὰρ ἡ νεαρά, ὅτι οὐ διαφέρουσι οἱ εὐγενεῖς τῶν ἀπελευθέρων σήμερον. ὅθεν φησὶν ἡ β. διατάξις τοῦ θ'. tit. τοῦ ζ. βιβ. ὡς οὐδέ, ἐάν σχῆ ὁ ἐλευθερωθεὶς δούλος υἱός, μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ὑπεξουσίους κτάται. ὁμοίως δὲ κείται βιβ. ἡ. tit. ιζ. διατ. ἡ. σημειώσαι οὖν, ὅτι μετὰ τὴν ἐλευθερίαν θεματίζει ἡ παρούσα διάταξις, ἵνα μὴ ἐναντιωθῆ σοι ἡ προλαβούσα ς. διατάξις. [Sch. x. VI. 80.]

Τὸ κατὰ πόδας. Υἱὸν ἔχειν σοῦον ὁ ἀπελεύθερος ὑπεξούσιον οὐ κεκώλυται· ἐπειδὴ διὰ τὴν παρελθούσαν κατάστασιν ἀπὸ νομίμων γάμων παῖδας ἔχειν τῷ ἀπελευθέρῳ κατὰ μίμησιν τῶν ἐγγενῶν οὐκ ἀπηγόρευται. [Sch. x. VI. 80.]

κβ'. Διόγων τις παρὰ πολέμοις ἐτελεύτησεν ἐπὶ ὑπεξουσίᾳ θυγατρὸς. ἐτελεύτησεν ὕστερον καὶ ἡ θυγάτηρ μὴ μαθούσα τὸν τοῦ πατρὸς θάνατον, καὶ ἡ διάταξις ἀνιγράφει πρὸς τὴν τοῦ τελευτήσαντος γαμετὴν οὕτως· Παρὰ τοῖς πολέμοις τοῦ πατρὸς

ο) L. 5. C. h. t. legitur in Syn. p. 404. et apud Harm. V. 8. §. 72. p) Post vocem τελευτήσῃ Syn. et Harm. addunt ἀδιάθετος. q) L. 6. C. h. t. legitur in Syn. p. 404. r) Fabr. in margine stellula adiecta haud dubie ex ipso Codice ms. addit: ὁ Θαλαλαῖος βουλευτὴς ἐγένετο. Thalelcaus: decurio factus est. s) Fabr. τελεύτησεν (sic). t) Fabr. οὐδὲν (sic). u) Fabr. ἠρώτησις (sic). v) Scilicet κληρονόμος. w) Fabr. μίμησιν (sic).

Etiamsi postumus sit filius, praefertur amitae suae in patris sui hereditate. Hoc nunc quoque obtinet.

2) filius praefertur sorori] Thalelaei. Hoc dixit, quoniam primum vocat descendentes, et deinde eos, qui ex latere veniunt.

XIX. Si quis decesserit¹⁾, relictis filiis naturalibus et filio adoptivo, omnes similiter succedunt.

1) si quis decesserit] Theodori. Filii naturales, et qui in adoptionem dati sunt, ex aequo succedunt in capita, patri eorum defuncto scilicet: etiamsi adoptati sint ab aliis. Lege lib. 8. tit. 47. const. 10. et Novellam 89.

Τὸ κατὰ πόδας habet intestatus. Ad quod dicit Thalelaeus: Recte illud ab intestato. Si enim testamentum factum esset, adoptivus bonorum possessionem contra tabulas non haberet: nisi unus ex adscendentibus eum in adoptionem acceperit.

XX. Ex libera et servo conceptus¹⁾ est vulgo quaesitus. Unde etiamsi pater manumissus et naturalibus restitutus dignitatem adeptus fuerit et decesserit, non potest ei hic filius succedere²⁾.

1) ex libera et servo conceptus] Theodori. Ex servo et libera natus ne manumissus quidem succedit patri suo: est enim spurius. Et nota, spurium non succedere patri suo. Succedit enim matri, nisi sit Senatoria, ut ostendit const. 5. tit. 57. huius lib. 6.

Quaestio. Cur filius eius, qui manumittitur, ei non succedit? Atqui sequens const. 7. dicit, filium liberti suum intelligi. Et semper, ut didicimus, sui patribus suis heredes existunt. Theodori. Haec constitutio non dicit, natum esse filium post patris libertatem, sed ante libertatem. Unde ei non succedit. Dicit enim const. 4. tit. 49. huius lib. 6. servum non habere successorem. Verum lege sequentem constitutionem 7.

2) non potest ei hic filius succedere] Ipse enim manumissus eum in adoptionem accipere debebat, si eum volebat sibi succedere.

XXI. Filium habere¹⁾ in potestate libertus non prohibetur, cum ob praeteritum statum ex legitimis nuptiis ingenuorum exemplo filios habere liberto non sit interdictum.

1) filium habere] Theodori. Libertus filium suum habere potest, si modo post manumissionem legitimum matrimonium contraxit. Iubet enim Novella, ingenuos hodie non differre a libertinis. Itaque constitutio 2. tit. 9. lib. 7. dicit, si servus manumissus filium habuerit, hunc eos ne post manumissionem quidem habere in potestate. Similiter autem extat lib. 8. tit. 17. const. 8. Nota ergo, hanc constitutionem ponere filios susceptos post manumissionem, ne adversari tibi videatur praecedens 6. constitutio.

Τὸ κατὰ πόδας. Filium habere suum libertus in potestate non prohibetur: cum ob praeteritum statum ex legitimis nuptiis ingenuorum exemplo filios habere liberto non sit interdictum.

XXII. Quidam apud hostes degens decessit¹⁾ relicta filia, quae erat in potestate. Postea decessit etiam filia non cognita morte patris, et constitutio ad uxorem defuncti ita rescribit: Apud hostes patre defuncto, filia communis, quo casu mortis scientia

λευτήσαντος, ἢ θυγάτηρ ἢ κοινή, ἐν ᾧ θέμει ἢ ἡσισ τῆς τελευτῆς οὐκ ἐπιζητεῖται, κληρονόμος ἀφάνη ὑπέξουσία, καὶ εἰς σὲ παρέπεμψε τὴν κληρονομίαν.

διὰ γων τις παρὰ πολεμίοις ἐτελεύτησεν] Θεοδώρου. Καὶ ἀγνοῶν ὁ υἱὸς κληρονομεῖ τὸν τελευτῶντα αὐτοῦ ἔτερα παρὰ πολεμίοις, καὶ παραπέμπει τὴν ἐκείνου κληρονομίαν τοῖς ἰδίῳ διαδόχοις. μὲνησο τῆς α'. διατ. τοῦ γβ. τιτ. ἀνάγνωθι τὴν η'. διατ. τοῦ νη. τιτ. τοῦ προκειμένου διβ. λέγουσαν, ὅτι κατὰ νόμους κληρονομεῖται ὁ παρὰ πολεμίοις τελευτῶν. [Sch. γ. VI. 80.]

καὶ εἰς σὲ παρέπεμψε τὴν κληρονομίαν] Θαλελαίου. Πρῶτον μὲν, ἐπειδὴ οὐσα ἀνεφάνη· δευτέρου δέ, ὅτι τῶν κατιόντων ἐστὶ κατὰ τὴν ἐν τῷ β'. τιτ. διάταξιν, ἀγνοοῦσα παραπέμπει τὴν κληρονομίαν. [Sch. ζ. VI. 80.]

κγ.*) Βούλεται ἢ διάταξις τοὺς ἀπὸ θυγατρὸς ὄνους κληρονομεῖν τὴν μίμηνην, κἂν τὰ μάλιστα ἤχηται αὐτῶν ἀτεξουσία ἦν, μὴ ἀδικουμένου ἐκ ἐκείνη συμβαινούσης καταστάσεως ἐναλλαγῆς. γὰρ δεῖ καταστάσεως ἐναλλαγῆς ἐπὶ προσώπου δυνάμενου ἔχειν φιλίαν; γυνὴ γὰρ ἔχειν φιλίαν οὐ δύναται.

βούλεται ἢ διάταξις] Θεοδώρου. Οἱ ἀπὸ θυγατρὸς κληρονομοῦσι τὴν κατὰ μητέρα μίμηνην αὐτῶν, κἂν ἢ αὐτῶν ἀτεξουσία οὐσα προετελεύτησεν. μὲνησο γ) τῆς αὐτῆς γ'. διατ. τοῦ παρόντος τιτ. [Sch. α. VI. 80.]

τὸ κατὰ πόδας. Ὅτε τῶν μαμῶν ἢ κληρονομία θανάτου θάνατος ἐρευνᾶται, ἢ κάπιτις δεμνοντιῶν τῆς μητρὸς οὐκ ἔπιται. τότε γὰρ ἐν ταῖς τοιαύταις κληρονομίαις ἢ τῶν ὄνων καταστάσεως ἢ τὸ πρόσωπον θεωρεῖται, ὅτε περὶ τῶν ὄνων πραγματῶν, ὅστις ἐξουσίαν φιλίας ἔδυνάτο ἔχειν, ταῖς. [Sch. α. VI. 80. sq.]

κδ. 2) Ἐάν) τις τελευτήσῃ μητρὸς περιούσης, καταλείψῃ παιδας, ἢ ἐγγόνους, ἢ προεγγόνους, χωρὶς αὐτοὶ προλαμβάνουσι τὴν μητέρα. ὅπερ ἀμφιβόλως καὶ περὶ προεγγόνων β) φυλάττεσθαι τιζόμεν.

ὅτι τις τελευτήσῃ] Θεοδώρου. Πάντες οἱ κατιόντες μόντοι τῆς μίμηνης εἰς τὰ ε) ἐξ ἀδιαθέτου τελευτήσαντος ἀνάγνωθι τὴν ρη. νεαῶν λέγουσαν, τοὺς κατιόντας μᾶσθαι ὅλων. [Sch. β. VI. 81.]

προλαμβάνουσι τὴν μητέρα] Θαλελαίου. Τοῦτο ἢ διατάξις κατὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, ὅτι αἰεὶ οἱ κληρονομοῦντες τῶν ἀνιόντων ἐν ταῖς κληρονομίαις. ὁ δὲ νόμος ἐπὶ παιδῶν τοῖς γὰρ ἀδελφοῖς συναπέμεινε τῆς. [Sch. ε. VI. 81.]

ε). Οὐλπ. Τὸ τῆς διαδοχῆς δίκαιον ἐπενοήθη τὸ μὴ εἶναι τοὺς τελευτῶντας ἀδιαδόχους, ἢ δανειστὰς ὑπερτίθεσθαι. ἄλλος δὲ τὴν ἀρμόδιον ἐτέρῳ διακατοχὴν οὐ δύναται παραιτεῖσθαι· γνώμην αὐτοῦ, κἂν ἢ προκουράτωρ αὐτοῦ. δὲ κατεχθεῖσαν τῷ δούλῳ μου δύναμαι ἀποτεῖσθαι. ὁ ἐπίτροπος οὐ δύναται παραιτεῖσθαι, ὁ ἄνηθος ἀδελφεοῦντος δ) αὐτοῦ. οὔτε ὁ κούρῳ τοῦ μαινομένου. τῶς γὰρ οὐ καταφέρεται.

τῆς διαδοχῆς δίκαιον] Ἴνα μὴ τελευτῶντων τινῶν ἔτων, καὶ τῶν καλουμένων πρὸς τὴν κληρονομίαν αὐτῶν τοιμῶν, καὶ τῶν μετ' αὐτοὺς μὲν καλουμένων πρὸς κληρονομίαν αὐτῶν, βακάντια γίνηται ἢ οὐσία τῶν τελευτῶν, καὶ μέναισιν ε) ἀκληρονομητοὶ, καὶ οἱ συγγενεῖς ἔχοντες· ἵνα ὁ πρᾶσις ἐπένοησε τὸ προκειμένον ἰδικτον, τὸ λέγειν successorion, ἵνα μὴ ἀδελφοῦντος μὲν τὰ πράγματα

non requiritur, heres extitit sua, et ad te transmisit successione 2).

1) quidam apud hostes degens decessit] Theodori. Etiam ignorans filius patri suo succedit apud hostes defuncto, et eius hereditatem ad suos successores transmittit. Memineris const. 1. tit. 52. et lege const. 8. tit. 58. huius lib. 6. quae dicit, secundum leges succedi ei, qui apud hostes decessit.

2) et ad te transmittit successione] Thalelai. Primum quidem, quia sua extitit: deinde autem, quoniam est ex descenditibus, secundum constitutionem tit. 2. positam, et ignorans hereditatem transmittit.

XXIII. Constitutio vult 1) nepotes ex filia aviae succedere, licet mater eorum sui iuris esset, non laesos ex mutatione status, quae illi accidit. Quid enim opus est mutatione status in persona, quae familiam habere non potest? Femina enim familiam habere non potest. L. 10. C. VI. 55.

1) constitutio vult] Theodori. Nepotes ex filia aviae suae maternae succedunt, etiamsi mater eorum sui iuris constituta praemortua sit. Memineris const. 2. et 3. huius tit.

Τὸ κατὰ πόδας. Ubi aviarum successio morte interveniente discutitur, capitis deminutio matris non quaeritur. Tunc enim in huiusmodi hereditatibus filiorum status aut persona spectatur, quoties de eius bonis, qui potestatem familiae potuit habere, tractatur.

XXIV. Si quis decesserit 1) matre superstite, et filios, aut nepotes, aut pronepotes reliquerit, ipsi haud dubie matri praecedunt 2). Quod sine dubio etiam de pronepotibus observandum esse censemus. L. 11. C. eod.

1) si quis decesserit] Theodori. Omnes descendentes praeferuntur aviae in bonis eius, qui intestatus decessit. Lege Novellam 118. quae dicit, descendentes omnibus praeferrari.

2) matri praecedunt] Thalelai. Hoc dixit constitutio secundum regulam, quae dicit, descendentes semper praeferrari adscendentibus in hereditatibus. Hoc autem intellige in liberis: cum fratribus enim mater simul venit.

XXV. Ulp. Successionis ius 1) excogitatum fuit, ne defuncti essent sine successoribus, aut mora fieret creditoribus 2). Alius autem 3) alii competentem bonorum possessionem repudiare non potest sine eius voluntate, licet eius procurator sit. Servo autem meo delatam repudiare possum. Tutor repudiare non potest, sed pupillus eo auctore. Nec curator furiosus. Interim enim non defertur 4). L. 1. pr. §. 1-5. D. XXXVIII. 9.

1) successionis ius] Ne decedentibus quibusdam intestatis, et repudiantibus his, qui ad eorum vocantur hereditatem, cum sequentes non vocarentur, bona defunctorum vacantia fierent, et manerent sine heredibus, quamvis cognatos haberent: ideo Praetor excogitavit hoc edictum, quod dicitur successorium, ne bona defunctorum manerent sine dominis utpote va-

) I. 9. C. h. t. praetermissa est in Basil. y) Fabr. μίμηνησιν (sic). z) I. 12. C. h. t. praetermissa est in Basil. 11. C. h. t. legitur in Syn. p. 404. quae plura dat, quam Basilica Fabroti, quae desinunt in verbis προλαμβάνουσι τὴν κληρονομίαν. b) Syn. ἐγγόνων. Leucl. in marg. etiam lectionem τοῦ. d) Fabr. αὐτεθούτος (sic). e) Malim μίμηνησιν.

των τελευταίων ὡς βακάντια, καὶ γίνεται¹⁾ μακρὰ τοῖς δανεισταῖς ἀναβολὴ πρὸς ἀπώλημιν τῶν οὐκίων. ἀναγκαῖον τοῦτον ἐνόμισεν ὁ πρῶτος χρόνος ὅπως τῷ τῆς ὑπερβιβάσεως δικαίῳ, ἵνα συντομώτερον οἱ δανεισταὶ δύνωνται εἰδέναι, πό-
τερον ἔχουσι τὸν δυνάμενον ἐνάγεσθαι παρ' αὐτῶν, ἢ μᾶλλον ἢ οὐσία τοῦ τελευταίου ὡς βακάντια τῷ φύσκῳ κατηρέχθη. [Sch. d. VI. 81.]

ἢ τὸν δανειστὰς ὑπερέβησθαι] Περὶ τῶν δανει-
σῶν ἀνάγνωθι τὸ γ'. θεμ. τοῦτου τοῦ διγ. [Sch. e. VI. 81.]

ἄλλος δέ] Ἐκαστος ἄνθρωπος τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῷ
διακατοχὴν παραιτῶσθαι δύναται τῆν δὲ ἀλλοτρίαν οὐ δύ-
ναται. ἀμέλει ὁ προκουράτωρ μου παρὰ γνώμην ἐμὴν οὐ
δύναται τὴν ἐμὴν διακατοχὴν παραιτῶσθαι, ἀλλ' ἐγὼ ὁ γε-
γραμμένος κληρονόμος ἄλλος γὰρ οὐκ ἐνδέχεται. εἰ δὲ δούλος
ἔστιν ὁ γεγραμμένος κληρονόμος, δύναται ἔπεουδιατεῦν ὁ
δεσπότης. εἰ δὲ καὶ ἐπιτρόπος δύναται τὴν πονυλλίον ἔπεου-
διατεῖν, σκοπήσωμεν. καὶ μᾶλλον ἀγίσκει, μὴ δύνασθαι
αὐτὸν παραιτῶσθαι, ἀλλὰ τὸν πονυλλίον σὺν ἀνθεντία τοῦ
ἐπιτρόπου. ἀλλ' οὐδὲ ὁ τοῦ μαινομένου κουράτωρ δύναται
ἔπεουδιατεῖν ὀνόματι τοῦ μαινομένου τὴν διακατοχὴν, ἐπειδὴ
οὐκ ἔστιν αὐτῷ παραιτούμενος τὴν ἀρμόζουσαν
αὐτῷ διακατοχὴν ἀπόλλυσι τὸ ἴδιον δικαίον, εἰ καὶ ἐνδιαψιλέυε-
ται εἰς τὸν χρόνον τῆς αἰτήσεως τῆς διακατοχῆς. ἅμα γὰρ τῷ
μὴ θέλησαι αὐτὸν αἰτῆσαι ἐτέρῳ ἀρμόζειν ἄρχεται ἢ ὅτε μη-
δεὶς αὐτὴν βουληθῆ ἁλαβεῖν, εἰς τὸν φύσκον ἀνήκει. [Sch. f. VI.
81. sq.]

τέως γὰρ οὐ καταφέρεται] Ἀνανίμου. Τὰ περὶ
τοῦτου ἀκριβῶς ἔγνωσ τι. γ'. τοῦ λζ'. βιβ. [Sch. g. VI. 82.]

Ὁ τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῷ διακατοχὴν παραιτού-
μενος ἐκπίπτει αὐτῆς, κἂν ὁ χρόνος ἐνδιαψιλέυθῃ·
ἄρχεται γὰρ ἀρμόζειν τοῖς μετ' αὐτὸν ἢ τῷ δημοσίῳ.

ὁ τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῷ διακατοχὴν] Ἀνάγνωθι
τὸ τέλος τοῦ ξβ'. διγ. τοῦ β'. τιτ. τοῦ κθ'. βιβ. καὶ τὰ ἐν
αὐτῷ παραγεγραμμένα. [Sch. h. VI. 82.]

ἄρχεται γὰρ ἀρμόζειν] Τοῦ Ἀνανίμου. Ἐξέλε τοὺς
παῖδας κατὰ τὸ κείμενον τιτ. ιζ'. διγ. ζ'. καὶ βιβ. ζ'. τοῦ
κώδικος τιτ. λα'. διατ. ζ'. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. κη'. διγ. η'.
καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα. [Sch. i. VI. 82.]

Ἡ ἀπὸ ψηφίσματος παρεχομένη διακατοχὴ τῷ
μὲν χρόνῳ περιουτεῖ· οὐ δύναται δὲ παραιτηθῆ-
ναι. πρὶν ἢ γὰρ ψηφισθῆ, οὐχ²⁾ ἀρμόζει· καὶ μετὰ
τὸ ψηφισθῆναι οὐκ ἔχει παραιτησὶν ὡς λοιπὸν κτη-
θείσα.

ἢ ἀπὸ ψηφίσματος παρεχομένη διακατοχὴ] Ἢ
ἐκ δεκρέτου δεδομένη διακατοχὴ εἰ δύναται ἔπεουδιατεῦσθαι,
σκοπήσωμεν. καὶ χρόνῳ μὲν περιουτεῖ καὶ αὐτῇ. ἀληθέστε-
ρον δὲ ἐστὶ, μὴ δύνασθαι αὐτὴν ἔπεουδιατεῦσθαι, ἐπειδὴ
οὐδὲ κατενηνεκται, εἰ μὴ ὅτε τὸ περὶ αὐτῆς δεκρέτον γένηται.
πύλιν δὲ μετὰ τὸ γενέσθαι τὸ δεκρέτον ἢ διακλιθῆναι ἀρ-
μύζειν αὐτὴν τιμῇ, οὐκέτι δύναται ἔπεουδιατεῦν τὴν ἀπαξ
κτηθείσαν αὐτῷ. τὰ γὰρ κτηθέντα ἡμῖν ἔπεουδιατεῦν οὐ
δυνάμεθα. [Sch. k. VI. 82.]

Κἂν εἴσω τῶν ἑκατὸν ἡμερῶν ἀποθάνῃ ὁ κα-
λούμενος, ὁ μετ' αὐτὸν εὐθέως ἄρχεται. καὶ ἡ ἑκα-
τοστὴ ἡμέρα εἰς τὸν χρόνον ψηφίζεται. ὁ γὰρ λέγων,
εἴσω καλανδῶν ἢ ἑκατὸν ἡμερῶν, καὶ τὰς καλανδας,
καὶ τὴν ἑκατοστὴν ἡμέραν περιλαμβάνει.

κἂν εἴσω τῶν ἑκατὸν ἡμερῶν] Ἐάν ὁ πρῶτος κατὰ
βαθμὸν καλούμενος πρὸς διακατοχὴν τελευτήσῃ μὴ αἰτήσας
αὐτὴν, κἂν εἴσω τῶν ρ'. ἡμερῶν ἐτελευτήσῃ, ὁμοῦς ὁ μετ'
αὐτὸν παραχρῆμα καλεῖται. [Sch. l. VI. 82.]

καὶ ἡ ἑκατοστὴ ἡμέρα] Τὸ λεγόμενον, ὅτι ἐν τῷ
ρ'. ἡμερῶν χρεὶ τὰς διακατοχῆς αἰτεῖσθαι, οὕτω δεῖ νοεῖν,
ὡστε καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ρ'. ἡμέρᾳ καλῶς αὐτὰς αἰτεῖσθαι. καὶ
ὁ λέγων γὰρ, εἴσω καλανδῶν, καὶ αὐτὰς περιλαμβάνει τὰς
καλανδας· καὶ ὁ λέγων, ἐν ρ'. ἡμέραις, καὶ τῆν ρ'. ἡμέραν
περιλαμβάνει. [Sch. m. VI. 82.]

cantia, et creditoribus longa mora fieret ad sua recu-
peranda. Praetor igitur necessarium putavit praefinire
tempus iuri aequum, ut maturius scire possint credito-
res, utrum habeant, cum quo experiantur, an vero bona
defuncti fisco delata sint ut vacantia.

2) aut mora fieret creditoribus] De credito-
ribus lege them. 8. huius dig.

3) alius autem] Unusquisque repudiare potest
competentem sibi bonorum possessionem: alienam autem
non potest. Proinde procurator meus meam bonorum
possessionem repudiare sine voluntate mea non potest,
sed ego, qui heres scriptus sum: alius enim non potest.
Sed si servus heres scriptus sit, dominus repudiare
potest. An autem etiam tutor repudiare possit bono-
rum possessionem pupilli, videamus. Et magis placet,
eum repudiare non posse, sed pupillum auctoritate tu-
toris. Sed neque curator furiosi potest repudiare bono-
rum possessionem nomine furiosi, quia necdum ei de-
lata est. Quicumque autem repudiat bonorum posses-
sionem sibi competentem, ius suum perdit, etsi tempus
petendae bonorum possessionis adhuc largiatur. Nam
simul atque ipse noluit petere, incipit alii competere:
aut cum nullus eam voluerit admittere, ad fiscum per-
tinet.

4) interim enim non defertur] Innominati.
Haec accurate didicisti tit. 3. lib. 37.

Qui bonorum possessionem sibi competentem⁵⁾
repudiat, eam amittit, etsi tempus largiatur: incipit
enim competere⁶⁾ sequentibus aut fisco.

5) qui bonorum possessionem sibi compe-
tentem] Lege finem dig. 62. tit. 2. lib. 29. et quae ibi
adnotata sunt.

6) incipit enim competere] Innominati. Ex-
cipe filios secundum id, quod habetur tit. 17. dig. 6. et
lib. 6. Codicis, tit. 31. const. 6. Lege et lib. 28. tit. 8.
dig. 8. et quae ibi adnotata sunt.

Bonorum possessio, quae decreto datur⁷⁾, finitur
quidem tempore: repudiari autem non potest. Nam
priusquam decreta fuerit, non competit: et postea
quam decreta est, repudiationem non admittit utpote
iam acquisita.

7) bonorum possessio, quae decreto datur] Bonorum
possessionis, quae decreto datur, an repudiari
possit, videamus. Et tempore quidem finitur etiam ipsa.
Sed verius est, eam non posse repudiari, quia ne de-
lata quidem est, nisi cum de ea decretum factum fuerit.
Rursus autem posteaquam decretum factum fuerit ut
pronuntiatum, eam cuiusquam competere, semel sibi ac-
quisitam amplius repudiare non potest. Nam quae nobis
quaesita sunt, repudiare non possumus.

Licet intra centesimum diem⁸⁾ mortuus sit, qui
vocatur, sequens statim venit. Centesimus dies quo-
que⁹⁾ computatur in tempus. Nam qui dicit, intra
Calendas, vel dies centum, et Calendas, et diem
centesimum complectitur.

8) licet intra centesimum diem] Si is, qui
prior gradu ad bonorum possessionem vocabatur, dece-
serit ea non petita, etiamsi decesserit intra diem cen-
tesimum, tamen sequens statim vocatur.

9) centesimus dies quoque] Quod dicitur,
intra centum dies peti oportere bonorum possessiones,
ita intelligendum est, ut et ipso die centesimo recte
peti possint. Qui enim dicit, intra Calendas, etiam
ipsas Calendas complectitur: et qui dicit, in diebus
centum, etiam diem centesimum complectitur.

f) Lege γένηται. g) Fabr. in versione addit tit. 8. quod in textu omisit. Adde ergo ττ. η'. h) Sic reposui.
Fabr. οὐκ.

Ἐάν ὁ καλούμενος αἰτῆσαι μὴ θελήσῃ, ἢ τῷ χρόνῳ ἀποκλεισθῆ, χώμα τοῖς μετ' αὐτόν.

Ἐάν ὁ καλούμενος] Ἐάν ὁ δυνάμενος αἰτῆσαι διακατοχήν μὴ βουληθῆ αὐτὴν καταδέξασθαι εἰς τὴν ἀριστέραν μερῶν, ἢ μὴ καταδέξῃται αὐτὴν, τοῖς μετ' αὐτὸν οὕτως ἀρῶν, ἢ ἀποκλεισθῆ, ὡσαυτὴ μὴ ἕπρ' ἢ ὁ ἐγγύτερος αὐτῶν συγγενῆς, ἢ ὁ παραιτησόμενος ἢ ἀποκλεισθῆς τῷ χρόνῳ. σκορῶμεν^κ δέ, εἰ μετὰ τῶν ἄλλων τῶν μετ' αὐτὸν καλουμένων αὐτὸς ὁ ἀποκλεισθῆς καλεῖται. οἷον υἱὸς ἐστὶν ὑπεξούσιος ἢ τελευτήσαντος, καὶ ἀρμολογίας αὐτῷ τῆς οὐδὲ λίβεραι διακατοχῆς ἐξεκλείσθη τῷ ἐναντιῷ ἢ τῇ παραιτίσει, ὥστε καλεῖσθαι μετ' αὐτὸν τοὺς λεγιτίμους· ἀρα οὐ καὶ αὐτὸς ἐαυτῷ ὑπεξέρχεται ἐκ τούτου τοῦ συσκευασίου ἐδίκτου; καὶ μᾶλλον ἔσεν ὑπεξέρχεται αὐτόν, ὥστε δύνασθαι αἰτεῖν τὴν οὐδὲ λέγειμι. εἰ δὲ καὶ αὐτὴ παρὰ μηδενὸς αἰτηθῆ, δύναται πάλιν τὸ τῆς οὐδὲ κογγαί καλεῖσθαι ὁ υἱὸς οὗτος. τοῦτο γὰρ αἰεὶ περὶ αὐτὸν τὸ νόμιμον, ἵνα, εἰ ἐκπέσῃ τῶν πρώτων κατοχῶν, ὅμως αὐτὸς ἐαυτῷ ὑπεξέρχεται ἐκ τῶν ἐπομένων κατοχῶν. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τῆς σεκουδουμ τὰβουλας λέμεν, ἵνα, ἐάν ὁ γεγραμμένος κληρονόμος μὴ αἰτήσῃ αὐτὴν, ἢ δὲ συγγενῆς τῶν ἐξ ἀδιαθέτου, αὐτὸς μεθ' ἐαυτὸν εἰς τὴν ἀδιαθέτου καλεῖται^λ διακατοχήν. [Sch. n. VI. 82. sq.]

Ὁ δὲ ἀποκλεισθῆς ἐαυτῷ ὑπεξέρχεται καὶ διαδέχεται δύναται· οἷον, ἐάν ὁ υἱὸς ἀπέτην ἢ τῷ χρόνῳ ἀποκλεισθῆ τῆς ἐκ τῶν παίδων βοηθείας, ἔξει τὴν τοῦ νόμου, καὶ ταύτης ἐάν ἀποκλεισθῆ, ἔξει τὴν γνησίαν. καὶ γὰρ καὶ ὁ γραφεὶς κληρονόμος, ἐάν συγγενῆς τῶν ἐξ ἀδιαθέτου, παραιτήσῃται δέ, ἢ χρόνῳ ἐκπέσῃ τῆς ἐκ διαθήκης βοηθείας, ἔξει ἐξ ἀδιαθέτου καὶ αὐτὸς κληρονομίαν, καὶ μεθ' ἑαυτὸν^μ κληθήσεται.

καὶ διαδέχεσθαι δύναται] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἐάν ἀπὸ δύο δικαίων ἀρμολογία μοι κληρονομία, καὶ ἔσεν ἔσεν τὴν ἐκ τοῦ καινοῦ νόμου, περιλείπεται μοι ἢ ἐκ παλαιοῦ, ὡς βιβ. ν. tit. ιζ. dig. 4α. [Sch. o. VI. 83.]
ἔξει τὴν ἐκ τοῦ νόμου] Τοῦ Ἀνωμίμου. Καὶ προτιμῶν τῶν ἄλλων λεγιτίμων, ὡς tit. ζ. dig. β. [Sch. p. VI. 83.]

Οἱ ἀνιόντες καὶ κατιόντες ἐναντιὸν ἔχουσιν. ἐπιένων δὲ δανειστῶν ἐρωτῶνται ἐν δικαστηρίῳ, ἵνα, ἵπποιεν παραιτεῖσθαι, χρήσονται^ν οἱ δανεισταὶ οἰκίοις δικαίοις· εἰ γὰρ εἴποιεν ἔτι διασκέπτεται, οὐ χρὴ κατακημνίζειν^ο αὐτούς.

ἰ ἀνιόντες καὶ κατιόντες] Πλατύτερον χρόνον ἀριπρῶτος τοῖς ἀνιόντι καὶ κατιόντι πρὸς αἰτήσιν διαθήκης, πρὸς τιμὴν τοῦ αἵματος δηλονότι. οὐδὲ γὰρ εἶδει χωρεῖσθαι αὐτούς, οἵτινες σχεδὸν ἐπὶ τὰ ἴδια κολουῦνται κατὰ καὶ διὰ τοῦτο ἤρσαν ἐναντιὸν αὐτοῖς παρέχεσθαι, ἴσως καὶ τοῦτο τοῦ πρῶτου πεποιηκότος, ἵνα μὴ στενωχωρῶνται^π πρὸς τὴν αἰτήσιν τῆς διακατοχῆς, μητὲρ ἵνα τοῦ τελευτήσαντος ἐπὶ πολὺ ἔσεν καὶ περιπεφρόσ. ἔσθ' ὅτε δὲ ἐάν ἐπίκεινται οἱ δανεισταὶ τοῦ τελευτήσαντος, ἐρωτῶνται δὲ καὶ ἐντὸς τοῦ ἐναντιοῦ τοῖς ἀνιόντις κλιόντις ἐν βήματι, εἰ καταδέχονται τὴν διακατοχήν, ἵνα, ἵπποιεν ἔσεν οὐδὲ αἰτεῖν, ἵσως οἱ δανεισταὶ τὸ πρακτέον· εἰ δὲ εἴποιεν διασκέπτεσθαι, οὐ χρὴ κατακημνίζειν^ο, τουτίσιν, συνελάνειν πρὸς τὸ συντόμως καταδέξασθαι διακατοχήν. [Sch. q. VI. 83.]

γὰρ εἴποιεν ἔτι διασκέπτεσθαι] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Καίτοι φησὶν ἵσως tit. β. tit. ιθ'. ὅτι οἱ οὐδοὶ ἀναπαύονται, οἱ δὲ ἐξωτικοὶ διάσπεψιν ἔχουσιν. [Sch. r. VI. 83.]

Ἐάν^ρ ἀδελφὸς ἀδελφῷ κατὰ ἀνθρώπητα ὑποτιθῆ, ἑκατὸν ἡμέρας ἔχει.^σ

Si is, qui vocatur¹⁰), petere noluerit, aut tempore exclusus fuerit, locus est sequenti. L. 1. §. 10.

10) si is, qui vocatur] Si is, qui bonorum possessionem petere potest, eam noluerit admittere intra dies statutos, aut eam non admisit, sequentibus bonorum possessio perinde competit, ac si non esset propior iis cognatus, qui aut repudiavit, aut exclusus fuit tempore. Videamus autem, an cum reliquis sequentibus, qui vocantur, is quoque vocetur, qui exclusus est. Utpote, filius est in potestate defuncti, et cum ei competeret bonorum possessio unde liberi, nunc fuit exclusus, aut repudiatione, ut post ipsum vocarentur legitimi: numquid ipse quoque sibi succedit ex hoc successorio edicto? Et magis placuit, eum succedere, ut bonorum possessionem unde legitimi petere possit. Sed et si ipsa a nullo petita sit, potest rursus hic filius vocari ex bonorum possessione unde cognati. Hoc enim ius de eo obtinet, ut si primis bonorum possessionibus exciderit, tamen ipse sibi succedat ex sequentibus bonorum possessionibus. Idem et de bonorum possessione secundum tabulas dicimus, ut, si scriptus heres eam non petierit, sit autem cognatus ex his, qui veniunt ab intestato, ipse post se ipsum ad bonorum possessionem ab intestato vocetur.

Qui autem exclusus est, suum ipsius locum §. 11. subire et sibi succedere potest¹¹): utputa, si filius repudiaverit, aut tempore fuerit exclusus a bonorum possessione unde liberi, habebit unde legitimi¹²), et si hac fuerit exclusus, habebit unde cognati. Etenim scriptus quoque heres, si sit cognatus ex his, qui ab intestato veniunt, repudiaverit autem, aut tempore fuerit exclusus a bonorum possessione secundum tabulas, habebit bonorum possessionem ab intestato, et post se ipsum vocabitur.

11) et sibi succedere potest] Enantiophanis. Si enim duplici iure mihi successio competat, et eam, quae ex iure novo mihi competit, repudiavero, superest mihi, quae competit ex veteri, ut lib. 50. tit. 17. dig. 91.
12) habebit unde legitimi] Innominati. Et praefertur reliquis legitimis, ut tit. 7. dig. 2.

Ascendentes et descendentes¹³) annum habent. §. 12. Instantibus autem creditoribus interrogantur in iudicio, ut, si repudiare se dicant, creditores iuribus suis utantur: nam si dixerint, se adhuc deliberare¹⁴), praecipitandi non sunt.

13) ascendentes et descendentes] Largius tempus statuit Praetor ascendentibus et descendentibus ad petendam bonorum possessionem, in honorem sanguinis videlicet. Neque enim arctandi erant, qui paene ad propria bona vocantur: ideoque placuit, eis annum tribui, hoc quoque moderate faciente Praetore, ut neque ipsi urgeantur ad petitionem bonorum possessionis, neque bona defuncti diu iaceant et negligantur. Interdum autem, si urgeant creditores defuncti, etiam intra annum interrogandi sunt ascendentes et descendentes in iure, an admittant bonorum possessionem: ut, si repudiare se dicant, sciant creditores, quid sibi agendum sit. Sin autem deliberare se dicant, praecipitandi, hoc est, compellendi non sunt, ut celerius bonorum possessionem admittant.

14) nam si dixerint, se adhuc deliberare] Enantiophanis. Atqui Instit. 2. tit. 19. dicit, suos existere, extraneos autem ius deliberandi habere.

Si frater¹⁵) fratri pupillariter substitutus sit, §. 13. centum dies habet¹⁶).

Sic lego. Fabrotus ὑπὲρ (sic). κ) Fabr. ονομασίωμεν (sic). λ) I. lego καλεῖται. μ) Fabr. μετ' ἐαυτόν. ν) χρῆσονται. Lego χρήσονται. ο) Fabr. κατακημνίζειν (sic). π) Fabr. στενωχωρῶνται (sic). ρ) Fabr. περιτίμωται (sic). σ) Syn. in marg. scholium habet, quod pertinet ad verba ἡμέρας ἔχει, hoc: Τουτίσιν, εἰς τὸ αἰτῆσαι διακατοχήν. tit. T. IV.

ἐάν ἀδελφός] Ἐὰν καὶ τὰ μάλιστα τοῖς ἀνιούσι καὶ κατιούσιν ἐνιαυτὸς ὄρισται πρὸς διακατοχὴν, ὅμως, ἐάν τις δύο παῖδας ἔχων ὑποκατέστησεν τῷ ἀνήθῳ παιδί τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, εἰ καὶ ὑπὸ τοῦ πατρὸς γέγονε σουβstitυτός, ὅμως, ἐπειδὴ πρὸς τὴν τοῦ ἀδελφοῦ καλεῖται κληρονομίαν ἐκ τῆς ὑποκαταστάσεως, οὐκ ἐνιαυτὸν ἔχει, ἀλλ' ἑκατὸν μόνον ἡμέρας. [Sch. s. VI. 83.]

ἑκατὸν ἡμέρας ἔχει] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς, Καίτοι νεκεσσάριος αὐτῷ γίνεται κληρονόμος, ὡς βιβ. κη. tit. ζ'. διγ. β'. ε'. η'. καὶ δυνατόν λέγειν, ὀφείλειν αὐτὸν ἔχειν ἐνιαυτὸν, ὡς τοῦ πατρὸς οὐσης τῆς διαθήκης. ἀνάγνωθι βιβ. ζ'. τοῦ κώδικος, tit. νε'. διατ. α'. φησὶν γάρ, ὅτι ὁ λεγιτῖμος τοῦ ἀδελφοῦ κληρονομῶν οὐκ ἀποκλείεται ταῖς ὅ. ἡμέραις, δῆλον οὖν ἐστίν, ὅτι τὸ παρὸν περὶ διακατοχῆς ἦγουν τοῦ πραιτωρίου νόμου εἴρηται, τὸ δὲ τῆς διατίξεως περὶ ἀδιαιτίας ἦτοι τοῦ πολιτικοῦ. ἐν δὲ τῷ β'. διγ. τοῦ ζ'. tit. τοῦ κη'. βιβ. φησὶν, ὅτι μία ἐστὶ διαθήκη ἢ περιγυκαλία καὶ ἡ πουπιλλικία, καὶ αἱ κληρονομίαι δύο. ὅθεν οἱ τῷ πατρὶ νεκεσσάριοι καὶ τῷ πουπιλλῷ νεκεσσάριοι γίνονται ὅλον δούλους καὶ ἀδελφός τοῦ ἀνήθου, καὶ ποσιτούμος, ὡς διγ. ε'. τοῦ αὐτοῦ tit. καὶ βιβ. κθ'. tit. β'. διγ. μ'. ἐστὶν οὖν λέγειν, ὅτι οὐ τοῖς νεκεσσάριοις δίδωκε τὸν ἐνιαυτὸν, ἀλλ' ἀνιούσι καὶ κατιούσιν, ὡς ἐν τῷ ἔξης θεμ. καὶ tit. θ'. τῆς γ'. ἰνστιτ. λοιπὸν δυνατόν ἐνταῦθα ὑποθέσθαι, μὴ κληρονομήσαι τοῦ πατρὸς τὸν ὑποκατάστατον, ἢ κληρονομήσαι μὲν, οὐ μὴ νεκεσσάριον, διὰ τὸ ὡς εἰκός μὴ εἶναι αὐτὸν ἐπεξούσιον. [Sch. t. VI. 84.]

Κἂν^{ε)} διὰ δούλου μου ἐρμόδῃ μοι διακατοχῇ^{υ)} γονέων^{ν)} μου ἢ παιδός μου, ἐνιαυτὸν ἔχω. καὶ ἐπὶ τῆς κατὰ διαθήκης^{ω)} ἐναντιώσεως, καὶ ἐπὶ πάσης διακατοχῆς ἐνιαυτὸς ἀνιούσι καὶ κατιούσιν ὄρισται.

κἂν διὰ δούλου μου] Οὐ μόνον ὅτε αὐτοπροσώπως κληρονομοῦσιν οἱ κατιόντες καὶ ἀνιόντες, τὸν ἐνιαυτὸν αὐτοῖς παρέχουσι, ἀλλ' εἰ καὶ δούλος αὐτῶν γέγραπται κληρονόμος, ἐντὸς ἐνιαυτοῦ δύναται αἰτεῖν τὴν διακατοχὴν. τὸ γὰρ αὐτὸ πρόσωπόν ἐστὶ τὸ τιμηθῆν τῷ ἐνιαυτῷ, τὸ αὐτοῦ τὴν διακατοχὴν. εἰ δὲ καὶ ὁ πατὴρ ὑπὸ ἐμαγκιπῆτος παιδὸς ἀμεληθεῖς αἰτεῖ τὴν κόντρα τάβουλας κατὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ, τὸν ἐνιαυτὸν πάλιν παραφυλάττομεν. γενικῶς γὰρ εἶπεν Ἰουλιανός, ἐκ πάσης αἰτίας τὴν ἐρμόδουσαν τοῖς ἀνιούσι καὶ κατιούσι διακατοχὴν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ αἰτεῖσθαι. [Sch. u. VI. 84.]

ἢ παιδός μου] Τοῦ Ἀνωνύμου. Γίνομαι γὰρ δι' αὐτοῦ τῷ πατρὶ μου νεκεσσάριος, ὡς ἐπὶ υἱοῦ εἴρηται tit. β'. διγ. ιγ'. [Sch. x. VI. 84.]

κς'. Παπῖαν. Ἐάν ὁ ἐγγύτερος αἰτήσῃ διακατοχὴν, ὁ πορρωτέρω ἀποκλείεται. κἂν συμβῇ τὸν αἰτήσαντα ὡς ἀνήλικα δι' ἀποκαταστάσεως ἀποστῆναι, οὐχ ὁ μετ' αὐτόν, ἀλλ' ὁ δημόσιος ὡς ἀκληρονόμητα λαμβάνει τὰ πράγματα.

ἐάν ὁ ἐγγύτερος] Ὅτε ὁ μὲν ἐγγύτερός ἐστι συγγενής, ὁ δὲ μακροτέρως τῷ βαθμῷ, ἐάν ὁ ἐγγύτερος αἰτήσῃ τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῷ διακατοχὴν, οὐκ ἔχει ὁ μετ' αὐτὸν συγγενής τὴν ἐκ τοῦ παρόντος ἐδικτοῦ βοήθειαν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ὁ ἐγγύτερος αἰτήσας ἤδη τὴν διακατοχὴν ὡς ἐλάττων ὑπάρχων τῶν κέ. ἐνιαυτῶν ἀπέφυγε τὴν κληρονομίαν. τότε οὖν ὡς καὶ τοῦ ἐγγυτέρου φυγόντος τὸν κληρον, καὶ τοῦ μακροτέρου συγγενούς μὴ καλουμένου, τῷ φίλῳ ἀρμόζει ἢ τοῦ τελευτήσαντος περιουσία. [Sch. y. VI. 84. sq.]

οὐχ ὁ μετ' αὐτόν] Ἀνωνύμου. Μένει γὰρ ὁ τοιοῦτος ἔχων τὸ ὄνομα τοῦ κληρονόμου, ὡς tit. β'. τοῦτου τοῦ βιβ. διγ. ζ'. θεμ. γ'. καὶ ὁ πατὴρ τοῦ τοιοῦτου οὐ δοκεῖ τελευτῆν ἀδιώδοχος, ὡς βιβ. μ'. tit. ε'. διγ. λ'. θεμ. ζ'. [Sch. z. VI. 85.]

ἀλλ' ὁ δημόσιος] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Καίτοι εἴρηται tit. ιζ'. διγ. β'. θεμ. ζ'. ὅτι τοῦ υἱοῦ διακατοχὴν αἰτήσαντος καὶ δι' ἀποκαταστάσεως ἀποστάντος, καλεῖται ἡ μητὴρ τοῦ τελευτήσαντος. ὅπερ ἰδικὸν νόμι, ὡς περὶ καὶ τὸ εἰρημένον βιβ. ζ'. τοῦ κώδικος, tit. η'. διατ. ζ'. ἀνάγνωθι καὶ προτελευταίον^{α)} θεμ. τοῦ α'. διγ. τοῦ ιζ'. tit. τοῦτου τοῦ βιβ. τὸ εἰρημένον ἐν τῷ β'. διγ. τοῦ ιζ'. tit. τοῦτου τοῦ βιβ. περὶ τῆς

15) si frater] Etsi adscendentibus et descendantibus statutus est annus ad bonorum possessionem, tamen si quis habens duos filios, filio impuberi fratrem eius substituit, etiamsi a patre sit substitutus, tamen, quia vocatur ad hereditatem fratris ex causa substitutionis, annus non habet, sed centum dies duntaxat.

16) centum dies habet] Enantiophanis. Atqui necessarius ei heres fit, ut lib. 28. tit. 6. dig. 2. 10. 18. et dici potest, ipsum annum habere, quod patris testamentum sit. Lege lib. 6. Codicis, tit. 55. const. 1. Dicit enim, legitimum fratris heredem non excludi centum diebus. Certum igitur est, hoc de bonorum possessione sive de Praetorio iure esse dictum, quod autem in constitutione dicitur, de aditione sive de iure civili. Dig. autem 2. tit. 6. lib. 28. dicit, unum esse testamentum principale et pupillare, licet duae sint hereditates. Unde qui patri sunt necessarii, fiunt etiam pupillo necessarii: ut puta servus et frater impuberis; et postumus, ut dig. 10. eiusdem tit. et lib. 29. tit. 2. dig. 42. Potest ergo dici, non dedisse annum necessariis, sed adscendentibus et descendantibus, ut in sequenti them. et tit. 9. lib. 3. Instit. Denique hic poni potest, substitutum non heredem extitisse patri, aut extitisse quidem, sed non necessarium, forte quod in potestate non esset.

Etiam si per servum meum¹⁷⁾ mihi competat bonorum possessio parentum meorum aut filii mei¹⁸⁾, annum habeo. Etiam in bonorum possessione contra tabulas et in quavis bonorum possessione annus adscendentibus et descendantibus praestitutus est.

17) etiamsi per servum meum] Non solum cum ex sua persona succedunt descendantes et adscendentes, annum eis tribuimus, sed et si servus eorum heres scriptus est, intra annum petere potest bonorum possessionem. Eadem enim persona est, quae anno est honorata, quae petit bonorum possessionem. Sed et si pater a filio emancipato praeritus bonorum possessionem contra tabulas testamenti eius petit, annum rursus servamus. Generaliter enim ait Iulianus, ex omni causa competentem adscendentibus et descendantibus bonorum possessionem intra annum peti.

18) aut filii mei] Innominati. Nam per ipsum necessarius patri meo heres fio, ut de filio dictum est tit. 2. dig. 13.

XXVI. Papian. Si qui propior est¹⁾, bonorum possessionem petierit, remotior excluditur. Et si contigerit, ut qui petiit, tanquam minor per in integrum restitutionem abstinere, non sequens²⁾, sed fiscus³⁾ tanquam vacantia⁴⁾ bona accipit.

1) si qui propior est] Cum unus propioris gradus cognatus est, alter remotioris, si propior competentem sibi possessionem petierit, sequens cognatus ad auxilium huius edicti non habet, licet propior, qui iam petit bonorum possessionem, tanquam minor XXV annis hereditatem repudiaverit. Tunc igitur, cum et propior hereditatem repudiavit, et remotior cognatus non vocatur, fisco bona defuncti competunt.

2) non sequens] Innominati. Is enim retinet nomen heredis, ut tit. 2. huius lib. dig. 6. them. 3. et pater eius non videtur decedere sine herede, ut lib. 40. tit. 5. dig. 30. them. 6.

3) sed fiscus] Enantiophanis. Atqui tit. 17. dig. 2. them. 7. dictum est, cum filius petierit bonorum possessionem, et per in integrum restitutionem abstinuerit, vocari matrem defuncti. Quod intellige speciale esse, sicut etiam quod dictum est lib. 6. Codicis, tit. 58. const. 6. Lege etiam thema penultimum dig. 1. tit. 17. huius lib. Quod dictum est dig. 2. tit. 17. huius lib. de

ε) I. l. §. 14 — 10. D. h. t. habet Syu. p. 401.

α) Malim προτελευταίον.

υ) Syn. διαδοχῆ.

ν) Syn. γονέως.

ω) Syn. κατὰ τὴν διαθήκην.

μητρος δύνασαι λέγειν μὴ εἶναι ἰδικόν. ἐκεῖ γὰρ ἐμαγκίπατός ἐστι, καὶ οὐ μένει ἔχων τὸ ὄνομα τοῦ κληρονόμου. [Sch. a. VI. 85.]

ὡς ἀκληρονόμητα] Τοῦ αὐτοῦ. Εἰ μέντοι συγκληρονομήσῃ, ἀνάγκη αὐτῷ εἶναι κληρονόμον βιβ. κθ'. tit. β'. dig. νε'. καὶ ἀξιοθεῖς ἀποκατέστημεν) μέρος τῆς κληρονομίας, ἀνάγκη βιβ. λς'. tit. α'. dig. πα'. καὶ βιβ. μβ'. tit. α'. dig. μδ'. ἡ δὲ παῖσι τοῖσι καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις παραγραφαῖς τοῦτου τοῦ γ. ὁ φύσικος οὐ καλεῖται, ἀλλ' ἕτερος. [Sch. b. VI. 85.]

κζ'. Οὐλπ. Ὅσακις νόμος εἶπη τινὶ δοθῆναι διακατοχήν, αὐτῇ δίδεται, καὶ οὐκ ἐμποδίζεται, κἂν ἐξ ἄλλου μέρους τοῦ δόγματος ἕτερα διακατοχὴ αἰτηθῇ.

ὁσακις νόμος] Οὗτος ὁ tit. οὐκ ἔστιν ἐν τῷ κώδικι. ἐμνησθῆναι δὲ ταύτης τῆς διακατοχῆς ἵστί. γ'. tit. θ'. καὶ ἴστω, αὐτὴν κοινὴν εἶναι, καὶ ἐκ διαθήκης, καὶ ἐξ ἀδιαθέτου. λέγει ὁ πραιτωρ ἐξηγητούμενος τῇ πολιτικῇ νομοθεσίᾳ, οὕτως δώσω τὰς διακατοχάς, ὡς χρὴ κατὰ τοὺς νόμους εἶναι κατὰ τὸ δόγμα παρέχειν αὐτάς. ὁσακις οὖν νόμος ἢ γράμμα ἐπιτρέπει δοθῆναι τινὶ διακατοχὴν, ἐκ τούτου τοῦ μένους αἰτεῖται. οὐδέποτε δὲ ἐμποδίζεται αὐτῇ ἡ διακατοχὴ, καὶ ἐξ ἄλλου μέρους τοῦ ἐδικτου ἕτερα αἰτηθῇ διακατοχὴ. δὲ ἀπὸ τοῦ δωδεκαδελτου νόμου πρὸς λεγιμίαν κληρονομῶν καλούμενοι οὐκ ἐκ τοῦ παρόντος ἐδικτου λαμβάνουσι διακατοχὴν, ἀλλὰ τὴν οὐνδε λεγιμί. ταύτην γὰρ τὴν ἐκ τοῦ παρόντος ἐδικτου τότε παρέχομεν, ὅτε νόμος ἰδικῶς κελεύει τὴν διακατοχὴν τινὶ παρεχομένην δοθῆναι. [Sch. c. VI. 85.]

αὐτῇ δίδεται] Ἐναντιοφανούς. Παραπλήσιόν ἐστι ἴστω τὸ εἰρημένον περὶ τοῦ κονδικτικίου ἐξ λέγε βιβ. ιγ'. β'. ὅτι, ὁσακις νέος νόμος ἐνοχρὴν εἰσάγων μὴ εἶπη τὴν ἡγήν, ὁ ἐξ λέγε ἀρμόζει. [Sch. d. VI. 85.]

Οἱ δὲ ἐκ τοῦ δωδεκαδελτου καλούμενοι ταύτων οὐκ ἔχουσιν· τότε γὰρ δίδεται, ὅτε νόμος ἰδικῶς κελεύει δοθῆναι διακατοχὴν.

οἱ δὲ ἐκ τοῦ δωδεκαδελτου καλούμενοί] Ἄνωθεν. Ἀρμόζει ἢ οὐνδε λεγιμί. [Sch. e. VI. 86.]

κη'. Μοδεστ.²⁾ Πρώτη τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κλησίς ἐστὶν ἡ τῶν κατιόντων· δευτέρα ἡ τῶν ἀνιόντων, τρίτη ἡ τῶν ἐκ πλαγίου, τετάρτη ἡ τοῦ ἀνδρός καὶ ἡ τῆς γυναίκος.

πρώτη τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κλησίς] Οὗτος ὁ τίτλος ἔστιν ἐν τῷ κώδικι. εἰρηθῆναι ταῦτα ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ σ'. tit. γ'. ἴστω τὰ ἐκεῖ παραγεγραμμένα. [Sch. f. VI. 86.]

Εἶτε*) μὴ ἔστι διαθήκη, ἢ ἔστι μὲν, οὐκ ἡτήθη ἐξ αὐτῆς ἢ κατ' αὐτῆς διακατοχὴ.

Οἱ παῖδες καὶ ὑπεξούσιοι καὶ αὐτεξούσιοι τὴν τοῦ δικαίου τῶν παίδων ἔχουσι διακατοχὴν.

οἱ παῖδες] Τοῖς παισὶ τῶν πατέρων ἀδιαθέτων τελευτώντων δέδοται ἢ οὐνδε λιβερι διακατοχὴ, οὐ μόνον εἰς τὴν αἰῶνα ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιγενέσθαι, ἀλλὰ ἐμαγκίπατοι γενόμενοι^{b)}. [Sch. g. VI. 86.]

ἐκ τῶν δικαίων τῶν παίδων ἔχουσι διακατοχὴν] Ἄνωθεν. Ὁ θετός ἐμαγκίπατευσμένος οὐκ ἔχει τὴν, ὡς tit. σ'. dig. δ'. [Sch. h. VI. 86.]

κθ'. Οὐλπ. Οὐτίλιος ἐστὶν ὁ χρόνος τῶν διακατοχῶν, καὶ ἐκάστη ἡμέρα, καθ' ἣν ἡγήθησεν ἢ ἡδονήθη διακατοχὴν αἰτῆσαι, οὐ ψηφίζεται αὐτῷ. ἀπὸν δὲ τὸν ἐξ ἀρχῆς μαθόντα ὑστερον ἀγνοῆσαι, ὡς ἔκδοξ ἐπιφρονησάντων, ζῆν τὸν ὑπελθόντα, ἡ διαθήκη ὑπεῖναι, καὶ τὸ ἐναντίον.

y) Sic lego. Fabr. ἀπεκατέστησε. z) L. 1. pr. D. h. t. legitur in Syn. p. 404. a) L. 1. §. 1. D. h. 1. legitur in Syn. 04. b) Malim ἰγόνοντο.

matre, dicere potes, non esse speciale. Illic enim est emancipatus, et non retinet nomen heredis.

4) tanquam vacantia] Eiusdem. Si tamen coheredem habuit, lege quod dictum est lib. 29. tit. 2. dig. 55. Si et rogatus restituit partem hereditatis, lege lib. 36. tit. 1. dig. 81. et lib. 42. tit. 1. dig. 44. In his omnibus et in reliquis exceptionibus huius dig. fiscus non vocatur, sed alius.

XXVII. Ulp. Quoties lex¹⁾ dixerit, alicui dari bonorum possessionem, ipsa datur²⁾, et non impeditur, etiamsi ex alia parte edicti alia bonorum possessio petita sit. L. 1. pr. §. 1. D. XXXVIII. 14.

1) quoties lex] Hic titulus non est in Codice. Mentionem autem huius bonorum possessionis facit Inst. 3. tit. 9. et dicit, eam communem esse et ex testamento, et ab intestato. Ait Praetor serviens iuri civili: *Uti me legibus et Senatusconsultis bonorum possessiones dare oportebit, ita dabo.* Quoties ergo lex aut Senatusconsultum permittit, dari alicui bonorum possessionem, ex hac parte petitur. Nunquam autem impeditur haec bonorum possessio, etiamsi ex alia parte edicti petita fuerit alia bonorum possessio. Qui autem ex lege duodecim tabularum vocantur ad legitimam hereditatem, non accipiunt bonorum possessionem ex hoc edicto, sed unde legitimi. Hanc enim, quae ex hoc edicto datur, tunc damus, cum lex iubet specialiter, et bonorum possessionem alicui delatam dari.

2) ipsa datur] Enantiophanis. Huic simile est id, quod de conditione ex lege dictum est lib. 13. tit. 2, scilicet, quoties lex nova obligationem introducens non dixerit actionem, competere conditionem ex lege.

Qui autem ex lege duodecim tabularum vocantur³⁾, hanc non habent: tunc enim datur, cum lex specialiter iubet dari bonorum possessionem.

3) qui autem ex lege duodecim tabularum vocantur] Innominati. Competit bonorum possessio unde legitimi.

XXVIII. Modest. Primus eorum, qui ab intestato vocantur, gradus¹⁾ est descendantium: secundus adscendentium, tertius ex latere cognatorum, quartus viri et uxoris. L. 1. pr. D. XXXVIII. 15.

1) primus eorum, qui ab intestato vocantur, gradus] Hic titulus non est in Codice. Haec dicta sunt in principio tit. 6. Lege quae illic adnotata sunt.

Sive non extet testamentum, sive extet quidem, sed neque secundum id, neque contra id bonorum possessio petita sit. §. 1.

Liberi²⁾, tam qui in potestate sunt, quam emancipati, habent bonorum possessionem unde liberi³⁾. §. 2.

2) liberi] Liberis, si patres intestati decesserint, datur bonorum possessio unde liberi, non solum si sui manserint usque ad mortem patris eorum, sed et si emancipati fuerint.

3) habent bonorum possessionem unde liberi] Innominati. Adoptivus emancipatus eam non habet, ut tit. 6. dig. 4.

XXIX. Ulp. Utile tempus est bonorum possessionum¹⁾, et quaelibet dies, qua ignoravit aut non potuit bonorum possessionem petere, ei non computatur. Fieri autem potest, ut qui ab initio scierit, postea ignoret, cum quidam forte rumorem sparsissent, vivere eum, qui decessit, aut esse testamentum, et contra. L. 2. pr. D. eod.

οὐτίλιός ἐστιν ὁ χρόνος τῶν διακατοχῶν] Οὐτίλιός ἐστιν ὁ χρόνος τῶν διακατοχῶν, καὶ οὕτως οὐτίλιος, ὡς καὶ ἐκάστην ἡμέραν ἐπιζητεῖν ἡμᾶς. εἰ δὲ καὶ ἔμαθέ τις, ἀρμόζουσα αὐτῷ διακατοχῇ, καὶ οὐ δυναθῆναι αὐτὴν καταδέξασθαι, προδήλον ἐστίν, μὴ τρέχειν αὐτῷ. τῶν δὲ συμβαινόντων ἐστὶ, τὸν ἐξ ἀρχῆς μαθόντα ἢ δυναμένον αἰτήσαι διακατοχῇν, μὴ καταδέξασθαι. τί γὰρ, εἰ ἐν ἀρχῇ μὲν ἔγνω, ἀδιάθετον τετελευτηκέναι τὸν ἀπελθόντα, μετὰ ταῦτα δὲ ἤθε τις ὡς ἀληθέστερα αὐτῷ ἀπαγγέλλων, λίγων, ὅτι διέθετο, καὶ ἤθετο ἀμφιβάλλων, μὴ τῇ ἀληθείᾳ διέθετο, ἢ μὴ περιέσται ἐπιπέδου γὰρ ὁ αὐτὸς Θρύλλος μετὰ ταῦτα ἐπεσύγραψεν. ἰδοὺ πῶς ἐξ ἀρχῆς μὲν ἔμαθεν, ἀδιάθετον αὐτὸν τετελευτηκέναι μετὰ ταῦτα δὲ ἢ περὶ διαθήκης γέγονε Θρύλλος, ἢ περὶ τοῦ περιεῖναι αὐτὸν, καὶ οὐ κατεδάφησεν^{c)}, ἀδιάθετον τετελευτηκέναι τὸν ἀπελθόντα. τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου δυναμέθα δεξασθαι, ἵνα ἐξ ἀρχῆς ἀγνοήσας μετὰ ταῦτα ἴσῃται εἶδέναι. εἰ καὶ τὰ μάλιστα δὲ προδήλον ἐστίν, οὐτίλιος εἶναι τὰς τῶν διακατοχῶν ἡμέρας, ὅπως οὐ βηματικὰς αὐτὰς μετροῦμεν, ὅτε τοιαύτη ἐστὶν ἡ διακατοχῇ, ὥστε δύνασθαι αὐτὴν καὶ ἐξ ἐπιπέδου, τοιούτου, χωρὶς βηματικῆς λαμβάνεσθαι. εἰ δὲ τοιαύτη ἐστὶν, ἥτις ἐπιζητεῖ διαγνώσιν γενέσθαι ἐν βηματι, ἢ δεκτέον ἐπιζητεῖ προαίτηται, τότε τὰ βήματα δεῖ μετρεῖν ἡμᾶς, τοιούτου, τὰς ἡμέρας, ἐν αἷς ἐχορηγίαισιν ὁ μέλλων δίδοναι τὴν διακατοχῇ. καὶ εἰ μὲν παρ' αὐτὸν οὐ γέγονε τὸ μὴ παρασχῆναι αὐτῇ, ζητεῖται, μήπως ἐκαθέσθη μὲν ὁ προαίτητος ἐν βηματι, οὐδένα δὲ ἐδέξατο τῶν αἰτούντων αὐτὸν δικαιοδοτῆσαι. αὐτὰι γὰρ πάλιν αἱ ἡμέραι οὐ τρέχουσιν, ἐν αἷς ὁ ἄρχων εἰς ἄλλα πράγματα ἀναγκαιότερα ἢ εἰς στρατιωτικὰς αἰτίας ἀσχολούμενος, ἢ εἰς κοσμοδικασίας ἐξετάσεις, ἢ εἰς διαγνώσεις, οὐ προσεδέξατο τὸν βουληθέντα αἰτήσαι διακατοχῇ. περὶ οὐτίλιου χρόνου ἀναγνώθι βιβ. ιε'. tit. β'. dig. α'. καὶ βιβ. κα'. tit. α'. dig. γ'. καὶ βιβ. μδ'. tit. γ'. dig. β'. [Sch. i. VI. 86. sq.]

Οὐ ζητοῦμεν δὲ τὰς ἡμέρας βηματικὰς, ὅτε ἐξ ἐπιπέδου δύναται ἀπαιτεῖσθαι. εἰ δὲ τοιαύτη ἐστὶν, ὥστε διάγνωσιν καὶ ψήφισμα ἔγγραφο ἐπιζητεῖν, τότε ὡς^{d)} ἐχορηγίαισιν ὁ μέλλων αὐτὴν δίδοναι, καὶ ἐν αἷς αὐτὸς οὐκ ἐνεπόμενον αὐτὴν δοῦναι, ψηφίζομεν.

ὥστε διάγνωσιν — ἐπιζητεῖν] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Οὐτε γὰρ πᾶσαι χρῆζονται δεκτέου καὶ διαγνώσεως. τινὲς γὰρ εἰσι δεκτεαλῆαι, τινὲς^{e)} ὀρδινάρια ἦγον ἰδικταλῆαι. καὶ ἀνάγνωθι περὶ τούτων βιβ. λζ'. tit. ι'. dig. γ'. τὸ τέλος, καὶ dig. δ'. καὶ τούτου βιβ. tit. ζ'. dig. α'. θεμ. β'. καὶ tit. θ'. dig. α'. θεμ. δ'. καὶ tit. ιζ'. dig. β'. θεμ. ι'. καὶ βιβ. ε'. τοῦ κώδικος, tit. ο'. διατ. ζ'. ἐξ αὐτῶν γὰρ ἐστὶ γινώσιν, ὅτι δεκτεαλῆαι μὲν εἰσι, καὶ διαγνώσεως πολλὰς χρῆζονται αἱ μὴ δίκαιον κληρονομίας^{f)} περιποιούσαι, ἀλλ' εἰς νόμῳ πέμπουσαι, ὡς ἡ τῆς βέντρης νόμιμη, καὶ ἡ τοῦ Κάρβωνος, καὶ ἡ διδομένη τῷ μαινομένῳ. ὀρδινάρια δὲ ἦγον ἰδικταλῆαι εἰσι, τοιούτου, ἀπὸ τοῦ ἰδικτου ἦγον τῆς νομοθεσίας ἀρμόζουσαι τοῦ προαίτητος, αἱ δίκαιον κληρονομίας περιποιούσαι, καὶ οὐ χρῆζονται διαγνώσεως ἦγον ποικίλης^{g)} ζητήσεως. ἀμὲν οὐτε εἰσὶν ἐν αἰτήσιν, ἀλλ' ἐν ἐπιγνώσει, ὡς ἴσται. γ'. tit. θ'. [Sch. k. VI. 87.]

Εἰ δὲ καὶ ἐκάθισιν ὁ ἄρχων, ἀσκοληθεὶς δὲ πράγμασιν ἄλλοις, στρατιωτικοῖς τυχὸν ἢ ζητήσιν ἐμβασίνοις, ἢ διαγνώσειν, οὐκ ἐδέξατο τὸν αἰτούντα διακατοχῇ, οὐ τρέχουσιν αἱ τοιαῦται ἡμέραι.

οὐ τρέχουσιν αἱ τοιαῦται ἡμέραι] Ἐναντιοφανοῦς. Ἐν τῷ ζ'. θεμ. τοῦ α'. dig. τοῦ δ'. tit. τοῦ μθ'. βιβ. λέγει, ὅτι, ἐάν ὅλος ὁ ἄρχων δημοσιεύῃ, εἰχερὲς ἐστὶν αὐτῷ προσεῖναι. ἀνάγνωθι καὶ τὸ τέλος τοῦ δ'. tit. τοῦ μγ'. βιβ. καὶ τὸ ε'. θεμ. τοῦ κζ'. dig. τοῦ ε'. tit. τοῦ δ'. βιβ. ἐν οἷς ἔδωκε συγγνώμην τῷ μὴ δυναθέντι προσελθεῖν. [Sch. l. VI. 87.]

¹ Ἐάν ὁ τις ἐπιτυχίας ἄρχων ἐν γαινιαζούσῃ πόλει ἢ, δεῖ τὸν αἰτήσαι διακατοχῇν θέλοντα πρὸς

c) Sic lego. Fabr. κατεδάφησεν (sic). d) Malim αἷς. e) Sic legendum pro αἷτες, quod habet Fabr. f) Sic legendum, ut in sequentibus, aut κληρονομίου. Fabr. κληρονομός. g) Sic legendum pro ποικίλης, quod habet Fabr.

1) utile tempus est bonorum possessio- num] Utile est tempus bonorum possessionum, et ita utile, ut singulos dies consideremus. Sed et si scierit quis, sibi competere bonorum possessionem, neque eam potuerit admittere, palam est, ei non currere. Contingere autem potest, ut qui initio scierit, vel potuerit petere bonorum possessionem, non admittat. Quid enim, si initio quidem cognovit, defunctum decessisse intestatum, postea autem venit quispiam quasi vitoria ei renuntians, dicens, eum testamentum fecisse, et coepit dubitare, num revera fecerit testamentum, aut adhuc superstes sit? Fortasse enim idem rumor postea magis increbuit. Ecce, quomodo ab initio quidem cognovit, eum decessisse intestatum: postea autem vel de testamento rumor sparsus est, vel eum adhuc esse superstitem, et non avus est asserere, defunctum intestatum decessisse. Hoc autem e contrario possumus accipere, ut qui ignoravit initio, postea scire coepit. Etsi autem dies bonorum possessionum utiles esse palam est, non tamen dies sessionum numeramus, si eiusmodi est bonorum possessio, ut et de plano accipi possit, id est, absque tribunali. Sin autem eiusmodi sit, quae causae cognitionem fieri pro tribunali desideret, vel decretum fieri exposcat, tunc sessiones nobis sunt numerandae, id est, quibus responsum dedit is, qui bonorum possessionem daturus est. Et si per ipsum quidem factum non est, quo minus eam daret, quaeritur, num sederit quidem Praetor pro tribunali, sed nullum admiserit eorum, qui petebant, ut iura diceret. Hi enim rursus dies non currunt, quibus Praetor rebus magis necessariis occupatus, aut causis militaribus, aut examinandis custodiis, aut cognitionibus, non admisit eum, qui bonorum possessionem voluit petere. De tempore utili lege lib. 15. tit. 2. dig. 1. et lib. 21. tit. 1. dig. 55. et lib. 44. tit. 3. dig. 2.

Non quaerimus autem dies sessionum, cum de plano peti potest. Sed si est eiusmodi, ut causae cognitionem et decretum in scriptis desideret²⁾, tunc eos computamus, quibus responsum dedit is, qui erat eam daturus, quibusque per eum factum non est, quominus eam daret.

2) ut causae cognitionem — desideret] Enantiophanis. Neque enim omnes decreto et causae cognitione opus habent. Quaedam enim sunt decretales, quaedam ordinariae sive edictales. Et lege de his lib. 37. tit. 10. dig. 3. in fine, et dig. 4. et huius lib. tit. 6. dig. 1. them. 2. et tit. 9. dig. 1. them. 4. et tit. 17. dig. 2. them. 10. et lib. 5. Codicis, tit. 70. const. 7. Ex his enim dici potest, decretales esse et magna causae cognitione indigere eas, quae ius hereditatis non tribuunt, sed in possessionem mittunt, ut quae datur ventris nomine, et Carboniana, et quae furioso datur. Ordinariae autem sive edictales sunt, hoc est, ex edicto sive iure Praetorio competentes, quae tribuunt ius hereditatis, et non indigent causae cognitione sive varia inquisitione. Denique non sunt in petitione, sed in agnitione, ut instit. 3. tit. 9.

Sed et si sedit quidem Praetor, aliis autem occupatus negotiis, militaribus forte, aut quaestionibus, non admisit eum, qui petebat bonorum possessionem, eiusmodi dies non currunt³⁾.

3) eiusmodi dies non currunt] Enantiophanis. Them. 7. dig. 1. tit. 4. lib. 49. dicitur, si Praeses in publico sit, facile esse, eum adire. Lege etiam finem tit. 4. lib. 43. et them. 5. dig. 26. tit. 6. lib. 4. in quibus veniam dedit ei, qui adire non potuit.

Si Praeses provinciae⁴⁾ in proxima sit civitate, qui bonorum possessionem petere vult, debet ad eum

αὐτὸν ἀπιέναι, καὶ ψηφίζονται αὐτῷ καθ' ἑκάστην μέραν ἑκοσι μιλία.

ἔάν ὁ τῆς ἐπαρχίας ἄρχων] Ἐάν ὁ ἄρχων τῆς επαρχίας ἐν τῇ σύγγυς πόλει διατρίβῃ, δεῖ προστίθεσθαι ἢ εἰδῆσαι καὶ τὸ δυνατόν τοῦ μέλλοντος λαμβάνειν διακατοχήν, καὶ τὸν λόγον τῆς ὁδοῦ, τουτέστιν, ἵνα μετρήσωμεν αὐτῷ μιλία κ'. καθ' ἑκάστην ἡμέραν. οὐδὲ γὰρ δεῖ περιμένειν τὸν ἀλλοτρίαν λαβεῖν διακατοχήν, πότε ἐπέλθῃ ὁ ἄρχων ἐν τῇ πόλει αὐτοῦ, ἀλλ' αὐτὸν ἀπιέναι πρὸς τὸν ἄρχοντα. [Sch. m. VI. 87.]

καὶ ψηφίζονται αὐτῷ] Ἀνωνύμου^h). Περὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ὁδοπορίας ἀνώνωθι βιβ. β. tit. α'. διγ. α'. καὶ β. κζ'. tit. α'. διγ. ιδ'. καὶ βιβ. γ. tit. ις'. διγ. γ'. [Sch. o. i. 88.]

Γαστρός εἰς νομὴν πεμπομένης, ἔφ' ὅσον ἐλπίζεται τίκτεσθαι τὸ κυοφορούμενον, τοῖς μετ' αὐτὸ τρέχει ὁ χρόνος.

γαστρός εἰς νομὴν πεμπομένης] Ἐάνⁱ) ἢ γαμετῆ ἢ τελευτήσαντος ἐγκύμων εἶναι λεγούσα ἐπέμφθη εἰς νομὴν ventris nomine, οὐ τρέχει ὁ τῆς διακατοχῆς χρόνος τοῖς τὰ τὸν ἐγκυμοῦντα καλουμένοις^k). καὶ οὐ λέγω τοῦτο τῶν ῥ. ἡμερῶν μόνον, ἀλλ' ἕως ἵτε προσδοκᾶται γενῆσαι ὁ ἐγκυμοῦντος. καὶ ὅτε γὰρ τεχθῆ, αὐτῷ πρώτῳ μόλις ἢ διακατοχῇ. ἐπειδὴ δὲ εἰρήκαμεν, τὴν εἰδησὶν σκοπεῖσθαι τοῦ βουλομένου λαβεῖν τὴν διακατοχήν, οὐ τοιαύτην ἦσαν ἐπιζητούμεν, ἢ καὶ οἱ τῶν νόμων ἔμπειροι ἠδύνατο εἶναι, ἀλλ' ἦν ἕκαστος αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἠδύνατο γνῶναι, περὶ ἐπιμελῆς οἰκοδεσπότης, ἢ ἐρωτῆσαι τοὺς ἐμπείρους^l). [Sch. n. VI. 87. sq.]

Ἀνωνύμου. Περὶ ταύτης διαλαμβάνει ὁ θ'. tit. τοῦ βιβ. [Sch. o. VI. 88.]

Εἰδησὶν ἀπαιτοῦμεν, οὐχ ἦν ἠδύνατο γινώσκειν τῶν νόμων ἔμπειροι, ἀλλ' ἦν ἠδύνατο τις ἀφ' αὐτοῦ γνῶναι, ἢ ὡς ἐπιμελῆς ἐρωτῆσαι τοὺς ἐμπείρους.

εἰδησὶν ἀπαιτοῦμεν] Ἐναντιοφανοῦς. Ὅμοιος ἐπὶ δάμνι ἰμφέκτι βιβ. λθ'. tit. β'. διγ. δ'. ἐν τῷ τέλει περὶ ῥοπόλεως. [Sch. p. VI. 88.]

Ἀνωνύμου. Τοῦτο γενικῶς ἐπὶ τῶν διακατοχῶν βιβ. λζ'. α'. διγ. θ'. [Sch. p. VI. 88.]

οὐχ ἦν ἠδύνατο γινώσκειν οἱ τῶν νόμων ἔμπειροι] Ἐναντιοφανοῦς. Ὅμοιος βιβ. κβ'. tit. ε'. διγ. θ'. βιβ. λζ'. tit. α'. διγ. ι'. τὰς δὲ διατάξεις ἀγνοεῖν οὐδεὶς αἶται, ὡς βιβ. α'. τοῦ κώδικος, tit. ιη'. διατ. ιβ'. καὶ τὰ ἴσα ὡς αἱ διατάξεις κρατοῦσιν, ὡς διατ. α'. τοῦ ιζ'. tit. αὐτοῦ βιβ. [Sch. q. VI. 88.]

λ'. Πινυλ. Ἡ εἰδησις τοῦ πατρὸς μου περὶ τὸν ἴνον οὐ βλάπτει με ἀγνοήσαντα, διακατοχὴν ἀρταί μοι.

ἢ εἰδησις τοῦ γαστρός μου] Ἐν τοῖς χρόνοις τῶν διακατοχῶν ἢ τοῦ πατρὸς εἰδησις οὐ βλάπτει τὸν υἱὸν ἀγνοοῦντα, ἠρμωσεν αὐτῷ ἢ διακατοχῇ. [Sch. r. VI. 88.]

οὐ βλάπτει με] Ἐπὶ τοῦ ἡμῶντος ἢ τοῦ πατρὸς αἰσ ἀριθμῆται εἰς τὸν χρόνον, ὡς βιβ. λζ'. tit. α'. διγ. ζ'. i. s. VI. 88.]

λα'. Ἰουλιαν. Ἐάν ὑποκαταστῆς τῷ συγκληροφ σου, καὶ αἰτήσης διακατοχήν, ὅτεδῆποτε παραιμένου τοῦ συγκληρονόμου σου, πιστεύεται σοι να δεδῶσθαι, καὶ οὐκέτι δύναται ἐκείνος αἰτεῖν κατοχήν.

ἔάν ὑποκαταστῆς τῷ συγκληρονόμῳ σου] Ἐάν υἱοῦτος εἰδῶθῃς τῷ ἑμῶντος, καὶ ἤτησας διακατοχήν κατὰ τὰ μέρη σου, ὅτεδῆποτε τοῦ συγκληρονόμου παραιτουμένου τὴν διακατοχήν, πιστεύεται σοι πᾶσα ἢ

accedere, et numerantur ei⁵) in singulos dies viginti millia passuum.

4) si Praeses provinciae] Si Praeses provinciae in proxima civitate degat, scientiae accedere debet etiam facultas petendi eius, qui bonorum possessionem accepturus est, et itineris ratio, hoc est, ut ei in singulos dies viginti millia numeremus. Neque enim qui bonorum possessionem accepturus est, expectare debet, quando Praeses veniat in civitatem suam, sed ipse ad Praesidem ire debet.

5) et numerantur ei] Innominati. De diebus itineris lege lib. 2. tit. 1. dig. 1. et lib. 27. tit. 1. dig. 14. et lib. 50. tit. 16. dig. 3.

Ventre in possessionem misso⁶), quamdiu speratur nasci id, quod in utero est, tempus non cedit sequentibus.

6) ventre in possessionem misso] Si uxor defuncti dicens se praegnantem esse, missa sit in possessionem ventris nomine, tempus bonorum possessionis non currit his, qui vocantur post eum, qui in utero est. Neque hoc dico tantum intra centesimum diem, sed quamdiu speratur nasci, qui in utero est. Cum enim natus fuerit, ei primum bonorum possessio competit. Quoniam autem diximus, scientiam spectari eius, qui bonorum possessionem accipere vult, non talem requirimus scientiam, quam etiam habere possint iuris periti, sed quam quisque per se habere possit, ut diligens paterfamilias, aut consulere peritos.

Innominati. De ea tractat tit. 9. lib. 37.

Scientiam requirimus⁷), non quam possunt habere iuris periti⁸), sed quam potest quis per se habere, aut ut diligens consulere peritos.

7) scientiam requirimus] Enantiophanis. Similiter de missione in possessionem damni infecti lib. 39. tit. 2. dig. 4. in fine de metropoli.

Innominati. Hoc generaliter de bonorum possessionibus lib. 37. tit. 1. dig. 9.

8) non quam habere possunt iuris periti] Enantiophanis. Similiter lib. 22. tit. 6. dig. 9. et lib. 37. tit. 1. dig. 10. Constitutiones autem ignorare nemini licet, ut lib. 1. Codicis, tit. 18. const. 12. Et Digesta vim constitutionum habent, ut const. 1. tit. 17. eiusdem lib.

XXX. Paul. Scientia patris mei¹) circa tempus non nocet mihi²) ignoranti, bonorum possessionem mihi competere.

1) scientia patris mei] Circa tempora bonorum possessionis patris scientia filio non nocet ignoranti, bonorum possessionem sibi competere.

2) non nocet mihi] In infantis persona scientia patris in tempus computatur, ut lib. 37. tit. 1. dig. 7.

XXXI. Iulian. Si coheredi tuo substitutus fueris¹), et bonorum possessionem petieris, quodocumque repudiante tuo coherede, tota tibi data esse creditur²), et ille bonorum possessionem amplius petere non potest.

1) si coheredi tuo substitutus fueris] Si coheredi tuo substitutus sis, et pro parte tua bonorum possessionem petieris, quodocumque coherede tuo bonorum possessionem repudiante, tota bonorum pos-

L. 2. §. 4. D. XXXVIII. 15.

§. 5.

L. 3. D. eod.

L. 4. pr. D. eod.

^h) Hoc scholium huc pertinet. Fabr. subiecit id sequenti themati. ⁱ) Hoc scholium huc pertinet. Fabrotus subiecit raeedenti themati. ^k) Sic legendum. Fabr. τοῖς — καλούμενον (sic). ^l) Verba sic transpone, ἢ ὡς περ ἐπιμ. οἰκοδ. ἦραι τοὺς ἐμπείρους, aut sicut diligens paterfamilias consulere peritos.

διακατοχή ἀρμόσαι, καὶ οὐκέτι δύναται αἰτεῖν αὐτὴν ὁ συγ-
κληρονόμος. [Sch. t. VI. 88.]

πιστεύεται σοι πᾶσα δεδόσθαι] Οὕτε γὰρ δεῖ^{m)}
δευτέρως αἰτήσεως, ὡς βιβ. λζ'. tit. α'. διγ. ζ'. ἀνογνωθῆ
καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα. [Sch. u. VI. 88.]

λβ'. Μαρκελλ. Καταφερομένης ὑπεξουσίῳ δια-
κατοχῆς, αἱ ἡμέραι, ἐν αἷς οὐκ ἠδυνήθη γνωρίσαι
τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτῷ ἐπιγνώσθαι ἢ
δεκτὸν ἠγήσασθαιⁿ⁾ τὸ παρ' αὐτοῦ πραχθέν, οὐ
ψηφίζονται. μεθὺ δὲ δυνήθη, ἄρχονται ψηφίζεσθαι,
καὶ ἐὰν ἑκατὸν ἡμέραι παρελθῶσιν, οὐκέτι δύναται
δεκτὸν ἠγήσασθαι.

καταφερομένης ὑπεξουσίῳ] Ὅτε ὑπεξουσίῳ κατα-
φέρεται διακατοχή, ἐν αἷς ἡμέραις μὴ δύναται σημάσαι τοῦτο
τῷ πατρὶ, ἵνα ἢ κελεύσει^{o)} αὐτῷ ἐπιγνώσθαι αὐτὴν, ἢ κυρίως
ἠγρήσθαι ὁ πατὴρ ἢ ὁ υἱὸς κατεδέξατο, οὐ τρέχουσι αὐτῷ
πρὸς τὴν διακατοχὴν αἱ ρ'. ἡμέραι. ὑπόθου γὰρ εὐθέως τῆ
α'. ἡμέρα, ὅτε κατηρέχθη ἡ διακατοχή, ἐπιγνώσθαι αὐτὴν τὸν
υἱόν, καὶ μὴ δύνασθαι τοῦτο σημάσαι τῷ ἰδίῳ πατρὶ, ἵνα
ἀποδέξῃται τὰ παρ' αὐτοῦ πραχθέντα, οὐ τρέχουσι αἱ
ρ'. ἡμέραι, ἀλλὰ τότε ἄρχονται, ὅτε δύναται δηλωθῆναι ταῦτα
τῷ πατρὶ. παραδραμοσῶν γὰρ τῶν ρ'. ἡμερῶν μάτην ἔατο-
ναβιτεύει ὁ πατὴρ. [Sch. x. VI. 88. sq.]

διακατοχῆς] Ἀνωμόμου. Περὶ ταύτης ἔγνωσ ἐν τῷ
ιβ'. tit. τοῦ λζ'. βιβ. [Sch. y. VI. 89.]

οὐκέτι δύναται δεκτὸν ἠγήσασθαι] Τοῦ Ἐνα-
τιοφανοῦς. Εἴπω γὰρ τοῦ χρόνου τῆς διακατοχῆς δεῖ ἔατο-
ναβιτεύειν, ὡς βιβ. μς'. tit. η'. διγ. κδ'. [Sch. z. VI. 89.]

Ἐὰν ὁ πατὴρ μέμνηεν ἢ οὕτως ἄπεισιν, ὡς μὴ
δύνασθαι τὸν υἱὸν αὐτῷ δηλώσασθαι, κἄν αὐτὸς αἰτήσῃ
δύναται, οὐκ ἐγκαλεῖται μὴ αἰτήσας, ἐπειδὴ, κἄν
αἰτήσῃ, οὐ προσπορίζεται, ἕως ὅτε τὸ γεγονὸς ὁ πα-
τὴρ αὐτοῦ ἀποδέξεται.

ἐὰν ὁ πατὴρ μέμνηεν] Ἐκεῖνο ἐξητήθη, εἰ δυνάμενος
ὁ παῖς λαβεῖν τὴν διακατοχὴν, οὗτος^{p)} ἀπολιμπανόμενου τοῦ
πατρὸς αὐτοῦ, ὡς μὴ δύνασθαι δηλωθῆναι αὐτῷ, ἢ καὶ
μεινότες τοῦ πατρὸς ἐρραθύνησε μὴ αἰτήσασθαι, εἰ μηκέτι
συγχωροῦμεν αὐτῷ ταύτην λαβεῖν. καὶ μάτην μάλλον ἐγκα-
λοῦμεν τῷ παιδὶ μὴ αἰτήσαντι. διὰ τί, γὰρ βλάπτεται μὴ
αἰτήσας τὴν διακατοχὴν, ὅποτε, εἰ καὶ ἤτησεν, οὐ πρότερον
αὐτὴν ἔκατο, ἕως ὅτε ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀπέδεξατο τὸ γενό-
μενον; [Sch. a. VI. 89.]

ἐπειδὴ, κἄν αἰτήσῃ] Ἀνωμόμου. Ἀδιτεύειν δὲ δύ-
ναται ὁ υἱὸς τοῦ μεινότες, καὶ δοῦλους κληρονομιαίους ἔλευ-
θεροῦν, ὡς βιβ. κθ'. tit. β'. διγ. γβ'. [Sch. b. VI. 89.]

Δούλου γραφέντος κληρονόμου καὶ πραθέντος,
ὁ ὑπολιμπανόμενος χρόνος τῷ πρώτῳ δεσπότη δίδο-
ται τῷ νῦν εἰς τὴν αἰτήσιν τῆς διακατοχῆς.

δοῦλου γραφέντος κληρονόμου] Ἐὰν ἀλλότριος
δοῦλος γραφῆς κληρονόμος πραθῆ, ζητεῖται, εἰ ψηφίζομεν τῷ
καινῷ αὐτοῦ δεσπότη τὰς ἡμέρας, ἐν αἷς ἠδυνάτο αἰτήσασθαι τὴν
διακατοχὴν. καὶ ἤρσεν, ἕως περιισσεῖ χρόνος τῷ πρώτῳ
δεσπότη, τοσοῦτον^{q)} μόνον ἀρμόζειν τῷ ἡγορακῶτι τὸν οἰκέτην.
[Sch. c. VI. 89.]

TITULOS Γ'.

Περὶ βαθμῶν συγγενῶν καὶ ἀγχιστῶν, καὶ
τῶν ὀνομασιῶν αὐτῶν, καὶ ὅτι ἴσως κλη-
ρονομοῦσιν οἱ ἐξ ἀρρενογονίας καὶ θηλυ-
γονίας συγγενεῖς.

α'. Καίου^{r)}. Δήλος ὁ τίτλος ἀπὸ τῆς ἐπιγραφῆς.
διαλυμβάνει γὰρ περὶ βαθμῶν συγγενείας καὶ ὀνο-

m) Sic lego. Fabr. δὲν (sic). n) Lege ἠγήσασθαι. ratum haberet. o) Lege κελεύσει. p) Lege οὕτως. Sic
titium verti. q) Fabr. τοσοῦτον. r) Initium cap. I. non legitur in Digestis, et videtur, uti et nomen Caii, e commentario
quodam ad Digesta receptum, ita ut magis scholii locum obtinere videatur.

sessio tibi competere creditur, et coheres amplius eam
petere non potest.

2) tota tibi data esse creditur] Neque enim
opus habet secunda petitione, ut lib. 37. tit. 1. dig. 6.
Lege etiam quae in eo adnotata sunt.

XXXII. Marcell. Filiofamilias delata¹⁾ bonorum
possessione²⁾, dies, quibus certiozem reddere patrem
suum non potuit, ut ei permitteret agnoscere, vel
ratum habere quod ab eo gestum est, non compu-
tantur. Postquam autem potuit, incipiunt computari,
et si centum dies praeterierint, ratum habere amplius
non potest³⁾.

1) filiofamilias delata] Cum filiofamilias de-
fertur bonorum possessio, quibus diebus hoc patri non
potest significare, ut aut iubeat eum agnoscere, aut
ratam habeat pater, quam filius admiserat, non currunt
ei ad bonorum possessionem centum dies. Finge enim,
statim primo die, cum delata fuerit bonorum possessio,
filium eam agnovisse, et hoc non posse patri signifi-
care, ut comprobet ab eo gesta, non currunt ei centum
dies, sed tunc incipiunt currere, cum haec patri nuntiari
potuerint. Praeteritis enim centum diebus frustra
pater ratum habet.

2) bonorum possessione] Innominati. De ea
didicisti tit. 12. lib. 37.

3) ratum habere amplius non potest] Enan-
trophanis. Nam intra tempus bonorum possessionis ad-
mittendae ratum habere oportet, ut lib. 46. tit. 8. dig. 24.

Si pater furiosus sit⁴⁾, aut ita absit, ut filius
hoc ei notum facere non possit, etiamsi ipse petere
possit, non incusatur, quod non petierit, quia, etiamsi
petierit⁵⁾, ea non acquiritur, donec quod actum est,
pater eius ratum habuerit.

4) si pater furiosus sit] Illud quaesitum est,
si filius, cum posset bonorum possessionem accipere,
patre eius ita absente, ut notum ei facere non posset,
aut etiam patre furiente petere neglexerit, an non am-
plius ei hanc accipere concedamus. Et frustra incusamus
filium, qui non petiit. Cur enim ei noceat non
petiisse bonorum possessionem, cum, etiamsi petiisset,
non prius eam acquisivisset, quam pater comprobasset,
quod actum esset?

5) quia, etiamsi petierit] Innominati. Adire
autem potest filius furiosi, et servos hereditarios man-
mittere, ut lib. 29. tit. 2. dig. 52.

Servo herede scripto⁶⁾ et vendito, tempus, quod
supererat priori domino, datur ei, qui nunc dominus
est, ad petendam bonorum possessionem.

6) servo herede scripto] Si servus alienus
heres institutus venierit, quaeritur, an novo eius do-
mino dies computemus, quibus bonorum possessionem
petere poterat. Et placuit, id tantum tempus, quod
priori domino superest, emptori servi competere.

TITULUS III.

De gradibus cognatorum et affinium, et
nominibus eorum, et quod ex aequo suc-
cedant per virilem et femininum sexum
cognati.

I. Caii. Manifestus est titulus ex inscriptione.
Tractat enim de gradibus cognationis et nominibus

m) Sic lego. Fabr. δὲν (sic). n) Lege ἠγήσασθαι. ratum haberet. o) Lege κελεύσει. p) Lege οὕτως. Sic
titium verti. q) Fabr. τοσοῦτον. r) Initium cap. I. non legitur in Digestis, et videtur, uti et nomen Caii, e commentario
quodam ad Digesta receptum, ita ut magis scholii locum obtinere videatur.

των συγγενῶν, καὶ ἀγγιστίας, καὶ πόσω πρόσωπα
ἐκαστος βαθμῶς. καὶ δεῖ σε τὸ τούτων ζητοῦντα
ῤητὸν ἀναγνῶναι. τὰ δὲ χωρὶς τούτων ὄντα ἐν
τίτῳ νόμῳ παραθήσομαι.

Καίου^{α)}. Τῶν συγγενῶν οἱ μὲν τῶν ἀνιόντων
ἴν' οἱ δὲ τῶν κατιόντων^{β)} ἄλλοι^{γ)} δὲ τῶν ἐκ πλα-
γίου. καὶ οἱ μὲν ἀνιόντες καὶ οἱ κατιόντες ἀπὸ πρώ-
του βαθμοῦ ἄρχονται. οἱ ἐκ πλαγίου δὲ πρῶτον
ἐχουσιν, ἀλλ' ἀπὸ δευτέρου ἄρχονται. ἥνικα δὲ
ὀ κληρονομίης ἢ διακατοχῆς ζητεῖται, οὐ συντρέ-
ουσιν ἀλλήλοις πάντοτε οἱ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ ὄντες.

τῶν συγγενῶν οἱ μὲν] Τῶν βαθμῶν τῆς συγγενείας
μὲν εἰσι τῶν ἀνιόντων, οἱ δὲ τῶν κατιόντων, οἱ δὲ τῶν ἐκ
πλαγίου ἦτοι τῶν ἐκ πλευροῦ. καὶ τῆς μὲν τῶν ἀνιόντων
εἰς οἱ γονεῖς ἡμῶν τῆς δὲ τῶν κατιόντων οἱ παῖδες
τῆς δὲ ἐκ πλαγίου ἦτοι ἀπὸ πλευροῦ συγγενείας ἀδελ-
φαὶ καὶ ἀδελφῆ, καὶ οἱ τούτων παῖδες. ἀλλ' ἢ μὲν τῶν ἀνιόν-
των καὶ κατιόντων συγγένεια ἀπὸ τοῦ α'. βαθμοῦ ἄρχεται.
δὲ τῆ ἐκ πλαγίου ἦτοι ἐκ πλευροῦ συγγένεια οὐκ ἐστὶ
πρῶτος βαθμῶς, καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἄρχεται.
αρχοῦν ἐν τῷ α'. βαθμῷ τῆς συγγενείας οἱ μὲν τῶν ἀνιόν-
των καὶ κατιόντων συγγενεῖς δύνανται συντρέχειν. ἐκ δὲ τῆς
πλαγίου συγγενείας οὐδέποτε ἐν τῷ α'. βαθμῷ εἰσίσκονται
γενεῖς. ἐν δὲ τῷ β. καὶ γ. καὶ ἐφεξῆς βαθμῷ δύνανται
ἐκ πλαγίου συγγενεῖς συντρέχειν μετὰ τῶν ἀνιόντων συγ-
γενεῖς. εἰδέναι δὲ χρῆ, ὅτι, ἥνικα περὶ κληρονομίας ἢ δια-
κατοχῆς ζητοῦμεν, οὐ πάντοτε οἱ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ ὄντες
συντρέχουσιν ἀλλήλοις περὶ τὴν κληρονομίαν. [Sch. a. VI. 98.]

οὐ συντρέχουσιν ἀλλήλοις πάντοτε] Τοῦ Ἄνω-
του. Οἱ νομοὶ^{δ)} οὐκ εἰσὶ τῆς αὐτῆς τάξεως. τάξις γὰρ
πρωτομῆται. πρώτη γὰρ ἐστὶν ἡ τῶν κατιόντων. δευ-
τέρα ἡ τῶν ἀνιόντων. τρίτη ἡ τῶν ἐκ πλαγίου. καὶ ἐπὶ τῶν
πλαγίου οἱ ἀδυνατοὶ τῶν κορνάτων προτιμῶνται, ὅπερ ἀπὸ
αὐτῶν ἐκινείσθῃ. [Sch. b. VI. 98.]

β'. Μοδεστ.^{ε)} Ἐν τῇ φυσικῇ συγγενείᾳ τὸν ἕβδο-
τον βαθμὸν οὐ παρεξέρχόμεθα^{ς)}. οὐ γὰρ ἡ φύσις
ἄρχεται, ὑπὲρ τούτων τὸν βαθμὸν τὴν ζωὴν τῶν
ῤώπων ἐπεκτείνεσθαι.

ἐν τῇ φυσικῇ συγγενείᾳ] Ταῦτα τοῦ ῤητοῦ εἰσιν.
εὐχεροῖς, ὅσον εἰς τὰ ἡμέτερα δίκαια ἀνήκει, ἥνικα περὶ
κῆς συγγενείας ζητεῖται, τὸν ζ. βαθμὸν παρεξέρχόμεθα,
δη οὐδὲ ἡ φύσις ἀνέχεται, ὑπὲρ τούτων τὸν βαθμὸν τὴν
ζωὴν ῤώπων ἐπεκτείνεσθαι. [Sch. c. VI. 98.]

τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Μὴ νομίσης ἐκ τούτου, ὅτι ἐπὶ τῆς
ἐκ κορνάτι οἱ ἕβδομος καλεῖται βαθμῶς^{ζ)} μόνος γὰρ ὁ ἕκτος
ἔστι, καὶ ἀπὸ τοῦ ἕβδομου δύο πρόσωπα, ὡς τῆς η. ἢ
α'. ἀνάγνωθι τῆς ζ. διγ. β'. θεμ. β'. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ
ὑπερβαλλόμενα. [Sch. c. VI. 98.]

τῆς φυσικῆς συγγενείας ἐστὶ καὶ ὁ τεχθεῖς ἐκ
ἐλευθέρου.

ἡς φυσικῆς συγγενείας ἐστὶ] Ἡ συγγένεια ἡμῶν
φυσική, ὡς ἐξ ἐλευθέρου σπαύριον^{η)} ἢ μόνον^{θ)} νόμιμος,
διὰ θέσεως^{ι)} ἢ κατὰ ταῦτον φυσική καὶ νόμιμος, ὡς ἡ
νόμων γάμων. [Sch. d. VI. 98. sq.]

αὐτὰ τοῦ ῤητοῦ εἰσιν. Ἡ τῆς συγγενείας σύστασις παρὰ
αἰσὶς διπροσωπῶς νοεῖται. τινὲς μὲν γὰρ συγγένειαι^{κ)}
τὸ φυσικὸν συνζεύγνυνται^{λ)}. ἐστὶ ὅτε δὲ καθ' ἑκάτερον
ν συντρέχει, καὶ τῷ φυσικῷ δικαίῳ καὶ τῷ πολιτικῷ
μὲν ἡ συγγένεια. καὶ φυσική μὲν συγγένεια μόνη καθ'
ν νοεῖται διὰ τῆς ἐνόμου συγγενείας, ἢ διὰ τῶν γν-
ν συντρέχουσιν καὶ ἐλευθέρους ἐκ πορνείας τίκτουςα.
ς δὲ συγγένεια καθ' ἑαυτὴν ἢ καὶ λεγέται καλουμένη
τῆς φύσεως συνίσταται διὰ τῆς θέσεως. ἑκατέρω δὲ

cognatorum, et affinitatis, et quot personas habeat
unusquisque gradus. Et te horum quidpiam quaeren-
tem legere textum oportet. Iura autem, quae praeter
ea in titulo extant, adiciam.

Caii. Cognatorum alii¹⁾ sunt ex adscendenti-
bus: alii ex descendantibus: alii ex his, qui ex
transverso veniunt. Et adscendentes quidem et de-
scendentes a primo gradu incipiunt. Qui autem
sunt ex transverso, primum non habent, sed inci-
piunt a secundo. Quando autem de hereditate vel
bonorum possessione quaeritur, non semper invicem
concurrunt²⁾ qui sunt eiusdem gradus.

L. 1. pr.
§. 1. 2.
D.
XXXVIII.
10.

1) cognatorum alii] Ex gradibus cognationis
alii sunt adscendentium, alii descendantium, alii eorum,
qui sunt ex transverso sive a latere. Et adscendentium
quidem ordinis sunt parentes nostri: descendantium au-
tem ordinis liberi nostri: cognationis autem, quae est
ex transverso sive ex latere, frater et soror, liberique
eorum. Sed adscendentium quidem et descendantium
cognatio a primo gradu incipit: in cognatione autem
ex transverso sive a latere non est primus gradus, ideo-
que incipit a secundo. Itaque in primo gradu cogna-
tionis adscendentium quidem et descendantium cognati
possunt concurrere: ex cognatione autem, quae est ex
transverso, nunquam in primo gradu invenitur cognatus.
In secundo autem et tertio gradu et deinceps etiam ex
transverso cognati possunt concurrere cum cognatis ad-
scendentibus. Sciendum autem est, quando quaerimus
de hereditate aut bonorum possessione, non semper
eos, qui eiusdem gradus sunt, concurrere.

2) non semper invicem concurrunt] Inno-
minati. Cognati non sunt eiusdem ordinis. Ordo enim
ordini praefertur. Primus enim est ordo descenden-
tium: secundus adscendentium: tertius eorum, qui sunt
ex transverso. Et in his, qui sunt ex transverso, agnati
praefertur cognatis, quod Novella innovatum est.

II. Modest. In naturali cognatione¹⁾ septimum
gradum non excedimus. Nam natura ultra hunc
gradum vitam hominum produci non patitur.

L. 4. pr.
D. eod.

1) in naturali cognatione] Haec textus sunt:
Non facile quod ad ius nostrum attinet, cum de natu-
rali cognatione quaeritur, septimum gradum excedimus,
quandoquidem nec natura patitur, ultra eum gradum
vitam homini extendi.

Enantiophanis. Ne ex hoc existimes, in bonorum
possessione unde cognati vocari septimum gradum: so-
lus enim sextus vocatur, et ex septimo duae personae,
ut tit. 8 dig. 1. Lege tit. 16. dig. 2. them. 2. et in eo
adnotata.

Naturalis cognationis est²⁾ etiam vulgo quaesi-
tus ex muliere libera.

2) naturalis cognationis est] Cognatio nostra
naturalis est, ut spurius ex libera muliere: aut civilis
tantum, ut quae fit per adoptionem: aut naturalis simul
et civilis, ut quae est ex legitimis nuptiis.

Haec textus sunt: Cognationis substantia apud Ro-
manos bifariam intelligitur: nam quaedam cognationes
[iure civili, quaedam autem] naturali connectuntur. Non-
nunquam autem utroque iure concurrunt, et naturali et
civili iure coniuncta cognatio. Et quidem naturalis
cognatio per se sola intelligitur sine civili cognatione,
quae per feminas concurrunt, et liberos vulgo parit. Ci-
vilitis autem cognatio per se, quae etiam legitima dicitur,
sine natura constituitur per adoptionem. Utrouque autem

) L. 1. pr. §. 1 D. h. t. legitur in Syn. p. 277. et apud Attal. tit. XI. l. §. 1. 2) L. 4. pr. D. h. t. legitur in Syn. p. 277. et apud Attal. tit. XI. l. §. 2. 3) Attal. παρεξέρχόμεθα. 4) Sic lego, Fabr. μόνος. 5) Adde κατὰ τὸ πολιτικὸν δίκαιον, τινὲς δὲ. 6) Malim νομιαί.

δικαίω, φυσικῶ καὶ νομιμῶ, συνίσταται συγγένεια, ὅτε ἀπὸ γάμων γνησίως συναλλαγέντων παῖδες τίκονται. ἀλλ' ἡ μὲν φυσικὴ συγγένεια [κατ'] αὐτὸ τοῦτο καλεῖται συγγένεια. ἡ δὲ ἐννομος, εἰ καὶ αὕτη κατ' ἑαυτὴν τελείως καλεῖται συγγένεια, κυρίως δὲ ὁμοῦς ἰδικωτέρω ὀνόματι ἀδνατιῶν λέγεται, ἢ) δι' ἀρρένων δηλονότι συμβαίνουσα. [Sch. d. VI. 99.]

Οἱ ἀγχιστεῖς πρὸς ἀλλήλους τάξιν ἀνιόντων καὶ κατιόντων ἐπέχουσιν· ὅθεν ἀθεμίτως ἀλλήλοις πρὸς γάμον συνάπτονται.

οἱ ἀγχιστεῖς πρὸς ἀλλήλους] Ἐπειδὴ τινὰ δίκαια καὶ μεταξὺ τῶν ἀγχιστῶν συνίσταται, οὐκ ἔστιν ἀλλότριον περὶ ἀγχιστείας ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ διαλεχθῆναι. ἀγχισταί εἰναι τοῦ ἀνδρός καὶ τῆς γαμετῆς συγγενεῖς, διὰ τοῦτο λεχθέντες ἀγχισταί, ἐπειδὴ δύο συγγένεια ἀλλότρια καὶ διάφοροι πρὸς ἑαυτούς^{β)} οὐσα διὰ τῶν γάμων συνάπτονται, καὶ ἕκαστος τῶν συναφθέντων εἰς τὸ ὁροῦσιον τῆς τοῦ ἄλλου συγγενείας προστίθεται, ἐπειδὴ συναπτῆς ἔνεκεν τῆς ἀγχιστείας γίνονται οἱ γάμοι. τὰ δὲ ὀνόματα τούτων ταυτὰ εἰσι· πενθερός, πενθερά, γαμβρός, νύμφη, μητροία, πατρῶος, προγονός^{γ)}, προγονήβαθμοὶ δὲ τῆς ἀγχιστείας οὐκ εἰσίν, ἀλλ' ὁ μὲν τοῦ ἀνδρός πατήρ καὶ τῆς γαμετῆς πενθερός καλεῖται, ἡ δὲ μήτηρ τούτων πενθερά. καίτοι παρὰ τοῖς Ἕλλησι ὁ τοῦ ἀνδρός πατήρ ἐκυρός καλεῖται, ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ ἐκυρά· ὁ δὲ τῆς γαμετῆς πατήρ πενθερός, καὶ ἡ μήτηρ αὐτῆς πενθερά. ἡ τοῦ υἱοῦ μου γαμετὴ νύμφη λέγεται, καὶ ὁ τῆς θυγατρὸς μου ἀνὴρ γαμβρός καλεῖται. ἡ γαμετὴ μου τοῖς ἐξ ἄλλης γαμετῆς μου παισὶ μητροία λέγεται. ὁ τῆς μητρὸς ἀνὴρ τοῖς ἐξ ἄλλου πατρὸς γεννηθεῖσι παισὶ πατρῶος καλεῖται. εἰ δὲ ἀπὸ τῆς γαμετῆς τεχθεῖς ἐξ ἄλλου πατρὸς, ἢ ἀπὸ τοῦ ἀνδρός τεχθεῖς γυναικός^{δ)} προγονός καὶ προγονή καλοῦνται. δύναται δὲ καὶ οὕτως τις οὐρανοῦσθαι· ὁ πενθερός ἐστὶν ὁ τῆς γαμετῆς μου πατήρ, ἐγὼ δὲ αὐτοῦ γαμβρός εἰμι. μέγας δὲ πενθερός καλεῖται ὁ τῆς γαμετῆς μου πατὴρ· ἐγὼ δὲ αὐτοῦ προγαμβρός εἰμι. ὁ πατήρ μου τῆς γαμετῆς μου πενθερός ἐστίν· αὐτὴ δὲ αὐτοῦ νύμφη ἐστὶ. καὶ ὁ πάππος μου τῆς γαμετῆς μου μέγας πενθερός ἐστίν· αὐτὴ δὲ ἐκείνου προνύμφη καλεῖται. πάλιν ἐμοὶ προπενθερά καλεῖται ἡ τῆς γαμετῆς μου μάμη· ἐγὼ δὲ ἐκείνης προγαμβρός εἰμι. καὶ τὸ ἐναντίον ἡ μήτηρ τῆς γαμετῆς μου πενθερά ἐστίν· αὐτὴ δὲ ἐκείνης νύμφη. καὶ ἡ μάμη μου μεγάλη πενθερά ἐστὶ τῆς γαμετῆς μου, καὶ ἡ γαμετὴ μου ἐκείνης προνύμφη ἐστὶ. προγονός μου ἐστίν ὁ τῆς γαμετῆς μου υἱός ἐξ ἄλλου ἀνδρός· ἐγὼ δὲ ἐκείνῳ πατρῶος εἰμι. καὶ τὸ ἐναντίον ἡ γαμετὴ μου τῶν ἐξ ἄλλης γυναικὸς τέκνων μου μητροία λέγεται· οἱ δὲ παῖδες μου ἐκείνης προγονοὶ εἰσίν. ὁ τοῦ ἀνδρός ἀδελφός τῆς γαμετῆς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ παρὰ μὲν Ῥωμαίοις λέβηρος λέγεται, παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησι δασῆ, ὡς καὶ παρὰ τῷ ποιητῇ ἀνήκεται. οὕτως γὰρ ἡ Ἑλένη πρὸς τὸν Ἐκτορα λέγεται·

Δασῆ^{ε)} ἐμοῖο, κυνὸς κακομηχανοῦ, ὀκροῦεσσης.

Ἡ ἀδελφὴ τοῦ ἀνδρός τῆς γυναικὸς αὐτοῦ παρὰ Ῥωμαίους γλῶς καλεῖται, παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησι γάλως. αἱ τῶν δύο ἀδελφῶν γαμεταὶ ἰανιτρίκες λέγονται, παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησιν ἰνατέρες^{ς)}. ὅπερ δι' ἐνός ἔπους ὁ Ὀμηρὸς ἐσίμανε^{η)} λέγων·

Καὶ^{η)} τινες γαλῶν, ἢ ἰνατέρων^{ι)} εὐπέπλων.

Οὗτοι τοίνυν οἱ ἀγχισταί, ἐπειδὴ διὰ τὸν λόγον τῆς ἀγχιστείας ἀνιόντων καὶ κατιόντων τάξιν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους, διὸ^{κ)} καὶ ἀθεμίτως ἀλλήλοις^{λ)} πρὸς γάμον συνάπτονται. ἐκείνο δὲ πρόδηλον ἐστίν, ὅτι οὔτε συγγένεια, οὔτε ἀγχιστεία δύναται εἶναι, εἰ μὴ ἐκ γάμων τεχθεῖσαν τινες μὴ ἀπηγορευμένων. [Sch. e. VI. 99. sq.]

τάξιν ἀνιόντων καὶ κατιόντων ἐπέχουσιν] Τοῦ Ἐναντιοφανούς. Οὐχ^{μ)} ὥστε μέντοι καὶ κληρονομεῖν ἀλλήλων. δικαίω γὰρ ἐγγιστείας οὐχ^{ν)} ἀρμόζει κληρονομία, ὡς βιβ. ζ'. τοῦ κωδικος, tit. νθ'. διατ. ζ'. [Sch. f. VI. 100.]

Οὔτε συγγενής, οὔτε ἀγχιστεύς ἐστίν ὁ τεχθεῖς ἀπὸ κεκλυμένων γάμων.

ὁ τεχθεῖς ἀπὸ κεκλυμένων γάμων] Τοῦ αὐτοῦ. Ομοίως βιβ. ε'. τοῦ κωδικος, tit. κζ'. ἐν τῷ φητῷ τῆς ζ'. διατ.

α) Sic lego. Fabr. η). β) Lege παντά. γ) Fabrotus semper in hoc titulo accentum sic ponit: πρόγονος. δ) Ante γυναικός adde ἐξ ἄλλης. ε) Est Iliad. VI. 314. ς) Lege ἐνάτερης. ζ) Fabr. ἐσημονε (sic). η) Est Iliad. VI. 378. Sed versus apud Homerum est Ἡὲ πη ἐς γαλῶν κ. τ. λ. ι) Lege ἐνατέρων. κ) Lege διὰ τοῦτο pro διό. λ) Sic lego. Fabr. ἀλλήλο. (sic). μ) Reposui οὐχ. Fabr. οὐκ. ν) Sic reposui. Fabr. οὐκ.

iure, naturali et civili, consistit cognatio, cum ex nuptiis iuste contractis procreantur liberi. Sed naturalis quidem cognatio hoc ipso nomine appellatur. Civilis autem, licet ipsa per se plene vocetur cognatio, proprie tamen magis speciali nomine dicitur agnatio, quae videlicet per mares contingit.

Affines inter se³⁾ locum adscendentium et descendendum obtinent⁴⁾: unde illicite inter se matrimonio copulantur.

3) affines inter se] Quoniam quaedam iura inter affines quoque consistunt, non est alienum hoc loco disserere de affinitate. Affines sunt viri et uxoris cognati, qui ex eo dicti sunt affines, quod duae cognationes, quae sunt inter se alienae et diversae, per nuptias computantur, et uterque eorum, qui sunt coniuncti, accedit ad fines alterius cognationis, quia coniungendae affinitatis causa fiunt nuptiae. Nomina vero eorum haec sunt: Socer, socrus, gener, nurus, noverca, vitricus, privignus, privigna. Gradus autem affinitatis non sunt, sed viri quidem pater uxorisque socer appellatur, mater autem eorum socrus. Atqui apud Graecos proprie viri pater ἐκυρός appellatur, mater vero eius ἐκυρά: uxoris autem pater πενθερός, et mater eius πενθερά. Filii mei uxor nurus dicitur, et filiae meae vir gener appellatur. Uxor mea liberis meis ex alia uxore natis noverca dicitur. Vir autem matris liberis ex alio patre natis vitricus appellatur. Qui autem ex uxore natus est ex alio patre, aut a viro susceptus est ex alia uxore, appellantur privignus et privigna. Potest autem sic quoque quis definire: Socer est uxoris meae pater, ego autem sum eius gener. Socer vero magnus dicitur uxoris meae avus: ego autem sum illius progener. Pater meus est uxoris meae socer: haec autem est ei nurus. Et avus meus est uxoris meae magnus socer: haec autem vocatur illius pronurus. Item mihi vocatur prosocerus, uxoris meae avia: ego autem sum illius progener. Et contra mater est socrus meae uxoris: haec autem illius nurus. Et avia mea est magna socrus uxoris meae, et uxor mea est illius pronurus. Privignus meus est uxoris meae filius ex alio viro: ego autem sum illi vitricus. Et contra, uxor mea liberorum meorum ex alia uxore susceptorum dicitur noverca: liberi autem mei sunt illius privigni. Viri frater uxori fratris sui apud Romanos quidem dicitur levir, apud Graecos autem δασῆ, ut etiam relatum est apud Poetam. Sic enim Helena ad Hectorem dicit:

Δασῆ ἐμοῖο, κυνὸς κακομηχανοῦ, ὀκροῦεσσης.

Viri soror uxori eius apud Romanos glos dicitur, apud Graecos autem γάλως. Duorum fratrum uxores dicuntur ianitrices, apud Graecos autem ἐνάτερης. Quod uno versu Homerus significavit dicens:

Καὶ τινες γαλῶν, ἢ ἰνατέρων εὐπέπλων.

Sic ergo affines, quia propter rationem affinitatis adscendentium et descendendum locum inter se obtinent, ideo etiam nefarie inter se matrimonio copulantur. Illud autem certum est, neque cognationem, neque affinitatem esse posse, nisi ex nuptiis non interdictis nati quidam sint.

4) locum adscendentium et descendendum obtinent] Enantiophanis. Non ita tamen, ut etiam possint sibi invicem succedere. Nam iure affinitatis successio non competit, ut lib. 6. Codicis, tit. 59. const. 7.

Neque cognatus, neque affinis est, qui natus est ex prohibitis nuptiis⁵⁾.

5) qui natus est ex prohibitis nuptiis] Rursidem. Similiter lib. 5. Codicis, tit. 27. in textu con-

ἐν τῇ περὶ τῶν γάμων νεορῆ, καὶ ἐν τῇ περὶ τρόπων γνη-
στίας πθ'. [Sch. g. VI. 100.]

Καὶ οἱ ἀπελεύθεροι δύνανται πρὸς ἀλλήλους
γιστίαν ἔχειν.

Ὁ ἀτεξούσιος γερονῶς καὶ ὁ εἰς θέσιν δοθεὶς
νοσοῖν ἔχοντες τὴν προτέραν συγγένειαν καὶ ἀγγι-
είαν. ὁ θετός ἐκείνοις γίνεται κατὰ θηλυγονίαν
γγενῆς, οἷς καὶ κατὰ ἀρρενογονίαν· οἷον τῷ πατρὶ
τοῦ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς κατὰ ἀρρενογονίαν. ἀγ-
τείαν δὲ ἐν τῇ θετῇ φαιμίᾳ οὐκ ἔχει.

ὁ ἀτεξούσιος γερονῶς] Καὶ ὁ εἰς θέσιν δεδομένος
ὁ ἐμαγκίματος γερόμενος, ὃς εἶχε πρὸ τῆς θέσεως καὶ
ἐμαγκιatioνος ἀγγιστείας, ἢ κοινωτικῆς συγγενείας, φυ-
ταῦσι καὶ μετὰ ταῦτα. τὴν δὲ ἀδυνατικὴν συγγένειαν
ἀλλοῦσιν. ἐν μόνῳ τῇ θετῇ συγγενείᾳ, εἰς ἣν δέδοται,
εἰς ἑστὶν αὐτῷ συγγενῆς, εἰ μὴ ὁ θετός αὐτοῦ πατὴρ, καὶ
ἴνοι^ο), οἷς ἐπιτίκτεται, τούτεστιν, ὧν γίνεται ἀδνατός.
ιστεῖς δὲ παντελῶς ἐν τῇ θετῇ συγγενείᾳ οὐδεὶς ἐστίν.
ἰως τι. ἡ. διγ. α'. θεμ. ε'. καὶ βιβ. α'. τι. ζ'. διγ. κγ'.
h. h. VI. 100. sq.]

γ'. Παυλ. Ἐὰν ἀτεξούσιον ποιήσω τὸν φυσικόν
ν υἱόν, καὶ εἰσθετήσωμαι ἄλλον εἰς τάξιν υἱοῦ,
ἀδελφῶν ἀδελφοὶ οὐ γίνονται.

Ἐὰν ἀτεξούσιον ποιήσω] Ἐὰν τὸν φυσικόν μου
ἐμαγκίματος ποιήσω, ἄλλον δὲ τινα λάβω εἰς θέσιν ἐν
εἰ υἱοῦ, οὐκ εἰσὶν οὗτοι ἀλλήλους ἀδελφοί. ἐὰν δὲ τελευ-
αντος τοῦ υἱοῦ μου τίτιον εἰς θέσιν λάβω, δοκεῖ τοῦ
νηκότος υἱοῦ μου ἀδελφός γερονῶς οὗτος ὁ θετός παῖς.
το γὰρ εἶπε Παπιδανός. [Sch. i. VI. 101.]

ἀλλήλων ἀδελφοὶ οὐ γίνονται] Ἐναντιοφαν. Ἐπειδὴ
οὐ γίνεται τοῦ ἐμαγκίματος ἀδνατός, οὐτε κοινωτός
οὐ γίνεται, ὡς βιβ. α'. τι. ζ'. διγ. κγ'. καὶ τούτου τοῦ
τι. ἡ. διγ. α'. θεμ. δ'. [Sch. k. VI. 101.]

δ'. Οὐλπ. Τῇ τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς νύμφης
προσηγορία καὶ οἱ μνηστῆρες δηλοῦνται, καὶ οἱ γο-
αὐτῶν πενθεροὶ λέγονται.

τῇ τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς νύμφης προσηγορία]
τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς νύμφης προσηγορία καὶ ὁ μνη-
), καὶ ἡ μνηστὴ περιέχονται. ὁμοίως καὶ τῇ τοῦ πενθεροῦ
τῆς πενθερῆς προσηγορία οἱ γονεῖς τοῦ μνηστῆρος
οὕτω περιέχονται. [Sch. l. VI. 101.]

ε'. Σκαεβολ. Καὶ ὁ ἀπὸ πορνείας τεχθεὶς ἢ παλ-
ῆς μου, προγονός ἐστι τῶν μετὰ ταῦτα ἀγαγομέ-
τὴν αὐτοῦ μητέρα.

καὶ ὁ ἀπὸ πορνείας τεχθεὶς] Προγονός μου καὶ
ος πιστεύεται εἶναι ὁ ἐκ πορνείας τεχθεὶς ἢ ἐκείνης,
μετὰ ταῦτα ἐμὸ νομίμως ἐγαμήθη. ἀλλὰ καὶ ἐκείνος ὁ
ηθεὶς παρὰ τὸς παλλακενομένης ἐτέρῳ, ἐὰν ἡ μήτηρ αὐ-
μετὰ ταῦτα κατὰ νόμον γαμηθῇ τινι, προγονός ἐστι τῷ
ἢ τῆς μητρός αὐτοῦ. [Sch. m. VI. 101.]

ς'. Πομπων. Ἐξ⁹) αὐτῆς τῆς μνηστειᾶς ἄρ-
κι τὸ ὄνομα τοῦ πενθεροῦ καὶ τῆς πενθερῆς, καὶ
γαμβροῦ καὶ τῆς νύμφης.

Ἐξ αὐτῆς τῆς μνηστειᾶς] Ὁρθῶς καὶ ὁ Σέοβιος
ε τὴν προσηγορίαν πενθεροῦ) καὶ τῆς πενθερῆς, καὶ τοῦ
ροῦ καὶ τῆς νύμφης ἐξ αὐτῆς τῆς μνηστειᾶς ἄρρεσθαι.
τῷ ὀνόματι τοῦ ἀνδρός καὶ τῆς γαμητῆς περιέχονται καὶ
μηστῆρες, ὡς βιβ. ε'. τοῦ κωδικός, τι. ξα'. διατ. ε'.
. n. VI. 101.]

ζ. Παυλ. Συμβάλλεται τὸ γινώσκειν τὴν τάξιν
συγγενείας καὶ ἀγγιστείας, ἐπειδὴ τῷ πλησιάζοντι

stitutionis 7. et in Novella de nuptiis, et in Novella 89.
de modis, quibus filii naturales fiunt legitimi.

Libertini quoque inter se affinitatem habere L. 4. §. 9.
possunt. D.

Qui emancipatus est⁶), et qui in adoptionem
datus est, priorem cognationem et affinitatem retin-
ent. Adoptivus fit illis cognatus, quibus etiam
agnatus: ut patri suo et reliquis agnatis. Affinita-
tem autem in adoptiva familia non habet. XXXVIII.
10. §. 10.

6) qui emancipatus est] Et qui in adoptionem
datus est, et qui emancipatus, quas ante adoptionem
et emancipationem affinitates et cognationes habebant,
etiam postea retinent. Agnationem autem amittunt. In
adoptiva autem cognatione, in quam datus est, nemo
est ei cognatus, nisi pater adoptivus, et illi, quibus
agnascitur, hoc est, quorum agnatus efficitur. Affinis
autem ei omnino in adoptiva familia nemo est. Simi-
liter tit. 8. dig. 1. them. 6. et lib. 1. tit. 7. dig. 23.

III. Paul. Si emancipavero¹) filium meum na-
turalem, et alium in locum filii adoptavero, inter
se fratres non fiunt²). L. 5.
D. eod.

1) si emancipavero] Si filium meum naturalem
emancipavero, et alium in locum filii adoptavero, hi
non sunt inter se fratres. Si autem filio meo mortuo
Titium adoptavero, filii mei defuncti frater fuisse vide-
tur hic filius adoptivus. Hoc enim dixit Papianus.

2) inter se fratres non fiunt] Enantiophanis.
Quoniam enim agnatus non fit emancipato, neque cognatus
ei fit, ut lib. 1. tit. 7. dig. 23. et huius lib. tit. 8.
dig. 1. them. 4.

IV. Ulp. Generi et nurus appellatione¹) sponsi
quoque significantur, et parentes eorum soceri di-
cuntur. L. 6. §. 1.
D. eod.

1) generi et nurus appellatione] Generi et
nurus appellatione et sponsus et sponsa continentur.
Similiter soceri et socrus appellatione parentes sponsi
contineri videntur.

V. Scaevol. Is etiam, qui vulgo quaesitus est¹),
vel ex concubina natus, privignus est eorum, qui
postea matrem eius duxerunt. L. 7.
D. eod.

1) is etiam, qui vulgo quaesitus est] Pri-
vignus etiam meus esse creditur, qui vulgo ex ea natus
est, quae postea mihi legitime nupsit. Sed etiam is,
qui natus est ex ea, quae alterius erat concubina, si
postea mater eius alicui legitime nupsit, privignus est
viro matris eius.

VI. Pompon. Ex ipsis sponsalibus¹) appellatio
soceri et socrus, et generi et nurus incipit. L. 8.
D. eod.

1) ex ipsis sponsalibus] Servius etiam recte
dicebat, appellationem soceri et socrus, et generi et
nurus incipere ex ipsis sponsalibus. Unde nomine viri
et uxoris continentur etiam sponsi, ut lib. 6. Codicis,
tit. 61. const. 5.

VII. Paul. Expedit nosse ordinem cognationis¹)
et affinitatis, quia proximo cognato et hereditas²), L. 10. pr.
D. eod.

o) Sic reposui. Fabr. ἐκείνοις. p) Fabr. Πομπων. q) L. 8. D. h. t. legitur in sch. h. ad Basil. XXIX. 6. cap. 4.
n. T. IV. p. 720.) r) Adde τοῦ ante πενθεροῦ. s) L. 9. D. h. t. praetermissa est in Basil.
Basil. T. IV.

συγγενῆ καὶ ἡ κληρονομία καὶ ἐπιτροπή¹⁾ καταφέρεται, καὶ ὅτι²⁾ μαρτυρεῖν οὐκ ἀναγκάζεται τις κατὰ συγγενῶν ἢ ἀγχιστῶν.

συμβάλλεται τὸ γινώσκειν τὴν τάξιν τῆς συγγενείας] Ὁ περὶ νόμων ἐρωτώμενος ὀφείλει τὰς τῶν συγγενῶν καὶ τῶν ἀγχιστῶν τάξεις εἰδέναι, ἐπειδὴ κατὰ τοὺς νόμους καὶ αἱ κληρονομίαι, καὶ αἱ ἐπιτροπαὶ πρὸς τὸν ἐγγύτερον τῶν βαθμῶν³⁾ ἀγγράτον εἰσάθαι καταφέρεσθαι. ἀλλὰ καὶ ὁ πρῶτος τῶ ἐγγυτέρῳ συγγενῆ τὰς διακατοχὰς ἐπαγγέλλεται. καὶ τῷ νόμῳ δὲ τῷ περὶ πονηλικῶν δικαστηρίων εἴρηται, κατὰ τῶν συγγενῶν ἡμῶν καὶ ἀγχιστῶν ἀκόνας μὴ ἀναγκάζεσθαι μαρτυρεῖν ἡμᾶς. [Sch. o. VI. 101.]

καὶ ἡ κληρονομία] Ἐναντιοφανούς. Καίτοι δικαίω ἀγχιστείας οὐκ ὑπόκειται κληρονομία, ὡς βιβ. ε'. τοῦ κώδικος, tit. v. διατ. γ. καὶ ζ'. [Sch. p. VI. 101.]

καὶ ἐπιτροπή καταφέρεται] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐάν γυνὴ ἔσται ἡ πλημύζουσα ἢ ἀφήλιε, αὐτοὶ μὲν κληρονομοῦσιν⁴⁾ οἱ δὲ μετ' αὐτοὺς ἐπιτροπεύουσιν, ὡς βιβ. κς. tit. δ. διγ. α'. καὶ ι'. καὶ βιβ. ε'. τοῦ κώδικος, tit. λ. διατ. ε. καὶ ἡ περὶ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου νεαρῶν. [Sch. q. VI. 102.]

μαρτυρεῖν οὐκ ἀναγκάζεται τις] Ἀνωνύμου. Οὐ γενικῶς, ὡς ἐντυῦθα, ἀλλὰ ἠπιῶς καὶ βαθμοῖς τὸ παρὸν περιέκλεισε νόμιμον βιβ. κβ. tit. ε. διγ. δ. [Sch. r. VI. 102.]

Καὶ ἐπὶ τῶν δούλων λέγομεν πατέρας καὶ παῖδας, καὶ ἀδελφοὺς. κατὰ δὲ νόμον οὐκ ἔχουσι συγγένειαν.

καὶ ἐπὶ τῶν δούλων] Καὶ ἐπὶ τῶν δούλων κεκρήμεθα⁵⁾ τοῖς τῶν κοινῶν ὀνόμασι. τοιγαροῦν καὶ πατέρας, καὶ παῖδας, καὶ ἀδελφοὺς λέγομεν⁶⁾ καταχρηστικῶς δὲ ἐπὶ τῶν οἰκετῶν. πρὸς δὲ νόμον ἢ⁷⁾ τῶν οἰκετῶν συγγένεια οὐ συνίσταται. [Sch. s. VI. 102.]

κατὰ δὲ νόμον οὐκ ἔχουσι συγγένειαν] Ἀνωνύμου. Τὸ εὐχερῶς πρόσκειται tit. η. διγ. α. θεμ. β. [Sch. t. VI. 102.]

Οἱ ἕως τοῦ τριεπάπου καὶ τριεγγόνου ἰδιοῖς ὀνόμασι δηλοῦνται. οἱ δὲ πορρώτεροι μὴ ἔχοντες ἰδικὴν προσηγορίαν πρόγονοι καὶ ἀπόγονοι λέγονται.

οἱ ἕως τοῦ τριεπάπου] Οἱ ἕως τοῦ τριεπάπου ἀνιόντες κυρίως ὀνόμασι καλοῦνται, ὡς ἐγγνωμεν πρὸ ὀλίγου. οἱ δὲ ὑπὲρ τούτους οἱ μὴ ἔχοντες ἰδικὸν ὄνομα πρόγονοι καλοῦνται. πάλιν οἱ κατιόντες ἕως μὲν τοῦ τριεγγόνου ἄβερροι γενικῶς καλοῦνται, καὶ ἔχουσι ἰδικὰ ὀνόματα, ὡς ἐν τοῖς βαθμοῖς ἐγγνωμεν. οἱ δὲ μεταγενέστεροι τούτων ἀπόγονοι καλοῦνται. [Sch. u. VI. 102.]

Ἀνωνύμου. Παῖδες λέγονται καὶ οἱ περαιτέρω τοῦ τριεγγόνου, ὡς βιβ. β. tit. δ. διγ. ι'. [Sch. u. VI. 102.]

ἡ. Ἐπειδὴ⁸⁾ πᾶσα ἡ τοῦ γένους ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῇ τρισὶ γνωρίζεται τάξεσι, τούτεστι, τῆ⁹⁾ τῶν ἀνιόντων, καὶ¹⁰⁾ τῆ τῶν κατιόντων, καὶ τῆ¹¹⁾ τῶν ἐκ πλαγίου, πρῶτην εἶναι διατυποῦμεν¹²⁾ τὴν τῶν κατιόντων διαδοχῇ. εἴ τις τοίνυν τῶν κατιόντων ὑπέλθῃ τῷ ἀδιαθέτως τελευτήσαντι, οἰασθῆποτε φύσει ἢ βαθμοῦ, εἴτε ἐξ ἀρρενογονίας, εἴτε ἐκ θηλυγονίας καταγόμενος, καὶ εἴτε ἀτεξούσιος, εἴτε ὑπέξούσιος εἴ¹³⁾ πάντων τῶν ἀνιόντων καὶ τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν προτιμῶσθαι. κἂν¹⁴⁾ γὰρ ὁ τελευτήσας ἐτέρου ὑπέξούσιος ἦν, ὅμως τοὺς αὐτοῦ παῖδας, οἰασθῆποτε ἂν ὡς φύσει ἢ βαθμοῦ, καὶ αὐτῶν τῶν γονέων προτιμῶσθαι κελεύομεν¹⁵⁾, ὡν ὑπέξούσιος ἦν ὁ τελευτήσας. ἐπ' ἐκείνοις δηλαδὴ τοῖς πράγμασιν, ἅτινα κατὰ τοὺς ἄλλους ἡμῶν νό-

et tutela defertur³⁾, et quia testimonium dicere quis non cogitur⁴⁾ contra cognatos aut affines.

1) expedit nosse ordinem cognationis] Iurisconsultus ordines cognatorum et affinium nosse debet, quia legibus et hereditates, et tutelae agnato gradu proximo deferri consueverunt. Sed et Praetor proximo cognato promittit honorum possessiones. Etiam lege de publicis iudiciis dicitur, nos invitos non cogi testimonium dicere contra cognatos et affines nostros.

2) et hereditas] Enantiophanis. Atqui iure affinitatis hereditas non competit, ut lib. 6. Codicis, tit. 59. const. 3. et 7.

3) et tutela defertur] Eiusdem. Si femina sit, quae proxima est, aut minor, ipsi quidem heredes fiunt; sequentes autem tutelam gerunt, ut lib. 26. tit. 4. dig. 1. et 10. et lib. 5. Codicis, tit. 30. const. 5. et Novella de his, qui veniunt ab intestato.

4) testimonium dicere quis non cogitur] Innominati. Non generaliter, ut hic, sed nominatim et gradibus hanc legem circumscripsit lib. 22. tit. 5. dig. 4.

Etiam in servis⁵⁾ parentes dicimus et filios, et fratres. Lege autem cognationem non habent⁶⁾.

5) etiam in servis] Etiam in servis utimur nominibus cognatorum. Itaque et parentes, et filios, et fratres dicimus: sed abusive in servis. Iure autem cognatio servorum non consistit.

6) lege autem cognationem non habent] Innominati. Additum est facile tit. 8. dig. 1. them. 2.

Qui sunt usque ad tritavum⁷⁾ et trinepotem, specialibus nominibus significantur. Ulteriores autem non habentes speciale nomen, maiores et posterii appellantur.

7) qui sunt usque ad tritavum] Adscendentes usque ad tritavum propriis nominibus vocantur, ut paulo ante didicimus. Ulteriores autem, qui non habent speciale nomen, maiores appellantur. Item descendentes usque ad trinepotem generaliter liberi appellantur, et specialia nomina habent, ut didicimus in gradibus. His ultiores dicuntur posterii.

Innominati. Liberi dicuntur et hi, qui sunt ultra trinepotem, ut lib. 2. tit. 4. dig. 10.

VIII. Quia omnis familiae ab intestato successio tribus ordinibus cognoscitur, id est, adscendentium, descendentium et eorum, qui ex latere sunt, descendentium successionem primam esse statuimus. Si quis ergo descendentium¹⁾ ei sit, qui intestatus decessit, cuiuscunque sexus aut gradus, sive ex masculis, sive ex feminis descendat, et sive emancipatus, sive in potestate sit, omnibus adscendentibus et ex latere cognatis praefertur. Licet enim is, qui decessit, in alterius fuerit potestate, tamen eius liberis, cuiuscunque sexus sint aut gradus, etiam ipsis parentibus, quorum in potestate erat is, qui decessit, praeponi iubemus: in his scilicet rebus, quae secundum alias leges nostras patribus non acquiruntur. In usufructu enim harum rerum²⁾, qui acquiri vel

1) Adde ἡ ante ἐπιτροπή. u) Malim διότι. v) Malim τῷ βαθμῷ. w) Fabr. κεκρήμεθα (sic). x) Sic reposui. Fabr. οἱ. y) Legitur Nov. 118. pr. cap. 1—4. in Syn. p. 405—407. apud Attal. tit. XLII, §. 3—6. Epitomen exhibet Blastar. Synt. alphab. canon. Lit. K. cap. 12. (in Beveregii Synod. T. II. P. II. p. 154. sq.). z) Syn. τῆ τε. a) καὶ Attal. omittit. b) Adde τῆ post καὶ cum Syn. c) Attal. τυποῦμεν. d) Attal. ἡ. e) Attal. καὶ pro κἂν. f) Usque ad κελεύομεν Attal.

μοις τοῖς πατράσιν οὐ προσπορίζεται. ἐπὶ γὰρ τῇ
 ῥῆσει τῶν πραγμάτων τούτων ἢ ὀφείλουσι^{g)} προσ-
 πορίζεσθαι ἢ φυλάττεσθαι, τοὺς περὶ τούτων ἡμῶν
 νόμους τοῖς γονύσιν φυλάττομεν· οὕτω μένοιγε,
 ὅστε, εἴ τινα^{h)} τούτων τῶν κατιόντων παῖδας κατα-
 λειπόνταⁱ⁾ τελευτήσῃ συμβαίῃ, τοὺς ἐκείνου^{k)} υἱοὺς
 θυγατέρας, ἢ τοὺς ἄλλους κατιόντας εἰς τὸν τοῦ
 ἴδιου γονέως τόπον ὑπεξοίσει^{l)}, εἴτε ὑπεξοίσει τῶ
 κλητεῖσαντ., εἴτε αὐτεξοίσει εὐρεθεῖεν, τοσοῦτον
 τῆς κληρονομίας τοῦ τελευτήσαντος λαμβάνοντας
 μέρος, ὅσοιδήποτε^{m)} ἂν ὦσιν, ὅσον ὁ αὐτῶνⁿ⁾ γο-
 νεύς, εἰ περιῆν, ἐκομιζέτο· ἢ τινα διαδοχὴν κατὸ
 εἰρᾶν ἐξ ἴσης ἢ ἀρχαιότητος ἐκάλεσεν^{o)}. ἐπὶ ταύτης
 ἂρ τῆς τάξεως τὸν βαθμὸν ζητεῖσθαι οὐ βουλό-
 μεθα, ἀλλὰ μετὰ τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων τοὺς
 προτελευτήσαντος υἱοῦ ἢ θυγατρὸς ἐγγόνους κα-
 τὰσθαι θεσπίζομεν^{p)}· οὐδεμιᾶς εἰσαγομένης διαφο-
 ρίς, εἴτε ἄρρενες, εἴτε θήλειαι εἰσι, καὶ^{q)} εἴτε ἐξ
 ἄρρενογονίας, εἴτε ἐκ θηλυγονίας κατάγονται· εἴτε
 αὐτεξοίσει, εἴτε καὶ^{r)} αὐτεξοίσει εἴησαν. καὶ ταῦτα
 περὶ τῆς τῶν κατιόντων διαδοχῆς διετυπώσα-
 ν^{s)}. ἀκόλουθον δὲ εἶναι συνείδομεν, καὶ περὶ
 τῶν ἀνιόντων διατάσσεται, ὅπως ἂν εἰς τὴν τῶν
 κατιόντων κληθεῖεν διαδοχὴν.

εἴ τις τοίνυν τῶν κατιόντων] Θεοδώρου^{t)}. Οἱ
 κατιόντες, κἂν ἄρρενες, κἂν θήλειαι εἰσι, προτιμῶνται τῶν
 ἀνιόντων καὶ τῶν ἐκ πλαγίου. ἀνάγνωθι βιβ. ζ. τοῦ κώδικος,
 τ. γ. διατ. α'. καὶ β'. [Sch. x. VI. 102.]

ἐπὶ γὰρ τῇ χρῆσει τῶν πραγμάτων τούτων]
 ἢ αὐτοῦ. Ἐάν εἰς τῶν παιδῶν κληρονομίῃ τοῦ ἴδιου
 γονέως, προσπορίζῃ τῶ ἑαυτοῦ πάππῳ τὸν οὐσοφρουκτον
 ἀπροσπορίστων. τὰ γὰρ περὶ τῆς χρήσεως τῶν ἀπροσ-
 πορίστων τὰ παλαιὰ νόμιμα οὐκ ἐκαινίσθησαν. ἀνάγνωθι
 βιβ. ζ. τοῦ κώδικος τ. γ. δ. διατ. α'. καὶ τ. ζ. διατ. α'.
 τ. ξα. διατ. γ. δ. καὶ ζ. πλὴν ἴσθι, ὅτι κληρονομῶν ὁ
 κληρὸς τὸν ἴδιον ἀδελφὸν οὐ προσπορίζῃ τῶ^{u)} ἑαυτοῦ πατρὶ
 οὐσοφρουκτον, ὡς ἐπάγει ἢ γρῆ. νεαρά. [Sch. y. VI. 102.]

οὕτω μένοιγε, ὅστε, εἴ τινα τούτων τῶν
 κατιόντων] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐάν πάππος τελευτήσῃ ἐπὶ υἱῶ
 ἐγγόνους ἀπὸ ἄλλου παιδός, οἱ ἐγγονοὶ ὑπεξερχονται τὸ
 μέρος τοῦ ἴδιου γονέως, καὶ ἅμα τῶ υἱῶ, τουτέστι, τῶ
 ἢ θείῳ, κληρονομοῦσιν αὐτὸν ἢ stirpes, κἂν ἄρρενες, κἂν
 θήλειαι ὦσιν, εἴτε αὐτεξοίσει εἰσιν, εἴτε ὑπεξοίσει. ἀνά-
 γνωθι βιβ. ζ. τοῦ κώδικος, τ. γ. διατ. γ. καὶ τ. γε'.
 τ. γ. [Sch. z. VI. 102. sq.]

ἀκόλουθον δὲ εἶναι συνείδομεν] Τοῦ αὐτοῦ. Οἱ
 κατιόντες προτιμῶνται τῶν ἀνιόντων, ὡς εἴρηται. κατιόντων
 μὴ ὑπόντων, προκαλοῦνται οἱ ἀνιόντες τῶν ἐκ πλαγίου
 ὄντων, χωρὶς τῶν ἐκ τῶν αὐτῶν γονέων φύντων ἀδελφῶν.
 τὸν δὲ, ὅτι ἐπὶ τῶν ἀνιόντων προτιμᾶται ὁ ἐγγύτερος τῶ
 ἡμῶν τοῦ μὴ πλησιάζοντος, κἂν θῆλυ πρόσωπον εἴη. εἰ γὰρ
 πάντες τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ, ὁμοῦ καλοῦνται εἰς τὴν κλη-
 ρομίαν. ἀνάγνωθι βιβ. ζ. τοῦ κώδικος, τ. γ. διατ. β'.
 τ. γ. [Sch. a. VI. 103.]

Εἰ τοίνυν ὁ τελευτήσας κατιόντας μὲν μὴ κατα-
 λειπὼν^{v)} κληρονομήσας, πατὴρ δὲ ἢ μήτηρ ἢ ἄλλοι
 εἰς αὐτῶ^{w)} ἐπιζήσουσι πάντων τῶν ἐκ πλαγίου
 ὄντων γονέων, τούτους προτιμᾶσθαι θεσπίζομεν, ἐξηρη-
 ῶν μόνων ἀδελφῶν καὶ ἀδελφοπαίδων ἐξ ἑκα-
 στοῦ^{x)} γονέως συναπτομένων τῶ τελευτήσαντι, ὡς

servari debet, leges nostras de his latas parentibus
 servamus: ita tamen, ut si quis forte horum descen-
 dentium³⁾ relictis liberis decesserit, illius filii aut
 filiae, vel alii descendentes in locum parentis sui
 subeant, sive in potestate defuncti, sive emancipati
 inveniantur, quotquot sint, quantam parens eorum, si
 superstes esset, ferret: quam successionem in stirpem
 antiquitas vocavit. Nam in hoc ordine gradum in-
 quiri nolumus, sed cum filiis et filiabus nepotes ex filio
 vel filia praemortuis vocari iubemus: nulla inducenda
 differentia, sintne masculi, an feminae, et utrum ex
 masculis, an ex feminis descendant: sive in potestate
 sint, sive etiam sui iuris. Et haec quidem de succes-
 sione descendantium disposuimus. Consequens autem
 esse nobis visum est⁴⁾, de adscendentibus quoque sta-
 tuere, quomodo ad descendantium successionem vo-
 centur.

1) si quis ergo descendantium] Theodori. De-
 scendentes, sive masculi, sive feminae sint, praeferruntur
 adscendentibus et his, qui sunt ex transverso. Lege
 lib. 6. Codicis, tit. 55. const. 11. et 12.

2) in usufructu enim harum rerum] Eiusdem.
 Si unus ex liberis patri suo heres extiterit, avo suo
 usufructum eorum, quae acquisitionem effugiunt, ac-
 quirat. Nam antiqua iura de usufructu eorum, quae
 patribus non acquiruntur, non fuerunt innovata. Lege
 lib. 6. Codicis, tit. 59. const. 11. et tit. 60. const. 1. et
 tit. 61. const. 3. 4. et 6. Verum scias, fratrem, qui fratri
 suo succedit, patri suo non acquirere usufructum, ut
 subiicit Novella 118.

3) ita tamen, ut si quis forte horum de-
 scendentium] Eiusdem. Si avus decesserit, filio et
 nepotibus ex alio filio relictis, nepotes personam sui
 parentis sustinent, et simul cum filio, hoc est, patruo
 suo, ei succedunt in stirpes, sive masculi, sive feminae
 sint, sive sui iuris sint, sive in potestate. Lege lib. 6.
 Codicis, tit. 15. const. 3. et tit. 55. const. 3.

4) consequens autem esse nobis visum est]
 Eiusdem. Descendentes praeferruntur adscendentibus,
 ut dictum est. Sin autem descendentes non sint, ad-
 scendentes praeferruntur omnibus a latere cognatis,
 praeter fratres ex iisdem parentibus natos. Sciendum
 autem est, inter adscendentes gradu propiorem prae-
 ferri remotiori, licet femina sit. Si enim omnes eius-
 dem gradus sint, simul ad hereditatem vocantur. Lege
 lib. 6. Codicis, tit. 56. const. 2. et tit. 57. const. 4.

Si igitur defunctus descendentes quidem heredes Nov. 118.
 non reliquerit, pater autem vel mater, vel alii pa- cap. 2.
 rentes ei superstites sint, omnibus ex latere cognatis
 eos praeferrī sancimus, exceptis solis fratribus et fra-
 trum filiis per utrumque parentem defuncto coniunctis,
 ut sequentibus declarabitur. Sin autem multi adscen-

g) Lege τῇ ὀφειλομένη. Syn. ὡν ὀφείλουσι. h) Hic rursus incipit Attal, sed sic: εἰ δὲ καὶ τινες τῶν κατιόντων
 τελευτήσαντων. i) Sic reposui e Syn. Fabr. καταλειπόντα (sic). k) Attal, ἐκείνων. l) Attal, ὑπεξερχομένων κληρονομίαν.
 m) Syn. ὅσοι δὲ ἴθι. n) Syn. pro ὁ αὐτῶν habet ἑαυτῶν. o) Attal, οὐ γὰρ
 ἢ κληρὸς, ἀλλὰ κατὰ σειρὰν ἢ ἀρχαιότητος πρὸς τὴν διαδοχὴν τούτους ἐκάλεσεν. p) Usque ad θεσπίζομεν Attal, qui
 incipit a verbis καὶ ταῦτα μὲν. q) καὶ Syn. omittit. r) καὶ Syn. omittit. s) Syn. Attal, ἐτυπώσαμεν. t) Theodori
 olia ad Nov. 118. reperis partim verbotenus translata, partim excerpta, partim mutata apud Harm. V. 8. §. 5. 6. 10.
 — 14. ad quem conferas Reitzium. u) Fabr. τοῖ (sic). v) Attal, καταλείπων. w) Syn. αὐτοῦ. Leuncl. in marg. αὐτῶ.
 Attal, ἐτέρου.

διὰ τῶν ἐξῆς δηλωθήσεται. εἰ δὲ πολλοὶ τῶν ἀνιόντων περιεῖσι, τούτους προτιμᾶσθαι κελεύομεν, οἵτινες ἑγγύτεροι τῷ βαθμῷ εὐρεθεῖν, ἄρρενάς τε καὶ θηλείας^{γ)}, εἴτε πρὸς πατρός, εἴτε πρὸς μητρός εἰεν. εἰ δὲ τὸν αὐτὸν ἔχουσι βαθμὸν, ἐξ ἴσης εἰς αὐτοὺς ἢ κληρονομία διαιρεθήσεται, ὥστε τὸ μὲν ἡμισυ λαμβάνειν πάντας τοὺς πρὸς πατρός ἀνιόντας, ὅσοι δὴποτε ἐάν^{δ)} ὦσι· τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἡμισυ πρὸς μητρός ἀνιόντας, ὅσοι δὴποτε ἂν αὐτοὺς εὐρεθῆναι συμβαίη.

Εἰ δὲ μετὰ τῶν ἀνιόντων εὐρεθῶσιν ἀδελφοὶ ἢ ἀδελφαί^{α)}, ἢ καὶ^{β)} ἀδελφόπαιδες^{β)} ἐξ ἐκατέρων γονέων συναπτόμενοι τῷ τελευτήσαντι, μετὰ τῶν ἑγγυτέρων τῷ βαθμῷ ἀνιόντων κληθήσονται, εἰ καὶ πατὴρ ἢ μήτηρ εἴησαν, διαιρουμένης εἰς αὐτοὺς^{δ)} δηλαδὴ^{ε)} τῆς κληρονομίας κατὰ τὸν τῶν προσώπων ἀριθμὸν, ἵνα καὶ τῶν ἀνιόντων καὶ τῶν ἀδελφῶν ἕκαστος ἴσην ἔχοι^{ς)} μοῖραν· ἀλλὰ καὶ οἱ ἀδελφόπαιδες τὴν μοῖραν τοῦ ἰδίου γονέως^{ς)} λαμβάνωσιν^{η)}. οὐδεμίαν χοῆσιν ἐκ τῆς τῶν υἱῶν ἢ θυγατέρων μοῖρας ἐν τούτῳ τῷ^{ι)} θέματι δυναμένου τοῦ πατρὸς εὐντῷ παντελῶς ἐκδικεῖν, ἐπειδὴ ἀντὶ ταύτης τῆς χρήσεως μέρους αὐτῷ τῆς κληρονομίας καὶ κατὰ δεσποτικῆς δίκαιον διὰ τοῦ παρόντος δεδωκαμεν νόμον, οὐδεμιᾶς^{κ)} φυλαττομένης διαφορῆς μεταξὺ τῶν προσώπων τούτων, εἴτε θήλειαι, εἴτε ἄρρενες εἴησαν οἱ πρὸς τὴν κληρονομίαν καλούμενοι· καὶ εἴτε δι' ἄρρενος ἢ θήλειως προσώπου συνάπτονται, καὶ εἴτε αὐτεξούσιος, εἴτε ὑπεξούσιος ἦν, ὃν διαδέχονται. ὑπόλοιπόν ἐστιν^{λ)}, ἵνα καὶ τὴν τρίτην ὀρίσωμεν τάξιν, ἣτις ἐκ πλαγίου καλεῖται, ἵνα καὶ τούτου τοῦ μέρους διατυπωθέντος πανταχόθεν ὁ νόμος τέλειος εὐρεθείη^{μ)}.

εἰ δὲ μετὰ τῶν ἀνιόντων] Τοῦ αὐτοῦ. Οἱ ἀμφιθαλεῖς ἀδελφοὶ καὶ αἱ ἀδελφαί, καὶ οἱ ἀνιόντες ὁμοῦ καλοῦνται in capita, καὶ οὐδὲ προσπορίζουσι τοῖς γονέσιν αὐτῶν οἱ ἀδελφοὶ τὸν οἰσοφρονικὸν τοῦ ἀρμόζοντος αὐτοῖς μέρους τῆς κληρονομίας τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ, κἂν ὑπεξούσιος, κἂν αὐτεξούσιος^{β)}. ἀνάγνωθε βιβ. ε'. τοῦ κώδικος, tit. vj. διατ. ζ'. καὶ tit. vii. διατ. α'. καὶ tit. viii. διατ. α'. [Sch. b. VI. 103.]

Εἰ τοίνυν ὁ τελευτήσας μὴδὲ κατιόντας, μὴδὲ ἀνιόντας καταλείψῃ^{α)}, πρώτους πρὸς^{β)} τὴν κληρονομίαν καλοῦμεν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰς ἀδελφὰς τοὺς ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς καὶ τῆς αὐτῆς μητρός τεχθέντας. ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἀδελφόπαιδας^{γ)}, οὓς καὶ μετὰ τῶν πατέρων πρὸς τὴν κληρονομίαν ἐκαλέσαμεν. τούτων δὲ μὴ ὑπόντων, ἐν δευτέρῳ τάξει ἐκείνους τοὺς ἀδελφοὺς πρὸς τὴν κληρονομίαν^{δ)} καλοῦμεν, οἵτινες ἐξ ἑνὸς γονέως συνάπτονται τῷ τελευτήσαντι, εἴτε^{ε)} διὰ τοῦ πατρὸς μόνου, εἴτε διὰ τῆς μητρός. εἰ δὲ τῷ τελευτήσαντι ἀδελφοὶ ὑπέησαν^{ς)}, καὶ ἐτέρου ἀδελφοῦ ἢ ἀδελφῆς προτελευτησάντων παῖδες, κληθήσονται πρὸς τὴν κληρονομίαν οὗτοι μετὰ τῶν πατέρων καὶ πρὸς^{η)} μητρός θείων ἄρρέων τε καὶ θηλειῶν, καὶ ὅσοι δὴποτε ἂν ὦσι, τοσοῦτον ἐκ τῆς κληρονομίας λήψονται μέρος, ὅσον

dentium supersint, eos antepari iubemus, qui gradu propiores inveniantur, tam masculos, quam feminas, sive paterni, sive materni sint. Sin autem eundem gradum obtineant, hereditas ex aequo inter eos dividetur, ut dimidiam ferant omnes paterni adscendentes, quocumque sint: alteram dimidiam autem adscendentes materni, quocumque inveniantur.

Si autem cum adscendentibus⁵⁾ inveniantur fratres vel sorores, vel etiam fratrum filii per utrumque parentem defuncto coniuncti, cum propioribus gradu adscendentibus vocabuntur, licet pater aut mater sint, hereditate scilicet pro numero personarum inter eos dividenda, ut quisque tam adscendentium, quam fratrum aequalem partem habeat: et fratrum quoque filii partem sui parentis capiant. Nec usumfructum partis filiorum vel filiarum hoc casu sibi omnino vindicare queat, quia pro hoc usufructu partem ei hereditatis dominii adeo iure praesente lege concessimus: nulla differentia observanda inter has personas, sive masculi, sive feminae sint, qui ad hereditatem vocantur, et sive per masculum, sive per feminam coniungantur, et sive sui iuris, sive in potestate fuerit is, cui succedunt. Reliquum est, ut et tertium ordinem definiamus, qui ex latere vocatur, ut hac quoque parte definita lex undique perfecta inveniat.

5) si autem cum adscendentibus] Eiusdem. Utrouque parente coniuncti fratres et sorores, et adscendentes simul vocantur in capita, nec fratres parentibus suis usumfructum acquirunt partis ex hereditate fratris sui ipsi competentis, sive in potestate sit, sive sui iuris. Lege lib. 6. Codicis, tit. 56. const. 7. et tit. 58. const. 1. et 15. et tit. 59. const. 1.

Si ergo defunctus neque descendentes⁶⁾, neque adscendentes reliquerit, primos ad hereditatem vocamus fratres et sorores ex eodem patre et eadem matre natos: necnon fratrum filios, quos etiam cum parentibus ad hereditatem vocavimus. Sin autem hi non extent, in secundo ordine illos fratres ad hereditatem vocamus, qui per unum parentem coniunguntur defuncto, sive per patrem solum, sive per matrem. Sed si defuncto fratres extent, et alterius fratris vel sororis praemortuorum filii, ad hereditatem cum patruis et avunculis, tam masculis, quam feminis, vocabuntur, et quocumque sint, tantam ex hereditate partem capient, quantam parens eorum accepturus erat, si viveret. Unde consequens est, ut, si forte frater praemortuus⁷⁾, cuius filii supersunt, per utrumque parentem ei, qui nunc decessit, coniungebatur,

γ) Syn. θήλειαι. δ) Lege ἂν cum Syn. Attal. α) ἢ ἀδελφαί Syn. omittit. β) καὶ deest in Syn. γ) Verba ἢ καὶ ἀδελφόπαιδες addunt Basilica ex Novella 127. cap. 1. In textu Novellae 118. haec desunt. δ) Attal. αὐτῆς omissione εἰς. ε) Attal. δηλοῦντι. ς) Syn. Attal. ἔργον. ζ) Attal. πατρός. η) Haec ἀλλὰ καὶ — λαμβάνωσιν addunt Basilica ex Nov. 127. cap. 1. Desunt in textu Novellae 118. Attal. λαμβάνωσιν, qui hoc in verbo desinit. θ) Addo τῷ ante θέματι e Syn. ι) Fabr. Syn. οὐδεμιᾶς (sic). κ) Inde a verbis ὑπόλοιπόν ἐστιν rursus incipit Attal. λ) Syn. Attal. εἰρησθῆ. μ) Aide εἴη. ν) Syn. καταλείψει. ο) πρὸς Syn. omittit. Leuncl. in marg. addit. ς) Verba ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἀδελφόπαιδας addunt Basilica. Desunt in textu Novellae. ρ) Attal. ἐν τῇ κληρονομίᾳ. σ) Syn. Attal. καὶ εἴη. τ) Attal. ἀδελφῷ ὑπέησαν τοιοῦτοι. υ) πρὸς Attal. omittit.

αὐτῶν γονεὺς ἤμικλε λαμβάνειν, εἰ ἐπέζησεν^{ω)}.
 θεν ἀκόλουθόν ἐστιν, ἵνα, εἰ τυχόν ὁ προτελευτή-
 ας ἀδελφός, οὗ οἱ παῖδες^{χ)} περιέσει, δι' ἐκατέρου
 γένεως τῶ νῦν τελευτήσαντι προσώπῳ συνήπτετο^{γ)},
^{α)} δὲ περιόντες ἀδελφοὶ παρὰ^{β)} τοῦ^{ε)} πατρὸς μό-
 νον τυχόν ἢ τῆς μητρὸς αὐτῷ συνήπτετο, προτιμη-
 ῶσιν οἱ τοῦτου παῖδες τῶν ἰδίων θείων, κἂν^{δ)}
 ἴκτου ὡσεὶ θυγατρὸς, εἴτε πρὸς πατρός εἴησαν θείοι^{ε)},
 εἴτε πρὸς μητρός, καὶ εἴτε ἄρρενες, εἴτε θηλείαι,
 ἢ ἄλλοι οὗτοι γονεὺς προτιμῶν, εἰ περιῶν. καὶ
 τῶν ἐπιαντιῶν, εἰ ὁ μὲν περιῶν ἀδελφὸς ἐξ ἑκα-
 τέρου γονεὺς συνάπτεται τῷ τελευτήσαντι, ὁ δὲ προ-
 τελευτήσας δι' ἐνὸς γονεὺς συνήπτετο, τοὺς τοῦτου
 ἰδίους^{ε)} ἀδελφούς, ὡς πρὸς τῆς κληρονομίας ἀποκλείομεν, ὡς πρὸς
 τὸν ἀδελφόν^{ε)}, εἰ περιῶν, ἐξεκλείετο. τὸ δὲ τοιοῦτον^{η)}
 ἰδίους ἢ θυγατρῶν τῆς τάξεως τῆς συγγενείας μόνους
 ἀποκλείομεν^{ι)} τοῖς τῶν ἀδελφῶν ἄρρενων ἢ θηλειῶν
 υἱοῖς ἢ θυγατρῶν, ἵνα εἰς τὰ τῶν ἰδίων γο-
 νεῶν δίκαια ὑπεκλείθωσιν. οὐδενὶ δὲ^{κ)} ἄλλῳ παν-
 τῶς προσώπῳ ἐκ ταύτης τῆς τάξεως ἐρχομένῳ^{λ)}
 ἴσχυον τὸ δίκαιον συγχωροῦμεν. ὁπότε^{μ)} τοῖνυν τοῖς
 ἀδελφοῦ καὶ τῆς ἀδελφῆς παισὶ τοιοῦτο προνό-
 μιον δεικνύμεν, ἵνα τὸν τῶν γονεῶν ὑπεκλείοντες^{ο)}
 ἰδίους μόνους τρίτον βαθμῶν πρὸς τὴν κληρονομίαν
 ἴσχυον^{π)} αὐτῶν, ἐκείνο πρόδηλόν ἐστιν, ὅτι τῶν θείων
 τελευτήσαντος ἄρρενων τε καὶ θηλειῶν, καὶ^{ρ)}
 πρὸς πατρός, εἴτε πρὸς μητρός εἴησαν, προ-
 τίμῳνται, εἰ καὶ ἐκεῖνοι τρίτον ὁμοίως συγγενείας
 μόνους ἔχοιεν. εἰ δὲ μήτε ἀδελφούς, μήτε παῖδας
 ἄλλων, ὡς εἰρήκαμεν, ὁ τελευτήσας καταλείψῃ^{σ)},
 τὸν τοῦτον ἐπιεξῆς ἐκ πλυγίου συγγενεῖς πρὸς τὴν
 κληρονομίαν καλοῦμεν κατὰ τὴν ἐνὸς ἐκάστου βαθμοῦ
 τήν^{τ)}, ἵνα οἱ ἐγγύτεροι τῷ βαθμῷ αὐτοῦ τῶν
 ἰδίων προτιμῶνται. εἰ δὲ πολλοὶ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ
 εἴησιν, κατὰ τὸν τῶν προσώπων ἀριθμὸν μεταξὺ
 αὐτῶν ἢ κληρονομία διαιρεθήσεται, ὅπερ κατὰ κεφα-
 ῆτοι προσωπικῶς οἱ ἡμέτεροι λέγουσι νόμοι^{θ)}.

fratres autem superstites per patrem tantum vel
 matrem ei coniungebantur, praeferrantur eius filii
 patruis, etiamsi tertio gradu sint, sive patruis sive
 avunculi sint, sive masculi, sive feminae, sicut parens
 eorum praeferratur, si superstes esset. Et ex con-
 trario, si superstes frater per utrumque parentem
 coniungitur defuncto, praemortuus autem per unum
 parentem coniungebatur, eius filios ab hereditate ex-
 cludimus, sicut etiam ipse, si viveret, excluderetur.
 Hoc autem privilegium in hoc cognationis ordine
 solis fratrum sororumve filiis vel filiabus praebemus,
 ut in parentum suorum iura succedant. Nulli autem
 omnino alii personae ex hoc ordine venienti hoc ius
 concedimus. Quando ergo filiis fratris⁸⁾ et sororis
 hoc privilegium tribuimus, ut in locum parentum
 subeuntes soli, licet tertio gradu sint, cum his, qui
 primo et secundo gradu sunt, ad hereditatem vocen-
 tur, illud manifestum est, patruis et avunculis de-
 functi, nec non amitis et materteris eos praeferrari,
 etiamsi illi quoque tertium cognationis gradum obti-
 neant. Sin autem neque fratres⁹⁾, neque fratrum
 filios, ut diximus, defunctus reliquerit, omnes deinceps
 ex latere cognatos ad hereditatem vocamus, secun-
 dum uniuscuiusque gradus praerogativam, ut gradu
 propiores ipsi reliquis praeponeantur. Sed si multi
 eiusdem gradus inveniantur, pro numero personarum
 inter eos hereditas dividetur, quod in capita nostrae
 leges appellant.

εἰ τοῖνυν ὁ τελευτήσας μηδὲ κατιόντας] Τοῦ
 αὐτοῦ. Οἱ ἐκ τῶν αὐτῶν γονεῶν φύντες ἀδελφοὶ πρώτην
 ἴσχυον εἰς τὸ κληρονομήσαι τὸν ἴδιον ἀδελφόν, ἄλλων
 ἀδελφῶν προκειμένων μὴ ὑπόντων^{λ)} ἀμφιθαλῶν^{μ)} πληρῆ ἐκ μὴ
 ἴσχυον παῖδες ἑτέρου ἀδελφοῦ αὐτῶν ὁμομητρίου καὶ ὁμοπα-
 τέρου. κακεῖνοι γὰρ ὁμοῦ καλοῦνται, τουτέστιν, οἱ ἀδελφοὶ
 οἱ παῖδες τοῦ ἀμφιθαλοῦς ἀδελφοῦ εἰς τὰ τοῦ τελευ-
 τῶν αὐτῶν μὲν ἀδελφοῦ, ἐκείνων δὲ θείου. εἰ δὲ μὴ
 ἴσχυον ἀμφιθαλεῖς ἀδελφοὶ ἢ παῖδες ἀδελφῶν τοιοῦτων δη-
 λῶν, τότε οἱ ἐκ διαφορῶν φύντες γονεῶν ἀδελφοὶ κληρονο-
 μῶν τὸν ἀποθανόντα ἀδελφόν. ἀναγνώσθι βιβ. ε'. τοῦ κώδι-
 κος. διατ. α'. καὶ γ'. καὶ μέμνησο τῆς ὀρθογραφίας
 τῆς νεωτέρας. [Sch. c. VI. 103.]

6) si ergo defunctus neque descendentes] Eiusdem. Fratres ex iisdem parentibus progeniti pri-
 mum obtinent locum in successione fratris sui, si alii
 fratres sint non per utrumque parentem coniuncti: nisi
 extent filii alterius fratris eodem patre et eadem matre
 nati. Nam illi quoque simul vocantur, hoc est, fratres
 et filii fratris per utrumque parentem coniuncti, ad
 bona defuncti, sui quidem fratris, illorum autem patrii.
 Sin autem fratres per utrumque parentem coniuncti
 vel filii talium fratrum non extent, tunc fratres ex di-
 versis parentibus nati fratri mortuo succedunt. Lege
 lib. 6. Codicis, tit. 58. const. 1. et 3. et memineris No-
 vellae 84.

εἰ τυχόν ὁ προτελευτήσας ἀδελφός] Τοῦ αὐτοῦ.
 τις τελευτήσας ἐπὶ ἀδελφῷ ἐκ διαφορῶν γονεῶν ὑπάρχοντι
 ἐπὶ υἱοῖς ἀδελφοῦ ὁμομητρίου, οἱ τεκνυόμενοι προτιμῶν-
 τῶν ἀδελφῶν εἰς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. καὶ γὰρ οἱ
 τῶν αὐτῶν γονεῶν θείοι προτιμῶνται τῶν ἐκ διαφορῶν
 γονεῶν ἀδελφοπαίδων. ἰστέον δὲ, ὅτι ἀδελφῶν ἀμφι-
 θαλῶν ἢ παίδων τοιοῦτων ἀδελφῶν μὴ ὑπόντων, τότε οἱ
 ἀδελφῶν ἀδελφῶν κληρονομοῦσι τὸν ἐξ ἐνὸς γονεὺς ὄντα

7) si forte frater praemortuus] Eiusdem. Si
 quis decesserit relicto fratre ex diversis parentibus
 nato, et filiis fratris ex eadem matre nati, filii fratris
 in eius successione fratribus praeferruntur. Etenim pa-
 trui ex iisdem parentibus praeferruntur fratrum filiis ex
 diversis parentibus natis. Sciendum autem est, si non
 extent fratres iisdem parentibus progeniti, vel filii eius-
 modi fratrum, tunc eos, qui ex diversis fratribus sunt,

ω) ὁ Syn. omittit. ω) Attal. ἔξ. x) Pro οἱ παῖδες Syn. habet υἱοί. γ) Attal. addit: ἡγουν ἀμφιθαλῆς ἢ ἀδελφός.
 δ) Syn. Attal. in marg. οἱ. β) Syn. Attal. διὰ. ε) Attal. τοῦ et postea τῆς omittit. δ) Attal. pro κἂν habet εἰ
 qui in voce βαθμοῦ desinit. ε) Syn. οἱ θείου. f) Syn. ἐκ omittit. g) καὶ αὐτῆς Syn. omittit. Leuncl. in marg.
 t. h) Fabr. τοιοῦτος (sic). Syn. Attal. τοιοῦτον. Inde ab his verbis rursus incipit. i) Fabr. παρέχουμεν (sic). k) ἢ Syn.
 l. omittunt. l) Attal. γὰρ pro δέ. m) Attal. ἀρχομ. n) Ad haec Syn. in marg. hoc scholium habet: Σχμῶσαι, ὅτι
 ἰστέον δὲ ἀδελφῶν παῖδες τῶν πρὸς πατρός ἢ μητρός θείων τοῦ τελευτήσαντος εἰς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. ο) Attal.
 ἀρχομῶν (sic). p) καὶ Syn. Attal. omittunt. q) Syn. καταλείψει. r) Syn. ποτιμῶν. Leuncl. in marg. προτιμῶν.
 Attal. addit: κἂντε ἐξ ἀρρενογονίας, κἂντε ἐκ θηλυγονίας τῷ τελευτήσαντι κατὰ συγγένειαν προσήκωσι, quibus verbis reddit
 mentum cap. 4. Nov. 118. t) ὄντων pro ὑπόντων legendum esse, recte vidit Reitzius ad Harm. V. 8 §. 12. not. 25.

ἀδελφὸν αὐτῶν. μίμησο τῆς νεαρῆς πδ. καὶ ἀνάγνωθι τὴν ρκζ. νεαρῶν. [Sch. d. VI. 103.]

ὅπως τοίνυν τοῖς τοῦ ἀδελφοῦ — παισί] Θεοδώρου. Οἱ ἀδελφopαιδες προτιμῶνται τῶν θείων, κἂν τρίτου εἰσὶ βαθμοῦ, ἐπειδὴ καὶ ὁ πατὴρ αὐτῶν, τουτέστιν, ὁ ἀδελφός, προτιμῶνται τῶν θείων. ὁ μὲν γὰρ ἀδελφός β. βαθμοῦ ἐστίν, ὁ δὲ θεῖος τρίτου. καὶ λοιπὸν οἱ παῖδες τοῦ ἀδελφοῦ ἐπαναβαίνουσιν εἰς τὸν τόπον τοῦ ἰδίου πατρὸς, ὡς ἤδη προέγραμμεν. ἀνάγνωθι δὲ τὴν ρκζ. νεαρῶν ὁμοίως. [Sch. e. VI. 104.]

εἰ δὲ μήτε ἀδελφούς] Τοῦ αὐτοῦ. Ἀδελφοῦ μὴ ὑπότος, μηδὲ ἀδελφopαιδος, οἱ λοιποὶ ἐκ πλαγίου συγγενεῖς καλοῦνται, οἱ τῷ βαθμῷ μέντοιγε ὄντες ἐγγύτεροι. καὶ εἰ εὐρεθῶσι πολλοὶ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ ὑπάρχοντες, in capita κληρονομοῦσιν. [Sch. f. VI. 104.]

Οὐδέμιν δὲ εἶναι βουλόμεθα διαφορὰν ἐν οἰαδήποτε διαδοχῇ^{u)} ἢ κληρονομίᾳ μεταξὺ τῶν πρὸς τὴν κληρονομίαν καλουμένων ἄρρέων ἢ^{v)} θηλειῶν, οὓς πρὸς τὴν κληρονομίαν κοινῶς ὠρίσασμεν καλεῖσθαι, εἴτε δι' ἄρρενος, εἴτε διὰ θήλειος^{w)} προσώπου συνήπτοντο τῷ τελευτήσαντι· ἀλλ' ἐπὶ πιασῶν^{x)} τῶν διαδοχῶν τὴν τῶν^{y)} ἐξ ἄρρενογονίας^{z)} καὶ θηλυγονίας διαφορὰν ἀρεῖν κελύομεν· εἴτε διὰ θήλυ πρὸς ὄσον, εἴτε δι' αὐτέξουσιότητα, ἢ ἕτερον οἰονδήποτε τρόπον τοῖς προτέροις δισκοπεῖτο νόμοις· καὶ πάντας δίχα τινὸς τοιαύτης διαφορᾶς κατὰ τὸν τῆς οἰκείας^{a)} συγγενείας βαθμὸν εἰς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου τῶν συγγενῶν διαδοχὴν ἐλθεῖν κελύομεν.

οὐδέμιν δὲ εἶναι βουλόμεθα διαφορὰν] Τοῦ αὐτοῦ. Ἰση ἐστὶν ἡ τάξις τῶν ἄρρέων καὶ τῶν θηλειῶν συγγενῶν, κἂν ἐμαγκίπατοί εἰσιν, ὅσον μέντοιγε πρὸς τοὺς τῶν κληρονομῶν βαθμούς καὶ πρὸς τὰς ἐπιτροπὰς. ἀνάγνωθι βιβ. ε. τοῦ κώδικος, τίτ. νά. διατ. ιδ'. ε'. καὶ τίτ. νθ'. διατ. α'. καὶ μίμησο τῆς ιθ'. νεαρῆς. [Sch. g. VI. 104.]

θ'. Θεσπιζόμεν^{b)}, ἅπαντας ἀφθόνως τῶν οἰκείων ἀπολαύειν πραγμάτων τε καὶ δικαίων, καὶ ταῦτα παραπέμπειν ἐπὶ τοὺς σφῶν αὐτῶν κληρονόμους· ἐπιέναι δὲ τῶν πάντων μηδένα καθύπαξ ταῖς κείνων περιορισίαις, ἢ τοὺς τούτων διαδόχους ζημίαις περιβάλλειν, ἢ τίτλους ἢ σφραγίδας ἐπιτιθέναι τοῖς πράγμασι παρὰ τὸ τοῖς ἡμετέροις νόμοις δοκοῦν. καὶ τὰς ἐξ ἀδιαθέτου γὰρ κλήσεις ἐπὶ ταῖς τούτων διαδοχαῖς βεβαιοῦμεν, καὶ τὰς τελευταίας τούτων βουλήσεις νομίμως προϊόσας οὐκ ἀναιροῦμεν. εἰ γὰρ ἀγρυπνοῦμεν αἰεὶ καὶ μεριμνῶμεν διὰ τὴν τῶν ὑποτελῶν εὐνομίαν, καὶ τῆς αὐτῶν θεραπείας πολλή τις τῷ ἡμετέρῳ κράτει καθίσταται φροντίς· πῶς οὐκ ἂν καὶ περὶ τοῦτο τὸ μέρος προνοήσοιμεν αὐτῶν, καὶ τῆς ἡμετέρας προθύμης μεταδοίημεν ἐδρεγείας; ταῦτα γὰρ θεῷ ὀρέσκειν πεπέσμεθα, καὶ ταύτην δικαιοσύνην εἶναι φραμεν, καὶ τὴν βασιλείαν ἡμῶν^{c)} ἐκ τούτων ἀσφαλῆ τε καὶ ἀτάραχον ἔσσειν πεπιστεύκαμεν. συναριθμησώμεθα τοίνυν καὶ οὗτος ὁ νόμος τοῖς ἄλλοις ἡμῶν κατορθώμασι· καὶ τὸ ὑπήκοον τῶν πρώην λυπηρῶν ἀπηλλαγμένον καὶ τοσαύτης ἡξωμένον παρὰ^{d)} τοῦ ἡμετέρου κράτους προνοίας θεῷ τε καὶ μετ' ἐκείνων ἡμῶν χάριτας ὁμολογοίη^{e)}, τὸ θεῖον εὐχαῖς ἐξιλιουμένον, ἵνα καὶ τῶν πολεμίων κρατήσαντες πολλῆς αὐτῷ καὶ ἄλλης μεταδοίημεν ἀσφαλείας.

Θεσπιζόμεν] Τοῦ αὐτοῦ. Πᾶς τελευτῶν διατυπώσεται τὰ καθ' ἑαυτὸν, ὡς βούλεται, κατὰ νόμους, καὶ μὴ κωλυέσθω ὑπὸ τινος, μήτε σφραγίδες ἐπιτεθῶσι τοῖς πράγμασι αὐτοῦ. καὶ εἰ μὴ θελήσει διαθέσθαι, κληρονομήσθω ὑπὸ τῶν ἰδίων συγγενῶν. [Sch. h. VI. 104.]

succedere fratri eorum, qui ex uno parente est. Memineris Novellae 84. et lege Novellam 127.

8) quando ergo filiis fratris] Theodori. Filii fratrum praefertuntur patruis, etiam tertio gradu sint, quoniam etiam pater eorum, hoc est, frater, praeferebatur patruis. Nam frater secundo gradu est, patruus tertio. Et iam filio fratris in locum patris sui subeunt, ut iam antea didicimus. Lege autem similiter Novellam 127.

9) sin autem neque fratres] Eiusdem. Si frater non extet, fratris filius, ceteri ex latere cognati vocantur, gradu tamen propiores. Et si multi eiusdem gradus inveniantur, in capita succedunt.

Nullam autem differentiam esse volumus¹⁰⁾ in qualibet successione aut hereditate inter masculos et feminas ad hereditatem vocatos, quos promiscue ad hereditatem vocari constituimus, sive per masculum, sive per feminam defuncto coniungebantur: sed in omnibus successioneibus eorum, qui per masculos et per feminas cognati sunt, differentiam cessare iubemus: sive propter femininam personam, sive propter emancipationem vel alium quemvis modum anterioribus spectabatur legibus: et omnes sine eiusmodi differentia secundum cognationis suae gradum ad cognatorum ab intestato successionem venire iubemus.

1) nullam autem differentiam esse volumus] Eiusdem. Aequalis est ordo cognatorum masculorum et feminarum, licet emancipati sint, quantum quidem ad gradus heredum attinet, et ad tutelae. Lege lib. 6. Codicis, tit. 51. const. 14. 15. et tit. 59. const. 1. et memineris Novellae 18.

IX. Sancimus¹⁾, ut omnes citra invidiam rebus suis et iuribus fruantur, eaque transmittant ad heredes suos: nemo autem omnium prorsus bona eorum invadat, aut successores eorum damno afficiat, aut titulos vel signa rebus imponat, contra id, quod legibus nostris placet. Nam et successiones ab intestato in eorum successioneibus confirmamus, et ultimas eorum voluntates legitime confectas non tollimus. Si enim semper vigilamus et solliciti sumus, ut subditi bonis legibus regantur, et eorum sublevandorum magna nostrae maiestati cura est, cur non in hac quoque parte eis prospexerimus, et beneficium nostrum libenter impertierimus? Haec enim Deo placere persuasum nobis est, et hanc iustitiam esse dicimus, et imperium nobis ex his securum et quietum fore confidimus. Connumeretur ergo haec quoque lex reliquis nostris bene gestis: et subditi pristinis liberati molestiis et tanta providentia digni habiti a maiestate nostra, Deo et post illum nobis gratias agant, Deum precibus placantes, ut hostibus quoque devictis, multam ipsis et aliam securitatem impertiamus.

1) sancimus] Eiusdem. Quilibet, qui moritur, de rebus suis, uti vult, secundum leges disponet, neque ab aliquo prohibeatur, nec signa rebus eius imponantur. Et nisi velit testari, cognati sui ei succedant.

u) Syn. διαδοχῆ. v) Fabr. ἢ (sic). w) Fabr. θήλειος. x) Sic legendum cum Syn. Fabr. πάντων. y) τῶν Syn. omittit. z) Syn. addit τε post ἄρρενογονίας. a) Syn. ἰδίαις. b) Nov. 161. cap. 1. legitur apud Attal. tit. XI. l. § 7. 8. c) Attal. ἡμῶν. d) παρὰ Attal. omittit. e) Attal. ὁμολογοίτω.

ΤΙΤΛΟΣ Δ'.

TITULUS IV.

Περὶ ὑπάρξεων μητρικῶν.

De bonis maternis.

α'. Τὰ ὅτι πρῶτα τὰ μητρικὰ εἰς τοὺς πατρικῶν περιλαμβανόμενα τὸν πατέρα, ὡςτε αὐτὸν ἔχειν τὴν τὴν χρῆσιν, τὴν δεσποτείαν αὐτῶν τοῖς παισὶ παρέχειν πᾶσαν δὲ σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν ποιῆσαι περὶ τὸ πρῶτα τοὺς πατέρας, καὶ τὰς ἀγωγὰς παίδων ἐκβιβάζειν ἐν δικαστηρίῳ καὶ δι' ἐαυτῶν, δι' ἐντολῶν, καὶ δαπανῶν ἐκ τῶν καρπῶν). δὲ ποτε ζητήσωσι τί ποτε ἐκ τούτων τῶν πρακτικῶν ἐκποιῆσαι, ὀφείλει ὁ ἀγοραστής ἐγγυητὴν τοῦ πατρὸς, ὡς δυναμένον, ὅτε ἂν βουλησθεῖ, τῶν παίδων τὸ πρῶτα διεκδικῆσαι.

I. Res maternae¹⁾, quae ad filios in potestate patris sui constitutos pervenerunt, ad patrem pertinent, ita ut ipse usumfructum tantum habeat²⁾, proprietates autem earum ad liberos pertineat: parentes autem omne studium et diligentiam in re adhibeant³⁾, et actiones filiorum in iudicio exequantur tam ipsi, quam per procuratores⁴⁾, et sumtus ex fructibus faciant. Si quando autem aliquid alienare ex his rebus voluerint, cmtor fideiussorem patris accipere debet, cum possint filii, quandoque voluerint, rem vindicare.

L. I. C. VI. 60.

α' πρῶτα τὰ μητρικὰ]. Θεοδώρου. Τὴν μὲν δεσποτείαν τῶν μητρικῶν ἔχει ὁ ὑπερβίσιος, τὸν δὲ οὐσούκτον τῷ ἰδίῳ πατρὶ προσπορίζει. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἀπρόσπορίστων φησὶν ἡ β'. διατ. τοῦ παρόντος τιτ. μ). κῶν δευτερογενήσῃ ὁ πατήρ, ὡς ἐπάγει ἡ δ'. διατ. τοῦ αὐτοῦ προκειμένου τιτ. πλὴν ἰστέον, ὅτι δηλοῖ ἡ γενεχθῆσα β'. διατ. τοῦ παρόντος τίτλου, ὡς τελευταῖος πατὴρ λαμβάνει κατ' ἐξαιρέσειον ὁ υἱὸς τὴν μητρικὰ καὶ μητρικὰ αὐτοῦ πρῶτα, κῶν ἐκείνος ζῶν εἶχεν τὸν οὐσούκτον αὐτῶν. μὲντοι τῆς α'. διατ. τοῦ προλαβόντος τιτ. καὶ ἀνάγνωθι τὴν α'. διατ. τοῦ ἐξῆς ξα'. τιτ. καὶ ἀθῆσε ἡ α'. διατ. τοῦ η'. τιτ. τοῦ η'. βιβ. ἀνάγνωθι τὴν διαγορεύουσαν νεαράν), δύνασθαι τὴν μητέρα κῶν μὴ ἔχειν τὸν πατέρα) τῶν ἐαθέντων πατρ' αὐτῆς τῶν ὑπερβίσιω παιδὶ μετὰ τὸ νόμιμον μέρος. [Sch. a. 17.]

1) res maternae] Theodori. Proprietatem quidem bonorum maternorum habet filiusfamilias, usumfructum autem patri acquirit. Idem etiam in reliquis, quae non acquiruntur patribus, dicit const. 2. huius tit. etiamsi pater ad secundas nuptias transierit, ut addit const. 4. eiusdem tit. Sciendum autem est, supra relatum const. 2. huius tit. ostendere, mortuo patre filium bona materna et lucra nuptialia praecipere, etiamsi ille vivus eorum usumfructum haberet. Memineris const. 11. praecedentis 59. tit. et lege const. 1. sequentis 61. tit. Nec te lateat const. 1. tit. 8. lib. 8. Lege etiam Novellam (117.), quae sancit, matrem posse cavere, ne pater usumfructum habeat eorum, quae ab ipsa communi filiofamilias relicta sunt, post legitimam portionem.

ἔχειν σπουδὴν ὀφείλει ἐνδείξασθαι ὁ πατήρ εἰς τὰ μητρικὰ πρῶτα τοῦ ἰδίου υἱοῦ, ὡςτε κινεῖν τὰς ἀρμοζούσας ἀγωγὰς, δηλονότι συναινούντος αὐτῷ τοῦ υἱοῦ κατὰ διατ. τοῦ ἐξῆς ξα'. τιτ. οὔτε δὲ πωλεῖ, οὔτε ὑποτίτῃ μητρικὰ πρῶτα τοῦ ἰδίου παιδός, καὶ ὡς ἐπάγει διατ. τοῦ παρόντος τίτλου, οὔτε δωρεῖται αὐτὰ ἄλλ' ὡς ἡ δ'. διατ. τοῦ ἐξῆς ξα'. τίτλου, κῶν ἐκποιῆσῃ αὐτὰ, ἴται ὑπὸ τοῦ υἱοῦ καὶ ὑπερβίσιου ὄντος, μὴ ἀντικεινόμενῳ χρόνον παραγραφῆς. τὰ αὐτὰ) δὲ νόμι; εἰ μὴ ἔσει αὐτῷ τῷ πατρὶ ἐκποιῶντι ἢ μετὰ ταῦτα κληρονομασθέν, ὡς κείται βιβ. γ'. τιτ. λβ'. διατ. ιδ'. καὶ βιβ. η'. γ'. διατ. κδ'. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. δ'. τιτ. γα'. διατ. γ'. ἐμνηστο τῆς γ'. διατ. τοῦ σα'. τιτ. τοῦ ε'. βιβ.) καὶ ἡ τὰς κειμένας αἰτίας ἐν τῇ η'. διατ. τοῦ ξα'. τιτ. τοῦ τος ε'. βιβ. ἐφ' ἧν καλῶς ἐκποιεῖ ὁ πατήρ τὰ τῷ υἱῷ ὄντα πρῶτα. [Sch. a. VI. 117.]

Pater omnem diligentiam ostendere debet in bonis maternis filii sui, ut moveat competentes ei actiones, filio scilicet ei consentiente, secundum const. 8. sequentis 61. tit. Sed nec vendit, nec pignori dat bona filii sui materna, et ut addit const. 2. huius tituli, neque ea donat: sed, ut dicit const. 4. sequentis 61. tituli, etiamsi ea alienaverit, vindicantur a filio, etiamsi in potestate sit, temporis praescriptione ei non obstante. Haec autem intellige, nisi patri ipsi alienanti consenserit, aut postea ei heres extiterit, ut habetur lib. 3. tit. 32. const. 14. et lib. 8. tit. 58. const. 24. Lege et lib. 4. tit. 51. const. 3. et memineris const. 3. tit. 71. lib. 5. et excipe causas in const. 8. tit. 61. huius lib. 6. positas, in quibus pater res ad filium pertinentes recte alienat.

ἀλλοδαπῶν. Αὕτη ἡ διάταξις, ὡς τὸ παλαιὸν τῶν πραγμάτων προσποριζομένων καὶ κατὰ δεσποτείαν, ἔλεγεν ὡς ἡ, τὰ μητρικὰ πρῶτα ἀπρόσπορίστα εἶναι. σημερον ρίς τῶν ex re πάντα τὰ πρῶτα οὐ προσπορίζονται. VI. 118.]

Thalelaei. Haec constitutio, cum olim omnia bona etiam quantum ad proprietatem acquirerentur, novum quid dicit, bona materna non acquiri patri. Hodie autem praeter ea, quae ex re patris obveniunt, omnia bona non acquiruntur.

τε αὐτὸν ἔχειν μόνην τὴν χρῆσιν]. Τοῦ αὐτοῦ. τὸ νόσον, κῶν μὴ ἦσαν μητρικὰ τὰ πρῶτα, ἀλλ' ἐκ τινος τῶν ἀπὸ μητρικῆς συγγενείας καταφερομένων. VI. 118.]

2) ita ut ipse usumfructum tantum habeat] Eiusdem. Idem intellige, etiamsi non erant bona materna, sed ab aliquo eorum, qui maternae cognationis sunt, descendebant.

σαν δὲ σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν ποιῆσθαι] ὕτου. Πρόσεχε, πῶς οὐδαμῶς τὸν πατέρα βαρεῖ τὴν ὕσαν), ἢν ὁ οὐσούφρονκτουάριος ἀναγκάζεται παρέχειν ὑπριεταρίῳ περὶ τοῦ τὸ πρῶτα φυλάττειν ἀβλαβῆς). τὴν δὲ αὐτοῖς φυλάττειν τὰ πρῶτα. [Sch. c. VI. 118.]

3) omne studium et diligentiam — adhibeant] Eiusdem. Nota, quomodo patrem nequaquam oneret satisfatione, quam usufructuarius proprietario de servanda re illaesa praestare cogitur. Iubet autem eos res servare.

ἢ δι' ἐντολῶν]. Τοῦ αὐτοῦ. Βλέπε, πότε τις) νόμιμη κινῶν δύναται παρέχειν προκουράτορα. [Sch. d. 1.]

4) quam per procuratores] Eiusdem. Vide, quando quis alieno nomine agens procuratorem dare possit.

) L. I. C. h. t. legitur in Syn. p. 407. et apud Attal. tit. XLII. §. 1. g) Attal. τὰ μητρικὰ πρῶτα. h) Attal. πατρὶ addit: μετὰ τελευταῖον δηλονότι τῆς μητρὸς. i) Addendum videtur δὲ. k) Lego καὶ pro ἐκ τῶ, uti habet Fabr. illud est, Syn. καὶ ἐπὶ τὸ δαπανῶν. Attal. καὶ ἐκδανῶν. l) Post vocem καρπῶν Attal. sic pergit: τὴν δὲ ζηταί τε ὁ πατήρ, δύναται οἱ παῖδες μετὰ τὴν αὐτεξουσίτητα ἀναζητεῖν καὶ ἀναλαμβάνειν αὐτοῦ. m) Illud ὡςτε supervacaneum est. n) Significatur Nov. 117. cap. 1. o) Adde τὴν χρῆσιν. p) Fabr. τὸν (sic). q) Adde ἢ. r) Pro τὰ αὐτὰ lege ταῦτα. s) Post βιβ. Fabr. addit γ'. quod supervacaneum est. t) Lege τῇ ἰκανοδοσίῳ. u. ἀβλαβῆς (sic). v) Sic lego. Fabr. τοῖς.

β'. Τὸ κατὰ πόδας. Ἐἴ τις^{w)} πάππος ἢ μίμμη, ἢ πρόπαππος, ἢ προμύμμη ἀπὸ μητρικῆς συγγενείας ἐρχόμενοι τῶ ἔγγονῳ ἢ τῇ ἔγγονῃ, ἢ τῷ προεγγόνῳ, ἢ τῇ προεγγόνῃ ἐν διαθήκῃ κατὰ φιδεϊκόμισσον ἢ ληγάτον, ἢ δωρεάν, ἢ ἄλλο οἰονόηποτε κεφάλαιον φιλοτιμίας, ἢ καὶ ἀδιάθετοι τελευτῶντες ἀπὸ κληρονομίας εἰσαγάγωσιν, ὁ πατὴρ τῷ παιδί ἢ τῇ θυγατρὶ ἀκέραια καὶ ἀμίωτα φυλάττει· ἵνα πιπράσκωσιν, δωρεῖσθαι, καταλιμπάνειν, ἐτέρῳ ὑποτίθεσθαι, ὡς περ οὐδὲ τὰ μητρῶα πράγματα, μὴ δύνηται, μόνως τῆς χορήσεως ἀνηκούσης αὐτῶν· οὕτως, ἵνα, ὡς περ αὐτὸς τὴν περὶ τούτων ἡδαιαν πάσης τῆς ἐξουσίας ἀπόλλυσι τελευτῶν, οὕτω τοῦ παιδὸς ἢ τῆς θυγατρὸς κατ' ἐξαίρετον ταῦτα λογίζονται^{x)}, καὶ μὴ ἔκ τινων, οἵτινες ἀπὸ τοῦ πατρὸς εἰσι συγκληρονόμοι, διεκδικῶνται.

εἴ τις πάππος ἢ μίμμη] Τοῦ αὐτοῦ. Καὶ ἡ παροῦσα διάταξις τὰ αὐτὰ κελεῖται τῇ περὶ αὐτῆς, ἵνα τὰ ἀπὸ μητρικῆς συγγενείας καταφερόμενα εἰς τοὺς παῖδας φυλάττωσιν^{y)} οἱ πατέρες, μόνον ἔχοντες τὸν οὐσοῦφρονικτον, ἐφ' ὅσον περίεστιν ὁ πατὴρ. τελευτῶντος δὲ αὐτοῦ ἀναλαμβάνει τὰ πράγματα ὁ παῖς. [Sch. e. VI. 118.]

ἐν διαθήκῃ] Τοῦ αὐτοῦ. Διὰ ἐνστάσεως. καὶ σημειῶσαι τὴν λέξιν, ὅτι τὸ ἀπὸ κληρονομίας κέρδος σημαίνει. [Sch. f. VI. 118.]

ἢ ληγάτον] Τοῦ αὐτοῦ. Τουτέστιν, ὅτε κατελείφθη τινὶ ληγάτον ὑπὸ αἰφροσιν τῆν, ἐάν παρασχη εἴ ποτε τῷ παιδί. [Sch. g. VI. 118.]

ἢ δωρεάν] Ἐἴτε inter vivos ἐστίν, εἴτε mortis causa. ἐπὶ δὲ τοῦ πενήτερου μου ἢ τοῦ κατὰ πατέρα πάππου τῆς γαμετῆς μου τοῦ δωρησαμένου τῷ ἐμῷ παιδί, θεμάτισον, ὅτι ἐτελευτήσαν ἐρησιζασαντες τῇ δωρεῇ· ἄλλως γὰρ οὐκ ἔχοντες ἐπιδή, ὡς περ μεταξύ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς οὐ συνίσταται δωρεά, οὕτως οὐδὲ, ἐάν τις δωρήσῃται τῶν ἐκ τοῦ μέρους τῆς γυναικὸς τοῖς τοῦ ἀνδρὸς ὑπεξουσίοις, συνίσταται ἢ δωρεά. [Sch. h. VI. 118.]

Θαλαλαίου. Θεμάτισον, ὅτι ἦν ἡ λεγομένη mortis causa. [Sch. h. VI. 118.]

καὶ μὴ — διεκδικῶνται] Τοῦ αὐτοῦ. Ἡ τελευτῶντος αὐτοῦ τοῦ παιδὸς. μόνον γὰρ τὸν πατέρα ζῶντα ἠβουλήθη τοῦτον τὸν οὐσοῦφρονικτον ἔχειν· οὐκ εἶ καὶ τελευτῶντος αὐτοῦ ἠθέλησεν τοὺς τοῦ πατρὸς κληρονόμους ἐκδικεῖν τίποτε ἐξ αὐτοῦ τοῦ οὐσοῦφρονικτου. [Sch. i. VI. 118.]

γ'. Ἐάν^{z)} εἴτε περιοῦσης τῆς μητρὸς συμβῇ τοῖς παῖδας ἀντεξουσίους γενέσθαι παρὰ τοῦ πατρὸς, μετὰ δὲ ταῦτα ἢ^{a)} μήτηρ τελευτήσῃ, κελεύει ἢ διάταξις πρὸς τὸ μέτρον τῶν παίδων λαμβάνειν καὶ^{b)} τὸν πατέρα τὴν χορήσιν. ἐάν δὲ τινὲς μὲν ἐκ τῶν παίδων γεγονάσιν ἀντεξουσίοι, τινὲς δὲ ἔμειναν ὑπεξουσίοι, καὶ οἱ ὑπεξουσίοι προσπορίζονται τῷ πατρὶ τὴν χορήσιν τοῦ μέρους αὐτῶν, καὶ μετὰ τῶν ἀντεξουσίων ἑαυτοῦ παίδων τὴν χορήσιν μερίζεται· καὶ ὅτε δήποτε ποιῶν τοὺς παῖδας ἀντεξουσίους παρακατέχει τὸ ἡμισον μέρος τῆς χορήσεως τῆς προσπορισθείσης αὐτῷ ἐξ αὐτῶν^{c)}. ταῦτα μὲν περὶ παίδων. ἐάν δὲ ἔγγονοι^{d)} ὦσι, μερίζεται μετὰ^{e)} τῶν ἔγγόνων τῶν τεχθέντων ἀπὸ παιδὸς ὑπεξουσίου, καὶ λαμβάνει μόνον^{f)} τὴν χορήσιν. καὶ ὅτε δήποτε ποιῶν ἕνα ἐξ αὐτῶν ἀντεξουσίον ἐχέτω τὸ κέρδος τὸ ἐκ τῆς ἀντεξουσίότητος. ἐάν δὲ ὦσιν ἔγγονοι τεχθέντες ἐξ^{g)} ἀντεξουσίου υἱοῦ, ἢ ἀπὸ θυγατρὸς τεχθέντες, ἢ παρ' αὐτοῦ γενόμενοι ἀντεξουσίοι ζώσης εἴτε τῆς μίμμης, πάλιν

II. Τὸ κατὰ πόδας. Si quid avus aut avia¹⁾, proavus aut proavia, ex materna cognatione venientes nepoti neptive, pronepoti proneptive, testamento²⁾ fideicommisso vel legato³⁾, vel donatione⁴⁾, vel alio quolibet capite largitionis, vel etiam intestati decedentes ex hereditate contulerint, ea pater filio filiaeve integra illibataque custodit: ut vendere, donare, relinquare, alii pignori dare, sicut nec materna bona, non possit, usufructu duntaxat ad eum pertinente: ita, ut quemadmodum ipse super his licentiam totius potestatis amittit decedens, ita filii filiaeve praecipua haec computentur, nec ab illis, qui ex patre sunt coheredes, vindicentur⁵⁾.

1) si quid avus aut avia] Eiusdem. Haec quoque constitutio eadem praecipit, quae praecedens, ut bona, quae ex materna cognatione filii deferuntur, servant patres habentes duntaxat usumfructum, quamdiu pater vivit. Mortuo autem eo filius bona recipit.

2) testamento] Eiusdem. Per institutionem. Et nota dictionem, quod lucrum ex hereditate obveniens significat.

3) vel legato] Eiusdem. Hoc est, cum alicui legatum relictum fuerit sub hac conditione, si filio aliquid dederit.

4) vel donatione] Sive inter vivos sit, sive mortis causa. In socio autem meo aut avo paterno uxoris meae, qui donavit filio meo, pone, eos decedente in donatione perseverantes: aliter enim non valeret: quia, sicut inter virum et uxorem non consistit donatio, ita nec si quis ex parte uxoris filii, qui sunt in potestate mariti, donaverit, donatio consistit.

Thalelaei. Pone, fuisse donationem, quae dicitur mortis causa.

5) nec — vindicentur] Eiusdem. Vel decedente eius filio. Solum enim patrem viventem hunc usumfructum habere voluit: non etiam eo defuncto voluit patris heredes quidquam vindicare ex ipso usufructu.

III. Si viva adhuc matre¹⁾ contigerit filios emancipari a patre, postea autem mater decesserit, praecipit constitutio, ut pro numero filiorum²⁾ pater etiam usumfructum accipiat. Sin autem quidam ex filiis emancipati fuerint, quidam autem in potestate remanserint, et qui sunt in potestate, patri usumfructum partis suae acquirunt, et cum emancipatis filiis suis usumfructum partitur: et quodocunque filios emancipatos faciens dimidiam ususfructus³⁾ sibi ab eis quaesiti retinet. Haec quidem de filiis. Sin autem nepotes sint⁴⁾, partitur cum nepotibus ex filio, qui in potestate est, natis, et usumfructum duntaxat accipit. Et quodocunque unum ex his emancipans⁵⁾ habeat lucrum, quod obvenit ex emancipatione. Sin autem nepotes sint ex filio emancipato nati, aut ex filia procreati, aut ab ipso viva adhuc avia emancipati, rursus pro rata accipiat usumfructum⁶⁾. Si vero ex nepotibus quidam in potestate sint⁷⁾, quidam sui iuris, tunc, ut et in filiis dictum

w) Lege εἴ τι. x) Lege λογίζονται. y) Lege φυλάττωσιν. z) I. 3. C. h. t. legitur in Syn. p. 407. sq. Initium exhibet Aital. tit. XLII. §. 2. ita: ἐάν εἴτε περιοῦσης τῆς μητρὸς συμβῇ τοῖς παῖδας ἀντεξουσίους γενέσθαι παρὰ τοῦ πατρὸς λαμβάνει ὁ πατὴρ μετὰ τελευτῆν τῆς μητρὸς ἐκ τῶν μητρῶων πραγμάτων ἐνὸς παιδὸς μοῖραν εἰς χορήσιν. a) Fabr. ἦ. Syn. ἢ b) καὶ deest in Syn. c) In Syn. indicatur punctis lacuna, nec tamen deesse aliquid videtur, ut iam vidit Labbaeus Obs. et Emendat. in Syn. p. 141. d) Syn. ἔγγονοι et sic postea. e) Syn. τὰ pro μετὰ. f) Syn. μόνον. g) ἐξ Syn. omittit.

ἀναλογίαν λαμβανέτω τὴν χρῆσιν. ἐὰν δὲ τῶν ἄλλων τινὲς μὲν ἢ) ὧσιν ὑπεξούσιοι, τινὲς δὲ αὐτοῖσι, τότε, ὡς εἴρηται, καὶ ἐπὶ τῶν παίδων, καὶ λαγχανόντων τοῖς ὑπεξουσίοις ἐχέτω τὴν χρῆσιν, μετὰ τῶν αὐτεξουσίων πρὸς ἀναλογίαν αὐτῶν ζέσθω. τὰ δὲ αὐτὰ καὶ περὶ προεγγόνων¹⁾ θεορμεν.

ἂν ἔτι περιούσης τῆς μητρός] Θεοδώρου. Ὁ υἱὸς τοῦ υἱοῦ μερίζεται τὸν οὐσοφροῦντων τῶν πραγμάτων μετὰ τοῦ ἐμογκυπατείου αὐτῶν ἰδίου ὡς καὶ ἐὰν ἔχη ἀδελφὸν ὑπεξούσιον, λαμβάνει μὲν ἐκεῖνος ἰδίαν τὴν ἀναλογίαν αὐτῷ ἀπὸ τοῦ οὐσοφροῦντος τῶν μητρικῶν ὡσαύτως πραγμάτων· τὸ δὲ ὑπολειφθὲν μερίζεται μετὰ τοῦ πατρὸς. τοῦτο δὲ κρατεῖ καὶ ἐπὶ υἱοῦ ἐγγόνου ὑποτός. ἀνάγνωθι τὴν β. διατ. τοῦ ζα'. ιτ. [Sch. k. VI. 118. sq.]

ὁρὸς τὸ μέτρον τῶν παίδων] Θαλελαίου. Ἐπειδὴ οὐκ εἶναι ὑπεξούσιοι, οὐκ ἠδύνατο τὸν οὐσοφροῦντων κρατεῖν ὁ πατήρ. νῦν δὲ τοῦ ἀναλογούτος αὐτῷ μέρους οὐσοφροῦντων παρακρατεῖ. [Sch. i. VI. 119.]

ὁ ἡμισυ μέρους τῆς χρῆσεως] Τοῦ αὐτοῦ. Τὸ τρίτον ἢ δεσποτείας²⁾ σημερον δὲ ἡ ἡμισία μοῖρα οὐσοφροῦντος. [Sch. m. VI. 119.]

ἂν δὲ ἐγγονοὶ ὧσι] Τοῦ αὐτοῦ. Αἱ πρό ταύτης ἔξεις περὶ υἱῶν ἔλεγον, οὐ μέντοι περὶ ἐγγόνων· αὕτη ἰ τὸ περὶ τῶν ἐγγόνων κεφάλαιον ἐκαιετομήσει. [Sch. n. 19.]

οἰῶν ἕνα ἐξ αὐτῶν αὐτεξούσιον] Τοῦ αὐτοῦ. ἔχομεν δὲ τοὺς ἐγγόνους ταῦτα τελείως ἀπροσπόριστα ἵνα μὴ εἰρεθῆ ἐπὶ μὲν τῶν παίδων προσποριζόμενος ὁ οὐσοφροῦτος, ἐπὶ δὲ τῶν ἐγγόνων μὴ προσποριζόμενος, κατὰ τοῦτο χείρονας εἶναι τῶν ἐγγόνων τοὺς παῖδας. ο. VI. 119.]

λαμβανέτω τὴν χρῆσιν] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ἔχει οὐσοφροῦντων μὴ ποιῶν αὐτοὺς αὐτεξουσίους, μένει κατέχων. [Sch. p. VI. 119.]

ἂν δὲ τῶν ἐγγόνων τινὲς μὲν ὧσιν ὑπεξούσιοι] Τοῦ αὐτοῦ. Τοῦτο μᾶλλον σημαίνει τὸ μέρος τῆς χρῆσεως, ὅτι καὶ οἱ ἐγγονοὶ τελευτῶντες οἱ τεθέντες μετὰ ἐμογκυπατείου τοῦ παιδός, καὶ οἱ ἀπὸ θυγατρὸς ἐγγονοὶ καὶ τὸν πάππον κληρονόμον εἰς τὸν οὐσοφροῦντων. φ. VI. 119.]

ὁρὸς ἀναλογίαν αὐτῶν μερίζεσθω] Τοῦ αὐτοῦ. ἰ μὲν τῶν ὑπεξουσίων ἔχη τὸν οὐσοφροῦντων ὁ πατήρ· ἰ τῶν αὐτεξουσίων τοῦ ἀναλογούτος αὐτῷ μέρους λαμβάνει τὸν οὐσοφροῦντων. [Sch. r. VI. 119.]

IV. Τὸ¹⁾ κατὰ πόδας. Πᾶσαν ἀμφισβητήσεως οὐσίαν περιαιρούντες τούτῳ τῷ φανερῷ καὶ συννόμῳ θεσπιζόμεν, εἰς^{m)} τὴν χρῆσιν τῶν μητρικῶν πραγμάτων μηδεμίαν εἶναι διαφορὰν, εἴτε ἐν πρώτῳ γάμῳ ὁ πατήρ, ἔξ οὗ τοὺς υἱοὺς ἔσχε, κἢ ἢ βουλήθη, εἴτε μητρικῶν τοῖς παισὶν ἐπεισῶν νόμων, οἵτινες περὶ μητρικῶν πραγμάτων εἰσῶσαν, ἰδίαν ἔχόντωνⁿ⁾ ἰσχύον. οἱ πατέρες ἂν τὴν χρῆσιν τῶν μητρικῶν πραγμάτων, εἰ καὶ ὑπὲρ τοῦ γάμου, ἀναμφιβόλως ἔχουσιν οὐσίαν καὶ οὐδεμίαν^{o)} τοῖς προεγγραμμένους νόμοις, καὶ ἂν ταῦτα περὶ τούτου κινεῖν οἱ παῖδες λόγον τῷ πατρί, ἀνασχύντος φωνῆ ἢ αἰτίας τις δύναται^{p)} εἶναι.

ἰσῶσαν ἀμφισβητήσεως σύγχυσιν περιαιροῦντων] Τοῦ αὐτοῦ. Τοῦ παιδὸς τὴν μητέρα κληρονόμου, καὶ ὁ πατήρ τὸν οὐσοφροῦντων, εἴτε ἐδευτερογάμου, ἢ, δηλονότι μετὰ^{q)} τοῖς προεγγραμμένους νόμοις, καὶ ἂν ταῦτα περὶ τούτου κινεῖν οἱ παῖδες λόγον τῷ πατρί. VI. 119.]

est, eorum quoque, quae obtingunt his, qui in potestate sunt, usumfructum habeat, et cum emancipatis pro rata partiatur⁸⁾. Eadem etiam de pronepotibus sancimus.

1) si viva adhuc matre] Theodori. Filius emancipatus usumfructum bonorum suorum maternorum cum patre suo, qui eum emancipat, partitur: et si fratrem in patris potestate constitutum habet, accipit quidem ille portionem sibi competentem ex usufructu communium maternorum itidem bonorum: reliquam autem partem cum patre partitur. Hoc etiam obtinet in nepote, qui est in potestate. Lege const. 2. sequentis 61. tit.

2) pro numero filiorum] Thalelaei. Quoniam enim amplius in potestate non sunt, pater usumfructum retinere non poterat. Nunc autem usumfructum virilis portionis retinet.

3) dimidiam ususfructus] Eiusdem. Olim erat tertia pars domini: hodie autem dimidia pars ususfructus.

4) sin autem nepotes sint] Eiusdem. Anterior constitutiones loquebantur de filiis, non tamen de nepotibus: haec autem etiam de nepotibus novum ius constituit.

5) unum ex his emancipans] Eiusdem. Non dicimus autem nepotes ea sic habere, ut nihil prorsus acquiratur, ne in filiis acquiratur quidem ususfructus, in nepotibus autem non acquiratur, et ita filii deterioris conditionis sint, quam nepotes.

6) accipiat usumfructum] Eiusdem. Quoniam usumfructum habet, eum retinet, si eos non emancipet.

7) si vero ex nepotibus quidam in potestate sint] Eiusdem. Hoc potius significat pars constitutionis, ut nepotes etiam morientes, qui post emancipationem filii procreati sunt, et nepotes ex filia avum heredem habeant in usufructu.

8) pro rata partiatur] Eiusdem. Ut in his quidem, qui in potestate sunt, habeat pater usumfructum: in emancipatis autem usumfructum virilis portionis habeat.

IV. Τὸ κατὰ πόδας. Omnem ambiguitatis confusionem amputantes¹⁾, hac liquida et compendiosa lege sancimus, circa usumfructum maternarum rerum nullam esse differentiam, sive in priore matrimonio²⁾ pater, ex quo filios habuit, permanere voluerit, sive novercam filiis superduxerit: legibus, quae de maternis bonis latae sunt, suam habentibus firmitatem. Patres igitur usumfructum maternarum rerum, etiamsi ad secundas migraverint nuptias, sine dubio habere debent: nec ulla filiis vel quibuslibet³⁾ ex persona eorum contra patres impudens vox vel accusatio potest competere.

1) omnem ambiguitatis confusionem amputantes] Eiusdem. Si filius matri succedit, pater usumfructum accipit, sive ad secundas nuptias transferit, sive non, ex anterioribus scilicet legibus: nec ullam eo nomine actionem filii contra patrem movere possunt.

1) μὲν Syn. omittit. 2) Syn. ἐγγόνων. Leuncl. in marg. προεγγόνων. 3) Lege λαμβάνη. 4) L. 4. C. h. t. legitur in 408. Epitomen exhibet Aftal. tit. XLII. §. 2. m) Syn. περὶ pro eis. n) Syn. melius ἔχόντων, quam Fabr. ἀνεχόντων. o) Syn. οὐδεμίαν. p) Syn. εἴ τις δήποτε. Leuncl. in marg. οἵτισιδήποτε. q) αὐτῶν deest in Syn. Leuncl. in marg. r) Syn. ἀνασχύντος φωνῆ ἢ αἰτίας δύνασθαι. s) Malim κατὰ.

εἴτε ἐν τῷ πρώτῳ γάμῳ] Τοῦ αὐτοῦ. Καλῶς τοῦτο εἶπεν. ἐν ἄλλοις γὰρ τῶν ἔχουσιν διαφορὰν οἱ μὴ δευτερογαμοῦντες πρὸς τοὺς δευτερογαμοῦντας. [Sch. t. VI. 119.]

ἢ τοῖς οἰστικισιδήποτε] Τοῦ αὐτοῦ. Τουτέστι, τοῖς κληρονομοῖς τῶν παιδῶν, ἢ ἐτέροις τισίν. [Sch. u. VI. 119.]

ε'. "Ωςπερ") τὰ ἀπὸ μητρικῆς συγγενείας ἀρμόζοντα τοῖς παισὶ τοῖς ὑπεξουσίοις οὐ προσπορίζονται τοῖς πατέρσιν, οὕτω καὶ τὰ ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας κερδαινόμενα ἀπὸ τῶν ὑπεξουσίων οὐ προσπορίζονται αὐτοῖς, ὁλλὰ μένει ἡ δεσποτεία αὐτῶν παρὰ τοῖς παισίν.

ὡςπερ τὰ ἀπὸ μητρικῆς συγγενείας ἀρμόζοντα] ἔχουσιν οἱ ὑπεξουσίοι παῖδες τὴν δεσποτείαν τῶν μητρῶν καὶ γαμικῶν πραγμάτων. τὸν γὰρ οὐσοῦφροντον τῶ πατρὶ προσπορίζουσιν. ὁμοίως φησὶν ἡ κβ. νεαρά, καὶ ἡ γ. καὶ δ. διάταξις τοῦ παρόντος τίτ. μὲνῆσο δὲ τῆς ια'. διατ. τοῦ νθ. τίτ. τοῦ προκειμένου ε. βιβ. καὶ μὴ λάθῃ σε τὸ α'. θσμ. τῆς ἐξῆς β'. διατ. περὶ γὰρ τῶν ἐπιτεδομένων τοῖς παισὶ παρὰ τοῦ πατρὸς φησὶν, καὶ οὐ περὶ τῶν κερδαινόμενων καὶ ἀπὸ γάμων κατὰ τὰ ἐταυθῆ εἰρημένα. καὶ σημειῶσαι τὴν διαφορὰν. [Sch. x. VI. 120.]

Το κατὰ πόδας. Ὅποτε οἱ προσκυνητοὶ νόμοι ἐκάλυσαν τοῖς πατρῶσι δικαίῳ τῆς ὑπεξουσιότητος προσπορίζεσθαι, εἴ τις^{υ)} ἐν τοῖς αὐτῶν παισὶ πάππος ἢ μύμη, προπαππος ἢ προμάμη ἐκ τῆς συγγενείας τῆς μητρικῆς ἐχόμενοι καθ' οἰονδήποτε τίτλον εἰσῆγαγον, καὶ τοῦτο ὁμοίως χρῆ φυλάττεσθαι, ἴνα, εἴτε^{ν)} ἢ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ τῷ^{ω)} ἐμαγκιστῶ, ἢ ὁ ἀνὴρ τῇ γυναικὶ τῇ ἐν ὑπεξουσιότητι τυγχάνουση καθ' οἰονδήποτε τίτλον ἢ δίκαιον εἰσῆγαγεν ἢ παρέπεμψε, τοῦτο τῷ πατρὶ μηδὲν προσπορισθῆ^{ι)} καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῷ ἐκείνου μόνον ὧτινι δικαίῳ κατηρέζη^{σ)} παραφυλάττεσθαι. [Sch. x. VI. 120.]

τὰ ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας κερδαινόμενα] Θαλελαίου. Σημειῶσαι τὸ ἡτόν τῆς διατάξεως γενικῶς γὰρ ἔχει, οἰωδῆποτε δικαίῳ. ὥστε ὅπωςδήποτε ἐὰν ἀρμόσῃ τινὲ ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας, τοῦτο οὐ παραπέμπεται. τελειότερον δὲ τὰ περὶ τούτου λέγει ἢ μετὰ ταῦτα διάταξις. [Sch. y. VI. 120.]

ζ'. "Ὅσα") πατὴρ πρὸ τῶν γάμων δίδωσιν ὑπὲρ παιδός, ἢ εἰς προῖκα ὑπὲρ θυγατρὸς παρέχει, ταῦτα λυομένων τῶν γάμων, ἐὰν τὸ σύμφωνον οὕτως συμβῆ, προσπορίζονται αὐτῷ, ἴνα μὴ οἱ πατέρες ἀκηροῦται γίνωνται εἰς τὸ παρέχειν ὑπὲρ τῶν παιδῶν. ὅσα δὲ ἔτιρα ἐκ τῆς γυναικὸς ἔλθωσιν εἰς τὸν ἄνδρα, ἢ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς εἰς τὴν γυναῖκα, τούτων τὴν χρῆσιν ἔχεται ὁ πατὴρ· τὴν δεσποτείαν δὲ ἔχεται τὸ ὑπεξουσίον πρόσωπον. ἐὰν δὲ ὁ πατὴρ μετὰ ταῦτα ἡβουλήθῃ²⁾ αὐτεξουσίον ποιῆσαι τὸ ὑπεξουσίον πρόσωπον, κατεχέτω ἐκ τούτων τῶν πραγμάτων, ὡςπερ καὶ^{α)} ἐκ τῶν μητρῶν εἰρήκαμεν, τὸ ἡμῖσιν τῆς χρήσεως.

ὅσα πατὴρ] Θεοδώρου. Οὔτε ὁ υἱὸς ἔχει τὴν δεσποτείαν τῆς ἐπιδοθείσης ὑπὲρ αὐτοῦ προγαμίας δωρεῆς παρὰ τοῦ πατρὸς, οὔτε ἡ θυγάτηρ ἔχει ὁμοίως τὴν δεσποτείαν τῆς ὑπὲρ αὐτῆς δοθείσης προικὸς παρὰ τοῦ πατρὸς, τοῦτο νόει, ἐφ' ὅσον ἐπὶ ὁ πατὴρ. ἐὰν γὰρ τελευτήσῃ, οὐκ ἀφαιρεῖται παρὰ τῶν παιδῶν τὰ δοθέντα παρὰ τοῦ πατρὸς ὑπὲρ αὐτῶν, κατὰ τὴν ιβ'. διατ. τοῦ λη. τίτ. τοῦ γ. βιβ. μὴ οὖν διέξῃ τὴν παροῦσαν διατάξιν ἐναντίαν· περὶ γὰρ ζῶντος διαλέγεται. ἀλλὰ μὲνῆσο τῆς θ'. διατ. τοῦ λβ. τίτ. τοῦ αὐτοῦ γ. βιβ. καὶ εἶπε, ὅτι, εἰ μὲν ἐπὶ ὁ ἀνὴρ καὶ συνίσταται ὁ γάμος, ἔχει τὴν δεσποτείαν τῆς προικὸς, κατὰ τὴν εἰρημένην θ'. διατ. τοῦ λβ. τίτ. τοῦ γ. βιβ. μάλιστα ἐὰν ἐστὶ διατετιμημένη, κατὰ τὴν α'. καὶ ε. καὶ ι. διατ. τοῦ ιβ. τίτ. καὶ τὴν α'. τοῦ ιγ. τίτ. τοῦ ε. βιβ. διατάξιν. εἰ δὲ ἀπέθανεν ὁ ἀνὴρ, ἢ ἀπλῶς ἐτέρω ελύθη ὁ γάμος, τότε ζῶν ὁ πατὴρ δεσπόζει τῶν ἐπιδοθέντων παρ' αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἰδίων παιδῶν κατὰ τὴν προκειμένην διατάξιν, μάλιστα εἰ εἰς ἑαυτὸν τὴν ἐπανύδουσαν γίνεσθαι συνεφώνησε, κατὰ τὴν ε. καὶ ζ. διατ. τοῦ

2) sive in priore matrimonio] Eiusdem. Hoc recte dixit. Nam in quibusdam aliis differunt qui secundas nuptias non contrahunt, ab his, qui contrahunt.

3) vel quibuslibet] Eiusdem. Hoc est, heredibus filiorum, vel aliis quibusdam.

V. Quomodo quae ex materna cognatione filiis in potestate constitutis competunt¹⁾, patribus non acquiruntur, ita etiam quae ex causa matrimonii lucrantur²⁾ filii, qui in potestate sunt, eis non acquiruntur, sed eorum dominium apud filios manet.

1) quemadmodum quae ex materna cognatione — competunt] Filii, qui in potestate sunt, proprietatem habent bonorum maternorum et eorum, quae ex causa matrimonii acquirunt. Ususfructum enim patri acquirunt. Similiter dicit Novella 22. et constitutio 3. et 4. huius tit. Memineris autem const. 11. tit. 59. libri huius 6. Nec te lateat them. 1. sequentis 2. const. Loquitur enim de his, quae filiis a patre data sunt, non de his, quae ex causa matrimonii lucrifacta sunt, iuxta ea, quae hic dicta sunt. Et nota differentiam.

Τὸ κατὰ πόδας. Cum venerandae leges vetuerint, patribus iure potestatis acquiri, si quid eorum filiis avus vel avia, proavus vel proavia ex materna cognatione venientes quocunque titulo contulerint, hoc quoque similiter oportet observari, ut, si quid uxor marito [non] emancipato, vel maritus uxori in potestate positae quocunque titulo vel iure contulerit sive transierit, hoc patri nullatenus acquiratur: atque ideo in eius tantum, cui delatum est, iure conservetur.

2) quae ex causa matrimonii lucrantur] Thalelaei. Nota textum constitutionis: generaliter enim dicit, quocunque iure. Itaque quomodocunque competierit alicui ex causa matrimonii, id non transmittitur. Plenius autem de his loquitur sequens constitutio.

VI. Quaecunque pater¹⁾ ante nuptias donat pro filio, vel pro filia in dotem dat, ea soluto matrimonio, si ita convenerit²⁾, ei acquiruntur, ne patres magis dubii fiant, quominus pro liberis aliquid praestent. Quaecunque autem alia ab uxore ad maritum pervenerint, aut a marito ad uxorem, eorum ususfructum pater habeat: proprietatem autem habeat persona in potestate constituta. Sin autem postea pater personam, quae in potestate est, sui iuris facere voluerit, ex his bonis, sicut et de maternis diximus³⁾, dimidiam ususfructus obtineat.

1) quaecunque pater] Theodori. Neque filius habet dominium donationis ante nuptias pro ipso a patre datae, neque itidem filia dominium habet dotis pro ipsa a patre datae. Hoc intellige, quamdiu vivit pater. Si enim decesserit, non auferuntur filiis, quae pro ipsa a patre datae sunt, secundum const. 12. tit. 38. lib. 3. Ne igitur hanc constitutionem habeas contrariam: nam de vivo loquitur. Sed memineris const. 9. tit. 32. eiusdem 3. lib. et dicas, si quidem vivit maritus, et constat matrimonium, dotis dominium eum habere, secundum dictam 9. const. tit. 32. lib. 3. maxime, si aestimata sit, secundum const. 1. 5. et 10. tit. 12. et const. 1. tit. 13. lib. 5. Sin autem maritus decesserit, aut, ut summam dicam, aliter matrimonium sit solum, tunc pater superstes dominium habet eorum, quae ab ipso pro filiis suis datae sunt, secundum hanc constitutionem, maxime, si ea sibi reddi pactus sit, iuxta const. 6. et 7. dicti 12. tit. libri 5. Sed alia ratione, quia mortuo

1) I. I. C. h. t. legitur in Syn. p. 108. u) Lege εἴ τι, si quid. Nam εἴ τις, si quis, non aptum est, et textui Codicis contrarium. v) Lege εἴ τι, si quid. Eἴτε est sive. w) Adde μὴ post τῷ, marito non emancipato. x) Verba sic transpone, ἔτινι κατηρέζηθῃ, δικαίῳ. y) L. 2. C. h. t. legitur in Syn. p. 408. z) Syn. ἐβουλήθη. a) καὶ deest in Syn.

αρχθέντος ἰβ'. τίτ. τοῦ ε'. βιβλίου. ἀλλὰ ἑτέρω λόγῳ, ὅτι τελευτῶντος λοιπὸν αὐτοῦ τοῦ πατρὸς οὐκ ἀφαιροῦνται τὰ κληρονομήματα παρὰ τῶν λαβόντων αὐτὰ παίδων, εἰ μὴ ἅπασι τοῖς κέρδους καὶ μέρος τῆς οὐσίας τοῦ κοινῶν γονέως οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἀδελφοὶ συνεισφέρουσιν, κατὰ τὴν προαναγγελλομένην ἰβ'. διατ. τοῦ λη'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλ. σημειῶσαι οὖν τὴν ἀφορὰν. [Sch. z. VI. 120. sq.]

Τὸ κατὰ πόδας. Τῆς νεαρᾶς διατάξεως τὸ κεφάλαιον διακελευστικῶς ἔρμηνείας φεραζόμενον, ἵνα, ὅσα δια τῶν πατρῶν ἢ ἐγγόνων, ἢ προεγγόνων, ἢ θυγατέρων, ἢ ἐγγόνων θυγατέρων, ἢ προεγγόνων θυγατέρων, κἄν τὰ μάλιστα ὑπεξουσίαιοι δωρεῶν, μηδαμῶς προσπορίζεσθαι ἐφημεριάζομεθα ἐκ τοῦ ἀνδρὸς τῆς γυναίκος οἰωδῆποτε τίτλω κατενεχθέντα ἢ κατὰ ἐσχάτην ἕλθειν παρπεμφθέντα, μηδὲ εἰς τοῦτο ἀντικειν νομιζέται, ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς δεδομένον πρὸ τῶν γάμων ἢ δωρεῶν ἐνεκεν ὑπὲρ ἐνὸς τῶν μνημονευθέντων προσώπων παραθεθέν ἢ, ἵνα μηδαμῶς πρὸς αὐτόν, ἐὰν ἡ τύχη ἐνέγκῃ, οὐστρέψῃ. προνοητέον γὰρ, ἵνα μὴ ταύτης ἐμβληθείσης δειλίαις ἢ τῶν πατέρων ἢ περὶ τοὺς παῖδας φιλοτιμία θραδύνη, ἀλλ' ἵνα τούτων τῶ δικαίω τῆς ὑπεξουσιότητος τοῦ πατρὸς ὑποστρέφοντων, τὰ λοιπὰ, ὅσα ἐκ τῆς ἰδιότητος ἀποστάσεως τοῦ συζύγου εἰς τὸν περιόντου ἤλθον, κἄν τὰ μάλιστα αὐτὸς ὑπεξουσίαιοι εἴη, τοῦ οὐσοφρουκτοῦ τοῖς πατρῶσι ἀφορίζομένου, ἢ δεσποτεία ἐκείνῳ, ὅστις ἀπὸ τοῦ συζύγου, ἢ ἰσῆς ἠξιώθη, φυλακθῆ τοῦ πατρὸς ὑπὲρ τῆς εὐεργεσίας τῆς ἐμαγκυπαιονος, ἐὰν ἠβουλήθη, ὡς ἐπὶ τῶν μητρῶν πραγμάτων ἢ τῶν δι' αὐτῆς εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον ὁμιλῶν, τὸ ἐπαθλον μέλλοντος. [Sch. z. VI. 121.]

Θαλελαίου. Ἐπισημῶς τὰ ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας εἶπε μὴ προσπορίζεσθαι τοῖς γονεῦσιν, εἰκότως ἐδόκει λέγειν, ἵνα, κἄν αὐτὸν ἐγένοντο, μὴ προσπορίζονται. τοῦτο δὲ ἀναίρουσα ἢ ἰσχυρίζεται, ὅτι, ὅσα αὐτοῖς δωρεῶν, ταῦτα αὐτοῖς προσπορίζεσθαι. [Sch. z. VI. 121.]

Ἐὰν τὸ σύμφωνον οὕτως συμβῆ] Τοῦ αὐτοῦ. Πολυεπίσημον ἔστι, ἵνα, ἐὰν ὁ ἀνὴρ ἐν τῷ γάμῳ τελευτήσῃ, ἡμῖν τῆς προγαμικῆς δωρεῶν ἐλθῆ πρὸς τὴν γυναῖκα, συμβῆ αὐτὸν προτελευτήσαι. τοῦτο οὖν ἀναίρει, ἐὰν ἡ ἡμετέρα γυνὴ. [Sch. a. VI. 121. sq.]

ὡς περὶ καὶ ἐκ τῶν μητρῶν εἰρηκάμεν] Τοῦ αὐτοῦ. Περὶ τοῦ ἡμισσεως λέγει τοῦ οὐσοφρουκτοῦ ἀπομεινῶτος παρὰ τῷ πατρὶ, ἤρκα ποιῆ τὸν υἱὸν ἐμαγκυπαιον. a. b. VI. 122.]

ζ. "Οσοι) ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας κερδαίνουσιν οἱ υἱοὶ αὐτῶν, ταῦτα τελευτῶντων αὐτῶν ἐπὶ παισὶ, ἢ παισὶν αὐτῶν ἀρμόζουσι, καὶ οὐδὲ προσπορίζονται ἐξ αὐτῶν τοῖς πάπποις, τοῦτέστι, τοῖς πατράσι τελευτησάντων. ἐὰν δὲ τελευτήσωσιν ἐπὶ πατρὶ πάππῳ, ὁ πατὴρ αὐτῶν τοῦ πάππου προτιμᾶται, αὐτὸς τὰ μητρῶν αὐτῶν, καὶ τὰ ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας κέρδη κληρονομεῖ) τῆς χορήσεως καὶ ἐν τούτοις ἢ θείμασι τῷ πάππῳ ἐν ὅσῳ περιέσται φυλαττομένης.

Ἐὰν ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας] Τὸ κατὰ πόδας. Ὅπερ ὁμοίως τοῖς προτέρως περιέχεται, μηδὲ ἀπὸ τῆς θυγατρὸς, ἢ ἡμῶν ὑπεξουσία ἐστὶ, τὴν πρὸ γάμου δωρεῶν προσπορίζεται τῷ πατρὶ, μῆτε) παρὰ τοῦ υἱοῦ τὴν προίκα, τούτου κληθέντος βεβαιούμεν, ἵνα τελευτησάντων αὐτῶν εἴη ὑπεξουσίαι τῶν πατέρων, ἐὰν παίδων ὑπόντων τελευτήσωσιν, εἰς τοὺς πατέρας δικαίω πεκουλίον παρπεμφθῶσι, μῆτε τῶν ἐγγόνων τῷ πάππῳ ὀφείλονται) προσπορισθῆναι. δὲ ὁ αὐτὸς ἐγγονος περιόντων τοῦτο μὲν τοῦ πατρὸς, οὐδὲ καὶ πάππου πρὸς πατρός, τὴν ἡμέραν τὴν ἰδίαν λεγόμενην χωρὶς παίδων, ὑπεξέλθῃ) ἢ δεσποτεία τούτων, ἢ εἰς αὐτὸν ἐκ τῆς μητρὸς, ἢ ἐκ τῆς συγγενείας αἰτίας ἤλθον, μὴ εἰς τὸν πάππον, ἀλλ' εἰς τὸν πατέρα αὐτῶν ἐλθῆ, τοῦ οὐσοφρουκτοῦ καὶ ἐν τούτοις τοῖς θείμασι τῷ πάππῳ ἐννοήσον περιόντι φυλαττομένου). [Sch. c. VI. 122.]

καὶ οὐδὲ προσπορίζονται ἐξ αὐτῶν τοῖς πάπ-

patre ipso data filiis, qui ea acceperunt, non auferuntur, nisi tantum lucrum et partem bonorum patris communis ceteri eorum fratres conferunt, secundum superlatam 12. const. tit. 38. lib. 3. Nota ergo differentiam.

Τὸ κατὰ πόδας. Constitutionis novae capitulum clariore interpretatione sancimus, ut quae per filios aut nepotes, aut pronepotes, aut filias, aut neptes, aut proneptes, quamvis in potestate sint, minime acquiri decrevimus a marito vel uxore quocunque titulo collata, sive ultima transmissa voluntate, nullus ad id pertinere existimet, quod ab ipso parente datum ante nuptias, vel donationis causa pro una ex memoratis personis praestitum fuerat, ut minime ad eum, si casus tulerit, revertatur. Prospiciendum est enim, ne hac iniecta formidine circa liberos munificentia retardetur, sed ut his potestatis iure ad parentes reversis, ceterorum, quae ex substantia speciali coniugis ad superstitem devenerant, quamvis ipse in potestate sit, usufructu parentibus deputato, dominium ei, qui vel quae a coniuge meruit, reservetur: parente propter emancipationis beneficium, si voluerit, sicuti in maternis rebus vel his, quae per ipsam ad eandem veniunt personam, praemium habituro.

Thalelaei. Quoniam quae acquiruntur ex causa matrimonii, dixit parentibus non acquiri, merito dixisse videbatur, licet ipsorum fuerint, non acquiri. Hoc autem tollens constitutio dicit: Quaecunque eis dedimus, ea ipsis acquiruntur.

2) si ita convenerit] Eiusdem. Plerumque conveniunt, ut, si maritus in matrimonio decesserit, dimidia donationis ante nuptias veniat ad uxorem, licet evenerit, ut ipse prior decedat. Hoc ergo tollit, si casus tulerit.

3) sicut et de maternis diximus] Eiusdem. Loquitur de dimidia ususfructus remanente apud patrem, cum filium emancipaverit.

VII. Quaecunque ex causa matrimonii 1) lucrantur qui in potestate sunt, ea, si ipsi liberis relictis moriantur, liberis eorum competunt, nec per eos acquiruntur avis 2), hoc est, patribus defunctorum. Sin autem relicto patre et avo decesserint, pater eorum avo praefertur, et ipse in materna bona eorum succedit, et in lucra, quae ex causa nuptiali obvenierunt 3): usufructu et in his casibus avo, quamdiu superstes est, reservando.

1) quaecunque ex causa matrimonii] Τὸ κατὰ πόδας. Quod scitis prioribus continetur, nec a filia, quae in potestate est, donationem ante nuptias patri, nec a filio dotem acquiri, eo addito confirmamus, ut defunctis his adhuc in potestate patris, si liberis extantibus moriantur, ad liberos eorum eadem res iure hereditatis, non ad patres iure peculii transmittantur, nec per nepotes avo acquirendae. Sin autem idem nepos superstitibus tam patre, quam avo paterno diem suum sine liberis obierit, eorum dominium, quae ad ipsum ex matre vel ab eius cognatione pervenerint, non ad avum, sed ad patrem eorum perveniat, usufructu et in his casibus avo scilicet superstiti reservando.

2) nec per eos acquiruntur avis] Thalelaei.

b) Lege φανερωτέρας. Fabr. φανώτας. c) Fabr. ἡ. d) Fabr. πατρῶν (sic). e) Lege τῶν λοιπῶν auctoritate textus. f) Adde ἔχειν. g) Sic legendum pro προσπορίζεται, quod habet Fabr. h) Lege συνεφώνησαν. i) L. 3. C. h. t. lur in Syn. p. 408. sq. k) Hactenus Basilica Fabroti. Reliqua, quae fini L. 3. C. h. t. respondent, exhibentur e Syn. lege μηδὲ. m) Lego ὀφείλοντα. Fabr. ὀφείλονται. n) Omittite vocem ὑπεξέλθῃ. o) Fabr. φυλαττόμενον.

το ις] Θαλελαίου. Οἱ παῖδες αὐτῶν ἔγγονοί εἰσι τοῦ πά-
του, καὶ ὅσα οἱ πατέρες αὐτῶν οὐ προσπορίζον, ταῦτα οὐδὲ
αὐτοὶ προσπορίζουσιν. [Sch. d. VI. 122.]

καὶ τὰ ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας κέρδη] Τοῦ αὐτοῦ.
Ἐπειδὴ τὰ ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας κέρδη τοῖς μητροῖς ἐοικωσιν,
εἰκότως ἐνταῦθα τὰ περὶ μητρῶν ἐκατονσίην, ἵνα ἐκ τούτων
δυνάμεθα γ) γνῶναι τὸ κρατοῦν ἐπὶ τῶν πραγμάτων τῶν ἀπὸ
γαμικῆς αἰτίας κερδαινομένων. [Sch. e. VI. 122.]

η'. 9) Γυνή¹⁾ τις κερδαινοῦσα ἀπὸ μνηστῆρος
ἔλεγεν, ὅτι ἐν πολλοῖς ὁ μνηστὴρ ἄνδρα μιμεῖται,
καὶ ὀφείλουσι τὰ ἐξ αὐτοῦ κέρδη ἀπροσπόριστα εἶναι.
Ἄντιθετὸ δὲ αὐτῇ²⁾, ὅτι ἡ διάταξις ἀνδρὸς μέμνη-
ται ἰδικῶς καὶ γυναικός. καὶ πρὸς τοῦτο ἀντιγρά-
φουσα ἡ διάταξις λέγει, ὅτι καὶ τὰ ἀπὸ μνηστῆρος
ἢ μνηστῆς κέρδη, ὡς περὶ τὰ ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας, οὐ
προσπορίζονται.

γυνή τις κερδαινοῦσα ἀπὸ μνηστῆρος] Θεοδώ-
ρου. Ἐχέτωσαν οἱ ὑπεξούσιοι παῖδες ἀπροσπόριστα τὰ ἀπὸ
μνηστῶν³⁾ ἢ μνηστῶν κερδαινομένα αὐτοῖς. [Sch. f. VI. 122.]

Τὸ κατὰ πόδας. Οὐ χωρὶς λογισμοῦ περὶ τοῦ πράγμα-
τος, ὅπερ μεταξὺ οἰκοδοσίου, ἧς ἡ ὑμετέρα⁴⁾ ἀναφορά
μεινῆται, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς⁵⁾ τοῦ ὁμοπατρίου, εἶγε⁶⁾
τὸ σὺν⁷⁾ μεγεθος, διαφορῶν νόμων ἐξ ἑκατέρου μέρους
προσενεχθέντων, τὴν ἡμετέραν ἐπίστευσεν⁸⁾ ἐρωτητῶν εἶναι
φιλανθρωπῶν, ὅποτε ἡ γυνὴ διαφορῶν νόμων ἀγνωσθεῖ
τὸν αὐτὸν νοεῖσθαι ἄνδρα καὶ μνηστῆρα ἐπερίεδο ἀπο-
δεῖξαι, ὁ δὲ ἀδελφὸς τὸ τοῦ ἀνδρὸς ὄνομα ἐκείνῳ μόνον,
ὅστις γάμους συνήλαξεν⁹⁾, τῇ ἀναγνώσει τῆς διατάξεως τῶν
θεῶν ἀνωθεν βασιλείων, Θεοδοσίου καὶ Βαλεντιμιανοῦ, ἐν ἧ
διηγήρεται, ὅτι, εἴ τι ὁ ἀνὴρ ἢ ἡ γυνὴ ὑπεξούσιοι ὄντες ἀμοι-
βαδῶν ἐαυτοῖς καταλείψωσι, μὴ τῷ πατρὶ προσπορίζεσθαι,
ἀλλ' ἡ¹⁰⁾ τὰ δίκαια αὐτῶν ἀπομένειν. ἀντιθέτικον¹¹⁾ μάλιστα
οὖν τῇ σημασίᾳ τοῦ ὀνόματος ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ, μετὰ τὸ
ἀρχεθῆναι τὸν γάμον νοεῖσθαι, ἐξ οὗ δηλαδὴ εἰσπρέθη ἡ
ἀμφιβολία· ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ ἀκόλουθόν ἐστι, τὰς ἀμφιβο-
λίαις καὶ ταῖς τῶν νόμων διαφοραῖς σχαζούσας¹²⁾ δίκας φι-
λαγάθως ἐρμηνεύειν, καὶ τῇ τοῦ φυσικοῦ δικαίου συμμετρίᾳ
συγκρίνουσι¹³⁾, οὐ γίνεται ἡμῶν ὄρκος, καὶ ἐν τῷ παρόντι
πράγματι, περὶ οὗ ἡ σὴ¹⁴⁾ ὑπεροχὴ ἀνήγαγεν, Ιουλιανοῦ
τοσαύτης ὑπολήψεως ἀνδράπου καὶ λογιωτάτου νομίμου¹⁵⁾
γνώμην μεταδώξαι, ὅστις, ὅτε¹⁶⁾ περὶ δοταλίου κτήματος ζη-
τήσεως προκειμένης τὸ αὐτὸ δίκαιον καὶ περὶ γυναικός, καὶ
περὶ μνηστῆς φυλάττειν¹⁷⁾ ἐνόμισε, κἂν τὰ μάλιστα ὁ νόμος ὁ
Ιουλιος περὶ γυναικός μόνον διαλέγεται. ὅτινι λόγῳ καὶ ἡμεῖς
τοῦτο μὲν τὴν πρὸ γάμου δωρεάν, τοῦτο δὲ καὶ τὴν κληρονο-
μίαν, ἣν ὁ μνημονευθεὶς μνηστὴρ τὴν ἰδίαν μνηστῆρ κερδαί-
νειν ἠβουλήθη, μὴ προσπορίζεσθαι τῷ πατρὶ, ἀλλ' εἰς αὐτὴν
φέρεσθαι φιλαγάθον εἶναι ἐθεωρήσαμεν. [Sch. f. VI. 122. sq.]

ὁ δὲ ἀδελφός] Θαλελαίου. Ὁ ἀδελφὸς ἔλεγεν, ὅτι
προσπορίσθησαν τὰ πράγματα τῷ πατρὶ, καὶ τελευτήσαντος
αὐτοῦ τοῖς δύο διαφέρει. [Sch. *. ad τὸ κατὰ πόδας. VI. 123.]

σχαζούσας δίκας φιλαγάθως ἐρμηνεύειν] Τοῦ
αὐτοῦ. Τοῦτο καὶ ἐν τοῖς πρώτοις λέγει, ὅτι δεῖ τοὺς νόμους
φιλαγάθως ἐρμηνεύειν. [Sch. *. ad τὸ κατὰ πόδας. VI. 123.]

ὅστις ὅτε περὶ δοταλίου κτήματος ζητήσεως
προκειμένης] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐγνωμένον ἐν τοῖς μονοβιβλίοις,
ὅτι ἀνὴρ τὸ προικῶν κτῆμα οὐ δύναται ἐκποιεῖν. ἐξητέτω
οὖν, εἴ ἂν ὁ μνηστὴρ τὸ παρὰ τῆς μνηστῆς δωθέν αὐτῷ
κτῆμα λόγῳ προικός δύναται ἐκποιεῖν. καὶ εἶπεν Ιουλιανός,
ὅτι οὐ δύναται. [Sch. *. ad τὸ κατὰ πόδας. VI. 123.]

9'. Τὸ κατὰ πόδας. Ἐπειδὴ χρὴ τὴν ὁμοίαν
πρόνοιαν τοῦτο μὲν τοῖς πατράσι, τοῦτο δὲ καὶ τοῖς

p) Lege δυνάμεθα. q) I. 4. C. h. t. praetermissa est in Basil. r) I. 5. C. h. t. legitur in Syn. p. 409. s) Syn. addit ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς ὁ ὁμοπατρίος. t) Malim μνηστῆρων propter sequens μνηστῶν. u) Sic necessario legendum. Fabr. ἡμετέρα. v) Legendum αὐτῆς. Fabr. αὐτοῦ. w) Dele antea interpunctionem et pro εἶγε lege ἐγένετο vel simile quid. x) Fabr. τόσον. y) Sic legendum. Fabr. ἐπίστευσαν. z) Fabr. συνήλαξεν (sic). a) Lege ἀλλ' εἰς. b) Sic locum constituit, ut cum textu latino conveniat: ἀπομένειν, ἐπιτέθειται. κἂν τὰ μάλιστα — νοεῖται, ἐξ οὗ — ἡ ἀμφιβολία· ἀλλ' ὅμως κ. τ. λ. Sic etiam verti. Nam locus uti nunc est in Basil. nullum praebet sensum. c) Lege ἀμφιβόλους. d) Malim σαζούσας. e) Lege συγκρίνουσι. f) Sic lego pro σὺν, quod habet Fabr. g) Lege νομικῶν. h) Delendum ὅτι. i) Lege φυλάττεισθαι.

Filii eorum sunt nepotes avi, et quae patres eorum non acquirebant, ea neque ipsi acquirunt.

3) et lucra, quae ex causa nuptiali obve-
nerunt] Eiusdem. Quoniam lucra, quae ex causa
nuptiali proveniunt, similia sunt maternis, merito de
bonis maternis regulam constituit, ut ex his possimus
cognoscere, quod obtinet in rebus, quae ex causa
nuptiali lucro cedunt.

VIII. Mulier quaedam, quae a sponso lucrum fa-
ciebat¹⁾, dicebat, sponsum in multis imitari mari-
tum, et lucra ab eo profecta patribus acquiri non
debere. Ei autem opponebatur, constitutionem spe-
cialiter mariti et uxoris mentionem fecisse. Et ad
hoc rescribens constitutio dicit, etiam lucra a sponso
sponsave profecta, sicut lucra ex causa nuptiali ac-
quisita, patri non acquiri.

1) mulier quaedam, quae a sponso lucrum
faciebat] Theodori. Liberi in potestate constituti
lucra a sponsis acquisita ita habeant, ut patribus non
acquirantur.

Τὸ κατὰ πόδας. Non sine ratione de negotio, quod
inter matremfamilias, cuius vestra suggestio meminit,
et fratrem eius consanguineum vertebatur, magnitudo
tua, diversis legibus ex utraque parte prolatis, nostram
credidit consulendam esse clementiam, cum mulier di-
versis iuris lectionibus eundem intelligi maritum et
sponsum niteretur probare: frater autem²⁾ mariti no-
men illi soli, qui nuptias contraxisset, recitatione con-
stitutionis divorum retro Principum Theodosii et Va-
lentiniani, qua cavetur, quicquid maritus vel uxor in
potestate constituti invicem sibi reliquerint, non patri
acquiri, sed in eorum iure manere, imponi. Quamvis
ergo significatione nominis maritus et uxor post coe-
ptum matrimonium intelligatur, ex quo videlicet in-
ducta est dubietas: attamen, quia consequens est, am-
biguas atque legum diversitatibus titubantes causas
benigne interpretari³⁾, et naturalis iuris moderamine
temperare, non piget nos in praesenti quoque negotio,
de quo sublimitas tua suggestit, Iuliani tantae existi-
mationis viri et disertissimi iuris periti sententiam se-
qui, qui [cum] de dotali praedio quaestione propo-
sita⁴⁾, idem ius tam de uxore, quam de sponsa obser-
vari arbitratus est, licet lex Julia de uxore tantum
loquatur. Qua ratione et nos tam donationem ante
nuptias, quam hereditatem, quam memoratus sponso
sponsam suam lucrari voluit, non acquiri patri, sed ad
eam pervenire benignum esse perspeximus.

*] frater autem] Thalelaei. Dicebat frater, res
patri acquisitas esse, et eo defuncto ad utrosque per-
tinere.

*] titubantes causas benigne interpretari]
Eiusdem. Hoc etiam dicitur in parte prima Digesto-
rum, leges benigne esse interpretandas.

*] qui de dotali praedio quaestione propo-
sita] Eiusdem. Legimus in libris singularibus,
maritum praedium dotale alienare non posse. Quaere-
batur ergo, an sponsus a sponsa datum sibi dotis causa
praedium posset alienare. Et dixit Iulianus, non posse.

IX. Τὸ κατὰ πόδας. Cum oportet¹⁾ similem
providentiam tam patribus, quam liberis deferri, in-

καὶ οὐκ ἐπιτρέψασθαι, ἐφ' ὅμοιον παραφυλακῆ πολλὰ εἶναι πράγματα, ὑπερ' ἐξω-
 τεν εἰς τοὺς ὑπεξουσίους καταφέρονται, καὶ οὐδαμῶς
 οἷς πατράσι προσπορίζονται· ὃν τρόπον ἐπὶ μητρύων
 πραγμάτων, ἢ ἄτινα ἀπὸ γαμικοῦ κέρδους εἰς αὐτοὺς
 εἴρονται, οὕτως καὶ ἐπ' ἐκείνων, ἄτινα ἐξ ἄλλων
 ἰσχυρῶν τοῖς ὑπεξουσίοις προσπορίζονται, ὅτι δὲν εἰς ἀγα-
 θὸν προσδιορισμὸν. εἴ^κ) τις τοίνυν ὑπεξούσιος ἢ ἐν
 τῷ ἰδίῳ πατρὸς, ἢ ἐν τῷ τῷ πάππου^λ) ὑπεξου-
 σίτητι τυγχάνων, τίποτε ἑαυτῷ προσεκτήσατο, μὴ
 ἐκ τῆς ὑποστάσεως^μ) οὕτως ὑπεξούσιος ἐστίν, ἀλλ'
 ἐκ ἄλλων οἰωνοῦσιν αἰτιῶν, αἵτινες ἀπὸ φιλοτιμίας
 τῆς τύχης ἢ ἀπὸ καμάτων ἰδίων εἰς αὐτὸν φέρον-
 ται, ταῦτα τοῖς ἰδίοις γονεῦσιν οὐκ εἰς ὀλοκλήρον,
 ἀλλ' ἐπὶ τὸ παλαιὸν ἦν, θεσπιζόμεν^ν)· ἀλλ' ἕως μόνης
 τῆς χρήσεως προσπορίζεται^ο). καὶ τούτων ἢ μὲν χρῆ-
 σις παρὰ τῷ πατρὶ ἢ τῷ πάππῳ, ὡς ἐν τῇ ὑπεξου-
 σίτητι ἐστίν, διαμενέτω· ἢ δεσποτεία δὲ τοῖς ὑπεξου-
 σίοις ἐμπειλήχθω, κατὰ μίμησιν τοῦτο μὲν τῶν μη-
 τρῶν πραγμάτων, τοῦτο δὲ καὶ τῶν ἀπὸ γαμικῆς
 τύχης τοῖς ὑπεξουσίοις προσποριζόμενων πραγμάτων.
 ὡς γὰρ καὶ τῷ πατρὶ οὐδεμίᾳ μείωσις ἐπιφέρεται
 ἐν χρῆσιν τῶν πραγμάτων κεκτημένῳ, καὶ οἱ παῖδες
 οὐκ ἐπιτρέψουσιν, ἀλλ' ἐξ ἰδίων καμάτων αὐτοῖς κτη-
 νήσονται εἰσὶν, εἰς ἄλλους μεταφερόμενα φερόντες,
 εἰς ἐξωτικούς, ἢ εἰς ἄλλους ἀδελφοὺς ἰδίους, ἢ ἐπὶ
 ἄβουλοισιν πολλοῖς εἶναι δοκεῖ· ὑπεξουσιότητων^ρ)
 στρατιωτικῶν πεκουλίων, ὧν οὐδὲ τῆν χρῆσιν
 οὐκ ἐπιτρέψουσιν οἱ πατέρες ἢ πάπποι, ἢ πρόπαπποι ἔχειν οἱ πα-
 τριοὶ^σ) συγχωροῦσιν. ἐν τούτοις^τ) γὰρ οὐδὲν καινί-
 σθαι, ἀλλὰ τὰ παλαιὰ ἄδικτα^σ) φυλάττομεν^ε), τού-
 τῳ^υ) αὐτοῦ παραφυλακτομένου καὶ ἐν τούτοις τοῖς
 πεκουλίοις, ἄτινα οἰονεῖ στρατιωτικά εἶσι, κατὰ μί-
 μωσιν τοῦ στρατιωτικοῦ πεκουλίου^υ) μὴ μὲντοι
 ἐπιτρέψουσιν οἱ ὑπεξούσιοι, κατὰ τῶν πραγμάτων τοῦ
 πατρὸς ζωῆτος ἐπὶ ἢ καὶ τελευτήσαντος ἐπιτρέψουσιν τολ-
 μήσουσιν, μηδὲ λογοθέσιον αὐτοῖς περὶ τῆς διοική-
 σεως ἐπιτρέψουσιν· ἀλλὰ μόνον τῆς ἐκποιήσεως ἢ τοῖς
 ἐπιδοθέντων ἰδίων ὀνόματι τοῖς πατράσιν ἀρνηθεί-
 σις, τῶν πραγμάτων ἐχέτω ὁ πατὴρ τελείαν ἐξου-
 σίαν τοῦ^ω) κερῆσθαι καὶ ἀπολαύειν αὐτῶν τῶν
 πραγμάτων, ἄτινα διὰ τῶν ὑπεξουσίων κατὰ τὸν
 ἡμέτερον τρόπον προσπορίζονται· καὶ ἢ διοικήσεις
 τῶν εἴη παντελῶς ἀτιμώρητος, καὶ μηδενὶ τρόπῳ
 ἐπιτρέψει ὁ ὑπεξούσιος ἢ ἢ ὑπεξουσία θυγάτηρ, ἢ τὰ
 ἐξῆς πρόσωπα κληθεῖν αὐτὴν, οὕτως εἰσὶν ὑπεξου-
 σίαι, τὰ αὐτὰ πράγματα κατέχειν, ἢ ὡς βούλεται,
 κατεῖν. εἰ δὲ τοῦτο ποιήσῃ, ἢ πατρικὴ ἐξουσία
 αὐτῶν γυμναστίᾳ ἐστίν· ἀλλ' ἐχέτω^κ) ὁ πατὴρ
 τὰ ἄλλα πράγματα, ὑπερ' ἀνωτέρω ἡριδμήσα-
 τος, τελειοτάτην^λ) ἐξουσίαν τοῦ κερῆσθαι καὶ ἀπο-
 λαύειν καὶ διοικεῖν τὰ πράγματα, τὰ^μ) κατὰ τὸν
 ἡμέτερον τρόπον κτηθέντα. καὶ εἴ τι ἀπὸ τῆς χρῆ-
 σεως αὐτῶν ὁ πατὴρ ἢ ὁ πάππος, ἢ ὁ πρόπαππος
 ἀγαθῆ, ἐχέτω ἐξουσίαν, ὃν τρόπον ἐπιθυμῆι, τοῦτο
 κτηθέντα καὶ εἰς ἄλλους κληρονόμους παραπέμπειν·

venimus autem in veteris iuris observatione multa
 esse res, quae extrinsecus ad filiosfamilias deferuntur,
 et minime patribus acquiruntur: quemadmodum in
 maternis bonis, vel quae ex maritali lucro ad eos
 perveniunt, ita et in his, quae ex aliis causis²⁾
 filiisfamilias acquiruntur, certam introducimus defini-
 tionem. Si quis itaque filiusfamilias vel patris sui
 vel avi in potestate constitutus aliquid sibi acqui-
 siverit, non ex eius substantia, cuius in potestate sit,
 sed ab aliis quibuscunque causis³⁾, quae ex liberali-
 tate fortunae vel ex laboribus suis ad eum perveniant,
 ea suis parentibus non in plenum, sicut antea fuerat
 sancitum, sed usque ad usumfructum solum acquirat.
 Et eorum ususfructus quidem apud patrem vel avum,
 quorum in potestate sit, permaneat: dominium au-
 tem filiisfamilias inhaereat, ad exemplum tam mater-
 narum rerum, quam ex nuptiali causa filiisfamilias
 acquisitarum rerum. Sic enim et parenti nihil deroga-
 bitur ususfructum rerum possidenti, et filii non
 lugebunt, quae ex suis laboribus sibi possessa sunt,
 ad alios transferenda adspicientes, vel ad extraneos,
 vel ad alios fratres suos, quod etiam gravius multis
 esse videtur⁴⁾: exceptis castrensibus pecuniis, quo-
 rum nec ususfructum patrem vel avum, vel proavum
 habere veteres leges concedunt. In his enim nihil
 innovamus, sed vetera intacta servamus, eodem ob-
 servando etiam in his pecuniis, quae quasi castrensia
 servantur, ad instar castrensium pecuniarum⁵⁾. Non autem hy-
 pothecam filiisfamilias adversus res patris viventis ad-
 huc seu iam mortui sperare audeant, nec ratiocinia
 ei super administratione inferre: sed tantummodo
 alienatione vel hypotheca suo nomine patribus dene-
 gata, rerum habeat parens plenam potestatem, uti
 fruique his rebus, quae per filiosfamilias secundum
 praedictum modum acquiruntur: et gubernatio earum
 sit penitus impunita, et nullo modo audebit filius-
 familias vel filia, vel deinceps personae vetare eum,
 in cuius potestate sunt, easdem res tenere, aut, quo-
 modo velit, gubernare. Sed si hoc fecerint, patria
 potestas in eos exercenda est⁶⁾: sed habeat pater
 vel aliae personae, quas superius enumeravimus, ple-
 nissimam potestatem uti frui gubernareque res prae-
 dicto modo acquisitas. Et si quid ex usu earum pater
 vel avus, vel proavus collegerit, habeat licentiam,
 quemadmodum cupit, hoc disponere et in alios here-
 des transmittere: vel si ex earum rerum fructibus res
 mobiles vel immobiles, vel se moventes comparaverit,
 eas etiam, quomodo voluerit, habeat et transmittat,
 et in alios transferat, sive extraneos, sive liberos
 suos, seu quamlibet personam. Sin autem res sibi
 memorato modo acquisitas parens noluerit retinere,
 sed apud filium aut filiam, vel deinceps personas
 reliquerit, nullam post obitum eius licentiam ha-
 beant⁷⁾ heredes alii patris vel avi, vel proavi, earum
 ususfructum, vel quod ex hoc ad filiosfamilias per-
 venit, utpote patri debitum sibi vindicare: sed quasi

κ) Inde a verbis εἴ τις ὑπεξούσιος omiſsa voce τοίνυν I. 6. C. h. t. legitur in Syn. p. 409. λ) Syn. ἢ ἐν τῇ τοῦ
 πάππου addit. μ) Addendum videtur τούτου. Ceterum Syn. habet ἀποκαταστάσεως. Leuncl. in marg. ὑποστάσεως.
 ν) pergit: τῆς δεσποτείας ἐν αὐτῷ διαμενοῦσας κατὰ μίμησιν τῶν μητρῶν πραγμάτων, καὶ τῶν ἀπὸ γαμικῆς δωρεῆς
 ὑπεξουσίους προσποριζόμενων. Sequentia usque ad verba εἶναι δοκεῖ desunt in Syn. ρ) Inde a voce ὑπεξουσιότητων
 us incipit Syn. σ) Adde νόμοι cum Leuncl. in marg. Synopsios. τ) Syn. τούτω. θ) Sic melius Syn. quam Fabr. qui
 εἰ ἰδία. ι) Syn. παραφυλάττομεν. κ) Syn. τοῦ. λ) Hactenus Syn. quae sequentia usque ad verba γυμναστίᾳ
 οmittit. μ) τοῦ deest in Syn. ν) Inde a verbo ἐχέτω rursus incipit Syn. ξ) Fabr. τελειοτάτην (sic). Syn.
 ιοτάτην. α) τὰ deest in Syn.

ἢ ἐὰν ἐκ τῶν καρπῶν τούτων τῶν πραγμάτων κινητῶν ἢ ἀκίνητα, ἢ αὐτοκίνητα κτήσεται, καὶ ταῦτα, ὡς τὸν τρόπον βουληθῆ, ἔχεται καὶ παραπεμπέτω, καὶ εἰς ἄλλους μεταφερέτω, εἴτε ἑστικούς^{b)}, εἴτε παῖδας ἰδίους, εἴτε οἰονδήποτε πρόσωπον^{c)}. ἐὰν δὲ τὰ πράγματα τὰ ἐαυτῷ κατὰ τὸν μνημονευθέντα τρόπον κτηθέντα ὁ πατὴρ οὐ βουληθῆ κατέχειν, ἀλλὰ παρὰ τῷ υἱῷ ἢ θυγατρὶ, ἢ^{d)} τοῖς ἐφεξῆς προσώποις καταλίπη, μηδεμίαν μετὰ τελευτῆν αὐτοῦ ἔχτωσαν ἐξουσίαν οἱ ἄλλοι κληρονόμοι τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ πάππου, ἢ τοῦ προπάππου, τὴν αὐτῶν χρῆσιν, ἢ ὅπερ εἰς τοὺς ὑπέξουσους ἐκ ταύτης ἦλθεν, ὡσανεὶ τῷ πατρὶ κεχρησθημένον ἑαυτοῖς ἐκδικεῖν· ἀλλ' ὡσανεὶ καθημερινῆς δωρεᾶς εἰς τὸν υἱὸν ἐπιτελεσθείσης, ὅστις τὴν χρῆσιν κατέσχει, ἦντινα τὸν πατέρα ἔχειν χρῆσιν, οὕτως ἢ αἰτία νοείσθω, καὶ τὴν αὐτὴν χρῆσιν μετὰ τελευτῆν τοῦ πατρὸς αὐτὸς κερδανέτω· τοῦ πατρὸς τὸ δίκαιον τῆς ἀπαιτήσεως ὡσανεὶ αὐτῷ κεχρησθημένῃ παρὰ τοῦ παιδός, ὅστις τὴν χρῆσιν κατὰ συναίνεσιν αὐτοῦ ἐκέκτητο, τῇ ἰδίᾳ ἀπογοῆ εἰς διαδοχὴν μηδαμῶς παραπέμπαντος, ἵνα ἐν πάσῃ εἰρήνῃ πρὸς αὐτὴν ἢ διαδοχῇ αὐτοῦ διαμένῃ^{e)}, καὶ μηδὲ φιλονεικίας τινός καὶ μάστιχα μεταξὺ ἀδελφῶν τεχθῆ πρόφασις. ὁπότε δὲ τῷ Κωνσταντινιανῷ νόμῳ διηγορευμένον ἦν, ἐὰν ὑπέξουσος ἐξ ἐκείνων, ὅπερ αὐτοῖς ὑπέξουσος ἔχουσι, τοῦ δεσμοῦ τοῦ πατρικοῦ διὰ τῆς ἀντεξουσιότητος ἐλευθερωθῶσιν, ὀφείλειν τὸν πατέρα τὸ τρίτον μέρος τῶν πραγμάτων, ἅτινα προσπορίζεσθαι μὴ εἰώθασιν, ὡσανεὶ ἀντὶ δωρεᾶς ἔνεκεν παρὰ τοῦ υἱοῦ λαμβάνειν ἢ διακρατεῖν, καὶ ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας πάλιν μέρος οὐκ ἐλάχιστον τῆς ὑποστάσεως^{f)} τῶν παίδων ἀρηρεῖτο· θεσπιζόμεν, τοιοῦτου θέματος παρεμπιπτότος, καὶ ἀντεξουσιότητος τοῖς παισὶν ἐπιτεθείσης, οὐχὶ τρίτον μέρος τῆς δεσποτείας τῶν πραγμάτων τῶν μηδαμῶς προσπορισθέντων, ἀλλὰ τὸ ἡμισυ τῆς χρήσεως παρὰ τοῖς ἀποῦσιν, οἵτινες τὴν ἀντεξουσιότητα δωροῦνται, ἀπομένειν· ὑπεξηρημένων καὶ ἐν τούτῳ τῷ θέματι τῶν ἰδιοκτητῶν καὶ ὡσανεὶ ἰδιοκτητῶν μόνων πεκολλίων, ἐξ ὧν οὐδὲν, οὐδὲ ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας μενεῖ. οὕτως γὰρ οὐδὲ ἐκ τῶν παίδων τῶν οἰασδήποτε γένεως τίποτε τῆς δεσποτείας χρήσις^{g)} ἀφαιρεθήσεται, καὶ τοῖς πατρῶσι πλείονος οὐσίας χρήσις προσκρωθήσεται. τούτου αὐτοῦ κρατούσης, εἰ καὶ ἐν τῇ ἀντεξουσιότητι τοῦτο μηδαμῶς ἑαυτοῖς οἱ πατέρες ἐφύλαξαν· ἀν^{h)} γὰρ μὴ ἰδικῶς ἢ ἐν τῇ ἀντεξουσιότητι τούτῳ τῷ ἐπάθλῳ ἀπαγορευσῶσιν, ἢ δωρεᾶς γενομένης ἑαυτοῦς καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς ἐνεργείας ἀπαλλοτριώσῶσι, καὶ εἰς τοὺς παῖδας τοῦτο μετετέγκῶσι, μένειν παρ' αὐτοῖς καὶ σιωπῶσι τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἐνεργείαν κατασχετέας τῆς χρήσεως· ἵνα μετὰ θάνατον αὐτῶν καὶ ἡ χρήσις ἐν πᾶσι τοῖς μνημονευθεῖσι θέμασιν εἰς ἐκείνους ἔλθῃ, ὡς ἡ δεσποτεία ἐστὶ· δηλαδὴ καθάⁱ⁾ ἤδη εἰρηκαμεν, ἐν ταῖς διαδοχαῖς αὐτῶν πάντων φυλαττομένων, ὅσα περὶ μητρῶν καὶ γαμικῶν πραγμάτων τοῖς προνοητικωτάτοις νόμοις διωρισμένα εἰσίν. ἀλλ' ὁπότε^{k)} σιωπηρῶς ὑποθήκῃς τοῦτο μὲν οἱ παλαιοὶ νόμοι ἐπὶ τινῶν ῥητῶν θεμάτων ἐλεγον, τούτο δὲ καὶ ἡμεῖς ἐν μητρῶσι καὶ τοῖς ἄλλοις, ἅτινα φυλάττειν ἐπαναγκές ἐστὶ, καὶ ἡμφιβάλλετο^{l)}, ἐκ τίνος τὰς ὑποθήκας ἀρμόζειν χρῆ, πότιρον ἄρα

diurna donatione in filium celebrata⁸⁾, qui usumfructum detinuit, quem patrem eius habere oportebat, ita causa intelligatur, et eundem usumfructum post obitum patris ipse lucretur: parente ius exactionis quasi sibi debita a filio, qui usumfructum consensu eius possidebat, suae posteritati ad successionem minime transmittente, ut in omni pace inter se successio eius permaneat, nec altercationis cuiusdam, maxime inter fratres⁹⁾, oriatur occasio. Cum autem Constantiniana lege cautum erat, si filiifamilias ab his, qui eos in potestate habent, nexu paterno per emancipationem liberentur, debere patrem tertiam partem honorum¹⁰⁾, quae acquiri non solent, quasi remunerationis gratia a filio accipere vel retinere, et ex hac causa iterum non minima pars substantiae liberorum adimebatur: sancimus, huiusmodi casu interveniente, et emancipatione liberis imposita, non tertiam partem domini rerum minime acquiratarum, sed dimidiam ususfructus apud maiores, qui emancipationem donant, remanere: exceptis et in hoc casu castrensibus et quasi castrensibus tantummodo pecuniis, ex quibus nihil, nec in hac causa, remanebit. Sic enim nec liberis cuiuscunque sexus aliquid domini auferetur, et patribus amplioris patrimonii ususfructus assignabitur. Eodem obtinente, et si in emancipatione parentes sibi hoc minime servaverint¹¹⁾: nisi enim specialiter vel in emancipatione huic praemio renuntiaverint, vel donatione facta sese et ab hoc beneficio alienaverint, et in liberos hoc transtulerint, manere apud eos etiam tacentes ius et beneficium ususfructus retinendi: ut post obitum eorum et ususfructus in omnibus memoratis casibus ad eos perveniat, quorum dominium est: scilicet secundum quod iam diximus, in successione eorum omnibus servandis, quae de maternis et nuptialibus bonis consultissimis legibus sancita sunt. Sed cum de tacita hypotheca¹²⁾ tam veteres leges in quibusdam certis casibus loquebantur, quam nos in maternis ceterisque, quae servare necesse est, et dubitabatur, ex quo hypothecas competere oportet, utrumne ab initio, an ex eo tempore, ex quo male aliquid gestum est: compendiosa narratione interpretamur, initium gerendae vel recipiendae administrationis¹³⁾ vel observationis esse spectandum, et non tempus, ex quo male aliquid gestum fuerit.

b) Syn. ἑστικός. c) Syn. τρόπον. Leuncl. in marg. πρόσωπον. Hactenus Syn. L. G. C. h. t. exhibet. d) Fabr. addit τῇ ante τοῖς, quod omittendum est. e) Malim διαμένῃ. f) Sic legendum. Fabr. ὑποστάσεως. g) Vox χρήσις omittenda est. h) Malim ἐάν. i) Fabr. κατὰ. k) Adde περὶ ante σιωπηρῶς, aut lege σιωπηρῶς ὑποθήκας. l) Fabr. ἡμφιβάλλετο.

ἀρχῆς, ἢ μήτι ἐξ ἐκείνου τοῦ καιροῦ, ἐξ οὗ κα-
ρός τίποτε ἐπράχθη, συντόμῳ ἀηγήσει ἐρμηνεύσω-
ν^{μ)}, τὸ προαίμιον τῆς χειριστέας^{ν)} ἢ ἀναληπτέας
δικήσεως ἢ παραφυλακῆς σκοπητέον, καὶ μὴ τὸν
αἰὸν, ἐξ οὗ τίποτε κακῶς ἐχειρίσθη.

ἐπειδὴ χρῆ] Θεοδώρου. Οὐ μόνον τὰ μητρῴα καὶ τὰ
ματρῴα κέρδη ἔχουσιν οἱ παῖδες κατὰ δεσποτείαν, ἀλλὰ καὶ
τοῦ οἴου, ἐπερ κτήσονται μὴ ὄν ἐξ ῥε πατρὸς. τὴν δὲ
ἐξ οὗ μὴ^{ο)} τῷ πατρὶ προσπορίζουσι. ὡς γὰρ φησὶν ἡ
διατ. τοῦ παρόντος τίτ. ἔχει ὁ πατήρ οὐ μόνον τὴν χρῆ-
σιν, ἀλλὰ καὶ τὴν δεσποτείαν τῶν ἐξ ῥε. ὁμοίως βιβ. η.
μζ. διατ. α. καὶ γ. μνήσο τῆς ιε. καὶ ιε. δια-
τάξας^{π)} λα. γ) τίτ. τοῦ ε. βιβ. καὶ ἀναγνώθῃ τὴν κβ. νεαρά.
καὶ δέ, ὅτι δηλοῖ ἡ οδ. νεαρά, ὡς ὁ μὴ ὢν γνήσιος υἱὸς οὐ
προσπορίζει τῷ πατρὶ τὸν οὐσίφρουκτον τῶν μητρῴων αὐτοῦ
ἐπιγμάτων. οὐκ ἔχει ὁ πατήρ οὐδὲ τὴν χρῆσιν τοῦ καστρεν-
εῖ ἢ τοῦ κοῦσι καστρενίου πεκουλίου τῶν ἰδίων παίδων.
ὡς βιβ. ιβ. τίτ. λς. διατ. γ. τὸ αὐτὸ δὲ φησὶν ἡ
διατ. τοῦ παρόντος τίτ. καὶ ἐπὶ τῶν φιλομηθέντων τοῖς
αἰσιν ἀπὸ τοῦ βασιλέως. οὐδὲ γὰρ τὴν τούτων χρῆσιν ὁμοίως
ὁ πατήρ. μὴ λάθῃ δὲ σε πάλιν τὸ τέλος τοῦ προκει-
νου τίτλου διαγορευόν, οὐ οὐδὲ τοῦ μελλοῦτος ἐλευθεροῦ-
ναι τοῦ οἴου τοῦ ἰδίου παιδὸς ἔχει τὴν χρῆσιν ὁ πατήρ.
ἔπειδὴ^{ρ)} δὲ ἡ νεαρά^{σ)}, ὅτι οὐδὲ τὴν χρῆσιν ἔχει ὁ πατήρ τῶν
ἐν τῶν τῷ παιδὶ παρὰ τῆς μητρὸς μετὰ τὸ νόμιμον πο-
σῶν. ἔπειδὴ δὲ νεαρά^{τ)} παρακλειπεται, μὴ ἀρμόσαι τῷ
φροῦ τὸν οὐσίφρουκτον ἂν κληρονόμῳ ὁ υἱὸς τοῦ ἰδίου
φροῦ. καὶ σημειώσαι, τελευτῶντος^{υ)} τοῦ πατρὸς λαμβά-
ναι οἱ ὑπερῶσιαι παῖδες κατ' ἐξαιρέτον τὰ γαμικὰ, καὶ
μητρῴα αὐτῶν πράγματα. ὁμοίως φησὶν ἡ β. διατ. τοῦ
λαβόντος ζ. τίτ. τὸ αὐτὸ δὲ εἶπεν ἐπὶ ὅλων τῶν ἀρμόζον-
των τοῖς υἱοῖς ἡ ια. διατ. τοῦ νθ. τίτ. τοῦ παρόντος
βιβ. οὐκ ἔχουσιν οἱ ὑπερῶσιαι παῖδες ὑποθήκην κατὰ τῶν
ἄλλων πραγμάτων τοῦ πατρὸς αὐτῶν χροῖν τῶν ἀπροσπορί-
ων αὐτῶν πραγμάτων. ἀλλ' οὐδὲ μὴν δύναται λογοθε-
ται αὐτὸν εἰς αὐτὰ. πληρ ἔγνωσ βιβ. ε. τίτ. θ. διατ. η.
ἐάν δευτερογαμῆσῃ ὁ πατήρ, ἔχουσι κατὰ τῶν πραγμάτων
αὐτῶν σιωπήσαν ὑποθήκην οἱ παῖδες εἰς τὰ ἀπροσπορίστα
μητρῴα καὶ γαμικὰ αὐτῶν πράγματα. μνήσο δὲ τῆς
διατάξεως τοῦ προλαβόντος ζ. τίτ. εἰπούσης, ὡς ὁφείλει ὁ
φροῦ ἐνδείξασθαι πᾶσαν σπουδὴν εἰς τὰ ἀρμόζοντα τοῖς
αὐτοῦ πράγματα. [Sch. g. VI. 123. sq.]

Thalalai. Constitutio iubet ad exemplum bonorum
maternorum eorum, quae ex causa nuptiali ad liberos
pertinent, alias quoque res omnes, quae non sunt ex
re parentum, non acquiri eis quantum ad proprietatem,
sicut antea, sed quantum ad usumfructum. Bonorum
autem castrensium ne usumfructum quidem habent pa-
rentes, servantes in eis et quasi castrensibus peculii
veteres leges. Mortuo ergo patre filii omnino haec bona
capiant, sicut et materna et quae obveniunt ex causa
nuptiali. Habeant autem hypothecam adversus res eius et
viventis et mortui. Non autem rationem a patre exigant
administrationis harum rerum nomine: sed alienatio
omnis et omnis hypotheca sit parentibus interdicta. Et
habeant quidem ipsi usumfructum, et res administrant.
Non habeant autem filii potestatem retinendi bona eis
viventibus. Sin autem hoc fecerint, patria potestas in
eos competit. Si quid autem ex eorum usufructu pater
collegerit, id, quomodo velit, administrabit, et ad he-
reditatem transmittet, et relinquat quibus velit, extraneis
aut filiis suis. Sin autem res ex usufructu quaesitas
his, qui hunc usufructum acquisiverant, per quem has
res quaesiverunt, illi apud eos reliquerint etiam cum
morerentur, heredes eorum non amplius habeant licentiam
has res vindicandi: sed tanquam ex donatione eas
quoque filius habeat, nullam exactionem transmittente
patre ad heredes suos. Cum autem cautum est Con-
stantini constitutione, si filii familias emancipati fuerint,
patrem tertiam dominii retinere, sancimus, ut non ani-

1) cum oportet] Theodori. Non solum bona ma-
terna et lucra nuptialia filii habent iure domini, sed
etiam quicquid acquisierint, nec tamen ex re patris.
Usumfructum enim soli patri acquirunt. Nam ut dicit
const. 4. huius tit. pater non solum usumfructum, sed
etiam dominium eorum habet, quae ex re patris obve-
niunt. Similiter lib. 8. tit. 46. const. 1. et 3. Memineris
constitutionis 16. et 15. tit. 31. lib. 5. et lege Novellam 22.
Scias autem, Novella 74. ostendi, filium non legitimum
non acquirere patri usumfructum bonorum suorum ma-
ternorum. Nec usumfructum castrensium aut quasi ca-
strensium peculii filiorum suorum pater habet. Similiter
lib. 12. tit. 36. const. 3. Idem autem dicit const. 7.
huius tit. etiam in his, quae liberis a Principe donata
sunt. Nam neque horum usumfructum pater similiter
habet. Rursus autem te non lateat finis huius tituli,
quo caretur, neque in servo filii sui manumittendo
patrem habere usumfructum. Dicit autem Novella, pa-
trem ne usumfructum quidem habere eorum, quae filio
a matre relicta sunt post legitimam portionem. Alia
autem Novella iubet, patri non competere usumfructum
eorum, quae filio ex hereditate fratris sui obveniunt.
Et nota, patre mortuo filios familias praecipere bona
nuptialia et materna. Similiter loquitur const. 2. praece-
dentis 60. tit. Idem autem dixit in omnibus lucris, quae
filiis competunt, const. 11. tit. 59. huius lib. 6. Filiis fami-
liarum non habent hypothecam in bonis patris propriis
earum rerum nomine, quae patribus non acquiruntur.
Sed nec de his ab eo rationes exigere possunt. Verum
didicisti lib. 5. tit. 9. const. 8. si pater ad secundas
nuptias transierit, filios in rebus eius tacitam habere
hypothecam pro rebus, quae patri non acquiruntur, et
bonis maternis et nuptialibus lucris. Memineris autem
constitutionis primae praecedentis tituli, quae dicit,
patrem omnem diligentiam in rebus ad filios eius per-
tinentibus ostendere debere.

Thalalai. Constitutio iubet ad exemplum bonorum
maternorum eorum, quae ex causa nuptiali ad liberos
pertinent, alias quoque res omnes, quae non sunt ex
re parentum, non acquiri eis quantum ad proprietatem,
sicut antea, sed quantum ad usumfructum. Bonorum
autem castrensium ne usumfructum quidem habent pa-
rentes, servantes in eis et quasi castrensibus peculii
veteres leges. Mortuo ergo patre filii omnino haec bona
capiant, sicut et materna et quae obveniunt ex causa
nuptiali. Habeant autem hypothecam adversus res eius et
viventis et mortui. Non autem rationem a patre exigant
administrationis harum rerum nomine: sed alienatio
omnis et omnis hypotheca sit parentibus interdicta. Et
habeant quidem ipsi usumfructum, et res administrant.
Non habeant autem filii potestatem retinendi bona eis
viventibus. Sin autem hoc fecerint, patria potestas in
eos competit. Si quid autem ex eorum usufructu pater
collegerit, id, quomodo velit, administrabit, et ad he-
reditatem transmittet, et relinquat quibus velit, extraneis
aut filiis suis. Sin autem res ex usufructu quaesitas
his, qui hunc usufructum acquisiverant, per quem has
res quaesiverunt, illi apud eos reliquerint etiam cum
morerentur, heredes eorum non amplius habeant licentiam
has res vindicandi: sed tanquam ex donatione eas
quoque filius habeat, nullam exactionem transmittente
patre ad heredes suos. Cum autem cautum est Con-
stantini constitutione, si filii familias emancipati fuerint,
patrem tertiam dominii retinere, sancimus, ut non ani-

1) Lege ἐρμηνεύσωμεν. n) Fabr. χειριστέας. o) Lege μόνον, usumfructum solum. p) Sic legendum. Fabr. διατάξαι,
men praecedit τῆς. q) Adde τοῦ ante λα. r) Lege φησὶ. s) Intellige Novellam 117. cap. 1. t) Intelligitur
la 118. cap. 2. u) Adde ὅτι ante τελευτῶντος. v) Legendum videtur ἄλλα. w) Sic legendum. Fabr. τοῦ.
c legendum. Fabr. λογοθετήσωσαν. y) Sic legendum. Fabr. ἡ. z) Malim κληρονόμους. In versione legitur: trans-
ad heredes. a) Lege τοῦτον. b) Adde τὰ post ταῦτα. c) Lege ἔσχον.

διατάξει, ὥστε τῶν ὑπεξουσίων γενομένων ἐμαγκιπάτων κατέχειν τὸν πατέρα τρίτον δεσποτείας, θεσπίζομεν, μηκέτι τρίτον δεσποτείας, ἀλλ' ἡμισυ οὐσουφροῦντου μείνει παρὰ τῷ πατρὶ, ὑπεξουσίαν τῶν κανστρενσιῶν καὶ κοῦσι κανστρενσιῶν περὶ κούλιων· ἐπὶ τούτων γὰρ οὐδὲ τὸ ἡμισυ τοῦ οὐσουφροῦντου μίνοι^{δ)} παρὰ τῷ πατρὶ. μὴ χρεῖαν δὲ ἐχέτωσαν τοῦ λέγειν ὀνομασί, οἳ βουλοῦνται καταχεῖν τὸ ἡμισυ μέρος τοῦ οὐσουφροῦντου· ἀλλ' εἴτε εἴπωσι, εἴτε μὴ εἴπωσι, μὴ μέντοι ὀνομασί δωρήσονται^{ε)} τοῖς παισὶ τὸ ἡμισυ τοῦ οὐσουφροῦντου, ἀπομένετ' παρ' αὐτοῖς. τελευτῶντων δὲ αὐτῶν, ἐπὶ πάσων τῶν εἰρημένων αἰτιῶν ὁ οὐσουφροῦντος φέρεται ἐπὶ τοὺς παῖδας, ὡς ἐπὶ προπριεταρίους. καὶ ἐν ταῖς κληρονομίαις δὲ τούτων τῶν πραγμάτων, ὧν τὴν δεσποτείαν ἔχουσιν οἱ παῖδες, τὰ αὐτὰ φυλαττέσθωσαν, ἅπερ εἴρηται ἀνωτέρω περὶ κληρονομίας μητρονῶν ἢ γαμικῶν πραγμάτων. ἐπιθεῖ δὲ οἱ παλαιοὶ νόμοι δεδάκασιν ὑποθήκας τοῖς παισὶ κατὰ τῶν πραγμάτων τῶν πατρῶν ἐπὶ τοῖς μητρονῶν πράγμασι, καὶ ἐξήτειτο, εἴ ἄρα ἐξ ἀρχῆς ἔχουσιν οἱ παῖδες τὰς ὑποθήκας κατὰ τῶν πατρῶν ἢ ἐξ ὅτε κακῶς διοικοῦσι, κελευομεν, αὐτοὺς ἐξ ἀρχῆς ἔχειν τὰς ὑποθήκας. [Sch. g. VI. 124. sq.]

ἄτινα ἐξ ἄλλων αἰτιῶν] Θαλελαίου. Τοντέστι, μὴ ἐξ ὅτι τοῦ πατρὸς· ἐκείνα γὰρ κατὰ τὸ ἀρχαῖον δίκαιον προσπορίζονται αὐτῷ. [Sch. h. VI. 126.]

ἀλλ' ἐξ ἄλλων οἰωνδῆποτε αἰτιῶν] Τοῦ αὐτοῦ. Πολλάκις κληρονομία ἐργασθὲν παρὰ τινος, ἢ ληγάτον ἔλαβεν, ἢ δωρεάν. [Sch. i. VI. 126.]

ὅπερ καὶ βαρύτερον πολλοῖς εἶναι δοκεῖ] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ τινὲς ἀβραγές ἐστὶ τὸ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν κερδαίνοντας^{ι)}, ἐξ ὧν αὐτοὶ πολλάκις ἔκαμον, διὰ τοῦτο εἶπεν, ὅτι πολλοῖς ἐπιβραγές ἐστίν. [Sch. k. VI. 126.]

κατὰ μίμησιν τοῦ στρατιωτικοῦ πεκουλίου] Τοῦ αὐτοῦ. Ἀναγνώθι τὰς τουτου τοῦ τίτλου προτέρας διατάξεις, καὶ πάσας τὰς ἐν τῷ προλαβόντι τίτλῳ, ἵνα μάθῃς τὰ περὶ τῆς κληρονομίας τούτων^{κ)} δύο αἰτιῶν. [Sch. l. VI. 126.]

ἢ πατρικῆ ἐξουσία κατ' αὐτῶν γυμναστέα ἐστίν] Τοῦ αὐτοῦ. Τοντέστιν, ἵνα ὡς εὐλόγως ἀποστρεφόμενος αὐτοὺς δύναται ποιεῖν αὐτοὺς ἐξνερεδάτους. [Sch. m. VI. 126.]

μηδεμίαν — ἐχέτωσαν ἐξουσίαν] Τοῦ αὐτοῦ. Οὐ δύναται οἱ κληρονομοὶ τοῦ πατρὸς ζητεῖν τὰ ἐκ τοῦ οὐσουφροῦντου παρὰ τοῖς ὑπεξουσίαις ὄντα πράγματα· ἀλλὰ λαμβάνουσιν αὐτὰ κατ' ἐξαιρέτον. καὶ τότε τὰ λοιπὰ διαίρουσιν. [Sch. n. VI. 126.]

ἀλλ' ὡς ἀνεῖ — δωρεᾶς — ἐπιτελεσθεῖσιν] Τοῦ αὐτοῦ. Καὶ πάσα δωρεῖα παρὰ πατρός εἰς ὑπεξουσίαν παῖδα γενομένη τῇ τελευτῇ αὐτοῦ βεβαιούται. [Sch. o. VI. 126.]

μάλιστα μεταξὺ ἀδελφῶν] Τοῦ αὐτοῦ. Καὶ ἄνω εἶπεν, ὅτι τοῖς πολλοῖς βαρύτερον δοκεῖ τὸ τοὺς ἀδελφοὺς ὄρεῖν κερδαίνοντας, καὶ ἐνταῦθα. [Sch. p. VI. 126.]

τὸ τρίτον μέρος τῶν πραγμάτων] Τοῦ αὐτοῦ. Τοῦτο εἴρηται καὶ ἐν τοῖς ἰνατιοῦ. ὅτι ὁ ποῖαν τινὰ ἐμαγκιπάτων, τὸ μὲν παλαιῶν τρίτον τῆς δεσποτείας παρακρατεῖ, σήμερον δὲ ἡμισυ οὐσουφροῦντου. [Sch. q. VI. 126.]

τοῦτο μηδαμῶς ἑαυτοῖς — ἐφύλαξαν] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐὰν μὴ ἰδικῶς ἐν τῇ ἐμαγκιπάτῳ ἀποτάξονται^{λ)} τούτῳ τῷ κέρδει, καὶ δωρήσονται αὐτὸ τοῖς παισίν, ἀρμόζει αὐτοῖς. [Sch. r. VI. 126.]

ἀλλ' ὅποτε σιωπηρῶς ὑποθήκῃς] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐν τῷ ε. βιβ. ὑπὸ τὸν τίτλον τὸν de secundis nuptiis εἴρηται, ἐν τίσιν ἔχουσιν οἱ παῖδες ὑποθήκας κατὰ τῶν πατρῶν αὐτῶν πραγμάτων. [Sch. s. VI. 126.]

τὸ προοίμιον τῆς χειριστέας — διοικήσεως] Πολλάκις^{μ)} ὀφείλων φυλαττεῖν τὰ πράγματα ὁ πατὴρ καὶ διοικεῖν, οὕτε ἐφύλαξεν αὐτὸ, ἢ φυλάξας οὐκ ἐδιοίκησεν. ζητοῦμεν οὖν οὐ, πότε κακῶς ἐδιοίκησεν, ἀλλὰ πότε καλῶς^{ν)} ἤρξατο τὰ πράγματα κατέχειν. [Sch. t. VI. 126.]

ι. Τὸ κατὰ πόδας. Ὅποτε πολλὰ προνόμια ταῖς βασιλικαῖς δωρεαῖς ἐὰν^{ο)} δεδομένα ὦσιν, ἄξιον ἐπαύξημα καὶ ταύταις προσθεῖναι ἢ ἡμετέρα ἤξιωσε

plus tertia domini, sed dimidia ususfructus maneat apud patrem, exceptis castrensibus et quasi castrensibus pecuniis: in his enim nec dimidia ususfructus maneat apud patrem. Nec necesse sit, ut dicant nominatim, sive velle retinere dimidiam partem ususfructus: sed sive dixerint, sive non dixerint, neque tamen nominatim donaverint filiis dimidiam ususfructus, maneat apud ipsos. Ipsis autem diem suum obeuntibus, in omnibus memoratis causis ususfructus ad filios tanquam a proprietariis defertur. Et in successione earum rerum, quarum dominium filii habent, eadem serventur quae superius dicta sunt de successione maternorum vel nuptialium bonorum. Sed cum veteres leges filii hypothecas dederunt in bonis paternis bonorum matris nomine, et quaerebatur, an ab initio filii hypothecas habeant adversus parentes, an ex quo male administrant, iubemus, eos ab initio habere hypothecas

2) quae ex aliis causis] Thalelaei. Hoc enim ex re patris: illa enim ex veteri iure ei acquiruntur.

3) sed ab aliis quibuscunque causis] Eiusdem. Forte heres ab aliquo scriptus fuit, vel legatus aut donationem accepit.

4) quod etiam gravius multis esse videtur Eiusdem. Quoniam quibusdam grave non est, videri fratres ea lucrari, quae ipsi multis laboribus paraverunt: ideo dixit, multis esse grave.

5) ad instar castrensium pecuniarum] Eiusdem. Lege priores huius tituli constitutiones, et omnes titulo praecedente, ut discas, quae de successione rerum duarum causarum cauta sunt.

6) patria potestas in eos exercenda est Eiusdem. Hoc est, ut merito eos aversatus exheredari eos possit.

7) nullam — licentiam habeant] Eiusdem. Heredes patris res ex usufructu quaesitas, quae a filiis familias sunt, petere non possunt: sed ea filii capiunt praecipua, et ita reliqua dividuntur.

8) sed quasi — donatione — celebrata] Eiusdem. Et omnis donatio a patre filiofamilias facta modo eius confirmatur.

9) maxime inter fratres] Eiusdem. Et superius dixit, plerisque gravius videri, si fratres videant lucrum: et hic etiam.

10) tertiam partem bonorum] Eiusdem. Hoc etiam dictum est in Institutum. eum, qui aliquem emancipavit, olim quidem retinuisse tertiam partem domus hodie autem dimidiam ususfructus retinere.

11) sibi hoc minime servaverint] Eiusdem. Nisi specialiter in emancipatione huic lucro renuntiarint, idque filiis donaverint, eis competit.

12) sed cum de tacita hypotheca] Eiusdem. In lib. 5. tit. de secundis nuptiis dictum est, in quibus filii tacitas habeant hypothecas adversus res patris.

13) initium gerendae — administrationis] Fortasse pater, cum deberet bona servare et administrare, ea non servavit, aut si servavit, non administravit. Querimus ergo, non quando male administravit, sed quando bene res coeperit tenere.

X. Τὸ κατὰ πόδας. Cum multa privilegia Imperialibus donationibus iam praestita sunt, dignum incrementum et his conferre nostra dignata est c

d) Lege maneat. Fabr. maneo (sic). e) Lege δωρήσονται. f) Lege κερδαίνοντας, aut ante κερδαίνοντας adde ὄρεῖν, in sch. p. g) Adde τῶν post τούτων. h) Lege ἀποτάξονται. Fabr. ἀποτάξονται. i) Etiam hoc scholium Thalelaei tribuendum est. l) Fabr. in versione reddidit male. Ergo legendum putavit κακῶς. Quod non est necesse. m) L. ἤδη pro τὰν.

φιλανθρωπία, εἴ τις^{m)} τοῖνον ἐκ τοῦ γαληνοτάτουⁿ⁾ βασιλέως, ἢ ἐκ τῆς εὐσεβεστάτης Αὐγουστας, εἴτε ἄρρη, εἴτε θήλια^{o)} δωρεὰν κτήσεται, εἴτε κινητῶν, εἴτε ἀκινήτων, εἴτε ἀυτοκινήτων πραγμάτων^{p)}, ἐν ὑπέξουσίῳ τυγχάνων ἢ τυγγίνουσα^{q)}, ἐχέτω τὰ τοιαῦτα πρᾶγματι παντὸς προσπορισμοῦ ἀπολελυμένα, καὶ μηδενὶ^{r)} προσποριζέτω^{s)}, μηδὲ τούτων τὴν χοῆσιν ὁ πατὴρ ἢ ὁ πάππος ἐαυτῶ^{t)} διεκδικεῖτω^{u)}, ἀλλὰ κατὰ μίμησιν τοῦ ἰδιοκτῆτου ἤτοι στρατιωτικοῦ πεκουλίου πᾶσαν δεσποτείαν^{v)} ἐν τούτοις οἱ ὑπέξουσιοι ἢ αἱ ὑπέξουσαι^{w)} ἐχέτωσαν. ὡς περὶ γὰρ ἡ βασιλικὴ τύχη πάσας ὑπερέχει τὰς ἄλλας, οὕτω χοῆ καὶ τὰς βασιλικὰς δωρεὰς ἄρρη ἐχει ὑψηλὴν, τουτέστιν, ὕψος ἔχειν ὑπερβαῖνον.

ὁπότε πολλὰ προνόμια] Θεοδώρου. Πᾶσα βασιλικὴ φιλοτιμία καναστρέσιον πεκουλίων ἐστὶ. ἀνάγνωθι τὴν γγ. νεαράν. [Sch. u. VI. 126.]

Θαλειλαίου. Τὰ διὰ βασιλικῆς^{x)} φιλοτιμίας ἢ βασιλείσης φιλοτιμηθέντα τοῖς ὑπέξουσις ἴστωσαν εἰς τέλειον ἀπρὸς πορίσια, μήτε τοῦ οὐσουφρούκτου τοῖς πατρῶσι προσποριζόμενου. [Sch. u. VI. 127.]

Τοῦ αὐτοῦ. Αἱ βασιλικαὶ δωρεαὶ οὐδὲ ἐμφανεῖας δέονται, ὡς ἔστιν εἶρεν ἐν τῇ βιβ. τοῦ κωδικῶς ὑπὸ τῶν de donationibus tit. διατ. λδ'. [Sch. u. VI. 127.]

ια. Πάντων σχεδὸν τῶν πραγμάτων ἢ γ) χρῆσις προσποριζέται τοῖς πατρῶσι. τὴν δὲ δεσποτείαν ἔχουσιν οἱ παῖδες, χωρὶς τῶν ἐκ τῶν πραγμάτων τοῦ πατρὸς^{z)}. ἐὰν οὖν κληρονομία κατενεχθῇ τῷ ὑπέξουσίῳ, ἢ ἔτερον πρᾶγμα, καὶ ὁ μὲν πατὴρ βούληται λαβεῖν αὐτὸ τὸν ὑπέξουσιον, ἵνα σὴ τὴν χοῆσιν^{z)} ὁ δὲ ὑπέξουσιος ἐναντιοῦται^{z)}. ἢ ὁ ὑπέξουσιος βούληται λαβεῖν, ὁ δὲ πατὴρ ἐναντιοῦται. εἰ μὲν ὁ ὑπέξουσιος βούληται λαβεῖν, μηδὲν προσποριζέτω τῷ πατρὶ ἐκ τούτου τοῦ πρᾶγματος. εἰ δὲ ὁ πατὴρ βούληται λαβεῖν, μηδὲν ἔχειν τὰν παῖδα, μηδὲ ἐνεχθεῖσαι προφάσει τούτου τοῦ πρᾶγματος. ὅθεν εἰ καὶ κληρονομία ἔστιν, ὁ πατὴρ ἐνάγεται δηλονότι καὶ ἐνάγει. ὅτε δὲ ὁ υἱὸς καταδέχεται μὴ βουλομένον τοῦ πατρὸς, αὐτὸς μόνος ἐνάγει καὶ ἐνάγεται, τοῦ πατρὸς διὰ τὴν τῶν δικαστηρίων συνήθειαν συναίνουτος. ταῦτα δὲ λέγομεν, ἐὰν ὁ ὑπέξουσιος τελείας ἔστιν ἡλικίας.

Εἰ δὲ ἐλάττων ἔσθι τῶν ἑκοσι πέντε ἐνιαυτῶν, πλὴν ἐρηβος. εἰ μὲν αὐτὸς παραιτεῖται, ἔξουσίαν ἔχει ὁ πατὴρ τὸ πρᾶγμα λαβεῖν. εἰ δὲ ὁ πατὴρ ἐναντιοῦται, αὐτὸς ὁ ὑπέξουσιος τὸ πρᾶγμα λαμβάνει. τοῦ δὲ πατρὸς παραιτουμένου διαικεῖν, δύναται ἐκείνος αἰτῆσαι κουράτωρα. καὶ δῆλον, ὅτι προβήσεται ἐν ἐκατέρῳ θείματι δίκαιον ὑποκαταστάσιως.

Τὸν αὐτὸν τρόπον εἰ καὶ ὑπέξουσιος στρατιωτῆς τὴν κατενεχθεῖσαν αὐτῷ κληρονομίαν προφάσει τῶν στρατοπέδων παραιτεῖται, δύναται ὁ πατὴρ αὐτὴν καταδέξασθαι, καὶ ἐνάγεται περὶ αὐτῆς, καὶ ἐνάγειν.

Ἐὰν δὲ συναινῶσιν ἀλλήλοις ὁ πατὴρ καὶ ὁ παῖς, ὁ μὲν πατὴρ ἔχει τὴν χοῆσιν, ὁ δὲ παῖς τὴν δεσποτείαν. καὶ ἐν ταῖς ἀγωγαῖς ὁ μὲν πατὴρ ἐνάγεται καὶ ἐνάγει, οὐδὲν ἡλικίας ἢ ὁ υἱός. συναινῶσιν δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ παῖδες τῇ ἐναγωγῇ, εἰ μὴ ἄρα

mentia. Si quis igitur a serenissimo Principe, vel a piissima Augusta, sive masculus, sive femina, de nationem sit consecutus, sive mobilium, sive immobilium, sive se moventium rerum, in potestate constitutus vel constituta, habeat huiusmodi res omnem acquisitione absolutas, et nemini eas acquirat, neque earum usumfructum pater vel avus sibi vindicet, sed ad similitudinem castrensium peculii omne dominium in his filii vel filiaefamilias habeant. Ut enim Imperialis fortuna omnes supereminet alias, ita oportet et Principales liberalitates culmen habere praecipuum.

I) cum multa privilegia] Theodori. Omnis imperialis liberalitas castrense peculium est. Lege Novellam 53.

Thalelaei. Ea, quae Principis vel Augustae liberalitate donata sunt filiisfamilias, patribus plane non acquiruntur, neque usufructu patribus acquirendo.

Eiusdem. Imperiales donationes ne insinuatione quidem egent, ut invenire licet in lib. 8. Codicis, tit. de donationibus, const. 34.

XI. Omnium fere rerum ususfructus¹⁾ acquiritur patribus. Dominium autem habent filii, praeterquam eorum, quae ex rebus patris sunt. Itaque si filio, qui in potestate est²⁾, hereditas delata fuerit aut alia res, et pater quidem velit filium eam accipere, ut usumfructum habeat, filius autem contradicat, vel filius velit accipere, pater autem repugnet: si quidem filius velit accipere, nihil patri ex hac re acquirat: si autem pater velit accipere, nihil filius habeat, neque eius rei occasione obligetur. Unde etiam si hereditas sit, pater scilicet convenitur et agit. Cum autem filius cum accipit nolente patre, ipse solus agit et convenitur, patre consentiente propter morem iudiciorum. Haec autem dicimus, si filiusfamilias perfectae aetatis sit.

Sin autem minor sit viginti quinque annis, sed pubes: si ipse quidem recuset, habeat pater licentiam³⁾ rem capiendi⁴⁾. Si vero pater recuset, ipse filiusfamilias⁵⁾ rem capit⁶⁾. Patre autem recusante administrare, potest ille curatorem petere⁷⁾. Et manifestum est, in utroque casu procedere ius restitutionis⁸⁾.

Eodem modo si et filiusfamilias miles delatam sibi hereditatem occasione militiae repudiet, potest pater eam adire, et conveniri de ea, et agere.

Sin autem inter se pater et filius consenserint, § pater quidem usumfructum habet, filius autem proprietatem. Et in actionibus quidem pater agit⁹⁾ et convenitur, cuiuscunque aetatis sit filius. Consentiant vero et ipsi filii actioni, nisi sint impuberes

m) Inde a verbis εἴ τις l. 7. C. h. t. legitur in Syn. p. 400. sq. n) γαληνοτάτου at postea εὐσεβεστάτης Syn. omittit. o) Verba εἴτε ἄρρη, εἴτε θήλια Syn. omittit. p) Verba εἴτε κινητῶν — πραγμάτων Syn. omittit. q) ἢ τυγγίνουσα deest in Syn. r) Sic legendum pro μηδέν, quod habet Fabr. s) Verba καὶ μηδενὶ προσποριζέτω Syn. omittit. t) Syn. verba ἢ ὁ πάππος ἐαυτῶ omittit. u) Sic legendum. Fabr. διεκδικεῖτω (sic), Syn. ἐκδικεῖτω. v) Syn. ἐξουσίαν pro δεσποτείαν. w) Verba ἢ αἱ ὑπέξουσαι Syn. omittit. x) Malim δὲ βασιλέως. y) Syn. addit ὡν ante vocem ἢ. z) Initium l. 8. pr. C. h. t. usque ad vocem πατρὸς legitur in Syn. p. 410. a) Lege ἐναντιοῦται hic et postea.

ἀνηβολί εἰσιν, ἢ μακρὰν ἀπολιμπάνονται· τοῦ πατρὸς ποιούντος τὰ διαπαντήματι, ὡς καὶ τὴν χρῆσιν ἔχοντες.

Ἐὶ δὲ χρόλος ἐστίν, ἔξουσίαν ἔχει ἐκ τῶν πραγμάτων τῆς κληρονομίας παρασχεῖν. καὶ οἱ παλαιοὶ γὰρ οὐσίαν τὴν καθαρὰν ἐνόουν, ἐπιξηρημένων τῶν χροίων. δεῖ δὲ τὸν πατέρα πρῶτον τὰ κινητὰ περιεχεῖν· εἰ δὲ μὴ ἄρκοῦσι, τότε καὶ τὰ ἀκίνητα πωλῆσαι, ἵνα ἀποδοθῇ τὸ χρόλος καὶ μὴ τρέχουσι τόκοι. εἰ δὲ μηδὲ τοῦτο ποιήσει ὁ πατήρ, αὐτὸς οἰκοδομεῖ ἀναγκάζεται τοὺς τόκους δίδουσι. ἐὰν δὲ καὶ ληγῶντα ὡς ἐτήσια, ἢ προσάπυξ καταλειφθέντα, εἰ μὲν εἰσι πρόσοδοι ἄρκοῦσαι πρὸς τὰ ἐτήσια ληγῶντα, ὁρτίζει ἐκ τῶν πρόσόδων ταῦτα ὁ πατήρ παρασχεῖν. εἰ δὲ μὴ εἰσι πρόσοδοι ἄρκοῦσαι, ἢ μηδὲ ὅλως εἰσι πρόσοδοι, τότε κινητὰ ἢ ἀκίνητα ἄκαρπα, πλὴν μὴ ἄχρηστα πιπρασκέσθωσαν, τυχὸν οἴκοι πολυκατασκευάστοι ἢ πλούστεια τίμια. δῆλον δὲ, ὅτι καὶ τὰ ἀνδράποδα ὁ πατήρ ὡς τὴν χρῆσιν ἔχων ἀποτρέφει, καὶ πάντα ποιεῖ μετὰ τοῦ μὴ βλάψαι τὴν δεσποτείαν, εἰ καὶ μὴ ὑπόκειται λογοθισίαις.

Ἐξέστω δὲ αὐτῷ, εἰ μὴ εὖρη πωλῆσαι, ὑποτίθεσθαι, μὴ δυναμένων τῶν παίδων τὰς τοιαύτας πράξεις ἢ ὑποθήκας ἀνατρέψαι. χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων αἰτιῶν μὴ πιπρασκέσθωσαν, μηδὲ ἐνεχυραζέσθωσαν οἱ πατέρες τὰ πράγματα, πλὴν εἰ μὴ κινητὰ ἢ ἀκίνητα βαρύνοντα τὴν κληρονομίαν ἢ καὶ ἐπιζήμια πωλήσουσιν, ὥστε τὸ τίμημα αὐτῶν ἢ εἰς χρεῖα κληρονομίαται προχωρήσαι, ἢ τῷ παιδὶ φυλαχθῆναι. οἱ δὲ παῖδες ἐπὶ τοιούτοις πράγμασι ζώντων τῶν πατέρων οὔτε διατίθενται καλῶς, οὔτε πιπράσκουσιν, οὔτε ὑποτίθενται.

Ὅτε δὲ ὁ παῖς ἀνήβος ἐστί, καταδέχεται μὲν ὁ πατήρ τὸ πρῶτον καὶ μὴ συναίνουτος αὐτοῦ, τυχὸν εἰς^{b)} τὴν κληρονομίαν· δηλονότι ἀποκαταστάσεως μὲν τῷ παιδὶ περιχομένης μετὰ αὐτεξουσίαις, δι' ἧς δύναται παθεῖν τὸ ἀζήμιον· τοῦ δὲ πατρὸς ὑποκειμένου ταῖς ἀγωγαῖς, εἰ καὶ ὀνόματι τοῦ παιδὸς κατεδέξατο. ἐγκαλοῦμεν γὰρ αὐτῷ, ὅτι κατεδέξατο κληρονομίαν, ἣν οὔτε αὐτὸς βούλεται νῦν ἔχειν, οὔτε ὁ παῖς αἰτήσας τὴν ἀποκατάστασιν, καὶ δι' αὐτῆς^{c)} ἀπαλλάττων ἑαυτὸν τοῦ βάρους τῆς κληρονομίας. ἀπαξ δὲ ἔρα^{d)} ἀποκαταστάς ὁ παῖς καὶ παραιτησόμενος τὴν κληρονομίαν οὐκέτι δύναται αὐτὴν καταδέξασθαι. εἰ δὲ παρητήσατο μὲν τὴν κληρονομίαν ὁ πατήρ, ἀνήβων ὄντος τοῦ παιδὸς, αὐτὸς δὲ ὁ παῖς ἢ ὑπεξούσιος ὢν, ἢ αὐτεξούσιος γενόμενος βούλεται αὐτὴν καταδέξασθαι, δύναται οἱ ἐπίτροποι αὐτοῦ ἢ οἱ κούρατορες καταδέξασθαι τὴν κληρονομίαν. οὐ δύναται δὲ αὐτὸς ἀπαξ τῶν ἐπιτρόπων αὐτοῦ ἢ τῶν κούρατων καταδεξιμένων, δι' ἀποκατάστασεως ἀνατρέπειν τὴν ὑπεξέλευσιν τῆς κληρονομίας. ταῦτα δὲ αὐτὰ καὶ ἐπὶ ληγῶν καὶ γιδεῖκομίσσων καθ' ὁμάδα καὶ ἰδικῶν κρατεῖν κελεύομεν. ἐὰν δὲ τοῖς ὑπεξουσίαις δωρηθῶσιν ἀνδράποδα ἢ ἐν γάμῳ, ἢ παρὰ ἑξωτικῶν, ἐπὶ τῷ ἑλευθερωθῆναι, οὐ δύναται ὁ πατήρ ἐμποδίζειν, ὡς μὴ ἔχων τὴν χρῆσιν.

πάντων σχεδὸν τῶν πραγμάτων ἢ χρῆσις] Θεοδώρου. Τὸ κατενεχθῆναι ἀπρόσποριον εἰς τὸν ὑπεξούσιον νόον, εἰ καταδέχεται αὐτὸς ὁ νόος μὴ θελοντος τοῦ πατρὸς, οὐδὲ τὸν οὐσοφρονοῦντα αὐτῷ προσπορίζει. εἰ δὲ τούναντίον τοῦ νόου μὴ ἀνεχομένου καταδέξασθαι τὸ εἰς αὐτὸν ἑλθὼν ἀπρόσποριον, λαβὴ αὐτοῦ ὁ πατήρ, τὸ πᾶν κερδαίνει, μόνος

vel longe absint: patre sumtus erogante, quippe qui et usumfructum habet.

Sin autem aes alienum sit, licentiam habet id ex rebus hereditariis exsolvendi. Etenim veteres puram intelligebant substantiam deducto aere alieno. Oportet autem patrem primum dare mobilia: sin autem non sufficiant, tunc etiam vendere immobilia¹⁰⁾, ut solvatur aes alienum, et usurae ne currant. Si vero neque hoc pater fecerit, ipse de suo usuras dare cogitur. Sed si et legata annua sint vel semel relicta, si quidem sint redditus ad legata annua sufficientes, pater ea debet praestare ex redditibus. Sin autem redditus sufficientes non sint, aut plane non sint redditus, tunc mobilia aut immobilia sterilia, non tamen inutilia, vendantur¹¹⁾, forte aedes amplissimae aut pretiosa suburbana. Palam autem est, etiam mancipia patrem alere, ut qui usumfructum habeat, et omnia facere, ut tamen proprietati non noceat¹²⁾, etiamsi rationibus reddendis non sit obnoxius.

Liceat autem ei, si emptorem non invenerit, pignori dare, filiis eiusmodi venditiones aut hypothecas retractare nequeuntibus. Extra causas autem dictas patres res ne alienent, neve pignori dent, nisi vendant mobilia aut immobilia hereditati onerosa, aut etiam damnosa¹³⁾, ut pretium eorum aut ad exsolvenda debita hereditaria procedat, aut filio servetur. Filii autem de his rebus, vivis parentibus, neque rite testantur, neque cas vendunt, neque pignori dant.

Cum autem filius impubes est, pater quidem rem accipit etiam eo non consentiente, puta in hereditatem: scilicet in integrum restitutione filio danda, postquam sui iuris effectus fuerit, per quam potest consequi indemnitate: patre autem manente obnoxio actionibus, licet nomine filii acceperit. Imputamus enim ei, quod hereditatem adierit, quam nec ipse nunc habere vult, nec filius, cum petierit in integrum restitutionem, et per eam se eximat onere hereditatis. Filius autem semel restitutus et repudiata hereditate, amplius eam adire non potest. Sin autem repudiaverit quidem pater hereditatem, filio impubere constituto, ipse vero filius vel in potestate constitutus, vel sui iuris effectus velit eam adire, tutores eius vel curatores hereditatem adire possunt. Ipse autem, cum semel eius tutores vel curatores adierint, per restitutionem¹⁴⁾ aditionem hereditatis retractare non potest. Haec autem etiam in legatis et fideicommissis universalibus et specialibus obtinere iubemus. Sin autem filiis in potestate constitutis donata fuerint mancipia, vel in matrimonio¹⁵⁾, vel ab extraneis, ut manumittantur, pater impedimento esse non potest, ut qui usumfructum non habeat¹⁶⁾.

1) omnium fere rerum ususfructus] Theodori. Quod in ea causa est, ut patri non acquiratur delatum filio in potestate constituto si filius ipse admiserit nolente patre, ne usumfructum quidem ei acquirat. Sin autem per contrarium filio recusante admittere rem, quae patri non acquiratur, ad ipsum pervenit

b) Delendum videtur eis, ut vertendum sit: puta hereditatem.

c) Sic legendum. Fabr. ἐανρῆς. d) Quid ἄρα hoc loco significet, nescio. Melius omittitur.

ἐνάγων καὶ ἀναγόμενος ὑπὲρ αὐτοῦ. εἴν δὲ ἀμφότεροι κατὰ κοινήν συναίρεσιν καταδέξονται τὸ ἔμπροσθεν, τότε τὴν μὲν δεσποτείαν ἔχει ὁ υἱός, τὴν δὲ χρῆσιν ὁ πατήρ. πλην πάλιν μόνος ὁ πατήρ ἐνάγει καὶ ἐνάγεται ὑπὲρ τούτου γνῶμη μέτοιγε τοῦ υἱοῦ, εἰ μὴ ἕρα ἦτων ἐπι τῶν ιδ'. εἴων. μὲν ἡσθ τῆς ζ'. διατάξεις τοῦ ν'. τίτλου τοῦ δ'. βιβ. καὶ τῆς α'. διατάξεως τοῦ θ'. καὶ ξ. τι. τοῦ παρόντος ε'. βιβ. καταβαλῶν χρῆσιν) ἢ ληγάτα ὁ πατήρ ὑπὲρ τῆς κατενεχθείσης κληρονομίας εἰς τὸν ὑπεξούσιον αὐτοῦ υἱόν, καταλογίζεσθαι αὐτῷ, εἰ τι ἔδωκε χρῆσις γενομένης. πωλεῖ) ὁ πατήρ τὰ ἀκίνητα πράγματα τῆς ἀνηκότης κληρονομίας τῷ ὑπεξούσιῳ αὐτοῦ παιδί, καὶ σημειώσῃ διὰ τὴν α'. καὶ β'. διατάξιν τοῦ παρόντος ε) ἐξουσιῶν τίτλου, καὶ τὴν δευτέραν διατάξιν τοῦ παρόντος εα. τίτλου, ἐνθα εἴρηται, μὴ δύνασθαι ἐκποιεῖν τὸν πατέρα τὰ τῶν παίδων ἀνεξουσίαι, ἀνάγκη δὲ τὴν β'. καὶ κβ. νεαρῶν. ὁ ὑπεξούσιος υἱός οἱ διατίθεται εἰς τὰ ἀνεξουσίαι αὐτοῦ πράγματα. ὁμοίως φησὶν ἢ γ'. διατάξις τοῦ κβ. τίτλου τοῦ παρόντος ε'. βιβ. οὐ πωλεῖ, οἷδε υποτίθεται τὰ ἀνεξουσίαι αὐτοῦ πράγματα, ἀλλοτρίοι ζῶντος τοῦ ἰδίου πατρὸς. ἀνάγκη γὰρ βιβ. ιβ. τι. κς. διατ. β'. ἐνθα φησὶν, οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ἐν τῷ πράγματι ὁ ὑπεξούσιος, εἰ μὴ ἐν τῷ κωστρενοίῳ πεκολληθῇ. εἴν ἀνήθος ἢ ὁ ὑπεξούσιος, ὅτε ὁ πατήρ αὐτοῦ ἀποδέξῃ τὴν ἀνεξουσίαν αὐτοῦ κληρονομίαν, βραβεῖαν καὶ ἐπιζήμιον οἶσαν, ἢ τοῦναντίον ὅτε αὐτὴν παρητήρησεν πλοῦσιαν ὑπόχρουσιν, καλῶς ἀποκαθίσταται αὐτὸς ὁ υἱός ὑπὲρ ὧν ἔβλαψεν αὐτὸν ὁ πατήρ ἀνήθων ὄντι. μὲν ἡσθ τῆς β'. διατ. τοῦ ιδ'. τι. τοῦ παρόντος ε'. βιβ. ὁ δωρηθεὶς δούλος τῷ ὑπεξούσιῳ ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι, ἐλευθερωσθῶ ταχέως, καὶ μὴ κιάσθω ὁ πατήρ αὐτοῦ τὸν οὐσούφρουκτον. [Sch. x. VI. 127. sq.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ὅποτε οὐ μόνον ἐπὶ μητροῦσαν πραγμάτων, ἀ παρὰ) τοῖς ὑπεξουσίαις καταφέρονται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πᾶντων, ἅτινα τὸν) προσπορισμὸν ἐκφείγουσι, καὶ μάλιστα μετὰ τὸν νεαρὸν) τῆς ἡμετέρας θεότητος νόμον, ὅστις πάντα, ἀπὸ ἐξωθεν εἰς τοὺς ὑπεξουσίαις ἐρχονται μὴ ἐκ μητροῦς) ὑποτάσσεται, μὴ εἶναι τοῖς πατρῷσι προσποριεῖται ὡροσεν, εἰ μὴ μόνον πρὸς οὐσούφρουκτον, ποικίλῃ φιλοτιμίᾳ ἀνεφύσῃ, καὶ ποικίλῃ ἀποτελεσμάτι, καὶ ποικίλῃ ἐξουσίᾳ ζητήσῃ, καὶ συνεχῶς ἐν τῷ δικαστηρίῳ εἰλονταί) ἐπ' ἀναγκῆς ἐστὶ, χρῆσιμος καὶ φανερὸς πάντα διελεῖν. Θεωρεῖσθαι) ποῖν ἐπὶ πᾶσι τῶν πραγμάτων, ἅτινα φείρονται μὲν τὸν τῆς δεσποτίας προσπορισμὸν, ὁ δὲ οὐσούφρουκτος αὐτῶν μόνον τῷ πατρὶ προσφείρεται ἢ τῷς ἄλλαις ἀποῖσιν ἐκ τοῦ ὑπεξουσίαι οἰουδῆποτε βραβεῖον ἢ φάσεται, εἰτε ὁ πατήρ καταδέξεται) τὸν ὑπεξούσιον ἀκέραιον ἡλικίας ὅτα ἀνεγκλίωται, κἀκείνος ἐναυσιωτέον) νομῶσι, εἰτε ὑπεξούσιος) καταδέξασθαι ἐπιθῆμεν, καὶ ὁ πατήρ εἰς τὸ ἐναντίον ἐπικλῖναι, ἐλευθερῶν) ἔχειν ἐξουσίαν καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἀδιεῦναι τὴν κληρονομίαν παρατινομένου τοῦ παιδὸς, καὶ πῶσιν εἰτε ζημίαν, εἰτε ἐπικερδίαν εἰς τὴν ἰδίαν ἔχειν τυχῶν, μηδένος ἐκ τούτου προκρίματος τῷ παιδί γενομένου) εἰτε ἐκ τοῦ ἐναντίον τοῦ πατρὸς παρατινομένου ὁ παῖς καταδέξασθαι τὴν κληρονομίαν ἐπιθυμῆν, μηδὲνα προσπορισμὸν, μηδὲ οὐσούφρουκτον πατρί) προσφείρεσθαι, ἀλλ' αὐτὸν τὸν υἱόν ἐαυτῷ καταλογίζεσθαι, εἰτε ἐκ τούτου συμβῆ) οὐδέμιαις ἀγωγῆς οὐδὲ κατὰ τοῦ πατρὸς δεδωμένης), ὅτε παρὰ τὴν αὐτοῦ βολήσιν οὗτος τὴν κληρονομίαν ἢ τὸ ληγάτον, ἢ τὸ φιδεϊκόμισσον, ἢ ἄλλο τίποτε ἐξ οἰουδῆποτε τίτλου, εἰτε δωρεῦς, εἰτε συναλλάγματος ἐαυτῷ προσπορίσῃν ἢ βουλήσθῃ) μηδὲ κατὰ τοῦ υἱοῦ ὁμοίως ἀγωγῆς κατενομένης, ὅτε παρατινομένου αὐτοῦ ὁ πατήρ ἐξ ἰδίας ἀνεφύσῃ) ταῦτα ἐαυτῷ διεκδικεῖ, τῆς τοιαύτης ὁδοῦ τῆς ἀδιεῖτος ἐκ τοῦ παρόντος νόμου τῷ πατρὶ ὑποσώσῃς. ἀλλ' ἔχειτο καὶ ὁ πατήρ πᾶσαν ἐξουσίαν, καὶ τὰς ἀγωγὰς κινεῖν, καὶ παρ' ἄλλου ἐνάγασθαι, ὅποτε εἰς αὐτὸν ὄλον τὸ κέρδος περιπίπτει) καὶ ὁ υἱός ὁμοίῳ τρόπῳ καὶ ἐν τῷ ἐνάγειν, καὶ ἐν τῷ ἐνάγασθαι μόνος ἔχειτο καὶ τὴν ζημίαν καὶ τὸ κέρδος, ἀνάγκη) κατὰ τὸ πρότερον τῷ πατρὶ ἐπικερμῆς μόνῳ) τῷ υἱῷ συνανεῖν ἢ ἐνάγασθαι ἢ φείρονται, ἵνα μὴ δικαστήριον χωρὶς πατρικῆς βουλῆς) δόξῃ συνιστάσθαι. καὶ ταῦτα μὲν, εἴν) τῆς α'. ἡλικίας ὁ υἱός ἐστίν, ὅστις τῇ πατρικῇ βουλήσῃ ἀκολουθεῖν οὐκ ἀνέχεται. εἴν δὲ ἐν δευτέρῃ ἡλικίᾳ ἐστίν ὁ υἱός,

nientem, pater eam admiserit, totum lucratur, soli de ea agens et conveniendus. Si vero utrique communi consensu, quod obvenit, admiserint, tunc proprietatem quidem habet filius, pater autem usumfructum. Verum solus pater de eo agit et convenitur: consensu tamen filii, nisi minor sit XIV annis. Memineris constitutionis 7. tit. 50. lib. 4. et constitutionis 1. tit. 9. et 6 huius libri 6. Pater qui debita vel legata solvit e causa hereditatis filio delatae, qui in eius potestate esse reputet ei, si quid dederit necessitate exigente. Vendi pater res immobiles hereditatis ad filium suum, qui in potestate est, pertinentis. Et nota propter const. 1 et 2. praecedentis huius 60. tituli, et const. 2. huius 61. tituli, ubi dictum est, non posse patrem alienares filiorum, quae acquiri non solent. Lege autem Novellam 2. et 22. Filius, qui in potestate est, testamentum non facit de rebus suis, quae acquisitionem effugiunt. Similiter dicit const. 3. tit. 22. huius lib. 6 Non vendit, nec pignori dat res suas, quae patri non acquiruntur, patre scilicet vivente. Lege enim lib. 12 tit. 36. const. 2. ubi dicit, filiumfamilias in nulla re potestatem habere, nisi in castrensi peculio. Si filiusfamilias impubes erat, cum pater eius hereditatem competentem adiit, quae gravis et damnosa erat, aut per contrarium cum eam locupletem constitutam repudiavit, recte filius ipse in integrum restituitur eorum nomine, quae pater ipsi impuberi constituto nocuit. Memineris const. 2. tit. 19. huius lib. 6. Servus, qui filiofamilias donatus fuit, ut manumitteretur, festim manumittatur, nec pater eius usumfructum acquirat.

Τὸ κατὰ πόδας. Cum non solum in maternis rebus, quae filiofamilias deferuntur, sed etiam de aliis omnibus, quae acquisitionem effugiunt, et maxime post novellam nostri admunis legem, quae omnia, quae extrinsecus ad filiosfamilias perveniunt, non ex materna substantia, non esse acquirenda patribus statuit, nisi tantummodo ad usumfructum, variae altercationes exortae sunt, et varios eventus et varias habent quaestiones, et semper in iudiciis versantur: necesse est, utiliter et aperte omnia dirimere. Sancimus itaque, in omnibus rebus, quae effugiunt quidem domini acquisitionem, sed ususfructus earum tantummodo patri offertur vel aliis parentibus a filiofamilias cuiuscunque gradus vel sexus, sive pater adire filiumfamilias integrae aetatis compellit, et ille reclamandum existimat, sive filiofamilias adire cupit, et pater in contrarium inclinatur, liberam habere licentiam et patrem ipsam adire hereditatem recusante filio, et omne sive damnum, sive lucrum in suam habere fortunam, nullo ex hoc praesidio filio generando: sive e contrario patre recusante filius adire hereditatem cupit, nullam acquisitionem, nec usumfructum patri offerri, sed ipsum filium sibi imputare, si quid ex hoc contingit, nulla actione neque contra patrem danda, ubi adversus eius voluntatem habet hereditatem vel legatum, vel fideicommissum, vel aliud quidquam ex quocunque titulo sive donationis sive contractus, sibi acquirere noluerit; neque adversus filium similiter actione extendenda, ubi recusante eo pater sua auctoritate haec sibi vindicet, huiusmodi additionis tramite ex praesenti lege patri competente. Sed habeat et pater omnem licentiam, et actiones movere, et ab alio conveniri, cum ad eum totum commodum advenit: et filius similimodo et in agendo, et in excipiendis actionibus solus habeat et detrimentum et commodum, necessitate, ut decet, patri imponenda tantummodo, filio consentire vel agenti, vel fugienti, ne iudicium sine paterna voluntate videatur consistere. Et haec quidem, si plenae aetatis filius est, qui paternam voluntatem sequi non patitur. Sin autem in secunda aetate filius) est, et hereditate ei delata pater consentire ei adveni hereditatem noluerit, vel patre volente ipse reclamaverit, si quidem

e) Malim χρῆσι. f) Malim verba χρῆσις γενομένης coniungere cum sequentibus πωλεῖ ὁ πατήρ, ut vertendum sit: Necessitate exigente pater vendit etc. g) Lege παραβῆντος. h) Ομμιτendum παρὰ, aut pro ἢ παρὰ legendum ὑπὲρ. i) Fabr. τοῖς. Sed legendum τὸν. k) Sic legendum propter sequentis νόμον. Fabr. τὴν νεαρῶν — νόμον. l) Legendum πατρῶως auctoritate textus Codicis. Ergo vertendum: nun ex paterna substantia. m) Lege ἐναντιωτέον. Fabr. ἐναυσιωτέον. Quod sensum aptum non praebet. n) Adde ὁ ante ὑπεξούσιος. o) Adde τῷ ante πατρί, p) Malim διδομένης. q) Lege μόνον. r) Fabr. θελήσις (sic).

καὶ κληρονομίας αὐτῷ κατενεχθείσης ὁ πατὴρ συναίνεσαι αὐτῷ καταδεχόμενῳ τὴν κληρονομίαν μὴ βουλήθῃ, ἢ τοῦ πατρὸς βουλομένου αὐτὸς ἐναντιωθῆναι, εἰ μὴ βούλεται υἱός*), ἐξουσίαν παρέχουσαν τῷ πατρὶ ὁμοίως τὴν κληρονομίαν ἀδιτενεῖν, καὶ αὐτὴν τελείῳ δικαίῳ ἔχειν, τοῦτων πάντων, ἕντιν περὶ τούτων ἐγράψαμεν, χάριτι ἔχοντων. ἔάν δὲ τοῦ πατρὸς παρα- τουμένου ὁ υἱὸς ἀδιτενεῖται ἰβουλήθῃ, παρέχουσαν αὐτῷ ἐξουσίαν τοῦτο ποιεῖν. τοῦ δὲ πατρὸς μὴ βουλομένου τὰ πράγματα τοῦ υἱοῦ διοικεῖν, διὰ τὴν τῆς αἰτίας ἀνάγκην ἔχεται εὐχέμεν ὁ υἱὸς προσελθεῖν τῷ ἀρμοδίῳ δικαστῇ, καὶ ἐκ τούτου αἰτήσῃ, κοινάτωρα τῇ κληρονομίᾳ δοθῆναι, δι' οὗ ἡ διοίκησις τῶν πραγμάτων τῶν εἰς αὐτὸν κατενεχθέντων προ- βιβῆται, ἐν ἑκατέρῳ θέματι τῆς βουλήσεως τῆς ἀποκαταστά- σεως μηδενὸς αὐτῷ ἀφρονέμενης. καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ στρατιωτῶν ὑπέξουσιον, ὅστις παραιτῆται τὴν ἀδιτέρα τῆς κληρονομίας, ἥτις αὐτῷ ἐκ τῶν κληρονομίων προφάσει εἰ¹⁾ περιέλθῃ, τῷ πατρὶ δεδομένης ἐξουσίας καταδέξασθαι τὴν κληρονομίαν, ἵνα εἰς αὐτὸν περιέλθῃ τελείῳ δικαίῳ, τοῦτο μὲν κατὰ οὐσούφρουκτον, τοῦτο δὲ καὶ κατὰ προπριεταρίαν τὴν αὐτῆν κληρονομίαν νεμηθρομένον²⁾, ὡσανεὶ αὐτὸς ὁ πατὴρ εἴ ἀρχῆς ἢ κληρονομίας ἐνσταθείς, ἐκείνου δηλαδὴ ὑποκει- μένου πᾶσι τοῖς βίβρασι τῆς κληρονομίας, καὶ πάντα τὰ κέρδη μέλλοτος ἔχειν, πρὸς τὸν υἱὸν μηδενὸς κινδύνου πλεονέστερος. καὶ ταῦτα μὲν ἐν τοῦτοις τοῖς θέμασι φιλικτῆα εἰσὶν, ἐν οἷς διχρόνια μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ εἴληται, ὅτι δὲ εἰς ἐν ἢ βουλήσεως αἰτῶν συντρέχει, καὶ ὁ πατὴρ τὸν οὐσούφρου- κτον, καὶ ὁ παῖς ἔχεται τὴν δευποτείαν, καὶ ἐν τοῖς ἐναγούσι καὶ ἐν τοῖς ἐναγομένοις ὁ μὲν πατὴρ ὑποδέχεται τὰς ἀγωγάς, καὶ κινεῖται, οὐκ ἀδύνητος ἡλικίας ὁ παῖς ἐνέειθῃ, προσλαμβάν- νεσθῶ δὲ καὶ ἡ τῶν παιδῶν συναίνεσις, εἰ μὴ ἐν τῇ πρώτῃ εἰσὶν ἡλικία καθεστηκότις ἢ μακρὰν ἀπολιμπανόνται³⁾ τῶν δια- πανῶν δηλονότι ἐκ τοῦ πατρὸς διὰ τὸ τῶν πραγμάτων ἐπιούσημα γινόμενων. ὅποτε γὰρ γυμνὴ δευποτεία παρὰ τῷ παιδί⁴⁾ εὐ- φροσκαται, ἐκ ποίας ὑποστάσεως δυνατὸν ἐστὶν αὐτὸν τὰ διαπα- νήματα τῆς δίκης καταβιβῆναι; εἴαν δὲ χρόος ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ τελευταίου καταφέρεται, ἐπειδὴ καὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς αὐτῆ ὑπόστασις νοεῖται, ἥτις μετὰ τὸ ὑπέξαιρεθῆν χρόος περισ- σενεῖ, ἔχεται ὁ πατὴρ ἐξουσίαν, ἐκ τῶν πραγμάτων τῶν κλη- ρονομιαίων, πρώτων μὲν τῶν κινητῶν, εἴαν δὲ μὴ ἀρκούσι, καὶ τῶν ἀκινήτων τὸ ἀρκούν μέρος ὀνόματι τοῦ παιδὸς πωλήσῃ, ἵνα παραγγῆμα ὑποδοθῇ τὸ χρόος, καὶ μὴ τῷ τῶν τόκων φορ- τῷ βαρυνῆται. εἴαν δὲ ὁ πατὴρ τοῦτο ποιήσῃ ὑπέροχθῃ, αὐτὸς τοῖς τόκοις ἢ ἐκ τῶν προσόδων, ἢ ἐκ τῆς ἰδίας ὑπο- στάσεως παντὶ τρόπῳ διδοῖν ἀναγκάζεσθαι. εἰ δὲ ληγῆται ἢ φιδεικόμισσα, ἢ ἀνάλλα, ἢ⁵⁾ προσάσας καταλειφθέντα ἐπί- κεινται τοῖς τοιοῦτοις προσώποις, εἰ μὲν τοιαῦτα πρόσδοσι εἰσιν, αἵτινες ἀρκούσιν εἰς τὰ ἀνάλλα ληγῆτα, ὁ πατὴρ ἐκ τῶν τοιοῦτων προσόδων ταῦτα καταβιβῆναι ἀναγκάζεσθαι. εἴαν δὲ μὴ ἔχῃ ἢ οὐσία ἀρκούσιν πρόσδοσι εἰς τὴν τῶν ληγῆτων καὶ τῶν φιδεικομισσῶν παροχήν, ἢ μηδαμῶς πρόσδοσις, ἢ ἄλλας πρόσδοσις κατέχῃ⁶⁾, εἴησαν δὲ πράγματα κινητὰ ἢ ἀκίνητα, ἀκαρῆα μὲν, οὐ μὴν ἀρχησιμα, ἴσον οἶκος ἐν ἐπαρχίαις ἢ ὅπου- δήποτε κείμενα προσάσται, ἐξ ὧν τὰ τοιαῦτα ληγῆτα δυνατὰ πληρωθῆναι, ἐξουσία δοθῆσεται τῷ πατρὶ, τὸ ἀρκούν μέρος αὐτῶν ὁμοίως ὀνόματι τοῦ παιδὸς πωλήσῃ, καὶ τὸ ἐκείνον ποιήσῃ τοῖς ληγῆτοις⁷⁾ τοῦτον ἀναμφιβόλως⁸⁾ φυλακτομένου, ἵνα καὶ τὰ ἀνδράποδα αὐτὸς ὁ οὐσούφρουκτοῦμος ἀποτρέφῃ, καὶ πάντα περὶ τὸν οὐσούφρουκτον ποιήσῃ, ἕντιν οὐδενὶ τρόπῳ δύνανται τὴν δευποτείαν χεῖρονα ποιῆσαι⁹⁾ τῆς πατρίας αἰδοῖς ἐκβυλλούσης αὐτὸν καὶ τῶν λογοθεσίων, καὶ ἐκ¹⁰⁾ τῶν ἀσφαλειῶν, καὶ τῶν ἄλλων πάντων, ἕντιν οἱ οὐσούφρουκτοῦμοι οἱ ἐξωτικοὶ ἀπὸ τῶν νόμων ἀπαιτοῦνται κατὰ τὴν τῆς ἡμετέρας διατάξεως¹¹⁾ δύναμιν, ἥντιν ἤδη περὶ τῶν τοιοῦτων θεμάτων ἐσηγύγομεν. αὐτὸν δὲ τὸν υἱὸν ἢ τοὺς υἱούς, ἢ τὰς θυγατέρας καὶ τοὺς ἐφεξῆς ἀποτρέφειν τῷ πατρὶ ἐπ' ἀναγκῆς ἐστὶν¹²⁾ οὐκ διὰ τὴν κληρονομίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν φρεσὶν καὶ τοῦς νόμους, οἵτινες καὶ τοῖς πατῶσι θρεπτέους εἶναι τοὺς παῖδας προσέταξαν¹³⁾, καὶ αὐτοῖς τοῖς πωσι τοῖς πατέρας, εἴαν ἀπορία εἴη ἑκατέρου εἴληται. ἀλλ' ὁ μὲν πατὴρ ἐν ταῖς εἰρημέναις μό- ναις ταῖς¹⁴⁾ αἰτίας ἔχεται τὴν ἐξουσίαν, ὁρθῶς τὰ πράγματα τῶν ὑπέξουσιων διαπιπρῶσκειν ὀνόματι τοῦ παιδὸς, ἢ εἰ ἀγο- ραστῆρ μὴ εἴη, ὑποτίθεσθαι¹⁵⁾ μηδενὶ τρόπῳ ἐξουσίας συγ- γωρομένης¹⁶⁾ τοῖς πωσι, τὰς αἰτίας πρώσις ἢ ὑποδικῆς

recuset filius, licentiam damus patri, similiter hereditatem adire, et eam pleno iure habere, his omnibus, quae de his diximus, locum habentibus. Sin autem patre recusante filius adire voluerit, damus licentiam ei hoc facere. Nolente autem patre res filii gubernare, propter causae necessitatem habeat facultatem filius adire competentem iudicem, et ab eo petere, curatorem hereditati dari, per quem gubernatio rerum ad eum delatarum procedat, in utroque casu in integrum restitutionis auxilio minime ei denegando. Eodemque modo et in milite filiofamilias, qui recusaverit additionem hereditatis, quae ei ex castrensibus occasionibus veniat, patri danda licentia adire hereditatem, ut ad ipsum perveniat pleno iure, tam per usumfructum, quam per dominium eandem hereditatem possessurum, quasi ipse pater ab initio fuisset heres institutus, eo videlicet subiacente omnibus oneribus hereditatis, et omnia commoda habituro, ad filium nullo periculo redundante. Et haec quidem in his casibus observanda sunt, in quibus discordia inter patrem et filium vertitur. Ubi autem in unum voluntas eorum concurrat, et pater usumfructum, et filius habeat proprietatem, et in agentibus et fugientibus pater quidem suscipiat actiones, et moveat, cuiuscunque aetatis filius invenitur. Adhibeatur autem etiam filiorum consensus, nisi in prima aetate sunt constituti, vel longe absunt: sumtibus videlicet a patre propter rerum incrementum faciendis. Cum enim nuda proprietatem apud filium invenitur, ex qua substantia possibile est eum sumtus litis dependere! Sin autem aes alienum ex defuncti persona descendit, cum etiam apud veteres haec substantia intelligatur, quae post detractum aes alienum superest, habeat pater licentiam, ex rebus hereditariis, primum quidem mobilibus, sin autem non sufficiant, etiam ex immobilibus sufficientem partem nomine filii venumdare, ut illico reddatur aes alienum, et non usurarum onere praegravetur. Quodsi pater hoc facere supersederit, ipse usuras vel ex rebus, vel ex substantia sua omnimodo dare compellatur. Sin autem legata vel fideicommissa, sive annalia, sive semel relicta, imminet huiusmodi personis*), si quidem tales relictus sunt, qui sufficientem ad annalia legata, pater ex huiusmodi rebus hoc dependere compellatur. Sin autem non habeat substantia sufficientem redditum ad legatorum et fideicommissorum praestationem, vel minime redditus vel alias accessiones contineat, sint tamen res mobiles vel immobiles, steriles quidem, non tamen inutiles, veluti domus in provinciis vel ubicunque posita suburbana*), ex quibus huiusmodi legata possint impleri, licentia dabitur patri, sufficientem eorum partem similiter filii nomine vendere, et satisfacere legatis. Hoc procul dubio observando, ut et mancipia ipse usufructuarius alat, et omnia circa usumfructum faciat, quae nullo modo proprietatem possint deteriorem facere: paterna reverentia eum excusante et a rationibus, et a cautionibus, et ab aliis omnibus, quae ab usufructuariis extraneis a legibus exiguntur secundum nostrae constitutionis tenorem, quam iam super huiusmodi casibus introduximus. Ipsum autem filium vel filios, vel filias et deinceps alere patri necesse est: non propter hereditates, sed propter naturam et leges, quae et a parentibus alendos esse liberos imperaverunt, et ab ipsis liberis parentes, si inopia ex utraque parte vertitur*). Sed pater quidem in praedictis tantummodo causis habeat licentiam, rite res filiorumfamilias vendere filii nomine, vel si emptorem non invenerit, supponere: nullo modo licentia concedenda filiis, easdem venditiones vel hypothecas retractare. Non autem licentia parentibus danda, extra memoratas causas res, quarum dominium apud eorum posteritatem est, alienare, vel pignoris vel hypothecae titulo dare: sed si hoc fecerint, scituris, quod necesse est eos in legum laqueos incidere, quibus huiusmodi venditiones vel hypothecae sunt interdictae: exceptis videlicet rebus mobilibus vel

s) Adde ὁ ante υἱός. t) Pro προσάσαι εἰ legendum προσάσται. u) Sic legendum. Fabr. νεμηθρομέσα. v) Necessario legendum παιδί. Fabr. πατρί. w) ἢ necessario inserendum ante προσάσας. x) Lege κατέχῃ. Fabr. κατέχουσι. y) Sic legendum. Fabr. ἀμφιβόλως. z) ἐκ omitti potest. a) In marg. Fabr. p. 130, additur scholium: περὶ τῆς εἴ. διατ. λέγου. b) Sic legendum. Fabr. προσέταξε. c) Alterum τὰς omittendum videtur. d) Sic legendum. Fabr. συγγορούμεν (sic).

αψηλαφήν* οὐ μὴν ἐξουσίας τοῖς πατράσι δεδομένης, ἔξω
 ν μνημονευθεῖσιν αἰτιῶν τα πράγματα, ὧν ἡ δεσποτεία
 οὐ τῆ αὐτῶν ἀπογογῆ ἔστιν, ἐμποιεῖν, ἢ ἐνεχυροῦ ἢ ὑπο-
 κληῖς τίτλῳ παρέχειν ἄλλ' ἐὰν τοῦτο ποιήσωσι, ἐγνωσμένων,
 ἀνάγκη ἔστιν εἰς τοὺς τῶν νόμων βεβήτους ἐκλίπειν,
 αὐτοῖς αἰ τοιαῦτα πράξεις ἢ ὑποθήκῃ αἰὲν ἀπληρονομήναι
 ἐξηρημένον δηλαδὴ τῶν πραγμάτων τῶν κινήτων ἢ ἀκινήτων
 ἴνων, ἕνεκα ἐπιβίωσιν τῆ κληρονομία εἶσιν, ἢ οὐκ ἔτι τὸν τὸν
 ζῆμια ἕνεκα ἀκινήτων πιπεύσκειν τῷ πατρὶ μετὰ τῆς
 πατρικῆς εἰσβεβίας ἔξιστιν, ἵνα τὸ τίμημα αὐτῶν ἢ εἰς τα
 γματα καὶ τὰς αἰτίας τῆς κληρονομίας προχωρήσῃ, ἢ τῷ
 φυλαχθῆ. τοῖς δὲ ἐπεξουσίαις ἐν τοῖς μοροῖς τοῖς θε-
 οῖς, ἐν οἷς ὁ οὐσοφρονητος παρὰ τοῖς πατρῶν ἔστιν,
 ὅτε οἱ πατέρες ζῶσιν, οὔτε διατίθεσθαι περὶ τοῦτων τῶν
 γμάτων ἐπιτρέπονται, οὔτε χωρὶς βουλήσεως ἐκείνων, ὧν
 ἔξιστοι εἶσιν^{ε)}, οὐδὲν τρόπον συγχωρομένης^{δ)} ἐξουσίας,
 δεσποτείαν τοῦ πράγματος τοῦ ἀκινήτου εἰς αὐτοὺς ἐκ-
 εἶν ἢ κατὰ ὑποθήκας^{δ)} διδοῦναι, ἢ εἰς ὑποθήκην ἐνεχυροῦ^{ε)}
 ἐκρυφῶν. βέλτιον γὰρ ἔστι στενωσθαι τὰς νεωτερικὰς θερμο-
 ας, ἢ μὴ τῆς ἐπιθυμίας ἐκδεδομένοι τοῦ στυγροῦ ἀποτε-
 ματος ἀσθονταί^{δ)}, ὅπως αὐτοὺς μετὰ τὸ διαφθαρέναι τὴν
 ἴαν μένει. ὅπως, ὡς ἴδη εἴρηται, οἱ πατέρες κατὰ τοῖς
 οὖς τρέφειν αὐτοὺς ἀναγκάζονται, διὰ τὴν^{ε)} εἰς τὴν πρῶτην
 πραγμάτων μεταπεθῆν ἐπιζητοῦσιν; ὅτε δὲ παιδικῆ ἡλικία
 πατρῶν αἰδίαν παρέχει καὶ χωρὶς συναίνεσεως τὴν ταῦ
 δὸς κληρονομίαν^{ε)} ὀνόματι αὐτοῦ καταδέχεσθαι, ἐὰν τοῦτο
 ἴσῃ, παρεχόμεν τῷ παιδί τιν εἰς ἀκέραιον ἀποκαταστάσιν,
 ὅ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας εἴη ἐλευθερωθεῖς ἢ ἡβήσει τὸν
 πατέρα τοῖς βίβροι τοῖς κληρονομοῖς, εἰ καὶ ὀνόματι
 παιδὸς καταδέχεται, πιστὸν τῶν δεισομένων. διὰ τί
 τοιαύτην κληρονομίαν καταδέχεται, οἷον οὔτε αὐτὸς τῶν,
 ε ὁ υἱὸς ἐπιτηδεῖον αὐτῷ^{ε)} εἶναι νομίζει; οὐ μέντοι
 ἄν παρεχόμεν ἐξουσίαν, ἐὰν τὴν εἰς ἀκέραιον ἀποκατα-
 σθῆν αἰτήσῃ, καταπευστέαν εἶναι πιστεύων τὴν κληρονο-
 μίαν, ἔτι τῶν ἐλασσόνων διαστημάτων ἐριστὰμένων πᾶν δι-
 κῆς ἀποκαταστάσεως καταδέχεται τὴν εἰρημένην κληρονο-
 μίαν, ἵνα μὴ εἰς πάγκριον αὐτοῦ οἱ νόμοι γίνωνται πολλὰς
 τοιαύτην^{ε)} καὶ καταδέχεται καὶ ἀποβῆλλεσθαι ἐπιθυ-
 νει. ἐὰν γὰρ, ὅπως ὁ πῆγῃ ἐποίησεν, βέβριον οὐ λογί-
 ζαι, καὶ διὰ τοῦτο ἀπεκατέστη^{ε)} τῷ αὐτῷ^{ε)} τῶν φρονητός
 εἰ πᾶν τὴν κρίσιν καταδέχομενος, ἥτιναι καὶ μετὰ τὴν τοῦ
 φροσ παραίτησιν ἐνυτίγῃ προθέσει καταφρονητέαν εἶναι ἐνό-
 ην; ἐὰν δὲ ὁ μὲν τὴν κληρονομίαν ἐρρεπουδιώτευσεν νηπίου
 παιδὸς ὄντος, αὐτὸς δὲ ὁ υἱὸς μετὰ ταῦτα ἢ ἔτι ἐπεξου-
 σίαν, ἢ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας ἐλευθερωθεῖς ἀδιευτέαν
 πιστεύσῃ τὴν αὐτὴν κληρονομίαν, ἐξουσίαν παρέχεται
 ἢ, ἢ εἰν αὐτεξουσίος γένηται, τοῖς ἐπιτρόποις ἢ κουρίαι-
 τιν αὐτοῦ, τὴν αὐτὴν κληρονομίαν καταδέχεσθαι, μηδενὸς
 κριμῆτος ἐκ τῆς πρριυτῆσεως αὐτῷ γένομένης^{ε)} ὁμοίω
 τῷ καὶ ἐν τούτῳ τῷ μέρει μηδεμιᾶς αὐτῷ ἢ^{ε)} τοῖς ἐπι-
 τοῖς αὐτοῦ, ἢ τοῖς κουρίαιτοις ἐξουσίας συγχωρομένης,
 εἰ τῆς προτέρας ἰδίας βουλήσεως εἰς ἀκέραιον ἀποκαταστασιν
 ταῖ. ἕνεκα καὶ ἐπὶ λημάτων καὶ φιδεῖομοῖσιν, τοῦτο μὲν
 ἴν, τοῦτο δὲ καὶ καθ' ὁμῶδα κατελευθερωθέντων, καὶ ἐν
 ἄλλοις θέμασιν, ἕνεκα ἀνωτέρω ἡμιθμησάμεν, καὶ τοῖς
 ἢς αὐτοῖς φυλακτέα^{ε)} εἶσιν. ἐπὶ δὲ τῶν δούλων, οἵτινες
 ἐπεξουσίαις δωροῦνται, εἴτε ἐν συνιστῶμένῳ τῷ γαμῶ,
) παρὰ ἐξωτικῶν ὑπὸ ταύτην τὴν αἰρεσιν^{ε)}, ἵνα παρα-
 α αὐτοὺς εἰς ἐλευθερίαν μετατρέψωσι, μηδὲ ἐν προόριμα
 τρικῆ ποιῆτω αὐθεντία. πῶς γὰρ οὐσοφρονητος δύ-
 ε προσπορισθῆναι, ὅστις μῖς ὄσης εἶναι δείκνυται; εἰ
 ἐν αὐτῇ τῇ ὄση ἀνάγκη ἔχει αὐτὸν καὶ νεμηθῆναι καὶ
 ἐπιμὲ διορηθῆναι, κατὰ τοῦ τοιοῦτου ἀνθρωποῦ πῶς
 φρονητος δύναται τῷ πατρὶ προσπορισθῆναι; [Sch. x.
 28—132.]

immobilibus illis, quae onerosae hereditati sunt, va
 quocunq; modo damnosae; quas sine periculo vender
 patri cum paterna pietate licet, ut pretium earum ve
 in res et causas hereditatis procedat, vel filio servetur
 Filiis autem familias in his duntaxat casibus, in quibu
 ususfructus apud parentes est, donec parentes vivunt
 nec de his rebus testari permittimus, neque citra vo
 luntatem eorum, quorum in potestate sunt, ullo modo
 licentia concedenda, dominium rei ad eos pertinenti
 alienare, vel hypothecae dare, vel pignori assignare
 Melius enim est, coarctare juveniles calores, ne cupi
 dini dediti tristem exitum sentiant, qui eos pos
 dispersum expectat patrimonium. Cum, ut iam dictun
 est, parentes alere eos secundum leges compellantur
 quare ad venditionem rerum prosilire desiderant? Ub
 autem puerilis aetas patribus licentiam praestat, etian
 sine consensu filii hereditatem nomine eius adire, s
 hoc fecerit, damus filio in integrum restitutionem, post
 quam patria fuerit potestate liberatus vel adoleverit
 patrem autem oneribus hereditariis, licet nomine filii
 adiit, modis omnibus illigamus. Quare enim talem he
 reditatem adiit, qualem neque ipse nunc, nec filius ido
 neam sibi esse existimat? Non autem filio damus licen
 tiam, si in integrum restitutionem petat, respuendam
 credens esse hereditatem, adhuc minoribus curriculis
 instantibus, iterum per aliam restitutionem adire dictam
 hereditatem, ne ludibrio ipsae leges ei fiant saepe talem
 et amplecti et respicere cupienti. Si enim quod pater
 fecit, ratum non habuit, et propter hoc restitutus est:
 quomodo ferendus videatur iterum iudicium amplectens,
 quod post patris recusationem contrario proposito asper
 nandum esse existimavit? Sin vero ille quidem heredita
 tem repudiaverit infante filio constituto, ipse autem
 filius postea, vel adhuc in potestate constitutus, vel
 patria potestate liberatus, adeundam esse crediderit
 eandem hereditatem, licentiam damus ei, vel si sui iuris
 efficiatur, tutoribus vel curatoribus eius, eandem hereditatem
 adire, nullo praeiudicio ex recusatione ei gen
 erando: simili modo et in hac parte nulla ei vel tu
 toribus eius, vel curatoribus licentia concedenda, contra
 priorem suam voluntatem in integrum restitutionem
 petere. Quae et in legatis et fideicommissis, tam spe
 cialibus, quam per universitatem relictis, et in aliis
 casibus, quos supra enumeravimus, similibusque eis
 observanda sunt. In servis autem, qui filiiisfamilias
 donantur, sive constante matrimonio, sive ab extraneis
 sub ea conditione, ut statim eos in libertatem perducat,
 nullum praeiudicium paterna faciat auctoritas.
 Qualis enim ususfructus potest acquiri, qui momenti
 unius esse ostenditur? Si enim in ipso momento necesse
 habeat, eum et possidere, et libertate donare, in talem
 hominem qualis ususfructus patri potest acquiri?

ἐν δὲ ἐν δευτέρῃ ἡλικίᾳ ἔστιν ὁ υἱός] Θαλα-
 λαι. Πρώτῃ ἡλικίᾳ ἔστιν ἡ ἡγήσος. δευτέρῃ ἔστιν ἡλικία
 τῶν τῶν κ. ἐνιαυτῶν. [Sch. VI. 132.]
 ὁποῦδῆποτε κείμενα προύσεται] Τοῦ αὐτοῦ.

*) sin autem in secunda aetate filius est] Thalelai. Prima aetas est impuberis. Secunda aetas est, quae infra XXV annus est.
 *) vel ubicunq; posita suburbana] Eius-

ε) Malim οἰεσθαι. g) Sic legendum pro τῶν ἐπεξουσίαν, εἰς ἣν. h) Fabr. συγχωρομένης (sic). i) Sic dum. Fabr. ὑποθήκας. k) Alterutrum supervacaneum est, aut ὑποθήκην aut ἐνεχυρον. Malim tamen ὑποθήκην ere. l) Fabr. αἰθωνται (sic). m) Sic legendum, Fabr. διὰ τὴν. n) Legendum χωρὶς συναίνεσεως τοῦ παιδὸς κληρονομίαν. o) Legendum αὐτῷ. p) Secundum Codicem legendum est τὴν αὐτὴν, eandem. q) Malim ἀποκαταστή. ο τῷ αὐτῷ lege ποιῶ. Sic etiam verti τῷ αὐτῷ τῶν φρονητός est eodem modo. s) Sic legendum, Fabr. εἰ μηδεμιᾶς. Sub voce εἰ latet ἢ et transponenda sunt verba. t) Fabr. φυλακτέα (sic). u) Lege εἴτε pro ἔαν. Sic etiam verti, c legendum, Fabr. ὑπὸ ταύτῃ τῇ ἀρεσῇ (sic). w) Scholia Thalelai signo stellulae a Fabro nota pertinent ad τὴν πόδης praecedens, et verba graeca, ad quae referuntur, apud Fabrotum habent praefixa.

Σημειώσαι, ὅτι ἐπὶ τῶν προσαπειῶν εἶπε τὸ ὑπουδῆποτε, οὐκ ἐπὶ τῶν οἰκημάτων' ἀλλὰ μόνον εἶπε τὰ ἐν ἐπαρχίαις αὐτῶν προάστια πιπρῶκεσθαι. [Sch. *. VI. 132.]

Ἐν ἀπορία ἐξ ἑκατέρου μέρους εἴληται] Τοῦ αὐτοῦ. Σημειώσαι, ὅτι καὶ ὁ ἔχων γυμνὴν προπριεταρίαν καλῶς ἀποφῶς καλεῖται' καίτοι δύναται* αὐτὴν πωλῆσαι διὰ τὴν μέλλουσαν ἐλπίδα τοῦ οἰσουφροῦκτου, καὶ χρήματα συναγαγεῖν. [Sch. *. VI. 132.]

τῷ ὑπεξουσίῳ] Οὐκ εἶπεν, οἰαςδῆποτε φύσεως. ἔαν γὰρ ἐκ θηλυγονίας εἰσὶν οἱ τελευτῶντες, οὐδὲ ζητητῶν ἐπιτὸν περὶ αὐτῶν, ὅπως μὴ ὄντες ὑπεξουσίῳ οὐδὲν προσπορίζωσιν. [Sch. γ. VI. 133.]

ἔξουσίαν ἔχει ὁ πατήρ] Θαλελαίου. Οὐ χρεία, φησί, τῆς τοῦ παιδὸς ἀδεικτικῆς ἐνταῦθα, ἀλλὰ δύναται καὶ ὁ πατήρ καταδεξασθαι, τουτέστιν, εἰς κέρδος ἴδιον καὶ εἰς ζημίαν ἴδιαν ταῦτα ἀναφέρειν. [Sch. ζ. VI. 133.]

τὸ πρῶγμα λαβεῖν] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπὶ μὴ ὁμοίως τοῦτο εἶπεν ἢ διατάξεις, οἰσουφροῦκτου ὧν ὁ πατήρ οὐ καλῶς ἠδύνατο ἀδειτεῦν. [Sch. α. VI. 133.]

αὐτὸς ὁ ὑπεξουσίῳ] Τοῦ αὐτοῦ. Κατὰ τὸ πρότερον* ἢ διὰ τῆς τοῦ ἀρχοντος τάξεως, ἐνθα ἐνάγει καὶ ἐνάγεται ὁ υἱός. [Sch. β. VI. 133.]

τὸ πρῶγμα λαμβάνει] Τοῦ αὐτοῦ. Τουτέστιν, ἵνα αὐτὸς μόνος κερδαίνει ἢ ζημιῶται. [Sch. ε. VI. 133.]

δύναται ἐκείνοις αἰτήσαι κομμάτῳ] Τοῦ αὐτοῦ. Καλῶς εἶπε, διὰ τὴν ἀνάγκη* οὐδέποτε γὰρ ὑπεξουσίῳ ἔχει κομμάτῳ. [Sch. δ. VI. 133.]

ὅτι προβήσεται — δίκαιον ἀποκαταστάσεως] Τοῦ αὐτοῦ. Τουτέστι, δύναται καταδεξάμενος μόνος αἰτήσαι ἀποκατάστασιν, ἵνα παρατηρηθῆται, καὶ παρατιμῶμενος αἰτεῖν ἀποκατάστασιν, ἵνα δέξεται. [Sch. ε. VI. 133.]

ὁ μὲν πατήρ ἐνάγεται] Τοῦ αὐτοῦ. Οὐκοῦν ἐν ταῖς ἀγωγαῖς ταῖς κληρονομιαῖς διέκτικῶς ἐνάγεται ὡς αὐτὸς κληρονομῶν' οὐκ ἐπὶ δὲ πεκουλίῳ, ὡς τοῦ παιδὸς κληρονομῶντος. [Sch. ς. VI. 133.]

Τοῦ αὐτοῦ. Σημειώσαι, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἀπροσπορίτων ὁ πατήρ καὶ ἐνάγει καὶ ἐνάγεται. τοῦτο δὲ οἶδας καὶ ἐν τοῖς ἰσοτιμοῦ. [Sch. ς. VI. 133.]

τὰ ἀκίνητα πωλῆσαι] Τοῦ αὐτοῦ. Τὸ παλαιὸν^{β)} φίλι νόμινε ἔχει. πρὸς ὃ φησὶν ὁ Θαλελαίος' ἐπειδὴ αὐτὸς χρεωστῆ, ὀνόματι αὐτοῦ γίνεται ἢ πρῶσις. [Sch. γ. VI. 133.]

ἐπίκεινται τοῖς τοιοῦτοις προσώποις] Τοῦ αὐτοῦ. Τουτέστι, τοῖς ὑπεξουσίῳ τὰ ληγὰ ἐπίκεινται. αὐτὰ γὰρ αὐτὰ χρεωτοῦσιν. [Sch. η. VI. 133.]

τότε — πιπρῶκεσθωσαν] Τοῦ αὐτοῦ. Ἴνα πωλοῦντες ταῦτα ἐκ τῶν τόκων τῶν τιμημάτων αὐτῶν καταβῶλωσι τὰ ἀνάλα ληγὰ. [Sch. ι. VI. 133.]

μετὰ τοῦ μὴ βλάβαι τὴν δεσποτείαν] Τοῦ αὐτοῦ. Σημειώσαι, ὅτι οὐδὲν δύναται ὁ πατήρ ποιεῖν τῶν βλαπτόντων τὴν δεσποτείαν. [Sch. κ. VI. 133.]

ἢ καὶ ἐπιζήμια] Τοῦ αὐτοῦ. Πολλὰς οἶκ ἐῶν ἐπιζήμια, πλὴν βουνοῦσι τὴν κληρονομίαν. οἶκος γὰρ ἐστὶ μέγας, τὰς προσόδους ἑαυτοῦ διαπαντὸς εἰς ἐπισκευήν' ὥστε μὴ εἶναι μὲν αὐτὸν ἐπιζήμιον, τὴν δὲ φροντίδα βαρύνει τὴν κληρονομίαν. [Sch. λ. VI. 133. sq.]

δι' ἀποκατάστασιν] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐν τῷ de in integrum καθολικῶς εἶπεν, ὅτι τῷ μὴ καταδεξάμενῳ κληρονομίαν ἀποκατάστασις δίδεται, ἵνα καταδεξῆται. ἐνταῦθα δὲ ἠρηνησάτο, περὶ τῆς αὐτῆς κληρονομίας δευτέρον δίδεσθαι ἀποκατάστασιν, εἰ καὶ αὐτὸς οὐκ^{ε)} ἐφηβος γενόμενος πάσχη τὸ ἐπιζήμιον. [Sch. μ. VI. 134.]

ἢ ἐν γάμῳ] Τοῦ αὐτοῦ. Συνίσταται δὲ καὶ ἐν τῷ γάμῳ ἢ τοιαύτη δωρεά, ἐπειδὴ ὁ λαμβάνων οὐδὲν κερδαίνει, εἰ μὴ τὴν ἐλπίδα τῶν πατρικῶν. ἐλπίς γὰρ ἐστίν, ἔτι τὴν οὐσίαν συμψηφίζεσθαι. [Sch. ν. VI. 134.]

ὡς μὴ ἔχων τὴν χρῆσιν] Τοῦ αὐτοῦ. Ὡς ὅτι, εἰ μὴ αὐτὸς ἦν ὄρος, καὶ ἐπὶ τούτου ἢ αὐτὴ ζήτησις προβαίνει. [Sch. ο. VI. 134.]

dem. Nota, in suburbanis eum dixisse, *ubicunque*, non etiam in aedibus: sed sola dixit vendi suburbana eorum, quae sunt in provinciis.

*) si inopia ex utraque parte vertitur] Eiusdem. Nota, etiam eum, qui nudam habet proprietatem, recte inopem dici, quamvis eam possit vendere propter futuram spem ususfructus, et pecuniam redigere.

2) filio qui in potestate est] Non dixit, cuiuscunque sexus. Si enim defuncti ex linea feminina veniant, ne quaerendum quidem est de his, quoniam, cum in potestate non sint, nihil acquirunt.

3) habeat pater licentiam] Thalelaei. Non est opus, inquit, hic aditione filii, sed potest etiam pater adire, hoc est, ad lucrum et damnum proprium haec referre.

4) rem capiendi] Eiusdem. Nisi hoc specialiter dixisset constituto, pater, cum sit usufructuarius, non recte potuisset adire.

5) ipse filius familias] Eiusdem. *Ut decet*: vel per officium Praesidis, ubi filius agit et convenitur.

6) rem capit] Eiusdem. Hoc est, ut ipse solus lucretur, vel damnum patiatur.

7) potest ille curatorem petere] Eiusdem. Recte dixit, *propter necessitatem*. Nam filius, qui in potestate est, nunquam curatorem habet.

8) procedere ius restitutionis] Eiusdem. Hoc est. Potest, si adierit, solus petere restitutionem, ut repudiet, et si repudiarit, petere restitutionem, ut aseat.

9) pater quidem agit] Eiusdem. In hereditariis ergo actionibus directo convenitur, ut qui ipse heres sit: non autem de peculio, tanquam filius heres sit.

Eiusdem. Nota, etiam in his, quae non acquiruntur, patrem et agere, et conveniri. Hoc autem didicisti etiam in Institut.

10) vendere immobilia] Eiusdem. Textus antiquus constitutionis habet, *fili nomine*. Ad quod Thalelaeus ait: Quoniam ipse debet, eius nomine sit venditio.

*) imminent huiusmodi personis] Eiusdem. Hoc est, filius, qui in potestate sunt, imposita sunt legata. Ipsi enim ea debent.

11) tunc — vendantur] Eiusdem. Ut ea vendentes ex usuris pretii eorum solvant annalia legata.

12) ut tamen proprietati non noceat] Eiusdem. Nota, patrem nihil posse facere eorum, quae proprietatem laedunt.

13) aut etiam damnosa] Eiusdem. Saepe non sunt damnosa, sed onerosa hereditati. Est enim magna domus, cuius reditus in ea reficienda absumuntur: adeo, ut non sit quidem damnosa, sed cura hereditatem oneret.

14) per restitutionem] Eiusdem. In tit. *de in integrum restitutionibus* dixit generaliter, ei, qui non adit hereditatem, dari restitutionem, ut aseat. Hoc loco autem negavit, de eadem hereditate iterum restitutionem dari, etiamsi ipse pubes factus damnum patiatur.

15) vel in matrimonio] Eiusdem. Valet autem etiam constante matrimonio talis donatio, quoniam qui accipit, nihil lucratur praeter spem iuris patronatus. Spes enim est adhuc fore, ut computentur facultates.

16) ut qui usumfructum non habeat] Eiusdem. Ut, si haec conditio non esset, eadem quaestio et in hoc procederet.

x) Malim δύναται. y) Etiam hoc scholium videtur esse Thalelaei, et cum sequentibus continet adnotationes ad τὰ κατὰ πόδας constitutionis, licet Fabr. non huic subiecerit, sed epitomae constitutionis in textu Basilicorum repositae. z) Κατὰ τὸ πρότερον sunt verba τοῦ κατὰ πόδας. a) διὰ τὴν ἀνάγκη sunt verba τοῦ κατὰ πόδας. b) Fabr. in marg. recte notat, τὸ παλαιὸν vocari Codicis Iustiniani contextum ad

TITΛΟΣ Ε΄

γωγῆ, δι' ἧς ὁ ἀνὴρ ἢ γυνὴ^{δ)} συγγενῶν μὴ ὄντων κληρονομοῦσιν ἀλλήλους.

α'. Οὐλίπιαν.^{ε)} Παρυνόμον ὄντος τοῦ γάμου, οὔτε ἐκ τοῦ ἀνδρός καὶ τῆς γυναικὸς διαδοχῆ^{ι)} ἀρμόζει, τε κληρονομίαν ἐκ διαθήκης ἢ ἄλλο τι κερδαίνειν γινώσκονται. πρὸς δὲ τὸ^{β)} ἀρμόσαι τὴν διακατοχὴν μετὴν αὐτῆν εἶναι δεῖ ἐν καιρῷ τελευτῆς. εἰ γὰρ παρολογοῦσιν διαζύγιον, κἂν ἐστὶν ἄκυρον, οὐκ ἔστιν ἰσχυρὸν ἢ^{η)} διακατοχῆ. ἄκυρον δὲ λέγομεν τὸ γενόμενον^{ι)} κατὰ τὴν τοῦ νόμου παρατήρησιν.

παρυνόμον ὄντος τοῦ γάμου] Οὗτος ὁ τίτλος α'. εἰ τοῦ λη. τῶν διγ. καὶ ιη'. τοῦ ε. τοῦ κώδικος. ἵνα δυνάμει αἰτηθῆται ἢ unde vir et uxor διακατοχῆ, ἔννομον εἶναι τὸν μεταξὺ αὐτῶν γάμον. παρανόμου γὰρ ὄντος τοῦ γάμου, οὐδέποτε γίνεται χωρὰ ταύτῃ τῇ διακατοχῇ, ὅποτε οὐδέ διαθήκης κληρονομοῦσιν. ἴαν γὰρ γραφῶσιν ἀλλήλους κληρονομοῦσιν οἱ ἀθεμίτως συναφθέντες ἀλλήλοις, οὐ δύναται εἰς ἀδιεύθυνον τὴν σεκουδονμ ταβουλῆς αἰτεῖν διακατοχὴν. πάντως οὐδὲν δύναται τις λαμβάνειν ἐκ τοῦ ἀθεμίτου ἢ παρυνόμου γάμου. κρηθὲ καὶ αὐτῆν τὴν ἔννομον γαμετῆν ἢ γαμετῆν ἐν καιρῷ τελευτῆς τοῦ ἀνδρός, ἵνα τότε ἀρμόζῃ αὐτῇ διακατοχῇ, εἰ δὲ ἔρπουδιον γέγοιτε κατὰ τὸ φαινόμενον, διὰ δὲ τὸ εἶναι ἀνυπόστατον τὸ ἔρπουδιον ἐξορίζεται ὁ γάμος, οὐδὲ οἷτος χωρὰ γίνεται τῇ διακατοχῇ. τοῦτο παραβῆναι ἐπὶ ἐκείνου τοῦ θέματος, ἐνθα ἐστὶν^{η)} ἢ ἀπεθεῖναι γαμηθῆσαι τῷ πατρωνι ἀκοντι αὐτῷ ἔρπουδιον ἐπιμύσει. ὁ γὰρ Ἰούλιος νόμος ὁ λεγόμενος de maritandis virgibus ἐπερωσθεῖται παρασκευάζει τοῦτον τὸν γάμον. ἀλλὰ καὶ Ἰούλιος de adulteriis νόμος δῆλον τριπλὸν ἔρπουδιον ἐπέσπειρεν. καὶ ἐάν παρὰ τὸ εἰρημένον τῷ νόμῳ πεμφθῇ τὸ ἔρπουδιον, οὐκ ἐξορίζεται μὲν, ἀλλ' ὁ γάμος συνέστηκεν· ὁμοίως δὲ, διὰ κατὰ διάθεσιν ἀπέστη τοῦ ἀνδρός ἢ γυνῆς, οὐ δύναται εἶναι ταύτην τὴν διακατοχὴν ἐπὶ τῇ ἀλλήλων διαδοχῇ. ἐπιμύσει βιβ. κδ. τιτ. α'. διγ. ιγ'. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παρασκευασμένα. μέμνησο τῶν ἐπιμύσεων βιβ. λδ. τιτ. ε'. διγ. β. β'. καὶ τῶν ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένων^{ι)}. [Sch. a. 135.]

ἴαν ἐστὶν ἄκυρον] Τοῦ Ἀνωνύμου. Καὶ ἡ γινόμενη ἐξὺ τῶν συνοικιόντων δωρεὰ γινόμενου ἀνισύρου διασίου χυρός ἐστὶν, ὡς τοῦ γάμου συνιστάτος, ὡς βιβ. κδ. τιτ. α'. λε. καὶ ξδ. [Sch. b. VI. 136.]

ἴαν ἔχει χωρὰ ἢ διακατοχῇ] Τοῦ αὐτοῦ. Πῶς αἰ ἐρρωμένως τὸ ἔρπουδιον, ἐγὼς βιβ. κδ. τιτ. β'. διγ. ε'. c. VI. 136.]

τοῦ αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῷ μγ'. διγ. τοῦ ε'. τιτ. τοῦ μγ'. βιβ. ν. εἰ, ἐάν παρὰ τὸν νόμον πεμφθῇ ἔρπουδιον, οὐ διακρίνεται μὲν ὁ γάμος, ὁ δὲ τὴν τοιαύτην λαμβάνων γαμετῆν οὐ δύναται. δόλον γὰρ ἐκτός μοιχείας οὐ γίνεται. δόλον δὲ τάνει ὁ γινώσκων, παρὰ νόμον εἶναι τὸ ἔρπουδιον. [Sch. c. 16.]

ζ'. Ἀνὴρ^{μ)} καὶ γυνὴ ἐξ ἀδιαθέτου ἀμοιβαδὸν οἷς εἰς ὀλόκληρον κατὰ τὸ ἀρχαῖον νόμιμον κληρονομοῦσιν^{ν)}, ὁσάκις ἀργεῖ πῦσα ἀνιόντων ἢ ἰσχυρῶν^{ο)} ἢ συγγενῶν νόμιμος ἢ φυσικὴ διαδοχῆ^{π)}, δημοσίου ἀποκλεισμένου.

ἴαν καὶ γυνὴ] Θεοδοίου. Μὴ ὑπόντος ἀνιόντος ἢ ἄλλου συγγενοῦς οἰουδῆποτε, καλῶς κληρονομοῦσιν ὡς ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ διὰ τῆς οὐδὲ vir et uxor διαδοχῆς. τοῦ γὰρ φάσκου προτιμῶνται εἰς τὰς ἀλλήλων δια-

TITULUS V.

Actio, per quam vir vel uxor, si cognati non sint, sibi invicem succedunt.

I. Ulpian. Si iniustum sit matrimonium¹⁾, neque successio unde vir et uxor competit, neque hereditatem ex testamento vel quid aliud lucrari possunt. Ad hoc autem, ut bonorum possessio competat, uxorem esse oportet tempore. Si enim divortium secutum sit, quamvis irritum sit²⁾, bonorum possessio locum non habet³⁾. Irritum autem dicimus quod non secundum legis observationem factum est.

1) si iniustum sit matrimonium] Hic titulus est II. lib. 38. Dig. et 18. lib. 6. Codicis. Ut bonorum possessio peti possit unde vir et uxor, iustum esse oportet contractum inter eos matrimonium. Nam si matrimonium iniustum sit, nunquam locus est huic bonorum possessioni, cum neque succedant ex testamento. Si enim se invicem heredes instituerint qui illicite inter se coniuncti sunt, non possunt ad adeundum petere bonorum possessionem secundum tabulas. Omnino enim nihil potest quis capere ex illicito sive illegitimo matrimonio. Oportet autem ipsam quoque legitimam uxorem esse uxorem tempore mortis mariti, ut tunc ei competat bonorum possessio. Si autem factum est in speciem repudium, ideo autem, quod non consisteret repudium, valet adhuc matrimonium, ne sic quidem locus est bonorum possessioni. Hoc autem procedit in illa specie, qua liberta patrono nupta ei invito repudium misit. Lex enim Iulia, quae dicitur de maritandis ordinibus, facit, ut hoc matrimonium valeat. Quin etiam lex Iulia de adulteriis excogitavit certum modum repudiorum. Et si contra id, quod lege cautum est, repudium missum fuerit, non valet quidem, sed matrimonium consistit: verumtamen, quoniam affectione uxor discessit a marito, hanc bonorum possessionem ad mutuum successionem petere non potest. Lege lib. 24. tit. 1. dig. 13. et quae ibi adnotata sunt. Memineris eorum, quae dicta sunt lib. 34. tit. 9. dig. 2. them. 2. et quae ibi adnotata sunt.

2) quamvis irritum sit] Innominati. Etiam quae fit inter coniuges donatio, si divortium invalidum factum sit, invalida est, cum matrimonium duret, ut lib. 24. tit. 1. dig. 35. et 64.

3) bonorum possessio locum non habet] Eiusdem. Quomodo valide fiat repudium, cognovisti lib. 24. tit. 2. dig. 9.

Eiusdem. Etiam dig. 43. tit. 5. lib. 48. dicit, si contra legem missum sit repudium, non solvi quidem matrimonium, eum autem, qui talem uxorem ducat, non committere adulterium. Nam citra dolum adulterium non committitur. Dolum autem admittit, qui scit, contra legem esse repudium.

II. Maritus et uxor¹⁾ ab intestato invicem sibi in solidum pro antiquo iure succedunt²⁾, quoties deficit omnis adscendentium, vel descendium, vel cognatorum legitima vel naturalis³⁾ successio, fisco excluso.

1) maritus et uxor] Theodori. Si non existat adscendens, vel descendens, vel quicunque alius cognatus, recte sibi invicem succedunt vir et uxor per bonorum possessionem unde vir et uxor. Fisco enim prae-

) Adde ἢ ante γυνή. e) L. I. D. h. t. legitur in Syn. p. 410. f) Malim διακατοχῆ. g) Sic lego cum Syn. τῶ. h) Fabr. ἢ. Syn. ἢ. i) Syn. γινόμενον. k) ἴαν omittendum est. l) Sic lego. Fabr. τὰ ἐν αὐτῷ παρασκευασμένα. m) L. I. C. h. t. legitur in Syn. p. 410. apud Attal. (tit. XLII. §. 4. Argumentum aliis verbis tradunt Blast. alphab. canon. Lit. K. cap. 12. (in Beveregii Synod. T. II. P. II. p. 155.) et Harm. V. 8. §. 44. n) Post vocem κληρονομοῦσιν Attal. addit: καὶ κληρονομοῦσιν τὸν τελευτήσαντα ὁ περιληπτικὸς. o) Verba ἢ κατιόντων desunt in Syn. l. in marg. supplet. p) Syn. διακατοχῆ. Leuncl. in marg. διαδοχῆ.

κατοχάς⁹⁾. ὁμοίως βιβ. η'. tit. β'. διατ. γ'. ἀνάγνωθι δὲ τὴν ε'. διατ. τοῦ κδ'. tit. τοῦ παρόντος ε'. βιβλίου. [Sch. d. VI. 136.]

Τὸ κατὰ πόδας Maritus et uxor ἔχει. πρὸς ὃ φησὶν ὁ Θαλέλακος¹⁾ ζητοῦμεν οὐκ νόμιμον γάμον²⁾ uxor γὰρ κυρίως ἢ κατὰ νόμου γαμετὴ καλεῖται. [Sch. d. VI. 136.]

κατὰ τὸ ἀρχαῖον νόμιμον ὑπεισερχέσθωσαν³⁾ Θαλέλακος. Καὶ κατὰ τὸ ἀρχαῖον νόμιμον ἢ ἀγνή ἢ διαδοχή. ὃ δὲ θέλει εἰπεῖν ἀκριβέστερον ἢ διὰ τὰς, τοῦτο ἐστὶ. τὸ παλαιὸν ὃ ἀγνή καλούμενος εἰς τὰ τῆς γυναίκος, καὶ ἡ γυνὴ εἰς τὰ τοῦ ἀνδρός οὐδὲν ἐξημιούτο. μετὰ ταῦτα δὲ ἐγένετο ἐκ τοῦ Παπίου νόμου ἡ λεγομένη decimaria, τουτέστι, ἵνα ἡ γυνὴ ἐκ τῶν τοῦ ἀνδρός πραγμάτων καλουμένη ἐξ ἑαυτῆς δέκατον μέρος λαμβάνῃ, εἰν ἐστὶν ἄπαις, καὶ καθ' ἕκαστον πᾶσι δέκατον. τοῦτο οὐκ ἀνεπισημασμένη ἢ διὰ τὰς λέγει, κατὰ τὸ ἀρχαῖον νόμιμον τὸ πρὸ τοῦ Παπίου αὐτοῦ καλεῖσθαι. [Sch. e. VI. 136.]

γ) νόμιμος ἢ φυσικὴ Τουτέστι, ἀδνατική καὶ κοινική. [Sch. f. VI. 136.]

ΤΙΤΛΟΣ ε'.

Περὶ Ἀρμενίων, ὥστε καὶ αὐτοὺς ἐν πᾶσι τοῖς Ῥωμαίων ἀκολουθεῖν νόμοις.

α'. Θεσπίζομεν⁴⁾ διὰ τοῦδε τοῦ θείου νόμου, ὥστε καὶ παρὰ Ἀρμενίους τὰ αὐτὰ κρατεῖν, ἄγνη καὶ παρ' ἡμῶν προφάσει τῆς τῶν θελητῶν διαδοχῆς, καὶ μηδεμίαν εἶναι διαφορὰν ἄρρενός τε καὶ θηλείας. ἀλλ' ὥσπερ ἐν τοῖς ἡμετέροις νόμοις τέτακται, κατὰ ποῖον μὲν σχῆμα κληρονομοῦσι γονεῖς, τουτέστι, πατέρα καὶ μητέρα, καὶ πάππον καὶ μίμμη, καὶ τοὺς ἔτι πορρωτέρω, ἢ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦς, τουτέστιν, υἱὸν καὶ θυγατέρα, ὅπως τε αὐτοὶ κληρονομοῦνται, οὕτως καὶ παρὰ Ἀρμενίους εἶναι, καὶ μηδὲν τὰ Ἀρμενίους νόμιμα τῶν Ῥωμαίων διαστάναι. εἰ γὰρ τῆς ἡμετέρας πολιτείας εἰσὶ, δουλεύουσι τε ἡμῶν μετὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, καὶ πάντων ἀπολαύουσι⁵⁾ τῶν ἡμετέρων, οὐ δὴπου μόνον παρ' αὐτοῖς αἱ θελήματα τῆς παρ' ἡμῶν ἐπιτηδότητος ἐκβληθήσονται, ἀλλὰ πᾶσιν ἐν ἴσῳ τὰ τῶν ἡμετέρων ἐστὶν νόμων, ὅσα τε ἐκ τῶν παλαιῶν συνηθροίσασμεν⁶⁾, καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις ἐπιτάξασμεν ἰσχυροῦσι τε καὶ διγέστοις, ὅσα τε ἐκ τῆς βασιλικῆς νομοθεσίας τῶν τε ἐμπροσθεν αὐτοκρατόρων, καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἀπογέγραπται.

παρὰ Ἀρμενίους] Θεοδώρου. Οἱ Ἀρμένιοι κατὰ τοὺς Ῥωμαίων νόμους πολιτευέσθωσαν. ἀνάγνωθι τὴν λα'. νεαράν, καὶ μαθήθη τὰ περὶ αὐτῶν τελείως. [Sch. a. VI. 136.]

β'. Οἱ ἄγνοι ἐκδικεῖσθαι τὰ ἀφαιρέθεντα ἐξ αὐτῶν ἐν τοῖς Βανδάλων καιροῖς εἴσω πέντε ἐνιαυτῶν, εἴτε αὐτῶν εἴησαν, εἴτε τῶν ἰδίων γονέων ἢ πάππων ἐκατέρως φύσεως, εἴτε τῶν ἐκ πλαγίου ἄχρι τρίτου βαθμοῦ. εἰ μὴ ἄρα νόμιμοις παραγραφαῖς ἀποκλείονται. ἐπὶ πίστει γένους ἄμφω τὰ μέρη προφέρουσι ἀποδείξεις. πάντες οἱ ἄγνοι τοῖς Ῥωμαίων νόμοις ὑπόκεινται.

γ'. Θεσπίζομεν⁷⁾, εἰ τις ἀγράφως κατὰ διάθεσιν γαμικὴν γυναῖκα λάβῃ, καὶ παῖδας ἐξ αὐτῆς ποιήσῃ⁸⁾, λυθέντος δὲ τοῦ πρὸς αὐτὴν γάμου συμβῆ⁹⁾ αὐτὸν καὶ¹⁰⁾ ἐτέρω ἀγγεῖσθαι γυναῖκα μετὰ προικῶν συμβολαίων, καὶ ἐξ αὐτῆς ὁμοίως ποιήσασθαι παῖδας, μηδὲν περὶ τὴν πατρῴαν κληρονομίαν τοῖς

9) Malim διαδοχάς. r) Fabr. τῆς. s) Argumentum Nov. 21. cap. 1. brevibus reddit Attal. tit. XI. II. §. 5. t) Fabr. ἀπολάβουσι (sic). u) Fabr. συνοισθροίσασμεν (sic). v) Adde τῶν ante Ῥωμαίων. w) Nov. 117 cap. 3. legitur in Syn. p. 410. x) Sic lego cum Syn. pro ποιηροίτο, quod habet Fabr. y) kai deest in Syn.

feruntur in mutuis successionibus. Similiter lib. 8. tit. 2 const. 3. Lege autem const. 5. tit. 24. huius libri 6.

Τὸ κατὰ πόδας habet, maritus et uxor. Ad quod ait Thalelaeus: Requiritur ergo iustum matrimonium: uxor enim proprie vocatur coniux legitima.

2) pro antiquo iure succedant] Thalelai. Etiam iure antiquo obtinebat haec successio. Quod autem constituto accuratus dicere vult, hoc est. Antiquitus vir vocatus ad bona uxoris, et uxor ad bona viri, nullo damno afficiebatur. Postea autem lege Papia introducta est, quae dicitur decimaria, hoc est, ut uxor ex bonis mariti ab intestato vocata decimam partem capiat, si sine liberis sit, et pro unoquoque filio aliam decimam. Hoc igitur tollens constitutio dicit, secundum ius antiquum, quod ante legem Papiam fuit, eos vocari.

3) legitima vel naturalis] Id est, agnatica et cognatica.

TITULUS VI.

De Armeniis, ut et ipsi in omnibus leges Romanorum sequantur.

I. Hac sacra lege sancimus, ut et apud Armenios¹⁾ eadem obtineant, quae et apud nos ratione successionis feminarum, nec ulla sit maris et feminae differentia: sed quemadmodum legibus nostris cautum est, quo ordine succedant parentibus, id est, patri et matri, avo et aviae, et ulterioribus, aut etiam his, qui eos sequuntur, hoc est, filio et filiae, et quomodo eis succedatur, ita etiam apud Armenios sit, et leges Armeniae nihil differant a Romanis. Si enim nostri imperii sunt, et nobis serviunt cum ceteris gentibus, ab nostris profruuntur omnibus, solae feminae eorum ab aequalitate, quae apud nos est, non repellentur, sed ad omnes aequaliter leges nostrae pertinebunt, tam illae, quas ex veteribus collegimus, et in nostris Institutionibus et Digestis posuimus, quam illae, quae ex imperiali legislatione tam anteriorum Imperatorum, quam nostra descriptae sunt.

1) apud Armenios] Theodori. Armenii secundum Romanorum leges vivant. Lege Novellam 31. et de his plene discas.

II. Afri vindicent ea, quae ipsis erepta sunt temporibus Vandalorum, intra quinquennium, sive eorum erant, sive parentum suorum aut avorum utriusque sexus, sive ex latere cognatorum usque ad tertium gradum: nisi legitimis praescriptionibus excludantur. Ad fidem faciendam generis utraque pars probationes. Omnes Afri legibus Romanorum subiacent.

III Sancimus¹⁾, ut si quis sine instrumenti maritali affectione uxorem duxerit, et filios ex ea procreaverit, soluto autem matrimonio cum ea contracto contigerit, ut ipse aliam duceret uxorem eius dotibus instrumentis, et ex ea similiter liberis procreaverit, circa hereditatem paternam nullum filium

τῆς ἀπορίκου γαμετῆς τεχθῆῖσι παισὶ πρόκριμα
 νισθαι, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἄλλων παίδων τῶν ἐκ τῆς
 στέρας τεχθέντων γαμετῆς, τῆς μετὰ προικῶν
 μβολαίων συνοικησάσης, εἰς τὸν τοῦ πατρὸς κἀκέ-
 υς καλεῖσθαι κλῆρον, οἷα²⁾ ἐκ μόνης διαθέσεως
 ναμένου τοῦ γάμου συνίστασθαι. ὕπερ ὁμοίως κρα-
 ῖν βουλόμεθα, εἰ καὶ πρῶτον μὲν μετὰ προικῶν
 μβολαίων συναφθῆ τις γαμετῆ, μετ' ἐκείνην δὲ
 ἄραν ἀγάγηται μόνῃ γαμικῇ διαθέσει.

θεσιζόμεν] Τοῦ αὐτοῦ. Οἱ ἐξ ἐλευθέρως τεχθέντες
 ἰδες, πρὸς ἣν γαμικῇν διάθεσιν εἶχεν ὁ πατήρ αὐτῶν χωρὶς
 οἰκῶν, ὡς γνήσιοι κληρονομοῦσιν αὐτῶν³⁾ τὸν οἰκῶν πα-
 α. καὶ σημειῶσαι, ὅτι ἐλευθέρων εἶπεν, καὶ οὐκ ἀπελευ-
 ῶν, διὰ τὴν οἴ. νεαρὰν εἰπούσαν, δεῖν γίνεσθαι ἐπὶ τῆς
 ἐλευθέρως προικῶν πάντως συμβόλαια. [Sch. b. VI. 139.]

ex uxore indotata progenitis praeiudicium generetur.
 sed ut cum ceteris filiis ex secunda uxore cum do-
 talibus instrumentis ducta progenitis illi quoque ad
 paternam hereditatem vocentur, quippe cum matrimo-
 nium sola affectione consistere possit. Quod simi-
 liter obtinere volumus, et si quis primum cum dota-
 libus instrumentis uxori se iunxerit, post eam autem
 aliam duxerit sola affectione nuptiali.

1) sancimus] Eiusdem. Liberi ex libera proge-
 niti, in quam maritalem affectionem eorum pater habe-
 bat, nullis dotalibus instrumentis intervenientibus, tan-
 quam legitimi patri suo succedunt. Et nota, eum dixisse
 liberam, non libertam, propter Novellam 78. quae dicit,
 in liberta omnino dotalia instrumenta fieri oportere.

Τ Ω Ν Β Α Σ Ι Λ Ι Κ Ω Ν

BIBLION ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΝ ΕΚΤΟΝ.

BASILICORUM
 LIBER XLVI.

ΤΙΤΛΟΣ Α'.

ρι^{α)} καταστάσεως ἀνθρώπων καὶ διαι-
 ρέσεως προσώπων^{β)}.

α'. Κάϊος^{γ)}. Πάντες^{δ)} ἄνθρωποι ἢ δοῦλοι εἰσιν,
 λεύθεροι.

περὶ καταστάσεως ἀνθρώπων] Οὗτος ὁ τίτλ. οὐκ
 ἐν τῷ κώδικι· κεῖται δὲ γ. δ. ε. τῆς α. ἰστοί.
 . VI. 143.]

πάντες ἄνθρωποι] Στεφάνου. Μαθόντες, ὅπως ἡ
 αἰῶν συνίσταται νομοθεσίᾳ, γὺν ἴδωμεν^{ε)} καὶ τίνα, περὶ
 αὐτῆ νομοθετεῖ. νομοθετεῖ δὲ ἡ περὶ προσώπων, ἢ περὶ
 γμάτων, ἢ περὶ ἀγωγῶν. ἐπειδὴ δὲ οἱ νόμοι τῶν ἀνθρώπων
 τίθενται, πρῶτον περὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων εἰπωμεν^{ε)}
 σπιάσεως, καὶ οὕτω περὶ τῶν λοιπῶν, τοιούτοι, τῶν πρῶ-
 ῶν τε καὶ τῶν ἀγωγῶν, τῆς^{ε)} τοῦ διηγεκοῦς κρατούντος
 οῦ τάξιν φυλάττωμεν^{ε)} καὶ τοῖς τρισὶ τούτοις, τοιούτοι,
 προσώποις καὶ τοῖς πράγμασι, καὶ ταῖς ἀγωγαῖς τοῖς
 αἰσούντας τε καὶ συνεζευμένους κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον ἡτοι-
 ατήτων τῶν προσώπων διαίρεσις αὐτῆ ἐστὶ. τῶν γὰρ ἀν-
 ῶν οἱ μὲν εἰσιν ἐλεύθεροι, οἱ δὲ δοῦλοι. καὶ ἐλευθερίᾳ
 ἐστὶ φυσικῆ τις εὐχέρεια τοῦ δύνασθαι τινα ποιεῖν, ὅπερ
 βούλεται, πληρῶς εἰ μὴ βία τις ἢ νόμος τοῦτο γενέσθαι
 εἰ. δουλεία δὲ ἐστὶ διατύπωσις τοῦ ἰούρις γενεῖται^{ε)}

TITULUS I.

De statu hominum¹⁾ et divisione per-
 sonarum.

I. Caius. Omnes homines²⁾ aut servi sunt, aut
 liberi.

1) de statu hominum] Hic titulus non est in
 Codice: extat autem 3. 4. et 5. lib. I. Instit.

2) omnes homines] Stephani. Cum didicerimus,
 quomodo consistat ius Romanorum, nunc videamus, de
 quibus illud constituat. Constituit autem vel de perso-
 nis, vel de rebus, vel de actionibus. Cum autem leges
 hominum causa ferantur, dicamus primum de statu ho-
 minum, et deinde de ceteris, hoc est, de rebus et actio-
 nibus, et servemus ordinem edicti perpetui: et his tri-
 bus, hoc est, personis, rebus et actionibus proximos et
 coniunctos, prout fieri potest, sive, ut ordo postulat,
 titulos iungamus. Prima ergo et summa personarum
 divisio haec est. Hominum enim alii sunt liberi, alii
 servi. Et libertas quidem est naturalis facultas faci-
 endi, quod quis velit, nisi vis aliqua aut lex id fieri
 prohibeat. Servitus autem est constitutio iuris genti-
 um, qua quis dominio alieno contra naturam subici-
 tur. Omnes enim homines ab initio liberos natos na-

α) Syn. post οἷα addit καὶ. β) Illud αὐτῶν vel potius αὐτῶν supervacaneum est.
 γ) Inde a libro XLVI. usque ad librum XLVIII. varias lectiones depromere mihi licuit ex Codice ms. Parisiensi 1357.
 δ) XV. septem libros Basilicorum inde a XLVI. usque ad LII. continente, ex quo Reitzius libros XLIX. I. II. III. in
 Thesauri Meermaniani edidit. Descripsit eum Codicem Reitzius ex literis Ioannis Caperonnerii in praefatione editionis
 m librorum. Frater doctissimus amantissimusque hunc Codicem, quantum ad libros XLVI. XLVII. XLVIII. diligenter
 editione Fabri, qui hos libros cum XLV. e Cod. Paris. 1349. seculi XII. edidit, contulit. Scholia in Cod. 1357.
 ius desiderantur. ε) Post vocem προσώπων Cod. 1357. addit haec: καὶ πραγμάτων καὶ ποιότητος αὐτῶν. ζ) Sic
 er Fabr. haud dubie e Cod. 1349. licet alias scribi soleat ἰούρις. Nihil mutare ausus sum. In Cod. 1357. nomina
 onconsultorum omnia desiderantur. η) L. 3. D. h. t. legitur apud Attal. tit. I. init. et Blast. Synt. alphab. canon. lit. Δ.
 11. (in Beveregii Synod. T. II. P. II. p. 107.) et apud Harm. I. 18. §. 1. θ) Sic lego. Fabr. εἰδωμεν. ι) Sic legendum.
 κ) εἰπομεν. λ) Adde καὶ ante τῆν. μ) Sic legendum. Fabr. γενεῖται.
 Basil. T. IV.

καὶ ἀδιάφορον] Τοῦ αὐτοῦ. Ὡραῖον πᾶν διὰ τὸ ἡμίμον βιβ. ε'. τοῦ κώδικος, tit. ζ. διατάζει β'. [Sch. d. 145.]

δ. γ) Κάϊος^{α)}. Ἀπελεύθεροί^{β)} εἰσιν οἱ ἐξ ἑγγό-
ν δουλείας ἐλευθερούμενοι.

ἀπελεύθεροί εἰσιν] Ἀπελεύθεροί εἰσιν οἱ ἀπὸ δικαίας νόμοις ἐγνωσμένης δουλείας ἐλευθερωθέντες. ὁ γὰρ κατὰ σιν μὲν εὐγενής, πλάνη δὲ τῆς αὐτοῦ τύχης ἐκ περισσείας ὁς ἐλευθερίας τυχῶν μένει οὐδὲν ἴπτον εὐγενής, καθὼ μὴ ἴκνεται τοῖς εὐγενεῖν ἢ ἐκ περισσείας ἐπιτιθεμένη τις ἐλευ-
ρία. καὶ τοῦτο γὰρ ἔγνω ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἰνστιτούτων. h. e. VI. 145.]

Ἀωνύμου^{β)}. Καὶ γὰρ εὐγενής, κἂν δόξη ἐλευθεροῦσθαι, γίνεται ἀπελεύθερος, ὡς πολλαγοῦ καὶ βιβ. ζ. τοῦ κώδικος, ιδ'. διατ. β'. [Sch. e. VI. 145.]

ε'. Παῦλος. Ὁ κνοφορούμενος ἀντὶ τεχθέντος τῶν ἐν οἷς ἑαυτὸν καὶ οὐχ ἕτερον ὠφελεῖ^{γ)} ἀμέλει ὁ πατὴρ αὐτοῦ δημευομένου λαμβάνει μέρος τῆς οὐσίας.

ὁ κνοφορούμενος] Ἀωνύμου. Ὁ κνοφορούμενος καὶ ὢν ἐν γαστρὶ ἐν οἷς μὲν ἑαυτὸν ὠφελεῖ, ἀντὶ τεχθέντος ἀλαμβάνεται ἑταίρον, ὅτι ἐμποδίζει τῷ μετ' αὐτὸν συγγενεῖ πρὸς τὴν τοῦ τελευτήσαντος κληρονομίαν. εἰ δὲ τῷ^{δ)} οὐ συμβάλλεται, ἀντὶ τεχθέντος οὐ παραλαμβάνεται. οὐδὲ συμβάλλεται εἰς ἐξουσιαστικὰ τοῦ φύσαντος κνοφορού-
μενος etc. [Sch. f. VI. 145.]

Ἀωνύμου. Περὶ τοῦ ἑαυτῷ καὶ μὴ ἑτέρῳ συμβάλλεσθαι κνοφορούμενον ἔχεις βιβ. ν'. tit. ις'. διγ. αλά. [Sch. f. 145.]

καὶ οὐχ ἕτερον ὠφελεῖ] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἐν κ'. διγ. τοῦ α'. tit. τοῦ λς'. βιβ. φησὶν, ὅτι, ἐὰν ληγα-
τῇ μοι εἰς καιρὸν παιδοποιίας, καὶ τελευτήσω τῆς γαμετήσ
ἐγκύου, παραπέμπω κληρονόμοις τὸ ληγάτον. ἴδου ἐν-
τα τοὺς ὁμοίους κληρονομοῦντας μὴ ὠφελεῖ^{ε)}. καὶ ἀνά-
γι περὶ τούτου διάφορα νόμιμα βιβ. ν'. tit. ις'. διγ. ανγ',
tit. ις'. διγ. ρπζ'. καὶ βιβ. κε'. tit. β'. διγ. θ'. καὶ βιβ. μ.
δ'. διγ. ζ'. καὶ ἰνστι. α'. tit. δ. καὶ τὴν περὶ νόθων
νεαράν. [Sch. g. VI. 145. sq.]

α μβάνει μέρος τῆς οὐσίας] Ἀωνύμου. Περὶ τοῦ ἕξουτος τοῖς παισὶ τῶν κατακρίτων ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῶν βιβ. μη'. tit. κ'. καὶ βιβ. θ'. τοῦ κώδικος, tit. μθ'.
h. VI. 146.]

ς'. Παπιανός. Τὸ^{ς)} κακῶς συντεθῆναι τὰ συμ-
μα οὐ βλάπτει τὴν τῶν παίδων κατάστασιν.

ὁ κακῶς συντεθῆναι τὰ συμβόλαια] Μὴ κατα-
τεσθαι τὴν τῶν παίδων κατάστασιν διὰ τῶν κακῶς γενο-
ν ἰνστρομέντων, Ἀτανῆος ἀπέγραψεν ὁ βασιλεὺς, τί
ὅτι γυνὴ τις ἐλευθέρῃ ὑπὸ μαρτίας ἢ συναρπαγῆς ἢ
ἢ ἐν συμβολαίῳ δουλίῃν ἑαυτὴν ἀπεκάλυξεν; [Sch. i. 46.]

Ἀωνύμου. Ἀνάγνωθι βιβ. β'. tit. δ. διατ. κς'. καὶ βιβ. ζ.
ς'. διατ. λθ'. καὶ τὸ τέλος τοῦ κθ'. ε) γ'. tit. τοῦ κβ'. βιβ.
βιβ. ε'. tit. κγ'. διατ. ζ. ις'. κδ'. καὶ βιβ. κη'. tit. ε.
μ'. θ'. καὶ βιβ. ν'. tit. ις'. διγ. πα'. καὶ τὴν περὶ τῶν
ολαιογράφων μδ'. νεαράν, θεμ. ρξή. ὅτι, ἐὰν παρὰ τὴν
ἐντὴν αὐτῇ παρατήρησιν ὑπουγγήσωσι, τὸ μὲν συνάλλαγμα
ι, αὐτοῖς^{β)} δὲ ποιναῖς ὑποβάλλονται. [Sch. i. VI. 146.]

γ. Ἰδεμ.¹⁾ Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ χείρονός εἰσιν^{β)}
τεως αἱ γυναῖκες, ἢ περὶ οἱ ἄνδρες.

ς ἐπὶ τὸ πολὺ] Ἐν πολλοῖς μέρει τῆς παρὰ Ῥωμαίους
ἰσῆς νομοθεσίας ἐλάττων ἐστὶν ἢ τῶν γυναικῶν αἴρεσις,

3) neque interest] Eiusdem. Pulchre admodum propter id, quod dictum est lib. 6. Codicis, tit. 7. const. 2.

IV. Caius. Libertini sunt¹⁾, qui ex iusta servi-
tute manumittuntur.

1) libertini sunt] Libertini sunt, qui ex iusta et legibus cognita servitute manumissi sunt. Nam qui natura quidem ingenuus est, errore autem suae conditionis ex abundantanti libertatem est consecutus, manet nihilosecius ingenuus, quia non officit ingenuis libertas, quae ex abundantanti imponitur. Nam hoc quoque didicisti in lib. 1. Institutionum.

Innominati. Nam ingenuus, etsi videatur manumitti, non fit libertinus, ut multis in locis, et lib. 7. Codicis, tit. 14. const. 2.

V. Paulus. Qui in utero est¹⁾, pro nato est, in quibus sibi, non alteri prodest²⁾. Certe bonis patris publicatis partem bonorum accipit³⁾.

1) qui in utero est] Innominati. Qui in utero est, in his quidem, in quibus sibi prodest, pro nato habetur: adeo, ut sequenti cognato obstat quantum ad hereditatem defuncti. Si autem alii prosit, pro nato non habetur. Nec enim qui in utero est, prodest ad excusationem patris.

Innominati. De eo, quod qui in utero est, sibi prodest, non alteri, habes lib. 50. tit. 16. dig. 231.

2) non alteri prodest] Enantiophanis. Dig. 20. tit. 1. lib. 36. dicitur, si mihi in tempus liberorum legatum relictum fuerit, et uxore mea praegrante decessero, me legatum ad heredes transmittere. Ecce hic prodest his, qui mihi quomodocumque succedunt. Et lege de his diversa iura lib. 50. tit. 16. dig. 153. et tit. 17. dig. 187. et lib. 35. tit. 2. dig. 9. et lib. 40. tit. 4. dig. 7. et Instit. 1. tit. 4. et Novellam 89. de liberis naturalibus.

3) partem bonorum accipit] Innominati. De eo, quod filiis damnatorum competit ex bonis eorum, habes lib. 48. tit. 20. et lib. 9. Codicis, tit. 49.

VI. Papianus. Ob instrumenta male concepta¹⁾ non laeditur status liberorum.

1) ob instrumenta male concepta] Non laeditur status liberorum per instrumenta male concepta, rescripsit Imperator Antoninus. Quid enim, si mulier libera propter stultitiam, aut obreptionem, aut fraudem se in instrumento ancillam vocaverit?

Innominati. Lege lib. 2. tit. 4. const. 26. et lib. 7. tit. 16. const. 39. et finem dig. 29. tit. 3. lib. 22. et lib. 6. tit. 23. const. 7. 17. 24. et lib. 28. tit. 5. dig. 1. 9. et lib. 50. tit. 17. dig. 81. et Novellam 44. de tabellionibus, them. 168. quo dicitur, si adversus observationem ea dictam fecerint, contractum quidem valere, ipsos autem poenae subici.

VII. Idem. Plerumque¹⁾ deterioris conditionis sunt²⁾ feminae, quam masculi.

1) plerumque] In multis partibus iuris apud Romanos obtinentis deterior est conditio feminarum, quam

γ) Cod. 1357. habet signum numeri ε'. et semper uno numero antecedit Fabrotum. z) Fabr. Κάϊος (sic). a) I. 6. t. legitur in Syn. p. 412. b) Adde τοῦ ante Ἀωνύμου, et sic semper, ubi articulus deest. c) Haecenus redditur D. h. t. Reliqua ab ea aliena sunt. Eadem leguntur usque ad vocem ὠφελεῖ in sch. h. ad Basil. XLII. 2. cap. 3. T. V. p. 658. d) Omittit τῷ. e) Sic legendum. Fabr. ὠφελεῖ. f) I. 8. D. h. t. totidem verbis legitur in sch. p. usil. VIII. 1. cap. 42. (Fabr. T. I. p. 409.) et in sch. z. ad Basil. XXII. 1. cap. 92. (Fabr. T. III. p. 84.) g) Adde τοῦ. h) Scilicet οἱ συμβολαιογράφοι. i) Argumentum I. 9. D. h. t. fere iisdem verbis traditur in sch. t. ad XXXVIII. 1. cap. 15. (Fabr. T. V. p. 34.) k) Sic Cod. 1357. accentum ponit. Fabr. χείρονος εἶσιν.

ἢ τῶν ἀρρένων. τοῖς γὰρ ἄρρεσι τὸ ἄρχειν ἐπιτέτραπται, καὶ ἀδυνατοὺς ποιεῖν τοὺς ἐξ αὐτῶν οὐκέτι δὲ καὶ ταῖς θηλείαις. [Sch. k. VI. 146.]

χείρονός εἰσιν αἰρέσεως.] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Τὸ χείρον ἐπαύθη μὴ λάβης περὶ διαφορᾶς συγγενείας τῆς ἐξ ἀρρογονίας καὶ θηλυγονίας, ἀλλ' ὅτι γυνὴ οὐ δικαίει, κἂν πάνυ φρόνιμος εἴη. ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν δημοσίων ὀφφικίων κωλύονται, ὡς βιβ. ν'. tit. ιζ'. dig. β'. [Sch. l. VI. 146.]

Ἄνωμόμου. Οὐχ¹⁾ υἱοθετοῦνται ἀπλῶς, ἐπειδὴ οὐτε^{m)} τοὺς φυσικοὺς ἔχουσιν ὑπεξουσίους, ὡς ἰστικ. α'. tit. ια'. καὶ βιβ. η'. tit. μζ'. διατ. ε'. καὶ ἐὰν ζητηθῇⁿ⁾, τίν τῶν κληρονομιῶν ὀφείλει παρατεθῆναι ἢ διαθήκη, ὁ ἀνηρ τῆς γυναικὸς προτιμάται, ὡς βιβ. κβ'. tit. δ'. dig. ε'. καὶ γυνὴ δικαίει οὐ δύναται, κἂν πάνυ φρόνιμος εἴη, ἢ πατρῶν τῶν δικαζομένων^{o)}, ὡς βιβ. γ'. tit. α'. dig. α'. καὶ tit. γβ'. p) dig. ε'. καὶ οἱ ἀπελευθεροὶ τῶν ἀρρένων συγκαλητικῶν, οὐ μὴν τῶν θηλειῶν διοικοῦντες τὰ πράγματα τῶν πατρῶνων ἀπολύονται ἐπιτροπῶν, ὡς βιβλίον κζ'. tit. α'. dig. ιε'. φησὶ δὲ καὶ βιβ. ν'. tit. ιζ'. dig. β'. ὅτι αἱ γυναῖκες πάντων τῶν πολιτικῶν καὶ δημοσίων ὀφφικίων κωλύονται· καὶ διὰ τοῦτο οὐ δικαίζουσιν, οὐκ ἄρχουσιν, οὐ συνηγοροῦσιν, οὐ παρεμβάλλουσιν ὑπὲρ ἄλλων, οὐ γίνονται προκουράτωρες. καὶ ἡ γυνὴ τῷ δομικίῳ καὶ τῷ φόρῳ τοῦ ἀνδρός ἐπιτα^{q)}, ὡς βιβ. β'. tit. α'. dig. ιθ'. καὶ βιβ. ε'. tit. α'. dig. ξε'. καὶ βιβ. ν'. tit. α'. dig. κβ'. καὶ βιβ. ιβ'. tit. α'. διατ. ιγ'. καὶ ὁ βασιλεὺς μείζων ἐστὶ τῆς Λύγοιτης, ὡς tit. γ'. τούτου τοῦ βιβ. dig. λα'. καὶ ὁ πραιφεκτώριος τῆς ὑπατίσεως, ὡς tit. θ'. dig. α'. [Sch. l. VI. 146. sq.]

0. η'. Οὐλλπιαν. Ὁ ἐρμαφρόδιτος ἐκ τῆς ἐπικρατοῦσης φύσεως διακρίνεται.^{r)}

ὁ ἐρμαφρόδιτος] Ἐζητήθη μὲν, ὁ ἐρμαφρόδιτος τίμη συγκρίνεται, τουτέστιν, εἴτε γυνή, εἴτε ἄρρη εἶναι δοκεῖ. ἐκμάτησε δὲ ὅμως, ἐκείνης μᾶλλον αὐτὸν εἶναι τῆς φύσεως, ἣτις ἐν αὐτῷ πλεονάζει· καὶ εἴτε ἐπὶ τὸ ἄρρεν ἐπικλίει καὶ τὰς τοῦ ἄρρενος ὁμάδας ἐπιδείκνυται, ἄρρενα τούτων ὀνομάζειν· εἴτε ἐπὶ τὸ θῆλυ, γυναῖκα. [Sch. m. VI. 147.]

12. εοδ. θ'. Παῦλος. Νόμιμος υἱὸς ἐστὶν ὁ ἐξ ἐννόμου γάμου καὶ ἐν τῷ ἐξδόμῳ μηνί^{s)} τικτόμενος.

νόμιμος υἱὸς ἐστίν.] Καὶ ἐν τῷ ζ'. μηνὶ τέλειον ἤρρεσεν εἶναι τὸν τικτόμενον τοκετόν, τούτο τοῦ σοφωτάτου φῆσαντος Ἱπποκράτους^{l)}, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἐπταμηναῖον τικτόμενον βρέφος νομιμὸν ἐστὶ τῷ πατρὶ, μόνον εἰ ἐξ ἐννόμου συνελθῆθαι γάμων. [Sch. n. VI. 147.]

ὁ ἐξ ἐννόμου γάμου.] Τοῦ Ἄνωμόμου. Ἀνάγωθι βιβ. γ'. tit. β'. dig. ια'. ιβ'. ιγ'. καὶ βιβ. κγ'. tit. α'. dig. ζ'. καὶ ιβ'. [Sch. o. VI. 147.]

καὶ ἐν τῷ ἐξδόμῳ μηνὶ τικτόμενος.] Τοῦ Ἄνωμόμου. Ἐὰν ἄλλως ἄψηται τοῦ ζ'. μηνός· ὅθεν ὁ τῆ ρηβ^{u)} τικτόμενος οὐ δοκεῖ ἐν δουλείᾳ συλληφθῆναι, τῆς μητρὸς αὐτοῦ πρὸ ρηβ^{v)} ἡμερῶν ἐλευθερωθείσης, ὡς βιβ. λη'. tit. ις'. ἐν τῷ τέλει τοῦ γ'. dig. [Sch. p. VI. 147.]

13. εοδ. ι'. Ἐρμογεν. Ἐλευθερούμενος ὁ δοῦλος κεφαλικοῦ ἐγκλήματος, τοῦ δεσπότου μένει, κἂν μὴ διεκδικηθῇ^{u)} παρ' αὐτοῦ.

ἐλευθερούμενος ὁ δοῦλος κεφαλικοῦ ἐγκλήματος.] Οἰκέτης ἐπὶ κεφαλικῷ ἐγκλήματι κατηγορούμενος καὶ τῆ τύχῃ τοῦ δικαστηρίου πρὸς ἐξέτασιν παρα τοῦ δεσπότου δοθείς, κἂν ἀπολυθῇ, μένει οὐδὲν ἥτιον δοῦλος τοῦ πρώην δεσπότου· καθὼ μὴ εἰς νόσον, ἀλλ' εἰς ἐξέτασιν αὐτὸν δέδωκεν ὁ δεσπότης. ἢ^{v)} γὰρ ἂν ἐπαυετο τῆς τούτου δεσποτείας, ἀποπληρῶν^{w)} τὸ διαφέρον διὰ τῶν οἰκείων ὀπερῶν, καὶ ἐλεύθερος γίνετο καὶ ἄκοντος τοῦ δεσπότου. τοῦτο γὰρ ἔργως ἐν τῷ η'. tit. τῆς δ'. τῶν ἰστικῶν. [Sch. q. VI. 147.]

κἂν μὴ διεκδικηθῇ παρ' αὐτοῦ.] Τοῦ Ἄνωμόμου.

l) Sic lego. Fabr. οὐκ. m) Malim οὐδέ. n) Sic legendum. Fabr. ζητήση. o) Adde εἶναι. p) Numerus corruptus est. Lege βιβ. ε'. tit. ε'. dig. ιβ'. q) Fabr. ἐπειαι (sic). r) l. 11. D. h. t. praetermissa est in Basil. s) Sic Cod. 1357. Fabr. μὴν (sic). t) Fabr. Ἱπποκράτους (sic). u) Addit μὴ ante διεκδικηθῆ, Cod. 1357. Fabr. illud omittit. v) Sic lego. Fabr. ἢ. w) καί, quod postea legitur ante vocem ἐλεύθερος, reponendum est ante vocem ἀποπληρῶν.

masculorum. Masculis enim permissum est gerere magistratum, et agnatos facere eos, qui ex eis sunt: non etiam feminis.

2) deterioris conditionis sunt] Enantiophanis. Vocem *deterius* hic ne acceperis de differentia cognationis, quae est ex virili sexu et feminino, sed quod femina non iudicet, licet valde sit prudens. Sed etiam ab officiis publicis removentur, ut lib. 50. tit. 17. dig. 2.

Innominati. Non adoptant simpliciter, quia nec naturales liberos in potestate habent, ut Institut. lib. 1. tit. 11. et lib. 8. tit. 47. const. 5. Et si quaeratur, apud quem ex heredibus deponi debeat testamentum, mas feminae praefertur, ut lib. 22. tit. 4. dig. 6. Et femina iudex esse non potest, quamvis sit valde prudens, aut patrona litigatorum, ut lib. 3. tit. 1. dig. 1. et tit. 52. dig. 6. Et liberti Senatorum, non senatoriarum mulierum, bona patronorum administrantes a tutelis excusantur, ut libri 27. tit. 1. dig. 15. Dicit autem etiam lib. 50. tit. 17. dig. 2. feminas ab omnibus civilibus et publicis officiis arceri: ideoque eas nec iudicare, nec magistratum gerere, nec postulare, nec intercedere pro aliis, nec fieri procuratores. Femina quoque sequitur viri domicilium et forum, ut lib. 2. tit. 1. dig. 19. et lib. 5. tit. 1. dig. 65. et lib. 50. tit. 1. dig. 22. et lib. 12. tit. 1. const. 13. Et Imperator est maior Augusta, ut tit. 3. huius lib. dig. 31. et vir Praefectorius femina consulari, ut tit. 9. dig. 1.

VIII. Ulpian. Hermaphroditus¹⁾ ex sexu, qui praevalet, discernitur.

1) hermaphroditus] Quaesitum quidem est, Hermaphroditus cui comparetur, utrum videatur esse masculus, an femina. Obtinuit tamen, eum eius esse sexus, qui in eo praevalet, et si inclinaret ad virilem, et maris naturales appetitiones demonstraret, marem appellari: si ad femininum, feminam.

IX. Paulus. Legitimus filius est¹⁾, qui ex nuptiis legitimis²⁾ etiam septimo mense nascitur³⁾.

1) legitimus filius est] Etiam septimo mense perfectum esse placuit partum editum, cum hoc sapientissimus dixerit Hippocrates. Et ideo partus septimo mense editus legitimus patri est, si modo ex legitimis nuptiis conceptus sit.

2) qui ex nuptiis legitimis] Innominati. Lege lib. 3. tit. 2. dig. 11. 12. 13. et lib. 23. tit. 1. dig. 7. et 12.

3) etiam septimo mense nascitur] Innominati. Si modo septimum mensem attigerit: unde qui nascitur CLXXXI. die, non videtur in servitute conceptus, matre eius ante CLXXXII. diem manumissa, ut lib. 38. tit. 16. in fine dig. 3.

X. Hermogen. Servus capitali crimine absolutus¹⁾ manet domini, etsi ab eo defensus non fuerit²⁾.

1) servus capitali crimine absolutus] Servus criminis capitalis accusatus et fortunae iudicio ad quaestionem a domino datus, etsi fuerit absolutus, manet nihilominus servus prioris domini: quia non innoxam, sed ad quaestionem eum dedit dominus. Ceterum desineret esse in eius dominio, et damnum ex operis suis resarciens, manumitteretur etiam invito domino. Hoc enim didicisti tit. 8. lib. 4. Institutionum.

2) etsi ab eo defensus non fuerit] Innominati.

οὐκ εἰσὶ παῖδες οἱ παρὰ τὴν φύσιν κτόμενοι τεράστιοι^x). οἷς δὲ περισσεύουσι μέλη, αὐδὲς εἰσιν.

α'. Παῦλος. Οὐκ εἰσὶ παῖδες οἱ παρὰ τὴν φύσιν κτόμενοι τεράστιοι^x). οἷς δὲ περισσεύουσι μέλη, αὐδὲς εἰσιν.

οὐκ εἰσὶ παῖδες] Οἱ παρὰ τὸν κοινὸν τε καὶ συνειρημένον τῆς ἀνθρωπείας μορφῆς τε καὶ φύσεως τύπον τικτοῦν οὐ νομίζονται πῦδες, οὐτε ἰν ποτεστάτε τῶν οἰκείων τῶν εἰσὶν· οἷον ἐὰν μούτροσον ἢ προδιγίονον τέκη ἢ γῆ. καὶ μούτροσον μὲν ἐστὶ τὸ ἔχον ἀνθρώπου καὶ ἑτέρου οὐ συγκεραμμένην^y) μορφήν, ὡς ἐνθα τίκεται παῖδιον αὐτὰ ἔχον. προδιγίονον δὲ ἐστὶ τὸ κατὰ μηδὲν ἐν τῇ οἰκείᾳ ῥαφῇ τύπον σώζον τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς· τυχὸν γὰρ ῥαφῆ κενὸς ἢ χοίρου τύπον ἔπεχον. τὸ μὲν οὖν μούτροσον καὶ προδιγίονον τῆς τῶν παίδων ἐκβάλλεται προσηγορίας. ἐν τῷ ἐξον, ὅς πλεονάζει πρὸς τὴν χυλίαν τῶν ἀνθρωπίνων μέλων, τοιούστιν, εἰ πλεονάζει τι καὶ οὐκ ἐλλείπει τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὸ τεχθέν, (τί γὰρ, ὅτι ἐξ εἶχε δακτυλούς;) τοῦτο οὐτε μούτροσον, οὐτε προδιγίονον ἐστὶν· ἀλλ' ἁποκοῖν τελειὸν τετέχθει κατὰ τοὺς τῆς φύσεως ὅρους τὸ φος, μετὰ τῶν γνησίων τοῦ οἰκείου πατρὸς τίπτεται παίδων. h. s. VI. 147. sq.]

οἱ παρὰ τὴν φύσιν κτόμενοι τεράστιοι] Τοῦ ἀνωμόνου. Ἐν τῷ κλέ. διγ. τοῦ ις'. τι. τοῦ ν'. βιβ. φησί, τεράστιον συμβῆλσθαι τοῖς γονεῦσιν. ἀνάγνωθι καὶ τὸ διγ. τοῦ β'. τι. τοῦ κ'. βιβ. ἀναγν. διγ. λή. τοῦ αὐτοῦ τι. τοῦ ν'. βιβ. διδάσκον, τί ἐστὶν ὄσεντον. [Sch. t. 148.]

ιβ'. Τρυφωνίνος^z). Ἐὰν εἴπω Μαρίαν ἐλευθέραν εἶ, εἰ τρεῖς τέκνοι^a), καὶ τέκη μὲν ἐν μιᾷ γαστρὶ ἢ δύο, ἐν^b) ἄλλῃ δὲ δύο ἢ τρεῖς, τὸ ὕστερον ὡς ἄπελευθέρας τίκεται. εἰ^d) δὲ καὶ^e) εἴπω, ἐλευθεραν αὐτὴν εἶναι, εἰ δώσει δέκα νομισματα, δύ- ται δι' ἑτέρου τὴν αἵρεσιν πληροῦν ἐν τῷ τίκειν, λοιπὸν ὡς ἐλευθέρα τίκεται^f).

ἐὰν εἴπω Μαρίαν ἐλευθέραν εἶναι] Τῇ θερα- νη τις τῇ ἑαυτοῦ κατὰ διαθήκην ἐλευθερίαν καταλείπειν ὡς εἴπω· Ἀρεσκουσα ἢ θεράσκουσα, ἐν τρεῖς τέκη παῖδας, ἡδέρα ἔστω. τῆς ἐλευθερίας ὑπὸ τοιαύτην αἵρεσιν πτω- σης. ἐν πρώτῳ μὲν τοκετῷ τέτοκεν ἓνα πῦδα· ἐν δευτέρῳ τρεῖς. καὶ ζήτησις ἐγένετο περὶ τῆς τῶν παίδων ἐλευθε- ρίας, τίς ἐξ αὐτῶν ἐστὶν ἐλευθέρος, ὡς ἀπὸ ἐλευθέρας γα- ρίς τετέχθει δοκῶν. καὶ φησὶν ὁ Τρυφωνίνος^z), τὴν μὲν εἶσαν τὴν ἐπιτεθειάν τῇ ἐλευθερίᾳ διὰ τοῦ δευτέρου το- ρῦ πεπληρωσθαι· μὴ χρῆσαι δὲ ἀμφιβῆλιν, ὅτι ὁ τελευ- ρος, τοιούστιν, ὁ τέταρτος παῖς ἐλευθέρος τίκεται, ὡς ἐλευθέρος^h) δηλονότι γαστρὸς λοιπὸν προελθῶν. ἢ γὰρ ἰς οὐκ ἐπιτρέπει, φησὶν, ἕνα καὶ διὰ μίας ὁσμῆς, διὰ μίας καὶ τῆς αὐτῆς ὁσμῆς, δύο τίκεσθαι παῖδας τῆς μητρικῆς γαστρὸς· ἕνα ἐν ἀήκῳ τάξει τῶν τικτο- ὶν, τοιούστιν, ἕνα μὴ ὄντος δῆλον, τίς τρίτος, ἢ τίς ἑτέρος, ἀδῆλον εἶη, τίς ἐξ αὐτῶν ἐν δουλείᾳ ἢ ἐν ἐλευ- θείᾳ ἐτέθη. τοῦ τρίτου τοῖνον ἀρχομένου τοκετοῦ ἢ αἵρεσις χομένη ποιεῖ τὴν Ἀρεσκουσαν ἐλευθέραν, καὶ ὡς ἐλευ- ὶν λοιπὸν τίκεσθαι τὸ μετὰ ταῦτα κτόμενον. μετὰ γὰρ ἢ τῆς β'. κηρύτῳ τετέχθαι τὸν τρίτον, ἐλευθέρος ὁ τέ- τος τίκεται· ὡς περὶ ἂν εἰ ἄλλῃ οἰαδίποτε τῇ ἐλευθερίᾳ γυναικὸς αἵρεσις ἐπιτεθεῖσα τεκούσης αὐτῆς ἀνεφάνη, καὶ ὡς προελθῆν. ὁ τοκετός· ἢ καὶ ἐνθα ὑπὸ τοιαύτην αἵρεσιν ε τῆς ἐλευθερίας, ἐὰν δῶ τῷ κληρονομῶ ἢ Τιτίῳ δέκα νομισματα, καὶ κατὰ τὸ ἀκριβέσιον τοῦ τοκετοῦ καιρὸν δι- ον τινὸς ἐπλήρωσε τὴν ὑἵρεσιν. κἀνταῦθα γὰρ λοιπὸν ὡς θέρα τετοκεναι νομίζεται. τὸ αὐτὸ ἐστὶν, εἰ καὶ αὐτὴ κκουσα ἐν τῷ α'. μέντοιⁱ) τοκετῷ δύο τέτοικα παῖδας, ἐν ἑρῷ δὲ δύο πάλιν ἑτέρους. κἀνταῦθα γὰρ οὐ δυνατὸν λέγειν, εὐγενῆ τίκεσθαι τῶν πῦδων ἕκατερον, ἀλλὰ τὸν

Similiter lib. 48. tit. 1. dig. 9. Lege lib. 2. tit. 4. dig. 10. et lib. 3. tit. 6. dig. 9. et lib. 12. tit. 4. dig. 15.

XI. Paulus. Non sunt liberi¹), qui contra natura nascuntur monstrosi²). Quibus autem membra abundant, liberi sunt.

1) non sunt liberi] Qui contra communem et consuetam humanae formae et naturae figuram nascuntur, non censentur liberi, neque sunt in potestate parentum suorum: utputa si monstrum aut prodigiosum mulier ediderit. Et monstruosum quidem est, quod habet hominis et alterius animalis formam commixtam, ut cum nascitur puer cornutus. Prodigiosum autem est, quod in nullo in sua forma servat figuram formae humanae: forte enim natus est habens formam canis aut suis. Quod igitur monstruosum et prodigiosum est, liberorum appellatione excluditur. Partus tamen, qui humanorum membrorum officia ampliat, hoc est, si partus aliquid amplius habeat, nec ei quid desit humanae naturae, (quid enim si sex digitos habeat?) hic nec monstruosus, nec prodigiosus est: sed cum partus perfectus secundum naturae fines editus esse videatur, inter liberos legitimos patris sui ponitur.

2) qui contra naturam nascuntur monstrosi] Innominati. In dig. 135. tit. 16. lib. 50. dicit, monstruosum prodesse parentibus. Lege et dig. 12. tit. 2. lib. 28. Lege dig. 38. eiusdem 16. tit. lib. 50. docens, quid sit ostentum.

XII. Tryphoninus. Si dixerō, Mariam liberam esse¹), si tres pepererit, et uno quidem partu unum pepererit aut duos, altero autem duos aut tres, posterior nascitur tanquam ex liberta²). Quodsi etiam dixerō, eam liberam esse, si decem nummos dederit, potest per alium conditionem implere³) in pariendo, et deinceps parit ut libera.

1) si dixerō, Mariam liberam esse] Quidam ancillae suae testamento libertatem reliquit his verbis: *Arescusa ancilla, si tres liberos pepererit, libera esto*. Libertate relicta sub tali conditione, primo quidem partu unum peperit: secundo autem tres. Et quaestio exorta est de libertate liberorum, quisnam ex eis liber esset, tanquam natus ex utero libero. Dicit autem Tryphoninus, conditionem quidem libertati impositam impletam esse per secundum partum: dubitari autem non debere, quin ultimus, hoc est, quartus infans liber nascatur, ut qui ex libero scilicet utero prodierit. Natura enim, inquit, non permittit, simul et uno impetu, sive uno eodemque partu duos nasci ex materno utero: ut ordine incerto nascentium, hoc est, ut cum certum non sit, quis tertius natus sit vel quartus, incertum sit, uter ex eis natus sit in servitute aut libertate. Tertio igitur partu incipiente existens conditio efficit Arescusa liberam, et tanquam liberum deinceps nasci, qui postea nascitur. Postquam enim ex secundo nixu natus est tertius, quartus liber nascitur: veluti si quaelibet alia conditio libertati mulieris apposita ea parturiente extitisset, et sic editus esset partus: vel si libertatem nacta sub hac conditione, *si heredi Titiove dedisset decem nummos*, et ipso momento partus per alium implevisset conditionem. Nam hic quoque iam libera censetur peperisse. Idem etiam est, si ipsa Arescusa primo partu duos pepererit, secundo autem duos rursus. Nam hic quoque divi non potest, utrumque ingenuum nasci, sed postrema vice natum. Quaestio ergo de hoc potius facti esse dicitur, quam iuris. Nam considerandum est, quis natus sit ultimo loco, et is dicendus ingenuus.

x) Cod. 1357. τεράστιον (sic). y) Fabr. συγκεραμμένην. z) Sic lego. Fabr. Τρυφωνίνος. a) Cod. 1357. habebat uti. Sed in marg. emendatum est τέκνοι. b) ἐν addidi e Cod. 1357. Deest apud Fabr. c) ἐξ deest in Cod. 1357. ante vocem εἰ Cod. 1357. reponit signum numeri α', unde in sequentibus duobus numeris Fabrotum antecedit. e) κατ in Cod. 1357. f) Cod. 1357. τίκεται. g) Sic Fabr. h) Sic legendum. Fabr. ἀπελευθέρας. i) Lege μὲν pro μέτρος.

ἐν τελευταίᾳ τάξει τεχθέντα, τοιαυτοῦν ἢ περὶ τούτου ζήτησις φάκτου μᾶλλον, καὶ οὐ νομικῆς εἴρηται αἰρέσεως. δεῖ γὰρ σκοπεῖν, τίς κατὰ τελευταίαν τάξιν ἐτέχθη, καὶ τούτου λέγειν εὐγενῆ. [Sch. u. VI. 148. sq.]

ὡς ἐξ ἀπελευθέρου τίκτεται] Ἀνωμόμου. Ἀνάγνωθι βιβ. ν. tit. ις'. διγ. ρλζ'. καὶ βιβ. μ. tit. ζ'. διγ. γ'. φμ. ζ'. [Sch. x. VI. 149.]

δύναται δ' ἑτέρου τὴν ἀγορῶν πληροῦν] Ἀνωμόμου. Σημειῶσαι, ὅτι τὰς ἐν δώδω αἰρέσεις καὶ δι' ἑτέρων πληροῦν. ὁμοίως βιβ. κη'. tit. ζ'. διγ. κη'. καὶ βιβ. μ. tit. ζ'. ἐν τῷ τέλει τοῦ λθ'. διγ. [Sch. γ. VI. 149.]

L. 17. ιγ'.^{k)} Ἰδεμ. Οἱ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ γῆ) ὄντες πο-
L. I. 5. λῖται Ῥωμαίων^{m)} εἰσίν.

οἱ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ γῆ ὄντες] Οἱ ἐν τῷ κύκλῳ ὄντες τῷ Ῥωμαϊκῷ, τουτίστιν, οἱ τελούντες ὑπὸ Ῥωμαίων, κὰν μὴ αὐτὴν οἰκοῦσι τὴν Ῥώμην, ὅμως πολῖται Ῥωμαίων ἐκ τῆς Ἀπτανίου τοῦ βασιλέως διατάξεως εἰσίν. [Sch. z. VI. 149.]

πολῖται Ῥωμαίων εἰσίν] Ἀνάγνωθι βιβ. μή'. tit. ιθ'. διγ. ις'. [Sch. a. VI. 149.]

L. 18. ιδ'. Ἰδεμ. Ἐὰν ἔγκυος κεφαλικῶς καταδικασθῆ,
cod. ἐλεύθερον τίκτει, καὶ οὐ τιμωρεῖται, ἕως ἂν τέκη,
καὶⁿ⁾ ἢ ἐξ ἐνόμου γάμου συλλαβοῦσα καὶ ὑπο-
στῶσα περιορισμῶν^{o)}, Ῥωμαίων^{p)} τίκτει καὶ τῷ
πατρὶ ὑπέξουσιν.

ἐὰν ἔγκυος κεφαλικῶς καταδικασθῆ] Ἐὰν ἐλευθέρῳ ἔγκυμονοῦσα καταδικασθῆ ἐσχάτῃ τιμωρίᾳ, φησὶν Ἀδριανὸς ὁ θειοτάτος, ἐλεύθερον τίκτεσθαι τὸ κρυφοποιούμενον βρέφος, εἶναι τε καὶ συνειδημένον, φυλάττεισθαι αὐτὴν, ἕως ἂν τέκη. εἰ δὲ καὶ τῇ ἐξ ἐνόμου ἔγκυμονοῦσῃ γάμων πρὸς τε καὶ ὕδατος ἀπαγορευθῆ, τουτίστιν, εἰ ἐξ ἐνόμων τις ἔγκυμονοῦσα γάμων ἄκουα ἐτ' ἔγγυ γένηται ἰντέρδικτος, πολίτην οὐδὲν ἦτορ τίκτει Ῥωμαίων καὶ ἰν ποτεστάτε τοῦ πατρὸς. [Sch. b. VI. 149.]

Ἀνωμόμου. Ὅμοίως βιβ. μή'. tit. ιθ'. διγ. γ'. οὐ δεῖ δὲ πρὸ ἀνατομῆς θάπτειν τὴν ἀποθανούσαν ἔγκυον, ὡς βιβ. ια'. tit. η'. διγ. β'. [Sch. b. VI. 149.]

L. 19. ιε'. Κέλσος^{q)}. Ὁ μὲν ἐξ ἐνόμου γάμου τικτόμε-
cod. νος ἔπειτα τῷ πατρὶ· ὁ δὲ πορνογέννητος^{r)} τῇ μητρὶ.

ὁ μὲν ἐξ ἐνόμου γάμου τικτόμενος] Οἱ μὲν ἐξ ἐνόμων τεχθέντες γάμων ἐπονται τῷ πατρὶ, καὶ τὴν αὐτοῦ μεταδιώκουσιν αἰρέσειν τε καὶ φαμίλιαν. ὁ δὲ ἐκ πορνίας συνειλημμένος τῇ μητρὶ κατακολουθεῖ^{s)}. ἀνάγνωθι τὸ κδ'. διγ. [Sch. c. VI. 149.]

L. 20. ις'. Οὐλλπιανός. Ὁ μαινόμενος οὐκ ἐκπίπτει τῆς
cod. οἰκείας καταστάσεως ἢ ἀξίας, ἢ ἀρχῆς, ἢ ἐξουσίας, οὔτε τῆς δεσποτείας τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων.

ὁ μαινόμενος] Ὁ ἀρξόμενος μαινεσθαι καὶ τὴν οἰκείαν κατάστασιν, καὶ τὴν ἀξίαν, καθ' ἣν ἦν, καὶ τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸ τῶν παίδων ἰν ποτεστάτε παρακατέχειν δοκεῖ, ὡς περὶ καὶ τὴν δεσποτείαν οἰκείων^{t)} πραγμάτων. [Sch. d. VI. 149. sq.]

ἢ ἀξίας] Ἀνωμόμου. Ἀνάγνωθι τὸν ἐξῆς tit. διγ. η'. καὶ βιβ. ε'. tit. α'. διγ. λθ'. καὶ μς'. [Sch. e. VI. 150.]

οὔτε τῆς δεσποτείας τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων] Ἀνωμόμου. Καὶ μανία ἐπιγνωμένη τῷ δεσπότη ἢ τῷ ὑπέξουσιν οὐκ ἀναιρεῖ τὸ πεκούλιον, ὡς βιβ. ιε'. tit. α'. διγ. ζ'. καὶ μανία ἐμποδίζει μὲν μνηστεία καὶ γάμω· οὐ μὴν τα καλῶς συστάτω διαλύει, ὡς βιβ. κγ'. tit. α'. διγ. η'. καὶ tit. β'. διγ. ις'. [Sch. f. VI. 150.]

Ἐναντιοφανούς. Καὶ βιβ. ε'. tit. α'. διγ. λθ'. ὅτι ὁ μαινόμενος ἐφομμένως δίδεται δικαστῆς, καὶ ὡς περ ἂν ψηφίζεται

k) Nota, L. 16. D. h. t. deesse quidem in Basilicis, sed redditam esse in sch. l. ad cap. praecedens inde a verbis τὸ αὐτὸ εἶπεν. l) Cod. 1357. pro γῆ habet πολιτεία. m) Idem Codex pro πολῖται Ῥωμαίων habet ἐλεύθεροι. n) Ante vocem καὶ Cod. 1357. reponit signum numeri ις'. et in sequentibus Fabrotum tribus numeris antecedit. o) Pro περιορισμῶν (sic Fabr.) Cod. 1357. habet πρὸς τε καὶ ὕδατος ἀπαγορευμένων ἢτοι περιορισμῶν. p) Cod. 1357. habet Ῥωμαίων signo interpunctionis inter hanc vocem et vocem περιορισμῶν omisso. q) L. 19. D. b. t. legitur in Syn. p. 412. et apud Bals. ad Phot. tit. XIII. cap. 5. (apud Fortlam T. II. p. 1108.) ubi dicitur esse cap. 19. huius tituli. r) Sic Cod. 1357. Fabr. πορνογέννητος. s) Sic lego. Fabr. κατακολουθεῖ. t) Adde τῶν ante οἰκείων.

2) nascitur tanquam ex liberta] Innominati. Lege lib. 50. tit. 16. dig. 137. et lib. 40. tit. 7. dig. 3. them. 7.

3) potest per alium conditionem implere] Innominati. Nota, conditiones, quae in dando consistunt, etiam per alios nos implere. Similiter lib. 28. tit. 7. dig. 28. et lib. 40. tit. 7. in fine dig. 39.

XIII. Idem. In terra Romana qui sunt¹⁾, cives Romani sunt²⁾.

1) in terra Romana qui sunt] In orbe Romano qui sunt, hoc est, qui sub imperio Romanorum sunt, licet ipsam Romam non inhabitent, tamen cives Romani sunt ex Imperatoris Antonini constitutione.

2) cives Romani sunt] Lege lib. 48. tit. 19. dig. 17.

XIV. Idem. Si praegnans capitis damnata sit¹⁾, liberum parit, et non punitur, donec partum ediderit. Et quae ex legitimis nuptiis concepit, et deportata est, Romanum parit et patris potestati subiectum.

1) si praegnans capitis damnata sit] Si libera praegnans ultimo supplicio damnata sit, dicit sacratissimus Hadrianus, liberum nasci, qui est in utero, et solitum esse, servari eam, donec pepererit. Sed et si ei, quae concepit ex iustis nuptiis, aqua et igni interdictum sit, nihilominus civem Romanum parit, et in potestate patris.

Innominati. Similiter lib. 48. tit. 19. dig. 3. Prae-nantem autem mortuam antequam partus ei exciderit, sepelire non oportet, ut lib. 11. tit. 8. dig. 2.

XV. Celsus. Qui ex legitimis nuptiis nascitur¹⁾, patrem sequitur: vulgo autem quaesitus matrem.

1) qui ex legitimis nuptiis nascitur] Qui ex legitimis nuptiis nati sunt, patrem sequuntur, et eius conditionem sequuntur et familiam. Qui vero vulgo conceptus est, matrem sequitur. Lege dig. 24.

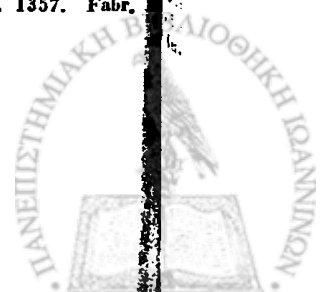
XVI. Ulpianus. Qui furit¹⁾, non amittit statum suum, aut dignitatem²⁾, aut magistratum, aut potestatem, nec dominium rerum suarum³⁾.

1) qui furit] Qui furere coepit, et statum suum, et dignitatem, in qua fuit, et magistratum, et potestatem in liberos videtur retinere, sicut et dominium rerum suarum.

2) aut dignitatem] Innominati. Lege sequentis tit. dig. 8. et lib. 5. tit. 1. dig. 39. et 46.

3) nec dominium rerum suarum] Innominati. Furor etiam superveniens domino aut filio, qui in potestate est, non tollit peculium, ut lib. 15. tit. 1. dig. 7. Et furor quidem impedit sponsalia et nuptias: nec vero dirimit ea, quae recte contracta sunt, ut lib. 23. tit. 1. dig. 8. et tit. 2. dig. 16.

Enantiophanis. Et lib. 5. tit. 1. dig. 39. dicitur, furiosum valide iudicem dari, et quod pronuntiaverit, cum

ἴστων, ἔρρωται· οὔτε γὰρ ἀναγκαία ἐστὶν ἡ παρουσία ἢ ἡ
 διδασκαλία τοῦ διδομένου δικαστοῦ. ἐν δὲ τῷ μς'. λέγει· μανία
 μινωμένη οὐ παύει τὸν δικαστὴν· διὰ δὲ τὴν διηρηκὴ νόσον
 ἀλλάσσεται. ἐν δὲ τῷ κς'. βιβ. τιτ. ε'. διγ. η'. θεμ. β'.
 γει, ὅτι ὁ μεμνηὸς ἢ ὁ παρῶρων ἀρχῶν οὐ καλῶς δίδω-
 ν) ἐπιτροπον, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἢ μανία τῆς ἀρχῆς αὐτῶν
 παύει. [Sch. f. VI. 150.]

ιζ'. Ἰδεμ. ν) Ἡ δωρηθεῖσα ἐπὶ τῇ ἐλευθερωθῆναι
 τὸς ἐνιαυτοῦ^{ω)}, μετὰ τὸ παθεῖν ὑπέρθεσιν, κἂν^{χ)}
 ραιουμένου τοῦ δωδεκάτου τέκῃ^{ψ)}, ὑπὸ τοῦ νόμου
 ἐυθεροῦται, καὶ εὐγενὲς τίκτει.

ἢ δωρηθεῖσα] Ἐδωρηθήτω τις τινὶ θράσιναν ἐφ' ὃ
 τὴν ἐπίοσ ἐνιαυτοῦ ἐλευθερωθῆναι. συνέλαβε δὲ αὐτὴ τοῦ
 μηνὸς ἀρχομένου, καὶ τέτοκε τοῦ δωδεκάτου περαιοθέντος,
 δε²⁾ ἔχῃν ἐλευθερωθῆναι αὐτὴν. καὶ φησὶν ὁ Μοδεστίνος,
 γενὲς τικτεσθαι τὸ ἐξ αὐτῆς· τοῦ γὰρ ἐνιαυτοῦ περαιοθέν-
 τος ἀναρπάζεται εἰς ἐλευθερίαν ὑπὸ τῆς Μάρκου διατάξεως,
 ὡς ἐλευθέρῳ λοιπὸν ἐλευθέρων τίκτει καὶ εὐγενὲς. [Sch. g.
 150.]

μετὰ τὸ παθεῖν ὑπέρθεσιν] Ἀνωμόν. Ὁμοίως
 β. τιτ. δ'. διγ. ι'. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. δ'. τοῦ κώδικος,
 κς'. διατ. α'. καὶ γ'. καὶ βιβ. λη'. τιτ. ις'. διγ. α'. ἀνα-
 θι τὰ ἐκεῖ παραγεγραμμένα. [Sch. h. VI. 150.]

ιη'. Ἰδεμ. Πορρογέννητός ἐστὶν ὁ μὴ δυνάμενος
 εἶναι τὸν ἐαυτοῦ πατέρα, ἢ δυνάμενος μὲν, τοιοῦτον
 ὅν ἔχειν οὐκ ἔξῃστιν.

πορρογέννητός ἐστὶν] Ἐκείνοι γὰρ λέγονται πορρο-
 γέννητοι, οἳ μὴ δυνάμενοι τὸν αὐτοῦ^{α)} καταμνηνεῖν πατέρα, ἢ
 δυνάμενοι μὲν, τοιοῦτον δὲ αὐτοῦ^{β)} πατέρα ἔχειν δεικνύνται,
 ἔχειν οὐκ ἐπιτρέπεται. τί γὰρ, ὅτι ἐξ ἀδελφοῦ συνε-
 θεύσαν; οὗτοι δὲ καὶ σπουδαῖοι προσαγορεύονται παρὰ τὴν
 γῶν^{γ)}. [Sch. i. VI. 150.]

τοιοῦτον δέ, ὃν ἔχειν οὐκ ἔξῃστιν] Τοῦ Ἀνωμόν.
 ὡς βιβ. β'. τιτ. δ'. διγ. ε'. [Sch. k. VI. 150.]

ιθ'. Οὐλπ. δ) Ὁ μὲν ἀπὸ νομίμου γάμου τικτό-
 ος τῇ μητρὶ ἔπειται, εἰ μὴ νόμος ἰδικὸς ἕτερόν τι
 εἴη.

ὁ μὴ ἀπὸ νομίμου γάμου τικτόμενος] Κατὰ τὸν
 ἰκὸν ἢτοι iuris gentium νόμον οἳ μὴ ἐξ ἐνόμων τικτό-
 ος γάμων τῇ μητρὶ κατακολουθοῦσιν αἰρέσει^{α)}· πλὴν εἰ
 ἕτερον τι νόμος εἰσῆγαγεν ἰδικὸς. τότε γὰρ ἰν ποτισάτε
 ται τοῦ πατρὸς, ὡς ὁ ἐπιδοθεὶς τῷ βουλευτήριῳ, καὶ ἐφ'
 ροικῶν προήλαθε συμβολαία. μὲνησο τοῦ ιθ'. διγ. [Sch. l.
 150. sq.]

ἄνωμόν. Ἐκ^{β)} τῆς ἀθεμιτογαμίας τεχθεὶς οὔτε συγγε-
 ἔστι, οὔτε ἀγχιστεύς, ὡς βιβ. λη'. τιτ. ι'. διγ. δ'. καὶ ἐν
 ἐρι νόθων νεαρῶ^{γ)}, καὶ βιβ. ε'. τοῦ κώδικος, τιτ. κς'. καὶ
 ἢ περὶ τρόπων γνησιότητος νεαρῶ^{δ)}. [Sch. l. VI. 151.]

ἄνωμόν. Ἀνάγνωθι διγ. ιθ'. καὶ ἰνστιτ. γ'. τιτ. ε'.
 l. VI. 151.]

ὁ μὴ νόμος ἰδικὸς ἕτερόν τι ὀρίζει] Ἀνωμόν.
 πὶ λειτουργῶν εἰρηται βιβ. ν. τιτ. α'. διγ. α'. [Sch. m.
 51.]

ι. Ἰδεμ. Δύναται ψῆφος τὸν ἀπελευθέρων εὐ-
 ποιῆσαι, ἐὰν ἀποφανθῇ εὐγενὲς εἶναι, κἂν ἀπε-
 ερός ἐστι^{α)}. τὰ γὰρ κρινόμενα ἀντὶ ἀληθείας
 λαμβάνεται.

ἄνωμ. Ἐκ^{β)} τῆς ἀθεμιτογαμίας τεχθεὶς οὔτε συγγε-
 ἔστι, οὔτε ἀγχιστεύς, ὡς βιβ. λη'. τιτ. ι'. διγ. δ'. καὶ ἐν
 ἐρι νόθων νεαρῶ^{γ)}, καὶ βιβ. ε'. τοῦ κώδικος, τιτ. κς'. καὶ
 ἢ περὶ τρόπων γνησιότητος νεαρῶ^{δ)}. [Sch. l. VI. 151.]

saperet, ratum esse: neque enim praesentia vel scientia
 iudicis, qui datur, necessaria est. Dig. autem 46. dicit:
 Furor superveniens non efficit, ut quis iudex esse desi-
 nat: sed propter morbum perpetuum mutatur. Lib. au-
 tem 26. tit. 5. dig. 8. them. 2. dicit, magistratum furio-
 sum aut mente captum non recte dare tutorem, etiamsi
 furor non efficiat, ut magistratus esse desinat.

XVII. Idem. Quae ea lege donata fuit¹⁾, ut intra
 annum manumitteretur, postquam moram passa est²⁾,
 licet mense duodecimo transacto pepererit, ex lege
 libera fit, et parit ingenuum.

1) quae ea lege donata fuit] Donaverat qui-
 dam ancillam alicui ea lege, ut intra annum manumit-
 teretur. Ea autem concepit quarto mense ineunte, et
 transacto duodecimo enixa est, cum oportebat manu-
 missam esse. Et Modestinus ait, nasci ex ea ingenuum:
 anno enim exacto eripitur ad libertatem ex Marci con-
 stitutione, et deinde ut libera liberum parit et inge-
 nuum.

2) postquam moram passa est] Innominati.
 Similiter lib. 2. tit. 4. dig. 10. Lege et lib. 4. Codicis,
 tit. 57. const. 1. et 3. et lib. 38. tit. 16. dig. 1. Lege illic
 adnotata.

XVIII. Idem. Vulgo quaesitus est¹⁾, qui patrem
 suum demonstrare non potest, aut potest quidem,
 sed eum, quem habere non licet²⁾.

1) vulgo quaesitus est] Illi enim vulgo quaesiti
 dicuntur, qui patrem suum demonstrare non possunt,
 aut possunt quidem, sed eum patrem habere ostendunt-
 tur, quem habere non licet. Quid enim, si ex fratre
 concepti sunt? Illi autem spurii quoque appellantur
 a verbo graeco σπορά.

2) sed eum, quem habere non licet] Innomi-
 nati. Similiter lib. 2. tit. 4. dig. 5.

XIX. Ulp. Qui non ex legitimo matrimonio
 nascitur¹⁾, matrem sequitur, nisi lex specialis aliud
 quid statuatur²⁾.

1) qui non ex legitimo matrimonio nasci-
 tur] Iure naturali sive iure gentium, qui nascuntur
 non ex legitimo matrimonio, maternam conditionem se-
 quuntur: nisi lex specialis aliud quid induxerit. Tunc
 enim in potestate patris efficitur, ut qui curiae datus
 est, et is, in quo processerunt instrumenta dotalia.
 Memineris dig. 19.

Innominati. Qui ex nuptiis prohibitis natus est, ne-
 que cognatus est, neque affinis, ut lib. 38. tit. 10. dig. 4.
 et Novella de naturalibus liberis, et lib. 5. Codicis,
 tit. 27. et Novella de modis, quibus liberi fiunt sui et
 legitimi.

Innominati. Lege dig. 19. et Instit. lib. 3. tit. 5.

2) nisi lex specialis aliud quid statuatur] Innominati.
 Ut de muneribus dictum est lib. 50. tit. 1. dig. 1.

XX. Idem. Potest sententia¹⁾ libertinum facere
 ingenuum, si pronuntiatum sit, ingenuum esse, etiamsi
 libertinus sit²⁾. Res enim iudicata³⁾ pro veritate
 accipitur.

1) potest sententia] Si liberto de statu suo
 mota sit quaestio, ingenuum autem eum iudex pronun-
 tiaverit, ingenuus esse creditur, licet revera libertinus
 sit. Iudicialis enim decisio et sententia pro veritate
 accipitur.

1) Sic lego. Fabr. δλωσαι. v) Intellige Modestinum, cuius erat l. 21. in Basil. praetermissa. w) Verba ἐπίοσ ἐνιαυτοῦ
 in Cod. 1357. x) Fabr. κἂν semper. Cod. 1357. κἂν (sic). y) τέκῃ deest in Cod. 1357. z) δὲ omittendum est.
 ge αὐτῶν. b) Lege αὐτοί. c) Malim παρὰ τῆς σπαράς. d) l. 24. D. h. t. legitur apud Balsam, ad Phot. tit. XIII.
 . (apud Voellum T. II. p. 1108.) e) Adde ὁ αὐτε ἐκ. f) Intelligitur Novella 89. g) Eadem Novella intelligitur.
 rba κἂν ἀπελευθέρως ἐστι Cod. 1357. omittit.

κάν ἀπελεύθερός ἐστι] Ἀωνύμου. Καὶ τὸν εὐγενῆ ἢ ψήφος ποιῆ ἀπελεύθερον, ὡς βιβ. λζ. tit. ιδ. διγ. ιδ. [Sch. o. VI. 151.]
 τὰ γὰρ κριτόμενα] Ἀωνύμου. Κεῖται ὁ κανὼν πολλοῦ, καὶ βιβ. ν. tit. ιζ. διγ. σζ. [Sch. p. VI. 151.]
 Ἀωνύμου. Ὁμοίως βιβ. . . tit. ιδ. διγ. η. καὶ πολλοῦ. ἀνάγνωθι βιβ. κγ. tit. β. διγ. μβ. καὶ βιβ. μ. tit. ις. [Sch. p. VI. 151.]

κα'. Ἰουλιανός. Ὁ κνοφορούμενος ὡς ἐπίπαν ἀντὶ τεχθέντος ἐστὶ καὶ κληρονομεῖ. καὶ τῆς μητρὸς ἐγκύου αἰχμαλωτισθείσης¹⁾, ἔχει τὸ δίκαιον ὑποτροφῆς²⁾, καὶ) ἀκολουθεῖ τῇ αἰρέσει τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς. καὶ ὁ τεχθεὶς ἀπὸ τῆς κλοπιμαίας παρὰ τῷ καλῇ πίστει ἀγοραστῇ οὐκ ἐκ τῆς χρήσεως δεσπόζεται ὡς κλοπιμαῖος, τῆς μητρὸς ἐγκύου κλαπέισης. καὶ ὁ ἀπελεύθερος ἔχειν δοκεῖ πατρῶνα, ἐφ' ὅσον δύναται παῖς τοῦ πατρῶνος τίχτεσθαι.

ὁ κνοφορούμενος] Οἱ κνοφορούμενοι παῖδες ἐν πίστει σχεδὸν τῇ διαφέρει τῶν νόμων ἀντὶ τεχθέντων παραλαμβάνονται καὶ αἱ λεγίμιον γὰρ αὐτοῖς ἀποκαθίστανται ἵπτοι φυλάττονται κληρονομίαι. εἴρηται δέ μοι τὸ σχεδὸν διὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ ζ. διγ. τότε γὰρ ὁ κνοφορούμενος τὸν ἐν φύσει μιμῆται, ὅτε μᾶλλον ἐαυτῷ καὶ οὐχ ἑτέρῳ συμβάλλεται. καὶ εἰ αἰχμαλωτος γένηται κνοφορούσα γυνή, τὸ τικόμενον δίκαιον ἔχει ποστυλιμίου. καὶ εἰ μὲν ἐξ ἐγγόνων συνελήφθη γάμων, τῇ τοῦ πατρὸς κατακολουθεῖ^{m)} φαρμίλια μετὰ ποστυλιμίου· εἰ δὲ μὴ ἐξ ἐγγόνων, τῇ τῆς μητρὸς. εἰ δὲ καὶ δοῦλη ἐγκυμονοῦσα κλαπῇ, κἂν τὰ μάλιστα παρὰ τῷ βίονα φίδε ἀγοραστῇ τέκῃ, φονῆριβον εἶναι δοκεῖ τὸ τεχθέν, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ οὐσουκαπιτεύεται. [Sch. q. VI. 151.]

ὡς ἐπίπαν ἀντὶ τεχθέντος ἐστὶ] Ἀωνύμου. Τὸ ὡς ἐπίπαν, οὐτὸ συμβάλλεται τῷ πατρὶ πρὸς ἐξουσιοποιήσιν, ὡς βιβ. κζ. tit. α. διγ. οὔτε διακτοχῆν αἰτεῖ ὡς ἥδη τεχθεὶς. ἀνάγνωθι τὸν θ. tit. τοῦ λζ. βιβ. εἴρηται δὲ ὁ κανὼν ἰστί. β. καὶ γ. tit. α. ἀνάγνωθι καὶ τὸ ζ. διγ. τοῦτου τοῦ tit. καὶ βιβ. δ. tit. δ. διγ. με. [Sch. r. VI. 151. sq.]

τῇ αἰρέσει τοῦ πατρὸς] Τοῦ Ἀωνύμου. Ἀνάγνωθι περὶ τοῦτου βιβ. δ. tit. ε. διγ. ιε. θεμ. γ. καὶ τὴν α. διατ. η. n) tit. η. βιβ. τοῦ κώδικος. [Sch. t. VI. 152.]

οὐκ ἐκ τῆς χρήσεως δεσπόζεται] Τοῦ Ἐναντιοφανούς. Ἐν τῷ ια. διγ. τοῦ β. tit. τοῦ ε. βιβ. λέγει, τὸν τοκετὸν τῆς φονῆριβας οὐσουκαπιτεύεσθαι. ὅπερ δεῖ νοεῖν, ὅτε μετὰ τὴν κλοπὴν συνελήφθη, ἐνταῦθα δὲ ἐγκυος ἐκλάπη, καὶ δοκεῖ μέρος αὐτῆς εἶναι, κατὰ τὸ κείμενον βιβ. κε. tit. δ. διγ. α. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλα κάλλιστα νόμιμα περὶ τῆς τοιαύτης οὐσουκαπιτοῦ βιβ. μα. tit. γ. διγ. δ. περὶ τὰ μέσα. ἀνάγνωθι βιβ. ε. τοῦ κώδικος, tit. β. διατ. ιβ. καὶ βιβ. ζ. tit. κς. διατ. γ. καὶ βιβ. μα. tit. γ. διγ. ι. καὶ λγ. καὶ μδ. καὶ tit. δ. διγ. θ. καὶ tit. ι. διγ. δ. καὶ βιβ. μζ. tit. β. διγ. μη. καὶ βιβ. ν. tit. ις. διγ. κς. καὶ βιβ. κε. tit. δ. διγ. α. καὶ βιβ. ζ. τοῦ κώδικος, tit. κς. διατ. γ. [Sch. t. VI. 152.]

καὶ ὁ ἀπελεύθερος] Τούτοις ἀκολουθῶν ἐστὶν εἰπεῖν, ὅτι ἐφ' ὅσον ποστούμος τοῦ πατρῶνος ἐπιζέται τίχτεσθαι, δοκεῖ πατρῶνα ἔχειν ὁ ἀπελεύθερος, καὶ τοιοῦτου ἐστὶ δικαίου, ὁποῖοι εἰσιν οἱ πατρῶνας ἔχοντες. ὥστε ὀφείλει τὸ ἀπὸ τῶν νόμων ὀφειλόμενον τῷ πατρῶνι μέρος τῷ κνοφορομένῳ καταλιμπάνειν ὁ ἀπελεύθερος. καὶ ἰδοὺ ἐγγως κἀνταῦθα, πῶς ὁ κνοφορούμενος ἐφ' ὃν ἐαυτῷ συμβάλλεται, τὸν ἐν φύσει μιμῆται. [Sch. u. VI. 152.]

κβ'. Οὐλπιανός. Τὸν ἐαυτὸν ἀπελεύθερον ὁμολογῶντα οὔτε ὁ πατρῶν υἰοθετούμενος εὐγενῆ ποιεῖν δύναται^{ο)} κατὰ τὸ παλαιόν· νῦν δὲ πάντες οἱ ἀπελεύθεροι εὐγενεῖς εἰσιν^{ρ)}.

τὸν ἐαυτὸν ἀπελεύθερον ὁμολογῶντα] Τὸν ὁμολογῶντα ἐαυτὸν ἀπελεύθερον οὐ δύναται ὁ πατρῶν οὐδέ

2) etiamsi libertinus sit] Innominati. Ingennum quoque sententia libertinum facit, ut lib. 37. tit. 14. dig. 14.

3) res enim iudicata] Innominati. Haec regula multis in locis extat, et lib. 50. tit. 17. dig. 207.

Innominati. Similiter lib. . . tit. 14. dig. 8. et multis in locis. Lege lib. 23. tit. 2. dig. 42. et lib. 40. tit. 16.

XXI. Iulianus. Qui in utero est¹⁾, plerumque pro nato habetur²⁾, et succedit. Et si mater praegnans ab hostibus capta sit, habet ius postliminii, et conditionem patris³⁾ vel matris sequitur. Is quoque, qui ex muliere furtiva apud bonae fidei possessorem natus est, usu non capitur⁴⁾ tanquam furtivus, cum mater praegnans subrepta sit. Libertus quoque⁵⁾ patronum habere videtur, quamdiu patroni filius nasci potest.

1) qui in utero est] 'Qui in utero sunt, in toto paene iure pro natis accipiuntur: nam et legitimae eis restituantur sive servantur hereditates. Dixi autem praene, propter id, quod dictum est dig. 7. Tunc enim, qui in utero est, imitatur eum, qui est in rerum natura, cum sibi magis prodest, non alteri. Et si praegnans mulier ab hostibus capta sit, id, quod nascitur, ius postliminii habet. Et si conceptum quidem fuerit ex legitimis nuptiis, patris familiam sequitur post postliminium: sin autem non ex legitimis, matris. Quodsi etiam ancilla praegnans subrepta fuerit, quamvis apud bonae fidei emtorem pepererit, furtivum esse videtur id, quod natum est, et ideo non usucapitur.

2) plerumque pro nato habetur] Innominati. Dictum est plerumque, quia patri non prodest ad excusationem, ut lib. 27. tit. 1. dig. 2. neque bonorum possessionem petit tanquam iam natus. Lege tit. 9. lib. 37. Regula autem proposita est Instit. lib. 2. et 3. tit. 1. Lege et dig. 7. huius tit. et lib. 4. tit. 4. dig. 45.

3) et conditionem patris] Innominati. De hac lege lib. 4. tit. 6. dig. 15. them. 3. et const. 1. tit. 8. lib. 8. Codicis.

4) usu non capitur] Enantiophanis. Dig. II. tit. 2. lib. 6. dicitur, partum furtivae usucapi. Quod intelligendum est, cum post furtum conceptus est. Hic autem subrepta fuit praegnans, et videtur esse pars eius, secundum id, quod habetur lib. 25. tit. 4. dig. 1. Sunt autem alia quoque pulcherrima iura de huiusmodi usucapione lib. 41. tit. 3. dig. 4. circa medium. Leg. lib. 6. Codicis, tit. 2. const. 12. et lib. 7. tit. 26. const. 3. et lib. 41. tit. 3. dig. 10. et 33. et 44. et tit. 4. dig. 9. et tit. 10. dig. 4. et lib. 47. tit. 2. dig. 48. et lib. 50. tit. 16. dig. 26. et lib. 25. tit. 4. dig. 1. et lib. 7. Codicis, tit. 26. const. 3.

5) libertus quoque] His consequens est dicere quamdiu postumus patroni nasci speratur, libertum videri habere patronum, et eo iure esse, quo sunt quae patronum habent. Itaque partem patrono legibus debet tam ei, qui in utero est, libertus debet relinquere. Ecce, hic quoque didicisti, quomodo qui in utero est in his, in quibus sibi prodest, eum imitatur, qui in rerum natura est.

XXII. Ulpianus. Eum, qui se libertinum esse fatebatur¹⁾, neque adoptans patronus ingennum facere potest secundum ius antiquum: nunc vero omnes liberti ingenui sunt.

1) eum, qui se libertinum esse fatebatur] Eum, qui se libertinum esse fatetur, patronus

1) Sic reposui e Cod. 1357. Fabr. αἰχμαλωτισθείσης (sic). 2) Pro τὸ δίκαιον ὑποτροφῆς Cod. 1357. habet ποστυλιμίου (sic). Reddere volebat librarius vocem postliminium. 3) καὶ deest in Cod. 1357. 4) Sic lego. Fabr. κατακολουθεῖ (sic). 5) Adde τὸν ante η. et sic postea. 6) Verbo δυναται hic titulus in Cod. 1357. finitur. 7) Finis huius cap. in a verbis νῦν δὲ κ. τ. λ. est interpolatio Graecorum ex Nov. 78. cap. 1.

εις θεσιν λαμβάνων ποιῆν εὐγενῆ. Ἰουθι δέ, ὅτι μόνος ὁ
 αἰάτων, οὐ μὴν καὶ ἕτερός τις ἀπελευθερῶν δύναται λαμβά-
 νειν εἰς θεσιν, ὡς τῷ 1) ζ. tit. τοῦ παρόντος βιβ. διγ. ιε'.
 ἠρηθὶν ὁ Οὐλπιανός. [Sch. x. VI. 152.]
 Ἀνωμόνου. Ἀνώγνωθι tit. ζ. διγ. ιε'. καὶ μέ. καὶ τοῦ
 εἰς βιβ. tit. δ. διγ. ι. καὶ βιβ. κγ'. tit. β. διγ. λβ'. καὶ
 βιβ. η'. τοῦ κώδικος, tit. μζ'. διατ. γ'. [Sch. x. VI. 152.]

TITULOS B'.

Περὶ καταστάσεως ἐναλλαγῆς.

α'. Οὐλπιαν. Τὸ παρὸν δόγμα περὶ τῆς μικρᾶς
 αἰλέγεται τῆς προτέρας 1) καταστάσεως ἐναλλαγῆς.
 ἡ γὰρ ὑποπεσόντες τῆ 2) μεγάλη καὶ τῆ μίση οὐκ
 ἀναγονται, ἀλλ' οἱ λαβόντες τὰ πράγματα αὐτῶν.

περὶ καταστάσεως ἐναλλαγῆς] Οὗτος ὁ tit. οὐκ
 εἶναι ἐν τῷ κώδικι. ἔστι δὲ ἐς τῆς α. ἰουστ. [Sch. VI. 155.]
 τὸ παρὸν δόγμα] Στεφάνου. Τὸ παρὸν ἔδικτον πρὸς
 εἰνας καὶ μόνος ἀνήκει τὰς κἀπιτὺς δεμινουτίνας, ὅσαι καὶ
 τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πολιτείαν φυλάττουσιν. εἴτε γὰρ καὶ τῆς
 οὐλειας, εἴτε τῆς ἐλευθερίας τις ἐκπέση, τὴν μίσην ἢ τὴν
 ἐγγύλην ὑποστὰς κἀπιτὺς δεμινουτίνα, τὸ παρὸν ἔδικτον ἀρ-
 εῖ' καὶ οὐτε 3) δύναται οἱ τὴν μεγάλην ὑποστάντες κἀπιτὺς
 δεμινουτίνα μεθοδεύεσθαι 4) δοθῆσεται μέντοι ἀγωγή κατ'
 εἰνάων, εἰς οὓς περιήλαθε τούτων τὰ πράγματα. [Sch. a.
 I. 155.]

Ὁ μετὰ τὸ συναλλάξαι παθῶν τῆς καταστάσεως
 ἀλλαγῆν, εἴτε ἀνήρ ἔσται 5), εἴτε γυνή, μένει φυ-
 κῶς ἐνεχόμενος. εἰ γὰρ μετὰ ταῦτα τις 6) αὐτοῖς
 συναλλάξει, ἐαντῷ μεμψόσθω 7). ἔσθ' ὅτε καὶ ἐπὶ
 οὗτου δίδεται 8) ἀγωγή, καὶ ὁμολογουμένως ἐπὶ τοῦ
 ἰοδωτηθέντος 9). ὡς ὑπεξούσιος γὰρ ἐνέχεται ἐν οἷς
 ἀλλάξεν 2).

Ὁ μετὰ τὸ συναλλάξαι] Λέγει ὁ πραιτωρ 1) Ἐὼν ἀνήρ
 γυνή μετὰ τὸ ποιῆσαι συναλλάγμα κἀπιτὺς γένηται δεμινου-
 τος, οὕτως δίδωμι κατ' αὐτῶν ἀγωγήν, ὡς ἂν εἰ μὴ ὑπέστησαν
 κἀπιτὺς δεμινουτίνα. ταῦτα μὲν οὖν τὰ τοῦ πραιτωρός ἤθη-
 τα. δεῖ δὲ τὴν αἰτίαν εἰπεῖν, δι' ἣν ὁ πραιτωρ τὸ παρὸν
 ὁπέθεικεν 2) ἔδικτον. ἐπειδὴ γὰρ μμεῖται τελευτήν ἢ κἀπι-
 τὺς δεμινουτίων, ἡμελλον διαφυγεῖν ἂν τὴν ἐναγωγήν τῶν
 ἀλλάξαντων αὐτοῖς οἱ μετὰ ταῦτα παθόντες κἀπιτὺς δεμι-
 νουτίνα, λέγοντες, ὅτι τῷ πολιτικῷ τετελευτηκέναι δοκοῦμεν,
 ἢ οὐ δεῖ κατ' ἡμῶν ὀχλοῦν ἡμῖν ἐπιφέρεισθαι. ταῦτα ἡμελλον
 εἶναι οἱ πεπονθότες τὴν κἀπιτὺς δεμινουτίνα. καὶ διὰ τοῦτο
 παρὸν ἔδικτον προτέθεικεν ὁ πραιτωρ, ἔξ οὗ φεμισ-
 ρίως κινεῖται ἢ ἀρμόσασα κατ' αὐτῶν ἀγωγή, τοῦ ἰκτορος
 ὄντος, ὡς ἀρετὴ μὴ ὑπέστης 3) κἀπιτὺς δεμινουτίνα 4). ταῦτα
 ἢ, ὡς εἶπον, τὴν τοῦ πραιτωρός ἤθησιν, καὶ ὁ τοῦ παρόντος
 κτο σκοπός. λέγει δὲ ὁ Οὐλπιανός, ὅτι οἱ κἀπιτὺς ὑπο-
 στάντες δεμινουτίνα καὶ τυχόν εἰς θεσιν ἐαυτοῦς ἐπιδεδω-
 ες 5), ὑπὲρ μὲν τῶν πρὸ τῆς κἀπιτὺς δεμινουτίνας συναλ-
 λματων μόνουσι φυσικῶς εἰς ἰσόκληρον ἐνεχόμενοι 6) τῷ γὰρ
 κτικῷ νόμῳ τεθνήσκει δοκοῦσι. καὶ διὰ τοῦτο δίδωσιν εἰς
 κληρον κατ' αὐτῶν τὸν φεμισσῶριον τύπον ὁ πραιτωρ,
 ἰδὴ κατὰ φύσιν ἐνεχονται. τῷ δὲ φυσικῷ δικαίῳ πανταχοῦ
 τρέχειν ὁ πραιτωρ εἴωθε. εἰ δὲ καὶ μετὰ τὴν κἀπιτὺς δε-
 ουτίνα ἀντὶ τῆς αὐτοῖς, ὅσον μὲν ἐκ τῶν τοῦ ἔδικτου
 αἰών, ἐαντῷ ὀφείλει ἐπιμεμψέσθαι, μηδεμίαν ἔχων βοή-
 αν. ἔσθ' ὅτε δὲ ὁμοῦ καὶ εἰ μετὰ τὴν κἀπιτὺς δεμινου-
 α τὸ πρὸς αὐτοῦς συναλλάγμα γένηται, δίδεται κατ' αὐ-
 ἄγωγήν. καὶ οὕτε κόπος τις ἔσται τῷ ἀλλάξαντι, ἔνθα
 τὸν δεδωκότα εἰς θεσιν ἐαυτῶν ἐποίησται τὸ ἀνάλ-
 μα. κατεχεται γὰρ ὁ ἀδωρογυτευθεὶς, ὡς πᾶς ὑπεξούσιος.
 τα περὶ συναλλαγμάτων. οὐδεὶς γὰρ ἀποκτείνεται, οὔτε ἐλευ-

adoptans quidem ingenuum facere potest. Scias autem
 solum patronum, nec vero alium quendam, libertur
 posse adoptare, ut tit. 7. huius lib. dig. 15. dicit Ul
 pianus.

Innominati. Lege tit. 7. dig. 15. et 45. et sequenti
 lib. tit. 4. dig. 10. et lib. 23. tit. 2. dig. 32. et lib. 8. Co
 dicis, tit. 47. const. 3.

TITULUS II.

De status mutatione 1).

I. Ulpian. Hoc edictum 2) loquitur de minima
 prioris status mutatione. Nam qui magnam et me-
 diam passi sunt, non conveniuntur, sed hi, qui boni
 eorum acceperunt.

1) de status mutatione] Hic titulus non est
 in Codice. Est autem 16. lib. I. Institutionum.

2) hoc edictum] Stephani. Pertinet hoc edictum
 ad eas solas capitis deminutiones, quae libertatem con-
 servant et civitatem. Sive enim civitate, sive libertate
 quis exciderit, mediam aut magnam passus capitis de-
 minutionem, cessat hoc edictum: neque possunt conve-
 niri, qui magnam capitis deminutionem passi sunt.
 Dabitur tamen actio in eos, ad quos bona eorum per-
 venerunt.

Qui posteaquam contraxit 3), passus est muta-
 tionem status, sive mas sit, sive femina, manet na-
 turaliter obligatus. Si quis enim postea cum eis
 contraxit, sibi imputet. Interdum in eum quoque
 datur actio, et procul dubio in arrogatum. Nam ut
 filiusfamilias obligatur 4) in his, quae contraxit.

3) qui posteaquam contraxit] Ait Praetor:
 Si vir aut mulier, posteaquam contractum inierunt, ca-
 pite deminutave sit, do in eos actionem, perinde
 quasi capitis deminutionem passi non essent. Haec qui-
 dem sunt verba Praetoris. Causa autem dicenda est,
 propter quam Praetor hoc edictum proposuit. Nam
 quia mortem imitatur capitis deminutio, futurum erat,
 ut actionem eorum, qui cum ipsis contraxerunt, effuge-
 rent hi, qui postea passi sunt capitis deminutionem,
 dicentes: Iure civili videmus esse mortui, neque a vobis
 molestia nobis inferenda est. Haec dicturi essent hi,
 qui capitis deminutionem passi sunt. Et ideo Praetor
 hoc edictum proposuit, ex quo rescissorie intenditur
 actio, quae in eos competierat, actore dicente, perinde
 ac si capitis deminutionem passus non esses. Haec qui-
 dem, ut dixi, sunt verba Praetoris, et finis huius edicti.
 Dicit autem Ulpianus, eos, qui capitis deminutionem
 passi sunt, et se forte dederunt in adoptionem, pro
 contractibus quidem ante capitis deminutionem initis,
 manere naturaliter obligatos in solidum: iure enim
 civili videntur mortui. Et ideo Praetor dat in eos in
 solidum formulam rescissoriam, quoniam natura tenen-
 tur. Solet autem Praetor ubique subvenire iuri natu-
 rali. Si autem post capitis deminutionem quis cum eis
 contraxerit, quod quidem ad verba edicti attinet, sibi
 imputare debet, quod nullum habeat auxilium. Sed
 tamen interdum, licet post capitis deminutionem con-
 tractus cum eis initus sit, datur in eos actio, neque
 ullus labor erit ei, qui contraxit, si contractum iniit
 cum eo, qui se in arrogationem dedit: arrogatus enim
 tenetur, ut quivis filiusfamilias. Haec de contractibus.

g) Adde in ante τῷ. r) Verba τῆς προτέρας omittuntur in Cod. 1357. s) Addidi τῆ ante μεγάλη e Cod. 1357.
 leulum omittit Fabr. t) Malim οἰδὲ. u) Cod. 1357. ἰστιν. v) Cod. 1357. ταῦτα τίς. w) μεμψόσθω reposui
 cod. 1357. Fabr. μεμψέτω. x) Sic Cod. 1357. Fabr. δίδεται. y) Sic legendum cum Cod. 1357. Nam υἰοιεθητός,
 d Fabr. habet, manifesto falsum est. z) Verba in οἷς ἀντὶ ἀλλάξεν desunt in Cod. 1357. a) Sic lego. Fabr. προ-
 ησεν (sic). aa) Sic lego. Fabr. ὑπέστη. b) Sic lego. Fabr. δεμινουτίων. c) Fabr. ἐκδιδωκόεις (sic).

θεροῦται τῶν ἐγκλημάτων, εἰ καὶ κάποιος ὑποστῇ δεμνου-
τίονα. τί δὲ ἐστίν, ἐνθ' ὅτι δίδεται ἀγωγή, μάθε, τοῦτό σοι
νῦν σαφηνίζοντος τοῦ Οὐλπιανοῦ. λέγει γὰρ, ὅτι τῷ εἰς θεῖον
λαμβάνοντι τὸν οἰκίαν δεβίτωρα οὐκ ἀποκαθίσταται ἡ ἀγωγή
λυθείσης τῆς θέσεως. οὐκοῦν οὐδὲ εἰ συναλλάξει αὐτῷ κατα-
τὸν τῆς θέσεως χρόνον. μέμνησο δὲ πάντως τῶν παραδεδο-
μένων σοι ἐν τῷ α'. τιτ. τοῦ παρόντος βιβ. διγ. β'. [Sch. b.
VI. 155. sq.]

ὡς ὑπεξούσιος γὰρ ἐνέχεται] Ἀνωνύμου. Ἀπὸ
πάσης γὰρ αἰτίας χρηματικῆς καὶ ἐγκληματικῆς ὁ ὑπεξούσιος
ὡς αὐτεξούσιος ἐνέχεται καὶ ἐνάγεται, ὡς βιβ. ε'. τιτ. α'.
διγ. κζ'. καὶ βιβ. ις'. τιτ. γ'. διγ. α'. θεμ. λδ'. καὶ βιβ. μδ'.
τιτ. ζ'. διγ. λθ'. ἔξεστι τῷ πατρὶ μὴ διεφενδεῦσαι τὸν ἀδρ-
γατευθέντα ἄλλα λοιπὸν οἱ δανεισταὶ διὰ τοῦ ἀρχοντος λαμ-
βάνουσι τὰ προσπορισθέντα, ὡς ἰνστιτ. γ'. τιτ. ι'. ἀναγνωθῆ-
βιβ. α'. τιτ. ζ'. διγ. με'. καὶ βιβ. λγ'. τιτ. η'. διγ. ζ'. καὶ
βιβ. ιε'. τιτ. α'. διγ. μβ'. καὶ βιβ. β'. τιτ. ιδ'. διγ. κ'. [Sch. c.
VI. 150. sq.]

Οὐκ ἀπολείεται τῶν ἁμαρτημάτων ὁ ὑποστὰς
καταστάσεως ἐναλλαγῆν.

Ὁ υἱοποιησάμενος τὸν ἴδιον χρεώστην οὐκ ἔχει
κατ' αὐτοῦ ἀγωγήν μετὰ τὴν αὐτεξουσιότητα.

Τοῦτο τὸ δικαστήριον διηρκές ἐστίν, καὶ δίδο-
ται^{d)} κληρονόμοις καὶ κατὰ κληρονόμων.

οὐκ ἔχει κατ' αὐτοῦ ἀγωγήν] Ἀνωνύμου. Ὁμοίως
βιβ. ε'. τιτ. α'. διγ. ια'. ἐν ᾧ φησιν, ὅτι ἡ ἀρχθεῖσα δίκη
λυεῖται τῇ ἀδρφατῶν. [Sch. d. VI. 157.]

μετὰ τὴν αὐτεξουσιότητα] Ἀνωνύμου. Τοῦτο δυ-
νατὸν νοῦν πρὸς τὸ παρὸν ἔδικοτον, ἐπεὶ τῷ γενικῷ λόγῳ τῶ
λέγοντι, ὅτι λυομένης τῆς θέσεως πάντα οὕτω γίνονται, ὡς εἰ
μηδέποτε γέγονεν ἡ θέσις, δυνατὸν λέγειν, ὑπῆναι τὴν ἀγωγήν
λυθείσης τῆς θέσεως. [Sch. e. VI. 157.]

β'. Παῦλος. Οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ πατρὶ υἱοθε-
τουμένῳ καταστάσεως ἐναλλαγῆν πάσχουσι. ἐναλ-
λάσσουσι γὰρ τὴν φανίλλαν ἄλλου γινόμενοι ὑπεξού-
σιοι σὺν τῷ πατρὶ^{e)}.

οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ πατρὶ υἱοθετουμένῳ]
Καὶ οἱ παῖδες οἱ τῷ πατρὶ συναφελκομένοι εἰς θεῖον κάποιος
ὑφίστανται δεμνουτίονα, καθὸ γίνονται μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς
θέσιν ἑτέρον τινὸς ὑπεξούσιοι, καὶ τὴν προτέραν ἀμείβουσι
φανίλλαν. οὐκοῦν καὶ ὁ παρὰ πατρός μὴ ἐξωτικῶς δεδομένος
εἰς θεῖον, ἀλλ' ἐφ' ᾧ καὶ τὸ ἐν ποταστάτῃ μεταφέρεται, κά-
ποιος ὑφίσταται δεμνουτίονα. [Sch. f. VI. 157.]

Καὶ αὐτεξούσιοι γινόμενοι οἱ παῖδες καταστά-
σεως ἐναλλαγῆν ὑφίστανται· οὐ μὴν καὶ οἱ δοῦλοι
ἐλευθερούμενοι^{f)}. ἡ γὰρ δουλικὴ κεφαλὴ οὐδὲν ἔχει
δίκαιον.

καὶ αὐτεξούσιοι γινόμενοι οἱ παῖδες] Ἴτε υἱός,
εἴτε θυγάτηρ, εἴτε ἀπλῶς ἑτέρος τις ὑπεξούσιος ἐμαγκίπατος
γένηται παρα τοῦ ἔχοντος αὐτὸν ὑπεξούσιον, κάποιος ὑφίσταται
δεμνουτίονα· οὐδεὶς γὰρ ἐμαγκίπατος δύναται γενέσθαι, εἰ
μὴ πρότερον εἰς εἰκονικὴν μεταπέση^{g)} δουλείαν, καὶ ἐσχημα-
τισμένη τις ἐπ' αὐτῷ γένηται πρῶσις. ἑτέρον ἐστὶν ἐπὶ οἰκετῶν
ἐλευθερουμένων. ἡ γὰρ ἀγωγή^{h)} τῶν οἰκετῶν οὐδὲ ἐν ἔχειν
ρομίζεται δίκαιον, καὶ διὰ τοῦτο ἐλευθερούμενος κάποιος ὑφί-
σταταιⁱ⁾ δεμνουτίονα. [Sch. g. VI. 157.]

οὐ μὴν καὶ οἱ δοῦλοι ἐλευθερούμενοι] Ἀνωνύ-
μου. Καὶ ἐλευθερούμενος καὶ πάλιν καταδουλούμενος καινὸς
ἄνθρωπος εἶναι δοκεῖ, ὡς βιβ. λδ'. τιτ. δ'. διγ. κζ'. καὶ
βιβ. μς'. τιτ. γ'. διγ. λη'. θεμ. ζ'. [Sch. h. VI. 157.]

οὐδὲν ἔχει δίκαιον] Ἀνωνύμου. Ὁμοίως ἰνστιτ. α'.
τιτ. ις'. ἀναγνωθῆ βιβ. ν'. τιτ. ις'. διγ. λδ'. ὅτι πρὸς τὸν
πολιτικὸν νόμον οὐδὲν εἶναι οἱ δοῦλοι πρὸς δὲ τὸν φυσικὸν
πάντες ἄνθρωποι ἴσοι εἰσίν. [Sch. i. VI. 157.]

Nemo enim a criminibus absolvitur, nec liberatur, quam-
vis capitis deminutionem fuerit passus. Quid autem
sit illud, interdum datur actio, disce, hoc tibi nunc ex-
plicante Ulpiano. Dicit enim, ei, qui debitorem suum
arrogat, non restitui actionem soluta arrogatione. Ergo
nec si cum eo contraxerit tempore arrogationis. Mem-
ineris autem omnino eorum, quae tibi tradita sunt in
tit. I. huius lib. dig. 2.

4) nam ut filiusfamilias obligatur] Innomi-
nati. Ex omni enim causa pecuniaria et criminali obli-
gatur et convenitur filiusfamilias ut paterfamilias, ut
lib. 5. tit. 1. dig. 57. et lib. 16. tit. 3. dig. 1. them. 31.
et lib. 44. tit. 7. dig. 39. Licet patri, non defendere
arrogatum: sed tunc creditores per magistratum capiunt
ea, quae acquisita sunt, ut Instit. lib. 3. tit. 10. Lege
lib. 1. tit. 7. dig. 45. et lib. 33. tit. 8. dig. 7. et lib. 13.
tit. 1. dig. 42. et lib. 2. tit. 14. dig. 20.

Non liberatur delictis, qui passus est status mu-
tationem.

Qui debitorem suum arrogavit, non habet in
eum actionem⁵⁾, postquam sui iuris factus est⁶⁾.

Hoc iudicium perpetuum est, et datur heredibus
et in heredes.

5) non habet in eum actionem] Innominati.
Similiter lib. 5. tit. 1. dig. 11. in quo dicit, coeptum iu-
dicium solvi arrogatione.

6) postquam sui iuris factus est] Innominati.
Hoc potest intelligi ex hoc edicto, quia dicto generali,
quo dicitur, soluta arrogatione omnia perinde esse,
ac si nunquam facta fuisset arrogatio, dici potest, sub-
esse actionem soluta arrogatione.

II. Paulus. Qui patrem arrogatum sequuntur¹⁾,
status mutationem patiuntur. Mutant enim familiam
in alius potestatem redacti una cum patre.

1) qui patrem arrogatum sequuntur] Liberi
quoque, qui simul cum patre trahuntur in arrogationem,
patiuntur capitis deminutionem, quia post patris
arrogationem alterius potestati subiecti sunt, et prio-
rem mutant familiam. Ergo et qui a patre non extra-
neae personae datus est in adoptionem, sed his, in
quos etiam transfertur potestas, capitis deminutionem
patitur.

Filii quoque, cum emancipantur²⁾, status muta-
tionem patiuntur: nec vero servi, cum manumittuntur³⁾.
Servile enim caput nullum ius habet⁴⁾.

2) filii quoque, cum emancipantur] Sive
filius, sive filia, sive summatim alius quis, qui in
potestate est, emancipatus fuerit ab eo, qui eum in
potestate habet, patitur capitis deminutionem: nemo
enim emancipari potest, nisi prius in imaginariam
transierit servitutem, et simulata quaedam in eo ven-
ditio facta sit. Aliud est in servis manumissis. Servo-
rum enim caput nullum ius habere creditur, et ideo
manumissus capitis deminutionem [non] patitur.

3) nec vero servi, cum manumittuntur] In-
nominati. Et qui manumittitur et rursus in servitutem
redigitur, novus homo esse videtur, ut lib. 34. tit. 4.
dig. 27. et lib. 46. tit. 3. dig. 98. them. 7.

4) nullum ius habet] Innominati. Similiter In-
stit. lib. 1. tit. 16. Lege lib. 50. tit. 17. dig. 32. quod ad
ius civile attinet, servos pro nullis haberi: quod ad
naturale autem, omnes homines aequales esse.

d) Sic Cod. 1357. Fabr. δίδεται (sic). e) Verba σὺν
ἐλευθερούμενοι (sic). Certe scribendum erat ἡλευθερωμένοι.
i) Adde οὐχ ante ὑφίσταται.

τῷ πατρὶ desunt in Cod. 1357. f) Sic Cod. 1357. Fabr.
g) Sic lego. Fabr. μεταπέση. h) Legendum κεφαλῆ.

γ. κ) *Μοδεστίνος. Νῦν*¹⁾ γὰρ ἄρχεται κατὰστασιν ἔχειν.

δ. Παῦλος. Τῇ τῆς πολιτείας ἐκπτώσει γίνεται καταστάσεως ἐναλλαγῆ²⁾, ὡς ἐν τῷ περιορισμῷ³⁾.

τῇ τῆς πολιτείας ἐκπτώσει.] Ὁ τῆς πολιτείας ἐκπίπτων κάπιτις ὑφίσταται δειμνοντίονα. τῆς δὲ πολιτείας ἐκπίπτει ὁ γινόμενος aqua et igni interdicitus. [Sch. k. VI. 157.]

ὡς ἐν τῷ περιορισμῷ] Τοῦ Ἄνωνιμου. Ὡς ἐν τῇ ἀπαγορεύσει τοῦ πυρός καὶ τοῦ ὕδατος ἔχει⁴⁾ πρὸς ὃ ἐν τῷ ἰσ. τι. τῆς α. ἰσοπ. τῆς μέσης φωνῆν κάπιτις δειμνοντίονος τὴν τοιαύτην τιμωρίαν, καὶ μόνως τὴν πολιτείαν, οὐ τὴν τὴν ἐλευθερίαν φθείρειν. ἐν δὲ τῷ ε. διγ. τοῦ ἰγ. τι. τοῦ ν. βιβ. καὶ τῆς μεγάλης αὐτὴν λέγει, καὶ φθείρειν τὴν ἐλευθερίαν. [Sch. l. VI. 157. sq.]

Τοῦ Ἐναντιοφανούς. Ἀνάγνωθι καὶ βιβ. μῆ. τι. ἰγ. διγ. γ. καὶ τι. ἰθ. διγ. β. ἐν μὲν τῷ ἰσ. τι. τῆς α. ἰσοπ. τῆς μέσης φωνῆν⁵⁾ ἐναλλαγῆς καταστάσεως τὴν τοιαύτην τιμωρίαν, καὶ μόνως τὴν πολιτείαν, οὐ μὴν τὴν ἐλευθερίαν φθείρειν. ἐν δὲ τῷ ε. διγ. τοῦ ἰγ. τι. τοῦ ν. βιβ. καὶ τῆς μεγάλης αὐτὴν φησι, καὶ φθείρειν τὴν ἐλευθερίαν. ἐκ τῆς κβ. νεαρῆς αὐτῆς ἢ ποιῆ εἰς περιορισμὸν μετέπεσεν. [Sch. m. VI. 158.]

Καὶ⁶⁾ οἱ αὐτόμολοι, καὶ οἱ παρὰ τῆς συγκλήτου πολέμιοι διὰ ψήφου ἢ νόμου κριθέντες, ὡς καὶ τῆς πολιτείας ἐκπεσεῖν⁷⁾.

καὶ οἱ αὐτόμολοι.] Οἱ πρὸς τοὺς πολέμιους αὐτομόλοισι κάπιτις ὑφίστανται δειμνοντίονα, ὡς περὶ οὐν καὶ κείνοι, οὓς ἢ συγκλήτος ἢ δικάζουσα, ἢ ψηφισμένη πολεμίουσιν δογματίσιν εἶναι, ἢ νόμου τεθέντος παρὰ αὐτῆς, τσοῦτον, τι οἱ τοιοῦτοι καὶ τῆς πολιτείας ἐκπίπτουσιν. φησὶ δὲ καὶ Καλλίστρατος ἐν τῷ ἰθ. διγ. τοῦ ἕξῃς τίτλου, ὅτι οἱ πρὸς οὓς πολεμίουσιν αὐτομόλοισι οὐτε⁸⁾ δίκαιον ἔχουσι ποστλιμνίου. [Sch. m. VI. 158.]

Ἄνωνιμου. Οἱ αὐτόμολοι οὐτε δίκαιον ἔχουσι ποστλιμνίου, ὡς τι. ε. διγ. ἰθ. ἐπίτροποι δὲ ὄντες οὐ πυνονται, ε βιβ. κς. τι. α. διγ. ἰε. [Sch. m. VI. 158.]

Ἡ μικρὰ τῆς καταστάσεως ἐναλλαγῆ⁹⁾ οὐ φθείρει τὰ δημόσια δίκαια· μένει γὰρ καὶ συγκλητικὸς καὶ ἄρχων, καὶ δικαστῆς¹⁰⁾.

Ἡ μικρὰ καταστάσεως ἐναλλαγῆ] Ἄξιον ἐντεῦθεν κοπιῶσαι, τίνα εἶσιν, ἅπερ διὰ τῆς δειμνοντίονος ἀπόλλυνται. καὶ πρῶτον μὲν περὶ ἐκείνης τῆς κάπιτις δειμνοντίονος σκοπήσομεν¹¹⁾, ἧς συμβαίνει τὴν τῆς πολιτείας αὐτῷ φυλακτικῆς, τοιούτου, περὶ τῆς κάπιτις δειμνοντίονος, δι' ἧς τὰ δημόσια δίκαια ἢτοι ὄφικια συνωμολογητὰ μὴ ἀπόλλυνθαι. τὴ γὰρ ἄρχων, εἴτε συγκλητικὸς, εἴτε δικαστῆς τὴν μικρὰν κάπιτις δειμνοντίονα ὑφιστάμενος, μὲν οὐδὲν ἦντον τὸ δημόσιον ἔχων δίκαιον, τοιούτου, τὴν ἀρχὴν, τὴν συγκλητικότητα, τὴν ὑριδικτικότητα. καὶ τὰ ἄλλα γὰρ δημόσια ὄφικια οὐ σβέννεται ἐπὶ τοῦ κάπιτις δειμνοντίου. ἡ γὰρ κάπιτις δειμνοντίαν ἢ ἰδικὰ τούτου τοῦ ὑπομεμερηκότος καὶ τῆς φιλίας αὐτοῦ καὶ μόνον, οὐ μὴν καὶ τὰ τῆς πολιτείας ἀπόλλυσι, τοιούτου, ἢ πολιτικὰ ὄφικια. οἶδας δὲ, ὅτι ἡ μικρὰ κάπιτις δειμνοντίαν οὐ πάντι τὰ λεγίματα φθείρειν δύναται δίκαια. μόνον ἢ τὰ ἀπὸ τοῦ δωδεκαδέλτου τὴν ἀρχὴν ἐπινενομημένα δύναται φθείρειν· οὐ μὴν καὶ τὰ μετὰ τὸν δωδεκαδέλτον ἀπόμωμ ἔτερον ἢ δόγματος ἢ διατάξεως δεδομένα τισίν. ἀλλ' ἢ τε τὰς ἐπίτροπος ἢ κάπιτις φθείρειν δύναται δειμνοντίαν, τῆς ἐξρημένων ἐξείνων τῶν ἐπίτροπων, ὅσαι προσώποις καταφέρονται τοῖς οὖσιν ὑπὸ ἀλλότριον δίκαιον, τοιούτου, τοῖς διαίναςιν ὑπεξουσίαις μέχρι τῆς τοῦ πατρὸς τελευτῆς· οὐ μὴν ἢ ἀπὸ τοῦ δωδεκαδέλτου καταφερομένης ἐπίτροπας. αἱ γὰρ τὸ τοῦ δωδεκαδέλτου τοῖς ἐμυκπιτύοις οὐ καταφέρονται· τὴν γενομένην αὐταῖς κάπιτις δειμνοντίονα. τοιγαροῦν οὐ τὰ διατήρησιν δοθέντες ἐπίτροποι, ἢ ἀπὸ νόμου τινός, ὡς Ἀτλιανός καὶ Ἰουλιωτιτιανός, καὶ ὅς νῦν ἐκ διατάξεων δι-

III. Modestinus. Nunc enim incipit statum habere

IV. Paulus. Amissione civitatis¹⁾ fit status mutatio, ut in deportatione²⁾.

1) a missione civitatis] Qui civitatem amittit patitur capitis deminutionem. Amittit autem civitatem cui aqua et igni interdictum est.

2) ut in deportatione] Innominati. Habet: *u in aquae et ignis interdictione*: ad quod in tit. 16. lib. 1 Instit. dicit, hanc poenam esse mediae capitis deminutionis, et solam perimere civitatem, non libertatem In dig. autem 5. tit. 13. lib. 50. eam dicit etiam magnae capitis deminutionis, et perimere libertatem.

Enantiophanis. Lege et lib. 48. tit. 13. dig. 3. et tit. 19. dig. 2. In tit. quidem 16. lib. 1. Instit. dicitur. mediae status mutationis esse hanc poenam, et solam perimere civitatem, non libertatem. In dig. autem 5 tit. 13. lib. 50. eam etiam magnae esse dicit, et perimere libertatem. Ex Novella autem 22. haec poena transit in deportationem.

Et transfugae³⁾, et qui a Senatu decreto vel lege sunt hostes iudicati, ut et civitatem amittant.

3) et transfugae] Qui ad hostes transfugerunt, capitis deminutionem patiuntur, sicut et hi, quos Senatus vel iudicans vel decernens hostes esse statuit, vel lege ab ipso lata, in tantum, ut hi civitatem quoque amittant. Dicit autem etiam Callistratus dig. 14. sequentis tituli, eos, qui ad hostes transfugerunt, nec ius postliminii habere.

Innominati. Transfugae nec ius postliminii habent, ut tit. 6. dig. 14. Si autem tutores sint, tutores esse non desinunt, ut lib. 26. tit. 1. dig. 15.

Minima status mutatio⁴⁾ publica iura non perimit: manet enim et Senator, et magistratus et iudex⁵⁾.

4) minima status mutatio] Operae pretium est hinc considerare, quatenam sint, quae capitis deminutione pereant. Ac primum quidem consideremus de illa capitis deminutione, quae alicui accidit, salva ei civitate, hoc est, de capitis deminutione, per quam iura publica sive officia constat non amitti. Sive enim magistratus, sive Senator, sive iudex patiatur parvam capitis deminutionem, nihilominus ius publicum retinet, hoc est, magistratum, Senatoriam dignitatem, iurisdictionem. Nam alia quoque publica officia non extinguuntur in capite deminuto. Capitis enim deminutio intervertit tantum privata iura eius, qui eam passus est, et familiae eius, non etiam civitatis, hoc est, civilia iura. Nosti autem, parvam capitis deminutionem perimere non posse omnia legitima iura. Ea enim sola potest perimere, quae lege XII tabularum ab initio fuerunt introducta, nec vero ea, quae post legem XII. tabularum ab aliis legibus, vel Senatusconsulto, vel constitutione data quibusdam sunt. Sed nec tutelae perimere potest capitis deminutio, exceptis illis tutelae, quae personis alieno iuri subiectis deferuntur, hoc est, his, qui remanserunt in potestate usque ad mortem patris: nec vero tutelae, quae lege XII tabularum deferuntur. Tutelae enim, quae a lege XII tabularum dantur, non deferuntur emancipatis propter capitis deminutionem, quam passi sunt. Testamento ergo dati tutores, vel a lege aliqua, ut puta Atilianus et Iuliotitianus, et qui

κ) Signum numeri in Cod. 1357. deest. 1) In marg. Fabr. legitur scholium σήμερον, hodie. 2) Fabr. ἐναλλαγῆ (sic). id. 1357. ἐναλλαγῆ. 3) Cod. 1357. habet ὡς ἐν τῆς (sic: lege τῆ) ἀπαγορεύσει ἢτοι τῷ περιορισμῷ. 4) Scilicet τὸ κῆτος, index Stephani. 5) Sic lego. Fabr. φησὶ. 6) Cod. 1357. hic praefigit signum numeri ε. 7) Recepti ἐκπεσεῖν Cod. 1357. Fabr. habet καταπιεῖν. 8) Malim οὐδὲ, ne quidem. 9) Cod. 1357. δικουσις sine accentu. 10) Malim ἀτήσομεν.

δοται ἐπίτροπος, καὶ οἱ ἀπὸ δογματῶν ὄντες ἐπίτροποι, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, οὐκ) μὴ ἀπὸ τοῦ δυωδεκαδέλτου νόμου κληθεῖντες εἰς ἐπιτροπήν, κἂν ὑποστῶσι τὴν μικρὰν δηλονότι κἀπιτίς δεμινοῦτιονα, μένουσι οὐδὲν ἥτιον ἐπίτροποι. οἱ μόντοι ἀπὸ τοῦ δυωδεκαδέλτου νόμου λεγίτιμοι ἐπίτροποι φθείρονται διὰ τῆς μικρᾶς κἀπιτίς δεμινοῦτιονος, ἐπειδὴ καὶ οἱ λεγίτιμοι κληρονομία τοῖς ἀγγυτοῖς ἐκ^ν) δυωδεκαδέλτου καταφερόμεναι νόμου φθείρονται διὰ τῆς κἀπιτίς δεμινοῦτιονος. καὶ δήλος ὁ λογισμός, τὰς γὰρ τοιαύτας ἐπιτροπὰς τε καὶ κληρονομίας τοῖς ἀγγυτοῖς ὁ δυωδεκαδέλτος δίδωσι νόμος. παύονται δὲ εἶναι ἀγγυτοὶ μετὰ τὴν κἀπιτίς δεμινοῦτιονα, μεθ' ἧν ἐτέρων ἀρχονται φαμίλιαν μεταδιδῶκειν. ἀπὸ μόντοι τῶν νόμων τῶν μετὰ τὸν δυωδεκαδέλτον καὶ αἱ κληρονομίαι, καὶ αἱ ἐπιτροπαὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οὕτω καταφέρονται, ὥστε τοῖς προσώποις μάλλον ἐμπηγνυσθῆναι φυσικῶς, καὶ μὴ φθείρεσθαι διὰ τὴν κἀπιτίς δεμινοῦτιονα. οἷον τὸ Τερτουλλιανέιον καὶ Ὀρφιτιανέιον δόγμα δίδωσι, τοῦτο μὲν τῇ μητρὶ τὴν τῶν παίδων κληρονομίαν, τοῦτο δὲ καὶ τοῖς παισὶ τὴν τῆς μητρὸς ὡσαντιως κληρονομίαν. σημειώσαι δὲ, ὅτι λέγεται καὶ τὸ σενατουσκονσουλτουμ ἐκάλεσεν. εἴρηται ἐπὶ τῶν ἐπιτροπῶν^κ) τὸ πλεροῦσκουε διὰ τὴν κἀπιτίς δεμινοῦτιονα τοῦ ἐπιτροπευόμενου. οἶδας γὰρ μαθῶν ἐκ τοῦ κβ. τιτ. τῆς α'. τῶν ἰνστι. ὅτι τοῦ πομπύλλον τὴν μικρὰν ὑφισταμένου κἀπιτίς δεμινοῦτιονα πᾶσα φθείρεται ἐπιτροπή. [Sch. n. VI. 158. sq.]

μένει — καὶ ἀρχων καὶ δικαστής] Ἀνωνύμου. Τὸ γὰρ ἀρχεῖν πομπύλλον ἐστὶ, ὡς βιβ. α'. τιτ. α'. διγ. α'. καὶ τὸ δικάζειν, ὡς βιβ. ε'. τιτ. α'. διγ. σή. φησὶ δὲ καὶ βιβ. α'. τιτ. ε'. διγ. θ'. ὅτι ἐν τοῖς πομπύλλοις ὁ ὑπεξούσιος ὡς ἀντεξούσιος παραλαμβάνεται, οἷον ἐν τῷ στρατηγεῖν καὶ ἐπιτροπεύειν. [Sch. o. VI. 159.]

ε'. γ) Οὐλπιανός. Καὶ τὰ²) ἰδιωτικὰ δίκαια καὶ τὰ^α) τῆς φαμίλιας φθείρει, οὐ μὴν τὰς ἐπιτροπὰς.

ε'. β) Παῦλος. Πλὴν τῶν^κ) ἀπὸ τοῦ δυωδεκαδέλτου^δ). αἱ γὰρ νόμιμοι ἐπιτροπαὶ καὶ κληρονομίαι φθείρονται, οὐ μὴν αἱ ἐκ διαθήκης ἐπιτροπαί, οὔτε αἱ^ε) ἀπὸ καινοῦ νόμου εἰσαχθεῖσαι. ὡςπερ οὔτε αἱ ἀπὸ καινοῦ νόμου ἀρμόζουσαι^ι) κληρονομίαι, οἷον ἐπὶ μητρὸς καὶ υἱοῦ.

Ἡ^ε) περὶ ὕβρεων^η) ἀγωγή καὶ αἱ^ι) ἐξ ἁμαρτήματος ἐνοχαὶ τῇ κεφαλῇ ἔπονται.

αἱ ἀπὸ καινοῦ νόμου ἀρμόζουσαι κληρονομίαι] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἡ ρη. νεαρά τὸν πλησιαιτερον καλεῖ, μὴ ποιουμένη διαφορὰν τοῦ κατὰ ἀρρεγογονίαν καὶ θηλυγονίαν συγγενούς. ὥστε ἡ κἀπιτίς δεμινοῦτιον οὐ φθείρει τὰς λεγιτίμους κληρονομίας ἢ ἐπιτροπὰς. αὕτη γὰρ ἡ διάταξις λέγει, ὅτι, ὅπου ἡ κληρονομία, ἐκεῖ καὶ τὸ βυρος τῆς ἐπιτροπῆς. [Sch. p. VI. 160.]

Τοῦ αὐτοῦ. Ἀπὸ καινοῦ νόμου κληρονομοῦσι πάντες οἱ ἀπὸ δόγματος ἢ ἀπὸ διατάξεως κληρονομοῦντες, ὡς βιβ. ε'. τιτ. γ'. διγ. γ'. [Sch. p. VI. 160.]

ἡ περὶ ὕβρεων ἀγωγή] Ἡ τῆς ἰνουριάρουμ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ^κ) τῶν ἄλλων ἀγωγῶν τῶν ἀπὸ δελίκτου καταφερόμενων ἐνοχαὶ συμβαδίζουσι^ι) τῇ κἀπιτίς δεμινοῦτιον, τούτων, οὐ φθείρονται τῇ κἀπιτίς δεμινοῦτιον. [Sch. q. VI. 160.]

τῇ κεφαλῇ ἔπονται] Ἀνωνύμου. Ἐὰν γὰρ ἐλεύθερος ἁμαρτήσῃ καὶ δουλευθῇ^μ), χάρα τῇ νοξαλίᾳ, ὡς ἰνστι. δ'. τιτ. η'. διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, Noxa caput sequitur, ὡς βιβ. θ'. τιτ. δ'. διγ. β'. [Sch. r. VI. 160.]

Ἐὰν τις ἀναδουλωθῇ, καὶ μὴ διεκδικῆται^ν) παρὰ τοῦ δεσπότου αὐτοῦ εἰς ὀλόκληρον, ὁ ἐσχηκῶς αὐτὸν ὑπεύθυνον εἰς νομὴν πέμπεται τῶν διαφερόντων^ο) αὐτῷ πραγμάτων.

nunc ex constitutionibus datur tutor, et qui tutores sunt ex Senatusconsultis, et in summa, qui non ex lege XII tabularum ad tutelam vocati sunt, etiamsi minimam capitis deminutionem passi sint, manent nihilominus tutores. Qui autem dantur a lege XII tabularum tutores legitimi, desinunt esse tutores per minimam capitis deminutionem, quia legitimae quoque hereditates, quae deferuntur agnatis ex lege XII tabularum, perimuntur per capitis deminutionem. Et ratio manifesta est. Eas enim tutelas et hereditates dat agnatis lex XII tabularum. Desinunt autem esse agnati post capitis deminutionem, post quam incipiunt aliam familiam sequi. Sed legibus, quae latae sunt post XII tabulas, et hereditates et tutelae plerumque sic deferuntur, ut magis personis cohaereant naturaliter, et non intereant propter capitis deminutionem: ut Tertullianum et Orfitianum Senatusconsultum defert, illud quidem matri filiorum hereditatem, hoc autem filiis quoque similiter hereditatem matris. Nota autem, etiam Senatusconsultum eam vocasse legem. In tutelis autem dictum est plerumque, propter capitis deminutionem eius, qui in tutela est. Dedicisti enim ex tit. 22. lib. 1. Instit. pupillo minimam capitis deminutionem passo omnem tutelam tolli.

5) manet — et magistratus et iudex] Innominati. Magistratum enim gerere publicum est, ut lib. 1. tit. 1. dig. 1. et iudicare, ut lib. 5. tit. 1. dig. 78. Dicit autem etiam lib. 1. tit. 6. dig. 9. in publicis filium familias haberi pro patrefamilias, veluti in magistratu capessendo et tutela gerenda.

V. Ulpianus. Et privata et familiae iura perimit, non etiam tutelae.

VI. Paulus. Exceptis his, quae deferuntur ex lege XII tabularum. Legitimae enim tutelae et hereditates perimuntur, non etiam tutelae testamento datae, nec quae nova lege sunt introductae: sicut nec quae nova lege competunt hereditates¹), ut in matre et filio.

Iniuriarum actio²) et obligationes ex delicto caput sequuntur³).

1) quae nova lege competunt hereditates] Enantiophanis. Novella 118. vocat propiorem, differentiationem non faciens inter cognatum ex masculino et feminino sexu descendentem. Itaque capitis deminutio non perimit legitimae hereditates vel tutelae. Haec enim constitutio dicit, ubi est hereditas, illic etiam onus tutelae esse.

Eiusdem. Ex nova lege succedunt omnes, qui ex Senatusconsulto vel ex constitutione succedunt, ut lib. 5. tit. 3. dig. 3.

2) iniuriarum actio] Iniuriarum actio, nec non aliarum actionum ex delicto descendunt obligationes ambulat cum capitis deminutione, id est, non perimuntur capitis deminutione.

3) caput sequuntur] Innominati. Nam si liber homo deliquerit et servus effectus sit, locus est noxali, ut Instit. lib. 4. tit. 8. propter regulam, quae dicit: Noxa caput sequitur: ut lib. 9. tit. 4. dig. 2.

Si quis in servitutem retractus sit⁴), et a domino suo in solidum non defendatur, is, qui eum obligatum habuit, mittitur in possessionem bonorum ad eum pertinentium.

v) Sic legendum. Fabr. ελ. w) Adde τοῦ post ελ. x) Sic lego. Fabr. ἐπιτροπῶν, et tamen vertit in tutela. y) Cod. 1357. hoc loco signum numeri ε'. omittit. z) Pro καὶ τὰ Cod. 1357. habet τὰ δὲ. a) Pro κατὰ, quod habet Fabr. idem Codex habet καὶ τὰ. b) Signum numeri Cod. 1357. omittit. c) τῶν deest in Cod. 1357. d) Cod. 1357. δυωδεκαδέλτου. e) αἱ Cod. 1357. hic et statim post omittit. f) Sic legit Cod. 1357. Fabr. ἀρμόζουσαι. g) Ante articulum ἢ Cod. 1357. reponit signum numeri ζ. L. 7. §. 1. D. h. t. legitur in Syn. p. 412. h) Cod. 1357. ὕβρεως. i) αἱ omittit idem Codex. k) Adde αἱ referendum ad ἐνοχαί. l) Sic legendum. Fabr. συμβαδίζουσαι. m) Malim ὁμυρτήσας καταδουλωθῆναι. n) Sic Cod. 1357. Fabr. διεκδικεῖται. o) Cod. 1357. pro διαφερόντων habet διενεργόντων.

Ὁὐ γίνεται ἀποκατάστασις κατὰ τοῦ ἐκπεσόντος
 ς πολιτείας καὶ γυμνοῦ ἔξορισθέντος.

ἔάν τις ἀναδουλωθῆ] Ἐάν τις συναλλάξας καὶ ἐνε-
 μενος κάπιτις ὑποστῆ δεμνωτιόνα τοιαύτην, ἥτις καὶ τὴν
 ὑθερίαν ἀπόλλουσι, καταδουλωθεὶς τυχὸν ὡς ἀχάριστος, ἢ
 pretium participandum δίδωκεν^{ρ)} ἑαυτὸν, οὐ δίδεται
 αὐτοῦ ὁ ἔσπιτουτόριος τύπος, ὃν ὁ πραιτώρ εἰώθει
 ἵνα κατὰ τοῦ δεδωκότος εἰς θεῖον ἑαυτὸν ἔπειδῃ μῆτε ἢ
 πραιτώρως ἀνέχεται δικαιοδοσίᾳ οἰκέτην ἐνέχεσθαι οὕτως,
 εἰ αὐτὸν καὶ ἐνάγεσθαι δίδεται μέτροι οὐτίλλα ἢτοι ἴμ-
 πτος ἀγωγή κατὰ τοῦ δεσποζόντος τούτου αὐτοῦ τοῦ οἰκέ-
 τῃ, καὶ εἰ μὴ ἀνέχεται δεφενδεῦσαι αὐτὸν εἰς δλόκληρον,
 πεταί εἰς νομίῃ τῶν πραγμάτων, ἅπερ εἶχεν ὁ καταδου-
 λωθεὶς. τοῦτο δὲ νόησον ἐπὶ τῶν ἀπὸ συναλλαγμάτων ἐνο-
 μῶν αἰ γὰρ μὴ ἀπὸ συναλλαγμάτων οὐ φθείρονται τῇ κάπιτις
 ἡνωτιόνα, καὶ περιττὸν ἦν ἀποκατάστασιν τρακτάῖναι περὶ
 ὧν. [Sch. s. VI. 160.]

Ὁὐ γίνεται ἀποκατάστασις] Ἐάν τις ἐκπέσῃ τῆς
 πολιτείας τὴν μέσην ὑποστάς κάπιτις δεμνωτιόνα, οὐ δίδεται
 αὐτοῦ ὁ ἔσπιτουτόριος τύπος ὅτι γὰρ ὁ τῆς δικαιο-
 δοσίας ἀνέχεται λόγος, γυμνὸν τε καὶ ἔξοριστον ἐνάγεσθαι
 αὐτὸν τῶν ἀπὸ συναλλαγμάτων. οἶδας δὲ μαθῶν ἐκ τοῦ
 διγ. τοῦ παρόντος τι. ὅτι οἱ τὰ πράγματα τούτου λαμ-
 βάνοντες ὑπόκεινται ταῖς ἄρμωσάσαις ἡδῆ κατ' αὐτοῦ ἀγωγαῖς.
 . t. VI. 160.]

Ἄνωμόν. Ἄλλ' οἱ λαμβάνοντες τὰ πράγματα αὐτῶν
 ἔσπιτου, ὡς διγ. β'. [Sch. i. VI. 161.]

καὶ γυμνοῦ ἔξορισθέντος] Ἄνωμόν. Exulat
 τὸ ἄνητον. κυρίως δὲ τὸ exilium δηλοῖ τὴν τοῦ πυρός
 ὕδατος ἀπαγόρευσιν. τὰ δὲ μὴ τοιαῦτα relegationes
 εἶναι, ὡς βιβ. μῆ. τιτ. α'. διγ. β'. καὶ τὰ μὲν exilia
 ἡμεῖς παρεκλογισθῆναι δήμευσι, οὐκέτι δὲ καὶ τῇ relegationi
 ἢ τῇ ψιλῇ ἔξορῃ, ὡς βιβ. μῆ. τιτ. κ'. διγ. δ'. καὶ τιτ. κβ'.
 α'. [Sch. u. VI. 161.]

ζ. γ) Κάιος^{ρ)}. Τὰς ἐχούσας φυσικὴν δόσιν ἐνο-
 μῶν φθείρει ἢ τῆς καταστάσεως ἐναλλαγῆ, ὡς
 τῆς ἀγωγῆς τῆς προικός.

τὰς ἐχούσας φυσικὴν δόσιν ἐνοχάς] Τὰς ἐνοχάς,
 φυσικὴν ἀπαίτησιν ἔχουσι, τοιούτοι, ex bono et aequo
 ἵταμένους, οὐκ ἀπόλλουσιν ἢ κάπιτις δεμνωτιόνα. ὁ γὰρ
 ἰστικός λογισμός, τοιούτων, ἢ νόμος, τὰ φυσικὰ φθείρει
 ἴσως δίκαια. τοιγαροῦν ἐὰν ἐμαγκιστὰ γένηται κόρη,
 οὐδὲν ἦτον ἔχουσα τὴν περὶ προικὸς ἀγωγήν, ἐπειδῃ
 οὐ ἀγαθὸν καὶ τοῦ δικαίου συνίσταται καὶ δύναται ταῦ-
 τῶς εἶπον, κινεῖν μετὰ τὴν κάπιτις δεμνωτιόνα. τοῦτο
 ὁ Παῦλος ἐν τῷ ἔξῃ διγ. φησὶν. ὡςτε φυσικὰς ἐνοχάς
 κείνας νοήσῃ, ἔξ ὧν οὐδὲ ὅλως τίκεται ἀγωγή, ἀλλὰ τὰς
 δικαίου καὶ τοῦ ἀγαθοῦ συνιστάμενας. μένει οὖν, ὡς
 ἴ, ἔχουσι τὴν περὶ προικὸς ἀγωγήν, ὡςτε καὶ δύνασθαι
 ἢ καὶ ἐμαγκιστὰν γινόμενῃν κινεῖν. δηλον οὖν, ὅτι ἐπὶ
 νομίμων καὶ στρῆκτων ἀπαιτήσεων χρεῖα ἐστὶν οὐτίλλων
 ὧν. [Sch. x. VI. 161.]

ζ. δ) Παῦλος. Ὅτε γὰρ δῆποτε ἢ γυνὴ αὐτέξουσα
 ἰένῃ περὶ τῆς προικός^{ρ)} κινεῖ.

ζ. ε) Μοδιστ. Τὸ ἐτήσιον καὶ τὸ μηνιαῖον, καὶ
 τῆς οἰκῆσεως ληγάτων τῷ θανάτῳ τοῦ ληγαταρίου
 ρεται, οὐ μὴν τῇ τῆς κυτωσιύσεως ἐναλλαγῆ.

τὸ ἐτήσιον καὶ τὸ μηνιαῖον] Τὸ κατὰ ἐνιαυτὸν ἢ
 μῆνα κυταλιφθὲν ληγάτων, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ habitatio,
 ἢ τελευτῇ σβέννεται τοῦ ληγαταρίου^{ρ)}, οὐκέτι δὲ καὶ τῆ
 ς δεμνωτιόνα. τὸ γὰρ τοιοῦτο ληγάτων ἐν φάκτῳ μάλ-
 ἂλλ' οὐκ ἐν δικαίῳ συνίσταται. ζητεῖ γὰρ, εἰ περιεστὶν
 ἀτίμος^{ρ)}. τὰ δὲ ἐν φάκτῳ μάλλον καὶ οὐκ^{ρ)} ἐν δικαίῳ
 ταμένα νόμιμος οἶκ οἶδε φθείρειν ἀκρίβεια, ὡς ἔγνωσ
 τῷ κζ. διγ. τοῦ δὲ πύκτις. ἐν φάκτῳ δὲ συνίστασθαι
 ἰαυτὰ ληγάτα φησὶν, ἐπειδῃ ζητούμεν καθ' ἑκαστον μῆνα,

Non fit restitutio⁵⁾ adversus eum, qui civita-
 tem amisit, et nudus exulat⁶⁾.

4) si quis in servitutem retractus sit] S
 quis contractu inito obligatus eam passus sit capiti
 deminutionem, quae etiam libertatem perimit, utput
 qui in servitutem redactus est ut ingratus, vel qui s
 ipsum ad pretium participandum vendendum dedit, no
 datur in eum restitutoria formula, quam Praetor dar
 solet in eum, qui se in arrogationem dedit: quia ne
 Praetoris iurisdictio patitur servum ita obligari, u
 etiam conveniri possit: sed datur utilis sive in factum
 actio adversus dominum eiusdem servi, et nisi eum de
 fendere velit in solidum, mittitur in possessionem bono
 rum, quae habuit is, qui servus factus est. Hoc autem
 intellige de obligationibus ex contractibus: nam quae
 ex contractibus non nascuntur, non pereunt capitis de-
 minutione, et supervacaneum esset, in his tractare de
 restitutione.

5) non fit restitutio] Si quis civitatem amiserit,
 mediam passus capitis deminutionem, non datur in eum
 formula restitutoria: neque enim aequitatis ratio pati-
 tur, nudum et exulem conveniri ab his, qui cum eo
 contraxerunt. Didicisti enim ex dig. 2. huius tit. eos,
 qui bona eius capiunt, obnoxios esse actionibus, quae
 in eum iam competierunt.

Innominati. Sed conveniuntur hi, qui bona ipsorum
 accipiunt, ut dig. 2.

6) et nudus exulat] Innominati. Textus habet,
 exulat. Exilium autem proprie significat aquae et ignis
 interdictionem. Quae autem non sunt huiusmodi, di-
 cuntur relegationes, ut lib. 48. tit. 1. dig. 2. Et exilium
 quidem sequitur tacita bonorum publicatio, non autem
 relegationem, ut lib. 48. tit. 20. dig. 4. et tit. 22. dig. 1.

VII. Caius. Obligationes, quae naturalem habent
 praestationem¹⁾, mutatio status non perimit, ut in
 actione dotis.

1) obligationes, quae naturalem habent
 praestationem] Obligationes, quae naturalem habent
 praestationem, hoc est, quae ex bono et aequo
 consistunt, non perimit capitis deminutio. Civilis enim
 ratio, hoc est, lex iura naturalia corrumpere non
 potest. Itaque si puella emancipata fuerit, nihilominus
 retinet actionem de dote, quoniam consistit ex bono
 et aequo: et potest eam, ut dixi, movere post capitis
 deminutionem. Hoc enim dicit Paulus in sequente dig.
 Naturales itaque obligationes ne eas intelligas, ex qui-
 bus actio plane non nascitur, sed eas, quae consistunt
 ex bono et aequo. Ergo, ut dixi, retinet actionem de
 dote, ut eam possit etiam emancipata intendere. Ma-
 nifestum igitur est, in civilibus et strictis petitionibus
 opus esse utilibus actionibus.

VIII. Paulus. Nam quodcumque emanipata mul-
 lier agit de dote.

IX. Modest. Annuum et menstruum¹⁾, et lega-
 tum habitationis morte legatarii perimitur, nec vero
 status mutatione²⁾.

1) annuum et menstruum] Legatum in annos
 singulos vel menses relictum, et similiter habitatio,
 morte quidem legatarii extinguitur, nec vero capitis
 deminutione. Tale enim legatum in facto potius, quam
 in iure consistit. Quaerit enim, an superstes sit lega-
 tarius. Quae autem in facto potius, quam in iure con-
 sistunt, subtilis iuris ratio non perimit, ut etiam didi-
 cisti in dig. 27. tit. de pactis. In facto autem dicit haec
 legata consistere, quoniam annis singulis mensibus quaerimus,

) Malim δεδικώς. ρ) Cod. 1357. habet signum numeri η'. ρ) Fabr. Καλος (sic). ς) Cod. 1357. habet signum
 ι θ'. ζ) Verba περὶ τῆς προικὸς desunt in Cod. 1357. η) Signum numeri Cod. 1357. omittit. θ) Fabr. ληγαταρίου.
 ιβ. ληγατάριος. κ) οὐκ necessario inserendum, quod omisit Fabr.

εἰ εἴη ὁ ληγατάριος. τῇ γὰρ τελευτῇ αὐτοῦ σθένουσαι πέ-
φικται τὰ ληγάτα καὶ ἡ ναβιτατίων. [Sch. y. VI. 161.]

οὐ μὴν τῇ τῆς καταστάσεως ἐναλλαγῇ] Ἄνω-
μον. Ὁ οὐσοφροντος φθίρεται τῇ μικρῇ κόπιτις δειμνο-
τιονι, ὡς ἰνστιτ. β. τιτ. δ. καὶ τῆς γ. τιτ. ε. καὶ βιβ. γ.
τοῦ κώδικος, τιτ. λγ. διατ. ις. ἀναγνωθε βιβ. λγ. τιτ. α.
διγ. η. [Sch. z. VI. 161.]

ε. Παῦλος γ). Τρεῖς εἰσι καταστάσεως ἐναλλαγαί,
μεγάλη, μέση, ἐλαχίστη. τρία γὰρ εἰσιν, ὑπερ ἔχο-
μεν, ἐλευθερίαν, πολιτείαν, συγγένειαν. ἡ τοίνυν
μεγάλη τὰ τρία φθίρει. ἡ δὲ μέση τὴν πολιτείαν,
οὐ μὴν τὴν ἐλευθερίαν. ἡ δὲ ἐλαχίστη μόνην τὴν
συγγένειαν ἐναλλάττει.

τρεῖς εἰσι καταστάσεως ἐναλλαγαί] Ἔγνωσ καὶ
ἐν τῷ ις. τιτ. τῆς α. τῶν ἰνστιτουτ. ὅτι τρεῖς εἰσι κόπιτις
δειμνοτιονες, μεγάλη, μέση καὶ ἐλαχίστη. τρία γὰρ ἔστιν,
ἄπερ κεκτήμεθα, ἐλευθερίαν, πολιτείαν, φαρμίλιαν. τῇ οὖν
μεγάλῃ κόπιτις δειμνοτιονι καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν πο-
λιτείαν, καὶ τὴν φαρμίλιαν τις ἀπόλλυσι· τῇ δὲ μέσῃ μόνην
τὴν πολιτείαν καὶ τὴν φαρμίλιαν, οὐ μὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν·
τῇ δὲ μικρῇ κόπιτις δειμνοτιονι μόνην τὴν φαρμίλιαν, οὐκέτι
δὲ τὴν ἐλευθερίαν ἢ τὴν πολιτείαν. μικρὰ γὰρ ἔστι κόπιτις
δειμνοτιον ἢ τῆς προτέρας καταστάσεως ἐναλλαγή. [Sch. a.
VI. 161. sq.]

TITULOS Γ'.

Περὶ διαιρέσεως πραγμάτων καὶ ποιότητος
αὐτῶν.

α'. Κάϊος²⁾. Τῶν πραγμάτων τὰ μὲν ἔστι θείου
δικαίου, τὰ δὲ ἀνθρωπίνου^{α)}. Θείου μὲν, ὡς τὰ
ιερά καὶ μνημεῖα, καὶ τὰ^{β)} τέλγη, καὶ αἰ^{γ)} πόρται,
καὶ ὅπ' οὐδενὸς δεσπόζονται. τὰ δὲ ἀνθρωπίνου
δικαίου ὑπὸ οὐσίαν τινός ἐστι^{δ)}. εἰσι^{ε)} δέ^{ς)} τινὰ
τέως μὴ δεσποζόμενα, ὡς ἡ ἀκληρονόμητος κληρο-
νομία. τὰ δὲ ἀνθρωπίνου^{β)} ἢ δημόσια εἰσιν, ἢ
ἰδιωτικά. τὰ δημόσια οὐδενός εἰσιν, ἀλλὰ τῆς κοι-
νότητος. τὰ δὲ^{η)} ἰδιωτικά τῶν καθ' ἕκαστόν εἰσιν.

περὶ διαιρέσεως πραγμάτων] Οὗτος ὁ τιτ. οὐκ
ἔστιν ἐν τῷ κώδικι. ἔστι δὲ πρῶτος τῆς β. ἰνστιτ. τιτ. α'.¹⁾
[Sch. VI. 164.]

τῶν πραγμάτων τὰ μὲν] Στεφάνου. Ὅσαπερ ἔδει,
περὶ τοῦ δικαίου τῶν προσώπων καὶ τῆς αὐτῶν εἰπόντες
καταστάσεως, νῦν ἐπιπαινοῦμεν καὶ περὶ τῆς τῶν πραγμάτων διαι-
ρέσεως. ἡ πρώτη καὶ ἀκροτάτη τῶν πραγμάτων διαιρέσις εἰς
δυο ταύτας ἀρχάς^{κ)} καταγέται καὶ διαιρεῖται. τῶν γὰρ пра-
γμάτων τὰ μὲν ἔστι divini iuris, τὰ δὲ humani iuris, του-
τέστι, τὰ μὲν ἔστι θείου δικαίου, τὰ δὲ ἀνθρωπίνου δικαίου.
καὶ θείου δικαίου ἔστι τὰ πράγματα τὰ ἱερά, τὰ σάκρα, καὶ
τὰ ῥεληγιόσα. καὶ σάκρα μὲν ἔστι τὰ ἀφιερωμένα θεῷ· ῥελη-
γιόσα δὲ τὰ περὶ τὴν οὐσίαν ἦτοι τὴν τῶν τελευτησάντων ἀφορι-
σθέντα ταφῆν. καὶ τὰ σάκρα δὲ, οἷον τὰ τέλγη καὶ αἱ πύλαι,
τρόπον τινὰ θείου δικαίου εἰσὶ. περιποιούσι γὰρ ἡμῖν τὸ
ασφαλές καὶ ἀχυροῦσιν ἡμᾶς. διὸ καὶ σάκρα προσαγορεύον-
ται. ἀλλὰ τὰ^{λ)} μὲν divini iuris οὐκ ἔστιν ὑπὸ οὐσίαν τινός,
οἷα δη μόνῃ ἀφιερωμένα θεῷ. τὰ δὲ ἀνθρωπίνου δικαίου
ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, ὑπὸ οὐσίαν τινός ἐστι. κληρῶς εἶπον, ὡς
ἐπὶ τὸ πλείστον, δυνατόν γὰρ ἔστιν, αὐτὰ μηδενός τέως εἶναι
ὑπὸ οὐσίαν. τὰ γὰρ πραγματὶ τὰ νερεδιτωρια, πρὶν ἢ τις
ἀδειτεύει^{μ)} καὶ γένηται κληρονόμος, οὐκ ἔστιν ὑπὸ οὐσίαν
τινός, ἀλλὰ ἀδέσποτα εἶναι πιστεύεται. τῶν δὲ humani iuris,
τουτέστι, τῶν ὄντων ἀνθρωπίνου δικαίου, τὰ μὲν ἔστι πού-

an vivat legatarius. Eius enim morte extinguuntur
legata et habitatio.

2) nec vero status mutatione] Innominati.
Ususfructus perimitur minima capitis deminutione, ut
Instit. lib. 2. tit. 4. et lib. 3. tit. 10. et lib. 3. Codicis,
tit. 33. const. 16. Lege lib. 33. tit. 1. dig. 8.

X. Paulus. Tres sunt mutationes status¹⁾, magna,
media, minima. Tria enim sunt, quae habemus, liber-
tatem, civitatem, familiam. Magna ergo haec tria
perimit. Media autem civitatem, sed non libertatem.
Minima autem mutat tantum familiam.

1) tres sunt mutationes status] Didicisti
etiam in tit. 16. lib. 1. Institut. tres esse capitis deminu-
tiones, magnam, mediam, et minimam. Tria enim sunt,
quae habemus: libertatem, civitatem, familiam. Magna
ergo capitis deminutione et libertatem, et civitatem, et
familiam quis amittit: media autem solum civitatem et
familiam, non etiam libertatem: parva autem capitis
deminutione solum familiam, non autem libertatem aut
civitatem. Parva enim capitis deminutio est prioris
status commutatio.

TITULUS III.

De rerum divisione¹⁾ et earum qualitate.

I. Caius. Rerum aliae²⁾ sunt divini iuris, aliae
humani. Divini, ut res sacrae et sepulcra, et muri,
et portae, et in nullius dominio sunt. Quae vero
humani iuris sunt, in alicuius bonis sunt. Quaedam
tamen sunt, quae interim in nullius dominio sunt,
ut hereditas non adita³⁾. Quae autem humani iuris
sunt, vel publicae sunt, vel privatae. Publicae nul-
lius sunt, sed universitatis. Privatae autem singulo-
rum sunt.

1) de rerum divisione] Hic titulus non extat
in Codice. Est autem primus lib. 2. Instit.

2) rerum aliae] Stephani. Cum dixerimus, quae
oportebat de iure personarum, et earum statu, nunc
dicamus etiam de rerum divisione. Prima et summa
rerum divisio in haec duo principia deducitur et divi-
ditur. Rerum enim aliae sunt divini iuris, aliae hu-
mani iuris. Et divini quidem iuris sunt res sacrae et
religiosae. Et sacrae quidem sunt, quae Deo conse-
cratae sunt: religiosae autem, quae sunt destinatae
iustae sepulturae defunctorum. Sanctae quoque res,
veluti muri et portae, quodammodo divini iuris sunt.
Nam securitatem nobis praebent, et nos communiant.
Quare et sanctae appellantur. Quae autem divini iuris
sunt, nullius in bonis sunt, utpote soli Deo conse-
cratae. Quae autem humani iuris sunt, plerumque in
alicuius bonis sunt. Recte dixi, plerumque. Fieri enim
potest, ut interim in nullius bonis sint. Res enim hereditariae,
antequam quis adierit et heres extiterit
non sunt in bonis alicuius, sed creduntur esse sine do-
mino. Rerum autem humani iuris aliae sunt publicae
aliae privatae. Et publicae quidem non creduntur esse
in bonis alicuius: videntur enim esse ipsius hereditati-

γ) L. 11. D. h. t. totidem verbis legitur in Syn. p. 412. sq. z) Fabr. Καλος (sic). L. 1. pr. D. h. t. legitur in Syn. p. 413. et apud Attal. tit. II. §. 1. a) Cod. 1357. Syn. ἀνθρωπίνου. b) τα Cod. 1357. Syn. omittunt. c) αἰ Syn. omittit. d) In eodem Codice Syn. et Attal. verba τὰ δὲ ἀνθρωπίνου δικαίου ὑπὸ οὐσίαν τινός ἐστι desiderantur. e) Inde ab εἰσι- κληρονομία haec Attal. omittit. f) Pro δὲ idem Codex habet γὰρ. g) Pro ἀνθρωπίνου idem Cod. habet ἀνθρώπινα. S et Syn. Attal. ἀνθρώπινα. h) Cod. 1357. Syn. Attal. addunt δὲ post τὰ, quod in Basil. Fabr. deest. i) τιτ. α'. abunde k) Adde τὰς ante ἀρχάς. l) Sic legendum. Fabr. τὸ. m) Lege ἀδειτεύση.

κα, τὰ δὲ περιβάτα· καὶ τὰ μὲν πούβλικα οὐ νομιζονται ὁ νομίαν τινός τῆς γὰρ ὁμάδος αὐτῆς εἶναι δοκοῦσι. περιβάτα δὲ ἐστὶ, ἀπερὺ ὑπὸ τῆν τοῦ καὶ ἕκαστον δεσποτεῖαν ἴσκειται. πρὸς δὲ τούτοις τῶν πραγμάτων τὰ μὲν ἐστὶ σωματικά, τὰ δὲ ἀσώματα. καὶ σωματικά μὲν ἐστὶ τὰ ἄφῃ δι- ὅτι ἢ θέρε καταλαμβανόμενα, οἷον ἄγρος, ἄνθρωπος, ἐσθῆς, ἄγρος, ἄγγυρος, καὶ ἄλλα τινὰ πρὸς τούτοις ἀναρίθμητα ὄματα δὲ ἐστὶ τὰ μὴ ἄφῃ δηλονότι, μήτε θέρε καταλαμ- βανόμενα, ὅπαια ἐστὶ τὰ ἐν δικαίῳ συνισταμένα, οἷον κληρονομία, τίεστι, τὸ τῆς κληρονομίας ἰσώματος, καὶ ὁ οὐσούφρουκτος, αἱ ἐνοχαί^{ο)} καὶ οἷον ὅποτε τρόπον γινόμενα. καὶ οὔτε εἶ τινα διαφορὰν τὸ ἐν τῇ κληρονομίᾳ σωματικὰ εὐρίσκει- μαι πράγματα· καὶ οἱ καρποὶ γὰρ οἱ ἐκ τοῦ ἄγρου λαμ- βόμενοι σωματικοὶ εἰσιν, καὶ ὁμοῦ δὲ οὐσούφρουκτος ἰσώ- νος ἐστὶ. καὶ τὸ ἐκ τινος δὲ ὀφειλόμενον ἐνοχῆς σωματικόν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον· οἷον ὀφείλεται μοι ἄγρος, ἢ οἰκὴ ἢ χρῆματα. εἰρηται δὲ μοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, διὰ τὸν οὐφρουκτον καὶ τὰς δουλείας, ὡς ἐνθα τις οὐσούφρουκτον οὐλείαν ἐπηρεάτησεν. ἐνταῦθα γὰρ διὰ τῆς verbis ἐνοχῆς λέιᾳ καὶ οὐσούφρουκτος ἐποφείλεται, ὅπερ ἐν ἀσώματῳ ἀξεται. οὐδεμίαν τοίνυν εἰσάγει διαφορὰν τὸ ἐν τῇ κλη- ρομίᾳ καὶ τῷ οὐσούφρουκτῳ, καὶ τῇ ἐνοχῇ σωματικῇ πολ- λὰ εὐρίσκεισθαι πράγματα· τὸ γὰρ δικαίον αὐτὸ τῆς κλη- ρομίας καὶ τὸ δικαίον τοῦ οὐσούφρουκτον, καὶ τὸ δικαίον ἐνοχῆς ἰσώματῳ ἐστὶ. καὶ διὰ τοῦ ἀσώματῳ τὰ σωμα- μεθοδεύόμενα ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἀνάγεται ἀριθμὸν, τουτ- ῆ, ἀσώματῳ ἐστὶ καὶ τὰ δικαία τῶν οἰκημάτων τῶν πολι- τῶν καὶ τῶν ἀγροικῶν, τουτέστιν, αἱ δουλείαι τῶν ἀγρῶν τῶν οἰκημάτων. [Sch. a. VI. 164 — 166.]

ὡς ἢ ἀκληρονομίᾳ κληρονομία] Καίτοι φησὶ γ. τῶν ἰσώματων. τιτ. ιζ'. καὶ βιβ. κη. τιτ. ε'. διγ. λ. βιβ. λ'. διγ. ριέ. καὶ βιβ. λα'. διγ. νς. καὶ ἰσώματ. β. κ. καὶ βιβ. μα'. τιτ. α'. διγ. λδ'. καὶ τιτ. β'. διγ. κδ'. ἢ κληρονομία πρὸ ἀδιδότος τὸ πρόσωπον ἐπέχει τοῦ τε- ρουκτος. ἐν δὲ τῷ κδ. διγ. τοῦ β'. τιτ. τοῦ μς'. βιβ. τὸ πρόσωπον αὐτῆν τοῦ κληρονομοῦ ἐπέχειν. ἐν δὲ τῷ διγ. τοῦ κδ. τιτ. τοῦ μγ'. βιβ. λέγει, ὅτι ἢ κληρονομία οὐνὰ ἐστὶ τῶν πραγμάτων, καὶ βιβ. ια'. τιτ. α'. διγ. ιε'. ἢ τῆς δεσποτεῖας ἐστὶν ἢ κληρονομία. [Sch. b. VI. 165.]

Καὶ^{ρ)} τινὰ^{ρ)} μὲν αὐτῶν εἰσι σωματικά, ὡς τὰ πίπτοντα ἄφῃ· τὰ δὲ ἀσώματα, ὡς τὰ ἐν δικαίς^{ρ)} ἀγωγαῖς, καὶ δουλείαις, κἂν εἰ τὰ μάλιστα ὡς τὸ πολὺ τὰ^{ρ)} σωματικὰ διὰ τῶν δικῶν^{ρ)} καὶ ἀγωγῶν ἡμῖν περιποιῆται^{ρ)}.

ρ) τὰ ἐν δικαίς καὶ ἀγωγαῖς] Ἄνωνίμου. Ἔστι ὅτε καὶ οὐσούφρουκτον καὶ δουλείαν ἐπερωτῶμεν, ἕτινα αὐτὰ εἰσιν. [Sch. c. VI. 165.]

ρ'. Μαρκιανός^{ρ)}. Τινὰ^{ρ)} πάντων εἰσι^{ρ)}, τινὰ ὁμάδος, τινὰ οὐδενός, τινὰ τῶν καὶ ἕκαστον. ὡν^{ρ)} εἰσὶν ὁ ἄγρ, τὸ ῥέον ὕδωρ, ἢ θάλασσα, ἢ αἰγιαλός τῆς θαλάσσης^{ρ)}.

ρ) πάντων εἰσι] Ἐπεὶ ὁ Μαρκιανός ἐτέραν πραγμάτων ποιεῖται διαίρεσιν, καὶ οὕτω φησὶν^{ρ)} τῶν ἰσώματων τὰ μὲν φυσικῶ δικαίῳ κοινὰ πάντων ἐστὶ· τὰ δὲ ὁμάδος ἢ τοῦ πόλεως ἐκάστης, τὰ δὲ οὐδενός· πλείστα ἢ καὶ ἕκαστον ἐκ ποικίλων τε καὶ διαφορῶν αἰτιῶν ἢ προσκυροῦμεν^{ρ)}. καὶ φυσικῶ μὲν δικαίῳ κοινὰ πάν- τιν ὁ ἄγρ καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ἀένναον, καὶ ἢ θάλασσα, καὶ τοῦτο καὶ οἱ τῆς θαλάσσης αἰγιαλοί. πρὸς τοῦτο^{ρ)} τίμιοι λίθοι καὶ αἱ φηφίδες, καὶ τὰ λοιπὰ, ὅσα κατὰ αἰγιαλούς εὐρίσκειμεν, ταῦτα φυσικῶ δικαίῳ παραχρῆμα ἢ γίνεται. τοιγαροῦν οὐδεὶς κωλύεται τῷ αἰγιαλῷ προσ- χυρῶν ἀλίης^{ρ)}, μόνον μέντοι εἰ ἀπέχεται τῶν ἐποικίων ἢ οἰκοδομημάτων· ταῦτα γὰρ οὐκ εἰσὶ κοινὰ πάντων^{ρ)}.

) Sic transposui verba. Fabr. ὑπὸ τοῦ τῆν. ο) Adde αἱ post ἐνοχαί. ρ) L. I. §. I. D. h. t. legitur in Syn. p. 413. Cod. 1357. Fabr. καὶ τινὰ. ρ) Lege δικαίους pro δικαίς. Verti iuribus. ρ) τὰ deest in eodem Codice et Syn. l. 1357. habet δικαίων. υ) Sic repositi pro περιποιῆται, quod habet Fabr. Cod. 1357. Syn. περιποιεῖται. ρ) L. 2. legitur in Syn. p. 442. ω) Sic Cod. 1357. Fabr. τινὰ. x) Syn. ἐστὶ. y) Similia his habet Attal. tit. II. §. 1. rba καὶ ὁ αἰγιαλός τῆς θαλάσσης desiderantur in Cod. 1357. Pro ὁ αἰγιαλός τῆς θαλάσσης Syn. habet: καὶ οἱ ποταμοὶ καὶ αἱ λιμένες δημοσίοι εἰσιν. α) Sic lego. Fabr. φῆ (sic). β) Lege et verte προσκυρούμενα. γ) Malim τούτῳ. lim ἀλίεως. ε) Adde τῶν post πάντων.

Privatae autem sunt, quae in dominio singulorum reperiuntur. Praeterea rerum aliae sunt corporales, aliae incorporales. Et corporales quidem sunt, quae tacti scilicet aut oculis deprehenduntur, ut ager, homo, vestis, aurum, argentum, et aliae praeterea innumerabiles: incorporales autem sunt, quae neque tactu, neque visu deprehenduntur, cuiusmodi sunt, quae in iure consistunt, sicut hereditas, id est ius hereditatis, et ususfructus, et obligationes quoquo modo contractae. Nec differentiam facit, quod in hereditate inveniuntur res corporales: nam et fructus, qui ex agro percipiuntur, corporales sunt, et tamen ususfructus est incorporalis. Id quoque, quod ex aliqua debetur obligatione, plerumque corporale est: veluti debetur mihi fundus, aut servus, aut pecunia. Dixi autem, *plerumque*, propter ususfructum et servitutes, ut si quis stipulatus est ususfructum aut servitutem. Hic enim ex verborum obligatione debetur servitus et ususfructus, quae inter incorporales referuntur. Nullam ergo differentiam inducit, quod in hereditate et usufructu, et obligatione saepe inveniuntur res corporales: nam ius ipsum hereditatis et ius ususfructus, et ius obligationis est incorporale. Et corporalia, quae per incorporale quis persequitur, eodem numero sunt, hoc est, incorporalia etiam sunt iura praediorum urbanorum et rusticorum, hoc est, servitutes fundorum et aedificiorum.

3) ut hereditas non adita] Atqui dicitur lib. 3. Institut. tit. 17. et lib. 28. tit. 5. dig. 30. et lib. 30. dig. 115. et lib. 31. dig. 56. et Institut. lib. 2. tit. 20. et lib. 41. tit. 1. dig. 34. et tit. 2. dig. 24. hereditatem ante aditionem personam defuncti sustinere. Dig. autem 24. tit. 2. lib. 46. dicitur, eam sustinere personam heredis. Dig. autem 13. tit. 24. lib. 43. dicitur, hereditatem esse rerum dominam, et lib. 11. tit. 1. dig. 15. hereditatem esse domini loco.

Et quaedam ex his corporales sunt, ut quae sub tactum cadunt: quaedam incorporales, ut quae in iuribus consistunt et actionibus^{ρ)}, et servitutibus, licet plerumque corporalia per lites et actiones nobis acquirantur.

4) ut quae in iuribus consistunt et actionibus] Innominati. Interdum enim stipulamur ususfructum et servitutem, quae incorporalia sunt.

II. Marcianus. Quaedam sunt omnium¹⁾, quaedam universitatis, quaedam nullius, quaedam singulorum. Omnium sunt aer, aqua profluens, mare et litus maris.

1) quaedam sunt omnium] Hinc Marcianus aliam facit rerum differentiam, et ita ait: Rerum aliae naturali iure communes sunt omnium, aliae universitatis seu cuiusque civitatis, aliae nullius: pleraeque singulorum, ex variis et diversis causis acquisite. Et naturali quidem iure communes omnium sunt aer et aqua perennis, et mare, et propter hoc et litora maris. Praeterea et lapides pretiosi, et gemmae, ceteraque, quae in litoribus invenimus, iure naturali statim nostra fiunt. Nemo igitur ad litus accedere prohibetur piscandi causa, dum tamen absteineat a villis et aedificiis: haec enim communia non sunt omnium hominum, sicut mare. Idque et Divus Pius piscatoribus Formianis et Cape-

ἀνθρώπων, ὡς περὶ τῆς θάλασσης. καὶ τοῦτο αὐτὸ καὶ Πίος ἀντέγραψεν ὁ θειωτάτος τοῖς φορμιανοῖς καὶ τοῖς Καπενατοῖς ἔξευταις. τόπων δὲ ταῦτα γνωρίσματα. ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῆς θάλασσης καὶ τῶν τῆς θάλασσης αἰγιαλῶν. οἱ μὲντοι ποταμοὶ πάντες σχεδὸν καὶ οἱ λιμένες πούβλικοί εἰσιν, ἥτοι τῆς πολιτείας ἐκείνης, καθ' ἣν καὶ εἰσίν. [Sch. d. VI. 160.]

γ. εἰ) Ὁ αὐτός. Καὶ οἱ ποταμοὶ σχεδὸν καὶ οἱ λιμένες δημόσιοι εἰσιν.

καὶ οἱ ποταμοὶ σχεδὸν Ἀνωμόμου. Τὸ σχεδὸν διὰ τοὺς χειμάρρους. [Sch. e. VI. 166.]

δ. ε) Κῆρος ἡ). Ἡ χρῆσις τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ δημοσία ἐστὶ), καὶ ἐξεστὶ τῷ ἔλλοντι προσορμίζειν πλοῖον, καὶ φορτία ἐν τῇ ὄχθῃ ἀποτίθεσθαι, καὶ τὰ δίκτυα^{κ)} ψύχειν^{λ)}, καὶ πλεῖν ἐν τοῖς ποταμοῖς, καὶ σχοινῶς^{μ)} δεσμεῖν ἐν τοῖς δένδροις τοῖς ἐν τῇ ὄχθῃ τιχομένοις^{ν)}. ἡ μὲντοι δεσποτεία τῆς ὄχθης καὶ τῶν ἐν αὐτῇ^{ο)} δένδρων τῶν κυρίων ἐστὶ τῶν ἀγρῶν, ἐν οἷς κεῖται.

ἡ χρῆσις τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ] Τῶν ὄχθῶν τῶν ἐν τοῖς ποταμοῖς, οὐ λέγω, ἡ δεσποτεία, ἀλλ' ἡ χρῆσις πούβλικα ἐστίν, κατὰ τὸν ἰούρις γέντιον νόμον, τοῦτέστι, κοινή πάντων τῶν ὑπὸ τὴν πολιτείαν ἐκείνην τελούντων, ἐν ἣ καὶ ἐστὶν ὁ ποταμὸς^{π)} τοῦ αὐτοῦ κρατούντος παρὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι. πρὸς τοῦτο γὰρ ὁρᾷ τὸ ἰούρις γέντιον. ἐστὶ τοίνυν πούβλικα τῶν ἐν τοῖς ποταμοῖς ὄχθῶν ἡ χρῆσις, ὡς περὶ καὶ ἡ χρῆσις αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ. τοιγαροῦν ἐπ' ἀδείας ἐστὶν ἐκάστῳ, ναὶν πρὸς αὐτὰς^{ρ)} ὠθεῖν^{σ)} τε καὶ προσορμίζειν, καὶ σχοινῶς ἐν τοῖς ἐκείσε φρεῖσι δένδροις^{τ)} δεσμεῖν, καὶ δίκτυα ξηραίνειν καὶ ἔλκεν ἐκ θάλασσης, καὶ φορτία ἐν αὐτοῖς ἀποτίθεσθαι, ὡς περὶ ἐπ' ἀδείας ἐστὶν ἐκάστῳ πλεῖν διὰ τοῦ ποταμοῦ. ἡ μὲν οὖν τῶν ἐν τοῖς ποταμοῖς ὄχθῶν καὶ αὐτῶν τῶν ποταμῶν χρῆσις πούβλικα ἐστίν ἡ μὲντοι δεσποτεία τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς ὄχθης τῶν παρακειμένων^{υ)} ἐστὶ. τοιγαροῦν καὶ τὰ ἐκείσε φρούμενα δένδρα τῶν αὐτῶν εἰσι, τοῦτέστι τῶν παρακειμένων. [Sch. f. VI. 166. sq.]

εἰ. εἰ) Μαρκιαν. Τῆς ὁμάδος εἰσὶ τὰ κοινὰ τῶν πόλεων, οἷον θέατρον, στάδιον, καὶ τὰ παραπλήσια. ὅθεν ὁ δοῦλος τῆς πόλεως ὡς^{φ)} τῆς ὁμάδος ὦν καὶ οὐ τοῦ καθ' ἑκάστον, καὶ ὑπὲρ ἐκάστου καὶ κατ' αὐτοῦ ἐμβασάνως^{χ)} ἐρωτᾶται. καὶ ὁ τῆς πόλεως ἀπελεύθερος οὐκ αἰτεῖ συγγνώμην καλῶν τινα^{ψ)} τῆς πόλεως εἰς δικαστήριον^{ζ)}.

τῆς ὁμάδος εἰσὶ τὰ κοινὰ τῶν πόλεων] Τῆς ὁμάδος ἐστὶν ἥτοι τῆς πόλεως ἐκάστης, καὶ οὐ τοῦ καθ' ἑκάστον, τὰ ἐν ταῖς πόλεσιν ὄντα θέατρα καὶ κινήρια, καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ εἰ τινα ἑτέρα ἐστὶ κοινὰ τῶν πολιτῶν. καὶ διὰ τοῦτο οὔτε ὁ κοινὸς τῆς πόλεως οἰκέτης ἐκ μέρους εἶναι νομίζεται τοῦ καθ' ἑκάστον, ἀλλὰ τῆς ὁμάδος αὐτῆς. διὰ τοῦτο δὲ καὶ κατὰ πολίτου^{η)}, καὶ ὑπὲρ πολίτου δύνασθαι τὸν τοιοῦτον οἰκέτην βασανίζεσθαι, βασιλέων φρασὶν ἀντιγραφά. διὰ τοῦτο, τοῦτέστι, ἐπειδὴ μὴ τοῦ καθ' ἑκάστον τῶν πολιτῶν ἐκ μέρους ἐστὶν ὁ οἰκέτης, ἀλλὰ κοινῶς ἀδιαίρετως τῆς πόλεως πάσης καὶ τῆς ὁμάδος αὐτῆς, εἰκότως, οὐδὲ τῆς πόλεως ἀπελεύθερος ἀνάγκη ἔχει βουλομένος πρὸς τινα δικασθῆναι τῶν πολιτῶν, αἰτεῖν πρῶτον τὴν ἐκ τοῦ ἐδίκτου συγγνώμην, καὶ οὕτως αὐτὸν καλεῖν εἰς δικαστήριον, ὡς ὁ τοῦ τυχόντος ἀπελεύθερος. ὁμοίως βιβ. μη. tit. ιη. dig. α'. [Sch. g. VI. 167.]

Ἀνωμόμου. Εἰ μὴ συνδικός ἐστι τῆς πόλεως ὁ καλούμενος, ὡς βιβ. β. tit. δ. dig. ι. ἀνάγνωθι βιβ. δ. τοῦ κώδικος, tit. κ. διατ. η. περὶ δὲ τῆς ποινῆς τοῦ καλούντος ἴδιον γονεῖα ἢ πάτρωνα ἀνάγνωθι βιβ. β. tit. δ. dig. ια. ιβ. ιε. ις. κδ'. [Sch. g. VI. 167.]

f) L. 3. 4. pr. D. h. t. praetermissae sunt in Basil.

L. 5. pr. D. h. t. legitur in Syn. p. 442. i) Fabr. δημοσία ἐστὶ. Cod. 1357. δημόσια ἐστὶ. k) Sic Cod. 1357. Fabr. δικτύα (sic). l) Cod. 1357. ψύχειν. Sic et Syn. m) Cod. 1357. Syn. σχοινῶν, Malim σχοινῶν vel σχοινία. n) Syn. γυνομένοις. o) Pro ἐν αὐτῇ idem Cod. habet αὐτῶν. p) Sic legendum. Fabr. αὐτῶν. q) Sic lego. Fabr. ὠθεῖν. r) Sic lego. Fabr. ἐν τοῖς — φρούτων δένδρων (sic). s) Sic lego. Fabr. hic et postea παρακειμένων. t) L. 6. pr. D. h. praetermissum est in Basil. u) ὡς deest in Cod. 1357. v) Cod. 1357. ἐμβασάνω. w) Idem Codex τινά. x) Syllabae quae in Cod. 1357. deest. y) Sic legendum. Fabr. hic et postea πολίτην.

natis rescripsit. Sunt autem haec locorum vocabula. Haec igitur de mari et litoribus maris. Sed et flumina paene omnia et portus publica sunt, seu eius civitatis, sub qua sunt.

III. Idem. Et flumina paene¹⁾, et portus publica sunt.

1) et flumina paene] Innominati. Illud paene dictum est propter torrentes.

IV. Caius. Usus ripae fluminis¹⁾ publicus est, et licet cuilibet ad eam navem applicare, et onera in ripa reponere, et retia siccare, et in fluminibus navigare, et funes in arboribus in ripa natis religare. Sed dominium ripae et arborum, quae in ea sunt, est dominorum fundorum, in quibus positae sunt.

1) usus ripae fluminis] Riparum fluminum non dominium, sed usus publicus est iure gentium, hoc est, communis omnium, qui ei reipublicae subsunt, in qua flumen est: cum idem apud omnes gentes obtineat. Ad hoc enim spectat quod dicitur, iure gentium. Est ergo riparum, quae in fluminibus sunt, usus publicus, sicut etiam usus ipsius fluminis. Itaque cuilibet liberum est, navem ad eas appellere et applicare, et funes arboribus ibi natis religare, et retia siccare et ex mari retrahere, et onera in eis reponere, sicut liberum unicuique est, per flumen navigare. Riparum ergo, quae sunt in fluminibus, et ipsorum fluminum usus est publicus: fluminis autem et ripae proprietates eorum est, qui iuxta praedia possident. Itaque et arbores, quae illic nascuntur, eorundem sunt, id est, eorum, qui praedia iuxta possident.

V. Marcian. Universitatis sunt, quae sunt communia civitatum¹⁾, ut theatrum, stadium et similia. Unde servus civitatis, ut qui sit universitatis, non singulorum, et pro singulis et contra singulos torquetur. Et libertus civitatis non petit veniam, si in ius vocet aliquem ex civitate.

1) universitatis sunt, quae sunt communia civitatum] Universitatis sunt seu civitatis cuiusque, non singulorum, quae in civitatibus sunt theatra et arena, et quae sunt huiusmodi, et si qua sunt alia communia civium. Ideoque nec servus communis civitatis censetur pro parte esse servus uniuscuiuscunque sed ipsius universitatis. Ideoque tam contra civem quam pro cive torqueri posse hunc servum, Principum cavent rescripta. Ideo, id est, quoniam non uniuscuiusque civis est pro parte servus, sed communiter pro indiviso totius civitatis et ipsius universitatis, merito nec libertus civitatis, si cum aliquo civium velit litigare necesse habet, prius edicti veniam petere, et sic eum in ius vocare, ut cuiuslibet libertus. Similiter lib. 48 tit. 18. dig. 1.

Innominati. Nisi qui in ius vocatur, syndicus si civitatis, ut lib. 2. tit. 4. dig. 10. Lege lib. 4. Codicis tit. 20. const. 8. De poena autem eius, qui parenter aut patronum suum in ius vocat, lege lib. 2. tit. 4. dig. 11. 12. 15. 16. 24.

Ἱερὸν ἐστὶ πρῶγμα τὸ δημοσίῳ ἀνιερωθέν. τὰ ἄρ ἰδιωτικὰ οὐκ εἰσὶν ἱερά, ἀλλὰ βέβηλα. εἰ δὲ καὶ ἀταπίση τὸ οἰκοδόμημα, μένει ἱερὸς ὁ τόπος.

[Ἱερὸν ἐστὶ πρῶγμα] Τὰ σάκρα καὶ τὰ ἁγιοῦσα, καὶ τὰ σάκρα ὑπὸ τὴν οὐδενὸς εἶσι δεσποτιάν. καὶ σάκρα μὲν ἄπειρ δημοσίως, καὶ οὐκ ἰδικῶς ἀφίρωται. τοιγαροῦν τις ἰδίᾳ σάκρον ἑαυτῷ κατασκευάσει, οὗτος βέβηλον, ἀλλ' ὁ σάκρον ποιεῖ τὸ γεγονός. ἅπαξ μὲντοι ἀφιερωθέντος τοῦ καὶ σάκρον γενομένου, καὶ μετὰ ταῦτα διαλυθῆ τὸ οἰκοδόμημα, μένει τὸ ἔδαφος οὐδὲν ἦτον ἱερὸν. ἀνάγνωθι β. η. τι. α. διγ. ογ'. [Sch. h. VI. 167. sq.]

τὸ δημοσίᾳ ἀνιερωθέν] Ἐναντιοφανοῦς. Τὸ δὲ προσκομιζόμενον πρῶγμα ἐπὶ καρποφορία οὐκ ἐστὶν ἱερὸν, ὡς β. γ. τι. β. διγ. β. ἐν δὲ τῷ δ'. διγ. τοῦ γ'. τι. τοῦ γ'. β. β. φησὶ καὶ τὸ ἰδιωτικὸν σάκρον. [Sch. i. VI. 168.]

τὰ γὰρ ἰδιωτικὰ οὐκ εἰσὶν ἱερά] Τοῦ Ἀωνύμου. καὶ τὸ ἰδιωτικὸν σάκρον ἀνόμασε βιβ. μη. τι. γ'. διγ. δ'. φησὶ γὰρ, ὅτι οἱ τὰ ἰδιωτικὰ σάκρα κλεπτοντες ἦτον μὲν τῶν φροσῶν, πλέον δὲ τῶν κλεπτῶν τιμωροῦνται. ἐν οἷς σὺν ἀφορᾷν εἶπε, πρόδηλον, ὅτι τῇ ὀνομασίᾳ κατεχρίσατο. sch. k. VI. 168.]

μένει ἱερὸς ὁ τόπος] Ἀωνύμου. Ἀνάγν. διγ. ογ'. ἢ α'. τι. τοῦ η'. βιβ. [Sch. l. VI. 168.]

Τοῦ Ἀωνύμου. Ἀνατόν ἐστι τὸ σάκρον γίνεσθαι ἰδιωτικόν, ὡς βιβ. μέ. τι. α'. διγ. πγ'. καὶ ἡα. θεμ. α'. [Sch. l. VI. 168.]

Ἐναντιοφανοῦς. Ὁμοίως βιβ. η'. τι. α'. διγ. ογ'. ἀνάγνωθι δὲ βιβ. μέ. τι. α'. διγ. πγ'. θεμ. δ. καὶ διγ. ἡα. μ. β'. [Sch. l. VI. 168.]

Μνημεῖον ἕκαστος ποιεῖ νεκρὸν εἰσάγων ἐν τῷ ᾧ τόπῳ. ἐν ἐπικοίνῳ τάφῳ ἔξεστι τῷ κοινῶν ἢ ἄκοντος τοῦ θάτερου κοινῶν θάπτειν²). καὶ ἀλλοτρίῳ τόπῳ παραχωροῦντος ἢ ἀποδεχομένου ἢ δεσπότου θάπτων τις ποιεῖ αὐτὸν³) μνημεῖον.

[μνημεῖον ἕκαστος ποιεῖ] Τόπον ἁγιοῦσον οὐ δηγία, κατ' οἰκειαν δὲ γνώμῃ ἕκαστος δύναται ποιεῖν, ἐν ᾧ ψανον εἰς τόπον ἴδιον ἀποτίθεται. εἰς δὲ τὸν ἐπικοινωνον, τοῦτ' ἐστὶ τὸν ἤδη γενομένον ἁγιοῦσον, δύναται ὁ κοινός καὶ παρὰ γνώμῃ θάπτειν τῶν κοινῶν. καὶ εἰς ἀλλόγον δὲ τόπον, συγχωροῦντος μὲντοι τοῦ δεσπότου, λείψανον αὐτοῦ τις εἰσφέρειν. εἰ δὲ καὶ μὴ ἐξ ἀρχῆς συνχωρήσῃ, θῶ δὲ τὸ λείψανον εἰσνήχθῃ, ἥτονα βίτευσεν ὁ τοῦτου δεσπότης, γίνεται ἁγιοῦσος ὁ τόπος. καὶ τὸ κενοτάφιον δὲ ἁγιοῦσον μᾶλλον ἤρσεν εἶναι, ὅσον ἐκ τῆς Σιργιλίου μαρτυρίας⁴), ὃς ὑποτίθεται τὴν Ἀνδρομάχην κενοτάφιον τῷ τρωϊ κατασκευάσαν μετὰ τὸ ἀναρεθῆναι αὐτὸν καὶ ταῦτα ἐν Τροίᾳ. ἀνάγνωθι τὸ ἐξῆς διγ. ἀπὸ μὲν οὖν τῆς Σιργιλίου μαρτυρίας τὸ κενοτάφιον ἁγιοῦσον εἶναι δοκεῖ. ἀναγραφὴ μὲντοι βασιλέων ἐστίν, ἧς βούλεται τὸ ἐναντίον, ἢ μὴ εἶναι ἁγιοῦσον τὸ κενοτάφιον. [Sch. m. VI. 168.]

ἢ ἀποδεχομένου] Τοῦ Ἀωνύμου. Ἐἰ δὲ μὴ ἥτονα εἴσῃ, χωρὰ τοῖς ἐν τῷ ζ. διγ. τοῦ ζ. τι. τοῦ ια'. βιβ. h. n. VI. 168.]

Τὸ⁵) κενοτάφιον μνημεῖον οὐκ ἔστιν⁶).

τὸ κενοτάφιον] Ποῖόν ἐστι κενοτάφιον, μανθάσειν β. ια'. τι. ζ. διγ. ε'. μά. [Sch. o. VI. 168.]

ε'. Οὐλπιανός⁷). Οὐκ ἔξεστι βλάπτειν ἢ ἐμβάλειν⁸) τοῖς τεύχεσιν, ὅποῖόν ἐστι τὸ τῆς πόλεως ἕως.

οὐκ ἔξεστι βλάπτειν] Ἐγνος, τί ἐστὶ σάκρον, καὶ ἐστὶ ἁγιοῦσον. μάθε νῦν, τί ἐστὶ σάκρον⁹). σάκρον ἐν, ὅπερ ἐκ τῆς τῶν ἀνθρώπων ὑβρεῶς τε καὶ ἐπηρείας¹⁰)

z) Pro verbis τῷ κοινῶν καὶ ἄκοντος τοῦ θάτερου κοινῶν θάπτειν Cod. 1357. haec habet: καὶ ἀκόντων τῶν κοινῶν ἐν θάπτειν. a) Sic Cod. 1357. Fabr. αὐτοῦ. Praetuli αὐτὸν referendum ad τόπον. b) Intelligitur locus Virgilii neidus III. 304. c) Cod. 1357. signum numeri ε'. ante verba τὸ κενοτάφιον ponit. d) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐστίν. Lege potius Μαρκιανός, et in seq. cap. Οὐλπιανός. f) Cod. 1357. τῆ. g) Sic in hoc scholio reposui, in quo Fabr. nper habet σάκρον (sic). h) Fabr. ἐπηρείας (sic).

Sacra res est²), quae publice consecrata est³). Quae enim sunt privatae, non sunt sacrae⁴), sed profanae. Si autem corruerit aedificium, locus sacer manet⁵).

2) sacra res est] Sacrae res et religiosae; et sanctae in nullius dominio sunt. Et sacrae quidem res sunt, quae publice consecratae sunt, non privatim. Si quis ergo privatim sibi sacrum struxerit, is profanum facit, non sacrum, quod factum est. Aede autem semel consecrata et sacra facta, etiamsi postea dirutum sit aedificium, solum nihilominus sacrum manet. Lege lib. 18. tit. 1. dig. 73.

3) quae publice consecrata est] Enantiophanis. Res autem, quae offertur voti causa, non est sacra, ut lib. 50. tit. 12. dig. 2. In dig. autem 9. tit. 13. lib. 48. privatum quoque sacrum dicit.

4) quae enim sunt privatae, non sunt sacrae] Innominati. Privatum quoque sacrum nuncupavit lib. 48. tit. 13. dig. 9. Ait enim, eos, qui privata sacra furantur, minus quidem puniri, quam sacrilegos, sed plus, quam fures. Ubi ergo dixit esse differentiam, palam est, eum nomine abusum.

5) locus sacer manet] Innominati. Lege dig. 73. tit. 1. lib. 18.

Innominati. Id, quod sacrum est, privatim fieri potest, ut lib. 45. tit. 1. dig. 83. et dig. 91. them. 1.

Enantiophanis. Similiter lib. 18. tit. 1. dig. 73. Lege vero lib. 45. tit. 1. dig. 83. them. 4. et dig. 91. them. 2.

Monumentum sepulcri facit unusquisque⁶), mortuum in locum suum inferens. In communi sepulcro licet socio etiam invito altero socio sepelire. Et in alienum locum concedente vel ratum habente⁷) domino mortuum inferens quis facit eum monumentum.

6) monumentum sepulcri facit unusquisque] Locum religiosum non publice, sed sua voluntate unusquisque facere potest, dum reliquias in loco suo reponit. In sepulcro autem communi, hoc est, quod iam religiosum factum est, potest socius etiam contra voluntatem sociorum sepelire. Sed et in alienum locum, concedente tamen domino, potest quis reliquias inferre. Quodsi etiam id non concessit ab initio, sed postquam illatae sunt reliquiae, ratum habuit eius dominus, religiosus locus fit. Cenotaphium quoque magis placuit esse religiosum, ex testimonio Virgilii, qui ponit, Andromacham cenotaphium construxisse Ilectori, postquam fuit interfectus et Troiae sepultus. Lege dig. sequens. Ex Virgilii ergo testimonio cenotaphium videtur esse religiosum. Extat tamen rescriptum Imperatorum, quod contrarium vult, cenotaphium scilicet non esse religiosum.

7) vel ratum habente] Innominati. Sin autem ratum non habuerit, locus est iis, quae habentur dig. 7. tit. 7. lib. 11.

Cenotaphium⁸) non est monumentum.

8) Cenotaphium] Quid sit cenotaphium, discis lib. 11. tit. 7. dig. 6. 41.

VI. Ulpianus. Non licet laedere¹) aut aliquid immittere in muros, cuiusmodi est murus civitatis.

1) non licet laedere] Didicisti, quid sit sacrum, et quid religiosum. Nunc disce, quid sit sanctum. Sanctum est, quod ab hominum iniuria et offensione

ἡλευθέρωται καὶ ἡσφαλίσται. ἐκλήθη δὲ σάγκρον ἢ σαγμνίβους ἢτοι ἀπὸ τῶν θαλῶν. σάγμνα δὲ εἰσι βοτάναι τινές, αἳ οἱ προσβενταὶ τοῦ, δηλοῦν Ῥωμαίων βαστάζειν ἐνώθασιν, ἵνα μὴ βιάσθαι τις αὐτούς, ὡςπερ καὶ οἱ προσβενταὶ τῶν Ἑλλήνων ἐπιφέρονται τὰ λεγόμενα κηρύκια. οὐ μόνον δὲ τὰ τῆς Ῥώμης τείχη καὶ αἱ πύλαι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκαστῆς πόλεως τῶν ἐπαρχιῶν τείχη τε καὶ ὁ σάγκρα^{κ)} ἐστίν, ὡς φησιν ὁ Σαβίνος. λέγει δὲ, ὅτι καὶ χρῆ κωλύεσθαι, ἵνα τι πλημμεληθῆ^η κατ' αὐτῶν. [Sch. p. VI. 168. sq.]

ζ. Μαρκιαν.¹⁾ Τὰ ἱερὰ^{μ)} καὶ ἐν πόλεσι, καὶ ἐν χωροῖς καθιεροῦνται. δημόσιος^{ν)} τόπος παρὰ κέλευσιν βασιλέως οὐ γίνεται ἱερός.

δημόσιος τόπος] Σάκρα ἐστίν, ἅπερ δημοσίως τῷ θεῷ ἀφιερῶται, εἴτε ἐν πόλει, εἴτε ἐν ἀγρῷ. χρῆ δὲ εἰδέναι, ὅτι ὁ δημοσίος τόπος τότε καὶ μόνον γίνεται ἱερός, ὅτε βασιλεὺς αὐτὸν ἀφιερῶσει, ἢ ἐξουσίαν τε καὶ ἀδειαν δὴ τοῦ ἀφιερῶσθαι αὐτόν. ἐκείνο δὲ χρῆ σημειώσασθαι τε καὶ εἰδέναι, ὅτι ἕτερον τι ἐστὶ σάγκρον, καὶ ἕτερον σακράριον. σάγκρον μὲν γὰρ ἐστὶν ὁ τόπος ὁ ἰδικῶς θεῷ ἀφιερῶθεις κατὰ τὴν εἰρημένην ἡμῶν παρατήρησιν. σακράριον δὲ ἐστὶν ὁ τόπος, ἐν ᾧ τὰ ἱερὰ τίθενται σκευή· ὅπερ καὶ ἐν ἰδιωτικῷ δύναται γίνεσθαι τόπω. οὗτος γάρ, ἐφ' ὅσον μὲν ἐστὶν ἐν αὐτῷ τὰ ἱερὰ σκευή, σακρός πως εἶναι δοκεῖ· μετατεθέντων δὲ αὐτῶν ἐντεῦθεν εἰς ἕτερον τόπον, πριβάτος ἐστίν. [Sch. q. VI. 169.]

Τοῦ Ἀνωνύμου. Ἀνάγνωθι βιβ. α'. τοῦ κώδικος, tit. ια'. διατ. γ'. [Sch. q. VI. 169.]

Ο^ο) τόπος, ἐν ᾧ τὰ ἱερὰ ἀποτίθενται, οὐκ ἔστιν^{ρ)} ἱερός, ἀλλὰ χρήσιμος τοῖς ἱεροῖς· καὶ μεταφερομένων τῶν ἱερῶν ἐλευθεροῦται.

Καὶ οἱ νόμοι ἄγιοι^{ρ)} εἰσιν¹⁾. ἔσθ' ὅτε ὁ πλημμελῶν εἰς τὰ ἱερὰ ἢ τὰ τείχη κεφαλικῶς τιμωρεῖται. τὰ τείχη τῶν πόλεων οὐδὲ ἀνανεοῦν ἔξεστι παρὰ κέλευσιν^{ς)} βασιλέως ἢ τῶν ἀρχόντων, ἢ τίποτε συνάπτειν αὐτοῖς ἢ ἐπιτιθέναι. τὸ ἱερόν ἀδιατίμητόν ἐστιν.

καὶ οἱ νόμοι ἄγιοι εἰσιν] Ἐκεῖνα κυρίως σάγκρα εἶναι φασιν, ἅτινα μῆτε ἱερὰ ἐστί, μῆτε βέβηλα, θεοπίσματι δὲ τινι ἦτοι σεβασματι¹⁾ βεβαιωθέντα, τουτέστι, σεβασμῆ πως εἶναι δοκούντα, ὡςπερ καὶ οἱ νόμοι σάγκροι εἰσὶ, καθὼς θεοπίσματι τινι ἐπερείδονται. τὸ γὰρ θεοπίσματι τινι ἐπερείδόμενον, ἦτοι βεβαιούμενον τε καὶ φυλαττόμενον, τουτο σάγκρον ἐστὶ, κὰν μὴ θεῷ ἀφιερῶται. καὶ ἐστίν, ὅτε ἐν ταῖς λέγουσι σαγκρίοσι, τουτέστιν, ἐν τῷ γίνεσθαι νόμους ἢ τείχη, προστίθεται²⁾, ὡςτε τὸν πλημμελοῦντά τι κατὰ τῶν γινόμενων ἢ νομοθετουμένων κεφαλικῆ τιμωρῆσθαι καθυποβάλλεσθαι. τὰ δὲ τείχη τῶν πόλεων οὐτε ἀνανεοῦν δίχα βασιλικῆς ἐφέται κέλευσως ἢ αὐθεντίας τοῦ ἀρχόντος, οὐτε προσζευγύνειν τι αὐτοῖς, τουτέστι, συνάπτειν αὐτοῖς οἰκοδομήματα, ἢ ἐπιτιθέναι αὐτοῖς, τουτέστιν, ἐποικοδομεῖν. [Sch. r. VI. 169.]

Τοῦ Ἀνωνύμου. Ἐν τῷ ἡτῷ λέγει, ὅτι τὰ σάγκρα οὐτε ἐλεγιόσα, οὐτε προφάνη ἰούρις εἰσι, καὶ ὅτι σάγκρα λέγεται ἀπὸ βοτάνων οὕτω λεγομένων, ἅτινα οἱ προσβενταὶ τῶν Ῥωμαίων ἐπιφέροντο πρὸς τὸ μὴ ὑπ' οὐδενός³⁾ ἐπηρᾶζεσθαι, ὡςπερ οἱ τῶν Ἑλλήνων τὰ κηρύκια. ἐν δὲ τῷ α'. tit. τῆς β'. ἰστυτουτίου λέγει, τὰ σάγκρα τρόπον τινὰ θεῖον δικαίον εἶναι. [Sch. r. VI. 169. sq.]

τὰ τείχη τῶν πόλεων] Ἀνωνύμου. Ἀνάγνωθι διγ. ια'. [Sch. s. VI. 170.]

Τοῦ Ἀνωνύμου. Περὶ τῶν τειχῶν τῆς ἀνανεώσεως ἐρωτᾶσθαι δεῖ τὸν βασιλέα παρὰ τοῦ ἀρχόντος, ὡς βιβ. γ'. tit. ι'. διγ. ε'. [Sch. s. VI. 170.]

τὸ ἱερόν ἀδιατίμητόν ἐστίν] Τὸ πρῶτον τὸ τῷ θεῷ ἀφιερῶθαι οὐκ ἐπιδέχεται διατίμησιν. [Sch. t. VI. 170.]

Τοῦ Ἀνωνύμου. Πιπρώσκειται δὲ διὰ λύσιν αἰχμαλώτων, καὶ διὰ χρῆα μετὰ διαστίξεως κατὰ τὴν δύναμιν τῆς νεαρῆς⁴⁾. [Sch. t. VI. 170.]

defensum et munitum est. Sanctum autem dictum est a sagminibus, id est, verbenis. Sagmina autem sunt herbae quaedam, quas legati populi Romani ferre solent, ne quis eos violet, sicuti et legati Graecorum ferunt ea, quae vocantur κηρύκια. Non solum autem Romae muri et portae, sed etiam uniuscuiusque civitatis provinciarum muri et portae sanctae sunt, ut dicit Sabinus. Dicit autem, oportere prohiberi, ne quid in eos committatur.

VII. Marcian. Sacra et in civitatibus, et in agris consecrantur. Locus publicus¹⁾ non fit sacer sine iussu Principis.

1) locus publicus] Sacra sunt, quae publice Deo dedicata sunt, sive in civitate, sive in agro. Scendum autem est, locum publicum tunc solum fieri sacrum, cum Princeps eum dedicavit, vel dedicandi dedit potestatem. Illud autem notandum est, aliud esse sacrum, et aliud sacrarium. Nam sacer locus est Deo specialiter consecratus secundum dictam a nobis observationem. Sacrarium autem locus est, in quo vasa sacra reponuntur: quod etiam fieri potest in loco privato. Is enim, quamdiu quidem sunt in eo vasa sacra, quodammodo sacer esse videtur: his autem hinc translatis in alium locum, privatus est.

Innominati. Lege lib. I. Codicis, tit. II. const. 3.

Locus, in quo sacra reponuntur, non est sacer, sed utilis sacris: et si sacra transferuntur, liberatur.

Leges quoque sanctae sunt²⁾. Interdum qui in sacra aut muros delinquit, capite punitur. Muros civitatum³⁾ ne reficere quidem licet sine iussu Principis aut Praesidum, nec aliquid eis coniungere vel imponere. Sacrum inaeestimabile est⁴⁾.

2) leges quoque sanctae sunt] Illa proprie sancta esse dicimus, quae nec sacra, nec profana sunt, sed sanctione quadam seu sanctimonia confirmata, id est, quodammodo videntur esse venerabilia, sicut et leges sanctae sunt, quandoquidem sanctione quadam sunt subnixae. Quod enim sanctione quadam subnixum est, seu confirmatum et conservatum, hoc est sanctum, etsi Deo non sit consecratum. Et interdum in legum sanctionibus, hoc est, cum leges feruntur, aut muri extruuntur, adicitur, ut qui aliquid committit in ea, quae fiunt aut promulgantur, capitali supplicio subdatur. Muros autem civitatum nec reficere licet sine iussu Principali aut auctoritate Praesidis, nec aliquid eis coniungere, hoc est, annexere eis aedificia, aut eis imponere, hoc est, supraaedificare.

Innominati. In textu dicit, sancta nec esse religiosa, nec profani iuris, et sancta dici ab herbis sic dictis, quas legati Romanorum ferebant, ne quis eos violaret, sicuti legati Graecorum quae vocantur κηρύκια. In tit. autem I. lib. 2. Instit. dicit, sancta quodammodo esse divini iuris.

3) muros civitatum] Innominati. Lege dig. II.

Innominati. De refectione murorum Princeps consuli debet a Praeside, ut lib. 50. tit. 10. dig. 6.

4) sacrum inaeestimabile est] Res Deo dedicata non recipit aestimationem.

Innominati. Venditur autem propter redemptionem captivorum, et propter aes alienum, cum distinctione secundum tenorem Novellae.

f) Adde al. πύλαι, quod omisit Fabr. k) Sic hoc loco Fabr. l) L. 9. pr. §. 1. D. h. t. legitur in Syn. p. 413. m) Syn. addit ἦτοι ἄγρια. n) Syn. addit δὲ. o) L. 9. §. 2. D. h. t. legitur in Syn. p. 413. p) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐστίν. q) Cod. 1357. et Syn. ἱεροὶ pro ἄγιοι. r) Usque ad εἶναι haec habet Syn. s) Cod. 1357. παρακλήσειν (sic). t) Sic lego. Fabr. σεβάσμαι. u) Sic lego. Fabr. προστιθέναι. v) Malim ὑπὸ τινος. w) Intelligitur Nov. 120. cap. 6. et 9.

η'.*) Καὶ ὅπερ ἐν τῇ θαλάσῃ κτισθῆ, ιδιωτικὸν γίνεται· καὶ ὅπερ ἂν καταλάβῃ ἡ θάλασσα, δημόσιον γίνεται).

καὶ ὅπερ ἐν τῇ θαλάσῃ κτισθῆ] Ὡςπερ το ἐν ἡ θαλάττῃ ἦτοι ἐν τῷ αἰγιαλῷ τῆς θαλάττης οἰκοδομηθὲν περιβάτον τὸν τόπον ποιεῖ, οὕτω καὶ περιβάτος τόπος ὑπὸ θαλάσσης καταληφθεὶς²⁾ πούβλικος γίνεται. [Sch. u. VI. 170.]

θ'.*) Ὁβ) βλάπτων τεῖχος, ἢ δι' αὐτοῦ καὶ μὴ διὰ τῆς πόρτης εἰσιῶν κεφαλικῶς ὡς πολέμιος τιμωρεῖται. καὶ c) Ῥώμος γὰρ ἐφρονέθη θελήσας ὑπερηδῆσαι τὸ τεῖχος.

ὁ βλάπτων τεῖχος] Ἐάν τις βιάσῃται ἦτοι χρόνῃ τὰ τεῖχη, κεφαλικῶς τιμωρεῖται, δοκεῖ δὲ χρονεῖν τὰ τεῖχη ὁ διὰ μηχανῶν προσαχθειῶν ἢ καθ' ἕτερον τρόπον ὑπερβαίνων ὑτά. οὔτε γὰρ ἐφέται Ῥωμαίοις, ἐτέρωθεν, ἢ δι' αὐτῶν τῶν πτερυγαίων ἐξίναί τὸ τεῖχος. τὸ γὰρ ὑπερανῶθεν τοῦ τεῖχους περβαίνειν πολέμιον τε ἐστὶ καὶ ὑπεκτον. ὡςτε ἀμέλει λέγεται καὶ Ῥώμος ὁ Ῥωμοῦλον ἀδελφὸς διὰ τοῦτο ἀναίρεθῆναι, ἐπειδὴ ὑπερηδῆσαι τὸ τεῖχος ἠβουλήθη τε καὶ ἐπεχείρησεν. [sch. x. VI. 170.]

Τοῦ Ἀνανίμου. Ἀνάγνωθι διγ. θ'. καὶ βιβ. μγ'. τιτ. ζ'. γ. β'. καὶ γ'. καὶ βιβ. μθ'. τιτ. ις'. διγ. γ'. πρὸ δύο θεμάτων τοῦ τέλους ὁμοίως τῷ ἐνταῦθα, ἐν ᾧ φησιν, ὅτι ὁ τῆρ ἴσσαν ὑπερηδῶν ἀποστρατεύεται.

VIII. Et quod in mari aedificatum est¹⁾, privatum fit: et quod mare occupaverit, fit publicum. L. 10. D. I. 8.

1) et quod in mari aedificatum est] Sicut id, quod in mari sive in litore maris aedificatum est, facit locum privatum, ita etiam locus privatus a mari occupatus publicus fit.

IX. Qui violat murum¹⁾, vel per ipsum, non per portam ingreditur, capite tanquam hostis punitur. Nam et Remus occisus fuit, quod murum transcendere voluerit. L. 11. D. cod.

1) qui violat murum] Si quis violaverit seu temeraverit muros, capite punitur. Videtur autem temerare murum, qui scalis admotis vel alio quodam modo eos transcendit. Neque enim licet Romanis, alia, quam per portas e muris egredi. Muros enim transcendere et hostile est, et abominandum. Certe Remus frater Romuli ob id occisus dicitur, quod murum transcendere voluerit et conatus sit.

Innominati. Lege dig. 9. et lib. 43. tit. 6. dig. 2. et 3. Et lib. 49. tit. 16. dig. 3. duobus thematibus ante finem similiter, ut hic, dicitur, eum, qui fossam transiit, militia reiici.

Τ Ω Ν Β Α Σ Ι Λ Ι Κ Ω Ν

BIBLION ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

BASILICORUM
LIBER XLVII.

TITΛΟΣ Α'.

Περὶ δωρεῶν τῶν ἐν ζωῇ.

α'. Παῦλος^{a)}. Δωρεῖται τις^{b)} ἢ χωρὶς αἰρέσεως ἢ ἀναφαιρέτως κατὰ φιλοτιμίαν, ἥτις καὶ μόνη ῥίως δωρεὰ λέγεται· ἢ ὅταν παρακολουθήσῃ τι, ἔστι δωρεὰ ὑπὸ αἴρεσιν. ἢ χωρὶς αἰρέσεως μὲν, ὡς δὲ τινος συμβαίνοντος^{c)} ἀναλυθῆναι αὐτήν, ἔστι δωρεὰ ὑπὸ αἴρεσιν ἀναλυομένη, οἷα^{d)} ἐστὶν θανάτου αἰτίας^{e)}, καὶ ἢ εἰς μνηστῆν διαθέσει τοῦ ἀλαβεῖν ταύτην, εἰ μὴ γένηται ὁ γάμος.

περὶ δωρεῶν τῶν ἐν ζωῇ] Οὗτος ὁ τιτ. γγ'. ἐστὶ ἡ βιβ. τοῦ κώδικος. [Sch. VI. 193.]

δωρεῖται τις] Πολλὰ ἐστὶ τὰ εἶδη τῶν δωρεῶν. ποτὲ γὰρ δωρεῖται τις τῇ τοιούτῃ διαθέσει, ὡς παραχρῆμα ἄλομος γενέσθαι τὸ πρῶμα τοῦ λαμβάνοντος, οὐ διὰ ἄλλαν αἰτίαν τοῦτο ποιῶν, ἢ διὰ μόνον τὸ φιλοτιμησα-

a) Signum numeri deest in Cod. 1357. y) Pro γίνεται Cod. 1357. habet ποιῆ. z) Sic lego. Fabr. καταλειφθεῖς. Signum numeri deest in Cod. 1357. b) Usque ad τιμωρεῖται L. 11. D. h. t. legitur in Syn. p. 494. c) Verba καὶ Ῥώμος — τὸ τεῖχος desunt in Cod. 1357.

a) L. 1. D. h. t. legitur apud Attal. tit. XI. III. §. 1. b) Cod. 1357. Δωρεῖται τις. c) Attal. συμβαίνοντος τινος. Cod. 1357. οἷα. e) Pant αἰτίαι Attal. pergitt: ὡς ὅταν τις δωρεῖται, διδῶς θάνατον ἐν πολέμῳ καὶ καταπλῶ, ὡςτε μετὰ τελευτῆν αὐτοῦ ἔχειν τὸ δωρηθῆναι τὸν ἄνθρωπον, πρὸς ὃν ἡ δωρεὰ sc. ἐγένετο· καὶ ἢ εἰς μνηστῆν διαθέσει κ. τ. λ. in Basilicis.

TITULUS I.

De donationibus inter vivos¹⁾.

I. Paulus. Donat quis²⁾ vel sine conditione et ita, ut adimi non possit, ex liberalitate, quae etiam sola proprie donatio appellatur³⁾: vel cum aliquod secutum fuerit, quod est donatio sub conditione. Aut sine conditione quidem, sed ut, si aliquid evenerit, ea resolvatur, quod est donatio, quae sub conditione resolvitur, qualis est mortis causa donatio, et quae fit sponsae⁴⁾ hac mente, ut eam recipiat, si nuptiae secutae non sint. L. 1. D. XXXIX. 5.

1) de donationibus inter vivos] Hic titulus est 53. lib. 8. Codicis.

2) donat quis] Multae sunt species donationum. Aliquando enim donat quis ea mente, ut statim velit rem accipientis fieri, propter nullam aliam causam id faciens, quam ut liberalitatem exercent, et appareat

σθαι καὶ φανῆσαι τὴν φιλόδοξον αὐτοῦ προαίρεσιν. αὕτη κυρίως καλεῖται δωρεά. ἐστ' ὅτε δὲ δίδωσι τις, ἵνα τότε γένηται τοῦ λαβόντος τὸ πρᾶγμα, ὅτε τίποτε ἐπακολουθήσει· καὶ οὐ καλεῖται αὕτη κυρίως δωρεά ἀπολλεμένη, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὸ αἴρεσιν. εἰ δὲ καὶ τις τοιαύτη προαίρεσιν δίδωσιν, ἵνα παραχρῆμα μὲν ποιῆσθαι τὸ πρᾶγμα τοῦ λαβόντος αὐτό, ἐὰν δὲ τίποτε γένηται ἢ μὴ γένηται, βούλεται εἰς ἑαυτὸν ὑποστρέφειν τὸ πρᾶγμα, οὐδὲ τούτο κυρίως καλεῖται δωρεά ἁπλή, ἀλλὰ δωρεά ὑπὸ αἴρεσιν ἀναλυομένη, ὅποια ἐστὶν ἡ μόρις καύσις. τοιγαροῦν ὅταν λέγωμεν, μεταξὺ μνηστήρος¹⁾ καὶ τῆς μνηστῆς τὴν λεγομένην²⁾ δωρεάν ἐρρωσθαι, κυρίως προσήγοριμ καχρήμεθα καὶ τὸ λεγόμενον φάκτον δηλοῦμεν, ἐπειδὴ ἐκ τοῦ μνηστήρος ἐκδημεῖ³⁾ δωρεά, ὅστις φιλοτιμίᾳς ἔνεκεν δίδωσι τῇ μνηστῆ, ἵνα ποιῆσθαι τῆς δευποτείας αὐτῆς τὰ πρᾶγματα, καὶ μηδέποτε πρὸς αὐτὸν ὑποστρέψῃ ἐξ οἰουδήποτε θέματος. ὅτε δὲ λέγομεν, οὐκ⁴⁾, ἐὰν ἐπὶ τοιαύτῃ ἐνόησεν δωρεῖται τις τῇ μνηστῆ αὐτοῦ, ἵνα μὴ παρακολουθήσαντων τῶν γάμων ἀφαίρεθῇ⁵⁾ παρ' αὐτῆς τὸ πρᾶγμα, οὐδὲν ἐναντίον τῶν προτέρων λέγομεν, ἀλλὰ συγχωροῦμεν, μεταξὺ τῶν αὐτῶν προσώπων γίνεσθαι δωρεάν, τοιαύτην δὲ ὑπὸ αἴρεσιν γινόμενην. [Sch. a. VI. 193. sq.]

ἢ τις καὶ μόνη κυρίως δωρεά λέγεται] Τοῦ Ἀνωμίμου. Τὸ δόνομα καὶ τὸ μόνους δωρεάν δηλοῦν. κατὰ τί διαφέρει ἀλλήλων, γινώσκεις βιβ. γ'. τίτ. ις'. διγ. ιγ'. ρ'. δ'. σιδ'. καὶ τίτ. ις'. τοῦ αὐτοῦ βιβ. διγ. πβ'. [Sch. b. VI. 194.] καὶ ἡ εἰς μνηστῆν] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἀλλοίως τὰ περὶ τῶν τοιούτων δωρεῶν κεκανόνισται βιβ. ε'. τοῦ κώδικος, τίτ. γ'. διατ. ιε'. ις'. [Sch. c. VI. 194.]

β'. Ἰδὲμ. Ὑπεξούσιός μου κελεύσει μου καλῶς ἐπερωτᾶται ὡς δωροῦμενος, καὶ ἐγγυητὴν παρέχει. εἰ δὲ καὶ ἐγὼ δωροῦμαι, καλῶς¹⁾ κελεύω αὐτῷ, ἐπερωτηθῆναι²⁾ αὐτῷ³⁾, εἰ χρεωστῆ μοι. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ἐξωτικῷ χρεωστοῦντός μοι. εἰ δὲ τὸν θέλοντα δωρήσασθαι σοι ποιήσεις ἐπερωτηθῆναι⁴⁾ μοι, εἴτε ὡς δωροῦμενός μοι, εἴτε ὡς δανειστῆ σου, ἐρρωται.

ὑπεξούσιός μου] Ἐάν ὑπεξούσιος βουλόμενος δωρήσασθαι τινὶ κατὰ κέλευσιν τοῦ πατρὸς ἐπερωτηθῆ αὐτῷ, ἐρρωται ἢ δωρεά, ὡς ἂν εἰ ἐγγυητὴν ἐδεδώκει ὑπὲρ τῆς δωρεᾶς. ἐὰν δὲ ὁ πατὴρ μέλλων δωρεῖσθαι Τίτῳ χρήματα ἐκέλευσεν τῷ υἱῷ ἐπερωτηθῆναι αὐτῷ, πολλὴν ποιούμεθα διαφορὰν, πότερον χρεωστῆ ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ φυσικῶς ταύτην τὴν ποσότητα, ἢ οὐ. εἰ μὲν γὰρ τοσαῦτα χρεωστῆ ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ, ὅσα ἐπερωτηθῆ, οὕτως ἐρρωται ἢ δωρεά, ὡς ἂν εἰ ἐτέρω χρεωστῆ⁵⁾ αὐτοῦ ὁ πατὴρ ἐκέλευσεν ἐπερωτηθῆναι Τίτῳ, ὅτινι ἤθελε δωρήσασθαι. εἰ δὲ καὶ ἐγὼ βουλόμενος δωρήσασθαι Τίτῳ δέκα νομίσματα σοὶ τῷ βουλομένῳ μοι δωρήσασθαι τοσαύτην ποσότητα κελεύσω ἐπερωτηθῆναι αὐτῷ, τελεία ἐστὶ μεταξὺ πάντων ἡμῶν δωρεά. ἐτέρον ἐστίν, εἰ ὑπονοῶν χρεωστῆσθαι παρὰ σοῦ ἐκέλευσά σοι, ἐπερωτηθῆναι ἐκεῖνῳ, ὅτινι ἠβουλόμην δωρήσασθαι. τότε γὰρ σὺ ὁ μηδὲν μοι⁶⁾ χρεωστῶν ἐπερωτηθῆς δύνασαι δόλου παραγραφῆ κερῆσθαι ἐναγόμενος. δύνασαι δὲ καὶ κατὰ τοῦ ἐπερωτησαντός σε ἔχειν τὸν ἴκετον κονδικτικόν, ἀναγκάζων αὐτὸν λύσαι τὴν ἐπερωτήσιν acceptilatione. εἰ δὲ καὶ τινὶ νομιζομένῳ εἶναι δανειστῆ σου ἐκέλευσάς με ἐπερωτηθῆναι νομιζόντα χρεωστῆν σοι, πάλιν καὶ δόλου παραγραφῆν ἔχω ἐναγόμενος. καὶ τὸν ἴκετον δὲ κονδικτικόν κινῶν ἀπαιτῶ γενέσθαι μοι ἀκπετλιτίονα. [Sch. d. VI. 191. sq.]

κελεύσει μου καλῶς ἐπερωτᾶται ὡς δωροῦμενος] Ἀνωμίμου. Παρὰ κέλευσιν γὰρ τοῦ πατρὸς ὑπεξούσιος οὐ δωρεῖται, ὡς διγ. ζ'. [Sch. e. VI. 195.]

Εἰ δὲ ὡς χρεωστῶν σοι, καὶ μηδὲν⁷⁾ χρεωστῆ, ἔχει⁸⁾ παραγραφῆν καὶ ἄδηλον ἀγωγήν.

Τὸ ἐπὶ αἰρέσει παραδοθῆν σοι παρ' ἐμοῦ, κἂν μετὰ θάνατόν μου ἐκβῆ ἢ αἴρεσις, σὸν γίνεται· οὐ μὴν τὸ πεμφθῆν σοι παρ' ἐμοῦ καὶ μὴ ἀποδοθῆν ζωντός μου. εἰ δωρήσωμαί σοι δέκα νομίσματα ἐρ'

munificus eius animus. Haec proprie donatio appellatur. Interdum autem dat aliquis, ut tunc demum res fiat accipientis, cum aliquid secutum fuerit: et ea nun vocatur proprie absoluta donatio, sed magis sub conditione. Si quis autem dat ea mente, ut statim quidem rem faciat accipientis, si tamen aliquid factum fuerit aut non fuerit, velit rem ad se reverti, ne hoc quidem proprie appellatur simplex donatio, sed donatio, quae resolvitur sub conditione, qualis est mortis causa donatio. Itaque cum dicimus, inter sponsam et sponsam donationem valere, propria appellatione utimur, et factum demonstramus, quoniam a sponso proficiscitur, qui liberalitatis causa dat sponsae, ut res domini eius faciat, nec unquam ullo casu ad se revertantur. Cum vero dicimus, si quis hac mente sponsae suae donaverit, ut nuptiis non secutis res ei auferatur, nihil dicimus prioribus contrarium, sed concedimus, inter easdem personas fieri donationem, talem vero, quae sub conditione fit.

3) quae etiam sola proprie donatio appellatur] Innominati. Donum et munus significat donationem. Quid autem inter se differant, cognoscis lib. 50. tit. 16. dig. 18. 194. 214. et tit. 17. eiusdem lib. dig. 82.

4) et quae fit sponsae] Enantiophanis. De his donationibus aliter definitum est lib. 5. Codicis, tit. 3. const. 15. 16.

II. Idem. Filiusfamilias meus¹⁾ iussu meo recte promittit quasi donans²⁾, et fideiussorem dat. Si vero ego dono, recte iubeo eum promittere, si debitor meus sit. Idem etiam est in extraneo mihi debente. Si vero donare tibi volentem feceris mihi promittere, sive tanquam mihi donans, sive tanquam creditori tuo, valet.

1) filiusfamilias meus] Si, cum filiusfamilias alicui donare vellet, iussu patris ei promiserit, valet donatio perinde, ac si fideiussorem dedisset donationis nomine. Si vero pater donaturus Titio pecuniam, iusserit filium ei promittere, multum interesse dicimus, utrum filius debeat naturaliter patri hanc quantitatem, an non. Nam si tantundem filius patri debet, quantum promisit, perinde valet donatio, ac si pater iussisset alium debitorem suum promittere Titio, qui volebat donare. Cum vero ego quoque Titio donaturus decem nummos, te, qui mihi tantandem pecuniam donare volebas, iussero ei promittere, inter nos omnes perfecta donatio est. Aliud est, si existimans te mihi debere, iussero te ei promittere, cui donare volebam. Tunc enim tu, qui nihil mihi debens promisisti, potes uti doli exceptione, si tecum agatur. Potes autem etiam adversus eum, qui a te stipulatus est, habere incerti conditionem, cogens eum, ut stipulationem solvat acceptilatione. Si autem alicui, quem creditorem tuum putabas, iusseris me promittere debere tibi existimantem, rursus et doli exceptionem habeo, si mecum agatur, et incerti conditione peto, ut fiat mihi acceptilatio.

2) iussu meo recte promittit quasi donans] Innominati. Nam sine iussu patris filiusfamilias non donat, ut dig. 7.

Sin autem tanquam debitorem tuum, et nihil debet, habet exceptionem et incertam actionem.

Quod a me tibi traditum est sub conditione³⁾, etiamsi post mortem meam conditio extiterit, tuum fit: non etiam quod a me tibi missum est, et vivo me⁴⁾ non traditum⁵⁾. Si tibi donavero⁶⁾ decem nummos,

f) Adde τοῦ ante μνηστήρος. g) Malim γενόμενην. h) Sic lego. Fabr. ἐκδημεῖν. i) ὅτι supervacaneum videtur. k) Fabr. ἀφαίρεθῆ (sic). l) Cod. 1357. pro καλῶς habet καλῶ m) Cod. 1357. ἐπερωτηθῆναι (sic). n) αὐτῷ deest in Cod. 1357. o) Cod. 1357. ἐπερωτηθῆναι. p) Fabr. χρεωστῆ (sic). q) Sic lego. Fabr. με. r) Adde τοῦ ante Ἀνωμίμου, et sic semper. s) Pro verbis χρεωστῶν σοι καὶ μηδὲν Cod. 1357. habet χρεωστῆς σου, μηδὲν δὲ. t) Cod. 1357. ἔχειν.

ἀγορεύσει Πέτρον, καὶ ἀποθάνῃ^{υ)} ὁ Πέτρος, μέ-
ρουσι παρὰ σοί^{ν)}, εἰ μὴ ἄλλως οὐκ ἂν ἐδώρησάμην,
(μὴ^{κ)}) διὰ τὸ ἀγορεύσει Πέτρον. τελευτήτωντος γάρ
τοῦ ἀναλαμβάνομαι αὐτά^{ν)}. αἰτία^{ζ)} γὰρ αἰρέσεως
αφῆρει.

τὸ ἐπὶ αἰρέσει παραδοθέν σοι παρ' ἐμοῦ] Ἐάν
δοκῆ μοι χρήματα Τίτιος χωρὶς πάσης ἐπερωτήσεως ἐπὶ
αὐτῆ αἰρέσει, ἵνα τότε γένηται ἐμὰ τὰ ἀργύρια, ὅτε ὕπατος
Τίτιος γένηται· εἴτε μακρότος ἤδη τοῦ δεδωκότος μοι, ἢ
λευτήσαντος γένηται Τίτιος ὕπατος, δεσπότης γίνομαι τῶν
δομῶν μοι νομισμάτων. εἰ δὲ βουλομένως τις ἐμοὶ δωρή-
σθαι χρήματα δέδωκεν αὐτὰ ἐτέρω, ἵνα ἀγάγῃ μοι, καὶ
ἐν ἐπερωτῆσιν μοι τὸ χρυσὸν ἐτελείτησεν ὁ αὐτὰ δεδωκώς, οὐ
γίνεται τῆς ἐμῆς δεσποτίας τὰ νομίσματα. [Sch. f. VI. 195.]

ζώντος μου] Ἀνωμόν. Ἐμοῦ γὰρ ἢ τοῦ ἐπιταθέντος
λευτήτωντος, λύεται τὸ μανδύον, ὡς βιβ. ζ'. tit. α'. dig. κς'.
μη. καὶ βιβ. δ'. τοῦ κωδικοῦ, tit. λε'. διατ. ιε'. καὶ in-
tit. γ'. tit. κς'. [Sch. g. VI. 195.]

μὴ παραδοθέν] Ἀνωμόν. Εἰ μὴ ἔρα σὺ τὸ μέσον
φενέβαλες, τότε γὰρ δοκῆ πεπληρωθῆναι ἡ δωρεά, ὡς
δ. κδ'. tit. α'. dig. ια'. θεμ. δ. καὶ ε. καὶ dig. ιε'. θεμ. α'.
ἀγρωθι τοῦτου τοῦ^{α)} dig. ι. ιθ'. θεμ. δ. καὶ ε'. [Sch. h.
195.]

εἰ δωρήσωμαι σοι] Ἐδώρησάμην Τίτιω ἰ. νομίσματα
ὁ τοιαύτην αἰρέσει, ἵνα Στίχον τὸν οἰκίτην ἐξ αὐτῶν ἀγο-
ρή αὐτῶ. ἀλλ' ἐτελείτησεν οὗτος ὁ Στίχος πρὶν ἀγορα-
θῆναι. καὶ ζήτη, εἰ δύναμαι διὰ τιος ἀγωγῆς ἀναλαμβάνειν
ἰ. νομίσματα. καὶ ἀποκρίνεται Ἰουλιανός, περὶ τὸ φάκτον
λλον, ἢ περὶ^{β)} νόμιμον εἶναι τὴν ζήτησιν. εἰ μὲν γὰρ οὕτως
δωρεά τὰ νομίσματα, ἐπὶ τῷ ἀγορασθῆναι Στίχον, ἀπε-
ρως οὐκ ἠμελλον αὐτῷ δωρεῖσθαι, εἰ μὴ διὰ τὸ ἀγορα-
θῆναι τὸν Στίχον, τελευτήσαντος τοῦ Στίχου ἔχω κοινωτικὸν
ἔπεπιτιόνα τῶν ἰ. νομισμάτων. εἰ δὲ καὶ χωρὶς τῆς ἀγο-
ρίας τοῦ Στίχου ἠμελλον δίδοναι τὰ ἰ. νομίσματα, διὰ δὲ
ἴτο δέδωκα αὐτὰ ἐπὶ τοιαύτη αἰρέσει, ἐπειδὴ ἠθέλησα ἐν τῷ
αὐτῷ ἀγορασθῆναι τὸν Στίχον, καὶ ἐξέφωνησα ταύτην τὴν
ἰαν ἐν τῇ δωρεῇ, ὡς ἄλλοι τῆς δωρεῆς ἐξέφωνησα,
οὐχὶ αἰρέσει. ὅθεν καὶ τελευτήσαντος τοῦ Στίχου μένει
ἐν τῷ Τίτιω τὰ νομίσματα. καὶ γενικῶς ἐπὶ τῶν δωρεῶν
ῶμεθα, πολλὴν εἶναι διαφορῶν, πότερον αἰτία ἐστὶ τῆς
δεῆς τὰ ἐκφωνούμενα, ἢ αἰρέσει, καὶ εἰ μὲν αἰτία ἐστίν,
εἰ ἢ ἔπεπιτιόνα· εἰ δὲ αἰρέσει, χωρεῖ γίνεται τῇ ἔπεπιτιόνα.
h. i. VI. 195. sq.]

αἰτία γὰρ αἰρέσεως διαφέρει]. Τοῦ Ἀνωμόν.
οὐ ληγῶν οὕτως καταλαμβάνομένων ἀνῶνθι βιβ. λε'.
α'. dig. σα'. [Sch. k. VI. 196.]

γ. ε) Πομπ. Καὶ διὰ μέσου προσώπου δωρού-
του^{δ)}.

καὶ διὰ μέσου προσώπου] Καὶ διὰ μέσου προσώπου
μεταθεμένου δύναται πληροῦσθαι δωρεά. [Sch. l. VI. 196.]
δωροῦμεθα] Τοῦ Ἀνωμόν. φησὶ δὲ βιβ. λα'. dig. γ'.
καὶ κληρονόμῳ, καὶ ληγαταρίῳ, καὶ τῷ λαβόντι μορτις
σι δωρεῶν ὑποκυσιστῆν δυνάμεθα· καὶ δοκῆ ὁ δωρησά-
νος, διὰ μέσου τοῦ πρώτου τῷ δευτέρῳ δωρεῖσθαι. καὶ
ἡ. τοῦ κωδικοῦ, tit. νδ'. διατ. γ'. ὅτι, ἐάν δωρήσωμαι
πρῶγμα ἐφ' ᾧ μετὰ χρόνον δοῦναι σοι αὐτό, καὶ μὴ
ρωτήσας ἔχεις οὐτίκων, καὶ μετὰ θανάτου σου ὁ κληρονό-
σου. [Sch. m. VI. 196.]

δ. ε) Οὐλπιαν.^{λ)} Καὶ^{ς)} ἡ ἄσεμνος δωρεά ἔρρω-
, οἶον εἰς πόρνην.

καὶ ἡ ἄσεμνος δωρεά ἔρρωται] Προφάσει διαθή-
ς καὶ σεμνῆς καὶ ἀσεμνον γινόμενη δωρεά ἔρρωται. καὶ
σεμνὴν μὲν διαθεῖν^{μ)} δωρούμεθα τοῖς εὐχαρίστοις φέ-

u) Sic et Cod. 1357. correctum habet ex ἀποθάνει, ut prius scriptum erat. v) Cod. 1357. παρὰσὸν (sic). x) Verba
ἢ διὰ τὸ ἀγορεύσει — ἀναλαμβάνομαι αὐτὰ in Cod. 1357. desiderantur. y) Fabr. in marg. scholium habet: διὰ τοῦ
κεκτικόν. z) Ante vocem αἰτία Cod. 1357. reponit signum numeri γ'. a) Adde tit. post τοῦ. b) Adde τὸ post περὶ.
Cod. 1357. habet signum numeri δ. Praetermissa est L. 3. D. h. t. in Basil. Sed legitur supra in sch. i. d) Sic
1357. Fabr. δωρούμεθα (sic). e) Cod. 1357. reponit signum numeri ε. f) L. 5. D. h. t. legitur in Syn. p. 414. apud
d. tit. XLIII. §. 2. Reperitur etiam apud Harm. III. 1. §. 19, a Reitzio reposita. g) καὶ deest in Syn. et apud Attal.
Sic legendum. Fabr. διαθήσεως (sic).

ut Petrum tibi emerēs, et mortuus sit Petrus, remanent
apud te, nisi aliter non dedissem, quam in hoc, ut
Petrum emerēs. Mortuo enim eo, ea recipio. Causa
enim differt a conditione¹⁾.

3) quod a me tibi traditum est sub condi-
tione] Si pecuniam mihi Titius dederit absque ulla
stipulatione ea conditione, ut tunc nummi mei fiant,
cum Titius Consul factus fuerit: sive furente eo, qui
mihi dedit, sive mortuo, Titius Consul factus fuerit,
dominus fio nummorum mihi datorum. Sin autem quis
donaturus mihi pecuniam, eam alii dederit, ut ad me
perferret, et priusquam ad me perferretur pecunia, mor-
tuus sit is, qui eam dederat, pecunia dominii mei
non fit.

4) vivo me] Innominati. Nam me mortuo, aut eo,
cui mandatum erat, solvitur mandatum, ut lib. 17. tit. I.
dig. 26. 27. 58. et lib. 4. Codicis, tit. 35. const. 15. et In-
stit. lib. 3. tit. 26.

5) non traditum] Innominati. Nisi tu mediam
personam interposuisti. Tunc enim videtur impleta do-
natio, ut lib. 24. tit. 1. dig. 11. them. 4. et 5. et dig. 15.
them. 1. Lege huius tit. dig. 10. 19. them. 4. et 5.

6) si tibi donavero] Titio decem nummos do-
navi ea conditione, ut Stichum servum ex his sibi
emeret. Mortuus autem est Stichus, priusquam eme-
retur. Et quaero, an aliqua actione possim decem
nummos recipere. Et respondet Iulianus, quaestionem
esse magis facti, quam iuris. Nam si in hoc nummos
dedi, ut emeretur Stichus, quos alias non essem dona-
turus, nisi ut emeretur Stichus, mortuo Sticho habeo
conditionem ad repetitionem decem nummorum. Sin
autem etiam citra emtionem Stichi decem nummos eram
daturus, ideo autem eos dedi hac conditione, quoniam
volui interim emi Stichum, et hanc causam expressi in
donatione, causam donationis magis dixi, quam condi-
tionem. Unde etiam Sticho mortuo nummi remanent
apud Titium. Et generaliter definimus in donationibus,
multum interesse, utrum quae dicuntur, causa donatio-
nis sint, an conditio. Etsi autem locus causa sit, cessat re-
petitio: sin autem conditio, locus est repetitioni.

7) causa enim differt a conditione] Inno-
minati. De legatis, quae sic relinquuntur, lege lib. 35.
tit. 1. dig. 71.

III. Pomp. Etiam per mediam personam¹⁾ do-
namus²⁾.

1) etiam per mediam personam] Etiam per
mediam personam interpositam impleri potest donatio.

2) donamus] Innominati. Dicitur autem lib. 31.
dig. 50. et heredi, et legatario, et ei, qui mortis causa
donationem accepit, nos posse substituere: et videtur,
qui per primum donavit, secundo donare. Et lib. 8. Co-
dicis, tit. 54. const. 3. dicitur, si rem alicui donavero,
ut eam tibi post aliquod tempus det, te, licet stipulatus
non sis, habere utilem, et post mortem tuam heredem
tuum.

IV. Ulpian. Etiam inhonesta donatio valet¹⁾,
ut erga meretricem²⁾.

1) etiam inhonesta donatio valet] Affectio-
nis gratia et honestae et inhonestae facta donatio valet.
Et honestae quidem affectionis gratia donamus gratis

λοις ἡμῶν ἢ τοῖς συγγενέσιν· διὰ δὲ ἄνεμον διάθεσιν ταῖς πόρταις χαρίζομεθα. [Sch. n. VI. 196.]

ὅσον εἰς πόρτην] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἰνναὶ δὲ ἀπὸ αἰσχρᾶς αἰτίας γνωσκόμενης μοι οὐδὲν ἐν διαθήρῃ καλῶς καταλιπῶν, ὡς βιβ. κθ'. τι. α'. διγ. μα'. θεμ. β'. ἀλλὰ φισκοῦται, ὡς βιβ. λδ'. τι. θ'. διγ. ιδ'. τὸ δὲ διδόμενον πόρτη οὐ φεπεταίνεται, ὡς βιβ. ιβ'. τι. ε'. διγ. δ'. εἰ δὲ δούλος ἐστὶν ὁ δειδικῶς, ἀρμόζει τῷ δεσποτῇ κατ' αὐτῆς ἢ servi corrupti, ὡς βιβλίω ια'. τι. γ'. διγ. ις'. [Sch. o. VI. 196.]

X. ε'. 1) Ἰδεμ. Ἐάν^{κ)} τις δωρούμενός μοι κελύση τεμείν ἐκ τοῦ ἀγροῦ αὐτοῦ λίθον, ἅμα τῷ τεμείν γίνομαι αὐτοῦ δεσπότης ἀπὸ 1) παραδόσεως. κἂν ὕστερον κωλύση με^{μ)} λαβεῖν αὐτόν, οὐ παύεται εἶναι ἐμός. καὶ ὁ μισθωτός μου τέμνων αὐτόν ἐμοὶ τέμνει. εἰ δὲ ἀγοράσω ἢ δώσω σοι μισθόν, ἵνα λίθον ἐκβαλεῖν ἐκ τοῦ ἀγροῦ σου ἀνάσχη με· εἰ μὲν, πρὶν ἢ τεμῶ, μεταμεληθῆς, σὸς ὁ λίθος μένει· εἰ δὲ μετὰ ταῦτα, ἐμός ἐστὶν ὡς παραδοθείς. τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ δένδρου λέγομεν.

εἰάν τις δωρούμενός μοι] Ἐάν τις ἐπιτρέψη μοι πέτραν ἢ τοῦ μέγαν λίθον τεμείν ἐκ τοῦ ἀγροῦ αὐτοῦ ὡς δωρούμενός μοι, ἅμα τῷ τηρήσει τὸν λίθον τῆς ἐμῆς δεσποτείας γίνεται, καὶ οὐδὲ δι' ὧν μετὰ ταῦτα κωλύει μετακομισθῆναι αὐτόν, παύεται παρ' ἐμοῦ δεσπόζεσθαι. δοκεῖ γὰρ κατὰ τινὰ τρόπον ὡς ἀπὸ παραδοθέντος ἐμός γεγονέναι. εἰ γὰρ καὶ ὁ μισθωτός ὁ ἐμός ἔτεμε τὸν λίθον, ἐμοὶ αὐτόν ἐξέτεμεν. εἰ δὲ ὁ παρ' ἐμοῦ πεμφθείς ἐπὶ μισθῷ, ὅτι^{ν)} τέμνει τὸν λίθον, ἐμοῦ μεταμεληθέντος ἐν τῷ μεταξὺ τέμνει αὐτόν, ἐμός μένει καὶ οὗτος ὁ λίθος. δοκεῖ γὰρ, ὡς εἴρηται, ἐμοὶ παραδοτέον εἶναι, ὅτε τέμνηται κατὰ βουλήσιν τοῦ δεσποτοῦ. ὅπερ δὲ ἐπὶ τοῦ τεμνομένου λίθου εἴρηται, τοῦτο καὶ ἐπὶ δένδρου τεμνομένου κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον κρατεῖ. [Sch. p. VI. 196.]

γίνομαι αὐτοῦ δεσπότης] Ἀναγνύμεν. Καὶ εἰάν κωλύθῃ λαβεῖν αὐτόν, κινῶ τὴν δὲ δόλω, ὡς βιβ. δ'. τι. γ'. διγ. λδ'. καὶ τὴν ἀδ' ἐκμύβνδουμ, ὡς βιβ. ιδ'. τι. ε'. διγ. ις'. [Sch. r. VI. 197.]

ε'. ο) Ἰδεμ. ρ) Ὑπεξούσιος κἂν^{ρ)} ἐπιτραπῆ διοικεῖν τὸ πεκουλίον, οὐ καλῶς δωρεῖται ἄνευ εὐλόγου αἰτίας, εἰ μὴ καὶ τοῦτο ἐπετράπη, ἢ ἀξιοματικὸς ὢν οὐκ ἐκωλύθη δωρεῖσθαι.

Ὑπεξούσιος] Ὑπεξούσιος οὐδὲν δύναται δωρεῖσθαι, εἰ καὶ ἔχει ἐλευθέρων τοῦ πεκουλίου διοίκησιν. οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τοιαύτῃ συγχωρεῖται αὐτῷ ἐλευθέρως διοικεῖν τὸ πεκουλίον, ἐφ' ᾧ τι ἀπολλύειν αὐτοῦ. τί οὖν, εἰ ἐκ δικαίας αἰτίας κινήσει ἐδωρήσατο; τυχόν γὰρ τὸν προδωρησάμενον αὐτῷ ἡμίψατο ἢ εὐεργετήν αὐτοῦ^{ρ)}. καὶ ἄλλον δοκεῖ, τὴν τοιαύτην δωρεάν ἐρρωσθαι. εἰ δὲ καὶ ὁ πατήρ χαρίζομενος τῷ υἱῷ τῆς ἐλευθερίας τοῦ πεκουλίου διοικεῖ ἰδικῶς ἐκφωνήσει τὸ δύνασθαι αὐτόν καὶ δωρεῖσθαι, ἀναμφίβολως^{ς)} ἐρωταῖ ἢ παρ' αὐτοῦ γενομένη δωρεά. εἴθ' ὅτε δὲ καὶ ἐν προσώπου τοῦ ὑπεξουσίου ἐρρωταῖ ἢ παρ' αὐτοῦ γενομένη δωρεά. εἰ γὰρ ὑποθώμεθα, συγκαλητικὸν ἢ ἄλλως ἀξιοματικὸν εἶναι τὸν ὑπεξούσιον, χαρίζομενος ὁ πατήρ τῷ τοιοῦτῳ παιδί τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πεκουλίου διοίκησιν δοκεῖ καὶ τὸ δωρεῖσθαι συγχωρεῖν αὐτῷ· εἰ μὴ ἰδικῶς ἀπαγορεύσει αὐτῷ τοῦτο ποιεῖν. ὡς περὶ δὲ τὴν ἄλλην οἰανδήποτε δωρεάν κωλύεται ποιεῖσθαι ὑπεξούσιος, οὕτως οὐδὲ μόρτις καύσα δωρεῖσθαι δύναται. βουλήσει μὲν γὰρ τοῦ πατρὸς δύναται μόρτις καύσα δωρεῖσθαι· μὴ βουλομένου δὲ τοῦ πατρὸς οὐδὲ αὐτῆς ἐρωταῖ. ἐκεῖνο δὲ χρῆ εἰδέναι, ὅτι, εἰάν ἄπλοστερον ἐπιτρέψη πατήρ τῷ υἱῷ τὸ

amicis nostris vel propinquis: inhonestae affectionis gratia donamus meretricibus.

2) ut erga meretricem] Enantiophanis. Mulieri autem, quae ex turpi causa mihi cognita est, nihil recte relinquo in testamento, ut lib. 29. tit. 1. dig. 41. them. 2. sed id fisco vindicatur, ut lib. 34. tit. 9. dig. 14. Quod autem meretrici datur, non repetitur, ut lib. 12. tit. 5. dig. 4. Sed si servus est, qui dedit, in eam domino competit servi corrupti actio, ut lib. 11. tit. 3. dig. 16.

V. Idem. Si quis donaturus mihi¹⁾ iusserit me ex agro suo caedere lapidem, statim cum cecidero, dominus eius fio²⁾ ex traditione. Et si postea prohibuerit me ipsum accipere, meus esse non desinit. Et mercenarius meus eum caedens mihi caedit. Sin autem emero aut tibi mercedem dedero, ut lapidem ex agro tuo eximere patiaris: si priusquam exciderim, te poenituerit, manet tuus lapis: sed si postea, meus est quasi traditus. Eadem etiam de arbore dicimus.

1) si quis donaturus mihi] Si quis permiserit mihi saxum sive magnum lapidem ex agro suo excidere tanquam mihi donaturus, statim cum lapis excisus est, fit mei dominii, nec prohibendo me postea evehere efficit, ut mei dominii esse desinat. Videtur enim quodammodo meus factus esse quasi traditione. Nam et si mercenarius meus lapidem excidit, eum mihi excidit. Sed si is, qui mercede data a me missus est, ut lapidem excideret, cum me poenituisset, interim eum excidat, hic quoque lapis meus manet. Videtur enim, ut dictum est, mihi tradi, quando exciditur domini voluntate. Quod autem dictum est de lapide, qui exciditur, hoc etiam in arbore caesa simili modo obtinet.

2) dominus eius fio] Innominati. Et si prohibitus fuero eum accipere, de dolo ago, ut lib. 4. tit. 3. dig. 34., et ad exhibendum, ut lib. 19. tit. 5. dig. 16.

VI. Idem. Filiusfamilias¹⁾, licet permissum ei sit administrare peculium, non recte donat sine iusta causa²⁾, nisi hoc quoque ei concessum sit, aut cum sit in dignitate positus, donare non sit prohibitus³⁾.

1) filiusfamilias] Filiusfamilias nihil donare potest, licet liberam peculii administrationem habeat. Non enim ad hoc ei conceditur libere peculium administrare, ut eius aliquid perdat. Quid ergo, si iusta causa motus donavit? Fortasse enim eum, qui prius ei donaverat, vel beneficia ei praestiterat, remuneratus est. Et magis placet, hanc donationem valere. Sed et si pater filio gratum facturus liberae peculii administrationi specialiter comprehenderit, ut etiam donare possit, haud dubie valet facta ab eo donatio. Nonnunquam autem etiam ex persona filiifamilias valet donatio ab eo facta. Nam si posuerimus, Senatorem aut alia in dignitate positum esse filiumfamilias, pater tali filio concedens liberam peculii administrationem, videtur etiam ei concedere, ut donet: nisi specialiter eum hoc facere vetuerit. Quemadmodum autem quanvis aliam donationem facere filiusfamilias prohibitus est, ita nec mortis causa donare potest. Nam ex patris quidem voluntate potest mortis causa donare: nolente autem patre, neque ea valet. Illud autem sciendum est, si

1) Cod. 1357. habet signum numeri ζ. 2) Pro toto hoc themate, quod incipit a verbis εἰάν τις δωρούμενος et finitur verbis ἐπὶ δένδρου λέγομεν, Cod. 1357. haec habet: εἰάν δωρήσωμαι σοι ἢ πωλήσω, ἢ μισθώσω τῷ (lege τῷ) κόψαι λίθον ἢ δένδρον, ἅμα κόψης (sic Cod.) δι' ἐαυτοῦ ἢ δι' ἑτέρου, δεσπότης γίνῃ (sic Cod.) πρὶν ἢ κόψης, καλῶς κωλύω σε. Si donavero tibi aut vendidero aut locavero lapidem caedendum aut arborem, simul ac cecideris, sive ipse, sive per alium, dominus fio. Priusquam cecideris, recte te prohibebo. 1) Addendum videtur ὡς ante ἀπὸ, ut vendendum sit, quasi traditione. m) Sic legendum. Fabr. κωλύσθαι (sic). n) Sic lego. Fabr. ὄρε. ο) Cod. 1357. habet signum numeri ζ. p) L. 7. pr. §. 1—3. D. h. t. legitur in Syn. p. 414. et in scholio 9. novo ad Basil. XI. 1. cap. 28. (edit. nostrae T. I. p. 615.) q) Cod. 1357. κἂν (sic). Fabr. κἂν. Haec scriptura Codici propria est. r) Lege αὐτοῦ. s) Sic lego. Fabr. ἀναμφίβολος.

ωρεῖσθαι, οὐ παρὰ τοῦτο δύναται καὶ μόρτις καὶσα δωρεῶς
ποιεῖσθαι ὁ νόμος, εἰ μὴ ἰδικῶς καὶ τὴν τοιοῦτην δωρεῶν
πετράπη ποιεῖν. ταῦτα δὲ πάντα τὰ περὶ ὑπεξουσιῶν εἰρη-
νὰ νομοῦμεν περὶ τῶν μὴ ἔχοντων κανστρένσια πεκούλια
ἢ ὡσανεὶ κανστρένσια. οἱ γὰρ τοιαῦτα πεκούλια ἔχοντες
ἢ τὰς ἄλλας δωρεῶς ἀκωλύτως ποιοῦνται, καὶ τὴν μόρτις
τύσας, ἐπειδὴ καὶ διατίθεσθαι δύνανται. [Sch. r. VI. 197.]

Τοῦ Ἀνωνύμου. Ἐάν δὲ κελεύσει ἢ βουλήσει τοῦ πατρὸς
ῥησθῆναι, ὁ πατὴρ δοκεῖ δωρεῖσθαι, ὡς διγ. θ'. θεμ. γ'.
[Sch. r. VI. 197.]

οὐ καλῶς δωρεῖται ἄνευ εὐλόγου αἰτίας] Ἀνω-
νόμου. Τυχὸν ἐπ' ἀντιδώρῳ οὐκ ἐλάττωσι, ὡς βιβλ. β'.
τ. ιδ'. διγ. κη'. θεμ. γ'. [Sch. s. VI. 197.]

ἢ ἀξιοματικὸς ὢν οὐκ ἐκωλύθη δωρεῖσθαι]
ῥωνόμου. Ποῖοι εἰσὶν ἀξιοματικοί, δεῖ σε γνῶναι. συγκλη-
τοὶ γὰρ εἰσὶν ἀπὸ πατρικίων ἕως ἰλλουστρίων, ὡς βιβ. α'.
τ. ν'. θ'. διγ. ιβ'. ἀξιοματικοὶ δὲ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦς, οἷον
ἡγεῖται, τριβούνιοι καὶ ἑτέροι, ὡς βιβ. ιβ'. τοῦ κώδικος, ἀπὸ
ὑ. ι'. tit. εἰς τοῦ κ'. [Sch. t. VI. 197. sq.]

Ἀνωνύμου. Ἀνάγνωθι καὶ τὸ ιζ'. διγ. τοῦ α'. tit. τοῦ
βιβ. [Sch. t. VI. 198.]

Θανάτου ὃν δὲ αἰτία μὴ δωρεῖσθαι ἄνευ γνώμης
πατρὸς, κὰν ἐπετράπη δωρεῖσθαι γενικῶς, εἰ μὴ
ἰδίωκετον ἔχει πεκούλιον ἢ ὡσανεὶ ἰδίωκετον.

Θανάτου δὲ αἰτία μὴ δωρεῖσθαι] Τοῦ Ἀνωνύμου.
ἰδίως tit. ζ'. διγ. κε'. ἐν ᾧ φησιν, ὅτι οὔτε βουλομένου τοῦ
πατρὸς διατίθεται. [Sch. u. VI. 198.]

ζ. w) Παῦλος. Ὁ ἀπελεύθερος τελῶν τῶν πατρῶν
ἢ ὑπηρεσίας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, οὐ δοκεῖ αὐτῷ
δωρεῖσθαι αὐτάς.

δ ἀπελεύθερος] Ὁ ἀπελεύθερος ὁπέρας τελῶν τῶν
πατρῶν, οὐ δοκεῖ αὐτῷ δωρεῖσθαι αὐτάς, ἐπειδὴ ἀντὶ
ἐπιτεθείσης αὐτῷ ἐλευθερίας τὰς ὁπέρας καταβάλλει.
h. x. VI. 198.]

η. x) Πομπώνιος. Τὸ προῖκα ὃν οἰκεῖν δωρεῶν ἔστι·
τὸ ἐπὶ χρόνον τινὰ ἢ μὴ ἀπαιτηθῆναι χρέος.

τὸ προῖκα οἰκεῖν] Τὸ χωρὶς ἐνοικίου καταμεῖναι εἰς
ἄλλου οἶκον εἶδος ἔστι δωρεῶς. αὐτὸ γὰρ τοῦτο δοκεῖ
ἰβάνειν τὸ μὴ παρέχειν ἐνοικίον ὑπὲρ τῆς καταμονῆς αὐ-
τοῦ. δυνατὸν γὰρ καὶ διὰ τῆς τοῦ μὴ ὑφισταμένου τὸ δωροῦμενον
μα ἐρρῶσθαι τὴν δωρεῶν ὡς περὶ ὅτε πρὸς τὸν ἐμὸν χρεῶ-
ν πακτεύω μὴ ἀπαιτῆσαι αὐτὸν εἰσω πέντε ἐνιαυτῶν τὸ
ὄσ. [Sch. y. VI. 198.]

Τοῦ Ἀνωνύμου. Οἱ γὰρ ὄσπιτες καὶ οἱ δῶρον μένοντες
νέμονται πρᾶεκαρίως, ὡς βιβ. μγ'. tit. κς'. διγ. ιε'. [Sch. y.
198.]

Ἐάν ὃν ἀγρὸν δωρήσωμαι σοι, οἱ καρποί, οὓς
ἰβάνεις ἐξ αὐτοῦ, εἰς τὸ ποσὸν τῆς δωρεῶς οὐ
πρίζονται. εἰ δὲ τοὺς καρποὺς ἰδωρησάμεν, αὐτοὶ
πρίζονται.

Ἐάν ἀγρὸν δωρήσωμαι σοι] Εἰ ἐκ τοῦ δωρηθέντος
ἀγροῦ καρποὺς λάβω, οὐ ψφίζεταί μοι ὁ τοῦ ἀγροῦ
τος εἰς τὴν τῆς δωρεῶς ποσότητα. εἰ δὲ μὴ ἀγρὸς ἔδω-
κί μοι, ἀλλ' ἢ ἐξουσία τοῦ λαμβάνειν καρποὺς, τότε μόνου
καρποὶ ψφίζονται εἰς δωρεῶν. ἐάν οὖν λόγου χάριν ἔδω-
κί μοι ἀγρὸς κατὰ τὰ κρατούντα σήμερον νομίμα ἄξιος
ποσῶν νομισμάτων μόνων, εἰ καὶ λάβω ἀπ' αὐτοῦ
σῶδους μετ' ὀλίγας ἡμέρας πενήκοντα νομίματα, οὐ
παι τις διαβάλλειν τὴν δωρεῶν ὡς ὑπὲρ τὰ πεντακῶσια

simpliciter pater filio donare permiserit, non tamen
filium mortis causa donare posse, nisi specialiter eam
quoque donationem facere ei permissum sit. Haec au-
tem omnia, quae de filiisfamilias dicta sunt, intelliga-
mus de his, qui castrensia vel quasi castrensia peculia
non habent. Nam qui eiusmodi peculia habent, et alias
donationes sine impedimento faciunt, et mortis causa
donationem, quoniam et testamentum facere possunt.

Innominati. Sin autem iussu aut voluntate patris
donaverit, pater donare videtur, ut dig. 9. them. 3.

2) non recte donat sine iusta causa] Inno-
minati. Puta ob remunerationem non minorem, ut
libro 2. tit. 14. dig. 28. them. 3.

3) aut cum sit in dignitate positus, don-
nare non sit prohibitus] Innominati. Quinam sint
in dignitate positi, scire te oportet. Senatores enim
sunt a patriciis usque ad illustres, ut lib. 1. tit. 9.
dig. 12. In dignitate autem positi sunt, qui eos
sequuntur, ut Comites, Tribuni, et alii, ut lib. 12. Codi-
cis, a tit. 10. usque ad 20.

Innominati. Lege etiam dig. 17. tit. 1. lib. 27.

Mortis autem causa ne donet] sine voluntate
patris, licet ei generaliter donare permissum sit, nisi
castrense peculium habeat vel quasi castrense.

4) mortis autem causa ne donet] Innominati.
Similiter tit. 6. dig. 25. quo dicitur, nec volente patre
eum testamentum facere.

VII. Paulus. Libertus] patrono praestans operas
pro libertate, non videtur ei eas donare.

1) libertus] Libertus patrono suo praestans ope-
ras, non videtur ei eas donare, quoniam pro libertate
sibi imposita operas solvit.

VIII. Pomponius. Habitare gratis], donatio est:
et ante certum tempus debitum non petere.

1) habitare gratis] Sine mercede in domo aliena
habitare, species est donationis. Id enim ipsum capere
videtur, quod mercedem non praestat pro sua habitati-
one. Potest enim etiam si non sit corpus, quod do-
natur, valere donatio: veluti si cum debitore meo pa-
ciscor, ne intra quinquennium debitum ab eo petam.

Innominati. Hospites enim et qui gratis habitant,
precario non possident, ut lib. 48. tit. 26. dig. 15.

Si fundum tibi donavero], fructus, quos ex eo
percipis, in quantitatem donationis non computan-
tur]. Sin autem fructus donavero, ipsi compu-
tantur.

2) si fundum tibi donavero] Si ex fundo mihi
donato fructus percepero, fructus agri in quantitatem
donationis mihi non computatur. Si vero non fundus
mihi donatus sit, sed facultas percipiendi fructus, fru-
ctus duntaxat computantur in donationem. Si ergo
verbi gratia fundus mihi donatus sit dignus quingentis
solidis tantum secundum ius hodie obtinens, etiamsi
ex eo paucis diebus post reditus quinquaginta solidi-
rum percepero, non potest quis donationem arguere

1) Sic legendum. Fabr. η. u) tit. addidi. Deest apud Fabr. v) L. 7. §. 4—6. D. h. t. legitur in Syn. p. 414. et in
9. novo ad Basil. XI. 1. cap. 28. (edit. nostrae T. I. p. 615.) w) Cod. 1357. habet signum numeri η. et totum caput
exhibet: τὸ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐπιτεθέν οὐχ ὡς δωρεῶν (lege δωρεῶν) ἰδωρα. Quod pro libertate impositum est, non
quam donatio datur. x) Cod. 1357. habet signum numeri θ'. y) Cod. 1357. πρῶτα (sic). z) τινὰ deest in Cod. 1357.
Malim ὀλίγα pro δίο. b) Pro toto hoc themate a verbis ἐάν ἀγρὸν — ψφίζονται Cod. 1357. haec habet: οἱ καρποὶ
ἀριθμοῦνται εἰς τὴν δωρεῶν (sic Cod.), εἰ μὴ αὐτοὶ ἰδωρηθῶσαν. Fructus non computantur in donationem, nisi ipsi
uti fuerint. c) Malim νομισμάτων.

νομίματα γενομένην δίχα πράξεως ὑπομημάτων πρὸς ἐμέ. οὐδὲ γὰρ ψηφίζονται οἱ καρποὶ εἰς τὴν δωρεάν. [Sch. z. VI. 198.]

εἰς τὸ ποσὸν τῆς δωρεᾶς οὐ ψηφίζονται] Τοῦ Ἀνωνύμου. Διὶ γὰρ ὑπὲρ τὰ πεντακόσια νομίματα δωρεῖται ἐμφανείας χρῆζουσιν, ἐξηρημένον τινῶν θεμάτων, ὡς βιβ. η. τοῦ κώδικος, tit. vj. διατ. ὑστερα. τὸ περιττὸν οὖν τῶν πεντακοσίων νομισμάτων ἀκυρον καὶ εἰ μὲν φαίνεται, ἐκδικεῖται· εἰ δὲ δεδαπάνηται, ἀπαιτεῖται μέχρις οὗ γέγονεν ὁ λαβῶν εὐπορώτερος. ὁ γὰρ ἐξ ἀκύρου δωρεᾶς τι κατιχῶν τῶ sine causa ἢ τῶ ex iniusta causa ἐνέχεται, ὡς βιβ. κδ. tit. α. dig. ε. πρὸς τῶ τέλει, καὶ dig. ε. ἐν δὲ τῇ προκαταρξεί ζητούμεν, εἰ γέγονεν εὐπορώτερος, ὡς dig. ζ. τοῦ αὐτοῦ tit. [Sch. a. VI. 198.]

§. 2. XIX. Ἐὰν^d) γνώμη ἢ κελεύσει μου δωρήσῃται ὑπέξουσιός μου, ἢ ἐξωτικὸς μὲν, ἐμὸν δὲ πρᾶγμα ἰδίῳ ὀνόματι, ἐγὼ δοκῶ δωρεῖσθαι. ἢ^e) δωρεᾶ δεσπότην ὀφείλει ποιεῖν τὸν λαμβάνοντα^f).

ἐὰν γνώμη ἢ κελεύσει μου] Ἐὰν ὁ ὑπέξουσιος ἢ κατὰ κελυσιν πατρός, ἢ κατὰ βούλησιν αὐτοῦ δωρήσῃται, οὕτως ἐστὶν ὁ πατήρ, ὡς αὐτὸς δωρησάμενος· ἢ ὡς ἐνθα κατὰ βούλησιν ἐμῆν τὸ ὄν ἐμὸν πρᾶγμα δωρήσῃ σὺ Τίτῳ ὀνόματι οὐκείῳ. [Sch. b. VI. 199.]

ἢ δωρεᾶ] Ὅσα μὴ δύναται γενέσθαι τῆς δεσποτίας τῶς, ταῦτα οὐ δύναται αὐτῷ δωρηθῆναι· οἷον χριστιανὸν ἀνδροπόδον αἰρετικῆ προσώπῳ. [Sch. c. VI. 199.]

Τοῦ Ἀνωνύμου. Περὶ τοιοῦτου τινὸς ληγατευθέντος ἀνάγνωθι βιβ. λ. dig. μ. ριδ. καὶ βιβ. λα. dig. μθ. θεμ. β. δύνασαι^g) γὰρ ἐγγειῶν αὐτὰ καὶ ἐνταῦθα ἔλκειν λέγον, καὶ τὸ ληγᾶτον δωρεῶν εἶναι ἐν διαθήκῃ καταλειφθεῖσαν, ὡς βιβ. λα. dig. λς. [Sch. c. VI. 199.]

§. 3. Οὐ^h) καλῶς δὲ τις δωρεῖται τινι, ὅπερ οὐ δύναται κτήσασθαι.

10. eod. §. 1.) Παῦλος. Ἀπόντι καλῶς δωροῦμαι πέμψων τὸ πρᾶγμα ἢ παραχωρῶν τὸ ὄν παρ' αὐτῷ. πρὶν ἢ^k) δὲ γνώ τῆν δωρεάν, ἢ δέξῃται τὸ πρᾶγμα, οὐ γίνεται δεσπότης, κἂν δούλῳ αὐτοῦ δῶσω τὸ πρᾶγμα ἐπὶ τῷ^l) διακομισαί. εἰ δὲ ἐπὶ τῷ παραχωρῆμα γενέσθαι ἐκείνου δέδωκα^m), δεσπότης γίνεται.

ἀπόντι καλῶς δωροῦμαι] Ὅτε ἀπόντι τινὰ πέμψω, ἢ τὰ ὄντα παρ' αὐτῷ πράγματα μου ἐπιτρέψω αὐτῷ ἔχειν ὡς ἴδια, ὁρθῶς γίνεται πρὸς αὐτὸν ἡ δωρεά. εἰ δὲ ἠγνόει τις, τὸ παρ' αὐτῷ πρᾶγμα δεδωρῆσθαι αὐτῷ, ἢ καὶ τὸ πεμφθῆναι αὐτῷ παρὰ τινος μὴ δέξῃται, οὐ γίνεται δεσπότης τοῦ πεμφθέντος πράγματος, εἰ καὶ διὰ δούλου αὐτοῦ ἐπέμψθη αὐτῷ· εἰ μὴ ἴρα τοιαύτη προαιρέσει ἐδόθη τῷ δούλῳ αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα, ὥστε παραχωρῆμα δι' αὐτοῦ τοῦ δούλου προσπορισθῆναι αὐτῷ τῷ δεσποτῆ. [Sch. d. VI. 199.]

11. eod. §. 1.) Κἄϊος^o). Ὅτε τὸ ποσὸν τῆς δωρεᾶς ζητεῖται, οὐ λογίζεται ὁ καιρὸς ἢ ὁ τοκετός, οὔτε τὰ μισθώματα.

ὅτε τὸ ποσὸν τῆς δωρεᾶς ζητεῖται] Ὅτε τὰ περὶ τοῦ μέτρον τῆς δωρεᾶς ζητεῖται, οὐδὲ ὁ τοκετός τοῦ δωρηθέντος πράγματος, οὐδὲ ὁ καιρὸς, οὐδὲ τὰ ἐνόμια, οὐδὲ τὰ μισθώματα πιστευταί δωρεῖσθαι, ἀλλ' αὐτὸ μόνον τὸ πρωτοτύπως δωρηθῆν πρᾶγμα. [Sch. e. VI. 199.]

12. eod. §. 1.) Οὐ^p) Ὀὐλπ. §) Ὁ ἀπὸ δωρεᾶς ἐνεχόμενος μέχρις εὐπορίας καταδικάζεται, καὶ ὑπέξαιρεῖ, ὅσα χρεωστῆ

quasi supra quingentos solidos mihi factam sine actorum monumentis. Neque enim fructus in donationem computantur.

3) in donationis quantitatem non computantur] Innominati. Donationes enim, quae ultra quingentos solidos sunt, egent insinuatione, exceptis quibusdam casibus, ut lib. 8. Codicis, tit. 53. const. ultima. Quod ergo quingentos solidos superat, non valet: et si quidem extet, vindicatur: sin autem consumtum sit, exigitur in quantum qui accepit, factus est locupletior. Nam qui ex irrita donatione aliquid possidet, conditione sine causa vel ex iniusta causa tenetur, ut lib. 24. tit. 1. dig. 5. ad finem, et dig. 6. In litis autem contestatione spectamus, an factus sit locupletior, ut dig. 7. eiusdem tit.

Si voluntate aut iussu meo⁴) filiusfamilias meus donaverit, aut extraneus quidem, rem autem meam suo nomine, ego donare videor. Donatio⁵) dominum facere debet accipientem.

4) si voluntate aut iussu meo] Si filiusfamilias vel iussu patris, vel eius voluntate donaverit, perinde est, ac si ipse pater donaverit: aut si mea voluntate rem meam tu tuo nomine Titio donaveris.

5) donatio] Quae in alicuius dominio esse non possunt, ea donari ei non possunt: ut mancipium Christianum personae haereticae.

Innominati. De huiusmodi legato lege lib. 30. dig. 49. 114. et lib. 31. dig. 49. them. 2. Potes enim haec hu trahere dicens, etiam legatum donationem esse testamento relictam, ut lib. 31. dig. 36.

Non recte autem donat quis alicui, quod acquirere non potest.

IX. Paulus. Absenti recte dono¹) rem mittens, vel quam ipse habet, ei concedens. Priusquam autem cognoverit donationem, vel rem acceperit, dominus non fit, etiamsi servo eius rem dederō perferendam. Sed si dedi, ut statim eius fiat, dominus fit.

1) absenti recte dono] Cum absenti aliquem misero, vel res meas, quae apud ipsum sunt, ei tanquam suas habere permisero, donatio ei recte fit. Si quis autem ignorabat, rem, quae apud se est, sibi esse donatam, vel sibi ab aliquo missam non acceperit, remissae dominus non fit, etiamsi per servum eius emissam sit: nisi ea mente servo eius res data fuerit, ut statim per ipsum servum ipsi domino acquiratur.

X. Caius. Cum quantitas donationis quaeritur¹) non computatur fructus aut partus, neque pensiones neque mercedes.

1) cum quantitas donationis quaeritur] Cum de modo donationis quaeritur, neque partus re donatae, neque fructus, neque pensiones, neque mercedes donari creduntur, sed ipsa sola res principaliter donata.

XI. Ulp. Qui ex donatione obligatus est¹), in quantum facere potest, condemnatur²), et deducit

d) L. 9. §. 2. D. h. t. aliis verbis redditur ab Harm. III. 1. §. 7. Inde a verbis ἡ δωρεὰ κ. τ. λ. legitur in Syn. p. 414. e) Ante articulum ἢ Cod. 1357. reponit signum muneri i. f) τὸν λαμβάνοντα Cod. 1357. omittit. g) Sic legendum Fabr. δύνασαι. h) Totum hoc thema in Cod. 1357. desideratur. Legitur autem in Syn. p. 414. i) Signum numeri Cod. 1357. omittit. k) Cod. 1357. πρηνή (sic). l) Cod. 1357. τὸ. m) Pro verbis εἰ δὲ ἐπὶ τῷ παραχωρῆμα γενέσθαι ἐκείνου δέδωκα Cod. 1357. nihil habet, nisi εἰ δὲ ἐπὶ τῷ προσπορισαί. n) Cod. 1357. habet signum numeri ια. o) Fabr. Κἄϊος. p) Cod. 1357. habet signum numeri ιβ. q) L. 12. D. h. t. legitur in Syn. p. 414.

δανεισταῖς· εἰ μὴ καὶ αὐτοῖς¹⁾ ἀπὸ δωρεῆς χρεωστέϊ.

ὁ ἀπὸ δωρεῆς ἐνεχόμενος] Ὁ ἀπὸ δωρεῆς γενόμενος ἐνοχος ἐκ διατάξεως Πίου εἰς ὅσον εὐπορεῖ, μόνον ἐνάγεται, ὑπεξαίρουμένων τῶν ἐποφειλομένων παρ' αὐτοῦ τοῖς δανεισταῖς αὐτοῦ. ἔαν δὲ τισιν ἄλλοις καὶ αὐτοῖς ἐκ δωρεῆς χρεωστέϊ, ταῦτα οὐχ ὑπεξαίρεται. [Sch. f. VI. 199.]

μέχρις εὐπορίας καταδικάζεται] Τοῦ Ἄωνύμου. Περὶ τῶν μέχρις εὐπορίας καταδικαζομένων ἀνάγνωθι βιβ. μβ. ιτ. α'. διγ. ις. ιζ. ιη. ιθ. κ'. κα. κβ. κγ. κδ. λ'. λα. μα. αι βιβ. ις. ιτ. β. διγ. εγ. εδ. και βιβ. γ. ιτ. γ. διγ. να. αι βιβ. κγ. ιτ. γ. διγ. πδ. και βιβ. κδ. ιτ. γ. διγ. ιβ. γ. ιδ. ιε. ις. ιζ. ιη. και βιβ. ν. ιτ. ις. διγ. ρογ'. ἔαν ἔ πολλοὶ ἀπὸ δωρεῆς χρεωστησῶνται, κρείττων ἐστὶν ὁ προρμβάνων, ὡς βιβ. μβ. ιτ. α'. διγ. ιθ'. ἀνάγνωθι τὸ λ'. και ὁ μα'. ἐν ᾧ φησιν, ὅτι ὁ δόλων πανοσάμενος ἑμεσθαί τῷ ἴν ἴτεμ ὄρκω ὑποκείται, και πρὸς αὐτὸν εἰς ὀλόκληρον καταδικάζεται. [Sch. g. VI. 199.]

ιβ'.⁵⁾ Ἴδεμ. Εἰ δωρήσασθαι μοι θέλων παραδῆξαι ῥῶγμα κοινῷ δούλῳ ἐμοῦ καὶ ἑτέρου, ἢ φροντιστῆ ἢ οὐ, οἷμ διαθέσει ἐάν⁶⁾ δέξηται, ἐμοὶ προσπορίζει.

εἰ δωρήσασθαι μοι θέλων] Θέλων ἐμοὶ δωρήσασθαι τῷ κοινῷ δούλῳ ἐμοῦ καὶ Τιτίου⁷⁾ ἐραδίτευσας τὸ ῥῶγμα ὁ δὲ οὕτως ἐδέξατο τὴν ῥομῆν, ὡς μόνῳ Τιτίῳ οὐλομένος προσπορίσαι, ἢ ὡς ἑκατέροις ἡμῖν. και ἐζητήθη ἐ πρὶ τούτου τοῦ θέματος. και ἤρρεσεν, εἰ και ὁ δούλος αὐτῆ προαιρέσει λαβῆν, ὡστε ἢ μόνῳ τῷ κοινῷ μου, ἢ μοὶ και ἐκείνῳ προσπορίσῃται τὸ ῥῶγμα, ὅμως ἐμοὶ μόνῳ ἐπὶ τὸ προσπορίσασθαι. εἰ γὰρ και προκουράτωρ μου παραθέει ῥῶγμα τοιαύτη προαιρέσει, ὡστε ἐμοὶ αὐτὸ προσπορίσῃται, ἐκεῖνος δὲ ὡς ἐαυτῷ δωρηθέν λάβῃ τὸ ῥῶγμα, δὲν ὠφελεῖ ἐαυτὸν, ἀλλ' ἐμοὶ τὸ πᾶν προσπορίζει. [Sch. h. i. 200.]

ἐμοὶ προσπορίζει] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἐν τῷ τέλει ἢ λζ. διγ. τὸ α'. ιτ. τοῦ μα'. βιβ. ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος τε, μηδὲν εἶναι τὸ πραχθέν ὅπερ δεῖ νοεῖν πρὸς τὸ ἀκριβές, δὲ παρὸν κατὰ τὸ φιλάγαθον, ὡς ἐπὶ ὁμοίου διγ. κε'. του. του τῷ. και τοῦ προκουράτωρος κίται ἐν τῷ εἰρημένῳ. διγ. τοῦ α'. ιτ. τοῦ μα'. βιβ. ἀνάγνωθι τοῦ αὐτοῦ βιβ. α. β. διγ. α'. ἐν ᾧ φησιν, ὅτι δεῖ τὸν δούλον θέλειν ἡμῖν προσπορίσαι ῥομῆν, ἐπεὶ, ἐάν πέμψω τὸν δούλον μου γεμηθῆναι, ὁ δὲ ὀνόματι Τιτίου γεμηθῆ, οὐ προσπορίζει μοι. [Sch. i. VI. 200.]

ιγ'. Οὐλπιανός. Ὁ κατὰ δωρεῆν γεωργῶν ἀλλότριον ἀγρὸν ἄγρον τὰ ἐμβληθέντα ποιεῖ τῆς ἐκείνου δεσποτίας, και οὐκ ἔχει παρακατάσχεσιν ἐπὶ τῶν δαπανῶν.

ὁ κατὰ δωρεῆν γεωργῶν ἀλλότριον ἀγρὸν] ἢ τις προαιρέσει δωρουμένου τὸν ἀλλότριον ἀγρὸν γεωργῆ, οὐδεμίαν ἔχει παρακατάσχεσιν ὑπὲρ τῶν περὶ τὴν γεωργῶν ἀναλωμάτων, ἐπιδή παραχρῆμα τὰ βληθέντα ἐν τῷ ῥῶ δια τὴν γεωργῶν στέμματα ὑπὸ δεσποτίαν ποιεῖ τοῦ ἰοῦ τοῦ ἀγροῦ. [Sch. k. VI. 200.]

τὰ ἐμβληθέντα ποιεῖ τῆς ἐκείνου δεσποτίας] ἢ Ἄωνίμαν. Εἰκοσει γὰρ τῷ ἑδάφει. εἰ δὲ μὴ κατὰ ῥεῖαν ἐγεωργῆσε, πρόνοια αὐτοῦ γίνεται διὰ τῆς τοῦ δόλου παραγραφῆς, ὡς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ε. διγ. τοῦ α'. ιτ. τοῦ βιβ. ἀνάγνωθι και βιβ. ζ'. ιτ. α'. διγ. γγ'. και βιβ. κβ. α'. διγ. κε'. [Sch. l. VI. 200.]

και οὐκ ἔχει παρακατάσχεσιν ὑπὲρ τῶν δαπανῶν] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Κίται καρπὸς ἐστὶν ὁ μετὰ δαπάνην τὴν προοῦσαν εἰς τὸ γενέσθαι και συλλεγῆναι φυλαχθῆναι αὐτὸν, ὡς βιβ. ε. ιτ. γ. διγ. λς. και βιβ. ζ. ζ. διγ. δ. και βιβ. κβ. ιτ. α'. διγ. λη'. και μς'. και κδ. ιτ. γ. διγ. ζ. και βιβ. ζ. τοῦ κωδικος, ιτ. να. ι. α'. [Sch. m. VI. 200.]

ιδ'. Μαρκιανός. Τοῦ δωρησαμένου κεφαλικῶς ταδικασθέντος, αἱ παρ' αὐτοῦ μετὰ τὸ ἀμάρτημα ὄμεναι δωρεαὶ οὐκ ἰσχύουσιν.

quaecunque creditoribus debet: nisi et his ex donatione debeat.

1) qui ex donatione obligatus est, ex Pii constitutione convenitur in tantum, in quantum facere potest, deductis his, quae ab eo creditoribus debentur. Si vero aliis quibusdam et ipsis ex donatione debeat, haec non deducuntur.

2) in quantum facere potest, condemnatur] Innominati. De his, qui condemnantur, in quantum facere possunt, lege lib. 42. tit. 1. dig. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 30. 31. 41. et lib. 17. tit. 2. dig. 63. 67. et lib. 3. tit. 3. dig. 51. et lib. 23. tit. 3. dig. 84. et lib. 24. tit. 3. dig. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. et lib. 50. tit. 17. dig. 173. Si autem multis debeat ex donatione, portior est, qui occupat, ut lib. 42. tit. 1. dig. 19. Lege dig. 30. et 41. quo dicitur, eum, qui dolo desit possidere, iuriurando in litem subici, et secundum id in solidum condemnari.

XII. Idem. Si mihi donare volens¹⁾ rem traderis communi servo meo et alterius, aut procuratori meo, quocunque animo acceperit, mihi acquirit²⁾.

1) si mihi donare volens] Cum mihi donare velles, servo communi meo et Titii rem tradidisti: ille autem sic possessionem accepit, quasi soli Titio acquisiturus, vel quasi utriusque nostrum. Et quaesitum fuit de hoc casu. Et placuit, quamvis servus hac mente acceperit, ut vel soli socio meo, vel mihi et illi res acquireretur, mihi tamen soli eam acquiri. Nam et si procuratori meo hoc animo res tradita fuerit, ut ea mihi acquireretur, ille autem rem quasi sibi donatam acceperit, nihil sibi prodest, sed mihi totum acquirit.

2) mihi acquirit] Enantiophanis. In fine dig. 37. tit. 1. lib. 41. in eodem casu dixit nihil agi: quod intelligendum est secundum iuris subtilitatem, quod autem hoc loco dicitur, secundum benignitatis rationem, sicut de simili dig. 25. huius tit. et de procuratore extat in dicto 37. dig. tit. 1. lib. 41. Lege eiusdem lib. tit. 2. dig. 1. quo dicitur, necesse esse, ut servus velit nobis acquirere possessionem, cum, si misero servum meum, ut possideat, ille autem nomine Titii possederit, mihi non acquirat.

XIII. Ulpianus. Qui donationis causa alienum fundum excolit¹⁾, res iniectas domini illius facit²⁾, nec propter impensas retentionem habet³⁾.

1) qui donationis causa alienum fundum excolit] Si quis donandi animo alienum fundum excoluerit, nullam habet retentionem propter impensas in culturam factas, quia semina fundo propter culturam iniecta statim facit domini eius, qui fundi dominus est.

2) res iniectas domini illius facit] Innominati. Cedunt enim solo. Sin autem non donationis causa excoluit, ei consulitur per exceptionem duli, ut in principio dig. 9. tit. 1. lib. 41. Lege et lib. 6. tit. 1. dig. 53. et lib. 22. tit. 1. dig. 25.

3) nec propter impensas retentionem habet] Enantiophanis. Atqui fructus est deducta impensa in fructus redigendos, colligendos, conservandosque erogata, ut lib. 5. tit. 3. dig. 36. et lib. 7. tit. 7. dig. 4. et lib. 22. tit. 1. dig. 38. et 46. et lib. 24. tit. 3. dig. 7. et lib. 7. Codicis, tit. 51. const. 1.

XIV. Marcianus. Donatore capitaliter condemnato¹⁾, donationes post delictum ab eo factae non valent.

r) Cod. 1357. pro αὐτοῖς habet αὐτὰ, ut et Syn. s) Cod. 1357. habet signum numeri 17. et in sequentibus uno nero Fabrotum antecedit. t) Malim ἄν. u) Sic legendum. Fabr. Τίτῳ.

τοῦ δωρησαμένου κεφαλικῶς καταδικασθέν-
τος.] Ὁ ἁμαρτήσις κεφαλικῶν ἐγκλήματα οὐκ εἶναι δυνατὸν δωρεῖ-
σθαι καλῶς τὰ διαφέροντα αὐτῶ. ἔαν γὰρ ὅλοις καταδι-
κασθῆ, ἀνοσίτην ἀσθενούσιν αἱ δωρεαί. [Sch. n. VI. 200.]

6. α'. Οὐλιπιανός. Ἐάν οὕτω γράψω· γνωσκέτωσαν
οἱ κληρονόμοι μου, τὴν ἐσθῆτα καὶ τὰ πράγματα,
ἅτινα μετ' ἐμαυτοῦ^ν) εἶχον ἐν καιρῶ τέλει μου,
δωρήσασθαι με^ω) ζῶντα τοῖς ἀπελευθέρους μου·
κατὰ γιλαγαθίαν γίνονται δεσπότης τῶν πραγμάτων
οἱ ἀπελευθέρου.

ἔαν οὕτω [γράψω] Ἐάν τις οὕτως γράψῃ· γνωσκέ-
τωσαν οἱ ἐμοὶ κληρονόμοι, πᾶσάν μου τὴν ἐσθῆτα καὶ τὰ
λοιπὰ πράγματα, ἅτινα ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐμῆς τελευτῆς μεθ'
ἐαυτοῦ ἔχω, δωρηθῆσθαι με τῶδε καὶ τῶδε τοῖς ἀπελευθέρους
μου· ἤρσεε κατὰ γιλαγαθὸν ἱστορίαν, δεσπότης γίνεσθαι τῶν
ἐιρημίων πραγμάτων τοῖς ἀπελευθέρους. [Sch. o. VI. 201.]

7. ιζ'. Ἰδεμ. Ἐάν τῷ καταδικασθέντι μοι καὶ κατὰ
ἀνακαινισιν^ς) τὰ τῆς καταδικῆς ἐπειρωτηθέντι ποιήσω
κατὰ δωριάν ἀποχήν^ς), ἔρρωται ἢ ἐλευθερία τῶν
χρεωστομένων^ς).

ἔαν τῷ καταδικασθέντι μοι.] Ἐάν τις τὸν κατα-
δικασθέντα αὐτῷ νοβῆνδι ἀνιμο χρεωστῆρ^ς) ἐπειρωτήσῃ τὰ
ἀπὸ τῆς καταδικῆς, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπαγάγῃ δωρεάς ἐνεκεν
ἀκαπιτατίου, ἔρρωται ἢ φιλοτιμία αὐτοῦ. [Sch. p. VI. 201.]

pr. ιζ'. β) Ἐνθα μέμικται δωρεὰ συναλλάγματι^ς),
οὐ τίκεται ἐνοχή· ὡς ὅτε δίδωμί σοι δοῦλον, ἵνα
μετὰ πέντε ἔτη ἐλευθερώσῃς αὐτόν· ἐπειδὴ γὰρ^δ)
ἔχει τι^ς) δωρεάς, οὐ δύναμαι πρὸ τῶν πέντε ἐνιαυ-
τῶν ἐνάγειν σοι. εἰ δὲ δίδωκα, ἵνα παραχρημα αὐτόν
ἐλευθερώσῃς, ἐπειδὴ δωρεάς οὐδὲν ἔχει τὸ^ν) πράγμα,
ἔστιν^ς) ἐνοχή. καὶ ἐν τῷ πρώτῳ δὲ θέματι δεῖ
προσέχειν τῇ γνώμῃ τῶν συναλλαζάντων· δυνατόν
γὰρ καὶ χωρὶς δωρεάς παρεντιθέσθαι τὴν πενταετίαν.

Ἐνθα μέμικται δωρεὰ συναλλάγματι.] Ὅτε ἀνα-
μέμικται δωρεάς ἕνα καὶ συναλλάγματος ἐννοία, λέγει ὁ Ἀρι-
στοτὼν μὴ συνίστασθαι ἐνοχὴν ἐν τῷ θέματι τῆς δωρεάς. καὶ
οὕτως ἀνήγαγεν αὐτόν ὁ Πλομπῶνιος εἰρηκότα. ἀμέλει λέγει·
ἔάν τραδιτεύσω σοι τὸν ἐμὸν οἰκέτην ἐπὶ τῷ μετὰ πέντε ἔτη
ἐλευθερωθῆναι αὐτόν, οὐ δύναμαι πρὸ τῶν πέντε ἐνιαυτῶν
ἐναγαγεῖν σοι, ἐπειδὴ ἔστιν ἐν τῷ πράγματι δωρεὰ^ς) ἔδοξα
γὰρ τὴν τῶν πέντε ἐνιαυτῶν ὑπηρεσίαν τοῦ οἰκέτου χαρίζε-
σθαι σοι. ἕτερόν ἐστιν, εἰ ἐπὶ τούτῳ σοι δέδωκα τὸν οἰκέτην,
ἵνα παραχρημα αὐτὸν ἐλευθερώσῃς· ἐνταῦθα γὰρ οὐδεμία
ἐστὶ δωρεὰ καὶ διὰ τοῦτο ἔχω κατὰ σοῦ ἐνοχὴν ἀπαιτούσαν
σε, ἢ ἀναδιδόναι μοι τὸν οἰκέτην, ἢ ἐλευθερώσαι αὐτόν. καὶ
ἐν τῷ α'. θέματι, ἔνθα μετὰ πέντε ἔτη συνεφωνήθη ἐλευθε-
ρώσαι^ς) τὸν οἰκέτην, χρῆ προσέχειν ἡμᾶς τῇ διανοίᾳ τῶν
συναλλαζάντων· δυνατόν γὰρ ὁ τῶν πέντε ἐνιαυτῶν χρόνος
παρεντιθῆναι οὐκ ἐπὶ τούτῳ, ἵνα σοι δωρησώμαι τὴν ὑπηρε-
σίαν τοῦ οἰκέτου, ἀλλὰ δι' ἕτερον πολλὰς αἰτίας. ὁ αὐτὸς
Ἀριστοτὼν ἔλεγεν, ὅτι, ἔάν τραδιτεύσω σοι οἰκέτην ἐπὶ τῷ μετὰ
πέντε ἔτη ἐλευθερώσαι αὐτόν, εἴη δὲ ἀλλότριος, ζητεῖται, εἰ
δύνασαι αὐτόν οὐσουκαπιτεύσαι ἐν τῷ μέσῳ χρόνῳ, ἐπειδὴ
ἔχει τι καὶ δωρεάς τὸ συναλλάγμα. αὕτη δὲ ἢ ζητήσις καὶ
ἐπὶ τῶν μόρις καὶσα δωρεῶν τρακταίξεται, εἰ δυνατὸν οὐ-
σουκαπιτεύσειν ὁ λαβῶν. καὶ ἤρσεε, ἔαν ἐπὶ τούτῳ ἐδωρήθη,
ὥστε μετὰ πέντε ἔτη ἐλευθερωθῆναι, ἀκωλύτως αὐτόν οὐ-
σουκαπιτεύσειν ἐν τῷ μέσῳ. καὶ ὁ Λαβῶν δὲ καλῶς ἔλεγεν
ἐκείνο, ὅτι, ἔαν δωρήσῃ μοι πρῶγμα ἀλλότριον, καὶ ἀναλω-
ματα μεγάλα ποιήσω περὶ αὐτό, καὶ τότε ἐκδικηθῆ^ς) παρ'
ἐμοῦ, οὐδεμίαν ἔχω κατὰ σοῦ τοῦ δωρησαμένου ἀγωγὴν. εἰ
μέντοι κατὰ ὄλον ἐδωρήσω μοι τὸ ἀλλότριον, δύναμαι κινήσαι
τὴν δὲ δόλω. [Sch. q. VI. 201.]

ν) Sic Cod. 1357. Fabr. μετ' αὐτοῦ. ω) Sic Cod. 1357. Fabr. δωρήσασθαι με. x) Sic Cod. 1357. Fabr. ἀνακαινισιν.
y) Cod. 1357. vocem ἀποχὴν omittit. z) τῶν χρεωστομένων Cod. 1357. omittit. α) Verba sic transpone: χρεωστῆρ νοβῆνδι
ἀνιμο. β) Fabr. in versione habet Idem, quod in textu non habet. c) In marg. Fabr. vox συναλλάγματι explicatur: ἢ
ἐνοχὴ ἀνώνυμος. δ) γὰρ deest in Cod. 1357. ε) Fabr. τι. Cod. 1357. τ. f) Sic Cod. 1357. Fabr. τῷ. g) Sic Cod. 1357. f
Fabr. ἔστιν. h) Malium ἐλευθερωθῆναι.

1) donatore capitaliter condemnato] Qui
crimen capitale admisit, res suas recte amplius donare
non potest. Nam si omnino condemnatus fuerit, retro
irritae fiunt donationes.

XV. Ulpianus. Si sic scripsero¹⁾): *Sciunt here-
des mei, vestem et res, quas mecum habebam tempore
mortis meae, me vivum donasse libertis meis: benigna
ratione liberti domini rerum fiunt.*

1) si sic scripsero] Si quis sic scripserit: *Sciunt
heredes mei, me universam vestem meam ac res ceteras,
quas mortis meae tempore mecum habui, donasse me illi
et illi libertis mei: placuit ex benigna interpretatione,
libertos dictarum rerum dominos effici.*

XVI. Idem. Si ei, qui mihi condemnatus est¹⁾,
quique novandi causa iudicatum promisit, donationis
causa acceptum tulero, valet liberatio eorum, quae
debebantur.

1) si ei, qui mihi condemnatus est] Si quis
a debitore, qui ei condemnatus est, novandi animo iu-
dicatum stipulatus sit, et postea donationis causa ac-
ceptum ei fecerit, valet eius liberalitas.

XVII. Cum donatio mixta est cum contractu¹⁾,
obligatio non nascitur: ut cum do tibi servum²⁾ ad
hoc, ut post quinquennium eum manumittas: quo-
niam enim habet aliquid donationis, non possum
ante quinquennium tecum agere. Sin autem ob hoc
dedi, ut eum continuo manumittas, quia negotium
nihil donationis continet, obligatio est. Primo quo-
que casu mens contrahentium inspicienda est: potest
enim et citra donationem interponi quinquennium.

1) cum donatio mixta est cum contractu] Cum
donationis et contractus mixta est intentio, Aristo
ait, non consistere obligationem in casu donationis. Et
sic retulit Pomponius eum dixisse. Denique dicit: Si
servum meum tibi tradidero ad hoc, ut post quinquen-
nium manumittatur, ante quinquennium agere tecum
non possum, quoniam rei inest donatio: videor enim
in quinquennium tibi concessisse servi ministerium.
Aliud est, si ob hoc tibi dedi servum, ut eum statim
manumittas: hic enim nulla est donatio: et ideo obli-
gationem adversus te habeo, qua teneris, ut vel mihi
servum reddas, vel eum manumittas. Et in primo casu,
quo convenit, ut post quinquennium servus manumitta-
tur, mentem contrahentium spectare nos oportet: potest
enim quinquennii spatium non ad hoc esse interpositum,
ut tibi donem servi ministerium, sed forte ob aliam
causam. Idem Aristo dicebat: Si tibi servum tradidero,
ut post quinquennium eum manumittas, sit autem alie-
nus, quaeritur, an medio tempore eum possis usucapere,
quia et donationis aliquid habet contractus. Haec autem
quaestio tractatur etiam in mortis causa donatio-
nibus, an possit usucapere qui accipit. Et placuit, si
ad hoc donatus sit, ut post quinquennium manumitta-
tur, absque ullo impedimento eum interim usucapi.
Labeo autem etiam recte dicebat, si mihi rem alienam
donaveris, in eamque sumtus magnos fecerim, et sic
a me evicta sit, nullam me actionem adversus te do-
natorum habere. Sed si per dolum mihi rem alienam
donaveris, possum de dolo actionem intendere.

ὡς ὅτε δίδωμι σοι δοῦλον] Ἀνωνίμου. Μέννησο τῶν εἰρημίων περι τῶν τοιούτων ζητησεων βιβ. ιβ'. τιτ. δ'. διγ. ε'. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. ιβ'. τιτ. α'. διγ. κζ'. θεμ. β'. [Sch. r. VI. 202.]

Εἰ δὲ ὁ τοιοῦτος δοῦλος εὐρεθῆ ἄλλότριος, διὰ τῆς χρήσεως δεσπόζεται διὰ τὸ εἶναι δωρεῖαν ἐν τῷ πράγματι. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν θανάτου αἰτίας δωρεῶν.

διὰ τῆς χρήσεως δεσπόζεται] Τοῦ Ἀνωνίμου. Δυσχερῶς τὸ κινήσιον οὐσυνκαταίνεται, ὡς μετὰ λογισμοῦ ἔρηται ἰσότη. β'. τιτ. ζ'. τὸ δὲ δυσχερῶς εἴρηται, ἐπειδὴ ἕνατον κατὰ τοὺς εἰρημίων ἐν τῷ τιτ. τρόπους, καὶ βιβ. μα'. τιτ. γ'. διγ. λζ'. λζ'. [Sch. s. VI. 202.]

διὰ τὸ εἶναι δωρεῖαν ἐν τῷ πράγματι] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἀνάγνωθι βιβ. ιβ'. τιτ. δ'. διγ. ε'. θεμ. β'. καὶ βιβ. λζ'. τιτ. α'. διγ. κζ'. θεμ. β'. [Sch. t. VI. 202.]

Ἐὰν ἄλλότριον πρῶγμα δωρήσῃ μοι, καὶ δαπαρήσω περὶ αὐτὸ πολλὰ, καὶ ἐκνικηθῆ, οὐκ ἔχω κατὰ οὐ ἀγωγὴν, εἰ μὴ τὴν περὶ δόλου, εἰ κατὰ δόλον δωρήσω μοι.

ιη'. Ἰδὲμ. Ἐὰν τις ὡς δωρούμενος ἐπαγγείληται¹⁾ πόλει, εἰ μὲν διὰ τινα τιμὴν ἐπηγγείλατο, ἐνέχεται· εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἐνέχεται.

εἰ μὲν τις ὡς δωρούμενος] Ὅτε πρὸς πόλιν γίνεται δωρεά, ἐκεῖνο χρὴ περιεργάζεσθαι ἡμῖς, ποτερον διὰ τινα τιμὴν δικαίαν ἐπρωτηθῆ τις τῇ πόλει ἢ ἐπηγγείλατο αὐτῇ, οὐ. καὶ εἰ μὲν διὰ τιμὴν τινα ἐπηγγείλατο, ἐπὶ τῷ τυχερῷ γίνεσθαι στρατηγός, κατεχεται καὶ ἀπὸ φιλῆς²⁾ ἐπαγγελίας τῆ πόλει. εἰ δὲ μὴ διὰ τιμὴν ἐπηγγείλατο, οὐ κατεχεται. [Sch. u. VI. 202.]

Τὸ¹⁾ ἐπὲρ αἰτίας προλαβούσης δοῦναι οὐκ ἔστι²⁾ ἄρκυ· οἷον ὅτι συνηγορησά σοι, ἢ³⁾ ὅτι ἡγγυησάμεν⁴⁾ σε, ἢ ὅτι τῇ σπουδῇ μου ἐχρήσω.

τὸ ὑπὲρ αἰτίας προλαβούσης δοῦναι] Ἰνίκα τις ἐπὶ τινος εὐεργεσίας ἢ προστασίας ἀμειψηταί τινα, οὐκ ἔστι ἕτο δωρεῖς εἶδος, οἷον, ἐὰν συνηγορήσω σοι, ἐὰν ἡγγυησάμεν σε, ἐὰν τῇ εὐεργεσίᾳ μου καὶ τῇ σπουδῇ χρήσῃ. ταῦτα ἅπαντα ἀμοιβὴ προηγησαμένης εὐεργεσίας ἔστιν, οὐ μὴν δωρεά. [Sch. x. VI. 202.]

Τῷ μὴ βουλομένῳ δωρεὰ οὐ προσπορίζεται.

τῷ μὴ βουλομένῳ] Οὐδεὶς ἄκων δεσπότης γίνεται τῶν προσποριζομένων αὐτῷ πραγμάτων. [Sch. y. VI. 202.]

Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἀκοιτι γὰρ βενεφίμων οὐ δίδονται, βιβ. ν'. τιτ. ιζ'. διγ. ξθ'. καὶ πάλιν, ὅτι τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ δόμενον μοι ἐκόντι μοι δίδονται, οὐ μὴν καὶ ἀναγκαζομένων, διγ. ργς'. τοῦ αὐτοῦ τιτ. ἀλλ' εἴρηται βιβ. κη'. τιτ. α'. διγ. ιζ'. ὅτι αἱ περσοναλίαι καὶ ἀγροῦσιν ἡμῶν προσπορίζονται. [Sch. y. VI. 202.]

Ἐὰν βουλόμενός σοι δωρήσασθαι δανείσω Πέτρῳ ἢ καταβαλεῖν⁵⁾ σοι, καὶ μετὰ τελευτῆν μου καταβλήσῃ σοι, δεσπότης γίνῃ⁶⁾ τῶν νομισμάτων, ἐπειδὴ τὸ δεσπότην ἐλαβες, εἴτε ἡγνῶει τὴν τελευτῆν μου, εἴτε μὴ. ὅτε δὲ τὴν τελευτῆν μου ἀγνοήσας κατέβλην, ἐλευθεροῦται· ἐπὶ τούτῳ⁷⁾ γὰρ ἰδανείσατο. Ἐὰν βουλόμενος Παύλῳ δωρήσασθαι ἐντελλώμαι σοι εἶναι αὐτῷ, καὶ δώσεις⁸⁾ μετὰ θανάτον μου· εἰ μὴ ἀγνοῶν, ἔχεις κατὰ τῶν κληρονομῶν μου τὴν περὶ τῶν ἐντολῆς⁹⁾ ἀγωγὴν· εἰ δὲ γινώσκων, οὐκ ἔχεις.

εἰ μὴ βουλόμενός σοι δωρήσασθαι] Ἐὰν τις βουλόμενος δωρήσασθαι Σεῖῳ ἰδανείσει Τίτῳ ἐπὶ τῷ Σεῖῳ ταῦτα

2) ut cum do tibi servum] Innominati. Memineris eorum, quae de his quaestionibus dicta sunt lib. 12. tit. 4. dig. 5. Lege et lib. 17. tit. 1. dig. 27. them. 2.

Sin autem is servus alienus inventus fuerit, l. usucapitur³⁾, quia in re donatio est⁴⁾. Idem et in l. mortis causa donationibus.

3) usucapitur] Innominati. Res mobilis non facile usucapitur, ut cum ratione dictum est Instit. lib. 2. tit. 6. Illud autem, non facile, dictum est, quia potest usucapi his modis, qui dicti sunt eodem tit. et lib. 41. tit. 3. dig. 36. 37.

4) quia in re donatio est] Enantiophanis. Lege lib. 12. tit. 4. dig. 5. them. 2. et lib. 37. tit. 1. dig. 27. them. 2.

Si rem alienam mihi donaveris, et in eam multa § impendero, et evicta sit, actionem contra te non habeo, nisi actionem de dolo, si dolo mihi donaveris.

XVIII. Idem. Si quis quasi donans¹⁾ civitati²⁾ promiserit, si quidem ob honorem aliquem promiserit, tenetur: sin minus, non tenetur.

1) si quis quasi donans] Cum donatio civitati fit, illud nos inquirere oportet, utrum ob causam aliquam iustam aliquis civitati promiserit, vel ei pollicitus sit, an non. Et si ob honorem quidem aliquem promisit, verbi gratia, ut fieret magistratus, tenetur civitati vel ex nuda pollicitatione. Sed si non promisit ob honorem, non tenetur.

Pro causa, quae praecessit, dare²⁾, donatio non § est: utputa quod tibi adfui, vel quod pro te fideiussi, vel quod usus es mea opera.

2) pro causa, quae praecessit, dare] Cum quis pro aliquo beneficio vel patrocinio aliquem remuneratus fuerit, hoc species donationis non est, utputa, si tibi adfuero, si satis pro te dedero, si gratia et opera mea usus fueris. Haec enim omnia praecedentis beneficii remuneratio sunt, nec vero donatio.

Nolenti³⁾ non acquiritur donatio. §.

3) nolenti] Nemo invitus rerum sibi donatarum dominus efficitur.

Enantiophanis. Invito enim beneficium non datur, ut lib. 50. tit. 17. dig. 69. Item quia quod pro me datur, mihi volenti, non etiam invito tribuitur, ut dig. 156. eiusdem tit. Sed dictum est lib. 28. tit. 1. dig. 16. personales actiones nobis etiam ignorantibus acquiri.

Si tibi donare volens⁴⁾ mutuum pecuniam Petro § dedero, ut tibi solvat, et post mortem meam tibi solverit, efficeris dominus pecuniae, quoniam accepisti a domino, sive mortem meam ignorabat, sive non. Cum autem mortem meam ignorans solvit, liberatur: nam in hoc mutuum pecuniam accepit. Si Paulo donare volens tibi ei dare mandavero, et dederis post mortem meam: si quidem ignorans, habes adversus heredes meos mandati actionem: sin autem sciens, non habes.

4) si tibi donare volens] Si quis Seio donare volens Titio pecuniam mutuum dedit, ut eam Seio sol-

i) Cod. 1357. ἐπαγγέλλεται. k) Fabr. ψηλῆς (sic), haud dubie vitio tythothetae. l) L. 10. §. 1. D. h. t. legitur in Syn. 414. m) Cod. 1357. ἴσων. n) Verba ἢ ὅτι ἡγγυησάμεν σε in Syn. desunt. o) Fabr. ἡγγυησάμεν. p) Cod. 1357. καταβάλλειν. q) Cod. 1357. γένη (sic). r) Cod. 1357. τοῦτο. s) Cod. 1357. δώσης (sic). t) Pro τῆς ἐντολῆς Cod. 1357. et mandatum.

καταβαλῆν αὐτόν· εἰ καὶ μετὰ τελευτῆν τοῦ δωρησαμένου Τίτιος ὁ χρεώστης καταβάλλῃ Σείῳ, ἀκόλουθόν ἐστι τὸ λέγειν, δεσπότην γίνεσθαι τῶν νομισμάτων τὸν Σείον· εἴτε ἤδει τετελευτηκέναι τὸν δανεισάντα ὁ καταβαλὼν, εἴτε ἠγνόησεν· δεσπότης γὰρ ὢν ὁ Τίτιος ὡν ἔδορησατο, δεσπότην ποιεῖ καὶ τὸν Σείον ὡν κατέβαλεν. εἰ δὲ ἀγνοήσας τὴν τοῦ δανειστοῦ τελευτῆν κατέβαλεν, ἐλευθεροῦται καὶ χρέους· ἐπειδὴ ἐπὶ τούτῳ ἔδανεσατο ἐπὶ τῷ καταβαλῆν τῷ Τίτιῳ. ἔαν δὲ ἐνετελευτήσῃ σοι, ἵνα δῶς Τίτιῳ, ὅτινι ἠβουλόμην^υ) δωρησασθαι, καὶ σὺ ἀγνοῶν ἐμέ τετελευτηκέναι δίδωκας, ἔχεις κατὰ τῶν κληρονόμων μου τὴν μαρτυρίαν. εἰ δὲ εἰδὼς τὴν ἐμὴν τελευτῆν δέδωκας, οὐδεμίαν ἔχεις κατὰ τῶν κληρονόμων μου ἀγωγὴν, ἐπειδὴ εἰδὼς, κελύσθαι τῷ θανάτῳ μου τὸ μανδύον, κατέβαλες. [Sch. z. VI. 202. sq.]

§. 4. Ἐὰν ἀνήβῳ ἢ δούλῳ δανείσω, καὶ ὕστερον ὁ μὲν σὺν ἀσθενίᾳ^υ) τοῦ ἐπιτρόπου, ὁ δὲ ἐλευθερωθεὶς ὁμολογήσῃ μοι τὸ χρέος, οὐκ ἔστι^ω) δωρεά, ἀλλὰ καταβολὴ χρέους.

ἔαν ἀνήβῳ ἢ δούλῳ δανείσω] Ἐὰν δανείσω δούλῳ, καὶ ἐλευθέρῳ αὐτὸν γενόμενον ἐπερωτήσω τὸ χρέος, οὐ δοκεῖ δωρεῖσθαι μοι, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ φυσικὸν χρέος ἀποδιδόναι μοι. τὸ αὐτὸ λέγω, εἰ καὶ πομπύλλος χωρὶς αὐθεντίας ἐπιτρόπου δανεισάμενος παρ' ἐμοῦ, μετὰ ταῦτα σὺν αὐθεντίᾳ τοῦ ἐπιτρόπου ἐπερωτήσῃ μοι. αὐτὰ γὰρ αἱ ἐπερωτήσεις αἱ διὰ τὰ προϋπαρξάσα ἀίτια γινόμεναι οὐκ εἰσὶ δωρεαί. ἀμέλει καὶ Πέγασος λέγει, ὅτι, ἔαν ἐπερωτηθῶ σοι ὁ νομισμὰτα ὑπὸ τούτῳ αἴρεσιν τὴν, ἔαν τῷ ἐμῷ ὀνόματι κληθῆς, μὴ εἶναι ταύτην τὴν ἐπερωτήσιν δωρεάν, ἐπειδὴ διὰ πρᾶγμα γέγονεν ἢ ἐπερωτήσας, καὶ ἐπηρεώθησθε τὸ πρᾶγμα· ἐκλήθης γὰρ τῷ ὀνόματι μου. [Sch. a. VI. 203.]

§. 5. Καὶ αἱ διὰ τινὰ αἰτίαν γινόμεναι ὁμολογίαι οὐκ εἰσὶ δωρεαί, ὡς ἦνκα ὁμολογῶ σοι ἑκατὸν νομισμὰτα, ἔαν ὁμόσῃς^x) καλεῖσθαι τῷ ὀνόματι μου.

§. 5. Μαρκιανός^y). Ἐὰν ὁ πάτρων εἰς τὸ κεχρεωστικόν μέρος γραφεὶς ὁμολογήσῃ ληγάτον παρ' αὐτοῦ καταλειφθέν^z) δοῦναι, οὐκ ἀναγκάζεται καταβαλεῖν, ἵνα μὴ μειωθῇ τὸ πατρωνικὸν μέρος.

ἔαν ὁ πάτρων] Ἐὰν ὁ πάτρων ἐκ τοῦ κεχρεωστικόν μέρος αὐτῷ γραφῆ κληρονόμος, καὶ βαρηθῇ φιδεϊκομίσσῳ, ὅτι μὲν ἀσθενεῖ τὸ φιδεϊκομίσσον, προδήλον. εἰ δὲ καὶ ἐκὼν ὁμολογήσῃ παρέχειν αὐτὸ τῷ φιδεϊκομισσάρῳ, οὐκ ἀναγκάζεται οὐδὲ οὕτως καταβαλεῖν αὐτὸ, ἵνα μὴ τὸ ἐκ νόμου ἀφωρισμένον αὐτῷ μέρος μειωθῇ. εἰ δὲ τις δυνάμενος παρακατασχεῖν διὰ τὸν Φαλκιδιον νόμον μέρος τοῦ ληγάτου, ὡς πληρῶν τὴν γνώμην τοῦ διαθεμένου ὁμολογήσῃ ολόκληρον δίδοναι τὸ ληγάτον, οὗτος οὐ δύναται ἐναντιοῦσθαι τῇ οἰκίᾳ ἐπερωτήσῃ. ὡς περ γὰρ εἰ κατέβαλε τέλειον τὸ ληγάτον, τὴν πίστιν ἔδοκε πληροῦν, καὶ βεβαιεῖται οὐκ ἠδύναιτο, οὕτω καὶ ἐπερωτώμενος οὐ δύναται μίχθῃσθαι τῇ πίστει τοῦ τεστάτωρος, ἢ ἡσπας ἐπέγνω^a), ἀλλ' ἀναγκάζεται τέλειον δίδοναι τὸ ληγάτον. [Sch. b. VI. 203.]

§. 1. Ὁ μέντοι κληρονόμος δυνάμενος διὰ τοῦ Φαλκιδίου παρακρατῆσαι, ἔαν ἀκόλουθῶν τὴν γνώμην^b) τοῦ διαθεμένου ὁμολογήσῃ δοῦναι ληγάτον, ἀναγκάζεται παρασχεῖν· ἐπειδὴ καὶ καταβαλῶν^c) δοκεῖ πληροῦν τὴν γνώμην τὴν^d) τοῦ διαθεμένου, καὶ οὐκ ἔχει ἀνάληψιν.

ἀναγκάζεται παρασχεῖν] Τοῦ Ἄνωνίμου. Ἄνωθεν βιβ. λέ. τι. β. διγ. ε. θεμ. β. καὶ διγ. μς. τοῦ αὐτοῦ τι. καὶ χβ. καὶ σ. καὶ βιβ. κδ. τι. σ. διγ. ε. ἐν φησιν, οὐ τὸ μὴ παρακρατῆσαι οὐκ ἔστι δωρεά. ἀνάγνωθι βιβ. μβ. τι. η. διγ. ιθ. [Sch. c. VI. 203.]

veret: etiamsi post mortem donatoris Titius debitor Seio solvit, consequens est dicere, Seium pecuniae dominum fieri: sive is, qui solvit, scivit, decessisse eum, qui mutuo dedit, sive ignoravit: nam cum Titius dominus esset eorum, quae donavit, Seium quoque eorum, quae solvit, dominum facit. Sin autem solvit ignorans mortem creditoris, debito quoque liberatur: quoniam ad hoc Titio mutuo dedit, ut solveret. Sin autem tibi mandavero, ut Titio des, cui donare volebam, et tu ignorans me mortuum dederis, habes adversus heredes meos mandati actionem. Si vero dedisti mortem meam sciens, nullam habes adversus heredes meos actionem, quia solvistis sciens, morte mea solutum esse mandatum.

Si pupillo aut servo pecuniam credidero⁵), deinde ille quidem auctoritate tutoris, hic autem manumissus mihi debitum promiserit, non est donatio, sed debiti solutio.

5) si pupillo aut servo pecuniam credidero] Si servo pecuniam credidero, et ab eo libero facto debitum stipulatus fuero, non videtur mihi donare, sed magis debitum naturale solvere. Idem dico, etiamsi pupillus, qui sine tutoris auctoritate mutuum a me accepit pecuniam, mihi postea cum auctoritate tutoris promiserit. Eae enim stipulationes, quae ob causam aliquam praecedentem fiunt, donationes non sunt. Denique et Pegasus ait, si tibi centum nummos spondero sub hac conditione, si meo nomine vocatus fueris, hanc stipulationem non esse donationem, quia ob rem stipulatio facta est, et res secuta est: nomine enim meo vocatus es.

Etiam quae ob aliquam causam fiunt promissiones, non sunt donationes, ut cum tibi centum nummos spondeo, si iuraveris, te nomen meum laturum.

XIX. Marcianus. Si patronus¹) ex debita parte heres scriptus promiserit dare legatum ab eo relictum, non cogitur solvere, ne minuatur pars patronalis.

1) si patronus] Si patronus ex debita ei parte heres fuerit scriptus, et fideicommisso oneratus, infirmum quidem fideicommissum esse, manifestum est. Quod si etiam ultro id fideicommissario dare promiserit, ne sic quidem id solvere cogitur, ne pars ei legibus assignata minuatur. Si quis autem, cum propter legem Falcidiam partem legati retinere posset, tanquam implens voluntatem testatoris solidum legatum spondit se daturum, sponsioni suae repugnare non potest. Quemadmodum enim si solidum legatum solvisset, fidem implere videretur, et repetere non posset, ita etiam qui spondit, fidei testatoris, quam semel agnovit, refragari non potest, sed necesse habet integrum legatum praestare.

Heres autem, qui potest retinere per Falcidiam, si secutus mentem testatoris sponderit se daturum legatum, cogitur id praestare²): quia et si solverit, videtur adimplere voluntatem testatoris, et repetitionem non habet.

2) cogitur id praestare] Innominati. Lege lib. 35. tit. 2. dig. 15. them. 2. et dig. 46. eiusdem tit. et 22. et 70. et lib. 24. tit. 1. dig. 5. quod dicit, non est donatio, non esse donationem. Lege lib. 42. tit. 8. dig. 19.

u) Fabr. ἠβουλόμην. v) Cod. 1357. ἀσθενεία. w) Cod. 1357. ἔστιν. x) Cod. 1357. ὁμόσῃς (sic). Fabr. ὁμώσῃς. y) Argumentum l. 20. pr. D. h. t. fere iisdem verbis redditur in sch. m. ad Basil. XLi. l. cap. 63. (Fabr. T. V. p. 428.) z) Sic Cod. 1357. Fabr. καταληφθέν (sic). a) Sic lego. Fabr. ἀπέγνω. b) Cod. 1357. τῇ γνώμῃ. c) Cod. 1357. καταβάλλων. d) τὴν supervacaneum videtur et revera in Cod. 1357. omittitur.

κ'. Κέλσος. Δύναμαι τὸν θέλοντά μοι δωρήσασθαι δοῦναι τῷ δανειστῇ εἰς τὸ ἐκείνον ἀντ' ἐμοῦ ἀβειῖν τὴν δωρεάν διὰ τὸ χρέος.

δύναμαι τὸν θέλοντά μοι δωρήσασθαι] Βου-
όμενος μοι δωρήσασθαι ἤθελον δελεγατενθῆναι παρ' ἐμοῦ,
αὶ ἐπειρωτηθῆναι τῷ δανειστῇ μου τὸ χρεωτοῦμενον αὐτῷ.
ῥηται τὸ γενόμενον. εἰ δὲ ἐγὼ ὁ δανειστής βουλόμενος
μετρον δωρήσασθαι σοι ποσότητα ἐκέλευσα τῷ χρεώστῃ μου
περωτηθῆναι σοι, ζητῶ, εἰ ἀντίκειται σοι παραγραφή, ὡς
ἡς δωρεῆς ἀμετρον ἔχουσης ποσότητα, καὶ μὴ ἐπὶ πράξεως
πομνημάτων ἐμφανισθείης. καὶ ὅτι μὲν ὁ χρεώστης μου οὐ
ἀνάται ἐναγόμενος παρὰ σοῦ ἀπωθήσασθαι σε παραγραφήν,
φρόδιλον. οὕτως γὰρ ἐστίν, ὡς ἂν εἰ ἐγὼ ἀπήτησα παρ' αὐτοῦ
ἡν ποσότητα τοῦ χρέους καὶ ἐδωρησαμην σοι, καὶ σὺ ταύτην
αὐτῷ ἐδύνασαι. ἐγὼ δὲ, εἰ μὲν μήπω κατέβαλέ σοι ὁ χρεώ-
στης μου τὰ νομίματα, δύναμαι κινήσαι κατὰ τοῦ χρεώστου
ον rescissoriam εἰς τὴν ποσότητα ὑπερβαλλούσαν τοὺς πιν-
κοσίους χρυσίους, ἵνα εἰς τὸ ὑπόλοιπον μείνη σοι ἐνεχό-
μενος ὁ δεβίτωρ. ἐάν δὲ ἐφθασας ἀπαιτῆσαι τὸν χρεώστην
ον τὸ χρέος, κατὰ σοῦ κινῶ τὸν κονδικτικόν περὶ τῆς ὑπερ-
νοσύσης τοὺς πεντακοσίους χρυσίους ποσότητος^δ δῆλον δέ,
ι τὸν ex lege κινῶ. [Sch. d. VI. 203. sq.]

Ἐὰν θέλων σοι δωρήσασθαι κελύσω τῷ χρεώ-
στῃ μου ἐπειρωτηθῆναι σοι^ε), καὶ ὑπερβαίνει^ς) τὸ
σοῦν τὸ μέτρον τῶν δωρεῶν, ἐναγόμενος ὁ χρεώ-
στης παρὰ σοῦ^ς) παραγραφήν οὐκ ἔχει. ἔδοξα γὰρ
παιτεῖν αὐτὸ καὶ δίδου σοι, καὶ σὺ δανείζειν αὐ-
τῷ^η). εἰ μὲντοι μήπω καταβλήθῃ^ι), ἔχω κατὰ τοῦ
χρεώστου μου ἀγωγήν^κ) ἐπὶ τῷ περιττῷ. εἰ δὲ κατα-
βλήθῃ, κατὰ σοῦ^λ) τὴν ἀπαιτήσιν ἔχω ἐπὶ τῷ περιττῷ.

κατὰ σοῦ τὴν ἀπαιτήσιν ἔχω] Ἀνανύμου. Ἐὶ δὲ
βῶν ἐδαπάνησας, ἔχεις παραγραφήν ἐναγόμενος, ὡς κατὰ
ῶμην μου δαπάνησας, ὡς ἐπὶ ἀσυστάτου δωρεῆς ἔγγως
β. ἰβ'. τίτ. α'. διγ. ἡ'. [Sch. e. VI. 204.]

κα'. Μοδεστίνος^μ). Ὁ δωρούμενος οὐ δίδωσι
κούς ἀπὸ ὑπερθέσεως^ν οὐ γὰρ ἐστίν ἡ δωρεὰ τῶν
λῆ πῖστι.

ὁ δωρούμενος] Ὁ ἀπὸ δωρεῆς ἐπειρωτώμενος χρημάτων
ἔτερον πρᾶγμα, εἰ καὶ ὑπερθῆται τὴν καταβολήν, οὐκ ὀφείλει
κούς ἀπαιτεῖσθαι^ν τοῦτο γὰρ τῆς ἀκρας δικαιοσύνης ἐστίν.
δὲ γὰρ εἰς τὰ βῶνα φίδε συναλλαγμάτων καταλογίζεται ἡ
ρεῖα. [Sch. f. VI. 204.]

Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Οὔτε ὁ τῇ πόλει δωρούμενος δίδωσι
κόν, ὡς βιβ. κβ'. τίτ. α'. διγ. ιε'. καίτοι ὁ δωρησόμενος
ρόν δίδωσι καρπούς, ἐν ᾧ μὴ ἀποκαθίστηται αὐτόν, ὡς
β. μβ'. τίτ. α'. διγ. μα'. καὶ ὁ πόλει ἐπαγγελάμενος ποιεῖν
ον ἡ δίδουσι χρημάτων, ἀπὸ μόρας ὑπόκειται τόκοις, ὡς
τῇ ἀρχῇ τοῦ ἰβ'. τίτ. τοῦ ἡ'. βιβ. τοῦ κώδικος. [Sch. f.
204.]

οὐ γὰρ ἐστίν ἡ δωρεὰ τῶν καλῆ πῖστι] Ἀνω-
ιου. Ἐν τῷ μβ'. διγ. τοῦ ε'. τίτ. τοῦτον τοῦ βιβ. λέγει,
να φίδε εἶναι τὸ δικαστήριον. [Sch. g. VI. 204.]

κβ'. Ἴδεμ. Δύναμαι τοῦ μέλλοντος χρόνου τοὺς
κούς συγχωρῆσαι ἢ μειῶσαι, καὶ οὐκ ἀνυροῦνται ἢ
ρεῖα, κἂν ὑπερβαίνουσι^ν) τὸ νόμιμον μέτρον.

Ὁ^ο) ἄνους οὐ δύναται δωρεῖσθαι.

δύναμαι — συγχωρῆσαι] Ἐφ' ᾧ νόμῳ μετὰ μόρας
ος ἀπαιτεῖται, δύναται ὁ δανειστής τοὺς του μέλλοντος
νου τόκους καὶ συγχωρεῖν παντελῶς, καὶ ἐλαττοῦν ἀπὸ
φάνου. καὶ οὐδὲ διὰ τὴν ποσότητα τῆς δωρεῆς ἀσθενεῖν
τὴν λέγομεν ὡς χωρὶς ὑπομνημάτων γενομένην^ρ). [Sch. h.
204.]

XX. Celsus. Possum eum, qui mihi donare vult¹),
delegare creditori, ut ille pro me donationem accipiat
propter debitum.

1) possum eum, qui mihi donare vult] Cum
mihi donare velles, passus es te delegari a me, et
creditori meo promisisti id, quod ei debebatur. Factum
valet. Sed si ego creditor, cum tibi immodicam sum-
mam donare vellem, iussi debitorem meum tibi promit-
tere, quaero, an tibi obstet exceptio, quod donatio
immensam summam contineat, et non sit actorum monu-
mentis insinuata. Et debitorem quidem meum, si a te
conveniar, te exceptione repellere non posse, mani-
festum est. Perinde enim est, ac si ego tibi quantita-
tem ab eo exegissem, et tibi donassem, et tu eam ei
credidisses. Sed ego, si debitor meus nondum tibi
pecuniam solvit, possum adversus debitorem meum mo-
vere rescissoriam in eam quantitatem, quae excedit
quingentos aureos, ita ut in reliquum tibi maneat de-
bitor obligatus. Sin autem a debitore meo debitum
prius exegisti, adversus te ago conditionem eius quan-
tittatis nomine, quae quingentos aureos excedit: mani-
festum autem est, me agere conditione ex lege.

Si cum tibi donare vellem, iussero debitorem
meum tibi promittere, et quantitas modum donatio-
num excedit, debitor a te conventus exceptionem non
habet. Videor enim ab eo exegisse tibi que donasse,
tuque illi credidisse. Sin autem nondum soluta sit,
habeo adversus debitorem meum actionem in id, quod
excedit. Sin autem soluta sit, adversus te condictionem
habeo²) in id, quod excedit.

2) adversus te condictionem habeo] Inno-
minati. Sin autem eos acceptos consumsisti, conventus
habet exceptionem, quia secundum voluntatem meam
consumsisti, ut in donatione invalida didicisti lib. 12.
tit. 1. dig. 18.

XXI. Modestinus. Qui donat¹), ex mora usuras
non praestat: donatio enim non est ex contractibus
bonae fidei²).

1) qui donat] Qui donationis causa pecuniam vel
rem aliam promittit, etiamsi solutionem distulerit, usu-
ras praestare non debet: hoc enim summae aequitatis
est. Neque enim bonae fidei contractibus adnumeratur
donatio.

Enantiophanis. Neque qui donat civitati, usuras
praestat, ut lib. 22. tit. 1. dig. 16. At is, qui fundum
donavit, fructus praestat, si eum non restituerit, ut
lib. 42. tit. 1. dig. 41. Et qui civitati opus se facturum
vel pecuniam daturum promissit, ex mora usuris sub-
iacet, ut in principio tit. 12. lib. 8. Codicis.

2) donatio enim non est ex contractibus
bonae fidei] Innominati. In dig. 42. tit. 6. huius lib.
dicitur esse iudicium bonae fidei.

XXII. Idem. Possum futuri temporis usuras re-
mittere¹) vel minuere, nec infirmatur donatio, etiamsi
legitimum modum excedant.

Mente captus donare non potest²).

1) possum remittere] Cum iure post moram
exiguntur usurae, potest creditor usuras futuri tem-
poris et prorsus remittere, et pacto minuere. Nec
propter quantitatem donationis eam dicimus esse inva-
lidam utpote actis non insinuatam.

e) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐπειρωτηθῆναι σοι. f) Cod. 1357. ὑπερβαίνει (sic). g) Sic Cod. 1357. Fabr. παρὰ σοῦ.
Cod. 1357. ἀπὸ σοῦ. i) Cod. 1357. καταβλήθη, uti et postea. k) Pro μου ἀγωγήν Cod. 1357. habet ἑσκατισσορῖος (sic).
Sic Cod. 1357. Fabr. κατὰ σοῦ. m) L. 22. D. h. t. totidem verbis legitur in Syn. p. 414. et apud Attal. tit. XLIII. §. 3.
Cod. 1357. ὑπερβαίνωσι. o) Haec etiam inter alia reperiuntur apud Harm. III. 2. §. 2. p) Sic legendum. Fabr.
ομένης.

ὁ ἄνομος οὐ δύναται δωρεῖσθαι] Ἀνωνύμου. Κωφός δὲ καὶ ἄλαλος καλῶς δωροῦνται, ὡς διγ. λγ'. θεμ. γ'. [Sch. i. VI. 204. sq.]

24. X1X. κγ'. Ἰαβολένος. Ἐὰν ἄμετρον ὁμολογήσας δωρεῖν δώσω ἔγγυητήν, δύναται καὶ ἄκοντός μου χρῆσασθαι παραγραφῇ⁹⁾.

Ἐὰν ἄμετρον ὁμολογήσας δωρεῖν] Ἐάν τις ὑπὲρ τὰ φ. τομίσματα δωρεῖς ἐνεκεν ἐπιρωτηθεῖς ἔγγυητήν δέδωκεν, δίνεται ὁ ἔγγυητής καὶ ἄκοντος τοῦ πρωτοτύπως ἐπερωτηθέντος ἐκβαλλεῖν τὸν τὴν δωρεῖν εἰληφότα τῇ παραγραφῇ, μὴ ποτε ἀπόρου ὄντος τοῦ πρωτοτύπου ὁ fideiussor καταβαλῶν ζημιωθείη. [Sch. k. VI. 205.]

χρῆσασθαι παραγραφῇ] Τοῦ Ἀνωνύμου. Αἱ γὰρ ἀρμόζουσαι τοῖς πρωτοτύποις παραγραφαὶ καὶ τοῖς ἔγγυηταῖς ἀρμόζουσιν, ὡς βιβ. β'. tit. ιδ'. διγ. κ'. θεμ. ὑστερον. ἀναγνωθῆ καὶ τὸ λβ'. διγ. τοῦ αὐτοῦ tit. ἔχον ὑπεξαίρειον. ἀναγνωθῆ βιβ. μζ'. tit. α'. διγ. ιε'. καὶ λβ'. [Sch. l. VI. 205.]

25. eod. κδ'. ε'). Ἰδεμ. Ἐὰν δώσω σοι πράγμα, ἵνα δωρήσῃ Παύλῳ ὀνόματί μου, καὶ δώσης⁶⁾ αὐτὸ ὀνόματί σου, κατὰ μὲν ἀκριβείαν οὐ γίνεται δεσπότης, ἀλλὰ καὶ οὐ ἐνέχη τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ. ἔάν δὲ κινήσω κατὰ Παύλου, καλοφειλῶς παραγράφεται με.

Ἐὰν δώσω σοι πράγμα] Ἐὰν παράσχῃ σοι πράγματα, ἵνα ὀνόματί μου δωρήσῃ αὐτὰ Τίτῳ, σὺ δὲ οἰκίῳ σου ὀνόματι δωρήσῃ αὐτὰ, ζητεῖται, εἰ γέγονε δεσπότης τῶν πραγμάτων. καὶ ἀπεκρίνατο Ἰουλιανός, ἔάν σοι δέδωκα πράγματα, ἵνα ὀνόματί μου δωρήσῃ, σὺ δὲ τῷ σὴ ὀνόματι ἐδωρήσω αὐτὰ, ὅσον μὲν ἦκεν εἰς τὴν λεπτότητα τοῦ νόμου, οὐ γίνεται τῆς δεσποτείας τοῦ λαβόντος αὐτὰ ἄλλὰ καὶ σὺ κλέπτειν πιστεύῃ τὰ πράγματα, καὶ κατέχη τῇ φουρτί. φιλάγαθον δὲ ἔστιν, ἔάν ἐγὼ ἐναγάγω κατὰ τοῦ λαβόντος τὴν δωρεάν, ἐκβάλλεσθαι με δόλου παραγραφῇ. [Sch. m. VI. 205.]

Ἐναντιοφανός. Ἀναγνωθῆ διγ. ιγ. καὶ βιβ. μζ'. tit. γ'. διγ. ιζ'. καὶ βιβ. γ'. tit. ε'. διγ. κδ'. καὶ βιβ. μζ'. tit. β'. διγ. νβ'. θεμ. ια'. [Sch. m. VI. 205.]

26. eod. κε'. ε'). Πομπώνιος. Ἐὰν θέλων σοι δωρήσασθαι γράψω ἐν τοῖς λογιμοῖς μου χρεωστῆν σοι, οὐκ εἰσάγεται δωρεά.

Ἐὰν — γράψω ἐν τοῖς λογιμοῖς μου] Κυρίλλου. Ἐἰ ἐν τοῖς λογοῖς μου καταγράψω με χρεώστην, οὐ συνίσταται δωρεά. [Sch. n. VI. 205.]

οὐκ εἰσάγεται δωρεά] Ἀνωνύμου. Ποτὲ τις καθ' ἑαυτοῦ γράφον οὐ πιστεύεται. τὸ αὐτὸ ἔγνωσεν περὶ δεσπότην γράψαντος ἑαυτὸν χρεώστην τῷ δούλῳ αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἐκ μόνου τούτου δοκεῖ χρεωστῆν, ὡς βιβ. ιε'. tit. α'. διγ. δ'. καὶ μθ'. θεμ. γ'. καὶ βιβ. λγ'. tit. η'. διγ. ζ'. θεμ. προτελ. ἀναγνωθῆ καὶ τὸ τέλος τοῦ ε'. tit. τοῦ ιγ'. βιβ. καὶ τὸ ιζ'. διγ. τούτου τοῦ tit. [Sch. o. VI. 205.]

27. eod. κς'. ε'). Παπιανός. Ἐὰν γράψω τῷ διδασκάλῳ μου, διὰ τὴν εἰς ἐμὲ γενομένην αὐτοῦ διδασκαλίαν οἴκησιν αὐτῷ διδόναι, οὐκ ἔστι δωρεά, ἀλλὰ διὰ μισθὸν ἀντίδωρον^{ν)}. διὸ καὶ μετὰ τελευτῆν μου μένει τὴν οἴκησιν ἔχων, καὶ ἐκβαλλόμενος ἔχει ἀγωγῇ^{ω)} πρὸς μίμησιν τοῦ χρῆσιν κερπῶν ἔχοντος.

Ἐὰν γράψω τῷ διδασκάλῳ μου] Κυρίλλου. Ἐὰν διὰ χάριν τινὰ συγχωρήσῃ σοι οἴκησιν, ἔρρωται δωρεά καὶ μετὰ θανάτου μου, καὶ^{κ)} ἐξωθηθεῖς ἔχεις ἀντιδιδόνον ὡς ὁ οὐσοφροντικισμός. [Sch. p. VI. 205.]

ἀλλὰ διὰ μισθὸν ἀντίδωρον] Ἀνωνύμου. Εἶδος περιουσιαστικῆς εἶπε βιβ. ε'. tit. γ'. διγ. κε'. θεμ. θ'. [Sch. q. VI. 205.]

9) Cod. 1357. παραγραφῇ. r) Cod. 1357. signum numeri omittit. s) Fabr. δωρεῖς. Cod. 1357. habet δώσης (sic). t) Cod. 1357. κδ. u) Cod. 1357. κε. Inde ab hoc omnes numeri fragmentorum in hoc Codice desiderantur. v) Cod. 1357. ἀντιδῶρον (sic). w) In marg. Fabr. ἀγωγῆν explicatur: ἀντιδιδόνον. x) Sic lego. Fabr. κν.

2) mente captus donare non potest] Innominati. Surdus autem et mutus recte donant, ut dig. 33. them. 3.

XXIII. Iavolenus. Si cum immodicam donationem promissem¹⁾, fideiussorem dederō, potest etiam me invito uti exceptione²⁾.

1) si cum immodicam donationem promissem] Si quis, cum supra quingentos solidos donationis causa promisisset, fideiussorem dederit, fideiussor etiam invito principali promissore eum, qui donationem accepit, exceptione submovere potest, ne, si forte principalis solvendo non sit, fideiussor, qui solvit, damno afficiatur.

2) uti exceptione] Innominati. Exceptiones enim principalibus competentes fideiussoribus quoque competunt, ut lib. 2. tit. 14. dig. 21. them. ultimo. Lege et dig. 32. eiusdem tit. quod continet exceptionem. Lege lib. 46. tit. 1. dig. 15. et 32.

XXIV. Idem. Si rem tibi dederim¹⁾, ut eam Paulo donares meo nomine, et tu tuo nomine eam dederis, stricta quidem iuris ratione dominus non efficitur, et tu quoque obligaris furti actione in duplum. Sed si agam adversus Paulum, benigna ratione me exceptione submovet.

1) si rem tibi dederim] Si tibi res dederim, ut eas meo nomine Titio donares, tu autem tuo nomine eas dederis, quaeritur, an factus fuerit rerum dominus. Et respondit Iulianus: Si res tibi dederim, ut meo nomine donares, tu autem tuo nomine eas donaveris, quantum quidem attinet ad iuris subtilitatem, dominii accipientis eae non fiunt: sed tu et furari res crederis, et furti teneris. Sed benignum est, si agam contra eum, qui donationem accepit, doli exceptione me repelli.

Enantiophanis. Lege dig. 13. et lib. 46. tit. 3. dig. 17. et lib. 3. tit. 5. dig. 24. et lib. 47. tit. 2. dig. 52. them. 11.

XXV. Pomponius. Si donare tibi volens scripsero in rationibus meis¹⁾, me tibi debere, donatio non inducitur²⁾.

1) si — scripsero in rationibus meis] Cyrilli. Si in meis rationibus scripsero, me debitorem esse, non consistit donatio.

2) donatio non inducitur] Innominati. Interdum alicui adversus se scribenti non creditur. Idem didicisti de domino, qui scripsit, se debitorem esse servi sui, ex hoc solo non videri eum debere, ut lib. 15. tit. 1. dig. 4. et 49. them. 3. et lib. 33. tit. 8. dig. 6. them. penult. Lege et finem tit. 5. lib. 13. et dig. 16. huius tit.

XXVI. Papianus. Si scripsero ad praeceptorem meum¹⁾, me propter disciplinam, qua me instituit, ei habitationem dare, donatio non est, sed propter mercedem remuneratio²⁾. Ideo etiam post mortem meam habitationem retinet, et si expellatur, habet actionem³⁾ ad exemplum eius, qui usufructum habet.

1) si scripsero ad praeceptorem meum] Cyrilli. Si ut gratias tibi referrem, habitationem tibi concessero, donatio etiam post mortem meam valet, et expulsus habes interdictum tanquam usufructuarius.

2) sed propter mercedem remuneratio] Innominati. Speciem permutationis dixit lib. 5. tit. 3. dig. 25. them. 9.

ἔχει ἀγωγὴν] Ἀωνύμου. Καὶ ὁ οὐσοφρουκτουάριος
 εἰ τὸ δὲ βί ἐντέδικτον κατὰ τὴν κειμένην διάστιξιν βιβ. μγ.
 τ. ις. πρὸς τῷ τέλει τοῦ γ'. διγ. [Sch. r. VI. 206.]

κζ. Ἰδὲμ. Τὴν κατενεχθεῖσάν μοι κληρονομίαν
 ὠρησάμην τῇ αὐτεξουσίῳ μου θυγατρὶ. τοῖς κλη-
 νομοιαίοις δανεισταῖς ἀναγκάζεται τὸ ἱκανὸν ποιεῖν.
 ἢ διὰ παραγραφῆς τῆς²⁾ ἐξ ἐπιρωτήσεως καὶ συμ-
 ἴνου συνισταμένης συνωθεῖται διεκδικεῖν με παρ'
 τῶν ἐναγόμενον.

τὴν κατενεχθεῖσάν μοι κληρονομίαν] Κυρίλλου.
 ἢ δωρήσασθαι σοι κληρονομίαν, καὶ κινήσασθαι²⁾ οἱ δανει-
 στὰὶ κατ' ἐμοῦ, κινῶ κατὰ σοῦ πρᾶσκαρίπτις βέβηβις, ἵνα δε-
 δεύσης με. [Sch. s. VI. 206.]

τοῖς κληρονομιαίοις δανεισταῖς ἀναγκάζεται
 ἱκανὸν ποιεῖν] Ἀωνύμου. Περὶ τοιοῦτου ληγάτου
 ἴγνωθι βιβ. λυ. διγ. ος. θεμ. β. καὶ διγ. πη. θεμ. β.
 χ. τ. VI. 206.]

κη. Ἰδὲμ. Δωρεῖσθαι δοκεῖ ὁ παραχωρῶν μη-
 ῶς ἀναγκάζοντος νόμου.

Δωρεῖσθαι δοκεῖ] Κυρίλλου. Δωρεῖσθαι δοκεῖ²⁾ ἄνευ
 ἴγκης νόμου συχωρῶν. [Sch. u. VI. 206.]

μηδενὸς ἀναγκάζοντος νόμου] Ἀωνύμου. Εἰρηται
 λδ. τι. δ. διγ. ιη. οἱ οὐδεὶς ἄνευ δωρεῖται, καὶ βιβ. ν.
 ις. διγ. πβ. οἱ δωρεῖται ἐστὶ τὸ χωρὶς ἀνάγκης διδομένον.
 ἴγνωθι τοῦ αὐτοῦ βιβ. τι. ις. διγ. ιη. ρδ. σιδ. [Sch. x.
 206.]

Ος) ἐν δικαστηρίῳ ἀποκρινόμενος μηδὲν ἐποφεί-
 σθαι, τὴν ἰδίαν ἀγωγὴν ἀπόλλυι· οὐδεὶς γὰρ δύ-
 νηται ἀνατρέπειν ἢ ἐν δικαστηρίῳ ἐποιήσατο κατὰ-
 τιν.

ὁ ἐν δικαστηρίῳ ἀποκρινόμενος] Κυρίλλου. Ὁ ἐν
 δικαστηρίῳ ἐρωτηθείς, εἰ ζοιωστέται, καὶ εἰπὼν μηδὲν ἐπο-
 φείσθαι²⁾, νομίμως τὴν ἀγωγὴν οὐκέτι κινεῖ. [Sch. γ.
 206.]

οὐδεὶς γὰρ δύναται ἀνατρέπειν] Ἐναντιοφανοῦς.
 ὅσπερ διὰ τὸ κείμενον βιβ. ζ. τοῦ κώδικος, τιτ. λυ. δια-
 ν. γ'. ἀνάγνωθι βιβ. μβ. τι. α'. διγ. νς. καὶ βιβ. λη. ε).
 α. θεμ. ε. καὶ ζ. [Sch. z. VI. 206.]

Ἐάν¹⁾ μέρος οὐσίας συγγενοῦς μου δωρήσω-
 ῶς ὡς ἐλπίζων αὐτοῦ κληρονομεῖν, οὐκ ἔρρωται
 ὠρεῖα. ἀλλὰ κἂν ἀποθάνῃ, ἀρνοῦνται μοι εἰς τὸ
 αὐτὴ κληρονομαῖται ἀγωγῆ.

Ἐάν μέρος οὐσίας συγγενοῦς μου] Κυρίλλου. Ὁ
 δωρῶν μέρος κληρονομίαν συγγενοῦς ζῶντος, ἐκπίπτει αὐτῆς
 ὠρεῖας. [Sch. a. VI. 206.]

κθ. Μαρκανός. Ἀφαιρεῖται μοι γὰρ^{h)} ὡς
 ξίου ἢ κληρονομία.

Ἀφαιρεῖται μοι γὰρ ὡς ἀναξίου] Τοῦ Ἀωνύμου.
 ὡς βιβ. λδ. τι. θ. διγ. β. πρὸς¹⁾ τὸ τέλος. ἀνάγνωθι
 μθ. τι. ις. διγ. ιθ. καὶ z. περὶ πατρὸς ἐλευθερώ-
 ῶς δούλον τοῦ καστρεσίου πεκουλλίου τοῦ υἱοῦ, ὡς μὲλ-
 ῶς αὐτοῦ κληρονομεῖν. [Sch. b. VI. 206.]

Ν. Παπιανός. Ὅπερ^{h)} δωρήσασθαι τῇ¹⁾ παλλακῇ
 , οὐκ ἀνατρέπω, κἂν ἕστερον αὐτὴν νομίμως
 ὠμαι^{m)}. εἰ δὲ ἀμφιβάλλεται, πότερον γαμετῇ ἢ
 λακῇ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς δωρεῖας ἦν, ὁ δικα-
 : ἐκ τῆς διαγωγῆς τῶν προσώπων καὶ τῆς σεμνό-
 τας, καὶ τῆς συγγενείας τοῦτο διακρίνει. οὔτε γὰρ
 τὰ συμβόλαια ποιοῦσι γάμον.

γ) Cod. 1357. κατενεχθεῖσαν μοι. z) τῆς deest in Cod. 1357. a) Sic lego. Fabr. κινήσασθαι. b) Adde ὁ post δοκεῖ.
 20. §. 1. D. h. t. deest in Synopsi edita lib. 47. Ex Codd. mss. eam dedit Labbaeus Obs. et Emendat. in Syn. p. 130.
 ur autem in Syn. p. 26. inter capita lib. VII. Basilicorum. d) Sic lego. Fabr. ἀποφείσθαι. e) Desideratur tituli
 rus, nec potui invenire locum congruum. f) Usque ad vocem δωρεῖα haec inter alia leguntur apud Harm. III. 1. §. 8.
 Cod. 1357. post δωρήσασθαι addit σοι. h) γὰρ omittit Cod. 1357. i) Sic lego. Fabr. πρὸ. k) L. 31. pr. D. h. t.
 ur usque ad vocem ἀγωγῆ in Syn. p. 414. l) Sic Cod. 1357. et Syn. Recte. Fabr. τι. m) Syn. ἀγύγω.

3) habet actionem] Innominati. Usufructuarius
 quoque habet interdictum de vi, secundum distinctionem
 positam lib. 43. tit. 16. ad finem dig. 3.

XXVII. Idem. Hereditatem mihi delatam¹⁾ do-
 navi filiae meae emancipatae. Creditoribus heredi-
 tarius satisfacere compellitur²⁾: et per actionem
 praescriptis verbis cogitur me defendere ab ipsis con-
 ventum.

1) hereditatem mihi delatam] Cyrilli. Si
 hereditatem tibi donaverim, et creditores adversus me
 egerint, ago adversus te praescriptis verbis, ut me de-
 fendas.

2) creditoribus hereditariis satisfacere
 compellitur] Innominati. De huiusmodi legato lege
 lib. 31. dig. 77. them. 2. et dig. 88. them. 2.

XXVIII. Idem. Donare videtur¹⁾, qui concedit
 nulla lege cogente²⁾.

1) donare videtur] Cyrilli. Donare videtur, qui
 citra legis necessitatem concedit.

2) nulla lege cogente] Innominati. Dictum est
 lib. 34. tit. 4. dig. 18. neminem invitum donare, et lib. 50.
 tit. 17. dig. 82. donationem esse id, quod absque neces-
 sitate datur. Lege eiusdem lib. tit. 16. dig. 18. 194. 214.

Qui in iudicio respondet³⁾, nihil sibi deberi, §
 actionem suam amittit: nemo enim revocare potest⁴⁾
 confessionem, quam in iudicio fecit.

3) qui in iudicio respondet] Cyrilli. Qui in
 iudicio interrogatus, an ei debeatur, dixit, nihil sibi
 deberi, non amplius actionem legitime intendit.

4) nemo enim revocare potest] Enantio-
 phanis. Animadvertite propter id, quod extat lib. 6.
 Codicis, tit. 31. constitutione 3. Lege lib. 42. tit. 1.
 dig. 56. et lib. 38. dig. 1. them. 5. et 6.

Si partem bonorum cognati mei⁵⁾ donavero, ut §.
 qui hereditatem eius sperarem, non valet donatio.
 Sed et si mortuus fuerit, denegantur mihi in totum
 actiones hereditariae.

5) si partem bonorum cognati mei] Cyrilli.
 Qui donavit hereditatem cognati viventis, eam omittit
 quasi indignus.

XXIX. Marcianus. Aufertur enim mihi ut in-
 digno¹⁾ hereditas.

1) aufertur enim mihi ut indigno] Innominati.
 Similiter lib. 34. tit. 9. dig. 2. ad finem. Lege lib. 49.
 tit. 17. dig. 19. et 20. de patre, qui manumisit servum
 castrensis peculii filii sui, tamquam eius heres futurus.

XXX. Papianus. Quod concubinae meae do-
 navi¹⁾, non revoco, etiamsi postea eam legitime
 duxero. Sin autem dubitatur, utrum uxor esset, an
 concubina tempore donationis, iudex ex ratione vi-
 vendi personarum et honestate, et cognatione hoc
 aestimat. Neque enim semper instrumenta²⁾ nuptias
 faciunt³⁾.

L. 3
 D.

ὅπερ δωρήσασθαι τῇ παλλακῇ μου]. Οὐκ ἀνατρέπεται ὅπερ δωρεῖται τις τῇ παλλακῇ αὐτοῦ, καὶ οὐδὲ εἰ μετὰ ταῦτα γαμετῆρ αὐτῆν ἀγαγήται, ἀνατρέπεται ἢ πρὸ τοῦ γάμου γενομένη δωρεά, ἐπειδὴ νομίμως κερραται τὸ πρὸ τοῦ γάμου. ἐὰν δὲ τις εἴποι, ὅτι ἀνωθεν γάμος ἢ μεταξὺ αὐτῶν συνεστῆκε, καὶ οὐκ ἐν παλλακαίς αὐτῆ ἢ, χρῆ τὸν δικάζοντα ταῦτα σύγκρισιν τῶν προσώπων ποιεῖν καὶ τῆς ζωῆς αὐτῶν τουτέστιν, ἐκ τῆς σεμνοτήτος καὶ τῆς διαγωγῆς αὐτῶν, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας αὐτῶν ταῦτα διακρίνειν, καὶ διασταθμῆσαι, εἴτε γαμετῆ ἢ τοῦ δωρησαμένου, εἴτε παλλική. οὐδὲ γὰρ μόνον τὸ γενέσθαι προικῶν συμβόλαιον τὸ γενέσθαι τὸν γάμον συνίστησιν. [Sch. c. VI. 206.]

Ἐναντιοφανούς. Καίτοι φησὶν βιβ. κ'. tit. ζ'. dig. γ'. ὅτι ὁ γυναικὶν σεμνὴ καὶ εὐγενὴ παλλακευόμενος, καὶ μὴ τοῦτο ποιῶν ἐν ἐκμισθωρίῳ κατὰδῆλον, ἢ γαμετῆρ αὐτῆν ἔχει, ἢ τοῦτο παραιτούμενος στοῦπρον πρὸς αὐτῆν πλημμελεῖ. ἀνάγνωθι βιβ. κγ'. tit. β'. dig. κδ'. [Sch. c. VI. 207.]

οὔτε γὰρ αἰεὶ τὰ συμβόλαια Ἄνωθι. Καὶ ἡ περὶ τοῦ τετραουγκίου καὶ ἑξαουγκίου νεορά^{α)} φησὶν, ὅτι ὁ γάμος τὴν προῖκα συνίστησιν, οὐ μὴν ἢ προῖξ τὸν γάμον, ἀλλ' ἢ διαθείσας. ἀνάγνωθι βιβ. κ'. tit. α'. dig. δ'. [Sch. d. VI. 207.]

ποιοῦσι γάμον] Ἄνωθι. Πλὴν τῶν ἀξιοματικῶν, ὡς ἢ μετὰ τὸν κώδικα νεορά^{α)}. [Sch. e. VI. 207.]

§. 1. Ἐὰν μήτηρ ὑπὲρ θυγατρὸς γαμουμένης ἐπιδῶ
XIX. ἑξωπροικα τῷ ἀνδρὶ παρούσης τῆς θυγατρὸς, αὐτῇ
δοκεῖ δωρεῖσθαι, κακίην τῷ ἀνδρὶ δίδόναι, καὶ οὐ
δύναται ἢ μήτηρ ὑστερον ὀργιζομένη ἀναλαβεῖν αὐτά,
κὰν ὁ γαμβρὸς αὐτῆν ἠσφαλισατο εἰς χρῆσιν τῆς
κόρης ἔχειν αὐτά^{β)}. δεῖ δὲ τὸν δικαστὴν σκοπεῖν, εἰ
δικαίως ἢ μήτηρ ὀργισθῆ^{γ)}, καὶ οὕτως δικαίως ψη-
φίσεσθαι.

Ἐὰν μήτηρ ὑπὲρ θυγατρὸς γαμουμένης] Ἐὰν
μήτηρ ἐκδοῦσα πρὸς γάμον τὴν ἐαυτῆς θυγατέρα δῶ τῷ ἀνδρὶ
αὐτῆς πράγματα ὑπὲρ ἑξωπροικῶν αὐτῆς, ὡμολογημένως δοκεῖ
ταῦτα τῇ θυγατρὶ δεδωρῆσθαι παρῶν, καὶ δι' αὐτῆς ἐπι-
δεδούσθαι τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. ὅθεν οὐδὲ εἰ μετὰ ταῦτα ὀργισθῆ
τῇ θυγατρὶ ἢ μήτηρ, δύναται ἀναλαβεῖν ταῦτα τὰ πρά-
γματα, ἢ διὰ τῆς ἐν ἑμὲ ἐκδικεῖν αὐτῆ, εἰ καὶ ὁ ἀνὴρ ἠσφα-
λειαν ἐποίησατο πρὸς αὐτῆν, ὡς ἐν ἑξωπροίκῳ τῆς κόρης
ταῦτα παρῶσθαι αὐτῇ. τῇ γὰρ τῶν ἑξωπροικῶν σημασία
οὐχ ὁ τρόπος τῆς δωρεῆς σημαίνεται, οὐδὲ χωρίζεται τῆς δε-
σποτίας τῆς θυγατρὸς τὰ πράγματα, ἀλλὰ μόνον διαστίζεται
καὶ διαχωρίζεται ἀπὸ τῶν ἐν προικῇ δεδομένων τὰ ἑξωπροικα.
χρῆ δὲ τὸν δικαστὴν κακίην διακρίνειν, εἰ δικαίως ἢ μήτηρ ὀρ-
γισθῆ^{γ)} κατὰ τῆς θυγατρὸς, καὶ βούλεται ἀνακαλεῖσθαι
τὰ ἑξωπροικα, καὶ κατὰ τὴν χριστουμένην αἰδῶ καὶ προσ-
κνήσῃ τῇ μητρὶ, καὶ κατὰ τὴν πρέπουσαν ἀνδρὶ ἀγαθῷ δο-
κιμασίαν οὕτως ἀποφαίνεσθαι περὶ τούτων. [Sch. f. VI. 207.]

ἑξωπροικα] Ἄνωθι. Περὶ ἑξωπροικῶν ἀνάγνωθι
βιβ. κγ'. tit. γ'. dig. δ'. θεμ. γ'. Ὀβλιανού, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ
παραγεγραμμένα. [Sch. g. VI. 207.]

καὶ οὐ δύναται ἢ μήτηρ — ἀναλαβεῖν αὐτά]
Ἄνωθι. Καὶ ἔχει ἢ γαμετῆ κατὰ τοῦ ἀνδρὸς δεπόσιτι ἢ
ἀδ' ἐξιβένδου, ὡς βιβ. ις'. tit. γ'. dig. κ'. εἰ δὲ τὴν δόσιν
ἠγνόησεν ἢ γαμετῆ, τῆς μανδατῆ καὶ τῆς δεπόσιτι ἀγοράσης,
χώρα τῇ νεγοτιόρου γιστόρου, ὡς βιβ. γ'. tit. ε'. dig. λβ'.
ἐν τέλει. ἑκάτερον δὲ ἐπὶ ὁμοίου εἴρηται. [Sch. h. VI. 207.]

εἰ δικαίως ἢ μήτηρ ὀργισθῆ^{γ)}] Ἄνωθι. Τὰς αἰ-
τίας, καθ' ἃς αἱ δωρεαὶ ἀνατρέπονται, μανθάνεις βιβ. η'. τοῦ
κώδικος, tit. νε'. [Sch. i. VI. 207.]

§. 2. Ἐὰν^{δ)} δωρήσασθαι^{ε)} τῷ ὑπεξουσίῳ μου, καὶ
ποιῶν αὐτὸν αὐτεξούσιον μὴ ἀφέλωμαι τὸ πεκούλιον,
βεβαιοῦται ἢ δωρεά.

Ἐὰν δωρήσασθαι τῷ ὑπεξουσίῳ μου] Πατὴρ
ὑπεξουσίαν ἔχων θυγατέρα ἰδωρήσατο αὐτῇ ἀνδράποδα, καὶ
μετὰ ταῦτα ποιῶν αὐτῆν ἐμαγχιπταν τὸ πεκούλιον αὐτῆς οὐκ
ἀφέλειτο^{ε)}. οὕτως, εἰ καὶ ἐξ ἀρχῆς οὐκ ἰσχυρῶς ἰδωρήσατο τῇ

n) Intelligitur Nov. 18. cap. 4. §. 1. o) Intelligitur Nov. 117. cap. 4. p) Cod. 1357. αὐτῷ (sic). q) Cod. 1357
δορισθῆ (sic). r) Fabr. ὀργισθῆ (sic). s) L. 31. §. 2. D. h. t. legitur in Syn. p. 414. t) Syn. δωρήσασθαι. u) Sic legit
Fabr. ἀφέλειτο.

1) quod concubinae meae donavi] Non re-
vocatur id, quod quis concubinae suae donat, nec si
postea eam uxorem duxerit, donatio ante matrimonium
facta revocatur, quia iure valet quod ante matrimonium
factum est. Si quis autem dixerit, iam antea con-
tractum inter eos fuisse matrimonium, neque eam inter
concubinas fuisse, qui de his iudicat, comparationem
personarum vitaeque earum facere debet: hoc est, ex
honestate et vitae ratione, et cognatione earum haec
discernere et perpendere, essetne uxor eius, qui dona-
vit, an concubina. Neque enim instrumenta dotalia
sola confecta constituunt, matrimonium esse factum.

Enantiophanis. Atqui dicitur lib. 25. tit. 7. dig. 3.
eum, qui honestam et ingenuam mulierem in concubi-
nato habet, nec id testato manifestum facit, eam aut
uxorem habere, aut hoc recusantem stuprum cum ea
committere. Lege lib. 23. tit. 2. dig. 24.

2) neque enim semper instrumenta] Inno-
minati. Etiam Novella de triente et semisse dicit,
nuptiis dotem constitui, non dote nuptias. Lege lib. 20.
tit. 1. dig. 4.

3) nuptias faciunt] Innominati. Exceptis illu-
stribus viris, ut Novella post Codicem.

Si mater pro filia nubente⁴⁾ res extra dotem⁵⁾
viro praesente filia dederit, videtur ei donare, et illa
viro dare, nec potest mater postea irata eas repe-
tere⁶⁾, etiamsi gener ei caverit, se eas habere in
usum puellae. Oportet autem iudicem considerare,
an mater iure fuerit irata⁷⁾, et sic iure ferre sen-
tentiam.

4) si mater pro filia nubente] Si mater, cum
filiam nuptui collocaret, marito eius res extra dotem
dederit, haud dubie filiae, quae praesens erat, donatae
videntur, et per eam marito eius traditae. Unde nec
postea mater irata filiae potest eas res repetere aut in
rem actione vindicare, licet maritus ei caverit, sibi eas
extra dotem filiae esse traditas. Nam paraphernorum
significatione non modus donationis declaratur, neque
a dominio filiae res separantur, sed tantum parapherna
ab his, quae in dotem data sunt, distinguuntur et sepa-
rantur. Iudex autem aestimare debet, an mater iure
contra filiam offensa sit, et parapherna revocare velit
ac debitae matri verecundiae et reverentiae bonique viri
arbitrio congruentem sententiam de his ferre.

5) res extra dotem] Innominati. De rebus extra
dotem lege lib. 23. tit. 3. dig. 9. them. 3. Ulpiani, e
quae ibi adnotata sunt.

6) nec potest mater — eas repetere] Inno-
minati. Et uxor adversus virum depositi actionem habet
vel ad exhibendum, ut lib. 16. tit. 3. dig. 25. Sin autem
uxor donationem ignoret, mandati et depositi actione
cessante, negotiorum gestorum actioni locus est, u
lib. 3. tit. 5. dig. 32. in fine. Utrumque autem in simil
casu dictum est.

7) an mater iure fuerit irata] Innominati
Causas, ex quibus donationes revocantur, discis lib. 8
Codicis tit. 55.

Si filio, qui in mea potestate est, donavero⁸⁾
et eum emancipans peculium non ademero, donati
confirmatur.

8) si filio, qui in mea potestate est, donav-
vero] Pater filiam in potestate habens mancipia et
donavit, et postea eam emancipans peculium eius non
ademit. Licet ab initio pater non utiliter filiae suae

ἄνθρωποι αὐτοῦ τὰ ἀνδράποδα διὰ τὴν ὑπεξουσιότητα αὐτῆς, ἡμῶς διὰ τοῦ ποιῆσαι αὐτὴν ἐμαγκίπταται καὶ μὴ ἀφελῆσθαι τὸ πεκοῦλιον αὐτῆς περφεκταν εἰργασατο τὴν τῶν ἀνδραπόδων δωρεάν. [Sch. k. VI. 207. sq.]

Ἐάν παρὰθωμαί πράγμα, ἵνα ἡμοῖν) μόνῳ ἀποδοθῆ, ἢ μιτὰ^ω) τελευτῆν μου Παύλῳ, οὐ δοκῶ ἐν τῷ δωρεῖσθαι.

Ἐάν παρὰθωμαί πράγμα] Ἀπέθετό τις ἐν καὶ ὄρηματα ἐπὶ τοῖσι τῷ ὄρῳ, ὡς τε αὐτῷ μόνῳ ἀναδοθῆναι ὑτά, καὶ μετὰ τὴν τελευτῆν αὐτοῦ Aelio Sperato. καὶ λέγει Παπιανός, μὴ δοκεῖν αὐτὸν δεδωρῆσθαι τὰ τα χρημάτα ἢ Σπεράτω. [Sch. l. VI. 208.]

Ἄνωνύμου. Ἀνάγνωθι βιβ. ις. tit. γ. διγ. κς. καὶ βιβ. λα. διγ. σς. θεμ. κς. καὶ βιβ. γ. τοῦ κώδικος, tit. μβ. κατ. η. καὶ βιβ. ε. tit. ις. διατ. ε. [Sch. l. VI. 208.]

Ὁ προδότης οὐ δύναται δωρεῖσθαι. το γὰρ τοιοῦτον ἔγκλημα καὶ μὴ κατηγορηθέντος αὐτοῦ κατὰ κληρονόμων κινεῖται.

Ὁ προδότης οὐ δύναται δωρεῖσθαι] Ἐάν τις κατὰ τῆς βασιλικῆς σωτηρίας ἐξαμάρτη, οὐκ εἶ δύναται δωρεῖσθαι τὰ προσήκοντα αὐτῷ πράγματα, ἐπειδὴ, κόν οὗτος τελευτήσῃ μὴ κατηγορηθείς, ἀρχεται καὶ κατὰ τῶν αὐτοῦ κληρονόμων ἢ κατηγορία. [Sch. m. VI. 208.]

Ἄνωνύμου. Ἀπὸ μόνῃς τῆς κατὰ τῆς πολιτείας καὶ τοῦ σαλεύως ἐπιβολῆς. [Sch. m. VI. 208.]

κατὰ κληρονόμων κινεῖται] Ὁ δὲ μαγεστάτις^κ) ἢ ἀπὸ κληρονόμων ἀρχεται, ὡς βιβ. μη. tit. δ. διγ. ὑστερον. ch. n. VI. 208.]

λα'. Σκαεβολ. γ) Ἐάν γράψω σοι κεχρησθαι τῇ τῇ^η) διαίτη δῶρον ἐφ' ὅσον βούλει· τοῦτο γὰρ σέ νομῖν κατὰ γνώμην μου· δύνανται οἱ κληρονόμοι μου ἐν τοιαύτην ἐναλλάσσειν γνώμην καὶ ἐξεοῦσθαι σε^α).

Ἐάν γράψω σοι] Οὕτω τις ἐπίστευέ τι· Τῷδε τῷ πτωχῷ μου ἕως ὅτε βούλει κεχρησθαι^β), καὶ ταῖς ἀνωτέροις τοῦ διαίταις χωρὶς ἐνοικίου· τοῦτο γὰρ κατὰ γνώμην ἐμὴν ποιεῖν σε διὰ ταύτης σημαίνω σοι τῆς ἐπιστολῆς. καὶ ἐξηγήθη, εἰ δύνανται οἱ κληρονόμοι τοῦ ἐπιστελλαντος κωλύσαι τὸν ἐπιστολὴν δεξαμένον κεχρησθαι ταύτη. καὶ λέγει ὁ Σκαεβόλος^γ), δύνασθαι τοὺς κληρονόμους τοῦ ἐπιστελλαντος ἐναλλάσσειν τὴν περὶ τὸν δεξαμένον τὴν ἐπιστολὴν βούλησιν. καὶ ὁ ἀπαιανός γὰρ εἰς τὸ τοῦ ἠτόρος θέμα εἶπε, μὴ εἶναι καθῆκον τὴν τῆς διαίτης δωρεάν, ἀλλὰ διὰ τὴν πρὸς τὸν διδασκαλον ἀγωγὴν^δ) ἐρρωσθαι αὐτὴν καὶ μετὰ θάνατον τοῦ κληρονόμου. οὐκ ἔστιν οὖν τοῦτο ἐναντίον ἐκείνῳ. [Sch. o. VI. 208.]

δύνανται οἱ κληρονόμοι μου τὴν τοιαύτην ἀλλάσσειν γνώμην] Ἄνωνύμου. Ἀπροφασιστον ὑπόθετον ἐν δωρεάν διὰ τὸ εἰρημένον διγ. κς. λέγει δὲ καὶ βιβ. μδ. tit. ζ. διγ. ξα. ὅτι θέλων τινὶ σαλάριον συστήσασθαι ἐργασατο ὅς αὐτὸν οὕτως· Ἐπὶ τοιαύτης πτυχῆς καὶ διαθέσεως ὑπάρχεις ὅς με, οἷος ἐξ ἀρχῆς, πώλησον σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ ἐλθὲ ὅς με, καὶ δίδουμί σοι καθ' ἕκαστον ἔτος νομίσματα δέκα. ἐάν ἡλθῃς ἐλθῆ^ε) πρὸς με, τοῦ δικαστοῦ ἔστι^ς) διακρίνειν ἐκ τῶν προσώπων καὶ τῆς αἰτίας, εἰ ὀφείλει αὐτῷ δοθῆναι ἀγωγὴ. ch. p. VI. 208. sq.]

לב'. Ερμωγεν. Ὁ ἀντιφωνήσας ὅπερ ὁμολόγησε^β) ὀφείσθαι, καὶ ὁ^η) κατακριθείς οὐ πλέον εὐπορίας λαμβάνειται.

Ὁ ἀντιφωνήσας] Ὁ προφάσει δωρεῆς ἐπερωτηθείς τινι, ἐν ἀντιφωνήσῃ καταβαλεῖν τοῦτο τὸ χρεῖος, οὐδὲ τῇ pecuniae constitutae κατέχεται, εἰ μὴ εἰς ὅσον εὐπορεῖ^γ) τὴν γὰρ αἰτίαν καὶ ἀρχαιογονίαν τῆς ἀντιφωνήσεως ζητοῦμεν, οὐ μὴ τὴν αἰτίαν τῆς pecuniae constitutae. εἰ δὲ καὶ καταδικασθῆ^δ) ὁ δολοκλήρον ὁ ἀπὸ δωρεῆς γινόμενος ἐνοχος, καὶ πρὸς αὐτὴν

mancia donaverit, quod in potestate sua esset, tamen quod eam emancipatam fecerit, nec peculium eius ade merit, donationem mancipiorum perfectam reddidit.

Si rem sic deposuero⁹), ut mihi soli reddatur, vel post mortem meam Paulo, non videor ei donare.

9) si rem sic deposuero] Deposuit quis in aede pecuniam ad hoc, ut ea ipsi soli redderetur, et post mortem suam Aelio Sperato. Et dicit Papianus. non videri eum eas pecunias Sperato donasse.

Innominati. Lege lib. 16. tit. 3. dig. 26. et lib. 31. dig. 77. them. 27. et lib. 3. Codicis, tit. 42. const. 8. et lib. 5. tit. 16. const. 6.

Proditor donare non potest¹⁰). Eiusmodi enim crimen, etiamsi is non fuerit accusatus, contra heredes intenditur¹¹).

10) proditor donare non potest] Si quis contra salutem Principis aliquid admiserit, bona sua amplius donare non potest, quia, etsi diem suam obierit non accusatus, adversus heredes quoque eius inchoatur accusatio.

Innominati. Ex solis insidiis in rempublicam et Principem.

11) contra heredes intenditur] Maiestatis autem crimen etiam ab heredibus inchoatur, ut lib. 48. tit. 4. dig. ultimum.

XXXI. Scaevol. Si ad te scripsero¹), ut tu diaeta mea utaris, quamdiu voles: id enim te ex mea voluntate facere: possunt heredes mei hanc mutare voluntatem²) et te expellere.

1) si ad te scripsero] Quidam ad aliquem talem epistolam scripsit: Hospitio illo meo, quamdiu voles, utaris, et superioribus eius diaetis nulla pensione soluta: id enim te ex mea voluntate facere hac epistola notum tibi facio. Et quaesitum est, an heredes eius, qui epistolam fecit, eum, qui hanc accepit, prohibere possint, quominus ea utatur. Et Scaevola dicit, heredes eius, qui epistolam fecit, posse mutare voluntatem erga eum, qui epistolam accepit. Nam et Papianus in specie rhetoris respondit, non esse meram donationem diaetae, sed propter benevolentiam erga praeceptorem etiam post mortem donatoris eam valere. Non ergo huc illi adversatur.

2) possunt heredes mei hanc mutare voluntatem] Innominati. Pone, sine causa factam donationem fuisse, propter id, quod dictum est dig. 27. Etiam lib. 44. tit. 7. dig. 61. ait: Cum alicui salarium constituere vellem, haec ad eum scripsi: Si eodem animo et eadem affectione erga me es, qua fuisti ab initio, distrahe bona tua et ad me veni, et tibi quotannis nummos decem praestabo. Si distracta re sua is ad me venerit, iudicis est, ex personis et causa aestimare, an ipsi actio danda sit.

XXXII. Hermogen. Qui constituit¹) id, quod donare promiserat, etiam condemnatus non in plus convenitur, quam facere possit²).

1) qui constituit] Qui donationis causa stipulanti sponderat, licet hoc debitum se soluturum constituerit, nec pecuniae constitutae actione quidem tenetur, nisi in quantum facere possit: causam enim et originem constitutae pecuniae quaerimus, non naturam actionis pecuniae constitutae. Sed et si ex causa do-

v) Cod. 1357. ἰμή. w) Cod. 1357. post μετὰ addit τῆν. x) Sic Fabr. Nonne μαῖεστάτις? y) Fabr. Σκαεβόλος. Cod. 1357. ἐμῆ (sic). Fabr. ἡμοῖ. σ) Verba καὶ ἐξεοῦσθαι σε in Cod. 1357. desunt. b) Lege κέχυθησθαι. c) Fabr. Σκαεβόλος. d) Malim διορωγήν. Sic etiam verti. e) Malim ἐλθῆς. Fabr. ἐλθῆ. f) Fabr. ἔστιν. g) Cod. 1357. ὁμολόγησε. h) ὁ delendum videtur.

τὴν ἰουδικαίη δύναται δικαιολογεῖσθαι, ἵνα μὴ εἰς πλεον ἀπαιτηθῆ ὧν εὐπορεῖ¹⁾. [Sch. q. VI. 209.]

οὐ πλεον εὐπορίας ἀπαιτεῖται] Ἀνωνύμου. Καλῶς ἐπὶ ἐμαντοῦ ἀντιφωρῶν, ὡς ἐγγως βιβ. γ'. tit. ε'. διγ. γ'. α'. κθ'. οὐ μὴν καὶ ἐμαντὸν ἐγγυῶμαι, ὡς βιβ. μς'. tit. α'. διγ. κ'. θεμ. γ'. [Sch. r. VI. 209.]

Ἐὰν δωρήσωμαί σοι νομίσματα, ἵνα παραχρῆμα δανείσης μοι αὐτά, καινήν^{κ)} ἐπ' αὐτοῖς δεσποτεῖαν κτῶμαι.

Ἐὰν δωρήσωμαί σοι νομίσματα] Ἐὰν ἐπὶ τοιοῦτω συμφώνῳ δωρήσωμαί σοι χρήματα, ἵνα ἀντιδανείσης μοι αὐτά, οὐκ ἐμποδίζεται ἡ τῆς δεσποτείας μεταφορά. ὅθεν ἐὰν ἀντιδανείσης μοι τὰ νομίσματα, καινήν δεσποτεῖαν κτῶμαι ἔτι ἐπ' αὐτοῖς, ἀποκτησάμενος μὲν τὴν προτέραν δεσποτεῖαν διὰ τῆς δωρεᾶς, κτησάμενος δὲ τὴν καινήν διὰ τοῦ δανείου. [Sch. s. VI. 209.]

καινήν ἐπ' αὐτοῖς δεσποτεῖαν κτῶμαι] Ἀνωνύμου. Οὔτε ἡ δωρεά, οὔτε τὸ δάνειον κατὰ τὸ ἀκριβὲς ἐρρωται, ἀλλὰ κατὰ τὸ φιλαγαθὸν ἐκείτηρον ἐρρωται, ὡς βιβ. ιβ'. tit. α'. διγ. κ'. εἴρηται γὰρ βιβ. μς'. tit. γ'. διγ. νε'. ὅτι οἱ κ' ἐμποιοῦνται τὰ νομίσματα, κτῶν κατὰβάλλει ἐφ' ἡ ἀναλαβεῖν. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ αὐτῷ κ'. διγ. τοῦ α'. tit. τοῦ ιβ'. βιβ. [Sch. t. VI. 209.]

Καὶ κωφὸς καὶ ἄλαλος καλῶς¹⁾ δωροῦνται.

Ἐὰν ἡβούλου^{μ)} μοι δωρήσασθαι, κἀγὼ Παύλω, καὶ γνώμη μου ἐπερωτηθῆς^{ν)} αὐτῷ, ἐρρωται μετὰ τῶν πάντων ἡμῶν ἡ δωρεά, καὶ ἐνάγη^{ο)} παρὰ Παύλου εἰς ὀλοκλήρον. τὸ αὐτὸ ἐστὶ, κἂν τὸν βουλούμενόν μοι δωρήσασθαι δώσω^{ρ)} τῷ δανειστῇ εἰς τὸ^{q)} ἀντ' ἐμοῦ λαβεῖν τὴν δωρεάν διὰ τὸ χρέος.

Ἐὰν ἡβούλου μοι δωρήσασθαι] Πρῶτος ἡβούλετό σοι δωρήσασθαι, καὶ σὺ Σικονῖδω. ἐὰν κατὰ γνώμην σὴν¹⁾ ὁ Πρῶτος ἐπερωτηθῆ τῷ Σικονῖδω, τελεία γίνεται πρὸς τοὺς δύο ἡ δωρεά, καὶ καλῶς ἐνάγεται Πρῶτος ὑπὸ Σικονῖδου, καὶ εἰς ὀλοκλήρον ἐνάγεται καὶ καταδικάζεται, οἷκ' εἰς ὅσον εὐπορεῖ. τὸ δὲ αὐτὸ φυλάττομεν νόμιμον, εἰ καὶ ὁ μέλλον λαμβάνει τὴν δωρεάν δελεγατεύσει τὸν μέλλοντα δωρεῖσθαι αὐτῷ τῷ ἰδίῳ δανειστῇ. καὶ ἐνταῦθα γὰρ ἴδιον πράττει νεγχιῶν ὁ δανειστής, καὶ εἰς ὀλοκλήρον μεθοδεύει τὸν ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν δεβιτορα δωρεᾶς δελεγατεύοντα αὐτῷ. [Sch. u. VI. 209.]

δώσω τῷ δανειστῇ μου] Ἀνωνύμου. Ἀνάγνωθι βιβ. μβ'. tit. α'. διγ. μα'. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. μς'. tit. β'. διγ. λγ'. [Sch. x. VI. 209.]

λγ'. Παῦλος. Ἐὰν θέλων δωρήσασθαι τῷ ἀντιεξουσίῳ μου νῆα δανείσω ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐπερωτηθῆ, ἐρρωται ἡ δωρεά.

Ἐὰν θέλων δωρήσασθαι] Ἐὰν πατὴρ ὡς δωροῦμενος ἐμαγκιπῶν νῆα ὀνόματι αὐτοῦ δανείσῃται χρήματα, καὶ ἐπερωτηθῆ τὴν ἐπανάληψιν ὁ υἱός, τελεία ἐστὶν ἡ δωρεά. [Sch. y. VI. 209.]

δανείσω ὀνόματι αὐτοῦ] Ἀνωνύμου. Ἀνάγνωθι βιβ. ι'. tit. β'. διγ. νγ'. Οὐλπιανὸς περὶ ἐμαγκιπῶν δανείσαντος ἐφ' ὃ τῷ πατρὶ καταβληθῆναι¹⁾. [Sch. z. VI. 210.]

Ἀνωνύμου. Ἀνάγνωθι τοῦ tit. τέλος, καὶ βιβ. λα'. διγ. πη'. ἐν οἷς τὸ δανείσαι ὀνόματι ἀλλοῦ ἐδέξατο δωρεῶν χωρὶς τῆς ἐνταῦθα παρατηρήσεως. ἀνάγνωθι καὶ τὸ τέλος τοῦ η'. tit. τοῦ λγ'. βιβ. οὐ μόνον δὲ δανείζων ὁ πατὴρ ὀνόματι τοῦ παιδός, ἀλλὰ καὶ ὀγοράζων δοκεῖ αὐτῷ δωρεῖσθαι, ὡς βιβ. γ'. τοῦ κωδικός, tit. λς'. διατάζει ιη'. καὶ βιβ. δ'. tit. ν'. διατ. β'. καὶ βιβ. η'. tit. γγ'. διατάζει η'. περὶ τοῦ ἀνασχομένου ὀνόματι τοῦ παιδός ἀπογραφῆται τι ἐν τῷ κήρῳ. ἀνάγνωθι τὴν ζ'. τοῦ αὐτοῦ τίτλου διατάζειν, καὶ βιβλίον μα'. tit. α'. διγ. ξδ'. καὶ βιβ. ν'. tit. ιε'. διγ. δ'. [Sch. z. VI. 210.]

i) Sic lego. Fabr. ἀπορεῖ. k) Sic legendum. Fabr. pro καινήν habet καὶ νῦν. l) Verba καλῶς δωροῦνται in marg. Fabr. explicatur: δύναται δωρεῖσθαι, donare possunt. m) Cod. 1357. ἡβούλοι (sic). n) Fabr. ἐπερωτηθῆς (sic). Cod. 1357. ἐπερωτηθεῖς. o) Fabr. ἐνάγη (sic). Cod. 1357. ἐνάγει. p) δώσω in marg. Fabr. explicatur voce δελεγατεύσω, delegarero. q) Cod. 1357. τῷ. r) Adde τὴν ante σὴν, aut pro σὴν lege σου. s) Lego καταβληθῆναι. Fabr. καταβληθῆ.

nationis obligatus in solidum condemnatus sit, adversus ipsam iudicati actionem allegare potest, ne ultra, quam facere possit, conveniatur.

2) non in plus convenitur, quam facere possit] Innominati. Recte pro me constituo, ut didicisti lib. 13. tit. 5. dig. 3. 11. 29. non etiam pro me fideiubeo, ut lib. 46. tit. 1. dig. 21. them. 3.

Si tibi pecuniam ea lege donavero³⁾, ut eam statim mutuo mihi des, in ea novum dominium acquirō⁴⁾.

3) si tibi pecuniam ea lege donavero] Si ea lege pecuniam tibi donavero, ut eam mutuo mihi des, non impeditur dominii translatio. Unde si nummos eosdem mutuo mihi dederis, novum dominium in his acquirō, dominio quidem priore per donationem amisso, novo autem ex causa mutui quaesito.

4) in ea novum dominium acquirō] Innominati. Neque donatio, neque mutuum secundum iuris subtilitatem valet: sed benigna interpretatione utrumque valet, ut lib. 12. tit. 1. dig. 20. Dictum enim est lib. 46. tit. 3. dig. 55. non allenari nummos, quos quis solvit. ut recipiat. Lege adnotata in eodem 20. dig. tit. 1. lib. 12.

Et surdus et mutus recte donant.

Si tu mihi volebas donare⁵⁾, et ego Paulo, et voluntate mea ei promiseris, valet inter nos omnes donatio, et agit tecum Paulus in solidum. Idem est et si eum, qui mihi volebat donare, dederō creditori meo⁶⁾, ut pro me donationem accipiat propter debitum.

5) si tu mihi volebas donare] Primus tibi donare volebat, et tu Secundo. Si Primus ex voluntate tua Secundo promiserit, perficitur donatio in utrumque, et recte Primus convenitur a Secundo, et in solidum convenitur et condemnatur, non in id, quod facere potest. Idem autem ius custodimus, et si is, qui donationem erat accepturus, creditori suo donaturum sibi delegaverit. Nam et hic creditor suum negotium gerit, et in solidum convenit eum, qui ex causa donationis in debitorem collatae sibi delegatus est.

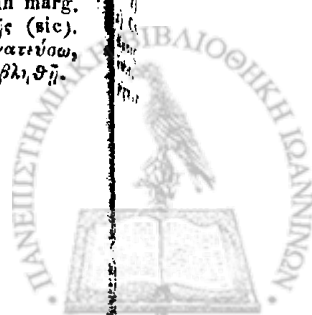
6) dederō creditori meo] Innominati. Lege lib. 42. tit. 1. dig. 41. Lege et lib. 46. tit. 2. dig. 33.

XXXIII. Paulus. Si, cum donare vellem¹⁾ filio meo emancipato, eius nomine foeneravero²⁾, et ipse stipulatus sit, valet donatio.

1) si cum donare vellem] Si pater quasi donaturus filio emancipato, eius nomine pecuniam foeneraverit, eiusque repetitionem filius sibi stipulatus sit, perfecta est donatio.

2) eius nomine foeneravero] Innominati. Lege lib. 10. tit. 2. dig. 53. Ulpiani de filio emancipato, qui pecuniam ita credit, ut patri solveretur.

Innominati. Lege tituli finem, et lib. 31. dig. 88. in quibus creditum alterius nomine pro donatione sumit sine observatione hoc loco dicta. Lege et finem tit. 8. lib. 33. Non solum autem cum pater filii nomine pecuniam credit, sed et cum emit, donare ei videtur, ut lib. 3. Codicis, tit. 36. const. 18. et lib. 4. tit. 50. const. 2. et lib. 8. tit. 53. const. 8. de eo, qui filii nomine aliquid in censum deferri passus est. Lege const. 7. eiusdem tituli, et libri 41. tit. 1. dig. 64. et lib. 50. tit. 15. dig. 4.

Ἐάν) τινὰ ῥύσωμαι^{υ)} ἀπὸ ληστῶν ἢ πολεμίων, καὶ ὑπὲρ τοῦτου δωρήσῃται μοι τί, ἔρρωται, καὶ ὑπερβαίῃ τὸ^{ν)} νόμιμον μέτρον.

Ἐάν τινὰ ῥύσωμαι] Ἐάν τις ἀπὸ ληστῶν ἢ πολεμίων ῥύσῃται τινὰ, καὶ λάβῃ τί ποτε παρ' αὐτοῦ ὑπὲρ ὧν ἔρρωσάτο αὐτόν, ἀμετάβλητός ἐστιν αὐτῇ ἡ δωρεά, τοῦτέστιν, ἔρρωται. εἰ γὰρ μισθός ἐστιν ὑπὲρ τοῦ καμάτου τοῦ ῥύσασθαι αὐτόν, ὅμως προσέχοντες τῷ περιωσθῆναι τὸν ῥύσθεντα οὐχ^{ν)} ὀρίζομεν ἡγήτη ποσότητι τὸν μισθόν, ἀλλ' οἰονδῆποτε εἰ δέδοται, ἰσχυρῶς δέδοται. [Sch. a. VI. 210.]

καὶ ὑπερβαίῃ τὸ νόμιμον μέτρον] Ἀνωμόν. Ἡ λς. διάταξις τοῦ γγ. tit. τοῦ η'. βιβ. τοῦ κώδικος ἀπαριθμεῖται τὰς μὴ χρηζούσας ἐμφανείας δωρεάς, κακεῖνη πρόσχε. [Sch. b. VI. 210.]

λδ'. Ἐγραψα τῷ ἀπελευθέρῳ μου, δῆλόν σοι^{χ)} ποιῶ διὰ τῆς παρούσης ἐπιστολῆς, παρακεχωρηκέναι σοι ὅλον τὸ πεκούλιον καὶ τὸ ἐν ἐνοχαῖς, ὅτε σε ἠλευθέρωσα^{γ)}. καὶ ὕστερον αὐτόν ἔγραψα κληρονόμον εἰς ὀκτώ οὐγκίας^{z)}, καὶ ἄλλον εἰς τέσσαρας, μὴ ληγατεύσας αὐτῷ τὸ πεκούλιον ἢ τὰς ἐνοχίας. οὐκ αὐτῷ μίνας αἰ ἡγογαῖ^{a)} δίδονται κατὰ τῶν χειροστησάντων αὐτῷ δούλων ὄντι, ἀλλὰ τοῖς δυοῖ πρός τὰ κληρονομιαῖα μέρη.

Ἐγραψα τῷ ἀπελευθέρῳ μου] Ἐγραψαί τις τῷ ἰδίῳ ἀπελευθέρῳ τοιαύτην ἐπιστολήν. Ὁ δὲ αὐτῷ τῷ ἀπελευθέρῳ μου χαιρεῖν. ἐπειδὴ σε ἠλευθέρωσα, καὶ ὅλον σου τὸ πεκούλιον, εἰ τι εἶχες καὶ ἐν ἐνοχαῖς καὶ ἐν πράγμασι κληρονομοῖς, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ παραγκματι, συγκεχωρηκέναι σοι ἑμαυτὸν δια ταύτης τῆς ἐπιστολῆς τῇ χειρὶ μου γεγραμμένης δῆλόν σοι ποιῶ. καὶ τοῦτον τὸν ἀπελευθέρου εἰς διμοῖρον^{b)} μέρος ἔγραψε κληρονόμον ὁ πάτριον. Σεμπρόνιον δὲ τινὰ ἐκ τρίτου μέρους, καὶ οὐκ ἐληγάτευσεν τῷ ἀπελευθέρῳ τὸ πεκούλιον αὐτοῦ, οὐδὲ τὰς ἀγωγὰς παρασχέθη αὐτῷ ἐκέλευσε. καὶ ἐξητήθη, ἀρα εἰς ὁλοκλήρον δίδονται αἱ ἀγωγαὶ τῷ Σίτῳ, ὡς εἶχεν ἐν τῷ πεκούλιῳ αὐτοῦ, ἢ ἑκατέροις τοῖς κληρονόμοις κατὰ τὸ μέρος τῆς κληρονομίας ἀνηκουσί. καὶ ἀπεκρίνατο Σκαεβόλας, ἑκατέροις ἀνήκειν τὰς ἀγωγὰς pro hereditaria parte. [Sch. c. VI. 210.]

παρακεχωρηκέναι σοι ὅλον τὸ πεκούλιον] Ἀνωμόν. Ἀνωτόν μὲν καὶ ἀγωγὰς δωρεῖσθαι, ὡς πολλάκις ἔγραψας^{α)} ἀλλ' ἐνταῦθα δηλοῖ, ὡς οὐ νῦν διὰ τῆς ἐπιστολῆς δωρεῖται τῷ ἀπελευθέρῳ τὸ πεκούλιον, ἀλλ' ὅτι μετὰ τοῦ πεκούλιου αὐτόν ἠλευθέρωσεν. ὁ δὲ μετὰ τοῦ πεκούλιου ἐλευθερούμενος οὐ δύναται κινεῖν τὰς πεκουλιαρίας ἀγωγὰς, εἰ μὴ ἐκχωρηθῇ αὐτάς, ὡς βιβ. ιε'. tit. α'. διγ. γγ. καὶ βιβ. λγ'. tit. η'. διγ. ε'. [Sch. d. VI. 210. sq.]

Ἐάν ὅπερ ἐδωρησάμην σοι, ὑπόθωμαι πρὸ παραδόμεως^{ε)}, καὶ οὕτως^{δ)} τὴν νομὴν αὐτοῦ παραδώσω σοι, ἢ μὲν δωρεὰ ἔρρωται. ἔχει δὲ ὁ δανειστής κατὰ τοῦ ἀγροῦ τὴν ὑποθήκην.

Ἐάν ὅπερ ἐδωρησάμην σοι] Λούκιος Τίτιος ἀγρὸν ἐδωρησάτο τινι Μεβίᾳ, καὶ πρὶν παραδῶ τὸν αὐτόν ἀγρὸν, μετ' ὀλίγας ἡμέρας πρεχυρίασε^{ε)}, καὶ τότε τὴν Μεβίαν εἰσηγαγεν εἰς νομὴν σχολάζουσαν τοῦ ἀγροῦ. καὶ ζητῶ, εἰ ἔχει τὸ τέλειον ἢ δωρεὰ. καὶ λέγει ὁ Σκαεβόλας, τὴν μὲν δωρεάν ἔρρωσθαι, ἔχειν δὲ τὸν δανειστὴν ἔρρωμένον τὸ τοῦ ἐνεχυροῦ δικαίον, ἐπειδὴ πρὸ τῆς παραδόμεως ὑπέτεθη αὐτῷ ὁ ἀγρός. [Sch. e. VI. 211.]

ἔχει δὲ ὁ δανειστής κατὰ τοῦ ἀγροῦ τὴν ὑποθήκην] Ἀνωμόν. Πρὸ παραδόμεως γὰρ δεσπότης ἐστὶν ὁ δωρησάμενος, καὶ καλῶς ὡς ἴδιον τὸ δωρηθῆναι καὶ μὴπω παραδεδωκέναι ὑποτίθεται, ὡς ἐπὶ πράσεως εἰρηται βιβ. δ. τοῦ κώδικος, tit. λθ'. διαταξίς ε'. καὶ tit. μθ'. διατ. η'. [Sch. f. VI. 211.]

Μάμμη ὀνόματι τοῦ ἐγγόνου ἐδάνεισεν αὐτῇ

Si aliquem eripuerō³⁾ a latronibus vel hostibus et aliquid pro eo mihi donaverit, valet, licet modum legitimum excedat⁴⁾.

3) si aliquem eripuerō] Si quis aliquem a latronibus vel hostibus eripuerit, et aliquid propterea, quod eum eripuerit, ab eo acceperit, haec donatio irrevocabilis est, hoc est, valet. Licet enim merces laboris sit, quod eum eripuerit, tamen spectantes, servatum esse ereptum, certa quantitate mercedem non finimus, sed quantumcumque datum est, valide datum est.

4) licet modum legitimum excedat] Innominati. Constitutio 36. tit. 53. lib. 8. Codicis donationes enumerat insinuatione non indigentes, eique adhaere.

XXXIV. Scripsi ad libertum meum¹⁾: *Hac epistola notum tibi facio, me tibi totum concessisse peculium²⁾, et quod erat in obligationibus, cum te manumisi: et postea cum heredem scripsi ex besse, et alium ex triente, non legato ei peculio aut obligationibus. Non ei soli dantur actiones adversus eos, qui debitores eius fuerunt, cum servus esset, sed ambobus pro portionibus hereditariis.*

1) scripsi ad libertum meum] Quidam ad libertum suum talem epistolam scripsit: *Ille illi liberti meo salutem. Cum te manumiserim, peculium quoque tuum omne, quidquid habebas tam in obligationibus, quam in rebus mobilibus, et in pecunia numerata, me tibi concessisse hac epistola manu mea scripta notum tibi facio.* Et hunc libertum ex besse heredem patronus scripsit: Sempronium autem quandam ex triente, nec liberti peculium suum legavit, neque actiones ei praestari iussit. Et quaesitum est, utrum in solidum actiones Stichodentur, quas habebat in peculio suo, an ambobus heredibus pro portione hereditaria competant. Et Scaevola respondit, utrisque actiones pro hereditaria parte competere.

2) me tibi totum concessisse peculium] Innominati. Actiones quidem donari quoque possunt, ut saepe didicisti: sed hoc loco significat, non se nunc per epistolam peculium liberti donare, sed eum manumisisse cum peculio. Qui autem manumittitur cum peculio, peculiarias actiones intendere non potest, nisi ei cessae sint, ut lib. 15. tit. 1. dig. 53. et lib. 33. tit. 8. dig. 5.

Si quod tibi donavi³⁾, pignori obligavero ante traditionem, et sic possessionem eius tibi tradidero, valet quidem donatio: creditor autem in fundo hypothecam habet⁴⁾.

3) si quod tibi donavi] Lucius Titius fundum Maeviae donavit, et antequam eundem fundum traderet, post dies paucos pignori obligavit, et tunc Maeviam in vacuum fundi possessionem induxit. Et quaero, an donatio perfecta sit. Et Scaevola ait, perfectam quidem esse donationem, verum creditorem firmum ius pignoris habere, quoniam fundus ei ante traditionem oppignertus est.

4) creditor autem in fundo hypothecam habet] Innominati. Nam ante traditionem donator dominus est, et recte rem donatam, quasi suam et nondum traditam, oppignorat, ut de venditione dictum est lib. 4. Codicis, tit. 39. const. 6. et tit. 49. const. 8.

Avia nomine nepotis⁵⁾ pecuniam foeneravit:

1) L. 34. §. 1. D. h. t. legitur in Syn. p. 414. u) Syn. ῥύσωμαι. v) Cod. 1357. τὸν. w) Sic lego. Fabr. οὐκ. x) Cod. 1357. δῆλον σοι. y) Cod. 1357. ἠλευθέρωσα. z) Cod. 1357. οὐγκίας. a) Cod. 1357. ἀγογαῖ. b) Lege eis διμοῖρον. c) Pro his Cod. 1357. haec habet: *Ἐάν δωρησάμενός σοι ἀγρὸν ὑπερθῶμαι αὐτόν πρὸ παραδόμεως* (sic Cod. et Fabr. acerbunt). Pro *ὑπερθῶμαι* legendum *ὑπόθωμαι*. Sensus est: *Si eum fundum tibi donassem, eum ante traditionem pignori dederō.* d) Cod. 1357. οὕτω. e) Fabr. πρεχυρίασε.

δὲ τὰ γραμματεῖα παρὰ τοῦ ἐγγόνου^{γ)} ἀνέλαβεν^{δ)}, καὶ τοὺς τόκους αἰεὶ ἐλάμβανεν· οὐδὲν ἤτιον ἢ δωρεὰ ἐῤρωται.

μάμμη ὀνόματι τοῦ ἐγγόνου] Μάμμη ὀνόματι τοῦ ἴδιου ἐγγόνου ἐδάνεισεν· τοὺς δὲ τόκους τῶν δανεισθέντων αὐτῇ ἔλαβε, καὶ τὰ γραμματεῖα^{h)} τῶν χρεωστῶν ἔλαβε παρὰ τοῦ ἴδιου ἐγγόνου, καὶ μετὰ τελευτὴν αὐτῆς εὐρέθη ἐν τῇ περιουσίᾳ αὐτῆς τὰ γραμματεῖα. καὶ ζητεῖ, εἰ τελεία ἐστὶν ἡ δωρεὰ. καὶ ἤρπασεν, ὅποτε ὁ χρεωστὴς ἐνοχὸς τῷ ἐγγόνῳ γέγονε, τελείαν εἶναι τὴν δωρεάν. [Sch. g. VI. 211.]

53. λέ'. 'Ο¹⁾ δωρησάμενός τινι ὠνευκὰ^{h)} οἰκετῶν, καὶ αὐτοὺς τοὺς δούλους δοκεῖ παραδεδωκέναι. δύναται οὖν κατὰ τοῦ δωρησαμένου τὴν τὰ ἴδια διεκδικοῦσαν ἀγωγὴν κινεῖν.

ὁ δωρησάμενός τινι ὠνευκὰ οἰκετῶν] Θεοδώρου. Ὁ ὠνευκῶν δούλου τινὶ δωρούμενος δοκεῖ καὶ τὸν δούλον αὐτῷ χαρίσασθαι. ὁμοίως προλέγειν¹⁾ ἐπὶ ὑποθήκης ἔγνωσ ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ η'. tit. 15. διατάζει β'. μὲνησο δὲ καὶ τῆς ζ'. διατάξεως τοῦ κ'. tit. τοῦ αὐτοῦ παρόντος βιβλίου λεγουσης, ὅτι ὁ ἀναδούς τῷ ἴδιῳ χρεώσθη τὸ αὐτοῦ γραμματεῖον δοκεῖ χαρίσασθαι καὶ τὸ ἐν αὐτῷ κείμενον χρέος. [Sch. h. VI. 211.]

λς'. 'Εάν^{m)} ἐδωρήθῃ σοι γραμματεῖον, οὐ δύναται ὁ χρεώσθης λέγειν, ὅτι ὠφελον συναίνεσαιⁿ⁾, ὅποτε ἀρκεῖ σοι ἡ κατ' αὐτοῦ ἐνταλθεῖσά σοι ἀγωγή.

ἐάν ἐδωρήθῃ σοι γραμματεῖον] Ἰσιδώρου. Ἐάν τις ἀγωγὰς δωρηθῆται τινι, προβαίνει ἡ δωρεὰ τοῦ γραμματεῖου καὶ παρὰ γνῶμην τοῦ χρεώστου. ἀρκεῖ γὰρ τὸ ἐνταλθεῖναι τὴν κατ' αὐτοῦ ἀγωγὴν τῷ λαβόντι τὴν δωρεάν. [Sch. i. VI. 211.]

λζ'. Δύναται^{o)} τις καὶ μέλλουσαν δωρεῖσθαι ἀγωγὴν τινι.

δύναται τις καὶ] Θεοδώρου. Δωρεῖται τις καὶ ἐλπίδα ἀγωγῆς. φησὶ δὲ ἡ λγ'. διατάξις τοῦ παρόντος tit. ὅτι ἡ δωρηθεῖσα ἀγωγή καὶ ἐπὶ κληρονομίᾳ παραπέμπεται, ὡς ἂν εἰ ἐπράθη, κἂν μὴ προκατηχθῆ, μήτε ἀπὸ βασιλείως ἤτῃθι μὲνησο τῶν εὐρημένων ἐν τῇ α'. καὶ β'. καὶ ζ'. διατάξει τοῦ ι'. tit. τοῦ δ. βιβ. περὶ ἐκχωρήσεως ἀγωγῆς. [Sch. k. VI. 211. sq.]

Ἰσιδώρου. Σημείωσαι, ὅτι δυνατόν καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐσομένης ἀγωγῆς δωρεῖσθαι. [Sch. k. VI. 211.]

λη'. 'Εάν τις ὑπὲρ τοῦ μὴ δωρηθέντος αὐτῷ ἀγροῦ^{p)} δῶ τέλη^{q)}, ἤγουν διοικητῆς αὐτοῦ τοῦτο ποιήσῃ^{r)}, οὐ πάσχει πρόκριμα ὁ δεσπότης ἐντεῦθεν.

ἐάν τις ὑπὲρ τοῦ μὴ δωρηθέντος αὐτῷ ἀγροῦ] Θεοδώρου. Ἐάν καταβῆται τις δημόσια ὑπὲρ πραγμάτων μὴ δωρηθέντων αὐτῷ, οὐ δεσποῖ αὐτῶν, οὐδὲ βλάπτει τὸν κύριός αὐτῶν^{s)} δεσποζόντα. ὁμοίως βιβ. γ'. tit. λβ'. διατ. κ'. καὶ βιβ. δ'. tit. λζ'. διατ. β'. καὶ tit. μθ'. διατ. η'. ἐνθα εἶρηται, ὅτι τὸ καταβλητὸν δημόσια οὐ ποιεῖ κύριον τὸν μὴ ὄντα δεσπότην. [Sch. l. VI. 212.]

Ἰσιδώρου. Ἐάν δωρεὰς μὴ γενομένης ἐπὶ ἀγρῷ ἔτερος ἢ δι' ἐαυτοῦ ἢ διὰ ἰδίων διοικητῶν καταβῆται τὰς ἀννάσας ὑπὲρ τούτου τοῦ κτήματος, οὐδὲν ποιεῖ πρόκριμα τῷ δεσπότηι εἰς τὸ δοκεῖν δωρεὰν παρ' αὐτοῦ γεγενῆσθαι. [Sch. l. VI. 212.]

λθ'. 'Εάν ἡ μὲν δωρεὰ οὐ φαίνεται, ἐν δὲ τῇ διαθήκῃ γέγραπται· βοίλομαι ἐρῶσθαι τὴν δωρεάν· οὐδὲν ἤτιον ληγάτον ἐστὶ καὶ ἰσχύει. οὐδέποτε^{t)} γὰρ ἡ ψευδὴς ἀπογραφή λυμνίεται τῷ δεσπότηι.

f) Verba edantur· αὐτῇ δὲ τὰ γραμματεῖα παρὰ τοῦ ἐγγόνου desunt in Cod. 1357. g) Cod. 1357. ἀνέλαβε. h) Sic lego. Fabr. πραγματεῖα (sic). i) L. 1. C. h. t. in sch. o. ad Basil. XXII. l. cap. 23. (Fabr. T. III. p. 40) sic exhibetur: ὁ δωρησάμενός τινι ὠνευκὰ δούλων, καὶ αὐτοὺς δοκεῖ διδωρῆσθαι. δύναται οὖν κατὰ τοῦ δωρησαμένου τὴν ἐν ἑμὶ κινεῖν. k) Malim ὠνευκὰ. l) Quid hoc proleγειν sibi velit, nescio. Fortasse legendum προῖον. m) L. 2. C. h. t. usque ad vocem συναίνεσαι iisdem verbis legitur in sch. o. ad Basil. XXII. l. cap. 23. (Fabr. T. III. p. 40.). n) Cod. 1357. συναίνεσαι (sic). o) L. 3. C. h. t. totidem verbis legitur apud Attal. tit. XLIII. §. 4. p) ἀγροῦ deest in Cod. 1357. q) Pro δῶ τέλη Cod. 1357. habet πράγματα δῶ, et post verbum δῶ addit ἀννάσας. Pro πράγματι legendum πράγματος. r) Cod. 1357. ποιήσῃ. s) Sic lego pro αὐτῷ, quod habet Fabr. t) Sic Cod. 1357. Fabr. οὐδέποτε (sic). Inde a voce οὐδέποτε Cod. laudatus haec cum capite sequenti iungit.

ipsa autem instrumenta a nepote recepit, et usuras semper accepit: nihilominus valet donatio.

5) avia nomine nepotis] Avia nepotis sui nomine mutuum pecuniam dedit: usuras autem pecuniae creditas ipsa cepit, et instrumenta debitorum a nepote suo recepit, et post mortem eius instrumenta in hereditate eius reperta sunt. Et quaerit, an perfecta sit donatio. Et placuit, cum debitor nepoti obligatus sit, perfectam esse donationem.

XXXV. Qui emtionum mancipiorum instrumenta alicui donavit¹⁾, ipsa quoque mancipia tradidisse videtur. Potest ergo adversus donatorem rei vindicatione experiri.

1) qui emtionum mancipiorum instrumenta alicui donavit] Theodori. Qui instrumentum emtionale servi donat, ipsum quoque servum ei donare videtur. Similiter de hypotheca didicisti hoc libro 8., tit. 16. const. 2. Memineris etiam constitutionis 7. tit. 25. huius libri dicentis, eum, qui cautionem debitori suo reddit, videri etiam debitum ea comprehensum ei remittere.

XXXVI. Si cautio debitoris tibi donata fuerit¹⁾, debitor dicere non potest, se consentire debuisse, cum sufficiat tibi actio adversus eum tibi mandata.

1) si cautio debitoris tibi donata fuerit] Isidori. Si quis alicui actiones donaverit, procedit cautionis donatio etiam invito debitorum. Satis enim est ei, qui donationem accepit, adversus eum actionem mandatam fuisse.

XXXVII. Potest quis etiam¹⁾ futuram actionem alicui donare.

1) potest quis etiam] Theodori. Spem quoque actionis quis donat. Ait autem constitutio 33. huius tit. donatam actionem etiam ad heredes transmitti, perinde ac si vendita fuisset, licet his contestata non sit, nec a Principe petita. Memineris eorum, quae dicta sunt in const. 1. 2. et 6. tit. 10. lib. 4. de cessione actionis.

Isidori. Nota, spem etiam futurae actionis donari posse.

XXXVIII. Si quis pro fundo non ei donato¹⁾ vectigalia dederit, sive eius actor hoc fecerit, praedudicium ex eo dominus non patitur.

1) si quis pro fundo non ei donato] Theodori. Si quis publica tributa pro rebus ei non donatis solverit, dominus earum non efficitur, nec nocet ei, qui proprie earum dominus est. Similiter lib. 3. tit. 32. const. 25. et lib. 4. tit. 37. const. 2. et tit. 49. const. 8. ubi dictum est, solutione vectigalium non fieri dominum eum, qui dominus non est.

Isidori. Si non facta fundi donatione, alius per se vel per actores suos annonas pro eo praedio solvat, domino nullum facit praedudicium in hoc, ut donatio ab eo facta videatur.

XXXIX. Si donatio quidem non apparet¹⁾, in testamento autem scriptum est: *Volo valere donationem*: nihilominus legatum est, et valet. Nunquam enim falsa professio dominum laedit.

ἐὰν ἢ μὲν δωρεὰ οὐ φαίνεται] Θεοδώρου. Ἡ ὑπόνοια οὐ ποιεῖ τὴν ὕ) προσῶσαν ἐργῶ δωρεάν. μὲνησο τῶν εἰρημένον περὶ προσποιεσῶς ἐν τῷ δ. βιβ. τοῦ κβ. tit.) διατ. β. [Sch. m. VI. 212.]

Ἰσιδώρου. Ἐάν τις τελευταῖον ἐν διαθήκῃ εἴπῃ, ὅτι τὸδε τὸ πρᾶγμα βούλομαι τῷδε διαφέρειν, ὅπερ αὐτῷ καὶ ἤδη πρότερον ἐδωρησάμην, συνίστηκε φιδείκομισσον, εἰ καὶ τὰ μαύριστα μηδὲμία δεικνύται κατὰ τὸ ἀληθὲς δωρεὰ ἐξωθεν. οὐδέποτε γὰρ ἢ ψευδὴς αἰτία τοῖς ληγάτοις ἢ τοῖς φιδείκομισσοῖς λυμναιεται. [Sch. m. VI. 212.]

μ. w) Εἰ μὲντοι ἀπογραφομένου τοῦ προγονοῦ τὰ σὺ ἀνδράποδα συνήνεσας, δωρεὰ ἐστὶ καθαρά.

εἰ μὲντοι ἀπογραφομένου τοῦ προγονοῦ] Θεοδώρου. Ὁ τὸ ἀλλότριον ἀπογραφομένος ὡς ἴδιον οὐ δεσπόζει αὐτοῦ, εἰ μὴ συναινέσει τῇ ἀπογραφῇ ὁ τούτου δεσπότης. ἀάγνωθι τὴν ἐξῆς ἢ. διατ. καὶ γνώση τὸ ἐκ τοῦ ἐναντίου. Sch. n. VI. 212.]

Ἰσιδώρου. Οὐδεὶς ἀπὸ τοῦ ἀλλότριον*) ἀπογράφασθαι πρᾶγμα δεσπότης τούτου γίνεται. εἰ μὲντοιγε τοῦ δεσπότης συναινούντος ἀπεγράφαστο, δοκεῖ τὸ πρᾶγμα δωρεὰ εἶναι. Sch. n. VI. 212.]

μα. Ἐάν ὁ πατὴρ σου ὀνόματι ὑμῶν ἀπεγράψαστο εἰς τὸν κῆρσον ὕ) τὰ κτήματα, μὴ ὡς δωροῦμενος, οὐκ ἔδοξε προλήψει δωρεῖσθαι ὑμῖν z).

ἐὰν ὁ πατὴρ σου] Θεοδώρου. Ὁ ἀπογραφομένος τὸ ἴδιον πρᾶγμα εἰς ὄνομα ἄλλου, δοκεῖ ἐκείνῳ αὐτὸ δωρεῖσθαι. ἠμελῶσαι δέ, ὅτι υἱὸν θεματίζει ἢ παροῦσα διατάξεις, οὐπερ εἰς ὄνομα γέγονεν*) ἢ ἀπογραφῇ. καὶ μὲνησο τῆς β. διατ. οὐ ν. tit. τοῦ δ. βιβ. [Sch. o. VI. 212.]

Ἰσιδώρου. Πατὴρ ὀνόματι τῶν παίδων εἰς τὸν κῆρσον ἠματα ἀπογραψάμενος δοκεῖ κατὰ προλήψιν ταῦτα δωρεῖσθαι αὐτοῖς' εἰ μὴ ἄρα αὐτὸς ἀποδείξει, ὅτι οὐ ψυχῇ δωροῦμένου τούτο πεποίηκε. [Sch. o. VI. 212.]

μβ. Ἐάν ἐπὶ ὄρω τινὲ ἐδωρήσω, εἰ μὲν ἐτηρώσῃσας b), ἔχεις τὴν περὶ μελλούσης ζημίας ἀγωγήν' δὲ μήγε, τὴν ἐξ ἐπερωτήσεως καὶ συμφώνου ἀπορίσεως ἀγωγήν εἰς τὸ ποιῆσαι ἢ c) πληρωθῆναι ὑτὰ d) τὰ δόξαντα.

ἐὰν ἐπὶ ὄρω τινὲ ἐδωρήσω] Θεοδώρου. Ὁ δωρησάμενος τινὲ ἐπὶ ὄρω καὶ δόξαντι ἔχει κατ' αὐτοῦ μὴ πληροῦν τοῦ συμφωνηθέντος ἐπερωτήσεως μὲν τὴν ἐξ στικουλᾶτου, ἢ ἐπερωτήσεως δέ, ἀλλὰ δηλονότι παντεῦσας τὴν πρᾶσερκλίπτις βιβ. ἀνάγνωθι δὲ τὴν κβ. διατάξιν τοῦ παρόντος tit. καὶ ν. α. καὶ γ. διατάξιν τοῦ νδ. tit. τοῦ προκειμένου ἢ. βιβ. ἠρηγούσας τὸν καῦσα δῶτα κονδικτίκιον ἐπὶ ἀνατροπῇ τῆς ἰδοξάσεως*) προσάσας δωρεάς, μὴ γνωμένου τοῦ συναρέετος. ὅτι γὰρ ἀνατρέπεται ἢ δωρεὰ μὴ πληροῦμένων τῶν γράφως ἢ ἀγράφως συμφωνηθέντων, δηλοῖ ἢ ε. διατάξιν ὕ νε. tit. τοῦ παρόντος ἢ. βιβ. ἀλλὰ δηλονότι, εἰ μὴ νόμος λύνει τὰ δόξαντα, ὡς εἰρηται βιβ. δ. tit. ε. διατάξιν ε. ἐάν οὐκ ἐξεφωνήθη ἢ αἰτία, ἐφ' ἢ γέγονεν ἢ δωρεὰ, κατὰ ν ζ. διατάξιν τοῦ αὐτοῦ ε. tit. τοῦ εἰρημένου δ. βιβ. ch. p. VI. 212. sq.]

Ἰσιδώρου. Ὁ ἐπὶ ὄρω τινὲ δωρησάμενος, μὴ ἐπερωτήσας, τὴν πρᾶσερκλίπτις βιβ. εἰς εἰς τὸ πληρωθῆναι τὰ σύμφωνα. [Sch. p. VI. 213.]

μγ. Οὐδεὶς i) ἀγνοῶν ἢ ἄκων δωρεῖται. ὡς τε ν, κῦν περιέχῃ τὸ ἐγγρωφον, ὅτι συνήνεσα, οὐδὲν ἄπτομαι, ἐπειδὴ ἢ ἀλήθεια ἄλλως ἔχει.

οὐδεὶς ἀγνοῶν ἢ ἄκων δωρεῖται] Θεοδώρου. Τὸ ὀνόματος τινος γενόμενον δωρεαστικὸν οὐκ ἐρρωται, εἰ μὴ ναινέσει αὐτῷ ἢ ὑπογράψει, ὡς ἐπαγει ἢ κ. διατάξιν τοῦ ῥόντος tit. ἢ ποιῆσει ἄλλον ὑπερ' ἑαυτοῦ ὑπογράψαι. τεχεται δέ, κῦν μὴ ἔχῃ τὸ δωρεαστικὸν ἄλλως μάρτυρας.

u) Addendum videtur μὴ ante προσῶσαν. v) Addidi tit. quod deest apud Fabr. w) L. 6. C. h. t. praeternissa est Basil. x) Sic legendum. Fabr. ἀλλοτριῶν. y) Verba εἰς τὸν κῆρσον desunt in Cod. 1357. z) Cod. 1357. ἢ μιν. a) Sic ο γίγνε, quod Fabr. habet, reposui. b) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐπερωτήσεως (sic). c) ἢ deest in Cod. 1357. d) αὐτὰ est in eodem Codice. e) Malia ἐπὶ δόξασσι. f) L. 10. C. h. t. legitur in Syn. p. 414, et apud Harm. III. 1. §. 10.

1) si donatio quidem non apparet] Theodori Opinio non efficit, ut donatio revera procedat. Memineris eorum, quae de simulatione dicta sunt lib. 4 tit. 22. const. 2.

Isidori. Si quis moriens in testamento dixerit: *Hanc rem volo ad illum pertinere, quam ei iam antea donavi* constitit fideicommissum, licet nulla appareat extrinsecus revera donatio. Nunquam enim falsa causa legati vel fideicommissis nocet.

XL. Si tamen privigno in censum deferenti¹⁾ tua mancipia consensisti, pura est donatio.

1) si tamen privigno in censum referenti] Theodori. Qui rem alienam quasi suam in censum defert, dominus eius non fit, nisi huic dominus eius consenserit. Lege sequentem 8. const. et disces, quid ex diverso iuris sit.

Isidori. Nemo alienam rem in censum deferendo dominus eius fit. Si tamen consentiente domino in censum detulerit, quod actum est, donatio esse videtur.

XLI. Si pater tuus¹⁾ vestro nomine praedia in censum detulit, non tanquam donaturus, non praesumitur vobis donasse.

1) si pater tuus] Theodori. Qui rem suam alterius nomine in censum defert, eam illi donare videtur. Nota autem, hac constitutione poni filium, cuius nomine res in censum delata est. Et memineris const. 2. tit. 50. lib. 4.

Isidori. Pater filiorum nomine praedia in censum deferens praesumitur ea illis donare: nisi probaverit, se hoc non animo donandi fecisse.

XLII. Si sub lege cuiuspiam donasti¹⁾, si quidem stipulatus es, habes actionem, quae de futuro damno competit: sin minus, actionem ex interrogatione et congrua responsione, ut fiant vel impleantur ea, quae placuerunt.

1) si sub lege cuiuspiam donasti] Theodori. Qui donavit alicui certa lege et pactione, placito non impleto habet, si quidem stipulatus sit, actionem ex stipulatu: si non sit stipulatus, sed tantum pactus, praescriptis verbis actionem. Lege constitutionem 22. huius tit. et constitutionem 1. et 3. tit. 54. huius lib. 8. quae conditionem causa data praestant ad revocandam donationem sub lege quadam celebratam, si placitum non sit factum. Revocari enim donationem non impletis his, quae in scriptis vel sine scriptis placuerunt, ostendit constitutio 10. tit. 55. huius libri 8. scilicet, nisi lex placita prohibeat, ut dictum est lib. 4. tit. 6. const. 6. vel si causa expressa non sit, ob quam donatio facta sit, secundum constitutionem 7. eiusdem tit. 6. dicti lib. 4.

Isidori. Qui certa lege donavit, nec stipulatus est, praescriptis verbis actionem habet, ut placita impleantur.

XLIII. Nemo ignorans aut invitus donat¹⁾. Itaque licet instrumentum contineat, me consensisse, hoc nihil mihi nocet, quoniam veritas aliter se habet.

1) nemo ignorans aut invitus donat] Theodori. Donationis instrumentum nomine alicuius factum non valet, nisi ei consenserit, aut subscripserit, ut subiicit constitutio 20. huius tit. vel effecerit, ut alius pro se subscriberet. Tenetur autem, etiamsi donationis

δὲ τὰ γραμματεῖα παρὰ τοῦ ἐγγόνου¹⁾ ἀνέλαβεν²⁾, καὶ τοὺς τόκους αἰετὸν ἐλάμβανεν· οὐδὲν ἤτιον ἢ δωρεὰ ἔρρωται.

μάμηθ' ὀνόματι τοῦ ἐγγόνου] Μάμηθ' ὀνόματι τοῦ ἴδιου ἐγγόνου ἔδωκεν· τοὺς δὲ τόκους τῶν διαμισθέντων αὐτῆ ἔλαβε, καὶ τὰ γραμματεῖα³⁾ τῶν χρεωστῶν ἔλαβε παρὰ τοῦ ἴδιου ἐγγόνου, καὶ μετὰ τελευτὴν αὐτῆς εὐρέθη ἐν τῇ περιουσίᾳ αὐτῆς τὰ γραμματεῖα. καὶ ζητεῖ, εἰ τελεία ἐστὶν ἢ δωρεά. καὶ ἤρπασεν, ὅποτε ὁ χρεωστὴς ἐνοχὸς τῷ ἐγγόνῳ γέγονε, τελείαν εἶναι τὴν δωρεάν. [Sch. g. VI. 211.]

λέ'. 'Οἱ δωρησάμενός τινι ὠνεακὰ⁴⁾ οἰκετῶν, καὶ αὐτοὺς τοὺς δούλους δοκεῖ παραδεδωκέναι. δύνανται οὖν κατὰ τοῦ δωρησαμένου τὴν τὰ ἴδια διεκδικοῦσαν ἀγωγὴν κινεῖν.

ὁ δωρησάμενός τινι ὠνεακὰ οἰκετῶν] Θεοδώρου. Ὁ ὠνεακὸν δούλον τινὲ δωρούμενος δοκεῖ καὶ τὸν δούλον αὐτῷ χαρίσασθαι. ὁμοίως προλέγειν⁵⁾ ἐπὶ ὑποθήκης ἔγγους ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ ἢ. τι. ις. διατάξει β. μὲμνησο δὲ καὶ τῆς ζ'. διατάξεως τοῦ κ'. τι. τοῦ αὐτοῦ παρόντος βιβλίου λεγούσης, ὅτι ὁ ἀναδοὺς τῷ ἴδιῳ χρεωστῇ τὸ αὐτοῦ γραμματεῖον δοκεῖ χαρίσασθαι καὶ τὸ ἐν αὐτῷ κείμενον χρεός. [Sch. h. VI. 211.]

λς'. 'Εάν⁶⁾ ἔδωρήθῃ σοι γραμματεῖον, οὐ δύναται ὁ χρεωστὴς λέγειν, ὅτι ὠφελον συναίνεσαι⁷⁾, ὅποτε ἄρκει σοι ἢ κατ' αὐτοῦ ἐνταλθεῖσά σοι ἀγωγή.

ἐάν ἔδωρήθῃ σοι γραμματεῖον] Ἰσιδώρου. 'Εάν τις ἀγωγὰς δωρησθῆται τινι, προβαίνει ἢ δωρεὰ τοῦ γραμματεῖου καὶ παρὰ γνώμην τοῦ χρεωστῆ. ἀρκεῖ γὰρ τὸ ἐνταλθεῖναι τὴν κατ' αὐτοῦ ἀγωγὴν τῷ λαβόντι τὴν δωρεάν. [Sch. i. VI. 211.]

λζ'. Δύναται⁸⁾ τις καὶ μέλλουσαν δωρεῖσθαι ἀγωγὴν τινι.

δύναται τις καὶ] Θεοδώρου. Δωρεῖται τις καὶ ἐλπίδα ἀγωγῆς. φησὶ δὲ ἡ λγ'. διατάξεις τοῦ παρόντος τι. ὅτι ἡ δωρηθεῖσα ἀγωγή καὶ ἐπὶ κληρονομίᾳ παραπέμπεται, ὡς ἂν εἰ ἐπράθη, κὰν μὴ προκατήραθη, μὲτε ἀπὸ βασιλικῆς ἡτήθη. μὲμνησο τῶν εἰρημένων ἐν τῇ α'. καὶ β'. καὶ ζ'. διατάξει τοῦ ι. τι. τοῦ δ'. βιβ. περὶ ἐκχωρήσεως ἀγωγῆς. [Sch. k. VI. 211. sq.]

Ἰσιδώρου. Σημειῶσαι, ὅτι δυνατόν καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐσομένης ἀγωγῆς δωρεῖσθαι. [Sch. k. VI. 211.]

λη'. 'Εάν τις ὑπὲρ τοῦ μὴ δωρηθέντος αὐτῷ ἀγροῦ⁹⁾ δῶ τέλη¹⁰⁾, ἢ γρον διοικητῆς αὐτοῦ τοῦτο ποιήσῃ¹¹⁾, οὐ πάσχει πρόκριμα ὁ δεσπότης ἐντεῦθεν.

ἐάν τις ὑπὲρ τοῦ μὴ δωρηθέντος αὐτῷ ἀγροῦ] Θεοδώρου. 'Εάν καταβῆ τις δημόσια ὑπὲρ πραγμάτων μὴ δωρηθέντων αὐτῷ, οὐ δεσπόζει αὐτῶν, οὐδὲ βλαπτει τὸν κυρίως αὐτῶν¹²⁾ δεσπόζοντα. ὁμοίως βιβ. γ'. τι. λβ'. διατ. κ'. καὶ βιβ. δ'. τι. λζ'. διατ. β'. καὶ τι. μθ'. διατ. η'. ἐνθα εἴρηται, ὅτι τὸ καταβαλεῖν δημόσια οὐ ποιεῖ κύριον τὸν μὴ ὄντα δεσπότην. [Sch. l. VI. 212.]

Ἰσιδώρου. 'Εάν δωρεὰς μὴ γενομένης ἐπὶ ἀγρῷ ἕτερος ἢ δι' ἑαυτοῦ ἢ διὰ ἰδίων διοικητῶν καταβῆ τις ἰσχυρῶς ὑπὲρ τοῦτου τοῦ κτήματος, οὐδὲν ποιεῖ πρόκριμα τῷ δεσπότηι εἰς τὸ δοκεῖν δωρεάν παρ' αὐτοῦ γεγενῆσθαι. [Sch. l. VI. 212.]

λθ'. 'Εάν ἢ μὲν δωρεὰ οὐ φαίνεται, ἐν δὲ τῇ διαθήκῃ γέγραπται· βοῦλομαι ἐρρῶσθαι τὴν δωρεάν· οὐδὲν ἤτιον ληγάτον ἐστὶ καὶ ἰσχύει. οὐδέποτε¹³⁾ γὰρ ἢ ψευδῆς ἀπογραφὴ λυμίνεται τῷ δεσπότηι.

f) Verba ἰδάνειν· αὐτῆ δὲ τὰ γραμματεῖα παρὰ τοῦ ἐγγόνου desunt in Cod. 1357. g) Cod. 1357. ἀνέλαβε. h) Sic lego. Fabr. πραγματεῖα (sic). i) L. l. C. h. t. in sch. o. ad Basil. XXII. l. cap. 23. (Fabr. T. III. p. 40) sic exhibetur: ὁ δωρησάμενός τινι ὠνεακὰ δούλων, καὶ αὐτοὺς δοκεῖ διδωρῆκεναι. δύνανται οὖν κατὰ τοῦ δωρησαμένου τὴν ἐν ἑμ κινεῖν. k) Malim ὠνεακὰ. l) Quid hoc prolegum sibi velit, necio. Fortasse legendum προῖων. m) L. 2. C. h. t. usque ad vocem συναίνεσαι iisdem verbis legitur in sch. o. ad Basil. XXII. l. cap. 23. (Fabr. T. III. p. 40.). n) Cod. 1357. συναίνεσαι (sic). o) L. 3. C. h. t. totidem verbis legitur apud Attal. tit. XLIII. §. 4. p) ἀγροῦ deest in Cod. 1357. q) Pro δῶ τέλη Cod. 1357. habet πράγματα δῶ, et post verbum δῶ addit ἀννόνας. Pro πραγμάτων legendum πράγματος. r) Cod. 1357. τοιήσει. s) Sic lego pro αὐτοῦ, quod habet Fabr. t) Sic Cod. 1357. Fabr. οὐδέποτε (sic). Inde a voce οὐδέποτε Cod. audatus haec cum capite sequenti iungit.

ipsa autem instrumenta a nepote recepit, et usuras semper accepit: nihilominus valet donatio.

5) avia nomine nepotis] Avia nepotis sui nomine mutuum pecuniam dedit: usuras autem pecuniae creditas ipsa cepit, et instrumenta debitorum a nepote suo recepit, et post mortem eius instrumenta in hereditate eius reperta sunt. Et quaerit, an perfecta sit donatio. Et placuit, cum debitor nepoti obligatus sit, perfectam esse donationem.

XXXV. Qui emtionum mancipiorum instrumenta alicui donavit¹⁾, ipsa quoque mancipia tradidisse videtur. Potest ergo adversus donatorem rei vindicatione experiri.

1) qui emtionum mancipiorum instrumenta alicui donavit] Theodori. Qui instrumentum emtionale servi donat, ipsum quoque servum ei donare videtur. Similiter de hypotheca didicisti hoc libro 8., tit. 16. const. 2. Memineris etiam constitutionis 7. tit. 25. huius libri dicentis, eum, qui cautionem debitori suo reddidit, videri etiam debitum ea comprehensum ei remittere.

XXXVI. Si cautio debitoris tibi donata fuerit¹⁾, debitor dicere non potest, se consentire debuisse, cum sufficiat tibi actio adversus eum tibi mandata.

1) si cautio debitoris tibi donata fuerit] Isidori. Si quis alicui actiones donaverit, procedit cautionis donatio etiam invito debitore. Satis enim est ei, qui donationem accepit, adversus eum actionem mandatam fuisse.

XXXVII. Potest quis etiam¹⁾ futuram actionem alicui donare.

1) potest quis etiam] Theodori. Spem quoque actionis quis donat. Ait autem constitutio 33. huius tit. donatam actionem etiam ad heredes transmitti, perinde ac si vendita fuisset, licet lis contestata non sit, nec a Principe petita. Memineris eorum, quae dicta sunt in const. 1. 2. et 6. tit. 10. lib. 4. de cessione actionis.

Isidori. Nota, spem etiam futurae actionis donari posse.

XXXVIII. Si quis pro fundo non ei donato¹⁾ vectigalia dederit, sive eius actor hoc fecerit, praedudicium ex eo dominus non patitur.

1) si quis pro fundo non ei donato] Theodori. Si quis publica tributa pro rebus ei non donatis solverit, dominus earum non efficitur, nec nocet ei, qui proprie earum dominus est. Similiter lib. 3. tit. 32. const. 25. et lib. 4. tit. 37. const. 2. et tit. 49. const. 8. ubi dictum est, solutione vectigalium non fieri dominum eum, qui dominus non est.

Isidori. Si non facta fundi donatione, alius per se vel per actores suos annonas pro eo praedio solvat, domino nullum facit praedudicium in hoc, ut donatio ab eo facta videatur.

XXXIX. Si donatio quidem non apparet¹⁾, in testamento autem scriptum est: *Volo valere donationem*: nihilominus legatum est, et valet. Nunquam enim falsa professio dominum laedit.

ἐὰν ἢ μὲν δωρεὰ οὐ φαίνεται] Θεοδώρου. Ἦ ὑπόνοια οὐ ποιεῖ τὴν*) προβάσαν ἔργω δωρεάν. μὲνῃσο τῶν εἰρημένον περὶ προσποιήσεως ἐν τῷ δ. βιβ. τοῦ κβ. τι. γ.) διατ. β'. [Sch. m. VI. 212.]

Ἰσιδώρου. Ἐὰν τις τελευταῖον ἐν διαθήκῃ εἴπῃ, ὅτι τότε τὸ πρᾶγμα βούλομαι τῷδε διαφέρειν, ὅπερ αὐτῷ καὶ ἴδη κτῆρον ἐδωρησάμην, συνίστημι φιδεϊκόμισσον, εἰ καὶ τὰ μαύρα μηδεμίαν δείκνυται κατὰ τὸ ἀληθὲς δωρεὰ ἔξωθεν. οὐδέποτε γὰρ ἢ ψευδὴς αἰτία τοῖς ληγάτοις ἢ τοῖς φιδεϊκόμισσοῖς λυμαίνεται. [Sch. m. VI. 212.]

μ'. w) Εἰ μὲντοι ἀπογραφομένου τοῦ προγονοῦ τὰ σὰ ἀνδράποδα συνήνεσας, δωρεὰ ἔστι καθαρά.

εἰ μὲντοι ἀπογραφομένου τοῦ προγονοῦ] Θεοδώρου. Ὁ τὸ ἀλλότριον ἀπογραφόμενος ὡς ἴδιον οὐ δεσπόζει αὐτοῦ, εἰ μὴ συναινέσει τῇ ἀπογραφῇ ὁ τοῦτον δεσπότης. ἀναγνώθι τὴν ἐξῆς ἢ. διατ. καὶ γνώση τὸ ἐκ τοῦ ἐναντίου. Sch. n. VI. 212.]

Ἰσιδώρου. Οὐδεὶς ἀπὸ τοῦ ἀλλότριον*) ἀπογράφασθαι πρᾶγμα δεσπότης τοῦτον γίνεται. εἰ μὲντοιγε τοῦ δεσπότην ἀναινοῦντος ἀπεγράφατο, δοκεῖ τὸ πρᾶγμα δωρεὰ εἶναι. Sch. n. VI. 212.]

μα'. Ἐὰν ὁ πατήρ σου ὀνόματι ὑμῶν ἀπεγράφατο εἰς τὸν κῆρσον γ) τὰ κτήματα, μὴ ὡς δωροῦ-ενος, οὐκ ἔδοξε προλήψει δωρεῖσθαι ὑμῖν z).

ἐὰν ὁ πατήρ σου] Θεοδώρου. Ὁ ἀπογραφόμενος τὸν πρᾶγμα εἰς ὄνομα ἄλλου, δοκεῖ ἐκείνῳ αὐτὸ δωρεῖσθαι. μνησῶσαι δέ, ὅτι νῖον θυματίζει ἢ παροῦσα διατάξις, οὐπερ εἰς ὄνομα γέγονεν*) ἢ ἀπογραφῇ. καὶ μὲνῃσο τῆς β'. διατ. τῷ γ'. τι. τοῦ δ. βιβ. [Sch. o. VI. 212.]

Ἰσιδώρου. Πατὴρ ὀνόματι τῶν παιδῶν εἰς τὸν κῆρσον κτήματα ἀπογραφάμενος δοκεῖ κατὰ πρόληψιν ταῦτα δωρεῖσθαι αὐτοῖς. εἰ μὴ ἄρα αὐτοῖς ἀποδείξει, ὅτι οὐ ψυχῇ δωροῦ-ένου τοῦτο πεποίηκε. [Sch. o. VI. 212.]

μβ'. Ἐὰν ἐπὶ ὄρω τινὲ ἐδωρήσω, εἰ μὲν ἐπρω-ήσας b), ἔχεις τὴν περὶ μελλούσης ζημίας ἀγωγὴν. δὲ μήγε, τὴν ἐξ ἐπερωτήσεως καὶ συμφώνου ἀπο-ρίσεως ἀγωγὴν εἰς τὸ ποιῆσαι ἢ c) πληρωθῆναι d) τὰ δόξαντα.

ἐὰν ἐπὶ ὄρω τινὲ ἐδωρήσω] Θεοδώρου. Ὁ δωρησά-νος τινὲ ἐπὶ ὄρω καὶ δόξαντι ἔχει κατ' αὐτοῦ μὴ πληρου-ένου τοῦ συμφωνηθέντος ἐπερωτήσεως μὲν τὴν ἐξ στυπουλάτου, ἢ ἐπερωτήσεως δέ, ἀλλὰ δηλονότι πακτεύσας τὴν πραεσκορίπτις βιβλίου. ἀναγνώθι δὲ τὴν κβ. διατάξιν τοῦ παρόντος τι. καὶ ν. α. καὶ γ. διατάξιν τοῦ γδ. τι. τοῦ προκειμένου ἢ. βιβ. ἀρχεῦσας τὸν κῆρσον δάτα κωνδικτικῶν ἐπὶ ἀνατροπῇ τῆς ἰδοξασῆς*) προβάσας δωρεάς, μὴ γινόμενον τοῦ συναρ-έντος. ὅτι γὰρ ἀνατρέπεται ἢ δωρεὰ μὴ πληρουμένων τῶν γραφῶν ἢ ἀγραφῶν συμφωνηθέντων, δηλοῖ ἢ ἰ. διατάξις ὡ γέ. τι. τοῦ παρόντος ἢ. βιβ. ἀλλὰ δηλονότι, εἰ μὴ νόμος λυεῖ τὰ δόξαντα, ὡς εἴρηται βιβ. δ. τι. ζ'. διατάξις ζ'. ἐὰν οὐκ ἐξεφωνήθῃ ἢ αἰτία, ἐφ' ἣ γέγονεν ἢ δωρεὰ, κατὰ ν. ζ. διατάξιν τοῦ αὐτοῦ ζ'. τι. τοῦ εἰρημένου δ. βιβ. ch. p. VI. 212. sq.]

Ἰσιδώρου. Ὁ ἐπὶ ὄρω τινὲ δωρησάμενος, μὴ ἐπερωτήσας, τὴν πραεσκορίπτις βιβλίου ἔχει εἰς τὸ πληρωθῆναι τὰ σύμ-μα. [Sch. p. VI. 213.]

μγ'. Οὐδεὶς i) ἀγνοῶν ἢ ἄκων δωρεῖται. ὥστε ν, κῶν περιέχη τὸ ἔγγραφο, ὅτι συνήνεσα, οὐδὲν ἄπτομαι, ἐπειδὴ ἢ ἀλήθεια ἄλλως ἔχει.

οὐδεὶς ἀγνοῶν ἢ ἄκων δωρεῖται] Θεοδώρου. Τὸ ὀνόματος τινος γενόμενον δωρεαστικὸν οὐκ ἔρρωται, εἰ μὴ ναινέσει αὐτῷ ἢ ὑπογράψῃ, ὡς ἐπυγεῖ ἢ κ. διατάξις τοῦ παρόντος τι. ἢ ποιῆσει ἄλλον ὑπὲρ ἑαυτοῦ ὑπογράψαι. τίχεται δέ, κῶν μὴ ἔχη τὸ δωρεαστικῶν ἄλλους μάρτυρας.

1) si donatio quidem non apparet] Theodori Opinio non efficit, ut donatio vera procedat. Memineris eorum, quae de simulatione dicta sunt lib. 4 tit. 22. const. 2.

Isidori. Si quis moriens in testamento dixerit: *Hanc rem volo ad illum pertinere, quam ei iam antea donavi.* constitit fideicommissum, licet nulla appareat extrinsecus vera donatio. Nunquam enim falsa causa legatis vel fideicommissis nocet.

XL. Si tamen privigno in censum deferenti) tua mancipia consensisti, pura est donatio.

1) si tamen privigno in censum referenti] Theodori. Qui rem alienam quasi suam in censum defert, dominus eius non fit, nisi huic dominus eius consenserit. Lege sequentem 8. const. et disces, quid ex diverso iuris sit.

Isidori. Nemo alienam rem in censum deferendo dominus eius fit. Si tamen consentiente domino in censum detulerit, quod actum est, donatio esse videtur.

XLI. Si pater tuus 1) vestro nomine praedia in censum detulit, non tanquam donaturus, non praesumitur vobis donasse.

1) si pater tuus] Theodori. Qui rem suam alterius nomine in censum defert, eam illi donare videtur. Nota autem, hac constitutione poni filium, cuius nomine res in censum delata est. Et memineris const. 2. tit. 50. lib. 4.

Isidori. Pater filiorum nomine praedia in censum deferens praesumitur ea illis donare: nisi probaverit, se hoc non animo donandi fecisse.

XLII. Si sub lege cuiquam donasti 1), si quidem stipulatus es, habes actionem, quae de futuro damno competit: sin minus, actionem ex interrogatione et congrua responsione, ut fiant vel impleantur ea, quae placuerunt.

1) si sub lege cuiquam donasti] Theodori. Qui donavit alicui certa lege et pactione, placito non impleto habet, si quidem stipulatus sit, actionem ex stipulatu: si non sit stipulatus, sed tantum pactus, praescriptis verbis actionem. Lege constitutionem 22. huius tit. et constitutionem 1. et 3. tit. 54. huius lib. 8. quae conditionem causa data praestant ad revocandam donationem sub lege quadam celebratam, si placitum non sit factum. Revocari enim donationem non impletis his, quae in scriptis vel sine scriptis placuerunt, ostendit constitutio 10. tit. 55. huius libri 8. scilicet, nisi lex placita prohibeat, ut dictum est lib. 4. tit. 6. const. 6. vel si causa expressa non sit, ob quam donatio facta sit, secundum constitutionem 7. eiusdem tit. 6. dicti lib. 4.

Isidori. Qui certa lege donavit, nec stipulatus est, praescriptis verbis actionem habet, ut placita impleantur.

XLIII. Nemo ignorans aut invitus donat 1). Itaque licet instrumentum contineat, me consensisse, hoc nihil mihi nocet, quoniam veritas aliter se habet.

1) nemo ignorans aut invitus donat] Theodori. Donationis instrumentum nomine alicuius factum non valet, nisi ei consenserit, aut subscripserit, ut subicit constitutio 20. huius tit. vel effecerit, ut alius pro se subscriberet. Tenetur autem, etiamsi donationis

u) Addendum videtur μὴ ante προβάσαν. v) Addidi τι. quod deest apud Fabr. w) L. 6. C. h. t. praetermissa est Basil. x) Sic legendum. Fabr. ἀλλοτριόν. y) Verba εἰς τὸν κῆρσον desunt in Cod. 1357. z) Cod. 1357. ἡμῖν. a) Sic ο γίγνε, quod Fabr. habet, reposui. b) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐπερωτήσας (sic). c) ἢ deest in Cod. 1357. d) αὐτὰ est in eodem Codice. e) Malim ἐπὶ δόξαι. f) l. 10. C. h. t. legitur in Syn. p. 414, et apud Harm. III. l. §. 10.

μὲνησο τῆς ἰθ'. διατάξεως τοῦ ἰθ'. τιτ. καὶ τῆς ιζ'. διατάξεως τοῦ κα'. τιτ. τοῦ δ'. βιβ. [Sch. q. VI. 213.]

Ἰσιδώρου. Οὔτε ἄκων τις δωρεῖται, οὔτε ἄγνωσ. καὶ ὁ μὴ συναίνεσας τῇ δωρεῇ πρὸς ἀληθείας^{ε)}. κἂν ἐν τῇ δωρεα-στικῇ ἔγκειται, ὅτι συγγενεὶν, οὐ πάσχει πρόκριμα, ἐν ᾧ μίτε διενοήθη περὶ τοῦ πραγματος, ἢ μὴ ἰδικῶς ὑπέγραψεν. ἢ γὰρ ἀληθεία τῆς γραφῆς μάλλον ἰσχύει. [Sch. q. VI. 213.]

μδ'. Ἐὰν τῷ ὑπεξουσίῳ σου μέρος ἐδωρήσῃ τῆς οὐσίας σου, οὐκ ἰσχύει τὸ γεγονός. εἰ μὲντοι γραμματεία δέδωκας ἀντέξουσίῳ, καλῶς ἐδωρήσῃ.

ἐὰν τῷ ὑπεξουσίῳ σου] Θεοδώρου. Οὐ καλῶς τις δωρεῖται τῷ ὑπεξουσίῳ αὐτοῦ νῦν, εἰ μὴ, ὡς φησὶν ἡ ιζ'. διατάξις τοῦ παρόντος τιτ. ἐμαγκυπατεύσῃ αὐτὸν μὴ ἀδεμπτεῖνας, ἢ αὐτῷ ἐδωρήσατο, ἢ, ὡς ἐγνωμὴν ἐν τῷ ε'. βιβ. τιτ. ιζ'. διατάξει κέ. ἐπέμεινε μετὰ τὴν δωρεάν τῇ αὐτῇ βουλήσῃ μέχρι τῆς ἰδίας τελευτῆς. μὲνησο δὲ τῆς β'. διατάξεως τοῦ κθ'. τιτ. τοῦ γ'. βιβ. [Sch. r. VI. 213.]

Ἰσιδώρου. Ἐὰν πατὴρ ἔχων υἱὸν ὑπεξούσιον μέρος αὐτῷ φανερόν τῆς οὐσίας δωρησάται, τὸ δὲ ἄλλο μέρος παρακατασχῇ, οὐδὲν ἰσχύει ἡ δωρεὰ ἢ πρὸς τὸν ὑπεξούσιον* οὔτε γὰρ κυρίως δύναται καλεῖσθαι δωρεὰ. ὁ δὲ πατὴρ δελεγατεύων ἀγωγήν τῷ ἐμαγκυπατῶν παιδί τελεῖται ἐνταῦθα ποιεῖ δωρεάν. [Sch. r. VI. 213. sq.]

με'. Δύναται^{h)} καὶⁱ⁾ κοινωνῶς ἐξ ἀδιαίρετον τὸ μέρος αὐτοῦ δωρεῖσθαι τινι.

δύναται καὶ κοινωνῶς] Θεοδώρου. Ὁ ἔχων κοινὸν πρᾶγμα μετὰ τινος δύναται ἀδιαίρετος δωρεῖσθαι τὸ ἐπιλαχάνον αὐτῷ μέρος. ἔγνωσ γὰρ ἐν τῷ ε'. βιβ. τιτ. ιθ'. διατ. ιζ'. ὅτι καὶ εἰς προῖκα ἐπιδίδωσι τις τὸ τοιοῦτο πρᾶγμα. μὲνησο δὲ τῆς α'. διατ. τοῦ νβ'. τιτ. τοῦ δ'. βιβ. καὶ τῆς α'. διατ. τοῦ κβ'. τιτ. τοῦ ε'. βιβ. [Sch. s. VI. 214.]

μζ'. Ἐὰν τι ποτὲ δι' ἐπιστολῆς ἐδωρήθῃ σοι καὶ παρεδύθῃ^{h)}, ἢ βραχύτης τοῦ χάρτου οὐκ ἐμποδίζει.

ἐὰν τι ποτὲ δι' ἐπιστολῆς] Τοῦ αὐτοῦ. Καὶ δι' ἐπιστολῆς δωρεῖται τις, ὁμοίως βιβ. δ'. τιτ. ν'. διατ. θ'. ἐπὶ πρᾶσεως, καὶ τιτ. λε'. διατ. ζ'. ἐπὶ μανδάτου. ὁμοίως ἔγνωσ βιβ. ις'. τιτ. α'. διγ. σε'. ἐπὶ κληρονομίας. τὸ αὐτὸ εἴρηται βιβ. ε'. τιτ. μβ'. διατάξει κβ'. ἐπὶ φιδεικμοῖσσι. μὲνησο δὲ τῆς δ'. διατάξεως τοῦ λε'. τιτ. τοῦ αὐτοῦ ε'. βιβ. [Sch. t. VI. 214.]

ἢ βραχύτης τοῦ χάρτου οὐκ ἐμποδίζει] Ἰσιδώρου. Οὐδὲν ἢ βραχύτης τοῦ χάρτου τῇ καλῶς γενομένῃ λυμάνεται δωρεῇ. [Sch. u. VI. 214.]

μζ'. Οὐ δύναται ὁ υἱός σου δωρεῖσθαι τῇ μηνηστῇ αὐτοῦ^{l)} τὰ διαφέροντά σοι πρᾶγματα, εἰ μὴ ἄρα συναίνεσις^{m)} αὐτῷ εἰς τοῦτο.

οὐ δύναται ὁ υἱός σου] Θεοδώρου. Οὐδεὶς δωρεῖται τὰ τῆς ἰδίας μητρὸς παρὰ γνώμην αὐτῆς. μὲνησο τῆς γ'. διατάξεως τοῦ λβ'. τιτ. τοῦ γ'. βιβ. [Sch. x. VI. 214.]

Ἰσιδώρου. Ὁ υἱὸς τῆς μητρὸς ζώσης καὶ μὴ συντιθεμένης οὐδὲ τῇ ἰδίᾳ μηνηστῇ δύναται δωρεῖσθαι τὰ ἐκείνης πρᾶγματα. [Sch. x. VI. 214.]

μη'. Τὸ κληρονομιαῖον χρέος ἐπιγινώσκει ὁ κληρονόμος, οὐ μὴν ὁ δωρεῖαν λαβών. ἐὰν οὖν μὴ ὑποκείμενα ἐδωρήθῃ σοι, οὐδεὶς σοι ἐγκαλέσει.

τὸ κληρονομιαῖον χρέος] Τοῦ αὐτοῦ. Ὁ κληρονόμος τοῦ δεβίτουρος ἀπαιτεῖται τὸ χρέος, οὐχⁿ⁾ ὁ λαβὼν κατὰ δωρεῖαν τὸ πρᾶγμα παρὰ τοῦ τεστατωρος. ἀλλ' οὐδὲ οἱ κληρονόμοι τοῦ χρεώστου καλῶς χωρήσουσι κατὰ τοῦ λαβόντος τὴν δωρεῖαν. ἔχει οὖν τὸ ἀμέριστον πανταχοθεν ὁ λαβὼν τὰ μηδενί^{o)} ὑποκείμενα πρᾶγματα. [Sch. y. VI. 214.]

g) Lego πρὸς ἀληθείας. Fabr. πρὸς ἀλήθειαν. h) L. 12. C. h. t. legitur in Syn. p. 415. i) καὶ deest in Cod. 1357. et Syn. k) Verba καὶ παρεδύθη desunt in Cod. 1357. l) αὐτοῦ omittit Cod. 1357. m) Cod. 1357. συναίνεσις (sic). n) Sic reposui. Fabr. οὐκ. o) lege μηδενί. Fabr. μηδέν, et tamen vertit nemini.

instrumentum alios testes non habeat. Memineris constitutionis 18. tit. 19. et constitutionis 17. tit. 21. lib. 4.

Isidori. Nec invitus, nec ignorans quis donat. Et qui revera donationi non consensit, etiamsi donationis instrumento insertum sit, eum consensisse, praeiudicium non patitur, si de re non cogitavit, nec specialiter subscripsit. Veritas enim plus valet, quam scriptura.

XLIV. Si filio tuo, quem in potestate habes^{l)}, donaveris partem honorum tuorum, non valet quod actum est. Si tamen emancipato cautiones dedisti, recte donasti.

l) si filio tuo, quem in potestate habes] Theodori. Non recte quis filio donat, quem in potestate habet, nisi, ut ait constitutio 17. huius tit. emancipaverit eum, non ademtis his, quae ei donaverat, vel, ut didicimus lib. 5. tit. 16. const. 25. post donationem in eadem voluntate usque ad mortem suam perseveraverit. Memineris autem const. 2. tit. 29. lib. 3.

Isidori. Si pater filium in potestate habens certam honorum partem ei donaverit, aliam vero partem retinuerit, nihil valet donatio facta filio, qui in potestate est: nec enim proprie donatio dici potest. Pater autem filio emancipato actionem delegans perfectam hic donationem facit.

XLV. Potest etiam socius^{l)} pro indiviso portionem suam alicui donare.

l) potest etiam socius] Theodori. Qui rem habet cum aliquo communem, pro indiviso partem suam donare potest. Nam didicisti lib. 5. tit. 12. const. 16. etiam in dotem eusmodi rem dare quempiam posse. Memineris autem const. 1. tit. 52. lib. 4. et const. 1. tit. 22. lib. 6.

XLVI. Si quid per epistolam^{l)} tibi donatum fuit et traditum, brevis chartulae impedimento non est²⁾.

l) si quid per epistolam] Eiusdem. Etiam per epistolam quis donat. Similiter de venditione lib. 4. tit. 50. const. 9. et tit. 35. const. 7. de mandato. Similiter didicisti lib. 36. tit. 1. dig. 75. de hereditate. Idem dictum est lib. 6. tit. 42. const. 22. de fideicommissio. Memineris autem const. 4. tit. 35. eiusdem lib. 6.

2) brevis chartulae impedimento non est] Isidori. Brevitas chartulae recte factae donationi nihil nocet.

XLVII. Non potest filius tuus^{l)} res ad te pertinentes sponsae suae donare, nisi ei in hoc consenseris.

l) non potest filius tuus] Theodori. Nemo res matris suae contra eius voluntatem donat. Memineris const. 3. tit. 32. lib. 3.

Isidori. Filius matre superstite nec consentiente res eius ne sponsae quidem suae donare potest.

XLVIII. Aes alienum hereditarium^{l)} heres agnoscit, nec vero is, qui donationem accepit. Si itaque non obligata tibi donata fuerint, nemo te incusabit.

l) aes alienum hereditarium] Eiusdem. Heres debitoris propter aes alienum convenitur, non qui rem ex causa donationis a testatore accepit. Sed neque heredes debitoris recte agent adversus eum, qui accepit donationem. Undique ergo securitatem habet, qui res nemini obligatas accepit.

μδ'. Οὐ κωλύεται τις δωρεῖσθαι διὰ τὸ εἶναι ἴσων μόνον.

ν'. Ἐπερ ὁ ἐδωρήσω τοῖς αὐτεξουσίοις ἤγον πειξουσίοις οὐκ πρότερον, οὐ δύνασαι ἠ) λαμβάνειν ὑτά. εἰ δὲ οὕτως αὐτοὺς ἠλευθέρωσας, ὥστε ἀγαῖ- ἤσῃαι τὰ δοθέντα, σά ἐστι λοιπόν, καὶ οὐδὲν ἀκιοιός ου δύνανται κατισχεῖν.

ἄπερ ἐδωρήσω] Τοῦ αὐτοῦ. Τὰ τοῖς ἐμαγκιπάτοις δωρηθέντα οὐκ ἐπι δύναται ὁ πατήρ ἐπ' ἕτερον μεταφέρειν· εἰ ἐὰν τῷ ὑπεξουσίῳ δωρησάμενος ὁ πατήρ μετὰ ταῦτα ποιῶν ὑπὸν ἐμαγκιπάτον μὴ ἀδεμπτευσῇ, ταῦτα οὐδὲν ἦτον μένει μαφιορῆται) παρὰ τῷ παιδί γινομένη αὐτεξουσίῳ. εἰ δὲ ἀδεμπτευσῇ, μὲν παρ' αὐτῷ ἢ δευποτεία. οὐτε γὰρ ἐξ ἀρχῆς δούς ἐν ὑπεξουσιότητι ἐποίησεν αὐτὸν δεσπότην, οὐτε ἐπι ταῦτα εἰσεν αὐτὸν γνώμη οἰκίαι ἐξεν. [Sch. z. VI. 214.]

blandiri tibi) Ἐπατήρ ἑαυτόν. [Sch. z. VI. 214.]

να'. Ἐὰν ὡς δωρούμενός σοι τις συνεχώρησεν ἢν περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγήν, καλῶς ὠρήσατο.

ἔαν ὡς δωρούμενος] Θεοδώρου. Δύναται τις δωρεῖ- ται ἢτοι παραχωρεῖν τὴν φουρτι ἀγωγήν ἢτοι τὴν αὐτὴν ἐνοχρῆ- ἐνεχομένη αὐτῷ περὶ κλοπῆς. ἐγνωσ γὰρ ἐν τῷ ε'. βιβ. β. διατάξει γ'. ὅτι καὶ διαλύεται ἑκαυτος ἐπὶ τῇ φουρτι, εἰ οὐκ ἐπι δύναται κησῆσαι αὐτήν. [Sch. a. VI. 214. 84.]

Ἰσιδώρου. Ὁ τὴν φουρτι κατὰ δωρεῖν συγχωρήσας οὐκ ἐπι δύναται ταύτην κινεῖν. ὁ δὲ λέγων ταύτης τετυχημένοι αὐτός κρεῖσθαι ταῖς ἀποδείξεσιν. [Sch. a. VI. 215.]

νβ'. Οὐδείς τὰ δωρηθέντα ὑπὸ τινος δύναται ἀνατρέψαι λέγων, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἢ τοῦ πάππου γενῆσθαι τὰ πράγματα.

νγ'. Κἂν ἕτερος ὑπογράψῃ εἰς τάξιν τοῦ δωρη- μένου κατ' ἐπιτροπὴν αὐτοῦ, ἔρρωται.

κἂν ἕτερος ὑπογράψῃ] Τοῦ αὐτοῦ. Εἰ καὶ ἄλλος ἄλλῃ τοῦ δωρουμένου ὑπέγραψεν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν τῷ δωρεα- κῷ συμβολαίῳ, ἔρρωται. [Sch. b. VI. 215.]

νδ'. Τῆς ἠ) προικός ἐν τῷ γάμῳ ὁ ἀνὴρ κίριός τιν ὡ). οὐκοῦν ἢ γυνή οὐ δύναται αὐτὴν δωρεῖ- ται ὡ).

τῆς προικός — ὁ ἀνὴρ κίριός ἐστιν] Θεοδώρου. Δωρεῖται γυνὴ τὴν τῷ ἰδίῳ ἀνδρὶ διαφέρουσαν προικα. ἀτῆς ὡ). Ποία γὰρ προικὴ οὐδὲ διαφέρει τῷ ἀνδρὶ, ἐνθα λαχοῦ εἴρηται, ὅτι ἐν τῇ οὐσίᾳ του ἀνδρός νοεῖται ἢ τῆς ἰαικός προικῆ; Λύσις. Θεόδωρος. Πρῶτον μὲν οὐ προσδιο- οῦσῃ ἢ παροῦσῃ διατάξις λέγει, ὅτι τὴν τῷ ἀνδρὶ διαφέ- ρουσαν, ἀλλὰ τὸ ὄν σημαίνει. ἐγνωμεν γὰρ ἐν τῷ γ'. βιβ. β. διατάξει θ'. ὅτι ἢ δευποτεία τῆς προικός τῷ ἀνδρὶ φέρεται. καὶ οὐδείς χωρίζεται τὸ ἄλλῃ διαφέρον κατὰ τὴν ἰδ. κδ'. διατάξιν του παρόντος τίτ. ἄλλως τε καὶ ἢ ἀδια- ἠτος προικῆ κἂν κατὰ δευποτείαν οὐχ ἀρμόζει τῷ ἀνδρὶ, οὐν ἢ κησῆσαι αὐτῆς αὐτῷ διαφέρει. [Sch. c. VI. 215.]

νε'. Ἐὰν τῷ αὐτεξουσίῳ παιδί ἐδωρήσω πρῶγμα ὄρω του πληρωσῶμαι αὐτὸν τοὺς δανειστίς σου, μὲν δανειστίαι κατὰ σου ἔξουσιον), οὐ δὲ κατὰ ὦ νόῳ ἢ τὴν περὶ μελλούσης ζῆμίας ἀγωγήν, ἐν ἠρώτησας), ἢ τὴν ἐξ ἐπιρωτήσεως καὶ συμφώνου οκρίσεως ἀγωγήν, ἵνα πληρωθῇ τὰ δόξαντα.

ἔαν τῷ αὐτεξουσίῳ παιδί] Ἰσιδώρου. Ἐάν τις τῷ ἐμαγκιπῶν παιδί δωρήσῃται πρῶγμα ἐπὶ τῷ αὐτὸν κατισχι- ὑπὲρ αὐτοῦ τοῖς δανειστίαις, ἀλλ' οὐδὲν ἦτον ἐναγῆται ἢ αὐτῶν, κινεῖ δὲ τὴν πραιοκρίτις βέββις κατὰ του νόῳ,

XLIX. Non prohibetur quisquam donare ob hoc solum, quod senex sit.

L. Quae donasti ¹⁾ emancipatis sive prius in potestate constitutis, non potes ea auferre. Sed si eos ita emancipasti, ut data adimeres, iam tua sunt, et te invito nihil retinere possunt.

1) quae donasti] Eiusdem. Quae emancipatis donata sunt, pater in alium transferre amplius non potest: et si pater, qui filio in potestate constituto donavit, eum postea emancipans non ademerit, haec nihilominus firmo iure apud filium sui iuris effectum manent. Sin autem ademerit, dominium apud eum remanet. Neque enim cum ab initio durante potestate donavit, ipsum dominium effecit, neque postea voluntate sua eum habere permisit.

blandiri tibi] Te ipsum decipere.

LI. Si quis tanquam donans ¹⁾ actionem furti in duplum tibi remisit, recte donavit.

1) si quis tanquam donans] Theodori. Potest quis donare seu remittere furti actionem sive ipsam obligationem ei, qui furti ipsi tenetur. Didicisti enim lib. 6. tit. 2. const. 13. etiam transigere quemque de furti actione, nec postea ea agere posse.

Isidori. Qui donationis causa furti actionem remisit, amplius ea agere non potest. Qui autem remissionem se nactum esse dicit, probationibus oneratur.

LII. Nemo ea, quae ab aliquo donata sunt, re- vocare potest dicens, patris aut avi sui res fuisse.

LIII. Etiam si alius subscripserit ¹⁾ vice donatoris mandato eius, valet.

1) etiam si alius subscripserit] Eiusdem. Etiam si alius voluntate donatoris vice eius instrumento donationis subscripserit, valet.

LIV. Dotis constante matrimonio maritus est do- minus ¹⁾. Itaque mulier eam donare non potest.

1) dotis — maritus est dominus] Theodori. Uxor dotem ad maritum suum pertinentem non donat. Quaestio. Quenam ergo dos ad maritum non pertinet, cum multis locis dictum sit, dotem mulieris in bonis mariti esse? Solutio. Theodorus. Primum constitutio haec non distinguens ait, dotem ad maritum pertinentem, sed quod revera est, significat. Didicimus enim lib. 3. tit. 32. const. 9. dotis dominium ad maritum pertinere. Et nemo rem ad alium pertinentem donat secundum const. 14. et 24. huius tit. Nam licet inaeestimata dos, quantum ad proprietatem, marito non competat, usus- fructus tamen eius ad eum pertinet.

LV. Si filio emancipato ¹⁾ rem donasti ea lege, ut creditoribus tuis solveret, creditores quidem ad- versus te, tu vero adversus filium habebis vel actio- nem de futuro damno, si stipulatus fuisti, aut actio- nem ex interrogatione et congrua responsione, ut placita impleantur.

1) si filio emancipato] Isidori. Si quis rem filio emancipato ea lege donaverit, ut is pro eo credi- toribus solveret, nihilominus autem ipse conveniatur, praescriptis verbis agit adversus filium, siquidem in

p) l. 17. C. h. t. legitur in Syn. p. 415. q) Cod. 1357. δύνασαι. r) Fabr. ἀναμίρτα (sic). s) Haec verba latina d Fabr. graeco scholii textui praeposita sunt, haud dubie ex ipso Codice ms. e) L. 21. C. h. t. legitur in Syn. p. 415. apud Harm. III. 1. §. 11. u) Latine deest in Syn. et apud Harm. v) Cod. 1357. δωρεῖσθαι (sic). w) Fabr. ηρώτησις. Cod. 1357. ἔξουσι. y) Cod. 1357. ἐπιρωτήσεως.

εἶνε τὸν ὄσον παραγορῆμα ἐνέθηκεν, ἐπὶ τῷ πληρωθῆναι τὰ συμφωνηθέντα, ἢ τὴν ex stipulatu, εἰ ἐτύχε καὶ ἐπερωτήσας ἀβιτουτεν²⁾ γενομένης. [Sch. d. VI. 215.]

νς'. Ἐὰν ὁ ἐδωρήσω, ἀντεδωρήθη σοι, οὐδὲν ἐμποδίζει ἢ προτέρα³⁾ δωρεά.

ἐὰν ὁ ἐδωρήσω] Θεοδώρου. Δύναται τις δωρεῖσθαι τῷ δωρησαμένῳ τὸ δωρηθῆν αὐτῷ πρῶγμα παρ' αὐτοῦ. [Sch. e. VI. 215.]

Ἰσιδώρου. Τὸ δωρηθῆν μοι πρῶγμα ἐὰν ἀντιδωρήσωμαι τῷ πρότερον μοι δωρησαμένῳ, οὐδὲν τὸ πρῶτον γενομένον ἐπὶ τῇ δωρεῖ συμβόλαιον βλάπτει τὴν μετὰ ταῦτα γενομένην παρ' ἐμοῦ δωρεά. [Sch. e. VI. 215.]

νζ'. Ἐὰν τὸ σὸν^{b)} πρῶγμα ὁ πατήρ σου ἐδωρήσατο παρὰ γνώμην σὴν^{c)}, οὐδὲν ἔβλαψε σε, ἐν τῷ μὴ κληρονομῆσαι αὐτοῦ.

ἐὰν τὸ σὸν πρῶγμα] Θεοδώρου. Ὁ υἱὸς διεκδικεῖται τὰ δωρηθέντα αὐτοῦ πράγματα παρὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς, ἐὰν μὲντοιγε μὴ κληρονομήσῃ αὐτόν, ἢ ὡς εἴρηται βιβ. β. tit. κθ'. διατ. β. μὴ συναवेश τῷ γενομένῳ. τα αὐτὰ δὲ κρατεῖ οὐ μόνον ἐπὶ δωρηθέντων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πραθέντων πραγμάτων, ὡς ἔγνωσ βιβ. ζ'. tit. κς'. διατ. δ. μνήμησ δὲ τῆς γ. διατ. τοῦ λβ'. tit. τοῦ γ. βιβ. [Sch. f. VI. 215.]

Ἰσιδώρου. Ἐὰν πατήρ τὸ διαφέρον τῷ παιδὶ πρῶγμα ἄλλῳ δωρηθῆται, οὐδὲν αὐτὸν βλάπτει περὶ τὴν τοῦτου δευλοταίαν, εἰ μὴ ὅρα κληρονομήσει τὸν πατέρα ὁ παῖς. καὶ σημειώσαι, ὅτι, ἐὰν τις τὸ ἐρὸς διαφέρον πρῶγμα δωρηθῆται, καὶ κληρονομησῶ αὐτόν, κρατῆται ἢ πάσαι παρανόμως γενομένη δωρεά. [Sch. f. VI. 216.]

νη'. Οἰαδήποτε δωρεά εἰ γένηται, εἴτε ἀπεντεῦθεν ἤδη, ἢ θανάτου αἰτία, εἴτε αἰρετικῇ ἐπὶ τῷ ποιῆσαι τι^{d)} ἢ μὴ ποιῆσαι, εἴτε ἀπὸ δήλου χρόνου, ὀφείλει τοῦτο^{e)} δῆλον γίνεσθαι, ἵνα, ἐὰν ἔληται τις, λάβῃ. εἰς δὲ τὸ συμβόλαιον τῆς δωρεᾶς γραφῆσθω^{f)} ὁ δωρούμενος καὶ αὐτὸ τὸ πρῶγμα φανερώσ, καὶ ἐν οἰαδήποτε ἔλῃ, εἴτε ἀπὸ τοῦ δωρομένου γραφῆται, εἴτε ἀπὸ τοῦ παρατυχόντος. καὶ πρῶξις ὑπομνημάτων ἐπ' αὐτῆς γινέσθω, δηλητικά οἱ νόμοι διαγορευουσιν.

οἰαδήποτε δωρεά εἰ γένηται] Θεοδώρου. Ὁ δωρούμενος ὀφείλει εἰπεῖν τὸ ἴδιον ὄνομα καὶ τὸ πρῶγμα, ὃ δωρεῖται, οὐ μὴν ἄλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν τῆς δωρεᾶς ὡς αὐτοῦ δὲ καὶ ποιῆσαι πράξιν, δηλονότι εἰ ὑπερβαίνει ἢ δωρεᾶ τὰ φ. νομισματὰ, κατὰ τὴν λς'. διατ. τοῦ παρόντος tit. ἀνάγνωθι καὶ τὴν λς'. διατ. καὶ λς'. καὶ μ. τοῦ αὐτοῦ προκειμένου tit. ἐν πάσῃ ἔλῃ δύναται ἢ δωρεά συνταγῆναι. ὁμοίως ἔγνωσ περὶ διαθήκης ἐν τῷ ε'. βιβ. tit. κγ'. διατ. ιε'. [Sch. g. VI. 216.]

Ἰσιδώρου. Εἴτε ἐπὶ αἰρέσει ποιητοῦ ἢ μὴ ποιητοῦ ἢ δωρεά γίνεται, εἴτε ἀπὸ φανεροῦ χρόνου μέλλει συνστασθῆναι, κἂν τε τοῖς ἑήμασιν ὀνομασθῇ δωρεά, κἂν τε μὴ τῷ φαινομένῳ, ἀλλὰ τῇ διανοίᾳ καὶ τὸ ἀποτελούμενον εἰς δωρεάν περιπίπτει, δι' ὧν γίνεται θεμιτῇ μὲντοι τοῖς νόμοις, καὶ ὅμως τῇ πρώτῃ ὄψει τὴν τῆς δωρεᾶς φεύγουσα προσρηγορίαν, κατὰ τὸν ἐξηγητόμενον ὀφείλει γίνεσθαι τυπον. δεῖ γὰρ καὶ τὰς αἰρέσεις, ἐφ' αἷς ἢ δωρεά γένηται, καὶ τὰς πρῶξεις τὰς ἐπὶ τῆς δοθείσης δωρεᾶς, καὶ τὰς ἐν ταυτῇ τιθεμένας συνθήκας θεμιτὰς τε εἶναι καὶ συννοούσας τοῖς νόμοις, καὶ ἰδικῶς ἐκζητεῖσθαι τὰς αἰτίας ἢ τὰς προστάξεις, ἵνα, ἐὰν ἔληται, λάβῃ ἢ παρατηρήσῃται. ἐκάστη μὲντοι δωρεά ἐχέτω προτεταγμένον τέλος τὸ ὄνομα τοῦ δωρομένου ἔλλα δὲ καὶ τὸ δίκαιον, καὶ αὐτὸ πρῶγμα τὸ δωρούμενον καὶ γινέσθω μὴ κρύφα ἢ ληληθῆτως, ἀλλὰ φανερώσ ἢ δωρεά. συνταγῆσθαι δὲ τὸ δωρεαστικὸν συμβόλαιον εἴτε ἐν ταβέλλαις, εἴτε ἐν ἄλλῳ οἰωδήποτε συμβολαίῳ. ἀδιόφορον δὲ, τίς ὁ γράφων, ποτερον αὐτός ὁ δωρούμενος, ἢ καὶ ὁ προστυχόν. ἀνάγκη δὲ πᾶσα ἐπὶ πάσης δωρεᾶς τὴν τῶν ὑπομνημάτων πράξιν παρακολουθεῖν, ἢ παρὰ τῷ ἀρχοντι ἢ παρὰ τοῖς στρατηγοῖς πραττηγούτων ὑπομνημάτων, ἐνθα οἱ νόμοι ἀπαιτοῦσι γίνεσθαι τοῦτο. [Sch. g. VI. 216.]

z) Fabr. in marg. notat. Sic mss. Ortum hoc est ex verbis constitutionis in continenti habito pacto. a) Post vocem προτερα Cod. 1357. addit οον. b) Sic Cod. 1357. Fabr. οδ (sic). c) Adde τὴν ante σὴν, aut pro σὴν lege ου. d) Cod. 1357. ποιῆσαι τί. e) Cod. 1357. τοῦτον. f) Sic Cod. 1357. Fabr. γραφῆσθω (sic).

continenti legem inseruerit, ut placita impleantur, aut ex stipulatu, si stipulatus sit.

LVI. Si quod donaveras¹⁾, retro tibi donatum sit, donatio antecedens nihil obest.

1) si quod donaveras] Theodori. Potest quis donatori rem ab eo sibi donatam donare.

Isidori. Si rem mihi donatam ei, qui prius mihi eam donaverat, retro donavero, donationis antecedentis instrumentum donationi postea a me factae nihil obest.

LVII. Si rem tuam¹⁾ pater tuus contra voluntatem tuam donavit, nihil tibi nocuit, si ei heres non extitisti.

1) si rem tuam] Theodori. Filius res suas a patre suo donatas vindicat, si modo heres ei non extiterit, vel, ut dictum est lib. 2. tit. 29. const. 2. ei, quod factum est, non consenserit. Eadem autem obtinent non solum in rebus donatis, sed etiam in venditis, ut didicisti lib. 7. tit. 26. const. 4. Memineris autem const. 3. tit. 32. lib. 3.

Isidori. Si pater rem ad filium pertinentem alii donaverit, nihil ei circa dominium eius nocet, nisi filius patri heres extiterit. Et nota, si quis rem ad me pertinentem donaverit, eique heres extitero, convalescere donationem antea non iure factam.

LVIII. Quaecunque donatio facta sit¹⁾, sive pura, sive mortis causa, sive sub conditione faciendi aliquid aut non faciendi, sive ex certo tempore, hoc notum esse debet, ut, si quis elegerit, accipiat. In instrumento autem donationis scribatur nomen donatoris, et ipsa res evidenter, et in quacunque materia, sive a donatore scribatur, sive ab eo, qui fortuito venerit. Et gesta monumentorum de ea fiant, ubi id leges cavent.

1) quaecunque donatio facta sit] Theodori. Donator nomen suum exprimere debet, et rem, quam donat, nec non causam donationis: et acta conficere, scilicet si donatio excedat quingentos aureos, secundum const. 36. huius tit. Lege et const. 35. 37. et 40. eiusdem tit. In omni materia donatio conscribi potest. Similiter didicisti de testamento lib. 6. tit. 23. const. 15.

Isidori. Donatio sive sub conditione faciendi aut non faciendi fiat, sive ex certo tempore valitura sit, sive verbis donatio nominata sit, sive palam non sit donatio, sed mente et eventu ad donationem revocetur, quatenus scilicet legibus permissa sit, et tamen primo aspectu nomen donationis effugiat, forma, quae dicitur, fieri debet. Nam et conditiones, sub quibus donatio facta est, et actiones, quas donatio continet, et pactiones ei insertae licitae et legibus congruae esse debent, et causae specialiter exquiri vel leges, ut, si elegerit, vel accipiat vel repudiet. Quaelibet autem donatio praepositum habeat nomen donatoris, deinde etiam ius, et rem ipsam, quae donatur: neque occulte aut furtim donatio fiat, sed palam. Conscribatur autem instrumentum donationis sive in tabellis, sive in quacunque alia materia. Nec refert, quis scribat, utrum donator ipse, an alius quilibet. Omnino autem necesse est, ut in quavis donatione insinuatio apud acta sequatur, vel apud Praesidem, vel apud magistratus municipales acciendendis, ubi leges hoc fieri postulant.

νδ'. 'Εάν τις υἰὸν ἤτιον τῶν ἑπταετῶν αὐτεξούσιον^{β)} ποιήσας^{η)} δωρήται πρῶγμα^{ι)} τελείως, ὀφείλει συγγραῆναι ἢ δωρεὰ πρὸς οἰκέτην^{κ)} αὐτοῦ ἀξιόπιστον καὶ εὐνούστατον^{λ)}, ὅς αὐτῷ προσπορίσει.

ἔάν τις υἰὸν ἤτιον] Ἰσιδώρου. Πάτηρ ἔτι νήπιον ὄντα τὸν παῖδα καὶ διὰ τὸ ἄγαν τῆς ἡλικίας ἀπαλὸν μηδὲν φθεγγόμενον, ἀλλὰ μηδεμίαν ἔχοντα αἰσθησὴν ἢ νόησιν τῶν πραττομένων, ἐμαγκίπτον ποιήσας, ἐάν δωρήσασθαι αὐτῷ ἐπιβουληθεῖη, ὡς ἐπὶ τελείου πάντα ποιείτω, δωρεαστικὸν γυναικῶν γραμματίων οὐ πρὸς αὐτὸν μέντοι τὸν ἴφρανα, ἀλλὰ πρὸς ἕνα ἀξιόπιστον καὶ εὐνούστατον αὐτοῦ οἰκέτην, ἀποδεχόμενον τὴν δωρεάν ὀνόματι αὐτοῦ καὶ προσπορίζοντα αὐτῷ. [Sch. h. VI. 216. sq.]

ξ'. Δεῖ ἐπὶ τῶν δωρεῶν ὑπομνήματα γίνεσθαι, ἂν εἰς ἀνιόντας ἢ συγγενεῖς ἢ δωρεὰ γένηται, διὰ τὸ μὴ εὐχερῶς τίποτε περιγραφῆναι, καὶ μάλιστα εἰς οἰκειακούς. καὶ ἐτέρωθεν δὲ ἢ δωρεὰ γίνεσθαι, καὶ ἀλλαγῶν ἢ πρῶξις^{μ)} ἢ γὰρ χωρὶς ὑπομνημάτων γενομένη ἀνίσχυρός ἐστιν.

δεῖ ἐπὶ τῶν δωρεῶν ὑπομνήματα γίνεσθαι] Θεοδοῦρου. Ἡ πρὸς ἀνιόντας ἢ κατιόντας ἢ οἰκωδῆποτε^{ν)} συγγενεῖς γενομένη δωρεὰ ἀναλαμβάνεσθαι καὶ ἐπὶ πρῶξις^{ξ)} ὑπομνημάτων, δηλονότι δωρεαστικῶν μὴ ὑπόντων, ἢ ἐάν τὸ ἔρρισμα ποσὸν ὑπερβαῖν ἢ δωρεὰ. οὕτως γὰρ καὶ Πατριάρχης ὁ μόνος^{ο)} διδύκαλος ἐξηγήσατο τὴν παρούσαν διάταξιν. καὶ μὴ νομίως^{π)} αὐτὴν ἀδιαστικῶς, ἐπεὶ καὶ ἡ κέ. διάταξις τοῦ παρόντος τί. φησὶν ἀδιορίστως, πάντα δωροῦμενον^{ρ)} καὶ πρῶξις^{σ)} ὀφείλει ποιῆσαι, ἀλλὰ δηλονότι ἐάν ὑπερβαῖν τὸ ἔρρισμα^{τ)} ποσὸν τὸ δοθέν^{υ)}. ἐπεὶ καὶ ἐκ τούτου συνάγεται, καὶ πᾶσα δωρεὰ γενομένη δεῖται καὶ πρῶξις^{ζ)} ὑπερ ἄστονον. ἀνεγνώθη γὰρ τὴν ἰδ. καὶ λς'. διάταξιν^{ι)} τοῦ παρόντος τί. κλιν ἰστέον, ὅτι Δομνίνος ὁ πολυμαθής, ὁ ἐμὸς διδάσκαλος, ἔχειται τὸ ἔργον τῆς προκειμένης διατάξεως ἀδιαστικῶς, καὶ ἴσως, ἔτι, κἂν συμβολαίου προβῆ, κἂν μὴ ὑπερβῆ ἢ δωρεὰ ἢ ἐρριμὸν τοῖς νομίσι ποσῶν, χρεῖα πάντων καὶ πρῶξις^{κ)} τομνημάτων^{λ)} ἐπειτα δὲ πρὸς συγγενεῖς γενομένη δωρεὰ^{μ)}, ἢ ὅτι αὐτῆ^{ν)} ἐστὶν ἢ ἐπὶ τῶν ἐρριμῶν προσώπων διαφορὰ πρὸς τοὺς ἐξωτικούς^{ξ)} ἐπεὶ ποῖα ἢν χρεῖα, τὴν διάταξιν τοῦτο μοθετεῖν; καὶ οἶμαι, αὐτὸς μάλλον καλῶς ἐδόξαζε. πλὴν ἐροῖ λέγουσιν, ὅτι ἐπὶ τῶν ἐρριμῶν προσώπων οὐδέποτε πρῶξις^{σ)} ἐρριμῶν προβαίνουσα, εἰ μὴ ἐπὶ μόνῃς πρῶξις^{ζ)}, καὶ ἢ χρῆσθαι τινος ἄλλου συμβολαίου, πρῶξις^{ξ)} ὑπομνημάτων ὀφθαλμῶν. ἔχει δὲ ὁ τυχὼν τῆς δωρεᾶς τὸ ἀσφαλὲς ἐπὶ ἰς αὐτοῖς δωρηθεῖσαι, κἂν ἀλλαγῶν εἴσι. τὸ αὐτὸ δηλοῖ καὶ λ. καὶ λς'. διάταξις τοῦ παρόντος τί. ἐνισι^{μ)} γὰρ μᾶλλον ἐκ τῆς κη. διατάξεως τοῦ αὐτοῦ προκειμένου τί. ὡς ἰς τυχὼν δωρεᾶς, κἂν μὴ τραδίτηθῆ αὐτῷ τὰ δωρηθέντα, καὶ αὐτὰ αἰσπηρῶς νερμεσθαι, καὶ εἰ ὁ δωρησάμενος παρατέσχε τὸν οὐσοσφρονοτικὸν αὐτῶν. ὁμοίως φησὶν ἢ λς'. διάταξις τοῦ αὐτοῦ παρόντος τί. κελύουσα τὸν δωροῦμενον γκαῖσθαι παραδοῦναι τὰ δωρηθέντα^{ν)}. [Sch. i. VI. 217.]

Ἰσιδώρου. Πᾶσα δωρεὰ δίχα πρῶξις^{ξ)} ὑπομνημάτων γενομένη ἔστω ἀνίσχυρος, ἐάν πρὸς ἀνιόντας ἢ κατιόντας ἢ τοὺς πιαχίον συγγενεῖς ἢ ἄλλως πως συννηγμένους γένοιτο. εἰ δὲ διὰ τὰς πλαστογραφίας καὶ τὰς τῶν δωροῦμένων μεταβίβασιν ἤρρεσε γίνεσθαι ὑπομνήματα, πολλῶν μάλλον ἐπὶ τῶν πρῶξις^{ξ)} ὑπομνημάτων ἢ μὴν προσώπων χρειώδης ἢ τῶν ὑπομνημάτων ἔστι, ἐπεὶ καὶ πλαστογραφία διὰ πολλὴν τῆς οἰκειότητος στραφῆν εὐχερῶς ἀμυρτῆται, καὶ ἡ μετανοία παρακοθήσασα τοῦ δωροῦμένου πολλὰς ἔχει προφάσεις πρὸς τὸν δωροῦν ἄφανισμὸν, εὐχερῶς ἀφανισμένων ἢ ὑποκλεπτοῦν τῶν δωρεαστικῶν συμβολαίων. ὡν οὐδὲν συμβήσεται μείων ὑπομνημάτων καὶ δημοσίᾳ φυλαττομένων. τὰ δὲ ὑπομνήματα πραττέσθω μὴ παντὶς ἐνταῦθα^{ρ)} δικάζεται τὰ ὀνόματα πρῶγματα, ἀλλ' ὅσοιδήποτε ἐκτὸς ἐκείνων τῶν ὄν. [Sch. i. VI. 217. sq.]

LIX. Si quis filio minori¹⁾, quam septem annis emancipato rem perfecte donat, debet donatio conscribi in servum eius fide dignum et benevolum, quae ei acquirit.

1) si quis filio minori] Isidori. Pater, qui filium infantem et propter aetatem nimis tenerum far nequeuntem, neque ullum sensum aut intellectum eorum quae aguntur, habentem emancipat, si quaedam donari ei velit, perinde ac si perfectae aetatis esset, omni peragat, instrumentum donationis componens non ad ipsum infantem, sed ad servum eius idoneum et benevolum, qui eius nomine donationem accipiat eique acquirit.

LX. De donationibus acta confici debent¹⁾, etiamsi in adscendentes aut cognatos donatio collata sit, ne facile quid confingatur, et maxime inter necessarias personas. Et alibi quidem donatio fiat, et alibi acta conficiantur: nam quae sine actis facta est, invalida est.

1) de donationibus acta confici debent] Theodori. Donatio etiam parentibus vel liberis, vel quibuscunque cognatis facta actis excipitur, scilicet si donationis instrumentum non sit, vel si legitimam quantitatem donatio excedat. Sic enim Patricius solus magister hanc constitutionem exposuit. Neque eam accipias sine distinctione, quoniam etiam const. 25. huius tit. sine distinctione ait, quemlibet donatorem acta debere conficere, scilicet si quod datum est, legitimam quantitatem excedat. Alioquin ex eo sequeretur, omnem donationem etiam actorum confectione indigere: quod absurdum est. Lege enim const. 34. et 36. huius tit. Verum sciendum est, Dominum eruditum praeceptorem meum indistincte textum huius constitutionis accipere, et dicere, licet instrumentum factum sit, et donatio modum legibus dictum non excesserit, omnino tamen actorum confectione opus esse etiam in donatione in cognatos collata, et hoc interesse inter dictas personas et extraneos: alioquin quid necesse erat, constitutionem hoc sancire? Et puto, eum rectius docuisse. Alii vero dicunt, inter praedictas personas nunquam valere donationem, nisi acta conficiantur, neque alio instrumento egere, si modo acta confecta sint. Securus autem est ob res donatas is, qui donationem consecutus est, etiamsi alibi positae sint. Idem ostendit et const. 30. et 31. huius tit. Discere enim licet ex const. 28. eiusdem tit. quemlibet donationem consecutus, licet res donatae ei traditae non sint, videri ipsas tacite possidere. etsi donator usumfructum earum retinuerit. Similiter loquitur const. 35. eiusdem tit. quae iubet, donatorem cogi ad tradendas res donatas.

Isidori. Omnis donatio sine actorum monumentis facta sit invalida, licet fiat parentibus, aut liberis, aut ex latere cognatis, aut quo alio modo coniunctis. Si enim propter falsas scripturas et donatorum poenitentiam placuit acta confici, multo magis in coniunctis nobis personis necessaria est actorum confectio, cum et falsa propter domesticam consuetudinem facile committi possint, et donatoris insecuta poenitentia multas praebeat occasiones ad abolitiones donationum, instrumentis donationum facile delendis vel subtrahendis. Quorum nihil eveniet, si gesta conficiantur et publice custodiantur. Gesta autem conficiantur non omnino, ubi res positae sunt, sed ubicunque extra illa loca.

g) Cod. 1357. αὐταξουσιω (sic). h) Vocem ποιήσας Cod. 1357. omittit. i) Cod. 1357. πρῶγματα. k) Pro verbis οἰκέτην Cod. 1357. habet παρόντος οἰκέτου. l) Verba ἀξιόπιστον καὶ εὐνούστατον desunt in Cod. 1357. m) Verba ἢ — ἀνίσχυρός ἐστὶν Cod. 1357. omittit. n) Malim οἰκωδῆποτε. o) Nonne ὁ ἐμὸς, meus praeceptor? p) Malim ης. q) Sic legendum. Fabr. δωροῦμενα. r) Fabr. ὀρισμένον (sic). s) Sic legendum. Fabr. τῷ δοθέντι. t) Sic Fabr. τὴν — διατάξεις (sic). u) Lege ὑπομνημάτων ἐπὶ τῆς πρὸς συγγενεῖς γενομένης δωρεᾶς. v) Sic legendum. αὐτῆ. w) Malim ἔστι. x) Sic legendum. Fabr. ἠθθέντα. y) Legendum videtur ἐνθα. Basil. T. IV. 74

58. **ζα'. 'Ο** δωρούμενος πρᾶγμα ἢ εἰς προῖκα δι-
 59. **δούς, ἢ πιπρούσκων, καὶ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν**
 60. **παρκατέχων, κἂν μὴ ἐπερωτήσῃ^{α)}, οὐδὲν ἦττον**
παρκατεδωκέναι αὐτὸ δοκεῖ.

ὁ δωρούμενος πρᾶγμα] **Ἰσιδώρου.** Εἴτε εἰς προῖκα, εἴτε εἰς πρᾶσιν, εἴτε εἰς δωρεῶν βούλεται τις τιτὶ πρᾶγμα παρέχειν, παρκατεχῶν μόνον τὸν οὐσουφρονηκτον, εἰ καὶ μὴ ἐπερωτήσῃ^{β)} αὐτὸν τούτου φυλαχθῆναι^{γ)} βέβαιον, δοκεῖ σιωπηρῶς^{δ)} παραχρησθῆναι κατὰ συντομίαν τινὰ παρκατεδωκέναι τὴν τούτου νομίην. καὶ ἀπλῶς ὡς ἐν κανόνι ἐστὼ ἀπὸ τῆς παραδόσεως ἢ τοῦ οὐσουφρονηκτου ὑπεξαίρεσις ἐπὶ τῶν προειρημέτων τριῶν αἰτιῶν. [Sch. k. VI. 218.]

61. **ζβ'. Δύναται^{ε)} τις καὶ ἀγνώστῳ δωρεῖσθαι, κἂν^{ι)}**
 62. **ἀγρόφως^{β)} γέγονεν ἢ δωρεά. δύναται δὲ καὶ^{β)} ἐξ**
 63. **ἄλλων ἀποδείξεων σαφῶν τὸ πρᾶγμα δείκνυσθαι.**

κἂν ἀγρόφως γέγονεν ἢ δωρεά] **Θεοδώρου.** Ἡ ἀγροφὸς δωρεᾶ ἀποδεικνύσθω δι' ἄλλων συστάσεων. φησὶ γὰρ ἢ δ. διατάξις τοῦ νσ. tit. τοῦ παρόντος ἢ βιβ. ὅτι ἢ) ἀγροφὸς μόστις καὶσα δωρεᾶ δέεται ε. μαρτύρων. περὶ γὰρ τῆς ἐγγράφου δωρεᾶς ἀναγιγνῆθαι τὴν λα. διατάξιν τοῦ παρόντος tit. καὶ μαθήρη. λέγει γὰρ, ὅτι ἐπὶ τῶν ἀγροφῶν δωρεῶν δ. ἢ ἢ πρᾶξιν παρακολουθῆσαι, ἢ ἐγγράφον γενεῖσθαι ἐχόν ὑπογραφήν τοῦ δωρησαμένου ἢ ἄλλου κατὰ γνώμην αὐτοῦ, καὶ οὐ χρεῖα λοιπὸν μαρτύρων. σημειῶσαι οὖν ἔξων, καὶ μνήμησιν τῆς ις. διατάξεως τοῦ ιθ. tit. τοῦ δ. βιβ. εἰπούσης, ὅτι ὁ λέγων γενεῖσθαι δωρεᾶν, κἂν ἕως ἐστίν, αὐτὸς βαρεῖται τὴν ἀποδείξει. **Ἐρωτήσις^{β)}.** Τί οὖν ἀρκεῖ εἰς μόνον μάρτυρα ἐπὶ τῶν δωρεῶν; **Θεόδωρος.** Ἴγνωσ ἐνταῦθα, ὅτι οὐδὲ μαρτύρων ὅλων χρεῖα, εἰ ὑπογραφή δωρούμενος^{γ)}, κατὰ τὴν κ. καὶ λα. διατάξιν τοῦ παρόντος tit. καὶ ὅτι φησὶν ἢ ιγ. διατάξις τοῦ αὐτοῦ παρόντος tit. ὡς καὶ δι' ἐπιστολῆς δωρεῖται τις. τούτου δὲ μὴ ἐπίσημη σε, κέται βιβ. δ. tit. κ. διατ. ιε. ὅτι ἐπὶ τῶν εὐπροσδέκτων συμβολαίων οὐδὲ μαρτύρων χρεῖα. [Sch. l. VI. 218.]

Ἰσιδώρου. Εἰ καὶ παντελῶς οὗτος ἠγνόητο τῶν δωρουμένων^{μ)}. καὶ οὐ μόνον ἐγγράφου δωρεᾶ ἰσχύει τούτου γνωμῆν τῶν τρόπων, ἀλλὰ καὶ ἢ ἀγροφῶς, ἐν ᾧ δηλονότι δι' ἐτέρων ἀξιοπίστων ἀποδείξεων ἢ δωρεᾶ δείκνυται. [Sch. l. VI. 218. sq.]

64. **ζγ. ^{ν)} Αἱ ἐμπειρασμέναι δωρεαὶ οὐ δύνανται τῆς**
 65. **τῶν γειτόνων μαρτυρίας. εἰ δὲ ἀνιμφάνιστος εἴη,**
 66. **ὥστε^{ο)} μὴ δέεσθαι πρόξενος ὑπομνημάτων, εἰ μὲν**
 67. **γίνεται ἐγγράφως ἢ ταβουλαρίου γράφοντος, ἢ ἐτέρου**
 68. **τινός, καὶ μὴ ἔχει ὑπογραφὰς μαρτύρων, ἰσχύει^{π)}**
 69. **ἐν ᾧ μέντοι ὁ δωρούμενος ὑπογράφει^{ρ)}, ἢ ἄλλος**
 70. **κατὰ γνώμην αὐτοῦ τῶν ἀγρόφων δωρεῶν οὐδὲν**
 71. **ἦττον ἰσχυροῦσθαι κατὰ τὴν διατύπωσιν τοῦ ζβ'. κε-**
 72. **φαλαίου^{σ)} Θεοδοσίου.**

αἱ ἐμπειρασμέναι δωρεαὶ] **Θεοδώρου.** Ἐάν προβῇ πρᾶξις ὑπομνημάτων ἐπὶ δωρεᾶς, οὐ χρεῖα μάρτυρος^{ρ)} τινός. ἀλλὰ καὶ ὡς φησὶν ἢ λ. διατάξις τοῦ παρόντος tit. τὸ ἀσφαλές ἔχει ὁ τῆς δωρεᾶς τυχών. ἔγνωσ γὰρ ἐν τῷ ε. βιβ. tit. κγ. διατάξει ιθ. ὅτι οὐ δέεται μαρτύρων τὰ πραττόμενα παρὰ ἄρχουσιν ἢ στρατηγούς. [Sch. m. VI. 219.]

Ἐάν τὸ δωρητικὸν συμβόλαιον ἔχη ὑπογραφήν μόνου τοῦ δωρησαμένου ἢ ἄλλου ὑπογραφοῦστος ὑπὲρ αὐτοῦ, κατὰ γνώμην μέντοιγε αὐτοῦ, ἔρωται, καὶ οὐ χρεῖαν ἔχει μαρτύρων ἄλλων. σημειῶσαι δὲ, ὅτι κελῶς τις ὑπογράφει ὑπὲρ ἐτέρου δωρουμένου^{σ)} συναινέσει μέντοιγε αὐτοῦ. ὁμοίως ἔγνωσ καὶ ἐκ τῆς κ. διατ. τοῦ παρόντος tit. μνήμησιν δὲ καὶ τῆς ιβ. τοῦ κ. tit. τοῦ δ. βιβ. πληρὴ τὰ εἰρημένα δεῖται ἐπὶ inter vivos δωρεᾶς.

α) L. 28. C. h. t. legitur in Syn. p. 415. β) Sic Cod. 1357. et Syn. Fabr. ἐπερωτηθῆ. Lectio ἐπερωτήσῃ textui latino respondet. γ) Fabr. ἐπερωτήσῃ. δ) Sic lego. Fabr. φυλατῆναι (sic). ε) Fabr. ante σιωπηρῶς addit τὸ, quod prorsus superfluum est et melius omittitur, aut pro δοκεῖ τὸ legendum est δοκεῖτω. ζ) L. 29. C. h. t. legitur apud Attal. tit. XLIII. §. 5. qui haec habet: δύναται τις καὶ ἀγνώστῳ δωρεῖσθαι, καὶ κἂν ἀγροφῶς ἐστίν, ἰσχύει^{ι)} ἐάν ἐξ ἄλλων ἀποδείξεων τὸ πρᾶγμα δείκνυται. θ) Cod. 1357. καὶ κἂν (sic). ι) Cod. 1357. ἀγροφῶς. κ) δὲ καὶ Cod. 1357. omittit. λ) Fabr. δ. λ) Fabr. ἠρώσεις. μ) Adde ὁ ante δωρούμενος. ν) Lege τῶ δωρουμένῳ. Isidorus explicat verba constitutionis et saepe ignotos. ξ) L. 30. C. h. t. praetermissa est in Basil. ο) Pro verbis ὥστε μὴ δεῖσθαι — ἢ ἐτέρου τινός; Cod. 1357. habet καὶ ἀγροφῶς. π) Cod. 1357. ὑπογράφῃ. ρ) Verba τοῦ ζβ. κεφαλαίου desunt in Cod. 1357. ρ) Fabr. μαρτύρου (sic).

LXI. Qui rem donat¹⁾ vel in dotem dat, vel vendit, et usumfructum retinet, etiamsi stipulatus non fuerit, nihilominus eam tradidisse videtur.

1) qui rem donat] **Isidori.** Sive in dotem dare, sive vendere, sive donare rem quis alicui velit, retento solo usufructu, etiamsi stipulatus non fuerit, hunc sibi salvum fore, videtur tacite statim compendio quodam possessionem eius tradidisse. Et in summa regulariter in supradictis tribus causis usufructus detractio vice traditionis esto.

LXII. Potest quis etiam ignoto donare, etsi sine scriptis donatio facta sit¹⁾. Potest autem aliis quocumque probationibus manifestis res comprobari.

1) etsi sine scriptis donatio facta sit] **Theodori.** Donatio, quae sine scriptis fit, aliis probationibus comprobatur. Nam const. 4. tit. 56. huius lib. 8. ait, donationem mortis causa, quae sine scripto fit, quinque testibus indigere. Nam de donatione, quae in scriptis fit, lege const. 31. huius tit. et discas. Dicit enim, in donationibus, quae sine scripto fiunt, vel acta subsequi oportere, vel scripturam fieri, quae subscriptionem habeat donatoris aut alterius voluntate eius, nec iam opus esse testibus. Nota igitur rem novam, et memineris const. 16. tit. 19. lib. 4. dicentis, eum, qui donationem factam esse dicit, licet reus sit, probatione onerari. Interrogatio. Quid ergo in donationibus unus testis sufficit? **Theodorus.** Dedicisti hoc loco, testibus plane non opus esse, si donator subscripserit, secundum const. 20. et 31. huius tit. et const. 13. eiusdem tit. dici, etiam per epistolam quempiam donare. Hoc autem ne te offendant, habetur lib. 4. tit. 20. const. 15. in instrumentis fide dignis testibus non esse opus.

Isidori. Etiamsi is donatori prorsus ignotus erat. Et non solum donatio in scriptis valet hoc modo facta, sed etiam quae sine scripto fit, si aliis scilicet idoneis probationibus donatio comprobatur.

LXIII. Donationes actis insinuatae¹⁾ non indigent vicinorum testimonio. Sin autem eiusmodi sit, quae insinuationem non desiderat, nec egeat actorum confectione, si quidem ex scripto fiat, vel scribente tabulario vel alio quodam, nec testium subscriptiones habeat, valet: dummodo is, qui donat, subscribat, vel alius voluntate eius: donationibus, quae sine scriptis fiunt, nihilominus valentibus secundum constitutionem capitis 62. Theodosii.

1) donationes actis insinuatae] **Theodori.** Si de donatione gestorum monumenta confecta fuerint, teste non opus est. Sed, ut ait const. 30. huius tit. securus est is, qui donationem accepit. Dedicisti enim lib. 6. tit. 23. const. 19. quae aguntur apud Praesides aut magistratus municipales, testibus non indigere.

Si instrumentum donationis habeat subscriptionem solius donatoris, vel alius, qui nomine eius subscribit, eius tamen voluntate, valet, nec aliis testibus indiget. Nota autem, recte quem subscribere pro alio, qui donat: consensu tamen eius. Similiter didicisti et ex const. 20. huius tit. Memineris autem et const. 12. tit. 21. lib. 4. Verum quae dicta sunt, accipe de dona-

δῆλοι γὰρ ἢ δ'. διατ. τοῦ νσ'. τιτ. τοῦ παρόντος ἢ βιβ. ὅτι ἢ ἔγγραφος μέρις καὶσα δωρεὰ χρεῖται πάντως τῶν ε. μαρτυρῶν. [Sch. m. VI. 219.]

Ἰσιδώρου. Ἐπὶ τῶν δωρεῶν τῶν ἐν ὑπομνήμασιν ἐμφανιζομένων οὐκ ἔστιν ἀναγκαῖον, τοὺς γείτονας ἢ ἄλλους μαρτυράς προσλαμβάνεσθαι. περὶ τῆς γὰρ ἔστιν ἢ τῶν ἰδικῶν μαρτυρία, τὰν δημοσίων ὑπομνημάτων ἀρνούτων. εἰ δὲ τοιαύτη ἔστιν ἢ δωρεὰ, ὡς μὴ χρεῖται πράξεως ὑπομνημάτων, εἰ μὲν γίνεται ἔγγραφος, ἢ ταβέλλιος γράφοτος, ἢ ἑτέρου τινός, ἀνευ μαρτυρῶν ὑποσημειώσεως ἰσχύει, ὑπογράφοντος δηλονότι τοῦ δωρουμένου ἢ δι' ἄλλου κατὰ γνώμην αὐτοῦ, κατὰ τὴν εἰρημένην περὶ τούτου παραφυλακίαν. εἰ δὲ ἄγραφος, φησὶν, ἔστιν ἢ τοιαύτη δωρεὰ, κρητεῖται τὰ ἐπὶ ταύτῃ διηγορημένα τῇ κθ'. τοῦ παρόντος τιτ. διατάξει. ἀνάλαβε αὐτήν. ἐκείνη γὰρ ὑποσημειώσεως ἀπαιτεῖ τῆς ἄγραφου ἀποδείξεως. οὐκ οὖν ἀναγκαῖοι εἰσὶν οἱ μάρτυρες. κατὰ δὲ τὴν τοῦ θειοτάτου Λέοντος διάταξιν τὰ ἐν τῇ βασιλευσίᾳ πόλει πολιτευόμενα δωρεαστικὰ συμβόλαια παρὰ μόνῳ τῷ λαμπροτάτῳ μαγίστρω τῶν κήρων ἐμφανιζέσθωσαν, μὴ μὴν ἔξω τῆς πόλεως ἢ παρὰ ἐκδικίους, ἢ παρὰ στρατηγούς ἑτέρων πόλεων, ἢ ἐν ἄλλοις τοποῖς διχα τοῦ εἰρημένου λαμπροτάτου μαγίστρου τῶν κήρων, κ'. λίτρων χρυσοῦ προστιμώσθωσαν καὶ τοῦ τῆν δωρεῶν ἐμφανίζοντος, καὶ τοῦ τῆν ἐμφάνειαν δεχομένου, ἔτι μὲν καὶ τοῦ ταβέλλιος τῆν μαρτυρίαν παρεχομένου ἐν ἑτέρῳ, ὡς εἰρηται, τοπῶ ἢ δικαστηρίῳ πρὸς τὸ ε) καὶ βαρυντάτην κήρῶν ὑπομνήματι. [Sch. m. VI. 219. sq.]

Indignatione, ἀγανακτήσει. [Sch. *. VI. 220.]

ξδ'. Αἱ δωρεαὶ αἱ γινόμεναι ἐνταῦθα παρὰ τῷ μαγίστρῳ τῶν κήρων¹⁾ ἐμφανιζέσθωσαν²⁾, καὶ μηδμοῦ ἄλλαχού, κἂν ἑτέρῳ τῷ πρῶγματι ὦσιν. ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις ἢ³⁾ παρ' αὐτῷ παρόντι⁴⁾, παρ' ἐκδικίῳ⁵⁾ ἢ στρατηγῷ⁶⁾ αὐτοῦ⁷⁾. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ἐμφανίζων ἢ διχόμενος, ἢ ταβουλύριος⁸⁾ μαρτυρῶν εἴκοσι λίτρας χρυσοῦ προστιμώσθω⁹⁾, καὶ ἑτέραν ἀγανάκτησιν μείζονα περιμενέτωσαν.

αἱ δωρεαὶ αἱ γινόμεναι ἐνταῦθα Θεοδώρου. Αἱ γινόμεναι πράξεις ἐπὶ τῶν δωρεῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει μὲν παρὰ τῷ μαγίστρῳ τῶν κήρων¹⁾ ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις παρὰ τῷ ἄρχοντι ἢ τῷ ἐκδικίῳ, ἢ τῷ στρατηγῷ συνταττέσθωσαν. ὁμοίως φησὶν ἢ κε. διάταξις τοῦ παρόντος τιτ. ἐπὶ τοῦ ἄρχοντος καὶ τοῦ στρατηγού. μνήμη δὲ τῆς εἰρημένης ὁμοίως διαφέρειται περὶ ἐμφανείας διαθηκῶν ἐν τῷ α. βιβ. τιτ. γ. διατάξει μ'. καὶ ἐν τῷ ε'. βιβ. τιτ. κγ'. διατάξει ιδ'. καὶ κγ'. καὶ ἀναγνωθὶ τὴν λβ'. διατάξιν τοῦ παρόντος τιτ. λέγει, τὸν μὴ συνιστάτω Κωνσταντινουπόλει παρὰ μαγίστρω τῶν κήρων τὰς πράξεις τῶν δωρεῶν, προστιμώσθω²⁾ κ'. λίτρων χρυσοῦ, καὶ τὸν τυχόντα τῆς δωρεῆς, καὶ τὸν ταβέλλιον. [Sch. n. VI. 220.]

Ἰσιδώρου. Εἰ μὲν Κωνσταντινουπόλει¹⁾ γίνονται αἱ δωρεαί, ὁποῦδήποτε ὄντων τῶν πραγμάτων, παρὰ τῷ μαγίστρῳ τῶν κήρων ἐμφανιζέσθωσαν. ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις πόλεσιν, εἴτε πόρειται ὁ ἄρχων, εἴτε ἀπειται, εἴτε ἔξω στρατηγός, εἴτε μὴ ἔξω, ἀλλὰ μόνον ἐκδικίον, ἔξωσι τῷ βουλομένῳ, ὁποῦδήποτε τῶν πραγμάτων τυχάνοντων, ἐμφανίζων τὴν δωρεῶν παρὰ τῷ ἄρχοντι τῆς οἰασδήποτε ἐπαρχίας, εἴτε παρὰ τοῖς στρατηγού, ἢ παρὰ τοῖς ἐκδικίους οἰασδήποτε πόλεως, ὡς ἂν βουλήται. καὶ ὡςπερ αὐτῇ ἢ δωρεῶν ἐν γνώμῃ κείται τοῦ δωρουμένου, οὕτω καὶ ἐπ' αὐτῷ κείσθω, τὴν δωρεῶν, παρ' ὃ βουλήται τῶν εἰρημένων προσώπων ἐμφανίζων. αἱ τῶν δωρεῶν αἱ κατὰ τὰς ἐπαρχίας γινόμεναι παρ' οἰασδήποτε τῶν εἰρημένων προσώπων ἐμφανιζέσθωται διηκεως κρητεῖτωσαν. [Sch. n. VI. 220.]

ξε'. Ὡςπερ ἐπὶ τῆς πρώτης, κἂν μὴ προκάταρξις γέγονη, εἰς κληρονόμους παραπέμπεται²⁾, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς δωρεῆς ἔστι. ὥστε κἂν προκάταρξις μὴ γένηται, ἤγουν ἀντιγραφή αἰτηθῇ, δύναται τις παραπέμπειν αὐτήν, καὶ ἐντολέα προβάλλεσθαι. ταῦτα δὲ φάμεν ἐπὶ τῶν ἐπιζώντων καὶ λαβόντων.

1) Malim τῶ. 2) Cod. 1357. κήρων (sic). 3) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐμφανιζέσθωσαν (sic). 4) ἢ Cod. 1357. omittit. 5) Lege παρὰ τῷ ἄρχοντι, apud Praesidem, aut si Fabr. lectionem retines, adde post παρόντι, ἢ μὴ παρόντος αὐτοῦ. 6) Pro verbis παρ' αὐτῷ παρόντι παρ' ἐκδικίῳ Cod. 1357. habet παρὰ ἐκδικίῳ (sic). 7) Cod. 1357. στρατηγῷ (sic). 8) αὐτοῦ Cod. 1357. omittit. 9) Cod. 1357. ταβέλλιον. b) Cod. 1357. προστιμώσθωσαν. c) Sic lego. Fabr. προτιμώσθω. p) Adde ἐν ante Κωνσταντινουπόλει. e) Adde ἢ ἄγωγῃ.

tionem inter vivos. Nam const. 4. tit. 56. huius lib. 8. ostendit, mortis causa donationem, quae ex scripto fit. quinque testes omnino desiderare.

Isidori. In donationibus, quae actis insinuantur, non est necessarium, vicinos vel alios testes adhibere. Nam superfluum est privatorum testimonium, cum publica monumenta sufficiant. Verum si eiusmodi sit donatio, ut eam actis insinuari necesse non sit, si quidem ex scripto fiat, vel tabellione scribente, vel alio quodam, sine testium subnotatione valeat, subscribente scilicet donatore vel alio voluntate eius secundum dictam de eo observationem. Sin autem, inquit, sine scriptis confecta sit, obtineant quae de ea cauta sunt const. 29. huius tit. Relege eam. Illa enim idoneas exigit probationes donationis sine scriptis factae. Ergo testes necessarii sunt. Secundum autem sacratissimi Leonis constitutionem donationum instrumenta, quae in regia urbe conficiuntur, apud solum clarissimum magistrum censuum insinuantur, non etiam extra urbem aut apud defensores, aut apud magistratus aliarum civitatum, vel in aliis locis praeter memoratum clarissimum magistrum censuum, vicenarum librarum auri multa tam ab eo, qui donationem insinuaverit, quam ab eo, qui insinuationem susceperit, quam a tabellione, qui testimonium praebuerit in alio, ut dictum est. loco vel iudicio, exigenda, praeterquam quod gravissimam indignationem sustineant.

Indignatione, ἀγανακτήσει.

LXIV. Donationes, quae hic fiunt¹⁾, apud magistrum censuum insinuantur, et nusquam alibi, etiamsi res alibi sitae sint. In provinciis autem, aut apud ipsum, si praesto sit, [aut si praesto non sit], apud defensorem aut magistratum eius. Qui autem adversus haec insinuat, aut suscipit, aut tabularius, qui testimonium praebet, vicenis libris auri multetur, et aliam maiorem expectent indignationem.

1) donationes, quae hic fiunt] Theodori. Acta, quae fiunt in donationibus, Constantinopoli quidem apud magistrum censuum: in provinciis autem apud Praesidem, vel defensorem, vel magistratum municipalem conficiuntur. Idem ait const. 25. huius tit. de Praeside et magistratu municipali. Memineris autem dictae similiter distinctionis circa testamentorum insinuationem in const. 40. tit. 3. lib. 1. et const. 19. et 23. tit. 23. lib. 6. et lege const. 32. huius tit. Ait, tam donatorem, quam donatarium, quam tabellionem, qui Constantinopoli acta non conficiunt apud magistrum censuum, vicenis libris auri multari.

Isidori. Si quidem Constantinopoli donationes fiant, ubicunque res positae sint, apud magistrum censuum insinuantur. In aliis vero civitatibus, sive praesens, sive absens Praeses sit, sive habeat magistratus, sive non habeat, sed defensorem tantum, liceat volenti, rebus ubicunque positis, donationem apud Praesidem cuiuslibet provinciae, sive apud magistratus, sive apud defensorem cuiuslibet civitatis, prout maluerit, intimare. Atque ut ipsa donatio sita est in voluntate donatoris, ita ei liceat donationem apud quamcunque ex memoratis personis voluerit, intimare. Donationes igitur, quae in provinciis fiunt, apud quamlibet ex praedictis personis fuerint insinuatæ, perpetuo valeant.

LXV. Sicut in venditione¹⁾, licet lis contestata non sit, actio ad heredes transmittitur, ita etiam in donatione sit. Quamobrem licet liti contestatio facta non sit, vel rescriptum impetratum, potest quis eam transmittere et procuratorem constituere. Haec autem in his dicimus, qui adhuc vivunt et acceperunt.

ὡς περ ἐπὶ τῆς πράξεως] Ἰσιδώρου. Ἐπὶ τῇ ἐκχωρήσει τῶν δωροδοκῶν ἀγωγῶν τέμνει λεπτότητα τὴν βουλομένην, οὐκ ἄλλως αὐτὰς ἐπὶ κληρονομῶν παραπέμπουσαι, εἰ μὴ προκαταρξὶς γένηται παρὰ τῶν ταύτας ἐκχωρηθέντων, ἢ θείας οὗτοι τυχοῖεν ἀντιγραφῆς δικαίον ποιούσης προκαταρξέως. καὶ σημειώσαι, ὅτι προκαταρξὶς μιμῆται ἢ τοῦ βασιλέως ἀντιγραφῆ. ὡς περ γὰρ ἐκχωρηθείσας¹⁾ ἀγωγὰς τῆς ἀγορασίας καὶ πρὸ προκαταρξέως τελευτῶντες παραπέμπομεν ἐπὶ κληρονομῶν· τὸν αὐτὸν τρόπον τὰς δωρηθείσας ἡμῖν παραπέμπομεν, εἰ καὶ μηδεμία παρ' ἡμῶν προκαταρξὶς γέγονεν ἢ ἡτήθη. κατὰ μίμησιν τοίνυν τῆς πράξεως οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς δωρεῆς παραπεμπέσθωσαν εἰς κληρονομῶν αἱ ἀγωγαί, καὶ διδοσθῶσαν ἐπ' αὐταῖς προκουράτωρες, εἰ καὶ μηδεμία τῶ φάκτω ἢ τῶ νόμῳ προκαταρξὶς γέγονεν. οὐκ ἀνακλιῖ δὲ ἑαυτῆν ἢ διατάξεις εἰς τοὺς πρὸ αὐτῆς λόγω δωρεῆς ἀγωγὰς καὶ ἐκχωρήσεις εὐλόγησας, ἐν τοῖσι τὰ παλαιὰ κρατεῖν μελέουσα νόμιμα. περιεργάζεται μὲντοι τοὺς ἐπὶ ζωίας, εἰ καὶ πρὸ τῆς νομοθεσίας ταύτης κατὰ δωρεῶν τῶν²⁾ ἀγωγῶν εἰς αὐτοὺς ἐκχωρήσας γέγονεν. [Sch. o. VI. 220. sq.]

ἔς'. Πᾶσα¹⁾ δωρεῖά, εἴτε²⁾ ἀπλή, εἴτε πρὸ γάμου³⁾ δωρεῖά, ἕως πεντακοσίων νομισμάτων οὐσα ἰσχυρέτω καὶ ἀνεμφάνιστος⁴⁾ οὐσα⁵⁾, μὴ δεομένη πράξεως ὑπομνημάτων. εἰ⁶⁾ δὲ πλέον εἴη, τὸ ὑπὲρ πλέον⁷⁾ μὴ ἰσχυρέτω⁸⁾. ἐξηρημέναν τῶν βασιλικῶν δωρεῶν καὶ τῶν εὐσεβείας λόγω γινομένων, καὶ τῶν εἰς μνηστῆν διδομένων.

Εἰ δὲ μὴ εἴη ἐν χρήμασι, ἀλλ' ἐν πράγμασι κινητοῖς ἢ ἀκινήτοις, διατιμάσθω⁹⁾. καὶ εἰ μὲν μὴ¹⁰⁾ ὑπερβαίνει τὸ ποσόν, ἐρρωσθῶ. εἰ δὲ ὑπερβαίνει, τὸ περιττὸν ἀνίσχυρον ἔστω.

Ὁ δὲ τὸ πλέον ἔχων δότω¹¹⁾ τῷ ἄλλῳ τὸν ἀπαυγυρισμὸν τοῦ ὑπερβαίνοντος¹²⁾. εἰ δὲ μὴ ποιήσει τοῦτο, τότε τὸ πρᾶγμα διαιρεσθῶ, εἰ δυνατόν· εἰ δὲ μὴγε, ἄδειαν ἔχεται λοιπὸν καὶ ὁ τὸ ἐλάχιστον ἔχων¹³⁾ προσφέρειν τὴν ἀποτίμησιν, καὶ τὸ πᾶν λαμβανέτω¹⁴⁾.

Εἰ¹⁵⁾ δὲ τις ἐν διαφόροις χρόνοις δωρεὰς ἐποιήσαστο πολλὰς¹⁶⁾ εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον, πολλὰς δὲ νοεῖν αὐτάς, οὐ μὴν¹⁷⁾ συλλαμβάνειν πάσας καὶ λέγειν, ὅτι ἀνεμφάνιστος οὐκ ἰσχύει ὡς μία οὐσα.

Εἰ δὲ τις δωρήσεται τινὶ ἐπιρωτηθεὶς ἐκάστῳ ἐνιαυτῷ διδόναι, εἴτα περικλείωσι¹⁸⁾ τὴν δωρεῶν μέχρι τῆς ἑαυτῶν¹⁹⁾ ζωῆς, πάλιν πολλὰ νοηθήσονται. εἰ δὲ ῥητὸν χρόνον ὀρίσασιν²⁰⁾, ἤγουν καὶ κληρονομῶν μνηστῶν, ὡς διηγεοὺς γενομένης τῆς δωρεῆς μία νομισθήσεται· καὶ λοιπὸν ὡς ὑπερβαίνουσα τὸ ποσὸν δέεται τῆς πράξεως τῶν ὑπομνημάτων, ὥστε ἐρρωσθαι αὐτήν.

πᾶσα δωρεῖά] Θεοδώρου. Ἢ ὑπερβάσα τὰ τριακόσια νομίσματα δωρεῖά ἀχρηστος νοεῖται εἰς τὸ περιττὸν, εἰ μὴ ἄρα γένηται ἐπ' αὐτῇ πράξις ὑπομνημάτων. τοῦτο καινίζει ἢ λς'. διατάξεις τοῦ παρόντος τι. προσηθεμένη, ὅτι πᾶσα δωρεῖα μέχρι φ. νομισμάτων ἰσχύει καὶ μὴ δεομένη τῆς τῶν ὑπομνημάτων πίστεως. εἰδὶ δὲ δωρεῖα μὴ δεόμενα πράξεως ὑπομνημάτων, κἂν ὀσσηδῆποτε εἴεν ποσοτήτος· ὅποια ἐστὶν ἡ γενομένη παρὰ βασιλέως, ὁμοίως φησὶν ἢ νβ'. νεαρά, κεφ. β'. ὡς αὐτῶς δὲ καὶ ἡ δι' εὐσεβείαν προβαίνουσα, καὶ ἡ ἐκτεθείσα ἐν ἀργυροῖς μὲντοιγε παρὰ μνηστῆρος πρὸς μνηστῆν αὐτεξουσίαν καὶ ἀφ' ἑλκῆ. εἴρηται γὰρ βιβ. ε'. τι. γ'. διατάξει ιζ'. ὅτι ὁσαδήποτε ὁ μνηστῆρ δωρήσεται τῇ ἰδίᾳ ὀφραῆ μνηστῆρ,

f) Adde τὰς ante ἐκχωρηθείσας. g) Adde ἢ ante τῶν. h) L. 31. pr. §. 1—3. C. h. t. legitur nonnullis omissis in Syn. p. 415. Sed proemium et §. 1. leguntur apud Harm. III. l. §. 16. i) εἴτε deest in Cod. 1357. et Syn. k) εἴτε πρὸ γάμου deest in Cod. 1357. et Syn. l) Cod. 1357. ἀνεμφάνιστος. Reliqua inde a voce οὐσα — ἰσχυρέτω in hoc Cod. desiderantur. m) Usque ad οὐσα Syn. n) Inde ab εἰ rursus incipit Syn. o) Sic Fabr. Malim ὑπερβαίνοντος vel simile quid. Syn. ὑπερβλήν. q) Fabr. ἰσχυρέτω (sic). r) Cod. 1357. διατιμάσθαι. s) μὴ in Syn. deest. Leuncl. in marg. addit. t) Cod. 1357. δότω (sic). u) Usque ad ὑπερβαίνοντος; Syn. v) Cod. 1357. ἔχων. w) Fabr. λαμβανέτω (sic). x) Inde ab εἰ δὲ τις rursus incipit Syn. y) Cod. 1357. πολλὰς (sic). z) Sic Cod. 1357. Fabr. μὲν. a) Cod. 1357. περιλήσασαι. b) Sic Cod. 1357. Fabr. αὐτοῦ. c) Sic lego. Fabr. ὀρίσασαι.

1) sicut in venditione] Isidori. In cessione actionum donatarum subtilitatem amputat, quae eas non aliter ad heredes transmitti vult, quam si lis contestata esset ab his, quibus eae cessae fuerant, vel rescriptum sacrum ius litis contestationis tribuens impetrasset. Et nota, rescriptum Principis litis contestationem imitari. Nam sicut actiones venditionis titulo cessas etiam ante litis contestationem morientes ad heredes transmittimus, eodem modo nobis donatas transmittimus, licet nulla litis contestatio a nobis facta vel petita sit. Ad exemplum ergo venditionis etiam in donatione ad heredes actiones transmittantur, et procuratores de iis dentur, quamvis nulla facta vel iure litis contestatio facta sit. Non refert autem se constitutio ad eos, qui ante eam donationis causa actiones et cessiones susceperunt, in quibus vetera iura servari iubet. Pertinet tamen ad eos, qui adhuc vivunt, licet ante hanc constitutionem donationis titulo actiones eis cessae sint.

LXVI. Omnis donatio¹⁾, sive simplex, sive donatio ante nuptias, quae infra quingentos solidos est, valeat etiam non insinuata, non indigens gestorum monumentis. Sin autem maior sit, superfluum non valeat: exceptis donationibus imperialibus, et his, quae pietatis causa fiunt, et his, quae sponsae conferuntur.

Si autem in pecunia non consistat, sed in rebus mobilibus aut immobilibus, aestimetur: et si non excedat quantitatem, valeat: sin autem excedat, superfluum infirmum sit.

Qui autem ampliorem summam habet, alteri eius, quod excedit, aestimationem in pecunia praestet. Sin autem hoc non fecerit, tunc res dividatur, si fieri possit: sin minus, liceat ei deinceps, qui minimam partem habet, aestimationem offerre, et totum accipiat.

Si quis autem diversis temporibus in eandem personam plures donationes contulerit, eae plures esse intelligendae sunt, non simul omnes in unam coadunandae, ut dicatur, eam non insinuatam irritam esse, quasi una sit.

Si quis autem donaverit alicui promittens dare in singulos annos, et deinde donationem vitae suae tempore circumscripserint, rursus multae intelliguntur. Sin autem certum tempus definierint, vel etiam hereditum mentionem fecerint, quasi perpetuata donatione, una reputabitur: et ideo, quod excedat quantitatem, indiget confectione actorum, ut valeat.

1) omnis donatio] Theodori. Donatio, quae trecentos solidos excedit, in superfluo inutilis intelligitur, nisi acta de ea confecta fuerint. Hoc innovat const. 36. huius tit. quae adiicit, ut omnis donatio usque ad quingentos solidos valeat non indigens fide actorum. Sunt autem donationes, quae non indigent actorum monumentis, cuiuscunque quantitatis sint: cuiusmodi est, quae a Principe fit. Idem ait Novella 52. cap. 2. Similiter et quae pietatis causa fit, et quae a sponso in sponsam minorem XXV annis et sui iuris constitutam in pecunia numerata collata est. Dictum enim est lib. 5. tit. 3. const. 17. quaecunque sponsus sponsae suae orbae

οὐ δέεται τῆς τῶν ὑπομνημάτων πίστewος. ἰστέον δὲ κατὰ τὸ ἐνταῦθα κείμενον, ὅτι οὐδὲ οἱ κατὰ διαφορῶν καιροὺς προερχόμενοι πρὸς αὐτὸν^{d)} δωρεαί, εἶπον κατ' ἰδίαν ἐκάστη αὐτῶν ὑπερβαίνει^{e)} τὸ ὀριζόμενον τῷ νόμῳ ποσόν, κἂν συναγόμεναι ὁμοῦ ἐπερβάλλουσι τὴν νομισματικὴν ποσότητα, πίστewος ὑπομνημάτων οὐ χρῆζουσι. δηλοῦ δὲ ἡ λς'. διατάξεις τοῦ προκειμένου τῶν ὡς καὶ ἡ^{f)} εἰς λύτρωσιν αἰχμαλώτων, ἢ παρὰ στρατηλατῶν στρατιώταις, καὶ ἡ πρὸς τὸν ἀπολέωντα τὸν ἴδιον^{g)} ἀπὸ ἐμπτημοῦ ἢ πτωσεως δια τὸ ἀνακτισασθαι αὐτὸν γινόμενη δωρεά οὐ δέεται πράξεως, κἂν διεσπασθεῖ εἰς ποσότητες. εἰρηται δὲ καὶ βιβ. α'. τῆς γ'. διατ. λη. ὡς καὶ αἱ παρὰ μοναχῶν προελεύσασαι καὶ χωρὶς πράξεως εἰς μοναστήρια δωρεαὶ τὸ κῆρος ἔχουσι, κἂν ὑπερβαίνουσι τὰ φ'. νομισμάτα. ἀναιρεταὶ δὲ καὶ βιβ. ε'. τῆς ις'. διατ. κε'. ὅτι καὶ ἡ πρὸς τὸν ὑπεξοῦσιον υἱὸν παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ ἡ πρὸς τὴν γυναῖκα παρὰ τοῦ ἀνδρὸς γενομένη δωρεά οὐ δέεται πράξεως ὑπομνημάτων, κἂν ὑπερβάλλουσι τὸ νομισματικὸν ποσόν, εἰ βεβαιωθῶσι τῇ τοῦ δωρησαμένου τελευτῇ. φησὶ δὲ καὶ ἡ λα. διατάξεις τοῦ ιθ'. τῆς τοῦ εἰρημένου ε'. βιβ. ὡς ἡ δωρομένη ὑπὲρ θυγατρὸς ἢ συγγενοῦς τιος προῖξ οὐ δέεται τῆς τῶν ὑπομνημάτων πίστewος, κἂν εἴη ὀσσοῦν ποσόν. δηλοῦ γὰρ ἡ ριθ'. νεαρά, ὅτι οὐδὲν ἢ πρὸ γάμου δωρεά χρῆζει προῖξεως ὑπομνημάτων ἀλλὰ δηλονότι πρὸς μόνον τὸν ἀνδρὸς μέρος κατὰ τὴν ρκς'. ὁμοίως νεαράν. μὴ λάθῃ σε δὲ καὶ^{h)} πς'. ὡσαύτως νεαρά λέγουσα, μὴ δεῖσθαι πίστewος ὑπομνημάτων τὰς μορτίς καύσα δωρεας. [Sch. p. VI. 221. sq.]

Ἰσιδώρου. Πᾶσα δωρεά, εἴτε κοινή, εἴτε προγαμία δωρεά, μέχρι τῶν φ', νομισμάτων μὴ δεῖσθαι πράξεως ὑπομνημάτων. εἰ δὲ ταύτην ὑπερβαίνει τὴν ποσότητα, μὴ πᾶσαν ἀφαιρῆσθαι, ἀλλὰ μόνον τὸ περιττόν, ὡς μὴδὲ κείμενον, μὴδὲ ἔσομένον ὑπεξαγορευμένων τῶν βασιλικῶν δωρεῶν, καὶ τῶν εἰς μηστῆρ ἁφίλικα γινόμενων, καὶ τῶν εἰς εὐσεβείαν ἀποβλητοῦσιν. καὶ αἱ μὲν εἰς εὐσεβείαν βλεποῦσαι φ'. περιλείονται νομισμασι. ἔχεις δὲ τοῦτο κείμενον ἐν τῷ α'. βιβ. τοῦ κωδικῶς, ἐν διατάξει ιθ'. τοῦ β'. τῆς. ἧτις καὶ ἰδικῶς ἀπαριθμεῖται, τίνας δὲ νοεῖν εὐσεβεῖς αἰτίας. αἱ δὲ βασιλικαὶ δωρεαὶ οὐδεμίᾳ περιλείονται ποσότητι, ὡς φησὶ διατάξεις κειμένη ἐν τῷ α'. βιβ. ὑπὸ τῶν β'. τῆς. διατάξει ιθ'. εἰ δὲ μὴ ἔστιν ἐν χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ, ἐν ἑτέροις δὲ πράγμασιν οἷοιςδήποτε ἐνέηται, τῆς μὲν διατηρήσεως αὐτῶν ἄχρι φ'. νομισμάτων οὐδέ τῆς, ἰσχύει καὶ τῶν ὑπομνημάτων χωρὶς. εἰ δὲ ταύτην ὑπερβαίνει τὴν διατήρησιν, τὸ περιττόν ἄχρηστον ἐστίν. ὡς ἂν δέⁱ⁾ ἐκ τῆς κοινωνίας ἀνακαθεθῆι φιλονεικία, ὃ τὸ πλεῖστον ἔχων μέρος ἐξουσίαν ἔχει, τῆς ὑπολοίπου ποσότητος τὸ τίμημα προσφέρειν τῷ τῷ ἑλάττω^{k)}. εἰ δὲ τοῦτο παραιτεῖται, διακρίσθωσιν τὰ πράγματα. εἰ δὲ τὰ τῆς διακρίσεως βλάβην ὀφείλει κατὰ τὸν πράγματος, ἐξέστω τῷ τῷ ἑλάττω ἔχοντι προσφέρειν τοῦ πλείους τὸ τίμημα, καὶ ὅλον ἐκδικεῖν τὸ πᾶμα πάντων τῶν περὶ τῆς ἐπιπέρας ἐπιπέρας ἐπὶ τῆς οἰκείας ἐνόντων ἰσχύος, καὶ μὴδὲμίαν ἐκ τοῦ παρόντος νόμου μειώσιν ἵππομένον. ὡς ἂν δὲ ἐκ παντὸς μέρους ἢ τῆς τοιαύτης διακρίσεως περιαιρεθῆ ἀμφισβήτησις, καὶ τοῦτο τῷ παρόντι νόμῳ περιλαμβανόμενον. ἐάν τις ἐν διακρίσει καιροῦς τῷ αὐτῷ προσώπῳ ὀλλῆς ποιήσῃται δωρεάς, ἂν ἐκάστη μὲν τὴν νόμιμον οἰκ' ἐκαστὴν ποσότητα, πάλαι μὲν τῶν τριακοντίων, σημερον δὲ τῶν φ'. νομισμάτων, εἰς ἐν δὲ συναχθεῖσιν καὶ κατὰ τὸν εἰρημένον^{l)} τρόπον ἐπισωρευθῆσιν πλεονάζειν δοκοῦσι καὶ μείζονος ἢ καὶ ποσότητος, μὴ εἰς ἐν αἰταὶ συναχθεῖσθωσαν, μὴδὲ τρόποι πρὸς ἐπινοεῖσθωσαν, δι' ἃν ἄχρηστοι^{m)} γίνονται αἱ δωρεαί, ἀλλὰ ἐκ τοῦ ἀνάπαλι καὶ πολλὰ κείσθωσαν, καὶ ἐκάστη κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν κρατεῖται, καὶ τῆς τῶν ὑπομνημάτων ἀφαρτικῆς μὴ χρῆσθωσαν. ἐπειδὴ γὰρ τοῖς πικραῖς περὶ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἀμφισβήτησιν, πολλοῖςⁿ⁾ πολλὰς, ἀλλὰ ἢ μίαν δωρηζόμενος δωρεάν, ἢ μίαν ἢ φιλανθρωποτικῶν μᾶλλον μίαν εἰς τὸ πολλὰς αὐτὰς κοινῶν καὶ πᾶσαι ἰσχύειν. εἰ δὲ τις ποιήσῃται δωρεάν, ἐν ἣ καὶ ἐπινοεῖσθωσαν^{o)} ἐκαστὴν κατὰ τὴν οἰκείαν ποσότητα μὴ ἐκβαίνουσαν τὸ νόμιμον τῆς δωρεῆς μέτρον, ἢ ἀμφισβητεῖσθωσαν^{p)}, τότερον διὰ τὴν κατὰ μέρος ἰσιν οὐ χρῆζει τῶν ὑπομνημάτων, ἢ μὴ μᾶλλον ἐκ τῆς ἡλιθιότητος τῆς πᾶσης ἐπινοεῖσθωσαν, καὶ εἰ αὐτῆς, ὡς εἰπέων, ἢ πηγῆς, εἰ ἢ αἱ ἐκαστὴν δωρεαὶ εἰσέδησαν^{q)}, μία τις καὶ δωρεά χρῆζουσα τῆς τῶν ὑπομνημάτων παραφυλακῆς

donaverit, non indigere monumentorum fide. Sciendum autem est, secundum id, quod hoc loco habetur, donationes, quae diversis temporibus in eundem conferuntur, si singulae infra, coacervatae autem supra legitimam quantitatem sint, non indigere actorum monumentis. Constitutio autem 36. huius tit. significat, etiam donationem, quae fit ad redemptionem captivorum, et militibus a magistris militum, et quae ei, qui aedes sua incendio vel ruina amisit, in refectorem aedium, acti non indigere, cuiuscunque quantitatis sit. Dicitur etiam est lib. 1. tit. 3. const. 38. etiam donationes a monachis factas monasteriis sine monumentis valere, licet quingentos solidos superent. Relatum etiam est lib. 5. tit. 16. const. 25. donationem a patre filiofamilias, et a marito mulieri factam non indigere gestorum monumentis, licet quantitatem legitimam excedat, si morte donatoris fuerint confirmatae. Dicit et const. 31. tit. 12. dicti lib. 5. dotem pro filia aut cognata datam, cuiuscunque quantitatis sit, non indigere monumentorum fide. Nam Novella 119. ostendit, donationem ante nuptias non egere insinuatione: eget autem ea, ex parte scilicet mariti, secundum Novellam 127. Nec te lateat Novella 87. dicens, mortis causa donationes monumentorum fide non indigere.

Isidori. Omnis donatio, sive communis, sive ante nuptias facta, usque ad quingentos solidos non indiget monumentis. Si vero hanc quantitatem exsuperet, non tota evanescat, sed superfluum tantum, quasi adiectum non sit, nec intellectum. Exceptis donationibus imperialibus, et quae in sponsam minorem XXV annis conferuntur, et quae ad pietatem respiciunt. Et donationes quidem ad pietatem spectantes intra quingentos solidos concluduntur. Habes autem hoc positum lib. 1. Codicis, tit. 2. const. 19. quae specialiter enumerat, quanam pie causae intelligendae sint. Imperiales autem donationes nulla quantitate concluduntur, ut ait const. 19. tit. 2. lib. 1. Sin autem donatio non in auro sit, sed in aliis quibuscunque rebus facta, si quidem earum aestimatio usque ad quingentos solidos sit, etiam sine monumentis valeat. Sin autem eam aestimationem exsuperet, superfluum inutile est. Ut autem contentio ex communi inductione tollatur, qui amplio rem partem habet, licentiam habeat reliquae quantitatis pretium offerre ei, qui minorem partem habet. Sin autem hoc recuset, res dividantur. Sed si divisio damnus rei afferat, liceat ei, qui minorem habet, offerre maioris partis pretium et totam rem vindicare: omnibus, quae de traditione dicta sunt, in suo robore manentibus, nec ullam ex hac lege deminutionem subeuntibus. Ut autem omni ex parte eiusmodi divisionis dubitatio tollatur, hoc quoque praesente lege comprehendimus. Si quis diversis temporibus in eandem personam multas contulerit donationes, quarum singulae quidem legitimam quantitatem non excedunt, olim quidem trecentorum, hodie vero quingentorum solidorum, in unum autem redactae et secundum praedictum modum exaggeratae redundare videntur, et maioris esse quantitatis, eae in unum ne comprehendantur, nec modi excogitentur, per quos donationes inutiles fiunt, sed e contrario et plures intelligantur, et singulae secundum suam naturam valeant, et monumentorum observatione non indigeant. Cum enim a veteribus super hac re dubitatum sit, plerisque multas, non unam esse donationem definientibus, nobis humanior magis placuit sententia, ut et multae intelligantur, et omnes valeant. Si quis autem talem fecerit donationem, in qua stipulanti promisit annuam quandam quantitatem praestare, quae non excedit legitimam donationis modum, dubitabatur, utrum propter praestantem, quae fit per partes, actis non indigeat, an ex totius stipulationis fundamento et ex ipso, ut ita dicam, fonte, ex quo

d) Adde τὸν ante αὐτὸν. e) Adde μὴ ante ὑπερβαίνειν. Negationem etiam in versione reddidi. f) Legendum ἡ. ἰβρ. αἰ. g) Adde οἶκον. h) Adde ἡ post καὶ. i) Post δὲ adde ἡ, referendum ad φιλονεικία. k) Subintellige ἔχοντι. Fabr. τῶν εἰρημένων. l) Fabr. ἄχρηστοι (sic). m) Sic lego. Fabr. πολλῶν. o) Fabr. ἐπινοεῖσθωσαν (sic). p) Fabr. ἀμφισβητεῖσθωσαν (sic). q) Fabr. εὐρέθεισαν (sic). Malim tamen ἔρρησαν, ut respondeat latino profuserunt, quod in Codice legitur.

ἀναμφιβόλως* ὅπερ οἱ παλαιοὶ μὲν ἱκανῶς^ρ) ἠμφισβήτησαν. ἡμεῖς δὲ ὠρίσασμεν τὴν διαίρεσιν περιλαμβανόμενῃ, ἵνα, εἰ μὲν τῇ ζωῇ τοῦ δωρομένου ἢ τοῦ τὴν δωρεάν λαμβάνοντος ἡ δωρεὰ περιλείπεται, πολλοὶ νοηθῶσιν αἱ δωρεαὶ καὶ τῶν ὑπομνημάτων ἀπὸλλυμέναι. ἡ γὰρ ἀδελφὸς τῆς τύχης ἔκβασις παρασκευάζει πολλὰ καὶ εἰς ἐνιαυτὸν παυθῆναι τὴν δωρεάν, ἢ καὶ ἑλάττωνα ἢ καὶ μείζονα χρόνον, ὡς ἐντεῦθεν δυνάσθαι μὴ ὑπερβαίνειν τὰ ὑπομνηματα^υ) τὴν τοιαύτην ποσότητα. εἰ δὲ καὶ κληρονόμων ἕξ ἑκατέρου μέρους γένηται μνήμη, καὶ μὴ προστεθείη^z) ὁ τῆς ζωῆς καιρὸς, τότε λοιπὸν ὡς καὶ περπετουαθείσης τῆς δωρεᾶς, καὶ τῆς συναφείας μεγάλῃν ταύτην καὶ εὐθαλεστέρῃν ἀποδεικνύουσης, καὶ μία νοεῖσθω, καὶ ὡσανεὶ ταῖς πικραῖς δόσεσιν ἐπισωρευθεῖσα τὸ νόμιμον ἐκβαίνειν μέτρον, καὶ παντὶ τρόπῳ τῶν ὑπομνημάτων δεῖσθαι, καὶ ἄλλως μηδὲ μῶς ταύτην ἰσχύειν. [Sch. p. VI. 222. sq.]

annuae donationes inventae sunt, una sit donatio, haud dubie veteres satis abundeque dubitaverunt: de quo divisionem certam definimus, ut, si vita donatoris aut eius, qui donationem accipit, donatio concludatur, plures esse donationes intelligantur, et liberae a monumentorum observatione. Incertus enim fortunae exitus saepe efficit, ut intra annum extingatur donatio, vel etiam intra minus vel maius temporis spatium, ut ex hoc donationes non possint excedere legitimam quantitatem. Sin autem etiam heredum ex utraque parte facta fuerit mentio, nec adiectum sit tempus vitae, tunc quasi perpetuata donatione, et continuatione magnam et opulentiam eam ostendente, et una intelligatur, et quasi densioribus praestationibus cumulata excedere legitimum modum, et omni modo actis indigere, et aliter minime ipsam valere.

pr. 53. tris. §. 1. §. 2. §. 3. §. 4. §. 5.

LXVII. Si argenti certum pondus quis donaverit¹), vasa autem generaliter aut specialiter non expresserit, necesse habet dare pondus vel in vasis, vel in pecunia, quanti massa in ea regione venit.

Si vero certum redditum similiter sine nomine donaverit, dat fundos mediocres tantum redditum praebentes.

Similiter etiam dicimus in servis.

Sin autem nec argentum, nec servum, nec reditum habeat, tunc pro unoquoque servo praestet quindecim solidos. In reditu autem fiat aestimatio quindecim annorum; nam de argento dictum est. Deinde si opus sit monumentis, ea fiant: sin minus, in superfluo non valet.

Sed si quis universitatem donaverit, veluti bessem vel trientem, dum non sit immensa, valeat et peti possit, hic quoque, si opus sit, monumentis faciendis.

In his autem omnibus si usumfructum donator retinuerit, hoc ipso tradidisse videtur. Sin minus, ab eo petatur vel actione ex stipulatu, si stipulatio intercesserit, vel competenti actione. Unusquisque, qui suo donat arbitrio, et maxime cum pie et religiose donavit, donationem impleat, poenas non solum a legibus expectans, sed etiam a Deo. Et res quoque ad heredes transeat.

1) si argenti certum pondus quis donaverit] Theodori. Qui simpliciter argentum, vel generaliter vasa quaedam, vel redditum, vel argentum infectum, vel servos quosdam donaverit, in argento quidem pondus in massa, in reliquis autem ex his, quae habet, quae mediae qualitatis sunt, praestat. Et nota, redditum aestimari in quindecim annos, et servi aestimationem definiri quindecim nummorum. Donator, si quidem stipulanti promiserit, actione ex stipulatu tenetur: si non promiserit stipulanti, conditione ex lege convenitur, quae heredi et adversus heredem competit. Similiter loquitur constitutio 3. sequentis 54. tituli, qui huic casui et utilem actionem tribuit.

Isidori. Si quis argentum donaverit, certumque pondus nominaverit, non autem vasa generaliter aut specialiter nominaverit, omnibus modis praefatum pondus argenti det, sive in massa, sive in vasis, in quibus voluerit, non tamen peioribus aestimatione, sive in ipsa

ἐὰν ἀργύρου ἔητὸν σταθμὸν δωρήσεται τις] Θεοδώρου. Ὁ ἀορίστως ἀργυρον ἢ γενικῶς σκευή τινα, ἢ πρόσδορον, ἢ ἀσημον, ἢ οἰκίας τινος δωρησάμενος, ἐπὶ μὲν τοῦ ἀργύρου τὸν ἀπὸ μάσης, ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων τὰ μέσα τῶν ὄντων αὐτῷ μεθοδεύεται. καὶ σημειῶσαι, ὅτι εἰς δεκαπέντε ἔτη ἢ πρόσδορος διατιμᾶται, καὶ ἰε. νομίσματα ἢ τιμὴ τοῦ δούλου ὀρίσεται· ὁ δωροῦμενος ἐπερωτηθεὶς μὲν κατέχεται τῇ ἕξ σιπουλάτου· μὴ ἐπερωτηθεὶς δὲ τῷ ἕξ λέγε κοινδικτικῶ ἐνάγεται, κληρονόμῳ καὶ κατὰ κληρονόμου ἀρμόζοντι. ὁμοίως φησὶν ἢ γ. διάταξις τοῦ ἐξῆς νδ. tit. τοῦ προστιθεμένου θέματος¹) καὶ τὴν οὐτιλίαν. [Sch. q. VI. 223. sq.]

^ρ Ἰσιδώρου. Ἐἴ τις ἀργυρον δωρήσεται^κ), καὶ ἔητὸν σταθμὸν ὀνομάσει, μὴ μὴν τὰ σκευή γενικῶς ἢ ἰδικῶς ὀνομάσει, πᾶσι τρόποις τὸν προειρημένον σταθμὸν τοῦ ἀργύρου δίδουμ^{κκ}), εἴτε ἐν βάλῳ, εἴτε ἐν σκευῇ, οὐδ¹) ἢ βουληθείη, μὴ μὴν χέρονος ὄντας διατιμῆσως, εἴτε ἐν αὐτῇ τῇ διατιμῆσει, σκοπου-

r) Fabr. ἱκανῶς (sic). s) Legendum τὰ δωρηθέντα. t) Malim προστεθῆ. u) Sic Cod. 1357. Fabr. δωρήσεται. v) Cod. 1357. βάλῳ. w) Fabr. et Cod. 1357. πιπρασκομένη. Malim πιπρασκομένη. x) Cod. 1357. κλήμα (sic). y) γενεράν deest in Cod. 1357. z) Cod. 1357. ὡς αὐτως (sic) hic et paulo post. a) Cod. 1357. δωρήσεται. b) Verba γενεσθω διατιμῆσι desunt in Cod. 1357. pro quibus scriptum est κατὰ. c) Cod. 1357. καθομίδα (sic). d) Cod. 1357. δωρήσεται. e) Cod. 1357. κατὰγει (sic). f) Sic Cod. 1357. Fabr. αὐταιρέτω. g) Verba πληροῦτω τὴν δωρεάν omittit Cod. 1357. h) Adde καὶ post ἀλλὰ. i) Malim θέματα. k) Malim δωρήσεται. κκ) Adde ἀναγκαῖεσθω. l) Malim ὡς pro οὐδ.

μένης τῆς διατιμῆσεως τοῦ ἀργύρου κατὰ τὸ συγνάξον ἐν τοῖς τόποις. εἰ δὲ προσδοκῶν φανερὰν ἀπὸ κτημάτων δωρησθεῖται, μὴ μὴ ὀνομάσει τὰ κτήματα, ἀναγκαζέσθω ἐκ τῆς οἰκίας ὑποστασεὶς ἀγροῦς τραδιτεύειν, τοσαύτην προσδοκῶν φέρειν δωραμένους, ὅσην ἐν τῇ δωρεῇ τέθεικεν ἐν τοιοῦτοις μόντοι ἀγροῖς, οἵτινες μὴτε πάντων τῶν ἐν τῇ κτήσει αὐτοῦ κρεῖττονες ὑπάρχουσι, μὴτε χείρους εἰσὶν, ἀλλὰ μέσης ποιότητος. τῶν αὐτῶν δὲ τρόπον εἰ τις ἤπτον ἀριθμὸν δούλων δωρησθεῖται, μὴ μὴ ὀνομάσῃ^{m)} τοὺς δούλους, κἀνταῦθα μέσους οἰκέτας ἰδίωτον, καὶ μὴδὲ τοὺς πάντων βελτίους τῶν ὄντων ἐν τῇ αὐτοῦ φαιμίλιᾳ, μὴδὲ τοιοῦτους, οὓς μὴ ἔχειν μύλλον, ἤπευ ἔχειν, συμβαλλεῖται. εἰ δὲ μὴ ἔχοι ἀργυρον ἢ δούλους ὁ δωρησθεῖς, ἢ τοσαύτην προσδοκῶν, ὅσην ἔδωκεν αὐτῷ, διατιμῆσει οὕτω γινέσθωⁿ⁾ τοῦ μὲν ἀργύρου κατὰ τὸν εἰρημένον τύπον τῶν δὲ οἰκετῶν ἐνὶ ἐκάστῳ νομισμάτῳ. ἐπὶ δὲ ταῖς προσδόξοις ἐστὶν διατιμῆσις^{o)} χωρῶν ἐχούσης τῆς περὶ τῶν ὑπομνημάτων ἐκφωνηθείσης ἢ ἡμετέρας διατιμῆσεως, ὥστε μέχρι φ. νομισμάτων κρατεῖν καὶ τῶν ὑπομνημάτων χωρὶς. εἰ δὲ μείζονος εἴη ποσότητος, ὑπομνημάτων πραττίσθω^{p)} ἐπιτόγιε τὸ περιττὸν αὐτὰ κατὰ τὴν ἡμετέραν, οὐ μὴν ἄπασα ἢ δωρεὰ ἀχρηστος εἴη. εἰ δὲ καὶ τις ὁμάδα δωρησθεῖται, εἴτε τοῦ διμορίου, εἴτε τοῦ ἡμισίου μέρους τῆς^{q)} οἰκίας ὑποστάσεως, εἴτε τοῦ γ. εἴτε τοῦ δ. εἴτε ὁσοδήποτε, ἢ καὶ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν οὐσίαν, κἀνταῦθα τὴν δωρεάν πληροῦτω, σκοπομένην τῶν ὑπομνημάτων^{r)} εἰ μὴ de inofficiosis donationibus ἐντεῦθεν ἐγγράφεται. ἢ δὲ περὶ^{s)} τῆς τραδιτίου οὕτω σκοπεῖσθω. εἴτε γὰρ τῶν ὑποσφραγισμένων παρακατέχον ὁ δωρησθεῖς, αὐτὸ τούτῳ τὴν τραδιτίονα πεποιήκειν^{t)} εἴτε μὴ τούτῳ παρακατέχον, ἀναγκάσεται τραδιτεύειν, εἴτε γέγονεν ἐπερώτησις περὶ τούτου, εἴτε καὶ μὴ. οὕτε γὰρ ἢ τραδιτίον τὴν δωρεάν βεβαιώσῃ, ἀλλ' ἢ ὡς ἀπαιτεῖ πρὸς ἀνάγκην^{u)} γενέσθω τὴν τραδιτίονα. ὡς μὴ ἐξείη αὐτὸ ἐπὶ τῇ γενομένη παρ' αὐτοῦ δωρεῇ μεταεἰσεῖσθαι, καὶ τοῖς νομίμοις ἐπικαλύμμασι κεχρησθῆαι πρὸς τὸ ἄλλο. ταῦτα δὲ κρατεῖται, εἰ καὶ ἐπ' εὐσεβῆσι πράξεσιν ἢ λαβῆσι προσώποις ἢ δωρεῇ γένηται τῆς τῶν ὑπομνημάτων κριτικῆς ἐπὶ τούτοις κατὰ τὸ ἡδὴ ἰδικῶς γενομεθετημένον^{v)} σκοπομένης. μὴ μόνον δὲ οἱ δωρησθεῖς τὰς δωρεὰς πρὸν ἀναγκαζέσθωσαν ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἄπασι θεμασί, καὶ καὶ οἱ τούτων διάδοχοι^{w)} καὶ μὴ μόνον τοῖς τὴν δωρεάν ἔχουσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς αὐτῶν κληρονόμοις. [Sch. q. VI. l. sq.]

aestimatione, considerata aestimatione argenti secundum locorum consuetudinem. Si vero reditum certum ex possessionibus donaverit, non tamen possessiones nominaverit, necesse habeat de sua substantia fundos tradere tantum reditum ferre valentes, quantum in donatione posuerit: in talibus tamen agris, qui nec omnibus, quos in bonis habet, meliores sunt, nec deteriores, sed mediae qualitatis. Eodem modo si quis certum numerum servorum donaverit, non tamen servos nominaverit, et hic medii generis servos det, nec meliores omnibus, qui in eius familia sunt, neque tales, quos non habere magis, quam habere prodest. Sin autem donator argentum vel servos non habeat, nec tantum reditum, quantum donavit, aestimatio ita fiat: argenti quidem secundum formam praedictam: servorum autem pro singulis quindecim nummorum: in re ditibus autem quindecim annorum aestimatio. Locum habente novella constitutione de monumentis iam edita, ut intra quincentos solidos et sine monumentis valeat: sin autem amplioris summae sit, monumenta fiant: alioquin superfluum secundum id, quod iam constitutum est, non tota donatio, inutile sit. Sed et si quis universitatem donaverit, sive basis, sive dimidiae partis suae substantiae, sive tertiae, sive quartae, sive quantaecunque, vel etiam totam simul substantiam, hic quoque donationem impleat, servandis monumentis: si non de inofficiosis donationibus querela inde nascitur. Quod autem ad traditionem attinet, ita observetur. Sive enim usufructum donator retinuerit, hoc ipso traditionem fecit: sive eum non retinuerit, cogitur tradere, sive stipulatio de eo facta sit, sive non. Neque enim traditio confirmat donationem, sed donatio necessario exigit fieri traditionem: ut postea donationis ab eo factae ei poenitere non liceat, nec postea legitimis velamentis uti. Haec autem obtineant et si piis actibus vel religiosius personis donatio facta sit: observatione monumentorum in his secundum id, quod specialiter iam constitutum est, spectanda. Non solum autem donatores donationes adimplere compellantur in omnibus supradictis casibus, sed etiam eorum successores: et non tantum his, qui donationes acceperunt, sed etiam heredibus eorum.

ξή. Ἐάν τις δωρησθεῖται¹⁾ εἰς ἀνάγκησιν αἰχματων χρημάτων ἢ ὁμολογήσῃ, ἔρρωται τὸ γεγονός ἰ ἀνευ ἐμφανίσεως, καὶ²⁾ εἰ τι δέδωκε, μηκέτι ἀπαιτῶ αὐτήν³⁾. εἰ δὲ μόνον ἐξηρωτήθη⁴⁾, ἀπαιτῶ, κἂν μὴ γέγονεν ὑπομνήματα ἢ τὴν ἀσφάλειαν φανίσῃ. λοιπὸν δὲ ὁ λαβῶν ἀναγκάζεται ποιῆσαι εὐσεβῆ πρᾶξιν, μὴ λογοποιῶν, ἀλλ' ὄρκω τὸ ἔγγραφο φανερῶν.

Ἐξαιτίας ἀνεμφανίστως⁵⁾ ἔρρωται ἢ⁶⁾ δωρεὰ ἢ ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ γινόμενη, κἂν ἄπειρος εἴη, ὧς τυχὸν οἰκοθεν ἢ ἐκ τῶν λαβῶρων δωρεῖται τινὶ στρατιωτῶν ὁπουδήποτε.

Τὸ αὐτὸ φαιμεν, κἂν ἐμπορησθέντος οἴκου δωρῆται τῷ κυθέντι χρημῆτα ὁσαυδήποτε. ἰσχύει γὰρ ἀνεμφανίστως⁷⁾, καὶ⁸⁾ ἐάν δέδωκε, μὴ ἀπαιτεῖσθω ἢ, κἂν μὴ δέδωκεν, ἀπαιτεῖσθω, εἰ καὶ μὴ ἀχθῇ τὰ ὑπομνήματα. πάντα δὲ εἰς τὴν οἰκίαν ἰσχύει, φανερῶν τούτου δι' ὄρκου δόσεως, μὴ⁹⁾ ἀμενος αὐτὰ εἰς ἄλλας αἰτίας δαπανῆσαι. εἰ δὲ ἠβάλλεται, πότερον πάντα ἢ μέρος αὐτῶν ἔδωκεν περὶ τὴν οἰκοδομήν, ὄρκω τοῦ δεσπότου τῆς εἰς τὸ πρᾶγμα τεμνέσθω.

Τοῦ λοιποῦ δὲ αἱ ἀνεμφανίστοι δωρεαὶ μέχρι ἀκοσίων νομισμάτων ἔστωσαν.

LXVIII. Si quis ad redemptionem captivorum pecuniam donaverit¹⁾ aut promiserit, valet quod actum est, etiam sine insinuatione, et si quid dedit, id ne repetat. Sin autem solum promisit, exigatur, licet gestor monumenta confecta non sint, aut cautionem insinaverit. Ceterum qui accepit, necesse habet piam adimplere actionem, non reddens rationem, sed iureiurando rem manifestans.

Similiter valet donatio citra insinuationem, quae fit a duce exercitus, etiamsi immensa sit, dum forte de suo, vel ex spoliis donat alicui ex militibus ubicunque loci.

Idem dicimus et si aedibus incendio consumtis ei, qui incendium passus est, pecuniae quantaecunque donatae sint. Valet enim sine insinuatione. Et si dederit, eam non repetat, et si non dederit, ab eo exigatur, licet monumenta confecta non fuerint. Omnia autem in refectionem consumat, iureiurando praestito hoc manifestans, nec in alias causas ea erogare valeat. Sed si dubitetur, utrum tota pecunia, an pars eius in aedificium impensa sit, iureiurando domini domus res dirimatur.

De cetero autem donationes non insinuatæ intra §. 3. quingentos aureos valeant.

m) Malim ὀνομάσει. n) Sic legendum. Fabr. τοῖς (sic). o) Sic lego. Fabr. παρὰ. p) Malim ἀνάγκης. q) Fabr. ἰδίωτον (sic). r) Cod. 1357. δωρησθεῖται (sic). s) Verba καὶ εἴτε — ἐμφανίσῃ desunt in Cod. 1357. t) Malim αὐτὸ. u) tamen potest etiam αὐτήν, modo subintelligas τὴν δωρεάν. v) Fabr. ἐπερωτήθη (sic). w) Sic Cod. 1357. Fabr. ἀνεμφανίστως. x) Sic Cod. 1357. Fabr. ἀνεμφανίστως. y) Verba καὶ ἐάν ε usque ad verba τὰ ὑπομνήματα in Cod. 1357. desiderantur. z) Verba μὴ δυνάμενος usque ad verba τὸ πρᾶγμα εἶθω in Cod. 1357. desunt.

ἐάν τις δωρήσῃται — χρήματα] Ὁ ἐμπιστευθεὶς χρήματα εἰς αἰχμαλώτων ἀνάγκῃσιν λογοθεσίῳ οὐχ ὑπόκειται. πλὴν ὀφείλει ὁμοσαι, ὅτι χωρὶς δόλου τὰ δοθέντα αὐτῷ πάντα εἰς τὴν τοιαύτην ἐπιβῆναι χρήσαν ἰδιωτῆρα. καὶ σημείωσαι, ὅτι καὶ ὁ μὴ λογοθεσία εὐθυνόμενος ὄρκον ὑποτελεῖ, κἂν τῇ πίστει αὐτοῦ τὸ ἐπιτραπέν ἐθαυρηθῇ. [Sch. r. VI. 225.]

Ἰσιδώρου. Ἡ παρούσα διάταξις καὶ ἄλλας αἰτίας βούλεται προσθεῖναι πρὸς ταῖς εἰρημέναις*) ἀνω ἐν τῷ α. βιβ. tit. β. β) διατάξει ιθ'. ἵνα μὴδὲ ἐπὶ τούτων ἀπαιτούμεν ὑπομνήματα, ὅσων ἂν εἴη ποσότητος τὰ δωρούμενα. εἰδὶ δὲ αὐταί. ἐάν τις ὑπὲρ ἀναρροίσεως αἰχμαλώτων παρασχῇ χρήματα, ἢ διὰ καυτινὸς τινὶ ὁμολογήσῃ, ὁσῆδῆσθε εἴτι ποσότητος τὰ χρήματα. καὶ ἥνικα δέδωκε, μὴ ῥεπειτενεύτω ἥνικα δὲ μόνον ἐπρωτηθῆ, ἀπαιτεῖσθω, κἂν μὴ γέγονεν ὑπομνήματι ἢ τῆν καυτιόνα ἐμφανίσῃ. ὁ δὲ λαμβύων τὰ χρήματα ἢ τῆν καυτιόνα ἀνάγκην ἔχει τῆν ἐπιβῆναι ταύτην διοίκησιν ἐκπληρῶσαι. οὐδεμιᾶς ἐπαχθῆσιν ἢ ὀχλήσεως ἐπαγομένης αὐτῷ παρὰ τοῦ δευκότος τὰ χρήματα, ἢ παρ' ἑτέρου τινὸς τῶν κατὰ νόμους δυναμένων τούτο ποιεῖν, εἰς τὸ ἀναζητηθῆναι) τῆν τούτων δαπάνην. ἀλλὰ μόνον ὄρκον παρεχέτω, ὡς τῇ ἀληθείᾳ πάσαν τῆν ποσότητα ἀνευ δόλου καὶ μειώσεως τινος εἰς ἀνάγκῃσιν αἰχμαλώτων ταῦτα) παρῶσιν. ἰδοὺ μία αἰτία. ἐπάγει καὶ ἄλλη. ἐάν, φησί, στρατηλατὶς δωρήσῃται στρατιώταις ἢ κλητῶν, ἢ αὐτοκίνητα πράγματα, εἴτε ἐκ τῆς οἰκείας ὑποστατώσεως, εἴτε ἐν λαφύρων τῶν πολεμίων, εἴτε ἐν τῇ τῶν πολέμων ἀσχολίᾳ, εἴτε ἐν ἑτέροις τόποις διαίγουσι, μὴδὲ ἐνταῦθα ζητεισθῶ τὰ ὑπομνήματα. ἐπάγει λοιπὸν καὶ τρίτην αἰτίαν. ἐάν τινος οἰκία ἐμπροσθῆ ἢ καταπέσῃ, ἕτερος δὲ τούτω δωρήσῃται χρήματα, ὁσῆδῆσθε ποσότητος εἴη, ἢ καυτιόνα συνάξῃ ὁμολογῶν δέδωκε χρήματα εἰς τῆν τῆς οἰκίας οἰκοδομίαν, ἐάν δέδωκε, μὴ ῥεπειτενεύτω) κἂν μὴ δέδωκεν, ἀπαιτεῖσθω, εἰ καὶ μὴ ἐπαχθῆ τὰ ὑπομνήματα. ἐκείνου μέντοι δήλου ὄντος, ὡς ὁ λαβύων ἀνάγκην ἔχει εἰς ἀνοικοδομίαν τῆς οἰκίας ἀναλώσαι, μὴ δυναμένους εἰς ἄλλας αἰτίας αὐτὰ δαπανῆσαι. εἰ δὲ περὶ τούτου ἀμφισβήτησις γένηται, πότρον πάντα ἢ μέρος αὐτῶν ἐδαπανῆσθαι περὶ τῆν οἰκοδομίαν, ὄρκον τοῦ δεσπότου τῆς οἰκίας τὸ πρᾶγμα τεμεῖσθω. αὐταὶ μὲν οὖν καὶ ἄλλαι ἐξερρημέναι αἰτίαι μὴ ἀπαιτεῖσθωσαν ὑπομνήματα. [Sch. r. VI. 225. sq.]

ξθ'. Ἐκβάλλει τὰ περιττὰ ῥήματα ἢ διατάξεις τῶν δωρεῶν, ἐνθα γράφεται, νομίμου ἐνόσ, ἀσσαρίων τεσσάρων. ἀποτέλεσμα γὰρ οὐκ ἔχουσι. εἰ δὲ καὶ ἐντεθῶσι τοῦ λοιποῦ ἢ παραλειφθῶσιν, ἢ αὐτῇ ἔστω τάξις, ὡς μὴ ὄντων αὐτῶν.

ἐκβάλλει τὰ περιττὰ ῥήματα ἢ διατάξεις] Ἰσιδώρου. Ἐθος ἦν ἐνταπεισθαι δωρεαῖς ῥήματά τινα οὕτως ἔχοντα. δωροῦμαι σοι τοδε τὸ πρᾶγμα sestertio nummo uno assium quatuor. ταῦτα ὡς περιττὰ κελεύει ἢ διατάξεις, μὴ κέτι ἐντάπεισθαι ταῖς δωρεαῖς. τί γὰρ, φησί, χρῆ ῥημάτων, ἐνθα ἐν πράγμασιν οὐδὲν ἔστιν ἀποτέλεσμα; μὴδεὶς τοῖνων τῶν τοιούτων μνήμην ποιεῖσθω ἢ ἐν βασιλικαῖς δωρεαῖς, ἢ ἐν ταῖς ἄλλαις πασαις. εἰ δὲ καὶ τῆς πολυλογίας χαίρων τοιούτω τι ἐγγράφῃ ἢ ἐμμίξῃ, οὐδεμίαν ἐντεῦθεν ἔστι διαφορά. [Sch. s. VI. 226.]

ο'. Ἐάν μᾶμμη δωρήσῃται τῇ ἐγγόνῃ πράγματα ἐπὶ ὄρω τοῦ τρέφεσθαι ἐπ' αὐτῆς, εἴτα παραβῆ, δύναται κινεῖν οὐ μόνον τῆν τοῦ συμφώνου ἀγωγήν, ἀλλὰ καὶ τῆν τὰ ἴδια ἐκδικοῦσαν ἀγωγήν ἐπὶ τῷ) ἀπολαβεῖν τὰ δωρηθέντα πράγματα).

ἐάν μᾶμμη] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐάν ἢ μᾶμμη τῇ ἐγγόνῃ) δωρήσῃται ἐπὶ ὄρω τοιούτω, ὥστε αὐτῇ φανερὰ ἀλίμεντα παρεῖσθαι, καὶ τοῦτο δέκνυται, μὴ πληρομένου τοῦ ὄρου, ἔξει μὲν πρωτοτύπως κατ' αὐτῆς τὸν ob causam dati causa non sequuta) κωνδικτικίον. ἀρμόζει δὲ αὐτῇ καὶ οὐτίλα ἐν ῥέμ. [Sch. t. VI. 226.]

1) si quis — pecuniam donaverit] Is, cuius fidei pecunia commissa est ad redemptionem captivorum, rationibus reddendis obnoxius non est. Sed iurare debet, se sine dolo omnia, quae ipsi data sunt, in eam causam erogasse. Et nota, eum quoque, qui rationibus reddendis obnoxius non est, iusiurandum praestare, etiamsi fidei eius quod mandatum est, commissum sit.

Isidori. Haec constitutio alias quoque causas adicere vult his, quae supra dictae sunt lib. I. tit. 2. const. 19. ut neque in his monumenta exigamus, cuiuscunque quantitatis sint, quae donantur. Sunt autem haec. Si quis pro redemptione captivorum pecunias dederit, vel per cautionem alicui promiserit, cuiuscunque quantitatis pecuniae sint: et cum dedit, non repetat: cum autem promisit tantum, exigatur, etiamsi monumenta confecta non sint, vel cautionem insinuaverit. Qui autem pecunias accipit vel cautionem, necessitatem habeat hanc pecuniam administrationem adimplere: nulla molestia vel inquietudine ei inferenda ab eo, qui pecunias praebuit, vel a quo alio ex his, qui ex legibus facere hoc possunt, ut requiratur, quomodo eam consumserit: sed tantum sacramentum praestet, se revera omnem quantitatem sine dolo et aliqua deminutione in redemptionem captivorum erogasse. Ecce unam causam. Subdit et aliam. Si, inquit, magister militum donaverit militibus aut res mobiles, aut se moventes, sive ex sua substantia, sive ex spoliis hostium, sive in ipsa bellorum occupatione, sive in aliis locis degant, neque hoc casu monumenta requirantur. Deinde tertiam causam subiungit. Si cuius domus exusta sit aut corruerit, alius autem pecuniam ei donaverit, cuiuscunque quantitatis sit, vel cautionem composuerit promittens, se dare pecuniam in refectioem aedium, si eam dederit, ne eam repetat: si non dederit, exigatur, etiamsi monumenta non fuerint subsecuta: hoc tamen pro certo constituto, eum, qui accipit, necesse habere in refectioem domus erogare, nec posse in alias causas eam consumere. Quodsi de hoc dubitatio orta fuerit, utrum tota quantitas an pars eius in aedificium impensa sit, domini domus sacramento res dirimatur. Haec igitur et aliae exceptae causae monumenta ne exigant.

LXIX. Verba superflua reiicit constitutio 1) in donationibus, cum scribitur, nummi unius, assium quatuor. Non enim effectum habent. Quodsi de cetero inserta fuerint, aut ommissa, perinde sit, ac si inserta non essent.

1) verba superflua reiicit constitutio] Isidori. Donationibus inseri solebant verba quaedam ita se habentia: *Dono tibi hanc rem sestertio nummo uno assium quatuor*. Haec tanquam supervacanea de cetero donationibus inseri vetat constitutio. *Quid enim, inquit, verbis opus est, ubi in rebus nullus est effectus? Nullus ergo eorum mentionem faciat vel in imperialibus donationibus, vel in omnibus aliis. Sed et si quis verbositate gaudens tale quid inscripserit vel immiscuerit, nulla exinde differentia est.*

LXX. Si avia 1) nepti res donaverit ea lege, ut ab ipsa aleretur, deinde illa legem violaverit, non solum praescriptis verbis actionem intendere potest, sed etiam rei vindicationem, ad recipiendas res donatas.

1) si avia] Eiusdem. Si avia nepti ea lege donaverit, ut ei certa alimenta praeberet, idque probet, non impleta lege habet quidem principaliter adversus eam conditionem ob causam dati causa non secuta. *Com petit autem ei et utilis in rem.*

a) Sic legendum. Fabr. τοῖς εἰρημένοις. b) Sic lego. Fabr. tit. ιθ'. Intelligitur l. 19. C. I. 2. c) Fabr. ἐπρωτηθῆ (sic) d) Sic legendum. Fabr. ἀναζητηθῆναι. e) ταῦτα omittendum est. f) Fabr. ῥεπειτενεύτω (sic). g) Cod. 1357. το. h) Pos vocem πράγματα Cod. 1357. addit: οὐτίλλος δὲ ἔστιν. i) Sic legendum, uti patet ex sequentibus, ubi legitur κατ' αὐτῆς Fabr. τῷ ἐγγόνῳ. k) Sic Fabr. ex Cod. ms.

οα'. Ἐάν τις ἐδωρήσατο κτήματά τινι ἐπὶ τῷ¹⁾ μετὰ θάνατον αὐτοῦ πάλιν ἀναλαβεῖν αὐτά, ἔρρωται ἢ δωρεά, ὅποτε καὶ εἰς δῆλον χρόνον, καὶ εἰς ἄδηλον δύναται γίνεσθαι, τοῦ ὅρου τοῦ ἐπιτεθέντος^{m)} δηλαδὴ φυλαττομένου.

Ἐάν τις ἐδωρήσατο κτήματά τινι^{l)} Ἰσχυρά ἐστὶν δωρεά, ἔανⁿ⁾ κτήματα δωρησθῶσι τινι ἐπὶ τῷ μετὰ θάνατον τοῦ λαβόντος ἐπιτεθεῖν εἰς τὸν δωρησάμενον τὴν τοῦτων ἰεσποτείαν· ἐπειδήπερ δύναται πρόσκαιρος δωρεά γίνεσθαι, ἴτε κέρτος ἐστὶν ὁ χρόνος, ἴτε ἰνκερτος^{o)}. φυλαττομένου αἰένου τοῦ ἐν τῇ δωρεῇ ὅρου. [Sch. u. VI. 227.]

οβ'. Ἐδωρήσατό τις πράγματά τινι, ἵνα μετὰ ἰστέον χρόνον Πέτρῳ ἀποκατασταθῶσιν. ἰστέον^{p)}, ἴτε, ἔαν μὴ Πέτρος ἐπληρώσῃ, ὁ δωρησάμενος ἔχει τὴν ἀπαίτησιν καὶ ὁ τοῦτου κληρονόμος^{q)}. ὅμως οἱ βασιλεῖς διὰ τὸ φιλάγαθον δεδώκασι καὶ Πέτρῳ οὐτιλίαν ἀγωγὴν μετὰ τὴν περαιοῖσιν τοῦ χρόνου κατὰ^{r)} τοῦ λαβόντος τὴν δωρεάν, ἢ τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ, ἐλευτώντος αὐτοῦ.

Ἐδωρήσατό τις πράγματά τινι^{l)} Θεοδώρου. Τὰ δωρηθέντα ἐπὶ κέρτον ἢ ἰνκερτον χρόνον ἀναλύεται πληροῦν τοῦ ὁρισθέντος χρόνου. ὁμοίως φησὶν ἢ β'. διατάξεις τοῦ παρόντος τι. μνήμησσι τῆς β'. καὶ γ'. διατάξεως τοῦ τοῦ δ'. βιβ. [Sch. x. VI. 227.]

Τοῦ αὐτοῦ. Ἐάν τινι δωρησθῶσι πράγματα ἐφ' ᾧ μετὰ χρόνον δοῦναι αὐτὸ ἄλλῳ, ὁ μὲν ἤδη τυχὼν^{s)} τῆς δωρεᾶς ἔχει τὴν ἐξ ἐπιτεθέντος ὁ δὲ μετὰ ταῦτα οφείλων λαβεῖν τὴν, εἰ μὲν ἐπληρώσῃ, κινεῖ τὴν ἐκ στυπουλάτου· εἰ δὲ μὴ πληρώσῃ, ἔχει τὴν οὐτιλίαν ἀγωγὴν, τουτέστι, τὴν praescriptis verbis. οὕτως γὰρ ὁ ἥρωσ Εὐδόξιος τὸ τῆς οὐτιλίαις ὄνομα ἐντυθεῖται ἐνόησεν. [Sch. x. VI. 227.]

Ἰσιδώρου. Ἐάν τις δωρησθῶσι τινι, ὥστε μετὰ ἰστέον χρόνον τὸν λαβόντα ἀποκαταστήσῃ τὴν δωρεάν Τίτιον^{t)} εἰ ἐν ἐπληρώσει Τίτιος, κινήσει τὴν ἐξ στυπουλάτου μετὰ τὸν ἰστέον χρόνον. ἐκείνος δὲ ὁ δωρησάμενος ἢ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ ἔξει τὸν ob causam dati κονδικτικόν. ἤρρεσε δὲ κατὰ ἀγαθίαν, ὥστε τὸν Τίτιον, εἰ καὶ μὴ ἐπληρώσῃ, δύνασθαι εἶναι οὐτιλίαν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ λαβόντος τὴν δωρεάν μετὰ τὸν ὁρισθέντα χρόνον. εἰ δὲ τελευτήσῃ ὁ Τίτιος, τὴν αὐτὴν εἰ ἀγωγὴν ὁ τοῦτου κληρονόμος. ἀντιγράφει δὲ ἡ διατάξις (ἀδελφῆ ἐκείνου^{u)}, ἢ τῆς δωρεᾶς ὅρος ἠβούλετο κατὰ τὸν ὁρισθέντα^{v)} χρόνον δοθῆναι τὸ πρᾶγμα. [Sch. x. VI. 227.]

Admiserint, edēxant. [Sch. x. VI. 227.]

ογ'. Ἐάν τις τελείαν χωρὶς αἰρέσεως δωρεάν ποιῆσθαι, οὐ δύναται μετὰ χρόνον αἰρέσειν ἐπιτεθεῖν αὐτῷ λαβόντι. ὥστε οὖν οἱ λαβόντες ἰσχυρῶς ἔχουσιν.

Ἐάν τις τελείαν^{w)} Θεοδώρου. Τῇ ἤδη πληρωθείσῃ πούρας δηλονότι δωρεῇ οὐκ ἐπιτίθειται αἰρέσις. [Sch. y. VI. 227.]

Ἰσιδώρου. Ἡ τελεία καὶ πούρα δωρεά οὐδέποτε μετὰ χρόνον ὅρους καὶ αἰρέσεις ἐπιδέχεται. ὅθεν ἔαν τις δωρησάμενος μετ' ὀλίγον τῶα τῆς δωρεᾶς καιρὸν αἰρέσεις βουληθῇ ποιῆσαι (ἐπιτεθεῖν^{x)}), οὐδὲν ἀδικεῖ τὸν ταύτην δεξάμενον. h. y. VI. 227.]

οδ'. Ἐάν ἡ μήτηρ τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ τῇ καὶ ὑπέξουσιν τοῦ πατρὸς δωρησθῶσι πράγματα ἐπὶ ὄρω, τουτέστι, εἰ αὐτεξουσία γίνηται ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐντός τριῶν εἰτα συμβῆ τὸν πατέρα τελευτήσαι, οἷδὲν τὸν κατὰ μίμησιν τῶν ληγάτων ἔρρωται, οἷωδὲν τὸν τρόπον γινομένης αὐτεξουσίας*).

LXXI. Si quis alicui praedia donavit¹⁾, ita ut post mortem eius ea reciperet, valet donatio, cum et ad certum tempus, et ad incertum possit fieri, lege scilicet, quae imposita est, conservanda.

1) si quis alicui praedia donavit] Valida est donatio, si quis alicui praedia donaverit, ita, ut post mortem eius, qui accepit, eorum proprietatem ad donatorem rediret: cum donatio temporalis fieri possit, sive certum tempus sit, sive incertum: lege scilicet donationis conservanda.

LXXII. Donavit quidam res alicui¹⁾, ut post certum tempus Petro restituerentur. Sciendum est, si Petrus stipulatus non sit, donatorem eiusque heredem conditionem habere. Veteres tamen Imperatores humanitatis ratione Petro quoque dederunt utilem actionem finito tempore adversus eum, qui donationem accepit, vel eius heredem, eo mortuo.

1) donavit quidam res alicui] Theodori. Donata ad certum vel incertum tempus resolvuntur, statuto tempore impleto. Similiter ait constitutio 2. huius tit. Memineris 2. et 8. const. tit. 6. lib. 4.

Eiusdem. Si quis alicui rem ita donaverit, ut post tempus eam alii daret, is quidem, qui donationem iam nactus est, ex lege conditionem habet: is autem, qui postea eam accepturus est, si quidem stipulatus sit, agit ex stipulatu: si vero stipulatus non sit, utilem actionem habet, id est, praescriptis verbis. Sic enim celeberrimus Eudoxius vocem *utilis* hoc loco intellexit.

Isidori. Si quis alicui ita donaverit, ut post certum tempus qui accepit Titio restitueret: si quidem Titius stipulatus fuerit, post tempus praestitutum agere ex stipulatu. Donator autem vel heres eius conditionem ob causam dati habebit. Placuit autem benignitatis ratione, Titium, licet stipulatus non sit, post statutum tempus utilem actionem adversus eum, qui donationem accepit, habere posse. Sin autem Titius decesserit, eandem actionem heres eius habebit. Rescribit autem constitutio sorori illius, cui lex donationis post statutum tempus rem restitui volebat.

Admiserint, receperint.

LXXIII. Si quis perfectam¹⁾ sine conditione donationem fecerit, postea ei, qui accepit, conditionem imponere non potest. Itaque qui acceperunt, firmiter habebunt.

1) si quis perfectam] Theodori. Iam perfectae pure donationi conditio non inseritur.

Isidori. Perfecta et pura donatio postea leges et conditiones nunquam recipit. Quare si quis, cum donasset, brevi tempore inde a donatione praeterlapso conditiones ei imponere voluerit, ei, qui eam acceperit, nihil nocet.

LXXIV. Si mater¹⁾ filiae suae in potestate patris constitutae res ea lege donaverit, si a patre intra biennium emancipata fuerit, deinde pater obierit, nihilominus ad exemplum legatorum valet, quocumque modo sui iuris effecta fuerit.

1) Cod. 1357. τὸν. m) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐπιτεθέντος. n) Adde τις, aut pro δωρησθῶσι lege δωρηθῆ. o) Sic r). Malim ἰνκερτος. p) Cod. 1357. ἰστέον (sic). q) Cod. 1357. κληρονόμος (sic). r) Verba κατὰ τοῦ λαβόντος — τῶν αὐτοῦ Cod. 1357. omittit. s) Sic legendum. Fabr. τυχόν. t) Fabr. ἐκείνου. u) Malim φησὶν. v) Fabr. ἰστέον (sic). w) Malim ἐπιτεθεῖν. x) Sic legendum. Fabr. γινομένη αὐτεξουσία. Cod. 1357. inde a verbis οἷωδὲν τὸν τρόπον haec omittit.

Basil. T. IV.

ἐὰν ἡ μήτηρ] Θεοδώρου. Δύναται μήτηρ δωρεῖσθαι τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ ὑπὸ αἴρεσιν τῆν, ἐὰν ἐμαγκιπατευθῆ. ἔγνωσ δὲ ἐν τῷ γ. βιβ. τι. κη. διατάξει κε. καὶ βιβ. ε. τι. κέ. διατάξει γ. οὐ καὶ κληρονόμος καλῶς γράφει ἡ μήτηρ τοὺς οἰκέλους παῖδας ὑπὸ τὴν αὐτὴν αἴρεσιν. [Sch. z. VI. 227.]

Ἰσιδώρου. Ἡ μήτηρ τῇ ὑπεξουσίᾳ τοῦ ἀνδρὸς θυγατρὶ ὑπὸ αἴρεσιν τῆν, ἐὰν εἰς δύο ἐνιαυτῶν ἐμαγκιπατῆ γένηται, δωρησαμένη^{γ)}, ἐὰν ἠρημένης τῆς αἰρέσεως τελευτήσῃ ὁ πατὴρ μὴ ποιήσας αὐτῆν ἐμαγκιπατῆ, ὡς ἀσθενῆσαι τὴν αἴρεσιν τῆς δωρεῆς, ὁμοῦς ἤρσεε κατὰ μίμησιν τῶν ληγῶν^{δ)} ὑπὸ αἴρεσιν ἐμαγκιπατίου καταλειφθέντων, οὕτω καὶ τὴν δωρεάν ἰσχύειν, ἵνα, οἰωδῆσθε τῶν ἐὰν γένηται αὐτεξουσία, θυγηθῆ ἐκδικῆσαι τὴν δωρεάν. [Sch. z. VI. 228.]

2. οε'. Κἀκεῖνο μέντοι συνειδομέν τῶδε προσθεῖναι τῷ νόμῳ, ὥστε, καθάπερ αἱ παρὰ^{α)} βασιλείας εἰς εἰρήμους γινόμεναι δωρεαὶ οὐ δέονται πράξεως ὑπομνημάτων, ἀλλ' αὐτόθεν ἔχουσι τὴν ἰσχύν, οὕτως^{β)} μηδὲ τὰς παρὰ τῶν ἰδιωτῶν εἰς τὴν βασιλείαν γινόμενας^{γ)}, εἰ μόνον ταῖς ἀληθείαις γίνονται ἐν ἀγορᾷ^{δ)} παρὰ συμβολαιογράφων συντεθεῖσαι, ὑπογραφήν τε ἔχουσαι τοῦ^{ε)} πεποιηκότος καὶ μαρτύρων, καὶ τὴν ἄλλην τὴν ἐπὶ τῶν δωρεῶν παρατήρησιν, μὴ^{ς)} δεῖσθαι πράξεως ὑπομνημάτων ἐφ' ὀσηδήποτε^{ε)} ποσότητι. οὐ γὰρ ὡς εἴη τῶν ἀκολούθων τὸ μηδὲ τῶν αὐτῶν τυγχάνειν τὴν βασιλείαν παρὰ τῶν ἰδιωτῶν, ὡς αὐτὴ δίδωσιν ἐκείνοις. τὸ δὲ ἄριστον τοῦτο γέγονεν ἐκ τῆς καινοτομίας, ἣν ἡ Ζήνωνος τοῦ τῆς^{η)} εὐσεβοῦς λήξεως ὑψηλῆσθε διατάξις, τὸ τὰς βασιλικὰς δωρεὰς^{ι)} μὴ χορῆζειν ὑπομνημάτων. ἐπειδὴ τοίνυν ἀτελῶς τὸ πρᾶγμα ἐμπροσθεν ἐθεωρήθη, διὰ τοῦτο ἡμεῖς τὸ τέλειον ἐπιτιθέντες αὐτῷ ἐκατέρωθεν κρατεῖν αὐτὸ βουλόμεθα, ἐπὶ τε τῶν παρὰ βασιλείων εἰς ἰδιώτας γενομένων δωρεῶν, ἐπὶ τε τῶν παρὰ ἰδιωτῶν εἰς τὴν βασιλείαν, ὥστε τὴν ἐξ ἰσότητος δικαιοσύνην τῷ πράγματι προστεθῆναι.

κἀκεῖνο μέντοι συνειδομέν] Θεοδώρου. Ἡ παρὰ βασιλείας ἢ εἰς βασιλείαν γενομένη δωρεὰ οὐ χρῆζει πράξεως ὑπομνημάτων, κἀν ὑπερβαλῆ τὴν ὡρισμένην τῷ νόμῳ ποσότητα. ἀνάγνωθι βιβ. η. τοῦ κώδικος, τι. γγ'. διατάξει λδ'. [Sch. a. VI. 228.]

2. ος'. Γυνὴ τις ἐπὶ τοῖς^{κ)} παρὰ τοῦ συνοικῆσαντος δωρηθεῖσιν αὐτῇ πράγμασιν, οὐ μὴν παραδεδομένοις, ἢ βούλετο^{λ)} τελευτήσαντος τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἡσυχίαν ἀγαγόντος ἐπὶ τῇ δωρεᾷ τὰ πράγματα ἐκδικεῖν, ὡς κορὰ τούτων τῇ τε δωρεᾷ, τῇ τε σιωπῇ τοῦ ἀνδρὸς γενομένη. ἀντετίθετο παρὰ τῶν κατεχόντων, παραγραφήν αὐτῆν μόνον^{μ)} ἔχειν ἐναγομένην, εἰ κατέχοι, οὐ μὴν καὶ παρὰ ἑτέρου^{ν)} δύνασθαι ταῦτα ἐκδικεῖν. τὸ μὲν οὖν ἀμφισβητηθὲν τοιοῦτον ἦν. ἡμεῖς δὲ ἀνεμνήσθημεν διατάξεως ἡμετέρας λεγούσης, τὸν δωρησάμενον, εἰ καὶ μὴ ἐπερωτηθῆ τὴν παρὰδόναι, ἀνάγκη ἔχειν παραδόναι τὸ δωρηθέν. οὐδὲ γὰρ ἐπ' ἔξαπατῆ, οὐδὲ ἵνα γράμματα εἴη γυνὰ τὸ γινόμενον, προσήκει πράττεσθαι τὰ συμβόλαια. προσεγενοήσαμεν δὲ καὶ παλαιὰν νομοθεσίαν.

1. Καὶ θεοπίζομεν, εἰ κατὰ τὸ ἐμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον τελείως ἅπαντα^{ο)} σχολίη τὰ τῆς τοιαύτης δωρεῆς κατὰ τε τὸ μέτρον, κατὰ τε τὴν ἐμφάνειαν, ἐρρωσθαι ταύτην ἐκ τρόπου παντὸς τῆ τοῦ ἀνδρὸς σιωπῆ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς κατὰ τὴν ἡμετέραν διάταξιν,

1) si mater] Theodori. Mater filiae suae donare potest sub hac conditione, si emancipata fuerit. Didicisti autem lib. 3. tit. 28. const. 25. et lib. 6. tit. 25. const. 3. etiam heredes sub eadem conditione matrem recte scribere filios suos.

Isidori. Mater filiae in potestate patris constitutae donavit sub hac conditione, si fuerit intra biennium emancipata. Si pendente conditione pater obierit antequam eam emanciparet, atque ita conditio donationis defecerit, tamen placuit, ad similitudinem legatorum sub conditione emancipationis relictorum ita etiam donationem valere, ut quocunque modo sui iuris effecta fuerit, donationem vindicare possit.

LXXV. Illud tamen putavimus¹⁾ huic legi adiciendum, ut quemadmodum donationes ab Imperatore in alios collatae actorum monumentis non indigent, sed per se robur obtinent, ita nec donationes a privatis in Imperatorem collatae, si modo revera fiant in foro a tabellionibus compositae, et donatoris habentes subscriptionem, et testium, et reliquam, quae in donationibus obtinet, observationem, indigeant actorum monumentis in quantacunque quantitate. Non enim consentaneum fuerit, ut non eadem Imperator a privatis consequatur, quae ipse illis concedit. Haec autem inaequalitas orta est ex innovatione, quam constitutio Zenonis pia memoriae introduxit, ne scilicet imperiales donationes monumentis egerent. Quoniam igitur res antea imperfecte considerata fuit, propterea nos perfectionem ei imponentes utrimque id obtinere volumus, tam in donationibus imperialibus in privatos collatis, quam a privatis in Imperatorem, ut iustitia ex aequalitate rei adiciatur.

1) illud tamen putavimus] Theodori. Donatio a Principe vel in Principem collata non indiget actorum monumentis, licet quantitatem lege definitam excedat. Lege lib. 8. Codicis, tit. 53. const. 34.

LXXVI. Mulier quaedam¹⁾ in rebus ipsi a coniuge donatis, nec tamen traditis volebat, marito mortuo et in donatione acquiescente res vindicare, quasi earum domina tam donatione, quam silentio mariti facta. A possessoribus autem obiciebatur, si possideret, habere ipsam tantum exceptionem, si conveniretur, non etiam ab alio posse eas vindicare. Tale igitur erat, de quo controversia orta est. Nos autem meminimus constitutionis nostrae, quae dicit, donatorem, licet non promiserit traditionem, necesse habere rem donatam tradere. Neque enim ad deceptionem, nec ut in nudis literis consistat quod geritur, instrumenta confici conveniens est. Animum quoque advertimus ad veterem legislationem.

Et sancimus, si, prout a nobis antea dictum est, perfecte omnia in se habeat talis donatio, tam quoad modum, quam insinuationem, ea omnimodo confirmetur silentio viri ab eo statim tempore secundum constitutionem nostram, quo facta est: ita ut quamvis

γ) Legendum ἐδωρήσατο et signum maioris interpunctionis post ἐδωρήσατο ponendum. ζ) Etiam post ληγῶν adde τῶν

α) Cod. 1357. post παρὰ addit τῆς. β) Cod. 1357. οὕτω. γ) Cod. 1357. γενομένης. δ) Cod. 1357. ἀγορᾷ. ε) Cod. 1357. τοῦ τε. ς) Cod. 1357. μη (sic). ζ) Cod. 1357. ὀσηδήποτε (sic). η) τῆς Cod. 1357. omittit. θ) Cod. 1357. δωρεῆς. ι) Fabr. post τοῖς addit τοῦ, quod Cod. 1357. recte omittit. κ) Cod. 1357. ἢ βούλετο (sic). λ) Cod. 1357. μέντοι. μ) Sic Cod. 1357. Fabr. Πίτρον pro ἑτέρου. ν) Sic Cod. 1357. Fabr. ἅπαντας.

ἐξ οὗ γέγονεν· ὥστε καὶ εἰ μετὰ ταῦτα ὁ ἀνὴρ εἰς ὑποθήκην δόσῃ τὸ πρᾶγμα, ἢ εἰς ἐνέχυρον παράσχοι, ἀλλὰ προεκπεποιηκέναι δοκεῖν τὸν γε μέχρι περιῆν ἡσυχάσαντα, καὶ τὴν παράδοσιν^{ρ)}, εἴτε γέγονε^{σ)}, διδόναι αὐτῇ παραγραφήν, εἴτε οὐ γέγονε, παρέχειν καὶ ἀπαιτήσιν, εἰ μὲν ἐπερωτήσιν^{τ)} γένοιτο, διὰ τῆς ἐπὶ τῇ ἐπερωτήσει ἀγωγῆς καὶ δυνάμεως· εἰ δὲ^{υ)} καὶ μὴ τοῦτο, διὰ τῆς ἀρμοζούσης ἀπαιτήσεως, ὥστε παραλαβεῖν τὸ δεδωρημένον.

Κικαίνο δὲ διατάξαι δίκαιον ἡγησόμεθα τό, εἰ μὲν ἐμφανεῖς γένοιτο τὴν ἀρχὴν αἱ δωρεαὶ ἐν ὑπομνήμασι, πᾶσι τρόποις αὐτὰς τῇ σιωπῇ βεβαιούσθαι· εἰ δὲ ἀνεμφάνιστοι μείνοιεν, ὑπερβαίνουεν δὲ τὸ μέτρον τὸ δεόμενον ἐμφανίσεως, μέχρι τοσούτου μόνου αὐτὰς ἰσχυρᾶσαι, μέχρις οὐ καὶ ἀνεμφανίστους τὰς δωρεάς^{υ)} ἰσχυρᾶσαι^{υ)} εἶναι παρ' ἡμῶν γενομοθέτηται. τοῦτο γάρ ἐν ὑστέρῳ νομοθετήσαντες^{υ)} κρατεῖν αὐτὸ^{υ)} βουλόμεθα, καὶ μὴ διὰ τὴν προσθήκην τῆς ποσότητος διακίπτειν καὶ τὸ ὀρθῶς ἔχειν δυνάμενον. ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν καθόλου δωρεῶν ἤδη νόμος ἡμέτερος λέγει· τούτων κρατούντων οὐ μόνον ἐπὶ γυναικὸς καὶ ἀνδρός, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων προσώπων, ἐφ' ὧν αἱ ἐν γάμοις δωρεαὶ κεκάλυπται.

γυνή τις] Τοῦ αὐτοῦ. Ἡ παρούσα διάταξις συγχωρεῖ δωρεῶν τὴν γενομένην μεταξὺ ἀνδρός καὶ γυναικὸς. καὶ ἐὰν ἡμερῆ ἐτελείηται ἐφισχυρᾶσαι τῇ δωρεῇ, ἐναγονται οἱ κληρονόμοι ἀναγκαζόμενοι παρασχεῖν, ἀπερ ὁ ἀνὴρ ἐδωρησατο. ἰσχυρᾶσαι τῷ θανάτῳ τοῦ ἀνδρός ἢ δωρεῶν, κἂν τραδίτων μὴ παρ-
ολούθησε. ^{υ)}] [Sch. b. VI. 228.]

TITULOS B'.

Περὶ ἀνατροπῆς^{χ)} δωρεῶν.

α'. Ἐὰν ὁ ἀπελεύθερος λάβῃ δωρεὰν παρὰ τοῦ ἀτρωνος, εἰ καὶ ἐν νομῇ αὐτῆς ἔστιν^{υ)}, ἀλλ' οὐδ' ἀχάριστος ὀρθῆ, ἀνατρέπεται. τὸ αὐτὸ φαιεν, ἂν ὀνόματι αὐτοῦ ἡγοράσθησαν πράγματα. τοῦτο ἐποιεῖν δύναται αὐτὸς ὁ πατρων· οὐ μὴν καὶ παῖς ὑτοῦ ἢ κληρονόμος ἀνατρέψαι^{υ)}, ὅπερ ὁ δεδωκὼς οὐκ ἐποίησεν.

ἐὰν ὁ ἀπελεύθερος] Θεοδώρου. Καλῶς ἀνατρέπει ὁ ἀτρων ἐξ ἀχαριστίας, ἀπερ ἐδωρησατο τῷ ἰδίῳ ἀπελευθέρῳ. νάγνωθι τὴν ἡ. διαταξὴν τοῦ παρόντος τί. ὅτι γὰρ ἀνατρέπεται ἐξ ἀχαριστίας ἢ δωρεῶν, φησὶ γενικῶς ἢ ζ'. καὶ ι'. διακίσεις τοῦ παρόντος τί. [Sch. a. VI. 230.]

Ἰσιδώρου. Ἡ διάταξις ἐπιτρέπει τῷ πατρωνι ἀνακαλεῖσθαι τὴν γενομένην παρ' αὐτοῦ εἰς τὸν ἀπελευθέρῳ δωρεῶν, γαρίαςτου γενομένου τοῦ ἀπελευθέρου, εἰ καὶ τελεία ἢ ἢ εἰς τὸν γενομένην, καὶ εἰς νομῆν εἰσῆγαγεν αὐτὸν τῶν δωρηέντων πραγμάτων. μέχρι γὰρ, φησὶ, τοῦτου κρατεῖται ἡ δωρεά, μέχρις οὐ ἀνακαλεῖται παρὰ τοῦ πατρωνος. μάλιστα ἢ ἔχρη τὸν ἀπελευθέρῳ τετυχηκότα τῆς φιλίας τοῦ πατρωνος τὴν περὶ αὐτὸν ἐπιδεικνύσθαι θεραπείαν, ἢ περὶ ἀλαγνεύσθαι κατ' αὐτοῦ. ἢ δὲ τῆς δωρεῆς ἀνακλήσις μέχρις ἡτοῦ ἵσταται τοῦ πατρωνος· οὐκέτι δὲ ἀρμόσει οὔτε παισὶν τοῦ, οὔτε ταῖς ἄλλοις κληρονόμοις. κανονικῶς γὰρ οὐδενὶ γὰρ χρὴ τὰς δωρεῶς ἀνατρέπεσθαι, εἰ ὁ δωρησόμενος ἐν τῷ χρόνῳ τῆς αὐτοῦ^{υ)} ζωῆς οὐκ ἀνεκαλέαστο. ταῦτα δὲ αὐτεῖται καὶ ἐπ' ἐκείνων τῶν πραγμάτων, ἅτινα ὀνόματι τῶν τελευθέρων παρὰ τοῦ πατρωνος δονάνδι ἄνιμο ἡγοράσθησαν. ch. a. VI. 230.]

p) Cod. 1357. παράδοσιν. q) Cod. 1357. γέγονεν. r) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐπερωτήσιν. s) Cod. 1357. δε (sic). Cod. 1357. δωρεῶν. u) Idem Cod. ἰσχυρᾶσαι. v) Sic Cod. 1357. Fabr. νομοθετήσαντες (sic). w) Cod. 1357. αὐτῷ. v) Praeter hoc scholium in versione Cuiacii haec reddita sunt: Concedit autem definitas quoque consuetudines. Memento 47.) 148. Novellae. Pronunciata fuit mense Aprili, indictione 8 imperante Tiberio. Graeca habet Theod. Breviar. Nov. 163. Zachar. Anecd. p. 164.). x) Cod. 1357. et Index titulorum Coislinianus habent ἀνατροπῆς. Quod magis placet, quam ατροπῆς, quod Fabr. habet. y) Sic Cod. 1357. Fabr. ἔστιν (sic). z) Cod. 1357. ἀνατρέψαι. a) Sic legendum. Fabr. αὐτῷ.

postea maritus rem pignori vel hypothecae dederit tamen videatur is, qui, dum vivit, siluit, antea alienasse, et traditio, si facta sit, praebet ei exceptionem, si facta non sit, praebet etiam exactionem: si quidem stipulatio intercesserit, per ex stipulatu actionem: sin minus, per competentem actionem, ut donatum percipiat.

Sed et illud statuere aequum duximus, ut si quidem ab initio donationes actis insinuatae fuerint, eae omnimodo silentio confirmantur: sin autem non fuerint insinuatae, excedant autem modum, qui insinuationem desiderat, ad eam duntaxat quantitatem valeant, intra quam donationes etiam non insinuatas firmas esse a nobis est constitutum. Hoc enim cum postea constituerimus, obtinere volumus, nec propter quantitatis additamentum vitari etiam id, quod recte se habere potest. Quod in donationibus generalibus lex nostra iam cavet: his non solum in uxore et marito valituris, sed etiam in reliquis personis, inter quas donationes constante matrimonio prohibitae sunt.

1) mulier quaedam] Eiusdem. Haec constitutio permittit donationem inter virum et uxorem factam. Et si maritus decesserit in donatione perseverans, heredes conveniuntur compellendi praestare, quae maritus donavit. Nam morte viri convaluit donatio, licet traditio secuta non sit.

TITULUS II.

De revocatione donationum.

I. Si libertus¹⁾ donationem a patrono consecutus sit, etiamsi in eius possessione sit, tamen si ingratus apparuerit, revocatur. Idem dicimus etiam si res nomine eius emtae sint. Hoc autem patronus ipse facere potest: nec vero filius eius aut heres revocare potest, quod donator non fecit.

1) si libertus] Theodori. Patronus ex causa ingratitude recte revocat, quae liberto suo donavit. Lege const. 8. huius tit. Donationem enim revocari ex causa ingratitude, dicit generaliter const. 7. et 10. huius tit.

Isidori. Constitutio permittit patrono donationem a se in libertum collatam revocare, si libertus ingratus fuerit, etiamsi perfecta esset donatio in ipsum collata, et eum in rerum donatarum possessionem induxisset. Eo usque enim, inquit, valeat donatio, donec a patrono revocetur. Libertus enim, qui in familiam patroni adscitus fuerat, magis ei obsequium exhibere debuerat, quam adversus eum inolescere. Donationis autem revocatio usque ad ipsam patronum stat: filiis autem eorum non competet, nec reliquis heredibus. Regulariter enim nulla ratione donationes revocandae sunt, si donator toto vitae suae tempore non revocavit. Haec autem obtineant etiam in illis rebus, quae libertorum nomine a patrono donandi animo emtae sunt.

L. 2. β'. Ἐάν τις ἐδωρήσατο πρῶγμά τι, εἴτα τὸ συμβόλαιον αὐτοῦ ἀποκλέψας ἔκασεν, οὐδὲν ἀδικεῖται ὁ λαβὴν τὴν δωρεάν. οὐδὲ γὰρ^{b)} τὸ ἐνδύναμον δύναται ἀνατρέπεσθαι ἐκ τοῦ γεγονότος ἀτόπου.

Ἐάν τις ἐδωρήσατο πρῶγμά τι] Θεοδώρου. Οὐκ ἀνατρέπεται ἡ δωρεὰ ἐκ τοῦ κλαπῆναι ἢ κανθῆναι τὸ δωρεαστικὸν συμβόλαιον. ὁμοίως περὶ διαθήκης εἰρηται βιβ. ζ'. tit. κγ'. διατ. ια'. μὲνησο δὲ καὶ τῶν λεχθέντων ἐν τῷ κγ'. tit. τοῦ δ'. βιβ. περὶ ἀπωλείας ἰστρουμένων. [Sch. b. VI. 231.]

Ἰσίδωρου. Ἡ μάμη δωρησαμένη ἅπαξ τῷ ἐγγόνῳ οὐ δύναται ἐκ μετανοίας ἀνακαλεῖσθαι τὴν δωρεάν. εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ ὑπομένη, τὸ δωρεαστικὸν συμβόλαιον ἔκασεν, οὐδὲν ἠδίκησε τὴν γενομένην δωρεάν. ἀντιγράφει δὲ ἡ διάταξις τῷ πατρὶ τῆς λαθούσης τὴν δωρεάν παρὰ τῆς μητρὸς μάμης. [Sch. b. VI. 231.]

L. 3. γ'. Ἡ μήτηρ τοῖς παισὶ δωρησαμένη τοῖς αὐτοῦ ἐξουσίῳις πράγμα οὐ δύναται αὐτὸ ἐκποιεῖν.

Ἡ μήτηρ] Θεοδώρου. Οὐδὲ μεταμελομένη^{c)} ἡ μήτηρ ἀνατρέπει, ἢ ἐδωρήσατο τοῖς ἰδίοις παισὶ, κἂν, ὡς φησὶν ἡ ζ'. διάταξις τοῦ παρόντος tit. ἀπὸ τοῦ υἱὸς αὐτῆς ἢ ὁ ἀνὴρ, ὅτε προέβη τὰ δωρηθέντα^{d)}. ἐπάγει γὰρ γενικῶς ἡ θ'. διάταξις τοῦ αὐτοῦ προκειμένου tit. ὅτι οὐκ ἀναλύεται ἡ πρὸς τοὺς κατόχους προελθούσα δωρεὰ, εἰ μὴ δεχθῶσιν^{e)} οἱ ἐννομοὶ τῆς ἀγαθότητος τροποί. οἱ δὲ εἶναι οὗτοι, δηλοῖ ἡ διάταξις ι'. τοῦ παρόντος ὡσαύτως tit. φησὶ δὲ ἡ ζ'. διάταξις τοῦ εἰρημένου παρόντος tit. ὅτι ἀσχετὰ εἶη^{f)} ἡ δευτερογενήσασα μήτηρ, οὐδὲ ἐξ ἀγαθότητος ἀνατρέπει, ἢ ἐδωρήσατο τῷ οἰκίῳ παιδί, δηλονότι εἰ μὴ ἄρα εἰς τὴν ζωὴν ἢ τὴν ὅλην οὐσίαν αὐτῆς ἐπεβουλεύθη ὑπ' αὐτοῦ, κατὰ τὴν κβ'. νεορῶν. ὅτι καλῶς αἱ μητέρες τοῖς ἰδίοις τέκνοις χαρίζονται, ἔγνωσ καὶ ἐν τῷ ε'. βιβ. tit. ις'. διατάξει ιθ'. [Sch. c. VI. 231.]

L. 4. δ'. Οὐ δύνασαι τὴν τελείαν δωρεάν ἀνατρέψαι προφάσει τοῦ λέγειν, ὅτι ἐπιε^{g)} περιγραφῆ ἄλλαν τοῦτο ἐποίησα. κἂν γὰρ μετεμελήθῃς, οὐδὲν ὠφελῆ^{h)}.

οὐ δύνασαι τὴν τελείαν δωρεάν ἀνατρέψαι] Θεοδώρου. Οὐκ ἀνακαλεῖται τις ἢ δεδωρηται, λέγων, ὅτι ἠπατήθηνⁱ⁾ περὶ τὴν δωρεάν. ἔγνωσ δὲ ἐν τῷ ζ'. βιβ. tit. κγ'. διατάξει ζ'. ὅτι, κἂν εἴη τις ἐν διαθήκῃ, ὅτι οὐκ ἐδωρησάμην, οὐκ ἀνατρέπεται ἢ ἐδωρήσατο. μὲνησο τῆς ζ'. διατάξεως τοῦ ιθ'. tit. τοῦ δ'. βιβ. σημειῶσαι ἐκ τῆς παρούσης διατάξεως, ὅτι ὁ δωρησάμενος ἐστὶν ὁ μὴ δυνάμενος τὴν κατὰ ἀπάτην γενομένην δωρεάν ἀνατρέψαι. ὡς γὰρ εἰρηται βιβ. ζ'. tit. οε'. διατ. γ'. δύναται οἱ δανεῖσται ἀναλύνειν τὰ κατὰ ἀπάτην αὐτῶν δωρηθέντα. δεῖται οὖν τὴν διαφορῶν, ἵνα μὴ ἐναντία εἴη τὰ νόμιμα. [Sch. d. VI. 231.]

L. 5. ε'. Τὴν^{k)} καλῶς καὶ τελείως^{l)} γενομένην δωρεάν οὐδὲ ἀπὸ βασιλικῆς ἀντιγραφῆς ἀνατρέπει τις.

τὴν καλῶς καὶ τελείως γενομένην δωρεάν] Θεοδώρου. Οὐδὲ διὰ θείας κελύσεως ἀνατρέπεται ἢ νόμιμος προβάσα δωρεά. ὁμοίως εἰρηται περὶ διαθήκης ἐν τῷ ζ'. βιβ. tit. κγ'. διατάξει ι'. [Sch. e. VI. 231.]

L. 6. ζ'. Ἐάν τῷ υἱῷ σου ἐδωρήσω^{m)} χωρὶα καὶ ἀνδράποδα αἰρέσεως χωρὶςⁿ⁾, οὐ δύνασαι ἀνακαλεῖσθαι αὐτὰ προφάσει τοῦ ἀπέιναι τὸν ἄνδρα σου καὶ τοὺς ἄλλους παῖδας.

Ἐάν τῷ υἱῷ σου] Ἰσίδωρου. Μήτηρ τελείως^{o)} δωρησαμένη προφάσει τοῦ μὴ παρῆναι αὐτῆς τὸν ἄνδρα ἢ τοὺς παῖδας, ἵνα ἐποίησεν τὴν δωρεάν, οὐκ ἀνατρέπει ταύτην. [Sch. f. VI. 231. sq.]

II. Si quis alicui rem donavit¹⁾, deinde instrumentum eius subtractum exussit, id ei, qui donationem accepit, non officit. Neque enim quod firmum est, revocari potest ex admissio flagitio.

1) si quis alicui rem donavit] Theodori. Donatio non tollitur ob id, quod subtractum aut exustum sit instrumentum donationis. Similiter dictum est de testamento lib. 6. tit. 23. const. 11. Memineris etiam eorum, quae dicta sunt tit. 23. lib. 4. de amissione instrumentorum.

Isidori. Avia, quae semel nepoti donavit, ex poenitentia donationem revocare non potest. Nam etiamsi instrumentum donationis subtraxerit et exusserit, nihil factam donationem laesit. Rescribit autem constitutio ad patrem eius, quae donatione ab avia acceperat.

III. Mater¹⁾, quae filiis sui iuris constitutis rem donavit, eam alienare non potest.

1) mater] Theodori. Nec poenitentia ducta mater revocat ea, quae filiis suis donavit, etiamsi, ut dicit const. 6. huius tit. aberat eius filius aut maritus, quando processit donatio. Subiicit autem generaliter const. 9. eiusdem tit. non solvi donationem in descendentes collatam, nisi probati fuerint legitimi modi ingratitude. Quinam autem hi sint, ostendit similiter const. 10. huius tit. Dicit autem const. 7. huius tit. matrem, quae iterum nubuit, turpem esse, neque ex causa ingratitude revocare ea, quae filio suo donavit, scilicet nisi vitae eius vel omnibus bonis insidiatus fuerit, secundum Novellam 22. Matres recte donare liberis suis, didicisti etiam lib. 5. tit. 16. const. 19.

IV. Non potes perfectam donationem revocare¹⁾ hoc obtentu, quod dicas, hoc te fecisse in fraudem aliorum. Nam et si poenituerit, nihil prodest.

1) non potes perfectam donationem revocare] Theodori. Non revocat quis ea, quae donavit, dicens, se circa donationem esse deceptum. Didicisti autem lib. 6. tit. 23. const. 6. etiamsi quis dixerit in testamento, non donavi, non revocari ea, quae donavit. Memineris const. 6. tit. 19. lib. 4. Nota ex hac constitutione, donatorem ipsam donationem in fraudem factam revocare non posse. Nam ut dictum est lib. 7. tit. 75. const. 3. creditores ea, quae in fraudem eorum donata sunt, rescindere possunt. Observa ergo differentiam, ne dicas leges invicem pugnare.

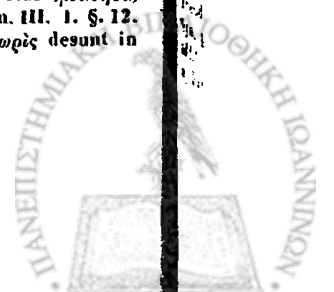
V. Rite et perfecte factam donationem¹⁾ ne Imperatoris quidem rescripto quis revocat.

1) rite et perfecte factam donationem] Theodori. Donatio legitime facta ne sacra quidem iussione rescinditur. Similiter dictum est de testamento lib. 6. tit. 23. const. 10.

VI. Si filio tuo¹⁾ praedia et mancipia sine conditione donasti, ea revocare non potes praetextu absentiae mariti tui et ceterorum filiorum.

1) si filio tuo] Isidori. Mater, quae perfecte donavit, praetextu mariti vel liberorum absentiae, cum donationem faceret, eam non revocat.

b) Cod. 1357. οὐ γὰρ. c) Sic lego. Fabr. μεταμελομένη. d) Sic lego. Fabr. δωρηθέντα (sic). e) Sic legendum. Fabr. δεχθῶσιν. f) Malim ἴσται. g) ἐπὶ deest in Cod. 1357. h) Cod. 1357. ὠφελῆς. i) Legendum videtur ἠπατήσα, ut vertendum sit: se in donatione fraudem fecisse. k) L. 5. C. h. t. legitur in Syn. p. 415. et apud Harm. III. 1. §. 12. l) Verba καὶ τελείως desunt in Cod. 1357. Syn. et Harm. m) Cod. 1357. δωρησάμαι. n) Verba αἰρέσεως χωρὶς desunt in Cod. 1357. o) Sic legendum. Fabr. τελῶς.

ζ. Ἡ^ρ) μήτηρ τότε ἀνατρέπει⁹) τὰς τοῦ παιδὸς δωρεάς, ὅτε μὴ δευτερογαμησεί¹⁾, καὶ ἀχάριστον αὐτὸν δεῖξει. τὰς μέντοι ἐκποιήσεις αὐτοῦ τὰς πρὸ τῆς ἀνωμαλίας γενομένας²⁾ οὐκ ἀνακαλέσεται³⁾. εἰς κληρονόμους δὲ οὐ διαβήσεται τοῦτο. ὡσαύτως οὐδὲ αἱ ἀπερριμμένα⁴⁾ ἀνατρέψουσι⁵⁾ δωρεάν.

ἡ μήτηρ τότε ἀνατρέπει] Θεοδώρου. Ἀχαριστίας γενομένης οὐκ ἀπαιτεῖται ὁ τὴν δωρεάν λαβών, ὅσα ἀνάλωσεν ἢ ἐξεποίησεν ἐκ τῶν δωρηθέντων, ἀλλὰ μόνον τὰ περιλιμπανόμενα ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀχαριστίας μεθευθεύεται. καὶ σημειώσαι. [Sch. g. VI. 232.]

Ἰσιδώρου. Ὅταν μήτηρ δωρησαμένη τῷ οἰκείῳ παιδί μετὰ ταῦτα ἀσεβῇ τούτων καὶ ἀχάριστον γεγονότα ἐλέγξει βουλῆται, τότε δεχθήσεται τὸ τῆς ἀχαριστίας εἰσάγουσα καὶ αὐτοῦ ἐγκλημα, ἥτις δυνάτω οὐ προσκοιμήσῃ γάμοις. δεχθεῖσα δὲ πρὸς τὴν τοιαύτην τοῦ παιδὸς κατηγορίαν, καὶ τὴν ἀχαριστία τῶν παιδὸς ἡγῶν ἀσεβίαν ἐλέγξῃ λαμβανέτω τὰς εἰς αὐτὸν παρ' αὐτῆς γενομένας δωρεάς, ὡς ἔχων ὁ παῖς ἐν ἐκείνῳ δεχθεῖ τῷ καιρῷ, καθ' ὃν προσελθούσα τῷ ἀρχοντὶ καὶ μεμψιμακίῃ τὴν τοῦ παιδὸς ἀχαριστίαν ἢ μήτηρ ἀποφασίσῃ ἐτυχε μελευούσης, τὸν παῖδα δικάσασθαι. τὰ γὰρ τότε παρὰ τῷ παιδί τυγχάνοντα ἐκ τῆς δωρεῆς πράγματα ἀπαιτεῖται. τὰς μέντοι πρὸ τῆς καὶ αὐτοῦ αἰτίας γενομένας πράξεις παρ' αὐτοῦ, ἢ δωρεάς, ἢ ἐναλλαγάς, ἢ οἰκισθῆναι ἐκποιήσεις οὐκ ἀνατρέψει ἢ⁶⁾ καὶ ἀχάριστον ἐλέγξει δυνάτω τὸν παῖδα. μόνος δὲ αὐτὸς ὁ παῖς ἐπὶ τῇ ἀνακλήσει τῶν τότε εὐρισκομένων παρ' αὐτῷ τῶν δωρηθέντων πραγμάτων ὑπόκειται ἄλλως αὐτὸς δὲ παρὰ τούτων⁷⁾ οὐδέ τις personalia γὰρ ἐστὶν ἀγωγή, καὶ περὶ τὸν παῖδα μόνον εἰρηται. ὅθεν οὐδὲ τελευτήσαντος αὐτοῦ κατὰ τῶν κληρονόμων⁸⁾ παραπέμπεται. ἀλλ' οὐδὲ προσποθευούσης τῆς μητρὸς οἱ κληρονόμοι αὐτῆς ἐγγυμνάσαι τὴν τοιαύτην μεμψιμακίαν δύνασονται. εὐδελον δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, ὡς ἢ ὑτέλης καὶ ἀνυπόλητος οὐσα καὶ ἀπερριμμένη ἔχουσα τὴν σωφροσύνην, διὰ τὸ προσεστῆναι τυχόν, οὐκ ἔχει τὸ τῆς ἀνακλήσεως δικαίον. τοῦτο γὰρ εἰ καὶ μὴ ἐξερωνήθη ἰδικῶς, ἴδει κρατεῖν, εἰ γὰρ ἡ σπυρὴ τυγχάνουσα δευτερογαμησάσα ἄλλοτρίῳ τούτου καθέστηκε, τίς ἂν τὴν εὐτελή καὶ ἀπερριμμένη ἔχουσαν⁹⁾ τὴν σωφροσύνην εἰς τὸ δίκαιον τοῦτο δέξαιτο¹⁰⁾; [Sch. g. VI. 232.]

η'. Ἐάν^δ) πατέρων μὴ ἔχων παῖδας^ε) τῷ ἀπελευθέρῳ χαρίζεται πάντα τὰ πράγματα ἢ μέρος αὐτῶν, εἴτα μετὰ ταῦτα^δ) παῖδας σχολῆ, πάντα πάλιν εἰς αὐτὸν ὑποστρέφει τὰ πράγματα, καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ ξουσίᾳ μένει.

εἰ ἂν πατέρων μὴ ἔχων παῖδας] Ἐάν^ε) ἔχη παῖδας ὁ πατήρ, ἀνατρέχει εἰς αὐτὸν τὰ τῷ ἀπελευθέρῳ δωρηθέντα. ἐμνήσο τῆς α. διατάξεως τοῦ παρόντος τίτ. [Sch. h. VI. 232.]

Ἰσιδώρου. Ὅταν τις μὴ ἔχων υἱὸν πᾶσαν αὐτοῦ τὴν οὐσίαν ἢ μέρος αὐτῆς ἰδίῳ¹⁾ ἀπελευθέρῳ δωρησάται, σχῆ²⁾ δὲ αὐδὸς μετὰ ταῦτα, πᾶσα ἀκυροῦσθω³⁾ ἢ δωρεά, καὶ πάλιν ραμείτω⁴⁾ πάντα πρὸς τὸν δωρησάμενον, ἔχοντα πάλιν ἔξουσίαν, ὡς βούλεται, ταῦτα διεκδικεῖν. [Sch. h. VI. 232. sq.]

θ'. Αἱ¹⁾ δωρεαὶ αἱ γινόμεναι παρὰ τῶν ἀνιόντων εἰς τοὺς²⁾ κατιόντας ἀτεξουσίους οὐκ ἀνατρέπονται, μὴ³⁾ ἀχάριστοι πρὸς αὐτοὺς γένοιτο⁴⁾ οἱ λαβόντες⁵⁾, καὶ ἐν δικαστηρίῳ ἐλεγχθῶσιν⁶⁾.

αἱ δωρεαὶ] Ἰσιδώρου. Ἐάν τις τῷ ἰδίῳ υἱῷ ἢ θυγατρὶ, ἢ ἐγγόνῳ, ἢ ἐγγόνῳ, ἢ προεγγόνῳ, ἢ προεγγόνῳ δωρησάται, μὴ ἀπλῶς προσφασί τῆς ἀχαριστίας ἀνατρέπτω τὴν δωρεάν, ἀλλὰ πρὸς ἐναργείας καὶ ἀναντιρρήτους ἀποδείξεις εὐ-

VII. Mater tunc revocat¹⁾ factas in filium donationes, cum secundo non nupserit, et cum ingratum probaverit. Alienationes autem ante iurgium factas non revocabit. Ad heredes autem hoc non transibit. Similiter nec viles abiectaeque donationem revocabit.

1) mater tunc revocat] Theodori. Ingratitudine secuta, non repetuntur ab eo, qui donationem accepit, ea, quae ex rebus donatis consumsit aut alienavit, sed eorum tantum nomine convenitur, quae tempore ingratitudinis supersunt. Et nota hoc.

Isidori. Si mater, quae filio suo donavit, postea eum impium et ingratum arguere voluerit, tunc admittetur ingratitudinis crimen adversus eum intendens, cum ad secundas nuptias non transierit. Admissa autem ad hanc filii accusationem, ostensa filii ingratitudine vel impietate, donationes a se in eum collatas recipiat, quas probatum fuerit filium habere eo tempore, quo mater ad Praesidem accedens et filii ingratitudinem arguens sententiam nacta est, quae filium in iudicio se sistere iussit. Quae enim tunc ex rebus donatis apud filium sunt, petat. Venditiones autem ante eius accusationem ab eo factas, aut donationes, aut permutationes, aut quaslibet alienationes non revocabit, etiamsi ingratum filium ostendere possit. Solus autem ipse filius obnoxius est revocationi rerum donatarum, quae tunc apud ipsum inveniuntur: praeter eum autem nullus alius. Est enim actio personalis, et de filio solo dictum est. Unde neque eo mortuo transmittitur adversus heredes. Sed nec matre praemortua poterunt heredes eius hanc accusationem exercere. Ex his autem, quae dicta sunt, manifestum est, eam, quae vilis, malae estimationis, et abiectae pudicitiae sit, forte quod se prostituerit, ius revocandi non habere. Hoc enim, licet specialiter expressum non esset, servari oporteret. Si enim honesta femina, quae iterum nupsit, huius participes non est, quis vilem et abiectae pudicitiae feminam ad huc ius admiserit?

VIII. Si patronus liberos non habens¹⁾ liberto omnia bona sua aut partem eorum fuerit largitus, et postea filios habuerit, omnia bona rursus ad eum revertuntur, et in eius arbitrio manent.

1) si patronus liberos non habens] Si patronus liberos habeat, ad eum revertuntur quae liberto donata sunt. Memineris const. l. huius tit.

Isidori. Cum quis filium non habens omnia bona sua vel partem eorum liberto suo donaverit, filios autem postea habuerit, tota donatio irrita fiat, et ad donatorem omnia recurrant, habentem rursus facultatem, prout velit, haec vindicandi.

IX. Donationes, quae ab adscendentibus in descendentes emancipatos conferuntur, non revocantur, nisi qui acceperunt, ingrati in eos existant, et in iudicio convicti fuerint.

1) donationes] Isidori. Si quis filio suo filiaeve, nepoti neptive, pronepoti proneptive donaverit, non simpliciter praetextu ingratitudinis donationem revocat, sed manifestas et contradictioni non obnoxias probatio-

p) L. 7. C. h. t. legitur in Syn. p. 415. usque ad vocem δέξει. q) Cod. 1357. et Syn. ἀνατρέφει. r) Cod. 1357. δευτερογαμήση. s) Cod. 1357. γινόμενης. t) Idem Cod. ἀνακαλέσεται. u) Cod. 1357. ἀπερριμμένα. v) Idem Cod. ἀνατρέψουσι. w) Delendum ἢ. x) Lege τούτων. Fabr. τούτο. y) Fabr. τῶν κληρονόμων (sic) z) Sic legendum. Fabr. ἔχουσα.) Sic lego. Fabr. δέξαιτο. b) L. 8. C. h. t. legitur in Syn. p. 415. et aliis verbis exhibetur ab Harm. III. 2. §. 1. c) Verba ἔχων παῖδας Syn. omittit. d) Pro μετὰ ταῦτα Cod. 1357. et Syn. habet τελευταίων. e) Hoc scholium videtur esse Isidori. f) Adde τῷ ante ἰδίῳ. g) Sic lego. Fabr. ἀκυροῦσθω. h) Fabr. ραμείτω (sic). i) L. 9. C. h. t. legitur in Syn. p. 415. et apud Harm. III. 1 §. 18. edit. Reitz. usque ad vocem λαβόντες. k) τοὺς, quod deest apud Fabr. et in Syn. dicit Cod. 1357. l) Post μὴ Cod. 1357. addit αὐτοῖ. m) Cod. 1357. γένοιτο. Fabr. γίνονται. Syn. et Harm. γίνονται. n) Pro λαβόντες Syn. et Harm. λαμβάνοντες. o) Verba καὶ ἐν δικαστηρίῳ ἐλεγχθῶσιν in Cod. 1357. desunt.

τρεπίζετω, καὶ ἐλεγχέτω ἄσεβῃ καὶ ἀχάριστον τὸν λαβόντα τὴν δωρεὴν παῖδα, καὶ ταύτας ἐν δικαστηρίῳ δεικνύτω τὰς αἰτίας, αἰτίαις τοῖς νόμοις εἰρηγται^v). [Sch. i. VI. 233.]

55. 1. 9) Πᾶσα¹) δωρεὰ τελεία γενομένη²) οὐκ ἀνατρέπεται, εἰ μὴ ἐξ ἀχαριστίας³), ὅσον ἐὰν σκαιὰν ὕβριν ἐπαγάγη⁴), ἢ χεῖρας ἐπιβάλῃ, ἢ ζημίαν μεγίστην ἐπενέγκῃ⁵), ἢ εἰς τὴν ζωὴν ἐπιβουλεύσῃ, ἢ τινα σύνθηται ποιήσῃ καὶ μὴ ποιήσῃ. ἐκ τούτων τῶν αἰτιῶν ἀνατρέπονται. μέχρι δὲ τῶν πρώτων προσώπων τοῦτο κρατεῖ, οὐ μὴν καὶ^w) εἰς κληρονόμους διαβαίνειν δύναται^x).

πᾶσα δωρεὰ τελεία γενομένη] Θεοδώρου. Ἀνατρέπονται αἱ δωρεαὶ δι' ἀχαριστίας. ὁμοίως φησὶν ἡ α'. καὶ ζ'. διάταξις τοῦ παρόντος τι. ἐὰν ἡ προτεθείσα αἰτία τῆς μίμψως ἔνομός ἐστι, καὶ δειχθῇ ἀληθῆς, ὡς δηλοῖ ἡ δ'. διάταξις τοῦ αὐτοῦ προκειμένου τι. καὶ δηλοῦσι ἐν δικαστηρίῳ κατὰ τὸ τέλος τῆς παρουσίας διατάξεως. ἔνομος ἀχαριστία ἐπὶ τῶν δωρεῶν ἐστὶν ἡ τραχὺία ὕβρις, ἢ^γ) χειρῶν ἐπαγωγή, ἢ^δ) περὶ τὴν ὅλην σχεδὸν οὐσίαν γενομένη ζημία, ὃ τῆς ζωῆς κίνδυνος, τὸ μὴ πληροῦν τὰ ἔγγραφα ἢ ἄγραφα πακτα. [Sch. k. VI. 233.]

Ἡ τῆς ἀχαριστίας μίμψις οὐ δίδεται κληρονόμοις, οὐδὲ κατὰ κληρονόμων²) παραπέμπεται, ὡς δὲ^b) φησὶν ἡ ζ'. διατ. τοῦ παρόντος τι. τὸ αὐτὸ δὲ λέγει καὶ ἡ ε'. νεσρα. [Sch. k. VI. 233.]

Ἰδιώρου. Ἡ παροῦσα διάταξις ἀπαριθμεῖται τὰς τῆς ἀχαριστίας αἰτίας, ἐξ ὧν δυνατόν³) τὴν γενομένην δωρεάν ἀνατρέψασθαι, καὶ φησὶ. Πᾶσα δωρεὰ κατὰ νόμους γενομένη βεβαία μενέτω⁴) πλὴν εἰ^d) μὴ ὅ^c) τὴν δωρεάν εὐληφῶς ἀχάριστος ὄφθῃ⁵) περὶ τὸν δωρησάμενον, σκαιὴ κατ' αὐτοῦ χρησάμενος ὕβρις, ἢ χεῖρας ἀδίκους ἐπαγαγῶν, ἢ ζημίαν μεγίστην περιβαλὼν ἐξ οἰκειᾶς ἐπιβουλῆς, ἢ τις οὐ τὴν τυχοῦσαν αἰσθησῶν τῆ τοῦ δωρησάμενου περιουσία παρέσχεν, ἢ περὶ ζωὴν ἐπιβουλεύσει, ἢ τα ἐν τῇ δωρεῇ πακτα εἴτε ἔγγραφως, εἴτε ἀγράφως, μὴ πληροῖ. ἐκ τούτων γὰρ καὶ μόνων τῶν αἰτιῶν, εἰ ἐν δικαστηρίῳ κατὰ⁶) συστάδην φανερώς ἀποδειχθῶσιν, ἀνατρέψασθαι αἱ γενομένη δωρεαί. ἄσπονον γὰρ, τὸν τὴν δωρεάν εὐληφῶτα καὶ τὰ τοῦ δωρησάμενου πράγματα διακρατεῖν, καὶ τὴν τοῦτου διαπαύειν ἀσθένειαν, καὶ πάλιν τὸν δωρησάμενον τὰν τε οἰκείων στερεῖσθαι⁶), καὶ τοιούτοις κακοῖς περιβαλέσθαι. ταῦτα δὲ ἀχρὶ τῶν πρωτοτύπων κρατεῖν παρακλιθένται, μηδὲ τοῖς τοῦ δωρησάμενου κληρονόμοις ἀδειαν παρέχονσα κατηγορεῖν ὡς ἀχάριστων τῶν δεξαμένων τὴν δωρεάν ἢ τῶν κληρονόμων αὐτῶν, εἰ μὴ ἄρα ὁ τεστατωρ αὐτῶν προκατήξαστο. [Sch. k. VI. 233. sq.]

ΤΙΤΛΟΣ Γ'.

Περὶ τῶν μετὰ θάνατον δωρεῶν.

1X. α'.^b) Μαρκαν¹) Θανάτου αἰτία^k) δωρεὰ ἐστίν, ὅτε¹) τις^m) ἑαυτὸν θέλει μᾶλλον ἔχειν, ἢ τὸν λαβόνταⁿ), τὸν δὲ λαβόντα πλέον τοῦ ἰδίου κληρονόμου.

περὶ τῶν μετὰ θάνατον δωρεῶν] Οὗτος ὁ τι. νς'. ἐστὶ τοῦ η'. βιβ. τοῦ κώδικος. [Sch. VI. 245.]

2. β'. Οὐλιπιανός^o). Τρία ἐστίν^p) εἶδη τῶν θανάτου αἰτία δωρεῶν. ἐν μὲν, ὅτε μηδενὸς ἐπηρητημένου φόβου δωρεῖται διὰ μόνην ὑπόνοιαν θανάτου. δεῦτερον

p) Sic legendum. Fabr. εἰρηται. q) Signum numeri Cod. 1357. omittit. r) L. 10. C. h. t. legitur in Syn. p. 416. et apud Attal. tit. XLIII. §. 7. Argumentum eius traditur apud Blast. Synt. alphab. can. lit. A. cap. 12. (in Beveregit Synod. T. II. P. II. p. 108.). Usque ad vocem ἀχαριστίας idem initium L. 10. C. h. t. iisdem exhibet l. 1. s) Sic Cod. 1357. Fabr. γενομένη. t) Sic Cod. 1357. et reliqui. Fabr. ἀχαριστίας (sic). u) Pro σκαιὴν ὕβριν ἐπαγάγη Cod. 1357. Syn. et Attal. habent σφοδρῶς ὕβριση. Attal. addit τὸν δωρησάμενον. v) Syn. ὑπενέγκῃ. w) καὶ deest in Syn. x) Pro διαβαίνειν δύναται Syn. habet διαβαίνει. y) Malim ἢ. z) Malim ἢ. a) Sic lego. Fabr. κληρονόμος. b) Delendum δὲ. c) Sic legendum. Fabr. δύναται. d) Legendum εἰ. Fabr. ὅ. e) Addendum ὅ, quod deest apud Fabr. f) Omittendum videtur κατὰ. g) Sic legendum. Fabr. στέρεσθαι (sic). h) Signa numerorum usque ad cap. 13. h. t. in Cod. 1357. desiderantur. i) L. 1. pr. D. h. t. legitur in Syn. p. 416. et apud Harm. III. 1. §. 4. k) Pro θανάτου αἰτία Harm. habet μετὰ θάνατον. l) Sic Cod. 1357. Fabr. ὅ τε (sic). m) Sic Cod. 1357. Fabr. τίς. n) Harm. hic et postea τὸν λαβόντα. o) l. 2 — 6. D. h. t. leguntur apud Attal. tit. XLIV. §. 1. 2. Paulo mutatis verbis haec habet Harm. III. 1. §. 5. p) Attal. εἰόν.

nes in promptu habeat, et filium, qui donationem accepit, impium et ingratum probet, et eas in iudicio causas ostendat, quae legibus dictae sunt.

X. Omnis donatio perfecta¹) non revocatur, nisi ex causa ingratitude, utputa si atrocem iniuriam commiserit, aut manus intulerit, aut damnum maximum intulerit, aut vitae insidiatus fuerit, aut quaedam facere promiserit, nec fecerit. Ex his causis revocatur. Ad primas autem usque personas hoc obtinet, nec vero ad heredes transire potest.

1) omnis donatio perfecta] Theodori. Donationes revocantur ob ingratitude. Similiter dicit const. I et 7. huius tit. Si proposita accusationis causa legitima sit, et vera probetur, ut ostendit const. 9. eiusdem tituli propositi, in iudicio scilicet, secundum finem huius constitutionis. Legitima ingratitude in donationibus est atrox iniuria, aut manuum illatio, aut damnum toti fere patrimonio illatum, periculum vitae structum, violatio pactorum scriptorum vel sine scriptis factorum.

Querela de ingratitude heredibus non datur, neque in heredes transmittitur, ut ait const. 7. huius tit. Idem etiam dicit Novella 6.

Isidori. Haec constitutio enumerat causas ingratitude, ex quibus donatio facta revocari potest, et dicit: Omnis donatio secundum leges confecta firma maneat: nisi is, qui donationem accepit, ingratus in donatorem apparuerit, atroci in eum usus iniuria, vel manus impias inferens, vel maximum damnum inferens ex suis insidiis, quod non levem sensum bonis donatoris prae-buit, vel vitae insidias struxerit, vel pacta in donatione vel in scripto, vel sine scripto inita non impleat. Ex his enim solis causis, si in iudicio cominus aperte probatae fuerint, donationes factae revocentur. Est enim absurdum, ut qui donationem accepit, res donatoris teneat, et eius imbecillitatem ludibrio habeat, et rursus donator tam suis rebus privetur, quam talibus malis afficiatur. Haec autem valere iubet usque ad principales personas, ne heredibus quidem donatoris licentiam concedens, eos, qui donationem acceperunt, vel heredes eius tanquam ingratos accusandi, nisi testator eorum litem fuerit contestatus.

TITULUS III.

De mortis causa donationibus¹).

I. Marcan. Mortis causa donatio est, cum quis se magis habere vult, quam eum, qui accepit, magis autem eum, qui accepit, quam heredem suum.

1) de mortis causa donationibus] Hic titulus est 56. lib. 8. Codicis.

II. Ulpianus. Tres sunt species¹) mortis causa donationum. Una, cum nullo imminente periculo donat propter solam mortis suspicionem. Secunda

δέ, ὅτε τις διὰ τὸν ἐπικρατῆμενον θάνατον δωρεῖται, ἔφ' ὃ παραχρῆμα δεσπόσει τὸν λαβόντα⁹⁾. τρίτον, ὅτε διὰ κίνδυνον δίδεται¹⁾, ἔφ' ὃ τὸν λαβόντα μὴ δεσπόσει, ἕως ἄν ὁ δωρικῶς ἀποθάνῃ.

τρία ἐστὶν εἶδη] Τρεῖς εἶναι διαφορὰς τῶν μὸρτις καύσα δωρεῶν εἶπεν Ἰουλιανός. μίαν μὲν, ὅτε τις μῆτε τὸν ἐφεστηκότα κίνδυνον εὐλαβοῦμενος, ἀλλὰ μόνῃ τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἀνθρώπου δωρεῖται, τὸν ὅτεδήποτε θάνατον εὐλαβοῦμενος. δευτέραν δὲ εἶδος μὸρτις καύσα δωρεῶς ἐστίν, ὅτε τις τῷ ἐπικρατῆμένῳ κινδύνῳ κινούμενος δωρεῖται, ἵνα παραχρῆμα γίνεσθαι²⁾ τοῦ λαβόντος τὸ πρᾶγμα. τρίτον δὲ γένος μὸρτις καύσα δωρεῶς ἐστίν, ἥτινα τις τῷ παρόντι κινδύνῳ ταραττόμενος δωρεῖται, οὐ μὴν ὥστε παραχρῆμα γένεσθαι τοῦ λαβόντος, ἀλλ' ἵνα τότε γένηται αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα, ὅταν ὁ θάνατος ἐπακολουθήσῃ τῷ δωρικῶτι. οὐ μόνον δὲ ὁ τὸν ἐκ νοσήματος εὐλαβοῦμενος θάνατον δύναται δωρεῖσθαι μὸρτις καύσα, ἀλλὰ καὶ τὸν οἰωσθήσοτε πλησιάζοντα θάνατον εὐλαβηθεὶς, εἴτε ἀπὸ πολεμίων, εἴτε ἀπὸ ληστῶν, εἴτε ἀνδρός δυνατοῦ ὀμότητα μίσος εὐλαβεῖται, εἴτε μέλλων ἀποπέσει³⁾ τὸν ἀπὸ τοῦ ἀναγκασίου κίνδυνον προσδοκῶν, ἢ διὰ τόπον μέλλει παρῆναι εὐεχῶς ἐπιβουλευόμενον⁴⁾, ἢ ὅτε διὰ γῆρας ἐλπίζει τὴν θάνατον. ταῦτα γὰρ πάντα τὸν ἐνεστῶτα σημαίνουσι κίνδυνον. [Sch. a. VI. 245.]

γ. Παυλ. Οὐ μόνος ὁ νοσῶν δύναται δωρεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ὁ κίνδυνον ληστῶν ἢ πολεμίων εὐλαβοῦμενος. δ. Κούσιος⁵⁾. Ἡ ἄνδρα δυνατόν, ἢ ναυάγιον.

ε. Οὐλπιαν. Ἡ τόπους ἐπιβουλευομένους⁶⁾, ἢ ἴσρας⁷⁾.

ς. Παυλ. Ταῦτα γὰρ πάντα κίνδυνον ἐνεστῶτα σημαίνουσι⁸⁾.

ζ. Ἰδεμ. Ἐάν δ⁹⁾ δωρησάμενος κεφαλικῇ περιουσίᾳ τιμωρία, ἢ δωρεὰ ἀνατρέπεται, εἰ καὶ τὰ μάλιστα αἱ λοιπαὶ δωρεαὶ μὴ γινόμεναι δι' ὑποψίαν ἢ ἔρρωνται.

εἰ ἂν ὁ δωρησάμενος] Ἐάν τις μὸρτις καύσα δωρήσῃ, συμβῆ δὲ αὐτὸν κεφαλικῇ περιουσίᾳ τιμωρία, ἀνατρέψαι ἢ δωρεὰ ὡς ἀτελής¹⁾ εἰ καὶ τὰ μάλιστα αἱ ἄλλαι δωρεαὶ, ὡς οὔτε μὸρτις καύσα, οὔτε ὑποψία τοῦ μέλλειν τιμωρεῖσθαι ἐπιούσαντο, ἰσχύουσιν. [Sch. b. VI. 245. sq.]

μὴ γινόμεναι δι' ὑποψίαν ποινῆς] Ἀνομόμου. Αἰ ἄντε βίβος γινόμεναι δωρεαὶ τότε ἀνατρέπονται, ὅτε μετὰ ἔγκλημα γενοσάν, ὡς τιτ. ε. διγ. ε. αἱ δὲ μὸρτις καύσα, ἢ ποτε εἰ γίνονται. καὶ εἰκότως. τοῖς γὰρ ληγάτοις ἐοικέν. τελευταίαν δὲ βούλησιν παγανὸς οὐ δύναται ποιεῖν κεκαίως καταδικασθεῖς²⁾ ἀλλὰ καὶ ἢ προγενομένη ἀνυροῦται, βιβ. κη. τιτ. α. διγ. ε. θεμ. ε. [Sch. c. VI. 246.]

η. β. Ἐάν³⁾ λάβῃ χρήματα ὁ γεγραμμένος ἐπὶ παραίτησασθαι τὸν κληρον, ἢ δ⁴⁾ ὑπὸ αἵρεσιν φερθεῖς ἢ ὁ ληγατάριος ἐπὶ πληρώσει αἰρέσεως⁵⁾, θανάτου αἰτία λήψις ἐστίν. οὕτω γὰρ καὶ, ὅπερ ἂν διὰ τὴν ἄλλου⁶⁾ τελευτήν κερδαίνουσι⁷⁾ καὶ τὸ διὰ θάνατον υἱοῦ ἢ συγγενοῦς δίδόν. καὶ συμφωνεῖν δυνατόν, ἵνα, ἐάν ὑγιάνωσιν⁸⁾, ἄβω.

ἐν λάβῃ χρήματα ὁ γεγραμμένος] Ὁ λαμβάνων ἵνα ἐπὶ τῷ παραίτησασθαι κληρονομίαν, καὶ ἢ πρὸς τὸν τιτούτον αὐτὴν διαβῆναι, ἢ πρὸς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου μένους, μὸρτις καύσα καπλῶνα δοκεῖ λαμβάνειν. εἰ τι

autem, cum quis propter imminentem mortem donat, ut statim dominus fiat is, qui accepit. Tertia, cum propter periculum datur, ut qui accepit, dominus non sit, donec mortuus sit is, qui donavit.

1) tres sunt species] Tres esse differentias mortis causa donationum Iulianus dixit. Unam, cum quis neque instans periculum metuens, sed sola cogitatione humanitatis donat, mortem quodocumque futuram metuens. Secunda autem species mortis causa donationis est, cum quis imminente periculo motus ita donat, ut res statim fiat accipientis. Tertia species mortis causa donationis est, cum quis praesente periculo turbatus donat, sed non sic, ut statim res fiat accipientis, sed ut tunc res eius fiat, cum mors secuta fuerit eius, qui donavit. Non solum autem mortis causa donare potest is, qui ex morbo mortem metuit, sed qui quodocumque mortem proximam timet, sive ab hostibus, sive a latronibus, sive hominis potentis crudelitatem aut odium timeat, sive navigaturus ex naufragio periculum formidet, aut per loca insidiis exposita transiturus, aut cum propter senectutem mortem expectet. Haec enim omnia instans periculum significant.

III. Paul. Non tantum aegrotus donare potest, sed etiam qui latronum aut hostium periculum timet. D

IV. Caius. Vel hominem potentem, aut naufragium. I

V. Ulpian. Vel loca insidiosa, vel senectutem. I

VI. Paul. Haec enim omnia instans periculum significant. I

VII. Idem. Si is, qui donavit¹⁾, in capitalem poenam incidit, donatio revocatur, quamvis ceterae donationes sine poenae suspitione factae²⁾ valeant. D

1) si is, qui donavit] Si quis mortis causa donaverit, et in capitale poenam incidit, revocatur donatio ut imperfecta: quamvis ceterae donationes, quas neque mortis causa, neque suspitione poenae futurae fecit, valeant.

2) sine poenae suspitione factae] Innominati. Donationes inter vivos factae tunc revocantur, cum post crimen contractum factae fuerint, ut tit. 5. dig. 5. Mortis autem causa donationes, quodocumque factae fuerint. Et merito. Legatis enim similes sunt. Ultimam autem voluntatem paganus condere non potest capite damnatus: quia etiam antea condita irrita fit, ut lib. 28. tit. 1. dig. 6. them. 5.

VIII. Si heres scriptus pecuniam acceperit¹⁾, ut repudiaret hereditatem, vel sub conditione manumissus vel legatarius dederit implendae conditionis causa, mortis causa capio est. Sic enim vocatur, quod propter alterius mortem lucrificamus: et quod propter mortem filii vel cognati datur. Convenirique quoque potest, ut, si convaluerint, recipiam. L

1) si heres scriptus pecuniam acceperit] Qui pecuniam accipit, ut repudiet hereditatem, ut ea vel ad substitutum transeat, vel ad eos, qui ab intestato vocantur, mortis causa capere videtur. Si quid enim

) Cod. 1357. λαβοντα sine accentu. r) Idem Cod. δίδεται (sic). Usque ad δίδεται L. 2. D. h. t. iisdem verbis in sch. 31. novo ad Basil. XIV. 1. cap. 10. (edit. nostrae T. II. p. 90.). s) Malim γένεται. t) Addendum δ, quod Fabr. u) Sic lego. Fabr. ἀπὸ μέλλων πλέν. v) Sic lego. Fabr. διὰ τόπον — ἐπιβουλευόμενον. w) Fabr. Κούσιος. τόπος ἐπιβουλευόμενος Atal. omittit. y) Sic Cod. 1357. Fabr. γῆρας. z) Cod. 1357. συμβαίνουσι. Atal. σημαίνει. deest in Cod. 1357. .b) L. 8. D. h. t. aliis verbis traditur in sch. k. ad Basil. XLI. 1. cap. 1. (Fabr. T. V. p. 407.). etur ibi versio Basilicis antiquior. c) Fabr. in versione praefixit Idem, quod in textu deest. d) Cod. 1357. τὸ. lit ὁ post ἢ Cod. 1357. Deest apud Fabr. e) Sic Cod. 1357. Fabr. δόσι. h) Cod. 1357. ἄλλον. i) Idem Cod. ωμεν. k) Cod. 1357. ὑγιάνωσιν. Fabr. ὑγιαίνωσιν.

γὰρ διὰ τῆς ἐτέρου τελευτῆς¹⁾ συμβῆ ἡμᾶς κερδαίνει, εἰ μὴτε κληρονομία, μὴτε ληγάτον ἢ φιδεικομισσὸν ἐστὶ, τοῦτο μὲν καὶ κληρονομία καλεῖται, ὡς Ἰουλιανὸς εἶπε. καὶ ὅσα^{m)} γὰρ ἀπὸ στατουλίβητος δίδονται ἐνεκεν τοῦ πληρωθῆναι τὴν ἀρεσίαν, ἢ παρὰ ληγαταρίου, καὶ ταῦτα μὲν καὶ κληρονομία καλοῦνται, εἰ δὲ καὶ πατὴρ διὰ τελευτῆν υἱοῦ, ἢⁿ⁾ συγγενῆς διὰ τελευτῆν συγγενοῦς δωρησθῆται, μὲν καὶ κληρονομία δοκεῖ δεδωρησθῆναι. ἀμέλει δὲ δυνατὸν ἐστὶ ἐπὶ τούτῳ δωρεῖσθαι, ἵνα, εἰ ἐπιγίανη ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἢ ὁ συγγενῆς αὐτοῦ, ἀναλαβὴν τὸ δωρηθέν. [Sch. d. VI. 246.]

Ἐπιγίανη. Ὁμοίως περὶ τοῦ λαβόντος ἐπὶ τῷ παρατήρασθαι κληρὸν βιβ. κθ'. τίτ. δ'. διγ. δ'. ἀγνώστῳ καὶ τοῦ παρόντος τίτ. διγ. κ'. [Sch. d. VI. 246.]

Γ. 9. Θ'. Παῦλος. Οἱ δυνάμενοι ληγάτα λαμβάνειν (XXIX. 6. καὶ θανάτου αἰτία δωρεάν λαμβάνουσιν^{o)}).

οἱ δυνάμενοι ληγάτα λαμβάνειν] Ἐπιγίανη. Μόνοι οἱ ἔχοντες τεταμέντην φακίονα λαμβάνουσι ληγάτον, ὡς ἐστὶν οἱ β'. τίτ. κ'. τὴν δὲ ἐπὶ τεταμέντῳ φακίονῳ, ἔργον τίτ. ιθ'. τοῦ αὐτοῦ βιβ. καὶ διγ. ις'. τοῦ α'. τίτ. τοῦ κη'. βιβ. [Sch. e. VI. 246.]

καὶ θανάτου αἰτία δωρεάν λαμβάνουσιν] Ἐναντιοφανούς. Ὅτι γὰρ τοῖς ληγατοῖς ἐοικασίαν, εἶρηται μὲν πολλαχού, καὶ ἐν τούτῳ τῷ τίτ. διγ. ιε'. καὶ βιβ. η'. τοῦ κώδικος, τίτ. κς'. διατάζει δ'. καὶ ἐστὶν β'. τίτ. ζ'. [Sch. f. VI. 246.]

Γ. 10. ι'. Οὐλιαν. Καὶ δυνατὸν ὑποκαταστάτους ἀδελφῶν τοῖς δίδασθαι.

καὶ δυνατὸν ὑποκαταστάτους ἀδελφῶν δίδασθαι] Ἐπιγίανη. Δυνατὸν καὶ τῷ μὲν καὶ κληρονομία λαμβάνουσι δίδοναι σουβσιτουτόν κατὰ τούτον τὸν τρόπον, ἵνα ὁ λαμβάνων τὴν δωρεάν ἐπερωτηθῆ ἔτιρω ἀποκαθιστῆν αὐτῆν, εἰ αὐτὸς μὴ δυνατὸν λαμβάνει τὴν δωρεάν. [Sch. g. VI. 246.]

Ἐπιγίανη. Καὶ δοκεῖ ὁ δωρησάμενος τῷ δευτέρῳ διὰ τοῦ πρώτου δωρεῖσθαι, ὡς βιβ. λα'. διγ. ν'. [Sch. g. VI. 246.]

Γ. 11. ια'. Ἰδὲμ. Διὰ θάνατον τοῦ υἱοῦ μου καλῶς^{p)} δωροῦμαι θάνατον αἰτία καὶ συνεστῶτος τοῦ γάμου αὐτῶν.

διὰ θάνατον τοῦ υἱοῦ μου] Δυνατὸν πατὴρ ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ υἱοῦ δωρεῖσθαι μὲν καὶ κληρονομία, οὐ μόνον ἐξωτικῶν τιν, ἀλλὰ καὶ τῇ νύμφῃ αὐτοῦ, τούτεστι, τῇ γαμετῇ τοῦ υἱοῦ, καὶ συνεστῆκετος ἐπὶ τοῦ μεταξὺ αὐτῶν γάμου. [Sch. h. VI. 247.]

Γ. 12. ιβ'. Ἰδὲμ. Ἐάν ἡ γυνὴ τοῦ τελευτήσαντος λαβούσα χρήματα πεμφθῆ κατὰ συκοφαντίαν εἰς τὴν γαστρὸς ὀνόματι νομῆν^{q)}, ὡςτε βλάψαι τὸν κλοφουρούμενον ἔνατον^{r)}, θανάτου αἰτία δωρεῖς^{s)} λήψις ἐστίν.

εἰ ἡ γυνὴ τοῦ τελευτήσαντος] Ἐάν γυνὴ ἐξαίτησεν κατὰ συκοφαντίαν πεμφθῆναι εἰς τὴν ventris nomine νομῆν, ὡς βουλομένη τὸν μὲν ἔνατον παρὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς κληρονομίαν ἀποκλείσθαι^{t)}, τῷ δὲ συκοφαντικῶν βοήθησαι, καὶ χρήματα λάβῃ παρὰ τοῦ συκοφαντικῶν, μὲν καὶ κληρονομία καὶ αὐτὴ λαμβάνει πιστεύεται, ὡς προφάσει τῆς τελευτῆς τοῦ ἀνδρὸς κερδαίνουσα. [Sch. i. VI. 247.]

Γ. 13. ιγ'. Ἰουλιαν. Ἐάν ἀλλότριον πρᾶγμα θανάτου αἰτία δωρησώμαι, καὶ διὰ τῆς χρήσεως δεσποθῆ, ὁ μὲν δεσπότης οὐ διεδικεῖ αὐτό. ἐγὼ δὲ ὑγιάντας ἀναλαβάνω. εἰ μὴ ἄρα ἐπὶ τῷ^{u)} μὴ ἀναλαβεῖν ἐδωρησάμην. δυνατὸν γὰρ οὕτω δωρεῖσθαι καὶ ὡςτε μὴ ἀναδοθῆναι αὐτό^{v)} ποιεῖ, ἢ ἐάν μὴ ὁ λαβὼν προαποθάνῃ, ἢ ἵνα ἀναδοθῆ, ἢ^{w)} ὁ δεδωκὼς μεταμεληθῆς προαποθάνῃ.

δ) Malim διὰ τὴν — τελευτῆν. m) Sic legendum. Fabr. ὅσα. n) Sic lego. Fabr. ἡ. o) Cod. 1357. λαμβάνου p) Cod. 1357. καλῶ pro καλῶς. q) Vox νομῆν deest in Cod. 1357. r) Inde a voce ἔνατον Cod. 1357. novam period. incipit. Lege τὸν ἔνατον. s) δωρεῖς amittendum. t) Sic legendum. Fabr. ἀποκλείσθαι (sic). u) Cod. 1357. v) Sic Cod. 1357. Fabr. αὐτό. w) Contractum est ex ἐάν. Cod. 1357. κατ (sic).

per mortem alterius contigit nos lucrifacere, si nec sit hereditas, nec legatum vel fideicommissum, hoc vocatur mortis causa capio, ut dixit Iulianus. Nam et quae dantur a statulibero conditionis implendae causa, vel a legatario, ea quoque vocantur mortis causa capiones. Sed et si pater donaverit propter mortem filii, vel cognatus propter mortem cognati, mortis causa videtur donatum esse. Denique sic quis donare potest, ut si convaluerit filius eius aut cognatus, rem donatam recipiat.

Innominati. Similiter de eo, qui aliquid accepit, ut repudiaret hereditatem, lib. 29. tit. 4. dig. 4. Lege etiam huius tit. dig. 21.

IX. Paulus. Qui legata capere possunt¹⁾, etiam mortis causa donationem capiunt²⁾.

1) qui legata capere possunt] Innominati. Hi tantum, qui testamenti factionem habent, legata capiunt, ut Institut. lib. 2. tit. 20. Quid autem sit testamenti factio, didicisti tit. 19. eiusdem lib. et dig. 16. tit. 1. lib. 28.

2) etiam mortis causa donationem capiunt] Enantiophanis. Eos enim similes esse legatis, dictum est multis locis, et hoc tit. dig. 15. 36. et lib. 8. Codicis, tit. 56. const. 4. et Inst. lib. 2. tit. 7.

X. Ulpiani. Et eis substituti dari possunt¹⁾.

1) et eis substituti dari possunt] Possumus etiam ei, qui mortis causa donationem capit, substitutum dare in hunc modum, ut is, qui donationem accipit, alii eam restituere promittat, si ipse donationem capere non possit.

Innominati. Et videtur qui donavit, secundo donare per primum, ut lib. 31. dig. 50.

XI. Idem. Propter mortem filii mei¹⁾ recte donatio mortis causa: etiam constante eorum matrimonio.

1) propter mortem filii mei] Pater propter mortem filii mortis causa donare potest, non solum extraneo, sed etiam nurui suae, hoc est, uxori filii, etiam constante inter eos matrimonio.

XII. Idem. Si uxor defuncti¹⁾ pecunia accepta per calumniam in possessionem ventris nomine missa fuerit, ut qui in utero est, obsit instituto, mortis causa capio est.

1) si uxor defuncti] Si mulier per calumniam petierit ventris nomine mitti in possessionem, quod marito suo institutum vellet excludi, substituto autem patrocinarum, et pecuniam acceperit a substituto, ipse quoque mortis causa capere creditur, quod occasio mortis mariti lucretur.

XIII. Iulian. Si rem alienam¹⁾ mortis causa donaverit, eaque usucapta sit, dominus quidem eam non vindicat: sed ego, si convaluerit, repeto; nisi si donavi, ut eam non repetam. Potest enim sic donari²⁾, ut ea omnino non reddatur, vel ut non aliter quam si is, qui accepit, prior decesserit, vel ut reddatur, si is, qui donavit, poenitentiam agens decesserit.

ἐὰν ἀλλότριον πρᾶγμα] Ἐὰν ἀλλότριον πρᾶγμα ἰσχυρῶς καὶ ἀνακαταπέσει^{α)} ὁ λαβὼν τὴν δωρεάν, ὁ μὲν δεσποτῆς τοῦ πράγματος οὐκ ἐστὶ δύναται ἀνακαταπέσει αὐτό· ἐγὼ δὲ ὁ δωρησάμενος, ἐὰν ἀνασφῆλω τῆς ἰσχύος, δύναμαι ἑπεπιτενεῖν τὴν δωρεάν. ταῦτα εἰπόντα τὸν Ἰουλιανὸν νοτεῖε ὁ Μάρκελλος λέγων, ὅτι χρὴ ἐπὶ τῶν μὸρτις αὐτὰ δωρεῶν καὶ τὴν τοῦ φάκτου ζήτησιν περιεργάζεσθαι. πολλὰς γὰρ ἐπὶ τούτῳ τις δωρεῖται, ὥστε μηδέποτε ἀνυδίσασθαι τῷ δωρησάμενῳ τὸ πρᾶγμα, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ἐπὶ οὕτῳ δωρεῖται, ἵνα, εἰ καὶ πρῶτος ὁ δωρησάμενος τελευτήσῃ καὶ τῆς νόσου, τελευτήσῃ δὲ μεταμεληθεὶς ἐπὶ τῇ δωρεῇ, ἀποθῆ τὸ πρᾶγμα τοῖς κληρονομοῖς αὐτοῦ. δυνατόν δὲ καὶ οὕτως γίνεσθαι τὴν μὸρτις καὶ αὐτῆς δωρεῶν, ἵνα μὴ ἄλλοτε ἀποθῆται, εἰ μὴ ἐκ τοῦ προτελευτήσῃ τὸν λαβόντα τὴν δωρεάν. ἀνάται δὲ καὶ οὕτως δίδεσθαι μὸρτις καὶ αὐτῆς, ὥστε μηδέ, ἐὰν ἀνασφῆλω τὴν ἰσχύον ὁ δωρησάμενος^{β)}, χρὴ οὖν πᾶσι τοῖς τοῖς ἰσχυροῦσιν τὸν περὶ μὸρτις καὶ αὐτῆς δωρεῶν ἐρωτημένων. [Sch. k. l. 247.]

Ἀνωνύμου. Περὶ τῶν τοιούτων ἀναγνώθι βιβ. δ'. τοῦ ὁδοῦ, τι. νά. διατάξει α'. καὶ βιβ. β'. τι. ιβ'. διατάξει ιθ'. καὶ βιβ. η'. τι. κ'. διατάξει β'. καὶ τι. με. διατάξει κζ'. καὶ βιβ. ζ'. τι. κς'. διατάξει α'. δ'. ζ'. καὶ βιβ. γ'. τῶν διγ. τι. ε'. γ. μθ'. θεμ. α'. καὶ βιβ. ιβ'. τι. α'. διγ. κγ'. [Sch. k. l. 247.]

δυνατὸν γὰρ οὕτως δωρεῖσθαι] Ἀνωνύμου. Δοκεῖ καὶ τοῦτου ἕντε βίβος εἶναι, ὡς διγ. κς'. [Sch. l. VI. 247.]

ιδ'. Ἰδεμ. Ὁ δωρησάμενος ἐκδικῶν τὸν ἄγρον ἀβόλλεται παραγραφῆς, ἕως ἂν παράσῃ τὰ περὶ αὐτῶν γενομένα ἀναγκαῖα καὶ ἐπικερδῆ δαπανήματα.

ὁ δωρησάμενος ἐκδικῶν τὸν ἄγρον] Ἐὰν δωρηθῆται τις μὸρτις καὶ αὐτῆς ἄγρον, καὶ γένηται περὶ αὐτὸν δαπανήματα νεκροσῆρα ἢ οὐσίλια, ἐκδικῆται δὲ μετὰ ταῦτα ὁ ἄγρος ὑπὸ τῶν δωρησάμενων, ἀντίκειται αὐτοῖς δόλου παραγραφῆς, ἕως ὅτε καταβάλωσι^{γ)} τὰ δαπανήματα. [Sch. m. l. 247.]

Ἀνωνύμου. Λαμβάνει δὲ καρποὺς καὶ τοκετοὺς, καὶ πᾶσαν αὐξήσιν, ὡς βιβ. ιβ'. τι. δ'. διγ. ιβ'. καὶ βιβ. κβ'. τι. α'. γ. λη. θεμ. γ'. [Sch. m. VI. 248.]

ιέ. Ἰδεμ. Ὁ ὑπέξουσος^{δ)} στρατιώτης καλῶς ἰρεῖται θανάτου αἰτία, ἐπειδὴ^{ε)} ληγατεύει.

ὁ ὑπέξουσος στρατιώτης] Ἐν τοῖς Ἰουλιανῶν νόμοις νοτεῖται ὁ Μάρκελλος λέγει· Ἐπειδὴ τοῖς ὑπέξουσος ἰσχυρῶς ἐξουσία δίδεται^{δ)}, ἐν διαθήκῃ καταλιμπάνει, ὅτι ὕλοισι, τὰ κενστρεῖσι αὐτῶν πράγματα, δύναται πειθεῖν, ὅτι συγκεχώρηται αὐτοῖς καὶ μὸρτις καὶ αὐτῆς δωρεῶν εἶσθαι. ἀλλὰ τοῦτο ὡς ξέρον εἰρηκότα τὸν Μάρκελλον εἶπε ὁ Παῦλος λέγων, ὅτι περὶ τοῦτου καὶ διατάξει γέγονε, κατὰ πάντα πρὸς μίμησιν τῶν ληγῶν καὶ αἱ μὸρτις ἴσα δωρεῶν ἀνηρέθησαν. οὐκ ἔστιν οὖν ξέρον τὸ εἰρηκόν σοι. [Sch. n. VI. 248.]

ιζ. ε) Ἰδεμ. Καὶ ἔτι νοσῶν ὁ δωρησάμενος δύναται τὴν δωρεάν ἀνακατεῖσθαι.

καὶ ἔτι νοσῶν ὁ δωρησάμενος] Ἐὰν διὰ νόσον τις τις καὶ αὐτῆς δωρεῶν ποιήσῃται, καὶ ἐπικειμένης αὐτῷ ἔτι νόσου δύναται ὡς ἐκ μεταμελείας ἑπεπιτενεῖν αὐτῆν. h. o. VI. 248.]

δύναται τὴν δωρεάν ἀνακατεῖσθαι] Ἀνωνύμου. τῆς ἰσχύος καὶ οὐσίλιας^{ε)}, ὡς διγ. κθ'. καὶ λ'. [Sch. p. 248.]

Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Καίτοι φησὶ βιβ. ιβ'. τι. α'. διγ. ιθ'. ὁ λαβὼν μὸρτις καὶ αὐτῆς δωρεῶν οὐκ ἄλλως ἐνέχεται, εἰ μὴ τελευτήσῃ τοῦ δωρησάμενου, ἢ ὑγιανῆ^{ε)} ὁ δωρησάμενος. διγ. ιβ'. τοῦ δ'. τι. τοῦ αὐτοῦ βιβ. ὅτι ὁ μὸρτις καὶ αὐτῆς ἰσχυρῶς ὑγιανῶν ἀναλαμβάνει τὸ δωρηθῆν μετὰ καρπῶν τοκετοῦ, καὶ πάσης τῆς ἐπαυξήσεως. [Sch. p. VI. 248.]

ιζ. Ἰδεμ. Εἰ καὶ μὴ ἐπὶ τῷ^{η)} περιγράψαι τοὺς

1) si rem alienam] Si rem alienam mortis causa donavero, et usuceperit is, qui donationem accepit, rei quidem dominus amplius eam revocare non potest: ego autem, qui donavi, si a morbo convalesco, donationem repetere possum. Haec cum dixisset Iulianus, notat Marcellus dicens, in mortis causa donationibus etiam facti quaestionem inquiri oportere. Saepe enim ita quis donat, ut nunquam reddatur res donatori. Nonnunquam autem sic quoque donatur, ut etiamsi donator morbo prius decesserit, decesserit autem, cum donationis cum poenituisse, reddatur res eius heredibus. Sic quoque mortis causa donatio fieri potest, ut non alias reddatur, nisi prior decesserit is, qui donationem accepit. Etiam sic mortis causa dari potest, ut nec si donator morbum effugerit. Ad haec igitur omnia animus advertere debet qui de mortis causa donatione consulitur.

Innominati. De his lege lib. 4. Codicis, tit. 51. const. 1. et lib. 2. tit. 12. const. 19. et lib. 8. tit. 30. const. 2. et tit. 45. const. 27. et lib. 7. tit. 26. const. 1. 4. 7. et lib. 3. Digestorum, tit. 5. dig. 49. them. 1. et lib. 12. tit. 1. dig. 23.

2) potest enim sic donari] Innominati. Tunc inter vivos donatio esse videtur, ut dig. 27.

XIV. Idem. Donator fundum vindicans¹⁾ repellitur exceptione, donec necessarias et utiles impensas in eum factas restituerit.

1) donator fundum vindicans] Si quis mortis causa fundum donaverit, et in eum impensae necessariae et utiles factae sint, postea autem fundus vindicetur ab his, qui donaverunt, obstat eis doli exceptio, donec impensas solverint.

Innominati. Accipit autem fructus et partus, et omne incrementum, ut lib. 12. tit. 4. dig. 12. et lib. 22. tit. 1. dig. 38. them. 3.

XV. Idem. Filiusfamilias miles¹⁾ recte donat mortis causa, cum etiam leget.

1) filiusfamilias miles] In libris Iuliani notans Marcellus ait: Cum filiisfamilias militibus facultas datur testamento relinquendi, qui velint, bona sua castrensia, credere possumus, eis etiam concessum esse, mortis causa donationes facere. Sed Marcellum, ut qui hoc tanquam novum dixisset, Paulus notat dicens, de eo et constitutionem esse emissam, et in omnibus ad exemplum legatorum redactas esse mortis causa donationes. Novum igitur non est, quod tibi dictum est.

XVI. Idem. Donator, etiamsi adhuc aegrotus sit¹⁾, donationem revocare potest²⁾.

1) donator, etiamsi adhuc aegrotus sit] Si quis propter morbum mortis causa fecerit donationem, etiam morbo adhuc durante tanquam ex poenitentia eam repetere potest.

2) donationem revocare potest] Innominati. Per actionem in rem et utilem, ut dig. 29. et 30.

Enantiophanis. Atqui lib. 12. tit. 1. dig. 19. dicit, eum, qui mortis causa donationem accepit, non aliter obligari, quam si ante donatorem decesserit, aut donator convalescerit. Et dig. 12. tit. 4. eiusdem libri, eum, qui mortis causa donavit, si convalescerit, recipere rem donatam cum fructibus et partu, et omni incremento.

XVII. Idem. Etsi non ut fraudaret creditores¹⁾,

α) Lege οὐσονκαπιτεῖσθαι. β) Adde ἀναδίδεσθαι. γ) Lege καταβάλωσι. Fabr. καταβάλλη. α) Signum numeri deest Cod. 1357. β) Sic Cod. 1357. Fabr. ὑπέξουσος (sic). ε) Post ἐπειδὴ Cod. 1357. addit καὶ, quod apud Fabr. desideratur. Fabr. δίδωται (sic). ε) Cod. 1357. habet signum numeri ι. f) Sic lego. Fabr. οὐτίλλαν. g) Sic lego. Fabr. ὑγιάνει. Cod. 1357. τὸ.

δανειστάς ὁ χρεώστης δωρήσεται θανάτου αἰτία, ἀνατρέπεται· τοῖς ληγάτοις γὰρ ἔοικε. ληγάτον δὲ ἐκ τῆς τοῦ ἀπόρου διαθήκης οὐ δίδεται.

εἰ καὶ μὴ ἐπὶ τῷ περιγράψαι τοὺς δανειστάς] Ἐὰν κατὰ χρεὼς ὢν ὁ δεβίτωρ μὸρτις καὶσα δωρήσεται τινι, εἰ καὶ μὴ ἐπὶ παραγραφῇ¹⁾ τῶν δανειστῶν τὴν δωρεὰν ἐποιήσαστο, ὅμως ἀσθενεῖ ἡ παρ' αὐτοῦ γενομένη δωρεά. ἐπειδὴ γὰρ τοῖς ληγάτοις ἔοικεν αὐτῇ ἢ δωρεά, ληγάτα δὲ ἐπὶ διαθήκης ἀπόρου καταλειφθέντα ἀσθενεῖ, εἰκότως οὐδὲ μὸρτις καὶσα δωρεῖται ὁ ἀπόρος ἰσχυρῶς, εἰ καὶ μὴ εἰς περιγραφὴν τῶν δανειστῶν δωρήσεται. [Sch. q. VI. 248.]

pr. κ) "Ἰδεμ. Οὐ μόνον διὰ τὴν ἰδίαν τελευτὴν δύνάμει θανάτου αἰτία δωρεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν υἱοῦ ἢ συγγενούς:

οὐ μόνον διὰ τὴν ἰδίαν τελευτὴν] Μὸρτις καὶσα δωρεὰς λαμβάνομεν οὐ μόνον, ἡρκα τις διὰ τὴν ἰδίαν τελευτὴν δωρεῖται ἡμῖν, ἀλλ' εἰ καὶ δι' ἑτέρου τελευτὴν τοῦτο ποιεῖ· οἷον ἐάν τις υἱοῦ ἢ ἀδελφοῦ αὐτοῦ μέλλοντος τελευτῆν δωρήσεται Μεβίω ἐπὶ τοιαύτῃ αἰρέσει, ἵνα, ὁπότερος αὐτῶν ὑγιανῇ, ἀποδοθῇ αὐτῷ τὸ δωρηθέν· εἰ δὲ τελευτήσῃ, μεῖνῃ παρὰ τῷ λαβόντι ἢ δωρεά. [Sch. r. VI. 248.]

§. 1. Ἐὰν κατὰ θανάτου αἰτία δωρεὰν ἀποδώσεις¹⁾ τὸν χρεώστην σου τῷ δανειστῇ μου, τοσοῦτον δοκῶ λαβεῖν, εἰς ὅσον ἠλευθέρωμαι. εἰ δὲ ἐγὼ τὸν χρεώστην σου ἐπερωτήσω, τοσοῦτον δοκῶ λαβεῖν, ὅσον εὐπορεῖ· καὶ ἐάν ἐπὶ ἀναλήψει κινήσης κατ' ἐμοῦ τὴν ἀγωγὴν, ἢ τὴν τὸ δοθέν ἀπαυτοῦσαν ἀγωγὴν^{m)}, τὴν κατὰ τοῦ χρεώστου λαμβάνεις ἀγωγὴν.

ἔάν κατὰ θανάτου αἰτία δωρεάν] Ἐὰν ὡς μέλων δωρεῖσθαι μοι μὸρτις καὶσα δωρεὰν δελεγατεύσης τῷ δανειστῇ μου τὸν χρεώστην σου, παντὶ τρόπῳ πιστευομαι τοσαῦτα χρήματα εἰληφέναι, ὅσων ἠλευθέρωθην παρὰ τοῦ δανειστοῦ μου. εἰ μέντοι ἐγὼ τὸν σὸν χρεώστην ἐπερωτήσω κατὰ γνώμην σὴνⁿ⁾, τοσαῦτα νομίζομαι λαμβάνειν, ὅσα εὐπορεῖ καταβαλεῖν ὁ χρεώστης σου. εἰ γὰρ καὶ ὑγιανῇ^{o)} ὁ δωρησάμενός μοι τὴν κατὰ τοῦ χρεώστου αὐτοῦ ἀγωγὴν, καὶ δανειστής μὲν ὑπάρχων τοῦ ἰδίου δεβίτωρος, πρὸς ἐμὲ δυνάτω, οὐδὲν ἄλλο δύναται ἀναλαμβάνειν παρ' ἐμοῦ διὰ τοῦ κοινδικηκίου ἢ διὰ τῆς ἱμφακτουμ^{p)} ἀγωγῆς, εἰ μὴ μόνον τὴν ἐκ τοῦ χρεώστου ἀγωγὴν, ἣν ἐκτησάμην ἐπερωτήσας αὐτόν. [Sch. s. VI. 249.]

§. 2. Ἐὰν παράσχῃ σοι τὰ γραμματεῖα τῶν χρεωστῶν μου, ἵνα τελευτῶντός μου παράσχῃς αὐτοῖς αὐτά, κινουῦντες οἱ κληρονόμοι μου διὰ τὸ χρέος ἢ τὰ γραμματεῖα ἐκβάλλονται συμφύλονο παραγραφῇ.

ἔάν παρὰσχῃ σοι τὰ γραμματεῖα τῶν χρεωστῶν μου] Γυνὴ ἔχουσα χειρόγραφα τῶν χρεωστῶν αὐτῆς Septitii et Maevii, καὶ βουλομένη αὐτοῖς δωρησασθαι μὸρτις καὶσα, δίδωκε ταῦτα τὰ χειρόγραφα Ageriae τῷ, καὶ παρεκάλειν αὐτήν, ἵνα, εἰ μὲν αὐτῇ τελευτήσῃ, παρὰσχῇ τοῖς χρεώσταις τὰ γραμματεῖα αὐτῶν· ἐάν δὲ ὑγιανῇ, ἵνα αὐτῇ ἀναδοθῇ τὰ γραμματεῖα. καὶ ἀποθανούσης Τιτίας ἐπὶ θυγατρὶ κληρονόμῳ Μεβίᾳ λεγομένῃ ἢ Ageria, ὡς ἦν παρακληθείσα ἀπὸ Τιτίας, ἀποδέδωκε τὰ χειρόγραφα Σεπτικίου καὶ Μεβίου. καὶ ζητεῖται, ἐάν ἡ κληρονόμος Τιτίας τὴν περιεχομένην τοῖς γραμματεῖοις ποσότητα ἀπαιτεῖ τοὺς δεβίτωρας, εἰ δύναται ἐκβάλλεσθαι τινι παραγραφῇ. καὶ ἀπεκρίνατο Ἰουλιανός, Μεβίαν τὴν κληρονόμον Τιτίας ἢ πάκτου, ἢ δόλου παραγραφῇ ἐκβάλλεσθαι. ἔδοξε γὰρ ἡ μήτηρ αὐτῆς ἐπιτρέψασα, μετὰ τελευτῆν αὐτοῖς^{q)} ἀναδοθῆναι τοῖς χρεώσταις τὰ γραμματεῖα αὐτῶν, πακτενεῖν πρὸς αὐτοὺς περὶ τοῦ μὴ ἀπαιτήσασθαι τὸ χρέος· ἢ δὲ θυγάτηρ ἢ καὶ κληρονόμος αὐτῆς παρὰ τὸ συμφύλονο ἀπαιτούσα εἰκότως δόλον ἡμαρτάνει. [Sch. t. VI. 249.]

Τοῦ Ἀνωνύμου. Ἡ γὰρ τῶν γραμματεῶν ἀνάδοσις πάκτου εἰσάγει συγχωρητικόν, ὡς βιβ. β'. τίτ. ιδ'. διγ'. β'. ἀνάγνωθι τούτου τοῦ τίτ. διγ'. κη'. [Sch. t. VI. 249.]

debitor donaverit mortis causa, revocatur: est enim similis legatis. Legatum autem non solvitur ex testamento eius, qui solvendo non est.

1) etsi non ut fraudaret creditores] Si debitor, qui solvendo non erat, mortis causa alicui donaverit, etsi non in fraudem creditorum donationem fecerit, tamen donatio ab eo facta invalida est. Nam cum haec donatio legatis similis sit, legata autem testamento eius, qui solvendo non est, relicta sint invalida, merito nec mortis causa utiliter donat is, qui solvendo non est, etiamsi non in fraudem creditorum donaverit.

XVIII. Idem. Non solum propter mortem meam¹⁾ possum donare mortis causa, sed etiam propter filii aut cognati.

1) non solum propter mortem meam] Mortis causa capimus non tunc solum, cum quis mortis suae causa nobis donat, sed etsi propter alterius mortem id faciat: veluti si quis filio aut fratre suo morituro, donaverit Maevio ea conditione, ut, uter eorum convalescerit, reddatur sibi quod donatum fuit: sin autem decesserit, maneat donatio apud eum, qui accepit.

Si mortis causa donaturus²⁾ debitorem tuum creditori meo delegaveris, tantam pecuniam videor capere, quanta liberatus sum. Si autem ego a debitore tuo stipulatus fuero, tantum videor accipere, quantum facere potest: et si repetitionis gratia adversus me egeris, aut actione, quae datum petit, actionem adversus debitorem competentem accipis.

2) si mortis causa donaturus] Si quasi donaturus mihi mortis causa debitorem tuum creditori meo delegaveris, omnimodo credor tantam cepisse pecuniam, quanta a creditore meo liberatus sum. Si tamen ego a debitore tuo stipulatus fuero tua voluntate, tantum capere credor, quantum debitor tuus solvere potest. Nam et si convalescerit is, qui mihi donavit actionem adversus debitorem suum competentem, quique creditor sui debitoris, quod ad me autem attinet donator est, nihil aliud a me recipere potest per conditionem aut in factum actionem, quam actionem adversus debitorem, quam ab eo stipulatus acquisivi.

Si tibi cautiones debitorum meorum dederō³⁾, ut me mortuo eas des ipsis, heredes mei agentes propter debitum vel cautiones pacti exceptione repelluntur.

3) si tibi cautiones debitorum meorum dederō] Mulier, quae chirographa debitorum suorum Septitii et Maevii habebat, mortis causa eis donatura, ea chirographa cuidam Ageriae dedit, eamque rogavit, ut, si quidem ipsa vita decessisset, debitoribus suis chirographa sua redderet: si vero convalesceret, sibi redderet chirographa. Cum Titia decessisset Maevia filia herede relicta, Ageria, ut erat rogata a Titia, reddidit chirographa Septitio et Maevio. Et quaeritur, si heres Titiae summam, quae continebatur chirographis, petat a debitoribus, an possint eam repellere quadam exceptione. Et respondit Iulianus, Maeviam heredem Titiae repelli vel pacti, vel doli exceptione. Videtur enim mater eius, cum mandaret, ut post mortem chirographa debitoribus redderentur, cum eis pactum fecisset, ne debitum ab eis peteret. Filia autem eademque heres eius contra pactum petens sane dolum admittit.

Innominati. Redditio enim chirographorum inducit pactum remissorium, ut lib. 2. tit. 14. dig. 2. Lege huius tit. dig. 28.

ε) Sic legendum. Fabr. περιγραφῆν. κ) Cod. 1357. habet signum numeri ιζ. ι) Cod. 1357. δώσης (sic). m) ἀγωγὴν deest in Cod. 1357. n) Malim σου. o) Sic lego, Fabr. ὑγιάνει. p) Sic lego, Fabr. ἱμφακτου. q) Malim α' τῆς.

Τοῦ αὐτοῦ. Ἀνάγνωθι βιβ. λδ'. τιτ. γ'. διγ. γ'. θεμ. β'. καὶ βιβ. λα'. διγ. ιζ'. οὐ, ἐν ληγατέω σοι ἰ. νομίματα, καὶ ἄξια σοι τελευτῶντα ἀποκαταστήσαι αὐτὰ Τίτιω, καὶ προσαποθάνῃ σου Τίτιος, οὐ αὐτὰ κερδαίνεις, εἰ μὴ ἕρα ὡς ὑπουργῶ σοι μόνω ἐξηραύμην. [Sch. t. VI. 249.]

Ἐάν δοῦλον ὑποκείμενον ζημία ἢ ὑποθήκη δωρησώμαι σοι, τοσοῦτον λαμβάνειν δοκιᾶς, ὅσου πρῶθηναι δύναται. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ὑποκειμένου ἀγροῦ.

Ἐάν δοῦλον] Ἐάν δωρησώμαι τι οἰκίτην μόρτις καῦσα ἢ νόξα βεβαρημένον, ἢ δανειστὴν ὑποκείμενον, τοσαῦτα δοκεῖ λαμβάνειν ἐκ τῆς δωρεᾶς, ὅσου ἡδύνατο παραθῆναι οὗτος ὁ οἰκίτης. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ἀγροῦ ὑποκειμένου τρακταύζομεν, ἵνα τοσούτη νομιζῆται εἶναι ἡ δωρεά, ὅσου δύναται παραθῆναι ὁ ἀγρὸς βεβαρημένος τῇ ὑποθήκῃ. [Sch. u. VI. 250.]

ιδ'. γ') Ἰδέμ. Ἐάν νοσῶν^{s)} δωρησώμαι ὑπεξουσίῳ καὶ ὑγιάνῳ, ἔχῳ κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν. εἰ δὲ αὐτεξουσίῳ δωρησώμαι, καὶ νόθετηθῆ, αὐτὸ¹⁾ τὸ πρῶγμα ὑγιάνας ἀναλαμβάνω. ἐάν δὲ ὁ τὴν δωρεάν λαβὼν ἐτέρῳ παρούσῃ τὸ πρῶγμα, οὐκ αὐτό, ἀλλὰ τὴν διατίμησιν αὐτοῦ ἀναδίδωσι μοι.

Ἐάν νοσῶν] Ἐάν τις ὑπεξουσίῳ δωρησῆται μόρτις καῦσα δωρεῶν, καὶ ἀνασφάλῃ τῆς νόσου, ἔχει τὴν δὲ πεκουλίῳ κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. εἰ δὲ τις αὐτεξουσίῳ δωρησῆται μόρτις αἵμα δωρεῶν, ὃ δὲ παρῶσῃ αὐτὸν εἰς θεῖον, αὐτὸ τὸ πρῶγμα ἠεπετεῖται ὁ δωρησάμενος, ἐάν διαφύγῃ τὴν νόσον. ἡδὲ γὰρ ἐστὶν ὁμοῖος οὗτος ὁ θετός πατὴρ ἐκείνῳ τῷ λαόντι πρῶγμα κατὰ μόρτις καῦσα δωρεῶν καὶ ἐτέρῳ δεδωκότι αὐτό. οὗτος γὰρ ὁ τὸ πρῶγμα ἐτέρῳ δεδωκὼς οὐκ αὐτὸ τὸ πρῶγμα ἀπαιτεῖται παρὰ τοῦ δωρησάμενου διαφυγόντος τὴν νόσον, ἀλλὰ τὸ τίμημα αὐτοῦ. [Sch. x. VI. 250.]

κ'. Ἰδέμ. Ἐάν ληγατέω σοι ἀγρὸν ὑπὸ αἵρεσιν ἦν, ἐάν δώσεις⁴⁾ δέκα νομίματα, καὶ οὐκ εἶ^{v)} δεκτικὸς ὅλου τοῦ ληγῆτου, οὐ δίδως ἔλα τὰ νομίματα, ἀλλὰ πρὸς ἀναλογίαν τοῦ μέρους, οὗ λαμβάνεις.

Ἐάν ληγατέω σοι ἀγρὸν] Ἐάν τῷ μὴ δυναμένῳ ὅλου τοῦ μέρους τοῦ ὀρισθέντος ἐκ τοῦ νόμου λαβεῖν, λόγου ἕνεκα τῷ νόμῳ, ἐληγατέωσθαι ἀγρὸς ὑπὸ αἵρεσιν τὴν, ἐάν ἀρῶσῃ ἰ. νομίματα τῷ κληρονόμῳ, οὐκ ἀπαιτεῖται τὰ ἰ. νομίματα παρασχεῖν, μὴ ὁλόκληρον λαμβάνων τὸν ἀγρὸν, ἀλλὰ πρὸς ἀναλογίαν οὐ μέλλει λαμβάνειν μέρος δίδωσι τὰ νομίματα. [Sch. γ. VI. 250.]

κα'. Ἰδέμ. Ὁ λαμβάνων ἐπὶ τῷ ὑπερσειθῆεν κληρονομίαν θανάτου αἰτία λαμβάνει.

Ὁ λαμβάνων ἐπὶ τῷ ὑπερσειθῆεν κληρονομίαν] Ἐάν τις χρήματα λάβῃ ἐπὶ τῷ ἀδιτεῦσαι κληρονομίαν, μόρτις ἕνα καπίονα λαμβάνειν δοκεῖ· τοῦτο γὰρ πολλοὶ ἀπεκρίντο, μεθ' ὧν καὶ ὁ Πρίσκος. [Sch. z. VI. 250.]

κβ'. Ἀφρικ. Ἐν ταῖς θανάτου αἰτία δωρεαῖς οὐκ ἐν χρόνον τῆς δόσεως σκοποῦμεν, εἴ ἔστι δεκτικὸς, ἀλλὰ τὸν θάνατον τοῦ δωρησάμενου.

Ἐν ταῖς θανάτου αἰτία δωρεαῖς] Ἐπὶ τῶν μόρτις ἕνα δωρεῶν οὐκ ἐν τῷ χρόνῳ τῆς δωρεᾶς περιεργαζόμεθα πρόσωπον, εἰ δεκτικὸς ἐστὶ τοῦ λαβεῖν, ἀλλ' ἐν τῷ μέλλειν λευτῆν τὸν δωρησάμενον. [Sch. a. VI. 250.]

κγ'. Ἰδέμ.^{w)} Ἐάν ὑπεξουσίῳ δωρησώμαι, καὶ ζῶν- μου τελευτήσῃ, ἀρμόζει μοι^{x)} ἢ ἀνάληψις· εἰ ἢ ἕρα τῷ πατρὶ αὐτοῦ θέλων δωρησασθαι μόνῃ ὑπηρεσίᾳ τοῦ υἱοῦ προσεχρησάμην. τὰ αὐτὰ καὶ ἰ δούλον.

Eiusdem. Lege lib. 34. tit. 3. dig. 3. them. 2. et lib. 31. dig. 17. quo dicitur, si tibi decem nummos legavero, et rogavero te, ut, cum morieris, eos Titio reddas, et ante te Titius decesserit, te eos lucrari, nisi te tanquam ministro tantum usus sum.

Si servum⁴⁾ noxae vel pignori obligatum tibi donavero, videris tantum capere, quanti vendi potest. Idem et in fundo pignori nexo. L. 18. §. 3. D. XXXIX. 6.

4) si servum] Si servum vel noxa oneratum, vel creditori obligatum mortis causa alicui donavero, tantum videtur capere ex donatione, quanti is servus venire potest. Idem etiam dicimus in fundo pignorato, ut tanta credatur esse donatio, quanti venire potest fundus hypotheca oneratus.

XIX. Idem. Si cum aeger essem¹⁾, donavero filiofamilias et convaluero, adversus patrem eius actionem de peculio habeo. At si patrifamilias donavero, et is arrogatus fuerit, ipsam rem, si convaluero, recipio. Sed si is, qui donationem accepit, alii rem dederit, non ipsam, sed pretium eius mihi reddit. L. 19. D. eod.

1) si cum aeger essem] Si quis filiofamilias mortis causa donaverit, et a morbo convaluerit, actionem de peculio adversus patrem eius habet. Si quis autem patrifamilias mortis causa donaverit, is autem in adoptionem se dederit, ipsam rem repetit qui donavit, si e morbo evaserit. Non enim hic pater adoptivus similis est ei, qui rem accepit ex mortis causa donatione eamque alii dedit. Ab eo enim, qui rem alii dedit, donator, qui e morbo evasit, non rem ipsam petit, sed eius pretium.

XX. Idem. Si fundum tibi legavero¹⁾ sub conditione, si decem nummos dederis, et totum fundum capere non possis, non totam pecuniam das, sed pro rata, qua legatum capis. L. 20. D. eod.

1) si fundum tibi legavero] Si ei, qui non amplius parte lege definita capere poterat, verbi causa, naturali filio, fundus legatus est sub conditione, si decem nummos dederit heredi, non cogitur decem nummos praestare, cum totum fundum non capiat, sed pro rata partis, quam capere potest, nummos praestat.

XXI. Idem. Qui, ut adeat hereditatem, accipit¹⁾, mortis causa capit. L. 21. D. eod.

1) qui, ut adeat hereditatem, accipit] Si quis pecuniam acceperit, ut adiret hereditatem, mortis causa videtur capere: hoc enim multi responderunt, in quibus etiam Priscus.

XXII. African. In mortis causa donationibus¹⁾ non tempus donationis spectamus, an capere possit, sed mortem donatoris. L. 22. D. eod.

1) in mortis causa donationibus] In mortis causa donationibus non tempore donationis de persona quaerimus, an capax sit, sed tempore mortis donatoris.

XXIII. Idem. Si filiofamilias donavero¹⁾, isque me vivo decesserit, repetitio mihi competit: nisi patri eius donaturus filii tantum ministerio usus sum. Eadem etiam in servo. L. 23. D. eod.

r) Cod. 1357. habet signum numeri ιη. et in sequentibus semper uno numero differt. s) Vox νοσῶν in Cod. 1357. additur. t) Cod. 1357. αὐτῶ (sic). u) Cod. 1357. δώσης (sic). v) Sic Cod. 1357. Fabr. et. w) L. 23. D. h. t. legitur Syn. p. 410. x) μοι deest in Syn.

ἐὰν ὑπεξουσίῳ δωρήσωμαι] Ἐὰν ὑπεξούσιος λαβὼν μὲν καὶ αὐτὸν δωρεάν τελευτήσῃ ἐν ζωῇ τοῦ δωρησαμένου, περιέσσει δὲ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἐξήγηθη μὲν, ποῖον ἔσται νομίμον ἐπὶ τούτου. ἤρρεσε δὲ, ἅμα τῇ τελευτῇ τοῦ ὑπεξουσίου ἀρμόζειν τῷ δωρησαμένῳ τὸν κοινδικτικόν, μόνον εἰ αὐτῷ τῷ υἱῷ ἠθούλετο δωρησασθαι, καὶ μὴ τῷ πατρὶ αὐτοῦ. ἐὰν δὲ τὴν δωρεάν μέλλων ὁ πατὴρ λαμβάνειν μόνῃ τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ παιδὸς ἐχρησάτο, τότε τῇ τοῦ πατρὸς τελευτῇ προσεχόμεν. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ δούλου λέγομεν λαβόντος μὲν καὶ αὐτὸν δωρεάν. [Sch. b. VI. 250.]

24. κδ'. Ἰδὲ. Ἐὰν τῷ χρεώστῃ μου ποιήσω θανάτου αἰτία ἀποχὴν, καὶ ὑγιάνω, δύναμαι τὸ χρέος αὐτὸν μεθοδεύειν, καὶ ἐλευθερωθῆ τῷ χρόνῳ. ἢ γὰρ ἀποχὴ τὴν προτέραν ἐνοχὴν εἰς ταύτην μετέθηκεν^{γ)}.

ἐὰν τῷ χρεώστῃ μου] Ἐὰν τις μὲν καὶ αὐτὸν δωροῦμενος τῷ ἰδίῳ δεβίτωρι, ἀκκεπιλατίωνα αὐτῷ ποιήσῃ, διαφύγη δὲ τὴν νόσον, δύναται ἐλευθερωθῆναι τὸν χρεώστῃ τῷ μῆκει τοῦ χρόνου ἀπατεῖν διὰ τοῦ κοινδικτικίου. τῷ χρεώστῃ γὰρ ἀκκεπιλατίονι συνεχώρησε τὴν προτέραν ἐνοχὴν^{z)}, καὶ μετέθηκεν αὐτὴν εἰς τὸν κοινδικτικόν τὸν καὶ αὐτὸν δωροῦμενος νῦν σεκούτα. [Sch. c. VI. 251.]

25. pr. κε'. Μαρκιαν. Καὶ ὁ διαθέμενος, καὶ ὁ μὴ διαθέμενος καλῶς δωρεῖται θανάτου αἰτία.

§. 1. Ο^{α)} ὑπεξούσιος οὔτε βουλομένου τοῦ πατρὸς διατίθεται· ἐπιτρέποντος δὲ αὐτοῦ δωρεῖται θανάτου αἰτία.

καὶ ὁ διαθέμενος] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Διαφορὰ δὲ, ὅτι διαθέτης μὲν ὑπόσσης ἔσκει τοῖς κληγάτοις ἢ μὲν καὶ αὐτὸν δωρεά, ὡς πολλοῦ, καὶ^{β)} ἐν τῷ θ'. διγ. τούτου τοῦ τιτ. παρεγράψα. ὅτε δὲ μὴ ὑπέσει διαθέτη, οὐκ ἔσκει τοῖς κληγάτοις, ὡς βιβ. λζ'. τιτ. ε'. διγ. κ'. θεμ. β'. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι πολλαὶ διαφοραὶ κληγάτων καὶ μὲν καὶ αὐτὸν δωρεάς, ὡς ἀνήγαγον ἐν τῷ γραφέντῳ μοι μονοβίβλῳ περὶ κληγάτων καὶ μὲν καὶ αὐτὸν δωρεάν. [Sch. d. VI. 251.]

ὁ ὑπεξούσιος] Ἀνανύμου. Ὁμοίως βιβ. κη'. τιτ. α'. διγ. ζ'. ἀνάγκη καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα. [Sch. e. VI. 251.]

ἐπιτρέποντος δὲ αὐτοῦ] Ὁμοίως τιτ. ε'. διγ. ζ'. θεμ. β'. ὅπου ἠγῶς λέγει, ὅτι μὴ μὲν καὶ αὐτὸν δωρεάν. [Sch. f. VI. 251.]

26. κς'. Ἰδὲ. Ἐὰν δύο τινὲς ἀλλήλοις δωρήσονται^{γ)}, καὶ τελευτήσωσιν ἅμα, ἀργεῖ ἢ ἀνάληψις, ἐπειδὴ μηδεὶς ἐπέζησε. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἀλλήλοις δωρομένων.

ἐὰν δύο τινὲς ἀλλήλοις δωρήσονται] Ἐὰν δύο τινὲς πρὸς ἀλλήλους δωρησάμενοι μὲν καὶ αὐτὸν δωρεάν συναποθάνωσιν ἀλλήλοις, οὐδενὸς αὐτῶν ὁ κληρονόμος δύναται ἀπεπειτεῖν τὴν δωρεάν, ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐξῆσε^{δ)} τῷ ἑτέρῳ. τὸ δὲ αὐτὸ λέγομεν, εἰ καὶ ἀνὴρ καὶ γαμετὴ ἐδωρήσαντο ἀλλήλοις, καὶ ἅμα ἐτελεύτησαν^{ε)}. [Sch. g. VI. 251.]

27. κζ'. Ἰδὲ. Ἐὰν θανάτου αἰτία δωρήσωμαι, ἢ^{β)} κατὰ μὴδένα τρόπον ἀναλάβω, οὐ δοκεῖ θανάτου αἰτία, ἀλλ' ἐν ζωῇ εἶναι. ὅθεν οὔτε^{γ)} μεταξὺ τῶν συνοικούντων ἔρρωται, οὔτε τῷ Φαλκιδίῳ ὑπὸκειται.

ἐὰν θανάτου αἰτία δωρήσωμαι] Ἐὰν ἐπὶ τούτῳ τῷ ὄρῳ γένηται μὲν καὶ αὐτὸν δωρεάν, ὡς καὶ μὴδὲ κατὰ ἐν θέμῃ αὐτῇ ἀνακηθῆναι, αὐτὴ αἰτία μᾶλλον δωρεάς ἐστίν, οὐ μὴ μὲν καὶ αὐτὸν δωρεάν. καὶ διὰ τοῦτο ὡς περὶ ἄλλῃ οἰαδῆποτε ἰντεροβίβος γενομένη δωρεά οὐκ ἀνατρέπεται, οὕτως οὐδὲ αὐτῇ, ὅθεν οὐδὲ μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἔρρωται ἢ τοιαύτη δωρεά, οὐδὲ

1) si filiofamilias donavero] Si filiusfamilias, qui mortis causa donationem accepit, vivo donatore decesserit, pater autem eius superstes sit, quaesitum est, quid in hoc iuris sit. Placuit autem, statim a morte filiofamilias competere donatori conditionem, si modo ipsi filio volebat donare, non patri eius. Sed si pater donationem accepturus filii tantum ministerio usus sit, tunc patris mortem spectamus. Idem et in servo dicimus, qui mortis causa donationem accepit.

XXIV. Idem. Si debitori meo¹⁾ mortis causa acceptum tulero, et convaluero, debitum ab eo petere possum, etiamsi tempore sit liberatus. Acceptatio enim obligationem priorem in hanc transtulit.

1) si debitori meo] Si quis mortis causa debitori suo donaturus acceptum ei tulerit, et e morbo evaserit, debitorem tempore liberatum conditione potest convenire. Debitori enim acceptatione priorem obligationem remisit, eamque transtulit in conditionem causa data, causa non secuta.

XXV. Marcian. Tam is, qui testamentum facit¹⁾, quam qui non facit, recte donat mortis causa.

Filiusfamilias²⁾ nec volente patre testamentum facit: eo autem permittente³⁾ mortis causa donat.

1) tam is, qui testamentum facit] Enantiophanis. Differentia autem est, quod, si testamentum sit, mortis causa donatio legatis similis est, ut multis locis, et in dig. 9. huius tit. adnotavi: cum autem testamentum non est, similis legatis non est, ut lib. 37. tit. 5. dig. 20. them. 2. Sunt etiam aliae multae differentiae legati et mortis causa donationis, quas redegimus in librum singularem a me scriptum de legatis et mortis causa donationibus.

2) filiusfamilias] Innominati. Similiter lib. 28. tit. 1. dig. 6. Lege etiam quae in eo adnotata sunt.

3) eo autem permittente] Similiter tit. 5. dig. 7. them. 2. ubi nominatim dicit, eum mortis causa non donare.

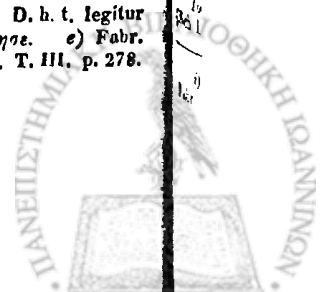
XXVI. Idem. Si duo sibi invicem donaverint¹⁾, et pariter decesserint, cessat repetitio, quia neuter supervixit. Idem etiam in viro et uxore, qui sibi invicem donant.

1) si duo sibi invicem donaverint] Si duo, qui sibi invicem mortis causa donaverunt, commortui sint, neutrius heres donationem repetere potest, quia neuter alteri supervixit. Idem autem dicimus etiam si maritus et uxor sibi invicem donaverint, et pariter decesserint.

XXVII. Idem. Si mortis causa ita donavero¹⁾, ut nullo modo repetam, non videtur mortis causa, sed inter vivos esse donatio. Unde neque inter coniuges valet, nec Falcidiae subiacet.

1) si mortis causa ita donavero] Si ea lege facta fuerit mortis causa donatio, ut nullo casu revocetur, magis est causa donationis, quam mortis causa donatio. Et ideo perinde atque alia quaevis facta inter vivos donatio non revocatur, ita nec ipsa. Unde nec inter virum et uxorem valet eiusmodi donatio, neque

γ) Cod. 1357. μετέθηκεν. z) Sic legendum. Fabr. ἀνεχώρη (sic) τῆς προτέρας ἐνοχῆς. α) L. 25. §. 1. D. h. t. legitur in Syn. p. 416. β) Sic legendum. Fabr. κατὰ. c) Cod. 1357. δωρήσονται. d) Legendum videtur ἐπέζησε. e) Fabr. τελεύτησαν (sic). f) L. 27. D. h. t. legitur in Syn. p. 416. et in sch. a. ad Basil. XXIII. 1. cap. 19. (Fabr. T. III. p. 278. edit. nostr. T. II. p. 616.) g) Post ἢνα schol. addit μὴ. h) Syn. οὐδὲ — οὐδὲ.

Παλκιδίος, ὡς ἐπὶ μέρτις καῦσα δωρεῆς, χώραν ἔχει, ἐπειδὴ πιστεύεται ἵνατε βίβος εἶναι αὐτῆ ἢ δωρεῆς. [Sch. h. VI. 251.]

Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Καίτοι εἴρηται βιβ. λβ. διγ. κβ. ὅτι οὐδεὶς ἐν διαθήκῃ δύναται αἰτῶ τὸν μεταμέλον ἀνελείναι ἢ μέρτις καῦσα δωρεῆς τελευταία βουλή τις εἶναι, ὡς βιβ. η. τοῦ κώδικος, tit. v. διατάζει δ. εἶναι οὖν καὶ αὐτῆ διαφορά ληγάτου καὶ μέρτις καῦσα δωρεῆς. [Sch. h. VI. 251.]

Τοῦ Ἀγωνίου. Περὶ τῶν παρὰ βουλευτῶν γενομένων μέρτις καῦσα δωρεῶν διαλεγομένη ἢ πρὸ νεαρὰ φησὶν^{ι)}, καὶ οὗτου τοῦ ὅρου ἐπιθεμένου μένειν τὴν δωρεῶν ἀριθμουμένην ἐν τῇ μέρτις καῦσα. δυνατὸν^{κ)} δὲ λέγειν, ὅτι ἐκείνη ἢ νεαρὰ τῶν μέρτις καῦσα τοῦ μεταμέλου μνημονεύσασα τὸ παρὸν οὐκ ἐκαίτισεν. [Sch. h. VI. 251. sq.]

κη'. Μαρχελλ. Ἐὰν θανάτου αἰτία τῷ χρεώστῃ μου δωροῦμενος εἶπω, τὰ γραμματεῖα αὐτοῦ ἄκυρα εἶναι, ἀπαιτούμενος παρὰ τῶν κληρονομῶν μου ἔχει ὄλον παραγραφὴν.

Ἐὰν θανάτου αἰτία τῷ χρεώστῃ μου δωροῦμενος] Βουλόμενος τις δωρησάσθαι μέρτις καῦσα τῷ κατὰ ἡτέρα θείῳ αὐτοῦ τὰ παρ' αὐτοῦ χρεωστούμενα οὕτως γράψαι· Τὰς πτυχὰς καὶ τὰ χειρόγραφα τὰ παρὰ τοῦ θείου μου γεγενημένα, ὅπουδήποτε εἴαν^{λ)} εἴρηθῃ, μάταια εἶναι βούμαι, καὶ μὴ ἀναγκάσθαι τὸν θείον μου καταβολῆναι. καὶ ἡγήσασθαι, ἔαν οἱ τοῦ ἐπιστελλαντος κληρονόμοι ἀπαιτῶσι τὸν θείον ὁ χρεός, εἴ^{μ)} ἐκβάλλονται δόλου παραγραφῇ. καὶ λέγει ὁ Μαρχελλος, ἐκβάλλεσθαι αὐτοὺς δόλου παραγραφῇ, ὡς παρὰ ἡνωμῶν τοῦ τεστάτωρος ἀπαιτούντας. [Sch. i. VI. 252.]

κθ'. Οὐλιαν. Ἐὰν ὑγιάνῃ^{ν)} ὁ δωρησάμενος, ἔχει τὴν τὰ ἴδια ἐδικουσαν ἀγωγὴν, ἔαν ἐπὶ τούτῳ^{ο)} εἰδῶκεν, ἵνα μετὰ θάνατον αὐτοῦ γένηται δεσποτικῆς λαβῶν. εἰ δὲ τὴν δεσποτικὴν ἐντεῦθεν ἤδη μετέπηκεν, ἐφ' ᾧ ἀναδοθῆναι αὐτῷ ὑγιαίνοντι, ἢ^{ρ)} τοῦ πολέμου ἢ τῆς ξένης ὑποστρέφοντι, μετὰ μὲν τὴν ἀβασίαν τούτων ὁ δωρησάμενος ἔχει τὴν τὰ ἴδια ἐδικουσαν ἀγωγὴν· ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ὁ λαβῶν. εἰ δὲ ἄρροποθάνῃ, ἀρμόζει τῷ δωρησαμένῳ ἢ τὰ ἴδια ἐδικουσα ἀγωγὴν.

Ἐὰν ὑγιάνῃ ὁ δωρησάμενος] Ἐὰν τις μέρτις καῦσα δωρησάσθαι καὶ διαφύγῃ τὴν νόσον, ἴδωμεν, εἰ δύναται κινεῖν τὴν ἀγωγὴν ἐπὶ ἐκδικαίει τοῦ πράγματος. καὶ εἰ μὲν οὕτως εἰδῶκετο, ἵνα, ὅτε τελευτήσῃ, τότε γένηται τοῦ λαβόντος πρῶτον, ἀναμφιβόλως ἀνασφαλῶς τῆς νόσου δύναται κινεῖν τὴν ἀγωγὴν ὁ δωρησάμενος. ὅτε δὲ οὕτως τελευτήσῃ, καὶ οὐκ κινεῖ τὴν ἐν ἡμῶν ὁ τὴν δωρεῶν εἰληφώς. εἰ δὲ οὕτως εἰδῶκετο, ὡς ἐντεῦθεν ἤδη ἔχει μὲν τὸν λαβόντα τὴν δωρεῶν κατὰ τὴν δεσποτικὴν τὸ πρῶτον, ἀναδιδόναι δὲ αὐτὸ ὁ δωρησαμένῳ, ἔαν ὑγιάνῃ, ἢ ἔαν τῆς παρατάξεως ἐπαρῆλθῃ, ἐπὶ τῆς ἀφίσεως τῆς ἀναλήξεως τῆς δωρεῆς, αὐτῷ τῶν δωρεῶν εἰληφῶν ἀρμόζει ἢ ἐν ἡμῶν. ὅτε δὲ ἀποβῇ τῶν εἰρημένων, καὶ ἢ ὑγιάνῃ τῆς νόσου, ἢ ἐπαρῆλθῃ τῶν ποικίλων ἢ τῆς ξένης, τότε ὁ δωρησάμενος ἔχει τὴν ἐν ἡμῶν. καὶ προτελευτήσῃ ὁ τὴν δωρεῶν εἰληφώς, δύναται καὶ ἐν τούτῳ ἡμέματι ἔχειν τὴν ἐν ἡμῶν ὁ δωρησάμενος. [Sch. k. VI. 252.]

λ'. Ἰδὲμ. Ὁ δωρησάμενος θανάτου αἰτία μεταλλόμενος^{ρ)} ἔχει ἀγωγὴν εἰς τὸ ἀπαιτῆσαι τὸ δωροῦσθαι.

ὁ δωρησάμενος θανάτου αἰτία] Ὁ μέρτις καῦσα δωρησάμενος δύναται ἐκ μεταμέλειος ἔχειν τὸν κοινδικτικὸν ἢ κλικὴν ἀγωγὴν ἐπὶ ἀναλήξει τῆς δωρεῆς. [Sch. l. VI. 252.]

Ἀγωνίου. Ἀναλαμβάνων ὁ δωρησάμενος καὶ καρποῖς, ἢ τοκετοῖς, καὶ πᾶσαν ἐπαύτησιν λαμβάνει, καὶ δίδωσι τὰ ἐπὶ τὸ πρῶτον διαπανθῆντα, ὡς βιβ. ιβ. tit. δ. διγ. ιβ. ἢ βιβ. κβ. tit. α. διγ. λη. θεμ. γ. καὶ τούτου τοῦ tit. ι. id. [Sch. l. VI. 252.]

Τοῦ αὐτοῦ. Ταύτην ἰμμάκτου ἐκίλευσεν διγ. ιη. θεμ. β. h. l. VI. 252.]

Falcidia, sicut in mortis causa donatione locum habet, quoniam creditur esse donatio inter vivos.

Enantiophanis. Atqui lib. 32. dig. 22. dictum est, neminem in testamento poenitentiam sibi posse adimere: et mortis causa donatio est ultima voluntas, ut lib. 8. Codicis, tit. 56. const. 4. Est ergo haec quoque differentia legati et mortis causa donationis.

Innominati. De mortis causa donationibus, quae fiunt a Decurionibus, loquens Novella 87. dicit, etiamsi haec lex interposita sit, adnumerari tamen donationem mortis causa donationibus. Dici autem potest, illam Novellam, cum solius poenitentiae mentionem fecerit, id, quod hoc loco dicitur, non innovasse.

XXVIII. Marcell. Si mortis causa debitori meo donaturus¹⁾ dixerō, cautiones eius inanes esse, si conveniatur ab heredibus meis, doli exceptionem habet.

1) si mortis causa debitori meo donaturus] Cum quidam avunculo suo mortis causa donare vellet, quae sibi debebat, sic scripsit: *Tabulas et chirographa, quae ab avunculo meo facta sunt, ubicunque inventa sint, inania esse volo, nec avunculum meum necesse habere solvere.* Et quaero, si eius, qui scripsit, heredes debitum petunt ab avunculo, an repellantur doli exceptione. Et dicit Marcellus, eos repelli doli exceptione, quod petant contra voluntatem testatoris.

XXIX. Ulpian. Si convaluit donator¹⁾, habet rei vindicationem, si in hoc dedit, ut post mortem eius dominus fiat is, qui accepit. Si vero sic dominium iam nunc transtulit, ut ei redderetur, si convaluisset, vel e bello vel peregre rediisset, post horum quidem eventum donator rei habet vindicationem: interim autem is, qui accepit. Sin autem prior decesserit, donatori rei vindicatio competit.

1) si convaluit donator] Si quis mortis causa donaverit et e morbo evaserit, videamus, an possit actionem in rem intendere ad rei vindicationem. Et si quidem quis sic donavit, ut cum decesserit, tunc fiat res eius, qui accepit, sine dubio donator, qui ex morbo convaluit, potest actionem in rem intendere. Cum autem is decesserit, recte movet actionem in rem is, qui donationem accepit. Si quis autem sic donavit, ut iam haberet quidem is, qui donationem accepit, in re dominium, redderet autem eam donatori, si convaluisset, aut ex acie rediisset, cum pendeat conditio revocationis donationis, ei, qui donationem accepit, actio in rem competit. Si quid autem contigerit eorum, quae dicta sunt, et vel a morbo convaluerit, vel ab hostibus vel peregre redierit, tunc donator habet actionem in rem. Et si prior decesserit is, qui donationem accepit, potest etiam eo casu donator in rem actionem habere.

XXX. Idem. Qui mortis causa donavit¹⁾, si cum poeniteat, actionem habet ad rem donatam repetendam.

1) qui mortis causa donavit] Qui mortis causa donavit, potest ex poenitentia conditionem habere, vel utilem actionem ad recipiendam donationem.

Innominati. Donator repetens et fructus capit, et partus, et omne incrementum, et praestat impensas in rem factas, ut lib. 12. tit. 4. dig. 12. et lib. 22. tit. 1. dig. 38. them. 3. et huius tit. dig. 14.

Eiusdem. Hanc appellavit in factum dig. 18. them. 2.

ι) Fabr. φησὶν. κ) Sic lego. Fabr. δύναται. λ) Malim ἄν. μ) Sic lego pro ἢ, quod habet Fabr. ν) Sic legendum. ρ) Adde ἐκ post ἢ. ς) Cod. 1357. μεταλλόμενος.

μρ. λ'α'. Κάϊος'). Τὰ διὰ τελευτήν ἑτέρου λαμβανόμενα³⁾ καὶ προσηγορίαν ἰδίαν⁴⁾ οὐκ ἔχοντα θανάτου αἰτία λήψις ἐστι. καὶ ἡ κληρονομία γὰρ καὶ τὸ ληγάτον, καὶ τὸ φιδεϊκόμισσον⁵⁾ διὰ τελευτῆν μὲν ἄλλου λαμβάνεται· πλην ὡς ἰδικῶς ἔχοντα προσηγορίας οὐ λέγονται θανάτου αἰτία λήψεις⁶⁾.

τὰ διὰ τελευτήν ἑτέρου λαμβανόμενα] Τότε μὲντις καὶσα λαμβάνεται, ὅτε προφάσει τελευτῆς τινος ἢ πρόφασις τοῦ λαβεῖν συμβαίνει, ὑπεξηρημένοιον ἐξείνων τῶν δωρεῶν, αἰτινες οἰκίῳ ὀνόματι καλοῦνται. ἄλλο γὰρ, ὅτι καὶ ὁ ὀνόματι κληρονομίας ἢ ληγάτου ἢ φιδεϊκόμισσου λαμβάνων ἐκ τῆς ἑτέρου τελευτῆς ἔχει τὴν τῆς λήψεως ἀφορμὴν⁷⁾· ἀλλ' ἐπειδὴ οἰκίῳ ὀνόματι τὸ δὲ⁸⁾ ληγάτον ἢ φιδεϊκόμισσον καλοῦνται, διὰ τοῦτο καὶ τοῦ θρόνου τῶν μὲντις καὶσα δωρεῶν ταῦτα κενώριστα⁹⁾. [Sch. m. VI. 253.]

§. 1. Ἐὰν τῷ χρεώστῃ μου ποιήσω θανάτου αἰτία ὑποχρῆν, κἂν ὑπορὸς ἐστί, δωρεῶν λαβεῖν πιστεύεται.

ἔὰν τῷ χρεώστῃ μου] Ἐὰν χρεώστῃ γένηται ἀκκεπιλατιῶν σκοπῶ μὲντις καὶσα δωρεῶν, εἰ καὶ ὑπορὸς ἐστίν, ὁμως πιστεύεται δωρεῶν εἰληφέναι. [Sch. n. VI. 253.]

§. 2. Θανάτου αἰτία λήψις ἐστίν, ὅτε¹⁾ ὑπὸ ἀίρεσιν ἑλευθερωθεὶς ἢ ληγατάριος δίδωσιν ἐπὶ πληρώσει αἰρέσεως τῷ κληρονόμῳ ἢ ἄλλῳ, ἢ ὅτε λαμβάνει τις ἐπὶ τῷ παραιτήσασθαι κληρῶν ἢ ληγάτον, ἢ ὑπεξελθεῖν²⁾ κληρονομίαν³⁾. καὶ ὅτε ἐπερωτῶ σε τὴν προῖκα τῆς γυναικὸς σου ἀπὸ τελευτῆς αὐτῆς⁴⁾. αἱ θανάτου αἰτίαι δωρεῶν ἢ διὰ θανάτου κίνδυνον, ἢ διὰ τὴν ἐννοίαν τοῦ ὀτεδήποτε συμβησομένου γίνονται⁵⁾.

Θανάτου αἰτία λήψις ἐστίν] Χωρὶς μὲν δωρεῶν ἐκείνα λαμβάνομεν, α⁶⁾ conditionis implendae gratia statuliberi ἢ ληγατάριοι δίδωσιν ἢ ἐξωτικοῖς τισιν, ἢ τῷ κληρονόμῳ τοῦ διαθεμένου. τοῦτοις ἔοικε καὶ ἐκείνα τὰ χρηματά, ἅπερ ἐπὶ τούτῳ τις λαμβάνει, ἐπὶ τῷ ἀδιτεῦσαι τὴν κληρονομίαν ἢ μὴ ἀδιτεῦσαι, ἢ ἐπὶ τῷ παραιτήσασθαι τὸ καταλειφθῆν αὐτῷ ληγάτον. εἰ δὲ καὶ τὴν προῖκα ἐπερωτῆσει τις τὸν ἀνδρα ἀπὸ θανάτου τῆς γυναικὸς ἀπολαβεῖν, καὶ αὐτῆ θανάτου ἐνεκεν λαμβάνεται, καὶ καλοῦνται αἱ τοιαῦται προῖκες δεκεπιτικαί. ὑποδιαροῦμεν δὲ τὰς μὲντις καὶσα δωρεῶν οὕτως, ὅτι δωροῦμεθα ἢ ἐπηρημένον τοῦ θανάτου κίνδυνον, ἢ τῆ ἐννοίᾳ τοῦ κοινῶ θανάτου, ἐπειδὴ ὀτεδήποτε μελλεν ἡμᾶς τελευτῆν ὑπονοοῦμεν. [Sch. o. VI. 253.]

καὶ ὅτε ἐπερωτῶ σε] Σημειῶσαι ξέρον ὄνομα⁷⁾· οὐδαμῶ γὰρ ἐν τῷ περὶ προῖκος συντάγματι ἐμνημόνευσε τοιοῦτου. [Sch. p. VI. 253.]

§. 3. Ἐὰν κατὰ θανάτου αἰτία δωρεῶν ἢ ἐμὲ ἢ τὸν δανειστὴν μου κελεύσης ἐπερωτῆσαι τὸν χρεώστῃ σου, εἰ μὲν ἐγὼ ἐπερωτῆσω, τοσοῦτον δοκῶ λαμβάνειν, ὅσον εὐπορεῖ δοῦναι· καὶ ἐὰν ὀγιάνης, μόνην ἀναδιδωμί σοι τὴν κατ' αὐτοῦ ἀγωγήν. εἰ δὲ ὁ δανειστής μου αὐτὸν ἐπερωτῆσει, τοσοῦτον δοκῶ λαμβάνειν, εἰς ὅσον ἡλευθερώθην.

§. 4. Καὶ ὁ δι' ἀποχρῆς ἑλευθερούμενος χρεώστῃς ὄλην τὴν ποσότητα, ἧς ἡλευθερώθη, δοκεῖ λαμβάνειν.

ἔὰν κατὰ θανάτου αἰτία δωρεῶν] Ἐὰν κελεύσης τῷ χρεώστῃ σου ὡς μὲντις καὶσα δωροῦμενός⁸⁾ μοι, ἐπερωτηθῆναι⁹⁾ αὐτὸν ἐμοί, ἢ ὑπὲρ ἐμοῦ τῷ δανειστῇ μου ἰ. νόμισματα, εἴη δὲ οὗτος ὁ χρεώστῃς ὑπορὸς, ποῖον ἔσται ἄρα νόμιμον ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος; καὶ λέγει Ἰουλιανός¹⁰⁾· εἰ μὲν ἐγὼ ἐπερωτῆσω τὸν δεβίτωρα, τοσαῦτα δοκῶ εἰληφέναι,

XXXI. Caius. Quae propter mortem alterius capiuntur¹⁾, et propriam appellationem non habent, mortis causa capio sunt. Nam et hereditas, et legatum, et fideicommissum propter alterius quidem mortem capiuntur: sed quia proprias habent appellationes, mortis causa capiones non dicuntur.

1) quae propter mortem alterius capiuntur] Tunc mortis causa capitur, cum occasione mortis alicuius occasio capiendi obvenit, exceptis illis donationibus, quae proprio nomine appellantur. Nam certum est, eum quoque, qui nomine hereditatis aut legati, aut fideicommissi capit, ex morte alterius habere capiendi occasionem: sed quia proprio nomine appellantur legatum vel fideicommissum, ideo separata sunt a definitione mortis causa donationum.

Si debitori meo²⁾ mortis causa acceptum fecero, licet solvendo non sit, donationem accipere creditur.

2) si debitori meo] Si debitori acceptum latum sit animo donandi mortis causa, licet solvendo non sit, creditur tamen cepisse donationem.

Mortis causa capio est³⁾, cum manumissus sub conditione vel legatarij implendae conditionis gratia heredi vel alij dat, vel cum accipit quis, ut hereditatem vel legatum repudiet, vel ut adeat hereditatem. Et cum a te stipulor⁴⁾ dotem uxoris tuae in mortem eius. Mortis causa donationes vel propter mortis periculum, vel propter cogitationem mortis quandoque futurae fiunt.

3) mortis causa capio est] Sine donatione ea capimus, quae conditionis implendae gratia statuliberi vel legatarij dant vel extraneis quibusdam, vel heredi testatoris. Eis similis est pecunia, quam quis in hoc accipit, ut adeat hereditatem, vel non adeat, vel ut legatum sibi relictum repudiet. Sed et si quis dotem in casum mortis uxoris a marito sibi reddi stipulatus fuerit, ea quoque capitur mortis causa, et vocantur eae dotes recepticiae. Sic autem subdividimus mortis causa donationes, ut donemus vel imminente mortis periculo, vel cogitatione communis mortis, cum nos quandoque mortuos intelligimus.

4) et cum a te stipulor] Nota novum vocabulum: nusquam enim in libro de dotibus huius mentionem fecit.

Si mortis causa donaturus⁵⁾ vel me, vel creditorem meum iusseris stipulari, a debitore tuo, si ego quidem stipulatus fuero, tantum capere videor, quantum solvere possit: et si convalueris, actionem tantum adversus eum tibi reddo. Si vero creditor meus ab eo stipulatus fuerit, tantam pecuniam videor capere, quanta liberatus sum.

Et debitor, qui per acceptilationem liberatur, totam eam summam, qua liberatus est, capere videtur.

5) si mortis causa donaturus] Si mortis causa mihi donaturus iusseris debitorem tuum mihi promittere, aut pro me creditori meo decem nummos, illi autem debitor solvendo non sit, quid iuris erit in hoc casu? Et Iulianus ait: Si ego quidem a debitore stipulatus fuerim, tantum videor cepisse, quantum debitor

r) Fabr. Κάϊος. s) Cod. 1357. λαμβανόμενα sine accentu. t) Malim ἰδικῶν. u) Fabr. φιδεϊκομ. Cod. 1357. φιδεϊκομ. v) Cod. 1357. λήψις. w) Delendum δὲ. x) Sic legendum. Fabr. κεχώρηται. y) Addendum videtur ὁ post ἔτι. z) Supple ἐπὶ τῷ ante ὑπεξελθεῖν. a) Cod. 1357. κληρονομία. b) Post αὐτῆς in Cod. 1357. haec sequuntur: αἱ δὲ τοιαῦται προῖκες καλοῦνται δεκεπιτικαί. Huiusmodi autem dotes vocantur recepticiae. c) Cod. 1357. γίνονται. d) Sic lego. Fabr. τὰ. e) Malim νόμιμον, ius. f) Sic legendum. Fabr. δωροῦμενός. g) Fabr. ἐπερωτηθῆναι (sic).

α καὶ εὐπορεῖ καταβαλεῖν ὁ χρεώστης. εἰν δὲ ὑγιάνη ὁ ὀφεισθεὶς, μόνην τὴν ἐνοχὴν ἀπαλαμβάνει παρ' ἐμοῦ. εἰν δὲ ἀνεπιθύμητος ὁ δανειστής μου ἐπιρωτήσῃ^{h)} τὸν χρεώστην, τοσαῦτα δοκῶ εἰληφέναι, ἐφ' ὅσοις ἔλευθερώθην ἐγὼ παρὰ τοῦ δανειστού μου ἀναχωρήσας ἐπερωτήσῃ τὸν ἀλλότριον χρεώστην ἐφ' ἐμοῦ. δι' ἀκκεπιλιatioνος δὲ ἐλευθερωθεὶς ὁ χρεώστης ἔλευθεροῦται ποσότητος, τοσαύτην εἰληφέναι πιστεύεται. [Sch. q. VI. 253.]

Τοῦ Ἀνωνύμου. Ὁμοίως θεμ. β'. τούτου τοῦ διγ. τῆς αὐτῆς ἔχεται διαίρεσις τὸ περὶ χρέους ἀπόρουⁱ⁾ ληγατευθέντος δεβίτωρι βιβ. λε'. τι. β'. διγ. πβ'. [Sch. q. VI. 253. sq.]

λβ'. Οὐλλ. κ) Ἐὰν ὁ θάνατος μὴ ἐπακολουθήσῃ, τὸ ἐπιλείπειν οὐκ ἔχει ἢ θανάτου αἰτία δωρεά.

Ἐὰν ὁ θάνατος μὴ ἐπακολουθήσῃ] Τοῦ Ἀνωνύμου. Ἀνάγνωθι βιβ. ι. τι. α'. διγ. ιε'. ἐν ᾧ φησιν, ὅτι, ὅτε ἡ αἰτία τῆς γαμῆς τελευτήσῃ ὁ δωρησθεὶς, ἢ δεσποτεία ἀφαιρέσθαι. ἀνατρέχοντες δὲ εἰς τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ ἐγένετο, διγ. λθ'. τοῦτου τοῦ τι. [Sch. r. VI. 254.]

λγ'. Παυλ. Ἐὰν διὰ τῆς χρήσεως δεσπόσῃ ὁ τὴν κτήνην αἰτία δωρεάν λαβών, οὐ παρὰ τοῦ κυρίου ὁ πράγματός δοκεῖ λαμβάνειν, ἀλλὰ παρὰ τοῦ δωρητοῦ τὴν αἰτίαν τῆς διὰ τῆς χρήσεως δεσποτείας.

Ἐὰν διὰ τῆς χρήσεως δεσπόσῃ] Ἐὰν τὸ ἀλλότριον ὀφεισθεὶς σοι μόνῃς κυῖσῃ, καὶ οὐδὲν ἀποκαταστήσῃς αὐτό, οὐ γὰρ τοῦ δεσποτοῦ τοῦ πράγματός δοκῶ εἰληφέναι τὴν δωρεάν, ἀλλὰ παρ' ἐμοῦ. ἐγὼ γὰρ τὴν αἰτίαν τῆς οὐδὲν ἀποκαταστήσας δέδωκα. [Sch. s. VI. 254.]

λδ'. Μαρκ. Δύναμι κατὰ θάνατον αἰτία δωρεάν νομένη¹⁾ ἐνιαυσίαν ἐπερωτηθῆναι ποσότητα· καὶ ἔχεται ἢ ἀπαίτησις μετὰ θανάτου μου.

Δύναμι — ἐπερωτηθῆναι] Δύναται καὶ κατὰ τὸ σῆμα προβῆναι μόνῃς καὶσα δωρεά, ἵνα τις ἐπερωτηθῆ^{m)} καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν, ἕως ὅτε ζῇ, ῥήτην ποσότητα παρέχειν τινὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ ὄρω, ἵνα μετὰ τελευτὴν αὐτοῦ τοῦ ἐπερωτηθέντος ὑπὲρ ἐκείνων τῶν ἐνιαυτῶν, εἰς οὓς ἐξῆσε μετὰ τὴν ἐπερωτησὴν ὁ τὴν μόνῃς καὶσα δωρεάν ποιησάμενος. [Sch. t. VI. 254.]

λε'. Παῦλος. Τὰ θανάτου αἰτία δωροῦμενα τοῖς δεκτικοῖς ἔοικε τοῖς ἐν διαθήκῃ καταλιμπανουνοῖς.

τὰ θανάτου αἰτία δωροῦμενα] Ἡ σύγκλητος ἐνοχῆταιⁿ⁾, τὰς γνωμένας μόνῃς καὶσα δωρεάς εἰς πρόσωπον μὴ δυνάμενον λαμβάνειν αὐτὰς εἰκόνα τοῖς ἐν διαθήκῃ ἀλιεφθέναι τοιαύτοις προσώποις τοῖς μὴ δυνάμενοις. ἐκ τούτου τοῦ δόγματός πολλοὶ ζητήσας ἀνεφύοντο^{o)}, ἕξ ὧν αὐτοὶ τινὲς ἀνοήτοις. δονατίαν ἐλήθη ἢ δωρεά ἀπὸ τοῦ ἡ, ὅπερ ἐστὶ δωροῦμαι. ἐλήθη δὲ ἢ λέξις ἀπὸ τοῦ ἔλκου ὀνόματος. ἐκείνοι γὰρ δῶρον καλοῦσι δωρεάν. ἢ δὲ τις καὶσα δωρεά πολλῶν διενήσχε τῆς ἀληθείας καὶ ἀπλῆς αἰσ, ἢ τις ἐπὶ τούτῳ γίνεται ἐπὶ τῷ μηδέποτε ἀνακληθῆναι. ἢ μὲν γὰρ τὴν δωρεάν ὁ δίδους τὸν λαβόντα μᾶλλον λέγει ἔχειν τὸ πρᾶγμα ἢ τὸν δίδοντα. ὁ δὲ μόνῃς καὶσα εἰν δίδους ἐαυτὸν ἐνθυμεῖται, καὶ τῆ τοῦ ζῆν ἐπιθυμία λαβεῖν μᾶλλον βούλεται τὴν δωρεάν, ἢ τὴν δωρεάν. καὶ ὅ ἐστι τὸ παρὰ τῷ πλῆθει λεγόμενον, ὅτι ἐαυτὸν βούλει μᾶλλον ἔχειν τὸ πρᾶγμα, ἢ τὸν δίδοντα, ὅτι δίδωσιν ἐαυτὸν δὲ ἐκείνον μᾶλλον βούλεται ἔχειν, ἢ τὸν δίδωσιν, τὸν κληρονόμον αὐτοῦ. ὁ τοίνυν μόνῃς καὶσα δωρεάν ζόμενος ἐν ἐκείνῳ τῷ μέρει, ἐν ᾧ αὐτὸν ἐνθυμεῖται, τουτ' ἐστὶν, ἐλπίδι τῆς ἀνάληψης, συνάλλαγμα δοκεῖ πρᾶττειν πρὸς λαμβανόντα, ἵνα, ὅταν ὑγιάνῃ, ἀναδοθῇ αὐτῷ τὸ πρᾶγμα. οὐδὲ ἠμφεβύλλον οἶον^{p)} περὶ Κασίου, ὅτι δύναται ἠεπεῖν τὸ δωρηθῆν ὑγιάντας, ὡς αἰτίας μὴ παρακολουθησάμεν δὲ ἐκείνον δὲ τὸν λογισμὸν τοῦτο λέγομεν, ὅτι πάντα τὰ αὐτοῦ οὕτως δίδονται, ἵνα ὁ λαμβάνων ποιῇ τί ποτε, ἢ ἵνα

solvere possit. Sin autem convaluerit donator, obligationem duntaxat a me recipit. Si vero creditor meus stipulatus fuerit a debitore, tantum videor accepisse, in quantum liberatus sum a creditore meo, qui alterius debitorem pro me sibi promittere passus est. Per accipationem autem debitor liberatus, quanta pecunia liberatur, tantam creditor accepisse.

Innominati. Similiter them. 2. huius dig. Ab eadem distinctione pendet id, quod de debito debitori, qui solvendo non est, legato habetur lib. 35. tit. 2. dig. 92.

XXXII. Ulp. Si mora insecuta non sit¹⁾, mortis causa donatio perfecta non est.

1) si mora insecuta non sit] Innominati. Lege lib... tit. 1. dig. 15. ubi dicit, cum donator in eadem voluntate perseverans decesserit, dominium transferri. Recurrimus autem ad tempus, quo facta fuit, ut dig. 39. huius tit.

XXXIII. Paul. Si usu dominium adquisierit is¹⁾, qui mortis causa donationem accepit, non a rei domino videtur capere, sed ab eo, qui causam praestitit usucapionis.

1) si usu dominium adquisierit is] Si tibi rem alienam mortis causa donaveris, et eam usuceperis, non a domino rei videris donationem cepisse, sed a me: ego enim causam usucapionis tibi praestitit.

XXXIV. Marcell. Possum ex mortis causa donatione facta annum promittere¹⁾ quantitatem: et post mortem meam incipit exactio.

1) possum — promittere] Mortis causa donatio etiam hac forma fieri potest, ut quis promittat singulis annis, quoad vivet, alicui certam summam dare ea lege, ut post mortem promissoris incipiat exactio pro annis illis, ad quos usque post stipulationem vixit is, qui mortis causa donationem fecit.

XXXV. Paulus. Quae mortis causa donantur¹⁾ his, qui capaces non sunt, sunt similia his, quae testamento relinquuntur.

1) quae mortis causa donantur] Senatus censuit, mortis causa donationes, quae fiunt in personam, quae capere eas non possit, similes esse his, quae testamento relictae sunt eiusmodi personis, quae capere non possunt. Ex hoc Senatusconsulto multae ortae sunt quaestiones, ex quibus paucae referamus. Donatio dicta est a verbo dono, quod graece est δωροῦμαι. Sumpta est autem dictio a nomine Graeco. Illi enim donationem appellant δῶρον. Sed mortis causa donatio multum differt a vera et simplici donatione, quae ita fit, ut nunquam revocetur. Nam qui hanc donat, illum, qui accipit, mavult rem habere, quam se ipsum. Qui autem mortis causa donat, se cogitat, et desiderio vitae recepisse mavult donationem, quam dedisse. Et hoc est, quod vulgo dicitur, se potius rem habere vult, quam eum, cui donat: post se autem illum potius, cui donat, habere vult, quam heredem suum. Ergo qui mortis causa donat, qua parte se cogitat, hoc est, spe receptionis, videtur contrahere cum eo, qui accipit, ut cum convaluerit, res sibi reddatur. Unde nec dubitaverunt Cassiani, quin donatum possit repetere, si convaluerit, tanquam causa non secuta. Propter hanc autem rationem hoc dicimus, quod omnia, quae dantur, ita dantur, ut qui accipit, aliquid faciat, aut ut qui dat, faciat, aut ut Titius faciat, aut

h) Fabr. ἐπερωτήσῃ. i) Lege ἀπόρου. k) L. 32. D. h. t. legitur apud Attal. tit. XLIII. §. 3. l) Vocem γνωμένην omittit 1357. Est etiam supervacanea. m) Malim ἐπερωτηθῆ. n) Fabr. ἐνοχῆται (sic). o) Fabr. ἀναφύοντο (sic). p) Lege ἐαυτὸν. q) Sic legendum pro ei, quod habet Fabr.

ὁ διδοὺς ποιῆ, ἢ ἵνα τίσις ποιῆ, ἢ ἵνα τι συμβῆ. καὶ ἐπὶ τοῦτων πάντων τῶν θεμάτων ἀρμόζει κοινδικίσιος¹⁾. [Sch. u. VI. 254. sq.]

5. Διαφέρει²⁾ θανάτου αἰτία δωρεὰ τῆς ἀπλῆς, ὅτι ἡ³⁾ ἀπλῆ ἐπὶ τῷ⁴⁾ μηδέποτε ἀναδοθῆναι δίδεται· τὸν γὰρ λαβόντα πλέον ἑαυτοῦ θάλλει⁵⁾ ὁ δωρούμενος· ἡ⁶⁾ δὲ θανάτου αἰτία ἑαυτὸν πλέον, τὸν δὲ λαβόντα πλέον τοῦ ἰδίου κληρονόμου. διὸ καὶ ἀναλαβεῖν δύναται ὑγιάνας, ὡς τῆς αἰτίας, ἐρ' ἢ δέδωκε, μὴ παρακολουθησάσης.

διαφέρει θανάτου αἰτία δωρεὰ] Ἡ μόρτις καῦσα δωρεὰ κατὰ πολλοὺς τοὺς⁷⁾ τρόπους γίνεται. ποτὲ μὲν χωρὶς ὑπονοίας κινδύνου τινός παρα ὑγιαίνοντος ἀνδρός καὶ ἐν καλῇ καταστάσει τυγχάνοντος, ὅτι διὰ μόνην τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθενεῖαν ἢ τοῦ θανάτου ἔννοια ἐπιεσφραγίζεται. ἄλλοτε δὲ φόβου τελευτῆς γίνεται ἢ μόρτις καῦσα δωρεὰ, ἢ ἐντεῦθεν ἤδη ἐπικειμένου κινδύνου, ἢ προσδοκωμένου, ὅποτε καὶ ἐν τῇ γῆ, καὶ ἐν τῇ θαλάττῃ, καὶ ἐν εἰρήρῃ, καὶ ἐν πολέμῳ, καὶ ἐν τοῖς οἴκοις καθήμενος, καὶ ἐν⁸⁾ τοῖς στρατευσίμοις ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων τρόπων ὁ τοῦ θανάτου φόβος ἐπληρῆται. καὶ οὕτω γὰρ δύναται γίνεσθαι δωρεὰ, ἵνα, ἐὰν ἐκ ταύτης τῆς νόσου τελευτήσῃ ὁ δωρησάμενος, μὴ ἀναδοθῆ⁹⁾ τὸ πρᾶγμα· ἢ ἵνα, κἂν πρῶτος τελευτήσῃ ὁ δωρησάμενος, μεταμεληθεῖν δὲ ἐπιπερὶ ἐπὶ τῇ δωρεᾷ, ἀναλάβῃ τὸ πρᾶγμα. δυνατὸν δὲ καὶ οὕτω δωρεῖσθαι, ἵνα μὴ ἄλλως ἀναδιδῶται¹⁰⁾ μόρτις¹¹⁾ καῦσα δωρεὰ, εἰ μὴ πρῶτος ὁ λαβὼν αὐτὴν τελευτήσῃ. δυνατὸν καὶ οὕτως δοθῆναι τὴν μόρτις καῦσα δωρεάν, ἵνα ἐκ μηδενὸς θεμάτων ἀναδιδῶται, τουτέστιν, μηδὲ εἰ διαφύγῃ τὴν νόσον ὁ δωρησάμενος. [Sch. x. VI. 255.]

§. 4. Δωρεῖται¹²⁾ τις¹³⁾ θανάτου αἰτία καὶ ὑγιαίνων, καὶ κινδύνον ἐπληρῆται εὐλαβούμενος. καὶ δύναται συμφωνεῖν, ἵνα μὴ ἄλλως ἀναδοθῆ¹⁴⁾, εἰ μὴ ὁ δοὺς προτελευτήσῃ· καὶ ἵνα ἐξῆ¹⁵⁾ αὐτῷ μεταμελεσθῆ¹⁶⁾, ἢ¹⁷⁾ ἵνα μὴ ἄλλως ἀναδοθῆ, εἰ μὴ προαιποθᾶν¹⁸⁾ ὁ λαβὼν· καὶ ἵνα καθύλου μὴ ἀναδοθῆ, κἂν ὑγιάνῃ ὁ δωρούμενος.

§. 5. Οὐ συνίσταται κοινωνία κατὰ θανάτου αἰτία δωρεᾶν γινομένη¹⁹⁾.

οὐ συνίσταται κοινωνία] Τοῦ Ἄνωνύμου. Καθόλου γὰρ κοινωνία δοτικῆς καῦσα οὐ συνίσταται, ὡς βιβ. ιζ'. tit. β'. dig. ε'. καὶ βιβ. δ'. tit. δ'. dig. ιζ'. [Sch. γ. VI. 255.]

§. 6. Ἐνὶ τῶν δύο δικαιομένων καὶ ἐπαγγελιομένων ἔαν κατὰ θανάτου αἰτία δωρεᾶν ἀπογῆν ποιήσω, ὑγιάνας ἔχω καθ' οὐ βούλομαι ἀγωγῆν²⁰⁾.

ἐνὶ τῶν δύο — ἐπαγγελιομένων] Ἐάν τις δύο δεβίτωρας ἔχων ῥέους προμετέθῃ, καὶ βουλόμενος αὐτοῖς δωρεῖσθαι μὴ μόρτις καῦσα, πρὸς ἕνα αὐτῶν ἀκκεπιλατῆα ποιήσας ὑγιάνῃ, δύναται ἐπιλέγεσθαι, καθ' οὐ βούλεται δεβίτωρος κινεῖν τὸν κοινδικίσιον. [Sch. z. VI. 255.]

§. 7. Ἡ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν γινομένη θανάτου αἰτία ἐπερώτησις οὐκ ἔοικε τῷ ἐνιαυσίῳ ληγάτῳ, ὅτι²¹⁾ πολλὰ μὲν εἶναι δοκοῦσι τὰ ληγάτα, μία δὲ ἢ ἐπερώτησις, καὶ ἀπαξ σκοπεῖται τοῦ ἐπερωτῶντος ἢ αἰρεσις.

ἢ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν γινομένη θανάτου αἰτία ἐπερώτησις] Ὁ προφάσει μόρτις καῦσα δωρεὰς ἐπερώτησις καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ποσοῖται οὐκ ἔστι ὁμοίος τῷ τιμηθέντι ἀνάλω ληγάτῳ. ἐκεῖ μὲν γὰρ πολλὰ εἰσι τὰ

ut aliquid obtingat. Et in his omnibus casibus conditio competit.

Differt mortis causa donatio²⁾ a simplici, quod simplex ita datur, ut nunquam reddatur: nam qui donat, illum potius, quam se habere vult: qui autem mortis causa donat, se potius: eum autem, qui accipit, potius, quam heredem suum. Et ideo potest repetere, si convaluit, quasi causa secuta non sit, ob quam dedit.

2) differt mortis causa donatio] Mortis causa donatio fit multis modis. Alias quidem extra suspicionem ullius periculi ab homine sano et in bona valetudine constituto, cui propter solam humanam fragilitatem venit in mentem mortis cogitatio. Alias autem ex metu mortis fit mortis causa donatio, aut iam nunc imminente periculo aut futuro, cum terra marique, et tam in pace, quam in bello, et tam domi sedentibus, quam militantibus ex multis et diversis modis impendit mortis periculum. Nam et sic fieri potest donatio, ut, si ex hoc morbo donator decesserit, res non reddatur: vel ut etiamsi prior donator decesserit, eum autem adhuc vivum donationis poenituerit, rem recipiat. Potest autem sic quoque donari, ut non aliter reddatur mortis causa donatio, quam si prior decesserit is, qui eam accipit. Sic quoque fieri potest mortis causa donatio, ut nullo casu reddatur, id est, ne si convaluerit quidem donator.

Donat quis mortis causa etiam sanus, et qui imminens periculum metuit. Et potest convenire, ut res non alias reddatur, quam si donator prior decesserit: et ut liceat ei poenitere: aut ut non alias reddatur, quam si prior decesserit qui accipit: et ut omnino non reddatur, etiamsi donator convaluerit.

Non consistit societas³⁾ facta per mortis causa donationem.

3) non consistit societas] Innominati. Generaliter enim societas donationis causa non consistit, ut lib. 17. tit. 2. dig. 5. et lib. 4. tit. 4. dig. 16.

Si uni ex duobus reis promittendi⁴⁾ mortis causa donaturus acceptum tulerō, si convaluerō, habeo in quem velim actionem.

4) si uni ex duobus reis promittendi] Si quis duos reos promittendi habens, eisque mortis causa donaturus, uni eorum acceptum tulerit et convaluerit, eligere potest, utri res condicere velit.

Quae in annos singulos fit mortis causa stipulatio⁵⁾, non est similis legato annuo, quia multa quidem legata esse videntur, una autem stipulatio⁶⁾, et conditio stipulantis semel inspicitur⁷⁾.

5) quae in annos singulos fit mortis causa stipulatio] Qui titulo mortis causa donationis in singulos annos quantitatem stipulatus est, non est similis ei, qui annuo legato honoratus est. Nam illi

r) Sic lego pro κοινδικίσιον, quod habet Fabr. s) L. 35. §. 2. 3. D. h. t. legitur in Syn. p. 416. t) ἢ Syn. omittit. u) Cod. 1357. τὸ. v) Adde ἔχειν. x) Malim ὁ pro ἡ, ita ut subintelligatur δωρούμενος. y) Delendum videtur τοῦς. z) Delendum videtur ἐν. a) Malim ἀναδοθῆ. b) Sic lego hic et paulo post. Fabr. ἀναδιδῶται. c) Ante μόρτις inserendum est ἡ. d) L. 35. §. 4. D. h. t. legitur in Syn. p. 416. e) Sic Cod. 1357. Fabr. δωρεῖται τῷ. Labbaeus Obs. et Emend. in Syn. p. 142. male dedit δοκίται. f) Syn. δοθῆ. g) Sic Cod. 1357. Fabr. μεταμελεσθῆ. h) Syn. μεταμελεσθῆ. i) ἢ deest in Cod. 1357. j) Cod. 1357. πρὸ ἀποθᾶν (sic). Syn. ἀποθᾶν. Lectionem προαιποθᾶν e Codd. mss. dedit Labbaeus Obs. et Emend. in Syn. p. 142. k) Cod. 1357. γινομένη. l) In marg. editionis Fabrotianae T. VI. p. 241. ἀγωγῆν explicatur: τὸν κοινδικίσιον. m) Malim δῶτε. Cod. 1357. vocem ἄτε omittit.

τάτα· ἐνταῦθα δὲ μία ἐστὶν ἐπερωτήσις. καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν τύχην τοῦ ἐπερωτήσαντος, τουτέστιν, εἰ δύνανται λαμβάνειν μέρτις καὶσα δωρεάν, ἢ οὐ δύναται, ἀπαξ ἴσον σκοποῦμεν, καὶ οὐ καθ' ἕκαστον ἔτος. καίτοι ἐπὶ τῶν ἄλλων ληγῶν καθ' ἕκαστον ἐνιαυτῶν ἢ τοῦ προσώπου ὅσης ἐξετάζεται. [Sch. a. VI. 255.]

μία δὲ ἢ ἐπερωτήσις] Ἀνανύμου. Ἐν τῇ ζ'. διατάξει λδ'. tit. του ζ'. βιβ. α.) τοῦ κωδικός φησι, πᾶσαν ἐνοχὴν ὡσαν ἐνιαυτοῦ ἢ μηνός ἢ ἑτέρου χρόνου μνημην, μὴ ἀπὸ ἀρχῆς τοῦ χρόνου, ἐν ᾧ γέγονε, σκοπεῖσθαι, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἴσου, οὐτινος^{ο)} ἢ μνημην γέγονεν. καὶ βιβ. με. tit. α'. ιε'. θεμ. β'. ὅτι ἡ ἀνάστα ἐπερωτήσις καὶ μία ἐστὶ, καὶ ἕρτα, καὶ διηγεῖς, καὶ οὐ σβέννυται τῇ τελευτῇ τοῦ ἐπερωτήσαντος, ὡς περὶ τὸ ληγῶν σβέννυται τῇ τελευτῇ τοῦ ληγαίου. ἀνάγνωθι περὶ τῶν τοιούτων καὶ βιβ. η'. του κωδός, tit. γγ'. διατάξει λδ'. καὶ βιβ. με. tit. γ'. διγ. ιη'. ἐπὶ δὲ καὶ βιβ. με. tit. α'. διγ. νη'. ὅτι ὁ τὸν κολωνόν ὑψώμενος ὑπὲρ πᾶσαν τῶν καταβολῶν ἐνέχεται· μία γὰρ ἐν ἐπερωτήσις. ἀνάγνωθι βιβ. ιδ'. tit. β'. διγ. νβ'. [Sch. b. 255. sq.]

καὶ ἄπαξ σκοπεῖται τοῦ ἐπερωτήσαντος ἢ αὐτοῦ Ἀνανύμου. Τουτέστιν, εἰ δύναται λαβεῖν μέρτις ἴσα δωρεάν, καὶ οὐ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτῶν. καίτοι ἐπὶ τῶν ἄλλων ληγῶν καθ' ἕκαστον ἐνιαυτῶν ἢ τοῦ προσώπου ὅσης ἐξετάζεται, ὡς βιβ. λγ'. tit. α'. διγ. ια'. ἐστὶν οὖν αὐτῇ^{ρ)} διαφορά ληγῶν καὶ μέρτις καὶσα δωρεάς. ἔχεις ἄλλο θεμ. βιβ. λς'. tit. ε'. διγ. κ'. [Sch. c. VI. 256.]

λς'. Οὐλπ. Οὐ δύναται τις πλήν^{ρ)} τοῦ ἐπιτεμμένου ποσοῦ λαβεῖν ἐπὶ πληρώσει αἰρέσεως, ἢ ἄν^{ι)} τῆς οὐσίας τοῦ τελευτήσαντος. ὅπερ ὁ ὑπὸ εἰσιν ἐλευθερωθεὶς δίδωσι μοι ἐπὶ πληρώσει τῆς ἔσεως, ψηφίζεται εἰς τὸ ποσόν, ὅπερ ἀπὸ νόμου δεῖν ἐπιτέτραμμαι, ἔαν ἐν τῷ τελευτῶν τὸν διαμεινον εἶχεν αὐτὰ ἐν πεκουλίῳ. εἰ δὲ μὴ ἦσαν, ἢ ἄλλος ὑπὲρ αὐτοῦ δέδωκεν, ἔοικε τοῖς ἀπὸ ληγατῶν δίδομένοις.

οὐ δύναται τις] Τὰ ἐπὶ πληρώσει αἰρέσεως καταβαλλόμενα, εἰ καὶ μὴ ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ τελευτήσαντος δίδομαι οὐδὲ ταῦτα δύναται λαμβάνειν ὑπὲρ τὸ μέτρον τὸ τῆμενον ἐκείνοι, οἷστιν ἕως μέτρον ἤτοι λαμβάνειν ἔξεστι καταλιμπανόμενα αὐτοῖς. τὰ δὲ παρὰ στατουλίβερος ἐπὶ ῥώσει αἰρέσεως παρεχόμενα ἀναμφιβόλως καταλογίζονται τὸ μέρος, ὅπερ^{α)} ἔξεστιν ἐκ τοῦ νόμου λαμβάνειν. τότε τοῦτο λέγεται, ὅτε ἐν καιρῷ^{β)} τοῦ διαθεμένου εἶχεν ἐν οὐλίῳ ὁ στατουλίβερος, ἢ ἡμελλεν ἐπὶ πληρώσει τῆς αἰρέσεως χεῖρ ἔχειν. ἔαν δὲ μετὰ τελευτῆν τοῦ διαποτότου ἐπεκτετατο, ἄλλος τις ὑπὲρ αὐτοῦ δέδωκεν, ἐπειδὴ ταῦτα οὐκ εἰ τῆς ἰσῆς τοῦ τελευτήσαντος δίδονται, ἐν τῇ αὐτῇ τύχῃ εἰσὶ καὶ αὐτὰ, ἐν οἷα τύχη ἐστὶ τὰ παρὰ τῶν ληγατῶν δίδόμενα πληρώσει^{γ)} αἰρέσεως. ἐκείνου δὲ γενικῶς μείνησο, ὅτι οἱ μέρτις καὶσα δωρεὰ πρὸς τὰ ληγῶν συγκρίνεται. τοῖνυν ἐστὶ νόμιμον ἐν τοῖς ληγῶν, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων μέρτις καὶσα κρατεῖ. [Sch. d. VI. 256.]

πλήν τοῦ ἐπιτετραμμένου ποσοῦ λαβεῖν] Ἀνανύμου. ἀνάγνωθι βιβ. λε'. tit. α'. διγ. νε'. [Sch. e. VI. 256.]

ἐναντιοφανούς. Καὶ τὸ ἐνταῦθα δὲ λεχθέν, λαβεῖν, ἀντὶ δεσπόσαι, νόμιμον διὰ τὸ ἐκεῖ εἰρημένον. capere γὰρ ἐστὶ ἐνταῦθα, ὅπερ ἐνδύναμον λῆψιν δηλοῖ, ὡς βιβ. ν'. tit. ιε'. α'. ἀνάγνωθι τὰ ἐν τῷ νε'. διγ. του αὐτοῦ α'. tit. του βιβ. παραγεγραμμένα, καὶ ἐν τῷ ια'. διγ. του λ'. βιβ. e. VI. 256. sq.]

περὶ ὁ ὑπὸ αἰρέσειν ἐλευθερωθεὶς] Τοῦ Ἀνανύμου. Τὰ γὰρ παρὰ συγκληρονόμου ἢ ληγατῶν δίδόμενα τῶν κληρονόμων ἐπὶ πληρώσει αἰρέσεως, ὡς μὴ ὄντα ληγῶν, μήτε τῆς οὐσίας τοῦ τεστῆτορος, οὐ λογίζονται τῶν λαγῶν Φαλκιδίων. καὶ περὶ τούτων καὶ τοῦ στατουλίβερος ὡς βιβ. λε'. tit. β'. διγ. λ'. θεμ. ε'. καὶ διγ. μδ'. καὶ ος'. f. VI. 257.]

quidem multa sunt legata: hic autem stipulatio una est. Et ideo statum et conditionem eius, qui stipulatus est, hoc est, an mortis causa donationem capere possit, necne, semel tantum inspicimus, non singulis annis. At in annuis legatis singulis annis personae qualitas spectatur.

6) una autem stipulatio] Innominati. In const. 7. tit. 39. lib. 7. Codicis dicitur, omnem obligationem, quae anni vel mensis, vel alius temporis mentionem continet, non considerari ab initio temporis, quo facta fuit, sed ex tempore, cuius mentio facta fuit. Et lib. 45. tit. 1. dig. 16. them. 2. stipulationem in annos singulos et unam esse, et incertam, et perpetuam, et morte stipulatoris non extingui, sicut legatum extinguitur morte legatarii. De his lege etiam lib. 8. Codicis, tit. 53. const. 34. et lib. 45. tit. 3. dig. 18. Dicit etiam lib. 46. tit. 1. dig. 58. eum, qui pro colono fideiubet, teneri pro omnibus solutionibus: una enim est stipulatio. Lege lib. 19. tit. 2. dig. 52.

7) et conditio stipulantis semel inspicitur] Innominati. Hoc est, an capere possit mortis causa donationem, et non singulis annis. At in annuis legatis singulis annis inspicitur personae qualitas, ut lib. 33. tit. 1. dig. 11. Est ergo haec quoque differentia legati et mortis causa donationis. Habes etiam alium casum lib. 37. tit. 5. dig. 20.

XXXVI. Ulp. Non potest quis¹⁾ supra concessam quantitatem capere²⁾ implendae conditionis causa, licet ex bonis mortui non sit. Quod sub conditione manumissus³⁾ implendae conditionis causa mihi dat, imputatur quantitati, quam capere lex mihi concessit, si tempore mortis testatoris id habuit in peculio. Sed si non erat, aut alius pro eo dedit, simile est his, quae a legatariis dantur.

1) non potest quis] Quae implendae conditionis causa solvuntur, licet non dentur ex bonis mortui, capere tamen supra modum definitum non possunt hi, quibus ad certum modum capere licet, quae eis relinquuntur. Quae autem a statulibero conditionis implendae causa praestantur, haud dubie computantur in partem, quam ex lege capere licet. Tunc autem hoc dicimus, cum tempore mortis testatoris statuliber in peculio habuit, quae erat soluturus conditionis implendae causa. Sed si post mortem domini acquisivit, vel alius quis pro eo dedit, quia haec non dantur ex bonis mortui, haec quoque sunt in eadem conditione, in qua sunt quae a legatariis dantur conditionis implendae causa. Illius autem meminere generaliter, mortis causa donationes legatis comparari. Quodcumque igitur in legatis iuris est, id etiam obtinet in mortis causa donationibus.

2) supra concessam quantitatem capere] Innominati. Lege lib. 35. tit. 1. dig. 55.

Enantiophanis. Quod autem hoc loco dictum est, capere, accipe pro domini acquirere, propter id, quod illic dictum est. Capere enim hoc loco significat, cum effectu accipere, ut lib. 50. tit. 16. dig. 71. Lege quae adnotata sunt ad dig. 55. eiusdem tit. 1. lib. 35. et in dig. 11. lib. 31.

3) quod sub conditione manumissus] Innominati. Quae enim a coherede vel legatario alicui ex heredibus dantur conditionis implendae causa, quia legata nec sunt, nec sunt ex bonis testatoris, ei, qui accepit, in Falcidiam non imputantur. Et de his, et de statulibero lege lib. 35. tit. 2. dig. 30. them. 6. et dig. 44. et 76.

α) Addidi ββ. quod deest apud Fabr. ο) Sic lego. Fabr. τινός. ρ) Sic lego pro αὐτῇ, quod habet Fabr. egendum videtur πλέον. ρ) Subintellige τὰ νομιόματα. θ) Fabr. ὑπερ. ι) Adde τῆς τελευτῆς. κ) Fabr. νομ.

lγ'. Ἰδὲμ. "Ὅσα ἐστὶν ἐν τοῖς") ληγάτοις, ταῦτα κρατεῖ καὶ ἐν ταῖς θανάτου αἰτία^{w)} δωρεαῖς.

ταῦτα κρατεῖ καὶ ἐν ταῖς θανάτου αἰτία δωρεαῖς] Τοῦ Ἀνωνύμου. Περί κοινωνῶν^{x)} καὶ διαφορῶν μὲν καὶ δωρεῶς πρὸς ληγάτον, καὶ ληγάτου πρὸς φιδεϊκόμισσον ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ α. διγ. τοῦ λ. βιβ. [Sch. g. VI. 257.]

§. 1. Ἐὰν δὲ) λαβὼν θανάτου αἰτία δωρεῖν δοῦλον^{z)} πώλησιν αὐτόν, ὑγιάνας ὁ δωρησόμενος ἐπιλογὴν ἔχει, ἢ τὴν τιμὴν ἀναλαβεῖν, ἢ τὸν δοῦλον ἀναγκάσαι αὐτὸν ἀναδοῦναι.

Ἐὰν ὁ λαβὼν θανάτου αἰτία δωρεῖν δοῦλον] Ἐὰν τις τὸν δωρηθέντα αὐτῷ μὲν καὶ καὶ αὐτὴν πώλησιν ἐν ζωῇ τοῦ δωρησαμένου, δύναται ἀνασφάλας ὁ δωρησόμενος τὸ τμήμα ἀπαιτεῖν αὐτόν διὰ τοῦ κοινδικτικίου, εἴπερ βουληθεῖ. Ἐὰν δὲ μὴ βουληθεῖ τὸ τμήμα λαβεῖν, δύναται ἀναγκάσαι τὸν λαβόντα τὴν δωρεάν, αὐτὸν τὸν οἰκέτην αὐτῷ ἀναδοῦναι. [Sch. h. VI. 257.]

38. lη'. Μαρκαν^{a)}. Ἡ θανάτου αἰτία δωρεὰ παραχρῆμα δίδεται· ἢ δὲ θανάτου αἰτία λήμις ἐπὶ πληρώσει αἰρέσεως.

Ἡ θανάτου αἰτία δωρεὰ] Μεταξὺ μὲν καὶ καὶ δωρεῶς καὶ μὲν καὶ καὶ καπλῶνος αὐτῆς ἐστὶν ἡ διαφορὰ, ὅτι ἡ μὲν μὲν μὲν καὶ καὶ δωρεὰ ἐκ τοῦ παραχρῆμα δίδεται, ἡ δὲ μὲν μὲν καὶ καὶ καπλῶνος καὶ τὰ μὴ ἐπιπίπτοντα εἰς ὄνομα δωρεῶς περιλαμβάνει. ὅτε γὰρ τις ἐν διαθήκῃ κελεύει, Πάμφιλον τὸν οἰκέτην αὐτοῦ ἐλευθέρων εἶναι, ἐὰν δὲ μοι ἰ. νομίματα, δοκεῖ^{b)} δωρεῖσθαι μοι ταῦτα· καὶ ὅμως ὅτε λάβω παρὰ τοῦ δούλου τὰ δέκα, μοι καὶ καπλῶνος δοκῶ εἰληφέναι. καὶ ὅτε δὲ κληρονόμος γράφεται^{c)} ὑπὸ αἰρέσει τὴν, ἐὰν δὲ μοι ἰ. νομίματα, λαμβάνων παρ' αὐτοῦ τὰ δέκα ἐπὶ τῷ πληρωθῆναι τὴν αἰρέσει, μὲν καὶ καπλῶνος λαμβάνων πιστεύεται. [Sch. i. VI. 257.]

παραχρῆμα δίδεται] Τοῦ Ἀνωνύμου. Οὐ πάντα, ὡς ἐστὶ γινώσκει ἐκ τῶν εἰρημένων βιβ. λά. διγ. σή. θεμ. β. καὶ γ. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. μγ. τιτ. ζ. διγ. α. καὶ βιβ. λη. τιτ. β. διγ. η. θεμ. γ. ἐν δὲ τῷ α. διγ. τοῦ γ. τιτ. τοῦ μγ. βιβ. φησὶν, ὅτι, εἰ καὶ δοκεῖ σωματικῶς νέμεσθαι, ὅμως τὸ τέταστον τοῦ Φαλκιδίου ἴσο ἴουε παρὰ τῷ κληρονόμῳ μένει. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. κγ. τιτ. γ. διγ. ος. ἔξελε καὶ τὰς κατὰ μὲν καὶ καπλῶνος ἐπερωτήσεις, ὡς διγ. λδ. τουτου τοῦ τιτ. [Sch. k. VI. 257.]

39. λθ'. Παῦλος. Ἐὰν ὁ λαβὼν δοῦλον κατὰ^{d)} θανάτου αἰτία^{e)} δωρεῖν ἐλευθερώσῃ αὐτόν, ἐνάγεται εἰς τὸ τμήμα ὑγιάναντος τοῦ δωρησαμένου.

Ἐὰν ὁ λαβὼν δοῦλον] Ἐὰν ὁ λαβὼν οἰκέτην ἀπὸ μὲν καὶ καπλῶνος δωρεῶς ἐλευθερώσῃ αὐτόν, κατέχεται τῷ κοινδικτικίῳ, διαφυγόντος τὴν νόσον τοῦ δωρησαμένου, ἀπαιτούμενος τὸ τμήμα τοῦ οἰκέτου, ἐπειδὴ ἠπίστατο ὑποκεῖσθαι τῷ κοινδικτικίῳ. [Sch. l. VI. 258.]

40. μ'. Παπιανός^{f)}. Θανάτου παρακολουθούντος ἢ μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς γενομένη θανάτου αἰτία δωρεὰ εἰς τὸν καιρὸν ἀνατρέχει, καθ' ὃν ἐγένετο.

Θανάτου παρακολουθούντος] Ὅτε μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς γίνεται μὲν καὶ καπλῶνος δωρεὰ, καὶ ἐπακολουθεῖ ὁ θάνατος, ἀνατρέχει ἡ δωρεὰ εἰς τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἐγένετο, καὶ ἐκτοτε ἔρρωται. [Sch. m. VI. 258.]

εἰς τὸν καιρὸν ἀνατρέχει, καθ' ὃν ἐγένετο] Τοῦ Ἀνωνύμου. Ἐν τῷ α. διγ. τοῦ α. τιτ. τοῦ κδ. βιβ. λέγει, μετὰ θάνατον τοῦ δωρησαμένου συνοίκου γίνεσθαι τὸ πρᾶγμα τοῦ τὴν δωρεάν δεξαμένου. ἀνάγνωθι τὰ ἐκεῖ παραγεγραμμένα. [Sch. n. VI. 258.]

XXXVII. Idem. Quae in legatis valent, ea obtinent etiam in mortis causa donationibus¹⁾.

1) ea obtinent etiam in mortis causa donationibus] Innominati. In quibus conveniat et in quibus differat mortis causa donatio a legato, et legatum a fideicommisso, lege adnotata ad dig. I. lib. 30.

Si is, cui servus mortis causa donatus fuit²⁾, eum vendiderit, donator, si convaluerit, habet electionem, ut vel pretium recipiat, vel ut servum restituere ipsum compellat.

2) si is, cui servus mortis causa donatus fuit] Si quis servum mortis causa sibi donatum vendiderit vivo donatore, donator, si convaluerit, pretium ab eo petere potest conditione, si maluerit. Quodsi noluerit pretium accipere, eum, qui donationem accepit, potest compellere, ut ipsum servum sibi restituat.

XXXVIII. Marcian. Mortis causa donatio¹⁾ illico datur²⁾: mortis autem causa capio conditionis implendae causa.

1) mortis causa donatio] Inter mortis causa donationem et mortis causa capionem haec differentia est, quod mortis quidem causa donatio datur illico mortis autem causa capio ea etiam complectitur, quae non cadunt in nomen donationis. Etenim cum quis testamento Pamphilum servum suum liberum esse iubet, si mihi decem nummos dederit, [non] videtur mihi ea donare: et tamen cum a servo decem accepero, video mortis causa cepisse. Quin etiam cum heres scribitur sub conditione, si mihi decem nummos dederit, decem ab eo accipiens explendae conditionis causa, mortis causa capere credor.

2) illico datur] Innominati. Non omnino, ut licet cognoscere ex his, quae dicta sunt lib. 31. dig. 78 them. 2. et 3. Lege etiam lib. 43. tit. 6. dig. 1. et lib. 38. tit. 2. dig. 8. them. 3. In dig. autem 1. tit. 3. lib. 43. dicitur, etsi videatur corporaliter possideri, tamen quartam Falcidia ipso iure apud heredem remanere. Leg. et lib. 23. tit. 3. dig. 76. Excipie etiam stipulationes quae ex mortis causa donatione fiunt, ut dig. 34. huius tit.

XXXIX. Paulus. Si is, qui servum accepit¹⁾ ex mortis causa donatione, eum manumisit, convallescente donatore convenitur in pretium.

1) si is, qui servum accepit] Si is, qui servum accepit ex mortis causa donatione, eum manumisit, tenetur conditione, si donator convaluerit, et pretium servi ab eo petitur, quoniam sciebat, se esse obnoxium conditioni.

XI. Papianus. Si mors insequatur¹⁾, mortis causa donatio, quae inter virum et uxorem facta est, retrotrahitur ad id tempus, quo facta est²⁾.

1) si mors insequatur] Cum inter virum et uxorem mortis causa donatio fit, et mors sequitur, donatio retrotrahitur ad tempus, quo facta fuit, et ab eo tempore valet.

2) retrotrahitur ad id tempus, quo facta est] Innominati. Dig. II. tit. 1. lib. 29. dicit, post mortem coniugis, qui donavit, rem fieri eius, qui donationem accepit. Lege quae illic adnotata sunt

v) τοῖς deest in Cod. 1357. w) αἰτία deest in Cod. 1357. x) Sic lego. Fabr. κοινωνῶν. y) ὁ deest in Cod. 1357. z) Cod. 1357. δούλου. Quod melius est. Fabroti lectio retineri potest, si ante θανάτου vocem κατὰ inseruerit. a) Legendum Μαρκελλ. b) Necessario inserendum οὐ ante δοκεῖ. Negationem in versione reddidi et uncis inclusi. c) Fabr. γράφεται. d) Cod. 1357. κατὰ sine accentu. e) Cod. 1357. αἰτία. f) L. 40. D. h. t. legitur in Syn. p. 416.

μα. Ἰδεμ. Εἰ ὁ κληρονόμος λάβῃ παρὰ τοῦ ἀφροσίνου ἐλευθερωθέντος ἐκ τοῦ πεκουλλίου αὐτοῦ, νυνεφερέται εἰς τὸν Φαλκιδίον καὶ εἰς τὴν τῆς κληρονομίας ἀπαίτησιν. δοκεῖ δὲ ἐκ⁸⁾ τοῦ πεκουλλίου δόσθαι, κἂν ἐξ ἄλλου δῶρον λαβὼν δώσει^{h)}, κἂν ἄλλος ὑπὲρ αὐτοῦ πράττων παρούσῃ.

εἰ ὁ κληρονόμος] Ἐὰν ὁ στατουλίβερ ἐν τῶν κληρονομίων ἐκ τοῦ πεκουλλίου αὐτοῦ διὰ τὰ κοινικτικόνις ἐμπλύνσας αἰτία, λογίζεται ταῦτα τῷ λαβόντι κληρονόμῳ εἰς Φαλκιδίον. καὶ καὶ τῆς νινεδιτάτις πεπιτόνος κινουμένης φέρεται καὶ ταῦτα εἰς τὸ δικαστήριον ὡς κληρονομία. εἰ δὲ καὶ κατὰ δεικόμεσον ἀποκατασταθῇ ἡ κληρονομία τινί, καὶ ταῦτα ἀποκαθίστανται. δοκεῖ δὲ ἐκ τοῦ πεκουλλίου δίδοσθαι, εἰ καὶ φέρει παρὰ τῶν λαβόντων νόμισμα αὐτὸς δέδωκεν αὐτά. δὲ καὶ ἕτερος ὑπὲρ τοῦ στατουλίβερους δέδωκε παρόντος τοῦ, δοκεῖ καὶ ταῦτα παρ' αὐτοῦ δίδοσθαι τοῦ στατουλίβερους. [Sch. o. VI. 258.]

δοκεῖ δὲ ἐκ τοῦ πεκουλλίου δίδοσθαι] Τοῦ Ἐναντιοφάνους. Ἀνάγνωθι βιβ. λδ. τιτ. β. διγ. μγ. καὶ ογ. καὶ τῶν τοῦ τιτ. διγ. κε. καὶ βιβ. μ. τιτ. θ. διγ. ιη. περὶ τῶν δίδομένων παρὰ λγαταρίων ἢ τοῦ καθ' ὁμάδα φιδέμισσαρίου ἀνάγνωθι βιβ. λγ. τιτ. β. διγ. λ. καὶ βιβ. λς. α. διγ. ε. [Sch. p. VI. 258.]

μβ. Ἰδεμ. Δέδωκά σοι¹⁾ κατὰ δωρεάν τὰ πράγματα μου, παρακρατήσας τὴν χρῆσιν^{h)} καὶ συμφωνήσας, ἵνα, ἐὰν προαποθάνῃς¹⁾, ὑποστρέψωσιν ὅς με τὰ πράγματα, καὶ ἐὰν μετὰ ταῦτα τελευτώ, τοῖς παισίν^{m)} δοθῶσιν. ἐὰν μετὰ θάνατόν σου αὐτῆσιν^{o)} με οἱ παῖδες σου τὰ πράγματα, ἐκλλονται δόλου παραγραφῇ, κἂν^{o)} καλῇ πίστει ἐστὶ δικαστήριον, οὐκ ἀπαιτοῦσι με^{p)} ἀσφάλειαν, εἰδὴ θάνατόν αἰτία ἐστὶ δωρεά, ἣτις ἀνευρέθη προελευτήσαντός σου. ἐὰν δὲ ἐκὼν ἠσφαλισάμην αὐτός, ὑπόκεινται ἐξ οἰκείου προσώπου τῷ Φαλκιδίῳ.

δέδωκά σοι κατὰ δωρεάν] Σεία^{q)} παρεχώρησε Τίτιον ἰδίας περιουσίας ὡς συγγενεῖ ἰδίῳ, ταύτην δωρουμένη αὐτῷ τραυτενεύσασα τὰ πράγματα παρακατέσχε τὸν οὐσοσφρον αὐτῶν, καὶ συνεφανήθη, ἵνα, ἐὰν τελευτήσῃ πρὸ αὐτῆς Τίτιος, ὑποστρέψῃ εἰς αὐτὴν ἢ δεσποτεία^{r)} εἰ δὲ μετὰ ταῦτα ἢ Σεία τελευτήσῃ ζώντων τῶν τέκνων τοῦ Τίτιου, τότε αὐτοὺς περιεβλήθῃ τὰ πράγματα. εἰ τῶν τῶ καθ' ἕναστων κοῦσι παρ' αὐτῆς οἱ Τίτιου κληρονόμοι, ἐκβάλλει αὐτοὺς νῆθι διὰ δόλου παραγραφῆς ὡς συμφωνήσασα, ἐκ προτετιῆς αὐτοῦ ὑποστρέφειν εἰς αὐτὴν τὰ πράγματα, ὡς βόνα ε ὄντος τοῦ δικαστήριου, ἐπειδὴ πανταχοῦ ἀντιτιθεμένη ἢ δόλου παραγραφῆς βόνα φιδε ποιεῖ τὸ δικαστήριον. ζῆται δὲ, εἰ ὀφείλει ἀντιτιθέναι ἀσφάλειαν ἢ Σεία, ὅτι μέλιτα τελευτῶν ἀποκαθίστησι ταῦτα τὰ πράγματα τοῖς τέκνοις ἰοῦ. ποιεῖ δὲ τὴν ἀπορίαν τὸ μὴ ὀφείλειν ἐκβιβασθῆναι δωρεάν τὴν πρὸς τοὺς Τίτιου παῖδας, μηδὲ ἀρχὴν δεξασθῆναι^{r)} εἰς τὸ πρόσωπον τῶν νῆθων τοῦ Τίτιου. μάλλον δὲ παρατηθῆ^{s)} αὐτὴ ἡ ἀσφάλεια, ἢ πρώτη δωρεά βεβαιού^{t)} ἢ ἰσχυρῶς γενομένη διὰ τὸ μετενεχθῆναι τὴν δεσποτείαν τῷ Τίτιον. βεβαιούται δὲ διὰ τὸ^{u)} βεβαιωθῆναι τὸ ἐν ἡ κείμενον συμφωνῶν^{v)} οὐ μὴν δευτέρα νῦν ἀρχεται δωρεά.^{w)} ἀρα οὖν μετὰ τὸ τελευτήσῃ τὸν λαβόντα αὐτὴν Τίτιον. δευτέρα οὖν γοοῦ^{x)} δωρεάν εἶναι, ἐὰν μετὰ ταῦτα τελευτήσῃ Σεία ποιήσασα σίως ἀσφάλειαν τοῖς Τίτιου παισίν, ὡς ἀποκαθίστησιν ἡς τὰ πράγματα, καὶ ὑπόκεινται χοντριβουτίονι ἐκ τοῦ ἰοῦ προσώπου διὰ τὸν Φαλκιδίον νόμον. [Sch. q. VI. 258. sq.]

Ο γὰρ Τίτιος περὶ τὰ ἔσχατα τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐδωρήσατο τῶν παίδων αὐτοῦ ἐμυγκιπῶν ὅτι χωρὶς πάσης αἰρέσεως

XLl. Idem. Si heres¹⁾ aliquid acceperit ab eo, qui sub conditione manumissus est, ex eius peculio, id in Falcidiam confertur et in hereditatis petitionem. Ex peculio autem dare videtur²⁾, sive ab alio sibi donatum dederit, sive alius pro eo agens dederit.

1) si heres] Si statuliber uni ex heredibus ex peculio suo dederit conditionis implendae causa, haec heredi, qui accepit, in Falcidiam imputantur. Sed et si agatur hereditatis petitione, ea quoque in iudicium veniunt tanquam hereditaria. Quodsi etiam ex fideicommisso hereditas alicui restituta sit, ea quoque restituntur. Videtur autem ex peculio dare, etiamsi ab aliquo nummos sibi donatos dederit. Sed si etiam alius dedit pro statulibero eo praesente, videntur ea quoque dari ab ipso statulibero.

2) ex peculio autem dare videtur] Enantiophanis. Lege lib. 35. tit. 2. dig. 43. et 73. et huius tit. dig. 35. et lib. 40. tit. 9. dig. 18. De his autem, quae dantur a legatario vel fideicommissario universali, lege lib. 33. tit. 2. dig. 30. et lib. 36. tit. 1. dig. 60.

XLII. Idem. Tradidi tibi donationis causa¹⁾ bona mea retento usufructu, et pactus sum, ut si prior vita decessisses, bona ad me redirent, et si postea decessero, darentur filiis. Si post mortem tuam filii tui bona a me petant, repelluntur doli exceptione, et si bonae fidei iudicium sit²⁾, non exigunt a me cautionem, quia mortis causa donatio est, quae revocata est te praemortuo³⁾. Sin autem ultro eis cavi, ex sua persona Falcidiae subiacent.

1) tradidi tibi donationis causa] Seia cessit Titio bonis suis tanquam cognato suo, ea ei donans, et rebus traditis usumfructum earum retinuit, et convenit, ut si Titius ante ipsam vitam decessisset, proprietates ad eam redirent: sin autem postea superstitionibus liberis Titii Seia decessisset, tunc ad eos bona pervenirent. Igitur si res singulas heredes Titii ab ea vindicent, repellit eos doli exceptione, quod scilicet convenerit, ut si ipse prior decessisset, bona ad eam redirent, utpote existente bonae fidei iudicio, quia ubique opposita doli exceptio bonae fidei iudicium facit. Quaeritur autem, an Seia contra cavere debeat, se, cum morietur, bona filiis Titii restitutura. Movet autem dubitationem, quod donatio extorqueri non debeat a filiis Titii, quae nec initium quidem acceperat in persona filiorum Titii. Quin imo si interposita fuerit haec cautio, prior donatio confirmatur, quae firmiter facta est, quod dominium in Titium translatum sit. Confirmatur autem, quod conventio ei opposita confirmata sit: non autem secunda nunc incipit donatio Numquid ergo Secundam ergo intelligimus esse donationem, si postea decesserit Seia, cum ultro cavisset Titii liberis, se bona eis restitutura, et contributionem ex sua persona propter legem Falcidiam subiacent.

Titius enim in extremis vitae suae constitutus donavit uni ex filiis suis, qui emancipatus erat, sine ulla

g) Ex deest in Cod. 1357. h) Cod. 1357. δωση (sic) i) In Cod. 1357. prima manu scriptum est δέδωκεσσι. Alia u in marg. emendatum est δέδωκα σοι. k) Cod. 1357. χρῆσιν (sic). l) Cod. 1357. πρὸ ἀποθάνης. m) Cod. 1357. παισὶ addit σου. n) Cod. 1357. ἀπαιτοῦσα. o) Cod. 1357. ἐὰν pro κἂν habet et novam periodum incipit. Inde r) his ἐὰν καλῇ πίστει — προελευτήσαντός σου haec habet Syn. p. 416. p) Cod. 1357. ἀπαιτοῦσι με. q) Hoc scholium thei est, ut patet infra ex scholio Anonymi, qui verba Dorothei ex hoc scholio laudat, scilicet ἐπειδὴ πανταχοῦ τιθεμένη ἢ τοῦ δόλου παραγραφῆς βόνα φιδε ποιεῖ τὸ δικαστήριον. r) Sic legendum. Fabr. δεξαμένη. s) Lege ντεθῆ, interposita fuerit, ut in versione reddidi. Nam παρατηθῆ est recusata fuerit. t) Addendum τὸ, quod deest Fabr. u) Desunt nonnulla.

ποιούσης ἀνάκλησιν. καὶ οἱ τούτου ἀδελφοὶ καὶ συγγληρονόμοι ἀπαιτοῦσι γυν. εἰςενεχθῆναι τῇ τοῦ πατρὸς οὐσίᾳ τὴν γενομένην εἰς τὸν ἐμαγκύπιατον δωρεῶν διὰ τὸν Φαλκιδίου ἐαυτῶν, τούτῃσι, μὴ ἔχοντες τὸ δ. τῆς πατρῴας περιουσίας ἐν τοῖς μετὰ τὴν δωρεῶν ἀπομείνουσι πράγμασι. ταῦτα δὲ ἔλεγον^{γ)} ὡς διατάξεις κελουσόως, ἡλικία ὑπὲρ τῆς θ'. οὐγκίας γίνεταί μορτις καὶσα δωρεῶν, ἀπομένειν τὸ δ. αὐτῆς παρὰ τῶ δωρησαμένῳ. ἀλλὰ λέγει Παπιανός, μὴ ἀνίκειν τὴν διατάξιν εἰς τὸ προκείμενον θέμα. τότε γὰρ μόνον χωρῶν ἔχει, ὅτε ὑπὸ αἰρεσιν γίνεται ἡ δωρεῶν, καὶ μετὰ τελευτῆν τοῦ δωρησαμένου ἐκβαίνει τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὰ δωρηθέντα πράγματα, ὡς πάσης ἐλπίδος ἀναρρομένης τοῦ ἀνακληθῆναι αὐτὰ. ὁ δὲ ἀπολελυμένως δωροῦμενος καὶ χωρὶς πάσης αἰρέσεως, ὡς ἐνταῦθα Τίτιος δωροῦσατο τῷ ἐμαγκύπιατῳ αὐτοῦ παιδί, οὐ μορτις καὶσα νοεῖται δωρεῶν^{δ)}, ἀλλ' ἐν τῷ τελευτῆν δωρεῖται πούραν δωρεῶν, ἐφ' ἧς οὐ χωρῶν τῇ διατάξει. [Sch. q. VI. 259.]

καὶ καλῆ πίστει ἐστὶ τὸ δικαστήριον] Τοῦ Ἀνωνύμου^{ε)}. Ἐγὼς τι. ε. διγ. κβ. ὅτι ἡ δωρεῶν οὐκ ἔστι τῶν βόνα φιδε, ἀλλ' ἡ μορτις καὶσα δωρεῶν ὡς οὐσα φιδε-κομισσον. [Sch. r. VI. 259.]

Τοῦ Ἀνωνύμου. Λωρόθεος μὲν φησιν, ἐπειδὴ πανταχοῦ ἀντιθεμένη ἡ τοῦ δόλου παραγραφῆ βόνα φιδε ποιεῖ τὸ δικαστήριον^{ς)}. ἐγὼ δὲ οὐκ οἶδα τοῦτο κείμενον, ἀλλ' ὅτι πάσαις ταῖς ἰμφοκτομῶν παραγραφαῖς καὶ ταῖς βόνα φιδε ἀγωγαῖς ἔνεστιν ἡ τοῦ δόλου παραγραφῆ, ὡς βιβ. κδ. τι. γ. διγ. κα. καὶ βιβ. μδ. τι. δ. διγ. β. θεμ. ε. [Sch. r. VI. 259. sq.]

ἡ τις ἀνετροπή προτελευτήσαντός σου] Τοῦ αὐτοῦ. Εἰ γὰρ συνέβαινε τὴν δωρεῶν μὴ ἀνετροπῆσθαι, ἀλλὰ μέλλειν χωρῶν ἔχειν εἰς τὸ πρόσωπον τῶν παίδων, καλῶς ἐπέζητον ἀσφάλειαν. εἴρηται γὰρ βιβ. ε. τι. α. διγ. μα. ὅτι ἐπὶ τῶν βόνα φιδε δικαστηρίων καὶ πρὸ τοῦ χρόνου τῆς καταβολῆς ἐν δικαίᾳ αἰτίας ἀσφάλειαν παρασχύν^{ν)}. οὐ μόνον δὲ τούτο ἐπὶ τῶν^{β)} βόνα φιδε ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς Σερβιανῆς, ὡς βιβ. κ. τι. α. διγ. ιγ. ιδ. ἡ δὲ Σερβιανῆ ἀρβιτραρία ἐστίν, ὡς ἰστοιτυ. δ. τι. ε. καὶ ἐπὶ τῶν ὁμολογιῶν ἦγονν στρίκτων τὸ αὐτὸ λέγει κρατεῖν βιβ. γ. τι. γ. διγ. ιε. [Sch. s. VI. 260.]

Τοῦ Ἀνωνύμου. Οὐκ ἁπλῶς τὸ προτελευτήσῃ τὴν ἀνατροπὴν εἰσάγει τῆς δωρεῶν^{ς)} ἠδύνατο γὰρ εἰς τοὺς παῖδας ἐρρῶσθαι, καὶ διὰ μέσου τοῦ πατρὸς γεγονεν^{ς)} ἐπειδὴ καὶ δι οἰουδηποτε γὰρ, ὡς τι. ε. διγ. δ. ἀλλ' ἡ προαίρεσις τοῦ δωρησαμένου βουληθέντος μηκέτι αὐτὴν ἐρρῶσθαι ποιεῖ τὴν ἀνατροπὴν. δινασαι καὶ ἄλλην εἰπεῖν ἐξηγηται ἀπὸ τοῦ ε. θε-ματος τοῦ ια. διγ. τοῦ α. τι. τοῦ κδ. βιβ. [Sch. s. VI. 260.]

Ἐάν^{β)} τελευτῶν χωρὶς αἰρέσεως δωρησώμαι σοι, οὐ καλῶς ἐπιζητοῦσιν οἱ κληρονόμοι μου παρακρατῆσαι Φαλκιδιον. ὁ γὰρ Φαλκιδιος οἶκ ἐπὶ τῶν ἁπλῶν δωρεῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν θανάτου αἰτία χωρῶν ἔχει.

παρακρατῆσαι Φαλκιδιον] Τοῦ Ἀνωνύμου. Ὁμοίως βιβ. ε. τοῦ κώδικος, τι. ν. διατάξει ε. ἀρα δὲ καὶ ὅτε^{ς)} ἵπεστι διαθήκη, καὶ ὅτε μὴ ἵπεστι, χωρῶν ἔχει ὁ Φαλκιδιος ἐπὶ τῶν μορτις καὶσα δωρεῶν; εἴρηται ἀπλοῦστερον βιβ. λβ. διγ. πζ. καὶ τούτου τοῦ τι. διγ. λζ. καὶ βιβ. η. τοῦ κώδικος, τι. νς. διατάξει δ. καὶ ἰστοιτυ. β. τι. ζ. ὅτι εἰκόσαι τοῖς ληγάτοις. ὁθεν καὶ ἀκολούθως^{δ)} αὐτὰς ὑποκείσθαι τῷ Φαλκιδίῳ ἐνταῦθα, καὶ βιβ. λα. διγ. οζ. καὶ βιβ. λε. τι. β. διγ. ιε. καὶ βιβ. ε. τοῦ κώδικος, τι. ν. διατάξει ε. ἐκ δὲ τῶν εἰρημένων βιβ. λζ. διγ. κ. ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι διαθήκης μὴ^{ε)} ὑποῦσης ἔοικε τοῖς ληγάτοις, οὐ μὴν καὶ ἐξ ἀδιαθέτου. οὐκοῦν ἔστι λέγειν, ὅτι ἐξ ἀδιαθέτου οὐκ ὑπόκειται Φαλκιδίῳ. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι πολλαὶ διαφοραὶ, ὡς ἀνήγαγον ἐν τῷ γραφέντι μοι μονοβίβλω^{ς)} περὶ ληγάτων καὶ μορτις καὶσα δωρεῶν, ἐγγεγραμμέναι διγ. α. τοῦ κ. βιβ. [Sch. t. VI. 260.]

μγ. Νερατ. β) Μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς θα-

conditione reddendi. Et fratres eius ac coheredes nunc petunt, ut donatio emancipato facta bonis patris contribuatur propter Falcidiam suam, hoc est, quod non habeant quartam partem bonorum paternorum in rebus, quae post donationem remanserunt. Haec autem dicebant, quod iubet constituto, cum supra doctram mortis causa donatio fit, remanere eius quartam partem apud donatorem. Sed dicit Papianus, constitutionem non pertinere ad speciem propositam. Tunc enim locum habet, cum donatio fit sub conditione, et post mortem donatoris a bonis eius res donatae recedunt, utpote omni spe peremta eas recipiendi. Absolute autem et sine ulla conditione donans, ut hoc loco Titius donavit filio suo emancipato, non mortis causa intelligitur donare, sed dum moritur, puram dat donationem, in qua locus non est constitutioni.

2) et si bonae fidei iudicium sit] Innominati. Didicisti tit. 5. dig. 22. donationem non esse ex bonae fidei contractibus, sed mortis causa donationem, cum sit fideicommissum.

Innominati. Dorotheus quidem dicit, quia ubique opposita doli exceptio bonae fidei iudicium facit. Ego vero nescio, hoc usquam positum esse, sed hoc tamen scio, omnibus in factum exceptionibus et bonae fidei actionibus inesse doli exceptionem, ut lib. 24. tit. 3. dig. 21. et lib. 44. tit. 4. dig. 2. them. 6.

3) quae revocata est te praemortuo] Eiusdem. Si enim donatio non resoluta esset, sed locum haberet in persona filiorum, recte cautionem exigent. Dictum enim est lib. 5. tit. 1. dig. 41. in bonae fidei iudiciis etiam ante tempus solutionis ex iusta causa cautionem praestari. Non solum autem hoc fit in iudiciis bonae fidei, sed etiam in Serviana, ut lib. 20. tit. 1. dig. 13. 14. Serviana autem est arbitraria, ut Institut. 4. tit. 6. Et in promissionibus seu strictis actionibus idem dicit obtinere lib. 3. tit. 3. dig. 15.

Innominati. Non simpliciter ex eo, quod prior decesserit, inducitur revocatio donationis: poterat enim valere in personis filiorum, licet per mediam patris personam facta esset: nam et per quemcunque, ut tit. 5. dig. 4. Sed animus donatoris eam non amplius valere volentis efficit revocationem. Potes etiam aliam expositionem afferre ex them. 5. dig. 11. tit. 1. lib. 24.

Si decedens sine conditione tibi donavero, non recte heredes mei desiderant retinere Falcidiam^{ς)}. Falcidia enim non in simplicibus donationibus, sed in mortis causa donationibus locum habet.

4) retinere Falcidiam] Innominati. Similiter lib. 6. Codicis, tit. 50. const. 5. An ergo et cum extat, et cum non extat testamentum, locum habet Falcidia in mortis causa donationibus? Dictum est simpliciter lib. 32. dig. 87. et huius tit. dig. 37. et lib. 8. Codicis, tit. 56. const. 4. et Instit. lib. 2. tit. 7. legatis eas similes esse. Unde etiam consequens est, eas subici Falcidiae hic et lib. 31. dig. 77. et lib. 35. tit. 2. dig. 15. et lib. 6. Codicis, tit. 50. const. 5. Ex dictis autem lib. 37. dig. 20. dici potest, si non extat testamentum, similem esse eam legatis, non etiam ab intestato. Dici ergo potest, ab intestato eam non subici Falcidiae. Sunt etiam multae aliae differentiae, quas retuli in libro singulari a me scripto de legatis et mortis causa donationibus, inscriptae in lib. 30. dig. 1.

XLIII. Nerat. Inter virum et uxorem¹⁾ mortis

γ) Sic legendum, Fabr. λέγειν. ς) Lege δωρεῖσθαι. ζ) Sic Fabr. in textu, et in versione praefigit nomen Enantiophanis. η) Sunt haec verba, quae ex scholio primo ad hunc locum laudantur. θ) Lege ἀσφάλεια παρέχεται, aut supple aliquid, puta ἀναγκάζεται τις. α) Addidi τῶν, quod deest apud Fabr. β) L. 42. §. 1. D. h. t. totidem verbis legitur in Syn. p. 378. apud Harm. V. 9. §. 30. Locum Synopseos editae corruptum et Codd. mss. emendavit Labbaeus Obs. et Emend. in Syn. p. 129. sq. Syn. incipit ἐάν τι. γ) Fabr. ὅτι. δ) Lege ἀκόλουθον sc. ἐστι. ε) Delenda videtur negatio, aut pro μὴ legendum μὲν, ut vertendum sit, si testamentum extet. ς) Nota, hunc librum singularem de legatis et mortis causa donationibus in sch. d. Enantiophanis Fabr. T. VI. p. 251. sibi tribuere Enantiophanem. Fuit ergo Anonymus et Enantiophanes eadem persona, quod iam observavit Zachariæus. ζ) L. 43. D. h. t. legitur in Syn. p. 416 sq.

αὐτοῦ αἰτία^{h)} δωρεὰ ἔρρωται, εἴτε δικαίως ὑπονοεῖ ὅν θάνατον, εἴτε μὴ.

μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός] Falcinius λέγει, ὅτε μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἔρρωσθαι τὴν μόρτις καύσα ὡρεάν, ὅτε δικαιοτάτος φόβος ἔχει τῆς τελευτῆς ὁ δωροῦντος. ὁ δὲ Νερατίος λέγει ἄρκει τὸ ὑπονοεῖν τὸν δωροῦντον, ὅτι μέλλει νῦν τελευτῆν. εἴτε δὲ δικαίως, εἴτε ἀδίκως ἰστορεῖ, οὐ περιεραζόμεθα. καὶ τοῦτο μάλλον ἐκράτησεν. Sch. u. VI. 260. sq.]

μδ'. Παῦλ. Ἐάν δωρήσωμαι δούλῳ θανάτου αἰτία, ὁ θάνατος αὐτοῦ σκοπεῖται. εἰ δὲ μετὰ θάνατον μου ἐλευθερωθῆ πρό τῆς ἀνοξίως τῆς διαθήκης, αὐτὸς οὐ λαμβάνει τὴν δωρεάν.

ἔάν δωρήσωμαι δούλῳ θανάτου αἰτία] Ἐάν ὁ δούλος γένηται μόρτις καύσα δωρεὰ, τῆ αὐτοῦ τοῦ αἰέτου προσέχομεν τελευτῆ, καὶ οὐχὶ τῆ τοῦ δεσπότου. εἰ καὶ μετὰ θάνατον τοῦ δωρησαμένου, πρὶν ἀνοίξῃ τὴν διαθήκην αὐτοῦ, ἐλευθερὸς γένηται ὁ οὐκέτις, οὐ δύναται τὸς λαμβάνειν τὴν μόρτις καύσα δωρεάν ὡς ἀπαξ προσήκει αὐτῆν τῷ δεσπότῃ. [Sch. x. VI. 261.]

Τοῦ Ἀωνύμου. Εἰ μὴ τῷ δεσπότῃ θέλων δωρήσασθαι ὑπηρεσίᾳ τοῦ δούλου ἐχρησάμην, ὡς διγ. κγ'. [Sch. x. 261.]

Ἀωνύμου. Εἴρηται βιβ. λς'. τιτ. β. διγ. ε'. θεμ. β'. ἔάν ἐν τῇ προχωρήσει τοῦ ληγάτου εὐρεθῆ ὑπεξουσίος ληγατίως, τῷ ἔχοντι αὐτὸν ὑπεξουσίον προσπαρῖζεται, εἰ μὲν παρ' αὐτῷ, εἰ καὶ μετὰ ταῦτα τὸν ληγατίων ἐλευθερώσει. ἐν δὲ τῷ ε'. διγ. τοῦ ε'. τιτ. τοῦ λγ'. βιβ. φησίν, ἔάν ληγατεθῆ δούλῳ μου, καὶ μετὰ προχώρησιν αὐτὸν ὑθερώσω, εἰ μὲν καταδέξωμαι τὸ ληγάτον, οὐ δύναται ὁ ὑθερωθῆς ἀπαυτεῖν αὐτό· εἰ δὲ παραιτήσωμαι, δύναται. h. x. VI. 261.]

Ἀωνύμου¹⁾. Ὡς ἀπαξ αὐτῆν τῷ δεσπότῃ προσπορίσας. h. x. VI. 261.]

μέ'. Ἐάν δύο τισὶ δωρεὰ δοθῆ, ἵνα τοῦ ἐνὸς οτελευτῶντος εἰς τὸν ἄλλον καὶ τὸ λοιπὸν ἀναλήξῃ^{m)}, ἔρρωται θανάτου αἰτία δωρεὰ οὐσα.

ἔάν δύο τισὶ δωρεὰ δοθῆ] Θεοδώρου. Δύναται πρὸς δωρεῖσθαι τὸ αὐτὸ πρῶγμα δύο τισὶ μόρτις καύσα, ἢ κερδῆσαι τὸν ζῶντα τὸ μέρος τοῦ πρὸ αὐτοῦ τελευτήτος. μίμησο τῆς β'. διατάξεως τοῦ γδ'. τιτ. τοῦ παρόντος. εἰπούσης, δύνασθαι τὸν θέλοντα δωρεῖσθαι ἕως τῆς οἰς τελευτῆς. [Sch. y. VI. 261.]

Ἰσιδώρου. Ἐάν τις δωρησάμενος δύο τισὶ πρῶγματα τοῦτο φωνήσῃ, ὥστε τὸ τοῦ προτελευτῶντος μέρος τῷ περιόντι ἔρρειν· εἰ μόρτις καύσα ἐποιεῖτο τὴν δωρεάν, ἔχει φιδέυσου ἀγωγῆν ὁ ἐπιζήσας ἐπὶ τῷ μέρει τοῦⁿ⁾ τελευτήσαντος. . y. VI. 261.]

μς'. Ἐάν γυνὴ ἔχουσα παῖδα ἐκ προτέρου γάμῳ^{o)} δευτερογαμήσῃ, εἴτα ἐπιδοῦσα προῖκα ὄρον ἤσῃ^{p)}, ἵνα τελευτώσης αὐτῆς ὁ ἀδελφὸς λάβῃ ἢν, ἰστέον^{q)}, ὅτι ὁ^{r)} παῖς μὴ ἔχων τὸ νόμιμον ἴσ λήφεται αὐτὸ ἐκ τῆς θανάτου αἰτία δωρεῖας, εἴσσι, τὸν Φαλκιδίον^{s)}.

ἂν γυνὴ ἔχουσα παῖδα] Θεοδώρου. Ἢ δευτερογαμῆσα, ὡς θέλει, συμφωνεῖ ἐν τῇ τῆς προικὸς ἐπίδοσει. εἰ οἰήσει ἄλλον ὑπὲρ αὐτῆς τὸν ἀπὸ τελευτῆς κἄσον ἐπεῖν, δοκεῖ αὐτῷ χαρισάσθαι μόρτις καύσα. μίμησο τῆς διατάξεως τοῦ θ'. τιτ. τοῦ ε'. βιβ. δηλοῦσης, ὅτι ἡ δευτεροπροσμιλοῦσα γάμοις οὐ δύναται δοῦναι εἰς προῖκα ἢ ἰσ καύσα δωρεάν καταλιμπάνειν, πλὴν ἢ τοσοῦτον, ὅσον ἰσ καύσα ἢ θυγατῆρ μόνος ὦν^{t)}. καὶ ἡ νεμερά κβ'. τοῦτο ἰ. ἔγνωσ δὲ ἐν τῷ γ'. βιβ. τιτ. λ'. διατάξει α'. ὅτι, εἴαν

causa donatio valet, sive iuste mortem suspicetur, sive non.

1) inter virum et uxorem] Falcinius ait, tunc inter virum et uxorem mortis causa donationem valere, cum donator iustissimum mortis metum habeat. Neratius autem dicit, sufficere, si donator existimet, se nunc moriturum. Iustene autem an iniuste suspicetur, non inquirimus. Et hoc magis obtinuit.

XLIV. Paul. Si servo mortis causa donavero¹⁾, mors eius inspicitur. Sin autem post mortem meam manumissus fuerit ante aperturam testamenti, ipse donationem non accipit.

1) si servo mortis causa donavero] Si servo mortis causa donatio facta fuerit, ipsius servi mortem inspicimus, non domini. Sed et si post mortem donatoris, priusquam aperiretur eius testamentum, servus manumissus fuerit, ipse mortis causa donationem capere non potest, quod eam semel domino adquisierit.

Innominati. Nisi cum vellem donare domino, usus sim servi ministerio, ut dig. 23.

Innominati. Dictum est lib. 36. tit. 2. dig. 5. them. 2. si cum dies legati cedit, legatarius alieni iuris sit, ei acquiri legatum, qui eum in potestate habet, idque manere apud ipsum, etiamsi postea legatarium manumiserit. Dig. autem 10. tit. 5. lib. 33. dicit, si legatum fuerit servo meo, et post diem legati cedentem eum manumisero, si quidem legatum admisero, non posse manumissum id petere: si vero repudiavero, posse.

Innominati. Quod eam semel domino adquisierit.

XLV. Si duobus sic donatio facta sit¹⁾, ut altero praemortuo ad alterum etiam reliquum redeat, valet, si mortis causa donatio sit.

1) si duobus sic donatio facta sit] Theodori. Potest quisque duobus eandem rem mortis causa donare, ut superstes partem praemortui lucretur. Memineris const. 2. tit. 54. huius lib. qua dicitur, posse eum, qui vult, donare usque ad mortem suam.

Isidori. Si quis, cum duobus res donaret, pactus fuerit, ut pars praemortui ad superstitem pertineret: si mortis causa donabat, superstes actionem fideicommissi habet de parte mortui.

XLVI. Si mulier filium habens¹⁾ ex priore matrimonio secundo nupserit, deinde, cum dotem daret, legem imposuerit, ut ipsa defuncta frater eam capiat, sciendum, filium, qui partem legitimam non habet, eam consecuturum ex mortis causa donatione, hoc est, Falcidianam.

1) si mulier filium habens] Theodori. Quae iterum nubit, in dotis datione uti vult paciscitur. Si autem effecerit, ut alius pro ea in casum mortis dotem sibi reddi stipularetur, videtur ei mortis causa donare. Memineris const. 6. tit. 9. lib. 5. qua ostenditur, eam, quae secundas nuptias contrahit, dotis nomine vel mortis causa donationis non posse plus relinquare, quam filius vel filia, si unus vel una sit, accipiat. Etiam Novella 22. hoc dicit. Didicisti autem lib. 3. tit. 30. const. 1. si qua

h) Cod. 1357. αἰτίαν. i) Sic lego. Fabr. τὸ. k) Sic legendum. Fabr. προχωρήσεως. l) Spectat hoc scholium ad h. αὐτὸς οὐ λαμβάνει τὴν δωρεάν. m) Cod. 1357. ἀνατρέχει. n) Addendum τοῦ, quod deest apud Fabr. o) Verba ostentem γάμου desunt in Cod. 1357. p) Cod. 1357. ἐπιθήσῃ. Fabr. ἐπιθήσῃ. q) Cod. 1357. δὲ addit post ἰστέον. deest in Cod. 1357. r) Verba τουτέστι, τὸν Φαλκιδίον desunt in Cod. 1357. s) Subintellige λάβῃ.

τις δώσει α) πάντα τὰ ἐαυτῆς εἰς πρόωκα, κινούσιν οἱ παῖδες αὐτῆς τὴν de inofficiosis dotibus. οὐδὲ μορτίς καύσα δωρεῖσθαι τις δύναται ὅλα τὰ ἐαυτῆς, ἐὰν ἔχη υἱὸν καὶ ἀπὸ πρώτου γαμου. τὸ γὰρ τέταρτον ὀφείλει αὐτῷ περιωρίζεσθαι διὰ τοῦ Φαλκιδίου. ὅτι γὰρ ὁ Φαλκιδίος μισοὶ τὰς μορτίς καύσα δωρεάς, εἶρηται βιβ. ζ'. tit. γ'. διατάζει ε'. καὶ ιη'. ὁμοίως δὲ κείται καὶ ἐπὶ τῶν ἑντέρ βίβος δωρεῶν ἐν τῷ γ'. βιβ. tit. κθ'. διατάζει ε'. [Sch. z. VI. 261. sq.]

Ἰσιδώρου. Ἐὰν γυνὴ ἔχουσα παῖδα ἐκ προτέρων γάμων, δευτέρῳ συναπτομένη ἀνδρὶ ἐπιθῶ πρόωκα, δύναται οἰονδηποτε ὄρον ἐπιτιθεῖναι τῇ τῆς προικὸς ἐπιδοσει β). εἴτε γ) βουλομένη τῷ ἰδίῳ ἀδελφῷ δωρεῖσθαι μορτίς καύσα δωρεῶν παρασκευάσῃ αὐτὸν ἐπερωτήσῃ, καὶ τελευτήσῃ ἀδιόθετος ἐπὶ τῷ παιδί κληρονόμῳ, δύναται ὁ παῖς μὴ ἔχων τὸ τέταρτον μέρος πάσης γ) οὐσίας τῆς μητρός ἀπὸ τῶν ἄλλων πραγμάτων, ἀποσπῆν τοῦτο ἀπὸ τῆς μορτίς καύσα δωρεάς, τουτέστιν δ), ἀπαρτεῖν τὸ τέταρτον τὸν λαβόντα τὴν μορτίς καύσα δωρεῶν. ἤρσαε γὰρ, φησὶν ἡ διατάξις, καὶ ἐπὶ τῶν μορτίς καύσα δωρεῶν χῶραν ἔχειν τὸν Φαλκιδίου. [Sch. z. VI. 262.]

μζ'. Τὴν γενομένην θανάτου αἰτία ε) δωρεῶν ὄρ- θῶς α) οὐκ ἀνατρέφει ἡ ἀδελφῆ.

τὴν γενομένην θανάτου αἰτία δωρεῶν ὄρθῶς] Θεοδώρου. Οὐκ ἀνατρέπεται ἡ καλῶς προβῶσα μορτίς καύσα δωρεῶν, οὐδὲ δι' ἀδελφοῦ. μὲνησο τῆς ε. διατάξεως τοῦ προλαβόντος νε'. tit. [Sch. a. VI. 262.]

Ἰσιδώρου. Τὴν γενομένην κατὰ νόμους παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ μορτίς καύσα δωρεῶν ἡ ἀδελφῆ ἀνατρέπειν οὐ δύναται. [Sch. a. VI. 262.]

μη'. Ἐπειδὴ περὶ τῆς β) θανάτου αἰτία δωρεῶν ἀμφισβήτησις ἦν, τινῶν ἐν ζωῇ αὐτὴν λεγόντων, τινῶν ληγάτω παρεοικέναι, φασὲν ἡμεῖς, ὅτι πᾶσα θανάτου αἰτία δωρεῶν μῆτε ὑπομνημάτων χρηζέτω, μῆτε τῶν παρακολουθούτων αὐτοῖς γ), ἀλλὰ πέντε μάρτυρες συμπαρέστωσαν δ), εἴτε ἐγγράφως, εἴτε ἀγράφως ε) γίνεται. καὶ μῆτε ὑπομνήματα γινέσθω, μῆτε ἀνατρέψθω διὰ τοῦτο.

Ἐπειδὴ περὶ τῆς θανάτου αἰτία δωρεῶν] Οὐ χηζέει πράξεως ὑπομνημάτων ἡ μορτίς καύσα δωρεῶν, κἂν μὴ θανάτου παρετεθῇ αὐτῇ ὑπόνοια. ἰστέον δὲ, ὅτι φησὶν ἡ πζ'. νεωρᾶ, ὡς δύναται ὁ δωρούμενος μορτίς καύσα ἀποτάσσεσθαι τῆς αὐτῆς ἀνακλήσεως. χρεῖα δὲ πέντε μαρτύρων ἐπὶ τῆς μορτίς καύσα δωρεῶν, κἂν ἐγγράφως, κἂν ἀγράφως εἴη. ἄλλο ἐγγῶς ἐν τῇ κθ'. καὶ λα. διατάζει τοῦ γγ'. tit. τοῦ παρόντος η. βιβ. περὶ τῶν ἑντέρ βίβος δωρεῶν. ἡ μορτίς καύσα δωρεῶν τελευταίαν μίμειται βουλήσιν. [Sch. b. VI. 262.]

Ἰσιδώρου. Ἡ διατάξις περὶ τῆς μορτίς καύσα δωρεῶν ἀμφιβολίαν κηθεῖσαν παρὰ τοῖς παλαιοῖς τέμνει συντόμως. ἐζητήτω γὰρ περὶ ταύτης, πότερον τελευταία βουλήσις ἐστὶ, καὶ τοῖς ληγάτοις συναριθμῆται, ἢ μᾶλλον ἑντέρ βίβος ἐστὶ φιλοτιμία. καὶ τῶν τοῦτο, τῶν δ' ἐκείνο λεγόντων, φεσὶν εἶναι, πᾶσαν μορτίς καύσα δωρεῶν, εἴτε θανάτου ἐπιχειμῖνον, εἴτε ἐν νῶι ζ) ταύτης ε) τελευτῆς ὀτεδήποτε γένηται, οὐ χηζέτω παντελῶς ὑπομνήματα η), μῆδὲ ἀνομίαν δημοσίων προσώπων παρουσίαν, μῆδὲ ἐπιζητεῖν τὰ περὶ τῶν τοιούτων ὑπομνημάτων εἰσθότα πράττεσθαι, ἀλλ' οὕτω τὸ πρᾶγμα προβαίνεται, ὡς ἐπὶ τελευταίας βουλήσεως, ἵνα ε'. μαρτύρων παρόντων ἢ ἐγγράφως ἢ ἀγράφως κατάθηται τις, εἰ βούλεται μορτίς καύσα δωρεῶν ποιήσασθαι ἰσχύοντος τοῦ πραττομένου ἀνευ τῆς τῶν ὑπομνημάτων προσθήκης καὶ μῆδὲς συκοφαντεῖται τὸ γεγονός, μῆδὲ ὡς πρᾶχθέντων ι) ὑπομνημάτων ἀνίσχυρον ἢ ἀχρηστον λεγέτω τὸ πεπραγμένον ἀλλὰ ταῦτα τὰ ἀποτελέσματα ἔχεται, ἅπερ αἱ τελευταῖαι βουλήσεις ἔχουσι, καὶ κατὰ μῆδὲ ἐν μέρος ἀνομίας αὐτὰς ἀπ' αὐτοῦ τούτου νοεῖσθω. ὡστε σὺν σημερον ἢ μορτίς καύσα δωρεῶν εἰς τελευταίαν πέπτωκε βουλήσιν. [Sch. b. VI. 262. sq.]

mulier omnia bona sua in dotem dederit, filios eius actionem de inofficiosis dotibus intendere. Sed neque mortis causa donare potest sua omnia, si filium habeat ex priore matrimonio. Quarta enim ei servari debet per Falcidiam. Falcidiam enim mortis causa donationes minuere, dictum est lib. 6. tit. 50. const. 5. et 18. Similiter habetur etiam in donationibus inter vivos lib. 3. tit. 29. const. 6.

Isidori. Si mulier filium habens ex priore matrimonio secundo viro nubens dotem dederit, potest in dote danda quamcunque legem imponere. Et si, cum fratri suo mortis causa donare vellet, effecerit, ut is stipularetur, dotem sibi reddi, et intestata decesserit filio herede relicto, potest filius, si non habeat quartam partem totorum matris bonorum ex reliquis eius bonis, hanc detrudere ex mortis causa donatione, hoc est, quartam petere ab eo, qui mortis causa donationem accepit. Placuit enim, inquit constitutio, etiam in mortis causa donationibus locum habere Falcidiam.

XLVII. Recte factam mortis causa donationem 1) soror non revocabit.

1) recte factam mortis causa donationem] Theodori. Donatio mortis causa recte facta ne per fratrem quidem revocatur. Memineris const. 5. praecedentis 55. tituli.

Isidori. Mortis causa donationem a fratre iure factam soror revocare non potest.

XLVIII. Quoniam de mortis causa donatione 1) dubitatio erat, quibusdam eam inter vivos esse, aliis vero legato eam similem esse dicentibus, nos dicimus: Omnis mortis causa donatio neque actis indigeat, neque his, quae ea subsequuntur: sed adsint quinque testes, sive in scriptis fiat, sive sine scriptis. Et nec monumenta fiant, nec propterea revocetur.

1) quoniam de mortis causa donatione] Mortis causa donatio actorum confectione non indiget, etiamsi mortis suspicio interposita non sit. Sciendum autem, Novellam 87. dicere, eum, qui mortis causa donat, revocationi eius renunciare posse. Opus est autem quinque testibus in mortis causa donatione, sive in scriptis, sive sine scriptis fiat. Aliud didicisti in const. 29. et 31. tit. 53. huius lib. 8. de donationibus inter vivos. Mortis causa donatio ultimam voluntatem imitatur.

Isidori. Constitutio de mortis causa donatione apud veteres motam dubitationem breviter decidit. De ea enim quaerebatur, essetne ultima voluntas, et legatim annumeraretur, an potius inter vivos liberalitas esset. Et cum hoc alii, alii vero illud dicerent, statuit, omnem mortis causa donationem, sive morte imminente, sive mortis cogitatione, quodcumque facta fuerit, acta penitus non exigere, nec publicarum personarum praesentiam expectare, nec requirere ea, quae in huiusmodi monumentis fieri consueverunt: sed ita res procedat, ut in ultima voluntate, ut quinque testibus praesentibus vel in scriptis, vel sine scriptis quis profiteatur, si veli mortis causa donationem facere: eo, quod agitur, valituro etiam sine monumentorum accessione: neque ullus quod actum est, calumniatur, neque tanquam sine monumentis factum id dicat esse inefficax vel inutile: sed eos habeat effectus, quos habent ultimae voluntates, neque ulla ex parte absimiles eas esse, ex hoc intelligatur. Hodie ergo mortis causa donatio ad ultimam voluntatem redacta est.

u) Malim δῶ. v) Fabr. ἐπιδώσει. w) Malim εἶγε. x) Adde τῆς ante πάσης. y) Fabr. τουτέστι. z) Cod. 1357 αἰτῶν. a) Malim ὄρθῶς ponere ante vocem γενομένην. b) Sic verba transposuit Cod. 1357. Fabr. τῆς περὶ. c) Si lego. Fabr. αὐταῖς. d) Sic legendum. Fabr. συμπαρέτωσαν (sic). Cod. 1357. συμπαρέτωσαν. e) Literam ζ in vocibus ἐγγράφως et ἀγράφως Cod. 1357. omittit. f) Malim ἐννοία. g) Lege τῆς pro ταύτης. h) Legendum videtur, οὐ χηζέτω παντελῶς ὑπομνημάτων. Sic etiam verti. i) Adde μὴ ante πρᾶχθέντων. Fabr. habet πρᾶχθέντων.

μδ'. Ἡμεῖς εὐρόντες τοὺς παλαιούς νομοθέτας
 ἀμφισβητούντας περὶ τῆς θανάτου αἰτία δωρεῆς^κ),
 ἰσχυρότερον δωρεὰ ἢ ληγάτον ἐστὶ, καὶ τοὺς μὲν ἀρι-
 μοῦντος αὐτὴν εἰς δωρεάν, τινὰς δὲ εἰς πρεσβείον,
 ἀ^λ) παρὰ τῶν πλείωνων τε καὶ ἀρίστων νομοθετῶν
 κλέξαντες ληγάτον αὐτὴν εἶναι παντελῶς^μ) ἀπεφη-
 ῶμεθα, καὶ μὴ πράξεως ὑπομνημάτων δεῖσθαι,
 ἀλλ' ἢ^ν) ἄδειαν ἔχειν ποιῆσθαι αὐτὴν, καὶ ἐντιθέναι
 αὐτῇ καὶ τινὰς ὅρους, οὓς ἂν ὁ δωρησόμενος βου-
 λῆται. καὶ εἰ τοῦτο πράξαιεν, ἄδειαν ἔχειν ἀποτά-
 τεισθαι καὶ αὐτῷ τῷ^ο) δύνασθαι τὸν μετᾶμελον τὸν
 εἰ ταῖς τοιαύταις δωρεαῖς ἀνακαλεῖσθαι, καὶ^ρ)
 οὓς ἂν βουληθεῖεν^ς) ὅρους ἐντάττεισθαι ταῖς θα-
 νάτου αἰτία δωρεαῖς, καθάπερ Ἰουλιανὸς ὁ σοφω-
 τὸς ἐνομοθέτησε, τοῦτο ὅπερ ἡμεῖς ἐν τῷ τρια-
 κωστῷ ἐνάτῳ βιβλίῳ τῶν ἡμετέρων διγέστων ἐγρά-
 μμεν· ἅπαντα γὰρ συνελάβομεν ἐν βραχεῖ, τὰ τε
 τοῖς παλαιοῖς, τὰ τε ἡμῖν διηγορευμένα. τοῦτο τοίνυν
 ἰσχυροτέρως ᾤθημεν χρῆναι κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον
 ποιῆσθαι τινὰς θανάτου αἰτία δωρεῆς, καὶ ἐντι-
 θέναι σύμφωνον κατὰ τὸν νόμον, τὸ ἀναιρεῖν ἑαυτοῖς
 δύνασθαι τὸν ἐπὶ τῇ δωρεᾷ μετᾶμελον ἀνακα-
 λεῖσθαι.

XLIX. Nos, cum invenissemus¹⁾ veteres legis-
 latorum de mortis causa donatione dubitantes, utrum
 donatio esset, an legatum, et alios quidem eam do-
 nationibus annumerantes, alios autem legatis, selectis
 iis, quae a pluribus et optimis legislatoribus dicta
 sunt, eam omnino legatum esse decrevimus, et non
 egerere monumentorum confectione, sed licere eam
 facere, et ei etiam leges quasdam imponere, quas do-
 nator voluerit. Et si hoc fecerit, licentiam etiam
 habeat renunciandi facultati has donationes ex poeni-
 tentia revocandi, et quas voluerit, leges mortis causa
 donationibus inserendi, quemadmodum sapientissimus
 Iulianus constituit: id quod nos scripsimus libro tri-
 cesimo nono Digestorum nostrorum: omnia enim bre-
 viter complexi sumus, tam quae a veteribus, quam
 quae a nobis cauta sunt. Hoc igitur scientes existi-
 mavimus, mortis causa donationes sic quoque fieri
 posse, ut iure eis lex inseratur, qua sibi facultatem
 donationem ex poenitentia revocandi adimant.

Nov. 87.
 proestm.

ἡμεῖς εὐρόντες] Θεοδώρου. Ἡ μόρτις καῦσα δωρεὰ
 ληγάτον ἐστὶ, καὶ δύναται ὁ θέλων ἐν αὐτῇ ἀποτάττεισθαι
 ὅσους ὅρους^τ) τῆς ἀνακλήσεως. ἀνάγνωθι βιβ. η. τοῦ κώδικος,
 γς. καὶ μαθήσῃ τὰ περὶ τῶν μόρτις καῦσα δωρεῶν.
 μόρτις καῦσα δωρεὰ οὐ δεῖται πράξεως ὑπομνημάτων.
 ἀνάγνωθι βιβ. α'. τοῦ κώδικος, τιτ. γ'. διατάζει λη. καὶ
 ε. τιτ. ιβ'. διατ. λα. καὶ τιτ. ις'. διατάζει κε. καὶ
 δ. η'. τιτ. νε. διατάζει δ. καὶ ε'. καὶ νεαρόν γβ'. καὶ ριθ'.
 ρκς'. ὅπως γνῶσῃ, ποῖαι εἰσὶν ἄλλαι δωρεαὶ μὴ δεόμεναι
 πράξεως ὑπομνημάτων. [Sch. c. VI. 263.]

1) nos cum invenissemus] Theodori. Mortis
 causa donatio legatum est, et potest, qui vult, facultati
 revocandi in ea renunciare. Lege lib. 8. Codicis, tit. 56.
 et ibi discas de mortis causa donationibus. Mortis
 causa donatio non indiget monumentorum confectione.
 Lege lib. 1. Codicis, tit. 3. const. 38. et lib. 5. tit. 12.
 const. 31. et tit. 16. const. 25. et lib. 8. tit. 55. const. 4.
 et 6. et Novellam 52. et 119. et 127. ut scias, quae sint
 aliae donationes, quae non indigent monumentorum
 confectione.

κ) Sic Cod. 1357. Fabr. δωρεῆς. λ) Cod. 1357. τὰς. μ) Cod. 1357. πάντων pro παντελῶς. ν) Cod. 1357. ἀλλὰ.
 τῷ deest in Cod. 1357. ρ) Post καὶ Cod. 1357. addit ἄλλους. ς) Malim βουληθεῖν. ρ) Malim τοῖς ὅροις.

Τ Ω Ν Β Α Σ Ι Λ Ι Κ Ω Ν

BIBLION TESSAPRAKOSTON OTΛOON.

BASILICORUM

LIBER XLVIII.

ΤΙΤΛΟΣ Α'.

Περὶ ἐλευθεριῶν.

L. 1. D. XL. 1. α'. Οὐλίπιαν. α) 'Ο ἐπιβάς τῆς τελευταίας ἡμέρας τοῦ εἰκοστοῦ ἐνιαυτοῦ καλῶς ἐλευθεροῦ.

ὁ ἐπιβάς τῆς τελευταίας ἡμέρας] 'Ο ταῖς Καλάνδαις Ἰανουαρίαις γεννηθεὶς ἀπὸ ἑκτῆς ὥρας τῆς νυκτὸς τῆ πρό μίας Καλανδῶν Ἰανουαρίων, ὡς πληρώσας τὸν εἰκοστὸν ἐνιαυτὸν δύναται ἐλευθεροῦν τὸν ἴδιον οἰκέτην. οὐδὲ γὰρ τῶ μείζονι τῶν κ'. ἐνιαυτῶν ἀποτέτραπται τὸ ἐλευθεροῦν, ἀλλ' ὁ ἐλάττων τῶν κ'. ἐτῶν κεκόλυται ἐλευθερωσάσαι. οὗτος δὲ λοιπὸν οὐκ ἔστιν^{β)} ἐλάττων ὁ τῆς τελευταίας τοῦ εἰκοστοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπιβάς. [Sch. a. VI. 269.]

καλῶς ἐλευθεροῦ] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἐν τῇ πρώτῃ ἰστοίᾳ. τιτ. ε'. φησὶν, ὅτι ὁ ἥτιων τῶν κ'. ἐτῶν ἐν ζωῇ οὐκ ἐλευθεροῦ ἐν διαθήκῃ δὲ, ἥνικα τὸν ιε'. ἐνιαυτὸν ὑπερβῆ, καὶ ἀρῆται τοῦ ιη'. ἐν δὲ τῷ ε'. βιβ. τοῦ κώδικος, τιτ. κβ'. διατάξει δ'. καὶ ἐν τῇ ριδ'. γενοῦ ἐν τῷ ιβ'. κεφαλαίῳ τῶ ἥτιων τῶν κ'. ἐνιαυτῶν ἐν ζωῇ μὲν οὐ συνεχώρησεν^{γ)} ἐλευθεροῦν ἐν διαθήκῃ δὲ ἐπέτρεψε τῶ μὲν ἄρρητι πληρώσαντι τὰ ιδ'. ἔτη, τῇ θηλείᾳ δὲ τὸν ιβ'. ἐνιαυτὸν, ἐν οἷς καὶ διατίθεται. [Sch. b. VI. 269.]

L. 2. D. eod. β'. Ἴδεμ. Εἰ ληγατευθῆ σοι δοῦλος, καὶ ἐλευθερωθῆ παρὰ τοῦ κληρονόμου, εἶτα παραιτήσῃ τὸ ληγάτον, ἔρρωται ἢ ἐλευθερία.

εἰ ληγατευθῆ σοι δοῦλος] Ἐὰν τὸν ληγατευθέντα τῶ οἰκέτην ἐλευθερώσῃ ὁ κληρονόμος, διασκεπτομένου τοῦ ληγαταρίου, εἴτε χρῆ λαβεῖν τὸ ληγάτον, εἴτε καὶ μὴ, καὶ μετὰ ταῦτα παραιτήσῃ ὁ ληγατάριος, ἔρρωται ἢ ἐλευθερία. [Sch. c. VI. 269.]

L. 3. D. eod. γ'. Παῦλος^{δ)}. 'Ὁν ἠνεχύρασα^{ε)} δοῦλον, οὐ καλῶς ἐλευθερῶ.

ὄν ἠνεχύρασα δοῦλον] 'Ὁ εἰς ἐνέχυρον σωματικῶς δεδομένος οἰκέτης οὐδὲ εἰ εὐπορὸς ἐστὶν ὁ χρεώστης, δύναται παρ' αὐτοῦ ἐλευθεροῦσθαι. [Sch. d. VI. 269.]

Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἐὰν ἀπορῶ, ὡς ἰστοίᾳ. α'. τιτ. ε'. [Sch. d. VI. 269.]

L. 4. pr. §. 1. D. eod. δ'. Οὐλίπ. ι) 'Ὁ ἴδιος νόμμοις ἀγορασθεὶς ἐλευθερούσθω, εἴτε αὐτὸς ὑπὲρ^{β)} ἑαυτοῦ δέδωκεν ὄθεν δῆποτε^{γ)}, εἴτε ἄλλος ὑπὲρ αὐτοῦ διῶ^{δ)} ἢ ἐπερωτηθῆ. ἀρκεῖ γὰρ τὸ^{ε)} τὸν ἀγοραστὴν μὴ^{ς)} δοῦναι.

α) L. 1. D. h. t. legitur in Syn. p. 418. β) Fabr. ἔστι. γ) Fabr. συνεχώρησε. δ) L. 3. D. h. t. legitur in Syn. p. 418. ε) Cod. 1357. pro ἔν ἠνεχύρασα habet ὁ νῦν ἐχύρασα. Male. ς) L. 4. pr. §. 1. D. h. t. legitur in Syn. p. 418. ζ) Cod. 1357. εἴπερ pro ὑπὲρ. η) Cod. 1357. ὄθεν δῆποτε. θ) Syn. δῶσει. ι) τὸ Cod. 1357. et Syn. omitunt. κ) μὴ deest in Syn. Male.

TITULUS I.

De manumissionibus.

I. Ulpian. Qui attigit supremum diem¹⁾ anni vicesimi, recte manumittit²⁾.

1) qui attigit supremum diem] Calendis Ianuariis natus, post sextam horam noctis pridie Calendas Ianuarias, quasi qui annum vicesimum compleverit, potest servum suum manumittere. Non enim maiori viginti annis permissum est manumittere, sed minor viginti annis manumittere vetatur. Iam autem minor non est, qui diem supremum tetigit anni vicesimi.

2) recte manumittit] Enantiophanis. Lib. 1. Instit. tit. 6. dicitur, minorem viginti annis inter vivos non manumittere: in testamento autem, cum septimum et decimum annum egressus sit, et decimum octavum attigerit. Lib. autem 6. Codicis, tit. 22. const. 4. et Nov. 119. cap. 2. minori viginti annis inter vivos quidem non permisit manumittere: testamento autem permisit, masculo quidem, cum impleverit annum decimum quartum, feminae autem, cum duodecimum, quo tempore etiam testamentum facit.

II. Idem. Si servus tibi legatus fuerit¹⁾, et ab herede manumissus sit, deinde legatum repudiaverit, valet libertas.

1) si servus tibi legatus fuerit] Si heres servum alicui legatum manumiserit, deliberante legatario, utrum legatum debeat accipere, necne, et postea legatarius repudiaverit, libertas valet.

III. Paulus. Servum, quem pignori dedi¹⁾, non recte manumitto.

1) servum, quem pignori dedi] Servus corporaliter pignori datus, nec si debitor locuples sit, manumitti ab eo potest.

Enantiophanis. Si solvendo non sim, ut Instit. lib. 1. tit. 6.

IV. Ulp. Qui suis nummis emtus est¹⁾, manumittatur, sive ipse pro se ipso dederit undecunque, sive alius pro eo dederit aut promiserit: satis enim est, quod emtor non dedit.

ὁ ἰδίους νομίμοις ἀγορασθεῖς] Ὁ suis nummis ἡγοραζόμενος ἐξ ἐπιστολῆς τῶν θείων ἀδελφῶν εἰς τοιαύτην ἄρχην ἀνάγεται, ὥστε ἐπιτυχῶσαι τῆς ἐλευθερίας. καὶ κυρίως μὲν οὐ λέγεται ὁ ἰδίους νομίμοις ἡγοραζόμενος οἰκέτης· ἢ δύναται γὰρ ἴδια νομίματα ἔχειν οἰκέτης ὑπαρχῶν. ὁμοίως προσποιούμενον ἡμῶν τὴν ἀλήθειαν, πιστεύεται ἰδίους ἀργυρίοις ἡγορασθῆναι. εἴτε οὖν ἀπὸ τοῦ πεκουκίου τοῦ διαφερόντος τῷ πεπρακῶτι αὐτόν, εἴτε ἀπὸ κέρδους ἕξωθεν συμβαίνοντος αὐτῷ, εἴτε κατὰ εὐεργεσίαν φιλανθρωπίας, ἢ κατὰ φιλομίαν, ἢ προκικρῶντος τοῦ φίλου, ἢ ἐπερωτωμένου ἢ δελεαυμένου εἰς αὐτόν, ἢ ἀναδεχομένου τὸ χρέος εἰς αὐτόν ἡγορασθῆναι οἰκέτης, πιστεύεται suis nummis ἡγορασθεῖς. ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ, ὅτι ὁ προκικρῶν τῇ ἀγορασίᾳ τοῦ οἰκέτου τὸ ἴδιον ὄνομα ἰδὲν οἰκοθεν καταβάλλει. [Sch. e. VI. 269. sq.]

Τοῦ Ἐναντιοφανούς. Ἀνάγνωθι βιβ. λή. tit. β. dig. γ. εμ. β. [Sch. e. VI. 270.]

Εἰ μὴ πρὸ τῆς πράσεως συνδόξη μεταξὺ τοῦ ἡγοραστοῦ καὶ τοῦ δούλου, οὐ δύναται προσφέρειν ἑαυτὸν τὴν τιμὴν καὶ ἐλευθεροῦσθαι, οὔτε εἰ συνδόξῃ ἐν, τὴν δὲ τιμὴν μὴ παράσχη· εἰ μὴ ἐξέπιτηδες ὁ ἡγοραστής ἔσπευσε ταύτην καταβάλλειν, ἢ ὡς προκικρῶν τῷ δούλῳ κατέβαλεν.

εἰ μὴ πρὸ τῆς πράσεως συνδόξη] Ἐάν ἀγνοῶν τις ἡγοραστὴς οἰκέτην ἡγοράσῃ αὐτόν, μετὰ δὲ ταῦτα προσενέγκῃ τῷ οἰκέτῃ τὸ ἴδιον τίμημα, οὐκ ἀνομιμεν αὐτοῦ θένος ἐλευθερωθῆναι. ἐξ ἀρχῆς γὰρ δεῖ τοῦτο πράττεσθαι εἰκονικῶν εἶναι τὴν ἀγοράσιν, καὶ πῶς τὸ συνάλλαγμα ἀπτεσθαι μεταξὺ τοῦ ἡγοραζόντος καὶ τοῦ οἰκέτου. εἴτε οὖν ἀρχῆς μὴ τοῦτο συμπεφάνηται τῷ ἰδίους νομίμοις αὐτόν ἡγορασθῆναι, εἴτε τοῦτο μὲν συνδόξεν, οὐ δέδωκε δὲ τὰ νομίματα ὁ οἰκέτης, ἀρκεῖ ἢ ἐλευθερία. ὅθεν ἐκεῖνο ἐξητήθη, ἐξ ἀρχῆς τοῦτο πεπραγμένου ὁ ἡγοραστής ἐπισπούδασεν, τὸ τίμημα οἰκοθεν κατέβαλεν, μὴ περιμένοντας λαβεῖν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ οἰκέτου, εἰ μετὰ ταῦτα γινόμενον αὐτῷ τοῦ ἰκανοῦ ἔσται κερῆσθαι τῇ δικαίᾳ ὁ οἰκέτης, καὶ ἀπολαύειν τῆς ἐλευθερίας. καὶ νομίζω, ὅτι δύναται. ὥστε οὖν εἰ καὶ προσέειπεν ὁ οἰκέτης, ὅτι ἡγοραστής, ὅτε πληρώσει αὐτόν ὁ οἰκέτης, δύναται ἐλευθεροῦσθαι. εἴτε οὖν ἐκφανεῖται ἐν τῇ suis nummis ἀγορασίᾳ τὸ ἐλευθερωθῆναι τὸν οἰκέτην, εἴτε μὴ ἀνητή, ἀρκεῖ ἢ ἐλευθερία. αὐτῷ γὰρ τῷ ἰδίους νομίμοις ἡγορασθῆναι παραπέμπεται ἢ ἐλευθερία. τὸ μείζον λέγω. εἰ καὶ τις οὕτως ἀγοράσῃ suis nummis ἐπὶ τῷ μὴ ἐλευθερῶσαι τὸν οἰκέτην, φιλαγάθως ἀρέσκει, καὶ τοῦτον εἰς ἐλευθερίαν προάγει, ἐπειδὴ καὶ εἰκονικῶς τῷ ὀνόματι κικρῶν ὁ ἡγοραστής, καὶ οὐδὲν καταβέβληκεν. οὐ διαφερόμενος δὲ, παρὰ τίνος πιπράσκειται suis nummis ὁ ἡγοραζόμενος, εἴτε παρὰ φίλου, εἴτε παρὰ πόλεως, εἴτε παρὰ ἰδιώτου. εἰ δὲ τις εἰδὼν οἰκέτης παντελῶς ἐλευθερωθῆναι μὴ δύναται, οὐκ ἀνηκεῖς τούτους ἐλευθερία. τί γὰρ, εἰ exportandus ἐπράθη, ἢ τοιαύτῳ συμφωνῶν ἐπράθη, ὥστε μηδέποτε ἐλευθερωθῆναι, διαθήκη ἐκέλευσεν ὁ δεσπότης αὐτοῦ, μηδέποτε αὐτόν ἐλευθερῆσαι; [Sch. f. VI. 270.]

Οὐκ ἀνάγκη δὲ τοῦτο ἐκφωνεῖσθαι ἐν τῇ πράξει· ἀλλὰ κἄν, ἵνα μὴ ἐλευθερωθῆ, ἐκφωνηθῆ, ἐλευθεροῦται.

Ἀδιάφορον, τίς ὁ ἡγοραζών, δημόσιος, πόλις, ἴτης, γυνή, ἄνηθος, δούλος.

Ἐπὶ τοῦ μὴ δυναμένου ἐλευθεροῦσθαι, οἷον τῆς πόριος διάγειν, ἢ τοῦ ῥητῶς κωλυθέντος πράσει ἢ διαθήκῃ ἀρκεῖ τὰ εἰρημένα.

Κἄν μὴ ὄλην τὴν τιμὴν δῶ ὁ δούλος, ἀναπληρεῖ δὲ αὐτὴν ἀπὸ καμάτων, ἐλευθεροῦται. ἐάν τις ἔχων τοῦ δούλου τὸ λοιπὸν ἀγοράσῃ χρημασίῳ οὐ, οὐκ ἐλευθεροῦται. τὸ αὐτὸ κἄν ὁ δεσπότης χρῆσιν ἀγοράσῃ, οὐ μὴν ὁ ἡγοραζόμενος ἔχων τὴν τιμὴν.

m) Addendum videtur ὁ ante ἰδίους. n) Sic lego. Fabr. ἀργύροις. o) Cod. 1357. καταβαλεῖν. p) Malim αὐτόν. q) Sic lego. Fabr. τὸ. r) Sic lego. Fabr. τὸ. s) Malim τὸ ὄνομα. t) Desunt nonnulla notante Fabrato. u) Verba ἢ πράσει desunt in Cod. 1357. v) Sic Cod. 1357. Fabr. ἀδιάφορόν τις. w) Cod. 1357. τὴν addit ante χρῆσιν. Basil. T. IV.

1) qui suis nummis emtus est] Is, qui suis nummis emitur, ex epistola Divorum fratrum in eam conditionem redigitur, ut libertatem adipiscatur. Et non proprie quidem servus suis nummis emtus dicitur: non enim, cum servus sit, suos nummos habere potest. Dissimulantibus tamen nobis veritatem, suis nummis emtus creditur. Sive ergo ex peculio, quod ad eum, qui ipsum vendidit, pertinet, sive ex lucro extrinsecus ei obveniente, sive beneficio humanitatis, vel liberalitate, vel amico prorogante, vel repromittente, vel se delegante, vel in se recipiente debitum, emtus fuerit servus, creditur suis nummis emtus. Satis enim nobis est, quod qui emtionem servi nomen suum accommodat, de suo nihil solvit.

Enantiophanis. Lege lib. 38. tit. 2. dig. 3. them. 2.

Nisi ante emtionem convenerit²⁾ inter emtorem et servum, pretium ei offerre non potest et manumitti, nec si convenerit quidem, pretium autem non dederit: nisi emtor consulto festinaverit id solvere, vel tanquam servo prorogans solverit.

2) nisi ante emtionem convenerit] Si quis ignorans servum, eum emerit, postea autem ei pretium suum servus obtulerit, non audimus eum desiderantem manumitti. Ab initio enim hoc agi debet, ut imaginaria sit venditio, et per fidem contractus inter emtorem et servum agi. Sive igitur ab initio non hoc convenit, ut ipse suis nummis emeretur, sive hoc quidem convenit, nummos autem servus non dedit, cessat libertas. Unde illud quaesitum fuit, si cum hoc ab initio actum esset, emtor festinavit, et pretium de suo solvit, non expectans, ut id a servo acciperet, an postea, cum ei esset satisfactum, servus constitutione auctoris possit et frui libertate. Et puto posse. Proinde etsi pretium ei prorogavit emtor, cum eum servus adimpleverit, manumitti potest. Sive ergo exprimat in emtione, quae fit suis nummis, ut servus manumittatur, sive non exprimat, libertas competit. Nam hoc ipso, quod suis nummis emtus est, libertas transmittitur. Amplius dico: etiamsi quis sic emerit suis nummis, ne servum manumitteret, benigne placet, hunc quoque ad libertatem produci, cum et nomen imaginariae emtor accommodat, et nihil solverit. Non discernimus autem, a quo vendatur suis nummis qui emtus est, a fisco, vel civitate, vel privato. Sin autem quidam servi sint, qui manumitti plane non possunt, ad eos libertas non pertinet. Quid enim, si exportandus fuit venditus, vel hac lege venierit, ne unquam manumitteretur, aut eius dominus testamento prohibuit, quominus unquam manumitteretur?

Non autem necesse est, hoc exprimere in venditione: sed etsi expressum fuerit, ne manumittatur, liber fit.

Non refert, quis emat, fiscus, civitas, privatus, § femina, impubes, servus.

In eo, qui manumitti non potest, utputa in § exportando, vel eo, qui nominatim prohibitus est in venditione vel testamento, cessant ea, quae dicta sunt.

Etsi totum pretium servus non dederit³⁾, id § autem ex operis repleverit, liber fit. Si cum partem servi haberem, reliquam emero nummis eius, non liberatur. Idem est etiam si proprietarius usumfructum redemerit, non autem, si usufructuarius proprietatem.

4. *Εἰ δὲ μέρος ταύτης ἀγοράσῃ χρημασιν αὐτοῦ,*
 14. *οὐκ ἐλευθεροῦται, εἰ μὴ ὁ τὸ λοιπὸν ἀγοράσας ἐτοι-*
 1.1. *μος ἦ **) ἐλευθερωῖται, ἢ καὶ αὐτὸ κτήσωμαι γ) ἀπὸ κέρους.

κἂν μὴ ὄλην τὴν τιμὴν δῶ ὁ δούλος] Ὁ σὺς nummis ἀγοραζόμενος, εἰ καὶ μὴ ὅλον πληρώσει τὸ τίμημα τὸν ἀγοραστήν, διὰ δὲ τῶν οἰκέτων ἐργασιῶν περιπαύσει τὰ πάντα τῷ ἀγοραστῇ, ὅσα πληροὶ αὐτὸν τὸ τίμημα, ἢ δωρεὰς ἐπιτύχη παρὰ τινος ὡς αὐτὸς ἄξιος ταύτης κηθεῖς, καὶ ἐντεῦθεν ἀναπληρώσει τὸ τίμημα τὸν ἀγοραστήν, ἐπιτυγγάνει τῆς ἐλευθερίας. εἰ δὲ τις ἔχων τὸ ἥμισυ τοῦ οἰκέτου τὸ ἄλλο ἥμισυ αὐτοῦ νομίμοις τοῦ οἰκέτου ἀγοράσῃ, οὐκ ἀνήκει τούτο τὸ θέμα πρὸς τὴν διατάξιν· ὡσπερ οὐδὲ ἐκείνο, ὅποτε 2) τὴν προπριεταρίαν ἔχων τοῦ οἰκέτου τὸν ἐπὶ αὐτῷ οὐσοφρουκτον ἀγοράσῃ 3) τοῦ οἰκέτου. εἰ δὲ τὸ ἐναντίον ὁ μόνον ἔχων τὸν οὐσοφρουκτον ἀγοράσῃ νομίμοις τοῦ οἰκέτου τὴν προπριεταρίαν αὐτοῦ, ἐλευθεροῦται ὁ οἰκέτης. εἰ δὲ καὶ δύο τινὲς ἀγοράσῃ οἰκέτην, ὁ μὲν τοῖς ἰδίοις νομίμοις, ὁ δὲ τοῖς νομίμοις τοῦ οἰκέτου, ἀργεὶ ἢ διατάξιν· εἰ μὴ ἄρα ἐτοίμος ἐστὶν ἐλευθερωσάμενος τὸν οἰκέτην ὁ τοῖς ἰδίοις νομίμοις ἀγοράσας αὐτόν. εἰ δὲ καὶ μέρος τοῦ οἰκέτου ἡγόρασεν τῶν νομίμοις τοῦ οἰκέτου, τὸ δὲ ἄλλο μέρος ἀπὸ lucrativa causa αὐτῷ προσήχθη, χώρα γίνεται τῇ διατάξει. [Sch. g. VI. 270. sq.]

5. *ε'. Μαρκιαν.* Ὁ ἰδίους νομίμοις λέγων ἀγορασθῆναι προσίτω τῷ ἐπαρχῷ τῆς πόλεως ἢ τῷ ἄρχοντι, μὴ δεξας δὲ μεταλλάξῃσθω· εἰ μὴ ὁ δεσποτικῆς αὐτὸν αἰτήσῃ 4) λαβεῖν, μὴ ἐπὶ βαρύτερα ποιῇ. εἰ δὲ 5) ὑπὸ αἵρεσιν λογοποιίας λέγει ἐλευθερωθῆναι, δικαζέσθω.

ὁ ἰδίους νομίμοις λέγων ἀγορασθῆναι] Ἐάν τις λέγει 4), ἐαυτὸν σὺς nummis ἀγορασθῆναι, δικαζέσθω περὶ τούτου πρὸς τὸν ἴδιον δεσπότην, οὐκ ἔστι πρὸς τὴν πίστιν κατέφυγεν, καὶ μεμφέσθω περὶ τοῦ μὴ ἐλευθερωθῆναι αὐτόν, ἐν Ῥώμῃ μὲν παρὰ τῷ ἐπαρχῷ τῆς πόλεως, ἐν ἐπαρχίαις δὲ παρὰ τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας, ἀπὸ διατάξεως θεοτάτων 5) ἀδελφῶν· μετὰ τοιαύτης μέντοι προαγορεύσεως, ὅτι, ἐάν τις δείξῃ, ὅτι σὺς nummis ἡγοράσθη, πέμπεται ἰν ὄρυς metalli, εἰ μὴ ἄρα ὁ δεσπότης βούλεται αὐτὸν παραδοθῆναι ἐαυτῷ, μηδεμίαν μέντοι μείζονα τιμωρίαν μέλλον ἐπιτιθέναι τῷ οἰκέτῃ ὡς συνοφαντήσονται 6) αὐτόν. [Sch. h. VI. 271.]

εἰ δὲ ὑπὸ αἵρεσιν λογοποιίας] Ἐάν τις τιμηθῇ ἐλευθερίᾳ ὑπὸ αἵρεσιν τῆν, ἐάν δοῖ τὸν λόγον, δικαστικῆς δίδεται μετὰ αὐτοῦ καὶ τοῦ κληρονομοῦ, ὁ ὀφείλων τοὺς λόγους ἀναζητῆσαι. [Sch. i. VI. 271.]

6. *ζ'. Ἀλφίνου 8).* Ἐάν δούλος μου δῶ μοι χρήματα, ἵνα ἐλευθερωθῇ, καὶ τελευτῶν καταλίπω 9) αὐτῷ ἐλευθερίαν καὶ τὸ πεκούλιον· εἰ μὴ ἔστρεψα τὰ χρήματα εἰς τοὺς λόγους μου, ἀλλ' εἴμισα ἐν τῷ πεκούλιῳ, καὶ αὐτὰ ἀπαιτεῖ.

ἐάν δούλος μου] Συνεφώνησεν οἰκέτης χρήματα δοῦναι τῷ ἰδίῳ δεσπότη ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ, καὶ δέδωκεν αὐτὰ. ἀλλ' ἐτελεύτησεν ὁ δεσπότης, πρὶν αὐτὸν ἐλευθερωσάμενος, καὶ ἐκέλευσεν ἐλευθερωθῆναι αὐτόν, ληγατεῖσας αὐτῷ τὸ πεκούλιον αὐτοῦ. καὶ ἠρωτηθῆ) ὁ Servius, εἰ δύναται ὁ οἰκέτης ἀπαιτεῖν τὰ νομίματα, ἅτινα δέδωκε τῷ δεσπότη ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ὡς ὄντα τοῦ ληγατευθέντος αὐτοῦ 1) πεκούλιον, ἢ οὐ δύναται. καὶ ἀπεκρίνατο, ὅτι, ἐάν μετὰ τὸ λαβεῖν τὰ νομίματα ταῦτα ὁ δεσπότης εἰς τὸν ἴδιον αὐτοῦ λόγον ἐλογίσαι αὐτὰ, ὥστε παύσασθαι αὐτὰ εἶναι ἐν πεκούλιῳ τοῦ οἰκέτου, μὴ καλῶς ἐπιζητεῖ 2) αὐτὰ. ἐάν δὲ λαβὼν τὰ νομίματα εἰς τὸν 3) τοῦ πεκούλιου τοῦ οἰκέτου ἐλογίσαι, πιστεύσεται, εἶναι αὐτὰ τοῦ πεκούλιου, καὶ τοὺς κληρονομοὺς δοῦναι αὐτὰ τῷ ἐλευθερωθέντι. [Sch. k. VI. 271. sq.]

7. *ζ'. Ἰδεμ.* Δύο ὑπεξούσιοι δούλους εἶχον· ὁ εἰς ἡλευθέρωσε τὸν ἴδιον. ἐάν ληγατεῖσῃ αὐτοῖς ὁ πατήρ

x) Cod. 1357. ζ. y) Sic lego. Fabr. κτήσωμαι. z) Adde τις vel ὁ post ὅποτε. a) Adde νομίμοις. b) Cod. 1357. αἰτήσῃ. c) Cod. 1357. post δὲ addit καὶ. d) Malim λέγη. e) Adde τῶν ante θεοτάτων. f) Sic lego. Fabr. συνοφαντήσανται. g) Malim Ἀλφίνου. h) Cod. 1357. καταλίπω. i) Fabr. ἐρωτήθη (sic). k) Malim αὐτῷ. Ferri tamen potest etiam αὐτόν. l) Sic lego. Fabr. ἐπιζητεῖν. m) Subintellige λόγον.

Si vero partem eius emero nummis eius, liber non efficitur, nisi is, qui reliquam emit, paratus sit manumittere, vel etiam ex causa lucrativa eam acquisivero.

3) etsi totum pretium servus non dederit] Suis nummis emtus etiamsi totum pretium non exsolverit emtori, suis autem operis tantum acquisiverit emtori, quantum pretium ei implet, vel donationem ab aliquo sit consecutus, ut qui ea dignus sit habitus, et exinde pretium emtori solverit, libertatem nanciscitur. Si quis autem, cum partem dimidiam servi haberet, alteram dimidiam nummis servi emerit, hic casus non pertinet ad constitutionem: sicut nec ille, cum qui servi proprietatem habet, eius usumfructum [nummis] servi emerit. Sed si e contrario is, qui usumfructum habet, nummis servi proprietatem eius emit, servus liberatur. Sed et si duo servum emerint, alter propriis nummis, alter nummis servi, cessat constitutio: nisi servum manumittere fuerit paratus is, qui eum propriis emit nummis. Sed etsi servi partem quis emerit nummis servi, altera autem pars ei accessit ex causa lucrativa, locus est constitutioni.

V. Marcian. Qui dicit se suis nummis emtum 1), adeat Praefectum urbi et Praesidem. Sin autem hoc non probaverit, in metallum detur: nisi dominus eum sibi reddi petierit, non ad graviorem poenam. Sin autem dicat se sub conditione rationes reddendi 2) esse manumissum, litiget.

1) qui dicit se suis nummis emtum] Si quis dicat se suis nummis emtum, de eo litiget cum domino suo, cuius in fidem confugit, et queratur, quod manumissus non sit, Romae quidem apud Praefectum urbi, in provinciis autem apud Praesidem provinciae, ex constitutione Divorum fratrum: sub hac tamen denunciatione, ut, si non probaverit se suis nummis emtum, mittatur in opus metalli, nisi dominus eum velit sibi tradi, nullam tamen maiorem poenam servo impositurus, quod eum sit columniatus.

2) sin autem — sub conditione rationes reddendi] Si quis honoratus fuit libertate sub hac conditione, si rationes reddiderit, iudex datur inter eum et heredem, qui rationes excutiat.

VI. Alfeni. Si servus meus 1) pecuniam mihi dederit, ut manumittatur, et decedens ei libertatem reliquero, et peculium: si pecuniam in rationes meas non converti, sed in peculio reliqui, eam quoque repetit.

1) si servus meus] Servus pecuniam pro libertate sua pactus erat dare domino suo, et eam dederat. Sed dominus diem suum obierat, priusquam eum manumitteret, et iusserat eum liberum esse, legato ei peculio suo. Et consultus fuit Servius, an servus pecuniam, quam pro libertate domino dederat, posset repetere, quasi esset peculii eius legati, necne. Et respondit, si postquam dominus hanc pecuniam accepisset, in suam rationem eam retulisset, ut in peculio servi esse desierit, illum eam non recte petere. Sed si pecuniam acceptam in rationem peculii servi retulisset, credi, eam peculii esse, et heredes eam praestare manumisso.

VII. Idem. Duo filiifamilias 1) habebant servos: ex his alter suum servum manumisit. Si pater eis

ὁ πεκούλιον, εἰ μὲν πρὸ τῆς ἑλευθερίας, τοῦ ἑλευθερώσαντος ἔσται ἀπελευθερός· εἰ δὲ μετὰ ταῦτα, κατέρων.

δύο ὑπεξούσιοι.] Ἐπεξούσιοι δύο δούλους ἔχον διημερίας, τοῦτίστιν, ἕκαστος αὐτῶν ἰδιάζοντα δοῦλον ἐκείνην, αἱ δ' εἰς ἕκ τῶν δεσποτῶν ἠλευθέρωσε τὸν πεκουλιάριον αὐτοῦ οἰκίτην ἐν ζωῇ τοῦ πατρὸς. τελευτήσας δ' αὐτῶν ἡν ὑπεξούσιον πατὴρ ἠληγατευσεν ἑκατέρω τὸ ἴδιον πεκούλιον. καὶ ἐζητήθη, ὁ ἑλευθερωθεὶς οἰκίτης ἄρα ἑκατέρων πῶν ἀπελευθερός, ἢ μόνος^{η)} τοῦ ἑλευθερώσαντος αὐτόν. καὶ πεκρίνατο, εἰ μὲν προτέραν ἐποίησε τὴν διαθήκην ὁ πατήρ, ὅτιν τελευτήσας τὸν υἱὸν τὸν κελεύσαντα, ἑλευθερὸν εἶναι τὸν ἐκουλιάριον οἰκίτην, αὐτοῦ μόνου τοῦ ἑλευθερώσαντος εἶναι ἕτον ἀπελευθερὸν, διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ δοκεῖ ὁ πατήρ καὶ τούτων οἰκίτην, ὅν προηλευθέρωσε ἐν πεκουλίῳ τοῦ υἱοῦ κληγατευνέαι ἕτον^{ο)}. εἰ μὲντοι μετὰ τὸ ἑλευθερωθῆναι διήθην τὸν οἰκίτην ἢτε διέθετο ὁ πατήρ, μὴ πιστεύειν ἡμᾶς, τοιαύτην εἶναι τὴν ἢ πατρὸς διάθεσιν, ὡς ληγατεῦσαι τῷ ἴδιῳ υἱῷ καὶ τούτων οἰκίτην, ὅν προηλευθέρωσε. εἰ τοίνυν οἰκίτης^{π)} μὴ περιέται τῷ ληγατῷ τοῦ πεκούλιου, οὐδὲν ἢ ἑλευθερία αὐτοῦ χυσεῖν, ἀλλὰ ἔμεινε κοινὸς δούλος καὶ τοῖς δύο ἀδελφοῖς διαίρων, ἐπειδὴ κληρονομοὶ γεγόνασιν ἑκατέροι τοῦ κοινου πατρὸς. [Sch. l. vi. 272.]

η'. Μαρκιανῶ. Ἐπεύθυνος τιμωρίας οὐ καλῶς εὐθεροῖ, οὔτε ἔνοχος^{ρ)} κεφαλικοῦ ἐγκλήματος μετὰ καταδικῆν, ἢ πρὸ καταδικῆς μὲν, τοιαύτη δὲ ἐλλπίδι, α ἐξαιρεθῆ τῷ ἐγκλήματι.

Ἐπεύθυνος τιμωρίας.] Οἱ δούλοι γερόμενοι τῆς τιμωρίας οὐ δύναται δούλους ἰδίους ἑλευθεροῦν, ἐπειδὴ καὶ τοῖ δούλοι γεγόνασιν. οὔτε δὲ ὁ κεφαλικῷ ἐγκλήματι κατηγορούμενος δύναται τὸν ἴδιον δούλον ἑλευθεροῦσαι· τοῦτο γὰρ ἢ σύγκλητος ἐνομοθέτησεν. καὶ ὁ θεοτάτος δὲ Πίος Καίσιος τινὶ ἀνέγραψε, τὸν ἢδη καταδικασμένον τῷ νόμῳ Κορινθίῳ, ἢ τὸν προαισθανόμενον, ὅτι μέλλει καταδικάζεσθαι, μὴ δύνασθαι τοὺς ἰδίους οἰκίτας ἑλευθεροῦν. εἰ δὲ καὶ διὰ τοῦτο ἑλευθερώσει τοὺς ἰδίους οἰκίτας, ὡστε ὑπεξελθῆναι τοὺς ἐγκληματικῆς κατηγορίας, οὐδὲ τοῖς αἰμοῦζει ἢ δοῦσα ἑλευθερία. [Sch. m. vi. 272.]

Τοῦ Ἐναντιοφανῶ. Δούλος τιμωρίας οὐ καλῶς ἑλευθεροῖ. τοῦτο ἀναίρει ἢ κβ. νεαρά, ἐν τῷ ἢ κεφαλαίῳ λέγουσα, μὴ γίνεσθαι τινα δούλον τιμωρίας. [Sch. m. vi. 272.]

θ'. Παῦλος. Καὶ ἐν πράσει ἢ διαθήκῃ ἢ ἀποσει κωλύεται ἑλευθερία.

καὶ ἐν πράσει.] Ὁ ἐπὶ τοῦτω^{ρ)} πραθεὶς ἐπὶ τῷ μηδέτε ἑλευθερωθῆναι, ἢ ἐν διαθήκῃ κωλύεται ἑλευθερωθῆναι, ἢ διαλαλιάς ἐπάροχον ἢ ἀροχτος διὰ ἁμαρτήμα κωλυθεὶς ὑθερωθῆναι, οὐ δύναται ἑλευθεροῦσθαι. [Sch. n. vi. 2. 84.]

ι'. Ἰδὲμ. Ὁ ἀγοράσας δούλην ἐφ' ἣ ἑλευθερωῖ, κᾶν τῷ^{ρ)} δημοσίῳ χρεωστῆ, ἢ ὁ νόμος γενικὴν οθήκην παρέχει, καλῶς ἑλευθεροῖ. κᾶν μὴ ἑλευθέρωσῃ γὰρ, ἀναρπάζεται εἰς ἑλευθερίαν^{σ)}.

ὁ ἀγοράσας δούλην ἐφ' ἣ ἑλευθερωῖσας.] Ἐλιαν^{α)} τις χρεωστῶν τῷ φίσκῳ Ἐνήμερίαν τὴν θεράπωνσαν τοῦ πρὸ πολλῶν ἐνιαυτῶν ἠγόρασεν ἐπὶ τῷ ἑλευθερωῖσας, ἠλευθέρωσεν αὐτήν. ἀλλ' ὁ τοῦ φίσκου προνοητῆς ὄρων οὔσιαν τούτου μὴ ἀκοῦσαν τοῖς χρέεσι, ζήτησιν περὶ τῆς ἐπέφερε τῇ Ἐνήμερίᾳ, ὡς ὑποκειμένης καὶ αὐτῆς ἐκ γενικῆς υποθήκης τῷ φίσκῳ. καὶ ἤρσε διὰ τὸ ἐπὶ ὄρων νθερίας αὐτὴν ἀγορασθῆναι, μὴ ὑποκείσθαι αὐτὴν τῷ φίσκῳ τοῦ φίσκου, ἀλλ' εἰ καὶ μὴπω ἠλευθερώθη, ἀναρπάξεαι αὐτὴν ἐκ τῆς Μάρκου διατάξεως εἰς ἑλευθερίαν. [Sch. o. 273.]

ια'. Ἰδὲμ. Τὸν ὑπὸ αἰρεσιν ληγατευθέντα ἀχρήγους^{β)} ἑλευθεροῖ ὁ κληρονόμος.

peculia legavit, si quidem ante manumissionem, eius, qui manumisit, erit libertas: sed si postea, utriusque.

1) duo filiifamilias] Duo filiifamilias servos separatim habebant, hoc est, possidebat unusquisque servum proprium, et alter ex dominis servum suum peculiarem vivo patre manumisit. Pater horum filiorum-familias moriens utrique suum peculium legavit. Et quaesitum est, servus manumissus utrum amborum libertus esset, an eius tantum, qui eum manumisserat. Et respondit, si quidem pater prius testamentum fecisset, quam decessisset filius, qui servum peculiarem liberum esse iussisset, eius duntaxat, qui manumisisset, eum esse libertum, ideo, quod pater videatur eum quoque servum praelegisse, quasi in peculio filii esset. Sed si postquam servus manumissus fuit, testamentum pater fecisset, non credere nos, hanc fuisse mentem patris, ut filio suo hunc quoque servum legaret, quem antea manumisisset. Si ergo servus non continetur peculii legato, manumissio eius nihil valuit, sed mansit servus communis et ad utrumque fratrem pertinens, quoniam ambo heredes patris communis fuerunt.

VIII. Marciani. Qui poenae obnoxius est¹⁾, non recte manumittit, nec reus capitalis criminis post condemnationem, aut ante condemnationem quidem, sed hac spe, ut crimini subtrahatur.

1) qui poenae obnoxius est] Qui poenae servi effecti sunt, servos suos manumittere non possunt, quia et ipsi servi facti sunt. Sed nec capitalis criminis accusatus servum suum manumittere potest: hoc enim et Senatus sanxit. Divus quoque Pius Calpurnio cuidam rescripsit, eum, qui iam lege Cornelia damnatus esset, aut eum, qui futurum praecognosceret, ut damnaretur, servos suos manumittere non posse. Sed et si quis servos suos ideo manumiserit, ut eos criminali accusationi subtraheret, neque his data libertas competit.

Enantiophanis. Servus poenae non recte manumittit. Hoc abrogat Novella 22. quae capite 8. dicit, servum poenae quem amplius non fieri.

IX. Paulus. Et in venditione¹⁾, vel testamento, vel sententia manumissio prohibetur.

1) et in venditione] Qui hac lege venditus est, ne unquam manumittatur, vel testamento prohibitus manumitti, vel interlocutione Praefecti vel Praesidis propter crimen prohibitus manumitti, non potest manumitti.

X. Idem. Qui ancillam hac lege emit, ut eam manumitteret¹⁾, etiamsi fisci debitor sit, cui lex dat generalem hypothecam, recte manumittit. Nam et si non manumiserit, ad libertatem eripitur.

1) qui ancillam hac lege emit, ut eam manumitteret] Aelianus quidam fisci debitor Evemeriam ancillam suam ante annos multos emerat, ut manumitteret, eamque manumisit. Sed fisci procurator, cum videret bona eius debitis non sufficere, de statu quaestionem faciebat Evemeriae, quod ex generali hypotheca ipsa quoque fisco obligata esset. Et placuit, quia ea lege emta esset, ut manumitteretur, eam iuri fisci non esse obligatam: sed et si nondum manumissa esset, eam ex Marci constitutione ad libertatem eripi.

XI. Idem. Eum, qui sub conditione legatus est¹⁾, heres inutiliter manumittit.

η) Malim μόνου. ο) Malim αὐτῷ. ρ) Adde ὁ ante οἰκίτης. ρ) Cod. 1357. pro ἔνοχος habet ἐπεύθυνος. ρ) Sic ο. Fabr. τοῦτο. σ) τῷ deest in Cod. 1357. τ) Verba εἰς ἑλευθερίαν desunt in Cod. 1357. υ) Malim Αἰλιανός. Cod. 1357. ἀχρήστος (sic).]

τόν ὑπό αἴρεσιν ληγατευθέντα] Τὸν ὑπό αἴρεσιν ληγατευθέντα οἰκίτην ἐλευθερῶν ὁ κληρονομος ἡρτημένης τῆς αἰρέσεως οὐ ποιεῖ ἐλεύθερον. [Sch. p. VI. 273.]

L. 12. XL. I. ιβ'. Ἰδεμ. Εἰ δοῦλός σου ἀνδραποδίσει^{ω)}, καὶ παράσχη^{ς)} ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ποινήν, μὴ ἐλευθεροῦσθω εἰς δέκα ἐτῶν μετὰ τελευτῆν σου.

εἰ δοῦλός σου ἀνδραποδίσει] Ὁ ἐξανδραποδισμὸν ἀμαρτήσας οἰκίτης^{ς)}, εἰ καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ τιμωρίαν ὁ δεσπότης δέδωκεν, ὁ τοῦ ἀαβίου νόμος εἰς δέκα ἐνιαυτῶν μὴ ἐλευθερωθῆναι διωρίσασθαι, ψηφίζοντων ἡμῶν τοὺς ἰ. ²⁾ ἐνιαυτούς οὐκ ἀπὸ τῆς διαθήκης τοῦ δεσπότου, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ. [Sch. q. VI. 273.]

L. 13. ιγ'. Πομπων. Κουράτωρ μαινομένον μὴ ἐλευθεροῦσθαι^{α)} τὸν δούλον αὐτοῦ. εἰ δὲ ἀπὸ κελεύσεως τοῦ διαθεμένου^{ς)} χρεωστὴ ἐλευθερίαν δοῦλω, παραδίδότω αὐτὸν ἑτέρῳ, ἵνα ἐλευθερώσῃ.

κουράτωρ μαινομένου] Ὁ τοῦ μαινομένου κουράτωρ οὐ δύναται δούλον αὐτοῦ ἐλευθερώσαι^{α)} τὴν γὰρ διοίκησιν τῆς οὐσίας ἐπιτέτραπται μόνῃ. οὐκ ἔστι δὲ μέρος τῆς διοικήσεως ἡ ἐλευθερία. εἰ δὲ χρεωστὴ φιδεικομισσαρίαν ἐλευθερίαν ὁ μαινομένος, δεῖ τὸν κουράτωρα αὐτοῦ τραδίσειν τὸν οἰκίτην ἑτέρῳ τινί, ἵνα ἐκείνος αὐτὸν ἐλευθερώσῃ. [Sch. r. VI. 273.]

L. 14. §. 1. ιδ'. Παῦλος. Βασιλεὺς^{δ)} μόνῃ βουλήσει ἐλευθεροῦσθαι.

L. 15. ιε'. Μαρκέλλ. Θανάτου αἰτία καλῶς ἐλευθεροῦσθαι^{ω)} ἀπολελυμένως, ὡς περὶ καὶ παρὰ ἕρχονται, καὶ γίνεται ἐλεύθερος, ὅτε τελευτῶ. δύναμαι δὲ μεταμελεῖσθαι, ὡς περὶ εἰ καὶ δωρήσωμαι σοι πρᾶγμα, ἐφ' ᾧ μετὰ θανάτου μου δεσπόσαι σε^{ς)} αὐτοῦ.

Θανάτου αἰτία καλῶς ἐλευθεροῦσθαι] Δωροθέου. Δυνατόν καὶ ἐλευθερίαν οἰκίτη μόστις καῦσα δίδοσθαι. μὴ οὕτως δὲ νόσησεν τὸ λεγόμενον, ἐάν τῆς νόσου ἕντι μὴ ἀποσπότης, μηκέτι^{ι)} γένηται ἐλεύθερος ὁ οἰκίτης, ἀλλ' ἵνα ἀπολελυμένως αὐτὸν ἐλευθεροῦσθαι διὰ τὸν ὀδεθητοτε ἐπιζόμενον θάνατον, καὶ ὡς περὶ εἰ vindicta αὐτὸν ἡλευθέρωσεν ἀπολελυμένως^{ε)} ἐπεὶ δὲ τῆς οἰκείας τελευτῆς (δεσπότης αὐτοῦ^{ς)} περιμένον^{η)} τὴν τελευτὴν αὐτοῦ. οὕτως καὶ ἐν τούτῳ τῷ θεματι εἰς τὸν ἕχατον χρόνον τῆς ζωῆς τοῦ δεσπότου καταφέρεται ἐλευθερία, ἐάν ἐπιμένῃ μέχρι τελευτῆς ὁ δεσπότης βουλόμενος αὐτὸν ἐλευθερωθῆναι. φυλάττομεν γὰρ τοῦτο διὰ τὴν σιωπηρὰν αἴρεσιν τῆς μόστις καῦσα δωρεῆς. καὶ ὅτε γὰρ πρᾶγμα τραδίσει τις ἐφ' ᾧ μέλλοντος αὐτοῦ τελευτῆν γενέσθαι αὐτοῦ τῆς τοῦ λυμβάνοντος δευποτείας, τότε μεταφέρεται πρὸς τὸν λαβόντα ἡ δεσποτεία, ὅτε μέχρι τελευτῆς διαμείνη βουλήσεως^{ι)} ὁ δωρησάμενος. [Sch. s. VI. 273. sq.]

L. 16. ις'.^{κ)} Μοδεστίν. ^{λ)} Συναίνεσει πατρὸς^{μ)} καὶ ἡττωνῶν τῶν εἴκοσιν ἐνιαυτῶν καλῶς ἐλευθεροῦσθαι, καὶ ποιεῖ ἀπελεύθερον^{ν)} τῷ πατρί.

συναίνεσει πατρὸς] Ἐάν ὁ τῶν εἴκοσιν ἐνιαυτῶν ἐλάττων υἱὸς κατὰ γνώμην τοῦ πατρὸς δούλον πατρῶν ἐλευθερώσῃ, οὐκέτι δεόμεθα τῆς καύσας προβατίονος διὰ τὴν συναίνεσιν τοῦ πατρὸς. γίνεται δὲ ὁ ἐλευθερωθεὶς τοῦ πατρὸς ἀπελεύθερος. [Sch. t. VI. 274.]

Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ὡς ἐξ ἀντιδιαστολῆς μὴ συναίνουντος τοῦ πατρὸς οὐκ ἐλευθεροῦσθαι. τοῦτο ἀντιφασίαν, ὡς βιβ. α'. τι. ι. διατ. α'. [Sch. t. VI. 274.]

L. 17. ιζ'. Ἰδεμ. Τὸς ἰδιοκλήτους δούλους τοῦ υἱοῦ μου οὐ καλῶς ἐλευθεροῦσθαι.

ω) Cod. 1357. ἀνδραποδίσαι. x) Cod. 1357. παράσχης (sic). y) Lege τὸν — ἀμαρτήσαντα οἰκίτην. z) Sic lego. Fabr. ιβ'. pro ι. a) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐλευθεροῦσθαι. b) τὸν deest in Cod. 1357. c) Pro verbis ἀπο κελεύσεως τοῦ διαθεμένου Cod. 1357. habet ἀπὸ φιδεικομισσίου. d) Adde ὁ ante βασιλεὺς. e) Cod. 1357. addit σε, quod deest apud Fabr. f) Adde ἵνα ante μηκέτι. g) Adde ἐμνήσθη. h) Fabr. περιμένον. i) Adde τῆς αὐτῆς ante βουλήσεως. k) Signum numeri deest in Cod. 1357. In sequentibus uno numero hic Cod. et Fabr. differunt. l) L. 16, D. h. t. legitur in Syn. p. 418. m) Adde τοῦ ante πατρὸς. n) Sic Cod. 1357. et Syn. Recte. Fabr. ἐλεύθερον.

1) eum, qui sub conditione legatus est] Servum sub conditione legatum heres pendente conditione manumittens liberum non facit.

XII. Idem. Si servus tuus plagium admiserit¹⁾, et pro eo poenam praestiteris, intra decem annos post mortem tuam ne manumittatur.

1) si servus tuus plagium admiserit] Servum, qui plagium admisit, etiam si pro eo dominus poenam dederit, lex Fabia intra decem annos statuit non manumitti, computantibus nobis decem annos non a testamento domini, sed a morte eius.

XIII. Pompon. Curator furiosi¹⁾ servum eius ne manumittat. Si autem ex iussu testatoris servo libertatem debeat, eum alii tradat, ut manumittat.

1) curator furiosi] Curator furiosi servum eius manumittere non potest: bonorum enim administratio ei tantum commissa est. Pars autem administrationis manumissio non est. Si autem furiosus fideicommissariam libertatem debeat, curator eius servum alii cuidam tradere debet, ut ille eum manumittat.

XIV. Paulus. Imperator nuda voluntate manumittit.

XV. Marcell. Mortis causa recte manumitto¹⁾ absolute, tanquam apud Praetorem, et fit liber, cum moriar. Possum autem agi poenitentia, perinde ac si rem tibi donavero, ut post mortem meam dominium eius consequaris.

1) mortis causa recte manumitto] Dorothei. Libertas servo etiam mortis causa dari potest. Hoc autem ne ita intelligas, ut si dominus ex morbo convalescit, servus liber non fiat, sed ut eum absolute liberet propter mortem, quae quocumque speratur, et perinde ac si ipsum absolute vindicta liberasset: quoniam autem de morte sua cogitabat dominus, mortem eius expectamus. Ita etiam in hac specie in extremum tempus vitae domini confertur libertas, si ad mortem usque dominus perseveraverit in voluntate dandae libertatis. Hoc enim servamus propter tacitam conditionem mortis causa donationis. Nam et cum quis rem tradit, ut, cum morietur, res fiat domini eius, qui accipit, tunc in eum, qui accepit, dominium transfertur, cum usque ad mortem in eadem voluntate donator permanserit.

XVI. Modestin. Consensu patris¹⁾ etiam minor annis viginti recte manumittit, et patri facit libertum.

1) consensu patris] Si filius minor annis viginti ex voluntate patris servum paternum manumiserit, non opus habemus causae probatione ob consensum patris. Manumissus autem patris libertus fit.

Enantiophanis. Sicut a contrario sensu, si pater non consentiat, non manumittit. Hoc est abrogatum, ut lib. I. tit. 10. const. 1.

XVII. Idem. Castrensens servos¹⁾ filii mei non recte manumitto.

τοὺς ἰδιοκτήτους δούλους] Οἱ ἐν καστρεσίῳ πε-
ουλίῳ τοῦ ὑπεξουσίον ὄντες οἰκέται οὐ ψηφίζονται ἐν τῇ τοῦ
πατρὸς φαιμίλῃ, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύνανται ὁ πατήρ τούτους
νὺς οἰκέτας ἐλευθεροῦν. [Sch. u. VI. 274.]

ιη'. Καίος^ο). Ὁν ἐπώλησα ἢ ἐπρωτήθην^ρ) δοῦ-
λον, καλῶς ἐλευθερᾷ πρὸ τῆς παραδόσεως.

ὄν ἐπώλησα ἢ ἐπρωτήθην δοῦλον] Καὶ ὁ πα-
τὴρ οἰκέτην, μήπω δὲ traditus αὐτόν, καὶ ἐπρωτηθεὶς^τ)
δόναι τινὶ οἰκέτην, καλῶς αὐτόν ἐλευθεροί, ὡς ἐν δεσπόζων
τοῦ. [Sch. x. VI. 274.]

ιθ'.^ι) Παπιανός. Ὁ λαβίων παρὰ τινος χρήματα,
α ἐλευθερώσῃ^ς) δοῦλον, ἀναγκάζεται ἐλευθερωθῆναι.

ὁ λαβίων παρὰ τινος χρήματα.] Ἐάν τις παρὰ ἄλλον
νὺς λαβὴν νομίματα ἐπὶ τῷ τὸν ἴδιον δοῦλον ἐλευθερώσῃ,
ἀναγκάζεται αὐτὸν ἐλευθερωθῆναι αὐτόν, εἰ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ-
ον αὐτοῦ τοῦ δευπότου ἢ τὰ νομίματα, ὑπερ ἔσχη^ι) ὡς
κουλάρια τοῦ δούλου αὐτοῦ καὶ μάλιστα, εἴν ἢ πατήρ
νομικός, ἢ ἀδελφός τοῦ οἰκέτου ἢ ὁ δειδικῶς τὰ νομίματα.
κε γὰρ καὶ οὗτος ὁ οἰκέτης ἐκείνῳ τῷ suis nummis ἀγο-
σθέντι. [Sch. γ. VI. 274.]

κ'.^υ) Ἴδεμ. Εἰ δωρηθῆ^ν) οἰκέτης ἦττον^ω) τῶν
ἔσων ἐτῶν ἐφ' ᾧ ἐλευθερωθῆναι, οὐ χρειαν ἔχει
ἔξει αἰτίαν ἀναρπάξεται γὰρ εἰς ἐλευθερίαν^ς).
δεδικομισσαρίαν^ς) δὲ ἐλευθερίαν ἐν ζωῇ παρέχων
κνύτω.

εἰ δωρηθῆ^ν οἰκέτης] Ἀνάγνωθι ττ. β. διγ. ις'.
u. β'. [Sch. z. VI. 274.]

Ἦνικα τῷ ἐλάττω τῶν κ'. ἐνιαυτῶν δωρεῖται τις οἰκέτην
τῷ αὐτὸν ἐλευθερώσῃ, ἐκ περισσοῦ τὴν εὐλογον αἰτίαν
αὐτῷ δοκιμάζει μετὰ τὴν Μάρκου διάταξιν τὴν πρὸς
fidium Victorinum. κἄν γὰρ μὴ ἐλευθερώσῃ αὐτόν, αὐ-
τίως ἐλευθεροῦται, οὐκέτι δὲ τὸ αὐτὸ λέγομεν ἐπὶ τῆς
εἰκομισσαρίας ἐλευθερίας^ς ἐπὶ ταύτης γὰρ χρεωστὴ ὁ
ἴτιων αἰτίαν εὐλογον ἀποδεικνύειν. οὗτος γὰρ, εἰ μὴ ἐπι-
ῆ αὐτῷ ἢ ἐλευθερία, οὐ γίνεται αὐτοματῶς ἐλευθερός.
h. z. VI. 274.]

Ἐάν πωλήσῃς μοι δούλην ἐφ' ᾧ εἴσω ἐνιαυτοῦ
υθερωθῆναι· εἰ δὲ μή, ἔχειν σε χειρὸς ἐπιβολὴν ἢ
μπεῖν δέκα νομίματα, οὐδέτερον ἀπαιτήσεις^ς).
ιρπάξεται γὰρ ἐμοῦ παραβάντος.

Ἐάν πωλήσῃς μοι δούλην] Θεράπειαν τις ἐπὶ
ἄτω ὄρω πέπρακεν, ἐπὶ τῷ μετὰ ἐνιαυτὸν ἐλευθερωθῆναι
ἢ παρὰ τοῦ ἀγοραστῆτος. εἰ δὲ οὗτος μὴ ἐλευθερώσῃ,
φωνήθῃ, ἢ χεῖρα ἐπιβαλεῖν αὐτῇ τὸν πρῆστην, ἢ δέκα νο-
μίματα δόναι τὸν ἀγοραστῆν. καὶ λέγει ὁ Παπιανός, μὴ
ἄξαντος τὴν πίστιν τοῦ ἀγοραστοῦ, ὅτι μὴ ἐλευθερώσῃ
ἢ, ἀμύσειν αὐτῇ τὴν ἐκ τῆς διατάξεως ἐλευθερίαν, εἰ
χειρὸς ἐπιβολὴ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ τὸ βοηθῆσαι τῷ
θέντι ἀνδραποδῶ συμφωνεῖται. ταίγαρον τὰ δέκα νομί-
ματα οὐκ ἀπαιτοῦνται, ἐπειδὴ κατὰ τὴν βούλησιν τοῦ πρῶ-
ἀφαιρεῖται εἰς ἐλευθερίαν ἢ ἐλευθερομένη θεράπειαν.
u. a. VI. 274. hq.]

Εἰ παραδώσω σοι δοῦλον ἐφ' ᾧ μετὰ χρόνον
υθερωθῆναι, ἐν δὲ τῷ^α) μεταξὺ μισθὸν σοι τελεῖν,
μὴ δῶ τὸ μισθόν, ἐλευθεροῦται.

εἰ παραδώσω σοι δοῦλον] Ἐκποιουμένου^β) ἀνδρα-
νου συνεφωνήθη, ἵνα ὁ παραδοθεὶς ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι
τῆς μετὰ ε. εἰς περιουσίαν ἐλευθερωθῆναι, καὶ ἵνα
ἐξῆ ἤττον^ς) τινὰ μισθὸν ἐν τῷ μέσῳ χρόνῳ, καὶ μὴ αὐτόν

1) castrenses servos] Servi, qui sunt in ca-
strensi peculio filifamilias, in familia patris non com-
putantur, et ideo pater hos servos manumittere non
potest.

XVIII. Caius. Servum, quem vendidi aut pro-
misi¹⁾, recte manumitto ante traditionem.

1) servum, quem vendidi aut promisi] Et
qui servum vendidit, nondum autem tradidit, et qui
promisit alicui dare servum, recte eum manumittit, quod
adhuc eius dominus sit.

XIX. Papianus. Qui ab aliquo pecuniam acce-
pit¹⁾, ut servum manumitteret, manumittere com-
pellitur.

1) qui ab aliquo pecuniam accepit] Si quis
ab alio nummos acceperit, ut servum suum manumittat,
invitus eum manumittere compellitur, licet plerumque
nummi ipsius essent domini, quos habuit tanquam pecu-
liarservi sui: et maxime si pater erat naturalis, aut
frater servi, qui nummos dedit. Nam hic quoque servus
similis est ei, qui suis nummis emtus est.

XX. Idem. Si servus fuerit donatus¹⁾ minori
viginti annis, ut eum manumitteret, causam probare[§]
necesse non habet: ad libertatem enim eripitur. Fi-
deicommissariam autem libertatem inter vivos prae-
stans probet.

1) si servus fuerit donatus] Lege tit. 2. dig. 16.
them. 2.

Cum quis minori viginti annis servum donat, ut eum
manumittat, ex abundanti iustam causam in eo probat
post Marci constitutionem ad Aufidium Victorinum.
Licet enim eum non manumiserit, ipso iure liber fit.
Non idem autem dicimus in fideicommissaria libertate:
in ea enim iustam causam minor probare debet. Hic
enim, nisi ei libertas imponatur, ipso iure liber non fit.

Si ancillam mihi vendideris²⁾ ea lege, ut intra
annum manumitterem: sin minus, ut tibi manus in-
jectio esset, aut decem nummos peteres, neutrum
petes: eripitur enim in libertatem, si legem non im-
plevero.

2) si ancillam mihi vendideris] Quidam an-
cillam ea lege vendidit, ut post annum ab emtore ma-
numitteretur. Quodsi ille non manumisisset, convenit,
ut ei venditor manum inieceret, aut decem nummos em-
tore daret. Et dicit Papianus, non servata fide ab em-
tore, quod scilicet eam non manumiserit, ei competere
libertatem ex constitutione, siquidem manus iniectio
plerumque conceditur, ut servo vendito ferat auxilium.
Itaque decem nummi non petuntur, quia voluntate ven-
ditoris ad libertatem eripitur ancilla, quae libera fit.

Si servum tibi tradidero³⁾, ut post tempus[§]
manumittas, interim autem tibi mercedem praebeat,
etiamsi mercedem non dederit, liber fit.

3) si servum tibi tradidero] Cum servus alle-
naretur, convenit, ut servus hac lege traditus, ut manu-
mitteretur, post quintum annum impletum manumitteretur,
et ut certam mercedem medio tempore praestaret,

ο) Fabr. Καίος. ρ) Fabr. ἐπρωτήθην. q) Adde ὁ ante ἐπρωτηθεὶς. r) Signum numeri deest in Cod. 1357.
Sic Cod. 1357. Fabr. ἐλευθερώσει. t) Sic lego. Fabr. ἔχων. u) Inde ab hoc fragmento numeri Codicis 1357. et
ἵνα conveniant. v) Cqd. 1357. δωρηθῆ (sic). w) Cod. 1357. ἦττον. x) Verba εἰς ἐλευθερίαν desunt in Cod. 1357.
Cod. 1357. φιδικομισσαρίαν. z) Cod. 1357. ἀπαιτήσεις (sic). a) Cod. 1357. τὸ. b) Fabr. ἐκποιουμένου (sic). c) Sic
adum. Fabr. τόν.

παρέχει^{d)}. καὶ λέγει Παππιανός, ὅτι οὐ δοκεῖ αἰρεσις εἶναι τῆς ἐλευθερίας ἢ τοῦ μισθοῦ καταβολῆ, ἀλλ' ὡς obsequium τῆς προσκαιροῦ δουλείας ἀπαιτεῖται ὁ μισθός. οὐδὲ γὰρ ἐν πᾶσι γῆ συγγκρίνεσθαι τῷ στατουλίβερῳ τὸν ἐπὶ αἰρέσει ἐλευθερίας πιπρασκόμενον. [Sch. b. VI. 275.]

L. 21. κα'. Ἰδεμ. ε) Τὸν προικιμαῖον δοῦλον καὶ συν-
D. XL. 1. σῶτος τοῦ γάμου καλῶς ἐλευθεροῦ ὁ ἀνὴρ, εἰ μὴ ὑπορος ἢ^{f)}, κἂν δανειστὰς^{g)} μὴ ἔχει^{h)}.

τὸν προικιμαῖον δοῦλον] Τὸν προικιμαῖον οἰκέτην εὐπορος ὢν ὁ ἀνὴρ καλῶς ἐλευθεροῦ καὶ συνεστηκότων τῶν γάμων. εἰ δὲ ἄπορος ἐστίν, εἰ καὶ ἄλλους δανειστὰς οὐκ ἔχει, μὴ ἐξαρκῆ δὲ πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τῆς προικῆς, ἐμποδίζεται ἢ ἐλευθερία. πιστεύεται γὰρ καὶ συνεστηκότων τῶν γάμων χρεωστέωσθαι τῇ γυναικὶ παρ' αὐτοῦ ἢ προῖξ αὐτῆς. [Sch. c. VI. 275.]

Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἀνάγνωθι βιβ. μῆ. τι. ι. διγ. ιδ'. ἐν τέλει. [Sch. c. VI. 275.]

L. 22. κβ'. Ἰδεμ. Ὁ ἔγγονός μου ἢ ὁ υἱὸς βουλήσει
D. eod. μου ἐλευθερῶν ἐμοὶ ποιεῖ ἀπελεύθερον.

ὁ ἔγγονός μου ἢ ὁ υἱός] Καὶ υἱὸς κατὰ γνώμην πατρὸς, καὶ ἔγγονος ἐλευθεροῦ τοὺς πατρῶους ἢ παππῶους οἰκέτας. οἱ δὲ ἐλευθερούμενοι τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ πάππου γίνονται ἀπελεύθεροι. [Sch. d. VI. 275.]

L. 23. κγ'. Παῦλος¹⁾. Κἂν δοῦλος ὀφθῆ ὢν ὁ ἐπὶ ὄρω
D. eod. ἐλευθερίας ἀγοράσας, ἀναρπάζεται ὁ πρᾶφθεις.

ὁ ἐπὶ ὄρω ἐλευθερίας ἀγοράσας] Ἠγόρασε τις θεράπαιναν ἐπὶ τούτῳ τῷ ὄρω, ὥστε ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἐλευθερώσασαι αὐτήν· ἀλλ' ἐντὸς τούτου τοῦ ἐνιαυτοῦ αὐτὸς ὁ ἀγοράσας δοῦλος ἀπεφάνθη. καὶ ζητεῖται, εἰ ἀναρπάζεται εἰς ἐλευθερίαν ἢ θεράπαινα πληρουμένου τοῦ ἐνιαυτοῦ. καὶ ἀπεκρίνατο ὁ Παῦλος· εἰ καὶ δοῦλος εὐρεθῆ ὁ ἀγοράσας ὑπὸ τοιαύτην αἰρεσίαν, ὅμως οὐ προσέπορε τὴν θεράπαιναν τῷ ἰδίῳ δεσποτῇ, ἀλλ' ἀναρπάζεται εἰς ἐλευθερίαν μετὰ τὸν ἐνιαυτὸν διὰ τὸ σύμφωνον. [Sch. e. VI. 275.]

L. 24. κδ'. Ἐρμογ. Ἐν ἴσοις δικασταῖς ἢ μόνον μὴ
D. eod. ὁμοφωνοῦσι τὰ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας κρατεῖτω.

ἐν ἴσοις δικασταῖς] Ὅτε πολλῶν δικαζόντων περὶ ἐλευθερίας εὐρεθῶσιν αἱ τῶν δικαζόντων ἀποφάσεις ἐναντιοῦμεναι, δέκα μὲν δικαστῶν ἐλευθερον εἶναι τὸ κρινόμενον πρόσωπον, ἐτίθων δὲ δέκα ψηφισαμένων, δοῦλον αὐτὸ^{k)} εἶναι, ἢ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ψήφος κρατεῖ. εἰ δὲ καὶ μόνον ἰσάριθμοι προσερχθῶσιν, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τὴν ἀπόφασιν ἐκφέρεισθαι. τούτο γὰρ Iulia Petronia νόμος ἐκέλευσεν. [Sch. f. VI. 275. sq.]

L. 25. κε'. Κάϊος¹⁾. Καὶ νήπιος^{m)} ἐλευθεροῦται.
D. eod. καὶ νήπιος ἐλευθεροῦται] Καὶ οἱ ἄφρονες ὄντες οἰκέται καλῶς ἐλευθεροῦνται. [Sch. g. VI. 276.]

L. 26. κς'. n) Ἰαβολεν. Καὶ μαινόμενος.
D. eod. καὶ μαινόμενος] Καὶ ὁ μαινόμενος δὲ οἰκέτης κατὰ πᾶν γένος ἐλευθερίας ἀκωλύτως ἐλευθεροῦται. [Sch. h. VI. 276.]

ΤΙΤΛΟΣ Β'.

Περὶ τῆς τῶν ἐλευθερωθέντων ἐκδικήσεως^{o)}.

L. 1. α'. Πομπων. Ἐὰν^{p)} ὁ ἄρχων ἐπίτροπός μου ἢ^{q)},
D. XL. 2. δύνῃμαι παρ' αὐτῷ αὐθεντοῦντι ἐλευθεροῦν.

d) Malim παρέχει. e) L. 21. D. h. t. legitur in Syn. p. 418. f) Syn. ἢ καὶ δανειστὰς ἔχει. g) Cod. 1357. δανηστὰς. h) Cod. 1357. ἔχει. i) In Digestis nomen est praefixum Papiniani. k) Sic lego. Fabr. αὐτόν. l) Fabr. Κάϊος. m) Cod. 1357. νήπιος (sic). n) Signum numeri deest in Cod. 1357. o) Proprie vertendum, de vindicatione manumissorum. p) Cod. 1357. εἰ. q) Cod. 1357. εἰ.

quam non praestitit. Et dicit Papianus, mercedis praestationem non videri conditionem esse libertatis, sed tanquam obsequium temporariae servitutis mercedem peti. Neque enim in omnibus statulibero comparandus est, qui sub conditione manumissionis venditur.

XXI. Idem. Servum dotalem¹⁾ etiam constante matrimonio vir recte manumittit, nisi solvendo non sit, licet creditores non habeat.

1) servum dotalem] Servum dotalem vir, qui solvendo est, recte manumittit etiam constante matrimonio. Si autem solvendo non est, licet alios creditores non habeat, reddendae tamen doti non par sit, libertas impeditur. Nam etiam constante matrimonio mulieris dos eius ab eo debetur creditur.

Enantiophanis. Lege lib. 48. tit. 10. dig. 14. in fine.

XXII. Idem. Nepos meus aut filius¹⁾ voluntate mea manumittens mihi libertum facit.

1) nepos meus aut filius] Et filius voluntate patris, et nepos paternos servos aut avitos manumittit. Manumissi autem patris vel avi liberti fiunt.

XXIII. Paulus. Etiamsi servum esse apparuerit eum, qui sub lege manumissionis emit¹⁾, eripitur in libertatem is, qui venditus est.

1) eum, qui sub lege manumissionis emit] Quidam ancillam hac lege emit, ut intra annum eam manumitteret: verum ipse emtor intra hunc annum servus pronuntiatus fuit. Et quaeritur, an impleto anno ancilla ad libertatem eripiat. Et respondit Paulus: etiamsi servus inventus sit is, qui ea conditione emit, non tamen ancillam domino suo acquisivit, sed anno impleto ad libertatem eripitur ex conventionem.

XXIV. Hermogen. In paribus iudicibus¹⁾ aut testibus dissonantibus praevalcant ea, quae pro libertate sunt.

1) in paribus iudicibus] Cum multis de libertate iudicantibus, iudicantium sententiae contrariae inventae fuerint, decem quidem iudicibus personam, de qua iudicatur, liberam, aliis autem servam pronuntiantibus, valet sententia pro libertate lata. Sed etsi testes pari numero producantur, pro libertate fertur sententia. Hoc enim lex Iulia Petronia iussit.

XXV. Caius. Etiam infans manumittitur¹⁾.

1) etiam infans manumittitur] Infantes quoque, qui servi sunt, recte manumittuntur.

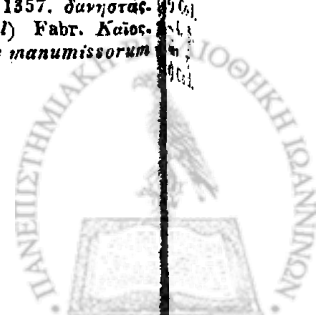
XXVI. Iavolen. Et furiosus¹⁾.

1) et furiosus] Furiosus quoque servus omni genere manumissionis citra impedimentum manumittitur.

TITULUS II.

De manumissis vindicta.

I. Pompon. Si tutor meus Praetor sit¹⁾, possum apud ipsum auctoritatem accommodantem manumittere.

ἐὰν ὁ ἀρχων ἐπιτροπὸς μου ἦ] Ἐὰν ἄνηθος κόρη
 πραιτωρα ἐχῆ ἐπιτροπον, δύναται παρ' αὐτῷ ἐλευθεροῦν
 ὁ οἰκέτην, τοῦ αὐτοῦ καὶ αὐθεντοῦτος αὐτῇ ὡς ἐπιτρό-
 νου, καὶ διαλαλοῦντος περὶ τῆς ἐλευθερίας ὡς πραιτωρος.
 Sch. a. VI. 280.]

β'. Οὐλιαν. Ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων, κἂν ἦττων¹⁾
 τῶν εἰκοσιν²⁾ ἐτῶν, καλῶς συναινῇ ἐν ζωῇ τῇ
 ἐλευθερίᾳ τοῦ δούλου.

ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων] Ἐὶ καὶ ἐλάττων ἐστὶν τῶν εἰκοσιν
 αὐτῶν ὁ οὐσουφρουκτουχάριος, καλῶς τῷ προπριεταρίῳ ἐλευ-
 ροῦντι τὸν οἰκέτην, ἐφ' ᾧ ἔχει τὸν οὐσουφρουκτον, συναινῇ.
 Sch. b. VI. 280.]

γ'. Ἰδεμ. Εἰ τὸν ληγατευθέντα σοι δοῦλον ἐλευ-
 ρώσει ὁ κληρονόμος ἢ ὁ συλληγατάριός σου, εἴτα
 ρουιτήσῃ, ἐξ ἀρχῆς ἀρμόζει ἢ ἐλευθερία.

εἰ τὸν ληγατευθέντα σοι δοῦλον] Ἐὰν ὁ κληρο-
 νός τὸν ληγατευθέντα τινὲ οἰκέτην ἐλευθερώσῃ, μετὰ ταῦτα
 ῥεπουδιαιεῖσθαι ὁ ληγατάριος τὸ ληγάτον, ἀρμόζει ἰνωθεν
 ἐξ ἀρχῆς τῷ οἰκέτῃ ἢ ἐλευθερία. τὸ αὐτὸ, εἰ καὶ δύο
 πόυρος ἐληγατεύθῃ ὁ αὐτός³⁾ οἰκέτης, καὶ τοῦ ἐνὸς αὐτὸν
 ῥερωσάσῃ ὁ ἕτερος ῥεπουδιαιεῖσθαι τὸ ληγάτον. καὶ ἐν-
 ῥα γὰρ ἰνωθεν ἀρμόζει ἢ ἐλευθερία τῷ οἰκέτῃ, τουτέστιν,
 τε ἐπετέθη αὐτῷ, εἰ καὶ τὴν ἀρχὴν ἀσθενῶς ἐπετέθη.
 Sch. c. VI. 280.]

δ'. Ἰουλιανός. Εἰ ὁ πατὴρ ἐπιτρέψει τῷ υἱῷ
 ῥερωσάσαι, καὶ ἀποθάνῃ⁴⁾, ὁ δὲ ἀγνοῶν ἐλευθε-
 ροῦται, ἐρωσάται. εἰ δὲ μετεμελήθῃ, κἂν μήπω ἔγνω,
 κ' ἐρωσάται.

εἰ ὁ πατὴρ] Ἐὰν πατὴρ ἐπιτρέψῃ τῷ ὑπεξουσίῳ παιδὶ
 ῥερωσάσαι οἰκέτην, καὶ πρὶν ἐλευθερώσει ὁ ὑπεξουσίος, τε-
 τίσῃ ὁ πατὴρ ἀδιάθετος, ὁ δὲ υἱὸς ἀγνοῶν, τεθνηκέναι
 πατέρα, ἠλευθερώσῃ τὸν οἰκέτην, ἀρμόζει ἢ ἐλευθερία
 αὐτῷ τὴν ἀκρίβειαν, ὅτε μὴ φαίνεται ἐναλλαγῆσαι τοῦ δεσπό-
 τούτου. εἰ δὲ ἀγνοῦντος τοῦ υἱοῦ μετεμελήθῃ ἐπὶ τῇ
 ἐλευθερίᾳ τοῦ οἰκέτου ὁ πατὴρ, καὶ διὰ τινος ἄλλου ἐδήλωσε
 υἱῷ τὸν ἑαυτοῦ μεταμελοῦν, ὁ δὲ, πρὶν ὑπαγγεῖλαι αὐτῷ τὸν
 νόμον, ἐρωσάσαι ἐλευθερώσει τὸν οἰκέτην, οὐκ ἀρμόζει αὐτῷ ἢ
 ἐλευθερία. ἵνα γὰρ δι' ὑπεξουσίου ἐλευθερωθῇ ὁ πατὴρ
 τῆς, ἐρωσάσαι δὲ τὴν περὶ τὴν ἐλευθερίαν προαίρεσιν
 πατρός. εἰ γὰρ ἐνηλλαγῇ, οὐκ ἐστὶν ἀληθές, ὅτι βουλο-
 ντοῦ πατρός ὁ υἱὸς ἠλευθερώσῃ. [Sch. d. VI. 280.]

Κἂν⁵⁾ ὁ ἐλευθερῶν οἰκέτην νομίζῃ⁶⁾ αὐτὸν
 ὄτριον, ἢ ὁ ἐλευθερούμενος, ἢ ἐκάτεροι⁷⁾, ἐρ-
 οῦται ἢ ἐλευθερία.

εἰ ὁ ἐλευθερῶν οἰκέτην] Ὅτε δεσπότης ἐστὶ τῇ
 θεῖα ὁ τὸν οἰκέτην ἐλευθερῶν, εἰ καὶ ὑπονοεῖ, ἀλλότριον
 εἶναι τὸν οἰκέτην, ἐρωσάται ἢ ἐλευθερία. οὐδὲν γὰρ ἦττων
 ὑπὸ δεσπότητος ἠλευθερῶνται, καὶ διὰ τοῦτο ἔσται ἐλευθερός.
 εἰ ὁ οἰκέτης ἐπίστευσε μὴ εἶναι δούλος τοῦ ἐλευθερώσαντος
 ἴν, ἢν δὲ τῇ ἀληθείᾳ δούλος αὐτοῦ, ἐρωσάται πάλιν ἢ
 ἐλευθερία. πλέον γὰρ ἰσχυεῖ ἢ τοῦ πραγματοῦ ἀλήθεια τῆς
 δεσποτικῆς ἢ τῆς τοῦ οἰκέτου ὑπονοίας, καὶ ἐν ἐκατέρῳ
 αὐτῷ ἀληθές ἐστίν, ὅτι γνώμη δεσπότητος⁸⁾ ὁ οἰκέτης ἠλευ-
 ροῦται. εἰ δὲ καὶ κατὰ ταῦτον καὶ ὁ δεσπότης πιστεύει, ἄλ-
 λ' ἰσχυρὸν εἶναι τὸν ἐλευθερούμενον, καὶ ὁ οἰκέτης νομίζῃ, μὴ
 εἶναι δεσπότην τὸν ἐλευθεροῦντα αὐτὸν, ὅμως τὸ αὐτὸ νό-
 μον φυλάττεται, ὡς τε ἐρωσάσαι τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἐκατέ-
 πεπληρωμένῳ. [Sch. f. VI. 280. 84.]

Ἐ⁹⁾ ἦττων τῶν εἰκοσιν¹⁰⁾ ἐτῶν οὐτε ἐπίκοινων
 ἔσται δύναται ἄνευ εὐλόγου αἰτίας ἐν ζωῇ ἐλευθε-
 ροῦται. εἰ δὲ καὶ εἰς ἐνέχυρον λάβῃ δούλον, δύνα-
 ται¹¹⁾ συναινῆναι τῇ ἐλευθερίᾳ αὐτοῦ.

1) si tutor meus Praetor sit] Si puella im-
 pubes tutorem habeat Praetorem, potest apud ipsum
 servum suum manumittere, eodem et auctoritatem ei
 accommodante ut tutore, et de libertate pronunciante
 ut Praetore.

II. Ulpian. Qui usumfructum habet¹⁾, etiamsi
 minor sit viginti annis, recte inter vivos servi liber-
 tati consentit.

1) qui usumfructum habet] Etiamsi usufructua-
 rius minor sit annis viginti, recte proprietario servum,
 in quo usumfructum habet, manumittenti consentit.

III. Idem. Si servum tibi legatum¹⁾ heres ma-
 numiserit, aut collegatarius tuus, deinde repudiaveris,
 libertas ab initio competit.

1) si servum tibi legatum] Si heres servum
 alicui legatum manumiserit, postea autem legatarius le-
 gatam repudiaverit, retro et ab initio servo libertas
 competit. Idem est et si duobus idem servus pure lega-
 tus fuerit, et cum alter eum manumisisset, alter legatum
 repudiaverit. Nam et hoc casu libertas servo retro com-
 petit, hoc est, ex quo ei imposita fuit, etiamsi ab initio
 inutiliter imposita fuerit.

IV. Iulianus. Si pater¹⁾ filio manumittere per-
 miserit, et decesserit, ille autem ignorans manu-
 miserit, valet. Sed si eum poenituerit, licet nondum
 cognovisset, non valet.

1) si pater] Si pater filio in potestate constituto
 permiserit servum manumittere, et priusquam filius ma-
 numitteret, pater decesserit intestatus, filius autem igno-
 rans patrem mortuum, servum manumiserit, libertas com-
 petit contra strictam iuris rationem, cum non appareat
 mutata domini voluntas. Sin autem ignorante filio pa-
 trem poenituerit manumissionis servi, et per alium filio
 poenitentiam suam significaverit, ille autem priusquam
 nunciatus ei renunciasset, servum manumiserit, non com-
 petit ei libertas. Nam ut per filiumfamilias servus pa-
 ternus manumittatur, durare oportet patris voluntatem
 circa libertatem. Nam si mutata fuerit, non est verum,
 volente patre filium manumisisse.

Etiamsi servum manumittens²⁾ existimet, eum §.
 esse alienum, aut manumissus existimet se alienum,
 aut uterque, valet manumissio.

2) etiamsi servum manumittens] Cum revera
 dominus est qui servum manumittit, quamvis existimet,
 servum alienum esse, valet libertas. Nihilominus enim
 voluntate domini manumissus est, et ideo liber erit. Sin
 autem servus credidit, se non esse servum manumittentis,
 erat autem revera eius servus, valet rursus manu-
 missio. Plus enim valet rei veritas, quam domini vel
 servi existimatio, et utroque casu verum est, servum
 voluntate domini manumissum esse. Si autem simul
 et dominus credat, alienum esse qui manumittitur, et
 servus putet, non esse dominum manumittentem, idem
 tamen iuris est, ut valeat manumissio, etiamsi uterque
 erret.

Minor viginti annis³⁾ nec servum communem §.
 potest sine iusta causa inter vivos manumittere⁴⁾.
 Sed et si pignori servum acceperit, potest consentire
 eius manumissioni.

f) Cod. 1357. ἦττων. g) Cod. 1357. εἰκοσι. h) Sic verba transposui. Fabr. αὐτὸς δ. u) Cod. 1357. ἀποθάνοι.
 Cod. 1357. ἐάν. w) Cod. 1357. νομίζῃ. x) Cod. 1357. γέρον. y) Adde τοῦ ante δεσπότην. z) Syn. p. 418.
 §. 2. D. h. t. sic reddit: ὁ ἦττων τῶν κ. ἐτῶν οὐτε ἐπίκοινων δούλον δύναται ἐν ζωῇ ἐλευθεροῦν, ἢ αἰτίαν δεικνύτω· οἷον
 ἢ θυγατέρα ἐλευθερῶν, ἢ ἀδελφόν, ἢ ἀδελφὴν, ἢ ἄλλον συγγενῆ, quod ex parte ex L. 11. D. h. t. desumptum est.
 od. 1357. εἰκοσι. b) Cod. 1357. οὐ addit ante δύναται, contra textum Digestorum.

ὁ ἦτις τῶν εἴκοσιν ἐτῶν] Ὁ ἐλάττων τῶν κ'. ἐνιαυ-
τῶν δεσπότης οὐδὲ τὸν ἐπίκοινον οἰκέτην consilio χωρὶς ἐλευ-
θερώσαι δύναται. ταῦτα εἰπόντα τὸν Ἰουλιανὸν ἀναπληρῶν
ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι, εἰ μέντοι ἠνεχρισμένον οἰκέτην ἔχει ὁ
ἐλάττων τῶν κ'. ἐνιαυτῶν, καὶ ἀνεχομένου αὐτοῦ ἐλευθερω-
θεῖη, ἔρροται ἡ ἐλευθερία, ἐπεὶ οὐκ αὐτὸς πιστεύεται ἐλευ-
θεροῦν, ἀλλὰ μόνον μὴ ἐμποδίζειν τῇ παρ' ἐτέρου ἐλευθερίᾳ.
[Sch. f. VI. 281.]

ἐν ζωῇ ἐλευθεροῦν] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἀνηρέθη,
ὡς βιβ. ζ. tit. ζ. διατ. α'. [Sch. g. VI. 281.]

ε'. c) Ἰουλιαν. Ὁ ἄρχων δύναται παρ' ἐαυτοῦ d)

2. ἐλευθεροῦν τὸν ἴδιον δοῦλον.

ὁ ἄρχων] Πολλὰκις ἐζητήθη, εἰ δύναται ἐκεῖνος ὁ ἄρ-
χων, παρ' ὃ τὸ κοινὸν πραττεται, ἴδιον οἰκέτην παρ' ἐαυτοῦ
ἐλευθεροῦν. καὶ μὲν Ἰουλιανός, Iavolenum τὸν
ἐμὸν διδασκαλὸν καὶ ἐν Ἀφρικῇ καὶ ἐν Συρίᾳ δούλους ἰδίους
ἐλευθερώσαντα, ὅτε συνήθευσε ταύταις ταῖς ἐπαρχίαις. καὶ
κατὰ ὑπόδειγμα τούτου καὶ ἐγώ, ὅτε πραιτωρ ἐγενόμην, ἡλευ-
θέρωσα ἐκ τῶν ἐμῶν οἰκετῶν vindicta παρ' ἐμαυτοῦ, καὶ πραι-
τωροὶ δὲ τῶν ἐρωτήσασί με περὶ τούτου συνεβούλευσα, ἐλευθε-
ρῶσαι παρ' ἐαυτοῖς. ἐν τῷ δευτέρῳ θεματικῷ τοῦ πρώτου διγέ-
στου τοῦ δεκάτου τίτλου τοῦ πρώτου βιβλίου λέγει, ὅτι καὶ
παρ' ἐαυτοῦ ἕπατος ἴδιον δοῦλον ἐλευθεροῦν, εἰ μὴ ἦτις τῶν
κ'. ἐνιαυτῶν. τοῦτο δὲ φησὶν, ἥνικα χωρὶς εὐλόγου αἰτίας
ἐν ζωῇ, καὶ οὐκ ἐν διαθήρῃ ἐλευθεροῦ. μετ' εὐλόγου γὰρ αἰτίας
καὶ ἦτις τῶν εἴκοσιν ἐνιαυτῶν καὶ μὴ ὧν ἄρχων ἐλευθεροῦ.
ἦτις τῶν δὲ τῶν εἴκοσιν ἐτῶν νοεὶ τὸν πληρώσαντα τὸν ἐπτακαί-
δέκατον ἐνιαυτῶν. μετ' εὐλόγου μέντοι αἰτίας, ὡς ἰσχυροῦσι
πρωτῇ, τίτλω ἐκτῷ. ὁ δὲ ἐν τελευταίᾳ βουλήσει ἐλευθερῶν δύ-
ναται ἐν ᾧ καιρῷ διατίθεται, ἐλευθεροῦν, ὡς ἡ ἑκατοστὴ ἐν-
νεακαιδεκάτη νεορά, ταυτίσται, ὁ μὲν ἄρχων πληρώσας τὸν
ιδ'. ἐνιαυτῶν, ἡ δὲ θήλεια τὰ δώδεκα ἔτη, ὡς βιβλῶ ζ. τοῦ
κώδικος, τίτλω κβ'. διατάξει τετάρτη, καὶ βιβ. ζ. tit. ζδ'. διατ.
δευτέρᾳ. [Sch. h. VI. 281.]

6. 5. c) Ἰδεμ. Δύο ἐλάττονες τῶν εἴκοσιν f) ἐτῶν
δύναται ἐλευθεροῦν ἐπίκοινον δοῦλον, κἂν ὁ εἰς
δείξῃ εὐλόγον g) αἰτίαν.

δύο ἐλάττονες τῶν εἴκοσιν ἐτῶν] Ἦνικα δύο δε-
σποτῶν ἐλαττοῦν τῶν κ'. ἐνιαυτῶν ἐπίκοινοσ ἐστὶν οἰκέτης,
καὶ ὁ εἰς μόνος δεσπότης εὐλόγον αἰτίαν ἐπὶ αὐτῷ δοκιμάσει,
καλῶς ἐλευθεροῦται. οὐδὲ ὅλας δὲ ἐστὶν ἐπάναγκες, πρὸ
βήματος ἐλευθεροῦσθαι τοὺς οἰκέτας, ἀλλ' ἐπὶ τὸ πλεῖστον
ἐν παρόδῳ τῶν ἀρχόντων ἐλευθεροῦνται, ὅταν ἡ ἐπὶ λουτροῦ,
ἡ θεωρίας ἔνεκεν, ἡ εορτῆς τινος ἐπιτελουμένης πρόσειν ὁ
πραιτωρ ἢ ὁ ἀνθύπατος, ἢ ἄλλος ἀρχων τῆς ἐπαρχίας. ἐγώ
δὲ, φησὶν ὁ Οὐλπιανός, καὶ ἐν κώμῃ τινὶ διάγων μετὰ πραι-
τωρος, ὅπνι συνήθευσα, ἠνεχομένη, παρασχεθῆναι παρ' αὐτῷ
τῆν ἐλευθερίαν καὶ μὴ παρόντος αὐτῷ τοῦ ἡραβδόχου. [Sch. i.
VI. 282.]

κἂν ὁ εἰς δείξῃ εὐλόγον αἰτίαν] Τοῦ Ἐναντιοφα-
νοῦς. Περί αἰτίων ἀνάγνωθι διγ. ια'. ιβ'. ιγ'. ὥστε, εἰ μὴ
δείξῃ αἰτίαν, οὐ δύναται ἐλευθεροῦν, ἀνηρέθη, ὡς tit. α'.
διγ. α'. [Sch. k. VI. 282.]

7. ζ. Κάιος h). Οὐκ ἐπὶ βήματος μόνον, ἀλλὰ καὶ
ἐν παρόδῳ.

8. η'. Οὐλπιαν. Καὶ ἐν κώμῃ, κἂν μὴ παρῇ τῷ
ἄρχοντι ἡραβδόχος.

κἂν μὴ παρῇ τῷ ἄρχοντι ἡραβδόχος] Τοῦ αὐτοῦ.
Τοῦτο ἀνηρέθη νῦν γὰρ καὶ χωρὶς ἄρχοντος. ἀνάγνωθι
βιβ. α'. tit. ι'. διγ. α'. [Sch. l. VI. 282.]

9. θ'. Μαρκιανός i). Τὸ ῥύσασθαι k) δεσπότην θα-
νάτου ἢ ἀτιμίας εὐλόγος l) αἰτία m) ἐλευθερίας ἐστίν.

10. Απαξ δοκιμασθεῖσα εὐλόγος αἰτία μὴ ἀναψη-
λαφάσθω. ἀλλότριον n) δοῦλον μηδεὶς ἐλευθεροῦτω.

e) Totum hoc caput deest in Cod. 1357. d) Sic lego. Fabr. αὐτῷ. e) Cod. 1357. habet signum numeri ε', ita ut
numeri eius et Fabr. semper uno differant. f) Cod. 1357. εἴκοσι. g) εὐλόγον Cod. 1357. omittit. h) Fabr. Κάιος.
i) L. 9. pr. D. h. t. legitur in Syn. p. 421. k) Cod. 1357. ῥύσασθαι. l) εὐλόγος in Cod. 1357. deest, uti et statim post.
Syn. εὐλόγος omittit. m) Syn. αἰτίον. n) Inde a voce ἀλλότριον Cod. 1357. novam periodum incipit, cui signum
numeri θ'. praefigitur, ita ut sequentes numeri conveniant.

3) minor viginti annis] Minor viginti annis
dominus ne communem quidem servum sine consilio
manumittere potest. Haec cum dixisset Iulianus, Pau-
lus supplens dicit, si pignori obligatum servum minor
viginti annis habeat, isque patiente eo manumittatur,
valere manumissionem, quia non ipse manumittere cre-
ditur, sed tantum non impedire manumissionem, quae
ab alio fit.

4) inter vivos manumittere] Enantiophanis.
Est abrogatum, ut lib. 7. tit. 7. const. 1.

V. Iulian. Praetor 1) apud se servum suum ma-
numittere potest.

1) Praetor] Saepe quaesitum est, an Praetor,
apud quem consilium agitur, servum suum apud se ma-
numittere possit. Et memini, inquit Iulianus, Iavolenum,
praeceptorem meum, et in Africa, et in Syria servos
suos manumisisse, cum consilium praeberet in his pro-
vinciis. Ad exemplum eius ego quoque, cum Praetor
essem, quosdam ex servis meis apud me vindicta libe-
rari, et quibusdam aliis Praetoribus me de eo consulen-
tibus suasi, ut apud se manumitterent. In secundo
them. primi dig. decimi tit. primi libri dicit, Consulem
quoque apud se servum suum manumittere, nisi minor
sit viginti annis. Hoc autem dicit, cum sine iusta causa
inter vivos, non testamento manumittit. Nam ex iusta
causa etiam minor viginti annis, licet Praetor non sit,
manumittit. Minorem autem viginti annis intellige eum,
qui annum decimum septimum implevit. Ex iusta autem
causa, ut Institutionum lib. 1. tit. 6. Qui autem in ul-
tima voluntate manumittit, potest eo tempore, quo
testamentum facit, manumittere, ut Novella 119. hoc est,
masculus quidem, si annum decimum quartum implevit,
femina autem, si duodecimum, ut libro 6. Codicis, ti-
tulo 22. constitutione quarta, et lib. 7. tit. 64. const.
secunda.

VI. Idem. Duo minores viginti annis 1) servum
communem manumittere possunt, quamvis unus ex eis
iustam causam approbaverit 2).

1) duo minores viginti annis] Cum duorum
dominorum minorum viginti annis servus communis est,
et unus tantum ex dominis iustam causam in eo appro-
baverit, recte manumittitur. Sed nec omnino necesse
est, ut pro tribunali servi manumittantur: sed plerum-
que in transitu magistratum manumittuntur, cum aut
ad lavacrum, aut spectaculi causa, aut cum festis qui-
dam dies celebratur, prodit Praetor aut Proconsul, aut
alius Praeses provinciae. Ego autem, inquit Ulpianus,
cum in villa agerem cum Praetore, cui assessor eram,
passus sum, apud eum manumitti, etsi licitor ei non
adesset.

2) quamvis unus ex eis iustam causam ap-
probaverit] Enantiophanis. De causis lege dig. 11.
12. 13. Ut manumittere non possit, nisi causam proba-
verit, sublatum est, ut tit. 1. dig. 1.

VII. Caius. Non solum pro tribunali, sed etiam
in transitu.

VIII. Ulpian. Et in villa, etsi Praetori licitor
non adsit 1).

1) etsi Praetori licitor non adsit] Eiusdem.
Hoc abrogatum: nunc enim etiam sine magistratu. Lege
lib. 10. tit. 1. dig. 1.

IX. Marcian. Dominum liberasse a morte 1) vel
infamia, iusta causa manumissionis est.

Semel probata iusta causa ne revocetur. Alie-
num servum nemo manumittat.

τὸ ὄψασθαι δεσπότην θανάτου] *Εὐλογός ἐστιν αἰτία ἐλευθερίας, ὅταν ὁ οἰκέτης τοῦ περὶ ζωῆν κινδύνου ἢ τοῦ περὶ ἀτιμίας ἀπῆλλαξε τὸν ἴδιον δεσπότην. οἰδηροτέ δε αἰτία ἐάν ὑπᾶξ ἀποδειχθῇ, καὶ δεχθῇ παρὰ τοῦ πραιτωροῦ, παρῆως ἀποδείξει ἢ ἐλευθερία. ὁ γὰρ θεῖος Πίος ἀντίγραψε, ἅς ἅπαξ ἀποδειχθεῖσας αἰτίας τῆς ἐλευθερίας μηκέτι ἀναπληρωσθαι, εἰ ὅλως δεσπότης ἐστὶν ὁ ἐλευθερώσας, καὶ μὴ ἰλλοτρίον τις ἑλευθερώσων οἰκέτην. ἀντικείμεν μὲν γὰρ ταῖς αἰτίαις δυνάμεθα, ἀποδείχθεισας δὲ αὐτὰς ἅπαξ ἀναπληρωθῆναι ἢ δυνάμεθα. [Sch. m. VI. 252.]*

ι'. Ἰδεμ. Ἰδὸς κωφοῦ) ἢ ἀλάλου κελύσει πατρὸς ἐλευθεροῦ.

υἱὸς κωφοῦ] *Κωφοῦ καὶ ἀλάλου υἱὸς κατὰ κέλυσιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καλῶς ἐλευθεροῦ. οὐδέν) τοῦ μαινομένου ἰδὸς οἰκέτι δύναται ἐλευθερώσασαι, ἐπειδὴ οὐκ ἔχει λογισμόν ὁ μαινώμενος. [Sch. n. VI. 252.]*

ια'. Οὐλπιανός. Ὁ ἦτιτων τῶν εἴκοσιν) ἐτῶν ἐν ᾧ ἐλευθερῶν εὐλογον αἰτίαν δεικνύτω, ὡς υἱὸν θυγατέρα ἐλευθερῶν, ἢ ἀδελφόν, ἢ ἀδελφήν.

ὁ ἦτιτων τῶν εἴκοσιν ἐτῶν] *Ὅτε ὁ ἐλάτιων τῶν ἐνιαυτῶν δεσπότης ἐλευθεροῦ, τοιαῦται εἰσὼσασιν ἐξετάζεσθαι αἰτίαι καὶ προσδέχισθαι, ἐάν υἱὸς ἢ) θυγάτηρ αὐτοῦ, ἀδελφός ἢ ἀδελφή φυσικοὶ εἶσιν οἱ ἐλευθερουμένοι, ἢ ἐάν ἄλλως πως ἐράπτωνται τοῦ αἵματος τοῦ δεσποτοῦ· ποιούεσθα γὰρ λόγον καὶ τῆς πρὸς δούλους συγγενείας. εἰ δὲ καὶ μογυλακτὸς ἐστὶ τῷ δεσποτῇ ὁ οἰκέτης, ἢ ἀνήγαγε τὸν δεσποτῆν, ἢ παιδαγωγὸς αὐτοῦ γέγονεν ἢ τῶν τέκνων αὐτοῦ, ἢ οὕτων ἐνὸς υἱὸς καὶ θυγατῆρ ἐστίν, ἢ τοῦ δεσποτοῦ τροφίμος γέγονεν ὁ οἰκέτης, ἢ τὴν κάμψαν τῶν βιβλίων αὐτοῦ ἐβασταζεν, ἢ ἐκ τούτου καλεῖσθαι αὐτὸν καμψάριον, ἢ ἐπὶ τούτῳ ἐλευθεροῦται, μὴ ἐλάτιων ὑπάρχων τῶν ἐτῶν. ἐνιαυτῶν ἐπὶ τῷ γέσθαι προκουράτωρα τοῦ δεσποτοῦ, προσδέχεται ταῦτας τὰς αἰτίας τῆς ἐλευθερίας ὁ ἄρχων. ἐκεῖνο δὲ πανταχοῦ σκοπεῖ, α μὴ μόνον αὐτὸν τὸν οἰκέτην ἔχη δούλον ὁ ἐλευθερῶν τὸν οἰκέτην. [Sch. o. VI. 282. sq.]*

ιβ'. ε) Ἰδεμ. Ἡ ἄλλως συγγενῆ·

ιγ'. ε) Ἰδεμ. Συγγάλακτον) τροφέα) παιδαγωγόν, τροφόν, ἢ τέκνα αὐτῶν, ἢ τῶν) τὰς βίβλους) αὐτοῦ βαστάζοντα, ἢ ἐπὶ τῷ φροντιστῆν ὄν πραγμάτων αὐτοῦ) ποιῆσαι, μὴ ἦτιτοια τῶν (κα ὀκτώ) ἐτῶν ὄντα, ἐν ᾧ μέντοι ἔχει καὶ ἄλλον οὔλον. ἢ) διὰ γάμον ἐλευθερουμένη παρθένος ἢ νυῆ ὀμνύτω) γαμῆσθαι εἰσὼ ἕξ μηνῶν.

ἢ διὰ γάμον ἐλευθερουμένη παρθένος] *Ἐάν γάμου ἐνεκεν ἢ παρθένου οὐσας τὴν θεράπαιναν, ἢ πείραν ἄνδρος ἢδη δεξαμένην ἐλευθεροῦ ὁ δεσπότης ὀμνύσας πρότερον, ὅτι τῷ ἕξ μηνῶν ἀγάγεται αὐτὴν γαμῆν, καλῶς αὐτὴν ἐλευθεροῦ. περὶ τούτου γὰρ καὶ δογμα συγκλήτου γέγονεν. [Sch. p. 283.]*

ιδ'. ε) Μαρκιαν. Θρεπτοὺς καὶ γυναῖκες καὶ ἄνευ ἐλευθεροῦσιν.

Γυνὴ χάριν γάμου) οὐκ ἐλευθεροῦ, εἰ μὴ σύνυλον ἐπὶ τούτῳ αὐτῇ ληγατευθέντα.

Σπάδων) ἐλευθεροῦ γάμου χάριν, οὐ μὴν ἐκ μίλας.

Θρεπτοὺς καὶ γυναῖκες] *Τοὺς δὲ alumnos προεπτερον) μὲν ἐστὶ ταῖς γυναῖξιν ἐλευθεροῦν. καὶ ἄνδρες δὲ*

1) dominum liberasse a morte] *Iusta causa libertatis est, cum a periculo vitae infamiaeve dominum suum servus liberavit. Qualiscunque autem causa semel probata sit et recepta a Praetore, omnino valet manumissio. Nam Divus Pius rescripsit, causas manumissionis semel probatas non revocari, si omnino dominus sit, qui manumisit, nec alienum servum quis manumiserit. Nam possumus quidem causis contradicere, eas autem semel probatas revocare non possumus.*

X. Idem. Filius surdi 1) vel muti iussu patris manumittit.

1) filius surdi] *Surdi et muti filius iussu patris sui recte manumittit. Furiosi vero filius manumittere non potest, quia furiosus rationem non habet.*

XI. Ulpianus. Minor viginti annis 1) inter vivos manumittens iustam causam ostendat, utputa filium filiamve manumittens, vel fratrem, vel sororem.

1) minor viginti annis] *Cum dominus minor viginti annis manumittit, huiusmodi causae solent excuti et recipi, si filius filiaeve eius, frater sororve naturales sint hi, qui manumittuntur, aut quo alio modo contingant sanguine dominum: habemus enim rationem cognitionis cum servis intercedentis. Sed et si servus domini collectaneus sit, vel dominum educaverit, vel paedagogus eius fuerit, vel eius filiorum, vel filius filiaeve unius ex his, vel servus domini alumnaus fuerit, vel capsam librorum eius portaverit, ut ex eo capsarius appellaretur, vel si in hoc manumittatur, dummodo non minor annis decem octo sit, ut procurator fiat domini, recipit Praetor has causas manumissionis. Illud autem semper spectat, ne eum solum habeat servum is, qui servum manumittit.*

XII. Idem. Aut alias cognatum:

XIII. Idem. Collectaneum, educatorem, paedagogum, alumnum, vel filios eorum, aut qui portabat eius libros, aut ut eum procuratorem rerum suarum constituat, dum non minor annis decem octo sit, si modo alium quoque servum habeat. Quae matrimonii causa manumittitur virgo 1) vel mulier, iuret, se nupturam intra sex menses.

1) quae matrimonii causa manumittitur virgo] *Si matrimonii causa ancillam virginem vel iam virum expertam manumittat dominus, iurans antea, se intra sex menses eam uxorem ducturum, recte eam manumittit. De eo enim et Senatusconsultum factum est.*

XIV. Marcian. Alumnos et mulieres 1) et viri manumittunt.

Femina non manumittit matrimonii causa, nisi §. 1 conservum in hoc ei legatum.

Spado manumittit matrimonii causa, non castratus.

1) alumnos et mulieres] *Alumnos autem magis mulieribus conveniens est manumittere. Sed et viri*

ο) Cod. 1357. κωφοῦ. p) Malim ὁ δὲ pro οὐδὲ. q) Cod. 1357. εἴκοσι. r) Fabr. ἦ. s) Signum numeri deest in d. 1357. t) Cod. 1357. ἰβ. ita ut numeri eius a Fabrotianis uno differant. u) Sic Cod. 1357. Fabr. συγγάλακτον (sic). Cod. 1357. τροφία. w) Cod. 1357. τῶν pro τῶν. x) Fabr. βιβλλους (sic). Cod. 1357. βίβλους. y) Pro verbis φροντιστῆν ἢ πραγμάτων αὐτοῦ Cod. 1357. habet προκουράτωρα. z) Cod. 1357. δεκωκτώ (sic). a) Inde a verbis ἢ διὰ γάμον d. 1357. novam periodum incipit, cui numerus ιγ. praefigitur. b) Cod. 1357. ὀμνύτω. c) Signum numeri deest in d. 1357. d) Cod. 1357. γάμου χάριν. e) Ad vocem σπάδων in marg. Cod. 1357. hoc legitur scholium: σπάδων ἐστίν, τις διὰ τι πάθος ἢ ψίξιν ἐνοχλήσασαν τοῖς γονίμοις μορλοῖς (Cod. μορρι) παιδοποιεῖν κωλύεται· τούτου δὲ ἀπαλλαγῆς ἰδοποιεῖ. Spado est, qui propter vitium aliquod vel tritionem genitales partes molestantem generare impeditur: eo tem liberatus generat. Pro ψίξιν malim ψίξιν. f) Fabr. προπεδοστῆρον. Βασίλ. T IV.

καλῶς ἐλευθεροῦσιν ἀλούμους. δὲ γὰρ ἐπιτρέψαι τὸν ἀναθρέψαντα^{ε)} τὴν οἰκίτην καὶ ἐλάττωτα ὅσα τῶν εἰκοσίων ἐνιαυτῶν, ἐλευθεροῦν αὐτὸν· ἐπειδὴ ἐκ τοῦ ἀναθρέψαι^{η)} αὐτὸν εὐπρεπέστερος γέγονε περὶ τὴν πρὸς αὐτὸν διάθεσιν. καὶ γυνὴ δύναται matrimoniū causa ἐλευθερώσαι· ἀλλὰ τότε μόνον, ὅτε σύνδουλος αὐτῆς ἐπὶ τοῦτω ἐληγατεύθη, ὥστε ἐλευθερώσαι αὐτὸν, καὶ γαμηθῆναι αὐτῶ. καὶ σπάδων δὲ καλῶς ἐλευθεροῦ matrimoniū causa, οὐ μὴν καὶ ὁ κανστράτος. [Sch. q. VI. 283.]

pr. ιε'.¹⁾ Παῦλ. Καὶ διὰ πλήρωσιν αἰρέσεως καλῶς
L. 2. τις ἐλευθεροῦ.

καὶ διὰ πλήρωσιν αἰρέσεως] Ἐάν ὁ ἐλάττων τῶν εἰκοσίων ἐνιαυτῶν τιμηθῇ ληγάτω, ἢ φιδεϊκομισῶν, ἢ κληρονομία ἐπὶ τῷ ἐλευθερώσει τὸν ἴδιον οἰκίτην, χρῆ ἡμᾶς ἐπιτρέπειν αὐτῷ conditionis implendae causa δίδουαι τὴν ἐλευθερίαν. [Sch. r. VI. 283.]

§. 1. Τὸ^{κ)} ἐκ πολεμίων ἢ ληστῶν, ἢ νόσου, ἢ ἐπιβουλῆς σῶσαι δεσπότην, εὐλογος αἰτία ἐστίν. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι, ἃς ὁ δικαστὴς σκοπεῖ.

τὸ ἐκ πολεμίων — σῶσαι δεσπότην] Δύναται ὁ δεσπότης ἐκ τοῦ προλαβόντος χρόνου πολλὰς ἔχειν δικαίας αἰτίας τῆς ἐπὶ τῷ οἰκίτῃ ἐλευθερίας· ὅτι ἐν πολέμῳ ἐβόηθησεν αὐτῷ ὁ οἰκίτης· ὅτι ἀπὸ ληστῶν ἐφύλαξεν αὐτὸν· ὅτι νοσήσαντος ἐπεμελήθη αὐτοῦ· ὅτι τὰς κατ' αὐτοῦ ἐπιβουλὰς διηλεγξεν. πολὺ δὲ ἐστὶ τὸ λέγειν ἡμᾶς κατ' ἕκαστον, ἐπειδὴ ἐκ πολλῶν εὐεργεσιῶν τοῦ οἰκίτου δύναται ὁ δεσπότης εὐλόγως αὐτὸν ἐλευθεροῦν μετὰ διαλαλίᾳ τοῦ ἀρχοντος. χρῆ δὲ ταύτας τὰς αἰτίας ἀνακρίνειν τὸν ἀρχοντα, παρ' ᾧ τὸ consilium πράττεται. δύναται καὶ πολλοὺς ἅμα οἰκίτας ἐλευθερώσαι τις παρὰ ἀρχοντι, καὶ ἀρκεῖ τὸ παρεῖναι πάντας τοὺς οἰκίτας, εἰ καὶ μία ἐπ' αὐτοῖς πράττεται ἢ ἐλευθερία. καὶ διὰ προκουράτωρος τὴν αἰτίαν τῆς ἐλευθερίας καλῶς ἀποδείκνυσιν ὁ δεσπότης. [Sch. s. VI. 283.]

§. 2. Καὶ πολλοὶ ἅμα ἐλευθεροῦνται ἐπὶ βήματος, παρόντες μέντοι.

§. 3. Καὶ διὰ ἐντολέως δύναιται δεικνύουαι τὴν εὐλογον¹⁾ αἰτίαν.

§. 4. Δύο τὴν αὐτὴν γάμου χάριν οὐ καλῶς ἐλευθεροῦσιν ἐν συνεδρίῳ.

δύο τὴν αὐτὴν] Ἐάν δύο δεσπότηι βούλωνται^{μ)} τὴν μίαν θεράπειαν γάμου ἐνεκεν ἐλευθερώσαι, οὐ χρῆ προσδέχεσθαι αὐτοὺς, ἐπειδὴ οὐ δύναται ἢ μία γυνὴ δύο ἀνδράσι κατὰ ταυτὸν συνοικεῖν. [Sch. t. VI. 283. sq.]

pr. ις'.^{ν)} Οὐλλπιαν. Τὰς ἐκ διαθέσεως, μὴ τὰς ἐκ τρυφῆς αἰτίας δεχέσθω ὁ δικαστὴς.

§. 1. Τὸ^{ο)} ἐπὶ ὄρω ἐλευθερίας ἀγοράσαι ἢ κατὰ δωρεὰν λαβεῖν εὐλογος αἰτία ἐστίν.

τὰς ἐκ διαθέσεως — αἰτίας] Χρῆ τὸν ἐξετάζοντα τὴν εὐλογον τῆς ἐλευθερίας αἰτίαν μὴ^{ρ)} ἀπὸ ἀσωτίας ἢ^{σ)} ἀισχυρῆτος τυχόν, ἀλλὰ τὰς ἀπὸ καθαρᾶς διαθέσεως εὐλόγους αἰτίας ἡρητημένας προσδέχεσθαι. οὐδὲ γὰρ τὰς πρὸς τέφρην καὶ κολακείαν ἐλευθερίας συνεχώρησεν ὁ^{τ)} Aelia Sentia, ἀλλὰ τὰς ἐκ δικαίας διαθέσεως. [Sch. u. VI. 284.]

τὸ ἐπὶ ὄρω ἐλευθερίας ἀγοράσαι] Ἐάν τις τῷ ἐλάττωι τῶν εἰκοσίων ἐνιαυτῶν ἢ πωλήσῃ, ἢ δωρήσῃται οἰκίτην ἐπὶ τῷ ἐλευθερώσει αὐτὸν, δύναται μὲν εὐλογον αἰτίαν τῆς ἐλευθερίας εἰπεῖν ὁ ἐλάττων, αὐτὸ τοῦτο διδάσκων, ὅτι συμφωνῶν τοῦ ἐλευθερώσει ἔλαβε τὸν οἰκίτην. οὐκ ἐστὶν οὖν ὁ δεδωκὼς αὐτὸν δεσπότης ἀποδείξει τιλ βαρεῖται, ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἐλάττων ὁ βουλομένος αὐτὸν ἐλευθερώσει ἀναγκάζεται ἀποδείξει, ὅτι ἐπὶ ὄρω ἐλευθερίας ἔλαβε τὸν οἰκίτην, καὶ ὡς ἐκ τῆς διαθέσεως τοῦ δεδωκότος τὸν οἰκίτην ἐλευθεροῦ αὐτόν. [Sch. x. VI. 284.]

g) Fabr. ἀνατρέψαντα. h) Fabr. ἀνατρέψαι. f) Cod. 1357. ιδ'. k) L. 15. §. 1. D. h. t. legitur in Syn. p. 421. usque ad verba εὐλογος αἰτία ἐστίν. l) Vox εὐλογον deest in Cod. 1357. m) Lege βούλωνται. n) Signum numeri deest in Cod. 1357. o) Huic praesigitur numerus ιε'. in Cod. 1357. p) Addendum videtur τὰς post μὴ. q) Fabr. r) Adde νόμος.

alumnos recte manumittunt. Permittendum enim est ei, qui servum aluit, etsi minor sit viginti annis, eum manumittere: quoniam ex eo, quod eum aluit, propensiore erga eum affectu fuit. Femina quoque matrimoniū causa manumittere potest: sed tunc solum, cum conservus eius in hoc legatus fuit, ut eum manumitteret et ei nuberet. Spado quoque recte matrimoniū causa manumittit, non etiam castratus.

XV. Paul. Etiam conditionis implendae causa¹⁾ recte quis manumittit.

1) etiam conditionis implendae causa] Si minor viginti annis legato vel fideicommissio, vel hereditate honoratus fuit, ut servum suum manumitteret, permittere ei nos oportet, conditionis implendae causa libertatem praestare.

Ab hostibus vel latronibus, vel morbo, vel insidiis servasse dominum²⁾ iusta causa est. Sunt etiam aliae, quas iudex aestimat.

2) ab hostibus — servasse dominum] Ex praeterito tempore dominus multas iustas causas servum manumittendi habere potest: quod in peculio servus eum adiuverit: quod contra latrones eum tuitus fuerit: quod eius morbo oppressi curam habuerit: quod insidias adversus eum structas detexerit. Longum est singula nos dicere, quia ex multis servi meritis potest dominus iuste eum manumittere cum decreto Praetoris. Has causas autem aestimare debet Praetor, apud quem consilium agitur. Potest quis apud Praetores etiam plures simul servos manumittere, et sufficit, omnes praesentes esse licet una de his fiat manumissio. Etiam per procuratorem causam manumissionis dominus recte probat.

Etiam plures simul manumittuntur pro tribunali praesentes tamen.

Etiam per procuratorem iustam causam probare potest.

Duo eandem³⁾ matrimoniū causa non recte manumittunt in consilio.

3) duo eandem] Si duo domini matrimoniū causa eandem ancillam velint manumittere, admittendi non sunt, quia una mulier duobus viris eodem tempore nubere non potest.

XVI. Ulpian. Causas, quae ex affectione, non quae ex luxuria descendant¹⁾, iudex recipiat.

Sub lege manumissionis emisse²⁾ vel donatum accepisse, iusta causa est.

1) causas, quae ex affectione — descendant] Qui examinat iustam causam manumissionis, iustas causas non ex luxuria vel turpitudine forte, sed ex pura affectione pendentes, recipere debet. Neque enim manumissiones ad delicias et blanditiem, sed ex iusta affectione lex Aelia Sentia concessit.

2) sub lege manumissionis emisse] Si qui minori viginti annis servum vel vendiderit, vel donaverit, ut eum manumitteret, potest minor iustam causam manumissionis dicere, hoc ipsum docens, se sub lege manumissionis servum accepisse. Non ergo dominus, qui eum dedit, oneratur quadam probatione, sed ipse minor volens eum manumittere, cogitur probare, et se sub lege manumissionis servum accepisse, et se ex affectione eius, qui servum dedit, eum manumittere.

15. *) "Ιδὲμ." Παρὰ ὑπεξουσίῳ ἄρχοντι καλῶς
ἐλευθεροῦμεν, εἰ καὶ ὑπεξουσίος οὐκ ἐλευθεροῦ.

Υἱὸς **) παρὰ πατρὶ βουλομένῳ ἐλευθεροῦ.

παρὰ ὑπεξουσίῳ ἄρχοντι] Καὶ παρὰ ὑπεξουσίῳ
ἄρχοντι καλῶς ἐλευθεροῦμεν, εἰ καὶ αὐτὸς ὁ ἄρχων ὡς ὑπεξου-
σίος ὧν οὐ δύναται ἐλευθερώσαι. [Sch. γ. VI. 284.]

υἱὸς παρὰ πατρὶ βουλομένῳ ἐλευθεροῦ] Καὶ ὁ
υἱὸς παρὰ τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἄρχοντι ὄντι κατὰ γνώμην αὐτοῦ
ἢ πατρὸς καλῶς ἐλευθεροῦ τὸν πατρῶον οἰκέτην. [Sch. ζ.
284.]

17. Κέλσος. Ἐὰν ἐγκύμων χάριν γάμου ἐλευθε-
ρωθεῖσα τέκνη, ἤρτηται ἢ κατάστασις τοῦ παιδὸς
τοῦ γάμου.

Ἐὰν ἐγκύμων χάριν γάμου ἐλευθερωθεῖσα]
ἢ ὁ ἐλάτων τῶν εἰκοσίων ἐνιαυτῶν ἐν consilio γάμου ἔνεκεν
ἠμνονοῦσαν θεράπειαν ἐλευθερώσῃ, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ τέκνη
θεράπειαν, ἐν ἡρτημένῳ ἐστὶν ἢ τοῦ τικτομένου παιδίου τέκνη,
μὲν γὰρ ἀγάγηται τὴν θεράπειαν ὁ ἐλευθερώσας αὐτὴν,
ἢ ἄλλον καὶ τὸ παιδίον, ὡς ἐξ ἐλευθερῶν ἀνωθεν γεννηθέν.
δὲ μὴ ἀγάγηται αὐτὴν εἰσὼ τῶν 5. μηνῶν, ἐπειδὴ αὐτὴ
ἄλλη μὲναι, εἰκότως καὶ τὸ τικτόμενον δοῦλον μὲναι. [Sch. α.
284.]

18. Οὐλιανός. Τὸ ἀξιοθῆναι ἐλευθερωσάι δοῦ-
λον ἔλλογος αἰτία ἐστίν, εἰ μὴ ὑπερβαίνει τὸ *) κατα-
φθὲν αἰτιῶ. τὸ αὐτὸ κἂν ἐπὶ τούτῳ δωρηθῆ **)
τῷ· δεῖ γὰρ μὴ μένειν, ἵνα ἀναρπαγῆ *).

τὸ ἀξιοθῆναι ἐλευθερωσάι δοῦλον] Ἐὰν ἐλά-
των εἰκοσίων πέντε) ἐνιαυτῶν ἡξιώθῃ κατὰ φιδεικόμισσον
ὑθερώσαι οἰκέτην, ἀνυπερθέτως δεῖ συγχωρεῖν αὐτῷ τούτο
εἶναι, εἰ μὴ ἄρα ἴδιον δοῦλον ἡξιώται ἐλευθερωσάι. τότε γὰρ
κρίνομεν τὴν ποσότητα, ἢν ἐκέρδησεν ἀπὸ γνώμης τοῦ δια-
μένου, τῷ τιμήματι τῶν μελλόντων ἐλευθεροῦσθαι οἰκετῶν.
εἰ μὲν τιμιώτερα εἰσὶ τὰ κέρδη ἢ ἰσομετρα τῷ τιμήματι
οἰκετῶν, συγχωροῦμεν τὴν ἐλευθερίαν. εἰ δὲ ἐλάττων ἐστὶ
κέρδος τοῦ τιμήματος τῶν οἰκετῶν, οὐ συγχωροῦμεν αὐτῷ
ὑθερώσαι. εἰ δὲ καὶ ἐπὶ ὅσῳ ἐλευθερίας ἐδωρήθη οἰκέτης
ἐλάττων τῶν εἰκοσίων πέντε ἐνιαυτῶν, συγχωροῦμεν αὐτῷ τὴν
ἐλευθερίαν. εἰ γὰρ καὶ μὴ συγχωρήσῃ ὁ ἄρχων, ἢ Μάρκου
καὶς προφθάνει αὐτόν, καὶ ἀφαρπάξει τὸν οἰκέτην εἰς
ἐλευθερίαν. [Sch. β. VI. 284. sq.]

Γάμου χάριν καλῶς ἐλευθεροῦ ὁ μὴ ὑβριζόμενος
τούτου.

γάμου χάριν] Ἐὰν matrimonii causa βούλεται ἐλευ-
θῶσαι ὁ ἐλάτων τῶν εἰκοσίων ἐνιαυτῶν, τότε συγχωροῦμεν
ἢ, ὅτε μὴ ἐφύβριστός ἐστιν αὐτῷ ὁ πρὸς τὴν ἀπέλευθέ-
*) γάμος. [Sch. c. VI. 285.]

Καὶ γυνὴ ἐλευθεροῦ τὰ εἰρημένα πρόσωπα.

καὶ γυνή] Καὶ γυνὴ ἐκ τῶν εἰρημένων ἡμῖν εὐλόγων
ὧν καλῶς ἐλευθεροῦ· οἷον υἱὸν αὐτῆς φυσικόν, καὶ ὅσα
προσθεν εἰρηκαμεν. [Sch. d. VI. 285.]

"Υπατος *), κἂν ἤττων *) ἢ *) τῶν εἰκοσίων *)
ν, ἐλευθεροῦ παρ' αὐτῶ *).

ἵπατος] Ἵπατος, εἰ καὶ ἐλάτων εὐρεθῆ τῶν εἰκοσίων
εἰσὼ καλῶς ἐλευθεροῦ παρ' αὐτῶ. [Sch. e. VI. 285.]

Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἀνάγνωθι βιβ. α'. tit. i'. dig. α'.
β'. [Sch. e. VI. 285.]

XVII. Idem. Apud filiumfamilias magistratum 1) et
recte manumittimus, etiam si filiusfamilias non ma-
numittat.

Filius apud patrem volentem manumittit 2). §.

1) apud filiumfamilias magistratum] Etiam
apud filiumfamilias magistratum recte manumittimus,
etiamsi ipse magistratus, quod filiusfamilias non sit,
manumittere non possit.

2) filius apud patrem volentem manumittit] Etiam filius apud patrem suum, qui magistratus est, voluntate ipsius patris recte servum paternum manumittit.

XVIII. Celsus. Si praegnans matrimonii causa
manumissa 1) pepererit, in pendenti status est filii
usque ad nuptias.

1) si praegnans matrimonii causa manu-
missa] Si minor viginti annis in consilio matrimonii
causa praegnantem ancillam manumiserit, et interim an-
cilla pepererit, in pendenti est status infantis nati. Nam
si ancillam quidem duxerit qui eam manumisit, etiam
infans liber est, ut qui retro sit natus ex libera. Sed
si eam non duxerit intra sex menses, quoniam ipsa an-
cilla manet, merito etiam infans servus manet.

XIX. Ulpianus. Si quis rogatus sit servum ma-
numittere 1), iusta causa est, nisi excedat id, quod
ei relictum est. Idem etiam est, si ad hoc ei dona-
tus sit: non enim expectandum est, ut ad libertatem
eripiatur.

1) si quis rogatus sit servum manumittere] Si
rogatus sit minor viginti annis per fideicommissum
servum manumittere, incunctanter ei hoc facere permitti
debet, nisi si proprium servum rogatus fuit manumit-
tere. Tunc enim comparamus quantitatem, quam ex
voluntate testatoris lucratus est, cum pretio servorum,
qui manumittendi sunt. Et si quidem lucrum vel majus
vel par pretio servorum sit, permittimus manumissionem.
Sin autem lucrum minus sit pretio servorum,
non permittimus ei manumittere. Sed et si sub lege
manumissionis servus donatus fuerit minori viginti an-
nis, permittimus ei manumissionem. Nam etsi Praetor
non concesserit, praevenit eum Marci constitutio, et
servum eripit ad libertatem.

Matrimonii causa 2) recte manumittit is, cuius
existimatio inde non laeditur.

2) matrimonii causa] Si minor viginti annis
matrimonii causa velit manumittere, tunc ei concedi-
mus, cum ei probrosum non est cum liberta matri-
monium.

Mulier quoque 3) supradictas personas manumittit. §. 3

3) mulier quoque] Mulier quoque ex supradictis
a nobis iustis causis recte manumittit: utputa filium
suum naturalem, et quaecunque antea diximus.

Consul 4), etiamsi minor viginti annis sit, apud
se manumittit.

4) Consul] Consul, etiamsi minor viginti annis
inventus fuerit, recte apud se manumittit.

Enantiophanis. Lege lib. 1. tit. 10. dig. 1. them. 2.

s) Cod. 1357. 15. et sic in sequentibus uno numero differt. Praetermissa est L. 17. D. h. t. in Basil. t) Intellige
um, cuius est L. 17. D. h. t. u) §. 1. praetermissa est in Basil. v) Sic Cod. 1357. Fabr. ὑπερβαίνετο (sic). w) Cod. 1357.
θ. Fabr. δωρηθῆναι. x) Cod. 1357. ἀναρπαγῆ (sic). Fabr. ἀναρπάγη. y) Delendum πέντε, quapropter in versione
omisi, uti et postea. z) Fabr. ἀπέλευθεραν. a) L. 20. §. 4. D. h. t. legitur in Syn. p. 418. b) Syn. ἤττων,
Syn. omittit. d) Cod. 1357. εἰκοσὶ et sic semper ante ἐτῶν. e) Sic Cod. 1357. et Syn. Fabr. αὐτῶ.

L. 22. κ'. γ) Παῦλος. Ἐὶ γράψω τῷ υἱῷ^ε), οἷον θέλει
XL. 2. τῶν δούλων ἐλευθερώσαι, καλῶς ἐλευθεροῦ.

εὶ γράψω τῷ υἱῷ] Ἐχόν τις υἱόν ἐν Ῥώμῃ διατρέγοντα ἔγραψεν αὐτῷ διαγών αὐτός ἐν ἐπαρχίᾳ, ὃν θέλει οἰκέτην ἐκ τῶν ὄντων ἐν ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ ἐλευθερώσαι. καὶ ζητῶ, εἰ καλῶς ἐλευθεροῦ ὁ υἱός, ὃν ἐὰν^h) βουληθῆ. καὶ ἀποκρίνεται ὁ Παῦλος· διὰ τί μὴ ἐπιτρέπομεν καὶ τοῦτο τῷ πατρὶ, ἵνα συγχωρῇ τῷ υἱῷ ὃν βούλεται οἰκέτην ἐκ τῶν ἐν ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ ἐλευθερώσαι; μόνη γὰρ τὴν ἐπιλογὴν χαρίζεται τῷ υἱῷ, ἐπεὶ αὐτός ὁ πατὴρ πιστεύεται ἐλευθεροῦν. [Sch. f. VI. 285.]

L. 24. κα'. ι) Ἴδεμ. Καὶ ἄνηβος ὁ μὴ ὦν ἤττων^h) τῶν
D. eod. ἐπτά ἐτῶν^l) ἐλευθεροῦ ἐν συνεδρίῳ ἀνθεντοῦντος
τοῦ ἐπιτρόπου, πυρακρατῶν^m) τὸ πεκούλιον.

καὶ ἄνηβος] Καὶ πούπιλλος ὁ λαλῶν ἤδη δυνάμενος καλῶς ἐλευθεροῦ ἐν consilio. ταῦτα εἰπόντος Νερατίου ὁ Παῦλος προστίθει, ὅτι σὺν ἀθεντία τοῦ ἐπιτρόπου χρῆσθαι αὐτὸν ἐλευθεροῦν, καὶ οὐδὲ τὸ πεκούλιον συνακολουθεῖ τῷ ἐλευθερομένῳ παρὰ τοῦ πούπιλλουⁿ) οἰκέτη. [Sch. g. VI. 285.]
ἐλευθεροῦ ἐν συνεδρίῳ] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Διὰ τῶν προκειμένων αἰτιῶν^o) διγ. ια'. ιβ'. καὶ ιγ'. [Sch. h. VI. 285.]

L. 25. κβ'. Κάϊος^p). Οὐ δύναται δὲ ἐλευθεροῦν δοῦλον
D. eod. ἐπὶ τῷ^q) γενέσθαι αὐτὸν ἐπίτροπον.

οὐ δύναται δὲ ἐλευθεροῦν δοῦλον] Ἐλεγεν ὁ Fufidias, ὅτι καὶ ἐπὶ τῷ σchein ἐπίτροπον δύναται ὁ νήπιος ἐλευθεροῦν οἰκέτην. ἄλλὰ Nerva ὁ μικρός τὸ ἐναντίον εἶπε, καὶ κρατεῖ ἡ γνώμη αὐτοῦ. πάνυ γὰρ ἀτοπὸν ἐστίν^r), ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἀποδοκιμαζομένην τὴν πούπιλλου κρίσιν ἐν τούτῳ αὐτῇ^s) εἶναι δεκτικὴν ἐν τῷ ἐπιλέγεσθαι τὸν ἐσόμενον ἐπίτροπον ἑαυτῷ. [Sch. i. VI. 285.]

L. 1. κγ'. Ἐκείνων, οἵτινες ἐν συνεδρίῳ ἐλευθεροῦνται
VII. 1. μετὰ τὴν αἰτίαν τὴν παρὰ τῶν δικαστῶν δοκιμασθεῖσαν, καὶ τὴν ἐλευθερίαν τὴν ἀκουλουθήσασαν, οὐ χρῆ τὰς καταστάσεις ἐναλλάττεσθαι, ἐὰν λέγονται ἀπὸ πλαστής^t) αἰτίας ἐλευθερωθέντες.

ἐκείνων, οἵτινες ἐν συνεδρίῳ ἐλευθεροῦνται] Θεοδώρου. Ἴν ἐν consilio ἅπαξ ἐπιδοθεῖσα ἐλευθερία οὐκ ἀναιρέται, οὐδὲ ἡ περὶ αὐτῆς δοκιμασθεῖσα αἰτία ἀναψηλαφᾶται. ἀνάγνωθι δὲ τὴν ζ'. καὶ κ'. διατάξιν τοῦ ις'. τίτ. τοῦ παρόντος βιβ. λέγουσαν, ὅτι ἡ ἅπαξ δοθεῖσα ἐλευθερία παρὰ δεσπότη οὐκ ἀναιρέται. μέμνησο δὲ τῆς δ'. διατάξεως τοῦ λα'. τίτ. τοῦ β'. βιβ. [Sch. k. VI. 285. sq.]

Ὁ Φοκάς. Τὸ νόμιμον τῆς διατάξεως εἶρηται σοὶ καὶ ἐν τοῖς ἰστοιούτοις, ὅτι, ἐὰν ἐλευθερωθῇ τις ἅπαξ ἐν consilio, μεθ' ὃ ἐλευθερῶν ἀποδοκιμάσει^u) τὴν αἰτίαν, εἴ τι ἐφύεσται, οὐκ ἀναψηλαφῶμεν τὴν ἐλευθερίαν. ἔχει δὲ τὸ κατὰ πόδας τῆς διατάξεως οὕτως. [Sch. k. VI. 286.]

L. 2. κδ'. Τὸ δευτέρον τινα ἐλευθερωθῆναι οὐδὲ αὔξει
C. eod. τὴν προτέραν αὐτοῦ ἐλευθερίαν, οὐδὲ μειοῖ.

τὸ δευτέρον τινα ἐλευθερωθῆναι] Θεοδώρου. Ἐὰν ἐλευθερωθῇ τις ἐκ δευτέρου, οὐδὲν ὠφελεῖται, οὐδὲ βλάπτεται. [Sch. l. VI. 286.]

Τὸ κατὰ πόδας. Οὐδὲν τῆ πολιτεία τῆ Ῥωμαϊκῆ ἅπαξ παρασχεθεῖση ἢ ὑπεξαίρειν, ἢ προστιθέναι τὴν δευτέραν^v), φανερωτάτον ἐστίν. [Sch. l. VI. 286.]

XX. Paulus. Si scripsero ad filium¹⁾), ut quem velit ex servis manumittat, recte manumittit.

1) si scripsero ad filium] Quidam filium habens Romae agentem, ad eum scripsit ipse in provincia degens, ut, quem vellet servum ex his, qui in eius sunt ministerio, manumitteret. Et quaero, an filius recte manumittat quem voluerit. Et respondet Paulus: Quare non hoc permittimus patri, ut concedat filio quem velit servum ex his, qui sunt in eius ministerio, manumittere? Solam enim electionem filio concedit, quia ipse pater creditur manumittere.

XXI. Idem. Etiam impubes¹⁾), qui minor annis septem non est, manumittit in consilio²⁾) auctore tutore, retinens peculium.

1) etiam impubes] Etiam pupillus, qui fari iam potest, recte manumittit in consilio. Haec cum dixisset Neratius, adicit Paulus, auctoritate tutoris debere eum manumittere, et nec peculium sequi servum, qui a pupillo manumittitur.

2) manumittit in consilio] Enantiophanis. Ex causis antea positus dig. 11. 12. 13.

XXII. Caius. Non potest autem servum manumittere¹⁾), ut is tutor fiat.

1) non potest autem servum manumittere] Dicebat Fufidias, infantem servum manumittere posse, ut eum tutorem habeat. Sed Nerva minor contradixit, et obtinuit eius sententia. Nam perabsurdum est, in omnibus aliis reprobaturum pupilli iudicium in hoc admitti, ut sibi futurum tutorem eligat.

XXIII. Eorum, qui in consilio manumittuntur¹⁾), post causam a iudicibus probatam, et manumissionem secutam status mutari non debet, si dicantur ex falsa causa liberati.

1) eorum, qui in consilio manumittuntur] Theodori. Quae in consilio semel data est libertas, non revocatur, neque causa approbata retractatur. Lege autem const. 7. et 20. tit. 16. huius libri, quae dicit, semel praestitam libertatem a domino non revocari. Memineris autem const. 4. tit. 31. lib. 2.

Phocas. Ius constitutionis tibi dictum est etiam in Institutionibus, nempe, si quis in consilio semel manumissus fuerit, postquam manumissor causam probasset, si in quodam mentitus fuerit, manumissionem nos non retractare. Sic autem habet τὸ κατὰ πόδας constitutionis.

XXIV. Quod quis secundo sit manumissus¹⁾), priorem eius libertatem neque auget, nec minuit.

1) quod quis secundo sit manumissus] Theodori. Si quis secundo manumissus sit, nihil ei prodest, nec obest.

Τὸ κατὰ πόδας. Nihil civitati Romanae semel praestitae vel addere vel detrahare secundam manumissionem, certissimum est.

f) L. 21. D. h. t. praetermissa est in Basil. g) Cod. 1357. τὸν υἱόν μου. h) Malim ἄν. i) L. 23. Dh. t. praetermissa est in Basil. k) Pro ὦν ἤττων Cod. 1357, habet ἐντός. l) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐπταετῶν. m) Sic Cod. 1357. Fabr. πυρακρατῶν. n) Sic lego. Fabr. τῷ πούπιλλῳ. o) Malim τὰς προκειμένας αἰτίας. p) Fabr. Κάϊος. q) Cod. 1357. τὸ. r) Fabr. ἐστι. s) Malim omittere αὐτῇ. t) Cod. 1357. πλαστής. u) Necessario legendum δοκιμάσει vel ἀποδείξει. v) Adde ἐλευθερίαν.

ΤΙΤΛΟΣ Γ'.

Περὶ ἐλευθεριῶν δούλων τῶν εἰς σύστασιν ἢ ἀνήκουσιν^{ω)} ἐπιτιθεμένων^{χ)}, καὶ περὶ τῶν ἐλευθερουμένων ἐν διαθήκῃ.

α'. Οὐλπιαν. Πᾶν σύστημα ἐπιτετραμμένον κατὰ εὖς ἐλευθεροῖ, καὶ κληρονομεῖ τὸν ἐλευθερούμενον.

πᾶν σύστημα ἐπιτετραμμένον] Πᾶσι τοῖς κολλεγίαις τοῖς θεμιτοῖς ὁ θεῖος Μάρκος ἐπέτρεψε τοὺς ἰδίους κτήσεις ἐλευθεροῦν. ὅθεν ἐλευθεροῦντες οἱ τῶν κολλεγίων λεγόμενοι κληρονόμοι γίνονται τῶν ἰδίων ἀπελευθερωμένων. [Sch. a. l. 301.]

β'. Παπϊαν. Δούλος πόλειος ἐλευθερούμενος κρατεῖ τὸ πεκούλιον, εἰ μὴ ἀφαιρέθῃ, καὶ ὁ χρεώστης^{γ)} αὐτοῦ καλῶς καταβάλλει αὐτῷ.

δούλος πόλειος ἐλευθερούμενος] Καὶ ὁ τῆς πόλειος δούλος, ἐὰν νομίμως ἐλευθερωθῇ, καὶ μὴ ἀφαιρέθῃ αὐτοῦ τὸ πεκούλιον, μῆναι ἔχων αὐτό· καὶ διὰ τοῦτο ὁ τοῦ πεκούλιου χρεώστης καταβάλλων αὐτῷ ἐλευθεροῦται. [Sch. b. l. 301.]

καὶ ὁ χρεώστης αὐτοῦ] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Τοῦτο ἰκὸν ἐστὶν ἐπὶ μόνον τοῦτου τοῦ θέματος. [Sch. c. VI. 301.]

γ'. Οὐλπ. Εἰ πολλάκις κατελείφθῃ^{δ)} ἐλευθερία δούλῳ, ἢ πρώτη χώραν λαμβάνουσα ἔρρωται.

εἰ πολλάκις κατελείφθῃ ἐλευθερία δούλῳ] Ἐὰν πολλάκις ἐν τῇ αὐτῇ διαθήκῃ κατελείφθῃ τῷ δούλῳ ἐλευθερία, ἐκείνη δοκεῖ καταλείφθαι αὐτῷ, ἢ πάντως ποιοῦσα αὐτὸν ἐλευθερον, τοῦτίστιν, ἢ ἰσχυρῶς αὐτῷ καταλειμμένη. [Sch. d. VI. 301.]

δ'. Ἰδεμ. Πέτρος ἔστω κληρονόμος· εἰ δὲ μὴ γνηταί, Παῦλος ἔστω κληρονόμος· Παῦλος ἐλευθερός ἔστω. κἂν πρόξληθῃ Πέτρος τῇ κληρονομίᾳ^{ε)}, ἐλευθεροῦται Παῦλος.

Πέτρος ἔστω κληρονόμος] Ἐὰν τις οὕτω γράψῃ· Τίτιος ἔστω μοι κληρονόμος· εἰ δὲ Τίτιος μὴ γνηταί μοι κληρονόμος, Στίχος ἔστω μοι κληρονόμος· Στίχος ἐλεύθερος τῷ· ὁ μὲν Ἀρίστου ἔλεγεν, Τίτιον γινόμενον κληρονόμον τῷ γίνεσθαι τὸν Στίχον ἐλευθερον· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἐλευθερον τὸν γίνεσθαι· ἐπειδὴ οὐ μόνον ἐν τῷ β'. βαθμῷ καταλείπειν αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ἐδιπλασίασεν αὐτὴν· τοῦτίστιν, ἐν τῷ α'. βαθμῷ σιωπηρῶς αὐτὴν καταλείπειν, ἐν δὲ δευτέρῳ φανερώς αὐτὴν ἐξέφωρῃσεν. [Sch. e. VI. 301.]

ε'. β) Ἰδεμ. γ) Ἐρρωται τὸ μετὰ ἐλευθερίας ληγόμενον, κἂν πρόξκειται τὸ μετὰ ἐλευθερίας, ἢ ὅταν δικήσας αὐτὸν ἐν βήματι^{δ)} ἐλευθερώσω αὐτόν.

ἔρρωται τὸ μετὰ ἐλευθερίας ληγόμενον] Ἐὰν τις τῇ Στίχος ἐλεύθερος ἔστω, καὶ τοῦτω ὁ κληρονόμος μου νομίματα παραχέτω· καὶ ἐν ζωῇ αὐτός ὁ τεστάτωρ ἐλευθέρωσῃ τὸν οἰκέτην, οὐδὲν ἥτιον ἀπαιτεῖται ὁ κληρονόμος τοῦ παρασχέτω τὰ ἰ. νομίματα. εἰ δὲ καὶ οὕτως εἴπῃ· Στίχος ἐλεύθερος ἔστω· καὶ ἡ puram ἢ in diem καταλείψῃ τῷ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἐπαγάγῃ· καὶ τοῦτω ὁ ἐμὸς κληρονόμος ἰ. νομίματα παραχέτω· πάλιν τὸ αὐτὸ λέγομεν, ὅτι, κἂν ὁ δεσπότης ἐλευθερώσῃ αὐτόν, ἀπαιτεῖται δίδοναι αὐτῷ κληρονόμος τὰ ἰ. νομίματα· καὶ ἐκεῖνο δὲ ὁμολογῆται, ὅτι, ἐν καταλείποντι τὴν ἐλευθερίαν οἰκέτη ἐπαγάγῃ, ὅτι, ἐὰν vindicta αὐτὸν ἐλευθερώσω, ὁ κληρονόμος μου δότω αὐτῷ ἰ. νομίματα· εἰ καὶ ἡ ἀγὰν λεπτοῦς χωρίζει τῆς διαθήκης τὸ γάτον, ὅμως κατὰ φιλανθρωπίαν, ἐὰν ἐτι ζῶν ὁ δεσπότης ἐλευθερώσῃ τὸν οἰκέτην, ἔρρωται τὸ ληγόμενον. [Sch. f. VI. l. 84.]

TITULUS III.

De manumissionibus servorum ad universitatem pertinentium impositis, et de manumissis testamento.

I. Ulpian. Omne collegium licitum¹⁾ recte manumittit, et liberto heres existit. L. 1 D. X

1) omne collegium licitum] Omnibus collegiis licitis Divus Marcus concessit servos suos manumittere. Quare qui collegii sunt, si manumittant, libertorum suorum legitimi heredes fiunt.

II. Papian. Servus civitatis manumissus¹⁾ peculium retinet, nisi ademptum fuerit, et debitor eius²⁾ recte ei solvit. L. 1 D. 6

1) servus civitatis manumissus] Servus quoque civitatis, si iure manumissus sit, et non ademptum ei peculium sit, id retinet: et ideo debitor peculiaris ei solvens liberatur.

2) et debitor eius] Enantiophanis. Hoc speciale est in hoc solo casu.

III. Ulp. Si saepius servo libertas relicta sit¹⁾, valet quae prima locum accipit. L. 1 D. XI

1) si saepius servo libertas relicta sit] Cum saepius eodem testamento servo libertas relinquatur, illa videtur ei relicta, quae omnino eum liberum facit, hoc est, quae valide ei relicta est.

IV. Idem. Petrus heres esto¹⁾: si heres non sit. Paulus heres esto: Paulus liber esto. Etsi Petrus hereditatem adierit, Paulus liber fit. L. 2 D. 6

1) Petrus heres esto] Si quis ita scripserit: Titius mihi heres esto: si Titius heres non erit, Stichus mihi heres esto: Stichus liber esto: Aristo quidem dicebat, Titio herede existente Stichum non fieri liberum: mihi autem videtur, eum liberum esse; quia non solum in secundo gradu ei libertatem reliquit, sed eam duplicavit: hoc est, in primo gradu eam tacite reliquit, in secundo autem nominatim eam expressit.

V. Idem. Valet legatum cum libertate relictum¹⁾, etiam si adiciatur illud, cum libertate, vel cum vindicta eum pro tribunali manumisero. L. 4 D. 61

1) valet legatum cum libertate relictum] Si quis dixerit: Stichus liber esto, eique heres meus decem dato: et ipse testator vivus servum manumiserit, nihilominus heres eius decem praestare cogitur. Sed et si sic dixerit: Stichus liber esto: et vel puram vel in diem ei libertatem reliquerit, et subiecerit, eique heres meus decem dato: idem quoque dicimus, nempe, etsi vivus dominus eum manumiserit, ab herede peti, ut ei decem det. Illud quoque constat, si quis servo relicta libertate subiecerit: si vindicta eum liberavero, heres meus ei decem dato: licet nimia subtilitas legatum separet a testamento, attamen ex humanitatis ratione, si vivus dominus servum manumiserit, valere legatum.

ω) Lege περὶ ἐλευθεριῶν δούλοις τοῖς εἰς σύστασιν ἀνήκουσιν. χ) Cod. 1357. ἐπιτιθεμένων. γ) Cod. 1357. χρεώστης. Cod. 1357. καταλείφθῃ (sic). α) Verba τῇ κληρονομίᾳ desunt in Cod. 1357. δ) L. 3, D. h. t. praetermissa est.

Intellige Pomponium, cuius erat L. 3. D. h. t. d) Pro verbis ἐδικήσας αὐτόν ἐν βήματι Cod. 1357. habet σιάνιστρα (sic), quod significatur vox vindicta. Proprie vertendum; vel cum vindicans eum pro tribunali manumiserit.

5. ζ'. Ἴδου. Ἐν ταῖς ἀπεντεῦθεν ε) ἤδη ἐλευθε-
 κλ. 4. ραῖς ἢ εὐχερτέρας γραφῆς) ἐπικρατεῖ. ἐν δὲ ταῖς
 ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἵρεσιν ε) ἢ ἰστίρα.

ἐν ταῖς ἀπεντεῦθεν ἤδη ἐλευθεραῖς] Ἐν ταῖς
 directis ἐλευθεραῖς ταῖς διαφορῶς ἐν διαθήκαις τῷ αὐτῷ
 δούλῳ καταλιπαρομέναις ἢ κουφοτέρα προτιμᾶται. ἐκείνη δὲ
 νοεῖται κουφοτέρα, ἢ εὐχερτέρα οὖσα τῷ ἐλευθερουμένῳ. ἐν
 δὲ ταῖς φιδικομισσαριαῖς ἢ τελευταία κρατεῖ. [Sch. g. VI. 302.]

6. ζ'. Οὐλπιανός. Ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων, γραφῶν
 cod. κληρονόμον τὸν ἔχοντα τὴν χρῆσιν, καλῶς καταλιμ-
 πᾶναι τῷ δούλῳ ἐλευθερίαν ὑπὸ αἵρεσιν.

ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων] Ἐάν ὁ προπριετᾶριος ἂν
 τοῦ οἰκέτου τὸν οὐσουφρουκτουάριον γραφῶς κληρονόμον, αἰ-
 ρετικῆν ἐλευθερίαν καταλείψῃ τῷ οἰκέτῃ, ἐφ' ᾧ συνεστήκει^{h)}
 ὁ οὐσουφρουκτος ἐπειδὴ ἠρημένως τῆς ἐλευθερίας δεσπό-
 τῆς) γίνεται τοῦ οἰκέτου ὡς κληρονόμος ἂν τοῦ διαθεμένου
 ὁ οὐσουφρουκτουάριος, φθίγγεται ὁ οὐσουφρουκτος τῇ κτῆσει
 τῆς δεσποτείας καὶ διὰ τοῦτο ἐξιοῦσης τῆς αἵρεσεως ἐλευ-
 θερος γίνεται ὁ οἰκέτης. [Sch. h. VI. 302.]

7. η'. Ἴδου. Εἰ καταλίπω^{h)} ἐλευθερίαν δούλῳ, εἰ
 cod. ἄποις ἀποθάνω, ἤρηται ἐφ' ὅσον ἐπιζέται μετὰ
 θάνατόν μου τίκεσθαι μοι κουφορούμενος^{l)}.

εἰ καταλίπω ἐλευθερίαν δούλῳ] Ἐάν τις οὕτως
 εἴπῃ ἐν μηδεὶς εὐρεθῆναι μοι υἱός, ὅτε μέλλω τελευτᾶν,
 Στίχος ἐλευθερός ἐστὼ καὶ ποστοῦμον καταλείψω^{m)}, ἐμπο-
 δίξεται ἢ ἐλευθερία τοῦ Στίχου. ἐν ὅσῳ δὲ ἐγκυμονεῖται ὁ
 ποστοῦμος καὶ ἐπιζέται τίκεσθαι, ἄρα δούλος μένει ὁ οἰκέ-
 τῆς, ἢ μὴ ἐκ τοῦ ἀποθαινοντος ἀποκρινόμεθα, ὅτε μὴ γεν-
 νηθῆ ὁ ποστοῦμος, ἂν ὅθεν ἐλευθερίαν γεγονέναι τὸν οἰκέτην;
 καὶ τοῦτο μάλλον ἤρεσεν. [Sch. i. VI. 302.]

8. θ'. Πομπων. Παῦλος, εἰ ἐπιμελῶς διαθήκην,
 cod. ἐλείθερος ἔστω. ἐπιμέλεια ζητεῖται ἢ τῷ δεσπότην
 συμμέρουσα, καὶ τὸ δοῦναι τὰς λοιπάδας.

Παῦλος εἰ ἐπιμελῶς διαθήκην] Οὕτως τις εἴπῃ
 ἐάν Στίχος τοὺς λόγους μου ἐπιμελῶς τρακταῖσας καὶ ψηλα-
 φήσας ἀποδειχθῆναι, ἐλευθερός ἐστω. τοῦτο τὸ ἐπιμελῶς τρα-
 κταῖσας τοὺς λόγους πρὸς εὐεργεσίαν τοῦ δεσπότητος, οὐ πρὸς
 ὠφέλειαν τοῦ οἰκέτου νοοῦμεν ἐγκέσθαι. ὅθεν καὶ πιστεῖ
 καλῆ χρεωστῆ τοὺς λόγους ὑποστῆναι, καὶ τὰς λοιπάδας ἀπο-
 δοῦναι, ἵνα τότε ἐλευθερωθῆ. [Sch. k. VI. 302.]

9. πρ. ι'. Οὐλπιαν. Παῦλον ληγατεύω Πέτρῳ, ἵνα ἐλευ-
 cod. θερώσῃ αὐτόν. κἂν μὴ ἐλευθερώσῃ δέ, ἔστω ἐλευ-
 θερος. ληγατεύω δὲ αὐτῷ διδώκα νομίσματα. ἀπαίτεῖ
 τὸ ληγάτον ὁ Παῦλος ἐλευθερούμενος.

§. 1. Ἐνⁿ⁾ διαθήκῃ καλῶς κωλύω ἐλευθερωθῆναι
 δοῦλόν μου ἢ τοῦ κληρονόμου, οὐ μὴν ἀλλότριον.

Παῦλον ληγατεύω Πέτρῳ] Ἐάν οἰκέτης ληγατευθῆ
 ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι, εἰ δὲ μὴ ἐλευθερώσῃ αὐτόν ὁ ληγα-
 τᾶριος, ὥστε ἐλευθερός εἶναι καὶ ληγάτον λαβεῖν, κατὰ ταυτὸν
 καὶ ἐλευθερία ἀρμόζει αὐτῷ. [Sch. l. VI. 302.]

ἐν διαθήκῃ καλῶς κωλύω] Τὸ εἰρημένον ταῖς δια-
 τάξεσιν, ὅτι ὁ ἐν διαθήκαις κωλυθεὶς ἐλευθερωθῆναι οὐκέτι
 δύναται ἐλευθερωθῆναι, ἐπὶ ἐκείνων κρατεῖ τῶν^{o)} οἰκετῶν,
 οἵτινες τοῦ τεστάτωρος ὄντες ἢ τοῦ κληρονόμου ἐκωλύθησαν
 ἐλευθερωθῆναι. τὸν γὰρ ἀλλότριον δούλον κωλύων ὁ διαθέ-
 μενος ἐλευθερωθῆναι οὐκ ἐμποδίζει τῇ ἐλευθερίᾳ αὐτοῦ.
 [Sch. m. VI. 302. sq.]

0. πρ. ια'. Παῦλ. Ὁ τὸ πεκούλιον ληγατεύων καλῶς
 cod. ἐλευθεροῖ τὸν δοῦλον τοῦ δοῦλου. τὰ γὰρ ἰδικὰ
 ὑπέξαιροῦνται τῶν γενικῶν.

VI. Idem. In directis libertatibus¹⁾ facillior
 scriptura valet: in fideicommissariis autem novissima:

1) in directis libertatibus] In directis liber-
 tatis, quae diverso modo eidem servo testamentis re-
 linquuntur, levior praefertur. Illa autem censetur le-
 vior, quae facillior est ei, qui manumittitur. In fidei-
 commissariis autem novissima valet.

VII. Ulpianus. Qui proprietatem habet¹⁾, si usu-
 fructuarium heredem scribit, servo libertatem sub
 conditione recte relinquit.

1) qui proprietatem habet] Si servi propri-
 etarius, usufructuario herede scripto, servo, in quo con-
 stitit usufructus, libertatem sub conditione reliquerit:
 quia pendente libertate usufructuarius, cum heres sit
 testatoris, servi dominus fit, perit usufructus acqui-
 sitione proprietatis: et ideo existente conditione servus
 liber fit.

VIII. Idem. Si servo libertatem reliquero¹⁾, si
 sine liberis decessero, pendet, quamdiu post mortem
 meam nasci mihi speratur postumus.

1) si servo libertatem reliquero] Si quis
 sic dixerit: Si mihi nullus filius erit, cum moriar, Sti-
 chus liber esto: et post mortem reliquerit, impeditur Stichi
 libertas. Interim autem, dum in utero est postumus,
 et speratur nasci, utrum in servitute manet servus, an
 vero ex eventu respondemus, non nato postumo, ser-
 vum retro fuisse liberum? Et hoc magis placuit.

IX. Pompon. Paulus, si diligenter administra-
 verit¹⁾, liber esto. Desideratur diligentia, quae do-
 mino utilis sit, et ut reliqua reddiderit.

1) Paulus, si diligenter administraverit] Sic dixit quidam: Si Stichum rationes meas diligenter
 tractasse probatum fuerit, liber esto. Hoc, diligenter
 tractasse rationes, in favorem domini, non ad servi uti-
 litatem appositum esse intelligimus. Ideoque bona fide
 debet rationes reddere, et reliqua praestare, ut tunc
 manumittatur.

X. Ulpian. Paulum lego Petro¹⁾, ut eum manu-
 mittat. Quodsi eum non manumiserit, liber esto: lego
 autem ei duodecim nummos. Paulus manumissus le-
 gatium petit.

Testamento recte prohibeo²⁾ servum meum aut
 heredis manumitti, sed non alienum.

1) Paulum lego Petro] Si servus legatus fue-
 rit, ut manumittatur, et si eum legatarius non manu-
 miserit, liber esse iussus sit et legatum accipere, simul
 et libertas ei competit.

2) testamento recte prohibeo] Quod dictum
 est in constitutionibus, eum, qui testamento manumitti
 vetitus est, non posse manumitti, locum habet in illis
 servis, qui cum essent testatoris vel heredis, vetiti
 sunt manumitti. Alienum enim servum testator vetans
 manumitti, manumissionem eius non impedit.

XI. Paul. Qui peculium legat¹⁾, recte servum
 servi manumittit. Specialia enim eximuntur de ge-
 neribus.

e) Cod. 1357. ἀπεντεῦθεν sine accentu. f) Cod. 1357. γραφῆς. g) Pro ταῖς ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἵρεσιν Cod. 1357. habet
 φιδικομισσαριαῖς. h) Fabr. συνιστῆκει (sic). i) Ante δεσπότης Fabr. addit ὁ, quod necessario omittendum est.
 k) Cod. 1357. καταλίπω. l) Pro τίκεσθαι μοι κουφορούμενος Cod. 1357. habet τίκεσθαι παῖς. m) Lege καταλείψω.
 n) Cod. 1357. hic praesigat numerum ι', quem antea omisit. o) Fabr. τὸν (sic).

ὁ τὸ πεκούλιον ληγατεύων] Ἐὶ καὶ τὸ πεκούλιον οὐ οἰκέτου ληγατεύῃ αὐτῷ, καὶ οἰκέτης ἐκ τοῦ πεκούλιου vicarius ἐλευθερία τιμηθῆ, ἐλευθεροῦται ὡμολογημένως. πολλὴ γὰρ διαφορά γένους πρὸς εἶδος· καὶ δύναται εἶδος ἀπὸ γένους πεξαιριεῖσθαι, ὡς καὶ ἐπιταῦθα γένος μὲν ἐστὶ τὸ πεκούλιον, εἶδος δὲ τοῦ πεκούλιου ὁ vicarius, καὶ καλῶς ἐπεξαιρεῖται ἀπὸ λαοῦ τῆς ἐλευθερίας. [Sch. n. VI. 303.]

Εἰ ληγατεύσω δοῦλον, καὶ ἐλεύθερον εἶναι κελεύσω, ἢ ἐλευθερία ἐπικρατεῖ. τὸ αὐτὸ κἂν μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ληγατεύσω αὐτόν· εἰ μὴ ὑπεναντία δειχθῆ ἢ τοῦ διαθεμένου ἢ βούλησις.

εἰ ληγατεύσω δοῦλον] Ἐὰν ὁ ληγατευθεὶς τινὶ οἰκέτης ἐλεύθερος εἶναι κελευσθῆ, ἐλεύθερος γίνεται. εἰ δὲ ἄλλοτερον τιμηθῆς τῇ ἐλευθερίᾳ μετὰ ταῦτα ληγατευθῆ, εἰ ἐν πρόδηλός ἐστιν ἢ τοῦ διαθεμένου γνώμη, ὅτι διὰ τοῦτο αὐτὸν ἐληγάτευσεν, ὡς ἀδεμπτεῖων τὴν ἐλευθερίαν, ἐπειδὴ ἔσσε σήμερον τὰς ἐλευθερίας ἀδεμπτευσθαι, ἔρρωται τὸ ἐπ' αὐτῷ ληγατόν, ἀσθενούσης τῆς ἐλευθερίας. εἰ δὲ ἀδιλός ἐστιν τοῦ τεστατέρου γνώμη, τότε favore libertatis ἐλεύθερος γένοιται. ταῦτα περὶ διδέκτας ἐλευθερίας εἰρηται. εἰν γὰρ ὁ ληγατευθέντι οἰκέτῃ φιδεῖκομισσαρία καταλειφθῆ ἐλευθερία, ἀναγκάζεται ὁ κληρονόμος ἢ ὁ ληγατάριος ἐλευθεροῦν αὐτόν· τοῦτέστι, καὶ τὸ ληγατόν ἔρρωται, καὶ ὁ ληγατάριος ἐλευθεροῦσαι τὸν οἰκέτην ἀναγκάζεται. [Sch. o. VI. 303.]

ιβ'. Πομπων. Ἐὰν ληγατευθέντι δούλῳ ἐπὶ ὄρον ὑπὸ αἵρεσιν^{p)} καταλειφθῆ ἐλευθερία, ἢ ὁ κληρονόμος ἢ ὁ ληγατάριος ἀναγκάζεται αὐτόν ἐλευθεροῦν.

Παῦλος καὶ Φίλιππος, εἰ δέκα νομίσματα παρὰ ζωσιν^{q)}, ἐλεύθεροι ἔστωσαν. δύναται ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν ἵεντε διδοῦς ἐλεύθερος εἶναι, κἂν ὁ ἄλλος μὴ δῶ.

Παῦλος καὶ Φίλιππος] Οἷτω τις εἶπεν· ἐὰν Στίχους καὶ Πάμφιλος δέκα νομίσματα δώσωσιν^{r)}, ἐλευθεροῦ ἔστωσαν. δύναται ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν δοῦς τὰ ε. νομίσματα ἐλεύθερος γενεσθαι, εἰ καὶ ὁ ἕτερος μήπω δέδωκε τὰ ἄλλα ε. νομίσματα. ch. p. VI. 303.]

Ὁ κελευσθεὶς ἐλευθερωθῆναι^{s)}, κἂν εἷς ὑπεισθῆ τὴν κληρονομίαν^{t)}, ἐλευθεροῦται.

ὁ κελευσθεὶς ἐλευθερωθῆναι] Ὅτε πολλῶν γεγαμμένων κληρονόμων οἰκέτης ἐλευθερία τιμᾶται διδέκτα, εἰ ἢ εἷς μόνος ἐκ τῶν κληρονόμων ἠδίδευσεν, παρὰζήματα ἐλευθεροῦται ὁ οἰκέτης. [Sch. q. VI. 303.]

ιγ'. Οὐλπ. Εἰ ὑπὸ αἵρεσιν ὄρκου ἐλευθερία καταλειφθῆ, ἀνάγκη γενέσθαι τὴν αἵρεσιν.

Τὸ αὐτὸ κἂν ληγατόν μετὰ ἐλευθερίας καταλειφθῆ^{u)}. εἰ δὲ χωρὶς αἰρέσεως καταλειφθῆ μὲν^{v)} ἐλευθερία, ληγατόν δὲ ὑπὸ αἵρεσιν ὄρκου, συγχωρεῖται ἢ αἵρεσις. τὸ αὐτὸ κἂν ἐλευθερία μὲν ὑπὸ αἵρεσιν ὄρκου καταλειφθῆ^{w)}, ληγατόν δὲ χωρὶς ὄρκου, ὁ^{x)} διαθεμένος ζῶν ἢ ἐλευθέρωσεν^{y)} τὸν δοῦλον.

εἰ ὑπὸ αἵρεσιν ὄρκου] Ἐὰν ἐλευθερία ὑπὸ αἵρεσιν ὄρκου καταλειφθῆ οἰκέτῃ, οὐ συγχωρεῖται αὐτῷ ὁ ὄρκος· καὶ αἰώς, εἰ γὰρ εἴπωμεν, συγχωρεῖσθαι τὴν αἵρεσιν τοῦ ὄρκου, αὐτῇ τῇ ἐλευθερίᾳ ἐμποδίζομεν, ἐπειδὴ οὐ δύναται ἄλλος ἀρῶσαι, εἰ μὴ πειθαρχήσει τῇ αἵρεσει ὁ οἰκέτης, καὶ ὁμώσειται. εἰ δὲ καὶ μετὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ ληγατόν ὑπὸ ὄρκου ἐλευθεροῦται τῷ οἰκέτῃ, οὐδὲ τὸ ληγατόν δύναται εἶναι, εἰ μὴ πληρώσει τὴν αἵρεσιν, καὶ ἐπομώσειται. ἐὰν δὲ μὲν ἐλευθερία πούρωσ αὐτῷ καταλειφθῆ, τὸ δὲ ληγατόν ὑπὸ ὄρκου, νομίζει Ἰουλιανὸς ἐν τῷ λβ. τῶν διγ. αὐτοῦ, συγχωρεῖσθαι αὐτῷ τὴν ὄρκου αἵρεσιν. Ἔγω δὲ τὸ αὐτὸ ὡ, εἰ καὶ ἐπέκειτο μὲν τῇ ἐλευθερίᾳ ἢ τοῦ ὄρκου αἵρεσις,

1) qui peculium legat] Etiam si peculium servus legatum sit, et servus vicarius ex peculio libertate sit honoratus, liberum fieri constat. Multum enim differt genus a specie: et potest species eximi de genere ut hoc loco genus est peculium, species autem peculii vicarius: et recte eximitur et libertatem consequitur.

Si servum legavero²⁾, et eum liberum esse iussero, valet libertas. Idem et si post datam libertatem eum legavero: nisi contraria testatoris voluntas probetur.

2) si servum legavero] Si servus alicui legatus liber esse iussus est, liber fit. Sed si prius libertate honoratus postea legatus sit: si quidem evidens voluntas sit testatoris, ideo eum legasse, ut libertatem adimeret: cum placuit hodie libertates adimi, valet eius legatum deficiente libertate. Sed si obscura sit voluntas testatoris, tunc favore libertatis liber fit. Haec dicta sunt de directa libertate. Si enim servo legato libertas fideicommissaria relicta sit, heres vel legatarius eum manumittere compellitur: hoc est, et legatum valet, et legatarius servum manumittere cogitur.

XII. Pompon. Si legato servo libertas fideicommissaria relicta sit, vel heres, vel legatarius eum manumittere cogitur.

Paulus et Philippus¹⁾, si decem nummos dederint, liberi sunt. Potest unus ex his quinque dans liber esse, quamvis alter non dederit.

1) Paulus et Philippus] Quidam sic dixit: Si Stichus et Pamphilus decem nummos dederint, liberi sunt. Potest unus ex ipsis quinque nummos dans liber fieri, quamvis alter reliquos quinque nondum dederit.

Iussus manumitti²⁾, etiam si unus tantum hereditatem adierit, liber fit.

2) iussus manumitti] Cum pluribus heredibus scriptis servus directa libertate honoratur, etiam si unus tantum adit ex heredibus, servus statim liber fit.

XIII. Ulp. Si sub iurisiurandi conditione¹⁾ libertas relicta sit, necessario implenda est conditio.

Idem et si legatum cum libertate relictum sit. Sin autem sine conditione libertas relicta sit, legatum vero sub conditione iurisiurandi, conditio remittitur. Idem et si libertas quidem sub conditione iurisiurandi relicta sit, legatum autem sine iurisiurando, testator autem vivus servum manumiserit.

1) si sub iurisiurandi conditione] Si libertas servo conditione iurisiurandi relicta sit, non remittitur ei iurisiurandum: et merito. Nam si dixerimus, conditionem iurisiurandi remitti, ipsam libertatem impedimus, quoniam competere aliter non potest, quam si conditioni servus paruerit et iuraverit. Quod si etiam cum libertate legatum servo relictum sit sub conditione iurisiurandi, nec legatum potest accipere, nisi conditionem impleverit et iuraverit. Sed si libertas quidem pure ei relicta sit, legatum autem sub iurisiurandi conditione, putat Iulianus lib. 31. Digestorum suorum, remitti ei conditionem iurisiurandi. Ego autem idem dico

p) Pro ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἵρεσιν Cod. 1357. habet Fideicommissaria. q) Cod. 1357. παρὰζήματα. r) Lege δῶσιν. Pro ἐλευθερωθῆναι Cod. 1357. habet ἐλεύθερος εἶναι. t) Pro ὑπεισθῆ τὴν κληρονομίαν Cod. 1357. habet κληρονομία. Vox καταλειφθῆ deest in Cod. 1357. qui hactenus haec cum praecedentibus coniungit. v) Post καταλειφθῆ Cod. 1357. lit mē, quod deest apud Fabr. w) Cod. 1357. verbum καταλειφθῆ cum sequentibus coniungit. x) Cod. 1357. οὐδέ. y) Cod. 1357. ἢ ἐλευθέρωσεν (sic).

περιών δὲ ὁ τεστάτωρ αὐτὸν ἤλευθέρωσεν. καὶ ἐνταῦθα γὰρ, ἐπειδὴ ἔλευθρος εὐρίσκειται μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ δεσπότου, συγχωροῦμεν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ ληγῶν τὴν τοῦ ὄρκου αἴρεσιν. [Sch. r. VI. 303. sq.]

ιδ'. "Ἰδεμ. Δύο δούλους ἔλευθερίαν κατέλειψα, εἰ οἶκον κτισώσιν ἢ ἀνδριάντα στήσωσιν. εἰ ὁ εἰς πληρώσει²⁾ τὴν αἴρεσιν, ἑκάτερος ἔλευθεροῦται, δεικνυμένης τῆς γνώμης τοῦ διαθεμένου, ἢ μὴ δεικνυμένης³⁾, πάντως ὁ εἰς.

Τὸ αὐτὸ κἂν εἶπω, εἰ πύλακα ζωγραφήσωσιν⁴⁾, ἢ κατασκευάσωσιν ναῦν.

Εἰ δὲ εἶπω, εἰ τοὺς λογισμοὺς ἀποδώσιν⁵⁾ ὧν διώκησαν, εἰ μὲν κερχωρισμένως⁶⁾ διώκησαν, ἕκαστος ἴδια λογοποιῶν ἔλευθεροῦται· εἰ δὲ κοινῶς, οὐδὲ ὁ εἰς δοκεῖ πειθαρχεῖν, εἰ μὴ καὶ τὰς λοιπάδας δῶ, καὶ τοὺς χάρτας τῆς λογοποιίας.

Δύο δούλους ἔλευθερίαν κατέλειψα] Ἐάν δύο οἰκέταις καταλείψῃ ἔλευθερία ὑπὸ αἴρεσιν τὴν, ἕαν ἐποικοδομήσωσιν οἶκον, ἢ ἀνδριάντα ἀναστήσωσιν ἐν τῇ πόλει, οὐ δύναται διαιερωθῆναι ἢ αἴρεσις, οὐδὲ πῶς ἕνός τὸ ἕμισι αὐτῆς πληρωθῆναι. ἐκείνο δὲ ἀμφισβάλεται, εἰ τοῦ ἕνός ἐξ αὐτῶν τὸν οἶκον πληροῦντος ἢ τὸν ἀνδριάντα ἀναστάντος, τὸ ἰκανὸν δοκεῖ γενέσθαι τῇ γνώμῃ τοῦ διαθεμένου κἂν⁷⁾ εἰς αὐτὸν τὸν ἕνα τὸν ταῦτα πεποιηκότα, ὥστε ἔλευθερωθῆναι αὐτόν. καὶ μᾶλλον ἤρесе, τὸν μόνον πληρώσαντα τὴν πᾶσαν αἴρεσιν ἔλευθεροῦσθαι, εἰ μὴ τὸ ἐναντίον ἐξεφώνησεν ὁ διαθεμένος. καὶ πληρῶν δὲ τὴν αἴρεσιν ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν μόνον ἑαυτῷ πληροῖ αὐτήν, καὶ οὐχὶ καὶ τῷ ἑτέρῳ. τὸ γὰρ ἐναντίον καὶ σβέννυται τῷ ἑτέρῳ ἢ αἴρεσις. οὐδὲ γὰρ δύναται λοιπὸν πληρῶσαι αὐτήν, ἀπαξ τοῦ οἴκου πληρωθέντος ἢ τοῦ ἀνδριάντος ἀναστάντος. τὸ δὲ αὐτὸ ἔστιν, εἰ καὶ δύο τέκτωσιν ἢ δύο ζωγράφους κατέλειψῃ ἔλευθερία ὑπὸ αἴρεσιν τὴν, ἕαν κωλύσῃ ζωγραφήσωσιν ἢ πλοῖον κατασκευάσωσιν. τῆς γὰρ βουλήσεως τοῦ τεστάτωρός ἐστιν ἡ ζήτησις, μὴ ἐκάστῳ αὐτῶν τὴν ἐκ τοῦ φακτοῦ τοῦ ἑτέρου συνέσειεν αἴρεσιν. ὅπερ εἰ ἔστιν, ἕνός ἐξ αὐτῶν ὑπεριθεμένου ποιῆσαι τὸ προσταχθῆναι, ἀσθενεῖ καὶ τῷ ἑτέρῳ ἐτοιμῶ ὄντι πληρῶσαι τὸ προσταχθῆναι ἢ αἴρεσις. ἕαν δὲ ἐξ ὧν ἔγραψεν ἢ εἶπεν ὁ διαθεμένος, ἀποδείκνυται, ὅτι ἡβουλήθη ὁ τεστάτωρ ἢ ἐκ τῶν δύο ἅμα, ἢ ἐξ ἕνός μόνου γενέσθαι, ὅπερ εἶπεν, ἐλλυτὸν ἐστὶ τὸ πρᾶγμα. τότε γὰρ ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν πληρῶν τὸ προσταχθῆναι ἢ καὶ ἑαυτῷ καὶ τῷ ἑτέρῳ συμβάλλεται, ἢ ἑαυτῷ μόνον, ὡς ἂν⁸⁾ ἀποδειχθῆναι, ὅτι ἡβουλήθη ὁ τεστάτωρ. εἰ γὰρ ἠθέλησε⁹⁾, καὶ δι' ἕνός μόνου πληρωθῆναι τὸ ἔργον, τότε καὶ ἑαυτῷ καὶ τῷ ἄλλῳ συμβάλλεται ὁ ποιήσας αὐτό. εἰ δὲ διὰ τῶν δύο πᾶντως ἠθέλησεν αὐτὸ γενέσθαι, ἑαυτὸν μόνον ὠφελεῖ ὁ πληρώσας τὸ φακτόν. ἢ αὐτῇ δὲ ζήτησις ἐστὶ καὶ ἐπ' ἐκείνου τοῦ θέματος, ἕαντα δύο οἰκέταις κατέλειψῃ τὴν ἔλευθερίαν ὑπὸ αἴρεσιν τὴν, ἕαν δοῖεν τοὺς λόγους τῆς διοικήσεως. Ἰουλιανὸς γὰρ ἐζήτησεν, ἕαν εἰς ἕτοιμός ἐστι παρασχῆναι τοὺς λόγους, ὁ δὲ ἄλλος οὐ βούλεται παρασχῆναι, εἰ ἐμποδίζεται ὄχι αὐτῶν διὰ τοῦ ἑτέρου. καὶ ὀρθῶς εἶπεν· εἰ μὲν διηρημένως διώκησεν¹⁰⁾ ἕκαστος ἰδιαζόντως, ὠρεῖ πρὸς τὸ¹¹⁾ ἕμισι τὴν ἔλευθερίαν ἑκάστῳ αὐτῶν τὸ παρασχῆναι αὐτῶν τῆς ἰδίας διοικήσεως τοὺς λόγους. εἰ δὲ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν διοίκησιν ἐποίησαντο ἅμα ἑκατέροις, οὐ δοκεῖ ὁ εἰς πειθαρχεῖν τῇ αἴρεσει, εἰ μὴ ἅρα τὰς ἑκατέρου λοιπάδας καταβάλλει. τῷ δὲ ὀνόματι τῶν λοιπῶν περιέχεται τὸ καὶ αὐτὰ τὰ διφθέγια τῶν λόγων παραδόναι τῷ κληρονόμῳ τὰ συνέχοντι τοὺς λόγους. [Sch. s. VI. 304. sq.]

Εἰ¹²⁾ δούλη μετὰ τῶν τέκνων κελυσοῦσθ¹³⁾ ἔλευθερα εἶναι, κἂν μὴ ἔχη τέκνα, ἢ ἔχει μὴ δυνάμενα ἔλευθερωθῆναι, ἔλευθεροῦται. εἰ δὲ καὶ αὐτῇ μὴ δύναται, τὰ δὲ τέκνα δύνανται, ἔλευθεροῦνται¹⁴⁾. ἢ γὰρ προσθήκη τῶν παίδων οὐκ ἐστὶν αἴρεσις, εἰ μὴ ἕτερόν τι ὁ διαθεμένος ἐνεθυμήθη. καὶ ὁ πρᾶιτωρ γὰρ πέμπων τὴν γαστέρα εἰς νομήν, μετὰ τέκνων πέμπει. πέμπεται δὲ ἢ γαστήρ, κἂν μὴ τέκνα ᾖσιν.

et si libertati imposita sit conditio iurisiurandi, virus autem testator eum manumiserit. Nam et hoc casu quoniam liber invenitur post mortem domini, remittimus ei etiam in legato conditionem iurisiurandi.

XIV. Idem. Servis duobus libertatem reliqui¹⁾, si domum aedificaverint vel si statuum posuerint. Si alter conditionem impleverit, uterque liber fit, probata voluntate testatoris, vel non probata, alter omnino.

Idem etsi dixero, si tabulam depinxerint vel navem aedificaverint.

Sed si dixero, si rationes reddiderint eorum, quae administrassent, si separatim quidem gesserint, unusquisque de suis rationes reddens liber fit: si vero simul, non videtur alter parere, nisi et rationes reddiderit et codices rationum.

1) servis duobus libertatem reliqui] Si servis duobus libertas relicta sit sub conditione, si domum aedificaverint, vel statuum posuerint in civitate, dividi conditio non potest, neque ab uno pro parte dimidia impleri. Illud autem dubitationem habet, an uno ex his domum perficiente aut statuum ponente, satisfactum videatur voluntati testatoris etiam quod ad eum attinet, qui hoc fecit, ut ad libertatem perveniat. Et magis placuit, ut is solus, qui conditionem in solidum implevit, liber fiat, nisi contrarium expresserit testator. Alter autem ex his conditionem implens eam sibi soli implet, et non alteri. Quinimo alteri conditio extinguitur. Neque enim amplius eam implere potest, domus semel perfecta, aut statua posita. Idem est et si duobus fabris vel duobus pictoribus libertas relicta sit sub conditione, si cubiculum depinxerint vel navem fabricaverint. Nam voluntatis testatoris est quaestio, num unicuique eorum alterius facti conditionem iunxerit. Quod si ita est, altero eorum cessante facere quod praecipuum est, deficit conditio alteri etiam parato facere quod praecipuum est. Quod si ex his, quae dixi vel scripsit testator, ostendatur, voluisse testatorem vel a duobus simul, vel ab uno solo fieri quod dixit, re facile expediri potest. Nam alter ex his implens quod praecipuum fuit, aut sibi et alteri prodest, aut sibi soli, prout voluisse testatorem probatum fuerit. Nam si per unum solum opus impleri voluit, tunc et sibi et alteri prodest qui id fecit. Sin autem per duos omnino fieri voluit, sibi soli prodest, qui implet factum. Eadem quaestio est et in illo casu, quo quis duobus servis libertatem reliquit, si rationes administrationis reddiderint. Iulianus enim quaesivit, si alter paratus sit rationes reddere, alter autem nolit, an alter eorum per alium impediatur. Et recte ait: Si quidem separatim unusquisque gessit, sufficit ad hoc, ut unicuique eorum libertas competat, separatim rationes administrationis suae reddere. Si vero ambo simul gesserint, non videtur alter paruisse conditioni, nisi utriusque reliqua exsolverit. Reliquorum autem nomine continetur etiam ut codices rationum heredi tradat, qui rationes continet.

Si ancilla cum filiis²⁾ libera esse iussa sit, si filios non habeat, sive habeat qui liberi fieri non possunt, libera fit. Sed et si ipsa non possit, possunt autem filii, liberi fiunt. Filiorum enim adiectio conditio non est, nisi testator aliud quid sensit. Nam et Praetor ventrem mittens in possessionem, mittit cum filiis. Mittitur autem venter, etsi liberi non sint.

2) Cod. 1357. πληρώσει. a) Verba ἢ μὴ δεικνυμένης in Cod. 1357. omittuntur. b) Cod. 1357. ζωγραφήσωσιν. c) Cod. 1357. ἀποδοῦσιν. d) Cod. 1357. κερχωρισμένως. e) Malim καὶ. f) Fabr. ἕαν. g) Fabr. ἠθέλησεν. h) Fabr. διώκη (sic). Forstasse reponere voluit διώκει. i) Fabr. τῷ. k) Cod. 1357. post et addit δε. l) Cod. 1357. ἔλευθεροῦται.

εἰ δούλη μετὰ τῶν τέκνων] Ἐάν δούλη κληροθῆται τῶν τέκνων αὐτῆς ἐλευθερωθῆται, εἰ καὶ μὴ εἴχῃ τέκνα, καὶ ἐλευθεροῦται. εἰ δὲ καὶ ἔχει τέκνα, οὐ δύναται¹⁾ ἐλευθερωθῆναι τὰ τέκνα αὐτῆς, μόνῃ ἐλευθεροῦται. εἰ δὲ καὶ τὸ κληρονομία αὐτῆς ἐλευθερωθῆναι, τὰ τέκνα αὐτῆς υἱοθεροῦται. τὸ γὰρ προσθεῖναι²⁾ τὸν διαθέμενον καὶ εἶναι, μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς, οὐ ποιεῖ αἴρεσιν τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἕτερον τι ἠβουλήθη ὁ διαθέμενος. τότε γὰρ καὶ ταῦτα ἔργα ἀντὶ αἰρέσεως παραλαμβάνομεν. ὅτι δὲ τὸ εἰπεῖν, αὐτῶν τέκνων, οὐκ ἔστιν αἴρεσις, δηλοῦ καὶ τὸ ἔδικτον τοῦ κληρονομοῦ. ἐκεῖ γὰρ λέγει τὴν γαστέρα μετὰ τῶν τέκνων εἶναι εἶναι ἐν νομῇ³⁾ καὶ ὁμοῦ αἴρεσις, εἰ καὶ μὴ εἴσῃ τέκνα, καὶ τὴν γαστέρα πέμπεσθαι εἰς νομῆν. [Sch. t. VI. 305.]

ιέ. Ἰδὲμ. Δούλος χωρὶς αἰρέσεως μὲν ἐλεύθερος, ὁ αἴρεσιν δὲ κληρονομία ἐγράφῃ. εἰ ἀτονησῇ ἡ κληρονομία, ἐλεύθερος γίνεται.

δούλος χωρὶς αἰρέσεως] Ἐάν οἰκέτης ἐλευθερία κληρονομία κληρονομία δὲ γραφῇ ὑπὸ αἴρεσιν, εἰ ἀτονησῇ τῆς κληρονομίας ἡ αἴρεσις, ὁμοῦ ἐλεύθερος γίνεται. [Sch. u. VI. 305.]

ις. Ἰουλιανός. Πέτρον Παύλῳ ληγατεύω. εἰ δὲ ὁδὸς ἐνιαυτοῦ μὴ ἐλευθερώσει, ἐλεύθερος ἔστω. εἰ ἐμπροθέσμῳ ἐλευθερώσει, ἀναρπάζεται Πέτρος· οὐχ ἔξει τι δίκαιον κατ' αὐτοῦ ὁ Παῦλος.

Πέτρον Παύλῳ ληγατεύω] Οὕτω τις εἶπε· Στίχον Σεμπρόνιος ἐπὶ ἐνιαυτοῦ εἰ μὴ ἐλευθερώσει, ἐλεύθερος ἔστω. καὶ ἐξηγήθη περὶ τούτου νόμιμον. καὶ ἀπεκρίθη Ἰουλιανός, ὅτι τοῦ τεστῆτος εἰπόντος· ἔστω Σεμπρόνιος ἐλευθερώσει Στίχον, ἐλεύθερος ἔστω· Σεμπρόνιος μὲν οὐδὲ δίκαιον ἔχει ἐπὶ τῷ οἰκέτῃ μὲν ἐλευθερῶν αὐτόν· Σεμπρόνιος δὲ μὴ ἐλευθεροῦντος, ἐλεύθερος γίνεται ὡς ἀπὸ δικέτας κληρονομίας ὁ οἰκέτης. [Sch. x. VI. 305.]

ιζ. Ἰδὲμ. Ὅτε Πέτρος τριάκοντα ἐτῶν γένηται, ὁ δούλος ἐλεύθερος ἔστω, καὶ λαβείτω ἀγρόν. εἰ πρὸ χρόνου τελευτήσῃ Πέτρος, ἡ ἐλευθερία μετὰ ἑξήκοντα ἔτη ἀρμόζει, οὐ μὴν τὸ ληγάτον.

ἰτε Πέτρος τριάκοντα ἐτῶν γένηται] Ἐάν τις εἴπῃ· ὅτε γένηται Τίτιος κ'. ἐνιαυτῶν, Στίχος ἐλεύθερος ἔστω, καὶ δάτω αὐτῷ ἀγρόν ὁ κληρονομία· καὶ τελευτήσῃ Πέτρος, πρὶν γενέσθαι τριάκοντα ἐνιαυτῶν, ἀρμόζει τῷ Στίχῳ ἐλευθερία· τὸ δὲ ληγάτον οὐ κεχρέωται⁴⁾ αὐτῷ. ἰσχυρὸς τῆς ἐλευθερίας ἐδέχθη τὸ τελευτησαντος τοῦ Τίτιου, καὶ περιλείπεται ὁ χρόνος, εἰς ὃν ἠδύνατο γενέσθαι κ'. ἐνιαυτῶν, εἰ περιῆν ὁ Τίτιος, καὶ πληρουμένου τούτου τοῦ χρόνου ἐλευθεροῦσθαι. τοῦ δὲ ληγάτου ἠτονησέναι δοκεῖ ἡ ἀρετὴ μὴ γενομένου Τίτιου κ'. ἐνιαυτῶν. [Sch. y. VI. 305. sq.] ὁ δὲ Ἐναντιοφανούς. Ἀνάγνωθι βιβ. λς'. τίτ. α'. διγ. μς'. γ. VI. 306.]

η. ρ) Ἰδὲμ. Εἰ καταλείπω δούλῳ ἐλευθερίαν ἐν τελευταίᾳ ῥοπή τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἀντ' οὐδενός.

Πέτρος εἰ μὴ ἀνέλθῃ εἰς τὸ Καπετώλιον, ἐλεύθερος ἔστω. εἰ δυνάμενος μὴ ἀνέλθαι, ἐλευθεροῦται.

καταλείπω δούλῳ ἐλευθερίαν] Ἡ ἐλευθερία εἰς ἰσχυρὴν ἀναπόσιν τοῦ οἴκετου καταλαμβάνομένη, ὅλον ἔστω, ὅτε μέλλει τελευτᾶν, ἐλεύθερος ἔστω, ἀντὶ μὴ δεδοσθαι παραλαμβάνεται. ἐάν δὲ οὕτως εἴπῃ· Στίχος, ἐάν μὴ ἔξει εἰς τὸ Καπετώλιον, ἐλεύθερος ἔστω· οὕτω νοοῦμεν τὰ ἔργα, ἐάν, ὅτε πρῶτον δυνήσῃ ἀνελθεῖν, μὴ ἔξει. οὕτω γὰρ ἡμῶν νοοῦντων τὰ ἔργα, ἐάν δυνήσῃ εἰς τὸ Καπετώλιον μὴ ἀνέλθῃ, ἐπιτυγχάνει τῆς ἐλευθερίας. [Sch. z. VI. 306.]

2) si ancilla cum filiis] Si ancilla cum filiis libera esse iussa sit, etsi filios non habeat, ipsa libera fit. Sed et si filios habeat, filii autem eius ad libertatem pervenire non possunt, ipsa sola libera fit. Per contrarium si ipsa libera fieri non possit, filii eius liberi fiunt. Nam quod testator adiecerit, cum filiis eius, non facit conditionem libertati, nisi testator aliud quid voluerit. Tunc enim verba haec pro conditione accipiuntur. Quod autem haec verba, cum filiis, non sint conditio, ostendit et edictum Praetoris. Nam in eo dicit: ventrem cum liberis in possessione esse iubeo: et tamen placet, etsi non sint liberi, solum ventrem in possessionem mitti.

XV. Idem. Servus sine conditione¹⁾ liber, heres autem sub conditione scriptus est. Si conditio defecerit, liber fit.

1) servus sine conditione] Si servus libertate conditio pure sit honoratus, heres autem sit sub conditione scriptus, etsi conditio hereditatis defecerit, tamen liber fit.

XVI. Iulianus. Petrum Paulo lego¹⁾. Si autem intra annum eum non manumiserit, liber esto. Si intra praefinitum tempus non manumiserit, Petrus ad libertatem eripitur: nec Paulus quidquam iuris in eo habebit.

1) Petrum Paulo lego] Quidam sic dixit: Si Sempronius Stichum intra annum non manumiserit, Stichus liber esto. Et quaesitum est, quid de eo iuris sit. Et respondit Iulianus: Cum dixerit testator: Si Sempronius Stichum non manumiserit, liber esto: Sempronius quidem nihil iuris in servo habet, si eum non manumittat: Sempronio autem non manumittente, servus liber fit quasi ex directa libertate.

XVII. Idem. Cum Petrus annorum triginta erit¹⁾, Paulus liber esto, et fundum capito. Si ante tempus Petrus decesserit, libertas post annos triginta competit, nec vero legatum.

1) cum Petrus annorum triginta erit] Si quis sic dixerit: Cum Titius erit annorum triginta, Stichus liber esto, eique heres fundum dato: et Titius, antequam esset annorum triginta, decesserit, Stichus libertas competit: legatum autem ei non debetur. Nam favore libertatis hoc receptum est, ut mortuo Titio, quia tempus superest, quo potuisset esse triginta annorum, si Titius vixisset, eo tempore impleto liber fiat. Legatum autem conditio defecisse videtur, cum non fuerit Titius triginta annorum.

Enantiophanis. Lege lib. 36. tit. I. dig. 46.

XVIII. Idem. Si servo libertatem reliquero¹⁾ in Z ultimum vitae eius momentum collatam, nullius momenti est.

Petrus, si in Capitolium non adscenderit, liber esto. Si cum posset, non adscenderit, liber fit.

1) si servo libertatem reliquero] Libertas, quae in ultimum servi habitum relinquitur, veluti, Stichus, cum morietur, liber esto, pro non data accipitur. Sed si sic dixerit: Stichus, si in Capitolium non adscenderit, liber esto: haec verba sic intelligentibus, si cum primum potuerit Capitolium adscendere, non adscenderit. Nobis enim verba sic intelligentibus, si cum posset in Capitolium adscendere, non adscenderit, libertatem nanciscitur.

1) Adde δὲ post δύναται. n) Fabr. προσθήναι (sic). o) Fabr. οὐκ ἐχρεώσθηται (sic). p) Signum numeri decem uti. T. IV.

§. 2. 'Εστω Παῦλος ἐλεύθερος, ὥστε τοῖς υἱοῖς μου
λογοποιῆσαι. ἐλευθεροῦται μὲν· οὐδὲ γάρ ἐστιν αἰ-
ρεσις· λογοποιήσει δέ.

ἔστω Παῦλος ἐλεύθερος] Ἐάν τις οὕτως εἴπῃ·
Πάμφιλος ἐλεύθερος ἔστω ἐπὶ τούτῳ, ἵνα τοῖς υἱοῖς
τοῦς λόγους δῶ· ἐζητήθη, εἰ δοκεῖ ὑπὸ αἰρεσιν δεδῶσθαι ἢ
ἐλευθερία. ἤρρεσε δέ, πουργῶς αὐτὴν δεδῶσθαι, καὶ τὸ εἰπεῖν
τὸν τεστάτορα οὕτως, ἵνα τοῦς λόγους δῶ, μὴ ἐμποιεῖν αἰ-
ρεσιν τῇ ἐλευθερίᾳ. ἐπειδὴ δὲ προφανὴς ἐστὶν ἡ τοῦ διαθε-
μένου βουλήσις εἰς τὸ πάντως^{α)} δοθῆναι τοῦς λόγους, χρῆ
ἀναγκάζεσθαι τὸν οἰκέτην, καὶ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ὑποστήναι
τοῦς λόγους τῆς ἰδίας διοικήσεως. [Sch. a. VI. 306.]

§. 3. Μετὰ ἑνιαυτοῦς Πέτρος ἐλευθεροῦσθω¹⁾. μετὰ
διετίας ἐλευθεροῦται, εἰ μὴ ἄλλο τι²⁾ ἐνενόησεν ὁ
διαθέμενος.

μετὰ ἑνιαυτοῦς Πέτρος ἐλευθεροῦσθω] Ἐάν
τις διατιθέμενος εἴπῃ· ὁ δεῖνα ὁ οἰκέτης μετὰ ἑνιαυτοῦς
ἐλεύθερος ἔστω· καὶ μὴ ἐπαγάγῃ, τόσους ἑνιαυτοῦς, δύο
ἑνιαυτῶν παρατεροῦντων ἐλευθεροῦται ὁ οἰκέτης· οὕτω γάρ
νοοῦντες καὶ τὴν ἐλευθερίαν θάλλομεν, καὶ τοῖς ὅμμασι τοῦ
διαθέμενου οὐ μαχομέθα. τὰ γὰρ πληθυντικά παρὰ Ῥω-
μαίους ἀπὸ τῶν δύο ἄρχεται, εἰ μὴ ἄρα προδήλως ἀποδείξῃ
ὁ τῇ ἐλευθερίᾳ βεβαρημένος, ὅτι ἕτερον τι ἐνενόησεν ὁ τελευ-
τήσας. [Sch. b. VI. 306.]

pr. id. 1) Ἴδεμ. Μετὰ τελευτῆν τοῦδε τοῦ ἐνὸς τῶν
κληρονόμων μου Πέτρος ἐλεύθερος ἔστω²⁾. κἂν
προτελεύτησεν οὗτος ὁ κληρονόμος, ἐλευθεροῦται
Πέτρος.

μετὰ τελευτῆν τοῦδε] Δύο τις γράμας κληρονόμος
post mortem ἑνὸς ἐξ αὐτῶν ἐλευθερίαν καταλείπειν οἰκέτη.
ἀλλ' αὐτός ὁ κληρονόμος, οὐ μετὰ τελευτῆν ἤμοζεν ἢ ἐλευ-
θερία, ζῶντος ἔτι τοῦ διαθεμένου ἐτελεύτησεν. καὶ ἀπεκρί-
νατο Σαβῖνος, ἐλεύθερον εἶναι τὸν οἰκέτην. [Sch. c. VI. 306.]

§. 1. Ὅτε τελευτῶ, Πέτρος ἐλεύθερος ἔστω. μετὰ
τελευτῆν μου ἐλευθεροῦται.

§. 2. Ἔως ἑνιαυτοῦ ἐλεύθερος ἔστω. ἢ μετὰ ἑνιαυτὸν
τῆς τελευτῆς ἐλευθεροῦται, ἢ εἰ νοήσωμεν μετὰ ἑνιαυ-
τὸν τῆς ποιήσεως τῆς διαθήκης, εἰ συμβῇ ἐντὸς ἑνιαυ-
τοῦ τελευτήσαι τὸν διαθέμενον, ἔρρωται ἢ ἐλευθερία.

ὅτε τελευτῶ, Πέτρος ἐλεύθερος ἔστω] Ἐάν ὁ
διαθέμενος εἴπῃ· ὅτε μέλλω τελευτῆν, ὁ δεῖνα ἔστω ἐλεύθε-
ρος· δοκεῖ εἰς τὸν καιρὸν τῆς τελευταίας ἀναπνοῆς αὐτοῦ
καταλείπειν τὴν ἐλευθερίαν. καὶ διὰ τοῦτο ἀχρηστός ἐστι
κατὰ ἀκριβείαν, ὡς μὴ δυναμένη ἐν ζωῇ τοῦ διαθεμένου ἀρ-
μοῖσαι. ἀλλὰ βέλτιον ἐστὶ φιλαγαθῶς ἐρμηνεύσαι τὰ ὅμηματα,
ἵνα τὸν καιρὸν τῆς ἰδίας τελευτῆς δόξῃ ἐκφωνεῖν ὁ διαθέμε-
νος, ἐπὶ τῷ ἄρμόσῳ τὴν ἐλευθερίαν, τουτέστι, τὸν μετὰ τε-
λευτῆν αὐτοῦ. πολλῶν δὲ μᾶλλον, εἰ καὶ οὕτως εἴπῃ ὁ διαθε-
μενος· ὁ δεῖνα πρὸς ἑνιαυτὸν ἔστω ἐλεύθερος· πιστεύομεν,
ὅτι μετὰ τὸν ἑνιαυτὸν κατέλιπε τὴν ἐλευθερίαν· καὶ εἰ καὶ
τὰ μάλιστα δοκεῖ λέγειν, μετὰ ἑνιαυτὸν τοῦ γενέσθαι τὴν δια-
θήκην ἀρμόζειν τὴν ἐλευθερίαν, εἰ συμβῇ ἔσω τοῦ ἑνιαυτοῦ
τελευτήσαι τὸν διαθέμενον, οὐ γινεται ἀχρηστός ἢ ἐλευθερία.
[Sch. d. VI. 306. sq.]

9. id. κ'. 4) Ἴδεμ. Πέτρον⁵⁾ ὁ κληρονόμος μου ἐλευ-
θεροῦτω· εἰ δὲ μὴ, ἐλεύθερος ἔστω καὶ λαβέτω δέκα
χρυσούς. καὶ ἐλευθεροῦντος τοῦ κληρονόμου ἐπο-
φείλεται τὸ ληγάτον.

Πέτρον ὁ κληρονόμος μου ἐλευθεροῦτω] Παρε-
κάλει τις τὸν ἴδιον κληρονόμον, ἐλευθερώσαι οἰκέτην· ἐάν δὲ
μὴ ἐλευθερώσῃ αὐτὸν ὁ κληρονόμος μου, ἐλεύθερος ἔστω ὁ
οἰκέτης· καὶ κατέλιπεν αὐτὸν καὶ ληγάτον. καὶ πολλοὶ τῶν
νομικῶν ὑπένοιον, εἰ καὶ ὁ κληρονόμος ἐλευθερώσει τούτων

Paulus liber esto²⁾, ita ut filiis meis rationes
reddat. Liber fit: neque enim conditio est: sed ra-
tiones reddet.

2) Paulus liber esto] Si quis sic dixerit: Pam-
philus liber esto, ita ut filiis meis rationes reddat: quaes-
itum est, an sub conditione data libertas videretur.
Placuit autem, eam pure datam esse, et quod testator
dixit, ita ut rationes reddat, conditionem libertati non
facere. Quoniam autem manifesta est voluntas testa-
toris, ut omnino rationes reddantur, servus cogendus
est, etiam post manumissionem ad rationes administra-
tionis suae reddendas.

Post annos Petrus liber esto³⁾. Post biennium
liber fit, nisi aliud quid sensit testator.

3) post annos Petrus liber esto] Si quis,
cum testamentum faceret, dixerit: Ille servus post annos
liber esto: et non adiecerit, tot annos, duobus annis
praeterlapsis servus liber fit: nam sic accipientes et
libertati favemus, et testatoris verbis non repugnamus.
Pluralia enim apud Romanos incipiunt a duobus, nisi
si qui manumissione oneratus est, testatorem aliud sens-
sisse evidenter ostenderit.

XIX. Idem. Post mortem illius¹⁾, qui unus est
ex meis heredibus, Petrus liber esto. Etsi prius hic
heres decesserit, Petrus liber fit.

1) post mortem illius] Qui duos heredes scri-
pserat, post mortem unius ex ipsis servo libertatem re-
liquit. Verum ipse heres, cuius post mortem libertas
competebat, vivo adhuc testatore decessit. Et respon-
dit Sabinus, servum liberum esse.

Cum moriar, Petrus liber esto²⁾. Post mortem
meam liber fit.

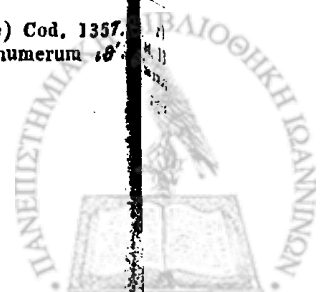
Ad annum liber esto. Vel post annum, quam
moriar, liber fit, vel si intellexerimus post annum,
quam testamentum factum erit, si evenerit, ut intra
annum testator decedat, valet libertas.

2) cum moriar, Petrus liber esto] Si testa-
tor dixerit: Cum moriar, ille liber esto: videtur in tem-
pus supremi spiritus libertatem reliquisse. Et ideo iu-
ris subtilitate inutilis est, quod vivo testatore competere
non possit. Sed melius est verba benigne interpretari,
ut tempus mortis suae videatur testator nominatim dic-
cere ad hoc, ut libertas competat, hoc est, post mortem
suam. Multo autem magis si sic testator dixerit: Ille
ad annum liber esto: credimus, eum post annum liber-
tatem reliquisse: et licet videatur dicere, post annum,
quam testamentum factum erit, liber esto, si evenerit,
ut intra annum testator decedat, libertas inutilis non fit.

XX. Idem. Petrum heres meus manumittito¹⁾.
sin minus, liber esto, et decem aereos capito. Etiam
herede manumittente legatum debetur.

1) Petrum heres meus manumittito] Qui-
dam heredem suum rogavit, ut servum manumitteret.
Deinde dixit: Si autem heres eum non manumiserit, liber
esto servus: eique legatum reliquit. Et multi Iurecon-
sultorum putaverunt, etiamsi heres hunc servum manu-

q) Cod. 1357. pro οὐδὲ habet οὐ. qq) Sic lego. Fabr. πάντας. r) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐλευθεροῦτω. s) Cod. 1357.
et Fabr. ἄλλο τι. t) Cod. 1357. ἡ'. pro ἰθ'. habet. u) Cod. 1357. ἔστω ἐλεύθερος. v) Cod. 1357. habet numerum ἰθ'.
ita ut sequentia semper uno numero differant. w) Sic recte Cod. 1357. Fabr. Πέτρος.

ὄν οἰκέτην, δοκεῖν *) ἐκ τῆς διαθήκης αὐτὸν ἠλευθερωθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ ληγατον δυνάσθαι αὐτὸν απαιτεῖν. Sch. e. VI. 307.]

κα'. Ἀφρικανός. Ἐληγάτευσά σοι δούλους ἐφ' ὧν ἠλευθερώσαι, εἰ φανώσι χρήσιμοι. ἐὰν μὴ ἀμαρτηρώσῃ τι εἰς σέ, ὅπερ ἀναξίους αὐτοὺς τῆς ἠλευθερίας οἰεῖ, ἀναγκάζῃ ἠλευθερώσαι· ὅτε μέντοι βούλει^{γ)}. Ἐὰν δὲ τελευτήσῃς^{δ)} μὴ ἠλευθερώσας, ὁ κληρονόμος σου ἀναγκάζεται τοῦτο ποιεῖν.

Ἐληγάτευσά σοι δούλους] Ἐληγάτευσέ τις οἰκέτας, εἰ εἶπε πρὸς τὸν ληγατάριον· παρακαλῶ σε, ἐὰν χρησιμεύσῃ σοι οἱ οἰκέται, ἵνα ἀξίους ἠλευθερίας δοκιμάσῃς αὐτούς. καὶ λέγει ὁ Ἀφρικανός, ὅτι τοῦ πράετωρός ἐστιν ἔργον τὸ ἀναγκάζεσθαι τὸν ληγατάριον, ἐπιθεῖναι τὴν ἠλευθερίαν τοῖς κηδεύουσιν· εἰ μὴ ὅρα τοιαῦτα ἡμαρτον εἰς αὐτὸν οἰκέται, ὅτε ἀνάξιοι φανῆναι τῆς ἠλευθερίας, καὶ οὐδὲ ἀπαιτούμενους τοιαῦτα τινα πρὸς τὸν κληρονόμον ποιῆσαι ὀφείλια, ὧν ὀφείλουσαν ἀξιοὶ γενέσθαι τῆς ἠλευθερίας, ἀλλὰ μόνον ἵνα ἀμαρτηρῶν τὸ ποιῶν αὐτοὺς τῆς ἠλευθερίας ἀναξίους. καὶ τὰ μάλιστα δὲ ἠλευθερώσαι πάντως απαιτεῖται τοὺς κηδεύοντας μὴδὲν ἀμαρτανότας ὁ ληγατάριος, ὅμως τῆς αὐτοῦ κηδεύσεως ἡγήταια τὸ, πότε ἕκαστον τούτων ἠλευθερώσῃ ἀνάγκη. καὶ ἐὰν μὴ πάντας ἠλευθερώσῃ περιών, ὁ κληρονόμος αὐτοῦ παραχρῆμα πάντας^{ε)} ἀναγκάζεται ἠλευθερώσαι. Sch. f. VI. 307.]

κβ'. Ἰδὲμ. Πέτρος, μᾶλλον δὲ Παῦλος ἠλεύθερος ἔστω. Παῦλος ἠλεύθερος γίνεται. τὸ αὐτὸ καὶ εἶποι· Πέτρος ἠλεύθερος ἔστω, μᾶλλον δὲ Παῦλος.

Πέτρος, μᾶλλον δὲ Παῦλος] Οὗτα τις εἶπε· Στίχος, μᾶλλον δὲ Πάμφιλος ἠλεύθερος ἔστω. καὶ λέγει Ἀφρικανός τὸν Πάμφιλον ἠλευθερωθῆναι. ἔδοξε γὰρ ὁ τεστάτωρ τὴν ἐκείνην πλάνην διορθοῦσθαι. καὶ τὸ αὐτὸ λέγω, εἰ καὶ ἐπλήθυνεν ἐπὶ Στίχῳ τὴν αὐτοῦ βούλησιν, καὶ εἶπε, Στίχος ἠλεύθερος ἔστω, καὶ τότε ἐπήγαγε, μᾶλλον δὲ Πάμφιλος ἠλεύθερος ἔστω. ἐνταῦθα γὰρ πάλιν μόνος Πάμφιλος ἠλευθεροῦται. Sch. g. VI. 307.]

κγ'. Ἰδὲμ. Ἐὰν καταλείψω ἠλευθερίαν δούλῳ, λογοποιήσῃ περὶ τοῦ ἀργύρου, ὃν ἐπίστευσα αὐτῷ· δὲ ἀποκρύψας ἕξ αὐτοῦ καὶ συμμερισάμενος τῷ ἐπιτρόπῳ τοῦ κληρονόμου λάβοι ἀπόδειξιν ὡς πληθύνσας, οὐκ ἠλευθεροῦται. εἰ δὲ δίχα ῥαθυμίας τοῦ ὕλου τινὰ τῶν σκευῶν ἀπώλετο, διδούς τὰ λοιπὰ ἠλεύθερος ἔσται^{β)}.

Ἐὰν καταλείψω ἠλευθερίαν δούλῳ] Τῶν τις ἀνηγάρας κληρονόμον ἐπήγαγεν· ἐὰν Στίχος λόγον δῶ τοῦ ἀργύρου τοῦ ἐγκυβερνησμένου αὐτῷ, ἠλεύθερος ἔστω. ἀλλ' οὕτως ὁ Στίχος μέρος τοῦ ἀργύρου ἀποκρύψας ἐμερίσαστο αὐτὸ μετὰ ἐπιτρόπου τοῦ κληρονόμου, καὶ ὁ ἐπιτρόπος ἐποίησεν αὐτῷ ἀπόδειξιν ὡς μὴδὲν ἐκ τοῦ λόγου τοῦ ἀργύρου χρησιστησάντ^{α)}. ἀπεκρίνατο, μὴ ἠλευθεροῦσθαι^{β)} αὐτόν. εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ ἀρέσκει, τὸν κληρονόμον δοῦναι χρηματὰ τῷ κληρονόμῳ, εἰ τῷ ἐπιτρόπῳ παράσχη αὐτὰ, ἢ ἐὰν παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου ἐμποδισθῇ πληρῶσαι τὴν αἴρεσιν, ἠλευθεροῦσθαι, ὅτε τότε αὐτὰ κρατεῖ, ὅτε μεταπίστεως ἀγαθῆς, καὶ δίχα ἀπάτης ἢ τοῦ στατουλίβερου, ἢ τοῦ ἐπιτρόπου γίνεται. καὶ τὰς ἐκποιήσεις γὰρ τῶν πονητικῶν πραγμάτων λέγομεν ἐρρωσθῆναι, ὅτε μετὰ πίστεως ἀγαθῆς γίνονται. εἰ προσφερόμενα παρὰ τοῦ στατουλίβερου τὰ νομίματα βουληθῇ δεῖσθαι ὁ ἐπιτρόπος, ὡς βουλομένος ζημιώσαι πούπιλλον, οὐκ ἄλλως γίνεται ἠλεύθερος ὁ στατουλίβερ, εἰ πάσης ἀπάτης κατὰ τοῦ πονητικοῦ ἀπῆλλαται. οὐα δὲ, ὅτι, εἶπον περὶ ἐπιτρόπου, τὰ αὐτὰ καὶ περὶ κληρονόμου. ἐξηγήθη δὲ περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος καὶ ἐκεῖνο, οὗτος ὁ νόμος δοῦναι τὸν τοῦ ἀργύρου λόγον πότε δοκεῖ πληροῦν αἴρεσιν, τούτεστιν, εἰ τινὰ τῶν σκευῶν μὴ παρ' αἰτίαν

miserit, eum ex testamento videri liberum esse, et ideo posse eum legatum petere.

XXI. Africanus. Legavi tibi servos¹⁾, ut eos manumitteres, si boni videantur. Si in te nihil admiserint, quod eos indignos libertate faciat, cogeri manumittere: sed quando voles. Sed si decesserit eis non manumissis, heres tuus hoc facere cogitur.

1) legavi tibi servos] Legavit quidam servos et legatario dixit: *Rogo te, si te servi promeruerint, ut eos libertate dignos existimes.* Et Africanus ait: Praetoris officium est, ut legatarius cogatur servis libertatem imponere: nisi si quid tale servi in ipsum admiserint, ut indigni libertate videantur. Nec ab eis exigimus, ut erga heredem talia officia faciant, per quae digni libertate esse debeant, sed solum, ut nihil admittant, quod eos indignos libertate faciat. Licet autem exigatur a legatario, ut servos omnino manumittat, si nihil admiserint, ab eius tamen arbitrio pendet, quo tempore quemque eorum velit manumittere. Quodsi non omnes vivos manumiserit, heres eius statim cogitur omnes manumittere.

XXII. Idem. *Petrus, imo Paulus¹⁾ liber esto.* Paulus liber fit. Idem et si dixerit: *Petrus liber esto, imo Paulus.*

1) Petrus, imo Paulus] Sic dixit quidam: *Stichus, imo Pamphilus liber esto.* Et dicit Africanus, Pamphilus liberum esse. Videtur enim testator emendasse errorem suum. Idem dico et si in Stichus impleverit suam voluntatem et dixerit, *Stichus liber esto*, et tunc subiecerit, *imo Pamphilus liber esto.* Hic enim rursus solus Pamphilus liber fit.

XXIII. Idem. Si servo libertatem reliquero¹⁾, si rationem reddiderit argenti, quod ei credidi: is autem parte eius subtracta et eum tutore heredis divisa apocham acceperit perinde ac si implevisset, liber non est. Sed si sine culpa servi quaedam vasa perierint, reliqua reddens²⁾ liber erit.

1) si servo libertatem reliquero] Quidam impubere herede instituto subiecit: *Si Stichus rationem reddiderit argenti, quod ei commissum fuit, liber esto.* Verum Stichus partem argenti subtraxit et cum tutore impuberis divisit, et tutor ei apocham fecit, quasi ex ratione argenti nihil deberet. Et respondit, eum non esse liberum. Nam licet placeat eum, qui pecuniam dare heredi impuberi iussus est, si eam tutore det, aut impediatur a tutore, quominus conditionem impleat, liberum esse, haec tamen tunc obtinet, cum bona fide et citra fraudem vel statuliberi vel tutoris haec fiunt. Nam et rerum pupillarum alienationes tunc valere dicimus, cum bona fide fiunt. Itaque si a statulibero oblatam pecuniam tutor accipere noluerit, quod pupillum damno afficere velit, non aliter statuliber ad libertatem pervenit, quam si omni fraude careat erga pupillum. Quaecunque autem, inquit, de tutore dixi, eadem etiam dico de curatore. Illud quoque quaesitum est in hoc casu, hic rationem argenti reddere iussus quando videatur conditionem implere, id est, si quaedam vasa sine culpa eius perierint, reliqua autem heredi bona fide tradiderit, an etiam liber fiat. Et re-

x) Sic lego. Fabr. δοκεῖ. y) Cod. 1357. βούλοι. z) Cod. 1357. τελευτήσῃς. a) Sic lego. Fabr. πάντως. b) Sic 1357. Fabr. ἔστω. c) Post haec nonnulla exciderunt, quae tamen in versione reddidit Fabrotus ita: *Consultus tuus, ut referat Africanus, an Stichus liber esset.* Graecè fortasse sic reddenda sunt: καὶ ἰσχυροῦς ὁ Ἰουλιανός, ὡς ἔρει ὁ Ἀφρικανός, εἰ ἠλεύθερος ἔσται ὁ Στίχος, ἀπεκρίνατο κ. τ. λ. d) Fabr. ἠλευθερωσθαι (sic).

αὐτοῦ ἀπώλετο· τὰ δὲ λοιπὰ τῷ κληρονόμῳ μετὰ πίστεως ἀγαθῆς παραδεδωκεν, εἰ καὶ γίνεται ἐλεύθερος. καὶ ἀπεκρίνατο Ἰουλιανός, ἐλευθεροῦσθαι αὐτόν. ἀρκεῖ γὰρ κατὰ τὸ καλὸν καὶ τὸ δίκαιον, δοῦναι αὐτόν τὸν λόγον τοῦ ἀγγύρου. ὃν γὰρ λόγον καλὸς οἰκοδοσιότης ἐδέχετο, ὁ τοιοῦτος λόγος τῷ κληρονόμῳ παρεχόμενος^ο) πληροῖ τὴν αἴρεσιν. [Sch. h. VI. 307. sq.]

διδοῦς τὰ λοιπὰ] Ἀνάγνωθι βιβ. λς'. tit. α'. dig. πβ'. ἐν τέλει. [Sch. i. VI. 308.]

L. 23. pr. κδ'. Μαρκ. Ὁ ἐν διαθήκῃ ἐλευθερωθεὶς, εἴτε ἐξ αὐτῆς ἔρρωμένης οὔσης, εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου ὑπείσθη τὴν κληρονομίαν^ι) ὁ κληρονόμος, ἐλευθεροῦται.

§. 1. Ἡ χωρὶς αἰρέσεως ἐλευθερία, κἂν ὁ εἰς κληρονομίην^β), εἰδῆς ἀρμόζει. εἰ δὲ ὑπὸ ἡμέραν ἢ ὑπὸ αἴρεσιν, ὅτε αὐτῇ ἐξέλθοι.

ὁ ἐν διαθήκῃ ἐλευθερωθεὶς] Τοῖς ἐν διαθήκῃ ἐλευθεροῦμένοις τότε ἀρμόζει ἡ ἐλευθερία, ἔαν καὶ ἡ διαθήκη^β) ἔρρωται, καὶ ἀδιευθῆ ἡ κληρονομία, ἢ ἐὰν καταλιπὼν τὴν διαθήκην ὁ κληρονόμος ἐξ ἀδιαθέτου νέμηται τὴν κληρονομίαν. [Sch. k. VI. 308.]

ἡ χωρὶς αἰρέσεως ἐλευθερία] Ἡ ἐν διαθήκῃ δεδομένη ἐλευθερία, εἰ μὲν πούρα ἐστίν, ἀμα τῷ ἀδιευθῆναι κἂν παρ' ἐνὸς κληρονόμου τὴν κληρονομίαν ἀρμόζει. εἰ δὲ ὑπὸ ἡμέραν ἢ αἴρεσιν καταλείπεται, τῆς αἰρέσεως ἐξουσίας ἢ τῆς ἡμέρας ἐπισταμένης, ἀρμόζει ἡ ἐλευθερία. [Sch. l. VI. 308.]

L. 24. κε'. Κάϊος^ι). Ὀνομαστὶ^κ) δοκεῖ ἐλευθεροῦν ὁ τὴν τέχνην, ἢ τὴν ὑπηρεσίαν, ἢ τὸν πατέρα τοῦ δούλου σημαίνων· οἶον, ὁ διοικητής, ὁ κελλάριος, ὁ υἱὸς^λ) Παύλου.

ὄνομαστὶ δοκεῖ ἐλευθεροῦν] Ὀνομαστὶ δοκοῦναι ἐλευθεροῦσθαι οἰκεῖται καὶ οἱ ἀπὸ τέχνης ἢ ὑπηρεσίας, ἢ καθ' οἰονδήποτε τρόπον προδήλως σημαίνοντο^μ), οἷον ἐὰν εἴπῃ ὁ διαθεμένος· ὁ διαπενσάτωρ μου οἰκέτης, ὁ κελλάριός μου, ἢ ὁ μάγειρός μου ἐλεύθερος ἔστω· ἢ ἐὰν ὁ Παμφίλου τοῦ δούλου μου υἱός. [Sch. m. VI. 308. sq.]

L. 25. κς'. Οὐλπ.^ν) Κἂν μερικῶς^ο) κληρονομηθῆ κληρός, ἀρμόζει ἢ ρ) ἐλευθερία, εἴπερ ἐξ αὐτοῦ τοῦ βαθμοῦ, ἐξ οὗ χωρὶς αἰρέσεως κατελείφθη, γέγονεν ἢ ὑπείσθησιν.

κἂν μερικῶς κληρονομηθῆ κληρός] Ὁ ἐκ διαθήκης ἐλευθεροῦμενος, εἰ καὶ ἐξ οὐσδήποτε μέρους ἀδιευθῆ ἢ κληρονομία, ἐλευθερος γίνεται, μόνον εἰ ἀπὸ ἐκείνου τοῦ βαθμοῦ ἠδιευθῆ^ρ), ἐξ οὗ καταλείπεται ἡ ἐλευθερία, καὶ εἰ πούρας ἡλευθερεῖται. [Sch. n. VI. 309.]

L. 26. κζ'. Μαρκιανός. Ὑποκατέστη^ι) δούλος μετὰ ἐλευθερίας· εἰ δὲ μὴ γένηται κληρονόμος, ληγάτον αὐτῷ κατελείφθη χωρὶς ἐλευθερίας. καὶ οὕτως ἐλευθεροῦται.

ὕποκατέστη δούλος μετὰ ἐλευθερίας] Ἐὰν τις τὸν ἴδιον οἰκέτην cum libertate ὑποκαταστήσας ληγάτον αὐτῷ καταλείψῃ ὑπὸ αἴρεσιν τὴν, ἐὰν μὴ γένηται κληρονόμος· εἰ καὶ μὴ μνημονεύσει τῆς ἐλευθερίας ἐν τῇ δόσει τοῦ ληγάτου, ὅμως φασὶν μετὰ πείρας πιστεύεται καὶ ἐν τῷ ληγάτῳ ἐλευθερίαν αὐτῷ καταλείπειν. τοῦτο γὰρ ὁ θεῖος Πίος καὶ οἱ θεῖοι ἀδελφοὶ ἀντέγραψαν. [Sch. o. VI. 309.]

L. 27. κη'. Παῦλος. Ὁ δυνάμενος ἐν συνεδρίῳ ἐλευθεροῦν δύναται καὶ ἀναγκαῖον καταλείψαι κληρονόμον.

ὁ δυνάμενος ἐν συνεδρίῳ ἐλευθεροῦν] Οἱ δυνάμενοι ἐν κοινοῦ ἐλευθεροῦν οἰκέτας, τοῦτέστιν, καὶ οἱ ἐλάττορες τῶν εἰκοσίων ἐνιαυτῶν ἤτοι σημηρον τῶν ις'. δύναται

c) Sic legendum. Fabr. παρεχόμενος. f) Pro ὑπείσθη τὴν κληρονομίαν Cod. 1357. habet κληρονομίην. g) Cod. 1357. κληρονομίαν. h) Sic lego. Fabr. ἐν διαθήκῃ. i) Fabr. Κάϊος. k) L. 24. D. h. t. legitur in sch. k. ad Basil. XXIII. l. cap. 6. (Fabr. T. III. p. 245.) l) τοῦ ante Παύλου addit schol. m) Fabr. σημαίνοντο. n) L. 25. D. h. t. legitur in Syn. p. 419. o) Syn. μέρος. p) ἢ Syn. omittit. q) Fabr. ἠδιευθῆ (sic). r) Cod. 1357. ὑπείσθη.

spondit Iulianus, eum liberum esse. Sufficit enim, eum ex bono et aequo argenti rationem reddere. Quam enim rationem bonus paterfamilias reciperet, ea ratio heredi reddita conditionem implet.

2) reliqua reddens] Lege lib. 36. tit. 1. dig. 82. in fine.

XXIV. Marcian. Testamento manumissus¹), sive ex ipso valido constituto, sive ab intestato heres hereditatem adierit, liber fit.

Libertas pure data²), si vel unus hereditatem adierit, statim competit. Sin autem in diem vel sub conditione data sit, cum extiterit.

1) testamento manumissus] Testamento manumissis ita demum libertas competit, si et testamentum valeat, et hereditas adita sit, vel si heres omisso testamento ab intestato possideat hereditatem.

2) libertas pure data] Testamento data libertas, si quidem pura est, simul atque adita fuerit hereditas vel ab uno herede, competit. Sin autem in diem relicta sit vel sub conditione, conditione existente vel die veniente libertas competit.

XXV. Caius. Nominatim manumittere videtur¹), qui artificium vel officium, vel patrem servi denotat: puta, dispensator, cellarius, Pauli filius.

1) nominatim manumittere videtur] Nominatim videntur servi manumitti, qui ex artificio vel officio, vel quolibet modo evidenter significantur, veluti si testator dixerit: Dispensator meus servus, cellarius meus, aut cocus meus liber esto, aut Pamphili servi mei filius.

XXVI. Ulp. Etiam si ex parte adita fuerit hereditas¹), libertas competit, si modo ab eodem gradu, quo pure relicta est, aditio facta fuerit.

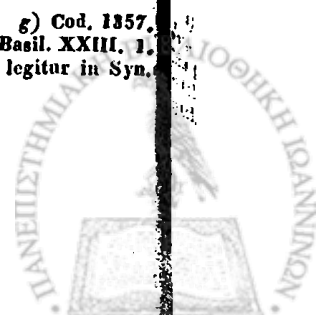
1) etiam si ex parte adita fuerit hereditas] Testamento manumissus, si qualibet ex parte adita fuerit hereditas, liber fit, si modo ab eo gradu adita fuerit, quo libertas relicta est, et pure manumissus sit.

XXVII. Marcianus. Substitutus fuit servus cum libertate¹): si autem heres non esset, legatum ei sine libertate relictum erat. Sic quoque liber fit.

1) substitutus fuit servus cum libertate] Si quis cum servum suum cum libertate substituisset, legatum ei reliquerit sub conditione, si heres non esset: etiam si libertatis mentionem non fecerit in datione legati, tamen favore libertatis creditur etiam in legato ei reliquisse libertatem. Hoc enim rescripserunt Divus Pius et Divi fratres.

XXVIII. Paulus. Qui potest in consilio manumittere¹), potest etiam necessarium heredem relinquere.

1) qui potest in consilio manumittere] Qui possunt in consilio servos manumittere, hoc est, minores viginti annis, vel hodie septemdecim, possunt etiam ne-

αὐτὸν νεκροῦ κληρονόμον καταλιμπάνειν, ἵνα αὐτῇ ἡ εὐλόγος
 εἶτα, ἢ ἡδύνατο ἐν τῷ κοινοῦ ἀποδείξει, εὐλόγον ποιῆσθαι
 αὐτὴν ἐν διαθήκῃ ἐλευθερίαν. [Sch. p. VI. 309.]

λδ. *) Ἰδεμ. Πέτρος, ἐὰν ἐν κωδικέλλοις αὐτὸν
 ἢ κωλύσω, ἐλεύθερος ἔστω. ἢ οὕτως· εἰ μὴ ἀνέλθω
 εἰς τὸ Καπετώλιον, ἐλεύθερος ἔστω. ἐλεύθερος γί-
 νεται. δύναται δὲ οὕτως **) καὶ κληρονόμος γρά-
 εσθαι.

λε. v) Οὐλπ. Εἰ τὸν αἰχμάλωτόν μου δοῦλον
 ἐλευθερώσω, ὑποστρέφων ἐλεύθερος ἔσται **).

ἐὰν τὸν αἰχμάλωτόν μου δοῦλον] Εἰ καὶ τὰ μά-
 στα κεκαυόσονται, ἐκείνους διεκόσως ἐλευθεροῦσθαι, τοῖς
 ἐν καιρῷ διαθήκης καὶ ἐν καιρῷ τελευτῆς ὑπὸ τοῦ δια-
 μένου δεσποζομένους, ὅμως, ἐὰν οἱ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ὄντες
 κείτοι διέκοσται τιμηθῶσιν ἐλευθερία, ἐλεύθεροι γίνονται, εἰ
 καὶ οὐδέτερον καιρὸν ἦσαν τοῦ διαθήμενου, ἀλλὰ τῶν
 λειμίων. [Sch. q. VI. 309.]

λα. Παῦλος. Πέτρος ἐλεύθερος ἔστω. πολλῶν
 τῶν ὁμωνύμων, οὐδεὶς ἐλευθεροῦται.

Πέτρος ἐλεύθερος ἔστω] Ὅτε πολλοὺς ὁμωνύμους
 ὧν τις οἰκέτας ἵνα ἐξ αὐτῶν ἀρίστως ἐλευθερώσῃ, καὶ μὴ
 ῥοδεῖνται, τίς ἐστὶν ὁ ἐλευθερωθεὶς, οὐδεὶς αὐτῶν ἐλευθε-
 ροῦται. [Sch. r. VI. 309.]

λβ. Οὐλπ. Κἂν ἀποστῇ τοῦ κλήρου ὁ ἐξ ἀνάγκης
 κληρονόμος, αἱ ἐλευθερίαι ἀρμόζουσιν.

κἂν ἀποστῇ — ὁ ἐξ ἀνάγκης κληρονόμος] Νε-
 cessarium ἀναφανομένου κληρονόμου, εἰ μετὰ ταῦτα absti-
 neat ἐάντων τοῦ κλήρου, ὅμως μένουσιν ἐρρωμέναι αἱ ἐλευ-
 θερίαι, εἰ μὴ εἰς περιγραφὴν τοῦ Αἰλλου Σεντίου ἐδόθησαν.
 h. v. VI. 309.]

λγ. Παῦλος. Πρόσκαιρος ἐλευθερία οὐ δίδεται.

πρόσκαιρος ἐλευθερία] Ἐλευθερία πρόσκαιρος οὐ
 δίδεται διδοσθαι· καὶ διὰ τοῦτο, ἐὰν τις εἴπῃ, ἕως δέκα
 αὐτῶν ἐλεύθερος ἔστω Σίχος, περιαιρούμεν τὸν χρόνον ὡς
 αὐτῶν, καὶ διπλεκῶς ἐλευθεροῦται. [Sch. t. VI. 309.]

λδ. *) Ἰδεμ. Ἀλλ' ἡ προσθήκη τοῦ καιροῦ περιττὴ
 εἶναι).

λε. Ἰδεμ. Ὁρθῶς ἐλευθεροῦνται οἱ ἐν τῷ καιρῷ
 τῆς τελευτῆς καὶ τῆς διαθήκης *) τοῦ διαθήμενου
 ὄντες.

ὀρθῶς ἐλευθεροῦνται] Ἐκείνοις δυνάμεθα διέκοσται
 ἐλευθερίαν καταλιμπάνειν, τοῖς ἐν ἐκατέρῳ καιρῷ, τοῦτέστι,
 ὅτε διατιθέμεθα, καὶ ὅτε τελευτῶμεν, δεσποζομένοις παρ-
 ὄν· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Σέρβιος εἶπε, καὶ ἐστὶν ὀληθές.
 h. u. VI. 309.]

λς. Ἰδεμ. Πέτρος εἰ ὁμόσοι ὑπηρεσίας δίδοναι
 παιδί μου, ἐλεύθερος ἔστω. ὁμνὺς ἐλευθεροῦται
 ὁ, οὐκ ἐνέχεται δὲ χάριν τῶν ὑπηρεσιῶν, ἐπειδὴ
 ἐλευθερωθῆ **) ὡμοσεν b).

Πέτρος εἰ ὁμόσοι] Οὕτω τις κατέλιπεν ἐλευθερίαν
 ἰδίῳ οἰκέτῃ· ἐὰν ὁμῶς Κορνελίῳ τῷ υἱῷ μου δέκα ὄπερας
 εἰν αὐτόν, ἐλεύθερος ἔστω. καὶ ἐζητήθη, καὶ ἤρρεσεν,
 ὡ τῷ c) ὁμνύειν τὸν οἰκέτην πληροῦσθαι τὴν αἴρεσιν, καὶ
 εἰ μὴ κατέχευθαι ὀνοματι τῶν ὄπερων· ἐπειδὴ, εἰ μὴ μετὰ
 ἐλευθερίαν ὁμοσει, περὶ ὄπερων ἀπελευθερος οὐ κατέχεται.
 h. x. VI. 310.]

cessarium heredem relinquere, ut eadem iusta causa,
 quam in consilio probare poterant, iustam etiam faciat
 libertatem testamento datam.
 Lege tit. 2. dig. 4. them. 3.

XXIX. Idem. Petrus, si in codicillis eum non L. 2
 vetuero, liber esto. Vel sic: Si in Capitolium non D. XI
 adscendero, liber esto. Liber fit. Potest autem sic
 quoque heres institui.

XXX. Ulp. Si servum meum ab hostibus captum 1) L. 3
 manumisero, reversus liber erit. D. e

1) si servum meum ab hostibus captum] Licet regulariter definitum sit, eos directo manumitti,
 qui tempore testamenti et mortis sunt in dominio testa-
 toris, tamen, si servi, qui in captivitate sunt, directa
 libertate honorati fuerint, liberi fiunt, etiamsi neutro
 tempore testatoris fuerint, sed hostium.

XXXI. Paulus. Petrus liber esto 1). Si plures L. 3
 sint eiusdem nominis, nullus liber fit. D. ee

1) Petrus liber esto] Cum quis plures servos
 eiusdem nominis habens unum ex iis indefinite manu-
 miserit, et non appareat, quis manumissus sit, nullus
 eorum liber fit.

XXXII. Ulp. Quamvis abstinerit hereditate nec- L. 3
 cessarius heres 1), libertates competunt. D. eo

1) quamvis abstinerit — necessarius he-
 res] Necessario herede existente, si postea se absti-
 neat hereditate, tamen libertates salvae permanent, nisi
 in fraudem legis Aeliae Sentiae datae fuerint.

XXXIII. Paulus. Temporaria libertas 1) non L. 31
 datur. D. eo

1) temporaria libertas] Libertas temporaria
 dari non potest: ideoque si quis dixerit: Stichus usque
 ad decem annos liber esto: detrahimus tempus tamquam
 supervacaneum, et in perpetuum liber fit.

XXXIV. Idem. Sed temporis adiectio superva- L. 34
 canea est. D. eoi

XXXV. Idem. Directo manumittuntur 1), qui L. 35
 tempore testamenti et mortis servi testatoris sunt. D. eo

1) directo manumittuntur] His possumus di-
 rectam libertatem relinquere, qui utroque tempore,
 hoc est, et quo testamentum facimus, et quo morimur,
 domini nostri sunt: hoc enim et Servius dixit, et
 verum est.

XXXVI. Idem. Petrus, si iuraverit 1), se filio L. 36
 meo daturum operas, liber esto. Si iurat, liber qui- D. eoi
 dem fit, sed operarum nomine non tenetur, quia iu-
 ravit, priusquam manumitteretur.

1) Petrus si iuraverit] Servo suo quidam sic
 libertatem reliquit: Si iuraverit, se Cornelio filio meo
 decem operas daturum, liber esto. Et quaesitum est, et
 placuit, eo, quod servus iuret, conditionem impleri, nec
 tamen eum teneri operarum nomine: quia, nisi post
 manumissionem iuret, de operis libertus non tenetur.

a) In versione Fabr. praefigit huic scholio nomen Euanthiophanis in textu omissum. t) Cod. 1357. Πέτρον. u) Cod. 1357.
 25. Lectio οὕτως respondet textui Digestorum. v) L. 29. D. h. t. praetermissa est. w) Cod. 1357. ἔσται. Fabr. ἔστω.
 15 praerplacet. x) Numerus decem in Cod. 1357. ita ut a Fabrato duobus numeris differat. y) Cod. 1357. ἔσται.
 Cod. 1357. verba sic transponit: καὶ τῆς διαθήκης καὶ τῆς τελευτῆς. a) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐλευθερώθη (sic).
 Cod. 1357. ὡμοσεν (sic). c) Sic lego. Fabr. το.

4. λζ'. Ἰδεμ. Ὀνομαστί ἐλευθεροῦται δοῦλος ἐν κω-
δικέλλοις, κἂν ἐν τῇ διαθήκῃ ἴστω^{d)} τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

ὄνομαστί ἐλευθεροῦται δοῦλος] Ὁ ἐν κωδικέλλοις ἐλευθερούμενος, εἰ καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μὴ ἐν τοῖς κωδικέλλοις γέγραπται, ἀλλ' ἐν τῇ διαθήκῃ, ὅμως τὸ νομινativum ἐλευθεροῦσθαι πιστεύεται. [Sch. γ. VI. 310.]

δ. λη'. Ἰδεμ. Δύναται τις ἐλεύθερος γραφῆναι,
ὅταν^{e)} ἐξῆ^{f)} αὐτῷ νομίμως ἐλευθερωθῆναι.

δύναται τις ἐλεύθερος γραφῆναι] Δύναται τις οὕτω καταλιπεῖν ἐλευθερίαν οἰκέτῃ^{g)} ὅτε κατὰ νόμους ἐξέη, τότε ὁ δεῖνα ἐλεύθερος ἔστω. [Sch. ζ. VI. 310.]

δ. λθ'. Ἰδεμ. Ὑπὸ αἴρεσιν ἐκποιήσεως ἀχρήστως
τις ἐλευθεροῦται. ὁ ὑπὸ ὄρον δὲ ἐλευθερωθεὶς, κἂν
πρωτῆ, λήσεται τὴν ἐλευθερίαν χρησίμως δοθείσαν.
τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοίων ληγάτων. Πέτρος^{β)}
ἐλεύθερος ἔστω, εἰ παύσεται εἶναι τοῦ κληρονόμου
μου. οὐκ ἔρωται ἡ ἐλευθερία.

ὑπὸ αἴρεσιν ἐκποιήσεως] Ἰάν τις οὕτως εἶπῃ·
Στίχος ὁ οἰκέτης μου, εἰ ἐκποιήσει αὐτὸν ὁ κληρονόμος μου,
ἐλεύθερος ἔστω^{h)} ἀχρηστος ἔστιν ἡ ἐλευθερία, ἐπειδὴ εἰς
ἐκείων ἐκβαίνει τὸν καιρὸν, ὅτε ἀλλοτρίως εὐρίσκειται τοῦ δια-
θεμένου. καὶ οὐκ ἔστι ἐναντίον τὸ εἰρημένον, ὅτι ὁ στατου-
λίβερτος^{h)}, εἰ καὶ πρῶτος εἶπῃ, ὅμως ἐκ τῆς διαθήκης ἐλεύ-
θερος γίνεται. ἡ γὰρ ἀπᾶς χρησίμως δοθείσα ἐλευθερία διὰ
φάκτου τοῦ κληρονόμου οὐκ ἀναιρεῖται. εἰ δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν
τρόπον καὶ ληγάτων τις καταλείπει, οἷον· ὅτε ὁ κληρονόμος
μου ἐκποιήσει τὸδε τὸ πρᾶγμα, τότε ληγατεύω αὐτὸν Τίτιον·
οὐδὲν ἐναντίον τῆς ἐλευθερίας δυνάμεθα εἰπεῖν. ἐν τούτῳ
γὰρ τῷ θέματι οὐδὲν διενήροχεν ἡ ἐλευθερία τοῦ ληγάτου.
εἰκότως οὐκ ἀσθενεῖ καὶ τὸ ληγάτον. τοῦτο δὲ πρὸς τὴν ποτὲ
vindicationem εἰρηται, ἐφ' ἧς τὰ ἴδια μόνον ἐληγάτευσεν ὁ
τεστάτωρ. σημερον δὲ ἀσθενὲς μὲν οὐκ ἔστι τὸ ληγάτον, ἀλλὰ
ἀνάγκη ἔχει τῇ προσωπικῇ χρησασθαι. ὅσον οὐν πρὸς τὴν ἰν
ἔμει νομίζεται ἀσθενεῖν. ἀλλ' οὐδὲ οὕτω δυνατὸν ἐλευθερίαν
καταλιπεῖν· ὅτε παύσεται ὁ δεῖνα οἰκέτης εἶναι τοῦ κληρονό-
μου, τότε ἐλεύθερος ἔστω. εἰς οὐδὲ ἕνα γὰρ casum ἔρωται
ἡ τοιαύτη ἐλευθερία. [Sch. α. VI. 310.]

pr. d. μ'. Πομπων. Ἐληγάτευσά σοι δοῦλον, καὶ τούτῳ
ἐλευθερίαν κατέλιπον. ὁ κληρονόμος μου ἐλευθερῶν
αὐτὸν οὐκ ὑπόκειται σοι εἰς τὴν τιμὴν αὐτοῦ.

1. Εἰ γὰρ καὶ ὑπὸ αἴρεσιν αὐτῷ κατέλιπον ἐλευ-
θερίαν, διδοὺς αὐτὸν ὁ κληρονόμος ὠφείλει ἀσφα-
λισθῆναι περὶ τῆς ἐλευθερίας. εἰ δὲ τὸν κληρονόμον
βαρῶν τοῦτο ἐποίησα, ἀπαιτεῖ τὴν τιμὴν ὁ ληγα-
τάριος.

ἐληγάτευσά σοι δοῦλον] Ἰάν ὁ οἰκέτης καὶ ἐλευθε-
ρία τιμηθῆ, καὶ κατὰ φιδεϊκόμισσον καταλείψῃ τινι, δύναται
ὁ κληρονόμος ἐλευθεροῦν αὐτὸν, καὶ οὐδὲ ἀναγκάζεται ὡς
ὑπὸ τοῦ φιδεϊκόμισσου τὴν διατίμησιν αὐτοῦ διδοῦναι τῷ φι-
δεϊκόμισσαρίῳ, ἐπειδὴ κεχρηστωμένηνⁱ⁾ τὴν ἐλευθερίαν τῷ
οἰκέτῃ ἐπιτέθεικεν. εἰ δὲ καὶ πούρωσ κατὰ φιδεϊκόμισσον κατε-
λείψῃ τινὶ ὁ οἰκέτης, αἰρετική δὲ φιδεϊκόμισσαρία ἐλευθερία
κατελείψῃ αὐτῷ, οὐκ ἄλλως ἀναγκάζεται τραδιτεῦναι αὐτὸν
ὁ κληρονόμος, εἰ μὴ ἀσφάλειαν δῶ ὁ φιδεϊκόμισσαρίας, ὅτι τῆς
αἰρέσεως ἐκβαίνουσης ἐλευθεροῖ αὐτὸν. ἐν πάσαις γὰρ σχεδὸν
ταῖς αἰτίαις τὰς φιδεϊκόμισσαρίας ἐλευθερίας ἀντὶ δὲκτών
παραλαμβάνομεν. ὁ μέντοι Ὀπίλιος ἔλεγεν, ὅτι, ἔαν μὲν ὡς
ἀδεμπτέων τὸ φιδεϊκόμισσον ὁ διαθεμένος κατέλιπε τὴν ἐλευ-
θερίαν τῷ οἰκέτῃ, ἀληθῆ ἔστι τὰ εἰρημένα^{h)}· ἔαν δὲ ἀποδείξῃ
ὁ φιδεϊκόμισσαρίας, ὅτι θελὼν βαρεῖν^{h)} τὸν κληρονόμον αὐτοῦ
καὶ τῷ φιδεϊκόμισσῳ καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ, κατέλιπε τὴν ἐλευθε-
ρίαν, ἀναγκάζεται καὶ ἐλευθερωσάμεν τὸν οἰκέτην, καὶ τὴν δια-
τίμησιν αὐτοῦ παρασχῆναι τῷ φιδεϊκόμισσαρίῳ ὁ κληρονόμος.
[Sch. β. VI. 310. sq.]

XXXVII. Idem. Nominatim servus manumitti-
tur¹⁾ codicillis, etiamsi nomen eius testamento con-
tineatur.

1) nominatim servus manumittitur] Qui
codicillis manumittitur, etsi nomen eius in codicillis
scriptum non sit, sed in testamento, tamen nominatim
manumitti creditur.

XXXVIII. Idem. Potest quis sic liber scribi¹⁾,
cum iure liber fieri potuerit.

1) potest quis sic liber scribi] Potest quis
servo ita libertatem relinquere: Cum per leges licuerit,
ille liber esto.

XXXIX. Idem. Sub conditione alienationis¹⁾
inutiliter quis manumittitur. Statuliber autem, etiamsi
venierit, inutiliter datam libertatem consequetur. Ea-
dem etiam in similibus legatis. Petrus liber esto, si
heredis mei esse desiderit. Libertas non valet.

1) sub conditione alienationis] Si quis sic
dixerit: Stichus servus meus, si eum heres meus aliena-
verit, liber esto: inutilis est libertas, quia eo tempore
existit, quo invenitur alienus a testatore. Nec contra-
rium est quod dicitur, statuliberum, etiamsi venierit,
fieri tamen liberum ex testamento. Nam libertas semel
utiliter data facto heredis non perimitur. Si autem eo-
dem modo et legatum quis reliquerit, verbi causa: Cum
heres meus hanc rem alienaverit, tunc eam lego Titio:
nihil possumus diversum a libertate dicere. In hoc
enim casu libertas a legato nihil differt. Merito ergo
legatum deficit. Hoc autem dictum est ratione legati
per vindicationem, quo testator res proprias tantum le-
gabat. Hodie autem inutile quidem legatum non est,
sed necesse habet uti personali actione. Quantum
ergo attinet ad actionem in rem, censetur esse invali-
dum. Sed neque potest sic relinqui libertas: Cum ille
heredis mei servus esse desiderit, tunc liber esto. In nullum
enim casum valet eiusmodi libertas.

XI. Pompon. Legavi tibi servum¹⁾, eique liber-
tatem reliqui. Heres meus eum manumittens non te-
netur tibi ad pretium eius.

Nam et si sub conditione libertatem ei reliquis-
sem, heredi eum danti cavari debet de manumissione.
Sin autem hoc feci onerans heredem, pretium lega-
tarius petit.

1) legavi tibi servum] Si servus et libertate
fuerit honoratus, et per fideicommissum alicui relictus,
heres eum manumittere potest, nec cogitur velut ex
fideicommissio eius aestimationem fideicommissario prae-
stare, quia debitam libertatem servo imposuit. Sin au-
tem pure per fideicommissum servus alicui relictus fue-
rit, fideicommissaria autem libertas ei sub conditione
relicta fuerit, non aliter heres eum tradere cogitur,
quam si fideicommissarius caverit, se existente condi-
tione eum manumissurum. Nam in omnibus fere causis
fideicommissarias libertates pro directis accipimus. Sed
Ofilius aiebat, si quidem quasi adimens fideicommissum
testator servo libertatem reliquerit, vera esse quae dicta
sunt: si vero fideicommissarius ostenderit, testatorem
heredem suum et fideicommissio et libertate onerare vo-
lentem libertatem reliquisse, cogi heredem, et ut servum
manumittat, et ut eius aestimationem fideicommissario
praestet.

d) Sic Cod. 1357. Fabr. ἴστω sine accentu. e) Cod. 1357. ὅταν ἄρ. f) Cod. 1357. ἐξῆ (sic). g) Ante vocem Πέτρος
Cod. 1357. habet numerum λθ'. ita ut in sequentibus numeri tantum uno differant. h) Malim στατουλίβερ. i) Fabr.
κεχρηστωμένην (sic). k) Sic lego. Fabr. βαρεῖναι (sic).

μα'. Ἰδεμ. Τῷ δωδεκάτῳ ἔτει μετὰ τελευτήν
 τῷ Πέτρος ἔστω ἐλεύθερος. ἀρχομένου τοῦ δωδε-
 κατου ἐλευθεροῦται. ἕτερον ἔστι τὸ εἰπεῖν, μετὰ
 δεκά ἔτη.

Εἰ δὲ εἴπω, χιλίους νούμμους ἐνιαυτῷ, διέτιμ¹⁾,
 ἐντὸς παρασχεῖν, καὶ οὕτως ἐλεύθερον γενέσθαι·
 αὐτὴ πληρωθῆ ὁ χρόνος, οὐ γενήσεται ἐλεύθερος^{m)},
 ἐν εἰ μὴ ταχύτερον καταβάλλῃ.

τῷ δωδεκάτῳ ἔτει] Ἐάν τις οὕτως κατέλιπεν ἐλευ-
 θέρῳ. Στίχος ὁ οἰκέτης ἐν τῷ δωδεκάτῳ ἐνιαυτῷ μετὰ τὴν
 τελευτὴν ἐλεύθερος ἔστω· πιθανώτατον ἴσται, ὅτι ἀρχο-
 ντος τοῦ δωδεκάτου ἐνιαυτοῦ ἐλευθεροῦται. πολλὴ γὰρ δια-
 φάρα τῷ εἰπεῖν, ἐν τῷ ἰβ'. ἐνιαυτῷ, τὸ εἰπεῖν, μετὰ τὸν
 ἐνιαυτόν. καὶ οὕτω εἰσθόμεν λέγειν· δωδεκάτος ἐνιαυτός
 γ', εἰ καὶ ὁσονδῆποτε ἐλάχιστον μέρος τοῦ δωδεκάτου ἐνιαυ-
 τῷ ἐπίσται ἢ παρήλθῃⁿ⁾. καὶ ὁ κέλευσθεις ἐν τῷ ἰβ'. ἐνιαυτῷ
 θρωθῆναι ἐν ἑκάστῃ ἡμέρᾳ τοῦ δωδεκάτου ἔτους ἐλεύ-
 θος εἶναι ἐκελεύσθη. ἐάν δὲ οὕτως εἴπῃ ἐν τῇ διαθήκῃ·
 ἄν τις οἰκέτης, ἐάν τῷ κληρονόμῳ μου χιλίους νούμμους
 τῷ α'. καὶ β'. καὶ γ'. ἐνιαυτῷ, μεθ' ἐγὼ τελευτήσω, κατα-
 βάλλῃ^{o)} ἢ τὸ ἰκανὸν ποίησῃ, ἐλεύθερος ἔστω· οὐ δύναται
 ὅς^{p)} ὁ οἰκέτης μὴ πω περιωθεισῆς τῆς τριτίας ἐλευθε-
 ροῦται· εἰ μὴ ἀρα ἐκ τῶν παρασχῆμα τὰ εἰρημένα τῷ τε-
 τωρῷ χρημάτων καταβαλῶν τὸ ἰκανὸν αὐτῷ ἐπὶ τούτοις
 ἴσται τῷ κληρονόμῳ. ἢ γὰρ τῆς ἐλευθερίας συντομία τῇ
 σκαίρῳ καταβολῇ τῶν νομισμάτων κομπισσατεύεται, τούτ-
 ω, ὡς περ δίδωσιν ὁ οἰκέτης παρασχῆμα τοὺς νούμμους,
 μετὰ τρίτον ὥρισθῆ ἐνιαυτόν δοῦναι, οὕτως καὶ τῆς ἐλευ-
 θίας συντομώτερον ἀποκαλεῖν λέγομεν. [Sch. c. VI. 311.]

Ἐντὸς ἐνιαυτοῦ, μεθ' ὃ^{q)} τελευτήσω, ἔστω Πέ-
 τρος^{r)} ἐλεύθερος. παρασχῆμα ἐλευθεροῦται, ὡς περ
 εἴπω, εἰ ἐντὸς^{s)} ἐκατὸν ἔτων δῶ τῷ^{t)} κληρο-
 νόμῳ· παρασχῆμα γὰρ διδοὺς ἐλευθεροῦται.

ἐντὸς ἐνιαυτοῦ] Οὕτω τις εἴπῃ· Στίχος εἶσω ἐνιαυ-
 τῷ μετὰ τὴν ἐμὴν τελευτὴν ἐλεύθερος ἔστω. παρασχῆμα γί-
 νεται ἐλεύθερος ὁ οἰκέτης· καὶ ὅτε γὰρ οὕτως εἴπῃ· ἐάν ἐντὸς
 ἐνιαυτῶν τῷ κληρονόμῳ δώσω τοσαύτα νομίσματα, ἐλεύθερος
 ἔστω· ἐάν καταβάλλῃ παρασχῆμα νομίσματα^{u)} ὁ οἰκέτης, ἐλεύ-
 θος ἀνπερθέτως λέγομεν αὐτόν γίνεσθαι. [Sch. d. VI. 311.]

μβ'. Μαρκ. Ὁ δεῖνα ἔστω ἀπελεύθερος τοῦδε.
 αὐτῷ καὶ ὁ δοῦλος τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ὁ δεῖνα,
 σχῆ ἀπελεύθερον.

ὁ δεῖνα ἔστω ἀπελεύθερος τοῦδε] Ἐάν τις οὕτως
 εἴπῃ· τόνδε τὸν οἰκέτην τοῦδε ἀπελεύθερον εἶναι βούλομαι·
 ὁ οἰκέτης καλῶς ἀπαιτεῖ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ὁ
 υσθεὶς ἔχειν αὐτόν ἀπελεύθερον. [Sch. e. VI. 311. sq.]

μγ'. Μοδεστίνος. Ὁρθαί^{v)} ἐλευθεροῦται καὶ ἐν δια-
 θήκῃ, καὶ ἐν κωδικίλλοις βεβαιουμένοις^{w)} καλῶς δι-
 τίται· οἱ δὲ ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ ἡμέραν^{x)} καὶ ἐξ ἀδια-
 ου, καὶ ἐν κωδικίλλοις ἀβεβαιωτοῖς.

Ὁρθαί ἐλευθεροῦται] Αἱ μὲν διέκται ἐλευθεροῦται ἢ ἐν δια-
 θήκῃ ἢ ἐν κωδικίλλοις κεκομφορμημένοις καταλιμπάνονται. αἱ
 ὑδεῖκομισσαριαὶ καὶ ἐξ ἀδιαθέτου, καὶ ἐν κωδικίλλοις μὴ
 κομφορμημένοις καλῶς καταλιμπάνονται. [Sch. f. VI. 312.]

μδ'. Ἰδεμ. Οἱ οἰκέται μου ἐλεύθεροι ἔστωσαν,
 ἐν τῷ μηνί μου μῆνα παρὰ μῆνα τὰ νομι-
 να ποιήσωσιν. ἐλεύθεροι μὲν γίνονται, κἂν ἄρ-
 ωσιν· ἀπαιτοῦνται δὲ τὰ κεκλεισμένα ποιεῖν.

οἱ οἰκέται μου ἐλεύθεροι ἔστωσαν] Μαρία τε-
 ῶσα τοῖς ἀνδραπόδοις αὐτῆς, Σάκκῳ^{y)} τῷ δούλῳ μου^{z)}

XLI. Idem. Anno duodecimo¹⁾ post mortem
 meam Petrus liber esto. Incipiente anno duodecimo
 liber fit. Aliud est, si dixerō, post duodecim annos.

Si autem dixerō, ut mille nummos anno, bien-
 nio, triennio praestaret, et ita liber fieret: nisi tem-
 pus exierit, liber non fiet, praeterquam si praemature
 solverit.

1) anno duodecimo] Si quis libertatem ita re-
 liquerit: Stichus servus anno duodecimo post mortem
 meam liber esto: verisimile est, ineunte anno duodecimo
 eum liberum esse. Multum enim interest, an dicatur,
 anno duodecimo, an, post duodecimum annum. Et ita
 loqui solemus: duodecimus annus est, etiam si quan-
 tulacunque pars anni duodecimi venerit aut praeterierit:
 et qui duodecimo anno liber esse iussus est, quolibet
 die duodecimi anni liber esse iussus est. Sed si ita
 dixerit in testamento: Stichus servus, si heredi meo
 mille nummos anno, biennio et triennio, postquam ego
 mortuus ero, solverit satise fecerit, liber esto: non pot-
 est is servus nondum finito triennio liber esse: nisi pec-
 unia a testatore dicta statim soluta heredi satis eo
 nomine fecerit. Libertatis enim celeritas praematura
 pecuniae solutione compensatur: hoc est, quemadmodum
 servus statim nummos dat, quos iussus erat dare post
 triennium, ita etiam eum libertate celerius frui dic-
 imus.

Intra annum²⁾, postquam mortuus ero, Petrus
 liber esto. Statim liber fit, sicut si dixerō: Si intra
 annos centum heredi dederit, liber esto: statim enim
 dans liber fit.

2) intra annum] Quidam sic dixit: Stichus intra
 annum post mortem meam liber esto. Servus statim liber
 fit. Nam et si ita dixerit: Si intra annos decem heredi
 tot nummos dederit, liber esto: si servus nummos stam-
 tim solverit, dicimus eum sine mora liberum fieri.

XLII. Marcell. Ille illius libertus esto¹⁾. Et
 servus libertatem petit, et ille, ut habeat libertum.

1) ille illius libertus esto] Si quis sic dixit:
 illum servum illius libertum esse volo: et servus
 recte libertatem suam petit, et qui iussus est eum ha-
 bere libertum.

XLIII. Modestinus. Libertates directae¹⁾ et te-
 stamento, et codicillis testamento confirmatis recte
 dantur: fideicommissariae autem et ab intestato, et
 codicillis non confirmatis.

1) libertates directae] Libertates directae
 vel testamento, vel codicillis confirmatis relinquuntur.
 Fideicommissariae autem et ab intestato, et codicillis
 non confirmatis recte relinquuntur.

XLIV. Idem. Servi mei liberi sunt¹⁾, si in mo-
 numento meo sollemnia alternis mensibus fecerint. Li-
 beri quidem fiunt, etiamsi cessaverint: ab iis tamen
 exigitur, ut iussa faciant.

1) servi mei liberi sunt] Maevia decedens
 servis suis Saccho et Eutythiae et Irenae sub condi-

1) Cod. 1357. διετίας. m) Vox ἐλεύθερος deest in Cod. 1357. n) Malim παρήλθε. o) Malim καταβάλλῃ. p) Sic idem. Fabr. οὕτως. q) Cod. 1357. μεθ' ἡμῶν. r) Πέτρος deest in Cod. 1357. s) Ante ἐντός Cod. 1357. habet et, quod omittit. t) Fabr. δῶ τῳ (sic). Cod. 1357. δῶ τῳ. Huius lectio textui Digestorum magis convenit. u) τὰ addendum νομίσματα. v) Cod. 1357. ὀρθαί (sic). w) Sic Cod. 1357. Fabr. βεβαιουμένοις (sic). x) Pro verbis ὑπὸ ὄρον ἢ ἡμέραν Cod. 1357: habet Fideικομισσαριας. y) Fabr. Σάκκῳ. z) μου omittendum videtur.

καὶ Εὐτυχία, καὶ Εἰρήνη αἰρετικὴν ἐλευθερίαν κατέλειπον οὕτως εἰποῖσα· Σάχος*) ὁ δούλος μου καὶ Εὐτυχία, καὶ Εἰρήνη αἰρετάριαι μου, πάντες ὑπὸ τὴν αἰρεσίαν ταύτην ἐλευθεροῦσάντων, ἐφ' ᾧ τε ἐν τῷ μνημείῳ μου μῆνα παρὰ μῆνα ἄπειν αὐτοὺς κενδήσαν, καὶ τὰ εἰσθότα ἐν τῇ τάφῳ μου διαπραττίζονται. ζῆτω τοίνυν, ἐπειδὴ οὐκ ἀδιακοπῶς παρέμειναν^{β)} τῷ μνημείῳ τὰ ἀνδράποδα ταῦτα, εἰ ἐπέτυχον τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἀποκρίνεται Μοδεστῖνος· οὔτε ἡ ὑφ' ἧς τῶν ὀφειλῶν τῆς διαθεμένης, οὔτε ἡ διανοία τοιαύτη ἐστίν, ὥστε ὑπὸ αἰρεσίαν ἀναστῆσαι τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀνδραπόδων καὶ διὰ τοῦ εἰπεῖν αὐτὴν παραμένειν αὐτοὺς τῷ ἰδίῳ μνημείῳ. ἀλλ' οὐκ οὐδὲ μὲν ἠλευθερώθησαν^{γ)}, ὀφειλίῳ δὲ τοῦ δικάζοντος ἀναγκάζονται πληροῦν τὴν κέλευσιν τῆς διαθεμένης. [Sch. g. VI. 312.]

μέ'. Ἰδεμ. Εἰ ὑπὸ πολλὰς αἰρέσεις ἐλευθερία καταλειφθῆ, εἰ μὲν κενωρισμένως, τὴν ἐλαφροτέραν· εἰ δὲ συνεζυγμένως, πάσα δει πληροῦσθαι.

εἰ ὑπὸ πολλὰς αἰρέσεις [Τὸ παρὰ τῷ πληθῆι λεγόμενον, ὅτι ὑπὸ πολλὰς αἰρέσεις δίδεται ἡ ἐλευθερία, δεῖ^{δ)} τὴν κενωριστέραν θεωρεῖσθαι, τότε δεχόμεθα, ὅτι διεζυγμέναι εἰσίν.^{ε)} εἰ μὴ πάσαι πληρωθῶσιν, οὐκ ἀρμόζει ἡ ἐλευθερία, [Sch. h. VI. 312.]

μς'. Πομπώνιος. Πέτρος εἰ ἐπιβῆ τῶν τριάκοντα ἐτῶν, ἐλεύθερος ἔστω. κατεδικάσθη πρὸ τούτου εἰς μέταλλον, καὶ ἀνεκλήθη. λήσεται τὴν ἐλευθερίαν καὶ ληγάτον καταλειφθῆ^{ι)} αὐτῷ. δύναται γὰρ καὶ ἀναγκαῖος εἶναι κληρονόμος.

Πέτρος, εἰ ἐπιβῆ τῶν τριάκοντα ἐτῶν] Ὁ κελουσοὺς ἐλευθερώθη, ὅτι τριάκοντα ἑναυτῶν γένηται, καὶ λαβεῖν ληγάτον τὸδε, ἔάν, πρὶν εἰς ταύτην αὐτὸν φθάσαι τὴν ἡλικίαν, καταδικασθῆ εἰς μέταλλον, μετὰ ταῦτα δὲ ἀνεκλήθῃ τῆς τιμωρίας, καὶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸ καταλειφθῆ αὐτῷ ληγάτον λαμβάνει, καὶ οὐκ ἐναλλάττει ἡ τοῦ μέταλλου τιμωρία τὸ δικαίον αὐτοῦ. εἰ δὲ καὶ ὑπὸ αἰρεσίαν ἐγγράπτο κληρονόμος σὺν ἐλευθερίᾳ, καὶ τὰ αὐτὰ ὑπέμεινε, καὶ ἐλεύθερος καὶ κληρονόμος νεκασαρίου γίνεται. [Sch. i. VI. 312.]

μζ'. Παπιανός. Ὁ ἀπὸ πλαστῶν κωδικίλλων ἐλευθερωθεὶς εἴκοσι χρυσοῦς^{ς)} δίδους τῷ κληρονόμῳ μένει ἐλεύθερος.^{η)}

Ὁ ἀπὸ πλαστῶν κωδικίλλων ἐλευθερωθεὶς] Ὅτι ἀπὸ πλαστῶν κωδικίλλων κατὰ πλάνην ἢ μὴ κεχρηστωμένη ἐλευθερία παρασχεθῆ^{ι)} τοῖς οἰκέταις, ἐνομοθέτησεν ὁ βασιλεὺς, εἴκοσι χρυσίνους παρ' ἑκάστου αὐτῶν δίδουσαι τῷ κληρονόμῳ. εἰ δὲ καὶ γεγραμμένος τις κληρονόμος ὑπὸ αἰρεσίαν τὴν, ἔάν ἐλευθερώσῃ δούλον αὐτοῦ, καὶ σπουδάζων πληρῶσαι τὴν αἰρεσίαν ἠλευθερώσῃ μὲν τὸν οἰκέτην, ὁ δὲ τοῦ διαθεμένου υἱὸς κινήσας τὴν δὲ ἰσοφικίσο ἀνέγραψε τὴν διαθήκην, ἢ πλαστῆ ὑπῆρχεν ἡ διαθήκη, τὸ αὐτὸ καὶ ἐνταῦθα γίνεται, καὶ δίδουσι τοῖς κ. χρυσίνους^{κ)} conditionis implendae gratia ἐλευθερωθεὶς τῷ ἐλευθερωσάντι αὐτὸν δεσπότη. [Sch. k. VI. 312. sq.]

μένει ἐλεύθερος] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ὡςπερ καὶ ἔάν ἀπὸ τῆς μέμψεως ἢ διαθήκῃ κατελύθῃ. καὶ τὸ περὶ τῆς καταλύσεως τῆς διαθήκῃς ἀναρτῆ ἢ ριέ. νεαρά. [Sch. l. VI. 313.]

μη'. Ἰδεμ. Ἐάν^{λ)} κοινωνός μου ἐλευθερώσῃ^{μ)} Πέτρον, ἔστω ἐλεύθερος. καὶ τῆς φιλίας μου, καὶ τοῦ κοινωνοῦ^{ν)} μου ἔσται ἀπελεύθερος.

ἔάν κοινωνός μου] Ἐάν τις ἐπίκοινον ἔχων οἰκέτην οὕτως εἴπῃ· Πάμφιλον ἔάν ὁ κοινωνός μου ἐλευθερώσῃ, ἐλεύθερος ἔστω ἐλευθεροῦντος τοῦ κοινωνοῦ τὸν οἰκέτην, ἐπίκοινος γίνεται ἀπελεύθερος τῆς φιλίας τοῦ τελευταίου καὶ τοῦ ζῶντος κοινωνοῦ ὁ ἐλευθερωθεὶς. οὐδὲ γὰρ ξέρον, οὐδὲ ἄγνωστον τοῖς ρομικοῖς τὸ ἐκ διαφορῶν δικαίων τὸ ἐπί-

tionem libertatem ita reliquit: *Sacchus servus meus, et Eutychia et Irena ancillae meae, omnes sub hac conditione liberi sunt, ut in monumento meo alternis mensibus candlem accendant, et solennia in sepulcro meo peragant.* Quaero ergo, cum non assidue monumento adfuerint hi servi, an libertatem consecuti sint. Et respondit Modestinus, neque tenorem verborum testatris, neque mentem eam esse, ut libertas servorum sub conditione suspensa sit, cum dixerit, eos adesse sepulcro suo. Sed pure quidem manumissi sunt: officio tamen iudicis compelluntur iussione testatris implere.

XLV. Idem. Si sub pluribus conditionibus¹⁾ libertas relicta sit, si quidem separatim, levior: sin autem coniunctim, omnes implendae sunt.

1) si sub pluribus conditionibus] Quod vulgo dicitur, cum sub pluribus conditionibus libertas datur, leviozem spectandam esse, tunc admittimus, cum separatae sunt. [Cum autem coniunctae,] nisi omnes impletae fuerint, libertas non competit.

XLVI. Pomponius. *Petrus si ad triginta annos pervenerit¹⁾, liber esto.* Antequam ad eam aetatem perveniret, in metallum damnatus est, et revocatus est. Libertatem et legatum sibi relictum capiet. Potest enim etiam heres esse necessarius.

1) Petrus si ad triginta annos pervenerit] Liber esse iussus, cum annorum triginta esset, et legatum capere, si antequam ad eam pervenisset aetatem, in metallum damnatus sit, postea autem a poena revocatus sit, et libertatem accipit, et legatum sibi relictum. Nec metalli poena ius eius mutat. Quodsi etiam heres sub conditione cum libertate scriptus esset, et eadem passus esset, et liber fit, et heres necessarius.

XLVII. Papianus. Qui ex falsis codicillis manumissus est¹⁾, viginti aureos heredi dans liber manet²⁾.

1) qui ex falsis codicillis manumissus est] Cum ex falsis codicillis per errorem libertas non debita praestita servis fuisset, viginti aureos a singulis eorum heredi dari Princeps constituit. Sed et si quis heres scriptus sub conditione, si servum suum manumiserit, implere conditionem studens servum manumiserit, testatoris autem filius de inofficioso agendo testamentum subverterit, aut falsum testamentum fuerit, idem hoc quoque casu fit, et qui implendae conditionis gratia manumissus est, viginti aureos dat domino, qui eum manumisit.

2) liber manet] Enantiophanis. Quemadmodum si testamentum querela rescissum sit. Quod de rescissione testamenti dicitur, tollit Novella 115.

XLVIII. Idem. Si socius meus¹⁾ Petrum manumiserit, liber esto. Et familiae meae, et socii mei libertus erit.

1) si socius meus] Si quis communem servum habens sic dixerit: *Pamphilum si socius meus manumiserit, liber esto.* Socio servum manumittente, communis fit libertus familiae defuncti et viventis socii is, qui manumissus est. Neque enim novum est, neque incognitum Iurisconsultis, commune mancipium ex diversis

a) Fabr. Σάχος. b) Sic lego. Fabr. παρέμεινον. c) Fabr. ἠλευθερώθη. d) Malim δεῖν. e) Desunt haec: εἰ δὲ συνεζυγμέναι. In versione id expressi et unciis inclusi. f) Lege τὸ ληγάτον τὸ καταλειφθῆν. g) Cod. 1357. χρυσοῦς. Fabr. χρυσοῦς. h) §. 1. l. 47. D. h. t. desideratur in Basil, sed exhibetur eius versio graeca in scholio subiecto. i) Fabr. παρασχεθῆ (sic). k) Ante verba conditionis implendae gratia ἐλευθερωθεὶς adde articulum ὁ. l) Pro ἔάν Cod. 1357. habet ei, et ante vocem κοινωνός addit articulum ὁ. m) Cod. 1357. ἐλευθερώσει. n) Cod. 1357. τῶν κοινωνῶν.

νον ἀνδράποδον ἐλευθεροῦσθαι, ὡς περ ἐναυθῶσα. δοκεῖ γὰρ μὲν προτελευτήσας δεσπότης ἐν διαθήκῃ αὐτὸν ἠλευθερωσαί, ὁ δὲ ἐπιζῆσας inter vivos. [Sch. m. VI. 313.]

μδ'. Ἐάν εἴη στρατιώτης, τὸν δούλον ὃν ἠλευρωσα, ἐλευθεροῦται, ἐάν μὴ ἦν ἠλευθερώσας.

ἔάν εἴη στρατιώτης] Ὁ στρατιώτης καὶ εἰς παρευθότα χρόνον καλῶς καταλιμπάνει ἐλευθερίαν. ὅθεν ἐάν ἦ Σαβίναν τὴν θεράπαινον μου ἐν ἐλευθερίᾳ εἶναι ἐκέλευσα στρατιωτικῶ προνομίῳ ἔρρωται ἢ ἐλευθερία. [Sch. n. 313.]

ν'. Ἰδὲμ. Ὁ Τὸ προσκυροῦσθαι κληρὸν διὰ τὸ λαχθῆναι τὰς ἐλευθερίας, καὶ ἐπὶ ἀκύρου διαθήκης ἐδέχθη, εἶγε ἤμελλον οἱ δυνεῖσθαι τὰ πράγματα κλειν, οὐ μὴν ὅτε ὁ δημόσιος ἐκδικεῖ αὐτά. οἱ δὲ ὕλοι προσιόντες τῷ κληρῷ ἀσφάλειαν παρέχουσιν, περ καὶ οἱ λοιποὶ ἀπελεύθεροι ἢ καὶ ἐξωτικοί. εἰ ἀφῆλιξ^ρ) προσέλθοι, δύναται ἀποκαθίστασθαι.

τὸ προσκυροῦσθαι κληρὸν] Ὅπερ τῷ θεῷ Μάρκῳ ἐρ τοῦ φυλαχθῆναι τὰς ἐλευθερίας ἤρσει, χώρον ἔχει, εἰ ἰστίως γενομένης τῆς διαθήκης μέλλει πιπράσκεισθαι ἢ ἰαία τοῦ τελευτήσαντος] λέγει δὲ τὸ καὶ ἐν τῇ τρίτῃ τῶν κειμένων εἰρημένον, ὅτι, ἥνικα μηδεὶς γίνεται κληρονόμος καταλιπόντι τὰς ἐν διαθήκῃ ἐλευθερίας, ἔξεστιν ἐν τῶν πτωχῶν προσιέναι καὶ ἔξαιτῶν, προσκυρωθῆναι αὐτῷ τὴν οὐσίαν τοῦ δεσπότη τοῦ ἰκανὸν ποιοῦντι τοῖς δυνεσταῖς δεσπότη, καὶ παρεχόντι τὰς ἐλευθερίας τοῖς οἰκέταις. δὲ βακαρία περιουσία ὑπὸ τοῦ φίσκου ἐκδικηθῆ, οὐκ ἔχει τὴν αὐτῆς ἢ Μάρκου νομοθεσία. εἴτε δὲ οἰκέται ἐν διαθήκῃ τοῦ τελευτήσαντος ἐλευθερωθέντες καταδέχονται τὴν ἰστίαν αὐτοῦ, ἀξιοπίστον ἐγγυητὴν ὀφείλουσι διδοῦναι· εἴτε οἱ ἀπελεύθεροι αὐτοῦ ἐξαιτοῦσι λαβεῖν τὴν οὐσίαν, εἴτε οἰκτικοί τινες, τὴν αὐτὴν ἐγγυητὴν ἀπαιτοῦνται. εἰ δὲ καὶ ἐλάττω τῶν κειμένων γεγραμμένους κληρονόμους ἠδύευσεν τὴν προνομίαν, καὶ μετὰ ταῦτα δι' ἀποκαταστάσεως παραιτήσεται τὴν, ἀκούονται πάλιν οἱ βουλόμενοι προσκυρωθῆναι αὐτοῖς οὐσίαν φυλακτιῶν ἕνεκα τῶν ἐλευθεριῶν. [Sch. o. VI. 314.]

να'. Ἰδὲμ. Ἐκατόνταρχος ἐκέλευσε μὴ προθῆναι τοὺς δούλους αὐτοῦ· εἰ δὲ ἄξιοι εἴσιν^ς), ἐλευθερωθῆναι αὐτούς. εἰ μηδεὶς ἤμαρτεν, πάντες ἐλευθερῶνται· εἰ δὲ τινές^τ) ἤμαρτεν, οἱ λοιποὶ ἐλευθερῶνται^υ).

ἐκατόνταρχος] Κεντυρίων ἐκύλιον ἐν τῇ ἰδίᾳ διαθήκῃ τοὺς ἰδίους οἰκέτας^τ), καὶ ἤτησε τὸν αὐτοῦ κληρονόμον, ὃν ἕκαστος αὐτῷ φανείη ἄξιος, ἐλευθερώσαι αὐτούς. καὶ ἰστίω Πάπιανος, χρησίμως δεδύσθαι τὰς ἐλευθερίας, ἐάν μηδεὶς τῶν οἰκετῶν προσκυροῦσθαι τῷ κληρονόμῳ, πάντες ἐλευθεροῦσθαι· εἰ δὲ τινές αὐτῶν ὡς προσκυροῦσάντες τῷ κληρονόμῳ ἀποκλεισθῶσι τῆς ἐλευθερίας, τοὺς ἄλλους τοὺς προσκυροῦσάντας ἐλευθεροῦσθαι. [Sch. p. VI. 314.]

Εἰ δὲ εἴποι· οἱ μὴ ἁμαρτήσαντες ἔστωσαν ἐλεύθεροι· ἐκεῖνοι δοκοῦσιν ἁμαρτήσαι, οὓς ἢ ἐτιμωρήσῃ, ἢ ἀπεκίνησε τῆς ὑπηρεσίας ἢ τῆς διοικήσεως ὢν ὁ διουθέμενος.

εἰ δὲ εἴποι] Ἦνικα τις γράψῃ ἐν διαθήκῃ· οἱ δούλοι ἢ προσκυροῦσάντες μοι ἐλεύθεροι ἔστωσαν· αἴρεσις προσθῆναι δοκεῖ τῇ ἐλευθερίᾳ, εἰδόντων^ω) τὸ μὴ προσκυροῦσαι ὡς τῷ ἰδίῳ δεσπότη. καὶ τὴν αἴρεσιν οὕτως ἐμνηστεύσῃ, ἢ δοκεῖν αὐτὸν ἐντεθνησθῆναι περὶ τῆς ἐλευθερίας ἐκεῖνους ἅπασι ἐτιμωρήσασθαι ἁμαρτήσαντας, ἢ ἀπεκίνησε τῆς περιουσίας^ς) ἢ τοῦ διοικεῖν οἰονδήποτε πρᾶγμα αὐτοῦ. [Sch. q. VI. 314.]

νβ'. Παῦλος. Ἡ καταλειφθεῖσα χωρὶς αἰρέσεως

ο) Intellige Papinianum, cuius erat l. 49. D. h. t. p) Cod. 1357. ἀφῆλιξ. q) Sic legendum. Fabr. παρεχόντας. r) Reposui. Fabr. αὐτῆ. s) Cod. 1357. ἄξιοι εἴσιν. t) Sic Cod. laud. Fabr. δὲ τινες. u) Vox ἐλευθεροῦνται deest in Cod. 1357. idde προθῆναι. w) Pro ἰδόντων legendum esse εἰκότως coniecit Cl. Bonnetius. x) Malim ὑπηρεσίας. Quod in fine reddidi. Verba ἀπεκίνησε τῆς ἰδίας περιουσίας vertenda sunt a bonis suis removit. Basil. T. IV.

iuribus liberum fieri, ut hic. Videtur enim dominus, qui prior decessit, eum testamento manumisisse, is autem, qui superstes est, inter vivos.

XLIX. Si miles dixerit¹): *Servum, quem manumisi: liber fit, si eum non manumisit.*

1) si miles dixerit] Miles etiam in tempus praeteritum libertatem recte relinquit. Unde si dixerit: *Sabinam ancillam meam in libertate esse iussi: militari privilegio valet libertas.*

L. *Idem.* Ut hereditas addicatur¹) libertatum conservandarum causa, etiam in irrito testamento receptum est, si creditores bona erant distracturi, non etiam cum fiscus ea vindicat. Servi autem hereditatem suscipientes cautionem praestant, sicut et ceteri liberti aut etiam extranei. Sin autem minor venerit, restitui potest.

1) ut hereditas addicatur] Quod Divo Marco pro libertatibus conservandis placuit, locum habet etiam si irrito facto testamento venitura sint bona defuncti. Dicit autem etiam quod dictum est libro tertio Institutionum, cum nullus heres existit ei, qui libertates testamento reliquit, licere uni ex servis adire et petere, ut bona domini sui sibi addicantur, creditoribus domini satisfacturo et servis libertates praestaturo. Sed si bona vacantia a fisco vindicentur, locum non habet haec Marci constitutio. Sive autem servi testamento defuncti manumissi bona eius suscipiant, idoneum fideiussorem dare debent: sive alii eius liberti postulent, ut bona accipiant, sive extranei quidam, eadem ab eis satisfactio exigitur. Si autem etiam minor viginti quinque annis heres institutus hereditatem adiit, et postea per in integrum restitutionem eam repudiaverit, audiuntur rursus qui volunt bona sibi addici libertatum conservandarum causa.

L.I. *Idem.* Centurio¹) servos suos vendi prohibuit: sin autem digni essent, eos manumitti iussit. Si nullus offenderit, omnes liberi fiunt: si qui autem offenderint, reliqui liberi fiunt.

1) centurio] Centurio testamento suo servos suos venire prohibuit, et petiit ab herede suo, ut prout quisque ei dignus videretur, eos manumitteret. Et respondit Papianus, libertates utiliter esse datas, et si nullus ex servis heredem offenderit, omnes liberos esse: si qui autem ex his, quasi heredem offenderint, a libertate fuerint exclusi, ceteros, qui non offenderint, ad libertatem pervenire.

Sin autem dixerit²): *Qui non offenderunt, liberi sumto: illi videntur offendisse, quos vel punivit, vel a ministerio vel ab administratione removit testator.*

2) sin autem dixerit] Cum quis in testamento scripserit: *Servi, qui me non offenderunt, liberi sumto: libertati videtur adiecta conditio, si non offenderint dominum suum. Conditionem sic interpretamur, ut de illorum libertate cogitasse non videatur, quos semel coercuit, cum deliquissent, aut a ministerio suo removit, aut a quolibet negotio suo gerendo.*

LII. Paulus. Libertas relicta sine conditione¹)

ἐλευθερία μετὰ ὑπείκελυσιν ἀρμόζει. εἰ δὲ προσθή-
σαι, ἵνα σύνεσι) τῷ κληρονόμῳ, εἰ δὲ μὴ τοῦτο
πρόξει^{z)}, ἀναδουλωθῆ, ἄχρηστος ἢ προσθήκη.

ἡ καταλειφθεῖσα χωρὶς αἰρέσεως ἐλευθερία |
Λιαθιμένου στρατιώτου οὕτως ἐγγράπτω· Στέφανον τὸν δοῦ-
λόν μου ἐλεύθερον εἶναι βούλομαι ἢτοι κέλευω. καὶ ἀντί-
γραψεν ὁ βασιλεὺς Mesenio Frontoni, ἅμα τῇ ἀδίτιον^{a)}
τοῦ τελευταίου ἀρμόζειν τὴν ἐλευθερίαν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα
ἐπηγάγεν ὁ διαθέμενος μετὰ ταῦτα· οὕτω μέντοι, ἵνα μετὰ
τοῦ κληρονόμου διαγῆ, ἕως ὅτε εἴη νεώτερος· εἰ δὲ μὴ βου-
ληθῆι συνεῖναι τῷ κληρονόμῳ μου ἢ καταφρονῆσαι αὐτοῦ,
κατεχέσθω τῷ δικαίῳ τῆς δουλείας· ὅμως μὴ ἴσχυεν ταῦτα τὰ
ῥήματα εἰς τὸ ἀνακαλέσασθαι τὴν ἐλευθερίαν τὴν ἅπασ ἀρμό-
σασαν τῷ οἰκέτῃ. τοῦτο δὲ οὐκ ἐπὶ στρατιώτου μόνου, ἀλλὰ
καὶ ἐν διαθήκῃ παγανοῦ παραφυλάττομεν. [Sch. r. VI. 314.]

53. γγ'. Ἰδεμ. Εἰ λογοποιήσει τῷ υἱῷ μου μετὰ τὴν
4. ἐφηβότητα Πέτρος, ἐλευθερούσθω. ἐναχθεῖς^{b)} ὑπὸ
τῶν κουρατῶρων ἐπλήρωσε^{c)} καὶ ἀπόδειξιν ἔλαβε^{d)},
καὶ ἐψηφίσθη, ἐλεύθερον αὐτὸν εἶναι. εἰ εἰδήσει τοῦ
υἱοῦ μου ταῦτα γέγονε, κἂν^{e)} τέλειος γένηται, οὐκ
ἀναπαλαίει.

εἰ λογοποιήσει] Λούκιος Τίτιος ἰδίω^{f)} οἰκέτῃ κατέ-
λιπεν ἐλευθερίαν, ἐν τοῦς λόγους τῆς διοικήσεως αὐτοῦ μετὰ
πίστεως παρασχῆ Καίω^{g)} Σείω τῷ υἱῷ αὐτοῦ, ὅτε ἐφηβος
γένηται. ἐφηβου δὲ γενομένου τοῦ υἱοῦ τοῦ τεστατωροῦ,
ἐνοχληθεῖς παρὰ τῶν κουρατῶρων αὐτοῦ ὁ οἰκέτης πᾶσι τοῖς
ἐπαγομένοις αὐτῷ τὸ ἰκανὸν ἐποίησε παρὰ τῷ δικαστῇ, καὶ
ἀποδείξεως αὐτῷ γενομένης, ὡς ἀπεπλήρωσε τοὺς λόγους,
ἀπεφῆκατο ὁ δικάζων, ἐλεύθερον αὐτὸν εἶναι. ἀλλὰ νῦν ὁ τοῦ
τελευταίου υἱὸς ἀρνείται, δέδοσθαι καλῶς τοῖς κουρατῶρων
αὐτοῦ τὰ ἀπὸ τῶν λοιπῶν χροισθηθέντα χρήματα. καὶ
ζητῶ, εἰ κατὰ νόμον γέγονεν ἢ καταβολὴ τοῖς κουρατῶροι.
καὶ ἀποκρίνεται ὁ Παῦλος· τὴν μὲν λοιπὰ τῶν λογισμῶν
πρὸς τὸ πληρωθῆναι τὴν ἐν τῇ διαθήκῃ ἐγκειμένην αἴρεσιν οὐκ
ὀρθῶς κατέβαλε τοῖς κουρατῶροι μόνοις· ἐόν δὲ μὴ παρεκτός
τοῦ νεωτέρου ἢ καταβολὴ αὐτοῖς γέγονεν, ἢ ἐν τοῖς λογισμοῖς
αὐτοῦ κατεγραφή ἢ λοιπασθεῖσα καὶ καταβληθεῖσα τοῖς κου-
ρατῶροι ποσότης, οὕτω δοκεῖν πεπληρωκέναι τὴν αἴρεσιν τὸν
οἰκέτην, ὡς ἂν εἰ αὐτῷ τῷ νεωτέρῳ κατέβαλεν. [Sch. s. VI.
314. sq.]

pr. νδ'. Σκαεβόλας. Εἰ Κράτιστον ἔχων δοῦλον ἐλευ-
rod. θερώσω Κρατίνον, ὃν οὐκ εἶχον, ἐλευθεροῦται Κρά-
τιστος· περὶ συλλαβὴν γὰρ ἐπλανήθη.

εἰ Κράτιστον ἔχων δοῦλον] Ἐχων τις οἰκέτην Κρά-
τιστον λεγόμενον οὕτως εἶπεν ἐν διαθήκῃ· ὁ δοῦλός μου
Κρατίνος ἐλεύθερος ἔστω· καὶ ζητεῖται, ἐπειδὴ Κρατίνον
δοῦλον οὐκ εἶχεν ὁ διαθέμενος, εἰ ἄρα Κράτιστος ἐλευθεροῦ-
ται. καὶ ἀπεφῆκατο ὁ Σκαεβόλας, τὴν περὶ μίαν συλλαβὴν
γενομένην πλάνην τοῦ διαθέμενου μὴ ἐμποδίζειν τῇ ἐλευθερίᾳ.
[Sch. t. VI. 315.]

§. 1. Συνεφώνησαν οἱ κληρονόμοι, ἡμισυ μέρος^{h)} λα-
βεῖν τοὺς δανειστάς. ἀρμόζουσι καὶ οὕτως αἱ ἐλευ-
θερία, εἰ μὴ διὰ τὸ περιγράψαι τοὺς δανειστάς
συνεφωνήθη.

συνεφώνησαν οἱ κληρονόμοι] Γεγραμμένος κληρο-
νόμος παρὰ τινος συνεφώνησε πρὸ ἀδίτιος μετὰ τῶν δανει-
στῶν τοῦ τελευταίου, τῷ ἡμισυ μόνῳ τῶν χρεῶν ἀκε-
σθῆναι τοὺς δανειστάς, καὶ γέγονε περὶ τούτου καὶ ψῆφος τοῦ
ἀρχοντος, καὶ τότε προσῆλθε τῇ κληρονομίᾳ. καὶ ζητῶ, εἰ
ἀρμόζουσι τοῖς οἰκέταις αἱ παρ' αὐτοῦ τοῦ δεβίτορος κατα-
λειμμένα ἐλευθερία. καὶ ἤρσεν, εἰ μὴ περιγράψαι τοὺς δα-
νειστάς βουλευσάμενος κατέλιπε τὰς ἐλευθερίας, ἀρμόζειν αὐ-
τάς. [Sch. u. VI. 315.]

55. νε'. Μαρκιανός. Ἐὰν μὴ ὁ ὑπὸ αἴρεσιν ἐλευθε-
rod. ρωθεῖςⁱ⁾ ἢ κληρονόμος ἐμποδίσῃ τῇ αἰρέσει, ἀρμόζει

post aditionem competit. Sin autem adiecerit: Ut
cum herede sit: quod si hoc non fecerit, in servitu-
tem redigatur: inutilis est adiectio.

1) libertas relicta sine conditione] Cum
miles testaretur, ita erat scriptum: Stephanum seruum
meum liberum esse volo vel iubeo. Et rescripsit Imperator
Mesenio Frontoni, simul atque hereditas defuncti
adita fuerit, libertatem competere, licet postea adiecerit
testator: Sic tamen, ut cum herede degat, quoadusque
iurenis sit: quodsi cum herede meo esse noluerit, aut
cum contemserit, iure servitutis teneatur: non tamen
efficacia esse haec verba ad revocandam libertatem,
quae servo semel competiit. Hoc autem non solum in
militate, sed etiam in pagani testamento observamus.

LIII. Idem. Si rationem reddiderit¹⁾ filio meo
post pubertatem Petrus, liber esto. Conventus a cu-
ratoribus satisfecit et apocham accepit, ac pronun-
ciatum est, cum liberum esse. Si filio meo scientis
haec facta sunt, et si pubes factus est, non relu-
ctatur.

1) si rationem reddiderit] Lucius Titius servo
suo libertatem reliquit, si rationem administrationis
suae ex fide dederit Caio Seio filio suo, cum pubes fue-
rit. Pubere autem facto testatoris filio, servus a cu-
ratoribus eius conventus omnibus, quae ab eo petebantur,
apud iudicem satisfecit, et apocha ei exposita de ratio-
nibus redditus et reliquis solutis, iudex pronuntiavit,
eum liberum esse. Sed nunc defuncti filius negat, cu-
ratoribus suis pecuniam ex reliquis debitam recte esse
datam. Et quaero, an solutio iure facta sit curatoribus.
Et respondet Paulus: Reliqua quidem rationum,
ut impletur conditio testamento inserta, curatoribus
solis non recte solvit: sed si non sine adolescente facta
eis solutio sit, aut in rationibus eius descripta sit reli-
quata et soluta curatoribus quantitas, conditionem im-
pluisse servus perinde videtur, ac si ipsi adolescenti
solvisset.

LIV. Scaevola. Si servum habens Cratistum¹⁾,
liberum esse iussero Cratinum, quem non habebam,
liber fit Cratistus: erravi enim in syllaba.

1) si servum habens Cratistum] Quidam ser-
vus habens nomine Cratistum sic dixit in testamento:
Servus meus Cratinus liber esto. Et quaeritur, cum Cra-
tinum servum testator non haberet, an Cratistus liber
sit. Et respondit Scaevola, errorem testatoris, qui
fuit in una syllaba, libertatem non impedire.

Pacti sunt heredes²⁾, ut partem dimidiam acci-
perent creditores. Sic quoque libertates competunt,
nisi fraudandorum creditorum causa pactum initum sit.

1) pacti sunt heredes] Scriptus heres ab ali-
quo ante aditionem pactus est cum creditoribus de-
functi, ut parte dimidia debitorum contenti essent cre-
ditores, deque eo decretum Praetoris factum est, et ita
hereditatem adiit. Et quaero, an libertates a debitoribus
relictas servis competant. Et placuit, si non animo
fraudandi creditores libertates reliquisset, eas competere.

LV. Marcianus. Si sub conditione manumissus
aut heres conditionem non impederit¹⁾, libertas

y) Cod. 1357. συνέσι. z) Cod. 1357. πρόξει. a) Addendum videtur τῆς κληρονομίας ante verba τοῦ τελευταίου.
b) Sic Cod. 1357. Fabr. ἀνεχθεῖς. c) Cod. 1357. ἐπλήρωσεν. d) Cod. 1357. ἔλαβεν. e) Malim καὶ pro κἂν. f) Addendum
videtur τῷ ante ἰδίω. g) Fabr. Καίω. h) Cod. 1357. μέρος (sic). i) Cod. 1357. ἐλευθερωθῆς sine i subcripto.

ἐλευθερία. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ^{κ)} ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερουμένου^{λ)}, καὶ ἐπὶ τοῦ δούλου τοῦ^{μ)} κληρονόμου· οὐ μὴν ὅτε ἐξωτικός ἐκκελεύσθῃ ἐλευθερωθῆναι παρέχων τι ποσόν, καὶ μὴ δίδοται.

ἐάν μὴ — ἐμποδίσῃ τῇ αἰρέσει] Τὴν ὑπο αἵρεσιν καταλιπανομένης ἐλευθερίας ἤρσε πάντως ἀρμόζειν, εἰ μὴ ὁ αἰτίαν αὐτῶν τῶν οἰκείων ἐμποδίσθῃ ἐκβῆναι ἢ αἰρέσει, καὶ τὰ μέγιστα μὴδὲ ὁ κληρονόμος ἐμποδίσῃ τὴν αἵρεσιν, ἕτερός τις ἐξωτικός. τὸ δὲ αὐτὸ ὀφείλομεν ἀποκρίνεσθαι, ἐνθα φιδεικομισσαρία ἐλευθερία ὑπὸ αἵρεσιν καταλιπαται, εἴτε νερεδιταρίοις οἰκέταις, εἴτε τοῖς αὐτοῦ τοῦ κληρονόμου καταλιπαθῆ. εἰ γὰρ ἀλλοτρίῳ οἰκέτῃ καταλείψθῃ φιδεικομισσαρία ἐλευθερία, ὅντινα ἀναγκάζεται ὁ κληρονόμος ὁρῶσαι καὶ ἐλευθερῶσαι, οὐδὲ ἀμφισβῆσαι δικαίως δύναται, ὅτι, πρὶν ἐκβῆναι τὴν αἵρεσιν, οὐκ ὀφείλει ὁ κληρονόμος γκαῖζεσθαι ἀγοράζειν αὐτόν, εἴπερ ὁ δεσπότης τοῦ οἰκέτου τούτου κωλύει αὐτὸν πληρῶσαι τὴν αἵρεσιν, ἵνα μόνον τίνα ὑπὲρ αὐτοῦ λάβῃ, καὶ μὴδὲν ἄλλο, ἢ οἰκέτης εἰς τοῦ αἵρεσιν τῆς αἰρέσεως νομίματα, καὶ ἐπιτυχίαν τῆς ἐλευθερίας. [Sch. x. VI. 315.]

νς'. Παῦλος. Ὁ ἀπεντεῦθεν ἤδη ἢ ὑπὸ ὄρον, ἢ ὑπὸ αἵρεσιν^{ν)} ἐλευθερία τιμηθεῖς, οἷαν θέλει, ἐπιτεταται.

δ — ἐλευθερία τιμηθεῖς] Ὅτε τῷ αὐτῷ οἰκέτῃ καὶ ἄλλοις, καὶ φιδεικομισσαρία ἐλευθερία καταλιπαίνεται, αὐτὸς ἔχει τὴν ἐπιλογὴν, ἐξ οἵας βούλεται αἰτίας ἐλευθερωθῆναι. ὡς γὰρ ὁ θεὸς Μάρκος ἀντέγραψεν. [Sch. γ. VI. 315. sq.]

νς'. ο). Κάιος^{ρ)}. Κἂν πλούσιος ὑπὸ πτωχοῦ γραφῆ κληρονόμος, αἱ πρὸς περιγραφὴν τῶν δανειστῶν ἐλευθερία ἐμποδίζονται· εἰ μὴ οὕτως εἶπεν· ὅταν οἱ δαταῖά μου πληρωθῶσιν, γένωνται οἱ δούλοι μου ἕθεροι.

κἂν πλούσιος] Ἐάν τῷ πέντη τεστάτωρ πλούσιος φανῆ κληρονόμος, ἴδωμεν, μὴ συμβάλλεται τούτῳ ταῖς ἐλευθερίας, ἐπειδὴ οὐκ εἰς ζημιούνηται οἱ δανεισταὶ τοῦ τελευτάντος πρὸς^{ρ)} εὐπορον ἔχοντες κληρονόμον. καὶ γέγονε οἱ τινες νομικοὶ τούτου λέγοντες, ὅτι ὁ εὐπορον ἔχων κληρονόμος τοιοῦτος εἶναι πιστεύεται, ὁποῦς ἦν, εἰ περιόντος αὐτοῦ ἴδη ἢ περιονία αὐτοῦ. ἐμοὶ δὲ παραδίδεται, φησὶν ὁ θεός^{ρ)}, μὴδέμιν ποιεῖν διαφορὰν, εἴτε εὐπορός ἐστιν, εἴτε πτωχός ὁ τοῦ ἀπόρου κληρονόμος, ἀλλὰ μόνον ζητεῖν ἡμᾶς, ποῖαν περιονίαν ὁ διαθέμενος ἐτελεύτησεν. καὶ τοσοῦτον ἠκούθησε ταύτῃ τῇ γνώμῃ Ἰουλιανός, ὅτι οὐδὲ ἐκείνον τὸν τὴν τοῦ ἀπόρου εἶπεν ἐλευθεροῦσθαι, ὅτι οὕτως κατέπιπτο ἢ ἐλευθερία· ὅτε τοῖς δανεισταῖς μου καταβληθεῖν ὀφείλωσιν αὐτοῖς, τότε ἐλευθερὸς ἔστω. ἀλλὰ τούτῳ ἰσημέρον τῷ Ἰουλιανῷ ἐναντιοῦται τῇ γνώμῃ Σαβίνου καὶ οἰκίου, ἦντι καὶ αὐτὸς Ἰουλιανός ἠκολούθησεν, τῇ λεγομένῃ, καὶ σκοπὸν τοῦ καταλιπανοῦ τὴν ἐλευθερίαν ὀφείλειν ἡμᾶς εἶναι. πρόδηλον δὲ, ὅτι ὁ ὑπὸ τοιαύτην αἵρεσιν καταλιπαῖν ἐλευθερίαν οὐκ ἔσχε βουλὴν ἀδικῆσαι τοῖς δανεισταῖς, ὅτι ἐναντίον προφανῶς ἐφρόντισεν αὐτῶν, ἵνα ἐν μηδεὶ ὠθῶσιν, τότε εἰπὼν ἐλευθεροῦσθαι αὐτόν^{ρ)} οἰκέτην, ὅτε πληρωθῶσιν οἱ δανεισταὶ αὐτοῦ. [Sch. z. VI. 316.]

νη'. Μαρκιανός^{ς)}. Ὁν ἐκέλευσα ἐλεύθερον εἶναι, τοῖσησα. εἰ μετὰ τελευτῆν μου^{υ)} πρὸ τῆς ὑπείσεως τῆς κληρονομίας^{ς)} κληρονομιᾶτος^{ς)} γέννη ἐλευθεροῦται.

ἐν ἐκέλευσα ἐλεύθερον εἶναι, ἐξεποίησα] Ἐάν οἰκέτην, ὅτι κατέλιπεν ὁ διαθέμενος ἐλευθερίαν, αὐτὸς ὁ τεστάτωρ περιῶν ἐκποιεῖ, πρὶν δὲ ἀδιευθῆναι τὴν νομίαν εὐρεθείη νερεδιταρίος ὁ οἰκέτης, καὶ μετὰ ταῦτα εὐθῆ, ἀρμόζει αὐτῷ ἢ ἐλευθερία. [Sch. a. VI. 316.]

κ) Adde τοῦ post ἐπὶ. λ) Pro verbis ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερουμένου Cod. 1357. habet φιδεικομισσαρίας. οὐ recte addit Cod. 1357. Deest apud Fabr. ν) Pro verbis ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἵρεσιν Cod. 1357. habet φιδεικομισσαρία. uerum Cod. 1357. ondit, ut in sequentibus eius numeri a Fabrotianis duobus differant. ρ) Fabr. Κάιος. ς) Πρὸς tendum videtur, et legendum ἔχοντες pro ἔχοντες. ρ) Fabr. Κάιος. σ) Legendum videtur τῶν pro αὐτόν. τ) Lege κληρός. Nam L. 58. C. h. l. hausta est ex Maecianii lib. 3. fideicommissorum. υ) Sic Cod. 1357. Fabr. τελευτῆν μου. ς) Verba τῆς κληρονομίας desunt in Cod. 1357. ω) Cod. 1357. κληρονομιᾶτος (sic).

competit. Idem et in eo, cui per fideicommissum libertas relicta est, et in servo heredis: non autem cum extraneus liber esse iussus est praestita certa quantitate, quam non praestat.

1) si — conditionem non impedierit] Libertates, quae sub conditione relinquuntur, placuit omnino competere, nisi culpa ipsorum servorum factum sit, ne conditio existeret, quamvis heres conditionem non impedierit, sed alius quidam extraneus. Idem respondere debemus, et cum fideicommissaria libertas sub conditione relicta est, sive servis hereditariis, sive ipsius heredis servis relicta fuerit. Si enim servo alieno fideicommissaria libertas relicta fuerit, quem heres redimere compellitur et manumittere, nec dubitare quidem iure possumus, quin antequam existat conditio, compelli heres non debeat ipsum redimere, siquidem servi dominus ideo ipsum conditionem implere prohibet, ut pretium tantum pro eo percipiat, et nihil aliud, aut servus, ut nummos det conditione dictos, et libertatem consequatur.

LVI. Paulus. Qui directa vel fideicommissaria libertate honoratus est¹⁾, utram velit, eligit.

1) qui — libertate honoratus est] Cum eodem servo et directa, et fideicommissaria libertas relinquatur, ipse optionem habet, utra ex causa liber esse velit. Sic enim rescripsit Divus Marcus.

LVII. Caius. Etiam si locuples¹⁾ ab egente heres fuerit institutus, libertates in fraudem creditorum datae impediuntur: nisi sic dixerit: Cum satisfactum creditoribus meis fuerit, servi mei liberi sunt.

1) etiam si locuples] Si egenti testatori heres locuples extiterit, videamus, an hoc libertatibus proficiat, quia creditores defuncti damnum non patiuntur, quod heredem locupletem habeant. Et fuere quidam iuris periti, qui dicerent, eum, qui locupletem heredem habet, talem esse credi, qualis esset, si eo superstite auctae essent eius facultates. Sed mihi traditum est, inquit Caius, nihil interesse, locuples an egens sit heres eius, qui solvendo non est, sed nos hoc solum quaerere, quasnam facultates haberet testator, cum decessit. Et hanc sententiam adeo secutus est Iulianus, ut ne illum quidem servum eius, qui solvendo non est, liberum esse dixerit, cui sic relicta erat libertas: Cum meis creditoribus solutum erit quod eis debetur, liber esto. Sed hoc dictum Iuliani repugnat sententiae Sabinii et Cassii, quam etiam ipse Iulianus secutus est, quae dicit, etiam propositum eius, qui libertatem reliquit, nos debere spectare. Est autem manifestum, eum, qui sub eiusmodi conditione libertatem reliquit, non habuisse voluntatem fraudandorum creditorum, sed per contrarium aperte curam habuisse, ne in ulla re damnum paterentur, cum iusserit servum tunc liberum esse, cum creditoribus satisfactum esset.

LVIII. Marcianus. Quem iussi liberum esse, alienavi¹⁾. Si post mortem meam ante aditionem hereditatis fuerit hereditarius, liber fit.

1) quem iussi liberum esse, alienavi] Si servum, cui testator libertatem reliquit, ipse testator superstes alienaverit, priusquam autem adiretur hereditas, inventus fuerit servus hereditarius, et postea fuerit adita, ei libertas competit.

pr. 19'.*) Σκαεβόλας. Τὸς ἀκολουθούς μου πάσας
l. 4. θέλω ἐλευθέρους εἶναι, καὶ ἢ ἐν καιρῷ τῆς διαθήκης
ἀκόλουθος, παυσαιμένη δέ, ὅτε ἐτελεύτων, ἐλευθε-
ροῦνται.

τὰς ἀκολουθούς μου πάσας] Τίτια οἰκέταις καὶ
θεραπεύταις ὀνομαστικῶς καταλείπειν ἐλευθερίας διέκτας. εἴτα
ἐπήγαγε, καὶ τὰς μικροτέρας αὐτῆς θεραπεύταις τὰς εἰω-
θυίας^{β)} ἀκολουθεῖν αὐτῇ, ὧν καὶ τὰ ὀνόματα ἐν τοῖς λόγοις
αὐτῆς ἐγγεγραπταί, ἐλευθέρους εἶναι. ἀλλὰ μίαν τῶν θεραπει-
ῶν Εὐτυχίαν λεγομένην, ἐν μὲν τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς αὐτῆς
εὐρέθη γεγαμημένη^{γ)} τῷ δικαίῳ αὐτῆς, οὐκ ἦν δὲ ἀκολου-
θαρία. καὶ ζητεῖται, εἰ δύναται ἐκ τῆς γενικῆς ἐλευθερίας
τῆς δεδομένης κατὰ φιδεικόμενον τὰς ἀκολουθαρίας θερα-
πεινῶν καὶ αὐτῇ ἐλευθεροῦσθαι. καὶ ἀπεκρίναιτο Σκαεβόλας,
τὴν ἐν καιρῷ διαθήκης ἀκολουθαρίαν οὐσαν, ἐν καιρῷ δὲ τε-
λευτῆς παυσαιμένη^{δ)} εἶναι ἀκολουθαρίαν, μὴ ἐμποδίζεσθαι
ὡς ἀκολουθαρίαν ἀπολαύειν τῆς ἐλευθερίας. [Sch. b. VI.
316. sq.]

§. 1. Ὁ^{β)} δοθῆν ἐλευθερίαν λαβὼν, κἂν ὑφείλετό τινα^{γ)}
μετὰ^{δ)} τελευτῆν τοῦ δεσπότου, ἐλεύθερος γίνεται.
ἐνάγεται δὲ περὶ ὧν ὑφείλετο.

ὁ δοθῆν ἐλευθερίαν λαβὼν] Ἐν διαθήκῃ δεσπότου
πύριος διέκταν ἐλευθερίαν ἔλαβε Στίχος. πολλὰ δὲ λέγεται
τῆς κληρονομίας ὑψηρῶσαι πραγματῶν. καὶ ζητούμεν, ἄρα
οὐ πρότερον δύναται ἀναφωνῆσαι εἰς ἐλευθερίαν, πρὶν ἀπο-
καταστήσαι, ὅσα λέγεται ὑψηρῶσαι ἐκ τῆς κληρονομίας. καὶ
ἀπεκρίναιτο, ἐλευθεροῦσθαι αὐτὸν καὶ μὴ τῷ δεδομένῳ, ἀπερ
ὑφείλετο. ταῦτα εἰπόντος τοῦ Σκαεβόλα, ὁ Κλαύδιος ἀνα-
πληρῶν αὐτὸν λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο ἔδοξεν αὐτὸ ἀποκλειμμένον
εἶναι τὸ ζητούμενον, ἐπειδὴ ὑποκρίτως ὁ προαίτιος προειρή-
σατο τῶν κληρονομίων, ἐν οἷς ὑποκρίττονται οἱ οἰκέται οἱ
τιμηθέντες ἐλευθερία ἐκ τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων, δε-
δικῶς κατ' αὐτῶν τὴν rerum amotarum ἀγωγῶν. [Sch. c.
VI. 317.]

§. 2. Ὁ^{ε)} δεῖνα εἰ μὴ ἐπιμελῶς^{δ)} τοὺς ἰδίους λόγους
ἀναμνησθήσει, μὴ ἔστω ἐλεύθερος. ἀφαιρέσις ἔστιν^{ε)},
οὐ δόσις ἐλευθερίας.

ὁ δεῖνα εἰ μὴ ἐπιμελῶς] Οὕτω τις εἶπεν· ἐὰν Ὀνη-
σιφόρος ὁ οἰκέτης μου μὴ ἐπιμελῶς τὸν ἴδιον λόγον ἀναμνη-
σθήσει, μὴ ἔστω ἐλεύθερος. καὶ ζητῶ, εἰ ἀπὸ τούτων τῶν
ῥημάτων δύναται Ὀνησιφόρος ἐλευθερίαν ἐδικεῖν ἑαυτῷ. καὶ
ἀπεκρίναιτο, ἀδερμπίονα μᾶλλον ἐλευθερίας, καὶ οὐχὶ δόσις
τούτοις τοῖς ῥήμασι περιέχεσθαι. [Sch. d. VI. 317.]

60. §. h) Ἴδεμ. Τῷδε δοθῆναι βούλομαι χιλίους χρυ-
cod. σοῦς^{δ)}, ἐπειδὴ μετὰ τὸ τὴν μητέρα αὐτοῦ γενέσθαι
ἐλευθέρην ἐγενήθη. οὐ δεῖ τοῦτο ζητεῖσθαι, ἀλλὰ
λαβεῖν αὐτὸν τὸ κληρῶν.

τῷδε δοθῆναι βούλομαι χιλίους χρυσοῦς] Οὕτω
τις εἶπεν· Εὐδῶν δοθῆναι βούλομαι νομίματα χίλια, ἐπειδὴ
ἔφθασε γεννηθῆναι μετὰ τὸ τὴν μητέρα αὐτοῦ γενέσθαι ἐλευ-
θέρην. καὶ ζητῶ, ἐὰν μὴ ἀποδείξῃ ὁ Εὐδῶν, ὅτι μετὰ τὸ
ἐλευθερωθῆναι τὴν μητέρα αὐτοῦ ἐγενήθη, εἰ δύναται ἐκ
τῶν ῥημάτων τούτων ἐλευθερίαν ἑαυτῷ διεδικεῖν. καὶ ἀπεκρί-
ναιτο Σκαεβόλας, μὴ ὀφείλειν αὐτῷ πρόκριμα γίνεσθαι ἐκ τῆς
τριαυτῆς τοῦ τελευτήσαντος προσθήκης. [Sch. e. VI. 317.]

pr. §. a) Πομπῶν. Ὁ δεῖνα, ὅτε μέλλει τελευτῆν,
cod. ἐλεύθερος ἔστω· ἢ οὕτως· ἐὰν εἰς τὸ Καπιτώλιον^{δ)}
μὴ ἀνέλθῃ, ἐλεύθερος ἔστω· ἐκείτηρον ἀνίσχυρον.
εἰ δὲ οὕτως εἶπῃ^{ε)}· ἐὰν εἰς Καπύην^{ν)} ἀπέλθῃ^{ο)}·
ἐλευθεροῦνται, ὅτε ἀπέλθῃ^{ρ)}.

§. 2. Εἰ δὲ ὑπὸ αἵρεσιν ἔδωκεν ἐλευθερίαν, καὶ προς-

x) Cod. 1357. αζ. y) Fabr. εἰωθυίας (sic). z) Sic legendum. Fabr. γεγαμημένη, et tamen in versione veram
lectionem transtulit. a) Fabr. παυσαιμένη. b) l. 59. §. 1. D. h. t. legitur in Syn. p. 410. c) Cod. 1357. ὑφείλετο τινα.
d) μετὰ bis in Cod. 1357. legitur. e) Cod. 1357. praefigit numerum ςη'. f) Cod. 1357. ἐπιμελῆ. g) Cod. 1357. ἔστω.
h) Numerus deest in Cod. 1357. et hoc caput cum praecedente in hoc Cod. innotum est. i) Cod. 1357. χρυσοῦς. Fabr.
χρυσούς. k) Cod. 1357. εζ. l) Cod. 1357. καπιτώλιον. m) Cod. 1357. εἶπω. n) Cod. 1357. κάπυαν. o) Sic recte Cod. 1357.
Fabr. ἀπέλθῃ. p) Cod. 1357. ἀπέλθου.

LIX. Scaevola. Omnes pedissequus meas¹⁾ libe-
ras esse volo. Ea quoque pedissequa, quae testamenti
tempore fuit, cum autem decederem, esse desiit, li-
bera fit.

1) omnes pedissequas meas] Titia servis et
ancillis nominatim libertates directas reliquit. Deinde
subiecit, minores quoque ancillas, quae eam sequi sole-
bant, quarum nomina in rationibus eius scripta erant,
esse liberas. Sed una ex ancillis Eutychia cognominata
mortis quidem eius tempore inventa est actori eius con-
tubernio iuncta, non erat autem pedissequa. Et quaer-
ritur, ex generali libertate per fideicommissum ancillis
pedissequis data an ipsa quoque ad libertatem pervenire
possit. Et respondit Scaevola, eam, quae testamenti
tempore erat pedissequa, tempore autem mortis desie-
rat esse pedissequa, non impediri, quominus tanquam
pedissequa libertate perfruatur.

Qui directam libertatem accepit²⁾, etsi quaedam
post mortem domini interceperit, liber fit. De his
autem, quae subripuit, convenitur.

2) qui directam libertatem accepit] Sti-
chus testamento domini pure directam libertatem acce-
pit. Multae autem res ex hereditate dicuntur esse
amotae. Et quaerimus, an non ante ad libertatem
proclamare possit, quam quae dicuntur subtracta ex
hereditate, restituerit. Et respondit, eum liberum esse,
etiamsi nondum restituerit ea, quae amoverat. Haec
cum dixisset Scaevola, Claudius replens quae ab eo dicta
fuerant, dicit, ideo videri absolutum esse id, de quo
quaeritur, quoniam Praetor satis prospexerit hereditibus
in his, quae servi libertate honorati ex rebus heredi-
tariis subripiunt, data adversus eos rerum amotarum
actione.

Ille nisi diligenter³⁾ rationes suas excusserit,
liber ne esto. Ademptio est, non datio libertatis.

3) ille nisi diligenter] Quidam sic dixit: Nisi
Onesiphorus servus meus diligenter suam rationem ex-
cusserit, liber ne esto. Et quaero, an Onesiphorus ex
his verbis libertatem sibi vindicare possit. Et respon-
dit, ademptionem libertatis potius, quam dationem his
verbis contineri.

LX. Idem. Huic volo dari mille aureos¹⁾, quia
natus est, postquam mater eius libera fuit. Hoc
quacrendum non est, sed legatum ei praestandum est.

1) huic volo dari mille aureos] Quidam sic
dixit: Eudoni dari volo mille nummos, quia natus est
postquam mater eius libera facta fuit. Et quaero, an
si Eudo non probaverit, se natum post manumissionem
matris suae, possit ex his verbis libertatem sibi vindic-
care. Et respondit Scaevola, non debere ei fieri prae-
iudicium ex eiusmodi defuncti adiectione.

LXI. Pompon. Ille cum morietur¹⁾, liber esto:
aut sic: Si in Capitolium non adscenderit, liber
esto: Utrumque invalidum est. Si autem sic dixe-
rit: Si Capuam ierit: liber erit, cum ierit.

Sin autem libertatem dederit sub conditione, et

ἴσῃ μὴ δοθῆναι, εἰ μὴ πληρωθῆ ἢ αἴρεσις, ἀνί-
χυρος ἢ προσθήκη.

ὁ δεῖνα ὅτε μέλλει τελευτᾶν] Οἶδά τινος βουλομέ-
νος, μηδέποτε ἐλευθερωθῆναι τοὺς οἰκέτας αὐτῶν, οὕτως
ῥάσας γράφειν ἐν ταῖς ἐαυτῶν διαθήκαις· Στίχος, ὅτε
ἄλλοι τελευτῶν, ἐλεύθερος ἔστω. καὶ Ἰουλιανὸς εἶπε, τοῦ
ἄλλου τὴν εἰς τὸν ἔσχατον καιρὸν τῆς ἀναπνοῆς παρεχομένην
ἐλευθερίαν ἀνυπόστατον εἶναι, ἐπειδὴ ὁ διαθέμενος ἐμποδίσαι
ἄλλον, ἢ παρασχεῖν τὴν ἐλευθερίαν βουλομένος πιστεύεται
ἄλλως αὐτὴν καταλείπειν. ὅθεν εἰ καὶ οὕτω τις γράφει·
Στίχος, ἐὰν μὴ ἀνέλθῃ εἰς τὸ Καπετώλιον, ἐλεύθερος ἔστω·
ὑπόστατος ἔστι γ) καὶ αὕτη ἡ ἐλευθερία, εἰ ἀποδειχθῆ, ἢ
εἰς τὸν ἔσχατον τῆς ζωῆς τοῦ οἰκέτου καιρὸν ἀναρτῆσαι
ἐλευθερίαν ὁ τεστάρτω ἠβουλήθη· καὶ μὴδὲ τῆ Μυτιανᾶε
Mitioni χώραν εἶναι ἐπὶ τῶν τοιούτων θεμάτων. εἰ δὲ καὶ
ἄλλως γέγραπται ἢ διαθήκη· Στίχος, ἐὰν ἀπέλθῃ εἰς Καπύνην,
ἄθερος ἔστω· οὐκ ἄλλως δύναται ἐλευθερωθῆναι, εἰ μὴ
ἔλθῃ εἰς Καπύνην. τὸ μείζον ὁ Σαβίνος δ) ἔλεγε, ὅτι, ἐὰν
ὁ οἰανδήποτε αἴρεσιν καταλειφθείσης ἐλευθερίας οἰκέτη
ἡγάγῃ ὁ διαθέμενος· οὐ βούλομαι, πρὶν ἐκβῆναι τὴν αἴρε-
σιν, ἐλευθερωθῆναι τοῦτον τὸν οἰκέτην παρὰ τοῦ ἐμοῦ κλη-
ρονομοῦ· οὐκ ἔρρωται ἢ τοιαύτη προσθήκη τοῦ διαθέμενου
ἐπὶ ἐμποδισμῷ τῆς ἐλευθερίας προσγεγραφομένη. ε) [Sch. f.
317. sq.]

ξβ'. ε) Οἱ παῖδες τοῦ ἐλευθερωθέντος ἐν δια-
θήκῃ) οὐ καλῶς ἐνάγονται περὶ τῶν λόγων, οὕς w)
ἴρισεν x) ὁ πατήρ αὐτῶν ἔτι δούλος ὢν, ἐὰν μὴ
τοιοῦτε ὄρω ἢ ἐλευθερώθῃ, ἐπὶ τῷ y) παρασχεῖν
τοὺς λόγους. τότε γάρ, ἐὰν καταλειφθῆ ἐλευθερία οὐ-
δ' ὁ δεῖνα ἔστω ἐλεύθερος, ἐὰν λογοποιήσῃ z). χρὴ
πρῶτον παρασχεῖν τὰς λοιπάδας, καὶ ὅσα
ἐπιτρεθῆ ἀποκρῖναι, καὶ τότε ἐλευθερωθῆναι· καὶ ἐὰν
δὲν εὔρεθῆ χρεωστῶν, δοκεῖ ἀπεντεῦθεν ἤδη εἶναι
ἐλευθερία a) καὶ διὰ τοῦτο ἅμα τῷ ὑπερκελευσθῆ-
b) τὴν κληρονομίαν ἀρμόζει αὐτῷ ἢ ἐλευθερία c).

οἱ παῖδες τοῦ ἐλευθερωθέντος ἐν διαθήκῃ] Ἰουλιανὸς
ἔλεγε, ἐὰν ἐλευθερωθῆ τις ἐν διαθήκῃ, οὐ κατέχονται
αὐτοῦ ὑπὲρ ὧν ἐκείνος ἐχειρίσεν d), ὅτε ἦν δούλος·
ἢ ἄρα ἢ ἐλευθερώθῃ ἐπὶ τῷ λόγῳ διδοῦναι τῆς ἰδίας διοι-
κώσεως. ὅτι γὰρ καλῶς τις ἐλευθεροῦται ἐν διαθήκῃ, κἂν
κληρικὸν δούλος, ἔγνωσ βιβ. α'. tit. γ'. διατάξει β'. [Sch. g.
318.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ὅποτε ἐν διαθήκῃ δικάσαν ἐλευθερίαν
πατήρ ὁ σὸς ἐστὶ κτησάμενος, κἂν τὰ μάλιστα αὐτῷ κλη-
ρονομίαν ἐγένου, ὅπως μᾶλλον τοὺς λόγους, οὕς ἐν καιρῷ τῆς
ἐκείνης ἐχειρίσεν e), ἵνα ἀποδῶς, ἀναγκασθῆσθαι, ὅποτε οὐκ
τοιαύτη αἴρεσις ἔλαβε τὴν ἐλευθερίαν. οὗτος γάρ, ὅτι
ἐλευθερία εἴτε φιδεῖκομισσαρία, εἴτε δικάσαν, ἐὰν τοὺς λό-
γους ἀποδώσει, καταλείμεν ἔτι, πρὸ τοῦ τὰς λοιπάδας
ἐβληθῆναι καὶ ἄτινα κακῆ βουλῆ ἀποκρινθῆναι εἰσὶν, εἰς
ἐλευθερίαν οὐ δύναται f) ἐλθεῖν. ἐὰν δὲ μὴ χρεωστῆς ἀπὸ
λόγων εὔρεθῆ, μετὰ τὸ ἀδικεῦσθαι τὴν κληρονομίαν
εἰ ποῦραν ἐλευθερίαν κτάται. [Sch. g. VI. 318.]

ἂν μὴ ἐπὶ τοιοῦτῳ ὄρω ἢ ἐλευθερώθῃ] Θαλελαίου.
εἰπὴς ὑπὸ τοιαύτῃ αἴρεσιν· ἐπεὶ οὐδὲ ἐγένετο ἐλεύθερος,
ἢ πρῶτον ἀπέδωκε τοὺς λόγους, ἀλλ' ἢ ἐλευθερώθῃ μὲν·
δὲ μόνον ἢ ἐλευθερία ἐπὶ τῷ ἀποδοθῆναι τοὺς λόγους,
καὶ ἐλευθερωθῆναι αὐτὸν χρεωστῆν ποιῆσαι τὸ λογο-
ν. [Sch. h. VI. 318.]

δοκεῖ ἀπεντεῦθεν ἤδη εἶναι ἐλευθερία] Τοῦ
Ἰουλιανὸς εἶπεν ἢ ἐλευθερία· πλὴν ἐπειδὴ εὐρίσκειται
ἡ ἴση ἢ αἴρεσις, οὗτος ποῦρα ἐλευθερία δοκεῖ τιμᾶσθαι,
ἅμα τῷ ἀδικεῦσθαι τὴν κληρονομίαν ἐλεύθερος γίνεται.
i. VI. 318.]

adiecerit, ne detur, nisi impleatur conditio, invalida
est adiectio.

1) ille cum morietur] Scio, quosdam volentes,
ne unquam servi sui liberi essent, sic scribere solitos
in suis testamentis: *Stichus, cum morietur, liber esto.*
Et Iulianus dixit, libertatem servi, quae in supremum
vitae spiritum confertur, invalidam esse, cum testator
magis impedire, quam dare libertatem volens credatur
eam sic reliquisse. Ideo etiam si quis ita scripserit:
Stichus, si in Capitolium non ascenderit, liber esto:
ea quoque libertas invalida est, si probatum fuerit, in
ultimum servi vitae tempus testatorem suspendere liber-
tatem voluisse: nec Mucianae cautioni locum esse in
huiusmodi casibus. Quodsi etiam ita scriptum sit in
testamento: *Stichus, si Capuam ierit, liber esto:* non
aliter liber esse potest, quam si Capuam ierit. Hoc
amplius Sabinus dicebat, si sub qualibet conditione
servo relicta libertate testator subiecerit: *Nolo, prius-
quam conditio extiterit, cum servum ab herede meo libe-
rum fieri:* eiusmodi testatoris adiectio non valet, quippe
ad impediendam libertatem adscripta.

LXII. Liberi eius, qui testamento manumissus
fuit¹⁾, non recte conveniuntur de rationibus, quas
pater eorum, cum adhuc servus esset, gessit, nisi sub
conditione reddendarum rationum manumissus sit²⁾.
Tunc enim, si libertas sic relicta fuerit: *Ille, si ra-
tiones reddiderit, liber esto:* primum reliqua prae-
stare debet, et quaecunque occultasse inventus fuerit,
et ita liber fieri: et si nihil esse debere repertum
fuerit, videtur pura esse libertas³⁾, ideoque simul
atque adita fuerit hereditas, libertas ei competit.

1) liberi eius, qui testamento manumissus
fuit] Theodori. Si quis in testamento manumissus
sit, liberi eius eorum nomine, quae ille gessit, cum
servus esset, non tenentur: nisi hac lege manumissus
fuerit, ut rationes administrationis suae redderet. Recte
enim quem manumitti in testamento, etiamsi sit servus
clerici, didicisti lib. 1. tit. 13. const. 2.

Τὸ κατὰ πόδας. Cum testamento directam libertatem
pater tuus sit consecutus: quamvis ei heres extiteris,
frustra tamen rationes, quas tempore servitutis gessit,
ut reddas, compelleris, cum non ea conditione acceperit
libertatem. Is autem, cui libertas seu fideicommissaria,
seu directa, si rationes reddidisset, relicta est,
ante reliqua illata et ea, quae malo consilio amota
sunt, ad libertatem non potest pervenire. Sin autem
non debitor ex rationibus fuerit repertus, post aditam
hereditatem quasi puram libertatem consequitur.

2) nisi sub conditione — manumissus sit] Thalelaii.
Ne dixeris, sub hac conditione: quia nec liber factus
esset, nisi prius rationes reddidisset. Sed liber quidem
factus est: modum autem libertas habuit, ut redderentur
rationes. Quare eum quoque manumissum rationes reddere oportet.

3) videtur pura esse libertas] Eiusdem. Libertas
conditionalis est: sed quia invenitur extitisse
conditio, hic pura libertate videtur esse honoratus, et
simul atque adita fuerit hereditas, liber fit.

g) Fabr. ἔστιν. r) Fabr. in marg. ad versionem latinam emendat: *Octavianus*. s) Fabr. προσγεγραφομένης. t) Cod. 1357. εα'.
4. C. h. t. usque ad verba παρασχεῖν τοὺς λόγους legitur in Syn. p. 419. v) ἐν διαθήκῃ omittit Syn. w) Syn. οἷς.
sic Cod. 1357. Fabr. et Syn. ἐχειρίσεν. y) Cod. 1357. τὸ. z) Cod. 1357. λογοποιήσας (sic). a) Pro verbis δοκεῖ
κεῖθεν ἤδη εἶναι ἐλευθερία Cod. 1357. habet: δοκεῖ χωρὶς αἰρέσεως ἀπεντεῦθεν ἤδη εἶναι ἢ ἐλευθερία. Fabroti lectionem
emenda, ut legas ἢ ἐλευθερία. Sic etiam verti. b) Fabr. ὑπερκελευσθῆναι. Cod. 1357. ὑπερκελεθῆναι (sic). c) ἢ ἐλευθερία
in Cod. 1357. d) Sic lego. Fabr. ἐχειρίσεν. cf. notam praecedentem. f) Fabr. δύναται.

ζγ. β) Ἐάν^{h)} καταλειφθῶσιν ἑλευθερία εἰς βλάβην τῶν δανειστῶν, κἄν τὰ μάλιστα ὁ κληρονόμος, ἐξ οὗ κατελείφθησαν, εὐπορὸς ἔσται, καὶ ἠνέσχετοⁱ⁾ τὸν ἄπορον κληρονομήσαι, ὅμως οὐχ ἀρμόζουσιν.

Ἐάν καταλειφθῶσιν ἑλευθερία] Θεοδώρου. ἼΙ κατὰ ἀπάτην τῶν δανειστῶν γενομένη ἑλευθερία οὐκ ἐρρωται, εἰ μὴ ἄρα ὁ ἑλευθερώσας ποιήσει τὸ ἱκανὸν τοῖς δανεισταῖς, κατὰ τὴν ε. διατάξιν τοῦ ἡ. τιτ. τοῦ παρόντος βιβ. ἀνύγνωθι δὲ τὴν α. καὶ δ. διατ. τοῦ ια. τιτ. τοῦ αὐτοῦ παρόντος βιβ. [Sch. k. VI. 318. sq.]

Θαλαλαίου. Σημειῶσαι, ὅτι ζητοῦμεν, πόσῃ οὐσίᾳ κατέλειψεν ὁ τελευτήσας. ὥστε κἄν εὐπορὸς ἔσται^{k)} ὁ κληρονόμος, καὶ δύναται παθεῖν τὸ ἱκανὸν ἐξ αὐτοῦ οἱ δανεισταί, διὰ τὴν οὐσίαν τοῦ τελευτήσαντος ἀχρήστους λέγομεν εἶναι τὰς ἑλευθερίας. [Sch. k. VI. 319.]

ζδ. λ) Δύναται τις^{m)} ἑλευθερωθεὶς ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ ἰδίου δεσπότου, τῆς οὐσίας παρὰ τῶν δανειστῶν κατεχομένης, ἠνίκα παρὰ κληρονόμων καταφρονεῖταιⁿ⁾, αὐτὸς παρασχεῖν ἱκανὰ τοῖς δανεισταῖς, καὶ κατασχεῖν τὴν οὐσίαν.

Δύναται τις ἑλευθερωθεὶς] Θεοδώρου. Ὁ ἑλευθερωθεὶς ἐν διαθήκῃ δύναται τὴν ἄπορον κληρονομίαν τοῦ δεσπότου αὐτοῦ ἀδιτέυειν, τινὸς τῶν κληρονόμων μὴ καταδεχόμενος αὐτήν, καὶ ποιῆ τὸ ἱκανὸν τοῖς δανεισταῖς. καὶ εἰ παρὰ τὴν νερεδιόμιον ὑπὸ τῶν δανειστῶν, ἀνατρέπει αὐτό, παρέχων τοῖς ἀγοράσασιν ὁ δεδώκασι τίμημα, ὡς φησιν ἡ ιε. διατάξις τοῦ παρόντος τιτ. μνήσο τῆς α. καὶ β. διατάξεως τοῦ κζ. τιτ. τοῦ ζ. βιβ. [Sch. l. VI. 319.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἐάν ἡ κληρονομία ἐκείνου, παρ' οὗ λέγεις ἐν διαθήκῃ ἐάντων^{o)} ἑλευθερωθέντα εἶναι, διὰ τὸ χρεὸς καταφρονεῖται παρὰ τῶν κληρονόμων. οὐκ ἀδίκῃ λογισμῷ τοῖς δανεισταῖς τῆς κληρονομίας τὸ ἱκανὸν προσφέρων τὴν κρίσιν τοῦ τελευτήσαντος φυλαχθῆναι^{p)} αἰτεῖς, ὅποτε τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ θείου Μάρκου τοῦ προνομοτάτου^{q)} βασιλέως διατεταγμένον ἐστίν, ὅπερ καὶ ἐξωτικῇ προσώπῳ φυλάττεσθαι χρῆ. [Sch. l. VI. 319.]

παρασχεῖν ἱκανὰ τοῖς δανεισταῖς] Θαλαλαίου. Ἀνάμεινον σὺν θεῷ ἐν τῇ ιε. διατάξει τοῦτο τοῦ τιτ. μαθεῖν, ὅτι καὶ ἐξωτικὸν πρόσωπον δύναται τὴν τοιαύτην κληρονομίαν καταδέξασθαι. [Sch. m. VI. 319.]

ζε. ς) Ἐάν^{s)} μήτηρ τινὸς κελύσῃ δοῦλον μὴ ἑλευθερωθῆναι, οὐκ ὀφείλει ἐκεῖνος ἑλευθερώσαι αὐτόν, ἵνα μὴ δόξῃ τὴν εὐσέβειαν τῇ μητρὶ κεχρηωσσημένην^{v)} πυραβαίνειν.

Ἐάν μήτηρ τινός] Θεοδώρου. Οὐκ ἑλευθεροῖ ὁ υἱὸς τὸν δοῦλον, ὃν ἐκέλευσεν ἡ μήτηρ αὐτοῦ μὴ ἑλευθεροῦν. τοῦτο νόει, ἔάν κληρονόμησεν τὴν μητέρα αὐτοῦ^{w)} ὁ υἱός. ἀνάγνωθι γὰρ τὴν ζ. διατάξιν τοῦ δ. τιτ. τοῦ παρόντος βιβ. καὶ μαθήσῃ ἐπὶ παντός κληρονόμου τὸ ἐκ τοῦ ἐναντίου. [Sch. n. VI. 319.]

Τὸ κατὰ πόδας. Παρὰ τὴν βούλησιν τῆς σῆς μητρὸς ἑλευθερίαν εἰς ἐκεῖνον, ὅντινα ἐκείνη ἑλευθερον εἶναι ἐκώλυσεν, εἰσαγαγεῖν οὐκ ὀφείλεις, ἵνα μὴ δόξῃς τὰ δίκαια τῆς εὐσεβείας μαινεῖν. [Sch. n. VI. 319.]

Θαλαλαίου. Δεῖ θεματῆσαι τὸν δοῦλον τῆς μητρὸς ὄντα, ἵνα δυνήσῃ ἐκείνη κωλύσαι αὐτὸν ἑλευθερωθῆναι. [Sch. n. VI. 319.]

ζς. Ἐάν τις καταλείψῃ^{y)} ἑλευθερίαν εἰς τὸν καιρὸν τῶν γάμων τοῦ υἱοῦ μου, ἢ εἰς τὸν καιρὸν τῶν γάμων^{z)} τῆς θυγατρὸς μου, δοκεῖ λέγειν ἰδικῶς περὶ αὐτῶν^{x)} τῶν γάμων, οὐ περὶ τοῦ καιροῦ τοῦ τοῖς γάμοις ἐπιτηδέου.

LXIII. Si relictæ fuerint libertates¹⁾ in fraudem creditorum, quamvis heres, a quo relictæ sunt, solvendo sit, et ei, qui solvendo non est, heres volens extiterit, tamen non competunt.

1) si relictæ fuerint libertates] Theodori. Quæ in fraudem creditorum data est libertas, non valet, nisi manumissus creditoribus satisfecerit, secundum const. 5. tit. 8. huius lib. Lege autem const. 1. et 4. tit. 11. huius libri.

Thalelai. Nota, nos quaerere, quantam substantiam defunctus reliquerit. Itaque licet heres solvendo sit, et creditoribus ab eo satisfieri possit, propter bona defuncti inutiles esse libertates dicimus.

LXIV. Potest quis manumissus¹⁾ testamento domini sui, cum bona teneantur a creditoribus, et spernantur ab heredibus, ipse satis offerre creditoribus²⁾ et bona tenere.

1) potest quis manumissus] Testamento manumissus hereditatem domini sui, quæ solvendo non est, adire potest, cum quis ex heredibus eam non admiserit, et satisfacit creditoribus. Et si quid hereditarium a creditoribus distractum sit, id revocat, emtoribus pretium, quod dederunt, praestans, ut ait const. 15. huius tit. Memineris const. 1. et 2. tit. 27. lib. 6.

Τὸ κατὰ πόδας. Si hereditas eius, a quo testamento dicit esse manumissum, ob aes alienum spernitur ab heredibus, non iniusta ratione creditoribus hereditatis satis offerens iudicium testatoris servari postulas, cum id etiam a Divo Marco consultissimo Principe sit constitutum, quod in extranea quoque persona observari oportet.

2) satis offerre creditoribus] Thalelai. Expecta, ut cum Deo in const. 15. huius tit. discas, extraneam quoque personam posse talem hereditatem suscipere.

LXV. Si mater alicuius¹⁾ servum manumitti vetuerit, non debet ille cum manumittere, ne pietatem matri debitam videatur violare.

1) si mater alicuius] Theodori. Filius servum non manumittit, quem mater eius manumitti prohibuit. Hoc intellige, si filius matri suae heres extiterit. Lege enim const. 6. tit. 4. huius lib. et discas in quovis herede quid iuris sit a contrario sensu.

Τὸ κατὰ πόδας. Contra voluntatem matris tuæ libertatem in eum conferre, quem illa liberum fieri prohibuit, non debes, ne videaris iura pietatis violare.

Thalelai. Ponendum est, matris servum esse, ut illa prohibere possit eum manumitti.

LXVI. Si quis libertatem reliquerit¹⁾ in tempus nuptiarum filii mei, aut in tempus nuptiarum filiae meae, videtur specialiter loqui de ipsis nuptiis²⁾, non de tempore nuptiis apto.

g) Cod. 1357. ζβ. h) L. 5. C. h. t. legitur in Syn. p. 422. i) Syn. ἐνέσχετο (sic). k) Sic lego. Fabr. ἐστι. l) Cod. 1357. ζγ. m) Cod. 1357. Δύναται τις. n) Verba ἠνίκα παρὰ κληρονόμων καταφρονεῖται desunt in Cod. 1357. o) Lege σεαυτὸν. p) Sic lego. Fabr. φυλατθῆναι (sic). q) Sic Fabr. Sed lectionem corruptam esse puto. Fortasse legendum est προνομοτάτου. r) Cod. 1357. ζδ. s) L. 7. C. h. t. legitur in Syn. p. 410. t) Sic Cod. 1357. et Syn. Fabr. κερρωσσημένην. u) Fabr. αὐτοῦ. v) Pro καταλείψῃ Cod. 1357. babel καὶ ἀλείψῃ. Male. w) Cod. 1357. addit τῶν ante γάμων, quod deest apud Fabr. x) αὐτῶν deest in Cod. 1357. y) Cod. 1357. τοῦ τοῖς. Fabr. τούτοις.

ἔάν τις καταλείψῃ ἑλευθερίαν] Τὸ κατὰ πόδας. ὁ τελευτήσας εἰς τὸν καιρὸν τῶν γάμων τοῦ ἰδίου υἱοῦ ἢ θυγατρὸς ἑλευθερίαν τῷ δουλῷ δέσσειν ἐκέλευσεν, οὐ γὰρ τὸν ὀφειλοῦσα παρασχεθῆναι ἑλευθερία δέδωκεν, ἀλλὰ τὸν τῆ ἀίρεσει χωρὶν ἐποίησεν, ἵνα μὴ παρακολουθούτων γάμων ἑλευθερία ἀπαιτηθῆναι μὴ δυναθῆ. [Sch. v. VI. 320.]

δοκεῖ λέγειν ἰδικῶς περὶ αὐτῶν τῶν γάμων] ἐλαίου. Οὐ δοκεῖ λέγειν, ὅτι γίνηται ὁ υἱὸς ὑπὲρ τοὺς ἐνιαυτούς, ἢ ἡ κόρη ὑπὲρ τοὺς ἔξι ἐνιαυτούς, ἀλλὰ δοκεῖν, ὅτι τῆ ὁληθεία γάμων προσομιλήσουσι, τότε δοθῆ ἢ ἑλευθερία. [Sch. p. VI. 320.]

ἔξ. α) Ἐάν β) διαθήκη ἀνυπόστατος γίνηται γ), λέγομεν ἰσχύειν οὐδὲ τὰς ἐν αὐτῇ δ) ἑλευθερίας, καὶ ἡ ἀρα γέγραπται, ὥστε καὶ ἀντὶ κωδικίλλων ἀνυπόστατος.

ἔάν διαθήκη ἀνυπόστατος γίνηται] Θεοδώρου. ποσάτου οὐσης τῆς διαθήκης, οὐκ ἔργωνται αἱ ἐν αὐτῇ ἑλευθερία, εἰ μὴ ἄρα εἶπεν αὐτὴν ὁ διαθέμενος ἔχειν καὶ κωδικίλλων. ὡς γὰρ φησὶν ἡ β. διατάξεις τοῦ παρόντος ἐρρωμένης τῆς διαθήκης καὶ ἀδιτευσάντων τῶν κληρονόμων, κρητοῦσαν αἱ ἑλευθερία. ἀγνώσθι δὲ καὶ τὴν α. διατάξιν τοῦ δ. τι. τοῦ παρόντος ζ. βιβ. καὶ μὲν ἡ δ. α. διατάξιν τοῦ κη. τι. τοῦ γ. βιβ. λεγουμένης περὶ φιδεικομισσαρίων ἑλευθερίων, ὅτι κινουμένη ἢ δὲ ἰσοφύει οὐκ ἀνατρέπει αὐτάς. ἀν δὲ μάθε, ὅτι οὐδὲ τὰς ἀρῆς ἑλευθερίας ἀνατρέπει αὐτὴ ἢ μίμψις, ὡς φησὶν ἡ ρε. α. ἀγνώσθι δὲ τὸ τέλος τῆς α. διατ. τοῦ β. τι. τοῦ ὄντος βιβ. [Sch. q. VI. 320.]

ἔξ η) Ἐάν προσέλθωσι ζ) τῇ κληρονομίᾳ οἱ κληρονόμοι, καὶ ἀρμόσωσιν αἱ ἑλευθερίαί, εἰ καὶ μετὰ ταῦτα δόξωσι κατὰ συμπαιγνίαν ἤττιασθαι δικαζόμενοι πρὸς τοὺς ἔξ ἀδιαθέτου, τοῦτο οὐδὲν βλάπτει τὰς ἑλευθερωθέντας.

ἔάν προσέλθωσι τῇ κληρονομίᾳ οἱ κληρονόμοι] κατὰ πόδας. Ἐάν οἱ κληρονόμοι κατὰ νόμον γενομένης διαθήκης κατὰ τὸ εἰρηθὸς ἠδίτευσαν τὴν κληρονομίαν, ἢ τῆς διαθήκης σοὶ ἀρμόζει ἑλευθερία οὐδὲ μετὰ ταῦτα ταίζοντων τοῦτο μὲν τῶν γεγραμμένων κληρονόμων, τοῦτο αἱ τῶν ἔξ ἀδιαθέτου τὴν κληρονομίαν ἐκδικούντων, τὴν ἑλευθερίαν ἀραιρεθῆναι οὐ δύναται ε). ἔάν δὲ ἐκουσίως παρηγοῦντο τὴν κληρονομίαν, πάντα, ἅπαντα ἢ διαθήκη ἦσαν γεγραμμένα, ἀτονεῖν ὁμολογῆται. εἰ δὲ, ἡμῶς ζημιώσωσι τὰς ἑλευθερίας, συμπάξαι αὐτοὺς ὁ ἄρκαυλάβη, κατὰ ταῦτα, ὑπὲρ ὁ θεῖος Πίος καὶ Ἀντωνίνος ἔλαστο, τῶν ἑλευθερίων προνοήσασθαι σπουδάσει. [Sch. r. 20.]

ἔστεα δ). Μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν ἀδιτία. [Sch. * ad ατὰ πόδας VI. 320.]

ἐλαίου δ). Τούτοις, χωρὶς παντὸς δόλου παρηγοῦντο κληρονομίαν. [Sch. r. VI. 320.]

ἔστω αὐτοῦ. Ἔστι τίτλος ἐν τῷ ζ. βιβ. ἐπιγεγραμμένος, nissa sit causa testamenti, ἔνθα φησὶν, προνοίαν γίνεσθαι πάντων τῶν ἐν τῇ διαθήκῃ, τῶν κληρονόμων ἐπίτηδες ἰτουμένων. [Sch. r. VI. 320.]

ἔστω β) Τὴν ἄπαξ παρὰ τοῦ διαθεμένου δοθεῖσαν ἀίρεσιν ἑλευθερίαν οὐ δύναται μετὰ ταῦτα διαθεῖναι ὁ κληρονόμος ἀραιρεῖσθαι, ἀλλ' ἐξιοῦσης πρώτης ἀίρεσιως ἀρμόζει ἢ ἑλευθερία.

ἔστω γ) ἔστω δ) — δοθεῖσαν ὑπὸ ἀίρεσιν ἑλευθερίαν] Θεοδώρου. Ἢ ὑπὸ ἀίρεσιν καταλείψασθαι ἑλευθερία ἢ ἐξιοῦσης τῆς ἀίρεσιως, καὶ οὐδὲ δύναται ὁ κληρονόμος ἀραιρεῖσθαι αὐτῇ ἄλλῃ ἀίρεσιν. [Sch. s. VI. 4.]

1) si quis libertatem reliquerit] Τὸ κατὰ πόδας. Cum testator libertatem tempore nuptiarum filii sui vel filiae servo dari iussit, non tempus praestandae libertati dedit, sed potius conditioni locum fecit, ut non insecutis nuptiis libertas posci non possit.

2) videtur specialiter loqui de ipsis nuptiis] Thalelai. Non videtur dicere, cum filius compleverit annum decimum quartum, aut filia duodecimum: sed videtur dicere, cum revera nuptias contraxerint, tunc libertatem dari.

LXVII. Si testamentum non subsistat 1), nec datas in eo libertates valere dicimus, nisi scriptum sit, ut pro codicillis valeat.

1) si testamentum non subsistat] Theodori. Si testamentum non subsistat, libertates in eo datae non valent, nisi testator dixerit, ut vicem codicillorum obtineret. Nam ut dicit const. 12. huius tit. si testamentum valeat et heredes adierint, libertates valent. Lege etiam const. 1. tit. 4. huius lib. 7. et meminere const. 4. et 13. tit. 28. lib. 3. quae mota inofficiosi testamenti querela fideicommissarias libertates non revocari dicit. Scias autem, nec directas libertates hac querela revocari, ut dicit Novella 115. Lege autem finem const. 1. tit. 12. huius libri.

LXVIII. Si heredes hereditatem adierint 1), et libertates competierint, etsi postea victi per collusionem videantur litigantes cum his, qui ab intestato veniunt, id manumissis nihil nocet.

1) si heredes hereditatem adierint] Τὸ κατὰ πόδας. Si heredes iure facto testamento solenniter adierint hereditatem, ex testamento libertas quaesita tibi competit: nec postea colludentibus tam scriptis heredibus, quam ab intestato vindicantibus successionem adimi potest. Quodsi sponte repudiaverint sibi delatam successionem, omnia, quae in testamento fuerant scripta, defecisse convenit. Si vero ut vos defraudarent libertate, collusisse eos Praeses animadverterit, secundum haec, quae Divus Pius et Antoninus constituerunt, libertatibus consuli providebit.

Postea: post aditionem hereditatis.

Thalelai. Hoc est, absque omni dolo delatam sibi hereditatem repudiaverint.

Eiusdem. Est titulus in lib. 6. qui inscriptus est, si omissa sit causa testamenti: quo dicitur, consuli omnibus, quae testamento continentur, si heredes consulto repudient.

LXIX. Libertatem semel a testatore sub conditione datam 1) heres postea testamentum condens adimere non potest, sed existente prima conditione libertas competit.

1) libertatem semel — sub conditione datam] Theodori. Libertas sub conditione relicta competit existente conditione: nec heres testamentum condens ei aliam conditionem addere potest.

) Malim δοθῆναι. α) Cod. 1357. ζς. β) L. 11. C. h. t. legitur in Syn. p. 419. γ) Fabr. in marg. T. VI. p. 298. habet: Τὸ κατὰ πόδας, Ἐάν κατὰ νόμον μὴ ὑπέστη διαθήκη. In Cod. 1357. haec desiderantur. Ceterum nota, L. 9. C. h. t. praetextmissas esse in Basil. d) Sic reposui, Fabr. ἀντὶ. ε) Cod. 1357. ζς. f) Cod. 1357. προσελθῶσαν. προσελθῶσι. g) Malim δυνατὸν. h) Fabr. ἀνυπόστατος. i) Sic lego. Fabr. σπουδάσει. k) Pertinet hoc scholium ad τὰ κατὰ πόδας μετὰ ταῦτα. l) Spectat hoc ad verba τοῦ κατὰ πόδας: ἔάν δὲ ἐκουσίως παρηγοῦντο. Cod. 1357. ζς.

Τὸ κατὰ πόδας. Τὴν δεδομένην τῷ στατουλίβερῳ^{η)} ἐλευθερίαν ἀφαιρεθῆναι παρὰ τοῦ κληρονόμου μὴ δύνασθαι, φανερόν ἐστιν. ἀλλ' οὐδὲ ἐκποίησις, οὐδὲ οὐσουκαπίων τῷ στατουλίβερῳ, ὅπως ἦτον ἐξουσίας τῆς αἰρέσεως τὴν ἐλευθερίαν κτήσεται, ἀντικείσθαι δύναται. [Sch. s. VI. 321.]

ο'. ο). Ἐάν τις τελευτῶν καταλείψῃ ἐλευθερίας τοῖς δούλοις τοῖς ἰδίοις, παραιτουμένων τῶν κληρονόμων δύναται εἰς ἐξ αὐτῶν καταδέξασθαι τὴν κληρονομίαν, πρότερον τὸ ἱκανὸν ποιῶν τοῖς δανεισταῖς, ὅτι ἀποπληροῖ αὐτούς. περὶ τούτου οὖν ἐστίν^{η)} ἢ προκειμένην διάταξιν κελύεσσα κρατεῖν μὲν^{θ)} τὰ ἤδη ἐλομένα, δέχεσθαι δὲ^{ι)} ἡμῶς καὶ ἔξωτικὸν καταδεχόμενον τὴν κληρονομίαν ἐπὶ τῷ καὶ τοῦς δανειστάς πληρῶσαι, καὶ τὰς ἐλευθερίας ἐπιθεῖναι. ἐξητεῖτο δὲ, εἰ ἄρα καὶ προθέντων^{ς)} ὑπᾶξ τῶν πραγμάτων παρὰ τῶν δανειστῶν δύναται τις καταδέξασθαι τὴν κληρονομίαν, ὥστε ἐπαναλαβεῖν τὰ πράγματα παρὰ τῶν δανειστῶν. κελύει οὖν^{κ)} ἢ διάταξις γίνεσθαι τοῦτο, τῶν ἀγοραστῶν πληρουμένων ὑπερ δεδώκασι τμήμα^{λ)} ἕως γένεθαι^{μ)} ἐνιαυτοῦ μετὰ τὴν πρῶσιν ἐξεῖναι τοῦτο γίνεσθαι. εἰ δὲ καὶ μὴ ἐπαγγέλλεται πληροῦν εἰς ὁλόκληρον τοῦς δανειστάς, ἀλλὰ μέρος αὐτοῖς βούλεται παρασχεῖν, καὶ τοῦτο ἀνέχονται λαβεῖν ἐκεῖνοι, κελύει καὶ τοῦτο γίνεσθαι. εἰ δὲ καὶ παραιτήσονται τινες^{ν)} τῶν δούλων ἐλεύθεροι γίνεσθαι, καὶ οὕτως κελύει τὸν^{ξ)} ἐπαγγελλόμενον^{ο)} δεχθῆναι τοῦς ἄλλους ἐλευθεροῦν. εἰ δὲ τις μὴ πάσας τὰς ἐλευθερίας ἐπαγγέλλεται^{π)} παρέχειν, εἰ μὲν ἀρκεῖ ἢ οὐσία, ἀναγκαζέσθω^{ρ)} καὶ πληροῦν τοῖς δανειστάς, καὶ πάντας ἐλευθεροῦν. εἰ δὲ μὴ ἀρκεῖ, αἰρετόν ἐστιν, ἵνα γένωνται τινες^{σ)} ἐλεύθεροι, καὶ μὴ μείνωσι πάντες δούλοι. ἐάν δὲ δύο ἢ πλείονες προσέλθωσι^{τ)} βουλόμενοι καὶ τὰς ἐλευθερίας ἐπιθεῖναι, καὶ πληρῶσαι τοῦς δανειστάς, εἰ μὲν ἅμα πάντες προσέλθωσιν^{θ)}, ἅμα πάντες δεχθῶσιν. εἰ δὲ δὲ κατὰ τινὰς χρόνους, ὁ πρότερον ἐλθὼν ἵνα προτιμηθῇ, διδοὺς δῆλον ὅτι^{δ)} τοῖς δανεισταῖς τὴν ἐπιδομένην ἱκανοδοσίαν. εἰ δὲ τοῦτο παραιτήσεται^{ε)} ποιῆσαι, κατὰ βαθμὸν^{ι)} οἱ λοιποὶ καλεῖσθωσαν. δευχόμεθα δὲ δεύτερον ἕως ἐνιαυτοῦ^{ς)} μετὰ τὸν πρῶτον, καὶ τρίτον πάλιν ἕως ἐνιαυτοῦ μετὰ τὸν δεύτερον, καὶ οὕτως ἐφεξῆς. εἰ δὲ ὁ πρῶτος ἐπαγγέλλεται^{η)} τινὰς^{β)} ἐλευθεροῦν, ὁ δὲ δεύτερος ἐπαγγέλλεται, ὅτι πάντας ἐλευθεροῖ, αὐτὸς προτιμᾶται, εἴτε δούλος ἐστίν, ὥτινι κατέλειφθη ἢ ἐλευθερία, εἴτε δούλος ἐστίν, ὥτινι μηδεμίαν ἐλευθερίαν καταλείπειται. ταῦτα δὲ λέγομεν, ἐάν μὴ ὁ πρῶτος ἐφθασε καὶ παρασχεῖν τὴν ἐλευθερίαν οἷς ἐπηγγείλατο δούλοις, καὶ τὴν κληρονομίαν νεμηθῆναι. εἰ δὲ ταῦτα ἐποίησε, καὶ οὕτως μὲν ὁ δεύτερος ἐλθὼν προτιμᾶται. πλην εἰ^{ι)} καὶ πάντα τὰ πράγματα τῆς κληρονομίας ὁ πρῶτος παρέχει, οὐδὲν ἦτον αὐτὸς ἐλεύθερος διαμένει, κἂν μὴ εἶχεν ἐλευθερίαν καταλειμμένην ἐαυτῷ ἐν τῇ διαθήκῃ.

καὶ ἔξωτικόν] Θεοδώρου. Καὶ πᾶς ἔξωτικὸς ἄνθρωπος, καὶ οἰοσθῆποτε νερεδιτῶριος δούλος καὶ μὴ ἀξιώθεις ἐλευθερίας, δύναται τὴν ἅπορον κληρονομίαν καταδέξασθαι,

Τὸ κατὰ πόδας. Statulibero datam libertatem adimi ab herede non posse, certum est. Sed nec alienatio, nec usucapio statulibero, quominus existente conditione libertatem consequatur, nocere potest.

LXX. Si quis moriens servis suis libertates reliquerit, heredibus repudiantibus, potest unus ex eis hereditatem suscipere, si prius creditoribus satisfaciat, se eis satisfacturum. Hoc igitur, quod haec constitutio statuit, iubens servari quidem ea, quae iam dicta sunt, admittere autem nos etiam extraneum¹⁾ hereditatem suscipientem hac conditione, ut satisfaciat creditoribus. et libertates imponat. Quaeeratur autem²⁾, an bonis semel venditis a creditoribus, possit quis hereditatem suscipere, ut res a creditoribus recipiat. Hoc igitur fieri iubet constitutio, emtoriibus soluto pretio, quod dederunt: intra annum tamen post venditionem hoc fieri licere. Si autem non polliceatur, se solidum creditoribus soluturum, sed partem eis praestare velit, et illi hanc velint accipere, hoc quoque fieri iubet. Quodsi etiam quidam ex servis liberi fieri recusent³⁾, sic quoque iubet eum admitti, qui reliquos se liberos facturum pollicetur. Si quis autem non polliceatur, se omnes libertates praestitutum, si bona quidem sufficiant, compellatur et satisfacere creditoribus, et omnes manumittere. Sin autem non sufficiant, eligendum est, ut quidam liberi fiant, et non omnes servi maneat. Sin autem duo pluresve veniant, volentes et libertates imponere, et satisfacere creditoribus, si quidem omnes simul venerint, omnes simul admittantur: sin autem per intervalla temporum, qui prior venerit, potior sit, creditoribus scilicet solita satisfactione praestita. Sed si hoc facere recusaverit, reliqui vocentur gradatim⁴⁾. Admittimus autem secundum intra annum post primum, et tertium rursus intra annum post secundum, et sic deinceps. Sin autem primus pollicetur quosdam manumittere, secundus autem pollicetur se omnes manumissurum, ipse praefertur, sive sit servus, cui libertas relicta est, sive sit servus, cui nulla libertas relicta est. Haec autem dicimus, nisi prior et libertatem servis, quibus pollicitus est, iam praestiterit, et hereditatem iam possederit. Si autem haec fecerit, et sic qui secundus venit, praefertur. Verum licet primus res omnes hereditarias praebet, nihilominus ipse liber permanet, etiamsi libertatem sibi testamento relictam non habuit.

1) etiam extraneum] Theodori. Etiam extraneus quilibet, et quilibet hereditarius servus etiam non honoratus libertate potest hereditatem, quae non est

η) Fabr. στατουλίβερῳ hic et postea. ο) Cod. 1357. §9. l. 14. C. h. t. praetermissa est. π) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐστίν. ρ) Cod. 1357. μὲν. Fabr. μετὰ. ρ) δὲ deest in Cod. 1357. σ) Sic Cod. 1357. Fabr. προθέντων. τ) οὖν deest in Cod. 1357. υ) Sic Cod. 1357. Fabr. μὲν τοι. υ) Cod. 1357. παραιτήσονται τινες. ω) Sic Cod. 1357. Fabr. τῶν. ρ) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐπαγγελλόμενον. γ) Cod. 1357. ἐπαγγέλλεται. ζ) Sic Cod. 1357. Fabr. ἀναγκαζέσθω (sic). α) Cod. 1357. γένωνται τινες. β) Sic Cod. 1357. Fabr. προσέλθωσιν (sic). ε) Sic Cod. 1357. Fabr. προσέλθωσιν. δ) Cod. 1357. δηλονότι. ε) Cod. 1357. παραιτήσεται. ς) Cod. 1357. καταβαθμὸν. ε) Cod. 1357. ἐνιαυτοῦ. η) Cod. 1357. τινὰν (sic). θ) Cod. 1357. οἱ pro εἰ.

ποιῶν μέντοιγε τὸ ἱκανὸν τοῖς δανεισταῖς, καὶ τὰς κειλευσθεῖσας ἐλευθερίας ἐπιτιθέμενος. ἀναγνώθι τὴν ἄ. νεαράν. [Sch. I. VI. 321.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ὅποτε ἡ διάταξις τοῦ θεῖου Μάρκου φανεροί, εἴ τις διαθήκης γενομένης ἢ ἀδιάθετος τελευτῶν, ἵνα χάρα γένηται τῇ ἐξ ἀδιάθετου κληρονομίᾳ, ἐλευθερίας κατέλιπεν, οὐδεὶς δὲ καταδέξασθαι βουλεταί τὴν τοῦ τελευτήσαντος κληρονομίαν διὰ τοῦτο, ὅτι ὑποκίτος εἶναι δοκεῖ, καὶ εἰ ἦσαν ἐλευθερία τυχόν ἀγραφῶς φιδεῖκομισσαρία καταλειμμένα, ἐξείναι τῷ εἰτινιδῆποτε ἐξωτικῶ, ἢ ἐνὶ ἀπὸ τῶν δούλων, ὅστις καὶ αὐτὸς ἐλευθερία δωρηθεὶς ἐστὶ, καὶ περὶ τῆς ἰδίας αἰρέσεως κινδυνεύει, καταδέξασθαι τὴν κληρονομίαν ἐπὶ ταύτῃ τῇ αἰρέσει καὶ τῇ ἱκανοδοσίᾳ, ὅτι καὶ τοῖς δανεισταῖς πᾶσι τὸ ἱκανὸν ποιεῖ, καὶ τὰς ἐλευθερίας ἐπιτιθεῖν ἐκείνοις, οἷσιν ἢ βουλήθῃ ὁ τεστάτωρ, ποικίλαι^{κ)} ἀμφισβητήσεις ἐκ ταύτης τῆς διατάξεως ἀνεφύοντο. καὶ γὰρ εἰ τὰ πράγματα τῆς κληρονομίας κληρονομον μηδαμῶς εὐρεθέντος ἐπράθησαν, εἴ ἄρα καὶ μετὰ τὴν πρῶσιν τῶν αὐτῶν πραγμάτων δυνατόν ἐστὶ τὸν δούλον ἢ τὸν εἰτιναδῆποτε ἄλλων καταδέξασθαι, καὶ ἀναλαβεῖν μὲν ἐκ τῶν ἀγοραστῶν τὰ πράγματα, τὸ δὲ ἱκανὸν ποιῆσαι τοῖς δανεισταῖς καὶ ταῖς ἐλευθερίαις, ἐξηγεῖτο. καὶ κἂν τὰ μάλιστα ὁ θεῖος Σεβήρος ἀπαξ τῶν πραγμάτων πρᾶθέντων τούτο μὴ ἐδέξατο, ὅμως ἤνῃ ἡ Οὐλπιανῶν γνώμη ὑπομνησκοντος^{λ)} ἴρησε μάλιστα διὰ τὰς ἐλευθερίας, ἵνα μὴ ἀπόλωνται, καὶ μετὰ τὴν πρῶσιν τῶν πραγμάτων ἐνιαυσίαν θεραπείαν δοῦναι τῷ τοῦ θεῖου Μάρκου διατάξει, ἢς ἐντὸς καὶ τοῖς δανεισταῖς ἴσασι τὸ ἱκανὸν εἶναι, καὶ οἱ ἀγορασταὶ οὐδὲν καιρὸν ὑποτίθησονται, οἷτινες ἐνιαυσίαν πολλάκις ὑπέμενον ἀνάσχεσιν· αἱ ἐξείναι ἢ τῷ δούλῳ, ὅστις ἐλευθερία τιμηθεὶς ἐστὶν, ἢ ἄλλῳ εἰτινιδῆποτε ἐξωτικῶ, ἢ πρὸ τῆς πρώσεως τῶν πραγμάτων, ἢ μετὰ τὴν πρῶσιν ἐντὸς ἐνιαυσίου καιροῦ καταδέξασθαι τὴν κληρονομίαν, καὶ τὰ πράγματα ἐπαναλαβεῖν, πρῶτον ἱκανοδοσίας διδομένης, ἵνα τούτο μὲν τοῖς δανεισταῖς, τούτο δὲ καὶ ταῖς ἐλευθερίαις τὸ ἱκανὸν ποιῆσῃ. ἐὰν δὲ ταῖς μὲν ἐλευθερίαις πᾶσι τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι τις ἐπαγγέλλεται, τοῖς δὲ δανεισταῖς οὐκ εἰς δόλοκληρον, ἀλλ' εἰς μέρος καταβάλλειν ἢ χρεός, ἐκείνοι δὲ τὸ τοιοῦτον συμφωνον προσδέξαντο, θετέλιζομεν, καὶ ἐν τούτῳ τῷ θέματι τοῦ προνοητικωτάτου βασιλέως χάριν ἔχειν τὴν διάταξιν, κακείνων πᾶσι τρόποις δεκτέον ἵσμεν, μάλιστα ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ βουλήσεως τῶν δανειστῶν ὕπο πράττεται. μὴ βουλομένων γὰρ τῶν δανειστῶν δεχθῆναι τὸν τοιαύτην αἰτησίαν^{μ)} οὐδενὶ συγγαροῦμεν τρόπῳ. ἐὰν δὲ γὰρ ἐκ τῶν δούλων τὴν ἐλευθερίαν ἀγαπήσαντες εἴησαν, ἄλλοι κρινῶσιν αὐτὴν εἶναι καταφρονητέαν, καὶ ἐν τούτῳ τῷ θέματι ἐκτατέα ἐστὶν ἢ τοῦ Μάρκου ὁρατίων. καὶ ἀναμφιβόλως εἰ ἐν τούτῳ τῷ θέματι ἀκουστέος ἐστὶν ὁ αὐτῶν τὴν κληρονομίαν, καὶ μετέωρ ἐλευθερία ἢ δοκιμασία τῶν δούλων, εἴτε τὴν ἐλευθερίαν ἐπανελθεῖν βούλονται, εἴτε εἰς τὴν δουλίαν διαμείναι. κἂν τὰ μάλιστα τὴν Ῥωμαϊκὴν πολιτείαν ἱρατεῖσθαι οὐδενὶ τῶν δούλων ἔξεστιν, ὅμως ἐν τούτῳ τῷ ἔματι, ἵνα μὴ διὰ τὸ τινῶν ἀκαθοσίωτων οἱ ἄλλοι μείνωσιν τῇ δουλείᾳ, βουλομένοις μὲν πᾶσι τοῖς δούλοις ἐξείναι εἰς ἐλευθερίαν ἐλθεῖν^{ν)} μὴ βουλομένων δὲ τινῶν ἢ παραιτωνῶν, τὴν ἐκούσιον δουλείαν ἐπικείσθαι χρῆ, καὶ ὅταν πᾶν ἄνα ἔχειν οὐκ ἠβουλήθησαν, τοῦ^{ξ)} δεσπότου ἴσως καὶ σφοδρέρου αἰσθάνονται. ἐὰν δὲ μὴ πᾶσας τὰς ἐλευθερίας πληρῶν ἐπηγγείλατο, ἀλλὰ ἴστων ἀριθμῶν τῶν δούλων ἐξ ἐκείνων, ἴσως εἰς τὴν ἐλευθερίαν ἐπανελθεῖν ἐκλεισθησαν, βέλτιον ἴσιν, εἰ μὲν τὰ πράγματα τῆς κληρονομίας ἀρκούσιν εἰς πλητέους τοὺς δανεισταῖς, καὶ πᾶσι τοῖς δούλοις δοῦναι τὴν ἐλευθερίαν, εἰ καὶ τούτο μὴ ἐπηγγείλατο. ἐὰν δὲ ἐλλείπῃ ὅς τὸ καταβάλλειν τοῖς δανεισταῖς, φιλανθρωπότερον ἐστὶν, κἂν ὀλίγοι ἐλθῶσιν εἰς τὴν ἐλευθερίαν. ἀλλὰ ταύτην μὲν ἰσρχαίως ἀμφιβόλως τὴν θεραπείαν ὑψήκαμεν, ἀναγρῶσιν δὲ ἀσφαλῆ τῇ προειρημένη διατάξει δωροῦμενοι ἰσπίζομεν, εἰ μὴ εἰς ἐλθῇ τὴν κληρονομίαν ζητῶν, ἀλλὰ ἰσλοί, εἰ μὲν ἐν μὴ ἰσρηπῇ ἐκείνος ἐλθῇ, ἢ πλείονες, πᾶσι τῇ ἐξουσία κοινῶς τὴν κληρονομίαν καταδέξασθαι, πρῶτον ἰσδοσίας παρὰ πάντων διδομένης, ἵνα τοῖς δανεισταῖς καὶ ἰσ ἐλευθερίαις τὸ ἱκανὸν ποιῆσωσιν. ἐὰν δὲ κατὰ διάστημα τοῦ τούτου γένηται, ὅστις πρῶτος ἐλθῇ, ἔχετω προνόμιον, καὶ τὴν ἰσκανοδοσίαν παρασχέιν δύναται^{ξ)} ἐκείνον δὲ ἀναλόμενον τούτο ποιεῖν, οἱ ἄλλοι κατὰ βεθμόν εἰς τοὺς καιροὺς τῆς αἰτήσεως ὑπέσθῶσιν, καὶ τούτο εἰσῶ ἐνιαυσίον

solvendo, suscipere, dummodo creditoribus satisfacia et dari iussus imponat libertates. Lege Novellam I.

Τὸ κατὰ πόδας. Cum constitutio Divi Marci declarat si quis condito testamento, vel sine testamento moriens ut locus fiat ab intestato successioni, libertates reliquerit, nemo autem adire velit defuncti hereditatem, et quod suspecta esse videatur, et fuerint libertates forsitan sine scriptis fideicommissariae relictae, licere cui libet extraneo vel uni ex servis, qui et ipse libertati donatus est, et pro sua periclitatur conditione, adire hereditatem sub hac conditione et satisfactione, quocumque et creditoribus omnibus satisfaciat, et libertates imponat his, quibus voluit testator: variae dubitationes ex hac constitutione emerferunt. Nam si res hereditatis herede minime invento venerint, an et post venditionem earundem rerum possibile sit, servum vel quemlibet alium adire, et recuperare quidem ab emtoribus res, satisfacere autem creditoribus et libertatibus, quaerebatur. Et licet Divus Severus semel rebus venditis hoc non admisit, nobis tamen Ulpiani sententia admonentis placuit, maxime propter libertates, ne depereant, et post venditionem rerum annale remedium dare Divi Marci constitutioni, intra quod et creditoribus omnibus satisfaciat, et emtores nihil novi patiantur, qui annalem saepe sentiebant rescissionem: et licere vel servo, qui libertate honoratus est, vel alii cuilibet extraneo, vel ante venditionem rerum, vel post venditionem intra annale tempus adire hereditatem, et res recuperare, quam prius satisfactione danda, ut tam creditoribus, quam libertatibus satisfaciat. Sin autem libertatibus quidem omnibus satisfacere quis polliceatur, creditoribus autem non in solidum, sed in partem solvere debitum, illi autem huiusmodi pactionem admiserint, sancimus, et in hoc casu consultissimi Principis locum habere constitutionem, et eum modis omnibus admittendum censemus, maxime cum etiam voluntate creditorum id fiat. Nolentibus enim creditoribus, admitti talem petitionem nullo modo concedimus. Sin vero quidam ex servis libertatem amplexi fuerint, alii autem censuerint esse respuendam, et in hunc casum extendenda est Marci oratio. Et procul dubio et in hac specie audiendum est petitor hereditatis, et maneat liberum arbitrium servorum, sive ad libertatem venire volunt, sive in servitute remanere. Licet Romanam civitatem recusare nemini servorum licitum sit, tamen in hoc casu, ne propter quorundam indevolutionem alii maneat in servitute, volentibus quidem omnibus servis licere in libertatem pervenire, nolentibus autem quibusdam vel recusantibus spontaneam servitutem imminere oportet, et quem patronum habere noluerint, dominum et forsitan acerbum sentiant. Sin vero non omnes libertates adimplere pollicitus fuerit, sed certum numerum servorum ex his, qui ad libertatem venire sunt iussi, melius est, si quidem res hereditatis sufficient ad implendos creditores, etiam omnibus servis dare libertatem, etsi hoc pollicitus non est. Sin autem deest in exsolvendis creditoribus, humanius est, ut pauci saltem veniant ad libertatem. Sed hoc quidem antiquis dubitationibus remedium invenimus: certam autem repletionem praefatae constitutioni donantes sancimus, ut, si non unus veniat hereditatis petitor, sed plures, si quidem uno momento duo venerint vel ampliores, omnibus detur licentia communiter hereditatem adire, prius satisfactione ab omnibus danda, ut creditoribus et libertatibus satisfaciant. Sin autem per intervallum temporis hoc fiat, qui primus venerit, habeat praerogativam, si etiam satisfactionem praestare potest: illo autem cessante hoc facere, alii gradatim secundum tempora petitionis succedant, et hoc intra annale tempus observetur. Sin autem uno pollicente quosdam liberos facere, non autem totos, alius emerferit satisfactionem paratus idoneam praestare, quod omnibus creditoribus et libertatibus satisfaciat, aequum est, eum admitti, ut omnes libertates

κ) Fabr. ποικίλαις. λ) Nota, auctores τοῦ κατὰ πόδας in Codice habuisse *admonentis*, pro *admodum*, quod in nostris exemplaribus legitur. μ) Graeci legerunt *petitionem* pro *pactionem*, quod in nonnullis Codicis editionibus legitur. ν) Malim τὸν pro τούτο.

καίρου φυλακτέσθω. ἔαν δὲ ἐνός ἐπαγγελομένου τινᾶς ἐλευθερούς ποιῆν, οὐ μὴν πάντα, ἄλλος ἀναφανῆ ἱκανοδοσίαν εὐτρεπισίμους^{ο)} ἐπιτήδειον παρασχῆν, ὅτι πῶσι τοῖς δανεισταῖς καὶ ταῖς ἐλευθερίαις τὸ ἱκανὸν ποιῆι, δίκαιόν ἐστιν αὐτὸν δεχθῆναι, ἵνα πῶσι αἱ ἐλευθερίαι ἀδιαστίχτως ἐπιτελευθῶσιν. ὅπερ προνόμιον παρῶν οὐ μόνον δούλω, ὅστις ἐλευθερία δωρηθείς^{π)} ἐστίν^{α)}, ἀλλὰ καὶ ἐνός, ὅτι οὐδέμια ἐλευθερία καταλείπεται, ἵνα τι ἀστυότατον, τουτέστιν, ἐπαφροδίτου συμβῆ, ἵνα δι' ἐκείνου, ὅτι ἐλευθερία καταλείμμενη οὐκ ἔστιν, τοῖς ἄλλοις ἢ ἐλευθερία ἐπιτεθῆ. ἀλλ' εἰ μὴν πρὶν ἢ ὁ πρῶτος τὰ κληρονομία πρᾶγματα καὶ τὴν κληρονομίαν^{β)} δεῖται, τοῦτο συμβῆ, τῷ δευτέρῳ αὐτοῦντι, ἢ τῷ τρίτῳ, ἢ ἐφεξῆς πλείονας ἐλευθερίας ἐπαγγελομένου γίνεσθαι τόπον θεωροῦμεν. ἔαν δὲ ἤδη τῶν πραγμάτων τῷ δούλω, ὅστις πρῶτος ᾔσθη τὴν κληρονομίαν, δοθέντων, καὶ τῶν ἐλευθεριῶν ἐξ αὐτοῦ τισι δούλοις κληρονομίαις ἐπιτεθειῶν, τίς^{γ)} ποτε ἄλλος δούλος τῆς κληρονομίας ἢ ἐλευθερός ἐξωτικός τοῦτο ποιῆσαι βουληθῆ, ἐξέστω μὲν αὐτῷ τοῦτου ἐπιτεχῆν, καὶ ἐπὶ μείζον ἐπαγγελίας καὶ ἱκανοδοσίας τὴν κληρονομίαν λαβῆν. ἀλλ' ὁ πρῶτος αἰτήσας ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ διαμείνη, εἰ καὶ τὰ πρᾶγματα παρ' αὐτοῦ ἀφαιρεθῶσι, τούτων πάντων εἰσω ἐναντοῦ κατὰ τὸ ἤδη εἰρημένον ἐπιτελουμένων, ἐξ οὗ ὁ πρῶτος αἰτήσας τῷ δικαστῇ προσῆλθεν. [Sch. t. VI. 321 — 323.]

ἐξήτειτο δὲ] Θαλακίαιον. Διάταξις ἦν, ἐν ἣ ὁ Σεβήρος εἶπε, μετὰ τὴν πρᾶσιν τῶν πραγμάτων μηκέτι δεχέσθαι ἡμᾶς τὸν βουλομένον καταδέσασθαι τὴν κληρονομίαν. [Sch. u. VI. 323.]

εἰ δὲ καὶ παραιτήσονται τινες τῶν δούλων ἐλευθεροὶ γίνεσθαι] Τοῦ αὐτοῦ. Εἰ καὶ εἶπεν ἡ διάταξις, πᾶσας ἐλευθερούς γίνεσθαι, ὁμοῦ δεχόμεθα τινὰς ἐξ αὐτῶν τὴν ἐλευθερίαν παραιτούμενους. [Sch. x. VI. 323.]

κατὰ βᾶθμόν οἱ λοιποὶ καλεῖσθωσαν] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπεὶ ἀρχεσθαι τὸν δευτέρον, καὶ πάλιν ἐκείνου μὴ δυναμένου δοῦναι τὴν ἱκανοδοσίαν τὸν τρίτον, καὶ οὕτως ἐφεξῆς σημείωσαι, ὅτι μετὰ τὸν ἐναντὶν τὸν δευτέρον αἰτῆσαι βουλομένον οὐ δεχόμεθα. [Sch. y. VI. 323. sq.]

TITULUS Δ'.

Περὶ τῶν διὰ μέσων^{α)} προσώπων καταλειφθέντων^{β)} ἐλευθερωθῆναι.

α'. Οὐλιανός. Εἴ τινες^{γ)} τῶν ἐπιτραπέντων ἐλευθερωῶσαι πάρεσιν, ἕτεροι δὲ ἄπειν, ἄλλοι δὲ λανθάνουσι· γίνεται ἐλεύθερος ὁ τιμηθεὶς ἐλευθερία^{δ)} καὶ πάντων τούτων^{ε)} ἀπελείθερος, οὐ μὴν τῶν λανθάνόντων.

εἰ τινες] Ἐὰν πολλῶν χρεωστούντων φιδεϊκομισσάριαν ἐλευθερίαν οἱ μὴ πάρεσιν, οἱ δὲ κατὰ δικαίαν αἰτίαν ἀπολιμπάνονται, ἄλλοι δὲ λανθάνουσι, οὕτως ἐλευθεροὶ γίνονται ὁ τῆς ἐλευθερίας^{ζ)} τιμηθεὶς οἰκίτης, ὡς ἂν εἰ μόνον παρεκλήθησαν αὐτὸν ἐλευθερωῶσαι παρόντες^{η)}, καὶ οἱ κατὰ δικαίαν^{θ)} ἀπολιμπανόμενοι. τὸ οὖν πατρωνικὸν δίκαιον, ὅπερ ἐμελλεν^{ι)} ἀρμόζειν τοῖς λανθάνουσι, προτίθεται τοῖς παροῦσιν ἢ κατὰ εὐλόγον αἰτίαν ἀπολιμπανόμενοις. [Sch. a. VI. 349.]

β'. Ἰδίμ. Ἀδιάθετός τις^{κ)} ἐν κωδικίλλοις ἢ ἐλευθερώσεν· οὐκ ἐκληρονομήθη. προσκυροῦται κατὰ τὴν Μάρκου διάταξιν τὰ πρᾶγματα ἐν τῶν δούλων ἀσφαλιζομένῳ πληροῦν τοὺς δανειστάς.

ἀδιάθετός τις] Ἐὰν τις ἀδιάθετος τελευτῶν καταλείπη ἐλευθερίαν ἐν κωδικίλλοις, καὶ μηδεὶς προσῆλθῃ τῇ ἐξ ἀδιάθετου κληρονομίᾳ αὐτοῦ, χάρις γίνεται τῇ Μάρκου διάταξει καὶ ἐν τούτῳ τῷ θεματι, τῇ λεγοσῆ, τὴν ἐλευθερίαν ἀρμόζειν τῷ οἰκίτῃ, καὶ τὴν οὐσίαν δὲ τοῦ τελευτήσαντος προσκυροῦσθαι αὐτῷ, μόνον εἰ παρῶν τοῖς δανεισταῖς τοῦ

ο) Fabr. εὐτρεπισίμους. π) Sic legendum pro δοθεὶς, quod habet Fabr. γ) Fabr. ἐστὶ. ρ) Pro κληρονομίαν lego libertatem, ut ex Codice apparet. Nam κληρονομία nihil aliud est, quam τὰ κληρονομία πρᾶγματα. σ) Sic lego. Fabr. τ. ι) Cod. 1357. μέου. υ) Malim κελυσθέντων. φ) Cod. 1357. εἰ τινὲς. ψ) ἐλευθερία deest in Cod. 1357. χ) Cod. 1357. καὶ τούτων πάντων. γ) Malim τῇ ἐλευθερίᾳ. ζ) Adde οἱ ante παρόντες. α) Adde αἰτίαν. β) Malim ἤμελλεν. c) Cod. 1357. ἀδιάθετος τις.

indistincte celebrentur. Quod privilegium damus non solum servo, qui libertate donatus est, sed etiam ei, cui nulla libertas relicta est, ut aliquid venustum eveniat, ut per eum, cui libertas relicta non est, aliis libertas imponatur. Sed si quidem antequam primus hereditarias res et hereditatem accipiat, hoc eveniat, secundo petitori, vel tertio, vel deinceps ampliores libertates pollicenti fieri locum censemus. Sin autem iam rebus servo, qui primus petiit hereditatem, datis, et libertatibus ab eo quibusdam servis hereditariis impositis, quidam servus alius hereditarius, vel liber extraneus hoc facere maluerit, liceat quidem ei hoc impetrare, et sub maioribus pollicitationibus et satisfactionibus hereditatem accipere. Sed primus in libertate petitor permaneat, licet res ei auferantur, his omnibus intra annum, secundum quod iam dictum est, celebrandis, ex quo primus petitor iudicem adierit.

2) quaerebatur autem] Thalelai. Erat constitutio, qua Severus dixit, post rerum venditionem nos non admittere eum, qui hereditatem adire velit.

3) quodsi etiam quidam ex servis liberi fieri recusent] Eiusdem. Etiamsi constitutio dixerit, omnes liberos fieri, admittimus tamen ex his aliquos, qui libertatem respuunt.

4) reliqui vocentur gradatim] Eiusdem. Ut veniat secundus, et illo rursus satisfactionem praestare nequeunte tertius, et sic deinceps. Nota, post annum nos non admittere secundum petere volentem.

TITULUS IV.

De his, quibus per medias personas libertas relinquitur.

I. Ulpianus. Si quidam¹⁾ ex his, qui rogati sunt manumittere, praesentes sint, alii autem absint, alii latitent: liber fit is, qui libertate honoratus est, et horum omnium libertus, non etiam latitantium.

1) si quidam] Si cum plures fideicommissariam libertatem debeant, quidam praesentes sint, alii autem ex iusta causa absint, alii latitent, perinde servus, qui libertate honoratus est, liber fit, ac si soli praesentes et qui ex iusta causa abessent, rogati essent eum manumittere. Ius ergo patronatus, quod erat competiturum latitantibus, accrescit praesentibus aut his, qui ex iusta causa absunt.

II. Idem. Quidam intestatus¹⁾ codicillis libertatem dedit: ei autem heres non extitit. Ex Marci constitutione bona uni ex servis addiuntur caventi, se satisfacturum creditoribus.

1) quidam intestatus] Si quis intestatus decedens codicillis libertatem reliquerit, et nemo eius hereditatem ab intestato adierit, fit locus Marci constitutioni et in hoc casu, quae iubet libertatem competere servo, et defuncti bona ei addici, si modo creditoribus defuncti idonee caverit de solido, quod cuique debetur,

λευτήσαντος ἀσφάλειαν ἀξιόπιστον περὶ τοῦ ἐκάστῳ τέλειον καταβληθῆναι τὸ χρέος αὐτοῦ. καὶ ἀρμόζουσι κατὰ τοῦ τοιοῦτον ἀπελευθέρων οὐτίλαι ἀγωγαὶ τοῖς δανεισταῖς τοῦ δεσπότου. ἕως οὖν ἐν ἀδύλῳ ἐστί, φαίνεται τις κληρονομία τῶν τελευτήσαντων ἢ οὐ φαίνεται, ἀργεὶ ἢ διατάξις. ὅτε δὲ ἀρξεται πρόσῳλον εἶναι, ὡς οὐδεὶς καταδέχεται τὴν κληρονομίαν, τότε χώρα γίνεται τῇ διατάξει. [Sch. b. VI. 349. sq.]

γ'. Ἰδὲμ. Ἐχουσι δὲ κατ' αὐτοῦ καὶ οὐτίλας ἀγωγὰς δ).

δ'. Ἰδὲμ. Τότε δὲ γίνεται προσκύρωσις, ὅτε γνωσθῆ, μὴ κληρονομησθαι τὸν τεθνεῶτα· οὐ μὴν ὅτε ῥηται τοῦτο.

Εἰ ἀφῆλιξ ε) ἀποστῆ τῆς κληρονομίας¹⁾, γίνεται προσκύρωσις διὰ τὰς ἐλευθερίας· καὶ εἰ ἀποκαταστῆ, οὐκ ἀνατρέπονται.

Ἐλευθεροῦνται δὲ καὶ ἀπόντες, καὶ παρόντες ε).

Εἰ δὲ ὑπὸ ἡμέραν τις ἐλευθερωθῆ, δεῖ περιμένειν τὴν ἡμέραν^{h)}. προσκυρώσεως γενομένης, αἱ μὲν ὠρις αἰρέσεως παραχρῆμα, αἱ δὲ ἄλλαι ἐλευθερίαι ἐπὶ τὴν αἴρεσιν ἢ τὴν ἡμέραν δίδονται. ἕπου γὰρ πῆς ἐλευθερίας, τότε γίνεται προσκύρωσις, εἰ μὴ λάπτονται οἱ δανεισταί.

εἰ ἀφῆλιξ ἀπουσιῇ τῆς κληρονομίας] Ἐάν τις αὐτῶν τῶν κτ. ἐναυτῶν ὑπαρχῶν γενταί μὲν κληρονόμος τοιοῦτω δεσπότῃ, ἀβασινάτευσθαι δὲ αὐτὸν τῆς κληρονομίας, ἀφισβῆται μὲν, μήποτε, ἕως ὅτε ἐνδραμλεῦται τούτῳ τῷ κληρονόμῳ ἀποκατάστασις ἐπὶ τῷ πάλιν ἀμεινίσαι τὴν κληρονομίαν, οὐ γίνεται χώρα τῇ διατάξει. ἤρσε δὲ ὅμως, καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως ἐπιζόμενης χώραν ἔχουσαν τὴν ἀρκου διατάξιν. τί οὖν, εἰ προσκυρωθεὶς τῆς οὐσίας διὰ φυλαχθῆναι τοῖς οἰκέταις τὰς ἐλευθερίας, τότε ἤρσεν ἀποκατάστασις ὁ ἐλάττων κληρονόμος ἐπὶ τῷ ἀναλαβεῖν τὴν κληρονομίαν; λέγομεν, ὅτι μὲν πράγματα τῆς κληρονομίας αὐτῶν μβάνειν, τὰς δὲ ἐλευθερίας τὰς ἀπαξ ἀρμοσασας τοῖς οἰκέταις μῆκετι ἀνατρέπεσθαι. ἐκεῖνο δὲ ἴδωμεν, ἀρα παρῆναι ὡς τιμηθῆναις χρῆ τῇ ἐλευθερία οἰκέτας, ἢ καὶ ἀπόντων τῶν καὶ ἀγνοούντων δύναται προσκυροῦσθαι τινι ἢ οὐσία ἢ τελευτήσαντος ἐπὶ παραφυλακῇⁱ⁾ τῶν ἐλευθεριῶν. καὶ εἰσε, καὶ ἀπόντων τῶν οἰκετῶν γίνεσθαι τὴν τῆς οὐσίας οσκυρωσιν. τί οὖν, εἰ τινες μὲν τῶν οἰκετῶν παρῆσι, τινες ἀπολιμπάνονται, ἀρα μόνου οἱ παρόντες ἐλευθεροῦνται, ἢ οἱ ἀπόντες; καὶ ἤρσεν, ὡςπερ ἀδιτενομένης τῆς κληρονομίας ἤρμζε καὶ τοῖς ἀποῦσιν ἢ ἐλευθερία, οὕτω καὶ νῦν οσκυρομένης τῆς οὐσίας τινὲ ἀρμζοῦσιν καὶ τοῖς ἀποῦσιν εἰταις τὴν ἐλευθερίαν. εἰν δὲ ὑπὸ ἡμέραν καταλείπειται τινι ὑθερία, περιμένομεν τὴν ἡμέραν, καὶ οὐ πρότερον προσκυρῆται ἢ οὐσία, πρὶν ἐπιστῆναι τῆς ἐλευθερίας τὴν ἡμέραν. οὖν, εἰ ὑπὸ αἴρεσιν ἦσαν καταλείμενοι αἱ ἐλευθερίαι, καὶ εἰς μὲν εἶσι πούραι, ἄλλαι δὲ ὑπὸ αἴρεσιν; πάντως διὰ τὰς ἰρας ἐντεῦθεν ἤδη προσκυροῦνται ἢ κληρονομία. εἰ δὲ ται εἶσιν αἰρετικαί, τί μᾶλλον ἐστὶν ἀκόλουθον ἡμῶν εἰπεῖν, ἕρον περιμένειν, ἵνα ἐξέλθῃ ἢ αἴρεσις, ἢ μῆτι ἢ μὲν προσκυρωσις τῆς περιουσίας ἐντεῦθεν ἤδη γίνεται, αἱ δὲ ἐλευθερίαι τότε ἀρμόζουσι, ὅτε ἢ αἴρεσις ἐξέλθῃ; καὶ τοῦτο μᾶλλον σε. προσκυρομένων τοιγαροῦν τινε τῶν ὑπαρχόντων τοῦ τελευτήσαντος, αἱ διρεκταὶ καὶ πούραι ἐλευθερίαι παραχρῆμα ἔχουσι· αἱ δὲ ἐν die, ὅταν ἐπιστῆ ἢ ἡμέρα· αἱ αἰρετικαί, ὅταν ἐξέλθῃ ἢ αἴρεσις. καὶ οὐκ ἐστὶν ἀστοπον τὸ εἶναι, καὶ ἤρτημένης τῆς αἰρέσεως τῶν ἐλευθεριῶν, εἰ καὶ πᾶσαι εἶσαν αἰρετικαί, χώραν ἔχιν τὴν διατάξιν Μάρκου. ὅπουδῆε γὰρ εἰν ἐπιζῆται ἀρμζοῦσιν ἢ ἐλευθερία, ἐκεῖ λέγομεν, μικρῶς ἀφορμῆς ἡμῶν διδομένης, ὅτι μετὰ τοῦ ἄζημίου δανειστῶν οφείλει γίνεσθαι ἢ τῶν ὑπαρχόντων προσκυρωσις. [Sch. c. VI. 350. sq.]

Ὁ ὑπὸ ὅρον ἐλευθερωθεὶς, εἰ μὲν κληρονόμῳ ἐκασθῆ δοῦναι, διδῶτω ὡ γέγονεν ἢ προσκύρωσις· εἰ ἐτέρῳ, ὡ ἐκελεύσθῃ δοῦναι, διδῶτω.

solvendo. Et adversus eiusmodi libertum utiles actiones creditoribus domini competunt. Quamdiu ergo in incerto est, utrum defuncto existat successor, an non, cessat constitutio. Cum autem certum esse coeperit, neminem adire hereditatem, tunc locus fit constitutioni.

III. Idem. Habent autem adversus eum etiam utiles actiones.

IV. Idem. Tunc autem addictio fit, cum certum fuerit, neminem defuncto successorem existere: non etiam cum hoc in suspensio est.

Si minor abstinerit se hereditate¹⁾, propter libertates addictio fit: et si restitutus fuerit, non revocantur.

Liberi autem fiunt et absentes, et praesentes.

Si cui autem ex die data sit libertas, dies est expectandus. Additione facta, purae quidem statim, aliae autem libertates post conditionem aut diem dantur. Ubi enim libertatis spes est, tunc addictio fit, si creditores non laedantur.

1) si minor abstineat se hereditate] Si quis, cum minor esset annis viginti quinque, heres quidem extiterit tali domino, se autem abstinerit hereditate, dubitatur quidem, an, quamdiu huic heredi competit restitutio, ut rursus hereditatem amplectatur, non sit locus constitutioni. Placuit tamen etiam quamdiu speretur restitutio, locum habere Marci constitutionem. Quid ergo, si addictis bonis libertatum servis conservandarum causa, minor heres restitutionem postulaverit, ut hereditatem recipiat? Dicimus, eum quidem res hereditatis recipere, libertates autem, quae servis semel competierunt, non revocari. Illud autem videamus utrum servos, qui libertate honorati sunt, praesentes esse oporteat, an etiam eis absentibus et ignorantibus, possint alicui bona defuncti addici libertatem conservandarum causa. Et placuit, etiam absentibus servis bonorum additionem fieri. Quid ergo, si ex servis quidam praesentes sint, quidam absint, utrum soli praesentes liberi fiunt, an etiam absentes? Et placuit, quemadmodum adita hereditate libertas etiam absentibus competeret, ita etiam nunc, cum bona alicui addicuntur, servis etiam absentibus libertatem competere. Sin autem ex die relicta sit alicui libertas, diem expectamus, et non antea bona addicuntur, quam dies libertatis venerit. Quid ergo, si sub conditione libertates relictae sint, et aliquae purae sint, aliae sub conditione? Omnino propter puras statim addicuntur hereditas. Si autem omnes sub conditione sint, quid magis consequens est nos dicere? Utrum expectandum, ut conditio existat, an vero statim quidem fit bonorum addictio, libertates autem competunt, cum extiterit conditio? Et hoc magis placuit. Itaque addictis alicui bonis defuncti, directae et purae libertates statim competunt: quae autem ex die, cum dies venerit: conditionales, cum conditio extiterit. Nec est absurdum dicere, etiam pendente conditione libertatum, licet omnes conditionales sint, locum habere Marci constitutionem. Ubi enim speratur competitura libertas, ibi dicimus vel modica nobis data occasione, sine damno creditorum bonorum additionem fieri debere.

Qui certa lege manumissus est²⁾, si quidem heredi dare iussus sit, ei det, cui facta addictio est: sin autem alii, ei det, cui dare iussus est.

δ) ἀγωγὰς deest in Cod. 1357. ε) Cod. 1357. ἀφῆλιξ. f) Verba τῆς κληρονομίας deest in Cod. 1357. g) Cod. 1357. η) Cod. 1357. ἡμέρα. i) Adde τῇ ante παραφυλακῇ.

ὁ ὑπὸ ὄρον ἐλευθερωθεῖς] Ἐάν ὑπὸ αἴρεσιν τοῦ δοθῆναι δέκα νομίσματα κατελείφθῃ ἢ ἐλευθερία, εἴτε τῷ κληρονόμῳ ἐκελεύσθῃ δοθῆναι τὰ νομίσματα, εἴτε μὴ ἐλέχθῃ, τινὶ χρή δοθῆναι αὐτά, ζητεῖται, εἰ παρέχον ταῦτα τὰ ἰ. νομίσματα ὁ οἰκέτης ἐκείνῳ, ὃ προσκυροῦται ἢ τοῦ δεσποῦ περιουσία, γίνεται ἐλεύθερος. καὶ ἤρσαν, ὡς ἂν εἰ μεταφρομένης εἰς αὐτὸν τῆς αἰρέσεως, καλῶς δίδουσαι αὐτῷ τὰ ἰ. νομίσματα. εἰ δὲ μὴ τῷ κληρονόμῳ, ἀλλὰ τινὶ ἐτέρῳ ἤ τῶς ἐκελεύσθῃ δοθῆναι τὰ ἰ. νομίσματα, ἐκείνῳ ὀφείλει παρέχειν ὁ οἰκέτης, ὅτι καὶ ἐκελεύσθῃ. [Sch. d. VI. 351.]

Τὰς ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἴρεσιν^{κ)} ἐλευθερίας, ὧς προσκυρωθῇ ὁ κληρὸς, δίδωτω.

τὰς ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἴρεσιν ἐλευθερίας] Ἡ φιδεϊκομισσαρία ἐλευθερία οὐχ ἅμα τῷ προσκυρωθῆναι τὴν οὐσίαν τοῦ τελευτήσαντος τινὶ ἐλευθέρους ποιεῖ τοὺς οἰκέτας, ἀλλὰ φρακτῶ ὀφείλουσιν ἐκείνου ἐλευθερωθῆναι, ὅτι καὶ ἡ οὐσία προσκυρωθῆ. τότε δὲ προσκυροῦσθαι τὴν οὐσίαν ἢ διατάξεις βούλεται, ὅταν ἀξιοπιστὶς ἀσφάλεια τοῖς δανεισταῖς δοθῆι περὶ τοῦ ἕκαστον ἀπολαβεῖν τὰ χρεωστοίμενα αὐτῷ. ἐπειδὴ δὲ εἶπεν ἡ διατάξις ἀξιοπιστον ἀσφάλειαν παρέχεσθαι, δηλονότι ἢ ἐγγυητὰς ἢ βουλήθῃ δίδουσαι τοῖς δανεισταῖς ἢ ἐνεχυρα. εἰ δὲ αὐτοὶ οἱ δανεισταὶ πιστεύουσι μόνῃ τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ λαβόντος τὴν οὐσίαν, δοκεῖ ἀξιοπιστος ἀσφάλεια αὐτοῖς δεδούσθαι, ἐπειδὴ ἐκονσιῶς ἐπίστευσαν καὶ ψιλῆ ὁμολογία αὐτοῦ. ἄρα δὲ πᾶσιν ἅμα τοῖς δανεισταῖς μία ὀφείλει παρέχεσθαι ὁμολογία^{λ)}, ἢ ἐν ἐκάστῳ αὐτῶν ἰδιαζόντως; καὶ μᾶλλον ἀρέσκει, ὅφρα τῷ δικαστοῦ ἐνα ἐπιλέγεσθαι τοὺς δανεισταῖς, ὅτι ὀφείλει ὀνόματι πάντων ἢ ἀσφάλεια παρέχεσθαι. ἀρα δὲ πρότερον ἢ ἀσφάλεια ὀφείλει δίδουσαι τοῖς δανεισταῖς, καὶ τότε ἢ προσκυρωσὶς τῆς οὐσίας γίνεσθαι, ἢ ὑπὸ αἴρεσιν χρή γενέσθαι τὴν προσκυρωσὶν τὴν, ἔαν ἢ ἀσφάλεια γένηται; καὶ νομίζω, τὴν διαλαλίαν τοῦ ἀρχοντος ὑπὸ αἴρεσιν γίνεσθαι τοιαύτην, ἔαν πάντα κατὰ τὴν διατάξιν τοῦ θεῖου Μάρκου γένηται, προσκυρωταὶ σοὶ ἡ οὐσία. ἐπειδὴ δὲ εἶπεν ἡ διατάξις, περὶ ὁλοκλήρου τοῦ χρέους γίνεσθαι τὴν ἀσφάλειαν, δηλονότι καὶ περὶ τοῦ κεφαλαίου καὶ περὶ τῶν τόκων ἀπαιτεῖ τὴν ἀσφάλειαν γίνεσθαι. ἄρα δὲ οὗτοι οἱ ἐλευθεροῦμενοι ἐν ταύτῃ τῆς^{μ)} διατάξεως, τίνας γίνονται ἀπελευθεροί; καὶ μᾶλλον οἱ διρέκτως ἐλευθεροῦμενοι Ὀρκίνοι γίνονται, οἱ δὲ φιδεϊκομισσαρίως αὐτοῦ τοῦ ἐλευθεροῦντος αὐτοῦς, τούτεστιν, ἐκείνου, ὅτι προσκυρωθῇ ἢ οὐσία^{ν)} εἰ μὴ ἄρα οὗτος, ὅτι προσκυρωθῇ ἢ οὐσία, ἐπὶ ταύτῃ ζητεῖ προσκυρωθῆναι αὐτῷ τὴν οὐσίαν, ἐπὶ τῷ καὶ τοὺς διρέκτα τιμηθέντας ἐλευθερίᾳ ἑαυτοῦ γενέσθαι ἀπελευθέρους. οἱ δὲ βουλομένοι γενέσθαι αὐτοῦ ἀπελευθεροί, ἄρα ἐλευθεροῦσθαι ὀφείλουσι παρ' αὐτοῦ, ἢ ἐν τῇ προσκυρωσὶ τοῦτο ἐκφωνεῖται, τὸ καὶ τοὺς διρέκτα ἐλευθερία τιμηθέντας ἀπελευθέρους αὐτοῦ γίνεσθαι; καὶ μᾶλλον τοῦτο ἀρέσκει μοι, ἵνα ἐν αὐτῇ τῇ προσκυρωσὶ τοῦτο ἐκφωνηται. ταύτην γὰρ τὴν γνώμην καὶ τὰ ῥήματα τῆς διατάξεως δέχονται. τούτων δὲ τῶν γινόμενων^{ν)} οἰκετῶν δηλονότι καὶ ἐπίτροπος γίνεται ὡς πατρῶν αὐτῶν. [Sch. e. VI. 351. sq.]

Ἡ ἀσφάλεια τοῖς δανεισταῖς ἢ δι' ἐγγυῶν ἀξιοχρέων, ἢ δι' ἐνεχυρῶν δίδουσθαι^{ο)} εἰ μὴ καὶ ψιλῶς^{π)} πιστεύουσιν ὧς προσκυρωθῇ ὁ κληρὸς. τὴν δὲ ἀσφάλειαν λαμβανέτω εἰς τῶν δανειστῶν προβαλλόμενος ὑπὸ τῶν λοιπῶν ψήφῳ τοῦ ἀρχοντος. πάντα δὲ δεῖ προσκυροῦσθαι τὰ πράγματα, καὶ ἀποδίδουσαι καὶ κεφάλαια, καὶ τόκους.

Οἱ ὀρθῆν ἔχοντες ἐλευθερίαν ὡς ἐν διαθήκῃ ἢ ὡς μετὰ θάνατον τοῦ διαθεμένου^{ρ)} γίνονται ἀπελευθεροί· εἰ μὴ τὴν προσκυρωσὶν ἐπὶ τούτῳ καταδέξεται, ἵνα καὶ οὗτοι αὐτοῦ^{σ)} γίνονται^{τ)} ἀπελευθεροί, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἀπελευθεροί τοῦτο καταδέξονται, καὶ ψήφος τοῦτο δηλοῦσα γένηται.

Τοῦ ἀνήβου ἐλευθερωθέντος ὁ τὴν προσκυρωσὶν λαβῶν ἐπιτροπέυει.

κ) Pro verbis ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἴρεσιν Cod. 1357. habet Φιδεϊκομισσαρία. λ) μία ὁμολογία emendavi pro μίαν ὁμολογίαν, quod habet Fabr. μ) τῆς addidi. Deest apud Fabr. ν) Adde ἐλευθέρων. ο) Cod. 1357. ψιλῶ (sic). π) Pro verbis ὡς ἐν διαθήκῃ ἢ ὡς μετὰ θάνατον τοῦ διαθεμένου Cod. 1357. habet ορκίνοι (sic). ρ) Cod. 1357. αὐτοῦ. σ) Sic Cod. 1357. Fabr. γίνονται.

2) qui certa lege manumissus est] Si sub conditione dandorum decem nummos libertas relicta sit, sive heredi iussus sit dare nummos, sive non dictum sit, cui eos dari oporteat, quaeritur, an servos dans eos decem nummos ei, cui addicuntur bona domini, liber fiat. Et placuit, quasi translata in eum conditione, ei recte dari decem nummos. Sed si non heredi, sed alii nominatim decem nummos dare iussus sit, illi servus dare debet, cui iussus est.

Libertates fideicommissarias³⁾ det is, cui hereditas addicta est.

3) libertates fideicommissarias] Fideicommissaria libertas non statim atque bona defuncti alicui addicta sunt, servos liberos facit, sed facto eius manumitti debent, cui bona addicta sunt. Tunc autem bona addici vult constitutio, cum idonee cautum fuerit creditoribus de eo, ut quisque sibi debitum accipiat. Quoniam autem constitutio dixit, idonee cavendum esse, manifestum est, eam voluisse aut fideiussores dari creditoribus, aut pignora. Sed si ipsi creditores soli promissioni eius, qui bona accepit, fidem habuerint, idonee cautum eis videtur, quoniam ultro crediderunt nudeae eius promissioni. Utrum autem omnibus simul creditoribus una cautio praestari debet, an cuique eorum separatim? Et magis placuit, officio iudicis unum eligi a creditoribus, cui omnium nomine caveri debeat. Utrum autem caveri prius debet creditoribus, et ita fieri bonorum addictio: an sub conditione facienda est addictio, nempe si cautum fuerit? Et puto, decretum Praetoris fieri sub hac conditione: Si omnia ex constitutione Divi Marci facta sint, bona tibi addicta sunt. Quoniam autem dixit constitutio de solido debito caveri, de sorte scilicet et de usuris caveri exigit. Qui autem ex hac constitutione liberi fiunt, cuius liberti fiunt? Et qui directo quidem liberi fiunt, Orcini fiunt: qui autem per fideicommissum, eius, qui ipsos manumittit, hoc est, illius, cui bona addicta sunt: nisi forte is, cui bona addicta sunt, ita desideret bona sibi addici, ut hi etiam, qui directa libertate honorati sunt, liberti eius fiant. Qui autem volunt ipsius liberti fieri, utrum ab eo manumittendi sunt, an in additione hoc exprimitur, ut et hi, qui directa libertate honorati sunt, liberti eius fiant? Et hoc mihi magis placet, ut in ipsa additione hoc exprimitur. Hanc enim sententiam etiam verba constitutionis admittunt. Horum autem servorum, qui liberi fiunt, is etiam tutor fit quasi eorum patronus.

Caveatur creditoribus aut per idoneos fideiussores, aut per pignora: nisi nude ei fidem habeant, cui hereditas addicta est. Cautionem autem accipiat unus ex creditoribus, a reliquis constitutus decreto Praetoris. Omnia autem bona addici oportet, et reddi et sortem, et usuras.

Qui directam libertatem habent, tanquam ex testamento vel tanquam post mortem liberti testatoris fiunt: nisi additionem ita admiserit, ut etiam hi liberti ipsius fiant, et hoc ipsi liberti admiserint, et fiat decretum hoc declarans.

Impuberis manumissi tutor fit is, qui bonorum additionem accipit.

Εἰ ἄλλοτριους δούλους ἤξιωσέ τις ἢ τὸν κληρονομον ἢ τὸν ληγατάριον ἐλευθερώσαι, καὶ τούτους τὴν προσκύρωσιν λαβῶν ἀναγκάζεται ἀγοράσαι¹⁾, εἰ ἐλευθερώσαι, κἂν τὰ ληγάτα μὴ ἀπαιτῶνται, διὰ τὴν περὶ τὴν ἐλευθερίαν σπουδὴν.

εἰ ἄλλοτριους δούλους] Εἰ ἄλλοτριους οἰκίτας ὁ ἀθέμενος παρεκάλεσε τὸν κληρονομον αὐτοῦ ἐλευθερώσαι, αὐτὸς χωρὰν ἔχει ἢ διατάξις καὶ ἐπὶ τούτων, ἢ μᾶλλον ἀργεῖ; ἢ ἤρρεσε χωρὰν ἔχειν τὴν διατάξιν καὶ ἐπὶ τούτων, καὶ ἀγκυβεῖσθαι τὸν λαβόντα τὴν οὐσίαν ὑπὸ τοῦ πραέτωρος, ὁρᾷ τὸν ἄλλοτριον οἰκίτας καὶ ἐλευθεροῦν αὐτοῦ. ἔαν μὴ ὁ κληρονομος ἤξιωτο τοὺς ἄλλοτριους δούλους ἐλευθερώσαι, ἀλλὰ ληγατάριος, μὴ ἀργεῖ ἢ διατάξις; τῶν γὰρ νόμων μὴ χρεωστουμένων, οὐδὲ ἢ παρὰ τῶν ληγαταρίων ἀκαυφθεῖσθαι ἐλευθερία δυνάται ἐρρωσθαι κατὰ ἀκριβείαν. ὁ μὲν θάλλουσα τὰς ἐλευθερίας ἢ διατάξις γενικῶς εἶπε, αὐτὸς παρεγγεῖσθαι τὰς ἐλευθερίας, οἷς ἤμελλον ἀρμόζειν, ἔαν πευθῆ ἢ διαθήκη. προνοήσατο δὲ ἰδικῶς ἢ διατάξις, ἴνα ὁ φίσκος καταδέξηται τὴν τοῦ τελευτήσαντος οὐσίαν, ἀρῶσιν αὐτὴν ἐλευθερία. εἴτε οὖν καταδέξεται τὴν περιουσίαν ὁ φίσκος, εἴτε παραιτήσεται¹⁾, καὶ μείνη ἔρριμμένα τὰ πράγματα οὐσίας, χωρὰ τῆ διατάξει. εἰ δὲ ἄλλω τινὶ λογισμῷ, καὶ ὡς βακάντια λόβη τὴν οὐσίαν ὁ φίσκος, ἀργεῖ ἢ διατάξις. δὲ καὶ στρατιώτου οὐσα ἢ οὐσία τῆ λεγεῶνι αὐτοῦ ἤρμο- ἀρμόζειν λέγομεν τὰς ἐλευθερίας. [Sch. f. VI. 352. sq.]

Κἂν εἰς τὸν δημόσιον ἔλθοι¹⁾ τὰ πράγματα ἢ καταφρονήσῃ²⁾ ταῦτα λαβεῖν, αἰ³⁾ ἐλευθερία δύνανται. εἰ μὴ ἄλλω τρόπῳ ταῦτα ἠκμειώσατο. τὸ τὸ κἂν στρατιώτου οὐσία εἰς τὴν λεγεῶνα ἔλθῃ.

Ἐὰν⁴⁾ προσκύρωσις γένηται, εἰ μὲν ἀγνοούντων τῶν προϊστώτων τοῦ δημοσίου, καὶ εὐπορά εἰσι⁵⁾ τὰ πράγματα, ὑχρηστος ἢ προσκύρωσις⁶⁾. εἰ δὲ ἔσται, καλῶς γίνεται ἢ προσκύρωσις.

ἔαν προσκύρωσις γένηται] Ἐὰν ὁ μὲν φίσκος παραγγεῖται λαβεῖν τὴν περιουσίαν, προσφάσει δὲ τοῦ φυλακθῆναι ἐλευθερίας προσκυρωθῆ τινί, ἀρα δύνανται μετὰ ταῦτα οἰσκος διεκδικεῖν ταύτην τὴν κληρονομίαν; καὶ ἤρρεσε μὴ ἀσθαι αὐτόν. εἰ μέντοι μὴ μαθόντων τῶν ἐπαρχῶν τοῦ εἰόντος περὶ ταύτης τῆς οὐσίας, προσκυρωθῆ ἐπὶ φυλακῆ ἐλευθερίας ἢ περιουσίᾳ τινί, ἴδαμεν, εἰ χωρὰ τῆ δια- ταξί. καὶ εἰ μὲν τοιαύτη ἦν ἢ οὐσία, ὡς ὀφείλει καταδε- ναί αὐτὴν παρὰ τοῦ φίσκου, τοῦτέστιν, εὐπορος, ἀργεῖται ἢ ἐκύρωσις αὐτῆς, πρὶν ἢ μαθεῖν τὸν ἐπαρχον τοῦ ταμείου τὰ ἢ αὐτῆς. εἰ δὲ οὐκ ἦν εὐπορος ἢ περιουσία, προσκυροῦται βουλομένη, καὶ μὴ μαθόντος τοῦ ἐπαρχου τοῦ ταμείου. [Sch. g. VI. 353.]

Ὁ λαβῶν τὴν προσκύρωσιν διακατόχῳ ἔοικεν. οὖν τὰ δίκαια τῶν τάφων, καὶ οὐκ ἐνάγεται τῶν δανειστών, εἰ μὴ ἐξ ἧς δέδωκεν ἀσφαλείας.

λαβῶν τὴν προσκύρωσιν] Οὗτος, ὅστις προσκυ- ραί ἢ περιουσία, bonorum possessori ἔοικε, καὶ διὰ οὗ τὰ δίκαια τῶν τάφων τοῦ τελευτήσαντος δύνανται ἔχειν. ἐν δὲ, εἰ καὶ ἐνάγεται διέκτως ταῖς κατὰ τοῦ τελευτή- ος ἀγωγαῖς, ἢ μόνον ἐκ τῆς οἰκίας cautionis ἐνάγεται, ποιῶνται. καὶ ἤρρεσε ταῦτα μᾶλλον κρατεῖν. [Sch. h. 53.]

Εἰ δύο ἢ πλείοσι¹⁾ προσκυρωθῆ τὰ πράγματα, ἢ²⁾ καὶ ἢ³⁾ οὐσία καὶ οἱ ἀπελευθεροῖ εἰσι⁴⁾, καὶ ὅζει τὸ διαιροῦν τῆ φιλίᾳ τὴν κληρονομίαν δι- ἠριον.

εἰ δύο ἢ πλείοσι] Ἐὰν δύο ἢ πλείοσι προσκυρωθῆ ἢ οὐσία, καὶ τὰ πράγματα ἐπίκοινα ἔχουσι, καὶ τοὺς κτήριους ἐπίκοινοὺς, καὶ τὸ familiae erciscundae πρὸς οὐς κινουῖν. [Sch. i. VI. 353.]

Si alienos servos⁴⁾ rogavit quis heredem aut legatarium manumittere, eos quoque, qui bonorum ad- dictionem accepit, redimere et manumittere cogitur, etiamsi legata non exigantur, idque favore libertatis.

4) si alienos servos] Si alienos servos testator rogaverit heredem manumittere, utrum in his quoque locum habet constitutio, an potius cessat? Et placuit, in his quoque locum habere constitutionem, et eum, qui bona accepit, a Praetore cogi redimere servos alienos, et eos manumittere. Sin autem non heres alienos servos rogatus fuerit manumittere, sed legatarius, num- quid cessat constitutio? Nam cum legata non debeantur, nec libertas valere potest a legatariis relicta se- cundum ius strictum. Sed tamen constitutio libertati- bus favens generaliter dixit, omnibus libertates praes- tari, quibus competerent, si testamentum aditum fuisset. Prospexit autem specialiter constitutio, ut, etsi fiscus bona defuncti susceperit, libertates competant. Sive ergo fiscus bona susceperit, sive recusaverit, et iaceant res hereditatis, locus est constitutioni. Sin autem ali- qua alia ratione, et non tanquam vacantia bona fiscus acceperit, cessat constitutio. Quodsi etiam bona, quae militis erant, legioni eius competerint, libertates com- petere dicimus.

Etiamsi ad fiscum bona pervenerint, aut etiam ea accipere contemserit, praestantur libertates: nisi alia ratione ea acquisiverit. Idem etiam si bona mil- litoris ad legionem venerint.

Si addictio facta sit⁵⁾, si quidem ignorantibus § Praefectis aerario, et bona solvendo sint, inutilis ad- dictio est. Si solvendo non sint, recte fit addictio.

1) si addictio facta sit] Si quidem fiscus bona accipere recusaverit, ea autem alicui fuerint addicta li- bertatum conservandarum gratia, num fiscus postea potest vindicare hanc hereditatem? Et placuit non posse. Sed si cum Praefecti aerario de his bonis nihil cognovissent, addicta sint bona alicui libertatum con- servandarum gratia, videamus, an constitutioni locus sit. Et si quidem bona talia fuerint, ut a fisco admitti debuerint, nempe quae solvendo erant, cesset eorum ad- dictio, priusquam Praefectus aerario de his certior factus fuerit. Sed si bona solvendo non fuerint, addi- cuntur volenti, etsi Praefectus aerario certior factus non fuerit.

Is, cui bona addicta sunt⁶⁾, bonorum possessori §. similis est. Habet ergo iura sepulcrorum, nec con- venit a creditoribus, nisi ex cautione, quam praes- titit.

6) is, cui bona addicta sunt] Is, cui bona addicuntur, bonorum possessori similis est, et ideo iura sepulcrorum defuncti habere potest. Videamus autem, an etiam directo conveniatur actionibus, quae compe- tebant adversus defunctum, an vero nonnisi ex sua cautione, quam fecit. Et placuit, hoc magis obtinere.

Si duobus pluribusve⁷⁾ bona fuerint addicta, §. et res communes sunt, et liberti, et competit familiae erciscundae iudicium.

7) si duobus pluribusve] Si duobus pluribusve addicta fuerint bona, et res communes habent, et com- munes libertos, et invicem familiae erciscundae agunt.

1) Cod. 1357. ἀγοράσαι. 2) Malim καταδέξεται et παραιτήσεται. 3) Cod. 1357. καταφρονήσεται. 4) deest in Cod. 1357. 5) §. 18. 19. L. 4. D. h. t. praetermissae sunt in Basil. 6) Cod. 1357. εὐπορα εἰσὶ. 7) ἢ πρὸς- οὐς deest in Cod. 1357. a) Sic Cod. 1357. Fabr. πλείοσι (sic). b) Cod. 1357. κοινῆ. c) ἢ addit Cod. 1357. quod apud Fabr. d) Cod. 1357. εἰσιν.

ε'.^ο) Παῦλος. Εἰ ἀπόντος τοῦ κληρονόμου ψηφισθῆ, ἐλευθέρων εἶναι τὸν ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἰρεσιν^ι) τιμηθέντα ἐλευθερία, ἀπελεύθερος^ε) γίνεται τοῦ τελευτήσαντος, εἰ αὐτοῦ ἦν δοῦλος· εἰ δὲ τοῦ κληρονόμου, αὐτοῦ ἴσται. εἰ δὲ καὶ οὐκ ἴσχε^η) διάδοχον ὁ κληρονόμος, φυλάττεται ἢ ἐλευθερία.

εἰ ἀπόντος τοῦ κληρονόμου] Ἐὰν ὁ χρεωστὴν τὴν φιδείκομισσαριαν ἐλευθερίαν κληρονόμος ἄπεισι, διαλάλησθαι δὲ πρῶτον, χρεωστῆσθαι τὴν ἐλευθερίαν, τοῦ τελευτήσαντος γίνεται ἀπελεύθερος, εἰ αὐτοῦ ὁ^ι) δοῦλος ἦν, ἢ τοῦ κληρονόμου, εἴπερ τοῦ κληρονόμου δοῦλος ἦν. εἰ δὲ καὶ χρεωστῶν^κ) τὴν ἐλευθερίαν κληρονόμος ἀδιάδοχος τελευτήσει, φυλάττεσθαι καὶ οὕτως τὴν ἐλευθερίαν ἢ σύγκλητος ἐν τοῖς Ἀδριανῶν χρόνοις ἐνομοθέτησεν. [Sch. k. VI. 353.]

ζ'.^ι) Ἴδεμ. Ἐληγάτευσά σοι δέκα χρυσοῦς^μ) ἐφ' ᾧ δοῦλον ἐλευθερώσῃ. ἔλαβε χώραν ὁ Φαλκίδιος. ἔξ οὗν διμοιρον^ν) λαμβάνων ἐλευθεροῖς τὸν δοῦλον. εἰ δὲ ἀλλότριος ἦν καὶ πλείονος ἄξιος, ἂ ἔλαβες ἀναδίδως, καὶ ὁ κληρονόμος ἀναγκάζεται τὰ δέκα δοῦναι, καὶ ἀγοράσαι^ο) τὸν δοῦλον καὶ ἐλευθερώσῃ.

ἐληγάτευσά σοι δέκα χρυσοῦς] Δέκα νομίσματα ἐληγάτευσθαι τινὶ, καὶ παρεκλήθη ἀγοράσαι Στήλον καὶ ἐλευθερώσῃ αὐτόν, καὶ χώραν ἔλαβεν ὁ Φαλκίδιος, ὥστε περικοπήναι τὸ τῶν ἰ. νομισμάτων ληγάτον, καὶ ἑπτὰ ἡμισον λαβεῖν τὸν ληγάτιον. τὸν δὲ δοῦλον οὐ πιπράσκει ὁ δεσπότης αὐτοῦ ἐλάττωνος^ν) τῶν ἰ. νομισμάτων. τί δεῖ γενέσθαι; καὶ τινὲς μὲν ἔλεγον, ὡς τὸ ἡμισον τέταρτον μόνον τοῦ ληγάτου λαβόντα τὸν ληγάτιον μὴ ἀναγκάζεσθαι ἀγοράσαι τὸν οἰκίτην. ἢ δὲ Παῦλος ἔλεγεν, ὡς, εἰ καὶ ἴδιον οἰκίτην ἐκελευσθῆ ἐλευθερώσῃ, καὶ τὸ ἡμισον τέταρτον μόνον ἔλαβε τοῦ ληγάτου, οὐκ ἀναγκάζεται αὐτὸν ἐλευθερώσῃ. ἡμεῖς δὲ ἴδωμεν, μὴτι ἐν τούτῳ τῷ δευτέρῳ θεματι, εἶπον τὸν ἴδιον οἰκίτην ἠξιώθη ἐλευθερώσῃ, πάντως ἀναγκάζεται αὐτὸν ἐλευθερώσῃ. καὶ ἔπειτα δὲ ἀλλότριον ἐκελευσθῆ ἀγοράσαι, εἰσὶ τινες οἱ λέγοντες, ὅτι ἀναγκάζεται ἀγοράσαι αὐτόν, ἐπειδὴ ἐκὼν ὑπέβαλεν ἐαυτὸν τούτῳ^π) τῷ βάρει, ἀνασχόμενος τὸ ἡμισον τέταρτον τοῦ ληγάτου λαβεῖν. εἰ μὲντοι ἔτοιμος ἔστιν ἀποδοῦναι τὰ ἑπτὰ ἡμισον νομίσματα, ἄπερ ἔλαβεν, ἴδωμεν, εἰ ἀκουστέος^ρ) ἐστίν. καὶ μάλλον ἀναγκάζεται ὁ κληρονόμος δολόκληρα τὰ ἰ. νομίσματα τοῦ ληγάτου παρασχέειν, ἵνα μὴ ἐμποδίζηται ἢ ἐλευθερία, ὡς περ εἴρηται, ὡς ἐκέλευσεν ὁ διαθέμενος τέλεια πάντως τὰ ἰ. νομίσματα δοθῆναι. [Sch. l. VI. 353. sq.]

ζ'.^ο) Οὐλπιανός. Ἐληγάτευσθαι σοι ἑκατὸν νομίσματα ἐφ' ᾧ ἀλλότριον δοῦλον ἀγοράσαι^ι) καὶ ἐλευθερώσῃ. εὐρέθη^ν) ἄπορος ὁ κληρὸς, ὥστε μέρος μόνον ἀρμόζειν σοι τοῦ ληγάτου. γρή σέ^ν) ἀσφαλίσασθαι, ὅτι ἐλευθεροῖς^ω) τοῦ δεσπότητος δηλαδὴ πωλοῦντος. ἐπεὶ οὐδὲ τὸ μέρος λήψη.

ἐληγάτευσθαι σοι ἑκατὸν νομίσματα] Ἐληγάτευσθαι τινὶ ὁ. νομίσματα, ἵνα ἀγοράσῃ οἰκίτην ἀλλότριον ἐξ αὐτῶν καὶ ἐλευθερώσῃ. ἀλλ' εὐρεθέντος ἀπορου τοῦ κληρὸς οὐκ ἠδύνατο τέλεια τὰ ὁ. νομίσματα λαβεῖν ὁ ληγάτιος, ἀλλὰ μέρος αὐτῶν. οὐκ ἄλλως συγχωροῦμεν αὐτῷ τὸ μέρος τοῦ ληγάτου λαβεῖν, εἰ μὴ ἀσφάλειαν παρέχη, ὅτι παντελῶς ἐλευθεροῖ τὸν οἰκίτην. ἀλλὰ τότε ταῦτα λέγομεν, εἰ ἀρκεῖ τὸ μέρος τῶν ὁ. νομισμάτων, ὅπερ ἔλαβεν ὁ ληγάτιος, εἰς τὸ ἀγορασθῆναι τὸν οἰκίτην. εἰ γὰρ μὴ ἀρκεῖ, δόλον παραγραφήν ἀντικεῖται τῷ ληγάτιῳ ἀπαιτοῦντι τὰ μέρος τῶν ἑκατὸν νομισμάτων· ἀλλ' εἰ μὴ δόλον ποιεῖς, μὴ μέλλον ἐλευθεροῦν τὸν οἰκίτην, καὶ ἀπαιτῶν μέρος τῶν ὁ. νομισμάτων. [Sch. m. VI. 354.]

V. Paulus. Si absente herede¹) pronunciatum sit, liberum esse eum, qui libertate fideicommissaria honoratus fuerat, fit libertus defuncti, si servus eius fuit: sin autem heredis, eius libertus erit. Sed et si heres successorem non habuit, conservatur libertas.

I) si absente herede] Si heres, qui fideicommissariam libertatem debebat, absit, Praetor autem pronunciatum sit, libertatem deberi, fit libertus defuncti, si servus eius fuit, aut heredis, si servus heredis fuit. Sed et si heres, qui libertatem debebat, sine successore decesserit, sic quoque conservari libertatem Senatus Hadriani temporibus censuit.

VI. Idem. Legavi tibi decem aureos¹), ut servum manumitteres. Locum habuit Falcidia. Ergo dodrantem accipiens servum manumittis. Sed si alienus erat, et maiore pretio dignus, reddis quae accepisti, et heres dare decem cogitur, et servum redimere et manumittere.

I) legavi tibi decem aureos] Decem nummi cuidam legati sunt, et rogatus est Stichum emere et manumittere, et locum habuit Falcidia, ut decem numerorum legatum minutum sit, et septem tantum cum semisse legatarius accepit. Servum autem dominus eius minoris non vendit, quam nummis decem. Quid fieri oportet? Et nonnulli quidem dicebant, legatarium, qui dodrantem tantum legati accepisset, non cogi servum redimere. Paulus autem dicebat, etiamsi suum servum iussus esset manumittere, et dodrantem tantum legati accepisset, non cogi eum manumittere. Nos autem videamus, numquid in hoc secundo casu, ubi suum servum rogatus est manumittere, omnino eum manumittere cogatur. Sed et cum iussus est alienum redimere, quidam dicunt eum cogi redimere, quoniam se sua sponte subiecit huic oneri, dum dodrantem legati accepit. Sed si paratus sit, septem nummos et semissem, quos accepit, reddere, videamus, an audiendus sit. Et magis est, ut heres totos decem nummos legatos cogatur praestare, ne libertas impediatur, sicut dictum est, perinde ac si testator iussisset, omnimodo decem nummos integros praestari.

VII. Ulpianus. Legati sunt tibi nummi centum¹) ad hoc, ut servum alienum redimeres et manumitteres. Hereditas solvendo non est, ut pars legati tantum tibi competat. Cavere debes, servum te manumissurum, si dominus scilicet vendat. Ceterum ne partem quidem accipies.

I) legati sunt tibi nummi centum] Legati sunt alicui centum nummi, ut ex his servum alienum redimeret et manumitteret. Sed cum inventa esset hereditas non solvendo, legatarius centum nummos integros capere non potuit, sed partem eorum. Non aliter ei concedimus, ut partem legati accipiat, quam si caverit, se servum omnino manumissurum. Sed hoc tunc demum dicimus, si sufficit pars centum numerorum, quam legatarius accepit, ad servum redimendum. Nam si non sufficit, legatario partem centum numerorum petenti doli exceptio obstat: at si non dolo facis non manumissurus servum, et petens centum numerorum partem.

e) Numerus deest in Cod. 1357. f) Pro verbis ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἰρεσιν Cod. 1357. habet *Fideicommissaria*. g) Syllaba ἀπ in voce ἀπελεύθερος deest in Cod. 1357. h) Fabr. *ἐξε* (sic) haud dubie vitio typothetae. i) ὁ omittendum videtur. k) Adde ὁ ante χρεωστῶν. l) Numerus deest in Cod. 1357. m) Cod. 1357. χρυσοῦς. Fabr. χρυσοῦς. n) Cod. 1357. pro ἔξ οὗν διμοιρον habet ἔξ οὗ διμοιρον. Fabroti lectionem tamen praetulit. Nam dodrans conficitur sex uncis et dimidia earum parte, tribus uncis. o) Cod. 1357. ἀγοράσαι. p) Sic legendum. Fabr. *ἐλάττων*. q) Sic legendum. Fabr. *τοῦτο*. r) Sic reposui pro ἀκουστέον, quod habet Fabr. s) Inde ab hoc capite numeri Codicis 1357. cum Fabrotianis conveniunt. t) Cod. 1357. ἀγοράσαι. u) Sic Cod. 1357. Fabr. *εὐρέθη*. v) Cod. 1357. *γρή σε*. w) Cod. 1357. *ἐλεύθερος*.

η'. Πομπώνιος. Εἰ τὸ καταλειφθὲν μοι ληγάτον φ' ἢ ἔλευθερῶσαι δούλον μου x), μὴ βουληθῶ λαλεῖν, οὐκ ἀναγκάζομαι ἔλευθερῶσαι.

εἰ τὸ καταλειφθὲν μοι ληγάτον] Ἐάν τις τιμηθῆ ἡγάτω, καὶ παρεκλήθῃ δούλον ἔλευθερῶσαι, μὴ καταδεχόμενος τὸ ληγάτον λαβεῖν οὐκ ἀναγκάζεται τὴν ἔλευθερίαν ἐπιεῖναι. [Sch. n. VI. 354.]

θ'. Μάρκελλος. Ἐκέλευσέ τις y) μὴ ὑπομείναι Πέτρον ἑτέρου δουλείαν. εἰ z) ἔκων ὁ κληρονόμος ὠλήσει a) αὐτόν, ἀναρπάσσεται· οὐ μὴν εἰ b) ἔξ ὠνάκης τοῦ τέλευτήσαντος.

ἐκέλευσέ τις] Ἐάν τις ἀξιώσῃ τὸν ἴδιον κληρονόμον, ἢ ἀνασχέσθαι δουλεύσαι ἑτέρω τινὶ τόνδε τὸν οἰκέτην, ὁ δὲ ἀλλήλῃ αὐτόν, ἅμα τῷ πραθῆναι καιρῷ δεσπότη δύναται ἐπιτεῖν τὴν ἔλευθερίαν ὁ οἰκέτης. ἔάν δὲ μὴ ἐκουσίως ἐξεύρισε τὴν οἰκέτην, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης ἐπιθεθείσης αὐτῷ ἐκ ὀφθαλμοῦ τοῦ διαθεμένου, οὕτω ἀρμόζει ἢ ἔλευθερία τῷ κέτη, ὡς μὴ δοκοῦντος τοῦ διαθεμένου ταύτην ἐντεθυμῆθαι τὴν ἐκποίησιν, ἢς αὐτὸς αἴτιος γέγονεν. [Sch. o. VI. 354.]

ι'. Ἰδὲμ. Εἰ κωλύσει τις πραθῆναι Πέτρον, εἰ ἀθίσει τοῦ ἔλευθερωθῆναι αὐτόν τοῦτο εἶπεν, ἔσται εὐθερος. διὸ εἰ πειραθῆ c) τοῦτον πωλῆσαι, ἀναρπάσσεται· καὶ κἂν ἀναγοράσῃ d) αὐτόν ὁ κληρονόμος, ἴδὲν ποιῆ.

εἰ κωλύσει τις πραθῆναι Πέτρον] Οὕτω τις εἶπεν διαθήκη· τόνδε καὶ τόνδε τὸν οἰκέτην οὐ θέλω πραθῆναι. γὰρ διὰ τοῦτο τὴν πρῶσιν αὐτῶν ἐκώλυσεν e), ἵνα, ἔάν πρῶσιν, ἔλευθεροὶ γίνωνται f), δεῖ παρῆχθαι αὐτοῖς ἅμα τῇ ἰσῆσιν τὴν ἔλευθερίαν. εἰ γὰρ καὶ οὕτως εἶπέ e) τις διατιθέμενος, οὐδὲν ἄλλω θέλω δουλεύσαι τὸν οἰκέτην μου, εἰ μὴ ἢ, ὡς κληρονόμος· ἔλευθερία καὶ τούτω ἀρμόζει, ἔάν ἐκποιήσῃ παρὰ τοῦ κληρονόμου. καὶ ἐπειδὴ ἅμα τῇ ἐκποιήσει ἀρμόζει τῷ οἰκέτῃ ἢ h) ἔλευθερία, οὐκ εἶ ἐμποδίζει τῇ ἔλευθερίᾳ κληρονόμος, εἰ καὶ ἀναγοράσει τὸν οἰκέτην, ἐπειδὴ ἀπαξ ἴλθε τῆς ἔλευθερίας ἢ αἴρεσις. [Sch. p. VI. 355.]

Εἰ ὁ ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἴρεσιν i) χρεωστούμενος ἔλευθερίαν πραθῆ, ἀκούεται θέλων ἀπὸ τοῦ κληρονόμου ἔλευθερωθῆναι, καὶ μάλιστα, εἰ πάρεστι, λαμβάνει k) δὲ ὁ ἀγοραστής.

Εἰ δὲ ἀνάσχηται πραθῆναι μοι καλῆ πίστει ἀπὸ ἑ κληρονόμου ὑποροῦντος, ἔχω κατ' αὐτοῦ ἄγων. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ἔλευθερου, καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπὸ πρῶσιν ἔλευθερωθέντος πιπρασκομένου.

εἰ ὁ ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἴρεσιν χρεωστούμενος ἔλευθερίαν] Ἐάν οἰκέτης ὀφείλων ἔλευθερωθῆναι πραθῆ, μὴ ἀνάσχηται παρὰ τοῦ ἀγοράσαντος αὐτόν ἔλευθερωθῆναι, ἀλλὰ μάλλον παρὰ τοῦ κληρονόμου τοῦ πωλήσαντος αὐτόν, καὶ αὐτὸς μὲν ὁ κληρονόμος πάρεστιν, ὁ δὲ ἀγοράσας τὸν πωλῆσαντα, οὐ χρεῖαν ἔχει τῆς τοῦ πρῶστος παρενθῆσιν οὗτος ὁ οἰκέτης. ἀπὸ γὰρ δόγματος συγκλήτου οὕτως ἔλευθεροῦται, ὡς ἐκ τῆς διαθήκης. εἰ δὲ χρεωστούμενος οἰκέτης ἐκμισσαρίαν ἔλευθερίαν ἐπράθη τινὶ καλῆ πίστει ἄγωνι αὐτόν, ὑπὸ ὄρον ὄντος τοῦ πιπρασκομένου, καὶ ἠνάσχητο λυτευθῆναι εἰδώς, ἐποφείλοσθαι αὐτῷ τὴν ἔλευθερίαν, καὶ ἴσεν αὐτῷ ἢ ἔλευθερία, ὑπολαμβάνει, ὡς Μάρκελλος, δίδουσι κατὰ τοῦτον τοῦ ἔλευθερωθέντος ἀγωγὴν τῷ ἐν ἀγγελίᾳ ἰσῆσαντι αὐτόν, ὡς περὶ δίδουσι κατ' ἐκείνου, ὅστις ἔλευθερὸν ἄν προσποιήσασθαι εἶναι οἰκέτης, καὶ ἠπάτησε τὸν πιστὸν ἀγοράζοντα αὐτόν. καὶ λέγει Μάρκελλος, ἔτι ὑπολαμβάνει, ὅρθως κατὰ τούτων τῶν πιπρασκομένων δίδουσι ἀγωγὴν καὶ εἰκέναι τούτους τῷ στατουλίβερῳ, ὅστις μελλούσης ζῆν αὐτῷ τῆς ἐκ διαθήκης ἔλευθερίας ἀνέχεται πραθῆ.

VIII. Pomponius. Si legatum mihi ad hoc relictum l), ut servum meum manumittam, noluerim capere, non cogor manumittere.

l) si legatum mihi ad hoc relictum] Si qui legato honoratus et rogatus sit servum manumittere legatum accipere nolens libertatem imponere non cogitur.

IX. Marcellus. Iussit quidam l), ne Petrus alterius patiatur servitutem. Si heres sua sponte eum vendiderit, ad libertatem pervenit: non etiam si ex necessitate a testatore imposita.

l) iussit quidam] Si quis heredem suum rogaverit, ne patiatur illum servum alii cuidam servire, ille autem eum vendiderit, simul ac novo domino venditus fuerit, potest servus petere libertatem. Sed si non ultro servum alienavit, sed ex necessitate ei imposita ex causa testatoris, libertas nondum servo competit, quod testator non videatur sensisse de ea alienatione, cui ipse causam dedit.

X. Idem. Si quis vetuerit Petrum venundari l), si hoc animo, ut liber fieret, hoc dixit, liber erit. Ideo si eum vendere tentaverit, ad libertatem pervenit: et licet eum heres redemerit, nihil agit.

l) si quis vetuerit Petrum venundari] Quidam sic dixit in testamento: *Illum et illum servum venire nolo*. Si ideo venditionem eorum prohibuit, ut, si veniant, liberi fiant, simul ac venierint, praestanda est eis libertas. Nam et si sic testator dixerit: *Nolo alii, quam tibi, o heres, servum meum servire*: ei quoque libertas competit, si ab herede alienatus fuerit. Et quia simul ac fuerit alienatus, servo libertas competit, heres libertatem non impedit, etsi servum redemerit, quia semel extitit libertatis conditio.

Si is, cui fideicommissaria libertas debebatur 2), veniit, auditur, si velit ab herede manumitti, et maxime si praesens sit, emtor autem latitet.

Sin autem passus fuerit, se mihi bona fide vendi l) ab herede, qui solvendo non erat, habeo in eum actionem. Idem etiam in homine libero et sub conditione manumisso vendito.

2) si is, cui fideicommissaria libertas debebatur] Si servus, qui manumitti debebat, venierit, nec passus sit se manumitti ab emtore, sed ab herede, qui eum vendidit, potius manumitti velit, et ipse quidem heres praesens sit, emtor autem prae servo latitet, hic servus non opus habet intercessione Praetoris. Nam ex Senatusconsulto liber fit quasi ex testamento. Sin autem servus, cui libertas fideicommissaria debebatur, venditus sit emtori bonae fidei, cum venditor solvendo non esset, et passus sit se tradi sciens, libertatem sibi deberi, et ei competierit libertas, existimasne, Marcelle, dari in hunc manumissum actionem ei, qui ignorans eum emit, sicut datur in eum, qui cum liber esset, simulavit se servum esse, et eum decepit, qui bona fide eum emebat? Et Marcellus, existimo, ait, recte dari actionem in hos venditos, et eos similes esse statulibero, qui cum libertos ei esset competitura ex testamento, patitur se venire, priusquam ei libertas competat. Nam hic quoque, etiam ad libertatem perveniat existente con-

r) μου deest in Cod. 1357. y) Cod. 1357. ἐκέλευσε τις. x) Cod. 1357. ἢ pro εἰ. a) Cod. 1357. πωλήσῃ. b) Cod. 1357. εἰ. c) Post πειραθῆ Fabr. inserit ἢ, quod prorsus supervacaneum est. d) Cod. 1357. ἀναγοράσῃ. Fabr. ἀναγοράσῃ. Fabr. ἐκώλησεν. f) Fabr. γίνονται. g) Fabr. εἶπεν. h) ἢ addidi. Deest apud Fabr. i) Pro verbis ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ πρῶσιν Cod. 1357. habet Fideicommissariam. k) Cod. 1357. λανθάνει.

ναί, πρὶν ἀρμόσαι αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν. καὶ οὗτος γὰρ, κἂν ἀφανῆσθαι εἰς ἐλευθερίαν ἐκβαινούσης τῆς αἰρέσεως, ἐνάγεται μετὰ τὴν ἐλευθερίαν, ὡς ἐν εὐδίῃ ἀνασχόμενος πρᾶτῆραι. [Sch. q. VI. 355.]

1. α'. Μοδεστ. Ἄνηθος τὴν ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἰρεσιν¹⁾ καταλειφθεῖσαν ἐλευθερίαν ἄνευ ἐπιτρόπου οὐ παρέχει.

ἄνηθος] Οὐδὲ ἀπὸ φιδεϊκομίσσου χρεωστῶν ἐλευθερωσάι ὁ ἀνηθος δύναται χωρὶς αὐθεντίας ἐπιτρόπου ἐπιτιθέναι τὴν ἐλευθερίαν. [Sch. r. VI. 355.]

pr. αβ'. Ἰδεμ. Τοὺς καταλειφθέντας ἐφ' ᾧ ἑτέρῳ οὐ μὴ δουλεύσαι, εἰ δημευθῆ ὁ κληρονόμος, δημόσια δει^{m)} ἐλευθερωσάι.

τοὺς καταλειφθέντας] Φίρμος τις ἐληγάτευσε Τιτιανῷ τινι τραγῳδὸς τρεῖς, καὶ ἐπήγαγεν οὕτινας παρακατατίθεμαι σοι, ἵνα μηδὲν ἄλλῳ δουλεύσῃ καὶ συνέβη δημευθῆναι τὸν Τιτιανόν. καὶ ἀντέγραψεν Ἀντωνίνος ὁ βασιλεὺς, ὁφείλειν τοὺς οἰκέτας ἐλευθερωθῆναι, ἵνα μὴ δουλεύσῃσι τῷ φισκῷ παρὰ τὴν γνώμην τοῦ διαθεμένου. [Sch. s. VI. 355. sq.]

§. 1. Εἰ κληρονόμος ἢ ληγατάριος ἀξιωθεῖς ἐλευθερωσάι τελευτήσοι, ὁ κληρονόμος αὐτοῦ τοῦτο ποιεῖ.

εἰ κληρονόμος ἢ ληγατάριος] Οὐ μόνον οἱ κληρονόμοι καλῶς παρακαλοῦνται ἐλευθεροῦν οἰκέτας, ἀλλὰ καὶ ληγατάριοιⁿ⁾ καὶ ἐάν, πρὶν ἐλευθερωσάι, τελευτήσωσιν, οἱ διάδοχοι αὐτῶν χρεωστοῦσι τὴν ἐλευθερίαν. [Sch. t. VI. 356.]

§. 2. Κἂν ὁ δημόσιος διὰ ληγάτον τὸ μὴ ὀρισθὲν δοθῆναι, ἀλλ' ὁ ἐξ ἰδίας προαιρέσεως ὁ κληρονόμος ὑπόσχηται δοῦναι τινι^{o)}, ἐκδικήσῃ κληρὸν, αἱ ἐλευθερίαι ἀρμόζουσιν.

κἂν ὁ δημόσιος] Ἐάν τις ἀξιωθῆ σιωπηρῶς ἀποκαταστήσαι τὴν κληρονομίαν τῷ μὴ δυναμένῳ κατὰ νόμον λαβεῖν, εἰ καὶ δημεύεται ἡ κληρονομία, ὡς παρὰ ἀναξίου τοῦ κληρονόμου ἀφαιρουμένη, ὅμως καὶ αἱ διεύεται καὶ αἱ φιδεϊκομισσαριαὶ ἐλευθερίαι φυλάττονται τοῖς οἰκέταις ἀπὸ διατάξεως Ἀντωνίνου καὶ Περτινάκος. [Sch. u. VI. 356.]

13. αγ'. Ἰδεμ. Εἰ δούλη ἔγκυος^{p)} ὑπὸ αἰρεσιν ἢ ὑπὸ ὄρον^{q)} ἐλευθερίαν χρεωστομένη ὑπερτεθῆ χωρὶς σπουδῆς τοῦ κληρονόμου, καὶ τέκῃ, δεῖ τὸν κληρονόμον τῇ μητρὶ τὸ τέκνον δοῦναι, ἵνα δι' αὐτῆς ἐλευθερωθῆ.

εἰ δούλη ἔγκυος] Ἐάν θεράπεινα κεχρεωστημένη ἐλευθερίαν οὐκ ἀπὸ σπουδῆς τοῦ μέλλοντος ἐλευθεροῦν αὐτήν, ἀλλὰ κατὰ τυχηρὰν περιστάσιν μορὰν ὑπομείνῃ, ἐλευθερον μὲν οὐ τίκεται τὸ παρ' αὐτῆς ἔγκυμονοῦμενον, ἀναγκάζεται δὲ ὁ χρεωστῶν ἐλευθερωσάι τὴν μητέρα, αὐτῇ παραδοῦναι τὸ παιδίον κατὰ δεσποτείαν, ἵνα δι' αὐτῆς ἐλευθερωθῆ. [Sch. x. VI. 356.]

14. ιδ'. Ἰδεμ. Ἐγραψέ τις κληρονόμους τὴν γυναῖκα καὶ τὴν θυγατέρα, καὶ εἶπε· τόνδε τὸν δοῦλον ἐλευθερον εἶναι, εἰ ἀρέσει τῇ γυναικί. καὶ ἀπέστη αὐτῇ τοῦ κληρὸν. ἐλευθεροῦται ὁ δοῦλος, κἂν ἡ θυγάτηρ^{r)} μὴ θείῃ.

ἔγραψε τις κληρονόμους] Τίτιος τελευτῶν Σεῖαν τὴν γαμετὴν αὐτοῦ, καὶ Τιτίαν τὴν ἐξ αὐτῆς θυγατέρα ἐξ ἑῶν μερῶν ἔγραψε κληρονόμους, καὶ εἶπεν ἐν τινι μίρει τῆς διαθήκης αὐτοῦ Ἐρωτα τὸν ἐμὸν οἰκέτην, ὃς καλεῖται καὶ ψύλλος, ἐλευθερον εἶναι βούλομαι, ἐάν ἀρέσῃ τῇ γαμετῇ μου. ἀλλ' ἢ τούτου γαμετῆ παρατήσατο τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ.

1) Pro verbis τὴν ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἰρεσιν Cod. 1357. habet φιδεϊκομισσαριαν. m) Cod. 1357. δῆ pro δεῖ. n) Ad oī ante ληγατάριοι. o) Pro verbis ληγάτον τὸ μὴ ὀρισθὲν δοθῆναι, ἀλλ' ὁ ἐξ ἰδίας προαιρέσεως ὁ κληρονόμος ὑπόσχηται δοῦναι τινι Cod. 1357. habet τὸ μὴ δεδομένον φιδεϊκομίσσου. p) Cod. 1357. ἔγκυος (sic). q) Pro verbis ὑπὸ αἰρεσιν ὑπὸ ὄρον Cod. 1357. habet φιδεϊκομισσαριαν. r) Fabr. in marg. γρ. γυνή, quo notare vult, legendum esse γυνή π θυγάτηρ. Verte ergo: etiamsi uxor nolit.

ditione, post libertatem convenitur, quod sciens se venire passus sit.

XI. Modest. Pupillus¹⁾ libertatem fideicommissio relictam sine tutore non praestat.

1) pupillus] Pupillus ne ex fideicommissio quidem manumittere debens sine auctoritate tutoris libertatem imponere potest.

XII. Idem. Qui ita relictus sunt¹⁾, ne cui alii serviant, si bona heredis publicata fuerint, publice manumitti debent.

1) qui ita relictus sunt] Firmus quidam legavit Titiano cuidam tragoedos tres, et adiecit: Quos tibi commendo, ne cui alii serviant: et accidit, ut Titiani bona publicarentur. Et rescripsit Imperator Antoninus, debere servos manumitti, ne fisco serviant contra voluntatem testatoris.

Si heres aut legatarius²⁾ rogatus manumittere decesserit, heres eius hoc facit.

2) si heres aut legatarius] Non solum heredes recte rogantur servos manumittere, sed etiam legatarii: et si priusquam manumittant, decesserint, successores eorum libertatem debent.

Etsi fiscus³⁾, quod legatum non definitum datum esset, sed quod ex libera voluntate sua heres alicui dare erat pollicitus, hereditatem vindicaverit, libertates competunt.

3) etsi fiscus] Si quis tacite fuerit rogatus hereditatem ei restituere, qui per leges capere non potest, etiamsi publicetur hereditas heredi tanquam indigna ablata, directae tamen et fideicommissariae libertates servis conservantur ex constitutione Antonini et Perthinacis.

XIII. Idem. Si praegnans ancilla¹⁾, cui fideicommissaria libertas debetur, moram passa sit non studio heredis, et pepererit, heres id, quod natum est, matri tradere debet, ut per eam manumittatur.

1) si praegnans ancilla] Si ancilla, cui libertas debebatur, non studio eius, qui eam erat manumissurus, sed fortuito casu moram patitur, partus quidem liber non nascitur, sed qui matrem manumittere debet, infantem ei iure dominii tradere cogitur, ut per eam manumittatur.

XIV. Idem. Quidam heredes scripsit¹⁾ uxorem et filiam et dixit, illum servum liberum esse, si uxor placeat. Ipsa abstinuit ab hereditate. Servus liber fit, etiamsi nolit filia.

1) quidam heredes scripsit] Titius decedens Seiam uxorem suam et Titiam filiam ex ea susceptam aequis portionibus scripsit heredes, et dixit in quadam testamenti sui parte: Erotem servum meum, qui Psyllus vocatur, liberum esse volo, si uxori meae placeat. Verum uxor eius hereditatem recusavit. Co

Κατέλιπον τῇ γυναικί μου προῖκα καὶ ἄλλα τινά, αὐτῆσιν αὐτὴν δούλον ἴδιον ἐλευθερώσασιν. εἰ λάβοι τὸ ληγάτον, κεχρηώσθηται ἢ ἐλευθερία. εἰ δὲ καὶ ληγάτον αὐτῷ καταλειφθῆ, καὶ τοῦτο ἐλευθερούμενος λήσεται.

κατέλιπον τῇ γυναικί μου] Ἐληγάτευσέ τις τῇ γαμετῇ αὐτοῦ τὴν προῖκα αὐτῆς καὶ ἄλλα πολλὰ πρόγυατα, καὶ παρεκάλειεν αὐτὴν Ἀκουλίνον τὸν ἴδιον οἰκέτην ἐν κοινῷ ἐλευθερώσασιν. ἢ δὲ παραιτεῖται ἐλευθερώσασιν αὐτὸν ὡς ἴδιον αὐτῆς ὄντα. καὶ ἐζητήθη, εἰ ἔρρωται ἢ ἐλευθερία. καὶ λέγει ὁ Σκαεβόλας, εἰ μὴ μόνον τὴν προῖκα ἐκ τῆς διαθήκης τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα τὰ ληγατευθέντα αὐτῇ βούλεται²⁾ λαβεῖν ἢ γυνή, ἀναγκάζεσθαι αὐτὴν ἐλευθερώσασιν τὸν Ἀκουλίνον, ὅστις ἐλευθερούμενος καλῶς ὀπατεῖ καὶ τὰ καταλειφθέντα αὐτῷ ληγάτα. [Sch. c. VI. 357.]

κ'. δ) Πομπώνιος. Καὶ ὁ ἀποκαθιστῶν καθ' ὁμάδα κληρὸν ἀναγκάζεται ὃν ἠξιώθη δούλον ἐλευθερώσασιν. εἰ δὲ καὶ ἄπεισιν, ὁ ἄρχων τοῦτο ποιεῖ. εἰ δὲ κατὰ πλάνην λαβὼν αὐτὸν ὁ φιδικομισσάριος^{ε)} διὰ χρήσεως ἐκτήσατο αὐτὸν, αὐτὸς αὐτὸν ἐλευθερώσει.

καὶ ὁ ἀποκαθιστῶν καθ' ὁμάδα κληρὸν] Γέγραπται παρὰ Ἰουλιανῶν, οὗ, εἰ ἄν ὁ κληρονόμος ἀξιώθῃ δούλον ἐλευθερώσασιν ἀποκαταστήσῃ τὴν κληρονομίαν τινὴ κατὰ Τρεβελλιανῶν δόγμα, ὀφείλει καὶ οὕτως ἀναγκάζεσθαι ἐλευθεροῦν τὸν οἰκέτην. καὶ εἰ ἀποκρῦψη αὐτὸν, ἢ ἐκ δικαίας αἰτίας ἀπολιμπάνηται, ὀφείλει ὁ πράξιον μετὰ διαγνώσεως ἐκ τῶν ἀνηκόων εἰς τὰ τοιαῦτα θέματα δογματῶν τῆς συγκλήτου ἀποφαίνεσθαι, ὑμῶσιν τὰς ἐλευθερίας. εἰ μὲντοι οὐδυναπιτεῦσιν τὸν οἰκέτην ὁ καθ' ὁμάδα φιδικομισσάριος, αὐτὸν χρεωστῆν ἐπιτείνει τὴν ἐλευθερίαν^{δ)} ὡς περ εἰ καὶ πωλήσει τοὺς οἰκέτας ὁ κληρονόμος, οὗς ἠξιώθη ἐλευθερώσασιν, ἀναγκάζονται οἱ ἀγορασταὶ ἐλευθεροῦν αὐτοὺς. ἐρωτῶ τοίνυν σε, ὦ Πομπώνιε, εἰ ἀληθῆ νομίζεις εἶναι ταῦτα παρὰ Ἰουλιανῶν γεγραμμένα. ἐγὼ γὰρ ἐξέπιτομαι τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτοῦ βούλεσθαι τι μανθάνειν, δι' ἣν μόνον ἐπιθυμίαν καλλωτὸν ἐστὶ τὸ ζῆν, καὶ εἰς ὄχθον καὶ ἐβδουμηκτόν ἐναιτὸν τῆς ἡλικίας μου προσχθεῖς εἶ μὲνυμαί τῆς γνώμης ἐκείνου, ὡς εἰρηκίαι λέγεται^{ε)} κἂν τὸν ἕτερον πόδα ἐν τῇ σωρῇ ἔχω, προσμαθεῖν τι βουλομένη. πρὸς ταύτην τὴν πειρὴν ἀποκρίνεται ὁ Πομπώνιος, ὅτι σοφῶς ἀπεκρίναντο^{δ)} Ἀρίστων καὶ Σαβίνος, τοῦτον τὸν οἰκέτην, περὶ οὗ ζητεῖται, μὴ περιμίξεσθαι τῷ καθ' ὁμάδα φιδικομισσάριῳ. παρακαλέσας γὰρ ὁ διαθέμενος τὸν ἴδιον κληρονόμον, ἄρτε αὐτὸν ἐλευθερώσασιν, οὐ δοκεῖ ἐντεθυμησθαι περὶ τοῦ ἀποκαταστήσασιν αὐτὸν τῷ φιδικομισσάριῳ^{ε)}, καλῶς ἔχει τὰ εἰρηκίαι τῷ Ἰουλιανῷ. [Sch. f. VI. 357. sq.]

κα'. h) Παπιανός^{hh)}. Τὸ εἰπεῖν, Πέτρον ἄλλου δουλείας μὴ πειραθῆναι¹⁾, ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἰρεσίαν^{κ)} ἔστιν ἐλευθερία μετὰ^{λ)} θάνατον τοῦ κληρονόμου. εἰ δὲ καὶ^{μ)} ἐκποιηθῆ παρ' αὐτοῦ διὰ μέσου τινός, ἀναρπάσσεται, κἂν ὕστερον ἀνταγορασθῆ^{ν)}.

τὸ εἰπεῖν] Ἐάν τις οὕτως εἴπῃ· παρακαλῶ σε, ἵνα μὴ πειραθῆ Στίχος ἀλλοτρίας δουλείας· δοκεῖ φιδικομισσάριαν ἐλευθερίαν καταλιμπάνειν τῷ οἰκέτῃ· τοῦτο γὰρ ἤρρεσε τῷ βασιλεῖ. τί γὰρ οὕτως ἐναντίον ἐστὶ τῇ δουλείᾳ, ὡς ἢ ἐλευθερία; καὶ οὐδὲ δοκεῖ μετὰ τελευτὴν τοῦ κληρονόμου δεδόσθαι ἢ ἐλευθερία. τοῦτο δὲ, φησὶ, πρὸς ἐκεῖνο ἀνήκει, ἵνα, εἰ μὲν περιῶν ἐκποίησιν τοῦτον τὸν οἰκέτην ὁ κληρονόμος, παραχρημα ἀπατηθῆ ἢ ἐλευθερία. καὶ οὐδὲ ἀρκεῖ τῷ κληρονόμῳ πρὸς τὸ^{ο)} ἐμποδίσαι τὴν τῆς ἐλευθερίας ἀπαιτήσιν, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴρηται, τὸ ἀνταγοράσασιν τὸν οἰκέτην, ὃν ἐξεποίησεν, εἰ μὲν ἀπαεῖ ἐξῆλθε τῆς ἐλευθερίας ἢ αἰρεσίαις. τὸ δὲ αὐτὸ δέχομαι, φησὶ ὁ Παπιανός, εἰ καὶ μὴ ἐκουσίως ἐκποίησιν τὸν οἰκέτην ὁ κληρονόμος, ἀλλ' ἐκ τινός ἀνάγκης, εἰ μὴ ἄρα ὁ τεστατῶρ δίδωκε τὴν αἰτίαν τῆς ἀνάγκης, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται.

ε) lege βούληται. δ) Cod. 1357. εδ'. ε) Sic Cod. 1357. Fabr. φιδικομ. f) Malim ἀπεκρίναντο. g) Adde, quae Fabrotus in versione expressit, in textu autem omisit: εἰ μὲντοι κατὰ πλάνην ὁ κληρονόμος ἀποκαταστήσῃ τῷ φιδικομισσάριῳ. h) Cod. 1357. κ) Usque ad verba τοῦ κληρονόμου L. 21, D. h. t. legitur in Syn. p. 410. λ) Cod. 1357. πειραθῆναι (sic). κ) Pro verbis ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἰρεσίαν Cod. 1357. et Syn. habent φιδικομισσάριον. λ) Syn. addit τὸν. μ) καὶ deest in Cod. 1357. ν) Sic Cod. 1357. Fabr. ἀνταγοράσῃ (sic). ο) Sic lego. Fabr. τῷ.

Reliqui uxori meae²⁾ dotem et alia quaedam, et rogavi eam, ut servum suum manumitteret. Si legatum acceperit, libertas debetur. Quodsi etiam legatum ei relictum sit, hoc quoque manumissus consequetur.

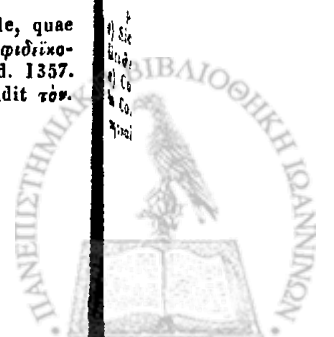
2) reliqui uxori meae] Quidam uxori suae dotem et alias res plures legavit, eamque rogavit, ut servum suum Aquilinum in consilio manumitteret. Illa autem recusat eum manumittere, quod ipsius proprius esset. Et quaesitum est, an valeat libertas. Et dicit Scaevola, si non solum dotem, sed cetera legata ex testamento mariti mulier velit capere, eam compelli Aquilinum manumittere, qui manumissus ea quoque recte petit, quae sibi legata sunt.

XX. Pomponius. Is etiam, qui universam hereditatem restituit¹⁾, quem rogatus est servum manumittere cogitur. Quodsi absit, Praetor hoc facit. Si vero per errorem eum consecutus fideicommissarius usuceperit, ipse eum manumittet.

1) is etiam, qui universam hereditatem restituit] Scriptum est apud Iulianum: Si heres rogatus servum manumittere alicui hereditatem ex Senatusconsulto Trebelliano restituerit, cogi sic quoque debet servum manumittere. Et si latitarit, vel ex iusta causa abfuerit, Praetor causa cognita ex Senatusconsultis ad eos casus pertinentibus pronunciare debet, libertates competere. Si vero servum usuceperit fideicommissarius universalis, ipsum debere libertatem imponere: quemadmodum si heres servos vendiderit, quos rogatus fuit manumittere, eos manumittere emtores compelluntur. Quaero ergo ex te, o Pomponi, an haec vera putes, quae a Iuliano scripta sunt. Nam ego discendi aliquid ardeo cupiditate, propter quam solum capiditatem optimum est vivere, et cum ad octavum et septuagesimum annum aetatis pervenerim, memor adhuc sum eius sententiae, qui dixisse fertur: Etiamsi alterum pedem in tumulto haberem, aliquid vellem addiscere. Ad hanc interrogationem respondet Pomponius, sapienter respondisse Aristonem et Sabinum, hunc servum, de quo quaeritur, non contineri fideicommissum universali. Nam testator, qui heredem suum rogavit, ut eum manumitteret, non videtur sensisse de eo restituendo fideicommissario. [Si tamen per errorem heres fideicommissario restituerit,] recte se habent, quae a Iuliano dicta sunt.

XXI. Papianus. Cum dicitur¹⁾: Ne Petrus alterius servitutem experiatur: fideicommissaria libertas est post mortem heredis. Sed et si ab ipso per mediam personam alienatus fuerit, ad libertatem pervenit, etiamsi postea redemptus sit.

1) cum dicitur] Si quis sic dixerit: Rogo te, ne Stichus alienam servitutem experiatur: videtur fideicommissariam libertatem servo relinquere: hoc enim Principi placuit. Quid enim tam contrarium est servituti, quam libertas? Neque post mortem heredis libertas data videtur. Hoc autem, inquit, eo pertinet, ut si vivus eum servum heres alienaverit, confestim libertatis petatur. Nec sufficit heredi ad impediendam libertatis petitionem, ut etiam superius dictum est, quod redemerit servum, quem alienavit, quia semel libertatis exstitit conditio. Idem autem probo, inquit Papianus, etiam si non sponte servum heres alienaverit, sed ex aliqua necessitate, nisi testator causam necessitatis dederit, ut superius dictum est. Nec legi refragatur, quod

καὶ οὐδὲ μάταια^{ρ)} τῷ νομίμῳ τὸ μὴ αὐτὸν αἴτιον γενέσθαι τῆς ἐκποίησης· ὁ γὰρ οἰκὴτης ὡςπερ στατουλίβερ ἦν, καὶ κατ' οἰονόμοιτε λόγον ἐξήλθεν ὁ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ αἰτίαισι. [Sch. g. VI. 358.]

κβ. 9) Ἰδὲμ. Κατελείφθη σοι ἀγρὸς καὶ δέκα νομίσματα ἐφ' ᾧ δοῦλόν σου ἐλευθερωῖσαι. τὸν ἀγρὸν ἄλαβες. κὰν τὰ δέκα νομίσματα τῷ Φαλκιδίῳ ἐλατῶνται, ὁ δοῦλος ἐλευθεροῦται.

κατελείφθη σοι ἀγρὸς] Ἐάν τινι ἀγρὸς ἐληγατεύθη καὶ δέκα νομίσματα ἐπὶ τῷ τὸν ἴδιον οἰκὴτην ἐλευθερωῖσαι, εἰ τὸ κληῖστον τοῦ ἀγροῦ καταδέξεται, τὰ δὲ νομίσματα μὴ βουληθεῖ λαβεῖν, ὡς τοῦ Φαλκιδίου χάσαν λαβόντος καὶ μειωτάντος τοῦ δέκα νομισμάτων κληῖστον, ἀναγκάζεται λαβεῖν τὰ νομίσματα, ὑπομένων τοῦ Φαλκιδίου λόγον, καὶ ἐλευθερωῖσαι τὸν οἰκὴτην, ἐπειδὴ ἀπαξ τὸ τοῦ ἀγροῦ κληῖστον κατεδέξατο. [Sch. h. VI. 358. sq.]

Δύο τις γράψας κληρονόμους καὶ τρεῖς ἔχων οὐλοὺς εἶπε¹⁾, δύο ἐξ αὐτῶν, οὓς ἂν οἱ κληρονόμοι βουληθῶσιν, ἐλευθερωθῆναι. τοῦ ἐνὸς κληρονόμου²⁾ ρυπτομένου³⁾, ὁ ἄλλος εἶπε⁴⁾, τίνα⁵⁾ βούλεται ἐλευθεροῦν⁶⁾. εἰ δὲ ὁ εἷς⁷⁾ τῶν δούλων τελευτήσῃ, ἢ ἄλλοι ἐλευθεροῦνται, οὓς εἶπε, κὰν ἄπεισιν ὁ κληρονόμος, κὰν νῆπιός ἐστιν⁸⁾.

δύο τις γράψας κληρονόμους] Δύο τις ἔγραψε κληρονόμους ἔχων τρεῖς οἰκίας, καὶ παρεκάλεσεν αὐτοὺς, ἵνα ἓκ τῶν τριῶν, οὓς ἐάν²⁾ βουληθῆσαν, ἐλευθερωῶσιν. καὶ οὐ ἐνὸς τῶν κληρονόμων λανθάνοντος ὁ ἄλλος ἐσαφῆσαι, οἰκίας τῶν οἰκειῶν βούλεται ἐλευθερωθῆναι. καὶ ἤρσεν ἐλευθεροῦσθαι αὐτοὺς, ἀρμολογῆσαι αὐτοῖς τῆς ἐλευθερίας οὕτως ὡςπερ καὶ παρόντων τῶν δύο κληρονόμων ἠδύνατο μόνος εἰς οὓς δύο οἰκίας ἐλευθερωῖσαι. εἰ δὲ ἐκ τῶν τριῶν οἰκειῶν εἷς ἐτελευτήσεν, εἴτε κατὰ εὐλογον αἰτίαν ἄπεισιν ὁ εἷς τῶν κληρονόμων, εἴτε μὴ, οἱ δύο οἱ περιόντες οἰκίαι γίνονται ἐλευθεροί, διαλαλοῦντος τοῦτο τοῦ πραέτωρος. [Sch. i. VI. 359.]

Εἰ ὁ χρεωστῶν ἐλευθερίαν ἄπεισιν⁹⁾, ἢ τινὲς ἐν τῶν χρεωστούντων πάρεισι¹⁰⁾, τινὲς δὲ ἄπεισιν, εἰ ἀκληρονόμητος τελευτήσῃ¹¹⁾, ἢ εἰ ὁ ὑπεξούσιος οὗτοῦ ἀποστῆ τῆς κληρονομίας¹²⁾, ὁ δικαστὴς δότω ἦν ἐλευθερίαν, προστιθεὶς τῇ ψήφῳ καὶ τοὺς εὐλόγως ἀπόντας, καὶ τοὺς ὑπερτιθέμενους.

εἰ ὁ χρεωστῶν ἐλευθερίαν ἄπεισιν] Ἡνίκα ὁ χρεωστῶν παρασχέιν τὴν φιδείκομισσάριαν ἐλευθερίαν κατὰ εὐλογον αἰτίαν ἀπολιμπάνεται, ἢ καὶ ἀποκρύπτει ἑαυτὸν, ἢ ὅτε ἄλλων τῶν κληρονόμων οἱ μὲν πάρεισιν, ἄλλοι δὲ κατὰ δίκαιαν αἰτίαν ἀπολιμπάνονται, τινὲς δὲ αὐτῶν ἐπὶ τῷ ὑπερτιθέμενῳ τὴν ἐλευθερίαν εὐχέμεναι ἑαυτῶν οὐ παρέχουσιν, ἢ καὶ κληρονόμητος ἐτελευτήσεν ὁ χρεωστῶν ἐπιθεῖναι τὴν ἐλευθερίαν, ἢ οὖρον κατέλιπε κληρονόμον, ὁ δὲ ἀστυνατεύσεν ἑαυτὸν¹³⁾, ἐπὶ πάντων τούτων τῶν θεμάτων χρῆ τὸν πραέτωρα ὁραίνεσθαι, ὡς ἤρμωσε τοῖς οἰκίαις ἐκ τῆς διαθήκης ἢ ἐλευθερία. τοῦτο γὰρ δόγματι συγκλήτου διηγόρευται. ἵνα δὲ νῆται δῆλον, τίνας γίνονται ἀπελευθεροῦσθαι ὁ ἐλευθεροῦμενος, εἴτε ὁ πραέτωρ ἀποφαίνεσθαι, τίνες κατὰ δίκαιαν αἰτίαν ἀπολιμπάνονται, τινὲς δὲ ἐπὶ τῷ ἐμποδίσαι τῇ ἐλευθερίᾳ εἶσιν, ὡςτε ἐκείνον μόνον γίνεσθαι τὸν ἐλευθερωθέντα ἐλευθερον, τοῦ κατὰ δίκαιαν αἰτίαν ἀπολιμπανομένου. ch. k. VI. 359.]

κγ. 1) Ἰδὲμ. 8) Ἡ ἐλευθερία προκαλύμματα¹⁴⁾ ὄ κλαπῆναι κληρονομία ἢ λογισμοὺς μὴ δοθῆναι χ ὑπερτίθεται.

ipse causam alienationi non praebuerit: servus enim fuit quasi statuliber, et quacunq; ratione extitit liber tatis eius conditio.

XXII. Idem. Fundus tibi relictus est¹⁾ et decem nummi in hoc, ut servum tuum manumitteres. Fundum accepisti. Etiam si decem nummi Falcidia minuantur, servus liber fit.

1) fundus tibi relictus est] Si cui fundus legatus fuerit et decem nummi, ut servum suum manumittat: si fundi legatum acceperit, nummos autem non luerit accipere, quod Falcidia intervenerit, et decem nummorum legatum minuerit, cogitur nummos accipere Falcidia rationem sustinens, et servum manumittere quia semel fundi legatum accepit.

Quidam cum duos heredes scripsisset²⁾, et tres servos haberet, iussit, duos ex his, quos heredes vellet, manumitti. Uno herede latitante, alter declaravit, quem vellet manumittere. Quodsi unus ex servis decesserit, reliqui, quos dixit, liberi fiunt, sive heres absit, sive infans sit.

2) quidam cum duos heredes scripsisset] Quidam duos heredes scripsit, cum tres servos haberet, et rogavit eos, ut duos ex tribus, quos vellet, manumitterent. Uno ex heredibus latitante, alter declaravit, quos servos vellet manumitti. Et placuit, eos liberos fieri, ut perinde libertas eis competat, ac si utroque herede praesente unus solus duos servos manumittere potuisset. Quodsi ex tribus servis unus decesserit, sive ex iusta causa absit unus ex heredibus, sive non, duo servi, qui supersunt, liberi fiunt, hoc decernente Praetore.

Si is absit, qui libertatem debet³⁾, aut ex his quidem, qui debent, alii adsint, alii absint, aut si sine herede decesserit, aut si suus heres eius hereditate se abstinerit, iudex libertatem det, adiciens decreto eos, qui iusta ex causa absunt, et eos, qui moram faciunt.

3) si is absit, qui libertatem debet] Cum is, qui fideicommissariam libertatem praestare debet, iusta ex causa abest, aut latitat, aut cum plures sunt heredes, alii quidem praesentes sunt, alii ex iusta causa absunt, nonnulli autem ex his frustrandae libertatis gratia sui copiam non faciunt, aut sine herede decessit is, qui libertatem imponere debet, aut suum heredem reliquit, qui se abstinuit: in omnibus his casibus Praetor pronunciare debet, servis ex testamento libertatem competere. Hoc enim Senatim consulto cautum est. Ut autem manifestum sit, cuius libertus fiat manumissus, Praetor pronunciare debet, qui ex iusta causa absint, et qui, ut libertatem impediunt, ut manumissus eius solius libertus fiat, qui ex iusta causa absint.

XXIII. Idem. Libertas¹⁾ praetextu expilatae hereditatis aut rationum non redditatarum non differtur.

p) Sic lego. Fabr. μάχονται. q) Cod. 1357. κα'. r) Cod. 1357. εἶπεν. s) Vox κληρονόμου in Cod. 1357. deest. Sic Cod. 1357. Fabr. ρυπτομένου. u) Cod. 1357. εἶπε. Fabr. εἶπεν. v) Cod. 1357. τινος. Fabr. τινά. w) Pro υφεροῦν Cod. 1357. habet ἐλευθεροῦνται. x) Cod. 1357. εἷς (sic). y) Sic Cod. 1357. Fabr. νῆπιος ἐστίν. z) Malim ἂν. Cod. 1357. ἄπεισιν (sic). b) Cod. 1357. πάρεισιν. c) Cod. 1357. τελευτήσῃ (sic). d) Verba τῆς κληρονομίας desunt Cod. 1357. e) Sic lego. Fabr. αὐτόν. f) Cod. 1357. κβ. g) L. 23. pr. D. h. t. legitur in Syn. p. 419. h) Syn. καλήμματα haud dubie errore typhotetae.

ἡ ἔλευθερία] Ἡ καταλειφθεῖσα φιδεϊκομισσαρία ἔλευθερία οἰκίτη οὐδὲ διὰ τὸ γυμνασθῆναι παρὰ τούτου τοῦ οἰκέτου τὴν κληρονομίαν, ἢ διὰ τὸ λόγους αὐτὸν χειρῶσι κληρονομίους, ὑπέρθεσιν δέχεται. [Sch. l. VI. 359.]

Ἦν χρεωστῆς μοι ἔλευθερίαν, καὶ ὁ κληρονόμος σου ἀποκαταστήσας τὸν κληρὸν σου παρῆξαι¹⁾ μοι, εἶγε αὐτὸν ἐπιλέξομαι²⁾.

Ἦν χρεωστῆς μοι ἔλευθερίαν] Ἐάν ὁ κληρονόμος χρεωστῶν φιδεϊκομισσαρίαν ἔλευθερίαν τελευτήσῃ, πρὶν αὐτὴν ἐπιθεῖναι, ἀναγκάζεται καὶ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ παρασχῆναι αὐτὴν, εἰ καὶ ἀποκατέστησεν ἄλλω κατὰ τὸ Τρεβελλιάνειον τὴν κληρονομίαν, καὶ ὁ οἰκίτης ἐπιλέγεται παρ' αὐτοῦ μᾶλλον τοῦ ἀποκαταστήσαντος ἔλευθερωθῆναι, καὶ μὴ παρὰ τοῦ φιδεϊκομισσαρίου. [Sch. m. VI. 359.]

Δουλον, ὃν ἔδωρησάμην τῷ ἐνὶ οὐνοῦ μου μέλλοντι στρατεύεσθαι, ἐκέλευσα παρὰ τῶν υἱῶν μου ὡς ἴδιον ἔλευθερωθῆναι. ὁ στρατιώτης, εἰ κληρονομήσει μου, ἔλευθεροῦ αὐτόν, μὴ ἀγοράζων τὸ μέρος παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ. οὐδὲ γὰρ αὐτὸς συνεισφέρει τὰ δωρηθέντα· διότι τὸ ἰδιόκτητον πεκούλιον οὐ συνεισφέρεται.

Δουλον, ὃν ἔδωρησάμην] Πατὴρ ἔχων δύο υἱούς, ὃν ὁ εἰς ἐστρατεύετο, καὶ δωρησάμενος τῷ στρατιώτῃ πράγματα, ἐν οἷς ἦν καὶ οἰκίτης, τελευτῶν ἀδιάθετος ἐπὶ τοῖς δυοῦν τοῦτοις παισὶ κληρονόμοις ἤξιωσεν αὐτοὺς ὡς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοις ἔλευθερωσάμενος τὸν οἰκίτην, ὃν ἦν δωρησάμενος ἀπίοντι στρατεύεσθαι τῷ υἱῷ. καὶ λέγει Παπῖανός, ἐρωσάσθαι τὴν ἔλευθερίαν. ὡς γὰρ ἴδιω οἰκίτη καταλείπει αὐτὴν, ὑπονόησας, ἀχρηστον εἶναι τὴν δωρεάν, ἢ ἐποίησατο εἰς τὸν ἴδιον υἱόν. ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο, φησί, καὶ τὰ ἄλλα τὰ τῆς δωρεᾶς πράγματα ἀναγκάζεται συνεισνεγκεῖν ὁ στρατιώτης τῷ ἴδιω ἀδελφῷ· ἐπειδὴ καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομῶν τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς ἔχων τὸ κανστρέιον πεκούλιον ἐξαιρέτον ἤμελλεν εἶχει αὐτό. καὶ διὰ τοῦτο, φησὶν, οὐδὲ τὸ ἡμισυ μέρος τοῦ ἔλευθερωθέντος ἀναγκάζεται ἀγοράσαι παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ὁ στρατιώτης, ἵνα μὴ ἀδικήσωμεν τὴν βουλήσιν τοῦ πατρὸς, ὅστις ἠβουλήθη ὡς ἴδιον ἔλευθερωθῆναι τὸν οἰκίτην αὐτοῦ. [Sch. n. VI. 360.]

Κατέλειπά σοι ἔλευθερίαν, ὅταν¹⁾ γένηται ὁ υἱός μου εἴκοσιν²⁾ ἐτῶν. κἂν πρὸ τούτου τελευτήσῃ, ἔλευθερος ἔσῃ³⁾ τῷ εἰκοστῷ ἔτει. ὅπερ ἐπὶ φιδεϊκομισσῶν⁴⁾ οὐ κρατεῖ.

κατέλειπά σοι ἔλευθερίαν] Ἐὰν παρακλητικῶς ὁ διαθέμενος τὸν ἴδιον υἱὸν ἀξιώσῃ, ὅταν εἰς ἤπτην ἡλικίαν ἔλθῃ, ἔλευθερῶσαι οἰκίτην, καὶ συμβῆ τελευτήσῃ τὸν υἱόν, πρὶν εἰς ταύτην τὴν ἡλικίαν ἔλθειν, ἀναγκάζεται ὁ τοῦ υἱοῦ κληρονόμος ἐν τῷ χρόνῳ ἐκείνῳ, καθ' ὃν ἐπλήρου τὴν ἡλικίαν, εἰ περιῆν ὁ υἱός, παρασχῆναι τὴν ἔλευθερίαν. τοῦτο δὲ, φησὶν, ἐπὶ μόνης ἔλευθερίας παρὰ κανόνας ἤρρεσεν, οὐκ ἐπὶ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν χρημασί φιδεϊκομισσῶν. [Sch. o. VI. 360.]

Κατέλειπα ἔλευθερίαν ἐξ υἱοῦ μου μετὰ πέντε ἔτη, εἰ τούτου τοῦ χρόνου μισθὸν ἡμερήσιον τῷ υἱῷ μου δῶ. ἐπὶ δύο ἔτη ἐβάγευσεν⁵⁾, καὶ οὐκ ἔδωκεν. ἠτόνησεν ἢ αἵρεσις. ἕτερόν ἐστιν⁶⁾, εἰ ὁ υἱός⁷⁾ ἢ οἱ ἐπίτροποι αὐτοῦ τὴν ὑπηρεσίαν ἀντὶ τοῦ μισθοῦ ἐπελέξαντο.

κατέλειπα ἔλευθερίαν ἐξ υἱοῦ μου] Ἠξιώσῃ τις μετὰ εἴ. ἔτη τὸν ἴδιον υἱὸν ἔλευθερῶσαι οἰκίτην, ἐάν μισθὸν ἡμερήσιον ἐπὶ τὰ εἴ. ἔτη παρασχῆ αὐτῷ. ἀλλὰ δύο ἔτη βαγευσας ὁ δούλος οὐκ ἔδωκε τὸν μισθὸν τῷ υἱῷ τοῦ τελευτήσαντος. καὶ λέγει Παπῖανός, ἠτονησέναι τὴν αἵρεσιν τῆς ἔλευθερίας. εἰ μέντοι ὁ τοῦ τελευτήσαντος υἱὸς ἢ οἱ ἐπίτροποι αὐτοῦ ἀντὶ τοῦ λαβεῖν τὸν μισθὸν παρὰ τοῦ οἰκέτου προετίμησαντο δουλευθῆναι παρ' αὐτοῦ, οὐκ ὀφείλει ἐμποδίσαι τῷ πληρωθῆναι τὴν αἵρεσιν τοῦ λοιποῦ χρόνου, τοῦ⁸⁾ δουλεύσαι

1) libertas] Fideicommissaria libertas servo relicta, quod ab eo servo sit expilata hereditas, aut quod rationes gesserit hereditarias, non differtur.

Quam mihi debes libertatem²⁾, etiam heres tuus, si hereditatem tuam restituerit, mihi praestabit, si eum elegero.

2) quam mihi debes libertatem] Si heres, qui fideicommissariam libertatem debet, antequam eam imposuerit, decesserit, cogitur etiam heres eius eam praestare, etiamsi ex Trebelliano alii hereditatem restituerit, et servus eligat ab eo potius manumitti, qui restituit, quam a fideicommissario.

Servum, quem donavi³⁾ uni ex filiis meis militaturo, iussi a filiis meis quasi proprium manumitti. Miles, si mihi heres existit, eum manumittit, nec portionem a fratre redimit. Nam nec ipse donata confert: quia castrense peculium non confertur.

3) servum, quem donavi] Pater duos filios habebat, quorum unus militabat, et cum militi res donasset, inter quas et servus erat, intestatus decedens duobus filiis heredibus relictis, eos rogavit tanquam heredes ab intestato, ut servum manumitterent, quem donaverat filio in militiam profecturo. Et dicit Papianus, valere libertatem. Nam quasi proprio servo eam reliquit, suspicatus, inutilem esse donationem, quam in filium suum contulerat. Sed non ideo, inquit, res quoque reliquas donatas miles fratri suo conferre cogitur: cum etiam ab intestato patri succedens filius, qui castrense peculium habet, id erat praecipuum habiturus. Et ideo, inquit, nec dimidiam partem manumissi cogitur miles a fratre suo redimere, ne violemus voluntatem patris, qui servum tanquam proprium manumitti voluit.

Libertatem tibi reliqui⁴⁾, cum filius meus viginti annorum factus fuerit. Licet antea decesserit, liber eris anno vicesimo. Quod in fideicommissis non obtinet.

4) libertatem tibi reliqui] Si testator per fideicommissum filium suum rogaverit, cum ad certam aetatem pervenerit, servum manumittere, et filius, priusquam ad eam aetatem perveniret, decesserit, cogitur heres filii, quo tempore eam aetatem implevisset, si vixisset filius, libertatem praestare. Hoc autem, inquit, in sola libertate placuit contra iuris regulas, non etiam in fideicommissis pecuniariis.

Reliqui a filio meo libertatem⁵⁾ post quinque annos, si huius temporis diurnam mercedem filio meo praestiterit. Biennio vagatus est, et eam non praestitit. Conditio defecit. Aliud est, si filius aut tutores eius ministerium elegerint pro mercede.

5) reliqui a filio meo libertatem] Rogavit quidam filium suum, ut post quinquennium servum manumitteret, si diurnam mercedem ei praestiterit usque ad quinquennium. Verum biennio vagatus servus mercedem filio defuncti non praestitit. Et dicit Papianus, defecisse conditionem libertatis. Si tamen filius defuncti aut tutores eius pro mercede accipienda maluisent a servo ministerium praestari, non debet ob stare implendae conditioni residui temporis, quod ipse per

1) Cod. 1357. πράξει. 2) Cod. 1357. ἐπιλέξομαι. 3) Cod. 1357. ὅτ' ἂν. 4) Cod. 1357. εἴκοσι. 5) Cod. 1357. ἔστη (sic). 6) Fabr. φιδεϊκομισσῶν. Cod. 1357. φιδεϊκομισσαρίων. 7) Cod. 1357. ἐβάγευσεν. 8) Cod. 1357. ἐστιν omittit.

r) Cod. 1357. εἰς (sic). s) Malim τὸ pro τοῦ.

αὐτῶν τὰ δύο [ἔτη καὶ μὴ δοῦναι τὸν μισθόν. ἀλλ' ἰὰν τῶν ἄλλων τριῶν ἐνιαυτῶν παράσῃ τὸν μισθόν, ἐλευθεροῦται. [Sch. p. VI. 360.]

καδ'. Οὐλπιαν. Οἷς ἔξιστιν ὑποκαταστάσεις¹⁾ καταλιπεῖν²⁾, καὶ ἐλευθερίας³⁾ καταλείψαι δύνανται.

οἷς ἔξιστιν ὑποκαταστάσεις καταλιπεῖν] Ἐκείνοις κανονικῶς δυνατόν⁴⁾ καταλιμπάνειν φιδεϊκομισσαρίαν ἐλευθερίαν, οἷς καὶ τὰ ἐν γρήμιασι φιδεϊκόμισσα καλῶς καταλιμπάνονται. [Sch. q. VI. 360.]

Καὶ*) βασιλέως καὶ πόλεως, καὶ παντὸς ἄλλου δούλω ἐλευθερίαν ἔξιστιν ἔῤῥασαι⁵⁾.

Καὶ δούλω πολεμίων, εἰ προστεθῆ, ὅτε γένηται ἡμέτερος.

καὶ βασιλέως] Καὶ δούλω βασιλέως, καὶ δούλω πόλεως καλῶς καταλιμπάνεται φιδεϊκομισσαρία ἐλευθερία. ἔὰν δὲ δούλω τῶν πολεμίων καταλειφθῆ τοιαύτη ἐλευθερία, τραταῖσθαι δύναται, μήποτε οὐκ ἔστιν ἀσθενής. καὶ ἴσως ἐν ἂν τις εἴποι, ὅτι ἀνάξιόν ἐστι γενέσθαι Ῥωμαῖον τὸν τῶν πολεμίων οἰκέτην. ἔὰν μέντοι εἰς τοιοῦτον θέμα καταλειφθῆ ἐλευθερία, ἐν ᾗ ἡμέτερος ἄρχεται ὁ οἰκέτης εἶναι, οὐδὲν ὠλεῖ τὴν ἐλευθερίαν ἐρρωσθαι. [Sch. r. VI. 360. sq.]

Εἰ ἐλευθερῶ καταλείψω ἐλευθερίαν, καὶ δούλος γίνηται ἐν τῷ τελευτῶν με, ἢ ἐν τῇ ἐκβάσει τῆς ἰρίσεως, ἐλευθεροῦται.

εἰ ἐλευθερῶ καταλείψω ἐλευθερίαν] Ἐὰν ἀνδρὶ ἐλευθερῶ καταλειφθῆ φιδεϊκομισσαρία ἐλευθερία, καὶ συμβῆ ὑπὸν καταδουλωθῆναι, δύναται ἀπαιτεῖν τὴν ἐλευθερίαν, μόνον ἐν ἐν καιρῷ τελευτῆς τοῦ διαθεμένου ἢ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ κηθῆναι τὴν ἀίρεσιν τῆς ἐλευθερίας ἐλευθερωθεῖ δούλος ὢν. [Sch. s. VI. 361.]

Καὶ τῷ δούλω τοῦ μήπω τεχθέντος καταλιμπάνεται ἐλευθερία.

καὶ τῷ δούλω τοῦ μήπω τεχθέντος] Ἐὰν τις δούλος ἐστὶ τοῦ μήπω γεννηθέντος, τούτῳ ὀρθῶς καταλιμπάνεται ἐλευθερία. [Sch. t. VI. 361.]

Δούλω καταδικασθέντι εἰς μέταλλον ἐλευθερία πτελείφθῃ²⁾. εἰ συγχωρηθῆ³⁾ ἐκ βασιλέως, ἐλευθεροῦται, καὶ οὐδὲ ὑποστρέφει πρὸς τὸν δεσπότην, ὃδὲ ἔσται αὐτῷ ἀπελευθερος, ἐπειδὴ⁴⁾ τοῦ δημοῦ ἡμελλε γίνεσθαι δούλος.

δούλω καταδικασθέντι εἰς μέταλλον] Ὁ εἰς μέταλλον ἐμβληθεὶς οἰκέτης οὐ δύναται ἐλπίζειν ἐλευθερίαν. οὐν, εἰ φιδεϊκομισσαρία ἐλευθερία κατελείφθῃ αὐτῷ, καὶ ἐπιλαγῆ τῆς τοῦ μετᾶλλον τιμωρίας ἐκ βασιλικῆς φιλοτιμίας, να καὶ⁵⁾ οὕτως ἐλευθεροῦται; καὶ διάταξις μὲν ἐστὶν ἡ λέξις, τὸν ἐλευθεροῦμενον τοῦ μετᾶλλον οἰκέτην μὴ ὑποστρέφειν εἰς τὸν πρότερον αὐτοῦ δεσπότην. τίσις δὲ γίνεται οἰκέτης, οὐ προσέθηκεν ἢ διάταξις, ἀλλὰ ἐπειδὴ προδηλόν ἐστιν, ὅτι τοῦ φίσκου γίνεται δούλος, εἰκότως δύναται τὴν φιδεϊκομισσαρίαν ἐλευθερίαν ἐλπίζειν. [Sch. u. VI. 361.]

Καὶ τὸ⁶⁾ τεχθὲν ἐκ τῆς καταδικασθείσης εἰς μέταλλον ἐλευθεροῦν δυνατόν, ἐπειδὴ καὶ πιπράσκειται⁷⁾.

καὶ τὸ τεχθὲν ἐκ τῆς καταδικασθείσης] Ὁ συλφθεὶς ἀπὸ γυναικὸς καταδικασθείσης τῷ μετᾶλλῳ καὶ γεννηθεὶς καλῶς τιμάται φιδεϊκομισσαρία ἐλευθερία. καὶ οὐδὲν τυμαστόν, ἐπειδὴ καὶ πιπράσκειται δύναται ὡσανεὶ δούλος. ἴτο γὰρ ὁ θεὸς Πλοῦς ἀντέγραψεν. [Sch. x. VI. 361.]

biennium servierit, et mercedem non praestiterit. Sed si reliquorum trium annorum mercedem praestiterit, liber fit.

XXIV. Ulpian. Quibus licet fideicommissa relinquere¹⁾, hi etiam possunt libertates relinquere.

1) quibus licet fideicommissa relinquere] Illi regulariter libertatem fideicommissariam possunt relinquere, quibus recte fideicommissa pecuniaria relinquuntur.

Et Principis²⁾, et civitatis, et cuiuslibet alterius servo libertatem licet relinquere.

Et servo hostium, si adiectum fuerit, cum noster fuerit.

2) et Principis] Et Principis servo, et servo civitatis libertas fideicommissaria recte relinquitur. Sed si hostium servo ea libertas relicta fuerit, tractari potest, an non sit inefficax. Et fortasse quis dixerit, indignum esse, civem Romanum fieri hostium servum. Sed si in eum casum relicta fuerit libertas, in quem noster incipit esse servus, nihil prohibet, valere libertatem.

Si homini libero libertatem reliquero³⁾ et servus factus sit mortis meae tempore, vel existentis conditionis, liber fit.

3) si homini libero libertatem reliquero] Si homini libero libertas fideicommissaria relicta fuerit, isque in servitutum redactus sit, petere potest libertatem, si modo tempore mortis testatoris, vel existentis conditionis libertatis, liber fiat, cum servus sit.

Etiam servo eius, qui nondum natus est⁴⁾, libertas relinquitur.

4) etiam servo eius, qui nondum natus est] Si quis servus sit eius, qui nondum natus est, libertas ei recte relinquitur.

Servo in metallum damnato⁵⁾ libertas relicta est. Si a Principe poena ei remissa sit, liber fit, neque ad dominum redit, neque eius libertus erit, quia fisci servus futurus erat.

5) servo in metallum damnato] Servus in metallum coniectus libertatem sperare non potest. Quid ergo, si fideicommissaria libertas ei relicta sit, et poena metalli indulgentia Principis sit liberatus, an et sic fiet liber? Et est quidem constitutio, quae dicit, servum, qui liberatur metallo, ad priorem dominum suum non reverti. Cuius autem fiat servus, non adiecit constitutio. Sed cum manifestum sit, eum fisci servum effici, merito sperare potest libertatem fideicommissariam.

Etiam is, qui natus est ex damnata⁶⁾ in metallum, liber fieri potest: quia etiam venundatur.

6) etiam is, qui natus est ex damnata] Qui ex muliere in metallum damnata conceptus et natus est, recte fideicommissaria libertate honoratur. Nec mirum, cum etiam vendi possit quasi servus. Hoc enim Divus Pius rescripsit.

1) Lege ὑποκαταστάσεις. Sic verti. Nam ὑποκαταστάσεις sunt substitutiones. Cod. 1357. habet Φιδεϊκόμισσα. 2) Cod. 1357. καταλιπεῖν (sic). 3) Cod. 1357. ἐλευθερίας (sic). 4) Sic legendum. Fabr. δύναται. 5) Cod. 1357. praefigit numerum κγ'. Sic Cod. 1357. Fabr. ἴσται. 6) Sic Cod. 1357. Fabr. κατελείφθῃ (sic). 7) Cod. 1357. συγχωρηθῆ (sic). 8) Inde voce ἐπειδὴ Cod. 1357. novam periodum incipit, eamque cum sequenti themate, quod incipit, καὶ τὸ τεχθὲν, coniungit. Sic reposui pro καὶ, quod habet Fabr. 9) Cod. 1357. τὰ pro τὸ, et tamen habet τεχθὲν. 10) Cod. 1357. pro πιπράσκειται bet τὸ πρᾶσκειται.

Ὁ κελεύσας, μὴ δουλεῦσαι μετὰ ταῦτα Πέτρον, ἐλευθερίαν κατέλιπε. τὸ αὐτὸ κᾶν εἶπη ἱ), μὴ ἐκποιήσης ἢ μὴ πωλήσης, εἰ μὴ ἐναντίαν γνώμην τοῦ διαθεμένου ὁ κληρονόμος δεῖξει^{β)}. καὶ τοῖς ῥήμασι γὰρ καὶ τῇ γνώμῃ αὐτοῦ προσέχομεν.

Ὁ κελεύσας, μὴ δουλεῦσαι μετὰ ταῦτα Πέτρον] Ἐάν ὁ διαθεμένος αἰτήσῃ, μηκέτι δουλεῦσαι τινὰ τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ, αὐτῷ τοῦτω φιδεϊκομισσαρίαν ἐλευθερίαν αὐτῷ δοκεῖ καταλιμπάνειν. ὁ γὰρ αἰτήσας, ἵνα μηκέτι δουλεύσῃ, δοκεῖ αἰτεῖν, ἵνα ἐλευθερία αὐτῷ παρασχεθῆι. εἰ δὲ καὶ εἶπη, μὴ ἐκποιήσης, ὡς κληρονόμος, τὸνδε τὸν οἰκέτην μου, ἢ μὴ πωλήσης αὐτὸν, τὸ αὐτὸ πάλιν λέγομεν, μόνον εἰ τοιαύτη ψυχῇ τὰ τοιαῦτα προσέγραψε ῥήματα, ὡς βουλόμενος αὐτὸν ἐλευθερωθῆναι. εἰ γὰρ ἕτερον ἔχων ἐνοιῶν, τυχὸν γὰρ συμβούλευσε τῷ κληρονόμῳ, διηρηκῶς ἔχειν παρ' ἑαυτῷ τοῦτον τὸν οἰκέτην ὡς χρησίμον, ἢ καὶ διὰ τὸ τιμωρησασθαι αὐτόν, καὶ βασιμισθῆναι τῇ δουλείᾳ τοῦ κληρονόμου, καὶ μὴ ἐμπροσθεν εἰς βελτίονα δεσποτεῖαν, διὰ τοῦτο τὴν πρᾶσιν ἀπηγόρευσεν. καὶ ἀπλῶς εἶπεν, εἰ δὲ ἕτερον τινὰ λογισμὸν, οὐ μὴν διὰ τὸ παρασχεθῆναι αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν ἐκάλυπεν αὐτὸν πρᾶσθῆναι, λέγομεν, μὴ ἀρμόζειν αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν. τοῦτο γὰρ Κέλσος ἐν τῷ κγ. βιβ. τῶν διγ. ἔγραψεν. οὐδὲ γὰρ μόνὰ τὰ ῥήματα τοῦ διαθεμένου, ἀλλ' ἡ διανοία αὐτοῦ παρῆχει τὴν φιδεϊκομισσαρίαν ἐλευθερίαν τῷ οἰκέτῃ. ἐπειδὴ δὲ ἡ πρόληψις ἔχει, ὅτι διὰ ἐλευθερίαν τὰ τοιαῦτα ῥήματα εἶπεν ὁ^{δ)} διαθεμένος, ὁ κληρονόμος βαρεῖται τῇ ἐναντίᾳ ἀποδείξει, ὅτι οὐχ ὡς θέλων τὸν οἰκέτην ἐλευθερώσαι εἶπεν ὁ διαθεμένος ταῦτα τὰ ῥήματα. [Sch. γ. VI. 361. sq.]

Εἰ ὁ ἰ) νομισθεὶς ἐλεύθερος ἐπίτροπος καταλειφθῆ, οὐδέτερον ἔσται.

εἰ ὁ νομισθεὶς ἐλεύθερος] Ἐάν τις τὸν ἴδιον οἰκέτην διὰ τοῦτο καταλείπειν ἐπίτροπον τοῖς ἰδίαις παισί, ἐπειδὴ ἐπίστευεν ἐλευθερον αὐτὸν εἶναι, προδήλον ἔστι, μπε τὴν ἐλευθερίαν ἐρωᾶσθαι, μπε τὴν ἐπίτροπὴν^{β)} ἐπειδὴ ἐπεπλάγητο περὶ τὴν τυχὴν αὐτοῦ ὁ διαθεμένος. καὶ τοῦτο καὶ Μαρκελλος ἔγραψεν ἐν τῷ ιε. τῶν διγ. αὐτοῦ, καὶ ὁ βασιλεὺς ἡμῶν μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀντέγραψεν. [Sch. z. VI. 362.]

Εἰ ὃν ἡνεχύρασα, ἀπεντεύθεν ἡδη^{κ)} ἐλευθερώσω, ὑπὸ ἕρον ἢ ὑπὸ αἵρεσιν^{λ)} λήψεται ἐλευθερίαν. διὰ ταύτην γὰρ πολλὰ καὶ παρὰ τὸν νόμον ἐδέχθη.

εἰ ὃν ἡνεχύρασα] Ἐάν τις τῷ εἰς ἐνεχύρον δεδομένῳ οἰκέτῃ αὐτοῦ διρέκταν ἐλευθερίαν καταλείψῃ, εἰ καὶ κατὰ τὴν ἄγαν ἀκριβείαν ἀχρηστὸς ἔστιν ἡ ἐλευθερία, ὅμως διαλυομένου τοῦ χρέους ὡς ἀπὸ φιδεϊκομισσοῦ δύναται ἀπαιτεῖν αὐτήν ὁ οἰκέτης. ἡ γὰρ περὶ τὰς ἐλευθερίας σπουδὴ συμβουλεύει, οὕτως ἡμᾶς ἐρμηνεύσαι τὰ διρέκτα ῥήματα, ὡς ἂν εἰ κατὰ φιδεϊκομισσον καταλείπητο^{μ)} ἡ ἐλευθερία. οὐδὲ γὰρ ἡγνῶνται, ὅτι πολλὰ καὶ ἄλλα νόμιμα παρὰ τὴν ἄγαν ἀκριβείαν τοῦ νομίμου διὰ τὰς ἐλευθερίας ἐτυπώθη. [Sch. a. VI. 362.]

Τὸ^{ν)} ληγατευθέν σοι ἐφ' ᾧ ἐλευθερώσαι δοῦλόν σου^{ο)} ἐπιγνοὺς ἀναγκάζῃ ἐλευθερώσαι, κᾶν ἤττον ἔστι^{π)}.

Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ κληρονόμου. εἰ δὲ ἀλλότριός ἐστιν^{q)} ὁ δοῦλος, καὶ ἡ^{ρ)} τὸ ληγάτον ἠδῆξῆθη ἀπὸ τόκων ἢ ἐτέρας^{ς)} αἰτίας, ἢ ἡ τιμὴ τοῦ δούλου ἡλαττώθη, δεῖ σε ἀγοράσαι^{υ)} καὶ ἐλευθερώσαι. εἰ δὲ ἡλαττώθη ἀθρόως τὸ ληγάτον, μετὰ^{υ)} τὸ δέξασθαι σε αὐτὸ μόνον, ὁ^{υ)} ἔλαβες, ἀναδώσεις, εἰ μὴ καὶ τοῦτο ἀρκεῖ εἰς τιμὴν τοῦ δούλου.

Εἰ δὲ πλείονας δούλους ἡξιώθης ἐλευθερώσαι, καὶ οὐκ ἀρκεῖ τὸ ληγάτον, μερικῶς ἐλευθεροῖς τοὺς

Qui iussit, ne Petrus postea serviret¹⁾, libertatem reliquit. Idem et si dixit: ne alienes aut ne vendas: nisi contrariam testatoris mentem heres ostenderit: eius enim verba et mentem sequimur.

7) qui iussit, ne Petrus postea serviret] Si testator petierit, ne amplius serviat quidam ex servis suis, hoc ipso fideicommissariam libertatem ei videtur relinquere. Qui enim petiit, ne amplius serviret, videtur petere, ut libertas ei praestetur. Quodsi dixerit: Ne alienes, o heres, hunc meum servum, aut, ne eum vendas: idem rursus dicimus, si modo hoc animo ea verba adscripserit, quod voluerit eum manumitti. Si enim aliud in mente habuit, forte enim consilium dedit heredi, ut eum servum tanquam utilem perpetuo apud se retineret, aut etiam ut ipse coerceretur et cruciaretur servitute heredis, ne in meliorem dominum incidere, propterea venditionem prohibuit. In summa si alia mente, non autem ut ei libertas praestaretur, eum vendi prohibuit, dicimus, libertatem ei non competere. Hoc enim Celsus scripsit lib. 23. Digestorum. Neque enim verba tantum testatoris, sed et mens eius tribuit servo libertatem fideicommissariam. Cum autem praesumptio ferat, propter libertatem his verbis usum esse testatorem, heres contraria probatione oneratur, testatorem non quasi libertatem praestari servo voluerit, his usum verbis.

Si qui liber existimabatur⁸⁾, tutor relictus fuerit, neutrum erit.

8) si qui liber existimabatur] Si quis servum suum ideo tutorem filiis suis reliquerit, quia eum liberum esse credidit, certum est, nec libertatem valere, nec tutelam: quoniam circa eius statum erravit testator. Et hoc Marcellus quoque scripsit lib. 15. Digestorum, et Imperator noster cum patre suo rescripsit.

Si servum, quem pignori dedi⁹⁾, directo manumisero, fideicommissariam libertatem accipiet. Propter libertatem enim multa contra iuris regulas recepta sunt.

9) si servum, quem pignori dedi] Si quis servo suo pignori dato directam libertatem reliquerit, licet iure subtili libertas sit inutilis, soluto tamen debito quasi ex fideicommissio eam servus petere potest. Favor enim libertatis suadet, ut directa verba sic interpretemur, quasi ex fideicommissio libertas relicta esset. Nec enim ignotum est, multa alia contra nimiam iuris subtilitatem propter libertates esse constituta.

Quod tibi legatum fuit¹⁰⁾, ut servum tuum manumitteres, cum agnoveris, cogeris manumittere, etiamsi minus sit.

Idem etiam in herede. Sin autem servus alienus sit, et vel creverit legatum usuris vel ex alia causa, aut servi pretium deminutum sit, redimere et manumittere debes. Quodsi repente legatum sit imminutum, postquam tu id agnovisti, id solum reddes, quod accepisti, nisi id quoque ad pretium servi sufficit.

Si autem plures servos rogatus sis manumittere, et legatum non sufficiat, quosdam manumittis eosque,

f) Cod. 1357. εἶποι. g) Cod. 1357. δεῖξῃ. h) ὁ addidi. i) Cod. 1357. ὁ (sic). k) Pro ἀπεντεύθεν ἡδη Cod. 1357. habet ἀκριβείαν. l) Pro verbis ὑπὸ ἕρον ἢ ὑπὸ αἵρεσιν Cod. 1357. habet φιδεϊκομισσαρίαν. m) Fabr. καταλείπειτο (sic). n) L. 24. §. 12. sqq. D. h. t. usque ad verba δεῖ σε ἀγοράσαι καὶ ἐλευθερώσαι leguntur in Syn. p. 419. o) Cod. 1357. δοῦλον (sic). p) Fabr. ἤττον ἔστι. Cod. 1357. ἤττον ἔστιν. q) Cod. 1357. ἀλλότριος ἔστιν. r) Cod. 1357. εἰ pro ἡ. s) Syn. ἄλλης pro ἐτέρας. t) Cod. 1357. ἀγοράσαι. u) Post μετὰ Cod. 1357. addit δε. v) Sic Cod. 1357. Fabr. ὁ.

ρώτους γεγραμμένους· ἢ εἰ μὴ δηλοῦται ἢ τάξις, ἀπὸ κληρῶν^{w)} τῶν δούλων^{x)}, ἢ τοὺς χρησιμωτέ-
ρους ἑλευθεροῖς^{y)}).

Τὸ αὐτὸ καὶ πολλοὺς^{z)} ἐκέλευσεν ἀγορασθῆναι
ἢ ἑλευθερωθῆναι.

τὸ ληγατεὺθῆναι σοι] Ἐάν τις ἴδιον ἢ ἀλλότριον δούλον
πρακτικῶς ἑλευθερώσῃ, ἔλαττον τίμημα κερδαίων ἐκ τῆς
αἰτίας, οὐ μέλλει παρέχειν εἰς ἀγορασίαν τοῦ οἰκέτου, ἐξη-
σθῆ, εἰ ἀναγκάζεται ἢ ἀλλότριον ὄντα τὸν οἰκέτην ἀγοράσαι,
ἴδιον ὄντα ἑλευθερώσῃ. καὶ λέγει Μάρκελλος, ὅτι, ἐάν ὅλας
βῆ τὸ καταλειφθῆν αὐτῷ, ἴδιον ὄντα τὸν οἰκέτην πῶτως
ἀναγκάζεται ἑλευθερώσῃ. καὶ τοῦτο κρατεῖ τὸ νόμιμον, ὥστε
ἄλλῃ εἶναι διαφορὰν, πότερον τις ἴδιον οἰκέτην ἐκελεύσθῃ
ἑλευθερώσῃ^{a)}, εἰ καὶ ἐλάττω ὄντῃ τὸ καταλειφθῆν αὐτῷ ἔλα-
ττον. εἰ δὲ ἀλλότριος ἔστιν ὁ οἰκέτης, οὐκ ἄλλως ἀναγκάζεται
τὸν ἀγοράσαι καὶ ἑλευθερώσῃ, εἰ μὴ τοσοῦτον δύναται
τὸν ἀγοράσαι, ὅσον καταλείπεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ διαθεμέ-
νου. εἰ δὲ καὶ κληρονόμος ἔστιν ὁ ἑλευθερώσας τὸν οἰκέτην
ὡς κληρονόμος, εἰ μὲν κερδαίνει τίποτε ἐκ τῆς κληρονομίας μετὰ
ὑπερβάσεων τῶν χρεῶν, ἀναγκάζεται τὸν ἴδιον οἰκέτην
ἑλευθερώσῃ. εἰ^{b)} μὴδὲν κερδαίνει, οὐκ ἀναγκάζεται. εἰ δὲ
ἔλαττον μὲν τινὲς κέρδος ὑπὸ τοῦ διαθεμένου καταλείπεται,
ὅστε ἠὺξῆσθαι τὰ καταλειφθέντα αὐτῷ διὰ προφάσεως τῆς
αἰτίας· εἰ γὰρ καὶ ἐξ ὑπερβάσεων τοῦ κληρονόμου καρποὶ
ἀπόκοι προσετέθησαν^{c)} τῷ φιδείμωσῳ, καὶ ἠὺξῆσεν αὐτό,
ἀναγκάζεται τὸν οἰκέτην ἑλευθερώσῃ· ὥσπερ καὶ τὸ ἐναντίον
πολλοὺ μὲν ἦν ἄξιος τῆν ἀρχὴν ὁ οἰκέτης, ἀπειμώθη δὲ
τὰ ταῦτα τὸ τίμημα αὐτοῦ, πάλιν ἀναγκάζεται αὐτὸν ἀγο-
ράσαι καὶ ἑλευθερώσῃ. εἰ δὲ πλείων ὄντων τῶν ληγατε-
υμένων αὐτῷ μειώθη μετὰ ταῦτα τὸ ληγάτον, ἴδωμεν^{d)}, εἰ
ἀναγκάζεται καὶ αὐτὸς ἀγοράσαι καὶ ἑλευθερώσῃ, ἐπειδὴ
ἡμῶν ἠλίπισεν ἐν ἀρχῇ εὐδακότερον λαμβάνειν τὸ ληγάτον.
νομίζω, εἰ ἐτοιμῶς ἔχει ἀναδοῦναι τὰ ἀπομειωθέν ληγάτον,
ἀναγκάζεται αὐτὸν ἀγοράσαι τὸν οἰκέτην, ἐπειδὴ ἄλλῃ
ἐννοία κατεδέξατο τὸ^{e)} ληγάτον, ἀθρόον δὲ παρὰ τὴν
αἰδα αὐτοῦ ἐμειώθη. ἐάν οὖν ἐτοιμῶς ἔχη ἀποστῆναι τοῦ λη-
γατου, συγχωρούμεν αὐτῷ τὴν ἑλευθερίαν^{f)}· εἰ μὴ ἄρα καὶ
ὡσθὲν τὸ ληγάτον ἐξικεῖ πρὸς τὴν ἀγορασίαν τοῦ οἰκέτου.
οὖν, εἰ πολλοὺς οἰκέτας ἠξιώθη τις ἑλευθερώσῃ, τὸ δὲ
αὐτεὺθῆν, εἰ καὶ μὴ πρὸς τὴν ἀπάντων ἐξαρκεῖ τίμημα, ὅμως
τίμημα ἐνιαυτοῦ οἰκετῶν ἀρκεῖ, ἄρα ἀναγκάζεται καὶ^{g)} τοὺς
ἀμείνωσιν ἐκ τοῦ ληγατεὺθέντος ἀγοράσαι καὶ ἑλευθερώσῃ;
νομίζω, ὅτι ὀφείλει ἀναγκάζεσθαι καὶ^{h)} ὅσους δύναται
τίμας ἀγοράσαι καὶ ἑλευθερώσῃ. τίς οὖν ἄρα διακρίνειν
ἔχει, ποῖοι τῶν οἰκετῶν ὀφείλουσιν ἀγορασθῆναι καὶ ἑλευ-
θερωθῆναι; ἄρα αὐτὸς ὁ ληγατάριος ἐπιλέγειται τοὺς ὀφεί-
τας ἑλευθερωθῆναι, ἢ μὴτι ὁ κληρονόμος ὁ διδοὺς τὸ λη-
γάτον; καὶ ἴσως μὲν ἂν εἴποι τις, τῇ τάξει τῆς γραφῆς τῶν
ἰσῶν προσεχίει ἡμῶς, ἵνα οἱ πρῶτοι γεγραμμένοι ἑλευθε-
ρωθῶσι. εἰ δὲ μὴ φαίνεται ἢ τάξις, (πολλὰς γὰρ εἶπεν ὁ
ἰάτωρ, πάντας τοὺς μαγεῖρους μου ἑλευθερώσων, καὶ οὐ-
κ ἐκ τοῦ ἄλλου προέταξεν) τότε ἢ κληρὸς ὀφείλει βύλλεσθαι,
μὴ τις ὑποπτεύσῃ τὸν πραέτωρα ἢ κατὰ κολακίαν ἢ χά-
ρι ἐπιλεγόμενον^{h)} τοῦ ὀφειλοῦτος ἑλευθερωθῆναιⁱ⁾ ἢ δεκνύ-
σαν οἱ οἰκέται, τίνες ἐξ αὐτῶν γεγονῶσι χρησιμώτεροι τῷ
υἱαυτάρι, καὶ οἱ πλείον χρησιμῶσι ἑλευθεροῦσθωσαν, δοκι-
μῶντος τοῦτο τοῦ πραέτωρος. ταῦτα δὲ τὰ εἰρημῶτα μοι
εἶπε καὶ ἐνθά ἴδιους οἰκέτας ἐκέλευσθῃ ὁ ληγατάριος ἑλευ-
θῶσαι, καὶ ἐνθά ἀλλοτρίους παρεκλήθη ἀγοράσαι καὶ ἑλευ-
θῶσαι, καὶ μὴ ἀρκεῖⁱ⁾ τὸ ληγάτον πρὸς τὴν πάντων ἀγο-
ράσαν. [Sch. b. VI. 302 — 364.]

Κατέλιπόν σοι ληγάτον, καὶ ἠξιώσά σε δούλον
ἑλευθερώσῃ, καὶ δοῦναι αὐτῷ τὸ καταλειφθῆν
ἑτέρῳ τινί. οὐκ ἀναγκάζῃ ἑλευθερώσῃ, ἵνα μὴ
κελεύσῃ τὸ ληγάτον μὴδὲν κερδαίνης^{k)}. ἕτερον,
μετὰ χρόνον ἐκελεύσθῃς ἑλευθερώσῃ.

Ὡσπερ καὶ εἰ τὸν καταλειφθέντα σοι ἀγρὸν ἐκε-
λεύσθῃς^{m)} ἑτέρῳ παρασχέιν μετὰ τελευτῆν σου, καὶ

qui primi scripti sunt: aut si ordo non appareat,
vel sorte servos, vel digniores manumittis.

Idem et si plures iussit redimi et manumitti.

10) quod tibi legatum fuit.] Si quis suum vel
alienum servum rogatus sit manumittere, ex testamento
minus consecutus, quam quod erogaturus sit in servi
emtionem, quaesitum est, an cogatur vel alienum ser-
vum redimere, vel suum manumittere. Et Marcellus
dicit, si quod sibi relictum fuit, acceperit, servum suum
omnino cogendum manumittere. Et hoc ius servatur,
ut multum intersit, utrum quis iussus sit servum suum
manumittere, [an alienum. Nam si suum, cogitur ma-
numittere,] etiamsi minimum sibi relictum acceperit.
Sin autem servus alienus sit, non aliter cogitur eum
redimere et manumittere, quam si tanti possit redimere,
quantum ei a testatore relictum sit. Quodsi heres sit,
qui servum rogatus est manumittere, si quidem aliquid
lucratur ex hereditate deducto aere alieno, cogitur ser-
vum suum manumittere. Sin autem nihil lucratur, non
cogitur. Sed si minus quidem lucrum alicui relictum
est a testatore, cum creverunt ea, quae relicta sunt,
per occasionem testamenti: ut si ex mora heredis fru-
ctus usuraeve accesserunt fideicommisso, et id auxerunt:
cogitur servum manumittere: sicut ex diverso, si ab
initio servus magni pretii erat, postea autem deminu-
tum est eius pretium, rursus cogitur eum redimere et
manumittere. Si autem cum plura ei legata essent, de-
minutum postea fuerit legatum, videamus, an cogatur
sic quoque redimere et manumittere, quandoquidem ab
initio omnino uberius legatum se consecuturum spera-
vit. Et puto, si legatum deminutum paratus sit reddere,
non cogi eum, servum redimere, quia alia contem-
platione legatum admisit, repente autem praeter spem
eius fuit deminutum. Si ergo paratus est a legato re-
cedere, remittimus ei libertatem: nisi etiam deminutum
legatum sufficiat ad servi emtionem. Quid ergo, si
quis rogatus sit plures servos manumittere, legatum
autem, etsi non sufficiat ad pretium omnium, sufficiat
tamen ad quorundam servorum pretium: an cogitur eos
manumittere, qui ex legato redimi possunt? Et puto
cogendum eum quos possit emere servos, et manumit-
tere. Quis ergo statuere debet, quinam ex servis de-
beant redimi et manumitti? Utrum ipse legatarius eli-
get eos, qui manumitti debent, an heres, qui legatum
praestat? Et fortassis quis dixerit, nos ordinem scrip-
turae sequi, ut qui primi scripti sunt, manumittantur.
Quodsi ordo non appareat, (fortasse enim dixit testator:
Omnes meos coquos manumitte: et nullum alii prae-
tulit) tunc aut sors ducenda est, ne quis suspicetur,
Praetorem aut ambitione, aut gratia eligere eum, qui
manumitti debeat, aut ostendant servi, quinam ex his
de defuncto melius meriti sint, et qui sunt melius me-
riti, manumittantur, Praetore hoc arbitrato. Haec
autem, quae a me dicta sunt, servantur etiam, cum
proprius servos iussus est legatarius manumittere, et
cum alienos rogatus fuit redimere et manumittere, nec
sufficit legatum ad omnium redemptionem.

Reliqui tibi legatum¹¹⁾, teque rogavi servum
tuum manumittere, eique quod legatum est, prae-
stare, aut alii. Non cogaris manumittere, ne, si a
te legatum petatur, nihil lucrifacias. Aliud est, si
post tempus iussus sis manumittere.

Quemadmodum etiam si fundum tibi relictum
iussus sis alii praestare post mortem tuam, et alii

w) Sic Cod. 1357. Fabr. ἀποκλήρου. x) Malim τοὺς δούλους. y) ἑλευθεροῖς deest in Cod. 1357. z) Sic Cod. 1357.
πολλοὺς. a) Decease videntur haec: ἢ ἀλλότριον· εἰ γὰρ ἴδιον, ἀναγκάζεται ἑλευθερώσῃ. In versione eiusmodi verba
essit Fabr. Ego quoque reddidi in versione, et uncia inclusi. b) Adde δὲ post εἰ. c) Fabr. προσεβίθη (sic).
Fabr. ἴδωμεν (sic). e) Fabr. τὸν. f) Sic reposui pro κἄν, quod Fabr. habet. g) Fabr. κἄν. h) Fabr. ἐπιλεγόμενον.
ic reposui pro ἀρκεῖ, quod Fabr. habet. k) Sic Cod. 1357. Fabr. κερδαίνης sine i subscripto. l) Cod. 1357. ἢ pro ἄ.
Fabr. κελύσθῃς (sic). Fortasse scribere voluit κελύσθῃς. Cod. 1357. κελύσθῃς.

ἄλλω τιῶν ἑκατὸν νομισμάτα, καὶ συναγάγης^{η)} ἐκ τῶν καρπῶν τὰ ἑκατὸν. καὶ γὰρ ἑκατέροις δίδως^{ο)} τὰ ληγάτα.

κατέλιπόν σοι ληγάτον] Ἐὰν ἐληγατεύθῃ τινὶ πράγμα, καὶ ἤξιωθῇ δοῦλον ἴδιον ἐλευθερώσαι, καὶ ἐλευθερομένην αὐτῷ ἀποκαταστήσαι τὸ ληγατευθὲν αὐτῷ πρῶγμα, ἐξηγήθη, εἰ ὀφείλει παρέχεσθαι ἢ ἐλευθερία. καὶ τινὰς ἐτάραξε τα δευτέρα, ὅτι, ἐὰν εἰπωμεν τὴν ἐλευθερίαν παρέχεσθαι, παρῶς ἐξ ἀνάγκης τὸ φιδεϊκόμισσον ἀναγκάζομεν αὐτὸν παρεχεῖν, καὶ εὐρίσκειται αὐτὸς ἀκέρδως τὸν ἴδιον οἰκέτην ἀποκτησάμενος. καὶ διὰ τοῦτο τινες ἔλεγον, μὴ ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν ἐλευθερώσαι τὸν δοῦλον. εἰ γὰρ καὶ τὸ καταλειφθὲν μοι ληγάτον ἤξιωθῃ ἄλλω τιῶν παραγγῆμι ἀποκαταστήσαι, καὶ πρὸς τοῦτοις ἤξιωθῃ ἐλευθερίαν οἰκέτη μου παρασχῆν, ἀναμφιβίβως οὐκ ἠναγκαζόμενον ἐλευθερώσαι τὸν οἰκέτην μου, ὡς μὴδὲν ὑπὲρ τοῦ τιμηματός αὐτοῦ εἰληφώς. εἰ μὲντοι μετὰ χρόνον ἤξιωθῃ ἀποκαταστήσαι ἑτέρῳ τὸ καταλειφθὲν μοι ληγάτον, δυνάμεθα λέγειν, διὰ κέρδος τοῦ μέσου χρόνου ἀναγκάζεσθαι μοι ἐλευθερώσαι τὸν οἰκέτην ὡςπερ εἰ τὸν ληγατευθέντα μοι ἀγρὸν ἤξιωθῃ ἄλλω τιῶν ἀποκαταστήσαι, ὅτε μέλλοι τελευτῆν, ἄλλω δὲ παρασχῆν ὁ νομισμάτα. ἐὰν γὰρ ἐκ τῶν καρπῶν τοῦ ἀγροῦ δυνήθῃ συναγαγεῖν τὰ ὁ νομισμάτα, ἀναγκάζομαι αὐτῷ παρασχῆν. ἐντεῦθεν οὖν συμβαίνει, καὶ τὸ τῶν ὁ. τούτων νομισμάτων φιδεϊκόμισσον, καὶ ἐν τῇ πρό τούτου θέματι τὴν φιδεϊκόμισσαρίαν ἐλευθερίαν^{η)} ἐν ἡτημένῳ εἶναι. ἐὰν γὰρ ἐκ τῶν τόκων τοῦ μέσου χρόνου ἢ ἐκ τῶν καρπῶν κερδαίνῃ τὸ τιμῆμα τοῦ οἰκέτου, ἢ τὰ ὁ νομισμάτα, ἴσχυεν ἢ ἐλευθερία ἴσχυσει δὲ καὶ τὸ φιδεϊκόμισσον. εἰ μὲντοι ἢ μὴδὲν, ἢ ἕλαττον κερδαίνῃ, οὐδὲ τὰ ὁ νομισμάτα ἀπαυτοῦμαι, ἀλλὰ μόνα, ὅσα ἐκέρδανα ὅτε τὴν ἐλευθερίαν ἀναγκάζομαι παρασχῆν. [Sch. c. VI. 364.]

L. 24. §. 21. D. XL. 5. Ὁ ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἵρεσιν^{η)} ἀξιωθεὶς ἐλευθερίας ὅπως οὖν ἐκποιήθῃς ἐλευθεροῦνται, καὶ ἐπιλογῆν ἔχει, ἢ τοῦ κληρονόμου^{ι)}, ἢ τοῦ ἀγοραστοῦ εἶναι ἀπελευθερος. τὸ αὐτὸ κὰν φθάσῃ ἐλευθερώσαι αὐτὸν ὁ ἀγοράσας. τοῦτο δέ, εἰ δείξει ἐκ τούτου βλάβεσθαι, πλὴν εἰ μὴ ὁ διαθήμενος ἐξ οἰουδήποτε ἤβουλήθῃ αὐτὸν ἐλευθερωθῆναι.

ὁ ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἵρεσιν ἀξιωθεὶς ἐλευθερίας] Ὅτε ἐρρωμένως καταλιμπάνεται φιδεϊκόμισσαρία ἐλευθερία, οὔτε ἐκποιήσει τοῦ οἰκέτου, οὔτε^{η)} οὐσονκαπίου σβένυται. εἰς γὰρ οἰουδήποτε πρόσωπον εἰν περιέληθ οὗτος ὁ οἰκέτης, ὡτὶν καταλείπεται ἢ ἐλευθερία, ἀναγκάζεται αὐτὸν ἐλευθερώσαι. οὕτω γὰρ πολλὰς αἰ διατάξεις ἀντέγραψαν. καὶ ἢ αὐτὸς ὁ ἀγοράσας καὶ ὁ οὐσονκαπιτενας αὐτὸν ἐπίθῃσιν αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν, εἰν ἀρέσῃ τῷ οἰκέτῃ αὐτὸν ἔχειν πάρωκα καὶ παρ' αὐτοῦ ἐλευθερωθῆναι ἢ ἐκείνος αὐτὸν ἐλευθεροῖ, παρ' οὐ καταλείπεται ἢ ἐλευθερία. ἐντεῦθεν τοῦν, εἰ καὶ ὑπὸ αἵρεσιν καταλείπεται ἢ ἐλευθερία, καὶ ἡτημένης^{ι)} τῆς αἰρέσεως ἐξποιήθῃ ὁ οἰκέτης, cum sua causa ἐκποιεῖται, καὶ ἀναγκάζεται ὁ ἀγοράσας αὐτὸν ἐλευθερώσαι αὐτὸν. εἰ δὲ μὴ βούλεται παρ' αὐτοῦ ἐλευθερωθῆναι ὁ οἰκέτης, ἀλλὰ μᾶλλον παρ' ἐκείνου τοῦ παρακληθέντος αὐτὸν ἐλευθερώσαι, ἀκούεται ὁ οἰκέτης. τοῦτο γὰρ οἱ θεοτάτοι^{η)} Ἀδριανὸς καὶ Πίος ἐνομοθέτησαν. τὸ δὲ μεῖζόν σοι λέγω, ὅτι, κὰν ἐφθασεν ἐλευθερωθῆναι παρὰ τοῦ ἀγοραστατος αὐτὸν, θέλει δὲ μᾶλλον ἀπελευθερος ἐκείνου εἶναι τοῦ παρακληθέντος αὐτὸν ἐλευθερώσαι, καὶ οὕτως ἀκούεται ἀπὸ διατάξεως τοῦ θεοτάτου Πίου. εἰ δὲ καὶ ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ ἐλευθερώσαντος αὐτὸν, ἢ ἐξ οἰουδήποτε αἰτίας δύναται δείξει ἑαυτὸν ἡδικημένον, συντρέχομεν αὐτῷ ἐκ τῶν εἰρημένων διατάξεων, ἵνα μὴ παρὰ γνωμῆν τοῦ τελευτήσαντος χεῖρονα ποιήσωμεν τὴν τυγῆν τοῦ οἰκέτου. εἰ μὲντοι τοιαυτὴ ἢ βούλησις τοῦ διαθήμενου, ὡστε παρ' οἰουδήποτε βούλεσθαι αὐτὸν ἐλευθερωθῆναι, ἀργούσιν αἰ εἰρημένα διατάξεις, ὡς τοῦ τεστάτωρος παρ' οὔτε οἰουδήποτε θέλησαντος αὐτὸν ἐλευθερωθῆναι. [Sch. d. VI. 364. sq.]

L. 25. D. eod. κέ. η) Παῦλος. Εἰ ὃν ἤξιωθῃ^{η)} τις ἐλευθερώσαι, πωλήσει^{κ)}, καὶ ἀδιάδοχος τελευτήσοι ζῶντος τοῦ

centum nummos, et ex fructibus centum redegeris Utrisque enim legata praestas.

11) reliqui tibi legatum] Si cui res legata si et rogatus sit servum proprium manumittere, et ei manumisso rem sibi legatam restituere, quaesitum est, a libertas praestanda sit. Et quosdam turbarunt secundum nempe quod, si dixerimus libertatem praestandam, ut que ex necessitate cogemus eum praestare fideicommissum et invenietur ipse absque lucro servum proprium amittere. Et ideo quidam dicebant, eum non cogi servum manumittere. Nam et si legatum mihi relictum rogati sim alii confestim restituere, et praeterea rogatus si libertatem servo meo praestare, sine dubio non cogi servum meum manumittere, cum pro pretio eius nihil accipi. Si vero post tempus rogatus sim alii restituere legatum mihi relictum, possumus dicere, propter lucrum medii temporis me cogi servum manumittere: quoniam si fundum mihi legatum rogatus sim alii restituere, cum moriar, alii autem praestare centum nummos. Si enim ex fundi fructibus centum nummos redgere potuero, cogor ei praestare. Hinc igitur evenit et centum nummorum fideicommissum, et in praecedenti casu fideicommissaria libertas in pendenti si Si enim ex usuris medii temporis aut ex fructibus libertas: valebit autem etiam fideicommissum. Sed aut nihil, aut minus lucrifacio, neque centum nummi me petuntur, sed tantum, quantum lucrifeci: neque cogor libertatem praestare.

Is, qui fideicommissaria libertate honoratus est^{1 2} quomocunque alienatus sit, manumittitur, et electi nem habet, malitne heredis, an emtoris esse libertatem Idem est etiam, si is, qui emit, eum iam manumiserit. Hoc autem, si ostenderit, se ex eo laed nisi testator a quocunque eum manumitti voluerit

12) is, qui fideicommissaria libertate honoratus est] Cum libertas fideicommissaria validi relinquatur, neque servi alienatione, neque usucapione extinguitur. Ad quaecunque enim personam pervenit is servus, cui libertas relicta est, cogitur eum manumittere. Sic enim saepe constitutiones rescripserunt. Et vel ipse, qui eum emit et qui suscepit, ei libertate imponit, si servus eum patronum habere, et ab eo manumitti placuerit: vel ille eum manumittit, a quo libertas relicta est. Hinc fit, ut etsi sub conditione relicta sit libertas, et pendente conditione servus alienatus si cum sua causa alienetur, et emtor cogatur eum manumittere. Quod si servus nolit ab eo manumitti, sed a eo potius, qui rogatus fuit eum manumittere, audit servus. Hoc enim Divi Hadrianus et Pius constituerunt. Amplius dico, etsi servus iam manumissus fuerit ab eo, qui ipsum emit, malit tamen eius libertus esse qui eum manumittere rogatus fuit, sic quoque audit ex constitutione Divi Pii. Sed et si ex persona manumissoris, vel ex quacunque causa poterit ostendere, laesum esse, succurrimus ei ex dictis constitutionibus contra voluntatem defuncti deteriore servum conditionem faciamus. Sed si ea sit testatoris voluntas, ut a quocunque velit eum manumitti, cessant dictae constitutiones, quod testator velit eum a quovis manumitti.

XXV. Paulus. Si quis cum, quem rogatus es manumittere¹⁾, vendiderit, et sine successore deces

η) Cod. 1357. συναγάγεις (sic). ο) Cod. 1357. δίδω. ρ) Fabr. ἐλευθερίας. ς) Pro verbis ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἵρεσιν Cod. 1357. habet Fιδεϊκομισσαρίας. ρ) Cod. 1357. κληρονόμου (sic). σ) Sic reposui pro οὐδέ, quod habet Fabr. τ) Fabr ἡρημένης (sic). υ) Fabr. θεοτάτος. φ) Cod. 1357. κέ. ω)

ἀγοραστοῦ, οὐκ ἀκούεται ὁ δούλος θέλων εἶναι τοῦ τελευτήσαντος ἀπελευθερος.

εἰ δὲν ἤξειώθη τις ἐλευθερωῖσθαι] Ἐάν ὁ κληρονόμος πέρασε τὸν οἰκέτην, καὶ ἀδιάρητος ἐτελευτήσῃ, ὁ δὲ ἀγοραστής περιέσσι, καὶ βούλεται ὁ οἰκέτης τοῦ τελευτήσαντος ἀδιάρητος γενέσθαι ἀπελευθερος, καὶ μὴ τοῦ ἀγοράσαντος αὐτόν, οὐ χρὴ τὸν οἰκέτην ἀκούεσθαι, ὡς Valenti ἔδοξεν, ἵνα μὴ ὁ ἀγοραστής καὶ τὸ τίμημα αὐτοῦ τοῦ οἰκέτου, καὶ τὸν ἀπελευθερον ἀπολύσῃ. [Sch. e. VI. 365.]

κς. 2) Οὐλπιανός. Εἰ ἀξιώθεις δούλον σου ἐλευθερωῖσθαι ἀνάγκη θανάτου ἢ θημεύσει εἰς ἄλλον αὐτὸν μεταγάγῃς, χώρα 3) ταῖς διατάξεσιν. ὅτε γὰρ ἀξιώθεις 4) τις, ὅτε 5) τελευτᾷ, ἐλευθερωῖσθαι, τοῦτο οὐκ ἐπράξεν, ἀναρπάζεται ὁ δούλος· ἐπειδὴ ὅτε παρ' ἑτέρων, καὶ οὐχὶ παρὰ τῶν κληροσθέντων ἐλευθεροῦνται, χώρα ταῖς διατάξεσιν 6), διότι ἐξ αὐτοῦ ὑπέρθεσις γίνεται.

εἰ ἀξιώθεις δούλον σου ἐλευθερωῖσθαι] Ἐάν ὁ παρακληθεὶς τὸν ἴδιον οἰκέτην ἐλευθερωῖσθαι, ἢ τελευτήσας ἢ θημεύσει εἰς ἄλλον δεσποτικῶν τὸν οἰκέτην μετήγαγε, χώραν γούσιν αἱ διατάξεις, ἢ μὴ βλαπτικῶν ἢ φιδεῖκομισσαρίων ἐλευθερία. καὶ τινος γὰρ παρακληθέντος, ὅτε μέλλει τελευτᾶν, ἐλευθεροῖσθαι οἰκέτην, καὶ τελευτήσαντος μὲν, μὴ δεδιωτός δὲ τῷ οἰκέτῃ τὴν ἐλευθερίαν, γέγονε διατάξεις ἢ βουλομένη, οὕτως εἶναι τὸν οἰκέτην ἐλευθερον, ὡς εἰ 7) παρ' αὐτοῦ ἐλευθερωθῆ. ἡδύνατο γὰρ ἐν τῇ διαθήκῃ καταλεπεῖν ἐλευθερίαν αὐτῷ καὶ διέκταν, εἴπερ ἠβουλήθη. καθόλου τοίνυν ὁ ιδεῖκομισσαρίας ἐλευθερίας ἀξιώθεις, εἰ παρὰ ἄλλον τινὸς ἐλευθεροῦνται, καὶ μὴ τοῦ παρακληθέντος ἐλευθερωῖσθαι αὐτόν, ὅρα γίνεται ταῖς διατάξεσιν, ἵνα οὕτως εἴη, ὡς ἴν' εἰ παρ' αὐτοῦ ἢ ἐλευθερωθῆ τοῦ παρακληθέντος αὐτὸν ἐλευθερωῖσθαι. ἄλλοι μὲν γὰρ τὴν φιδεῖκομισσαρίαν ἐλευθερίαν, καὶ οὐκ εἰς ἀφαίρεσθαι ἢ ἀπαξ καταλεπεῖσθαι ἐλευθερία. ὁ γὰρ ταῦς ἀξιώθεις ὡς περ ἐν νομῇ τῆς ἐλευθερίας ἐστὶν ἐν τῷ μέσῳ ὄνῳ, καὶ ἀποδεδεῖκται οὕτως ἡμῶς συντρέχειν ταῖς ἐλευθερίας, ὡς ἂν εἰ αὐτῷ τῷ πράγματι μόρα παραγέγονεν. καὶ εἰ μὲν ἀρροῦσι τῇ δούλῃ καὶ δύναται ἀπαιτεῖσθαι ἢ ἐλευθερία, ἢ ἐν τέκῃ, αὐτῇ τῇ μητρὶ παραδίδοται ὁ τεχθεὶς παρ' αὐτῆς τῆς τιμηθείσης φιδεῖκομισσαρίας ἐλευθερία νόσος, ἵνα ὡς αὐτῆς ἐλευθερωθῆ. μετὰ δὲ τὸ ἄρροσθαι τὴν ἐλευθερίαν ἢ δύνασθαι ἀπαιτηθῆναι αὐτὴν οἱ τικτόμενοι παρ' αὐτῆς γενεὴς γεννῶνται. ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γὰρ ἢ δι' ἀδράειαν, ἢ ἐφ' ὄφρον τῶν τῇ τοιαύτῃ ἐλευθερίᾳ τιμηθέντων, ἢ διὰ τὸ νοεῖν τὸ ἴδιον δικαίον, ἢ καὶ τὶ ἐναντίον διὰ τὴν αὐθεντικὴν τὴν ἀξίαν τῶν ἀξιώθέντων ἐλευθερωῖσθαι, βραδύτερον ἀπαιτεῖται ἢ φιδεῖκομισσαρία ἐλευθερία, ἢ καὶ παντελῶς οὐκ ἀπαιτεῖται. ὅπερ εἰ καὶ συμβῆ, οὐκ ὀφείλει ἀντικεῖσθαι τῇ ἐλευθερίᾳ. τοῦτο δὲ, ὅπερ διαβεβαιούμεθα, οὕτως ὀμιλοῦμεθα, ἔσῃτε μὲν μόρα γεννητῆ τῇ θεραπαίνῃ τῇ τιμηθείσῃ τῇ ἐλευθερίᾳ, εὐγενῆς τικτεται 1) ὁ παρ' αὐτῆς γεννώμενος. ἔσῃτε ἀπαιτεῖσθαι ἡδύνατο ἢ ἐλευθερία, εἰ καὶ μὴ ἀπητήθη, ἢ μὲν τικτεται, τῇ μητρὶ δὲ παραδίδοται, ἢ παρ' αὐτῆς ἐλευθερωθῆ. ἔως δὲ ὅτε ἐλάττων ἐστὶν τῶν κέ. ἐνιαυτῶν ὁ θεὸς οἰκέτης καὶ ἐλευθερωθεις, δύναται ἀποκατάστασιν αἰεὶ εἰς τὸ δοκεῖν αὐτὸν ipsa re moram ὑπομεμενημένην. περ γὰρ ἀπεφάνθη καὶ παρὰ τοῦ θειοτάτου Σεβήρου ἐνοικηθῆ, ἐν τοῖς χρηματικῶς φιδεῖκομίσσοις, ὅσα καταλέγεται τοῖς ἐλάττωσι τῶν κέ. ἐνιαυτῶν, ipsa re moram σθαι, οὕτω πολλῶ μᾶλλον ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦτο χρὴ τὴν καὶ πολιτεῦσθαι. [Sch. f. VI. 365. sq.]

χώρα ταῖς διατάξεσιν] Τοῦ Ἐναντιοφ. Ἀναρπάζει γὰρ εἰς ἐλευθερίαν ὁ δούλος. ἀνάγν. βιβ. λη. τίτ. ις. ι. θεμ. β. [Sch. g. VI. 366.]

Ὅθεν καὶ γυνὴ ἀρ' οὗ μὲν ὀφείλει 8) ἀπαιτηθῆσαι ἐλευθερίαν, κἂν μὴ ἀπαιτηθῆσθαι τέκῃ, λαμβάνει τεχθέν, ἵνα αὐτῇ ἐλευθερωθῆ. ἀρ' οὗ δὲ ἀπῆγε, κἂν μὴ ἐλευθερωθῆ, εὐγενῆς τικτεται. καὶ ὀφῆλις 9)

serit vivo emtore, non auditur servus, si velit defuncti libertus esse.

1) si quis eum, quem rogatus est manumittere] Si heres servum vendiderit, et sine successore decesserit, emtor autem superstes sit, et velit servus eius, qui sine successore decessit, libertus esse, non emtoris, servus audiendus non est, ut Valenti placuit, ne emtor et ipsius servi pretium, et libertum perdat.

XXVI. Ulpianus. Si rogatus servum tuum manumittere 1), mortis necessitate vel publicatione ad alium cum transtuleris, locus est constitutionibus 2). Nam cum quis rogatus, cum morietur, manumittere, hoc non fecit, servus liber fit. Nam cum ab aliis, quam qui iussi sunt, manumittitur, locus est constitutionibus, quoniam ex eo mora fit.

L. 26. pr. D. XL. 5.

1) si rogatus servum tuum manumittere] Si is, qui rogatus est servum suum manumittere, aut moriens, aut donorum publicationem passus, servum in alterius dominium transtulit, locum habent constitutiones, ne laedatur libertas fideicommissaria. Nam et cum quidam rogatus esset, cum moreretur, servum manumittere, et decessisset quidem, servo autem libertatem non dedisset, constitutum est, servum perinde esse liberum, ac si ab eo manumissus fuisset. Poterat enim testamento ei libertatem etiam directam relinquere, si voluisset. In summa ergo is, qui libertate fideicommissaria honoratus est, si ab alio quodam manumittatur, quam ab eo, qui rogatus fuit eum manumittere, locus fit constitutionibus, ut perinde sit, ac si ab eo, qui eum manumittere rogatus fuit, manumissus fuisset. Favemus enim fideicommissariae libertati, et libertas semel relicta adimi non solet. Nam qui ea honoratus est, interim quasi in possessione libertatis est. Et apparet perinde nos libertatibus succurrere, ac si in ipsa re mora facta esset. Et cum ancillae quidem competierit et peti possit libertas, si pepererit, ipsi matri infans ex ipsa, quae fideicommissaria libertate honorata est, natus traditur, ut ab ipsa manumittatur. Postquam autem competiit libertas et peti potuit, qui ex ea nascuntur, ingenui nascuntur. Plerumque enim vel per ignaviam, vel per timiditatem eorum, qui eiusmodi libertate honorati sunt, vel propter iuris sui ignorantiam, aut ex diverso per auctoritatem et dignitatem eorum, qui rogati sunt manumittere, serius petitur fideicommissaria libertas, vel etiam omnino non petitur. Quod etiamsi acciderit, libertati obesse non debet. Quod autem affirmamus, sic definimus, ut, ex quo mora quidem facta fuerit ancillae libertate honoratae, ingenuus nascatur is, qui ex ea nascitur. Ex quo autem peti libertas poterat, etsi petita non sit, nascitur quidem servus, matri autem traditur, ut ab ea manumittatur. Donec autem minor est annis viginti quinque servus natus et manumissus, in integrum restitutionem postulare potest ad hoc, ut videatur ipsa re moram passus. Quemadmodum enim decretum et a Divo Severo constitutum est, in pecuniariis fideicommissis, quae minoribus viginti quinque annis relictae sunt, ipsa re moram fieri, ita multo magis in libertate id debet obtinere et servari.

2) locus est constitutionibus] Enantiophanis. Eripitur enim ad libertatem servus. Lege lib. 38. tit. 16. dig. 10. them. 2.

Unde etiam mulier, ex quo debuit libertatem petere, licet ea non petita pepererit, partum accipit, ut ipsa manumittat. Ex quo autem petiit, etiamsi manumissa non fuerit, parit ingenuum. Minor quo-

§. I.

y) ὁ addidi, quod deest apud Fabr. z) Cod. 1357. κέ. a) Cod. 1357. χώραν. b) Cod. 1357. ἀξιώθεις. Fabr. ἀξιώθη. Cod. 1357. ὡς pro ὅτε. d) Cod. 1357. διατάξεις. e) Lege ὡς ἂν εἰ. f) Fabr. τικτεται. g) Cod. 1357. ὀφείλει. Cod. 1357. ἀφῆλις.

δὲ τὴν τοιαύτην¹⁾ πύσχει ὑπέρθεσιν, ὡσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις τοῖς κλεισθεῖσιν αὐτῷ ἀποκαταστήναι²⁾.

L. 26. §. 2.
D. XL. 5.

Ἐνεχυροσθεῖσάν τις δούλην ἐκλείουσεν ἔλευθερωθῆναι μετὰ τὸ πληρωθῆναι τοὺς δανειστάς. οὗτοι μὴ πληρωθέντες τὸ τεχθὲν ἐκ τῆς δούλης ἐπώλησαν. λαμβάνουσι οἱ ἀγορασταὶ τὰς τιμὰς, καὶ ὁ παῖς εὐγενὴς ἔσται, ὡσπερ εἰ ἡ δούλη κατὰ καιρὸν ἠλευθερώθη.

ἐνεχυροσθεῖσάν τις δούλην ἐκλείουσεν] Caecilius τις ἔχων θεράπειαν εἰς ἐνεχυρον δεδομένην ἐκλείουσε, καταβληθῆναι τῷ δανειστῇ αὐτοῦ τὸ χρέος καὶ ἔλευθερωθῆναι τὴν θεράπειαν. ἀλλὰ τῶν κληρονομῶν αὐτοῦ ὑπερθεμέτων καταβαλεῖν τοῖς δανεισταῖς, πεπραγάντων οἱ δανεισταὶ τοὺς τεχθέντας ἐκ ταύτης τῆς θεραπειᾶς μετὰ τὸ καταλειφθῆναι αὐτῇ τὴν ἔλευθερίαν. καὶ μεθῶν ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀντέγραψε κατὰ τὰ ἀρίστα τῷ θειοτάτῳ Πίῳ, ἵνα μὴ οἱ νήπιοι τῆς εὐγενείας αὐτῶν διαπίπτωσι, ἀναγκάζεσθαι τοὺς κληρονομοὺς καταβαλεῖν τὸ χρέος ἥτοι τὸ τίμημα τῷ ἀγοραστῇ τοὺς νηπίους, καὶ οὕτως αὐτοὺς εὐγενεῖς εἶναι, ὡς ἂν εἰ ἡ μήτηρ αὐτῶν ἐν τῷ ἰδίῳ καιρῷ ἔλευθερωθείσα μετὰ τὴν ἔλευθερίαν αὐτοὺς ἐγέννησεν. [Sch. h. VI. 306. sq.]

§. 3—5.

Εἰ καὶ μετὰ πέντε ἔτη διαθήκη ἢ κωδικίλλος φανῆ¹⁾, ἐν οἷς εἶχεν ἔλευθερίαν δούλη, τὸ μεταξὺ²⁾ τεχθὲν αὐτῇ³⁾ λήψεται ἐφ' ᾧ ἔλευθερώσει. καὶ γὰρ οὐδὲ τὴν τυχηρὰν παρολκήν δεῖ βλάπτειν τὴν ἔλευθερίαν. τὸ αὐτὸ κἂν ἀπὸ ὑποκαταστάτος ἀνήβου⁴⁾ ἔλευθερία καταλειφθῆ δούλη, καὶ ζῶντος τοῦ ἀνήβου τέκοι, ἢ ἐὰν⁵⁾ ἀπὸ καιροῦ ἢ ὑπὸ αἵρεσιν ἔλευθερωθῆ, καὶ πρὸ τῆς ἡμέρας ἢ τῆς αἰρέσεως τέκοι⁶⁾.

εἰ καὶ μετὰ πέντε ἔτη] Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς ἡμῶν μετὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς ἀντέγραψε, τῆς διαθήκης μετὰ πέντε ἔτη τῆς τελευτῆς τοῦ διαθεμένου ἀνοίγεισθαι ἢ τῶν κωδικίλλων, ἐν οἷς ἡ ἔλευθερία κατελείπειτο⁷⁾, εἰ ἐν τῷ μεταξὺ ἔτεκεν ἢ τιμηθείσα τῇ ἔλευθερίᾳ θεράπειαν, ἵνα μὴ ἡ κατὰ τύχην συμβῆσα ὑπέρθεσις δούλους ποιῆσθαι τοῖς ἐν τῷ μέσῳ τεχθέντας ἀπὸ μητρὸς ἀξιοθείσης φιδεικομισσαρίας ἔλευθερίας, ἀλλ' ὅτι αὐτῇ τῇ μητρὶ παραδίδοσθαι τοὺς τεχθέντας, καὶ παρ' αὐτῆς ἔλευθεροῦσθαι αὐτοὺς. εἶδειξε τούτων καὶ αὐτῇ ἢ διατάξας, καὶ ἡ τοῦ θειοτάτου Πίου, ὅτι ἐκ τῆς κατὰ τύχην συμβαιούσης μόρας οὐ χεῖρ ἀδικεῖσθαι τοὺς τιχομένους ἐκ τῆς τιμηθείσης φιδεικομισσαρίας ἔλευθερίαν. ἐὰν δὲ ἀνήβου τις ὑποκαταστήσας καταλείπει παρὰ τοῦ συμβουλιούτου θεραπειᾶν φιδεικομισσαρίαν ἔλευθερίαν, καὶ εἰ ζῶντος τοῦ νηπίου ἔτεκεν ἢ θεράπειαν, ἢ ἐὰν ὑπὸ χρόνον ἦτον ἢ ὑπὸ αἵρεσιν καταλείπει τὴν ἔλευθερίαν, καὶ πρὸ τοῦ χρόνου ἢ τῆς αἰρέσεως ἐγέννησεν ἢ θεράπειαν, τότε δούλος μὲν τίκεται ὁ ἐξ αὐτῆς γεννηθείς, ἔλευθεροῦται δὲ μετὰ ταῦτα παρὰ τοῦ κληρονομοῦ, ἐπειδὴ ἄλλη τύχη ἐστὶ τούτου. οὐδὲ γὰρ μόραν ἐκ τῆς τυχηρᾶς περιπτώσεως ὑπέμεναν, ἀλλ' ἀπὸ γνώμης τοῦ διαθεμένου τοῦ καταλιπόντος αὐτοῖς ὑπὸ αἵρεσιν ἢ ὑπὸ χρόνον τὴν ἔλευθερίαν. [Sch. i. VI. 307.]

§. 6.

Εἰ ληγατεύσω σοι Πέτρον, ἢ καὶ σὺν αὐτῷ ἕτερόν τι, καὶ ἀξιώσω σε ἔλευθερώσει αὐτόν, καὶ πρὸ ἐμοῦ τελευτήσεις¹⁾, ὁ κληρονόμος μου ἔλευθερώσει αὐτόν²⁾.

εἰ ληγατεύσω σοι Πέτρον] Ἐὰν ἐληγατεύθῃ τῷ οἰκέτῃ, καὶ ἠξιώθῃ αὐτὸν ἔλευθερώσει, ἐγένετο δὲ pro non scripto τὸ ἐπὶ τῷ οἰκέτῃ ληγατόν, ἴδωμεν³⁾, μὴτι ἀσθενεῖ ἢ ἔλευθερία. εἰ δὲ καὶ ἕτερόν τι ἦν τὸ ληγατευθὲν τινι, τῷ ἀξιωθέντι τὸν οἰκέτην ἔλευθερώσει, καὶ πάλιν pro non scripto γέγονε, καὶ ἀπαίτεῖ τὴν ἔλευθερίαν ὁ οἰκέτης λαβεῖν, μὴτι οὐκ ὀφείλει ἀφανίζεσθαι ἡ ἔλευθερία, εἰ καὶ μηδὲν ἐπέδωκεν ὁ ληγατάριος, παρ' οὗ καταλείπεται. ἀλλ' ὁ κερδίας τὸ pro non scripto ληγατόν ὀφείλει ἀναγκάζεσθαι ἔλευθερώσει τὸν

que eiusmodi moram patitur, sicut et in reliquis, quae ei restitui testator iussit.

Ancillam pignori obligatam iussit quis³⁾ manumitti postea, quam creditoribus satisfactum esset. Hi, cum eis satisfactum non esset, partum ancillae vendiderunt. Pretium recipiunt emtores, et infans ingenuus erit, perinde ac si ancilla suo tempore manumissa fuisset.

3) ancillam pignori obligatam iussit quis] Caecilius quidam ancillam habens pignori datam, iussit creditori suo debitum solvi et ancillam manumitti. Sed cum heredes eius moram fecissent in solvendo creditoribus, creditores infantes vendiderunt, qui ex hac ancilla nati erant, postquam ei libertas relicta fuit. Et cum Imperator noster cum patre suo cognovisset, rescripsit secundum ea, quae Divo Pio placuerant, ne pueri sua ingenuitate fraudarentur, heredes cogendos esse, debitum solvere, aut pretium emtori puerorum, et perinde eos ingenuos fore, ac si mater eorum suo tempore manumissa post libertatem eos edidisset.

Etiam si post quinquennium⁴⁾ testamentum apparuerit aut codicillus, in quibus ancillae libertas data erat, partum medio tempore editum ipsa accipiet, ut manumittat. Nec enim mora fortuita libertati obesse debet. Idem et si a substituto impuberis libertas ancillae relicta sit, et vivo impubere pepererit, vel si ex die aut sub conditione libertatem acceperit, et ante diem vel conditionem pepererit.

4) etiam si post quinquennium] Idem Imperator noster cum patre suo rescripsit, testamento post quinquennium mortis testatoris aperto, aut codicillis, in quibus libertas relicta fuerit, si ancilla libertate honorata medio tempore pepererit: ne mora fortuita servos efficiat eos, qui interim nati sunt ex matre fideicommissaria libertate honorata, matri eos tradi et ab ea manumitti. Ostendit ergo et haec et Divi Pii constitutio, mora fortuita laedi non debere eos, qui nati sunt ex ea, quae fideicommissaria libertate honorata est. Si quis autem, cum impuberi substituisset, a substituto ancillae fideicommissariam libertatem reliquerit, et vivo adhuc impubere ancilla pepererit, vel si post certum tempus, vel sub conditione libertatem reliquerit, et ante tempus vel conditionem ancilla pepererit, servus quidem nascitur, qui ex ea editus est: manumittitur autem postea ab herede, quia alia est ei conditio. Non enim moram ex casu fortuito, sed ex voluntate testatoris passi sunt, qui eis libertatem post tempus aut sub conditione reliquit.

Si Petrum tibi legavero⁵⁾, aut etiam cum eo aliud quid, et te rogavero, ut cum manumittas, et ante me decesseris, heres meus eum manumittet.

5) si Petrum tibi legavero] Si cui servus legatus fuerit, et rogatus fuerit eum manumittere, pro non scripto autem habitum sit servi legatum, videamus, an libertas sit inefficax. Si autem erat etiam aliquid aliud relictum ei, qui rogatus fuerat servum manumittere, et rursus pro non scripto habitum sit, et servus libertatem petat: an libertas non debeat intercideri, licet nihil lucrifecerit legatarius, a quo relicta fuit. Sed qui legatum pro non scripto habitum lucratur, cogi debet.

1) Pro τοιαύτην Cod. 1357. habet αὐτήν. 2) Pro verbis τοῖς κλεισθεῖσιν αὐτῷ ἀποκαταστήναι Cod. 1357. habet φιδεικομισσαρίαις. 3) Cod. 1357. φανῆ. 4) Adde ἐν τῷ ante μεταξὺ. 5) Cod. 1357. αὐτῇ (sic). 6) Lege ἀνήβου. 7) ἔαν deest in Cod. 1357. 8) Fabr. καταλλοῖται (sic). 9) Illud ἀλλὰ supervacaneum est. 10) Sic reposui pro αὐτῇ, quod habet Fabr. 11) Cod. 1357. τελευτήσεως. 12) αὐτόν deest in Cod. 1357. 13) Fabr. ἠδωμεν (sic).

κέτην, ἐπειδὴ ἡ φιδεϊκομισσαρία ἐλευθερία οὐδὲν ἐμπόδιον ἔχει ἵνα καταλείπεται ὑπομένειν. [Sch. k. VI. 367. sq.]

Εἰ μὴ βουληθῶσιν ἔλθειν καλούμενοι πρὸς τὸν ἄρχοντα οἱ ἀπ' ἧν κατελείφθη ἡ ἐλευθερία, κατὰ τὸν ἄρχοντα δοθῆσεται ὡς ἀπεντεύθεν ἤδη ἡ ἐλευθερία^{α)}. δὲ κατὰ συναρπαγὴν ψηφισθῆ, ἢ γ) μὴ μετακληθῶσιν, οὐκ ἔρρωται.

Μετακαλοῦνται δὲ παραγγελίαις, διατάγμασι^{β)}, ἀμμοσιν.

Τὸ αὐτὸ καὶ κληρονόμος ἀξιοθῆ, καὶ ληγατίος, καὶ πάρισιον^{γ)}. εἰ δὲ ὁ κληρονόμος λανθάνει, οὐκ εἰσὶν τὸ δόγμα, εἰ μὴ πῶς ἔλαβε τὸν δούλον ὁ ληγατίος.

εἰ μὴ βουληθῶσιν ἔλθειν] Ἐβοήθησε^{δ)} ταῖς ἐλευθερίας δόγμα συγκλήτου γενομένου ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Θεοῦ Τραϊανοῦ, ἐπὶ Rubrio Gallo et Coelio Hispone ὑπατῶν. ἔχει δὲ τὰ ῥήματα τοῦ δόγματος οὕτως· Ἐάν χρεωστοῦντες παρασχῆν τὴν ἐλευθερίαν μετακληθέντες ὑπὸ πραιτόρος μὴ θελήσωσι παραγενέσθαι, καὶ διαγνοῦσιν τὴν ἐλευθερίαν, οὐκ εἰσὶν ἀπεντεύθεν ἡ ἐλευθερία, τοιοῦτω δικαίῳ φυλακτέσθω ἢ τῶν οἰκείων κατωστώσας, ἢ εἰ διότις ἠλευθερώθησαν. ταῦτα μὲν ἐστὶ τὰ τοῦ δόγματος ῥήματα. τοῦτο δὲ τὸ Ρουβριανέιον δόγμα εἰς ἐκείνας ἀνήκει τοὺς οἰκέτας, οἵτισι φιδεϊκομισσαρία ἐλευθερία ἠρώσθηται. εἴν δὲ μὴ χρεωστοῦνται μὲν κατὰ ἀλήθειαν ἡ ἐλευθερία, συναρπαγῆς δὲ ὁ πραιτὼρ διελάλησεν, αὐτὴν χρεωστοῦσθαι, οὐκ ἀρμόζει τοῖς οἰκέταις ἡ ἐλευθερία· οὕτω γὰρ βασιλεὺς ἡμῶν μετὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς ἀντέγραψεν. μετακλήσει δὲ καὶ πᾶν τὸν χρεωστοῦντα τὴν ἐλευθερίαν. γὰρ μὴ μετακλήθησιν, ἀργεί τὸ δόγμα. καὶ τὸν καὶ μαρτυρίας, καὶ εἰδικτοῖς, καὶ γράμμασι μετακληθῶσιν, αὐτὸς ὑπὸ τοῦ πραιτόρος. τοῦτο δὲ τὸ δόγμα εἰς πάντας καὶ τοὺς χρεωστοῦντας φιδεϊκομισσαρίαν ἐλευθερίαν καὶ θάνατον. εἴτε οὖν κληρονόμος ἐστὶν ὁ παρακληθεὶς ἐλευθῶσαι, εἴτε ἕτερός τις, χωρὶς τῷ δόγματι. πάντες γὰρ ἐφάρσι οἱ χρεωστοῦντες φιδεϊκομισσαρίαν ἐλευθερίαν ἀνήκουσι τὸ δόγμα. ὅθεν εἴν ὁ μὲν γενόμενος κληρονόμος λανθάνει, ὁ δὲ ληγατίος ἢ φιδεϊκομισσαρίος ὁ παρακληθεὶς παρασχῆν τὴν ἐλευθερίαν παρέσθιν, ἀτόνι τὸ δόγμα, καὶ οὐδὲν ἔστιν ἡ ἐλευθερία. ὑποθέμεθα γὰρ, ὅτι ὁ ἐκτίσαστο τὴν ἐπὶ τῷ δούλῳ δεσποτεῖαν ὁ βασιλεὺς τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ. καὶ τὸν καὶ τῷ βασιλεὶ προσείναι, ἵνα καὶ ἐν τῷ τῷ^{ε)} θέματι προνοήσεται τῆς ἐλευθερίας. [Sch. l. 368.]

κζ'.^{δ)} Παῦλος. Καὶ δεῖ ἐνταῦθα βασιλεὶ προσείναι, ἵνα γένηται πρόνοια τῆς ἐλευθερίας.

κη'.^{ε)} Οὐλπιανός. Εἰ τὸν χρεωστοῦντα ἐλευθερίαν ὁ κληρονόμος πωλήσῃ, καὶ αὐτὸς μὲν πάρισιον, καὶ ἀγοραστὴς λανθάνει, ἢ β) περιφρονεῖ ἔλθειν, α) τῷ δόγματι. τὸ αὐτὸ καὶ πλείονες ὄντες γως ἀπολιμπάνονται^{κ)} καὶ ὑπέρθεσιν ποιοῦσιν.

Εἰ δὲ εὐλόγως τινὲς ἀπεισι, καὶ αὐτῶν, καὶ τῶν ὄντων γίνεται ἀπελεύθερος.

ἐάν τὸν χρεωστοῦντα ἐλευθερίαν] Ἐάν τὸν ἄρχοντα, ὅταν καταλείπεται φιδεϊκομισσαρία ἐλευθερία, ἐκτὴν ὁ παρακληθεὶς ἐλευθερώσῃ αὐτόν, καὶ ὁ μὲν ἡγορατίον οἰκέτην λανθάνῃ, πάρισιον δὲ ὁ ἀξιοθῆ αὐτόν ἐλευθῶσαι, ἐξητήθη, εἰ γίνεται χωρὶς Ρουβριανέιου δόγματος. καὶ Μαρκέλλῳ χωρὶς ἔχει τὸ δόγμα, ἐπειδὴ μὴ ἀπεισιν ἡμῶν ἐλευθερώσῃ. τὸ δὲ ἐπὶ τὴν συγκλήτου, adesse issent, οὐ μόνον τὸν λανθάνοντα δηλοῖ, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀνθάνοντα μὲν, καταφρονούντα δὲ τῆς τοῦ^{λ)} πραιτόρος σεως, καὶ μὴ βουλομένου παραγενέσθαι πρὸς αὐτόν. τὸ ὑπὸ λέγομεν, εἰ καὶ πολλοὶ ὄντες οἱ παρακληθέντες ἐλευθῶσαι κληρονόμοι χωρὶς αἰτίας εὐλόγου ἀπολιμπανόμενοι

servum manumittere, quia fideicommissaria libertas nulum impedimentum pati potest.

Si venire noluerint^{δ)} evocati ad Praetorem hi, L. 26. a quibus libertas relicta est, decreto dabitur quasi §. 7. 8. directa libertas. Sin autem per obreptionem pronun- D. XI. 5. ciatum sit, aut evocati non fuerint, non valet.

Evocantur autem denunciationibus, edictis, li- §. 9. teris.

Idem est, sive heres rogatus fuerit, sive legatarius, et praesentes sint. Sin autem heres latitet, §. 10. 11. Senatusconsultum deficit, si legatarius nondum servum acceperit.

6) si venire noluerint] Senatusconsultum subvenit libertatibus, quod factum est temporibus Divi Traiani, Rubrio Gallo et Coelio Hispone Consulibus. Verba autem Senatusconsulti haec sunt: Si hi, qui libertatem praestare debent, evocati a Praetore adesse noluerint, et causa de libertate cognita Praetor pronunciat libertatem deberi, eodem iure servetur servorum status, ac si directo manumissi essent. Haec quidem sunt verba Senatusconsulti. Hoc autem Senatusconsultum Rubrianum ad eos servos pertinet, quibus debetur fideicommissaria libertas. Si autem libertas revera non debeatur, Praetor autem per obreptionem eam deberi pronunciat, servis libertas non competit: ita enim Imperator noster cum patre suo rescriptis. Evocari autem oportet omnes, qui libertatem debent. Si enim evocati non fuerint, cessat Senatusconsultum. Proinde et denunciationibus, et edictis, et literis a Praetore evocandi sunt. Hoc autem Senatusconsultum pertinet ad omnes, qui fideicommissariam libertatem debent et latitant. Sive igitur heres sit, qui manumittere rogatus est, sive quis alius, Senatusconsulto locus est. Omnes enim omnino, qui libertatem debent fideicommissariam, ad Senatusconsultum pertinent. Quare si heres quidem latitet, legatarius autem aut fideicommissarius, qui libertatem rogatus praestare, adsit, cessat Senatusconsultum, et nihilominus impeditur libertas. Ponomus enim, eum, qui libertate oneratus est, servi dominium nondum esse nactum. Itaque Princeps adeundus est, ut et in hoc casu libertati prospiciat.

XXVII. Paulus. Et hic Princeps adeundus est, L. 27. ut libertati prospiciatur. D. eod.

XXVIII. Ulpianus. Si eum, cui libertas debebatur^{λ)}, heres vendiderit, et ipse quidem adsit, emtor L. 28. pr. autem latitet, aut contemnat venire, locus est §. 1. 2. Senatusconsulto. Idem et si plures sint, qui ex non D. eod. iusta causa absint, et moram faciant.

Si autem quidam ex iusta causa absint, et ipso- §. 3. rum, et eorum, qui praesentes sunt, libertus fit.

λ) si eum, cui libertas debebatur] Si eum servum, cui fideicommissaria libertas relicta est, vendiderit is, qui erat rogatus eum manumittere, et servi quidem emtor latitet, is autem, qui rogatus fuerat eum manumittere, adsit, quaesitum est, an Rubriano Senatusconsulto locus sit. Et placuit Marcello, locum habere Senatusconsultum, quia non abest qui debet manumittere. Quod autem dicit Senatus, adesse noluisse, non solum latitantem significat, sed etiam eum, qui non quidem latitat, sed contemnit iussum Praetoris, et eum adire non vult. Idem autem dicimus, etiam si plures heredes rogati manumittere, sine iusta causa absentes

r) Pro verbis ὡς ἀπεντεύθεν ἤδη ἡ ἐλευθερία Cod. 1357. habet ὡς ὁρθῆ (sic). y) Cod. 1357. εἰ, pro quo secunda s in marg. reposuit ἦ. z) Cod. 1357. ἐπίκειτος pro διατάγμ. a) Pro καὶ πάρισιον Cod. 1357. habet: καὶ φιδεϊκομισσαρίαν καὶ πάρισιον (sic) πάρισιον. b) Fabr. ἐβοήθησε (sic). c) ὁ addidi. d) Fabr. in marg. notat: Ms. ἐπὶ ἔστ. e) τῷ i. f) Cod. 1357. κς. g) Cod. 1357. κς. h) Sic Cod. 1357. pro εἰ, quod habet Fabr. i) Cod. 1357. χωρὶς (sic). od, 1357. ἀπολιμπάνονται. l) τοῦ addidi.

ὑπερθεσιν ἐμποῶσι τῇ ἐλευθερίᾳ. εἰ δὲ τις αὐτῶν ὁ ἀρχὸν ἀποφίηται εὐλόγως ἀπολιμπάνεσθαι, τότε τῶν εὐλόγως ἀπολιμπανόμενων καὶ τῶν παρόντων καὶ μὴ ἀναβαλλομένων ἐλευθερώσασιν οὕτως γίνεται ἀπελεύθερος, ὡς ἂν εἰ μόνου οὗτοι πρὸς τὴν ἔννομον ἐλευθερίαν αὐτὸν προήγαγον. [Sch. m. VI. 368. sq.]

L. 28. §. 4. Τὰ αὐτὰ κρατεῖ, κἂν μὴ τὸν κληρονομαῖόν τις
D. XL. 5. κελυσθεῖς ἐλευθερώσασιν λανθάνῃ.

§. 5. Εὐλόγως δὲ ἄπεισιν οἱ μὴ ἀδίκως, μηδὲ ἐπὶ περιγραφῇ τῆς ἐλευθερίας ἀπόντες. διὸ κἂν ἔνθα μὴ οἰκῇ τις, ἀπαιτεῖται ἡ ἐλευθερία, οὐ μετακαλεῖται μὲν, δυνατὸν δὲ ψηφίεσθαι, ὥστε φυλάττεσθαι αὐτῷ τὰ πατρωνικά^{m)} δίκαια.

τὰ αὐτὰ κρατεῖ] Ἐάν τις τὸν μὴ κληρονομαῖον δούλον ἀξιοθεῖς ἐλευθερώσασιν λανθάνῃ, γέγονε δόγμα συγκλήτου ἐπὶ Μamilio Ἰουγκου καὶ Ἰουλίῳ Σεβήρου τῶν ὑπάτων οὕτως λέγον· Ἀρεσκει τῇ συγκλήτῳ, ἵνα, ἔάν τις τῶν χρεωστούμενων ἐξ οἰαζήποτε αἰτίας φιδεϊκομισσαρίαν ἐλευθερίαν ἀλλοτρίῳ δούλῳ, τῷ μὴ ὄντι δούλῳ τοῦ παρακαλέσαντος αὐτὸν ἐλευθερωθῆναι ἐν καιρῷ τῆς αὐτοῦ τελευτῆς, ἀπολιμπάνηται, διαγινώσκῃⁿ⁾ ὁ πραιτωρ, καὶ ἔάν ἐν τοιαύτῃ αἰτίᾳ δόξῃ εἶναι, ὥστε, εἰ παρῆν, ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν ἐλευθερώσασιν, ἀποφαινεῖται^{o)} ἐλεύθερον εἶναι τὸν οἰκέτην, καὶ ὅταν ἀποφίηται, τὸ αὐτὸ νόμιμον ἔστω, ὅπερ ἤμελλεν εἶναι, εἰ ἀπὸ φιδεϊκομισσοῦ ὀφείλων ἐλευθερωθῆναι ἡλευθερωθῆναι. ἐκεῖνος δὲ δοκεῖ κατὰ εὐλογον αἰτίαν ἀπολιμπάνεσθαι, ὁ μὴ ἀδίκως ἀπολιμπανόμενος. ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ τὸ μὴ εἰς περιγραφῆν τῆς ἐλευθερίας ἀπολιμπάνεσθαι. ὅθεν κἂν ἀλλοχού τις ἔχη τὸ δομικίον, ἀλλοχού δὲ ἀπαιτεῖται ἡ φιδεϊκομισσαρία ἐλευθερία, οὐ χρὴ μετακαλεῖσθαι τὸν χρεωστούμενον τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀφέλκεσθαι αὐτὸν τοῦ ἰδίου δομικίου· ἐπειδὴ καὶ ἀπολιμπανόμενον αὐτοῦ, ἔάν ὁμολογήῃ κεχρεωωθῆσθαι παρ' αὐτοῦ τὴν ἐλευθερίαν, δύναται διαλαλεῖν ὁ πραιτωρ, ὅτι κατὰ εὐλογον αἰτίαν ἀπολιμπάνεται· καὶ οὐκ ἀπολλύσι τὸν ἀπελεύθερον. πάντας γὰρ τοὺς εἰς τὰς ἰδίας sedes καὶ εἰς τὸ ἰδίον δομικίον ὄντας οὐδεὶς ἀμφισβᾶλλει κατὰ δίκαιον ἀπολιμπάνεσθαι^{p)} τῆς ἐτέρας ἐπαρχίας, ἐν ἧ καὶ ἀπαιτεῖται ἡ ἐλευθερία. [Sch. n. VI. 369.]

L. 29. κθ'.^{q)} Παῦλος. Τὸν χρεωστούμενον ἐλευθερίαν
D. eod. καὶ πραιθέντα ὁ ἀγοραστής ἐλευθεροῦτω, κἂν ἀλόγως ἄπεισι^{r)}. καὶ ἀπελεύθερος αὐτοῦ ἔσται.

τὸν χρεωστούμενον ἐλευθερίαν] Ἐάν οἰκέτης ὀφείλων ἐκ φιδεϊκομισσοῦ ἐλευθερωθῆναι ἐκποιήσῃ, ἀναγκάζεται μὲν ἐλευθεροῦν ὁ ἀγοράστας αὐτόν· οὐ διαστίζομεν δὲ ἐνταῦθα, εἰ εὐλόγως ἢ ἀλόγως ἄπεισι ὁ ἀγοραστής. πάνι γὰρ τρόποις αὐτοῦ γίνεται ἀπελεύθερος ὁ οἰκέτης ἐλευθερούμενος. [Sch. o. VI. 369. sq.]

L. 30. pr. λ'.^{s)} Οὐλιπιανός. Εἰ ὁ χρεωστῶν ἐλευθερίαν ἀπο-
D. eod. θάνῃ, νομισθῆ δὲ εὐλόγως ἄπειναι, τὸ ἀπελευθερικὸν δίκαιον τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ ἀρμόζει.

εἰ ὁ χρεωστῶν ἐλευθερίαν] Ὁ τὴν ἐλευθερίαν χρεωστῶν τῇ μὲν ἀληθείᾳ τεθνηκώς ἢ ὡς ἀπόντος δὲ αὐτοῦ ἀπεφάνθη, κατὰ εὐλογον αἰτίαν αὐτὸν ἀπέιναι. καὶ ἀντέγραψεν ὁ βασιλεὺς ἡμῶν, εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ κληρονόμου μεταφέρεσθαι τὴν ἀπόφασιν, ἵνα οὕτως εἴη τὸ τοῦ κληρονόμου δίκαιον, ὡς ἂν εἰ αὐτὸς ἀπεφάνθη ἐξ εὐλόγου αἰτίας ἀπολιμπάνεσθαι· τοῦτέστιν, ἵνα γένηται αὐτοῦ ἀπελεύθερος ὁ ἐλευθερωθεὶς οἰκέτης. [Sch. p. VI. 370.]

§. 1—4. Ἐάν ἐπταετῆς ἢ ὁ χρεωστῶν μερικῶς ἢ ἐξ ὀλο-
κληροῦ ἐλευθερίαν, εἰ καὶ^{t)} ἐπίτροπον ἔχει, ὅς οὐ θέλει αὐθεντῆσαι, ἀναρπάσσεται. τὸ αὐτὸ κἂν ὁ κληρονόμος τοῦ ἀξιοθέντος^{u)} ἐλευθερώσασιν ἐπταετῆς ἔστιν^{v)}.

§. 5. Δεῖ δὲ προσίεσθαι καὶ διὰ τοῦτο τῷ δικαστῇ.
τῶν γὰρ παρόντων καὶ τῶν εὐλόγως ἀπόντων, καὶ

moram faciant libertati. Si autem Praetor quosdam ex his pronunciauerit ex iusta causa abesse, eorum, qui ex iusta causa absunt, et eorum, qui praesentes sunt et manumittere non frustrantur, perinde sit libertus, ac si hi soli ad legitimam libertatem eum perduxissent.

Eadem obtinent²⁾ etiam, si servum non hereditarium quis iussus manumittere latitet.

Ex iusta autem causa absunt, qui non ex iniusta causa, nec in fraudem libertatis absunt. Proinde licet, ubi domicilium non habet, libertas petatur, non quidem evocatur: potest autem pronuncari, ut conseruentur ei infra patronatus.

2) eadem obtinent] Si quis servum non hereditarium manumittere rogatus latitet, factum est Senatusconsultum Mamilio Iunco et Iulio Severo Consulibus in haec verba: *Placet Senatui, si quis ex his, qui fideicommissariam libertatem ex quacunque causa alieno serro debent, qui mortis tempore eius, qui rogavit, ut manumitteretur, eius servus non fuerit, absit, Praetor cognoscat, et si in ea causa esse videbitur, ut, si praesens esset, cogereetur eum manumittere, pronunciet, servum liberum esse. Cumque ita pronunciauerit, idem ius esto, quod esset. si cum ex fideicommissio manumitti deberet, manumissus esset. Ille autem ex iusta causa abesse videtur, qui non abest ex iniusta. Ei enim sufficit, si non absit in fraudem libertatis. Proinde et si quis alibi domicilium habeat, alibi autem petatur fideicommissaria libertas, evocandus non est, qui libertatem debet, nec extrahendus a suo domicilio: quia etiam absente eo, si constiterit ab eo libertatem deberi, potest Praetor pronunciare, iusta de causa eum abesse: nec libertum perdit. Omnes enim, qui apud sedes suas et domicilium suum sunt, nemo dubitat iusta de causa abesse ab alia provincia, in qua etiam libertas petitur.*

XXIX. Paulus. Eum, cui libertas debetur¹⁾, venditum emtor manumittat, etiamsi absit ex non iusta causa. Et eius libertus erit.

1) eum, cui libertas debetur] Si servus, qui ex fideicommissio manumitti debebat, alienatus sit, is, qui emit, manumittere quidem eum compellitur: non autem hoc casu distinguimus, ex iusta an iniusta causa emtor absit. Omnimodo enim servus manumissus eius libertus fit.

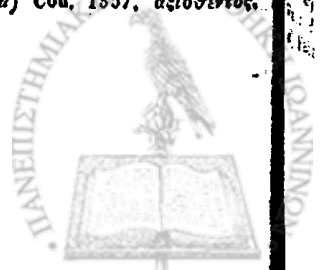
XXX. Ulpianus. Si is, qui libertatem debet¹⁾, obierit, ex iusta autem causa abesse existimatus sit, ius liberti heredibus eius competit.

1) si is, qui libertatem debet] Qui libertatem debebat, revera quidem mortuus erat: quasi autem eo absente, pronunciatum est, eum abesse ex iusta causa. Et rescripsit Imperator noster, in heredis personam transferri decretum, ut eo loco ius heredis sit, quasi pronunciatum esset, ipsum ex iusta causa abesse: hoc est, ut servus manumissus eius libertus sit.

Si septennis sit²⁾, qui ex parte vel in solidum libertatem debet, etiamsi tutorem habeat, qui auctor esse nolit, servus liber fit. Idem est et si heredes eius, qui manumittere rogatus est, septennis sit.

Adeundus autem est etiam ex hac causa iudex Praesentium enim et eorum, qui ex iusta causa ab-

m) Sic Cod. 1357. Fabr. πατρωνικά. n) Fabr. διαγινώσκει. o) Fabr. ἀποφαινεταί. p) Addendum videtur αἰτίαν. q) Cod. 1357. κθ'. r) Cod. 1357. ἄπεισιν. s) Cod. 1357. κθ'. t) Cod. 1357. ἢ καὶ. u) Cod. 1357. ἀξιοθέντος. v) Cod. 1357. ἐπταετῆς ἔστιν.

τοῦ ἑπταετοῦς, οὐ μὴν τῶν λανθανόντων ἕσται πελευθερος.

ἐάν ἑπταετῆς ἦ] Ἐάν εἰς τῶν χρεωστῶν τὴν φιδείκομισσαρίαν ἐλευθερίαν ἴμφας εἰσὶν, ἢ συγκλητος ἰδογματίωσιν^ω, μὴ ἐμποδίζεσθαι τὴν ἐλευθερίαν τὴν κατὰ φιδείκομισσον κεραιωσθημένην διὰ τὴν τοῦ χρεωστούτος αἰτήν ἡλιαν. τὸ δὲ αὐτὸ λέγομεν, εἰ καὶ μόνος αὐτὸς ὁ ἴμφας βεβάρηται τῇ ἐλευθερίᾳ. ἐάν δὲ οὗτος ὁ ἀνηβος ἐπίτροπον ἴμφας οὐδὲν ἢ ἐλευθερία τοῦ οἰκέτου καλύσται, ὅτι οἱ θεῖοι ἀδελφοὶ ἀντέγραψαν, οὕτως ἐλευθεροῦσθαι ἐκ τοῦ φιδείκομισσον τὸν οἰκέτην, ὡς ἂν εἰ σὺν αὐθεντίᾳ τοῦ ἐπίτροπου ὁ τοῦ παιλλοῦ αὐτὸν ἡλευθέρωσεν, οἰονδηποτε τοίνυν εἰ συμβῆ ἴμφας, ἐν ᾧ ὁ ἴμφας χρεωστὴ τὴν φιδείκομισσαρίαν ἐλευθερίαν, ἴμφας κεραιωσθημένην τῷ θεματι τὴν τοῦ δόγματος διανοίαν, ἵνα μὴ ἐμποδίζηται ἢ ἐλευθερία. τὰ δὲ εἰρημένα μοι ἐπὶ τοῦ ἴμφας τοῦ πρώτου (πρωτοτύπου) βεβάρημενον τῇ φιδείκομισσαρίᾳ ἐλευθερία, τὰ αὐτὰ κρατεῖ κἄν ἄλλος τις βεβάρημενος τῇ αἰνήτῃ ἐλευθερίᾳ ἐπὶ ἴμφαντι κληρονομῶν τελευτήσῃ. δεῖ δὲ ῥοσιεῖναι τὸν οἰκέτην τῷ πραιτώρι, καὶ ἐν τούτῳ τῷ θεματι, καὶ μάλιστα, ὅποτε διατάξεις τοῦ θείου Πίου παρακελευταί, ὅτε τῶν παρακληθέντων ἐλευθερωσάιν οἱ μὲν πάρεσι, ἄλλοι δὲ λανθάνουσιν, ἄλλοι κατὰ εὐλογον αἰτίαν ἴμφας, εἴη δὲ καὶ ἴμφας χρεωστον ἐν μίσθῳ, μὴ πάντων γένηται ἀπελευθερος ὁ ἐλευθερούμενος, ἀλλὰ μόνου τοῦ ἴμφαντος καὶ τῶν κατὰ δικαίαν αἰτίαν ἀπολιμπανομένων, καὶ τῶν παρόντων.

Οἱ συγκληρονόμοι τοῦ ἑπταετοῦς ἀξιοθύντες ἐλευθέρωσάν τινα. ὑπόκεινται τῷ ἑπταετῇ κατὰ ἀναογίαν ἐπὶ τῇ τιμῇ τοῦ μέρους αὐτοῦ.

οἱ συγκληρονόμοι τοῦ ἑπταετοῦς] Ἐάν πολλοὶ σιν οἱ γεγραμμένοι κληρονόμοι, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ἴμφας ἴμφας, μὴ βεβάρηται δὲ τῇ ἐλευθερίᾳ ὁ ἴμφας, οὐ χρὴ ἀποδίζεσθαι διὰ τοῦτο τὴν ἐλευθερίαν ὅτι οὐ δύναται ὁ ἴμφας πωλῆσαι τὸ ἐπὶ τῷ δουκί μέρους αὐτοῦ τοῖς ἰδίῳις συγκληρονόμοις. καὶ ὑπεστὶ μὲν δόγμα συγκλητῶν περὶ τούτου ἴμφας ἴμφας. καὶ ὁ θεῖος δὲ Πίος πρὸς Κάσιον extergum ἀντέγραψεν, οὕτω τὸ πρᾶγμα διενυλοῦσθαι^ω, α τὰ μέρη τῶν οἰκετῶν, οἷς καταλείπεται φιδείκομισσαρία ἐλευθερία, δικαίον τιμηματος διατιμῶνται, καὶ οὕτως ἐλευθέρωται παρὰ τῶν βεβάρημενων τῇ ἐλευθερίᾳ ὁ οἰκέτης. οἱ ἴμφας ἐλευθέρωσαντες^ω οὕτως ἐπὶ τῷ τιμηματι γίνονται ἴμφας ἀδελφοῖς αὐτῶν καὶ συγκληρονόμοις, ὡσανεὶ ἐξ ἀποφάσεως ἴμφας οὕτως αὐτοῖς τίμημα τοῦ ἐλευθερωθέντος^ω οἰκέτου.

Κἄν μεμνηὼς ἢ ἄλλος ἡξιώθη ἐλευθερῶσαι, ὁ ἴμφας δίδωσι τὴν ἐλευθερίαν, ὡς ἐπὶ τοῦ ἑπταετοῦς^ω.

Τὸ αὐτὸ κἄν χρεωστῇ ὁ τελευτήσας τὴν ἐλευθερίαν, ἢ καὶ ὑπεξούσιον καταλείψῃ^ω, ὡς ἀπέσχετο ἴμφας κληρονομίας.

Ἡ καὶ ἀφήλικα, ὡς ἀποκαταστάς ἀπέσχη τοῦ ἴμφας. ὁ δὲ τοιοῦτος γίνεται τοῦ χρεωστήσαντος τελευθέρως.

κἄν μεμνηὼς] Περὶ μεμνηὼτος ἀξιοθύντος ἐλευθερῶσαι ἴμφας ὁ θεῖος Πίος ἀντέγραψε, μὴ ἐμποδίζεσθαι τὴν ἐλευθερίαν διὰ τὸ μαινέσθαι αὐτῶν. ἀλλ' ἐάν ὁμολογήται, ἴμφας δίδουσθαι^ω τὴν ἐλευθερίαν, αὐτὸ τοῦτο διαλαλεῖται ὁ ἴμφας κατὰ μίμησιν τοῦ ἴμφας, τὸ ἐλευθερον εἶναι τὸν ἴμφας. καὶ ἐπὶ ἀλάλου τοίνυν τὸ αὐτὸ λέγομεν γίνεσθαι. ἴμφας κληρονομοῦν, μῆτι διάδοχον καταλείψῃ ὁ χρεωστῶν φιδείκομισσαρίαν ἐλευθερίαν, ἐνομοθέτησεν ἢ συγκλητος, ῥοσιεῖναι τῷ πραιτώρι τὸν οἰκέτην, καὶ ἀξιοῦσθαι τῆς ἐλευθερίας. εἰ δὲ καὶ ἐπὶ σοῦν κληρονομῶν ἐτελευτήσῃ ὁ τὴν ἐλευθερίαν χρεωστῶν, καὶ ἀβστυνατευσεν ἑαυτὸν^ω ὁ σοῦν, ἴμφας κεραιωσθημένην τῇ ἐλευθερίᾳ. εἰ καὶ μὴ δοκῇ ἴμφας κληρονομῶν καὶ σοῦν^ω ἴμφας κληρονομῶν, εἰ καὶ ἀβστυνατευσεν ἴμφας. τὸ δὲ αὐτὸ λέγομεν, εἰ καὶ ἐλάτιων τῶν κἄν ἐνιαυτῶν

sunt, et infantis, non eorum, qui latitant, libertus erit.

2) si septennis sit] Si unus ex his, qui libertatem fideicommissariam debent, infans sit, Senatus censuit, non impediri libertatem ex fideicommissio debita propter aetatem eius, qui eam debet. Idem autem dicimus, et si infans solus libertate oneratus sit. Sin autem hic pupillus tutorem habeat, qui nolit ei manumittenti auctoritatem accommodare, adeo servi libertas non impeditur, ut Divi fratres rescripserint, servum perinde ex fideicommissio manumitti, ac si auctoritate tutoris pupillus eum manumisisset. Quicumque igitur casus inciderit, quo infans libertatem fideicommissariam debet, ei casui accommodamus mentem Senatusconsulti, ut non impediatur libertas. Quae autem a me dicta sunt de infante principaliter fideicommissaria libertate onerato, eadem obtinent et si quis alius eiusmodi libertate oneratus relicto infante herede decesserit. Servus autem hoc quoque casu Praetorem adire debet, praesertim cum Divi Pii constitutio iubeat, cum ex his, qui rogati sunt manumittere, alii quidem adsunt, alii vero latitant, alii ex iusta causa absunt, intercedit autem infantis quoque persona, non omnium libertum effici eum, qui manumittitur, sed tantum infantis et eorum, qui ex iusta causa absunt, et praesentium.

Coheredes infantis^ω, qui rogati erant, quendam L. 30. §. 6. manumiserunt. Tenentur infanti pro rata in pretium D. XL. 5. partis eius.

3) coheredes infantis] Si plures heredes scripti sint, et inter eos scriptus quoque sit infans, non sit autem infans oneratus libertate, libertatem impediri non oportet ob hoc, quod infans partem suam, quam in servo habet, suis coheredibus vendere non possit. Et extat quidem de eo Senatusconsultum, quod dicitur Vitrasianum. Divus quoque Pius Cassio Dextero rescripsit, ita rem explicari, ut partes servorum, quibus libertas fideicommissaria relicta est, iusto pretio aestimentur, atque ita servus manumittatur ab his, qui libertate onerati sunt. Qui autem manumiserunt, sic pretii nomine fratribus suis et coheredibus obligati sunt, ac si ex causa iudicati eis pretium servi manumissi deberent.

Etsi furiosus^ω aut mutus rogatus sit manumittere, Praetor libertatem praestat, sicut in infante. §. 7. 8.

Idem est etiam si is, qui decessit, libertatem debebat, vel etiam suum heredem reliquit, qui se abstulit hereditate: §. 9. 10.

Vel etiam minorem, qui in integrum restitutus abstulit hereditate. Is autem libertus eius efficitur, qui libertatem debuit. §. 11. 12.

4) etsi furiosus] De furioso rogato servum manumittere Divus Pius rescripsit, libertatem non impediri, quod mentis campos non sit. Sed si constiterit, recte datam libertatem, hoc ipsum Praetor pronunciet ad exemplum infantis, servum liberum esse. Et in mutuo ergo idem fieri dicimus. Sed si nec heredem, nec successorem reliquerit is, qui fideicommissariam libertatem debet, Senatus censuit, ut servus Praetorem adeat, et libertas ei praestetur. Quod si etiam is, qui libertatem debet, suo herede relicto decesserit, et suus se abstulit, rursus libertati succurrimus: tametsi non videatur sine herede esse qui suum heredem habet, licet abstinerit. Idem autem dicimus, et si minor viginti quinque annis heres extiterit ei, qui libertatem debet,

ω) Fabr. ἰδογματίωσιν. x) Fabr. βούλεται. η) Sic lego. Fabr. πρωτοτύπου. z) legendum videtur διενυλοῦσθαι. or. διενυλοῦσθαι. a) Sic legendum. Fabr. ἐλευθερωθέντες. b) Sic lego. Fabr. ἐλευθερώσαντος. c) Cod. 1357. ἑπταετοῦς. Fabr. καταλείψαι (sic). e) Malim δέδοσθαι. f) Fabr. αὐτὸν. g) Addendum videtur ὁ ante σοῦν.

ὑπάρχων ὁ κληρονόμος τοῖς χρεωστοῦντος τὴν ἐλευθερίαν δι' ἀποκαταστάσεως ἀπέφυγε τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. ζητήσιον δὲ ἡμῖν ἐστὶ, τίνας ἄρα γίνεται ἀπελεύθερος οὗτος ὁ οἰκέτης. ἢ μὲν γὰρ ἐλευθερία οὕτως αὐτῷ ἀρμόζει, ὡς ἂν εἰ ἐκ τῆς διαθήκης ἐκτήσατο αὐτήν. ἔσται τοίνυν εὐκότως Ὀρκίνος ὁ ἀπελεύθερος ἐκείνου, ὃς χρεωστῆ τὴν ἐλευθερίαν αὐτῷ παρασχέιν. [Sch. s. VI. 371.]

L. 30. §. 13. *El tōn chreoustōntōn ἐλευθερίαν ὁ μὲν ἀδιάδοχος ἀπέθανεν, ὁ δὲ ἄπεισιν^{h)}, ἐλευθεροῦται καὶ οὕτωςⁱ⁾, ὡς ἐξ ἐκατέρων ἐλευθερωθεῖς.*

§. 14. *Αἰεὶ δὲ περιμένειν, ἕως οὗ γένηται δῆλον, ὡς οὐ κληρονομεῖται ὁ χρεωστῶν ἐλευθερίαν.*

εἰ τῶν χρεωστοῦντων ἐλευθερίαν] Ἐάν τῶν χρεωστοῦντων τὴν ἐλευθερίαν ὁ μὲν ἀκληρονόμος τελευτήσῃ, ὁ δὲ ἐξ εὐλόγου αἰτίας ἀπεισιν, ἔστι διατάξεις Μάρκου καὶ Οὐήρου^{k)} λεγόντων, οὕτως ἐλευθεροῦσθαι τὸν οἰκέτην, ὡς ἂν εἰ παρὰ τοῦ τελευτήσαντος ἀκληρονομῆτου καὶ τοῦ ἐκ δικαίας αἰτίας ἀπέντος ἡλευθερώθῃ. ἐκεῖνο δὲ σοφῶς ζητεῖται, ὅτε ὁ κληρονόμος ἀδιάδοχος τελευτήσῃ, ἄρα περιμένοντες, ἕως ὅτε γένηται δῆλον, ὡς οὐδεὶς αὐτῷ γίνεται κληρονόμος ἢ bonorum possessor^{l)} ἢ μήτι καὶ ἐν τῷ ἀμφισβῆσθαι, πότερον μέλλει κληρονομεῖσθαι, ἢ οὐ (διασκέπτεται γὰρ ἴσως ὁ κληρονόμος αὐτοῦ) δύναται ἐλευθεροῦσθαι ὁ οἰκέτης. καὶ βελτίον ἐστὶ τὸ λέγειν, ὅτι χρὴ περιμένειν ἡμᾶς, ἕως ὅτε γένηται δῆλον, ὡς οὐδεὶς γίνεται τούτου διάδοχος. [Sch. t. VI. 371. sq.]

§. 15. *Ὁ χρεωστῶν μοι ἐλευθερίαν δύναται καὶ ληγάτα μοι καταλιπεῖν χωρὶς ἐλευθερίας.*

ὁ χρεωστῶν μοι ἐλευθερίαν] Ἐάν χρεωστῆ τις οἰκέτη φιδεῖκομισσαρίαν ἐλευθερίαν, δύναται καὶ sine libertate καταλιπεῖν αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ διαθήκῃ, ἢ βούλεται. [Sch. u. VI. 372.]

§. 16. *Οὐδὲ ἐξ ἡλικίας τοῦ χρεωστοῦντος, οὐδὲ ἐκ τύχης ἢ αἰρέσεως αὐτοῦ, ἢ ὑπερθέσεως αὐτοῦ, εἰ μὴ ἐλευθερώσει, ἢ βραδύτερον ἐλευθερώσει, ἀπόλλυται ἢ ἐλευθερία, ἢ χειρῶν ὁ αἰρέσεις αὐτῆς γίνεται.*

§. 17. *Καὶ^{l)} ἀπὸ ἀχρηστων κωδικίλλων δίδεται ἐλευθερία, εἰ ὁ κληρονόμος παρᾶσχη τινὰ τῶν ἐν αὐτοῖς φερομένων^{m)}.*

οὐδὲ ἐξ ἡλικίας τοῦ χρεωστοῦντος] Ὁ θεῖος Πίος ἀνέγραψεⁿ⁾, τὴν φιδεῖκομισσαρίαν ἐλευθερίαν μὴδὲ ἐκ τῆς ἡλικίας τοῦ χρεωστοῦντος αὐτήν, μὴδὲ ἐκ τῆς τύχης αὐτοῦ καὶ τῆς αἰρέσεως, μὴδὲ ἐκ τῆς ὑπερθέσεως αὐτοῦ παντελῶς μὴ ἐλευθεροῦντος διαφθεیرهσθαι, ἢ χειρῶν γίνεσθαι. καὶ εἰ καὶ τὰ μάλιστα αἰ παρὰ^{o)} τῶν κωδικίλλων ἀχρηστων^{p)} ἐλευθερία οὐ κερῶσθηται, ὅμως, εἰ ὁ κληρονόμος κυρίως ἡγήσεται τούτους τοὺς κωδικίλλους, καὶ παρᾶσχη τινὰ καταλειμμένα αὐτοῖς, βουληθῆν δὲ καὶ τοὺς οἰκέτας ἐν ἐλευθερίᾳ διαγεῖν, εἰς ἔνομον ἐλευθερίαν ἐξ αὐτοῦ τούτου προάγονται. τοῦτο γὰρ διατάξεις τοῦ βασιλέως ἡμῶν καὶ τοῦ θειοτάτου πατρὸς αὐτοῦ σαφηνίζει. [Sch. x. VI. 372.]

L. 31. pr. *λα^{q)} Παῦλος. Ἄλλοτριῳ δούλῳ καλῶς καταλιμπάνω ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἰρέσιν^{r)} ἐλευθερίαν, εἰ πρὸς τὸν δεσπότην αὐτοῦ ἔχω^{s)} διαθήκης δίκαιον.*

ἄλλοτριῳ δούλῳ] Τότε τοῖς ἄλλοτρίοις δούλοις καλῶς καταλιμπάνεται φιδεῖκομισσαρία ἐλευθερία, ὅτε μετὰ τῶν δεσποτῶν ἔχωμεν τεταμέντι φακίονα. [Sch. y. VI. 372.]

§. 1. *Κατέλιπον ἐκ τοῦ υἱοῦ μου ἐλευθερίαν. ἐπέτεχθη κνοφορούμενος. ἐκάτεροι ἐλευθεροῦσιν.*

κατέλιπον ἐκ τοῦ υἱοῦ μου ἐλευθερίαν] Ἀδιάθετος τις τελευτᾷ ἠξίωσε τὸν ἴδιον υἱὸν οἰκέτην ἐλευθερώσει,

et per in integrum restitutionem hereditatem eius evitaverit. Quaerendum autem nobis est, cuiusnam libertus fiat iste servus. Nam libertas quidem perinde ei competit, ac si ex testamento eam consecutus esset. Erit igitur libertus Orcinus illius, qui ei libertatem praestare debet.

Si ex his, qui libertatem debent⁵⁾, alter sine successore decesserit, alter absit, perinde ad libertatem pervenit, ac si ab utrisque manumissus.

Expectandum autem est, donec certum sit, successorem ei, qui libertatem debet, non extare.

5) si ex his, qui libertatem debent] Si ex his, qui libertatem debent, alter sine herede decesserit, alter ex iusta causa absit, extat constitutio Marci et Veri dicentium, servum perinde liberum fieri, ac si ab eo, qui sine herede decessit, et ab eo, qui ex iusta causa abest, manumissus fuisset. Illud autem belle quaeritur, cum heres sine successore decessit, utrum expectemus, donec certum fuerit, nullum ei heredem aut bonorum possessorem futurum: an vero etiam dum incertum est, utrum ei heres extiturus sit, an non (fortasse enim heres eius deliberat) possit servus liber fieri. Et melius est dicere, expectare nos debere, donec certum fuerit, nullum ei successorem esse.

Qui libertatem mihi debet⁶⁾, potest etiam sine libertate legata mihi relinquere.

6) qui libertatem mihi debet] Si quis servo libertatem fideicommissariam debeat, potest etiam sine libertate ei, quae velit, testamento suo relinquere.

Neque ex aetate eius, qui debet⁷⁾, neque ex statu eius aut conditione, aut mora, si non manumiserit, aut tardius manumiserit, libertas intercidit, aut deterior fit eius conditio.

Etiam ex irritis codicillis datur libertas, si heres quaedam eorum, quae illis continentur, praestiterit.

7) neque ex aetate eius, qui debet] Divus Pius rescripsit, fideicommissariam libertatem neque ex aetate eius, qui eam debet, neque ex eius statu et conditione, neque ex mora eius plane non manumittentis corrumpi, aut deteriores fieri. Et licet non debeantur libertates codicillis irritis datae, tamen si heres hos codicillos validos existimaverit, et quaedam in eis relicta praestiterit, voluerit autem servos morari in libertate, ad iustam libertatem hoc ipso perducuntur. Hoc enim declarat constitutio Imperatoris nostri et Divi patris eius.

XXXI. Paulus. Alieno servo¹⁾ recte fideicommissariam libertatem relinquo, si cum domino ius testamenti habeam.

1) alieno servo] Tunc alienis servis recte fideicommissaria libertas relinquitur, cum testamenti factionem cum dominis habemus.

Reliqui a filio meo libertatem²⁾. Postumus ei natus est. Uterque manumittit.

2) reliqui a filio meo libertatem] Decedens quis intestatus filium suum rogavit, ut servum manu-

h) Cod. 1357. ἄπεισιν (sic). i) Cod. 1357. οὕτως. Fabr. οἴτος. k) Fabr. in marg. notat: MS. Σεβήρου. Male. l) l. 30. §. 17. D. h. t. legitur in Syn. p. 419. m) Syn. ἐμφορούμενος. n) Fabr. ἀνέγραψε. o) Sic lego. Fabr. περί. p) Adde τῶν ante ἀχρηστων. q) Cod. 1357. λ. r) Pro verbis ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἰρέσιν Cod. 1357. habet κατὰ φιδεῖκομισσον. s) Cod. 1357. ἔχω.

καὶ ἐπετέθη τούτῳ μετὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ποστούμος. καὶ ἐντέτασαν οἱ θεοὶ ἀδελφοί, ἐπειδὴ μὴ δύναται διαμεθεῖναι αἰ εἰς μέρος δοθῆναι ἢ ἐλευθερία παρα μόνου τοῦ ἐν φύσει ἰοῦ, παρ' ἑκατέρων αὐτῶν παρέχουσαι. [Sch. z. VI. 372.]
 Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἀνάγνωθι βιβ. κθ'. tit. ζ'. διγ. ιγ'. Sch. z. VI. 372.]

Ὁ) χρεωστῶν ἐλευθερίαν καὶ ὅτε μὴ δύναται κποιεῖν, παρέχει αὐτήν.

ὁ χρεωστῶν ἐλευθερίαν] Ὁ χρεωστῶν φιδεϊκομισαρίαν ἐλευθερίαν καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ κεκόλυται ποικίσθαι τὰ ἴδια, ὁμως ἐλευθεροῦν δύναται τὸν οἰκέτην. Sch. a. VI. 372.]

Ὁκ^{α)} ἀναγκάζεται τις^{β)} πωλῆσαι τὸν δοῦλον αὐτοῦ, ὃν ἠξίωσεν ἄλλος τελευταίον ἐλευθερωθῆναι^{ω)}, ἂν πλείονα τῆς ἀξίας τιμὴν ζητῇ^{χ)}. εἰ δὲ ὁ κληρονόμος ἄμετρον εἶναι^{γ)} λέγει τὴν τιμὴν, δεῖ τὸν ἄρχοντα τοῦτο σκοπεῖν. εἰ δὲ καὶ ὁ δεσπότης θέλει^{z)} πωλῆσαι, καὶ ὁ δοῦλος ἐλευθερωθῆναι, δεῖ τὸν κληρονόμον ἀγοράσαι καὶ ἐλευθερώσαι· εἰ μὴ ὁ δεσπότης μᾶλλον θέλει ἐλευθερώσαι, καὶ ἔχειν^{δ)} τὴν ἀγωγὴν περὶ τῆς τιμῆς κατὰ τοῦ κληρονόμου. τοῦτο γὰρ γίνεται^{β)}, κἂν λανθάνῃ ὁ κληρονόμος.

Ὁκ ἀναγκάζεται τις] Ἐάν ὁ δεσπότης τοῦ ἀλλοῦ οἰκέτου μὴ βούληται αὐτὸν πωλῆσαι ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι, οὐδὲν δύναται ποιῆσαι πρὸς τοῦτο ὁ πραιτωρ. τὸ δὲ ἐπὶ λέγομεν, εἰ καὶ βούλεται μὲν αὐτὸν πωλῆσαι, πλεον δὲ ἢ δικαίου τιμήματος θέλει λαβεῖν. ἐάν δὲ ὁ μὲν δεσπότης ἢ οἰκέτου ὅπου τιμήματος καὶ μηδὲ κατὰ πρόωτην ὄψιν νομοζωμένου ἀδικου θέλει πωλῆσαι τὸν οἰκέτην^{α)} ὁ δὲ παρακλήσις ἐλευθερώσαι αὐτὸν ἄμετρον εἶναι τὸ τίμημα λέγει, χρὴ τε παρεμβάλλειν ἑαυτὸν τὸν πραιτωρα, ἵνα τὸ δικαίον τίμημα δάται^{ε)} βουλομένῳ πωλῆσαι τῷ δεσπότη, καὶ πιπράσκηται οἰκέτης ἐνεκεν τοῦ ἐλευθερωθῆναι. εἰ δὲ καὶ ὁ δεσπότης οἰκός ἐστι πωλῆσαι αὐτόν, καὶ ὁ οἰκέτης ἔτοιμός ἐστιν ἐλευθερωθῆναι, ἀναγκάζεται πάντως ὁ κληρονόμος ἀγοράσαι αὐτόν ἐλευθερώσαι, εἰ μὴ ἄρα βούλεται ὁ τοῦ οἰκέτου δεσπότης τὸς μᾶλλον ἐλευθερώσαι τὸν οἰκέτην, καὶ ἔχειν τὴν περὶ τὸν τιμήματος αὐτοῦ ἀγωγὴν κατὰ τοῦ κληρονόμου. τοῦτο χρὴ γίνεσθαι, εἰ καὶ λανθάνει ὁ κληρονόμος ὁ χρεωστῶν ἐλευθερίαν. οὕτω γὰρ Ἀντωνῖνος ἀντέγραψεν. εἰ δὲ ἔτοιμός μὲν ἐστὶν ὁ τοῦ οἰκέτου δεσπότης πωλῆσαι αὐτόν, οὐ ὅτερον δὲ βούλεται πωλῆσαι αὐτόν, εἰ μὴ τὸ ἱκανὸν αὐτῷ τὸ τίμημα γένηται, οὐκ ἀναγκάζεται ἐλευθερώσαι αὐτόν, τότε καὶ τὸν οἰκέτην ἐλευθερώσῃ ὁ δεσπότης αὐτοῦ, καὶ ἢ δὲν λάβῃ, ἢ ἔλαττον τοῦ τιμήματος λάβῃ διὰ τὸ ἄπορον εἶναι τὸν ἀξιώθεντα ἐλευθερώσαι τὸν οἰκέτην. [Sch. b. 372. sq.]

λβ. δ) Μαρκανός^{ε)}. Εἰ δὲ λέγει μὴ ἐκποιεῖν, εἰ τὸ ἱκανὸν ἐπὶ τῇ τιμῇ πάθοι, οὐκ ἀναγκάζεται ἐλευθεροῦν. ἄκοτος τοῦ δούλου τούτου οὔτε ἄλλος, καὶ ὁ δεσπότης αὐτοῦ τὴν ἐλευθερίαν ἀπαιτήσει· εἰ γὰρ προσπορίζεται τι αὐτῷ ἐντεῦθεν· εἰ μὴ ὁ θέμενος πλεον κελεύει τίμημα δοθῆναι. τότε γὰρ ὁ δεσπότης καὶ ὁ δοῦλος ἔχουσιν ἀπαιτήσιν, ὁ δὲ διὰ τὸ πλεον^{β)} τῆς τιμῆς, ὁ δὲ διὰ τὴν ἐλευθερίαν. τὸ αὐτὸ κἂν ἀλλότριον πρᾶγμα πλείονος κελεύσει^{γ)} τις ἀγορασθῆναι καὶ ἄλλῳ δοθῆναι. καὶ ὁ δεσπότης γὰρ τοῦ πρᾶγματος, καὶ ὁ μέλλων λαμβάνειν αὐτὸ κινουσι κατὰ τοῦ κληρονόμου.

ἄκοτος τοῦ δούλου τούτου] Ἄκοτος τοῦ τιμήματος ἐλευθερία δούλου οὔτε ἄλλος τις, οὔτε ὁ δεσπότης οὐ δύναται ἀπαιτεῖν τὴν καταλειφθεῖσαν αὐτῷ ἐλευθερίαν. γὰρ τοιαῦτόν ἐστι τὴν καταλειφθεῖσαν τῷ οἰκέτῃ φιδεϊκόων, ἐξ οὗ ὁ δεσπότης τίποτε κερδαίνει. εἰ γὰρ ἦνται,

ε) Cod. 1357. ὡ pro. ὁ. u) §. 3. praetermissa est. §. 4. legitur usque ad verba δεῖ τὸν ἄρχοντα τοῦτο σκοπεῖν in Syn. 19. v) Cod. 1357. ἀναγκάζεται τις. w) Syn. ἐλευθερωθῆναι (sic). x) Cod. 1357. ἐπιζητῇ. y) εἶναι Syn. omittit. Cod. 1357. θελῃ. a) Sic Cod. 1357. Fabr. ἔχῃ. b) Cod. 1357. γενήσεται. c) Sic lego. Fabr. δίδοται. d) Cod. 1357. λαμβάνει. e) Cod. 1357. πλεον. g) Cod. 1357. κελεύει.

mitteret, et post mortem eius natūs est ei postumus. Et Divi fratres rescripserunt, quia dividi non possit, nec pro parte praestari libertas ab eo solo, qui in rerum natura erat, eam praestari ab utrisque.

Enantiophanis. Lege lib. 29. tit. 7. dig. 13.

Qui libertatem debet³⁾, etiam cum alienare non potest, eam praestat. L. 31. §. 2. D. XL. 5.

3) qui libertatem debet] Qui fideicommissariam libertatem debet, etiam eo tempore, quo sua alienare prohibetur, servum manumittere potest.

Non cogitur quis⁴⁾ servum proprium vendere, quem alius decedens manumitti rogavit, etiamsi pretium iusto maius petat. Sin autem heres pretium immodicum esse dicat, Praetor hoc aestimare debet. Quodsi et dominus vendere velit, et servus manumitti, heres eum redimere et manumittere debet: nisi dominus malit manumittere et actionem pretii nomine in heredem habere. Hoc enim fit, etiamsi heres latitet.

4) non cogitur quis] Si dominus alieni servi nolit eum vendere, ut manumittatur, Praetor ad hoc facere nihil potest. Idem autem dicimus, si ipsum quidem velit vendere, sed plus iusto pretio habere velit. Sin autem servi dominus certo quidem pretio, quod non prima facie videtur esse iniquum, velit servum vendere: is vero, qui rogatus est eum manumittere, pretium dicat esse immodicum: tunc Praetor se interponere debet, ut iustum pretium detur domino vendere volenti, et vendatur servus, ut manumittatur. Quodsi et dominus paratus sit eum vendere, et servus paratus sit manumitti, cogitur omnino heres eum redimere et manumittere, nisi dominus servi malit ipse servum manumittere, et de eius pretio actionem habere adversus heredem. Hoc autem faciendum est, etiamsi heres latitet, qui libertatem debet. Sic enim rescripsit Antoninus. Si autem servi dominus paratus quidem sit eum vendere, non ante tamen vendere eum velit, quam sibi de pretio satisfiat, non compellitur eum manumittere, ne et servum dominus eius manumittat, et vel nihil accipiat, aut minus pretio accipiat propterea, quod qui rogatus fuit servum manumittere, solvendo non sit.

XXXII. Marcianus. Si autem dicat, se non alienare, nisi sibi de pretio satisfiat, manumittere non cogitur. Invito servo hoc¹⁾, neque alius, neque eius dominus libertatem petet: neque enim exinde ei aliquid acquiritur: nisi testator supra iustum pretium dari iusserit. Tunc enim et dominus, et servus persecutionem habent, alter propter id, quod est supra verum pretium, alter propter libertatem. Idem et si rem alienam iusserit quis pluris emi, quam quanti est, et alii dari. Nam et rei dominus, et qui eam accepturus est, agunt adversus heredem.

1) invito servo hoc] Invito servo, qui libertate honoratus est, neque alius, neque eius dominus libertatem ei relictam petere potest. Neque enim tale est fideicommissum servo relictum, ex quo aliquid lucretur dominus. Si enim petita sit, idem ipsi domino magis

οὐ^{h)} τὸ αὐτὸ μᾶλλον εἰδοὶ τῷ δεσπότην δεδούθαι τὸ φιδεϊ-
κώμισσον. ὅπερ συμβαίνει, ἥνκα ὁ διαθέμενος πλείονος, ἢπερ
ἀξίος ἐστίνⁱ⁾ ὁ οἰκέτης, κελεύει ἀγοραστῆραι αὐτὸν καὶ ἐλευ-
θερωθῆραι. τότε γὰρ καὶ ὁ δεσπότης ἔχει φιδεϊκώμισσον περ-
σεκουτίονα, ἐπειδὴ διαφέρει αὐτῷ τὸ κερδαίνει^{k)} τὸ περισσόν
τοῦ δικαίου τιμήματος, καὶ ὁ οἰκέτης καλῶς ἀπαιτεῖ ἐπιτε-
θῆραι ἐαυτῷ τὴν ἐλευθερίαν. τοῦτο δὲ συμβαίνει, καὶ ὅτε
ἄλλοτριον πρᾶγμα κελεύει ὁ τεστάτωρ ἀγοράσαι τὸν κληρονόμον
ἢ τὸν ληγατίονον, καὶ δοῦναι αὐτὸ ἐτέρῳ τινί. τότε γὰρ πάλιν
καὶ ὁ δεσπότης τοῦ πρᾶγματος, καὶ ὁ μέλλον^{l)} αὐτὸ τὸ
πρᾶγμα λαμβάνειν ἔχει φιδεϊκώμισσον περσεκουτίονα. καὶ τῷ
δεσπότην γὰρ διαφέρει^{m)} τὸ πλεον τοῦ δικαίου τιμήματος
λαβεῖν, ὡς ἐκέλευσεν ὁ διαθέμενος, καὶ ἐκείνῳ, ὅτινι καταλέ-
λειπται τὸ πρᾶγμα, διαφέρει τὸ λαβεῖν τὸ καταλιπωμένον
αὐτῷ. [Sch. c. VI. 373.]

L. 33. pr. λγ'.ⁿ⁾ Παῦλος. Εἰ ἀξιώσω^{o)} τὸν υἱόν μου ἐλευ-
D. XL. 5. θερωσάι δοῦλόν^{p)} μου, ἔχει καὶ κατὰ τῆς διαθήκης
ἐναντίωσιν, καὶ ὑπηρεσίας δύναται αὐτῷ ἐπιθεῖναι^{q)}.
κἂν δὲ ἀπεντεύθην ἤδη^{r)} ὀρθῶς ἐλευθερωθῆ^{s)}, ὡς
υἱὸς πάτρωνος ταῦτα πάντα ποιεῖ.

εἰ ἀξιώσω τὸν υἱόν μου] Ὅτε υἱὸς ἀξιοῦται παρὰ
τοῦ ἰδίου πατρός, δούλον τοῦ πατρός αὐτοῦ ἐλευθερώσαι,
τότε δύναται ὡς υἱὸς ὑπάραχον τοῦ καταλιπόντος τὴν ἐλευθε-
ρίαν τὴν κόντρα ταβουλας ἔχειν, καὶ ὅπερας ἐπιθεῖναι τούτῳ
τῷ ἀπειλευθῆσθαι ταῦτα^{l)} γὰρ ἡμελλεν ἀγοράζειν αὐτῷ τὰ δι-
καια, εἰ καὶ διῤεκτα κατελείπειτο τῷ οἰκέτῃ παρὰ τοῦ πατρός
αὐτοῦ ἐλευθερία. ὡς γὰρ υἱὸς πάτρωνος καὶ τὴν κόντρα τά-
βουλας εἶχε, καὶ τὰς ὁπέρας ἀπῆτει^{u)}. [Sch. d. VI. 373. sq.]

§. 1. Χώρα τῷ νόμῳ, κἂν ὑπὸ αἴρεσιν δόσεως ἢ
ποιήσεως, ἢ τυχηροῦ τινος^{v)} ἐλευθερία καταλειφθῆ,
εἰ μὴ ὁ δοῦλος ἀπειθῆ^{w)} τῇ αἴρεσει^{x)}. ὁ δὲ κλη-
ρονόμος ἐμποδίζειν ταύτῃ ἀπόλλυσι τὸν ἀπειλευθῆρον,
κἂν ἄλλῳ δικαίῳ ὡς υἱὸς πάτρωνος μέλλει^{y)} ἔχειν
αὐτόν. ὅτε λοιπὸν καὶ δουλαγωγῶν αὐτὸν ἢ κεφα-
λικῶς αἰτιώμενος οὐκ ἔχει τὴν κατὰ τῆς διαθήκης
ἐναντίωσιν.

χώρα τῷ νόμῳ] Εἰ καὶ ὑπὸ αἴρεσιν καταλείπειται
ἐλευθερία, καὶ μὴ αὐτὸς ὁ οἰκέτης ἐμποδίσῃ τῷ πληρωθῆραι
τὴν αἴρεσιν, χώρα γίνεται τῷ Ρουβριανείῳ δόγματι. καὶ οὐ
διαφερόμεθα, εἴτε πρὸς δόσιν, εἴτε πρὸς ποίησιν ἢ αἴρεσις
ἀνεφαίνετο, εἴτε τύχης ἤρητο. καὶ ἀπόλλυσι δὲ τὸ πατρωνικόν
δικαίον ὁ κληρονόμος, ἐὰν αὐτὸς ἐμποδίσῃ πληρωθῆραι τὴν
αἴρεσιν, εἰ καὶ υἱὸς ἐστὶ τοῦ καταλιπόντος τὴν ἐλευθερίαν, εἰ
καὶ τὰ μάλιστα ἄλλῳ δικαίῳ μέλλει ἔχειν τὸν ἀπειλευθῆρον.
καὶ ἐνταῦθα γὰρ ὑπομένει τινα τιμωρίαν, μηκέτι ὡς πάτρων,
ἀλλ' ὡς υἱὸς πάτρωνος κολουόμενος. ἐὰν γὰρ ἢ περὶ δουλείας
ἐνογάγῃ τῷ ἀπειλευθῆσθαι, ἢ κεφαλικῶς αὐτοῦ κατηγορήσῃ, ἀπό-
λλυσι τὴν ἐπ' αὐτῷ κόντρα ταβουλας, ἢν οὐκ ἡμελλεν ἀπολλύειν,
εἰ πρωτότυπος πάτρων ὑπῆρχεν. [Sch. e. VI. 374.]

§. 2. Εἰ ληγατευθῆ μοι δοῦλος ἐφ' ᾧ^{z)} ἐλευθερωσάι,
καὶ μὴ βουληθῶ, ἀναγκάζομαι ἐκχωρεῖν αὐτὸν ὅτινι
αὐτὸς βούλεται, ὥστε ἐλευθερωθῆναι.

εἰ ληγατευθῆ μοι δοῦλος] Ἐὰν ληγατευθῆ τινι
οἰκέτης, καὶ ἀξιώθῃ ἐλευθερωσάι αὐτόν, καὶ μὴ βούληται^{a)}
καταδέξασθαι τὸ ληγάτον, ἀναγκάζεται τὴν ἐπὶ τῷ ληγάτῳ
ἀγωγῇ ἐκείνῳ ἐκχωρεῖν, ὅτινι ὁ^{b)} οἰκέτης βούλεται, ἵνα
μόνον μὴ ἀναρεθῆ ἢ ἐλευθερία. [Sch. f. VI. 374.]

L. 34. pr. λδ'.^{c)} Πομπώνιος. Ὁ τιμηθεὶς ἐλευθερία οὐ δι-
D. eod. δοται ἄκων ἐτέρῳ, ἵνα ἐξ αὐτοῦ ἐλευθερωθῆ, εἰ μὴ
τῷ ἀξιώθῃεντι τοῦτο ποιῆσαι.

h) Fabr. in marg. ad vocem *oū*, ut videtur, notat: Sic MS. Negatio omittenda est. i) Fabr. *ἔστι*. k) Fabr. *κερδαίνει* (sic). l) Fabr. *μέλλον* (sic). m) Adde *ἔστι*, aut lege *διαφέρει*. n) Cod. 1357. *λγ'*. o) Cod. 1357. *ἀξιώσαι*. p) Cod. 1357. *δούλον* (sic). q) Cod. 1357. *ἐπιθεῖναι*. r) Verba *ἀπεντεύθην ἤδη* desunt in Cod. 1357. Alterutrum omittendum est, aut *ἀπεντεύθην ἤδη* aut *ὀρθῶς*. Nam utrumque idem significat. s) Fabr. *ἐλευθερωθῆ* (sic). Cod. 1357. *ἐλευθερωθῆ*. t) Cod. 1357. *πάντα ταῦτα*. u) Fabr. *ἀπῆτει* (sic). v) Cod. 1357. *τινός*. w) Cod. 1357. *ἀπειθῆ*. x) Post vocem *αἴρεσιν* Cod. 1357. addit τοῦ δεσπότην. y) Cod. 1357. *μέλλει*. z) Cod. 1357. *ᾧ* (sic). a) Fabr. *βούλεται*. b) o addidi. c) Cod. 1357. *λγ'*.

videretur datum fideicommissum. Quod contingit, cum testator plaris, quam dignus est servus, iubet eum redimi et manumitti. Nam tunc et dominus persecutionem fideicommissi habet, quoniam eius interest lucrari id, quod supra iustum pretium est, et servus recte petit, sibi libertatem imponi. Hoc autem evenit et cum testator iubet, heredem vel legatarium rem alienam redimere, eamque alii praestare. Tunc enim rursus et rei dominus, et qui ipsam rem est accepturus, fideicommissi persecutionem habent. Nam et domini interest, ut accipiat id, quod supra iustum pretium est, sicut testator iussit, et illius, cui res relicta est, interest, ut quod sibi relinquatur, accipiat.

XXXIII. Paulus. Si filium meum rogavero¹⁾, ut servum meum manumittat, habet et bonorum possessionem contra tabulas, et operas ei potest imponere. Quodsi directo manumissus fuerit, quasi patroni filius haec omnia facit.

1) si filium meum rogavero] Cum filius a patre suo rogatur, ut servum patris sui manumittat, tunc potest, cum filius sit eius, qui libertatem reliquit, et bonorum possessionem contra tabulas habere, et operas huic libertato imponere: haec enim iura ei erant competitura, etiam si directa libertas a patre servo esset relicta. Nam quasi patroni filius et bonorum possessionem contra tabulas habuisset, et operas exegisset.

Legi locus est²⁾ etiam si sub conditione dandi vel faciendi, vel aliquo casu libertas relicta sit, nisi servus conditioni non pareat. Heres autem eam impediens libertum amittit, quamvis alio iure quasi patroni filius eum habiturus sit: cum et si in servitute eum petat, aut capitis accuset, non habeat bonorum possessionem contra tabulas.

2) legi locus est] Etiam si sub conditione libertas relicta sit, et per ipsum servum non fiat, quo minus impleatur conditio, locus fit Rubriano Senatusconsulto. Nec discernimus, utrum in dando, an in faciendo consistat conditio, an ex casu pendeat. Ius autem patronatus heres perdit, si ipse impediatur, quo minus impleatur conditio, etsi filius sit eius, qui libertatem reliquit, quamvis alio iure habiturus sit libertum. Nonnullam enim et hoc casu poenam patitur, quod non amplius vocetur ut patronus, sed ut filius patroni. Si enim aut libertum in servitute petierit, aut capitis eum accusaverit, perdit bonorum possessionem contra tabulas, quam non perdidisset, si fuisset principalis patronus.

Si servus mihi legatus fuerit³⁾, ut manumittam, et nolim, compellor eum cedere cui ipse velit, ut manumittatur.

3) si servus mihi legatus fuerit] Si servus alicui legatus fuerit, idemque rogatus fuerit eum manumittere, et nolit legatum accipere, cogitur actionem legati ei cedere, cui servus velit, ne libertas intercidat.

XXXIV. Pomponius. Qui libertate honoratus est¹⁾, invitatus alii non datur, ut ab eo manumittatur, quam ei, qui rogatus est hoc facere.

ὁ τιμηθεὶς ἐλευθερία] Ὁ τιμηθεὶς ἐλευθερία φιδει-
μισσαρία οὐκ ἀναγκάζεται τραδιτευθῆναι ἐτέρῳ τινί, καὶ
ἀρ' αὐτοῦ ἐλευθερωθῆναι, καὶ ἔχει αὐτὸν πατέρα, καὶ
ἢ τὸν παρακληθέντα αὐτὸν ἐλευθερῶσαι. τοῦτο γὰρ Καμ-
πανὸς ὁ νομικὸς ἀπεκρίνατο. [Sch. g. VI. 374.]

Et d) καταλείπω σοι δοῦλον ἐφ' ᾧ ἐλευθερῶσαι,
δὲ μὴ ἐλευθερώσεις, Πέτρῳ ἐφ' ᾧ ἐκεῖνον τοῦτο
οἰῆσαι· εἰ δὲ μὴδὲ ἐκεῖνος, ὥστε ἐλεύθερον εἶναι·
χρηστον τὸ ληγάτον, καὶ παραχρῆμα ἐλεύθερος γί-
νεται.

εἰ καταλείπω σοι δοῦλον] Καλπουρνίῳ Φλάκκῳ
ἠγαυεύθη οἰκέτης, καὶ ἠξιώθη ἐλευθερῶσαι αὐτόν. εἰ δὲ
ἐλευθερώσει, Τίτιῳ ἐληγαυεύθη ὁ οἰκέτης, καὶ ἠξιώθη ὁ
εἰς ἐλευθερῶσαι αὐτόν. εἰ δὲ μὴδὲ Τίτιος ἐλευθερώσει
αὐτόν, διέρετα ἐλευθερία κατελείφθη τῷ οἰκέτῃ. καὶ λέγει
ἄριστος ἀχρηστον εἶναι τὸ ληγάτον, καὶ ὡς ἀπὸ διέρετας ἐλευ-
θερίας παραχρῆμα τὸν οἰκέτην ἐλεύθερον γίνεσθαι ἐξ αὐτῆς
διαθήκης. [Sch. h. VI. 374.]

λέ. Μαρκιανός ε). Ὁ δ) δεξάμενος κληρὸν ἢ λη-
γάτον ἀναγκάζεται ὃν ἐκελεύσθη ἴδιον δοῦλον ἐλευ-
θερῶσαι, κἂν χρειώδης ἐστὶν ἢ ἄξιος τιμωρίας.

ὁ δεξάμενος κληρὸν ἢ ληγάτον] Ὁ Γάιος Κάσιος
γεν, καὶ κληρονομίῃ καὶ ληγαταρίῳ παρακληθεῖον ἐλευθε-
σαι τὸν ἴδιον οἰκέτην ἐσθ' ὅτε συγχωρεῖσθαι τὴν ἐλευθε-
ρίαν, ἐάν ἢ ὑπηρεσία τοῦ δούλου χρειωδεύσεται ἐστὶ τῷ δε-
σπότη αὐτοῦ· ἢ γὰρ τυχὸν διαπενσάτω ἢ παιδαγωγὸς τῶν
αὐτοῦ ἢ τῆρικαῦτα ἡμαρτεν εἰς αὐτόν, ὥστε μὴ ὀφεί-
ναι συγχωρεῖσθαι αὐτῷ τὴν τιμωρίαν ὣν ἡμαρτεν· ἀλλ' οὐκ
ἔστι ἢ γνώμη τοῦ Καίου Κάσιου, ἐπειδὴ ἠδύνατο οἱ τῆ
ἐλευθερία βαρῆθέντες μὴ καταδέξασθαι τὴν κληρονομίαν ἢ τὸ
ἀτόν, καὶ μὴ χρεωστῆσαι τὴν ἐλευθερίαν. καταδεξάμενος
ἄπαξ ὀφείλουσι πληρῶσαι πάντως τὴν βούλησιν τοῦ τελευ-
τάντος· εἰ καὶ μὴ συμφέροι αὐτοῖς ἀποκτήσασθαι τὸν οἰκέ-
τῃ διὰ τὰς εἰρημένους αἰτίας. [Sch. i. VI. 374. sq.]

λς. 8) Ἴδεμ. Νήπιος, μεμηνώς, ἀιχμάλωτος,
ὁ δὲ διὰ θρησκείαν ἢ ἐντιμοτέραν αἰτίαν, ἢ συμ-
φορὰν οἰκειακὴν, ἢ κεφαλῆς ἢ ἀτιμίας κίνδυνον μὴ
ἀνόμενος ἐλευθεροῦν, οὐ περιέχεται τῷ δόγματι·
δὲ ὁ μὴ ἔχων ἐπίτροπον, ἢ ὁ ἔχων ἐμπεισόντα
μοῦ τινί. εἰ δὲ καὶ ὑπερέθιτο ὁ ἐπίτροπος, οὐκ
ὀλλυσι τὸν ἀπελεύθερον ὁ ὄρφανός. μόνος δὲ τῷ
μὴ περιέχεται ὁ χρεωστῶν ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἵρε-
σιν) ἐλευθερίαν. τὸ δὲ δόγμα φησὶν, εἰ εὐλόγως
ἢ ὁ χρεωστῶν ἐλευθερίαν, δίδοσθαι αὐτήν, καὶ
ἐλεύθερον αὐτοῦ) γίνεσθαι.

νήπιος, μεμηνώς, ἀιχμάλωτος] Οὔτε ἡμῶντες, οὔτε
ἠγότες, οὔτε ἀιχμάλωτοι, οὔτε οἱ διὰ τινα θρησκείαν ἢ
νοτέραν αἰτίαν, οὔτε οἱ διὰ τινα συμφορὰν ἢ μέγιστον
ἴγμα οἰκειακόν, ἢ κίνδυνον περὶ κεφαλῆν ἐπιφερόμενον ἢ
τὴν ἐπιτιμίαν τινί, ἢ διὰ ἑτέραν παραπλήσιαν τούτων
ἀν ἐμποδίζοντες τῇ ἐλευθερίᾳ περιέχονται τῷ Ρουβριανείῳ
ματι. οὔτοι οὖν πάντες οὐκ ἐκπίπτουσι τοῦ πατρωνικοῦ
ίου. ἀλλ' οὐδὲ τὸ μὴ ἔχειν ἐπίτροπον τὸν πούπιλλον, ἢ
αὐτὸν εἶναι τὸν ἐπίτροπον τὸν ἐν μίᾳ τῶν εἰρημένων αἰ-
ν ἐμπεισώκοτα, οὔτε δὲ εἰ ἐπίτηδες οἱ ἐπίτροποι τὴν ἐαν-
ευχέρειαν μὴ παρέχουσιν, ἐκπίπτειν ποιεῖ τοῦ πατρωνικοῦ
ίου τοὺς πούπιλλους, ἐπειδὴ) καὶ ἄτοπον ἐστίν, εἰ ὡν
πίτροποι ποιοῦν ἴσως καὶ ἄτοποι ὄντες, ζημιούσθαι τοὺς
πίλλους. τοῦτο τὸ δόγμα τῆς συγκλήτου ἐκείνους μόνους
ἔχει, τοὺς χρεωστῶντας φιδεικομισσαρίαν ἐλευθερίαν. ἐπι-
ται τὸν τῶν πάντων τῶν θεμάτων τῷ Δασουμινείῳ δόγματι
α γίνεσθαι, καὶ δι' αὐτοῦ τούτου βοηθοῦνται οἱ τῇ ἐλευ-
θερίᾳ τιμηθέντες οἰκέται, ὅτιμ διηγόρευται, ἵνα, ἐάν τις
ἢ δικαίαν αἰτίαν ἀπολιμπάνηται, μὴτε ἢ ἐλευθερία τῶν
τῶν ἐμποδίζονται), μὴτε τὸν ἀπελεύθερον ἀποκτάται ὁ

1) qui libertate honoratus est] Is, qui fidei-
commissaria libertate honoratus est, invitus alii non
traditur, ut ab eo manumittatur, et eum patronum ha-
beat, et non eum, qui rogatus est ipsum manumittere.
Hoc enim respondit Campanus Iurisconsultus.

Si servum tibi reliquero²⁾, ut eum manumittas, L. 34. §. 2.
et si non manumiseris, Petro, ut ille hoc faciat: D. XL. 5.
quodsi nec ille, ut liber sit: inutile legatum est, et
statim liber fit.

2) si servum tibi reliquero] Calpurnio Flacco
servus legatus fuit, eumque rogatus fuit manumittere.
Sin autem non manumisisset, servus legatus fuit Titio,
et rogatus fuit Titius eum manumittere. Si autem nec
Titius eum manumisisset, directa libertas servo relicta
fuit. Sabinus dicit legatum esse inutile, et tanquam
ex directa libertate servum statim fieri liberum ex ipso
testamento.

XXXV. Marcianus. Qui hereditatem accepit vel L. 35.
legatum¹⁾, cogitur quem iussus est proprium servum D. eod.
manumittere, licet necessarius sit, vel poena dignus.

1) qui hereditatem accepit vel legatum] Cuius
Caius Cassius dicebat, et heredi, et legatario rogatis ser-
vum proprium manumittere interdum remitti libertatem,
si servi ministerium domino suo sit perquam necessa-
rium: (erat enim sorte dispensator vel paedagogus libe-
rorum eius) aut tantum in eum deliquit, ut ei poena
eorum, quae deliquit, remittenda non sit. Sed Caii
Cassii non est recepta sententia, quoniam qui libertate
onerati fuerant, poterant hereditatem vel legatum non
accipere, et libertatem non debere. Cum autem semel
acceperint, omnino debent defuncti voluntatem adim-
plere: etiamsi eis non expediat carere servo propter
dictas causas.

XXXVI. Idem. Infans, furiosus, captus ab hosti- L. 36. pr.
bus¹⁾, et qui propter religionem, aut honestiorem D. eod.
causam, aut domesticam calamitatem, aut capitis fa-
maeve periculum, manumittere non potest, Senatus-
consulto non continetur: nec qui tutorem non habet,
aut eum habet, qui in tale quid incidit. Sed et si
tutor distulit, libertum pupillum non perdit. Solus
autem lege continetur, qui fideicommissariam libera-
tem debet. Ait autem Senatusconsultum, si iusta ex
causa absit qui libertatem debet, eam dari, et eius
libertum fieri.

1) infans, furiosus, captus ab hostibus] Neque
infantes, neque furiosi, neque ab hostibus capti,
neque qui propter aliquam religionem aut honestiorem
causam, neque qui propter aliquam calamitatem, aut
maximam rem familiarem, aut periculum capiti famaeve
imminens, aut propter aliam his similem causam liber-
tatem impediunt, Rubriano Senatusconsulto continentur.
Hi ergo omnes non excidunt iure patronatus. Sed ne-
que quod tutorem pupillus non habeat, aut is tutor sit,
qui incidit in unam ex supradictis causis, nec si tutores
data opera sui potestatem non faciunt, efficit, ut pupilli
iure patronatus priventur, quia absurdum est, ex his,
quae tutores solvendo fortasse impares faciunt, laedi
pupillos. Hoc Senatusconsultum eos solos continet,
qui fideicommissariam libertatem debent. In his ergo
omnibus casibus locus est Senatusconsulto Dasumiano,
eoque subvenitur servis libertate honoratis, quo cautum
est, ut si quis ex iusta causa absit, nec servorum liber-
tas impediatur, neque libertum perdat ex iusta causa
absens. In omnibus ergo his paulo ante dictis casibus,

d) §. 1. omissa est. e) Lege Μαικιανός. f) L. 35. D. h. t. legitur in Syn. p. 419. g) Cod. 1357. λδ'. h) Pro verbis
ὄρον ἢ ὑπὸ αἵρεσιν Cod. 1357. habet Fideicommissaria. i) Cod. 1357. αὐτόν pro αὐτοῦ. k) Sic lego. Fabr. ἐπεὶ δὲ.
abr. ἐμποδίζεται.

εὐλόγως ἀπολιμπανόμενος. καὶ ἐπὶ πάντων τοίνυν τῶν εἰρη-
μένων πρὸ μικροῦ θεμάτων, εἰ καὶ τὸ Γουβριάνειον δόγμα
ἀρχεῖ, ὅμως ἐκ τοῦ Δασουμiano καὶ ἡ ἐλευθερία ἀρμόζει,
καὶ τὸν ἀπελεύθερον οὐκ ἀπόλλυσιν ὁ ἐκ μίας τῶν εἰρημένων
αἰτιῶν ἐμποδιζόμενος ἐλευθερώσαι. [Sch. k. VI. 375.]

L. 36. §. 1. Ὁ ἔχων ἐντολέα εὐλόγως ἀπεῖναι δοκεῖ.
D. XL. 5.

Ὁ ἔχων ἐντολέα] Ἐάν ὁ ἀπολιμπανόμενος δεφενδύηται
ὑπὸ τοῦ ἰδίου προκουράτωρος, πιστεύεται κατὰ πρόληψιν ἐκ
δικαίας αἰτίας ἀπολιμπανέσθαι· καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀπόλλυσιν
τὸν ἀπελεύθερον, εἰ καὶ ἀπόντος αὐτοῦ ἐλευθερωθῆι ὁ οἰκέτης.
[Sch. l. VI. 375.]

§. 2. Τῶν περὶ ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἴρεσιν^{m)} ἐλευθερίας
δικάζοντιⁿ⁾ πᾶς ὑπόκειται, κἂν προνόμιον ἔχη, κἂν
πόλις ἦ, κἂν σωματεῖον, ἢ δημόσιον, ἢ ἀξίωμα.

τῶν περὶ — ἐλευθερίας δικάζοντι] Οὐδὲ ἐν προ-
νόμιον ἢ πόλεως, ἢ σωματεῖον, ἢ τάξεως, ἢ ὄφικιον ἐμπο-
δίζει τῷ πραιτώρι παρεμβάλλειν ἑαυτὸν ἐπὶ τῇ ἐλευθερίᾳ τῶν
οἰκετῶν· ἀλλὰ κἂν ἐν οἰκίδητε τυχῆ ἐστὶν ὁ τὴν ἐλευθερίαν
χρεωστῶν, ἀκαλύτως ὁ πραιτώρ ἑαυτὸν παρεμβάλλει τῇ ἐλευ-
θερίᾳ τῶν οἰκετῶν. [Sch. m. VI. 376.]

L. 37. λζ'. ο) Οὐλλπιανός. Ἡ χωρὶς αἰρέσεως τοῦ διοι-
κητοῦ ἐλευθερία μὴ ὑπεριθέσθω διὰ τὸ λογοποιῆσαι
αὐτόν. εὐθέως μὲντοι διδύσθω δικαστῆς ἐπὶ τῇ λο-
γοποιίᾳ. λοιπάδας δὲ μὴ ἀπαιτεῖσθω· περὶ γὰρ τῶν
ἐν δουλείᾳ διοικηθέντων οὐ δεῖ ἐνάγεσθαι. τὰ δὲ
βρέβια τῶν λογισμῶν καὶ ἃ ἔχει χρήματα ἐξ αὐτῆς
διδότω, καὶ ἀπαιτεῖσθω διδάσκειν τὸ ἀληθές περὶ
ῶν οἶδεν.

Ἡ χωρὶς αἰρέσεως τοῦ διοικητοῦ ἐλευθερία]
Ἐάν πούρως δεδοται οἰκέτῃ φιδεϊκομισσαρία ἐλευθερία, λέγεται
δὲ οὗτος λόγος τοῦ τελευτησαντος διοικητέναι, οὐκ ἐμποδίζει
τῇ ἐλευθερίᾳ τὸ χρεωστῆν τὸν οἰκέτην τοὺς λόγους τῆς διοι-
κῆσεως· τοῦτο γὰρ ὁ θεὸς Μάρκος ἐνομοθέτησεν. ἀλλὰ δεῖ
παραχρῆμα διατηρῆν παρεχέσθαι τὸν ὀφειλοντα τοὺς λόγους
ποιῆσαι. τὸ γὰρ δόγμα τῆς Μάρκου διατάξεως οὕτως ἔχει·
Δικαιοτέρον ἐστὶ παρασχεθῆναι Τροφίμῳ τὴν φιδεϊκομισσαρίαν
ἐλευθερίαν, τὴν^{p)} ὑπὸ αἴρεσιν τοῦ παρασχεῖν αὐτὸν τοὺς λό-
γους· οὐδὲ γὰρ φιλάνθρωπὸν ἐστὶ τὸ διὰ χρηματικὴν ζήτησιν
ὑπερθεῖν τῇ ἐλευθερίᾳ γενέσθαι. ὅθεν παρεσιάζεσθαι χρῆ
τοὺς λόγους^{q)}, διαγνωμένος παραχρῆμα δεδομένου παρὰ τοῦ
πραιτώρος, παρ' ὃ τοὺς λόγους τῆς διοικῆσεως μετὰ πίστews
ἀγαθῆς χρῆ διδοῖναι τὸν οἰκέτην. ταῦτα μὲν ἡ διάταξις ἔχει.
εἰ δὲ ἄρα μόνον λογοποιεῖν ὁ οἰκέτης ὀφείλει, ἢ καὶ τὰς λοι-
πάδας καταβάλλειν, οὐδὲν προσέθηκεν ἡ διάταξις, καὶ οὐδὲ
νομίμως ἀναγκάζεσθαι τὸν οἰκέτην καταβάλλειν τὰς λοιπάδας.
περὶ γὰρ ὧν ἐν δουλείᾳ διακεῖ, ἐνάγεσθαι μετὰ τὴν ἐλευθερίαν
οὐ δυνατὸν. τὸ μὲντοι βρέβια^{r)} τῶν λόγων αὐτοῦ, καὶ εἴ τινα
πράγματα ἢ χρήματα ἐκ τῶν λόγων διακρατεῖ, ὀφείλει διὰ τοῦ
πραιτώρος ἀναγκάζεσθαι ἀποκαθιστῆν. χρεωστῆ δὲ περὶ πάν-
των, ὧν^{s)} οἶδεν, ἰστρονεῖν τὸν κληροῖον. [Sch. n. VI. 376.]

L. 38. λη'. υ) Παῦλος^{u)}. Ἐν ἀτελεῖ διαθήκῃ ἐλευθερίαν
D. eod. καὶ ληγάτα τῇ θρηπτῇ μου κατέλειψα. εἰ ἐξ ἀδια-
θέτου πραχθῆι τὰ ἐν τῇ διαθήκῃ, καὶ ταῦτα ἀρ-
μόζουσιν.

Ἐν ἀτελεῖ διαθήκῃ] Ἐν ἀτελεῖ διαθήκῃ τῇ ἰδίᾳ
ἀλοῦμαι καὶ ἐλευθερίαν καὶ φιδεϊκόμισσα καταλείπει τις.
ἐπειδὴ πάντα τὰ ἐν ταύτῃ τῇ ἀτελεῖ^{v)} διαθήκῃ γεγραμμένα
ὡς ἐξ ἀδιαθέτου ἐπραχθῆ, ἐζήτησεν ὁ βασιλεὺς, μήποτε καὶ ἡ
ἐλευθερία ὡς ἐκ φιδεϊκόμισσου ὀφείλει ἀρμόσαι τῇ ἀλοῦμαι.
καὶ δικαίησεν, εἰ καὶ μηδὲν πρὸς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου διελεχθῆ
ὁ τὴν ἀτελεῖ καταλιπὼν διαθήκην, ὀφείλειν τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ

etiamsi cesset Senatusconsultum Rubrianum, tamen ex
Dasumiano et libertas competit, et libertum non per-
dit is, qui una ex dictis causis manumittere impeditur.

Qui procuratorem habet²⁾, iusta ex causa abesse
videtur.

2) qui procuratorem habet] Si absens a suo
procuratore defendatur, ex praesumptione ex iusta causa
abesse creditur: et ideo libertum non perdit, et si eo
absente servus manumissus fuerit.

Ei, qui de fideicommissaria libertate iudicat³⁾,
quilibet subiacet, etiamsi privilegium habeat, quam-
vis civitas sit, sive corpus, vel fiscus, vel dignitas.

3) ei, qui de fideicommissaria libertate
iudicat] Nullum privilegium vel civitatis, vel corporis,
vel ordinis, vel officii impedit, quo minus Praetor se
interponat in libertate servorum: sed cuiuscunque con-
ditionis sit is, qui libertatem debet, Praetor citra ullum
impedimentum se interponit in libertate servorum.

XXXVII. Ulpianus. Quae pure data est actori
libertas¹⁾, ne differatur, quod rationes administra-
verit. Confestim tamen detur arbiter rationum red-
dendarum causa. Reliqua vero ab eo non petantur:
nam de iis, quae in servitute gessit, conveniri non
potest. Brevia tamen rationum et quas habet pecu-
nias ex cis det, et eorum, quae novit, compellatur
veritatem docere.

1) quae pure data est actori libertas] Si
servo pure data sit fideicommissaria libertas, dicatur
autem is rationes defuncti administrasse, libertatem
non impedit, quod servus rationes administrationis de-
beat reddere: hoc enim Divus Marcus constituit. Sed
ex continentī arbiter dandus est, qui rationes discutere
debeat. Constitutio enim Marci ita se habet: *Aequius
est, Trophimo fideicommissariam praestari libertatem,
quae [non] est sub conditione reddendarum rationum:
neque enim humanum est, ut ob pecuniariam questio-
nem libertati mora fiat. Quare libertas repraesentanda
est, arbitro confestim a Praetore dato, apud quem ratio-
nes administrationis bona fide servum reddere oportet.*
Haec quidem habet constitutio. Sed utrum servus
rationes tantum reddere debeat, an etiam reliqua solvere,
nihil adiecit constitutio, nec puto servum compelli sol-
vere reliqua. Nam de his, quae in servitute gessit, post
libertatem conveniri non potest. Brevia tamen ratio-
num suarum, et si quas res vel pecunias ex rationibus
detinet, cogendus est per Praetorem restituere. Debet
autem de omnibus, quae scit, heredem instruere.

XXXVIII. Paulus. In testamento imperfecto¹⁾
libertatem et legata alumnae meae reliqui. Si ab in-
testato acta fuerint, quae testamento continentur, ea
quoque competunt.

1) in testamento imperfecto] In testamento
imperfecto alumnae suae et libertatem, et fideicommissa
quidam reliquit. Cum omnia, quae in hoc imperfecto
testamento scripta erant, quasi ab intestato facta fuis-
sent, quaesivit Imperator, an libertas quoque quasi ex
fideicommissis alumnae competeret. Et interlocutus est,
etiamsi nihil dixerit his, qui ab intestato veniunt, is

m) Pro verbis ὑπο ὄρον ἢ ὑπὸ αἴρεσιν Cod. 1357. habet *Fideicommissaria*. n) Cod. 1357. καὶ addit antē vocem
δικάζοντι. o) Cod. 1357. λζ'. p) Adde μὴ post τὴν, ut textui Digestorum locus respondeat. Negationem in versione
addidi et unciis inclusi. q) Fabr. cum Cui. in marg. notat, se legendum putare, *παρουσιάζεσθαι χρῆ τὴν ἐλευθερίαν.*
Quare libertas repraesentanda est etc. Quod retinui. Τοὺς λόγους παρεσιάζεσθαι aptum sensum non praebet, et
Cuiacii emendatio cum Digestis convenit. r) Sic Fabr. Supra scriptum erat βρέβια. s) Hoc addidi. t) Cod. 1357. λζ'.
u) L. 38, D. h. t. legitur in Syn. p. 419. v) Fabr. ἀτελεῖ (sic).

ἡ εὐσεβείας φρονιζόντας ἐλευθερῶσαι τὴν θεράπαιναν, ἣν πατὴρ αὐτῶν ἠγάπησεν. ἀπεφίητο τοίνυν αὐτὴν ὀρθῶς ἐλευθερωσθαι, καὶ διὰ τοῦτο εἶπε παρασχεθῆναι καὶ τὰ καταμνησθέντα αὐτῇ φιδεϊκόμισσα. [Sch. o. VI. 376. sq.]

λθ'. w) "Ἰδεμ. Εἰ τὸν δοῦλόν σου x) νομίζων εἶναι κελύσω τῷ κληρονόμῳ μου ἐλευθερῶσαι, φειλεν y) ἀγοράσαι z) αὐτὸν καὶ ἐλευθερῶσαι. διαφέρει γὰρ ἡ ἐλευθερία τοῦ φιδεϊκόμισσου n).

εἰ τὸν δοῦλόν σου νομίζων εἶναι] Ἐάν τις ἀλλότριον οἰκέτην ὡς ὑποσῶν αὐτὸν ἴδιον παρακάλει ἐλευθερωθῆναι παρ' ἐνός τῶν κληρονόμων αὐτοῦ, ἀναγκάζεται παρακληθεὶς ἀγοράσει καὶ ἐλευθεροῦν αὐτόν. οὐδὲ γὰρ περὶ τὰ φιδεϊκόμισσα βλάπτει ἡ τοῦ ἴδιου ὑπόνοια, οὕτως ἡ τῆν φιδεϊκόμισσαριαν ἐλευθερίαν ἀδικεῖ τὸ ὑπονοῆσαι τὸν κἀθέμενον, ἴδιον εἶναι τὸν ἀλλότριον οἰκέτην. [Sch. p. VI. 377.]

Πίστευσόν μοι, Ζωῖλε, ὅτι τὰς χάριτάς σοι ἀποδοῦμαι (ὁ υἱός μου, καὶ σοί b), καὶ τοῖς σοῖς παισίν. δοῦλοι εἰσιν οὗτοι, ἐλευθερίαν χρεωστοῦνται.

πίστευσόν μοι, Ζωῖλε] Διαθέμενός τις πρὸς τὸν κἀθέμενον αὐτοῦ Ζωῖλον γενόμενος οὕτως εἶπε· πίστευσόν μοι, Ζωῖλε, ὅτι τὰς χάριτάς σοι ἀποδοῦμαι ὁ υἱός μου Μαρτιάλιος, καὶ σοὶ καὶ τοῖς σοῖς παισίν. καὶ λέγει ὁ Παῦλος, τελείαν κατελείφθαι τοῦτω ἐλευθερίαν. ἠβουλήθη γὰρ ὁ τελευτήσας, ὡς γενέσθαι Ζωῖλῳ καὶ τοῖς συνημμένοις αὐτῷ προσώποις, οὐδὲν οὕτως κεχαρισμένον τοῖς τοῖς ἰομύεται, ὡς ἡ ἐλευθερία. ἡ δὲ διὰ τοῦτο τὸν ἀρχοντα τῆς ἐπαρχίας ἀκολουθοῦντα τῇ βουλήσει τοῦ τελευτήσαντος ἀπειτεῖν, τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπιθεῖναι d). [Sch. q. VI. 377.]

μ'. e) "Ἰδεμ. Εἰ τὴν δούλην, ἣν ἐχαρισάμην τῇ σικῆ μου θυγατρὶ, ληγατεύσω αὐτῇ, καὶ κελύσω ἐλευθερῶσαι· εἰ μὴδὲν ἄλλο ἔλαβεν ἐκ τοῦ κληρονόμου, οὐκ ἀναγκάζεται ἐλευθερῶσαι.

εἰ τὴν δούλην] Ἐχων τις Σεπτικίαν φυσικὴν θυγατέρα ἀρρήσαστο αὐτῇ Κογκορδίαν τὴν θεράπαιναν. καὶ ὁ αὐτός ἐν ἰδίᾳ διαθήκῃ τὴν αὐτὴν θεράπαιναν ἐληγάτευσε τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ καὶ ἑτέροις τισὶν ἐπὶ τῷ αὐτῇ ἐλευθερωθῆναι. ζητῶ, εἰ ἀναγκάζεται ἡ φυσικὴ θυγάτηρ τοῦ τελευτήσαντος τὴν θεράπαιναν ταύτην ἐλευθερῶσαι. ἀποκρίνεται τοῖς ὁ Παῦλος· ἔάν ἐν ζωῇ τοῦ πατρὸς ἔδωκεν τῇ θεράπαινα φυσικῇ θυγατρὶ, καὶ οὐκ ἐπέγνω τὴν τελευταίαν βούλησιν τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἢ θυγατρὸς ἐν τοῖς ἄλλοις τοῖς ληγατεύσασιν αὐτῇ, παρ' αὐτοῦ, οὐκ ἀναγκάζεται ἐλευθερῶσαι τὴν ἰαπωνίαν τὴν ἴδιαν αὐτῆς ἐκ τῆς δωρεᾶς γενομένην, ὡς ἐν λαμβάνουσα κέρδος ἐκ τῆς διαθήκης τοῦ πατρὸς αὐτῆς. h. r. VI. 377.]

"Ὅν ἐληγάτευσά σοι, ἐκέλευσα μὴδὲ¹⁾ ἀπὸ σοῦ, ἢ ἀπὸ τοῦ κληρονόμου σου ἐλευθερωθῆναι. δύμαι ἐγὼ ἐλευθεροῦν αὐτόν.

ὅν ἐληγάτευσά σοι] Λούκιος Τίτιος ἐληγάτευσε τὴν Μεβίω, καὶ ἤτησεν, ἵνα μὴδὲποτε παρ' αὐτοῦ ἢ ἰονόμου αὐτοῦ ἐλευθερωθῆναι. καὶ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ οὗτος ὁ τεστᾶτωρ μεταμελήθει μετὰ ταῦτα τὸν ἴδιον τὴν τοῦτον ἐλευθερῶσαι. οὐδὲ γὰρ ἑαυτῷ νόμον ἦτοι ἐπιτεθεικέναι e) ἐν τῇ διαθήκῃ, ἀλλὰ τῷ ληγαταρίῳ. u. s. VI. 377.]

μα'. h) Σκαεβόλας. Μαρία ἡ δούλη μου, ὅτε λύσει¹⁾ τῷ κληρονόμῳ μου δέκα ἔτη, ἔστω μου ἐλευθέρη. κἂν μὴ ἐλευθερώσῃ αὐτὴν ὁ κληρονόμος, ῥπάζεται μετὰ τοὺς δέκα χρόνους.

Μαρία ἡ δούλη μου] Οὕτω τις εἶπεν ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ· Ὅαῖς ἡ θεράπαινα μου ὅτε τῷ κληρονόμῳ μου δου-

qui testamentum imperfectum reliquit, filios eius pietatis ratione manumittere debere ancillam, quam pater eorum dilexit. Pronunciavit igitur recte eam manumissam, et ideo dixit, fideicommissa quoque ei relicta esse praestanda.

XXXIX. Idem. Si servum tuum meum esse existimans¹⁾ iussero, heredem meum eum manumittere, debet eum redimere et manumittere. Differt enim libertas a fideicommisso.

1) si servum tuum meum esse existimans] Si quis alienum servum suum esse existimans rogaverit ab uno suorum heredum manumitti, tibi rogatus est, redimere eum et manumittere compellitur. Neque enim sicut fideicommissa laedit proprii opinio, ita etiam fideicommissariam libertatem laedit, quod testator aestimaverit, alienum servum suum esse.

Crede mihi, Zoile²⁾, gratiam tibi referet filius meus, tibi liberisque tuis. Si hi servi sint, libertas eis debetur.

2) crede mihi, Zoile] Quidam testator servo suo Zoilo nuncupato sic dixit: Crede mihi, Zoile, gratias tibi referet filius meus Martialis, tibi liberisque tuis. Et Paulus dicit, plenam huic libertatem esse relictam. Voluit enim defunctus bene fieri Zoilo et personis ei coniunctis. Et nihil tam gratum eis esse creditur, quam libertas. Ideoque Praeses provinciae secutus voluntatem defuncti exigit, ut eis libertas imponatur.

XL. Idem. Si ancillam¹⁾, quam filiae meae naturali donavi, ei legavero, et iussero manumittere: si nihil aliud accepit ab herede, non compellitur manumittere.

1) si ancillam] Quidam habens Septiciam filiam naturalem, donavit ei Concordiam ancillam. Idemque testamento suo eandem ancillam legavit filiae suae et quibusdam aliis, ut manumitteretur. Et quaero, an defuncti filia naturalis cogatur hanc ancillam manumittere. Respondet ergo Paulus: Si vivo patre ancilla filiae naturali donata fuit, et filia ultimam voluntatem patris in reliquis sibi ab eo legatis non agnovit, ancillam propriam ex causa donationis factam manumittere non compellitur, quod nullum ex testamento patris sui lucrum percipiat.

Quem tibi legavi²⁾, iussi neque a te, neque ab herede tuo manumitti. Ego eum manumittere possum.

2) quem tibi legavi] Lucius Titius servum Maevio legavit, et petiit, ut neque ab eo, neque ab herede eius unquam manumitteretur. Et Paulus dicit, posse tunc testatorem postea poenitentia ductum hunc servum suum manumittere. Neque enim sibi legem imposuit, sed legatario.

XLI. Scaevola. Maria ancilla mea¹⁾, cum heredi meo annos decem servierit, mea libera esto. Licet eam heres non manumiserit, ad libertatem post decem annos pervenit.

1) Maria ancilla mea] Quidam ita dixit testamento suo: Thais ancilla mea, cum heredi meo annos

w) Cod. 1357. λθ'. x) Cod. 1357. δοῦλον σου. y) Malim ὀφείλει. Cod. 1357. ὤφειλεν. z) Cod. 1357. ἀγοράσαι. Cod. 1357. φιδεϊκόμισσου. h) Cod. 1357. σου. c) Fabr. in marg. notat, Heretum legere λεγόμενον. Hoc melius est. Abr. ἐπιτεθεικέναι (sic). e) Cod. 1357. λθ'. f) Cod. 1357. μὴ δε. g) Malim ἐπιτεθεικέναι. h) Cod. 1357. μ'. Cod. 1357. δουλεύσασιν.

λείσει δέκα ἐνιαυτός, βούλομαι, ἵνα ἐμὴ ἀπελευθέρω εἴη τοῦ τεστάτωρος εἰπόντος, ἴδιαν αὐτὴν ἀπελευθέρω εἶναι, καὶ τοῦ κληρονόμου τοῦτο ποιῆσαι μὴ δυναμένον, μηδὲ διέκτως ἢ πούρωσ ἢ ἐλευθερία δεδομένη^κ), μήποτε καὶ μετὰ τὸ δουλεύσαι τοὺς δέκα ἐνιαυτοὺς μείνει δούλη ἢ Θάϊς; καὶ ἀποκρίνεται ὁ Σκαεβόλας· οὐδὲν τετραματίσαι τὸ ἐμποδίζον τῇ ἐλευθερίᾳ τῆς Θάϊδος. [Sch. t. VI. 377. sq.]

L. 41. §. 1. Ἡξίωσα τὸν υἱὸν μου φητοὺς δούλους ἐλευθερωσάτω. D. XL. 5. ρῶσαι μετὰ τὸ καταβαλεῖν τὰ χρέα. εἰ ὑπέρθηται ταῦτα δοῦναι διὰ τὰς ἐλευθερίας, ἀναγκάζεται ἐλευθερωσάτω.

Ἡξίωσα τὸν υἱὸν μου] Οὕτω τις εἶπε· παρακαλῶ σε, τιμωπάτε υἱέ μου Μάβι, ἵνα, ἔαν Στίχος καὶ Δάμας καὶ Πάμφιλος τιμωπῶσί σε, καὶ παντὸς χρέους ἐλευθερωθῆς, μὴ πειραθῶσι τῆς ἄλλου τιμωπίας. ζῆτω, εἰ ὁ κληρονόμος ἐμποδίσῃ τὸ καταβαλεῖν, ἄπερ χρεωστῆ, εἰ ἀρμόζει τοῖς οἰκέταις ἐκ φιδεῖκομισσῶν ἢ ἐλευθερία. καὶ ἀποκρίνεται ὁ Σκαεβόλας· οὐ χρὴ μὲν ἐγκαλεῖσθαι τὸν κληρονόμον, εἰ διὰ τὸ συμφέρον τῆς διοικήσεως τῆς ἴδιας περιουσίας βραχυτέρον κατέβαλεν, ἄπερ ἐχρεώσῃ. ἔαν δὲ προφανῶς διὰ τοῦτο ἐσπούδασε μὴ καταβαλεῖν τὸ χρέος, ἵνα τῇ ἐλευθερίᾳ τῶν οἰκετῶν ὑπέρθηται γένηται, καὶ τοῦτο ἀποδειχθεῖ, ἀπαιτεῖσθαι αὐτὸν ἐμπαρουσιάσαι τοῖς οἰκέταις τὰς ἐλευθερίας. [Sch. u. VI. 378.]

§. 2. 3. Ἐπίτροπον^λ) δοῦς τοῖς παισὶ μου^μ) Ἡξίωσα αὐτὸν ἴδιους δούλους ἐλευθερωσάτω. παραιτήσῃ ἐχρήσατο. οἱ κληρονόμοι μου διδόντων τὰς ἐλευθερίας. εἰ δὲ ληγάτον λαβὼν ἐν χρυσίῳ καὶ νοτάριον Πέτρον ἐφ' ᾧ ἐλευθερωσάτω, παραιτήσῃ^ν) ἐχρήσατο, ἀναγκάζεται ἐλευθερωσάτω.

ἐπίτροπον δοῦς τοῖς παισὶ μου] Ἐπίτροπόν τις δεδωκὼς τοῖς ἑαυτοῦ τέκνοις ἐν διαθήκῃ, Ἡξίωσεν αὐτὸν δούλους ἴδιους ἐλευθερωσάτω. ὁ δὲ ἐξουσιαστίον ἐχρήσατο κατὰ τῆς ἐπιτροπῆς. καὶ ζῆτω, εἰ ὀφείλουσι τὴν ἐλευθερίαν παρασχῆναι τοῖς οἰκέταις τουτοῖς οἱ εἰς τὸν ἐξουσιαστέοντων ἐπιτροπῶν διοικούντες τὴν τῶν ἀνήθων ἐπιτροπῆν. καὶ λέγει ὁ Σκαεβόλας, ὅτι παρὰ τῶν κληρονόμων πιστεύονται δεδῶσθαι αἱ ἐλευθερίαι, τουτῆστι, παρ' αὐτῶν τῶν ἀνήθων. οὐκοῦν ἰσχυρῶς ἀπαιτοῦνται οἱ ἐπίτροποι αὐτῶν ἐλευθερωσάτω τοὺς οἰκέτας. [Sch. x. VI. 378.]

εἰ δὲ ληγάτον λαβὼν ἐν χρυσίῳ] Οὕτω τις εἶπε· Σεῖο τρεῖς λίτρας χρυσίου καὶ Στίχον τὸν νοτάριόν μου, ὃν νομίζω ὅτι ἐλευθεροῖ ὁ Σεῖος, δοθῆναι βούλομαι. οὗτος^ο) δὲ ὁ Σεῖος ἐπίτροπος δοθῆς ἐν τῇ αὐτῇ διαθήκῃ ἐξουσιαστίον ἐχρήσατο, ὥστε ἐκπεσεῖν αὐτὸν τοῦ ληγάτου. καὶ ἀπεκρίνατο ὁ Σκαεβόλας, χρεωστῆσθαι αὐτῷ^π). [Sch. y. VI. 378.]

§. 4. Παρακαλῶ^ρ), γλυκνυτάτη μου ἀδελφή, ἐν παρακαταθήκῃ σε ἔχειν Πέτρον καὶ Παῦλον τοὺς πραγματευτάς μου, οὓς οὐκ ἠλευθέρωσα^τ), ἀχρις αἱ λογοποιήσωσιν^ς). ἔαν δὲ καὶ σοὶ ἀρέσωσιν, ἐμήνυσσα^υ) σοὶ τὴν γνώμην μου. ἔαν ἐκείνοι ἔτοιμοι ᾧσι^υ) δοῦναι τοὺς λόγους, κἂν μὴ ἀρέσκῃ τῇ κληρονόμῳ, ἐλευθεροῦνται^ν).

παρακαλῶ, γλυκνυτάτη μου ἀδελφή] Τὴν ἀδελφὴν τις γράψας^ν) κληρονόμον οὕτως εἶπε πρὸς αὐτὴν· βούλομαι καὶ παρακαλῶ, γλυκνυτάτη μου ἀδελφή, ἐν παρακαταθήκῃ ἔχειν Στίχον καὶ Δάμαντα τοὺς πραγματευτάς μου, οὓς ἐγὼ οὐκ ἠλευθέρωσα, ἀχρις ἂν τὰς ψήφους ἀποκαταστήσωσιν. ἔαν δὲ καὶ σοὶ ἀρέσωσιν, ἐμήνυσσα σοὶ τὴν γνώμην^ν). ταῦτα τῆς διαθεμένης εἰπούσης ζῆτω, εἰ τῶν διοικητῶν τουτῶν ἐτοιμῶν ὄντων ἀποδοῦναι τοὺς λόγους τῆς διοικήσεως, μὴ βούλεται ἢ κληρονόμος ἐλευθερωσάτω αὐτούς, λέγουσα, ὅτι οὐκ ἤρρεσεν αὐτῇ, εἰ ἀκουστέα ἐστὶν ἢ κληρονόμος. καὶ λέγει ὁ Σκαεβόλας, μὴ σκοπεῖν ἡμᾶς, εἰ τῇ κληρονόμῳ ἀπῆρσαν οἱ οἰκέται· ἀλλ' εἰ ἀνδρὶ ἀγαθῷ ἤρρεσεν τὸ ἐλευθερωθῆναι αὐτούς, πάντως αὐτούς ἐλευθεροῦσθαι. [Sch. z. VI. 378. sq.]

κ) Malim τῆς ἐλευθερίας δεδομένης. λ) Cod. 1357. addit μου post vocem ἐπίτροπον. μ) Cod. 1357. παισὶ μου (sic). ν) Cod. 1357. pro παραιτήσῃ habet ἐξουσιαστίον. ο) Lege οὗτος. Fabr. οὕτως. π) Subintellige ἐλευθερίαν. ρ) L. 41. §. 4. D. h. t. legitur totidem verbis in sch. 23. novo ad Basil. XIV. 1. cap. 12. (edit. nostr. T. II. p. 96.). ρ) Cod. 1357. ἠλευθέρωσα (sic). σ) Cod. 1357. λογοποιήσωσιν (sic). Sch. λόγους ποιήσωσιν. τ) Fabr. et Cod. 1357. ἐμήνυσσα. υ) Cod. 1357. ᾧσιν. Sic et schol. φ) Ante ἐλευθεροῦνται schol. addit ἐκείνοι. ψ) Lege γράψασα (sic). ω) Addendum videtur μου.

decem servierit, volo, sit liberta mea. Cum testator dixerit, eum suam libertam esse, et heres hoc facere non possit, neque directo, nec pure data sit libertas, an postquam servit decem annos, ancilla manet Thais? Et respondet Scaevola, nihil proponi, quod Thaidis libertatem impediatur.

Rogavi filium meum²), ut aere alieno exsoluto certos servos manumitteret. Si debita solvere differat propter libertates, manumittere compellitur.

2) rogavi filium meum] Sic dixit quidam: Rogo te, Macvi fili carissime, ut si Stichus et Damas, et Pamphilus tibi honorem exhibuerint, et ab omni debito sis liberatus, ne cuius alterius servitutem experiantur. Quaero, si heres impedierit, ne aes alienum solveret, an libertas ex fideicommissis servis competat. Et respondet Scaevola, non quidem imputandum heredi, si propter commoditatem administrationis bonorum suorum tardius aes alienum exsolvit: verum si manifeste studuit aes alienum non exsolvere, ut libertati servorum mora fieret, et hoc probatum fuerit, cogi eum, servis libertates repraesentare.

Cum liberis meis tutorem dedissem³), rogavi eum, ut servos suos manumitteret. Usus est excusatione. Heredes mei libertates praestant. Si autem auro legato accepto⁴) et Petro notario, ut eum manumittat, usus sit excusatione, manumittere cogitur.

3) cum liberis meis tutorem dedissem] Quidam cum liberis suis tutorem testamento dedisset, rogavit eum, ut proprios servos manumitteret. Ille autem a tutela se excusavit. Et quaero, an his servis libertatem praestare debeant, qui in locum excusatorum tutorem impuberum tutelam gerunt. Et dicit Scaevola, libertates ab heredibus credi datas, hoc est, ab ipsis impuberibus. Itaque ab eorum tutoribus recte petitur, ut servos manumittant.

4) si autem auro legato accepto] Sic quidam dixit: Seo auri libras tres et Stichum notarium meum, quem existimo Seium manumissurum, dari volo. Hic autem Seius eodem testamento tutor datus excusatione usus est, ita ut legato amitteret. Et Scaevola respondit, eam deberi.

Rogo, dulcissima soror mea⁵), ut commendatos habeas Petrum et Paulum actores meos, quos non manumisi, donec rationes reddiderint. Quodsi tibi placuerint, indicavi tibi animum meum. Si illi parati sint rationes reddere, etiamsi heredi non placeat, liberi fiunt.

5) rogo, dulcissima soror mea] Quaedam cum sororem suam heredem scripsisset, sic ad eam locuta est: Volo et rogo, dulcissima soror mea, ut Stichum et Damam actores meos habeas commendatos, quos ego non manumisi, donec rationes reddiderint. Quodsi tibi placeant, indicavi tibi animum meum. Haec cum testatrix dixisset, quaero, si his actoribus paratis rationes administrationis reddere, heres nolit eos manumittere, dicens, sibi non placere, an heres sit audienda. Et dicit Scaevola, nos non spectare, an servi heredi displicuerint: sed si bono viro placere possit, ut manumittantur, omnino eos liberos fieri.

Ἡξίωσα τὸν κληρονόμον μου ἀγοράσαι Πамφί-
λην τὴν δοῦλὴν Μαρίας, καὶ ἐλευθερώσαι. διειρηθήη
ἢ δοῦλη. τὸ τεχθὲν παρ' αὐτῆς πρὸ τοῦ δοθῆναι
τὰς τιμὰς Μαρίας^{x)} ἔσται. εἰ δὲ ὑπέρθεσιν ἐποίη-
σεν^{y)} ὁ κληρονόμος, καὶ τὸ τεχθὲν ἀναγκάζεται ἀγο-
ράσαι καὶ ἐλευθερώσαι.

Ἡξίωσα τὸν κληρονόμον μου] Λουκία Τίτια τοὺς
δίους ἤτησεν κληρονόμους, ἡνα Πамφίλιν τὴν θεράπειαν
Σείας ἀγοράσασαι μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς, καὶ ἐλευθερώσασαι.
καρπίνοντος τοῦ δικαιοδότη, πόσου ἀξιοὶ εἰσιν ἀγορασθῆναι,
κινῆσθαι, πρὶν ἢ καταβληθῆναι τὸ^{z)} ὑπὲρ αὐτῆς τίμημα,
ἐνησται. καὶ ζητῶ, τὸ γεννηθὲν ἐξ αὐτῆς ἀπὸ τοῦ κληρονο-
μοῦ αὐτῆς τῆς Σείας διαφέρει, ἢ τοῖς κληρονόμοις Τίτίας.
αὶ λέγει ὁ Σκαεβόλας, ἐκείνου μὲν εἶναι τὸ γεννηθὲν, οὐτὶνος
καὶ ἡ Πамφίλη, ὅτε ἔτικτεν. ἐὰν δὲ ὁ κληρονόμος μόραν
τοῖσιν τῆ φιδεῖκομισσαρίᾳ ἐλευθερίᾳ, ἀναγκάσθαι αὐτὸν
καὶ τὸ γεννηθὲν ἐκ τῆς Πамφίλης ἐλευθερώσαι. [Sch. a.
l. 379.]

ἀναγκάζεται ἀγοράσαι καὶ ἐλευθερώσαι] Τοῦ
ἡνατιοφανούς. Ἀνάγνωθι βιβ. λή. tit. 15. dig. 4. θεμ. β'.
ich. b. VI. 379.]

Τοὺς ἰατροὺς μου τὸνδε καὶ τὸνδε παρατίθημι^{a)}
οἱ καὶ ἐν σοὶ ἔσται, εἰ θέλεις, καλοὺς ἀπελευθε-
ρῶ καὶ ἰατροὺς αὐτοὺς ἔχειν. ἐγὼ γὰρ ἡδυνασθῆναι^{b)}
ἐλευθερώσαι, μὴ πάθω, ὑπερ ἢ ἀδελφῆ μου, ἢν οἱ
ἐλευθερωθέντες παρ' αὐτῆς ἰατροὶ μετὰ τὸ λαβεῖν
τὰ σάλάρια κατέλειψαν αὐτήν^{c)}. εἰ μὴ θέλει ὁ κλη-
ρονόμος, οὐκ ἐλευθεροῖ αὐτούς.

τοὺς ἰατροὺς μου] Λούκιος Τίτιος οὕτως εἶπεν ἐν τῇ
εἰμ διαθήκῃ· τοὺς ἰατροὺς μου τὸνδε καὶ τὸνδε παρα-
τίθημι σοι. τῆς δὲ οὐκ ἔστω κτίσις, εἰ βούλει αὐτοὺς
λοὺς ἰατροὺς καὶ ἀπελευθερῶσαι ἔχειν. εἰ δὲ ἐγὼ αὐτοὺς
ἐλευθερώσω, ἐφοβούμην, εἰ τι ἐποίησαν τῇ προσφιλοτάτῃ μου
εἰσὶν οἱ ἰατροὶ καὶ δοῦλοι ἐλευθερωθέντες παρ' αὐτῆς. τὸ
λαβεῖν γὰρ λαβόντες αὐτῆς ἐγκαταλείπουσιν αὐτήν. ταῦτα
ἡν ἐπιόντος τοῦ διαθεμένου ζητῶ, εἰ δύναται ἐλευθερία
ἢ προγεγραμμένοι οἰκέτας ἀρμόσαι. καὶ λέγει ὁ Σκαεβό-
λας, ὅτι οὐκ ἠθέλησεν ἕκαστος τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ ὁ δια-
θεμὸς ἀναγκασθῆναι, τοὺς οἰκέτας τούτους ἐλευθερώσαι,
ἀλλὰ τῆς αὐτῶν δοκιμασίας τὸ πρᾶγμα ἀνήρτησεν. [Sch. c.
379.]

Ὁ κτελεσθεὶς ἐλευθερωθῆναι, εἰ λογοποιήσῃ^{d)},
εἰ ἐκ τύχης ζημίας οὐκ ἀπαιτεῖται.

Εἰ δὲ καὶ τὸ πεκούλιον αὐτῷ καταλειφθῆ, οὐχ^{e)}
ἐξαιρεῖται, ἢ ἐχρεώσεται τῷ διαθεμένῳ.

Εἰ μὴ ὅσα ἐκ τῶν λοιπῶν εἰς τὸ πεκούλιον
τρέψεν^{f)}.

ὁ κτελεσθεὶς ἐλευθερωθῆναι] Τίτιος Στίχῳ τῷ
δοῦλῳ καταλείπειν ἐλευθερίαν, ἐὰν δὴ τοὺς λόγους αὐ-
τοῦ καὶ ζητῶ, εἰ οὕτως ὀφείλει ψηφισθῆναι ὁ λόγος τοῦ
εἶναι, ὥστε τὰ κατὰ τύχην συμβεβηκότα εἰς λοιπάδας αὐτοῦ
ισθῆναι. καὶ λέγει ὁ Σκαεβόλας· εἰ μὲν κατὰ βούλησιν
δεσπότητος διώκησε, τὰ κατὰ τύχην συμβεβηκότα ζημιώ-
σεται οὐδὲ ἀνήκει πρὸς^{g)} τὸν οἰκέτην, οὐτε εἰς λοιπάδας αὐ-
τοῦ λογίζεται. πάλιν καὶ ἐκεῖνο ζητῶ, ὅτε οἰκέτης ὅλον τὸ
οὐλίον αὐτοῦ δοῦναι^{h)} τὸ περιττευόμενον μετὰ πάντα τὰ
τῆς πάσης αἰτίας ἐποφειλομένα τῷ δεσπότη. καὶ ἀπεκρί-
σεν ὁ Σκαεβόλας· ὅτι διὰ ἐλευθερίαν ὅλον τὸ πεκούλιον
οὐ κτελεῖται δίδοναι ὁ οἰκέτης, οὐ γὰρ ὑπεξαιρεῖσθαι ἐκ
πεκούλιον τὰ χρεωστούμενα τῷ δεσπότη αὐτοῦ. πάλιν
τοῦ ζητῶ, εἰ ἀπ' ὧν ἔλοιπάζετο ὁ οἰκέτης, ἀνήλωσεν τινα
ἐκ τῶν ἰδίων πεκούλιον, εἰ ὀφείλει ὑπεξαιρεῖσθαι ταῦτα ἐκ
πεκούλιον. καὶ ἀποκρίνεται· ἐὰν ἐκ τῆς αἰτίας, ἣς τεθε-
σται εἰς τὸ πεκούλιον ἐστράφη τινα, καὶ ὀνόματι λοιπά-
δος κατεβλήθη, τότε γίνεται τῇ αἰτίᾳ τὸ ἴκανον, εἰ ὅπερ
ἐν λοιπῶν ἐκ τοῦ πεκούλιον κατεβλήθη. [Sch. d. VI.
sq.]

Rogavi heredem meum⁶⁾, ut Pamphilam Mariac L. 41. §. 5.
ancillam redimeret et manumitteret. Aestimata est D. XL. 5.
ancilla. Id quod ex ea natum est antequam pretium
solveretur, Mariae erit. Sed si heres moram liber-
tati fecit, partum quoque cogitur redimere et manu-
mittere⁷⁾.

6) rogavi heredem meum] Lucia Titia petiit
ab heredibus suis, ut Pamphilam ancillam Seiae cum
liberis eius redimerent et manumitterent. Iuridico ae-
stimante, quanti redimerent et manumitterent, contigit, ut illa prius
partum ederet, quam pretium eius solveretur. Et quaero,
id quod ex ea natum est, utrum ad heredes Seiae, an
ad heredes Titiae pertineat. Et dicit Scaevola, id quod
natum est, eius esse, cuius erat Pamphila, cum peperit.
Verum si heres moram libertati fideicommissariae fece-
rit, compelli eum etiam id, quod ex Pamphila natum
est, manumittere.

7) cogitur redimere et manumittere] Enan-
tiophanis. Lege lib. 38. tit. 16. dig. 1. thom. 2.

Medicos meos⁸⁾ illum et illum tibi commendo: §. 6.
et intererit, si velis, eos bonos libertos et medicos
habere. Ego enim veritus sum eos manumittere, ne
mihī idem accideret, quod sorori meae, quam medici
ab eo manumissi, postquam salaria acceperunt, reli-
querunt. Si heres nolit, eos non manumittit.

8) medicos meos] Lucius Titius sic dixit in te-
stamento suo: Medicos meos illum et illum tibi com-
mendo. Tui autem iudicii esto, an velis eos bonos medi-
cos et libertos habere. Quodsi ego eos manumissem,
veritus sum quod sorori meae carissimae fecerunt medici
et servi manumissi ab ea. Salarium enim eius accepto eam
reliquerunt. Haec ergo cum testator dixerit, quaero,
an libertas supra scriptis servis possit competere. Et
dicit Scaevola, noluisse testatorem heredes suos invitos
compelli hos servos manumittere, sed rem suspendisse
ab eorum arbitrio.

Qui liber esse iussus est⁹⁾, si rationes reddide-
rit, damna, quae ex casu contigerunt, non praestat.

Sed et si peculium ei relictum fuerit, non dedu-
cuntur quae testatori debebat.

Nisi quae ex reliquis in peculium convertit. §. 9.

9) qui liber esse iussus est] Titius Sticho
servo suo libertatem reliquit, si rationes suas dederit.
Et quaero, an servi ratio ita putari debeat, ut quae
casu contigerunt, in reliqua eius computentur. Et dicit
Scaevola, si domini voluntate administraverit, damna,
quae casu contigerunt, non pertinere ad servum, neque
in eius reliqua computari. Item quaero, cum servus
omne peculium suum dare [iussus sit, ut manumittatur,
an praestet] id, quod deductis omnibus, quae ex qual-
libet causa domino debentur, superest. Et respondit
Scaevola: Cum propter libertatem omne peculium suum
servus dare iubetur, non debent deduci ex peculio,
quae domino debentur. Item si ex his, quae servus reli-
quatus est, quaedam in suum peculium consumsit, an
ea deduci debeant ex peculio. Et respondet: Si ex
causa, quae proposita est, quaedam in peculium con-
versa sunt, et reliquorum nomine soluta, tunc sit satis
conditioni, si id, quod reliquum est ex peculio, solu-
tum sit.

x) Sic Cod. 1357. recte pro Μαρίας, quod habet Fabr. y) Cod. 1357. ἐποίησας. z) Fabr. τοῦ. a) Cod. 1357. παρα-
μαι. b) Cod. 1357. εὐλαβήθη. c) αὐτῇ supervacaneum est. d) Sic Cod. 1357. Fabr. λογοποιήσου. e) Fabr. οὐκ.
Cod. 1357. ἔστρεψεν. Fabr. ἔστρεψεν. g) Fabr. addit ἢ, quod omittendum est. h) Deesse nonnulla videntur, fortasse;
μοθῆ ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι, εἰ δίδωσι. i) Adde ὁ αὐτὸ Σκαεβόλας.

L. 41. §. 10. Πέτρος, ὅτε ὁ υἱὸς μου δεκαεξῆς^{κ)} ἔτη πληρώσει, τῶν λογισμῶν δοθέντων, ἐλεύθερος ἔστω. οἱ ἐπίτροποι τοῦ υἱοῦ μου ἀπαίτησαντες τὸν δοῦλον τοὺς λογισμοὺς ἐπίστευσαν αὐτῷ καὶ ἄλλην ἀπαίτησιν, ἣν καὶ ἀπήτησεν. ὁ παῖς πρὸ τῶν δεκαεξῆς ἐτῶν ἐτελεύτησεν. ἔκληρονόμησεν ἡ μήτηρ. ἀπαιτεῖται Πέτρος λογοποιῆσαι ὑπὲρ πάσης αὐτοῦ τῆς διοικήσεως, καὶ διδοῦς ἢ φανῆ χειρωστώων, γίνεται ἐλεύθερος. καθ' ὃν χρόνον εἰ ἔζη^{λ)} ὁ υἱὸς τοὺς δεκαεξῆς χρόνους, ἐπλήρου^{μ)} τῆ τῶν λογισμῶν αἰρέσει^{ν)}.

Πέτρος, ὅτε ὁ υἱὸς μου] Οὕτω τις ἐλευθερίαν καταλέλοιπεν· Κουπίτον τὸν οἰκέτην μου, ὅτε Μαρκιανὸς ὁ υἱὸς μου ἐξακάδεκα ἐνιαυτοὺς πληρώσει, τῶν λογῶν παρ' αὐτοῦ διδομένων, ἐλεύθερον εἶναι βολομαι. καὶ μετὰ τελευτῆν τοῦ διαθεμένου οἱ ἐπίτροποι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἀπαίτησιν τινα ἐπέτρεψαν τῷ οἰκέτῃ ποιησασθαι. ὁ δὲ τὰ ἀπαίτηθέντα ἀργύρια κατέβαλεν αὐτοῖς τοῖς ἐπιτρόποις, καὶ μετὰ τοῦτο Μαρκιανὸς ὁ υἱὸς τοῦ διαθεμένου ἐτελεύτησεν ἀνήβος ἐπὶ τῇ μητρὶ κληρονόμῳ. αὐτὴ δὲ ἐνήγαγε κατὰ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, καὶ κατεδικάσθησεν αὐτῇ. Κουπίτος δὲ ὁ οἰκέτης πρὸς ἐλευθερίαν ἀνεβόησεν κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον, ἐν ᾧ, εἰ περιτὴν ὁ Μαρκιανὸς, ἠμέλειον ἄγειν τὸν ἰς· ἐνιαυτὸν, καὶ προσέφερε^{ο)} τῇ μητρὶ τοῦ πομπίλλου τοὺς λόγους ἐνὸς ἐνιαυτοῦ πρὸ τῆς τελευτῆς τοῦ διαθεμένου, ἐπειδὴ οἱ τῶν ἄλλων ἐνιαυτῶν λόγοι ὑπογεγραμμένοι ἦσαν. καὶ ἐζητήθη, εἰ ἐκείνους τοὺς λόγους, οὐστίνως οἱ ἐπίτροποι ἰδίῳ κινδύνῳ ἐχείρισαν, ἀναγκάζεται ἀποδοῦναι ὁ Κουπίτος, καὶ ἀποκρίνεται ὁ Σκαεβόλας, τοῦτον τὸν Κουπίτον, περὶ οὗ ἡ ζήτησις ἐστίν, οὕτω δοκεῖν πεπληρωμέναι τῆν αἴρεσιν τῶν δοθέντων λογισμῶν, εἰ πάντα ἀποδοῖν, ἐξ^{οο)} ὧν διώκησεν ἐχρεώσεται ἀποδοῦναι. τὴν γὰρ ἄλλην αἴρεσιν, γενέσθαι^{π)} ἰς· ἐνιαυτῶν τῶν υἱῶν τοῦ διαθεμένου, κατὰ φιλαθροῦτον ἐμνηρίαν οὕτως ὀφειλομένον δεχέσθαι, ἵνα, εἰ καὶ ἀνήβος ἀπέθανε Μαρκιανὸς, περιμένωμεν^{ρ)} τὸν χρόνον ἐν ᾧ εἰ ὁ ἄν ἔζησεν, ἐπλήρου τοὺς ἰς· ἐνιαυτοὺς. [Sch. e. VI. 380.]

§. 11. Καὶ ἢ ἐκλεψεν ὁ δοῦλος, καὶ τὰ ὄψωσῶν εἰς τὴν πίστιν^{τ)} ἢ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ φερόμενα περιέχεται.

καὶ ἢ ἐκλεψεν ὁ δοῦλος] Ἐχων τις Στίχον καὶ Δάμαντα οἰκέτας εἶπε πρὸς αὐτούς· ἕαν τοὺς λόγους ἀποδώτε, ἐλεύθεροι ἔμεσθε. καὶ ἐζητήθη, εἰ μόνων ὧν διώκησαν, χρεώστοῦσι τοὺς λογισμοὺς ἀποδοῦναι, ἢ μητι, εἰ καὶ ἕτερα ἅπαντα βουλῆν καὶ ἀπάτην αὐτῶν ἀπεκινήθη πράγματα, ὀφείλουσι καὶ ταῦτα παρέχειν, ἵνα οὕτως ἔλθωσιν εἰς ἐλευθερίαν. καὶ λέγει ὁ Σκαεβόλας, ὅτι πάντα τὰ καθ' οἰονόηποτε γένους εἰς διοίκησιν καὶ πίστιν τῶν οἰκετῶν ἀφορῶντα χρῆ αὐτοὺς ἀποπληρῶν, ἵνα οὕτως ἐλεύθεροι γένωται. [Sch. f. VI. 380. sq.]

§. 12. Εἰ δὲ καὶ ὀρθὸς χρόνος τῇ αἰρέσει τῶν λογισμῶν προστεθῆ, μὴ λογοποιήσας ἐμπροθέσμως οὐ γίνεται ἐλεύθερος, κἂν ἔτοιμος^{ς)} ἢ μετὰ ταῦτα λογοποιῆσαι.

εἰ δὲ καὶ ὀρθὸς χρόνος] Ἐπὶ τὸν χρόνον ὡρισθῆ τις διατιθέμενος, καθ' ὃν ὀφείλουσιν οἱ οἰκέται αὐτοῦ δοῦναι λογισμοὺς, καὶ ἐλευθερωθῆναι. οἱ δὲ ἐμπροθέσμως μὲν οὐ δεδώκασιν τοὺς λογισμοὺς, μετὰ δὲ ταῦτα ἔτοιμοι εἰσι λογοθεῖσιν ὑποστῆναι. καὶ ζητῶν, εἰ ἐπιτυχῶνους τῆς ἐλευθερίας. καὶ λέγει ὁ Σκαεβόλας· ἕαν παρ' αὐτοὺς γέγονε τὸ εἶσω τῶν ὀρισθέντων χρόνων μὴ πληρωθῆναι τὴν αἴρεσιν τῶν δοθέντων^{λ)}, μὴ παρα τοῦτο ἐλευθεροῦσθαι αὐτούς^{μ)}, ἐπειδὴ μετὰ ταῦτα ἔτοιμοι εἰσιν ὑποστῆναι τοὺς λογισμοὺς. [Sch. g. VI. 381.]

§. 13. Εἰ κελεύσω, ὅτε γένηται ὁ υἱὸς μου δεκαεξῆς ἐτῶν, ἐλευθερωθῆναι Πέτρον λογοποιῶντα, ἕως τότε δοκῶ κελεύειν ἐπιμένειν αὐτὸν τῇ αὐτοῦ διοίκησει, ἣν καὶ πρὸ τούτου εἶχεν.

Petrus, cum filius meus¹⁰⁾ sedecim annos impleverit, rationibus redditis liber esto. Tutores filii mei, cum a servo rationes exegissent, ei quoque aliam exactionem commiserunt, quam exegit. Filius decessit ante annum decimum sextum. Mater heres extitit. A Petro petitur, ut rationem reddat totius administrationis suae, et reddens, quae eum debere apparuerit, liber fit. Quo tempore si filius sedecim annos vixisset, reddendarum rationum conditionem implevisset.

10) Petrus, cum filius meus] Quidam libertatem ita reliquit: Cupitum servum meum, cum Marcianus filius meus sedecim annos impleverit, rationibus ab eo redditis, liberum esse volo. Post mortem testatoris tutores filii eius servo exactionem quandam commiserunt. Is autem nummos exactos ipsis tutoribus exsolvit, et postea Marcianus filius testatoris decessit impubes matre herede relicta. Haec autem egit adversus tutores filii sui, qui ei condemnati sunt. Cupitus autem servus ad libertatem proclamavit eo tempore, quo, si viveret Marcianus, annum aetatis ageret decimum sextum, et offerebat matri pupilli rationes unius anni ante mortem testatoris, quod reliquorum annorum rationes subscriptae erant. Et quaesitum est, an eas rationes, quas tutores periculo suo tractarunt, Cupitus reddere compellatur. Et respondit Scaevola, Cupitum hunc, de quo quaeritur, ita videri conditionem reddendarum rationum implevisse, si omnia reddiderit, quae ex his, quae gessit, reddere debebat. Nam alteram conditionem, quod fuerit sedecim annorum filius testatoris, humana interpretatione sic accipere debemus, ut, etiamsi Marcianus impubes decesserit, expectemus tempus, quo si vixisset, sedecim annos impleverit.

Ea etiam, quae servus amovit¹¹⁾, et quae quomodocunque ad eius fidem actumque pertinent, continentur.

11) ea etiam, quae servus amovit] Quidam habens Stichum et Damam servos dixit eis: Si rationes reddideritis, liberi estote. Et quaesitum est, an eorum tantum, quae gesserunt, debeant rationes reddere, an etiam, si quae aliae res consilio et fraude eorum amotae sunt, praestari eae ab his debeant, ut sic ad libertatem perveniant. Dicit Scaevola, omnia, quae quoquo genere ad actum fidemque servorum respiciunt, implere eos debere, ut sic liberi fiant.

Sed et si certum tempus¹²⁾ conditioni rationum reddendarum adiectum sit, qui intra tempus statutum rationes non reddidit, liber non fit, etsi postea paratus sit rationes reddere.

12) sed et si certum tempus] Certum tempus testator quidam praescripsit, quo debent servi eius rationes reddere et liberi fieri. Illi autem intra statutum quidem tempus rationes non dederunt, postea autem parati sunt rationes reddere. Et quaero, an consequantur libertatem. Et dicit Scaevola, si per ipsos factum sit, quo minus intra tempora statuta conditio reddendarum rationum impleveretur, non idcirco liberos fore, quod postea parati sint rationes reddere.

Si iussero¹³⁾, cum filius meus sedecim annorum fuerit, Petrum liberum esse rationibus redditis, videor iubere, eum ad hunc usque diem in administratione permanere, quam prius habebat.

κ) Cod. 1357. δεκάξ (sic). λ) Sic Cod. 1357. Fabr. ἔβη. μ) Cod. 1357. ἐπλήρου. ν) Malim τὴν — αἴρεσιν. ο) Sic legendum. Fabr. προσέφερε. οο) Adde ἄπερ ante ἐξ. π) Addendum videtur τοῦ ante γενέσθαι. ρ) Fabr. περιμένωμεν. τ) Sic Cod. 1357. Fabr. πίστιν (sic). ς) Cod. 1357. ἔτοιμος. ι) Adde λογισμῶν. κ) Sic lego. Fabr. αὐτῆν.

εἰ κελεύσω] Οὕτω τις εἶπεν· αὐτῶ καὶ τῇ πίστει τῶν κληρονόμων μου ἐπιτρέπω, ὅτε ὁ υἱός μου τοὺς δεκάεξ ἑνιαυτούς πληρώσει, Στίχον ἐλευθερώσαι παρασχθέντων τῶν λογισμῶν^{v)}. καὶ ζητῶ, εἰ δι' ἂν αὐτῷ εἶπεν ὁ διαθεμένος, βουλήθη Στίχον, ἕως ὅτε ἔφηβος γένηται ὁ υἱός αὐτοῦ, ἐν ἢ αὐτῇ παραμείναι^{w)} διοικήσει. καὶ λέγει ὁ Σκαεβόλας, πρόηλον εἶναι ἐπὶ τούτων τῶν ζημάτων, ὡς ἠθέλησεν ὁ τεστάτωρ καὶ τῆς μετὰ τελευτῆν αὐτοῦ διοικήσεως δοθῆναι τοὺς λόγους παρὰ τοῦ Στίχου, καὶ τότε αὐτὸν ἐλευθερωθῆναι. [Sch. h. VI. 381.]

Πέτρος διδοὺς τοῖς κληρονόμοις μου δέκα νομίσματα ἐλευθερωσθῶ. τοῦ ἔνδς ἀποστάντος, ὁ ἄλλος τὸ πᾶν λαμβάνων ἐλευθεροῖ.

Πέτρος διδοὺς — δέκα νομίσματα] Οὕτω τις πε διαθεμένος· Στίχος ὁ δούλος μου, κελεύω, ἵνα δῶ καὶ ἀνάσχη τῇ θυγατρὶ καὶ τῇ γυναικὶ μου τοῖς ἐμοῖς κληρονόμοις ἀζητήτως τοσοῦδες χρυσίους· ἵνα αὐτὸν ἐλευθερώσωσι, ἢ πιστεῖ αὐτὸν ἐπιτρέπω. ἀλλ' ἢ τούτου γαμετῆ ἀπέστη τῆς κληρονομίας αὐτοῦ. καὶ ζητῶ, ποτέρων ταῖς δύο ὄφειλε παραεῖν τὴν εἰρημένην ὑπὸ τοῦ διαθεμένου ποσότητα, ἢ μόνῃ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ. καὶ ἀποκρίνεται ὁ Σκαεβόλας, μόνῃ τῇ θυγατρὶ τῇ ἐξ ὁλοκλήρου κληρονομῶ πᾶσαν δίδοσθαι τὴν ποτήτα. [Sch. i. VI. 381.]

Εἰ καταλίπω*) δούλους ἐλευθερίαν, ἵνα μετὰ τῶ ἔτη ταύτην λάβωσιν, ἀφ' οὗ γέγονεν ἡ διαίκη, ψηφίζεται ὁ χρόνος· εἰ μὴ ἕτερόν τι ἐγενόησα.

εἰ καταλίπω δούλους ἐλευθερίαν] Τὸν ἰδίον τις ν γράμας ἐξ ὁλοκλήρου κληρονόμον ἐλευθερίαν δέδωκε τοῖς ἐταῖς αὐτοῦ οὕτως εἰπών· Δεκέμβριος ὁ διαπενσάτωρ μου, Σεβήρος ὁ γεωργός, καὶ Βικτωρίνα ἡ καὶ γεωργία^{y)} ἡ θυγὴν γαμετῆ ἐν ὅκτῳ ἑνιαυτοῖς ἐλευθεροὶ ἔστωσαν, οὗσις ὑπηρετεῖν τῷ υἱῷ μου βούλομαι. παρὰ σοῦ δέ, ὡ τιπτατε νῖέ μου, αἰτῶ, ἵνα Δεκέμβριον καὶ Σεβήρον ἐν παρααθήκῃ ποιήσης· οὗς διὰ τοῦτο πούρωσ οὐκ ἠλευθέρωσα, ἀξιοπιστον ἔχης ὑπηρεσίαν· οὗστινας πιστεύω καὶ αξιοτους ἀπελευθέρους ἔχειν. καὶ ζητῶ, εἰ κατὰ τὸν καιρὸν, διαθήκη γίνεται, ὁ υἱός τοῦ διαθεμένου ἐννεμῶ ὑπῆρχε ἂν, αὐτὸς δέ ὁ διαθεμένος μετὰ δύο ἔτη καὶ μῆνας ε'. διαθήκης ἐτελεύτησεν, ἀρα τοὺς ὅκτῳ ἑνιαυτοῖς, οὗς εἰσθῆσαν οἱ οἰκέται οὗτοι δαυλεύσαι, ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς θῆκης ἀριθμοῦμεν, ἢ ἀπὸ τῆς τελευτῆς τοῦ διαθεμένου. ἀποκρίνεται· ὁ διαθεμένος τοὺς ὅκτῳ ἑνιαυτοῖς, ἐν οἷς ῆθετο τὴν ἐλευθερίαν, ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς διαθήκης ἡβουη ψηφίζεται, εἰ μὴ ἄρα ἕτερόν τι ἀποδειχθεῖ προφανῶς λευσαμένος. [Sch. k. VI. 381. sq.]

Εἰ ἡ θυγάτηρ^{z)} ἐν τῇ φαιμίλῃ^{a)} γαμηθῆ, ὁ α ἐλευθερωσθῶ λογοποιῶν αὐτῇ περὶ ἂν διώεν αὐτῆς προυμάτων. ἐτελεύτησεν ἡ κόρη ἄννηβος. οὗλος οὐδέν^{b)} τῶν αὐτῆς διαίκησεν· ἀλλὰ καὶ τὰ πατρός ἐπαύσατο διοικεῖν, τοῦ ὑποκαταστάτου ρονομήσαντος. ὁ δούλος ἐλευθερός ἔσται, ὅτε τοὺς ἑκα ἑνιαυτούς ἡ κόρη πληροῦν ἡδύνατο^{c)}.

εἰ ἡ θυγάτηρ ἐν τῇ φαιμίλῃ γαμηθῆ] Οὕτω τις ν· Σπενδοφόρος ὁ οἰκέτης μου, ὅτε ἡ θυγάτηρ μου γαη, ἂν τοὺς λόγους αὐτοῦ ἀξιοπιστως διοικηθέντας ἀποδῶ θυγατρὶ μου, ἐλευθερός ἔστω. ἀλλ' αὐτῇ ἡ τοῦ διαθεμένου πτηρ ἔφηβος ἐτελεύτησεν ἐν ζωῇ τοῦ πατρός, καὶ σουβνῖτος ἂν αὐτῆς ὁ Σείος ἐγένετο κληρονόμος τῶ τελευτηι. καὶ ζητῶ, ἐπειδὴ ὁ Σπενδοφόρος λόγους τῆς θυγατρὸς τεστατῶρος οὐ διώκησεν, ἀλλὰ καὶ ἐν ζωῇ τοῦ πατρός σατο τοὺς λόγους τῆς θυγατρὸς διοικεῖν τῶ τελευτηῖσαι ν· εἰ δέ καὶ ἐπέζησεν ἡ θυγάτηρ, καὶ μεῖζον ὑπῆρχε τῶν ἑνιαυτῶν, εἰ ἐλευθεροῦται ἐκ τῆς διαθήκης ταύτης ὁ οδοφόρος. καὶ ἀποκρίνεται ὁ Σκαεβόλας^{d)}, εἰ μὴ διοικήσε υς, οὗς ἐχρεώσεται παρασχεῖν τῶ κληρονόμῳ τῆς θυγατρὸς διαθεμένου, ἐλευθερον αὐτὸν γίνεσθαι. [Sch. l. VI. 382.]

13) si iussero] Sic dixit quidam: Peto et heredum meorum fidei committo, ut, cum filius meus sedecim annos impleverit, Stichum rationibus redditis manumittant. Et quaero, an per ea, quae ipsi testator dixit, voluerit Stichum, quamdiu filius eius impubes fuerit, permanere in eadem administratione. Et dicit Scaevola, manifestum esse in his verbis, voluisse testatorem etiam administrationis post mortem eius gestae a Stichum rationes reddi, et tunc eum manumitti.

Petrus dans heredibus meis nummos decem¹⁴⁾ L. 41. §. 14. liber esto. Si unus abstinuerit, alter totum accipiens D. XL. 5. manumittit.

14) Petrus dans — nummos decem] Quidam ita dixit, cum testamentum faceret: Stichus servus meus, iubeo, ut det et praestet filiae et uxori meae heredibus meis sine ulla controversia tot aureos: ut ipsum manumittant, fidei eorum committo. Verum eius uxor ab hereditate eius abstinuit. Et quaero, utrum ambabus praestare debeat dictam a testatore quantitatem, an soli eius filiae. Et respondet Scaevola, soli filiae, quae heres ex asse est, totam quantitatem praestandam.

Si servus libertatem reliquero¹⁵⁾, ut post octo §. 15. annos eam accipiant, ex quo testamentum factum est, tempus computatur: nisi aliud sensero.

15) si servus libertatem reliquero] Quidam filio suo herede ex asse scripto servus suis libertatem reliquit his verbis: December dispensator meus, et Severus villicus, et Victorina villica Severi coniuux, in annos octo liberi sunt, quos ministrare volo filio meo. A te autem peto, fili mi carissime, ut Decembrem et Severum commendatos habeas: quos ideo pure non manumisi, ut idoneum haberes ministerium: quos credo te et libertos idoneos habiturum. Et quaero, si eo tempore, quo fiebat testamentum, filius testatoris novem erat mensium, ipse autem testator post biennium et sex menses a testamento decessit, utrum annos octo, quos hi servi servire iussi sunt, a tempore testamenti numeremus, an a morte testatoris. Et respondet: Testator annos octo, in quos libertatem distulit, numerari voluit a tempore testamenti, nisi aliud eum voluisse evidenter probetur.

Si filia in familia nupserit¹⁶⁾, ille liber esto, §. 16. reddens ei rationes rerum eius, quae gessit. Filia impubes decessit. Servus nihil ex bonis eius administravit: sed et patris res desit administrare, cum substitutus heres extitisset. Servus liber erit, cum puella duodecim annos implere potuisset.

16) si filia in familia nupserit] Sic quidam dixit: Spendophorus servus meus, cum filia mea nupserit, si rationes suas idonee administratas filiae meae reddiderit, liber esto. Verum ipsa testatoris filia pubes decessit vivo patre, et Selus, qui ei substitutus erat, heres defuncto extitit. Et quaero, cum rationes filiae testatoris Spendophorus non administraverit, sed et vivo patre desierit filiae rationes administrare, quod ipsa decesserit: si autem viveret filia, maior esset annis duodecim, an ex hoc testamento liber fiat Spendophorus. Et Scaevola respondet, si non administravit rationes, quas reddere heredi filiae testatoris debebat, eum liberum fieri.

v) Sic legendum aut παρέχοντα τοὺς λογισμούς. Fabr. παρασχθέντα τοὺς λογισμούς. w) Sic legendum. Fabr. παραί (sic). x) Cod. 1357. καταλίπω. y) Malim γεωργός. z) Pro εἰ ἡ θυγάτηρ Cod. 1357. habet ἐν τῇ θυγατρὶ μου (sic). Cod. 1357. μου addit post φαιμίλῃ. b) Sic Cod. 1357. Fabr. οὐδέν sine accentu. c) Cod. 1357. ἡδύνατο (sic). d) abr. post Σκαεβόλας addit ὅτι, quod necessario omittendum est propter sequentem accusativum cum infinitivo.

L. 41. §. 17. Ὁ κελευσθεὶς δοῦναι λογισμοὺς καὶ ἐλευθερω-
D. XL. 5. θῆναι, λογοποιῶν ἐλευθεροῦται, κὰν ἠπόρησάν τινες^{e)}
τῶν δανεισαμένων παρ' αὐτοῦ.

Ὁ κελευσθεὶς δοῦναι λογισμοὺς] Οὕτω τις εἶπε·
Στίχον, τῶν λόγων παρ' αὐτοῦ δεδομένων, ἐλευθερωθῆναι
βούλομαι. οὗτος ὁ Στίχος ἀρκῆριος ὡς κατὰ δοκιμασίαν τοῦ
δεσπότου ἐδάνεισε χρήματα, καὶ ἔχει τοὺς λόγους ὑπογεγραμ-
μένους παρὰ τοῦ δεσπότου αὐτοῦ, καὶ οὐδὲ ἐν δανειῶν μετὰ
τὴν ὑπογραφήν τοῦ δεσπότου ἐποίησεν. καὶ ζῆτῶ, ἐὰν ἄποροι
εὐρεθῶν οἱ δανεισάμενοι, ὧν πρὸς ἀπαίτησιν ἕτεροὶ τινες
οἰκείται ἀφωρισθῆσαν, μήτι οὐ δοκεῖ πεπληρωμέναι τὴν αἴρεσιν
ὁ Στίχος. καὶ λέγει ὁ Σκαεβόλος· οὐκ ἀνήκει πρὸς βίβλος
τοῦ^{f)} δοῦναι τοὺς λογισμοὺς τὸ ἀπόρους γενέσθαι τοὺς χρεώ-
στιας, τουτέστιν, οὐ κινδυνεύεται τοῦτο τῷ οἰκίῃ. [Sch. m.
VI. 382.]

L. 42. μβ'. 8) Μαεκιανός. Ἐὰν καὶ ὁ ἔνστατος, καὶ ὁ
D. eod. ὑποκατάστατος πρὸ τοῦ κληρονομήσαι τελευτήσωσιν,
εἰ μὲν στρατιώτης ἦν^{h)} ὁ διαθήμενος, καὶ ὑποκατα-
στάσειςⁱ⁾ καὶ ἐλευθερία χρεωστοῦνται· εἰ δὲ παγα-
νός, αἱ ἐλευθερία μόναι.

Ἐὰν καὶ ὁ ἔνστατος] Ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς Ἀντωνῖνος
πρὸς τὸ βεβαίως εἶναι τὰς τελευταίας βουλήσεις τῶν οἰκείων
στρατιωτῶν, εὐρῶν καὶ τῶν ἰστυτιῶν καὶ τῶν σουβιτιῶν
τοὺς κληρονομοὺς πρὸ ἀδitiονος τελευτήσαντας, ἐκέλευσε τοὺς
οἰκέτας, οἷς καὶ ἐλευθερία κατελείπτο^{k)} παρὰ τοῦ στρατιώ-
του, καὶ καθ' ὁμάδα φιδεϊκόμισσον τῆς κληρονομίας ἀπάσης ἐξ
ἐκατέρου κληρονομοῦ, οὕτως ἐλευθεροῦς καὶ κληρονομοῦς γε-
νέσθαι τῷ στρατιώτῃ, ἀσυνεῖ διόρκως ἐγράφησαν σὺν ἐλευ-
θερίᾳ κληρονομοί. ὅτε δὲ παγανός εὐρίσκειται ὁ κατὰ τὸν
ἐμοῖον τροπον διαθήμενος, καὶ καταλιπὼν ἐλευθερίαν καὶ
καθ' ὁμάδα φιδεϊκόμισσον τῷ οἰκίῃ παρὰ τοῦ ἰστυτιῶν
καὶ παρὰ τοῦ σουβιτιῶν, ἐὰν συμβῇ ἐκατέρου τελευτήσαι
πρὸ ἀδitiονος, ἀρκεῖν ἠγήσατο τοῖς οἰκέταις τὸ ἀρμόζων αὐ-
τοῖς τὴν ἐλευθερίαν. [Sch. n. VI. 382. sq.]

L. 43. μγ'. 1) Παῦλος. Εἰ δῆσω τὸν δοῦλον, ᾧ κατέλι-
D. eod. πον ἐλευθερίαν, οὐ δοθήσεται αὐτῇⁿ⁾.

εἰ δῆσω τὸν δοῦλον] Ἐὰν ἐπιζήσας τῆς διαθήκης ὁ
τεστατὼρ δεσμῶν τὸν οἰκίῃν, ὃν ἐτίμησε φιδεϊκόμισσῶν
ἐλευθερία, οὐκ εἰ χρεωστῆται αὐτῷ ἢ ἐλευθερία. [Sch. o.
VI. 383.]

L. 44. μδ'. 0) Πομπων. Περὶ τῆς ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἴρε-
D. eod. σιν^{p)} ἐλευθερίας καὶ δοῦλος δεσπότη δικάζεται.

περὶ τῆς ὑπὸ ὄρον — ἐλευθερίας] Πᾶς οἰκίῃς
χρεωστοῦμενος ἐλευθερίαν καλῶς δικάζεται περὶ αὐτῆς πρὸς
τὸν ἴδιον δεσπότην. [Sch. p. VI. 383.]

L. 45. πρ. μέ'. 9) Οὐλιανός. Εἰ αἰτήσω τὸν χρεώστην μου
D. eod. ἢ ἠνεχύρασι^{ε')} μοι δοῦλην ἐλευθερώσαι· εἰ^{ς)} ἀν-
τιθήσει^{ι)} δόλον^{u)} παραγραφῆν τῷ κληρονομῷ μου,
ἢ ἄλλως καταδέξεται τὴν γνώμην μου, ἐλευθεροῦται
ἢ δοῦλη, κὰν πλείων^{v)} ἐστὶ^{w)} τοῦ χρεωστομένου ἢ
τιμῆ αὐτῆς.

εἰ αἰτήσω τὸν χρεώστην μου] Ἐὰν ὁ δανειστής
διαθήμενος παρακαλέσῃ τὸν ἴδιον χρεώστην, τὴν θεράπειαν,
ἢν δίδωκεν αὐτῷ εἰς ἐνεργον, ἐλευθερώσαι, ἰσχυρῶς κατα-
λείπεται φιδεϊκόμισσῶν ἐλευθερία. ποῦ γὰρ διαφορὰ, εἴτε
ῤῆτῃ ποσότητι παρακαλεῖ τὸν ἴδιον χρεώστην ὁ δανειστής
παρασχῆν τιν, εἴτε ἐλευθερίαν θεράπειαν; καὶ εἴτε τιμω-
τέρα ἐστὶν ἢ θεράπειαν τοῦ χρέους, εἴτε μείζων^{x)} ἐστὶ τοῦ
χρέους, ἀναγκάζεται^{y)} ὁ χρεωστής ἀπαξ ἐπιγνοῦς τοῦ δανε-
ιστοῦ τὴν βούλησιν, ἐὰν ἢ ἐναγόμενος περὶ τοῦ χρέους παρὰ

Iussus rationes reddere¹⁷⁾ et liber esse, rationes,
reddens liber fit, licet quidam ex his, quibus ab ipso
creditum erat, solvendo non essent.

17) iussus rationes reddere] Sic quidam dixit:
Stichum rationibus ab eo redditus manumitti volo. Sti-
chus, cum esset arcarius, probante domino pecuniam
foeneravit, et habet rationes a domino suo subscriptas,
et post subscriptionem domini nihil foeneravit. Et
quaero, an si debitores non solvendo inventi fuerint,
ad quorum exactionem alii servi constituti erant, non
videatur Stichus implevisse conditionem. Et ait Scae-
vola: Non pertinet ad onus reddendarum rationum, quod
debitores solvendo non sint, hoc est, hoc periculo servi
non est.

XLII. Maecianus. Si et institutus¹⁾ et substitu-
tus, antequam hereditatem adierint, decesserint, si-
quidem miles erat testator, et substitutiones et liber-
tates debentur: sin autem paganus, solae libertates.

1) si et institutus] Imperator noster Antoni-
nus, quo militum suorum ratae essent voluntates su-
premae, cum invenisset, institutum et substitutum he-
redes decessisse ante aditionem hereditatis, servos,
quibus ab utroque herede et libertas a milite relicta
fuerat, et universale fideicommissum totius hereditatis,
perinde liberos et heredes militi esse iussit, ac si di-
recto heredes cum libertate scripti essent. Sin autem
paganus invenitur simili modo testamentum fecisse, et
libertatem et universale fideicommissum servo ab in-
stituto et substituto relinqueret, si uterque decesserit
ante aditionem, existimavit servis sufficere, si eis liber-
tas competeret.

XLIII. Paulus. Si servum vinxero¹⁾, cui liber-
tatem reliqui, ea non praestabitur.

1) si servum vinxero] Si testator, qui super-
vixit testamento, servum vinxerit, quem libertate fidei-
commissaria honoravit, libertas ei amplius non debetur.

XLIV. Pompon. De libertate fideicommissaria¹⁾
etiam servus cum domino litigat.

1) de libertate fideicommissaria] Servus
quilibet, cui libertas debetur, recte de ea cum domino
suo litigat.

XLV. Ulpianus. Si debitorem meum rogavero¹⁾,
quam mihi pignori dedit ancillam manumittere: si
heredi meo doli exceptionem opposuerit, vel aliter
voluntatem meam agnovit, ancilla libera fit, licet
pretium eius maius sit debito.

1) si debitorem meum rogavero] Si creditor
testamento condito debitorem suum rogaverit, ut ancil-
lam, quam ei pignori dedit, manumittat, fideicommissaria
libertas valide relicta est. Quid enim interest, ut
creditor roget debitorem suum, alicui dare certam quan-
tatem, an libertatem ancillae? Et sive ancilla est de-
bito pretiosior, sive minoris pretii, quam debitum, de-
bitor, qui semel agnovit voluntatem creditoris, libertatem
cogitur praestare, si vel ab herede creditoris debiti

e) Cod. 1357. ἠπόρησαν τινες. f) Sic lego. Fabr. τοῖς. g) Cod. 1357. μα'. h) Cod. 1357. εἰ pro ἦν. i) Lege
ἀποκαταστάσεις, restitutiones nive fideicommissa. Cod. 1357. pro ὑποκαταστάσεις καὶ ἐλευθερία habet: φιδεϊκόμισσῶν (sic)
καὶ αἱ ἐλευθερία. k) Fabr. καταλείπτο (sic). l) L. 43. D. h. t. legitur in Syn. p. 419. Cod. 1357. μβ'. n) Cod. 1357.
αὐτῇ. Syn. αὐτῷ. o) Cod. 1357. μγ'. p) Pro verbis τῆς ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἴρεσιν Cod. 1357. habet Fideicommissουρας.
q) Cod. 1357. μδ'. r) Sic lego. Fabr. ἐνεχύρασι. s) Cod. 1357. ἢ pro εἰ. t) Cod. 1357. ἀντιθέσει. u) Cod. 1357. δόλον.
Fabr. δούλον. v) Cod. 1357. πλείων. w) Cod. 1357. ἐστὶν. x) Fabr. in marg. recte emendat ἤτων. y) Supple παρασχῆν
τὴν ἐλευθερίαν.

οὐ κληρονόμου τοῦ δανειστοῦ ἐχρήσατο παραγραφῆ, ἢ ἄλλως τῶς τὴν ἰαντοῦ βούλησιν ἀπέδειξεν, ὡς ἀρεσκομένους τῆ τοῦ δανειστοῦ προαιρέσει. ἔαν γὰρ ἀπαίτηται παρὰ τοῦ κληρονόμου τοῦ δανειστοῦ τὴν ἠνεχυριασμένην²⁾ θεράπαιναν, δόλου παραγραφῆ δύναται χρῆσασθαι ὁ δεβίτωρ, εἰ τι διέφθιεν αὐτῷ ὁ³⁾ ἐλευθερωθῆναι τὴν θεράπαιναν αὐτοῦ. [Sch. q. VI. 383.]

Κἄν^{b)} σύμμετρον τις^{c)} λάβῃ ληγάτον, ἀνάγκην ἔχει τὸν ἴδιον δοῦλον, ὃν ἤξιώθη, ἐλευθερώσαι.

κἂν σύμμετρον τις λάβῃ ληγάτον] Ἐὶ καὶ σφόδρα λῆξιον ληγάτον λάβῃ τις βεβαρημένος ἐλευθερία, ἀναγκάσει τὸν ἴδιον οἰκέτην παντὶς ἐλευθερώσαι, εἰ τοῦτο παρεῖλεν αὐτὸν ὁ ληγατεύσας αὐτῷ. τὸ δὲ ἐν χρήμασι φιδεϊκόμισσον ἔαν δωρηθῆι, ἀδικεῖ μᾶλλον τὴν ἐλευθερίαν, ἢ περὶ^{d)} ὃν φιδεϊκομισσαρίον. ἀλλὰ πάντων δικαιότερον ἔστι, τὸν ἐπεγνωστότα τὴν βούλησιν τοῦ διαθεμένου βαρύνεσθαι, καὶ μὴ τὴν ἐλευθερίαν αἰρεῖσθαι^{e)}. [Sch. r. VI. 383.]

Ὁ κεχρωσθημένος ἐλευθερίαν, ἕως ἂν ἐλευθερωθῆ, δοῦλός ἐστι, καὶ μάλιστα μὴ πάσχων ὑπερτερεῖν. δύναται οὖν ληγατεύεσθαι, μετὰ ἰδίως μέντοι ἰτίας.

ὁ κεχρωσθημένος ἐλευθερίαν] Ὅτε ἐλευθερία κέκτηται ἢ θραγαίην καταλείπεται, ἕως ὅτε ἐλευθερωθῆ, ἐν τῶν δούλων ἐστὶ καταστάσει· καὶ εἰ μὲν μηδὲμίαν μὴ ἴσως τοῖσθε τῆ ἐλευθερία ὁ χρωστών αὐτήν, οὐδὲν ἐναλλάσσεται ἐκ καταστάσεως αὐτῶν καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῷ μέσῳ δύναται ἄλλως ληγατεύεσθαι, μετὰ τῆς οἰκίας μέντοι τύχης, τὸ δὲ^{o)} γόμενον, cum sua causa. [Sch. s. VI. 384.]

μς'.^{f)} Ἰδὲμ. Τῆ πίστει σου ἐπιτρέπω, ἔαν βουληθῆς^{g)}, Πέτρος ἐλευθερούσθω^{h)}. ἔαν Πυθλος βουληθῆ, Πέτρος ἐλευθερούσθω. πάντα ταῦτα ὑπὸ αἰτίων ἐλευθερίῳ εἰσίν· ὡς περὶ τὸ ληγατευθῆναι μοιⁱ⁾, ἔαν ὁ δεῖνα εἰς τὸ Καπετώλιον ἀνέλθῃ^{k)}.

Τὸ δὲ, εἰ βουληθῆ^{l)} ὁ κληρονόμος, ἄχρηστον. δὲ ὡς ἀνδρὸς ἀγαθοῦ τῆ αὐτοῦ δοκιμασία ἐπέμειπε, κεχρωστώται, ὡς περὶ εἰ εἶπεν· παρακαλῶ σε ἐλευθερώσαι, ἔαν ἀποδέχῃ τὴν βούλησίν μου, καὶ ἄξιός σοι^{m)} φανῆⁿ⁾ δούλος· ἢ ἔαν μὴ προσνούσῃ^{o)} σοι, ἢ ἔαν μὴ ἀποδοκιμάσῃς, ἢ ἄξιον νομίς· ταῦτα γὰρ πρὸς ἀνδρὸς ἀγαθοῦ κρίσιν φέρεται.

Τὸ δὲ πότε ὠφέλειν ἐλευθερωθῆναι, δύναται εἰς τὴν βούλησιν τοῦ κληρονόμου ἀνάγεσθαι.

τῆ πίστει σου ἐπιτρέπω] Φιδεϊκομισσαρία ἐλευθερία ἢ κατὰ τοῦτο τὸ σχῆμα καλῶς καταλιμπάνεται· τῆ πίστει σου ἐπιτρέπω, ὡς κληρονόμος, ἵνα, ἔαν βουληθῆς, Στίχον ἐλευθερώσῃς· εἰ καὶ τὰ μάλιστα οὐδὲν ἕτερον τῶν ἐν διαθηκῇ ἀφομένων δύναται ἰσχύειν ἐκ τῆς βουλησεως ἡτοῦ τοῦ νευτοῦ τοῦ κληρονόμου ἠρητημένον. δύναται δὲ καὶ οὕτω καταπύνησθαι ἐλευθερία· ἔαν Στίχος βουληθῆ, ἔστω ἐλεύθερος. ἢ καὶ οὕτω τις εἶποι· ἔαν Σείος βουληθῆ, Στίχον ἐλευθεροῦμαι βούλομαι· δοκεῖ μοι καὶ οὕτως ἐρρωσθαι ἢ ἐλευθερία, μὴ αἰρέσει μᾶλλον ἔστι τὰ τοιαῦτα· ὡς περὶ εἰ ἐληγατευθῆ, ἔαν Τίτιος εἰς τὸ Καπετώλιον ἀνέλθῃ. εἰ μὲντοι οὕτω καταπύνην ἐλευθερίαν, ἔαν βουληθῆ ὁ κληρονόμος, οὐκ ἐρρωταται. δὲ οἰκ ἐρρωταται, ἔαν τὸ ὅλον τῆς βουλησεως τοῦ κληρονόμου ὁ διαθεμένος ἐποίησατο τὸ εἰ ἀρεῖσει^{p)} αὐτῷ ἐλευθεροῦμαι τὸν οἰκέτην. ἔαν γὰρ ὡς ἀνδρὶ ἀγαθῷ δέδοκεν αὐτῷ τὴν ἢ τῆς ἐλευθερίας δοκιμασίαν, οὐκ ἀμριβῆλλως ἐρρωσθαι ἔστι. καὶ ταύτην γὰρ ἐρρωσθαι τὴν ἐλευθερίαν ἠρεσεν τὸ, δοξῆ, ὡς κληρονόμος, παρακαλῶ σε ἐλευθερώσαι. καὶ ταῦτα τὰ ἴσηματα οὕτως νοοῦμεν, ἔαν ὡς ἀνδρὶ ἀγαθῷ ἀρεῖσει εἰ γὰρ καὶ οὕτω καταλεφθῆ ἢ ἐλευθερία· ἔαν ἀποδέξῃ

nomine conventus usus est exceptione, vel quo alio modo voluntatem suam ostendit, ut cui voluntas creditoris placeret. Nam si heres creditoris ab eo ancillam oppigneratam petat, doli exceptione uti potest debitor, si quid eius intersit, ancillam suam liberam fieri.

Quamvis modicum quis legatum consecutus fuerit²⁾, necesse habet servum suum, quem rogatus est, manumittere.

2) quamvis modicum quis legatum consecutus fuerit] Quamvis valde exiguum legatum acceperit qui libertate oneratus est, omnino cogitur servum suum manumittere, si hoc eum rogavit is, qui ei legavit. Pecuniarium autem fideicommissum si donatur, iniuriam magis facit libertati, quam fideicommissario. Sed multo iustius est, eum, qui voluntatem testatoris agnovit, onerari, quam libertatem perimi.

Is, cui libertas debetur³⁾, quoad manumittatur, servus est, et maxime si moram non patitur. Legari ergo potest, sed cum sua causa.

3) is, cui libertas debetur] Cum libertas servo vel ancillae relicta fuit, donec manumittatur, servilis conditionis est: et si quidem nullam libertati moram fecit is, qui eam debet, nihil de statu eorum commutatur, ideoque interim recte legari potest, sed cum sua conditione, quod dicitur, cum sua causa.

XLVI. Idem. Fidei tuae committo¹⁾, si volueris, ut Petrum manumittas. Si Paulus voluerit, Petrus liber esto. Haec omnia libertates sunt sub conditione: quemadmodum si mihi legatum sit, si ille Capitolium adscenderit.

Sed si ita scriptum sit, si heres voluerit, inutile est. Sed si arbitrio eius quasi boni viri permisit, perinde debetur, ac si dixerit: Rogo te, ut manumittas, si voluntatem meam probaveris, et si servus dignus tibi videbitur, vel si te non offenderit, vel si non reprobaveris, aut dignum putaveris: haec enim conferuntur in arbitrium boni viri.

Quando autem debeat manumittere, potest conferri in arbitrium heredis.

1) fidei tuae committo] Fideicommissaria libertas etiam hoc modo recte relinquitur: Fidei tuae committo, o heres, ut si volueris, Stichum manumittas: quamvis nihil aliud eorum, quae testamento scribuntur, valere possit, quod pendet ex voluntate vel nutu heredis. Potest autem sic quoque libertas relinqui: Si Stichus voluerit, liber esto. Sed et si quis sic dixerit: Si Seius voluerit, Stichum liberum esse volo: videtur mihi sic quoque libertas valere, quia quae sunt eiusmodi, sunt potius conditio: quemadmodum si mihi legatum esset, si Titius Capitolium adscenderit. Sed si ita libertatem reliquit, si heres voluerit, non valet. Hoc autem non valet, si testator totum fecit voluntatis heredis illud, si ei placuerit, ut servus manumittatur. Nam si illi quasi bono viro arbitrium libertatis dederit, non dubito, quin ea valeat. Nam et eam libertatem valere placuit: Si tibi videbitur, o heres, rogo manumittas. Haec enim quoque verba sic accipimus: si tibi quasi viro bono placuerit. Nam et si libertas ita relicta sit: Si voluntatem meam probaveris, hunc manumittas: puto

2) Fabr. ἠνεχυριασμένην. 3) Fabr. τῷ. 4) Argumentum L. 45. §. 1. D. h. t. taliis verbis redditur in sch. novo ad Basil. XIV. cap. 32. (edit. nostr. T. II. p. 110.) 5) Cod. 1357. σύμμετρον τις. 6) Sic emendavi. Fabr. εἶπερ. 7) Malim ἀναγιγνώσθαι. Lexe δη. 8) Cod. 1357. μὲν. 9) Cod. 1357. βουληθῆ. Fabr. βουληθῆς sine v. subscripto. 10) Cod. 1357. ἐλευθερος ἔστω ἐλευθερούσθω. 11) Verba τὸ ληγατευθῆναι μοι deessit in Cod. 1357. 12) Cod. 1357. ἀνιθθαι. 13) Cod. 1357. pro εἰ βουληθῆ et ἠβουληθῆ. 14) Sic Cod. 1357. Fabr. ἄξιός σοι. 15) ὁ, quod deest apud Fabr. addit Cod. 1357. 16) Sic Cod. 1357. r. προσχρησῆ (sic). 17) Sic lego. Fabr. αἰρέσει.

τὴν βούλησάν μου, κλυθέρωσον τόνδε νομίζω χρεωστῆσθαι αὐτῷ ὡς περὶ ὅτε λέγω· εἴαν θεραπεύῃ σε ὁ οἰκέτης ὡς ἀνδρὰ ἀγαθόν, ἢ εἴαν μὴ προσκρούσῃ σοι ὡς ἀνδρὶ ἀγαθῷ, ἢ εἴαν ἀποδέξῃ, ἢ εἴαν ἴ) ἀποδοκιμάσῃ, ἢ εἴαν ἀξιῶν νομίζῃς κλυθέρωσις τὸν οἰκέτην. εἰ γὰρ Ἑλληνικοῖς ῥήμασιν οὗτοι τις καταλείψῃ τὴν κλυθέρωσιν τῷ ἰδίῳ οἰκέτῃ· εἴαν δοκιμάσῃ, κλυθέρωσιν δοθῆναι βούλομαι· ἀντίγραψεν ὁ θεῖος Σεβήρος, ἀπαυτῶσθαι τὴν κλυθέρωσιν. εἰ καὶ τὰ μάλιστα δὲ εἰς τὴν τοῦ κληρονομοῦ δοκιμασίαν ἀναφέρεσθαι τό, εἰ κεχρηώσθηται ἢ κλυθέρωσιν, οὐ δύναται, ὡς τὸ, τότε χρεωστῆσθαι, δύναται ἀναρτῶσθαι τοῦ κληρονομοῦ. [Sch. t. VI. 384.]

§. 5. Τρεῖς δούλους ἐληγάτευσά σοι, καὶ ἐκέλευσα τοὺς δύο τῇ πίστει τοῦ κληρονομοῦ κλυθερωθῆναι. ἀπαυτῶν τούτους ἐκβάλλῃ) δόλον παραγραφῆ.

τρεῖς δούλους ἐληγάτευσά σοι] Τρεῖς οἰκέτας ἐληγάτευσας τις τῇ πίστει τοῦ κληρονομοῦ αὐτοῦ ἐπέριψεν, ἵνα ἐκ τούτων δύο, οὓς εἴαν) βουληθῆ, κλυθερωσῇ. καὶ ἤρσεν ἐρῶσθαι τὴν τοιαύτην κλυθερωσιν, ἵνα οὓς βούληται ὁ κληρονόμος ἐκ τῶν τριῶν, κλυθερωσῇ. ὅθεν εἴαν ἐλθῇ ἐκδικῶν ὁ ληγατάριος ἐκείνους τοὺς οἰκέτας, οὕστινας ὁ κληρονόμος κλυθερωθῆναι βούλεται, ἐκβάλλεται δόλον παραγραφῆ. [Sch. u. VI. 385.]

§. 1. μζ. ε) Ἰουλιανός. Ἐάν) ἀλλότριον δοῦλον ἢ ἐπίκοινον, ἢ οὐ τὴν δεσποτείαν ἔχω, κελύσω σοι κλυθερωσῶσι, καὶ λανθάνῃς, δίδοται ἢ κλυθερωσῶσι.

εἴαν ἀλλότριον δοῦλον] Ἐάν ὁ κληρονόμος ἀλλότριον οἰκέτην ἀξιώσῃς κλυθερωσῶσι ἢ ἐπίκοινον, ἢ ἐκείνον, καθ' οὗ ἕτερος ἔχει τὸν οὐσοῦφροντον, λανθάνῃ, δικαίως ἢ σύγκλητος συνέδραμε ταῖς κλυθερωσῶσι, κελύσωσθα ἐρῶσθαι αὐτάς. [Sch. x. VI. 385.]

§. 2. Ἐκελεύσθης ἐλεύθερος εἶναι, εἰ δότις τοὺς λογισμούς. ἀπεισιν) ὁ κληρονόμος; εἰ μὲν εὐλόγως, ἐπιλέγεται τις, ἵνα πρὸς αὐτὸν λογοποιήσῃς, καὶ τὰ ἐντεῦθεν συναγόμενα παρατεθῶσι, καὶ ἀποφανθῆς ἐλεύθερος· εἰ δὲ ἀλόγως, καὶ οὕτως ἐλεύθερος γίνῃ, ὡς μὴ ἐμποδίζων τῇ αἴρεσει.

ἐκελεύσθης ἐλεύθερος εἶναι] Ἐάν τῷ Στίχῳ κατὰ φιδεικόμισσον κλυθερωσῶσι κατελείφθῃ) τὴν, εἴαν παρὰ τὸν τοῦ λόγου, καὶ οὗτος ἀπόντος τοῦ κληρονομοῦ εἰσιμὸς ἐστὶν ὅσα λοιπάσθαι παρασχῆν, ἔργον ἐστὶ τοῦ πραιτωροῦ ἀνδρὰ ἀγαθόν ἐπιλέγεσθαι, ἵνα τῇ τούτου δοκιμασίᾳ οἱ λόγοι δοκιμασθῶσι, καὶ τὰ ἐκ τῆς λογοποιίας συναγόμενα χρήματα παρατεθῆ, καὶ τότε ἀποφῆνται, τὴν κλυθερωσῶσιν ἐκ τοῦ φιδεικόμισσον χρεωστῆσθαι. ταῦτα δὲ χοῖ τότε γίνεσθαι, ὅτε κατὰ εὐλόγον αἰτίαν ἀπεισιν ὁ κληρονόμος. εἰ γὰρ ἀλόγως λανθάνει, ἀρκεῖ τὸ ἀποδειχθῆναι τῷ πραιτωρῷ, τὸ μὴ ἐμποδίσαι τὸν οἰκέτην εἰς τὸ πληρῶσαι τὴν αἴρεσιν· καὶ διαλαλεῖται ὁ πραιτωρ, κλυθερωσῶσιν αὐτὸν εἶναι. [Sch. y. VI. 385.]

§. 3. Ὁ ληγατευθεὶς σοι καὶ ὑπὸ αἴρεσιν κελύσθης εἶναι οὐκ ἄλλως δίδοται σοι, εἰ μὴ ἀσφαλίσῃ, ὅτι μετὰ τὴν αἴρεσιν ἀντιδίδως αὐτὸν ἐφ' ᾧ κλυθερωθῆναι.

ὁ ληγατευθεὶς σοι] Οἰκέτης ἐληγατεύθῃ τινί, ὑπὸ αἴρεσιν δὲ κλυθερωσῶσιν αὐτῷ πρὸς τοῦ κληρονομοῦ κατελείφθῃ. οὐκ ἄλλως παραδίδοται τῷ ληγαταρίῳ ὁ οἰκέτης, εἰ μὴ ἀσφαλίσῃ, ὅτι ἐξιοῦσης τῆς αἴρεσεως τῆς κλυθερωσῶσιν ἀντιπαιδευεῖ αὐτὸν τῷ κληρονομῷ τῷ ὀφείλοντι αὐτὸν κλυθερωσῶσιν. [Sch. z. VI. 385.]

§. 4. Τὴν ἀγράφως ἐπὶ τινῶν) καταλειφθεῖσαν κλυθερωσῶσιν ὁ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομῶν δίδωσιν.

τὴν ἀγράφως, — καταλειφθεῖσαν κλυθερωσῶσιν] Ἰνῆ ἐν ἐσχάτῃ νόσῳ κατεχομένη παρόντων ἐντιμῶν ἀνδρῶν πολλῶν, παρούσης δὲ καὶ τῆς μητροῦς αὐτῆς καὶ μελλοντοῦς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομεῖν αὐτήν, οὕτως εἶπε· Μεβίαν καὶ Σείαν

η) Adde μὴ post ἰάν. ρ) Cod. 1357. ἐκβάλλει. Fabr. ἐκβάλλῃ (sic). s) Malim ἄν. ι) Cod. 1357. μζ'. Prooemium l. 47. praetermissum est. u) Cod. 1357. καίν (sic). v) Cod. 1357. pro ἀπεισιν habet ἄπερ. w) Adde ὑπὸ αἴρεσιν post κατελείφθῃ. x) Cod. 1357. ἐπὶ τινῶν.

ei deberi, quemadmodum cum dico: Si te servus meruerit quasi bonum virum, vel, si te non offenderit quasi bonum virum, vel, si comprobaveris, vel, si non reprobareris, vel, si servum dignum libertate putaveris. Nam et si Graecis verbis libertatem quia servo suo sic reliquerit: εἴαν δοκιμάσῃς, κλυθερωσῶσιν δοθῆναι βούλομαι: rescripsit Divus Severus libertatem peti. Quamquam autem in heredis arbitrium conferri, an libertas debeatur, non possit, quando tamen debeatur, pendere ab herede potest.

Tres servos tibi legavi²⁾, et duos iussi fide heredis manumitti. Petens eos repelleris doli exceptione.

2) tres servos tibi legavi] Quidam, cum tres servos legasset, fidei heredis commisit, ut ex his duos, quos vellet, manumitteret. Et placuit, eam libertatem valere, ut ex his tribus quos velit heres manumittat. Quare si legatarius eos servus vindicet, quos heres vult manumitti, doli exceptione repellitur.

XLVII. Iulianus. Si alienum servum¹⁾ aut communem, aut cuius habeo proprietatem, iussero te manumittere, et latites, libertas datur.

1) si alienum servum] Si heres alienum servum rogatus manumittere, aut communem, aut eum, in quo alius usumfructum habet, latitet, merito Senatus succurrit libertatibus, cum iusserit eas valere.

Liber esse iussus es²⁾, si rationes reddideris. Heres abest: si quidem ex iusta causa, eligitur aliquis, ut apud eum rationes reddas, et quae ex eis colliguntur, deponantur, et liber pronuncieris: sin autem ex non iusta causa, sic quoque liber sis, quia conditionem non impedis.

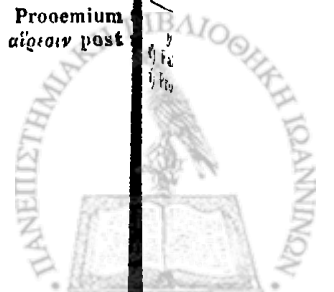
2) liber esse iussus es] Si Sticho libertas per fideicommissum relicta sit sub conditione, si rationes reddiderit, et is absente herede paratus sit quae reliquatus sit, praestare, Praetoris est, ut bonum virum eligat, cuius arbitrio rationes examinentur, et pecuniae ex redditibus rationibus collectae deponantur, et tunc pronunciet, libertatem ex fideicommissum deberi. Haec autem fieri oportet, cum heres abest ex iusta causa. Nam si sine iusta causa latitet, satis est, probatum esse Praetori, servum impedimento non esse, quo minus impleat conditionem: et Praetor pronunciet, eum liberum esse.

Legatus tibi³⁾ et sub conditione liber esse iussus non aliter tibi datur, quam si caveris, post conditionem eum te restitutum, ut manumittatur.

3) legatus tibi] Servus alicui legatus est: sub conditione autem libertas ei ab herede relicta est. Servus non aliter legatario traditur, quam si caverit, existente conditione libertatis se retro daturum eum heredi, qui eum manumittere debet.

Libertatem sine scripto coram quibusdam relictam⁴⁾ heres ab intestato praestat.

4) libertatem sine scripto — relictam] Mulier, cum in extrema valetudine esset, praesentibus honestis viris pluribus, et praesente quoque matre sua, quae ei ab intestato successura erat, sic dixit: *Maeviam*

πῶς θεραπεύσας μου ἐλευθέρως εἶναι βούλομαι· καὶ ἀπέθανεν ἀδιάθετος. καὶ ζητῶ, ἐὰν μὴ κατεδέξατο τὴν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίαν αὐτῆς ἢ μητρὸς, ἀλλ' ἐκ παραίτησός αὐτῆς εἰς τὸν μετ' αὐτῆν ἐγγύτερον συγγενῆ κατένευθῆν ἢ κληρονομία, εἰ κεχρεώσθηται καὶ οὕτως ἢ ἐλευθερία. καὶ ἀπεκρίνατο Ἰουλιανός, χρεωστῆσθαι αὐτῆν. ἢ γὰρ ἐν ἐσχάτῳ τῆς ζωῆς εἰρηκυῖα, πῶς θεραπεύσας μου τῆρθε καὶ τῆρθε ἐλευθέρως εἶναι βούλομαι, δοκεῖ παρὰ πάντων τῶν κληρονόμων καὶ βοδόρουμ ποσεισοῦρων αὐτῆς ἐξαιτεῖν, ὥστε γενέσθαι αὐτὰς ἐλευθέρως. [Sch. a. VI. 385. sq.]

μη'. γ) Ἰδεμ. Εἰ ληγατεύσω σοι δοῦλον ἐφ' ᾧ ἐλευθερώσῃ, οὐκ ἄλλως αὐτὸν λήψῃ, εἰ μὴ ἀσφαλίῃ ἐλευθεροῦν.

εἰ ληγατεύσω σοι δοῦλον] Ἐάν τις διατιθέμενος ἔποι· Στίχον Τίτῳ ληγατεύω, ἢ δότω Στίχον ὁ κληρονόμος μου Τίτῳ οὕτως, ὥστε Τίτιον αὐτὸν ἐλευθερώσῃ· ἀπαιτοῦντι τῷ Τίτῳ τὸν οἰκέτην τούτου^{γ)} λαβεῖν ἀντικεῖται δόλου παραγραφή, ἕως ὅτε δῶ καντίονα, οἱ κατὰ τὴν βούλησιν τοῦ τελευτησαντος ἐλευθεροῖ τὸν Στίχον. [Sch. b. VI. 386.]

μθ'. δ) Ἀφρικανός. Εἰ ὁ β) ἀξιώθεις ἐλευθερώσῃ λαμβάνει, τοῦ ἀξιώσαντος ἀπελεύθερος γίνεται ὁ δοῦλος. εἰ δὲ δύο κληρονόμων ὄντων εἰς ἡξιώθη καὶ λαμβάνει, ἀναρπάζεται μὲν ὁ δοῦλος εἰς ἐλευθερίαν^{ε)}. ἔπαιτεῖ δὲ ὁ συγκληρονόμος τὸν λαμβάνοντα τὸ μέρος τῆς τιμῆς διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς διαιρούσης τὴν γαμίλιαν.

εἰ ὁ ἀξιώθεις ἐλευθερώσῃ λαμβάνει] Ὅτε ὁ ἀσφαλιθεὶς ἐλευθερώσῃ οἰκέτην λαμβάνει, Ὁρκίον γίνεται πελεύθερον τὸν οἰκέτην εἶπεν Ἰουλιανός, μὴ διαφορομένω μωῶν, εἴτε ληγατικός ἐστίν^{δ)} ὁ κληρονόμος ἐλευθερώσῃ καὶ λαμβάνει, εἴτε κληρονόμος. εἰ δὲ καὶ μὴ πάντας αὐτοῦ τοὺς κληρονόμους, ἀλλὰ τινὰς ἐξ αὐτῶν ἡξίωσεν ἐλευθερώσῃ ὁ διατιθέμενος, καὶ λαμβάνουσι, πᾶν Ὁρκίον ἀπελεύθερος γίνεται οἰκέτης. οἱ δὲ ἄλλοι συγκληρονόμοι οἱ μὴ βεβαρημένοι τῇ ἐλευθερίᾳ κατὰ τῶν ἀποκρυψάντων ἑαυτοὺς οὐτίλιαν ἀγωγῆν ἔχουσιν εἰς τὸ ἀπαιτῆσαι αὐτοὺς τὸ τίμημα τοῦ μέρους τῶν κληρονόμων, ἀπερ ἔχρησεν αὐτοὺς παρ' αὐτῶν ἀγοράσαι, ἢ τὸ fami-ae erciscundae, ἐπειδὴ δι' ἃν ἔλαθον, αὐτομάτως ἡλευθερώθησαν οἱ οἰκέται, καὶ ἐζημιώθησαν οἱ κληρονόμοι^{ε)} τὰ μῆματα αὐτῶν. [Sch. c. VI. 386.]

ν'. ε) Μαρκιανός. Ἐληγάτευσσα δοῦλον, ὃν ἐν στήρα γραφῇ ἡλευθέρωσα^{β)}. ἢ ἐλευθερία κρατεῖ. ὁ αὐτὸ καὶν προτέρα ἢ ἐλευθερία ἐγράφη^{η)}, καὶ ἀφιλόλον ἐστίν, εἰ ἀφελῆσθαι τὴν ἐλευθερίαν^{ι)} ὁ μαρτιμένος ἡθέλησεν.

ἐληγάτευσσα δοῦλον] Ἐάν τῷ ληγατευθέντι οἰκέτῃ δεικνύσασθαι ἐλευθερία καταλειφθεῖ, ἢ τελευταία γνώμη ἢ τεστατικός ἔρρωται. εἴτε οὖν πρῶτον ἐστὶ τὸ ληγατεῖν, ὑτέρα δὲ ἢ ἐλευθερία, τὸ ληγατεῖν ἀσθενεῖ· ἐπειδὴ δοκεῖ δι' ἐλευθεροῖ τὸν οἰκέτην, ἀδεμπτέειν τὸ ληγατεῖν· εἴτε πρῶτη τὴν ἢ ἐλευθερία, δευτερον δὲ τὸ ληγατεῖν, ἀδεμπτέειν καὶ τῷ ληγατεῖν ἢ ἐλευθερία. ἐάν δὲ ἐν ἀδήλω ἐστίν, εἰ οὐκ ἐλῆσθαι τὴν ἐλευθερίαν ὁ διατιθέμενος ἡθέλησεν, ἢ ἐλευθερία πάντως ἐπικρατεῖ. τοῦτο γὰρ καὶ Ἰουλιανός εἶπεν, καὶ οἱ τῷ Ἀφρικανῷ^{κ)} ἀρέσκει. [Sch. d. VI. 386.]

να'. ι) Ἰδεμ. Καὶ οἱ κληρονόμοι τοῦ ἀξιώθέντος ἐλευθερώσῃ ἐλευθεροῦσι, καὶ ὁ δημόσιος, εἰ λάβοι τὰ πρᾶγματα ὡς ἀδόστοτα. εἰ δὲ καὶ μὴ δύναμαι τι ὡν ἐμῶν ἐκποιεῖν, ὅμως ἦν χρεωστῶ ἐλευθερίαν, ταιτοῦμαι.

καὶ οἱ κληρονόμοι] Οὐ μόνος ὁ βεβαρημένος ἐλευθερία ἢτοι παρακληθεὶς ἐλευθερώσῃ οἰκέτην, δύναται αὐτὸν ἐλευθεροῦν, ἀλλὰ καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ, εἴτε ἐξ ἀγορασίας, ἢ καθ' ἕτερον τινα τρόπον διεδέξαντο τὸν παρακληθέντα

et Seiam ancillas meas liberas esse volo: et intestata decessit. Et quaero, si mater hereditatem eius ab intestato non adisset, sed ex eius repudiatione ad cognatum, qui post eam proximus est, hereditas pervenisset, an sic quoque libertas debeat. Et Iulianus respondit, eam deberi. Nam quae in extremo vitae momento dixit: Ancillas meas illam et illam liberas esse volo: ab omnibus heredibus suis et bonorum possessoribus videtur petere, ut illae liberae fiant.

XLVIII. Idem. Si servum tibi legavero¹⁾, ut manumittas, non aliter eum accipies, quam si cavearis, te eum manumissurum.

1) si servum tibi legavero] Si quis in testamento dixerit: Stichum Titio lego, vel, heres meus Stichum Titio dato ita, ut eum Titius manumittat: Titio hunc servum capere volenti obstat doli exceptio, donec cautionem dederit, secundum defuncti voluntatem se Stichum servum manumissurum.

XLIX. Africanus. Si rogatus manumittere latitet¹⁾, servus eius, qui rogavit, libertus fit. Sin autem, cum duo heredes essent, unus rogatus sit et latitet, pervenit quidem servus ad libertatem: coheres autem ab eo, qui latitat, partem pretii iudicio familiae erciscundae petit.

1) si rogatus manumittere latitet] Cum is, qui servum manumittere rogatus est, latitat, servum Orcinum fieri libertum dixit Iulianus, nobis non discernentibus, sive legatarius sit, qui iussus est manumittere et latitat, sive heres. Sed et si non omnes heredes suos, sed quosdam ex his rogavit testator manumittere, et latitant, servus rursus Orcinus libertus fit. Reliqui autem heredes, qui libertate onerati non sunt, in eos, qui latitarunt, utilem habent actionem, ut pretium petant partis servorum, quam ipsi ab eis redimere debebant, aut familiae erciscundae, quia propterea, quod illi latitaverint, servi ipso iure ad libertatem pervenerunt, et heredes pretiis eorum fraudati sunt.

I. Marcianus. Servum legavi¹⁾, quem in novissima scriptura manumisi. Valet libertas. Idem est etiamsi prius libertas scripta fuit, et incertum est, an testator libertatem adimere voluerit.

1) servum legavi] Si servo legato libertas fideicommissaria relicta sit, valet novissima voluntas testatoris. Sive ergo legatum primum est, libertas autem secunda, legatum non valet: quia legatum adimere videtur eo, quod servum manumittit: sive prima est libertas, legatum autem secundum, videtur libertas per legatum adimi. Sed si incertum est, an testator libertatem adimere voluerit, libertas omnino praevalet. Hoc enim et Iulianus dixit, et mihi Africano placet.

LI. Idem. Etiam heredes¹⁾ eius, qui manumittere rogatus est, manumittunt, et fiscus, si bona acciperit quasi vacantia. Sed et si aliquid ex rebus meis alienare non possim, libertas tamen, quam debeo, a me peti potest.

1) etiam heredes] Non tantum is, qui libertate oneratus est, seu qui rogatus est servum manumittere, eum potest manumittere, sed etiam successores eius, sive emtione, sive quo alio modo ei successerint, qui

γ) Cod. 1357. μζ. δ) Fabr. τοῦτο. α) Cod. 1357. μη. β) ὁ addidi. ε) Verba εἰς ἐλευθερίαν desunt in Cod. 1357. Fabr. ἐστίν. ε) Malim συγκληρονόμοι. f) Cod. 1357. μθ. g) Sic Cod. 1357. Fabr. ἢ ἐλευθέρωσα. h) Cod. 1357. γραφή (sic). Pro τὴν ἐλευθερίαν Cod. 1357, habet τὴν κληρονομίαν. k) Fabr. in marg. emendat Μαρτιανῶ. l) Cod. 1357. ν.

ἐλευθερώσαι. εἰ δὲ καὶ μηδεὶς φωνῆ τούτου συνκρίσσωρ, ὁ φίλος διαδεχόμενος αὐτὸν ἐπιτίθησι τὴν ἐλευθερίαν. ὁ δὲ βεβηγμένος ἐλευθερία καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, καθ' ὃν κωλύεται ἀποκταῖναι τὰ ἴδια, δύναται ἐλευθεροῦν τὸν οἰκέτην, ὃν χρεώσεται τὴν ἐλευθερίαν. [Sch. e. VI. 386. sq.]

Εἰ^m) ληγατεύσω σοι χρυσίον ἐφ' ᾧ ἀγοράσαιⁿ) Πέτρον καὶ ἐλευθερώσαι· εἰ μὴ πιπρώσκειται αὐτός, κερδαίνει^o) τὸ ληγάτον.

Ὁ κεραιωστὴν ἐλευθερίαν ὑπὸ ἡμέραν ἢ ὑπὸ αἰορίσιν, ἐλευθερωθῆναι ὀρισθεὶς ἔστι, καὶ οὐ μετέρχεται εἰς ἄλλον, δι' οὗ ἐμποδίζεται ἡ ἐλευθερία, ἢ βαρύτερα αὐτῷ τὰ πατρωνικά γίνονται δίκαια.

εἰ ληγατεύσω σοι χρυσίον] Ἐάν τι νομίσματα ληγατεύθῃ ἐπὶ τῷ ἀγοράσαι ἀλλότριον οἰκέτην καὶ ἐλευθερώσαι, καὶ μὴ βούληται ὁ τοῦ οἰκέτου δεσπότης πάλῃσαι αὐτὸν, καλῶς παρικρατεῖ τὸ ληγάτον ὁ ληγατέριος ἀπὸ γνώμης τοῦ διαθεμένου. ὁ τιμηθεὶς ἐλευθερία φιδεϊκομισσαρία ἐν τᾷ ἐλευθεροῦν κατὰ τινὰ τρόπον ἐστὶ· στυκουλίβερος γὰρ τὰξιν ἐπέχει, καὶ κατὰ τούτο μάλιστα, ὅτι οὔτε μεταφρεῖσθαι εἰς ἕτερον δύναται ἐπὶ τῷ ἢ ἐμποδισθῆναι τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ ἢ τὰ δίκαια τὰ πατρωνικά βαρύτερα γενέσθαι κατ' αὐτοῦ. [Sch. f. VI. 387.]

Εἴτε ὁ χρεωστῶν ἐλευθερίαν, εἴτε ὁ κελισθεὶς ἴδιον δούλον^p) ἐλευθερώσαι ἄπεισιν εὐλόγως, ἢ λανθάνει, ἢ παρῶν οὐ γίνεται^q) ἐν τῷ βήματι, ἢ οὐ θέλει ἐλευθερωσά, δίδεται ἢ ἐλευθερία.

εἴτε ὁ χρεωστῶν ἐλευθερίαν] Δόγματι συγκλήτου τῷ λεγομένῳ Λαουμιανῷ διηγόρευται, ἵνα, εἴαν κατὰ δικαίαν αἰτίαν ἄπεισιν ὁ χρεωστῶν φιδεϊκομισσαρίαν ἐλευθερίαν, καὶ τούτο ἀποφανθῇ, οὕτως ἀρμόζει^r) ἡ ἐλευθερία τῷ οἰκέτῃ, ὡς ἂν εἰ ἐλευθερωθῆναι^s), ὡς ἔχρη ἐκ φιδεϊκομισσαρίας αἰτίας αὐτὸν ἐλευθερωθῆναι. ἀπεισιν δὲ νοεῖται καὶ ὁ ἐν τῇ πόλει διατρίβων, εἰ τοῦ βήματος ἄπεισιν. καὶ ἐπειδὴ περὶ μόνων κληρονόμων εἶπεν ἡ συγκλήτος, προσετέθη αὐτῷ τῷ δόγματι, ἵνα παντὸς χρεωστοῦντος φιδεϊκομισσαρίαν ἐλευθερίαν, εἴαν καθ' οὐρανῆποτε αἰτίαν ἀποφανθῇ, ἢ δηλοῦσα αὐτὸν ἀπολιμπάνεσθαι, οὕτως γίνεται ἐλευθερος ὁ οἰκέτης, ὡς ἂν εἰ ἐκ φιδεϊκομισσοῦ ἐλευθερωθῇ, ὡς ἔχρη αὐτὸν ἐλευθερωθῆναι. ἐτέρῳ δόγματι τῷ λεγομένῳ Ἀρτικουλιανῷ διηγόρευται, ἵνα οἱ ἄρχοντες τῶν ἐπαρχιῶν διαγιγνώσκωσι περὶ τῶν φιδεϊκομισσαρίων ἐλευθερίων, εἰ καὶ μὴ εἴσιν ἐκ τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς οἱ ταύτας χρεωστοῦντες. εἴαν δὲ μὴ κληρονομαῖον οἰκέτην, ἀλλὰ τὸν ἴδιον παρακλήθῃ τις ἐλευθερώσαι, ἐξ ἑτέρου δόγματος τοῦ λεγομένου Iuncianum, ἐλευθεροῦται ὁ οἰκέτης, ἀποφάσεως μόνης δηλοῦσης, ἢ ἀπὸ δικαίας αἰτίας ἀπολιμπάνεσθαι τὸν χρεωστοῦντα τὴν ἐλευθερίαν, ἢ κρύπτεσθαι, ἢ παρεῖναι μὲν, μὴ βούλεσθαι δὲ αὐτὸν ἐλευθερώσαι. ἀντὶ γὰρ παρόντος^t) καὶ τούτων νοεῖσθαι ὁ Θεῖος Πίλος ἀντέγραψεν. ἀλλὰ καὶ ὁ ἀγοράσας τὸν τιμηθέντα φιδεϊκομισσαρία ἐλευθερία ἀναγκάζεται αὐτὸν ἐλευθερώσαι ἐκ τοῦ αὐτοῦ δόγματος τῆς συγκλήτου. καὶ ὁ μερικὸς δὲ κληρονόμος οὕτως ἀναγκάζεται τὸν οἰκέτην ἐλευθερώσαι, ὡς ἂν εἰ ἐτραδευθῇ αὐτῷ παρὰ τοῦ ἴδιου συγκληρονόμου. ὅπερ δεχόμεθα, εἰ καὶ ἀνήθος εἶη ὁ συγκληρονόμος ὁ μὴ παρακληθεὶς ἐλευθερώσαι. τα γὰρ αὐτὰ καὶ περὶ τούτου ἀντιγράψαι τὸν αὐτὸν βασιλεῖα εἶπον οἱ νομικοί. [Sch. g. VI. 387. sq.]

Καὶ ὁ ἀγοραστής δὲ ἀπαιτεῖται ἐλευθερώσαι^u), καὶ ὁ εἰς τῶν κληρονόμων τοῦ ἄλλου ἀπόντος, κῆν ἀνήθος ἢ ὁ μὴ ἀξιώθεις ἐλευθερώσαι. εἰ ἀξιώθης^v) γάμου αἰτία ἐλευθερώσαι δούλην, ἐλευθεροῖς μὲν, οὐκ ἀναγκάζει δὲ αὐτὴν λαβεῖν.

εἰ ἀξιώθης γάμου αἰτία ἐλευθερώσαι δούλην] Ἐάν τις παρακληθῇ γάμου ἕνεκεν ἐλευθερώσαι θεράπαινα, ἐλευθερώσαι μὲν αὐτὴν ἀναγκάζεται, γῆμαι δὲ αὐτὴν οὐκ ἀναγκάζεται. [Sch. h. VI. 388.]

m) L. 51. §. 2. D. h. t. legitur in Syn. p. 420. n) Cod. 1357. ἀγοράσαι. o) Syn. κερδαίνει. Leuncl. in marg. κερδαίνει. p) Vox δούλον deest in Cod. 1357. q) Cod. 1357. γίνονται. r) Fabr. ἀρμόζει. s) Malim ἐλευθερωθῆ. t) Lege ἀπόντος, vel adde μὴ ante παρόντος. u) Cod. 1357. ἐλευθερωσαι sine accentu. v) Cod. 1357. ἀξιώθεις.

rogatus est manumittere. Sed et si nemo ei successor extitit, fiscus ei succedens libertatem imponit. Qui autem oneratus est libertate, eo etiam tempore, quo alienare sua prohibetur, potest servum manumittere, cui libertatem debet.

Si pecuniam tibi legavero²), ut Petrum emas et manumittas: si dominus eum non vendat, legatum lucraris.

Is, cui libertas in diem vel sub conditione debetur, statuliber est, et in alium non transfertur, per quem libertas impediatur, aut patroni iura ei graviora fiant.

2) si pecuniam tibi legavero] Si cui nummi legati sint, ut alienum servum emat et manumittat, et servi dominus nolit eum vendere, recte legatum retinet legatarius ex voluntate defuncti. Qui fideicommissaria libertate honoratus est, liberi quodammodo loco est: statuliberi enim locum obtinet, et in eo maxime, quod nec in alium transferri potest, ut aut libertas eius impediatur, aut iura patroni in eum graviora fiant.

Sive is, qui libertatem debet³), sive is, qui iussus est servum proprium manumittere, ex iusta causa absit, aut latitet, aut praesens a tribunali absit, vel nolit manumittere, libertas praestatur.

3) sive is, qui libertatem debet] Senatusconsulto, quod dicitur Dasumianum, cautum est, ut si ex iusta causa absit qui fideicommissariam libertatem debet, et hoc pronunciatum fuerit, servo perinde libertas competat, ac si manumissus esset, ut ex causa fideicommissaria eum manumitti oportebat. Abesse autem is etiam intelligitur, qui in civitate degit, si absit a tribunali. Et quoniam de heredibus solis locutus est Senatus, adiectum est ipsi Senatusconsulto, ut quicumque fideicommissariam libertatem debeat, si quacunque ex causa pronunciatum fuerit, eum abesse, servus perinde liber fiat, ac si ex fideicommissio manumissus esset, ut oportebat eum manumitti. Altero Senatusconsulto, quod Articulanum dicitur, cautum est, ut Praesides provinciarum cognoscant de libertatibus fideicommissariis, etiamsi eius provinciae non sint, qui eas debent. Sed si non hereditarium servum quis, sed proprium rogatus fuerit manumittere, ex altero Senatusconsulto, quod dicitur Iuncianum, servus manumittitur, sententia tantum declarante, aut ex iusta causa abesse eum, qui libertatem debet, aut latitare, aut praesentem quidem esse, nolle autem eum manumittere. Nam pro absente eum habere Divus Pius rescripsit. Sed et qui emit eum, qui libertate fideicommissaria honoratus est, ex eodem Senatusconsulto eum manumittere compellitur. Et qui ex parte heres est, perinde cogitur servum manumittere, ac si ei a coherede traditus fuisset. Quod accipimus, etsi impubes sit coheres, qui non rogatus est manumittere. Eadem enim et de eo rescripsisse eundem Principem dixerunt Iurisconsulti.

Ab emtore quoque exigitur, ut manumittat, et ab uno ex heredibus, altero absente, quamvis impubes sit, qui non erat rogatus manumittere. Si matrimonii causa rogatus sis ancillam manumittere⁴), manumittis quidem, non cogeris autem eam uxorem ducere.

4) si matrimonii causa rogatus sis ancillam manumittere] Si quis rogatus fuerit ancillam matrimonii causa manumittere, eam quidem manumittere cogitur, uxorem autem ducere non cogitur.

νβ'. w) Οὐλλιανός. Εἰ οὖς ἠνεχύρασα δούλους
ξίωσω ἐλευθερωθῆναι πρᾶξέντας ἤδη παρὰ τῶν
ανεισιτῶν, εἰ μὴ ἐκ δικαίας αἰτίας, οὐ δυνατόν
σηθεῖσθαι.

εἰ οὖς ἠνεχύρασα δούλους] Ἐάν τις εἰς ἐνεχυρόν
ἰδικῶς τοὺς ἰδίους οἰκέτας ἐλευθερίαν αὐτοῖς καταλείπειν,
εἰ ἔφθασαν πωλῆσαι τοὺς ἰδίους x) οἰκέτας οἱ δυνεσταί, εἰ
ἢ κατὰ εὐλογον καὶ δικαίαν αἰτίαν, οὐ συντρέχοντες τούτοις
ἴς οἰκέτας εἰς τὸ ἐπιτυχεῖν αὐτοὺς τῆς ἐλευθερίας. [Sch. i.
l. 388.]

γγ'. y) Μάρκελλος z). Ἄφ' οὗ χρόνου χρεωσθηθῆ
ἐλευθερία, τὸ τικτόμενον ἐλευθερόν ἐστι b). δη-
λοῖον γὰρ τι c) αὕτη ἐστίν, καὶ οὐ δεῖ περιμένειν
πλείσθαι τὸν χρεωστοῦντα. εἰ δὲ καὶ σπουδῆ τοῦ
κληρονόμου μήπω χρεωσθηθῆ ἢ ἐλευθερία, καὶ τέκοι,
δοταὶ τῇ μητρὶ τὸ τεχθέν, ἵνα ἐλευθερώσῃ καὶ
τῆς γένηται ἀπελευθερον. οὖς γὰρ ἀνάξιός ἐστιν d)
κληρονόμος δούλους ἔχειν, οὐδὲ ἀπελευθέρους ἔξει.

ἀφ' οὗ χρόνου χρεωσθηθῆ ἢ ἐλευθερία] Ἐάν ὁ
ἐρωκλήθεις ἐλευθερωσάμενος θέραιπαιαν μόραν αὐτῇ ποιῆσῃ, καὶ
ταυ μόραν γεννήσῃ, οὐ μόνον ἐλευθερόν τικτεται τὸ παιδίον,
ἀλλὰ καὶ εὐγενές. εἰ δὲ ἔτεροι διατάξεις λέγουσι, μηδὲ περι-
μένειν τῇ μόραν, ἀλλ' ἐξ ὅτε ὑφῆται χρεωστῆσθαι ἢ ἐλευθε-
ρῆσαι, εὐγενές γεννάσθαι τὸ παιδίον. καὶ ταῦτις μᾶλλον ἄκολου-
θοῦμεν ταῖς διατάξεσιν, ἐπειδὴ ἢ ἐλευθερία οὐκ ἰδιωτικόν,
ἀλλὰ δημόσιον δικαίον ἐστίν. δεῖ γὰρ τὸν χρεωστοῦντα φιδεῖκο-
σαρίαν ἐλευθερίαν μηδὲ ὀλῆσον ἠδίτευσεν, ἵνα μόνον δοῦλου
ἴτιθῆται αὐτῆν. εἰ δὲ μήπω μὲν χρεωσθηθῆ τῆς ἐλευ-
θρίας ἔτεκεν ἢ θέραιπαιαν, κατὰ σπουδῆν δὲ τοῦ κληρονόμου
τοῦ αὐτοῦ συνέβη τὸ μήπω χρεωστῆσθαι τὴν ἐλευθερίαν
τόν γὰρ ἐπίτηδες βραδύτερον ἠδίτευσεν, ἵνα μόνον δοῦλου
τῶ γεννήσῃ ἢ θέραιπαιαν, τότε παραδίδοσθαι χρὴ τῇ μητρὶ
τικτόμενον, ἵνα παρ' αὐτῆς ἐλευθερωθῆ, καὶ μᾶλλον τῆς
ματρὸς ἀπελευθεροῖ γίνονται i). οὖς γὰρ ἀνάξιός ἐστιν
κληρονόμος δούλους ἔχειν, τούτους οὐδὲ ἀπελευθέρους ἔχειν
εἴλει. [Sch. k. vi. 388.]

οὐδὲ ἀπελευθέρους ἔξει] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἀνά-
φθι βιβ. λη'. τίτ. ιε'. διγ. α'. θεμ. β'. [Sch. l. vi. 388.]

νδ'. β) Μαρκιανός. Εἰ δὲ μὴ θελήσει h) ἢ μήτηρ
βεῖν, ἢ λαβοῦσα μὴ ἐλευθερώσει i) τὸ τεχθέν,
κληρονόμος αὐτῆς ἀναγκάζεται τούτο πρᾶξαι.

εἰ δὲ μὴ θελήσει ἢ μήτηρ λαβεῖν] Ἐάν δὲ ἢ μήτηρ
τοῦσι τὸν υἱόν, ἢ ὁ τῆς μητρὸς κληρονόμος μὴ βούλεται
υθερωσάμενον αὐτόν, ἀναγκάζεται καὶ ἀκούσει αὐτόν ἐλευθε-
ρῆσαι. τὸ πλέον σοι λέγω, εἰ μὴτηρ h) τὴν ἀρχὴν μὴ τρα-
νεθῆναι αὐτῇ τὸν υἱόν βούλεται, ἢ καὶ τελευτήσει πρὸ
παραδοθῆναι αὐτῇ τὸν υἱόν, ἀναγκάζεται καὶ οὕτως ὁ
ρομόμος ἐλευθερώσασθαι ἰδίον i) υἱόν αὐτῆς. [Sch. m. vi. 388.]

Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἀνάγνωθι βιβ. λη'. τίτ. ιε'. διγ. α'.
β'. [Sch. m. vi. 388.]

νε'. w) Ἴδεμ. Τὸ αὐτὸ κἂν διασκεπτομένον τοῦ
κρονόμου ἔτεκεν, ἢ εἰ μετὰ τὸ τεκεῖν αὐτὴν ἔγνω,
τόν n) κληρονόμον εἶναι. τότε δὲ αὐτὸς ἐλευθεροῖ,
ἢ ἢ μήτηρ. εἰ δὲ καὶ ἀπεντεῦθεν ἤδη o) κατελείφθη
υθερία, δεῖ καὶ οὕτως δίδοναι τὸν ὕγοντα p) τὴν
γῆν τῇ μητρὶ, ὥστε λαβεῖν αὐτὴν τὸ τεχθέν καὶ
υθερωσάμενον. εἰ δὲ καὶ διὰ χρήσεως κυριευθῆ τις q)
ἐν διαθήκῃ ἐλευθερωθέντων, βοηθεῖται.

τὸ αὐτὸ κἂν διασκεπτομένον τοῦ κληρονόμου] δὲ καὶ ὁ κληρονόμος μὴ ἐπίτηδες βραδύτερον ἀδίτευσῃ,
εἰ ἐν τῷ διασκεπτεσθαι περὶ τῆς κληρονομίας ἐμβραδύνῃ,
αὐτὸ λέγομεν. εἰ δὲ καὶ μετὰ τὸ γεννησάμενον θέραιπαιαν

LII. Ulpianus. Si servos, quos pignori obligavi¹⁾,
iam distractos a creditoribus rogavero manumitti, non
nisi ex iusta causa subveniri eis potest.

1) si servos, quos pignori obligavi] Si
quis servis suis, quos pignori dederat, libertatem reli-
querit, et creditores eosdem servos iam vendiderint, non
nisi ex iusta causa subvenimus his servis ad hoc, ut
libertatem consequantur.

LIII. Marcellus. A quo tempore libertas debita
fuit¹⁾, quod nascitur, liberum est. Ea enim res pu-
blica est, nec debitor eius expectare debet, ut con-
veniat. Sed et si studio heredis nondum debita
fuerit libertas, et pepererit, quod nascitur, matri da-
tur, ut ab ea manumittatur et eius libertus fiat. Nam
quos indignus est heres servos habere, ne libertos
quidem habebit²⁾.

1) a quo tempore libertas debita fuit] Si
qui rogatus est ancillam manumittere, ei moram fecerit,
et post moram pepererit, non modo partus liber nasci-
tur, sed etiam ingenuus. Sunt autem aliae constitutio-
nes, quae dicunt, ne moram quidem expectari, sed ex
quo libertas deberi coeperit, partum ingenuum nasci.
Et has constitutiones magis sequimur, quoniam libertas
non privatum, sed publicum ius est. Nam qui liberta-
tem fideicommissariam debet, interpellationem expectare
non debet, sed per se eam imponere. Sed si libertate
nondum debita pepererit ancilla, studio autem heredis ac-
ciderit, ut libertas nondum deberetur: (fortasse enim
consulto hereditatem tardius adiit, ut ei servos tantum
pareret ancilla) tunc eos, qui nati sunt, matri tradi
oportet, ut ab ea manumittantur, et liberti potius fiant
matris suae. Nam quos indignus est heres servos ha-
bere, eos ne libertos quidem habere debet.

2) ne libertos quidem habebit] Enantiopha-
nis. Lege lib. 38. tit. 16. dig. 1. them. 2.

LIV. Marcianus. Sed si mater nolit accipere¹⁾,
aut cum accepisset, natum non manumiserit, heres
eius hoc facere compellitur.

1) sed si mater nolit accipere] Sed si mater,
postquam filium accepit, aut heres matris eum manu-
mittere non vult, etiam invita eum manumittere com-
pellitur. Ampleo dico, si mater nolit initio sibi filium
tradi, aut etiam decesserit, antequam tradatur ei filius,
sic quoque heres filium eius manumittere cogitur.

Enantiophanis. Lege lib. 38. tit. 16. dig. 1. them. 2.

LV. Idem. Idem est et si deliberante herede¹⁾ r.
peperit, aut si postquam ipsa peperit, cognovit, se §. 1
ipsum heredem esse: tunc autem ipse manumittit, non
mater. Sed et si directo libertas relicta sit, sic
quoque Praetor actionem matri dare debet, ut ipsa
accipiat quod natum est, et manumittat. Sed et si
quis eorum, qui testamento manumissi sunt, usucaptus
sit, ei subvenitur²⁾.

1) idem est et si deliberante herede] Sed
et si heres non data opera tardius adierit, sed dum de
hereditate deliberat, moratur, idem dicimus. Si autem
postquam ancilla peperit, heres cognovit, se heredem

w) Cod. 1357. να'. x) Malim αὐτοὺς pro ἰδίους, ut et Fabr. verlit. y) Cod. 1357. νβ'. z) In Digestis nomen
ciani praehgitur huic loco. a) ἢ deest in Cod. 1357. b) Cod. 1357. ξαναι. c) Cod. 1357. γὰρ τι (sic). d) Cod. 1357.
ἴς οἰκίαι (sic). e) Fabr. ἐλευθεροῦνται. f) Fabr. γίνονται. g) Cod. 1357. νγ'. h) Cod. 1357. θελήσει (sic).
i) Cod. 1357. ἐλευθερώσει. k) ἢ adde ante μήτηρ. l) τὸν adde ante υἱόν. m) Cod. 1357. νδ'. n) Fabr. αὐτόν. o) Pro
τεῦθεν ἢ Cod. 1357. habet ὄρθη. p) Cod. 1357. verba sic transponit: τὸν ἀρχοντα δίδοναι. q) Cod. 1357. τίς.

τότε ἔμαθεν ὁ κληρονόμος, ὅτι γέγραπται κληρονόμος, καὶ ἐν τούτῳ τῷ θέματι βοηθούμεν τῷ τεχθέντι. αὐτὸς μόντοι ὁ κληρονόμος ὀφείλει ἐλευθεροῦν τὸ γιννηθέν, καὶ οὐ τῇ μητρὶ αὐτοῦ παραδιδόναι αὐτό. εἰ μόντοι διρέκτως κατελείφθη γυναικὶ ἐλευθερία, καὶ συνέβη τι τούτων τῶν εἰρημένων, πῶς ἄρα συντρέχον τῷ γιννηθέντι, ἐν μὲν γὰρ τῇ φιδεικομισσαρίᾳ, ἐπειδὴ ἐν ἀπαιτησί ἐστίν, αὐτὸς ὁ πρῶτος, παρ' ᾧ ἀπαιτεῖται ἡ ἐλευθερία, συντρέχει τοῖς τικτομένοις. ὅτε δὲ διρέκτως καταλαμβάνεται ἐλευθερία, οὐκ ἐστὶν ἐν ἀπαιτησί, ἀλλ' αὐτομάτως ἀρμόζει. πλὴν ἐγὼ νομίζω, φησὶν ὁ Μαρκιανός, ὅτι καὶ ἐν τούτῳ τῷ θέματι συντρέχει δὲ τοῖς τικτομένοις, ἵνα προσερχομένη τῇ μητρὶ ὁ πρῶτος ἐν ἡμῶν ἀγωγῇ χαρίζηται εἰς ἐκδίκησιν τοῦ γιννηθέντος παρ' αὐτῆς, καθ' ὑποδειγμα τῆς φιδεικομισσαρίας ἐλευθερίας. οὕτως γὰρ καὶ Μαρκελλὸς ἐν τῷ ις. βιβ. τῶν διγύτων ἔγραψεν. εἰ δὲ καὶ πρὶν ἀδιτευθῆναι τὴν κληρονομίαν οὐσουκαπιτεῦθη ὁ τῇ ἐλευθερίᾳ τιμηθείς, συντρέχον αὐτῷ, καὶ φυλάττεται αὐτῷ ἡ ἐλευθερία διὰ τοῦ πρῶτου. εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ τοῖς οὐσουκαπιτεῦθῆσαν ἐγκαλεῖν δυνάμεθα, διότι ὅλως οὐσουκαπιτεῦθῆσαν· ἀλλ' οὐν τοῖς νηπίοις οὐδὲν δυνάμεθα ἐγκαλεῖν. πολλῶν οὖν δικαιότερον βοηθοῦμεν αὐτοῖς. [Sch. n. VI. 389.]

βοηθῆται] Τοῦ Ἐναντιοφανούς. Ἀνάγνωθι βιβ. λη'. tit. ις. dig. α'. θεμ. β'. [Sch. o. VI. 389.]

νς. τ') Ἰδὲμ. Γράψας τις κληρονόμον κνοφορούμενον ἴδιον καὶ Πέτρον κατέλιπε δούλοις ἐλευθερίαν, εἰ τεχθῆ ὁ κνοφορούμενος καὶ ἔφηβος γέννηται. εἰ δὲ μὴ τεχθῆ, ἄλλους ἔγραψε κληρονόμους ἐφ' ᾧ καὶ αὐτοῦς, ὅσα ἐκέλευσε³⁾, πρᾶξι. ποιήσας δὲ καὶ κωδικίλλους εἶπε, καὶ τοὺς πρῶτους⁴⁾ κληρονόμους καὶ τοὺς ὑποκαταστάτους, ὅσα διετάξατο, πληρῶσαι. οὐκ ἐτέχθη παῖς. χρεωστῆται ἡ ἐλευθερία. οὐδὲ γὰρ ἀνέλαβε τὴν αἵρεσιν, ἧς ἐκβαίνουσης οὐκ ἠδύνατο εἶναι ὑποκατάστατος.

γράφας τις κληρονόμον κνοφορούμενον ἴδιον] Οὗτω τις εἶπε διατιθέμενος· οὐκ καταλείψω κωδικίλλους, ἐρῶσθαι βούλομαι. εἰ τις γιννηθῆ ἀπὸ Παύλας, ἧτις γέγονε μου γαμετή, εἴσω δέκα μηνῶν, ἐξ ἡμίσεως μέρους ἔστω μου κληρονόμος, καὶ Γάιος Σεῖος ἐκ τοῦ ἄλλου ἡμίσεως ἔστω κληρονόμος. Στίχον δὲ καὶ Παμφίλον τοὺς ἐμούς οικέτας, καὶ Ἐρωτα καὶ Διφίλον παρακαλῶ τοὺς ἐμούς κληρονόμους, ἵνα, ὅταν ἔφηβοι γένωνται οἱ παῖδες μου οἱ ἄνηβοι, ἐλευθερώσωσιν⁵⁾ αὐτούς. καὶ ἐν τῷ τελευταίῳ μέρει τῆς διαθήκης οὕτως εἶπεν· ἐάν δὲ ἡ μὴ γίνωνται οἱ παῖδες, ἡ ἄνηβοι τελευτήσωσι, τότε ἐξ ἰσῶν μερῶν ἔστωσάν μου κληρονόμοι Μουκίος καὶ Μίβιος, καὶ τὰ ληγάτα, ἅτινα ἐληγάτευσα ἐν τῇ πρώτῃ μου διαθήκῃ, ἐν ἡ τοὺς ἐμούς παῖδας καὶ Σεῖον κατελείψα κληρονόμους, παρασχεθῆναι βούλομαι, τουτέστι, καὶ ἀπόντων⁶⁾ ἐπομένων μου κληρονόμων. καὶ μετὰ ταῦτα πάντα ἐν κωδικίλλοις οὕτως εἶπεν· ἐγὼ ὁ Λούκιος τοῖς πρώτοις μου καὶ σουβστιτούτοις κληρονόμοις⁷⁾. ἵνα, ἅτινα ἐν τῇ διαθήκῃ μου διηγόρευσα καὶ ἐληγάτευσα, καὶ ἅτινα ἐν τοῖς κωδικίλλοις διαγορεύσα καὶ ἐληγάτευσα, παρασχηθῶ⁸⁾. καὶ ζήτω, μὴ γιννηθέντων παίδων τῷ διαθεμένῳ, εἰ παρασχηθῶ ἀρμόζει ἡ ἐλευθερία τοῖς οἰκίταις αὐτοῦ, Στίχῳ καὶ Παμφίλῳ, καὶ Ἐρωτῇ, καὶ Διφίλῳ, καὶ λέγει ὁ Μαρκελλός· οὐκ ἔδοξεν ἀναλαμβάνειν τὴν αἵρεσιν τῆς ἐλευθερίας ὁ διαθεμένος τὴν, ἐάν οἱ παῖδες κληρονόμοι αὐτῷ ἀναφανῶσι. καὶ διὰ τοῦτο παρασχηθῶ λέγω τὴν ἐλευθερίαν παρέχεσθαι καὶ παρὰ τῶν πρώτων καὶ παρὰ τῶν σουβστιτούτων κληρονόμων. καὶ γὰρ, ὡς προγέγραπται, ἤτησεν, ἵνα καὶ ὅσα ἐν τῇ διαθήκῃ διηγόρευσε, παρασχηθῶσι. διηγόρευσε δὲ καὶ περὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν λοιπῶν. ἀντιτίθῃσιν ἑαυτῷ. καλιτογε ὑπὸ αἵρεσιν διηγόρευσε, καὶ εἶπερ ἦν ἕτερον τινὸς γένους ἡ αἵρεσις, περιεμένονεν αὐτήν. ἀλλ' οὐκ ἔστι πιθανόν, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ αἵρεσί τούτῳ ἐνεθυμήθη, ὅποτε τῇ πίστει τῶν σουβστιτούτων ἐπέτρεψε τὰ περὶ τῆς ἐλευθερίας, οἵτινες οὐκ ἠδύναντο δεχθῆναι πρὸς τὴν κληρονομίαν, ἐάν ἐπληρώθη ἡ αἵρεσις, τουτέστιν, ἐάν ἐτέχθησιν καὶ ἦβησιν οἱ τοῦ διαθεμένου παῖδες. [Sch. p. VI. 380. 99.]

3) Cod. 1357. νε'. 5) Cod. 1357. ἐκέλευσαι (sic). 6) Cod. 1357. πρότους. 7) Fabr. ἐλευθερώσωσιν. 8) Fabr. in marg. ex Cui. notat, sic habere Cod. Reg. legendum autem esse ἀπὸ τῶν pro ἀπόντων. Recte. 9) Fabr. in marg. addit παρακαλῶ. x) Malim παρᾶσχητε.

scriptum esse, hoc quoque casu partui subvenimus. Ipse tamen heres partum manumittere debet, non matri tradere. Sed si mulieri libertas directo relicta fuerit, et horum, quae dicta sunt, aliquid evenerit, quomodo nato subvenimus? Nam in fideicommissaria quidem, quoniam in petitione est, ipse Praetor, apud quem libertas petitur, natis subvenit. Cum vero directo libertas relinquitur, non est in petitione, sed per se competit. Sed ego puto, inquit Marcellianus, etiam hoc casu subveniendum natis, ut Praetor matri adeunti in rem actionem indulgeat, ad vindicandum id, quod ex se natum est, ad exemplum fideicommissariae libertatis. Sic enim et Marcellus lib. 16. Digestorum scripsit. Sed et si ante aditam hereditatem usucaptus fuerit is, qui libertate honoratus est, subvenimus ei, et ei libertas per Praetorem conservatur. Nam licet usucaptis imputare possimus, quod usucapti sint: parvulus tamen nihil possumus imputare. Eis ergo multo iustius subvenimus.

2) ei subvenitur] Enantiophanis. Lege lib. 38. tit. 16. dig. 1. them. 2.

LVI. Idem. Quidam postumo suo herede scripto¹⁾, et Petro, servis libertatem reliquit, si postumus natus fuerit et pubes fuerit factus. Sin autem natus non erit, alios heredes scripsit, ut ipsi quoque facerent, quae iussit. Factis quoque codicillis cavet, ut et primi heredes et substituti implerent, quae praecepit. Natus non est puer. Libertas debetur. Nec enim repetiit conditionem, qua existente substitutus esse non potuisset.

1) quidam postumo suo herede scripto] Quidam sic testamento dixit: Quos codicillos reliquero, valere volo. Si quis mihi ex Paula, quae uxor mea fuit, intra decem menses natus erit, ex semisse heres mihi esto, et Caius Seius ex altero semisse heres esto. Stichum autem et Pamphilum servos meos, et Erotem et Diphilum rogo heredes meos, ut, cum liberi mei impuberes ad pubertatem pervenerint, manumittant. Et in novissima parte testamenti sic dixit: Quodsi mihi liberi aut nati non erunt, aut impuberes decesserint, tunc heredes mihi ex aequis partibus sunt Mucius et Maevius, et legata, quae priore testamento meo legavi, quo filios meos et Seium heredes reliqui, praestari volo, hoc est, etiam a sequentibus heredibus meis. Et post haec omnia in codicillis sic dixit: Ego Lucius primis heredibus meis et substitutis. Rogo, ut quae testamento meo cavi et legavi, et ea, quae codicillis cavero et legavero, praestentis. Et quaero, cum liberi testatori nati non sint, an servis eius, Stichum et Pamphilum, et Eroti, et Diphilo statim libertas competat. Et Marcellus ait: Non videtur testator repetiisse conditionem libertatis eam: si filii ei heredes existissent. Et ideo dico, statim praestari libertatem et a primis et a substitutis heredibus. Nam, ut supra scriptum est, petiit, ut quae testamento cavisset, praestarentur. Cavet autem etiam de libertate reliquorum. Opponit sibi ipsi. Atqui sub conditione cavet, et si alterius generis conditio esset, eam expectaremus. Sed non est verisimile, eum hoc in ista conditione cogitasse, cum fidei substitutorum committeret libertatem, qui admitti ad hereditatem non possent, si impleta fuisset conditio, hoc est, si nati essent et puberes facti essent liberi testatoris.

TITΛΟΣ Ε΄.

TITULUS V.

Περὶ ἀφαιρέσεως^{γ)} ἐλευθερίας, καὶ περὶ τῶν ὑπὸ ἡμέραν^{z)} ἢ αἵρεσιν ἐλευθερουμένων.

De ademptione libertatis, et de his, qui ex die aut sub conditione manumittuntur.

α'. Τερέντιος^{α)}. Ὅτε ἀφαιρεῖται νόμῳ ἐλευθερία, ἢ οὔτε δίδοσθαι δοκεῖ, ἢ οὔτε νοοῦμεν, ὡς ἂν εἰ^{β)} ὁ διαθέμενος αὐτὴν ἀφείλετο.

I. Terentius. Cum libertas lege adimitur¹⁾, aut non dari videtur, aut sic intelligimus, ac si testator eam ademisset.

ὅτε ἀφαιρεῖται νόμῳ ἐλευθερία] Ὅτε ἐλευθερία ὑπὸ νόμου ἀφαιρεῖται, ἢ ἀντὶ μὴ δεδομένης ἐστίν, ἢ οὕτως νοεῖται, ὡς ἂν εἰ ὑπὸ τοῦ τεστατωροῦ ἠδεμπεύθη. [Sch. a. VI. 408.]

1) cum libertas lege adimitur] Cum libertas a lege adimitur, aut pro non data est, aut sic intelligitur, ac si a testatore ademta esset.

β'.^{ε)} Παῦλος. Μὴ ἐλευθερούμενος ἀπεντεῦθεν ἤδη ἐστίν^{δ)} ὁ ὑπὸ ἡμέραν ἢ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερωθεὶς, ἢ ἐκφωνουμένης τῆς αἵρέσεως, ἢ δυνάμει νοουμένης, ὅτε τυχὸν περιγραφῶν τις τοὺς δανειστὰς ἠλευθέρωσε. τῆς γὰρ περιγραφῆς ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος σκοπομένης, ἐν τῷ μίσῳ ὠρισμένος τοῦ ἐλευθερώσαι^{ε)} ἐστίν.

II. Paulus. Non directo manumissus est¹⁾ qui ex die vel sub conditione manumissus est, aut conditione expressa, aut quae vi ipsa intelligitur, cum quis forte fraudans creditores manumisit. Nam cum fraus ex effectu consideretur, interim statuliber est.

μὴ ἐλευθερούμενος ἀπεντεῦθεν ἤδη ἐστίν] Στατουλίβερ ἐστίν ὁ τὴν ἐλευθερίαν ἔχων ὠρισμένην εἰς χρόνον ἤδη τὸν ἢ εἰς αἵρεσιν. γίνεται δὲ στατουλίβερ ἢ ἐκφωνουμένης τῆς αἵρέσεως, ἢ αὐτῇ τῇ δυνάμει νοουμένης, κἂν μὴ ἐκπεφωρηται. καὶ τὸ μὲν ἐκπεφωρηθῆαι τὴν αἵρεσιν προδήλον ἐστίν. αὐτῇ δὲ τῇ δυνάμει περιέχεται ἢ αἵρεσις, ὅτε¹⁾ πρὸς περιγραφῶν τῶν δανειστῶν καταλιμπάνεται ἢ ἐλευθερία. ἕως γὰρ οὐτε ἀμφιβάλλομεν, εἰ μέλλουσι κεχρησθῆαι οἱ δανεισταὶ τοῖς ἴδιος δικαίους, καὶ ἐμποδίζην τῇ ἐλευθερίᾳ, στατουλίβερ ἐν τῷ μίσῳ μεταξὺ εἶναι οἱ οἰκέται. ἐν γὰρ τῷ Ἀέλιῳ Σεντίῳ τὴν περιγραφὴν ἐνδυνάμως νοοῦμεν. καὶ ἐὰν μὴ ἀποτελεσθῇ εἰς ἄλλα τῶν δανειστῶν ἢ ἐλευθερία, (πολλὰς γὰρ ἐπεκτήσατο ὕψαν ὁ καταλιπὼν τὴν ἐλευθερίαν) οὐκέτι ἐμποδίζει ὁ Ἀέλιος Σέντιος τῇ τῶν οἰκετῶν ἐλευθερίᾳ. [Sch. b. VI. 408.]

1) non directo manumissus est] Statuliber est, qui destinatum in certum tempus aut conditionem libertatem habet. Fit autem statuliber vel conditione expressa, vel quae vi ipsa intelligitur, etiamsi non sit expressa. Et quid sit, expressam esse conditionem, manifestum est. Vi autem ipsa continetur conditio, cum in fraudem creditorum libertas relinquatur. Nam quamdiu dubitamus, an creditores iure suo utantur, et libertatem impediunt, interim servi statuliberi sunt. In lege enim Aelia Sentia fraudem cum effectu intelligimus, et nisi libertas in fraudem creditorum ad effectum perducatur, (fortasse enim qui libertatem reliquit, bona postea acquisivit) lex Aelia Sentia servorum libertatem non impedit.

γ'.^{ς)} Οὐλιπιανός. Ὁ ὑπὸ ἡμέραν ἢ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερωθεὶς μετὰ ἰδίας αἰτίας καὶ ἐκποιεῖται, καὶ εἰς χρῆσεως κυριεύεται, καὶ ἐλευθεροῦται· πλὴν εἰ καὶ ἡμετέριον εἶς τῶν κληρονόμων ὑπεισῆλθε τῇ κληρονομίᾳ^{η)}.

III. Ulpianus. Qui ex die aut sub conditione manumissus est¹⁾, cum sua causa et alienatur, et usucapitur, et manumittitur: praeterquam si nullus ex heredibus hereditatem adierit.

Ὁ κατὰ ἀνησώτητα ὑποκαταστάσει γραφεὶς ἐλευθερος ὑπὸ αἵρεσιν ἐλεύθερός ἐστι¹⁾, κἂν ἀληγατεύθῃ πρὸ τῆς τοῦ πατρὸς διαθήκης.

Qui in pupillaribus tabulis liber sub conditione scriptus est, liber est, etsi legatus sit a testamento patris.

ὁ ὑπὸ ἡμέραν — ἐλευθερωθεὶς] Πᾶς οἰκέτης ὑποκαταστάσει τῆς τοῦ στατουλίβερος τύχης ἐν τοιαύτῃ ἐστὶ καταστάσει, ὅτι, κἂν τραδιτεύσῃ αὐτὸν ὁ κληρονόμος ἐτέρῳ νόμῳ, φυλακτιζομένης τῆς ἐλπίδος τῆς ἐλευθερίας ἢ τραδιτιῶν ἔσται. εἰ δὲ καὶ οὐσυναπιτευθῇ, μετὰ τῆς ἰδίας οὐσίας¹⁾ οὐσυναπιτεύεται. εἰ δὲ καὶ ἐλευθερωθῇ ἐν τῷ μίσῳ, τῶς ἐν τοῦ ἐλευθερώσαντος αὐτὸν ἀπελεύθερος γίνεται, οὐκ ὀλλυσαὶ δὲ τὴν ἐλπίδα τοῦ γενέσθαι Ὀρκίνος ἀπελεύθερος. ἢ ἐὰν ὅλως ἐξέλθῃ ἢ αἵρεσις τῆς καταλειφθείσης ἐν τῇ διαθήκῃ ἐλευθερίας, οὐκέτι τοῦ ἐλευθερώσαντος αὐτὸν ἐστὶ τελευθερος, ἀλλὰ τοῦ τελετήσαντος. οὐ πρότερον δὲ ἐπιμβάνεται τῆς τοῦ στατουλίβερος τύχης ὁ οἰκέτης, ἐὰν μὴ ὑπευθῇ ἢ τοῦ δεσπότητος κληρονομία, κἂν παρ' ἑνὸς τῶν κληρονόμων. πρὸ τῆς ἀδitiονος τοῖνον εἰ τραδιτευθῇ, εἴτε οὐσυναπιτευθῇ, εἴτε ἐλευθερωθῇ ὁ οἰκέτης, ἀναφείτῃ ἢ ἐκ διαθήκης ἐλευθερίας ἐλπίς. εἰ δὲ καὶ ἐν πομπιλλάρια καταστατάσει καταλείπῃται οἰκέτῃ ἐλευθερία, ἐξητήθη μὲν, ζῶντος ἐπὶ τοῦ πομπιλλου νοεῖται στατουλίβερ εἶναι ὁ οἰκέτης οὗτος, ἀδitiουθείσης τῆς πριγμαπυλλίας ἐστάσεως. καὶ ἴσως ἠρησατο εἶναι αὐτὸν στατουλίβερ. Ἰουλιανός δὲ ὁ ἐλεγεῖσθερον εἰπὼν ἐδέξατο εἶναι αὐτὸν στατουλίβερ. τὸ

1) qui ex die — manumissus est] Omnis servus, qui statuliberi status apprehendit, in ea conditione est, ut, et si heres alii cuidam eum tradiderit, salva spe libertatis, valeat traditio. Sed et si usucaptus sit, cum sua causa usucapitur. Sed et si medio tempore manumissus fuerit, interim quidem libertus fit eius, qui eum manumisit, spem tamen non perdit, quin futurus sit Orcinus libertus. Sed si conditio libertatis testamento relictae extiterit, eius, qui ipsum manumisit, libertus amplius non erit, sed functi. ervus autem non prius statum apprehendit statuliberi, quam adita fuerit domini hereditas, vel ab uno ex heredibus. Ante aditionem ergo, sive traditus fuerit, sive usucaptus, sive manumissus servus, spes libertatis testamento relictae intercidit. Sed et si in pupillari substitutione servo libertas relicta sit, quaesitum est, an vivo adhuc pupillo intelligatur hic servus esse statuliber, adita principali institutione. Et Cassius quidem negavit, eum statuliberum esse. Iulianus autem, qui et verius dixit, eum statuliberum esse admisit. Amplius dicit Iulianus, et si pater servum legaverit, quem libertate honoravit

γ) Cod. 1357. ἀφαιρέσεως. Supra literam ε secunda manu scriptum est αι. z) Cod. 1357. ἡμέραν (sic). a) Etiam in e titulo nomina Iureconsultorum Cod. 1357. omittit, uti semper. b) Cod. 1357. ὡσανεὶ. c) Numerus deest in Cod. 1357. Pro verbis μὴ ἐλευθερούμενος ἀπεντεῦθεν ἤδη ἐστίν Cod. 1357. habet στατουλίβερ (sine accentu) ἐστίν (sic). e) Pro ὡσανεὶ Cod. 1357. habet στατουλίβερ sine accentu. f) Sic lego pro ὡσανεὶ, quod habet Fabr. g) Cod. 1357. β. Pro verbis ὑπεισῆλθε τῇ κληρονομίᾳ Cod. 1357. habet ἐκληρονόμησιν. i) Cod. 1357. ἐλευθερός (sic) ἐστίν. k) Fabr. in urg. cum Cui, coniecit legendum αἰτίας. Recte.

πλέον λέγει 'Ιουλιανός, ότι, ει και εληγάτευσεν ο πατήρ τον οικειτην, ον ετιμησεν ελευθερία εν τη πουπιλλαρία υποκαταστασει, υπερικως το ληγατον η της ελευθερίας δόσις. [Sch. c. VI. 408. sq.]

§. 3. 7. 'Εν 1) αυθεντικη διαθήκη δοϋλος υπό αίρεσιν συν ελευθερία εκ μέρους έγγραφη κληρονόμος. ούκ εστιν υπό αίρεσιν m) ελεύθερος. εξ εαυτού n) γάρ λαμβάνει την ελευθερίαν. ει δε ασθενήσει η αίρεσις, υπό αίρεσιν ελεύθερός εστιν o). λοιπόν γάρ από του συγκληρονόμου ελευθεροϋται.

εν αυθεντικη διαθήκη] 'Εάν εν τη προγκυαλίμ ενστάσει υπό αίρεσιν cum libertate εξ ήμισιως μέρους έγγραφη κληρονόμος ο οικειτης, ζητείται, ει δια της του συγκληρονόμου αυτού αδιτινος επιλαμβάνεται της του στατουλιβερου τυχης, ένα λοιπόν cum sua causa ούσουκαπιτεύεται. και επειδή ήρεσε, τον cum libertate γραφομενον κληρονόμον οικειτην αφ εαυτου την ελευθερίαν λαμβάνειν, ου δύναται στατουλιβερ γενεσθαι δια της του συγκληρονόμου αδιτινος. εάν δε ατονηση η αίρεσις, υπ' ην έγγραπτο κληρονόμος, ει και της κληρονομίας εκπίπτει, όμως την ελευθερίαν κτάται, και λέγομεν στατουλιβερα αυτόν γενεσθαι κατά τουτο, ότι ούκ εστιν p) αφ εαυτου ως κληρονόμος λαμβάνει την ελευθερίαν, άλλ' εκ της του συγκληρονόμου αδιτινος. [Sch. d. VI. 400.]

λοιπόν γάρ από του συγκληρονόμου ελευθεροϋται.] Του 'Εναντιοφ. Ανάγνωθι βιβ. λέ. tit. α. διγ. β. [Sch. e. VI. 409.]

§. 4. 'Εν οίωδήποτε βαθμῷ δοϋλος ἀνήβω ὑποκαταστάς ἀναγκαῖος κληρονόμος εἰσίν.

εν οίωδήποτε βαθμῷ δοϋλος - ὑποκαταστάς] 'Ο εν οίωδήποτε βαθμῷ cum libertate υποκαθιστάμενος τῷ πουπιλλῷ κληρονόμος [νεκισσαρίου τυχην επέχει.] q) τουτο δε χρησιμότητος ενεκεν του πουπιλλου ήρεσεν, όπερ και ήμεις εδέξαμεθα. και ο Κέλλος δε εν τῷ ιε. βιβ. τον συν ελευθερία υποκαταστατάτα τῷ πουπιλλῷ οικειτην στατουλιβερου τυχην επέχειν r). [Sch. f. VI. 409.]

pr. eod. δ. s) 'Ιδμε. 'Ο υπό αίρεσιν ελευθερωθεις την αίρεσιν πληρούτω δυνατήν ούσαν, ει μηδεις αυτῷ εμποδίξει t). κἄν ἄκοντι δὲ τῷ κληρονόμῳ δῶν κτελευσθῆν, ἢ ἐκείνος μὴ δέξῃται, ελευθεροϋται u) κἄν εκ του πεκουλίου παρῆσχοι, είτε αυτῷ, είτε ἄλλῳ, ὃ κτελεύσθῃ.

§. 2. Εἰ δὲ καὶ χρεωστῆται u) ὁ δοϋλος ἀπὸ τοῦ δεσπότου ἢ ἐξωτικῶ, καὶ μὴ δίδωσιν ὁ κληρονόμος τὸ χρέος, ἢ v) μὴ ἀπαιτεῖ τὸν ἐξωτικόν, δι' ὑπερθεσιν ελευθεροϋται. κἄν ἐληγατεύθῃ αὐτῷ τὸ πεκούλιον, κἄν μὴ. ει δε ἐξωτικῷ ἐκελεύσθῃ δοῦναι, δύναται εμποδίξειν αὐτῷ παρῆσχειν ὁ κληρονόμος, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸν ἀναρπαζόμενος, καὶ τὰ διδόμενα σὺν αὐτῷ ὑπολέσῃ.

§. 4. Εἰ δὲ κωλύσει w) αὐτὸν εἰς τὸ Καπετάλιον ἀνελεθεῖν κτελευσθέντα, ἢ ἀπελεθεῖν εἰς Καπύην x), ελεύθερος γίνεται. ει δε και οι συγκληρονόμοι κωλύουσιν αὐτὸν ἐνὶ τῶν κληρονόμων, ὃ κτελεύσθῃ, δοῦναι, αὐτὸς μὲν ελευθεροϋται. ἐκείνος δὲ κατὰ τῶν συγκληρονόμων ὡς κωλυσάντων y) κινεῖ τὸ διαιροῦν τὸν κληρον τῆ φαμίλια δικαστήριον.

ὁ υπό αίρεσιν ελευθερωθεις] Χρη τοις στατουλιβέρους πληροῦν την αίρεσιν, υπ' ην η ελευθερία αυτος καταλείπεται z), εάν μηδεις αυτους εμποδίξει, και εάν δυνατή εστιν η αίρεσις. εάν δε εις τὸ προσωπον του κληρονόμου εκ-

in pupillari substitutione, dationem libertatis legato potiore esse.

In principali testamento 2) servus sub conditione cum libertate ex parte heres scriptus est. Statuliber non est. A semet ipso enim libertatem accipit. Si autem conditio defecerit, statuliber est. A coherede enim manumittitur 3).

2) in principali testamento] Si in principali institutione sub conditione servus cum libertate ex parte dimidia heres scriptus sit, quaeritur, an per coheredis sui additionem apprehendat statum statuliberi, ut deinceps cum sua causa usucapiatur. Et cum placuerit, servum, qui cum libertate heres scribitur, a semet ipso libertatem accipere, non potest per additionem coheredis fieri statuliber. Sed si conditio defecerit, sub qua heres scriptus fuerat, etiamsi amittat hereditatem, libertatem tamen adipiscitur, et dicimus eum statuliberum fieri eo, quod non a semetipso quasi heres libertatem accipit, sed ex additione coheredis.

3) a coherede enim manumittitur] Enantiophanis. Lege lib. 35. tit. 1. dig. 2.

Quocunque gradu servus impuberi substitutus sit 4), heres est necessarius.

4) quocunque gradu servus - substitutus sit] Qui quocunque gradu cum libertate pupillo heres substituitur, [necessarii statum obtinet.] Hoc autem placuit utilitatis pupilli causa, quod et nos admisimus. Celsus quoque putat lib. 15. servum cum libertate pupillo substitutum statuliberi statum obtinere.

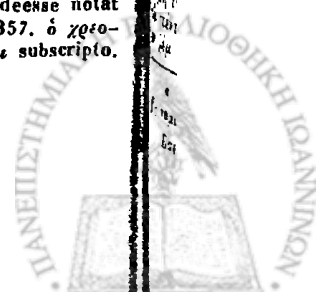
IV. Idem. Qui sub conditione manumissus est 1), conditionem impleat, quae possibilis sit, si nemo eum impediatur. Sive autem heredi etiam invito dederit, quod dare iussus est, sive ille non acceperit, liber fit: etiamsi ex peculio dederit, sive ipsi, sive alii, cui dare iussus est.

Sed et si servo debeatur a domino aut extraneo, et heres debitum non solvat, aut non exigat ab extraneo, ob moram liber fit: sive ei legatum peculium fuit, sive non. Si autem extraneo dare iussus sit, potest heres impedire, quo minus ei det, ne et ipsum ad libertatem pervenientem, et quae cum eo dantur, perdat.

Si autem prohibuerit Capitolium ascendere iussum, aut Capuam ire, liber fit. Quodsi etiam coheredes prohibeant eum dare uni ex heredibus, cui dare iussus est, ipse quidem liber fit: ille autem adversus coheredes, utpote qui prohibuerunt, agit iudicio familiae erciscundae.

1) qui sub conditione manumissus est] Statuliberos conditionem implere oportet, sub qua libertas eis relicta est, si nemo eos impediatur, et sit conditio possibilis. Sed si in heredis persona iussus sit condi-

l) Fortasse pro εν legendum est ει. m) Verba συν ελευθερία εκ μέρους έγγραφη κληρονόμος, ούκ εστιν υπό αίρεσιν desunt in Cod. 1357. n) Fabr. αυτού. Cod. 1357. εαυτού. o) Cod. 1357. ελευθερος εστιν. p) εστι οmittendum est, nisi dixeris pro ούκ εστι legendum esse ούκ ετι. q) Verba uncis inclusa νεκισσαρίου τυχην επέχει in Cod. Regio deesse notat Fabr. r) Adde νομίμει vel γράφει, vel simile quid. s) Cod. 1357. γ'. ε) Cod. 1357. εμποδίξει. u) Cod. 1357. ὁ χρεωστῆται (sic). v) Cod. 1357. ει pro η̄ habet et a voce ει novam periodum incipit. w) Cod. 1357. κωλύση sine ε subscripto. x) Cod. 1357. Καπούαν. y) Addit ὡς Cod. 1357. ante κωλυσάντων. z) Fabr. καταλείπεται (sic).

λευσθη πληρωσαι αιρεσειν, τι οφειλομεν λεγειν; ει μιν πληρωσει την αιρεσιν, ευθις γινεται και ακοτος του κληρονόμου ελευθερος. ει δε μη ανασχηται ο κληρονόμος πληρωθηναι την αιρεσιν, (τυχον γαρ ο μιν στατουλιβερ προσφορει αυτω τα δεκα νομισματα, ατινα εκελευσθη δουναι αυτω, ο δε κληρονόμος ου βουλεται δεξασθαι) αναμφιβόλως*) πάλιν ελευθεροῦται ο οικέτης ως εμποδιζοντος του κληρονόμου πληρωθηναι την αιρεσιν. εν ολιγω δε εστιν η διαφορα, ειτε απο του ιδιου πεκουλίου προσφορει τῷ κληρονόμῳ ἢν εκελευσθη ποσότητα, ειτε παρ' ετερου τιος λαβών. εδεχθη γαρ και ηρεσεν, εξεῖναι τοις οικέταις, και απο του ιδιου πεκουλίου παρεχειν, απερ εκελευσθησαν, και επιτυγχάνειν της ελευθερίας, ειτε τῷ κληρονόμῳ εκελευσθησαν δοῦναι, ειτε ετέρῳ τινι. εντεῦθεν εκεινο ζητείται, ει κεχρωσθηται τῷ οικέτῃ νομισματα ἢ παρὰ του κληρονόμου, επειδη υπερανάλωσῃ εις τον λόγον αυτου ο οικέτης, ἢ παρὰ εξωτικου τιος, και ου βουλεται ο κληρονόμος ἢ απερ αυτος χρωστέε καταβαλεῖν αυτω, ἢ τὰ παρ' ετερον χρωστούμενα τῷ οικέτῃ μεθοδεῦσαι, ει γινεται ελευθερος ο οικέτης ως εμποδιζομενος παρὰ του κληρονόμου. και ἢ ληγατευθεν το πεκουλίου υποθαμέθα τῷ οικέτῃ, ἢ β) μη ληγατευθεν. και ει μιν εληγατευθη αυτω το πεκουλίου, ελεγε c) Σερβιος μόρον δοκεῖν υπομένειν τον οικέτην κατ' αυτο τουτο το κεχρωσθησθαι αυτω εκ του λόγον του κληρονόμου νομισματα, και μη παρεχεσθαι αυτω. ταυτην δε την γνώμην και ο Λαβειον απεδεξατο. ο αυτος Σερβιος ελεγει, ει και κατα τουτου μόρον ποιήσει ο κληρονόμος, ου μη βουλεται απαιτησαι παρὰ των χρωστων του οικέτου, γινεσθαι πάλιν τον οικέτην ελευθερον. και μοι δοκεῖ ἀληθῆ εἶναι τὰ εἰρημένα τῷ Σερβίῳ. επειδη τοῖνυν ἀληθῆς εἶστιν ἡ γνώμη αυτου, ιδωμεν, μη και οἷτε μη εληγατευθη τῷ δουλῷ το πεκουλίου, οφειλομεν τὰ αυτὰ δεχεσθαι. ἀπαξ γαρ ἀμολόγηται εξεῖναι τῷ στατουλιβερι, και εκ του πεκουλίου δοῦναι τὰ ἐπὶ πληρωσει της αιρεσεως, ειτε τῷ κληρονόμῳ, ειτε ετέρῳ τινι εκελευσθη παρασχειν. εαν ουν μπουδιση αυτω παρασχειν ο κληρονόμος, ερχεται προς την ελευθεριαν ο οικέτης. ἀμελει και εν τοπω θεραπειας επινερόνται τῷ κληρονόμῳ παρὰ των νομικῶν, ἵνα, ει κελευθέντα τον οικέτην παρασχειν εξωτικῷ κωλύη d) παρασχειν αυτω, ἀνωφελες εἶστι. σημερον γαρ εν φράκτῳ κατέχεται απο της κληρονομίας κωλύων δοθῆναι τὰ νομισματα, ως εἰρηται εν τῷ α. των δε ἄββους, ἵνα μη και τὰ ἀργυρια ἀπολέση μετὰ του στατουλιβερος. εικότως ουν ἐνισταμέθα ταυτη τη γνώμῃ, και δεφενδόμεν αυτον, ουτ, καν ετερον χρωστην ου οικέτου μη βουληται απαιτησαι ο κληρονόμος, καν αυτος χρωστων μη καταβάλῃ τῷ οικέτῃ, ἵνα σχολη, πόθεν πληρωσαι την αιρεσιν, ἀρμόζει πάντως ἡ ελευθερία. οὔτω γαρ αὐ Κάσιος ἔγραψεν. ου μονον δε ει κελευσθέντι δοῦναι τον στατουλιβερα κωλύει ο κληρονόμος, γινεται ευθις ελευθερος στατουλιβερ, ἀλλὰ καν ἀνελθῆν εις το Καπετωλιον κελευθέντα κωλύση ἀνελθῆν, ἢ εν Καπύῃ κελευθέντα δοῦναι τινην ὠλύση ἀνελθῆν εις Καπύην, ἀρμόζει τῷ στατουλιβερι ἡ ελευθερία. ο γαρ κωλύων τον οικέτην ἀποδημησαι, μάλλον ια το εμποδισαι τῇ ελευθερίᾳ πιστευεται τουτο ποιῆν, ἢ δια κερρησθαι τοις ὀπείραις του οικέτου. ει δε και εν των κληρονόμων κελευσθέντα e) παρασχειν τον στατουλιβερα οἱ ετεροι κληρονόμοι κωλύουσαι, πάλιν ἀρμόζει τῷ στατουλιβερι ἡ ελευθερία. ο δε συγκληρονόμος, ὡτινι εκελευσθη παρασχειν ο οικέτης, εχει το familiae erciscundae κατὰ των συγκληρονόμων αυτου των εμποδιώντων πληρωθηναι την αιρεσιν, δι' ου ἵναται απαιτεῖν αυτους, εἴ τι διεφερεν αυτω το μη κωλύηναι τον στατουλιβερα πληρωσαι την αιρεσιν. [Sch. g. VI. 10—411.]

Ὁ δέκα νομισματα f) κελευσθεις δοῦναι, ει μη λα διῷ, ουκ ελευθεροῦται. τα ουν εν μέρει δοθέντα δικει ο δεσπότης. ει δε το υπόλοιπον διῷ, και των ποτέρων ἡ δεσποτεία μεταφέρεται, ἡρημένης εν τῷ ἔσω της εκποιήσεως και ουκ ἀνακλωμένης, ἀλλ' εν ἡ τελείᾳ δόσει γινομένης.

Ὁ δέκα νομισματα κελευσθεις δοῦναι] Ἐάν ιέτης δέκα νομισματα κελευσθεις δοῦναι και γενεσθαι ελευθερος, πέντε μόνα παρασχη, ουκ επιτυγχάνει της ελευθερίας, μη τέλεια δώσει τα δεκα. δύναται ουν εν τῷ μέσῳ διεδικεῖν ii) πέντε ο δεσπότης αυτων f). ει δε ἀρμοσύνης τῷ δεσποτῇ της ἔμε ἐπὶ τοις πέντε νομισμασι, καταβάλῃ ο οικέτης και τα

tionem implere, quid debemus dicere? Si quidem conditionem impleverit, statim liber fit, etiam invito herede. Quodsi non patiat heres conditionem impleri, (fortasse enim statuliber ei offert decem nummos, quos dare ei iussus erat, heres autem eos accipere non vult) procul dubio servus etiam liber fit, quod heres impediatur, quo minus conditio impleatur. Parvi autem refert, utrum de peculio suo offerat heredi quam iussus est quantitatem, an ab alio acceptam. Receptum est enim et placuit, licere servis etiam ex suo peculio dare, quae iussi sunt, et libertatem consequi, sive heredi dare iussi sunt, sive alii cuidam. Inde illud quaeritur, si servo debeatur pecunia vel ab herede, quod servus in rationem eius plus erogaverit, vel ab extraneo, nec velit heres vel quae ipse debet, ei solvere, vel ab aliis servo debita exigere, an servus liber fiat, quod ab herede impediatur. Et ponamus, servo aut peculium legatum fuisse, aut non legatum. Et si quidem legatum ei peculium fuit, dicebat Servius, servum videri moram pati ob hoc ipsum, quod ei pecunia deberetur ex ratione heredis, nec praestaretur. Hanc autem sententiam etiam Labeo probavit. Idem Servius dicebat, et si in eo moram faciat heres, quod nolit exigere a servi debitoribus, servum liberum fieri. Et mihi videntur vera esse, quae Servius dixit. Cum igitur vera sit eius sententia, videamus, an et si non fuerit peculium servo legatum, debeamus eadem admittere. Constat enim, licere statulibero, etiam de peculio dare ad implendum, sive heredi, sive alii dare iussus sit. Si ergo heres impediatur, quo minus det, servus ad libertatem pervenit. Denique etiam remedii loco heredi excogitatum fuit a iuris peritis, ut, si servum extraneo dare iussus, dare ei prohibeat, inutile sit. Hodie enim in facto tenetur ex hereditate prohibens nummos dari, sicut dictum est in lib. I. de rebus, ne et nummos perdat cum statulibero. Merito ergo in hac sententia statum eumque defendimus, sive ab alio servi debitor heres exigere nolit, sive ipse debens servo non solverit, ut habeat, unde conditionem impleat, omnino libertatem competere. Sic enim etiam Cassius scripsit. Non solum autem si dare iussus statuliberum heres prohibeat, statim liber fit statuliber, verum etiamsi ascendere Capitolium iussus ascendere vetet, aut Capuae alicui dare iussus Capuam ire prohibeat, statulibero libertas competit. Nam qui prohibet servum proficisci, magis ut libertatem impediatur, hoc facere creditur, quam ut operis servi utatur. Sed et si statuliberum uni ex heredibus dare iussus alii heredes prohibuerint, rursus statulibero libertas competit. Coheres autem, cui servus dare iussus erat, habet actionem familiae erciscundae adversus coheredes suos, qui impediatur, quo minus conditio impleatur, per quam petere ab eis potest, quod sua intererat, statuliberum non fuisse prohibitum, quo minus conditionem impleret.

Decem nummos dare iussus 2), nisi totos dederit, liber non fit. Quae ergo pro parte data sunt, dominus vindicat. Sin autem residuum dederit, priorum quoque dominium transfertur, pendente interim alienatione, quae non retro agitur, sed perfecta solutione fit.

2) decem nummos dare iussus] Si servus decem nummos dare iussus et liber esse, quinque tantum dederit, non consequitur libertatem, nisi totos decem dederit. Interim ergo vindicare quinque dominus eorum potest. Sed si cum domino competisset in rem actio quinque nummorum nomine, servus alios quinque

a) Fabr. ἀναμφιβόλως (sic). b) Sic legendum. Fabr. ει. c) Fabr. ελεγειν. d) Malim κωλύση. e) Fabr. κελευσθέντι. νομισματα Cod. 1357. omitit. ff) Lege ἐκδικεῖν. g) Lege αὐτῶν auctoritate Digestorum. Fabr. αὐτοῦ. Basil. T. IV.

ἕτερα πέντε, τότε καὶ τὰ πρῶτα πέντε δοκεῖ καλῶς ἐκπεποιήσθαι, εἰ καὶ πρὸ τῆς τῶν δευτέρων πέντε νομισμάτων καταβολῆς τὰ πρῶτα πέντε οὐ καλῶς κατεβέβλητο. ἤρτηται οὖν εἰκότως τῆς προλαβούσης τῶν πέντε νομισμάτων καταβολῆς ἢ ἐκποίησης. καὶ ὅτε δὲ τὰ δεύτερα πέντε καταβλήθῃ, οὐκ ἄνωθεν ἐκπεποιήται^{h)}, ὅτε καὶ τὰ δεύτερα πέντε νομίσματα καταβλήθῃ. [Sch. h. VI. 411.]

Εἰ δὲ πλεον δῶ ὦν ἐπιτρέπη, κἂν ἐν ἀριθμῶ, κἂν ἐν ἀποκομβίῳ, ἐλευθεροῦται καὶ τὸ περιττὸν ἀναλαμβάνει.

εἰ δὲ πλεον δῶ ὦν ἐπιτρέπη] Ἐάν δὲ ὁ στατουλίβερ δέκα νομίσματα κελευσθεῖς παρασχῆν κατὰ πλάνην εἰκοσι παράσχῃ, εἴτε ἀριθμησας ἐν ἑκαστὸν νόμισμα δέδωκε τὰ εἰκοσι, εἴτε ἐν σακκούλῳ ἅμα τὰ εἰκοσι νομίσματα δέδωκε, καὶ ἐλευθεροῦται, καὶ τὸ περιττὸν ἡπειτετεύει. ἐάν δὲ ὁ κληρονόμος τὸν στατουλίβερτα κελευσθέντα δοῦναι δέκα νομίσματα καὶ ἐλευθερωθῆναι πωλήσῃ διὰ τοῦ πεκουλίου αὐτοῦ, ἅρα εὐθέως ἅμα τῇ πράξει γίνεται ἐλευθερος, ὡς κατ' αὐτὸ τοῦτο τὸ πραθῆναι τὸ πεκουλίον αὐτοῦ κωλυόμενος λαβεῖν καὶ πληρώσει τὴν ἀφείσιν, ἢ μῆτι περιμένωμεν αὐτῷ τῷ φασίῳ κωλυθῆναι αὐτὸν ἀφασθαι τοῦ πεκουλίου; καὶ νομίζω, τότε αὐτὸν ἐλευθεροῦν γίνεσθαι, ὅτε βουληθεῖς παρασχῆν κωλυθῆναι, οὐ μὴν ἅμα τῷ πραθῆναι διὰ πεκουλίου. [Sch. i. VI. 411.]

Εἰ δὲ πραθῆ διὰ τοῦ πεκουλίου, ἐλευθεροῦται, ὅτε θέλων ἐξ αὐτοῦ παρασχῆν κωλυθῆⁱ⁾. οὐ μὴν εὐθέως, ὅτε πραθῆ. εἰ δὲ κληρονόμος κωλύσει καμῆν τὸν ὑπὸ ἀφείσιν ἐλευθερωθέντα, οὐ γίνεται ἐλευθερος· αὐτῷ^{k)} γὰρ ἄφειλεν ἐργάζεσθαι. εἰ δὲ τὰ ἐκ τοῦ καμῆτου δῶ, ἢ καὶ τὰ ὀφειδῆποτε, ἐλευθεροῦται· ὡς περ οὖν κἂν ἀφείληται αὐτὰ ὁ κληρονόμος. εἰ δὲ κελεύσει ὁ διαθήμενος ἐκ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ δίδοναι, καὶ κωλύσει ὁ κληρονόμος ἐργάζεσθαι, ἐλευθεροῦται. εἰ^{l)} κλέψας πράγματα^{m)} συναγόχοιⁿ⁾ νομίμους^{o)}, καὶ δῶ^{p)}, ἐλευθεροῦται. οὐ μὴν ἐν αὐτοῦς τοῦς νομίμους κλέψει καὶ δῶ^{q)}. οὐ γὰρ δίδωσιν, ἀλλ' ἀποδίδωσιν^{r)}. εἰ^{s)} καὶ δι' ἄλλου ἔκλεψε καὶ δῶ^{t)}, οὐκ ἐλευθεροῦται· ἀφαιροῦνται γὰρ τὰ δοθέντα. εἰ μόντοι ἐδαπανήθησαν, ὡς μὴ δύνασθαι ἀπαιτεῖσθαι, ἐλευθεροῦται.

εἰ ὁ κληρονόμος κωλύσει καμῆν] Ἐάν τις τὸν κελευσθέντα δοῦναι δέκα νομίσματα καὶ ἐλευθερωθῆναι, κωλύσῃ καμῆν καὶ ἐργάσασθαι, ἢ συγχωρεῖ μὲν αὐτῷ ἐργάζεσθαι, ἀφαιρεῖται δὲ παρ' αὐτοῦ, εἰ τι ἐκ τῶν ὀπερῶν λαμβάνει, ἢ καὶ αὐτὸς ὁ οἰκίτης ἀφ' ἑαυτοῦ, εἰ τι ἐκ τῶν ἰδίων μισθῶν συναγάγῃ, δίδωμι τῷ κληρονόμῳ, ἴδωμεν, εἰ ἐλευθεροῦται. καὶ νομίζω, εἰ μὲν τὰ ἐκ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ δέδωκε τῷ δεσπότῃ, ἢ τὰ ὀφειδῆποτε συλλεγόντα, ἐλευθεροῦσθαι αὐτὸν· εἰ δὲ ἐκώλυθῃ μόνον ἐργάσασθαι, μὴ ἐλευθεροῦσθαι αὐτὸν, ἐπειδὴ χρεωστὴ τῷ δεσπότῃ αὐτοῦ ἐργάζεσθαι. ἐάν δὲ ἀφαιρεθῇ παρ' αὐτοῦ, ὅσα ἐκ τῶν ἰδίων ὀπερῶν συνήγαγε, πάλιν ἐλευθεροῦσθαι αὐτὸν, ὡς κωλυθέντα παρασχῆν ἐκ τοῦ πεκουλίου καὶ ἐλευθερωθῆναι. εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ τεστάτωρ ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐκ τῶν ἰδίων ὀπερῶν παρασχῆν, καὶ κωλύσει αὐτὸν ὁ κληρονόμος ἐργάσασθαι, τότε πάλιν ἐλευθεροῦται. εἰ δὲ καὶ ὑπελόμενος ἀργύρια ἢ ἕτερα πράγματα, καὶ διαπωλήσας ὑπερίλατο^{u)}, συναγάγῃ ἀργύρια καὶ δέδωκε, γίνεται καὶ οὕτως ἐλευθερος. ἕτερον ἢ, εἰ νομίσματα κλέψας αὐτὰ δέδωκε τῷ κληρονόμῳ. ὡδε γὰρ οὐκ ἐλευθεροῦται ὑπ' ἐκείνου γὰρ οὐ πωτεύεται δεδωκέναι^{v)} τῷ κληρονόμῳ τὰ ἴδια. οὐτε δὲ ἐάν παρ' ἑτέρου τινὸς ὑποκλέψας παράσχῃ τῷ κληρονόμῳ, ἐπιτυγχάνει^{w)} τῆς ἐλευθερίας, ἐπειδὴ δύναται ἀφαιρεθῆναι παρὰ τοῦ κληρονόμου τὰ δοθέντα αὐτῷ νομίσματα ὡς ἄλλοτρία. οὐ μόνος δὲ ὁ κληρονόμος μόραν ποιῶν τῇ ἐλευθερίᾳ παρασκευάζει, αὐτὴν ἀρμόσει τῷ οἰκίτῃ, ἀλλ' εἰ καὶ ἐπίτροπος τοῦ κληρονόμου ἢ κουράτωρ αὐτοῦ, ἢ προκουράτωρ, ἢ καὶ ἕτερος ὁ τυχῶν,

solverit, tunc etiam primi quinque videntur recte esse alienati, licet ante solutionem secundorum quinque non recte primi quinque soluti fuerint. Merito ergo pendet praecedentis quinque nummorum solutionis alienatio. Et cum secundi quinque fuerint exsoluti, non retro alienati fuerunt primi quinque, sed tunc alienantur, cum secundi quinque nummi soluti fuerint.

Sin autem plus, quam iussus erat, dederit³⁾, sive in numero, sive in sacco, liber fit et superfluum recipit.

3) sin autem plus, quam iussus erat, dederit] Si autem statuliber decem nummos dare iussus, per errorem viginti dederit, sive singulos nummos numerans viginti dedit, sive simul in sacco dedit viginti nummos, et liber fit, et superfluum repetit. Si autem heres statuliberum decem nummos dare iussum et liberum esse, vendiderit sine peculio, utrum statim ac venditus fuit, liber fit, quasi hoc ipso, quod sit venditus, peculium suum prohibitus sit accipere et conditionem implere, an expectamus, donec ipso facto fuerit prohibitus peculium tangere? Et puto, ipsum tunc liberum fore, cum volens dare prohibitus fuerit, non autem simul ac sine peculio venditus fuerit.

Si vero sine peculio venditus fuerit, liber fit, cum volens ex ipso dare prohibitus fuerit: non autem statim, ubi venit. Si heres operari prohibeat⁴⁾ eum, qui sub conditione manumissus fuit, liber non fit: ei enim operari debebat. Sed si ex operis aut undecunque quaesita dederit, liber fit: sicut etiam si heres ea abstulerit. Si autem testator iusserit eum ex suis operis dare, et heres eum operari prohibuerit, liber fit. Si rebus subtractis nummos collegerit, eosque dederit, liber fit: non etiam si ipsos nummos subtraxerit et dederit. Non enim dat, sed reddit. Sed et si per alium subtraxerit et dederit, non fit liber: auferuntur enim, quae data sunt. Sed si consumti sint, ut pcti non possint, liber fit.

4) si heres operari prohibeat] Si quis decem nummos dare iussum et liberum esse, operari prohibeat, aut eum quidem operari sinat, ei autem adimat, si quid ex operis perceperit, aut etiam ipse servus ex se quod ex suis mercedibus collegerit, heredi det, videamus, an liber fiat. Et puto, si quidem ex operis suis domino dederit, vel quae undecunque collegerit, eum liberum fieri: sed si tautum prohibitus fuerit operari, eum non fieri liberum, quia domino suo operari debet. Sed si ei ablata fuerint, quae ex operis suis collegit, rursus eum liberum fieri, quod prohibitus sit dare ex peculio suo et ad libertatem pervenire. Sed si ipse testator iussit eum dare ex operis suis, et heres eum operari prohibuit, liber quoque fit. Sed et si argento subtracto vel rebus aliis, eisque distractis, nummos collegerit et dederit, sic quoque liber fit. Aliud esset, si nummos subtractos heredi dedisset. Hoc enim casu liber non fit: nec enim sua creditur heredi dedisse. Sed nec si alii nummos subripuerit, et heredi dederit, consequitur libertatem, quia nummi dati tanquam alieni heredi auferri possunt. Non solum autem heres moram faciens libertati efficit, ut ea servo competat, sed et tutor heredis vel curator, vel procurator, vel etiam quilibet alius, in cuius persona impleri conditionem oportet, impediens, quo minus ea impleatur, facit, ut libertas competat. Hoc enim iure utimur in statulibero, ut hoc

h) Sic lego. Fabr. ἐκπεποιήται (sic). Deesse nonnulla videntur, ut ex versione Herveti apparet, puta haec: τὰ πρῶτα πέντε, ἀλλὰ τότε ἐκποιεῖται. i) Sic Cod. 1357. Fabr. κωλυθῆ, haud dubie vitio typothetae. k) Cod. 1357. αὐτῷ. l) Inde a verbis εἰ κλέψας — ἀφαιρεῖται γὰρ τὰ δοθέντα haec leguntur in Syn. p. 420. m) Cod. 1357. πράγμα. n) Syn. συναγάγῃ. o) Cod. 1357. νομίμους hic et postea. p) Syn. δῶσαι. q) Syn. δῶσει. r) Cod. 1357. ἀποδίδωσιν (sic). s) Cod. 1357. post ei addit δέ. t) Syn. δῶσαι. u) Malim ὑπερίλατο (sic). v) Legendum videtur δεδῶσαι. w) Fabr. ἐπιτυγχάνει.

οὕτως εἰς τὸ πρόσωπον πληρωθῆναι δεῖ τὴν αἴρεσιν, ἐμποδι-
ζῶν αὐτὴν πληρωθῆναι παρασκευάζει, τὴν ἐλευθερίαν ἀρμόσαι.
τοῦτω γὰρ τῷ νομίμῳ κερήμεθα ἐπὶ τοῦ στατουλίβερος, ἵνα
ἐν μόνον ζητῶμεν τὸ μὴ παρ' αὐτὸν γενέσθαι τὸν στατου-
λίβερα τὸ πληρωθῆναι τὴν αἴρεσιν. [Sch. k. VI. 411. sq.]

Κὰν κληρονόμος ἢ ἐπίτροπος, ἢ κουργάτωρ, ἢ
ἐντολιὺς ὑπέσθηται, ἢ ἄλλος τις^{x)}, ἢ ἐκελεύσθη
δοῦναι, ἐλευθεροῦται. ἀρκεῖ γὰρ τὸ μὴ γενέσθαι
παρὰ τὴν^{y)} ὑπὸ αἴρεσιν ἐλευθερωθέντα.

Ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν ἐκελεύσθη δοῦναι. βρα-
δύτερον προσῆλθεν ὁ κληρονόμος. εἰ μὲν ἀκόπως,
ἐντὸς τῶν μετὰ τὴν ὑπείκελευσιν τῆς κληρονομίας
τριάκοντα ἡμερῶν χρεώσται δοῦναι καὶ ἐλευθεροῦται.
εἰ δὲ ἐπίτηδες, παραχρῆμα τῆς ὑπείκελεύσεως^{z)} ἐλευ-
θεροῦται.

ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν ἐκελεύσθη δοῦναι.]
Ἐὰν εἰς τριάκοντα ἡμερῶν τῶν μετὰ τελευτῆν τοῦ τεστα-
τορος ἀριθμουμένων κελεύσθῃ δοῦναι ὁ στατουλίβερος καὶ ἐλευ-
θερωθῆναι, ὁ δὲ κληρονόμος βραδύτερον τῶν τριάκοντα ἡμε-
ρῶν ἀδιεύσει, λέγει Τρεβιτιος^{a)} καὶ ὁ Λαβέων, ὅτι, εἴαν μὴ
κατὰ δόλον ὁ κληρονόμος βραδύτερον ἴδτευσε, χρῆ τὸν οἰκέτην
εἰς τριάκοντα ἡμερῶν τῶν μετὰ τὴν ἀδιτίανα ψηφισομένων
παρασχεῖν τὰ νομίματα, ἅπερ ἐκελεύσθη, καὶ οὕτως ἐλευ-
θερωθῆναι. ὅτε μέντοι ἐπίτηδες ὁ κληρονόμος ὑπερέθετο τὴν
ἀδιτίανα, ἀπὸ εὐδίας ἅμα τῇ ἀδιτίανῃ ἐλευθεροῦται ὁ οἰκέ-
της; τί γὰρ λέγομεν, εἰ τότε μὲν εἶχε τὰ νομίματα, ἅπερ
ἐκελεύσθη παρασχεῖν, μετὰ ταῦτα δὲ οὐκέτι ἔχει; καὶ μᾶλλον
ἀρέσκει, δοκεῖν πεπληρωσθαι καὶ ἐνταῦθα τὴν αἴρεσιν, ἐπειδὴ
οὐχ^{b)} ὁ στατουλίβερος ἐνεπόδισεν πληρωθῆναι αὐτῆν. [Sch. l.
VI. 412. sq.]

Ὁ κελεύσθεις, ὅτε δυνήσθῃ, δοῦναι δέκα καὶ
ἐλεύθερος εἶναι, εἰ μὴ δῶ ἢ ἐμποδισθῇ δοῦναι, οὐκ
ἐλευθεροῦται.

ὁ κελεύσθεις, ὅτε δυνήσθῃ, δοῦναι δέκα] Ἐὰν
τινὸς οὕτω κατελείφθῃ ἐλευθερία ὅτε δυνήσθῃ δέκα νομίματα
παρασχεῖν ὁ δέκα ὁ οἰκέτης, ἐλευθερος ἔστω. ἔλεγε Τρεβιτιος,
ὅτι, εἰ καὶ σχοίη δέκα νομίματα οὗτος ὁ οἰκέτης, ἢ εὐχερῆς
ἔσται αὐτῷ τὸ κηρῶσθαι τὰ δέκα νομίματα καὶ φυλάξαι τὸ
ἴδιον πεκούμιον. ὅμως οὐκ ἄλλως ἐπιτυγχάνει τῆς ἐλευθερίας,
εἴαν μὴ δῶ τὰ δέκα νομίματα, εἰ μὴ γένηται παρ' αὐτῷ^{bb)} τὸ
μὴ δοῦναι. καὶ ἀληθὲς ἔστιν ἡ Τρεβιτιοῦ γνώμη. [Sch. m.
VI. 413.]

Ἐκελεύσθη ἐνιαυτῷ, διετία, τριετία ἀνὰ δέκα^{c)}
δοῦναι. οὐκ ἐδίξαστο τὴν πρώτην ἢ τὴν δευτέραν
καταβολὴν ὁ κληρονόμος. διδοὺς τὰ δέκα τῷ τρίτῳ
ἔτει, ἐλευθεροῦται, καὶ οὐδὲ χώρα μεταμέλου^{d)} τοῦ
κληρονόμου.

Εἰ δὲ καὶ ὑφ'^{e)} ἐν τὰ τριάκοντα δῶ, ἢ ἐν μὲν
τῷ πρώτῳ ἔτει δέκα, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ εἴκοσι^{f)},
ἐλευθεροῦται.

ἐκελεύσθη ἐνιαυτῷ] Ἐὰν ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς καθ'^{g)}
ἕκαστον ἔτος δέκα χρυσίνοις παράσχῃ τῷ κληρονόμῳ Στίχος,
ἐκελεύσθη ἐλευθερος εἶναι. ἀλλὰ τῇ μὲν καταβολῇ τοῦ πρώτου
ἐνιαυτοῦ ὁ κληρονόμος ἐνεπόδησεν^{h)}, μὴ βουληθεὶς λαβεῖν τὰ
δέκα νομίματα. οὐ παραχρῆμα δὲ γίνεται ἐλευθερος ὁ οἰκέ-
της, ἀλλὰ περιμένοντες καὶ τῶν ἄλλων δύο ἐνιαυτῶν τὴν κατα-
βολὴν, ἐπειδὴ καὶ τριετής ὄρισται τῇ ἐλευθερίᾳ χρόνος, καὶ
περικυμβάνονται^{h)} ἄλλαι δύο καταβολαί. ἐζητήθη δὲ, εἰ αὐτὰ
τὰ δέκα νομίματα μόνον ἔχει ὁ οἰκέτης, ἢ προσήγαγεν ὑπὲρ
τοῦ πρώτου ἐνιαυτοῦ, εἰ δύνανται καὶ εἰς τὸν δευτέρον ἐνιαυτὸν
τὰ αὐτὰ προσφέρεινⁱ⁾ εἰ δὲ καὶ μὴ δεχθεῖν ἐν τῷ δευτέρῳ
ἐνιαυτῷ, εἰ δύνανται τὰ αὐτὰ πάλιν δέκα καὶ εἰς τὴν τοῦ τρίτου
καταβολὴν προσφέρειν τῷ κληρονόμῳ, καὶ ἤρσεν ἀρκεῖν τὰ
αὐτὰ δέκα νομίματα καὶ εἰς τὴν τοῦτου τοῦ δευτέρου καὶ
τρίτου ἐνιαυτοῦ καταβολὴν, καὶ μηδὲ δύνασθαι τὸν κληρονόμον
ἀπαξ παραιτησάμενον λαβεῖν μεταμέλουⁱ⁾ καὶ ἐπιζητεῖν,

solum quaeramus, ut per ipsum statuliberum non stet,
quo minus conditio impleatur.

Sive heres sive tutor, aut curator, aut procu-
rator moram fecerit, aut quis alius, cui dare iussus
est, liber fit? Sufficit enim, per eum non stetisse,
qui sub conditione manumissus est.

Intra triginta dies dare iussus est⁵⁾. Heres tar-
dius adit. Si quidem sine dolo malo, intra dies
triginta post aditam hereditatem dare debet, et li-
ber fit. Sed si data opera, statim post additionem
liber fit.

5) intra triginta dies dare iussus est] Si
intra dies triginta post mortem testatoris numerandos
statuliber dare iussus sit et liber esse, heres autem
tardius triginta diebus adierit, dicunt Trebatius et La-
beo, si sine dolo heres tardius adierit, servum intra dies
triginta post additionem numerandos, nummos, quos ius-
sus est, dare oportere, et sic ad libertatem pervenire.
Cum autem data opera heres additionem distulit, an sta-
tim, atque adita est hereditas, servus liber fit? Quid
enim dicimus, si tunc quidem nummos habuit, quos
dare iussus est, postea autem non amplius habet? Et
magis placet, et hic expletam videri conditionem, quia
per statuliberum non stetit, quo minus impleretur
conditio.

Qui iussus est, cum potuerit, decem dare⁶⁾ et
liber esse, nisi dederit aut impeditus fuerit, quo mi-
nus daret, liber non fit.

6) qui iussus est, cum potuerit, decem
dare] Si cui libertas sic relicta fuerit: Cum ille ser-
vus decem dare poterit, liber esto: Trebatius dicebat,
licet decem nummos hic servus habuerit, vel ei facile
sit decem nummos acquirere et peculium suum conser-
vare, tamen non aliter libertatem consequitur, nisi de-
cem nummos dederit, aut per eum non steterit, quo mi-
nus daret. Et vera est Trebatii sententia.

Quidam iussus est, anno⁷⁾, biennio, triennio
quotannis decem dare. Heres primum aut secundam
solutionem non accepit. Si decem anno tertio de-
derit, liber fit, et poenitentiae heredis locus non est.

Si autem triginta simul dederit, aut primo qui-
dem anno decem, secundo autem viginti, liber fit.

7) quidam iussus est anno] Si ad tres annos
singulis annis decem aureos heredi Stichus dederit, li-
ber esse iussus est. Sed solutioni primi anni heres im-
pedimento fuit, cum nollet decem nummos accipere.
Non autem statim servus liber fit, sed expectamus re-
liquorum duorum annorum solutionem, quoniam tempus
trium annorum libertati praefinitum est, et aliae duae
solutiones supersunt. Quaesitum autem est, si servus
eiusdem decem nummos solos habeat, quos pro primo
anno obtulit, an possit etiam ad annum secundum eos-
dem offerre: si autem etiam secundo anno accepti non
fuerint, an possit eosdem rursus decem etiam ad anni
tertii solutionem offerre heredi. Et placuit sufficere
eiusdem decem nummos etiam ad anni secundi et tertii
solutionem, nec posse heredem, qui semel accipere re-
cusavit, poenitere et desiderare, quae accipere recusavit.

x) Fabr. ἄλλος τις. Cod. 1357. ἄλλός τις. y) τὸν δεστ in Cod. 1357. z) Malim τῇ ὑπείκελευσει. a) Adde ὁ ante
Τρεβιτιος. b) Fabr. οὐκ. bb) Lege παρ' αὐτόν. c) Fabr. ἀνα (sic) δέκα. Cod. 1357. ἀναδέκα. d) Sic Fabr. et Cod. 1357.
Malim μεταμέλω. e) Cod. 1357. ὑφ' sine apostropho. f) Cod. 1357. εἴκοσι. g) Legendum videtur ἐνεπόδισεν. h) Fabr.
in marg. emendat παραλαμβάνονται. i) Fabr. μεταμέλωσθαι.

ἄπερ παρητήσατο λαβεῖν. τί δὲ λέγομεν, ἂν οὗτος ὁ οἰκίτης ὁ ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς κελυσθεὶς δοῦναι ἀνά δέκα νομισμάτια, τριακοντα ἅμα προσφέρει τῷ κληρονόμῳ, μὴ^{κ)} περιμένειν τὸν τριετή χρόνον; ἢ ἐν τῷ πρώτῳ προσαγαγῶν μόνον τα δέκα, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἐνιαυτῷ τὰ λοιπὰ εἰκοσι ἅμα προσφέρει ἄρα τηρικαῦτα ἐλευθεροῦται; καὶ φιλάγαθόν ἐστὶ τὸ λέγειν ἐλευθεροῦσθαι τὸν οἰκίτην ἅμα τῇ προσαγωγῇ τῶν νομισμάτων. ἐκατέρου γὰρ γίνεται πρόνοια, καὶ τοῦ οἰκέτου εἰς τὸ συντομώτερον αὐτὸν ἐπιτυχεῖν τῆς ἐλευθερίας, καὶ τοῦ κληρονόμου, ἐπειδὴ πάσης ὑπερθεσεως ἀνηρημένης παρασχῆμα λαμβάνει, ἄπερ ἐκελεύσθη μετὰ χρόνον λαβεῖν. [Sch. n. VI. 413.]

Ἐκελεύσθη τις ἐλευθερωθῆναι, εἰ ἐπὶ πέντε ἔτη δουλεύσει^{λ)} τῷ κληρονόμῳ. εἰ εὐθὺς ὁ κληρονόμος ἐλευθερώσει, ἐλεύθερος ἔσται, κἂν^{μ)} οὐ^{ν)} δουλεύσῃ. εἰ δὲ μὴ ἀνάσχηται δουλευθῆναι, περιμένειν δεῖ τὰ πέντε ἔτη. δυνατόν γὰρ μεταξὺ κἂν πρὸς ὀλίγον^{ο)} δουλεύσαι.

ἐκελεύσθη τις ἐλευθερωθῆναι] Ἐὰν ἐλευθερία καταλειφθῇ οἰκίτῃ ὑπὸ αἵρεσιν τῶν, ἂν ἐπὶ πέντε ἔτη δουλεύσῃ τῷ κληρονόμῳ, εἰ ἐλευθερώσει αὐτὸν ὁ κληρονόμος, ἐλεύθερος γίνεται παρασχῆμα, ἐπειδὴ ὁ κληρονόμος ἐπεπόδισεν αὐτῷ δουλεύσαι τὸν ὑπολοίπον χρόνον, δι' ὃν^{ρ)} ἡλευθέρωσεν αὐτόν. ἕτερον ἦν, εἰ οὐκ ἡλευθέρωσε μὲν αὐτόν, οὐκ ἤβουληθῆναι δὲ δουλευθῆναι παρ' αὐτοῦ. τότε γὰρ οὐκ ἄλλως γίνεται ἐλεύθερος, εἰ μὴ ὁ πενταετής παραδραμοὶ χρόνος. καὶ ὁ λογισμὸς τῆς διαφορᾶς πρόδηλος ἐστὶ. ὁ μὲν γὰρ ἐλευθερωθεὶς οὐκέτι δύναται δουλεύσαι. ὁ δὲ νῦν μὴ συγχωροῦμένους μοι δουλεύσαι μετὰ ταῦτα δύναται μοι δουλεύσαι εἰσω τοῦ πενταετοῦς χρόνου. λοιπὸν γὰρ ἀντίθεσιν ἐπιφέρει. καίτοι οὐκέτι δύναται πέντε ἔτη δουλεύσαι ὁ κωλυθεὶς λόγου χάριν ἕνα μῆνα δουλεύσαι. καὶ λύει τὴν ἀντιθεσιν λέγων ἄλλα δύναται κἂν ὀλίγον χρόνον δουλεύσαι καὶ διὰ τοῦτο περιμένειν παραδραμῆν τὰ πέντε ἔτη. [Sch. o. VI. 414.]

Ἀρέθουσα, ἂν τρία τέκη, ἐλευθέρα ἔστω. ἐπεπόδισεν ὁ κληρονόμος τεκεῖν, ἢ φάρμακον ἀσύλληπτον δοῦς, ἢ ἀμβλώνα παρασκευάσας. ἐλευθέρα ἔσται. δυνατόν γὰρ καὶ τρία ἐν μιᾷ γενέσθαι γαστρὶ.

Εἰ^{ρ)} τὸν ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερωθῆναι^{λ)} κελυσθέντα αὐτῷ δουλεύσαι πωλήσει^{ς)} ὁ κληρονόμος, καὶ παραδῶ^{ι)}, παρασχῆμα ἐλευθεροῦται.

Ἀρέθουσα, ἂν τρία τέκη] Ἐὰν Ἀρεθούση καταλειφθῇ ἐλευθερία, ἂν τρεῖς δούλους γενήσῃ ὁ δὲ κληρονόμος ἐμποδίζει αὐτὴν πρὸς τὸ τεκεῖν, (τυχὸν γὰρ δέωκεν αὐτῇ φάρμακον ἀσύλληπτον) παρασχῆμα γίνεται ἐλευθέρα. τί γὰρ περιμένειν, οὐκέτι λοιπὸν δυναμένης αὐτῆς συλλαβεῖν; τὸ δὲ αὐτὸ λέγομεν, εἰ καὶ παρεσκευάσεν ἀμβλώνα τὴν θεοπαύσαν ὁ κληρονόμος ἢ δύνατο γὰρ καὶ ἐν μιᾷ γαστρὶ τρία ἅμα τεκεῖν. εἰ δὲ καὶ τὸν κελυσθέντα δουλεύσαι τῷ κληρονόμῳ στατουλίβερα πέπρακεν ὁ κληρονόμος, καὶ ἐτραδίτευσεν τῷ ἀγοραστῇ, παρασχῆμα γίνεται καὶ οὗτος ἐλευθερος, ὡς κωλυθεὶς δουλεύσαι τῷ κληρονόμῳ. [Sch. p. VI. 414.]

δυνατόν γὰρ καὶ τρία ἐν μιᾷ γενέσθαι γαστρὶ] τοῦ Ἐναντιοφανούς. δυνατόν δὲ καὶ πέντε γενέσθαι ἅμα, ὡς βιβ. μς. tit. γ. dig. λς. εἴρηται δὲ καὶ βιβ. ε. tit. δ. dig. γ. ὅτι ἐπτά ἅμα ἐτέθησαν, ὧν ὁ εἰς ἐξ ἐπικυήσεως μετὰ μ. ἡμέρας. [Sch. q. VI. 414.]

ε.υ) Παῦλος. Ἀπόντος διὰ πρᾶγμα δημόσιον τοῦ κληρονόμου, ἢ ὑποστρέφοντι διδοὺς ἐλευθεροῦται, ἢ παρατιθέσθω εἰς ἄγιον οἶκον ἐσφραγισμένον^{ν)} τὸ χρυσίον^{ω)}, καὶ ἐλευθεροῦται.

Ἀπόντος διὰ πρᾶγμα δημόσιον τοῦ κληρονόμου] Ἐὰν ὁ μὲν κληρονόμος ἄπεισι rei publicae causa, ὁ δὲ οἰκίτης ὁ κελυσθεὶς αὐτῷ παρασχῆμα καὶ ἐλευθερωθῆναι ἔχει ἐν χειρὶ τὰ νομισμάτια, ἢ περιμένειν χρὴ τὸν κληρονόμον,

Quid autem dicimus, si hic servus ad tres annos quotannis decem nummos dare iussus triginta simul offerat heredi, num expectamus tempus trium annorum? Vel primo anno solis decem oblatis, secundo anno reliquos viginti simul offert: num tunc liber fit? Et benignum est dicere, servum liberum fieri statim, ac nummi oblatis sunt. Utrique enim prospicitur, et servo ad hoc, ut maturius libertatem consequatur: et heredi, quoniam sublata omni dilatione statim accipit ea, quae post tempus accipere iussus est.

Iussus est quis liber esse⁸⁾, si quinquennio heredi servierit. Si heres statim manumiserit, liber erit, etiamsi non servierit. Sed si eum non passus fuerit sibi servire, expectandum est quinquennium. Potest enim interim vel minus servire.

8) iussus est quis liber esse] Si libertas sub conditione relicta sit, si quinquennio heredi servierit: si heres eum manumiserit, statim liber fit, quoniam per heredem stetit, quo minus ei reliquum tempus serviret, quod eum manumiserit. Aliud est, si quidem eum non manumiserit, sed passus non sit, eum sibi servire. Tunc enim non aliter liber fit, quam si quinquennium praeterierit. Et ratio differentiae evidens est. Manumissus enim amplius servire non potest. At is, cui non permittitur nunc mihi servire, postea mihi servire potest intra quinquennium tempus. Deinde infert per modum obiectionis. Atqui non potest quinquennio servire, qui fuit prohibitus, verbi gratia, uno mense servire. Solutum autem obiectionem dicens: Sed potest vel modico tempore servire: et ideo expectamus, dum quinquennium praeterierit.

Arethusa, si tergeminos pepererit⁹⁾, libera esto. Per heredem stetit, quo minus pareret, vel medicamento conceptionem impediendo dato, vel cum effecerit, ut abortum faceret. Libera erit. Possunt enim uno utero tres nasci¹⁰⁾.

Si sub conditione manumissum et servire sibi iussum heres vendiderit et tradiderit, statim liber fit.

9) Arethusa, si tergeminos pepererit] Si Arethusa libertas relicta sit, si tres servos pepererit: per heredem autem stetit, quo minus pariat, (fortasse enim ei medicamentum dedit conceptionem impediens) statim libera fit. Quid enim expectamus, cum ea amplius non possit concipere? Idem dicimus etiam, si heres effecerit, ut ancilla abortum faceret: poterat enim uno utero tres simul edere. Sed et si statuliberum heredi servire iussum heres vendiderit et emtori tradiderit, statim hic quoque liber fit, ut qui heredi servire sit prohibitus.

10) possunt enim uno utero tres nasci] Enantiophanis. Possunt autem etiam quinque simul nasci, ut lib. 46. tit. 3. dig. 36. Dictum etiam est lib. 5. tit. 4. dig. 3. septem simul editos, ex quibus unus ex superfoetatione post quadraginta dies.

V. Paulus. Si heres absit rei publicae causa¹⁾, aut reverso dans liber fit, aut aurum signatum in aede sacra deponatur, et tunc liber fit.

1) si heres absit rei publicae causa] Si heres rei publicae causa absit, servus autem dare ei iussum et liber esse, nummos prae manu habeat, aut expectandum est, donec heres redeat, aut pecunia signata

κ) Malim μὴ τι. λ) Fabr. δουλεύσαι. μ) Cod. 1357. καὶ pro κἂν. ν) Lege μὴ. ο) Cod. 1357. ὀλίγον (sic). ρ) Fabr. δι' ὃν. q) l. 3. §. 17. D. h. t. legitur in Syn. p. 420. r) Lege ἐλευθερωθέντα. Leucl. in marg. Syn. legit ἐλευθερωθῆναι. σ) Cod. 1357. πωλήσει. τ) Syn. παραδῶσαι. υ) Cod. 1357. δ'. v) Cod. 1357. ἐσφραγισμένο (sic). ω) Fabr. χρυσίον (sic). Cod. 1357. χρυσίον.

ἕως ἂν ἐπανελεθῆ, ἢ ἀποτιθεσθαι ἐν ναῶ τὰ νομίσματα ἐσφαρισμένα. τούτου γὰρ γινόμενον εὐθέως ἀρμόζει ἢ ἐλευθερία. [Sch. r. VI. 414.]

Ἐὰν δυσχερὴς καὶ σχεδὸν ἀδύνατος αἴρεσις ἢ μὴ πληρουμένη ἐν τῇ ζωῇ τοῦ δούλου ἐπικλασθῆ αὐτῷ, οὐκ ἔστιν ὑπὸ αἴρεσιν ἐλευθερος· οἷον εἰ^{*)} ἑκατὸν μυριάδας νομισμάτων^{*)} δῶ, ἢ ὅτε μέλλει τελευτᾶν, ἔστω ἐλεύθερος.

Ἐὰν δυσχερὴς] Ἐὰν εἰς χρόνον ἑκατὴ ἢ καταλειφθεῖσα τῷ οἰκίτῃ ἐλευθερία, εἰς ὃν οὐ δύναται ζῆσαι ὁ τιμηθεὶς αὐτῇ^{*)} οἰκίτης, οὐ πιστεύεται ὁ τοιοῦτος εἶναι στατουλίβερ. Ἐὰν δυσχερὴς ἐστί, μᾶλλον δὲ καὶ ἀδύνατος ἢ αἴρεσις, ἢ ἢν καταλείπεται^{*)} ἢ ἐλευθερία, καὶ ἀλλαχόθεν ποθὲν ἀρμόζειν οὐ δύναται, οὐδὲ οὕτως πιστεύεται εἶναι στατουλίβερ. τί γὰρ εἰ εἶπεν ἐλευθερον εἶναι τὸν οἰκίτην, ἂν χιλιάδα^{*)} νομισμάτων παρασχῆ τῷ κληρονόμῳ, ἢ τότε αὐτὸν ἐλευθεροῦσθαι, ὅτε μέλλει τελευτᾶν. ἀχρηστὸς γὰρ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον καταλιπόμενος ἐλευθερία, ὡς καὶ Ἰουλιανὸς εἶπεν· ἐπειδὴ οὐτε ὁ διαθέμενος ἔχε προαίρεσιν τοῦ καταλιπεῖν τὴν ἐλευθερίαν, ὑπὸ τοιαύτην αἴρεσιν καταλιπὼν αὐτῆν. [Sch. s. VI. 414. sq.]

Εἰ κελυσθῶ εἶναι ἐλεύθερος ἐνιαυτὸν δουλεύων τῷ κληρονόμῳ, καὶ τελευτήσῃ^{*)} ὁ κληρονόμος, μετὰ τὸν ἐνιαυτὸν ἐλευθεροῦμαι.

εἰ κελυσθῶ εἶναι ἐλεύθερος] Ἐὰν οἰκίτης κελυσθῆ δουλεύσαι Τίτιῳ ἐνιαυτὸν, καὶ τότε ἐλευθερωθῆναι, συμβῆ δὲ τὸν Τίτιον τελευτᾶσαι, οὐ παραχρημα γίνεται ὁ οἰκίτης ἐλεύθερος, ἀλλ' ὅτε ὁ ἐνιαυτὸς περαιωθῆ^{*)}· ἐπειδὴ οὐ μόνον ὑπὸ αἴρεσιν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ χρόνον δοκεῖ δεδῶσθαι ἢ ἐλευθερία· καὶ ἔστιν ἀτοπον διὰ τοῦτο ταχύτερον αὐτὸν ἐλευθεροῦσθαι, ἐπειδὴ οὐ πληροὶ τὴν αἴρεσιν. [Sch. t. VI. 415.]

Εἰ κελυσθῶ δύο τισὶ δέκα νομίσματα δοῦναι· τοῦ ἐνὸς μὴ θέλοντος, εἰ τῷ ἄλλῳ τὰ πέντε δῶ, ἐλευθεροῦμαι.

εἰ κελυσθῶ] Ἐὰν δύο τισὶ κελυσθῆ ὁ οἰκίτης παρασχῆν δέκα νομίσματα καὶ γενέσθαι ἐλεύθερος, καὶ ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν μὴ βούλεται^{*)} λαβεῖν τὰ πέντε νομίσματα, τῷ ἑτέρῳ προσώπῳ προσφέρων καὶ ταῦτα τὰ πέντε ὁ οἰκίτης ἐλεύθερος γίνεται. [Sch. u. VI. 415.]

Εἰ Πέτρος ἐπὶ τριετιαν δουλεύσει Παύλῳ, καὶ^{*)} δῶ αὐτῷ ἑκατὸν νομισμάτων^{*)} ὑπηρεσίας, ἐλεύθερος ἔστω. Ἐὰν κωλύσῃ ὁ κληρονόμος δουλεύσαι Πέτρον, ἐλεύθερος γίνεται.

εἰ Πέτρος] Ἐὰν ὁ οἰκίτης κελυσθῆ Τίτιῳ τινὲ δουλεύσαι ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς καὶ ἐλευθερωθῆναι, ἢ ἑκατὸν νομισμάτων^{*)} ὑπηρεσίας αὐτῷ παρασχῆν, ἐρρωται ἢ ἐλευθερία, εἰ καὶ μὴ ἐστί δεσπότης τοῦ οἰκέτου ὁ Τίτιος. δύναται γὰρ καὶ ἄλλοτριος ὢν ὁ οἰκίτης δουλεύειν ἡμῖν ὡς ἐλεύθερος· πολλῶ δὲ μᾶλλον καὶ ὑπηρεσίας ἡμῖν δίδοναι· εἰ μὴ ἄρα ὁ διαθέμενος τῇ προσηγορίᾳ τοῦ δουλεύσαι τὴν δεσποτικὴν μᾶλλον τοῦ οἰκέτου ἐνόησε περιέχεσθαι, ἢ περ^{*)} τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ. καὶ διὰ τοῦτο, ἂν κωλύσῃ τὸν οἰκίτην ὁ κληρονόμος δουλεύσαι Τίτιῳ, ἐλευθεροῦται. [Sch. x. VI. 415.]

Εἰ^{*)} κελυσθῆ τις ἐνιαυτὸν δουλεύσαι, συναπτὸς^{*)} ἔστι τριακοσίων ἐξηκοντα πέντε ἡμερῶν. καὶ καὶ ἐν τισιν^{*)} ἡμέραις ἀρρωστήσῃ^{*)}, ἢ ἐμποδισθῆ δουλεύσαι, ἐλευθεροῦται μετὰ τὸν ἐνιαυτὸν.

εἰ κελυσθῆ τις ἐνιαυτὸν δουλεύσαι] Τοῦ διαθέμενον εἰπόντος· ἂν ὁ δέικνα τῷ κληρονόμῳ μου δουλεύσῃ, ἐνιαυτὸν, ἐλεύθερος ἔστω· ζητεῖται, πῶς ἄρα ὁ ἐνιαυτὸς τῆς

in aede deponenda. Hoc enim facto statim libertas competit.

Si difficilis²⁾ et paene impossibilis conditio, aut quae vivo servo non impleatur, ei imposita fuerit, non est statuliber: ut, si dederit centum myriadas nummorum, vel cum morietur, liber esto.

2) si difficilis] Si libertas servo relicta in tempore, quo vivere non potest servus ea honoratus, extensa sit, statuliber esse non creditur. Si difficilis sit, imo vero impossibilis conditio, sub qua libertas relicta est, et non possit aliunde competere, nec hic statuliber esse creditur. Quid enim si dixerit, servum liberum esse, si heredi dederit mille nummos, aut tunc liberum fieri, cum morietur? Inutiliter enim hoc modo libertas relinquitur, ut et Iulianus dixit: quia nec testator habuit voluntatem relinquendae libertatis, cum eam sub tali conditione reliquerit.

Si liber esse iussus sim³⁾ heredi anno serviens, etiamsi heres decesserit, post annum liber fio.

3) si liber esse iussus sim] Si servus iussus fuerit anno Titio servire, et ita liber esse, Titius autem decesserit, servus non statim liber fit, sed cum annus transierit: quia non tantum sub conditione, sed etiam ex tempore videtur data libertas: et ideo absurdum est eum citius liberum esse, quia conditionem non implet.

Si iussus sim⁴⁾ duobus decem nummos dare: uno nolente accipere, si alteri quinque dedero, liber fio.

4) si iussus sim] Si servus duobus decem nummos dare iussus sit, et liber esse, et unus ex his nolit quinque nummos accipere, alteri hos quinque offerens servus liber fit.

Si Petrus⁵⁾ triennio Paulo servierit, vel etiam centum nummorum operas dederit, liber esto. Si heres Petrum servire prohibuerit, liber fit.

5) si Petrus] Si servus iussus sit Titio servire per triennium, et liber esse, vel centum nummorum ei praestare operas, valet libertas, etiamsi Titius dominus servi non sit. Nam et alienus servus servire nobis potest quasi liber: multo autem magis nobis operas dare: nisi testator serviendi appellatione servi dominium magis contineri voluerit, quam operas eius. Ideoque si heres prohibuerit servum Titio servire, liber fit.

Si quis anno servire iussus fuerit⁶⁾, annus continuus est trecentorum sexaginta quinque dierum. Et licet quibusdam diebus aegrotaverit, aut impeditus fuerit, quominus serviret, post annum liber fit.

6) si quis anno servire iussus fuerit] Cum dixerit testator: Si ille heredi meo anno servierit, liber esto: quaeritur, annus servitutis quomodo consideretur:

x) Cod. 1357. οἰονεῖ. y) Cod. 1357. νομίσματα. z) Fabr. αὐτῆς. a) Fabr. καταλείπονται (sic). b) Ad hanc vocem Fabr. in marg. notat: Videtur interpretes legisse mille, aut aliquid deest. Nam in ms. legitur χιλιάδας. c) Cod. 1357. τελευτῆσσι. d) Logo βούληται. e) Fabr. in marg. emendat εἰ καὶ. Potius legendum ἢ καὶ. Cod. 1357. variam lectionem non ha. bet. f) Pro ἑκατὸν νομισμάτων Cod. 1357. habet τε πῆς. g) Sic legendum. Fabr. νομίσματα. h) Sic lego. Fabr. ἕπερ. i) Syn. p. 420. l. 3. §. 5. D. h. t. sic exhibet: εἰ κελυσθῆ τις ἐνιαυτὸν δουλεύσαι, ἐλευθεροῦται μετὰ ἐνιαυτὸν. k) Cod. 1357. συναπτὸς. l) Cod. 1357. ἐν τισιν. m) Sic Cod. 1357. Fabr. ἀρρωστήσῃ.

δουλείας σκοπεῖται ἄρα συναπτάς τριακοσίας ἐξήκοντα πέντε ἡμέρας σκοποῦμεν, ἢ τὰς οἰασθῆποτε ἡμέρας ψηφίζομεν, ὡς δουλεύει τῷ κληρονόμῳ ὁ οἰκέτης; καὶ ἤρθε μᾶλλον, συναπτάς τὰς τριακοσίας ἐξήκοντα πέντε ἡμέρας σκοπίσθαι. ὅθεν ἐάν τις ἡμέρας ἢ διὰ νόσον, ἢ δι' ἑτέραν αἰτίαν δικαίαν ἐνεποδίσθη δουλεύσαι ὁ οἰκέτης, ψηφίζονται αὐτῷ καὶ αὐταὶ αἱ ἡμέραι εἰς τὸν ἐνιαυτὸν. δουλεύειν γὰρ ἡμῖν νοοῦνται καὶ ἐκεῖνοι οἱ οἰκέται, ὧν νοσοῦντων φροντίζομεν, οἵτινες ἐπιθυμοῦντες ἡμῖν δουλεύσαι ἐμποδίζονται διὰ τῆς νόσου αὐτῶν. ἐάν δὲ δέκα νομίσματα κελευσθῆ οἰκέτης δοῦναι τῷ κληρονόμῳ, ἀναγκάζεται φαβορὸς λιβερατίας ὁ κληρονόμος διὰ μερικῶν καταβολῶν πληρωθῆναι τὰ δέκα νομίσματα. [Sch. γ. VI. 415. sq.]

§. 6. Καὶ^{π)} ὁ κατὰ μέρος δέ^{ο)} δοῦς^{ρ)} ἢ ἐκελεύσθη^{γ)} δοῦναι, ἐλευθεροῦται.

§. 7. Ἔστω ἐλεύθερος ὁ δοῦλος μου, εἰ ἀνέλθῃ Πέτρος εἰς τὸ Καπετώλιον. εἰ μὴ θέλει ἀνελθεῖν, οὐκ ἐλευθεροῦται. τὸ αὐτὸ ἐπὶ πάσης ὁμοίας αἰτίας^{τ)} τε καὶ αἰρέσεως.

Ἔστω ἐλεύθερος ὁ δοῦλος μου] Ἐάν καταλειφθῆ οἰκέτῃ ἐλευθερία ὑπὸ αἵρεσιν τὴν, ἐάν Τίτιος ἀνέλθῃ εἰς τὸ Καπετώλιον, καὶ μὴ βουληθῆ Τίτιος ἀνελθεῖν, ἐμποδίζεται ἡ ἐλευθερία. τὸ δὲ αὐτὸ λέγομεν καὶ ἐν ταῖς ὁμοίαις αἰρέσει, καὶ ἐν ταῖς ὁμοίαις αἰτίαις. [Sch. ζ. VI. 416.]

§. 8. Ὅ^{ς)} κελευσθεὶς ἐπὶ ἐνιαυτὸν δουλεύσαι, εἰ φύγῃ μεταξὺ, ἢ δικάσεται ὡς ἐλεύθερος, οὐ τρέχει αὐτῷ ὁ καιρὸς ἐκεῖνος.

ὁ κελευσθεὶς ἐπὶ ἐνιαυτὸν δουλεύσαι] Ἐλεγεν ὁ Κάσιος, ὅτι^{λ)} ὁ κελευσθεὶς ἐνιαυτὸν δουλεύσαι, ἐάν καιρὸν ἐν τῇ φυγῇ ἢ ἐν τῇ περὶ τῆς ἐλευθερίας φιλονεικία δαπανῆ, μὴ ψηφίζεσθαι αὐτὸν εἰς τὸν ἐνιαυτὸν. [Sch. α. VI. 416.]

Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ θεματί φησιν, ὅτι, ὁ κελευσθεὶς ἐπὶ ἐνιαυτὸν δουλεύσαι εἰ φύγοι μεταξὺ, ἢ δικάσεται ὡς ἐλεύθερος, οὐ τρέχει αὐτῷ ὁ καιρὸς ἐκεῖνος. [Sch. α. VI. 416.]

pr. §. 4. Πομπώνιος. Ὅ κελευσθεὶς λογοποιῆσαι, εἰ ἢ ἀναμφίβολα δίδωσι^{ν)}, περὶ δὲ τῶν ἀμφιβόλων ἐγγύας θέλει δοῦναι, ἐλευθεροῦται.

§. 1. Ὅ δὲ χρήματα κελευσθεὶς δοῦναι αὐτὰ δοῦναι ὀφείλει, οὐκ ἐγγυητὴν παρέχειν.

ὁ κελευσθεὶς λογοποιῆσαι] Ἐκελεύσθη στατουλίβερ λογισμὸς ὑποχεῖν ὧν διώρησε πραγμάτων, καὶ τὰς μὲν ἀμολογημένας αὐτοῦ λοιπάδας κατέβαλε· περὶ δὲ τῶν ἀμφιβαλλομένων ἔτοιμος γέγονεν ἐγγύας παρασχέιν. καὶ λέγουσιν Ἀρίσταν καὶ Νερατίου ὀρθῶς λέγοντες, ἐλεύθερον αὐτὸν γίνεσθαι, ἵνα μὴ πολλοὶ οἰκείται ἐμποδίζονται περὶ τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν διὰ τὸ ἄδηλον τῶν οἰκείων λογισμῶν, καὶ τὸ γένος τῆς διοικήσεως αὐτῶν. ὁ μὲντοι κελευσθεὶς μὴ ὑποστήναι λογισμὸς, ἀλλὰ χρήματα δοῦναι, ὀφείλει τὰ ἀργύρια, οὐ μὴ ἐγγύας παρέχειν. [Sch. β. VI. 416.]

pr. §. 5. Οὐλπιανός. Ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερωθεῖσα γυνὴ ὑπεύθυνος^{κ)} τιμωρίας γένητο. τὸ μετὰ τὴν αἵρεσιν τυχθῆν ἐλεύθερον ἔστιν^{λ)}. ὡσπερ καὶ εἰ^{ζ)} συλλαβοῦσα αἰχμαλωτισθῆ, καὶ μετὰ τὴν αἵρεσιν τέκῃ. τὸ αὐτὸ καὶ παρὰ τοῖς πολεμίοις συλλάβῃ.

ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερωθεῖσα γυνή] Θεράπινα ἐλευθερία τιμωθεῖσα αἰρετικῇ ἡρημένης τῆς αἵρεσεως ὡς δούλη γέγονε τῆς τιμωρίας, καὶ μετὰ τὴν κατ' αὐτῆς κατάδικον τότε ἢ τῆς ἐλευθερίας αἵρεσις ἐξήλθεν. εἰ καὶ τὰ μάλιστα αὐτὴ οὐδὲν ὠφελεῖται ἐκβάσεως τῆς αἵρεσεως, ἐπειδὴ δούλη γέγονε τῆς τιμωρίας, ὅμως γεννωμένος^{α)} οὕτως ἐλεύθερος τίκτεται, ὡς ἂν εἰ μὴ κατεδικάσθη ἢ μήτηρ αὐτοῦ.

π) I. 4. §. 6. D. h. t. legitur in Syn. p. 420. ο) δὲ Syn. omittit. ρ) Syn. διδοῦς. γ) Syn. κελευσθῆ. τ) Cod. 1357. αἰτίας (sic). σ) I. 4. §. 8. D. h. t. legitur in Syn. p. 420. ι) Omittendum ὅτι. υ) Cod. 1357. ε'. ς) Cod. 1357. δίδωσιν. ζ) Cod. 1357. ε'. x) Pro ὑπεύθυνος Cod. 1357. habet δούλη. y) Cod. 1357. ἐλεύθερόν ἐστιν. z) Cod. 1357. ἢ pro et. α) Adde ὁ ante γεννώμενος.

utrum continuos trecentos sexaginta quinque dies consideremus, an quoslibet dies computemus, quos heredi servit servus? Et magis placuit, considerari trecentos sexaginta quinque dies continuos. Unde etiam si quibusdam diebus aut propter morbum, aut propter aliam iustam causam impeditus fuerit servus, quo minus serviret, hi quoque dies in annum ei computantur. Servire enim nobis intelliguntur etiam servi, quos agros curamus, qui cupientes nobis servire propter morbum suum impediuntur. Si vero servus decem nummos heredi dare iussus sit, heres favore libertatis per partiaras solutiones decem nummos accipere cogitur.

Is quoque, qui per partes dedit, quae dare iussus est, liber fit.

*Servus meus liber esto*⁷⁾, si *Petrus Capitolium adscenderit*. Si nolit adscendere, liber non fit. Idem est in quavis simili causa et conditione.

7) *servus meus liber esto*] Si servo libertas relicta fuerit sub conditione, si Titius Capitolium adscenderit, et Titius noluerit adscendere, impeditur libertas. Idem dicimus etiam in similibus conditionibus et causis.

Ei, qui anno servire iussus est⁸⁾, si interim fugerit, aut quasi liber iudicio contenderit, illud tempus non currit.

8) *ei, qui anno servire iussus est*] Dicebat Cassius, si iussus anno servire tempus consumat in fuga aut in controversia de libertate, illud in annum non computari.

Enantiophanis. In ultimo autem themate dicit, ei, qui iussus est anno servire, si interim fugerit, aut quasi liber iudicio contendat, illud tempus non currere.

VI. Pomponius. Qui iussus est rationes reddere¹⁾, si ea det, de quibus non dubitatur, de dubiis autem velit satisfacere, liber fit.

Qui autem pecuniam dare iussus est, eam dare debet, non fideiussorem dare.

1) *qui iussus est rationes reddere*] Statu- liber rationes rerum, quas administravit, reddere iussus est, et reliqua quidem, de quibus conveniebat, solvit: de his autem, de quibus dubitabatur, paratus erat dare fideiussores. Aristo et Neratius recte dicunt, eum liberum fieri, ne multi servi circa libertatem suam impediuntur propter incertum rationum suarum et genus administrationis suae. Sed qui non rationes reddere, sed pecuniam dare iussus est, pecuniam numerare debet, non autem fideiussores dare.

VII. Ulpianus. Sub conditione manumissa mulier¹⁾ serva poenae facta est. Quod post conditionis eventum natum est, liberum erit: sicut si ea, quae concepit, ab hostibus capta fuerit, et pepererit post conditionem existentem. Idem est, etsi apud hostes conceperit.

1) *sub conditione manumissa mulier*] Ancilla libertate sub conditione honorata, pendente conditione quasi serva poenae facta est, et post eius damnationem libertatis extitit conditio. Quamvis ei nihil proficiat conditionis eventus, quia serva poenae facta est, qui tamen ex ea nascitur, liber nascitur perinde, ac si mater eius damnata non esset. Sed si ea, quae

ἂν δὲ αὐτὴ ἢ τιμηθεῖσα τῇ αἰρετικῇ ἐλευθερίᾳ συνέλαβεν ἔτι αὐσα δούλη, ληφθεῖσα δὲ παρὰ πολεμίον ἐγέννησε παρ' αὐτοῖς μετὰ ἔκβασιον τῆς αἰρέσεως, ζῆρεται, εἰ ἐλεύθερόν ἐστι τὸ γεννηθέν. καὶ οὐ μὲν πρὶν ἐκβῆναι τὴν αἶρεσιν, δούλον ἢ τῶν πολεμίον, οὐκ ἀμφισβᾶλλεται. ἀλλ' ὅμως ἀληθέστερον εἰπεῖν, δικαίω τοῦ ποστυλμίνιου ἐλευθερίον αὐτὸν γίνεσθαι· ἐπειδὴ εἰ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐν πολιτείᾳ ἦν, ἐλεύθερος ἐτίκτετο. εἰ δὲ καὶ παρὰ τοῖς πολεμίοις συνέλαβε, καὶ μετὰ ἔκβασιον τῆς αἰρέσεως ἐγέννησε, φιλάγαθόν ἐστιν, ἀρμόζειν καὶ τούτῳ τὸ ποστυλμίνιον, καὶ ἐλεύθερον αὐτὸν εἶναι. [Sch. c. VI. 416. sq.]

Ὁ ὑπὸ αἶρεσιν ἐλευθερωθῆναι ὀρισθεῖς, κἂν πρᾶθῃ^{b)} ἢ ληγατευθῇ, ἢ εἰς ἄλλον τινὰ μετέλθῃ, πληρῶν τὴν αἶρεσιν ἐλευθεροῦται. καὶ κληρονόμῳ δὲ τοῦ ἀγοράσαντος διδοῦς ἐλευθεροῦται.

Ὁ ὑπὸ αἶρεσιν ἐλευθερωθῆναι ὀρισθεῖς] Ὁ στατουλίβερ, ἂν πρᾶθῃ, καὶ τῷ ἀγοραστῇ διδοῦς ἄπερ ἐκελεύσθη δοῦναι, γίνεται ἐλεύθερος. καὶ οὐ μόνον εἰς ἄρρενας, ἀλλὰ καὶ εἰς θηλείας ἀνήκει τοῦτο τὸ νόμιμον. οὐ μόνον δὲ, ἂν πρᾶθῃ, μεταβαίνει πρὸς τὸν ἀγοραστὴν ἢ αἰρέσει, ἀλλὰ καὶ καθ' οἰονδήποτε τρόπον εἴ τις κτήσεται τὴν ἐπὶ τῷ στατουλίβερει δεσποτείαν, μετέρχεται εἰς αὐτὸν ἢ αἰρέσει. εἴτε ὡν ληγατευθῇ παρὰ τοῦ κληρονόμου ὁ στατουλίβερ, εἴτε ἀπορκευθῇ τινι, εἴτε οὐσοκαπιτευθῇ, ἢ καθ' ἕτερον οἰονδήποτε τρόπον ὑπὸ δεσποτείας τινὸς γένηται, ἀναμφιβόλως δυναταὶ πληροῖν τὴν αἶρεσιν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ καινοῦ δεσπότητος. τὸ δὲ αὐτὸ λέγω, κἂν τελευτήσῃ ὁ ἀγοράσας αὐτὸν. αἰεὶ γὰρ τὸ πρόσωπον τοῦ κληρονόμου τοῦ ἀγοραστοῦ πληροῖ τὴν αἶρεσιν. [Sch. d. VI. 417.]

Ἐκελεύσθη^{c)} ὑπεξουσίῳ κληρονόμῳ δοῦναι. κἂν αὐτῷ, κἂν τῷ πατρὶ αὐτοῦ ζῶντος ἢ τελευτήσαντος δῶ, ἐλευθεροῦμαι. τὸ αὐτὸ κἂν κληρονόμῳ τοῦ κληρονόμου δῶσω.

Ἐκελεύσθη ὑπεξουσίῳ κληρονόμῳ δοῦναι] Ἐὰν ὑπεξουσίως γέγραπται κληρονόμος, καὶ στατουλίβερ αὐτῷ τῷ υἱῷ ἐκελεύσθη δοῦναι, εἴτε αὐτῷ τῷ υἱῷ παράσχη, εἴτε τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ἔρχεται εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἐπειδὴ καὶ τὸ κέρδος τῆς κληρονομίας, τοῦτέστι σήμερον ὁ οὐσοφρονοῦς αὐτῆς, εἰς τὸν πατέρα περιπίπτει. εἰ δὲ καὶ μετὰ τελευτῆν τοῦ υἱοῦ δάσει τῷ πατρὶ ὁ στατουλίβερ, ὡσανεὶ κληρονόμῳ τοῦ κληρονόμου διδοῦς ἐλευθεροῦται. εἰ γὰρ καὶ ἐξωτικῶς κελεύσθη τις δοῦναι καὶ ἐλεύθερος γενέσθαι, οὗτος δὲ ὁ ἐξωτικὸς γένηται κληρονόμος τοῦ κληρονόμου, οὐκέτι ὡς ἐξωτικῶς, ἀλλ' ὡς κληρονόμῳ τοῦ κληρονόμου διδοῦς ἐλευθεροῦται. [Sch. e. VI. 417.]

Ὁ κελευσθεὶς δέκα νομίσματα^{d)} δοῦναι, καὶ μετὰ τὸ δοῦναι πέντε πρᾶθῆις, τὰ λοιπὰ τῷ ἀγοραστῇ διδοῦς ἐλευθεροῦται.

Ὁ κελευσθεὶς δέκα νομίσματα δοῦναι] Ἐὰν ὁ στατουλίβερ κελευσθεὶς δέκα νομίσματα παρασχῆναι καὶ ἐλευθερωθῆναι, τὰ πέντε καταβαλὼν ἐκποιήσῃ παρὰ τοῦ κληρονόμου, χρεωστῆ τὰ ἄλλα πέντε τῷ ἀγοραστῇ παρασχῆναι. [Sch. f. VI. 417.]

Δούλος σὸς ἠγόρασε^{e)} τὸν^{f)} ὑπὸ αἶρεσιν ἐλευθερωθῆναι ὀρισθέντα. διδοῦς σοι ὁ^{g)} ἐκελεύσθη σοὶς κληρονόμοις δοῦναι, ἐλευθεροῦται. τὸ αὐτὸ κἂν ἢ δούλῳ σου δῶ, εἴγε πεκουλίον ὀνόματι ἠγόρασεν^{h)} αὐτόν, καὶ σὺ οὐκ ἀφείλονⁱ⁾ τὸ πεκούλιον· ἵσκει γὰρ σοὶ δεδωκέναι, ὡσπερ εἰ κελεύσει σου τινὲ ὧν δούλων σου δῶ.

Δούλος σὸς] Ἐὰν ὁ κελευσθεὶς δοῦναι τῷ κληρονόμῳ στατουλίβερ πρᾶθῇ παρ' αὐτοῦ τῷ σῷ δούλῳ, σοὶ δὲ^{k)} τῷ ἐσπότη τῷ ἀγοραστοῦ διδοῖται τὰ νομίσματα, ἃ ἡμελλε δέσθαι τῷ κληρονόμῳ. εἰ δὲ καὶ τῷ σῷ οἰκέτῃ καταβάλῃ ἢ περ ἐκελεύσθη δοῦναι νομίσματα, γίνεται καὶ οὕτως ἐλεύθερος, ἂν ὁ οἰκέτης σου αὐτῷ ἠγόρασε τὸν οἰκέτην, τοῦτέστιν, peculiariter, καὶ μὴ ἠδέμπτυσας αὐτῷ τὸ πεκούλιον. δοκεῖ

libertate sub conditione honorata est, concepit, cum adhuc serva esset, capta autem ab hostibus apud eos peperit post eventum conditionis, quaeritur, an quod natum est, liberum sit. Et quin ante conditionem existentem servum esset hostium, dubium non est. Sed tamen verius est dicere, iure postliminii eum liberum fieri: quia si mater eius in civitate esset, liberum nasceretur. Sed et si apud hostes concepit, et post existentem conditionem peperit, benignum est, ei quoque competere postliminium, et liberum eum esse.

Qui sub conditione liber esse iussus est²⁾, etiam si venditus sit aut legatus, aut ad alium quendam transierit, conditionem implens liber fit. Sed et si heredi emtoris det, liber fit.

2) qui sub conditione liber esse iussus est] Statuliber, si venditus fuerit, etiam emtori dans, quae dare iussus fuit, liber fit. Et non solum ad masculos, sed etiam ad feminas hoc ius pertinet. Non solum autem si venditus fuerit, conditio ad emtorem transit, verum etiam quocumque modo quis dominium in statulibero quaesierit, transit ad eum conditio. Sive ergo statuliber ab herede legatus fuerit, sive alicui adjudicatus, sive usucaptus, aut quovis alio modo in alicuius pervenerit dominium, sine dubio conditionem in persona novi domini implere potest. Idem autem dico etiam si is, qui eum emit, decesserit. In persona enim heredis emtoris conditionem implet.

Iussus sum dare filiofamilias heredi³⁾. Sive ipsi, § sive patri eo vivo aut mortuo dedero, liber fio. Idem est et si heredi heredis dedero.

3) iussus sum dare filiofamilias heredi] Si filiusfamilias heres scriptus sit, et huic filio statuliber dare iussus sit, sive ipsi filio dederit, sive patri eius, pervenit ad libertatem, quia et hereditatis compendium, hoc est hodie usufructus eius, ad patrem pervenit. Sed et si statuliber post mortem filii patri dederit, quasi heredi heredis dans liber fit. Nam et si quis extraneo dare iussus sit et liber esse, hic autem extraneus heres heredis factus sit, non quasi extraneo, sed quasi heredi heredis dans liber fit.

Qui decem nummos dare iussus est⁴⁾, et quinque datis venditus est, residuos quinque emtori dans liber fit.

4) qui decem nummos dare iussus est] Si statuliber decem nummos dare iussus et liber esse, quinque solutis ab herede alienatus sit, reliquos quinque emtori dare debet.

Servus tuus⁵⁾ eum, qui sub conditione liber esse § iussus erat, emit. Si tibi det, quod heredibus dare iussus est, liber fit. Idem est et si servo tuo dederit, si quidem peculii nomine eum emit, nec tu peculium ademisti. Videtur enim tibi dedisse, perinde ac si iussu tuo alicui ex servis tuis dedisset.

5) servus tuus] Si statuliber heredi dare iussus ab eo servo tuo fuerit venditus, tibi domino emtoris nummi dantur, qui heredi dandi erant. Sed et si servo tuo nummos solverit, quos dare iussus est, sic quoque liber fit, si servus tuus sibi servum emit, hoc est, peculiariter, et peculium ei non ademeris. Videtur enim hoc modo tibi domino dedisse, perinde ac si tua vo-

b) Cod. 1357. πρᾶσθῃ (sic). c) Cod. 1357. ἐκελεύσθη. d) νομίσματα deest in Cod. 1357. e) Cod. 1357. ἠγόρασεν (sic). f) τὸν deest in Cod. 1357. g) Cod. 1357. ᾧ. h) Cod. 1357. ἠγόρασας. i) Cod. 1357. ἀφύλου (sic). k) δὲ omittendum est.

γράφ κατά τούτον τὸν τρόπον σοὶ τῷ δεσπότῃ δεδοκίμαι, ὡς περ εἰ κατά βούλησιν σὴν ἀλλῶ τινὶ τῶν σῶν οἰκετῶν ὁ στατουλίβερ κατέβαλε τὰ νομίματα. [Sch. g. VI. 417. sq.]

7. Αἰ ἐν δόσει αἰρέσεις ἔρχονται εἰς τὸν ἀγοραστήν· οὐ μὴν αἰ ἐν ποιήσει. ὁ κελευσθεὶς οὖν λογοποιῆσαι καὶ πραθεῖς τῷ μὲν κληρονόμῳ τὰ ἐν φάκτῳ διδοῦτω, τουτέστι, τοὺς χάρτας τῶν λογισμῶν, τῷ δὲ ἀγοραστῇ τὰς λοιπάδας, καὶ ἐλευθεροῦται.

αἰ ἐν δόσει αἰρέσεις] Ἐάν μὴδὲν ἐκελεύσθη παρασχῆν ὁ στατουλίβερ, ποιῆσαι δὲ μόνον λόγους ἐκελεύσθη, ἰδωμεν, εἰ καὶ αὕτη ἡ αἴρεσις μεταβαίνει πρὸς τὸν ἀγοραστήν· μεταβαίνειν δὲ λέγομεν, αἰτίνας εἶσιν ἐν dando, οὐ μὴν καὶ τὰς ἐν faciendo· ὅλον τό, ἐάν ἐδίδαξας¹⁾ γράμματα τὸν υἱὸν αὐτοῦ. αὕτη γὰρ ἡ αἴρεσις τοῖς προσώποις ἐκείνων προσπέτηγεν, οἷς καὶ προσεγράψαν^{m)}. ἡ δὲ αἴρεσις τοῦ παρασχεθῆναι τοὺς λόγους, ὅσον μὲν ἦκεν εἰς τὰς λοιπάδας, τῶν ἐν dando εἶσιν· ὅσον δὲ ἦκεν εἰς τὸ πρόσχαριν αὐτὸν αὐτὰ τὰ βρέβια καὶ τὰ εἰληπάρια τῶν λόγων αὐτοῦ, εἰς τὸ ἀναψηλαφηθῆναι τοὺς λόγους καὶ διαψηφισθῆναι, καὶ ὡς περ ἐκτιναχθῆναι, ἐν φάκτῳ συνεστήκεν. μὴτι οὖν λέγομεν, τὰς μὲν λοιπάδας ὡςⁿ⁾ εἶν καταβῆναι τῷ ἀγοραστῇ ὁ οἰκέτης, ἐλευθεροῦσθαι αὐτόν, τὰ δὲ λοιπὰ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ κληρονόμου συνεστάναι; καὶ εὐρίσκειται διηρημένη ἡ αἴρεσις, καὶ τὰ μὲν ἐν φάκτῳ αὐτῆς μόνῳ τῷ κληρονόμῳ καὶ μετὰ τὴν πρῶσιν χρεωστούμενα, τὰ δὲ τῆς δόσεως τῷ ἀγοραστῇ διαφέροντα. [Sch. h. VI. 418.]

7. η'. Παῦλος. Ἐκποιήσις τῆς χρήσεως τῆν αἴρεσιν τοῦ ὑπὸ αἴρεσιν ἐλευθερωθέντος οὐ μεταφέρει.

ἡ ἐκποιήσις τῆς χρήσεως] Ἐάν μόνος ἐπὶ τῷ στατουλίβερ ὁ οὐσουφρονικτος ἐκποιήθῃ, οὐ μεταφέρεται πρὸς τὸν ἀγοραστήν ἡ αἴρεσις. [Sch. i. VI. 418.]

8. ρ). Πομπ. Ὁ κελευσθεὶς ἀπροσώπως δοῦναι, τῷ κληρονόμῳ διδοῦς ἐλευθεροῦται.

ὁ κελευσθεὶς ἀπροσώπως δοῦναι] Ὅταν ἀπροσώπως ὁ διαθέμενος λέγῃ· ἐάν δώσῃ^{a)} ὁ δὲ ἄνα δέκα ὁ οἰκέτης, ἐλευθερος ἔστω· τῷ κληρονόμῳ ὑφείλει δίδουσαι τὰ δέκα. ὁ γὰρ μὴ ἔχων τινὶ δοῦναι^{b)}, τῷ κληρονόμῳ διδοῦς ἐλευθεροῦται. [Sch. k. VI. 418.]

1. Ἐάν^{c)} τις τῶν κληρονόμων τὰ οἰκίαι μέρη διαφόροις πωλήσῃ, ὁ ὑπὸ αἴρεσιν ἐλευθερωθεὶς καὶ τοῖς ἀγορασταῖς, καὶ τοῖς κληρονόμοις διδοῦτω. καὶ εἰ μὲν ἠνώμασεν^{d)} ὁ διατιθέμενος τοὺς κληρονόμους, ἔξ ἴσου· εἰ δὲ κληρονόμοις εἴπε, κατὰ τὰ κληρονομία μέρη.

ἐάν τις τῶν κληρονόμων] Ἐάν πολλῶν ὄντων κληρονόμων ἕκαστος τὸ μέρος, ὅπερ εἶχεν ἐπὶ τῷ στατουλίβερ, διαφόροις ἀγορασταῖς πέπρακεν, ὅσον μέρος τῶν νομιμάτων ἐμελλεν^{e)} ἕκαστῳ κληρονόμῳ δίδουσαι ὁ στατουλίβερ, τοσούτον καὶ τῷ ἀγοράσαντι παρ' αὐτοῦ δίδουσαι. ὁ δὲ Λαβῶν ἐλεγεν, ἐάν τὰ ὀνόματα μόνον τῶν κληρονόμων ἔγκριται ἐν τῇ διαθήκῃ, τότε πρὸς τὴν τῶν προσώπων ἀναλογίαν δίδουσαι πᾶσι τὰ παρὰ τοῦ στατουλίβερ^{f)}· ἐάν δὲ μόνον εἴπε τοῖς κληρονόμοις δοθῆναι, ἕκαστῷ τὸ νερεδιταριον μέρος δίδουσαι. [Sch. l. VI. 418.]

1. ι'). Παῦλος^{g)}. Ὁ ὑπὸ αἴρεσιν ἐλευθερωθῆναι ὄρισθεὶς^{h)} ἐν τῷ μέσῳ δοῦλος ἔστι τοῦ κληρονόμου. ἐκδίδουται οὖν καὶ εἰς ζῆμίαν, μετὰ ἰδίας μέντοι αἰτίας.

ὁ ὑπὸ αἴρεσιν ἐλευθερωθῆναι ὄρισθεὶς] Οὐδέ τις ἄγοσθῃ, ὅτι, ἕως ὅτε ἡ αἴρεσις ἦρτηται, δούλος ἔστι τοῦ κληρονόμου ὁ στατουλίβερ. διὰ τοῦτο καὶ εἰς νόξαν δύναται δοθῆναι παρ' αὐτοῦ. καὶ διδοῦμενος δὲ εἰς νόξαν ἐτι καλῶς ἐπιζει τὴν ἐλευθερίαν. οὐδὲ γὰρ ἀραιρεῖται αὐτὴν ἡ τῆς νόξης ἐκδοσις. [Sch. m. VI. 418. sq.]

luntate alii cuidam servorum tuorum statuliber nummos solviasset.

Quae in dando sunt conditiones⁶⁾, ad emtorem transeunt: nec vero eae, quae sunt in faciendo. Qui ergo iussus est rationes reddere, et venditus est, heredi quidem det, quae in facto sunt, nempe chartas rationum: emtori autem reliqua, et liber fit.

6) quae in dando sunt conditiones] Si statuliber nihil dare iussus sit, sed tantum rationes iussus sit reddere, videamus, an haec quoque conditio ad emtorem transeat. Transire autem dicimus eas, quae sunt in dando, nec vero eas, quae sunt in faciendo: utputa, si filium eius literas edocuerit. Haec enim conditio personis eorum cohaeret, quibus et adscripta est. Rationum autem reddendarum conditio, quod ad reliqua quidem attinet, est in dando: quod autem attinet ad breviam et volumina rationum suarum proferenda, ut retractentur rationes et computentur, et quasi excutiantur, in facto consistit. Numquid ergo dicimus, si quidem servus reliqua emtori solverit, eum liberum fieri, cetera autem consistere in persona heredis? Et invenitur divisa conditio, et quae in facto quidem eius soli heredi etiam post venditionem debentur, quae autem in dando, ad emtorem pertinent.

VIII. Paulus. Ususfructus alienatio¹⁾ conditionem statuliberi non transfert.

1) ususfructus alienatio] Si in statulibero solus ususfructus alienatus fuerit, ad emtorem conditio non transfertur.

IX. Pompon. Iussus dare impersonaliter¹⁾, heredi dans liber fit.

1) iussus dare impersonaliter] Si testator persona non designata dixerit: Si ille servus decem dederit, liber esto: heredi decem dari debent. Nam qui non habet, cui det, heredi dans liber fit.

Si quis ex heredibus²⁾ partes suas diversis vendiderit, statuliber et emtoribus det, et heredibus. Et si testator quidem heredes nominaverit, ex aequo: sin autem dixit, heredibus, pro partibus hereditariis.

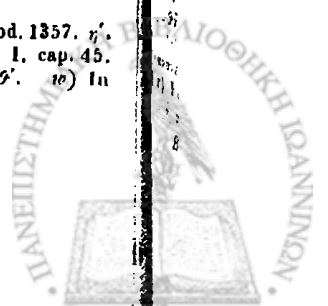
2) si quis ex heredibus] Si cum plures heredes essent, quisque partem, quam habebat in statulibero, diversis vendidit emtoribus, quantam pecuniae partem statuliber cuique daturus erat, tantandem ei, qui ab ipso emit, dat. Labeo autem dicebat, si nomina duntaxat heredum in testamento posita sint, tunc viriles partes a statulibero omnibus dari: sed si solum dixerit, heredibus dari, unicuique dari partem hereditariam.

X. Paulus. Sub conditione liber esse iussus¹⁾ medio tempore servus heredis est. Ergo etiam noxae datur, sed cum sua causa.

1) sub conditione liber esse iussus] Nemo ignorat, quamdiu pendet conditio, statuliberum servum heredis esse. Propterea etiam noxae ab eo dari potest, sed noxae deditus recte adhuc libertatem sperat. Neque enim eam noxae deditio adimit.

1) Sic lego. Fabr. ὁ δωδάζας. m) Lege οἷς καὶ προσεγράφη. g) Malim δῶ. r) Lege τινὶ pro τινὶ, quod habet Fabr. s) L. 8. §. 1. D. h. t. legitur in sch. a. ad Basil. XXIII. 1. cap. 45. (Fabr. T. III. p. 334, edit. nostr. T. II. p. 643.). t) Cod. 1357. Digestis praefigitur nomen Ulpiani. x) Cod. 1357. ὄρισθῆναι.

n) ὡς omittendum videtur. o) Cod. 1357. ζ'. p) Cod. 1357. η'. L. 8. §. 1. D. h. t. legitur in sch. a. ad Basil. XXIII. 1. cap. 45. ὀνόμασεν. u) Malim ἠμελλεν. v) Cod. 1357. θ'. w) In

Εἰ πωλήσω γ) τὸν ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερωθῆναι ὀρισθέντα μὴ ἐπ' αὐτῇ τῇ²⁾ αἰρέσει, διδοὺς ἐκεῖνος, ἃ ἐκελεύσθη, τῷ ἀγοραστῇ, ἐλευθεροῦ ἑαυτὸν. εἰ δὲ ἀποκρίψω τὴν αἵρεσιν, τῇ ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγῇ κατέχομαι, καὶ ὡς ἐπιθέτης³⁾ βαρύτερον τιμωροῦμαι.

Εἰ δὲ καὶ ἐκδώσω τὸν ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερωθῆναι ὀρισθέντα^{b)} εἰς τιμωρίαν, ἐλευθεροῦμαι τῆς ζημίας. καὶ ὁ χρεωστῶν^{c)} γὰρ Πέτρον^{d)} ἐξ ἐπιρωτησεως, καὶ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερωθέντα^{e)} αὐτὸν διδοὺς ἐλευθεροῦται· ἐπειδὴ κἄν^{f)} πρὸ τοῦ καταβληθῆναι ἐλευθερωθῆ, διαλύεται ἡ ἐνοχῆ. ἐκεῖνα γὰρ ἐν ἐνοχῇ^{g)} συνίσταται^{h)}, τὰ δυνάμενα χρήμασι διαλύεσθαι· ἐλευθερίαν δὲ χρήμασιν οὐδὲ λυτραῦσθαι, οὐδὲ ἀγοράζεσθαι δυνατόν.

εἰ πωλήσω] Εἰ καὶ μὴ ὑπο τὴν αἵρεσιν πώλησεν τὸν στατουλίβερα ὁ κληρονόμος, ἀπαράλλακτος ἐστὶν ἡ τύχη αὐτοῦ, καὶ δύναιται ὀφείσθαι ἑαυτὸν ἐκ τοῦ ἀγοραστοῦ, ὡς περὶ καὶ ἐκ τοῦ κληρονόμου. ἐὰν δὲ ἀπέκρινε τῷ ἀγοραστῇ τὸ εἶναι στατουλίβερα τὸν οἰκέτην, καὶ τῇ ἐξ ἐμπιπῶ κατέχεται τῷ ἡγοραστοῦ. τινὲς δὲ ἀσθητοῦτεροι νομικοὶ καὶ τὸ τῆς ἐπιθέσεως ἔγκλημα ἐπιφέρουσι τῷ κληρονόμῳ, ἐὰν ἀποκρινόμενος τὸ εἶναι τὸν οἰκέτην στατουλίβερα ἀπλοῦστερον πέπρακεν αὐτόν. ἐκεῖνο δὲ ἐξητήθη, εἰ ἐλευθεροῦται τῆς νοταρίας ὁ κληρονόμος ἐκδιδοὺς εἰς νόξαν τὸν στατουλίβερα. καὶ λέγει ὁ Ὀκταβένος ἐλευθεροῦσθαι αὐτὸν ὡς περὶ εἰ καὶ ἐξ ἐπιρωτησεως χρεωστῶν τις Στίχον, στατουλίβερα γενόμενον αὐτὸν κατέβαλεν. καὶ πρὶν γὰρ καταβληθῆναι τὸν Στίχον, εἰ μετῴθη πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, ἰσθῆνυτο ἡ πρὸ αὐτοῦ ἐνοχῆⁱ⁾. ἀτὰρ χρήμασι δύναιται ὄφείσθαι καὶ παρῆχεσθαι. ἡ δὲ ἐλευθερία δια χρήματων οὐ ὀφείτῃ, οὐδὲ ἀγοράζεσθαι^{k)} δύναται. καὶ δοκεῖ μοι ἀληθῆς εἶναι ἡ τοῦ Ὀκταβένου γνώμη. [Sch. n. VI. 419.]

Ἡ τοῦ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερωθέντος αἵρεσις ἀπαράλλακτος μετὰ τὴν ὑπείξελευσιν τῆς κληρονομίας ἐστὶ^{l)}. πρὸ γὰρ τούτου καὶ διὰ χρήσεως κυριεύεται, καὶ ἀπόλλυσι τὴν ἐλπίδα τῆς ἐλευθερίας, ἣ τις μετὰ τὴν ὑπείξελευσιν τῆς κληρονομίας ἀνανεοῦται^{m)} αὐτῷ.

ἡ τοῦ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερωθέντος αἵρεσις] Τότε ἡ τοῦ στατουλίβερος τύχη ἀμετάλλακτος ἐστὶν, ὅτε ἡδυνῆθη ἡ κληρονομία· ἐπεὶ πρὸ ἀδίτινος ἀσφαλῶς οὐδενῶς ἀπιτεύεται, καὶ ἀναίρεται ἡ τῆς ἐλευθερίας ἐλπίς. [Sch. o. VI. 419.]

α'.ⁿ⁾ Παυλ. Εἰ τὸν δέκα χρεωστοῦντα^{o)} ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθεροῦμενον πωλῶν εἴπω εἴκοσι^{p)} χρεωστῆν, ὑπόκειμαι τῇ ἐπὶ τῇ πράσει ἐνοχῇ. εἰ δὲ τὸ διπλάσιον ἐπὶ ἐκνικήσει ὁμολογήσω, ἀπαιτοῦμαι αὐτό.

εἰ τὸν δέκα χρεωστοῦντα ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθεροῦμενον] Ἐὰν τὸν κλευσθέντα δοῦναι δέκα νομίσματα πωλήσῃ ὁ κληρονόμος, καὶ παραδίδους αὐτὸν εἴπη, ὅτι εἴκοσι νομίσματα ἐκελεύσθη παρασχῆναι, ἡ μὲν ἐξ ἐμπιπῶ πάντως ἐστὶ κατ' αὐτοῦ. εἰ δὲ καὶ τὴν δούπλαν ἐπιρωτήθη ὑπὲρ ἐκνικήσεως τοῦ οἰκέτου, καὶ τῇ δούπλῃ κατέχεται ὡς καὶ ἐν κληθέντος αὐτοῦ. κατέχεται δὲ καὶ τῇ ἐξ ἐμπιπῶ διὰ τὸ ἴδιον φεῦδος ὁ κληρονόμος. [Sch. p. VI. 410.]

ιβ'.^{q)} Πομπ. Ἐδῶκα τῷ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθεροῦμένῳ μοι^{r)} χρήματα^{s)}. εἰ μὲν δωροῦμενος, λαμβάνων αὐτὰ ποιῶ αὐτὸν ἐλευθερον· εἰ δὲ ἐπὶ ὄρω τοῦ ἀναλαβεῖν, οὐκ ἐλευθεροῦται.

ἔδῶκα — χρήματα] Ἐὰν τῷ στατουλίβερι χρεωστοῦντι δοῦναι νομίσματα δωρηθῆται ὁ κληρονόμος νομίσματα ἐπὶ τῷ

Si vendidero²⁾ statuliberum non sub eadem conditione, ea, quae iussus fuit, emtori dans se ipsum ad libertatem perducit. Sed si conditionem celavero, teneor actione ex emto, et tanquam impostor gravius coerceor.

Sed et si statuliberum noxae dedero, noxa liberor. Nam et qui ex stipulatu Petrum debet, eumque statuliberum solvit, liberatur: quia etiamsi, antequam solveretur, ad libertatem pervenerit, solvitur obligatio. Ea enim in obligatione consistunt, quae pecunia lui possunt: libertas autem pecunia nec lui, nec redimi potest.

2) si vendidero] Etiamsi statuliberum non eadem conditione heres vendiderit, status eius immutabilis est, et luere se ab emtore potest, sicut et ab herede. Sed si emtori celaverit, servum statuliberum esse, emtori actione ex emto tenetur. Quidam autem iurisperiti severiores etiam stellationis crimen important heredi, si celans, servum esse statuliberum, simpliciter eum vendidit. Illud autem quaesitum est, an noxali heres liberetur, qui noxae dedit statuliberum. Et Octavenus ait eum liberari: quemadmodum et si quis ex stipulatu Stichum debens, eum statuliberum factum solverit. Nam et priusquam Stichus solutus esset, si ad libertatem pervenisset, extingueretur de eo obligatio. [Ea enim in obligatione consistunt,] quae pecunia lui praestarique possunt: libertas autem pecunia non luitur, nec redimi potest. Et mihi videtur vera esse Octaveni sententia.

Statuliberi conditio³⁾ est immutabilis post aditionem hereditatis. Nam antea et usucapitur, et perdit spem libertatis, quae post hereditatis aditionem ei redintegratur.

3) statuliberi conditio] Statuliberi conditio tunc immutabilis est, cum adita hereditus fuerit: ceterum ante aditionem secure usucapitur, libertatisque spes perimitur.

XI. Paul. Si statuliberum decem dare iussum¹⁾ vendens dixero, eum debere viginti, teneor actione ex emto. Sin autem duplam ob evictionem promisero, ea a me exigitur.

1) si statuliberum decem dare iussum] Si decem nummos dare iussum heres vendiderit, et tradens eum dixerit viginti nummos dare iussum, est omnino cum eo actio ex emto. Sed et si duplam promiserit ob evictionem servi, etiam in duplam tenetur quasi eo evicto. Tenetur etiam ex emto heres ob mendacium suum.

XII. Pompon. Dedi statulibero pecuniam¹⁾. Si quidem donaturus, eum recipiens eum liberum facio: sin autem hac lege, ut recipiam, liber non fit.

1) dedi — pecuniam] Si statulibero, qui nummos dare debet, heres nummos donaverit, ut eos ab

γ) Cod. 1357. πωλήσω. α) Malim ἐπὶ τῇ αὐτῇ. β) Cod. 1357. ἐπιθέτης sine accentu. β) Pro ἐλευθερωθῆναι ὀρισθέντα Cod. 1357. habet ἐλευθερωθέντα. γ) Cod. 1357. χρεωστῶν. δ) Cod. 1357. Πέτρο (sic). ε) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐλευθερωθῆναι. ς) Cod. 1357. καὶ pro κἄν. ζ) Cod. 1357. ἐνοχῇ. η) Cod. 1357. συνίσταται. θ) Fabr. post vocem ἐνοχῇ deesse notat in Cod. Regio haec: ἐκεῖνα γὰρ ἐν ἐνοχῇ συνίσταται. ι) Fabr. ἀγοράζεσθαι. κ) Cod. 1357. ἔστιν. λ) Cod. 1357. ἀνανεοῦτε (sic). μ) Cod. 1357. εἰ. ν) Cod. 1357. χρεωστοῦνται. ξ) Sic Cod. 1357. Fabr. εἴκοσιν. ο) Cod. 1357. αἰ. ς) Fabr. μοι. Cod. 1357. μου. Posterius praefereendum videtur, modo μου post vocem χρήματα ponas. σ) Cod. 1357. χρήματα.

ἀναλαβεῖν αὐτὰ παρ' αὐτοῦ, οὗ γίνεται ἐλεύθερος, ἐπειδὴ οὐδὲν αὐτῷ δοκεῖ δεδωκέναι. εἰ δὲ ἀπλοῦστερον καὶ ἀπολειμμένως διαρρήσθαι τῷ στατουλίβερῳ τὰ νομίματα, ὃ δὲ ταῦτα λαβὼν καταβάλῃ αὐτῷ, γίνεται ἐλεύθερος. [Sch. q. VI. 419.]

12. 1. 7. ἰγ'. γ') 'Ιουλ. Ὁ κελυσθεὶς λογοποιῆσαι καὶ ἐλεύθερος εἶναι, κατὰ τὰ κληρονομιαῖα μέρη τοῖς κληρονόμοις διδύτω τὰς λοιπάδας, εἰ καὶ τινες^{υ)} τῶν κληρονόμων ἀνομάσθησαν.

ὁ κελυσθεὶς λογοποιῆσαι] Ὁ ὑπὸ αἴρεσιν τὴν, ἐὰν λογοποιῆσῃ, τιμηθεὶς ἐλευθερία πρὸν κληρονομία πᾶσι δὲ φέλλει καταβαλεῖν τοῖς κληρονόμοις τὰς λοιπάδας, εἰ καὶ ὀνόματα τινὰ τῶν κληρονόμων ἐγκυκταῖ τῇ αἴρεσει. [Sch. r. VI. 419. sq.]

πρ. 1. 7. εὐδ. ἰδ'. γ') 'Ιδὲμ. Ὁ δεῖνα ἐλεύθερος ἔστω, εἰ μὴ ὁ κληρονόμος μου ἐλευθερώσει αὐτὸν ἐν διαθήκῃ. εἰ μὲν ἐλευθερώσει, ἀτονεῖ ἢ πρώτη αἴρεσις· εἰ δὲ μὴ, τελευτῶντος τοῦ κληρονόμου ἐλεύθερος ἔσται.

ὁ δεῖνα ἐλεύθερος ἔστω] Ἰὰν τις οὕτως καταλείψῃ ἐλευθερίαν· ἐὰν ὁ κληρονόμος ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ μὴ ἐλευθερώσῃ Σίχον, ἐλεύθερος ἔστω· τοῦτο δοκεῖ λέγειν· ἐὰν μὴ γράψῃ ἐν τῇ διαθήκῃ τὴν τοῦ οἰκέτου ἐλευθερίαν ὁ κληρονόμος. ὅθεν εἰ μὲν γράφῃ τὴν ἐλευθερίαν ὁ κληρονόμος, ἠπορηκέναι δοκεῖ ἢ ὑπὸ τοῦ πρώτου τεστᾶτορος καταλειφθεῖσα ἐλευθερία. εἰ δὲ μὴ γράφῃ, ἐκβαίνειν δοκεῖ ἢ αἴρεσις τῆς δεδομένης ἐλευθερίας πρὸς τὸν ἔσχατον καιρὸν τῆς τελευτῆς τοῦ κληρονόμου. [Sch. s. VI. 420.]

§. 1. Καὶ ἐπίκοινος δοῦλος κελυσθεὶς δοῦναι καὶ ἐλεύθερος εἶναι, δύναται ἀπὸ πεκουλλίου δοῦναι. καὶ ἀδιάφορον, ὅπως^{ω)} ἐκτίθη, ἢ παρὰ τίνι ἔστιν, καὶ εἴτε κληρονόμῳ, εἴτε ἐξωτικῶ ἐκελεύσθη δοῦναι.

καὶ ἐπίκοινος δοῦλος] Καὶ ἐπίκοινος οἰκέτης ἐλεύθερος εἶναι κελυσθεὶς ὑπὸ αἴρεσιν τὴν, ἐὰν δῶν δέκα νομίματα, ἐκ τοῦ πεκουλλίου δύναται διδοῦναι τοῦ ὀθενήτοτε κτηθέντος αὐτῷ. καὶ οὐ διαφερόμεθα, εἴτε παρὰ τῷ κληρονόμῳ τοῦ τελευτῆσαντος κοινωνοῦ εἴη τὸ πεκουλλίον, εἴτε παρὰ τῷ περιόντι κοινωνῷ. ἀλλ' οὐτε ἐκεῖνο διαφερόμεθα, εἴτε ἐξωτικῶ ἐκελεύσθη δοῦναι τὰ δέκα, εἴτε τῷ κληρονόμῳ, κατὰ πάντα γὰρ τρόπον στατουλίβερος τύχῃ ὁ τοιοῦτος ἐπέχει, καὶ ἐπὶ τῷ πληρῶσαι τὴν αἴρεσιν τῆς ἐλευθερίας δύναται ἀποκταῖσθαι τὰ πεκουλλιαῖα ἀργύρια. [Sch. t. VI. 420.]

§. 2. Δύο δοῦλοι κεχωρισμένως διοικοῦντες ἐκελεύσθησαν λογοποιῆσαι καὶ ἐλευθερωθῆναι. δύναται κεχωρισμένως πληρῶσαι τὴν αἴρεσιν. εἰ δὲ ὁμοῦ διοικούν, ὁ εἷς μὴ λογοποιῶν ἐμποδίζει τῷ ἄλλῳ. εἰ δὲ λογοποιήσουσι, διδοῦς ὁ εἷς τὰς λοιπάδας ἐλευθεροῦται.

δύο δοῦλοι κεχωρισμένως διοικοῦντες] Ἐὰν δύο οἰκέται διηρημένως διοικήσῃς ἐμπιστευθέντες ἐκελεύσθησαν ἐλευθερωθῆναι, ἐὰν δοῦν τοὺς λόγους, ἀναμφιβόλως δύναται ἕκαστος αὐτῶν διηρημένως παρασχῆναι τοὺς λόγους τῆς ἰδίας διοικήσεως καὶ ἐλευθερωθῆναι. εἰ μὲντοι ἐπίκοινος ἢ ἡ διοίκησις αὐτῶν καὶ οὕτως συμπελεγμένη, ὡς μὴ δύνασθαι διηρημένως δοῦναι τοὺς λόγους, ὑπερτιθέμενος ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν πληρῶσαι τὴν αἴρεσιν καὶ δοῦναι τοὺς λογισμούς, ἐμποδίζει καὶ τῷ ἑτέρῳ ἐλευθερία. οὐδὲ γὰρ δύναται δοκεῖν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἐνὸς πεπληρῶσθαι ἢ αἴρεσις, εἰ μὴ ὅτε τῶν λογισμῶν συμψηφισθέντων τὸ ἀπομένειν ἐν λοιπᾷ ἢ ἑκατέρω αὐτῶν, ἢ ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν τέλειον καταβάλῃ. [Sch. u. VI. 420.]

§. 3. Ὁ ὑπὸ αἴρεσιν ὄρκου κελυσθεὶς ἐλευθερωθῆναι, εἰ ὁμόσει^{χ)}, ἐλευθεροῦται, κἂν μὴ ποιῆσῃ τὸ ὁμόσθέν^{γ)}.

ὁ ὑπὸ αἴρεσιν ὄρκου] Ἐὰν τις τιμηθῇ ἐλευθερία ὑπὸ αἴρεσιν τὴν, ἐὰν ὁμόσῃ ἀνείναι εἰς τὸ Καπετώλιον, ἡμα τῷ

ipso recipiat, liber non fit, quoniam nihil ei videtur deditur. Sed si simpliciter et absolute nummos donaverit statulibero, ille autem acceptos ipsi solverit, liber fit.

XIII. Julian. Qui iussus est rationes reddere¹⁾ et liber esse, pro hereditariis portionibus reliqua hereditibus solvat, etiamsi quidam ex heredibus nominati sint.

1) qui iussus est rationes reddere] Qui libertate honoratus est sub conditione, si rationes reddiderit, pro hereditaria parte reliqua hereditibus solvere debet, etiamsi quaedam nomina heredum conditioni inserta sint.

XIV. Idem. Ille liber esto¹⁾, si heres meus cum non manumiserit testamento. Si quidem manumiserit, deficit prima conditio: sin minus, herede decedente liber erit.

1) ille liber esto] Si quis ita libertatem reliquerit: Si heres testamento suo Stichum non manumiserit, liber esto: hoc videtur dicere: Si testamento suo heres non scripserit servi libertatem. Quare si quidem heres libertatem adscripserit, libertas a primo testatore data videtur defecisse. Sin autem non adscripserit, conditio datae libertatis videtur existere circa ultimum tempus mortis heredis.

Etiam servus communis²⁾ dare iussus et liber esse, ex peculio dare potest. Nec refert, quomodo acquisitum sit, aut apud quem sit, et utrum heredi, an extraneo dare iussus sit.

2) etiam servus communis] Etiam servus communis liber esse iussus sub conditione, si decem nummos dederit, ex peculio dare potest undecunque sibi acquisito. Nec discernimus, apud heredem defuncti peculium sit, an apud socium superstitem. Sed neque illud discernimus, utrum extraneo decem dare iussus sit, an heredi. Is enim omnimodo statuliberi statum obtinet, et implendae conditionis libertatis gratia alienare nummos peculiare potest.

Duo servi separatim administrantes³⁾ iussi sunt rationes reddere et liberi esse. Possunt separatim conditionem implere. Sin autem simul administrabant, unus rationes non reddens alterum impedit. Sin autem rationes reddiderint, unus dans reliqua liber fit.

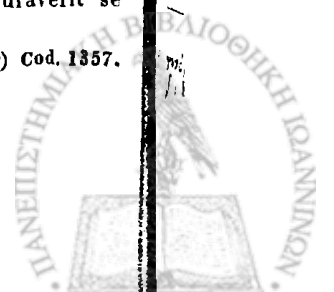
3) duo servi separatim administrantes] Si duo servi, quibus creditae sunt separatae administrationes, liberi esse iussi sint, si rationes reddiderint, haud dubie quisque eorum separatim rationes administrationis suae reddere potest, et liber esse. Sed si communis eorum administratio fuit et ita immixta, ut separatim rationes reddi non possint, unus ex eis differens implere conditionem et rationes reddere, impedit etiam libertatem alterius. Nec enim potest in persona unius videri impleta conditio, nisi cum computatis rationibus, id quod reliquum fuerit, aut uterque eorum, aut unus ex eis totum solverit.

Qui sub iurisiurandi conditione⁴⁾ liber esse iussus est, si iuraverit, liber fit, etiamsi non fecerit, quod iuraverat.

4) qui sub iurisiurandi conditione] Si quis libertate honoratus sit sub conditione, si iuraverit se

ε) Cod. 1357. ιβ. υ) Sic Cod. 1357, Fabr. καὶ τινες. ς) ὁμόση (sic). γ) Cod. 1357. ὁμοσθέν.

Numerus deest in Cod. 1357. ιω) Malim πῶς. χ) Cod. 1357.

ὁμοῖα ἐλεύθερος γίνεταί, εἰ καὶ μῆπω ἀνήλθεν εἰς τὸ Καπιτώλιον. τὸ γὰρ ὁμοῖα αἰνιττεῖται²⁾ ἐν τῇ αἵρεσει, οὐχὶ τὸ ἀνελεῖν. [Sch. x. VI. 420.]

Δύναμαι κελεύειν, ἐλευθερωθῆναι δοῦλον τοῦ κληρονόμου, εἰ παράσχοι πρῶμα αὐτοῦ. καὶ χωρὶς δὲ δόσεως δύναμαι κελεύειν ἐλευθερωθῆναι αὐτόν.

δύναμαι κελεύειν] Ἐὰν δοῦλος τοῦ κληρονόμου πρῶμα αὐτῷ τῷ κληρονόμῳ διαφέρων παρασχῆν αὐτῷ κελευσθῆναι, καὶ ἐλευθερωθῆναι, παραχρημα γίνεται ἐλεύθερος³⁾· ἐπειδὴ δύναται ὁ τεστάτωρ φιδεικομισσαρίαν ἐλευθερίαν τῷ δούλῳ τοῦ κληρονόμου καταλιμπάνειν καὶ χωρὶς τοῦ κελεύσαι αὐτῷ δοῦναι τίποτε. [Sch. y. VI. 420. sq.]

Ὅτε γένηται τριάκοντα ἐτῶν Πέτρος, ἐλευθεροῖσθω. εἰ μὴ δέκα⁴⁾ νομίσματα δῶ, μὴ ἐλευθεροῦσθω. τότε γίνεται ἐλεύθερος, ὅτε δῶ τὰ δέκα νομίσματα, ἢ ὅτε γένηται τριάκοντα ἐτῶν. ἀφαίρεσις γὰρ ληγάτου ἢ ἐλευθερίας ὑπὸ αἵρεσιν τῆν ἐναντίαν εἰσάγει τῇ δόσει τούτων αἵρεσιν.

ὅτε γένηται τριάκοντα ἐτῶν Πέτρος] Ἐάν τις οὕτως εἴπῃ· Στίχος, ὅτε γένηται τριάκοντα ἐνιαυτῶν, ἐλεύθερος ἔστω· ἢ οὕτως· Στίχος, εἰ μὴ δῶ δέκα νομίσματα, μὴ ἔστω ἐλεύθερος· τοιαύτην ἔχει δυνάμιν ταῦτα τὰ φήματα· ὁ Στίχος, εἰ μὴ δέκα νομίσματα δῶ, ἢ εἰ μὴ εἰς τριάκοντα ἐνιαυτούς ἔλθῃ, ἐλεύθερος ἔστω. αἱ γὰρ ἀδμπτίονες ἐπὶ τε ληγάτων καὶ ἐλευθερίων ὑπὸ αἵρεσιν γινόμεναι⁵⁾, ὑπὸ τῆν ἐναντίαν αἵρεσιν ποιοῦσι καταλειφθῆναι τὸ ληγάτον καὶ τῆν ἐλευθερίαν. [Sch. z. VI. 421.]

εἰ. d) Ἀλφένος. Ὁ κελευσθεὶς δοῦναι δέκα νομίσματα καὶ ἐλευθερωθῆναι, ἀπὸ κομάτων διδοῦς αὐτὰ κατὰ μέρος οὐ γίνεται ἐλεύθερος. ὑπὲρ γὰρ τῶν καρπῶν τῆς ὑπηρεσίας ἔδοξε διδόναι.

ὁ κελευσθεὶς δοῦναι δέκα νομίσματα] Δούλος κελευσθεὶς ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ δεσποῦ αὐτοῦ εἶναι ἐλεύθερος, ὅτε δῶ δέκα νομίσματα τῷ κληρονόμῳ, ἔθος ἔσχε μισθὸν ἀπὸ τῶν ἰδίων ὀπερῶν καταβάλλειν τῷ κληρονόμῳ· καὶ ὅτε πλείονα τῶν δέκα⁶⁾ διὰ τοῦ τοιοῦτου μισθοῦ δίδωκε τῷ κληρονόμῳ, ἔλεγε ἑαυτὸν ἐλεύθερον εἶναι ὁ οἰκέτης. καὶ ἐρωτηθεὶς περὶ τούτου Σέρβιος ἀπεκρίνατο, μὴ δοκεῖν αὐτὸν ἐλευθερωθῆναι· οὐδὲ γὰρ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ὀπερῶν αὐτοῦ ταῦτα τὰ χρήματα εἰδίδου τῷ κληρονόμῳ· ὡσπερ εἰ καὶ ἄγρον μισθωσάμενος⁷⁾ παρὰ τοῦ κληρονόμου ὑπὲρ τῶν καρπῶν τοῦ ἀγροῦ παρέσχεν αὐτῷ φανερὰ νομίσματα, οὐκέτι γίνεται ἐλεύθερος. [Sch. a. VI. 421.]

Ὁ ἐπὶ ἐπτὰ ἔτη κελευσθεὶς δουλεῦσαι τῷ κληρονόμῳ τὸν καιρὸν, ὃν μεταξὺ ἔφυγε, μετὰ ἐπτὰ ἔτη δουλεύετω, καὶ ἐλευθεροῦται.

ὁ ἐπὶ ἐπτὰ ἔτη κελευσθεὶς] Δούλος ἐκελεύσθη ἐλεύθερος γενέσθαι, εἰ μὴ ἐπὶ ἐνιαυτῶν ὀπερας παρὰσχη τῷ κληρονόμῳ. ἀλλ' ἔφυγεν οὗτος ὁ οἰκέτης ἐπὶ ἐνιαυτῶν. καὶ πληρωθέντων τῶν ἀπὸ τελευτῆς τοῦ τεστάτωρος ἐπὶ ἐνιαυτῶν ἠρωτήθη ὁ Σέρβιος, εἰ ἐλεύθερός ἐστι, καὶ εἶπεν αὐτὸν μὴ ἐλευθεροῦσθαι· ὁ γὰρ φωνῆς οἰκέτης οὐ δοκεῖ ἐργάζεσθαι τῷ κληρονόμῳ. εἰ μὴ οὖν ὅσας ἐποίησεν ἐν φυγῇ ἡμέρας, τοσαύτας ἐτέρας δουλεύει μετὰ τὰ ἐπτὰ ἔτη, οὐ γίνεται ἐλεύθερος. εἰ δὲ καὶ οὕτως ἦν γεγραμμένον· ὅτε ἐπτὰ ἔτη δουλεύσει, ἐλεύθερος ἔστω· καὶ ἔφυγεν ἐν τῷ μεταξὺ ὁ οἰκέτης, δύναται ὅσας ἀνήλωσεν ἐν τῇ φυγῇ ἡμέρας, δουλεύει πρὸς ἐπτὰ ἐνιαυτοῖς καὶ ἐλευθερωθῆναι. [Sch. b. VI. 421.]

εἰ. 8) Ἀφρικανός. Ὁ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερωθῆναι ὀρισθεὶς πλουσιώτερον ποιῶν τὸν κληρον, καθ' ὅσον ἐκελεύσθη δοῦναι, ὅσον καταβάλλων δανεισταῖς, ἢ τροφῆς ἀγοράζων τῇ φαιμίλῃ, ἐλευθεροῦται.

Capitolium adscensurum, simul ac iuraverit, liber fit, quamvis nondum Capitolium adscenderit. Non enim ut adscenderet, sed ut iuraret, designatum est in conditione.

Possum iubere⁵⁾, heredis servum manumitti, si rem eius dederit. Nam et sine ulla datione iubere¹⁾ possum, eum manumitti.

5) possum iubere] Si servus heredis rem ad ipsum heredem pertinentem ei dare iussus sit, et liber esse, statim liber fit: quia potest testator fideicommissariam libertatem servo heredis relinquere, etiamsi eum dare aliquid non iubeat.

Cum erit Petrus annorum triginta⁶⁾, liber esto. Si decem nummos non dederit, ne liber esto. Tunc liber fit, cum decem nummos dederit, aut cum erit annorum triginta. Nam ademptio legati aut libertatis sub conditione conditionem horum dationi contrariam inducit.

6) cum erit Petrus annorum triginta] Si quis sic dixerit: Stichus, cum erit annorum triginta, liber esto: aut sic: Stichus, si decem nummos non dederit, liber ne esto: hanc vim habent haec verba: Stichus, si decem nummos dederit, aut si ad annos triginta pervenerit, liber esto. Ademptiones enim in legatis et libertatibus, quae sub conditione fiunt, efficiunt, ut sub contraria conditione legatum relictum sit, et libertas.

XV. Alfenus. Servus decem nummos dare iussus¹⁾ et liber esse, ex operis eos per partes dans liber non fit. Nam pro fructu ministerii eos dedisse videtur.

1) servus decem nummos dare iussus] Servus testamento domini sui liber esse iussus, cum decem nummos heredi dederit, solebat mercedem pro operis suis heredi solvere: et cum amplius decem per hanc mercedem heredi dedisset, servus se liberum esse aiebat. Et de eo consultus Servius respondit, non videri eum esse liberum: neque enim pro libertate, sed pro operis suis eam pecuniam heredi dedit: quemadmodum etsi fundum ab herede conduxisset, et pro fructibus fundi certos nummos dedisset, liber non fit.

Qui septem annos iussus est²⁾ heredi servire, § tempus, quo interim fugit, post annos septem serviat, et liber fit.

2) qui septem annos iussus est] Servus liber esse iussus est, si heredi annorum septem operas praestiterit. Sed is servus per annum in fuga fuit. Et septem annis inde a morte testatoris impletis interrogatus est Servius, an liber esset, et dixit, eum non esse liberum: servus enim fugitivus heredi operas dare non videtur. Itaque nisi totidem dies post septem annos servierit, quot in fuga transegerit, liber non fit. Sed et si ita scriptum sit: Cum septem annos servierit, liber esto: et interim fugerit servus, potest quot dies in fuga consumsit, praeter annos septem servire, et liber esse.

XVI. Africanus. Statuliber¹⁾, si tanto locupletiore hereditatem fecerit, quantum dare iussus est, veluti creditoribus solvendo, aut cibaria familiae emendo, liber fit.

a) Malim ἔγκειται. a) Fabr. ὁ ante ἐλεύθερος addidit, quod omisi. b) Cod. 1357. δῶ δέκα et postea δᾶ omittit. c) Leges γινόμενα. d) Cod. 1357. εἰ. e) δέκα addendum est, quod desit apud Fabr. in textu, in versione autem redditum est. f) Fabr. μισθωσάμενος. g) Cod. 1357. εἰ.

ὁ ὑπὸ αἴρεσιν ἐλευθερωθῆναι ὀρισθεῖς] Στατουλίβερ κελυσθεῖς λόγου χάριν δέκα νομίσματα πικρασθέντα καὶ ἐλευθερωθῆναι, τελευτησάντος τοῦ κληρονόμου εὐπωρεῖσαν ἐποίησε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ δέκα νομίσμασι· τυχὸν γὰρ δανεισταῖς αὐτοῦ κατέβαλεν, ἢ εἰς ἀποτροφήν τῆς φιλίας αὐτοῦ ἐδαπάνησε. καὶ λέγει Ἰουλιανός, ὡς ἀναφέρει αὐτὸν ὁ Ἀφρικανός, παραχρηῖμα ἐλευθερωσάμην ἡ) τὸν οἰκίτην, ὡς δόξαντα δεδωκέναι τῷ κληρονόμῳ τὰ ἰ. νομίσματα. [Sch. c. VI. 421. sq.]

5. §. 1. Πωλῶν τὸν ὑπὸ αἴρεσιν ἐλεύθερον γενέσθαι¹⁾
XI. 7. καλῶς συμφωνῶ, ἐμοὶ αὐτὸν δοῦναι ἢ ἐκέλευσθη, ἢ ἔξωτικῶν προσώπων.

πωλῶν] Πικράσκων ὁ κληρονόμος τὸν στατουλίβερ τὸν κελυσθέντα δοῦναι δέκα νομίσματα, ἐξέπε μὲν τῷ αγοραστῇ τὴν αἴρεσιν, ἐν δὲ τῷ τραδιτεῖν τὸν οἰκίτην συνεφώνησεν, ἑαυτῷ μᾶλλον δοθῆναι τὰ ἰ. νομίσματα, καὶ μὴ τῷ αγοραστῇ. καὶ ἐξητήθη, τίνα ἐξ αὐτῶν παρεχὼν ὁ στατουλίβερ γίνεται ἐλεύθερος. καὶ ἀπεκρίνατο Ἰουλιανός, ὀφείλει αὐτὸν τῷ κληρονόμῳ δίδουαι. εἰ δὲ καὶ συνεφώνησε πικράσκων ὁ κληρονόμος τὸν στατουλίβερ, ὡςτε μῆτε ἑαυτῷ, μῆτε τῷ αγοραστῇ, ἀλλ' ἔξωτικῶν τινι δοθῆναι τὰ δέκα, καὶ τοῦτο τὸ σύμφωνον ἔρωται. δοκεῖ γὰρ τῷ κληρονόμῳ καταβάλλειν καὶ ὅσα ἕτερον τινὶ κατὰ γνώμην τοῦ κληρονόμου δίδωσιν. [Sch. d. VI. 422.]

L. 16. ἰζ.^{k)} Οὐλιανός. Ἡ ὑπὸ αἴρεσιν ἐλευθερωθῆναι
cod. ὀρισθείσα εἴ τι μεταξὺ τέκῃ¹⁾, δούλον μου ἔσται.

ἡ ὑπὸ αἴρεσιν ἐλευθερωθῆναι ὀρισθείσα] Ἡ στατουλίβερ γυνὴ ἐν τῷ μεταξὺ τίκουσα δούλον τοῦ κληρονόμου τίκτει. [Sch. e. VI. 422.]

L. 17. ἡ.^{m)} Νεράτιος. Ἐκελεύσθη τιςⁿ⁾ δέκα νομίσματα^{o)} διδοῦς ἐλεύθερος εἶναι. ἔχει τὰ δέκα καὶ μόνον, ἀλλ' ἔχρωσται αὐτὰ τῷ δεσπότη. ταῦτα δὸς οὐκ ἐλευθεροῦται, κἂν εἰ καὶ ταῦτα πεκουλίρια λέγονται. οὐδὲ γὰρ ὁ^{p)} ἀπὸ κλοπῆς δὸς τὸ ἱκανὸν ποιεῖ τῇ αἰρέσει.

ἐκελεύσθη τις — ἐλεύθερος εἶναι] Οἰκίτης κελυσθεῖς δοῦναι δέκα νομίσματα καὶ γενέσθαι ἐλεύθερος, ἔχει μὲν τὰ δέκα νομίσματα ἐν πεκουλίῳ· χρωστέῖ δὲ δέκα τῷ δεσπότη αὐτοῦ. ἐὰν καταβάλῃ ταῦτα τὰ δέκα τῷ κληρονόμῳ, οὐκ ἐλευθεροῦται. τὸ γὰρ συγχωρηθῆσθαι τῷ στατουλίβερ ἐν τοῦ πεκουλίου αὐτοῦ καταβάλλειν καὶ πληροῦν τὴν αἴρεσιν, οὕτως ἐρμηνεύειν ὀφείλομεν, ἵνα μὴ καὶ ἐξ ἐκείνων δίδωσιν τῶν ὄντων ἔξω τοῦ πεκουλίου. καὶ οὐδὲ λέληθέ με, φησὶν ὁ Νεράτιος, δύνασθαι καὶ ταῦτα τὰ νομίσματα καλεῖσθαι πεκουλίρια, ὅποτε, κἂν μηδὲν ἕτερον ἔχη ἐν πεκουλίῳ ὁ οἰκίτης, εἰ μὴ τὸσαῦτα, ὅσα χρωστέῖ τῷ δεσπότη, νομίζεται ἔχειν πεκουλίον. ἀλλ' ἀμφιβάλλειν ἡμῶς οὐ χρῆ, ὅταν ἡ διάνοια τῶν τεθεικότων τοῦτο τὸ νόμιμον ἦν τὸ ἐξ ἰδίας ὡςπερ περιουσίας διδοῦναι τὸν οἰκίτην ἐλευθεροῦσθαι. οὕτω γὰρ καὶ χωρὶς ἀδικίας τῶν δεσποτῶν συγχωρηθῆσθαι δοκεῖ τῷ στατουλίβερ τὸ παρεῖναι ἐκ τοῦ πεκουλίου. εἰ δὲ τις περαιτέρω παρεξέλθῃ, οὐ πολὺ ἀφέστηκε τοῦ εἰπεῖν, ὅτι, ὅσα ἀποκλέπτει παρὰ τοῦ κληρονόμου ὁ στατουλίβερ, καὶ ταῦτα διδοῦς αὐτῷ τὸ ἱκανὸν ποιεῖ τῇ αἰρέσει. [Sch. f. VI. 422.]

L. 18. ἰθ.^{q)} Παῦλος. Ὁ κελυσθεῖς ἐπὶ τρία ἔτη ἀνὰ
cod. δέκα νομίσματα^{r)} δοῦναι, εἰ εὐθὺς προσαγάγοι εἰκόσιν, οὐκ ἔσται^{s)} ἐλεύθερος· οὕτω γὰρ ἐπλήρωσεν.

ὁ κελυσθεῖς ἐπὶ τρία ἔτη] Ἐὰν τις ἐπὶ τρία ἔτη κελυσθεῖς ἀνὰ δέκα νομίσματα παρασχέιν, ἐν τῷ πρώτῳ ἔνιαυτῷ εἰκόσι προσαγάγῃ, καὶ μὴ δέξῃται ὁ κληρονόμος, οὐ παραχρηῖμα γίνεται ἐλεύθερος· ἐπειδὴ εἰ καὶ ἐδέξατο τὰ κ. οὐκ ἐλευθεροῦτο εὐθὺς ὁ οἰκίτης, περιμενόντων ἡμῶν δοθῆναι τὰ ἄλλα δέκα νομίσματα. [Sch. g. VI. 422.]

L. 19. κ.^{t)} Οὐλιανός. Εἰ καταλίπω δούλῳ ἐλευθερίαν
cod. καὶ ληγάτον, ἐὰν ὁ υἱός μου δεκατέσσαρα^{u)} ἔτη πλη-

1) statuliber] Statullber iussus, verbi gratia, dare decem nummos, et liber esse, herede mortuo locupletiora bona eius decem nummis fecit: fortasse enim creditoribus eius solvit, aut in alimenta familiae eius erogavit. Et dicit Julianus, ut refert Africanus, servum statim esse liberum, quia heredi decem nummos dedisse videtur.

Cum vendo²⁾ statuliberum, recte paciscor, ut mihi det, quae dare iussus est, aut extraneae personae.

2) cum vendo] Heres vendens statuliberum decem nummos dare iussum, emtori quidem pronunciauit conditionem, in tradendo autem servo pactus est, ut sibi potius, quam emtori, decem nummi darentur. Et quaesitum est, utri ex his statuliber dans liber fieret. Et respondit Julianus, eum heredi dare debere. Sed et si heres statuliberum vendens pactus sit, ut nec sibi, neque emtori, sed extraneo cuidam decem darentur, hoc quoque pactum valet. Videtur enim heredi solvere et quae alii voluntate heredis dat.

XVII. Ulpianus. Statulibera¹⁾ si quid interim pepererit, servum meum erit.

1) statulibera] Statulibero mulier interim pariens servum heredis parit.

XVIII. Neratius. Quidam decem nummis datis iussus est liber esse¹⁾. Decem habet duntaxat, sed ea domino debebat. Haec dans non liber fit, etiamsi haec quoque dicantur peculiaria. Neque enim qui dedit ex facto, conditioni satisfacit.

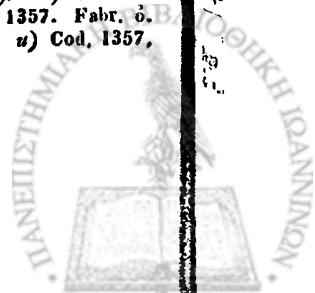
1) quidam — iussus est liber esse] Servus decem nummos dare iussus et liber esse, decem quidem nummos in peculio habet: decem autem debet domino suo. Si haec decem heredi solverit, non fit liber. Nam quod statulibero concessum est, ex peculio suo solvere et conditionem implere, ita interpretari debemus, ut non etiam ex illis det, quae extra peculium sunt. Nec me praeterit, inquit Neratius, hos quoque nummos peculiare posse dici, cum, si nihil aliud in peculio servus habeat, quam quantum domino debet, peculium habere conseat. Sed dubitare nos non oportet, quin haec mens fuerit hoc ius constituentium, ut quasi ex suo patrimonio dans servus liber fiat. Sic enim et sine iniuria dominorum statulibero concedi videtur, ut ex peculio det. Quodsi quis ultra progredietur, non multum abest, quin dicat, etiam quae heredi subripit, dantem statuliberum conditioni satisfacere.

XIX. Paulus. Qui iussus est in annos tres¹⁾ denos nummos dare, si statim viginti obtulerit, liber non erit: nondum enim implevit.

1) qui iussus est in annos tres] Si in tres annos quis denos nummos quotannis dare iussus primo anno viginti obtulerit, et heres non acceperit, non statim liber fit: quoniam et si viginti accepisset, non statim servus liber fieret, expectantibus nobis, ut reliqua decem praesententur.

XX. Ulpianus. Si servo reliquero¹⁾ libertatem et legatum, si filius meus quartum decimum annum com-

h) Lege ἐλευθερωθῆναι. i) Adde ὀρισθέντα vel κελυσθέντα. k) Cod. 1357. ἰς. l) Cod. 1357. τέκει (sic). m) Numerus deest in Cod. 1357. n) Cod. 1357. ἐὰν κελυσθῆ (sic) τις. o) νομίσματα deest in Cod. 1357. p) Sic Cod. 1357. Fabr. ὁ. q) Numerus deest in Cod. 1357. r) νομίσματα deest in Cod. 1357. s) Cod. 1357. ἔστιν. t) Cod. 1357. ἰς. u) Cod. 1357, δεκατέσσαρα (sic).

ρώση· κὰν πρὸ τοῦ χρόνου τελευτήσῃ ὁ υἱός, ἐλευθεροῦται μὲν, οὐ λήψεται δὲ τὸ ληγάτον.

εἰ καταλίπω δούλω] Ἐάν τῷ αὐτῷ οἰκέτῃ καὶ ἐλευθερία καταλιφθῇ καὶ ληγάτον, εἰ τὸν τεσσαρεσκαιδέκατον ἐνιαυτὸν πληρώσει ὁ υἱὸς τοῦ διαθεμένου, καὶ συμβῇ πρὸ τῶν δεκατεσσάρων ἐνιαυτῶν τελευτήσαι τὸν υἱὸν τοῦ τεστατωρος, ἢ μὲν ἐλευθερία φασὶν βιβραταίς, ὅτε πληρωθῇ ὁ υἱὸς τεσσαρεσκαιδέκατος ἐνιαυτός, ἀρμόζει τῷ οἰκέτῃ τὸ ληγάτον δὲ ἀσθενεῖ ὡς ἀσθενήσας τῆς αἰρέσεως. [Sch. h. VI. 422. sq.]

κα'. w) Παῦλος. Ἐκώλυσεν ὁ κληρονόμος τὸν ὑπὸ αἵρεσιν ὀρισθέντα ἐλευθερωθῆναι δοῦναι Πέτρω, ἢ ἐκκελεύσθῃ, πλὴν ἠλευθερώσθῃ. εἰ ἀπαιτήσῃ x) τὸ πεκούλιον, ὃ ἦν αὐτῷ ληγατευθέν, παρακρατεῖ ὁ κληρονόμος ἐκ τούτου, ἢ ἐμίλλε λαμβάνειν ὁ Πέτρος.

Αἰδοῦς δὲ ὁ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερούμενος ὁ ἐκκελεύσθῃ, καὶ ἄκοντος καὶ ἄγνοοῦντος τοῦ κληρονόμου δεσπότην ποιεῖ τὸν λαμβάνοντα. εἰ δὲ τῷ κληρονόμῳ ἐκκελεύσθῃ δοῦναι, καὶ κεχρεώσῃται y) τὰ αὐτὰ παρ' αὐτοῦ, ἀντέλλογον ποιῶν ἐλευθεροῦται.

ἐκώλυσεν ὁ κληρονόμος] Ἐάν τὸ πεκούλιον ληγατευθῇ τῷ οἰκέτῃ τῷ κελουσθέντι παρασχῆναι δέκα νομίσματα καὶ ἐλευθερωθῆναι, καὶ κωλύσῃ z) αὐτὸν ὁ κληρονόμος παρασχῆναι τὰ δέκα νομίσματα, μετὰ ταῦτα δὲ ἐλευθερωθεὶς ὁ οἰκέτης ἀπαιτῇ τὸ ληγατευθέν αὐτῷ πεκούλιον· ζητεῖται, εἰ δύναται δια δόλου παραγραφῆς ὁ κληρονόμος ὑπεξαίρειν τὰ δέκα νομίσματα, ἢ ἡμέλλε δίδοναι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ ὁ οἰκέτης, ἢ αὐτὸς μᾶλλον ταῦτα κερδήσῃ ὁ κληρονόμος, καὶ μὴ ὁ ἐλευθερωθεὶς οἰκέτης· ἢ*) μὴ ἀνάξιός ἐστι κερδήσαι ὁ κληρονόμος, ὃ παρὰ τὴν βούλησιν τοῦ διαθεμένου ποιήσας καὶ κωλύσας δοθῆναι τὰ νομίσματα. καὶ μᾶλλον ἤρρεσεν, ἐπειδὴ μὴδὲν ἐζημιῶται ὁ οἰκέτης, καὶ ἤρροσεν αὐτῷ ἢ ἐλευθερία, φθονερόν ἐστίν τὸ ζημιωθῆναι τὸν κληρονόμον καὶ μὴ λαβεῖν τὰ δέκα ταῦτα νομίσματα. ἐκεῖνο δὲ δύναται ζητηθῆναι, εἰ ἄκοντος τοῦ κληρονόμου ἢ ἄγνοοῦντος διδοῦς τὰ νομίσματα ὁ στατουλίβηθ μεταφέρει τὴν δεσποτείαν αὐτῶν πρὸς τὸν λαμβάνοντα. καὶ Ἰουλιανὸς καλοῖς ὑπέλαβεν, ἐπιτετραφῆσθαι τῷ οἰκέτῃ τὴν τῶν νομισμάτων τούτων ἐκποίησιν, καὶ ἄκοντος τοῦ κληρονόμου, καὶ διὰ τοῦτο b) μεταφέρειν αὐτῶν τὴν δεσποτείαν πρὸς τὸν λαμβάνοντα. εἰ δὲ τῷ κληρονόμῳ κελουσθεὶς δοῦναι δέκα νομίσματα ὁ οἰκέτης κεχρεώσῃται τοσαῦτα παρ' αὐτοῦ, καὶ βούλεται αὐτὰ κομπεσσατευθῆναι αὐτῷ, ἀνθ' ὧν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας χρεωστῆι δοῦναι, παραχρῆμα γίνεται ἐλεύθερος. [Sch. i. VI. 423.]

Κὰν τελευτήσῃ c) πρὶν λαβεῖν ἐκεῖνος, ἢ ἐκκελεύσθῃ δοῦναι ὁ d) ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερούμενος, ἐλευθεροῦται. τὸ μέντοι ληγατευθέν αὐτῷ ἐπὶ τοιαύτῃ αἰρέσει οὐ δίδεται. ἢ e) κωλυθεὶς ἀπὸ τοῦ κληρονόμου πληρῶσαι τὴν αἵρεσιν ἐλευθεροῦται.

κὰν τελευτήσῃ] Ἐάν ὁ μὲν κελουσθεὶς λαβεῖν τὰ δέκα νομίσματα τελευτήσῃ, σχολῆ δὲ δέκα νομίσματα ὁ οἰκέτης, ἐλευθερον αὐτὸν εἶπε γίνεσθαι Σαβίνος, ἐπειδὴ οὐ παρὰ τὸν οἰκέτην ἐμποδίζεται ἡ σίρεσις. ὁ δὲ Ἰουλιανὸς εἶπε θύλων τὰς ἐλευθερίας, ὅτι, εἰ καὶ μὴ ἐν τῷ τελευτῶν τὸν κελουσθέντα λαβεῖν τὰ δέκα νομίσματα, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα σχολῆ ὁ οἰκέτης τὰ δέκα, ἐλευθερος γίνεται παρὰ κανόνας, διὰ τὸ θάλπεισθαι τὰς ἐλευθερίας. ἐπὶ τοσοῦτον δὲ παρὰ κανόνας μᾶλλον φασὶν βιβραταίς, καὶ οὐκ ἐκ τῆς διαθήκης κτῆται τὴν ἐλευθερίαν οὗτος ὁ οἰκέτης, ὅτι, ἐάν τῷ αὐτῷ οἰκέτῃ μετὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ ληγάτον κατελείπειτο, καὶ ἐτελευτήσεν ὁ κελουσθεὶς λαβεῖν παρ' αὐτοῦ τὰ νομίσματα, τῆς μὲν ἐλευθερίας ἐπιτυχάνει ὁ οἰκέτης, τὸ δὲ ληγάτον οὐ λήψεται. τοῦτο γὰρ καὶ Ἰουλιανὸς εἶπεν. ἐν γὰρ τῷ ληγάτῳ τοῖς ἄλλοις πασι ληγαταίοις ἔοικεν, οἵτινες τελευτήσαντος τοῦ κελουσθέντος λαβεῖν παρ' αὐτῶν, οὐκέτι δύναται τὸ ληγάτον ὑπαίτειν, ὡς ἀπονημόσης τῆς αἰρέσεως. ἕτερα δὲ ἐστὶν ἡ τύχη ἐκείνου τοῦ οἰκέτου, ὅν ὁ κληρονόμος κωλύει πληρῶσαι τὴν αἵρεσιν. οὗτος γὰρ ἐκ τῆς διαθήκης κτῆται τὴν ἐλευθερίαν, καὶ οὐ παρὰ κανόνας. [Sch. k. VI. 423. sq.]

plererit: etiamsi ante tempus filius decesserit, liber quidem fit, sed legatum non consequetur.

1) si servo reliquero] Si eidem servo et libertas relicta fuerit, et legatum, si filius testatoris quartum decimum annum compleverit, et ante annum decimum quartum filius testatoris decesserit, libertas quidem favore libertatis, cum completus fuerit annus decimus quartus, servo competit: legatum autem deficit quasi deficiente conditione.

XXI. Paulus. Prohibuit heres 1) statuliberum Petro dare, quae iussus est. Verum manumissus est. Si peculium, quod sibi legatum fuerat, petierit, heres ex eo retinet, quae Petrus erat accepturus.

Dando autem statuliber, quod iussus est, etiam invito et nesciente herede, dominum facit accipientem. Sed si heredi dare iussus sit, et eadem ab eo sibi debeantur, compensationem faciens liber fit.

1) prohibuit heres] Si peculium servo legatum sit, qui iussus est dare decem nummos et liber esse, et heres eum dare decem nummos prohibuerit, postea autem servus manumissus peculium sibi legatum petat: quaeritur, an per doli exceptionem decem nummos, quos pro libertate sua servus daturus esset, deducere heres possit, ut ipse heres potius eos lucratur, quam servus manumissus: an vero indignus sit heres lucrari, qui contra voluntatem testatoris fecit, et prohibuit nummos dare. Et magis placuit, quia servus nullum damnnum passus est, et libertas ei competiit, invidiosum esse, heredem damno affici et hos decem nummos non accipere. Illud autem quaeri potest, si invito herede aut nesciente statuliber det, an eorum dominium transferat in accipientem. Et Iulianus recte existimavit, servo concessam esse horum nummorum alienationem etiam invito herede, et ideo ad accipientem eorum dominium transferre. Sed si heredi servus decem nummos dare iussus sit, heresque ei tantandem pecuniam debeat, et velit eam compensari cum his, quae pro libertate dare debet, statim liber fit.

Etiamsi decesserit 2) priusquam acciperet, ille, cui dare statuliber iussus est, liber fit. Quod autem ei legatum fuit sub hac conditione, non datur. Quia ab herede prohibitus est implere conditionem, liber fit.

2) etiamsi decesserit] Si qui iussus est decem nummos accipere, decesserit, habeat autem servus decem nummos, liberum fieri dixit Sabinus, quoniam a servo conditio non impeditur. Iulianus autem favens libertatibus dixit, etsi, cum moreretur is, qui decem nummos iussus est accipere, servus decem non haberet, sed postea habuerit, eum liberum fieri contra iuris regulas, quod faveatur libertatibus. Adeo autem contra regulas potius favore libertatis, quam ex testamento hic servus libertatem consequitur, ut, si eidem servo cum libertate etiam legatum relictum sit, et decesserit is, qui ab eo iussus est nummos accipere, libertatem quidem consequatur servus, legatum autem non accipiat. Hoc enim et Iulianus dixit. In legato enim ceteris omnibus legatariis similis est, qui mortuo eo, qui iussus est ab eis accipere, legatum amplius petere non possunt, quod conditio defecerit. Alia autem est causa illius servi, quem heres prohibet implere conditionem. Hic enim ex testamento acquirit libertatem, et non contra regulas.

v) ὁ addidi. w) Cod. 1357. ἡ. x) Fabr. ἀπαιτήσοι. y) Cod. 1357. κεχρεώσεται (sic). z) Fabr. κωλύσει. a) Sic lego pro ei, quod habet Fabr. b) Fabr. τούτου. c) Cod. 1357. τελευτήσοι. d) ὁ deest in Cod. 1357. e) Inde a verbis ὁ κωλυθεὶς — ἐλευθεροῦται haec leguntur in Syn. p. 420.

Τοῦ Ἐναντιοφανούς. Ἀνάγνωθι βιβ. ββ'. tit. α'. dig. κα'. καὶ βιβ. με'. tit. α'. dig. β'. καὶ βιβ. μς'. tit. γ'. dig. θ'. [Sch. k. VI. 424.]

Ὁ κελευσθεὶς δοῦναί τι, καὶ τῷ κληρονόμῳ αὐτοῦ διδοῦς ἐλευθεροῦται. καὶ ληγάτον δὲ λαμβάνει, εἰ τοῦτο ἐνεθυμήθη ὁ διαθήμενος.

Ὁ κελευσθεὶς δοῦναί τι, ὁ κελευσθεὶς κληρονόμῳ παρασχέιν, εἰ καὶ τελευτήσει ὁ κληρονόμος, τῷ κληρονόμῳ αὐτοῦ δύναται δίδου, ὡς ὁ θεὸς Ἀδριανὸς ἀντέγραψεν. εἰ δὲ τοῦτο ἐνεθυμήθη ὁ τεστάτωρ, τὸ καὶ εἰς κληρονόμον τοῦ κληρονόμου διαβαίνειν τὴν αἴρεσιν, καὶ ἐπὶ ληγαταρίῳ τὸ αὐτὸ κρατεῖ, ὥστε τὸν κληρονόμον τοῦ κληρονόμου παρέχοντα τὸ ληγάτον πληροῦν τὴν αἴρεσιν. [Sch. l. VI. 424.]

Πέτρος ε) ἔστω ἐλεύθερος, εἰ μὴ ἐλευθερώσει^{h)} αὐτὸν ὁ κληρονόμος. ἔξεστι τῷ κληρονόμῳ^{l)} ἐλευθεροῦν αὐτὸν, οὐκ^{k)} οὕτως συντόμως, ὥστε καὶ βλαβῆναι, ἀλλ' ἐντὸς μεμετρημένου χρόνου, ἢ ἐντὸς τοῦ ὀρισθέντος ἀπὸ τοῦ διαθήμενου.

Πέτρος ἔστω ἐλεύθερος] Ἐάν τις διατιθέμενος εἴπῃ· Στίχος, εἴαν μὴ ἐλευθερώσῃ αὐτὸν ὁ κληρονόμος, ἐλεύθερος ἔστω· καλῶς ἐλευθεροῖ τοῦτον ὁ κληρονόμος. οὐδὲ γὰρ παρὰ γνώμην τοῦ διαθήμενου ἀφαιρεῖται αὐτοῦ τὸν ἀπελευθερον. ἀλλ' οὐδὲ συναπτῶς τὸν χρόνον σκοποῦμεν, ἵνα παραχρημὰ ἐλευθερώσῃ αὐτὸν ὁ κληρονόμος. ἐπεὶ κατακρημνίζομεν^{l)} αὐτὸν, ἢ ἀπὸ ξένης συντομιατερον ἀπαιτοῦντες αὐτὸν ὑποστρέψαι δια τὴν τοῦ οἴκετου ἐλευθερίαν, ἢ ἐγκαταλιπεῖν τὴν τῶν ἀναγκαιῶν αὐτοῦ πραγμάτων διοίκησιν διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ οἴκετου. ἀλλ' οὐδὲ πάλιν οὕτως μακρὸν διαστήμα συγχωροῦμεν τῷ κληρονόμῳ, ἵνα ἕως ὅτε περίεστιν, ἀνηρτηται ἢ ἐλευθερία· ἀλλὰ σύμμετρον αὐτῷ παρέχομεν χρόνον^{m)}, ἵνα ὅτε πρῶτον διχα μεγάλης βλάβης δύναται ὁ κληρονόμος ἐλευθερώσαι, τότε αὐτὸν ἐλευθερώσῃ. εἰ δὲ ὀρθὸν προσέθηκε τῇ ἐλευθερίᾳ χρόνον ὁ διαθήμενος, ἐντὸς ἐκείνου δεῖ τὸν Στίχον ἐλευθερωθῆναι. [Sch. m. VI. 424.]

κβ'.ⁿ⁾ Πομπώνιος. Ὁ διοικητὴς μου ἐλεύθερος ἔστω, εἰ τοὺς λόγους ἐπιμελῶς χειρίσαι δόξει, καὶ ἔχῃ τὰ οἴκετα. ἐπιμελῆς δοκεῖ διοίκησις ἢ τῷ δεσπότη, οὐκ ἢ^{o)} τῷ δούλῳ χρήσιμος, καὶ ὅτε μὴ τοὺς λόγους μόνον καλῶς συντάξει, ἀλλὰ καὶ τὰς λοιπάδας δῶ. τὸ γὰρ δόξει ἀντὶ τοῦ δυνήθη δόξαι νοεῖται. εἰ κελευσθῆ δοῦναί ἀνωνόμως^{p)}, τῷ κληρονόμῳ χρεωστὴ δοῦναί.

Ὁ διοικητὴς μου ἐλεύθερος ἔστω] Ὁ Λαβεῶν ἐν τοῖς posterioribus αὐτοῦ τοιοῦτον ἀνηγαγε θέμα. Καλένος ὁ διοικητὴς μου, εἴαν ἐπιμελῶς δόξῃ διακρίνειν τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἐλεύθερος ἔστω, καὶ τὰ ἴδια πάντα ἔχῃ, καὶ ἐκείτων νομίματα. τοιαύτην ἐπιμέλειαν ἐπιζητεῖν ὀφειλομένη παρὰ τοῦτον, τὴν τῷ δεσπότη ἐπιμελῆ, καὶ οὐκ ἰσὺ τῷ δούλῳ. ἔστω δὲ πάντως τῇ ἐπιμέλειᾳ ταύτῃ συνημμένη καὶ ἡ ἀγαθὴ πίστις, οὐ μόνον ἐν τῷ τεταγμένῳ καταγραφῆναι τοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ παρασχέιν τὰς λοιπάδας. καὶ τὸ εἰρημένον τῷ διαθήμενῳ, εἴαν ἐπιμελῶς δόξῃ διακρίνειν, νοοῦμεν, εἰ δύναται δόξαι. οὕτως γὰρ καὶ τοῦ νόμου τοῦ δωδεκακλήτου ὅματα ἠρμύνησαν^{q)} οἱ παλαιοί. τοῦ γὰρ νόμου εἰπόντος, εἰ τὸ ὄμβριον ὕδωρ βλάπτει, ἐνόησαν, εἰ δύναται βλάψαι. καὶ εἴαν ζητῆται, τίνας δοκιμασίας χρεωστὴ ἀποδείξαι τὴν ἐπιμέλειαν ταύτην ὁ στατουλίβερος, λέγομεν, ἐκείνου τοῦ κληρονόμου τοῦ εἰωθότος κατὰ συνήθειαν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ διοικεῖν τὰ οἴκετα· οἷον ὁ κελευσθεὶς δοῦναί τὰ χρήματα καὶ ἐλεύθερος εἶναι, εἰ πρόσκειται, τίνι, τοῦτω χρεωστὴ δοῦναί. εἰ δὲ μὴ προσγράφεται, τίνι χρή παρασχέιν αὐτὸν, οὕτως νοοῦμεν τὴν αἴρεσιν, ὡς ἂν εἰ ἐγγράπτο, παρασχέιν αὐτὸν τῷ κληρονόμῳ. [Sch. n. VI. 424. sq.]

Ὡτιν^{r)} θέλεις ἐκ τούτων, ἀποκατάστησον. εἰ μηδένα ἐπιλέξῃ^{s)}, πᾶσι χρεωστῆς.

Enantiophanis. Lege lib. 12. tit. 1. dig. 21. et lib. 45. tit. 1. dig. 2. et lib. 46. tit. 3. dig. 9.

Qui iussus est dare alicui³⁾, etiam heredi eius dans liber fit. Sed etiam legatum accipit, si hoc sensit testator.

3) qui iussus est dare alicui] Iussus heredi dare, etiamsi heres decesserit, heredi eius dare potest, ut Divus Hadrianus rescripsit. Si hoc autem sensit testator, ut et ad heredem heredis conditio transiret, idem etiam in legatariis obtinet, ut heres heredis legatum solvens conditionem impleat.

Petrus liber esto⁴⁾, si heres eum non manumiserit. Licet heredi eum manumittere, non tam celeriter, ut damno afficiatur, sed intra modicum tempus, vel intra tempus a testatore praefinitum.

4) Petrus liber esto] Si quis testamento dixerit: Stichus, si heres eum non manumiserit, liber esto: recte eum heres manumittit. Non enim contra voluntatem testatoris adimitur ei libertus. Sed nec continuum tempus consideramus, ut confestim heres eum manumittat. Ceterum eum praecipitamus petentes, ut vel celerius ex peregrinatione redeat propter servi libertatem, vel ut administrationem rerum suarum necessarium intermittat propter servi libertatem. Sed nec rursus tam longum spatium heredi concedimus, ut, quamdiu vivat, in pendenti sit libertas: sed modicum ei tempus damus, ut, cum primum sine magno damno heres possit manumittere, eum manumittat. Sed si testator certum tempus adiecit libertati, intra illud Stichum manumitti oportet.

XXII. Pomponius. *Dispensator meus liber esto¹⁾, si rationes diligenter tractasse videbitur, suaque habeto.* Diligens videtur administratio, quae domino, non quae servo utilis fuerit, et cum non solum rationes recte ordinauerit, sed etiam reliqua reddiderit. Illud enim, *videbitur*, intelligitur pro, *videri poterit*. Si non adscripto nomine dare iussus sit, heredi dare debet.

1) dispensator meus liber esto] Laheo in suis Posterioribus talem casum retulit. *Calenus dispensator meus, si diligenter rationes administrasse videbitur, liber esto, suaque omnia habeto, et nummos centum.* Talem diligentiam desiderare ab eo debemus, quae domino utilis fuerit, non quae servo tantum. Sit autem omnino ei diligentiae coniuncta etiam bona fides, non solum in ordine recensendis rationibus, sed etiam in reliquis reddendis. Et quod a testatore dictum est, *si diligenter videbitur administrasse*, intelligimus, *si videri poterit*. Sic enim et verba legis duodecim tabularum veteres interpretati sunt. Nam cum lex dixisset, *si aqua pluvia nocet*, intellexerunt, *si nocere potest*. Et si quaeratur, cuius arbitrato statuliber eam diligentiam probare debeat, dicimus, heredis illius, qui solitus est more boni viri sua administrare: veluti pecuniam dare et liber esse iussus, si adiectum sit, cui det, ei dare debet. Si autem adscriptum non sit, cui dare eum oporteat, sic conditionem accipimus, ac si scriptum fuisset, ut heredi daret.

Cui eorum voles, restituas²⁾. Si nullum elegeris, omnibus debes.

f) Sic legendum. Fabr. αὐτῶ. g) §. 5. L. 20. praetermissa est. h) Cod. 1357. ἐλευθερώσῃ. i) Fabr. post κληρονόμῳ addit αὐτοῦ, quod recte omittit Cod. 1357. k) Sic Cod. 1357. Fabr. οὐκ. l) Fabr. κατακρημνίζομεν (sic). m) Fabr. post χρόνον rursus repetit: ἵνα ἕως ὅτε περίεστιν, ἀνηρτηται ἢ ἐλευθερία, ἀλλὰ σύμμετρον αὐτῷ παρέχομεν χρόνον. Haec omisi. n) Numerus deest in Cod. 1357. o) Sic Cod. 1357. Fabr. pro οὐκ ἢ habet οὐκ. p) Cod. 1357. ἀνωνόμῳ (sic). q) Fabr. ἠρμύνησαν. r) Hoc Cod. 1357. cum praecedente textu coniungit. s) Cod. 1357. ἐπιλέξει.

ἔτινι θέλεις ἐκ τούτων, ἀποκατάστησον] Ὁ Πακτομήσιος Κλήμης εἶπεν, ὅτι, ἐὰν οὕτω καταλειφθῆ ἰδιόκτημος ἔτινι τούτων θέλεις, παρακαλῶ σε ἀποκαταστήσαι καὶ μηδὲν ἐπιλέξῃται εἰς τὸ ἀποκαταστήσαι αὐτὸ ὁ βεβαρημένος, πᾶσιν αὐτὸν χρεωστῆν ἀποκαταστήσαι Ἀντωνίνου ὁ βασιλεὺς διατάξαιτο. [Sch. o. VI. 425.]

κγ. γ) Παῦλος^{υ)}. Εἰ κελευσθῶ δοῦναι, καὶ μὴ πρόσκειται, τίσι^{ν)}, τοῖς κληρονόμοις χρεωστῶ κατὰ τὰ κληρονομιαῖα μέρη. εἰ δέ τισιν^{ω)} ἐξ αὐτῶν ἐκελεύσθην^{χ)}, καὶ τούτοις κατὰ τὰ κληρονομιαῖα μέρη δώσω^{γ)}. εἰ δέ ἐξωτικὸς εἶς^{z)} ἢ πλείους προσεξέχθησαν αὐτοῖς^{α)}, οὗτοι μὲν ἐξ ἴσου, οἱ δὲ κληρονόμοι κατὰ τὰ κληρονομιαῖα μέρη λήψονται.

εἰ κελευσθῶ δοῦναι] Ὁ κελευσθεὶς δοῦναι χρήματα στατουλίβερ, εἰ μὴ προσετέθη, τίνι ὀφείλει παρασχεῖν αὐτά, τοῖς κληρονόμοις αὐτὰ χρεωστῆ διδοῦναι κατὰ τὸ κληρονομιαῖον ἕκαστου μέρος. καθ' ὅσον γὰρ μέρος ἕκαστος αὐτῶν δευπόζει τοῦ οἰκέτου, κατὰ τοσοῦτον καὶ τὰ ἀργύρια λαμβάνει. εἰ δὲ καὶ ὀνομαστῆ τῶν κληρονόμων ἐνημέρωσεν, οἷς ἐκέλευσε δοθῆναι τὰ νομίματα, καὶ οὗτοι pro hereditaria portione λαμβάνουσιν. εἰ δὲ ὀνομάσας τοὺς κληρονόμους συνέξεν αὐτοῖς καὶ ἐξωτικὸν πρόσωπον, τῷ μὲν ἐξωτικῷ τὸ ἀναλογικὸν αὐτῷ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀνομασθέντων προσώπων, τοῖς δὲ κληρονόμοις κατὰ τὸ νερεδιτῆριον μέρος δίδεται τὰ νομίματα. εἰ δὲ καὶ μὴ ἓνα μόνον ἐξωτικόν, ἀλλὰ πλείονας^{β)} προσέθηκε τοῖς ἑαυτοῦ κληρονόμοις, οὗτοι μὲν πάλιν οἱ ἐξωτικοὶ pro virilibus portionibus, οἱ δὲ κληρονόμοι pro νερεδιτῆρια πάρτε λαμβάνουσι τὸ καταλειφθέν. [Sch. p. VI. 425.]

κδ. δ) Κέλσος. Μετὰ τὸν χρόνον, οὗ ἐντός ἐκελεύσθην δοῦναι καὶ ἐλευθέρου εἶναι, οὐδὲ κληρονόμου, οὐδὲ ἀγοραστῆ δύναμαι δοῦναι.

μετὰ τὸν χρόνον] Ὁ κελευσθεὶς εἶσω πέντε ἐνιαυτῶν δοῦναι νομίματα καὶ ἐλευθερωθῆναι, μετὰ πέντε ἔτη οὐδὲ τῷ κληρονόμῳ, οὐδὲ τῷ ἀγοραστῆ δύναται δίδοναι. [Sch. q. VI. 425. sq.]

Ὁ κελευσθεὶς λογοποιῆσαι καὶ ἐλευθερωθῆναι, εἰ μὴ συγχωρεῖται παρὰ τοῦ κληρονόμου πωλῆσαι τίνα τοῦ πεκουλίου, καὶ δοῦναι τὰς λοιπάδας, ἐλευθέρου ἔσται.

ὁ κελευσθεὶς λογοποιῆσαι] Ἐὰν τὸν κελευσθέντα δοῦναι τοὺς λόγους αὐτοῦ καὶ ἐλευθερωθῆναι μὴ συγχωρῇ ὁ κληρονόμος πωλῆσαι τὰ πεκουλιάρια πράγματα, καὶ καταβαλεῖν τὰς λοιπάδας, γίνεται ἐλεύθερος, ὡς ἂν εἰ τὴν αἴρεσιν ἐπλήρωσεν. [Sch. r. VI. 426.]

κε. ε) Μάρκελλος. Ἐὰν Πέτρος ὁμολογήσῃ δίδοναι δέκα νομίματα^{ε)} τῷ κληρονόμῳ μου, ἢ^{ς)} καὶ ὑπηρεσίας ὁμῶς^{ε)} παρέχειν, ἐλευθέρου ἔσται. ἀρκεῖ δὲ^{η)} τὸ ἐπαγγεῖλασθαι αὐτόν, καὶ μὴ συνίσταται ἢ ἐνοχή.

Ἐὰν Πέτρος ὁμολογήσῃ] Οὕτω τις εἶπεν ἔαν Στίχος τῷ ἐμῷ κληρονόμῳ ἐπερωτηθῆ δέκα νομίματα, ἢ ὁμῶς παρασχέιν αὐτῷ ὄπραν, ἐλευθέρου ἔστω. ἄμα τῷ ἐπερωτηθῆναι, εἰ καὶ ἐτι δούλος ὢν ἐπηρωτηθῆ, πεπληρωται ἢ αἴρεσις. εἰ γὰρ καὶ μὴ ἐπακολουθῆσει ἐνοχῇ, ὅτε δούλος ἐπερωτᾶται δεσποτῇ, ὁμῶς ἐπερωτᾶσθαι πιστεύεται καὶ πεπληρωκέναι τὴν αἴρεσιν. [Sch. s. VI. 426.]

κες. ζ) Πομπόνιος^{κ)}. Πιπράσκεισθαι^{λ)} μὲν ὁ^{μ)} ὑπὸ αἴρεσιν ἐλευθερωθῆναι ὀρισθεὶς δύναται, οὐκ ἐπὶ χεῖρονι δὲ αἴρεσει^{ν)} οἷον ἵνα ἐν τῷδε τῷ τόπῳ μὴ δουλεύσῃ, ἢ μηδέποτε ἐλευθερωθῆ.

2) cui eorum volēs, restituas] Pactomeius Clemens dicebat: Si ita sit fideicommissum relictum: Cui eorum volēs, rogo restituas: et neminem is, qui oneratus est, elegerit, cui id restituat, debere omnibus eum restituere Antoninus Imperator constituit.

XXIII. Paulus. Si dare iussus sim¹⁾, nec adiectum sit, quibus, heredibus dare debeo pro partibus hereditariis. Si quibusdam ex his dare iussus sim, his quoque pro partibus hereditariis dabo. Si autem extraneus aut plures eis iuncti sint, hi quidem ex aequo, heredes autem pro partibus hereditariis capient.

1) si dare iussus sim] Pecuniam dare iussus statuliber, si adiectum non sit, cui eam dare debeat, heredibus eam dare debet pro cuiusque parte hereditaria. Nam pro qua parte quisque eorum dominum servi habet, pro ea pecuniam accipit. Quodsi nominatim quorundam heredum meminit, quibus nummos dari iussit, hi quoque accipiunt pro portione hereditaria. Si autem, cum nominasset heredes, eis quoque extraneam personam iunxit, extraneo quidem viriliter portio datur pro numero personarum nominatarum, heredibus autem pro portionibus hereditariis pecunia datur. Sed et si non unum extraneum, sed plures heredibus suis adiecit, hi quidem rursus extranei pro virilibus portionibus, heredes autem pro partibus hereditariis id, quod relictum est, accipiunt.

XXIV. Celsus. Post tempus¹⁾, intra quod iussus sum dare et liber esse, nec heredi, nec emtori dare possum.

1) post tempus] Qui iussus est intra quinquennium nummos dare et liber esse, post quinquennium nec heredi, nec emtori dare potest.

Qui iussus est rationes reddere²⁾ et liber esse, si heres ei non concedat, quasdam res ex peculio vendere et reliqua solvere, liber erit.

2) qui iussus est rationes reddere] Si iussus reddere rationes suas et liberum esse heres non patiat, res peculiares vendere, et reliqua solvere, perinde liber fit, acsi conditionem implevisset.

XXV. Marcellus. Si Petrus promiserit¹⁾ heredi meo decem nummos dare, vel etiam operas se daturum iuraverit, liber esto. Satis est, si promiserit, etiamsi obligatio non consistat.

1) si Petrus promiserit] Sic dixit quidam: Si Stichus heredi meo decem nummos promiserit, vel operas ei se daturum iuraverit, liber esto. Simulac promisit, etiamsi cum adhuc servus esset, promisit, impleta est conditio. Nam etsi non secuta sit obligatio, cum servus domino promittit, creditur tamen spondidisse et conditionem implevisse.

XXVI. Pomponius. Statuliber venundari quidem potest¹⁾, non tamen deteriori conditione: veluti, ne in hoc loco serviat, aut, ne unquam manumittatur.

i) Cod. 1357. ιθ'. ii) L. 22. pr. §. 1. D. h. t. legitur in sch. a. ad Basil. XXIII. 1. cap. 45. (Fabr. T. III. p. 334. edit. nostr. T. II. p. 643.). iii) Sic lego. Fabr. πρόσκειται τισι. Cod. 1357. πρόσκειται τισι. iv) Cod. 1357. δὲ τισιν. v) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐκελεύσθη. vi) Sic Cod. 1357. Fabr. δώσω (sic). vii) Sch. pro eis habet εἶσιν. viii) Post αὐτοῖς in sch. additur τοῖς κληρονόμοις. ix) Fabr. πλείονος. x) Cod. 1357. κ'. xi) Cod. 1357. κδ'. xii) δέκα νομίματα omittit Cod. 1357. xiii) Cod. 1357. εἰ pro ἢ. xiv) Sic lego. Fabr. ὁμοσοι. Cod. 1357. ὁμοσοι sine accentu. xv) δὲ deest in Cod. 1357. xvi) Numerus deest in Cod. 1357. xvii) In Digestis praefigitur nomen Modestini. xviii) L. 25. D. h. t. legitur in Syn. p. 420. xix) δ deest in Syn.

πιπρασκέσθαι μὲν ὁ — ὀρισθεὶς δύναται] Δύναται μὲν πωλείσθαι ὁ στατουλίβερ παρὰ τοῦ κληρονόμου· οὐ χρὴ δὲ αὐτὸν ἀδικεῖσθαι ἐπὶ βιαιωτέροις πιπρασκόμενοις αἰρέσειν^α ὡς ἵνα μὴ ἐν τῷδε τῷ τόπῳ δουλεύῃ, ἢ ἵνα μηδέποτε ἐλευθερωθῇ. [Sch. i. VI. 426.]

. 26. pr. κζ'.^α) Ἰδεμ. Καὶ τοὺς ἀγράφους^ο) λογιμοὺς ὁ ἐπὶ αἰρέσει λογοποιῖας ἐλευθερος εἶναι κτελεσθεὶς διδόναι^ρ) χρεωστῆ.

καὶ τοὺς ἀγράφους λογιμοὺς] Ἐὰν κτελεσθῇ δοῦλος ἐλευθερος εἶναι, ἐὰν παρώχῃ τοὺς λόγους αὐτοῦ, οὐ μόνον ἐφ' ὧς ἐγγράφως διώκησε, χρεωστῆ λογοθετῆσαι, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῆς ἀγραφου αὐτοῦ διοικήσεως. [Sch. u. VI. 426.]

§. 1. Εἰ δὲ καὶ μηδὲν διώκησε, καὶ οὕτως ἐλευθεροῦται.

εἰ δὲ καὶ μηδὲν διώκησε] Ἐὰν ὁ κτελεσθεὶς δοῦλος παρασχῆναι τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἐλευθερωθῆναι, μηδέποτε μηδὲν διώκησεν, οὐδὲν ἦτιον καὶ οὕτως ἐλευθεροῦται. [Sch. x. VI. 426.]

. 1. 27. κη'.^β) Ἰδεμ. Εἰ τὸν κτελεσθέντα μοι δοῦναι καὶ ἐλευθερον εἶναι ἀγοράσας μεταπωλήσω, τῷ ἀγοραστῇ διδοὺς ἐλευθεροῦται.

εἰ τὸν κτελεσθέντα μοι δοῦναι] Οἰκίτης ἐκλεύσθη ἐλευθερωθῆναι, ἐὰν δώσει^γ) Τίτῳ δέκα νομίσματα, καὶ ἠγοράσεν αὐτὸν ὁ Τίτιος, καὶ πέπρακεν αὐτὸν ἑτέρῳ. χρεωστῆ τῷ δευτέρῳ ἀγοραστῇ ὁ οἰκίτης παρασχῆναι τὰ δέκα νομίσματα. ἐπειδὴ γὰρ ὅλως ὑπὸ δεσπότου^δ) γέγονεν ὁ οἰκίτης τοῦ κτελεσθέντος λαβεῖν παρ' αὐτοῦ, ἐὰν δευτέρως αὐτὸν ἐκποιήσῃ, μετέχεται ἢ αἰρέσει τῆς δόσεως πρὸς τὸν ἀγοραστήν. [Sch. y. VI. 426.]

. 28. pr. κθ'.^γ) Ἰαβολένος. Μετὰ τὸν χρόνον, οὗ ἐντὸς ἐκλεύσθη^ε) λογοποιῆσαι καὶ ἐλευθερος εἶναι, ὑπερ-ἐλευσθέντος^ν) τοῦ κλήρου πληροῦται ἢ αἰρέσει, εἰ μὴ σὺ ἐμποδίσεις^ω) λογοποιῆσαι.

μετὰ τὸν χρόνον] Ἐὰν ὁ μὲν διαθέμενος ἐκέλευσεν εἰς αὐτὸν τριάκοντα ἡμερῶν τῆς τελευτῆς αὐτοῦ παρέχοντα τοὺς λόγους τῆς διοικήσεως τὸν οἰκίτην ἐλευθερωθῆναι, μετὰ δὲ τριάκοντα ἡμέρας τῆς τοῦ διαθέμενου τελευτῆς ἠδικοῦσθαι ἢ κληρονομία αὐτοῦ, κατὰ μὲν ἀκριβείαν οὐκέτι δύναται ὁ οἰκίτης γενέσθαι ἐλευθερος, ἐπειδὴ οὐκέτι ἐνδέχεται αὐτὸν πληρῶσαι τὴν αἶρεσιν. ἀλλ' ἢ περὶ τὰς ἐλευθερίας σπουδῇ εἰς τοῦτο προήγαγε τὸ πρῶγμα, εἰς τὸ ἀποκρίνασθαι τοὺς σοφούς, πληροῦσθαι τὴν αἶρεσιν, εἰ μὴ παρ' αἰτίαν τοῦ οἰκέτου ἐνεποδίσθη. [Sch. z. VI. 426.]

§. 1. Τῷ ὑπὸ αἰρέσειν ἐλευθερωθῆναι ὀρισθέντι^κ) τὸ πεκούλιον κατελείφθη· καὶ αὐξῆται τοῦτο πρὸ τῆς αἰρέσεως, εἰ μὴ τὸ προστεθὲν ὁ κληρονόμος ἀφέληται^ν), καὶ μειοῦται.

τῷ ὑπὸ αἰρέσειν ἐλευθερωθῆναι ὀρισθέντι] Ἐὰν ὁ στατουλίβερ, πρὶν ἐκθῆναι τὴν αἶρεσιν τῆς ἐλευθερίας, ἀγοράσῃ πρῶγμα, εἰ καὶ ἐληγατεύθη αὐτῷ τὸ πεκούλιον αὐτοῦ, ἔλεγε μὲν ὁ Κάσιος μὴ ἀνέκειν εἰς τὸ ληγάτον, ἀλλ' εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐλευθερίας ἀνήρηται^λ). ἡμεῖς δὲ ἴδωμεν, μηποτε, ἐπειδὴ τὸ πεκούλιον καὶ αὐξῆσιν καὶ μειώσιν ἐπιδέχεται, τὸ ἀγορασθὲν πρῶγμα καὶ προσανξήθην τῷ πεκούλιῳ, εἰ μὴ ἄρα ἀφέλειτο^μ) αὐτὸ τοῦ πεκούλιου ὁ κληρονόμος, ὀφείλει τῷ ληγάτῳ προστίθεσθαι. καὶ τοῦτο μᾶλλον ἐστὶν ἀληθέστερον. [Sch. u. VI. 427.]

. 29. pr. λ'.^δ) Πομπ. ο) Οἱ ὑπὸ αἰρέσειν ἐλευθερωθῆναι ὀρισθέντες καὶ πταίοντες, καὶ συναλλάττοντες, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἐγκλήμασι τὰ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις δούλοις ὑφίστανται.

α) Cod. 1357. κγ'. ο) Lege ἀγράφους cum Cod. 1357. Fabr. ἐγγράφους. ρ) διδόναι deest in Cod. 1357. ρ) Cod. 1357. κδ'. ρ) Malim δφ. σ) Malim δεσποτεῖαν. τ) Cod. 1357. κε'. υ) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐκλεύσθεις (sic). ν) Cod. 1357. pro ὑπερ-ἐλευσθέντος habet κληρονομηθέντος. ω) Cod. 1357. ἐμποδίσσης sine i subsc. x) Pro ἐλευθερωθῆναι ὀρισθέντι Cod. 1357. habet ἐλευθερωθέντι. y) Cod. 1357. ἀφέλειται (sic). z) Malim ἀνήρησθαι. a) Fabr. ἀφέλειτο (sic). b) Numerus deest in Cod. 1357. c) L. 20. pr. D. h. t. legitur in Syn. p. 420.

1) statuliber venumdari quidem potest] Statuliber ab herede quidem vendi potest: sed sine eius iniuria et durioribus conditionibus: veluti, ne in hoc loco serviat, aut, ne unquam manumittatur.

XXVII. Idem. Etiam non scriptas rationes¹) reddere debet, qui liber esse iussus est sub conditione reddendarum rationum.

1) etiam non scriptas rationes] Si servus liber esse iussus fuerit, si rationes suas dederit, non solum de administratione, quam in scripturam retulit, rationes reddere debet, sed etiam de non scripta sua administratione.

Sed et si nihil administravit²), sic quoque liber fit.

2) sed et si nihil administravit] Si servus, qui rationes suas reddere et ita liber esse iussus est, nihil penitus administraverit, nihilominus liber fit.

XXVIII. Idem. Si eum, qui dare mihi iussus est¹) et liber esse, emero cumque rursus vendidero, emtori dans liber fit.

1) si eum, qui dare mihi iussus est] Servus liber esse iussus est, si Titio decem nummos dederit. Eum Titius emit, et alteri eum vendidit. Servus secundo emtori decem nummos dare debet. Cum enim servus in dominio eius fuerit, qui iussus est ab eo accipere, si secundo eum alienaverit, conditio dandi ad emtorem transit.

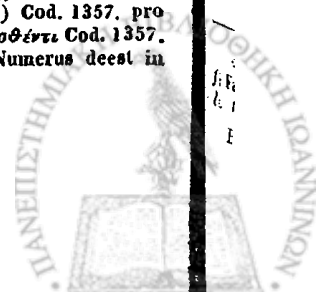
XXIX. Iavolenus. Post tempus¹), intra quod iussus es rationes reddere et liber esse, adita hereditate conditio impletur, nisi per te steterit, quominus rationes reddas.

1) post tempus] Si testator servum intra triginta dies mortis suae rationes administrationis reddentem liberum esse iusserit, post dies triginta mortis testatoris adita fuerit eius hereditas, stricto quidem iure servus liber esse non potest, quia conditionem amplius implere non potest. Sed favor libertatis eo rem perduxit, ut respondeant prudentes, impletam conditionem, si per servum non stet, quo minus conditio impletur.

Statulibero²) peculium relictum est: hoc ante conditionem existentem et augetur, nisi heres augmentum abstulerit, et minuitur.

2) statulibero] Si statuliber, antequam conditio libertatis existat, rem comparaverit, etiamsi ei peculium legatum sit, dicebat Cassius, id ad legatum non pertinere, sed in tempus libertatis suspensum esse. Nos autem videamus, ne, cum peculium et augmentum recipiat et deminutionem, res emta et quae peculio accessit, nisi eam ex peculio heres abstulerit, debeat accedere legato. Et hoc verius est.

XXX. Pomp. Statuliberi¹) et delinquentes, et contrahentes, et in aliis criminibus eadem patiuntur, quae ceteri servi.

οἱ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερωθῆναι ὀρισθέντες.] Οἱ στατουλίβητες^{δ)} τῶν ἄλλων ἡμῶν οἰκετῶν ἐν οὐδενὶ σχεδὸν διαφέρουσι. καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὰς προφάσεις τῶν οἰκετῶν κινουμένας καθ' ἡμῶν ἀγωγὰς ἐκ τε συναλλαγμάτων αὐτῶν, καὶ ἐξ ἀμαρτημάτων, τῆς αὐτῆς εἰσι τύχης, ἧς καὶ οἱ λοιποὶ οἰκεταί. ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πονηλίοις ἐγκλήμασι τὰς τῶν δούλων ὑπομείνουσι τιμωρίας. [Sch. b. VI. 427.]

Ὁ γραπτὸς κληρονόμος ἐναχθεῖς^{ε)} παρὰ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου καὶ καταδικασθεῖς, καὶ ἂν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερωθέντος, ἀναγκάζεται δοῦναι τῷ νικήσαντι, ἐκείνου ἐλευθέρου μένοντος. τῷ ὀνόματι τῆς ἀγορασίας πᾶσα ἐκποίησης δηλοῦται.

ὁ γραπτὸς κληρονόμος.] Ὁ Κούιντος Μούκιος γράφει θέματα τοιούτων. διατιθέμενος τις εἶπεν· ἐάν Ἀνδρονικός ὁ οἰκέτης μου τῷ κληρονόμῳ μου παράσχη εἴκοσι νομίσματα, ἐλευθερὸς ἔστω. ἀλλὰ περὶ τῆς τούτου τοῦ διαθεμένου κληρονομίας ἐγένετο φιλονεικία. καὶ τις ὡς ἐξ ἀδιαθέτου συγγενῆς ἔλεγεν, ἐαυτῷ διαφέρειν ἐξ ἀδιαθέτου τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ ὃ δὲ γεγραμμένον ἔλεγεν, ἐκ τῆς διαθήκης ἐαυτῷ προσήκειν τὴν κληρονομίαν. καὶ ἐνίκησεν^{ς)} τὴν δίκην ὁ γεγραμμένος. καὶ ἐξῆρται Ἀνδρονικός ὁ οἰκέτης, ἐάν τὰ κ. νομίσματα παράσχη [τῷ νικήσαντι τὸν περὶ τῆς κληρονομίας ἀγῶνα, εἰ γίνεται ἐλευθερὸς, ἢ μὴ οὐδὲν ποιεῖ ἢ περὶ τῆς κληρονομίας ἀπόφασις, οὐδὲ συμβάλλεται πρὸς τὸ τῆς ἐλευθερίας πρῶγμα. καὶ διὰ τοῦτο εἰ δέδωκε τὰ εἴκοσι μὴπω νικήσαντι τῷ γεγραμμένῳ κληρονόμῳ, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ αὐτὸ ἐξηνήχθη ἢ περὶ τῆς κληρονομίας ἀποφασίς, ἡμεῖς μὲν οἰκέτης. καὶ λέγει Λαβίων, τότε ἀληθῆς εἶναι τὸ ὑπὸ Κούιντου Μούκιου γεγραμμένον, εἰ αὐτῇ τῇ τοῦ πραγματος ἀληθείᾳ ἐξ ἀδιαθέτου συγγενῆς ἐκλήθη πρὸς τὴν κληρονομίαν τοῦ τελευτήσαντος. εἰ γὰρ κατὰ ἀδικίαν τοῦ δικαστοῦ ἦτηθη ὁ γεγραμμένος, καίτοι ἐν ἰσχυρῇ διαθήκῃ κατὰ ἀλήθειαν γεγραμμένος, οὐδὲν ἦτον δοκεῖ πεπληρωμέναι τὴν αἴρεσιν ὁ οἰκέτης τῷ σκρίπτῳ κληρονόμῳ δέδωκε, καὶ ἐλευθερὸς γέγονεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ Κούιντος Μούκιος καὶ ἡ Λαβίων. ἀληθέστερον δὲ ἐστίν, ὅπερ ἀπεκρίνατο τῷ Κέλσῳ Ἀρίστῳ, ὅτι δύναται μὲν ὁ οἰκέτης καὶ τῷ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμῳ παρῆρην ἰσχυρῶς, ὑπὲρ οὗ καὶ ἡ ἀπόφασις ἐξηνήχθη· ἐπειδὴ καὶ ὁ δουδεκάδικτος νόμος τῷ τῆς ἀγορασίας ἡμίματι πᾶσαν ἐκποίησιν περιέλαβεν, ὥστε μηκέτι περιεργάζεσθαι ἡμᾶς, κατὰ ποῖον τρόπον ἐγένετο τις δεσπότης τοῦ στατουλίβητος· καὶ διὰ τοῦτο περιέχεσθαι τῷ νόμῳ καὶ τούτων τὸν ἐξ ἀδιαθέτου εἰπόντα, ἐαυτὸν εἶναι κληρονόμον, καὶ νικήσαντα, καὶ ἐλευθερὸν γενέσθαι τὸν οἰκέτην παροσχόντα αὐτῷ τὰ νομίσματα. δύναται δὲ τῷ σκρίπτῳ καταβαλεῖν τὰ νομίσματα ὁ τοιούτος οἰκέτης. τούτων μὲντοι τὸν σκρίπτον, τὸν ἐν νομῇ τῆς κληρονομίας ὄντα, ὅτι καὶ ἐδόθη τὰ νομίσματα, ἐάν ἦτηθη τὸν περὶ τῆς κληρονομίας ἀγῶνα, μετὰ τῶν ἄλλων τῆς κληρονομίας πραγμάτων καὶ ταῦτα τὰ ἀργύρια ὀφείλει ὑποκαταστήσαι τῷ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμῳ τὴν περὶ τῆς κληρονομίας δίκην. [Sch. c. VI. 427. sq.]

λα. ε.) Ἰδεμ. Εἰ τὸν Πέτρον ὁ κληρονόμος μὴ ἐκποιήσῃ^{η)}, ἐλευθερὸς ἔστω. ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερούμενος μὲν ἐστίν, καλῶς δὲ ἐκποιεῖται.

εἰ τὸν Πέτρον ὁ κληρονόμος μὴ ἐκποιήσῃ.] Ἐάν τις οὕτως εἶπῃ· Στίχος ὁ οἰκέτης μου, ἐάν ὁ κληρονόμος μὴ ἐκποιήσῃ αὐτὸν, ἐλευθερὸς ἔστω· στατουλίβητῳ μὲν ἐστὶ καὶ οὗτος ὁ οἰκέτης, καὶ ἐκποιεῖσθαι^{ι)} δύναται. καὶ ἐμποδίζεται ἢ ἐλευθερία αὐτοῦ τῇ ἐκποιήσει, ἐπειδὴ αἵρεσις ἦν τὸ, ἐάν μὴ ἐκποιήσῃ. [Sch. d. VI. 428.]

λβ. κ.) Κάιος^{λ)}. Δούλος κελευσθεὶς ληγάτον λαβεῖν^{μ)}, εἰ λογοποίησῃ^{ν)}, καὶ τὰς λοιπάδας ὄφειλε δοῦναι. εἰ δὲ κελευσθῇ Πέτρος ἐλευθερὸς εἶναι μετὰ τῆς γυναικὸς λογοποιήσας, καὶ τελευτήσῃ^{ο)}, τοῖς δύο συνέζονται ἢ αἵρεσις, ὡς ἐπὶ ληγάτον δύο τισὶ καταλειφθέντος, καὶ τοῦ ἐνὸς προτελευτήσαντος. οὐκ οὖν καὶ ἡ γυνὴ διδοῦσα τὰς λοιπάδας ἐλευθεροῦται· οὐ

1) statuliberi] Statuliberi a ceteris servis nostris paene nihil differunt. Et ideo quod ad actiones, quae contra nos intenduntur occasione servorum, sive ex eorum contractibus, sive ex delictis, eiusdem conditionis sunt, cuius et ceteri servi. Sed et in publicis criminibus poenas servorum patiuntur.

Scriptus heres²⁾ conventus ab his, qui ab intestato veniunt, et condemnatus, etiam ea, quae a statulibero accepit, cogitur dare victori, illo manente libero. Emtionis nomine omnis alienatio significatur.

2) scriptus heres] Quintus Mucius huiusmodi speciem scribit. Quidam testator dixit: Si Andronicus servus meus heredi meo nummos viginti dederit, liber esto. Sed de huius testatoris hereditate controversia fuit. Et quidam eius cognatus hereditatem eius ad se ab intestato pertinere dicebat: heres autem scriptus dicebat, hereditatem eius ad se pertinere ex testamento. Et vicit in lite scriptus heres. Et Andronicus servus quaerebat, si viginti nummos dedisset ei, qui in controversia de hereditate viciisset, an liber fieret, vel in sententia de hereditate lata nihil faceret, neque quidquam ad libertatem conferret. Quapropter si viginti heredi scripto dedisset, qui nondum vicerat, postea autem contra eum lata esset de hereditate sententia, servus esset mansurus. Et Labeo dicit, tunc verum esse quod a Quinto Mucio scriptum est, si revera ab intestato cognatus vocatus fuit ad hereditatem defuncti. Nam si iniuria iudicis victus esset heres scriptus, licet in testamento valido revera scriptus, nihilominus videtur servus conditionem implevisse, cum heredi scripto dedit, et liber factus est. Sed haec quidem Quintus Mucius et Labeo. Sed verius est, quod Aristo Celso respondit, posse servum ei etiam, qui ab intestato heres est, secure dare, secundum quem et sententia prolata est: quoniam lex duodecim tabularum emtionis verbo omnem alienationem complexa sit, ut amplius non requiramus, quomodo quis statuliberi dominus factus sit: et ideo hunc quoque lege contineri, qui ab intestato se heredem esse dixit et vicit, et servum liberum futurum, qui ei nummos dedit. Potest autem is servus scripto quoque nummos dare: hunc autem scriptum heredem, qui in hereditatis possessione est, cuique nummi dati sunt, si victus esset in controversia de hereditate, cum ceteris rebus hereditariis eam quoque pecuniam, ei, qui ab intestato vincet in lite de hereditate, restituere debere.

XXXI. Idem. Si Petrum heres non alienaverit¹⁾, liber esto. Statuliber quidem est, sed recte alienatur.

1) si Petrum heres non alienaverit] Si quis sic dixerit: Stichus servus meus, si eum heres meus non alienaverit, liber esto: hic quoque servus statuliber est, et alienari potest. Et libertas eius alienatione impeditur, quoniam adscripta conditio erat, si alienatus non fuerit.

XXXII. Caius. Servus iussus legatum accipere¹⁾, si rationes reddiderit, reliqua etiam debet reddere. Si autem Petrus liber esse iussus sit cum coniuge, si rationes reddiderit, et decesserit, duobus iuncta est conditio, sicut in legato duobus relicto, cum alter prior decesserit. Itaque mulier quoque, si reliqua det, libera fit: non tamen ex peculio suo: id enim

δ) Sic lego pro ὁ στατουλίβητῳ ἐκ, quod Fabr. habet, propter sequens διαφέρουσι. ε) Sic legendum. Fabr. ἐναχθεῖς. ς) Fabr. ἐνίκησεν. Malim tamen εἰνῆσαε. γ) Cod. 1357. κς. δ) Cod. 1357. ἐκποίησις. ε) Pro καὶ ἐκποιεῖσθαι malim ἐκποιεῖσθαι δι. κ) Cod. 1357. κς. ι) Fabr. Κάιος (sic). μ) Cod. 1357. λαβεῖν ληγάτον. ν) Fabr. λογοποιήσας. ο) Fabr. τελευτήσασα. Basil. T. IV.

μέντοι ἐκ τοῦ οἰκείου πεκουλίου· μόνῳ γὰρ τοῦτο^{p)} ἐφέται τῷ ὑπὲρ τῆς οἰκείας ἐλευθερίας ἐπιτραπέντι δοῦναι.

δοῦλος κελευσθεὶς ληγάτον λαβεῖν] Ἐάν τῷ οἰκίῃ καταλειφθῆ ληγάτον ὑπὸ αἵρεσιν τῆν, εἰαν παρασχη τοὺς λόγους, ἀμολόγηται, ὅτι καὶ τὰς ἐκ τῆς διοικήσεως λοιπάδας ὀφείλει καταβαλεῖν, ἵνα λάβῃ τὸ ληγάτον. καὶ διὰ τοῦτο ἐξητήθη, εἰαν Στίχος, ὅτε παρασχη τοὺς λόγους, ἐκελεύσθη μετὰ τῆς συνοικουσίας αὐτῷ γυναικὸς ἐλευθερωθῆναι, εἰ τελευτῶντος τοῦ Στίχου, πρὶν πληρῶσαι τὴν αἵρεσιν, δύναιται ἢ γαμειτῆ αὐτοῦ ἐλευθερωθῆναι. καὶ Ἰουλιανὸς εἶπε, τὴν αὐτὴν ζήτησιν ἐν τούτῳ τῷ θέματι εἶναι, ἥτις καὶ ἐπὶ ληγάτου ζητεῖται, ὅτε τις λέγει· τῷδε μετὰ τοῦδε δίδωμι καὶ ληγατεύω· εἰ τοῦ ἐνὸς ἀπονοῦτος πρόσωπον ὁ ἄλλος τὸ ληγάτον δύναιται ἀπαιτεῖν. καὶ εἶπε μᾶλλον ἀρέσκων ἐν τῷ τὸ δύνασθαι ἀπαιτεῖν τὸ ληγάτον τῶν ἑνα ὥσπερ εἰ εἶπεν ὁ διαθήμενος^{t)}· τῷδε καὶ τῷδε δίδωμι καὶ ληγατεύω. ἐγένετο δὲ καὶ δευτέρα ζήτησις περὶ τούτου τοῦ θέματος, εἰ καὶ τῇ γυναικὶ τοῦ Στίχου συνεξέεται^{v)} ἢ αἵρεσις τοῦ δοῦναι τοὺς λόγους. καὶ ἤρесе, συνεξέχθαι τὴν αἵρεσιν καὶ τῇ γυναικὶ τοῦ Στίχου, ἵνα, εἰαν μὴδὲν λοιπάδας, ἑτέροις μὲντοι χρήμασι, καὶ οὐκ ἐκ τοῦ πεκουλίου τοῦ Στίχου, ἐκείνοις γὰρ μόνοις ἐπιτέτραπται τοῦτο ποιεῖν, τοῖς πρωτοτύπως ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἐλευθερίας κελευομένοις χρήματα παρασχέιν. [Sch. e. VI. 428. sq.]

L. 32. λγ'.^{s)} Λικίνιος. Ὁ κελευσθεὶς δύο κληρονόμοις δοῦναι, κἂν πραθῆ παρὰ τοῦ ἐνός, τῷ ἄλλῳ διδούς τὸ μέρος ἐλευθεροῦται.

ὁ κελευσθεὶς δύο κληρονόμοις δοῦναι] Ἐάν δύο κληρονόμων γραφέντων ὁ οἰκίτης ὁ κελευσθεὶς ἐλευθερωθῆναι, εἰ δέκα νομίσματα παρασχη τοῖς κληρονόμοις, παρ' ἐνός αὐτῶν πραθῆ καὶ τραδίτευθῆ, δύναιται τῷ ἑτέρῳ κληρονόμῳ τῷ μὴ παλησάσῃ αὐτὸν τὸ μέρος τῶν χρημάτων διδούς ἐλευθεροῦσθαι. [Sch. f. VI. 429.]

L. 33. λδ'.^{t)} Παπιανός. Τὰ δίκαια τῶν ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερουμένων οὐ ποιεῖ χειρόνα ὁ κληρονόμος.

τὰ δίκαια τῶν ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερουμένων] Τὰ δίκαια τῶν στατουλίβερων οὐ δύναιται χειρόνα γενέσθαι διὰ τοῦ κληρονόμου. [Sch. g. VI. 429.]

L. 34. pr. λε'.^{u)} Ἰδεμ. Ἐλευθερωθεὶς ὑπὸ τοῦ κληρονόμου^{v)} ὁ ὄν^{w)} ὑπὸ αἵρεσιν ὄρισθεὶς ἐλευθερωθῆναι^{x)}, πρὶν δοῦναι ἢ ἐκελεύσθῃ, οὐκ ἀναγκάζεται ταῦτα τῷ κληρονόμῳ τοῦ κληρονόμου δοῦναι.

ἐλευθερωθεὶς ὑπὸ τοῦ κληρονόμου] Τὸν κελευσθέντα δοῦναι δέκα νομίσματα τῷ κληρονόμῳ καὶ ἐλευθερωθῆναι εἰ ἐλευθερώσει αὐτὸς ὁ κληρονόμος μὴδὲν παρ' αὐτοῦ λαβῶν, καὶ ἐτελευτήσῃ, οὐ χρεωστῆται τῷ κληρονόμῳ τοῦ κληρονόμου δοῦναι τὰ νομίσματα ὁ στατουλίβερος. τὸ γὰρ ἀρέσαν, δίδοσθαι καὶ τῷ κληρονόμῳ τοῦ κληρονόμου τὰ νομίσματα, τότε χάραν ἔχει, ὅτε ὁ πρῶτος κληρονόμος καὶ δεσπότης τοῦ οἰκίτου ἠμελλε λαμβάνειν τὰ νομίσματα. αὐτῇ τοίνυν ἡ αἰτία ποιεῖ περὶπατητικῆν, ἵνα οὕτως εἶπω, τὴν αἵρεσιν. δύο γὰρ εἰσιν αἰτίαι, δι' αἷς εἰς τὸ τοῦ πρώτου κληρονόμου πρόσωπον ἢ αἵρεσις πληροῦται, καὶ ὅτι δεσπόζει τοῦ οἰκίτου, καὶ ὅτι τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἐκελεύσθη δοθῆναι τὰ νομίσματα. καὶ ἡ μὲν πρώτη αἰτία, τουτέστι, τὸ δεσπόζεσθαι τὸν στατουλίβερα παρὰ τοῦ κληρονόμου, διαβαίνει εἰς ὃν ἂν ὁ στατουλίβερος ἐνεχθῆ διὰ τῆς ἀδιακόπου μεταφορᾶς τῆς δεσποτείας. ἡ δὲ δευτέρα αἰτία, τουτέστι^{y)} τὸν ὀνομασθέντα κληρονόμον τὸν ὀφείλοντα λαβεῖν, τῷ προσώπῳ αὐτοῦ προσπέπηγε^{z)}, καὶ εἰς ἕτερον πρόσωπον οὐ διαβαίνει· οὐδεὶς γὰρ ἕτερος ὠνομάσθη παρὰ τοῦ διαθήμενου, εἰ μὴ ὁ πρωτότυπος κληρονόμος. [Sch. h. VI. 429.]

§. 1. Ὁ κελευσθεὶς λογοποιῆσαι καὶ ἐλεύθερος εἶναι,

ei soli permittitur, cui pro sua libertate dare permissum est.

1) servus iussus legatum accipere] Si servo legatum relictum sit sub conditione reddendarum rationum, certum est, reliqua quoque administrationis eum solvere debere, ut legatum accipiat. Et ideo quaesitum est, si Stichus, cum rationes reddiderit, liber esse iussus sit cum contubernali sua, an Stichus mortuo antequam conditionem expleat, contubernalis eius libera esse possit. Et Iulianus dixit, eandem quaestionem esse in hac specie, quae et in legato agitatur, cum quis dicit: *Illi cum illo do, lego*: an altero deficiente alter legatum petere possit. Et dixit magis sibi placere, posse unum legatum petere perinde, ac si testator dixisset: *Illi et illi do, lego*. Alia etiam quaestio de hac specie agitata est, an contubernali quoque Stichi iuncta sit conditio reddendarum rationum. Et placuit, contubernali quoque Stichi coniunctam esse conditionem, ut si nulla reliqua Stichus habeat, statim libera sit eius contubernalis: sin autem reliqua habeat, ea necesse habet solvere reliqua, sed ex alia pecunia, quam ex peculio Stichi. Illis enim solis hoc facere permissum est, qui principaliter pro sua libertate pecuniam dare iubentur.

XXXIII. Licinius. Qui duobus heredibus dare iussus est¹⁾, etiamsi ab altero venditus sit, partem dans alteri liber fit.

1) qui duobus heredibus dare iussus est] Si duobus heredibus scriptis servus liber esse iussus, si decem nummos heredibus dederit, ab uno eorum venierit et traditus fuerit, potest alteri heredi, qui eum non vendidit, partem pecuniae dans liber fieri.

XXXIV. Papianus. Statuliberorum iura¹⁾ heres deteriora non facit.

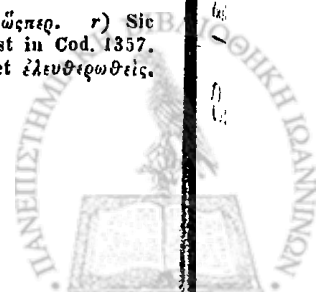
1) statuliberorum iura] Statuliberorum iura per heredem fieri non possunt deteriora.

XXXV. Idem. Ab herede manumissus¹⁾ statuliber, priusquam det, quae iussus est, heredi heredis ea dare non compellitur.

1) manumissus ab herede] Eum, qui heredi decem nummos dare iussus est et liber esse, si ipse heres manumiserit, cum nihil ab eo accepisset, et decesserit, statuliber heredi heredis nummos dare non debet. Quod enim placuit, etiam heredi heredis nummos dari, tunc locum habet, cum prior heres et dominus servi nummos erat accepturus. Haec ergo causa facit ambulatoriam, ut ita dicam, conditionem. Duae sunt enim causae, propter quas in primi heredis persona conditio impletur, et quod est servi dominus, et quod eius personae nummos dare iussus est. Et prior quidem causa, id est, quod heres statuliberi dominus sit, transit, ad quemcunque statuliber pervenerit per perpetuam dominii translationem. Secunda autem causa, hoc est, quod heres nominatus sit, qui debet accipere, eius personae adhaeret, et ad aliam personam non transit: nullus enim alius nominatus fuit a testatore, nisi heres principalis.

Qui iussus est rationes reddere²⁾ et liber esse,

p) Cod. 1357. τούτω. q) Fabr. et ponit post vocem διαθήμενος. Ponendum tamen est post vocem ὥσπερ. r) Sic legendum. Fabr. συνεξέχθαι (sic). s) Cod. 1357. κη'. t) Numerus deest in Cod. 1357. u) Numerus deest in Cod. 1357. v) Cod. 1357. κληρόνου (sic). w) ὁ deest in Cod. 1357. x) Pro ὄρισθεὶς ἐλευθερωθῆναι Cod. 1357. habet ἐλευθερωθεὶς. y) Adde τὸ post τουτέστι, et pro ὀνομασθέντα lege ὀνομασθῆναι. z) Fabr. προσπέπηγεν.

εἰ ἐπέροθηται ὁ κληρονόμος, ἐλευθεροῦται· ἐὰν μὲντοι τὰς λοιπάδας καταβῆλη, ἢ ἔτοιμος γίνηται δοῦναι ἢ ἀσφαλίσασθαι ὑπὲρ αὐτῶν, ἢ καὶ συγχωρηθῆ ἁπλῶς ἀπὸ τοῦ κληρονόμου. εἰ δὲ εἰς Σπανίαν ἐκελεύσθη ἀνελεθεῖν καὶ καρποὺς συναγαγεῖν, οὕτω τε ἐλευθερὸς εἶναι, κἄν κρατηθῆ ἢ ἐν Ῥώμῃ παρὰ τοῦ κληρονόμου, πρὸ τῆς συναγωγῆς τῶν καρπῶν οὐκ ἐλευθεροῦται. εἰ δὲ τις ἐπερωτήσῃ εἰς Σπανίαν λαβεῖν, σιωπηρὸν ἔχει χρόνον, οὗ ἐντὸς ἡδύνατο^{α)} ἀνελεθεῖν.

ὁ κελευσθεὶς λογοποιῆσαι.] Ἀντωνῖνος ὁ βασιλεὺς ἐνομοθέτησε^{β)}, τὸν κελευσθέντα δοῦναι τοὺς λογισμοὺς καὶ ἐλευθερωθῆναι, ἐὰν ἀναβῆληται ὁ κληρονόμος λογοποιῆσαι πρὸς αὐτόν, οὐδὲν ἦτοον ἐλευθεροῦσθαι. οὕτω δὲ ὀφειλομένον δέξασθαι τὴν διάταξιν ταύτην, ἵνα, ἐὰν μὴ λοιπάξῃται ὁ οἰκέτης, ἐλευθερὸς εἴη· εἰ δὲ λοιπάξεται, τότε ἐλευθεροῦται, ὅτε προσάγῃ τὴν τῶν λοιπάδων ποσοτήτα, ἢ ὀφείλει ἀποδοῦναι κατὰ τὴν πίστιν τῆς ἀληθείας. οὐδὲ γὰρ ἀρκεῖ τὸ ποιῆσαι μόρον τὸν κληρονόμον εἰς τὸ ἀρμόσαι τὴν ἐλευθερίαν τῷ οἰκέτῃ, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ στατουλίβερ κείνῃ ποιῆσει, ἢ ἄλλο^{γ)} μὴ ἀναβυλλομένου τοῦ κληρονόμου τῷ οἰκέτῃ παρέξειν τὴν ἐλευθερίαν. τί γὰρ εἰ οὕτως ἡλευθερώθη^{δ)} ὁ οἰκέτης· Δάμας, ἐὰν εἰς Σπανίαν ἀποδημῆσας ἐν τῷ συνεγγυῶ ἐνιαυτῷ τοὺς καρποὺς συναγαγῆ, ἐλευθερὸς ἔστω· καὶ ἐπέχει τὸν οἰκέτην ὁ κληρονόμος ἐν Ῥώμῃ, μὴ συγχωρῶν αὐτῷ ἐκδημῆσαι ἐν Σπανίᾳ, μὴ ὅρα λέγομεν, παροχρημα πρὸ τῆς τῶν καρπῶν συλλογῆς ἐλευθερὸν γίνεσθαι τὸν οἰκέτην; καὶ ὅτε γὰρ ἐν Ῥώμῃ ἐπερωτήσῃ οὕτως ἀντιτίθεται ὁμολογεῖς ἑκατὸν νομίματα ἐν Σπανίᾳ διδοῦναι μοι; δοκεῖ ὁ χρόνος ἐγκεῖσθαι τῇ ἐπερωτῆσει, δι' ὅσον δύναται ἢ ἐν Σπανίᾳ ἐπέλεθεῖν τὸν ἐπερωτηθέντα, καὶ οὐ δύναται πρὸ τούτου τοῦ χρόνου κατὰ νόμον ἐνάγεσθαι. ἐὰν δὲ τοὺς λόγους λαβὼν ὁ κληρονόμος ἐποφλήσῃ τῷ οἰκέτῃ λοιπάδας καὶ μὴ ἔχοντι, πόθεν καταβυλλῆν αὐτάς, γράψῃ, ὅτι ἐδώρησατο αὐτῷ τὰς λοιπάδας, ἢ καὶ ἐπιστολῇ πρὸς αὐτὸν χρησάμενος δηλώσῃ^{ε)}, ὡς ἐπληρώθη τὰς λοιπάδας, δοκεῖ πεπληρωμένα τὴν αἴρεσιν. εἰ δὲ ὁ στατουλίβερ ἀρνεῖται λοιπάδας χρεωστῆν, καὶ δὴ τὸ μὴ θελήσει τὸν κληρονόμον τοὺς λόγους λαβεῖν ἐλευθερὸν εἶναι ἑαυτὸν διαβεβαιούται· ὁ δὲ κληρονόμος τὸ ἐναντίον οὔτε μόρον πεποιημένα αὐτὸν φησιν, ἀλλὰ καὶ λοιπάξασθαι τὸν στατουλίβερ διαβεβαιούται παρὰ τῷ περὶ τῆς ἐλευθερίας διαγινώσκοντι, ὅρα πεπληρωται ἡ αἴρεσις; καὶ μᾶλλον λέγομεν, ὅτι χρὴ τὸν δικαστῆν τὰ περὶ τῆς μορῆς διακρίνειν, ἀναψηλαφᾶν δὲ καὶ τοὺς λόγους, καὶ εἰ εὖρη λοιπαζόμενον τὸν στατουλίβερ, ἀποφαίνεσθαι, μήπω αὐτὸν ἐλευθερὸν γεγονέναι. εἰ δὲ καὶ μὴ ἀρνεῖται ὁ στατουλίβερ λοιπάδας χρεωστῆν, πολλὰς δὲ ὑπομνήσας τὸν κληρονόμον καὶ προσάγῃ αὐτῷ τοὺς λόγους καθ' ὁμολογεῖ καταβῆλιν ἔτοιμος, εἰ^{ι)} φανεῖται ἐν λοιπάδι χρεωστῶν, καὶ ὑπὲρ τῆς τῶν λοιπάδων καταβολῆς παραγεῖ ἀξιοπιστὸν τινα ἔτοιμος ἔχοντα καταβυλλῆν τὰς φανησομένας λοιπάδας· ὁ δὲ κληρονόμος ὑπερτίθεται λογοποιῆσαι, χρὴ τὸν δικαστῆν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀποφαίνεσθαι. [Sch. i. VI. 429. sq.]

λς. 8) Ἰδὲμ. Ἐπρώθη μοι ὁ ὑπὸ αἴρεσιν ἐλευθερωθῆναι ὄρισθεὶς μὴ ἔχων πεκούλιον, ἢ ὡς μὴ προθέν, ἢ ὡς μὴ παραδοθέν. μὴ διδούς μοι ἢ ἐκελεύσθη, οὐκ ἐλευθεροῦται. οἰδὲ γὰρ ἐκ τοῦ πεκούλιον, ὃ ἐκτήσατο παρ' ἐμοί, δώσει. ἔχω δὲ περὶ τοῦ προθέντος καὶ μὴ παραδοθέντος πεκούλιου τὴν κατὰ τοῦ πρώτου ἀγωγὴν.

ἐπρώθη μοι ὁ — ὄρισθεὶς.] Ἐὰν ὁ στατουλίβερ κελευσθεὶς παρασχεῖν χρήματα λέγῃ, ὅτι ἔχω πεκούλιον παρὰ τῷ πωλησαντί με, καὶ οὐ δύναμαι ἐξ αὐτοῦ καταβυλλῆν, ἐπειδὴ^{β)} συνεπρώθη μοι τὸ πεκούλιον, οὐ δοκεῖ ἐμποδίζειν τῇ αἴρεσει. εἰς ἀλλότριον γὰρ πεκούλιον ἢ τοῦ τελευταίου βούλησις οὐ δύναται παρεκτείνεσθαι, τουτέστι, κἄν ἐπιτέτραπται τῷ στατουλίβερ καταβῆλιν ἐκ τοῦ πεκούλιου, οὐκ ἐπεκτείνομεν τοῦτο καὶ εἰς τὰ ἀλλότρια πεκούλια, ἀλλ' εἰς κείνα μόνῃ τὰ ὄντα παρὰ τῷ κληρονόμῳ τοῦ διαθεμένου. τὸ

si heres moram faciat, liber fit: si modo reliqua solverit aut solvere paratus sit, aut satisfacere eorum nomine, aut etiam heres ei haec remiserit. Sin autem iussus fuerit in Hispaniam proficisci, et fructus cogere, et ita liber esse, etiamsi Romae ab herede retentus sit, ante collectionem fructuum liber non fit. Si quis autem stipulatus sit, ut in Hispania accipiat, tacitum tempus habet, intra quod possit eo pervenire.

2) qui iussus est rationes reddere] Imperator Antoninus constituit, ut qui rationes reddere iussus est et liber esse, si heres differat rationes ab eo accipere, nihilo minus liber sit. Ita autem hanc constitutionem debemus accipere, ut si servus reliqua non traxerit, liber sit: sin autem traxerit, tunc liber sit, cum obtulerit reliquorum quantitatem, quam debet reddere ex fide veritatis. Non enim sufficit, heredem moram fecisse, ad hoc, ut libertas servo competat, nisi ipse statuliber ea fecerit, quae herede non cessante libertatem servo datura erant. Quid enim si servus ita fuit manumissus: *Damas, si in Hispaniam profectus anno proximo fructus coegerit, liber esto: et servum Romae retineat heres, nec patiat eum proficisci in Hispaniam: numquid dicimus, statim ante fructuum collectionem servum fieri liberum?* Nam et cum Romae stipulatio concipitur ita: *Centum nummos mihi in Hispania dare spondes?* inesse tempus stipulationi videtur, quo promissor possit in Hispaniam pervenire, nec ante hoc tempus iure conveniri potest. Sed si heres acceptis rationibus servo, qui reliquatus est, nec habet, unde solvere possit, scripserit, se reliqua ei condonare, vel etiam epistola ad eum emissa significaverit, sibi soluta esse reliqua, videtur conditionem implevisse. Sed si statuliber neget, se traxisse reliqua, et ideo, quod heres rationes nolit accipere, contendat se liberum esse: ex diverso autem heres neque se moram fecisse dicat, et reliqua debere statuliberum contendat apud eum, qui de libertate cognoscit, num conditio impleta est? Et magis dicimus, oportere iudicem quaestionem de mora decidere, et rationes rursus computare, et si statuliberum habere reliqua compererit, non esse liberum pronunciare. Quodsi statuliber se non neget reliqua debere, sed cum saepe heredem admonuerit, eique rationes obtulerit, profiteatur, se promtum esse ad solvendum, si quid reliquum deberi ab eo constiterit, et solutionis reliquorum nomine adducat aliquem idoneum, qui reliqua, quae apparuerint, solvere paratus sit: heres autem moretur rationes accipere, iudex pro libertate pronunciare debet.

XXXVI. Idem. Statuliber mihi venditus est¹⁾ peculium non habens, vel ut non venditum, vel ut non traditum. Si mihi non det, quae iussus est, liber non fit. Nec enim de peculio, quod apud me acquisivit, dabit. Habeo autem de vendito et non tradito peculio in venditorem actionem.

1) statuliber mihi venditus est] Si statuliber pecuniam dare iussus dicat: Ego peculium habeo apud eum, qui me vendidit, et ex eo solvere non possum, quia peculium mecum [non] venit: conditionem impedire non videtur. Ad alienum enim peculium voluntas defuncti porrigi non potest, hoc est, etiamsi statulibero concessum sit solvere ex peculio, hoc non extendimus etiam ad aliena peculia, sed ad ea tantum, quae sunt apud heredem testatoris. Idem dicimus etiam, si ven-

a) Cod. 1357. ἡδύνατο. b) Fabr. ἐνομοθέτησεν. c) Lege ἡμελλε. d) Fabr. ἡλευθερώθη (sic). e) Fabr. δηλώσει. f) Sic legendum. Fabr. εἴτε. g) Cod. 1357. λ'. h) Fabr. in marg. notat, Herveti Codicem habere οὐ συνεπρώθη: in Codice vero Regio et Ribierii deesse negationem.

δὲ αὐτὸ λέγομεν, εἰ καὶ ἐπράθη μὲν μετὰ τοῦ πεκουλίου ὁ οἰκέτης, ἀγνωμότως δὲ ποιῶν καὶ παρὰ τὴν πίστιν, ὁ πρῶτος παρακατέχει τὸ πεκούλιον. εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ ἔχει καὶ αὐτοῦ ὁ ἀγοραστής τὴν ἐξ ἔμπτου περὶ τοῦ πεκουλίου, ὅμως οὐ πιστεύεται ἔχειν παρ' αὐτῷ πεκούλιον ὁ οἰκέτης. [Sch. k. VI. 430. sq.]

L. 36. λζ.^{κ)} Ἰδεμ. Δούλος ὑποκαταστάς^{λ)} ἀνήβω ἐν
XI. 7. πρώτῳ ἢ δευτέρῳ ἢ τρίτῳ βαθμῷ μετ'^{μ)} ἐλευθερίας, εἰ πράθη, μετὰ ἰδίας αἰτίας ἐκποιεῖται.

δοῦλος ὑποκαταστάς] Ὅτε τῷ ἀνήβῳ ἐν τῇ πούπυλλαια διαθήκῃ οἰκέτην cum libertate ὑποκαθίστητον ὁ τεστᾶτωρ, ἀγνώμων καὶ τοῦτον τὸν οἰκέτην οἱ σοφοὶ τῷ δικαίῳ τοῦ στατουλίβερος· οὐ κατὰ ἀκριβείαν· οὐδὲ γὰρ ἠδίτευθη ἢ ἔστασις, ἐξ ἧς προσδοκᾷ τὴν ἐλευθερίαν· ἀλλὰ διὰ τὸ χρήσιμον, ἵνα μετὰ τῆς ἰδίας αἰτίας ἐκποιῆται, καὶ μὴ ἀνατρέπη ὁ ἀνήβος τὴν τοῦ πατρὸς διαθήκην. τοῦτο δὲ τὸ νόμιμον καὶ εἰς τὸν ἐν δευτέρῳ καὶ τρίτῳ βαθμῷ συμβεβηκέναι ἐπεκτείνωμεν. οὐδὲ γὰρ ἐπέλεξαμεθα τὴν πρώτην ὑποκατάστασιν, ἀλλ' ἀδιαστίκτως ἐπὶ πάσης ὑποκαταστάσεως αὐτὸ δεχόμεθα. [Sch. l. VI. 431.]

L. 37. λη.^{ο)} Κάιος^{ρ)}. Πέτρον δίδωμί σοι, ἵνα ἐλευθερώσης· εἰ δὲ^{σ)} μὴ, ἐλεύθερος ἔστω. εὐθέως ἐλεύθερος ἔσται.

Πέτρον δίδωμί σοι] Ἐάν οὕτως τις εἴπῃ· Στίχον τὸν οἰκέτην μου Τίτιον ληγατεύω, ἵνα αὐτὸν ἐλευθερώσῃ· εἰ δὲ μὴ ἐλευθερώσῃ αὐτόν, ἐλεύθερος ἔστω. παραχρῆμα ὁ τοιοῦτος οἰκέτης ἐλευθεροῦται. [Sch. m. VI. 431.]

L. 38. λθ.^{ρ)} Παῦλος. Οὐκ ἄλλως ἐμποδίζων ὁ κληρονόμος τῇ αἰρέσει ποιεῖ, δοκεῖν αὐτὴν πεπληρωσθαι, ἀλλ' εἰ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦτο ποιήσει^{ς)}.

οὐκ ἄλλως — ὁ κληρονόμος] Οὐ πᾶν ἐμπόδιον παρὰ τοῦ κληρονόμου γινόμενον τῷ στατουλίβερῳ πεπληρωμέναι αὐτόν ποιεῖ τὴν αἴρεσιν τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ ἐκεῖνα μόνον, ἃ ἐνεκα τοῦ ἐμποδισθῆναι τὴν ἐλευθερίαν γίνονται παρὰ τοῦ κληρονόμου. [Sch. n. VI. 431.]

39. pr. μ'.^{υ)} Ἰαβολένος. Πέτρον Παύλῳ ληγατεύω, καὶ εἰ οὗτος δῶν αὐτῷ ἰ. νομίσματα, ἐλεύθερος ἔστω^{ν)}. τὰ διδόμενα οὐκ ἀπαιτήσῃ ὁ κληρονόμος. ὑπὸ ὕρον δὲ ἐλευθερούμενος οὗτος ἔστιν^{ω)}, καὶ δοῦλος τοῦ κληρονόμου. τὸ δὲ ληγῶτον τῇ ἐλευθερίᾳ ἀναιρεῖται.

Πέτρον Παύλῳ ληγατεύω] Οὕτως τις εἴπε· Στίχον Ἀτίῳ δίδωμι καὶ ληγατεύω, καὶ εἰ ἂν ὁ Στίχος ἑκατὸν νομίσματα παρασχῇ τῷ ληγαταίῳ, ἐλεύθερος ἔστω. εἰ ἂν οὗτος ὁ οἰκέτης ἐκ τοῦ πεκουλίου αὐτοῦ καταβάλῃ τῷ Ἀτίῳ τὰ ἑκατὸν νομίσματα, οὐ δύναται ὁ κληρονόμος ὑπεπειθεύειν αὐτὰ παρ' αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἀπὸ ἰδίου δούλου ἔλαβεν ὁ Ἀτίος, οὐχὶ ἀπὸ δούλου τοῦ κληρονόμου. τοῦτον δὲ τὸν οἰκέτην στατουλίβερα εἶναι καὶ ὁ Κοῖντος Μοῦκιος, καὶ ὁ Λαβειὼν εἶπαν^{ς)}. Σέρβιος δὲ καὶ Ὀφίλιος οὐκ ἐδέξαντο, αὐτὸν εἶναι στατουλίβερα, ἀλλ' ἐγὼ δεχόμεθα τὴν πρώτην γνώμην, φησὶν Ἰαβολένος· ἵνα μὲντοι δούλος εἴη τοῦ κληρονόμου ὁ οἰκέτης, καὶ ἅμα τῷ ἐκβῆναι τὴν αἴρεσιν τῆς ἐλευθερίας ἀφαρπάξεται παρ' αὐτοῦ. [Sch. o. VI. 431.]

§. 1. Εἰ κελεύσω ἐλευθερωθῆναι Πέτρον πληρουμένων τῶν δανεισμάτων μου, ἢ τὸ ἱκανὸν πασχόντων· εἰ μὴ τοῦτο γένηται, κἂν πλούσιος ἢ ὁ κληρονόμος, οὐκ ἐλευθεροῦται.

εἰ κελεύσω] Οὕτως τις διαθέμενος εἶπεν· ὅτε τὰ ἐμὰ χρεῖα ἀποδοθῆναι τοῖς δανεισταῖς μου, ἢ γένηται αὐτοῖς τὸ ἱκανόν, Στίχος ἐλεύθερος ἔστω. εἰ καὶ τὰ μάλιστα εὐπορος ἀναφανῆ κληρονόμος τῷ διαθέμῳ, ὅμως οὐ πρότερον γίνονται ὁ οἰκέτης ἐλεύθερος, ἕως ὅτε οἱ δανεισταὶ τοῦ τελευτήσαντος ἢ

ditus quidem fuit servus cum peculio, inique autem et contra fidem venditor peculium retinet. Quamquam enim in eum actionem ex emto habeat peculii nomine, tamen apud eum servus peculium habere non creditur.

XXXVII. Idem. Servus substitutus¹⁾ impuberi cum libertate primo, aut secundo, aut tertio gradu, si venierit, cum sua causa alienatur.

1) servus substitutus] Cum impuberi in pupillari testamento servum cum libertate testator substituit, hunc quoque servum iure statuliberi prudentes munierunt: non secundum strictum ius: non enim adita est institutio, ex qua libertatem expectat: sed propter utilitatem, ut cum sua causa alienetur, et impubes non evertat patris testamentum. Hoc autem ius porrigimus etiam ad secundo et tertio gradu substitutum. Non enim primam elegimus substitutionem, sed indistincte hoc admittimus in omni substitutione.

XXXVIII. Caius. Do tibi Petrum¹⁾, ul manumittas: sin minus, liber esto. Statim liber erit.

1) do tibi Petrum] Si quis sic dixerit: Stichum servum meum Titio lego, ut eum manumittat: si non manumiserit, liber esto. Hic servus statim liber fit.

XXXIX. Paulus. Non alias heres¹⁾ conditionem impediens efficit, ut ea videatur impleta, quam si hoc libertatis causa fecerit.

1) non alias heres] Non omne impedimentum, quod ab herede fit statulibero, facit, ut ille conditionem libertatis implevisse videatur, sed ea duntaxat, quae impediendae libertatis causa ab herede fiunt.

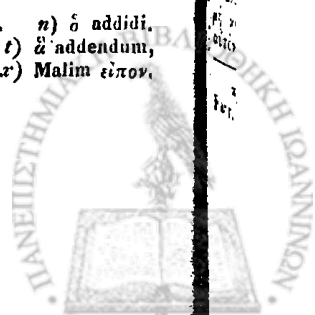
XL. Iavolenus. Petrum Paulo lego¹⁾, et si is ei decem nummos dederit, liber esto. Data heres non repetet. Est autem statuliber et servus heredis. Legatum autem libertate tollitur.

1) Petrum Paulo lego] Sic quidam dixit: Stichum Attio do, lego, et si Stichus nummos centum legatario dederit, liber esto. Si is servus ex peculio suo Attio centum nummos solverit, eos repetere heres non potest, quia Attius eos a servo suo accepit, non ab heredis servo. Eum autem servum statuliberum esse, et Quintus Mucius, et Labeo dixerunt. Servius autem et Ofilius non admiserunt, eum statuliberum esse: sed ego priorem sententiam probo, inquit Iavolenus: ita tamen, ut servus sit heredis servus, et simul ac conditio libertatis extitit, in libertatem ab eo eripitur.

Si iussero²⁾ Petrum liberum esse, cum creditoribus meis solutum aut satisfactum erit: nisi hoc factum sit, quamvis heres locuples sit, liber non fit.

2) si iussero] Quidam testator sic dixit: Quando aes alienum meum exsolutum fuerit creditoribus meis, aut eis satisfactum erit, Stichus liber esto. Quamvis heres locuples testatori extiterit, servus tamen non prius liber fit, quam creditores defuncti vel quae sibi debent

l) ὁ addidi. k) Cod. 1357. λα'. l) Cod. 1357. ἐπὶ καταστάς. m) Cod. 1357. μετ sine apostropha. n) ὁ addidi. o) Cod. 1357. λθ'. p) Fabr. Καλος (sic). q) Cod. 1357. δὲ omittit. r) Cod. 1357. λγ'. s) Fabr. ποιήσου. t) ἄ addendum, quod deest apud Fabr. u) Cod. 1357. λδ'. v) Cod. 1357. ἔσται. w) Sic Cod. 1357. Fabr. οὗτος ἔστιν. x) Malim εἶπον. y) Fabr. τὸ.

λάβωσι τὰ χρεωστούμενα αὐτοῖς, ἢ ἔγγυος λάβωσιν, ἢ καθ' ἕτερον τρόπον ἀσφάλεια αὐτοῖς γένηται. [Sch. p. VI. 432.]

Εἰ ὁ κληρονόμος τῶ ὑπὸ αἴρεσιν ἐλευθερουμένῳ χρήματα δῶ εἰς πραγματείαν, κακῆνος ἀποδῶ αὐτά, ἐλεύθερος ἔστω. εἰ καὶ πεκουλιάρια τὰ ἀποδιδόμενά εἰσιν, ὅμως διδοὺς ἐλευθεροῦται.

εἰ ὁ κληρονόμος] Ἐὰν ὁ κληρονόμος νομίματα εἰς ἐμπορίαν παράσχη τῷ στατουλίβερῳ, οὐ δύναται ταῦτα διδοὺς αὐτῷ πληρῶσαι τὴν αἴρεσιν, ἐπεὶ μᾶλλον ἀποδιδόμῃ αὐτῷ τὰ ἴδια δοκεῖ, ἢ περὶ διδοῦναι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν Λαβέων καὶ Τρεβᾶτιος εἶπον. ἐγὼ δὲ νομίζω, φησὶν Ἰαβολένος, ὅτι, ἐὰν πεκουλιάρια ἢ τὰ νομίματα, ἃ δέδωκεν αὐτῷ εἰς ἐμπορίαν ὁ κληρονόμος, δύναται ἐκ τούτων πληρῶσαι τὴν αἴρεσιν. [Sch. q. VI. 432.]

Ἐπιτὰ ἑτῶν ὑπηρεσίας διδοὺς Πέτρος τῷ κληρονόμῳ μου ἐλεύθερος ἔστω. μεταξὺ ἐγκλήματι περιπέσειν²⁾. εἰ μετὰ τὸν χρόνον ἀναπληρώσει τὰς ὑπηρεσίας, ἐλευθεροῦται.

Ἐπιτὰ ἑτῶν ὑπηρεσίας διδοὺς Πέτρος] Ἐπιτήθη οἰκίτης ἐλευθερία ὑπὸ αἴρεσιν τῆν, ἐὰν ἐπιτὰ ἐνιαυτῶν ὀπίρας καταβάλῃ τῷ κληρονόμῳ. οὗτος δὲ ὁ οἰκίτης εἰς τῶν ἑπτα ἐνιαυτῶν κατηγορήθη³⁾ ἐν πουβλικῷ δικαστηρίῳ, καὶ παρήλθεν ὁ ἔβδομος ἐνιαυτός. καὶ ὁ μὲν Σέρβιος εἶπε, τοῦτον μηκέτι ἐλευθεροῦσθαι. ὁ δὲ Λαβέων εἶπεν, ὅτι καὶ μετὰ ταῦτα πληρῶν τῶν ἐπιτὰ ἐνιαυτῶν τὰς ὀπίρας ἐλευθεροῦται. καὶ ἔστιν ἀληθὴς ἢ Λαβέωνος γνώμη. [Sch. r. VI. 432.]

Πέτρος, εἰ δῶ Μαρία χίλια νομίματα, ἐλεύθερος ἔστω. κὰν πρὸ τοῦ διαθεμένου μετὰ τὴν διαθήκην τελευτήσῃ⁴⁾ Μαρία, ἐλευθεροῦται.

Πέτρος] Ἐκελεύσθη οἰκίτης, ἐὰν Ἀττία παράσχη χίλια νομίματα, ἐλεύθερος εἶναι. ἀλλ' ἡ Ἀττία ἐν ζωῇ τοῦ τεστατορος ἀπέθανε. καὶ Λαβέων μὲν καὶ Ὀφίλιος εἶπον, μηκέτι δύνασθαι τὸν οἰκίτην ἐλευθεροῦσθαι. ὁ δὲ Τρεβᾶτιος λέγει, εἰ μὲν πρὸ τῆς διαθήκης ἐτελεύτησεν ἡ Ἀττία, μὴ ἐλευθεροῦσθαι αὐτὸν. εἰ δὲ μετὰ τὴν διαθήκην, ἐλευθεροῦσθαι. καὶ λελογισμένη ἔστιν ἡ Λαβέωνος καὶ Ὀφίλιου γνώμη. κρατῆ δὲ μᾶλλον τὸ γενέσθαι ἐλευθερον τὸν οἰκίτην. [Sch. s. VI. 432.]

Εἰ μὲν χρήματα κελυσοῦν δούναι δοῦλος, ἄλλος ἐπὲρ αὐτοῦ διδοὺς ἐλευθεροῖ αὐτόν. εἰ δὲ ὑπηρεσίας, οὐκέτι. αὐτὸν γὰρ δεῖ ἐργάζεσθαι.

εἰ μὲν χρήματα κελυσοῦν δούναι δοῦλος] Ἐὰν ὁ οἰκίτης ἐξωτικῶς τιμὴ κελυσοῦν παρασχῆν ὀπίρας καὶ ἐλευθερωθῆναι, οὐ δύναται ἄλλος τις ὑπὲρ τοῦ οἰκίτου δουλεύον ἐλευθερῶσαι τὸν οἰκίτην. ἐὰν δὲ χρήματα ἐκελεύσθη παρασχῆν ὁ οἰκίτης, παντὶ ἔξεστι δούναι ὑπὲρ αὐτοῦ τὰ νομίματα καὶ ἐλευθερῶσαι αὐτόν. [Sch. t. VI. 432.]

μα⁵⁾ Σκαεβόλας. Πέτρος, εἰ λογοποιήσῃ, ἐλεύθερος ἔστω. εἰ μετὰ τελευτήν τοῦ διαθεμένου ἀπήτησέ τι⁶⁾, ἢ ἔκλεψεν, ἢ ἐκακούργησεν, εἰ μὴ πάντα δῶ, οὐκ ἐλευθεροῦται.

Πέτρος, εἰ λογοποιήσῃ] Οὕτω τις εἶπεν αὐτῷ τοὺς ἐμούς κληρονόμους, καὶ τῇ πίστει αὐτῶν ἐπιτρέπω, ἵνα τῶν λογισμῶν διδομένων Σίχον ἐλευθερώσωσι. καὶ ἐξητήθη. ἐπεὶ πολλὴν ποσότητα χρημάτων μετὰ τελευτήν τοῦ τεστατορος ἀπαιτηθῆσαν καὶ ἐμπιστευθῆσαν αὐτῷ οὗτος ὁ οἰκίτης λοιπάρεται, καὶ ἄλλας δὲ διαφόρους ποσότητας ἀπὸ τῶν κολωνῶν τοῦ δευπέτου ἀπαιτήσας, οὐκ εἰσηγάγεν αὐτάς ἐν τοῖς λόγοις αὐτοῦ, καὶ τὴν κληρονομίαν δὲ ἐγύμνωσε, λαθραίως διανοήσας τὰ ὄρητα, καὶ ὑπελόμενος καὶ τὴν οἰκουμένην καὶ τὴν ἐσθῆτι, ἐξήργησε δὲ καὶ τὰς ἀποθήκας. μήτι οὐ πρότερον κεχρηώθηται αὐτῷ ἡ ἐλευθερία, εἰ μὴ ὅσα κινῶ λογισμῶ ἐλοιπύσθη, καὶ ὅσα ἀπέκλεψεν, ἀποδοῦναι. καὶ ἀπεκρίνατο Σκαεβόλας, μὴ πρότερον παρέχεσθαι αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν, εἰ μὴ καὶ τὰς λοιπάδας ἀποδοῦναι, ἀποκαταστήσῃ δὲ καὶ ὅσα δὲ αὐτὸν ἄλλεπει τῆς κληρονομίας. [Sch. u. VI. 432. sq.]

tur, acceperint, aut fideiussores, aut alio modo eis cautum fuerit.

Si heres³⁾ statulibero pecuniam dederit ad negotiandum, et ille eam reddiderit, liber esto. Etiam si pecunia, quae redditur, peculiaris sit, dans tamen liber fit.

3) si heres] Si heres statulibero pecuniam dedit ad negotiandum, non potest eam ipsi dans conditionem implere, quia magis videtur ei sua reddere, quam dare. Sed haec quidem dixerunt Labeo et Trebatius. Ego autem puto, inquit Iavolenus, si peculiares nummi fuerunt, quos heres ei dedit ad negotiandum, posse eum ex his conditionem implere.

Si Petrus septem annorum operas det⁴⁾ heredi meo, liber esto. Interim in crimen incidit. Si post tempus operas impleverit, liber fit.

4) si Petrus septem annorum operas det] Servus libertate honoratus est sub hac conditione, si septem annorum operas heredi solverit. Hic autem servus intra septem annos in iudicio publico accusatus est, et septimus annus praeteriit. Et Servius quidem aiebat, eum non fieri liberum. Labeo autem dicebat, et si postea septem annorum operas solvat, eum liberum fieri. Et vera est Labeonis sententia.

Petrus⁵⁾, si Mariae mille nummos dederit, liber esto. Etiam si ante testatorem post testamentum Maria decesserit, liber fit.

5) Petrus] Servus liber esse iussus est, si Attiae mille nummos dederit. Attia autem vivo testatore decessit. Et Labeo quidem et Ofilius dixerunt, servum non amplius posse liberum fieri. Dicit autem Trebatius, si ante testamentum quidem Attia decessit, eum liberum non fieri: sin autem post testamentum, liberum fieri. Et rationem habet Labeonis et Ofilii sententia. Magis autem obtinet, servum liberum esse.

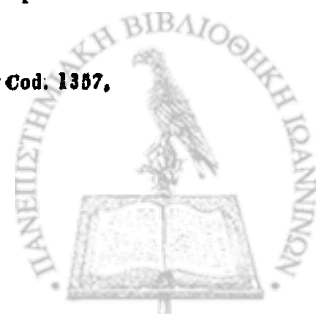
Si servus pecuniam dare iussus sit⁶⁾, alius pro eo dans eum liberat: sin autem operas, neutquam. Ipsum enim operari oportet.

6) si servus pecuniam dare iussus sit] Si servus operas extraneo dare iussus sit et liber esse, alius pro servo serviens servum liberare non potest. Sed si servus pecuniam dare iussus sit, licet cuilibet pro ipso pecuniam dare et ipsum liberare.

XLII. Scaevola. Petrus, si rationes reddiderit¹⁾, liber esto. Si post mortem testatoris aliquid exegit, vel furatus est, vel fraudulenter egit, nisi omnia reddiderit, liber non fit.

1) Petrus, si rationes reddiderit] Sic quidam dixit: *Ab heredibus meis peto, fideique eorum committo, ut rationibus redditibus Stichum manumittant.* Et quaesitum est: cum amplam pecuniae quantitatem post mortem testatoris exactam et sibi creditam hic servus reliquam habeat, et alias diversas quantitates a colonis domini exactas rationibus suis non intulerit, hereditatemque spoliaverit, apertis clam horreis, supellectilique et veste sublata, et apothecis exhaustis: an non prius ei debeatur libertas, quam ea, quae mala ratione reliquias est et quae subripuit, reddiderit. Et respondit Scaevola, non prius ei libertatem deberi, quam reliqua reddiderit, et restituerit etiam ea, quae per eum absunt hereditati.

2) Cod. 1357. περιπέσειν. a) Fabr. κατηγορήθη (sic). b) Cod. 1357. τελευτήσῃ. c) Cod. 1357. λέ'. d) Sic Cod. 1357, Fabr. ἀπήτησῃ (sic) haud dubie errore typothetae.

1. Πάμφιλος εἰ ἀληθῶς τὸ πεκούλιον δῶν τοῖς κληρονόμοις, ἐλευθέρως ἔστω. διδούς ἂ ἔχει, κἂν πλείονα ἔχρωσται^{e)} τῇ δεσπότῃ, ἐλευθεροῦται.

Πάμφιλος εἰ ἀληθῶς] Οὕτω τις εἶπε· Πάμφιλος ἐλευθέρως ἔστω, τοῦ πεκούλιου αὐτοῦ παρεχομένου κατὰ ἀληθειαν τοῖς κληρονόμοις. καὶ ἐξητήθη, ὅποτε πλείονα μὲν τῷ δεσπότῃ χρεωστῆ τῶν ὄντων ἐν τῷ πεκούλιῳ αὐτοῦ, πᾶσι δέ, ὅσα εἶχεν ἐν πεκούλιῳ, μετὰ πίστεως ἀγαθῆς δέδωκε τοῖς κληρονόμοις, εἰ ἀρμόζει αὐτῷ ἡ ἐλευθερία. καὶ ἀπεκρίνατο, μηδὲν ἐμποδίζειν εἰς τὸ ἀρμόσαι αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν. [Sch. x. VI. 433.]

2. Πέτρος ἐλευθεροῦσθω, εἰ τῷ κληρονόμῳ δῶν μηνιαῖον τόδε τι^{f)} ἐπὶ πέντε ἔτη. πρὸ τοῦ χρόνου τελευτῶν ὁ κληρονόμος ἐκέλευσεν, εἰ πληρώσει^{g)} Πέτρος τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ, ἐλευθερωθῆναι. εἰ μὴ πληρώσει^{h)}, οὐκ ἐλευθεροῦται.

Πέτρος ἐλευθεροῦσθω] Πάμφιλόν τις ἀπελεύθερονⁱ⁾ ἴδιον ἐκ μέρους γράμματος κληρονόμον ἐληγάτευσεν αὐτῷ κατ' ἐξαιρέτην Σίχου τὸν οἰκίτην, ἐλευθερίαν δὲ τῇ οἰκίτῃ καταλείπειν οὕτως· ἐάν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου μου ἐπὶ ἑνιαυτούς συναπτούς πέντε ἐξήκοντα νομίσματα καθ' ἕνα-στον μῆνα καταβῆται, τότε αὐτὸν ἐλευθερώσω. ἀλλ' ὁ ἀπελεύθερος τοῦ τεστατορος, ὁ καὶ μερικὸς κληρονόμος πρὸ τῶν ἑ. ἑνιαυτῶν τελευτήσας ἐπὶ κληρονόμῳ τῷ νύκτι καὶ τῇ γαμετῇ αὐτοῦ, περὶ Σίχου τοῦτου οὕτως εἶπεν· Σίχος ὁ οἰκίτης, ἅτινα ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ πάτερός μου ἐπὶ δῆλῃ αἰρέσει κατελείφθη μοι, κέλευθω, ἵνα παρασχῇ τῷ νύκτι καὶ τῇ γαμετῇ μου δίχα πάσης φιλονεικίας, καὶ ἵνα τοῦ χρόνου περαιουμένου ἐλευθερώσωσιν αὐτὸν. καὶ ἐξητήθη, ἐάν οὗτος ὁ Σίχος τοὺς κατὰ μῆνα ἐξήκοντα χρυσίους μὴ παρασχῇ, εἰ πληρουμένης τῆς πενταετίας ἀρμόζει αὐτῷ ἐλευθερία. καὶ ἀπεκρίνατο Σκαεβόλας, εἰ μὴ παρασχῇ τὰ νομίσματα, μὴ ἀρμόζειν αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν. [Sch. y. VI. 433.]

3. Ὁ κελευσθεὶς, εἰ λογοποιήσῃ^{k)}, ἐλευθερωθῆναι, καὶ λαβεῖν εἴκοσι^{l)} χρυσούς^{m)} μετὰ τοῦ πεκούλιου, κἂν ἀνυπογράφως δῶν λόγους ὡς τοῦ διαθεμένου μὴ δυνηθέντος ὑπογράψαι, μετὰ μέντοι πίστεως ἀγαθῆς, πληροὶ τὴν αἴρεσιν.

Ὁ κελευσθεὶς] Οὕτως ἠλευθερώθη δούλος ἐν διαθήκῃ· Σίχος ὁ δούλος μου καὶ διοικητής, ἐάν τοὺς λογισμούς πάσης τῆς διοικήσεως αὐτοῦ τῷ ἐμῷ κληρονόμῳ ἀποδῶ, καὶ τὸ ἱκανόν αὐτῷ τοῦτου ἕνεκεν ποιήσῃ, ἐλευθέρως ἔστω. καὶ τούτῳ, ὅτε ἐλευθέρως γένηται, δοθῆναι βούλομαι εἴκοσι χιλιάδας καὶ τὸ πεκούλιον αὐτοῦ. καὶ ἐξητήθη, ἐάν τοὺς λόγους ἂν διώκησεν ἐπὶ πολλοὺς ἑνιαυτούς, μὴ ὑπογεγραμμένους παρὰ τοῦ τελευτήσαντος ἑτοίμος ἔστι δοῦναι τῷ κληρονόμῳ, εἰ γίνεται ἐλευθέρως ἐκ τῆς διαθήκης· ἐπειδὴ διὰ βαρεῖαν νόσον οὐκ ἠδύνατο ὁ τεστατωρ ὑπογράψαι τοὺς λόγους αὐτοῦ· ἐν τῇ ἰδίᾳ μὲντοι διαθήκῃ ὑπέγραψεν ὁ διαθεμένος. πρὸς ταύτην τὴν ζήτησιν ἀποκρίνεται ὁ Σκαεβόλας, ἐάν μετὰ πίστεως οἱ λόγοι δίδονται, καὶ αἱ λοιπαὲς καταβάλλονται, ἐλευθερὸν γίνεσθαι τὸν οἰκίτην. ἠρωτήθη πάλιν περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, εἰ τὰ ἀπαιτηθέντα διὰ τῶν βοηθῶν αὐτοῦ καὶ μὴ εἰσνεχθέντα τῷ λόγῳ τοῦ Καλανδαρίου, ἢ τὰ μετ' ἀπάτης διοικηθέντα παρ' αὐτῶν τούτῳ ἐπιγράφεται τῷ οἰκίτῃ, ἐπειδὴ προσεσκήκειⁿ⁾ πᾶσι τῶν οἰκίτῶν. καὶ ἀπεκρίνεται, εἰ ἔστι τι τὸ δυνάμενον τῇ ἁθυμίᾳ τούτου ἐπιγράφεται καὶ καταλογίζεσθαι, ἀνάγκη αὐτὸν εἶναι καὶ τούτου τὸν λογισμὸν ἀποδοῦναι. πάλιν ἠρωτήθη, εἰ καὶ ἕνεκεν ἐκείνων ὀφείλει λογοθετεῖσθαι, ἅπερ οὐκ ἀπῆρτην ἀπὸ τῶν μεμισθωμένων τὰ κτήματα ἢ τῶν γεωργῶν τοὺς κανόνας, ἐπειδὴ καὶ πρὸς τούτους καὶ προχρεῖαν αὐτοῖς δέδωκεν. καὶ ἀπεκρίνατο, ὅτι περὶ τούτου ἦδη ἀπεκρινάμεν^{o)} τουτέστι, καὶ ἐν τούτοις, ἐάν ἐπιγραφῆναι δύναται τῇ ἁθυμίᾳ αὐτοῦ, καλῶς ἀπαιτεῖται τοὺς λόγους. καὶ ἐκεῖνο δὲ πάλιν ἠρωτήθη, ἐπειδὴ ὅλον τὸ πεκούλιον αὐτοῦ, πρὶν ὑποστῆναι τοὺς λογισμούς, ἀλλοχού παύποτε ἀπῆρτην ἢ μετεκόμενον^{p)}, εἰ καὶ τούτου ἕνεκεν ἐγκαλεῖται ὁ οἰκίτης. καὶ ἀπεκρίνατο, μηδὲν ἐμποδίζειν τῇ αἰρέσει τὸ μετενεγκεῖν αὐτὸν ἀλλοχού τὸ ἴδιον πεκούλιον, μόνον εἰ τοὺς λογισμούς μετὰ πίστεως ἀγαθῆς παραδίδωσιν. [Sch. z. VI. 433. sq.]

Pamphilus, si revera²⁾ peculium heredibus dederit, liber esto. Dans quae habet, etiamsi plus domino deberet, liber fit.

2) Pamphilus, si revera] Quidam sic dixit: Pamphilus liber esto, peculio suo heredibus vere dato. Et quaesitum est, cum plus domino debeat, quam in peculio sit, omnia autem, quae in peculio habebat, bona fide heredibus dederit, an libertas ei competat. Et respondit, nihil impedimento esse, quominus libertas ei competat.

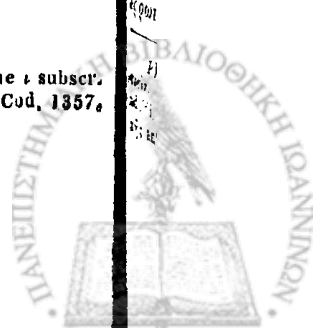
Petrus liber esto³⁾, si heredi certum menstruum per quinque annos dederit. Ante tempus moriens heres iussit, si Petrus heredes eius impletet, cum liberum esse. Si non impleverit, liber non fit.

3) Petrus liber esto] Quidam cum Pamphilum libertum suum ex parte heredem scripsisset, Stichum servum suum ei praelegavit, servo autem sic libertatem reliquit: Si ex die mortis meae per annos continuos quinque sexagenos nummos singulis mensibus solverit, tunc cum manumittas. Verum libertus testatoris idemque heres ex parte, cum ante quinquennium decessisset filio herede relicto et uxore sua, de hoc Stichus sic dixit: Stichus servus, quae testamento patroni mei certa conditione mihi relicta sunt, iubeo praestet filio et uxori meae sine ulla controversia, et eum peracto tempore manumittant. Et quaesitum est, si Stichus hos sexagenos nummos menstruos non praestiterit, an impleto quinquennio ei libertas competat. Et respondit Scaevola, si nummos non praestiterit, libertatem ei non competere.

Qui iussus est⁴⁾, si rationes reddiderit, liber esse, et viginti aureos accipere cum peculio, quamvis sine subscriptione rationes reddiderit, quod testator subscribere non potuerit, si modo bona fide, conditionem implet.

4) qui iussus est] Servus testamento ita manumissus est: Stichus servus meus et actor, si rationes totius suae administrationis heredi meo reddiderit, eoque nomine ei satisfecerit, liber esto: eique cum liber factus fuerit, dari volo viginti millia et peculium suum. Et quaesitum est, si rationes eorum, quae per multos annos administravit, non subscriptas a defuncto heredi reddere sit paratus, an liber ex testamento fiat: cum propter gravem morbum testator non potuerit rationibus subscribere: suo tamen testamento testator subscripserit. Ad hanc quaestionem respondet Scaevola, si ex fide rationes reddantur, et reliqua solvantur, servum liberum fieri. De eodem casu rursus interrogatus fuit, an ea, quae exacta sunt per adiutores, nec Calendario illata sunt, aut fraudulenter ab eis administrata, huic servo adscribantur, cum omnibus servis praeesset. Et respondet, si quid esset, quod negligentiae eius posset adscribi et imputari, eum necesse habere eius etiam rationem reddere. Rursus fuit interrogatus, an eorum quoque nomine debeat rationem reddere, quod neque a conductoribus praediorum neque a villicis pensiones exegerit, et insuper etiam promutuum eis dederit. Et respondit, se de eo iam respondisse: hoc est, in his quoque si quid adscribi posset negligentiae eius, recte rationem exigi. Illud etiam rursus quaesitum est, cum totum peculium suum, antequam rationes redderet, alio transtulit, an etiam servus eo nomine teneatur. Et respondit, translatione peculii in alium locum non impediri conditionem, si modo bona fide rationes reddat.

e) Cod. 1357. ἐχρωσται. f) Sic Cod. 1357. Fabr. τόδε τι. g) Cod. 1357. πληρώσει. h) Cod. 1357. πληρώσει sine i subser. i) Sic lego. Fabr. ἐλεύθερον. k) Sic Cod. 1357. Fabr. λογοποιήσῃ. l) Sic Cod. 1357. Fabr. εἴκοσιν. m) Cod. 1357. χρυσούς. Fabr. χρυσούς. n) Fabr. προιστήκει (sic). o) Fabr. μετεκόμενον (sic).

Εἰ δὲ οἱ συνυπουργοῦντες^{p)} αὐτῷ ἐκλείψιν τι ἢ κακῶς διήκῃσαν κατὰ ἀμέλειαν αὐτοῦ, ἢ οὐκ ἀπή-
τησε τοὺς^{q)} μισθωτοὺς, αὐτῷ ἐπιγράφεται^{r)}. εἰ δὲ
προὔφειλετο τὸ πεκούλιον, καὶ οὕτως τῶν λογισμῶν
διδομένων πληροὶ τὴν αἴρεσιν.

Τῶν διοικητῶν μου τοὺς μὲν τισιν^{s)} ἐληγγάτευσα,
τοὺς δὲ ἤλευθέρωσα, εἰ λογοποιήσουσιν ἐντὸς τεσσά-
ρων μηνῶν. εἰ μὴ^{t)} λογοποιήσωσι^{u)} καὶ τὰς λοιπά-
δας δῶσιν, ἢ ὁ κληρονόμος ὑπέρθῃται, οὔτε τὰ λη-
γάτα, οὔτε αἱ ἐλευθερίαι ἀρμόζουσιν. δεῖ δὲ σκοπεῖν,
μήποτε οἱ τέσσαρες μῆνες οὐ τῇ λογοποιίᾳ, ἀλλὰ
τῇ καταβολῇ ὠρίσθησαν^{v)}. ἢ μέντοι πρόληψις ὑπὲρ
τῶν ὑπὸ αἴρεσιν ἐλευθερωθῆναι ὀρισθέντων ἐστίν.

τῶν διοικητῶν μου] Τίτιος διαθέμενος ἕκαστον τῶν
διοικητῶν αὐτοῦ δούλων διαφόροις προσώποις ἐληγγάτευσεν ὑπὸ
αἴρεσιν τὴν, εἴαν δοῖεν τοὺς λόγους τῷ κληρονόμῳ αὐτοῦ. ἀλλὰ
μετὰ ταῦτα τὸ ἰδικὸν κεφάλαιον ἔγραψε τοιοῦτον· πάντας τοὺς
διοικητὰς καὶ δούλους μου, οὓς ἐληγγάτευσα ἢ ἤλευθέρωσα,
εἴσω τεσσάρων μηνῶν μετὰ τὴν ἐμὴν τελευτὴν δοῦναι βούλο-
μαι τοὺς λόγους τοῖς ἰδίοις δεσποταῖς, οἷς παρ' ἐμοῦ ληγα-
θέντες εἶσι. καὶ ὑποκατῶν ἄλλους τινὰς διοικητὰς ἐλευ-
θέρους εἶναι ἐκέλευσα μετὰ τῆς εἰρημένης προσθήκης, εἴαν
παράσχωσι καὶ αὐτοὶ τοὺς λόγους. καὶ ζητῶ, εἴαν ὁ κληρονόμος
ἐμποδίσῃ τῷ^{w)} δοθῆναι τοὺς λόγους, εἰ^{x)} πυνονται εἶναι
στατουλίβερσι οἱ οἰκέται παρατερόχων τῶν τεσσάρων μηνῶν,
ἢ οὐδὲν ἦπτον ὀτεδήποτε τῶν λογιμῶν διδομένων, καὶ τῶν
λοιπάδων καταβαλλομένων δύναται λαμβάνειν τὴν ἐλευθερίαν.
καὶ ἀπεκρίνατο ὁ Σκαεβόλας, μηδὲ τὰ ληγάτα, μηδὲ τὰς ἐλευ-
θερίας ἄλλως ἀρμόζειν, εἰ μὴ δοθῶσιν^{y)} οἱ λόγοι, ἢ ὁ κληρο-
νόμος ἐμποδίσῃ τῷ δοθῆναι αὐτούς. χρῆ δὲ τὸν δικαστὴν
διακρίνειν, ὅρα τῇ αἰρέσει τῶν ληγάτων καὶ τῶν ἐλευθεριῶν,
τουτέστι, τῇ ποιήσει τῶν λόγων, ὁ χρόνος πρόσκειται εἴσω τῶν
τεσσάρων μηνῶν, ἢ μὲν καὶ ὀτεδήποτε μετὰ τὴν λογοποιίαν
ἢ καταβολῇ τῶν λοιπάδων οἱ τέσσαρες μῆνες προσετέθησαν,
ὡς τοῦ τετατάωτος φροντισάωτος, μὴ γενέσθαι ἀναβολήν, μηδὲ
ὑπέρθῃσιν τῇ καταβολῇ. βέλτιον δὲ ἐστὶ τὴν πρόληψιν ὑπὲρ
τῶν στατουλίβερων δεῖξασθαι. [Sch. a. VI. 434. sq.]

Εἰ Πέτρος ὁ δούλος μου λογοποιήσῃ τὴν ὀνό-
ματι αὐτοῦ καὶ Παμφίλου τοῦ συνδούλου αὐτοῦ
τραττομένην διοίκησιν, καὶ ἀλοίπαστος εὔρεθῇ, ἐντὸς
ἕξ μηνῶν ἐλευθερούσθωσαν. οὐκ ἄλλως ἐλευθεροῦν-
ται, εἰ μὴ ἀλοίπαστος^{z)} εὔρεθῶσιν, ἢ ὁ κληρονόμος
ἐντοῖς ἐμποδίσῃ^{a)}.

εἰ Πέτρος ὁ δούλος μου] Ἀργυροπράτης τις ὢν καὶ
χερὸν πᾶσαν τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ ἐν γραμματεῖσι ἔχων τοῖς
ιοικηταῖς αὐτοῦ δούλοις οὕτως κατέλειπεν ἐλευθερίαν· εἰ τις
παρὰ κληρονόμος, Ἰάμας ὁ ἐμὸς οἰκέτης τῆς διοικήσεως αὐτοῦ
ἢ πραττομένης ὀνόματι αὐτοῦ καὶ Παμφίλου τοῦ συνδούλου
αὐτοῦ εἴαν δοῖ τοὺς λόγους τῷ ἐμῷ κληρονόμῳ, καὶ ἀλοίπαστος
ἠρεθῆῃ εἴσω ἕξ μηνῶν, ἐλευθερός ἐστω. καὶ ἐξητήθη, ὅρα
αὐτὸ τὸ ἀλοίπαστον αὐτὸν εὔρεθῆναι εἰς πάντα τὰ γραμμα-
τεῖα τοῦ δεσπότη^{b)} ἀνήκει, ὑπεξηρημένων τῶν ἀπολλυμένων,
καὶ τοῦτο δηλοῖ ἢ τοῦ ἀλοίπαστου λέξις, εἴαν πάντα τὰ χρῆ-
ματα παρὰ πάντων ἀπαιτήσῃ τῶν χρεωστῶν ὁ οἰκέτης, καὶ ἢ
κατάβλη τῷ κληρονόμῳ, ἢ τὸ ἱκανὸν αὐτῷ ποιήσῃ, ἵνα, εἴαν
περθεῖσιν χρῆσται^{b)} πρὸς τὴν ἀπαιτήσιν τῶν χρεῶν εἴσω τῶν
μηνῶν, μὴ ἀγμύσῃ αὐτοῖς ἐλευθερία. καὶ ἀποκρίνεται πρὸς
αὐτὸ ὁ Σκαεβόλας· πρόδηλός ἐστιν ἡ αἴρεσις ἢ τοῖς προγε-
ραμμένοις ἤμισι τῆς διαθήκης προκειμένης^{c)}. τότε τῶν
εὔθεροι γίνονται, ὅτε μηδὲν λοιπασθῶσιν, ἢ παρὰ τῶν κλη-
ρονόμων^{d)} γένῃται τὸ λοιπασθῆναι αὐτούς. [Sch. h. VI. 435.]

μβ'. e) Λαβεῶν. Ταῦτόν ἐστι τὸ εἰπεῖν, εἰ ἐπὶ
ρία ἔτη δουλεύσει, ἢ ἐπὶ τρία ἔτη ὑπηρεσίας δῶ.

Εἰ δὲ εἴποι, εἴαν ὁμολογήσῃ ὑπηρεσίας, κἂν μὴ
ῤρωται ἢ ἐπερώτησις, ὁμολογῶν ἐλευθεροῦται.

Sin autem qui erant adiutores eius, aliquid fu-
rati sint, aut male administraverint culpa eius, aut
a conductoribus non exegerit, ei adscribitur. Si autem
prius abstulit peculium, sic quoque datis rationibus
conditionem implet.

Ex actoribus meis⁵⁾ alios quibusdam legavi,
alios autem manumisi, si rationes intra quatuor men-
ses reddiderint. Sin non reddiderint rationes, nec
reliqua dederint, vel heres moram fecerit, nec legata,
nec libertates competunt. Considerandum autem est,
utrum quatuor menses non reddendis rationibus, sed
solutioni praestituti sint. Praesumptio autem pro sta-
tuliberis est.

5) ex actoribus meis] Titius testamento servos
suos actores singulos legavit diversis personis sub con-
ditione, si rationes reddiderint heredi suo. Deinde au-
tem proprium caput scripsit eiusmodi: Omnes actores
servos meos, quos legavi vel manumisi, intra quatuor menses
post mortem meam rationes reddere volo dominis suis,
quibus a me legati sunt. Et inferius alios quosdam
actores liberos esse iussit cum eadem adiectione, si et
ipsi rationes reddiderint. Et quaero, si per heredem
fiat, quo minus rationes reddantur, utrum servi statu-
liberi esse desinant transactis quatuor mensibus, si
nihil minus quandocunque redditus rationibus et reli-
quis solutis libertatem consequi possint. Et Scaevola
respondit, nec legata, nec libertates alias competere,
quam si rationes redditae fuerint, aut per heredem
steterit, quo minus reddantur. Iudex autem aestimare
debet, utrum conditioni legatorum et libertatum, hoc
est, redditioni rationum adiectum sit tempus intra qua-
tuor menses: an etiam quandocunque post redditas ra-
tiones solutioni reliquorum quatuor menses appositus
sint, quod testator sollicitus fuerit, ne cunctatio fieret,
neque mora solutioni. Melius autem est, praesumptionem
admittere pro statuliberis.

Si Petrus servus meus⁶⁾ actus, qui agitur no-
mine eius et Pamphili conservi eius, rationes red-
diderit, et reliqua non habere inventus fuerit, intra
sex menses liberi sunt. Non alias liberi fiunt, quam
si eos reliqua non habere apparuerit, aut heres eos
impedierit.

6) si Petrus servus meus] Argentarius quidam,
cum omnes fere facultates suas in cautionibus haberet,
servis suis actoribus libertatem ita dedit: Quisquis mihi
heres erit, si Damas servus meus actus, qui geritur eius
nomine et Pamphili conservi eius, heredi meo rationes
reddiderit et nihil reliquatus fuerit intra sex menses,
liber esto. Et quaesitum est, an haec verba, nihil reli-
quatus fuerit, pertineant ad omnes cautiones domini,
exceptis perditis, et hoc significent, si omnem pecuniam
servus exegerit ab omnibus debitoribus, et vel heredi sol-
verit, vel ei satisfecerit, ut, si moram fecerit in exactione
debitorum intra sex menses, eis libertas non competat.
Ad hoc respondet Scaevola: Manifesta est conditio in
verbis superscriptis testamenti propositi posita. Tunc
ergo liberi fiunt, cum nihil reliquum habuerint, aut per
heredes factum sit, ut reliqua traxerint.

XLII. Labeo. Idem est, si dictum sit¹⁾, si i
triennio servierit, vel si triennio operas dederit.

Si autem dixerit, si operas promiserit, quam- §
quam stipulatio non valeat, promittens liber fit.

p) Cod. 1357. ὑπουργοῦντες. q) Cod. 1357. τὰς. r) Legō ἐπιγράφεται cum Cod. 1357. Fabr. ἐπιγράφεται. s) Cod. 1357.
οὖν. t) Cod. 1357. pro μὴ habet δὲ. u) Fabr. λογοποιήσουσι. v) Sic Cod. 1357. Fabr. ὠρίσθησαν. w) Fabr. τὸ. x) εἰ
didi. y) Fabr. δοθεῖσιν (sic). z) Cod. 1357. ἀλύπαστοι. a) Malim ἐμποδίσῃ. b) Fabr. χρῆσται. c) Addendum videtur
is ante προκειμένης. d) Malim παρὰ τοὺς κληρονόμους. e) Cod. 1357. λς'.

ταύτων ἐστὶ τὸ εἰπεῖν] Ἐὰν τινὰ τῶν δούλων σου εἰς ὁριστὸν χρόνον βούλη καταλίπειν στατουλίβερα, οὐδεμία ἐστὶ διαφορὰ, εἴτε εἴπῃς, ἂν δουλεύσῃ ἐπὶ τρία ἔτη, εἴτε εἴπῃς, ἂν ὀπίσθας ἐπὶ τρία ἔτη δῶ, ἐλευθερὸς ἔστω. ἂν δὲ τις ἐλευθερὸς εἶναι κελευσθῆ, ἂν δέκα νομίματα ἐπερωτηθῇ τῷ κληρονόμῳ, εἰ καὶ μὴ ἔρρωται ἢ ἐπερωτήσῃς αὐτὴν ὡς μεταξὺ δούλου καὶ δεσπότου γινομένη¹⁾, ὅμως ἅμα τῷ ἐπερωτηθῆναι ἐλευθεροῦται ὁ οἰκέτης. τοῦτο δὲ καὶ ἀνωτέρω εἴρηται. [Sch. c. VI. 435.]

L. 42. XL. 7. μγ. β) ἴδου. Εἰ καταλίπω^{h)} τῇ γυναικί μου δούλον, ὥστε γαμουμένης αὐτῆς ἐλευθερὸν εἶναι, γαμουμένης αὐτῆς ἐλευθερὸς ἔσται.

εἰ καταλίπω τῇ γυναικί μου δούλον] Ἐάν τις τὸν αὐτὸν οἰκέτην τῇ γαμῆτι αὐτοῦ ληγατεύσῃ, καὶ ὅτε αὐτὴ γαμηθῇ, ἐλευθερὸν αὐτὸν εἶναι κελεύειⁱ⁾, εἰ καὶ κατὰ τὸν Σμικέλλαν^{k)} νόμον γαμηθῇ ἢ γυνή, ὅμως ἐλευθεροῦται ὁ οἰκέτης. [Sch. b. VI. 435.]

TITULOS 5'.

Οἵτινες ἀνευ ἐλευθερίας εἰς ἐλευθερίαν μετέρχονται.

L. 1. XL. 8. α. Παῦλος. Ὁ πρῶτος ἐπὶ τῷ^{l)} ἐντὸς ὁριστοῦ χρόνου ἐλευθερωθῆναι, κἂν ἀδιάδοχοι τελευτήσωσιν ὁ πρῶτος ἢ^{m)} ἀγοραστής, ἀναρπάσσεται εἰς ἐλευθερίανⁿ⁾, κἂν^{o)} μεταγνῶ ὁ πρῶτος.

ὁ πρῶτος ἐπὶ τῷ — ἐλευθερωθῆναι] Ἐάν πρῶτος δούλος ἐπὶ τῷ εἰσω ὁριστοῦ χρόνου ἐλευθερωθῆναι, εἰ καὶ ἀκληρονόμοι τελευτήσωσι καὶ ὁ πεπρακὸς αὐτὸν καὶ ὁ ἡγορακὸς, ἀρμόζει τῷ οἰκέτῃ μετὰ τὸν χρόνον ἢ ἐλευθερία. τοῦτο γὰρ ὁ θεὸς Μάρκος ἀντέγραψεν. εἰ δὲ καὶ ἐναλλάξ τὴν βούλησιν αὐτοῦ ὁ πεπρακὸς τὸν οἰκέτην, οὐδὲν ἦτιον ἀρμόζει τῷ οἰκέτῃ ἢ ἐλευθερία. τοῦτο δὲ ἐπὶ μόνου τοῦ τελευτησαντος ἀκληρονόμου νόμον. [Sch. a. VI. 437.]

L. 2. D. eod. β. Μοδεστίνος^{p)}. Ὁ ἀπρονόητος^{q)} δούλος^{r)} ἐλευθεροῦται.

ὁ ἀπρονόητος δούλος] Ἐάν τὸν οἰκέτην βαρυστάτη νόσῳ περιπεσόντα πρὸ δερελίκο σχολῆς ὁ δεσπότης, ἀρμόζει αὐτῷ ἢ ἐλευθερία κατὰ τὸ ἐδικτον Κλαυδίου τοῦ βασιλέως. [Sch. b. VI. 437.]

L. 3. D. eod. γ. Καλλίστρατος. Ὁ πρῶτος ἐφ' ᾧ^{s)} ἐντὸς ὁριστοῦ χρόνου ἐλευθερωθῆναι, κατὰ τὴν προθεσμίαν μὴ μεταγνόντος τοῦ πρώτου, ἐλευθεροῦται. ἢ δὲ τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ βούλησις οὐ ζητεῖται.

ὁ πρῶτος ἐφ' ᾧ — ἐλευθερωθῆναι] Ὁ πρῶτος οἰκέτης ἐπὶ τῷ εἰσω ὁριστοῦ χρόνου ἐλευθερωθῆναι, ὅταν ἐπιστῇ ἢ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ ἡμέρα ζῶντος ἐπὶ τοῦ πεπρακτοῦ καὶ ἐπιμένοντος τῇ περὶ τὴν ἐλευθερίαν βούλησει, οὕτως ἔσται ἐλευθερὸς, ὡς ἂν εἰ ἡλευθερωθῆ παρ' ἐκείνου τοῦ ὀφειλοντος αὐτὸν ἐλευθερώσει. τελευτησαντος δὲ τοῦ πεπρακτοῦ οὐ περιεργαζόμεθα τὴν βούλησιν τῶν κληρονόμων αὐτοῦ. οὕτως γὰρ ὁ θεὸς Μάρκος μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ^{s)} ἀντέγραψεν. [Sch. c. VI. 438.]

Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἀνάγνωθι βιβ. ιβ'. τιτ. δ'. διγ. ε'. θεμ. β. καὶ βιβ. ιζ'. τιτ. α'. διγ. κζ'. θεμ. β. [Sch. c. VI. 438.]

L. 4. D. eod. δ. Οὐλπιανός. Εἰ ἀγοράσεις ἐφ' ᾧ^{t)} ζῶντος σου ἐλευθερωθῆναι, τελευτῶντος σου ἀναρπάσσεται εἰς ἐλευθερίαν^{u)}.

f) Fabr. γινομένης. g) Cod. 1357. λζ'. h) Cod. 1357. scribendum esse Μισκέλλαν. Recte. i) Cod. 1357. το. m) Cod. 1357. o) Cod. 1357. post κἂν addit μὴ. Male. p) L. 2. D. h. t. legitur in Syn. p. 422. et apud Harm. I. 18. §. 34. edit. Reitz. q) Syn. προνόητος. Leuncl. in marg. veram lectionem dedit. r) δούλος deest in Cod. 1357. et Syn. s) Lege auctoritate Digestorum μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, cum filio suo. omittit.

1) idem est, si dictum sit] Si quem ex servis tuis ad certum tempus statuliberum relinquere vis, nihil interest, an dicas: Si servierit triennio, liber esto: an dicas: Si triennio operas dederit, liber esto. Si quis autem liber esse iussus fuerit, si decem nummos heredi promiserit: quamquam ea stipulatio non valeat, quod fiat inter servum et dominum, tamen simul ac promisit, servus liber fit. Hoc vero dictum est etiam supra.

XLIII. Idem. Si servum uxori meae reliquero¹⁾, ut cum ea nupserit, liber sit, si ea nupserit, liber erit.

1) si servum uxori meae reliquero] Si quis eundem servum uxori suae legaverit, et cum ea nupserit, eum liberum esse iusserit, etiamsi ex lege Miscella mulier nupserit, servus tamen liber fit.

TITULUS VI.

Qui sine manumissione ad libertatem perveniunt.

I. Paulus. Qui venditus est, ut intra certum tempus manumittatur¹⁾, etiamsi sine successore decesserint emtor aut venditor, eripitur in libertatem, licet venditor poenitentiam egerit.

1) qui venditus est, ut — manumittatur] Si servus venditus sit, ut intra certum tempus manumittatur: etiamsi sine herede decesserint tam qui eum vendidit, quam qui emit, post tempus servo libertas competit. Hoc enim Divus Marcus rescripsit. Sed et si servi venditor voluntatem suam mutaverit, nihilo minus servo libertas competit. Hoc autem intellige in solo defuncto, qui heredem non habet.

II. Modestinus. Servus derelictus¹⁾ liber fit.

1) servus derelictus] Si servum, qui in gravio-rem morbum inciderat, dominus pro derelicto habuerit, libertas ei ex edicto Imperatoris Claudii competit.

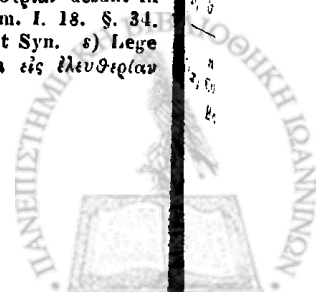
III. Callistratus. Qui venditus est, ut intra certum tempus manumittatur¹⁾, tempore praestituto, si venditorem non poeniteat, liber fit. Voluntas autem heredis eius non exploratur.

1) qui venditus est, ut — manumittatur] Servus venditus, ut intra certum tempus manumittatur, cum libertatis eius dies venerit, vivente adhuc venditore, et perseverante in voluntate eum libertate donandi, perinde liber erit, ac si ab illo manumissus fuerit, qui eum manumittere debebat: mortuo autem venditore, heredem eius voluntatem non curamus. Sic enim Divus Marcus cum patre suo rescripsit.

Enantiophanis. Lege lib. 12. tit. 4. dig. 5. them. 2. et lib. 17. tit. 1. dig. 27. them. 2.

IV. Ulpianus. Si ita emeris¹⁾, ut te vivo manumittatur, te mortuo eripitur in libertatem.

καταλίπω. r) Malim κελεύσῃ. k) Fabr. in marg. notat, Sic Cod. 1357. Fabr. ἢ. n) Verba εἰς ἐλευθερίαν desunt in Cod. 1357. Fabr. ἢ. n) Verba εἰς ἐλευθερίαν desunt in Cod. 1357. et Syn. p. 422. et apud Harm. I. 18. §. 34. edit. Reitz. q) Syn. προνόητος. Leuncl. in marg. veram lectionem dedit. r) δούλος deest in Cod. 1357. et Syn. s) Lege auctoritate Digestorum μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, cum filio suo. omittit.

εἰ ἀγοράσεις] Ὁ ἐπὶ τούτῳ πρᾶξις, ὡς παρα-
περιόντος τοῦ ἀγοραστοῦ ἐλευθερωθῆναι, ἅμα τῇ τελευτῇ
τοῦ ἀγορασαντος ἐλεύθερος γίνεται. [Sch. d. VI. 438.]

ε'. Μαρκιανός^{u)}. Ὁ τὸν θάνατον ἐλέγξας τοῦ
δεσπότου, καὶ διὰ τοῦτο ἐλευθερωθεὶς ὡς ἐκ διαθή-
κης^{v)} ἐστὶν ἀπελεύθερος.

ὁ τὸν θάνατον ἐλέγξας τοῦ δεσπότου] Ὁ διὰ
το ἐλέγξαι τὴν ἀναίρεσιν τοῦ δεσποτοῦ αὐτοῦ λαβὼν ἀπὸ
προμίου τὴν ἐλευθερίαν, Ὀρκίνος γίνεται ἀπελεύθερος. [Sch. e.
VI. 438.]

ς'. Ἴδεμ. Εἰ πωλήσω σοι δοῦλον ἐφ' ᾧ ἐλευθε-
ρωῶμαι, ἐλευθεροῦνται, εἰ καὶ πάντα τὰ ὄντα μοι καὶ
ἐσόμενα ὑπέσθην ἐτέρῳ. τὸ αὐτὸ κἂν ἡγόρασας δοῦ-
λην ἐφ' ᾧ μὴ προστῆσαι, καὶ προσέτῃσας.

εἰ πωλήσω σοι δοῦλον] Καὶ τὸν ὑποκειμενον οἰκίτην
ἐάν τις ἀγοράσῃ ἐπὶ ὄρῳ ἐλευθερίας, ἄρμόζει αὐτῷ ἡ ἐλευ-
θερία ἐκ διατάξεως τοῦ θείου Μάρκου, εἰ καὶ πᾶσαν τὴν
ουσίαν αὐτοῦ ὁ πεπρακὼς αὐτὸν ἠνεχούρασεν, ἢ ἔχει καὶ ἢ
ἂν ἐπικτήσῃται. τὸ δὲ αὐτὸ λέγομεν, εἰ καὶ ἐπὶ τούτῳ^{w)} τις
ἡγόρασεν, ἵνα μὴ προστῆσῃ τὴν θεραπείαν, καὶ προσέτῃσας
αὐτῇ. εἰ γὰρ καὶ ὑποκεῖται δανειστῇ, ὁμως ἐλευθεροῦνται καὶ
αὐτῇ. [Sch. f. VI. 438.]

ζ'. Παῦλος. Εἰ λαβὼν χρυσίον παραχωρήσω ἢ
συνεργῶν σου χειρὸς ἐπιβολῆν ἐκ τοῦ προστῆναι τὴν
δούλην, εὐθὺς ἀναρπάσσεται προστιθεῖσα.

εἰ λαβὼν χρυσίον παραχωρήσω] Ἴάν τις πέπρακε
θεράπειαν ἐπὶ τῷ μὴ προστῆναι, καὶ ἐφύλαξεν ἑαυτῷ χειρὸς
ἐπιβολῆν, εἰ προστῆ ἢ θεράπειαν, προστίσασιν δὲ αὐτῇ δυν-
νάμενος ἀφελεῖσθαι παρὰ τοῦ ἀγορασαντος χρήματα λαβὼν ὁ
πράτης συγχωρήσῃ τὴν τῆς χειρὸς ἐπιβολῆν, ὁ βασιλεὺς ἡμῶν
μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐνομοθέτησεν, ἐλευθερῶν γίνεσθαι
τὴν θεράπειαν. οὐδεμία γὰρ διαφορὰ, εἴτε ἀφέλῃται τὴν
θεράπειαν ὁ πράτης καὶ προστῆσῃ αὐτῇ, εἴτε ἀνέχεται λα-
βῶν ἄργύρια προσεσται αὐτῇ, δυνάμενος αὐτῇ ἀφελεῖσθαι.
[Sch. g. VI. 438.]

η'. Παπῖαν. Ἐδωρησάμην σοι δούλους ἐφ' ᾧ σε
φροντίσαι, ἐλευθερωθῆναι αὐτοὺς μετὰ τελευτῇ σου.
εἰ τοῦτο μὴ πρόξεις^{x)}, ἀναρπάσσονται εἰς ἐλευθερίαν,
εἰ μὴ μετέγνων. εἰ δὲ προτελευτήσω, ἐκ τρόπου παν-
τὸς ἀναρπάσσονται.

ἔδωρησάμην σοι δούλους] Μήτηρ ἐδωρήσατο θυ-
γατρὶ ἀνδράποδα ἐπὶ τῷ φροντίσαι τὴν θυγατέρα αὐτῆς, μετὰ
τὸν θάνατον αὐτῆς ἐλευθερὰ γενέσθαι αὐτά. ἐάν παραβῇ τὸν
ὄρον τῆς δωρεᾶς ἢ θυγάτηρ, ἐλευθερὰ γίνεται τὰ ἀνδράποδα
συνακωνοῦς τῆς μητρός, τῆς καὶ δωρησαμένης αὐτά, ἐκ τῆς
ἐννοίας τῆς διατάξεως τοῦ θείου Μάρκου. εἰ δὲ καὶ προτε-
λευτήσῃ ἡ μήτηρ τῆς θυγατρὸς, παντὶ τρόπῳ γίνεται τὰ ἀν-
δράποδα ταῦτα ἐλευθερὰ, τουτέστιν, οὐχ ὡς περὶ τῆς μητρός τῆς
συνακωνοῦς περιεμένομεν, οὕτως καὶ τὴν τῶν κληρονομῶν αὐτῆς
περιεμένομεν γνῶμη. [Sch. h. VI. 438. sq.]

θ'. Παῦλος. Ἐπώλησά σοι δοῦλον ἐφ' ᾧ ἐλευ-
θερωῶσαι, μὴ ἐπὶ χρόνον. εἰ ἐνεθυμήθῃμεν, ἵνα,
ὄτε δυνηθῆς^{y)}, τότε μὴ ποιούντος σου ἀναρπάσ-
ται^{z)}. εἰ δὲ, ὅτε θέλεις, μετὰ θάνατόν σου. εἰ δὲ
μὴ δέικνυται τὸ δόξαν, καὶ ἄρκεισιν ὅ τε ἀγοραστῆς
καὶ ὁ δοῦλος, ἐντὸς δύο μηνῶν· εἰ δὲ ἄπεισιν ὁ δοῦ-
λος, ἐντὸς τεσσάρων μηνῶν ἐλευθεροῦνται. εἰ δὲ μὴ,
ἀναρπάσσεται.

ἐπώλησά σοι δοῦλον] Ἐπώλησέ τις θεράπειαν ἐπὶ
τῷ ἐλευθερωθῆναι· οὐ προσέθηκε δὲ ἕτην χρόνον τῇ ἐλευ-
θερίᾳ. καὶ ἤτω, ὡς Παῦλε, τότε ἄρμόζει ἡ ἐλευθερία ταύτη
τῇ θεράπειᾳ, ὑπεριθεμένου τοῦ ἀγοραστοῦ ἐλευθερωῶσαι

1) si ita emeris] Qui hac lege fuit venditus, ut
ab emtore superstite manumitteretur, statim morte em-
toris liber fit.

V. Marcianus. Qui mortem domini detexit¹⁾, et
ideo manumissus fuit, quasi ex testamento libertus est. L. 6
D. 3

1) qui mortem domini detexit] Qui propter
caedem domini detectam pro praemio libertatem accep-
pit, fit Orcinus libertus.

VI. Idem. Si tibi servum sub hac lege vendi- L. 6
dero¹⁾, ut manumittas, liber fit, licet omnia, quae §. 1. 1
habeo habiturusve sum, alteri obligavero. Idem est
et si ancillam hac lege emeris, ne prostituas, et pro-
stitueris.

1) si tibi servum sub hac lege vendidero] L. 6
Etiam pignori datum servum si quis hac lege emit, ut D. 1. 1
manumitteret, ei libertas competit ex constitutione Divi
Marci, licet omnia bona sua, quae habet, quaeve acqui-
siturus esset, venditor pignori obligaverit. Idem etiam
dicimus, si quis hac lege ancillam emerit, ne prostituat,
et eam prostituerit. Nam et si ea creditori obligata
sit, tamen ipsa quoque libera fit.

VII. Paulus. Si pecunia accepta remisero¹⁾ quam L. 1
exceperam manus iniunctionem, si prostituta esset an- D. 6
cilla, prostituta statim in libertatem eripitur.

1) si pecunia accepta remisero] Si quis an-
cillam hac lege vendiderit, ne prostitueretur, et exce-
perit sibi manus iniunctionem, si ancilla prostituta esset:
prostitutam autem eam cum posset adimere emtori,
venditor accepta pecunia remisit manus iniunctionem,
Imperator noster cum patre suo constituit, ancillam
liberam fieri. Nihil enim refert, utrum venditor ancil-
lam abduxerit et prostituerit, an accepta pecunia pa-
tialur eam prostitui, cum eam posset abducere.

VIII. Papian. Donavi tibi servos¹⁾, ut curares L. 8
eos post mortem tuam manumitti. Nisi hoc feceris, D. 6
eripiuntur in libertatem, nisi me poenituerit. Quodsi
prius decessero, omnimodo eripiuntur.

1) donavi tibi servos] Mancipia mater filiae
donaverat, ut filia curaret, ea post mortem suam fieri
libera. Si filia donationis legem egressa sit, mancipia
libera fiunt, consentiente matre, quae ea donavit, ex
sententia constitutionis Divi Marci. Quod si ante filiam
mater vita decesserit, haec mancipia omnimodo libera
fiunt, hoc est, non sicut matris expectamus consensum,
ita etiam expectamus heredum consensum.

IX. Paulus. Vendidi tibi servum¹⁾ ita, ut cum L. 9.
manumitteres, nee tempus addidi. Si hoc inter nos D. 100
actum sit, ut cum posses, te cessante eripitur in
libertatem: sin autem, cum velles, post mortem tuam.
Sed si non appareat, quid placuerit, et praesentes
sint emtor et servus, intra duos menses: si vero ser-
vus absit, intra quatuor menses liber fit. Sin minus,
eripitur in libertatem.

1) vendidi tibi servum] Quidam vendidit an-
cillam ita, ut manumitteretur: certum autem tempus
libertati non adiecit. Et quaero, o Paule, quando huic
ancillae libertas competat, cessante emtore eam manu-

u) L. 5. D. h. t. legitur in Syn. p. 422. v) Pro ὡς ἐκ διαθήκης Cod. 1357. et Syn. habent ὀρκίνος. w) Fabr. τούτο,
x) Cod. 1357. πράξις. y) Fabr. δυνηθῆς sine i subscripto. Cod. 1357. συνηθείς. z) Cod. 1357. ἀρπάσσεται.
Basil. T. IV.

αὐτὴν. καὶ ἀποκρίνεται, πρῶτον μὲν ὀφείλειν ἡμᾶς προσέχειν τῇ τῶν συναλλακτικῶν ἔννοια, καὶ τι πέπρακται μεταξὺ αὐτῶν, ἀρα ἵνα, ὅτε πρῶτον δυνήθῃ ἐλευθερώσαι, εὐθέως ἐλευθερώσῃ αὐτὴν ὁ ἀγοραστής, ἢ ἵνα τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας ἡγήται, ὅτε βούλεται ἐλευθερώσαι. κατὰ μὲν γὰρ τὸ πρῶτον θέμα εὐχερῶς ὁ χρόνος καταλαμβάνεται. ἀρα γὰρ τῷ δυνήθῃ ἐλευθερώσαι, κἂν^{α)} μὴ ἐλευθερώσῃ, ἀφαιρᾶται τὸ ἀνδράποδον εἰς ἐλευθερίαν. ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ θεματισμῷ ἐν τῷ μέλλειν τελευτῶν τὸν ἀγοραστὴν ἀρμόζει ἡ ἐλευθερία. ταῦτα μὲν οὖν κρατεῖ, ἐὰν δείκνυται, ἢ ἐνεθυμήθησαν οἱ συναλλάξαντες. εἰ δὲ ἀδύνατος ἐστὶν ἡ τούτων γνώμη, φασὶν ὅτι ἐλευθερίας τὸν πρῶτον δεχόμεθα θεματισμόν, τουτέστιν, ἵνα ἐντός δύο μηνῶν ἐλευθερωταὶ τὸ ἀνδράποδον, ὅτε πάρεσιν ἅμα κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον καὶ ὁ ἀγοραστής, καὶ αὐτὸ τὸ ἀνδράποδον. εἰ δὲ ὁ οἰκίτης ἀπεισται, εἰ μὴ ἐντὸς τεσσάρων μηνῶν ἐλευθερώσει αὐτὸν ὁ^{β)} ἀγοραστής, ἀφαιρᾶται ἐκ τῶν διατάξεων εἰς ἐλευθερίαν. [Sch. i. VI. 439.]

TITULOS Ζ'.

Τίνες καὶ παρὰ τίνων^{γ)} ἐλεύθεροι οὐ γίνονται εἰς βλάβην τῶν δανειστῶν ἐλευθερούμενοι, καὶ εἰς τὸν νόμον τοῦ Αἰλίου^{δ)} Σεντίου.

L. 1. α'. Οὐλπιανός. Καλῶς ὁ ἐκ γενετῆς^{ε)} κωφός XL. 9. ἔλευθεροῖ.

καλῶς ὁ ἐκ γενετῆς κωφός] Ὁ ἐκ γενετῆς^{ε)} κωφός ὑπάρχων καλῶς ἐλευθεροῖ. τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Κέλσος ἐδέξατο διὰ τὴν χρησιμότητα τῆς ἐλευθερίας. [Sch. a. VI. 447.]

L. 2. β'. Ἰδεμ. Ὁ ἐξορισθεὶς^{ς)} δοῦλος, εἰ ἐν Ῥώμῃ D. eod. διαγεί, οὐκ ἐλευθεροῦται.

ὁ ἐξορισθεὶς δοῦλος] Ἐὰν ἐξορισθεὶς οἰκίτης ἀπὸ Ῥώμης διατρίψῃ ἐν Ῥώμῃ, οὐ δύναται ἐλευθεροῦσθαι. [Sch. b. VI. 447.]

L. 3. γ'. Κάϊος^{h)}. Εἰ^{ι)} δούλου ἐπιλογή καταλειφθῆ μοι, ἢ ἀορίστως δοῦλος, ὁ κληρονόμος πρὸ τῆς ἐπιλογῆς μου οὐ καλῶς ἐλευθεροῖ.

εἰ δούλου ἐπιλογή καταλειφθῆ μοι] Ὅτε ὀπίω οἰκέτου ληγατευθῆ, ἢ ἀδιαστικῶς οἰκίτης ληγατευθῆ τι, οὐ δύναται ὁ κληρονόμος ἢ πάντας τοὺς οἰκέτας, ἢ τινὰ ἐξ αὐτῶν ἐλευθερῶν βλέπειν τὸ τῆς ἐπιλογῆς τοῦ ληγαταρίου δίκαιον. ὅτε γὰρ ὀπίω ἢ ἑκείτων οἰκετῶν ληγατευθῆ, ἕκαστος τῶν οἰκετῶν ὑπὸ αἴρεσιν δοκεῖ ληγατευθῆ, ἐὰν μὴ αὐτὸν ἐπιλέξῃται ὁ ληγατάριος. [Sch. c. VI. 447.]

L. 4. δ'. Οὐλπιαν. Ὅν ἠνεχύρασα δοῦλον, οὐ δύναμαι D. eod. ἔλευθεροῦν.

ὄν ἠνεχύρασα δοῦλον] Τὸν εἰς ἐνεχύρον παραδιδόμενον τῷ δανειστῇ οἰκίτην ἐλευθεροῦν οὐ δύναμεθα. [Sch. d. VI. 447.]

L. 5. pr. ε'. Ἰουλιανός^{κ)}. Ἐπὶ ἀπόρου κλήρου, κἂν εὐ- D. eod. πορος ἢ ὁ κληρονόμος, δοῦλος οὐκ ἐλευθεροῦται.

§. 1. Εἰ^{ι)} μὴ οὕτως εἶπῃ ὁ διαθήμενος· ὅτε πληρωθῶσιν οἱ δανεισταὶ μου, ἐλεύθερος ἐστω.

ἐπὶ ἀπόρου κλήρου] Ὅτε ἀπόρος ἐστὶν ἡ κληρονομία, εἰ καὶ ὁ κληρονόμος εὐπορος εἴη, ἀρμόζει^{μ)} ἢ ἐκ τῆς διαθήκης ἐλευθερία. ἐὰν δὲ ἀπόρος ᾖ ὁ διαθήμενος ὑπὸ τῶν αἴρεσιν καταλείπει τὴν ἐλευθερίαν, ἐὰν τοῖς δανεισταῖς αὐτοῦ ὀκλήρη τὰ χρεῖα καταβληθῆ, οὐ δοκεῖ εἰς περιγραφὴν τῶν δανειστῶν καταλείπειν τὴν ἐλευθερίαν. [Sch. e. VI. 447. sq.]

mittere. Et respondet, primum quidam inspiciendam a nobis esse mentem contrahentium, et quid inter eos actum sit, utrum cum primum potuisset emtor manumittere, ut manumitteret, an ut ab eius arbitrio penderet, quando vellet manumittere. Nam priore quidem casu tempus facile deprehenditur. Nam simul ac potuit manumittere, et si non manumiserit, mancipium in libertatem eripitur. Secundo autem casu, cum morietur emtor, libertas competit. Atque haec quidem obtinent, si appareat, quid senserint contrahentes. Sed si incerta sit eorum mens, favore libertatis priorem casum accipimus, hoc est, ut intra duos menses mancipium manumittatur, quando eodem loco praesentes sunt emtor et servus. Sed si servus absit, nisi intra quatuor menses emtor eum manumiserit, ex constitutionibus ad libertatem eripitur.

TITULUS VII.

Qui et a quibus manumissi liberi non fiunt in fraudem creditorum, et ad Legem Aeliam Sentiam.

I. Ulpianus. Recte surdus ita natus^{l)} manumittit.

l) recte surdus ita natus] Surdus ita natus recte manumittit. Hoc enim et Celsus probavit propter utilitatem libertatis.

II. Idem. Servus relegatus^{l)}, si Romae degat, liber non fit.

l) servus relegatus] Si servus Roma relegatus Romae moretur, liber fieri non potest.

III. Caius. Si servi optio mihi relicta sit^{l)}, vel indistincte servus, heres ante optionem meam non recte manumittit.

l) si servi optio mihi relicta sit] Cum servi optio legata fuerit, vel indistincte servus alicui fuerit legatus, non potest heres aut omnes servos, aut quosdam ex his manumittens ius electionis legatarii laedere. Cum enim optio vel electio servorum legata fuerit, singuli sub hac conditione legati videntur, nisi eum elegerit legatarius.

IV. Ulpian. Servum, quem pignori dedi^{l)}, manumittere non possum.

l) servum, quem pignori dedi] Servum pignori traditum creditori manumittere non possumus.

V. Iulianus. Cum hereditas solvendo non est^{l)}, quamvis heres locuples sit, servus liber non fit:

Nisi ita testator dixerit: Cum creditoribus meis solidum solutum fuerit, liber esto.

l) cum hereditas solvendo non est] Cum hereditas solvendo non est, quamvis heres locuples existat, libertas ex testamento [non] competit. Si autem testator, qui solvendo non est, sub hac conditione libertatem reliquit, si creditoribus suis solida debita soluta fuerint, non videtur in fraudem creditorum libertatem reliquisse.

a) Sic lego. Fabr. καὶ. b) ὁ addidi. Deest apud Fabr. c) Cod. 1357. παρατίων (sic). d) Cod. 1357. αἰλίον. e) Cod. 1357. γεννητής. f) Fabr. γεννηθῆς (sic). g) Cod. 1357. ἔξωρισθεὶς. h) Fabr. Κάϊος (sic). i) Cod. 1357. καὶ εἰ. k) L. 5. pr. §. 1. D. h. t. leguntur in Syn. p. 422. sq. l) Hoc in Cod. 1357. cum praecedentibus iungitur commate interposita. m) Addendum οὐχ ante ἀρμόζει.

Ἐπρωτήθη^{υ)} σοι Πέτρον ἢ Πάμφιλον. οὐ δύναμαι πρὶν δάσω, ἐλευθερώσαι τὸν ἕνα, κὰν ἐπιλογὴν ἔχω^{ο)}, ὃν θέλω δοῦναι. εἰ δὲ τὸν ἕνα ἐπρωτήθη, δύναμαι τὸν ἄλλον ἐλευθεροῦν^{ρ)}. κὰν ὑπόδωμαι^{θ)} γὰρ εἰς πέντε νομίματα δύο δούλους, ὧν ἕκαστος ἄξιός ἦν πέντε, ὅμως οὐκ ἐλευθερώσω τὸν ἕνα, πρὶν ἢ^{ε)} δῶ τὸ χρέος.

ἐπρωτήθη σοι Πέτρον ἢ Πάμφιλον] Τίτιος μὴδὲν ἕτερον ἔχων ἐν περιουσίᾳ, εἰ μὴ Στίχον καὶ Πάμφιλον τοὺς οἰκέτας, καὶ ἐπρωτημένος τινὲ Στίχον ἢ Πάμφιλον δοῦναι, μὴδὲν δὲ ἄλλω χρεωστῶν ἠλευθερώσει Στίχον ἐν τῇ διαθήκῃ. καὶ ἤρесе τῷ Ιουλιανῷ, ἀνασχίζεσθαι διὰ τοῦ Αἰλίου Σεντίου τὴν ἐλευθερίαν. εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ ἐν ἐξουσίᾳ Τίτιου ἦν ὡς ἐπρωτηθέντος ὑπὸ ἀλτερνατίονα, Πάμφιλον τὸν οἰκέτην δοῦναι ὁμοίως ὥστε μὴ δίδωκεν αὐτόν, ἐπειδὴ ἠδύνατο τελευτῆσαι ὁ Πάμφιλος, καὶ μόνος ὁ^{ι)} Στίχος περιεῖναι καὶ χρεωστεῖσθαι τῇ ἐπρωτησάντι, δοκῆ εἰς περιγραφήν τοῦ ἐπρωτησαντος δίδοσθαι τῷ Στίχῳ ἢ ἐλευθερία. εἰ δὲ μόνον τὸν Πάμφιλον ἐπρωτήθη ὁ τελευτήσας, ἀναμφιβόλως τὸν Στίχον καλῶς ἠλευθερώσει. ἠδύνατο μὲν γὰρ καὶ ἐνταῦθα πάλιν ὁ Πάμφιλος τελευτῆσαι. ἀλλὰ πολλὴ διαφορά, πότερον περιεῖναι τῇ ἐπρωτησάντι ὁ ἐλευθερούμενος, ἢ ἔξω τῆς ἐνοχῆς ἐστίν. καὶ ὅτε γὰρ τις ἐπὶ χρέει πέντε νομισμάτων Στίχον ἢ Πάμφιλον κατενεχυρίασαι, ἕκαστον αὐτῶν ἄξιον ὄντος ἀπὸ πέντε νομισμάτων, οὐδεὶς αὐτῶν ἐλευθεροῦνται καλῶς, ἐπειδὴ ἕκαστος εἰς ἐν τῇ ἐνοχῇ. εἰ δὲ μόνον τὸν Στίχον κατενεχυρίασεν, καλῶς ἐλευθεροῦν τὸν Πάμφιλον, καὶ οὐ πιστεύεται εἰς περιγραφήν τοῦ δανειστοῦ ἐλευθεροῦν αὐτόν, ἐπειδὴ αὐτὸς οὐ περιέχεται τῇ ὑποθήκῃ. ταῦτα εἰπόντα τὸν Ιουλιανὸν ἀναφέρει καὶ ὁ Κέλσος ἐν τοῖς διγγ. αὐτοῦ, καὶ λέγει, ὅτι Ιουλιανὸς περὶ ἐκείνου διαλέγεται τοῦ μὴδὲν ἔχοντος ἐν ὑποστάσει, εἰ μὴ μόνους τοὺς οἰκέτας. εἴαν δὲ ἔχη καὶ ἕτερον ὑπόστασιν, διὰ τὴ μὴ λεγομένη, δύνασθαι αὐτὸν ἕνα τῶν οἰκετῶν ἀδιαστικτῶς ἐλευθερώσαι; ἐπειδὴ κὰν ὁ ἕτερος τελευτήσῃ, εὐπρόσος ἐστὶν ὁ χρεωστής. εἰκότως οὖν καὶ ἐνὸς ἐλευθερομένου εὐπρόσος μένει, καὶ ὀφείλει ἐρῶσθαι ἢ ἐλευθερία. καὶ οὐ γὰρ τῷ ἕξωθεν συμβαινόντι θάματα προσέχειν ἡμᾶς, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἀορίστως ἐπρωτηθεὶς, ἕνα τῶν ἰδίων οἰκετῶν παρέχειν τινί, οὐδένα αὐτῶν δύναται ἐλευθερώσαι, διὰ τὸ ἐπιβέσθαι τελευτῶν τοὺς ἄλλους, καὶ μόνον περιεῖναι τὸν ἐλευθερούμενον. ὅπερ ἐστὶν ὑπόπον. [Sch. f. VI. 448.]

ζ. ^{α)} Σκαεβόλας. Εἰ μέντοι πρὸς τοῖς δύο δούλοις^{ν)} καὶ ἄλλην ἔχω^{ω)} οὐσίαν, ἐλευθερῶ^{ω)} ἐπειδὴ κὰν τελευτήσῃ ὁ μὴ ἐλευθερωθεὶς, δύναμαι τὴν τιμὴν δοῦναι. τὰ αὐτὰ κὰν ἀορίστως οἰκέτην ἐπρωτηθῶ.

ζ. Ιουλιανός. Εἰ πρὸς περιγραφήν δανειστῶν^{κ)} ὁ ὑπόρος ἐλευθερίας καταλείψει^{λ)}, οὐ δίδονται. τὴν δὲ ἀπορίαν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ χρῆναι δοῦναι τὰς ἐλευθερίας σκοποῦμεν.

εἰ πρὸς περιγραφήν δανειστῶν] Ἐάν τις ἐν εὐπρόσῳ περιουσίᾳ κωδικίλλους ἐκομφομάτευεν, εἴτα γενόμενος ἀπόρος καὶ βουλευσάμενος περιγράψαι τοὺς δανειστας αὐτοῦ κατέλιπεν ἐν τούτοις τοῖς κωδικίλλοις ἐλευθερίας, ἐμποδίζονται καὶ αὐταὶ οὐδὲν ἦσαν ἐκ τοῦ Αἰλίου Σεντίου. ἢ γὰρ βουλὴ τοῦ τεστατέρου ἢ ἐπὶ βλάβῃ τῶν δανειστῶν γινομένη οὐκ ἐν ἐκείνῳ σκοπεῖται τῷ χρόνῳ, ὅτε ἐκομφοματεύθησαν οἱ κωδικίλλοι, ἀλλ' ἐν ᾧ τὴν ἐλευθερίαν ἐν τοῖς κωδικίλλοις κατέλιπεν. [Sch. g. VI. 449.]

Ὁ ἦτιων^{ζ)} τῶν εἰκοσιν^{η)} ἐτῶν ἄνω αἰτίας οὐδὲ ἐλευθεροῦν ἐν ζωῇ, οὐδὲ ἕτερον παρέχειν ἐπὶ τούτῳ δύναται δοῦλον^{ι)}.

Ὁ ἦτιων τῶν εἰκοσιν ἐτῶν] Ἐάν ὁ ἐλάττων εἰκοσιν ἐνιαυτῶν θέλων οἰκέτην ἐλευθερώσαι, καὶ μὴ ἔχων εὐλογον αἰτίαν τῆς ἐλευθερίας, παρὰ σοὶ αὐτὸν ἐπὶ τῷ δια σοὶ αὐτὸν ἐλευθερωθῆναι, οὐ γίνεται ἐλευθερὸς ὁ οἰκέτης. ἐπὶ περιγραφῇ γὰρ τοῦ νόμου ταῦτα ἐπράχθη. [Sch. h. VI. 449.]

Promisi tibi Petrum aut Pamphilum²⁾. Non possum, priusquam dedero, unum ex his manumittere, quamvis electionem habeam, quem dare velim. Sed si unum promisero, possum alium manumittere. Nam etsi duos servos pignori dedero ob aureos quinque, quorum quisque dignus est quinque, unum tamen non manumittam, priusquam debitum exsolvero.

2) promisi tibi Petrum aut Pamphilum] Titius, cum nihil aliud in bonis, quam Stichum et Pamphilum servos haberet, et Stichum aut Pamphilum alicui dare spondidisset, nulli autem alii deberet, Stichum testamento manumisit. Et placuit Iuliano, libertatem per legem Aeliam Sentiam rescindi. Quamvis enim in potestate Titii fuerit, ut Pamphilum daret, quippe quod sub alternatione promisisset: tamen quamdiu eum non dederit, quia mori poterat Pamphilus, et solus Stichus superesse et deberi stipulatori, videtur in fraudem stipulatoris Sticho libertas dari. Sin autem solum Stichum promisisset defunctus, sine dubio Stichum recte manumitteret. Poterat enim Pamphilus quoque hic mori. Sed multum interest, contineaturne stipulatione is, qui manumittitur, an extra obligationem sit. Nam et cum quis ob debitum quinque nummorum Stichum aut Pamphilum pignori dederit, cum uterque eorum dignus sit quinque nummis, nullus eorum recte manumittitur, cum uterque sit in obligatione. Si vero solum Stichum pignori dederit, recte manumittit Pamphilum, nec creditur in fraudem creditorum eum manumittere, cum is hypotheca non contineatur. Haec dixisse Iulianum refert etiam Celsus in suis Digestis, atque, Iulianum de illo loqui, qui nihil habet in bonis, nisi solos servos. Quodsi alias facultates habeat, quare non dicimus, posse eum indistincte manumittere unum ex servis? Nam et si alter decesserit, debitor solvendo est. Merito ergo etiam si unus manumittatur, manet locuples, et libertas valere debet. Nec adventitios casus nos intueri oportet. Nam et qui indistincte unum ex servis suis alicui dare promisit, nullum eorum manumittere potest, quod verendum sit, ne alii decedant, et solus superstes futurus sit is, qui manumittitur. Quod absurdum est.

VI. Scaevola. Si tamen praeter duos servos alia quoque bona habeam, manumitto: quoniam et si decesserit is, qui manumissus non est, pretium dare possum. Idem etiam si servum indistincte promisero.

VII. Iulianus. Si in fraudem creditorum¹⁾ inops libertates reliquerit, non dantur. Inopiam autem consideramus eo tempore, quo libertates dari oportet.

1) si in fraudem creditorum] Si quis, cum locuples esset, codicillos confirmaverit, deinde cum facultatibus lapsus esset et consilium fraudandorum creditorum cepisset, in his codicillis libertates reliquerit, impediuntur hae quoque nihilo minus lege Aelia Sentia. Consilium enim testatoris fraudandi creditores non eo tempore observatur, quo codicilli confirmati sunt, sed quo libertatem in codicillis reliquit.

Minor viginti annis²⁾ sine causa nec inter vivos manumittere, nec alteri ad hoc servum dare potest.

2) minor viginti annis] Si minor viginti annis, cum servum manumittere vellet, nec iustam causam manumittendi haberet, tibi eum dederit, ut a te manumittatur, servus liber non fit. Nam in fraudem legis haec facta sunt.

η) Fabr. ἐπρωτήθην hic et paulo post. ο) Cod. 1357. ἔχων. ρ) ἐλευθεροῦν deest in Cod. 1357. ς) Cod. 1357.

ι) ποδῶμαι. ρ) Cod. 1357. πρηνή. ι) ὁ addidi. κ) Cod. 1357. hic numerum ζ'. omisit et praecedenti themati cap. 5. ρ. προσομίλ. ς) Sic Cod. 1357. Fabr. τοὺς — δούλους. ιω) Cod. 1357. ἔχων. x) Addendum videtur τῶν ante δανειστῶν.

γ) Fabr. καταλείποι. z) Cod. 1357. ἦτιων (sic). a) Cod. 1357, εἰκοσι. b) Pro δοῦλον Cod. 1357. habet δοῦναι.

8. pr. η'. Ἀφρικανός. Οὐδὲ ὑπὸ αἵρεσιν δεῖ πρὸς περι-
γραφὴν τῶν^{c)} δανεισῶν ἐλευθεροῦν, κἂν στρατιώ-
της ἢ δ^{d)} διαθήμενος.

οὐδὲ ὑπὸ αἵρεσιν] Ἐὶ καὶ αἵρετικούς τις ἔχει δανει-
στάς, οὐδὲ εἰς περιγραφὴν τούτων δύναιται οἰκέτας ἐλευθερώ-
σαι. εἰ δὲ καὶ στρατιωτικῆς ἐστὶ^{c)}, καὶ δικαίως στρατιωτικῶς
διαθήμενος, εἰς βλάβην δὲ τῶν δανεισῶν ἐλευθερώσας, ἐάν
τελευτήσῃ ἄπορος, ἐμποδίζονται καὶ οὕτως αἱ ἐλευθερίαι.
[Sch. i. VI. 419.]

9. pr. θ'. Μαρκιανός. Εἰ βιάσεται^{f)} με ὁ δοῦλός μου
D. eod. ἐλευθερώσαι αὐτὸν ἐν διαθήκῃ, οὐκ ἐλευθεροῦται·
ὡς περ οὐδὲ ὅν οὐ διεξεδίκησα^{g)} ἐπ' ἐγκλήματι^{h)} κε-
φαλικῶ, ἔξ οὐ μετὰ ταῦτα ἀρείθη.

εἰ βιάσεται με ὁ δοῦλός μου] Ὁ φόβον ἐπαγαγὼν
τῷ ἴδιῳ δεσπότη ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι, εἰ καὶ πτοηθεὶς ὁ
δεσπότης καταλείψει αὐτῷ ἐλευθερίαν, οὐκ ἐλευθεροῦται. εἰ δὲ
καὶ ἐπὶ κεφαλικῶ ἐγκλήματι κατηγοροῦμενον οἰκέτην μὴ δειφέν-
δύση μὲν ὁ δεσπότης, ἐκφυγὴ δὲ τὴν κατηγορίαν ὁ οἰκέτης,
οὐδὲ αὐτὸς ἐλευθεροῦται. [Sch. k. VI. 449.]

10. i'. Κάϊοςⁱ⁾. Ἐκεῖνος περιγράφει τοὺς δανειστάς
D. eod. ὁ πένης ὧν ἢ διὰ τῶν ἐλευθεριῶν^{k)} γινόμενος πένης.

ἐκεῖνος περιγράφει τοὺς δανειστάς] Ἐκεῖνος
δοκεῖ εἰς περιγραφὴν τῶν δανεισῶν ἐλευθεροῦν, ὃ ἐν αὐτῷ
τῷ καιρῷ τῆς ἐλευθερίας ἄπορος ὧν, ἢ ὁ διὰ τοῦ παρασχέιν
τοῖς οἰκέταις τὰς ἐλευθερίας γινόμενος ἄπορος. πολλὰς γὰρ
τινες πλείονα ἐπιβίβουσι κεκτησθαι, ὧν τῇ ἀληθείᾳ κέκτηνται,
καὶ τοῦτο συνεχέστερον συμβαίνει ἐκείνοις τοῖς ἐκ διασθημα-
τικῶν πολλῶν ἐκπονοῦμενοις μὴ δι' ἑαυτῶν, ἀλλὰ διὰ τῶν ἰδίων
οἰκετῶν ἢ διὰ ἀπελευθέρων, οἵτινες ἀγνοοῦσι τὴν γενομένην
μειώσιν τὰς ἐπὶ ξένης διακειμέναις ἐνθήκαις αὐτῶν, καὶ διὰ
τὴν ἀγνοίαν πιστεύοντες εὐποροὶ εἶναι ἐλευθεροῦσιν, οὐχ ὡς
βουλόμενοι ἀδικῆσαι τοὺς ἑαυτῶν δανειστάς. [Sch. l. VI. 449.]

11. pr. ια'. Μαρκιανός. Χρεώστης πόλεως ἢ δημοσίου
D. eod. πρὸς περιγραφὴν αὐτῶν^{l)} ἄπορος ὧν οὐκ ἐλευθερώσει.

χρεώστης πόλεως ἢ δημοσίου] Καὶ ὁ πόλεσι χρεω-
στῶν ἐάν εἰς περιγραφὴν τῶν πόλεων ἐλευθερώσῃ, ἐμποδι-
ζονται αἱ ἐλευθερίαι ἀπὸ δόγματος συγκλήτου. ἀλλ' οὔτε εἰς
περιγραφὴν τοῦ φόσκου ἢ παρασχεθῆσα ἐλευθερία ἔρρωται.
τοῦτο γὰρ διατάξεις ἀντιγράψαν. οἱ δὲ θεῖοι ἀδελφοὶ ἐνομο-
θέτησαν, μὴ πάντα τοῦ φόσκου χρεώστην ἐμποδίζεσθαι ἐλευ-
θεροῦν, ἀλλ' ἐκείνον, ὅστις οὐκ εὐπορῶν καταβάλλει τὸ τοῦ
φόσκου χρεὸς ἡλευθέρωσεν. [Sch. m. VI. 449. sq.]

12. pr. ιβ'. Οὐλιανός. Ἐμβασάνον ζητήσεως ἐπιζομιέ-
D. eod. νης, οἷον ἐπὶ μοιχείας, οὐκ ἐλευθεροῦνται τὰ ἀνδρά-
ποδα ἐπὶ ἡτόν χρόνον. ὡς τε ἢ διαλευχθεῖσα τοὺς
ἰδίους δούλους οὐκ ἐκποιεῖ, οὐδὲ ἐλευθεροῖ, κἂν ἔξω
ᾧσι τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς.

§. 2. Εἰ καὶ μετὰ τὸ διαλευχθῆναι ἐκτήσατο αὐτούς^{m)}.

§. 3. Ὁ δὲ πατὴρ αὐτῆς τὰ πρὸς χρῆσιν αὐτῆς ἀφο-
ρισθέντα οὐκ ἐλευθεροῖ.

§. 4. 5. Ὡς περ οὐδὲ ἢ μήτηρ, οὐδὲ ὁ πάππος, οὐδὲ ἢ
μάμηⁿ⁾. καὶ ταῦτα γὰρ βασανίζονται.

§. 6. 7. Ὁ δὲ χρόνος τῆς κολάσεως δύο μηνῶν ἐστὶ.
μετὰ δὲ προκαταρξίν ἕως ψήφου οὐκ ἐκποιοῦνται.
εἰ δὲ καὶ ἐντός τῶν ἐξηκοντα ἡμερῶν τελευτήσῃ^{o)}
γονεὺς τῆς γυναίκος, οὐ δύναται ἐκ τῶν εἰς ὑπηρε-
σίαν αὐτῆς δούλων^{p)} ἐλευθερώσαι τινα ἢ ἐκποιῆσαι.

ἐμβασάνου ζητήσεως ἐπιζομιένης] Ἐπειδὴ μοι-
χείας ἀμαρτανόμενης χρῆ βασανίζεσθαι τὰ ἀνδράποδα τῆς
μοιχευθείσης γυναίκος, πολλάκις δὲ μὴ θέλουσα βασανισθῆναι

c) τῶν deest in Cod. 1357. d) ὁ addit Cod. 1357. Deest apud Fabr. e) Fabr. ἐστίν. f) Cod. 1357. βιάσεται.
g) Cod. 1357. οὐκ ἐξεδίκησα. h) Cod. 1357. ἐγκλήματι. i) Fabr. Κάϊος. k) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐλευθέρων. l) Cod. 1357.
αὐτοῦ. m) αὐτούς deest in Cod. 1357. n) Cod. 1357. μᾶμη (sic). o) Fabr. τελευτήσῃ. p) Sic Cod. 1357. Fabr. δούλων.

VIII. Africanus. Neque sub conditione¹⁾ in frau-
dem creditorum manumitti oportet, etiamsi testator
miles sit.

1) neque sub conditione] Etiamsi creditores
conditionales quis habeat, in fraudem eorum servos
manumittere non potest. Sed et si miles sit et iure
militari testetur, in fraudem autem creditorum manu-
miserit, si non solvendo decesserit, sic quoque libertates
impediuntur.

IX. Marcianus. Si servus meus coegerit me¹⁾,
ut eum manumitterem testamento, liber non fit: sicut
nec is, quem non defendi in capitali crimine, quo
postea absolutus fuit.

1) si servus meus coegerit me] Qui domino
suo metum intulit, ut manumitteretur, etiamsi perter-
ritus dominus ei libertatem reliquerit, liber non fit.
Quodsi etiam capitalis criminis accusationem servum do-
minus non defenderit, servus autem accusatione absolu-
tus fuerit, ne sic quidem liber fit.

X. Caius. Ille creditores fraudat¹⁾, qui inops
est aut per libertates inops fit.

1) ille creditores fraudat] In fraudem credi-
torum manumittere is videtur, qui in ipso tempore liber-
tatis datae inops est, vel dando servis libertates inops
fit. Saepe enim quidam sperant, se plura possidere,
quam revera possident, idque frequentius accidit his,
qui in locis remotioribus negotiationem exercent, non
per se, sed per servos suos aut per libertos: qui quid-
dem ignorant factam deminutionem in aliena regione
positis enthecis, et per ignorantiam credentes, se sol-
vendo esse, manumittunt, non quod creditores suos lae-
dere velint.

XI. Marcianus. Debitor civitatis aut fisci¹⁾ in
fraudem eorum, si solvendo non sit, non manumittet.

1) debitor civitatis aut fisci] Is quoque,
qui civitatibus debet, si in fraudem civitatum manu-
miserit, libertates a Senatusconsulto impediuntur. Sed
nec in fraudem fisci data libertas valet. Hoc enim con-
stitutiones rescripserunt. Divi autem fratres sanxerunt,
non omnem fisci debitorem prohiberi manumittere, sed
illum, qui cum fisco debitum solvere non posset, ma-
numisit.

XII. Ulpianus. Cum quaestio per tormenta ha-
beri debet¹⁾, velut in causa adulterii, mancipia non
manumittuntur intra certum tempus. Itaque quae
divortit, servos suos non alienat, nec manumittit, licet
extra eius ministerium sint.

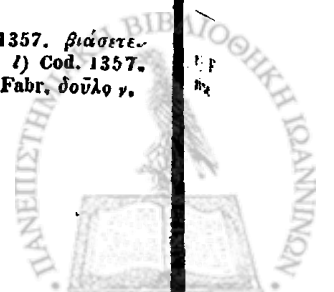
Et si post divortium eos paravit.

Pater vero eius ea, quae in usum eius destinata
sunt, non manumittit.

Sicut nec mater, nec avus, nec avia. Nam de
his quoque quaestio habetur.

Tempus autem quaestionis est duorum mensium.
Post litem autem contestatam non alienantur usque
ad sententiam. Sed et si intra sexagesimum diem
pater mulieris decesserit, ex his servis, qui ad mi-
nisterium eius destinati sunt, aliquem manumittere
aut alienare non potest.

1) cum quaestio per tormenta haberi de-
bet] Quoniam cum adulterium admittitur, mancipia
mulieris adulteratae tormentis subici debent, saepe

τὰ οἰκίαι ἀνδράποδα ἢ γυνὴ ἡλευθέρου αὐτῆ, διὰ τοῦτο κωλύει ὁ δὲ ἀδουλέτερος νόμος, διὰ τῆς ἐπιτιθεμένης ἐλευθερίας ὑπεξαίεσθαι τῶν βλαβῶν τὰ ἀνδράποδα τῆς γυναικός, χρόνον ὀρίσας ῥητῶν, οὗ ἐντός οὐκ ἐξέστιν αὐτὰ ἐλευθεροῦσθαι. πᾶσα τοίνυν ῥεπουδίων πέμψασα γυνὴ οὐδένα τῶν ἰδίων οἰκετῶν ἐλευθερώσει ἢ ἐκποιήσει συγχωρητὰ ἕως δύο μηνῶν. καὶ οὐ μόνου, οὐς εἶχεν ἐν ὑπηρεσίᾳ, κωλύεται ἐλευθερώσει, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔξω τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς διάγοντας, ἢ ἐν ἀγρῷ, ἢ ἐν ἑτέρᾳ ἐπαρχίᾳ ὄντας κωλύεται ἐλευθεροῦν ἢ ἐκποιεῖν. καὶ σκληρὸς μὲν ἐστὶν ἐπὶ τῶν μὴ συνδιαγόντων τῇ ἰδίᾳ δεσποίνῃ οἰκετῶν ὁ νόμος, ἀλλ' οὕτως γέγραπται, καὶ ἀνάγκη κρατεῖν αὐτόν. εἰ δὲ καὶ μετὰ τὸ ῥεπουδίων ἡγοράσεν οἰκέτας ἢ ἄλλω τινὶ λόγῳ ἐκτήσατο ἢ γυνή, οὐδὲ τοὺτους ἐλευθερώσει δύναται, ὅσον ἦκεν εἰς τὰ ῥήματα τοῦ νόμου. τοῦτο γὰρ ὁ Σέξτος Κεκιλιος ἐσημειώσατο. ὁ μόντοι πατήρ ὑπεξουσίαν ἔχων τὴν πέμψασαν τὸ ῥεπουδίων γυναῖκα, ἐκείνα μόνη κωλύεται ἐλευθεροῦν τὰ ἀνδράποδα, τὰ εἰς ὑπηρεσίαν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ δεδομένα. καὶ ἡ μήτηρ δὲ τῆς γυναικὸς κωλύεται ἐλευθεροῦν ἢ ἐκποιεῖν τὰ ἀνδράποδα, ὅσα εἰς ὑπηρεσίαν τῆς ἰδίας θυγατρὸς ἀφώρισεν. καὶ πάππον δὲ καὶ μίμμη κωλύει ὁ νόμος ἐλευθεροῦν, ἐπειδὴ δύναται καὶ ταῦτα τὰ ἀνδράποδα ἐν τῇ περὶ τῆς μοιχείας ζητήσῃ βασιανίζεσθαι. ἐπειδὴ δὲ εἰς δύο μηνῶν ἐκόλυσε ταῦτα τὰ ἀνδράποδα ὁ νόμος ἐλευθεροῦσθαι ἢ ἐκποιεῖσθαι, ἔλεγεν ὁ Σέξτος Κεκιλιος, στενωπότερον εἶναι τοῖτον τὸν χρόνον τῶν δύο μηνῶν. ὑπόθου γὰρ εἰσω τῶν ἐξήκοντα ἡμερῶν τοῦ ῥεπουδίου κατηγορηθῆναι περὶ μοιχείας τὴν γυναῖκα, ποῖα διάγνωσις περὶ μοιχείας οὕτως εὐχερῶς δύναται περαιοθῆναι, ὥστε ἐντός ἐξήκοντα ἡμερῶν πληρωθῆναι αὐτήν; καὶ ὁμοῦ συμβαίνει, ἐξεῖναι τῇ γυναικὶ καὶ κατηγορηθῆσθαι ἢ περὶ μοιχείας, τὸν ὑπόθου ἐπὶ μοιχείᾳ οἰκέτην ἐλευθερώσει, ἢ τὸν πρὸς τὰς βασιάνους χρειάδη, ὅσον ἦκεν εἰς τὰ ῥήματα τοῦ νόμου. ἀλλὰ πρόδηλον, ὅτι ἐν τούτῳ τῷ θεματι συντρέχειν ἡμᾶς διὰ τῶν νόμων, ὅτι οἱ ἀφωρισμένοι τῷ νόμῳ οἰκίται ὡς συνειδότες τῇ μοιχείᾳ τῆς γυναικός, ἢ ὡς αὐτοὶ μοιχεύσαντες, μηδέποτε πρὶν περαιοθῆναι τὸ τῆς μοιχείας δικαστήριον, ἐλευθεροῦνται, εἰ καὶ παρεδραμον οἱ δύο μήνες. εἴαν δὲ ὁ πατήρ τῆς γυναικός, ἢ ἡ μήτηρ αὐτῆς εἰσω τῶν ἐξήκοντα ἡμερῶν μετὰ τὸ ῥεπουδίων τελευτῶσιν, οὐδένα τῶν οἰκετῶν δύναται ἐλευθερώσει τῶν ἀφωρισθέντων εἰς ὑπηρεσίαν τῆς θυγατρὸς αὐτῶν. εἴαν δὲ καταλείψωσι τοῖς τοιοῦτοις οἰκέταις ἐλευθερίαν, οὐχ ἄρμόζει μὲν αὐτοῖς ἢ ἐλευθερία· εἰσι δὲ ὁμοῦ στατουλίβητες ἐκπίζοντες τὴν ἐλευθερίαν, εἴαν μὴ ἐπιζητηθῶσιν εἰς βύσανον, ἢ καὶ βασιανισθέντες ἀνεύθουνοι φανείησαν. εἰ δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ εἰσω τῶν ἐξήκοντα ἡμερῶν τελευτῆται, οὐδὲ οὕτω δύναται ἢ γυνὴ ἐλευθεροῦν τοὺς οἰκέτας. εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ οὐ περίεστιν ὁ δυνάμενος ἀνὴρ αὐτῆς ὡς μοιχευθείσης κατηγορεῖσθαι, ὁμοῦ δύναται καὶ ὁ πατήρ τοῦ ἀνδρὸς κατηγορεῖσθαι αὐτῆς. καὶ ἀπλουσιτερον μὲν ὁ νόμος τὴν γυναῖκα ἐκώλυσε ἐλευθεροῦν εἰσω τῶν ἐξήκοντα ἡμερῶν τοῦ ῥεπουδίου. εἴτε δὲ αὐτὴ ἐπέμψῃ τὸ ῥεπουδίων, εἴτε ὁ ἀνὴρ ἐρεπουδιότασεν αὐτήν, ἐμποδίζεται ἢ ἐλευθερία. εἰ μὲν τὸ θανάτω τοῦ ἀνδρὸς διαλυθῇ ὁ νόμος, ἢ ἔκ τινος τιμωρίας ἐπενεθείσθαι αὐτῷ, οὐ κωλύεται ἢ γυνὴ ἐλευθεροῦν. καὶ εἰ μετὰ εὐχαριστίως διέλυσαν τὸν πρὸς ἀλλήλους γάμον, ἀκωλύτως καὶ ἐλευθεροῖ καὶ ἐκποιεῖ τὰ ἰδία ἀνδράποδα ἢ γυνή. εἰ δὲ καὶ συνειρηθῶσιν μὲν τῶν γάμων, διανοσμένην δὲ ἢ γυνὴ τὸ ῥεπουδίων ἢ ἐλευθερώσει, ἢ ἐκποιήσει οἰκέτας, καὶ τοῦτο διὰ προφανῶν ἀποδείξεων φανερωθείη· οἷα ἐρωτῆται τὸ πρῶτον, ὡς ἐπὶ περιγραφῇ τοῦ νόμου γενόμενον. τὸ δὲ εἰρημένον τῷ νόμῳ περὶ ἐκποιήσεως οὐ πρὸς πρῶσιν μόνον, ἀλλὰ γενικῶς πρὸς πᾶσαν ἀπόκτησιν ἀναφερόμεν. [Sch. n. VI. 450. sq.]

autem mulier mancipia sua tormentis subiici nolens ea manumittebat, propterea lex de adulteriis prohibet, ne per impositam libertatem quaestioni subducatur servi mulieris, certo tempore praestituto, intra quod eos manumittere non licet. Nulli ergo mulieri, quae repudium misit, concessum est ullum ex suis servis manumittere aut alienare intra duos menses. Nec eos solum, quos in ministerio habet, manumittere prohibetur, sed eos etiam, qui extra eius ministerium degunt, vel in agro, vel in alia provincia, prohibetur manumittere vel alienare. Et dura quidem lex est de servis, qui simul cum domina sua non degunt: sed ita scripta est, et necesse est, custodiri eam. Sed et si post repudium servos emit mulier, aut qua alia ratione acquisivit, nec eos quidem potest manumittere, quantum ad verba legis attinet. Hoc enim Sextus Caecilius notavit. Pater vero, in cuius potestate est mulier, quae repudium misit, ea tantum mancipia prohibetur manumittere, quae in ministerium filiae tributa sunt. Mater quoque mulieris prohibetur manumittere alienareve mancipia, quae ad filiae suae ministerium destinavit. Sed et avum et aviam prohibet lex manumittere, quia possunt haec quoque mancipia in quaestione de adulterio torqueri. Cum autem intra duos menses prohibuit lex haec mancipia manumitti aut alienari, dicebat Sextus Caecilius, angustissimum esse hoc tempus duorum mensium. Finge enim, intra sexagesimum diem a repudio mulierem adulterii postulatam fuisse, quae cognita de adulterio tam facile potest expediri, ut intra sexagesimum diem ea compleatur? Et tamen evenit, ut mulieri etiam postulatee adulterii liceat servum suspectum in adulterio vel quaestioni necessarium, quod ad verba legis attinet, manumittere. Sed manifestum est, in hoc casu legi subvenire nos debere, ut lege destinati servi quasi conscii adulterii mulieris, vel quasi ipsi eam adulteraverint, non manumittantur ante finitum iudicium adulterii, etiamsi duo menses praeterierint. Si autem pater vel mater mulieris intra sexagesimum diem post repudium decesserint, nullum ex his servis, qui destinati sunt ad ministerium filiae suae, possunt manumittere. Sed si his servis libertatem reliquerint, libertas quidem eis non competit: sunt tamen statuliberi sperantes libertatem, nisi ad quaestionem postulati fuerint, aut etiam quaestioni adhibiti innocentes apparuerint. Sed et si maritus intra sexagesimum diem decesserint, ne sic quidem potest mulier servos manumittere. Licet enim maritus superstes non sit, qui eam tanquam adulterio oppressam accusare possit, potest tamen mariti quoque pater eam accusare. Et simpliciter lex quidem mulierem prohibuit intra sexagesimum diem a repudio manumittere. Sive autem ipsa misit repudium, sive maritus eam repudiavit, manumissio impeditur. Sed si morte mariti solum sit matrimonium, vel aliqua poena ei illata, non prohibetur mulier manumittere. Et si bona gratia invicem matrimonium dissolverint, sine impedimento mulier et manumittit et alienat mancipia sua. Sed et si constante quidem matrimonio, dum autem mulier repudium cogitat, servos manumiserit, aut alienaverit, et hoc dilucidis probationibus fuerit approbatum: non valet quod actum est, quasi in fraudem legis factum sit. Quod autem in lege dictum est de alienatione, non solum ad venditionem, sed generaliter ad omnem alienationem referimus.

ιγ'. Παύλου. Εἰ δὲ ἐλευθερώσει, ἔσται ὁ δοῦλος ὑπὸ αἵρεσιν ἐλεύθερος.

XIII. Pauli. Quodsi manumiserit, erit servus statuliber.

ιδ'. Οὐλλπιανός. Εἰ δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ ἐντός τῶν ἐξήκοντα ἡμερῶν τελευτῆται, οὐδὲ οὕτως ἐλευθεροῦται. καὶ πατήρ γὰρ αἰτιάται μοιχείας.

XIV. Ulpianus. Sed et si maritus intra sexagesimum diem decesserit, ne sic quidem manumittitur. Nam et pater accusat adulterii.

Εἴτε δὲ ἡ γυνὴ διέλυσεν, εἴτε καὶ ὁ ἀνὴρ, ἐμποδίζεται ἢ ἐλευθερία. εἰ δὲ θανάτῳ τοῦ ἀνδρὸς ἢ τιμωρίᾳ ἐλύθη ὁ γάμος, δυνατὸν ἐλευθεροῦν. ὡς περὶ καὶ εἰ ἀγαθῇ χάριτι διαλυθῇ.

Sive autem mulier matrimonium solverit, sive maritus, impeditur libertas. Sed si morte aut poena mariti solum sit matrimonium, potest manumittere: sicut et si bona gratia dissolutum sit.

q) Fabr. κατηγορηθῆσθαι (sic). r) Fabr. ἀφωρισμένοι. s) ὁ addidi. t) Fabr. οὐκ ἐκώλυται (sic). u) Fabr. εὐχαριστίας. v) Fabr. τελευτῆται. w) Cod. 1357. ἐλευθεροῦνται. x) τοῦ deest in Cod. 1357. y) Cod. 1357. ἢ. z) Cod. 1357. τιμωρίας sine i subscripto. a) Coa. 1357. λυθῇ sine i subscripto. b) ὁ deest in Cod. 1357. c) Cod. 1357. ἐλευθεροῦ.

14. **Εἰ δὲ συνεστῶτος τοῦ γάμου διάζευξιν μελετῶσα**
 6. **ἢ γυνὴ ἑλευθερώσει^{d)} ἢ ἐκποιήσῃ, ἐμποδίζεται ἢ**
 9. **ἑλευθερία. ἐκποιήσιν δὲ παντοῖαν δεῖ νοεῖν.**

pr. **ιε'. Παῦλος^{dd)}. 'Ὁ περὶ καθοσιώσεως ἐγκαλούμε-**
 cod. **νος^{e)}, ἀφ' οὗ σχῆν γνώμην τοῦ ἁμαρτήματος, οὗ**
δύναται ἑλευθεροῦν.

ὁ περὶ καθοσιώσεως ἐγκαλούμενος] Ἐκείνο ἐξη-
 τήθη, εἰ ὁ περὶ καθοσιώσεως ἐναγόμενος δύναται ἑλευθεροῦν
 τὰ ἴδια ἀνδράποδα, ἐπειδὴ καὶ δεσπότης αὐτῶν διαμένει πρὶν
 καταδικασθῆναι. καὶ ἀντέγραψεν ὁ βασιλεὺς Ἀντωνῖνος, ἀφ'
 ἧς ἡμέρας διὰ τὴν ἐνθιμῆσιν τῶν ἡμαρτημένων αὐτῶ¹⁾ ἀρξή-
 ται τις ἐνθυμῆσθαι τὴν μέλλουσαν ἐπιφέρεισθαι κατ' αὐτοῦ
 τιμωρίαν, ἐπειδὴ πρὸ πολλοῦ χρόνου τῆς καταδικῆς ἐκ τῆς
 οἰκείας συνειδήσεως κατακέκρικται, ἀφαιρεῖσθαι παρ' αὐτοῦ τὸ
 δίκαιον τῆς τῶν ἰδίων οἰκειῶν ἑλευθερίας. [Sch. o. VI. 451. sq.]

§. 1. **Ἐπέτρεψα τῷ υἱῷ μου ἑλευθερώσαι. μετὰ τε-**
λευτήν μου ἀγνοῶν ἢ ἑλευθέρωσε. κὰν ἐπὶ ἄρχοντος,
οὐδὲν ποιεῖ^{h)}. ὡς περὶ εἰ καὶ ζῶν μετεμελήθη.

ἐπέτρεψα τῷ υἱῷ μου] Ἐὰν πατὴρ ἐπέτρεψε τῷ ἰδίῳ
 υἱῷ ἑλευθερώσαι τὸν υἱόν^{h)}, ἀγνοῶν δὲ τὴν τελευτήν αὐτοῦ
 ὁ υἱὸς ἑλευθερώσει, οὐκ ἑλευθεροῦται ὁ οἰκέτης, εἰ δὲ καὶ
 περιῶν ὁ πατὴρ μετεμελήθη, καὶ ἀγνοῶν τὸν μετὰ μελόν τοῦ
 πατρὸς ὁ υἱὸς ἑλευθερώσῃ, οὐκ ἔρρωται ἢ ἑλευθερία, ὡς μὴ
 βουλήσῃ τοῦⁱ⁾ πατρὸς ἐπιτεθεῖσα. [Sch. p. VI. 452.]

pr. **ισ'. Ἰδεμ. 'Ὁ ἦτιων τῶν εἴκοσιν^{k)} ἐτῶν χρεω-**
 cod. **στῶν ἑλευθερίαν καλῶς ἐπὶ τούτῳ πωλεῖ τὸν δούλον.**

§. 1. **Οὐδὲ τὸν ἐπίκοινον δούλον ὁ ἦτιων τῶν εἴκοσιν**
ἐτῶν ἐν ζωῇ ἑλευθεροῖ, ἢ ἐπὶ τούτῳ παρέχει, πλὴν
εἰ μὴ εὐλόγον ἔχει αἰτίαν.

ὁ ἦτιων τῶν εἴκοσιν ἐτῶν] Ἐὰν φιδεῖκομισσαρίαν
 ἑλευθερίαν χρεωστῶν ὁ ἐλάτιων τῶν εἴκοσιν ἐνιαυτῶν πωλήσῃ
 τὸν οἰκέτην ἐπὶ ὄρω ἑλευθερίας, ἢ αὐτὸς ἡγορακῶς ἐπὶ τῷ
 ἑλευθερώσει πωλήσῃ αὐτὸν ἐπὶ ὄρω ἑλευθερίας, οὐκ ἐμποδί-
 ζεται ἢ ἑλευθερία. εἰ δὲ καὶ ἐπίκοινον ἔχων οἰκέτην ὁ ἐλάτιων
 τῶν εἴκοσιν ἐνιαυτῶν τραδιτεῖται αὐτὸν ἐπὶ ὄρω ἑλευθερίας,
 οὐκ ἔρρωται ἢ τραδιτίαν. εἰ δὲ εὐλόγον ἔχων αἰτίαν τῆς ἐπὶ
 τούτῳ ἑλευθερίας παραδῶ τὸν ἐπίκοινον οἰκέτην ἐπὶ τῷ ἑλευ-
 θερωθῆναι, οὐ δοκεῖ περιγραφῆναι τὸν νόμον. [Sch. q. VI. 452.]

ἢ ἐπὶ τούτῳ παρέχει] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Οὐδὲ
 τὸν ἐπίκοινον δούλον ὁ ἦτιων τῶν εἴκοσιν ἐτῶν ἑλευθεροῖ, ἢ
 ἐπὶ τούτῳ παρέχει, πλὴν εἰ μὴ εὐλόγον ἔχει αἰτίαν. ταῦτα
 ἀνῆρέθη, ὡς τι. α'. διγ. α'. καὶ βιβ. α'. τι. ι'. διγ. α'. εἰρη-
 ται. [Sch. r. VI. 452.]

§. 2. **Οὐ^{l)} δεῖ ἐπὶ περιγραφῇ δανειστῶν ἑλευθεροῦν.**
δανειστῆς δὲ ἐστίν. ὁ ἔξ οἰασοῦν αἰτίας χρεωστούμενος.

οὐ δεῖ ἐπὶ περιγραφῇ δανειστῶν ἑλευθεροῦν] **'Ὁ Αἴλιος Σέντιος νόμος** καλεῖ ἐπὶ^{m)} περιγραφῇ δανειστῶν
 οἰκέτην ἑλευθεροῦσθαι. δανειστῆς δὲ νοεῖται πῶς ἄνθρωπος
 ἔξ οἰασθήποτε αἰτίας ἔχων ἀγωγὴν κατὰ τοῦ ἀπόρου δεσπότου.
 [Sch. s. VI. 452.]

§. 3. **'Ὁ ἐπὶ περιγραφῇ τοῦ δημοσίου ἑλευθερωθεὶς,**
εἰ δέκα ἔτη παρέλθῃσι, μένειⁿ⁾ ἑλεύθερος. ἂ δὲ
ὑφέλετο πρὸς περιγραφῆν, ἀνακαλοῦνται.

ὁ ἐπὶ περιγραφῇ τοῦ δημοσίου ἑλευθερω-
θεὶς] Ἐλεγεν ὁ Ἀρίστων, τὴν παρὰ τοῦ φискаλίου χρεωστοῦ
 ἐπιτεθεῖσαν ἑλευθερίαν τότε ἀνατρέπεσθαι, ὅτε μὴ πολὺν
 χρόνον μείνῃ ἐν ἑλευθερίᾳ ὁ οἰκέτης, τουτέστι, μὴ ἐλάτιονα
 τῶν δέκα ἐνιαυτῶν ὅσα μέντοι εἰς περιγραφῆν τοῦ φισκου
 γέγονεν, ἀνακαλεῖσθαι. [Sch. t. VI. 452.]

Sed si constante matrimonio mulier divortium
 cogitans manumiserit aut alienaverit, libertas impe-
 ditur. Alienationem autem omnis generis intelligi
 oportet.

XV. Paulus. Reus maiestatis postulatus¹⁾, ex
 quo delinquendi voluntatem habuit, manumittere non
 potest.

1) reus maiestatis postulatus] Illud quaesitum est, an qui reus maiestatis factus est, mancipia sua possit manumittere, quoniam, priusquam damnatus sit, manet eorum dominus. Et Imperator Antoninus rescripsit, ex quo die propter delictorum suorum cogitationem coeperit quis cogitare poenam sibi imminuentem, quoniam multo ante condemnationem damnatus est a sua conscientia, ius ei adimi servos suos manumittendi.

Permisi filio meo²⁾ manumittere. Post mortem meam ignorans manumisit. Etiam si apud Praetorem manumittat, nihil agit: quemadmodum si vivum me poenituit.

1) permisi filio meo] Si pater filio suo permisit servum manumittere, filius autem mortem eius ignorans manumisit, servus liber non fit. Quod si etiam patrem vivum poenituerit, et filius poenitentiam patris ignorans manumisit, libertas non valet, quod voluntate patris imposita non fuerit.

XVI. Idem. Minor viginti annis¹⁾ libertatem debens recte ea lege servum vendit.

Neque servum communem minor viginti annis inter vivos manumittit, aut ea lege tradit²⁾, nisi iustam causam habeat.

1) minor viginti annis] Si fideicommissariam libertatem debens minor viginti annis servum vendiderit ea lege, ut manumitteretur, aut, cum ipse, ut manumitteret, eum emisset, ea lege eum vendiderit, libertas non impeditur. Sed si communem servum habens minor viginti annis eum tradiderit ea lege, ut manumitteretur, traditio non valet. Sed si cum iustam causam haberet eius manumittendi, servum communem tradiderit, ut manumitteretur, non videtur in fraudem legis facere.

2) aut ea lege tradit] Enantiophanis. Nec communem servum minor viginti annis manumittit, aut ea lege eum tradit, nisi iustam causam habeat. Haec abrogata sunt, ut tit. I. dig. I. et lib. I. tit. 10. dig. I. dictum est.

In fraudem creditorum manumittere non licet³⁾. Creditor autem est, cui quaecunque ex causa debetur.

3) in fraudem creditorum manumittere non licet] Lex Aelia Sentia prohibet in fraudem creditorum servum manumitti. Creditor autem intelligitur omnis, qui quaecunque ex causa actionem habet adversus dominum, qui solvendo non est.

Qui in fraudem fisci manumissus est⁴⁾, si decem anni praeterierint, liber manet. Quae autem in fraudem intercepit, revocantur.

4) qui in fraudem fisci manumissus est] Aristo dixit, a debitore fisci libertatem impositam tunc revocari, quando servus non longum tempus mansit in libertate, id est, non minus decennio: quae autem in fraudem fisci facta sunt, revocari.

d) Sic Cod. 1357. Fabr. ἑλευθερώσει. dd) L. 15. pr. D. h. t. legitur in Syn. p. 420. e) Cod. 1357. ἀγκαλούμενος. f) Sic lego. Fabr. αὐτῶν. g) Cod. 1357. ποιῶν. h) Necessario legendum δούλον. i) τοῦ addidi. k) Cod. 1357. εἴκοσιν. l) L. 10. §. 2. D. h. t. legitur in Syn. p. 423. m) ἐπὶ addidi. n) Cod. 1357. μένη.

Εἰ ἐλευθερωθῆ τις, κἂν ἐκ τοῦ ὑπὸ αἴρεσιν χρωστού, ἤρτηται^{ο)} ἢ ἐλευθερία.

εἰ ἐλευθερωθῆ τις] Ὅτε ὑπὸ αἴρεσιν χρωστέῃ ὁ ἐλευθερῶν, οἱ παρ' αὐτοῦ ἐλευθεροῦνται ὡσανεὶ στατουλίβητες εἰσιν, καὶ συναρτᾶται ἢ ἐλευθερία αὐτῶν τῇ αἴρεσει τοῦ χρέους. [Sch. u. VI. 452.]

Εἰ^{ρ)} γνώμη μου ὁ υἱός μου ἐλευθερώσει, εἴ τις ἐξ ἡμῶν^{α)} ἄπορον οἶδεν εἶναι^{ι)}, ἐμποδίζεται ἢ ἐλευθερία.

εἰ γνώμη μου] Ὅτε κατὰ βούλησιν καὶ ἐπιτροπὴν πατρὸς ὁ υἱός ἐλευθεροῖ, εἴτε μόνος ὁ πατὴρ οἶδεν ἑαυτὸν ἄπορον εἶναι, ὁ δὲ υἱός ἀγνοεῖ, εἴτε μόνος ὁ υἱός οἶδε τὴν τοῦ πατρὸς ἄπορίαν, ἐμποδίζεται ἢ ἐλευθερία, ὡς εἰς περιγραφὴν τῶν δανειστῶν ἐπιτεθεῖσα. [Sch. x. VI. 453.]

ιζ. Ἴδεμ. Ἀπὸ ἐκβοήσεων δήμου οὐκ ἔσται ὁ δούλος μου ἐλεύθερος, κἂν δόξω πείθεσθαι. οὔτε ὅτε μὴ βουλόμενος αὐτὸν τυφθῆναι ἐκ τῶν στρατηγῶν εἶπω αὐτὸν ἐλεύθερον· εἰ μὴ καὶ γνώμην εἶχον^{ς)} τοιαύτην.

ἀπὸ ἐκβοήσεων δήμου] Ἐὰν ἀναγκασθεὶς ὑπὸ δήμου δεσπότης ἐλευθερώσῃ τὸν οἰκέτην αὐτοῦ, εἰ καὶ ἔδοξε βουλοσθαι αὐτὸν ἐλευθεροῦν, ὅμως ἐπειδὴ τῇ ἀνάγκῃ τοῦ δήμου ἠβουλήθη, οὐ γίνεται ἐλεύθερος ὁ οἰκέτης. καὶ ὁ θεῖος γὰρ Μάρκος ἀπηγόρευσε, διὰ ἐκβοήσεων τοῦ δήμου ἐλευθεροῦσθαι οἰκέτας. εἰ δὲ καὶ στρατηγῶν βουλομένων μαστιγῶσαι οἰκέτην, ὁ δεσπότης αὐτοῦ ψευσαμένος εἶπη, αὐτὸν ἐλεύθερον εἶναι, οὐ γίνεται ἐξ αὐτοῦ τούτου ἐλεύθερος ὁ οἰκέτης· εἰ μὴ ἄρα προαίρεσιν ἔχων τοῦ ἐλευθεροῦσαι αὐτὸν εἶπεν, αὐτὸν ἐλεύθερον εἶναι. [Sch. γ. VI. 453.]

Τὸν ἐντὸς ῥητοῦ χρόνου κεκλυμένον ἐλευθερωθῆναι οὐδὲ ἐν διαθήκῃ δυνατὸν ἐλευθεροῦσθαι.

τὸν ἐντὸς ῥητοῦ χρόνου] Ὅτε ἕως ῥητοῦ χρόνου ἀπαγορεύεται τῷ οἰκέτῃ ἐλευθερία, ἐὰν καταλειφθῆ αὐτῷ ἐν διαθήκῃ ἐλευθερία, οὐ τῷ χρόνῳ, καθ' ὃν γέγονεν ἢ διαθήκη, προσέχομεν, ἀλλὰ καθ' ὃν ἀρμόζει αὐτῷ ἢ ἐλευθερία. [Sch. z. VI. 453.]

ιη. Ἴδεμ. Τὴν πρὸς περιγραφὴν δανειστῶν ἐλευθερίαν ἢ μὲν αὐξήσεις τοῦ κλήρου βεβαιοῖ, ἢ δὲ μείωσις βλάπτει^{ι)}.

τὴν πρὸς περιγραφὴν δανειστῶν ἐλευθερίαν] Ἐὰν ἐν καιρῷ μὲν τῆς τελευτῆς τοῦ διαθεμένου εὐπορός ἐστὶν ἢ κληρονομία, ἐν δὲ τῷ ἀδιτενεσθαι αὐτὴν ἄπορος εὐρεθῆ, ἢ καταλειφθῆσαί τε αὐτῷ τελευτῶντος ἢ fraudem τῶν δανειστῶν αὐτοῦ ἐλευθερία οὐκ ἀρμόζει. ὡς περὶ γὰρ τὸ αὐξήθῃ τὴν ἀπορον κληρονομίαν συμβάλλεται ταῖς ἐλευθερίαις, οὕτω καταβλάπτει αὐτάς τὸ μειωθῆναι τὴν κληρονομίαν. [Sch. a. VI. 453.]

Ἄπορος ἐκέλευσε τῷ δούλῳ αὐτοῦ δοῦναι τῷ κληρονόμῳ, ὅσον ἐστὶν ἄξιος, καὶ ἐλευθερωθῆναι. κἂν ἕτερος ἔπερ αὐτοῦ δῶ, ἢ αὐτὸς ἔξω τοῦ πεκουλίου, οὐδὲ οὕτως ἐλευθεροῦται.

ἄπορος ἐκέλευσε] Ἐὰν ὁ οἰκέτης κελουθεῖ, ὅσον ἐστὶν ἄξιος, δοῦναι τῷ κληρονόμῳ καὶ ἐλευθερωθῆναι· ἴδωμεν, εἰ καὶ οὕτως περιγραφῆσθαι δοκοῦσιν οἱ δανεισταί, ἐπειδὴ μέλλει ὁ κληρονόμος ὡς μόρις καὶ οὐα καπίονα λαμβάνειν πρὸς τοῦ οἰκέτου τὸ τίμημα αὐτοῦ· ἢ μήτε μᾶλλον λέγομεν, ἐὰν ἕτερός τις ὑπὲρ τοῦ οἰκέτου καταβάλῃ τὰ νομίματα, ἢ αὐτὸς ὁ οἰκέτης μὴ ἀπὸ τοῦ πεκουλίου αὐτοῦ παράσχη, μηδεμίαν γίνεσθαι περιγραφὴν; ἀλλὰ μᾶλλον τὸ ἐναντίον ἀρεσκεῖ, ἐμποδίζεσθαι τὴν ἐλευθερίαν. ὡς περὶ γὰρ τὸ εἶναι εὐπορον κληρονόμον τοῦ ἀποροῦ δεσπότης οὐδὲν συμβάλλεται ταῖς ἐλευθερίαις· οὕτως οὐδὲ τὸ ἕτερον παρασχῆναι ὑπὲρ τοῦ οἰκέτου τὰ νομίματα δυνατὰ αὐτῷ συμβάλλεσθαι. [Sch. b. VI. 453.]

Si quis manumissus fuerit⁵⁾, licet ab eo, qui L. 1 sub conditione debitor est, libertas pendet. D.

5) si quis manumissus fuerit] Cum manumissor sub conditione debet, qui ab eo manumittuntur, sunt statuliberi, et pendet eorum libertas ex conditione debiti.

Si voluntate mea⁶⁾ filius meus manumiserit, si §. 1 quis ex nobis sciat, me inopem esse, libertas impeditur.

6) si voluntate mea] Cum voluntate et permisso patris filius manumittit, sive solus pater scit, se non esse solvendo, nescit autem filius, sive solus filius scit, patrem non esse solvendo, libertas impeditur, ut quae in fraudem creditorum imposita sit.

XVII. Idem. Ex acclamationibus populi¹⁾ servus L. 1 meus liber non erit: quamvis videar obediisse. Nec §. 1 si dixero eum liberum esse, cum nollem eum a magistratibus municipalibus castigari: nisi et in ea voluntate fuerim.

1) ex acclamationibus populi] Si dominus coactus a populo servum suum manumiserit, etiamsi visus sit ipsum velle manumittere, tamen quoniam necessitate a populo imposita voluit, servus liber non fit. Nam et Divus Marcus prohibuit ex acclamationibus populi servos manumitti. Sed et si cum magistratus municipales servum flagellis vellent caedere, dominus eius mentitus eum liberum esse dixerit, servus ex eo liber non fit: nisi habens voluntatem eum manumittendi, eum liberum esse dixerit.

Is, qui intra certum tempus²⁾ prohibitus est §. 2 manumitti, ne testamento quidem manumitti potest.

2) is, qui intra certum tempus] Cum usque ad certum tempus servi manumissio prohibetur, si libertas testamento ei relicta fuerit, non inspiciamus tempus, quo testamentum factum est, sed quo libertas ei competit.

XVIII. Idem. Libertatem in fraudem creditorum L. 1 datam¹⁾ augmentum quidem hereditatis confirmat: D. 1 deminutio autem laedit.

1) libertatem in fraudem creditorum datam] Si mortis testatoris tempore solvendo sit hereditas, cum autem aditur, inventa sit non solvendo, libertas a defuncto in fraudem creditorum relicta non competit. Nam sicut auctam esse hereditatem, quae solvendo non est, prodest libertatibus, ita etiam deminutam esse hereditatem, eis nocet.

Qui solvendo non est, iussit²⁾ servum suum §. 1. heredi dare tantum, quanti est, et liberum esse. Etiamsi alius pro eo dederit, vel ipse non de peculio, ne sic quidem liber fit.

2) qui solvendo non est, iussit] Si servus iussus sit heredi dare tantum, quanti est, et liber esse: videamus, an sic quoque fraudari videantur creditores, quia heres quasi mortis causa capionem a servo pretium eius accepturus est: an potius dicimus, si quis alius pro servo pecuniam solverit, aut ipse servus non ex peculio suo dederit, nullam fieri fraudem? Sed contrarium magis placet, libertatem impediti. Nam quemadmodum si heres locuples sit domini, qui solvendo non est, nihil prodest libertatibus: ita nec si alius pro servo pecuniam dederit, ei prodesse potest.

ο) Cod. 1357. ἤρτηται. ρ) Hoc thema in textu Cod. 1357. omissum in margine eius scriptum est. σ) Cod. 1357. ἡμῶν. τ) Pro ἄπορον οἶδεν εἶναι Cod. 1357. habet: οἱ δὲ ἄπορον εἶναι μοι (sic). ζ) Cod. 1357. ἔχω. η) Cod. 1357. βλάπτου (sic).

L. 19. XI. 9. ιθ'. Μοδεστίνος. Εἰ δοῦλος κριθῆ ὁ δεδωκώς ἐλευθερίαν, οὐκ ἔρρωται.

εἰ δοῦλος κριθῆ] Ἐὰν ὁ δεδωκώς ἐλευθερίαν οἰκέτη ἀποφραθῆ μετὰ ταῦτα δοῦλος εἶναι, οὐκ ἀρμόζει ἢ παρ' αὐτοῦ δεδομένη ἐλευθερία. [Sch. c. VI. 453. sq.]

L. 20. cod. κ'. Ἴδεμ. Οὐ καλῶς τὸν ἀλλότριον ἐλευθερῶ, κἂν ὕστερον κληρὸν^{υ)} κληρονομήσω τοῦ δεσπότου αὐτοῦ.

οὐ καλῶς τὸν ἀλλότριον ἐλευθερῶ] Ὅτε ἀλλότριον οἰκέτην μὴ συνανοῦντος τοῦ δεσπότου ἐλευθεροῖ τις, οὐ δύναται ἐρρωσθαι ἢ ἐλευθερία κατὰ τὴν αὐθεντίαν τοῦ νομίμου, εἰ καὶ μετὰ ταῦτα αὐτὸς ὁ ἐλευθερωθεὶς^{υ)} τῷ οἰκίῳ δεσπότη γέγονε κληρονόμος. εἰ γὰρ καὶ ὁ ἐλευθερωσῆς τὸν ἀλλότριον οἰκέτην δικαίῳ συγγενείας κληρονόμος γένηται τοῦ δεσπότου τοῦ δούλου^{ω)}, ὅμως οὐδὲ οὕτως διὰ τῆς ἀδελφότητος αὐτοῦ βεβαιούται ἢ ἐλευθερία. [Sch. d. VI. 454.]

L. 21. cod. κα'. Ἴδεμ. Οὐ δύναται διὰ γάμον ἐλευθεροῦν δούλην, εἰ μὴ ὁ μέλλων γαμεῖν αὐτήν^{κ)}. ἢ οὖν ἐτέρῳ γαμηθεῖσα, κἂν ἐντός ἑξ μηνῶν διαζυγῆ καὶ τῷ ἐλευθερωσάντι συναφθῆ, οὐκ ἐλευθεροῦται.

οὐ δύναται διὰ γάμον ἐλευθεροῦν δούλην] Οὐδαὶς ἕτερος δύναται matrimonii causa ἐλευθεροῦν, εἰ μὴ ὁ δυνάμενος ἀγαγέσθαι γαμετὴν ἐλευθερομένην. τὴν δὲ παρ' ἑτέρου ἐλευθερωθεῖσαν matrimonii causa εἰς ἕτερος ἀγαγῆται γαμετὴν, οὐκ ἔσται ἐλευθερῆ^{κ)} καὶ οὐδὲ εἰ μετὰ τὸ γαμηθῆναι ἐτέρῳ εἰσω τῶν ἑξ μηνῶν ἔσπουδιατευθεῖσα γαμετῇ γένηται τοῦ ἐλευθερωσάντος αὐτήν, λέγομεν αὐτὴν ἐλευθερῶν γίνεσθαι. ἢ γὰρ σύγκλητος περὶ ἐκείνων τῶν γάμων ἐνεθυμήθη, οἷτινες μετὰ τὴν ἐλευθερίαν πρῶτοι συναλλάττονται, ἑτέρου γάμου μὴ παρεντιθεμένου. [Sch. e. VI. 454.]

L. 22. cod. κβ'. Πομπώνιος. Κουράτωρ μαινομένου δούλου αὐτοῦ οὐκ ἐλευθεροῖ.

κουράτωρ μαινομένου] Ὁ τοῦ μαινομένου κουράτωρ οὐ δύναται δούλον αὐτοῦ ἐλευθερῶσαι. [Sch. f. VI. 454.]

L. 23. cod. κγ'. Ἴδεμ. Περιγράφειν δοκεῖ τοὺς δανειστάς ὁ ἄπορος, εἰ καὶ τὸν ἄξιον ἐλευθερώσει.

περιγράφειν δοκεῖ τοὺς δανειστάς] Εἰ καὶ τὸν δικαίως εὐχαριστούμενον οἰκέτην ἐλευθερώσει ὁ εἶδος, αὐτὸν ἄπορον εἶναι, ὅμως in fraudem creditorum πωτείνεται δεδωσθαι ἢ ἐλευθερία^{κ)} καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔρρωται. [Sch. g. VI. 454.]

L. 24. cod. κδ'. Τερέντιος. Δύο ἐλευθερωθέντων, εἰ ἢ τιμὴ τοῦ ἐνὸς πληροῖ τοὺς δανειστάς, ὁ πρῶτος γραφεὶς ἐλευθεροῦται. εἰ δὲ ὡς πολῦτιμος οὗτος μόνος πληροῖ, ὁ δευτέρος.

δύο ἐλευθερωθέντων] Ὁ δανειστὴν ἔχων εἰς πολλοὺς οἰκέτας ἐλευθερώσῃ, οὐκ ἢ πάντων ἐλευθερίᾳ ἐμποδίζεται, ἀλλ' οἱ πρῶτοι κατὰ τὴν τάξιν γεγραμμένοι ἐλευθεροῦνται, ἕως ὅτε δύναται οἱ δανεισταὶ διὰ τῶν ἀπομενόντων ἐν δουλείᾳ οἰκετῶν ἀπολαβεῖν τὰ οἰκεία. καὶ τοῦτον τὸν λογισμὸν Ἰουλιανὸς εἰώθει λέγειν^{κ)} ὡς δύο οἰκετῶν ἐλευθερωθέντων, εἰς ἢ τοῦ ἐνὸς ἐλευθερία περιγράφῃ τοὺς δανειστάς, οὐκ ἢ ἑκατέρων ἐμποδίζεται ἐλευθερία, ἀλλ' ἢ τοῦ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῦ δευτέρου γεγραμμένου, εἰ μὴ ἄρα πολὺ τιμωτάτος ἐστὶν ὁ πρῶτος τυχῶν τῆς ἐλευθερίας οἰκέτης, καὶ οὐκ ἀρκεῖ πρὸς ἀντάλλαξιν^{κ)} τῶν δανειστῶν τὸ κατασχεθῆναι ἐν δουλείᾳ τὸν δευτέρον οἰκέτην, ὁ δὲ πρῶτος κατεχόμενος ἀποπληροῖ τοὺς δανειστάς. ἐν γὰρ τῷ τοιοῦτῳ θεματισμῷ ὁ ἐν δευτέρῳ τάξει γεγραμμένος ἐλεύθερος αὐτὸς ἐπιτῶνται τῆς ἐλευθερίας. [Sch. h. VI. 454.]

Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Καὶ μὴ εἰρηται βιβ. μς. tit. γ. dig. ζ. ὅτι οὐ τῇ τάξει τῆς γραφῆς προσέχομεν. ἢ δὲ νεορὰ διδωσὶν ἄδικαν τοῖς ἐλευθερωθεῖσι δούλοις, πληροῖν τοῖς δανεισταῖς τὸ χρέος, καὶ εἶναι αὐτοὺς ἐλευθερούς. [Sch. h. VI. 454. sq.]

XIX. Modestinus. Si servus iudicatus fuerit¹⁾ is, qui libertatem dedit, non valet.

1) si servus iudicatus fuerit] Si is, qui servo libertatem dedit, postea servus pronunciatu fuerit, libertas ab eo data non competit.

XX. Idem. Non recte servum alienum manumitto¹⁾, quamvis postea heres domino eius extitero.

1) non recte servum alienum manumitto] Cum quis servum alienum non consentiente domino manumittit, libertas ex auctoritate iuris valere non potest, quamvis postea ipse manumissus domino heres extiterit. Nam licet qui servum alienum manumisit, iure cognationis heres domino servi extiterit, non ideo tamen aditione eius libertas confirmatur.

XXI. Idem. Matrimonii causa ancillam manumittere non potest¹⁾, nisi qui eam uxorem ducturus est. Quae ergo alii nupsit, nec si intra sex quidem menses repudiata fuerit et manumissori iuncta, libera fit.

1) matrimonii causa ancillam manumittere non potest] Nullus alius matrimonii causa manumittere potest, quam qui manumissam uxorem ducere potest. Ab altero autem manumissam matrimonii causa si alius uxorem duxerit, non erit libera: et nec si postquam alii nupsit, intra sex menses repudiata, manumissoris uxor fuit, liberam eam fieri dicimus. Senatus enim de illis sensit nuptiis, quae post manumissionem primae contrahuntur, aliis nuptiis non interpositis.

XXII. Pomponius. Curator furiosi¹⁾ servum eius non manumittit.

1) curator furiosi] Curator furiosi servum eius manumittere non potest.

XXIII. Idem. Fraudare creditores videtur¹⁾ qui solvendo non est, quamvis dignum manumiserit.

1) fraudare creditores videtur] Etiam si servum bene merentem manumiserit is, qui scit se solvendo non esse, tamen in fraudem creditorum libertas data videtur: et ideo non valet.

XXIV. Terentius. Duobus manumissis¹⁾, si pretium unius creditores impleat, primo loco scriptus liber fit. Si autem hic solus, quod pretiosior sit, impleat, secundus.

1) duobus manumissis] Si qui creditorem habet, plures servos manumiserit, non omnium libertas impeditur, sed qui primo loco scripti sunt, liberi fiunt, donec creditores per servos, qui in servitute remanent, suum possint recipere. Et hanc rationem solebat Iulianus dicere: velut duobus servis manumissis, si unius libertas creditores fraudet, non impeditur utriusque libertas, sed unius ex eis, plerumque eius, qui secundus scriptus est, nisi sit longe pretiosior servus, qui libertatem primus est consecutus, nec sufficit ad dimittendum creditores, quod secundus servus retineatur in servitute, prior autem qui retinetur, creditores adimpleat. Nam hoc casu qui secundo loco liber scriptus est, ipse libertatem consequitur.

Enantiophanis. Atqui dictum est lib. 46. tit. 3. dig. 6. ordinem scripturae a nobis non spectari. Novella autem potestatem dat servis manumissis, ut creditoribus satisfaciant, et ipsi liberi sint.

υ) κληρὸν supervacaneum est. Omittit eam vocem Cod. 1357. υ) Lege ὁ ἐλευθερωσῆς, manumissor. ω) Sic verba transponenda erant. Fabr. τοῦ δούλου τοῦ δεσπότου. κ) Cod. 1357. αὐτὴν γαμεῖν. γ) Legendum videtur ἀπαλλαγῆν.

κέ'. Παπιανός. Εἰ περιγράφων δανειστάς ἑλευθερώσω, καὶ ἀπαλλάξας τοὺτους παρ' ἑτέρων δανείσομαι, οὐδὲ οὕτως ἑλευθεροῦνται²⁾).

εἰ περιγράφων δανειστάς] Ἐάν τις δανειστάς ἔχων, λόγου χάριν ἐν καιρῷ διαθήκης Primum καὶ Secundum, ὡς περιγραφῶναι τοὺτους βουλόμενος ἡλευθέρωσεν ἰδίου οἰκέτας³⁾ ἐπίζησας δὲ τῇ διαθήκῃ Πρῶτον καὶ Σκοῦνδον, τοὺς πρώτους αὐτοῦ δανειστάς ἀπεπλήρωσε, δευτέρους δὲ δανειστάς ἔσχε Τῆριον καὶ Κουάρτον, καὶ δια τοὺς καινοὺς τοὺτους δανειστάς ἐμποδίζεται ἢ ἑλευθερία τῶν οἰκετῶν⁴⁾ εἰ καὶ τὰ μάλιστα οὗ τοὺτους βουλόμενος περιγράψαι καταέλιπε τὰς ἑλευθερίας, ἀλλὰ Πρῶτον καὶ Σκοῦνδον. [Sch. i. VI. 455.]

κς'. Σκαεβόλας. Οὐδὲ ὁ^{a)} κληρονόμος μου ὄν ἠνεχίρασα, καλῶς ἑλευθεροῦ, μὴ^{b)} δούς τὸ χρέος.

οὐδὲ κληρονόμος μου] Τὸν εἰς ἐνέχυρον δεδομένον ὑπὸ τινος οἰκέτην ὁ κληρονόμος αὐτοῦ ἡλευθέρωσεν. καὶ ζητῶ, εἰ γέγονεν ἑλευθερος. καὶ λέγει ὁ Σκαεβόλας, ἐάν μεχρὶ νῦν κεχρωσῆται τῷ δανειστῇ τὰ ἀργύρια, ἐφ' οἷς ἠνεχυριάσθη^{c)} ὁ οἰκέτης, μὴ γίνεσθαι αὐτὸν ἑλευθερον. ἀποκληροῖ δὲ αὐτὸν ὁ Παῦλος λέγων, ὅτι, ἐάν κατεβλήθη τὸ χρέος τῷ δανειστῇ, ἐκ τῆς πρώτης βουλήσεως τοῦ δεβίτορος ἑλευθερος γίνεται ὁ οἰκέτης. [Sch. k. VI. 455.]

κζ'. Ἐρμογενιανός. Πρὸς περιγραφὴν δοκεῖ τις ἑλευθεροῦσθαι, κἂν ὑπὸ ἡμέραν ἢ ὑπὸ αἵρεσιν ὦσιν^{d)} οἱ δανεισταί, πλην εἰ μὴ αἰρετικὸν ἐποφείλεται ληγάτον. δανειστῆς δὲ ἐστὶ καὶ ὁ ληγατάριος.

πρὸς περιγραφὴν δοκεῖ τις ἑλευθεροῦσθαι] Οὐ μόνον ὁ πόρουσ χρωσῶν πιστεύεται ἐν φραουδέμ^{e)} κρεδιτόρουμ ἑλευθεροῦν, καὶ ἐμποδίζεται τῶν οἰκετῶν ἢ ἑλευθερία^{f)} ἀλλ' εἰ καὶ ὑπὸ προθεσμίας ἐχρωσῆται τις, καὶ ἐπέφθασε μετὰ ταῦτα ἢ προθεσμίας, ἢ ὑπὸ αἵρεσιν, ἢ ὑπὸ ἡμέραν ἐχρωσῆται, καὶ ἤρτηται ἐπὶ ἢ αἵρεσιν καὶ ἢ ἡμέρα, ἐμποδίζεται ἢ ἑλευθερία^{g)} δανειστῆς γὰρ ἐστὶ καὶ ὁ ὑπὸ αἵρεσιν χρωστούμενος. τὸ ἐναντίον δὲ λέγομεν περὶ τοῦ αἰρετικοῦ ληγατάριου. πρὶν γὰρ ἐκθῆναι τὴν αἵρεσιν τοῦ ληγάτου, οὐκ αἰρεθμεῖται μετὰ τῶν δανειστῶν ὁ ληγατάριος. τοῖς δὲ ἀπὸ πώσης αἰτίας δανεισταῖς ἐν τούτῳ τῷ μέρει βοηθεῖ ὁ Λέλιος Σέντιος νοῶν, δανειστὴν εἶναι καὶ τὸν φιδεϊκόμισσαρίον. [Sch. l. VI. 455.]

Ὁ ἐνεχυρασθεὶς μοι δοῦλος, εἰ μὴ τὸ ἱκανὸν πάθω ἢ συναινέσω, οὐκ ἑλευθεροῦται. εἰ δὲ ἄνηβος δανειστῆς συναινῇ, δεῖ καὶ τὸν ἐπίτροπον αὐθεντεῖν, ὡς περὶ καὶ ὅταν^{f)} τὴν χρῆσιν ἔχη δοῦλου ὁ ἄνηβος, καὶ συναινῇ τῇ ἑλευθερίᾳ.

ὁ ἐνεχυρασθεὶς μοι δοῦλος] Ὁ εἰς ἐνέχυρον δεδομένος οἰκέτης, πρὶν γενέσθαι τὸ ἱκανὸν ἐπὶ τῇ χρεῖ, οὐ δύναται παρὰ γνώμην τοῦ δανειστοῦ ἑλευθεροῦσθαι. εἰ δὲ ἄνηβος ἐστὶν ὁ δανειστῆς, οὐδὲν ὠφελεῖ^{g)} τὴν ἑλευθερίαν χωρὶς ἐπίτροπου συναίνων αὐτῇ^{h)} ὡς περὶ εἰ καὶ οὐσούφρουκτον ἔχει πούπιλλος ἐπὶ τῇ ἑλευθερίᾳ χωρὶς τοῦ ἐπίτροπου συναίνων. [Sch. m. VI. 455.]

κη'. Παῦλος. Ὁ κληρονόμος οὐδὲ τὸν ἰδικὸν αὐτοῦ δοῦλον ληγατευθέντα ἑλευθεροῦ.

ὁ κληρονόμος] Ἐάν τὸν τοῦ ἰδίου κληρονόμου δοῦλον ληγατεύσῃ ὁ διαθέμενος, ὁ δὲ κληρονόμος ἑλευθερώσῃ αὐτόν, οὐ ποιεῖ αὐτὸν ἑλευθερον, εἴτε ἐπιστάμενος, εἴτε ἐληγατεύθη, εἴτε ἀγροῶν ἡλευθέρωσεν αὐτόν. [Sch. n. VI. 456.]

κθ'. Κάϊος^{h)}. Ὅν γενικῶς ὑπεθέμην εὐπορος ὢν, καλῶς ἑλευθερώ.

Τὸν δὲⁱ⁾ ὑπὸ αἵρεσιν ληγατευθέντα οὐ καλῶς ὁ κληρονόμος ἑλευθεροῦ.

XXV. Papianus. Si creditores fraudans¹⁾ manumisero, et his dimissis ab aliis mutuum pecuniam²⁾ accepero, ne sic quidem liberi fiunt.

1) si creditores fraudans] Si quis habens creditores, verbi gratia, Primum et Secundum, tempore testamenti, cum eos fraudare vellet, servos suos manumiserit: cum autem testamento supervixisset, Primum et Secundum, primos creditores suos impleverit, secundos autem creditores Tertium et Quartum habuerit, propter hos quoque novos creditores servorum libertas impeditur: tametsi non hos fraudare volens libertates reliquerit, sed ut Primum et Secundum fraudaret.

XXVI. Scaevola. Ne heres quidem meus¹⁾ eum, quem pignori obligavi, recte manumittit, si debitum²⁾ non exsolverit.

1) ne heres quidem meus] Pignori datum servum ab aliquo heres eius manumisit. Et quaero, an liber factus sit. Et dicit Scaevola, si creditori etiam nunc debeatur pecunia, propter quam servus pignori obligatus fuit, eum liberum non fieri. Paulus autem eum supplet dicens, si creditori debitum solutum fuerit, ex prima debitoris voluntate servum liberum fieri.

XXVII. Hermogenianus. In fraudem videtur quis²⁾ manumitti¹⁾, etiamsi in diem aut sub conditione sint³⁾ creditores, nisi legatum sub conditione debeatur. Est autem legatarius quoque creditor.

1) in fraudem videtur quis manumitti] Non solum qui pure debet, in fraudem creditorum manumittere creditor, et servorum libertas impeditur: sed et si in diem certum quis debuit, et postea dies cessit, aut sub conditione vel in diem debuit, et adhuc pendet conditio et dies, libertas impeditur: est enim creditor etiam is, cui sub conditione debetur. Contrarium autem dicimus de legatario conditionali. Nam priusquam legati conditio extiterit, legatarius inter creditores non numeratur. Ex omni autem causa creditoribus in hac parte opem fert lex Aelia Sentia, quae etiam fideicommissarium pro creditore accipit.

Servus pignori mihi datus²⁾, nisi satisfactum §. mihi sit aut consensero, non manumittitur. Si autem impubes creditor consentiat, tutor quoque auctor esse debet, sicut et cum usumfructum servi habet impubes, et manumissioni consentit.

2) servus pignori mihi datus] Pignori datus servus, antequam debiti nomine fiat satis, contra voluntatem creditoris manumitti non potest. Si autem pupillus creditor sit, nihil prodest libertati consentiens sine tutore: sicuti nec si pupillus usumfructum habens sine tutore libertati consentiat.

XXVIII. Paulus. Heres¹⁾ ne proprium quidem²⁾ servum legatum manumittit.

1) heres] Si heredis sui servum testator legaverit, heres autem eum manumiserit, eum liberum non facit, sive sciens, eum legatum esse, sive ignorans eum manumiserit.

XXIX. Caius. Quem generaliter pignori dedi¹⁾, L. cum solvendo sim, recte manumitto.

Eum autem, qui sub conditione legatus fuit, heres non recte manumittit.

z) Sic Cod. 1357. Fabr. ἑλευθεροῦται. a) ὁ addit Cod. 1357. Deest apud Fabr. b) Cod. 1357. μὴ sine accentu. c) Fabr. ἐνεχυριάσθη. d) Cod. 1357. εἰσίν. e) Malim φραυδέμ. f) Cod. 1357. ὅτ' ἄν. g) Fabr. ὠφελεῖ. h) Fabr. Κάϊος. i) δὲ deest in Cod. 1357.

ὄν γενικῶς ὑπεθέμην] Ὁ μὴ ἰδικῶς ἐνεχυριασθεὶς οἰκέτης, ἀλλὰ τῇ γενικῇ κρατούμενος ὑποθήκη, τελειοτάτω δικαίῳ ὑπὸ τοῦ χρεώτου δευπόκειται, καὶ καλῶς ἐλευθεροῦται παρ' αὐτοῦ, εἰ μὴ ἴρα ὁ Αἰλίος Σέντιος ἐμποδίζει τῇ ἐλευθερίᾳ διὰ τὴν ἀφορίαν τοῦ δεσπότη. ὁ δὲ ὑπὸ αἴρεσιν λεγατευθεὶς οἰκέτης, εἰ καὶ ἠρημένως τῆς αἰρέσεως πληρεστάτω δικαίῳ διαφέρει τῷ κληρονομῷ, ὅμως ἐλευθεροῦσθαι παρ' αὐτοῦ οὐ δύναται, ἵνα μὴ βλαπτεται ὁ ληγατάριος. [Sch. o. VI. 456.]

λ'. Οὐλιανός. "Ὁν ἐπὶ τῷ ἐλευθερωσάμην ἡγύρασα, εἰ ἀναπαγγῆ εἰς ἐλευθερίαν^κ), οὐδὲ ὡς ἀχαρίστου κατηγοροῦμαι.

Εἰ κελεύσει μου ὁ υἱός μου δοῦλον ἐλευθερώσει, δύναμαι ὡς ἀχαρίστου^λ) κατηγορεῖν. εἰ δὲ τοῦ ἰδιοκτήτου ἐστὶ πεκουλίον ὁ δοῦλος, αὐτὸς κατηγορήσει, οὐκ ἐγώ. κατηγορεῖ δὲ τις ἐφ' ὅσον ἐστὶ πατρῶν.

Εἰ δὲ πολλῶν ἐστὶν^μ) ἀπελευθέρους, καὶ εἰς ἕνα ἀμάροισι, τοὺς τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ διὰ συναίρειν αὐτῷ κατηγοροῦνται.

Ὁν ἐπὶ τῷ ἐλευθερωσάμην ἡγύρασα] Ἐάν τις ἀγοράσῃ οἰκέτην ἐπὶ τῷ ἐλευθερωσάμην αὐτόν, καὶ μὴ ἐλευθεροῦντος τοῦ ἀγοραστοῦ ἀφαρπάξῃ^ν) εἰς ἐλευθερίαν ὁ οἰκέτης ἀπὸ διατάξεως Μάρκου Ἰδμεν, εἰ δύναται ὡς ἀχαρίστου κατηγορεῖν τοῦ τοιοῦτου ἀπελευθέρου. καὶ μᾶλλον λέγομεν, ἐπειδὴ οὐκ ἐγένετο μονομίσωρ αὐτοῦ, μὴ δύνασθαι αὐτὸν περὶ ἀχαριστίας κατηγορεῖν αὐτοῦ. ἐάν μὲντοι υἱός ἐμὸς κατὰ γνώμην ἐμὴν ἐλευθερώσῃ τὸν ἐμὸν οἰκέτην, εἰ καὶ μὴ εἰμι κυρίας μονομίσωρ αὐτοῦ, ὅμως διὰ τοῦ υἱοῦ μου πιστευομαι ἐγὼ ἐλευθεροῦν τὸν οἰκέτην, καὶ καλῶς περὶ ἀχαριστίας αὐτοῦ κατηγοροῦμαι. εἰ δὲ ὁ υἱός μου στρατιώτης ὢν οἰκέτην τοῦ καστρεσίου πεκουλίου ἠλευθέρωσεν, ἐγὼ μὲν κατηγορεῖν τοῦ τοιοῦτου ἀπελευθέρου οὐ δύναμαι, ὁ δὲ υἱός μου δύναται κατηγορεῖν αὐτοῦ. καὶ ὁ γενόμενος δὲ ἄνω πατρῶν τινὸς μέχρι τότε καλῶς κατηγορεῖ αὐτοῦ ὡς ἀχαρίστου, ἕως ἕτε διαμῆναι πατρῶν αὐτοῦ. ὅτε δὲ πολλοὶ πατρῶν^ο) εἰσι τοῦ ἐνὸς ἀπελευθέρου, ἅρα πάντας ἅμα δεῖ κατηγορεῖν αὐτοῦ περὶ ἀχαριστίας^π), ἢ^ρ) μῆτι δύναται καὶ εἰς μόνους κατηγορεῖν αὐτοῦ; καὶ ἦρσεν, εἰ καὶ περὶ ἕνα τῶν πατρῶνων ἔξαμαρτη ὁ ἀπελευθέρους, καλῶς μὲν κατηγορεῖσθαι αὐτὸν παρ' αὐτοῦ, χρῆναι δὲ πάντας συναίρειν τοὺς συμπάτρωνας, ἐάν εἰσι τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ. [Sch. p. VI. 456.]

Εἰ ἐνὶ τῶν υἱῶν^σ) μου προσκυρώσω ἀπελευθέρου, αὐτὸς μόνος ὡς ἀχαρίστου κατηγορεῖ.

εἰ ἐνὶ τῶν υἱῶν μου] Ὅτε πατὴρ ἀδαιγνατεύει υἱὸν τὸν ἴδιον ἀπελευθέρου, μόνος αὐτός, ὅτι ἀδαιγνατεύθῃ^ς), ἔχει τὴν περὶ ἀχαριστίας κατηγορίαν, ἐπειδὴ καὶ μόνος αὐτὸς πατρῶν ἐστίν. [Sch. q. VI. 456.]

λα'. Τερεντ. Καλῶς ὄρκω, ἵνα μὴ γαμηθῇ ἢ ἀπελευθέρου μου, ἐφ' ὅσον ἄνηβοὶ εἰσὶν οἱ παῖδες αὐτῆς^τ).

καλῶς ὄρκω — ἢ ἀπελευθέρου μου] Ἐάν πατρῶν ὄρκωσῃ τὴν ἴδιαν ἀπελευθέρου, ἕως νηπιοὶ εἰσὶν οἱ παῖδες αὐτῆς, μὴ γαμηθῆναι ἀνδρῶν, οὐ προσκρούει τῷ νόμῳ τῷ Αἰλίου Σεντίου. οὐδὲ γὰρ διηρηκὴ χηρείαν ἐπιτέθεικεν αὐτῇ, ἀλλ' ἕως ὅτε ἀνηβοὶ εἰσὶν οἱ παῖδες αὐτῆς. [Sch. r. VI. 456. sq.]

λβ'. Ἰδεμ. Ὁ υἱός μου εἰ^υ) ὠρκώσεν^υ) ἢ ἐπηρώτησε^ω) τὴν ἀπελευθέρου^ξ), ἵνα μὴ γαμηθῇ· εἰ μὴ συγχωρήσω αὐτῇ, προσκρούω τῷ νόμῳ.

ὁ υἱός μου εἰ ὠρκώσεν] Ἐάν παρὰ γνώμην τοῦ πατρῶνος οἱ ὄντιες αὐτοῦ ὑπέξουσιν ὄρκον ἀπαιτήσωσι τὴν ἀπελευθέρου περὶ τοῦ μὴ γαμηθῆναι, ἢ^ζ) καὶ ἐπερωτήσωσιν αὐτὴν, χρῆ τὸν πατρῶνα τοῦτο μανθῶντα ἢ συγχωρεῖν αὐτῇ

1) quem generaliter pignori dedi] Servus, qui specialiter pignori obligatus non est, sed generali hypotheca tenetur, plenissimo iure domini debitoris est, et recte ab eo manumittitur, nisi lex Aelia Sentia libertatem impediatur propter domini inopiam. Servus autem sub conditione legatus, etiamsi pendente conditione plenissimo iure ad heredem pertineat, tamen ab eo manumitti non potest, ne iniuria legatario fiat.

XXX. Ulpianus. Quem emi hac lege, ut manumitterem¹⁾, si ad libertatem ereptus fuerit, ne ut ingratum quidem accusare possum.

Si iussu meo filius meus servum manumiserit, possum ut ingratum accusare. Sed si servus castrensis peculii sit, ipse accusabit, non ego. Accusatur autem quis, quamdiu patronus est.

Sed si multorum libertus sit, et in unum peccaverit, eos, qui sunt eiusdem gradus, ei accusanti consentire oportet.

1) quem emi hac lege, ut manumitterem] Si quis servum hac lege emerit, ut eum manumittat, et emtore non manumittente servus ad libertatem eripiat ex constitutione Marci: videamus, an ut ingratum accusare possit eiusmodi libertum. Et magis dicimus, cum non fuerit eius manumissor, non posse eum hunc accusare ut ingratum. Sed si filius meus ex voluntate mea servum meum manumiserit, etiamsi proprie eius manumissor non sim, tamen per filium meum ego servum manumittere credor, et recte ingratitude nomine eum accuso. Sed si filius meus miles servum castrensis peculii manumiserit, ego quidem eiusmodi libertum accusare non possum, filius autem meus eum accusare potest. Qui autem semel factus est alicuius patronus, tamdiu eum recte accusat ut ingratum, quamdiu patronus eius manet. Cum autem unus liberti plures patroni sunt, utrum omnes simul eum accusare debeant ingratitude nomine, an vel unus solus potest eum accusare? Et placuit, si in unum ex patronis libertus deliquerit, eum quidem recte ab ipso accusari, omnes autem compatronos consentire oportere, si sint eiusdem gradus.

Si uni ex filiis meis²⁾ libertum assignavero, ipse solus ut ingratum accusat.

2) si uni ex filiis meis] Cum pater filio proprium libertum assignaverit, ipse solus, cui fuit assignatus, accusationem ingrati habet, quoniam et ipse solus patronus est.

XXXI. Terentius. Recte libertam meam iureiurando adigo¹⁾, ne nubat, quamdiu filii eius impuberes sunt.

1) recte libertam meam iureiurando adigo] Si patronus libertam suam iureiurando adegerit, ne nuberet, quamdiu filii eius essent impuberes, non offendit legem Aeliam Sentiam. Neque enim perpetuam viduitatem ei imposuit, sed quamdiu filii eius impuberes essent.

XXXII. Idem. Filius meus si iureiurando adegerit¹⁾ aut stipulatus sit a liberta mea, ne nubat: nisi ei remisero, legem offendo.

1) filius meus si iureiurando adegerit] Si contra voluntatem patroni filii, qui in eius potestate sunt, iusiurandum a liberta exegerint, ne nuberet, vel etiam ab ea stipulati sint, patronus, qui hoc rescivit,

κ) Verba εἰς ἐλευθερίαν desunt in Cod. 1357. λ) Cod. 1357. ἀχαρίστου. μ) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐστίν. ν) Sic lego. Fabr. ἀφαρπάξεται. ο) Fabr. πατρῶνες. π) Fabr. ἀχαριστίας. ρ) Sic lego. Fabr. εἰ. σ) Cod. 1357. υἱόν. ζ) Fabr. ἀδαιγνατεύθῃ. ι) Cod. 1357, αὐτῆς sine accentu. κ) Cod. 1357. ἢ pro εἰ. ς) Sic Cod. 1357. Fabr. ὄρκωσεν. ω) Cod. 1357. ἐπερωτήσεν. ξ) Cod. 1357. ἀπελευθέρου. γ) Sic legendum, Fabr. εἰ.

τὴν ἐπεροίτησιν, ἢ εἰδέναι, ὡς ἐμπέπει τῷ νόμῳ τῷ Αἰλίῳ Σεντίῳ, ὡς δοκῶν κατὰ δόλον τοῦτο ποιεῖν. [Sch. a. VI. 457.]

Ὁὐ²) κωλύεται ὁ πάτρων μισθοὺς ἀντὶ ὑπηρεσιῶν λαβεῖν, ἀλλ' ἐνοχον ποιεῖν³) εἰς τοῦτο. εἰ οὖν προαιριόσει δῶ μισθὸν ὁ ἀπελεύθερος, οὐ βοηθεῖται.

Ἔσπερ⁴) οἰδὲ ὁ ὑποσχόμενος ὑπηρεσίας καθ' ἡμέραν, ἢ ὑπὲρ αὐτῶν ποσόν⁵), ἐπειδὴ ὁ θέλει, δίδωσι⁶). μόνος γὰρ εἰς μισθὸν ἐνοχοποιεῖ ὁ χρήματα περωτῶν, κἂν λόγῳ ὑπηρεσιῶν.

Ὁὐ κωλύεται ὁ πάτρων] Οὐ κωλύει ὁ Αἰλίος Σέντιος τοὺς πάτρωνας μισθοὺς λαμβάνειν ἀντὶ τῶν ὀπερῶν, ἀλλ' ἐνοχους αὐτοὺς ποιεῖν κωλύει. ἄθεν ἐὰν ἐκουσίως ὁ ἀπελεύθερος μισθὸν παρασχῇ τῷ πάτρωνι, οὐκ ἀπαλλάσσεται τοῦ πατρωνικοῦ δικαίου. ὁ οὖν ὀπερας ὁμολογῶν τῷ πάτρωνι, ἢ ὑπὲρ ἐκάστης ὀπερας τὴν⁷) ἤστην ποσότητα, οὐκ ἀνήκει πρὸς τὸν νόμον· ἐπειδὴ δύναται τὰς ὀπερας κατιβαλῶν ἐλευθεροῦσθαι διὰ⁸) τῆς ἐνοχῆς. ἐκείνος δὲ νοθεύει ἐνοχοποιεῖν τὸν ἀπελεύθερον ἐπὶ τῷ μισθοῦς ὑπὲρ τῶν ὀπερῶν λαμβάνειν, ὁ τοῦτο σπουδάζων τὸ πάντως μισθοὺς λαβεῖν, εἰ καὶ ὀνόματι ὀπερῶν ἐποιήσῃ τὴν ἐπεροίτησιν. [Sch. t. VI. 457.]

Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἀνάγνωθι βιβ. λη'. τίτ. α'. διγ. ζ'. καὶ κέ'. [Sch. t. VI. 457.]

λγ'. ε) Αἰ^h) εἰς βλάβην τῶν δανειστῶν ἐλευθερίας ἀνατρέπονται, ὅτε καὶ ὁ¹) ἐλευθερώσας βουλὴν ἔσχε ζημιῶσαι τοὺς δανειστάς. δανεισταὶ δὲ νοοῦνται κἀκεῖνοι, οἵστισι ληγάτα χρεωστοῦνται.

αἱ εἰς βλάβην τῶν δανειστῶν ἐλευθερίας] Θεοδώρου. Κατὰ ἀσπῆν οὐδεὶς ἐλευθεροῖ, θέλων ζημιῶσαι τοὺς δανειστάς, δηλονότι μὴ ποιῶν αὐτοῖς τὸ ἰκανὸν κατὰ τὴν ε. διατάξιν τοῦ η. τίτ. τοῦ προκειμένου βιβ. μέμνησο δὲ τῆς ε. διατάξεως τοῦ β. τίτ. τοῦ αὐτοῦ πυρόντος ζ'. βιβ. πληρ. ἴσθι, ὅτι φησὶν ἢ δ'. διατάξιν τοῦ παρόντος τίτ. ὡς, ἐὰν μὴ ὁ χρεωστὴς ἐλευθερώσῃ τὸν οἰκέτην, ἀλλὰ πώλησῃ αὐτὸν ἄλλῳ, καλῶς ὁ ἀγοραστὴς ἐλευθεροῖ αὐτὸν. καὶ σημειώσαι. [Sch. u. VI. 457.]

Τὸ κατὰ πόδας. Δίηλον τὸ νόμιμόν ἐστι, μὴ ἄλλως τὰς δυνάμεις ἐλευθερίας ἐκ τοῦ νόμου τοῦ Αἰλίου Σεντίου, αἰτίαν εἶναι εἰς περιγραφὴν τῶν δανειστῶν τῶν ἐλευθερωθέντων¹), εἰ μὴ καὶ βουλὴν ζημίας τούτῳ τῷ λογισμῷ ἐλευθεροῦντος²) καὶ ἀποτελεσμα ζημίας τῷ τῷ ἴδιον ἀναλαβεῖν βουλομένῳ³) ἐπακολουθῆσαι. μεταξὺ δὲ δανειστῶν κἀκεῖνους ὀριθμητέους εἶναι, οἵστισι φιδεϊκόμισσον κεχρεωώθηται, πάλαι ἀρέσκει⁴). [Sch. u. VI. 457.]

ὅτε καὶ ὁ ἐλευθερώσας] Θαλελαίου. Τοῦτο ἔπραξας ἤδη καὶ ἐν τοῖς ἰστικτοῦσι, οἱ δὲ καὶ τὴν βουλὴν τοῦ ἐλευθεροῦντος ποτηρᾶν εἶναι, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐλευθερίας ἐπιζημιῶν τοῖς δανειστάς, ἵνα τότε αὐτὴν κωλύσωμεν. [Sch. x. VI. 457. sq.]

λδ'. α) Οἱ δοῦλοι τοῦ βασιλέως οὐ δύνανται δοῦλους ἰδίους ἐλευθερῶσαι, οὔτε⁶) διὰ μέσων⁷) προσώπων. τοῦτο γὰρ εἴρηται ταῖς διατάξεσιν.

οἱ δοῦλοι τοῦ βασιλέως] Θεοδώρου. Ὁ βασιλεὺς δοῦλος οὐδὲ διὰ⁸) μέσον προσώπου ἐλευθεροῖ τὸν ἴδιον οἰκέτην. [Sch. y. VI. 458.]

Θαλελαίου. Δηλονότι τοὺς κατὰ τύχην δοῦλους ἐκύλευσεν ὁ βασιλεὺς, οὐχὶ τοὺς τῆ βασιλείᾳ ὑποκειμένους. [Sch. y. VI. 458.]

λέ'. γ) Ἐὰν ἐλάττων τῶν εἴκοσιν⁹) ἐτῶν παρὰσχῇ

vel ei stipulationem remittere debet, aut sciat, se in legem Aeliam Sentiam incidere, quod videatur dolo hoc facere.

Non prohibetur patronus²) mercedes capere pro operis, sed ad id obligare. Si ergo sua sponte libertus mercedem dederit, non adiuvatur.

Sicut nec is, qui diurnas operas promisit, aut pro eis certam summam, quoniam id, quod vult, dat. Solus enim ad mercedem obligat, qui pecuniam stipulatur, etiam titulo operarum.

2) non prohibetur patronus] Non prohibet lex Aelia Sentia patronos mercedes capere pro operis, sed prohibet obligare eos. Itaque si sua sponte libertus mercedem patrono praestiterit, non liberatur iure patronatus. Qui ergo operas patrono promittit, aut pro singulis operis certam quantitatem, ad legem non pertinet: quoniam praestando operas ab obligatione liberari potest. Ille autem intelligitur obligare libertum, ut mercedes capiat pro operis, qui hoc agit, ut mercedes omnino capiat, etiamsi sub nomine operarum stipulatus fuerit.

Enantiophanis. Lege lib. 38. tit. 1. dig. 7. et 25.

XXXIII. Libertates, quae sunt in fraudem creditorum¹), revocantur, cum manumissor²) et voluntatem creditorum fraudandi habuit. Creditores autem etiam intelliguntur, quibus legata debentur.

1) libertates, quae sunt in fraudem creditorum] Theodori. In fraudem nemo manumittit, dum creditores damno afficere vult, nisi scilicet eis satisfaciatur, secundum const. 5. tit. 8. huius libri. Memineris autem const. 5. tit. 2. huius libri 7. Scias autem, const. 4. huius tit. dici, si debitor servum non manumiserit, sed eum alii vendiderit, emptorem recte eum manumittere. Et nota.

Τὸ κατὰ πόδας. Certum ius est, non alias directas libertates per legem Aeliam Sentiam, quae sunt in fraudem creditorum manumissorum, revocari, nisi et consilium fraudis, hoc est, animus manumittentis, et eventus damni suum recipere volenti sequatur. Inter creditores autem etiam eos numerandos esse, quibus fideicommissum debetur, olim placuit.

2) cum manumissor] Thalelaei. Hoc iam tractasti in Institutionibus, oportere et manumissoris praevidendum esse, et eventum libertatis creditoribus damnosum, ut eam prohibeamus.

XXXIV. Servi Principis¹) servos suos manumittere non possunt, ne per interpositas quidem personas. Hoc enim constitutionibus dictum est.

1) servi Principis] Theodori. Servus Principis ne per interpositam quidem personam servum suum manumittit.

Thalelaei. Eos videlicet servos vocavit Imperator, qui servilis conditionis sunt, non qui sunt subiecti imperio.

XXXV. Si minor viginti annis¹) alicui servum

a) Cod. 1357. praefigit numerum λγ'. Negatio οὐ in eo omittitur. a) Cod. 1357. ποιεῖν. b) Cod. 1357. haec cum praecedentibus commate interposito iungit. c) Cod. 1357. ποσόν (sic). d) Cod. 1357. δίδωσιν. e) τὴν omittendum videtur. f) διὰ omittendum videtur. g) Cod. 1357. λδ'. h) L. 1. C. h. t. usque ad verbum ἀνατρέπονται legitur in Syn. p. 423. i) ὁ addidi. k) Legendum ἐλευθερωσάντων. Nam Graeci manumissorum de manumissis intellexerunt, cum intelligendi sint manumissores. Ceterum post vocem ἐλευθερωσάντων supple ἀνατρέπεσθαι. l) Lege εἰ μὴ καὶ βουλὴ ζημίας, τούτῳ ἐπιζημιῶν τῷ ἴδιον ἀναλαβεῖν βουλομένῳ, eum recipere volentium. m) Nalim ἤρσειν. n) Cod. 1357. λέ'. In margine Codicis eadem manu adscriptum est: περὶ βασιλέως δοῦλων. o) Lege οὐδέ. p) Cod. 1357. μέσω (sic). q) διὰ addendum fuit. Deest apud Fabr. r) Cod. 1357. λζ'. Praetermissa est I. 3. C. h. f. s) Cod. 1357, εἴκοσι.

τινὶ ἐν ζωῇ δοῦλον, ἵνα ἐκείνος λαβὼν ἑλευθερώσῃ αὐτόν, δόγμα συγκλήτου τὸ πραχθὲν ἀνατρέπει.

ἔὰν ἐλάττων τῶν εἴκοσιν ἐτῶν] Τὸ κατὰ πόδας. Ἐὰν ἐλάττων τῶν εἴκοσιν ἐνιαυτῶν εἰς ἑλευθερίαν παρασχεῖται οἰκέτας τραδιτεύσῃ, ἀπὸ δόγματος συγκλήτου τὸ πεπραγμένον ἀκυρον γίνεται. [Sch. z. VI. 458.]

δόγμα συγκλήτου] Θαλελαίου. Ἐπειδὴ ὁ νόμος ἐκόλυεν αὐτοὺς ἑλευθερώσαι, ἐκείνοι λοιπὸν ὡς μὴ δυναμένοι ἑλευθερίας ἐπιθεῖναι παρέχον ἑτέροις ἐφ' ᾧ τοὺς λαμβάνοντας ἑλευθερώσαι. καὶ τοῦτο οὖν κωλυεῖ ἢ διατάξας. [Sch. a. VI. 458.]

λζ'.¹⁾ Ἐὰν τις εἰς βλάβην τῶν δανειστῶν^{α)} ἑλευθερώσῃ, ἄχρηστος ἔστιν ἢ ἑλευθερία. ἔὰν δὲ πωλήσῃ δοῦλον, καὶ ὁ ἀγοράσας αὐτὸν ἑλευθερώσῃ, ἐπειδὴ οὐδὲν ὁ πωλήσας ἀποκτάται, ἰσχύει ἢ ἑλευθερία.

ἔὰν τις εἰς βλάβην τῶν δανειστῶν] Τὸ κατὰ πόδας. Ἐὰν εἰς περιγραφὴν ἐκείνων, ἅτινα τῷ φίσκῳ ἐχρεωστοῦντο, δύναται ἀποδειχθῆναι ἢ ἑλευθερία δοθεῖσα, οὐκ ἰσχύει. εἰ δὲ τὰ χρήματα οὗτος, ὅτινα πατέρα σὸν ἀπαγορεύεις, τῷ πρῶτῳ δέδωκεν, καὶ ὁ παρ' αὐτοῦ ἀγορασθεὶς εἰς ἑλευθερίαν προήχθη, οὐδὲν δοκεῖ τῆς οὐσίας ἀπομειωθῆναι ἐκείνου, ὅστις τοῦ φίσκου χρεώστης λέγεται. γ) [Sch. b. VI. 458.]

Θαλελαίου. Ὁ πατήρ τοῦτου τοῦ νῦν δεηθέντος ἔτυχεν ἀγοράσας τὸν δοῦλον παρὰ τοῦ χρωστού τοῦ φίσκου, καὶ ἑλευθερώσεν αὐτόν. [Sch. b. VI. 458.]

λζ'.^{ω)} Τοῦ ἀνήβου^{κ)} χρεωστοῦντος ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἴρεσιν^{γ)} ἑλευθερίαν, οὐ δύναται παρασχεῖν αὐτήν ὁ ἐπίτροπος, ἀλλὰ μένουσιν ἐκείνοι οὐδὲν ἥττον δουλεύοντες.

τοῦ ἀνήβου χρεωστοῦντος] Θεοδώρου. Μὴ ἑλευθερωτῶ ὁ ἐπίτροπος ὃν ἠξιώθη ὁ πούπιλλος φιδεϊκομισσαρίως ἑλευθεροῦν. μνήμησ' οὗτος γ'. διατ. τοῦ η'. τιτ. τοῦ παρόντος βιβ. [Sch. c. VI. 458.]

Τὸ κατὰ πόδας. Οὐδὲ φιδεϊκομισσαρίαν ἑλευθερίαν ἀπὸ τῆς ἰδίας κόρης τοῖς δούλοις κεχρεωστημένην τὸν ἐπίτροπον δύνασθαι παρασχεῖν, φανεροῦ νομίμου ἔστιν. ὅθεν ἔὰν τοῦτους, οὐστίνως σὺ παρακληθεῖσα ἑλευθερώσαι ὑπῆρχες ἐν καιρῷ ἡγητῶ τῆς σῆς ἡλικίας, εἰς ἑλευθερίαν οὐ προήγαγες, ἀλλ' ὁ ἐπίτροπος ἑλευθερώσεν, ἔμειναν ἐν τῇ δουλείᾳ. [Sch. c. VI. 458.]

Θαλελαίου. Τὸ nec πρὸς τὸ debitam ἔστιν. οὐδὲ τὴν κεχρεωστημένην ἑλευθερίαν δύναται παρασχεῖν. ἔὰν γὰρ εἴπῃς, οὔτε φιδεϊκομισσαρίαν, δοκεῖς λέγειν, οὔτε directam. ἢ δὲ directam ἑλευθερία οὐδέποτε χορῆσει τοῦ παρχοντος. [Sch. c. VI. 458.]

λγ'.²⁾ Ἐπὶ τῶν ἑλευθεριῶν τῶν ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἴρεσιν^{α)} καταλιμπανομένων μόνῃ τῇ ἀποτελέσματι προσέχομεν, οὐκέτι δὲ καὶ τῇ προαιρέσει τοῦ καταλιμπανόντος. ἀλλὰ ἔὰν εὐρωμεν τοὺς παῖδας ζημιουμένους, κωλύομεν τὰς ἑλευθερίας.

ἐπὶ τῶν ἑλευθεριῶν] Θεοδώρου. Ἐν ταῖς φιδεϊκομισσαρίαις τῇ ἀποτελέσματι μᾶλλον προσέχομεν, καὶ οὐ τῇ βουλήσει τοῦ καταλιμπανόντος τὴν ἑλευθερίαν. καὶ σημειώσαι μνήμησ' οὗτος δὲ τῶν εἰρημένων περὶ φιδεϊκομισσαρίων ἑλευθεριῶν ἐν τῷ δ. τιτ. τοῦ παρόντος ζ'. βιβ. [Sch. d. VI. 458. sq.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἐὰν χρεωστήσας ἀπὸ τῆς διακίσεως τῆς κοινατίας ὁ δεσπότης ὁ σὸς ἄπαρος γενόμενος φιδεϊκομισσαρίαν σοι ἑλευθερίαν κατέλειπεν, ἐπειδὴ ἐν ταῖς φιδεϊκομισσαρίαις ἑλευθερίας τὸ ἀποτέλεσμα θεωρεῖσθαι μόνον ἐκράτησεν, οὐδὲν ἢ αὐτοῦ βουλήσεις σοι συμβάλλεσθαι δύναται. [Sch. d. VI. 459.]

Θαλελαίου. Σημειώσαι, ὅτι ἐπὶ τοῦτων τῶν ἑλευθεριῶν ζητοῦμεν^{β)}, ἐκάτερον συνδραμεῖν, καὶ τὴν βουλήν τοῦ ἑλευθερωθέντος, καὶ τὸ ζημιουθῆναι τοὺς δανειστας^{γ)} ἀλλ' ἀρκεῖ μόνον τὸ^{δ)} ζημιωθῆναι τοὺς δανειστας εἰς τὸ ἐμποδίσαι τὴν ἑλευθερίαν. [Sch. d. VI. 459.]

1) Cod. 1357. λζ'. α) Concilio, auctoritate Codicis pro τῶν δανειστῶν legendum esse τοῦ δημοσίου, ἢ fraudem ἢ fisci. β) Fabr. in fine repetit verba supra posita: εἰ δὲ τὰ χρήματα οὗτος — δέδωκεν. γ) Cod. 1357. λγ'. x) Cod. 1357. ὁ ὄρανοῦ. γ) Pro verbis ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἴρεσιν Cod. 1357. habet φιδεϊκομισσαρίαν. z) Numerus deest in Cod. 1357. qui habet verba praemittit: ἢ διατάξας κανονίζει, ὅτι. α) Pro verbis ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἴρεσιν Cod. 1357. habet κατὰ φιδεϊκομισσαρίαν. β) Fabr. in marg. notat, scribendum esse οὐ ζητοῦμεν. c) Fabr. τῷ.

inter vivos dederit, ut ille eum manumittat, Senatusconsultum²⁾ id, quod gestum est, revocat.

1) si minor viginti annis] Τὸ κατὰ πόδας. Si minor annis viginti ad libertatem praestandam servus tradiderit, Senatusconsulto, quod gestum est, irritum fit.

2) Senatusconsultum] Thalelai. Quoniam lex prohibebat eos manumittere, illi cum libertates imponere non possent, aliis tradebant, ut accipientes eos manumitterent. Ergo hoc quoque prohibet constitutio.

XXXVI. Si quis in fraudem creditorum¹⁾ manumiserit, inutilis est manumissio. Sin autem servum vendiderit, et emtor eum manumiserit, quia venditori nihil abest, valet libertas.

1) si quis in fraudem creditorum] Τὸ κατὰ πόδας. Si in fraudem eorum, quae fisco debebantur, probari potest libertas data, non valet. Sed si pecuniam, is, quem patrem tuum appellas, venditori dedit, et ab eo redemptus ad libertatem perductus est, nihil videtur bonis defuisse eius, qui fisci debitor dicitur.

Thalelai. Pater eius, qui preces obtulit, servum emerat a debitore fisci, eumque manumiserat.

XXXVII. Si pupillus debeat¹⁾ fideicommissariam libertatem, tutor eam praestare non potest, sed illi nihilominus remanet in servitute.

1) si pupillus debeat] Theodori. Ne manumittat tutor eum, quem pupillus per fideicommissum manumittere rogatus est. Memineris const. 6. tit. 8. huius libri.

Τὸ κατὰ πόδας. Nec fideicommissariam libertatem a pupilla sua servis debitam tutorem posse praestare, certi iuris est. Unde si hos, quos tu rogata fueras manumittere tempore certo aetatis tuae, ad libertatem non perduxisti, sed tutor manumisit, remanserunt in servitute.

Thalelai. Illud nec pertinet ad debitam. Nec debitam quidem libertatem praestare potest. Nam si dixeris, nec fideicommissariam, dicere videris, nec directam. Directa autem libertas non opus habet eo, qui eam praestet.

XXXVIII. In libertatibus¹⁾, quae per fideicommissum relinquuntur, eventum tantum spectamus, non autem et animum relinquentis. Sed si liberos laesos invenerimus, libertates prohibemus.

1) in libertatibus] Theodori. In fideicommissariis libertatibus eventum magis spectamus, quam voluntatem eius, qui libertatem reliquit. Et nota. Memineris eorum, quae dicta sunt de fideicommissariis libertatibus in tit. 4. huius lib. 7.

Τὸ κατὰ πόδας. Si debitor ex administratione curae dominus tuus non solvendo constitutus fideicommissariam tibi reliquit libertatem: cum in fideicommissariis libertatibus eventum inspicere tantum obtinuerit, nihil eius voluntas tibi prodesse potest.

Thalelai. Nota, in his libertatibus non exigere, ut utrumque concurrat, nempe consilium manumittentis, et ut fraudentur creditores: sed sufficit, ut fraudetur tutor creditores, ad impediendam libertatem.

TITΛΟΣ Η΄.

Περὶ ἐλευθεριῶν αἰτίας^{δ)}.

α΄. Οὐλπιανός. Εἰ πρὸς ὕβριν τοῦ γένους μὴ θέλει^{ε)} ὁ δουλιῶν δικάσασθαι, καὶ πατήρ, καὶ υἱός, καὶ συγγενῆς ὑπὲρ αὐτοῦ δικάζεται καὶ ἀκόντος.

εἰ πρὸς ὕβριν τοῦ γένους] Ἰνίκα τις ἐν νομῇ δουλείας καθεστῆσθαι μὴ βούλεται περὶ τῆς ἰδίας ἐλευθερίας ἀγωνίσασθαι· εἰκός γὰρ ἑαυτὸν καὶ τὸ γένος αὐτοῦ ἐνυβρίσασθαι βούλεται· δίκαιον ἔστιν ἐν τούτῳ τῷ θέματι τῶν προσώπων ἐξεῖναι, δικάζεσθαι περὶ τῆς τύχης αὐτοῦ καὶ μὴ βουλομένου· οἷον πατρὶ αὐτοῦ λέγοντι ἔχειν αὐτὸν ὑπεξουσίαν· καὶ μὴ βουλομένου γὰρ τοῦ υἱοῦ, ἐξεῖναι τῷ πατρὶ ὑπὲρ τῆς τύχης αὐτοῦ δικάζεσθαι. εἰ δὲ καὶ μὴ ἔχη αὐτὸν ὑπεξουσίαν, ἐξεῖναι αὐτῷ καὶ οὐτως ὑπὲρ τῆς τύχης τοῦ υἱοῦ ἐνάγειν. πάντως γὰρ διενήνοχε τῷ πατρὶ τὸ μὴ υποκείσθαι δουλείᾳ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ τοῖς παισὶν ἐξεῖναι, τῶν ἰδίων πατέρων καὶ ἀκότων τὴν ἐλευθερίαν διεκδικεῖν. οὐδὲ γὰρ μικρὰ τις ἐστὶν ἢ τῶν παίδων ἀτιμία, εἰ μέλλουσι δοῦλον ἔχειν πατέρα. διὰ τοῦτο ἔδοξε, καὶ τοῖς ἄλλοις συγγενεῖσι διδοῦσθαι ταύτην τὴν παρησίαν, ἐπειδὴ ἢ τῶν συγγενῶν ἡμῶν δουλείαι εἰς πόνον καὶ ὕβριν ἡμετέραν ἐπεκτείνονται. τὸ πλέον λέγω, καὶ τοῖς φυσικοῖς καὶ μὴ κατὰ νόμον γονεῦσιν ἐξεῖναι διεκδικεῖν τοὺς φυσικοὺς αὐτῶν παῖδας¹⁾. τοιγαροῦν καὶ τὸν ἐν δουλείᾳ γεννηθέντα δύναται ὁ πατήρ ὁ ἐν δουλείᾳ γεννήσας αὐτὸν διεκδικεῖν. καὶ στρατιῶτῃ δὲ ἐξεῖναι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν ἀναγκάων συγγενῶν αὐτοῦ προσώπων δικάζεσθαι. ὅτε δὲ μηδὲνα εὐρωμεν ἄρρητα τὸν ὑπὲρ τοῦ τοιοῦτου προσώπου αἰρούμενον δικάσασθαι, τότε καὶ μητρὶ τὸν υἱόν, καὶ θυγατρῶσι τὸν πατέρα, καὶ ἀδελφαῖς καὶ ταῖς λοιπαῖς συγγενεῖσι γυναιξὶν ἐπιτρέπομεν καὶ ὑπὲρ τῶν ἀκότων συγγενῶν τὴν ἐναγωγήν. καὶ γαμετῇ δὲ ἐξεῖναι ἄπὸ ἀνδρὸς ἐν δουλείᾳ κατεχομένου προσκίπει τῷ πρῴτῳ, ἐφ’ ᾧ τε καὶ ἀκόνη αὐτὸν εἰς ἐλευθερίαν διεκδικεῖν. καὶ ἐὰν ἀκόντος ἐμοῦ τοῦ πάτρωνος πέπρακται ἑαυτὸν ὁ ἀπελευθερὸς μου· εἰ γὰρ ἐν εἰδήσει μου τοῦτο γέγονεν, οὐ δύναμαι τὸν ἀπελευθερὸν τὸν ἐν εἰδήσει μου πωλίσασθαι ἑαυτὸν διεκδικῆσαι. εἰ δὲ καὶ τὸν ἐκουσίως δουλιέντα ἀπελευθερὸν μου ἢ ἀπελευθερῶν εἶναι λέγω, δύναμαι καὶ τοὺτους ἀκόντας πρὸς ἐλευθερίαν ἐκδικεῖν. δικαίως δὲ καὶ τοὺς ἀπελευθεροῦς ἡμῶν ἀκόντας πρὸς ἐλευθερίαν διεκδικούμεν, ἐπειδὴ διενήροχεν ἡμῖν τὸ ἔχειν ἀπελευθερούμεν. ἐὰν δὲ κατὰ αὐτὸν²⁾ πολλοὶ συγγενεῖς ἢ πάτρωνες βούλωνται τὸ αὐτὸ πρὸς ὄψον διεκδικῆσαι, τότε ὁ πρῴτῳ ἐπιλεγέσθω τὸν ἐπιτρεχέστερον πρὸς τὴν τοῦ προσώπου διεκδίκησιν, καὶ αὐτὸν προτιμᾶται τῶν ἄλλων. φιλαγαθότερον δὲ ποιοῦμεν, ἐὰν μετρητότος ἢ ἕμφαντος ὄντος τοῦ ἐν δουλείᾳ κατεχομένου μὴ μόνον τοῖς συγγενεῖσι αὐτοῦ προσώποις, ἀλλὰ καὶ ἑξωτικοῖς ἐπιτρέψωμεν, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν ἀγωνίσασθαι. [Sch. a. VI. 470. sq.]

β. h) Κάϊος¹⁾. Ἡ γὰρ δουλεία ὑβρίζει τὸ γένος.

γ. h) Οὐλπιανός. Καὶ φυσικοὶ δὲ γονεῖς,

Καὶ στρατιῶται. εἰ δὲ μηδεὶς ἐστὶν ἄρρη¹⁾, καὶ μήτηρ, καὶ θυγάτηρ, καὶ ἀδελφῆ, καὶ ἄλλαι συγγενεῖς δικάζονται, καὶ γαμεταί. καὶ ὁ πατέρων δὲ καλῶς κινεῖ.

καὶ γαμεταί] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἀνάγνωθι βιβ. γ΄. tit. γ΄. dig. μα΄. καὶ βιβ. ις΄. tit. α΄. dig. β΄. καὶ βιβ. λζ΄. tit. α΄. dig. ζ΄. καὶ βιβ. ν΄. tit. ιζ΄. dig. β΄. [Sch. b. VI. 471.]

δ. Κάϊος^{m)}. Ἐὰν ἀγνοοῦντος αὐτοῦ^{o)} ἐπράθη.

ε. Οὐλπιανός. Διαφέρει γὰρ ἡμῖν ἀπελευθερούς ἔχειν^{o)}.

Εἰ δὲ πολλοὶ εἰσιν^{p)} οἱ ἐλευθεροῦν ἢ ἀπελευθεροῦν εἶναι λέγοντες τὸν δοῦλον, ἐπιλεγέσθω ὁ ἄρχων τὸν ἀφείλοντα δικάσασθαι.

TITULUS VIII.

De liberali causa.

I. Ulpianus. Si ad iniuriam generis¹⁾, qui servit, litigare nolit, et pater et filius, et cognatus pro eo litigat etiam invito.

1) si ad iniuriam generis] Quando quis in possessione servitutis constitutus non vult litigare de libertate sua: fortasse enim sibi suoque generi vult iniuriam inferre: aequum est in hoc casu quibusdam personis licere, de statu eius etiam invito eo litigare: ut puta patri, qui dicat, se eum habere in sua potestate. Nam etiamsi nolit filius, licet patri de eius statu litigare. Sed et si eum in potestate non habeat, licet ei sic quoque de statu filii agere. Patris enim semper interest, filium suum non subilici servituti. Ex diverso quoque licet filiis, suorum parentum etiam invitum libertatem defendere. Neque enim modica filiorum ignominia est, si patrem servum habituri sint. Idcirco visum est etiam reliquis cognatis hanc dari facultatem, quoniam cognatorum nostrorum servitus ad dolorem et iniuriam nostram porrigitur. Amplius dico, naturalibus quoque et non legitimis parentibus licere, ut possint naturales filios suos vindicare. Ergo et eum, qui in servitute natus est, potest pater, qui eum in servitute procreavit, vindicare. Militi quoque licet, pro libertate necessariorum sibi et cognatarum personarum litigare. Cum vero nullum invenerimus masculum, qui pro eiusmodi persona litigare velit, tunc et matri pro filio, et filiabus pro patre, sororibusque et reliquis cognatis mulieribus concedimus etiam pro invitis personis agere. Uxori quoque pro marito, qui in servitute detinetur, Praetorem adire licet, ut eum etiam invitum in libertatem vindicet. Et si invito me, qui patronus sum, se ipsum libertus meus vendidit: nam si me sciente hoc factum sit, non possum libertum meum, qui me sciente se vendidit, vindicare. Quodsi etiam eum, qui sua sponte servit, libertum meum aut libertam esse dicam, possum eos quoque invitos in libertatem vindicare. Merito etiam libertos nostros vel invitos in libertatem vindicamus, quoniam nostra interest libertos habere. Si autem plures eodem tempore cognati vel patroni velint eandem personam vindicare, tunc Praetor eligat magis idoneum ad personae vindicationem, et eum reliquis praeferat. Benignius autem agimus, si cum furiosus est aut infans, qui in servitute detinetur, non solum cognatis ei personis, sed etiam extraneis permittamus pro libertate eorum litigare.

II. Caius. Servitus enim iniuria genus afficit.

III. Ulpianus. Quin etiam naturales parentes,

Et milites. Si autem nullus sit masculus, et mater, et filia, et soror, et aliae cognatae litigant, et uxores¹⁾. Patronus quoque recte agit.

1) et uxores] Enantiophanis. Lege lib. 3. tit. 3. dig. 41. et lib. 16. tit. 1. dig. 2. et lib. 37. tit. 1. dig. 7. et lib. 50. tit. 17. dig. 2.

IV. Caius. Si eo ignorante veniit.

V. Ulpianus. Interest enim nostra libertos habere.

Sed si plures sint, qui dicant servum liberum esse vel libertum, Praetor eligat eum, qui litigare debet.

d) Proprie vertendum: de libertatum causa. e) Cod. 1357, θελη. f) In versione Herveti additur et invitos. Ergo Cod. Herveti habuit καὶ ἀκόντας post vocem παῖδας. g) Lege κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον vel κατὰ ταυτὸν. h) Numerus deest in Cod. 1357. i) Fabr. Κάϊος. k) Cod. 1357. β. l) Cod. 1357. ἄρρη (sic). m) Fabr. Κάϊος. Sic etiam postea. n) Pro αὐτοῦ Cod. 1357. habet μου. o) Cod. 1357, ἔχειν ἀπελευθερούς. p) Cod. 1357. πολλοὶ εἰσιν.

- ζ. 9) Κάϊος¹⁾. *Εἰ δὲ μαινόμενος ἢ ἑπταετῆς ἦ ἢ*
 12. *ὁ δουλεύων, καὶ ἔξωτικοὶ κινουσίην.*
 2. ζ. 9) Οὐλπιανός. *Εἰ εἰδώς σε ἐλεύθερον, καὶ*
 1. *εἰδότα ἀγοράσω, καλῶς ἀναβοῆς· οὐ μὴν εἰ καὶ ἐγὼ*
μετὰ ταῦτα ἀγνοοῦντί σε πωλήσω.

εἰ εἰδώς σε ἐλεύθερον] Ἐάν τις ἐν εἰδήσει τὸν ἐλεύθερον ἀγοράσῃ, οἷαςδήποτε εἰ ἔστι τύχης ὁ ἡγορασμένος, συντρέχονεν αὐτῷ πρὸς ἐλευθερίαν ἀναβοῶντι. οὐδὲ γὰρ ἔστι συγγνώμης ἄξιος ὁ ἐν εἰδήσει τὸν ἐλεύθερον ἀγοράσας, εἰ καὶ αὐτὸς ὁ πρᾶξις ἐπιστάμενος, ἐαυτὸν ἐλεύθερον εἶναι, ἐπράξη. ἔάν δὲ οὗτος ὁ ἐν εἰδήσει ἐλεύθερον ἀγοράσας πωλήσῃ αὐτὸν μετὰ ταῦτα ἔτερον ἀγνοοῦντι, αὐτὸν εἶναι ἐλεύθερον, ἀπαρνούμεθα πάλιν τῷ πεπραμένῳ τὴν πρὸς ἐλευθερίαν ἀναβοῆσιν, δηλονότι ἔάν ἑμερίσαστο τὸ τίμημα. [Sch. c. VI. 471.]

3. *Εἰ δύο ἀγοράσωσιν, ὁ μὲν εἰδώς, ὁ δὲ ἀγνοῶν,*
ἢ ἄγνοια τοῦ ἐνός καὶ τῷ εἰδότη συμβάλλεται.
 4. *Ὁ γραφεὶς ἐλεύθερος ἐν διαθήκῃ, ἢν ὁ πραιτωρ*
οὐκ ἀνοίγει¹⁾ διὰ τὸ λέγισθαι, τὸν διαθέμενον ὑπὸ
τῆς φαιμιλίας ἀναιρεθῆναι, οὐκ ἐλευθεροῦται, εἰ μὴ
σκοπηθῇ τὸ ἔγκλημα.
 5. *Ὁ εἰς ἐλευθερίαν ἀναβοῶν ἐνάγων ἔστιν. εἰ δὲ*
ἐκ ταύτης δουλαγωγεῖται, ὁ λέγων, αὐτὸν εἶναι δοῦ-
λον. εἰ δὲ ἄδηλόν ἐστι, τοῦτο αὐτὸ πρῶτον δεῖ σκο-
πεῖσθαι, ὥστε γνωσθῆναι, τίς βαρεῖται ταῖς ἀπο-
δείξεσιν²⁾.

εἰ δύο ἀγοράσωσιν] Ἐάν δύο τινὲς ἅμα ἡγόρασαν τὸν ἐλεύθερον, καὶ ὁ μὲν αὐτῶν ἠπίατο, ἐλεύθερον εἶναι τὸν πιπρασκόμενον, ὁ δὲ ἡγνοῖ, οὐ βλάπτεται ὁ ἀγνοῶν διὰ τὴν τοῦ ἑτέρου εἰδήσιν. ἐκεῖνο δὲ λοιπὸν ζητεῖται, ἄρα μόνον τὸ ἡμισυ μέρος τοῦ οἰκέτου ἔχει ὁ ἀγοράσας, αὐτὸν ἐλεύθερον εἶναι, ἢ ὅλον. εἰ δὲ καὶ τὸ ἡμισυ εἶπομεν ἔχειν τὸν ἀγνοῶντα, τί λέγομεν γίνεσθαι τὸ ἕτερον ἡμισυ μέρος τοῦ οἰκέτου; ἄρα ὁ ἐν εἰδήσει ἀγοράσας αὐτὸν ἔχει τὸ ἄλλο ἡμισυ μέρος; ἀλλ' ἀνάξιός ἐστιν ἔχειν ἵπποτε ἐπὶ τῷ δούλῳ ὡς ἐν εἰδήσει ἀγοράσας αὐτὸν. πάλιν δὲ ἀγνοῶντα³⁾ οὐ δύναται πλέον ἔχειν τῆς δεσποτείας μέρος οὐπερ ἡγόρασαν. συμβῆσεται τοῖνυν τῇ τοῦ⁴⁾ ἀγνοῶντα ὠφελίσθαι καὶ τὸν εἰδότα, καὶ παρ' αὐτῷ μένειν τὸ ἡμισυ τοῦ οἰκέτου. αὕτη μὲν οὖν μία ἐστὶν αἰτία, ἐξ ἧς κεκάλυται τις εἰς ἐλευθερίαν ἀναβοῆσαι. εἰσὶ δὲ κακῆσαι τοιαῦται αἰτίαι, οἷον ἔάν τις ἐν τοιαύτῃ διαθήκῃ ἐτιμήθῃ ἐλευθερία, ἢ ἀνοίγηται ὁ πραιτωρ καλῶς, ὡς τοῦ διαθεμένου ἀναιρεθέντος ὑπὸ τῆς οἰκείας φαιμιλίας. ἐπειδὴ γὰρ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ἐστὶν οὗτος ὁ οἰκέτης, ἐσθ' ὅτε⁵⁾ καὶ κολάζεσθαι αὐτὸν, οὐ χρῆ συγχωρεῖσθαι αὐτῷ τὸ περὶ τῆς ἐλευθερίας δικαστήριον. εἰ δὲ καὶ ἐπιτραπῇ αὐτῷ τὸ περὶ τῆς ἐλευθερίας δικασσάσθαι, ἀναρτῶμεν τὸ δικαστήριον, ἐπειδὴ ἀμφισβῆλλεται, πότερον ὑπεύθυνός ἐστι τῇ σφαγῇ τοῦ δεσπότου, ἢ ἄθωός ἐστιν, ἕως ὅτε τὰ περὶ τῆς ἀναίρεσεως τοῦ δεσπότου ἐξετασθῆ. τότε γὰρ δεικνύται, εἴτε κολασθῆναι δεῖ τοῦτον τὸν οἰκέτην, εἴτε μὴ. [Sch. d. VI. 471. sq.]

- πρ. *ἦ. Ἰδὲμ. Καὶ ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων καλῶς ἐνάγει*
περὶ τύχης, εἰ βούλεται ὁ δεσπότης.
 1. *Εἰ δὲ πολλοὶ κινουσί¹⁾, δεῖ πάντας παρὰ τῷ*
αὐτῷ πέμπεσθαι δικαστῆ. ἕτερον, εἰ ἕκαστος ὀλό-
κληρον ἐκδικεῖ τὸν δοῦλον.
 2. *Εἰ δὲ ὁ μὲν δεσπότης εἶναι φησιν, ὁ δὲ χρῆσιν*
ἔχειν, ὁ δὲ ὑποθήκην ἔχειν, παρὰ τῷ αὐτῷ κρίνεται.

- πρ. *θ'. Κάϊος. Ἀπολιμπανομένον τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ*
 2. *τὴν χρῆσιν ἔχοντος, καὶ ὁ παρὼν καλῶς κινεῖ μὴ*
 1. *προκρίνων θάτερον. εἰ δὲ μεταξὺ²⁾ παραγένηται,*
πρὸς τὸν αὐτὸν πέμπεται δικαστῆν, εἰ μὴ εὐλόγως
αὐτὸν παραιτεῖται. τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ δύο δεσποτῶν.

g) Cod. 1357. δ. r) Fabr. Κάϊος. s) Cod. 1357. ε'. Nota praetermissa esse prooemium et §. 1. D. h. t. abrogata quippe Novella Leonis 59. t) Sic Cod. 1357. Fabr. ἀνοίγη (sic). u) Cod. 1357. ἀποδείξει. v) Addendum videtur ὁ ante ἀγνοῶντα. w) Adde ἐνός post τοῦ. x) Ante ἐσθ' ὅτε addendum videtur ὥστε. y) Sic Cod. 1357. Fabr. κινουσίην. z) Malim ἐν τῷ μεταξὺν.

VI. Caius. Si autem furiosus aut septennis sit is, qui servit, etiam extranei agunt.

VII. Ulpianus. Si sciens te liberum¹⁾, et te scientem emero, recte proclamas ad libertatem: non etiam si postea te nescienti vendidero.

1) si sciens te liberum] Si quis sciens liberum emerit, culuscunque conditionis sit qui emtus est, succurrimus ei ad libertatem proclamanti. Nec enim venia dignus est, qui sciens liberum emit, etiamsi ipse, qui venditus est, sciens, se liberum esse, venditus sit. Si autem is, qui sciens liberum emit, eum postea alii ignoranti, eum liberum esse, vendiderit, denegamus rursus ei, qui venditus est, proclamationem ad libertatem, scilicet si pretium participavit.

Si duo emerint²⁾, alter quidem sciens, alter autem ignorans, ignorantia unius etiam scienti prodest.

Qui liber in testamento scriptus fuit, quod Praetor non aperuit, quod testator a familia necatus esse dicatur, liber non fit, nisi fuerit cognitum de crimine.

Qui ad libertatem proclamatur, actor est. Si vero ex eo in servitutem petatur, is, qui eum servum esse dicit. Si autem hoc incertum sit, hoc primum inspiciendum est, ut sciatur, quis probatione oneretur.

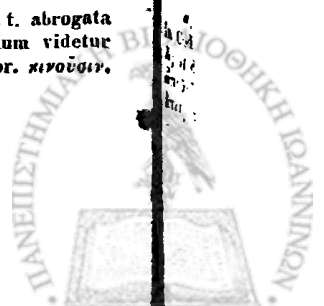
2) si duo emerint] Si duo simul liberum emerint, et alter quidem scierit, eum, qui venderetur, liberum esse, alter vero ignoraverit, alterius scientia ignorantia non nocet. Illud autem ceterum quaeritur, numquid solam dimidiam servi partem habeat is, qui ignoravit, eum liberum esse, an totum. Quodsi dixerimus, eum, qui ignoravit, partem dimidiam habere, quid fieri dicemus de altera dimidia servi? Quis, qui sciens eum emit, alteram dimidiam habet? Sed ille indignus est habere aliquid in servo, quia sciens eum emit. Rursus autem qui ignoravit, non potest maiorem domini partem habere, quam emit. Eveniet igitur, ut unius ignorantia prosit ei, qui scit, et apud ipsum maneat servi dimidia. Haec igitur una causa est, propter quam prohibetur quis ad libertatem proclamare. Sunt autem illae quoque huiusmodi: veluti si quis libertate honoratus sit in eo testamento, quod aperiri Praetor velat, quia testator a familia sua necatus est. Cum enim in eo statu hic servus sit, ut interdum puniatur, non debet liberale iudicium ei concedi. Sed et si ei permissum fuerit de libertate litigare, suspendimus iudicium, quia dubitatur, utrum caedem domini admiserit, an sit innocens, donec de caede domini inquisitum fuerit. Tunc enim apparet, utrum servus puniendus sit, necne.

VIII. Idem. Etiam usufructuarius de statu recte agit, si dominus velit.

Si autem plures agant, omnes ad eundem iudicium mittendi sunt. Aliud est, si unusquisque servum in solidum vindicet.

Sin autem alter quidem dominum se esse dicat, alter, se usumfructum habere, alter hypothecam, apud eundem iudicatur.

IX. Caius. Absente domino aut usufructuario, etiam qui praesens est recte agit, alteri praeiudicium non faciens. Si autem interim advenerit, mittitur ad eundem iudicem, nisi iuste eum recuset. Idem est et in duobus dominis. Duobus agentibus, si alter

δύο κινούντων, εἰ ὁ μὲν νικήσει, ὁ δὲ μὴ, ζητεῖται, εἰ βλάπτει ἢ ὠφελεῖ ὁ εἰς τὸν ἄλλον, ὡς καὶ ὁ πώτρων τὸν κληρονόμον τοῦ ἀπελευθέρου ὠφελεῖ ἐπὶ περιγραφῇ αὐτοῦ δούλους ἐλευθερώσαντος. πλὴν ὁ πραιτωρ οὐκ ἀνέχεται, μερικὸν εἶναι δούλον.

ι'. Οὐλπιανός. Ἐν ἐλευθερίᾳ ἐστὶν ὁ ἐν νομῇ αὐτῆς ὢν καὶ μὴ κρυπτόμενος τὸν δεσπότην ὡς φρυγίας. ὁ δὲ φεύγων οὐκ ἐστὶν ἀδόλως ἐν ἐλευθερίᾳ.

ια'. Κάιος. Ὁ γὰρ φεύγων καὶ ὡς ἐλεύθερος διάγων ἐν αἰτία ἐστὶ φυγάδος.

ιβ'. Οὐλπιανός. Ὅθεν δυνατὸν καὶ τὸν ἐλεύθερον δολερῶς ἐν δουλείᾳ εἶναι, καὶ τὸν δούλον ἀδόλως ἐν ἐλευθερίᾳ.

Ἐὰν ἐπταετῆς κλαπείσιν δουλείᾳ ἀγροῶν τῆν οἰκίαν τύχην, καὶ φυγῶν ὡς ἐλεύθερος διάγη, οὐκ ἐστὶ δίχην δόλον ἐν ἐλευθερίᾳ.

Εἰ δὲ δούλος ἐν ἀγροῦσι διαθήκη ἐλευθερωθῆ, ἢ παρὰ τῶ ἀρχοντι μὲν, οὐκ ὑπὸ δεσπότην δέ, ἢ ἀναγραφῇ ὡς ἐλεύθερος, ἀδόλως*) ἐν ἐλευθερίᾳ ἐστὶν. ὡς περὶ καὶ πᾶς ἐλεύθερος νομίζων ἐαυτὸν ἐλεύθερον. ὅθεν ὁ δουλαγωγῶν αὐτὸν βυρεῖται δεῖξαι. τίνα δὲ χρῆ δεῖξαι, ἐν τῇ προκατάρξει ζητεῖται.

Καὶ περὶ ὑπηρεσιῶν ἐλευθερικῶν κινεῖται δικαστήριον. εἰ ζημιώσει με ὁ καλῆ πίστει μοι δουλεύσας καὶ πῶν ἀναβοῶν, οἷον εἰ^{β)} ἐπιζήμιος^{γ)} ὑπὲρ αὐτοῦ καταδικασθεὶς διατίμησιν^{δ)} δέδωκα, εἰς ταῦτα καταδικάζεται μοι.

ιγ'. Κάιος. Τὴν δὲ κατὰ δόλον, οἱ τὴν ἀπὸ ἠμεθυμίας ἢ ἀγωγῆ αὐτῆ ζημίαν ἀπαιτεῖ. ὅθεν εἰ ἀπολωθῆ ἐκ ταύτης, ἐνάγεται^{ε)} διὰ τὴν ἠμεθυμίαν. ταυτὸν ἐστὶ, κἂν εἰς ἐμά, κἂν εἰς ἀλλότρια, κινδυνεύοντα δέ μοι, βλάβῃ με. ὡς εἰς τὰ χρησθέντα μοι ἢ μισθωθέντα, οὐ μὴν παρατεθέντα.

ιδ'. Οὐλπιανός. Ἐλεύθερος δόλῳ πρᾶθεις ὑπόκειται ἀγωγῇ, εἰ μὴ οὐ δύναται εἰς ἐλευθερίαν ἀναβοῶν. δόλον δὲ ποιεῖ ὁ ἀπατῶν, οὐχ^{ι)} ὁ μὴ προλέγων τὸ ἀληθές τῷ ἀγοραστῇ.

ιε'. Παῦλος. Τὰ αὐτὰ κἂν ἄρρη, κἂν θήλεια ἢ, ὅτε μέντοι δεκτικῆς δόλον ἠλικίας ἐστίν.

ισ'. Οὐλπιανός. Τοῖς αὐτοῖς ὑπόκειται ὁ πλασάμενος αὐτὸν δούλον καὶ ἀπατήσας^{κ)}. ὁ δὲ ἀναγκασθεὶς οὐ ποιεῖ δόλον.

Ἀρμόζει δὲ ἢ ἀγωγῇ αὐτῆ, εἰ ἀγροῶν ἐλεύθερον ἠγόρασα, οὐ μὴν εἰ^{λ)} ἥδειν. εἰ ὁ υἱός μου εἰδώς ἠγοράσει ἐκ τοῦ πεκουλίου αὐτοῦ, ἐγὼ δὲ ἠγνόουν^{ι)}, οὐ προσπορίζω μοι τὴν ἀγωγὴν ταύτην, κἂν ἐντεταλάμην αὐτῷ ἀγοράσαι^{κ)}. τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ προκουράτωρος. εἰ δὲ ὁ υἱός μου ἠγνόει, ἐγὼ δὲ ἥδειν, ἠπωθοῦμαι^{λ)}, κἂν ἐκ τοῦ πεκουλίου ἠγόρασεν, εἰ καὶ παρῶν ἠδυνάμην κωλύειν αὐτὸν ἀγοράσαι^{μ)}.

ιζ'.^{ν)} Παῦλος. Εἰ δὲ δούλος ἢ ἑξωτικὸς^{ο)} ἤτητον πραιτωρ^{π)} παρ' ἐμοῦ πρόσωπον ἠγόρασε μοι γινώσκοντι^{ρ)} ἐλεύθερον εἶναι, κἂν ἐκεῖνος ἠγνόει^{σ)}, οὐκ ἔχω ἀγωγὴν. εἰ δὲ τὸ ἐναντίον, ἔχω.

ιη'.^{ς)} Οὐλπιανός. Κατέχεται δὲ μοι εἰς τὸ δολοῦν ὢν δέδωκα ἢ ἔνοχος γέγονα. διπλασιάζεται δὲ

quidem vicerit, alter non, quaeritur, an unus noceat aut prosit alteri, sicut et patronus heredi liberti prodest, cum ipse servos in fraudem eius manumiserit. Verum Praetor non patitur, ut pro parte quis servus sit.

X. Ulpianus. In libertate est, qui in eius possessione est, et se domino non celat quasi fugitivus. Qui autem in fuga est, non sine dolo in libertate est. *L. 10. D. XL.*

XI. Caius. Nam qui fugit et pro libero se gerit, in causa fugitivi est. *L. 11. D. eo*

XII. Ulpianus. Potest itaque fieri, ut liber dolose in servitute sit, et servus sine dolo in libertate. *L. 12. D. e.*

Si infans subreptus servierit ignarus status sui, et cum fugerit, pro libero se gerat, non sine dolo in libertate est. §. 1.

Si autem servus in testamento inutili manumissus fuerit, aut apud Praetorem quidem, sed non a domino, vel educatus fuerit quasi liber, sine dolo in libertate est: sicut et quisvis liber, qui putat se liberum. Ideo qui eum in servitutem trahit, probare cogitur. Quem autem probare oporteat, quaeritur litis contestatae tempore. §. 2. 3.

Etiam de operis liberale iudicium exercetur, Si etiam de operis liberale iudicium exercetur, Si damnum mihi dederit, qui bona fide mihi serviebat, et nunc ad libertatem proclamatur, veluti si ob noxam pro eo condemnatus aestimationem dedi, in id mihi condemnatur. §. 5. 6.

XIII. Caius. Damnum autem, quod dolo, non quod culpa factum est, haec actio exigit. Ideo si hoc absolutus fuerit, convenitur propter culpam. Idem est, si in rebus meis, sive in alienis, quae tamen periculo meo sunt, damnum mihi dederit, veluti commodatis aut locatis, non autem depositis. *L. 13. §. 1. D. c.*

XIV. Ulpianus. Liber dolo venditus tenetur actione, praeterquam si ad libertatem proclamare non possit. Dolo autem facit, qui decipit, non qui emtori verum non praedicit. *L. 14. §. 1. D. c.*

XV. Paulus. Idem est, sive masculus sit, sive femina, dummodo eius aetatis sit, quae doli capax est. *L. 15. D. eod.*

XVI. Ulpianus. Iisdem est obnoxius, qui sinxit se servum et decepit. Qui autem compulsus est, dolo non facit. *L. 16. §. 1. D. ei*

Haec autem actio competit, si ignorans liberum emi, non etiam si sciebam. Si filius meus sciens ex suo peculio emerit, ego autem ignorarem, hanc actionem mihi non acquirit, etiamsi ei mandaverim, ut emeret. Idem et in procuratore. Si autem filius meus ignorabat, ego vero sciebam, repellor, etiamsi ex peculio emerit, licet praesens potuerim eum prohibere, quominus emeret. §. 2. 3. 4.

XVII. Paulus. Si autem servus aut extraneus, cui id a me mandatum erat, certum hominem mihi scienti liberum esse emerit, licet ille ignoraret, actionem non habeo. Sin autem vice versa, habeo. *L. 17. D. eod.*

XVIII. Ulpianus. Mihi autem tenetur in duplum eorum, quae dedi vel obligatus sum. Duplicatur *L. 18. pr. §. 1. D. eod.*

a) Cod. 1357. οὐδ' ἄλλως. b) Cod. 1357. οἰονεῖ. c) Malim ἐπὶ ζημίας. Sic etiam verti. d) Vox διατίμησιν deest a Cod. 1357. e) Cod. 1357. post ἐνάγεται addit τῷ ἀκουσίῳ (sic). f) Fabr. οὐκ. g) Sic Cod. 1357. Fabr. ἀπατήσας. h) si deest in Cod. 1357. i) Cod. 1357. ἠγνόουν (sic). k) Sic Cod. 1357. Fabr. ἀγοράσαι. l) Sic Cod. 1357. Fabr. ἠπωθοῦμαι. m) Cod. 1357. ἀγοράσαι. n) Numerus deest in Cod. 1357. o) Cod. 1357. ἑξωτικός (sic). p) Cod. 1357. πραιτωρ (sic). q) Cod. 1357. γινώσκον (sic). r) Fabr. ἠγνόει (sic). Cod. 1357. ἠγνόει. s) Cod. 1357. εἰς.

οὐ μόνον τὸ τίμημα, ἀλλὰ καὶ πᾶν, ὃ διὰ τὴν ἀγορασίαν δέδωκα,

L. 19. εθ'.¹⁾ Παῦλος. "Η^{u)} ἐνῆλλαξα, ἢ ἀντὶ χρέους
XL. 12. ἔλογισάμην. καὶ τοῦτο γὰρ δοῦναι ἔστιν.

L. 20. κ'.^{v)} Οὐλπιανός. Τὸ δὲ θμιτωῶς^{w)} διδόμενον
I. D. eod. διπλασιάζεται.

§. 2. 3. Ἐνέχεσθαι δὲ δοκῶ, κἂν τῷ πράτῃ, κἂν ἑτέρῳ κατέχωμαι, ὡς περὶ κἂν αὐτῷ ἢ ἄλλῳ ἐπιτροπῇ αὐτοῦ δώσω, ἢ ἐγώ, ἢ ἄλλος ὑπὲρ ἐμοῦ^{x)}. ὃ δὲ παραγραφὴν ἔχων εἰς τὸ μὴ δοῦναι, οὐκ ἔχει ἀγωγὴν.

§. 4. Ἔσθ' ὅτε δὲ εἰς τὸ τετραπλάσιον ἐνάγω· τῷ μὲν πραθέντι μοι ἀντὶ δούλου εἰς τὸ διπλάσιον· καὶ τῷ πράτῃ δὲ εἰς τὸ γ) διπλάσιον διὰ τὴν τοῦ διπλασίου ἐπερωτήσιν.

L. 21. κα'.^{z)} Μοδестίνος. Ὁ εἰς δὲ παρέχων οὐ κομφίξει τὸν ἄλλον, διὰ τὸ ποινικὸν εἶναι τὴν ἀγωγὴν καὶ ἐτησίαν, καὶ μὴ δίδοσθαι κατὰ κληρονομίαν. εἰ δὲ ἀγοράσας τὸν ἐλεύθερον ἐλευθερώσω, τῷ μὲν πραθέντι ἐνάγω· τῷ δὲ πράτῃ οὐκέτι.

L. 22. pr. κβ'.^{a)} Οὐλπιανός. Οὐ μόνον δὲ ὁ β) ἀγοράσας, ἀλλὰ καὶ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ ἔχουσι τὴν ἀγωγὴν, κἂν δι' ἐντολῆς ἀγορασθῇ. εἰ δὲ πολλοὶ ἀγοράσωσι^{c)}, πάντες κινουῦσιν· ἢ μερικῶς, ἐὰν^{d)} μερικῶς ἠγόρασαν, ἢ ἕκαστος εἰς ὀλόκληρον· καὶ οὐδὲ ἢ εἶδησις^{e)} τινος^{e)} αὐτῶν ἢ ἢ^{f)} ἄγνοια βλάπτει, ἢ ὠφελεῖ τὸν ἄλλον.

§. 3. Ὁ ἀγοραστής εἰ μετὰ ταῦτα γνῶ, ὅτι ἐλεύθερον ἠγόρασεν, οὐ βλάπτεται, ὡς περὶ οὐδὲ ὠφελείται, εἰ ὑστερον ἀμφιβάλλοι.

§. 4. Ὁ διάδοχος εἰδὼς ἢ ἀγνοῶν οὐδὲ βλάπτεται, οὐδὲ ὠφελείται.

§. 5. Ὁ δὲ δι' ἐντολῆς εἰδὸτος ἀγοράσας βλάπτεται· τὸν δὲ ἐπιτροπὸν ἢ εἶδησις αὐτοῦ βλάπτει.

§. 6. Η⁸⁾ ἀγωγή αὐτῆ ἐτησία ἔστιν, ὡς πραιτωρία καὶ ποινικὰ.

L. 23. pr. κγ'.^{h)} Ἰαβολένοςⁱ⁾. Εἰ καλῆ πίστευ χρησιν ἐλευθέρου πωλήσω σοι ἀνεχομένου^{k)}, δούλος ἐμὸς ἔσται· ἐπεὶ ἀδέσποτος^{l)} ἔσται.

§. 1. Τὰ λεχθέντα περὶ πρώσεως οἰκετῶν, οἱ^{m)} μὴ δύνανται ἀναβοῶν εἰς ἐλευθερίανⁿ⁾, καὶ πρὸς τοὺς δωρηθέντας καὶ εἰς προῖκα δοθῆναι ἀνασχομένους, καὶ εἰς ἐνέχυρον, φέρονται^{o)}.

§. 2. Ἐάν^{p)} μήτηρ καὶ υἱὸς^{q)} ἐνάγοιντο περὶ τύχης, μίγνυνται^{r)} αἱ δίκαι, ἢ ὑπεριθίζεται ἢ τοῦ υἱοῦ, ἕως ἂν περὶ τῆς μητρὸς κριθῇ. τὸ αὐτὸ κἂν παρὰ διαφόροις δικάζονται.

L. 24. pr. κδ'.^{s)} Ἰδεμ. Ὁ ἀρξάμενος περὶ τύχης ἐνάγεσθαι ἐν τάξει ἐλευθέρου ἔστιν, καὶ περὶ ἄλλων οὖν αἰτιῶν καὶ προκατάρχεται κατὰ τοῦ λεγομένου δεσπότου, καὶ διηνεκεῖς ποιεῖ τὰς χρόνῳ ἢ τελευτῇ φθειρομένης ἀγωγῆς· εἰ καὶ τῶν ἐτησίων ἀγωγῶν ὁ ἐνιαυτός, ἐξ οὗ ἢ ἐλευθερικὴ δίκη ἀρχθῇ, τρέχει.

§. 2. 3. Ἐνάγει δὲ καὶ ἄλλοις μεταξὺ^{t)}, καὶ πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπὶ τῇ^{u)} τύχῃ δίκης ἢ χρήσιμος,

autem non solum pretium, sed etiam quidquid dedi propter emtionem,

XIX. Paulus. Vel permutavi, aut pro debito compensavi. Nam hoc quoque dare est.

XX. Ulpianus. Quod autem licite datur, duplicatur.

Obligari autem videor, sive venditori, sive alii obliger, quemadmodum si ipsi vel alii iussu eius dederō, aut ego, aut alius pro me. Qui autem exceptionem habet, ne det, actionem non habet.

Interdum autem in quadruplum ago: in eum quidem, qui pro servo mihi venditus est, in duplum: in venditorem autem in duplum propter duplae stipulationem.

XXI. Modestinus. Alter autem solvens alterum non exonerat, quod actio poenalis sit et annalis, et non detur adversus heredes. Si autem quem liberum emi, manumisero, adversus eum quidem, qui venit, ago: adversus venditorem autem, non item.

XXII. Ulpianus. Non solus autem emtor, sed etiam heredes eius actionem habent, etiamsi per procuratorem emtus sit. Si autem plures emerint, omnes agunt: aut pro parte, si pro parte emerint, aut unusquisque in solidum: et nec scientia aut ignorantia alicuius eorum alteri nocet aut prodest.

Emtor si postea scierit, se liberum emisse, non nocet, sicut nec prodest, si postea dubitet.

Successori, sive scierit, sive ignoret, id nec nocet, nec prodest.

Ei autem, qui per procuratorem scientem emit, nocet: tutori autem scientia sua nocet.

Haec actio annalis est, cum sit praetoria et poenalis.

XXIII. Iavolenus. Si bona fide liberi hominis usumfructum tibi vendidero eo patiente, servus meus erit: alioquin sine domino erit.

Quae dicta sunt de venditione servorum, qui ad libertatem proclamare non possunt, etiam ad donatos, et ad eos, qui se in dotem vel pignori dari patiuntur, referuntur.

Si mater et filius de statu conveniantur, miscentur iudicia, aut differtur iudicium filii, donec de matre iudicatum fuerit. Idem etiam si litigent apud diversos.

XXIV. Idem. Qui de statu conveniri coepit, liberi loco est, et de aliis quoque causis litem contestatur cum eo, qui dominus dicitur, et perpetuas facit actiones, quae tempore aut morte intereunt: etsi annuarum actionum annus currat, ex quo liberalis causa coepta fuerit.

Agi autem interim etiam adversus alios, et ex eventu iudicii de statu aut utilis, aut inanis actio

ε) Cod. 1357. η) Post ἢ Cod. 1357. addit εἰ. v) Numerus deest in Cod. 1357. w) Cod. 1357. μὴ addit ante θμιτωῶς. x) Cod. 1357. παρ' ἐμοῦ. y) τὸ deest in Cod. 1357. z) Cod. 1357. εθ'. a) Cod. 1357. κ'. b) ὁ addit Cod. 1357. Deest apud Fabr. c) Cod. 1357. ἀγοράσωσι. d) Cod. 1357. εἰ pro ἐάν. e) Cod. 1357. εἶδησις τινός. f) ἢ in Cod. 1357. deest. g) Articulus in Cod. 1357. omittitur. h) Cod. 1357. κα'. i) In Digestis nomen Pauli praefixum est. k) Cod. 1357. ἀνεχομένου. l) Cod. 1357. ἀδέσποτος (sic). m) Sic Cod. 1357. Fabr. οἱ. n) Verba εἰς ἐλευθερίαν desunt in Cod. 1357. o) Cod. 1357. φαιρούνται. p) Cod. 1357. εἰ pro ἐάν. q) Cod. 1357. addit ὁ ante υἱός. r) Cod. 1357. μίγνυνται. s) Numerus in Cod. 1357. omittitur. t) Malim ἐν τῷ μεταξὺ. u) τῇ deest in Cod. 1357.

ἢ ματαλά^{v)} δείκνυνται ἢ ἐναγωγῇ. καὶ ἐνάγεσθαι μεταξὺ παρὰ τοῦ λεγομένου δεσπότητος δύναται.

Εἰ δὲ ἐπὶ κλοπῇ, ἢ νόμῳ ὑπόκειται ἑτέρῳ, ἀσφάλειαν δίδωσιν, ὡς παρίσταται, καὶ ὑπερτίθεται ἡ δίκη, ἕως ἂν τὰ περὶ τῆς τύχης κριθῇ. τὸ αὐτὸ καὶ κινήσω σοι περὶ κλοπῆς τοῦ δούλου σου, εἴτα οὗτος ἀναβοήσει. εἰ γὰρ κριθῇ ἐλεύθερος, αὐτὸς ἐνάγεται· καὶ εἰ κατακριθῇ, ὑπόκειται τῇ καταδίκῃ.

κῆ.^{w)} Καίος^{x)}. Εἰ τῷ δικαζομένῳ περὶ τύχης ἐπιλογῇ^{y)} ληγατευθῇ, ἐκεῖνα κρατεῖ, ὅσα καὶ εἰ κληῖρος αὐτοῦ καταλειφθῇ. ἐνιστι^{z)} καὶ δευτέρου ἀναβοῶν, ἂν ἠτηθῆται φησι^{a)} διὰ τὸ μὴ τότε, ἀλλὰ νῦν ἀρμόσαι τὴν ἐλευθερίαν.

Ὁ περὶ τύχης δικαζόμενος δοκεῖ μὲν ἐλεύθερος εἶναι· πλὴν καὶ δούλος ἐστὶ^{b)}, καὶ προσπορίζει καὶ δεσποτείαν καὶ νομὴν τῷ δεσπότητι, ὡς περὶ καὶ ὁ φησὶς.

κς.^{c)} Ἴδεμ. Ὁ κινήσας περὶ τύχης, ἵνα σχῇ τὴν περὶ τοῦ διπλασίου ἀγωγὴν κατὰ τοῦ πρώτου, καὶ ἠτηθῇ, οὐκ ὑπόκειται τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ.

κς.^{d)} Οὐλιανός. Εἰ ἐνάγοιτο ἄνηθος περὶ τύχης, δεῖ ὑπερτίθεσθαι μέχρι τῆς ἡβῆς, εἰ τοῦτο λυσitelεῖ αὐτῷ.

Εἰ ἀπολειφθῇ ὁ δουλαγωγῶν, ἐκπίπτει τῆς δίκης. ὁ δὲ ἐναγόμενος ἐν τῇ αὐτῇ τάξει μένων ἐπιλογὴν ἔχει, εἴτε μὴ θέλει^{e)} τὴν δίκην πέρασ λαβεῖν, εἴτε μονομερῶς ψῆφον γενέσθαι δηλοῦσαι, μὴ εἶναι αὐτὸν δούλον. εὐγενῆς γὰρ οἱ δύναται ἀποφανεθῆναι. εἰ δὲ εἰς εὐγένειαν ἀναβοῶ, δεῖ μᾶλλον περιαιρεῖσθαι τὴν δίκην, ἵνα μὴ μονομερῶς περὶ εὐγενείας τι ψηφισθῇ. ἐκ μεγάλης δὲ αἰτίας καὶ μονομερῶς σκοπεῖται. εἰ δὲ ὁ περὶ τύχης ἐναγόμενος ἀπολειφθῇ, σκοπεῖται καὶ μονομερῶς ἡ δίκη.

κη.^{f)} Πομπώνιος. Ὁν ὁ δεσπότης ἀγνοεῖ, οὐ δοκεῖ κατὰ γνώμην αὐτοῦ ἐν νομῇ ἐλευθερίας εἶναι.

Ὁν ὁ δεσπότης ἀγνοεῖ] Οὐ δοκεῖ κατὰ γνώμην δεσπότητος διαγεῖν ἐν ἐλευθερίᾳ οἰκίτης, ὅταν ἀγνοῇ ὁ δεσπότης, αὐτὸν εἶναι δούλον. καὶ τοῦτο ἀληθέστατόν ἐστιν. ἐκείνος γὰρ μόνος βουλήσει δεσπότητος ἐν ἐλευθερίᾳ διαγεῖν, ὅστις καὶ αὐτὴν τὴν νομὴν τῆς ἐλευθερίας κατὰ γνώμην τοῦ δεσπότητος λαμβάνει. [Sch. e. VI. 472.]

κθ.^{g)} Ἀφρικαν. Ὁ περὶ τοῦ εἶναι ἐλεύθερος ἐνάγων ἢ ἐναγόμενος, ἢ ὁ μὴ ἀδόλως ἐν ἐλευθερίᾳ διαγῶν, εἰ^{h)} μεταξὺ στρατευθῇ, ὅμοιός ἐστιⁱ⁾ τοῖς ἄλλοις δούλοις, καὶ ἐν τισιν ὡς ἐλεύθερός ἐστι^{k)}· καὶ ἔσθ^{l)} ὅτε καὶ μετὰ ψῆφον ἀποστρατεύεται. ὁ δὲ συκοφαντούμενος ἐπιμένει στρατευόμενος.

Εἰ δὲ καὶ κριθῇ εὐγενῆς, καὶ στρατευθῇ, καὶ ἐντὸς πενταετίας ἀναψηλαφηθῇ ἢ ψῆφος, ὑποδίδεται τῷ δεσπότητι.

ὁ περὶ τοῦ εἶναι ἐλεύθερος ἐνάγων] Εἴαν τις περὶ τύχης ἐναγόμενος, πρὶν ἐξελεχθῆναι τὴν περὶ αὐτῆς ἀποφασίαν, στρατευσῆται, ὅμοιος ἔσται τοῖς λοιποῖς δούλοις, καὶ οὐ δοκεῖ διὰ τὴν στρατείαν αὐτοῦ ἐν ἐλευθερίᾳ σχῆματι διαγεῖν, ἀλλ' εἰ καὶ ἐλεύθερος ἀποφανεθῇ, ἀποστρατεύεται. ταῦτα δὲ λέγομεν περὶ τοῦ ἀπὸ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν ἀναβοῶντος, ἢ τοῦ κατὰ δόλον ἐν ἐλευθερίᾳ σχῆματι διατρίψαντος. ὁ μὲντοι ἀπὸ ἐλευθερίας κατὰ συκοφαντίαν εἰς δουλείαν ἐκόμενος καὶ νικῶν, μένει στρατιώτης. ἔαν δὲ τις εἰς

ostenditur. Et potest interim ab eo, qui dominus dicitur, conveniri.

Sin autem furti, aut alia lege teneatur, cavet L. iudicio se sisti, et differtur iudicium, donec de statu D. iudicatum fuerit. Idem etiam est, si tecum furti servi tui nomine egero, et is deinde ad libertatem proclamaverit. Nam si liber iudicatus fuerit, ipse convenitur: et si damnatus fuerit, iudicati tenetur.

XXV. Caius. Si ei, qui de statu litigat, optio L. legata sit, eadem obtinent, quae si ei relicta sit he- §. 1 reditus. Licet etiam secundo ad libertatem proclamare, si dicat ideo se victum esse, quod tunc libertas non competeret, nunc autem competat.

Qui de statu litigat, videtur quidem liber esse; §. tamen et servus est, et domino et dominium acquirit, et possessionem, sicut et fugitivus.

XXVI. Idem. Qui de statu egit, ut dupli actio- nem haberet adversus venditorem, etiamsi victus fue- rit, iniuriarum actione non tenetur.

XXVII. Ulpianus. Si impubes de statu convenia- tur, differendum est usque ad pubertatem, si hoc ei utile sit.

Si absit is, qui in servitutem petit, causa cadit. §. Qui autem convenitur, in eadem causa manens electionem habet, sive nolit iudicium finem accipere, sive praesente tantum una parte sententiam proferri, quae significet, eum servum non esse. Ingenuus enim pronunciari non potest. Si autem proclamet ad ingenuitatem, iudicium potius circumduci debet, ne una tantum parte praesente de ingenuitate aliquid pronuncietur. Ex magna autem causa etiam una tantum parte praesente causa cognoscitur. Si autem qui de statu convenitur, absit, una tantum parte praesente causa examinatur.

XXVIII. Pomponius. Is, quem dominus ignorat¹⁾, non videtur eius voluntate in possessione libertatis esse.

1) is, quem dominus ignorat] Non videtur domini voluntate servus in libertate morari, cum dominus ignorat, servum eum esse. Et hoc est verissimum. Ille enim solus voluntate domini in libertate moratur, qui et ipsam possessionem libertatis ex voluntate domini consequitur.

XXIX. Africanus. Qui de libertate agit¹⁾ vel convenitur, vel qui non sine dolo in libertate moratur, si interim militaverit, similis est ceteris servis, licet in nonnullis quasi liber sit: et interdum etiam post sententiam exauctoratur. Qui vero calumniam passus est, miles remanet.

Sed et si ingenuus iudicatus fuerit, et militaverit, et intra quinquennium retractata sententia fuerit, domino redditur.

1) qui de libertate agit] Si quis de statu conventus, priusquam de eo sententia lata fuerit, militaverit, ceteris servis similis erit, nec videtur propter militiam in liberi habitu morari, sed et si liber apparuerit, exauctoratur. Haec autem dicimus de eo, qui ex servitute in libertatem proclamavit, vel qui dolo in libertate moratur. Qui vero per calumniam ex libertate in servitutem trahitur, et vincit, miles manet. Si quis autem, cum ad ingenuitatem proclamasset, milita-

v) Sic Cod. 1357. Fabr. μάταια. w) Cod. 1357. κγ'. x) Fabr. Καίος. y) Cod. 1357. ἐπιλογῇ. z) Malim ἔξεστι. a) Cod. 1357. φησίν. b) Cod. 1357. ἐστίν. c) Cod. 1357. κδ'. d) Cod. 1357. κε'. e) Cod. 1357. θέλη. f) Cod. 1357. κς'. g) Cod. 1357. κς'. h) Cod. 1357. post εἰ addit μῆ. i) Cod. 1357. ἐστιν. k) Cod. 1357. ἐλεύθερος ἐστίν. Basil. T. IV.

εὐγένειαν ἀναβοήσας στρατεύσθαι, καὶ ἀποφανθεῖν μὲν εὐ-
γενῆς, εἰσω δὲ εἰ. ἐνιαυτῶν ἀναψηλαφηθείσης τῆς ἀποφάσεως
εὐρεθεῖν δοῦλος, οὐδὲν ὠφελεῖται ἐκ τῆς στρατείας αὐτοῦ,
ἀλλὰ τῷ δεσπότῃ αὐτοῦ ἀποδίδεται. [Sch. f. VI. 472.]

λ'. 1) Ἰουλιανός. Εἰ δὲ παρὰ δύο δικασταῖς περὶ
τύχης εἰς^m) ἀνὰ ἥμισυ ἐναγόμενος, παρὰ τῷ ἐνὶ
νικησῆς παρὰ τῷ ἄλλῳ ἡττηθῆ, ἐλεύθερος γίνεται,
διδούς τὸ τίμημα τοῦ μέρους τῷ λεγομένῳ δεσπότῃ
ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμασία.

εἰ δὲ παρὰ δύο δικασταῖς] Ἐάν δύο τῶν δουλαγω-
γούντων τὸν αὐτὸν ἀνδραπον διηρημένως, ὡς ἐξ ἡμίσεως μέ-
ρους δεσποζόντων αὐτοῦ, παρὰ μὲν τοῦ ἐνός δικαστοῦ ἐλεύ-
θερος ἀποφανθῆ, παρὰ δὲ τοῦ ἑτέρου δοῦλος, χρῆ τοὺς
δικαστὰς συνελαινεσθαι εἰς τὸ συναίνειν ἑκατέρους, ὡς ἐνδέ-
χεται, ἵνα ἢ οἱ δύο ἐλεύθερον, ἢ ἑκάτεροι δοῦλον αὐτὸν
ἀποφανῶνται εἶναι. εἰ δὲ μὴ δυναθῶσι συναίνειν, Σαβίνος
μὲν ἔλεγεν, ἔλκεσθαι αὐτὸν εἰς δουλείαν, [ἐκ μέρους δὲ φυ-
λάττεσθαι ὡς ἐλεύθερον παρὰ τοῦ νενικηκότοςⁿ]. καὶ συνέ-
θετο αὐτῷ ὁ Κάσιος. καὶ ἐγὼ δὲ, φησὶν^o) Ἰουλιανός, συντί-
θεμαι αὐτῷ· καὶ γὰρ πᾶν καταγέλαστον ἐστὶ, τὸν αὐτὸν
ἀνδραπον ἐκ μέρους μὲν ἔλκεσθαι εἰς δουλείαν, ἐκ μέρους
δὲ φυλάττεσθαι ὡς ἐλεύθερον. λυσιτελέστερον δὲ ἐστὶ διὰ τὸ
θάλλειν ἡμᾶς τὴν ἐλευθερίαν, ἐλεύθερον μὲν εἶναι τοῦτον,
ἀνάγκη δὲ ἔχειν αὐτὸν, τοῦ ἡμίσεως μέρους τῆς δεσποτείας.
τὴν διατίμησιν παρέχειν τῷ νενικηκότῃ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ μεστειία.
[Sch. g. VI. 472. sq.]

λα'. p) Οὐλιανός. Κληρονομῶν τοῦ πατρὸς μου
οὐ δύναμαι δουλαγωγεῖν τὸν δοῦλόν^a) μου, ὃν ἠλευ-
θέρωσεν.

κληρονομῶν τοῦ πατρὸς μου] Ἐάν ὁ πατὴρ δοῦλον
τοῦ υἱοῦ ἐλευθέρωσῃ, ἢ ἐμαγκητοῦ ὄντος αὐτοῦ, ἢ στρα-
τιώτου, καὶ γένηται κληρονομος τῷ πατρὶ ὁ υἱός, οὐ δύναται
τὸν ἴδιον δοῦλον^r), ὃν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἠλευθέρωσεν, καθέλκειν
εἰς δουλείαν, ἀπᾶς γερονῶς τῷ πατρὶ κληρονομος. [Sch. h.
VI. 473.]

λβ'. o) Παῦλος. Ὁ ἀπὸ δουλείας εὐγενῆς φανεῖς
ἐκεῖνα τὰ πράγματα λαμβάνει, ἅπερ εἰς τὸν οἶκον
εἰσήγαγε τοῦ νομισθέντος δεσπότου· ὃ δὲ ἐξ ἀπελευ-
θερότητος¹) καὶ ἂ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐκτήσατο,
δίχα τῶν ἀπὸ τῆς ὑποστάσεως τοῦ ἐλευθερωτοῦ. τὰ
δὲ ἄλλα καταλιμπάνει ἐκεῖνῳ, ἐξ οὗ τῆς φιλίας
ἐξῆλθεν.

ὁ ἀπὸ δουλείας εὐγενῆς φανεῖς] Ὅτις τις ἦ^u) ἀπὸ
δουλείας εἰς ἐλευθερίαν ἀναβῆσθε, περὶ τῆς τοῦτον περιουσίας
δόγμα συγκλήτου γέγονεν, ὅτινι διηγορεῖται, εἰ μὲν ἀπὸ δου-
λείας ἐδικάσατο καὶ ἐνίκησεν, ἐκεῖνα μόνον αὐτὸν λαμβάνει,
ἅπερ εἰσήγαγεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ δουλευθέντος παρ' αὐτοῦ.
εἰ δὲ ἐξ ἀπελευθερίας τύχης εἰς εὐγένειαν τις ἀνεβῆσεν, οὐ
μόνον ὅσα εἰσήγαγεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἐλευθερώσαντος αὐτόν,
λαμβάνει, ἀλλὰ καὶ ὅσα μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐκτήσατο, μὴ
ἀπὸ πραγμάτων τοῦ ἐλευθερώσαντος αὐτόν. τὰ μὲντοι ἄλλα
τῶν πραγμάτων ἐκεῖνῳ καταλιμπάνουσιν, οὕτως ἐκ τῆς φα-
μιλίας ἐξῆλθον. [Sch. i. VI. 473.]

λγ'. v) Ἴδεμ. Ὁ ἐν εἰδήσει^w) ἐλεύθερον ἀγοράσας
οὐκ ἀντερεῖ αὐτῷ^x) εἰς ἐλευθερίαν ἀναφωνοῦντι^y)·
πιπρασκόμενος δὲ ἑτέρῳ οὐκ ἀναβοῆ λοιπόν.

ὁ ἐν εἰδήσει ἐλεύθερον ἀγοράσας] Ὁ ἐν εἰδήσει
τὸν ἐλεύθερον ἀγοράσας, εἰ καὶ ἐκεῖνος ἠνέσχето πραθῆναι,
ὅμως οὐ δύναται ἀντικείμεν αὐτῷ εἰς ἐλευθερίαν ἀναβῶντι.
εἰ μὲντοι ἑτέρῳ τῷ ἀγροοῦντι, αὐτὸν ἐλεύθερον εἶναι, πω-
λήσει αὐτόν, ἀπαγορευόμεν τῷ πραθῆντι τὴν εἰς^z) ἐλευθερίαν
ἀναβῶσθαι. [Sch. k. VI. 473.]

Νῶσον^a) δὲ, εἴαν μείζων ἦν τῶν κ'. ἐνιαυτῶν, καὶ ad
pretium participandum ἐπράθη. [Sch. k. VI. 473.]

l) Cod. 1357. κη'. m) Cod. 1357. εἰς. n) Fabr. in marg. p. 473. notat inclusa delenda esse. o) φησὶ Fabr.
p) Cod. 1357. κθ'. q) Cod. 1357. δοῦλόν (sic). r) Sic legendum pro υἱόν, quod habet Fabr. s) Cod. 1357. λ'. t) Sic
Cod. 1357. Fabr. ἀπελευθερωθέντος (sic). u) ἢ omittendum videtur. v) Cod. 1357. λα'. w) Cod. 1357. εἰδήσει. x) Cod. 1357.
αὐτῶν. y) Sic Cod. 1357. Fabr. ἀναφωνοῦντι. z) εἰς addidi. a) Fabr. notat in marg. hoc addere Graecos. Est ergo
scholium recentius.

verit, et ingenuus quidem pronuntiatus fuerit intra
quingennium autem retractata sententia, servus reper-
tus fuerit, nihil ei prodest militia eius, sed domino suo
redditur.

XXX. Iulianus. Si qui apud duos iudices¹) de
statu pro parte dimidia conveniebatur, apud unum
vicerit, apud alterum vero victus fuerit, liber fit,
praestans partis pretium ei, qui dominus dicitur, boni
viri arbitrato.

l) si qui apud duos iudices] Si duobus eun-
dem hominem separatim in servitum petentibus, quod
eius domini pro parte dimidia essent, ab uno quidem
iudice liber pronuntiatus fuerit, ab altero vero servus,
iudices cogendi sunt, ut consentiant, quantum fieri
potest, ut vel ambo liberum, vel ambo servum eum
esse pronuntient. Si autem convenire non possint, Sa-
binus quidem dicebat, eum duci in servitum, [ex parte
autem ut liberum custodiri ab eo, qui vicisset] et ei
assentiebatur Cassius. Ego quoque, inquit Iulianus, ei
assentior: Est enim valde ridiculum, eundem hominem
pro parte quidem duci in servitum, pro parte autem
servi tanquam liberum. Commodius autem est favore
libertatis, liberum quidem eum esse, necesse autem eum
habere dimidiae partis domini aestimationem boni viri
arbitrato victori praestare.

XXXI. Ulpianus. Si heres patri meo extitero¹),
servum meum, quem manumisit, in servitum petere
non possum.

l) si heres meo patri extitero] Si pater ser-
vum filii emancipati vel militis manumiserit, et filius
patri heres extiterit, servum suum, quem pater eius
manumisit, in servitum trahere non potest, cum semel
patri heres extiterit.

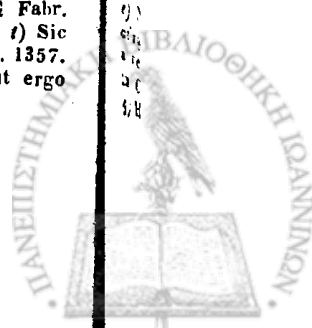
XXXII. Paulus. Qui ex servitute ingenuus ap-
paruit¹), eas res capit, quas intulit in domum eius,
qui dominus existimabatur: qui autem ex libertini-
tate, eas etiam, quas post manumissionem acquisivit,
praeter ea, quae sunt ex bonis manumissoris. Reli-
qua autem illi relinquit, ex cuius familia exiit.

l) qui ex servitute ingenuus apparuit] Cum
quis ex servitute ad libertatem proclamavit, de
eius bonis factum est Senatusconsultum, quo cavetur,
ut si ex servitute litigavit et vicit, ea duntaxat ferat,
quae intulit in domum eius, cui ipse servit. Si autem
ex libertinitate ad ingenuitatem quis proclamaverit,
non solum ea fert, quae intulit in domum manumisso-
ris, sed etiam quae post manumissionem acquisivit, non
ex rebus manumissoris. Cetera autem bona illi relin-
quunt, ex cuius familia exierunt.

XXXIII. Idem. Qui sciens liberum emit¹), non
contradicat ei ad libertatem proclamanti: alii autem
venditus de cetero non proclamat.

l) qui sciens liberum emit] Qui sciens libe-
rum emit, quamvis ille se venire passus sit, tamen non
potest contradicere ei ad libertatem proclamanti. Si
tamen alii ignorant, eum liberum esse, vendiderit, ven-
dito denegamus ad libertatem proclamationem.

Hoc autem ita accipe, si maior sit annis viginti, et
ad pretium participandum venierit.

λδ'. b) Οὐλιπιανός. Οὐκ ἄλλως c) τις εἰς ἐλευθερίαν ἀναβοᾷ d), εἰ μὴ λογοποιήσῃ περὶ ὧν ἐν τῇ δουλείᾳ διακήσεν.

οὐκ ἄλλως τις εἰς ἐλευθερίαν ἀναβοᾷ] Ἐάν τις ἐν δουλείᾳ πράγματα τινα τοῦ δεσπότητος διοικήσας ἀναβοᾷσαι βούλεται εἰς ἐλευθερίαν, οὐ πρότερον συγχωρούμεν αὐτῷ τοῦτο ποιεῖν, εἰ μὴ λόγους ἀποδώ, ὧν διακήσεν ἐν καιρῷ τῆς δουλείας. [Sch. l. VI. 473.]

λε'. e) Παπιανός. Κτίζων τις εὐκτήριον ἀφώρισεν αὐτῷ δοῦλου. τοῦ κληρονόμου ἔσονται οὗτοι.

κτίζων τις εὐκτήριον] Ἐάν τις ναὸν οἰκοδομήσας οἰκίας ἀφορίσῃ πρὸς παραφυλακὴν τούτου τοῦ ναοῦ, καὶ μὴ καταλείψῃ αὐτοῖς ἐλευθερίαν, δοῦλοι μένουσιν οὗτοι τοῦ κληρονόμου. [Sch. m. VI. 473.]

λς'. f) Ἴδεμ. Ὁ νικήσας g) τὸν ἀγῶνα, εἰ μὴ θέλει τὴν τῆς δίκης διατίμησιν, ἀλλὰ τὸν δοῦλον, καλῶς αἰτεῖ.

ὁ νικήσας τὸν ἀγῶνα] Ὁ νικῶν τὸν περὶ ἐλευθερίας ἀγῶνα οὐκ ἀναγκάζεται τὴν τοῦ οἰκέτου διατίμησιν λαβεῖν· ἀλλ' ἔξεστιν αὐτῷ ἐλκεῖν πρὸς τὴν ἑαυτοῦ δουλείαν τὸν ἀποφανθέντα αὐτοῦ h) οἰκέτην. [Sch. n. VI. 474.]

λζ'. i) Καλλίστρατος. Ἰδιωτικὸν σύμφωνον οὐδὲ δοῦλον, οὐδὲ ἀπελευθερόν ποιεῖ.

ιδιωτικὸν σύμφωνον] Οὐδεὶς ἀπὸ συμφώνων ἢ δοῦλος γίνεται ἢ ἀπελευθερὸς τινος, ἀλλὰ πανταχοῦ χρηῖ k) τὴν ἀληθειαν ἐπικρατεῖν. [Sch. o. VI. 474.]

λη'. l) Παῦλος. Εἰ μετὰ τὸ ἀγοράσαι m) γράψω ὡς μέλλων ἐλευθεροῦν τὸν δοῦλον ἐν ὠρισμένῳ καιρῷ, οὐκ ἀναρπάζεται οὗτος εἰς ἐλευθερίαν, ὡς n) ἡ Μάρκου διάταξις περὶ τῶν ἐπὶ ὄρω ἐλευθερίας ἀγοραζομένων φησὶν.

εἰ μετὰ τὸ ἀγοράσαι γράψω] Ἐάν τις τελείως ἀγοράσας δίχα πάσης αἰρέσεως οἰκέτην μετὰ τὴν ἀγοράσαι ἐκουσίως γράμματα ποιήσῃ, τουτέστιν o), ἔγγραφον ἐκδίδεται p) περὶ τοῦ εἰσω χρόνου ἤτοι ἐλευθερώσαι τὸν οἰκέτην, ὃν ἠγόρασεν· οὐ βοηθεῖται οὗτος ὁ οἰκέτης ἐκ τῆς Μάρκου διατάξεως, τῆς ἀφαρπαχούσης εἰς ἐλευθερίαν τοὺς ἐπὶ ὄρω ἐλευθερίας πιπρασκομένους οἰκέτας. [Sch. p. VI. 474.]

Εἰ q) δὲ καὶ τιμὴν λάβω ἐφ' ᾧ δούλην μου ἐλευθερώσω, ἠπορίπτω τῇ διατίξει. εἰ δὲ ἐλευθερώσω, ἔσται μου ἀπελευθερά.

εἰ δὲ καὶ τιμὴν λάβω] Ἐάν τις χρήματα λάβῃ ὑπὲρ τοῦ ἐλευθερώσαι τὸν ἴδιον οἰκέτην, ἢ τὴν ἴδιαν θεραπαινίδα, εἰ καὶ μὴ ἀνέκει τὸ ἀνδράποδον πρὸς τὴν Μάρκου διάταξιν, διὰ τὸ ἐκείνην τὰ ἐπὶ ὄρω ἐλευθερίας πιπρασκόμενα ἀνδράποδα μόνον εὐεργετεῖν· ὅμως φανόρε r) λιβερώτατος ἀναγκάζεται οὗτος ὁ λαβῶν χρήματα ἐπὶ τῷ ἐλευθερώσαι τὸν ἴδιον οἰκέτην ἢ τὴν θεραπαινίδα, ἐλευθεροῦν αὐτήν, ἐπειδὴ καὶ ἀπελευθερῶν μέλλει ἔχειν αὐτήν. [Sch. q. VI. 474.]

Ὁ ἀγοράσας δοῦλον, κἂν μῆπω δῶ τὴν τιμὴν, τὸ ἱκανὸν δὲ ποιήσῃ, δύναται ἐλευθεροῦν.

ὁ ἀγοράσας δοῦλον] Ὁ ἀγοράσας οἰκέτην, εἰ καὶ πρὶν καταβαλεῖν τὸ τίμημα, καλῶς αὐτὸν ἐλευθεροῖ, ζητεῖται. καὶ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι, ἐάν τις πρὸς τὴν οἰκίαν, καὶ τὸ ἱκανὸν γέγονε τῷ πρῶτῳ ὑπὲρ τοῦ τιμήματος, ἐν οὐσίᾳ ἢ τοῦ ἀγοραστοῦ καὶ μῆπω καταβεβληκότος τὸ τίμημα. καὶ διὰ τοῦτο καλῶς αὐτὸν ἐλευθεροῖ. [Sch. r. VI. 474.]

XXXIV. Ulpianus. Non alias quis ad libertatem proclamat¹⁾, nisi rationem reddiderit de his, quae in servitute gessit.

1) non alias quis ad libertatem proclamat] Si quis, cum in servitute quasdam res domini administrasset, ad libertatem velit proclamare, non prius ei hoc facere concedimus, quam rationes eorum, quae servitutis tempore gessit, reddiderit.

XXXV. Papianus. Quidam oratorium aedificans¹⁾ servos ei destinavit. Hi erunt heredis.

1) quidam oratorium aedificans] Si quis templo aedificato, servos ad templi custodiam destinaverit, et eis libertatem non reliquerit, hi manent servi heredis.

XXXVI. Idem. Qui in lite vicit¹⁾, si litis aestimationem nolit, sed servum, recte petit.

1) qui in lite vicit] Qui in liberali iudicio vincit, servi aestimationem accipere non cogitur: sed licet ei eum, qui servus eius pronunciatus est, in servitutum suam retrahere.

XXXVII. Callistratus. Conventio privata¹⁾ nec servum, nec libertum facit.

1) conventio privata] Nemo ex conventionem aut servus fit, aut libertus alicuius, sed rei veritas ubique obtinere debet.

XXXVIII. Paulus. Si post emtionem scripsero¹⁾, me certo tempore servum manumissurum, non eripitur ad libertatem, ut loquitur Marci constitutio de his, qui hac lege veneunt, ut manumittantur.

1) si post emtionem scripsero] Si quis, cum servum sine ulla conditione perfecte emisset, post emtionem ultro literas fecerit, hoc est, in scriptis exposuerit, se intra certum tempus manumissurum servum, quem emerat: hic servus non adiuvatur Marci constitutione, quae eripit ad libertatem servos sub lege manumissionis venditos.

Sed et si pretium accepero²⁾, ut ancillam meam manumittam, incido in constitutionem. Sin autem manumisero, liberta mea erit.

2) sed et si pretium accepero] Si quis pecuniam acceperit, ut servum suum vel ancillam suam manumittat, etiamsi mancipium ad Marci constitutionem non pertineat, quoniam illa eis tantum mancipiis benefaciatur, quae sub lege manumissionis veneunt: tamen favore libertatis is, qui pecuniam accepit, ut servum suum manumitteret vel ancillam, eam manumittere cogitur, cum etiam eam libertam habiturus sit.

Qui servum emit³⁾, etiamsi pretium nondum solverit, si modo satisfecerit, manumittere potest.

3) qui servum emit] Qui servum emit, an et priusquam pretium solverit, recte eum manumittat, quaeritur. Et dicit Paulus, si servus traditus, et venditori pro pretio satisfactum fuerit, eum in bonis emtoris esse, etiamsi pretium nondum solverit: et ideo eum recte manumittit.

b) Cod. 1357. λδ'. c) Cod. 1357. pro οὐκ ἄλλως habet οὐ καλῶς contra textum Digestorum. d) Cod. 1357. ἀναβῶ (sic). e) Numerus deest in Cod. 1357. f) Cod. 1357. λδ'. g) Cod. 1357. νικήσας. Fabr. νικήσας. h) Sic legendum. Fabr. αὐτῷ. i) Numerus deest in Cod. 1357. k) Fabr. in marg. notat: Haec desunt in Pandectis nostris. Nempe inde a verbis ἀλλὰ πανταχοῦ. l) Numerus deest in Cod. 1357. m) Cod. 1357. ἀγοράσαι. n) Verba εἰς ἐλευθερίαν ὡς desunt in Cod. 1357. et inde a verbis ἢ Μάρκου διάταξις novum thema incipit. o) Fabr. τουτέστιν. p) Fabr. ἐκδίδεται (sic). q) Hoc et sequens (thema in Cod. 1357. unum efficiunt. r) Sic Fabr. Alias φανόρε.

Ὁ πρῶτος μοι ἐφ' ᾧ μετὰ τρία ἔτη ἔλευθερωθήναι, εἰ μεταξὺ φύγοι, κἄν τελευτήσω, ἔλευθεροῦται τὸν χρόνον πληρῶν.

ὁ πρῶτος μοι] Ἐπώλησέ τις οἰκίτην ἐπὶ τῷ μετὰ τριετῆ χρόνον ἔλευθερωθῆναι αὐτόν, ἐὰν συναπτῶς καὶ ἀδιακόπως^{α)} δουλεύσῃ τὴν τριετίαν, ἀλλὰ πρὶν περαιωθῆναι τοὺς τρεῖς ἐνιαυτούς, ἐφυγεν ὁ οἰκίτης, καὶ μετὰ ταῦτα τελευτησάντος τοῦ ἀγοραστοῦ ἐπανήλθεν. καὶ ἠρωτήθη ὁ Παῦλος, εἰ ἐμποδίζει πρὸς τὴν ἔλευθερίαν τῷ οἰκίτῃ τὸ φυγεῖν αὐτόν πρὸ τῆς τριετίας. καὶ ἀπεκρίνατο, πληρουμένου του τριετούς χρόνου, μεθ' ὃν ἴδῃ τὸν οἰκίτην ἔλευθερωθῆναι, ἀρμόζειν αὐτῷ τὴν ἔλευθερίαν. [Sch. s. VI. 474.]

λθ'.^{α)} Ἴδῃ. Ὁ δουλαγωγούμενος δύναται αἰτεῖν^{β)} δεικνύειν, ὡς ἔλευθερός ἐστιν^{γ)}.

ὁ δουλαγωγούμενος] Ἐὰν τις μὴ βαρούμενος ἐκ νόμων τῆ περι τῆς εὐγενείας ἀποδείξει ἐκουσίως βούληται βαρῆθῆναι ταῖς ἀποδείξεσιν, ἀνεχόμεθα αὐτοῦ. [Sch. t. VI. 474.]

Ὁ περι ἔλευθερίας δικάζων καὶ μέχρι ἐξορίας τὸν συκοφαντοῦντα κατακρίνει.

ὁ περι ἔλευθερίας δικάζων] Ὁ περι εὐγενείας διαγινώσκων δύναται τὴν τοῦ ἐνάγοντος συκοφαντίαν μέχρις ἐξορίας τιμωρεῖσθαι. [Sch. u. VI. 474. sq.]

Οἱ δύνάμαι οἷς γέγονα κηδεμών, ἐνάγειν περι τύχης.

οἱ δύνάμαι] Οἱ ἐπίτροποι τινῶν ἢ κούρατοι γεγονότες καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν διοικῆσαντες, οὐ δύναται περι τύχης ἐναγωγὴν ποιῆσθαι κατ' αὐτῶν. [Sch. x. VI. 475.]

Ὁ ἀπελευθέρῳ συνοικήσας δύναται μετὰ ταῦτα περι τύχης ἐνάγειν αὐτῆ.

ὁ ἀπελευθέρῳ συνοικήσας] Ἐὰν δέ τις τὴν ἀπελευθέρῳ αὐτοῦ γαμετὴν ἠγάγετο, οὐ κωλύεται περι τύχης ἐνάγειν αὐτῆ. [Sch. y. VI. 475.]

μ'.^{α)} Παῦλος. Εἰ^{β)} ἀμφιβάλλεται, ἐν ποίᾳ ἦν τάξει ὁ περι τύχης δικαζόμενος, ἀκούεται θέλων^{γ)} δεικνύειν, ὡς ἐν νομῇ ἔλευθερίας ἦν. ὁ περι τύχης τινὶ δικάζων καὶ περι ὧν ἐκλεψεν ἢ ἐζημίωσε, καλῶς διαγινώσκει.

εἰ ἀμφιβάλλεται] Εἰ ἀμφιβάλλεται, πότερόν τις ἐν νομῇ δουλείας ἦν, ἢ ἐν νομῇ ἔλευθερίας ὧν ἐνήχθη περι τύχης, καὶ βούλεται αὐτὸν βαρῆθῆναι ταῖς ἀποδείξεσιν, ἀκούστέος ἐστὶ βουλομένου αὐτοῦ ἀποδείξει ἐν νομῇ ἔλευθερίας διάγοντα. αὐτὸς δὲ ὁ περι τῆς ἔλευθερίας διαγινώσκων καὶ περι ὧν ἀπειρήσῃ πραγματῶν ὁ δουλαγωγούμενος, ἢ περι ὧν ἐζημίωσε τὸν λεγόμενον δεσπότην^{δ)}, ὀφείλει διαγινώσκειν. πολλὰς γὰρ ὡς θαρῶν ἐαυτὸν ἔλευθερον εἶναι καὶ ὑφαίρειται τινὰ πράγματα, καὶ διαφθείρει, καὶ καταναλίσκει τὰ τοῦ δουλενομένου πράγματα^{ε)} καὶ δεῖ τὰ περι τούτων ἐξετάζεσθαι. [Sch. z. VI. 475.]

μα'.^{α)} Λαβείων. Εἰ ὃν ἠγόρασας, ἀναβόησει^{β)} εἰς ἔλευθερίαν, καὶ νικήσει^{γ)} ἀδίκως· μετὰ ταῦτα κληρονομῶν τοῦ δεσπότητος δύνασαι πάλιν^{δ)} δουλαγωγεῖν αὐτόν· καὶ οὐχ^{ε)} ἔξει τὴν τῆς ψήφου βοήθειαν.

εἰ ὃν ἠγόρασας] Ἐὰν ὁ οἰκίτης, ὃν ἠγόρασας παρὰ τὸ μὴ δεσπότητος, εἰς ἔλευθερίαν ἀναβόησεν, καὶ ὁ δικαστὴς προπετῶς ἀπεφάνητο, αὐτὸν ἔλευθερον εἶναι· ὁ δὲ δεσπότης αὐτοῦ μετὰ τὸ ἠτηθῆναι σε ἔγραψε σε κληρονομόν, ἢ ἄλλως πως δεσπότης γέγονας τοῦ οἰκίτου, δύνασαι ἐνάγειν αὐτῷ. καὶ οὐκ ἀντίκειται

Qui hac lege mihi venditus est⁴⁾, ut post triennium manumitteretur, si interim fugerit, etiamsi decessero, manumittitur expleto tempore.

4) qui hac lege mihi venditus est] Quidam servum hac lege vendidit, ut post triennium manumitteretur, si continuu et citra interruptionem triennio servierit. Verum priusquam transiret triennium, servus fugit, et postea mortuo emtore rediit. Et rogatus fuit Paulus, an servo obstet ad consequendam libertatem, quod ante triennium fugerit. Et respondit, expleto triennio, post quod servus manumitti debuit, libertatem ei competere.

XXXIX. Idem. Qui in servitutem petitur¹⁾, desiderare potest, ut ipse probet, se liberum esse.

1) qui in servitutem petitur] Si quis lege non oneratus ingenuitatis probatione, ultro onus probandi suscipere velit, admittimus eum.

Qui de libertate iudicat²⁾, ad exilium usque condemnat calumniatorem.

2) qui de libertate iudicat] Qui de ingenuitate cognoscit, actoris calumniam ad exilium usque coercere potest.

Non possum³⁾ his, quorum tutor aut curator fui, status quaestionem inferre.

3) non possum] Qui tutores aut curatores quorundam fuerunt, et res eorum administrarunt, status controversiam eis facere non possunt.

Maritus libertae⁴⁾ postea status quaestionem ei inferre potest.

4) maritus libertae] Si quis autem libertam suam uxorem duxerit, status quaestionem ei facere non prohibetur.

XL. Paulus. Si dubitetur¹⁾, in quo fuerit statu is, qui de statu litigat, auditur probare volens, se in possessione libertatis fuisse. Qui de statu alicuius iudicat, etiam de his, quae subtrahit, quaeque nocuit, recte cognoscit.

1) si dubitetur] Si dubitetur, utrum quis in possessione servitutis fuerit, an in possessione libertatis constitutus de statu conventus sit, et velit onus probandi suscipere, audiendus est volens probare, se ipsum esse in possessione libertatis. Is autem, qui de libertate cognoscit, etiam de rebus, quas amovit is, qui in servitutem petitur, et de damno, quod fecit ei, qui dominus dicitur, debet cognoscere. Saepae enim libertate fretus res quasdam subripit et corrumpit, et eius, cui servit, res consumit: deque his inquiri debet.

XLI. Labeo. Si is, quem emisti¹⁾, ad libertatem proclamaverit, et inique vicerit: si postea heres domino extiteris, potes rursus eum in servitutem petere: neque auxilium rei iudicatae habebit.

1) si is, quem emisti] Si servus, quem a non domino emisti, ad libertatem proclamavit, et iudex perperam pronuntiavit, eum liberum esse: dominus autem eius, postquam victus fuisti, te heredem scripsit, aut quo alio modo dominus servi factus es, potes cum eo agere.

s) Sic legendum. Fabr. ἀκόπως. t) Numerus deest in Cod. 1357. u) Cod. 1357. αἰτιῶν (sic). v) Sic Cod. 1357. Fabr. ἔλευθερος ἐστίν. w) Cod. 1357. λζ'. Nota, l. 40. D. h. t. praetermissam esse propter Novellam Leonis 59. x) Prior pars textus usque ad verbum ἀκούεται in Cod. 1357. omissa, in marg. eius eadem manu addita est. y) Cod. 1357. ὁ addit ante θέλων. z) Fabr. in marg. notat, legendum esse in Pandectis Florentinis, *damnoe domino dato*. a) Cod. 1357. λθ'. b) Cod. 1357. ἀναβόησει. c) Verba εἰς ἔλευθερίαν καὶ νικήσει desunt in Cod. 1357. d) Sic Cod. 1357. Fabr. πάλιν. e) Fabr. οὐκ. Cod. 1357. οὐχ.

σοι ἢ rei iudicatae παραγραφῆ, ἐπειδὴ τότε μὲν ὡς ἀγοραστῆς ἐνήγαγες αὐτῷ, νῦν δὲ ὡς τοῦ δεσποτοῦ κληρονόμος ἐνάγεις. πάντα εἰπόντα τὸν λαβεῖνα ἀποδέχεται καὶ λαβόνος. [Sch. a. VI. 475.]

μβ'.¹⁾ Πομπώνιος²⁾. Οὔτε ὑφαιρισθαι δεῖ κληρονομίατα τὸν ἐλευθερία τιμηθέντα, οὔτε ὑπερτίθεσθαι τὴν ἐλευθερίαν διὰ τὴν κλοπὴν. διαγνώμων³⁾ οὖν σκοπήσει, τί δεῖ φυλαχθῆναι τῷ⁴⁾ κληρονόμῳ, πρὶν ἀναγκασθῆναι ἐλευθερωῶσαι.

οὔτε ὑφαιρισθαι δεῖ κληρονομίατα] Ἐάν τις φιδεϊκομισσαρίας ἀξιώθεις ἐλευθερίας ἐφέληται πρότερον πράγματα παρὰ τοῦ κληρονόμου, καὶ τότε εἰς ἐλευθερίαν ἀναβοῆται, καὶ τὴν δικαστὴν δίδοσθαι τὴν ταχίστην, τὸν ὀφείλοντα διασκοπῆσαι, ποῖα πράγματα ἀφῆρθεῖν, καὶ φροντίσαι τοῦ ἀναδοθῆναι αὐτὰ τῷ κληρονόμῳ, πρὶν ἀναγκασθῆναι αὐτὸν ἐπιθεῖναι τὴν ἐλευθερίαν. τοῦτο γὰρ Ἀδριανὸς ἀπέγραψε ἡμῶν τοιούτοις· ὡς περὶ οὐκ ἐστὶ δίκαιον, τῆ πεποιθήσει τῆς ἐλευθερίας τῆς κατὰ φιδεϊκόμισσον μελλούσης παρέχσθαι ὑφαιρισθῆναι τὰ τοῦ κληρονόμου πράγματα· οὕτως οὐδὲ ἐπίρθευεις χρὴ γίνεσθαι τῆ παρασχῆ τῆς ἐλευθερίας. τὴν ταχίστην τοιγαροῦν δικαστῆς ὀφείλει παρέχσθαι, παρ' ᾧ ὀρίζεται, τί ὀφείλει φυλαχθῆναι τῷ κληρονόμῳ, πρὶν ἀναγκασθῆναι αὐτὸν⁵⁾ ἐπιθεῖναι τὴν ἐλευθερίαν. [Sch. b. VI. 475.]

μγ'.¹⁾ Οὐενουλ. Εἰ καὶ δουλεύων μοι ὁμόσεις²⁾ περὶ ὑπηρεσιῶν, ἀλλ' οὖν καὶ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν δεῖ σε ὁμνύειν³⁾ ὑπὲρ αὐτῶν, ἢ ὁμολογίαν ποιεῖν, καὶ τότε ὑπέκεισαι.⁴⁾

εἰ καὶ δουλεύων μοι] Ἥμφεβάλλετο τὸ παλαιόν, εἴτε μετὰ ἐλευθερίαν χρῆ τὸν ἀπελεύθερον ὁμνύειν περὶ τῶν ὀπερῶν, εἴτε πρὸ τῆς ἐλευθερίας. ἔδοξε δὲ ἀληθέστερον εἶναι τὸ μὴ ἄλλως γίνεσθαι τὸν ἀπελεύθερον ἔνοχον, εἰ μὴ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ὁμοῖαι. διὰ δὲ τοῦτο εἰώθαμεν καὶ παρὰ τῶν ἐτι δούλων ὄντων ὄρκον λαμβάνειν, ἵνα τῆ θρησκείᾳ τοῦ ὄρκου κρατουμένοι ἀναγκῆν σχοίησαν μετὰ τὸ γενέσθαι ἐλεύθεροι τὸν ὄρκον δίδοιαι, ἐξ οὗ γίνονται ἔνοχοι ἐπὶ ταῖς ὀπεραῖς, καὶ ἅμα τῆ ἐλευθερία ὁμνύειν εὐθείας τὸν ἀπελεύθερον ἢ ἐπερωτάσθαι. ἔξεσι δὲ τῷ πάτρωνι καὶ ἐπὶ τοῖς παρεχομένοις ἄλλοις αὐτῷ, καὶ ἐπὶ ταῖς ὀπεραῖς οὐ μόνον ἑαυτῷ ταῦτα ἐπερωτῆν, ἀλλὰ καὶ τῆ ἰδίᾳ γαμετῆ. [Sch. c. VI. 476.]

Ὁ ἀνήβος, ὅτε ἔφηβος γένηται, ἀπαιτεῖται ὑπηρεσίας. εἰσὶ δὲ καὶ ἀνήβου ὑπηρεσίαι, ὡς ὀρχηστοῦ¹⁾ καὶ καλλιγράφου²⁾.

ὁ ἀνήβος] Ἐάν τις ἀνήβος ὢν ἐπομύσθαι τῷ πάτρωνι παρέχειν ὀπερας, (τοιούτων δὲ ἀνήβου ὑπόθετον, τὸν καὶ αἰσθάνεσθαι τοῦ ὄρκου δυνάμενον) ἔνοχος γίνεσθαι ταῖς ὀπεραῖς μετὰ τὸ γενέσθαι αὐτὸν ἔφηβον. δύναται καὶ ἀνήβος εἶναι ὡς ἐπελεῖν ὀπερας, ἔαν ἢ ὁ μὲν κούρατος³⁾ ἐστὶν ἢ ὀρχηστής⁴⁾. [Sch. d. VI. 476.]

καὶ καλλιγράφου] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἀνάγνωθι βιβ. λή. tit. α'. dig. ζ'. θεμ. γ'. [Sch. e. VI. 476.]

TITULOS Θ'.

Τίσι πρὸς ἐλευθερίαν ἀναβοῆν οὐκ ἔξεστιν.

α'.¹⁾ Παῖλος. Εἰ ὑρέλωμαι βία τὸν δούλον σου²⁾, καὶ ἐν διαθήκῃ ἐλευθερώσω, οὐ γίνεσθαι ἐλεύθερος· ἐπεὶ ἀδικῆ³⁾ μὴ δυνάμενος κινεῖν, ὡς μηδενὸς περιελθόντος ἐκ τοῦ δόλου⁴⁾ εἰς τὸν κληρονόμον μου.

f) Cod. 1357. λθ'. g) L. 43. D. h. t. usque ad verba διὰ τὴν κλοπὴν legitur in Syn. p. 420. h) Addendum videtur ὁ ante διαγνώμων. i) Pro τῷ Cod. 1357. habet αὐτῷ. k) Sic legendum. Fabr. αὐτῷ. l) Cod. 1357. μ'. m) Cod. 1357. ὁμοῖαι. n) Cod. 1357. ἐμνύειν. o) §. 1. L. 44. D. h. t. desideratur in Basilicis, sed in scholio statim sequente redditur. p) Sic Cod. 1357. Fabr. ὀρχηστοῦ. q) Pro καλλιγράφου Cod. 1357. habet νομικοκλάτωρος (sic) nomenclatoris. Fabr. καλλιγράφου vertit librarh, et notat in marg. sic vertere auctorem glossarum. r) Fabr. in marg. putat, fortasse legendum νομικοκλάτωρ. Recte. Nam curator impubes esse non potest. Cuiacius notat, Graecos videri legisse miniculator tum hoc loco, tum in l. 7. §. 5. D. XXXVIII. 1. s) Fabr. ὀρχηστήν. t) Nota L. 1. 3. 4. 5. D. h. t. praetermissas esse in Basilicis, quippe Novella Lecnis 59. abrogatas. u) Cod. 1357. δούλον σου. v) Fabr. ἀδικῆ (sic). Cod. 1357. ἀδικῆ. w) Pro δόλου Cod. 1357. habet δούλον μου contra textum Digestorum.

Nec tibi obstat rei iudicatae praescriptio, quoniam tunc quidem tanquam emtor adversus eum egisti, nunc autem agis tanquam heres domini. Haec dicenti Labeoni etiam Iavolenus assentitur.

XLII. Pomponius. Nec res hereditarias interciperere debet¹⁾, qui libertate honoratus est, nec libertas differri propter furtum. Dispiciet ergo arbiter, quid servari oporteat heredi, priusquam manumittere cogatur.

1) nec res hereditarias interciperere debet] Si quis fideicommissaria libertate honoratus bona heredi abstulerit, et deinde ad libertatem proclamaverit, oportet quam primum dari iudicem, qui dispicere debet, quatenam res ablatae sint, et curare, ut heredi reddantur, priusquam ipse libertatem imponere compellatur. Hoc enim rescriptis Hadrianus his verbis: Sicut non est aequum, fiducia libertatis, quae ex fideicommissi causa praestanda est, intercipi bona heredis: ita nec libertati praestandae mora fieri debet. Quam primum ergo arbiter dari debet, apud quem statuatur, quid servari debeat heredi, antequam libertatem imponere compellatur.

XLIII. Venuleius. Licet mihi serviens¹⁾ de operis iuraveris, tamen de his etiam post libertatem te iurare oportet, aut promittere, et tunc teneris.

1) licet mihi serviens] Dubitabatur olim, utrum post manumissionem libertum de operis iurare oporteret, an ante manumissionem. Verius autem esse visum est, libertum non aliter obligari, quam si post manumissionem iuraverit. Ideo autem solemus etiam ab his, qui servi adhuc sunt, iusiurandum exigere, ut iuris iurandi religione adstricti necesse habeant, postquam liberi facti fuerint, iusiurandum dare, ex quo de operis obligentur. Libertum autem simul ac liber factus est, iurare oportet aut promittere. Licet vero patrono et circa dona, quae ipsi praestantur, et operas, non solum ea sibi stipulari, sed etiam uxori suae.

Ab impubere²⁾, cum pubes factus fuerit, petuntur operae. Sunt autem etiam impuberis operae, veluti histrionis et calligraphi³⁾.

2) ab impubere] Si quis, cum impubes esset, iuraverit patrono se praestaturum operas, (eum autem pone impuberem, qui possit iusiurandum percipere) obligatur ad operas, postquam pubes factus fuerit. Potest etiam impubes operas praestare, si vel nomenclator sit, vel histrio.

3) et calligraphi] Enantiophanis. Lege lib. 38. tit. 1. dig. 7. them. 3.

TITULUS IX.

Quibus ad libertatem proclamare non licet.

I. Paulus. Si per vim servum tuum abstulero¹⁾, et testamento manumisero, liber non fit; alioquin²⁾ iniuria tibi fit, cum agere non possis, quod ex dolo nihil ad heredem meum pervenerit.

εἰ ἀφ' ἐλωμαι βία τῶν δοῦλόν σου] Ἐάν τις κατὰ βίαν λαβὼν παρὰ Τίτιον τινα οἰκίτην κελύση αὐτὸν ἐν διαθήκῃ ἐλευθέρου εἶναι, καὶ εὐπορώτατος τελευτήσῃ ὁ τὴν ἐλευθερίαν καταλείπων, οὐ γίνεται ὁ οἰκίτης ἐλευθέρου· ἐπεὶ μεγάλη καταβάλλεται ἴτιος ὁ τὴν βίαν παθὼν, ἐπειδὴ μὴ ἐλευθερουμένου τοῦ οἰκίτου ἔχει τὴν μέτους καῦσα κατὰ τῶν κληρονομῶν τοῦ βιασαμένου ὡς κερδαιόντων τὸν οἰκίτην. Ἐάν δὲ γένηται ἐλευθέρου ὁ οἰκίτης, οὐ μέλλει ἔχειν ἀγωγήν ὁ τὴν βίαν παθὼν κατὰ τῶν κληρονομῶν τοῦ βιασαμένου αὐτόν, ὡς μηδὲν κερδαιόντων ἐκ τοῦ δόλου τοῦ τελευτήσαντος. [Sch. a. VI. 477.]

β'. Ἐάν τις πρῶτῃ ἐλεύθερος ᾖν, δύναται μετὰ ταῦτα εἰς ἐλευθερίαν ἀναφωνῆσαι^κ), καὶ δεῖξαι τὴν οἰκίαν τύχην.

Ἐάν τις πρῶτῃ ἐλεύθερος ᾖν] Θεοδώρου. Ὁ πρῶτος ἐλεύθερος δύναται εἰς ἐλευθερίαν ἀναβοῆσαι· εἰ μὴ ἄρα ad pretium participandum ἐπράσθη. μνήμησθε τῆς α. διατάξεως τοῦ α. tit. του παρόντος βιβ. καὶ ἀναγνώθη τὴν ἐξῆς διάταξιν. καὶ ἴσθι, ὅτι κεῖται ἐν τῷ ἡ. βιβ. tit. μδ. διατάξει κατὰ τὴν ἀναβοῶντων τῶν ἡγορασιῶν εἰς ἐλευθερίαν οὐκ ὀφείλει ὁ ἀγοραστής καταβάλλειν τὸ ὑπὲρ αὐτῶν τίμημα. [Sch. b. VI. 477. sq.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἀνόμοιος αἰτία ἐστὶν ἐκείνου, ὅστις παραπροσηθείσης τῆς τύχης τῆς ἰδίας πρῶτῃ ἐαυτῶν ἠνέσχετο, κικεύου, ὅστις τὸ τίμημα ἐμερίσαστο. καὶ γὰρ τῷ ἀνωτέρῳ οὐκ ἀπηγορεύεται ἡ τῆς ἐλευθερίας ἀσφάλεια· τῷ δὲ δευτέρῳ, εἰ καὶ πολίτης Ῥωμαῖός ἐστι, καὶ ἐμερίσαστο τὰ τίμημα, ἡ ἐλευθερία ἀπαγορεύεται, καὶ τὴν αὐτὴν καὶ ἐπ' ἐκείνου διάστιξιν προληπτέων^λ), ὅτινι φιδεῖκομισσαρία ἐλευθερία κεχρηάσθηται, ἀξίως οἱ τῶν νόμων αὐθένται εἰρήκασαν. [Sch. b. VI. 478.]

Θαλαλαίου^μ). Δηλονότι ἐν τῷ μόρῳ ἔπαθεν, ἵνα ὡς ἀπὸ τῆς μόρας δόξῃ ἐλευθέρου γίνεσθαι, καὶ ἀπὸ τῆς πράσεως καταδουλωθῆται. [Sch. b. VI. 478.]

γ. α) Ἐάν τοῖς κατιόντας τῶν ληστῶν δούλους γενομένους κατὰσχῆ^β) ὁ δημόσιος, οὐκέτι δύναται^γ) εἰς ἐλευθερίαν ἀναβοῆσαι^δ).

Ἐάν τοὺς κατιόντας τῶν ληστῶν] Θεοδώρου. Οἱ κατιόντες τῶν ληστῶν καταδουλοῦνται, καὶ οὐδὲ δύναται εἰς ἐλευθερίαν ἀναβοῆσαι. [Sch. c. VI. 478.]

Τὸ κατὰ πόδας. Τοῖς ἀπὸ τῆς ληστῶν φαιμίας κατιούσι, καὶ ἐκ φιλοτιμίας βασιλικῆς ἢ αὐθεντίας τοῦ φισκου δούλους γενομένους οἱ ὀπίσθεν βασιλεῖς ἐλευθερίαν ἀρνέισθαι^ε) ἐψηφίσαντο. [Sch. c. VI. 478.]

καὶ^ε) ἐκ φιλοτιμίας βασιλικῆς] Θαλαλαίου. Φιλοτιμίαν καλεῖ τοῦ βασιλέως οὐ τὸ καταδουλωθῆναι ἐκείνους, ἀλλὰ τὴν γενομένην ἐκ τοῦ βασιλέως ἐπὶ τὸν φισκὸν ἐκάλεσε φιλοτιμίαν. [Sch. * VI. 478.]

δ'. Πᾶς ἀναφωνῶν εἰς ἐλευθερίαν ἐκείνο μὲν, ὅπερ καὶ αὐτὸς συνομολογεῖ κατέχειν τοῦ λεγομένου δεσπότη, ἀποδώσει· εἰς δὲ τὸ ἀμφιβαλλόμενον ἀσφαλίσεται^ε), ἵνα, κἂν ἀποφανθῇ ἐλεύθερος, λόγους ὑπόσχῃ, καὶ τὸ κεχρηωσθέν καταβάλλῃ. καὶ εἴ τι δὲ εὐρεθῇ ὡς κατὰ δωρεάν εἰληφώς, καὶ τοῦτο ἀποδώσει· καὶ εἴ τι ἐκ τῶν καρπῶν τούτων τῶν πραγμάτων ἐκτήσαστο, καὶ εἴ τι ἐξ ᾧν λαθραῖως ἐκέρδανεν ἢ^η) ἠδυνήθη^ι) κατασχέιν. εἴ τι δὲ εὐρεθῇ κερδάνας ἀπὸ διαθήκης, τοῦτο παρ' αὐτῷ μένει. πληρωθέντος δὲ τοῦ περι^κ) τύχης δικαστηρίου ἀποτεθῶσι τὰ πράγματα παρὰ μεσίτη^λ) τινί, καὶ τότε περὶ τῆς δεσποτίας αὐτῶν^μ) ἐκότεροι ἀγωνίσονται.

πᾶς ἀναφωνῶν εἰς ἐλευθερίαν] Τὸ κατὰ πόδας. Ἐἴ τις εἰς ἐλευθερίαν ἀναβοῆσαι, τοῦτο, ὅπερ παρ' ἐαυτῷ

κ) Cod. 1357. ἀναβοῆσαι. In marg. Codicis eadem manu adscriptum est: γρ. ἀναφῶ. i. e. γράφει ἀναφωνῆσαι. γ) Malim προσληπτίαν. κ) Hoc scholium Thalelai pertinere videtur ad ultimam τοῦ κατὰ πόδας partem inde a verbis καὶ τὴν αὐτὴν καὶ ἐπ' ἐκείνου διάστιξιν προληπτέων κ. τ. λ. α) Numerus deest in Cod. 1357. β) Sic Cod. 1357. Fabr. κατασχῆ. γ) Fabr. δύναται. Cod. 1357. δύναται. δ) Cod. 1357. ἀρῆσαι (sic). ε) Sic legendum. Fabr. ἀρνέισθαι. ς) Est scholium ad τὸ κατὰ πόδας, cuius verba sunt scholio praefixa. ζ) Sic legendum. Fabr. ἀσφαλίσεται. η) ἢ Cod. 1357, omittit. θ) Cod. 1357. ἠδυνήθη. ι) Cod. 1357, περι sine accentu. λ) Cod. 1357, αὐτῶν. Fabr. αὐτῷ.

1) si per vim servum tuum abstulero] Si quis servum quendam per vim a Titio accepit, et eum testamento liberum esse iusserit, et locupletissimus decesserit is, qui libertatem reliquit, servus liber non fit: alioquin valde laeditur Titius, qui vim passus est, quia, si servus liber non fiat, habet actionem metus causa adversus heredes eius, qui vim intulit, quod servum lucrifaciant. Sin autem servus liber fiat, qui vim passus est, actionem non est habiturus adversus heredes eius, qui vim intulit, quod ex dolo defuncti nihil lucrifaciant.

II. Si quis, cum liber esset, venditus sit¹), postea ad libertatem proclamare potest, et statum suum probare.

1) si quis, cum liber esset, venditus sit] Theodori. Liber, qui fuit distractus, potest ad libertatem proclamare: nisi ad pretium participandum venierit. Memineris const. I. tit. 16. huius lib. et lege sequentem constitutionem. Et scias, lib. 8. tit. 44. const. 21. contineri, in libertatem proclamantibus his, qui emti sunt, non debere emtorem pro eis pretium solvere.

Τὸ κατὰ πόδας. Dispar causa est eius, qui dissimulata conditione sua distrahi se passus est, et eius, qui pretium participatus est. Nam superiori quidem non denegatur libertatis defensio: secundo autem, et si civis Romanus sit, et participatus sit pretium, libertas denegatur. Eandemque et in eo distinctionem adhibendam, cui fideicommissaria libertas debetur, merito iuris auctores dixerunt.

Thalelai. Scilicet in quo moram passus est, ut quasi ex mora liber fieri videatur, et ex venditione in servitutem redigi.

III. Si eos, qui descendunt ex latronibus¹), servos factos fiscus detinuerit, ad libertatem amplius proclamare non possunt.

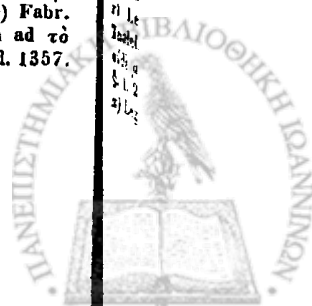
1) si eos, qui descendunt ex latronibus] Theodori. Qui descendunt ex latronibus, servi fiunt, nec ad libertatem proclamare possunt.

Τὸ κατὰ πόδας. De latronum familia descendentibus, et ex largitione Principali^{*)} vel auctoritate fisci servis factis, retro Principes libertatem denegari decreverunt.

* et ex largitione Principali] Thalelai. Largitionem vocat Principis, non quod redacti fuerint in servitutem, sed eam, quae a Principe fisco facta est, vocavit largitionem.

IV. Quicumque ad libertatem proclamat¹), illud quidem reddet, quod ipse quoque fatetur se detinere eius, qui dominus dicitur: de eo autem, de quo dubitatur, cavebit, ut, etsi liber pronunciatum fuerit, rationes reddat, et debitum solvat. Quodsi etiam inveniatur aliquid accepisse quasi ex donatione, hoc quoque reddet: et si quid quaesivit ex harum rerum fructibus, et quod furtim compendii fecit, aut potuit retinere. Si quid autem repertus fuerit lucrificasse ex testamento, hoc apud eum remanet. Expleto autem iudicio de statu, res deponantur apud sequestrem, et tunc de earum proprietate uterque contendat.

1) quicumque in libertatem proclamat] Τὸ κατὰ πόδας. Si quis in libertatem proclamaverit^{*)}, id,

εἶναι ἐκείνος^{m)}, ὅστις δεσπότην ἑαυτὸν εἶναιⁿ⁾ συνομολογήσει, ἐπειδὴ περὶ τούτου οὐκ ἀμφιβάλλεται, ἀποδίδοσθαι καὶ ἀγεσθαι ὁ δικαστὴς παραχρημα ἀπορήνηται^{o)}. ὅπερ δὲ ἀπαιτεῖται, ἂν γένηται τῇ ἀρνήσει ἀμφίβολον, δι' ἐπερωτήσεως φυλαχθήσεται, καὶ ἡ ἀπαιτήσις ὑπεριθέσθω, ἵνα, ἂν ἀποδειχθῇ ἡ ἐλευθερία, ἐπειδὴ κακίους^{p)}, οἵτινες αὐτοῖς πράγματα κατεπίστευσαν^{q)}, δεῖ θεραπείαν παραγαγεῖν, τῶν διοικηθέντων παρ' αὐτοῦ πραγμάτων, λόγος καὶ ὅσον κεχρωσται ἀπαιτεῖσθω^{r)}, ἵνα τῆς δουλείας ἐκβληθείσης, ὅστις ἀντιδεσπότης ποτὲ ἦν, κατάσχη ὅπερ ὡς δούλω δικαίω δεσποτείας ἐφιλοτιμήσατο, καὶ ἄτινα ἐκ τοῦ πόρου τούτων τῶν πραγμάτων καὶ τῶν κερσῶν συναχθέντα εἰσὶ, καὶ ὅσα ἐκ τῶν κλοπιμαίων ἀμαρῶς ληφθέντα καὶ εὐτρεπισθέντα εἰσὶν, ὅποτε οὐ χρῆ ἐλευθέρων εἶναι, ὅπερ παρὰ δούλω ὁ δεσπότης ἀνόματι πεκουλίου ἀπέθετο. ταῦτα δὲ, ἂπερ ἐν διαθήκῃ ἢ δωρεᾷ κτηθέντα εἰσὶν, ἢ ὅσα τῶν^{s)} κερσῶν τούτων ἀγορασθέντα καὶ συντελεσθέντα εἰσὶ, τῷ αὐτῷ εὐγενεῖ ἀφορίζεσθωσαν. ἄτινα μὲν οὐν πάντα πληρωθέντος τοῦ περὶ εὐγενείας δικαστηρίου, ἂπερ ἐκ τῶν προειρημένων πραγμάτων ἀποχωρίζονται, ἐν μεσιτείᾳ εἶναι χρῆ, ἵνα τούτων παρ' ἑκατέρου μέρους ὑπεξαίρεθέντων^{t)} καὶ ἐν μέσῳ δικαίω γενομένων, εἰς τὴν αὐτῶν δεσποτείαν ἑκάτερος φιλονεικήσῃ. [Sch. d. VI. 478. sq.]

εἰ τις εἰς ἐλευθερίαν ἀναβόησει] Θαλελαίου^{u)}. Πρόσχετος, ὅτι ἡ διάταξις χώρων ἔχει, ὅτε τις περὶ δουλείας ἐναγεται, οὐ περὶ ἀπελευθερότητος. [Sch. * VI. 479.]

δι' ἐπερωτήσεως φυλαχθήσεται] Τοῦ αὐτοῦ. Σημείωσα, ὅτι ἐπερωτῆσαι ἀπαιτεῖ, οὐχ ἱκανοδοῦσαι. [Sch. * e. VI. 479.]

ἵνα, ἂν ἀποδειχθῇ ἡ ἐλευθερία] Τοῦ αὐτοῦ. Καὶ ἀποδειχθείσης τῆς ἐλευθερίας, φησὶ, χρῆ λόγους γενέσθαι καὶ τὰ κεχρωστημένα ἀποδοθῆναι. [Sch. * f. VI. 479.]

ἐν διαθήκῃ] Τοῦ αὐτοῦ. Πολλὰς ὡς κληρονόμοι^{v)} τινὸς εἰλον ἕτερον εἰς δουλείας· ὁ δὲ ἡβούλετο παρακατασχέιν τὰ ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτῷ καταλειφθέντα. [Sch. * VI. 479.]

ἢ δωρεᾷ] Τοῦ αὐτοῦ. Ἰδικῶς δωρηθέντα, οὐχὶ μόνον καταλειφθέντα. [Sch. * VI. 479.]

TITULOS Γ.

Ἐὰν εὐγενὴς εἶναι λέγηται.

α'. Μάρκελλος. Εἰ τῷ ἀπελευθέρῳ μου σὺ ἐναγῆς, καὶ εὐγενὴς κριθῇ, οἰδεμῖα^{w)} χρόνου παραγραφῇ ἐκβάλλομαι κινῶν κατ' αὐτοῦ.

εἰ τῷ ἀπελευθέρῳ μου σὺ ἐναγῆς] Ἐὰν ἄλλοτριος ἀπελευθέρως ἄλλον τινὸς καὶ μὴ τοῦ πατρὸς πρὸς αὐτὸν δικαζομένου εὐγενὴς ἀποφανθῇ, οὐδὲν ὑπομένει πρόκριμα ὁ πατρὸς, ἀλλὰ δὴκα πάσης χρόνου παραγραφῆς καλῶς ἐναγει τῷ ἰδίῳ ἀπελευθέρῳ. [Sch. a. VI. 482.]

β'. *) Σατουρνίνος^{y)}. Ὁ ἀπελεύθερος εὐγενὴς εἶναι λέγων, ἐντός πέντε ἐτῶν ἀφ' οὗ ἡλευθερώσῃ, ἀκούεται.

Εἰ δὲ μετὰ ταῦτα λέγει εὐρεῖν δικαίωματα ὑπὲρ τῆς εὐγενείας, δεῖ αὐτὸν βασιλεῖ προσελθεῖν ἐφ' ᾧ διαγνώσκει.

ὁ ἀπελεύθερος] Ἐάν τις ἀπελεύθερος ὢν λέγῃ ἑαυτὸν εὐγενῆ, εἰσὼ πέντε ἐνιαυτῶν τῶν ἀφ' οὗ ἡλευθερώσῃ, δύναται περὶ τῆς ἰδίας εὐγενείας δικάζεσθαι. ἂν δὲ μετὰ τὸν πενταετῆ χρόνον εἴποι εὐρηκέναι δικαίωματα ανιστάμενα τὴν εὐγένειαν αὐτοῦ, ὁ βασιλεὺς^{z)} χρῆ περὶ τούτου διαγνώσκων. [Sch. b. VI. 482.]

γ'. Πομπώνιος. Ὁ ἀπελεύθερος εὐγενὴς κριθείς, ὅσα ἐκ τῶν πραγμάτων τοῦ πατρὸς ἔσχε^{a)}, παρ' αὐτῷ εἶ, ἢ καὶ ἀποκαθίστησιν.

m) Lege ἐκείνου. n) Post εἶναι adde λέγει. o) Malim ἀπορήνηται. p) Lege κακίους. q) Fabr. καταπίστευσαν (sic). r) Lege ἀπαιτῆται. s) Addendum videtur ἐκ ante τῶν. t) Fabr. ὑπεξαίρεθέντων. u) Haec et sequentia schollia sunt Thalelaei ad το κατὰ πόδας, cuius verba singulis schollis sunt praefixa. v) Fabr. κληρονόμος. w) Fabr. οἰδεμῖα. Cod. 1357. οὐδὲ μᾶ σive e. subser. x) L. 2. pr. D. h. t. praetermissa est in Basilicis, quippe Novella Leonis 50, abrogata. y) L. 2. §. 1. 2. D. h. t. totidem verbis leguntur in sch. y. ad Basil. XXIII. l. cap. 14. (Fabr. T. III. p. 34. edit. nostr. T. II. p. 470.) z) Lege τὸν βασιλεῖα, aut pro χρῆ lege χρεωστέ. a) Cod. 1357. ἔσχε.

quod apud se esse eius, qui se dominum dicit, profitebitur, quoniam non de eo dubitatur, reddi et auferri iudex protinus pronunciet. Quod vero petitur, si fuerit negatione dubium, per stipulationem conservabitur^{*}), et petitio differatur, ut, si fuerit approbata libertas^{*}), quoniam et illis, qui his res commiserunt, medendum est, gestarum ab eo rerum ratio et quantum debetur, repostatur: ut servitute depulsa, qui pro domino quondam fuerat, habeat, quod ut servo domini iure largitus est, et quae ex earum rerum quaestu ac fructibus congregata sunt, et quae ex furtivis obscure capta ac parata sunt, cum liberum esse non oporteat, quod apud servum dominus peculii nomine reposuerat. Ea vero, quae testamento^{*}) vel donatione^{*}) quaesita sunt, aut quae ex earum rerum emolumentis emta confecta sunt, eidem ingenuo deputentur. Quae tamen universa expleto de ingenuitate iudicio, quae a supradictis rebus secernuntur, in sequestro esse oportet, ut his ab utraque parte deductis atque in medio iure collatis, ad eorum proprietatem uterque contendat.

*) si quis in libertatem proclamaverit] Thalelaei. Adverte, constitutionem locum habere, cum de servitute quis convenitur, non de libertinitate.

*) per stipulationem conservabitur] Eiusdem. Nota, exigi repromissionem, non satisfactionem.

*) ut, si approbata fuerit libertas] Eiusdem. Etiam approbata libertate, inquit, rationes reddi oportet, et reddi ea, quae debentur.

*) testamento] Eiusdem. Saepe tanquam heredes alicuius alium trahebant in servitutem: ille autem volebat retinere, quae testamento sibi relicta fuerant.

*) vel donatione] Eiusdem. Specialiter donata, non solum relicta.

TITULUS X.

Si ingenuus esse dicatur.

I. Marcellus. Si adversus libertum meum egeris¹⁾, et ingenuus pronunciatu fuerit, nulla excludor temporis praescriptione adversus eum agens.

1) si adversus libertum meum egeris] Si libertus alienus, alio quam patrono adversus eum litigante, ingenuus pronunciatu fuerit, patronus nullum praedudicium patitur, sed sine ulla temporis praescriptione recte agit in libertum suum.

II. Saturninus. Libertus¹⁾ dicens, se ingenuum esse, intra quinquennium, ex quo manumissus fuit, auditur.

Sin autem dicat, se postea invenisse instrumenta § pro ingenuitate, oportet eum Principem adire, ut ille cognoscat.

1) libertus] Si quis, cum libertus sit, dicat, se ingenuum esse, intra quinquennium, ex quo manumissus fuit, potest de ingenuitate sua litigare. Sed si post quinquennale tempus dicat, se invenisse instrumenta, quae ingenuitatem probent, Princeps de eo cognoscere debet.

III. Pomponius. Libertus, qui ingenuus iudicatus est¹⁾, quae habuit ex rebus patroni, apud eum relinquit, aut etiam restituit.

ὁ ἀπελεύθερος εὐγενῆς κριθεῖς] ¹⁾ σύγκλητος παρεκκλήσατο τοὺς ἐπεγνωκότας τὴν οἰκίαν εὐγενεῖαν ἀποδιδόναι ἢτοι ἐγκαταλιμπάνειν τοῖς νομισθεῖσιν αὐτὸν πατρῶσιον, ὅσα ἐξ ἑαυτῶν²⁾ ἐκτήσαντο. ἐρημνείων τῶν Παιονίων τοῦτο τὸ δόγμα τῆς συγκλήτου λέγει, ὅτι δι' ὧν εἶπεν ἡ σύγκλητος, τοὺς ἐπεγνωκότας τὴν οἰκίαν ἀρχαιογονίαν, περὶ μόνων τῶν εὐγενῶν δοκεῖ³⁾ εἰρηκεῖναι γεννηθέντων. τὸ⁴⁾ δὲ ἐπαγαγεῖν τὴν σύγκλητον, ἵνα ἐγκαταλιμπανῶσιν, ὅσα ex re τῶν μανομισσῶρων αὐτῶν εἰληφασιν, καὶ περὶ ἀπελευθέρων ἐμφανίει τὴν σύγκλητον εἰρηκεῖναι. ἀρα δὲ ποῖα πράγματα ἀποδιδόναι οἱ ἀποφαινόμενοι εὐγενεῖς; ὅσα ἄγνωστον τῶν πατρῶων αὐτῶν εἰληφασιν, ἢ ὅσα ἐκ τούτων τῶν πραγμάτων προσεκτήσαντο; ἢ μὴ καὶ ὅσα ἐκόντες παρεχώρησαν αὐτοῖς ἢ ἐδώρησαντο οἱ ἐλευθερώσαντες αὐτούς, καὶ ταῦτα ἀναγκάζονται ἀποκαθίστην οἱ ἀποφαινόμενοι εὐγενεῖς; καὶ τοῦτο μᾶλλον ἤρρεσεν, ἵνα, ὅσα ἐκ τῶν πατρῶων εἰληφασιν, εἰ καὶ ἐν εὐθείᾳ αὐτῶν ἔλαβον, ἀποδιδόναι⁵⁾ εὐγενεῖς ἀποφαινόμενοι. [Sch. c. VI. 482. sq.]

δ'. Παπιανός. Οὐδεὶς ἀπελεύθερος μετὰ πέντε ἔτη παρὰ ἀρχουσιν εἰς εὐγενεῖαν ἀναβοῶν⁶⁾ δύναται⁷⁾.

ὁὐδεὶς ἀπελεύθερος] ¹⁾ Ἡ ὁρατίων ἢ καλῶσα παρὰ τοῖς ὑπάτοις, ἢ παρὰ τοῖς ἀρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν μετὰ πέντε ἔτη τῆς ἐλευθερίας εἰς εὐγενεῖαν ἀναβοῶν τῶν, οὐδεμίαν αἰτίαν, οὐδὲ ἐν πρόσῳπον ὑπεξείλεν, ἀλλὰ γενικῶς πάντα τὰ πρόσωπα καὶ πάσας τὰς αἰτίας περιέλαβεν. [Sch. d. VI. 483.]

ε'. Ἰδεμ. Ὁ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ πατρῶνος¹⁾ κριθεῖς εὐγενῆς καὶ μετὰ πέντε ἔτη καλῶς ἐνάγεται²⁾.

ὁ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ πατρῶνος κριθεῖς εὐγενῆς] ¹⁾ Ἐάν ἀγνοῦντος τοῦ πατρῶνος ἀποφανθῇ ὁ ἀπελεύθερος εὐγενῆς, οὐκ ἀντίκειται αὐτῷ ἢ τῆς πενταετίας παραγραφή διεκδικούντι τὸν ἴδιον ἀπελεύθερον. [Sch. e. VI. 483.]

ς'. Οὐλπιανός. Ἐχει πρόκριμα¹⁾ ὁ πατρῶν ὑπηρεσίας ἀπαιτῶν ἢ ἀκολουθίαν²⁾, ἢ χωρὶς συγγνώμης εἰς δίκην λέγων κληθῆναι, κἂν ἐτέρων λέγῃ ἑαυτὸν ὁ φεύγων³⁾ ἀπελεύθερον. ὁ δὲ λέγων εἶναι πατρῶν αὐτὸς βαρεῖται ἀποδείξει.

ἔχει πρόκριμα ὁ πατρῶν] ¹⁾ Ὅσαίς ἀμφιβάλλεται, εἰ ἔστι τις ἀπελεύθερος ἢ εὐγενῆς, εἴτε ὅπερ ἄπαιτουμένων, εἴτε τοῦ obsequii²⁾, εἴτε ἀτιμοποιῶ ἀγωγῆς κινουμένης, καὶ τοῦ λεγομένου πατρῶνος παραιτουμένου τὴν ἐναγωγήν, ὡς μὴ δυναμένου τοῦ ἀπελευθέρου κινήσει καὶ αὐτοῦ ἀτιμοποιῶ ἀγωγήν, εἴτε οὐδὲν τούτων ἐστὶ τὸ ζητούμενον, ἀλλ' αὐτὸ πρωτοτύπως ζητεῖται τὸ εἶναι τινος εὐγενῆ ἢ ἀπελεύθερον. praeiudicium δίδεται τῷ λέγοντι, ἑαυτὸν εἶναι πατρῶνα. εἰ δὲ καὶ τις ὁμολογῇ μὲν, ἑαυτὸν εἶναι ἀπελεύθερον, ἄλλου δὲ τινος φάσκει ἀπελεύθερον³⁾ εἶναι, καὶ μὴ τοῦ ἐναγοντος αὐτοῦ, τὸ αὐτὸ δίδεται praeiudicium. δίδεται δὲ τοῦτο τὸ praeiudicium, τοῦ ἄκτορος ἐξαιτούντος. βαρεῖται δὲ πάντοτε ταῖς ἀποδείξει τοῦ εἶναι τὸν ἐναγόμενον ἀπελεύθερον ὁ φάσκων, ἑαυτὸν εἶναι πατρῶνα, καὶ μὴ ἀποδεικνύων ἡττάται, εἰ καὶ μηδὲν ὁ ἐναγόμενος ἀποδείξει. [Sch. f. VI. 483.]

ζ'. Ὁ ἐλευθερωθεὶς παρὰ τινος, καὶ λέγων, ἑαυτὸν εὐγενῆ εἶναι, ὀφείλει πάντα, ἄπερ ἐκτήσατο ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ ἐλευθερώσαντος αὐτόν, ἢ καὶ ληγάτον, ὃ ἔλαβε¹⁾, καταλιπεῖν²⁾, καὶ τότε δικάσασθαι περὶ τῆς ἰδίας εὐγενείας.

ὁ ἐλευθερωθεὶς παρὰ τινος] ¹⁾ Θεοδώρου. Ὁ ἐλευθερωθεὶς ὑπὸ τινος, εἰ λέγει ἑαυτὸν εὐγενῆ, ἀπώλλυσιν ὅσα ἔσχε παρὰ τοῦ ἐλευθερώσαντος αὐτόν, καὶ μετὰ ταῦτα δικάζεται αὐτῷ περὶ εὐγενείας. πλὴν φησὶν ἢ γ'. διάταξις τοῦ παρόντος τίτ. ὅτι, εἰ ἡττηθῇ ὁ τοιοῦτος, οὐ γίνεται δούλος,

b) Spectat hoc scholium et ad pr. I. 3. D. h. t. in Basilicis praetermissum. c) Fabr. in marg. notat, scribendum ex re αὐτῶν. d) Sic lego. Fabr. δοκεῖν. e) Legendum videtur τὸ pro τοῦ, quod habet Fabr. f) Malim ἀποδιδόναι. g) Cod. 1357. ἀναβοῶν. h) Cod. 1357. δύναται. i) Cod. 1357. πατρῶνος. k) Pro καλῶς ἐνάγεται Cod. 1357. habet: παρὰ ἀρχουσιν εἰς εὐγενεῖαν ἀναβοῶν (sic) δύναται: ~ ἐν ἀγνοίᾳ (sic) τοῦ πατρῶνος κριθεῖς εὐγενῆς καὶ μετὰ πέντε ἔτη καλῶς ἐνάγεται. Prius haud dubie nil est nisi repetitio L. 4. D. h. t. l) Pro πρόκριμα Cod. 1357. habet praeiudicium. m) Pro ἀκολουθίαν Cod. 1357. habet ὀφεικόν i. e. obsequium. n) Cod. 1357. φεύγων (sic). o) Sic Fabr. p) Malim ἀπελεύθερος. r) Verba ἢ καὶ ληγάτον, ὃ ἔλαβε in Cod. 1357. ommissa sunt. s) Cod. 1357. καταλιπεῖν.

1) libertus, qui ingenuus iudicatus est] Senatus iussit, eos, qui agnoverunt ingenuitatem suam, reddere seu relinquere his, qui eorum patroni habitusunt, quaecunque ex re eorum acquisierunt. Interpretans ergo Pomponius hoc Senatusconsultum dicit, his verbis, eos, qui agnoverunt natales suos, Senatum videri locutum esse de solis ingenuis. Quod autem subiecit Senatus, ut quaecunque abstulerunt ex re manumissorum suorum, relinquunt, ostendit, etiam de libertis dixisse Senatum. Quasnam autem res reddunt, qui pronunciantur ingenui? Utrumne quas ignorantibus patronis suis abstulerunt, an quas ex eorum rebus acquisierunt? an vero etiam quaecunque eis ultro concesserunt aut donaverunt manumissores eorum, compelluntur restituere, qui pronunciantur ingenui? Et hoc magis placuit, ut quae a patronis acceperunt, etiamsi his scientibus acceperunt, reddant ingenui pronunciat.

IV. Papianus. Nullus libertus¹⁾ post quinquennium apud Praesides in ingenuitatem proclamare potest.

1) nullus libertus] Oratio, quae prohibet apud Consules aut apud Praesides provinciarum post quinquennium a die manumissionis aliquem in ingenuitatem proclamare, nullam causam, nullam personam exceptit, sed generaliter omnes personas et omnes causas comprehendit.

V. Idem. Qui ignorante patrono ingenuus iudicatus est¹⁾, etiam post quinquennium recte convenitur.

1) qui ignorante patrono ingenuus iudicatus est] Si ignorante patrono libertus ingenuus pronunciat fuit, ei libertum suum vindicanti quinquennii praescriptio non obstat.

VI. Ulpianus. Praeiudicium habet patronus¹⁾, qui operas aut obsequium petit, vel venia non petita dicit se in ius vocatum, etiamsi reus dicat, se alterius esse libertum. Is autem, qui se patronum dicit, probare cogitur.

1) praeiudicium habet patronus] Quoties dubitatur, sitne quis libertus an ingenuus, sive operae petantur, sive obsequium, sive famosa actio moveatur, et is, qui se patronum dicit, actionem recuset, quod libertus famosam in eum actionem intendere non possit, sive nihil eorum est, quod quaeritur, sed hoc principaliter quaeritur, sitne quis libertus an ingenuus: praeiudicium datur ei, qui se patronum esse dicit. Sed si quis confitetur quidem, se libertum esse, sed alterius dicit se libertum esse, non eius, qui cum ipsi agit, idem datur praeiudicium. Datur autem hoc praeiudicium actore postulante. Semper autem incumbit onus probandi, quod libertum esse, in quem agitur, ei, qui se patronum esse dicit, et si non probat, vincitur, etiamsi nihil probaverit is, in quem agitur.

VII. Qui manumissus est ab aliquo¹⁾, et se ingenuum esse dicit, omnia, quae de domo manumissoris acquisivit, aut etiam legatum, quod accepit, relinquere debet, et tunc litigare de ingenuitate sua.

1) qui manumissus est ab aliquo] Theodori. Qui ab aliquo manumissus est, si se ingenuum dicat, perdit quaecunque habuit a manumissores, et deinde litigat cum eo de ingenuitate. Verum const. 13. huius tituli dicit, eum, si victus fuerit, servum non fieri, sed

ἄλλῃ ἀπελευθέρους διατελεῖ. ἀνίγνωθι δὲ τὴν ζ. διατάξιν τοῦ αὐτοῦ προκειμένου τι. ἐνθα φησὶν, ὅτι ὁ λέγων ἑαυτὸν εὐγενῆ, αὐτὸς βαρεῖται τῇ ἀποδείξει. πλὴν μὴ λάθῃ σε ἡ γ. διατάξις τοῦ εἰρημένου παρόντος τι. ἀλλ' ἀναγνώθι αὐτήν. [Sch. g. VI. 484.]

Θαλελαίου. Ἡ υἱὸς ἐστὶ τοῦ ἐλευθερώσαντος αὐτὸν δι-
ρέκτως, ἢ ἔξωτικὸς κληρονόμος ἐστίν, ἀξιώθεις κατὰ φιδεικό-
μισσον ἐλευθερώσαι, καὶ ἐλευθερώσας. [Sch. g. VI. 484.]

Τοῦ αὐτοῦ¹⁾. Ὡς εἶγε κατελείφθησαν αὐτῷ ληγάτα²⁾,
δείκνυται δὲ, ὅτι, εἰ³⁾ ἡμελλον αὐτῷ καταλιμπασεῖσθαι, κἂν
εὐγενῆς ἦν, καλῶς αὐτὰ λαμβάνει. [Sch. g. VI. 484.]

ἢ. Ἐάν τις εὐγενῆς ἐστίν, οὐδὲ ἐάν τις ἀνα-
φρένας⁴⁾ αὐτὸν διαπαρήσῃ περὶ αὐτὸν, οὐδὲ ἐάν
σχολῆ τις αὐτὸν ἐν ὑπηρεσίᾳ δουλικῇ, δοῦλον αὐτὸν
ποιεῖ.

Ἐάν τις εὐγενῆς ἐστίν] Θεοδώρου. Οὐ γίνεται τις
δοῦλος ἐκ τοῦ ἀνατραφῆναι αὐτὸν παρὰ τινος, ἀλλὰ καί, ὡς
ἔγνωσ ἐν τῷ ζ. βιβ. τι. β. διατ. ις. εἰ πώλῃσι τις ὄν ἀνέ-
θρεψε⁵⁾ καὶ δοῦλον ὄντα, τῇ φύσει κατέχεται. ὅτι γὰρ οὐ
καταδουλοῦται τις ἐκ τοῦ ἀνατραφῆναι παρὰ τινος, κείται καὶ
βιβ. ἡ. τι. γ. διατ. γ. [Sch. h. VI. 484.]

οὐδὲ ἐάν σχολῆ τις αὐτὸν ἐν ὑπηρεσίᾳ δου-
λικῇ] Κἂν ὑπηρετήσῃ τις τινὲ ἐπὶ πολὺν χρόνον, οὐ γίνεται
δοῦλος⁶⁾ δηλονότι, εἰ ἴδῃ οὐ ὑπηρετούμενος τὴν εὐγένειαν τοῦ
αὐτῷ ὑπηρετούντος, ὡς φησὶν ἡ ζ. διατάξις τοῦ παρόντος τι.
ὁμοίως λέγει καὶ ἡ γ. διατάξις τοῦ ις. τι. τοῦ προκειμένου
βιβ. καὶ γὰρ, ὡς λέγει ἡ ια. διατάξις τοῦ αὐτοῦ παρόντος τι.
οὐκ ἐστὶν ἐλευθερίας, οὐδὲ δουλείας ἀποδείξεις ἢ μίσθωσις.
ἀναγνώθι δὲ τὴν γ. διατάξιν τοῦ κβ. τι. τοῦ παρόντος
ἄσφατως βιβ. λέγουσαν, ὅτι οὐ γίνεται τις δοῦλος ἐκ τοῦ δου-
λεύειν αὐτὸν ἐπὶ ζ. ἔτη τινί. ἀναγνώθι τὴν ιδ. διατάξιν τοῦ
παρόντος τι. καὶ τὴν ιε. καὶ ις. καὶ ιη. διατ. τοῦ ις. τι.
τοῦ παρόντος ζ. βιβ. καὶ μνήμησὸς τῆς κβ. διατάξεως τοῦ
ιδ. τι. τοῦ τετάρτου βιβ. καὶ γνώσῃ ἄλλα περὶ τοιοῦτων
προλήψεων. [Sch. i. VI. 484.]

Τὸ κατὰ πόδας. Τὴν εὐγενῆ τεχθεῖσαν οὐδὲ τὸ τῆς τρο-
φῆς διαπάρημα, οὐδὲ ἢ τῆς δουλείας ὑπηρεσία δοῦλην ποιού-
σιν, οὐδὲ ἢ ἐλευθερία ἀπελευθέρων. [Sch. i. VI. 484.]

Θαλελαίου. Τοῦτο ἔγνωσ καὶ ἐν τοῖς ἰστοι. ὅτι τῇ εὐγε-
νεῖᾳ τῇ ἀπὸ τοῦ τοκτοῦ οὐκ ἀντίκειται τὸ δοῦσαι τινὰ δου-
λεύειν, καὶ ὑστερον δῆθεν ἐλευθερωθῆναι. [Sch. i. VI. 484.]

θ. Ἐάν τις εὐγενῆς οὖσα ἠλευθερώθῃ, καὶ ἐνο-
μίζετο ἀπελευθέρῳ, καὶ συνέλαβε, μετὰ δὲ ταῦτα
ἐδικάσατο περὶ εὐγενείας καὶ ἀπεράνθη εὐγενῆς, καὶ
οἱ παῖδες αὐτῆς ὡς ἀπὸ εὐγενοῦς γυναικὸς τεχθέντες
εὐγενεῖς εἰσιν⁷⁾.

Ἐάν τις εὐγενῆς οὖσα ἠλευθερώθῃ] Θεοδώρου.
Οἱ ἀπὸ εὐγενοῦς τεχθέντες καὶ ἀποδείχθέντες εὐγενεῖς νοσούν-
ται, κἂν ὡς ἀπελευθέρῳ ἐνήθησαν. μνήμησὸς τῆς α. δια-
τάξεως, καὶ ἀναγνώθι τὴν ἡ. καὶ ιγ. διατ. τοῦ παρόντος τι.
[Sch. k. VI. 485.]

καὶ ἀπεράνθη εὐγενῆς] Θαλελαίου. Νομιζομένη ἦν
δοῦλη, οὐδὲ γὰρ τῇ ἀληθείᾳ δοῦλη ἦν, ἥτις μετὰ ταῦτα εὐ-
γενῆς ἀπεράνθη. [Sch. l. VI. 485.]

Θαλελαίου. Ἐμαθες καὶ ἐν τοῖς ἰστοιούτοις⁸⁾, ὅτι εὐ-
γενῆς ἐστὶ κἂν κῆκερος, περὶ οὗ γέγονεν ἀπόφασις δεικνύουσα,
εἶναι αὐτὸν εὐγενῆ. ἐνθα καὶ τὸν κανόνα εἶπε τὸν λέγοντα
res iudicata pro veritate accipitur. [Sch. l. VI. 485.]

ὡς ἀπὸ εὐγενοῦς γυναικὸς τεχθέντες] Τοῦ
αὐτοῦ. Δηλονότι κἂν ὁμολόγητο, αὐτοὺς εἶναι ἀπελευθέρους
τεχθῆναι, εὐγενεῖς ἦσαν. ἀλλὰ τὸ ζητούμενον ἦν, εἶπερ ὡς
τεχθέντες ἀπὸ γυναικὸς εὐγενοῦς εὐγενεῖς εἰσιν. [Sch. m.
VI. 485.]

ι. Ἐάν τις εὐγενῆς ὢν πρυθῆ ὡς αἰχμάλωτος,
οὐ πάσχει πρόκριμα περὶ τὴν ἴδιαν τύχην.

libertum permanere. Lege autem const. 7. huius tit
qua dicitur, eum, qui se ingenuum dicit, probatione
onerari. Verum ne te lateat const. 3. huius tit. sec
lege eam.

Thalelaei. Aut est filius eius, qui eum directo ma-
numisit, aut extraneus heres est, qui per fideicommis-
sum rogatus est manumittere, et manumisit.

Eiusdem. Itaque, si legata ei relicta fuerint, probe-
tur autem, eos haec ei relicturos fuisse, etiamsi inge-
nuus esset, recte ea capit.

VIII. Si quis ingenuus sit¹⁾, nec si quis in alean-
dum eum impenderit, nec si quis eum in servili ha-
buerit ministerio²⁾, eum servum facit.

1) si quis ingenuus sit] Theodori. Servus quis
non fit ex eo, quod ipse nutritus fuerit ab aliquo, sed
etiam, ut didicisti lib. 6. tit. 2. const. 16. si quis vendi-
derit eum, quem nutritus, etiamsi servus sit, furti teneat.
Neminem enim ideo in servitutem redigi, quod
fuerit ab aliquo nutritus, habetur etiam lib. 8. tit. 51.
const. 3.

2) nec si quis eum in servili habuerit mi-
nisterio] Etiamsi quis alicui longo tempore servierit,
servus non fit: videlicet si is, cui serviebat, sciebat in-
genuitatem eius, qui ipsi serviebat, ut dicit const. 6.
huius tit. Similiter dicit etiam const. 23. tit. 16. huius
lib. Etenim, ut dicit const. 11. huius tit. nec libertatis,
nec servitutis probatio est locatio. Lege autem const. 3.
tit. 22. huius lib. qua dicitur, non fieri quempiam ser-
vum ex eo, quod sexaginta annos alicui servierit. Lege
const. 14. huius tit. et const. 15. 17. et 18. tit. 16. huius
lib. 7. et memineris const. 22. tit. 19. lib. 4. et discas
alia de huiusmodi praesumptionibus.

Τὸ κατὰ πόδας. Ingenuam natam neque nutrimento-
rum sumtus, neque servitutis obsequium faciunt ancil-
lam, neque manumissio libertinam.

Thalelaei. Hoc etiam didicisti in Institutionibus,
ingenuis natalibus nun officere, quod quis pro servo
habitus et postea manumissus sit.

IX. Si qua mulier ingenua manumissa fuerit¹⁾,
et pro liberta habita conceperit, postea autem de in-
genuitate litigaverit, et ingenua pronunciata fuerit²⁾,
eius quoque liberi, tanquam ex ingenua muliere nati³⁾,
ingenui sunt.

1) si qua mulier ingenua manumissa fue-
rit] Theodori. Qui ex ingenua nati sunt et probati,
ingenui intelliguntur, etiamsi tanquam liberti conventi
fuerint. Memineris const. 1. et lege const. 8. et 13.
huius tit.

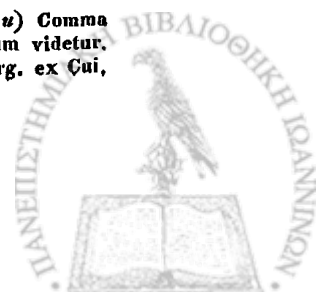
2) et ingenua pronunciata fuerit] Thalelaei.
Existimabatur serva: neque enim revera erat serva,
quae postea pronunciata fuit ingenua.

Thalelaei. Didicisti etiam in Institutionibus, inge-
num etiam esse, de quo sententia lata est, quae pro-
nunciat, eum esse ingenuum. Ubi et regulam profert
dicentem: Res iudicata pro veritate accipitur.

3) tanquam ex ingenua muliere nati] Eius-
dem. Quippe etiamsi constaret, eos ex liberta natos
esse, ingenui erant. Sed quod quaerebatur, hoc erat,
an ingenui essent tanquam nati ex muliere ingenua.

X. Si quis, cum esset ingenuus¹⁾, velut captivus
distractus fuerit, circa statum suum praecudicium non
patitur.

1) Videtur hoc Thalelaei scholium pertinere ad ultima verba L. I. C. b. t. in qua causa etiam legata etc. u) Comma
posui pro signo maioris interpolationis, quod habet Fabr. post vocem ληγάτα. v) et necessario omittendum videtur.
w) Sic Cod. 1357. Fabr. ἀνατρέφας. x) Fabr. ἀνέθρεψε. y) Sic Cod. 1357. Fabr. εἰσιν. z) Fabr. in marg. ex Cui,
notat, pro ἰστοιούτοις legendum esse πρώτοις. Ipse addit significari L. 25. D. de statu hominum l. 5.

ἐὰν τις εὐγενῆς ὦν] Θεοδώρου. Ὁ ἐλεύθερος πρῶτος ὡς αἰχμάλωτος μὲν ἐλεύθερος. Ἰσθι δὲ, ὅτι, εἰ ἐστὶν^{α)} τῇ ἀληθείᾳ αἰχμάλωτος, μὲν παρὰ τῷ ἡρωτικῷ ἐν τάξει ἐνεχέον, ὥς ὅτε καταβληθῆναι τὸ δοθέν ὑπὲρ αὐτοῦ τίμημα, ἢ ποιῆσαι πέντε ἔτη δουλεύων. ἀναγνώδι γὰρ βιβ. ἡ. τι. ν. διατάξιν β. καὶ ε. καὶ ζ. καὶ κ. καὶ μὲν τὰ περὶ τούτου. ἀναγνώδι τὴν ἰβ. διατ. τοῦ παρόντος τι. [Sch. n. VI. 485.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ὅτι τὸν συγγενῆ τὸν σὸν εὐγενῆ, γενόμενον τῇ δεσποτείᾳ τοῦ Παλμυρηνοῦ αὐστημάτων, ὡς αἰχμάλωτον προαθῆναι λέγεις, ὁ ἄρχων τῆς ἐπαρχίας τῇ εὐγενείᾳ τῇ ἰδίᾳ ἀποδοθῆναι αὐτὸν ποιῆσαι. [Sch. n. VI. 485.]

ια'. Ἐὰν ἀπολειφθῆ ὁ ἐναγομένος, λέγοντος ἐαυτὸν τινος^{β)} εὐγενῆ, καὶ παρακολουθήσῃ^{γ)} ἢ^{δ)} ἀποφασίς ὑπὲρ ἐκείνου εὐγενῆ αὐτὸν εἶναι βουλομένη, οὐκέτι μετὰ τὴν ἀπόφασιν ἕλλησις παρακολουθεῖ.

ἐὰν ἀπολειφθῆ ὁ ἐναγομένος] Θεοδώρου. Ἐὰν ἐξενεχθῆ ψήφος ὑπὲρ τοῦ ἐναγομένου περὶ τύχην^{ε)}, κἂν ἀπεισι, συμβάλλεται αὐτῷ. ὁμοίως φησὶν^{ς)} ἢ δ. διατ. τοῦ ις. τι. τοῦ παρόντος βιβ. καὶ ἐπὶ τοῦ ἐναγοτός τινι περὶ τύχης. λέγει γὰρ ἢ μ. διατάξιν τοῦ αὐτοῦ ις. τι. τοῦ προκειμένου ζ. βιβ. ὡς καὶ ἀπόντος ἐνὸς τῶν μερῶν ζητεῖται τὸ περὶ τύχης δικαστήριον. τούτο δὲ προσβαίνει οὐ μόνον περὶ τύχης, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάσης αἰτίας, ὡς φησὶν^{ε)} ἢ α'. διατάξιν τοῦ μγ. τι. τοῦ προκειμένου βιβ. δηλοῖ δὲ ἢ α'. διατάξιν τοῦ ις. τι. τοῦ αὐτοῦ παρόντος ζ. βιβ. ὅτι ἢ ἐκφερομένη ψήφος περὶ καταστάσεως οὐκ ἀνατρέπεται, εἰ μὴ ἐκκλητος παρακολουθήσῃ. [Sch. o. VI. 485.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἐπιβλεπόμενοι τὴν κατάστασιν τῶν εὐγενῶν ἢ πλάνη^{η)} ἢ κακοθελεία τινῶν, πάντων ἄδικον καὶ μάλιστα ὁπότε διαβεβαιωσάμενοι^{ι)}, ἐπὶ πολὺ ἕνα καὶ δευτέρον ἄρχοντα ὀχληθέντα παρὰ σοῦ καλέσαι τὸν ἐμμέρος, ἵνα ἀντίρροισιν ποιήσῃται ταῖς ἰδίαις δικαιολογίαις^{κ)} ταῖς σάις ἀποφασίαις δεδωκέναι, ἵνα μὴ περὶ τοῦ λοιποῦ ὀχλησῶν ὑπομείνης. εἰ τοίνυν ἐπὶ τὸ ἐναντίον μέρους ἐπιμένει ἐν τῇ αὐτῇ μοιροτοσίᾳ, προσέλευσεν δεξάμενος ὁ ἄρχων τῆς ἀδικίας αὐτοῦ ἀποχρῆσθαι^{λ)} κελύσει. [Sch. o. VI. 485. sq.]

πᾶν ἄδικον] Θαλαλαίου^{μ)}. Τοῦτο δεικνύσκει, ὅτι ἐν ἄλλου νομῆ ἂν ἦσθαι ἐαυτὸν εὐγενῆ ἀποδείξει, καὶ ἄκτωρ ἦν. οὐδὲ γὰρ ἂν ἤμελλε καλεῖσθαι ἄδικος, μὴ ὄντος τινος τοῦ ἐναγοτός. [Sch. o. VI. 486.]

ιβ'. Ὁ εὐγενῆς οὐ δύναται γενέσθαι δοῦλος τοῦ ἐπισταμένου τῆν εὐγένειαν αὐτοῦ, κἂν ἐπὶ πολὺν χρόνον μείνῃ δουλεύων.

ὁ εὐγενῆς] Τὸ κατὰ πόδας. Τοῦ εἰδότες τὴν κατάστασιν τὸν ἐλεύθερον μὴ γενέσθαι δοῦλον, φανερωτάτου νομίμου ἐστίν. ὁπότε τοίνυν θυματίζεις, τὸν πατέρα τῶν ἀνήθων, ὡς ἐν ταῖς δειξίαις μίμησιν ἐποίησας, ὡς ἐλεύθερον σε παρ' ἐαυτῷ ἐσχρήκαμεν^{ν)} ὑπηρεσίᾳ, εἰ καὶ ἐν πράξει πολλοῦ^{ο)}, μὴ προλαμβάνοντος ἀληθοῦς τίτλου, δι' οὗ^{ν)} αἰ δεσποτεῖται κτασθαι εἰσθασιν, ἐναλλάξαι τὴν σὴν κατάστασιν ἡδυνήθη^{ρ)}. [Sch. p. VI. 486.]

Θαλαλαίου^{ς)}. Τοῦτο ὡς πρὸς τὴν δέξιν εἶπεν ἢ διατάξιν κἂν γὰρ ἠγνόει^{ς)} ἐκείνος ὁ δῆθεν δεσπότης, οὐκ ἐβλάπτετο ἢ τούτου κατάστασις. [Sch. p. VI. 486.]

κἂν ἐπὶ πολὺν χρόνον μείνῃ δουλεύων] Τοῦ αὐτοῦ. Σημειώσαι, ὅτι τὸ δοθεὶς ἐπὶ πολὺν χρόνον δουλεύειν οὐ βλάπτει τὴν εὐγένειαν. [Sch. q. VI. 486.]

ιγ'. Χρὴ τὸν λέγοντα, ἐαυτὸν εὐγενῆ εἶναι, ἀποδεικνύειν τὴν ἰδίαν εὐγένειαν. τὸ γὰρ λέγειν, ὅτι ὁ δικασάμενος πρὸς με περὶ τῆς ἐμῆς εὐγενείας ἀπηγόρευσε τῇ δίκῃ, οὐκ ἀρκεῖ πρὸς ἀπόδειξιν εὐγενείας.

α) Fabr. ἔστιν. β) Cod. 1357. ἐαυτὸν τινός. γ) Cod. 1357. παρακολουθήσει. δ) ἢ deest in Cod. 1357. ε) Malim τύχης, licet ferri possit etiam τύχην. ς) Fabr. φησὶ. ζ) Fabr. φησὶ. η) Sic lego. Fabr. ἢ πλάνη, et κακοθελεία (sic). θ) Sic lego. Fabr. διαβεβαιωσάμενοι. ι) Desunt nonnulla, puta, ἐρείδον. ὅθεν ὁμολογῆται, εἰκότως τὸν ἄρχοντα τῆς ἐπαρχίας κληθέντα ταῖς δικαιολογίαις κ. τ. λ. ι) Fabr. ἀποστέλει. κ) Est scholium ad τοῦ κατὰ πόδας verba, πάντων ἄδικον, quae ipsi scholio apud Fabr. sunt praefixa, hand dubie ex Cod. ms. λ) Sic lego pro ἢ, quod habet Fabr. μ) Adde χρόνον. ν) Sic lego. Fabr. ὦν. ο) Adde οὐκ ante ἡδυνήθη. ρ) Hoc scholium Thalelai pertinet ad verba τοῦ εἰδότες τὴν κατάστασιν, ἐν τῷ κατὰ πόδας. ς) Fabr. ἠγνόη (sic).

1) si quis, cum esset ingenuus] Theodori. Liber homo venditus velut captivus, liber manet. Scias autem, si revera captivus sit, manere eum apud redemptorem pignoris loco, donec solum fuerit pretium pro eo praestitum, aut quinquennium servierit. Lege enim lib. 8. tit. 50. const. 2. 5. 6. 7. et 20. et de hoc disces. Lege const. 12. huius tit.

Τὸ κατὰ πόδας. Cum cognatum tuum ingenuum, factum ex dominatione Palmyrenae factionis, velut captivum distractum esse dicas, Praeses provinciae ingenuitati suae reddi eum efficiet.

XI. Si absit is, quocum agitur¹⁾, dicente quodam se ingenuum esse, et secuta fuerit pro eo sententia, quae eum ingenuum esse vult, post sententiam molestatio amplius non sequitur.

1) si absitis, quocum agitur] Theodori. Si lata fuerit sententia pro eo, qui de statu conveniebatur, etiamsi absit, ei prodest. Similiter dicit const. 4. tit. 16. huius lib. etiam in eo, qui cum aliquo agit de statu. Dicit enim const. 40. tit. 16. huius lib. 7. etiam una parte absente iudicium de statu discuti. Hoc autem procedit non solum in statu, sed etiam in quavis alia causa, ut dicit const. 1. tit. 43. huius lib. Ostendit autem const. 1. tit. 17. huius libri 7. sententiam, quae de statu fertur, non revocari, nisi provocatio secuta fuerit.

Τὸ κατὰ πόδας. Iniuria affici statum ingenuorum seu errore, seu malignitate quorundam, periniquum est²⁾: praesertim cum affirmes, diu Praesidem unum atque alterum interpellatum a te vocitasse alteram partem, ut contradictionem faceret, si defensionibus suis confideret. Unde constat, merito Rectorem provinciae motum allegationibus tuis sententiam dedisse, ne de cetero inquietudinem sustineres. Si igitur adhuc diversa pars perseverat in eadem obstinatione, aditus Praeses ab iniuria eos abstinere praecipiet.

2) periniquum est] Thalelai. Hoc ostendit, cum, cum in alterius possessione esset, voluisse se probare ingenuum, et actorem fuisse. Neque enim iniquus vocandus esset, si non esset aliquis, qui ageret.

XII. Ingenuus¹⁾ fieri non potest servus eius, qui scit ipsius ingenuitatem, licet longo tempore servierit²⁾.

1) ingenuus] Τὸ κατὰ πόδας. Scientis conditionem liberum non fieri servum, evidentissimi iuris est. Cum igitur proponas, patrem pupillorum, quorum precibus fecisti mentionem, velut liberum te penes se habuisse in ministerium, licet in actu longi temporis, non praecedente vero titulo, quo dominia quaeri solent, mutare tuam conditionem non potuit.

Thalelai. Hoc ad preces dixit constitutio: nam etsi ignorasset ille, scilicet dominus, status eius laesus non fuisset.

2) licet longo tempore servierit] Eiusdem. Nota, etiamsi quis longo tempore servierit, non laedi ingenuitatem.

XIII. Oportet eum, qui se ingenuum esse dicit¹⁾, ingenuitatem suam probare. Nam si dixero, cum, qui de ingenuitate mea mecum litigat, causae renunciasset, ad probationem ingenuitatis non sufficit.

χρή τὸν λέγοντα, ἑαυτὸν εὐγενῆ εἶναι] Θεοδώρου. Ὁ εὐγενῆ διαβεβαιούμενος αὐτὸν τῇ ἀποδείξει βαρύνεται. ὁμοίως φησὶν¹⁾ ἢ ε. καὶ ἢ ια. καὶ ἢ κα. διατάξεις τοῦ ις. tit. τοῦ παρόντος ζ. βιβ. καὶ ὁ ἐλευθέρον εἰς δουλείαν καταγαγὼν αὐτὸς βαρύνεται τῇ ἀποδείξει, καὶ ὡς ἐπάγει ἢ λα. διατάξεις τοῦ εἰρημένου ις. tit. εἰ μὴ δείξει, ὅτι δούλος ἐστὶν ἐκεῖνος, ἢ ἐπάγει, κατέχεται ὡς ὑβρίσας αὐτὸν. πλὴν σημειῶσαι τὴν διαφορὰν, ὅτι, ἐὰν ὁ καταγομενος εἰς δουλείαν ἐν νομῇ ἐστὶν²⁾ ἐλευθερίας, ὁ ἐπάγων αὐτῷ βαρύνεται τῇ ἀποδείξει κατὰ τὸ λεχθὲν ἡμῖν ἀκριβῶς· εἰ δὲ ἐν νομῇ δουλείας ἐστὶ, τότε αὐτὸς τῇ ἀποδείξει βαρύνεται κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς δ. βιβ. tit. ιθ'. διατ. κ. ἴσθι δέ, ὅτι κείτοι βιβ. θ'. tit. μα. διατάξει θ'. καὶ³⁾ ἐν τῇ περὶ εὐγενείας ζητήσει δύναται ὁ δικαστής καὶ βῶσανον ἐπιφέρειν πρὸς τὸ γινῶναι τὴν ἀλήθειαν. [Sch. r. VI. 486. sq.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἐὰν σὲ καὶ τοὺς υἱοὺς εὐγενεῖς εἶναι ὁμολογεῖται, ἢ τῶν γενεθλίων ἀληθεῖα ἡμᾶς⁴⁾ ἀσφαλίζεται. καὶ⁵⁾ γὰρ ὅστις τὴν τῆς δουλείας ἐκίρησε ζήτησιν, ἐν ὑπομνημασιν ἀπαγορεύων εἰς εὐγενείας ἀποδείξιν οὔτε βλάπεται τί ποτε, οὔτε συμβάλλεται δύναται. [Sch. s. VI. 487.]

Θαλαλαίου⁶⁾. Ἐὰν οὖν μίτε ἐν ὑπομνημασιν, ἀλλὰ ἰδικώτερον ἀπηγόρευσε τῇ κατηγορίᾳ, πολλῶ πλεον οὔτε συμβάλλεται, οὔτε ἀντίκειται. [Sch. s. VI. 487.]

ιδ'. Τὸ κατὰ πόδας. 2) Οἱ μὲν εὐγενεῖς τίκονται, οἱ δὲ ἀπελευθέροι διὰ ἐλευθερίας μόνον καθίστανται. σύμφωνον δὲ οὐδὲ^{a)} δούλοις, οὐδὲ^{b)} ἀπελευθέροις εὐγενεῖαν δίδωσιν^{c)}, οὔτε ἐκείνοις^{d)}, οὔτινες τῇ διαλύσει μὴ συνήνεσαν, τί ποτε προκρίνειν δύναται^{e)}. πολλὰκις^{f)} γὰρ δικασάμενος τις^{g)} πρὸς αὐτοὺς διεκλυσάτο καὶ ὡμολόγησεν, αὐτοὺς εὐγενεῖς εἶναι· ἕτερος δὲ τις βούλεται δείξει τὴν τύχην αὐτῶν· ἴσως γὰρ δύο ἦσαν οἱ λέγοντες αὐτοὺς πατέρας, ἃν ὁ εἰς διαλυσάμενος ἦν. τοῦτο οὖν τὸν ἕτερον οὐ βλάπτει.

οἱ μὲν εὐγενεῖς τίκονται] Θεοδώρου. Εὐγενεῖς εἶναι οἱ ἀπὸ γεννήσεως ἐλευθέροι· ἀπελευθέροι δὲ νοούνται οἱ ἀπὸ ποιήσεως ἐλευθεροῦμενοι. μνήμησος τῆς γ'. διατάξεως καὶ ἀνύγνωθι τὴν θ'. διατ. τοῦ παρόντος tit. οὐ γίνεται συγγένεια διὰ πατρὸς. φησὶ γὰρ ἢ ι'. διατάξεις τοῦ παρόντος tit. ὅτι ἐπὶ τῶν συγγενῶν τῷ τοκετῷ προσέχομεν. ἀνύγνωθι δὲ τὴν κβ'. διατ. τοῦ ις. tit. τοῦ παρόντος ζ. βιβ. [Sch. t. VI. 487.]

ιε. h) Ἐὰν ἀπὸ ἀπελευθέρας¹⁾ μητρὸς τεχθῆ τις^{h)}, εὐγενής ἐστίν. εἰ δὲ καὶ συμβῆ, τινά¹⁾ αἰχμαλώτων ληψθῆναι καὶ ὑποστρέψαι, οὐδὲν ἥτιον εὐγενής ἐστίν ἐκ τοῦ δικαίου τῆς ὑποστρεφῆς.

ἐὰν ἀπὸ ἀπελευθέρας μητρὸς] Τοῦ αὐτοῦ. Ὁ ἐξ ἀπελευθέρας τεχθὴς εὐγενής νοεῖται. ἐρώτησις^{m)}. πῶς οὖν ἐκρίθη ἐν τῷ ζ. βιβ. tit. γ'. διατ. ια. ὅτι εὐγενής ἐκεῖνος ἐστίν, ὁ ἐξ ἐλευθέρας τιτόμενος; Τοῦ αὐτοῦ. Πρῶτον μὲν οὐκ ἐστὶ διαφορὰ ἐλευθέρων πρὸς ἀπελευθέρους καὶ ἀπελευθέρους, ὅσον εἰς εἰγένειαν, κατὰ τὸ σημεῖον κρατοῦν. ἔπειτα δὲ ἢ παρούσα διατάξεις προσέθηται ἐστὶ τοῦ εἰρημένου ἐν τῷ ζ. βιβ. λέγουσα, ὅτι καὶ ὁ ἐξ ἀπελευθέρας εὐγενής ἐστίν. [Sch. u. VI. 487.]

Τὸ κατὰ πόδας. Τὴν τεχθεῖσαν ἐξ ἀπελευθέρας μητρὸς εὐγενεῖσι τίκεσθαι γενεθλίοις, φανερωτάτου νομίμου ἐστίν. ὅποτε τοῖνων σεαυτῆν ἀπὸ μητρὸς ἐλευθέρας τεχθεῖσαν, ἔπειτα παρὰ τῶν πολεμίων ληφθῆναι καὶ ἐκ τοῦ ποστυλιμνίου ὑποστρέψασαν θεματίζει, καὶ νῦν σοι δουλείας κινεῖσθαι ζήτησιν· ἀκλουθὸν ἐστὶ, προσέλευσιν δέξασθαι τὸν ἄρχοντα τῆς ἐπαρχίας, ὅστις περὶ τῆς αἰτίας τῆς ἐλευθερίας διαγνώσεται, νομίμως ποιησάμενοςⁿ⁾ τὴν ἀπόφασιν, εἰδώς, μήτε τὴν τῆς ποιατῆς μητρὸς αἰρεσιν, μήτε τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν ἀπαλειθόντων ἐκ τῆς ἀρχαίας καταστρώσεως δύνασθαι τί ποτε ἀπαλειθῆσθαι. [Sch. u. VI. 487.]

1) Fabr. φησι. u) Fabr. ἴσθι. v) Ante καὶ adde ὅτι. w) Sic legendum, Fabr. ἡμᾶς. x) καὶ legendum, Fabr. κῶν. y) Spectat hoc Thalelaei scholium ad verba τοῦ κατὰ πόδας; καὶ γὰρ ὅστις κ. τ. λ. z) Verba τὸ κατὰ πόδας deunt in Cod. 1357. a) οὐδὲ deest in Cod. 1357. b) Cod. 1357. οὔτε. c) δίδωσιν deest in Cod. 1357. d) Cod. 1357. ἐκείνοι. e) Cod. 1357. δύναται. f) Inde a voce πολλὰκις in Cod. 1357. novum caput incipit, cui numerus ιε. praepositur. Mihi etiam haec non ad textum pertinere, sed magis adnotationem, puta Thalelaei ad τὸ κατὰ πόδας, efficere videntur. g) Cod. 1357. δικασάμενος τις. h) Cod. 1357. ις. i) Cod. 1357. ἐλευθέρας. k) Cod. 1357. τις. l) Cod. 1357. συμβῆ τινά, Fabr. συμβῆ τινά. m) Fabr. ἡρώτησις (sic). n) Malim ποιησόμενος.

1) oportet eum, qui se ingenuum esse dicit] Theodori. Is, qui se ingenuum affirmat, probatione oneratur. Similiter dicit const. 5. 11. et 21. tit. 16 huius lib. 7. Et qui liberum in servitutem petit, ipse probatione oneratur, et ut infert const. 31. dicti 16. tit. nisi probaverit, eum servum esse, adversus quem agit tenetur, quod eum iniuria affecerit. Sed nota differentiam, quod, si is, qui in servitutem petitur, sit in possessione libertatis, ei, qui cum eo agit, incumbat onus probandi, sicut modo diximus: sin vero sit in possessione servitutis, ipse oneratur probatione, secundum id, quod dictum est lib. 4. tit. 19. const. 20. Scias autem, lib. 9. tit. 41. const. 9. haberi, in quaestione de ingenuitate posse iudicem etiam tormenta inferre ad cognoscendam veritatem.

Τὸ κατὰ πόδας. Si te et filios tuos ingenuos esse constat, natalium veritas vos tuetur. Nam qui servitutis moverat quaestionem, apud acta renunciando ad ingenuitatis probationem nec nocebit quidquam, nec prodesse potest.

Thalelaei. Si ergo non apud acta, sed privatim renuntiavit accusationi, multo magis nec prodest, nec nocet.

XIV. Τὸ κατὰ πόδας. Ingenui nascuntur¹⁾, libertini manumissione tantum constituuntur. Pactum autem nec servis, neque libertinis ingenuitatem praestat, neque illis, qui transactioni non consenserunt, quidquam praevindicare potest. Forte enim quis, cum adversus eos litigaret, transegit et confessus est, eos esse ingenuos: alius autem quispiam statum eorum probare vult: fortasse enim duo erant, qui se patronos dicebant, quorum alter transegit. Hoc igitur alteri non nocet.

1) ingenui nascuntur] Theodori. Ingenui sunt, qui liberi nati sunt: liberti autem intelliguntur, qui facti liberi fiunt. Memineris const. 3. et lege const. 9. huius tit. Non efficitur per pactum cognatio. Dicit enim const. 10. huius tit. in cognatis nos partum spectare. Lege autem const. 22. tit. 16. huius lib. 7.

XV. Si libertina matre¹⁾ quis natus sit, ingenuus est. Sed et si quis ab hostibus captus et reversus sit, nihilominus ingenuus est iure postliminii.

1) si libertina matre] Eiusdem. Qui ex liberta natus est, ingenuus intelligitur. Quaestio. Quomodo ergo dictum est lib. 6. tit. 3. const. 11. eum ingenuum esse, qui ex liberta nascitur? Eiusdem. Primum quidem non est differentia inter liberos libertosque et libertas quod attinet ad ingenuitatem, secundum ius hodie obtinens. Deinde praesens constitutio est additamentum eius, quod dictum est lib. 6. cum ait, eum quoque, qui ex liberta nascitur, ingenuum esse.

Τὸ κατὰ πόδας. Libertina matre procreata ingenuis nasci natalibus, evidentissimi iuris est. Cum igitur te matre libertina editam, deinde ab hostibus captam et postliminio reversam proponas, et nunc tibi servitutis moveri quaestionem: consequens est, preces admittere Praesidem provinciae, qui de causa liberali cognoscat, iure laturus sententiam, sciens, neque huiusmodi matris conditionem, neque captivitatem reversis de statu pristino quidquam posse detrudere.

Θαλαλαίου. Κἄν γὰρ ἀπελευθέρῃ ἐστὶν ἡ μήτηρ, ἀπαξ ὡμῶς εὐγενὲς τίκεται. [Sch. u. VI. 487.]

ις. ο) 'Ἐὰν ἐναλλαγῇ^{p)} ἡ τοῦ εὐγενοῦς^{q)} προσηγορία ἐπὶ τῷ κρυβῆναι τὴν εὐγένειαν αὐτοῦ, καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τῇ δῆθεν δουλείᾳ τεχθῶσι παῖδες, εὐγενεῖς τίκονται ὡς ἀπὸ εὐγενοῦς.

ἔὰν ἐναλλαγῇ ἡ τοῦ γένους προσηγορία] Θεοδώρου. Κἄν τὸ ὄνομα τοῦ εὐγενοῦς ἐναλλαγῇ, οὐκ ἀναιρεῖται ἡ συγγένεια. ἐπὶ γὰρ τῶν συγγενειῶν τῷ τοκετῷ καὶ οὐ τῇ προσηγορίᾳ προσέχονται. ἔγνωσ δὲ ἐν τῇ η'. διατ. τοῦ παρόντος τι. ὅτι οὐ δεῖ συμφωνῶν προσέχειν ἐπὶ συγγενείας, ἀλλὰ μόνον τῇ γενήσει. ἀναγνωθὶ τὴν κβ'. διατ. τοῦ ις. τι. τοῦ παρόντος ββ'. [Sch. x. VI. 487. sq.]

Τὸ κατὰ πόδας. Εἰς ἐπιγνωστέους ἐκάστους τὰ ὀνόματα εὐτρεπισθέντα^{r)} τῇ κοινῇ συναίεσει^{s)} δι' ἐγκρυπτεῖα τὰ γενέθλια τοῖς εὐγενοῖς^{t)} ἐὰν ἐναλλάσσῃ^{u)}, οὐδὲ μὴ ἀντίκειται καὶ τοὺς τεχθέντας, εἰ καὶ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς δουλείας, ἐλευθέρως καταστάσεως οὐχὶ δούλου ἢ νομῆ, ἀλλ' ἡ κατάστασις εὐγενεῖς τίκεσθαι ποιεῖ. [Sch. x. VI. 488.]

Θαλαλαίου. Τοῦτο ἐπράξας καὶ ἐν τῇ β'. τῶν ἰστίων. ὅτι τὰ ὀνόματα ἐπὶ τῷ σημαίνει τοὺς ἀνθρώπους εἶσιν, οἵτινες ὅπως δῆποτε εἰ καταλαμβάνονται, ἢ διὰ τῶν ὀνομάτων κατάληψις περιττὴ ἐστίν. [Sch. x. VI. 488.]

εὐγενεῖς τίκονται ὡς ἀπὸ εὐγενοῦς] Τοῦ αὐτοῦ. Τοῦτο εἶπέ σοι ἤδη καὶ ἀνωτέρω, ὅτι καὶ ὁ τεχθεὶς παρὰ τῆς δοκούσης εἶναι δούλης εὐγενὲς γεννᾶται. [Sch. y. VI. 488.]

ις. ν) 'Ὁ μισθώσας ἑαυτὸν εἰς ὑπηρεσίαν εὐγενὲς διαμένει.

ὁ μισθώσας ἑαυτὸν εἰς ὑπηρεσίαν] Τὸ κατὰ πόδας. Ἐὰν τὴν ὑμετέραν νομὴν μηδὲ εἰς προέλαβε τίτλος, ἀλλ' εὐγενεῖς ὑπάρχοντες τὰς ὀπέρας ἐπὶ τῷ μισθῷ τῷ^{v)} ἄρῃσαντι ἐμισθώσατε^{x)} οὐδὲ ἐκ τῆς καταστάσεως ὑμῶν τί ποτε ἀπειμώθη, οὐδὲ πρὸς τὴν τοῦ συμφωνοῦ πίστιν πληρωτέαν κατὰ τὸ εἰωθὸς κινεῖν κωλύσθε^{y)}. [Sch. z. VI. 488.]

μηδὲ εἰς προέλαβε τίτλος] Θαλαλαίου^{z)}. Οὕτω νόησον. ἀληθὲς τίτλος ἐστὶν ὁ δυνάμενος τοὺς ἐλευθέρους ὄντας δούλους ποιεῖν, ὡς ὅτε πεπρακῶσιν ἑαυτοὺς ad pretium participandum. εἰ γὰρ ἠγνόησέ τις νομίμας, ἑαυτὸν δούλον εἶναι, οὐ πάσχει πρόκριμα ἢ εὐγένεια αὐτοῦ. [Sch. *. VI. 488.]

ιη. α) 'Ἐὰν ἀνδραποδιστὴς πωλῆσῃ τὸ εὐγενὲς σῶμα, οὐ βλάπτει τὴν εὐγένειαν αὐτοῦ.

ἔὰν ἀνδραποδιστὴς] Θεοδώρου. 'Ὁ ἀνδραποδισθεὶς, εἰ πρῶτῃ, οὐ γίνεται δούλος. μνημονοῦ τῆς β'. διατάξεως τοῦ ις. τι. τοῦ γ'. βββ. ἐπισύσης, ὅτι ὁ πωλῶν ἐν εἰδίσει ἐλευθέρου ὡς ἀνδραποδιστῆς ἐνάγεται. Ἰσθὶ δὲ καθόλου, ὅτι καίτοι βββ. η'. τι. ις. διατ. ζ'. ὡς οὐ μόνον οὐ πωλεῖ τις ἐλευθέρου, ἀλλ' οὐδὲ υποτίθεται. πληρῶς φησὶ^{b)} ἢ ιββ. διατ. τοῦ ις. τι. τοῦ παρόντος ζ'. βββ. εἰ κατὰ τύχην τις ἀγοράσῃ ἐλευθέρου, οὐδέποτε αὐτοῦ δεσπόζει. ὁμοίως ἔγνωσ ἐν τῇ δ'. διατ. τοῦ προκειμένου τι. ἐπὶ πρῶτον ἐλευθέρου ὡς αἰχμαλώτου. [Sch. a. VI. 488.]

Τὸ κατὰ πόδας. Εἰς ἐναλλακτικῶν τὴν τῆς ἐλευθέρως ἐξέτασιν^{c)} τὸ ἀμάρτημα τοῦ ἀνδραποδιστοῦ οὐκ ἀντίκειται, ἀλλὰ τὴν προαχθεῖσαν τὰ γενέθλια, ἐν οἷς ἐτέχθη, καὶ μετὰ τὴν τοιαύτην τύχην κατέχειν χρῆ. [Sch. a. VI. 488. sq.]

Θαλαλαίου. Ταῦτα νόησον, ἐὰν μὴ ἠρέσχετο πρῶτῃ ἐπίτηδες^{d)} ἀλλ' ἴσως νηπία οὐσα ἐν ἀγνοίᾳ ἐπράθη, ἢ καὶ ἑλάτιων τυγχάνουσα τῶν ἑκοσίων ἑναυτίων ad pretium participandum ἐπράθη. τότε γὰρ οὐ βλάπτειται περὶ τὴν εὐγένειαν τὴν ἰδίαν. [Sch. a. VI. 489.]

ιθ. ε) 'Ὁ ἀπελεύθερος ἐπιπῶν εὐγενὲς εἶναι καὶ ἤττηθεις οὐδὲν ἤττον ἀπελεύθερός ἐστι^{e)}, καὶ οὐχὶ δούλος.

ο) Cod. 1357. ις. p) Cod. 1357. ἀλλαγῇ sine i subscr. q) Cod. 1357. εὐγενοῦς. Fabr. γένους pro εὐγ. r) Fabr. εὐτρεπισθέντα (sic). s) Fabr. συναίεση. t) Fabr. εὐγενοῖς (sic). u) Fabr. in marg. notat, sic habere Cod. Ms. sed scribendum esse, ἐναλλάσσωσιν. Scribendum tamen ἐναλλάσσῳσιν. v) Cod. 1357. ιη. w) Sic legendum. Fabr. μισθωτῶ. x) Fabr. ἐμισθώσαται (sic). y) Fabr. κωλύεσθαι (sic). z) Est scholium ad τὸ κατὰ πόδας. a) Cod. 1357. ιθ. b) Fabr. φησι. c) Fabr. in marg. notat, fortasse legendum κατάστασιν. Recte. d) Fabr. ἐπίτηδες (sic). e) Cod. 1357. κ'. f) Cod. 1357. ἔσται.

Thalelai. Nam et si mater liberta sit, omnino tamen parit ingenuum.

XVI. Si mutetur ingenui appellatio¹⁾ ad celandam eius ingenuitatem, et postea liberi in servitute editi sint, ingenui nascuntur tanquam ex ingenua²⁾.

1) si mutetur generis appellatio] Theodori. Etiam si mutatum sit nomen ingenui, non perimitur cognatio. In cognationibus enim natales spectamus, non nomen. Didicisti autem in const. 8. huius tit. non esse spectandum pactum in cognatione, sed natales tantum. Lege const. 22. tit. 16. huius lib. 7.

Τὸ κατὰ πόδας. Ad recognoscendos singulos nomina comparata publico consensu, ob celandos natales ingenuis si mutentur, minime nocet: natosque, licet in ministerio servitutis, liberae conditionis, non servos possessio, sed status ingenuos nasci facit.

Thalelai. Hoc etiam tractasti in lib. 2. Institutio-nium, scilicet nomina esse ad significandos homines, qui si quomodocunq; deprehendantur, supervacuum est nominibus agnosci.

2) ingenui nascuntur tanquam ex ingenua] Eiusdem. Hoc tibi iam supra dixit, natum ex ea, quae pro ancilla habetur, ingenuum nasci.

XVII. Qui se ad operas locavit¹⁾, ingenuus permanet.

1) qui se ad operas locavit] Τὸ κατὰ πόδας. Si vestram possessionem nullus praecessit titulus^{*)}, sed ingenui constituti operas mercede placita locastis, nec statui vestro quidquam derogatum est, nec ad conventionis implendam fidem sollemniter agere prohibemini.

*) nullus praecessit titulus] Thalelai. Sic intellige. Verus titulus est, qui liberos homines servos efficere potest, ut quando se ipsos venumdederunt ad pretium participandum. Nam si quis ignoravit existimans, se servum esse, ingenuitas eius praedictum non patitur.

XVIII. Si plagiarius¹⁾ corpus ingenuum venderit, eius ingenuitati non nocet.

1) si plagiarius] Theodori. Abductus plagio si venierit, servus non fit. Memineris const. 2. tit. 15. lib. 3. qua dicitur, eum, qui sciens liberum vendit, ut plagiarium teneri. Scias autem omnino, lib. 8. tit. 16. const. 6. haberi, liberum hominem non modo vendi non posse, sed neque pignori dari. Sed, ut dicit const. 12. tit. 16. huius lib. 7. si forte quis liberum hominem emerit, nunquam dominus eius fit. Similiter didicisti in const. 4. huius tit. de libero vendito ut captivo.

Τὸ κατὰ πόδας. Ad mutandum liberae statum commissum plagiarii non obstat, sed abductam natales, quibus nata est, post hunc etiam casum obtinere convenit.

Thalelai. Haec intellige, nisi consulto passa sit se venumdari: sed forte cum infans esset, vendita fuit per ignorantiam, aut etiam minor viginti annis venit ad pretium participandum. Tunc enim circa ingenuitatem suam non laeditur.

XIX. Libertus¹⁾, qui se ingenuum esse dixit, et victus est, nihilo minus libertus est, non servus.

ὁ ἀπελευθερός] Τοῦ αὐτοῦ. Τοῦτο εἶπεν αἰτιό-
μενος, ὅτι κατηγορήσας ὡς πλαστής τῆς διαθήκης ἀπόλλυσι
καὶ ὅσα τῇ ἀληθείᾳ καταλειμμένα αὐτῷ εἴσιν. ἐπιστῶσα οὖν
εἰπὼν ἑαυτὸν εὐγενῆ καὶ ἀποτυχῶν οὐκ ἀπόλλυσι τὸ εἶναι
ἐλευθερός. [Sch. b. VI. 489.]

κ. 8) Ἐὰν εὐγενῆς γυνὴ ἐπεδόθη λόγῳ μνη-
στρων^{h)}, οὐ γίνεται ἐξ αὐτοῦ τούτου δούληⁱ⁾.

ἐὰν εὐγενῆς γυνὴ] Θεοδώρου. Κἂν δοθῇ ἐλευθερός
τινι εἰς μνηστρα, οὐ γίνεται δούλος. φησὶ γὰρ ἡ ις'. διατάξις
τοῦ ις'. τιτ. τοῦ παρόντος ζ'. βιβ. ὅτι καὶ ὁ δοθεὶς εὐγενῆς
τινι εἰς προῖκα οὐ καταδουλοῦται. [Sch. c. VI. 489.]

Τὸ κατὰ πόδας. Εὐγενοῦς γυναικός^{k)} ἐκ τούτου μόνον,
ὅτι ὡσανεὶ δούλη μνηστρίας ἐνεκεν ἐπιδοθείσα θεματίζεται,
πρόκριμα πάσχει οὐδενὶ λογισμῷ δύναται. [Sch. c. VI. 489.]

Θαλέλαιου. Ὡς εἰ ἔτερον τι ἐποίησεν ὀφείλων^{l)} ἑαυτὴν^{m)}
καταδουλώσει, τυχὸν εἰ ἠρέσχετο πρᾶθῆναι ad pretium par-
ticipandum, καταδουλοῦται. [Sch. c. VI. 489.]

TITULOS IA'.

Περὶ καταστάσεωςⁿ⁾ τῶν τελευτησάντων
μετὰ πενταετίαν μὴ ζητεῖν.

α'. Μαρκιανός^{o)}. Οὐδενὶ ἔξεστι περὶ τύχης ζη-
τεῖν τοῦ πρό πέντε ἐτῶν τελευτήσαντος, ἢ τοῦ ἐντός
πέντε ἐτῶν, εἰ τῷ τελευτήσαντι πρό πέντε^{p)} πρό-
κριμα γίνεται.

Εἰ δὲ εὐγενῆς τις^{q)} κριθῇ, κἂν^{r)} εὐθὺς ἀπο-
θάνῃ, κἂν ἀρξασμένης^{s)} τῆς ἀναψηλαφήσεως, σβέν-
νυται ἡ ζήτησις.

Ἡ δὲ τοιαύτη δίδοται παραγραφή, ὅταν^{t)} περὶ
τῆς χείρονος τύχης ἐστὶ ζήτησις^{u)}. εἰ δὲ τις ἐλευθε-
ρος εἶναι λέγεται, καὶ μετὰ πενταετίαν τοῦ τελευτήσαι
τὴν μητέρα αὐτοῦ δεῖ ζητεῖν, εἰ^{v)} ἐλευθέρῳ^{w)} ἦν.

οὐδενὶ ἔξεστι] Οὐκ ἔξεστι περὶ τῆς τοῦ τελευτή-
σαντος τύχης μετὰ πενταετῆ χρόνον ἐνάγειν τινί, οὔτε ἰδιώτῃ,
οὔτε ὀνόματι τοῦ φίλου. ἀλλ' οὐ^{x)} περὶ τῆς καταστάσεως
τοῦ τελευτήσαντος εἰσὼ πέντε ἐτῶν δυνατόν δικάζεσθαι, ἐὰν
ἐκ τῆς περὶ τούτου ζητήσεως πρόκριμα γίνεται τῇ καταστάσει
τοῦ πρό πέντε ἐνιαυτῶν τελευτήσαντος. ἀλλ' οὐδὲ τὴν τοῦ
περιόντος εἶτι τύχην ἔξεστιν ἀναψηλαφῆναι, ἐὰν ἡ περὶ τούτου
ζήτησις πρόκριμα ποιῇ τῷ πρό πέντε ἐνιαυτῶν τελευτήσαντι.
καὶ οὕτως ὁ θεῖος Ἀδριανὸς διατάξαστο. ἐστ' ὅτι δὲ οὐδὲ
εἰσὼ πέντε ἐνιαυτῶν ἔξεστι περὶ τῆς τοῦ τελευτήσαντος τύχης
ζητεῖν. ὁρατίονι γὰρ τοῦ θεῖου Μαρκοῦ δηγόρευται, ἐὰν τις
εὐγενῆς ἀποφανθῇ, ἔξεστιν μὲν τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἀνα-
ψηλαφῆναι, εἰ δὲ περιόντος τοῦ ἀποφανθέντος εὐγενοῦς τοῦτο
ποιεῖν, οὐ μὴν καὶ μετὰ τελευτὴν αὐτοῦ. ἐπὶ τοσοῦτον δὲ
μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν οὐκ ἔξεστιν ἀναψηλαφῆναι τὴν τῆς
εὐγενείας ἀπόφασιν, ὅτι, κἂν ἀρξῆται ἐν ζωῇ τινος ἡ ἀπο-
φασὶς ἀναψηλαφᾶσθαι, τελευτήσῃ δὲ πρό ἀποφάσεως, σβέν-
νυται τὸ περὶ τούτου δικαστήριον. ὅτε μὲν οὖν ἐπὶ τὸ χεῖρον
βούλεται τις ἀναψηλαφῆσαι τὴν τύχην τινός, ἀντίκειται αὐτῷ ἡ
τῆς πενταετίας παραγραφή. ἐὰν μὲντοι ἐπὶ βέλτιον τύχῃ γέ-
νηται ἡ ἀναψηλαφήσις, τυχὸν γὰρ λέγει τις, ἀπελευθερὸν
γεγονέναι τὸν ὡς δούλον τελευτήσαντα· οὐκ εἶτι κωλύομεν τὴν
ἀναψηλαφῆσιν. καὶ γὰρ εἰ λέγεται τις δούλος εἶναι ὡς ἀπὸ
δούλης μητρὸς γεννηθείς, τῆς πρό πέντε ἐνιαυτῶν τελευτησά-
σης, ἔξεστι καὶ πέντε ἐτῶν παραδραμόντων μετὰ τελευτὴν τῆς
μητρὸς αὐτοῦ ἀποδεικνύειν, ὅτι ἐλευθέρῳ ἦν ἡ γεννησασα αὐ-
τόν. τοῦτο γὰρ ὑπὲρ τοῦ τελευτήσαντος ἐστὶ. καὶ ταύτην τὴν
γνώμην καὶ Μάρκελλος ἐδέξατο, καὶ ἐγώ, φησὶ Μαρκιανός,
εἰδεξιμην. [Sch. a. VI. 492. sq.]

1) libertus] Eiusdem. Hoc dixit tacite innuens,
eum, qui testamentum tanquam falsum accusavit, amit-
tere quaecunque ei revera relicta sunt. Hic ergo cum
dixisset, se ingenuum esse, et non obtinisset, libertatem
non perdit.

XX. Si mulier ingenua¹⁾ tradita fuerit sponsa-
litiæ largitatis nomine, ex hoc ipso serva non fit.

1) si mulier ingenua] Theodori. Etiam si liber
homo alicui sponsalitiū muneris nomine datus fuerit,
servus non fit. Dicit enim const. 16. tit. 16. huius lib. 7.
etiam ingenuum, qui alicui in dotem datus fuit, servum
non fieri.

Τὸ κατὰ πόδας. Status ingenuæ mulieris ex eo solo,
quod velut ancilla sponsaliorum nomine data proponi-
tur, praeiudicium pati nulla ratione potest.

Thalelai. Itaque si quid aliud fecit, quo se ipsam
in servitutem redigeret, puta si passa sit se venumdari
ad pretium participandum, serva fit.

TITULUS XI.

Ne de statu defunctorum post quinquen-
nium quaeratur.

I. Marcianus. Nemini licet¹⁾ de statu quaerere
eius, qui ante quinquennium decessit, vel intra quin-
quennium, si mortuo ante quinquennium praeiudicium
fiat.

Si autem quis ingenuus iudicatus fuerit, sive
statim mortuus sit, sive coepta retractatione, quaestio
extinguitur.

Datur autem haec praescriptio, quando de dete-
riore statu quaestio est. Si quis autem liber esse
dicatur, etiam post quinquennium, ex quo decessit
mater eius, quaerendum est, an libera fuerit.

1) nemini licet] De statu defuncti post quin-
quennium agere nemini licet, neque privato, nec fisci
nomine. Sed nec de statu defuncti intra quinquennium
litigari potest, si ex quaestione de hoc praeiudicium
fiat statui eius, qui ante quinquennium decessit. Sed
nec adhuc vivi statum retractare licet, si quaestio de
eo praeiudicium faciat ei, qui ante quinquennium de-
cessit. Et ita Divus Hadrianus constituit. Interdum
autem ne intra quinquennium quidem licet de statu
defuncti quaerere. Divi enim Marci oratione cavetur,
ut, si quis ingenuus pronuntiatus fuerit, licet quidem
hanc retractare sententiam, liceat autem hoc facere ad-
huc vivo eo, qui ingenuus pronuntiatus est, nec vero
post eius mortem. In tantum autem post eius mortem
retractare non licet ingenuitatis sententiam, ut, etiam si
vivo aliquo coeperit retractari sententia, mortuus autem
fuerit ante sententiam, extinguatur de eo iudicium.
Cum igitur in deterius quidem vult quis retractare
statum alicuius, ei obstat praescriptio quinquennii. Sed
si in meliorem statum fiat retractatio, (forte enim dicit
quis eum libertum esse, qui decessit quasi servus) re-
tractationem non prohibemus. Nam si quis servus esse
dicatur quasi ex ancilla matre natus, quae ante quin-
quennium mortua est, licet etiam transacto quinquennio
post mortem matris eius probare, liberam fuisse, quae
eum peperit. Hoc enim pro mortuo est. Et hanc sen-
tentiam et Marcellus admisit, et ego, inquit Marcianus,
probavi.

g) Cod. 1357. κα'. h) Sic Cod. 1357. Fabr. μνηστρῶν. i) Cod. 1357. δούλοι, i. e. supra literas οἱ secunda manu scripta
est litera η. k) Adde ἡ κατάστασις. l) Sic lego. Fabr. ὀφείλων. m) Malim αὐτὴν. n) Legendum περὶ τοῦ περὶ
καταστάσεως κ. τ. λ. o) L. 1. pr. §. 1. 3. 4. D. h. t. leguntur in Syn. p. 413. p) Verba πρό πέντε Syn. omittit. q) Cod. 1357.
εὐγενῆς τις. r) Syn. ἐὰν pro κἂν. s) Cod. 1357. ἀρξασμένης. t) Cod. 1357. ὅτ' ἂν. u) Syn. ἔστιν ἡ ζήτησις. Hactenus Syn.
v) Cod. 1357. pro εἰ habet ἡ. w) Cod. 1357. ἐλευθερία. x) Lege οὐδὲ.

β'. Παπιανός γ). *Εἰ ὁ πατήρ ἢ ἡ μήτηρ μου πρὸ πέντε ἐτῶν ἐτελεύτησαν μὴ ἐναχθέντες περὶ τύχης, οὐδὲ ἐγὼ ἐνάγομαι· κἂν ὁ ἐνάγων ἀνήβος ἦν καὶ μὴ εἶχεν γ)* ἐπιτροπον.

εἰ ὁ πατήρ ἢ ἡ μήτηρ μου] Οὐ χρὴ τὴν περὶ ἐλευθερίας ἐπάγεισθαι ζήτησιν τοῖς παισὶν ἐκείνοις, ὧν ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ πρὸ πέντε ἐτῶν ἐτελεύτησαν ἐν ἐλευθερίᾳ. κοινήν γὰρ ἀσφάλειαν ἔχει τὸ μὴ ἀναψηλαφᾶσθαι τὴν τῶν τελευτησάντων τύχην μετὰ πενταετῆ χρόνον τῆς αὐτῶν τελευτῆς· καὶ οὐ χρὴ ταύτην τὴν δημόσιον ἀσφάλειαν ἀνατρέπεσθαι, κἂν ἀνήβοι εἴσιν οἱ ἐνάγοντες, ἀλλ' ἀρνεῖσθαι αὐτοῖς τὴν ἀναψηλιάφειαν, εἰ παρῆλθεν ὁ πενταετής χρόνος, μὴ ἐχόντων ἐπιτρόπους τῶν πούπιλλων. [Sch. b. VI. 493.]

Κἂν^{α)} ἐντὸς τῶν πέντε ἐτῶν γίγνετο προκάταρξις, εἴτα ἐπὶ χρόνον ἰκανὸν ἐσιώπησεν ὁ ἐνάγων, οὐκέτι κινήσει.

κἂν ἐντὸς τῶν πέντε ἐτῶν *Ἡ τῆς πενταετίας παραγραφή ἢ τὴν κατάστασιν τῶν τελευτησάντων ἀσφαλιζομένη οὐκ ἀνατρέπεται, εἰ καὶ πρὸ τῆς τελευτῆς ἐκινήθη τὸ δικαστήριον, ἔαν ἀποδειχθῇ, ὅτι τῆς παλαιᾶς ἐναγωγῆς ὁ ἐνάγων ἀπέστη ἀπὸ μακρῶν χρόνων.* [Sch. c. VI. 493.]

γ'.^{β)} Ἐρμογενιανός. *Περὶ τοῦ βελτίονα εἶναι τὴν τύχην τῶν τελευτησάντων καὶ μετὰ πέντε ἔτη ἔξεστι^{γ)} κινεῖν^{δ)}· οἷον εἰ^{ε)} ὁ ἐν δουλείᾳ τελευτήσας ἐλεύθερος εἶναι λέγεται.*

περὶ τοῦ βελτίονα εἶναι τὴν τύχην τῶν τελευτησάντων] Τῶν πρὸ πέντε ἐνιαυτῶν τελευτησάντων τιμωτέραν τὴν τύχην ἀποδεικνύνει ὑπὲρ τὴν ἐν καιρῷ τελευτῆς κατάστασιν αὐτῶν οὐδεὶς κωλύεται. ὅθεν ἔαν τις ἐν σχηματικῇ δουλείᾳ τελευτήσῃ, ἔξεστι καὶ μετὰ πενταετῆ χρόνον τῷ βουλομένῳ ἀποδεικνύνει τὴν ἐλευθέραν αὐτοῦ τύχην. [Sch. d. VI. 493. sq.]

δ'.^{δ)} Καλλίστρατος. *Μὴ γινέσθω μετὰ πενταετίαν^{ε)} περὶ τύχης ζήτησις, κἂν χρηματικὴ τις^{β)} κινήθῃ ἐναγωγῇ.*

μὴ γινέσθω — περὶ τύχης ζήτησις] Προ^{δ)} πάντων τῶν βασιλέων Νέρουας ὁ βασιλεὺς ἐνομοθέτησεν, μετὰ πενταετίαν τῆς ἐκάστου τελευτῆς μὴ ἀναψηλαφᾶσθαι τὴν τύχην αὐτοῦ. καὶ ὁ Θεῖος δὲ Κλαύδιος Κλαυδιανῷ τινι ἀντέγραψεν, ἔαν ἢ χρηματικὴ δίκη πρόκριμα ποιῇ τῇ περὶ καταστάσεως ζήτησει τοῦ πρὸ πέντε ἐνιαυτῶν τελευτησάντος, ἀργεῖν^{κ)} καὶ τὴν χρηματικὴν δίκην, ἵνα μὴ πρόκριμα τῶν τελευτησάντων^{λ)} γένηται. [Sch. e. VI. 494.]

ε'. Ζήσασά τις ὡς^{μ)} ἐυγενὴς ἐτελεύτησε· καὶ μετὰ πενταετίαν τῆς τελευτῆς προσῆλθεν ἕτερός τις^{ν)} λέγων, ἑαυτὸν πάτρωνα εἶναι. καὶ ἡ διάταξις φησιν, ὅτι, ἐπεὶ μετὰ πενταετίαν τῆς τελευτῆς αὐτῆς ἐνάγει, ἀντίκειται αὐτῷ ἢ ἀπὸ τοῦ χρόνου παραγραφῆ.

ζήσασά τις ὡς ἐυγενὴς] Θεοδώρου. Ὁ μὴ ἐναχθεὶς ἔτι ζῶν περὶ τῆς ἰδίας καταστάσεως εἰ τελευτήσῃ, οὐ ζητεῖται μετὰ πέντε ἔτη τὰ περὶ τῆς τύχης αὐτοῦ. ὁμοίως φησὶν^{ο)} ἢ δ'. καὶ ε'. καὶ ζ'. διατ. τοῦ παρόντος τιτ. τὸ αὐτὸ δὲ ἐστὶν^{ρ)} καὶ εἰ μετὰ πέντε ἔτη τοῦ ἀποθανεῖν τὴν μητέρα τινὸς ἐζητήθῃ τὰ περὶ τῆς αὐτοῦ καταστάσεως, κατὰ τὴν β'. διατ. τοῦ προκειμένου ὁμοίως τιτ. τὸ δὲ λέχθην νόει^{σ)}, ἔαν ὁ τελευτήσας ἐν νομῇ ἦν ἐλευθερίας, καὶ ζῶν οὐκ ἐναχλήθῃ, ὡς αἰνίττεται ἢ παρούσα α'. διατ. καὶ ὡς δηλοῖ ἢ β'. διατ. τοῦ κβ'. τιτ. τοῦ παρόντος ζ'. βιβ. ἢ κἂν ὑπεμνήσθῃ, παρὰ ἀπροσφόρου δὲ δικαστῆ γέγονεν ἢ αἰτίας κατὰ τὴν ζ'. διατ. τοῦ προκειμένου τιτ. μνησθὲν δὲ τῆς γ'. διατάξεως τοῦ ις'. τιτ. τοῦ παρόντος ζ'. βιβ. καὶ ὑπέξελε τὸν ἐν φυγῇ τελευτῶντα. καὶ γὰρ μετὰ πέντε ἔτη ζητεῖται τὰ περὶ τῆς αὐτοῦ τύχης, ὡς φησὶν^{τ)} ἢ

II. Papianus. Si pater meus vel mater mea¹⁾ ante quinquennium decesserint, de statu non conventi, nec mecum agitur: licet actor impubes sit, et tutorem non habeat.

1) si pater meus vel mater mea] Libertatis quaestio non est filii inferenda, quorum pater et mater ante quinquennium in libertate decesserunt. Publicam enim tutelam habet id, quod non retractatur status defunctorum post quinquennium a morte eorum: neque hanc publicam tutelam in irritum constitui oportet, etiamsi actores impuberes sint, sed retractatio eis deneganda est, si quinquennii tempus praeteriit, cum pupilli tutores non habent.

Etiamsi intra quinquennium²⁾ lis contestata sit, si postea sufficiente tempore actor siluit, non amplius aget.

2) etiamsi intra quinquennium] Praescriptio quinquennii, quae statum defunctorum tuetur, non fit irrita, etiamsi ante mortem lis mota fuerit, si probatum fuerit, actorem longo tempore a veteri actione destitisse.

III. Hermogenianus. De eo, quod melior sit status defunctorum¹⁾, etiam post quinquennium agere licet: ut si is, qui in servitute decessit, liber esse dicatur.

1) de eo, quod melior sit status defunctorum] Eorum, qui ante quinquennium decesserunt, honestiorem statum, quam qui erat mortis tempore, probare nemo prohibetur. Idcirco si quis in habitu servitutis decesserit, licet etiam post quinquennium volenti statum eius liberum probare.

IV. Callistratus. Quaestio de statu post quinquennium ne fiat¹⁾, etiamsi pecuniaria actio moveatur.

1) quaestio de statu — ne fiat] Ante omnes Imperatores Imperator Nerva statuit, post quinquennium mortis cuiusque non retractari statum eius. Divus quoque Claudius Claudio cuidam rescripsit, si causa pecuniaria praeiudicium faciat quaestioni de statu eius, qui ante quinquennium decessit, cessare etiam causam pecuniariam, ne praeiudicium fiat statui defunctorum.

V. Mulier quaedam, quae ut ingenua vixerat¹⁾, decessit: et post quinquennium mortis alius prodiit dicens, se patronum esse. Et constitutio ait, cum post quinquennium a morte eius agat, obstare ei temporis praescriptionem.

1) mulier quaedam, quae ut ingenua vixerat] Theodori. Si is, cui viventi quaestio status illata non est, decesserit, post quinquennium de statu eius non quaeritur. Similiter dicit const. 4. 6. et 7. huius tit. Idem etiam est, si post quinquennium, ex quo mater cuiusdam mortua est, quaesitum sit de statu eius, secundum const. 2. huius tit. Quod autem dictum est, intellige, si is, qui decessit, fuerit in possessione libertatis, et vivens molestatus non fuerit, ut innuit haec prima const. et ut ostendit const. 2. tit. 22. huius lib. 7. aut fuerit quidem interpellatus, apud incompetentem tamen iudicem mota sit controversia, secundum const. 7. huius tit. Memineris autem const. 13. tit. 16. huius lib. 7. et excipe eum, qui in fuga decessit. Nam etiam

γ) Hoc usque ad ἐνάγομαι legitur in Syn. p. 420.

δ) Cod. 1357. δ'. ε) Cod. 1357. ἔξεστι (sic).

ε) Cod. 1357. πεντὰ πενταετίαν (sic). η) Cod. 1357. χρηματικὴ τις.

ζ) Cod. 1357. ἕτερος τις. ο) Fabr. ἀρκείν. ι) Lege τοῖς τελευτήσασιν.

κ) Cod. 1357. ἕτερος τις. ο) Fabr. φησὶ. ρ) Fabr. ἔστιν.

α) Cod. 1357. ἔσχεν. α) Cod. 1357. huic themati praefigit

δ) Cod. 1357. κινεῖν. ε) Cod. 1357. οἷον. ρ) Cod. 1357. ε'.

σ) Cod. 1357. ἐπιτροπον. ζ) Cod. 1357. ἕτερος τις.

η) Cod. 1357. ἀρκείν. θ) Cod. 1357. ἕτερος τις.

ι) Cod. 1357. ἕτερος τις. κ) Fabr. φησὶ. λ) Fabr. ἕτερος τις.

η'. διατ. τοῦ παρόντος τιτ. καὶ ἡ α'. διατ. τοῦ κβ'. τιτ. τοῦ προκειμένου βιβ. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. μὲνησο δὲ τῆς γ'. διατάξεως τοῦ ις'. τιτ. τοῦ αὐτοῦ παρόντος βιβ. εἰποιούσης, οὐ, κἂν μετὰ πέντε ἔτη τῆς τελευτῆς οὐ ζητεῖται τὸ περὶ τύχης δικαστήριον, ὅμως ἡ οὐσία τοῦ ἀποθανόντος δούλου ἐκδικεῖται ὑπὸ τοῦ δεσπότην αὐτοῦ. ὁμοίως δὲ λέγει ἡ γ'. διάταξις τοῦ παρόντος τιτ. σημειῶσαι οὖν τὸ νόμιμον, καὶ ἀναγνώδι τον ἐξῆς κβ'. τιτ. [Sch. f. VI. 494.]

Τὸ κατὰ πόδας. Προσέλευσιν³⁾ δεξάμενος ὁ ἀρμόδιος δικαστὴς τὴν αἰτίαν τῆς παραγραφῆς δοκιμάσει, καὶ ἐὰν τὸν τῆς Δομιτίας πάτρωνα, ὅστις πολίτης Ῥωμαῖος ἕως τῆς τελευτῆς ἔζησε, πρὸ πέντε ἐνιαυτῶν, πρὶν ἢ δίκη περὶ τῶν πραγμάτων τῆς γυναικὸς κινήθῃ, τετελευτηκῆναι θεματίζεται, ὡς ἀπελευθέρως ἢ κατὰστασις ἐκ τῆς τοῦτου τοῦ ἐλευθερώσαντος καταστάσεως οὐκ ἀναψηλαφηθήσεται. [Sch. f. VI. 494.]

Θαλελαίου. Ὁ γὰρ νῦν κινῶν κατὰ τῆς ἀπελευθέρως ἔλεγε, τὸν τετελευτήσαντα πρότερον ἴδιον δούλον γεγονέναι. καὶ ἀπαγορεύει ἡ διάταξις τῆς ἀπελευθέρως ζητηθῆναι κατὰστασιν· ἐπειδὴ ζωῆς αὐτῆς ἀνάγκη καὶ τὰ περὶ τοῦ τετελευτήσαντος ἔξετασθῆναι, εἴτε ἐλεύθερος ἦν, ἢ δούλος. τοῦτο δὲ ἐπὶ τῶν ἡδὴ τετελευτήσαντων πρὸ πενταετίας οὐ δύναται προβῆναι. [Sch. f. VI. 495.]

Τοῦ αὐτοῦ⁴⁾. Τῆς ἐναγοῦσης νῦν καὶ λεγοῦσης ἐαυτῆν ἀπελευθέρων, ἐναγομένης δὲ, ὅτι δῆθεν δούλη γέγονε τοῦ τετελευτήσαντος νῦν· ἐκείνος δὲ δούλος ἐγένετο τοῦ νῦν ἐνάγοντος. [Sch. f. VI. 495.]

ζ.⁴⁾ Ἐκληρονόμησέ τις τινά, καὶ ἔλεγε τις⁵⁾, δούλον ἴδιον αὐτὸν εἶναι, λέγων⁶⁾, ὅτι ἡ μήτηρ αὐτοῦ δούλη ἦν· ἦν δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ τετελευτήσασα πρὸ πέντε ἐνιαυτῶν. καὶ λέγει ἡ διάταξις, ὅτι τῆς μητρὸς πρὸ πέντε ἐνιαυτῶν τετελευτήσασα, οὐ καλῶς ἡ δίκη κινεῖται· ἐπειδὴ συμβαίνει τὰ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς μητρὸς ζητηθῆναι.

ἐκληρονόμησέ τις τινά] Τὸ κατὰ πόδας. Ἐὰν οὗτος, ὅστις σὲ κληρονόμον ἐποίησε, διὰ τὴν τῆς μητρὸς κατὰστασιν δούλος λέγεται, καὶ ἡ μήτηρ πρὸ πέντε ἐνιαυτῶν τῆς κινήσεως δίκης ἐτελεύτησεν, τῆ παραγραφῇ χώρα ἔσται· ὅποτε ζητεῖσθαι περὶ καταστάσεως οὐ δύναται, εἰ μὴ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς μητρὸς ἀναψηλαφηθῇ. ταῦτα οὕτως, ἐὰν ἐφ' ὅσον ἔζησε, χωρὶς ζητήσεως ὡς πολίτης Ῥωμαῖκός⁷⁾ ἐπραξεν. [Sch. g. VI. 495.]

Θαλελαίου. Σημειῶσαι, ὅτι τότε χώρα τῶ νόμιμον τῆς διατάξεως, ὅτε ἐν ζωῇ μὴ γέγονεν ὀχλήσις περὶ τύχης. [Sch. g. VI. 495.]

Τοῦ αὐτοῦ. Σημειῶσαι τὸν κανόνα, ὅτι ἀνάγκη πάντως ἐν τῇ περὶ καταστάσεως ζητήσει τὰ περὶ τῆς μητρὸς ἔξετασθῆναι. [Sch. g. VI. 495.]

ζ.γ) Ἡ διάταξις ἀντιγέγραπται πρὸς γυναικα ἐναγομένην περὶ τῆς οὐσίας τοῦ ἰδίου ἀνδρός, καὶ λέγει, ὅτι, ἐὰν ζῶντος τοῦ ἰδίου ἀνδρός ζήτησις ἦν ἀρχαίως περὶ τῆς τύχης αὐτοῦ, κἂν ἐτελεύτησεν ἐκείνος, οὐδὲν ἦν κινεῖται τὸ δικαστήριον τὸ περὶ τῆς τύχης, ἵνα δεχθῇ, τίνα διαφέρει τὰ πράγματα, περὶ ὧν ἡ ἐναγωγή κινεῖται. κινεῖται⁸⁾ γὰρ τοῦτο παρὰ τῶ δικαστῆ τῶ περὶ τῶν πραγμάτων δικάζοντι.

ἡ διάταξις ἀντιγέγραπται] Τὸ κατὰ πόδας. Κἂν τὰ μάλιστα ἐτελεύτησεν ὁ ποιεῖ⁹⁾ σου ἀνὴρ, ὅτι κατὰστασις ζητήσις ἐπιφέρειτο, ἡ δίκη ὅμως καὶ μετὰ τελευτῆν αὐτοῦ διὰ τὸ κέρδος τῆς κληρονομίας μένει. ταῦτην γὰρ παρ' ἐκείνω, ὅστις περὶ τῆς κληρονομίας ἢ περὶ τῶν καθ' ἕκαστον πραγμάτων μέλλει δικάζειν, τηθῆναι χρῆ. [Sch. h. VI. 495.]

Θαλελαίου. Ἀνάγκη ἐκείνον λέγοντος, ἐαυτῶ διαφέρειν τὰ πράγματα, ζητηθῆναι, εἰ δούλου ἦσαν τὰ πράγματα. πρόσχε δὲ, πῶς ἐθεματίσεν¹⁰⁾ αὐτόν, ὅτι καὶ ἐν ζωῇ ἐνήγετο, διὰ τὴν πρὸς ταύτης διάταξιν· ὅτι¹¹⁾ χρῆ τὴν πενταετίαν διαδραμεῖν μὴ ὀχληθέντος τινός περὶ τύχης. [Sch. i. VI. 495.]

post quinquennium de statu eius quaeritur, ut dicit const. 8. huius tit. et const. 1. tit. 22. huius lib. Et haec quidem sic se habent. Memineris autem const. 13. tit. 16. huius lib. qua dicitur, etiamsi post quinquennium a die mortis de statu iudicium non moveatur, bona tamen mortui defuncti a domino eius vindicari. Similiter autem dicit const. 3. huius tit. Nota ergo ius, et lege tit. 22. qui sequitur.

Τὸ κατὰ πόδας. Aditus competens iudex causam praescriptionis examinabit, et si Domitiae patronum, qui civis Romanus usque ad mortem vixit, quinque annos antequam lis de bonis mulieris moveretur, vita decessisset proponitur, tanquam libertae status ex statu huius manumissoris non retractabitur.

Thalelai. Qui enim adversus libertam nunc agit, dicebat, defunctum prius servum suum fuisse. Et prohibet constitutio quaeri de statu libertae: quoniam ea vivente necesse est etiam quaeri de eo, qui decessit, servusne esset, an liber. Hoc autem non potest procedere in his, qui ante quinquennium iam decesserunt.

Eiusdem. Eius, quae nunc agit et se libertam dicit, convenitur autem, quod ancilla fuerit eius, qui nunc decessit, ille autem eius servus fuerit, qui nunc agit.

VI. Quidam heres alicui extitit¹⁾, et dicebat quidam, eum suum servum esse, dicens, matrem eius ancillam fuisse: decesserat autem mater eius ante quinquennium. Et dicit constitutio, cum mater ante quinquennium decesserit, litem non recte moveri: quoniam evenit, et de statu matris quaeratur.

1) quidam heres alicui extitit] Τὸ κατὰ πόδας. Si is, qui te heredem fecit, propter matris conditionem servus dicitur, et mater ante quinque annos litis motae vita decessit, praescriptioni locus erit: cum quaeri de statu non possit, nisi de conditione matris retractetur. Haec ita, si quamdiu vixit, sine interpellatione ut civis Romanus egit.

Thalelai. Nota, tunc locum esse iuri constitutionis, cum vivo eo interpellatio de statu facta non sit.

Eiusdem. Nota regulam, in quaestione status omnino necesse esse de matre quaeri.

VII. Rescripta est constitutio¹⁾ ad mulierem, cum qua agebatur de bonis mariti sui, et dicit: Si vero marito coepta erat quaestio de statu eius, etiamsi ille vita decesserit, nihilominus iudicium de statu exercetur, ut ostendatur, ad quem bona pertineant, de quibus actio intenditur. Hoc enim movetur apud iudicem, qui de bonis iudicat.

1) rescripta est constitutio] Τὸ κατὰ πόδας. Quamvis defunctus sit maritus quondam tuus, cui status quaestio inferebatur, causa tamen etiam post obitum eius apud emolumentum successionis durat. Hanc enim apud eum, qui de hereditate vel singulis rebus iudicaturus est, decidi oportet.

Thalelai. Necesse est, illo dicente, bona ad se pertinere, quaeri, an bona servi essent. Adverte autem, quomodo posuerit, cum eo actum fuisse vivo, propter praecedentem constitutionem: quoniam oportet quinquennium exiisse, nullo de statu interpellato.

3) Fabr. προσέλευσεν (sic). 4) Spectat haec adnotatio ἀπελευθέρως. 5) Cod. 1357. ζ. 6) Cod. 1357. ἔλεγε τις. 7) Cod. 1357. καὶ addit ante λέγων. 8) Lege πολίτης Ῥωμαία, civis Romana. 9) Cod. 1357. 9. pro quo numero. secunda manu correctum est η'. 10) Alterum κινεῖται in Cod. 1357. omittitur. 11) Sic legendum. Fabr. ὅποτε. 12) Fabr. ἐθεματίσεν (sic). 13) Malim δέσσει.

η'. δ) *Ἐίχε τις ἀδελφόν.* ἔλεγε δέ, καὶ ἕτερόν τινα^{ε)} δοῦλον ἴδιον εἶναι. τελευτῶν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐκείνον τὸν λεγόμενον δοῦλον εἶναι ἔγραψε κληρονόμον, καὶ ἔλαβεν ἐκείνος τὴν κληρονομίαν. καὶ μετὰ ταῦτα καὶ αὐτὸς ἐτελεύτησε, γράψας οὐστίνως ἠβουλήθη κληρονόμον, ἐτέροις δὲ καταλείψας ἐλευθερίας. καὶ προσήλθε βασιλεὶ ἐκείνος λέγων· ὅτι δοῦλος ἐμὸς ἦν, καὶ οὐ καλῶς^{ι)} ἔγραψα κληρονόμος σὺν ἐλευθερίᾳ παρὰ τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ· καὶ νῦν ἀξιώδοθῆναι μοι τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐλευθερωθέντας παρ' αὐτοῦ δοῦλους ἐμοὺς εἶναι. καὶ ἀντιγράφει^{β)}, ἢ διάταξις, ὅτι, ἐὰν ὡς πολίτης Ῥωμαίων ἔζησε καὶ^{η)} πέντε ἐνιαυτοὶ παρήλθον, μετὰ τελευτὴν αὐτοῦ οὐ δύνασαι^{ι)} τοῦτο κινήσαι.

εἶχε τις ἀδελφόν] Τὸ κατὰ πόδας. Ἐὰν οὗτος, ὄντινα δοῦλον σὺν γεγονέναι καὶ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ σοῦ ἐλευθερον καὶ κληρονόμον γραφέντα θεματίζεις, ὡς πολίτης Ῥωμαῖος ἔζησε, καὶ οὔτε εἰδὼ πενταετίας μετὰ τελευτὴν αὐτοῦ καταστάσεως ζήτησιν κινεῖν ἢ ἔξω^{α)} αἰσθάνη, μήτε τοῖς ἐξ αὐτοῦ γραφείοις^{β)} κληρονόμοις, μήτε οὓς ἐλευθεροὺς εἶναι ἠβουλήθη, ἀμφισβήτησιν ἐαυτὸν παρὰ τὸν τύπον τοῦ δογματος δύνασθαι ποιεῖν. εἰ δὲ πρὶν ἢ τοῦτο τὸ διάστημα τούτου τοῦ καιροῦ ἐξέλθῃ, κινεῖν ἢ ἔξω, καὶ τὸ περὶ αὐτοῦ κατὰ τὸ ἔθος τῶν δικαστηρίων ἀπαιτεῖν, καὶ κατὰ τῶν ἐλευθερωθέντων τυπωθείσης^{γ)} τῆς δίκης κατὰ τὸν τύπον τοῦ νομίμου κινεῖν οὐ κωλυθήσῃ. [Sch. k. VI. 495. sq.]

παρὰ τὸν τύπον τοῦ δογματος] Θαλελαίου^{μ)}. Δόγμα ἐστὶ τὸ κελεύον, μετὰ πενταετίαν μὴ ζητεῖσθαι περὶ τῆς τύχης τῶν τελευτησάντων. [Sch. * VI. 496.]

τυπωθείσης τῆς δίκης] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὅτε λέγουσιν ἐαυτοὺς ἐλευθεροὺς εἶναι, ἔλκονται δὲ εἰς δουλείαν, χρὴ τυπωθῆναι τὸ περὶ τῆς τύχης δικαστηρίων. [Sch. * VI. 496.]

θ'. ν) *Καὶ μετὰ πενταετίαν καλῶς ζητεῖται, εἰ καλῶς γεγονάσιν αἱ τῶν παίδων αὐτεξουσιότητες ἢ οὐ^{ο)}.*

καὶ μετὰ πενταετίαν καλῶς ζητεῖται] Θεοδώρου. Καὶ μετὰ πέντε ἔτη καλῶς κινεῖται τὸ περὶ τῆς μὴ καλῶς προβάσεως ἐμαγκιατίου. ἀνάγνωθι τὴν α'. διατάξιν τοῦ μ.θ'. τίτ. τοῦ η'. βιβλ. λέγουσαν, ὅτι ὁ ἐμαγκιατευθεὶς ἔλκεται ἐξ ἀχαριστίας εἰς υπεξουσιότητα. [Sch. m. v) VI. 496.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ὅπερ ἐστὶ διατεταγμένον, μετὰ πενταετίαν περὶ τῆς καταστάσεως τῶν τελευτησάντων ζήτησιν ἀρχθῆναι μὴ δύνασθαι, εἰς θεῖμα ἐμαγκιατίου, πότερον νομίμως ἢ οὐ γεγονέναι, οὐδ' αὖτως ἀντὶκει. [Sch. m. VI. 496.]

Θαλελαίου. Ἀρα οὖν τὸ κείμενον ἐν τῷ ζ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλ. τῶν πρώτων ἐν τῷ κέ. διγ. ὅτι οὐκ ἀνατρέπεται ἡ ἐμαγκιατίου μετὰ θάνατον τῶν παίδων, νοοῦμεν, ὅτε ὁ πατὴρ ἠρέσχετο ὡς νομίμως αὐτεξουσιαν δοκοῦντων τῶν παίδων; τί δὲ, ὅτι πολλάκις οὔτε παρήσαν, ὥστε καλῶς τὰ περὶ αὐτῶν ζητεῖσθαι, μετὰ τοῦ μὴ ἐναντιοῦσθαι ἡμῶς ἐκείνῳ τῷ διγέστῳ. [Sch. m. VI. 496.]

ι'. ρ) *Ἡ διάταξις φησι τὸ εἰρημένον ἐν ταῖς πρὸ αὐτῆς διατάξεσι θεματίζουσα^{α)}*, ὅτι καὶ πόλει καὶ ἀνήβοις ἀντίκειται αὕτη ἢ τῆς πενταετίας παραγραφῆ. ἐὰν^{β)} δὲ ἀμφιβάλληται^{γ)}, πῶς ἔξῃσέ τις, προσέχουσαν τοῖς καιροῖς τοῖς ἐσχάτοις, τούτεστι, τοῖς μᾶλλον ἐγγίζουσι τῇ τελευτῇ.

ὅτι καὶ πόλει καὶ ἀνήβοις ἀντίκειται] Τὸ κατὰ πόδας. Ἐὰν ἡ μητὴρ ἢ σὶ ὡσανεὶ εὐγενῆς τῇ κοινῇ ὑπονοία ἔζησε, καὶ πενταετία ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς τελευτῆς αὐτῆς

VIII. Quidam fratrem habebat¹⁾. Dicebat autem, et alium quendam servum suum esse. Decedens frater eius heredem illum scripsit, qui servus dicebatur, et ille hereditatem cepit. Postea ipse quoque diem obiit, scriptis, quos voluit, heredibus, aliis autem relictiis libertatibus. Et ille Imperatorem adiit dicens: Meus servus erat, et heres cum libertate a fratre meo non recte scriptus fuit: et nunc peto, ut bona eius mihi concedantur, et ut servi ab eo manumissi mei sint. Et rescribit constitutio: Si ut civis Romanus vixerit, et quinquennium praeterierit, post mortem eius de eo agere non potes.

1) quidam fratrem habebat] Τὸ κατὰ πόδας. Si is, quem servum tuum fuisse, et a fratre tuo liberum et heredem scriptum proponis, ut civis Romanus vixit, nec intra quinquennium post mortem eius status quaestionem movere coepisti: intelligis, neque heredibus ab eo scriptis, neque his, quos liberos esse voluit, contrarium te contra formam Senatusconsulti^{*)} facere posse. Quodsi prius, quam id temporis spatium excederet, agere coepisti, et peculium eius more iudiciorum persequi, et cum manumissis ordinata lite^{*)} secundum formam Edicti experiri non prohibebers.

*) contra formam Senatusconsulti] Thalelaei. Senatusconsultum est, quo cavetur, ne post quinquennium quaeratur de statu defunctorum.

*) ordinata lite] Eiusdem. Quoniam cum se liberos esse dicunt, in servitutem autem vindicantur, iudicium de statu ordinari oportet.

IX. Etiam post quinquennium recte quaeritur¹⁾, utrum filiorum emancipationes recte factae fuerint, necne.

1) etiam post quinquennium recte quaeritur] Theodori. Etiam post quinquennium recte quaeritur de emancipatione, quae non iure praecessit. Lege const. I. tit. 49. lib. 8. qua dicitur, emancipatum propter ingratitudinem revocari in potestatem.

Τὸ κατὰ πόδας. Quod est constitutum, post quinquennium de statu defunctorum quaestionem incipere non posse, ad speciem emancipationis, iure necne facta sit, minime pertinet.

Thalelaei. Numquid ergo quod habetur tit. 7. lib. I. partis primae Digestorum dig. 25. non revocari emancipationem post mortem filiorum, intelligimus, cum pater passus est, quasi filii iure viderentur emancipati? Quid si forte non aderant, ut de his recte quaereretur, ne advessemur illi digesto?

X. Constitutio dicit, proponens quod dictum est in praecedentibus constitutionibus, et civitati, et pupillis obstare¹⁾ hanc quinquennii praescriptionem. Sin autem dubitetur, quomodo quis vixerit, novissima tempora spectamus, hoc est, quae erant morti proxima.

1) et civitati, et pupillis obstare] Τὸ κατὰ πόδας. Si mater tua quasi ingenua communi opinione vixit, et quinquennium a die mortis eius excessit: potes

d) Cod. 1357. θ'. e) Sic verba transponit Cod. 1357. Fabr. τινὰ καὶ ἕτερον. Ceterum Cod. 1357. sic accentus ponit, ἕτερον τινὰ. f) Pro οὐ καλῶς Cod. 1357. habet οὐ κακῶς. g) Cod. 1357. ἀντιγράφῃ. h) Verba ὡς πολίτης Ῥωμαίων ἔζησε καὶ desunt in Cod. 1357. i) Cod. 1357. δύνασαι. Fabr. δύναται. k) Fabr. γραφοῖσι (sic). l) Fabr. τυπωθείσης (sic). hic et postea. m) Hoc et sequens scholium pertinent ad verba τοῦ κατὰ πόδας praehxa. n) Cod. 1357. ι'. o) Sic Cod. 1357. Fabr. οὐ. p) Fabr. litteram l in significandis scholiis praetermisit. q) Cod. 1357. ια. r) Cod. 1357. θεματίζουσα sine accentu. s) Inde a voce ἐὰν usque ad vocem τελευτῇ haec in Cod. 1357. desunt. t) Lege ἀμφιβάλλεται. Fabr. ἀμφιβάλλεται.

παρῆλθε· δύνασαι τὴν πόλιν καὶ τοὺς ἀνήθους, εἴ σοι περὶ καταστάσεως ζήτησιν κινήσῃ πειραθῶσι, τῇ ἐγνωσμένη παραγραφῇ ἐκβαλίῃ. εἰ δὲ ἄρα ὡς εὐγενῆς ἕως τελευτῆς ἔζησεν, ἐν τῷ δικαστηρίῳ ζητηθήσεται. εἰ δὲ ἀμφισβήτησις παρεντέθειται, τοὺς μεταγενεστέρους καιροὺς θεωρεῖσθαι χρή. [Sch. n. VI. 496.]

Ἄρα οὖν ἡ παραγραφὴ ἢ τούτοις τοῖς προσώποις ἀντικείμενη πολλῶν μᾶλλον καὶ παντὶ ἀνθρώπῳ καλῶς ἀντίκειται; [Sch. n. VI. 496.]

ια'. α) Τὸ κατὰ πόδας γ). Ἐὰν ὁ πατὴρ ὁ σὸς ὡς εὐγενῆς ἔζησεν, καὶ οὐδὲ καταστάσεως ζήτησιν, ὡς ἂν εἰ^{ω)} τοῦ δημοσίου δοῦλος ἦν, παρὰ τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας, ὅστις περὶ τῆς τοιαύτης ζήτησεως κρίνειν εἴωθεν, ἀλλὰ παρὰ τῷ κουράτωρι^{κ)} τῆς πόλεως τῷ μὴ ἄρμοδιῳ^{ζ)} δικαστῇ ὑπέμεινε, καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ πενταετία διέδραμεν^{α)}, ἡ κατάστασις ἐκ τῆς παραγραφῆς, ἥτις ἀπὸ τοῦ νόμου καταφέρεται, ἡσφαλισμένη^{β)} ἐστίν.

ἀλλὰ παρὰ τῷ κουράτωρι τῆς πόλεως] Θαλελαίου. Περὶ τούτου τοῦ προκουράτωρος^{β)} τῆς πόλεως εἴρηται ἐν τῷ α'. βιβ. τῶν πρώτων ἐν τῷ τελευταίῳ διγ.^{ε)} ὅτι ὁ σύμπονος αὐτοῦ οὐ νοεῖται σύμπονος, ἐπεὶ μὴτε ἀπόδημος^{δ)} λαμβῶσαι σάλυρον. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι συνέρχεται. [Sch. o. VI. 496. sq.]

ιβ'. ε) Ἡ τῆς πενταετίας παραγραφῆς, τοῦ δούλου τελευτήσαντος ἐν φυγῇ, οὐκ ἔχει χῶριαν.

ἡ τῆς πενταετίας παραγραφῆς] Τὸ κατὰ πόδας. Ἦ ἀπαίτησις τῶν τοῦ πεκουλλίου πραγμάτων τοῦ δούλου τοῦ σοῦ, εἴαν μὴδενὸς δικαίου τίτλου προλαμβάνοντος τὰ σώματα παρὰ τινος κατέχονται, οὐδεμίᾳ χρόνου παραγραφῇ ἀκροτηριασθήσεται. οὐδὲ γὰρ τὸ νόμα τῆς συγκλήτου, ὅπερ περὶ μὴ ἀναψηλαφητέων^{λ)} τῶν καταστάσεων τῶν τελευτήσαντων διηγόρευται, παρεντέθειται^{ε)}, εἴαν ὁ τελευτήσας ἐν φυγῇ ἀναστραφεῖς καὶ λανθάνων ἀπέθανεν. [Sch. p. VI. 497.]

οὐδεμίᾳ χρόνου παραγραφῆς] Θαλελαίου^{β)}. Τοῦτο λέγει πρὸς τὴν τῆς πενταετίας παραγραφῆς, καὶ τῶν ε'. ἢ κ. ἐνιαυτῶν. ἐπειτοίγε ὠμολογημένως ἡ τριακονταετηρὶς ἀποκλείει τὸν βουλόμενον κινήσαι τὴν σπενιαλίαν ἐν ἡμέρᾳ. [Sch. *. VI. 497.]

TITULUS IB'.

Περὶ συμπαιγνίας ἀπελεγχομένης^{ι)}.

α'. Κάϊος^{κ)}. Ἐὰν συμπαιγνίᾳ δεσπότην ἐλεύθερος ὁ δοῦλος κριθῇ, ὥστε λοιπὸν δύνασθαι συγκλητικὸν αὐτὸν γενέσθαι, ὁ ἀπελέγξας τὴν συμπαιγνίαν δοῦλον αὐτὸν ἔξει.

ἐὰν συμπαιγνίᾳ δεσπότην] Ἰνα^{λ)} μὴ τῇ περὶ τοὺς ἰδίους οἰκέτας τινῶν δεσποτῶν φιλοτιμία μολυνθῆται καὶ χραισθῆται ἡ μερίστη τάξις τῶν εὐγενῶν ἀνδρῶν, ἀνεχομένων τῶν δεσποτῶν, τοὺς ἰδίους οἰκέτας ἀναβοῶν εἰς εὐγένειαν, καὶ ἀποφαινεσθαι αὐτοὺς εὐγενεῖς, διὰ τοῦτο νόμα συγκλήτου γέγονε τοῖς Δομιτιανοῦ χρόνοις, ὅτινι διηγόρευται, ἵνα, εἰ τις ἀποδείξει, κατὰ συμπαιγνίαν τοῦ δεσπότην τὸν δοῦλον ἀποφανθῆναι εὐγενῆ, αὐτοῦ γίνεται^{μ)} δοῦλος τοῦ διελέγξαντος ὁ κατὰ συμπαιγνίαν εὐγενῆς ἀποφανόμενος. τοῦτο δὲ ἀναψηλαφητέων^{ν)} τὴν περὶ τῆς εὐγενείας ἀποφασίαν εἶσω πέντε μόνων ἐνιαυτῶν συνεχώρησεν^{ο)} ὁ θεοτάτος Μάρκος, συναπτῶν δη-

civitatem et pupillos, si tibi status quaestionem movere tentaverint, nota praescriptione repellere. Sin autem ut ingenua usque ad mortem vixerit, in iudicio requiretur. Quodsi dubitatio intervenerit, posteriora tempora spectari oportet.

Numquid ergo praescriptio his personis obstans multo magis etiam cuilibet recte obicietur?

XI. Τὸ κατὰ πόδας. Si pater tuus vel ingenuus vixit, nec status controversiam, quasi fisci servus esset, apud Praesidem provinciae, qui super huiusmodi quaestione iudicare solet, sed apud curatorem civitatis¹⁾, non competentem iudicem passus est, postquam eius mortem quinquennium effluserit, status ex praescriptione, quae ex Senatusconsulto emanat, protectus est.

1) sed apud curatorem civitatis] Thalelaei. De hoc curatore civitatis dictum est lib. I. partis primae Digestorum, dig. ult. assessorem eius pro assessore non haberi, quia de publico salarium non accipit. Sed et in patria sua assidet.

XII. Quinquennii praescriptio¹⁾, cum servus in fuga decesserit, locum non habet.

1) quinquennii praescriptio] Τὸ κατὰ πόδας. Repetitio peculii rerum servi tui, si nullo iusto titulo praecedente corpora possideantur ab aliquo, nulla temporis praescriptione^{*)} mutilabitur. Nec enim Senatusconsultum, quod super non retractandis defunctorum statutibus sancitum est, intervenit, si defunctus in fugam conversus atque latitans decessit.

*) nulla temporis praescriptione] Thalelaei. Hoc dicit ratione praescriptionis quinquennii, et decem vel viginti annorum. Nam haud dubie triginta annorum praescriptio excludit eum, qui speciali in rem experiri vult.

TITULUS XII.

De collusione detegenda.

I. Caius. Si colludente domino¹⁾ servus liber iudicatus fuerit, ut Senator fieri posset, qui collusionem detexit, servum eum habebit.

1) si colludente domino] Ne quorundam dominorum erga servos suos indulgentia polluat et inquinetur maximus ordo ingenuorum hominum, cum patiantur domini servos suos in ingenuitatem proclamare, et ingenuos pronuciari, propterea factum est Senatusconsultum Domitiani temporibus, quo cautum est, ut si quis probarit, per collusionem domini servum ingenuum pronuciatum esse, is, qui per collusionem ingenuus pronuciatus fuit, eius, qui detexit, servus fiat. Sententiam autem de ingenuitate latam intra quinquennium duntaxat retractare permisit Divus Marcus, sci-

α) Cod. 1357. ιβ'. β) Verba τὸ κατὰ πόδας desunt in Cod. 1357. γ) Cod. 1357. ὡσανεὶ. δ) Cod. 1357. κουράτωρι. ε) Cod. 1357. ἄρμοδιῳ. Fabr. ἄρμοδιῳ. ζ) Cod. 1357. διέδραμεν (sic). α) Cod. 1357. ἡσφαλισμένη (sic). β) Fabr. in marg. notat, scribendum esse κουράτωρος. Recte. γ) Intelligitur L. G. D. de officio assessorum l. 22. δ) Fabr. in marg. notat, scribendum esse ἀπὸ δέμου. ε) Cod. 1357. ιγ'. ς) Haud dubie legendum ἀναψηλαφητέων. Fabr. ἀναψηλαφήσεων. γ) Fabr. παρεντέθειται (sic). δ) Est scholium ad verba τοῦ κατὰ πόδας praehca. ε) Cod. 1357. addit: καὶ περὶ τῶν ἐν ἐκκλησίᾳ ἐλευθερούμενων: et de his, qui in ecclesia manumittuntur. Sic etiam index titularum huic Codici praefixus et Tipucitas. Index autem titularum Coislinianus addit καὶ περὶ τῶν ἐν ἐκκλησίᾳ ἐλευθερούμενων: et de his, qui in ecclesia manumittuntur. κ) Fabr. Κάϊος. λ) Spectat hoc scholium et ad l. 2. D. h. t. μ) Lege γίνηται. ν) Adde τὸ ἀντὶ ἀναψηλαφῆσθαι. ο) Sic legendum, Fabr. συνεχώρη (sic).

λογότι. τὸν δὲ πενταετὴ χρόνον δεχόμεθα, εἰ μὴ ἄρα ἡ ἡλικία ἐκείνου, οὐτως ἢ συμπαιγνία διελέγχεται, ὑπερτεθῆναι τὴν δίκην παρασκευάζει εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἡβῆς αὐτοῦ, ἢ ἄλλη τις αἰτία τὴν ὑπερθεσὶν δίδωσι. τότε γὰρ ὁ πενταετής χρόνος οὐ τρέχει. καὶ ἐφ' ὧν δὲ φυλάσσεται οὗτος ὁ πενταετής χρόνος, οὐκ εἰς τὸ περαιωθῆναι τὴν ἀνηλικίαν ὠρίσται, ἀλλ' εἰς τὸ ἀρχθῆναι τὴν περὶ αὐτῆς δίκην. ἕτερον ἐστίν, ἡλικία τις ἐξ ἀπελευθερίας εὐγενῆ ἑαυτὸν εἶναι διαβεβαίονται· τούτῳ γὰρ ὁ πενταετής χρόνος οὐκ ἀντίκειται. μόνοι δὲ ἐντιμοὶ ὑπὲρ πάντων δυνάμενοι συνηγορεῖν, δύνανται ἀναψηλαφῆν τὴν περὶ εὐγενείας ἀπόφασιν, εἰ καὶ πάντῃ ἐξωτικοὶ εἴησαν. [Sch. a. VI. 498. sq.]

β'. Ἐλέγξει δὲ τις τὴν συμπαιγνίαν ἐντὸς πέντε ἐτῶν συναπτῶν, ἀριθμουμένων ἀπὸ τῆς ψῆφου ἕως προκατάρξεως· εἰ μὴ ἡ ἡλικία τοῦ τοιούτου δούλου ἢ ἐτέρᾳ αἰτία εἰς τὴν ἡβῆν αὐτοῦ ὑπερτίθεται τὴν ζήτησιν. ἕτερον περὶ τοῦ ἐξ ἀπελευθέρου εἰς εὐγενείαν ἀναβοῶντος.

Καὶ ἐξωτικὸς δέ, δυνάμενος μόνου ἐτέρῳ συνηγορεῖν, καλῶς ἐλέγχει τὴν συμπαιγνίαν.

γ'. Εἰ μὴ ἐννομος ἦν ὁ ἀντειπὼν τῷ περὶ εὐγενείας ρησάντι, οὐδὲ ἕρρωται ἡ ψῆφος.

εἰ μὴ ἐννομος ἦν ὁ ἀντειπὼν] Ἡλικία τις μὴ ἐννομον ἔχων ἀντιλέγονται αὐτῷ εὐγενῆς ἀποφαίνεται, οὕτως ἀχρηστὸς ἐστὶν ἢ ἀπόφασιν, ὡς ἂν εἰ μὴδὲν ἐκρίθη παντελῶς· τούτο γὰρ ταῖς διατάξεσι δηγοῦνται. [Sch. b. VI. 499.]

δ'. Ἐάν ἀπελευθέρου κατὰ συμπαιγνίαν εὐγενῆς κριθῆ, μετ' ἐλέγχου ἀπελευθέρου νομίζεται· πρὶν δὲ ἐλεγχθῆ, ὡς εὐγενῆς λογίζεται.

Ἐάν ἀπελευθέρου κατὰ συμπαιγνίαν εὐγενῆς ἀποφανθῆ, ἐλεγχθῆ δὲ μετὰ ταῦτα ἡ συμπαιγνία, ἀρχεται λοιπὸν ὡς ἀπελευθέρου εἶναι. ἐν τῷ μέσῳ δὲ χρόνῳ, πρὶν διελεγχθῆναι τὴν συμπαιγνίαν, καὶ μετὰ τὴν ἀπόφασιν τὴν ὑπὲρ τῆς εὐγενείας, ὡς εὐγενῆς πολιτεύεται. [Sch. c. VI. 499.]

ε'. Ἡ περὶ τῆς συμπαιγνίας ψῆφος προσάπαξ διὰ συμπαιγνίαν ἀναψηλαφᾶται.

Πολλῶν θελότων ἐλέγξει τὴν συμπαιγνίαν, ἐκ τῶν ἡθῶν καὶ τῆς ἡλικίας, καὶ τοῦ διαφέροντος ἐκάστῳ, τίς ὠφελει κινήσαι, ὁ ἄρχων κρίνει.

ἡ περὶ τῆς συμπαιγνίας ψῆφος] Τὴν ὑπὲρ εὐγενείας ἀπόφασιν προσάπαξ μόνον ἔστιν ἀναψηλαφῆν, οὐ μὴ καὶ πρὸς δεύτερον. [Sch. d. VI. 499.]

πολλῶν θελότων ἐλέγξει τὴν συμπαιγνίαν] Ὅτε πολλοὶ ἅμα βούλονται ἀναψηλαφῆσαι τὴν ὑπὲρ εὐγενείας ἀπόφασιν, καὶσα κόγνιτα ἐξετάζονται οἱ πάντων τρόποι, καὶ ἡ ἡλικία, καὶ κατὰ σύγκρισιν ἐκείνος προτιμάται, ὅτι μὴ πλέον διαφέρει τὸ ἀναψηλαφῆσαι τὴν ἀπόφασιν. [Sch. e. VI. 499.]

TITULOS II.

Περὶ τῶν ἐν πίστει καταλιμπανομένων ἐλευθεριῶν, καὶ τιμῆς δούλων.

α'. Ἐάν τις ληγατευθῆ τινὶ ἐν κωδικίλλοις, καὶ ἐλευθερωθῆ παρ' αὐτοῦ, μετὰ ταῦτα δὲ πλαστοὶ φανώσιν οἱ κωδικίλλοι, ἢ μὲν ἐλευθερία ἢ ἅπαξ δοθεῖσα αὐτῷ οὐκ ἀνατρέπεται· δύνανται δὲ ὁ κληρονόμος ἀπαιτῆσαι αὐτὸν τὰ τοῦ τιμήματος αὐτοῦ εἰκοσι νομίσματα.

p) ἡ deest in Cod. 1357. q) τὴν deest in Cod. 1357. r) Cod. 1357. ἡ (sic). s) Numerus δ'. in Cod. 1357. in marg. scriptus est. t) Cod. 1357. συμπαιγνίαν, accentu sic posito. u) λογίζεται deest in Cod. 1357. v) Fabr. ex Cui. in marg. γρ. τῆς εὐγενείας, quo significare vult, scribendum esse εὐγενείας. Recte. w) Cod. 1357. πρὸς ἅπαξ. x) Huic themati Cod. 1357. praefigit numerum ε'. y) Cod. 1357. ὠφελει. z) Verba καὶ τιμῆς δούλων desunt in Cod. 1357. a) L. I. C. h. t. praetermissa est in Basilicis. b) L. 2. C. h. t. legitur in Syn. p. 421. c) Cod. 1357. κωδικίλλοι. d) Pro verbis εἰκοσι νομίσματα Cod. 1357. habet κανόνος, ortum ex κ'. νομ.

licet continuum. Quinquennium autem accipimus, nisi aetas illius, cuius arguitur collusio, efficiat, ut causa differatur in tempus pubertatis, vel alia quaedam causa det dilationem. Tunc enim quinquennium non currit. In quibus autem servatur hoc quinquennium, non ad perficiendam retractationem praefinitum est, sed ad inchoandam de ea litem. Aliud est, cum quis ex libertinitate se ingenuum esse asserit: ei enim quinquennii tempus non obstat. Soli autem hi, quibus existimatio integra est, quique pro omnibus postulare possunt, retractare sententiam de ingenuitate, etiamsi omnino extranei sint, possunt.

II. Deteget autem quis collusionem intra quinquennium continuum, numerandum a sententia usque ad litis contestationem: nisi aetas huius servi, aut alia causa inquisitionem differat in eius pubertatem. Aliud est circa eum, qui ex liberto in ingenuitatem proclamat.

Sed et extraneus, qui tamen postulare pro alio possit, recte collusionem detegit.

III. Si non fuerit iustus contradictor ei, qui de ingenuitate causam obtinuit, nec sententia valet.

1) si non fuerit iustus contradictor] Cum quis non habens iustum contradictorem pronunciat ingenuus, perinde inutilis est sententia, ac si nihil omnino iudicatum fuisset: hoc enim constitutionibus cautum est.

IV. Si libertus per collusionem iudicatus fuerit ingenuus, collusionem detecta libertus existimatur: priusquam vero detegatur, quasi ingenuus habetur.

1) si libertus] Si libertus per collusionem ingenuus pronunciat fuerit, postea autem detecta fuerit collusio, incipit esse quasi libertus. Medio autem tempore, antequam collusio detegatur, et post sententiam de ingenuitate latam, quasi ingenuus in civitate vivit.

V. Sententia de ingenuitate dicta semel propter collusionem retractatur.

Si plures velint collusionem detegere, ex moribus et aetate, et eo, quod cuiusque interest, quis agere debeat, Praeses aestimat.

1) sententia de ingenuitate dicta] Sententiam pro ingenuitate latam semel tantum retractare licet, non etiam iterum.

2) si plures velint collusionem detegere] Cum plures simul latam pro ingenuitate sententiam retractare volunt, causa cognita examinantur omnium mores et aetas, et comparatione facta ille praefertur, cuius magis interest sententiam retractari.

TITULUS XIII.

De fideicommissariis libertatibus et pretio servorum.

I. Si quis alicui codicillis legatus fuerit, et ab eo manumissus sit, postea autem falsos esse codicillos apparuerit, libertas quidem semel ei data non revocatur: potest autem heres ab eo petere pretii nomine viginti aureos.

ἔάν τις ληγατευθῇ τινι ἐν κωδικίλλοις] Θεοδώρου. Ἡ ἀπὸ πλαστῶν κωδικίλλων δοθεῖσα ἐλευθερία οὐκ ἀνατρέπεται μὲν, δίδωσι δὲ τῷ κληρονόμῳ ὁ ἐλευθερωθεὶς κ. νομίματα ὑπὲρ τῆς ἰδίας διατιμῆσεως. ἔάν δὲ βούληται εἰδέναι, πόσου ἐστὶν ἐκάστου δούλου διατιμῆσις^{ε)}, ἀνάγνωθι τὴν α'. διατ. τοῦ ζ'. tit. τοῦ παρόντος βιβ. καὶ μαθήσῃ. [Sch. a. VI. 502.]

Τὸ κατὰ πόδας. Κἂν οἱ κωδικίλλοι, ἐν οἷς τῷ κατὰ μητέρα θείῳ τῆς τελευταίας ληγατευθείς¹⁾ εἶναι δοκίμῃ, πλαστοὶ ἀπεφάνθησαν ὅμως, ἐάν πρὸ τῆς κινήσεως τοῦ ἐγκλήματος ζητήσεως δικαίαν ἐλευθερίαν παρὰ τοῦ ληγαταρίου ἐκίησω, τὸ δεύτερον ἀποτέλεσμα οὐκ ἀφανίζει τὴν οὕτως δοθεῖσαν ἐλευθερίαν. δηλαδὴ δὲ κατὰ τὴν τοῦ Ἀδριανοῦ διατάξιν δίδεται τῷ κληρονόμῳ ἢ τῶν κ. χρυσῶν ἀπαιτήσις. [Sch. a. VI. 502. sq.]

πρὸ τῆς κινήσεως] Θαλαλαίου^{ε)}. Ἐάν γὰρ μεθ' ὃ ἤρξατο κινεῖσθαι ἡ ζήτησις, ἡλευθερώθη, οὐδὲ ἤρμωσεν αὐτῷ ἡ ἐλευθερία. [Sch. * VI. 503.]

τὰ εἴκοσι νομίματα] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐγγὺς τοιοῦτό τι καὶ ἐν τῇ δὲ ἰσοφικίῳ, ὅτι ἐσθ' ὅτε τῆς ἐλευθερίας μὴ ἀνατραπέσῃ κ. νομίματα ὑπὲρ τῆς ἰδίας τιμῆς ὁ ἐλευθερωθεὶς ἀπαιτεῖται. [Sch. b. VI. 503.]

β'. Ἐάν^{h)} ὑπὸ αἴρειν καταλειφθῇ ἐλευθερία γυναικί, καὶ τέκῃ ἐκείνῃ τῆς αἰρέσεως ἡρητημένης¹⁾, δούλους γεννᾷ^{κ)}. ἔάν δὲ μετὰ ὑπέρθεσιν γεννήσῃ, ἐλευθέρους τίκτει.

ἔάν ὑπὸ αἴρειν] Θεοδώρου. Δούλῃ ὑπὸ αἴρειν φιδεϊκομισσαρίως ἐλευθερουμένη δούλους τίκτει, ἕως ὅτε ἐκβῇ ἢ αἴρεισις, εἰ μὴ ἄρα κατὰ μόραν τοῦ κληρονομοῦ οὐκ ἐξῆλθεν. φησὶ δὲ ἡ δ'. διατ. τοῦ παρόντος tit. εἰ διαξῆ ἢ τοιαυτῇ ὡς ἐλευθερία κατὰ γνώμην τοῦ ὀφείλοντος αὐτῇ ἐπιθεῖναι τὴν ἐλευθερίαν, ἐλευθέρους γεννᾷ. ὁμοίως βιβ. ζ'. tit. λε'. διατ. ια'. μέμνησι δὲ τῆς ζ'. διατάξεως τοῦ ιζ'. tit. τοῦ εἰρημένου ζ'. βιβ. [Sch. c. VI. 503.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἐπειδὴ τὴν ἐλευθερίαν γυναικὶν ὑπὸ αἴρειν δεδομένην θεματίζεις, τὴν ἀμφίβολον ἐστίν, ἐκείνους, οἵτινες ἐξ αὐτῶν πρὸ τοῦ πληρωθῆναι αὐτὴν τίκονται, δούλους γεννᾷσθαι, καὶ ἀντικεῖν εἰς τοὺς κληρονόμους δικαίω δεσποτίας; ἐκείνους γὰρ ἐδόθη βοήθεια, οἵτινες μετὰ τὴν ὑπέρθεσιν τῆς δοθείσας ἐλευθερίας τεχθέντες εἰσὶν, ἵνα ἐλευθεροὶ γεννηθῆντες καὶ εὐγενεῖς δόξωσιν. [Sch. d. VI. 503.]

Θαλαλαίου. Τοῦτο ἔγγως καὶ ἐν τοῖς πρώτοις, ὅτι ὁ μετὰ τὴν μόραν τῆς ἐλευθερίας γεννηθεὶς ἐλευθερός τίκτεται. [Sch. d. VI. 503.]

γ'. Ἐάν τις κεχρεωστημένη¹⁾ ὑπὸ ὄρον ἢ^{μ)} ὑπὸ αἴρειν^{ν)} ἐλευθερίαν κατὰ γνώμην^{ο)} τοῦ δεσπότου διήγαγεν ἐν ἐλευθέροις, ὡς δοκοῦσα ἐλευθέρη, ἐλευθέρους γεννᾷ.

ἔάν τις κεχρεωστημένη — ἐλευθερίαν] Τὸ κατὰ πόδας. Ἐάν κατὰ γνώμην τοῦ δεσπότου ἐν ἐλευθερία διατριψῇ, ἢ τινι ἐκεχρεωστητο φιδεϊκομισσαρία ἐλευθερία, κατὰ τὸ δόγμα καὶ τὰς διατάξεις τὰς εἰς τοῦτο ἀνηκούσας πολίτις Ῥωμαία γενομένη εὐγενεῖς ἔτεκεν. ἔάν δὲ μήποτε^{π)} ἀπητήθη ἐξ αὐτῆς ἐλευθερία, ἐαυτῇ ἐγκαλέσει, ὅποτε^{ρ)} οἱ ἐν τῷ μεταξὺ γεννηθέντες παρ' αὐτῆς δούλοι εἰσιν. [Sch. e. VI. 503.]

Θαλαλαίου. Σημείωσαι, ὅτι ὁ χρεωστῶν τὴν φιδεϊκομισσαρίαν ἐλευθερίαν, ἐάν ἐπιτρέψῃ μόνον τῷ δούλῳ διάγειν ἐν ἐλευθερίᾳ, ἔδοξεν αὐτὸν ἐλευθεροῦν. [Sch. e. VI. 503.]

Τοῦ αὐτοῦ. Ταῦτα νόσον περὶ μείζονος τῶν κέ. ἐνιαυτῶν. ἔάν γὰρ ἦτιον ἦν, ὡς δοκοῦσα ἴψα^{σ)} μόραν πάσχειν, ἐλευθέρη ἐστίν. [Sch. e. VI. 503.]

δ'.^{ς)} Ἐάν ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἴρειν¹⁾ ἐλευθερία ἀλλοτριῶ δούλῳ καταλειφθῇ^{υ)}, εἰ μὲν ἐκέρδανεν ὁ δεσπότης αὐτοῦ τί ποτε ἐκ τῆς διαθήκης, ἀναγκά-

1) si quis alicui codicillis legatus fuerit] Theodori. Ex falsis codicillis data libertas non revocatur quidem, heredi autem manumissus viginti aureos pro pretio suo dat. Si autem scire velis, quanti sit cuiusque servi aestimatio, lege const. l. tit. 7. huius lib. et disces.

Τὸ κατὰ πόδας. Quamvis codicilli, quibus avunculo defunctae legatus esse videris, falsi pronunciatii sunt: tamen si ante motam*) criminis quaestionem iustam libertatem es a legatario consecutus, posterior eventus non infirmat ita datam libertatem. Plane secundum Hadriani constitutionem datur heredi viginti aureorum repetitio.

*) ante motam] Thalelaei. Nam si postquam quaestio moveri coepit, manumissus sit, libertas ei non competit.

2) viginti aureos] Eiusdem. Tale quid etiam didicisti in actione de inofficioso, interdum, cum libertas non revocatur, viginti aureos a manumisso pro pretio suo exigunt.

II. Si sub conditione¹⁾ libertas mulieri relicta fuerit, eaque pendente conditione pepererit, servos parit. Sed si post moram pepererit, liberos parit.

1) si sub conditione] Theodori. Ancilla sub conditione per fideicommissum manumissa servos parit, donec conditio extiterit, nisi propter moram heredis non extitit. Dicit autem const. 4. huius tit. si haec in libertate morata sit voluntate eius, qui illi libertatem debet imponere, eam liberos parere. Similiter lib. 6. tit. 35. const. 11. Memineris autem const. 7. tit. 17. dicti lib. 6.

Τὸ κατὰ πόδας. Cum libertatem mulieribus sub conditione datam proponas, quid dubium est, eos, qui ex his ante impletam eam eduntur, servos nasci, et pertinere ad heredes iure domini? His enim auxilium tributum est, qui post moram praestandae libertatis progeniti sunt, ut liberi nati et ingenui videantur.

Thalelaei. Hoc didicisti etiam in parte prima Digestorum, post moram libertatis natum liberum nasci.

III. Si ea, cui fideicommissaria libertas debetur¹⁾, voluntate domini in libertate morata est, quod pro libera habeatur, liberos parit.

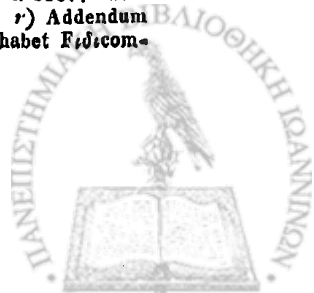
1) si ea, cui fideicommissaria libertas debetur] Τὸ κατὰ πόδας. Si voluntate domini in libertate est morata, cui fideicommissaria libertas debebatur, secundum Senatusconsultum et constitutiones ad id pertinentes civis Romana facta ingenuos peperit. Sed si nunquam ab ea libertas petita est, sibimet imputabit, cum interea progeniti ex ea servi sunt.

Thalelaei. Nota, eum, qui fideicommissariam libertatem debet, si servo tantum permiserit in libertate morari, videri eum manumisisse.

Eiusdem. Haec intellige de maiore viginti quinque annis. Nam si minor sit, quod videatur ipsa [re] moram pati, libera est.

IV. Si fideicommissaria libertas¹⁾ alieno servo relicta fuerit, si quidem dominus eius aliquid ex testamento lucrificet, eum vendere compellitur. Sed

ε) Adde ἢ ante διατιμῆσις. f) Scribe ληγατευθείς. Fabr. ληγατευθείς. g) Est scholium ad verba τοῦ κατὰ πόδας praefixa. h) L. 3. C. h. t. legitur in Syn. p. 421. i) Cod. 1357. ἡρητημένης (sic). k) Syn. δούλος γεννᾷται. l) Cod. 1357. κεχρεωστημένην. m) Adde ἢ ante ὑπὸ, quod deest apud Fabr. n) Pro verbis ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἴρειν Cod. 1357. habet Fideicommissariam. o) Cod. 1357. καταγνώμην (sic). p) Lege μηδέποτε. q) Pro ὅποτε legendum δια τί, cur. r) Addendum videtur re. s) L. 5. C. h. t. praetermissa est in Basil. t) Pro verbis ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἴρειν Cod. 1357. habet Fideicommissaria. u) Cod. 1357. καταλειφθῇ (sic).

ζεται αὐτὸν πωλῆσαι^ν). εἰ δὲ μὴ^ω) ἐκέρδαν^κ), δύνανται μὴ πωλῆσαι αὐτόν· πλὴν οὐδὲ οὕτως ἀπόλνται ἢ ἐλευθερία, ἀλλὰ περιμένονεν· ἴσως γὰρ ὅτε δῆποτε βούλεται πωλῆσαι τὸν δούλον.

ἔαν ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερία] Θεοδώρου. Ὁ ἔχων κέρδος ἀπὸ διαθήκης ἀναγκάζεται πωλῆσαι τὸν οἰκέτον δούλον ἐπὶ τῇ ἐλευθερωθῆναι κατὰ τὴν κέλευσιν τοῦ τεοτάτορος. εἰ δὲ μὴ θέλησιν πωλῆσαι αὐτόν ὡς μὴ ἔχων κέρδος, οὐκ ἀπόλλυται ἢ ἐπὶ τῇ δούλῳ ἐλευθερία· ἀλλὰ ἀναμένει ἢ κληρονόμος, εἴ ποτε καιρῷ πράθῃ ὁ δούλος, καὶ ἐλευθερωσῆται αὐτόν. μέμνησο τῆς β'. διατάξεως τοῦ με. τιτ. καὶ τῆς γ'. διατάξεως τοῦ ν'. τιτ. τοῦ ε'. βιβ. [Sch. f. VI. 504.]

Τὸ κατὰ πόδας. Χρεωστῆσθαι καὶ τῇ ἀλλοτρίᾳ δούλῳ τὴν φιδεϊκομισσαρίαν ἐλευθερίαν ἴσως· καὶ οὐδὲ ἀνοεὶ τοῦτο τὸ χρέος, ἔαν ἐν τῷ μεταξὺ δέσπονῳ^α), εἰ μέντοι μηδὲν ἐκ τῆς κρίσεως ἐκείνου, ὅστις ἢ ἴτις κατέλειπε τὴν ἐλευθερίαν, ἔλαβε, μὴ βουληθῆ πωλῆσαι· ἐπειδὴ δύναται τοῦ καιροῦ προβαίνοντος, ὅτε δῆποτε πρόφασις ἀγοραστίας τῆς δούλης γένηται, παρέχουσα ἢ ἐλευθερία. [Sch. f. VI. 504.]

ε'.²) Ὁ^α) καταλειφθεὶς τινι καὶ παρ' αὐτοῦ ὄρισθεὶς ἐλευθερωθῆναι^β), ἐλευθερωθεὶς τοῦ ἐλευθερώσαντος γίνεται ἀπελευθερος.

ὁ καταλειφθεὶς τινι] Θεοδώρου. Ὁ κατὰ φιδεϊκόμισσον ἐλευθερούμενος ἐλευθερος^ο) γίνεται τοῦ ἐπιτιθεμένου αὐτῷ φάκτι τὴν ἐλευθερίαν. φησὶ γὰρ ἢ ια'. διατάξις τοῦ παρόντος τίτλου, ὅτι ὁ κατὰ φιδεϊκόμισσον ἐλευθερούμενος δέεται τοῦ φάκτος τῆς ἐλευθερίας. ὅθεν δηλοῖ ἢ ιε'. διατ. τοῦ αὐτοῦ προκειμένου τιτ. ὡς τοῦ ἀξιοθέντος ἐλευθεροῦν φιδεϊκομισσαρίως μὴ θέλοντος ἐπιθεῖναι τὴν ἐλευθερίαν, καλῶς διὰ τοῦ ἀρχόντος ἐλευθεροῦται ὁ ὀφείλων ἐλευθεροῦσθαι, καὶ οὐ γίνεται τινος ἀπελευθερος. μέμνησο τῆς α'. διατάξεως τοῦ ιγ'. τιτ. τοῦ ε'. βιβ. [Sch. g. VI. 504.]

Τὸ κατὰ πόδας. Οἷστισι κατὰ φιδεϊκόμισσον ἐλευθερία ἐν ἐσχάτῃ βουλήσει καταλιμπάνεται, ἐκείνων γίνονται ἀπελευθεροί, ἐξ ὧν ἐλευθεροῦνται. [Sch. g. VI. 504.]

Θαλελαίου^δ). Τουτίεστι, τῶν κληρονόμων, οὐχὶ Ὀρκίνοι. οἱ γὰρ ἔχοντες διετίκταν ἐλευθερίαν τοῦ τελευτήσαντος γίνονται ἀπελευθεροί. [Sch. g. VI. 504.]

ε'. Ἐγραψέ τις τὴν γυναῖκα καὶ τὸν υἱὸν τὸν ἴδιον κληρονόμους, καὶ δούλῳ κατέλειπεν^ο) ἐλευθερίαν, εἰπὼν, ἔαν ἀρέσῃ τῇ γυναικί μου. ἐκείνη παρητήσατο τὴν κληρονομίαν, καὶ ἦλθε πῦσα ἐπὶ τὸν υἱόν. καὶ οὕτως μὴ ἐναντιουμένης αὐτῆς τῇ ἐλευθερίᾳ λέγομεν, αὐτὴν τῷ δούλῳ χρεωστῆσθαι.

Ἐγραψέ τις τὴν γυναῖκα — κληρονόμους] Θεοδώρου. Ἀρμοδίη ἢ φιδεϊκομισσαρία ἐλευθερία καὶ παρατιμῆται τοῦ ἐνὸς κληρονόμου, οὐτινος καὶ τῆς γνώμης ἤρητο. τοῦτο νοεῖ^ι), ἔαν κατ' ἐπιτηδεύου ὁ κληρονόμος παρητήσατο, κατὰ τὴν α'. διατάξιν τοῦ παρόντος τιτ. ἢ θεμάτων, ὅτι τῆς δὲ ἰσοφαρμίας ἀρμοζούσης οὐκ ἠδίτευσεν ὁ κληρονόμος, καὶ πάλιν ἤρμωσαν αἱ φιδεϊκομισσαρίαί, κατὰ τὴν ιγ'. διατάξιν τοῦ κη'. τιτ. τοῦ γ'. βιβ. ἀνάγνωθι δὲ τὴν ε'. διατ. τοῦ ια'. τιτ. τοῦ παρόντος βιβ. [Sch. h. VI. 504.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ὅποτε θεματικῆς φιδεϊκομισσαρίαν ἐλευθερίαν οὕτως σοι δοθῆσαν, ἔαν τῇ γυναικί τοῦ τεοτάτορος ἀρέσῃ, εἰ καὶ μὴ καταδεχομένης αὐτῆς τὴν κληρονομίαν εἰς τὸν υἱὸν ὀλόκληρος ἢ κληρονομία ἀνήκειν ἤρξατο, ὁμῶς μὴ ἐναντιουμένης τῆς γυναικὸς τοῦ τεοτάτορος, δύνασαι ἀπαιτεῖν τὴν ἐλευθερίαν. [Sch. h. VI. 504. sq.]

Θαλελαίου. Βλέπε, πῶς οὐκ εἶπεν ἢ διατάξις, συνανούσης αὐτῆς, ἀλλὰ, μὴ ἐναντιουμένης· ὡς ὅτι, ἔαν μόνον μὴ ἐναντιώται, δοκεῖ συνανεῖν. [Sch. h. VI. 505.]

ζ. ε) Ἐάν καταλειφθῇ τινι^β) ἐλευθερία, ὅτε γέ-

si nihil lucrificcit, potest non vendere. Sed neque sic libertas amittitur, sed expectamus: fortasse enim quandocunque vult servum vendere.

1) si fideicommissaria libertas] Theodori. Qui lucrum ex testamento habet, servum suum vendere cogitur, ut manumittatur ex iussu testatoris. Sin autem eum nolit vendere, quod lucrum non habeat, non amittitur libertas servo relicta: sed heres expectat, si quando servo venditus fuerit, et eum manumittet. Memineris const. 2. tit. 45. et const. 13. tit. 50. lib. 6.

Τὸ κατὰ πόδας. Deberi etiam alienae ancillae fideicommissariam libertatem placuit: nec deficit huc debitum, si interim domina (si modo nihil ex iudicio eius, qui quaeve reliquit libertatem, perceperit,) noluit vendere: quia potest tempore procedente, quandocunque occasio redimendae ancillae fuerit, praestari libertas.

V. Qui alicui relictus est¹), et iussus ab eo manumitti, manumissus eius, qui manumisit, fit libertus.

1) qui alicui relictus est] Theodori. Qui per fideicommissum manumittitur, libertus fit eius, qui ei factio libertatem imponit. Dicit enim const. 11. huius tituli, eum, qui per fideicommissum manumittitur, indigere factio manumissionis. Unde significat const. 15. huius tit. si is, qui rogatus fuit per fideicommissum manumittere, libertatem imponere nolit, recte per Praesidem liberum declarari eum, qui manumitti debet, nec libertum alicuius fieri. Memineris const. 1. tit. 13. lib. 6.

Τὸ κατὰ πόδας. III, quibus per fideicommissum libertas in ultima voluntate relinquatur, eorum liberti efficiuntur, a quibus manumittuntur.

Thalelaei. Hoc est, heredum, non Orcini. Nam qui directam habent libertatem, defuncti fiunt liberti.

VI. Quidam uxorem suam et filium suum heredes scripsit¹), et servo libertatem reliquit, dicens, si placuerit uxori meae. Illa repudiavit hereditatem, et tota ad filium pervenit. Sic quoque ea non refragante libertati, dicimus, eam servo deberi.

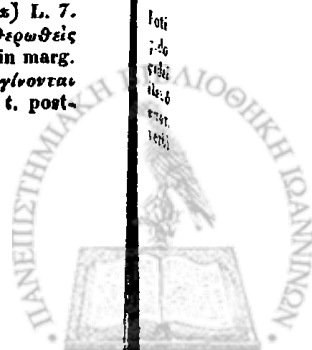
1) quidam uxorem suam — heredes scripsit] Theodori. Libertas fideicommissaria competit etiam uno herede repudiante, a cuius pendebat voluntate. Hoc intellige, si heres ex industria repudiavit, secundum const. 1. huius tit. Aut pone, cum competeret actio de inofficioso, heredem non adisse, et rursus competiisse libertates fideicommissarias, secundum const. 13. tit. 28. lib. 3. I lege autem const. 6. tit. 11. huius lib.

Τὸ κατὰ πόδας. Cum proponas, fideicommissariam libertatem ita tibi datam, si uxori testatoris placuisset, licet ea non adeunte hereditatem pertinere coeperit ad filium solida hereditas, non refragante tamen uxore testatoris, potes petere libertatem.

Thalelaei. Vide, quomodo non dixerit constitutio, ea consentiente, sed, ea non refragante: ita ut, si modo non contradicat, consentire videatur.

VII. Si cui libertas relicta fuerit¹), cum quis

v) Cod. 1357. πωλῆσαι. w) μὴ deest in Cod. 1357. x) Cod. 1357. ἐκέρδανεν. y) Adde ἢ ante δέσπονῳ. z) L. 7. C. h. t. legitur in Syn. p. 421. a) Pro verbis ὁ καταλειφθεὶς τινι καὶ παρ' αὐτοῦ ὄρισθεὶς ἐλευθερωθῆναι ἐλευθερωθεὶς Cod. 1357. habet: ὁ κατὰ φιδεϊκόμισσον ἐλευθερος. b) Post ἐλευθερωθῆναι Syn. addit κατὰ φιδεϊκόμισσον. c) Fabr. in marg. recte notat, scribendum esse ἀπελευθερος. d) Haec adnotatio Thalelaei spectat ad verba τοῦ κατὰ πόδας, ἐκείνων γίνονται ἀπελευθεροί, ἐξ ὧν ἐλευθεροῦνται. e) Cod. 1357. κατέλειπεν (sic). f) Fabr. νοεῖ. g) Nota, in Basilicis L. 9. C. h. t. postpositam esse Legi 10. h) Cod. 1357. τινι.

νηταί τις ἑκοσι¹⁾ πέντε ἐνιαυτῶν· ἂν τελευτήσῃ
ἐκεῖνος πρὸ τοῦ ἑκοστοῦ πεμπτῶ ἐνιαυτοῦ, ζητοῦ-
μεν, πότε, εἰ δ' ἂν^{κ)} ἔζη, ἐπέβαινε ταύτης τῆς ἡλι-
κίας, καὶ τότε ὁ δοῦλος ἐλευθεροῦται.

ἔαν καταλειφθῇ τινι ἐλευθερία] Τὸ κατὰ πόδας.
Ἡ φιδεῖκομισσαρία ἐλευθερία οὕτως σοι καταλειφθεῖσα, ὅτε
ὁ τοῦ τεστατορος υἱὸς εἰς τὸν κέ. ἐνιαυτὸν ἔλθῃ, οὐκ ἀπόλ-
νται, εἰ καὶ τὸν κληρονόμον εἰσὼ τῆς ὀρισθείσης ἡλικίας τε-
τελευτηκέναι θεματίζεις. ἐν τῷ καιρῷ γὰρ δηλαδὴ, ἐν ᾧ εἰ
ἔζη, τὴν προειρημένην ἡλικίαν πληρώσων ἦν, τὴν ἐλπίδα τῆς
ἐλευθερίας μὴ ἀπόλλυσθαι τοῖς παλαιοῖς ἤρρεσεν. [Sch. i.
VI. 505.]

Σημείωσαι, ὅτι ἄλλο εἶπεν ἄνωτέρω περὶ τῆς καταλειφθεῖ-
σης, ὅτι γῆμη ἢ κόρη, ὅτι οὐ ζητοῦμεν τελευτησάσης αὐτῆς,
ποτε, εἰ δ' ἂν ἔζη, ἡμέλει γαμεῖν, ἀλλὰ ζητοῦμεν τὸ γαμικὸν
συνάλλαγμα. ἐνταῦθα δὲ καὶ μετὰ τελευτὴν εἶπε γίνεσθαι
τινα ἐλευθερον. [Sch. i. VI. 505.]

η'. Εἴτε ἴδιόν τις δοῦλον χωρὶς ἐλευθερίας κατα-
λείψει ἐπίτροπον τοῖς ἰδίοις παισίν, εἴτε ἄλλότριον,
δοκεῖ ἐλευθερίαν αὐτῷ καταλιμπάνειν· εἰ μὴ ἄρα
δειχθῇ φανερώς ἕτερόν τι ἐνθυμηθεῖς, ὅτι οὐκ ἠθέ-
λησεν αὐτὸν ἐλευθερον γενέσθαι. τότε γὰρ ἡ δόσις
τῆς ἐπίτροπῆς ἄχρηστος γίνεται.

εἴτε ἴδιόν τις δοῦλον] Θεοδώρου. Εἴτε ἴδιον, εἴτε
ἄλλότριον δοῦλον ἴσῃ τῷ ἐπίτροπῳ¹⁾ τοῖς ἑαυτοῦ παισὶ,
δοκεῖ φιδεῖκομισσαρίαν ἐλευθερίαν αὐτῷ καταλιπεῖν. ἀνάγκη
τὴν κέ. διατάξιν τοῦ 15. πτ. τοῦ παρόντος βιβ. καὶ μὴ ἐναν-
τιωθῆ σοι. [Sch. k. VI. 505.]

Τὸ κατὰ πόδας. Εἰ καὶ μὴ προγραφείσης^{μ)} ἐλευθερίας
ὁ τεστατορ τὸν ἴδιον δοῦλον ἐπίτροπον τοῖς παισὶ δέδωκεν,
εδείχθη^{η)} καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς τῶν πωπιλλίων φει-
δοῦ^{ο)}, ἵνα κατα φιδεῖκομισσον ἐλευθερώσῃ αὐτὸν δόξῃ. εἰ
καὶ μὴ ἴδιον δοῦλον, ἀλλὰ ἄλλότριον τὴν κατὰστασιν αὐτοῦ
εἰδὼς ἐπίτροπον αὐτὸν^{ν)} ἔγραψεν, ὁμοίως φιδεῖκομισσαρίαν
ἐλευθερίαν δεδομένην, εἰ μὴ ἄλλο τι φανερώς τὸν τελευτή-
σαντα αἰσθόμενον ἀποδειχθεῖν, τοῖς σοφοῖς ἤρρεσεν^{π)}. [Sch. k.
VI. 505.]

Θαλελαίου. Ὅτι ἐν τοῖς ἰστυτοῦτοις διέρεταν εἶπεν ἀρμό-
ζειν ἐλευθερίαν, ἐνταῦθα δὲ φιδεῖκομισσαρίαν. πλὴν οὐκ ἔστιν
ἐναντίον. οὐδὲ γὰρ ἀνείλεν ἐνταῦθα τὴν διέρεταν ἐλευθερίαν.
ἑκατέρα οὖν δυνατὰ ἀρμόσαι. [Sch. k. VI. 505.]

θ'. Ὁ καταλειφθεὶς ἐλευθερωθῆναι παρὰ τοῦ
κληρονόμου¹⁾ δέεται τοῦ ἀποτελέσματος²⁾ τοῦ κλη-
ρονόμου· καὶ εἰ μὲν φαίνεται ὁ κληρονόμος³⁾, ἀναγκά-
ζεται· ἂν δὲ λανθάνῃ, ἀποφαίνεται ὁ ἄρχων,
ἐκεῖνον ἐλευθερον εἶναι.

ὁ καταλειφθεὶς ἐλευθερωθῆναι παρὰ τοῦ κλη-
ρονόμου] Τὸ κατὰ πόδας. Ἐὰν δοῦλος ἐγένου, καὶ σοὶ
κατὰ φιδεῖκομισσον ἐλευθερία κατελείφθῃ, σκοπεῖς, χωρὶς
φύκτον ἑαυτὸν εἰς τὴν ἐλευθερίαν εἰσεῖν μὴ δύνασθαι. διό
εἰν ἡμᾶσι παρακλητικοῖς δοῦλος ὢν ἐλευθερίαν ἐδέξω, προσ-
έλευσιν δεῖξασθαι ὁ ἀρχων τῆς ἐπαρχίας ὀφείλει, ἵνα τῆς ἐλευ-
θερίας⁴⁾ γνωσθείης, ἐν εὐφῇ σοι χρεωστούντα τινα τὴν
ἐλευθερίαν, πρὸς αὐτὴν αὐτὸν ἀναγκάσῃ τὸν χρεωστούντα·
εἰ δὲ λανθάνει, κατὰ τοῦ λανθάνοντος γενομένης ψήφου, προ-
νοήσει⁵⁾ σου. [Sch. l. VI. 505. sq.]

δέεται τοῦ ἀποτελέσματος τοῦ κληρονόμου]
Θαλελαίου. Τοῦτο ἔγνωσ καὶ ἐκ τῶν ἰστυτοῦτων, ὅτι πᾶς
ἄνθρωπος ἔχων ἐλευθερίαν φιδεῖκομισσαρίαν δέεται φύκτου
τοῦ κληρονόμου εἰς τὸ ἐλευθερωθῆναι παρ' αὐτοῦ. [Sch. m.
VI. 506.]

ι'. Ἐκ^{ω)} τοῦ εἰπεῖν τὸν τελευτῶντα ἐν διαθήκῃ,

viginti quinque annorum factus fuerit: si ille dece-
serit ante annum vicesimum quintum, quaerimus,
quando, si vixisset, eam aetatem attingeret, et tunc
servus liber fit.

1) si cui libertas relicta fuerit] Τὸ κατὰ
πόδας. Fideicommissaria libertas ita tibi relicta, cum
testatoris filius ad annum vicesimum quintum pervene-
rit, non intercidit, licet heredem intra praestitutam ae-
tatem decessisse proponas. Tempore quippe, quo, si
viveret, praedictam aetatem impleturus foret, spem
libertatis non intercideret, veteribus placuit.

Nota, aliud eum supra dixisse de libertate relicta,
cum puella nuberet, nempe nos non quaerere ea mor-
tua, quando, si vixisset, erat nuptura, sed quaerere con-
tractum matrimonii. Hic autem etiam post mortem
dixit quem liberum fieri.

VIII. Sive quis servum suum¹⁾ sine libertate tu-
torem liberis suis reliquerit, sive alicnum, videtur ei
libertatem relinquere: nisi evidenter probatum fuerit,
eum aliud sensisse, scilicet, se nolle eum liberum
fieri. Tunc enim tutelae datio inutilis efficitur.

1) sive quis servum suum] Theodori. Sive
servum proprium, sive alienum quis tutorem liberis suis
reliquerit, fideicommissariam libertatem videtur ei re-
linquere. Lege const. 35. tit. 16. huius libri: nec videa-
tur tibi obstare.

Τὸ κατὰ πόδας. Etsi non adscripta libertate testator
servum suum tutorem filiis dederit, receptum est et li-
bertatis et pupillorum favore, ut per fideicommissum
eum manumisisset videatur. Etsi non proprium, sed ali-
enum servum conditionem eius sciens tutorem scripse-
rit, aequae fideicommissariam libertatem datam, nisi
aliud evidenter defunctum sensisset appareat, Prudenti-
bus placuit.

Thalelaei. In Institutionibus dixit, directam liber-
tatem competere, hic autem fideicommissariam. Verum
hoc contrarium non est. Neque enim hic sustulit di-
rectam libertatem. Potest ergo utraque competere.

IX. Qui ita relictus fuit, ut ab herede manu-
mitteretur¹⁾, indiget facto heredis²⁾: et si quidem
heres compareat, cogitur: sin autem latitet, Praeses
eum liberum esse pronunciat.

1) qui ita relictus fuit, ut ab herede manu-
mitteretur] Τὸ κατὰ πόδας. Si servus fuisti, ac
tibi per fideicommissum libertas relicta fuit, vides, sine
facto te ad libertatem venire non posse. Quapropter
si verbis precariis constitutus servus libertatem acce-
pisti, adire Praesidem provinciae te oportet, ut causa
cognita, si quem tibi debere libertatem compererit, ad
hanc eum, qui debet, cogat: sin autem latitet, contra
latitantem interposito decreto tibi prospiciat.

2) indiget facto heredis] Thalelaei. Hoc
quoque didicisti ex Institutionibus, quemlibet, cui liber-
tas fideicommissaria debetur, indigere facto heredis, ut
ab eo manumittatur.

X. Ex eo, quod testator in testamento dixit:

ε) Cod. 1357. ἑκο (sic). κ) Pro εἰ δ' ἂν Cod. 1357. ἔαν. λ) Fabr. in marg. notat, scribendum esse τὸν ἐπίτροπον. Potius pro τῷ scribendum τις, et pro ἐπίτροπῳ, ἐπίτροπον. μ) Lege προγραφείσης. ν) Legendum ἰδίχθη. ο) Fabr. φιδεῖ (sic). π) αὐτὸν supervacaneum est. ρ) Apud Fabr. repetuntur post vocem ἤρρεσεν, quae supra leguntur, ἵνα κατὰ φιδεῖκομισσον ἐλευθερώσῃ αὐτὸν δόξῃ. Haec autem omitienda erant propter tautologiam. ρ) Pro verbis ὁ καταλειφθεὶς ἐλευθερωθῆναι παρὰ τοῦ κληρονόμου Cod. 1357. habet: ὁ κατὰ φιδεῖκομισσον ἐλευθερωθεὶς. σ) Cod. 1357. φύκτου pro ἀποτελέσματος. τ) Verba ὁ κληρονόμος desunt in Cod. 1357. υ) Lege αἰτίας pro ἐλευθερίας. ς) Lege προνοήση. ζ) Aliis verbis argumentum l. 12. C. h. t. reddit sch. 23. novum ad Basil. XIV. 1. cap. 12. (edit. nostr. T. II. p. 96.).

τόνδε σοι παρατίθεται, οὐ δοκεῖ ἐλευθερία αὐτῷ καταλειφθῆναι.

ἐκ τοῦ εἰπεῖν τὸν τελευτῶντα ἐν διαθήκῃ] Τὸ κατὰ πόδας. Ἐκ τοῦ ῥήματος τοῦ παρατίθεται ἐν διαθήκῃ ἢ*) κωδικίλλοις μὴ δοκεῖν παρακλητικὴν ἐλευθερίαν καταλειμμένην, τῇ αὐθεντίᾳ τοῦ νομίμου πεφανέρωται. [Sch. n. VI. 506.]

Θαλαλαίου. Ταῦτα νόσον, εἰ μὴ δείκνυται, ὅτι ἐλεύθερον αὐτὸν ἠθέλησε γενέσθαι. τοῦτο δὲ λέγει διὰ τὴν ἐν τῷ ε'. βιβ. διάταξιν) τὴν λέγουσαν, ὅτι πᾶν ῥήμα, δι' οὗ σημαίνεται ἡ βούλησις τοῦ τελευτήσαντος, ἰσχυρὸν ἐστὶ πρὸς φιδεϊκόμισσον. [Sch. n. VI. 506.]

α'. Ἐάν τις ἔχων δούλην δωρήσῃται αὐτὴν τῇ ἰδίᾳ γυναικί, καὶ ληγάτον αὐτῇ καταλείψας κελεύσῃ²⁾ τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ τὴν δούλην ἐλευθερώσαι, ἀναγκάζεται ἡ γυνὴ λαμβάνουσα τὸ ληγάτον δοῦναι τὴν δούλην, ὥστε τοὺς κληρονόμους αὐτὴν ἐλευθερώσαι.

ἐάν τις ἔχων δούλην] Τὸ κατὰ πόδας. Ἐάν τὴν³⁾ δωρηθεῖσαν πρὸ τοῦ γάμου τῇ ἰδίᾳ γυναικί μετὰ ταῦτα αὐτῇ ληγάτου καταλειφθέντος ἐλευθερωθῆναι ἐν τῇ διαθήκῃ ἢ τοῖς κωδικίλλοις ῥήμασι παρακλητικῶς ἐκ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ ἠβουλήθη· τοῦτο μὲν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀγορασίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, τοῦτο δὲ κἀκείνην, ἥτις ἐν τῷ λαβεῖν τὰ καταλειμμένα συνέθετο⁴⁾ τῇ βουλήσει τοῦ τελευτήσαντος, κατέχεσθαι καὶ σοὶ φιδεϊκόμισσαρίαν ἐλευθερίαν χρεωστῆν⁵⁾, οὐκ ἀμφιβάλλεται. [Sch. o. VI. 506.]

Θαλαλαίου⁶⁾. Τοῦτο εἶπε σοὶ ἤδη καὶ ἀνωτέρω. εἴρηται δὲ καὶ ἐν τοῖς ἰνστιτούτοις, ὅτι ὁ λαβὼν τι ἀπὸ βουλήσεως τοῦ τελευτήσαντος ἀναγκάζεται τὴν βούλησιν αὐτοῦ πληρῶσαι. [Sch. p. VI. 506.]

β'. Δυνατὸν ἐγκυμονομένῳ τινὶ καταλειφθῆναι ἐλευθερίαν, ἵνα ἅμα τῷ τεχθῆναι τὸν ἐγκυμονοῦμενον ἢ τὴν ἐγκυμονομένην εὐθέως ἐπιτεθῇ αὐτῷ ἢ ἐλευθερία, κἂν ἡ μήτηρ ἔτι δουλεύσῃ⁷⁾.

δυνατὸν ἐγκυμονομένῳ τινὶ] Θεοδώρου. Καὶ κυφοροῦμενοι καταλιμπάνεται φιδεϊκόμισσαρία ἐλευθερία, καὶ πάντες οἱ τικτόμενοι ἐλευθεροῦνται, κἂν πολλοὶ ὦσιν· ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἀμφιβόλοις κρατεῖ τὸ φιλάγαθον. Ἔγνω δὲ ἐν τῇ α'. διατάξει τοῦ μη. τίτ. τοῦ ε'. βιβ. ὅτι καλῶς τις ἐλευθερίαν καταλιμπάνει καὶ τῷ ἰδίῳ ποστούμῳ. [Sch. q. VI. 506.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ὅποτε μετὰ τῶν παλαιῶν ἠμφεβάλλετο, εἰ ἄρα φιδεϊκόμισσαρίαν ἐλευθερίαν δυνατὸν ἐστὶ καταλειφθῆναι δούλῳ, ὅστις ἐν τῇ γαστρὶ βυστάζεται καὶ ἀνθρωπος γίνεσθαι ἐπιτίθεται· ἡμεῖς τὴν παλαιὰν φιλονεικίαν τέμνοντες τῇ τῆς ἐλευθερίας φειδοῖ θυστάζομεν, καὶ φιδεϊκόμισσαρίαν καὶ διρέκτιαν ἐλευθερίαν ἰσχυροῦν, εἴτε ἐν ἄρρην, εἴτε ἐν θηλείᾳ, ἥτις ἔτι ἐν τῇ γαστρὶ βυστάζεται τῇ μητρικῇ, ἵνα μετὰ τῆς ἐλευθερίας τὸν ἦμιον ἴδῃ, καὶ ἐάν ἡ μήτηρ ἢ ἰδία ἔτι ἐν δουλείᾳ ὑπάρχουσα αὐτὸν ἢ αὐτὴν τέκῃ. ἐάν δὲ πολλοὶ τεχθέντες ἢ πολλὰ τεχθῆναι εἴησαν, εἴτε ἐνός ἐποίησε μνήμην, εἴτε πληθυντικῶς ἐξεφώνησεν, οὐδὲν ἤττον πάντες εἰς τὴν ἐλευθερίαν ἔλθωσι πρὸς τὰ πρῶτα σπάρρανα· διὸ ἐν ταῖς ἀμφιβολοῖς σημασίαις βέλτιόν ἐστὶ, καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ, φειδοῖ αὐτῆς φιλανθρωποτέραν¹⁾ περιλαμβάνειν γνώμην. [Sch. q. VI. 506. sq.]

ἵνα μετὰ τῆς ἐλευθερίας τὸν ἦμιον ἴδῃ] Θαλαλαίου²⁾. Σημειῶσαι, ὅτι ἐλεύθερος γεννᾶται καὶ οὐ δέεται ὁ τεχθεὶς τοῦ ἐπιτεθῆναι αὐτῷ ἐλευθερίαν παρὰ τοῦ κληρονόμου. ἐπειδὴ δὲ πάντα τὰ κατὰ τοὺς ποστούμους αἰρετικά ἐστίν, ὑπὸ αἴρεσιν τὴν, ἐάν γεννηθῶσιν, διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι τικτόμενοι ἐλεύθεροι γεννῶνται. [Sch. r. VI. 507.]

γ'. Ὁ ἀξιώθεϊς ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἴρεσιν³⁾ ἐλευθερίας, καὶ ἀποκρύψαντος⁴⁾ ἑαυτὸν τοῦ χρεωστοῦν-

Illum tibi commendo: non videtur ei libertas esse relicta.

1) ex eo, quod testator in testamento dixit] Τὸ κατὰ πόδας. Ex verbo, commendo, testamento vel codicillis non videri fideicommissariam libertatem relictam, auctoritate iuris declaratur.

Thalelaei. Haec intellige, nisi probetur, testatorem voluisse, ut is liber fieret. Hoc autem dicit propter constitutionem lib. 6. positam, qua dicitur, omne verbum, quo defuncti voluntas significatur, validum esse ad fideicommissum.

XI. Si quis ancillam habens¹⁾ eam uxori suae donaverit, et legato ei relicto iusserit heredes suos ancillam manumittere, uxor legatum accipiens ancillam dare cogitur, ut heredes eam manumittant.

1) si quis ancillam habens] Τὸ κατὰ πόδας. Si te donatam ante matrimonium uxori suae, postea ei legato relicto, testamento manumitteri seu codicillis verbis precariis ab heredibus suis voluit: tam eos ad redemptionem et manumissionem, quam eam, quae in capiendis relictis defuncti consensit iudicio, teneri, tibi quoque fideicommissariam deberi libertatem, non ambigitur.

Thalelaei. Hoc tibi etiam supra dixit. Dictum autem est etiam in Institutionibus, eum, qui aliquid accepit ex defuncti voluntate, cogi eius voluntatem implere.

XII. Potest alicui, qui in utero est¹⁾, libertas relinqui, ut, simulac natus fuerit qui quaeve in utero gestatur, statim ei libertas imponatur, etiamsi mater adhuc serviat.

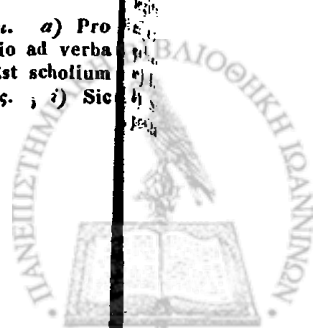
1) potest alicui, qui in utero est] Theodori. Etiam his, qui in utero sunt, fideicommissaria libertas relinquitur, et omnes, qui nascuntur, liberi fiunt, etiamsi plures sint: quoniam in dubiis id, quod benignum est, servatur. Didicisti autem in const. I. tit. 48. lib. 6. recte quem etiam postumo suo libertatem relinquere.

Τὸ κατὰ πόδας. Cum inter veteres dubitabatur, si fideicommissariam libertatem possibile esset relinqui servo, qui in ventre portaretur, et homo fieri speraretur: nos vetus iurgium decedentes libertatis favore censemus, et fideicommissariam et directam libertatem valere, sive in masculo, sive in femina, qui quaeve adhuc in ventre matris vehitur, ut cum libertate solem respiciat²⁾, etsi mater sua adhuc in servitute constituta eum vel eam ediderit. Sin autem plures nati vel natae sint, sive unius fecit mentionem, sive pluraliter nuncupavit, nihilo minus omnes ad libertatem a primis veniant cunabulis: cum in dubiis sensibus melius sit, et maxime in libertate, favore eius humaniorem amplecti sententiam.

*) ut cum libertate solem respiciat] Thalelaei. Nota, eum liberum nasci, nec necesse esse, ut ei, qui natus est, ab herede libertas praestetur. Quoniam autem omnia, quae de postumis dicuntur, conditionalia sunt, nempe sub hac conditione, si nati fuerint, ideo dixi, eos natos liberos fieri.

XIII. Qui libertate fideicommissaria honoratus est¹⁾, etiamsi latitaverit is, qui eam debet, perinde

2) Fabr. ἢ. 3) Significatur L. 2. C. VI. 43. ut Fabr. in versione notavit. 4) Sic Cod. 1357. Fabr. κελύσαι. a) Pro τὴν lege οὐ. b) Sic legendum. Fabr. συνέθετο. c) Lege χρεωστῆσθαι. d) Spectat haec Thalelaei adnotatio ad verba τοῦ κατὰ πόδας: τοῦτο δὲ κἀκείνην — κατέχεσθαι. e) Cod. 1357. δουλεύει. f) Fabr. φιλανθρωποτέρων. g) Est scholium ad verba τοῦ κατὰ πόδας praesixa. h) Pro verbis ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἴρεσιν Cod. 1357. habet Fideicommissariaς. i) Sic Cod. 1357. Fabr. ἀποκρύψαντος (sic).

τος αὐτὴν ἐξ ἀποφάσεως ἐλευθερωθεὶς οὕτως ἐστίν, ὡς ἀπεντεύθεν ἤδη χωρὶς αἰρέσεως τιμηθεὶς παρὰ τοῦ διαθεμένου, καὶ οὐ γίνεται τῶν κληρονόμων ἀπελεύθερος.

ὁ ἀξιώθεις ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἵρεσιν ἐλευθερίας] Τὸ κατὰ πόδας. Τὸν δούλον ἢ τὴν δούλην, ὅτε φιδεϊκομισσαρία^κ) αὐτοῖς καταλειμμένη εἴη, θεσπίζομεν, ἐάν ὑπέρθεις παρὰ τοῦ χρεώσιου γενῆται, ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ ἀρχόντος ἀναρπάξασθαι αὐτοὺς εἰς ἐλευθερίαν, καὶ μηδενὸς φάκτου ἢ βουλήσεως παρὰ τοῦ κληρονόμου ἐπιζητούμενης· ἀλλὰ τοιαύτην ἔχειν αὐτοὺς ἐλευθερίαν, ὡς ἀνὲ παρ' αὐτοῦ τοῦ τεστατόρος προστακτικὴν ἐλευθερίαν κησάμενοι^λ). ὁπότε πᾶν ἀσεβὲς καὶ ἀλόγιόν ἐστι, τοὺς κληρονόμους τοῦ^μ) τεστατόρος ὑπερθέσθαι βουλήσεις, μάλιστα ὅτε καὶ πρὸς ἐλευθερίας ἀποβλέπουν. [Sch. r. VI. 507.]

Θαλελαίου. Γίνονται οὖν Orcini ἀπελεύθεροι, ὡς δόξαντες διέρετταν ἐλευθερίαν παρὰ τοῦ τεστατόρος δέξασθαι. [Sch. r. VI. 507.]

ιδ'. Ἐάν^ν) τις τελευτῶν ἀξίωση τὸν κληρονόμον, ἕνα ἐκ τῶν παιδίων τῆςδε τῆς δούλης ἐλευθερώσει, ὃν ἐάν^ο) ἐπιλέξῃται ἐκεῖνος, καὶ τελευτήσῃ μηδένα ἐπιλεξιόμενος, πάντες ἅμα γίνονται ἐλεύθεροι. τὸ δὲ αὐτὸ λέγομεν, εἰ καὶ ληγατεύσας τὴν δούλην, ἢ ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἵρεσιν^ρ) ἐλευθερίαν αὐτῆ^ρ) καταλείψας, ἠξίωσε τὸν ληγατέριον^τ), ὃν ἐάν^ς) βουληθῆ, ἐλευθερώσει, ἐκεῖνος δὲ ἐτελεύτησεν^υ) μηδένα ἐπιλεξιόμενος, μηδέ^υ) ἐλευθερώσας.

ἐάν τις τελευτῶν] Θεοδώρου. Ὁ ἀξιώθεις ἐλευθερώσει, ὃν δ' ἂν θελήσῃ ἀπὸ τινῶν δούλων, εἰ τελευτήσῃ μηδένα ἐλευθερώσας, πάντες οἱ δούλοι ἐλευθεροῦνται. μέμνησο καὶ τῆς εἰρημένης διατάξεως ἐν τῇ ζ'. διατάξει τοῦ παρόντος τι. [Sch. s. VI. 507.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἐάν τις ἐν τῇ ἰδίᾳ διαθήκῃ παρακαλέσῃ τὸν ἴδιον κληρονόμον, ἐκ τῶν παιδίων τῆς δούλης τῆς ἰδίας, ἢ ὀνομασθεῖ, ἕνα^ν), ὃν ἐάν^μ) ἐπιλέξῃται, εἰς ἐλευθερίαν ἀγαγεῖν· καὶ ὁπότε ἡ δούλη ἕνα ἢ πλείονας ἔτεκεν, ὁ κληρονόμος οὐδὲ ἐν ὅσῳ περιέσται, εἰς ἐλευθερίαν τινὰ αὐτῶν ἀνηγαγεν, ἢ ἐν ὅσῳ διασκέπτεται, τίς ἐξ αὐτῶν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν προακτέος^κ) ἐστίν, ἐκ τούτου τοῦ φαιδῶς εἴη ἀφαιρεθεὶς, ἠμφεβύλλετο παρὰ τῶν ἀρχαίων, πάτερον ἄρα πάντες, ἢ τινές, ἢ εἰς ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν ἐλευθερίαν ἔρχονται. ἀλλ' ἢ μὲν τοῦ ἀρχαίου νομίμου φιλονεικία πολλὰ ἑαυτῇ περὶ τῶν τοιούτων θεμάτων ἠναντιώθη. ἡμεῖς δὲ τὴν τοῦ κληρονόμου κακοθέλειαν κολάζοντες, ἐάν μὴ τὴν βούλησιν τοῦ τεστατόρος πληρώσῃ, καὶ εὐθέως, ὅτε δυνήσῃ, μὴ ἐπιλέξῃται ἕνα τῶν παιδίων τῆς δούλης, κακέεινον ἐλευθερώσῃ, θεσπίζομεν, ἀναγκάσασθαι μὴ μόνον αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ ἢ τοὺς διαδόχους πάντας τοὺς τῆς δούλης παύδας εἰς ἐλευθερίαν προαγαγεῖν· οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἐναντίον ἐστὶ τῇ γνώμῃ τοῦ τελευτήσαντος. ὁπότε γὰρ παντὶ τρόπῳ τινὰ ἐξ αὐτῶν ἐλευθερον εἶναι διετύπωσε, καὶ οὐχὶ εἰς ὅσον σῶμα, ἀλλὰ εἰς πάντας ἀπέβλεπεν· εἰ μὴ πείθομαι^λ) τῇ αὐτοῦ βουλήσει, ὀνομφοβῶς τῆς^υ) ἐνόμιας τοῦ τεστατόρος πάντες εἰς τὴν ἐλευθερίαν ἐλευσονται. καὶ ὅμοιον εἶναι αὐτῶ^ν) θεσπίζομεν, εἰ καὶ μὴ ἐκ τοῦ κληρονόμου, ἀλλ' ἐκ τοῦ ληγατερίου ἢ φιδεϊκομισσαρίου ὁ τεστατὼρ παρακαλέσει ἐλευθερίαν ἐπιτεθῆναι. οὕτως γὰρ δικαίῳ φόβῳ οἱ κληρονόμοι ἢ τοὶ ληγατεριοὶ δεχθῶ^λ) φόβῳ πτοούμενοι καὶ τὴν βούλησιν τοῦ τελευτήσαντος πληρώσει ἐπιθυμοῦσι, καὶ ἑαυτοῖς οὐχὶ ἐκ τῆς πάντων ἐλευθερίας τινὰ ἐπενεχθῆναι ζημίαν ἀνέχονται. ἐάν δὲ ἐναντιωθῶσιν, ἑαυτοῖς τὴν τοιαύτην ζημίαν καταλογίσονται, οὐκ ἐκ τοῦ ἡμετέρου νόμου, ἀλλ' ἐκ τῆς ἰδίας ἐνατάσεως πενθοῦντες. [Sch. s. VI. 507. sq.]

Θαλελαίου. Σημειώσαι, ὅτι, εἴτε τελευτήσῃ μὴ ἐπιλεξιόμενος τινὰ, εἴτε ἔτι ζῶν καὶ δυνάμενος ἐλευθερώσει μὴ ἐλευθερώσῃ, ὑποπίπτει ταύτῃ τῇ διατάξει καὶ αὐτός, καὶ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ. [Sch. s. VI. 508.]

κ) Adde ἐλευθερία. λ) Adde εἴσαν. μ) Adde τὰς ante τοῦ. ν) L. 16. C. h. t. usque ad verba γίνονται ἐλεύθεροι legitur in Syn. p. 421. et apud Harm. l. 18. §. 18. ο) Lege ἂν pro ἐάν cum Harm. ρ) Pro verbis ἢ ὑπὸ ὄρον ἢ ὑπὸ αἵρεσιν Cod. 1357. habet: ἢ κατὰ φιδεϊκομισσίου. ς) Cod. 1357. αὐτῆν. ρ) Post vocem ληγατέριον Cod. 1357. addit: ἢ τὸν φιδεϊκομισσαρίου. σ) Lege ἂν pro ἐάν. τ) Cod. 1357. τελευτήσας. υ) Cod. 1357. μὴ δε. φ) Sic legendum. Fabr. ἕνα. ω) Lege ἂν. x) Lege προακτέος. Fabr. πρακτέος. y) Fabr. πείθομαι (sic). z) Adde ἐκ ante τῆς. α) Lege αὐτῶ. δ) Sic Fabr. Sed legendum δεχθῶ aut δικαίῳ. Melius autem haec verba δεχθῶ φόβῳ omittuntur, quum supra iam posita sint.

liber fit ex sententia, acsi pure directa libertate esset a testatore honoratus, et libertus heredum non fit.

1) qui libertate fideicommissaria honoratus est] Τὸ κατὰ πόδας. Servum vel ancillam, cum fideicommissaria libertas eis relicta sit, sancimus, si mora a debitore facta fuerit, sententia Praesidis eripi in libertatem, et nullo facto aut voluntate ab herede expectanda: sed talem habere eos libertatem, quasi ab ipso testatore directam libertatem fuerint consecuti: cum satis impium et absurdum sit, heredes testatoris differre voluntates, maxime cum ad libertates respiciant.

Thalelai. Fiant ergo Orcini liberti, quod directam libertatem a testatore consecuti videantur.

XIV. Si quis decedens¹) heredem rogaverit, unum ex liberis illius ancillae manumittere, quem ille elegerit, et nullo electo decesserit, omnes simul liberi fiunt. Idem autem dicimus, si cum ancillam legasset, fideicommissaria libertate ei relicta, legatarium rogaverit quem vellet manumittere, ille autem nullo electo vel manumisso decesserit.

1) si quis decedens] Theodori. Qui rogatus est quem velit ex quibusdam servis manumittere, si nullo manumisso decesserit, omnes servi liberi fiunt. Memineris etiam distinctionis dictae in const. 6. huius tit.

Τὸ κατὰ πόδας. Si quis in testamento suo rogaverit suum heredem, ex liberis ancillae suae, quam nominaverit, unum, quem elegerit, ad libertatem perducere: et cum ancilla unum vel plures enixa est, heres neque dum superest, in libertatem aliquem eorum adduxerit, vel cum deliberat, quis eorum ad libertatem perducendus est, ab hac luce fuerit subtractus: dubitabatur ab antiquis, utrumne omnes, an quidam, an unus ex his ad libertatem perveniant. Sed veteris quidem iuris altercatio multa sibi super huiusmodi casibus dissonavit. Nos autem heredis coercentes malignitatem, si non voluntatem testatoris adimpleverit, et mox eum poterit, non elegerit unum ex liberis ancillae, et eum manumiserit, sancimus, compelli non solum eum, sed etiam heredes vel successores eius, omnes ancillae liberos in libertatem perducere: neque enim hoc contrarium est sententiae testatoris. Cum enim omni modo quendam ex his liberum esse disposuerit, et non ad certum corpus, sed ad omnes respexerit: si non pareatur eius voluntati, sine dubio ex sententia testatoris omnes ad libertatem pervenient. Eique simile esse censemus, et si non ab herede, sed a legatario vel fideicommissario testator rogaverit libertatem imponi. Sic enim iusto timore heredes vel legatarii perterriti et voluntatem testatoris adimplere cupiunt, et sibi non ex omnium libertate quandam afferri patiuntur iacturam. Quodsi repugnaverint, sibi tale dispendium imputabunt, non ex nostra lege, sed ex sua lugentes instantia.

Thalelai. Nota, sive decesserit nullo electo, sive adhuc vivat et cum posset manumittere, non manumiserit, in hanc constitutionem incidere tam ipsum, quam heredes eius.

ι. ε.) Ἐληγάτευσέ τις τινὲ δουλον, καὶ παρεκάλεσε τὸν ληγατάριον ἐλευθερώσαι αὐτόν. ὁ δὲ κληρονόμος οὐ δέδωκε τὸν δουλον, ἀλλ' ἐνήχθη, καὶ ἐξ ἀποφάσεως^{δ)} κατέβαλε τὴν διατίμησιν. ἐζητεῖτο οὖν, εἰ ἐλευθεροῦται οὗτος ὁ δουλος, καὶ τίς αὐτὸν ὀφείλει ἐλευθερώσαι. κελύομεν οὖν, ἐὰν μετὰ τὴν περὶ τούτου τοῦ δουλου προκαταρξὴν διμηνιαῖος^{ε)} χρόνος παραδράμη, ἐφ' ἧς αὐτὸν ἐλεύθερον γίνεσθαι^{ς)} τοῦ κληρονόμου παρέχοντος εἰς τὸ τετραπλάσιον τῷ ληγαταρίῳ τὰ δαπανήματα, ἅπερ ἐποίησεν ἐν τῇ δίκῃ περὶ τοῦ δουλου, τοῦ πατρωνικοῦ δικαίου ἀκεραίου τῷ ληγαταρίῳ φυλαττομένου^{ι)}.

ἐληγάτευσέ τις τινὲ δουλον] Τὸ κατὰ πόδας. Ὅτι τις τὸν ἴδιον δουλον οὕτως ἐληγάτευσεν, ἵνα ὁ ληγατάριος ἐλευθερίαν αὐτῷ ἐπιθήσει^{ε)}, καὶ ὁ κληρονόμος πρὸς τὸ τουτοῦ ληγατῶ ἀνασχόντος ἀναστραφεῖς τὸν δουλον τῷ ληγαταρίῳ παρασχέιν ἀπήξιωσεν, ἵνα καὶ δίκῃ ὀχληθῇ, καὶ ὁ δικαστὴς μὴ εἰς αὐτὸν τὸν δουλον, ἀλλ' εἰς τὴν διατίμησιν αὐτοῦ τὴν τῆς δίκης καταδίκην προαγάγῃ^{ς)} οἱ τοῦ παλαιοῦ νομίμου ἐρμηνευταὶ ἠμφέβαλον^{ι)}, μὴ τις ἀντίστασις τῇ ἐλευθερίᾳ ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας προβῇ^{κ)} καὶ ἐὰν ἀποδεχθῇ^{λ)} ταύτην χρεωστῆσθαι τὴν ἐλευθερίαν, παρὰ τίνος ὀφείλει δοθῆναι, πότρον ἄρα παρὰ τοῦ κληρονόμου ἢ παρὰ τοῦ ληγαταρίου^{μ)} καὶ ἐὰν ὁ κληρονόμος ἐπιτίθῃται τὴν ἐλευθερίαν, ἄρα ὁ ληγατάριος, ὅπερ ἐκ τῆς χρηματικῆς καταδίκης ἔλαβε, βεβαίως διακρατεῖ ἢ ὅλον, ἢ ἐκ μέρους, ἢ οὐδέν; τὴν τοιαύτην τοίνυν ἀμφισβήτησιν τέμνοντες θανατοῦμεν, διὰ τὸ ὁ δικαστὴς, ὅστις προτίταται ἐν τῇ προειρημένῃ αἰτίᾳ, μὴ παντὶ τρόπῳ τὴν καταδίκην εἰς τὸν δουλον, ἀλλ' εἰς τὴν διατίμησιν αὐτοῦ ἐποίησεν^{ν)} ὅπῃ τὸ ἐλάττωμα αὐτοῦ καὶ τῇ τοιαύτῃ φιλονεικίᾳ δέδωκε πρόφασιν. ὅθεν ἐὰν τοιαύτη ζητησις ἀναφῇ, οὐδένα μὲν δικαστῆρα οὕτως εἶναι μωρὸν νομίζομεν, ἵνα τοιαύτην καταδίκην προαγάγῃ^{ς)} ἀλλ' ἐὰν ὁ ληγατάριος ἐπικεῖται, ὅπως ὁ δουλος ἀποκατασταθῇ, καὶ μετὰ προκαταρξὴν δύο μηνῶν διαστήμα παραδράμη, θεσπίζομεν, παρασχέμα εἰς τὴν ἐλευθερίαν ἀφαρπαξέσθαι τὸν δουλον, κἀκεῖνον μὲν ἐλεύθερον γίνεσθαι^{ς)} τὸν δὲ κληρονόμον ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἀκαθοσιώτου προαιρέσεως πάντα τὰ δαπανήματα, ἅπερ ὁ ληγατάριος εἰς τὴν δίκην ἐποίησεν, εἰς τὸ τετραπλάσιον αὐτῷ καταδικάζεσθαι, τοῦ πατρωνικοῦ δικαίου τῷ ληγαταρίῳ φυλαττομένου. [Sch. t. VI. 508. sq.]

ὅπερ ἐκ τῆς χρηματικῆς καταδίκης ἔλαβε, βεβαίως διακρατεῖ^{κ)} Θαλελαίου^{κ)}. Ἐλεγον, ὅτι τοῦ κληρονόμου ἐλευθεροῦντος τὸν οἰκέτην οὐκ ὀφείλει ὁ ληγατάριος ὅπερ ἔλαβε προφάσει τούτου τοῦ δουλου, ἀσφαλῶς ἔχειν. [Sch. *. VI. 509.]

οὐδένα μὲν δικαστῆρα οὕτως εἶναι μωρὸν νομίζομεν] Τοῦ αὐτοῦ. Σημειῶσαι, ὅτι μωρὸν καλεῖ ἢ διάταξις τὸ γενέσθαι καταδίκην εἰς τὰ χρήματα, αὐτοῦ τοῦ σώματος κατὰ τὸ ἀναγκαῖον ζητουμένου. [Sch. *. VI. 509.]

δύο μηνῶν διάστημα] Τοῦ^{λ)} αὐτοῦ. Σημειῶσαι τὸν ὀρισμένον^{μ)} χρόνον τῇ διατάξει. [Sch. u. VI. 509.]

εἰς τὸ τετραπλάσιον] Τοῦ αὐτοῦ. Σημειῶσαι τούτου τὸν τετραπλασιασμόν^{ν)} οὐ γὰρ εἴρηται ἐν τοῖς ἰνστιτούτοις. [Sch. x. VI. 509.]

τοῦ πατρωνικοῦ δικαίου τῷ ληγαταρίῳ φυλαττομένου] Τοῦ αὐτοῦ. Αὐτός οὖν ἐστὶ πατρὼν τοῦ ἀπελευθεροῦ. [Sch. y. VI. 509.]

XV. Quidam alicui servum legavit¹⁾, et legatarium rogavit, ut eum manumitteret. Heres autem servum non dedit, sed conventus est, et ex sententia aestimationem solvit. Quae rebatur igitur, an hic servus liber fieret, et quis eum deberet manumittere. Iubemus ergo, si post litem hoc de servo contestatum duorum mensium spatium effluerit, statim eum liberum fieri: herede in quadruplum solvente legatario expensas, quas in lite de servo fecit, iure patronatus integro legatario servando.

1) quidam alicui servum legavit] Τὸ κατὰ πόδας. Cum quidam servum suum ita legaverit, ut legatarius libertatem ei imponat, et heres ad huiusmodi legatum improbe versatus servum dare legatario dignatus est, ut etiam lite pulsetur, et iudex non in ipsum servum, sed in aestimationem eius litis condemnationem proferat: veteris iuris interpretes dubitabant, ne quod obstaculum libertati ex hac causa procederet: et si placuerit, hanc deberi libertatem, a quo danda esset, utrumne ab herede, an a legatario? et si heres imponat libertatem, an legatarius, quod ex pecuniaria condemnatione accepit, firmiter detineat^{*)} sive totum, sive ex parte, sive nihil? Talem igitur altercationem resecantes miramur, quare iudex, qui praepositus est in praedicta causa, non omni modo condemnationem in servum, sed in aestimationem eius fecerit: cum ipsius vitium etiam huiusmodi praebuit altercationi occasionem. Unde si talis quaestio emergerit, nullum quidem iudicem ita esse stultum putamus^{*)}, ut huiusmodi proferat condemnationem: sed si legatarius imminet, quatenus ei servus restituatur, et post litem contestatam duorum mensium spatium^{*)} effluerit, censemus, illico ad libertatem eripi servum, et illum quidem liberum fieri: heredem autem pro suo inderoto proposito in omnes expensas, quas legatarius in lite fecit, in quadruplum^{*)} ei condemnari, iure patronatus legatario servando.

*) quod ex pecuniaria condemnatione accepit, firmiter detineat] Thalelaei. Dicebant, herede servum manumittente, non debere legatarium quod accepit occasione huius servi, firmiter habere.

*) nullum quidem iudicem ita esse stultum putamus] Eiusdem. Nota, constitutionem vocare stultitiam, quod fiat condemnatio in pecuniam, cum de ipso corpore quaeratur necessario.

*) duorum mensium spatium] Eiusdem. Nota tempus constitutione praefinitum.

*) in quadruplum] Eiusdem. Nota hoc quadruplum: non enim de eo dictum est in Institutionibus.

*) iure patronatus legatario servando] Eiusdem. Ipse est ergo patronus liberti.

ε) Numerus deest in Cod. 1357. d) Verba ἐξ ἀποφάσεως desunt in Cod. 1357. e) Cod. 1357. διμηνιαῖος. f) Verba τοῦ πατρωνικοῦ δικαίου ἀκεραίου τῷ ληγαταρίῳ φυλαττομένου desunt in Cod. 1357. g) Lege ἐπιθῆ. h) Malim ἠμφέβαλλον. i) Malim ἀποδεχθῆ. k) Haec duo scholia pertinent ad verba τοῦ κατὰ πόδας praedicta. l) Videntur et quae sequuntur tria scholia pertinere ad τὸ κατὰ πόδας, quamvis Fabr. ea textui Basilicorum subiecerit. Nam Thalelaei sunt et nihil differunt a proxime praecedentibus. m) Fabr. ὀρισμένον (sic).

ΤΙΤΛΟΣ ΙΔ'.

Περὶ τοῦ πάντα τον καθ' οἰονοῦν τρόπον ἐλευθερούμενον Ῥωμαῖον^{η)} νοεῖσθαι, καὶ περὶ ἐλευθερίας κοινῶν δούλων, καὶ^{ο)} περὶ τιμῆς δούλων, καὶ περὶ τῶν^{π)}, οἵ^{ρ)} ἐν ἐκκλησίᾳ ἐλευθεροῦνται.

α'. Οἱ^{σ)} ὁπωςδήποτε νομίμως ἐλευθερούμενοι Ῥωμαῖοι νοοῦνται.

οἱ ὁπωςδήποτε νομίμως ἐλευθερούμενοι] Θεοδώρου. Οἱ ὁπωςδήποτε νομίμως ἐλευθερούμενοι Ῥωμαῖοι νοοῦνται. ἴσθι γὰρ, οὐ φησὶν^{ε)} ἢ νεαρά^{ς)}, μὴ διαφέρειν τὸν ἐλευθερούμενον τοῦ ἐξ ἀρχῆς ὄντος ἐλευθέρου ὅσον κατ' εὐγένειαν. ὁ ἀρρωστῶν οἰκίτης, εἰ μὴ φροντισθῆ^{ν)} ὑπὸ τοῦ ἰδίου δεσπότου, ἐλευθερος γίνεται. μὲνῆσο τῆς δ' διατάξεως τοῦ δ. τι. τοῦ ζ. βιβ. καὶ ἀνάγνωθι τὴν ε'. διατάξιν τοῦ λδ. τα. τοῦ προκειμένου ζ. βιβ. καὶ τὴν κβ. καὶ ρκγ'. νεαράν. [Sch. a. VI. 513.]

Θαλαλαίου. Ἡ διατάξις αἰτίας εὐροῦσα πολλὰς, ἐξ ὧν ἐγίνοντο Λατίνοι, ἐπελέξατο ἐξ αὐτῶν τινὰς αἰτίας, ἐξ ὧν ἐκέλευσε, τοὺς ἐλευθεροῦμένους Ῥωμαίους γίνεσθαι. τὰς δὲ ἄλλας αἰτίας πάσας εἴασεν, ὥστε ἐξ αὐτῶν δούλους μένειν τοὺς δῆθεν ἐλευθεροῦμένους. εἰσὶ δὲ αἱ αἰτίαι αὗται. τὸ παλαιὸν δι' ἐπιστολῆς ἐγίνετο Λατίνος, νῦν δὲ Ῥωμαῖος. τὸ παλαιὸν inter amicos ἐγίνετο Λατίνος, νῦν δὲ Ῥωμαῖος. εἰ δὲ καὶ τις δούλον ἀσθενούντα ἐρωπῆ ποτε, Λατίνον ἐποίηε^{ν)} νῦν δὲ καὶ ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας Ῥωμαῖος γίνεται. εἰ δὲ καὶ τις πωλήσει δούλην ἐπὶ τῷ μὴ προσταθῆναι αὐτήν, ἐὰν δὲ προσταθῆ, ἐπαρθῆναι παρ' αὐτοῦ, καὶ ὁ πρῶτος αὐτῆς χρησεται τῷ συμφῶνῳ, καὶ ἀναλάβῃ αὐτήν, καὶ αὐτὸς προστήσῃ, γίνεται ἐκείνη ἐλευθέρη, ἀλλὰ τὸ μὲν παλαιὸν Λατίνη, σήμερον δὲ Ῥωμαῖα. εἰ δὲ καὶ δούλοι ἔχοντες ἔριον λευκόν^{υ)} προηγούνται τοῦ λευκάνου, ποτὲ ἐγίνοντο Λατίνοι, νῦν δὲ Ῥωμαῖοι γίνονται. εἰ δὲ καὶ τις ἐν τῷ ἐλευθεροῦν παρὰ ἄρχοντι ἢ ἐν διαθήκῃ προσέθηκεν, ὅτι ἰδικῶς ἐλευθεροῖ ἐπὶ τῷ ποιῆσαι Λατίνον, Λατίνον ποιεῖ^{ω)}. σήμερον δὲ κἂν τοῦτο εἴπῃ, Ῥωμαῖός ἐστιν ὁ ἐλευθερούμενος. εἰ δὲ καὶ τις ἐν διαθήκῃ κατέλειπε δούλω ἐλευθερίαν ὑπὸ αἵρεσιν, καὶ πρὸ τῆς αἵρεσεως ὁ κληρονόμος ἠλευθέρωσεν αὐτόν, ποτὲ ἐγίνετο Λατίνος, νῦν δὲ Ῥωμαῖος. καὶ εἰ μὲν ἀτονήσει ἢ αἵρεσις, τοῦ κληρονόμου ἐστὶν ἀπελευθερος. ἐὰν δὲ ἐξέλθῃ ἢ αἵρεσις ἢ ἐν τῇ διαθήκῃ, τοῦ τεστᾶτορος ἐστὶν ἀπελευθερος, καὶ τῶν παιδῶν ἀπελεύτου. εἰ δὲ καὶ τις δικασάμενος περὶ τύχης ἀπεφανῆ δούλος, καὶ μετὰ ταῦτα δέδωκε τις τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ τίμημα τῷ ἀποφανθέντι δεσπότῃ, Λατίνος ἐγίνετο, νῦν δὲ Ῥωμαῖος, καὶ οὐδενὸς ἀπελεύθερος. εἰ δὲ καὶ τις δούλην ἰδιαν ἐξέδωκεν ἐλευθέρῳ, καὶ ἐπρωίκισεν αὐτήν, πρότερον Λατίνην αὐτήν ἐποίηε, νῦν δὲ Ῥωμαῖαν. ὁμοίως καὶ εἰ τις τὸν δούλον τὸν ἴδιον ὑπονήμασιν^{ν)} ἰδὼν ἐκάλεσε, τὸ παλαιὸν Λατίνος οὗτος ἐγίνετο, νῦν δὲ Ῥωμαῖος. καὶ εἰ τις τὰ ὠνεῖα δώσει τῷ ἰδίῳ δούλω, ἢ ἀπολείπει αὐτὰ, ἢ ἄλλῳ τροπῷ διαφθεῖρη αὐτὰ, τὸ παλαιὸν Λατίνος ἐγίνετο, νῦν δὲ Ῥωμαῖος. τούτων τοίνυν τῶν τρόπων προσαχθέντων, ἐξ ὧν ποτὲ μὲν ἐγίνοντο Λατίνοι, νῦν δὲ Ῥωμαῖοι, πάντες οἱ ἄλλοι τρόποι οἱ ποιούντες ποτὲ Λατίνους, νῦν μὴ ποιείτωσαν ἐλευθέρους, ἀλλ' οἱ ἐλευθερούμενοι κατὰ ἓνα τῶν τρόπων ἐκείνων μενέτωσαν δούλοι. ἔχει δὲ τὸ κατὰ πόδας τῆς διατάξεως οὕτως

Ἐπειδὴ οἱ δediticii ἀπελευθέροι ἤδη περιηρημένοι εἰσὶ, διὰ τί ἢ ἀτελῆς τῶν Λατίνων ἐλευθερία δηλοῖ^{ν)} ἔχουσα σκάζουσα καὶ ὡσανεὶ καταστροφῆ^{ρ)} εἰς ἐννευγμένην εἶ μενεῖ, καὶ οὐχὶ τὸ μὲν ἀρχαῖον^{σ)} αὐτῆς μέρος ἀπομεινύται, ὅπερ δὲ ἐξ αὐτῆς λελογισμένον ἐστίν, τοῦτο εἰς νόμιμον τέλειον καταγεται;

TITULUS XIV.

De quolibet quocunque modo manumisso pro cive Romano habendo, et de manumissione communium servorum, et de pretio servorum, et de his, qui in ecclesia manumittuntur.

I. Qui quocunque modo legitime manumittuntur¹⁾, cives Romani intelliguntur.

1) qui quocunque modo legitime manumittuntur] Theodori. Qui quomodocunque legitime manumittuntur, cives Romani intelliguntur. Scias enim, Novellam dicere, non differre eum, qui manumittitur, ab eo, qui ab initio liber est, quantum ad ingenuitatem. Servus aeger, si curam eius dominus non gesserit, liber fit. Memineris const. 4. tit. 4. lib. 6. et lege const. 5. tit. 34. huius lib. 7. et Novellam 22. et 123.

Thalalaei. Constitutio cum multas causas comperisset, ex quibus manumissi Latini fiebant, quasdam ex eis causas selegit, ex quibus eos, qui manumittuntur, iussit cives Romanos fieri: reliquas autem omnes causas non attigit, ut ex eis manerent servi, qui manumittuntur. Sunt autem hae causae. Olim per epistolam Latinus fiebat, nunc autem civis Romanus. Olim inter amicos Latinus fiebat, nunc autem civis Romanus. Sed et si quis servum aegrum eiecisset, Latinum faciebat: nunc autem ex hac quoque causa fit civis Romanus. Sed et si quis ancillam hac lege vendiderit, ne prostituatur, si autem prostituta fuerit, ab eo abducatur, et venditor eius conventionem usus sit, eamque receperit, et ipse prostituerit, libera fit, sed olim quidem Latina, hodie autem civis Romana. Sed et si servi lanam albam habentes funus antecedant, olim Latini fiebant, nunc vero cives Romani fiunt. Sed et si quis, cum manumittit apud Praetorem aut in testamento, adiecerit, se specialiter manumittere, ut Latinum faciat, Latinum faciebat: hodie autem, etiamsi hoc dixerit, qui manumittitur, civis Romanus est. Sed et si quis in testamento libertatem servo reliquerit sub conditione, et ante conditionem existentem heres eum manumiserit, olim Latinus fiebat, nunc autem civis Romanus. Et si quidem conditio defecerit, libertus est heredis. Sin autem conditio, quae est in testamento, extiterit, libertus est testatoris et liberorum eius. Sed et si quis de statu litigans servus fuerit pronunciat, et postea quis pretium pro eo dederit ei, qui dominus pronunciat, fuerat, Latinus fiebat, nunc autem civis Romanus, et nullius libertus. Sed et si quis ancillam suam libero homini in matrimonium collocaverit, eamque dotaverit, eam antea Latinam faciebat, nunc autem civem Romanam. Similiter et si quis servum suum inter acta filium nominaverit, antea is Latinus fiebat, nunc autem civis Romanus. Et si quis instrumenta emtionis servo suo dederit, aut ea deleverit, aut quo alio modo ea corruperit, olim Latinus fiebat, nunc autem civis Romanus. His ergo modis allatis, ex quibus olim quidem Latini fiebant, nunc autem cives Romani, omnes reliqui modi, qui olim Latinos faciebant, nunc liberos non faciunt, sed qui manumittuntur uno ex illis modis, manent servi. Τὸ κατὰ πόδας autem constitutionis sic habet:

Cum dediticii liberti iam sublati sint, quapropter imperfecta Latinorum libertas incertis vestigiis titubans, et quasi per satyram inducta adhuc remanet, et non inutilis quidem pars eius deminuitur: quod autem ex ea rationabile est, hoc in ius perfectum deducitur? Cum

η) Cod. 1357. ῥωμαίων. ο) Reliqua inde a verbis καὶ περὶ τιμῆς δούλων in Cod. 1357. desiderantur. π) Malim τούτων. ρ) Fabr. οί. σ) L. un. C. VII. 6. legitur in Syn. p. 421. ζ) Fabr. φησὶ. ι) Significatur Nov. 78. κ) Fabr. in marg. notat: Vestem albam solebant sumere Orcini liberti: et laudat Cuiac. obs. lib. 3. cap. 23. λ) Lege ἐποίηε. μ) Adde ἐν αὐτῷ ὑπονήμασιν. ν) Lege ἀδήλοισ. ξ) Fabr. in marg. notat, scribendum esse κατὰ σάτουραν. ο) Sic legendum. Fabr. ἀρχαῖον, Basil. T. IV.

ὅποτε οἱ Λατῖνοι ἀπελευθέροι κατὰ μίμησιν τῆς ἀρχαίας Λατινότητος, ἥτις εἰς τὰς κολωνίας πεμφθεῖσα ἐστὶ, δοκοῦσιν εἶναι κατενεχθέντες, ἐξ ἧς οὐδὲν ἄλλο τῆ πολιτείας, εἰ μὴ πόλεμος προετέθη ἐμφύλιος, πᾶν μαρὸν ἐστίν, αὐτῆς τῆς ἀρχαιογενίας τοῦ πράγματος ἀναιρεθείσης τὴν εἰκόνα αὐτῆς κατωκυμάνεσθαι. ὅποτε τοίνυν πολλοῖς τρόποις καὶ σχεδὸν ἀναριθμήτοις ἢ τῶν Λατίνων κατηνέχθη αἰρέσεις, καὶ νόμοι διαφοροὶ καὶ δόγματα συγκλήτου εἰσνεχθήσαν, καὶ ἐκ τούτων διαφοροὶ μεγάλα ἀνεφάνησαν, τοῦτο μὲν ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ Ἰουλίου^{α)}, τοῦτο δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἐδικτου τοῦ Τραιανοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ δόγματος τοῦ Λαργιανοῦ, ὡν πεπληρωμένοι μὲν ἦσαν οἱ ἡμέτεροι νόμοι, οὐ μὴν ἐν τοῖς πράγμασιν ὑπῆρχεν αὐτῶν ἢ πείρα, σπουδαϊότατον ἡμῖν ἔδοξε, ταῦτα μὲν πάντα καὶ τὴν Λατίνην ἐλευθερίαν ἀνελεῖν, ὅτι τοῖς δὲ τρόποις ἐπιλέξασθαι, ἐξ ὧν ποτὲ μὲν Λατίνῃ ἠρμοῦζεν ἐλευθερία, ἢ δὲ τῷ παρόντι Ῥωμαϊκῇ καταφέρεται αἰρέσει, ἵνα τούτων ἐν τῷ παρόντι νόμῳ ἀριθμηθέντων καὶ πολιτῶν Ῥωμαίων κικόντων, οἱ λοιποὶ πάντες τρόποι, ἐξ ὧν τὸ τῶν Λατίνων ὄνομα εἰσφερέτο, παντελῶς ἠσυχασώσι, καὶ μὴ ποιήσωσι Λατίνους, ἀλλ' ὡσανεὶ ἀντὶ μηδενῶν^{β)} λογισθώσι. τίς γὰρ ἀνέχεται τοιαύτην εἶναι ἐλευθερίαν, ἐξ ἧς ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς εἰς τὸ αὐτὸ προσώπων ὅμα καὶ ἐλευθερία καὶ δουλεία συντρέχουσι, καὶ ὅστις ὡς ἐλευθέρου διετήριεν, ἀφαρπάξεται οὐ μόνον εἰς θάνατον, ἀλλὰ καὶ εἰς δουλείαν;

Θεσπιζόμεν τοίνυν, εἰ τις δι' ἐπιτολῆς δούλον ἴδιον εἰς ἐλευθερίαν ἐνεργεῖν βουλήσῃ, ἐξέιναι αὐτῷ τοῦτο ποιεῖν πέντε μαρτύρων προσληφθέντων, οἵτινες μετὰ τὰ αὐτοῦ γράμματα εἴτε ἐν ὑπογραφῇ κείμενα, εἴτε διὰ παντός τοῦ ὕφους ἐκτεχυμένα, ἴδια γράμματα ὑποβάλλοντες πίστιν διηρηκῆ δυνήσῃ^{γ)} τῷ χρεῖ τῷ παρασχέειν^{δ)} καὶ ἐὰν τοῦτο ποιήσῃ, εἴτε γράφων δι' ἑαυτοῦ, εἴτε διὰ ταβέλλαριου, ἐλευθερία τῷ δούλῳ ἀρμώσει ὡς ἀπὸ μίμησεως κωδικίλλου εἰσνεχθεῖσα^{ε)} οὕτως δὲ ὁμοίως^{ς)}, ἵνα καὶ αὐτοῦ τοῦ πατρωνοῦ ζῶντος καὶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πολιτείαν σὺν τῇ Ῥωμαϊκῇ.

Εἰ δὲ καὶ τις μεταξὺ φίλων ἐλευθερίαν τῷ ἰδίῳ δούλῳ δοῦναι βούλεται, ἐξέιναι αὐτῷ πέντε ὁμοίως μαρτύρων προσληφθέντων τὴν ἴδιαν φανερώσαι βουλήν^{α)}, καὶ ὅτι ἐλευθέρου αὐτὸν ἠβουλήσῃ^{β)} εἰπεῖν, καὶ τοῦτο εἴτε ἐν ὑπομνήμασιν εἴη μαρτυρούμενος, εἴτε αἱ τῶν μαρτύρων φωναὶ εἰς ἐκμαρτύριον κατηνέχθησαν, καὶ γράμματα τοῦτο μὲν δημοσίῳ προσώπῳ, τοῦτο δὲ καὶ μαρτύρων σχοίησαν ὁμοίω τρόπῳ οἱ δούλοι πρὸς τὴν πολιτείαν ἀνενεχθῶσι τὴν Ῥωμαϊκῇ, ὡσανεὶ ἀπὸ κωδικίλλων ὁμοίως τὴν ἐλευθερίαν κτώμενοι.

Ἀλλὰ γνώσκωμεν καὶ τοῦτο εἶναι τῇ ἀρχαίᾳ Λατινότητι ἀπὸ τοῦ θείου Κλαυδίου κατενεχθέν, ὅτι, εἰ τις τὸν ἴδιον δούλον ἀσθενεῖα κινδυνεύοντα ἐκ τοῦ ἰδίου οἴκου δημοσίᾳ ἔρριψεν, οὐδὲ αὐτὸς αὐτοῦ φροντίζων, οὐδὲ ἄλλῳ αὐτὸν παρατιθέμενος, ὅποτε ἦν αὐτῷ ἐλευθέρω^{α)} εὐχέρεια, εἰ μὴ αὐτὸς εἰς τὴν ἐκείνου φροντίδα ἀρκεῖ, εἰς τὸν ξενῶνα αὐτὸν πέμψαι, ἢ ὁποῖω ἰδύνατο τρόπῳ τούτῳ βουλήσῃ, ὁ τοιοῦτος δούλος ἐν τῇ Λατίνῃ ἐλευθερίᾳ πρότερον διετρίβε, καὶ ὃν αὐτὸς τεθνηξόμενος κατέλειπε, τούτου τὰ πράγματα, ὅτε ἐτελεύτα, ἐλάμβανεν. ὁ τοιοῦτος τοίνυν δούλος ἐλευθέρω^{β)} ἐξ ἀνάγκης παρὰ τοῦ δεσπότη καὶ^{γ)} βουλομένου αὐτῷ τῷ πράγματι δωρηθεὶς γένηται παραχρημα πολίτης^{δ)} Ῥωμαῖος, καὶ μηδὲ εἰσόδος εἰς τὰ πατρωνικά δίκαια τῷ ποτὲ δεσπότη φυλαχθῆ. ὃν γὰρ ἐκ τοῦ ἰδίου οἴκου καὶ τῆς ἰδίας φαιμυλίας δημοσίᾳ ἀπεβάλλετο, μηδὲ αὐτὸς αὐτοῦ^{ε)} φροντίζων, μηδὲ ἄλλῳ παρατιθέμενος, μηδὲ εἰς τὸν προσκυνοῦμενον ξενῶνα αὐτὸν πέμψων, μηδὲ τὰ εἰδικσιμένα αὐτῷ παρέχων σαλαρία, μενέτω ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐκ τῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως πανταχοῦθεν κερχωρισμένος, τοῦτο μὲν ἐν παντὶ καιρῷ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, τοῦτο δὲ καὶ ὅτε τελευτῇ, οὐ μὴν ἄλλὰ καὶ μεθ' ἧδ' ἐτελεύτησεν.

Καὶ ὁμοίω τρόπῳ εἰ τις δούλην ἴδιαν ἐπὶ τοιοῦτῳ ὄρω πέπρακεν, ἵνα μὴ προστῇ, ὁ δὲ καινὸς δεσπότης ἀσεβεῖ ἐμπορία^{α)} ταυτην προσιατέαν εἶναι ἀπειριόθη, ἢ ἐὰν ὁ πρῶτος δεσπότης χεῖρος ἐπιβολῆν ἐν τῇ τοιαύτῃ πράσει ἑαυτῷ ἐφύλαξεν, καὶ ὅτε πρὸς αὐτὸν ὑπέστρεψεν, αὐτὸς τὴν δούλην προσέστηεν, ὡς παραχρημα εἰς τὴν πολιτείαν τὴν Ῥωμαϊκῇ ἀπαζίσθη^{β)} καὶ ὅστις αὐτὴν προσέστηεν, ἀπὸ παντός τοῦ πατρωνικοῦ δικαίου ἐκβαλλέσθω. ὅστις γὰρ οὕτως ἀγεννῆς καὶ ἀσεβῆς τυγχάνει, ἵνα τοιαύτην γυμνάσῃ ἐμπορίαν^{γ)}, πολὺν τρόπον ἄξιος ἐστὶν ἢ δούλην, ἢ ἀπελευθέρω^{δ)} ἔχειν;

Latini liberti ad similitudinem antiquae Latinitatis, quae in colonias missa est, videntur esse introducti, ex qua nihil aliud rei publicae, quam bellum accessit civile, satis absurdum est, ipsa origine rei sublata, eius imaginem relinqui. Cum igitur multis modis et paene innumerabilibus Latinorum introducta est conditio, et leges diversae et Senatusconsulta introducta sunt, et ex his difficultates magnae emergebant tam ex lege Iunia, quam ex edicto Traiani et ex Largiano Senatusconsulto, quorum quidem plenae erant nostrae leges, non autem in rebus eorum fuerat experimentum, studiosissimum nobis visum est, haec quidem omnia et Latinam libertatem tollere, certos autem modos eligere, ex quibus antea quidem Latina competeat libertas, in praesenti autem Romana defertur conditio, ut his praesenti lege enumeratis et cives Romanos gignentibus, ceteri omnes modi, per quos Latinorum nomen inducebatur, penitus conquiscent, et non Latinos pariant, sed quasi pro nullis habeantur. Quis enim patiar, talem esse libertatem, ex qua ipso tempore mortis in eandem personam simul et libertas et servitus concurrant, et qui quasi liber moratus est, eripitur non solum in mortem, sed etiam in servitutem?

Sancimus itaque, si quis per epistolam servum suum in libertatem perducere voluerit, licere ei hoc facere quinque testibus adhibitis, qui post eius literas sive in subscriptione positas, sive per totum textum effusas, suas literas supponentes, fidem perpetuam possint chartae praebere: et si hoc fecerit, sive per se scribendo, sive per tabellarium, libertas servo competet quasi ex imitatione codicilli delata: ita tamen, ut ipso patrono vivente et libertatem et civitatem Romanam habeat.

Sed et si quis inter amicos libertatem dare servo suo velit, licebit ei similiter quinque testibus adhibitis suam explanare voluntatem, et quod liberum eum esse voluerit, dicere, et hoc sive inter acta fuerit testificatus, sive testium voces deductae sint in attestationem, et literas tam publicarum personarum, quam et testium habeant: simili modo servi ad civitatem Romanam perducantur, quasi ex codicillis similiter libertatem adipiscentes.

Sed scimus hoc etiam esse in antiqua Latinitate a Divo Claudio introductum, quod si quis servum suum aegritudine periclitantem e sua domo publice eiecerit, neque ipse eum procurans, neque alii eum commendans, cum erat ei libera facultas, si non ipse ad eius curam sufficeret, in xenonem eum mittere, vel quo poterat modo, eum adiuvere, huiusmodi servus in libertate Latina antea morabatur, et quem ille moriturum antea reliquit, eius bona iterum, cum moreretur, accipiebat. Talis itaque servus libertate ex necessitate, a domino etiam nolente re ipsa donatus, fiat illico civis Romanus, nec aditus in iura patronatus quondam domino reservetur. Quem enim a sua domo suaque familia publice repulit, neque ipse eum procurans, neque alii commendans, neque eum in venerabilem xenonem mittens, neque consueta ei praebens salaria, maneat ab eo eiusque substantia undique segregatus, tam in omni tempore vitae liberti, quam cum moriatur, nec non postquam iam decessit.

Similique modo, si quis ancillam suam sub hac conditione alienaverit, ne prostituatur, novus autem dominus impia mercatione eam prostituendam esse tentaverit, vel si pristinus dominus iniectionem manus in tali alienatione sibi reservaverit, et cum ad eum fuerit reversa, ipse ancillam prostituert, illico in civitatem Romanam eripitur, et qui eam prostituert, ab omni iure patronatus repellatur. Qui enim ita degener et impius est, ut talem exerceat mercationem, quomodo dignus est vel ancillam, vel libertam habere?

α) Fabr. in marg. notat, scribendum esse Ἰουλιου. α) Fabr. ἀνεμνησθέντων (sic). β) Fabr. δυναθῶσι (sic). γ) Legendum et verendum necessario ὅμως. δ) Malim βουλήσιν. ε) Adde εἶναι. ς) Fabr. ἐλευθέρως. ζ) Lege ἐλευθερία. η) Addendum videtur μὴ ante βουλομένου. θ) Fabr. πολίτης (sic). ι) Lege αὐτοῦ. Fabr. αὐτόν. κ) Sic legendum. Fabr. ἐμπορία. λ) Fabr. ἐμπορία.

Ἄλλα καὶ οἵτινες τὸ τοῦ δεσπότου πένθος ἔριον φοροῦντες προλαμβάνουσι, ἢ ἐν αὐτῇ τῇ κλήρῳ ἰσχυροῦσι τὸ σκῆμα ὁμοίως δοκοῦσι, ἐάν τούτο ἀπὸ βουλήσεως γένηται ἢ τοῦ τεσσάρου, ἢ τοῦ κληρονομοῦ, γίνονται παραχρῆμα πολῖται Ῥωμαίων.

Καὶ μηδὲς ματαίᾳ φιλοτιμίᾳ ἀπατῶν ἑαυτὸν συγχωρεῖσθω, ἵνα ὁ μὲν δῆμος αὐτὸν ὡς φιλόανθρωπον θεωρῇ, πολλοὺς ἔριον φοροῦντας ἐν τῷ πένθει προλαμβάνοντας βλέπων· πάντων δὲ ἀπατηθέντων μείνων ἐκεῖνοι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ δουλείᾳ τῆς δημοσίας μαρτυρίας ζῆμιωθέντες. γίνονται τοίνυν καὶ ἐνταῦθα πολῖται Ῥωμαῖοι, τοῦ δικαίου τοῦ πατρωνικοῦ τὰς πάτρωνιν ἀπεραίου ὁ φιλαττομένου.

Ἐκεῖνον ἀναμφίβολως φυλάττεσθαι ὀφείλοντος, ἵνα, εἴ τις εἴτε ἐν διαθήκῃ, εἴτε παρὰ τῷ ἄγοντι τινα ἐλευθερώσῃ, εἰ καὶ τούτο εἴπῃ ἢ γράψῃ, οὐ βούλεται αὐτὸν εἶναι Λατίνον, ἢ περὶ τῆς προσθήκης τῆς Λατινότητος ἀπαλειφῇ ὅτι, καὶ γένηται πολῖτης Ῥωμαῖος, ἵνα μὴ οἱ τρόποι, οἵτινες ἐκ τῆς ἀρχαίας παραφυλακῆς εἰς τὴν πολιτείαν τὴν Ῥωμαϊκὴν τοὺς ἀνθρώπους ἦγον, διὰ τῶν βουλήσεων τῶν ἰδίων ἀπομειοῦσθαι δόξωσι.

Ἐὶ δὲ καὶ ὑπὸ αἰρεσῶν τις ἐλευθερίαν τῷ ἰδίῳ δούλῳ κατέλειπε, καὶ εἰ ἤσχηται τῆς αἰρέσεως ὁ ἐξωτικὸς κληρονόμος ἐλευθερίαν αὐτῷ κατέλειπε, μὴ ὡς πρότερον, Λατίνος, ἀλλὰ πολῖτης Ῥωμαῖος γένηται. καὶ εἰ μὲν ἡ αἰρέσις ἀτονήσῃ, αὐτοῦ τοῦ κληρονομοῦ, ὅστις τὴν ἐλευθερίαν ἐπέθηκεν, μετέτω ἀπελευθερῶσθαι. ἐάν δὲ εἴη πληρωθεῖσα, ἵνα μὴ ἀπαγγί, ἴσως παίδων καὶ συγγενῶν τὸ δικαίον τὸ πατρωνικὸν ἔχοντων, Καρροντίαος ἀπελευθερῶσθαι δόξῃ, καὶ πρὸς ἐκεῖνον τὰ δίκαια τὰ πατρωνικά ἐλθῶσι, ὅτι οἱ νόμοι συγχωροῦσιν.

Κακεῖνο δὲ ἡμῶν σφοδρότερον ἔδοξεν, ὅτι ἐνόμιζεν ἡ ἀρχαιοῦς, ἐάν ἐν τῷ περὶ τῆς ἐλευθερίας δικαστηρίου νικῆθῆις ἢ ὁ δούλος ἀπὸ τοῦ δεσπότου, ἔπειτα τοῦ τοῦ δούλου τμήμα παρὰ τινος καταβληθῆναι ἐστίν, ἐν τῇ Λατινότητι αὐτὸν διατρέψῃν. κατὰ ποῖον γὰρ τρόπον λελογημένον ἐστὶν τοῦ τιμηματος ἀπολαβεῖν, καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς τοῦ ἀπελευθεροῦ παλιν αὐτὸν εἰς δουλείαν ἔλκειν, ὅποτε οὐκ εἰσὶν αἱ δύο τυχὰ ἑαυταῖς ἀκόλουθοι; καὶ ἐν τῷ παρόντι τοίνυν θέματι ἐλευθερία Ῥωμαϊκὴ αὐτῷ προστιθέσθω, τῷ δικαίῳ τῷ πατρωνικῷ μὴδαμὸς ἐπεριδομένον· ἐπειδὴ αὐτὸς τρόπον τινὰ ἑαυτῷ ἀπελευθερῶσθαι ἐφύλακται.

Ἐὶ δὲ καὶ τις ἀνθρώπῳ ἐλευθέρῳ τὴν ἰδίαν δούλην εἰς γάμον συναφῇ, καὶ προικὰ ὑπὲρ αὐτῆς συγγράψῃ, ὅπερ εἰσισμένον ἐστὶν ἐπὶ ἐλευθέρων προσώπων μόνον προβαίνειν, ἢ δούλην μὴ Λατίνην, ἀλλὰ πολῖτην γενέσθω Ῥωμαία. εἰ γὰρ τούτο, ὅπερ συνεχῶς εἰς τὰς πολιτείας Ῥωμαίας, καὶ μάλιστα εἰς τὰ ἐπίσημα πρόσωπα γίνεσθαι εἰώθε, τουτέστιν, ἢ τοῦ προικῶνος συμβολαίου γραφῆ, καὶ ἐν τούτῳ τῷ προσώπῳ προσληφθῆναι εἴη, ἀναγκαῖον ἐστίν, ἀκόλουθον τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης γραφῆς φυλάττεσθαι.

Καὶ ὁμοίῳ τρόπῳ ἐάν ὁ δεσπότης ἐν ὑπομνήματι τινα δούλον ἰδίον υἱὸν ὁμολογήσῃ, ἢ φωνῇ ὅσον εἰς ἐλευθέρων τυχὴν πιστευτὰ ἐστίν. εἰ γὰρ αὐτὸς τοιαύτη διαθήσει ἢ ὑπαχθῆις, ἵνα καὶ υἱὸν τὸν ἰδίον δούλον ὀνομάσῃ, μὴ ἀπαξίωσῃ, καὶ τούτο μὴ ἀποκρούσῃ, μηδὲ μεταξὺ μόνων φίλων, ἀλλὰ ὑπομνήματων πραττομένων καὶ ὡς ἐν δικαστηρίου σχήματι ὁμολογήσῃ· ποῖῳ τρόπῳ δύναται αὐτὸν δούλον παλιν κἂν ἀποθῆσθαι ἀσυνταχῆναι; ἀλλὰ προαχθῆ, καὶ αὐτὸς εἰς πολιτείαν Ῥωμαϊκὴν, ἄληθῆ φιλοτιμία καὶ οὐκ ἄπληρη δόμλη τοῦ δεσπότου στήριχθῆναι.

Κακεῖνος δὲ ὁ ἔσχατος τῆς ἀρχαίας Λατινότητος τρόπος εἰς πολιτείαν Ῥωμαϊκὴν μετακλήθῃς ἐπιλεκτός ἐστίν, εἴ τις τὰ συμβόλαια, ἔξ ὧν δούλος ἀποδεικνύται, ἢ δέδωκε δούλῳ, ἢ διέφθειρεν. ἀλλ' ἵνα μὴ τοῦ κλέπτειν πρόφασις τοῖς δούλοις ἴσως δοθῇ, καὶ τῇ ἰδίᾳ κακοθειλίᾳ εἰς ἐλευθερίαν ἐλθῶσιν· ὁ τοιοῦτος τρόπος παρέσθαι καὶ ἀναμφίβολῳ ἀποδείξει φανερούσθω, ἵνα καὶ παρόντων μαρτύρων οὐκ ἦττον πάντε ὁ δεσπότης τὰ συμβόλαια ἢ δώσῃ τῷ ἰδίῳ δούλῳ, ἢ ἀπαλείψῃ, ἢ ἄλλῳ τρόπῳ διαφθείρῃ. καὶ ἐκ τούτου τοίνυν τοῦ τρόπου πολιτείας Ῥωμαϊκῆς αὐτῷ ἀρμόζειν θεσπιζόμεν, σωζόμενον τοῦ δικαίου τοῦ πατρωνικοῦ, τούτο μὲν ἐν τούτῳ τῷ θέματι, τούτο δὲ ἐν τοῖς λοιποῖς· εἰ μὴ ἐνθα ἰδικῶς τούτο τοῖς πάτρωνιν ἴσθησόμεθα.

Sed et qui domini funus lanam gestantes antecedunt, vel in ipso lecto stantes cadaver ventilare videntur*, si hoc ex voluntate fiat vel testatoris, vel heredis, fiunt illico cives Romani.

Et ne quis vana liberalitate se decipere concedatur, ut populus quidem eum quasi humanum respiciat, multos lanam gestantes in funere procedentes adspiciens, omnibus autem deceptis maneat illi in pristina servitute, publico testimonio defraudati. Fiunt itaque et hic cives Romani, iure patronatus patronis integro servato.

Illo procul dubio observando, ut si quis sive in testamento, sive apud magistratum quendam manumiserit, licet hoc dixerit vel scripserit, quod vult eum esse Latinum, supervacua adiectio Latinitatis aboleatur, et fiat civis Romanus, ne modi, qui ab antiqua observatione in civitatem Romanam homines perducebant, per privatorum voluntates deminui videantur.

Sed si sub conditione libertatem servo suo reliquerit, et adhuc pendente conditione extraneus heres libertatem ei reliquerit, non, ut antea, Latinus, sed civis fiat Romanus. Et si quidem conditio defecerit, ipsius heredis, qui libertatem imposuerit, maneat libertus. Sin autem fuerit adimpleta, ne eripiat liberis forsitan et cognatis ius patronatus habentibus, Charonianus libertus videatur, et ad eum iura patronatus perveniant, cui leges concedunt.

Illud etiam satis acerbum nobis visum est, quod putabat antiquitas, si in iudicio de libertate superatus fuerat servus a domino, deinde servi pretium ab aliquo ei persolutum est, in Latinitate eum remorari. Quem admodum enim rationabile est, et pretio eum perfrui, et mortis liberti tempore denuo eum in servitutem trahere, cum non sint ambo casus sibi consentanei? Et in praesenti igitur casu libertas Romana ei accedat, iure patronatus minime ei subnixo: quia ipse quodammodo sibi libertus invenitur.

Sed et si quis homini libero suam ancillam in matrimonium collocaverit, et dotem pro ea conscripserit, quod solitum est in liberis personis solum procedere, ancilla non Latina, sed civis efficiatur Romana. Si enim hoc, quod frequenter in cives Romanas, et maxime in nobiles personas fieri solet, id est, dotalis instrumenti conscriptio, et in hac persona adhibita est, necessarium est, consentaneum effectum huius scripturae servari.

Similique modo si dominus inter acta quendam servum filium suum nominaverit, voci, quantum ad liberam conditionem, credendum est. Si enim ipse tali affectione fuerit inductus, ut etiam filium suum servum nominare non dedignetur, et hoc non secreto, neque inter solos amicos, sed actis intervenientibus et quasi in iudicii figura professus fuerit: quomodo potest eum servum iterum saltem morientem habere? Sed perducatur et ipse in civitatem Romanam, vera liberalitate et non falso sermone domini sustentatus.

Ille autem novissimus antiquae Latinitatis modus in civitatem Romanam translatus eligendus est, si quis instrumenta, ex quibus servus ostenditur, vel dederit servo, vel corruperit. Sed ne furandi occasio forsitan servis detur, et sua malignitate in libertatem perveniant: talis modus certa et indubitata probatione manifestetur, ut testibus praesentibus non minus quinque dominus instrumenta vel det famulo suo, vel debeat, aut alio modo corrumpat. Ex eo igitur modo civitatem Romanam ei competere censemus, salvo iure patronatus, tam in hac specie, quam in ceteris: nisi ubi specialiter hoc patronus denegavimus.

n) Sic legendum. Fabr. κλήρῳ (sic). o) Fabr. in marg. notat: Sic Justin. an πτώμα? p) Sic legendum. Fabr. κραιίου (sic). q) Malim ἀπαλειφῆ. r) Lege ἰδιωτῶν. s) Fabr. in marg. emendat Χαρωνίαός. Cui. habet Χαροντίαός. t) Lege τοῦ δικαίου τοῦ πατρωνικοῦ. u) Sic lego. Fabr. πολίτης. v) Sic lego. Fabr. ὀνομάσει. w) Malim στηριχθῆις. z) Lege δῶ. y) Lege ἀπαλείψῃ.

Τούτων μόνων τῶν θεμάτων ἐκ πάσης τῆς ἀρχαιότητος Λατινότητος ἐπιλεχθέντων, οἱ λοιποὶ πάντες, οἵτινες ἐν τοῖς²⁾ βιβλίοις τῶν σοφῶν ἢ ταῖς διατάξεσιν ἀριθμηθέντες εἰσὶν, παντελῶς ἠσυχάζεσσαν³⁾ ἀλλὰ μετέωσαν, ὡς εἴρηται, δούλοι ἐν τῇ ἰδίᾳ καταστάσει, καὶ μὴδὲ τῇ τοιαύτῃ θεραπείᾳ κατακρησθῆσαι συγχωρεῖσθωσαν⁴⁾. καὶ ἵνα μὴ τοῦ λοιποῦ τίποτε δικαίων Λατίνης ἐλευθερίας τοῖς ἡμετέροις νόμοις ἐπιδράμῃ⁵⁾, ὁ νόμος ὁ Ἰούλιος⁶⁾ σιωπήσει, τοῦ Λαργιανείου δόγματος ἀργούντος, σιωπήσει τὸ ἔδικτον τοῦ θεοῦ Ἀδριανοῦ⁷⁾, ὅπερ τοῖς ἠκολούθει⁸⁾ καὶ εἴ τινα ἄλλα ἢ⁹⁾ δόγμα, ἢ διάταξις λαβεῖ¹⁰⁾ περὶ Λατίνων, ταῦτα ἀνερέγηται ὅσον εἰς τοῦτο τὸ μέρος μετέωσαν. καὶ τριπλῆ πρό τουτου ἢ τῆς ἐλευθερίας ὁδός, ἥτις πολυπλόκος εἰσέφερε περιόδους, μὴ ὀρθῆ ὁδῷ μαθεῖ¹¹⁾ περιπατεῖν. εἰ δὲ νόμος ἢ διάταξις ἐλευθερίας ποιῆσει μνήμην, οὐ μὴν Λατινότητος, αὐτὴ ἀντὶ πολιτείας Ῥωμαϊκῆς διαλέγεσθαι νοεῖσθω.

Ἄλλ' εἰ μὲν οἱ ἀπελευθεροὶ ἤδη ἐτελεύτησαν, καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν ὡσανεὶ Λατίνων ἐκείνοις, οἷσιν διεφερον, προσκρωθέντα εἰσὶν, ἢ ἐτι ζῶσι, μὴδὲν ἐκ τουτου τοῦ νόμου κινεῖσθω¹²⁾ ἀλλὰ μετέωσαν παρ' αὐτοῖς κατὰ τὸ ἀρχαῖον νόμιμον βεβαίως κρατούμενα καὶ ἐκδικούμενα. ἐν δὲ τοῖς μέλλουσιν ἀπελευθεροῖς ἢ παρούσα διάταξις τόπον ἑαυτῇ ἐκδικεῖτω. [Sch. a. VI. 513 — 519.]

τὸ σήνωμα ρεπίζειν δοκοῦσιν] Θαλελαίου¹³⁾. Σημειώσαι τὸ νόμιμον. τῶν γὰρ μὴ εὐχερῶς γνωσκομένων ἐστίν, ὅτι πᾶς ὀριζήσεται κατὰ γνώμην τοῦ τεστατορος ἢ τοῦ κληρονομοῦ πρᾶτων τὸ εἰρημένον ἐν τῇ διατάξει ἐλευθερος γίνεταί. [Sch. *. VI. 519.]

ποῖω τρόπῳ δύναται αὐτῶν δούλον πάλιν κἄν ἀποθνήσκοντα σχεῖν] Τοῦ αὐτοῦ. Οἱ Λατίνοι ἀπελευθεροὶ τελευτῶντες παρ' ἐκείνων ἐκληρονομοῦντο¹⁴⁾, οἷτινες, εἰ μὴ γεγόναι ἐλευθεροί, δεσπόται αὐτῶν ἦμελλον εἶναι. τοῦτο οὐν αἰνίττεται καὶ ἡ διάταξις. [Sch. *. VI. 519.]

ὁ νόμος ὁ Ἰούλιος σιωπήσει] Τοῦ αὐτοῦ. Τὸ παλαιὸν ἐπεμφαν ἀποικίαν εἰς τὸ Λάτιον οἱ Ῥωμαῖοι ἐπὶ ἰσοτιμίᾳ ἑαυτῶν¹⁵⁾ καὶ οἱ πεμφθέντες πάντων τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, αἷς ἐπέμφθησαν, διεφερον¹⁶⁾ νόμοις δὲ Ῥωμαίοις παρέχωρον ὡς οἰκιστάς. εὐρῶν τούτων ὁ νόμος ὁ Ἰούλιος¹⁷⁾ μέσην ταυτην τὴν προσηγορίαν, ἐπέθηκεν αὐτῇ τοῖς ἀπελευθεροῖς. διὰ τοῦτο δὲ ἐπέμφθησαν ἐκείνοι εἰς τὸ Λάτιον, ἐπειδὴ συνεχῶς ἐκείθεν ἐπολεμοῦντο οἱ Ῥωμαῖοι. γεγόναι δὲ μετὰ ταῦτα καὶ προφάσεις ἐμφυλλίου πολέμου. [Sch. *. VI. 519.]

τοῦ Λαργιανείου δόγματος ἀργούντος· σιωπήσει τὸ ἔδικτον τοῦ θεοῦ Ἀδριανοῦ¹⁸⁾]. Τοῦ αὐτοῦ. Τὸ Λαργιανεῖον δόγμα καὶ τὸ ἔδικτον Ἀδριανοῦ¹⁹⁾ τινὰ περὶ Λατίνων ἀπελευθερῶν ἔλεγον²⁰⁾ νῦν δὲ ἀνήρησαν. [Sch. *. VI. 519.]

εἰ δὲ νόμος ἢ διάταξις ἐλευθερίας ποιῆσει μνήμην, οὐ μὴν Λατινότητος] Τοῦ αὐτοῦ. Οὐ τοῦτο φησὶν, ὅτι, ἐὰν ὁ νόμος Λατίνης ἐλευθερίας μνησθῇ, Λατίνον ποιεῖ, ἀλλ' ὅτι, ἐὰν μνησθῇ Λατίνης ἐλευθερίας, ζητούμεν, εἰ ἠρίθμηται ἐν τοῖς ἔνδεκα τοῖς τρόποις ἢ αἰτία τῆς ἐλευθερίας, ἵνα γίνηται ἐκείνος πολίτης Ῥωμαῖος. εἰ δὲ μόνον ἐλευθερίας μνησθῇ, πολιτεῖαν Ῥωμαϊκῆν δοκεῖ λέγειν. [Sch. *. VI. 519.]

β'. Οἰωδῆποτε τις ἔργῳ ἔγγραφως καὶ ἀγράφως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐλευθεροῦτω²¹⁾.

γ'. Ὁ ἐν ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τοῦ ἐπισκόπου ἐλευθερωθεὶς πολίτης ἔστω Ῥωμαῖος. οἱ δὲ κληρικοὶ καὶ οἰοισδῆποτε ῥήμασιν ἐν τελευταῖς²²⁾ βουλήσει ἐλευθεροῦτῶσαν.

δ'.²³⁾ Ἡ²⁴⁾ διάταξις κελεύει ἐπὶ πάσης ἐλευθερίας, εἴτε παρὰ στρατιώτου δοθείσης²⁵⁾, εἴτε παρὰ ιδιώτου, εἴτε ζῶν ἐλευθερώσει τις τὸν ἐπίκοινον οἰκέτην, εἴτε τελευτῶν, εἴτε ἡμῖς, εἴτε τρίτον, εἴτε ὁσονδῆποτε²⁶⁾ μέρος ἔχει τοῦ οἰκέτου, εἴτε δύο, εἴτε

His tantummodo casibus ex omni Latinitate antiqua electis, ceteri omnes modi, qui in libris prudentium vel constitutionibus enumerati sunt, penitus conquiescant: sed maneant, ut dictum est, servi in sua conditione, nec tali remedio abuti concedantur. Et ne in posterum aliquod ius Latinae libertatis nostris legibus incurrat, lex Iunia tacebit²⁷⁾, Largiano Senatusconsulto cessante: silebit edictum Divi Traiani²⁸⁾, quod ea sequebatur: et si qua alia lex vel Senatusconsultum, vel etiam constitutio loquitur de Latinis, ea inefficacia quantum ad hanc partem maneant. Et triplex antea via libertatis, quae multiplices introducebat ambages, uno directo tramite discat ambulare. Quodsi lex vel constitutio libertatis faciat mentionem, non autem Latinitatis²⁹⁾, ea pro civitate Romana loqui intelligatur.

Sed si quidem liberti iam mortui sunt, et bona eorum quasi Latinorum his, quorum intererat, assignata sunt, vel adhuc vivunt, nihil ex hac lege innovetur: sed maneant apud eos iure antiquo firmiter detenta et vindicanda. In futuris autem libertis praesens constitutio locum sibi vindicat.

*) cadaver ventilare videntur] Thalelaei. Nota hoc ius. Est enim ex his, quae facile cognoscuntur, quemcumque, qui ex testatoris vel heredis voluntate facit, quod dictum est in constitutione, liberum fieri.

*) quomodo potest eum servum iterum saltem morientem habere] Eiusdem. Latinis libertis morientibus illi succedebant, qui, si liberi facti non essent, futuri erant eorum domini. Hoc ergo tacite innuit constitutio.

*) lex Iunia tacebit] Eiusdem. Olim miserunt Romani coloniam in Latium pari secum honore: et qui missi fuerant, omnibus, qui in provinciis erant, in quos missi fuerant, praecedebant: solis autem Romanis tanquam conditoribus cedebant. Cum ergo invenisset lex Iunia mediam hanc appellationem, eam imposuit his libertis. Ideo autem illi in Latium missi sunt, quoniam Romani illinc assidue bellis lacescebantur: postea quoque occasiones belli civilis praestiterunt.

*) Largiano Senatusconsulto cessante: silebit edictum Divi Traiani] Eiusdem. Largianum Senatusconsultum et edictum Traiani quaedam dicebant de Latinis libertis: nunc autem sublata sunt.

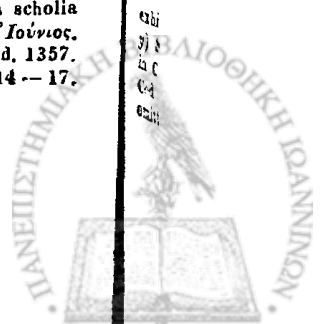
*) quodsi lex vel constitutio libertatis faciat mentionem, non autem Latinitatis] Eiusdem. Non hoc dicit, si lex mentionem fecerit Latinae libertatis, eum Latinum facere, sed si mentionem fecerit Latinae libertatis, nos quaerere, an sit enumerata inter hos undecim modos causa libertatis, ut ille fiat civis Romanus. Si autem solum mentionem fecerit libertatis, videtur dicere civitatem Romanam.

II. Quovis facto quis in scriptis et sine scriptis in Ecclesiis manumittat.

III. Qui in Ecclesia apud episcopum manumissus est, civis Romanus esto. Clerici autem etiam quibuscumque verbis in ultima voluntate manumittant.

IV. Constitutio praecipit¹⁾ in omni libertate, sive a milite data, sive a privato, sive vivus quis servum communem manumiserit²⁾, sive moriens, sive dimidiam, sive tertiam partem habeat servi, sive duo, sive plures socii sint, ut hi necessitatem habeant³⁾

z) Fabr. ταῖς. Quod si retines, legendum βιβλίοις. a) Sic legendum. Fabr. συγχωρήτωσαν (sic). b) Fabr. ἐπιδράμει (sic). c) Fabr. in marg. emendat Ἰούλιος. Recte. d) Fabr. in marg. emendat Τραϊανού. e) Fabr. in marg. ponit vocem νόμος, haud dubie significans, eam inserendam esse ante ἢ. f) Lege διαλάβῃ. g) Lege μάθη. h) Hoc et sequentia scholia referenda sunt ad verba τοῦ κατὰ πάδας praefixa. i) Fabr. ἐκκληρονομούντο (sic). k) Fabr. in marg. emendat Ἰούλιος. l) Fabr. in marg. emendat Τραϊανού. m) Fabr. in marg. emendat Τραϊανού. n) Cod. 1357. ἐλευθεροῦτο (sic). o) Cod. 1357. τελευταῖα (sic). p) Numerus deest in Cod. 1357. q) L. 1. §. 1 — 6. C. h. t. legitur apud Harm. I. 18. §. 14 — 17. r) δοθείσης Harm. omittit. s) Cod. 1357. ὅσον δῆποτε.

πλείονες εἰσι κοινωνοί, ἀνάγκη αὐτοὺς ἔχειν τὰ ἴδια μέρη πιπράσκειν, ἢ αὐτῷ τῷ κοινωνῷ¹⁾ βουλομένῳ ἐλευθερώσαι, ἢ τῷ κληρονόμῳ αὐτοῦ. ἔξῆστω δὲ καὶ αὐτὸν τὸν οἰκέτην συν²⁾ ἐλευθερία γραφίαν κληρονόμου, ἵνα αὐτὸς δώσει³⁾ τὸ ἴδιον τμήμα⁴⁾.

ἡ διάταξις κελεύει] Θεοδώρου. Καλῶς ἐλευθεροῦ ἕκαστος τὸν ἐπίκοινον δοῦλον, διδούς τῷ ἴδιῳ κοινωνῷ τὸ τμήμα τοῦ ἀναλογούντος αὐτῷ μέρους ἐκ τοῦ οἰκέτου, εἰ μὴ ἄρα καὶ ὁ κοινωνὸς θέλει τὸ ἀρμόζον αὐτῷ μέρος ἐλευθεροῦν. μὲνησο τῆς β'. διατάξεως τοῦ λγ. τιτ. τοῦ γ'. βιβ. καὶ ἀνάγνωθι τὴν β'. διατ. τοῦ παρόντος τιτ. ὁμοίως λέγουσαν. καὶ μὴ λάθῃ σε ἢ α'. διατ. τοῦ ι. τιτ. τοῦ παρόντος βιβ. τὸ πεκοῦλιον τοῦ ἐλευθερουμένου ἐπίκοινου δοῦλου σώζεται κατὰ ἀναλογίαν τοῖς αὐτοῦ δεσποταῖς, πληρῶσθι, ὅτι δύναται ἐλευθερῶν⁵⁾ τὸν οἰκέτην συγχωρῆσαι αὐτῷ τὸ ἀρμόζον αὐτῷ μέρος ἐκ τοῦ πεκοῦλλου. μὲνησο τῆς α'. διατ. τοῦ κζ. τιτ. τοῦ ζ'. βιβ. καὶ ἀνάγνωθι τὴν α'. διατ. τοῦ κγ. τιτ. τοῦ παρόντος ζ'. βιβ. [Sch. b. VI. 519. sq.]

Θαλελαίου. Ἐγνώμεν καὶ ἐν τοῖς ἰνστιτούτοις, ὅτι τὸ παλαιὸν, ἐὰν τις κοινωνὸς ἤλευθερώσει⁶⁾ τὸν ἐπίκοινον δοῦλον, προσετίθετο τῷ ἄλλῳ κοινωνῷ τὸ μέρος τῆς δεσποτείας αὐτοῦ. τοῦ δὲ κανόνος ἀέγοντος, ὅτι τοῦτο περὶ Ῥωμαϊκῆς πολιτείας εἰρηται, προνόμιον εἶχον οἱ στρατιῶται, τὴν οἰκονομίαν ἐλευθερίαν παρ' αὐτῶν διδομένην πολίτας Ῥωμαίους ποιεῖν, ὡς πάντος γίνεσθαι τὴν προσοχῆσιν. ἠδρῶκετο γὰρ τὸ παρ' αὐτῶν γινόμενον κατὰ τῆς αὐτῶν δεσποτείας, καὶ ἠμαρτέβαλον οἱ νομικοὶ περὶ τούτου. καὶ ὁ μὲν Μαρκεριανὸς ἀνήγαγε διάταξιν τὴν λέγουσαν, ἵνα μὴ⁷⁾ ἀναγκάζηται ὁ τοῦ στρατιώτου κληρονόμος ἀγορεύειν τὸ ἔτερον μέρος, καὶ τέλειον ἐλευθεροῦν τὸν οἰκέτην. ἠφῆθη δὲ καὶ ἄλλη διάταξις, ἣτις ἐκέλευεν ἀναγκάζεσθαι τὸν κοινωνόν, πιπράσκειν τὸ ἴδιον μέρος, ἐλευθερίας ἐπιτιθεμένης τῷ δοῦλῳ, τοῦ τμήματος ὀριζομένου παρὰ τοῦ πραιτωροῦ. καὶ ταύτης τῆς γνώμης Οὐλπιανὸς καὶ Μάρκελλος ἦσαν. [Sch. b. VI. 520.]

εἴτε ζῶν ἐλευθερώσει τις τὸν ἐπίκοινον οἰκέτην] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ οἱ παλαιοὶ περὶ μόνης τῆς ἐν διαθήκῃ καταλημπανομένης ἐλευθερίας ἔλεγον, αὐτῇ ἡ διάταξις λέγει καὶ περὶ τῆς παρὰ ζῶντων παρεχομένης ἐλευθερίας. [Sch. c. VI. 520.]

ἀνάγκη αὐτοὺς ἔχειν] Τοῦ αὐτοῦ. Διὰ τὸ σαφέστερον οὗτοι οἱ νομικοὶ προσέθησαν καὶ παρὰ τίνος ἐπιτίθεται ἢ ἀνάγκη τῆς πράξεως. [Sch. d. VI. 520.]

Τοῦ αὐτοῦ. Ὡς ὅτι, εἰ ἐκέρδανεν, ἀζήτητον ἦν, ὅτι ἠναγκάζετο πωλῆσαι. τὸ δὲ πλέον ἔλεγεν ἡ διάταξις, ὅτι καὶ μὴ κερδάνας ἀναγκάζεται πωλῆσαι. [Sch. d. VI. 520.]

ἢ τῷ κληρονόμῳ αὐτοῦ] Τοῦ αὐτοῦ. Καλῶς ἐπέλεξτο κληρονόμον εἶπαι ἐπαγαγεῖν, καὶ τοῦ οἰκέτου γραφέντος κληρονόμον μετὰ ἐλευθερίας. ἐπεὶ ἀπᾶς εἶπων περὶ κοινωνοῦ ἠδρῶκετο ἐκ περιττοῦ λέγων περὶ κληρονόμου. καὶ αὐτὸς γὰρ κοινωνὸς ἐστίν. [Sch. e. VI. 520.]

Εἰ δὲ πωραιοῦνται οἱ κοινωνοί, πωλῆσαι τὸ ἴδιον μέρος καὶ λαβεῖν τὸ τμήμα⁸⁾, γινέσθω ἐκείνος ἐλεύθερος, μηδὲ⁹⁾ τιμῆματος διδομένου.

Τὸ δὲ πεκοῦλιον αὐτοῦ πάντες οἱ κοινωνοὶ ἐχέτωσαν κατὰ τὸ μέρος τῆς δεσποτείας, ἔξουσίαν ἔχοντος τοῦ ἐλευθεροῦντος, τὸ ἴδιον μέρος τοῦ πεκοῦλλου παραχωρῆσαι τῷ ἐλευθερουμένῳ, τῶν πατρωνικῶν δικαίων ἀρμόζοντων¹⁰⁾ ἐκείνῳ μόνῳ τῷ ἐλευθερώσαντι.

Ἐὰν δὲ ὁ δοῦλος λογοθεσίῳς ὑπόκειται, ὀρίζεται ὁ ἄρχων χρόνον, ὅστις ἐντὸς καὶ τὰ λογοθεσία ὀφείλει ὁ δοῦλος ὑποστῆναι καὶ πωραιοῦν, εἴ τι χρεωστῆται, καὶ ἐλευθερωθῆναι.

Ἐστὼ¹¹⁾ δὲ τὸ τμήμα τοῦ δοῦλου, εἴτε ἄρρενος, εἴτε θηλείας¹²⁾, εἰ μὲν ἀτεχνῆς ἐστίν, εἴκοσι νομισμᾶ-

partes suas vendere, aut ipsi socio, qui manumittere vult, aut heredi eius⁴⁾. Liceat autem ipsum quoque servum cum libertate heredem instituere, ut ipse det sui pretium.

1) constitutio praecipit] Theodori. Recte unusquisque servum communem manumittit, si pretium partis servi ad ipsum pertinentis socio suo praestet, nisi etiam socius pro parte sibi competente manumittere velit. Memineris const. 2. tit. 38. lib. 3. et lege const. 2. huius tit. quae idem dicit. Nec te lateat const. 1. tit. 10. huius lib. Peculium servi communis, qui manumittitur, servatur pro rata dominis eius. Verum scias, eum, qui servum manumittit, posse ei concedere partem peculii sibi competentem. Memineris const. 1. tit. 27. lib. 6. et lege const. 1. tit. 23. huius lib. 7.

Thalelaei. Didicimus etiam in Institutionibus, si quis socius servum communem manumisisset, olim alteri socio partem domini eius accrevisse. Cum autem diceret regula, hoc dictum esse de civitate Romana, privilegium milites habebant, ut quaecunque libertas ab eis data civis Romanos faceret, ita ut toti socio accrescerent. Inveniebatur enim, ut quod favore eorum fieret, in perniciem domini eorum verteretur, deque eo dubitabant Iureconsulti. Et Marcianus quidem attulit constitutionem, qua cavebatur, ut heres militis [non] cogeretur alteram partem redimere, et servum totum libertate donare. Sed et alia reperta est constitutio, quae socium cogi iussit ad partem suam vendendam, libertate servo imposita, pretio a Praetore constituto. Et huius sententiae erant Ulpianus et Marcellus.

2) sive vivus quis communem servum manumiserit] Eiusdem. Quoniam veteres loquebantur de sola libertate testamento relicta, haec constitutio loquitur etiam de libertate, quae a vivis praestatur.

3) ut hi necessitatem habeant] Eiusdem. Ut res manifestior esset, adiecerunt hi Iureconsulti et a quo imponatur necessitas vendendi.

Eiusdem. Nam si quid lucrificasset, haud dubie cogeretur vendere. Constitutio autem dicit, quod amplius est, scilicet, etiamsi nihil lucrificerit, eum vendere compelli.

4) aut heredi eius] Eiusdem. Recte elegit heredem, dicens se subiungere, etsi servus cum libertate heres scriptus sit. Nam cum semel dixisset de socio, inveniebatur superfluo dixisse de herede. Nam ipse quoque socius est.

Sin autem socii recusaverint suam partem vendere et pretium accipere, servus liber fiat, ne pretio quidem dato.

Eius autem peculium habeant omnes socii pro parte domini, licentiam habente eo, qui manumittit, concedere partem suam peculii ei, qui manumittitur, iure patronatus competente soli manumissori.

Sin autem servus obnoxius sit reddendis rationibus, Praeses tempus praefiniat, intra quod servus debeat rationes reddere et praestare, si quid debet, et liber fieri.

Sit autem pretium servi, sive masculi, sive feminae, si quidem nulla arte imbutus sit, viginti num-

1) Cod. 1357. κοινῶ. 2) Cod. 1357. συν sine accentu. 3) Lege δῶ. Cod. 1357. Harm. δώση. 4) Cod. 1357. sic haec exhibet: τὸ ἴδιον μέρος καὶ λαβεῖν τὸ τμήμα: ut ipse suam partem det et pretium accipiat. 5) Adde ὁ ante ἐλευθερῶν. 6) Sic lego. Fabr. ἐλευθερώσει. 7) Fabr. in marg. delendam notat negationem. Recte. 8) Usque ad vocem τμήμα haec in Cod. 1357. desiderantur. In marg. Cod. secunda manu scriptum est: λείπει. 9) Harm. post μηδὲ addit τοῦ. 10) Sic Cod. 1357. Fabr. ἀρμόζοντων (sic). 11) L. 1. §. 5. C. h. t. legitur in Syn. p. 69. 12) Verba εἴτε ἄρρενος, εἴτε θηλείας Harm. omittit.

των, ἐὰν ἔστιν¹⁾ ὑπὲρ τοὺς δέκα ἐνιαυτοὺς· εἰ δὲ ἐλάττων ἔστί, δέκα νομισμάτων. εἰ δὲ τέχνην ἐπίσταται, χωρὶς νοταρίου καὶ ἱατροῦ, ἕως β) τριάκοντα νομισμάτων. ἐὰν δὲ νοτάριός ἐστιν, ἢ ἱατρός, ὁ μὲν νοτάριος ἕως πενήκοντα νομισμάτων, ὁ δὲ ἱατρός ἕως²⁾ ἑξήκοντα νομισμάτων¹⁾. ἐὰν δὲ εὐνοῦχοι ὡσιν οἱ δοῦλοι μελλόνες τῶν δέκα ἐνιαυτῶν χωρὶς τέχνης, πενήκοντα νομισμάτων· ἐὰν δὲ τέχνην ἴσασιν, ἐβδομήκοντα νομισμάτων. ἐὰν δὲ τῶν δέκα ἐνιαυτῶν ἦττονες ὡσι, τριάκοντα νομισμάτων.

ἕως τριάκοντα νομισμάτων] Τοῦ αὐτοῦ. Σημείωσαι, ὅτι οὐκ εἶπε πάντας τριάκοντα, ἀλλὰ ἕως τριάκοντα, ὥστε τὸ μὲν περιττὸν ἀνέλε, τὴν δὲ ἥττονα ἀξίαν οὐκ ἀνέλεν. τοῦτο δὲ πανταχοῦ εἶπεν ἐπὶ τοῦ τιμήματος. [Sch. f. VI. 520. sq.]

Εἰ δὲ οἱ κοινῶν παραιτήσονται τὸ τίμημα λαβεῖν λέγοντες, ὅτι καὶ αὐτοὶ ἐλευθερώσαι βούλονται, πάντες μὲν³⁾ ἅμα ἐλευθερώσουσι¹⁾, τοῦ πεκουλίου παρ' αὐτοῖς μένοντος κατὰ τὸ μέρος τῆς δεσποτείας, τῶν δὲ δικαίων τῶν πατρωνικῶν πᾶσι τοῖς ἐλευθερωταῖς ὁμοίως²⁾ ἀρμοζόντων.

τῶν δὲ δικαίων τῶν πατρωνικῶν] Τοῦ αὐτοῦ. Σημείωσαι, ὅτι ἡ διάταξις ἠθέλησεν, ἐξ ἴσου αὐτοῖς εἶναι πατρωνας, καὶ οὐκ εἰς τὸ μέρος τῆς δεσποτείας. μᾶλλον δὲ ἀκολουθότερον ἐστὶν εἰπεῖν, ὅτι τὰ πατρωνικά δίκαια πρὸς τὸ μέρος τῆς δεσποτείας ἔχουσι. τὸ δὲ ἀequaliter εἶπεν ἡ διάταξις πρὸς τὸ πάντας γνωρίζεσθαι πατρωνας. [Sch. g. VI. 521.]

ε'. Τὸ κατὰ πόδας³⁾. Δύο ἢ πλείονες ἐπίκοινοι δοῦλον εἶχον. ἀλλὰ εἰς⁴⁾ ἐξ αὐτῶν αὐτῷ τῷ⁵⁾ ἴδιῳ δούλῳ τὸ ἴδιον μέρος, ὅπερ ἐν αὐτῷ εἶχεν, ἐληγάτευσεν. ὁπότε οὖν ἡμεῖς τὴν ἔννοιαν τοῦ τοιοῦτου ληγάτου συνεχεῖ ἀνιχνεύσει μετερχόμενοι διπλῆν⁶⁾ εἶναι ταύτην νοοῦμεν· ἡ γὰρ ἐνόμισεν ὁ διαθέμενος, ἐλεύθερον δύνασθαι γίνεσθαι ἐκ τούτου τοῦ μέρους τὸν δοῦλον, ὅστις τὸ τοιοῦτον ληγάτον αὐτῷ κατέλειπεν· ἢ τοῦτο μηδαμῶς ἐνεθυμήθη, ἢ διαθήσει τοῦ κοινῶν ἐποίησεν, ἵνα αὐτῷ προσπορισθῇ⁷⁾ τοὺς δὲ κληρονόμους τοῦς ἰδίους τὸν αὐτὸν ἔχειν δοῦλον⁸⁾ οὐδαμῶς ἠβουλήθη, ἵνα εἴη φανερόν, ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας παντελῶς εἶναι αὐτὸν ἐκποιηθέντα· ἐν τοιαύτῃ τοίνυν συγκρίσει ἡμεῖς, οἵτινες σπουδασταὶ τῆς⁹⁾ ἐλευθερίας ἐσμέν, οὕτως τὴν ἀμφίβολον τοῦ τελευτήσαντος ἐρμηνεύομεν βούλησιν, ὡσανεὶ εἰ¹⁰⁾ βουλήθη¹¹⁾ αὐτῷ¹²⁾ τῇ ἐλευθερίᾳ¹³⁾ εἰς τὸ ἴδιον μέρος δωρησασθαι. καὶ ὁπότε ἤδη περὶ τῶν ἐπικοινῶν οἰκετῶν ἐλευθερωτέων¹⁴⁾ ὠρίσαμεν, τί¹⁵⁾ ἐν τοῖς τοιοῦτοις θέμασι γίνεσθαι χρῆ, ἐκ τῆς δυνάμεως ἐκείνης τῆς διατάξεως καὶ τὸ τοιοῦτο θέμα ἔστω ὠρισμένον¹⁶⁾. γένηται τοίνυν ἐλεύθερος, ἀπὸ μὲν τοῦ μέρους τοῦ ἑτέρου κατὰ τὴν αὐτοῦ βούλησιν· ἐκ δὲ τοῦ ἑτέρου μέρους ἀπὸ τῆς ἡμετέρας διατάξεως· τοῦ τιμήματος κατὰ τὴν τῆς ἡμετέρας διατάξεως δύναμιν ἢ τοῖς κοινῶν παρὰ τοῦ κληρονόμου παρεχομένου, ἢ ἐὰν δέξασθαι μὴ βουληθῶσι, τοῦτο μὲν προσφερομένου¹⁷⁾, τοῦτο δὲ καὶ σφραγιζομένου καὶ κινδύνῳ αὐτῶν ἀποτιθεμένου· ὁπότε πάντῃ καὶ πλεονάζοντως¹⁸⁾ ἐστὶ βασιλικόν, τὴν φιλανθρωποτέραν γνώμην ἀντὶ τῶν σκληροτέρων μεταδιώκειν.

morum, si maior sit annis decem: sin autem minor sit, decem nummorum. Sin autem artem calleat, excepto notario et medico, usque ad triginta nummos⁵⁾. Sin autem notarius sit vel medicus, notarius quidem usque ad quinquaginta nummos, medicus autem usque ad sexaginta nummos. Si vero eunuchi sint servi maiores decem annis et arte non imbuti, quinquaginta nummorum: sin autem artem calleant, septuaginta nummorum. Sed si minores decem annis sint, triginta nummorum.

5) usque ad triginta nummos] Eiusdem. Nota, non absolute eum dixisse, *triginta*, sed *usque ad triginta*, ita ut maiorem aestimationem sustulerit, non autem minorem. Hoc autem ubique dixit de pretio.

Si autem socii pretium accipere recusaverint, dicentes, se quoque velle manumittere, omnes quidem simul manumittent, peculio apud eos manente pro parte dominii, iure patronatus⁶⁾ aequaliter omnibus manumissoribus competente.

6) iure patronatus] Eiusdem. Nota, constitutionem voluisse, eos aequaliter patronos esse, non pro portione dominii. Est autem magis consentaneum dicere, eos ius patronatus habere pro parte dominii. Illud autem *aequaliter* dixit constitutio, ut omnes agnoscantur patroni.

V. Τὸ κατὰ πόδας. Duo pluresve¹⁾ habebant servum communem. Sed unus ex his ipsi servi proprio suam partem, quam in eo habebat, legavit²⁾. Cum igitur nos sensum huius legati crebra indagatione aggredientes, duplicem eam esse opinamur: aut enim putavit testator³⁾ liberum fieri posse ex hac parte servum, qui huiusmodi legatum ei reliquit: aut hoc minime cogitavit, aut affectu socii fecit, ut ei acquiratur: heredes autem suos eundem servum habere minime voluit⁴⁾, ut sit manifestum, a suo patrimonio penitus esse eum alienatum: in tali igitur comparatione nos, qui fautores libertatis sumus, sic ambigam testatoris interpretamur voluntatem, tanquam si voluerit cum libertate in sua parte donare. Et cum iam de communibus servis manumittendis statuimus, quid in huiusmodi casibus fieri oporteat, ex illius sanctionis tenore et huiusmodi species sit definita. Fiat itaque liber, ex una quidem parte, secundum eius voluntatem: ex altera autem parte, ex nostra definitione: pretio secundum nostrae constitutionis tenorem vel socii ab herede praestando⁵⁾, vel si accipere noluerint, tam offerendo, quam consignando et periculo eorum deponendo⁶⁾: cum satis abundeque imperiale est, humaniorem sententiam pro durioribus sequi.

f) Cod. 1357. ἔστιν. Harm. ἦ. g) ἕως deest in Cod. 1357. Syn. et Harm. h) ἕως Syn. omittit. i) νομισμάτων Syn. et Harm. omittunt, uti et postea. k) μὲν deest in Cod. 1357. et Harm. l) Cod. 1357. ἐλευθερώσασσι. m) Cod. 1357. ὁμοίως (sic). n) Numerus deest in Cod. 1357. uti et verba τὸ κατὰ πόδας. o) Cod. 1357. εἰ. p) Addit τῷ post αὐτῷ Cod. 1357. q) Sic Cod. 1357. Fabr. διπλῆν. r) Cod. 1357. δοῦλον ἔχειν. s) Sic Cod. 1357. Fabr. τὴν et tamen ἐλευθερίας. t) Verba βούλησιν ὡσανεὶ εἰ desunt in Cod. 1357. in cuius marg. secunda manu scriptum est: λέπει. u) Malim pro εἰ βουλήθη reponere ἠβουλήθη, Cod. 1357. βουλήθη (sic). v) Cod. 1357. αὐτόν. w) Lege τὴν ἐλευθερίαν. x) Cod. 1357. ἐλευθερωτέων. Lege ἐλευθερωτέων. Fabr. ἐλευθερωτέων. y) Cod. 1357. ὠρίσαμεν τ. z) Cod. 1357. ὀρισμένον. a) Verba ἐὰν — προσφερομένου bis in Cod. 1357. scripta et ultimo loco subiuncta sunt. b) Cod. 1357. πλεονάζοντος.

δύο ἢ πλείονες] Τοῦ αὐτοῦ). Ἐῤῥηται παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ὅτι ὁ ἐπίκοιμος δούλος ἐν μέρει μὲν ἴδιος, ἐν μέρει δὲ ἔστιν ἀλλότριος· διὰ τοῦτο καὶ ὡς ἴδιος καλῶς ληγατεύεται, καὶ ὡς ἀλλότριος καλῶς λαμβάνει ληγάτου χωρὶς ἐλευθερίας, καὶ δηλονότι τῶ κοινωνῶ προσηγορίζεν. ὁ γὰρ ἀπὸ διαθήκης κτηθεὶς δούλος οὐδὲν ἐκ τῆς αὐτῆς διαθήκης ἠδύνατο προσποιεῖσθαι. τοῦτο δὲ συνέβαιεν ἐπὶ τῶν κληρονομῶν. γενόμενος δ' ἀπὸ τῆς διαθήκης κληρονομός καὶ δεσπόσας τοῦ δούλου οὐδὲν ἠδύνατο δι' αὐτοῦ κερδοῦσαι. ἐζητεῖτο οὖν, ἂν ὁ τελευταῖος τὸ μέρος τῆς δεσποτείας, ὅπερ εἶχεν ἐπὶ αὐτῷ τῷ δούλῳ, ἐληγατεύσειεν αὐτῷ, ἰσχύει^{ο)} τὸ ληγάτου. λέγει οὖν ἡ διάταξις, ὅτι ἡ ὁ τοιοῦτος καταλείψας τῷ δούλῳ λόγῳ ληγάτου τὸ μέρος τῆς δεσποτείας, ὅπερ ἐκίκετο ἐπὶ αὐτῷ, ἢ νομίσας, ὅτι προσφασεῖ τούτου τοῦ ληγάτου ἐλευθερίαν αὐτῷ καταλαμβάνει, ἢ ἠθέλησε, τὸν κοινωνόν αὐτοῦ^{ι)} κερδοῦσαι τὸ^{κ)} ἥμισυ τῆς δεσποτείας τοῦ οἴκετου, ὥστε πανταχοῦθεν ἠθέλησε, τοὺς κληρονομίους ἀπολέσαι τὸ ἥμισυ τῆς τοῦ οἴκετου δεσποτείας. μελεῖται οὖν ἡ διάταξις, τοῦτον ἐλευθερὸν γίνεσθαι, κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῇ προ ταύτης διατάξει, τουτέστι, τοῦ τιμήματος παρεχομένου τοῖς κοινωνοῖς, ἢ ἂν μὴ βουληθῶσι λαβεῖν, πρᾶσφορομένου αὐτοῖς καὶ σφραγιζομένου. [Sch. h. VI. 521.]

ἀλλ' εἰς — ἐληγατεύσειεν] Τοῦ αὐτοῦ. Τουτέστι, τὸ μέρος τῆς δεσποτείας ἐληγατεύσει^{η)} τῷ δούλῳ, ὥστε εἰς τὸ μέρος αὐτοῦ μὴ εἶναι τὸν οἴκετον, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἐννοίας τῆς διατάξεως τέλειον αὐτὸν γενέσθαι τοῦ κοινωνοῦ. [Sch. i. VI. 521.]

ἢ γὰρ ἐνόμισεν ὁ διαθέμενος] Τοῦ αὐτοῦ. Οὐ τοῦτο λέγομεν, ὅτι ἐνόμισε^{ι)} μερικὸς ὢν δεσπότης δύνασθαι ἐλευθεροῦν· τοῦτο δὲ ἀκόλουθον ἢ τῇ διατάξει· ἀλλ' ἐνόμισε δύνασθαι εἰς ἥμισυ ἐλευθερὸν εἶναι, εἰς ἥμισυ δούλον. [Sch. k. VI. 521.]

τοὺς δὲ κληρονομοὺς τοὺς ἰδίους οὐδαμῶς ἠβουλήθη] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐῤῥηται τοῦτο ἐπὶ τῶν, εἴτε ἐκείνο, τῶν τοὺς κληρονομοὺς οὐκ ἠθέλησεν αὐτὸν ἔχειν. [Sch. l. VI. 521.]

παρὰ τοῦ κληρονομοῦ παρεχομένου] Τοῦ αὐτοῦ. Σημειῶσαι, τίς δίδωσι τὸ τίμημα. [Sch. l. VI. 521.]

καὶ κινδύνη αὐτῶν ἀποτιθεμένου] Τοῦ αὐτοῦ. Αἴτιοι αὐτοὶ γενόμενοι τοῦ ἀποτεθῆναι τὰ νομίσματα, εἰκότως αὐτοῖς^{κ)} κινδυνεύουσι. [Sch. m. VI. 522.]

TITULUS IE.

Περὶ δούλου ἐνεχυροδοσίας^{λ)} ἀπελευθερώσεως.

α'. Ὁ ἀνὴρ τῶν προικιμαίων ἀνδραπόδων δεσπότης γίνεται, καὶ διὰ τοῦτο δύναται αὐτὰ ἐλευθερώσαι, ἂν εὐπόρος ἔστιν^{μ)}. ἂν δὲ ὑπέθετο^{ν)} αὐτὰ τῇ γυναικί, ὡς εἰς^{ο)} ὑποθήκην ἰδικὴν δοθέντα τὰ ἀνδράποδα, μὴ βουλομένης αὐτῆς^{π)} οὐκέτι δύναται αὐτὰ ἐλευθεροῦν.

ὁ ἀνὴρ] Θεοδώρου. Κἂν δεσπόζη τῶν προικιμαίων δούλων ὁ ἀνὴρ, ὅμως οὐ δύναται αὐτοὺς ἐλευθεροῦν, ἂν μὲντοιγε ὑπέθετο αὐτοὺς τῇ ἰδίᾳ γυναικί, δηλονότι γενικῶς^{τ)}, καὶ οὐκ ἰδικῶς διὰ τὴν γ'. διατ. τοῦ παρόντος τίτ. ἰστέον γὰρ, εἶ, εἰ μὴ ἦν ὑποθέμενος αὐτοῖς, καλῶς ἐλευθεροῖ κατὰ τὴν προκειμένην διάταξιν, καὶ κατὰ τὴν ζ'. διατάξιν τοῦ παρόντος τίτ. μέμνησο δὲ τῆς γ'. διατάξεως τοῦ ἰβ. τίτ. ε'. βιβ. [Sch. a. VI. 523.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἐῤῥηται καὶ τὸ προικιμαίων ἀνδράποδον ὁ ἀνὴρ, ὅστις εὐπόρος ἔστιν, δύναται ἐλευθερώσαι· ὅμως ἂν σε εἰς ἐνεχυρὸν δοθέντα τῇ γυναικί ἀποδεχθῆι, μὴ βουλομένης αὐτῆς μὴ δύνασθαι σε τὴν ἐλευθερίαν κτᾶσθαι οὐκ ἀμφισβallestαι. [Sch. a. VI. 523.]

Θαλαλαίου^{ρ)}. Ταῦτα εἶπεν, ἐπειδὴ, ἂν εὐπόρος ἔστιν, ἀρμόζει ἢ ἐν ἡμέτῃ γυναικί ἐπὶ τοῖς πράγμασι, καὶ τῆς ἐν ἡμέτῃ ἀρμοζούσης οὐ δύναται ἐκείνος ἐλευθερώσαι. [Sch. b. VI. 523.]

c) Id est, Thalelai. d) Adde γὰρ post γινόμενος. e) Adde εἰ ante ἰσχύει. f) Lege αὐτοῦ. g) Fabr. τὸν (sic). h) Lege ἐληγατεύσει. i) Fabr. ἐνόμισε (sic). k) Sic legendum, Fabr. αὐτός. l) Lege εἰς ἐνεχυρὸν δοθέντος. m) Verba καὶ διὰ τοῦτο — εὐπόρος ἔστιν desunt in Cod. 1357. n) Cod. 1357. ὑπέθετο (sic). o) εἰς deest in Cod. 1357. p) Verba μὴ βουλομένης αὐτῆς desunt in Cod. 1357. q) Fabr. in marg. notat: Sic Herv. et Cui. et Reg. exempl. videtur tamen legendum specialiter sc. non generaliter. Fabr. const. l. C. de rem. pign. r) Adde τοῦ ante ε'. s) Spectat haec adnotatio Thalelai ad verba τοῦ κατὰ πόδας: ὅστις εὐπόρος ἔστιν.

1) duo pluresve] Eiusdem. Dicebant veteres, servum communem partim esse proprium, partim alienum: et ideo quasi proprium recte legari, et quasi alienum recte legatum capere sine libertate, et utique socio acquirere. Servus enim ex testamento quaesitus nihil poterat acquirere ex eodem testamento. Hoc autem accidebat in heredibus. Nam cum heres factus ex testamento et servi dominium acquisivisset, nihil poterat per ipsum lucrifacere. Quaerebatur ergo, si defunctus partem dominii, quam in ipso servo habebat, ei legasset, an valeret legatum. Ait ergo constitutio: Aut qui legati titulo servo partem dominii, quam in eo habebat, reliquit, existimabat, se occasione huius legati ei libertatem relinquere, aut voluit socium suum lucrari dimidiam dominii servi, adeo ut heredes suos omni modo voluerit amittere dimidiam dominii servi. Iubet ergo constitutio eum liberum fieri, secundum id, quod dictum est in praecedente constitutione, hoc est, pretio socii praestito, aut si noluerint accipere, eis oblato et ob-signato.

2) sed unus — legavit] Eiusdem. Hoc est, dominii partem servo legavit, ut quod ad eius partem at-tinet, servus non sit, sed ex sententia constitutionis socii in solidum fiat.

3) aut enim putavit testator] Eiusdem. Non hoc dicimus, eum, cum esset ex parte dominus, existi-masse posse manumittere: erat autem hoc consentaneum constitutioni: sed existimavit, servum posse esse liberum pro dimidia parte, pro dimidia servum.

4) heredes autem suos — minime voluit] Eiusdem. Sive hoc, sive illud dicamus, interim noluit, heredes eum habere.

5) ab herede praestando] Eiusdem. Nota, quis pretium praestet.

6) et periculo eorum deponendo] Eiusdem. Cum causam praebuerint depositioni pecuniae, merito periculum sustinent.

TITULUS XV.

De manumissione servi pignori dati.

I. Maritus^{λ)} mancipiorum dotalium dominus efficitur, et ideo potest ea manumittere, si solvendo sit. Sed si ea pignori uxori dedit tanquam in specialem hypothecam data mancipia, nolente ea manumittere illa non potest.

1) maritus] Theodori. Etiam si maritus servorum dotalium dominus sit, tamen eos manumittere non potest, si eos uxori suae pignori dederit, generaliter scilicet, non specialiter propter const. 3. huius tit. Sciendum enim est, eum recte manumissurum eos, nisi pignori dedisset, secundum hanc const. et const. 7. huius tit. Memineris autem const. 3. tit. 12. lib. 5.

Τὸ κατὰ πόδας. Licet dotale mancipium vir, qui solvendo est, possit manumittere: tamen si te pignori datum mulieri apparuerit, invita ea te non posse libertatem assequi, non ambigitur.

Thalelai. Haec dixit, quia si solvendo non sit, mulieri competit actio in rem in bonis, et cum actio in rem ei competat, ille manumittere non potest.

Τοῦ αὐτοῦ¹⁾. Πολλάκις ὁ ἀνὴρ μετὰ ταῦτα δανεισάμενος παρὰ τῆς γυναίκος ὑπέθετο αὐτῇ τὸ ἀνδράποδον, καὶ λοιπὸν ὡς εἰς ὑποθήκην δεδομένον οὐ δύναται αὐτὸ ἐλευθεροῦν. [Sch. c. VI. 523.]

β. Δύναται τις τὸν ἴδιον οἰκέτην ἐλευθερώσαι, κἂν τὰ μάλιστα χρεώστης ἐστὶ τοῦ δημοσίου, καὶ διὰ τοῦτο ἀρμόζει τῷ δημοσίῳ κατὰ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ δίκαιον σιωπηρῶς ὑποθήκης· καὶ μόνον ζητοῦμεν, μήποτε²⁾ ἐπὶ περιγραφῇ τοῦ δημοσίου βούλεται τὸ ἀνδράποδον ἐλευθερώσαι.

δύναται τις τὸν ἴδιον οἰκέτην ἐλευθερώσαι] Θεοδώρου. Ὁ τῷ φίσκῳ χρεωστῶν καλῶς ἐλευθεροῖ τὸν ἴδιον οἰκέτην, ἀλλ' οὐ κατὰ περιγραφὴν μέντοιγε. φησὶ³⁾ γὰρ ἡ ε. διατ. τοῦ παρόντος τιτ. ὅτι οὐδεὶς ἐλευθεροῖ κατὰ περιγραφὴν τοῦ δανειστοῦ, εἰ μὴ ἄρα τὸ ἱκανὸν αὐτῷ ποιήσῃ. μνησθε τῆς ε. διατάξεως τοῦ β. τιτ. τοῦ παρόντος ζ. βιβ. καὶ τῆς α. διατάξεως τοῦ κζ. τιτ. τοῦ ε. βιβ. καὶ ἀναγνώσθη τὴν α. καὶ δ. διατ. τοῦ ια. τιτ. τοῦ παρόντος βιβ. [Sch. d. VI. 523. sq.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἐλευθερία παρὰ τοῦ χρεώστου τοῦ φίσκου τῷ δούλῳ δοθεῖσα, ὅστις εἰς ἐνέχυρον οὐκ ἐστὶν ἀπὸ συμφώνου ἰδικῶς, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ προνομίου τοῦ φίσκου ὑποκείμενος, οὐκ ἄλλως ἀφανίζεται, εἰ μὴ τοῦτο περιγραφῆς βουλήσει γενομένου ἀποδειχθῆ. [Sch. d. VI. 524.]

δίκαιον σιωπηρῶς ὑποθήκης] Θαλελαίου. Ἰδὴ ἐγνωμένον πολλάκις, ὅτι ὁ φίσκος ἅμα τῷ συναλλάξει ἔχει σιωπηρῶς ὑποθήκην κατὰ τῶν πραγμάτων τοῦ χρεωστοῦντος αὐτῷ. τοῦτο οὖν φησὶ καὶ ἡ παρούσα διάταξις. εἰρημαί δέ σοι καὶ ἐν τῷ β. τιτ. τοῦ κ. βιβ. τῶν διγ. ὅτι καὶ τὰ ἰνεκτὰ καὶ τὰ ἰλλὰτα σιωπηρῶς ὑποκείνται εἰς τὸ ἐνοίκιον· καὶ ὁμῶς δύναται τις τὸν δούλον τὸν σιωπηρῶς ἐνεχόμενον ἐπὶ τῷ ἐνοικίῳ ἐλευθερώσαι. [Sch. e. VI. 524.]

γ. w) 'Hx) γενικὴ ὑποθήκη οὐκ ἐμποδίζει. οὐ δύναται δὲ τις τὸν ἰδικῶς ὑποτεθέντα δούλον ἐλευθερώσαι, κἂν τάχα οὐ παρέδωκεν αὐτόν⁴⁾.

ἡ γενικὴ ὑποθήκη οὐκ ἐμποδίζει] Θεοδώρου. Ὁ γενικῶς ὑποθέμενος τοὺς ἰδίους δούλους καλῶς ἐλευθεροῖ. εἰ γὰρ ἰδικῶς ὑπέθετο, οὐ δύναται αὐτοὺς ἐλευθεροῦν, εἰ μὴ συναώσει τῇ ἐλευθερίᾳ ὁ δανειστής κατὰ τὴν δ. διάταξιν τοῦ προκειμένου τιτ. φησὶ γὰρ ἡ α. διατάξις τοῦ κε. τιτ. τοῦ η. βιβ. ὅτι σιωπῶν ὁ δανειστής ἐπὶ τῇ ἐλευθερίᾳ τοῦ δούλου οὐκ ἀνατρέπει αὐτήν. [Sch. f. VI. 524.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἐξ ἐκείνου, ὅστις τὰ πράγματα τὰ ἴδια εἰς ἐνέχυρον ὑπέθετο, αὐτὰ ἔχει καὶ ἀπερ μέλλει ἔχειν, δύνασθαι δούλους ἐλευθερίαν δοθῆναι, φανερωτάτον ἐστίν. οὐ τὸ αὐτὸ ἐστὶν ἐπὶ ἐκείνων τῶν δούλων, οἵτινες δικαίῳ ἐνεχύρου ἰδικῶς παραδοθέντες ἢ ἐνεχόμενοι εἰσιν. [Sch. f. VI. 524.]

κἂν τάχα οὐ παρέδωκεν αὐτόν] Θαλελαίου. Τούτῃ ἐστιν, ὑπέθετο μὲν τοὺς δούλους, οὐπω δὲ παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς ἐνέχυρον. καὶ ὁμῶς ὡς ἰσχυρῶς τῆς ὑποθήκης οὐκ ἀρμόζει ἢ ἐλευθερία. [Sch. g. VI. 524.]

δ. z) 'Εὰν ὁ δανειστής συναίνεση τῇ ἐλευθερίᾳ, καλῶς τὸ ὑποκείμενον ἀνδράποδον ἐλευθεροῦται.

εἰ ἂν ὁ δανειστής] 'Εγὼς ἦδη ἐν τῷ κ. βιβ. ὅτι καὶ πρῶσις καὶ πᾶσα ἄλλη ἀποκτικὴς ἐνεχύρου ἰσχυρᾶς γίνεται συναίνουτος τοῦ δανειστοῦ. [Sch. h. VI. 524.]

ε. a) Τὸ κατὰ πόδας^{b)}. 'Εὰν τοῖς δανεισταῖς τὸ ἱκανὸν ἐγένετο, αἱ δούλαι^{c)}, αἵτινες εἰς ἐνέχυρον ὑποκείμεναι παρὰ τοῦ χρεώστου ἐλευθερωθεῖσαι ἦσαν, ἐλευθῆραι γίνονται. εἰ γὰρ αὐτὸς ὁ ἐλευθερωτής^{d)} περιγραφὴν ἑαυτὸν πεποιθῆναι^{e)} τοῖς δανεισταῖς, ἵνα ἀνατρέψῃ τὰς ἐλευθερίας, τολμήσει εἰπεῖν, ἀκουσθῆναι οὐκ ἀφίλει, οὐδὲ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ.

1) Pertinet haec adnotatio Thalelai ad secundam partem τοῦ κατὰ πόδας inde a verbis ὁμῶς — οὐκ ἀμφιβάλλεται. u) Cod. 1357. μήτε pro μήποτε. v) Fabr. φησίν. w) Numerus deest in Cod. 1357. x) L. 3. C. h. t. legitur in Syn. p. 421. usque ad verbum ἐλευθερώσαι. y) Verba κἂν τάχα οὐ παρέδωκεν αὐτόν desunt in Cod. 1357. z) Cod. 1357. γ. a) Cod. 1357. δ. b) Verba τὸ κατὰ πόδας desunt in Cod. 1357. c) Fabr. δούλαι. Cod. 1357. δουλείαι. d) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐλευθερωθῆς (sic). e) Cod. 1357. πεποιθῆκε.

Eiusdem. Fortasse maritus pecunia mutua ab uxore accepta, mancipium ei pignori dedit, et de cetero quasi pignori datum id manumittere non potest.

II. Potest quis servum suum manumittere¹⁾, licet fisci debitor sit, et ideo in bonis eius ius tacitae hypothecae²⁾ fisco competat: et solum quaerimus, num in fraudem fisci mancipium velit manumittere.

1) potest quis servum suum manumittere] Theodori. Debitor fisci servum suum recte manumittit, non tamen in fraudem eius. Dicit enim const. 5. huius tit. nullum manumittere in fraudem creditoris, nisi ei satisfecerit. Memineris const. 5. tit. 2. huius lib. 7. et const. 1. tit. 27. lib. 6. et lege const. 1. et 4. tit. 11. huius libri.

Τὸ κατὰ πόδας. Libertas a debitore fisci servo data, qui pignori non est ex conventionne speciali, sed tantum privilegio fisci obligatus, non aliter infirmatur, quam si hoc fraudis consilio effectum detegatur.

2) ius tacitae hypothecae] Thalelai. Iam saepe didicimus, fiscum simul ac contraxit, habere tacitam hypothecam in bonis eius, qui ipsi debet. Hoc igitur et haec const. dicit. Dictum etiam tibi est in tit. 2. lib. 20. Digestorum, invecta et illata tacite obligari pro pensione: et tamen potest quis servum tacite pro pensione obligatum manumittere.

III. Generalis hypotheca impedimento non est¹⁾. Non potest autem quis servum specialiter pignori datum manumittere, etiamsi forte eum non tradiderit²⁾.

1) generalis hypotheca impedimento non est] Theodori. Qui generaliter pignori dedit servos suos, recte manumittit. Nam si specialiter pignori dedit, eos manumittere non potest, nisi creditor manumissioni eonsenserit iuxta const. 4. huius tit. Dicit enim const. 1. tit. 25. lib. 8. creditorem, qui tacet in manumissione servi, eam non revocare.

Τὸ κατὰ πόδας. Ab eo, qui bona sua pignori obligavit, quae habet, quaeque habiturus est, posse servis libertatem dari, certissimum est. Non idem iuris est in his servis, qui pignoris iure specialiter traditi vel obligati sunt.

2) etiamsi forte eum non tradiderit] Thalelai. Hoc est, pignori quidem servos dedit, nondum autem eos in pignus tradidit. Et tamen, quod pignus valeat, libertas non competit.

IV. Si creditor¹⁾ manumissioni eonsenserit, pigneratum mancipium recte manumittitur.

1) si creditor] Didicisti iam lib. 20. venditionem et quamlibet aliam pignoris obligationem, valide fieri, si creditor consentiat.

V. Τὸ κατὰ πόδας. Si creditoribus satisfactum fuerit¹⁾, ancillae, quae pignori obligatae a debitore manumissae erant, liberae fiunt. Nam ipse manumissor, si fraudem se fecisse creditoribus, ut revocet libertates, audeat dicere, audiri non debet, nec heredes eius.

ἐάν τοῖς δανεισταῖς τὸ ἱκανὸν ἐγένετο] τοῦ αὐτοῦ. Ἐάν ὁ χρεώστης τὸ ἱκανὸν ποιῆσῃ τοῖς δανεισταῖς, κἂν τὴ μάκιστα συνομολογῇ, ὅτι ἐπὶ περιγραφῇ τῶν δανειστικῶν ἔλευθερώσῃ τὰ ἀνδράποδα, ὅμως δύναται ταῦτα ἔλευθερώσῃαι. [Sch. i. VI. 524.]

Τοῦ αὐτοῦ. Σημειῶσαι, ὅτι ἅπασι πληρωθέντων τῶν δανειστικῶν οἱ πιστεύομεν, ὅτι ἐπὶ περιγραφῇ αὐτῶν τὰ ἀνδράποδα ἔλευθερώσῃεν. [Sch. i. VI. 524.]

ζ. ¹⁾ Ἐάν ἐπίτροπος ἀπὸ χρημάτων ⁸⁾ ἀνήβων ^{h)} ἀνδράποδα ἀγοράσας ἔλευθερώσῃ, ὑπόκειται τὰ ἀνδράποδα τῷ ἀνήβῳ, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναται ¹⁾ ἔλευθερωθῆναι.

ἐάν ἐπίτροπος] Θεοδώρου. Τὰ ἀγορασθέντα ἀνδράποδα ἀπὸ τῶν πουπιλλαρίων χρημάτων τῷ πουπίλλῳ οὐκ ^{k)} ἴσκεινται, καὶ οὐκ ἔλευθεροῦντα ὁ ἐπίτροπος. ἀναγνωθῆ βιβ. η'. τι. ιγ'. διατ. καὶ τι. ιζ'. διατ. ζ'. καὶ μὲνῆσο τῶν εἰρημένων ἐν τῷ ο. καὶ οα. καὶ οβ. τι. τοῦ ε. βιβ. περὶ ἐκποιήσεως ὀρφανικῶν πραγμάτων. καὶ ἀναγνωθῆ τῆν ε. διατ. τοῦ ια. τι. τοῦ παρόντος βιβ. [Sch. k. VI. 525.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἐάν ὁ ἐπίτροπος ὁ σὸς ἐκ τῶν χρημάτων τῶν σῶν δούλων ἀγορασθέντας ἔλευθερώσῃεν· ἐπειδὴ οἱ τοιοῦτοι δούλοι, ὡς περὶ καὶ τὰ λοιπὰ πράγματα τοῖς ¹⁾ πουπιλλαρίοις ἀγορασθέντα, δικαίως ἐνεχύρου ἀπὸ τῆς διατάξεως τῶν θείων μου πατέρων ὑπόκεινται, φειδοῖ τῶν πουπίλλων ἔλευθεροὶ οὐ γέγονασιν. [Sch. k. VI. 525.]

ὑπόκειται τὰ ἀνδράποδα τῷ ἀνήβῳ] Θαλελαίου. Ἰνώσκει, ἴτι καὶ πάντα τὰ ἄλλα πράγματα τοῦ ἐπιτρόπου σιωπηρῶς ὑπόκεινται τῷ πουπίλλῳ, οὐ μόνον ἀπερ ἠγόρασεν ἐκ τῶν χρημάτων τοῦ πουπίλλου. καὶ σημειῶσαι, πότε ἡ σιωπῆρὰ υποθήκη ἐμποδίζει τῆ ἔλευθερίᾳ. [Sch. l. VI. 525.]

ζ. ^{m)} Καὶ τὰ προικιμαῖα ἀνδράποδα, καὶ ὅσα ἐκ τῶν χρημάτων τῆς προικὸς ἀγοράζονται, τῆς δεσποτείας γίνονται τοῦ ἀνδρός, καὶ δύναται ⁿ⁾ πυρ' αὐτοῦ ἔλευθερωθῆναι, ἐάν εὐπορὸς ἔστιν ^{o)}.

καὶ τὰ προικιμαῖα ἀνδράποδα] Τὸ κατὰ πόδας. Εἴτε, ὅτε ἐγάμησας, ἀνδράποδα εἰς προῖκα δέδωκας, εἴτε μετὰ τὴν δοθεῖσαν προῖκα ἐκ τῶν χρημάτων τῆς προικὸς ὁ ἀνὴρ ὁ σὸς τινα ἠγόρασε· τοῖς τοῦ νομίμου λογιμοῖς αἱ δεσποτεῖαι αὐτῶν εἰς αὐτὸν περιήλθον, καὶ διὰ τοῦτο μᾶτην ζήτησιν περὶ καταστάσεως τῶν ἔλευθερωθέντων ἐπιχειρεῖς ἐπαγαγεῖν, εἰ ^{p)} οἷτινες φάκτω ἐκείνου, ὅστις ἠγόρασεν ἢ εἰς προῖκα ὑπέδεξάτο, ἐκ τούτου τοῦ δικαίου ἠδύνατο ^{q)} ἔλευθερωθῆναι. [Sch. m. VI. 525.]

καὶ ὅσα ἐκ τῶν χρημάτων τῆς προικὸς ἀγοράζονται] Θαλελαίου. Ἐγγως ἦδη καὶ ἐν τῷ γ. τι. τοῦ κ. βιβ. ὅτι πάντα τὰ ἀγοραζόμενα ἐκ τῶν προικιμαίων χρημάτων δοτάλια νοοῦνται. [Sch. n. VI. 525.]

TITΛΟΣ ΙΖ'.

Περὶ τῶν μὴ παρὰ δεσποτῶν ¹⁾ ἔλευθερομένων.

α'. Ἐάν τις ἔλευθερώσῃ τὸν ἀλλότριον δούλον, ὁ δὲ δεσπότης αὐτοῦ ἐπιλέξῃται τὸ διαφέρον αὐτοῦ λαβεῖν, ἰσχυρῶς ²⁾ ἐπιλέγεται.

ἐάν τις ἔλευθερώσῃ τὸν ἀλλότριον] Θεοδώρου. Εἰ ἔλευθερώσῃ τις ἀλλότριον οἰκέτην, καλῶς ἀπαιτεῖται τὸ τίμημα αὐτοῦ, δηλονότι εἰ βούλεται. ἀκοντος γὰρ τοῦ δεσπότητος οὐκ ἔλευθεροῖ τις ἀλλότριον δούλον, ὡς φησὶν ¹⁾ ἢ ζ. διατάξεις τοῦ παρόντος βιβ. κἂν πατὴρ αὐτοῦ ἐστὶ κατὰ τὴν ζ. διατάξιν τοῦ αὐτοῦ προικιμένου τι. πληρ ὑπέξελε τὸ λεχθὲν περὶ κοινοῶν ἐν τῇ α'. τοῦ ζ. τι. τοῦ παρόντος βιβ. [Sch. a. VI. 527.]

f) Cod. 1357. ε'. g) Cod. 1357. χρηματικῶν. h) Cod. 1357. pro ἀνήβων habet ὀρφανικῶν. i) Cod. 1357. δύναται. k) Fabr. in marg. notat: Sic Herv. cod. et Cui. et Reg. Dele negationem. Recte. l) Pro τοῖς malim τὰ. m) Cod. 1357. ζ'. n) Cod. 1357. δύναται. o) Verba ἐάν εὐπορὸς ἔστιν desunt in Cod. 1357. p) Delendum εἰ. q) Sic legendum. Fabr. ἠδύνατο. r) Cod. 1357. δεσπότητος. Malim μὴ ponere post παρὰ. s) Cod. 1357. ἰσχυρῶ (sic). t) Sic lego, Fabr. φησὶ.

1) si creditoribus satisfactum fuerit] Eiusdem. Si debitor creditoribus satisfecerit, licet confessus sit, se in fraudem creditorum mancipia manumisisse, potest tamen ea manumittere.

Eiusdem. Nota, creditoribus semel impletis nos non credere, eum in fraudem eorum mancipia manumisisse.

VI. Si tutor ¹⁾ mancipia ex pecunia pupillorum emta manumiserit, mancipia pupillo obligata sunt ²⁾ et ideo libera fieri non possunt.

1) si tutor] Theodori. Mancipia ex pecunia pupillari emta pupillo obligata [non] sunt, nec ea tutor manumittit. Lege lib. 8. tit. 13. const. 17. et tit. 17. const. 7. et memineris eorum, quae dicta sunt in tit. 70. 71. et 72. lib. 5. de alienatione rerum pupillarum. Et lege const. 5. tit. 11. huius libri.

Τὸ κατὰ πόδας. Si tutor tuus de pecunia tua servos emtos manumissit: quoniam huiusmodi servi, sicut ceterae res pupillaribus pecuniis emtae, iure pignoris ex constitutione Divorum Parentum meorum obligati sunt, favore pupillorum liberi facti non sunt.

2) mancipia pupillo obligata sunt] Thalelaei. Scias, ceteras quoque res omnes tutoris tacite pupillo esse obligatas, non solum eas, quas ex pecunia pupilli comparavit. Et nota, quando tacita hypotheca libertatem impedit.

VII. Etiam mancipia dotalia ¹⁾, et quae ex pecunia dotis comparantur ²⁾, fiunt domini mariti, et ab eo manumitti possunt, si solvendo sit.

1) etiam mancipia dotalia] Τὸ κατὰ πόδας. Sive cum nupsisses, mancipia in dotem dedisti, sive post datam dotem de pecunia dotis maritus tuus quaedam comparavit: iuris rationibus dominia eorum ad eum pervenerunt, ideoque frustra quaestionem super statu manumissorum conaris inferre, qui facto eius, qui comparavit vel in dotem accepit, ab eo iure potuerunt manumitti.

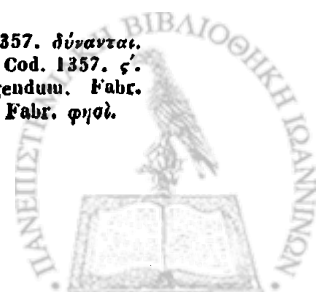
2) et quae ex pecunia dotis comparantur] Thalelaei. Didicisti iam et in tit. 3. lib. 20. ex pecunia dotali comparata intelligi dotalia.

TITULUS XVI.

De his, qui a non dominis manumittuntur.

I. Si quis alienum servum manumiserit ¹⁾, dominus autem eius elegerit accipere quod sua interest, ^{C.} valide eligit.

1) si quis alienum servum manumiserit] Theodori. Si quis alienum servum manumiserit, et eius dominus ratam habuerit manumissionem, pretium recte ab eo petitur, scilicet si velit. Invito enim domino quis alienum servum non manumittit, ut dicit const. 7. huius tit. etiamsi eius pater sit, secundum const. 6. huius tit. Excipe tamen id, quod dictum est de sociis in const. 1. tit. 7. huius libri.

Τὸ κατὰ πόδας. Ἐκείνον, ὅστις τοὺς ἀλλοτρίους δούλους ἤλευθερώσεν, ἵνα τὸ τίμημα τοῖς δεσπότηταις, ἐὰν τοῦτο ἐπιλέξωται, καταβάλλῃ, ὅσον αὐτοῖς διαφέρει, πολλῶν ἀντιγεγραμμένων ἐστίν. [Sch. a. VI. 527.]

τὸ τίμημα] Θαλελαίου. Σημειώσαι, ὅτι pretium ἐκάλεσεν ἢ διατάξις, ὅπερ μετ' ὀλίγον διαφέρειν) καλεῖ. [Sch. b. VI. 527.]

L. 2. II. 10. β'. Ἐάν τις κατὰ ἐντολήν τιος) ἀγοράσας οἰκίτην ἤλευθερώσῃ αὐτόν, οὐ δύναται ὁ ἐντεταμένος ἀγοραστῆναι αὐτόν τὴν δεσποτείαν αὐτοῦ ἀπαιτῆσαι.

ἐάν τις κατὰ ἐντολήν τιος] Τὸ κατὰ πόδας. Ἡ Felicissima, ἥτινα ἐντελλομένου) σοῦ δούλον ἡγορακῆναι λέγεις, ἐὰν τὴν δεσποτείαν τοῦ δούλου, ὃν ἤλευθερώσῃ, μηδέπω πρὸς αὐτὸν μετανεγκούσα)· μάτην αἰτεῖς, ἵνα ἀρηθρίσῃς τῆς ἐλευθερίας ἐκείνου, ἵνα αὐτὸν ἤλευθερώσῃς λέγεις, ἢ τομὴ σοὶ παραδοθῆ. [Sch. c. VI. 527.]

L. 3. eod. γ'. Ὁ πωλήσας κληρονομίαν, μηδέπω δὲ παραδοῦς τὰ πράγματα, δεσπότης αὐτῶν ἐστίν)· καὶ διὰ τοῦτο δύναται δούλους τῆς κληρονομίας ἤλευθερῶσαι.

ὁ πωλήσας κληρονομίαν] Θεοδώρου. Ὁ κληρονομίαν πωλήσας καὶ μὴ παραδόντας τὰ πράγματα αὐτῆς καλῶς ἤλευθεροῦν νερεδιταρίους δούλους. καὶ σημειώσαι, ὅτι, εἰ μὴ παραδόντας τὸ πράξεν ὁ πράτης, μὲν αὐτοῦ δεσπότης) διὸ καὶ ἤλευθεροῦ. μετὰ γὰρ παραδόντας οὐ δύναται ἤλευθεροῦν. τοῦτο ἔγνω βιβ. δ. tit. μθ. διατ. ια'. ὁμοίως δὲ λέγει καὶ ἢ β'. διατάξις τοῦ παρόντος tit. οὐ μόνον ἐπὶ πρώτου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀγοραζόντος δούλον ἄλλω κατὰ ἐντάλμα αὐτοῦ. καὶ οὐτος) γὰρ μὴπω παραδόντας τῶ ἐντεταμένῳ τὸν οἰκίτην καλῶς ἤλευθεροῦ. [Sch. d. VI. 527.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ὅστις τὴν κληρονομίαν πέπρακε, πρὶν ἢ τὰ πράγματα τῆς κληρονομίας παραδόντας, δεσπότης αὐτῶν διέμενε) καὶ διὰ τοῦτο ἤλευθερῶν ἤλευθερίαν τῷ δούλῳ τῆς κληρονομίας παρέσχε. [Sch. d. VI. 527. sq.]

καὶ διὰ τοῦτο δύναται — ἤλευθερῶσαι] Θαλελαίου. Δίλον δὲ, ὅτι κατέχεται τῇ ἐξ ἔμπτου ὡς δόλον ποιήσας περὶ τὸ πρᾶγμα τὸ πεπραμένον. [Sch. e. VI. 528.]

L. 4. eod. δ'. Ἐάν τις τινὶ δωρήσῃται ὑπηρεσίας) δούλου, οὐ δύναται ἐκείνος αὐτόν ἤλευθερῶσαι· ὡς περ οὕτω ὁ ἔχων χρῆσιν.

ἐάν τις τινὶ] Θεοδώρου. Οὐκ ἤλευθεροῦ τις ὃν ἔχει πρὸς ὑπηρεσίαν ἢ κατὰ usum δούλου. ὁμοίως ἔγνω βιβ. γ. tit. λγ. διατ. θ'. ἔνθα εἰρηται, ὅτι οὐδὲ κατὰ ἄλλον τρόπον ἐκποιεῖ τις τὸν τοιοῦτον οἰκίτην. [Sch. f. VI. 528.]

οὐ δύναται ἐκείνος αὐτόν ἤλευθερῶσαι] Θαλελαίου. Τοῦτο νόσον κατὰ τὴν α'. διατάξιν, ἔνθα μὴ ἐπιλέγεται ὁ δεσπότης τοῦ δούλου τὸ διαφέρειν λαβεῖν. [Sch. g. VI. 528.]

L. 5. eod. ε'. Ὁ δωρησάμενος ἀνδράποδον οὐκέτι δύναται αὐτόν) ἤλευθερῶσαι.

ὁ δωρησάμενος ἀνδράποδον] Θεοδώρου. Οὐ δύναται τις ἤλευθεροῦν ὃν ἤδη ἔδωκεν δούλον, οὐδὲ μὴ πωλεῖν, ὡς ἔγνω βιβ. δ. tit. νζ. διατ. α'. ἀλλ' οὐδὲ ὑποτίθεται, ὡς κῆται βιβ. ἢ. tit. ιε'. διατ. ζ'. [Sch. h. VI. 528.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἐάν παραδοθῆσαν ἀπὸ δωρεᾶς τὰ ἀνδράποδα, ἢ δωρησάμενη δίκαιον τοῦ ἤλευθεροῦν οὐκ ἔσχε. [Sch. h. VI. 528.]

Θαλελαίου. Ἐὶ γὰρ μόνον ἐπηγγείλατο, ἔτι οὐσα δέσποινά καλῶς ἤλευθεροῦ. [Sch. h. VI. 528.]

Τοῦ αὐτοῦ. Καλῶς τοῦτο εἶπεν. ὁ γὰρ λαβὼν τὴν δωρεάν δύναται ἤλευθερῶσαι. [Sch. h. VI. 528.]

L. 6. eod. ζ'. Ἐχων τις ἀπτεροσίους νῆας ἐλάττονας τῶν εἰκοσιν) ἐνιαυτῶν, κατὰ γνώμην αὐτῶν ἤλευθερώσῃ δούλον αὐτοῖς ἀνήκοντα. καὶ λέγει ἢ διατάξις, ἄχρηστον εἶναι τὴν ἤλευθερίαν.

η) Lege διαφέρειν. Fabr. διαφέρει. ν) Cod. 1357. μανδάτον τιος. ι) Fabr. ἐντελλομένου (sic). ρ) Fabr. ἤλευθερώσαι (sic). γ) Adde ἦ. ζ) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐστίν. α) Sic legendum. Fabr. οὕτως. β) Cod. 1357. ὑπηρεσίαν. ε) Cod. 1357. αὐτῶ. In marg. Cod. secunda manu scriptum est αὐτόν, sed litera ν cancellata est. δ) Cod. 1357. εἰκοσι.

Τὸ κατὰ πόδας. Eum, qui servos alienos manumisit, ut pretium*) dominis, si hoc elegerint, solvat, quanti sua interest, saepe rescriptum est.

*) pretium] Thalelai. Nota, constitutionem pretium vocare, quod mox vocat id, quod interest.

II. Si quis, cum alicuius mandato¹⁾ servum emisset, cum manumiserit, non potest qui emi mandavit, dominium eius ab eo petere.

1) si quis, cum alicuius mandato] Τὸ κατὰ πόδας. Felicissima, quam mandante te servum emisse dicis, si dominium servi, quem manumisit, nondum ad te transtulerat: frustra petis, ut denegata libertate eius, quem manumissum dicis, possessio tibi tradatur.

III. Qui hereditatem vendidit¹⁾, res autem nondum tradidit, earum dominus est: et ideo servos hereditatis manumittere potest²⁾.

1) qui hereditatem vendidit] Theodori. Qui hereditatem vendidit, et res eius non tradidit, servos hereditarios recte manumittit: et nota, venditorem, si rem non tradiderit, manere eius dominum: et ideo etiam manumittit. Post traditionem enim manumittere non potest. Hoc didicisti lib. 4. tit. 49. const. 11. Similiter etiam dicit constitutio 2. huius tit. non solum in venditore, sed etiam in eo, qui servum alii emit mandato eius. Nam is quoque, si nondum ei, qui mandavit, tradiderit, servum recte manumittit.

Τὸ κατὰ πόδας. Qui hereditatem vendidit, antequam res hereditatis traderet, dominus earum perseveravit: et ideo manumittens libertatem servo hereditario praestitit.

2) et ideo — manumittere potest] Thalelai. Manifestum autem est, eum teneri actione ex empto, quod circa rem venditam dolum fecerit.

IV. Si quis alicui¹⁾ servi ministeria donaverit, non potest ille eum manumittere²⁾: sicut nec qui usumfructum habet.

1) si quis alicui] Theodori. Non manumittit quis servum, cuius ministerium habet vel usum. Similiter didicisti lib. 3. tit. 33. const. 9. ubi dictum est, neque alio modo quem eiusmodi servum alienare.

2) non potest ille eum manumittere] Thalelai. Hoc intellige secundum const. 1. cum dominus servi non eligit accipere quod interest.

V. Qui mancipium donavit¹⁾, manumittere id amplius non potest.

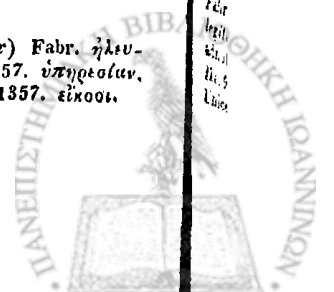
1) qui mancipium donavit] Theodori. Non potest quis servum manumittere, quem iam donavit, sed nec vendere, ut didicisti lib. 4. tit. 57. const. 1. Sed nec pignori dat, ut habetur lib. 8. tit. 15. const. 6.

Τὸ κατὰ πόδας. Si tradita sunt ex donatione mancipia, ius manumittendi donatrix non habuit.

Thalelai. Si enim promisit tantum, cum sit adhuc domina, recte manumittit.

Eiusdem. Hoc recte dixit. Nam qui donationem accepit, manumittere potest.

VI. Quidam habens filios emancipatos minores viginti annis, ex eorum voluntate servum ad eos pertinentem manumisit. Et dicit constitutio, inutilem esse manumissionem¹⁾.

αχρηστον ειναι την ελευθεριαν] Του αυτου. Ουδε καλωσ*) ελευθεροϊ τον αλλοτριον, ουδε η συναίνεσις εκεινων ισχυει των μη δυναμενων ελευθερωσαι. [Sch. i. VI. 528.]

ζ. Έαν¹⁾ ο μη ων δεσποτης τον αλλοτριον δουλον ελευθερωση παρα τω αρχοντι, δυναται ο δεσποτης ανατρεψαι την ελευθεριαν αυτου, μηδεν ζημιουμένου του ελευθερωσαντος. εαν δε επι του βασιλεως αυτον ελευθερωση, τότε εκεινος μεν ελκει τον οικετην εις δουλειαν, αναγκάζεται δε ουτος παρασχειν ετερουσ δυο οικετας ομοιουσ τω ελευθερωθέντι κατα ηλικιαν και κατα φύσιν, και κατα τρόπον, και κατα τέχνην, και άλλους τρεις πάριν ομοιουσ τω δημοσίω. τότε δε τιμωρεται ο ελευθερώσας, οτι ηλευθέρωσε β) τον δηθεν δουλον αγνοούντιος του δεσποτου. εαν γάρ οριώντος αυτου και σιωπάντος αυτου^{h)} ηλευθέρωσεν, οτεδηποτε εανⁱ⁾ εναγάγη τω ελευθερωθέντι περι τυχης, αντιτίθωσιν αυτω εκεινος παραγραφην λέγων· άλλ' ει μη ήπίστατο^{k)} το γινόμενον· και εκβάλλει αυτόν.

εαν ο μη δεσποτης] Θεοδώρου. Αλλοτριον οικετην οκ ελευθεροϊ τις αγνοούντος ητοι ακοντος του δεσποτου αυτου, ουτε παρα αρχοντι¹⁾, ουτε παρα βασιλει, αλλά και ο παρα βασιλει τοιτο ποιων δίδωσι τω μεν δεσποτη του οικετου δυο ομοιουσ δουλους, τω δε φίλω ετερουσ τρεις ως αυτως οικετας. και σημείωσαι. [Sch. k. VI. 528.]

Το κατά πόδας. Ει μη παρα δεσποτων η ελευθερία δοθη τω ανδραποδα τω αλλοτριω, ει μεν παρ' εκεινων των αρχόντων, οίς του δίδοναι δικαίον έστι, δίχα τινός λόγου τιμωρίας ευχερωσ^{m)} η διαλύσις έστιν. ει δε κελυόντων ημών τίποτε νομίμως πεπραγμένον είναι δείκνυται, και ο μη δεσποτης, ίνα το αλλοτριον ανδραποδον ελευθερωθη, αιτησαι αποδεικνυται· τότε τουτου αυτου, οστις επι όφρωσ ημετέρας την ελευθεριαν λαβών ελέγεταιⁿ⁾, εκεινου^{o)} παραρημα, ου εις την δεσποτειαν ανηκειν, αποκαταστάτος, ουτος, οστις το ανδραποδον το αλλοτριον απατών την του βασιλεως ειδησιν ηλευθέρωσεν, ανδραποδα δυο αναγκάζεσθω τω δεσποτη αυτου δοΐναι, όποιω τρόπω φύσεως η ηλικίας και τέχνης αποδειχθη είναι τον ελευθερωθέντα, και άλλα τρία τω φίλω τω αυτω λόγω ομοια. όπερ πρόστιμον ου πάντοτε απαιτηθήσεται, αλλά μάλλον ήσυχάσει, ει τυχόν ο ελευθερωθεις τον επιφέροντα αυτω ζητησιν περι καταστάσεως αντιτεθείσης νομίμου παραγραφης ήδυνήθη αποκλείσαι· όποτε αυτω τα του νομίμου^{p)} ανδραποδου ζημιώματα όφειλει λογιζεσθαι, εστις τα εις όλεσθρον αυτου πραχθέντα τη σιωπη έβεβαίωσεν. [Sch. k. VI. 528. sq.]

Θαλαλαιου^{g)}. Πρόσεχε, οτι η διάταξις εκέλευσε^{r)} τω ελευθερωσωντι αποκαταστήσαι^{s)} το ανδραποδα. [Sch. l. VI. 529.]

ομοιουσ τω ελευθερωθέντι] Του αυτου. Σημειώσαι, οτι κατα πάντα χρη όμοια είναι τα δυο ανδραποδα τα διδόμενα τω ελευθερωθέντι. [Sch. m. VI. 529.]

Του αυτου. Νόμιμον παραγραφην καλει την λέγουσαν, οτι άλλ' ει μη έώρας τα γινόμενα και έσιώπας. [Sch. n. VI. 529.]

TITULUS IZ'.

Περὶ τῶν μὴ δυναμένων ελευθεροῦσθαι.

α. Ο κατιδικασθεις παρα αρχοντος διηνεκως διδίσθαι ου δυναται ελευθερωθῆναι. ει δε και καταδικασθη έως καιροϋ διδίσθαι, ου δυναται εν τω καιρω εκεινω ελευθερωθῆναι. ως ουν μη ελευθερούμενοι οι τοιοῦτοι ουδε λαμβάνουσι τα εν διαθήκη

e) Addendum videtur τις. f) L. 7. C. h. t. usque ad verba ομοιουσ τω δημοσίω legitur in Syn. p. 421. g) Cod. 1357. ηλευθέρωσον (sic). h) Aut defendam αυτου, aut legendum αυτόν. i) Malim αν. k) Malim ήπίστασο. l) Sic legendum. Fabr. αρχοντος. m) Malim ευχερης. n) Malim ελεγχθήσεται. o) Lege εκεινω. p) νομίμου hoc loco ineptum est, i. e. legitimi mancipii. In Codice legitur amissi mancipii. Itaque legendum του απολομένου ανδραποδου. q) Haec Thalelaei adnotatio pertinet ad verba του κατά πόδας: τουτου αυτου — αποκαταστάτος, altera ad verba όποιω τρόπω — τον ελευθερωθέντα, tertia ad verba αντιτεθείσης νομίμου παραγραφης. r) Fabr. εκέλευσεν. s) Fabr. αποκαταστήσαι (sic). Unice vera lectio autem est αποκαταστήσαι.

I) inutilem esse manumissionem] Eiusdem. Neque recte quis alienum manumittit, neque proderat consensus eorum, qui manumittere non possunt.

VII. Si is, qui dominus non est¹⁾, alienum servum manumiserit apud magistratum, potest dominus libertatem eius revocare, non laedendo manumisso. Sin autem eum apud Principem manumiserit, tunc ille quidem servum in servitutum trahit, hic autem dare cogitur duos alios servos similes manumisso ac tate, sexu, indole, et arte, et alios tres etiam similes fisco. Tunc autem multatur, qui manumisit, eum scilicet servum manumisit ignorante domino. Si enim eo conspiciente et tacente manumisit, quodcumque adversus manumissum de statu agat, ille ei opponit praescriptionem dicens: at si non scivit, quod gerebatur. eumque excludit.

I) si is, qui dominus non est] Theodori. Alienum servum quis non manumittit ignorante seu invito eius domino, neque apud magistratum, neque apud Principem. Sed et qui hoc facit apud Principem, domino quidem servi duos servos similes dat, fisco autem tres itidem alios servos. Et nota.

Το κατά πόδας. Si a non dominis libertas data sit mancipio alieno, si quidem ab illis iudicibus, quibus est ius dandi, sine ulla ratione poenae facilis dissolutio est. Si vero iubentibus nobis quidquam legitime actum esse doceatur, et non dominus, ut alienum mancipium manumitteretur, petiisse probetur: tunc eodem, qui in conspectu nostro libertatem monstrabitur consecutus, ei, ad cuius proprietatem pertinebat, restituito, is, qui mancipium alienum fallens Principis conscientiam manumisit, mancipia duo cogatur domino eius dare, eiusdem sexus, aetatis et artis, cuius constiterit esse manumissum, et alia tria fisco eadem ratione similia. Quae multa non semper exigetur, sed potius conquiescat, si forte manumissus inferentem sibi questionem status obiecta legitima praescriptione potuerit excludere: cum sibi amissi mancipii damna debeat imputare, qui in perniciem suam gesta taciturnitate firmavit.

Thalelaei. Nota, constitutionem iubere, manumissionem restituere mancipium.

Eiusdem. Nota, haec duo, quae dantur, mancipia, per omnia similia esse debere ei, qui manumissus fuit.

Eiusdem. Legitimam praescriptionem vocat dicens: At si non vidisti quae fiebant, et tacuisti.

TITULUS XVII.

De his, qui manumitti non possunt.

I. Qui damnatus fuit a Praeside¹⁾, ut perpetuo vinciretur, manumitti non potest. Sed et si damnatus fuit, ut ad tempus vinciretur, intra illud tempus manumitti non potest. Hi igitur, quod liberi non sint, nec capiunt ea, quae eis testamento relicta sunt.

καταλειμμένα αὐτοῖς. μεθ' ὃ δὲ τῆς τιμωρίας ἀπαλ-
λαγῶσι, δύνανται καὶ ἐλευθερωθῆναι, καὶ λαβεῖν τὰ
καταλειμμένα αὐτοῖς.

ὁ καταδικασθεὶς παρὰ ἀρχόντος] Θεοδώρου.
Ὁκ ἐλευθεροῖ τις τινὰ ἐν ᾧ καταδικασθῆ καὶ ὑπὸ ἀρχόντος
δεσμευεῖσθαι. ἴσθι δὲ, ὅτι κίται βιβ. θ'. τι. η'. διατ. ζ'. ὅτι
καὶ ὁ τυραννίας οὐ δύναται ἐλευθεροῦν. ὁ μὴ νομίμως ἐν
διαθήκῃ ἐλευθεροῦμενος οὐδὲ τὰ ἐαθέντα αὐτῷ ἐν αὐτῇ λαμ-
βάνει. μὲνησο τῶν ἐσημένων ἐν τῷ β'. τι. τοῦ παρόντος
ζ'. βιβ. [Sch. a. VI. 530.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ὅποτε ὁ πατήρ ὁ ἐμὸς ὤρισε, τοὺς παρὰ
τῶν ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν ἢ οἵτινες κολαστίων τῶν αἰμα-
τημάτων ἐξουσίαν ἔχουσιν, εἰς διπρὴν δεσμὴν κατακριθέντας
μὴ δύνασθαι εἰς ἐλευθερίαν προσηθῆναι· οἱτοί, οἵτινες εἰσω
τῶν χρόνων τῆς τιμωρίας ἐλευθεροὶ καὶ κληρονόμοι εἶναι ἐκε-
λεύσθησαν, ἢ κληρῶν ἢ φιδεῖκοιμισσὸν ἔλαβον, οὔτε τὴν ἐλευ-
θερίαν κτῆσθαι, οὔτε τί ποτε ἐκείνων, ἀπερ αὐτοῖς δεδομένα
εἰσὶ, λαβεῖν δύνανται. εἰ δὲ τὸν καιρὸν τῆς τιμωρίας πληρῶ-
σοσιν, ἤδη παντὸς δεσμοῦ ἀπολελυμένοι καὶ ὡσανεὶ εἰς τὴν
ἀρχαίαν καὶ ἀπλήν τῆς δουλείας αἴρεσιν ἀνερχθέντες, καὶ τὴν
ἐλευθερίαν, καὶ εἴ τινα ἐν ταῖς διαθήκαις τῶν δεσποτῶν τῶν
ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ¹⁾ ἔλαβον, χωρὶς τινος ζητήσεως τῆς τιμω-
ρίας κτῶνται. [Sch. a. VI. 530.]

Θαλελαίου. Ἐπειδὴ ἡ διάταξις εἶπε, τοὺς εἰς διπρὴν
δεσμοῦ καταδικασθέντας παντελῶς μὴ ἐλευθεροῦσθαι, καὶ ὁ
καταδικασθεὶς εἰς προσκαίρους δεσμοὺς εἰσω ἐκείνων τῶν και-
ρῶν οὐκ ἐλευθεροῦται. [Sch. b. VI. 530.]

Τοῦ αὐτοῦ²⁾. Σημείωσαι καὶ ἕτερον τὸν μηδὲ μετὰ ἐλευ-
θερίας δυνάμενον γραφῆναι κληρονόμον· καὶ πρόσθε εἰς τὸν τῷ
δούλῳ τῷ ὑπονηθέντι ἐπὶ τῇ μοχθείᾳ τῆς δεσποσύνης, ὅστις
οὐδὲ αὐτὸς δύναται ἐλεύθερος γενέσθαι. [Sch. c. VI. 530. sq.]

β'. Ἐάν τις γ) ἐν διαθήκῃ εἴπῃ, ὅτι τόνδε τὸν
οἰκέτην οὐ βούλομαι ἐλευθερωθῆναι, οὐ δύναται
ἐλεύθερος γενέσθαι. εἰ δὲ εἴπῃ ὡς βουλόμενος αὐτὸν
τοῖς παισὶν αὐτοῦ ὑπηρετῆσαι, τότε τελευτησάντων
ἐκείνων δύναται ἐλευθερωθῆναι. εἰ μόντοι ὡς βου-
λόμενος αὐτοῦς τιμωρησάσθαι⁴⁾ τοῦτο ἐκέλευσεν,
οὐδὲ τελευτησάντων αὐτῶν δύναται οὗτοι ἐλευθεροὶ
γενέσθαι.

ἐάν τις ἐν διαθήκῃ εἴπῃ] Τὸ κατὰ πόδας. Οὗτος
μὲν, ὅστις ἐν διαθήκῃ κωλυθεὶς ἐστὶν ἐλευθερωθῆναι, εἰς
ἐλευθερίαν οὐ δύναται ἐλθεῖν. ἀλλ' ἐν τῷ προκειμένῳ διαφορὰ
ἐστὶ, ποτερον ἢ αὐτῶν, οὐκίνας μετὰ τοῦ νόου ἀναχθέντας
εἶναι τεστατῶν⁵⁾ ἐξεφώνησεν, διὰ τὴν οἰκειωτὴν ὑπηρεσίαν καὶ
τὴν χρῆσιν τῶν παίδων τὴν ἀναγκαίαν προσηθῆναι αὐτοῦς οὐκ
ἠβουλήθη, ἢ ὡς κακῶς⁶⁾ οἷσιν αὐτοῖς ἀξίως⁷⁾ τιμωρίαν
ἐπέκλασεν. καὶ γὰρ ἐν τῷ προτέρῳ θέματι τῷ θανάτῳ ἐκεί-
νου, οὐκίνας προνοεῖτο, τῆς ἀνάγκης τῆς ὑπηρεσίας περαιω-
θείσης, ἐλευθερία δύναται ἐλθεῖν· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τοῦτο⁸⁾,
ὅπερ ποινῆς ἔνεκεν κατὰ τῶν παίδων⁹⁾ ὠρίσθη, ἀνάγκη ἐστὶ τὰς
δυναμείας τῆς ἰδίας ἔχειν, ἐπειδὴ τοῖς θεοῖς πατράσι τοῖς ἐμοῖς
ἤρρεσε, τοὺς τοιοῦτους τῶν τεστατῶρων ὄρους διπρὴν δουλείαν
τοῖς κακοῖς δούλοις ἐπιτελεῖν, ἵνα μηδὲ διὰ ὑποβολιμαίου ἀγορα-
στοῦ εἰς ἐλευθερίαν δυνηθῶσιν ἐνεχθῆναι. [Sch. d. VI. 531.]

Τοῦ αὐτοῦ¹⁰⁾. Τῶς τὸν καθόλου κανόνα φησὶν ἡ διά-
ταξις, ὅτι ὁ κωλυθεὶς ἄρα¹¹⁾ ἐλευθερωθῆναι ἐν διαθήκῃ οὐκίται
δύναται γενέσθαι ἐλεύθερος, λοιπὸν λέγει τὴν ἐν τῷ προκει-
μένῳ θέματι διαίρεσιν. [Sch. e. VI. 531.]

Τοῦ αὐτοῦ¹²⁾. Ἐνθα τῇ προνοίᾳ τοῦ παιδὸς εἶπεν ὡς
βουλόμενος αὐτῷ συνέιναι τοὺς μετὰ αὐτοῦ ἀνατραφέντας
οἰκέτας. [Sch. f. VI. 531.]

ἵνα μηδὲ διὰ ὑποβολιμαίου ἀγοραστοῦ] Θαλε-
λαίου¹³⁾. Σημείωσαι τὴν λέξιν, ὡς ὅτι, εἰ μὴ ἢν ὑποβολιμαῖος
ὁ ἀγοραστής, ἀλλὰ ἀπαθής, δύναται ἀγοράσαι καὶ ἐλευθε-
ρῶσαι. [Sch. *. VI. 531.]

Postquam autem poena liberati sunt, et manumitti
possunt, et eis relicta capere.

1) qui damnatus fuit a Praeside] Theodori.
Non manumittit quis aliquem, quo tempore a Praeside
in vincula damnatus fuit. Scias autem, haberi lib. 9.
tit. 8. const. 6. tyrannum sive perduellionis reum non
posse manumittere. Qui non legitime testamento ma-
numittitur, nec ea capit, quae ipsi in eo relicta sunt.
Memineris eorum, quae dicta sunt in tit. 2. huius lib. 7.

Τὸ κατὰ πόδας. Cum pater meus constituerit, a Prae-
sidibus provincialium, vel qui coercendorum maleficio-
rum potestatem habent, in perpetua vincula damnatos
ad libertatem perducere non posse: hi, qui intra tempus
poenae liberi et heredes esse iussi sunt, aut legatum
fideicommissumve acceperunt, neque libertatem adipisci,
neque quidquam eorum, quae ipsis data sunt, capere
possunt. Quodsi poenae tempus compleverint, iam omni
vinculo exsoluti, et quasi ad pristinam vel simplicem
servitutis conditionem redacti, et libertatem, et si qua
testamento dominorum illo tempore acceperunt, sine
ulla quaestione poenae consequuntur.

Thalelai. Quoniam constitutio dixit, in perpetua
vincula damnatos penitus non manumitti: is quoque,
qui ad vincula temporaria damnatus est, intra illa
tempora non manumittitur.

Eiusdem. Nota alium quoque, qui nec cum libertate
heres institui potest: et adde eum servo, qui suspectus
fuit de adulterio dominae, qui nec ipse liber fieri
potest.

II. Si quis in testamento dixerit¹⁾: *Hunc ser-
vum manumitti nolo*: liber fieri non potest. Sed si
dixerit, cum vellet ipsum servire filiis suis, tunc illis
mortuis manumitti potest. Sed si hoc iussit, quod
voluerit eos punire, nec illis mortuis liberi fieri
possunt.

1) si quis in testamento dixerit] Τὸ κατὰ
πόδας. Is quidem, qui in testamento vetitus est manu-
mitti, ad libertatem non potest pervenire. Sed in pro-
posito interest, utrumne eos, quos cum filio educatos
esse testator expressit, propter familiare ministerium et
usum filiorum necessarium venire noluerit, an quasi
male meritis merito poenam irrogaverit. Nam priore
casu morte eius, cui consulebatur, obsequii necessitate
finita, libertas potest pervenire: posteriore autem id,
quod poenae causa in servos statutum est, necesse est
vires suas obtinere, quando divis Parentibus meis pla-
cuerit, huiusmodi testatorum leges perpetuum servitutum
malis servis irrogare, ut nec per suppositum emtorem²⁾
ad libertatem perducere possint.

Eiusdem. Interim generalem regulam dicit consti-
tutio eum, qui testamento vetitus est manumitti, liberum
fieri non posse. Deinde affert distinctionem proposito
casu servandam.

Eiusdem. Ubi filio consulens dixit, quod vellet cum
eo versari servos cum ipso educatos.

*) ut nec per suppositum emtorem] Thale-
lai. Nota dictionem, ita ut, si emtor suppositus non
sit, sed ab affectione remotus, possit vendere et manu-
mittere.

1) Post vocem καιρῷ inserenda est vox ἀποθανόντων. Nam in Codice est: *dominorum illo tempore defunctorum.*
u) Pertinet haec Thalelai adnotatio ad verba τοῦ κατὰ πόδας: οἱτοί — λαβεῖν δύνανται. v) Cod. 1357. τις. w) Fabr.
τιμωρησάσθαι (sic). Cod. 1357. τιμωρησάσθαι. x) Adde ὁ αὐτε τεστατῶν. y) Malim κακοῖς. z) Malim ἀξίως. a) Sic
lego. Fabr. τούτω. b) Lege δούλων. Sic etiam verti. c) Spectat haec adnotatio ad initium τοῦ κατὰ πόδας. d) ὅρα
omittendum videtur. e) Spectat haec adnotatio ad verba τοῦ κατὰ πόδας: καὶ γὰρ ἐν τῷ προτέρῳ θέματι. f) Est adnotatio
ad verba τοῦ κατὰ πόδας praefixa.

TITΛΟΣ ΙΗ'.

Ἐπὲρ ὧν^{ε)} αἰτιῶν οἱ δοῦλοι ἔαπθλον λαμβάνουσι τὴν ἐλευθερίαν.

α'. Ὁ^{β)} δοῦλος καταμηνύσας τὴν σφαγὴν τοῦ δεσπότου· ἐλεύθερος γίνεται, ὡς ἀντὶ ἐπάθλων τῆς μηνύσεως παρεχομένης αὐτῷ τῆς ἐλευθερίας, τοῦ ἄρχοντος ἀποφαινομένου, ἐλεύθερον αὐτὸν εἶναι.

ὁ δοῦλος] Θεοδώρου. Ὁ μνηνὺν τὸν φόνον τοῦ ἰδίου δεσπότου τὴν ἐλευθερίαν ἐχέτω ὡς ἐπάθλον. ὁμοίως φησὶν ἡ β. διατάξεις τοῦ παρόντος τι. ἐπὶ τῶν ἐλεγχόντων δούλων τοὺς κρυφα μνησίας καταδεξαμένους¹⁾· καὶ αὐτοὶ γὰρ ἐλευθεροῦνται. ἀνάγνωθι βιβ. θ'. τι. κδ'. διατ. β'. ὁμοίως ἔγνωσ δὲ ἐν τῷ α'. βιβ. τι. γ'. διατ. νδ'. καὶ τι. ι'. διατάξει β'. ὅτι Χριστιανὸς δουλείαν Ἐβραίων ἐλευθεροῦται. μνήμησ δὲ καὶ τῆς α'. διατάξεως τοῦ γ'. τι. τοῦ δ'. βιβ. εἰπουσης τὸ αὐτὸ ἐπὶ τοῦ δωρηθέντος οἰκέτου ἐπὶ ὄρω ἐλευθερίας. ἰστέον δὲ, ὅτι φησὶν ἡ νεαρά²⁾, ὡς ἐάν ἐννοχησθῆ³⁾ δοῦλος, ἐλευθεροῦται. [Sch. a. VI. 532.]

ὡς ἀντὶ ἐπάθλων τῆς μηνύσεως] Θαλελαίου¹⁾. Ἐπάθλω προσπήγνυσθαι ἀντὶ τοῦ, ἐπάθλων ἀξιουῖσθαι. τοῦτο δὲ θέλει εἰπεῖν, ὅτι χρὴ προκαλεῖσθαι ἐπάθλω τοὺς δούλους εἰς τὸ τὴν σφαγὴν τῶν δεσποτῶν ἐκδικεῖν. [Sch. b. VI. 533.]

τοῦ ἄρχοντος ἀποφαινομένου] Οὐ³⁾ ἐξ αὐτοῦ τόνων τοῦ κατηγορησῆαι, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ ἄρχοντος γίνεται οὗτος ἐλεύθερος. [Sch. c. VI. 533.]

β'. Οἱ^{δ)} δοῦλοι οἱ τοὺς^{ο)} τὴν πλαστὴν μνησίαν²⁾ ποιοῦντας ἀπελέγχοντες³⁾ ἐλεύθεροι γίνονται. οἱ δὲ τούτων δεσπόται τὸ τίμημα παρὰ τοῦ δημοσίου λαμβάνουσιν.⁴⁾

οἱ δοῦλοι] Το κατὰ πόδας. Οἱ δοῦλοι, οἵτινες τοὺς μνησιάρχους²⁾ νενοθυμένῃ μνησίαν λαθραίως μύσει γυμνάζοντας ἐάν³⁾ δηλατορευθῶσι, τῇ πολιτείᾳ τῆ Ρωμαϊκῆ⁴⁾ δωρεῖσθωσαν, ἵνα οἱ τούτων δεσπόται τὸ τίμημα παρὰ τοῦ φίσκου λάβωσιν. [Sch. d. VI. 533.]

Θαλελαίου¹⁾. Ταῦτα νόησον, ἐάν ἐξοικτικῶν κατήγγειλαν. εἰ γὰρ αὐτοὺς τοὺς δεσπότας εἰρημασι ποιεῖν πλαστὴν μνησίαν, οὐ δύναται ἐκείνοι λαβεῖν τὸ τίμημα αὐτῶν. ὅτι γὰρ δύναται δοῦλοι περὶ μνησίας καταγγελλεῖν τῶν δεσποτῶν, εἴρηται καὶ ἐν τῷ α'. βιβ. τῶν δὲ ἰουδικίαις, τι. α'. [Sch. e. VI. 533.]

γ'. Ἐάν⁵⁾ δοῦλος ἀρπαγὴν παρθένου καταμηνύσῃ, ἐλεύθερος γινέσθω⁶⁾, ἢ ἐάν τὴν ἥδη συγχωρηθείσαν ἀπελέγξῃ⁷⁾.

ἐάν δοῦλος] Τὸ κατὰ πόδας. Εἴ τις δοῦλος τὸ τῆς ἀρπαγῆς τῆς παρθένου δρῆμα τῇ παραπροσποιήσει παραρρηκῶς καί⁸⁾ τῷ συμφώνῳ συγχωρηθὲν δηλατορευθῆ⁹⁾ δημοσίᾳ, τῇ ἐλευθερίᾳ δωρεῖσθω. [Sch. f. VI. 533.]

Θαλελαίου²⁾. Σημειῶσαι τὴν λέξιν, ὅτι οὐ περὶ πάσης ἀρπαγῆς εἶπεν, ἀλλὰ περὶ ἀρπαγῆς μόνον παρθένου. ἐάν οὖν εἰς ἄλλην γυναικᾶ εἴῃ ἀρπαγὴ, οὐ χωρὰ τῇ διατάξει. [Sch. f. VI. 533.]

Τοῦ αὐτοῦ. Σημειῶσαι, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐγκλημάτων γίνεται πᾶντων¹⁾ καὶ αὐτὸς ὁ πικτεῦσας ἀποκλείεται. [Sch. g. VI. 533.]

g) ὧν, quod deest apud Fabr. addit Cod. 1357. h) L. I. C. h. t. legitur in Syn. p. 422. Brevius argumentum L. I. C. h. t. reddit Harm. I. 18. §. 33. i) καταδεξαμένους aptum non videtur. Significantur enim non ii, qui clam monetam suscipiunt, sed qui clam monetam percipiunt. Haec legendum ποιούντας vel χαράττοντας. k) Significatur Novella 142. cap. 2. l) Spectat haec adnotatio Thalelaei ad verba constitutionis praemio affigi, quae in τῷ κατὰ πόδας reddita sunt, ἐπάθλω προσπήγνυσθαι, quamvis haec proprie significent, praemio affigi. m) Videtur esse adnotatio Thalelaei ad verba constitutionis: sententia Praesidis. n) L. 2. C. h. t. usque ad verba ἐλεύθεροι γίνονται legitur in Syn. p. 422. o) Fabr. τῶν. Cod. 1357. et Syn. τῶν. p) Cod. 1357. μνησίαν. q) Sic Cod. 1357. Fabr. ἀπελέγοντες (sic). r) Verba οἱ δὲ — λαμβάνουσιν desunt in Cod. 1357. s) Adde τοὺς post μνησιάρχους. t) ἐάν omittendum videtur. u) Spectat adnotatio Thalelaei ad verba τοῦ κατὰ πόδας: ἵνα οἱ τούτων δεσπόται τὸ τίμημα παρὰ τοῦ φίσκου λάβωσιν. v) L. 3. C. h. t. legitur in Syn. p. 422. et apud Bals. ad Phot. tit. IX. cap. 30. (apud Voellum T. II. p. 1010.). w) Bals. γίνονται. x) Cod. 1357. ἀπελέγξῃ. y) Fabr. in marg. recte notat. Thalelaei adnotatio ad verba τοῦ κατὰ πόδας: τὸ τῆς ἀρπαγῆς τῆς παρθένου δρῆμα. Sequens autem ad verba τῷ συμφώνῳ συγχωρηθὲν.

TITULUS XVIII.

Pro quibus causis servi pro praemio libertatem accipiunt.

I. Servus¹⁾, qui domini caedem indicavit, liber fit, veluti pro praemio indicii²⁾ ei libertate concessa, Praeside eum liberum esse pronunciante³⁾.

1) servus] Theodori. Qui domini sui caedem indicat, libertatem consequatur quasi praemium. Similiter dicit const. 2. huius tit. de servis, qui eos indicant, qui clam monetam suscipiunt: nam hi quoque liberi fiunt. Lege lib. 9. tit. 24. const. 2. Similiter autem didicisti lib. 1. tit. 3. const. 54. et tit. 10. const. 2. Christianum servientem Iudaeo liberum fieri. Memineris etiam const. 1. tit. 57. lib. 4. quae idem dicit de servo sub lege manumissionis donato. Sciendum vero est, Novella dici, servum castratum liberum fieri.

2) veluti pro praemio indicii] Thalelaei. Praemio affigi, pro praemio donari. Hoc autem dicere vult, servos ad caedem dominorum vindicandam praemio esse provocandos.

3) Praeside — pronunciante] Non ergo ex eo, quod accusavit, sed ex sententia Praesidis hic liber fit.

II. Servi¹⁾, qui falsae monetae percussores coarguunt, liberi fiunt. Domini autem eorum pretium a fisco accipiunt.

1) servi] Τὸ κατὰ πόδας. Servi, qui monetarios adulterinam monetam clandestinis sceleribus exercentes detulerint, civitate Romana donentur, ut eorum domini pretium a fisco percipiunt.

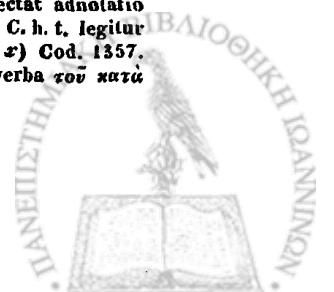
Thalelaei. Haec intellige, si extraneos detulerint. Nam si ipsos dominos dixerint falsam monetam facere, illi pretium eorum capere non possunt. Nam servos posse dominos deferre reos falsae monetae, dictum etiam est lib. 1. de iudiciis, tit. 1.

III. Si servus¹⁾ raptum virginis indicaverit, liber fiat, aut si iam remissum detexerit.

1) si servus] Τὸ κατὰ πόδας. Si quis servus raptum virginis facinus dissimulatione praeteritum, aut pactione remissum, detulerit in publicum, libertate donetur.

Thalelaei. Nota dictionem, scilicet non de quovis raptu eum esse locutum, sed tantum de raptu virginis. Si ergo raptus in aliam mulierem fuerit commissus, non est locus constitutioni.

Eiusdem. Nota, etiam de huiusmodi criminibus pactionem fieri: et ipsum, qui pactus est, excludi.

δ'. Ἐὰν^{α)} τὸν λειποτακτῆσαντα στρατιωτῆν δοῦλος καταμηνύσῃ, ὁ δοῦλος ἐλεύθερος γινέσθω.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΘ'.

Κοινὰ περὶ ἐλευθεριῶν.

α'. Ἐὰν διήρηται οἰκέτης εἰς δεσποτείαν καὶ εἰς χρῆσιν, καὶ ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων ἐλευθερώσῃ^{β)}: εἰ μὲν ὡς βουλόμενος χάρισσασθαι τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι, συντιθεμένου καὶ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος, τέλει ἐστὶν ἡ ἐλευθερία· εἰ δὲ μὴ συντιθεμένου αὐτοῦ, πρὸς π' ἴτας μὲν ἐστὶν ἐλεύθερος, καὶ ἀπελεύθερος τοῦ δεσπότη^{γ)}· πλὴν οὐδὲν ἀδικεῖται ὁ^{δ)} ἔχων τὴν χρῆσιν, ἀλλ' ἔτι μένει καὶ προσπορίζων ὁ δοῦλος τὰ ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ ἢ τῶν ὑπηρεσιῶν, καὶ ὑποκείμενος τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι εἰς δουλείαν. ἔαν δὲ ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων ἐλευθερώσῃ, εἰ μὲν ὡς βουλόμενος χάρισσασθαι τῷ δεσπότη, ἔστω ἐκεῖνος τέλει^{ε)} δεσπότης· εἰ δὲ ὡς εὐχάριστων τῷ δούλῳ καὶ βουλόμενος αὐτὸν ἀπαλλάξαι τῆς χρήσεως βάρους, μηδὲν μὲν ἤτιον δοκεῖτω ὑπὸ τῶν τῆς χρήσεως λόγων εἶναι· πλὴν μὴ ἐχέτω ἐκεῖνος ἐξουσίαν ὡς τὴν χρῆσιν ἔχων αὐτῷ κεχρησθαι ὑπ᾿ ἐλευθερώσεως αὐτόν. ταῦτα δὲ λέγομεν, ἕως ὅτε ἡμελλεν οὗτος ὑποκεῖσθαι τῇ χρήσει. τῆς γὰρ χρήσεως φθαρτοῦ οἷς εἰώθε φθαιρεσθαι τρόποις, τέλειος γίνεται δοῦλος τοῦ δεσπότη. ἔξαστι δὲ τοῖς πατράσι, διὰ τῶν παίδων τῶν ἰδίων, εἴτε ὑπεξούσιοι εἰσιν, εἴτε ἀντεξούσιοι, ἐλευθερώσει δοῦλον ἴδιον.

ἔαν διήρηται οἰκέτης] Θεοδώρου. Ὁ προπριετᾶριος καλῶς ἐλευθεροῖ τὸν δοῦλον συναίνουτος τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου. εἰ δὲ μὴ συναίνεσει, πάλιν καλῶς ἐλευθεροῖ. πλὴν μένει ὁ ἐλευθερωθεὶς δουλεύων τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ, ἕως ὅτε σβεσθῇ ὁ οὐσουφρουκτος. μὲνησο τῆς θ'. διατάξεως τοῦ λγ'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλ. ἐπιούσης, τὸν οὐσουφρουκτουαρίου μὴ δύνασθαι ἐλευθεροῦν. [Sch. a. VI. 535.]

Τὸ κατὰ πόδας. Θεοπίζημεν, ἔαν ὁ προπριετᾶριος τῷ δούλῳ, οὗτος ὁ οὐσουφρουκτος εἰς ἄλλον ἀνήκει, ἐλευθερίαν ἐπέθῃκεν, μὴ κατὰ τὴν ἀρχαίαν παραφυλακίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν πίπτειν, κακῆρον ἀδέσποτον νοεῖσθαι εἶναι, μήτε εὐρίσκεισθαι πρόσωπον, ὥτινι τί πραγματικῶς εἰς αὐτὸν ἐρχόμενα προσπορίζει. ἀλλ' ἔαν τοῦτο μὲν ὁ προπριετᾶριος, τοῦτο δὲ καὶ ὁ οὐσουφρουκτουαρίου ἐλευθερίαν ἀντὶ συναίνουτος ἐπέθῃκεν, τέλει νομίμῳ ἐλεύθερον αὐτὸν γίνεσθαι, καὶ εἴ τι μετὰ ταῦτα ἑαυτῷ κτησθῆται, τοῦτο ἐν τοῖς ἰδίοις πραγματικῶς ἔχειν. ἔαν δὲ ὁ προπριετᾶριος τὴν ἐλευθερίαν ἐπιθῇ, τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου μηδαμῶς συναίνουτος, ἔστω μὲν ἐκεῖνος, ὅστις τὴν ἐλευθερίαν παρὰ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου^{ε)} ἐδέξατο, μετὰ τῶν ἀπελευθερῶν τοῦ προπριετᾶριου συνηριθμημένος, καὶ εἴ τι ἐν τῷ μετὰ νευθῇ, τοῦτο ἑαυτῷ ἔχεται καὶ τῇ ἰδίᾳ ἀπογογῇ καταλιμπανέτω, ὕγιους τοῦ πατρωνικοῦ δικαίου κατὰ πάγια φυλαττομένου, εἰ μὴ καὶ τοῦτο αὐτῷ ἀπὸ νόμων εἴη συγχωρημένον. αὐτὸς μὲντοι ὁ ἀπελεύθερος ὡσανεὶ δοῦλος ἐπὶ τῷ οὐσουφρουκτικῷ διαμενέτω, ἕως ὅτε ὁ οὐσουφρουκτουαρίου ζῆ, ἢ ὁ οὐσουφρουκτος μὴ^{ζ)} νομίμῳ τρόπῳ ἀφαιρεθεὶς ἐστί. καὶ γὰρ ἔαν τέλος ὁ οὐσουφρουκτος οἰονδητοτε δέξῃται, τότε εὐχέρεια αὐτῷ παρέχεται οἷα βούλεται διαγῆν τρόπον. ἔαν δὲ εἴτε περιόντος τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου ἐκ τούτου τοῦ φωτός ὁ ἀπελεύθερος ἀφαιρεθεὶς εἴη, ἢ κληρονομία αὐτοῦ τῇ νομίμῳ ὁδῷ ἀκολουθῆται. ἔαν δὲ ὁ οὐσουφρουκτουαρίου μόνος τὴν ἐλευθερίαν ἐπέθῃκεν^{η)}· εἰ μὲν τούτῳ τῷ τρόπῳ, ἵνα παραχωρήσῃ^{θ)} τὸν οὐσουφρουκτον τῷ προπριετᾶριῳ, τελειότατον δικαίον ἔχεται ἐπὶ τῷ δούλῳ ὁ προπριετᾶριος, καὶ πάντα αὐτῷ ὁ δοῦλος προσπορίζεται μετὰ^{ι)} ταῦτα, ὡς γενικῶς ἐπὶ δου-

IV. Si servus desertorem militiae indicaverit, servus liber fiat.

TITULUS XIX.

Communia de manumissionibus.

I. Si servus divisus fuerit¹⁾ in proprietatem et usumfructum, et proprietarius eum manumiserit: si quidem usufructuario gratificaturus, usufructuario quoque consentiente, plena est libertas: sin autem eo non consentiente, quod ad omnes quidem attinet, liber est et libertus domini: verum hoc usufructuario non nocet, sed servus pergit et acquirere ei ex re eius vel operis, et servire usufructuario. Sed si usufructuarius manumiserit, si quidem domino gratificaturus, sit ille pleno iure dominus: sin autem servo gratias agens eumque onere ususfructus liberaturus, nihilo minus quidem sub usufructu esse videatur: nec tamen ille tanquam usufructuarii facultatem eo utendi fruendi habeat, cum eum semel manumiserit. Haec autem dicimus, quamdiu usufructui obnoxius futurus erat. Nam usufructu extincto his modis, quibus interire solet, pleno iure servus domini fit. Licet autem parentibus, per filios suos, sive in potestate sint, sive emancipati, servum suum manumittere.

1) si servus divisus fuerit] Theodori. Proprietarius servum recte manumittit usufructuario consentiente. Sin autem non consenserit, rursus recte manumittit. Sed manumissus manet servus usufructuario, donec extinctus fuerit usufructus. Memineris const. 9. tit. 33. lib. 3. qua dicitur, usufructuarium manumittere non posse.

Τὸ κατὰ πόδας. Sancimus, si proprietarius servo, cuius ususfructus ad alium pertinet, libertatem imposuerit, non secundum antiquam observationem et libertatem cadere, et eum sine domino esse intelligi*), nec inveniri personam, cui res ad se venientes acquirit. Sed si tam proprietarius, quam usufructuarius libertatem ei consentientes imposuerint, pleno iure liberum eum effici, et si quid postea sibi adquisierit, hoc in bonis suis habere. Sin autem proprietarius libertatem imposuerit, usufructuario minime consentiente, sit quidem ille, qui libertatem a proprietario accepit, inter libertos proprietarii connumeratus, et si quid in medio possidet, hoc sibi habeat, et suae posteritati relinquat, salvo patronatus iure per omnia custodiendo*), nisi et hoc ei legibus fuerit remissum. Ipse tamen libertus quasi servus apud usufructuarium permaneat, donec usufructuarius vivit, vel ususfructus [non] legitimo modo est ablatus*). Etenim si finem ususfructus quemcumque acceperit, tunc facultas ei tribuitur quo velit degere modo. Si vero adhuc superstitie usufructuario ab hac luce fuerit libertus exemptus, hereditas eius legitimum tramitem sequatur. Sin autem usufructuarius tantummodo libertatem imposuerit: si quidem hoc modo, ut cedat usumfructum proprietario, plenissimum ius habeat in servo proprietarius, et omnia ei servus acquirat secundum ea, quae generaliter in servis et dominis constituta sunt*). Si vero gratias agens usufructuarius*) eum ab usufructu liberaverit, et libertate donaverit*),

a) Totum hoc caput in Cod. 1357. desideratur. In Syn. p. 422. sic exhibetur: καὶ ὁ τὸν λειποτακτῆσαντα στρατιωτῆν καταμηνύων ἐλευθεροῦται. b) Cod. 1357. ἐλευθερώσει. c) Cod. 1357. ἢ pro ὁ. d) Fabr. θέλειος (sic). Cod. 1357. τέλειος. e) Lege προπριετᾶριου. f) Dele negationem. In versione eam uncis inclusi. g) Sic lego. Fabr. παραχωρήθῃ. h) Lege κατὰ pro μετὰ, quod habet Fabr.

λων καὶ δεσποτῶν ὠρισμένα εἶναι. ἐὰν δὲ εὐχαριστῶν ὁ οὐ-
 σουφρουκτουάριος ἐκ τοῦ οὐσουφρουκτου ἀπαλλάξῃ καὶ
 ἐλευθερίαν δωρησῆται, τότε μετέω μὲν δούλος τῷ προπριε-
 ταρίῳ τῷ ἰδίῳ συνδεδεμένος· ἀλλὰ μὴ ἀνάγκη αὐτῷ ἐπιτεθῆναι,
 ἕως ὅτε οὐσουφρουκτουάριος ἢ ὁ οὐσουφρουκτος συνίστασθαι
 δύναται, παραφυλάττειν τὸν προπριεταρίον καὶ τινὰς ὑπηρε-
 σίας αὐτῷ ἀποπληροῦν, ἀλλ' οἱ ἀρχόντες οἱ ἡμέτεροι ἐκείνον
 ἐν ἡσυχίᾳ ἀσφαλλοῦνται. μετὰ δὲ τὸν τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου
 θάνατον ἢ τὴν τοῦ οὐσουφρουκτου οὐκ ἴδιωτε τροπῇ ἀναίρεσιν
 τότε δουλευέτω μὲν τῷ δεσπότῃ, καὶ πάντα, ἀπερ εἰς αὐτὸν
 ἐν τῷ μέσῳ ἦλθον, ταῦτα τῷ ἰδίῳ δεσπότῃ προσπορίσῃ. καὶ
 εἴη ἐκ τῆς ἡμετέρας διατάξεως αὕτη διαίρεσις μεταξὺ δούλων
 καὶ ἐλευθέρων, καὶ μὴ κατὰ τὸ ἀρχαῖον νόμιμον ὁ αὐτὸς δούλος
 διαμενέτω, καὶ μηδὲνα σκοπεῖτω δεσπότην. κακίνο δὲ ὁμοίως
 τούτῳ τῷ νόμῳ προστίθεμεν, ἵνα ἐκβληθείσης τῆς ἀρχαίας τῶν
 προσώπων διαφορᾶς ἐξείη τοῖς γονεῦσι, τούτο μὲν θηλείαις,
 τούτο δὲ καὶ ἄρρεσι παιῶν ἢ ὑπεξουσίαις ἢ ἐμαγκιατοῖς οὐου-
 δηποτε βαθμοῦ μανδатов ἐπιθεῖναι, ὅπως ἂν δούλον ἐν τῇ
 ἐλευθερίᾳ προαγάσῃ, εἴτε παρὰ ἄρχοντι, εἴτε ἐν ταῖς
 ἀγχαῖαις ἐκκλησίαις, εἴτε κατὰ ἄλλον, ὅτινα ὁ ἐπιτρεψὺς ἤβου-
 λήθῃ, νόμιμον τρόπον. ὅποτε γὰρ καὶ ἐν ταῖς κληρονομίαις,
 καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις σχεδὸν πᾶσιν οὐδεμία ἐστὶ μεταξὺ τῶν
 παίδων διαφορὰ, χρηὶ τούτου παραφυλάττεσθαι καὶ ἐν τῷ
 παρόντι θέματι μάλιστα ὑπὲρ ἐλευθερίας, ἥτινα καὶ θάλλειν
 καὶ ἀσφαλιεῖσθαι τοῖς Ῥωμαίοις νόμοις καὶ μάλιστα τῇ ἡμε-
 τέρῃ θεϊότητι ἰδικόν ἐστιν. [Sch. a. VI. 535. sq.]

καὶ τὴν ἐλευθερίαν πίπτειν, κακίνο ἀδέσπο-
 τον νοεῖσθαι εἶναι] Ὁαλελαίου*). Ἰπτεῖν, τουτέστιν,
 ἀπόλλυσθαι. ἔλεγον γὰρ οἱ παλαιοί, δούλον αὐτὸν μένειν ἀδέ-
 σποτον, ὡς τε μὴ εἶδεναι ἡμᾶς, τίνι ὀφείλει προσπορίζεσθαι.
 [Sch. *. VI. 536.]

τοῦ πατρωνικοῦ δικαίου κατὰ πάντα φυλατ-
 τομένου] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐγὼς γὰρ ἐν τῷ ε'. τι. ἐν μόνῃ
 τοῦ τι. διατ. διὰ τὸ¹⁾ πολλοὺς εἶναι τρόπους, ἐν οἷς ὁ ἐλευ-
 θερωσὺς οὐκ ἔχει τὰ πατρωνικά δίκαια. [Sch. *. VI. 536.]

ἕως ὅτε ὁ οὐσουφρουκτουάριος ζῆ ἢ ὁ οὐσου-
 φρουκτος] Τοῦ αὐτοῦ. Ἰσως καὶ ζῶντος τοῦ οὐσουφρου-
 κτουαρίου ἐφάρθη ὁ οὐσουφρουκτος, ὡς παθόντος αὐτοῦ κί-
 πτις δημιουργήσεται. [Sch. *. VI. 536.]

ἄπερ γενικῶς ἐπὶ δούλων καὶ δεσποτῶν ὠρι-
 σμένα εἶσιν] Τοῦ αὐτοῦ. Ἀληθόντι ὡς ἐπὶ τῶν ἀπελευθέρων
 λέγει, οὐκ ὡς ἐπὶ τῶν εὐγενῶν. [Sch. *. VI. 536.]

ἐὰν εὐχαριστῶν ὁ οὐσουφρουκτουάριος] Τοῦ
 αὐτοῦ. Χάριτας πράττων, τουτέστιν^{m)}, εὐχαριστῶν τῷ δούλῳ,
 ἐξ οὗⁿ⁾ τὸν οὐσουφρουκτον εἶχεν, ἠβουλήθη αὐτὸν ἐλευθερω-
 σαι, ὡς θέλων αὐτὸν ἀπαλλάξαι τοῦ οὐσουφρουκτου. [Sch. *.
 VI. 537.]

ἐκείνον ἐκ τοῦ οὐσουφρουκτου ἀπαλλάξῃ καὶ
 ἐλευθερίαν δωρήσῃται] Τοῦ οὐτοῦ. Ἰλευθερωθέντι
 ἀπῆλλαξε. [Sch. *. VI. 537.]

ἕως ὅτε ὁ οὐσουφρουκτουάριος ἢ ὁ οὐσου-
 φρουκτος συνίστασθαι δύναται] Τοῦ αὐτοῦ. Ἰάλιν
 τὸ αὐτὸ λέγει, ἐπειδὴ ἐνδέχεται καὶ ζῶντος τοῦ οὐσουφρου-
 κτουαρίου ἀφελθῆναι τὸν οὐσουφρουκτον. [Sch. *. VI. 537.]

ἀλλ' οἱ ἀρχόντες οἱ ἡμέτεροι] Τοῦ αὐτοῦ. Οἱ
 ἀρχόντες, μέλλει γὰρ λέγειν καὶ ὑποκατιοῦσα ἢ διάταξις, ἐὰν
 κελύσῃ, ὁ πατὴρ τῷ παιδί ἐλευθερώσῃ δούλον apud iudices.
 δῆλον οὖν, ὅτι καὶ ἐνταῦθα περὶ ἀρχόντων λέγει. [Sch. *. VI. 537.]

ταῦτα τῷ ἰδίῳ δεσπότῃ προσπορίσῃ] Τοῦ αὐτοῦ.
 Καὶ τὰ ex re usufructuarii vel ex operis suis κτηθέντα
 προσπορίζει τῷ προπριεταρίῳ. [Sch. *. VI. 537.]

καὶ εἴη ἐκ τῆς ἡμετέρας διατάξεως αὕτη διαί-
 ρεσις μεταξὺ δούλων καὶ ἐλευθέρων] Τοῦ αὐτοῦ.
 Ἰνα οὗτος μὲν ὡς τέλειος δούλος πάντα προσπορίσῃ, ἀντικῆρῳ
 δὲ ὁ ἐλευθερωθεὶς παρὰ τὸν προπριεταρίον μὴ προσπορίσῃ
 αὐτῷ, εἰ μὴ τὰ ex re vel operis. ταῦτα γὰρ καὶ ἐλευθέρῳ
 ἰσθρῶποι, οὗς νεμόμεθα βόνα φίδε, προσπορίζουσιν ἡμῶν.
 [Sch. *. VI. 537.]

ἵνα ἐκβληθείσης τῆς ἀρχαίας τῶν προσώπων
 διαφορᾶς] Τοῦ αὐτοῦ. Οἱ παλαιοὶ ἔλεγον, ὅτι διὰ μὲν
 ὑπεξουσίου παιδὸς ἐλευθεροῖ ὁ πατὴρ, διὰ τοῦ ἐμαγκιατοῦ
 οὐκ ἐλευθεροῖ. [Sch. *. VI. 537.]

(tunc maneat quidem servus proprietario suo annexus:
 sed non necessitas ei imponatur, donec usufructuarius
 vivit, vel ususfructus constare potest*), observare pro-
 prietarium, et quaedam ministeria ei adimplere, sed
 iudices nostri*) eum in quiete tuebuntur. Post usu-
 fructuarii autem mortem vel ususfructus quocunque
 modo intererionem, tunc serviat quidem domino, et
 omnia, quae in medio ad eum pervenerint, haec suo
 domino acquirat*). Et sit ex nostra constitutione haec
 separatio inter servos et liberos*), et non secundum
 ius antiquum idem servus remaneat, et nullum respiciat
 dominum. Illud quoque similiter huic legi adiciemus,
 ut expulsa antiqua personarum differentia*), liceat pa-
 rentibus tam masculis, quam feminis, liberis vel in po-
 testate constitutis, vel emancipatis cuiuscunque gradus
 mandatum imponere, ut servum in libertatem perduca-
 nt, sive apud iudicem, sive in sacris Ecclesiis, sive
 secundum alium, quem mandator voluerit, legitimum
 modum. Cum enim et in successione, et in aliis
 paene omnibus*) nulla est inter liberos discretio, oportet
 hoc observari et in praesenti casu, maxime pro li-
 bertate, quam et fovere et tueri Romanis legibus, et
 praecipue nostro numini peculiare est.

*) et libertatem cadere, et eum sine do-
 mino esse intelligi] Thalelaei. *Cadere*, hoc est
 interire. Dicebant enim veteres, ipsum servum manere
 sine domino, ut nesciremus, cuinam deberet acquirere.

*) patronatus iure per omnia custodiendo] Eiusdem. Didicisti enim tit. 6. const. unica, multos
 esse modos, in quibus manumissor ius patronatus non
 habet.

*) donec usufructuarius vivit vel usus-
 fructus — est ablatus] Eiusdem. Forte vivo etiam
 usufructuario interiit ususfructus, quod capitis deminutionem
 passus sit.

*) quae generaliter in servis et dominis
 constituta sunt] Eiusdem. Hoc scilicet de libertis
 dicit, non de ingenuis.

*) si gratias agens usufructuarius] Eius-
 dem. *Gratias agendo*, hoc est, bonam gratiam referendo
 servo, in quo usumfructum habebat, voluit eum manu-
 mittere, quod vellet eum ab usufructu liberare.

*) eum ab usufructu liberaverit, et liber-
 tate donaverit] Eiusdem. Manumissum liberavit.

*) donec usufructuarius vivit, vel usus-
 fructus constare potest] Eiusdem. Idem rursus
 dicit, quoniam etiam vivo usufructuario extingui usus-
 fructus potest.

*) sed iudices nostri] Eiusdem. *Iudices*. Est
 enim inferius dictura constitutio, si pater iusserit, fi-
 lium manumittere servum apud iudices. Manifestum
 igitur est, hoc quoque loco eam loqui de iudicibus.

*) haec suo domino acquirat] Eiusdem. Etiam
 quae ex re usufructuarii vel ex operis suis quaesita
 sunt, acquirat proprietario.

*) et sit ex nostra constitutione haec se-
 paratio inter servos et liberos] Eiusdem. Ut
 hic quidem quasi pleno iure servus omnia acquirat,
 supra autem a proprietario manumissus ei non acquirat,
 nisi ex re vel operis: haec enim etiam liberi liberi
 quos bona fide possidemus, nobis acquirunt.

*) ut expulsa antiqua personarum diffe-
 rentia] Eiusdem. Vetres dicebant, per filium qui-
 dem in potestate constitutum patrem manumittere, non
 autem per emancipatum.

z) Adde ὁ ante οὐσουφρουκτουάριος, ut ex iisdem verbis scholio infra praefixis colligitur. Post vocem οὐσουφρου-
 κτουαρίου adde ζῆ. k) Hoc et sequentia scholia signo stellulae a Fabro nota pertinent ad verba τοῦ κατὰ πόδας
 singularis apud Fabrotum praefixa. l) Verba διὰ τὸ melius omittuntur. Fortasse ex eo orta sunt, quod ex errore bis in
 Cod. ms. scriptum erat διατ. i. e. διατάξει. m) Fabr. τουτέστι. n) Malim καθ' οὐ.

καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις σχεδὸν πᾶσιν] Τοῦ αὐτοῦ. Καλῶς εἶπε τὸ σχεδόν, ἐπειδὴ οἱ μὲν ὑπεξουσιοῦσι πρᾶξεῖται γινόμενοι ἀφανίζουσι παντελῶς τὴν διαθήκην· οἱ δὲ ἐμαγκιπάτοι τὴν κόντρα τάβουλας ἔχουσιν. [Sch. *. VI. 537.]

β'. Ἡ διάταξις κελεύει μηκέτι ζητεῖσθαι τὰς ἡλικίας τῶν ἐλευθερουμένων, ἀλλὰ γίνεσθαι αὐτοῖς Ῥωμαίους.

ἡ διάταξις κελεύει] Θεοδώρου. Καλῶς ἐλευθεροῦται ὁ δούλος, κἂν οἰασθῆποτε ἡλικίας εἶη. τοῦτο μὲν ἐπὶ ἐλευθερουμένων. ἔγνωσ δὲ ἐν τῇ ε'. διατάξει τοῦ δ'. τίτ. τοῦ παρόντος ζ'. βιβ. ὅτι οὐκ ἐλευθεροῖ ὁ ἦτιων τῶν ὠρισμένων τῷ νόμῳ ἐνιαυτῶν. [Sch. b. VI. 537.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἐῖ τις δούλῳ ἰδίῳ ἐλευθερίαν ἐπιθήσῃ, εἴτε ἐν ἐκκλησίᾳ, εἴτε ἐν οἰκίῳ βίβηται, ἢ παρ' ἐκείνῳ, ὅστις ἐλευθερίαν κατὰ νόμον ἔχει ἐπιθεῖναι ἔξουσίαν, εἴτε ἐν διαθήκῃ ἢ ἄλλῳ τελευταίῳ ἐπιλόγῳ διέρεκτον ἢ φιδεῖκομισσαρίαν, μηδενὶ στενοῖσθαι τρόπῳ, ἐκείνῳ, οὐτίνης εἰς ἐλευθερίαν ἔρχονται, τὴν ἡλικίαν ἐπιζητεῖν. οὐδὲ γὰρ ἐκείνῳ μόνον τὴν πολιτείαν τὴν Ῥωμαϊκὴν κτῆσθαι βουλομεθα, ὅστις μείζων ἐστὶ τῶν λ'. ἐνιαυτῶν· ἀλλὰ ὡσπερ ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἐλευθερίαις οὐκ ἐστὶ τῆς τοιαύτης ἡλικίας διαφορά, οὕτως ἐν πάσαις ταῖς ἐλευθερίαις, αἵτινες ἀπὸ δεσποτῶν ἐπιτίθενται, εἴτε ἐν ἐσχάταις διατυπώσεσιν, εἴτε παρὰ ἀρχόντων, ἢ ἄλλῳ νομίμῳ τρόπῳ, τοῦτο φυλάττεσθαι θεαπίζομεν, ἵνα εἴησιν πανταίς πολῖται Ῥωμαῖοι τυγχάνοντες· αὐξήθειαν γὰρ μᾶλλον τὴν πολιτείαν ἡμῶν, ἢ περὶ μειωτέαν^{ο)} εἶναι κρίνομεν. [Sch. b. VI. 537. sq.]

εἴτε παρὰ ἀρχόντων] Θαλαλαίου^{ν)}. Τυχὸν παρὰ τῷ στρατηγῷ τῆς πόλεως, ἢ παρὰ τῷ ἰουριδικῷ. οὗτοι γὰρ καὶ ἐμαγκιπάτοινας πρᾶττουσι, πολλῶν δὲ πλεον καὶ ἐλευθερίας. [Sch. *. VI. 538.]

ἢ ἄλλῳ νομίμῳ τρόπῳ] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐγγὼς ἤδη καὶ ἐν τῇ α'. διατάξει τοῦ ζ'. τίτ. τρόπους ἐλευθερίων μὴ παρὰ ἀρχόντι γινόμενους, ὡς ὅτι τις ἀσθενούντος τοῦ ἰδίου δούλου καταφρονήσῃ, ἢ τὴν ἰδίαν δούλην προικίσῃ. οὗτοι οὖν οἱ τῶν νόμοι οὐκ ἐπιτίθενται ἐλευθερίας. [Sch. *. VI. 538.]

γ'. Ἐάν^{η)} τις δούλην ἔχη^{ν)} ἐν τῇ ἰδίᾳ συναφείᾳ μὴ ἔχων γαμετήν, καὶ μείνη^{ν)} μετ' αὐτῆς μέχρι τελευτῆς, εἴτε ἔχων παῖδας ἐξ αὐτῆς, εἴτε μὴ, καὶ μηδὲν εἴπῃ περὶ αὐτῆς ἐν τῇ ἰδίᾳ^{α)} διαθήκῃ, γίνεται ἐκείνη^{β)} ἐλευθέρα.

ἔάν τις δούλην ἔχη ἐν τῇ ἰδίᾳ συναφείᾳ] Θεοδώρου. Ὁ μὴ ἔχων γυναῖκα εἰ σὴν δούλην ἰδίαν παλλακίην, καὶ μείνη^{ν)} ἐπ' αὐτῇ τῇ^{ν)} βουλήσῃ μετ' αὐτῆς μέχρι θανάτου, οὐ μόνον μετὰ τελευτῆν αὐτοῦ ἐκείνη ἐλευθεροῦται, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς τεχθέντα ἐλευθερὰ νοοῦνται. Ἐρώτησις^{ς)}. Καὶ πῶς φησὶν ἡ κθ'. διατάξις τοῦ ἐξῆς ις'. τίτ. ὅτι οὐκ ἐλευθεροῦται δούλη ἐκ τοῦ εἶναι αὐτὴν παλλακίην τοῦ ἰδίου δεσπότου; Θεοδώρου. Μὴ δέξῃ ἐναντία τὰ νομίμα, ἀλλὰ νόει τὴν εἰρημένην κθ'. διατάξιν κατὰ τὴν διαστικὴν τῆς προκειμένης γ. διατ. καὶ εἰπέ^{ν)}, ὅτι οὐ γίνεται τις ἐλευθέρα ἐκ τοῦ εἶναι αὐτὴν παλλακίην, εἰ μὴ ἄρα ἐπιμείνη ὁ δεσπότης αὐτῆς μὴ ἔχων γυναῖκα ἐν τῇ αὐτῇ βουλήσῃ μετ' αὐτῆς θανάτου κατὰ τὸ ἐνταυθα λεχθέν. ἀνάγνωθι καὶ τὴν οη. νεαράν, καὶ γνώσῃ τὸ περὶ τούτου, ὅ^{ς)} ἔχων νομίμην γυναῖκα οὐ δύναται ἔχειν παλλακίην. ὁμοίως βιβ. ε'. τίτ. κς'. διατάξει α'. μὲν γὰρ δὲ τῆς δ'. διατάξεως τοῦ δ'. τίτλου τοῦ ζ'. βιβλίου. Ἐρώτησις^{ς)}. Τί οὖν, ὅτι ὁ ἔχων τις^{β)} γυναῖκα ἐπαλλακεύσατο; Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπιτίθει πάντως ὁ τοιοῦτος λύσει γάμου κατ' αὐτοῦ φερομένην, ἔάν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, ἐν ἣ ἢ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, εἴχε τὴν παλλακίην. τοῦτο γὰρ φησὶν ἡ νεαρά^{ς)}. [Sch. c. VI. 538. sq.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἐῖ τις χωρὶς γυναικὸς τυγχάνων δούλην ἰδίαν ὀνόματι σχολίᾳ παλλακίδος, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ μέχρι τελευτῆς συναφείᾳ διαμείνη, καὶ ἕως καὶ παῖδας ἐξ αὐτῆς ἀναθρέψῃ^{δ)}, θεαπίζομεν, παντὶ τρόπῳ μὴ συγχωρεῖσθαι τοῖς κληρονομοῖς

ο) Sic legendum. Fabr. μειωτέραν (sic). π) Hoc et sequens scholium, cui Fabrotus stellulam praefixit, referas ad verba τοῦ κατὰ πόδας praemissa. γ) L. 3. C. h. t. legitur in Syn. p. 422. et apud Bals. ad Phot. tit. XIII. cap. 6. (apud Voellum T. II. p. 1110.) et in Leuncl. iur. Gr. Rom. T. I. p. 385. ρ) Cod. 1357. Syn. σὴν (sic). σ) Sic Cod. 1357. Fabr. μείνη (sic). τ) ἰδίᾳ deest in Syn. υ) Bals. κείνην. υ) Sic lego. Fabr. μένει (sic). Syn. μένη. ω) Lege ἐπὶ τῇ αὐτῇ. Sic etiam verbi. x) Fabr. ἠρώτησις. y) Fabr. εἶπε. z) Adde ὅτι ante δ. a) Fabr. ἠρώτησις. β) τις melius omittitur. c) Novella 117. cap. 9. ut Fabr. in parentheses versioni inserta notat. d) Sic lego. Fabr. ἀνατρέψῃ.

*) et in aliis paene omnibus] Eiusdem. Recte dixit, paene, quoniam in potestate constituti praeteriti penitus infirmant testamentum: emancipati autem habent bonorum possessionem contra tabulas.

II. Iubet constitutio¹⁾, non amplius quaeri de aetate eorum, qui manumittuntur, sed fieri eos cives Romanos.

1) iubet constitutio] Theodori. Recte manumittitur servus, cuiuscunque aetatis sit. Hoc quidem de eo, qui manumittitur. Didicisti autem in const. 5. tit. 4. huius lib. 7. minorem annis lege definitis non manumittere.

Τὸ κατὰ πόδας. Si quis servo suo libertatem imponat, sive in Ecclesia, sive ad quaecunque tribunal, vel apud eum, qui libertatem imponere legibus habet licentiam, sive in testamento, vel alio ultimo elogio directam vel fideicommissariam, nullo coerceatur modo, eorum, qui ad libertatem veniunt, aetatem requirere. Neque enim eum tantummodo civitatem Romanam adipisci volumus, qui maior triginta annis est: sed quemadmodum in ecclesiasticis libertatibus non est huius aetatis differentia, ita in omnibus libertatibus, quae a dominis imponuntur, sive extremis dispositionibus, sive per iudices^{*}, vel alio legitimo modo^{*}, hoc observari sancimus, ut sint omnes cives Romani constituti: ampliandam enim magis civitatem nostram, quam minuendam esse censemus.

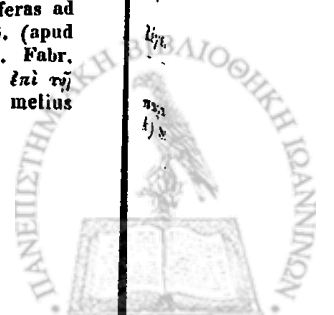
*] sive per iudices] Thalelaei. Forte apud Praetorem urbis, vel apud Iuridicum. Coram his enim fiunt emancipationes, multo magis autem et manumissiones.

*] vel alio legitimo modo] Eiusdem. Iam didicisti et in const. 1. tit. 6. modus manumissionum, qui non apud iudicem fiunt, ut cum quis servum suum aegrotantem neglexerit, aut ancillam suam dotaverit. Hi ergo modi, cum legitimi sint, liberos faciunt.

III. Si quis cum ancilla sua consuetudinem habeat¹⁾ non habens uxorem, et cum ea permanserit usque ad mortem, sive ex ea liberos habeat, sive non, et de ea nihil in testamento suo dixerit, illa libera fit.

1) si quis cum ancilla sua consuetudinem habeat] Theodori. Qui uxorem non habet, si ancillam suam habeat concubinam, et in eadem voluntate manserit usque ad mortem, non solum post mortem eius libera fit, sed etiam quae ex ea nascuntur, libera intelliguntur. Quaestio. Et quomodo const. 29. sequentis 16. tit. ait, ancillam liberam non fieri ex eo, quod sit concubina domini sui? Theodori. Ne haec iura contraria esse putes, sed intellige const. dictam 29. secundum distinctionem propositae 3. const. et dic, mulierem liberam non fieri ex eo, quod sit concubina, nisi dominus eius uxorem non habens perseveraverit in eadem voluntate usque ad mortem, secundum id, quod hoc loco dictum est. Lege etiam Novellam 78. et discas, eum, qui habet uxorem legitimam, concubinam habere non posse. Similiter lib. 5. tit. 26. const. 1. Memineris autem const. 4. tit. 4. lib. 6. Quaestio. Quid ergo, si quis uxorem habens concubinam habuit? Eiusdem. Omnino is obnoxius est solutioni matrimonii, si in eadem civitate, in qua uxor eius erat, concubinam habebat. Hoc enim dicit Novella.

Τὸ κατὰ πόδας. Si quis sine uxore constitutus ancillam suam nomine habeat concubinae, et in eadem usque ad mortem suam consuetudine permanserit, et forsitan liberos ex ea sustulerit, sancimus, omnimodo

τοῦ τελευτήσαντος τὴν αὐτὴν ἢ παῖδας αὐτῆς, εἴγε καὶ παῖδας ἀρχοῖν, εἰς δουλείαν καταγαγεῖν· ἀλλὰ μετὰ θάνατον τοῦ δεσπότην ὑπὸ ἡτῶν τρόπων ἀναρπαχθεῖσθαι εἰς ἐλευθερίαν αἴμα μετὰ τῆς ἀπογονῆς τῆς ἰδίας, εἰ καὶ ταύτην ἴσως ἀρχοῖν, αὐτῶ γὰρ τῷ δεσπότην ἐν ὄσῳ ζῆ, παρέχοντο ἐξουσίαν οἰκονομῶν τροπῶ βουλευθεῖν χρῆσασθαι, τοῦτο μὲν τῇ δουλῇ, τοῦτο δὲ καὶ τῇ τεχθείᾳ ἐξ αὐτῆς ἀπογονῆς, καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ ἐσχάτῳ ἐπιλογῶ εἴτι βουλευθεῖν ἐξ αὐτῆς διατυπῶσαι, τουτέστιν, εἴτε ὡς δούλους αὐτοῦς ἄλλοις ληγατεύσας^{ε)}, εἴτε ἐν τῇ δουλείᾳ τῶν κληρονόμων ὀνόματι καταλείψαι. ἐάν δὲ σιωπῇ αὐτοὺς παραδράμῃ, τότε μετὰ θάνατον αὐτοῦ εἰς ἐλευθερίαν ἀναρπαχθεῖσθαι, ἵνα εἴη ἡ τελευτὴ τοῦ δεσπότην τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν προοίμιον. πᾶσι γὰρ τοῖς ἔχουσι γαμετὸς παλλακίδας ἢ ἐλευθέρους ἢ δούλους ἔχειν, οὐτε τὰ ἀρχαῖα νόμιμα, οὐτε τὰ ἡμέτερα συγχωροῦσιν. [Sch. c. VI. 539.]

Θαλειλαίου^{δ)}). Τοῦτο αἰνίττεται, ὅτι, ἡλικία μηδὲν εἴπη περὶ αὐτῆς ὁ δεσπότης, ἔστω ἐλευθέρῳ. τοῦτο γὰρ ἐστὶ τρόπος τῆς ἐλευθερίας. [Sch. d. VI. 539.]

TITΛΟΣ Κ'.

Περὶ ἐλευθέρου πράγματος.

α'. Πωλῆσας τις τοὺς ἰδίους παῖδας μετὰ ταῦτα προσῆλθε δεόμενος, ἀνατραπῆναι τὴν πρῶσιν· καὶ ἀντιγράψει πρὸς αὐτὸν ἢ διάταξις λέγουσα, ὅτι πρῶγμα μὲν αἰσχροῦν ἐποίησας συνομολογῶν πεπρακέντων τοὺς σοὺς υἱοὺς· πλην πρόσελθε τῷ ἀρχοντι αἰτῶν, τὰ περὶ τῆς τύχης αὐτῶν γυμνασθῆναι.

πωλῆσας τις τοὺς ἰδίους παῖδας] Θεοδώρον. Οὗ πωλεῖ τις τὸν ἴδιον υἱόν, εἰ καὶ δούλον αὐτὸν λέγει· ζητεῖται γὰρ τὰ περὶ τῆς καταστάσεως αὐτοῦ παρὰ τῷ ἀρχοντι. ὁμοίως φησὶν^{ε)} ἢ λθ'. διάταξις τοῦ παρόντος τιτ. περὶ τοῦ λέγοντος τὸν υἱὸν δούλον. καὶ γὰρ φησὶν^{ε)} ἢ λζ'. διάταξις τοῦ αὐτοῦ παρόντος τιτ. ὅτι ὁ πωλὼν τὸν οἰκεῖον υἱὸν ἐνάγεται σὺν τῷ ἀγοραστῇ ὡς ἀνδραποδιότης, τὸ αὐτὸ κεῖται βιβ. γ'. τιτ. ιε'. διατ. β'. καὶ βιβ. δ'. τιτ. κ. διατ. ιε'. ἐπὶ παντὸς πωλοῦντος ἐν εἰδήσει ἐλευθέρου. τὸ δὲ λεχθέν, ὅτι οὐδεὶς πωλεῖ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, νόμι, εἰ μὴ ἄρα φυσικὸς πατήρ ἐστι κατὰ τὴν ἰβ'. διάταξιν τοῦ προκειμένου τιτ. καὶ κατὰ τὴν β'. διάταξιν τοῦ νβ'. τιτ. τοῦ δ'. βιβ. εἰ πένης ἐστὶ, κατὰ τὴν β'. διάταξιν τοῦ μγ'. τιτ. τοῦ δ'. βιβ. καὶ ἢ ε'. διατ. τοῦ ις'. τιτ. τοῦ η'. βιβ. λέγουσα, μὴ δύνασθαι τὸν πατέρα τὸν υἱὸν πωλεῖν^{ε)}. ἢ δὲ ι'. διατ. τοῦ μς'. τιτ. τοῦ αὐτοῦ η'. βιβ. φησὶ, μὴ ὀφείλει τὸν πατέρα χρῆσασθαι τῷ υἱῷ ὡς δούλῳ. [Sch. a. VI. 547.]

ὅτι πρῶγμα μὲν αἰσχροῦν ἐποίησας] Τὸ κατὰ πόδας. Πράγμα μὲν ἀθέμιτον καὶ ἀσεμνον συνομολογῆς, ἐπειδὴ θεματίεις παῖδας ἐγγενεῖς δουλείᾳ εἰς πρῶσιν δοθέντας· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ φάνον τὸ σὸν τοῖς υἱοῖς ἀντικεισθαι οὐκ ὀφείλει, πρόσελθε τῷ ἀρμόδιῳ δικαστῇ, εἰ βούλει, ἵνα ἡ δίκη κινήθῃ κατὰ τὸν τύπον τοῦ νόμου. [Sch. b. VI. 547.]

Θαλειλαίου. Σημειῶσαι, ὅτι οὐδὲ ἐξ ὧν ποιεῖ ὁ πατήρ, λέγομεν βλάπτεσθαι τοὺς παῖδας, ὡς περὶ οὐδὲ ἐξ ὧν ποιοῦσιν οἱ παῖδες, συγχωροῦμεν βλάπτεσθαι τὸν πατέρα. [Sch. b. VI. 547.]

β'. Δικασόμενος περὶ δούλων τις καὶ νικήσας μετὰ ταῦτα ἐδικάζετο περὶ τῆς τύχης αὐτῶν, τινῶν^{κ)} εἰρηκότιον, αὐτοὺς ἐλευθέρους εἶναι. καὶ λέγει ἢ διάταξις, ὅτι τὸ νικῆσαι τὸν ἀγῶνα τῆς ἐκδικήσεως αὐτῶν οὐδὲν πρόκριμα ποιεῖ^{λ)} τῷ περὶ τύχης^{μ)} δικαστηρίῳ.

δικασόμενος περὶ δούλων τις] Θεοδώρον. Τὸ περὶ τύχης δικαστήριον οὐ προκριματίζεται ὑπὸ τῆς ἐν ῥέμ. ἀνάγνωθι τὴν β'. καὶ γ'. διάταξιν τοῦ ιθ'. τιτ. τοῦ παρόντος βιβ. [Sch. c. VI. 547.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἐάν οὗτοι, οὕστινας δούλους σοὺς εἶναι λέγεις, ἐλεύθεροι εἶναι ἐκ τοῦ ἐναντίου μέρους λέγονται, περὶ

non concedi heredibus defuncti eandem vel liberos eius, si etiam liberos habuerit, in servitutem deducere: sed post mortem domini sub certo modo eripiat in libertatem una cum sobole sua, si etiam eam forsitan habuerit. Ipsi enim domino, dum superest, damus licentiam quocumque modo voluerit, uti tam ancilla, quam etiam progenita ex ea sobole, et in suo ultimo elogio quidquid voluerit ex ea disporre, id est, sive quasi servos eos aliis legare, sive in servitute heredum nomine relinquere. Sin autem taciturnitate eos praeterierit, tunc post mortem eius ad libertatem eripiantur, ut sit mors domini libertatis eorum exordium. Omnibus enim uxores habentibus, concubinas vel libertas, vel ancillas habere, nec antiqua iura, nec nostra concedunt.

Thalelaei. Hoc tacite innuit: Cum dominus de ea nihil dixerit, libera esto. Hoc enim est modus, quo illa ad libertatem pervenit.

TITULUS XX.

De liberali causa.

I. Quidam cum filios suos vendidisset¹⁾, postea Principem adiit petens, ut venditio revocaretur: et ad eum rescribit constitutio dicens: Rem quidem fecisti inhonestam²⁾, cum confitearis, te tuos venundidisse filios: sed adi magistratum petens, ut de statu eorum quaestio fiat.

1) quidam, cum filios suos vendidisset] Theodori. Nemo filium suum vendit, licet eum servum esse dicat: nam de statu eius apud Praesidem quaeritur. Similiter dicit const. 39. huius tit. de eo, si quis filium servum dicit. Nam et const. 37. huius tit. dicit, eum, qui filium suum vendit, una cum emtore plagii teneri. Idem extat lib. 3. tit. 15. const. 2. et lib. 9. tit. 20. const. 15. de quolibet, qui sciens liberum vendit. Quod vero dictum est, neminem vendere filium suum, intellige, nisi pater naturalis sit, secundum const. 12. huius tit. et const. 2. tit. 57. lib. 4. si pauper sit, secundum const. 2. tit. 43. lib. 4. Nec te lateat const. 1. tit. 43. lib. 4. et const. 6. tit. 16. lib. 8. quia dicitur, patrem filium vendere non posse. Const. vero 10. tit. 46. eiusdem lib. 8. dicit, non debere patrem uti filio ut servo.

2) rem quidem fecisti inhonestam] Τὸ κατὰ πόδας. Rem quidem illicitam et inhonestam confiteris, quia proponis filios ingenuos in servitutem venditos: sed quia factum tuum filii obesse non debet, adi competentem iudicem, si vis, ut causa agatur secundum ordinem iuris.

Thalelaei. Nota, nec ex his, quae pater facit, laedi filios, sicut nec ex his, quae filii faciunt, patrem laedi concedimus.

II. Quidam cum de servis litigasset¹⁾ et vicisset, postea super statu eorum litigabat, quibusdam dicentibus, eos liberos esse. Et dicit constitutio, victoriam in lite vindicationis eorum reportatam iudicio de statu non facere praeiudicium.

1) quidam cum de servis litigasset] Theodori. Actio in rem iudicio de statu praeiudicium non facit. Lege const. 2. et 3. tit. 19. huius libri.

Τὸ κατὰ πόδας. Si hi, quos servos tuos esse dicis, liberi esse a diversa parte dicantur, de statu more so-

ε) lege ληγατεύσαι. f) Spectare videtur haec Thalelaei adnotatio ad τοῦ κατὰ πόδας verba: ἐάν δὲ σιωπῇ αὐτοὺς παραδράμῃ. g) Fabr. φησὶ. h) Fabr. φησὶ. i) Fabr. in marg. notat pro πωλεῖν scribendum esse ἐνεχυράζειν, pignerare. k) Sic Cod. 1357. Fabr. τίνων. l) Cod. 1357. ποιεῖ πρόκριμα. m) Cod. 1357. τῆς addit ante τύχης.

της καταστάσεως τῶ εἰωθότῳ τρόπῳ ζητηθῆναι χρή. οὐδὲ γὰρ ἡ ἀπόφασις ἢ περὶ τῆς δεσποτείας ἀποφανθεῖσα ἀντικείμενη τῇ τύχῃ") τῇ περὶ ἐλευθερίας δύναται. [Sch. c. VI. 547.]

Θαλειάλου. Σημειῶσαι τὸν κανόνα. τοῦτο γίνεται διὰ τὸ κείμενον πολλοῦ, ὅτι οὐδέποτε ἢ περὶ τύχης ζήτησις πρόκριμα πάσχει ἐξ ἑτέρου δικαστηρίου. [Sch. c. VI. 547.]

γ. Ἐὰν ἐλεύθερος ἄνθρωπος μετὰ ἀλλοτρίας δούλης συνήθειαν σχοίη, κἄν τὰ μάλιστα παραγγελθῇ, ἵνα ἀπόσχῃται, ὅμως οὐ γίνεται αὐτὸς δούλος τοῦ δεσπότη τῆς δούλης.

Ἐὰν ἐλεύθερος ἄνθρωπος] Θεοδώρου. Ἐλεύθερος δούλη συμμιγνύμενος οὐ καταδουλοῦται, κἄν παραγγελθῇ ὑπὸ τοῦ αὐτῆς δεσπότη μὴ συνευρισκασθαι αὐτῇ. μὲνισσο τῆς θ'. διατ. τοῦ νθ'. τιτ. τοῦ ζ'. βιβ. εἰπούσης, ὅτι οὐ κληρονομεῖ ὁ δεσπότης τὸν συμμιγνύοντα ἐλεύθερον τῇ δούλῃ αὐτοῦ. [Sch. d. VI. 548.]

Θαλειάλου. Σήμερον οὐδὲ ἔαν γυνὴ ἑρασθῇ ἄλλοτριου δούλου, καὶ δεξῆται τὰς κατὰ τὸ Κλαυδιάνειον παραγγελίας, καταδουλοῦται, ὡς ἑμασθε ἐν τῇ γ'. ἰνστιτουτῶν. [Sch. d. VI. 548.]

δ. Ἐὰν κινήθῃ τὸ περὶ τύχης δικαστήριον, καὶ ἀποφανθῇ τις ἐλεύθερος, κἄν τὰ μάλιστα ἕπιστιν ὁ δουλαγωγῶν αὐτόν, ὅμως οὐκ ἀνατρέπεται ἢ ἀπόφασις. ἔαν δὲ ἐκκλητος παρακολουθήσῃ, ζητεῖται ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῆς ἐκκλήτου, εἰ καλῶς γέγονεν ἢ πρώτη ἀπόφασις.

Ἐὰν κινήθῃ τὸ περὶ τύχης δικαστήριον] Τὸ κατὰ πόδας. Ἐὰν οὗτος, ὄντινα εἰς δουλείαν εἴ τις ο) ἐλεύθερος, κἄν τὰ μάλιστα ἀπόντος σου τῆς αἰτίας διαγνωσθείσης ἀποφανθῇ εἰς ἐστὶ, δευτέρῳ εἰς δουλείαν αἰτησι δοθῆναι σοὶ οὐκ ὀφείλει. ἔαν δὲ μεθ' ἔγνωσ περὶ τῆς ἀποφάσεως τοῦ δικαστοῦ, ἐκκλητον ἐπιδέδωκας, εἰ ἄρα κατὰ νόμον ἐξηρέχθῃ, ἐν τῷ ἀροατηρίῳ ζητηθήσεται. [Sch. e. VI. 548.]

Θαλειάλου). Ἐγνωσ ἦδη καὶ ἐν τῷ α'. βιβ. τῶν δὲ ἰουδικίαις, ὅτι, κἄν ἀπολυμπάνηται τις τὸ πρῶμα, ἐκ μιᾶς μοίρας ὀφείλει τὴν τοῦ πράγματος διάγνωσιν ὁ δικαστὴς ἀναδεξασθαι, καὶ οὕτως ἀποφῆναι. [Sch. f. VI. 548.]

Τοῦ αὐτοῦ. Βλέπε οὖν, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ χρόνος τῆς ἐκκλήτου συναπτὸς, ἀλλὰ περιμένει τὴν εἰδῆσιν τοῦ ὀφειλοντος ἐκκαλέσασθαι. [Sch. g. VI. 548.]

Τοῦ αὐτοῦ. Πρὸς τὸ sententia iure lata εἶπεν, εἰ κατὰ νόμον ἐξηρέχθῃ ἢ ἀπόφασις. [Sch. h. VI. 548.]

ε. Ὁ ἀπὸ δουλείας ἀναφωνῶν εἰς ἐλευθερίαν αὐτὸς βυρεῖται ταῖς ἀποδείξεις. οὐκ ἀντίκειται δὲ αὐτῷ τὸ λέγειν τὸν ἡγορακότα, ὅτι παρὰ τοῦ δημοσίου ἡγόρασεν αὐτόν, κἄν μείζων ἦν τῶν εἰκασίω) ἐνιαυτῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς πράσεως.

ὁ ἀπὸ δουλείας ἀναφωνῶν εἰς ἐλευθερίαν] Θεοδώρου. Κἄν ὑπὸ τοῦ φίσκου προαθῇ ὁ εὐγενής, δύναται ἀναβοῆν εἰς ἐλευθερίαν. τοῦτο δὲ νόει, εἰ μὴ ἄρα ad pretium participandum ἐπράθη κατὰ τὴν α'. διατ. τοῦ ιθ'. τιτ. τοῦ παρόντος ζ'. βιβ. ἀναγνωθὶ δὲ τὴν α'. διατ. τοῦ ιθ'. τιτ. τοῦ αὐτοῦ παρόντος ζ'. βιβ. ὁ ἀναβοῶν εἰς ἐλευθερίαν αὐτὸς βυρεῖται τῇ ἀποδείξει). μὲνισσο τῆς ζ'. διατ. τοῦ ιθ'. τιτ. τοῦ παρόντος βιβ. τοῦτο νόει, ἔαν ἐν νομῇ δουλείας ἐστὶ, κατὰ τὴν κ'. διατ. τοῦ παρόντος τιτ. εἰ γὰρ ἐν νομῇ ἐλευθερίας ἐστὶ, τότε ὁ ἐνάγων αὐτῷ βυρεῖται τῇ ἀποδείξει, κατὰ τὴν κ'. διατ. τοῦ ιθ'. τιτ. τοῦ δ'. βιβ. [Sch. i. VI. 548.]

Τὸ κατὰ πόδας. Οὐ διὰ τοῦτο ἦττον εἰς ἐλευθερίαν ἀναβοῆσαι δύναται ἐκείνη), ἥτινα δούλην σὴν εἶναι λέγεις, ἐπειδὴ ταύτην πιπράσκοντος τοῦ φίσκου ἡγόρασας. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο εἰς παραγραφὴν βηθεῖ, ὅτι ἐν τῷ καιρῷ τῆς πράσεως μείζων τῶν κ'. ἐνιαυτῶν ἦν, ὅποτε ἢ τῆς ἡλικίας δικαιολογία οὐκ ἄλλως δύναται παραγραφὴν κατὰ πολλοῦ Ρωμαίου παρασχέω,

n) Fabr. in marg. pro τύχη notat scribendum esse δικη. Recte. ο) Fabr. in marg. notat, pro εἴ τις scribendum esse ἦ τις. Recte. p) Haec Thalelaei adnotatio spectat ad initium τοῦ κατὰ πόδας: sequens ad secundum eius partem inde a verbis, εἰ δὲ μεθ' ἔγνωσ κ. τ. λ. tertia ad verba εἰ ἄρα κατὰ νόμον ἐξηρέχθῃ. q) Cod. 1357. εἰκασίω. r) Sic lego. Fabr. ἀποδείξη (sic). s) Lege ἐκείνη. Fabr. ἐκείνην.

lito quaeri oportet. Nec enim sententia de proprietate pronunciata opponi causae liberali potest.

Thalelaei. Nota regulam. Hoc fit propter id, quod multis locis habetur, quaestionem de statu nunquam pati praeiudicium ab alio iudicio.

III. Si liber homo¹⁾ cum aliena ancilla habeat consuetudinem, licet ei denunciatum fuerit, ut se abstineat, tamen servus domini ancillae non fit.

1) si liber homo] Theodori. Liber homo, qui se ancillae commiscet, servus non fit, licet ei a domino eius denunciatum fuerit, ut ab ea se abstineret. Memineris const. 9. tit. 59. lib. 6. qua dicitur, dominum non succedere libero homini, qui se ancillae eius commiscuit.

Thalelaei. Hodie mulier si alienum servum amet, nec si denunciationes ex Senatusconsulto Claudiano acceperit, in servitutem redigitur, ut didicisti lib. 3. Institutionum.

IV. Si iudicium de statu motum fuerit¹⁾, et quis liber fuerit pronunciatus, quamvis abesset is, qui cum in servitutem petebat, tamen sententia non revocatur. Sed si secuta fuerit appellatio, quaeritur in iudicio appellationis, an recte prima sententia lata sit.

1) si iudicium de statu motum fuerit] Τὸ κατὰ πόδας. Si is, quem in servitutem petebas, liber, quamvis absente te, causa cognita pronunciatus est, secunda in servitutem petitio dari tibi non debet. Sed si postea quam cognovisti, de sententia iudicis appellationem obtulisti, an iure lata sit, in auditorio quaeretur.

Thalelaei. Iam didicisti lib. 1. de iudiciis, etiamsi quis causam deserat, ex una parte debere iudicem suscipere causae cognitionem, et ita pronunciare.

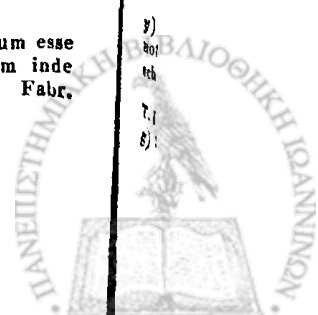
Eiusdem. Vide ergo, tempus appellationis non esse continuum, sed expectare scientiam eius, qui provocare debet.

Eiusdem. Ad verba, sententia iure lata dixit, an secundum legem sententia lata sit.

V. Qui ex servitute in libertatem proclamat¹⁾, ipse probatione oneratur. Non obstat autem ei, quod emtor a fisco se eum comparasse dicat, etiamsi maior fuerit viginti annis venditionis tempore.

1) qui ex servitute in libertatem proclamat] Theodori. Etiamsi ingenuus a fisco venditus fuerit, in libertatem proclamare potest. Hoc autem intellige, nisi ad pretium participandum venditus fuerit iuxta const. 1. tit. 18. huius lib. 7. Lege const. 1. tit. 17. huius lib. 7. Qui in libertatem proclamat, ipse oneratur probatione. Memineris const. 7. tit. 14. huius lib. Hoc intellige, si in possessione servitutis sit, iuxta const. 21. huius tit. Nam si in possessione libertatis sit, tunc actori incumbit probatio, iuxta const. 20. tit. 19. lib. 4.

Τὸ κατὰ πόδας. Non ideo minus in libertatem potest proclamare ea, quam ancillam tuam esse dicis, quod eam vendente fisco comparasti*). Sed nec hoc ad praescriptionem opitulatur, quod venditionis tempore maior viginti annis fuerit, cum aetatis allegatio non alias possit praescriptionem adversus civem Romanum accom-

ἐὰν μὴ μεριστέον¹⁾ τοῦ τιμήματος ἔνεκεν συναίνεσιν τῆ δου-
λεία δεικνέσθαι ἀποδειχθῆ. δηλαδή δὲ τὸ βάρος τῆς ἀπο-
δείξεως, ὅποτε ἀπὸ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν διεκδικεῖται, εἰς
ἐαυτὸν²⁾ ἀναδέχεται³⁾ ὅστις⁴⁾ ἐὰν τὴν βεβαίωσιν τὴν ἰδίαν μὴ
πληρώσῃ, ἀτινακτον τὸ τῆς νομῆς δίκαιον κρατῆσει. [Sch. i.
VI. 548. sq.]

ἐπειδὴ ταύτην πιπράσκοντος τοῦ φύσκου ἡ γό-
ρασας] Τοῦ αὐτοῦ. Σημείωσαι, ὅτε οὐδὲ ὁ παρὰ τοῦ
φύσκου ἀγοράσας ἀνερόκλητος⁵⁾ ἐστὶ. καὶ γὰρ καὶ ἡ διατάξις ἡ
κειμένη ἐν τῷ λζ. τιτ. βιβ. ζ. τὸ ἀξίμιον δέδωκε τοῖς ἀγο-
ρασταῖς ἐναγομένους περὶ δεσποτίας ἢ ὑποθήκης τῶν πγα-
μάτων, οὐχὶ περὶ τύχης. [Sch. k. VI. 549.]

συναίνεσιν τῆ δουλεία δεικνέσθαι ἀποδειχθῆ]
Θαλλελαίου⁶⁾. Σημείωσαι τὸν κανόνα, ὅτι οὐδέποτε βλαπτει
ἡ συναίνεσις τοῦ πρᾶθέντος, εἰ μὴ ὅτε ad pretium partici-
pandum ἔνεκεν⁷⁾ συναίνεσιν. τὸ δὲ consensum⁸⁾ ἀπροσώπως
νόσον ἀντὶ τοῦ συναίνεσις γενομένη, ὡσπερ καὶ τὸ itum ἀντὶ
τοῦ ὁδοῦ γενομένη, καὶ ὅσα εἰσὶν ἀπρόσωπα. [Sch. *. VI. 549.]

ἐὰν τὴν βεβαίωσιν τὴν ἰδίαν μὴ πληρώσῃ]
Τοῦ αὐτοῦ. Τοῦτο εἰρηται καὶ ἐν τῷ δὲ probationibus τιτ.
τοῦ κβ. βιβ. ὅτι τοῦ ἐνάγοντος μὴ πληροῦντος παρ' ἰδίας⁹⁾
δικαιολογίας ἀπολύεται ὁ ἐναγόμενος. [Sch. *. VI. 549.]

ζ'. Τὸ¹⁰⁾ εἰπεῖν τινα ἐλεύθερον ὄντα, ὅτι δοῦλός
ἐστιν, οὐκ ἀδικεῖ περὶ τύχην.

τὸ εἰπεῖν τινα ἐλεύθερον ὄντα] Θεοδώρου. Εἰ
καὶ εἴπῃ ἐαυτὸν δοῦλον ὁ ἐλεύθερος, οὐ καταδουλοῦται, κἂν
ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων τοῦτο καταθήται, κατὰ τὴν κβ.
διατ. τοῦ παρόντος τιτ. φησὶ δὲ ἡ δεκάτη διατάξις τοῦ αὐτοῦ
παρόντος τιτ. ὅτι, κἂν συμφωνήσῃ¹¹⁾ πρᾶγμα τινος χειρίσει ὁ
ἐλεύθερος, οὐ προκριματίζεται περὶ τὴν ἰδίαν τύχην. ἀνά-
γνωθὶ δὲ τὴν λθ'. διατάξιν τοῦ παρόντος ὁμοίως τιτ. πλήν
μὴ λέσθῃ σε ἢ κβ. διατάξις τοῦ μθ. τιτ. τοῦ ια. βιβ. λέγουσα,
ὡς ὁ ἐλεύθερος λέγων ἐαυτὸν ἐναπόγραφον ἐπὶ τῆς πίστεως
τῶν ὑπομνημάτων καταβιβάζει τὴν ἰδίαν κατάστασιν. ὑπέξεδε
οὖν τοῦτο καὶ μόνον. [Sch. l. VI. 549.]

Τὸ κατὰ πόδας. Οὐτε ἐὰν βουλόμενος ἔγραψας, ἐαυτὸν¹²⁾
δοῦλον εἶναι, οὐχὶ ἐλεύθερον, πρόκριμα τῷ δικαίῳ τῷ σώ
εἰ ποτε ἠτιρέπισας¹³⁾ πῶσιν οὖν μᾶλλον, ὅτε ταύτην τὴν γραφὴν
δεδωκέναι ἀναγκασθέντα σε τινὶ διαμυρτύρῃ; [Sch. l. VI. 549.]

Σημείωσαι, ὅτι οὐδὲ ὁ ἐκουσίως εἰπὼν ἐαυτὸν δοῦλον πρό-
κριμα πάσχει περὶ τὴν ἰδίαν τύχην. [Sch. l. VI. 549.]

ζ'. Ἐὰν τις ἐλευθερωθῆ παρὰ τινος, οὐκέτι πά-
σχει ζήτησιν παρ' αὐτοῦ¹⁴⁾ περὶ τύχης. εἰ δὲ καὶ
ἀχρήστως ἠλευθερώθῃ παρ' αὐτοῦ, οὐκ ἐνάγεται
παρὰ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ. καταδεξάμενοι γὰρ τὸν
κλῆρον¹⁵⁾ συνέθεντο τῆ βουλή τοῦ τελευτήσαντος.

ἐὰν τις ἐλευθερωθῆ παρὰ τινος] Θεοδώρου. Κἂν
παρᾶνομος τις ἐλευθερωθῆ τινὰ, οὐδὲ αὐτός, οὐδὲ οἱ κληρονόμοι
αὐτοῦ καταδουλοῦσιν αὐτὸν. ὡς γὰρ φησὶν ἡ κ'. διατάξις τοῦ
παρόντος τιτ. ἡ ἀπάξ δοθέντα ἀπὸ δεσπότητος ἐλευθερία οὐκ ἀνα-
τρέπεται, κἂν, ὡς ἐπάγει¹⁶⁾ ἢ λγ'. διατάξις τοῦ αὐτοῦ προκριμέ-
νου τιτ. χρήματα ἢ λαβῶν ὁ δεσπότης παρὰ τοῦ οἰκέτου, ἵνα
ἐλευθερώσῃ αὐτόν. μνησο δὲ καὶ τῆς α'. διατ. τοῦ α'. τιτ.
τοῦ παρόντος ζ'. βιβ. [Sch. m. VI. 550.]

Τὸ κατὰ πόδας. Εἰ παρ' ἐκείνου, οὕτως δοῦλος ἐγένου,
ἐλευθερωθῆς ὑπάρχεις, μετὰ¹⁷⁾ τὴν ἐλευθερίας ἀμφιβόλιαν
ὑποφέρεις, μάλιστα παρὰ τοῦ κληρονόμου ἐκείνου, ἵστις ἠλευ-
θερώσῃν ὅποτε, εἰ καὶ νομίμως ἢ ἐλευθερία μὴ προήλθεν,
ὅμως τῆ προσεχίᾳ τῆς ἀδιευθελος κληρονομίας τὴν βούλησιν
τοῦ τελευτήσαντος τῆ ἰδία συναίνεσι βεβαιώσαι ὀφείλει. [Sch. m.
VI. 550.]

Θαλλελαίου. Σημείωσαι, ὅτι καὶ τὰ ἀχρήστως γενομένα παρὰ
τοῦ τεστατορος, ἔχοντα δὲ ὅλους βούλησιν αὐτοῦ, ὀφείλει ὁ κλη-
ρονόμος βεβαιώσαι. [Sch. m. VI. 550.]

modare, quam si participandi pretii gratia consensur
servituti dedisse probetur¹⁸⁾. Probationis sane onus,
cum ex servitute in libertatem asseritur, ad se reci-
piat: qui si affirmationem suam non impleat¹⁹⁾, incon-
cussum possessionis ius obtinebis.

*) quod eam vendente fisco comparasti]
Eiusdem. Nota, quando nec qui a fisco emit, sine in-
terpellatione manet. Etenim const. 2. tit. 37. lib. 7. in-
demnitatem dedit emtoribus, qui de dominio vel hypo-
theca rerum conveniuntur, non his, qui de statu con-
veniuntur.

*) consensum servituti dedisse probetur]
Thalelaei. Nota regulam, nunquam nocere consensum
eius, qui venditus fuit, nisi cum ad pretium partici-
pandum consensit. Illud autem, consensum, intellige im-
personaliter, pro eo, quod est factus consensus, sicut
et itum, id est, iter factum, et quaecunque sunt im-
personalia.

*) si affirmationem suam non impleat]
Eiusdem. Hoc etiam dictum est tit. de probationibus,
lib. 22. actore non implente probationes suas, reum ab-
solvi.

VI. Quod quis dixerit, cum liber esset¹⁾, se ser-
vum esse, statum eius non laedit.

1) quod quis dixerit, cum liber esset] Theo-
dori. Etiam si liber se servum dixerit, servus non fit,
licet hoc apud acta confessus fuerit, secundum const. 22.
huius tit. Dicit autem const. 10. huius tit. etiam si liber
pactus sit, se actum alicuius administraturum, eum
circa statum suum praeiudicium non pati. Lege autem
const. 39. huius tit. Sed nec te lateat const. 22. tit. 48.
lib. 11. qua dicitur, liberum hominem, qui se apud acta
dicit adscriptitium, statum suum degradare. Hoc ergo
solum excipe.

Τὸ κατὰ πόδας. Nec si volens scripsisses servum te
esse, non liberum, praeiudicium iuri tuo aliquod com-
parasses: quanto ergo magis, cum eam scripturam dare
compulsus te esse testaris?

Nota, nec eum, qui sua sponte se servum esse dicit,
praeiudicium circa statum suum pati.

VII. Si quis ab aliquo manumissus fuerit¹⁾,
postea controversiam status ab eo non patitur. Sed
et si inutiliter ab eo manumissus fuerit, ab heredibus
eius non convenitur. Cum enim hereditatem adierint,
voluntati defuncti consenserunt.

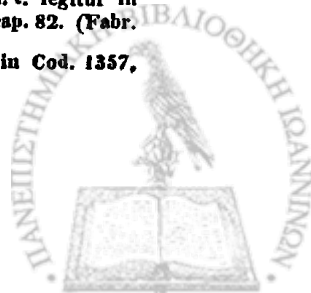
1) si quis ab aliquo manumissus fuerit]
Theodori. Etiam si quis non iure quem manumiserit,
nec ipse, nec heredes eius eum retrahunt in servitutem.
Nam ut dicit const. 20. huius tit. libertas semel a do-
mino praestita non revocatur, etiam si, ut subiicit const. 33.
huius tit. dominus pecuniam acceperit a servo, ut eum
manumitteret. Memineris etiam const. 1. tit. 1. huius
libri 7.

Τὸ κατὰ πόδας. Si ab eo, cuius servus fuisti, manu-
missus es, frustra libertatis controversiam sustines,
maxime ab herede eius, qui manumisit: cum, etsi iure
libertas non processerit, respectu tamen aditae heredi-
tatis voluntatem defuncti consensu suo firmare debet.

Thalelaei. Nota, etiam ea, quae inutiliter a testa-
tore facta sunt, voluntatem autem eius continent, de-
bere heredem confirmare.

1) Sic legendum. Fabr. μερισταίον. 2) Lege ταυτήν. 3) Malim ἀναδέχεται. 4) Lege ἤτις. 5) Fabr. ἀνερόκλητος (sic).
y) Hoc et sequens scholium referas ad verba τοῦ κατὰ πόδας praefixa. 6) Fabr. ἀνερόκλητος (sic). 7) Fabr. in marg.
notat, Thalelaeum legere, consensum servituti probetur. 8) Legendum videtur τὰς ἰδίας. 9) L. 6. C. h. t. legitur in
sch. p. ad Basil. VIII. 1. cap. 42. (Fabr. T. I. p. 409. edit. nostr. T. I. p. 359.) et in sch. z. ad Basil. XXII. 1. cap. 82. (Fabr.

T. III. p. 84. edit. nostr. T. II. p. 508.) 10) Lege σταυτόν. 11) Cod. 1357. αὐτοῦ (sic). 12) τὸν κλῆρον deest in Cod. 1357,
13) Sic lego. Fabr. ἐπάγει (sic). 14) Fabr. pro μετὰ in marg. emendat μάνην. Recte.

η'. Ἐὰν δοῦλος συμφωνήσῃ πρὸς τὸν δεσπότην, ὡςτε λαβεῖν τινα καὶ ἐλευθερώσαι αὐτόν, ἀναγκάζεται παρὰ τοῦ ἄρχοντος τοῦτο πράττειν ὁ δεσπότης.

Ἐὰν δοῦλος συμφωνήσῃ πρὸς τὸν δεσπότην] Θεοδώρου. Ὁ συμφωνῶν μετὰ τοῦ ἰδίου δούλου λαβεῖν τι καὶ ἐλευθερῶν αὐτόν, ἀναγκάζεται ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος πληρῶσαι τὸ δόξαν καὶ ὡς δηλοῖ ἡ λγ'. διατ. τοῦ παρόντος τιτ. οὐκ ἀνατρέπει μετὰ ταῦτα τὴν ἐλευθερίαν. ὁμοίως βιβ. δ. τιτ. ζ'. διατ. ς'. [Sch. n. VI. 550.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ὅποτε διαβεβαιώσῃ μετὰ τοῦ ποτιέ σου δεσπότην ἀρεσάει, ἵνα ἵπὲρ σου καὶ τῆς θυγατρὸς σου δοθέντος nummo φανερώς ποσότητος ὑμῶν ἐλευθερώσῃ¹⁾, καὶ σὲ μόνον ἠλευθέρωσῃ, προσέλευσιν δεξάμενος ὁ ἄρχων τῆς ἐπαρχίας προτρέψει^{κ)} αὐτὸν σωζομένης τῆς τιμῆς, ἢ τοῖς πατρῶσιν οἱ ἀπελευθέρωσι εἰσθῆσαι παρέχειν, τῷ ἰδίῳ συμφῶνῳ ἐνίστασθαι. [Sch. n. VI. 550.]

προτρέψει αὐτόν] Θαλελαίου^{λ)}. Ἡ διάταξις ἐχρήσατο λέξει ἁρμοδίᾳ. ἐπειδὴ γὰρ δοῦλον ἴδιον ἀπαίτεται ἐλευθερώσαι, διὰ τοῦτο εἶπεν, ὅτι προτρέπεται^{μ)} αὐτόν, οὐχὶ ὡς τῆς γνώμης αὐτοῦ ἀναρτήσῃ ζητῶν τὸ ἀποτελεσμα, ἀλλ' ὡς βουλόμενος φυλάξει αὐτῷ τὴν πρέπουσαν τιμὴν. [Sch. *. VI. 550.]

θ'. Ἐδεήθη τις κατὰ τινας λέγων δοῦλον αὐτοῦ^{ν)} εἶναι ὡς ἀπὸ δούλης γεννηθέντα. ἔλεγε δὲ καὶ προσηγορίαν αὐτοῦ καὶ χρηματισμόν. λέγει οὖν ἡ διάταξις, ὅτι σὺ αὐτὸς λέγων αὐτοῦ χρηματισμόν, ὧστιν ἐλεύθεροι μόνον λέγονται, δεικνύεις, ὅτι οὐκ ἔστι δοῦλος, ἀλλ' ὅτι μᾶλλον δουλικῆ ὕβρει ὑπόκειται.

Ἐδεήθη τις κατὰ τινας] Τὸ κατὰ πόδας. Ὅποτε ἡ τῶν ἰκεσιῶν τῶν σῶν συνθήκη, εἰ καὶ ἐκείνον, καθ' οὗ ἰκετεύεις, ἀπὸ δούλης γεννηθέντα ἐξεφώνησεν, ὅμως τῷ χρηματισμῷ κύριον ὄνομα, ὧστιν ἐλεύθεροι μόνον κέχρηται, προσέθετο, καὶ οὐχὶ δοῦλον, ἀλλὰ δουλικῶ σπῆλω ὄντισθέντα ἐξεφώνησεν, κατ' ἐκείνου, ὅστις δοῦλος οὐκ ἔστι, δεηθῆναι σε καταλαμβάνῃ. [Sch. o. VI. 550. sq.]

ὅμως τῷ χρηματισμῷ κύριον ὄνομα] Θαλελαίου. Οὕτως σίνταξον, nomini, quo liberi duntaxat. καὶ καλῶς τοῦτο εἶπεν. δοῦλος γὰρ χρηματισμόν οὐκ ἔχει. [Sch. p. VI. 551.]

καὶ οὐχὶ δοῦλον, ἀλλὰ δουλικῶ σπῆλω ὄντισθέντα] Τοῦ αὐτοῦ. Σπῆλω ὄντισζόμενον· εἶπε γὰρ, ὅτι ἀπὸ δούλης ἐτέθη. [Sch. *. VI. 551.]

ι'. Ἐὰν ἐλεύθερος ἢ συμφωνήσῃ πρὸς τινα δοῦλος εἶναι, ἢ ὡς δοῦλος χειρίσῃ πράγματα αὐτοῦ, οὐ γίνεται δοῦλος.

Ἐὰν ἐλεύθερος] Το κατὰ πόδας. Τὸς ἐλευθέρους ἰδιωτικοῖς συμφῶναις, ἢ τῆς πράξεως, ἢ τῆς ἐδιοικήσαν, λογισμῶ μὴ δύνασθαι ἐναλλαγίσης τῆς αἰρέσεως δούλους γίνεσθαι φανεροῦ νομίμου ἐστίν. [Sch. q. VI. 551.]

ἰδιωτικοῖς συμφῶναις] Θαλελαίου^{ο)}. Οὐκ εἶπε τοῦτο πρὸς ἀντιδιαστολήν, ὡς ὅτι οὐκ ἔτι^{π)} συμφῶνον δημόσιον τὸ δυναμένον καταδουλώσαι τοὺς ἐλευθέρους^{ρ)} ἀλλὰ τὸ ἀληθῆς εἶπεν ἡ διάταξις. [Sch. *. VI. 551.]

ἢ τῆς πράξεως] Τοῦ αὐτοῦ. Οὕτως σίνταξον, vel ratione actus, καὶ τὰ λοιπὰ διὰ μέσου. [Sch. *. VI. 551.]

ια'. Ἐὰν δοῦλος πράξῃ τιμὴν πολιτικὴν, οὐ γίνεται ἐκ τούτου εὐγενής, ἀλλὰ χρὴ αὐτὸν τὴν ἰδίαν εὐγένειαν ἀποδείξει.

Ἐὰν δοῦλος πράξῃ τιμὴν πολιτικὴν] Θεοδώρου. Τὸ χειρίσαι τινα τιμὴν οὐ ποιεῖ αὐτὸν εὐγενῆ. φησὶ γὰρ ἡ κη'. διατ. τοῦ παρόντος τιτ. ὅτι οὐδὲ τὸ πράξει ἀρχὴν τὸν παῖπον τινὸς περιελάθειν ἐκείνῳ εὐγένειαν. δηλοῖ δὲ ἡ λη'. διατ. τοῦ αὐτοῦ παρόντος τιτ. ὅτι οὐκ ἂν^{σ)} γένηται τις λιμεναρχῆς^{τ)}, οὐ νοεῖται εὐγενῆς. ἐπάγει δὲ καὶ ἡ μα'. διατ. τοῦ προκειμένου ὡσαύτως τιτ. ὡς εἰ καὶ ὡς βουλευτῆς^{υ)} ἐπιστελλῆ^{ζ)}

1) Sic legendum. Fabr. ἐλευθερώσαι. κ) Sic lego. Fabr. προτρέψει hic et postea in verbis scholio praemissis. λ) Est scholium ad τὸ κατὰ πόδας. μ) Fabr. προτρέπεται. ν) Lege αὐτοῦ. ο) Hoc scholium cum sequenti pertinet ad verba τοῦ κατὰ πόδας praeiuxa. π) Lege ἔστι pro ἔτι. ρ) Pro οὐκ ἂν lege κἂν. σ) Fabr. in verba scribendum esse notat βουλευτῆ. τ) Sic lego. Fabr. ἐπιστελλεῖ (sic).

VIII. Si servus cum domino pactus fuerit¹⁾, ut aliquo accepto eum manumitteret, dominus hoc facere a Praeside compellitur.

1) si servus cum domino pactus fuerit] Theodori. Qui cum servo suo paciscitur, ut aliquid accipiat et eum manumittat, a Praeside cogitur implere placitum: et ut ostendit const. 33. huius tit. non revocat postea libertatem. Similiter lib. 4. tit. 6. const. 9.

Τὸ κατὰ πόδας. Cum affirmes, placuisse cum domino quondam tuo, ut pro te et filia tua dato nummo certae quantitatis vos manumitteret, aditus Rector provinciae hortabitur eum²⁾, salva reverentia, quam patronis liberti solent exhibere, placito suo stare.

1) hortabitur eum] Thalelaei. Constitutio usa est dictione congrua. Quoniam enim ab eo petitur, ut servum suum manumittat, propterea dixit, eum hortabitur, non quod effectum ab eius voluntate suspendere velit, sed quod velit ei servare honorem convenientem.

IX. Supplicavit quidam contra quendam¹⁾, dicens eum servum suum esse tanquam ex ancilla natum. Dicebat autem eius quoque nomen et cognomen. Dicit igitur constitutio: Tu ipse dicens eius cognomen, quo liberi duntaxat nuncupantur, ostendis, non esse servum, sed potius obnoxium servili contumeliae.

1) supplicavit quidam contra quendam] Το κατὰ πόδας. Cum precum tuarum conceptio, licet eum, contra quem supplicas, ex ancilla natum esse expresserit, tamen cognomini nomen²⁾, quo liberi duntaxat utuntur, addiderit, et non servum esse, sed servili macula adpersum³⁾ enunciarit, contra eum, qui servus non est, te supplicasse intelligis.

2) tamen cognomini nomen] Thalelaei. Sic construe: *nomini, quo liberi duntaxat*. Et hoc recte dixit. Servus enim cognomen non habet.

3) et non servum esse, sed servili macula adpersum] Eiusdem. *Macula adpersum*. Dixit enim, ex ancilla natum esse.

X. Si liber¹⁾ vel cum aliquo pactus sit, se servum esse, vel tanquam servus res eius administraverit, servus non fit.

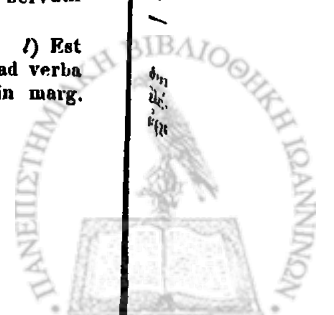
1) si liber] Το κατὰ πόδας. Liberos privatis pactis²⁾, vel actus³⁾, quem administraverunt, ratione, non posse mutata conditione servos fieri, certi iuris est.

2) privatis pactis] Non hoc dixit a contrario sensu, quia nulla est pactio publica, quae possit liberos redigere in servitum: sed verum dixit constitutio.

3) vel actus] Eiusdem. Sic construe, *vel ratione actus*, et reliqua per medium.

XI. Si servus civilem honorem gesserit¹⁾, ex eo ingenuus non fit, sed suam ingenuitatem probare debet.

1) si servus civilem honorem gesserit] Theodori. Quod quis honorem gesserit, id eum ingenuum non facit. Dicit enim const. 28. huius tit. nec si avus cuiusdam magistratum gesserit, id illi ingenuitatem tribuere. Ostendit autem const. 38. huius tit. nec si quis Limenarcha fuerit, eum censerit ingenuum. Subiicit etiam const. 41. huius similiter tit. etiamsi ad servum

δούλω ὁ μέλλων ἀνάξει αὐτῶ, οὐκ ὄφελι^{α)} αὐτὸν περὶ εὐ-
γένειαν. μὲνῃσο τῆς ι'. καὶ ιγ'. καὶ ιδ'. καὶ ιε'. διατ. τοῦ
ιδ'. τιτ. τοῦ δ'. βιβ. [Sch. r. VI. 551.]

Τὸ κατὰ πόδας. Οὐκ ἐναλλάσσουν τὴν τοῦ δούλου κατὰ-
στασιν^{β)}, ἐὰν εἰς πολιτικὰς τιμὰς ἀθεμίτως καὶ ἀνασχίντως
προσέλθωσιν. ὅθεν ἐὰν καταστάσεως ζήτησις κινήται, νοεῖν
ἡμῖν^{γ)} ἔξεστι, μηδὲν δύνασθαι συμβάλλεσθαι, ὅτι ὁ πατήρ ὁ
ἡμέτερος^{δ)} πολιτικὰς τιμὰς ἐχείρωεν. τῶν εἰθισμένων τοῖνυν
τυπωθέντων^{ε)} παρα τῶ ἀρχοντι τῆς ἐπαρχίας περὶ τῆς κατα-
στάσεως ὑμῶν διαγνωσθήσεται. [Sch. r. VI. 551.]

οὐκ ἐναλλάσσουν τὴν τοῦ δούλου κατὰστασιν^{β)}
Θαλελαίου^{ζ)}. Ἡ σύνταξις αὐτῶς^{η)} non mutant honores servi
statum. καὶ τότε πάλιν, si ad civiles honores, καὶ τὰ ἐξῆς,
οὐκ ἐναλλάσσουν αἱ τιμαὶ τὴν τοῦ δούλου κατὰστασιν. [Sch. *.
VI. 551.]

Τοῦ αὐτοῦ. Δηλονότι τῶν ἐπὶ τῇ δίκῃ τῇ περὶ τύχης
τετυπωμένων. [Sch. *. VI. 551.]

ιβ'. Ἐάν τις ἐλεύθερον ἀγοράσῃ, οὐ κτῆται αὐ-
τὸν δούλον. ἐὰν δὲ ὁ δεσπότης αὐτοῦ ἐσχηκῶς αὐτὸν
ἀπὸ δούλης υἱὸν πωλήσῃ αὐτόν, οὐ γίνεται οὗτος
ἐλεύθερος.

ἐάν τις ἐλεύθερον ἀγοράσῃ] Τὸ κατὰ πόδας. Ἐάν
ὁ ἐλεύθερόν σε τεχθέντα τί ποτε ἠγόρασε^{α)}, τὴν κατὰστασιν
κατέχεις, ἢντινα πρότερον εἶχες. εἰ δὲ ἀπὸ δούλης τεχθέντα
ὁ φυσικὸς πατήρ αὐτὸς καὶ δεσπότης πέπρακεν, καὶ μετα-
ταῦτα τὸ τίμημα τῶ ἀγοραστῇ κατέβαλες, οὐ διὰ τοῦτο τὴν
ἐλεύθερίαν ἐκτήσῃ. [Sch. s. VI. 552.]

εἰ δὲ ἀπὸ δούλης τεχθέντα] Θαλελαίου. Τοῦτο
εἶπε καὶ ἀνωτέρω ἐν τῷ πρό τούτου τιτ. ἐν τῇ γ'. διατ. ὅτι
ἔξεστι τῶ ἐσχηκῶι συνήθειαν πρὸς τὴν δούλην, ἐν ὅσῳ περι-
έσται, εἰ τις^{β)} βούλεται, πρᾶξαι ἐπὶ τῇ δούλῃ ἢτοι τῇ ἐξ
αὐτῆς ἀπογονῇ. [Sch. t. VI. 552.]

ιγ'. Ἐάν τις τελευτήσῃ, οὐκ ἔστι^{γ)} δυνατόν πρω-
τουτύπως κινεῖσθαι περὶ τῆς τύχης αὐτοῦ ζήτησιν· εἰ
μὴ ἄρα τις λέγων, ἐαυτὸν δεσπότην αὐτοῦ γενέσθαι,
τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ὡς πεκούλιον διακρατεῖ, καὶ προ-
φάσει τούτου ζητεῖται ἢ κατὰστασις αὐτοῦ.

ἐάν τις τελευτήσῃ] Θεοδώρου. Μετὰ τελευτῇ τινος
οὐκ ἐνάγονται οἱ κληρονόμοι περὶ τῆς τύχης αὐτοῦ. πλὴν κα-
λῶς διεδικεῖ ὁ τούτου δεσπότης ὡς πεκούλιον τὴν καταλιμ-
παγομένην ὑπ' αὐτοῦ οὐσίαν. ὁμοίως φησὶν^{δ)} ἢ γ'. διατ. τοῦ
κά. τιτ. τοῦ παρόντος ζ. βιβ. ἀνάγνωθι δὲ τὴν α. διατ. τοῦ
εἰρημένου τιτ. καὶ βιβ. λέγουσαν, ὅτι πενταετίας παραδρα-
μοσύνης οὐ ζητεῖται τὰ περὶ τῆς τύχης τοῦ τελευτῶντος. [Sch. u.
VI. 552.]

Τὸ κατὰ πόδας. Πρωτουτύπως περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ
τελευτῆσαντος κινεῖσθαι οὐ δύναται. ἐὰν δὲ ἐκ τοῦ ποτε πε-
κούλιον ἐκείνου, ὅτινα σοὶ^{ε)} τὰ πράγματα καταλείψαι λέγεις,
πράγματα διεδικούνται, ἢ τοῖς παισὶν αὐτοῦ περὶ καταστάσεως
κινεῖται ζήτησις, ταῦτα πάντα κατὰ τὸ εἰσθὸς τῇ ἀρχαίᾳ^{δ)}
διαγνώσει τμηθῆναι^{ε)} ὄφελουσιν. [Sch. u. VI. 552.]

Θαλελαίου. Πολλὰκις μαρτυρήσας τις ἦν ἐν διαθήκῃ, καὶ
μετὰ τελευτῇ αὐτοῦ ἔλεγέ τις, ὅτι δεικνύω, ὅτι καὶ ἐν καιρῷ
τῆς διαθήκης ἐγνωσκето δούλος ὢν, ὥστε ἀχρηστον^{εε)} εἶναι
τὴν διαθήκην, καὶ περὶ τούτου λόγον ἦν ἢ ζήτησις, εἶγε δούλος
ἦν, ἢ οὐκ ἦν δούλος. τοῦτο οὖν κωλύει ζητεῖσθαι ἢ διατ.
[Sch. u. VI. 552.]

ιδ'. Ὁ δουλαγωγούμενος, μεθ' ὃ^{η)} ἄρξεται κινεῖ-
σθαι τὸ περὶ τῆς τύχης αὐτοῦ δικαστήριον, ὡς ἐλεύ-
θερος διαγίνεται ἐν τῷ μεταξὺ κινουμένου τοῦ δικα-
στηρίου.

ὡς ἐλεύθερος διαγίνεται] Τοῦ αὐτοῦ. Ἄρα οὖν ὁ
τοιούτος καὶ προκουράτωρα δύναται δοῦναι ὡς ἐλεύθερος, καὶ
προκουράτωρ δύναται δοθῆναι. [Sch. x. VI. 552.]

tanquam decurionem scribat is, qui adversus eum actu-
rus est, ei non prodesse circa ingenuitatem. Memineris
const. 10. 13. 14. et 17. tit. 19. lib. 4.

Τὸ κατὰ πόδας. Non mutant servi statum^{α)}, si ad
civiles honores illicite atque improbe adspiraverint. Unde
si status moveatur quaestio, intelligere vobis licet, nihil
prodesse posse, quod pater vester civiles honores gessit.
Solemnibus itaque ordinatis^{β)} apud Praesidem provin-
ciae de statu vestro cognoscetur.

* non mutant servi statum] Thalelaei. Haec
est constructio: non mutant honores servi statum. Et
tunc rursus: si ad civiles honores et reliqua, non mut-
tant honores servi statum.

* solemnibus itaque ordinatis] Eiusdem.
Scilicet ordinatis solemnibus in causa liberali.

XII. Si quis liberum comparaverit¹⁾, eum ser-
vum non acquirit. Sed si dominus eius, qui eum ex
ancilla filium habuit, eum vendiderit, hic liber non fit.

1) si quis liberum comparaverit] Τὸ κατὰ
πόδας. Si te liberum natum quis aliquando compara-
verit, statum retines, quem antea habuisti. Si vero ex
ancilla editum^{α)} naturalis pater idemque dominus dis-
traxerit, ac post emtori pretium solvisti, non idcirco
libertatem consecutus es.

* si vero ex ancilla natum] Thalelaei. Hoc
etiam supra dixit praecedente tit. const. 3. ei, qui cum
ancilla consuetudinem habuit, licere, dum vivit, quid-
quid voluerit, facere de ancilla vel eius sobole.

XIII. Si quis decesserit¹⁾, principaliter de statu
eius quaestio moveri non potest: nisi quis dicens,
se dominum eius esse, bona eius tanquam peculium
possideat, et eius occasione quaeratur de statu eius.

1) si quis decesserit] Theodori. Post mortem
alicuius non agitur adversus heredes de statu eius: sed
dominus eius bona ab eo relicta tanquam peculium
recte vindicat. Similiter dicit const. 3. tit. 21. huius
lib. 7. Lege autem const. 1. dicti tit. et lib. qua dicitur,
post quinquennium de statu defuncti non quaeri.

Τὸ κατὰ πόδας. Principaliter de statu defuncti agi
non potest. Si vero ex peculio quondam eius, quem
tibi bona reliquiasse dicis, res vindicentur, vel eius filiis
moveatur status quaestio, haec omnia solenniter antiqua
cognitione decidi debent.

Thalelaei. Quidam forte in testamento testis adhi-
bitus fuerat, et post eius mortem quidam dicebat, se
probare velle, illum tempore testamenti pro servo habi-
tum fuisse, ita ut testamentum inutile sit, deque eo
solo erat quaestio, servusne fuerit, an non. Hoc igitur
quaeri prohibet constitutio.

XIV. Qui in servitute petitur, postquam de
statu eius iudicium moveri coepit, interim, dum iudi-
cium agitur, ut liber vivit¹⁾.

1) ut liber vivit] Eiusdem. Is ergo et procura-
torem dare potest ut liber, et procurator dari potest.

α) Fabr. ὄφελι (sic). β) Lege οἱ δούλοι τὴν κατὰστασιν. γ) Lege ὑμῖν. δ) Lege ἡμέτερος. ε) Fabr. τυπο-
θέντων (sic). ζ) Hoc scholium cum sequenti pertinet ad verba τοῦ κατὰ πόδας praehixta. η) Locum sic constituas: Ἐάν
ἐλεύθερον σε τεχθέντα τίς ποτε ἠγόρασε. θ) Lege εἰ τι. ι) Cod. 1357. κ. λ) Fabr. φησὶ. ε) Lege αὐ, tu. f) Lege
ἀρχοντικῇ, praesidali. g) Sic legendum. Fabr. τμηθῆναι. gg) Fabr. ἀχρηστον. h) Cod. 1357. μεθ' οὐ (sic).

ιε'. Οὐδέ¹⁾ τὸ παραλειφθῆναι τὴν ἀπογραφὴν τῆς γενέσεως^{κ)} ποιεῖ τὸν ἐλεύθερον δούλον, οὐδέ τὸ προειχθῆναι^{λ)} ἀπόγραφον ποιεῖ^{μ)} τὸν δούλον ἐλεύθερον, ἀλλὰ χρὴ τὴν ἀλήθειαν ζητηθῆναι^{ν)}.

οὐδέ τὸ παραλειφθῆναι τὴν ἀπογραφὴν τῆς γενέσεως] Θεοδώρου. Οὐ γίνεται τις δούλος διὰ τὸ ἐνεχθῆναι ἢ μὴ φέρεσθαι τὴν ἀπογραφὴν τῆς γενέσεως αὐτοῦ. ἐπὶ γὰρ καταστάσεως δεῖ σκοπεῖν τὴν ἀλήθειαν. ἔγνωσ δὲ ἐν τῷ δ. ββ. τι. ιδ'. διατ. ιδ'. ὅτι οὐ συνίσταται συγγένεια ἀπὸ ψεύδους ἀπογραφῆς. [Sch. γ. VI. 552.]

Τὸ κατὰ πόδας. Οὔτε παραλειφθεῖσα ἢ ἀπογραφὴ τῆν ἀπόδειξιν τοῦ γένους ἀποκλείει αὐτὴ τῆ πλαστή^{ο)} προσποιηθεῖσα τὴν ἀλήθειαν ἀπομειῶ. ὅπαστε τοῖνυν καταμειῶσιν^{π)} τῆς ἀληθείας πῶσα κατὰ νόμον προφερομένη ἀπόδειξις ὀφείλει δεχθῆναι, προσέλευσιν δεξάμενος ὁ ἀρχων τῆς ἐπαρχίας, τῶν εἰωθῶτων τυπωθέντων, ὡς ἐάν^{ρ)} ὁ τοῦ νόμου λογισμὸς ἀνέξηται, τὴν αἰτίαν τὴν περὶ τῆς ἐλευθερίας μεταξὺ ἡμῶν^{σ)} δεχθῆναι^{τ)} προνοήσει. [Sch. γ. VI. 552. sq.]

ἢ ἀπογραφῆ] Θαλελαίου^{υ)}. Ἡ ἀπογραφὴ τῆς γενέσεως πολλὰς γὰρ σημειοῦνται τινας, ποτε ἐτέχθησαν. λέγει οὖν, οὐδέ τοῦτο γινόμενον εἰσάγει δουλείας ἀποδείξιν. [Sch. * VI. 553.]

τῶν εἰωθῶτων τυπωθέντων] Τοῦ αὐτοῦ. Περὶ ὧν μέλλει λέγειν ἐν τῷ ἐπομένῳ τίτλῳ. [Sch. * VI. 553.]

ις'. Ἡ^{ν)} διάταξις ἀντεγράφη^{ν)} πρὸς γυναῖκά τινα λέγουσα, ὅτι, ἐὰν ὑπηρέτησας καὶ ἀγνοοῦσα ἐπεδόθης εἰς προῖκα ὡς δούλη, καὶ μάλιστα καὶ ἐλάττων οὕσα τῶν εἰκοσίων^{ω)} ἐνιαυτῶν, οὐδὲν ἀντίκειται τῇ ἐλευθερίᾳ.

ἢ διάταξις ἀντεγράφη] Τὸ κατὰ πόδας. Ἐὰν ὑπηρέσῃς ὡς ἐλεύθερα παρῆσθες, καὶ σοῦ ἀγνοοῦσης ὡς ἐν δούλης εἰς προῖκα δοθείσης συγγραφῆ^{ξ)} τὸ συμβόλαιον^{ζ)} οὐδὲν ταῦτα τῇ σῇ ἐλευθερίᾳ ἀντίκειται ἠδυνήθησαν^{η)} μάλιστα ὅποτε σε ἤττονα εἶναι ἐν τῇ ἡλικίᾳ μνημονεύεις, καὶ ἤρσε, τοὺς κ'. ἐνιαυτῶν^{θ)} κατὰ μηδὲνα λογισμὸν ἐναλλάσσειν τὴν κατάστασιν καὶ ἀντὶ ἐλευθερίαν δούλους γίνεσθαι, τινῶν^{ι)} μὴ πρότερον ἀπρονοήτως τὴν ἐλευθερίαν ἀπόλωσιν, ἢ περὶ ἄλλοις διὰ τὸν τῆς ἡλικίας λογισμὸν χωρὶς sine consilio παρέχειν οὐ δύναται. [Sch. ζ. VI. 553.]

ἐὰν ὑπηρέσῃς] Θαλελαίου^{κ)}. Πολλὰς ἐπὶ μισθῷ ὑπηρέτησέ τινα. [Sch. * VI. 553.]

μάλιστα ὅποτε] Τοῦ αὐτοῦ. Περὶ τὸν, ὅτι, κἂν μὴ ἐλάττων ἦν, τὸ αὐτὸ ἐκράτει^{λ)} πολλῶ δὲ πλέον, ὅτι καὶ ἤττων ἐστίν. [Sch. * VI. 553.]

καὶ ἤρσε, τοὺς ἤττονας τῶν κ'. ἐνιαυτῶν^{μ)} κατὰ μηδὲνα λογισμὸν ἐναλλάσσειν τὴν κατάστασιν] Τοῦ αὐτοῦ. Τοῦτον τὸν λογισμὸν ἔγνωσ ἡδὲ καὶ ἐν τοῖς παζίμοις^{ν)}, ὅτι οὐ χρὴ τοὺς ἐλάττονας τῶν κ'. ἐνιαυτῶν τὸ ὀτιδέποτε ποιοῦντας ἀδικεῖσθαι περὶ τύχη. [Sch. * VI. 553.]

ις'. Οὐδὲν κωλύει, πολλῶν ὄντων ἀδελφῶν τινῶς μὲν ἐνάγεσθαι περὶ τύχης, ἑτέροισ δὲ ὡς εὐγενεῖς ὄντας μηδεμίαν^{ο)} ἄχλησιν ὑπομένειν. ἴσως γὰρ κἂν^{π)} εὐγενεῖς ἐτέχθησαν πάντες, μετὰ ταῦτα δὲ^{ρ)} συνέβησαν αἰτίαι τινές, αἰτίνας^{σ)} κατεδούλωσαν αὐτούς, ἐπὶ^{τ)} τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν εὐγενοῦς μένοντος. οὐδὲν οὖν κωλύει, τὴν αὐτῶν τύχην διηρημένην εἶναι.

ε) L. 15. C. h. t. legitur in sch. z. ad Basil. XXII. 1. cap. 82. (Fabr. T. III. p. 84. edit. nostr. T. II. p. 580.). κ) Malim γεννήσεως. λ) Addit τὸ ante προειχθῆναι Cod. 1357. Deest apud Fabr. μ) Cod. 1357. ποιεῖ sine accentu. ν) Sch. σκοπηθῆναι. ο) Fabr. in marg. emendat οὔτε ἢ πλαστή. Recte. π) Fabr. in marg. emendat εἰς ἐξέτασιν. ρ) Lege ἄν pro ἐάν. ρ) Lege ἡμῶν. σ) Lege τμηθῆναι. τ) Hoc scholium cum sequenti referendum est ad verba τοῦ κατὰ πόδας praefixa. υ) L. 10. C. h. t. legitur in sch. z. ad Basil. XXII. 1. cap. 82. (Fabr. T. III. p. 84. edit. nostr. T. II. p. 508.). φ) Sch. ἀντιγράφη. ω) Cod. 1357. εἴκοσι. χ) Adde ἤττονας et post κ'. adde τῶν ex verbis τοῦ κατὰ πόδας scholio infra praemissis. ψ) Pro τινῶν Fabr. in marg. emendat ἔνα. ζ) Scholia stellula a Fabricio notata pertinent ad verba τοῦ κατὰ πόδας praefixa. α) Ex his verbis scholio apud Fabr. praemissis, hand dubie et Cod. ms. cum Fabr. alias verba graeca scholliis praeter ea, quae ad το κατὰ πόδας pertinent, praefigere non solet, emendavi lectionem ipsius τοῦ κατὰ πόδας. β) Fabr. in marg. adiicit Cuiacium notare, in suo exemplari esse, ἐν τοῖς παζίμοις: voluisse autem Thalelaeum dicere ἐν proximis. Fabr. in Cod. Regio haberi ἐν τοῖς παζίμοις notat. Ipse coniecit ἐν τοῖς πρώτοις. Mihi Cuiacii coniectura praepiacet. γ) Cod. 1357. μηδὲ μίαν. δ) Cod. 1357. pro κἂν habet ὡς. ε) δὲ omittendum videtur, si supra κἂν retines. ς) Cod. 1357. αἱ τινες (sic). ζ) Cod. 1357. post ἔτι addit καὶ.

XV. Nec ommissa natalium descriptio¹⁾ liberum facit servum, nec quod prolata sit professio, id servum facit liberum, sed veritatem quaeri oportet.

1) nec ommissa natalium descriptio] Theodori. Non ideo quis servus fit, quod prolata sit vel non proferatur natalium eius descriptio. In statu enim veritas spectanda est. Didicisti autem lib. 4. tit. 19. const. 14. ex falsa professione cognitionem non constitui.

Τὸ κατὰ πόδας. Nec ommissa professio²⁾ probationem generis excludit, nec falsa simulata veritatem minuit. Cum itaque ad examinationem veritatis omnis secundum leges prolata admitti debeat probatio, aditus Praeses provinciae, solennibus ordinatis³⁾, prout iuris ratio patitur, causam libertatis inter vos decidi providebit.

2) professio] Thalelaei. Professio natalium. Saepe enim adnotatur, quando quidam nati sint. Ait igitur, nec si hoc fiat, servitutis inducit probationem.

3) solennibus ordinatis] Eiusdem. De quibus dicturus est sequenti tit. 6.

XVI. Constitutio rescripta est¹⁾ ad quandam mulierem, dicens: Si ministerium exhibuisti, et ignorans quasi ancilla in dotem data fuisti, et maxime cum minor esses annis viginti, nihil obstat libertati.

1) constitutio rescripta est] Τὸ κατὰ πόδας. Si ministerium²⁾ quasi libera exhibuisti, ac te nesciente quasi ancilla in dotem data conscriptum instrumentum est: nihil haec libertati tuae nocere potuerunt: maxime cum³⁾ te minorem aetate esse commemorares, et placuerit, minores viginti annis nulla ratione mutare statum⁴⁾, et pro liberis servos fieri, ne ante libertatem inconsulte amittant, quam aliis propter aetatis rationem sine consilio praestare non possunt.

2) si ministerium] Thalelaei. Forte cuidam pro mercede ministerium exhibuerat.

3) maxime cum etc.] Eiusdem. Maxime abundat, quia, etiamsi minor aetate non esset, idem valeret, multo magis autem, cum et minor sit.

4) et placuerit, minores viginti annis nulla ratione mutare statum] Eiusdem. Hanc rationem iam etiam didicisti in proximis, minores viginti annis, quodcumque fecerint, circa statum laedi non oportere.

XVII. Nihil prohibet¹⁾, quominus, si plures sint fratres, quidam de statu conveniantur, alii autem, quod sint ingenui, nullam molestiam sustineant. Fortasse enim et si omnes nati sint ingenui, postea intervenerunt causae aliquae, quae eos in servitutem redegerunt, fratre eorum adhuc remanente ingenuo. Nihil igitur prohibet, quo minus status eorum separatus sit.

οὐδὲν καλύει] Θεοδώρου. Δυνατὸν περὶ τύχης ἐναγεσθαι τινὰς ἀδελφοὺς, καὶ τοὺς λοιποὺς μὴ κατεχεσθαι. φησὶ γὰρ ἡ κς. διατ. τοῦ παρόντος τίτ. ὅτι ἡ συμπαιγνία τῶν ἀδελφῶν οὐ βλάπτει τοὺς ἄλλους. ἔγνωσ δὲ ἐν τῷ δ. βιβ. τίτ. ιθ. διατ. ις. ὅτι οὐδὲ συμβάλλεται τινὶ πρὸς εὐγένειαν τὸ μὴ ἐναχθῆναι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ περὶ τύχης, μὲνησο δὲ τῆς κβ. διατ. τοῦ προειρημένου ιθ. τίτ. τοῦ αὐτοῦ δ. βιβ. εἰπουσης, μὴ βλάπτουσαι τὰ τέκνα περὶ τύχην, κὰν δουλεύῃ ἢ μήτηρ αὐτῶν. σημειῶσαι γοῖν, ὅτι οὐδεὶς τινα ὠφελεῖ, οὐδὲ βλάπτει περὶ κατάστασιν. [Sch. a. VI. 553.]

Τὸ κατὰ πόδας. Πολλοῖς λογισμοῖς γενεθλιακοῖς εὐγενεῖσι τῶν ἀδελφῶν τεχθέντων, μετὰ ταῦτα ἁμαρτημάτων ἢ τινῶν θεμάτων εὐρισκομένων αἱ αἰτίαι τῆς ἐκάστης καταστάσεως διαχωρίζονται. οὐδὲν οὖν καλύει, τὸν αὐτὸν καὶ σοὶ μὴ κινεῖν ζήτησιν κακείνους, οὐστίνως ἀδελφοὺς σοὺς διαβεβαιώσαι, εἰς δουλείαν διεκδικεῖν ἢτοι κατέχειν. τοιγαροῦν εἰς φανερωτέραν τὴν τῶν σῶν ἀδελφῶν ἐλευθερίαν ἄλλαι εἰσὶν ἀποδείξεις χρειώδεις. καὶ γὰρ ὅτι σοὶ οὐ κινεῖται ζήτησις ἐλευθερίας, οὐκ ἐπιτήδειον ὠμολόγηται ἔχειν ἀποδείξειν. [Sch. a. VI. 553. sq.]

Θαλελαίου^ε). Πολλὰς ἐπέωλησαν ἑαυτοὺς ad pretium participandum. διὰ τοῦτο δὲ οὐκ εἶπεν, ὅτι δούλοι γεγόνασι τῆς τιμωρίας, ἐπειδὴ ἡ διάταξις ἐστὶ μετὰ τούτου τὸν εὐσεβῆ κώδικα ἐξενεχθεῖσα, ἥτις κτελεῖται, τὸν εὐγενῆ ἀπὸ τιμωρίας μὴ καταδουλοῦσθαι^η). εἶπε δὲ τούτους εὐγενεῖς τεχθῆναι. [Sch. b. VI. 554.]

Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς αὐτὸ ὑπόσχεσον^ι) καὶ ἀρξαι ἀπο τοῦ Igitur. [Sch. b. VI. 554.]

ιη. Ἐξήτει τις λαβεῖν οὐσίαν τινὸς λέγων, αὐτὸν δοῦλον ἴδιον γεγενῆσθαι. οἱ δὲ κληρονόμοι αὐτοῦ ἐδείκνυσον, ὅτι μετὰ τελευτῆν ἐκείνου ἐμισθώσαντο πράγμα παρὰ τοῦ δουλαγωγούντος. καὶ λέγει ἡ διάταξις^κ), ὅτι τοῦτο οὐτε ἐλευθερίας, οὔτε δουλείας ἐστὶν ἀπόδειξις.

ἐξήτει τις λαβεῖν οὐσίαν τινὸς]. Τὸ κατὰ πόδας. Εἰς ἀποδείξειν εὐγενείας ἐξ ἐκείνου, καθ' οὗ τῶν κληρονόμων αἰτίαι, γενομένη σοὶ μισθώσις οὐκ ὀφείλει οὐ μέντοι τοῦτο εἰς τὸν τῆς δουλείας δεσμόν ἐλεγχὸς ἐστὶν ἐπιτήδειος. [Sch. c. VI. 554.]

Θαλελαίου^λ). Δηλονότι οἱ κληρονόμοι ἐμισθώσαντο παρὰ τοῦτου· ἐπεὶ οὐκ ἂν εἶπεν facta tibi locatio non sufficit, εἰ μὴ ὅτι, κὰν ἐμισθώσαν αὐτῷ οἱ κληρονόμοι, δύνανται ἀντὶ ἀλλήλων αὐτὸ λέγειν λέγεσθαι^μ). ταύτην προεφερον οἱ κληρονόμοι λέγοντες, ὅτι, εἶγε ἠπίστον^ν) ἄμφισβήτηται ἔχειν πρὸς ἡμᾶς, οὐκ ἂν ἠρείχον ἡμῖν συναλλάξαι. [Sch. d. VI. 554.]

ισ. Ἐλευθερώσῃ τις τινά. οὗτος δὲ παρὰ τινος ἐδουλαγωγεῖτο. καὶ ὁ ἐλευθερώσας^ο) αὐτὸν προσῆλθε δεόμενος ἀποδείξει, ὅτι ἐλευθερός ἐστι^ρ). καὶ ἡ διάταξις λέγει, ὅτι χορὴ πρῶτον κινήθῃναι τὸ περὶ τῆς δουλείας αὐτοῦ δικαστήριον, ἵνα τέως ἀποδείξῃ^α) ἑαυτὸν^β) πρὸς ἐκείνον δικαζόμενος ἐλευθερὸν εἶναι, καὶ μετὰ τοῦτο οὗτος δείξῃ^γ) ἐναντὸν πάτρωνα. ἐὰν γὰρ κινήσῃ ὁ δουλαγωγῶν, εὐρίσκειται οὗτος τὸν ἀλλότριον δοῦλον ἐλευθερώσας. ἐὰν δὲ συντίθεται, φησὶν^δ), ὁ παρὰ σοῦ ἐλευθερωθεὶς εἰς τὸ γενέσθαι δοῦλος τοῦ δουλαγωγούντος αὐτόν, δύνασαι αὐτόν^ε) καὶ μὴ βουλόμενον διεκδικεῖν, λέγων αὐτὸν ἐλευθερόν, ὡς παρὰ σοῦ ἐλευθερωθέντα.

ἠλευθέρωσῃ τις τινά]. Τὸ κατὰ πόδας. Πρωτοτύπως τὴν αἰτίαν ἐκείνου, περὶ οὗ ἰκετεύεις, εἶναι, ἥτις τὴν σὴν θεωροῦμεν. καὶ γὰρ ὅποτε σὲ ἐκείνου εἰς ἐλευθερίαν παραγαγεῖν ὠμολογεῖς, ἐκείνω μᾶλλον διαφέρει κατὰ τὸ εἰωθός, τὴν ἰδίαν ὠφελίσασθαι κατάστασιν, καὶ ἀκολουθῶν καὶ ἡ σὴ κινήθεται^ς) δίκη. καὶ γὰρ εἰ παρ' ἐκείνου, καθ' οὗ ἐκτίεις

1) nihil prohibet] Theodori. Possunt quidam fratres de statu conveniri, reliqui autem non teneri. Dicit enim const. 27. huius tit. quorundam fratrum collusionem reliquis non nocere. Didicisti autem lib. 4. tit. 19. const. 17. non prodesse alicui ad ingenuitatem, quod fratri eius de statu controversia mota non sit. Memineris autem const. 22. praedicti 19. tit. eiusdem lib. 4. qua dicitur, liberos circa statum non laedi, licet mater eorum servierit. Nota certe, neminem alicui prodesse aut nocere circa statum.

Τὸ κατὰ πόδας. Multis rationibus natalibus ingenuis fratribus natis, post delictis vel casibus quibusdam repertis, uniuscuiusque status causae separantur. Nihil itaque prohibet, eundem et tibi non movere quaestionem, et eos, quos fratres tuos asseveras, in servitutum vindicare sive retinere. Igitur ad demonstrandam fratrum tuorum libertatem aliae sunt probationes necessariae. Nam quod tibi non movetur quaestio libertatis, non idoneam constat habere probationem.

Thalelaei. Forte se vendiderunt ad pretium participandum. Ideo autem non dixit, facti sunt servi poenae, quia post pium hunc Codicem emissa est constitutio, quae ingenuum ex poena fieri servum vetat. Dixit autem, eos esse ingenuos natus.

Eiusdem. et incipe a voce Igitur.

XVIII. Quidam bona alicuius capere volebat¹), dicens eum servum suum esse. Heredes autem eius ostendebant, se post mortem eius conduxisse rem ab eo, qui in servitutum vindicabat. Et dicit constitutio, hoc neque libertatis, neque servitutis esse probationem.

1) quidam bona alicuius capere volebat] Τὸ κατὰ πόδας. Ad probationem ingenuitatis ab eo, contra cuius heredes postulas, facta tibi locatio non sufficit: nec tamen hoc solum ad servitutis vinculum argumentum est idoneum.

Thalelaei. Heredes scilicet ab eo conduxerant: alioquin non dixisset, facta tibi locatio non sufficit, nisi quod, licet heredes ei locaverint, possint verba promiscue dici. Haec proferebant heredes dicentes: Si scisses, te habere cum nobis controversiam, non sustinisses nobiscum contrahere.

XIX. Quidam aliquem manumisit¹). Hic autem ab aliquo in servitutum petebatur. Manumissor autem eius Principem adiit, probare desiderans, eum liberum esse. Et dicit constitutio, primum de servitute eius iudicium moveri oportere, ut interim adversus eum litigans probet, se liberum esse, et deinde hic ostendat, se patronum esse. Si enim vicerit is, qui in servitutum vindicat, hic invenitur alienum servum manumisisse. Sed si consentiat, inquit, is, qui a te manumisus est, ut servus fiat eius, qui ipsum in servitutum vindicat, potes eum etiam invitum defendere, dicens eum liberum esse, tanquam a te manumissum.

1) quidam aliquem manumisit] Τὸ κατὰ πόδας. Principaliter causam eius, de quo supplicas, esse, quam tuam, perspicimus. Nam cum te eum ad libertatem perduxisse profitearis, illius interest magis²), sollempniter suum tueri statum, et consequenter etiam tu agatur causa. Nam si ab eo, contra quem fundis pre-

g) Spectat haec Thalelaei adnotatio ad initium τοῦ κατὰ πόδας, maxime ad verba μετὰ ταῦτα ἁμαρτημάτων ἢ τινῶν θεμάτων εὐρισκομένων κ. τ. λ. h) Significatur Novella 22. cap. 8. i) Legendum videtur ὑπόσχεσον. Ceterum haec non intelligo. Fabr. vertit: Iunge ibidem. k) Addit ἡ ante διάταξις Cod. 1357. Deest apud Fabr. l) Pertinet haec Thalelaei adnotatio ad initium τοῦ κατὰ πόδας. m) Fabr. in marg. notat: MS. Rib. γενέσθαι. n) Lege ἠπίστασο. o) Addit ὁ ante ἐλευθερώσας Cod. 1357. Deest apud Fabr. p) Fabr. ἐλευθέρως ἐστὶ. Cod. 1357. ἐστίν. q) Lege ἀποδείξῃ cum Cod. 1357. Fabr. ἀποδείξου. r) Sic Cod. 1357. Fabr. αὐτόν. s) Cod. 1357. δείξας. t) Cod. 1357. φησὶν συντίθεται. u) Fabr. αὐτὸ. v) Fabr. κινήθεται (sic).

τάς δεήσεις, δούλος λέγεται, καὶ αὐτῷ ἐλευθερία ἐκ τῆς ἐλευθερίας τῆς σῆς διεκδικεῖται, ἢ ἀποδείξει τῆς ἀρχαιογονίας τῆς δουλείας καὶ ἢ εὐεργεσία τῆς ἐλευθερίας ἐλευθερίαν αὐτῷ παρέχουσα καὶ τὸ σὸν δίκαιον τὸ πατρωνικὸν ἀσφαλίζεται. ἔαν δὲ ἀντιθῆται τῇ δουλείᾳ, τότε κατὰ τὸ νόμιμον τὸ συγκεχωρημένον προσέλευσιν δεξαμένον τοῦ ἀρχοντος τῆς ἐπαρχίας καὶ ἄκοντα αὐτὸν δεφενδεύσαι δύνασαι. [Sch. e. VI. 554.]

ἐκείνῳ μᾶλλον διαφέρει] Θαλελαίου. Αὐτῷ μᾶλλον τῷ δουλαγωγούμενῳ διαφέρει τὸ δικασασθαι περὶ τῆς ἰδίας ἐλευθερίας, ἢ περὶ σοῦ τὸ δικασασθαι περὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ. [Sch. f. VI. 554.]

Τοῦ αὐτοῦ*). Ὅτι ἐξ ἀρχῆς δούλος σὸς ἦν καὶ παρὰ σοῦ ἠλευθερώθη, ὥστε εἶναι σε αὐτοῦ πάτρωνα. [Sch. f. VI. 555.]

καὶ ἄκοντα αὐτὸν δεφενδεύσαι δύνασαι] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπὶ τῆς δίκης τῆς περὶ τύχης ἔξεστι τῷ βουλομένῳ καὶ τὸν ἄκοντα δεφενδεύειν· τοῦτο γὰρ ἢ διὰ τὰς δεικνύουσα εἶπεν, iure concesso. [Sch. g. VI. 555.]

κ'. Ἐάν*) ἡπάξ ὁ δεσπότης ἐλευθερώσῃ τὸν δούλον, οὐκέτι*) δύναται τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ ἀνατρέψαι. ἀλλ' ὅταν φυσικῶς συναλλάξῃ πρὸς τὸν ἰδίον οἰκέτην, δοκεῖ ἐκ τούτου ποιεῖν αὐτὸν ἐλεύθερον.

ἐάν ἡπάξ ὁ δεσπότης] Τὸ κατὰ πόδας. Ὡς περὶ τὴν ἡπάξ παρασχεθεῖσαν ἐλευθερίαν ἀνακαλεῖσθαι οὐκ ἔξεστιν, οὕτως δι' ἐκεῖνα, ἅτινα οὐκ ἐλευθερώσῃ εἰκεν οἱ δεσπότης μετὰ τῶν δούλων τῶν ἰδίων πράττουσιν, οὐδὲν ἐαυτῶν ἀφαιροῦνται. [Sch. h. VI. 555.]

ὡς περὶ τὴν ἡπάξ παρασχεθεῖσαν ἐλευθερίαν ἀνακαλεῖσθαι οὐκ ἔξεστιν] Θαλελαίου. Ταῦτα νόησον, ἔαν μὴ δεικνύσῃ ἀχαριστον τὸν ἐλευθερωθέντα· ἐπιτίοιγε ἀνατρέπει τὴν ἐλευθερίαν. [Sch. i. VI. 555.]

οὕτως δι' ἐκεῖνα, ἅτινα — πράττουσιν] Τοῦ αὐτοῦ. Πολλὰς εἰδάνεισε τῷ δούλῳ, ἢ συναλλάξῃ πρὸς αὐτὸν ἕτερον συναλλάγμα, δηλονότι φυσικῶς, οὐκ κατὰ νόμον. [Sch. k. VI. 555.]

καί. Ὅ*) ἀπὸ δουλείας ἀναφωνῶν εἰς ἐλευθερίαν αὐτὸς βαρεῖται τῇ ἀποδείξει. α) ἔαν δὲ τις τὸν ἐλεύθερον εἰς δουλείαν ἔλκη, πάλιν αὐτὸς τοῦτο ἀποδείκνυσιν. ἔαν δὲ κατὰ δόλον ἔστιν ἐν ἐλευθερίᾳ β) ὁ δουλαγωγούμενος, ἔτι δοκεῖ ἐν δουλείᾳ εἶναι. οὔτε γὰρ ὀφείλει ὁ δόλος γ) αὐτοῦ συμβῆλθεσθαι αὐτῷ.

ὁ ἀπὸ δουλείας ἀναφωνῶν εἰς ἐλευθερίαν] Τὸ κατὰ πόδας. Ἐκείνην, ἣτις ἐν νομῇ ἐλευθερίας οὐ χωρὶς δόλου κακοῦ εὐρίσκειται, ἐν α) τῇ δουλείᾳ τυγχανούσῃ ὁμοιον ἔχειν praeiudicium, ἐν τῷ ἐδικτῷ τῷ διηρηκέ, εἰ ἀμφιβολία ἐστὶ, πότερον ἀπὸ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν διεκδικεῖται, ἢ ἀπὸ ἐλευθερίας εἰς δουλείαν, τῇ ἐαυτοῦ συνθηκῇ φανερώς ἀποδείκνυται· καὶ οὐδὲ τίποτε ὁ τῆς δούλης δόλος τοῦ ἰδιοῦ δικαίου τῶν δεσποτῶν ἀφαιρεῖται. [Sch. l. VI. 555.]

ὁμοιον ἔχειν praeiudicium] Θαλελαίου. Ἰάντες οἱ περὶ τύχης ἀγῶνας praeiudicia καλοῦνται. λέγει οὖν, ὁμοίους ἔχειν ἀγῶνας τὴν οὐσαν ἐν δουλείᾳ, ὡς οὐσαν γ) ἐν ἐλευθερίᾳ κατὰ δόλον. [Sch. *. VI. 555.]

εἰ ἀμφιβολία ἐστὶ] Τοῦ αὐτοῦ. Ταῦτα τὰ ῥήματα εἰσι τοῦ ἐδικτου, ἐνθα εἶπεν ὁ πραίτωρ, εἰ ἀμφιβολία ἐστὶ, τί χρὴ γίνεσθαι. [Sch. *. VI. 555.]

κβ'. Τοὺς γονεῖς ὁ τοκετὸς δεικνύσιν, οὐκ ἢ ὁμολογία, διὰ τοῦτο ἔαν τις ἀπὸ δούλης τεχθῇ, καὶ γενόμενος ἐλεύθερος ἐποίησεν ὁμολογίαν, ὡς δῆθεν παρὰ ἄλλης δούλης τεχθεῖς, οὐ βλέπεται περὶ τὴν ἰδίαν ἐλευθερίαν.

τοὺς γονεῖς ὁ τοκετὸς δεικνύσιν] Θεοδώρου. Δεικνύονται οἱ γονεῖς ἐκ τοῦ τοκετοῦ, καὶ οὐκ ἐκ τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς ὁμολογίαν τινά. ἔγνωσ δὲ ἐν τῷ δ. βιβ. tit. ιθ'. διατ. ιδ'. ὅτι ἀπὸ φιλῆς συναίρεσως τῶν γονέων οὐ συνίσταται

α) Videtur haec Thalelaei adnotatio spectare ad τοῦ κατὰ πόδας verba, καὶ τὸ σὸν δίκαιον τὸ πατρωνικὸν ἀσφαλίζεται. x) Usque ad ἀνατρέψαι l. 20. C. h. t. legitur in Syn. p. 421. et aliis verbis apud Harm. l. 18. §. 19. y) Cod. 1357. οὐκ ἔτι. s) l. 21. C. h. t. legitur in sch. l. ad Basil. XXII. l. cap. 49. (Fabr. T. III. p. 64. edit. nostr. T. II. p. 491.). α) Cod. 1357. ἀποδείξει. b) ἐν ἐλευθερίᾳ schol. omittit. c) Sic legendum cum schol. Fabr. δούλος. d) Adde τῇ ante ἐν, referendum

ad τυγχανούσῃ. e) Adde τὴν ante οὐσαν.

ces, servus dicatur, eique libertas ex manumissione tua vindicetur, probatio servitutis originis et beneficium manumissionis libertatem ei tribuens, tuum etiam ius patronatus tuetur. Si vero consentiat servituti, tunc iure concesso, adito Praeside provinciae, eum invitum etiam defendere potes*).

*) illius interest magis] Thalelaei. Eius, qui in servitute vindicatur, magis interest, agere de sua libertate, quam tua, agere de libertate eius.

Eiusdem. Quoniam ab initio servus tuus erat, et a te manumissus est, ut tu eius patronus esses.

*) eum invitum etiam defendere potes] Eiusdem. In iudicio de statu licet volenti etiam invitum defendere: hoc enim demonstrans constitutio dixit, iure concesso.

XX. Si semel dominus¹⁾ servum manumiserit, libertatem eius amplius revocare non potest. Sed nec si naturaliter cum servo suo contraxerit, ex eo videatur eum liberum facere.

1) si semel dominus] Τὸ κατὰ πόδας. Sicut semel praestitam libertatem revocari non licet*), sic per ea, quae non manumittendi causa domini cum servis propriis agunt*), nihil sibi detrahunt.

1) sicut semel praestitam libertatem revocari non licet] Thalelaei. Haec intellige, nisi eum, qui manumissus fuit, probet ingratum: alioquin libertatem revocat.

*) sic per ea, quae — agunt] Eiusdem. Servo forte mutuum dedit, aut cum eo aliud negotium contraxit, naturaliter scilicet, non iure civili.

XXI. Qui ex servitute in libertatem proclamat¹⁾, probatione oneratur. Si quis autem liberum in servitute trahat, ipse rursus hoc probat. Sed si per dolum in libertate sit is, qui in servitute vindicatur, adhuc videtur esse in servitute. Neque enim dolus suus ei prodesse debet.

1) qui ex servitute in libertatem proclamatur] Τὸ κατὰ πόδας. Eam, quae in possessione libertatis non sine dolo malo reperitur, in servitute constitutae simile habere praeiudicium*), edicto perpetuo, si controversia sit*), utrum ex servitute in libertatem petatur, an ex libertate in servitute, sui conceptione manifeste probatur: nec quidquam ancillae dominus iuris proprii dominis aufert.

*) simile habere praeiudicium] Thalelaei. Omnes causae status praeiudicia appellantur. Dicit ergo, similes lites habere eam, quae in servitute est, ut eam, quae dolo in libertate est.

*) si controversia sit] Eiusdem. Haec verba aunt edicti, ubi dixit Praetor, si est controversia, quid fieri oporteat.

XXII. Parentes demonstrat partus¹⁾, non confessio. Quapropter si quis ex ancilla natus fuerit, et liber factus confessus sit, quasi ex alia ancilla natus, circa libertatem suam non laeditur.

1) parentes demonstrat partus] Theodori. Parentes probantur ex partu, non ex confessione quadam ab eis facta. Didicisti autem lib. 4. tit. 19. const. 14. ex nudo consensu parentum cognitionem non constitui.

συγγένεια. μέμνησο τῆς ἡ. καὶ ἰ. διατάξεως¹⁾ τοῦ ἰδ. τιτ. καὶ ἀνάγνωθι τὴν α'. καὶ β'. διατ. τοῦ κβ'. τιτ. τοῦ παρόντος βιβ. [Sch. m. VI. 555.]

Τὸ κατὰ πόδας. Τὸς ἀνόνητος τὰ γενέθλια, οὐχ ἡ ὁμολογία προσκυροῖ. διὸ ἐὰν ἀπὸ δούλης τεχθεῖσα μετὰ ταῦτα εἰς ἐλευθερίαν ἐλευθερωθεῖσα ἦλθες, σεαυτὴν ὡς ἀπὸ ἄλλης δούλης τεχθῆναι²⁾ δούλην ὁμολογήσας αὐτὴν³⁾ κτηθεῖσαν δια τῆς ἐλευθερίας ἐλευθερίαν τῇ τοιαύτῃ προσποιήσῃ ἢ τῇ πλάνῃ ἀπολέσαι οὐδαμῶς ἠδυνήθης, ὅποτε δούλοι τίκονται λογισμῶ φανερῶ, οὐχὶ ὁμολογία καθίστανται. [Sch. m. VI. 555. sq.]

ὡς ἀπὸ ἄλλης] Θαλαλαίου. Ἐκρυψε τὴν μητέρα ἑαυτῆς, ὥστε μὴ εἶναι δῆλον, εἰ αὐτὴ ἐστὶν ἡ ἐλευθερωθεῖσα. ἔλεγε γὰρ ὁ δουλαγωγῆσας αὐτὴν, ὅτι ἡ θυγάτηρ τῆςδε ἐστὶν ἡ ἐλευθερωθεῖσα· σὺ δὲ ἑτέρας δούλης ὑπάρχεις θυγάτηρ. [Sch. *. VI. 556.]

τῇ τοιαύτῃ προσποιήσῃ] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐνθα ἐν εἰδησίᾳ ἐποίησε τὴν τοιαύτην ὁμολογίαν. [Sch. *. VI. 556.]

ἢ τῇ πλάνῃ] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐνθα κατὰ πλάνην. [Sch. *. VI. 556.]

ὅποτε δούλοι τίκονται] Τοῦ αὐτοῦ. Μόνοι οἱ ἀπὸ δούλης γεννώμενοι. [Sch. *. VI. 556.]

κγ'. Ὁ ἐλευθερωθεὶς¹⁾ ἐν διαθήκῃ ἀπεντεύθεν ἤδη καὶ ἐνὶ τῶν τέκνων τοῦ τελευτήσαντος ἢ κατὰ βούλησιν αὐτοῦ τοῦ ἀπαθανόντος, ἢ²⁾ παρὰ βούλησιν αὐτοῦ ὑπηρετῶν, οὐκ ὀφείλει ἐκ τῶν ἄλλων αὐτοῦ παίδων δουλαγωγεῖσθαι.

ἐλευθερωθεὶς ἐν διαθήκῃ ἀπεντεύθεν ἤδη] Τὸ κατὰ πόδας. Ἐὰν σοὶ ἐν διαθήκῃ παρὰ τοῦ δεσπότου διρέκτα ἐλευθερία κατελείφθῃ, καὶ ἐκ τούτου¹⁾ ὑπερῆλθον αἱ γεγραμμένοι θυγατέρες, οὐ διὰ τοῦτο, ὅτι κατὰ τὴν βούλησιν αὐτοῦ ἢ τὸ ἐναντίον ἐκ τῶν παίδων ἐνὶ παρέχεις ὑπηρεσίαν, αἱ λοιπαὶ θυγατέρες τὴν σὴν ἀνασχίσει δύνανται ἐλευθερίαν. [Sch. n. VI. 556.]

καὶ ἐκ τούτου ὑπερῆλθον αἱ γεγραμμένοι θυγατέρες] Θαλαλαίου. Ἐκκληρονομήσαν αὐτὸν αἱ θυγατέρες αὐτοῦ γραφεῖσαι κληρονόμοι. σημείωσαι, ὅτι τῶν²⁾ filiis καὶ θυγατέρες περιέχονται. εἰ³⁾ γὰρ διὰ τὸ προειπούσα scriptis, ἐπηγάγε filiis. [Sch. *. VI. 556.]

ἢ τὸ ἐναντίον] Τοῦ αὐτοῦ. Τούτῃσι, μὴ στατοκελεύσαντος⁴⁾ τοῦ διαθεμένου. [Sch. *. VI. 556.]

τὴν σὴν ἀνασχίσει δύνανται ἐλευθερίαν] Τοῦ αὐτοῦ. Σημείωσαι, ὅτι οὐδεὶς διὰ obsequium ἐγκαλῶν δύνανται τὴν ἐλευθερίαν ἀνατρέψαι. [Sch. *. VI. 556.]

κδ'. Ἐάν¹⁾ τις²⁾ ἐρωτηθῆ³⁾ ἐν ὑπομνήμασι⁴⁾, καὶ εἴπῃ ἑαυτὴν δούλην, οὐκ ἀποκλείεται τῆς ἰδίας ἐλευθερίας.

εἴαν τις ἐρωτηθῆ¹⁾ ἐν ὑπομνήμασι] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐχει οὖν πλέον ἢ διατ. αὐτῆ, τὸ μὴ βιάσθαι τὴν ἐν ὑπομνήμασι κατάθεσιν. [Sch. o. VI. 556.]

κε'. Οὐδὲ τὸ μὴ γενέσθαι συμβόλαια, ἐὰν τῇ ἀληθείᾳ ἠλευθερώθῃ ὁ οἰκέτης, βλάπτουσιν¹⁾ αὐτόν· οὐδὲ τὸ γενέσθαι συμβόλαια καὶ ἀπολέσθαι ἀντίκειται αὐτῇ.

οὐδὲ τὸ μὴ γενέσθαι συμβόλαια] Θεοδώρου. Κἂν μὴ γένηται συμβόλαια περὶ τῆς ἐλευθερίας, ἢ κἂν γένηται καὶ ἀπόληται, οὐκ ἀνατρέπεται ἡ δοθεῖσα ἐλευθερία. Ἰσθι δὲ, ὅτι φησὶν²⁾ ἢ κβ'. διατ. τοῦ παρόντος τιτ. ὅτι τὰ γενόμενα περὶ τῆς ἐλευθερίας συμβόλαια κείσθαι ὀφείλει παρὰ τῶν ἐλευθερομένων. μέμνησο δὲ τῶν διατ. τοῦ κα'. τιτ. τοῦ δ'. βιβ. εἰ ὡν ἔγνωσ τὸ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὅτι οὐ στερεῖται τις τοῦ ἰδίου δούλου, κἂν ἀπόληται, τὰ περὶ αὐτοῦ ἄνεκα συμβόλαια. [Sch. p. VI. 556.]

Τὸ κατὰ πόδας³⁾. Ὡσπερ τὰ παραλειφθέντα συμβόλαια τῆς ἐλευθερίας ὀρθῶς γενομένης οὐδὲν προσφέρουσι τῇ παρα-

Memineris const. 8. et 10. tit. 14. et lege const. 1. et 2. tit. 22. huius libri.

Τὸ κατὰ πόδας. Adscendentes natales, non confessio assignat. Quapropter si ex ancilla nata post ad libertatem manumissa pervenisti, te servam professa velut ex ancilla altera¹⁾ natam, huiusmodi simulatione²⁾ vel errore³⁾ quaesitam manumissione libertatem amittere minime potuisti, cum servi nascantur⁴⁾ ratione certa, non confessione constituentur.

¹⁾ velut ex ancilla altera] Celavit matrem suam, ita ut non constaret, an ea esset, quae manumissa fuerat. Dicebat enim is, qui eam vindicabat in servitutum: Huius filia est ea, quae manumissa fuit: tu autem filia es alterius ancillae.

²⁾ huiusmodi simulatione] Eiusdem. Quando sciens huiusmodi confessionem fecit.

³⁾ vel errore] Eiusdem. Quando per errorem.

⁴⁾ cum servi nascantur] Eiusdem. Hi soli, qui ex ancilla nascuntur.

XXIII. Qui testamento manumissus est directo¹⁾ uni ex filiis defuncti vel secundum defuncti voluntatem, vel contra eius voluntatem obsequium exhibens, a ceteris filiis eius in servitutem peti non debet.

1) qui testamento manumissus est directo] Τὸ κατὰ πόδας. Si tibi testamento directa libertas a domino relicta est, et ex eo successerunt scriptae filiae²⁾, non idcirco, quod secundum eius voluntatem vel contra³⁾ de filiabus uni praestans obsequium, ceterae filiae tuam rescindere possunt libertatem⁴⁾.

²⁾ et ex eo successerunt scriptae filiae] Thalelaei. Ei heredes extiterunt filiae eius heredes scriptae. Nota, filiis et filias contineri. Cum enim prius dixisset, scriptis, subiunxit, filiis.

³⁾ vel contra] Eiusdem. Hoc est, hoc non iubente testatore.

⁴⁾ tuam rescindere possunt libertatem] Eiusdem. Nota, neminem propter obsequium accusantem libertatem posse revocare.

XXIV. Si qua mulier interrogata fuerit apud acta¹⁾, et se ancillam dixerit, non excluditur a libertate sua.

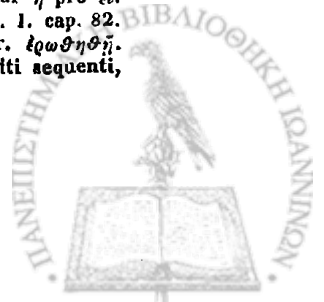
1) si qua mulier interrogata fuerit apud acta] Eiusdem. Hoc ergo amplius habet haec constitutio, quod professio apud acta non noceat.

XXV. Nec quod instrumenta facta non fuerint¹⁾, si servus revera manumissus fuerit, id eum laedit: neque quod facta sint instrumenta, et perierint, ei nocet.

1) nec quod instrumenta facta non fuerint] Theodori. Etiamsi instrumenta manumissionis facta non sint, aut etiam facta fuerint et perierint, data libertas non revocatur. Scias autem, const. 26. huius tit. dici, instrumenta manumissionis facta debere reponi apud eum, qui manumittitur. Memineris autem constitutionum tit. 21. lib. 4. ex quibus e contrario didicisti, non privari aliquem servo suo, etiamsi amissa sint eius emptionalia instrumenta.

Τὸ κατὰ πόδας. Sicut instrumenta praetermissa manumissionis recte factae nullum afferunt praestitae li-

f) Fabr. διάταξις (sic). g) Lege τεχθεῖσαν. h) Lege ὁμολογήσασα τὴν. i) Ὁ ante ἐλευθερωθεὶς addit Cod. 1357. Deest apud Fabr. k) Cod. 1357. post ἢ addit καὶ. l) Lege ταύτης. m) Fabr. τῶ. n) Legendum videtur ἢ pro εἰ. o) Fabr. in marg. notat, pro στατο legendum esse τούτο. p) L. 24. C. h. t. legitur in sch. z. ad Basil. XXII. l. cap. 82. (Fabr. T. III. p. 84. edit. nostr. T. II. p. 508.). q) Schol. addit γυνή post τις. r) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐρωτηθῆ. s) Schol. ὑπομνήματι. t) Lege βιάσθαι. u) Fabr. φησι. v) Fabr. hoc scholium lit. q. notatum subiungit capiti sequenti, ut et adnotationem Thalelaei. Pertinet autem ad cap. 25. h. t.

σχεθείση ἐλευθερία ἐλάττωμα, οὕτως ἐάν τὸν δούλον εἰς ἐλευθερίαν προήγαγε, ἢ τῶν συμβολαίων ἀπόλεια οὐδὲν αὐτῷ ἀντίκειται. [Sch. q. VI. 556. sq.]

Θαλαλαίου. Σημειῶσαι τὴν διάταξιν, ὅτι οὐδὲ τὸ γενέσθαι συμβόλαια μόνον παρέχει ἐλευθερίαν, οἷδὲ τὸ μὴ γενέσθαι ἢ ἀπολέσθαι ἀνατρέπει τὴν ἐλευθερίαν. [Sch. q. VI. 557.]

κς'. Ἐάν γένηται συμβόλαιον ἐλευθερίας, ὀφείλει ὁ πάτριον παρασχεῖν αὐτὸ τῷ ἐλευθερωθέντι.

Ἐάν γένηται συμβόλαιον ἐλευθερίας] Τὸ κατὰ πόδας. Ὡς περὶ τὴν δοθείσαν ἐλευθερίαν τοῖς ἐλευθερωθείσιν ἀφελείσθαι ὁ πάτριον οὐ δύναται, οὕτως τὸ τῆς ἐλευθερίας συμβόλαιον παρέχει ἀναγκάζεται. [Sch. r. VI. 557.]

Πολλάκις^{ω)} χρειαῖ ἐστὶ τῷ ἀπελευθερωτῷ τοῦ συμβολαίου εἰς τὸ καθ' οἰονδήποτε καιρὸν δεικνύειν εὐχερῶς τὴν ἰδίαν ἐλευθερίαν. [Sch. r. VI. 557.]

κς'. Ἐδουλαγωγῆθη τις καὶ ἐνίκησε, καὶ ἐτελεύτησεν ἐπὶ δύο κληρονόμοις, καὶ ὁ εἰς κληρονόμος αὐτοῦ πάλιν ἐνήχθη περὶ τῆς τύχης αὐτοῦ, καὶ συμπάλτας ἠτήθη. λέγει οὖν ἡ διάταξις, ὅτι τοῦτο οὐκ ἔβλαψε τὸν ἕτερον κληρονόμον, ἢ*) τὸ ὄνομα τῆς ὑποστάσεως τοῦ τελευτήσαντος ἐναλλάξαι ἢ δυνήθη πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ πεκουλλίου.

Ἐδουλαγωγῆθη τις] Τὸ κατὰ πόδας. Ὁ Ἀρριανός, ἐάν κινήσειης ζητήσεως παρὰ Λεωνίδου ἐλευθερὸς ἀπεφάνθη, εἰς δουλείαν παρὰ τοῦ ἠτηθέντος πάλιν οὐκ ἐρῶς ἠτήθη^{ς)}. πρὸς τοῦτοις ὁ συγκληρονόμος ὁ παρὰ Ἀρριανῶν δοθείς σοι συμπάλτων μετ' αὐτοῦ ἢ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ, ὅστις καταστάσεως ἐκίνησε ζητήσιν, οὐδὲν σοι ἀντεπεσεν, οὐδὲ ἄτινα εἰς ὁμολογίαν μεταξὺ αὐτῶν ἤλθον, τὴν κατάστασιν τῆς ἀληθείας ἢ τὸ ὄνομα τῆς ὑποστάσεως τοῦ τελευτήσαντος ἐναλλάξαι ἢ δυνήθησαν. [Sch. s. VI. 557.]

παρὰ τοῦ ἠτηθέντος] Θαλαλαίου. Παρ' αὐτοῦ τοῦ Λεωνίδου ἀπαξ κινήσαντος καὶ ἠτηθέντος. [Sch. *. VI. 557.]

συμπάλτων μετ' αὐτοῦ] Τοῦ αὐτοῦ. Μετ' αὐτοῦ τοῦ Ἀρριανῶν^{ς)}, ὅστις καταστάσεως ἐκίνησε ζητήσιν. [Sch. *. VI. 557.]

τῶν κληρονόμων αὐτοῦ] Τοῦ αὐτοῦ. Πρὸς τὸ ἰpsius ἀπέδωκεν, οἱ κληρονόμοι ἐκείνου, ὅστις ἐπήγαγε ζητήσιν περὶ καταστάσεως. [Sch. *. VI. 557.]

οὐδὲ ἄτινα εἰς ὁμολογίαν — ἤλθον] Τοῦ αὐτοῦ. Πολλάκις ὁ συμπάλτας κληρονόμος ἐποίησε πρὸς αὐτοὺς διαλυτικὴν ὁμολογίαν, ἐν ἣ ὁμολόγησεν, δούλον εἶναι τὸν τελευτήσαντα. [Sch. t. VI. 557.]

ἢ τὸ ὄνομα τῆς ὑποστάσεως τοῦ τελευτήσαντος] Τοῦ αὐτοῦ. Ἴ οὐσία τοῦ ἐλευθέρου κληρονομία καλεῖται ἢ δὲ οὐσία τοῦ δούλου πεκουλλιον λέγεται. τοῦτο οὖν φησιν^{ω)}, ὅτι οὐκ ἠλλάξαν τὸ ὄνομα τῆς ὑποστάσεως. [Sch. u. VI. 557.]

κς'. Ὁ^{β)} λέγων, ὅτι πάππος αὐτοῦ ἀρχὴν ἐπραξεν, οὐ συμβάλλεται πρὸς εὐγένειαν τῷ ἐγγόνῳ^{ς)}, εἴτε πρὸς πατρός ἢν ὁ πάππος, εἴτε πρὸς μητρός. Ζητούμεν γὰρ, μὴ ἔκ τιος αἰτίας ἢ μήτηρ αὐτοῦ δούλη γενομένη τότε αὐτὸν ἔτεκεν.

ὁ λέγων, ὅτι πάππος αὐτοῦ ἀρχὴν ἐπραξεν] Τὸ κατὰ πόδας. Τοῦ πάππου τοῦ πρὸς πατρός οὐ^{δ)} τῇ ἀρχῇ λειτουργήσαντος τὸ ἀξίωμα εἰς ἐλευθερίας ἀποδείξειν οὐδὲ τῷ ἐγγόνῳ συμβάλλεται, εἴπερ ἐν τῇ περὶ ἐλευθερίας αἰτία τῆς μητρός, οὐκ τοῦ πατρὸς ζητεῖται ἡ κατάστασις. ἀλλ' οὐδὲ ἢ τοῦ πρὸς μητρός πάππου μόνον ἀρκεῖ^{ς)} ὅποτε, εἰ καὶ ἡ μάμμη εἰς εὐγένειαν ἀποδειχθῆναι δύναται, ὅμως ἐκ πολλῶν αἰτιῶν ἢ καταστάσεως ἐναλλάττεσθαι εἴωθεν. [Sch. x. VI. 557.]

ἀλλ' οὐδὲ ἢ τοῦ πρὸς μητρός πάππου] Θαλαλαίου^{ς)}. Πρὸς τὸ conditio ἀπέδωκεν, οὐ μόνῃ ἢ κατάστασις τοῦ πάππου τοῦ πρὸς μητρός ἀρκεῖ. [Sch. y. et *. VI. 557. sq.]

bertati vitium, ita, si servum ad libertatem perduxisti, instrumentorum amissio nihil ei nocet.

Thalelai. Nota constitutionem, quod nec sola instrumentorum confectio libertatem praestat, nec ommissa confectio vel amissio libertatem rescindit.

XXVI. Si confectum sit manumissionis instrumentum¹⁾, patronus id manumisso praestare debet.

1) si confectum manumissionis instrumentum] Τὸ κατὰ πόδας. Sicut datam libertatem manumissis adimere patronus non potest, ita manumissionis instrumentum praestare cogitur.

Liberto saepe opus est instrumento ad hoc, ut quovis tempore manumissionem suam facile probet.

XXVII. Quidam in servitutem vindicatus fuit¹⁾, et vicit, decessitque duobus relictis heredibus, et adversus unum ex heredibus eius rursus actum est de statu eiusdem, isque colludens victus est. Dicit ergo constitutio, hoc non laedere heredem alterum, vel nomen substantiae defuncti in nomen peculii mutare non potuisse.

1) quidam in servitutem vindicatus fuit] Τὸ κατὰ πόδας. Arrianus si mota quaestione a Leonida liber fuit pronunciatum, in servitutem a victo*) iterum non recte petitus est. Coheres etiam tibi ab Arriano datus, colludens cum eo*) sive heredibus ipsius*), qui status moverat quaestionem, nihil tibi obfuit, nec ea, quae in confessionem inter eos venerunt*), statum veritatis vel nomen substantiae defuncti*) mutare poterunt.

*) a victo] Thalelai. Ab ipso Leonida: qui semel egit et victus fuit.

*) colludens cum eo] Eiusdem. Cum ipso Arriano, qui status moverat quaestionem.

*) sive heredibus ipsius] Eiusdem. Ad verbum ipsius retulit, heredes eius, qui status quaestionem movit.

*) nec quae in confessionem inter eos venerunt] Eiusdem. Fortasse heres colludens cum eis transactionem fecit, in qua confessus est, defunctum esse servum.

*) vel nomen substantiae defuncti] Eiusdem. Substantia liberi hominis vocatur hereditas: substantia autem servi dicitur peculium. Hoc ergo dicit, quod non mutarunt nomen substantiae.

XXVIII. Qui dicit avum suum magistratu functum¹⁾, nepoti nihil prodest ad ingenuitatem, sive erat paternus avus, sive maternus. Quaerimus enim, num ex aliqua causa mater eius ancilla facta eum pepererit.

1) qui dicit avum suum magistratu functum] Τὸ κατὰ πόδας. Avi paterni magistratu functi dignitas ad libertatis probationem nihil nepoti prodest, siquidem in liberali causa matris, non patris, quaeritur conditio. Sed nec materni avi*) sola sufficit: cum, licet avia ingenua probari possit, multis tamen ex causis status mutari consuevit*).

*) sed nec materni avi] Thalelai. Ad verbum conditio retulit, sed nec materni avi sola conditio sufficit.

ω) Videtur esse adnotatio Thalelai et τὸ κατὰ πόδας. x) Inde a verbis ἢ τὸ ὄνομα — πεκουλλίου haec in Cod. 1357. desiderantur. y) Lege ἠτήθη, petitus est. Sed ἠτήθη est victus est. z) Lege Λεωνίδου. a) Fabr. φησι. b) L. 28. C. h. t. legitur in sch. b. Niceni ad Basil. XXII. l. cap. 44. (Fabr. T. III. p. 61. sq. edit. nostr. T. II. p. 489.). c) Cod. 1357. Schol. ἐγγόνῳ. d) οὐ omitte. e) Est scholium ad τὸ κατὰ πόδας, cui praeter stellulam Fabr. etiam litteram y praefigit.

ὁμως ἐκ πολλῶν αἰτιῶν ἢ κατάστασις ἐναλλάτ-
 τασθαι εἰώθειν] Τοῦ αὐτοῦ. Πολλῶν πεπρακεν ἐαυτῆρ
 ἢ μήτηρ ad pretium participandum, καὶ δούλον ἐγέννησεν
 ὡς καὶ αὐτὴ δούλη γενομένη. [Sch. z. VI. 558.]

κθ'.¹⁾ Οὐδὲ δύναται πατρῶν ἀναδουλώσει τὸν
 ἴδιον ἀπελεύθερον τοῦτο μόνον λέγων, ὅτι οὐκ ἐτί-
 μησεν αὐτόν.

οὐ δύναται πατρῶν] Θεοδώρου. Οὐδεὶς καταδου-
 λούται ἐκ τοῦ μὴ τιμῆσαι τὸν ἴδιον πατρῶνα. σημειῶσαι, ὅτι
 πρὶν τιμῆσαι λέγει. εἰ γὰρ καταφρονήσει ὁ ἀπελεύθερος τοῦ
 πατρῶνος, τραχέως τιμωρεῖται καὶ καταδουλοῦται κατὰ τὴν
 ζ'. διατ. τοῦ ζ'. tit. τοῦ ζ'. βιβ. μὴ οὖν ἐναντιωθῶσί σοι αἱ
 διατάξεις. obsequium γὰρ μόνον καὶ οὐ δουλικὴν ὑπηρεσίαν
 χρεωστέῃ ὁ ἀπελεύθερος τῶ πατρῶνι, ὡς φησὶν^{h)} ἢ ζ'. διατ.
 τοῦ αὐτοῦ ζ'. tit. τοῦ ζ'. βιβ. [Sch. a. VI. 558.]

Θαλελαίου. Τοῦτο εἶπε¹⁾ καὶ ἐν τῇ κγ'. τούτου τοῦ tit.
 διατ. ὅτι οὐκ ἀναδουλοῦται τις ἀπὸ μόνης ταύτης τῆς προ-
 φάσεως. [Sch. a. VI. 558.]

λ'.^{k)} Ὁ δουλαγωγούμενος καὶ ἀποφανθεὶς ἐλεύ-
 θερος δύναται καὶ περὶ ὕβριως μετὰ ταῦτα, ἢ περὶ
 συκοφαντίας κινήσαι κατὰ τῶν δουλαγωγησάντων αὐ-
 τόν. δύναται καὶ περὶ ἧν ἤρπασαν πραγμάτων ἐνά-
 γειν αὐτοῖς.

ὁ δουλαγωγούμενος] Τὸ κατὰ πόδας. Ἔν σοι περὶ
 δουλείας ζήτησις ἀνασχύντως κινεῖται, τῶν εἰωθότων τυπω-
 θέντων, περὶ συκοφαντίας ἢ περὶ ὕβριως, ἐάν^{l)} ἐδικήσῃς
 ὁδὸν ἐπιλέξῃ, γενομένης μαρτυρίας, μεθ' οὐ μὴ εἶναι δούλος εἰς
 ἀποφανθεὶς, κατ' ἐκείνης τῆς ἀποφάσεως αἰτήσαι^{m)}. τότε δὲ
 καὶ περὶ ἐκείνων, ἅτινα ἀρπαγέντα ἀποδείξεις, ἀποκαταστῶ-
 σινⁿ⁾, ὅτε ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας γένηται ἀπόφασις, αἰτήσων.
 [Sch. b. VI. 558.]

περὶ συκοφαντίας ἢ περὶ ὕβριως] Τοῦ αὐτοῦ.
 Ἔχει οὖν αὐτὸς τὴν ἐξουσίαν, εἴτε ὡς ὕβρισθεὶς, εἴτε ὡς συκο-
 φανθηθεὶς βούλεται ἐδικηθῆναι παρ' αὐτῶν. [Sch. c. VI. 558.]

γενομένης μαρτυρίας] Θαλελαίου. Διαμαρτυρίας.
 καὶ σημειῶσαι, ὅτι, ἐάν σιωπήσῃ, δοκεῖ προσποιεῖσθαι τὴν
 ὕβριν, καὶ οὐκέτι ἐνάγει. [Sch. *. VI. 558.]

ὅτε ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας γένηται ἀπόφασις,
 αἰτήσων] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ τοίνυν λέγουσιν, ὅτι παρὰ
 δούλου ἡμῶν ἐναχθῆναι οὐκ ὀφείλομεν, ὅτε ἀποδείξῃ ἐλεύ-
 θερος, τότε δύναται κατ' αὐτῶν κινήσαι. [Sch. *. VI. 558.]

λα'.^{o)} Τὸ τὸν ἐλευθερώσαντα γράψαι περὶ τοῦ
 ἐλευθερωθέντος ὡς περὶ υἱοῦ, οὐδὲ προστίθῃσι τί-
 ποτε τῇ παρασχέθεισῃ ἐλευθερίᾳ, οὐδὲ τῆς δοθείσης
 τίποτε ὑπεξαίρει.

τὸ τὸν ἐλευθερώσαντα γράψαι] Θεοδώρου. Ἐάν
 τις υἱὸν καλέσῃ τὸν δούλον, ὃν ἠλευθέρωσεν, οὐδὲν πλέον ὀφε-
 λεί^{p)} αὐτὸν περὶ τὴν τύχην. μέμνησο τῆς α'. διατάξεως, καὶ
 ἀνάγνωθι τὴν λθ'. διατάξιν τοῦ παρόντος τίτλου, ἐν αἷς εἴρηται
 τὸ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὅτι, κἂν καλέσῃ τις δούλον τὸν ἴδιον υἱόν,
 οὐ βλάπτει αὐτὸν περὶ κατάστασιν. μὴ λάθῃ σε δὲ ἡ ριζ'. γεγρα-
 μένουσα, ὅτι, ἐάν τις τὸν φυσικὸν αὐτοῦ παῖδα εἴπῃ υἱὸν ἐν
 διαθήκῃ ἢ ἐπὶ ὑπομνήμασι^{q)}, γνήσιον αὐτὸν ποιεῖ. [Sch. d.
 VI. 558. sq.]

Θαλελαίου. Σημειῶσαι, ὅτι οὐ δύναται ὁ δεσπότης υἱὸν
 ἴδιον τὸν δούλον ὀνομάζων ὀφείλῃσι τὴν κατάστασιν αὐτοῦ.
 [Sch. d. VI. 559.]

λβ'.^{r)} Κἂν χρήματα λαβῶν ὁ δεσπότης τὸν δού-
 λον τὸν ἴδιον ἠλευθέρωσεν, ὁμως οὐ δύναται μετὰ
 ταῦτα τὴν ἐλευθερίαν ἀνατρέψαι.

λγ'.^{s)} Ἡ ἐλευθέρα γενομένη τινὸς παλλακῆ οὐ
 γίνεται ἐκ τούτου δούλη.

*) multis tamen ex causis status mutari
 consuevit] Eiusdem. Forte se ipsum vendidit mater
 ad pretium participandum, et servum peperit, cum et
 ipsa ancilla facta esset.

XXIX. Patronus non potest¹⁾ libertum suum in
 servitute retrahere hoc solum dicens, eum sibi ho-
 norem non exhibuisse.

1) patronus non potest] Theodori. Nemo in
 servitute redigitur ob id, quod patrono suo honorem
 non exhibuit. Nota, eum dicere nudum honorem. Nam
 si libertus patronum contemserit, graviter punitur et in
 servitute redigitur secundum const. 7. tit. 6. lib. 6.
 Nec ergo putes constitutiones sibi repugnare. Solum
 enim obsequium, non servile ministerium libertus pa-
 trono debet, ut dicit const. 6. eiusdem 6. tit. lib. 6.

Thalelaii. Hoc dixit etiam in const. 23. huius tit.
 non redigi aliquem in servitute ex hac sola causa.

XXX. In servitute petitus¹⁾ et liber pronun-
 ciatus, postea iniuriarum vel calumniae actionem in-
 tendere potest adversus eos, qui eum in servitute
 vindicarunt. Potest etiam de rebus, quas diriperunt,
 adversus eos agere.

1) in servitute petitus] Το κατὰ πόδας. Si
 tibi servitutis improbe moveatur quaestio, solennibus
 ordinatis, de calumnia vel iniuria*), prout vindictae
 viam elegeris, habita contestatione*), posteaquam ser-
 vus non esse fueris pronunciatus, adversus eam senten-
 tiam postulare potes. Tunc etiam de his, quae directa
 probaveris, ut restituantur, cum pro libertate fuerit
 pronunciatum, pete*).

*) de calumnia vel iniuria] Eiusdem. Est
 ergo in eius arbitrio, utrum iniuriam vindicare velit, an
 calumniam.

*) habita contestatione] Thalelaii. Testa-
 tione. Et nota, si tacuerit, videri eum iniuriam dissi-
 mulare, et non amplius agere.

*) cum pro libertate fuerit pronunciatum,
 pete] Eiusdem. Quoniam ergo a servis nostris con-
 venir nos non debere dicunt, cum liber pronunciatus
 fuerit, tunc potest cum eis agere.

XXXI. Quod manumissor scripserit¹⁾ de manu-
 misso tanquam de filio, id neque quidquam addit
 praestitae libertati, nec datae quidquam detrahit.

1) quod manumissor scripserit] Theodori.
 Si quis servum, quem manumisit, filium nuncupaverit,
 nihil ei amplius circa statum prodest. Memineris const. 1.
 et lege const. 39. huius tit. in quibus e contrario dictum
 est, licet quis filium suum servum vocaverit, non lae-
 dere eum statum eius. Nec te lateat Novella 117. qua
 dicitur, si quis filium suum naturalem testamento vel
 apud acta filium nominaverit, eum suum effici.

Thalelaii. Nota, dominum servum suum filium nun-
 cupando non posse statui eius prodesse.

XXXII. Licet accepta pecunia dominus servum
 suum manumiserit, postea tamen libertatem revocare
 non potest.

XXXIII. Libera mulier¹⁾, quae alioviis concubina
 fuit, non ideo ancilla fit.

f) Cod. 1357. κθ'. Fabr. λ'. g) Praetermissa est l. 20. C. h. t. h) Fabr. φησι. i) Sic lego. Fabr. εἶπες. k) Cod. 1357. λ'.
 Fabr. λα'. l) Adde ὡς ante ἐάν, et pro ἐάν lege ἄν. m) Adde δύνασαι. Fabr. αἰτήσων. n) Adde ἵνα ante ἀποκαταστῶσιν,
 aut pro ἀποκαταστῶσιν lege ἀποκαταστῶσιν. o) Cod. 1357. λα'. Fabr. λβ'. p) Fabr. ὀφείλει (sic). q) Fabr. in marg. notot,
 exemplar Hervetii habere ἢ ἐν κωδικίλλοις. r) Cod. 1357. λβ'. Fabr. λγ'. s) Cod. 1357. λγ'. Fabr. λδ'.

ἡ ἐλευθέρῃ] Θεοδώρου. Ἐλευθέρῃ γυνή, εἰ γένηται¹⁾ αἰνός παλλακή, οὐ καταδουλοῦται. ἴσθι δέ, ὅτι φησὶν²⁾ ἡ διάταξις τοῦ παρόντος τίτ. κᾶν ἡ ἰδοῦλη γένηται τις³⁾ παλλακή, οὐκ ἐλευθεροῦται, πλὴν εἰ μὴ ἐπιμεινῆ ὁ δεσπότης αὐτῆς ἔχων αὐτὴν ὡς γυναῖκα μέχρι τῆς τελευτῆς, κατὰ τὴν γ. διάταξιν τοῦ ιε. τίτ. τοῦ προκειμένου ζ. β.β. ἴσθι δέ, ὅτι φησὶν⁴⁾ ἡ κβ. νεαρά, ὡς, ἐάν τις συναφθῆ, δούλη κατὰ εἶδησι τοῦ δεσποτοῦ αὐτῆς, ἐλευθεροῦται ἢ δούλη ἐκείνη. [Sch. c. VI. 559.]

λδ. w) Ἐάν^{x)} τις ὡς ἐπίτροπος διοικήσῃ πράγματα ἀνήβου, δύναται ἐνάγεισθαι ὡς δούλος παρ' αὐτοῦ. τοῦτο γὰρ οὐδὲν βλάπτει τὴν ἐναγωγὴν.

ἐάν τις ὡς ἐπίτροπος] Τοῦ αὐτοῦ. Καὶ παρὰ τοῦ ἰδίου πονπίλλου καλῶς ἐνάγεται ὁ ἐπίτροπος περὶ τύχης. [Sch. f. VI. 559.]

Τὸ κατὰ πόδας. Οὔτε διὰ τοῦτο ἦτιον, ὅτι τὰ πράγματα τοῦ ἀνήβου ὡς ἐπίτροπος διοικῆσαι λέγεται, ἐκ τοῦ προσώπου αὐτοῦ δουλείας ὑπομένειν ζήτησιν^{y)} δύναται. [Sch. f. VI. 559.]

Θαλελαίου. Οὐκ ἦν τῇ ἀληθείᾳ δοθεὶς ἐπίτροπος· ἐπεὶ καὶ ἐλευθερία αὐτῷ ἐδόκει καταλιμπάνεσθαι· ἀλλ' ὡς δῆθεν ἐπίτροπος εἰδοίκεται τὰ πράγματα αὐτοῦ, καὶ μετὰ τούτοις περὶ τύχης ἐνήγετο, καὶ ὡς ἐν δικαιολογίᾳ ἀντιτίθη αὐτῷ, ὅτι γέγονεν ἐπίτροπος. [Sch. f. VI. 559.]

λε. z) Οὐδὲ^{a)} ἡ συμφωνήσασα ἐλευθέρῃ εἶναι, οὔσα δὲ δούλη, ἀπὸ τοῦ συμφώνου γίνεται ἐλευθέρῃ· οὐδὲ ἡ οὔσα ἐλευθέρῃ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς, συμφωνοῦσα δὲ εἶναι δούλη, βλάπτεται ἀπὸ τοῦ συμφώνου.

οὐδὲ ἡ συμφωνήσασα ἐλευθέρῃ εἶναι] Τὸ κατὰ πόδας. Μετὰ φανεροῦ χρόνου ὑπηρεσίαν τῆς δούλης ἐλευθέρῃ εἶναι μετ' αὐτῆς συμφωνήσασθαι, τῷ νόμῳ τοῦ συμφώνου πείθεσθαι οὐδεμίαν ἀναγκὴν ἔχει ἢ δεσποινῶ· καὶ ὡς περὶ τοῦτο ἀληθὲς ἐστίν^{b)}, οὕτως ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἐάν τοὺς παῖδας τοὺς ἰδίους ἐλευθέρῃ μετ' αὐτῶν τυγχάνουσα εἰς ὑπηρεσίαν σοὶ παραδίδουσι ὁμολογήσῃ ἀποδείκνυται, πεισθῆναι τοῖς συμφώνου οὐκ ἀναγκάζεται. [Sch. g. VI. 559.]

τῷ νόμῳ τοῦ συμφώνου] Θαλελαίου. Ἀπὸ τοῦ obtemperandi legi conventionis οὕτως σύνταξον, nullam necessitatem habet domina πείθεσθαι. [Sch. *. VI. 559.]

ἐάν τοὺς παῖδας τοὺς ἰδίους ἐλευθέρῃ μετ' αὐτῶν τυγχάνουσα εἰς ὑπηρεσίαν σοὶ παραδίδουσι ὁμολογήσῃ ἀποδείκνυται] Τοῦ αὐτοῦ. Πολύλακίς ὠμολόγησεν ὡς δούλους αὐτοὺς παραδίδουσι εἰς ὑπηρεσίαν. ἐάν γὰρ ἐπὶ μισθῷ ἐπηγγέλιτο παρέχειν αὐτοὺς ὑπηρετούντας, κατέχεται ὡς in faciendo οὔσης τῆς ἐπερωτήσεως. [Sch. *. VI. 559.]

λς. c) Ἐάν τις τὸν ἴδιον υἱὸν πωλήσῃ τῷ γαμβρῷ τῷ ἰδίῳ τῷ ἐγγυιάτῃ συγγενείᾳ συνηνωμένῳ^{d)}, ἐκείνος μὲν εὐγενὴς ἐστίν^{e)}, καλῶς δὲ ἐνάγονται οἱ δύο ὡς ἀνδραποδισταί. οὐδὲ γὰρ δύναται ὁ γαμβρὸς λέγειν, ὡς ἠγνόησε^{f)} τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ.

ἐάν τις τὸν ἴδιον υἱὸν] Τὸ κατὰ πόδας. Ἐάν τὸν υἱὸν τὸν σὸν τὸν ἐλευθέρου τῷ γαμβρῷ πέπρακας, ὅστις τοσοῦτον ἐγγυιάτῃ συγγενείᾳ συνηνωμένος τὴν τῆς καταστάσεως ἐναλλαγὴν προσηγορεύεται οὐ δύναται· ἐκατέρωθεν κοινοῖς τοῦ ἀμαρτήματος κατήγορος ἐπιλείπει. [Sch. h. VI. 560.]

κατὰ τὸν νόμον] Θαλελαίου^{g)}. Ἐπειδὴ ἀρμόζει κατ' αὐτῶν publicum ἔγκλημα τὸ τοῦ Φαβίου, εἰκότως κατήγορον ἐκάλεσεν αὐτὸν^{h)} ὀφείλοντα αὐτοῦ ἐπιμέμψασθαι. [Sch. i. *. VI. 560.]

λζ. i) Τὸ γενέσθαι τινὰ λιμενάρχην μηδενὸς ἀντιλέγοντος, οὐ δεικνύσιν αὐτὸν εὐγενῆ.

τὸ γενέσθαι τινὰ λιμενάρχην] Τὸ κατὰ πόδας. Οὐ διὰ τοῦτο ἦτιον^{k)}, ὅτι λιμενάρχου χειροτονηθέντος οὐδεὶς

1) libera mulier] Theodori. Libera mulier, si fuerit alicuius concubina, non redigitur in servitutem. Scias autem, const. 29. huius tit. dici, etiam si ancilla concubina fuerit, liberam non fieri, nisi dominus eius eam tanquam uxorem habere usque ad mortem perseveraverit, secundum const. 3. tit. 15. huius lib. 7. Scias vero, Novella 22. dici, si quis sciente domino ancillae se iunxerit matrimonio, ancillam liberam fieri.

XXXIV. Si quis velut tutor¹⁾ res pupilli administraverit, potest ab eo conveniri quasi servus. Hoc enim actionem non laedit.

1) si quis velut tutor] Eiusdem. Etiam a pupillo tutor recte de statu convenitur.

Τὸ κατὰ πόδας. Non ideo minus, quod pupilli res velut tutor administrasse dicitur, ex eius persona servitutis pati quaestionem potest.

Thalelai. Tutor revera datus non fuerat: alioquin libertas quoque ei relicta videretur: sed tanquam tutor res eius administrabat, posteaque status quaestio ei mota est, isque ad sui defensionem illi opponebat, quod tutor fuisset.

XXXV. Nec quae pacta est, ut libera esset¹⁾, cum serva esset, ex pacto libera fit: nec quae libera est cum filiis suis, pacta autem est, ut ancilla esset, ex pacto laeditur.

1) nec quae pacta est, ut libera esset] Το κατὰ πόδας. Post certi temporis ministerium ancillae liberam eam esse cum ea paciscendo, conventionis obtemperandi legi^{*}) domina nullam habet necessitatem: utque hoc verum est, ita e contrario, si filios suos constituta cum his libera in ministerium tibi tradere promississe probetur^{*}), parere placitis non compellitur.

* conventionis legi] Thalelai. Sic construe: Obtemperandi legi conventionis nullam necessitatem habet domina.

* si filios suos constituta cum his libera in ministerium tibi tradere promississe probetur] Eiusdem. Forte promissit quasi servos eos tradere in ministerium. Nam si promissit eos dare mercede ministrantes, tenetur, quod stipulatio consistat in faciendo.

XXXVI. Si quis filium suum¹⁾ genero suo vendiderit proxima necessitate coniuncto, ille quidem ingenuus est, utrique autem recte conveniuntur ut plagiarum. Neque enim gener dicere potest, se ignorasse eius libertatem.

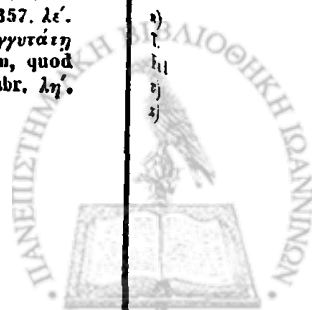
1) si quis filium suum] Το κατὰ πόδας. Si filium tuum liberum genero vendidisti, qui tam proxima necessitudine coniunctus conditionis mutationem simulare non potest: utrisque sociis criminis accusator^{*}) deest.

* accusator] Thalelai. Quoniam competit in eos publicum crimen legis Fabiae, merito accusatorem vocat eum, qui eos debet arguere.

XXXVII. Quod quis factus sit Limenarcha¹⁾ nemine contradicente, id eum ingenuum non probat.

1) quod quis factus sit Limenarcha] Το κατὰ πόδας. Non ideo minus, quod Limenarcha creato

ε) Fabr. φησὶ. α) Malim τινός. β) Fabr. φησὶ. γ) Cod. 1357. λδ. Fabr. λς. δ) L. 35. C. h. t. legitur in sch. z. ad Basil. XXII. 1. cap. 82. (Fabr. T. III. p. 84. edit. nostr. T. II. p. 508.). ε) Sic legendum. Fabr. ζήτησαι (sic). ζ) Cod. 1357. λς. Fabr. λς. α) L. 36. C. h. t. legitur in Syn. p. 423. β) Fabr. ἐστι. γ) Cod. 1357. λς. Fabr. λς. δ) Verba τῷ ἐγγυιάτῃ συγγενείᾳ συνηνωμένῳ desunt in Cod. 1357. ε) Cod. 1357. εὐγενὴς ἐστίν. f) Cod. 1357. ἠγνόησε. g) Hoc scholium, quod ad τὸ κατὰ πόδας pertinet, Fabrotus et huic et textui Basilicorum subiecit. h) Malim τόν. i) Cod. 1357. λς. Fabr. λη. k) Sic legendum, Fabr. ἦτιον.

ἀντεῖπε, τῆς πόλεως ἐνεκεν πιστευομένου¹⁾ περὶ καταστάσεως ζήτησις γενέσθαι δυναται. [Sch. k. VI. 560.]

οὐδὲ εἰς ἀντεῖπε^{m)}] Θαλαλαίου. Πάλιν ἐκείνος ἔλεγεν, ὅτι δι' ὧν ἡ πόλις ὄντος ἐλευθέρῳ μοι ἐπίστευσε τὸ τοῦ λιμεναρχοῦ, ἐλευθέρου ἐγενόμενον. ταύτην τὴν δικαιολογίαν αὐτοῦ ἐβάλλει ἡ διάταξις. [Sch. *. VI. 560.]

λη'.ⁿ⁾ Ἐάν^{o)} πατέρες περὶ υἱῶν ὡς περὶ^{p)} δούλων ὁμολογήσωσι, τὴν κατάστασιν αὐτῶν οὐ βλάπτουσιν.

ἐάν πατέρες] Τοῦ αὐτοῦ. Τοῦτο ἔγνωσ καὶ ἐν τῷ α'. βιβ. τῶν πρώτων^{q)}, ὅτι οὐ βλάπτεται ἡ κατάστασις τῶν υἱῶν ἐκ τοῦ συμβολαίου τοῦ παρὰ τῶν πατέρων κακῶς γενομένου. [Sch. l. VI. 560.]

λθ'.^{r)} Καὶ ἐπὶ τῶν περὶ τύχης ἀγώνων τοῦ ἐνὸς μέρους ἀπολιμπανομένου χρηζήτηθῆναι τὴν δίκην καὶ τῆς αἰτίας διαγιγνωσκομένης τὸν ὑρχοντα ἀποφαινεσθαι.

καὶ ἐπὶ τῶν περὶ τύχης ἀγώνων] Θεοδώρου. Δύναται ὁ δικάζων περὶ ἐλευθερίας ἢ εὐγενείας ψηφισασθαι καὶ ἀπόντος ἐνὸς μέρους. μὲνῃσο οὐδὲν ἦτιον τοῦ ἐνὸς μέρους τὴν αἰτίαν κινεῖσθαι, καὶ κατὰ τὸν τοῦ δικαίου λόγον ἀποφασί^{s)} προφέρεισθαι οὐδὲν καλίει. [Sch. m. VI. 560.]

ἀπόντος οὐδὲν ἦτιον τοῦ ἐνὸς μέρους] Θαλαλαίου. Ἐγνωσ καὶ ἐν τῇ δ'. διατ. τούτου τοῦ τι. ὅτι καὶ τοῦ ἐνὸς ἀπόντος ἡ δίκη κινεῖται. [Sch. n. VI. 560.]

Τοῦ αὐτοῦ. Ἐγνωσ τοῦτο καὶ ἐν τῷ α'. βιβ. τῶν δὲ ἰουδικαίοις, ὅτι καὶ τοῦ ἐνὸς μέρους ἀπολιμπανομένου χρηζήτηθῆναι τὴν δίκην καὶ τῆς αἰτίας διαγιγνωσκομένης τὸν ὑρχοντα μὴδὲν ἦτιον γίνεσθαι τῆς ἀληθείας^{v)}. [Sch. n. VI. 560.]

μ'.^{v)} Δικαζόμενός τις^{w)} περὶ τύχης προέφερεν ἐπιστολὰς τῆς ἐναγοῦσης αὐτῷ, ἐν αἷς ὡς βουλευτικῆ ἔγραψεν αὐτῷ. λέγει οὖν ἡ διάταξις, ταύτας τὰς ἐπιστολὰς μὴ συμβάλλεσθαι αὐτῷ πρὸς ἐλευθερίαν, ἐν ᾧ δούλος ἀποδείκνυται.

δικαζόμενός τις περὶ τύχης] Τὸ κατὰ πόδας. Καλεῖται, πάσας τὰς ἐπιστολὰς τῆς ἐναγοῦσης, ὅσιν αὐτὸς πρὸς Αἴλιον ὡσανεὶ πρὸς βουλευτικὴν ἐποίησατο, ματαίας καὶ σχολαίας εἶναι, καὶ εἰς ἀχρηστον καλεῖσθαι, καὶ περὶ τῆς εὐγενείας αὐτοῦ τοῦ Αἰλίου ζητηθῆναι, καὶ μὴδὲ ἀντικεῖσθαι τῇ γυναικί, ὅτι πρὸς αὐτὸν ὡσανεὶ πρὸς βουλευτικὴν καὶ πρωτεύοντα ἔγραψεν, ἢ τοῦτο, ἅπερ αὐτὸς ἐπλάσατο, βουλευτικὴν ἢ πρωτεύοντα εἶναι, ὅποτε οὐ μόνον ἐκ τῆς τῶν μαρτύρων καταθέσεως καὶ ἐκ τῆς συγγενείας αὐτοῦ, εἴ τις τὸν ζυγὸν τὸν δουλικὸν ἐπιγινώσκει, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἰδιαζούσης^{x)} αὐτοῦ τοῦ Αἰλίου τῆς ἐν ἄλλῳ δικαστηρίῳ εἰδείχθη, ὅτι δουλικῆς τύχης εἶναι δοκεῖ. [Sch. o. VI. 560. sq.]

ὡσανεὶ πρὸς βουλευτικὴν καὶ πρωτεύοντα ἔγραψεν] Θαλαλαίου. Πολλαχοῦ βουλευτικὴν, ἐνταῦθα δὲ πρωτεύοντα. [Sch. *. VI. 561.]

ἢ τοῦτο, ὅπερ αὐτὸς ἐπλάσατο, βουλευτικὴν ἢ πρωτεύοντα εἶναι] Τοῦ αὐτοῦ. Δούλος ὧν ἐπλάσατο ἑαυτὸν βουλευτικὴν ἢ πρωτεύοντα. [Sch. *. VI. 561.]

εἴ τις τὸν ζυγὸν τὸν δουλικὸν ἐπιγινώσκει] Τοῦ αὐτοῦ. Πρὸς τὸ cognatio ἀπέδωκεν, εἴ τις συγγένεια τὸν ζυγὸν τὸν δουλικὸν ἐπιγινώσκει. [Sch. *. VI. 561.]

μα'.^{y)} Ἐάν τις περὶ τύχης ἐναγομένη ἔτεκεν, ἀνάγκη τῇ περὶ αὐτῆς ζητήσῃ καὶ τὸ τικτόμενον εἰκεῖν^{z)}. ἐάν δὲ ἤδη γεννήσασα εἴη, ὅτε περὶ τύχης

nemo contradixit*), rei publicae nomine creato moveri quaestio status potest.

*) nemo contradixit] Thalelaei. Ille rursus dicebat: Quia civitas mihi tanquam libero mandavit Limenarchae munus, liber factus sum. Hanc eius allegationem constitutio reiicit.

XXXVIII. Si parentes¹⁾ filios quasi servos professi fuerint, statum eorum non laedunt.

1) si parentes] Eiusdem. Hoc didicisti etiam in lib. I. partis primae Digestorum, non laedi statum liberorum ex instrumento male a parentibus concepto.

XXXIX. In controversiis status etiam¹⁾ una parte absente causam examinari oportet: et causa cognita magistratum pronunciare.

1) in controversiis status etiam] Theodori. Iudex de libertate aut ingenuitate sententiam etiam una parte absente ferre potest. Memineris const. 5. tit. 14. huius lib. 7.

Τὸ κατὰ πόδας. Iuxta edicti nostri consequentiam in liberalibus quoque negotiis, sive de libertinitate, sive de ingenuitate moveantur, absente nihilo minus una parte*) causam agi, et ex iuris ratione sententiam proferri nihil prohibet.

*) absente nihilominus una parte] Thalelaei. Didicisti etiam in const. 4. huius tit. etiam una parte absente causam agi.

Eiusdem. Hoc didicisti etiam in lib. I. de iudiciis, etiam absente una parte Praesidem nihilominus a veritate stare oportere.

XL. Quidam de statu litigans¹⁾ proferebat epistolas eius, quae adversus eum agebat, in quibus scribebat ad eum tanquam decurionem. Dicit ergo constitutio, has epistolas ei non prodesse ad libertatem, cum servus probetur.

1) quidam de statu litigans] Τὸ κατὰ πόδας. Iubemus, omnes epistolas actricis, quas ad Aelium tanquam decurionem fecerat, inanes ac vacuas esse, atque in irritum devocari, ac de ingenuitate ipsius Aelii requiri, nec mulieri id obesse, quod ad eum tanquam decurionem ac principalem scripserit*), vel id, quod ipse se finxerit decurionem vel principalem*): cum non solum testium professione et cognitione eius, si qua servile iugum agnoscit*), verum etiam voce propria ipsius Aelii in alio iudicio ostensum sit, quod conditionis servilis videretur.

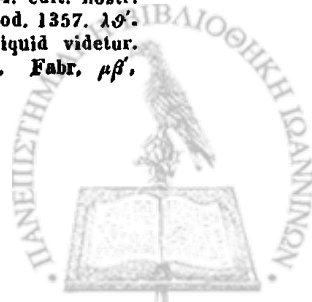
*) ad eum tanquam decurionem ac principalem scripserit] Thalelaei. Multis locis decurionem, hoc loco autem principalem.

*) vel id, quod ipse se finxerit decurionem vel principalem] Eiusdem. Cum servus esset, finxit se decurionem vel principalem.

*) si qua servile iugum agnoscit] Eiusdem. Ad illud, cognatio, retulit, si qua cognatio iugum servile agnoscit.

XLI. Si ea, cum qua de statu agebatur¹⁾, pepererit, necesse est id, quod natum est, quaestioni de statu eius cedere. Sed si iam pepererat, cum status

1) Lege πιστευομένου. m) Fabr. addit verba τῆς πόλεως. Sed haec cum verbis οὐδὲ εἰς ἀντεῖπε coniungenda non sunt. n) Cod. 1357. λη'. Fabr. λθ'. o) L. 39. C. h. t. legitur in sch. z. ad Basil. XXII. 1. cap. 82. (Fabr. T. III. p. 84. edit. nostr. T. II. p. 508.). p) Sic Cod. 1357. Fabr. ὡσανεὶ. q) Significatur L. 8. D. I. 5. ut Fabr. in marg. notat. r) Cod. 1357. λθ'. Fabr. μ'. s) Fabr. in marg. addit περὶ ἀπελευθερίας, εἴτε. Recte. t) Fabr. ὑπόφασις. u) Deesse aliquid videtur. v) Cod. 1357. μ'. Fabr. μα'. w) Cod. 1357. δικαζόμενος τῆς. x) Adde φωνῆς. y) Cod. 1357. μα'. Fabr. μβ'. z) Cod. 1357. ἦκειν.

ἐνήγετο, δεῖ πρὸς ταῦτα*) καὶ τὸν τεχθέντα ἰδιαζόντως^{β)} εἰς δουλείαν ἐλκυσθῆναι, οὐδὲν ἐκ τῶν τῆς μητρὸς ἐλέγχων πρόκριμα ὑπομείναντα.

ἂν τις περὶ τύχης ἐναγομένη] Τὸ κατὰ πόδας. Ἦρσαν, ἐκείνους, οἵτινες τίκτονται, ταῖς τῶν μητέρων καταστάσει^{γ)} κεκρήσθαι, ὡν εὐθὺς ἐκ τῶν ἐγκατῶν ἐξερχομένων^{δ)}. οἱ δὲ πρὸ τῆς δίκης γεννηθέντες ἰδίῳ ὀνόματι πάλιν εἰς ζήτησιν ἐλκίσθωσαν^{ε)}, ἑπειδὴ ἐκείνους μόνους, οἵτινες ἐν τῇ δίκῃ τίκτονται, οἷαν^{ς)} τὴν τύχην τῶν μητέρων περιπλέεσθαι χρῆ, καὶ ἢ τοῖς νομίμοις παραδίδοσθαι δεσπόταις, ἢ τῆς ἐλευθερίας μετὰ τῶν τοῦ φωτὸς ἀφεντῶν ἀπολαύειν. [Sch. p. VI. 561.]

ὡν εὐθὺς ἐκ τῶν ἐγκατῶν ἐξερχομένων] Θαλαλαίου. Εὐθὺς ἢ μετὰ ταῦτα, τούτῃσι, μετὰ τὸ ὑρχθῆναι τὴν δίκην. [Sch. * VI. 561.]

ἰδίῳ ὀνόματι πάλιν εἰς ζήτησιν ἐλκίσθωσαν] Τοῦ αὐτοῦ. Οὐκ εἶναι διὰ τῆς μητρὸς δοκοῦσι καὶ αὐτοὶ ἐλκεσθαι εἰς δουλείαν, ἀλλὰ χρῆ αὐτοὺς ἰδικῶς ἐλκυσθῆναι. [Sch. q. VI. 561.]

καὶ ἢ τοῖς νομίμοις παραδίδοσθαι δεσπόταις] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῦ δικαστοῦ παραδοθῆναι αὐτοῦς. οὐδὲ γὰρ ἔστι σημερον εἰπεῖν παρὰ τοῦ assertoris, ἀνηρημένων ἐν τῷ ἐφεξῆς τι. τῶν ἀδερτέρων. [Sch. * VI. 561.]

ΤΙΤΛΟΣ ΚΑ'.

Περὶ ἐλευθέρου δοθέντος ὑπὲρ δούλου δικασσάσθαι.

α'. Ἡ διάταξις κελεύει, καὶ τὸν ἀπὸ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν ἀναβοῶντα, καὶ τὸν ἀπὸ ἐλευθερίας εἰς δουλείαν ἐλκόμενον δι' ἑαυτοῦ δικάζεσθαι· εἰ δὲ ἀπὸ ἐλευθερίας ἔλκεται εἰς δουλείαν, καὶ συνήγορον δίδόναι, καὶ τὴν ἐκφερομένην πρώτην περὶ τύχης ἀπόφασιν ἰσχύειν, ἐὰν μὴ ἐκκλητος παρακολουθήσῃ· μηκέτι δὲ πάλιν μετὰ τὴν ἐκκλητον κινεῖσθαι τὸ τῆς τύχης δικαστήριον, εἰ μὴ ἔρα πάλιν δευτέρα ἐκκλήτος γένηται.

Ἐὰν δὲ τις ἀπὸ δουλείας λέγῃ ἑαυτὸν ἐλευθέρου, τὸ πεκούλιον αὐτοῦ ἀποτιθέσθω.

Πᾶς δὲ περὶ τύχης δικαζόμενος, εἰ δύναται, δώσει ἐγγυητὴν· εἰ δὲ μὴ δύναται, ἔξομόσεται^{β)}· εἰδότες, ὅτι, ἐὰν διατάγμασι κληθέντες ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἀπολειφθῶσι, πάντως γίνεται κατ' αὐτῶν ἀπόφασις, ὡς κατὰ δούλων^{γ)}.

Πᾶς δὲ ἐνάγων περὶ δουλείας ἐν δύο δικαστηρίοις, μὴ δεδωκότος αἰτίαν τῆς διπλῆς ἐναγωγῆς αὐτοῦ τοῦ δουλαγωγουμένου, κἂν δεσπότης ᾦν, ἀποστερεῖσθω τοῦ ἰδίου δικαίου.

ἢ διάταξις κελεύει] Θεοδώρου. Ὁ ἀναβοῶν εἰς ἐλευθερίαν καὶ δι' ἑαυτοῦ, καὶ διὰ προκουράτωρος καλῶς δικάζεται· καὶ οὐδὲ ἢ ἐκφερομένη ψῆφος περὶ τῆς καταστάσεως αὐτοῦ ἀνατρέπεται, εἰ μὴπω ἐκκλητος γένηται. ἀνύγνωθι τὴν δ'. διατ. τοῦ ιθ'. τιτ. τοῦ παρόντος ζ'. βιβ. καὶ ἴσθι, ὅτι φησὶν^{δ)} ἢ θ'. διατ. τοῦ εβ'. τιτ. τοῦ εἰρημένου προκειμένου βιβ. ζ'. ὅτι καλῶς τις ἐκαλεῖται καὶ διὰ προκουράτωρος. τὸ αὐτὸ ἔγνωσ βιβ. β'. τιτ. ιβ'. διατ. β'. [Sch. a. VI. 563.]

Τὸ κατὰ πόδας. Τὰς δίκας τὰς περὶ δουλικῆς καταστάσεως κινουμένας πρὸς φιλανθρωπιότητα τοῦτο μὲν κρίσιν, τοῦτο δὲ ἔκβασιν μεταφερόμεν, κελεύοντες, εἰ τις ἢ εἰ δουλεύων ἐλευθέρου ἑαυτὸν εἴπων, ἢ ἐν ἐλευθερίᾳ διατρίβων εἰς δουλείαν κατήλθεν^{ε)}, τὴν τοῦ ἀδερτέρου δυσχέρειαν ἐν ἐκατέρῳ ἀργεῖν, καὶ αὐτὸν δὲ ἑαυτοῦ πρὸς τὰς ἐναγωγὰς ἐκείνου, ὅστις δεσπότην ἑαυτὸν δικαιολογεῖται, ἀποκρίνεσθαι· καὶ ἐὰν ἀπὸ

ei moveretur quaestio, etiam eum, qui natus est, specialiter in servitutem trahi oportet, nullum praedictum ex eo subiturum, quod mater convicta sit.

1) si ea, cum qua de statu agebatur] Τὸ κατὰ πόδας. Placuit, eos, qui nascuntur, matrum conditionibus uti, quarum mox visceribus exeunt*). Ante vero litem nati suo nomine rursus in quaestionem trahantur*), quoniam hos solos, qui in lite nascuntur, omnem fortunam matrum complecti oportet, et aut iustis tradi dominis*), aut libertate cum lucis auctoribus frui.

*) quarum mox visceribus exeunt] Thalelai. *Mox vel postea*, hoc est, post coeptam litem.

*) suo nomine rursus in quaestionem trahantur] Eiusdem. Non videntur per matrem ipsi quoque trahi in servitutem, sed oportet ipsos specialiter trahi.

*) et aut iustis tradi dominis] Eiusdem. Eos tradi a iudice. Neque enim dici hodie potest, tradi ab assertore, cum in sequenti titulo sublatis sint assertores.

TITULUS XXI.

De libero homine dato, ut pro servo litiget.

I. Iubet constitutio¹⁾, eum, qui ex servitute proclamatur in libertatem, et eum, qui ex libertate trahitur in servitutem, per se litigare: sin autem ex libertate trahatur in servitutem, et patronum dare, et primam, quae de statu profertur, sententiam valere, nisi provocatio secuta fuerit: post appellationem autem non amplius moveri status iudicium, nisi rursus secunda appellatio facta fuerit.

Si quis autem ex servitute dicat se liberum esse, peculium eius deponatur.

Quilibet autem de statu litigans, si potest, dabit fideiussorem: si vero non potest, iureiurando cavebit: scientes, si edictis vocati per annum abfuerint, omnino contra eos tanquam servos ferri sententiam.

Quilibet autem de servitute agens in duobus iudiciis, si non ipse, qui in servitutem petitur, causam dederit duplicis actionis, etiamsi dominus sit, iure suo privetur.

1) iubet constitutio] Theodori. Qui in libertatem proclamatur, et per se, et per procuratorem recte litigat: nec lata de eius statu sententia rescinditur, nisi provocatio secuta fuerit. *Legge const. 4. tit. 19. huius lib. 7. et scias, const. 9. tit. 62. huius lib. 7. dici, etiam per procuratorem recte quem appellare. Idem didicisti lib. 2. tit. 12. const. 2.*

Τὸ κατὰ πόδας. Lites super servili conditione movendas ad clementiorem tam examinationem, quam exitum transferimus, iubentes, si quis vel adhuc serviens liberum se dixerit, vel in libertate commorans ad servitutem devenerit, assertoris difficultatem in utroque cessare, ipsumque per se ad intentiones eius, qui dominum sese asserit, respondere*): et si ex libertate ad

a) Malim τούτους. b) Sic Cod. 1357. Fabr. ἰδιαζόντος (sic). c) Fabr. καταστάσεων. d) *Legge ἐξίχονται.* e) Fabr. ἐλκίσθωσαν (sic). f) Malim ὅλην pro οἷαν. g) Fabr. ἔξομόσεται. h) Cod. 1357. δούλου. Secunda manus correxit δούλων. i) Fabr. φησὶ. k) Fabr. κατήλθεν εἰη. *Legge κατελθών, aut omittit illud εἰη.*

της ελευθερίας εις δουλειαν προσάγεται, και προκουράτωρα δίδονται μηδαμῶς κωλυθείς¹⁾. ὅπερ ἐκείνοις, οἵτινες ἀπὸ δουλείας εις ελευθερίαν ἀναπλήσασιν, παντελῶς ἀπαγορευόμεν' ἐκείνων τῶν νόμων, οἵτινες ποτὲ και ἐν τῇ τρίτῃ και ἐν τῇ τεταρτῇ τάξει²⁾ τὰς ἀσπερτορικός δικας προσέτατον κρινεσθαι, τοῦ λοιποῦ ἡσυχάζοντων· ὁπότε ἐστὶ δίκαιον, τὴν πρώτῃν ἀπόφασιν ἐν τῇ ἰδίᾳ μένειν δυναμει, ὅτε ἐκκλητος μηδεμία προσερχθεῖσα εἴη. ἤστινος ἰεπίδοθεις κατὰ μίμησιν τῶν ἄλλων πραγμάτων ὁ δικαστής, πρὸς ὃν τὸ πρᾶγμα ἐκ τῆς ἐκκλητου φέρεται, ταύτην κινεῖται³⁾. οὔτινος και αὐτοῦ τοῦ δικαστήριον πρὸς δευτέραν ζήτησιν μηδαμῶς φερέσθω προσφασει τῶν νόμων, οἵτινες περὶ τῶν ἀσπερτορικών δικαίων⁴⁾ ἐκείντο. πρὸς τοῦτοις περὶ τοῦ πεκουλλίου ἐκείνων, ἢ τῶν ἄλλων πραγμάτων, ἢ τῶν δούλων⁵⁾ τὴν τοῦ παλαιου δεφένσορος παραφυλακὴν ἀναίρουσιν, προσταπτοντες, ἐκείνων μόνων τὰ πεκουλία, οἵτινες ἀπὸ νομῆς δουλείας περὶ ελευθερίας τύχης δικάζονται, και τὰ ἄλλα πρᾶγματα, αἵτινα διεκδικουνται, ἐν ἀσφαλεῖ κατὰ διατύπωσιν τοῦ δικαστοῦ ἀποτίθεσθαι· πάντας δέ, οἵτινες περὶ τῆς ελευθερίας κινδυνεύουσιν, εἰ μὲν δύνανται ἐγγυητὴν αὐτὸν δίδουσαι⁶⁾ ἀπαιτεῖσθαι· ἐὰν δὲ αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ ἢ δόσει αὐτοῦ αὐτοῖς ἀδύνατος εἴη, και τοῦτο τῷ δικαστῇ φανερώς ἀποδειχθεῖ, ἐνωμότῳ ἀσφαλείᾳ καταπιστευθῆναι· εἰδότες, ὅτι ἐὰν μετὰ ταύτης ἐκδέσσεως⁷⁾ ἀπολειφθῶσι, και τοῖς ἐδικτοῖς κληθέντες ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μηδὲν ἤτιον ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἕνα διαμείνωσι, παντὶ τροπῷ τῇ δουλείᾳ υπεύθυνοι ἔσονται, και τῇ ἐκείνου δεσποτεῖᾳ, ὅστις τὴν δίκην αὐτοῖς ἐπήγαγεν, χωρὶς τινος ἀμφιβολίας προσκυρωθήσονται. εἰδέναι γὰρ ἐκείνους βουλομεθα, ὅπερ τινὰ εις δουλειαν καλουσιν, ὅτι, ἐὰν μετὰ τὴν πρώτῃν κατηγορίαν ἐν οἰωδῆποτε δικαστηρίῳ ἢ ἀπὸ θείας κελύσεως γενομένης⁸⁾ και ὑπόμνησιν αὐτῷ προσερχθεῖσαν, ὅστις δούλος εἶναι λέγεται, ἐν ἄλλῳ δικαστηρίῳ αὐτὸν αἰτιάσονται· εἰ μὴ ἄρα τοῦτου τὴν προφασιν αὐτός, ὅστις δούλος εἶναι λέγεται, παρέσχεν, εἰ και δεσπόται εἴησαν, τοῦ ἰδίου δικαίου στερηθήσονται. [Sch. b. VI. 563. sq.]

και αὐτὸν δι' ἑαυτοῦ — ἀποκρίνεσθαι] Θαλαλαίου. Τὸ παλαιὸν ἕκαστος περὶ τύχης δικαζόμενος οὐκ ἐπιστέυετο τὴν δίκην δι' ἑαυτοῦ εἰπεῖν, ἵνα μὴ εὐρεθῇ δούλος δικαζόμενος πρὸς τὸν ἰδιον δεσπότην, ἀλλὰ ἐχούην αὐτὸν δοῦναι τὸν λεγόμενον ἀσπερτορα, τουτέστιν⁹⁾, ελευθερόν τινα ὀφείλοντα δικάσασθαι πρὸς τὸν δεσπότην αὐτοῦ. τὴν οὖν δυσχέρειαν τοῦ εὐρεῖν τὸν ἀσπερτορα ἀναίρει ἢ διάταξις. [Sch. c. VI. 564.]

ἀπερ — παντελῶς ἀπαγορευόμεν] Τοῦ αὐτοῦ. Τουτέστι, κεχρημέθα τῇ προλήψει λέγοντες, ὅτι δούλος ἦν ἕως τῆς σημερον, και οὐκ ὀφείλει δι' ἑαυτοῦ δικάσασθαι. ἐν δὲ ἄλλῳ νομίμῳ αὐτὸν λέγομεν. ἰδοὺ γὰρ ὁ ἀπὸ ελευθερίας εις δουλειαν¹⁰⁾ δύναται και προκουράτωρα δίδουσαι. ὁ δὲ ἀπὸ δουλείας ἀναβῶν εις ελευθερίαν οὐ δύναται δίδουσαι προκουράτωρα. [Sch. c. VI. 564.]

ἐκείνων τῶν νόμων — ἡσυχάζοντων] Τοῦ αὐτοῦ. Τὸ παλαιὸν ἐκράτει, ἵνα, κἂν τις δικαζόμενος περὶ τύχης ἡτήθη, πάλιν δευτέρον και τρίτον δικάσῃται. σημερον δὲ ὡς ἐπὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων, κελύει¹¹⁾ ἢ διάταξις, ἐὰν ἐκκλητος μὴ δοθῇ, κρατεῖν τὴν πρώτῃν ἀπόφασιν. [Sch. c. VI. 564.]

ἤστινος, ἐπίδοθεις] Τοῦ αὐτοῦ. Ὡς ὅτι ἐὰν ἐκκλητος ἐπέδοθη κατὰ τοῦτου, δεῖ ἀνωθεν ἐξετασθῆναι τὴν ὑπόθεσιν. [Sch. d. VI. 561.]

εἰ μὲν δύνανται ἐγγυητὴν δίδουσαι] Τοῦ αὐτοῦ. Τὸ παλαιὸν¹²⁾ τὸν ὑπὲρ τοῦ δούλου δικαιολογούμενον αὐτὸν υποκείσθω περὶ τοῦτου ἀσφαλείᾳ. και τοῦτο οὖν ἢ διάταξις ἀναίρει. [Sch. f. VI. 564.]

ἐὰν — ἀπολειφθῶσι] Τοῦ αὐτοῦ. Μὴ ἐξετάζοντος τοῦ δικαστοῦ, ὡς¹³⁾ ἀπελειφθῶσαν, εἴτε εὐλόγως, εἴτε ἀδίκως. [Sch. g. VI. 564.]

τοῦ ἰδίου δικαίου στερηθήσονται] Τοῦ αὐτοῦ. Τουτέστι, κἂν μὴ καλὴν ἡγωνίσαστο δίκην, ἐκπίπτει τῆς δίκης σημεῖωσιν δέ, ὅτι μόνον ἐπὶ τῶν ἀπὸ ελευθερίας δουλαγωγούμενων¹⁴⁾ εἶπεν. [Sch. h. VI. 564.]

β'.²⁾ Και μετὰ θάνατον τοῦ πρᾶθέντος ελευθερου ἐνάγεται ὁ πρᾶτης, και βυρεῖται τῇ ἀποδείξει,

servitutum ducitur, etiam procuratorem dare minime prohiberi. Quod his, qui ex servitute ad libertatem prosiliunt, penitus interdiximus^{*)}: illis legibus, qui dudum et tertia et quarta vice assertorias lites examinari praecipiebant, in posterum conquiescentibus^{*)}: cum sit iustum, primam sententiam in suis manere viribus, cum provocatio nulla oblata fuerit. Qua porrecta^{*)} ad similitudinem aliorum negotiorum iudex, ad quem res ex provocacione defertur, eam examinet: cuius et ipsius iudicium ad secundam exquisicionem minime deducatur occasione legum, quae super assertoriis iuribus positae sunt. Praeterea super peculio eorum, vel aliis rebus, aut causis veteris defensoris observationem tollimus, praecipientes, illorum tantummodo peculia, qui ex possessione servitutis super libera conditione litigant, aliasque res, quae vindicantur, in tuto pro dispositione iudicis collocari: omnes vero, qui pro libertate periclitantur, si quidem possunt fideiussorem dare^{*)}, eum exigi: sin vero revera datio eius ipsis impossibilis sit, hocque iudici manifeste ostendatur, iuratoriae cautioni committi: scientes, quod si post hanc expositionem abfuerint^{*)}, et edictis citati in absentia nihilo minus per unum annum duraverint, omnimodo servituti obnoxii erunt, et eius dominio, qui litem eis intulit, sine ulla dubitatione assignabuntur. Scire enim eos volumus, qui aliquem ad servitutem vocant, quod si post primam accusationem in quocunque iudicio vel ex divali iurisdictione factam, et admonitionem ei oblatam, qui servus esse dicitur, in alio iudicio eum accusaverint, praeterquam si eius occasionem ipse, qui servus esse dicitur, praestiterit, etsi domini sint, suo iure privabuntur^{*)}.

^{*)} et ipsum per se — respondere] Thalelai. Olim cuilibet de statu litiganti non permittebatur causam per se agere, ne inveniretur servus litigans adversus dominum suum, sed oportebat eum dare assertorem, hoc est, liberum hominem, qui adversus dominum eius litigare debebat. Difficultatem ergo inveniendi assertoris tollit constitutio.

^{*)} quod — penitus interdiximus] Eiusdem. Hoc est, utimur praesumptione dicentes, eum servum fuisse in hunc diem, nec debere per se litigare: in alio iure autem ipsum dicimus. Ecce enim qui ex libertate in servitutem petitur, etiam procuratorem dare potest. Qui autem ex servitute in libertatem proclamat, procuratorem dare non potest.

^{*)} illis legibus — conquiescentibus] Eiusdem. Olim observabatur, ut si quis de statu litigans victus esset, iterum secundo et tertio litigaret. Hodie autem, sicut in aliis rebus, iubet constitutio, si appellatio oblata non fuerit, primam valere sententiam.

^{*)} qua porrecta] Eiusdem. Itaque si provocatio adversus eum oblata fuerit, causam denuo examinari oportet.

^{*)} si quidem possunt fideiussorem dare] Eiusdem. Olim obtinebat, ut is, qui servum defendebat, cautioni obnoxius esset. Et hoc igitur tollit constitutio.

^{*)} si — abfuerint] Eiusdem. Iudice non examinante, utrum iusta ex causa abfuerint, necne.

^{*)} suo iure privabuntur] Eiusdem. Hoc est, etsi non bonam causam agebat, causa cadit. Nota autem, de his tantum sermonem esse, qui ex libertate in servitutem vindicantur.

II. Etiam post mortem liberi venditi¹⁾ agitur adversus venditorem, eique incumbit onus probandi²⁾,

1) Lege κωλυθῆναι. 2) Fabr. in marg. notat: In Herv. exempl. ἐν δευτέρῃ και τρίτῃ. *Martialis: hoc si ter quaterque clamitavit.* 3) Malim κρινεῖται. 4) Fabr. in marg. emendat δικῶν, *litibus.* 5) In Codice legitur *causis.* Itaque legendum αἰτίων pro δούλων, ut etiam verti. 6) Lege ἐγγυητὴν δίδουσαι, αὐτὸν. 7) Lege ταύτην τὴν ἐκθεσιν. 8) Lege γενομένην. 9) Fabr. τουτέστι. 10) Adde ἐκδομένους. 11) Fabr. κελύειν. 12) Adde ἐκράτει. 13) Malim πῶς. 14) Fabr. δουλαγωγούμενον (sic). 15) Numerus deest in Cod. 1357.

περὶ τῶν εἰσθότων παρενθεθέντων, ἐν τούτῳ ὁ τοῦ νομίμου λογισμὸς ἐπιτρέπη, τὴν δίκην τὴν περὶ ἐλευθερίας παρὰ τῶ ἀρχόντι τῆς ἐπαρχίας τηρεῖται^{εε}), ἵνα, ἐὰν ἐλεύθερος εἴη, ἢ μὴ εἶναι δούλος ἀποφανθῆς, τότε σοι τὰ κατὰ νομον κεχρεωσθημένα ἀποκαταστήθῃαι κτελεύσῃ· ὅποτε τούτου ἀδῆλου ὄντος, πότερον ἄρα σοι ἐλευθέρῳ τυγχάνοντι, ἢ τῷ δεσπότη τῷ σῶ, ἐὰν δούλον σε ἢ ἀπόφασις φανερώσῃ, κεχρεωσθηται, πρὸς καταβολὴν συνωθεῖσθαι τὸν χρεώστην σου προσήκει^η. [Sch. h. VI. 569. sq.]

ἐὰν τούτῳ ὁ τοῦ νομίμου λογισμὸς ἐπιτρέπη] Θαλελαίου. Πολλὰκίς εἰς ἣν οὗτος τῶν κεκαλυμμένων ἀναφανθῆσαι πρὸς ἐλευθερίαν· καὶ διὰ τούτου εἶπεν ἡ διάταξις· ἐὰν ἐπιτρέπη ὁ νόμος, πρότερον εἰς ἐλευθερίαν ἀναφανθήσων. [Sch. * VI. 570.]

ἢ τῷ δεσπότη τῷ σῶ] Τοῦ αὐτοῦ. Δύνασαι μὲν εἶπεῖν, ὅτι αὐτὸς ὁ χρεώστης ἔλεγεν αὐτὸν δεσπότην εἶναι. πληρὴ ἵνα τῷ ἠγῆτῷ τῆς διατάξεως ἀκολουθήσῃς^ι), φεμάτισον, ὅτι ὁ χρεώστης οὐκ ἔλεγεν, αὐτὸν δεσπότην εἶναι, ἀλλ' ἔλεγε, τούτον δούλον εἶναι, ὡςτε ἐαυτὸν^κ) χρεώστην εἶναι τοῦ δεσποῦ αὐτοῦ. [Sch. * VI. 570.]

ζ'. Ἐκίνει τις κατὰ τινων^λ) περὶ ἀρπαγῆς λέγων, αὐτοῖς καὶ δούλους ἰδίους εἶναι. καὶ φησιν ἢ διάταξις, ὅτι χρὴ πρότερον τὰ περὶ τῆς τύχης αὐτῶν ἐξετασθῆναι, καὶ οὕτως τὰ περὶ τῆς ἀρπαγῆς. ἐὰν γὰρ ἀποδειχθῶσι δούλοι, οὐκέτι ἐνάγονται περὶ ἀρπαγῆς, ἀλλὰ τῷ^μ) δεσπότη παραδίδονται.

ἐκίνει τις κατὰ τινων περὶ ἀρπαγῆς] Τὸ κατὰ πόδας. Ἐὰν τὰ πράγματά σου ἀρπαγέντα ἢ ἀποσυληθέντα^α) εἶναι λέγῃς παρ' ἐκείνων, οὐστίνως δούλους σοὺς εἶναι φιλονεκεῖς, καὶ οὗτοι εἰς ἐλευθερίαν ἀναβοῶντων, ἢ δίκην ἢ περὶ τῆς ἐλευθερίας πρότερον κατ' αὐτῶν, καὶ τότε περὶ τῆς ζημίας τῆς δοθείσης καὶ τῶν πραγμάτων τῶν ἀποσυληθέντων^β) ἢ δίκην παρὰ τῷ ἀρχόντι τῆς ἐπαρχίας προκαταρκτικὰ ἐστίν· ἵνα, ἐὰν ἐλεύθεροι ἢ δούλοι μὴ εἶναι ἀποφανθῶσι, τότε δὴ τὰ^γ) τῆς ζημίας τῆς δοθείσης καὶ τῶν ἀποσυληθέντων πραγμάτων προβῆναι δυναθῆ, προσληφθείσης ἀποδείξεως, ἢ καταδίκην· ἐὰν δὲ ἄλλως, ἢ ζήτησις τῶν ἀποσυληθέντων πραγμάτων ἀφανίζεται^δ). [Sch. i. VI. 570.]

καὶ τῶν πραγμάτων τῶν ἀποσυληθέντων] Θαλελαίου. Ἀποκνηθέντων, ἀποσυληθέντων. κυρίως γὰρ res amotae καλοῦνται, ὅτε ἢ γυνὴ ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ ἀνδρὸς πράγματα συλλήσει^ε). [Sch. * VI. 570.]

ἵνα, ἐὰν ἐλεύθεροι ἢ δούλοι μὴ εἶναι ἀποφανθῶσι] Τοῦ αὐτοῦ. Σημείωσαι· τούτῳ γὰρ εἶπέ σοι καὶ ἡ α'.*) διατ. ὅτι ὁμοίον ἐστὶ τὸ εἶπεῖν, ἐλευθέρους εἶναι τοὺς ἐναγομένους, τὸ^β) εἶπεῖν, ὅτι οὐκ εἰσὶ δούλοι. [Sch. * VI. 570.]

ἐὰν δὲ ἄλλως] Τοῦ αὐτοῦ. Τουτέστιν^γ), ἐὰν ἀποφανθῶσι δούλοι, καὶ ὑπότιζον εἰς αὐτό. [Sch. * VI. 570.]

ἀφανίζεται] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ μεταξύ δεσποῦ καὶ δούλου δικαστήριον οὐ συνίσταται. [Sch. * VI. 571.]

ζ'. Δούλος^ν) τις εἶναι λεγόμενος Πέτρου ἠτιάσατο τὸν Πέτρον ὡς πολλὰ τῶν διαφερόντων αὐτῷ πραγμάτων ἀρπάσαντα· ἔ δὲ ἐπὶ τῇ ἀποκαταστάσει τῶν ἀρπαγέντων ὀχλούμενος ἔλεγε, δούλος μου εἶ, καὶ οὐ δύνασαι ὄλως κατ' ἐμοῦ εἰσιέναι εἰς δικαστήριον. ὅτε οὖν δειχθῆς ἐλεύθερος, καὶ ὅτι σὰ ἦν τὰ πράγματα, καὶ ὅτι ἐγὼ ἤρπασα, τότε λαμβάνεις, ἅτινα λέγεις ὅτε ἤρπασα. ἀλλὰ πάλιν ἐκεῖνος ὁ λεγόμενος οἰκέτης ἔλεγε· τέως δὲ τὰ πράγματα, καὶ τότε μετὰ τὸ δοῦναι κίνησον κατ' ἐμοῦ περὶ καταστάσεως, καὶ ἀποκρίνομαι σοι τί. λέγει οὖν ἡ διάταξις·^ω) εἶπέ μοι, οὗτος ὁ λεγόμενος οἰκέτης εἶναι καὶ ἀρπαγὴν ὑπομείνας ἐν νομῇ δουλείας ἐστίν, ἢ ἐν νομῇ

solemnibus interpositis, si hoc iuris admittat ratio*), causam libertatis apud Praesidem provinciae decidi, ut, si liber fueris, vel servus non esse pronunciatum, tunc tibi iure debita restitui iubeat: cum hoc incerto, utrumne tibi libero constituto, an domino tuo*), si servum te sententia declaraverit, debeat, ad solutionem debitorem tuum urgeri non conveniat.

*) si hoc iuris admittat ratio] Thalelaei. Fortasse unus erat ex his, qui ad libertatem proclamare prohibentur: et ideo dixit constituto: Si lex admittat, prius ad libertatem proclama.

*) an domino tuo] Eiusdem. Potes quidem dicere, ipsum debitorem se dominum esse contendere. Sed ut sequaris verba constitutionis, pone, debitorem non dicere, se dominum esse, sed dicere, eum servum esse, ut ipse debitor esset domini eius.

VI. Agebat quidam adversus quosdam vi bonorum raptorum¹), dicens, eos quoque servos suos esse. Et dicit constituto, prius de eorum conditione quaerit oportere, et ita de rapina. Nam si probatum fuerit, eos servos esse, non vi bonorum raptorum conveniuntur, sed domino traduntur.

1) agebat quidam adversus quosdam vi bonorum raptorum] Τὸ κατὰ πόδας. Si res tuas raptas vel amotas esse dicis ab his, quos servos tuos esse contendis, hique in libertatem proclament, causa de libertate prius adversus eos, et tunc damni dati rerumque amotarum²) lis apud Praesidem provinciae contestanda est: ut, si quidem liberi, vel servi non esse pronunciat fuerint³), tunc demum damni dati et amotarum rerum procedere possit adhibita probatione condemnatio: si vero secus⁴), quaestio rerum amotarum evanescat⁵).

*) rerumque amotarum] Thalelaeus. Amotarum, id est ereptarum. Proprie enim res amotae dicuntur, cum uxor res ex bonis mariti contrectaverit.

*) ut, si quidem liberi, vel servi non esse pronunciat fuerint] Eiusdem. Nota, hoc enim tibi dixit et superior constitutio, perinde esse dicere, eos, adversus quos agitur, liberos esse, ac dicere, non esse servos.

*) si vero secus] Eiusdem. Hoc est, si servi pronunciat fuerint, et ibidem subdistingue.

*) evanescat] Eiusdem. Quia inter dominum et servum iudicium non consistit.

VII. Quidam, qui Petri servus esse dicebatur¹), Petrum accusabat, quod multas res ad ipsum pertinentes eripuisset: ille autem, qui de restitutione rerum raptarum interpellabatur, dicebat: Servus meus es, et adversus me iudicium introire omnino non potes. Cum ergo probatum fuerit, te liberum esse, et res tuas esse, meque eas rapuisse, tunc ea accipies, quae me rapuisse dicis. At ille rursus, qui servus dicebatur, dicebat: Redde interim res, et rebus redditis mecum de statu age, tibi que respondebo. Ait ergo constituto: Dic mihi: hic, qui servus esse dicitur, et rapinam passus est, estne in possessione servitutis, an in possessione libertatis? Si quidem

g) περι ομῖττῆνδῦμ ἐστ. gg) Sic lego. Fabr. τηρεῖται. h) Adde οὐ ἀντὲ προσήκει. i) Fabr. ἀκολουθίσης (sic). k) Lege αὐτὸν. l) Sic Cod. 1357. Fabr. κατὰ τινων. m) Pro τῷ Cod. 1357. habet ὡς. n) Fabr. ἀποσυλληθέντα. o) Fabr. ἀποσυλληθέντων hic et postea. p) τὰ ομῖττῆνδῦμ. q) Lege ἀφανίζεται. r) Fabr. συλλήσει. s) Fabr. in marg. emendat ἀνωτέρω. t) Adde καὶ ἀντὲ τὸ, vel pro τὸ lege τῷ. u) Fabr. τουτέστι. v) Cod. 1357. ante δούλος ponit ἐὰν. w) Malim ita interpungere: ἀποκρίνομαι σοι. τί λέγει οὖν ἡ διάταξις;

ἐλευθερίας· εἰ μὲν ἐν νομῇ δουλείας ὢν*) ἀναφωρεῖ εἰς ἐλευθερίαν, καὶ αἰτιῶται τὸν νεμόμενον ὡς ἡρπακῶτα τινὰ αὐτῷ διαφέροντα ὡς ἐλευθέρῳ τυγχάνοντι· πρότερον ἢ περὶ τῆς τύχης δίκη τεμινέσθω, καὶ τότε κινεῖτω δειχθεὶς ἐλεύθερος καὶ περὶ τῶν ἀρπαγέντων τὴν κατὰ νόμους ἀγωγὴν. εἰ μέντοι ἐπὶ νομῆς ἔστιν γ) οὗτος ἐλευθερίας, τίως μὲν διδόνθω αὐτῷ τὰ πράγματα, ἢτοι ἀποκρινέσθω περὶ τῆς ἔρπαγῆς· καὶ τότε κινεῖτω ε) περὶ τῆς ἐλευθερίας δικαστήριον. οὐχ ἀπλῶς δὲ βούλεται ἢ διάταξις διδόναι τὸν Πέτρον ἢ ἡρπασιν, ἀλλὰ πρότερον λαμβάνοντα ἱκανοδοσίαν, ὅτι σῶμα αὐτῷ καὶ ἀκέραια φυλάξει τὰ πράγματα. εἰ δὲ μὴ δίδωσιν ἐγγυητάς, τότε λοιπὸν ἐν μεσιγγύῃ διδόνθω τὰ πράγματα ἐπὶ τῷ α) τῷ νικήσαντι ἀποκαταστήναι αὐτὰ. λαμβανέτω δὲ β) ἐκείνος ἐκ τῶν γ) μεσιγγυηθέντων πραγμάτων δ), ὅσον ὁ δικάστης ὀρίσει προφάσει ἀποτροφῆς ἰδίως, καὶ τῶν τῆς δίκης δαπανημάτων. εἰ δὲ ἤδη ἐκινήθη δικαστήριον περὶ τῆς ἔρπαγῆς ε) τῶν πραγμάτων, καὶ ἀπόφασις ἐξηγήθη, κἀκεῖνος μὴ θέλων ποιῆσαι τῇ ἀποφάσει τὸ ἱκανὸν ἐπλάσαστο δῆθεν ἐνάγειν περὶ τῆς ς) τύχης· ἀναγκάζεται ἐντεῦθεν ἤδη τὰ πράγματα αὐτῷ ἀποδοῦναι, καὶ τότε περὶ τῆς τύχης δικάζεται.

δοῦλός τις εἶναι λεγόμενος Πέτρον] Τὸ κατὰ πόδας. Ἐἴ ποτε δίκη καταστάσεως τύχοι κινήσεια, ἢ ἐξ ἐκείνου τοῦ μέρους, ὅστις δοῦλος εἶναι λέγεται, περὶ τῶν διηρπαγμένων· πρότερον ἀπὸ νομῆς δουλείας εἰς ἐλευθερίαν ἀναβοητήτων δοκιμάζει, ἢ μήτι ἀπὸ νομῆς ἐλευθερίας εἰς δουλείαν ἔλκεται ε). καὶ εἰ ἐκείνου ἀπὸ τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν δουλικῶν τὴν ἐλευθερίαν συσταίη ι) λειπεῖν ι), πρότερον τέμνεσθαι τὴν τῆς καταστάσεως προσήκει δίκην, καὶ οὕτως παρέχεσθαι τὴν τῶν ἀρπαγέντων πραγμάτων, εἰ τὸ πρῶτον ἀπαιτήσει, ἀκρόασιν. εἰ δὲ ἐκείνου, ὅστις εἰς δουλείαν καλεῖται, τί ποτε διηρπαγμένον λέγεται, πάντα, ἀπερ συσταίη ἀραιγεθέντα ὀδεθήποτε, ἀναδιδόνθαι προσήκει ἐκείνῳ, ὅστις δοῦλος εἶναι λέγεται, μόνον εἰ σῶμα τὸ πρῶτον ἔσσεια διὰ ἀξιοπίστων ἐγγυητῶν ἐπηρωτήθη κ). εἰ γὰρ τοιοῦτοι ἐγγυηταὶ οὐ δύναται δοθῆναι, τότε ἐκεῖνα, τουτέστι, τὰ ἀρπαγέντα, προσήκει ι) περὶ ὧν ἐν δικαστηρίῳ ζητεῖται, μεσιγγυασθαι εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἢ ζητησις περαιωθῆσεται· οὕτω μέντοι, ἵνα ἐκ τούτων τῶν πραγμάτων, εἴαν ἄλλη εὐχέρεια εἶναι οὐ δύναται, τοσοῦτον τοῖς τῆς δίκης ἀναλώμασι καὶ τῇ τροφῇ τοῦ ἀνθρώπου χορηγηθῇ μ), ὅσον τῇ συμμετρημένῃ ν) τοῦ δικαστοῦ κρίσει τύχη δοκιμασθέν. ὅτε δὲ μὴτω περὶ καταστάσεως δίκης κινήσειας πράγματα παρὰ τινος ἀρπαγέντα εἴησαν, καὶ ἀποφάσεως περὶ ἀποκαταστάσεως τῆς νομῆς τῶν πραγμάτων ἐξηγήσει ἐκείνος, ἵνα μὴ τῇ ἀποφάσει τὸ ἱκανὸν γένηται, περὶ καταστάσεως φιλονεικίαν κινεῖ· ἀνάγκη ἔχει καὶ χωρὶς ἱκανοδοσίας τὰ αὐτὰ πράγματα ἀποδοῦναι, καὶ τότε τὴν δίκην τὴν περὶ τῆς ἐλευθερίας κατὰ τοῦ ο) νομίμου τύπον ἐκγυμνάσαι. [Sch. k. VI. 571.]

ἀκρόασιν] Θαλελαίου. Οὕτως σύνταξον, praebere audientiam, παρέχεσθαι τὴν περὶ τῶν ἀρπαγέντων ἀκρόασιν. [Sch. *. VI. 571.]

μεσιγγυασθαι] Τοῦ αὐτοῦ. Ἴνα τίως δώσῃ ρ) τὰ πράγματα τῷ φαινόμενῳ αὐτῶν δεσποτῇ. [Sch. *. VI. 571.]

ἐκ τούτων τῶν πραγμάτων] Πρὸς ἕτερον ς) δὲ, ὅτι ἢ διάταξις περὶ ἔρπαγῆς μόνον χώραν ἔχει, περὶ ἧς καὶ διαλέγεται. ὥστε οὖν, ἐνθα ὁ δουλαγωγούμενος μὴ λέγει ἔρπαγην ὑποστήναι, ἀλλὰ τυχόν χρεὸς ἀπαιτεῖ, χρῆσαι ς) ταῖς ἀνωτέρω διατάξεσιν. [Sch. *. VI. 571.]

καὶ ἀποφάσεως] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν ἄλλο νόμιμον λέγει ἢ διάταξις, ὅτι, εἴαν ἤδη ἐκινήθη ἀποδοθῆναι τὰ πράγματα, προεὐληπταὶ δὲ ἐκείνος εἰς ἀποφυγὴν τῆς ἀποφάσεως προσφῆρῃν τὸ περὶ τύχης δικαστήριον, καὶ πάντα τὰ πράγματα τίως ἀποδίδωσιν. [Sch. *. VI. 571. sq.]

in possessione servitutis constitutus proclamat in libertatem, et possessorem accusat, quod quaedam rapuerit ad ipsum pertinentia tanquam liberum existentem: decidatur prius causa status, et tunc, cum liber probatus fuerit, de rebus direptis intendat legitimam actionem. Sed si in possessione libertatis sit, interim quidem res ei reddantur, vel respondeat de rapina: et tunc iudicium moveat de libertate. Non vult autem constitutio Petrum simpliciter reddere ea, quae rapuit, sed praestita ei cautione, res salvas et integras ei fore. Sin autem fideiussores non det, tunc res sequestro deponantur, ut victori restituantur. Accipiat autem ille ex rebus apud sequestrem depositis, quantum iudex pro victu eius et sumtibus litis arbitratus fuerit. Sin autem honorum raptorum iam actum sit, et lata sententia, et ille nolens iudicatum facere finxerit, se de statu agere, cogitur illico res ei reddere, et tunc de statu litigat.

1) quidam, qui Petri servus esse dicebatur] Τὸ κατὰ πόδας. Si quando status causa fuerit, aut ab eius parte, qui servus esse dicitur, actio de bonis raptis: utrum de possessione servitutis in libertatem reclamandum putet, an vero ex possessione libertatis in servitutum trahatur, consideratur. Ac si eum de obsequiis servilibus libertatem constititit flagitare, ante decidi status convenit causam, atque ita praebere direptarum rerum, si res exegerit, audientiam*). Quodsi ei, qui ad servitutum vocatur, quidquam direptum esse dicitur, universa, quae constititit quocumque ablata, ita demum reddi convenit ei, qui servus esse dicitur, si modo salvam rem futuram per idoneos fideiussores promiserit. Nam si tales fideiussores dari non possunt, tunc ea, hoc est, quae rapta sunt, de quibus in iudicio quaeritur, convenit sequestrari*) in eum diem, quo controversia finietur: ita tamen, ut ex his rebus*), si alia facultas esse non possit, tantum litis sumtibus et alimoniae hominis suppeditetur, quantum moderato iudicis arbitrio fuerit aestimatum. Cum autem necdum lite de statu mota, res ab aliquo direptae sunt, et sententia*) de restitutione possessionis rerum lata, ille, ne sententiae satisfaceret, de statu controversiam movet: necessitatem habet, et sine satisfactione easdem res reddere, et tunc causam de libertate secundum iuris ordinem exercere.

*) audientiam] Thalelaei. Sic construe, praebere audientiam de rebus raptis.

*) sequestrari] Eiusdem. Ut interim res reddat ei, qui earum dominus apparet.

*) ex his rebus] Nota, constitutionem locum habere duntaxat in rapina, de qua etiam loquitur. Quamobrem cum is, qui in servitutum petitur, non dicit, se rapinam passum esse, sed forte debitum petit, utere superioribus constitutionibus.

*) et sententia] Eiusdem. Hinc ius aliud tradit constitutio, scilicet, si iam pronunciatum sit, res reddi oportere, ille autem, ut sententiam effugiat, occupet movere de statu questionem, interim eum universas quoque res restituere.

x) Cod. 1357. ὢν (sic). y) Addit ἔστιν Cod. 1357. quod deest apud Fabr. z) Adde τὸ post κινεῖτω. a) Cod. 1357. τὸ. b) Post δὲ Cod. 1357. addit αὐτῷ. c) ἐκ τῶν deest in Cod. 1357. d) Ante πραγμάτων Cod. 1357. addit τῶν. e) Post ἔρπαγῆς Cod. 1357. haec addit: τῶν πραγμάτων καὶ ἀπόφασις ἐξηγήθη. f) τῆς deest in Cod. 1357. g) Adde θεωρεῖται vel simile quid. h) Fabr. συστή (sic). i) Fabr. in marg. emendat ἀπαιτεῖν. Recte. k) Fabr. ἐπερωτήθη. l) Illud προσήκει pone post ζητεῖται. m) Fabr. χορηγηθῆ (sic). n) Fabr. συμμετρημένη (sic). o) Adde τὸν ante τοῦ, p) Malim δῶ. q) Est adnotatio Thalelaei. r) Fabr. χρῆσαι.

ΤΙΤΛΟΣ ΚΓ'.

Περὶ συνδοιασμοῦ*) ἀναφανέντος.

α'. Παῖς προσήλθε λέγων περὶ τῆς μητρὸς τῆς ἰδίας, ὅτι φθαρεῖσα παρὰ δούλου ἰδίου, κινήθητος μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ δούλου δικαστηρίου¹⁾ εἰπόντος, ὅτι εὐγενὴς ὢν αἰχμάλωτος ἐλήφθη²⁾ καὶ ὑπέστρεψε³⁾, συνέπαιξεν⁴⁾ ἢ μήτηρ, καὶ ἔδοξεν ἐκεῖνος εὐγενὴς εἶναι. τοῦτο οὖν εἰπόντος τοῦ παιδὸς ἀντιγράφει⁵⁾ ἢ διάταξις, ὅτι ἐμμένει ἐκεῖνος δούλος. κἂν γὰρ, ὡς φησὶν ἐκεῖνος, συναίνεση τῇ συμπαιγνίᾳ, σὲ τὸν υἱὸν οὐκ ἔβλαψεν ἢ εὐγένεια ἐκ τούτου.

παῖς προσήλθε⁶⁾ Θεοδώρου. Ὁ ἄν δούλος καὶ συμμειγεί τῇ ἰδίᾳ δεσποίνῃ οὐδὲ διὰ συμπαιγνίας αὐτῆς ἐλευθερὸς νοεῖται. ἀλλὰ καί, ὡς κέεται βιβ. θ'. tit. ια'. διατ. α'. ζῶν ὁ τοιοῦτος καλεῖται. σημειῶσαι οὖν, ὅτι συμπαιγνία οὐκ ὠφελεῖ τινα περὶ τύχη, ἀλλ' οὐδὲ μὴν βλάπτει, κατὰ τὴν ιζ'. διατ. τοῦ ις'. tit. τοῦ παρόντος ζ'. βιβ. [Sch. a. VI. 572. sq.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ὅποτε τὸν δούλον τῆς σῆς μητρὸς καὶ stupro χρῶναι τὴν δεσποιναν τὴν ἰδίαν, καὶ τὸν τῆς αἰσχρᾶς συναφείας σπῆλον ἢ συμπαιγνίαν⁷⁾ τῆς ἐνοηθείσης εὐγενείας καὶ τῶ σχήματι τῆς πλαστῆς αἰχμαλωσίας παρὰ τῷ ἀροδιῶ δικαστῇ συγκαλύψει φεματίζεις, καὶ οὔτε ἐλευθερίαν αὐτῷ τὴν σὴν μητέρα δεδωκέναι, ἀλλὰ εἰς μόνην εὐγένειαν αὐτὸν τῷ ψεύδει τῆς γυμνῆς βεβαίωσας⁸⁾ σπουδάσασα⁹⁾ διαβεβαίωσαι δούλον εἶναι φανερόν ἐστιν¹⁰⁾, ὅποτε καὶ ἢ τοῦ θείου Πίου διάταξις ἢ περὶ αἰχμαλωσίας γενομένη, ἦντινα μὴ συμβεβηκέναι λέγεις, εἰγενῆ ποιῆσαι οὐ δοκεῖ, οὐδὲ βεβαίωσις τῆς συναίνεσως τῆς σῆς εὐγενείας δίκαιον παρασχέιν ἠδυνήθη. [Sch. a. VI. 573.]

δοῦλον, εἶναι φανερόν ἐστιν] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ δούλος ἐστὶ καὶ οὐκ ἠλευθερώθη, δούλος ἐμμένει. [Sch. b. VI. 573.]

ὅποτε] Θαλελαίου¹¹⁾. Πρὸς τὸ adseveres ἀποδίδωσιν¹²⁾ ὅποτε διδύσκεις τότε, καὶ τότε γέγονεν. [Sch. *. VI. 573.]

οὐδὲ βεβαίωσις τῆς συναίνεσως τῆς σῆς] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐκεῖνος διαβεβαίωτο¹³⁾, καὶ τοῖτον τὸν παῖδα συναίνεσαι τῇ συμπαιγνίᾳ. λέγει οὖν ἢ διάταξις, ὅτι οὐδὲ ἢ συμπαιγνία ἢ σὴ ἰσχυρὸν ἐκεῖνον εὐγενῆ ποιῆσαι. [Sch. c. VI. 573.]

β'. Τὸ δόγμα¹⁴⁾ κελεύει, μηδέποτε συμφώνων¹⁵⁾ γενομένων μεταξὺ ἀπελευθέρου καὶ τοῦ λέγοντος ἐαυτὸν πάτρωνα μεταφθερῆσαι τοὺς ἀπελευθέρους εἰς εὐγένειαν· τὸν δὲ τούτο¹⁶⁾ ποιοῦντα τιμωρεῖσθαι, ἀπολλύντα τὰ πατρωνικά δίκαια, καὶ τὸν ἐλέγχοντα ἀντὶ ἐπάθλου¹⁷⁾ λαμβάνειν ἐκεῖνον εἰς ἴδιον ἀπελευθέρων.

τὸ δόγμα κελεύει] Θεοδώρου. Οὐδεὶς διὰ συμφώνων ἀπαλλάσσεται ἀπελευθερότητος¹⁸⁾. ἀλλὰ καὶ ὁ μετ' αὐτοῦ πακτεῦναι τούτο πάτρων ἐκπίπτει τῶν πατρωνικῶν δικαίων. ἔγνω δὲ ἐν τῷ ζ'. βιβ. tit. δ'. διατ. δ'. ὅτι ὁ λέγων κατὰ συμπαιγνίαν τὸν ἴδιον ἀπελευθέρων εὐγενῆ ἐκπίπτει τῶν πατρωνικῶν δικαίων. [Sch. d. VI. 573.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἀπελευθερικῆς καταστάσεως καθιστώσιν συμφώνως μὴ ἐξείναι τὴν κατάστασιν ἐναλλάττειν, τὰ τῶν Νιννίων¹⁹⁾ δόγματι ἐγγράφως²⁰⁾ ὀρισθέντα κατὰ τοῦ συμπαιξάντος, καὶ ἐπάθλου ἐλέγχοντι²¹⁾ ἐπαγγελθέντος σαφῶς φανεροῦται. [Sch. d. VI. 573.]

ἀπολλύντα τὰ πατρωνικά δίκαια] Θαλελαίου. Τιμωρῶν καλεῖ τὸ ἐκπίπτειν αὐτὸν τῶν πατρωνικῶν δικαίων. [Sch. e. VI. 573.]

ἀντὶ ἐπάθλου] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπάθλον καλεῖ τὸ τὸν ἐλέγχοντα κτῆσθαι τὰ πατρωνικά δίκαια. [Sch. f. VI. 573.]

*) Cod. 1357. συνδοιασμοῦ. 1) Vox δικαστηρίου deest in Cod. 1357. 2) Cod. 1357. ἐλήφθη. 3) Cod. 1357. ὑπέστρεψεν. 4) Cod. 1357. συνέπαιξεν. 5) Cod. 1357. ἀντιγράφη. 6) Lege τῇ συμπαιγνίᾳ. 7) Inseras προάγειν vel simile quid. 8) Lege σπουδάσασαν. 9) Fabr. ἐστ. 10) Hoc scholium stellula a Fabricio notatum pertinet ad τὸ κατὰ πόδας. 11) Fabr. διαβεβαίωτο (sic). 12) Cod. 1357. τὸ νιννιανὸν δόγμα. Intellige SC. Ninnianum. 13) Sic Cod. 1357. Fabr. συμφώνων. 14) Cod. 1357. τούτων. 15) Cod. 1357. ἐπάθλων. 16) Fabr. ἀπελευθερότητος. 17) Malim τῷ Νιννίῳ. 18) Quid illud ἐγγράφως sibi velit, non video. Si textum Codicis spectas, legendum: τῷ Νιννίῳ δόγματι ποιῆς ὀρισθείσης κ. τ. λ. Sic etiam vertendum, cum sit τὸ κατὰ πόδας constitutionis. 19) Adde τῷ ante ἐλέγχοντα.

TITULUS XXIII.

De collusione emergente.

I. Accessit filius¹⁾ dicens, matrem suam a servo proprio violatam, moto inter eam et servum iudicio, servo dicente, se ingenuum constitutum ab hostibus captum et reversum esse, collusisse, et illum ingenuum visum esse. Hoc igitur dicente filio, rescribit constitutio, eum servum mansisse. Nam et si, ut ille ait, consenseris collusioni, te filium ideo non laesit ingenuitas.

1) accessit filius] Theodori. Qui cum servus esset, cum domina sua se miscuit, nec per eius collusionem liber esse censetur. Sed et vivus exuritur, ut habetur lib. 9. tit. 11. const. 1. Nota ergo, collusionem circa statum alicui nec prodesse, nec nocere, iuxta const. 17. tit. 16. huius lib. 7.

Τὸ κατὰ πόδας. Cum servum matris tuae et stupro violasse dominam suam, et turpis coniunctionis maculam excogitatae ingenuitatis collusionem ac falsae captivitatis obtentu apud competentem iudicem obtexisse proponas, nec libertatem ei matrem tuam dedisse, sed in solam ingenuitatem eum nudae affirmationis mendacio perducere nisam asseveres: servum esse palam est²⁾, quando³⁾ etiam Divi Pii constitutio facta de captivitate, quam non intercessisse dicis, ingenuum fecisse non videatur, nec affirmatio consensus tui⁴⁾ ingenuitatis ius tribuere potuerit.

*) servum esse palam est] Eiusdem. Nam quoniam servus est, et manumissus non fuit, servus mansit.

*) quando] Thalelaei. Quando refert ad verbum asseveres: quando hoc doces, et hoc factum est.

*) nec affirmatio consensus tui] Eiusdem. Ille affirmabat, hunc quoque filium collusioni consensisse. Dicit ergo constitutio: Nec collusio tua potuit illum ingenuum facere.

II. Iubet Senatusconsultum¹⁾ pactis factis inter libertum et eum, qui se patronum dicit, libertos nunquam transferri ad ingenuitatem: eum autem, qui hoc fecerit, amittere ius patronatus²⁾, et eum, qui id detexerit, pro praemio³⁾ eum libertum suum accipere.

1) iubet Senatusconsultum] Theodori. Nemo per conventionem libertinitate liberatur. Sed et patronus, qui hoc cum eo paciscitur, excidit iure patronatus. Didicisti autem lib. 6. tit. 4. const. 4. eum, qui per collusionem libertum suum ingenuum dicit, iure patronatus excidere.

Τὸ κατὰ πόδας. Libertinae conditionis constitutis pactis immutare statum non licere, Ninniano Senatusconsulto, contra collusorem poena statuta, praemioque detegenti promisso, manifeste declaratur.

2) amittere ius patronatus] Thalelaei. Poenam vocat, quod ipse excidat iure patronatus.

3) pro praemio] Eiusdem. Praemium vocat, quod is, qui detexit, ius patronatus acquirat.

TITΛΟΣ ΚΑ'.

Περὶ μακροῦ χρόνου παραγραφῆς, ἧτις ὑπὲρ ἐλευθερίας^{η)} ἀντιτίθεται^{ο)}, καὶ περὶ πεκουλίου τοῦ ἐλευθερίας ἀξιωθέντος.

α'. Ἐάν^{ρ)} τις πῖσται ἀγαθῆ^{η)} διατρίψῃ ἐν ἐλευθερίᾳ εἴκοσιν^{ς)} ἐνιαυτούς, ἢ πλείον, οὐκ ἔτι δύναται περὶ τύχης ὀχληθῆναι. ἔάν δὲ ἐν φυγῇ ὧν διηγυγεν ἐπὶ εἴκοσιν ἐνιαυτοῦς ὡς ἐλεύθερος, οὐδὲν πρόκριμα ἔπαθεν ἢ δουλεία αὐτοῦ.

ἔάν τις πῖσται ἀγαθῆ^{η)} Θεοδώρου. Ὁ ποιήσας κ'. ἔτη διάγων, ὡς ἐλεύθερος οὐκ ἐναγεται περὶ τύχης, εἰ μὴ ἄρα ἐν φυγῇ ἦν, ἢ κατὰ τὴν β'. διατ. τοῦ παρόντος τίτ. ἐνοχληθῆ^{η)} περὶ τοῦτου. ἀνάγνωθι δὲ τὴν δ'. διατ. τοῦ λθ'. τίτ. τοῦ παρόντος ζ'. βιβ. γενικῶς λέγουσαν, ὅτι μετὰ μ'. ἔτη οὐδεὶς ἐναγεται περὶ τύχης. πλὴν ὑπέβηλε τὸν ἐναπόγραφον καὶ βουλευτήν. ὡς γὰρ κείται βιβ. ια'. τίτ. μη'. διατ. κγ'. οὐδέποτε οἱ τοιοῦτοι ἐλευθεροῦνται τῆς ἰδίας τύχης, δια χρόνον παραδρομῆς. πλὴν μὴ διέξῃ ἐναντία τὰ νόμιμα. ἀλλὰ τὸ μὲν εἰρημένον ἐνταῦθα ἐπὶ μόνου οἰκείου νόησον. τὰ δὲ ἐκῆς κείμενα ἐπὶ ἐλευθερίας ὑποκειμένων τύχῃ, καὶ περὶ ἐναπογράφων τρακταίζουσαν. οὕτω γὰρ καὶ Πατρικίος ὁ ἦρος ἐξηγήσατο. [Sch. a. VI. 575.]

Τὸ κατὰ πόδας. Τῷ πῖσται κακῇ διατρίψαντι ἐν ἐλευθερίᾳ ἐπὶ πολὺ συμβάλλεσθαι ἢ τοῦ χρόνον παραγραφῆ οἱ δύναται. ὁπότε^{ι)} ὁμολογῆς, φυγεῖν^{υ)} σε παρ' ἐκείνου, οὕτως ἐμνημόνευσας, ἀνακχωρηθῆναι, αἰσθάνῃ, ἐκ τοῦτου μόνου χωρὶς δόλου ἐν νομῇ σε ἐλευθερίας μὴ εἶναι. [Sch. a. VI. 575.]

ἐπὶ πολὺ^{υ)} Θαλελαίου. Σημείωσαι, ὅτι τὸ διῦ σημαίνει τὸν χρόνον τὸν πλείονα τῶν κ'. ἐνιαυτῶν. περὶ δὲ τοῦτου τοῦ χρόνου μέλλει λέγειν ἐν τῇ ἐπομένῃ διατάξει. [Sch. b et γ. VI. 575.]

ἔάν δὲ ἐν φυγῇ ὧν^{υ)} Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ τοῦτο αὐτὸ δόγματός ἐστιν, ἀρκεῖ εἰς τὸ ἀπελάσαι^{υ)} τὸν χρόνον. [Sch. c. VI. 575.]

β'. Ἐάν^{ρ)} διατάξις φησιν, ὅτι ὁ διατρίψας ἐπὶ εἴκοσα^{ς)} ἐνιαυτοῦ ἐν ἐλευθερίᾳ ἀνεόχλητος, οὐκέτι καλῶς ἐνάγεται.

ἢ διατάξις φησιν^{υ)} Τοῦ κατὰ πόδας. Παρέχει ἀσφαλῆ δικαιολογίαν ἐλευθερίας ἀπὸ δικαίας ἀρχῆς ἐν πολλῷ χρόνῳ κατασχεθῆ^{υ)} νομῇ. καὶ φειδῶ γὰρ ἢ ταῖς ἐλευθερίαις κεραιωμένη καὶ ὁ σωτηριώδης ἡδὴ λογισμὸς συνεβούλευσεν, ἵνα τοῖτοις, οἵτινες πῖσται ἀγαθῇ ἐν ἐλευθερίᾳ ἐπὶ κ'. ἐνιαυτῶν διαστήμα χωρὶς ὀχλήσεως διατρίψαν, παραγραφῆ κατὰ τῆς ὀχλήσεως τῆς καταστάσεως αὐτῶν συμβάλλεσθαι οφείλῃ^{υ)}, ἵνα καὶ ἐλεύθεροι καὶ πολῖται Ῥωμαῖοι γένωνται^{υ)}. [Sch. d. VI. 575.]

Θαλελαίου^{υ)}. Ἐπειδὴ σήμερον ἔτιμα ἐλευθερία οὐκ ἔστι, καλῶς τοῦτο εἶπεν ἢ διατάξις. πρόσχη δὲ, πῶς καὶ αὕτη ἐξήγησε πῖσται ἀγαθῆν, ὡς καὶ ἢ πρό αὐτῆς. [Sch. d. VI. 575.]

γ'. Ἐάν^{ρ)} διατάξις κελεύει, κἂν ἐπὶ ἐξήκοντα ἐνιαυτοῦς μείνῃ^{ς)} τις δουλεύων, μὴ πάσχειν αὐτὸν πρόκριμα περὶ τύχης^{υ)}.

ἢ διατάξις κελεύει^{υ)} Θεοδώρου. Ἐάν ἐπὶ ξ'. ἔτη δουλεύῃ ὁ ἐλεύθερος, οὐ καταδουλοῦται. μὲν γὰρ τῶν εἰρημένων ἐν τῷ ιδ'. καὶ ις'. τίτ. τοῦ παρόντος βιβ. [Sch. e. VI. 575. sq.]

Τὸ κατὰ πόδας. Μόνον τὸ τοῦ χρόνου μῆκος, εἰ καὶ ξ'. ἐνιαυτῶν δρόμος παρήλθεν, ἐλευθερίας δίκαια μηδαμῶς ἀποτηριάζειν οφείλει, ἀκολουθῶν ἐστὶ τῇ δικαιοσίῃ. [Sch. e. VI. 576.]

TITULUS XXIV.

De longi temporis praescriptione, quae pro libertate opponitur, et de peculio eius, qui libertatem meruit.

I. Si quis bona fide¹⁾ in libertate moratus fuerit per viginti annos, aut amplius, de statu inquietari non potest. Sed si, cum in fuga esset²⁾, per viginti annos egerit pro libero, nullum praedictum passa est eius servitus. L. 1
C. VI

1) si quis bona fide] Theodori. Qui fecit viginti annos agens pro libero, de statu non convenitur, nisi in fuga esset, aut secundum const. 2. huius tit. de eo interpellatus fuerit. Lege autem const. 4. tit. 39. huius lib. 7. qua generaliter dicitur, post quadraginta annos adversus neminem de statu agi. Excipe tamen adscriptitium et curialem. Nam ut habetur lib. 11. tit. 48. const. 23. hi per temporis lapsum nunquam conditione sua liberantur. Verum ne haec iura contraria esse putes. Sed quod hoc loco quidem dictum est, de solo servo intellige: quae autem illic posita sunt, tractant de his, qui subiciuntur conditioni libertatis, et de adscriptitiis. Sic enim exposuit clarissimus Patricius.

Τὸ κατὰ πόδας. Mala fide morato in libertate diu^{*)} prodesse non potest temporis praescriptio. Unde cum confitearis, fuga te ab eo, cuius meministi, recessisse, intelligis, ex hoc solo sine dolo te in possessione libertatis non esse.

*) diu] Thalelaei. Nota, verbum diu significare tempus longius viginti annis. De hoc autem tempore dicturus est in sequente constitutione.

2) sed si cum in fuga esset] Eiusdem. Quoniam hoc ipsum est Senatusconsulti, sufficit ad tempus repellendum.

II. Constitutio dicit¹⁾, cum, qui per viginti annos in libertate sine interpellatione moratus fuerit, postea non recte inquietari. L. 2
C. 6

1) constitutio dicit] Τοῦ κατὰ πόδας. Praestat firmam defensionem libertatis ex iusto initio longo tempore obtenta possessio. Favor enim libertatibus debitus, et salubris iam pridem ratio suasit, ut his, qui bona fide in libertate per viginti annorum spatium sine interpellatione morati essent, praescriptio adversus inquietudinem status eorum prodesse debeat, ut et liberi et cives Romani fiant.

Thalelaei. Quoniam hodie alia libertas non est, hoc recte dixit constitutio. Nota autem, quomodo ipsa quoque bonam fidem exegerit, ut et praecedens.

III. Iubet constitutio¹⁾, etiam si quis sexaginta annis servierit, ipsum circa statum praedictum non pati. L. 3
C. 60

1) iubet constitutio] Theodori. Liber homo, si sexaginta annis servierit, servus non fit. Memineris eorum, quae dicta sunt tit. 14. et 16. huius lib.

Τὸ κατὰ πόδας. Solam temporis longinquitatem, etiamsi sexaginta annorum curriculum transierit, libertatis iura minime mutilare oportere, congruit aequitati.

η) Cod. 1357. post ἐλευθερίας addit: καὶ οὐ κατὰ ἐλευθερίας. ο) Fabr. ἀντιτίθεται. Cod. 1357. ἀντιτίθεται. ρ) L. 1. C. h. t. legitur in Syn. p. 422. σ) Verba πῖσται ἀγαθῆ desunt in Cod. 1357. et Syn. τ) Cod. 1357. εἴκοσιν. Sic et postea. θ) Lege ἐνοχληθῆ. ι) Adde ὅθεν ante ὁπότε. κ) Lege φυγῇ. λ) Sic legendum. Fabr. ἀπελεύσαι. μ) Hoc caput in Cod. 1357. desideratur. ν) Sic lego. Fabr. κατασχεθῆσαι. ξ) Lege οφείλη. ζ) Fabr. γένονται. α) Pertinet haec adnotatio ad τὸ κατὰ πόδας verba: ἵνα καὶ ἐλεύθεροι καὶ πολῖται Ῥωμαῖοι γένωνται. β) Cod. 1357. β'. γ) Sic Cod. 1357. Fabr. μένει. δ) Malim τύχην.

Θαλελαίου. Ἐὰν γὰρ πέπρακεν ἑαυτὸν ad pretium participandum, δούλος γίνετο. [Sch. c. VI. 576.]

δ'. ε) 'Η' διάταξις λέγει τὸ νόμιμον τὸ κείμενον καὶ ἐν τοῖς ἰσοτιμίοις, ὅτι ὁ μὲν παρὰ τινος ζῶντος ἔλευθερωθεὶς, εἰ μὴ ἀφαιρεθῆ τὸ πεκούλιον αὐτοῦ β), ἔχει αὐτὸ σιωπηρῶς, ὁ δὲ ἔλευθερωθεὶς παρὰ τινος ἐν διαθήκῃ, εἰ μὴ ἰδικῶς δοθῆ αὐτῷ τὸ πεκούλιον, οὐκ ἔχει αὐτό, ἀλλὰ παρὰ τῷ κληρονόμῳ μένει.

ἡ διάταξις λέγει τὸ νόμιμον] Θεοδώρου. Τῷ ἔλευθερουμένῳ παρὰ τινος ζῶντος καὶ τὸ πεκούλιον δοκεῖ συνελουθεροῦσθαι, εἰ μὴ ἄρα ἀφαιρεθῆ. τῷ γὰρ ἐν διαθήκῃ ἔλευθερουμένῳ οὐ συνελουθεροῦται καὶ τὸ πεκούλιον κατὰ πρόληψιν, εἰ μὴ ἴσως τοῦτο εἶπῃ ὁ διαθέμενος. μὲνησο τῆς ε. διατάξεως τοῦ ἰδ. τι. τοῦ δ. βιβ. καὶ τῆς α. διατάξεως τοῦ ζ. τι. τοῦ προκειμένου ζ. βιβ. [Sch. f. VI. 576.]

Τὸ κατὰ πόδας. Πάνυ διάφορον τὴν αἰτίαν ἐκείνων, οἷτινες ἀπὸ περιόντων ἔλευθεροῦνται, κἀκείνων, οἷστιν ἐν διαθήκῃ ἔλευθερία καταλιμπάνεται, παραπροσιῶσθαι οὐκ ὀφείλες ἡ), ὅποτε ἐν μὲν τῷ πρώτῳ θεματι παραχωρηθῆν σιωπηρῶς τὸ πεκούλιον, εἰ μὴ ἀφαιρεθῆ, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ, εἰ μὴ ἰδικῶς δοθῆ, παρὰ τῶν κληρονόμων ἡ) μένει φανεροῦ νομίμου ἐστίν. [Sch. f. VI. 576.]

Θαλελαίου. Ὅλον τὸ νόμιμον τῆς διατάξεως εἶρηται οὖν ἐν τῷ β. ἰσοτιμ. ὑπο τὸν de legatis τι. [Sch. f. VI. 576.]

ΤΙΤΛΟΣ ΚΕ'.

Περὶ γυναικὸς ἐγγενοῦς ἐρασθείσης δούλου^κ) ἢ ἐναπογράφου.

α'. Τὸ κατὰ πόδας^λ). Ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἡμετέροις καιροῖς, ἐν οἷς πολλοὺς καμάτους ὑπὲρ τῆς τῶν ὑποκειμένων ἔλευθερίας^μ) ἠπέστημεν, πάνυ εἶναι ἀσεβὲς ἐπιστεῖσθαι, τινὰς γυναικὰς τῆς ἔλευθερίας τῆς ἰδίας ζημιῶσθαι, καὶ ὄνερ ἐκ τῆς τῶν πολεμίων ἀγριότητος παρὰ τὴν φυσικὴν ἔλευθερίαν εἰσπνέχθῃ, τοῦτο ἐκ τῆς ἡδονῆς τῶν ἀγριωτάτων^ο) ἀνθρώπων εἰσφέρεισθαι· τὸ Κλαυδιάνειον^π) δόγμα καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν παραφυλακὴν τὴν περὶ τὰς παραγγελίας, καὶ τὰς τῶν δικαστῶν ἀποφάσεις ἡσυχάζειν τοῦ λοιποῦ βουλόμεθα, ἵνα μὴ ἦτις^ρ) ἔλευθερά καθεστηκυῖα ἐστίν, ἢ^σ) ἡπαξ ἀπατηθεῖσα, ἢ ἀτυχεῖ ἐπιθυμία ληφθεῖσα, ἢ ἄλλω οἰωδῆποτε τρόπῳ παρὰ τὴν τῶν ἰδίων γενεθλίων ἐγγενεῖαν κατενεχθῆ εἰς δουλείαν, καὶ εἴη αἰσχρὸς ἀκοσμία τῇ τῆς ἰδίας συγγενείας λαμπρότητι· ἵνα εἴ τις^ς) τυχὸν κεκοσμημένους^τ) τοῖς ἀξιώμασιν ἔχει^υ) συγγενεῖς, αὕτη εἰς ἄλλοτρίαν πῆσῃ δεσποτείαν καὶ δεσπύτην φοβῆται^υ) ἴσως^υ) τῶν συγγενῶν τῶν ἰδίων κατώτερον. ὕπερ καὶ ἐν τοῖς ἀπελευθεροῖς φυλάττεσθαι χρῆ. ἡπαξ γὰρ τῆς ἔλευθερίας ἀπολαύσασαν διὰ τῆς τοιαύτης ἀκοσμίας εἰς δουλείαν ἵγεσθαι ἢ θρησκεία τῶν ἡμετέρων καιρῶν οὐδενὶ ἀνέχεται τρόπῳ. ἀλλὰ^κ) μῆτε οἱ^υ) δούλοι ἢ ἐναπογράφοι νομιζέτωσαν ἑαυτοῖς ἀτιμώρητον εἶναι

ε) Cod. 1357. γ. f) L. 1. C. h. t. legitur in Syn. p. 138. g) Syn. εἰ μὴ φανερωθῆν τὸ πεκούλιον ἐστίν. h) Fabr. ὀφείλες (sic). i) Lege παρὰ τοῖς κληρονόμοις. k) Cod. 1357. δούλου. Fabr. τοῦ δούλου. l) Pro initio τὸ κατὰ πόδας Cod. 1357. et Syn. p. 423. haec habent: τὸ παλαιὸν ἐὰν γυνὴ δούλου ἄλλοτρίου ἐρασθεῖσα καὶ τὰς τρεῖς δεξιάμην μαρτυρίας μὴ ἀνεχώρησεν, αὕτη κατεδουλοῦτο, καὶ τὰ πράγματα αὐτῆς πάντα τὰ γενόμενα αὐτῇ δεσπότη (lege τῷ γενομένῳ αὐτῆς δεσπότη cum Syn.) διέφερε. σήμερον δὲ τοῦτο ἀνηρέθη ὑπὸ τῆς διατάξεως λεγούσης οὕτως· ἐπειδὴ κ. τ. λ. ut apud Fabrotum Olim si mulier servi alieni amore capta tribus denunciationibus acceptis non recessit, ipsa in servitutem redigebatur, et omnia bona eius ad eum, qui dominus eius factus erat, pertinebant. Hodie autem hoc sublatum est constitutione in hunc modum loquente: Cum etc. Syn. p. 423. sq. totam hanc constitutionem exhibet. m) Cod. 1357. Syn. τῆς ἔλευθερίας τῶν ὑποκειμένων. o) Sic Syn. Fabr. ἀγριωτάτων. p) Cod. 1357. Syn. Κλαυδιάνειον. q) Cod. 1357. εἴ τις. r) Cod. 1357. ἢ. s) Malim ἦτις. t) Cod. 1357. κεκοσμημένους. u) Syn. ἔχει. v) Cod. 1357. φοβῆται. w) Fabr. in marg. addit τῶν συγγενῶν, quod Cod. 1357. et Syn. in textu habent. x) Lege ἀλλ' ἵνα. y) οἱ Syn. omittit.

Thalelaei. Nam si se vendidisset ad pretium participandum, servus factus esset.

IV. Constitutio tradit ius¹), quod etiam extat in Institutionibus, eum, qui ab aliquo inter vivos manumissus fuit, si peculium eius ademtum non sit, id tacite habere. Qui autem ab aliquo testamento manumissus fuit, nisi specialiter ei peculium datum sit, id non habet, sed apud heredem id remanet.

1) constitutio tradit ius] Theodori. Cum eo, qui ab aliquo inter vivos manumittitur, simul quoque peculium videtur manumitti, nisi ademtum fuerit. Nam cum eo, qui manumittitur in testamento, non simul etiam manumittitur peculium ex praesumptione, nisi nominatim hoc testator dixerit. Memineris const. 5. tit. 14. lib. 4. et const. 1. tit. 7. huius lib. 7.

Τὸ κατὰ πόδας. Longe diversam causam eorum, qui a superstitibus manumittuntur, et illorum, quibus in testamento libertas relinquitur, dissimulare non debent, cum primo quidem casu concessum tacite peculium, nisi adimatur: secundo autem, nisi specialiter fuerit datum, penes heredes manere iuris sit evidentiis.

TITULUS XXV.

De muliere ingenua servi vel adscriptitii amore capta.

I. Τὸ κατὰ πόδας. Cum in nostris temporibus¹), in quibus multos labores pro libertate subiectorum sustinimus, satis esse impium credimus, quasdam mulieres libertate sua fraudari, et quod ab hostium ferocitate contra naturalem libertatem inductum est, hoc a libidine saevissimorum hominum inferri: Claudianum Senatusconsultum et omnem eius observationem circa denunciations et iudicum sententias conquirere in posterum volumus, ne ea, quae libera constituta est, vel semel decepta, vel infelici cupidine capta, vel alio quocumque modo contra natalium suorum ingenuitatem deducatur in servitutem, et sit pessimum dedecus cognitionis suae fulgori, ut quae forsitan decoratos dignitatibus habeat cognatos, haec in alienum cadat dominium, et dominum pertimescat forsitan cognatis suis inferiorem. Quod et in libertis observari oportet. Semel enim libertate potitam per tale dedecus in servitutem deduci, religio temporum meorum nullo patitur modo. Sed ne servi vel adscriptitii putent sibi impunitum esse tale conamen: quod maxime in adscriptitiorum coniunctionibus²) verendum est, ne liberarum mulierum nuptiis ab ipsis adscriptitiis excogitatis, paulatim huiusmodi hominum conditio decrescat: sancimus, si quid

τὸ τοιοῦτον^{*)} ἐγγέγραμμα· ὅπερ μάλιστα ἐν ταῖς τῶν ἐναπογράφων συναφείαις^{*)} ἐλλαβητίον ἴσθιν, ἵνα μὴ γάμων^{β)} ἐλευθέρων γυναικῶν ἐξ αὐτῶν τῶν ἐναπογράφων ἐνοθηθέντων κατ' ὀλίγον τῶν τοιοῦτων ἀνθρώπων ἢ αἰρεσίαις ἀπομειωθῆ^{γ)}· θεσιζόμεν, εἴ τι τοιοῦτον εἴη παρὰ δούλον ἢ ἐναπογράφου πλημμελήθην, ἔξουσίαν ἔχειν τὸν δεσπότην αὐτοῦ, εἴτε δι' ἑαυτοῦ, εἴτε διὰ τοῦ ἀρχόντος τῆς ἐπαρχίας, καὶ τὸν δούλον ἢ ἐναπόγραφον τῷ ὑποβόλοντι σωφρονισμῷ διορθώσασθαι, καὶ ἀφελῆσθαι τῆς τοιαύτης γυναικός, ὅπερ ἐὰν παρίδῃ, γινωσκέτω εἰς ζημίαν ἰδίαν τὴν τοιαύτην ῥαθυμίαν ὑποστρέφουσαν.

ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἡμετέροις καιροῖς] Θεοδώρου. Κὰν ἐρασθῆ ἐλευθέρᾳ δούλου ἢ γεωργοῦ, οὐ καταδουλοῦται, οὐδὲ ἀπόλλυται τὰ ἴδια πράγματα. μνησσο τῆς α'. διατ. τοῦ κ'. τίτ. τοῦ παρόντος ζ'. βιβ. καὶ ἴσθι, οὐ φησιν^{δ)} ἢ α'. διάταξις τοῦ ἰα'. τίτ. τοῦ θ'. βιβ. ὅτι ἡ γαμηθεῖσα τῷ ἰδίῳ δούλῳ κεφαλικῶς τιμωρεῖται. [Sch. a. VI. 578.]

Θαλαλαίου. Ἰδὴ εἰρηται σοὶ καὶ ἐν τῇ γ'. τῶν ἰστικῶτων, ὅτι τὸ παλαιόν, ἐὰν γυνὴ δούλου ἀλλοτρίου ἐρασθῆῖσα καὶ τὰς τρεῖς δεξαμένη παραγγελίας μὴ ἀνεχώρησεν, αὐτὴ κατεδουλοῦτο^{ε)}, καὶ τὰ πράγματα αὐτῆς πάντα τῷ γινόμενῳ^{ς)} αὐτῆς δεσπότην διέφερε. σημειῶσαι δέ, ὅτι τοῦτο τὸ δόγμα ἀνῆρέθη διὰ πολλοὺς λογισμοὺς τοῖς ἐν τῇ διατάξει κειμένους. [Sch. a. VI. 578.]

ἐν ταῖς τῶν ἐναπογράφων συναφείαις] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν δούλων συνέβαινε, καὶ τῶν τικτομένων τυχόν παρὰ τῆς γυναικός ἐλευθέρων ὄντων ἑτέρους ἀνηθήσαν. δυσχερεῖς δὲ ἐστὶ τοῦτο προβαίνειν ἐπὶ τῶν ἐναπογράφων, διὰ τοῦτο μάλιστα ἡ διάταξις εἶπεν, αὐτὸ ἐπὶ τῶν ἐναπογράφων δυσχερέστερον εἶναι. [Sch. b. VI. 578.]

TITULOS Κς'.

Ἦστε τοὺς ἀπελευθέρους τοῦ λοιποῦ μὴ δεῖσθαι δικαίου χρυσῶν δακτυλίων καὶ παλιγγενεσίας· καὶ περὶ τῶν ἐξ ἐλευθέρᾳ καὶ ἐναπογράφου τικτομένων.

α'. Θεσιζόμεν, εἴ τις ἐλευθερώσας οἰκίτην ἢ θεράπειαν^{β)} αὐτοῦ^{β)} πολίτας αὐτοὺς ἀποφήνει Ῥωμαίους· οὐδὲ γὰρ ἄλλως ἔξεστιν· ἴστω^{ι)} παρὰ τοῦδε τοῦ νόμου, ὡς ὁ τὴν ἐλευθερίαν λαβῶν ἔξει παρεπόμενον εὐθὺς καὶ τὸ τῶν χρυσῶν δακτυλίων, καὶ τὸ τῆς παλιγγενεσίας δίκαιον· καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης αἰτήσῃ τοῦτο παρὰ τῆς βασιλείας ἔτι· οὐδὲ δεήσεται παντελῶς οὐδεμιᾶς^{κ)} πολυπραγμοσύνης, ἀλλὰ τῇ τῆς ἐλευθερίας ἰσχύϊ πάντα ταῦτα συνειλεῖσεται.^{λ)}

Ἐκείνο δὲ προσεπισκῆπτομεν, ὥστε μηδὲν μηδὲ μετὰ τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον βλάπτεισθαι τὰ πατρωνικά δίκαια ταῦτα, ἅπερ ἡμεῖς ἐνομοθετήσαμεν, ἐφ' ὧνπερ ὅλως αὐτὰ προσώπων ἐφυλάξαμεν· πλὴν εἰ μὴ καὶ τούτων^{μ)} τὸν ἀπελευθέρου ἀπαλλάξῃεν ὁ τὴν ἐλευθερίαν δωρησάμενος, ἢ κατὰ φιδικόμισσον^{ν)} τοῦτο καταλιπῶν, ἢ καὶ^{ο)} κατ' αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν τοῦτο προσθῆις. εἰ γὰρ καὶ τοῦτο δοίη, παντελῶς^{ρ)} ὁ ἡλευθερωμένος ἀφείσθω καὶ τοῦ πατρωνικοῦ δικαίου, διότι τοῦτο ἐκείνος ἐπέσκηψεν. ἐχέτωσαν

tale fuerit a servo vel adscriptitio perpetratum, habere potestatem dominum eius, sive per se, sive per Praesidem provinciae, et servum vel adscriptitium castigatione competente corrigere, et abstrahere a muliere tali. Quod si neglexerit, sciat in suum damnum huiusmodi desidiā reversuram.

1) cum in nostris temporibus] Theodori. Etiam si libera mulier servi vel coloni amore capta sit, serva non fit, nec bona sua amittit. Memineris const. 1. tit. 20. huius lib. 7. et scias, const. 1. tit. 11. lib. 9. dici, mulierem servo suo nuptam capitali supplicio puniri.

Thalaelai. Iam tibi dictum est lib. 3. Institutionum, olim, si mulier servi alieni amore capta tribus acceptis denunciationibus non abstinisset, ipsam in servitutem redigi, et omnia bona eius ad eum, qui dominus eius fiebat, pertinere. Nota autem, hoc Senatusconsultum fuisse sublatum propter multas rationes in constitutione positas.

2) in adscriptitiorum coniunctionibus] Eiusdem. Quoniam in servis eveniebat, ut, cum nati forte ex muliere liberi existerent, alii emerentur. Durum autem est, hoc procedere in adscriptitiis. Propterea dicit constitutio, id in adscriptitiis durius esse.

TITULUS XXVI.

Ne liberti in posterum opus habeant iure aureorum annulorum et restitutionis natalium: et de his, qui nascuntur ex libera et adscriptitio.

I. Sancimus, si quis¹⁾ servum vel ancillam suam²⁾ manumittens eos cives Romanos declaraverit: (neque enim aliter licet:) ut sciat ex hac lege, eum, qui libertatem accepit, statim accedens et ius aureorum annulorum et restitutionis natalium habiturum: nec necessitate quadam id a Principe amplius impetraturum, neque omnino ulla sollicitudine opus habiturum, sed vigore libertatis haec omnia esse proventura.

Illud insuper statuimus, ne qua in re post hanc³⁾ legem nostram iura patronatus laedantur ea, quae nos sanximus, in quibus personis illa omnino servavimus: nisi is, qui libertatem donavit, his etiam libertum liberaverit, aut per fideicommissum hoc relictuens, aut in ipsa manumissione hoc adiciens. Nam si et hoc dederit, manumissus omnino etiam iure patronatus liberetur, quoniam ille hoc statuit. Habeant igitur haec omnia, qui libertatem meruerunt. Servent tamen etiam post hanc nostram divinam

*) Cod. 1357. τοιοῦτων. α) Sic Syn. et Cod. 1357. Fabr. συναφείας. β) Syn. γάμων. Leuncl. in marg. γάμων. γ) Cod. 1357. ἀπομειωθῆ sine u. subscr. Syn. ἀπομειωθῆ. δ) Fabr. φθοί. ε) Fabr. καταδουλοῦτο (sic). ς) Malim γινόμενος. ζ) Cod. 1357. θεράπειαν sine accentu. η) Cod. 1357. τῇ addit ante αὐτοῦ. θ) Cod. 1357. ἴστω. κ) Cod. 1357. οὐδὲ μίας. λ) Post συνειλεῖσεται Cod. 1357. haec addit: τῆςδε (Cod. τῆς δὲ) ἡμῶν τῆς νομοθεσίας ἐκ τῆς παρουσίας ἡμέρας ἀρχομένης. οὐ γὰρ τι τῶν ἐμπροσθεν γινόμενων περιεργαζόμεθα. βεβαιοῦμεν οὖν ἅπαντα τὰ προειληφότα, ὥστε κρατεῖν αὐτὰ καθ' οὓς γέγοντο τρόποις· ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὕτως ἔχειν θεσιζόμεν· ἐκείνο δὲ κ. τ. λ. ut apud Fabr. Sunt haec ex textu Novellae. μ) Cod. 1357. τούτων. ν) Cod. 1357. φιδικόμισσον. ο) καὶ deest in Cod. 1357. ρ) Sic Cod. 1357. Fabr. παντελῶς (sic).

μὲν οὖν ἅπαντα ταῦτα οἱ τῆς ἐλευθερίας ἡξιομένοι φυλαττέτωσαν γε μὴν καὶ μετὰ ταύτην ἡμῶν τὴν θέλαν διάταξιν τοῖς εἰς τοιαύτην αὐτοὺς ἄγουσι^{α)} τιμὴν πῶσαν αἰδῶ καὶ τόγε καλούμενον ὀφίκιον, καὶ τὴν ἐκ τῶν νόμων ὀρθῶς^{β)} εἰσενηγιμένην τιμὴν. καὶ μὴν καὶ ἀπεχέσθωσαν ἢ χειρῶν, ἢ ἐπιβουλῆς, ἢ τῶν ἄλλων, ἐξ ὧν ἀπελεύθεροι τοιοῦτό τι πράττοντες ἀναδούλωσιν κατὰ τοὺς περὶ τούτων γεγραμμένους ὑφίστανται νόμους, καὶ ἀποκαθίστανται τῇ προτέρᾳ τύχῃ. εἰ γὰρ οὐδένα παντελῶς ἀχάριστον εἶναι περὶ τὸν δωρησάμενον συνεχωρήσαμεν, (κἂν εἰ τῶν εὐγενεστάτων εἴη) ἀλλὰ τὰς δωρεὰς ἀκύρους ἀπεφήναμεν ἐν τοῖς παρ' ἡμῶν ἤδη γραφεῖσι νόμοις καὶ ἐν τοῖς καθ' ἑκάστην παρ' ἡμῶν κελευομένοις, πῶς ἂν ἀνασχόμεθα^{γ)} τὸν ἐλευθερωτὴν τὸν ἐν ἴσῳ πατρός περὶ τὸν ἀπελεύθερον διαγεγόμενον παρ' αὐτοῦ τι παθεῖν πονηρόν, ἢ ὕβρεις τυχόν τραχείας καὶ ἀπρεπεῖς, ἢ πληγὰς, ἢ μεγάλην καὶ ἀφόρητον ὑποστήναι ζημίαν; ἀλλ' εἰ τι τούτων νομίμοις ἀποδείξεισιν ἐλέγξει^{δ)} παθῶν ὁ τὴν ἐλευθερίαν δούς, ἢ καὶ τούτου^{ε)} παῖδες, μετὰ τοὺς εἰρημένους ἐλέγγους τὸν ἀπελεύθερον τῷ προτέρῳ δώσωμεν^{ς)} σχήματι τῆς μὲν τῶν ὀνομάτων περιγραφῆς^{ω)} καὶ τῆς διὰ ταῦτα^{κ)} ζημίας ἅπαντας ἀπαλλάττοντες· τὸ δίκαιον δὲ πανταχοῦ καὶ ἴσον, καὶ νομοθέτη πρέπον, καὶ ἀρέσκον θεῷ, τῷ τε ἀπελευθέρῳ, τῷ τε πάλαι δεσπότην φυλάξαντες.

“Ὡστε^{υ)} ζῴτωσαν μὲν καὶ ἀπελεύθεροι καὶ εὐγενεῖς εἴτε οἱ πρώην ἐλευθερωθέντες, εἴπερ ὀρθῶς αὐτοῖς τοῦτο πεφιλότηται, εἴτε οἱ μετὰ τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον εἰς ἐλευθέρους ἀφικνούμενοι· ὡς εὐγενεῖς δὲ ἤδη γενόμενοι βιοῦτωσαν, καὶ τὴν ὀφειλομένην τιμὴν τοῖς ἐλευθερωταῖς ἀποδιδότωσαν· ὥστε μὴ πάλιν αὐτοὺς καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς εὐγενείας ἐκπεσεῖν ὡς ἀγνώμονας καὶ^{ζ)} ἀχάριστους ἐλελεγγμένους^{η)} καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου καταδικασμένους. ἴσονται γὰρ οὕτω^{θ)} διηλεκτῶς ἐλεύθεροι τε καὶ εὐγενεῖς, εἰ τοῖς ἐλευθερωταῖς καὶ τοῖς τούτων παισὶν ἀδούλωτόν τε καὶ ἐλευθέρων τὴν ἑαυτῶν αἰδῶ τε καὶ τιμὴν καὶ εὐγνωμοσύνην φυλάξαιεν. ὧν δὴ τηρουμένων^{ι)} οὐ μὴ ποτε^{κ)} εἰς τὴν ἔμπροσθεν κατολισθήσουσι τύχην.

Θεσπίζομεν, εἴ τις] Θεοδώρου. Πῶς^{λ)} ἐλευθερούμενος Ῥωμαῖος νοεῖται, καὶ δίκαιον ἔχει χρυσοῦ δακτυλίου καὶ παλιγγενεσίας, πλὴν ὑπόκειται τοῖς πατρωνικοῖς δικαίοις, εἰ μὴ ἅσα ἑστῶς αὐτῷ συνεχωρήθη ἐκ τοῦ ἐλευθερωσάντος, (ὁ γὰρ θελὼν ὁ πατρὼν συγχωρεῖ τῷ ἐλευθερουμένῳ τὰ πατρωνικά φησὶν^{μ)} ἢ γ. καὶ δ. διατ. τοῦ δ. tit. τοῦ ε. βιβ. τοῦ κώδικος. εἰ δὲ βούλει γνῶναι τὰ περὶ τῶν πατρωνικῶν δικαίων καὶ διαδοχῶν^{ν)}, ἀνάγνωθι τὸν εἰρημένον ε. tit. καὶ τὸν ζ. tit. τοῦ αὐτοῦ βιβ. ε. καὶ γνώσῃ. εἰ δὲ τὰ περὶ ἐλευθεριῶν θελεῖς μαθεῖν, ἀνάγνωθι tit. ιε. καὶ τὸν ις. καὶ τὸν ιζ. καὶ τὸν ιη. καὶ τὸν ιδ. καὶ τὸν κ. καὶ τὸν κα. καὶ τὸν κβ. καὶ τὸν κγ. tit. τοῦ ζ. βιβ. τοῦ κώδικος, καὶ μαθήσῃ. [Sch. a. VI. 583. sq.]

β. 8) Θεσπίζομεν^{η)}, ὥστε^{ι)} ἄδειαν εἶναι τοῖς νέοις ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ, ἐν ᾧπερ ἔξεστιν αὐτοῖς διατρίψασθαι περὶ τῆς ἄλλης αἰτῶν περιορισίας, καὶ τοὺς ἰδίους οἰκέτας τελευταίως βουλήσεσιν ἐλευθε-

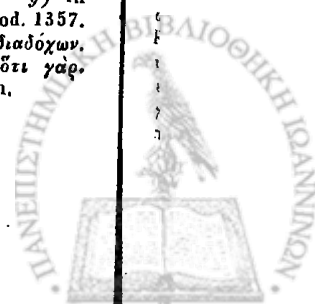
constitutionem his, qui eos ad hunc honorem perdunt, omnem verecundiam et obsequium, quod vocatur, et legibus recte introductam reverentiam. Atque etiam abstineant vel manuum illatione, vel insidiis, vel ceteris, ob quae liberti tale quid perpetrantes secundum leges de his scriptas in servitutem revocantur, et priori conditioni restituuntur. Nam si neminem prorsus contra donatorem ingratus esse permisimus, (etiamsi ex nobilissimis sit) sed in legibus a nobis iam scriptis, et in his, quae quotidie a nobis praecipiantur, donationes irritas declaravimus, quomodo sustinuerimus, ut manumissor, qui patris instar circa libertum se gessit, mali quid ab eo patiatur, atroces forte et indecentes iniurias, vel plagas, vel magnum et intolerabile damnum sustineat? Sed si tale quid se passum esse legitimis probationibus eviderit is, qui libertatem dedit, vel etiam liberi eius, post dictas probationes libertum priori statui restituemus, nominum quidem curiositate et damno ex inde proveniente omnes liberantes, iustum autem et aequum, et quod legislatorem decet, et Deo placet, tam liberto, quam veteri domino ubivis servantes.

Quam ob rem sint quidem et liberti et ingenui, sive qui antea manumissi sunt, si quidem nominatim hoc eis fuit concessum, sive qui post hanc nostram legem in libertorum numerum perveniunt: vivant autem tanquam ingenui iam facti, et debitum honorem manumissoribus praestent: ne ipsi rursus et libertate et ingenuitate priventur tanquam indevoti et ingrati probati et lege condemnati. Sic enim erunt perpetuo liberi et ingenui, si manumissoribus et liberis eorum sinceram et liberam verecundiam, reverentiam et devotionem servaverint. Quibus praestitis in pristinam conditionem nunquam relabentur.

1) sancimus, si quis] Theodori. Quomodo manumissus censeatur civis Romanus, et ius habeat auri annuli et restitutionis natalium, subiaceat autem iuri patronatus, nisi a manumissore hoc ei nominatim fuerit remissum (volens enim patronus manumisso iura patronatus remittit) dicit const. 3. et 4. tit. 4. lib. 6. Codicis. Si autem scire velis de iure patronatus et successionibus, lege dictum 6. tit. et tit. 7. eiusdem lib. 6. et scies. Si velis autem discere de manumissionibus, lege tit. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. et 23. lib. 7. Codicis, et discas.

II. Sancimus¹⁾, ut quo tempore minoribus aetate de reliquis suis bonis testamentum facere conceditur, detur etiam potestas servos suos in ultimis voluntatibus manumittendi, nullum his impedimentum

α) Cod. 1357. ἀγαθοῦσι. β) Cod. 1357. ὀρθῶς (sic). γ) Cod. 1357. ἀνασχόμεθα. δ) Cod. 1357. ἐλέγξει. ε) Cod. 1357. ἢ addit ante τούτου. ζ) Cod. 1357. δώσωμεν. η) Cod. 1357. περιεργίας. θ) Cod. 1357. ταύτης. ι) In Cod. 1357. haec cum praecedentibus iuncta sunt. κ) Cod. 1357. τε addit ante καὶ. λ) Fabr. ἐληλεγγμένους. μ) Cod. 1357. οὕτως. Fabr. οὕτω. ν) Cod. 1357. τιρουμένων. ο) Sic Cod. 1357. Fabr. μὴ ποτέ. π) Fabr. φησὶ. ς) Fabr. διαδοχῶν. Malim διαδοχῶν. ζζ) Malim πᾶς, et maiori signo interpungere post ἐλευθερωσάντος, et pro ὁ γὰρ legere δεῖ γὰρ. η) Numerus deest in Cod. 1357. θ) Nov. 119. cap. 2. legitur in Syn. p. 421. ι) ὥστε deest in Cod. 1357. et Syn.

ροῦν, μηδένα^{κ)} τούτοις ἐμποδισμόν τῆς ἡλικίας ποιούσης, ἀλλὰ σχολάζοντος τοῦ νόμου τοῦ πρώην κωλύοντος.

Θεσπίζομεν] Θεοδώρου. Οἱ δυνάμενοι νόμοι διατίθενται ἐλευθερίας καλῶς καταλιμπάνουσιν. ἀνάγνωθι βιβ. ζ. τοῦ κώδικος, tit. κδ. διατ. δ. ἐνθα εἴρηται, ὅτι ὁ μείζων τῶν ιδ. ἐτῶν καὶ οὐχ ὁ ἥτιον^{λ)} καλῶς διατίθεται. [Sch. b. VI. 584.]

γ'. Θεσπίζομεν^{μ)}, εἴ τις ἐξ ἐλευθέρου καὶ ἐναπογράφου τεχνῆ, μένει μὲν ἐλεύθερος καὶ τὴν μητρικὴν οὐκ ἀπόλλει^{ν)} κατ' οὐδένα τρόπον εὐγένειαν. δεικνύσι δὲ ἡ παρ' ἡμῶν τεθείσα διάταξις, ὡς βούλεται τοῖς τοιοῦτους οἰκήτορας τῶν χωρίων διαμένειν καὶ τῶν ἀγρῶν^{ο)} ἐργάτας, οἳ ἐκεῖσε γεννηθέντας· τοῦτο γὰρ δὴ τὸ τοῦ μισθωτοῦ^{π)} βούλεται πρόσρημα. οὐ παρεχόμενον οὖν αὐτοῖς ἄδειαν ἀπολιμπάνειν μὲν τὸ χωρίον, εἰς ἕτερα^{ρ)} δὲ τρέπεισθαι· ἀλλ' εἴπερ ὅπως τεχνῆται εἰς τινὶ^{σ)} χωρίῳ, εἰ μὲν ἐξ ἐναπογράφου μητρὸς, πρόδηλον, ὡς ἔσονται πάντως ἐναπόγραφοι· εἰ δὲ ἐξ ἐλευθέρου, μένουσι μὲν ἐλεύθεροι, καὶ τὰ παρ' αὐτῶν^{ς)} κτηθέντα παρ' αὐτοῖς ἔσται, καὶ οὐ πεκούλιον γενήσεται τῶν δεσποτῶν· οὐκ ἐξελεύσονται δὲ τοῦ χωρίου, ἀλλὰ τοῦτο γεωργήσουσιν, οὐδὲ ἔσται αὐτοῖς ἄδεια τοῦτο μὲν ἀπολιμπάνειν, ἕτερα δὲ περινοστεῖν ἄλλοτριῳ· πλὴν εἰ μὴ κύριοι γένοιτο κτήσεώς τινος ἰδίας ἱκανῆς οὐσίας, ἀσχολεῖν αὐτοῖς περὶ αὐτήν, καὶ μὴ συγχωρούσης καὶ ἕτερα γεωργεῖν, εἰς ἐκείνην τε μετασταίεν. ἐπιτίτοιγε^{τ)} πᾶσι τρόποις αὐτοὺς μένειν θεσπίζομεν ἐπὶ τοῦ χωρίου ἐλευθέρους μὲν καθεστῶτας, ἀπὸ δὲ τῆς οἰκήσεως κατεχομένους, καὶ τοῦτο μὲν τῆδε διατετάχθη.

Οὐκ ἀπὸ^{υ)} δὲ τρόπου^{φ)} ἔδοξεν ἡμῖν κακίνο ζητηθῆν ἡμετέρας^{ω)} διακρίσεως ἀξιῶσαι. εἰ γὰρ ἐναπόγραφος γυνὴ πρὸς ἐναπόγράφον τινὸς ἐτέρῳ προσήκοντος ἔλθοι συζύγιαν, ἐζητήθη περὶ τῆς γονῆς, εἰ παῖδες ἐξ αὐτῶν γένοιτο, πρότερον προσῆκόν ἔστι^{x)}, τῷ δεσπότη τοῦ ἀνδρὸς ἢ τῷ δεσπότη τῆς γυναικὸς διαφέροι τὴν γονήν. Θεσπίζομεν τοίνυν, εἴ τι τοιοῦτο^{y)} γένοιτο, καὶ συνέλθοιεν πρὸς ἀλλήλους διαφόρων δεσποτῶν ἐναπόγραφοι, ἐπειδήπερ τὰ τῆς τύχης οὐκ ἔστιν ἀμφισβητήσιμα, τῆς γαστρὸς οὐκ ἐλευθέρου καθεστῶσης, ἔστωσαν μὲν οἱ τεχνῆται ἐναπόγραφοι· οὐ μὴν τὸ πᾶν δώσωμεν^{z)} τῇ μητρὶ, οὐδὲ τῷ αὐτῆς^{α)} δεσπότη. ἀλλ' εἰ μὲν εἰς γένοιτο πῦς, ἢ γαστήρ τῆς σπορᾶς προκρινέσθω, καὶ ἔστω τοῦ δεσπότη τῆς μητρὸς τὸ τεχνῆν· εἰ δὲ δύο τεχνῆται οἱ^{β)} παῖδες, μεριζέσθωσαν ἄμφω, κλήρω τῆς ἐπιλογῆς γενομένης^{ς)}. εἰ δὲ ἄνωσός ἔστιν^{δ)} ὁ τῶν παίδων ἀριθμὸς, τὸ πλεῖον ὁ τῆς μητρὸς κατεχέτω κόλπος, ὥστε τριῶν ὄντων τοῖς δύο μὲν εἶναι τῆς μητρὸς, τὸν ἕνα δὲ τοῦ πατρὸς· καὶ αὐθις ἐὰν πέντε, τοῖς μὲν τρεῖς τῶν τεχνῆται τοῦ δεσπότη τῆς μητρὸς, τοῖς δὲ δύο τοῦ πατρὸς. καὶ κατὰ ταύτην τὴν παραύξησιν^{ε)} ὁ ἀριθμὸς χωρεῖτω, τὸ μὲν εἰς ἰσότητα^{ς)} διαριεῖσθαι δυνάμενον προσνέμων^{ς)} ἐξ ἴσου^{η)},

aetate allatura, sed cessante lege, quae olim id prohibebat.

1) sancimus] Theodori. Minores, qui testamentum facere possunt, libertates recte relinquunt. Lege lib. 7. Codicis, tit. 24. const. 4. ubi dicitur, maiorem quatuordecim annis, non etiam minorem, recte facere testamentum.

III. Sancimus¹⁾, ut, si quis ex libera et adscriptio natus fuerit, maneat quidem liber, et nullo modo maternam amittat ingenuitatem. Ostendit autem a nobis proposita constitutio, se velle, tales remanere fundorum incolas et agrorum cultores, utpote ibi natos: hoc enim sibi vult coloni appellatio. Non damus igitur iis licentiam terram deserendi et alio se vertendi: sed si nati quidam fuerint in aliquo praedio, si quidem ex matre adscriptitia, manifestum est eos omnino adscriptitios fore: si vero ex libera, manent quidem liberi, et ab eis acquisita penes eos erunt, nec peculium fiet dominorum: praedio autem non egredientur, sed id excolunt, neque facultas eis erit hoc relinquendi, aliena vero obeundi: praeterquam si domini facti fuerint propriae cuiusdam possessionis, quae satis magna sit, ut circa eam occupentur, nec alia excolere permittat, et in illam transmigraverint. Alioquin sancimus, ut omnibus modis in praedio maneat, liberi quidem constituti, ab incolatu autem detenti. Et hoc quidem in hac specie constitutum esto.

Nov. 162. cap. 2.

Non abs re autem visum nobis est illud quoque^{cap. 3.} quaesitum nostra decisione dignari. Nam si mulier adscriptitia ad adscriptitii ad alium pertinentis consuetudinem venerit, quaesitum est de sobole, si liberi ex his nati fuerint, utrum ad dominum viri, an ad dominum mulieris pertinere sobolem conveniat. Sancimus igitur, si quid tale fiat, et diversorum dominorum adscriptitii invicem coierint, quandoquidem conditio eorum non est incerta, cum venter liber non existat, ut sint quidem nati adscriptitii: non tamen totum dabimus matri eiusve domino. Sed si quidem unus filius natus fuerit, venter sationi praefertur, et partus sit domini matris: si vero duo forte filii, ambo dividantur, sorte electione facta. Si vero impar sit filiorum numerus, maiorem sinus matris retineat, ut, si tres sint, duo quidem matris sint, unus autem patris: et rursus si quinque, ut tres ex progenitis sint domini matris, duo autem patris. Et hoc incremento numerus procedat, id, quod aequaliter dividi potest, ex aequo distribuens, quod autem exsuperat, (quod et gratiosius est) id matri assignans. Oportet enim maiore eam studio prosequi, quae et parturierit et pepererit, et aluerit, quam cum, qui ut voluptatis opus filii procreationem effecit.

κ) Cod. 1357. καὶ addit ante μηδένα. λ) Fabr. ἥτιον. μ) Adde ὅτι post Θεσπίζομεν. ν) Pro ἀπόλλει Cod. 1357. ἀποβάλλει. ο) Cod. 1357. τὸν ἀγρὸν. π) Cod. 1357. κολοῦν pro μισθωτοῦ. ρ) Cod. 1357. ἐτέρας. ρ) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐν τινί. σ) Cod. 1357. ἐπ' αὐτῶν. τ) Sic Cod. 1357. Fabr. ἐπεὶ τοῖ γε. υ) Cod. 1357. ἀπο sine accentu. φ) Cod. 1357. τρόπου δὲ. ω) Cod. 1357. ἡμίρας. x) Cod. 1357. προσῆκον ἔστιν. y) Pro εἴ τι τοιοῦτο Cod. 1357. εἰ τοῦτο (sic). z) Cod. 1357. δώσωμεν. α) Cod. 1357. ταύτης. β) Pro τεχνῆται οἱ Cod. 1357. habet τεχνῆται. γ) Cod. 1357. γενομένης. δ) ἔστιν deest in Cod. 1357. hic, sed postea ante vocem ἀριθμὸς ponitur. ε) Sic Cod. 1357. Fabr. παραύξουσιν. ς) Addit eis ante ἰσότητα Cod. 1357. Deest apud Fabr. ζ) Cod. 1357. προσνέμων. η) Cod. 1357. ἴσου.

τὸ δὲ¹⁾ περιττόν, ὅπερ καὶ χαριέστερον, τοῦτο προσ-
έμων²⁾ τῇ μητρὶ. δεῖ γὰρ ταύτην ἀξιώσασαι πλείονος
σπουδῆς τὴν τε ὠδίνασαν καὶ τεκοῦσαν καὶ θρέψασαν
παρὰ τὸν τῆς ἴδουνης πάρεργον τὴν τοῦ παιδὸς ποιη-
τάμενον γένεσιν.

Ἐσπίζομεν] Τοῦ αὐτοῦ¹⁾. Οἱ ἀπὸ πατρὸς καὶ μη-
τρὸς ἀναπογράφου γεννώμενοι ἀναπόγραφοί εἰσι, καὶ τῷ πατρὶ
ἀκολουθοῦσιν, εἰ μὴ ἄρα διαφόρων δεσποτῶν εἴησαν οἱ γονεῖς
αὐτῶν. τότε γὰρ τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ μερίζονται, τῆς
μητρὸς ἐχούσης τὴν ἐπιλογὴν καὶ τὸ πλεῖον μέρος ἐπ' αὐτῶν
τῶν παιδῶν. μνησθε γὰρ τῆς 95^α. νεαρᾶς, καὶ ἀνάγνωθι
βιβ. α. τοῦ κωδικῶς, τυτ. μη. διατ. γ'. [Sch. c. VI. 584.]

1) sancimus] Eiusdem. Qui ex patre et matre
adscriptitiis nascuntur, adscriptitil sunt, et patrem se-
quuntur, nisi parentes eorum sint diversorum domino-
rum. Tunc enim inter patrem et matrem dividuntur,
matre electionem habente et maiorem ex ipsis liberis
numerum. Memineris enim Novellae 156. et lege lib. 1.
Codicis, tit. 48. const. 23.

1) τὸ δὲ in Cod. 1357. bis legitur. 2) Cod. 1357. πρὸς ἕκρον (sic). 3) Id est Theodori.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΔΑ
ΛΑΥΡΙΑΤΟΥ
ΑΥΕΩΝ ΑΡΙΘ. _____

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μετροπολίτη
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΔΑ

